EXPOSITIO IN EUANGELIUM SECUNDÙM MATTHAEUM

Ioannes : Chrysostomus santo (santo), ...

Digitized by Google

38 N
16

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

14.5.6.
14
B
3

Digitized by Google

Digitized by Google

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ
ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

Sancti Patris noſtri

IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLEOS

EXPOSITIO

in Euangelium ſecundùm Matthæum.

GRÆCE nunc primùm producitur è Mss. Illuſtriſſ. Bibliothecarum Palatinæ, Bauaræ, Auguſtanæ, cum interpretatione ANIANI.

Accedit

Commentarius merè latinus in Matthæum, vulgò attributus eidem D. Chryſoſtomo.

Ex Officina Commeliniana.

Cum Priuilegijs.

M D C II.

Digitized by Google

ANIANI IN EXPOSITIONEM DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, SVPER *Euangelium beati Matthæi, Prologus.*

DOMINO verè ſancto, & beatiſſimo Horontio epiſcopo, Anianus. Pijſſimi patris affectum, & ſapientiſſimi artem magiſtri in me pariter exerces, quem inter has quas pro fidei vobiſcum amore perpetimur tentationum procellas, & à mœrore, ſimul & à torpore ſubducis, animumque anxietate marcentem ad ſtudium ſcripturarum remittis. Iubes enim beatiſſime, vt Commentarium ſancti Ioannis Conſtantinopolitani epiſcopi, quem in Matthæo euangeliſta nonaginta & vno libro explicuit, in Latinam linguã, quo poſſim ſermone, transfundam. Quod vtinam tam à nobis commode fieri poſſit, quàm à te & opportunè, & vtiliter imperatur. Quid enim vel ad prudentiam eruditius, vel ad exercitationem ignitius, vel ad dogma purgatius noſtrorum iuribus offeratur, quàm præclara hæc tam inſignis animi, ingenijque monumenta? Et hoc maxime tempore, quo per occaſionem quarundam nimis difficilium quæſtionũ ædificationi morum, atque eccleſiaſticæ diſciplinæ ſatis inſolenter obſtrepitur. Pro qua certe Beatus Ioannes cum in alijs operibus, tum in hoc quoque tantus fere vbique, tamque alacer aſſurgit, vt euangeliſtæ dicta interpretando, pro euangelica perfectione nobiſcum pugnare videatur. Quid enim ille magis hominibus inculcat, quàm venturam ſuam * nobilitatem, quæ *natura
aduerſus Manichæi rabiem omnium recta ſapientium cõſenſu, concentuq; laudatur? Lau- ſua.
datur autem vel in admirabilis gloriam conditoris, vel ob concitanda ſtudia virtutis, vel ad caſtiganda vitia voluptatis. Quid inquam preſſius ille commendat, quàm ingenitæ nobis à Deo libertatis decus, cuius confeſſio præcipuum inter nos gentileſq; diſcrimen eſt? Qui hominem ad imaginem Dei conditum tam infeliciter fati violentia, & peccandi putant neceſ-
ſitate deuinctũ, vt his * etiã pecoribus inuidere cogatur. Quid ille aduerſus eoſdẽ magiſtros *vt in his.
potius inſinuat, quàm Dei eſſe poſſibilia mandata, & hominem totius vel quæ iubetur, vel ſuadetur à Deo capacem eſſe virtutis? Quo quidem ſolo, & iniquitas ab imperante propellitur, & præuaricanti reatus afficitur. Iam verò iſte eruditorum decus, cùm de Dei gratia diſſerit quanta illam vbertate, quanta etiam cautione concelebret. Non enim eſt in alterutro aut in(?)tutus, aut nimius, ſed in vtroque moderatus. Sic liberas oſtendit hominum voluntates, vt à Dei tamen mandata facienda diuinæ gratiæ neceſſarium vbique fateatur auxilium: ſic cõtinuum diuinæ gratiæ auxilium commẽdat, vt nec ſtudia voluntatis interimat. Cum autem in cunctis ferè doctrinæ partibus, tum præcipuè in exhortatione morali, atque in omnibus eccleſiaſticæ regulis diſciplinæ: ita noſtrorum concinit per vniuerſa ſententijs, vt eos penè quos nunquam vidit, omnino ad omnem ſcripturarum intelligentiam informaſſe credatur. Quanto enim exhortandi, id eſt emendandi, vel etiam exornandi homines amore teneatur, hoc præcipuè opere declarat. In quo cum ſuſceperit commẽtatoris officium, certam vniuſcuiuſque libri partem expoſitione complens, reliqua amica ſibi, & quàm perfectiſſima poteſt exhortatione, producit: in ipſis quoque expoſitionum locis, quæ quidem plena ſunt acuminis ponderis, conſequentiæ, eruditionis, medullæ, nihil magis intendit aliud, quàm ne vel lingua moralitatis puncta prætereat, quaſi qui omnino penè ſolus conſilium diuinæ legis inſexerit. Quæ cùm innumeris ſit intexta cauſis, ad vnum tamen finem omnia reducit, vt ſcilicet homines, quibus data eſt, ad amorem Dei ſtudiumq; virtutis accendat. Quòd verò iſtud non ad oſtentationem quandam faciat, & fœtentem illam gloriæ vanitatem, cùm tota doctrinæ illius, & morum, qui etiam in ſcriptis eius relucent, continentia, tum etiam vitæ ſinis ipſe teſtatur. Nempe omni ille ſermone nõ ſolummodo emendat, ſed etiam armat auditoris

Digitized by Google

auditoris animum. Nempe tota eius & principalis intentio eſt, nõ tam priuatam iſtam, & inter proſperorum opaca latitantem honeſtatem docere, quàm illam quotidie tanquã in acię dimicantem, & quæ abſq; vllo diſpendio ſui tribulationum & cædatur imbribus, & vratur ardoribus, inſtituere virtutem. Hanc ipſam ita ille inſignis eccleſiæ magiſter, & verus Chriſti diſcipulus impleuit, vt illa omnia quæ de aſſerenda etiam per mortem virtute diſſeruit, nõ tam alijs, quàm ſibi omnino ſoli inculcaſſe videatur. Deniq; vitã illam omni ab adoleſcentia ſanctitate fulgentem, & in ſacerdotio mille inſignibus perfectionis ornatam, etiam paſſionibus pro iuſtitiæ amore decorauit. Quòd certè alicui eccleſijs in pace degentibus prouenire, ingentis animi, proculq; ab omni hominum gloria remotæ mẽtis, ratæq; omnino virtutis eſt. Quod autem in ſeptimo iſtius libro operis indicatur, adhuc Antiochiæ presbyter hęc, quibus illam tunc eccleſia ædificabat, ſcripta compoſuit. Ex quo magis magisq; perſpicitur, illum nõ temeritate quadã, aut diſſonante à ſuis moribus libertate, in regali poſtea vrbe pontificatum tenentem, nota illa & maxima aduerſum ſe commouiſſe certamina: ſed ita ſe inſtituiſſe ſemper, tamq; conſtanter atq; firmiter contra omnes iniquorum cateruas, pro veritatis ac iuſtitiæ parte iuraſſe, vt quamlibet aduerſus eum vel ſacerdotum nomina, vel regũ arma concurrerent, depellere quidem illum ſacerdotali poſſent throno, nunquam tamẽ depellere poſſent veritate. Optimam itaq; meditationẽ in occaſione rebus exequens, maluit pontificis honorem confeſſoris dignitate cumulare, quàm adulatoris fœditate corrumpere. Iam verò illud, quaſi peculiare quoddam cuſtodit, ac proprium, vnde à te præcipuè pro ſimilitudine ſtudij poſſit adamari, quòd ſcilicet ſemper ſolicitus, ſemper vigilãs, ſemper noxiæ ſecuritatis, vel potius mortiferi ſtuporis inimicus, vbiq; vtilitatẽ compunctionis compunctus ipſe commendat. Quocirca forſitan eius oratio nuſquã ferè in pompam eleuatur dicentis, ſed tota ad vtilitatem aptatur audientis. Eſt enim ſtylus ipſe, quod quidem in ſuo opere magis animaduerti poteſt, eccleſiæ auribus accommodatiſſimus priſcum illud, ſed eruditum dicendi genus exprimens: medius, æqualis, maturus, pudicus, alienus omni ab incuriæ culpa, pompaq; luxuriæ. Non ſqualidus quidem, nec tamen floridus: non impolitus, ſed neq; nimia ſubtilitate limatus: non aſperitate horridus, nec tamen amœnitate laſciuus: maximam vbiq; copiam, admirabilemq; indicans facultatem, nuſquam tamen ambitionem loquendi: eò fit, vt illũ magis ſimplex lector intelligat, & laudet diſertus. Certè quod ab alijs quoq; plurimis audire potuiſti, omnes iam eccleſiaſticæ Græcorum bibliothecæ poſt tam varias veterum ſcriptorum, ſplendidasq; diuitias, poſt tot inſignium magiſtrorum tam clara lumina: huius pręcipue voluminibus ornantur. Denique & ſancti Baſilij admirabilem illam curã loquendi, & Attiochi plauſibilẽ pompam, & ſublimem illum Gregorij cothurnum, facilè intelligas hac Ioannis medietate ſuperata. Ita enim ſtylum ſuum inuiolata, vt diximus, facultate regnantem, ſcripturarum vbique & ſapore imbuit, & tingit colore: vt illi quidem de apparatu eloquij renitere, iſte vero de maieſtate ſcripturarum coruſcare videatur. Solæ ab eo forſitan adoleſcentulorum minus blandè mulceantur aures, quibus in ludo poſitis literarum, non tam placẽt ſolida, quàm picta, quique pulchra potius, quàm vtilia ſectantur, nec tam agentia diligũt, quàm ſonantia: magisque gaudent florum amœnitate conſpergi, quàm frugum vbertate nutiri. Hunc igitur ſi ſatis minorem ſe in Latino apparere feci, non tam mihi domine venerallis, quàm tibi imputare debes: qui me ad eum transferendum tanto & authoritatis imperio, & blandimento charitatis hortatus es, vt illi aliquid, imò verò plurimum de honore duntaxat ſtyli auferre mallem, quàm crimen in te diutius recuſando cõmittere. Sane pro qualiacunq; hac mea opera ampliſſimum orationum tuarum munus repoſco, quo ſcilicet nos vt exemplo, ita etiam precibus tuis iuues, vt aliquid de illius viri virtute poſſimus imitari. Memor noſtri eſto ſemper in Chriſto domine meritò beatiſſime.

Diui

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν,

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

ΥΠΟΜΝΗΜΑ [καὶ προοίμιον] ΕΙΣ τὸν ἅγιον Ματθαῖον τὸν εὐαγγελιστήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

A Ἔδει μὲν ἡμᾶς μηδὲ δεῖσθαι τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων βοηθείας· ἀλλ' οὕτω βίον παρέχεσθαι καθαρόν, ὡς τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἀντὶ βιβλίων γίνεσθαι ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ καθάπερ ταῦτα διὰ μέλανος, οὕτω τὰς καρδίας τὰς ἡμετέρας διὰ πνεύματος ἐγγεγράφθαι. ἐπεὶ δὲ
B ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν. ἐπεὶ ὅτι τὸ πρότερον ἄμεινον [ἦν] καὶ δι' ὧν εἶπε, καὶ δι' ὧν ἐποίησεν, ἐδήλωσεν ὁ θεός. καὶ γὰρ τῷ νῶε καὶ τῷ ἀβραάμ, καὶ τοῖς ἐγγόνοις τοῖς ἐκείνου, καὶ τῷ ἰὼβ, καὶ τῷ μωϋσεῖ [δὲ] οὐ διὰ γραμμάτων διελέγετο· ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ, καθαρὰν εὑρίσκων αὐτῶν τὴν διάνοιαν. ἐπεὶ δὲ εἰς αὐτὸν τῆς κακίας ἐνέπεσε τὸν πυθμένα ἅπας τῶν ἑβραίων ὁ δῆμος, ἀναγκαίως λοιπὸν γράμματα καὶ πλάκες καὶ ἡ διὰ τούτων ὑπόμνησις. καὶ τοῦτ',
C οὐκ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ ἁγίων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ καινῇ, συμβὰν ἴδοι τις ἄν. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀποστόλοις ἔδωκέ τι γραπτὸν ὁ θεός· ἀλλ' ἀντὶ γραμμάτων τὴν τοῦ πνεύματος ἐπηγγείλατο δώσειν
,, χάριν. ἐκεῖνος γὰρ ὑμᾶς ἀναμνήσει φησὶ πάντα.
,, καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο πολὺ ἄμεινον ἦν, ἄκουσον
,, διὰ τοῦ προφήτου τί φησι· διαθήσομαι ὑμῖν δια-
,, θήκην καινήν, διδοὺς νόμους μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν,
,, καὶ ἐπὶ καρδίας γράψω αὐτούς, καὶ ἔσονται πάν-
,, τες διδακτοὶ θεοῦ. καὶ [ὁ] παῦλος δὲ ταύτην ἐνδεικνύ- D
,, μενος τὴν ὑπεροχήν, ἔλεγεν εἰληφέναι νόμον,
,, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας
,, σαρκίναις. ἐπειδὴ δὲ [πολλοῦ] τοῦ χρόνου προϊόντος ἐξώκειλαν, οἱ μὲν δογμάτων ἕνεκεν, οἱ δὲ βίου καὶ τρόπων, ἐδέησε πάλιν τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων ὑπομνήσεως. ἐννόησον οὖν ἡλίκον ἐστὶ κακόν, τοὺς οὕτως ὀφείλοντας ζῆν καθαρῶς, ὡς μηδὲ δεῖσθαι γραμμάτων,

Sancti Patris noſtri

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

super Matthæum commentarij,

Aniano interprete.

HOMILIA I.

A OPORTVERAT quidem nihil nos indigere auxilio literarum, ſed tam mũdam exhibere vitã, vt librorum vice gratia ſpiritus ſancti vteremur: & ſicut atramẽto illi, ita corda noſtra in ſcriberentur à ſpiritu. Quia verò hanc à nobis
B excuſſimus gratiam, agè vel ad ſecundam nauigationem animũ adiiciamus. Equidẽ quod primum illud fuerit profectò ſublimius, & ex verbis ſuis Deus, & ex operibus oſtendit. Nam & Noë & Abrahæ, eiuſque poſteris, & Iob & Moſi, non per literas, ſed per ſemetipſum locutus eſt, quia ſcilicet munda eorum corda repererat. Poſtquam verò omnis populus Iudæorum in vitiorum ima delapſus eſt, neceſſariò iam inde literæ dãtur, ac tabulæ, & ea quæ per has adminiſtratur admonitio. Et hoc nõ tantum veteris teſtamenti ſanctis, ſed etiam noui
C accidiſſe perſpicimus. Siquidem nec Apoſtolis ſcriptum aliquid tradidit Chriſtus, ſed pro literis, Sancti ſpiritus ſe illis daturum gratiam repromiſit: *Ille*, inquit, *ſuggeret vobis omnia.* Atque vt diſcas quia hoc multo ſit illo melius, audi dominum per Prophetam loquentem: *Et diſponam*, inquit, *vobis teſtamentum nouum. Dabo leges meas in mente eorum, & in corda eorum perſcribam eam, & erunt omnes docibiles Dei.* Paulus quoque hanc eminentiam deſignando, *dicebat ſe accepiſſe legem, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Quia verò progrediẽte
D iã tẽpore, alij quidẽ ꝓpter dogmata, alij verò ꝓpter vitã & mores grauiter impegerunt, ea rurſus q̃ cõſtat literis admonitione fuit opus. Iam ergo conſidera q̃ ſit extremę omnino dementiæ, vt qui tãta deberemus vitæ perfectione pollere, vt nihil prorſus literis egeremus,

Ioann. 14. d.

Hier. 31. f. & Ioann. 6. e

2. Cor. 3. a

ἀλλ'

ſed ſcribenda ſpiritui ſancto corda pro paginis præberemus: quale inqnam eſt, ſi, poſteaquam primam illam perdidimus dignitatem, atque eò redacti ſimus, vt ſcriptis indigeamus, ne ſecundo quidem remedio ad noſtram vtamur ſalutem. Si enim literis egere, & non gratia Spiritus ſancti ſplendere culpabile eſt, vide quāti ſit criminis nec per iſtud auxilium velle proficere, ſed quaſi fruſtra ac vanè poſita cœleſtia ſcripta deſpicere, & maius abſque dubio ſubire ſupplicium. Quod ne accidat, diligenter hæc quæ ſcripta ſunt, ponderemus, & diſcamus quemadmodum vetus lex promulgata ſit, quemadmodum etiam nouum conditum ſit teſtamentum. Quónam igitur tunc modo illa lex data eſt, & vbi, & quando? Poſt Ægyptiorum profectò perniciem, in eremo, in mōte Sina, & fumo & igne aſcendēte de monte, & tuba terribiliter inſonante, & tonitruo crebrius comminante, & coruſcante fulgure, & Moſe in ipſam caliginem nubis intrante. In nouo verò non ita. Non enim neque in eremo, neque in monte, cum fumo & caligine, non cum tenebris & procellis: ſed ſumēte initium die, in domo ſedentibus cunctis, multa cum manſuetudine, vniuerſa fiebant. Siquidem adhuc illis ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus erat, vt ſolitudine, monte, igni, fumo, tubarum ſono & cæteris talibus: ſublimiores verò, ac perfectiora doceri faciles, & qui iam corporalium intellectum vſu virtutis exceſſerant, horum quę diximus, non egebant. Quòd ſi & ſuper Apoſtolos factus eſſe ſonus refertur non propter ipſos tantum, ſed ob pręſentiam factus eſt Iudæorum: *propter quos & diuiſus ille in ſpecie linguarum ignis apparuit*. Si enim poſt hæc etiam mirabilia dixerunt quod pleni eſſent muſto Apoſtoli: quāto magis iſta dixiſſent ſi nihil tale vidiſſent? Et in veteri quidem teſtamento *cum Moſes aſcendiſſet in montem, deſcendit Deus*. In nouo verò cum noſtra in cœlū, imo in ipſum regalem thronum eſſet eleuata natura, Spiritus ſanctus deſcendit de cœlo. Qui ſi eſſet minor, (vt etiam blaſphemat impietas) nūquam illa quę aduentu eius facta ſunt, maiora eſſent, magiſque miranda. Nam & tabulæ iſtæ ſunt, abſque dubio meliores, & virtutum merita clariora. Non enim deſcenderunt Apoſtoli de monte, tabulas lapideas afferentes in manibus ſicut Moyſes: ſed ſanctum Spiritū mente portantes, & theſaurum quēdam dogmatum, donorumq; geſtantes, cunctorumq; fontem ex ſe effundentes bonorum, omnia circuibant, viui quidam libri, viuæq; leges effecti per gratiæ largitatem. Sic tria milia, ſic etiam quinque milia hominum, ſic innumerabiles populos toto terrarum orbe attraxerunt, Deo per illorum linguam cunctis accedentibus differente, à quo etiam Matthæus repletus Spiritu iſta conſcripſit: Matthęus ille publicanus. non enim ab arte ſua illum erubuerim nuncupare, nec illum omnino, nec reliquos. Hoc eſt enim quod maximè oſtendit Spiritus ſancti gratiā, eorumque virtutem. Euangelium verò, non abs re quidem, ſcriptionem ſuam vocauit. Siquidem pœnarum ſublationem, veniam eccatorum, ſanctifica-

Acto. 2. a — *Exod. 19. d* — *Acto. 2. f* — *Quare opus ſuum Matth. Euangelium vocauerit.*

ἀλλ' ἀντὶ βιβλίων παρέχειν τὰς καρδίας τῷ πνεύματι, ἐπειδὴ τὴν τιμὴν ἀπωλέσαμεν ἐκείνην, καὶ κατέστημεν εἰς τὴν τούτων χρείαν, μὴ δὲ τῷ δευτέρῳ πάλιν κεχρῆσθαι φαρμάκῳ εἰς δέον. εἰ γὰρ ἐγκλήματι τὸ γραμμάτων δεηθῆναι, καὶ μὴ τὴν τοῦ πνεύματος ἐπισπάσασθαι χάριν, σκόπησον ἡλίκη κατηγορία, τὸ μηδὲ μετὰ τὴν βοήθειαν ταύτην ἐθέλειν κερδαίνειν· ἀλλ' [ὡς] εἰκῇ καὶ μάτην κείμενα τὰ γράμματα περιορᾶν, καὶ μείζονα ἐπισπάσασθαι A τὴν κόλασιν, ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, προσέχωμεν μετὰ ἀκριβείας τοῖς γεγραμμένοις· καὶ μάθωμεν πῶς [μὲν] ὁ παλαιὸς ἐδόθη νόμος· πῶς δὲ [καὶ] ἡ καινὴ διαθήκη. πῶς οὖν ὁ νόμος ἐκεῖνος ἐδόθη τότε, καὶ πότε καὶ ποῦ; μετὰ τὸν τῶν αἰγυπτίων ὄλεθρον, ἐπὶ τῆς ἐρήμου, [καὶ] ἐν τῷ ὄρει σινᾷ, [καὶ τοῦ] καπνοῦ καὶ [τοῦ] πυρὸς ἀνιόντος ἀπὸ τοῦ ὄρους· σάλπιγγος ἠχούσης· βροντῶν καὶ ἀστραπῶν γινομένων· τοῦ μωϋσέως εἰς αὐτὸν εἰσιόντος τὸν γνόφον. ἐν τῇ καινῇ δὲ, οὐχ οὕτως· οὔτε ἐν ἐρήμῳ, οὔτε ἐν ὄρει· οὔτε μετὰ καπνοῦ καὶ σκότους, καὶ γνόφου, καὶ θυέλ- B λης· ἀλλ' ἀρχομένης ἡμέρας, ἐν οἰκίᾳ, πάντων συγκαθημένων, μετὰ πολλῆς τῆς ἡμερότητος, πάντα ἐγίνετο. τοῖς μὲν γὰρ ἀλογωτέροις καὶ δυσηνιοῖς, σωματικῆς ἔδει φαντασίας· οἷον ἐρημίας, ὄρους, καπνοῦ, σάλπιγγος ἠχῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· τοῖς δὲ ὑψηλοτέροις καὶ καταπειθέσι, καὶ τῆς [τῶν] σωμάτων ἐννοίας ἀναβεβηκόσιν, οὐδενὸς ἦν τούτων χρεία. εἰ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἦχος ἐγένετο, οὐ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ τοὺς παρόντας ἰουδαίους, δι' οὓς καὶ αἱ τοῦ πυρὸς ὤφθησαν γλῶσσαι. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ τέλε- C ρον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσὶ· πολλῷ μᾶλλον εἰ μηδὲν τούτων εἶδον, ταῦτα ἂν εἶπον; καὶ ἐπὶ μὲν τῆς παλαιᾶς, μωϋσέως ἀναβάντος, οὕτως ὁ θεὸς κατέβη· ἐνταῦθα δὲ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἐς τὸν οὐρανὸν, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἀνενεχθείσης, οὕτω τὸ πνεῦμα κάτεισιν. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα ἔλαττον, οὐκ ἂν μείζονα ἦν τὰ γινόμενα καὶ θαυμαστότερα. καὶ γὰρ αἱ πλάκες αὗται, πολλῷ βελτίους [ἐκείνων,] καὶ τὰ κατορθώματα λαμπρότερα. οὐ γὰρ ἐξ ὄρους κατῄεσαν στήλας φέροντες λιθίνας ἐπὶ τῶν D χειρῶν οἱ ἀπόστολοι, καθάπερ μωϋσῆς· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐν τῇ διανοίᾳ περιφέροντες, καὶ θησαυρόν τινα καὶ πηγὴν [καὶ] δογμάτων καὶ χαρισμάτων, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀναβλύζοντες, οὕτω πανταχοῦ περιῄεσαν, βιβλία καὶ νόμοι [γινόμενοι] διὰ τῆς χάριτος ἔμψυχοι. οὕτω τοὺς τρισχιλίους· οὕτω τοὺς πεντακισχιλίους· οὕτω τοὺς τῆς οἰκουμένης ἐπεσπάσαντο δήμους, τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἐκείνων γλώττης τοῖς προσιοῦσιν ἅπασι διαλεγομένου. ἀφ' οὗ καὶ ὁ ματθαῖος τοῦ πνεύματος ἐμπλησθεὶς ἔγραψεν ἅπερ ἔγραψε· E ματθαῖος ὁ τελώνης. οὐ γὰρ αἰσχύνομαι καλῶν αὐτὸν ἀπὸ τῆς τέχνης, οὔτε τοῦτον, οὔτε τοὺς ἄλλους. τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσι καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀρετήν. εὐαγγέλιον δὲ αὐτοῦ τὴν πραγματείαν εἰκότως ἐκάλει· καὶ γὰρ κολάσεως ἀναίρεσιν, καὶ ἁμαρτημάτων λύσιν, καὶ

καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμὸν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ υἱοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν τῶν οὐρανῶν, καὶ συγγένειαν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, πᾶσιν ἦλθεν ἀπαγγέλλων· τοῖς ἐχθροῖς, τοῖς ἀγνώμοσι, τοῖς ἐν σκότῳ [καὶ σκιᾷ] καθημένοις. τί ποτ' οὖν ἴσον [τῶν εὐαγγελίων τούτων γένοιτ'] ἄν; θεὸς ἐπὶ γῆς, ἄνθρωπος ἐν οὐρανῷ· καὶ πάντα ἀναμὶξ [ἐγένετο.] ἄγγελοι συνεχόρευον ἀνθρώποις· ἄνθρωποι τοῖς ἀγγέλοις ἐκοινώνουν, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἄνω δυνάμεσι· καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν χρόνιον λυθέντα πόλεμον, καὶ καταλλαγὰς θεοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν γεγενημένας φύσιν, διάβολον αἰσχυνόμενον, δαίμονας δραπετεύοντας, θάνατον δεδεμένον, παράδεισον ἀνεῳγμένον, κατάραν ἠφανισμένην, ἁμαρτίαν ἐκ ποδῶν γεγενημένην, πλάνην ἀπεληλαμένην, ἀλήθειαν ἐπανελθοῦσαν, τὸν εὐσεβείας τὸν λόγον πανταχοῦ κατασπειρόμενον καὶ κομῶντα, τὴν τῶν ἄνω πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς πεφυτευμένην, μετὰ ἀδείας τὰς δυνάμεις ἐκείνας ὁμιλούσας ἡμῖν, καὶ τῇ γῇ συνεχῶς ἀγγέλους ἐπιχωριάζοντας. καὶ πολλὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων τὴν ἐλπίδα οὖσαν. διὰ τοῦτο εὐαγγέλιον τὴν ἱστορίαν ἐκάλεσεν, ὡς τά γε ἄλλα πάντα ῥήματα μόνον ἐστὶ πραγμάτων [ἔρημα· οἷον χρημάτων] περιουσία, δυναστείας μέγεθος, καὶ ἀρχαὶ, καὶ δόξαι, καὶ τιμαὶ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα παρὰ ἀνθρώποις ἀγαθὰ εἶναι νομίζεται· τὰ δὲ παρὰ τῶν ἁλιέων ἐπαγγελθέντα, [καὶ] γνησίως τε καὶ κυρίως εὐαγγέλια ἂν καλοῖντο· οὐκ ἐπειδὴ βέβαια, καὶ ἀκίνητα μόνον ἐστὶν [ἀγαθὰ, καὶ ὑπὲρ τὴν] ἀξίαν τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ὅτι καὶ μετ' εὐκολίας ἁπάσης ἡμῖν ἐδόθη. οὐδὲ γὰρ πονέσαντες καὶ ἱδρώσαντες, οὐ καμόντες καὶ ταλαιπωρηθέντες, ἀλλ' ἀγαπηθέντες παρὰ τοῦ θεοῦ μόνον, ἐλάβομεν ἅπερ ἐλάβομεν. καὶ τί δήποτε τοσούτων ὄντων τῶν μαθητῶν, δύο γράφουσιν ἐκ τῶν ἀποστόλων μόνοι, καὶ δύο ἐκ τῶν τούτοις ἀκολούθων; ὁ μὲν γὰρ, παύλου· ὁ δὲ, πέτρου μαθητὴς ὤν, μετὰ ἰωάννου καὶ ματθαίου τὰ εὐαγγέλια ἔγραψαν. ὅτι οὐδὲν πρὸς φιλοτιμίαν ἐποίουν, ἀλλὰ πάντα πρὸς χρείαν. τί οὖν; οὐκ ἤρκει εἷς εὐαγγελιστὴς πάντα εἰπεῖν; ἤρκει μέν· ἀλλὰ κἂν τέσσαρες οἱ γράφοντες ὦσι, μήτε κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, μήτε συνελθόντες καὶ διαλεχθέντες ἀλλήλοις· εἶτα ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος πάντα φθέγγωνται, μεγίστη τῆς ἀληθείας ἀπόδειξις τοῦτο γίνεται. καὶ μὴν τοὐναντίον συνέβη φησί. πολλαχοῦ γὰρ διαφωνοῦντες ἐλέγχονται. αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μέγιστον δεῖγμα τῆς ἀληθείας ἐστίν. εἰ γὰρ πάντα συνεφώνησαν μετὰ ἀκριβείας, καὶ μέχρι καιροῦ, καὶ μέχρι τόπου, καὶ μέχρι ῥημάτων αὐτῶν, οὐδεὶς ἂν ἐπίστευσε τῶν ἐχθρῶν, ὅτι μὴ συνελθόντες ἀπὸ συνθήκης τινὸς ἀνθρωπίνης, ἔγραψαν ἅπερ ἔγραψαν. οὐ γὰρ εἶναι τῆς ἁπλότητος τὴν τοσαύτην συμφωνίαν. νυνὶ δὲ καὶ ἡ δοκοῦσα ἐν μικροῖς εἶναι διαφωνία, πάσης ἀπαλλάττει αὐτοὺς ὑποψίας, καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ τρόπου τῶν γραψάντων ἀπολογεῖται. εἰ δέ τι περὶ καιρῶν ἢ τόπων διαφόρως ἀπήγγειλαν, τοῦτο οὐδὲν βλάπτει τῶν εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν.

καὶ ποῖα

ſanctificationẽ, atq; iuſticiam, redemptionem, adoptionẽ etiam filiorum, & cœlorũ hæreditatem, & cũ Dei filio fraternitatẽ, omnib. tũ inimicis, tum improbis & in tenebris ſedentib. nunciauit. Nunquid poſſit eſſe æquale his tam bonis nunciis? Deus in terris, homo in cœlo: facta eſt omnium vna permixtio, angeli cum hominibus iungebãt choros, homines choris addebantur angelicis, atque cœleſtibus aliis, ſuperniſque virtutibus. Erat cernere antiquũ
A repentè prælium diſſolutum, Deum hominibus reconciliatum, diabolum verò confuſum: dæmones cum tremore fugientes, mortem peremptam, paradiſum apertum, maledictionem remotam, peccatum de medio ſublatum, exagitatum errorem, veritatem reuerſam, pietatis ſermonem vbique ſeminatum, vbique creſcentem, cœleſtem conuerſationem in terræ regione plantatam, virtutes ſupernas familiariter nobiſcum loquentes, & ad terras ſæpe Angelos ventitantes, exq; his ſpem firmã futurorum. Propterea igitur euãgelium iſta vo-
B catur hiſtoria, quaſi ſcilicet omnia alia verba inania doceantur, ac vacua, quibus ſolent præſentia iſta promitti: vt copia diuitiarum, vt potentiæ magnitudo, vt principatus & gloriç, vel honores, & quæcunque alia bona eſſe homines arbitrantur. Quæ verò piſcatorum ſunt annunciata verbis, propriè ac verè euangelia nominantur, non tantùm quia firma ſunt, ac penitus immobilia, ſupraq; noſtrã eminentia dignitatem: ſed quia cum omni etiam facilitate nobis donata ſunt. Non enim laboribus no-
C ſtris, atque ſudoribus, nõ doloribus & ærumnis: ſed per Dei in nos tantummodo charitatẽ, tam grãdia hæc promiſſa ſuſcepimus. Sed principiò requirendum eſt, quænam illa cauſa ſit, quod quum tam multi ſint diſcipuli, duo tantùm ex Apoſtolis ſcribant, & duo eorum qui Apoſtolos ſunt ſecuti: vnus enim Petri, alter Pauli diſcipulus, præter Ioannẽ atq; Matthæũ euãgelia condiderunt. Quia ſcilicet nihil ambitione moti faciebant, ſed omnia ad vtilitatem referebant. Quid igitur? Non ſufficiebat vnus euangeliſta cuncta memorare? Sufficie-
D bat quidẽ, ſed cùm quatuor ſint qui euangelia conſcribant, nec eiſdem certè temporib. aut in eiſdem locis, neq; pariter cõgregati, neq; mutuò colloquentes, & tamen quaſi vno ore omnia pronunciant: fit hoc ſine dubio veritatis grande documentũ. Verum ecõtrario, inquis, iſta res accidit: in multis enim diuerſi inter ſe inueniuntur, ac diſſoni. Imò hoc ipſum maximũ eſt teſtimoniũ veritatis. Si enim ex toto & in omnib. conſonarent, & cũ nimia diligentia, atq; cura, atq; ad tẽpora, ac loca omnia, vſq; ad ſingula æqualiter verba cõcurrerẽt, nemo ini-
E micus credidiſſet vnq̃, quin illi cõmuni ad decipiendũ conſilio cõgregati, quaſi ex humana quadã cõſpiratione euãgeliũ cõdidiſſent. Non enim ſimplicitatis fuiſſe tã ſolicitã cõſonantiã iudicarẽt. Nũc verò q̃ videtur in rebus exiguis diſſonãtia, ab omni illos ſuſpicione defendit, & ſatis clarè ſcribentiũ exiſtimationẽ tuetur. Si verò aliquid de tẽporib. ac locis variè dixerunt, nihil quidẽ dictorũ præiudicat veritati.

a 2 Sed

Digitized by Google

Sed tamen prout donauerit Deus progredientes, etiam iſta declarare tentabimus: illud poſt hæc quæ diximus poſtulantes, vt diligenter notetis: quod in illis principalibus cauſis, in quibus & vita noſtra & prædicationis ſumma conſiſtit, nuſquam aliquis illorum vel in minimo diſcrepare conuincitur. Quę verò iſta ſunt? Nempe quod Deus homo factus ſit, quod mirabilia operatus, quod crucifixus, quod ſepultus, quod reſurrexit, quod aſcendit in cœlum, quod iudicaturus eſt, quod ſalutaria præcepta conſtituit, quod non contrariam legem intulit priori, quod filius Dei eſt, quod vnigenitus, quod germanus & verus, quod eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, & quæcunque ſunt talia. In his quippe omnibus maximam illorum inueniemus eſſe concordiam. Si verò in miraculis non omnes omnia dixerunt: ſed hic quidem illa, alter verò alia narrauit, nihil te omnino conturbet. Nam ſi vnus vniuerſa dixiſſet, ſuperfluus iam fuiſſet numerus cæterorum: ſin varia omnes inter ſe ſcripſiſſent, ac noua omnia, nullum potuiſſet conuenientiæ apparere documentum. Propterea & cõmuniter multa dixerunt, & nihilominus quiſque proprium aliquid ac ſpeciale conſcripſit, vt neque ſuperfluus eſſe videretur & temere adiectus, ac ſimul veritatis dictorum exactum præberet nobis indicem. Lucas igitur etiam cauſam ponit, propter quam venerit ad ſcribendum. *Vt habeas*, inquit, *eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem*: id eſt, vt ſæpe commonitus certus ſis, ac in certitudine permaneas. Ioannes verò, ipſe quidem cauſam ſcriptionis tacet: vt autem habet maiorum ſermo, & à patribus ad nos delatus, nec ipſe ad ſcribendum abſque certa ratione deſcendit. Sed quia illa iam trium fuerat intentio, vt in ſuſcepti morarentur hominis ſacramento, & de ipſa deitate dogma periclitabatur taceri, ad ſcribendum Chriſto iuſpirante motus acceſſit: quod ex ipſa hiſtoria, & de Euangelij declaratur exordio. Neque enim ab inferioribus cœpit, vt cæteri: ſed ad ſuperiora continuò, ad quæ vrgebatur, aſcendit, propter quæ librum ipſum profecto compoſuit. Neque enim ſolum in principiis, ſed per totius ferè euangelij textum grandior cæteris ingreditur, atque ſublimior. Matthæus accedentibus his qui ex Iudæis Chriſto crediderant, & rogantibus, vt quæ verbis docuiſſet, hæc eis in literis ſeruanda dimitteret, Hebræo dicitur euangelium ſcripſiſſe ſermone. Marcus quoque in Ægypto idipſum rogantibus traditur feciſſe diſcipulis. Et idcirco Matthæus quidem, vtpote Iudæis ſcribens, nihil amplius ſtuduit oſtendere, quam quòd ex Abrahæ & Dauid CHRISTVS ſtirpe deſcenderat. Lucas verò, quippe qui omnibus in commune loqueretur, ſermonem ſuperius extendit, ad ipſum vſque Adam generationes retrorſum numerando perueniens. Et ille quidem ſtatim ab ipſa generatione Chriſti ſumit exordium. Nihil enim magis delectare Iudæum poterat, quàm ſi CHRISTVM Abrahæ & Dauidis nepotem eſſe diceret: hic verò diuersè. Nam prius multa commemorat, & tunc demum generationum catalogum texit.

In procœmio B. Lucæ.

ὡς ἂν ὁ θεὸς παρέχῃ, πειρασόμεθα προϊόντες ἀποδεῖξαι· ἐκεῖνο μέντοι τῶν εἰρημένων ἀξιοῦντες ὑμᾶς παρατηρεῖν, ὅτι ἐν τοῖς κεφαλαίοις καὶ συνέχουσιν ἡμῶν τὴν ζωὴν, καὶ τὸ κήρυγμα συγκροτοῦσιν, οὐδαμοῦ τις αὐτῶν οὐδὲ μικρὸν διαφωνήσας εὑρίσκεται. τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; οἷον, ὅτι ὁ θεὸς ἄνθρωπος ἐγένετο· ὅτι θαύματα ἐποίησεν· ὅτι ἐσταυρώθη· ὅτι ἐτάφη· ὅτι ἀνέστη· ὅτι ἀνῆλθεν· ὅτι μέλλει κρίνειν· ὅτι ἔδωκε σωτηριώδεις ἐντολάς· ὅτι οὐκ ἐναντίον
A τῇ παλαιᾷ νόμον εἰσήνεγκεν· ὅτι υἱός· ὅτι μονογενής· ὅτι γνήσιος· ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ πατρί· καὶ ὅσα τοιαῦτα. περὶ γὰρ ταῦτα, πολλὴν εὑρήσομεν οὖσαν αὐτοῖς συμφωνίαν. εἰ δὲ ἐν τοῖς θαύμασι μὴ πάντες πάντα εἶπον, ἀλλ' ὁ μὲν ταῦτα, ὁ δὲ ἐκεῖνα, τοῦτό σε μὴ θορυβείτω. εἴ τε γὰρ εἷς πάντα εἶπε, περιττὸς ἦν ὁ τῶν λοιπῶν ἀριθμός· εἴ τε πάντα ἐξηλλαγμένα καὶ καινὰ πρὸς ἀλλήλους ἔγραψαν, οὐκ ἂν ἐφάνη τῆς συμφωνίας ἡ ἀπόδειξις. διὰ τοῦτο καὶ κοινῇ πάντα διηλέγχθησαν, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἴ-
B διόν τι λαβὼν εἶπεν· ἵνα μή τι περιττὸς εἶναι δόξῃ, καὶ προσερρίφθαι ἁπλῶς, καὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων ἀκριβῆ παράσχηται τὴν βάσανον ἡμῖν. ὁ μὲν οὖν λουκᾶς, καὶ τὴν αἰτίαν φησὶ δι' ἣν ἐπὶ τὸ γράφειν ἔρχεται· ἵνα ἔχῃς γάρ φησι περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν· τουτέστιν [ἵνα] πυκνῶς ὑπομιμνησκόμενος, τὴν ἀσφάλειαν ἔχῃς καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ μένῃς. ὁ δὲ ἰωάννης, αὐτὸς μὲν ἐσίγησε τὴν αἰτίαν· ὡς δὲ λόγος ἔχει ἄνωθεν καὶ [ἐκ] πατέρων εἰς ἡμᾶς καταβάς, οὐδὲ αὐτὸς ἁπλῶς ἐπὶ τὸ γρά-
C φειν ἦλθεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς τρισὶν ἡ σπουδὴ γέγονε τῷ τῆς οἰκονομίας ἐνδιατρῖψαι λόγῳ, καὶ τὰ τῆς θεότητος ἐκινδύνευεν ἀποσιωπᾶσθαι δόγματα, τοῦ χριστοῦ κινήσαντος αὐτὸν λοιπὸν, οὕτως ἦλθεν ἐπὶ τὴν εὐαγγελικὴν συγγραφήν. καὶ τοῦτο δῆλον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας, καὶ τῶν τοῦ εὐαγγελίου προοιμίων. οὐ γὰρ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς κάτωθεν ἄρχεται· ἀλλ' ἄνωθεν πρὸς ὅπερ ἠπείγετο. καὶ διὰ τοῦτο τὸ πᾶν βιβλίον συνέθηκεν. οὐκ ἐν τοῖς προοιμίοις δὲ μόνον· ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς τοῦ εὐαγ-
D γελίου τῶν ἄλλων ἐστὶν ὑψηλότερος. λέγεται δὲ καὶ ματθαῖος, τῶν ἐξ ἰουδαίων πιστευσάντων προσελθόντων αὐτῷ καὶ παρακαλεσάντων, ἅπερ εἶπε διὰ ῥημάτων, ταῦτα ἀφεῖναι διὰ γραμμάτων αὐτοῖς, καὶ τῇ τῶν ἑβραίων φωνῇ συνθεῖναι τὸ εὐαγγέλιον. καὶ μάρκος δὲ ἐν αἰγύπτῳ τῶν μαθητῶν παρακαλεσάντων [αὐτὸν,] αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. διὰ δὴ τοῦτο, ὁ μὲν ματθαῖος, ἅτε ἑβραίοις γράφων, οὐδὲν πλέον ἐζήτησε δεῖξαι, ἢ ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἦν· ὁ δὲ λουκᾶς ἅτε κοινῇ πᾶσι διαλεγόμενος,
E [καὶ] ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀνάγει, μέχρι τοῦ ἀδὰμ προϊών. [καὶ] ὁ μὲν ἀπὸ τῆς γενέσεως ἄρχεται· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνέπαυε τὸν ἰουδαῖον, ὡς τὸ μαθεῖν αὐτὸν ὅτι, [τοῦ] ἀβραὰμ καὶ [τοῦ] δαβὶδ ἔγγονος ἦν ὁ χριστός· ὁ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἑτέρων πλειόνων μέμνηται πραγμάτων, καὶ τότε ἐπὶ τὴν γενεαλογίαν πρόεισι.

Digitized by Google

τὴν δὲ συμφωνίαν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκουμένης παραστήσομεν, τῆς δεξαμένης τὰ εἰρημένα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. καὶ γὰρ πολλαὶ μετ' ἐκείνης αἱρέσεις ἐτέχθησαν, ἐναντία δοξάζουσαι τοῖς εἰρημένοις· καὶ αἱ μὲν, πάντα κατεδέξαντο τὰ λεχθέντα· αἱ δὲ, μέρη τῶν εἰρημένων ἀποκόψασαι τῶν λοιπῶν, οὕτω παρ' ἑαυταῖς ἔχουσιν. εἰ δὲ μάχη τις ἦν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οὔτ' ἂν αἱ τἀναντία λέγουσαι ἅπαντα ἂν ἐδέξαντο, ἀλλὰ μέρος τὸ δοκοῦν αὐταῖς συνᾴδειν· οὔτ' ἂν αἱ μέρος ἀπολαβοῦσαι, διηλέγχθησαν ἀπὸ τοῦ μέρους, ὡς μηδὲ τὰ κόμματα αὐτὰ λανθάνειν· ἀλλὰ βοᾶν τὴν πρὸς τὸ ὅλον σῶμα συγγένειαν. καὶ καθάπερ ἂν ἀπὸ πλευρᾶς λάβῃς τι μέρος, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἅπαντα εὑρήσεις ἀφ' ὧν τὸ ὅλον ζῶον συνέστηκε, καὶ νεῦρα, καὶ φλέβας, καὶ ὀστᾶ, καὶ ἀρτηρίας, καὶ αἷμα, καὶ ὁλοκλήρου ὡς ἂν εἴποι τις τοῦ φυράματος δεῖγμα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν γραφῶν ἔστιν ἰδεῖν, ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων μέρει τὴν τοῦ παντὸς συγγένειαν διαφαινομένην. εἰ δὲ διεφώνουν, οὔτ' ἂν τοῦτο ἐδέχθη· καὶ αὐτὸ πάλαι ἂν διελύθη τὸ δόγμα, πᾶσα γὰρ βασιλεία φησὶν ἐφ' ἑαυτῆς μερισθεῖσα οὐ σταθήσεται. νῦν δὲ κἀν τούτῳ τοῦ πνεύματος ἡ ἰσχὺς λάμπει, πείσασα τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὰ ἀναγκαιότερα καὶ κατεπείγοντα γινομένους, μηδὲν ἀπὸ τῶν μικρῶν τούτων παραβλάπτεσθαι. ἔνθα μὲν οὖν ἕκαστος διατρίβων ἔγραψεν, οὐ σφόδρα ἡμῖν δεῖ ἰσχυρίσασθαι. ὅτι οὐδὲ κατ' ἀλλήλων ἔστησαν, τοῦτο διὰ πάσης τῆς πραγματείας πειρασόμεθα ἀποδεῖξαι. σὺ δὲ τοῦτο ποιεῖς διαφωνίαν αἰτιώμενος, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ῥήματα τὰ αὐτὰ ἐκέλευες εἰπεῖν, καὶ τρόπους λέξεων. καὶ οὔπω λέγω ὅτι καὶ οἱ μέγα ἐπὶ ῥητορικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ κομπάζοντες, πολλοὶ πολλὰ βιβλία γράψαντες περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, οὐ μόνον ἁπλῶς διεφώνησαν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίως ἀλλήλοις εἶπον. καὶ γὰρ ἕτερόν ἐστι διαφόρως εἰπεῖν, καὶ μαχομένως εἰπεῖν. [ἀλλ'] οὐδὲν τούτων λέγω, μή μοι γένοιτο ἐκ τῆς ἐκείνων παρανοίας συνθεῖναι τὴν ἀπολογίαν, οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ ψεύδους τὴν ἀλήθειαν συστήσασθαι βούλομαι· ἀλλ' ἐκεῖνο ἡδέως ἂν ἐροίμην, πῶς ἐπιστεύθη [τὰ] διαφωνοῦντα; πῶς ἐκράτησε; πῶς ἐναντία λέγοντες ἐθαυμάζοντο, [ἐπιστεύοντο] ἀνεκηρύττοντο πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης; καί τοι πολλοὶ οἱ μάρτυρες τῶν λεγομένων ἦσαν· πολλοὶ δὲ καὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι. οὐ γὰρ ἐν γωνίᾳ μιᾷ γράψαντες αὐτὰ κατώρυξαν· ἀλλὰ πανταχοῦ [τῆς] γῆς καὶ θαλάττης ἥπλωσαν ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκοαῖς· καὶ ἐχθρῶν παρόντων ταῦτα ἀνεγινώσκετο, καθάπερ καὶ νῦν· καὶ οὐδένα οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἐσκανδάλισε. καὶ μάλα εἰκότως. θεία γὰρ δύναμις ἦν ἡ πάντα ἐπιοῦσα καὶ κατορθοῦσα παρὰ πᾶσιν.

ἐπεὶ

Horum igitur omnium conſonantiam, orbe
quoque ipſo teſte monſtramus: quia ea quæ
ſunt dicta ſuſcepit, teſtibus quoque ipſis veri-
tatis inimicis. Siquidem multæ poſt illos hære-
ſes pullularunt, contraria his quæ ſcripta ſunt
opinantes. Et earum quidem aliæ, omnia quæ
euangeliſtæ ſcripſerant, receperunt: aliæ verò
quibuſdam ſententiis à reliquo opere ampu-
tatis, ſic apud ſe ſcriptas conſeruant. Quod ſi
pugna aliqua eſſet in dictis, neque iſtæ quæ ex
A aduerſo loquuntur hereſes omnia recepiſſent:
ſed tantummodo illam partem, quam ſibi cer-
nerent conuenire: neque iſtæ quæ partem ali-
quam receperunt, de eadem aduerſus alias di-
ſputaſſent.) Quippe quum nec ipſæ clauſulæ
lateant, ſed palam præ ſe ferant eam quæ eſt
cum toto orationis corpore cognationem. Vt
enim ſi partem aliquam ſumas ex latere, & in
exigua portione cuncta inuenies, ex quibus
totum conſtat animal: id eſt, & carnem, & oſ-
ſa, & neruos, & venas, arterias, & ſanguinem, &
totius, vt ita dixerim, maſſæ vim atque natu-
B ram ex ipſius parte cognoſcas: ſic etiam in
ſcripturis, in vnaquaque particula dictorum,
totius potes cernere affinitatem. Si verò inter
ſe euangeliſtarum ſententiæ diſſonarent, ne-
quaquam hoc receptum fuiſſet, & olim iam
ipſum dogma fuiſſet deſtructum: *omne enim re-* Luc. 11. c
gnum, inquit, *diuiſum aduerſus ſeſe deſolatur*. Nũc
verò vel hoc ipſo ſancti Spiritus clarius maie-
ſtas refulget, ſuadens hominibus, vt erga prin-
cipalia illa magiſque neceſſaria vacantes, ni-
hil ab his minutis lædantur. Vbi autem eo-
rum vnuſquiſque degens ſcripſerit non valde
C eſt cur contendamus: quod verò aduerſus ſe
non ſcripſerint, ex toto operis contextu do-
cere tentabimus. Tu verò tale eſt quod fa-
cis ſemper huiuſmodi diſſonantia accuſando,
quale eſſet, ſi illos iuberes per omnia eiſdem
vti elocutionum modis, eadémque verba
ſemper proferre. Taceo quod hi ipſi, qui ad
omnem pompam de rhetorica & philoſophia
gloriantur, multos, & plurimos, & de eiſdem
cauſis ſcribentes libros, non modò ſimplici-
ter diſcreparunt, ſed etiam ſibi contraria
D pleraque dixerunt. Et certè aliud eſt diuer-
ſo modo quid dicere, aliud aduerſo. Nihil
inquam horum loquor. Procul à me abſit,
de illorum inſipientia pro euangeliſtis ſatis-
factionem parare. Neque enim volo de men-
dacio adſtruere veritatem. Illud ſanè liben-
ter rogarim, quonam modo authoritatem
diſſona meruiſſent: quonam pacto obtinere
potuiſſent? vnde admirationi eſſent pugnan-
tia inter ſe, atque aduerſa dicendo? Crede-
batur inaudita loquentibus, toto orbe lau-
dabantur docentes. Cumque multi teſtes
E eorum prædicationis exiſterent, tum etiam
inimici, hoſtéſque plurimi: non enim in vno
aliquo ſcribentes angulo ea quæ ſcripſerant,
occultauerunt: ſed terras, mariáque luſtran-
tes, in conſpectu & auribus omnium volu-
mina ſacra replicabant: quæ ſicut etiam nunc
fieri videmus, ipſis quoque præſentibus le-
gebantur inimicis: nec quicquam tamen ex his quæ dicta ſunt, quenquam offendit: nec im-
meritò. Erat enim diuina virtus quæ aderat vbique, & apud omnes cuncta peragebat.

Cęterum ſi non iſtud fuiſſet, vnde publicanus, vnde piſcator, vnde illiteratus quiuiſſet vnquam tam ſublimiter philoſophari? Quę enim ſapiẽtes ſeculi ne per ſomnum quidẽ aliquando imaginari potuerunt, hæc iſti cum aſſeueratione manifeſta annunciant atque perſuadent, idque faciunt non tantum in viuis agentes, ſed etiam vbi fato functi ſunt: & non duobus, non viginti hominibus, non centum aut mille, aut decem milibus: ſed vrbibus, & gentibus, & populis, & terræ prorſus ac mari, Græciæ ſimul ac Barbariæ, & habitabilibus partib. orbis, ipſiq; deſerto. Et certè ea perſuadebant, quæ naturam noſtram longè probantur excedere. Siquidem relinquentes omnino terram, de cœleſtibus diſſerebant, docẽtes nobis aliam ſupereſſe vitam victumque alium, & diuitias & paupertatem & libertatem & ſeruitutem aliam, ſed & vitam aliámque mortem, alterum mundum, & cõuerſationem nouam, omniaq; mutata. Non ſicut Plato qui ridiculã illã condidit rempublicam, aut Zeno, vel ſi quis alius de republica conſcripſit, legéſq; cõpoſuit. Siquidem hæc ipſa ſunt, quibus facilè monſtratur, quoniam malignus ſpiritus, & dæmõ quidem ferus, hoſtiſq; naturę noſtræ, & impugnator caſtitatis, totiuſq; honeſtatis inimicus, omnia ſurſum deorſumque permiſcens, eorum mentib. inſpirauit. Cùm enim cõmunes omnibus faciant coniuges, nudáſq; ad palæſtrã virgines ducant, ad ſpectaculum hominum (& libidinis irritamentum) cum occultas conciliẽt nuptias. omnia ſimul miſcentes & conturbantes, ac peruertentes leges, fineſq; naturæ: quid de his aliud pronunciari poteſt? Nã quod oĩa illa inuenta ſint dæmonũ, & contra naturam probentur eſſe quæ dicunt, poterit nobis eſſe teſtis ipſa natura, quæ talia audire non patitur: cùm iſta nõ ſub perſecutionum metu, nõ cum periculis & prælíis, ſed cũ omni ſecuritate docentiũ, licentiaq; dicantur, multa inſuper cura, ambituq; magno ſermonis ornata. Hęc verò quæ à piſcatoribus prædicata ſunt, exagitatis, vndiq; ſæpius verberatis, inter pericula iugiter conſtitutis, abſque vllo loquentibus cultu & arte verborum, & imperiti & eruditi, & ſerui & liberi, & reges & milites, & Græci & Barbari, omni cum reuerentia ſuſceperũt. Neque verò dicere poteris, parua hęc eſſe, nimiſq; humilia, & ideo facilè à cunctis ſuſcepta: cũ vtiq; multò hęc ſint illorum dogmatibus celſiora. Virginitatis enim illi nec in ſomno imaginati ſunt dignitatem, nec cõtemptum habẽdi atq; ieiunia, nec quicquam aliud de ſublimiore doctrina. Noſtri autẽ magiſtri non ſolùm opus turpe condemnant, neq; tantũmodo concupiſcentiã prohibere contenti ſunt: ſed & aſpectũ impudicũ, & inhoneſta verba, riſũmq; laſciuũ, ſed & habitũ inordinatũ, inceſſum inconditũ, atq; clamorẽ, & omnino vſq; ad humilia præcepta deducũt diligentiã diſciplinæ. itaq; vniuerſum prorſus orbẽ virginitatis plãtatione cõplerunt, & de Deo rebúſq; cœleſtib. ea philoſophari docent, quæ illorũ nullus aliquando potuit vel mẽte concipere. Vnde.n.ſapere hæc illi poſſent, qui mõſtrorũ atq; ſerpentiũ, aliorũ etiã viliorũ imagines, deitatis nomine cõſecrarũt? Attamẽ tã ſublimia illa noſtrorũ dogmata, & ſuſcepta, & credita ſunt, & florẽt quotidie, atq; ſuccreſcunt:

Philoſophia gentilium & Apoſtolorum differentia.

ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, πῶς ὁ τελώνης καὶ [ὁ] ἁλιεὺς καὶ [ὁ] ἀγράμματος τοιαῦτα ἐφιλοσόφει; ἃ γὰρ οὐδὲ ὄναρ οἱ ἔξωθεν φαντασθῆναι ἠδυνήθησάν ποτε, ταῦτα οὗτοι μετὰ πολλῆς τῆς πληροφορίας, καὶ ἀπαγγέλλουσι καὶ πείθουσι. καὶ οὐχὶ ζῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντες· οὐδὲ δύο καὶ εἴκοσιν ἀνθρώπους, οὐδὲ ἑκατὸν καὶ χιλίους καὶ μυρίους· ἀλλὰ πόλεις, καὶ ἔθνη καὶ δήμους, καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ Ἑλλάδα [καὶ βάρβαρον] καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ [τὴν] ἀοίκητον· καὶ
A περὶ πραγμάτων σφόδρα τὴν ἡμετέραν ὑπερβαινόντων φύσιν· τὴν γὰρ γῆν ἀφέντες, πάντα περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς διαλέγονται, ἑτέραν ἡμῖν ζωὴν εἰσάγοντες καὶ βίον ἄλλον· καὶ πλοῦτον, καὶ πενίαν· καὶ ἐλευθερίαν, καὶ δουλείαν· καὶ ζωὴν, καὶ θάνατον· καὶ κόσμον καὶ πολιτείαν, [πάντα ἐξηλλαγμένα·] οὐ καθάπερ Πλάτων, ὁ τὴν καταγέλαστον ἐκείνην πολιτείαν συνθεὶς, καὶ Ζήνων, καὶ εἴ τις ἕτερος πολιτείαν ἔγραψεν, ἢ νόμους συνέθηκε. καὶ γὰρ αὐτόθεν ἅπαντες ἐδείκνυντο οὗτοι, ὅτι πνεῦμα πονηρὸν, καὶ δαίμων τις ἄγριος πολεμῶν ἡ-
B μῶν τῇ φύσει, καὶ σωφροσύνης ἐχθρὸς, καὶ εὐταξίας πολέμιος, πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιῶν, ἐνήχησεν αὐτῶν τῇ ψυχῇ· ὅταν γὰρ κοινὰς πᾶσι τὰς γυναῖκας ποιῶσι, καὶ παρθένους γυμνώσαντες ἐπὶ τῆς παλαίστρας ἄγουσιν ἐπὶ θέαν ἀνθρώπων, καὶ λαθραίους κατασκευάζουσι γάμους, πάντα ὁμοῦ [χρήματα] μιγνῦντες καὶ συντιθέντες, καὶ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως ἀνατρέποντες, τί ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι γὰρ δαιμόνων ἐκεῖνα ἅπαντα εὑρήματα καὶ παρὰ φύσιν τὰ λεγόμενα, καὶ αὐτὴ μαρτυρήσειεν
C ἂν ἡμῖν ἡ φύσις, οὐκ ἀνεχομένη τῶν εἰρημένων. καὶ ταῦτα οὐ μετὰ διωγμῶν, οὐ μετὰ κινδύνων, οὐ μετὰ πολέμων· ἀλλὰ μετὰ ἀδείας καὶ ἐλευθερίας ἁπάσης γραφόντων, καὶ πολλοῖς πολλαχόθεν καλλωπιζόντων. τὰ δὲ τῶν ἁλιέων, ἐλαυνομένων, μαστιζομένων, κινδυνευόντων· καὶ ἰδιῶται, καὶ σοφοί· καὶ δοῦλοι, καὶ ἐλεύθεροι· καὶ βασιλεῖς, καὶ στρατιῶται· καὶ βάρβαροι, καὶ Ἕλληνες, μετὰ πάσης ἐδέξαντο τῆς εὐνοίας. καὶ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὸ μικρὰ εἶναι ταῦτα καὶ χαμαίζηλα εὐπαράδεκτα γέγονεν ἅπασι.
D καὶ γὰρ πολλῷ ταῦτα ἐκείνων ὑψηλότερα, παρθενίας μὲν γὰρ ἐκεῖνοι, οὐδὲ ὄναρ [οὐδὲ] ὄνομα ἐφαντάσθησαν· οὐδὲ ἀκτημοσύνης· οὐδὲ νηστείας· οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παρ᾽ ἡμῖν, οὐκ ἐπιθυμίαν ἐξορίζουσι μόνον, οὐδὲ πρᾶξιν κολάζουσιν· ἀλλὰ καὶ ὄψιν ἀκόλαστον, καὶ ῥήματα ὑβριστικὰ, καὶ γέλωτα ἄτακτον, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ κραυγὴν. καὶ μέχρι τῶν μικροτάτων προάγουσι τὴν [αὐτῶν] ἀκρίβειαν, καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, τῇ τῆς παρθενίας ἐνέπλησαν φυτοῦ. καὶ περὶ θεοῦ [δὲ]
E πάντα φιλοσοφεῖν πείθουσι, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς πραγμάτων, ἃ μηδεὶς μηδέποτε ἐκείνων, μηδὲ εἰς νοῦν λαβεῖν ἴσχυσε. πῶς γὰρ, οἱ κνωδάλων καὶ θηρίων χαμαὶ ἑρπόντων καὶ ἑτέρων ἀτιμοτέρων εἰκόνας θεοποιήσαντες; ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ἐδέχθη καὶ ἐπιστεύθη τὰ ὑψηλὰ ταῦτα δόγματα, καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἀνθεῖ τὴν ἡμέραν, καὶ ἐπιδίδωσι·

Digitized by Google

τὰ δὲ ἐκείνων, οἴχεται καὶ ἀπόλωλεν, ἀραχνίων εὐκολώτερον ἀφανισθέντα. καὶ μάλα εἰκότως. δαίμονες γὰρ ταῦτα ἀνηγόρευον. διὸ [καὶ] μετὰ τῆς ἀσελγείας, καὶ πολὺν ἔχει τὸν ζόφον, καὶ πλείω τὸν πόνον. τί γὰρ ἂν γένοιτο καταγελαστότερον τῆς πολιτείας ἐκείνης, ἐν ᾗ μετὰ τῶν εἰρημένων μυρίους ἀναλώσας στίχους ὁ φιλόσοφος, ὥστε δυνηθῆναι δεῖξαι τί ποτέ ἐστι τὸ δίκαιον, μετὰ τῆς μακρηγορίας, καὶ ἀσαφείας πολλῆς τὰ εἰρημένα ἐνέπλησεν; ὅπερ εἰ καὶ τι συμφέρον εἶχε, σφόδρα ἄχρηστον ἔμελλεν εἶναι τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ. εἰ γὰρ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ χαλκοτύπος, καὶ ὁ οἰκοδόμος, καὶ ὁ κυβερνήτης, καὶ ἕκαστος ἀπὸ τῆς τῶν χειρῶν τρεφόμενος ἐργασίας, μέλλοι τῆς τέχνης μὲν ἀφίστασθαι καὶ τῶν δικαίων πόνων, ἀναλίσκειν δὲ ἔτη τόσα καὶ τόσα, ὥστε μαθεῖν τί ποτέ ἐστι τὸ δίκαιον· καὶ πρὶν ἢ μαθεῖν πολλάκις φθάσῃ λιμῷ διαφθαρεὶς, καὶ ἀπολεῖται διὰ τὸ δίκαιον τοῦτο, μήτε τῶν ἄλλων τῶν χρησίμων μηδὲν μαθὼν, καὶ βιαίῳ θανάτῳ καταλύσας τὸν βίον. ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα· ἀλλὰ [καὶ] τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄριστον καὶ [τὸ] συμφέρον, καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἐν βραχέσι καὶ σαφέσι συλλαβῶν ῥήμασιν, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Χριστός· ποτὲ μὲν λέγων,
„ ὅτι ἐν δυσὶν ἐντολαῖς ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
„ κρέμανται· τουτέστι, τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, καὶ τῇ τοῦ πλησίον· ποτὲ δὲ λέγων, ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. ὅπερ καὶ γεωργῷ καὶ οἰκέτῃ καὶ γυναικὶ χήρᾳ. καὶ παιδὶ αὐτῷ, καὶ τῷ σφόδρα ἀνοήτῳ δοκοῦντι εἶναι, πάντα εὐσύνοπτα καὶ ῥᾴδια καταμαθεῖν. τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆς ἀληθείας. καὶ μαρτυρεῖ τῶν πραγμάτων τὸ τέλος. πάντες γοῦν ἔμαθον τὰ πρακτέα· καὶ οὐκ ἔμαθον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐζήλωσαν. καὶ οὐκ ἐν ταῖς πόλεσι μόνον, οὐδὲ ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὀρῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖ πολλὴν ὄψει τὴν φιλοσοφίαν οὖσαν, καὶ χοροὺς ἀγγέλων ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι λάμποντας, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν πολιτείαν ἐνταῦθα φαινομένην. καὶ γὰρ πολιτείαν ἔγραψαν ἡμῖν οἱ ἁλιεῖς, οὐκ ἀπὸ παίδων κελεύσαντες λαμβάνειν, καθάπερ ἐκεῖνοι· οὐδὲ τόσων ἐτῶν νομοθετοῦντες εἶναι τὸν ἐνάρετον· ἀλλ' ἁπλῶς πάσῃ διαλεγόμενοι ἡλικίᾳ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ παίδων παίγνια· ταῦτα δὲ, πραγμάτων ἀλήθεια. καὶ τόπον δὲ ἀπέδωκαν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ τὸν οὐρανὸν, καὶ τῇ τέχνῃ αὐτῆς τὸν θεὸν εἰσήγαγον, καὶ νομοθέτην τῶν ἐκεῖ [κειμένων] νόμων· ὥσπερ οὖν καὶ ἐχρῆν. τὰ δὲ ἔπαθλα τῆς πολιτείας, οὐ φύλλα δάφνης, οὐδὲ κότινος, οὐδὲ ἡ ἐν πρυτανείῳ σίτησις· οὐδὲ εἰκόνες χαλκαῖ, τὰ ψυχρὰ ταῦτα καὶ εὐτελῆ· ἀλλὰ ζωὴ τέλος οὐκ ἔχουσα, καὶ τὸ θεοῦ γενέσθαι παῖδας, καὶ τὸ μετ' ἀγγέλων χορεύειν, καὶ τῷ θρόνῳ παρεστάναι τῷ βασιλικῷ, καὶ διηνεκῶς εἶναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ. δημαγωγοὶ δὲ τῆς πολιτείας εἰσὶ ταύτης, τελῶναι καὶ ἁλιεῖς καὶ σκηνοποιοί· οὐκ ἐν χρόνῳ ζήσαντες ὀλίγῳ, ἀλλὰ διὰ παντὸς ζῶντες. διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τελευτὴν τοὺς πολιτευομένους τὰ μέγιστα ὀνῆσαι δύναιντ' ἄν. ταύτῃ [τῇ] πολιτείᾳ πόλεμος οὐ πρὸς ἀνθρώπους·

ſuccreſcunt: eorũ verò exagitata ſunt, paſſimq́; diſperdita, & aranearum telis facilius diſſoluta. Idq́; merito, ſiquidẽ dæmones illa prædicabant. Propter quod ibi, præter laſciuiam morum, multa etiam dictorũ obſcuritas & caligo eſt, & ad intelligendũ grãdis afflictio. Quid enim irriſione magis dignũ q̃ illa eſt diſciplina, in qua, vt cætera omittã, cum innumeris verſibus philoſophus diſputauerit, multa & obſcura oratione ſuã cumulat prolixitatem dicẽdi, vt quid ſit iuſtum, poſſit oſtẽdere? Ita etiam vt
A ſi vtile quid haberent: tãtæ tamen obſcuritatis titulo, valdè id vitæ hominũ eſſet incõmodum. Si. n. vel agricola, vel ęrarius, ſi faber aliquis, vel nauta, aut quiſpiã cæterorum qui manuũ ſuarũ opere paſcũtur, velit quidẽ ab arte propria, iuſtoq́; labore diſcedere, vt cõſumptis tot annis ſtudeat ſcire quid iuſtũ ſit, & fortè antequã diſcat interimamur fame: peregrinabitur profecto propter hoc iuſtũ, neq; aliquid aliud vtile addiſcẽs, & vitã violẽta morte diſſoluens. At non etiã noſtra ſunt talia, ſed iuſtũ, honeſtũ, v-
B tile, omneq́; omnino virtutem in paucis ſyllabis, in breuib. verbis atq; manifeſtis nos Chriſtus edocuit: tũ dicendo, *quoniam in duobus mãdatis tota lex pendet & Prophetæ*: id eſt, in Dei & Matth. 22. d
proximi charitate: tum iubendo, *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Quæ certè & ſeruo Ibidem 7. d
& ruſtico, & viduæ & puero, & ei qui valde imprudẽs videatur eſſe, facilia ad intelligendum ſunt, & ꝓrſus expoſita. Tales quippe ſunt ſententiæ veritatis: idq́; exitus rerũ ipſe teſtatur.
C Siquidẽ oẽs ferè quæ ſunt agẽda didicerũt, nec didicerũt modò, verũetiam quę didicerant, efficere curarũt: & non in vrbibus ſolũ atq; medio foro, ſed in ipſis quoq; verticib. montium. Etenim ibi maximè euangelicam videas florere philoſophiã, & angelorũ choros in humano corpore refulgere, conuerſationeq́; omnino cœleſtem in terris micare. Nobis ſiquidem piſcatores diſciplinam ſcripſere viuendi, non ex pueris eligi aliquos ad diſcendum iubentes, vt philoſophis moris eſt, neq; certum numerum annorum præfinientes ad conſummanda ſtu-
D dia virtutum: ſed cunctis generaliter ætatibus diſſerẽtes. Illud enim puerorum ludus eſt, hoc veritas rerum. Locum quoque diſciplinæ huic certum dederũt, cœlum profectò: & informatorem eius Deum proculdubio eſſe docuerũt. Qui etiam leges, quibus vtimur, dedit, quales & oportuit. Præmia verò virtutum in hac diſciplina, non ramus oleæ, nec corona oleaſtri foliis immixta, nec publicè in prytaneo apparata conuiuia, nec æreæ ſtatuæ, (nec imagines coloribus adũbratæ, &) friuola iſta atq; vaniſſi-
E ma: ſed vita nullo vnquã fine claudenda; & filiorũ Dei collata nobilitas, cumq; angelorum choris iungenda lætitia, & ante regalẽ thronũ ſecuta præſentia, & perpetuũ eſſe cum Chriſto. Doctores verò iſti⁹ diſciplinæ ac principes publicani ſunt, & piſcatores, pelliumq́; ſutores: nõ qui exigua ætate vixerint, ſed qui adhuc viuãt, in ęternũq́; ꝑmaneãt. Et idcirco defuncti quoq; multũ valent prodeſſe diſcipulis. Huic itaq; diſciplinæ nõ cum hominibus bellũ eſt,

ſed aduerſus ſæuiſſimos dæmones, contráque incorporeas illas poteſtates. Propter quod & dux talis exercitus nullus eſt hominnm, nullus eſt angelorum, ſed ipſe proculdubio Deus. Arma quoq; iſtorum militum, naturá ipſius belli conſequenter imitantur. Non enim ex ferro parantur ac pellibus, ſed ex veritate, fide atque iuſticia, cæteriſque virtutib. Quoniam igitur de huiuſmodi diſciplina etiam hic liber eſt cõſcriptus, & nobis de ipſa diſputare propoſitum eſt, diligentius audiamus Matthęum perſpicuè ſuper eadem diſſerentem. Non enim ſunt eius dicta, ſed Chriſti, qui ipſius informator eſt diſciplinæ. Hanc ergo ſolicite conſideremus, vt in illa etiam mereamur adſcribi, & in corũ fulgere numero, qui prius eam ſeruando nituerunt, & immarceſcibiles illas acceperũt coronas. Et multi quidem hunc librum ſatis apertũ eſſe opinantur, ac planum, ſolos prophetas intellectu putantes eſſe difficiles. Sed hoc quoq; eorum eſt, qui altitudinem ſenſuum ſibi penitus reconditorum prorſus ignorant. Propter quod obſecro, vt multo cum ſtudio ſequamini nos, vt ipſum euãgelij pelagus intremus, Chriſto nobis prębẽte in hoc itinere principatum. Vt autem ſit facilior iſte ad intelligendum liber, rogamus ac hortamur (quod in aliis quoq; ſcripturis facere conſueuimus) vt præueniatis animo, atq; voluatis eum qui à nobis elucidãdus eſt locus, vt intellectui lectio viam parans,

Actor. 8. c. *quod etiam in Eunucho illo factum eſt*, multam nobis conferat facultatem docendi. Etenim plurima ſunt quæ inquiruntur, ac varia. Conſidera igitur quãta in ipſo euãgelij principio q̃ſtionũ ſylua naſcatur. Primò quidẽ, cuius rei gratia per Ioſeph generationũ ordo decurrat, de quo non naſcitur Chriſtus. Secundò, vnde manifeſtum ſit, quòd à Dauid originẽ ducat, cùm parentes Mariæ, ex qua certè natus eſt, habeãtur incogniti: neque enim generationes ex virginis parte numerãtur. Tertio quam ob cauſam Ioſeph quidẽ generatio, qui certè nihil ad generationem contulit Chriſti, tam diligẽter aſſeritur: virgo aũt, quæ etiam mater eius effecta eſt, non oſtenditur ex quibus parentibus, auis, proauiſq; naſcatur. Poſt hæc etiam illud inquirendum eſſe videtur, qua de cauſa generationes per viros nominans, meminerit etiam fœminarum. Et quia ſemel id fieri placuit, cur non omnes fœminas nominarit. Nam meliores quaſque tranſcurrens, vt Saram & Rebeccam, earumque ſimiles: eas tantummodo quæ de aliquo vitio celebratæ ſunt, eduxit in medium: id eſt, ſi qua adultera, vel meretrix: ſi qua etiam ex nuptiis non legitimè copulata, ſi qua alienigena aut barbara fuit. Siquidem non modò Vriæ vxorem, ſed etiam Thamar & Ruth euangeliſta cõmemorat: quarum alia quidem erat alienigena, alia verò ſcortũ, quæ cum affine rem habuit, non tantum non lege illi coniuncta coniugij, ſed furata concubitum, & intra habitum meretricis abſcondita. Vriæ quoque vxorem nullus ignorat, ꝓp factum illud inſignis audaciæ. Et tamẽ oẽs alias euangeliſta præteriẽs, tantũmodo iſtas generationũ catalogo cõprehẽdit.

Quòd

ἀλλὰ πρὸς δαίμονας καὶ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις ἐκείνας ἐστί. διὸ καὶ στρατηγὸς αὐτοῖς, οὐκ ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐδείς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεός. καὶ τὰ ὅπλα δὲ τῶν στρατιωτῶν τούτων μιμεῖται τοῦ πολέμου τὴν φύσιν. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ δέρματος καὶ σιδήρου κατεσκευασμένα εἰσίν· ἀλλ' ἐξ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης, καὶ πίστεως καὶ φιλοσοφίας ἁπάσης. ἐπεὶ οὖν περὶ τῆς πολιτείας ταύτης καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο γέγραπται, καὶ

A ἡμῖν πρόκειται νῦν εἰπεῖν, προσέχωμεν ἀκριβῶς τῷ Ματθαίῳ, περὶ ταύτης [σαφῶς] διαλεγομένῳ· οὐ γὰρ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ τὴν πολιτείαν νομοθετήσαντος Χριστοῦ, πάντα ἐστὶ τὰ λεγόμενα. προσέχωμεν δέ, ἵνα καὶ ἐγγραφῆναι δυνηθῶμεν εἰς αὐτήν, καὶ λάμψαι μετὰ τῶν ἤδη πολιτευσαμένων, καὶ τοὺς ἀμαράντους ἐκείνους ἐκδεχομένων στεφάνους. καίτοι γε πολλοῖς εὔκολος ὁ λόγος οὗτος εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ τῶν προφητῶν δυσκολίαν ἔχειν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀγνοούντων ἐστὶ τὸ βά-

B θος τῶν ἐναποκειμένων αὐτοῖς νοημάτων. διὸ παρακαλῶ μετὰ πολλῆς ἡμῖν ἕπεσθαι τῆς σπουδῆς, ὥστε εἰς αὐτὸ τὸ πέλαγος τῶν γεγραμμένων εἰσελθεῖν τοῦ Χριστοῦ προηγουμένου ταύτης ἡμῖν τῆς εἰσόδου. ὥστε δὲ εὐμαθέστερον γενέσθαι τὸν λόγον, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γραφῶν πεποιήκαμεν, προλαμβάνειν τὴν περικοπὴν τῆς γραφῆς, ἣν ἂν μέλλωμεν ἐξηγεῖσθαι· ἵνα τῇ ἀναγνώσει ἡ ἀνάγνωσις προοδοποιοῦσα ᾖ. ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ εὐνούχου γέγονε· καὶ πολ-

C λὴν παρέχοι τὴν εὐκολίαν ἡμῖν. καὶ γὰρ τὰ ζητήματα πολλὰ καὶ ἐπάλληλα. ὅρα γοῦν εὐθέως ἐν προοιμίοις τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ, πόσα ἄν τις ἐπαπορήσειε· πρῶτον μέν, τίνος ἕνεκεν ὁ Ἰωσὴφ γενεαλογεῖται, οὐκ ὢν τοῦ Χριστοῦ πατήρ; δεύτερον δέ, πόθεν ἔσται δῆλος ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ κατάγων τὸ γένος, τῆς Μαρίας ἀφ' ἧς ἐτέχθη τῶν προγόνων ἀγνοουμένων; οὐδὲ γὰρ ἐγενεαλογήθη ἡ παρθένος. τρίτον, τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Ἰωσὴφ ὁ μηδὲν συντελῶν πρὸς τὴν γέννησιν γενεαλογεῖ-

D ται· ἡ δὲ παρθένος ἡ καὶ μήτηρ γενομένη, οὐ δείκνυται τίνων πατέρων καὶ πάππων καὶ ἐπιπάππων ἐστί; μετὰ τούτων, ἄξιον κἀκεῖνο ζητῆσαι· τί δήποτε διὰ τῶν ἀνδρῶν προάγων τὴν γενεαλογίαν, ἐμνήσθη καὶ γυναικῶν; καὶ ἐπειδὴ τοῦτο αὐτῷ ἔδοξεν, οὐ πάσας τέθεικε τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ τὰς εὐδοκίμους παραδραμών, οἷον τὴν Σάρραν, τὴν Ῥεβέκκαν, καὶ ὅσαι τοιαῦται, τὰς ἐπὶ κακίᾳ βεβοημένας, ταύτας εἰς μέσον ἤγαγε μόνον; οἷον εἴ-

E τις πόρνη καὶ μοιχαλίς· εἴ τις ἐκ παρανόμων γάμων· εἴ τις ἀλλόφυλος καὶ βάρβαρος ἦν. καὶ τῆς τοῦ Οὐρίου καὶ τῆς Θάμαρ καὶ τῆς Ῥοὺθ ἐμνημόνευσεν· ὧν ἡ μὲν, ἀλλογενὴς ἦν, ἡ δὲ, πόρνη· ἡ δὲ, τῷ κηδεστῇ προσεφθάρη· καὶ οὐδὲ τοῦτο νόμῳ γάμου, ἀλλὰ κλέψασα τὴν μίξιν, καὶ πόρνης περιθεμένη προσωπεῖον ἑαυτῇ· καὶ τὴν Οὐρίου δέ, οὐδεὶς ἀγνοεῖ διὰ τὴν περιφάνειαν τοῦ τολμήματος· ἀλλ' ὅμως πάσας τὰς ἄλλας ἀφεὶς ὁ εὐαγγελιστὴς, ταύτας ἐνέθηκε τῇ γενεαλογίᾳ μόνας.

καὶ

Digitized by Google

καί τι εἰ μνησθῆναι γυναικῶν ἔδει, πασῶν [ἐχρῆν· εἰ δὲ μὴ πασῶν,] ἀλλ' ἐνίων τῶν ἐν ἀρετῇ, οὐ τῶν ἐν ἁμαρτήμασι βεβοημένων. εἴδετε πόσης ἡμῖν δεῖ προσοχῆς ἐν τοῖς προοιμίοις εὐθέως; καί τοι [γε] δοκεῖ σαφέστερον εἶναι τῶν ἄλλων τὸ προοίμιον· τάχα δὲ πολλοῖς καὶ περιττὸν, διὰ τὸ ὀνομάτων ἀριθμὸν εἶναι μόνον. μετὰ τοῦτο ἄξιον κἀκεῖνο ζητῆσαι· τίνος ἕνεκεν τρεῖς παρέδραμε βασιλεῖς; εἰ γὰρ ὡς σφόδρα ἀσεβῶν ἀπεσιώπησε τὴν προσηγορίαν, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων μνησθῆναι ἔδει. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἕτερόν ἐστι ζήτημα. δεκατέσσαρας γὰρ εἰπὼν γενεὰς, ἐν τῇ τρίτῃ μερίδι τὸν ἀριθμὸν οὐ διέσωσε. καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Λουκᾶς ἑτέρων ἐμνημόνευσεν ὀνομάτων· καὶ οὐ μόνον οὐ τῶν αὐτῶν ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλειόνων· ὁ δὲ Ματθαῖος, καὶ ἐλαττόνων, καὶ [πλειόνων] ἑτέρων· καί τοι γε εἰς τὸν Ἰωσὴφ καὶ αὐτὸς τελευτήσας, εἰς ὃν καὶ ὁ Λουκᾶς κατέληξε; ὁρᾶτε ὅσης ἀγρυπνίας ἡμῖν χρεία, οὐκ εἰς τὸ λῦσαι μόνον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μαθεῖν, τίνα χρὴ λῦσαι; οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν, τὸ τὰ διαπορούμενα δυνηθῆναι εὑρεῖν. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνο ἄπορον, πῶς ἡ Ἐλισάβετ ἀπὸ τῆς λευιτικῆς φυλῆς οὖσα, συγγενὴς ἦν τῆς Μαρίας.

Ἀλλ' ἵνα μὴ καταχώσωμεν ὑμῶν τὴν μνήμην πολλὰ συνείροντες, ἐνταῦθα πως τὸν λόγον στήσωμεν. ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν εἰς τὸ διεγερθῆναι, καὶ [τὸ] τὰ ζητούμενα ἐνταῦθα μαθεῖν. εἰ δὲ καὶ τῆς λύσεως ἐρᾶτε, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν λόγων τῶν ἡμετέρων ὑμεῖς κύριοι. ἂν μὲν γὰρ ἴδω διεγερθέντας καὶ ἐπιθυμοῦντας μαθεῖν, πειράσομαι καὶ τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν· ἂν δὲ χασμωμένους καὶ μὴ προσέχοντας, ἀποκρύψομαι καὶ τὰ ζητήματα καὶ τὴν λύσιν, θείῳ νόμῳ πειθόμενος. μὴ δότε γάρ φησι τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μὴ δὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· ἵνα μὴ καταπατήσωσι τοῖς ποσὶν αὐτῶν. τίς δέ ἐστιν ὁ καταπατῶν; ὁ μὴ τίμια ταῦτα ἡγούμενος καὶ σεμνά. καὶ τίς οὕτως ἄθλιός φησιν, ὡς μὴ σεμνὰ ταῦτα καὶ πάντων ἡγεῖσθαι τιμιώτερα; ὁ μὴ [δὲ] τοσαύτην παρέχων αὐτοῖς σχολὴν, ὅσην ταῖς πόρναις γυναιξὶν ἐν τοῖς σατανικοῖς θεάτροις. ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ διημερεύουσιν οἱ πολλοὶ, καὶ πολλὰ τῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας προδιδόασι, διὰ τὴν ἄκαιρον ἀσχολίαν ταύτην, καὶ μετὰ ἀκριβείας ὅπερ ἂν ἀκούσωσι κατέχουσι, καὶ ταῦτα ἐπὶ λύμῃ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς φυλάττοντες. ἐνταῦθα [δὲ τοῦ θεοῦ φθεγγομένου,] οὐδὲ μικρὸν ἀνέχονται περιμεῖναι χρόνον. διά τι τοῦτο; ὅτι οὐδὲν κοινὸν ἔχομεν πρὸς τὸν οὐρανόν· ἀλλὰ μέχρι ῥημάτων ἡμῖν ἡ πολιτεία. καί τι γε, καὶ γέενναν διὰ τοῦτο ἠπείλησεν ὁ θεὸς, οὐχ ἵνα ἐμβάλῃ, ἀλλ' ἵνα πείσῃ φυγεῖν τὴν χαλεπὴν συνήθειαν ταύτην, [δι' ὧν ἀκούομεν,] [ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν. ἀκούομεν,] καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς τὴν ἐκεῖ φέρουσαν ὁδὸν τρέχομεν. καὶ τοῦ θεοῦ κελεύοντος, μὴ μόνον

Quod ſi meminiſſe oportuit fœminarũ, cunctæ debuerant nominari. ſi verò non omnes erant, ſed aliquæ proferẽdæ, eas magis poni decuit, quæ non de peccatis, ſed de virtute celebrantur. Vidiſti nempe quanta nobis attẽtione opus ſit etiam inter ipſa principia. Et certè ſupra cætera eſſe manifeſtum illud videbatur exordium, fortè autem aliquibus etiam ſuperfluum, quia ſolum ibi numerum putabant nominum contineri. Supra hæc etiã illud inquiſitione dignum eſt, quæ cauſa compulerit, vt A tres reges in enumerãdis generationibus præteriret. Si enim quaſi nimis impiorum nomina reticere maluit, nec aliorum quidem ſimilium meminiſſe debuerat. His additur etiã illa quæſtio, quod generationes quatuordecim quum dixiſſet, in tertia parte numerum nõ ſeruauit. Deinde quænam illa ratio perſuaſerit, vt Lucas quidem aliorum faceret nominum mẽtionem, & non modò non eorundem omniũ, ſed multò etiam plurium. Matthæus verò nõ paucorum modò, verumetiam diuerſorum, eum B vtique adusque generationem Ioſeph numerum etiam ipſe perducat in quo finem fecit & Lucas. Iam ergo perſpicite quanta nobis opus ſit vigilantia, non ſolum ad exponendum euangelium, verum etiam ad diſcernendum quænam illa ſint, quæ expoſitione indigeant. Nec parum eſt enim poſſe inuenire ea quę in dubio ſunt, & de quibus controuerſia eſt. Illud quoq; inter dubia numeratur, quo modo Elizabeth de Leuitica exiſtens tribu, Mariæ cognata dicatur. Verũ ne multa pariter colligentes, memoriam veſtram ſubitò quæſtionũ oneremus C aggeſtu, hîc ſermoni noſtro terminum ſtatuamus. Sufficit enim nobis, & valde ſufficit ad audiendi interim ſtudium ſuſcitãdum, vt quæ in quæſtionem ſolent venire, diſcãtur. Si veró etiam ſolutionẽ ipſam deſideratis addiſcere, & hæc nobis dicentib. in veſtra eſt poteſtate. Si. n. vos intellexero ſuſcitatos, & audire cupientes, etiam ſolutionem afferre tentabo. Si verò oſcitantes videro, & ab intentione laxatos: abſcõdam non ſolutionẽ ſolum, verumetiam quæſtiones, diuina lege commonitus: *Nolite*, in- Matth. 7. 4.
D quit, *ſanctum dare canibus, neq; proiiciatis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedib. ſuis.* Quis eſt modo, inquis, qui iſta conculcet? Ille, vtiq;, qui non ea precioſa credit eſſe, atq; pręclara. Et quis eſt, inquis, ita infœlix, qui nõ hæc præcioſiora eſſe omnibus, & clariora fateatur? Ille ſine dubio, qui non vel tanto ſtudio eis vacat, quãto in diabolicis illis theatris meretricibus occupatur. Ibi enim plurimi totos etiam dies peragunt, propterq; illam occupationem vaniſſimam multa etiam domi detrimenta patiuntur. Et tamẽ cum omni diligen- E tia, quod audierint, memoriæ commendant, eaque ad animæ ſuæ perniciem penitus infixa cuſtodiunt. Hîc verò, vbi loquitur Deus, ne exiguum quidem patienter tempus expectãt. Cur hoc? quia nihil commune habemus cum cœlo, ſed omnis noſtra religio verbo tenus peragitur. Et certè propter hoc Deus gehennam minatur, non vt eam nobis inferat, ſed vt fugere perſuadeat illam grauiſſimam conſuetudinem. Nos verò econtrario cuncta agimus, & quotidie in illam viam quæ illuc ducit, irruimus. Nam præcipiente nobis Deo, non

Digitized by Google

non modò vt audiamus quæ dicuntur, verum vt cum omni etiam deuotione faciamus, nos nec audire curamus. Quando igitur ea quæ dicuntur, implebimus? Reſponde, quæſo, quando incipiemus operari, cum nec ſermonē quidem ſuper his patienter audiamus, ſed indignemur offendamúrque hac exercitatione, tametſi breuiſſima. Deinde nos quidem de friuolis ſæpe rebus loquentes, niſi eos qui nobiscum ſedent, viderimus attentos, incuriam illorum noſtram arbitramur eſſe iniuriam. Deū verò non putamus offendi, quando eo de tantis rebus loquente, ea quæ dicuntur contemnimus, facileque ducimur ad alia omnino, atque conuertimur? Et ſæpe quidem aliquis è ſenib. qui multas circuierit terras, mariſq; regiones, non ſolū ſtadiorū numerum, ſed & vrbium ſitus, & formas, & portus, ac forū diligēter nobis enarrat: nos verò nec q̃ procul ſimus à cœleſti vrbe cognouimus. Nam profectò ad iter hoc ſuperandum properaſſemus, ſi nota eſſet diſtantia. Non enim tantum à nobis ciuitas abeſt, quantum inter cœlum terramq; diſcrimen eſt: ſed multo etiam longius diſtat, ſi vtique negligamus: vt econtrario, ſi ſtudium commodemus, etiam in exiguo tempore ad ipſas eius ianuas peruenire poterimus. Non enim locorum longinquitate, ſed inſtituto morum hæc ſpacia metienda ſunt. Sed tu præſentis quidem geſta vitæ diligenter tenes, noſti & noua & vetera, ac etiam prorſus antiqua potes enumerare, non ſolum principes, ſub quibus anteactis temporibus militaſti, ſed etiam omnes militiæ duces: ſed etiā editores munerū, & eos qui in ſpectaculis certauerunt, quiq; vicerunt, nihil vtique ad te pertinentia, nihilq; tuis vtilitatibus profutura. Quis verò in hac, de qua loquimur, ſit ciuitate princeps, quis apud eum primus, aut ſecundus, aut tertius: vel quanto quiſque tempore, vel quid ſit virtutis operatus, nunquam vel per ſomnium cogitaſti. Quæ verò leges in hac vrbe ſunt poſitæ, nec aliis quidem dicentibus ſuſtines audire & attendere. Qua ergo fiducia, dic mihi, illis te aliquando ſperas promiſſis bonis potiturum, ad quorum magnitudinem nec quando promittuntur, intendis? Sed & ſi antè nunquam, ſaltem nunc id facere curemus. Etenim ſi concedatur à Deo, auream ingrediemur vrbem, imò facilè omni auro precioſiorem. Nunc ergo diſcamus fundamenta eius, & portas ex ſapphiro margaritiſque compoſitas: habemus quippe optimum ducem, Matthæum profectò. Per ipſius namque portam nunc ingredimur, multoque nobis ſtudio eſt opus. Siquidem enim aliquem non intentum viderit, continuo eum à ciuitate propellit. Eſt ſiquidem vrbs ipſa maximè regia, & tota prorſus illuſtris; & non ſicut videmus apud nos, in palatia domos plateaſq; diſtincta: ſed quicquid eſt illius vrbis, aula regia eſt. Pandamus igitur portas animi, aperiamus auditum, cúmque tremore plurimo primas æternæ vrbis ianuas intraturi, regem qui in ea eſt, ſuppliciter adoremus. Etenim primus ipſe congreſſus poteſt cernentibus terrorem incutere. Modò quidem nobis portæ iſtæ occluſæ ſunt: cum verò eas reſeratas viderimus (hoc enim

μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν τὰ λεγόμενα, οὐδὲ ἀκούοντες ἀνεχόμεθα. πότε οὖν πράξομεν, εἰπέ μοι, τὰ κελευόμενα καὶ τῶν ἔργων ἁψόμεθα, ὅταν μηδὲ τοὺς ὑπὲρ τούτων λόγους ἀκούειν αἰσχώμεθα, ἀλλὰ ἀσχάλλωμεν καὶ ἀλύωμεν πρὸς τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν, καίτοι βραχεῖαν οὖσαν σφόδρα; εἶτα ἡμεῖς μὲν περὶ ψυχρῶν διαλεγόμενοι πραγμάτων, ἂν τοὺς συγκαθημένους μὴ προσέχοντας ἴδωμεν, ὕβριν τὸ πρᾶγμα φαμὲν· τὸν θεὸν δὲ οὐχ ἡγούμεθα παροξύνειν,
A ὅταν αὐτοῦ περὶ τοιούτων διαλεγομένου, καταφρονήσαντες τῶν λεγομένων, ἑτέρωσε βλέπομεν; ἀλλ' ὁ μὲν γεγηρακὼς καὶ πολλὴν ἐπελθὼν γῆν, καὶ σταδίων ἀριθμὸν, καὶ πόλεων θέσεις, καὶ σχήματα καὶ λιμένας καὶ ἀγορὰς, μετὰ ἀκριβείας ἡμῖν ἀπαγγέλλει πάσης· αὐτοὶ δὲ, οὐδὲ ὅσον ἀπέχομεν τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς πόλεως ἴσμεν. ἢ γὰρ ἂν καὶ ἐσπουδάσαμεν ἐπιτεμεῖν τὸ μῆκος, εἰ τὸ διάστημα ἔγνωμεν. οὐ γὰρ τοσοῦτον ἡμῶν ἀφέστηκεν ἡ πόλις ἐκείνη, ὅσον οὐρανοῦ πρὸς
B τὴν γῆν τὸ μέσον· ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον, ἐὰν ἀμελῶμεν. ὥσπερ οὖν ἐὰν σπουδάζωμεν, καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῆς ἥξομεν. οὐ γὰρ μήκει τόπων· ἀλλὰ γνώμῃ τρόπων τὰ διαστήματα ταῦτα ὥρισται. σὺ δὲ τὰ μὲν τοῦ βίου πράγματα μετὰ ἀκριβείας εἶδας, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ παλαιὰ, καὶ ἄρχοντας ἀριθμεῖν δύνασαι, οἷς ἐστρατεύσω τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, καὶ ἀγωνοθέτην καὶ ἀθλοφόρους, καὶ στρατηγοὺς, τὰ μηδέν σοι διαφέροντα· τίς
C δὲ ἄρχων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γέγονεν, ἢ πρῶτος, ἢ δεύτερος, ἢ τρίτος· ἢ πόσον ἕκαστος χρόνον· ἢ τί κατορθώσας καὶ ἐργασάμενος, οὐδὲ ὄναρ ἐφαντάσθη ποτέ· νόμων δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κειμένων, οὐδὲ ἑτέρων λεγόντων ἀκοῦσαι καὶ προσέχειν ὑπομένεις. πῶς οὖν εἰπέ μοι προσδοκᾷς τεύξεσθαι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, μηδὲ τοῖς λεγομένοις προσέχων; ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον, νῦν γοῦν τοῦτο ποιῶμεν. καὶ γὰρ εἰς πόλιν μέλλομεν εἰσιέναι ἐὰν ὁ θεὸς
D ἐπιτρέπῃ χρυσῆν, καὶ χρυσοῦ παντὸς τιμιωτέραν. καταμάθωμεν οὖν αὐτῆς τὰ θεμέλια, τὰς πύλας τὰς ἀπὸ σαπφείρου καὶ μαργαριτῶν συγκειμένας. καὶ γὰρ ἔχομεν ἄριστον χειραγωγὸν τὸν ματθαῖον. διὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ πύλης εἴσιμεν νῦν, καὶ δεῖ πολλῆς ἡμῖν τῆς σπουδῆς. ἂν γὰρ ἴδῃ τινὰ μὴ προσέχοντα, ἐκβάλλει τῆς πόλεως. καὶ γάρ ἐστι βασιλικωτάτη ἡ πόλις καὶ περιφανής· οὐχ ὥσπερ αἱ παρ' ἡμῖν, εἰς ἀγορὰν καὶ βασίλεια διῃρημένη· ἀλλὰ πάντα βασίλεια
E τὰ ἐκεῖ. ἀναπετάσωμεν τοίνυν τὰς πύλας τῆς διανοίας, ἀναπετάσωμεν τὴν ἀκοὴν, καὶ μετὰ φρίκης πολλῆς μέλλοντες ἐπιβαίνειν τῶν προθύρων, προσκυνήσωμεν τὸν ἐν αὐτῇ βασιλέα. καὶ γὰρ εὐθέως ἡ πρώτη προσβολὴ καταπλῆξαι δύναται τὸν θεατήν. κεκλεισμέναι [μὲν] νῦν εἰσιν ἡμῖν αἱ πύλαι· ὅταν [δὲ] ἴδωμεν αὐτὰς ἀναπετασθείσας. τοῦτο γὰρ

ἐστὶν ἡ τῶν ζητημάτων λύσις· τότε ὀψόμεθα πολλὴν ἔνδον τὴν ἀστραπήν. καὶ γὰρ τοῖς τοῦ πνεύματος ὁδηγούμενος ὀφθαλμοῖς, πάντα σοι ἐπαγγέλλεται δεικνύναι ὁ τελώνης οὗτος· ποῦ μὲν ὁ βασιλεὺς κάθηται, καὶ τίνες αὐτῷ τῶν στρατευμάτων παρεστήκασι· καὶ ποῦ μὲν ἄγγελοι, ποῦ δὲ ἀρχάγγελοι· καὶ τίς τοῖς νέοις πολίταις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τόπος ἀφώρισται· καὶ ποία ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδός· καὶ τίνα ἔλαβον λῆξιν οἱ πρῶτον πολιτευόμενοι ἐκεῖ, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους, καὶ οἱ μετὰ τούτους· καὶ ὅσα τῶν δήμων ἐκείνων [τὰ] τάγματα, καὶ ὅσα τῆς βουλῆς, καὶ πόσαι ἀξιωμάτων διαφοραί. μὴ τοίνυν μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς εἰσίωμεν· ἀλλὰ μετὰ σιγῆς μυστικῆς. εἰ γὰρ ἐπὶ θεάτρου πολλῆς σιγῆς γινομένης, τότε τὰ τοῦ βασιλέως ἀναγινώσκεται γράμματα· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ἅπαντας δεῖ καταστέλλεσθαι, καὶ ὀρθοῖς ταῖς ἀκοαῖς ἑστάναι; οὐ γὰρ ἐπιγείου τινός· ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου τὰ γράμματα ἀναγινώσκεσθαι μέλλει. ἂν οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίσωμεν, καὶ αὐτὴ τοῦ πνεύματος ἡ χάρις ὁδηγήσει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἡμᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἥξομεν τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν, καὶ πάντων ἐπιτευξόμεθα τῶν ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

eſt ſolutio quæſtionũ) tunc plurimum omnino poterimus intus fulgorem aſpicere. Etenim ſpiritus te oculis ducens, omnia tibi publicanus iſte promittit: quod videlicet oſtendat vbi rex ipſe ſedeat, quorumq; illi militum aſſiſtant cohortes, vbi angeli, vbi vero habeantur archangeli, & quis nouis ciuibus in hac vrbe ſit deputatus locus, & quonam illuc itinere pergatur: & quanto honore donandi ſint hi, qui primi illius ciuitatis ius fuerint conſecuti: A quanto quoque hi, qui illos ſecundo ſequuntur loco: quanto etiam hi qui tertio, & quot ſint illorum ordines ciuium, quamq́ue diuerſi in illo gradus diſtinguantur ſenatu, & quam variæ ibi ſplendeant differentiæ dignitatum. Non igitur cum tumultu ingrediamur, non cum turbatione, neque cum ſtrepitu: ſed cum ſilentio atque reuerentia, quæ tantis eſt exhibenda myſteriis. Si enim in theatro, cum multum ſilentium antè præceſſerit, tum demum literæ regis leguntur: multo magis in hac vrbe omnes cohiberi oportet, & comprimi, & erectis auribus, atque animis adſtare ſolicitis. B Nõ enim terreni regis, ſed angelorum domini ſcripta recitanda ſunt. Si enim ita nos voluerimus aptare, ipſa nos ſpiritus ſancti gratia cum omni diligentia ad penetralia interiora perducet, atque ad ipſum regis perueniemus thronum, ac bonis omnibus perfruemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium, cum patre & ſpiritu ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen.

C

ΟΜΙΛΙΑ Β'.

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, υἱοῦ Δαυῒδ υἱοῦ Ἀβραάμ;

Ἆρα μέμνησθε τῆς παραγγελίας, ἣν πρῴην ἐποιησάμεθα πρὸς ὑμᾶς, παρακαλοῦντες μετὰ σιγῆς ἁπάσης καὶ μυστικῆς ἡσυχίας ἀκούειν τῶν λεγομένων ἁπάντων; καὶ νῦν μέλλομεν τῶν ἱερῶν σήμερον ἐπιβαίνειν προθύρων· D διὸ καὶ τῆς παραγγελίας ἀνέμνησα. εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι κεκαυμένῳ ὄρει καὶ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ καὶ θυέλλῃ προσιέναι μέλλοντες· μᾶλλον δὲ οὐδὲ προσιέναι, ἀλλὰ πόρρωθεν ταῦτα καὶ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν· πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐκελεύοντο γυναικὸς ἀπέχεσθαι, καὶ τὰ ἱμάτια ἀποπλῦναι, καὶ ἐν τρόμῳ ἦσαν καὶ φόβῳ, καὶ αὐτοὶ, καὶ μετ' ἐκείνων Μωϋσῆς· πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς τοιούτων μέλλοντας ἀκούειν λόγων, καὶ οὐ πόρρω ὄρους ἑστάναι καπνιζομένου, E ἀλλ' εἰς αὐτὸν εἰσιέναι τὸν οὐρανὸν, πλείονα χρὴ ἐπιδείκνυσθαι φιλοσοφίαν, οὐχ ἱμάτια ἀποπλύνοντας· ἀλλὰ τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς ἀποσμήχοντας, καὶ πάσης βιωτικῆς ἀπαλλαττομένους μίξεως; οὐ γὰρ γνόφον ὄψεσθε, οὐδὲ καπνὸν, οὐδὲ θύελλαν·

HOMILIA SECVNDA EX CAPITE I.

LIBER GENERATIOnis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham.

IGitur meminiſtis admonitionis eius qua ad vos ſuperiori die ſumus vſi, D cum hortaremur vt ſummo cũ ſilentio & quiete, tantis congruente myſteriis omnibus euangelij verbis commodaretis auditum. Siquidem iam incepimus cœleſtes adire ianuas, propter quod vos præteritæ denunciationis admonui. Etenim ſi Iudæi acceſſuri ad montem ardentem, & ignem, & caliginem, & tenebras, ac procellas, immò non acceſſuri ad illa, ſed ea & audituri E eminus & viſuri, triduum antè ſe continere iubebantur à fœminis, ac veſtes abluere: & tamen in timore erant maximo, tremoreq́ue, cum certè illos plurimum Moſi præſentia confoueret, multò magis nos qui talia incipimus audire verba, & non procul à monte fumante conſiſtere, ſed in ipſum omnino introire cœlum, maiorem philoſophiam debemus oſtendere, non indumenta corporis abluentes, ſed ſtolas animæ candidantes, noſque ab omni ſeculi huius commixtione purgantes. Non enim caligine hic, non fumũ videbitis, non procellam, ſed

Digitized by Google

ſed regem ſedentem ſuper thronum illius ineffabilis gloriæ, & angelos ei atque archangelos pariter aſſiſtentes, & ſanctorũ populos innumeris illis angelorum cohortibus copulatos. Talis quippe eſt ciuitas Dei, habens eccleſiam primitiuorum, & Spiritus iuſtorum, & frequentias angelorum, & ſanguinem aſperſionis, per quem reconciliata ſunt omnia. Nã & cœlum ea quæ in terra ſunt accepit, & terra ea quæ in cœlo: & deſiderata olim angelis atq; ſanctis pax aliquando donata eſt. In hac vrbe trophæum conſiſtit crucis, clarum ſcilicet atque conſpicuum. In hac item ſpolia ſunt Chriſto parta, humanæ ſcilicet naturæ exuuię, regis noſtri præda: quæ omnia diligenter euangelij lectione diſcetis. Et ſi cum ſilentio & moderata ſequaris quiete, circunducere te per cuncta poterimus, ac diligenter oſtendere, vbi quidẽ mors iaceat crucifixa, vbi peccatũ ſuſpenſum, vbi plurima illa atque præclara ex hoc bello fulgeant monumenta victoriæ. Videbitis & hic tyrãnum reuinctum, & multitudinem captiuorum ſequentem, & arcem, ex qua ſceleratus ille dæmon omni retro tempore in perniciem hominum procurrebat, repentè ſubuerſam. Videbitis etiam reuulſas latronis ſpeluncas, antraq; patefacta: nam ibi quoque pręſentia regis affulſit. Sed nihil eſt dilectiſſime, quòd horum fatigeris auditu. Neque enim ſi quis iſtius temporis bellum tibi & victorias, trophæaq; recenſeret, vlla vnquam caperêre ſatietate, ſed neque cibum, neque potum illi narrationi aliquando præponeres. Quòd ſi illa iucunda eſt narratio, multo magis hæc. Conſidera enim quam ſit audire magnificum, quomodo Deus ſurgens de ſede regali, è cœlo venit ad terras, & ad ipſum deſcendit infernum: & in acie dimicans ſtetit. Quemadmodum autem illi diabolus repugnauit: immò non Deo nudo, ſed Deo in natura hominis abſcondito. Quodq́ue mirabile eſt, videbis mortem morte peremptam, & maledictum eſſe maledicto extinctum: & per quæ diabolus iam antè maximè valebat, per ea ipſa tyrannidem illius eſſe deſtructã. Exurgamus igitur, & ſomnum animi longius repellamus. Ecce enim video portarum nobis clauſtra reſerata: ſed tamen cum omni moderatione & tremore mentis ipſas continuò ianuas intremus. Quæ vero ſunt iſtæ ianuæ? *Liber generationis*, inquit, *Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham.* Quid ais? De vnigenito Dei filio dicturum te eſſe promiſeras, & Dauid mentionem facis, eiuſque illum filium eſſe commemoras, hominis qui poſt mille generationes natus traditur, ipſumq́ue eſſe & patrem Chriſti dicis, & proauum? Verùm cohibe te pauliſper, & comprime; nec velis repentè omnia ſimulq́; diſcere, ſed ſenſim atq́; paulatim, ſiquidẽ adhuc in veſtibulis cõſtitiſti, ante ipſa prorſus initia portarũ. Quid igitur ad penetranda interiora feſtinas? Necdũ bene omnia quę foris ſunt cõſideraſti. Neq; enim nũc tibi ipſam generationẽ domini conor exponere, immo verò nec cũ iſta narrauero: eſt enim inexplicabilis tota, neq; vlli prorſus effabilis: & hoc tibi ante me Eſaias Propheta denunciat. Siquidem

ἀλλ' αὐτὸν τὸν βασιλέα καθήμενον, ἐπὶ [τοῦ θρόνου] τῆς ἀπορρήτου δόξης ἐκείνης, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους παρεστῶτας αὐτῷ, καὶ τοὺς δήμους τῶν ἁγίων μετὰ τῶν ἀπείρων μυριάδων ἐκείνων. τοιαύτη γὰρ ἡ ταύτης πόλις, τὴν ἐκκλησίαν ἔχουσα τῶν πρωτοτόκων, καὶ πνεύματα τῶν δικαίων, τὴν πανήγυριν τῶν ἀγγέλων, τὸ αἷμα τοῦ ῥαντισμοῦ, δι' οὗ πάντα συνήφθη, καὶ οὐρανὸς ἐδέξατο τὰ ἀπὸ [τῆς] γῆς, καὶ γῆ τὰ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἡ πά-
A λαι ποθουμένη καὶ ἀγγέλοις καὶ ἁγίοις παραγέγονεν εἰρήνη. ἐν ταύτῃ τὸ τρόπαιον ἔστι τοῦ σταυροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ περιφανές· καὶ λάφυρα τοῦ Χριστοῦ, τὰ ἀκροθίνια τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας, τὰ σκῦλα τοῦ βασιλέως ἡμῶν. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἀπὸ τῶν εὐαγγελίων εἰσόμεθα μετὰ ἀκριβείας. Κἂν ἀκολουθῇς μετὰ ἡσυχίας τῆς πρεπούσης, δυνησόμεθά σε περιαγαγεῖν πανταχοῦ, καὶ δεῖξαι, ποῦ μὲν ὁ θάνατος ἀνεσκολοπισμένος κεῖται, ποῦ δὲ ἡ ἁμαρτία κρεμαμένη· ποῦ δὲ τὰ πολλὰ καὶ
B παράδοξα ἀπὸ τοῦ πολέμου τούτου [καὶ] τῆς μάχης ταύτης [τὰ] ἀναθήματα· ὄψει καὶ τὸν τύραννον ἐνταῦθα δεδεμένον, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος ἑπόμενον· καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀφ' ἧς ὁ μιαρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἅπαντα κατέδραμε τὸν ἔμπροσθεν χρόνον· ὄψει τοῦ λῃστοῦ τὰς καταδύσεις καὶ τὰ σπήλαια, διερρωγότα λοιπὸν καὶ ἀναπεπταμένα. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ παρεγένετο ὁ βασιλεύς. ἀλλὰ μὴ ἀποκάμῃς ἀγαπητέ. οὐδὲ γὰρ εἰ πόλεμόν τις διηγεῖτο αἰσθητὸν καὶ τρόπαια καὶ νίκας, κόρον ἐ-
C λάμβανες ἄν· ἀλλ' οὐδὲ σιτίων οὐδὲ ποτῶν προὔθου ταύτης τῆς ἱστορίας. εἰ δὲ ἐκείνη ποθητὴ ἡ διήγησις, πολλῷ μᾶλλον αὕτη. ἐννόησον γὰρ ἡλίκον ἐστὶν ἀκοῦσαι, πῶς μὲν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν θρόνων ἀναστὰς τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ᾅδην ἦλθεν ὁ θεός, καὶ ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἔστη· πῶς δὲ [θεῷ,] ἀντιπαρετάξατο ὁ διάβολος, μᾶλλον δὲ οὐ θεῷ γυμνῷ, ἀλλὰ θεῷ ἀνθρωπίνῃ κρυπτομένῳ φύσει. καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι θανάτῳ θάνατον ὄψει λυόμενον, καὶ κατάραν ἀ-
D φανιζομένην κατάρᾳ, καὶ δι' ὧν ἴσχυσεν ὁ διάβολος διὰ τούτων αὐτοῦ καταλυομένην τὴν τυραννίδα. διαναστῶμεν τοίνυν καὶ μὴ καθεύδωμεν, ἰδοὺ γὰρ ὁρῶ τὰς πύλας ἡμῖν ἀνοιγομένας· ἀλλ' εἰσίωμεν μετὰ εὐταξίας ἁπάσης καὶ τρόμου, τῶν προθύρων αὐτῶν εὐθέως ἐπιβαίνοντες. τίνα δέ [ἐστι] ταῦτα τὰ πρόθυρα; Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ «
Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. τί λέγεις; περὶ τοῦ μονογενοῦς «
υἱοῦ τοῦ θεοῦ διαλέξασθαι ἐπηγγείλω, καὶ τοῦ Δαβὶδ μνημονεύεις, ἀνθρώπου μετὰ μυρίας γενεὰς γενομέ-
E νου· καὶ αὐτὸν εἶναι φῂς, [καὶ] πατέρα καὶ πρόγονον; ἐπίσχες, καὶ μὴ πάντα ἀθρόως ζήτει μαθεῖν, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρόν. ἐν γὰρ τοῖς προθύροις ἕστηκας ἔτι παρ' αὐτὰ τὰ προπύλαια. τί τοίνυν σπεύδεις πρὸς τὰ ἄδυτα; οὔπω τὰ ἔξω καλῶς κατώπτευσας ἅπαντα. οὐδὲ γὰρ ἐκείνην σοι τέως διηγοῦμαι τὴν γέννησιν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὴν μετὰ ταῦτα. ἀνέκφραστος γὰρ καὶ ἀπόρρητος. καὶ πρὸ ἐμοῦ σοι τοῦτο ὁ προφήτης εἶπεν Ἡσαΐας.
ἀνακη-

Digitized by Google

ἀνακηρύττων γὰρ αὐτοῦ τὸ πάθος καὶ τὴν πολλὴν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης κηδεμονίαν, καὶ ἐκπληττόμενος τίς ὢν τί γέγονε, καὶ ποῦ κατέβη, ἀνεβόησε μέγα καὶ λαμπρὸν οὕτω λέγων· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; οὐ τοίνυν περὶ ἐκείνης ἡμῖν ὁ λόγος νῦν, ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς κάτω τῆς ἐν τῇ γῇ γινομένης, τῆς μετὰ μυρίων μαρτύρων. καὶ περὶ ταύτης δὲ, ὡς ἡμῖν δυνατὸν εἰπεῖν δεξαμένοις τὴν τοῦ πνεύματος χάριν, οὕτω διηγησόμεθα. οὐδὲ γὰρ ταύτην μετὰ σαφηνείας πάσης παραστῆσαι ἔνι· ἐπεὶ καὶ αὕτη φρικωδεστάτη. A μὴ τοίνυν μικρὰ νομίσῃς ἀκούειν, ταύτην ἀκούων τὴν γέννησιν· ἀλλ᾽ ἀνάστησόν σου τὴν διάνοιαν καὶ εὐθέως φρίξον, ἀκούσας ὅτι θεὸς ἐπὶ γῆς ἦλθεν. οὕτω γὰρ τοῦτο θαυμαστὸν καὶ παράδοξον ἦν, ὡς καὶ τοὺς ἀγγέλους χορὸν ὑπὲρ τούτων στήσαντας τὴν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τούτοις ἀναφέρειν εὐφημίαν· καὶ τοὺς προφήτας ἄνωθεν τοῦτο ἐκπλήττεσθαι, ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. καὶ γὰρ [καὶ] σφόδρα παράδοξον ἀκοῦσαι, ὅτι θεὸς ἀπόρρητος, καὶ ἀνέκφραστος, καὶ B ἀπερινόητος, καὶ τῷ πατρὶ ἴσος, διὰ μήτρας ἦλθε παρθενικῆς, καὶ γενέσθαι ἐκ γυναικὸς κατεδέξατο· καὶ ἔχειν προγόνους, τὸν Δαβὶδ, [καὶ] τὸν Ἀβραάμ. καὶ τί λέγω τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Ἀβραάμ; τὸ γὰρ φρικωδέστερον, τὰς γυναῖκας ἐκείνας [τὰς πόρνας·] ὧν ἀρτίως ἐμνήσθημεν· ταῦτα ἀκούων ἀνάστηθι, καὶ μηδὲν ταπεινὸν ὑποπτεύσῃς· ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα θαύμασον, ὅτι υἱὸς ὢν τοῦ ἀνάρχου θεοῦ, [καὶ γνήσιος υἱός,] ἠνέσχετο ἀκοῦσαι καὶ Δαβὶδ υἱός, ἵνα σε C ποιήσῃ θεοῦ υἱόν· ἠνέσχετο πατέρα αὐτοῦ γενέσθαι δοῦλον, ἵνα σε τῷ δούλῳ πατέρα ποιήσῃ τὸν δεσπότην. εἶδες [πῶς] ἐκ προοιμίων εὐθέως οἷα τὰ εὐαγγέλια; εἰ δὲ ἀμφιβάλλεις περὶ τῶν σῶν, ἀπὸ τῶν ἐκείνου καὶ ταῦτα πίστευε. πολὺ γὰρ δυσκολώτερον, ὅσον εἰς ἀνθρώπινον λογισμὸν, θεὸν ἄνθρωπον γενέσθαι, ἢ ἄνθρωπον υἱὸν θεοῦ χρηματίσαι. ὅτ᾽ ἂν οὖν ἀκούσῃς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ υἱὸς [τοῦ] Δαβίδ ἐστι καὶ τοῦ Ἀβραάμ, μὴ ἀμφίβαλλε λοιπὸν, ὅτι καὶ σὺ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδὰμ υἱὸς ἔσῃ τοῦ θεοῦ. οὐδὲ γὰρ εἰκῇ καὶ μάτην τοσοῦτον ἑαυτὸν D ἐταπείνωσεν, εἰ μὴ ἔμελλεν ἡμᾶς ἀνυψοῦν. ἐγεννήθη [μὲν] γὰρ κατὰ σάρκα, ἵνα [σὺ] γεννηθῇς κατὰ πνεῦμα· ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς, ἵνα [σὺ] παύσῃ γυναικὸς ὢν υἱός. διὰ τοῦτο διπλῆ γέγονεν ἡ γέννησις, καὶ ἐοικυῖα ἡμῖν, καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν ἡμετέραν [φύσιν.] τὸ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς γεννηθῆναι, ἡμῖν συνέβαινε· τὸ δὲ μὴ ἐξ αἵματος, μηδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἢ σαρκὸς, ἀλλ᾽ [ἐκ] πνεύματος ἁγίου, τὴν ὑπερβαίνουσαν ἡμᾶς καὶ τὴν μέλλουσαν προαναφωνεῖ γέννησιν, ἣν ἡμῖν ἔμελλεν ἐκ πνεύματος χαρίζεσθαι. E καὶ πάντα δὲ τὰ ἄλλα τοιαῦτα ἦν· [καὶ γὰρ τὸ λουτρὸν τοιοῦτον ἦν.] εἶχε γάρ τι τοῦ παλαιοῦ, εἶχε δὲ καὶ τοῦ καινοῦ. τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ προφήτου βαπτισθῆναι, [καὶ] τὸ παλαιὸν ἐδείκνυ· τὸ δὲ [τὸ] πνεῦμα κατελθεῖν, τὸ νέον ὑπέγραφεν.

Siquidem ipſius prædicans paſſionem, & plurimam pro toto orbe terrarum piiſſimamque curam, atque admiratus quis quum eſſet, quid factus ſit, quóve deſcẽderit, maximo ſono vocis exclamauit, & dixit: *Generationem eius quis enarrabit?* (Eſa. 53.) Verùm nobis non de diuina generatione nunc ſermo eſt, ſed de hac inferiore, quæ in terra facta eſt, quæque teſtibus celebratur innumeris. Sed ſuper iſta quoq; prout accipiẽtes ſancti Spiritus gratiam, potuerimus A effari, ita profectò narrabimus. Neque hanc enim perſpicuè ſatis explicari poſſibile eſt, quippe cùm ſit etiã ipſa maximè ſtupeſcenda. Non igitur exigua te aliqua opineris audire, cum hanc generationem audis ediſſeri: ſed totam in te mentem prorſus exuſcita: & continuo totus horreſce, cùm Deum veniſſe audis ſuper terras. Vſque adeo enim iſtud mirabile erat, & nulli antè prorſus auditum, vt etiam angeli in chorum earum rerum gratia collecti, totius orbis nomine propter iſta gloriam concinerent, fauſtamq; attollerent acclamationem, & B prophetæ porrò ante cum admiratione prædicerent: *Quoniam ſuper terram viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* (Bar. 3. d) Valde etenim audire mirabile eſt, quod ineffabilis Deus, & qui nec ſermonibus explicari poteſt, nec cogitationibus comprehendi, patrique per omnia coæqualis, per virginis ad nos venit vterum, & fieri ex muliere dignatus eſt, & habere progenitores Dauid & Abraham. Et quid dico, Dauid & Abraham? etiam illas quod horribilius eſt, fœminas, quas paulò antè memoraui. Hæc C igitur audiens, mente conſurge: verum nihil humile ſuſpiceris, ſed potius propter hæc ipſa maxime mirare, quia cum germanus & verus filius ſempiterni eſſet Dei, etiam filius Dauid eſſe dignatus eſt, vt te filium faceret Dei: ſeruũ patrem habere dignatus eſt, vt tibi ſeruo patrem faceret dominum. Vides arbitror ab ipſo ſtatim principio, quam læta ſint hæc nuncia. Quòd ſi ambigis de his quæ ad tuum ſpectant honorem, de illius humilitate diſce credere etiam quæ ſuper tuam dignitatẽ dicuntur. Quãtum enim ad cogitationes hominum pertinet, D multò eſt difficilius Deum hominem fieri quã hominem Dei filium cõſecrari. Cùm ergo audieris quod filius Dei, filius ſit & Dauid & Abrahæ: dubitare iam deſine, quod & tu qui filius es Adæ, futurus ſis filius Dei. Nõ enim fruſtra nec vanè ad tantam humilitatem ipſe deſcendit, ſed vt nos ex humili ſublimaret. Natus eſt enim ſecundum carnem, & tu naſcerere ſpiritu: natus eſt ex muliere, vt tu deſineres filius eſſe mulieris. Propterea duplex facta generatio eſt, hæc ſcilicet noſtræ ſimilis, illa noE ſtram eminenter excedens. Quòd enim natus ex fœmina eſt, & nobis competit: quod verò non ex ſanguine, neque ex voluntate carnis aut viri, ſed ex Spiritu ſancto, aliam nobis ſublimiorem, futuramque & ſpiritu conſequendam generationem promittit. Sed alia quoque omnia ex ſimili diuerſitate conſtabant. Nam & baptiſma profectò tale ſuſcepit, quod haberet quidem aliquid veteris, haberet & aliquid noui. Quòd.n. baptizatus eſt à ꝓpheta, expreſſit vetus: ꝙ autem deſcendit ſpiritus, adũbrauit noui.

b Ac

Ac proinde vt ſi quiſpiam in arena conſiſtens, duos aliquos inuicẽ diſſidentes, extenta manu vtrâq; vtrinque prendens coniungat: ita fecit & Chriſtus veteri nouum, diuinam naturam humanę, ſuis noſtra iungendo. Vides hunc puto fulgorem vrbis procul coruſcantis, vides quanto inter ipſa principia ſplendore lucet, quo modo tibi regẽ ipſum humana ſpecie, ſic mortalibus velut exercitui admixtũ oſtendit. Neq; enim in bello ſemper propriam habere rex cernit̃ dignitatẽ, ſed purpura & diademate A relictis, militis habitum frequenter induitur. Sed illic, ne cognitus hoſtes in ſe cõuertat: hic contrà, vt ne agnitus ante congreſſum in fugã vertat hoſtem, ſuóſq; maieſtatis fulgur conturbet: ſaluare enim nõ terrere ſtuduit. Et idcirco illũ hac appellatione continuo nominauit, Ieſum vtiq; nuncupando. *Ieſus.* Ieſus enim non eſt Græci ſermonis vocabulum, ſed Hebraica lingua Ieſus dicit̃, quod eſt in noſtro ſermone ſaluator: ſaluator autem ab eo, ꝙ ſalutem populo ſuo præſtaturus aduenerit. Iámne igitur intelligis, quemadmodum euangeliſta auditorẽ in B excelſa ſubuexerit: & ea certè q̃ in vſu eſſe viderentur locutus, per quę tamen ipſa longè nos maiora, q̃ omnes ſperare poteramꝰ, edocuit. Vtriuſq; igit̃ iſtius nominis apud Iudęos erat celebrata notitia. Quia enim incredibilia erãt quæ ꝓmittebantur futura: etiam nominũ pręceſſerunt figuræ, vt porrò antè omnis ex inuidia nouitatis tumultus oriturꝰ extingueretur. *Ieſue 1. a* Ieſus namq; etiam ille dicit̃, qui poſt Moyſem populũ in terrã repromiſſionis induxit. Vides figuram, perſpice veritatem. Ille in terram re- C promiſſionis, hic vero introduxit in cœlum, & ea q̃ ſunt in cœlis bona. Ille poſtquam Moyſes mortuus eſt, iſte poſtquã lex per Moyſem lata ceſſauit. Ille ducis dignitate pollens, iſte verò regis maieſtate pręfulgens. Sed ne Ieſum audiens, de ſocietate nominum patereris errorem, continuo ſubiunxit & Chriſtum. *Ieſu Chriſti*, inquit, *filij Dauid.* Ille enim non erat ex Dauid, ſed ex alia tribu. Cuius verò rei gratia librum ipſum generationis Chriſti vocat, vbi non ſola vtiq; generatio, ſed tota prorſus ipſius miſterij diſpenſatio continetur? Quia totius ſcilicet di- D ſpenſationis caput & radix, atq; principiũ omnium nobis in hoc conſiſtit bonorũ. Vt enim *Gen. 1. 4* Moyſes librũ cœli appellauit, ac terræ, cũ certè non de cœlo ſolũ terraq; loqueret̃, ſed de cunctis quę inter ipſa ſubſiſtũt: ita etiã euangeliſta ab ipſo omniũ fonte & capite bonorũ librũ vocauit. Omni ſiquidẽ admiratione pleniſſimum eſt, & ſuper ſpẽ expectationemq; mortaliũ, ꝙ Deus homo factus eſt. Hoc autem impleto, illa oĩa quæ ſequunt̃, iuxta ordinẽ & rationẽ conſequunt̃. Qua verò de cauſa non eum antè filiũ E Abrahę, & poſtea filiũ Dauid nuncupauit? Nõ, ſicut opinãtur aliqui, ab inferioribꝰ volens ad ſuperiora conſcendere: alioqui feciſſet quod fecit & Lucas, nunc autẽ econtrario facit: cur ergò commemorauit priorẽ Dauid? Quia ipſe ꝓculdubio in omniũ verſabat̃ ore, ob inſigne honoris & glorię, ob ipſius quoq; temporis ſpatia iunctiora. Non enim olim defunctꝰ fuerat ſicut Abrahã. Etſi eñ vtriq; promiſerat Deus, ſed

καὶ καθάπερ τις ἐν μεταιχμίῳ στὰς, δύο τινῶν ἀλλήλων διεστηκότων, ἀμφοτέρας ἁπλώσας τὰς χεῖρας ἑκατέρωθεν λαβὼν συνάψειεν· οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίησε, τὴν παλαιὰν τῇ καινῇ συνάπτων, τὴν θείαν φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις. εἶδες τὴν ἀστραπὴν τῆς πόλεως, ὅσῃ ἐκ προοιμίων κατηύγασε τῇ λαμπηδόνι; πῶς σοι τὸν βασιλέα ἔδειξεν εὐθέως ἐν τῷ σῷ σχήματι, ὥσπερ ἐν τῷ στρατοπέδῳ; οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ τὴν οἰκείαν ἀ- A ξίαν φαίνεται ἔχων διηνεκῶς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ τὴν ἁλουργίδα ἀφεὶς καὶ τὸ διάδημα, στρατιώτου σχῆμα ὑπέδυ πολλάκις. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, ἵνα μὴ γνώριμος γενόμενος ἐφ' ἑαυτὸν ἑλκύσῃ τοὺς πολεμίους· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον, ἵνα μὴ γνώριμος γενόμενος, φυγεῖν παρασκευάσῃ τῆς πρὸς αὐτὸν συμπλοκῆς τὸν ἐχθρὸν, καὶ τοὺς οἰκείους διαταράξῃ πάντας. σῶσαι γὰρ οὐκ ἐκπλῆξαι ἐσπούδασεν. διὰ τοῦτο καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀπὸ ταύτης ἐκάλεσε τῆς προσηγορίας, ἰησοῦν προσειπών. τὸ γὰρ ἰησοῦς τοῦτο ὄνομα, B οὐκ ἔστιν ἑλληνικὸν, ἀλλὰ τῇ ἑβραίων φωνῇ οὕτω λέγεται ἰησοῦς· ὅ ἐστιν εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶτταν ἑρμηνευόμενον, σωτήρ. σωτὴρ [δὲ] ἀπὸ τοῦ σῶσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Εἶδες πῶς ἀνεπτέρωσε τὸν ἀκροατὴν, καίτοι ἐν συνηθείᾳ φθεγγόμενος, καὶ δι' αὐτῶν τὰ ὑπὲρ ἐλπίδα πᾶσιν ἡμῖν ἐμφαίνων; καὶ γὰρ ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων τούτων πολλὴ ἡ γνῶσις παρὰ τοῖς ἰουδαίοις [ἦν.] ἐπειδὴ γὰρ παράδοξα ἦν τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ οἱ τῶν ὀνομάτων προέδραμον τύποι· ὥστε ἄνωθεν πάντα καινοτομίας περιαιρεθῆναι θόρυβον. καὶ C γὰρ [ὁ] ἰησοῦς ὁ μετὰ μωϋσέα εἰσαγαγὼν τὸν λαὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας λέγεται. εἶδες τὸν τύπον; βλέπε [καὶ] τὴν ἀλήθειαν. ἐκεῖνος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, οὗτος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά· ἐκεῖνος μετὰ τὸ τελευτῆσαι μωϋσέα, οὗτος μετὰ τὸ παύσασθαι τὸν νόμον· ἐκεῖνος ὡς δημαγωγὸς, οὗτος ὡς βασιλεύς. ἀλλ' ἵνα μὴ ἰησοῦν ἀκούσας, διὰ τὴν ὁμωνυμίαν πλανηθῇς, ἐπήγαγεν· ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ δαβίδ. ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἦν τοῦ δαβὶδ, ἀλλ' ἑτέρας φυλῆς. Τίνος δὲ ἕνεκεν βίβλον αὐτὴν γενέσεως καλεῖ ἰησοῦ χριστοῦ· καίτοι D γε οὐ τοῦτο ἔχει μόνον τὴν γέννησιν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν; ὅτι πάσης τῆς οἰκονομίας τὸ κεφάλαιον τοῦτο, καὶ ἀρχὴ καὶ ῥίζα πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν γέγονε. ὥσπερ οὖν βίβλον οὐρανοῦ καὶ γῆς καλεῖ [μωϋσῆς·] καίτοι [γε] οὐ περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς διαλεχθεὶς μόνον, ἀλλὰ [καὶ] περὶ τῶν ἐν μέσῳ πάντων· οὕτω καὶ οὗτος, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τῶν κατορθωμάτων τὸ βιβλίον ἐκάλεσε. τὸ γὰρ ἐκπλήξεως γέμον καὶ ὑπὲρ ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν πᾶσαν, ἄνθρωπον γενέσθαι θεόν· τούτου δὲ γενομένου, τὰ μετὰ ταῦ- E τα ἅπαντα κατὰ λόγον καὶ ἀκολουθίαν ἐστί. Τίνος δὲ ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, υἱοῦ ἀβραὰμ, καὶ τότε υἱοῦ δαβίδ; οὐχ ὡς τινὲς οἴονται κάτωθεν ἄνω βουλόμενος ἐλθεῖν. ἐπεὶ ἐποίησεν ἄν, ὅπερ [καὶ] ὁ λουκᾶς. νῦν δὲ τοὐναντίον ποιεῖ. τίνος οὖν ἕνεκεν τοῦ δαβὶδ ἐμνημόνευσεν; ἐν τοῖς πάντων στόμασιν ὁ ἄνθρωπος ἦν, ἀπό τε τῆς περιφανείας, ἀπό τε τοῦ χρόνου. οὐ γὰρ πάλαι ἦν τετελευτηκὼς, ὥσπερ ὁ ἀβραάμ. εἰ δὲ ἀμφοτέροις ἐπηγγείλατο ὁ θεός· ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ᾽ ὅμως ἐκεῖνο μὲν, ὡς παλαιὸν ἐσιγᾶτο, τοῦτο δὲ ὡς πρόσφατον καὶ νέον ὑπὸ πάντων περιεφέρετο. αὐτοὶ γοῦν λέγουσιν, » οὐκ ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, » ὅπου ἦν δαβὶδ, ἔρχεται ὁ χριστός; καὶ οὐδεὶς αὐτὸν υἱὸν ἀβραὰμ, ἀλλὰ πάντες υἱὸν δαβὶδ ἐκάλουν. καὶ γὰρ διὰ τὸν χρόνον ὡς ἔφθην εἰπὼν, καὶ διὰ τὴν βασιλείαν, μᾶλλον ἐν μνήμῃ πᾶσιν οὗτος ἦν. οὕτω γοῦν καὶ οὓς ἐτίμων βασιλέας μετ᾽ ἐκεῖνον ἐξ ἐκείνου ἅπαντας ἐκάλουν, A καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ θεός. καὶ γὰρ καὶ ἰεζεκιὴλ, καὶ ἕτεροι δὲ προφῆται, λέγουσιν αὐτοῖς παραγίνεσθαι δαβὶδ καὶ ἀνίστασθαι· οὐ περὶ ἐκείνου λέγοντες τοῦ τετελευτηκότος, ἀλλὰ τῶν ζηλούντων τὴν ἀρετὴν τὴν ἐκείνου. καὶ τῷ ἐζεκίᾳ [δέ] φησιν· ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι᾽ ἐμὲ καὶ διὰ δαβὶδ τὸν παῖδά μου. καὶ τῷ σολομῶνι δὲ ἔλεγεν· ὅτι διὰ τὸν δαβὶδ οὐ διέρρηξε ζῶντος αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. πολλὴ γὰρ ἡ δόξα τοῦ ἀνδρὸς ἦν, καὶ παρὰ θεῷ καὶ B παρὰ ἀνθρώποις. διὰ τοῦτο εὐθέως ἐκ τοῦ γνωριμωτέρου τὴν ἀρχὴν ποιεῖται, καὶ τότε ἐπὶ τὸν πατέρα ἀνατρέχει, περιττὸν ἡγούμενος, ὅσον πρὸς ἰουδαίους, ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγαγεῖν. οὗτοι γὰρ μάλιστα ἦσαν οἱ θαυμαζόμενοι· ὁ μὲν, ὡς προφήτης καὶ βασιλεύς· ὁ δὲ, ὡς πατριάρχης καὶ προφήτης. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ δαβίδ ἐστί φησιν; εἰ γὰρ ἐξ ἀνδρὸς οὐκ ἐγεννήθη, ἀλλ᾽ ἀπὸ γυναικὸς μόνον· ἡ δὲ παρθένος οὐ γενεαλογεῖται, πῶς εἰσόμεθα ὅτι τοῦ δαβὶδ C ἔκγονος ἦν; δύο γάρ ἐστι τὰ ζητούμενα· τίνος τε ἕνεκεν ἡ μήτηρ οὐ γενεαλογεῖται; καὶ τί δή ποτε ὁ ἰωσὴφ, ὁ μηδὲν συντελῶν πρὸς τὴν γέννησιν, μνημονεύεται παρ᾽ αὐτῶν; δοκεῖ γὰρ τὸ μὲν περιττὸν εἶναι· τὸ δὲ, ἐνδεές. ποῖον οὖν πρότερον ἀναγκαῖον εἰπεῖν; πῶς ἐκ τοῦ δαβὶδ ἡ παρθένος. πῶς οὖν εἰσόμεθα ὅτι ἐκ τοῦ δαβίδ; ἄκουσον τοῦ θεοῦ λέγοντος τῷ γαβριὴλ ἀπελθεῖν πρὸς τὴν παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβίδ. τί D τοίνυν βούλει [τούτου] σαφέστερον, ὅτ᾽ ἂν ἀκούσῃς ὅτι ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβὶδ ἦν ἡ παρθένος; ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ [ὁ] ἰωσὴφ ἐκεῖθεν ἦν. καὶ γὰρ νόμος ἦν, ὁ κελεύων μὴ ἐξεῖναι γαμεῖν ἄλλοθεν, ἀλλ᾽ ἢ ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς. ὁ πατριάρχης δὲ ἰακὼβ ἀπὸ τῆς ἰούδα φυλῆς ἀναστήσεσθαι αὐτὸν προὔλεγεν, οὕτω λέγων· » οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ ἰούδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ » τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ » αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. ἡ γὰρ προφητεία αὕτη, E ὅτι μὲν ἐκ τῆς φυλῆς ἰούδα γέγονε δηλοῖ· ὅτι δὲ καὶ τοῦ γένους δαβὶδ, οὐκέτι. ἆρ᾽ οὖν τῇ φυλῇ ἰούδα, οὐχὶ γένος ἓν ἦν μόνον τὸ τοῦ δαβίδ; ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἕτερα· καὶ συνέβαινε τῆς μὲν φυλῆς εἶναι τοῦ ἰούδα, οὐκ ἔτι δὲ καὶ τοῦ γένους δαβίδ. ἀλλ᾽

ſed tamen illud quaſi antiquum reticebatur, hoc vero quaſi nouum & recens ab omnibus celebrabatur. Ipſi nanque Iudæi dicunt. *Nónne ex ſemine Dauid, & Bethlehem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus?* *Ioan.7.f* Nemo igitur illum filium Abrahæ, ſed omnes filium Dauid nominabant. Etenim propter tempus, vt dixi, propterque regnum hic magis in hominum memoria vigebat. Simili etiam ratione honorabiliores quoſque de ſanctitate A reges, qui poſt Dauid fuiſſe referuntur, ab illo omnes vocabant. Nec ipſi ſolùm, verumetiam Deus. Nam & Ezechiel, & alij prophetæ dicunt Dauid ſurrecturum eſſe eis, atque venturum: non de illo vtique mórtuo iam loquentes, ſed de his qui illius virtutem erant imitaturi. Et Ezechiæ quidem dicit: *Protegam ciuitatem iſtam propter me, & propter Dauid puerum meum.* *4.Regum 19 g. & 20 b.* Salomoni vero dicebat, *Quoniam propter Dauid regnum eius ipſo viuente non dirumperet.* *3.Reg.11.f* Multa enim illius viri & coram Deo erat & coram homi- B nibus gloria. Propterea igitur à notiore interim & celebratiore perſona ſumit exordium: & tum demum ad antiquiorem recurrit parentem, ſuperfluum, quantum ad Iudæos ſpectat, eſſe iudicans, ſermonem ſuperius ordiri. Iſti enim erant præcipuè maximeque mirabiles: ille quidem quod eſſet rex & propheta, hic vero quod propheta & patriarcha. Et vnde, inquis, manifeſtum eſt ex Dauid eſſe Chriſtum? Si enim non ex viro, ſed tantummodo eſt natus ex virgi- C ne, de cuius certè generatione reticetur, quomodo ſcire poterimus illum ex Dauid ſtirpe deſcendere? Duo ſunt enim, quæ pariunt quæſtionem. Vnum quæ cauſa ſit, vt in generationum catalogo virgo ſileatur: alterum vero, qua ratione Ioſeph memoretur ab eis, cui certè nihil cum Chriſti generatione eſt commune. Videtur enim & vnum abundare & alterum deeſſe. Quid ergo dicemus? Quòd vtique primum illud neceſſe fuerit memorari, quemadmodum ex Dauid virgo deſcenderit. Vnde hoc itaque diſce- D mus? Audi ad Gabriel loquentem dominum: *Vade ad virginem deſponſatam viro, cui nomen Ioſeph, ex domo & familia Dauid.* *Luc.1.c* Quid igitur vis audire manifeſtius, quum ex domo & familia Dauid illam virginem eſſe cognoſcas? Vnde patet quod inde vtique erat etiam Ioſeph. Fuerat quippe in lege præceptum, *ex diuerſis tribubus non licere vſurpari coniugium.* *Deut.7.a* Sed & patriarcha Iacob de Iudæ ſtirpe illum venturum eſſe prædixit: *Non deficiet*, inquit, *princeps de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui paratum eſt: & ipſe erit expectatio gentium.* *Gen.49.b* E Hæc ergo prophetia ex tribu quidem Iuda illum fuiſſe declarat, non tamen quod ex Dauid genere deſcendat. Putáſne igitur ex tribu Iuda, vnius familiæ tantùm, id eſt ſolius Dauid, propagatum genus ac non aliorum etiam multorum? Imò vſuvenire videmus, vt quis ſit ex tribu Iuda, qui tamen à Dauid genus non trahat.

Sed ne iſtud hîc diceres, præueniens euãgeliſta prorſus excluſit ſuſpicionẽ tuam, non ſolũ ex domo, verumetiã ex familia Dauid illũ eſſe cõfirmans. Si verò nunc aliunde quoq; vis iſtud addiſcere, nec altera ꝓbatione deſerimur. Nõ ſolum n. de alia tribu, ſed ne de familia quidẽ hoc eſt cognatione altera fas erat coniugia copulari. Ita iſtud ꝙ dicitur, ex domo eſſe & familia Dauid, ſiue virgini copuletur, conſtabit dictum: ſiue ipſi Ioſeph poti⁹ aptetur, illud idẽ conficitur. Si n. ex domo Dauid atq; familia erat, non aliunde accepit coniugem, niſi ex ea tribu, de qua etiã ipſe deſcenderat. Quid verò, inquis, ſi legẽ ille tranſgreſſus eſt? Sed idcirco euãgeliſta præueniens, Ioſeph iuſtũ eſſe teſtat⁹ eſt, ne tu ei temerè crimen impingeres: ſed vt virtutem eius potius agnoſcens, ſuſpicionem tranſgreſſionis abiiceres. Ille ſiquidẽ tam modeſt⁹, & praua cupiditate liber, vt ne ſuſpicione cogente vellet in virginis inquirere ſuppliciũ: quomodo ꝓpter libidinem præcepta legis violaſſet? Qui n. ſupra legem ſapiebat: dimittere enim, & occultè dimittere, ſine dubio erat ſupra legem profecti: quo modo contra legẽ aliquid admitteret? & hoc nullius cauſæ neceſſitate cogente. Sed quoniam ꝙ ex genere Dauid fuerit hæc virgo, ex his q̃ dicta ſunt, manifeſtũ eſt: neceſſariũ eſt dicere, cuius rei gratia Ioſeph in generationib. euangeliſta memorarit, cum virginem prorſus omiſerit. Quænã igitur hæc cauſa eſt? Non erat mos apud Hebræos generationũ catalogum ꝑ fœminas texere. Vt ergo & morem cuſtodiret, néue in ipſo ſtatim principio videret̃ antiqua deſtruere, & nobis virginẽ certius indicaret, parentes eius reticẽs atq; maiores, de Ioſeph generatione nõ tacuit. Siue enim hæc feciſſet in virgine, nouitatis non effugiſſet inuidiam: ſiue Ioſeph reticuiſſet, non agnouiſſemus ex qua tribu virgo ſubſiſteret. Vt ergo & nos diſcerneremus q̃ eſſet Maria, vel vnde, & conſuetudo legis permaneret immobilis, generationũ catalogum vſq; ad ſponſum eius ꝑduxit, ac de domo illũ Dauid eſſe monſtrauit. Hoc n. declarato, illud quoque pariter oſtendit, ꝙ ſcilicet inde eſſet & virgo: quia vtique nequaquam iuſtus iſte pateretur vxorem ſibi aliunde, q̃ vnde lex præcipiebat eligere. Poſſumus verò aliam quoq; & altiorẽ quidem proferre rationem, ob quam parentes virginis prætermiſſi ſunt: quam nunc exponere minus opportunum videtur, eò ꝙ multa iam dicta ſunt. Et idcirco hic iam ſermonem de quæſtionibus terminantes, teneamus interim diligenter ea quæ nobis abſoluta patuerunt: quam ob cauſam Dauid nominauerit priorem, deinde qua ratione librũ ipſum, librum generationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Ieſu Chriſti: deinde quo modo generatio eius & cõmunis ſit, & non ſit ꝑ cuncta cõmunis: tum, vnde Maria ad Dauid ꝑtinere monſtret̃: ad extremũ, quam ob rem Ioſeph quidem generationũ catalogo collocet̃, Mariæ aũt parentes omnino ſileant. Si n. cuſtodieritis iſta, prõptiores nos facietis ad reliqua: ſin verò hęc reſpueritis & expuleritis è mentibus, pigriores erimus in cæteris.

Neque

ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς, ἀνεῖλέν σου τὴν ὑπόνοιαν ταύτην ὁ εὐαγγελιστής, εἰπών· ὅτι καὶ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς ἦν Δαβίδ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρωθεν τοῦτο βούλει μαθεῖν, οὐδὲ ἑτέρας ἀπορήσομεν ἀποδείξεως· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπὸ φυλῆς οὐκ ἐξῆν ἑτέρας ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ πατριᾶς ἑτέρας, τουτέστι συγγενείας, γαμεῖν. ὥστε ἄν τε τῇ παρθένῳ τὸ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ ἁρμόσωμεν, ἕστηκε τὸ εἰρημένον· ἄν τε τῷ Ἰωσήφ, δι' ἐκείνου καὶ τοῦτο κατασκευάζεται. εἰ γὰρ ἐξ οἴκου
A Δαβὶδ καὶ πατριᾶς ἦν [ὁ Ἰωσήφ,] οὐκ ἂν ἄλλοθεν ἔλαβε τὴν γυναῖκα ἢ ὅθεν καὶ αὐτὸς ἦν. τί οὖν εἰ παρέβη τὸν νόμον φησί; διὰ γὰρ τοῦτο προλαβὼν ἐμαρτύρησεν, ὅτι δίκαιος ἦν ὁ Ἰωσήφ, ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς· ἀλλὰ μαθὼν αὐτοῦ τὴν ἀρετήν, κἀκεῖνο εἰδῇς, ὅτι οὐκ ἂν παρέβη τὸν νόμον. ὁ γὰρ οὕτω φιλάνθρωπος καὶ πάθους ἐκτός, ὡς μηδὲ ὑποψίας ἀναγκαζούσης βουληθῆναι ἐπιχειρῆσαι κολάσαι τὴν παρθένον, πῶς ἂν δι' ἡδονὴν παρέβη τὸν νόμον; ὁ γὰρ ὑπὲρ νόμον φιλοσοφή-
B σας· καὶ γὰρ τὸ ἀφεῖναι καὶ λάθρα ἀφεῖναι, ὑπὲρ νόμον φιλοσοφοῦντος ἦν· πῶς ἂν παράνομον ἔπραξέ τι· καὶ ταῦτα οὐδὲ μιᾶς ἀναγκαζούσης αἰτίας; ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ ἦν ἡ παρθένος, ἐκ τούτων δῆλον. τίνος δὲ ἕνεκεν αὐτὴν οὐκ ἐγενεαλόγησεν, ἀλλὰ τὸν Ἰωσήφ, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν; οὐκ ἦν νόμος παρὰ Ἰουδαίοις γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. ἵν' οὖν [καὶ] τὸ ἔθος φυλάξῃ, καὶ μὴ δόξῃ παραχαράττειν ἐκ προοιμίων, καὶ τὴν κόρην ἡμῖν
C γνωρίσῃ, διὰ τοῦτο τοὺς προγόνους αὐτοὺς σιγήσας, τὸν Ἰωσὴφ ἐγενεαλόγησεν. εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς παρθένου τοῦτο ἐποίησεν, [ἔδοξεν ἄν, καινοτομεῖν· εἴτε τὸν Ἰωσὴφ ἐσίγησεν,] οὐκ ἂν ἔγνωμεν τῆς παρθένου τοὺς προγόνους. ἵν' οὖν μάθωμεν τὴν Μαρίαν τίς ἦν καὶ πόθεν, καὶ τὰ τῶν νόμων ἀκίνητα μένῃ, τὸν μνηστῆρα [αὐτῆς] ἐγενεαλόγησε, καὶ ἔδειξεν ὄντα ἐκ τῆς οἰκίας Δαβίδ. τούτου γὰρ ἀποδειχθέντος, κἀκεῖνο συναποδέδεικται, τὸ καὶ τὴν παρθένον ἐκεῖθεν εἶναι· διὰ τὸ τὸν δίκαιον
D τοῦτον, καθάπερ ἔφθην εἰπών, μὴ ἀνασχέσθαι ἑτέρωθεν ἀγαγέσθαι γυναῖκα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον λόγον εἰπεῖν μυστικώτερον, δι' ὃν ἐσιγήθησαν οἱ τῆς παρθένου πρόγονοι· ὅπερ οὐκ εὔκαιρον νῦν ἐκκαλύψαι διὰ τὸ πολλὰ εἶναι τὰ εἰρημένα. διόπερ ἐνταῦθα στήσαντες τὸν περὶ τῶν ζητημάτων λόγον, κατέχωμεν τέως μετὰ ἀκριβείας τὰ ἐκκαλυφθέντα ἡμῖν· οἷον, διὰ τί τοῦ Δαβὶδ ἐμνήσθη πρῶτον· διὰ τί [τὸ] βιβλίον γενέσεως ἐκάλεσε βιβλίον; διὰ τί εἶπεν Ἰησοῦ Χριστοῦ; πῶς ἡ γέννησις κοινὴ καὶ οὐ
E κοινή; πόθεν ὅτι ἡ Μαρία ἐκ τοῦ Δαβὶδ οὖσα ἐδείχθη; καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ Ἰωσὴφ ἐγενεαλογήθη, σιγηθέντων τῶν ἐκείνης προγόνων; ἂν μὲν γὰρ φυλάττητε ταῦτα, προθυμοτέρους ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐργάσεσθε· ἂν δὲ ἀποπτύσητε καὶ ἐκβάλητε αὐτὰ τῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ὀκνηρότεροι διακεισόμεθα.

οὐδὲ

Digitized by Google

οὐδὲ γὰρ γῆς τὰ πρότερα διαφθειρούσης σπέρματα, ἕλοιτ' ἂν ἐπιμελήσεσθαι γεωργός. διὸ παρακαλῶ ταῦτα στρέφειν. ἀπὸ γὰρ τῆς τοιαύτης μερίμνης μέγα [τί] τῇ ψυχῇ καὶ σωτήριον ἐγγίνεται ἀγαθόν. καὶ γὰρ καὶ τῷ θεῷ δυνησόμεθα ἀρέσαι ταῦτα φροντίζοντες, καὶ ὕβρεων καὶ αἰσχρολογίας καὶ λοιδοριῶν τὰ στόματα καθαρὰ ἕξομεν, πνευματικὰ μελετῶντα ῥήματα· καὶ δαίμοσιν ἐσόμεθα φοβεροί, καθοπλίζοντες ἡμῶν τὴν γλῶτταν τοιούτοις ῥήμασι· καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ἐπισπασόμεθα μᾶλλον, καὶ διορατικώτερον ἡμῖν ἐργάσεται [μᾶλλον] τὸ ὄμμα. καὶ γὰρ καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα, καὶ ἀκοὴν διὰ τοῦτο ἡμῖν ἐνέθηκεν, ἵνα αὐτῷ πάντα δουλεύῃ· [τὰ μέλη] [ἵνα τὰ αὐτοῦ φθεγγώμεθα·] ἵνα τὰ αὐτοῦ πράττωμεν. ἵνα ᾄδωμεν αὐτῷ ὕμνους διηνεκεῖς· ἵνα εὐχαριστίας ἀναπέμπωμεν, καὶ διὰ τούτων τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν ἐκκαθαίρωμεν. ὥσπερ γὰρ σῶμα ἀέρος ἀπολαῦον καθαροῦ ὑγιεινότερον ἔσται· οὕτω καὶ ψυχὴ φιλοσοφωτέρα τοιαύταις ἐντρεφομένη μελέταις. οὐχ ὁρᾷς [καὶ] τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς, ὅτ' ἂν μὲν ἐν καπνῷ διατρίβωσι, διὰ παντὸς δακρύοντας· ὅτ' ἂν δὲ ἐν ἀέρι λεπτῷ καὶ λειμῶνι καὶ πηγαῖς καὶ παραδείσοις ὀξυτέρους τε γινομένους καὶ ὑγιεινοτέρους; τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμός. ἂν μὲν γὰρ ἐν τῷ λειμῶνι τῶν πνευματικῶν βόσκηται λογίων, καθαρὸς ἔσται καὶ διαυγὴς καὶ ὀξυδερκής· ἂν δὲ εἰς τὸν καπνὸν τῶν βιωτικῶν ἀπίῃ πραγμάτων, δακρύσεται μυρία καὶ κλαύσεται, καὶ νῦν καὶ τότε. καὶ γὰρ καπνῷ ἔοικε τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. διὰ τοῦτο καί τις ἔλεγεν· ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὸ ὀλιγοχρόνιον [ἰδὼν] καὶ ἀνυπόστατον. ἐγὼ δὲ οὐκ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀραχνῶδες εἴποιμι ἂν δεῖν ἐκλαμβάνειν τὰ εἰρημένα· οὐδὲ γὰρ οὕτω λυπεῖ ψυχῆς ὀφθαλμὸν καὶ θολοῖ, ὡς ὁ τῶν βιωτικῶν φροντίδων ὄχλος, καὶ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἑσμός. ταῦτα γὰρ τοῦ καπνοῦ τούτου τὰ ξύλα. καὶ καθάπερ τὸ πῦρ, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς καὶ διαβρόχου τινὸς ἐπιλάβηται ὕλης, πολὺν ἀναπέμπει τὸν καπνόν· οὕτω καὶ ἡ ἐπιθυμία ἡ σφόδρα αὕτη καὶ φλογώδης, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς τινὸς καὶ διαλελυμένης ἐπιλάβηται ψυχῆς, πολὺν καὶ αὐτὴ τίκτει τὸν καπνόν. διὰ τοῦτο χρεία τῆς δρόσου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς αὔρας ἐκείνης, ἵνα τὸ πῦρ σβέσῃ, καὶ τὸν καπνὸν διαχέῃ, καὶ πτηνὸν ποιήσῃ ἡμῖν τὸν λογισμόν. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι τοσούτοις βαρυνόμενον κακοῖς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι, ἀλλ' ἀγαπητὸν εὐζώνους ἡμᾶς ὄντας, δυνηθῆναι ταύτην τεμεῖν τὴν ὁδόν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως δυνατὸν, ἂν μὴ τοῦ πνεύματος λάβωμεν τὸ πτερόν· εἰ τοίνυν καὶ κούφης [ἡμῖν] διανοίας καὶ πνευματικῆς χάριτος δεῖ, ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ὅτ' ἂν μηδὲν τούτων ἀλλὰ καὶ τἀναντία πάντα ἐφελκώμεθα, καὶ βάρος σατανικὸν, πῶς δυνησόμεθα ἀναπτῆναι, τοσούτῳ βάρει καθελκόμενοι.

Neq; enim terræ, q̃ ſemina priora corruperit, curam adhibere delectabit agricolam: propter quod obſecro, vt hæc q̃ ſeminata ſunt verſetis. De tali n. ſtudio, taliq; cura ingens quoddam animab' bonum, ac ſalutare conquiritur. Nam & Deo placere poſſum' iſta curando, & ab iniurioſis obſcœniſq; ſermonibus & à conuiciis munda ora ſeruabimus, dum ſpũalibus exercemur eloquiis: & dæmonibus terrori eſſe poterimus, linguam noſtram talium armis muniendo verborum, & tunc maiorem Dei gratiam valebimus promereri. Hinc enim mentis veſtræ & acumen augetur, & lumen. Nam & oculos, & os, & auditum propter ea poſuit in nobis Deus, vt omnia ipſi membra ſeruirent: vt quæ ipſius ſunt, audiamus: q̃ ipſius, loquamur: quæ ipſius, ſemper operemur: eiq́; laudes canamus aſſiduas, & gratias per cuncta referamus, perq; hæc omnia conſcientiæ noſtræ ſecreta mundemus. Sicut n. corpus quod aëris puritate perfruitur, ſanius fit: ſic ꝓfectò etiam anima fit ſapientior, tali meditatione innutrita. Nónne vides etiam corporis oculos, cum in fumo forte remorantur, lachrymas ſemper effundere: ſi verò potiant̃ aëre purgato, & florẽtibus pratis, & hortis virentib' & fontib' inter amœna fluentib', & ſaniores eſſe, multóq; maiore aciei fulgore rutilare? Talis profectò eſt & mentis ocul'. Si n. in pratis ſpiritualis paſcatur eloquij, erit totus ſine dubio purus ac lucidus, & acutius cuncta perluſtrans: ſi verò in fumũ ſecularium negociorũ fuerit ingreſſus, ad innumera prorſus mala lachrymabit, ac flebit, & in hoc quidem ſeculo, ſed multo amarius in futuro. Fumo n. ſunt humana negocia comparanda. Propterea & ille ait: *Defecerũt ſicut fumus dies mei.* Sed ille quidẽ de breuitate hoc, & fuga quadẽ huius dixit ætatis. Ego verò non ad hoc ſolum, verumetiam ad turbulentiã rerum pręſentium dici poſſe iſtud accipio. Nihil enim ita oculos animæ contriſtat ac turbat, vt ſeculariũ turba curarum, & quaſi obvolitantia quædam multiplicis cupiditatis examina. Hæc n. ſunt iſtius fumi ligna. Nam ſicut ignis iſte communis vbi humidam corripit conſperſámq; materiam, plurimũ ſine dubio fumum ſuſcitat: ſic etiã concupiſcentia vehemens illa prorſus, ac flammea, quando humentẽ alicuius ac paluſtrẽ ſuccendit animam, multum in ea fumũ gignit ac nutrit. Propter hoc etiam rore op' eſt ſancti ſpirit', & potentis illi' auræ flatu, vt huiuſmodi extinguat ignem, fumúmq; diſpergat, & cogitationem noſtram expeditã reddat ac volucrẽ. Non poteſt enim quis omnino, nõ poteſt tantis prægrauatus, atq; in terram defixus malis, ad cœlorũ euolare faſtigium. Et ideo ſtudendum nobis eſt, vt parati ſemper, & accincti iter hoc conficere poſſimus: imò nec ſic quidem poſſibile eſt, niſi alis ſpiritus ſubuehamur. Si igitur mente leui & expedita, & ſpirituali opus eſt gratia, vt excelſum illud valeam' aſcendere, quum nihil horum, ſed & omnia quotidie aduerſa contrahamus, & diabolico nos pondere opprimim', quonam quæſo pacto ſurſum volare poterim', tam importabili onere depreſſi?

Vtilitas ſacrarum literarum.

Pſal. 101.

Digitized by Google

Etenim ſi quis in quibuſdam iuſtis ſtateris noſtros velit cogitatus ſiſtere, inter mille ſecularium ſermonum talenta, vix centum denarios ſpiritualium poterit inuenire verborum, imò nec decem quidem obolos. An verò non turpe maximéq; ridiculum ſit, res neceſſarias certáſque magna plerunq; parte, ſeruis quos habemus, demandare: ori verò quod proprium noſtrúmque poſſidemus, viliora quàm mancipiis nempe in vtilia quædam & ſuperuacua committere: vtinam verò ſuperuacua tantum, non etiam damnoſa & noxia, nihilque profutura? A Nam ſi nobis vtilia eſſent quę loquimur, etiam Deo proculdubio verba noſtri oris placerent. Nunc verò quaſcúq; hoſtis antiquus ſuggerit, locutiones loquimur, tum quidem ridentes ipſi, tum verò in aliorum riſum faceta aliqua & vrbana dicentes: & nunc quidem maledicta iaculantes, & contumelias: nunc verò mentientes, iurantes, peierantes: & nunc quidem nolentes loq, nunc verò multiloqua vanitate deliros omnes deliráſq; ſuperantes, ea quæ ad nos omnino non pertinent, abſq; vlla in medium ratione proferimus. B Quis enim veſtrûm, reſpondete. quæſo, q aſſiſtitis, vnum, ſi exigãt, pſalmum poteſt memoriter ediſcere, aut ſcripturarum ſacrarum vllam aliam portionem? Nullus omnino eſt: nec tamen ſolùm iſtud eſt malum, ſed quoniam ad ſpiritualia deſides ac remiſſi, ad diabolica prompti, ignem ipſum ardore ſuperatis. Etenim ſi quis vos de theatralibus aliquid voluit interrogare canticis, & meretricios illos fractóſque modulos audire: multos qui illa etiã diligentiſſimè didicerint, poterit inuenire, & qui ea cum maxima etiam pronuntient voluptate. C Sed eſt ne horum criminum tandẽ aliqua defenſio? Nõ ſum, inquit, ego monachus, vxorem habeo, & filios & curã domus gero. Hoc n. eſt, quod omnia quaſi vna quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem diuinarum ſcripturarum ad ſolos putatis monachos pertinere, cũ multò magis vobis quam illis ſit neceſſaria. Qui n. verſantur in medio, & vulnera quotidiè accipiunt, magis indigent medicamine. Itaq; multo eſt grauius atq; deterius, rem ſuperfluam eſſe legem Dei putare, D quam illam omnino non legere. Hæc n. verba ſunt, quæ de diabolica ꝓrſus meditatione promuntur. Non audis Paulũ loquentem: Quoniam ad correptionem noſtram hæc omnia ſcripta ſunt? Tu vero euangeliũ etiamſi illotis, vt ajunt manib. contrectare daretur, ne attingere quidem cupias: tantum abeſt, vt penitus penetrare iudices operæ precium: itaq; fit vt ſurſum hodie deorſum omnia ferantur. Quòd ſi diſcere cupis quantus ex ſcripturis diuinis naſcatᷣ profectus, temetipſum diligẽter examina: qualis quidem efficiaris cum pſalmos audis, E qualis item cum diabolicam cantilenam: & quemadmodum quidem affici ſoleas cum in eccleſia ſteteris, quemadmodum verò ſi ſederis in theatro, & videbis quam ſit grande iſtius animæ, illiúſque diſcrimen licèt vna ſemper in te anima ſit: Idcircò enim Apoſtolus ait: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Itaque aſſiduè potentibus ſpiritus Dei carminibus egemus.

Rom. 15. a

1. Cor. 15. d

καὶ γὰρ εἴ τις ὥσπερ ἐν δικαίοις σταθμοῖς τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν στῆσαι ἐπιχειρήσειεν, ἐν μυρίοις ταλάντοις βιωτικῶν λόγων μόλις εὑρήσει δηνάρια ἑκατὸν ῥημάτων πνευματικῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὀβολοὺς δέκα· ἆρ' οὖν οὐκ αἰσχύνη καὶ γέλως ἔσχατος, οἰκέτας μὲν ἔχοντας τὰ πλείονα εἰς [τὰ] ἀναγκαῖα κεχρῆσθαι αὐτῶν πράγματα· στόμα δὲ κεκτημένους, μὴ δὲ οἰκέτῃ ὁμοίως προσφέρεσθαι τῷ μέλει τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλ' ἀντιστρόφως εἰς ἄχρηστα A καὶ παρέλκοντα [τὰ] πράγματα; καὶ εἴθε εἰς παρέλκοντα μόνον· νῦν δὲ εἰς ἐναντία καὶ βλαβερά, καὶ εἰς οὐδὲν ἡμῖν χρήσιμα· Εἰ γὰρ ἦν ἡμῖν χρήσιμα ἃ ἐφθεγγόμεθα, καὶ τῷ θεῷ πάντως φίλα ἦν τὰ λεγόμενα. νυνὶ δὲ ἅπερ ἂν ὁ διάβολος ὑποβάλλῃ ταῦτα φθεγγόμεθα· νῦν μὲν γελῶντες, νῦν δὲ ἀστεῖα λέγοντες· νῦν μὲν καταρώμενοι καὶ ὑβρίζοντες, νῦν δὲ ὀμνύοντες καὶ ψευδόμενοι· καὶ ἐπιορκοῦντες. καὶ νῦν μὲν ἀποδυσπετοῦντες, νῦν δὲ βαττολογοῦντες. [καὶ] γραϊδίων ληροῦντες πλέον τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς πάντα εἰς μέσον φέροντες. B Τίς γὰρ ὑμῶν εἰπέ μοι τῶν ἐνταῦθα ἑστηκότων, ψαλμὸν ἕνα ἀπαιτηθεὶς εἰπεῖν δυνήσαιτ' ἄν, ἢ ἄλλο τι μέρος τῶν θείων γραφῶν; οὐκ ἔστιν οὐδείς. καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὰ πνευματικὰ ἀναπεπτωκότες, οὕτω πρὸς τὰ σατανικὰ πυρός ἐστε σφοδρότεροι. καὶ γὰρ εἰ βουληθείη τις ὑμᾶς ᾠδὰς ἐξετάσαι διαβολικάς, καὶ πορνικὰ, καὶ κατακεκλασμένα μέλη, πολλοὺς εὑρήσει μετὰ ἀκριβείας ταῦτα εἰδότας καὶ μετὰ πολλῆς αὐτὰ ἀπαγγέλλοντας τῆς ἡδονῆς. ἀλλὰ τίς ἡ C ἀπολογία τῶν ἐγκλημάτων; οὐκ εἰμί φησι τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔχω καὶ παιδία, καὶ οἰκίας ἐπιμελοῦμαι. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πάντα ἐλυμήνατο· ὅτι ἐκείνοις μόνοις νομίζετε προσήκειν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, πολλῷ πλέον ἐκείνων ὑμεῖς δεόμενοι. τοῖς γὰρ ἐν μέσῳ στρεφομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τραύματα δεχομένοις, τούτοις μάλιστα δεῖ φαρμάκων. ὥστε τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν πολλῷ χεῖρον τὸ καὶ περιττὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίζειν. D ταῦτα γὰρ σατανικῆς μελέτης τὰ ῥήματα. οὐκ ἀκούετε Παύλου λέγοντος· ὅτι πρὸς νουθεσίαν [ἡμῶν] ταῦτα πάντα ἐγράφη; σὺ δὲ ἂν μὲν εὐαγγέλιον δέξασθαι δέῃ, χερσὶν ἀνίπτοις οὐκ ἂν ἕλοιο τοῦτο ποιῆσαι· τὰ δὲ ἔνδον ἐγκείμενα· οὐχ ἡγῇ σφόδρα ἀναγκαῖον εἶναι; διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονεν. Εἰ γὰρ βούλει μαθεῖν ὅσον τῶν γραφῶν τὸ κέρδος, ἐξέτασον σαυτόν, τίς μὲν γίνῃ ψαλμῶν ἀκούων, τίς δὲ σατανικῆς ᾠδῆς; καὶ πῶς διάκεισαι ἐν ἐκκλησίᾳ E διατρίβων, καὶ πῶς ἐν θεάτρῳ καθήμενος· καὶ ὄψει πολὺ τὸ μέσον ταύτης κἀκείνης τῆς ψυχῆς, καίτοιγε μιᾶς οὔσης. διὰ τοῦτο Παῦλος ἔλεγε· φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. διὰ τοῦτο συνεχῶς ἡμᾶς δεῖ τῶν ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐπῳδῶν.

Etenim

Digitized by Google

καὶ γὰρ τοῦτό ἐστιν, ᾧ τῶν ἀλόγων πλεονεκτοῦμεν, ὡς τῶν γε ἄλλων ἕνεκεν καὶ σφόδρα αὐτῶν ἐλαττούμεθα. τοῦτό ἐστι τροφὴ ψυχῆς, τοῦτο κόσμος, τοῦτο ἀσφάλεια. ὥσπερ οὖν τὸ μὴ ἀκούειν λιμὸς καὶ φθορά· δώσω γάρ φησιν αὐτοῖς οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου· τί γένοιτ᾽ ἂν οὖν ἀθλιώτερον, ὅτ᾽ ἂν ὁ θεὸς [ὅπερ] ἐν τάξει κολάσεως ἀπειλῇ, τοῦτο αὐτομάτως σὺ κατὰ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς ἕλκῃς τὸ κακὸν, λιμόν τινα χαλεπὸν ἐπεισάγων τῇ ψυχῇ, καὶ πάντων αὐτὴν ἀσθενεστέραν ποιῶν; ἀπὸ γὰρ λόγων καὶ φθείρεσθαι καὶ σώζεσθαι πέφυκεν. καὶ γὰρ εἰς ὀργὴν τοῦτο αὐτὴν ἐξάγει, καὶ πραΰνει τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν. καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἐξῆψε ῥῆμα αἰσχρὸν, καὶ εἰς σωφροσύνην ἤγαγεν λόγος σεμνότητος γέμων. εἰ δὲ λόγος ἁπλῶς τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, πῶς τῶν γραφῶν καταφρονεῖς εἰπέ μοι; εἰ γὰρ παραίνεσις τοσαῦτα δύναται, πολλῷ μᾶλλον ὅτ᾽ ἂν μετὰ πνεύματος ὦσιν αἱ παραινέσεις; καὶ γὰρ πυρὸς μᾶλλον τὴν πεπωρωμένην μαλάττει ψυχὴν, καὶ πρὸς ἅπαντα ἐπιτηδείαν κατασκευάζει τὰ καλὰ λόγος ἀπὸ τῶν θείων ἐνηχούμενος γραφῶν. Οὕτω καὶ Κορινθίους πεφυσιωμένους λαβὼν ὁ Παῦλος καὶ φλεγμαίνοντας, κατέστειλε καὶ ἐπιεικεστέρους ἐποίησε. καὶ γὰρ ἐφ᾽ οἷς αἰσχύνεσθαι ἔδει καὶ ἐγκαλύπτεσθαι, ἐπὶ τούτοις μέγα ἐφρόνουν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὴν ἐπιστολὴν ἐδέξαντο, ἄκουσον αὐτῶν τὴν μεταβολὴν, ἣν αὐτὸς ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν, οὕτω λέγων· αὐτὸ γὰρ [τοῦτο] τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην εἰργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν; ἀλλὰ ἀπολογίαν· ἀλλὰ ἀγανάκτησιν· ἀλλὰ ζῆλον· ἀλλὰ ἐκδίκησιν· οὕτω καὶ οἰκέτας, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας καὶ φίλους ῥυθμίζομεν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς φίλους ποιοῦμεν· Οὕτω καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες [καὶ] τῷ θεῷ φίλοι [βελτίους] ἐγένοντο. καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ λόγων ἀπήλαυσε, τότε εἰς τὴν καλλίστην ἐκείνην ἦλθε μετάνοιαν· καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ οὕτω γεγόνασιν [ὅπερ γεγόνασι,] καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπεσπάσαντο. καὶ τί τὸ κέρδος φησὶν, ὅτ᾽ ἂν ἀκούσῃ τις, καὶ μὴ ποιῇ τὰ λεγόμενα; οὐ μικρὸν [μὲν] καὶ ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἔσται [τὸ] κέρδος. καὶ γὰρ καταγνώσεται ἑαυτοῦ καὶ στενάξει, καὶ ἥξει ποτὲ καὶ ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὰ λεγόμενα. ὁ δὲ μηδ᾽ ὅτι ἥμαρτεν εἰδὼς, πότε ἀποστήσεται τοῦ πλημμελεῖν; πότε καταγνώσεται ἑαυτοῦ, μὴ τοίνυν καταφρονῶμεν τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων γραφῶν· σατανικῆς γὰρ ταῦτα διανοίας, [καὶ] οὐκ ἀφιείσης τὸν θησαυρὸν ἰδεῖν, ἵνα μὴ τὸν πλοῦτον κερδήσωμεν. διὰ τοῦτο οὐδὲν εἶναι φησὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων νόμων, ἵνα μὴ τὴν πρᾶξιν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἴδῃ προσγινομένην ἡμῖν. Εἰδότες τοίνυν τὴν πονηρὰν [ταύτην] αὐτοῦ τέχνην, πάντοθεν ἑαυτοὺς ἀποτειχίζωμεν·

ἵνα

Etenim iſtud eſt quo irrationalibus pręſtamus animantibus, cum certè inferiores ſimus in cæteris. Hoc eſt enim nutrimentum animæ, hoc ornamentum, hoc ſecuritas: vt è regionę, Dei non audire verbum, fames atque internecies. Dabo inquit, eis, non famē panis, neq;, ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Dei. *Amos. 8. d* Quid igitur infœlicius eſſe poſſit, quam vt quod Deus in pœnam minatur, hoc tu iam ſponte in caput tuum attrahens corroges ma-
A lum, inferens animæ tuæ ſæuiſſimam famen, atque peſtiferam, per quam miſeriorem illam cunctis omnino rebus efficias? Verbis enim nunc ſanari illa ſolet, nunc corrumpi. Nam & ſæpe in iram ſermone ſuccenditur, & ab ipſo incendio alio rurſus ſermone reſtinguitur. & ad concupiſcentiam ſermo illam obſcœnus inflammat, & ad pudicitiam verbum honeſtatis reducit. Si autem hoc facit ſermo iſte communis, reſponde, quare tu ſcripturarum eloquia contemnas? Nam ſi admonitio ſola tantum valet, quantò magis ſi etiam per Spiritus
B ſancti gratiam ipſa admonitio proferatur? Ex ſcripturis namq; diuinis ſermo prolatus, ipſo igne vehementius animam audientis accendit, atq; in omnium illam præparat vſum bonorum. Sic etiam Paulus Corinthios, quos inflatos eſſe cognouerat, ac tumentes, caſtigatione ſermonis reddidit mitiores. De quibus enim erubeſcere, ſeq; occultare potius debuerant, ob ea ipſa ſuperbum quiddam ſublimeq; ſapiebant: ſed poſtquā Pauli epiſtolam ſuſceperunt, audi quanta illorum ſit facta mutatio, de qua ipſe certè illis teſtimonium reddit ma-
C giſter: Hoc ipſum, inquit, ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis effecit ſolicitudinem, imò defenſionem, imò indignationem, imò timorem, imò deſiderium, imò ęmulationem, imò vindictam. *2. Cor. 7. c* Ita ergò & ſeruos, & filios, & coniuges moderemur, & amicos: ita & de inimicis quoque amicos facere curemus. Sic etiam illi magni viri Deoq; e chari, facti ſunt profectò meliores. Nam & Dauid *3. Reg. 12. d* poſt peccatum, quoniam ſermonem audiuit Dei, ad ſalutarem illam pœnitentiam conuo-
D lauit. Et apoſtoli eodem pacto facti ſunt tales quales eos fuiſſe miramur: eodem pacto vniuerſum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais, lucri eſt, quando quis audit, & non accedit ad implenda, quæ dicta ſunt? non paruus eſt etiam ex ipſo profectus auditu. Nam qui audit, & ſemetipſum reprehendet ſæpe & altius ingemiſcet, & eo quandoque perueniet, vt ſtudeat etiam implere quod didicit. Qui vero nec quod peccauit, intelligit, quando à peccatis recedet? quādo ſe ipſe culpabit? quando etiā emendare conabitur? Non igitur contemnamus ſcriptu-
E ras audire diuinas. Hæc enim diabolicę inſpirationis ſunt non ſuſtinentis nos aſpicere theſaurum ne diuitias acquiramus. Propterea ille ſuadet, nihil omnino eſſe cōmodi diuinas audire leges, ne quādo ex auditu ſequi etiā videat actionē. Deprehendentes itaq; hanc illius artē malignā, vndiq; nos muro ſcientię muniamus,

vt ſpiri-

vt ſpiritualibus circumſtipati armis, & ipſi permaneamus intacti, & caput deijciamꝰ inimici: ſicq; victoriæ inſignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorum, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum patre, & ſancto Spiritu, in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA EX CAPITE I.

Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham, &c.

ECCE iam tertia diſputatio vertitur, & nec dũ à nobis ſunt euangelij abſoluta principia. Nõ fruſtra ergo prędiximus quoniam huiuſmodi intellectuum natura multa continet profunda. Agè verò hodie ſequentia diſſeramus. Quid ergo nunc in quæſtione verſatur? Cuius videlicet rei gratia Ioſeph in generationũ catalogo ponatur, quum ad natiuitatem nihil conferat: & vnam quidem cauſam iam recenſuimus. neceſſe verò & alteram magis arcanam illa priore magiſq; abditam, edocere. Sed quæ ea eſt? Noluit euangeliſta recenti adhuc tempore noui illius admirandiq; partus Iudæis eſſe manifeſtum ꝙ Chriſtus natꝰ fuiſſet ex virgine. Sed nemo quaſi de inuſitata expoſitione turbetur. Neque n. proprius noſter hic ſermo eſt, ſed à nobis de patrum atq; inſignium virorum traditione ſuſceptus. Si n. ipſe dominus multa inprimis obumbrauit atque operuit, filium ſe hominis vocans: nec illam quam cum patre poſſidet æqualitatem, vbiq; nobis ad liquidum reuelauit: quid miraris ſi hoc quóque interim texit, magnum quiddam atq; mirabile diſpenſando? Et quidnam hoc eſt mirabile, inquies? Vt ſcilicet & ſaluarẽt virgo & maligna ſuſpicio pelleretur. Si n. ab initio Iudęi iſta audiſſent, lapidaſſent virginẽ indignè, ꝓpter eam famã tractantes, & adulterij illã crimine condẽnaſſent. Qui n. etiã illis operibus, quorũ ſæpè in veteri teſtamẽto exẽpla prçceſſerant manifeſta impudentia repugnabant, nũc dęmonia eiicientem, dęmoniũ habere dicentes: nunc in ſabbato ſigna facientẽ quaſi Dei aduerſariũ iudicantes: cùm certe liquidò cõſtare ſabbatũ ſine crimine frequenter ſolutũ: quid illi hoc audito dicere, ꝙ facere aliquãdo dubitaſſent, cùm vtiq; omni occaſione, quãquã nullã ille prębuiſſet, ad huiꝰ calumniã abuterent̃? Si n. etiam poſt tot ſigna adhuc illũ Ioſeph filiũ nuncupabãt, quomodo ante ſigna natũ ex virgine credidiſſẽt? ꝓpterea igit̃ Ioſeph in generationibꝰ ponit̃, virginẽmq; ducit. Nam ſi iſte quoq; vir certè admirandꝰ & iuſtus multis rebꝰ indiguit, vt quod factũ erat, verũ eſſe ſuſpiceret, admonitus ab angelo, admonitus reuelationibꝰ ſomniorũ, & prophetico teſtimonio cõfirmatus: quando illi praui animo, & corrupti, tamq; hoſtiliter Chriſto repugnantes, hanc opinionem probaſſent? Valde enim ipſos perturbaſſet res inſolens & noua, & ꝙ nunquã tale quicquã vel fando accepiſſent temporibꝰ maiorum ſuorũ accidiſſe.

Ioan. 8.f Mat. 12.a & Ioan. 7.c

Nam

ἵνα τοῖς ὅπλοις τούτοις φραξάμενοι, αὐτοί τε ἀνάλωτοι μένωμεν, καὶ τὴν ἐκείνου βάλωμεν κεφαλὴν, καὶ οὕτω λαμπρὰ [τὰ] νικητήρια ἀναδησάμενοι τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων] ἀμήν.

A

ὉΜΙΛΙΑ Γ′.

βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ;

Ἰδοὺ τρίτη διάλεξις καὶ τὰ ἐν προοιμίοις οὐδέπω διελυσάμεθα. οὐκ ἄρα μάτην ἔλεγον, ὅτι πολὺ τὸ βάθος ἔχει τῶν νοημάτων τούτων ἡ φύσις. φέρε δὴ τὰ λειπόμενα σήμερον εἴπωμεν. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ ζητούμενον νῦν; τίνος ἕνεκεν [ὁ] Ἰωσὴφ
B γενεαλογεῖται, οὐδὲν πρὸς τὴν γέννησιν συντελῶν; καὶ μίαν μὲν αἰτίαν εἰρήκαμεν ἤδη· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὴν ἑτέραν εἰπεῖν τὴν μυστικωτέραν [καὶ ἀπορρητοτέραν] ἐκείνης. τίς οὖν ἐστιν αὕτη; οὐκ ἐβούλετο τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι δῆλον παρὰ τὸν τῶν ὠδίνων καιρὸν, ὅτι ἐκ παρθένου γεγέννηται ὁ Χριστός. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε πρὸς τὸ παράδοξον τοῦ λεγομένου. οὐ [δὲ] γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ πατέρων ἡμετέρων θαυμαστῶν καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν. εἰ γὰρ πολλὰ συνεσκίασεν ἐξ ἀρχῆς υἱὸν ἀνθρώπου καλῶν ἑ-
C αυτὸν, καὶ οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα πανταχοῦ σαφῶς ἡμῖν ἐξεκάλυψε· τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῦτο συνεσκίασε τέως, θαυμαστόν τι καὶ μέγα οἰκονομῶν; καὶ ποῖον θαυμαστόν φησι; τὸ διασωθῆναι τὴν παρθένον, καὶ ὑποψίας ἀπαλλαγῆναι πονηρᾶς. εἰ γὰρ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς τοῖς Ἰουδαίοις γέγονε κατάδηλον, ἂν κατέλευσαν τὴν παρθένον κακουργήσαντες τῷ λεγομένῳ, καὶ μοιχείας αὐτὴν ἔκριναν ἄν. εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὧν πολλάκις καὶ ὑποδείγματα εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ, φανερῶς ἀνεσχύντουν. καὶ γὰρ
D ἐπειδὴ δαίμονας ἐξέβαλε, δαιμονῶντα ἐκάλουν, καὶ ἐπειδὴ ἐν σαββάτῳ ἐθεράπευσεν, ἀντίθεον εἶναι ἐνόμιζον, καίτοιγε πολλάκις καὶ πρότερον ἐλύθη τὸ σάββατον· τί οὐκ ἂν εἶπον τούτου λεχθέντος; καὶ γὰρ εἶχον πάντα τὸν πρὸ τούτου συναγωνιζόμενον αὐτοῖς καιρὸν, οὐδέποτε τι τοιοῦτον ἐνεγκόντα. εἰ γὰρ μετὰ τοσαῦτα σημεῖα ἔτι αὐτὸν τοῦ Ἰωσὴφ ἐκάλουν [υἱὸν,] πῶς ἂν πρὸ τῶν σημείων ἐπίστευσαν ὅτι [καὶ] ἐκ παρθένου ἦν; διὰ δὴ τοῦτο καὶ γενεαλογεῖται, καὶ μνηστεύεται τὴν παρθένον. ὅπου γὰρ ὁ Ἰωσὴφ καὶ
E δίκαιος ὢν καὶ θαυμαστὸς ἀνὴρ πολλῶν ἐδεήθη ὥστε δέξασθαι τὸ γεγενημένον, καὶ ἀγγέλου, καὶ τῆς δι' ὀνειράτων ὄψεως, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν προφητῶν μαρτυρίας, πῶς ἂν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ σκαιοὶ ὄντες καὶ διεφθαρμένοι, καὶ πολεμίως οὕτω πρὸς αὐτὸν ἔχοντες, ταύτην ἂν παρεδέξαντο τὴν ὑπόνοιαν; σφόδρα γὰρ αὐτοὺς ἔμελλε θορυβεῖν τὸ ξένον καὶ καινὸν, καὶ τὸ μηδέποτε τι τοιοῦτον μηδὲ ἀκοῇ παραδέξασθαι ἐπὶ τῶν προγόνων συμβεβηκός.

ὁ μὲν

Digitized by Google

ὁ μὲν γὰρ ἅπαξ πεισθεὶς ὅτι τοῦ θεοῦ υἱός ἐστιν, οὐδὲ περὶ τούτου λοιπὸν ἀμφισβητεῖν εἶχεν· ὁ δὲ καὶ πλάνον καὶ ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι νομίζων, πῶς οὐκ ἂν ἀπὸ τούτου [καὶ] ἐσκανδαλίσθη μειζόνως, καὶ πρὸς ἐκείνην ὡδηγήθη τὴν ὑπόνοιαν; διὰ τοῦτο οὐδὲ [οἱ] ἀπόστολοι παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως τοῦτο λέγουσιν· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῆς ἀναστάσεως πολλὰ διαλέγονται καὶ πολλάκις, ἐπειδὴ ταύτης ὑποδείγματα ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα. A ὅτι δὲ ἐκ παρθένου γέγονεν, οὐ συνεχῶς λέγουσιν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἡ μήτηρ ἐξενεγκεῖν τοῦτ' ἐτόλμησεν. ὅρα γοῦν καὶ πρὸς αὐτὸν τί φησίν; [ἡ παρθένος] ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ἐζητοῦμέν σε. εἰ γὰρ τοῦτ' ὑπωπτεύθη, οὐδ' ἂν τοῦ δαβὶδ λοιπὸν ἐνομίσθη εἶναι υἱός. τούτου δὲ μὴ νομισθέντος, πολλὰ ἂν ἐτέχθη καὶ ἕτερα κακά. διὰ τοῦτο οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ταῦτα λέγουσιν· ἀλλὰ τῇ μαρίᾳ μόνῃ καὶ τῷ ἰωσὴφ [διεσάφησαν·] τοῖς δὲ ποιμέσιν εὐαγγελιζόμενοι τὸ γεγενημένον, οὐκέτι τοῦτο προσέθηκαν. B Τίνος δὲ ἕνεκεν μνησθεὶς τοῦ ἀβραὰμ, καὶ εἰπὼν, [ὅτι] ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ οὐ μνημονεύσας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι [δὲ] εἰς τὸν ἰακὼβ ἦλθε, καὶ τοῦ ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν τούτου μέμνηται; τινὲς μὲν οὖν φασὶ, διὰ τὸ δύστροπον τοῦ ἡσαῦ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν προτέρων. ἐγὼ δὲ, οὐκ ἂν τοῦτο φαίην. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, πῶς μικρὸν ὕστερον τοιούτων μέμνηται γυναικῶν; ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων ἐνταῦθα ἡ δόξα αὐτοῦ φαίνεται· οὐκ ἀπὸ τοῦ μεγάλους ἔχειν προγόνους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μικροὺς καὶ εὐτελεῖς. C τῷ γὰρ ὑψηλῷ δόξα πολλὴ, τὸ δυνηθῆναι ταπεινωθῆναι σφοδρῶς. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐμνημόνευσεν; ἐπειδὴ κοινὸν οὐδὲν εἶχον [ἐκεῖνοι] πρὸς τὸ τῶν ἰσραηλιτῶν γένος, σαρακηνοὶ καὶ ἰσμαηλῖται καὶ ἄραβες, καὶ ὅσοι γεγόνασιν ἐκ τῶν προγόνων ἐκείνων. διὰ [δὴ] τοῦτο ἐκείνους μὲν ἐσίγησεν, ἐπείγεται δὲ πρὸς τοὺς αὐτοῦ προγόνους, καὶ τοῦ δήμου τοῦ ἰουδαϊκοῦ. διό φησιν. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ τῶν ἰουδαίων λοιπὸν χαρακτηρίζεται γένος. D ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ· τί ποιεῖς [ὦ] ἄνθρωπε, ἱστορίας ἡμᾶς ἀναμιμνήσκων, παράνομον μῖξιν ἐχούσης; καὶ τί τοῦτό φησιν; εἰ μὲν γὰρ ἀνθρώπου κατελέγομεν γένος ψιλοῦ, εἰκότως ἂν ταῦτα τις ἐσίγησεν· εἰ δὲ θεοῦ σαρκωθέντος, οὐ μόνον οὐ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκπομπεύειν αὐτὰ χρὴ, δεικνύντας αὐτοῦ τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν δύναμιν. διὰ γὰρ τοῦτο ἦλθεν, οὐχ ἵνα φύγῃ τὰ ὀνείδη τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἵνα αὐτὰ ἀνέλῃ· E ὥσπερ οὖν οὐκ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐσταυρώθη μᾶλλον θαυμάζεται, καίτοι ἐπονείδιστον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅσῳ ἐπονείδιστον, τοσούτῳ φιλάνθρωπον αὐτὸν δείκνυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γεννήσεως ἐστιν εἰπεῖν, οὐκ ἐπειδὴ σάρκα ἀνέλαβε καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο θαυμάζειν αὐτὸν δίκαιον μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοιούτους συγγενεῖς κατηξίωσεν ἔχειν, οὐδαμοῦ τὰ ἡμέτερα ἐπαισχυνόμενος κακά.

καὶ τοῦτο

Nam ille quidem qui eũ Dei filium ſemel credidiſſet, nihil de hoc poſſit ambigere: qui verò ſeductorem illum deóq; putaret eſſe cõtrarium, quomodo non ex hoc ſcandalizaretur magis, atq; ad ſuſpicionem illam turpiſſimam duceretur? Propterea & apoſtoli inter initia euangelij prædicandi, non continuò iſtud annunciant, ſed fidem reſurrectionis præcipue inculcant, cuius iam in prioribus præceſſerant exempla temporib. etſi non per omnia fuiſſe A docceantur ęqualia. ꝗ verò natus ſit ex virgine, parumper occultant, ſed nec ipſa quidem hoc mater temerè eſt auſa proferre. Itaq; conſidera quid etiam ad ipſum loquatur: *Ecce*, inquit, *ego & pater tuus quærebamus te.* Cæterùm ſi hæc paſſim fuiſſet opinio vulgata, nequaquã illum Dauid filium credidiſſent: ꝗ ſi non putaretur, mala etiam hinc plurima naſcerentur. Idcirco iſtud ne angeli quidẽ, niſi ipſi Ioſeph tantummodo loquũtur & Mariæ, euangelizãtes verò paſtoribus, cùm dñm eſſe natum palàm nuncient, quo tamen ſit natus modo, prorſus oc- B cultant. Cuius verò rei gratia cùm meminiſſet Abrahæ, atq; dixiſſet, quia genuerit Iſaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curaſſet, ad Iacob veniens, non ſolùm Iudam, ſed etiam fratres eius annumerat? Quidam ſanè propter malignitatem morũ Eſau & aliorum priorum id factum eſſe voluerunt: ego verò iſtud omnino non dixerim. Si enim hoc obſeruandum putauit, qua ratione paulò pòſt taliũ meminit fœminarum? Hic n. à contrario refulget dignitas Chriſti: non quia magnos pro- C genitores habeat, ac potentes, ſed quia potius exiguos, ac viles. Sublimiũ quippe illa maxima gloria eſt, humiliari ſponte ſubmiſſius. Qua ergo de cauſa non meminit cæterorum? quia ſcilicet nihil habebant cum Iſraëlitarũ genere commune, Saraceni & Hiſmaëlitæ, & Arabes, & quotquot ſunt ex illorũ patribus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: feſtinat vero ad eos, ex quibus naſcitur Chriſtus, & vnde propagatur populus Iudæorum. Propter quod ait: *Iacob autẽ genuit Iudam, & fratres eius.* Hic iam Iudæorum deſignatur genus. *Iudas* D *autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Quid agis ô homo? quid nobis talis recordationem infers hiſtoriæ, qua adulterium turpe continetur? quid hoc verò rei eſt? quia ſi nudi tantummodo hominis deſcriberetur genus, meritò hæc reticuiſſet. Quia verò de incarnati myſterio ſcribimus Dei, non modo nõ tacere iſta, verum oſtentare debemus; ita ſubiicientes oculis tam curam ꝗ pro nobis gerit, quàm potentiam. Venit n. non vt noſtra fugeret opprobria, ſed vt ea potius extingueret. Sicut n. admirabilis magis iudicatur, non quia mor- E tuus tantùm, verumetiam quia crucifixus eſt: quanquam eſt certè res iſta per ſe exprobratione pleniſſima: ſed quantò magis exprobrabile iſtud eſt, tanto magis illum oſtendit de miſericordia glorioſum: Sic etiam in generatione illius dici poteſt, ꝗ non ſolùm, quia ſuſcepit carnẽ, & homo fact᷒ eſt, admiratione ſit dign᷒: ſed quia etiã tales ꝓgenitores habere dignatus eſt, nihil ob noſtra mala erubeſcens.

Idq;

Luc. 2. g

BIBLIOTECA

Digitized by Google

Idq; ex ipſis naſcendi primordiis oſtendit, q̃ nil hûc pudeat omnino eorũ q̃ noſtra ſunt: per iſta ꝓculdubio docens, vt nos quoq; nunquã erubeſcamus de vitiis parentũ. ſed vnum quæram' illud, nempe virtutẽ: nam qui illam fuerit conſecut', etiam ſi alienigenã habeat matrẽ, etiam ſi fornicatione pollutam, vel quolibet eiuſmodi dedecore ſordidatã, nihil tamen de eius aut vilitate fuſcabitur, aut crimine polluet. Quòd ſi fornicatorẽ ipſum ad meliora cõuerſum, nequaquã prior vita commaculat: multò magis è A meretrice natus, & adultera, ſi propria virtute decoretur, parentũ ſuorum non decoloratur opprobriis. Neq; vero, vt tantũmodo nos doceret hoc fecit, ſed etiam vt reprimeret Iudæorum tumorẽ. Quia.n. illius nobilitatis, quæ ad animã pertinet, inſignia negligebant, nimiũq; inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentũ defenſionẽ ſuorum rati eſſe vitiorũ: idcirco in ipſo euãgelij principio docet, non alienis, ſed propriis eſſe gloriandũ virtutibus. Simul etiã illud agit, vt oſtendat omnes, i- B pſos quoq; ꝓgenitores eorũ ſubditos eſſe peccatis. Siquidẽ patriarcha eorum ipſe ille, à quo nomen accipiunt, non exiguũ aliquod legitur admiſiſſe delictũ. Vrget enim Thamar fornicationẽ eius accuſans. Dauid quoq; Salomonẽ ex muliere, q̃ illi fuerat adulterio iuncta, ſuſcepit. Quòd ſi à magnis illis cuſtodita lex non eſt, multò potius à minoribus. Si ergo non eſt impleta lex, omnes vtiq; peccauerunt, & neceſſaria facta eſt Chriſti pręſentia. Propterea igitur & duodecim patriarcharũ intulit mentionem, vt hinc quóq; humiliaret immodicã de proge- C nitorũ nobilitate iactantiã. Multi enim eorũ ex ancillis matribus nati ſunt, nec tamen differentia parentum fecit differentiã filiorum. Siquidẽ illi omnes ſimiliter & patriarchæ, & tribuum principes extiterunt: priuilegium enim eccleſiæ iſta iã deſignabat æqualitas. Hęc quippe noſtræ nobilitatis eſt prŏgatiua, cuius olim figura præceſſerat, vt ſiue ſeruus ſit aliquis, ſiue nobilis, nihil huic plus minúſve accedat. Sola enim hîc requiritur voluntas, mentiſq; generoſitas. Supra hæc verò quæ diximus, etiã aliud D quiddã eſt, propter q̃ ipſam cõmemorauit hiſtoriam. Siquidem non ocioſè ad Phares addidit, & Zaram. Erat enim abundans, atq; omnino ſuperfluum, commemorato Phares, per quem Chriſti erat decurſura generatio, Zaræ quóque facere mentionem. Qua igitur illum ratione memorauit? Paritura iſtos cùm eſſet Thamar, iamque partuum dolores adeſſent, prior Zara emiſit manum ex vtero. Tunc obſtetrix hoc videns, quò primogenitus notus eſſet, cocco eius alligauit manum, quam ille vinctam retraxit. Quo toto iam intra aluum E recepto, proceſſit Phares, & tum demum Zara. Quos cùm obſtetrix natos videret, dixit ad Phares: *Quare propter te inciſa eſt ſepes?* Gen. 38. g Vidiſtine ſignatiſſimam myſteriorum figuram? Non enim incaſſum hæc tanto antè ſcripta ſunt, ſed neque ſacra dignum fuiſſet hiſtoria dicere, quid obſtetrix fuiſſet loquuta:

καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῆς γεννήσεως ἐκήρυττε τῶν προοιμίων, ὅτι οὐδὲν ἐπαισχυντέον τῶν ἡμετέρων, παιδεύων καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν, τὴν ἀρετήν. ὁ γὰρ τοιοῦτος, κἂν ἀλλόφυλον ἔχῃ πρόγονον, κἂν πεπορνευμένην [μητέρα,] κἂν ὁτιοῦν ἑτέραν οὖσαν, οὐδὲν παραβλαβῆναι δυνήσεται. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν πόρνον μεταβληθέντα οὐδὲν ὁ πρότερος A αἰσχύνει βίος· πολλῷ μᾶλλον τὸν ἐκ πόρνης καὶ μοιχαλίδος ἐνάρετον ὄντα οὐδὲν ἡ τῶν προγόνων κακία καταισχῦναι δυνήσεται; οὐχ ἡμᾶς δὲ μόνον ταῦτα παιδεύων ἐποίει· ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων καταστέλλων τὸ φύσημα. ἐπειδὴ γὰρ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς ἀμελοῦντες ἐκεῖνοι, τὸν Ἀβραὰμ ἄνω καὶ κάτω περιέφερον, νομίζοντες ἔχειν ἀπολογίαν τὴν τῶν προγόνων ἀρετήν, δείκνυσιν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων, ὅτι οὐκ ἐπὶ τούτοις αὐχεῖν δεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι. μετὰ B τοῦτο καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ δεῖξαι πάντας ὑπευθύνους ἁμαρτήμασιν ὄντας, καὶ τοὺς προγόνους αὐτούς. ὁ γοῦν πατριάρχης αὐτῶν καὶ ὁμώνυμος, οὐ μικρὸν φαίνεται ἡμαρτηκώς. καὶ γὰρ ἐφέστηκεν ἡ Θάμαρ κατηγοροῦσα αὐτοῦ τὴν πορνείαν· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ ἀπὸ τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς τὸν Σολομῶνα ἐκτήσατο. εἰ δὲ ὑπὸ τῶν μεγάλων ὁ νόμος οὐκ ἐπληρώθη, πολλῷ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων· εἰ δὲ οὐκ ἐπληρώθη, πάντες ἥμαρτον, καὶ ἀναγκαία γέγονεν ἡ τοῦ Χριστοῦ C παρουσία. διὰ τοῦτο καὶ τῶν δώδεκα πατριαρχῶν ἐμνημόνευσε, κἀντεῦθεν πάλιν τὸ ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων εὐγενείᾳ φύσημα καταστέλλων. καὶ γὰρ πολλοὶ τούτων ἀπὸ δουλίδων ἦσαν τεχθέντες γυναικῶν· ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν γονέων διαφορὰ, διαφορὰν τοῖς τεχθεῖσιν οὐκ ἐποίησε. πάντες γὰρ ὁμοίως ἦσαν καὶ πατριάρχαι καὶ φύλαρχοι. τοῦτο γὰρ τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ τὸ προτέρημα· αὕτη τῆς παρ' ἡμῖν εὐγενείας ἡ προεδρία, ἄνωθεν τὸν τύπον λαμβάνουσα. ὥστε κἂν D δοῦλος ᾖς, κἂν ἐλεύθερος, οὐδέν σοι πλέον, οὐδὲν ἔλαττον ἐντεῦθεν γίνεται, ἀλλ' ἕν ἐστι τὸ ζητούμενον, ἡ γνώμη καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τρόπος. ἔστι δὲ καὶ μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ ἕτερον, διὸ καὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἐμνημόνευσεν. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσέρριπται τῷ Φαρὲς ὁ Ζαρά. καὶ γὰρ παρέλκον ἦν καὶ περιττὸν τοῦ Φαρὲς μεμνημένον ἀπὸ τούτου τὸν Χριστὸν ὃν ἔμελλε γενεαλογεῖν καὶ τοῦ Ζαρὰ μνησθῆναι πάλιν. τίνος οὖν [ἕνεκεν] ἐμνήσθη; ἡνίκα ἔμελλεν αὐτοὺς τίκτειν ἡ Θάμαρ, τῶν ὠδίνων παραγινομέ- E νων, ἐξέτεινε πρῶτος ὁ Ζαρὰ τὴν χεῖρα· εἶτα ἡ μαῖα θεασαμένη τοῦτο, ὥστε γνώριμον εἶναι τὸν πρῶτον, κοκκίνῳ τὴν χεῖρα ἔδησεν· ὡς δὲ ἐδέθη, συνέστειλε τὸ παιδίον τὴν χεῖρα, καὶ συσταλέντος ἐκείνου προῆλθεν ὁ Φαρὲς καὶ τότε ὁ Ζαρά. ταῦτα ἰδοῦσα ἡ μαῖα φησίν· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; « εἶδες μυστηρίων αἰνίγματα; οὐ γὰρ ἁπλῶς « ταῦτα ἡμῖν ἀναγέγραπται· οὐδὲ γὰρ ἱστορίας ἄξιον ἦν τὸ μαθεῖν, τί ποτε ἐφθέγξατο ἡ μαῖα·

οὐδὲ

οὐδὲ διηγήσεως τὸ γνῶναι, ὅτι τὴν χεῖρα προήκατο πρῶτος ὁ δεύτερος ἐξελθών. Τί οὖν ἐστι τὸ αἴνιγμα; πρῶτον ἀπὸ τῆς προσηγορίας τοῦ παιδίου μανθάνομεν τὸ ζητούμενον. τὸ γὰρ Φαρὲς, διαίρεσίς ἐστι καὶ διακοπή. ἔπειτα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συμβάντος. οὐδὲ γὰρ φυσικῆς ἀκολουθίας ἦν, τὴν χεῖρα ἐκβαλόντα συστεῖλαι πάλιν δεθεῖσαν. οὐδὲ γὰρ κινήσεως ἦν λογικῆς ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ φυσικῆς γέγονεν ἀκολουθίας. προεκπεσούσης μὲν γὰρ τῆς χειρὸς ἕτερον προεξελθεῖν, ἴσως φυσικόν· τὸ δὲ συστεῖλαι ταύτην, καὶ ἑτέρῳ δοῦναι πάροδον, οὐκ ἔτι κατὰ τὸν τῶν τικτομένων νόμον ἦν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ χάρις παρῆν τοῖς παιδίοις ταῦτα οἰκονομοῦσα, καὶ εἰκόνα ἡμῖν τινα τῶν μελλόντων ὑπογράφουσα δι' αὐτῶν. Τί οὖν φασί τινες τῶν ταῦτα ἀκριβῶς ἐξητακότων; ὅτι τῶν δύο λαῶν τύπος ἐστὶ ταῦτα τὰ παιδία. εἶτα ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦ δευτέρου λαοῦ ἡ πολιτεία προεξέλαμψε [διὰ] τῆς τοῦ προτέρου γεννήσεως, τὴν χεῖρα ἐκτεινομένην ἔχον τὸ παιδίον, οὐχ ὁλόκληρον ἑαυτὸ δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν συστέλλει πάλιν· καὶ μετὰ τὸ ὁλόκληρον ἐξολισθῆσαι τὸν ἀδελφὸν, τότε καὶ αὐτὸς ὅλος φαίνεται. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν λαῶν ἀμφοτέρων γέγονε. τῆς γὰρ πολιτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀβραὰμ χρόνοις φανείσης, εἶτα ἐν τῷ μέσῳ συσταλείσης, ἦλθεν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία, καὶ τότε ὁλόκληρος ὁ νέος ἐφάνη λαὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ νόμων. διὸ καὶ ἡ μαῖα φησί· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; ὅτι τὴν ἐλευθερίαν τῆς πολιτείας ἐπεισελθὼν ὁ νόμος διέκοψε. καὶ γὰρ φραγμὸν ἀεὶ τὸν νόμον ἡ γραφὴ καλεῖν εἴωθεν. ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης [Δαβὶδ] φησί· Καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν· καὶ [Ἡσαΐας, καὶ] φραγμὸν αὐτῇ περιέθηκα· καὶ ὁ Παῦλος, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας. ἄλλοι δὲ τὸ, τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; ἐπὶ τοῦ νέου φασὶν εἰρῆσθαι λαοῦ. οὗτος γὰρ παραγενόμενος τὸν νόμον κατέλυσεν. Ὁρᾷς ὡς οὐκ ὀλίγων οὐδὲ μικρῶν ἕνεκεν ἐμνημόνευσε τῆς κατὰ τὸν Ἰούδαν ἱστορίας ἁπάσης; Διὰ τοῦτο καὶ τῆς Ῥοὺθ καὶ τῆς Ῥαὰβ [καὶ τῆς Θάμαρ] μέμνηται, τῆς μὲν ἀλλοφύλου, τῆς δὲ πόρνης [οὔσης,] ἵνα μάθῃς ὅτι πάντα ἦλθε καταλύσων τὰ ἡμέτερα. ὡς γὰρ ἰατρὸς, οὐχ ὡς δικαστὴς παραγέγονεν. ὥσπερ οὖν πόρνας ἔλαβον γυναῖκας οὗτοι· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὴν φύσιν τὴν ἐκπορνεύσασαν ἡρμόσατο ἑαυτῷ. ὃ καὶ [οἱ] προφῆται ἄνωθεν προλέγουσιν ἐπὶ τῆς συναγωγῆς γεγονέναι. ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἀγνώμων γεγένηται περὶ τὸν συνοικήσαντα· ἡ δὲ ἐκκλησία ἅπαξ ἀπαλλαγεῖσα τῶν πατρῴων κακῶν, ἔμεινεν ἀσπαζομένη τὸν νυμφίον. ὅρα γοῦν καὶ [τὰ] ἐπὶ τῆς Ῥοὺθ γινόμενα ἐοικότα τοῖς ἡμετέροις. αὕτη γὰρ ἀλλόφυλός τε ἦν, καὶ εἰς ἐσχάτην κατηνέχθη πενίαν· ἀλλ' ὅμως ἰδὼν αὐτὴν ὁ Βοὸζ, οὔτε τῆς πενίας κατεφρόνησεν, οὔτε τὴν δυσγένειαν ἐβδελύξατο. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν δεξάμενος, καὶ ἀλλόφυλον καὶ ἐν πενίᾳ πολλῇ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν, ἔλαβεν αὐτὴν κοινωνόν.

ἀλλ'

nec huiuſmodi narrationem decebat notam facere, quod manũ ille protulerit, qui ſecundò egreſſus eſt. Quid igitur hoc ęnigmate deſignatur? Prius de ipſo pueri vocabulo quod latet in quæſtione, diſcimus. Phares enim conciſio eſt, atque diuiſio. *Phares.* Secundò autem ex ipſa nouitate facti. Neq; enim erat conſequentiæ naturalis, vtis qui emiſiſſet manum, eandem poſtquam eſſet vincta, reuocaret. Neque enim conſueti motus hoc fuit, ordiníſve naturæ. Nam præ-
A miſſa quidem huius manu, alterum egredi, naturale fortaſſe ſit: retrahi vero iſtam, & tranſitum alteri cedere, non iam fit lege naſcentium, ſed profectò ex Dei gratia, quę tunc pueris aderat, iſta diſpenſans, & nobis quandã imaginem futurorum in eorũ natiuitate depingens. quid igitur? aiunt quidam, diligenter iſta penſiculati, duorum populorum typum eſſe hos puerulos, eóq; pertinere, vt intelligas, poſterioris populi rempublicam pręeluxiſſe ortui prioris. Manum prætentam habens, haud vniuerſum ſpectandum ſe præbet puerulus, ſed & eam cor-
B ripit rurſus. Mox fratre toto effuſo, apparet ipſe quoq; totus: quod ipſum in vtroq; contigit populo. Nam republica illa ſpirituali quæ temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & deinde medio curſu ſubitò reuocata, Iudæorum populus venit & legalis reſpublica: rurſus poſt legem, nouus ille totus iam prodit popul' vnà cum ſuis legibus, ob quod etiam obſtetrix exclamat: Cur rupta ꝓpter te ſepes, eſt: ꝙ illius reipublicę libertatẽ ſubingreſſa legis ſepes intercluſit diſſecuítq;. Sepẽ n. ſcriptura vocare legem ſolet, ſicut & propheta inquit: *Suſtulit*
Pſa. 79. b
Mat. 21. d
Epheſ. 2. c
C *ſepem eius, & vindemiant, quotquot hac faciunt iter:* Item, *ſepem circumpoſui ei*: & Paulus, interſtitiũ maceriæ ſoluens. Alij verò totũ hoc, cur rupta propter te ſepes eſt, de nouo legémq; ſequuto populo intelligunt: veniens enim ille, legem ſuſtulit. Vides ꝙ non ob exigua quædam & vilia, eam quę de Iuda eſt, commemorauit hiſtoriam. Nam Ruth & Raab non fruſtra intulit mentionem, quarum vnam alienigenã, aliam etiam meretricem fuiſſe conſtat: ſed vt diſceres idcirco veniſſe Chriſtum, vt noſtra mala dele-
D ret omnia. Nõ enim quaſi iudex, ſed quaſi medicus aduenit. Sicut igitur illi coniuges accepêre meretrices: ſic etiam Deus fornicatricem hominum naturam ſibi copulauit. Quod prophetæ quóque olim in ſynagoga dixerunt factum eſſe: ſed illa quidem cohabitatori ſuo fuit ingrata ſemper: eccleſia verò ſemel à malis patriis liberata, in ſponſi amore permanſit. Itaque conſidera etiam ea quæ in Ruth facta ſunt, noſtri figuram fuiſſe. Hæc enim erat alienigena, & in extremam delapſa pauperiem:
E ſed videns eam Booz, nec ob ipſius paupertatem deſpexit, nec ob impietatem gentis exhorruit: ſicut etiam & Chriſtus eccleſiam ſuſcipiens, & alienigenam, & magnorum laborantẽ egeſtate bonorum, ſuo conſortio copulauit.

Sed

Digitized by Google

Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis
mulier, niſi prius reliquiſſet parentes, niſi do-
mum contempſiſſet, & gentem & patriam, at-
que cognatos, nunquam profectò tali fuiſſet
nobilitata connubio: ita eccleſia etiam non
antè amabilis efficitur ſponſo, quam priorem
conuerſationem relinquat. Quod propheta
Pſal. 44. quoque ad ipſam loquens, ait: *Obliuiſcere po-*
pulum tuum & domum patris tui, & concu-
piſcet rex decorem tuum. Hoc Ruth etiam fe-
ciſſe legitur, & idcirco in eccleſiæ ſimilitudinē
mater regum effecta eſt. Ipſius enim ex ſtirpe,
Dauid, aliique reges fuerunt, qui de eadem fa-
milia germinarunt. His igitur omnibus eos
pudore ſuffundens, ac ſuadens non altum ſa-
pere: & generationum catalogum texuit, &
mulieres iſtas produxit in medium. Nam Da-
uid regem certè illum magnum, alienigena iſta
per ſuos poſteros genuit: neque tamen ille i-
gnobilitatem eiuſmodi patris erubuit. Non
eſt enim omnino, non eſt nec de virtute, nec de
vitio parentum, aut laude aliquis dignus, aut
culpa: nemo inde verè aut obſcurus, aut clarus
eſt: imò vt quod incredibile videtur, dicamus,
neſcio quomodo magis ille reſplendet, qui ex
parentibus à virtute prorſus alienis, ipſe tamē
fuerit de virtute mirabilis.

Nullus igitur in ſuperbiam de gloria paren-
tum eleuetur, ſed conſiderās progenitores do-
mini, omnem reprimat mentis tumorem, & de
ſolis virtutibus glorietur, imò nec de ipſis qui-
Lucæ 18. c dem. Sic enim etiam Phariſæus publicano de-
terior effectus eſt. Si autem vis ſublime oſten-
dere virtutis, noli ſapere ſublimè: & tunc illud
quod egeris, eſſe monſtrabis excelſius. Noli te
putare quicquā feciſſe cùm feceris, ſic abſolu-
tiſſimum erit opus. Si.n. etiam cùm peccatores
ſimus, hoc nos arbitrando eſſe ꝙ ſumus, iuſtifi-
camur, ſicut etiam publicanus: quantò magis ſi
cùm iuſti fuerimus, eſſe nos peccatores pute-
mus? Siquidē ex peccatoribus quoq; iuſtos hu-
militas facit: cùm tamen non ſit illud humili-
tas, ſed vera confeſſio. Si igitur tantùm valet in
peccatore confeſſio, conſidera quantū humili-
tas poſſit in iuſto. Noli itaq; ipſe tuorum cor-
rumpere fructus laborum, noli ſudores tuos in
vacuum effundere, noli curſum in inane diri-
gere, ne poſt mille circuitus mercedem laboris
amittas. Nouit enim dominus tuus, & quidem
longè te melius, tuarum merita virtutū, etiam
Matt. 10. d ſi calicem aquæ frigidæ dederis, nec hoc quidē
irremuneratū relinquet. Nummū quoq; ſi do-
nes vnum, vel ſi etiam cùm nihil omnino do-
nare poteris, ingemiſcas: omnia cum ingenti
benignitate ſuſcipiet, ac mercedem pro his lar-
gam parabit. Cuius autem rei gratia tua diiu-
dicas, nobiſque ea ſtudes frequenter ingerere?
An ignoras ꝙ ſi te ipſe laudaueris, nequaquam
lauderis à Deo? ita è regione, ſi te ipſe quaſi mi-
ſerum lugeas, nunquam te ille prædicare apud
omnes ceſſabit. Nō vult enim laborū tuorum
fructus perire, quinimò omnia in tuū commo-
dū facit, tibiq; rem augere feſtinat, vt etiā ꝑ exi-
guis te coronet, vndiq; occaſiones requirens, per
quas te de gehennæ poſſit liberare ſupplicio.

ἀλλ᾽ ὥσπερ αὐτὴ εἰ μὴ πρότερον ἀφῆκε πατέρα,
καὶ ἠτίμασεν οἰκίαν καὶ γένος καὶ πατρίδα καὶ
συγγενεῖς, οὐκ ἂν ἐπέτυχε τῆς ἀγχιστείας ταύτης·
οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία τὰ πατρῷα ἔθη καταλειποῦ- "
σα, τότε ἐπέραστος ἐγένετο τῷ νυμφίῳ. ὅπερ οὖν
καὶ ὁ προφήτης [αὐτῇ] διαλεγόμενος φησίν·
ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός "
σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. "
τοῦτο καὶ ἡ ῥοὺθ ἐποίησε. διὰ τοῦτο καὶ μήτηρ
A ἐγένετο βασιλέων· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐκκλησία. ἐκ
γὰρ ἐκ ταύτης ἐστὶν [ὁ] δαβίδ. διὰ δὴ τούτων πάν-
των ἐντρέπων αὐτοὺς, καὶ πείθων μὴ μέγα φρο-
νεῖν, τήν τε γενεαλογίαν συνέθηκε, καὶ τὰς γυναῖ-
κας ταύτας εἰς μέσον ἤγαγε. καὶ γὰρ τὸν βασιλέα
τὸν μέγαν αὕτη διὰ τῶν μέσων ἐγέννησε. καὶ οὐκ
αἰσχύνεται ὁ δαβὶδ ἐπὶ τούτοις. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ
ἔστιν οὔτε ἐξ ἀρετῆς, οὔτε ἀπὸ κακίας προγόνων εἶ-
ναι σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἢ ἄσημον, ἢ λαμπρόν·
ἀλλ᾽ εἰ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν, ἐκεῖνος
B λάμπει μειζόνως, ὁ μὴ [ἐκ] τῶν σπουδαίων προ-
γόνων ὢν, γινόμενος δὲ ἀγαθός.

Μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ τούτοις μέγα φρονείτω· ἀλλ᾽
ἐννοήσας τοῦ δεσπότου τοὺς προγόνους, τὸ φύση-
μα ἅπαν κενούτω, καὶ ἐπὶ κατορθώμασι μέγα
φρονείτω. μᾶλλον δὲ μηδὲ ἐπὶ τούτοις. οὕτω γὰρ
καὶ ὁ φαρισαῖος τοῦ τελώνου γέγονεν ὕστερος. εἰ
γὰρ βούλει μέγα δεῖξαι τὸ κατόρθωμα, μὴ μέ-
γα φρόνει, καὶ τότε τοῦτο μεῖζον ἀπέφηνας·
μὴ νομίσῃς τι πεποιηκέναι, καὶ τὸ πᾶν εἰργά-
C σω. εἰ γὰρ ὅτ᾽ ἂν ἁμαρτωλοὶ ὦμεν, ἂν νομί-
σωμεν τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐσμὲν δίκαιοι γινόμε-
θα, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τελώνης· πόσῳ μᾶλ-
λον ὅτ᾽ ἂν δίκαιοι ὄντες ἁμαρτωλοὺς ἑαυτοὺς
εἶναι νομίζωμεν; εἰ γὰρ ἐξ ἁμαρτωλῶν δικαίους
ποιεῖ τὸ ταπεινοφρονεῖν, καί τοι γε οὐδὲ ταπει-
νοφροσύνη ἐκεῖνο, ἀλλ᾽ εὐγνωμοσύνη. εἰ οὖν
εὐγνωμοσύνη τοσοῦτον δύναται ἐπὶ ἁμαρτω-
λῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη σκόπησον ἐπὶ δικαίων τί
οὐκ ἐργάσεται; μὴ τοίνυν λυμήνῃ τοὺς πόνους,
D μὴ δὲ ἀπότεμνε τοὺς ἱδρῶτας, μὴ δὲ εἰκῇ δρά-
μῃς μετὰ τοὺς μυρίους διαύλους πάντα κε-
νῶν τὸν πόνον. καὶ γὰρ σοῦ μᾶλλον οἶδε τὰ κα-
τορθώματα ὁ δεσπότης τὰ σά. κἂν ποτήριον
ψυχροῦ δῷς, οὐδὲ τοῦτο παρορᾷ· κἂν ὀβολὸν
καταβάλῃς, κἂν στενάξῃς μόνον, μετὰ πολλῆς
πάντα δέχεται τῆς εὐνοίας καὶ μέμνηται, καὶ με-
γάλους αὐτοὺς ὁρίζει μισθούς. τίνος δὲ ἕνε-
κεν ἐξετάζεις τὰ σὰ, καὶ φέρεις ἡμῖν εἰς μέσον
διηνεκῶς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐὰν ἐπαινέσῃς σαυτὸν,
E οὐκ ἔτι σε ὁ θεὸς ἐπαινέσεται; ὥσπερ οὖν, ἂν τα-
λανίζῃς [σαυτὸν,] οὐ παύσεταί σε παρὰ πᾶσιν
ἀνακηρύττων. οὐδὲ γὰρ βούλεταί σου τοὺς πό-
νους ἐλαττωθῆναι· τί λέγω ἐλαττωθῆναι; πάν-
τα μὲν οὖν ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε καὶ ἀπὸ
μικρῶν σε στεφανωθῆναι· καὶ περίεισι προφάσεις
ζητῶν δι᾽ ὧν δυνήσῃ ἀπαλλαγῆναι τῆς γεέννης.

Et idcirco

Digitized by Google

,, διὰ τοῦτο κἂν ἑνδεκάτην ὥραν ἐργάσῃ τῆς ἡμέρας, ὁ-
,, λόκληρον τὸν μισθὸν δίδωσι. κἂν μηδεμίαν ἔχῃς ἀ-
φορμὴν σωτηρίας, φησί, δι' ἐμὲ ποιῶ, ὅπως μὴ τὸ ὄ-
νομά μου βεβηλωθῇ· [κἂν στενάξῃς μόνον,] κἂν δα-
κρύσῃς, ἁρπάζει ταῦτα πάντα ταχέως εἰς ἀφορμὴν
τῆς σῆς σωτηρίας αὐτός. Μὴ τοίνυν ἐπαιρώμεθα· ἀλ-
λὰ [καὶ] λέγωμεν ἑαυτοὺς ἀχρείους, ἵνα γενώμεθα
εὔχρηστοι. ἂν μὲν γὰρ [σὺ] εἴπῃς σαυτὸν εὐδόκιμον, γέ-
γονας ἄχρηστος, κἂν εὐδόκιμος ἦς· [ἂν δὲ ἀχρεῖον
ὀνομάσῃς, γέγονας εὔχρηστος, κἂν ἀδόκιμος ἦς.] A
διὸ ἀναγκαῖον ἐπιλαθέσθαι κατορθωμάτων. καὶ
πῶς δυνατόν ἐστι, φησίν, ἅπερ ἐπιστάμεθα ταῦτα μὴ
εἰδέναι; τί λέγεις; προσκρούων διηνεκῶς τῷ δεσπό-
τῃ τρυφᾷς καὶ γελᾷς, καὶ οὐδὲ οἶδας ὅτι ἥμαρτες, λήθῃ
παραδοὺς πάντα· κατορθωμάτων δὲ οὐ δύνασαι ἐκ-
βαλεῖν τὴν μνήμην; καί τοι ἰσχυρότερον ὁ φόβος. ἡ-
μεῖς δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν· καθ' ἑκάστην μὲν [γὰρ] ἡ-
μέραν προσκρούοντες οὐδὲ εἰς νοῦν βαλλόμεθα· ἂν δὲ
μικρὸν ἀργύριον πένητι δῶμεν, ἄνω καὶ κάτω τοῦτο
στρέφομεν. ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀνοίας, καὶ μεγίστη τοῦ B
συλλέγοντος ζημία. ἀσφαλὲς γὰρ ταμιεῖον [κατορθω-
μάτων] λήθη κατορθωμάτων· καὶ καθάπερ τὰ ἱμά-
τια καὶ ὁ χρυσός, ὅτ' ἂν μὲν ἐπ' ἀγορᾶς ταῦτα προθῶ-
μεν, πολλοὺς ἐπισπώμεθα τοὺς ἐπιβούλους, ἂν δὲ
ἀποθώμεθα οἴκοι καὶ κατακρύψωμεν, ἐν ἀσφαλείᾳ
καταθήσομεν ἅπαντα· οὕτω δὴ καὶ τὰ κατορθώματα,
ἂν μὲν συνεχῶς ἐπὶ τῆς μνήμης φέρωμεν, παροξύ-
νομεν τὸν δεσπότην, τὸν ἐχθρὸν ὁπλίζομεν, ἐπὶ τὴν κλο-
πὴν καλοῦμεν· ἂν δὲ μηδεὶς εἰδῇ αὐτά, ἀλλ' ὃν εἰδέ-
ναι χρὴ μόνον, ἐν ἀσφαλείᾳ κείσεται. μὴ τοίνυν πε- C
ριστρέφε συνεχῶς, ἵνα μή τις αὐτὰ ἀφέλῃ, [μὴ δὲ
πάθῃς] ὃ καὶ ὁ Φαρισαῖος [ἔπαθεν,] ἐπὶ τῆς γλώττης
αὐτὰ περιφέρων. ὅθεν καὶ ἥρπασεν αὐτὰ ὁ διάβολος·
καί τοι γε μετὰ χαρᾶς αὐτῶν ἐμέμνητο, καὶ τὸ πᾶν ἀνέ-
θηκεν τῷ θεῷ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσεν αὐτῷ. οὐ γὰρ εὐ-
χαριστίας τὸ ὀνειδίζειν ἑτέροις, τὸ φιλοτιμεῖσθαι ἐπὶ
πολλῶν, τὸ κατεξανίστασθαι τῶν πεπλημμεληκότων.
εἰ γὰρ εὐχαριστεῖς τῷ θεῷ, ἀρκέσθητι μόνον αὐτῷ, καὶ
μὴ ἐξενέγκῃς εἰς ἀνθρώπους· μὴ δὲ καταδικάσῃς τὸν
πλησίον. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο εὐχαριστίας. [εἰ γὰρ] βούλει D
μαθεῖν εὐχαριστίας λόγους, ἄκουσον τῶν τριῶν παίδων
,, λεγόντων· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, δίκαιος εἶ κύ-
,, ριε ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, ὅτι ἐν ἀληθινῇ
κρίσει πάντα ἐπήγαγες· τὸ γὰρ τὰ οἰκεῖα ἁμαρτή-
ματα ὁμολογεῖν, τοῦτό ἐστιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ
ὁμολογοῦντα, ὅπερ δείκνυσιν μυρίων μὲν αὐτὸν ὄν-
τα ὑπεύθυνον· οὐκ ἀπαιτούμενον δὲ τὴν ἀξίαν
δίκην· οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ εὐχαριστῶν. φυλαξώ-
μεθα τοίνυν· τὸ περὶ ἑαυτῶν τι λέγειν, τοῦτο γὰρ καὶ
παρὰ ἀνθρώποις μισητούς, καὶ παρὰ θεῷ βδελυροὺς E
ἐργάζεται· διὰ τοῦτο ὅσῳ ἂν μεγάλα κατορθώ-
σωμεν, τοσούτῳ μικρὰ περὶ ἑαυτῶν λέγωμεν. οὕτω
γὰρ μεγίστην καρπωσώμεθα δόξαν, καὶ παρὰ ἀν-
θρώποις, καὶ παρὰ θεῷ· μᾶλλον δὲ οὐ [δὲ] δόξαν μόνον
παρὰ θεῷ, ἀλλὰ καὶ μισθὸν καὶ ἀντίδοσιν μεγά-
λην. μὴ τοίνυν ἀπαίτει μισθόν, ἵνα λάβῃς μισθόν.

Et idcirco etiamſi vndecima diei operis hora, integram tamen tibi eſt, mercedem daturus. *Ezec. 36. c* *Etſi nulla*, inquit, *fuerit tibi ſalutis occaſio, propter meipſum faciam, ne nomen meum vtiq; polluatur.* Et ſi ingemueris ſolùm, atque lachrymaueris, rapit iſta confeſtim in tuæ occaſionem ſalutis, Non igitur in ſuperbiam intumeſcamus, ſed dicamus noſmetipſos inutiles, vt in partẽ vtilium tranſeamus. Si n. te laudandum eſſe dixeris, reprobus effectus es, etiamſi fueras antè A laudabilis. Si verò inutilẽ te eſſe fatearis: factus es vtilis, etiamſi fueras antè culpabilis: propter quod neceſſaria nobis eſt præteritarũ obliuio virtutum. Et quomodo, inquis, poſſumus ignorare quod nouimus? Quid ais tu, cum quotidiè offendas Dominũ, nihilominus deliciaris ac rides, & inter magna peccata nec te peccaſſe noſti, obliuioni cuncta tradendo: ſolam verò non potes rectè factorum abiicere memoriam? Et certè cũ multo ſit fortior pars timoris, nos econtrariò quotidiè offendentes Dominum, nec reuocamus quidem ad memo-B riam peccata, quæ fecimus. Si verò paruam aliquam inopi porrigamus ſtipem, ſurſum id, deorſumq; iactamus; quod extremæ omnino dementiæ eſt, & grande illius: qui ſpiritualia debet colligere, detrimentum. Satis certus n. rectè factorum eſt theſaurus, ipſa rectè factorum obliuio. Quia ſicut aurum veſtemq; precioſam cum in publico ponimus, plurimos ad inſidias prouocamus: ſi verò ea recõdamus atque occulamus domi in tuto cuncta ſeruabimus: ſic ſunt etiam diuitię virtutum, ſi eas in C memoria quaſi venales aſſiduè portemus irritamus dominum. armamus hoſtem, & inuitamus ad furtum. Sin verò nemo alter id ſcierit. niſi quem nulla occulta latere poſſunt, tutiſſimo in loco precioſa conſiſtent. Nequaquam igitur huiuſmodi bona frequenter euentiles, ne quis ea fortè diripiat. Quod etiã Phariſęus *Luc. 18. c* paſſus eſt, in lingua illa circumferens: vnde ea & diabolus rapuit: quanquam certè illa cũ quadam gratiarum actione memorabat, atque ad dominum cuncta referebat. Sed ne hoc quidẽ profectò ſuffecit ei. Non n. gratiarum actio eſt D aliis exprobare delicta, ſibi à plurimis gloriam quęrere, & ſuper eos qui peccauerũt iactanter inſurgere. Quòd ſi gratias ais Deo, ſufficiat tibi ipſe ſolus, nec velis eas in hominũ proferre noticiã, neq; proximũ iudicare. Nõ eſt nãq; iſtud actio gratiarũ. Vis autẽ quẽadmodũ verè Deo gratiæ referãtur, agnoſcere? Audi tres pueros in medio ignis loquentes: peccauimus, iniquè geſſimus, iuſt' es Domine in omnib. quæ feciſti nobis, quoniam in verò iudicio oĩa induxiſti ſuper nos. Hoc eſt n. referre gratias Deo, pecE cata ei ꝓpria confiteri, vt cum mille ſe aliquis reum fateatur malorum, nulla tamen pro his magna ſatis ſe arbitreẽ ferre ſupplicia. Caueamus igiẽ de nobiſmetipſis dicere glorioſa: hoc n. nos & hominib. inuiſos, & Deo abominabiles facit. Et idcirco quãto maiora fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Hoc n. modo maximã & coram Deo & corã hominib. gloriã cõſequemur: nec ſolũ gloriã quę à Deo eſt, verùm etiã mercedẽ, retributionẽq; pleniſſimã. Noli ergò mercedẽ repoſcere, vt merearis accipere.

Digitized by Google

Tu ſaluari te Dei gratia confitere, vt ſe ille tibi debitorem fateatur, nec modo pro operibus tuis, verumetiam pro hac gratia, humilique ſententia. Quando n. aliqua rectè fecerimus, habemus eum proculdubio debitorem ob res bene geſtas tantum: quando verò nihil arbitramur nos rectè operatos, amplius etiam de tali meremur affectu, quam propter opera ipſa quæ fecimus. Minimum itaq; de ſe ſenſiſſe, tã magnum eſt, quam maximas res feciſſe: quod ſi non adſit, nec illæ poterunt eſſe laudabiles. Nam nos quoq; famulos habentes, tunc eos maximè comprobamus, quando cum bona gratia in omnibus obſecuti nihil ſe grande arbitrantur egiſſe. Itaq; ſi bona tua magna vis facere, noli ea magna putare: aliter enim magna
Matt. 8. b eſſe non poſſunt. Sic enim Centurio dixit: *Non*
1. Cor. 15. b *ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*: & ꝓpterea dignus effectus eſt, ſupráq; omnes Iudæos jure
Matt. 3. c mirabilis. Sic etiam Paulus ait: *Non ſum dignus*
& Ioan. 1. d *vocari apoſtolus*: ideò omnium primus inuentus eſt. Sic & Ioannes: *Non ſum*, inquit, *idoneus ſoluere corrigiam calceamenti eius*: & idcirco amicus factus eſt ſponſi. Et manum, quam indignam calceamentis eſſe dicebat, eam Chriſtus ad caput ſuum ſubleuauit. Sic etiam Petrus ait:
Luc. 5. b *Exi a me domine, quia homo peccator ſum*: & propterea factus eſt eccleſiæ fundamentum. Nihil enim ſic eſt amicum Deo, quàm ſi quis ſe minimis annumeret: hoc eſt enim caput totius philoſophiæ atque faſtigium. Qui enim humiliatur corde, atq; conteritur, non efferetur inani gloria: non inuidiæ liuore, non iracundiæ furore vexabitur: non vllis aliis viciis ſubiacebit. Namq; vt contritam manum etiam ſi millies in altum leuare velimus, non poſſumus: ita etiam ſi animam conteramus, quamlibet innumeræ illam inflando eleuare voluerint paſſiones, ne tantulum quidem potuerit extolli. Si enim qui externarum luget damna rerum, omnes à ſe fugat animæ languores: multo magis qui hoc ꝓ peccato facit, plena philoſophiæ ſanitate potietur. Et quis, inquis, ita conterere cor ſuum poteſt? Audi Dauidem, qui per hoc præcipuè refulſit, & vide quàm eius anima contrita ſit. Nam poſt virtutes inumeras, cùm domo excidiſſet & patria, & vitam ipſam poſtremò periclitaretur amittere, cum tempore ipſo diſcriminis ſui militem vilem & prorſus abiectum, inſultantem ſibi & maledicentem videret, non modo ipſe non retulit maledictionis vicem, ſed etiam quendã ducum ſuorum volentem eum interimere, non ſiuit, di-
2. Reg. 16. b cens: *Dimitte vt maledicat, quoniã dominus mandauit ei: forſitan reſpiciet Deus humilitatẽ meã.* Et rurſus, cùm ſacerdotes rogarent vt cũ illo cir-
2. Reg. 15. f cumferretur arca, nõ paſſus eſt: *ſed Stet*, inquit, *in templo: & ſi liberauerit me Deus de inſtantibus malis, videbo pulchritudinem eius: ſi verò dixerit mihi, Nolo te: ecce ego, faciat mihi quod placet in*
1. Reg. 24 *conſpectu eius.* Illud verò erga Saulem ſemel
& 26. iterumque & multoties factũ, nónne cumulũ philoſophiæ ingentis oſtendit? Veterẽ quippe ſuperauerat legẽ, & propè ad apoſtolica præcepta peruenerat. Idcircò quæ Dei erant per omnia diligebat: nõ ipſe ſe de his, quæ fecerat laudans, ſed vnum

χάριν ὁμολογεῖν σώζεσθαι, ἵνα [σοι] αὐτὸς ὀφειλέτην ἑαυτὸν ὁμολογήσῃ, οὐχὶ τῶν κατορθωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τοιαύτης εὐγνωμοσύνης. ὅταν μὲν γὰρ κατορθῶμεν, τῶν κατορθωμάτων ὀφειλέτην ἔχωμεν μόνον· ὅταν δὲ μὴ ἡγώμεθα κατορθωκέναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ οὕτω διακεῖσθαι, καὶ μειζόνως ἢ ἐκείνων. ὥστε ἀντίῤῥοπον τῶν κατορθωμάτων τοῦτό ἐστιν. ἂν γὰρ μὴ τοῦτο παρῇ, οὐδὲ ἐκεῖνα φανεῖται μεγάλα. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οἰκέτας ἔχον-
A τες, τότε αὐτοὺς μάλιστα ἀποδεχόμεθα, ὅταν πάντα μετ᾽ εὐνοίας διακονησάμενοι, μηδὲν ἡγῶνται πεποιηκέναι μέγα. ὥστε εἰ βούλει [καὶ σὺ] μεγάλα σου ποιῆσαι τὰ κατορθώματα, μὴ νόμιζε αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε ἔσται μεγάλα. οὕτω καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ἔλεγεν· οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· διὰ τοῦτο ἄξιος γέγονε καὶ ὑπὲρ πάντας Ἰουδαίους ἐθαυμάζετο. οὕτω καὶ Παῦλος φησίν· οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος· διὰ τοῦτο [καὶ] πρῶτος πάντων ἐγένετο. οὕτω καὶ Ἰωάννης· οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι αὐτοῦ τὸν
B ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· διὰ τοῦτο καὶ φίλος ἦν τοῦ νυμφίου, καὶ τὴν χεῖρα ἣν ἀναξίαν ἔφησεν εἶναι τῶν ὑποδημάτων, ταύτην ὁ Χριστὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν εἵλκυσε τὴν ἑαυτοῦ. οὕτω καὶ Πέτρος ἔλεγεν· ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι [ἀνὴρ] ἁμαρτωλός εἰμι· διὰ τοῦτο θεμέλιος τῆς ἐκκλησίας γέγονεν. οὐδὲν γὰρ οὕτω τῷ θεῷ φίλον, ὡς τὸ μετὰ τῶν ἐσχάτων [ἁμαρτωλῶν] ἑαυτὸν ἀριθμεῖν. τοῦτο φιλοσοφίας πάσης ἀρχή. ὁ γὰρ τεταπεινωμένος καὶ συντετριμμένος οὐ κενοδοξήσει, οὐκ ὀργισθήσεται, οὐ φθονήσει τῷ πλησίον, οὐκ ἄλλο οὐδὲν δέξεται πάθος. οὐδὲ γὰρ
C χεῖρα συντετριμμένην κἂν μυριάκις φιλονεικήσωμεν, εἰς ὕψος ἆραι δυνησόμεθα. ἂν τοίνυν καὶ τὴν ψυχὴν οὕτω συντρίψωμεν, κἂν μυρία αὐτὴν ἐπαίρῃ φυσῶντα [τὰ] πάθη, οὐδὲ μικρὸν ἀρθῆναι δυνήσεται. εἰ γὰρ ὑπὲρ βιωτικῶν τις πενθῶν πραγμάτων, πάντα ἐξορίζει τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς· πολλῷ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων τοῦτο ποιῶν ἀπολαύσεται τῆς φιλοσοφίας; καὶ τίς οὕτω δυνήσεται συντρῖψαι τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν φησίν; ἄκουσον τοῦ Δαβὶδ τοῦ διὰ τοῦτο μάλιστα λάμψαντος, καὶ βλέπε αὐτοῦ τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς. μετὰ γὰρ
D μυρία κατορθώματα, καὶ πατρίδος καὶ οἰκίας, καὶ αὐτῆς μέλλων ἐκπίπτειν τῆς ζωῆς, παρ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς, στρατιώτην εὐτελῆ καὶ ἀπεῤῥιμμένον ὁρῶν ἐπεμβαίνοντα αὐτοῦ τῷ καιρῷ καὶ λοιδορούμενον, οὐ μόνον οὐκ ἀντελοιδόρησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν στρατηγῶν τινα βουλόμενον αὐτὸν ἀνελεῖν διεκώλυσεν, εἰπών· ἄφετε αὐτὸν, ὅτι κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ. καὶ πάλιν, τῶν ἱερέων ἀξιούντων μετ᾽ αὐτοῦ τὴν κιβωτὸν συμπεριφέρειν, οὐκ ἐδέξατο. ἀλλὰ τί φησίν; ἀπόστρεψον τὴν κιβωτὸν τοῦ θεοῦ εἰς τὴν πόλιν, καὶ καθισάτω εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. ἐὰν εὕρω χάριν ἐνώπιον
E κυρίου, καὶ ἀπαλλάξῃ με τῶν ἐν χερσὶ δεινῶν ὁ θεός, ὄψομαι τὴν εὐπρέπειαν αὐτῆς· ἂν δὲ εἴπῃ μοι, οὐ τεθέληκά σε, ἰδοὺ ἐγὼ, ποιείτω μοι τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις γεγενημένον, πόσαν οὐκ ἐνδείκνυται φιλοσοφίας ὑπερβολήν; καὶ γὰρ [καὶ] τὸν παλαιὸν ὑπερέβη νόμον, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ἐγγὺς ἐγένετο προσταγμάτων. διὰ τοῦτο πάντα ἔστεργε τὰ παρὰ τοῦ δεσπότου, οὐ δικάζων τοῖς γινομένοις.

ἀλλ᾽

Digitized by Google

ἀλλ' ἓν μόνον σπουδάζων, πανταχοῦ πείθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ κειμένοις νόμοις. καὶ ὁρῶν μετὰ τοσαῦτα αὐτοῦ κατορθώματα τὸν τύραννον, τὸν πατραλοίαν, τὸν ἀδελφοκτόνον, τὸν ὑβριστὴν, τὸν μαινόμενον, ἀντ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἔχοντα βασιλείαν, οὐδὲ οὕτως ἐσκανδαλίζετο. ἀλλ', ἂν τῷ θεῷ ταῦτα δοκῇ, φησὶν, ἐμὲ μὲν ἐλαύνεσθαι [καὶ πλανᾶσθαι] καὶ φεύγειν, ἐκεῖνον δὲ εἶναι ἐν τιμῇ, στέργω καὶ δέχομαι, καὶ χάριν ἔχω τῶν μυρίων αὐτοῦ κακῶν. οὐχ ὡς πολλοὶ τῶν ἀναισχύντων καὶ ἰταμῶν, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν κατορθοῦντες τῶν ἐκείνου κατορθουμένων, ἂν εἴδωσί τινας ἐν εὐημερίαις ὄντας, ἑαυτοὺς δὲ μικρὰν ὑπομένοντας ἀθυμίαν, μυρίαις τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀπολλύουσι βλασφημίαις. ἀλλ' οὐχ ὁ Δαβὶδ τοιοῦτος. ἀλλὰ πᾶσαν ἐπεδείκνυτο ἐπιείκειαν. διὸ [καὶ] ἔλεγεν ὁ θεός· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. τοιαύτην καὶ ἡμεῖς κτησώμεθα ψυχὴν καὶ ὅπερ ἂν πάθωμεν, οἴσομεν ῥᾳδίως, καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡδονήν. B μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἵν' οὖν ἀπολαύσωμεν ἀναπαύσεως καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλῆς [τῆς] σπουδῆς τὴν πάντων μητέρα τῶν ἀγαθῶν [τὴν ταπεινοφροσύνην λέγω] [ἐν] ταῖς ἑαυτῶν φυτεύσωμεν ψυχαῖς. οὕτω γὰρ καὶ τὸ τοῦ βίου [τούτου] πέλαγος χωρὶς κυμάτων δυνησόμεθα διαβῆναι, καὶ εἰς τὸν γαληνὸν ἐκεῖνον καταπλεῦσαι λιμένα· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. C

ὉΜΙΛΙΑ Δ'.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Εἰς τρεῖς διεῖλε μοίρας τὰς γενεὰς ἁπάσας· δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τῶν πολιτειῶν μεταβληθεισῶν ἐγένοντο βελτίους. D ἀλλὰ καὶ ἀριστοκρατούμενοι, καὶ βασιλευόμενοι, καὶ ὀλιγαρχούμενοι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν κακοῖς· καὶ οὔτε δημαγωγῶν, οὔτε ἱερέων, οὔτε βασιλέων αὐτοὺς διεπόντων, ἔσχον τι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον. E τίνος δὲ ἕνεκεν ἐν μὲν τῇ μέσῃ μοίρᾳ τρεῖς παρέδραμε βασιλεῖς· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ δώδεκα θεὶς γενεὰς, δεκατέσσαρας αὐτὰς [εἶναι] ἔφησε; τὸ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀφίημι ζητεῖν· οὐδὲ γὰρ πάντα ἐπιλύειν ὑμῖν ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ ἀναπέσητε· τὸ δὲ δεύτερον ἡμεῖς ἐροῦμεν. ἐμοὶ γὰρ ἐνταῦθα δοκεῖ καὶ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας ἐν τάξει γενεᾶς τεθεῖναι· καὶ αὐτῆς τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνης καλῶς, δηλῶν ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ καταλυθέντες, ἐγένοντο σωφρονέστεροι· ὥστε πάντοθεν ἀναγκαίαν φανῆναι τὴν αὐτοῦ παρουσίαν.

ſed vnum & ſolum ſtudet ſequi ab ipſo poſitas leges, eiſq; in omnib. obedire. Et poſt tot certè illa merita virtutum, cùm illũ tyrannum, fratricidam, patricidã, iniurioſum atq; furioſum pro ſe regnantẽ videret, nec ſi quidẽ ſcandalũ mente concepit: ſed ſi, inquit, hoc viſum fuerit Deo, me quidem exagitari & errare ſemper ac fugere, illũ verò regnare, amplector atq; ſuſcipio & habeo, pro innumeris, quæ à Deo mihi inferuntur, tribulationib. gratiã. Longè aliter q̃ plurimi impudentes pariter & arrogantes, qui A cùm ne minimã quidem partẽ de illius virtute poſſideant, ſi quos videant proſpere agentes, ſe verò paruã ſufferre mœſtitiã, mille animas ſuas nõ metuũt vulnerare blaſphemiis. At non etiã Dauid talis fuit, ſed ĩter maximas tribulationũ procellas, omnẽ modeſtiã ac patientiã mentis oſtendit: propter quod dixit Deus: *Inueni Dauid, filium Ieſſe, virum ſecundũ cor meum.* Talẽ igitĩ etiã nos poſſideamus animã: & quicquid patimur, facilè feremus, ac fortiter: atq; ante regnũ futurũ, hic quoq; fructũ de humilitate capiem'. *Pſal. 88. d* *Diſcite* (inquit dominus) *à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inueneritis requiẽ animab. veſtris.* *Matt. 11. d* B Vt ergò hìc & ibi optatã requie multa cũ gloria perfruamur humilitatẽ (matrem bonorum) noſtris penitus mentib. inſeramus. Sic enim & iſtius vitę pelagus abſq; vllo tumore fluctuum tranſire poterimus, & ad tranquilliſſimũ illum portum enauigare, gratia miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium, cum Patre & ſancto Spiritu, in ſempiterna ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA QVARTA

EX CAP. I.

C *Omnes igitur generationes ab Abraham vſq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſq; ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtum, generationes quatuordecim.*

D OMnem ab Abraham vſq; ad Chriſtũ generationum ſeriẽ tres in partes Euãgeliſta diuiſit: oſtendens quod nec cõmutatis quidẽ diſciplinę modis, ille vnq̃ã populus ſit melior effectus: ſed ſiue ariſtocratiæ, ſiue regno, ſiue oligarchiæ pareret, in eadẽ tamẽ morũ prauitate permanſerit: & neq; cũ ducũ, neq; cùm regũ, neq; cùm ſacerdotũ poteſtate regerẽt, ad ſtudiũ virtutis E acceſſerit. Quánã igiĩ ratione ſuadẽte, tres pariter reges in media generationũ parte præteriit: in vltima verò cùm duodecim ſolũmodo poſuiſſet generationes, quatuordecim eas eſſe memorat? Prius quidẽ illud vobis potius inquirẽdũ relinquo: neq; n. oĩa expoſita atq; abſoluta debetis accipere, ne vobis ex noſtro naſcatĩ labore deſidia. Alterũ verò ipſi expedire tẽtabimus. Mihi n. videtur hoc loco etiã captiuitatis temp' in generationũ ordine collocare: ſed & ipſe Chriſtus vnius numerum generationis implere, vt quem ex omni parte nobis conjungit. Bene autem etiam captiuitatis Babylonicæ recordatur vt ſcilicet doceat, populum Iudæorum ne illa quidem caſtigatione correctũ, modiſque omnib. neceſſariã fuiſſe Chriſti pręſentiã.

Sed ne iſtud hîc diceres, prçueniens euágeliſta prorſus excluſit ſuſpicionẽ tuam, non ſolũ ex domo, verumetiã ex familia Dauid illũ eſſe cõfirmans. Si verò nunc aliunde quoq; vis iſtud addiſcere, nec altera ꝓbatione deſerimur. Nõ ſolum n. de alia tribu, ſed ne de familia quidẽ hoc eſt cognatione altera fas erat coniugia copulari. Ita iſtud ꝙ dicitur, ex domo eſſe & familia Dauid, ſiue virgini copuletur, conſtabit dictum: ſiue ipſi Ioſeph poti⁹ aptetur, illud idẽ conficitur. Si n. ex domo Dauid atq; familia erat, non aliunde accepit coniugem, niſi ex ea tribu, de qua etiã ipſe deſcenderat. Quid verò, inquis, ſi legẽ ille tranſgreſſus eſt? Sed idcirco euágeliſta prçueniens, Ioſeph iuſtũ eſſe teſtat⁹ eſt, ne tu ei temerè crimen impingeres: ſed vt virtutem eius potius agnoſcens, ſuſpicionem tranſgreſſionis abiiceres. Ille ſiquidẽ tam modeſt⁹, & praua cupiditate liber, vt ne ſuſpicione cogente vellet in virginis inquirere ſuppliciũ: quomodo ꝓpter libidinem prçcepta legis violaſſet? Qui n. ſupra legem ſapiebat: dimittere enim, & occultè dimittere, ſine dubio erat ſupra legem profecti: quo modo contra legẽ aliquid admitteret? & hoc nullius cauſæ neceſſitate cogente. Sed quoniam ꝙ ex genere Dauid fuerit hæc virgo, ex his q̃ dicta ſunt, manifeſtũ eſt: neceſſariũ eſt dicere, cuius rei gratia Ioſeph in generationib. euangeliſta memorarit, cum virginem prorſus omiſerit. Quçnã igitur hæc cauſa eſt? Non erat mos apud Hebræos generationũ catalogum p fœminas texere. Vt ergo & morem cuſtodiret, néue in ipſo ſtatim principio videret̃ antiqua deſtruere, & nobis virginẽ certius indicaret, parentes eius reticẽs atq; maiores, de Ioſeph generatione nõ tacuit. Siue enim hæc feciſſet in virgine, nouitatis non effugiſſet inuidiam: ſiue Ioſeph reticuiſſet, non agnouiſſemus ex qua tribu virgo ſubſiſteret. Vt ergo & nos diſcerneremus q̃ eſſet Maria, vel vnde, & conſuetudo legis permaneret immobilis, generationũ catalogum vſq; ad ſponſum eius ꝑduxit, ac de domo illũ Dauid eſſe monſtrauit. Hoc n. declarato, illud quoque pariter oſtendit, ꝙ ſcilicet inde eſſet & virgo: quia vtique nequaquam iuſtus iſte pateretur vxorem ſibi aliunde, q̃ vnde lex præcipiebat eligere. Poſſumus verò aliam quoq; & altiorẽ quidem proferre rationem, ob quam parentes virginis prætermiſſi ſunt: quam nunc exponere minus opportunum videtur, eò ꝙ multa iam dicta ſunt. Et idcirco hic iam ſermonem de quçſtionibus terminantes, teneamus interim diligenter ea quæ nobis abſoluta patuerunt: quam ob cauſam Dauid nominauerit priorem, deinde qua ratione librũ ipſum, librum generationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Ieſu Chriſti: deinde quo modo generatio eius & cõmunis ſit, & non ſit p cuncta cõmunis: tum, vnde Maria ad Dauid ꝑtinere monſtret̃: ad extremũ, quam ob rem Ioſeph quidem generationũ catalogo collocet̃, Mariæ aũt parentes omnino ſileant. Si n. cuſtodieritis iſta, prõptiores nos facietis ad reliqua: ſin verò hçc reſpueritis & expuleritis è mentibus, pigriores erimus in cæteris.

Neque

ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς, ἀνεῖλέν σου τὴν ὑπόνοιαν ταύτην ὁ εὐαγγελιστὴς, εἰπών· ὅτι καὶ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς ἦν Δαβίδ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρωθεν τοῦτο βούλει μαθεῖν, οὐδὲ ἑτέρας ἀπορήσομεν ἀποδείξεως· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπὸ φυλῆς οὐκ ἐξῆν ἑτέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ πατριᾶς ἑτέρας, τουτέστι συγγενείας, γαμεῖν. ὥστε ἄν τε τῇ παρθένῳ τὸ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ ἁρμόσωμεν, ἕστηκε τὸ εἰρημένον· ἄν τε τῷ Ἰωσήφ, δι' ἐκείνου καὶ τοῦτο κατασκευάζεται. εἰ γὰρ ἐξ οἴκου

A Δαβὶδ καὶ πατριᾶς ἦν [ὁ Ἰωσήφ,] οὐκ ἂν ἀλλαχόθεν ἔλαβε τὴν γυναῖκα ἢ ὅθεν καὶ αὐτὸς ἦν. τί οὖν εἰ παρέβη τὸν νόμον φησί; διὰ γὰρ τοῦτο προλαβὼν ἐμαρτύρησεν, ὅτι δίκαιος ἦν ὁ Ἰωσήφ, ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς· ἀλλὰ μαθὼν αὐτοῦ τὴν ἀρετήν, κἀκεῖνο εἰδῇς, ὅτι οὐκ ἂν παρέβη τὸν νόμον. ὁ γὰρ οὕτως φιλάνθρωπος καὶ πάθους ἐκτὸς, ὡς μηδὲ ὑποψίας ἀναγκαζούσης βουληθῆναι ἐπιχειρῆσαι κολάσαι τὴν παρθένον, πῶς ἂν δι' ἡδονὴν παρέβη τὸν νόμον; ὁ γὰρ ὑπὲρ νόμον φιλοσοφή-

B σας· καὶ γὰρ τὸ ἀφεῖναι καὶ λάθρα ἀφεῖναι, ὑπὲρ νόμον φιλοσοφοῦντος ἦν· πῶς ἂν παράνομον ἔπραξε· καὶ ταῦτα οὐδεμιᾶς ἀναγκαζούσης αἰτίας; ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ ἦν ἡ παρθένος, ἐκ τούτων δῆλον. τίνος δὲ ἕνεκεν αὐτὴν οὐκ ἐγενεαλόγησεν, ἀλλὰ τὸν Ἰωσήφ, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν; οὐκ ἦν νόμος παρὰ Ἰουδαίοις γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. ἵν' οὖν [καὶ] τὸ ἔθος φυλάξῃ, καὶ μὴ δόξῃ παραχαράττειν ἐκ προοιμίων, καὶ τὴν κόρην ἡμῖν

C γνωρίσῃ, διὰ τοῦτο τοὺς προγόνους αὐτοῦς σιγήσας, τὸν Ἰωσὴφ ἐγενεαλόγησεν. εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς παρθένου τοῦτο ἐποίησεν, [ἔδοξεν ἂν, καινοτομεῖν· εἴτε τὸν Ἰωσὴφ ἐσίγησεν,] οὐκ ἂν ἔγνωμεν τῆς παρθένου τοὺς προγόνους. ἵν' οὖν μάθωμεν τὴν Μαρίαν τίς ἦν καὶ πόθεν, καὶ τὰ τῶν νόμων ἀκίνητα μείνῃ τὸν μνηστῆρα [αὐτῆς] ἐγενεαλόγησε, καὶ ἔδειξεν ὄντα ἐκ τῆς οἰκίας Δαβίδ. τούτου γὰρ ἀποδειχθέντος, κἀκεῖνο συναποδέδεικται, τὸ καὶ τὴν παρθένον ἐκεῖθεν εἶναι· διὰ τὸ τὸν δίκαιον

D τοῦτον, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, μὴ ἀνασχέσθαι ἑτέρωθεν ἀγαγέσθαι γυναῖκα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον λόγον εἰπεῖν μυστικώτερον, δι' ὃν ἐσιγήθησαν οἱ τῆς παρθένου πρόγονοι· ὅπερ οὐκ εὔκαιρον νῦν ἐκκαλύψαι διὰ τὸ πολλὰ εἶναι τὰ εἰρημένα. διόπερ ἐνταῦθα στήσαντες τὸν περὶ τῶν ζητημάτων λόγον, κατέχωμεν τέως μετὰ ἀκριβείας τὰ ἐκκαλυφθέντα ἡμῖν· οἷον, διὰ τί τοῦ Δαβὶδ ἐμνήσθη πρῶτον· διὰ τί [τὸ] βιβλίον γενέσεως ἐκάλεσε βιβλίον; διὰ τί εἶπεν Ἰησοῦ Χριστοῦ; πῶς ἡ γέννησις κοινὴ καὶ οὐ

E κοινή; πόθεν ὅτι ἡ Μαρία ἐκ τοῦ Δαβὶδ οὖσα ἐδείχθη; καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ Ἰωσὴφ ἐγενεαλογήθη, σιγηθέντων τῶν ἐκείνης προγόνων; ἂν μὲν γὰρ φυλάττητε ταῦτα, προθυμοτέρους ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐργάσεσθε· ἂν δὲ ἀποπτύσητε καὶ ἐκβάλητε αὐτὰ τῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ὀκνηρότεροι διακεισόμεθα.

οὐδὲ

Digitized by Google

οὐδὲ γὰρ γῆς τὰ πρότερα διαφθειρούσης σπέρματα,
εἵλετ' ἂν ἐπιμελήσασθαι γεωργός. διὸ παρακα-
λῶ ταῦτα στρέφειν. ἀπὸ γὰρ τῆς τοιαύτης μερίμνης
μέγα [τί] τῇ ψυχῇ καὶ σωτήριον ἐγγίνεται ἀγα-
θόν. καὶ γὰρ καὶ τῷ θεῷ δυνησόμεθα ἀρέσαι ταῦτα
φροντίζοντες, καὶ ὕβρεων καὶ αἰσχρολογίας καὶ λοι-
δοριῶν τὰ στόματα καθαρὰ ἔσται, πνευματικὰ με-
λετῶντα ῥήματα· καὶ δαίμοσιν ἐσόμεθα φοβερὸν,
καθοπλίζοντες ἡμῶν τὴν γλῶτταν τοιούτοις ῥή-
μασι· καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ἐπισπασόμεθα μᾶλ- A
λον, καὶ διορατικώτερον ἡμῖν ἐργάσηται [μᾶλλον]: τὸ
ὄμμα. καὶ γὰρ καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα, καὶ ἀ-
κοὴν διὰ τοῦτο ἡμῖν ἐνέθηκεν, ἵνα αὐτῷ πάντα δου-
λεύῃ· [τὰ μέλη] [ἵνα τὰ αὐτοῦ φθεγγώμεθα·] ἵνα
τὰ αὐτοῦ πράττωμεν. ἵνα ᾄδωμεν αὐτῷ ὕμνους δι-
ηνεκεῖς· ἵνα εὐχαριστίας ἀναπέμπωμεν, καὶ διὰ
τούτων τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν ἐκκαθαίρωμεν. ὥσπερ
γὰρ σῶμα ἀέρος ἀπολαῦον καθαροῦ ὑγιεινότε-
ρον ἔσται; οὕτω καὶ ψυχὴ φιλοσοφωτέρα τοιαύταις
ἐντρεφομένη μελέταις. οὐχ ὁρᾷς [καὶ] τοὺς τοῦ σώ- B
ματος ὀφθαλμοὺς, ὅτ' ἂν μὲν ἐν καπνῷ διατρί-
βωσιν, διὰ παντὸς δακρύοντας· ὅτ' ἂν δὲ ἐν ἀέ-
ρι λεπτῷ καὶ λιμῶνι καὶ πηγαῖς καὶ παραδείσοις
ὀξυτέρους τε γινομένους καὶ ὑγιεινοτέρους; τοιοῦτος
καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμός. ἂν μὲν γὰρ ἐν τῷ λι-
μῶνι τῶν πνευματικῶν βόσκεται λογίων, καθαρὸς
ἔσται καὶ διαυγὴς καὶ ὀξυδερκῶν· ἂν δὲ εἰς τὸν κα-
πνὸν τῶν βιωτικῶν ἀπίῃ πραγμάτων, δακρύσεται
μυρία καὶ κλαύσεται, καὶ νῦν καὶ τότε. καὶ γὰρ
„ καπνῷ ἔοικε τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. διὰ τοῦ- C
„ το καί τις ἔλεγεν· ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι
μου. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὸ ὀλιγοχρόνιον [ἰδὼν]
καὶ ἀνυπόστατον. ἐγὼ δὲ οὐκ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὸ ἀραχνῶδες εἴποιμι ἂν δεῖν ἐκλαμβάνειν
τὰ εἰρημένα· οὐδὲ γὰρ οὕτω λυπεῖ ψυχῆς ὀφθαλ-
μὸν καὶ θολοῖ, ὡς ὁ τῶν βιωτικῶν φροντίδων ὄχλος,
καὶ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἑσμός. ταῦτα γὰρ τοῦ καπνοῦ
τούτου τὰ ξύλα. καὶ καθάπερ τὸ πῦρ, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς καὶ
διαβρόχου τινὸς ἐπιλάβηται ὕλης, πολὺν ἀνά-
πτει τὸν καπνόν· οὕτω καὶ ἡ ἐπιθυμία ἡ σφοδρὰ D
αὕτη καὶ φλογώδης, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς τινὸς καὶ δια-
λελυμένης ἐπιλάβηται ψυχῆς, πολὺν καὶ αὐτὴ
τίκτει τὸν καπνόν. διὰ τοῦτο χρεία τῆς δρόσου τοῦ
πνεύματος καὶ τῆς αὔρας ἐκείνης, ἵνα τὸ πῦρ σβέ-
σῃ, καὶ τὸν καπνὸν διαχέῃ, καὶ πτηνὸν ποιήσῃ ἡμῖν τὸν
λογισμόν. οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστι τοσούτοις βαρυνο-
μένους κακοῖς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι, ἀλλ' ἀγα-
πητὸν εὐζώνους ἡμᾶς ὄντας, δυνηθῆναι ταύτην
τεμεῖν τὴν ὁδόν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτω δυνατὸν, ἂν
μὴ τοῦ πνεύματος λάβωμεν τὸ πτερόν· εἰ τοίνυν E
καὶ κούφης [ἡμῖν] διανοίας καὶ πνευματικῆς
χάριτος δεῖ, ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖ-
νο, ὅτ' ἂν μηδὲν τούτων ἀλλὰ καὶ τἀναντία πάν-
τα ἐφελκώμεθα, καὶ βάρος σατανικὸν, πῶς δυνη-
σόμεθα ἀναπτῆναι, τοσούτῳ βάρει καθελκόμενοι.

Neq; enim terræ, q̃ ſemina priora corruperit,
curam adhibere delectabit agricolam: propter
quod obſecro, vt hæc q̃ ſeminata ſunt, verſetis.
De tali n. ſtudio, taliq; cura ingens quoddam *Vtilitas ſacrarum literarum.*
animab⁹ bonum, ac ſalutare conquiritur. Nam
& Deo placere poſſum⁹ iſta curando, & ab in-
iurioſis obſcœniſq; ſermonibus & à conuiciis
munda ora ſeruabimus, dum ſpũalibus exer-
cemur eloquiis: & dæmonibus terrori eſſe po-
terimus, linguam noſtram talium armis mu-
A niendo verborum, & tunc maiorem Dei gra-
tiam valebimus promereri. Hinc enim mentis
veſtræ & acumen augetur, & lumen. Nam &
oculos, & os, & auditum propter ea poſuit in
nobis Deus, vt omnia ipſi membra ſeruirent:
vt quæ ipſius ſunt, audiamus: q̃ ipſius, loqua-
mur: quæ ipſius, ſemper operemur: eiq́; laudes
canamus aſſiduas, & gratias per cuncta refera-
mus, perq; hæc omnia conſcientiæ noſtræ ſe-
creta mundemus. Sicut n. corpus quod aëris
puritate perfruitur, ſanius fit: ſic ꝓfectò etiam
anima fit ſapientior, tali meditatione innutri-
B ta. Nónne vides etiam corporis oculos, cum in
fumo forte remorantur, lachrymas ſemper ef-
fundere: ſi verò potiant̃ aëre purgato, & florẽ-
tibus pratis, & hortis virentib⁹ & fontib⁹ inter
amœna fluentib⁹, & ſaniores eſſe, multóq; ma-
iore aciei fulgore rutilare? Talis profectò eſt &
mentis ocul⁹. Si n. in pratis ſpiritualis paſcatur
eloquij, erit totus ſine dubio purus ac lucidus,
& acutius cuncta perluſtrans: ſi verò in fumũ
ſecularium negociorũ fuerit ingreſſus, ad in-
numera prorſus mala lachrymabit̃ ac flebit, &
C in hoc quidem ſeculo, ſed multo amarius in fu-
turo. Fumo n. ſunt humana negocia compa- *Pſal. 101. a*
randa. Propterea & ille ait: *Defecerũt ſicut fumus
dies mei.* Sed ille quidẽ de breuitate hoc, & fuga
quadẽ huius dixit ætatis. Ego verò non ad hoc
ſolum, verumetiam ad turbulentiã rerum pr
ſentium dici poſſe iſtud accipio. Nihil enim ita
oculos animæ contriſtat ac turbat, vt ſeculariũ
turba curarum, & quaſi obvolitantia quædam
multiplicis cupiditatis examina. Hæc n. ſunt
iſtius fumi ligna. Nam ſicut ignis iſte commu-
nis vbi humidam corripit conſperſámq; mate-
D riam, plurimũ ſine dubio fumum ſuſcitat: ſic
etiã concupiſcentia vehemens illa prorſus ac
flammea, quando humentẽ alicuius ac paluſtrẽ
ſuccendit animam, multum in ea fumũ gignit
ac nutrit. Propter hoc etiam rore op⁹ eſt ſancti
ſpirit⁹, & potentis illi⁹ auræ flatu, vt huiuſmodi
extinguat ignem, fumúmq; diſpergat, & cogi-
tationem noſtram expeditã reddat ac volucrẽ.
Non poteſt enim quis omnino, nõ poteſt tan-
tis prægrauatus, atq; in terram defixus malis,
ad cœlorũ euolare faſtigium. Et ideo ſtuden-
dum nobis eſt, vt parati ſemper, & accincti iter
E hoc conficere poſſimus: imò nec ſic quidem
poſſibile eſt, niſi alis ſpiritus ſubuehamur. Si
igitur mente leui & expedita, & ſpirituali opus
eſt gratia, vt excelſum illud valeam⁹ aſcendere,
quum nihil horum, ſed & omnia quotidie ad-
uerſa contrahamus, & diabolico nos pondere
opprimim⁹, quonam quæſo pacto ſurſum vo-
lare poterim⁹, tam importabili onere depreſſi?

 Etenim

Etenim ſi quis in quibuſdam iuſtis ſtateris noſtros velit cogitatus ſiſtere, inter mille ſecularium ſermonum talenta, vix centum denarios ſpiritualium poterit inuenire verborum, imò nec decem quidem obolos. An verò non turpe maximéq; ridiculum ſit, res neceſſarias certáſque magna plerunq; parte, ſeruis quos habemus, demandare: ori verò quod proprium noſtrúmque poſſidemus, viliora quàm mancipiis nempe in vtilia quædam & ſuperuacua committere: vtinam verò ſuperuacua tantum, non etiam damnoſa & noxia, nihilque profutura? Nam ſi nobis vtilia eſſent quę loquimur, etiam Deo proculdubio verba noſtri oris placerent. Nunc verò quaſcúq; hoſtis antiquus ſuggerit, locutiones loquimur, tum quidem ridentes ipſi, tum verò in aliorum riſum faceta aliqua & vrbana dicentes: & nunc quidem maledicta iaculantes, & contumelias: nunc verò mentientes, iurantes, peierantes: & nunc quidem nolentes loq, nunc verò multiloqua vanitate deliros omnes deliráſq; ſuperantes, ea quæ ad nos omnino non pertinent, abſq; vlla in medium ratione proferimus. Quis enim veſtrûm, reſpondete, quæſo, q aſſiſtitis, vnum, ſi exigãt, pſalmum poteſt memoriter ediſcere, aut ſcripturarum ſacrarum vllam aliam portionem? Nullus omnino eſt: nec tamen ſolùm iſtud eſt malum, ſed quoniam ad ſpiritualia deſides ac remiſſi, ad diabolica prompti, ignem ipſum ardore ſuperatis. Etenim ſi quis vos de theatralibus aliquid voluit interrogare canticis, & meretricios illos fractóſque modulos audire: multos qui illa etiã diligentiſſimè didicerint, poterit inuenire, & qui ea cum maxima etiam pronuntient voluptate. Sed eſt ne horum criminum tandẽ aliqua defenſio? Nõ ſum, inquit, ego monachus, vxorem habeo, & filios & curã domus gero. Hoc n. eſt, quod omnia quaſi vna quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem diuinarum ſcripturarum ad ſolos putatis monachos pertinere, cũ multò magis vobis quam illis ſit neceſſaria. Qui n. verſantur in medio, & vulnera quotidiè accipiunt, magis indigent medicamine. Itaq; multo eſt grauius atq; deterius, rem ſuperfluam eſſe legem Dei putare, quam illam omnino non legere. Hæc n. verba ſunt, quæ de diabolica prſus meditatione pro-

Rom. 15. 4 muntur. Non audis Paulũ loquentem: Quoniam ad correptionem noſtram hæc omnia ſcripta ſunt? Tu vero euangeliũ etiamſi illotis, vt ajunt, manib. contrectare daretur, ne attingere quidem cupias: tantum abeſt, vt penitus penetrare iudices operæ precium: itaq; fit vt ſurſum hodie deorſum omnia ferantur. Quòd ſi diſcere cupis quantus ex ſcripturis diuinis naſcatᷓ profectus, temetipſum diligẽter examina: qualis quidem efficiaris cum pſalmos audis, qualis item cum diabolicam cantilenam: & quemadmodum quidem aſſici ſoleas cum in eccleſia ſteteris, quemadmodum verò ſi ſederis in theatro, & videbis quam ſit grande iſtius animæ, illiúſque diſcrimen licèt vna ſemper in

1. Cor. 15. d te anima ſit: Idcircò enim Apoſtolus ait: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Itaque aſſiduè potentibus ſpiritus Dei carminibus egemus.

καὶ γὰρ εἴ τις ὥσπερ ἐν δικαίοις σταθμοῖς τοὺς λο-
γισμοὺς ἡμῶν στῆσαι ἐπιχειρήσειεν, ἐν μυρίοις τά-
λαντοις βιωτικῶν λόγων μόλις εὑρήσει δηνάρια
ἑκατὸν ῥημάτων πνευματικῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὀ-
βολοὺς δέκα· ἆρ' οὖν οὐκ αἰσχύνη καὶ γέλως ἔ-
σχατος, οἰκέτας μὲν ἔχοντας τὰ πλείονα εἰς [τὰ]
ἀναγκαῖα κεχρῆσθαι αὐτῶν πράγματα· στόμα δὲ
κεκτημένους, μὴ δὲ οἰκέτῃ ὁμοίως προσφέρεσθαι
τῷ μέλει τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλ' ἀντιστρόφως εἰς ἄχρη-
A στα καὶ παρέλκοντα [τὰ] πράγματα; καὶ εἴθε εἰς
παρέλκοντα μόνον· νῦν δὲ εἰς ἐναντία καὶ βλαβε-
ρά, καὶ εἰς οὐδὲν ἡμῖν χρήσιμα. Εἰ γὰρ ἦν ἡμῖν χρή-
σιμα ἃ ἐφθεγγόμεθα, καὶ τῷ θεῷ πάντως φίλα ἦν
τὰ λεγόμενα. νυνὶ δὲ ἅπερ ἂν ὁ διάβολος ὑπο-
βάλλῃ, πάντα φθεγγόμεθα· νῦν μὲν γελῶντες,
νῦν δὲ ἀστεῖα λέγοντες· νῦν μὲν καταρώμενοι καὶ
ὑβρίζοντες, νῦν δὲ ὀμνύοντες καὶ ψευδόμενοι· καὶ
ἐπιορκοῦντες. καὶ νῦν μὲν ἀποδυσπετοῦντες, νῦν
δὲ βαττολογοῦντες. [καὶ] γραϊδίων ληροῦντες
πλέον τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς πάντα εἰς μέσον φέρον-
B τες. Τίς γὰρ ὑμῶν εἰπέ μοι τῶν ἐνταῦθα ἑστηκό-
των, ψαλμὸν ἕνα ἀπαιτηθεὶς εἰπεῖν δυνήσαιτ' ἄν, ἢ
ἄλλο τι μέρος τῶν θείων γραφῶν; οὐκ ἔστιν οὐδείς.
καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὰ
πνευματικὰ ἀναπεπτωκότες, οὕτω πρὸς τὰ
σατανικὰ πυρός ἐστε σφοδρότεροι. καὶ γὰρ εἰ βου-
ληθείη τις ὑμᾶς ᾠδὰς ἐξετάσαι διαβολικάς, καὶ
πορνικά, καὶ κατακεκλασμένα μέλη, πολλοὺς εὑ-
ρήσει μετὰ ἀκριβείας ταῦτα εἰδότας καὶ μετὰ πολ-
λῆς αὐτὰ ἀπαγγέλλοντας τῆς ἡδονῆς. ἀλλὰ τίς ἡ
C ἀπολογία τῶν ἐγκλημάτων; οὐκ εἰμί φησι τῶν
μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔχω καὶ παιδία,
καὶ οἰκίας ἐπιμελοῦμαι. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πάν-
τα ἐλυμήνατο· ὅτι ἐκείνοις μόνοις νομίζετε προσ-
ήκειν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, πολλῷ
πλέον ἐκείνων ὑμεῖς δεόμενοι. τοῖς γὰρ ἐν μέσῳ
στρεφομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τραύμα-
τα δεχομένοις, τούτοις μάλιστα δεῖ φαρμά-
κων. ὥστε τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν πολλῷ χεῖρον
τὸ καὶ περιττὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίζειν. ταῦ-
D τα γὰρ σατανικῆς μελέτης τὰ ῥήματα. οὐκ ἀ- «
κούετε παύλου λέγοντος· ὅτι πρὸς νουθεσίαν
[ἡμῶν] ταῦτα πάντα ἐγράφη; σὺ δὲ ἂν μὲν
εὐαγγέλιον δέξασθαι δέῃ, χερσὶν ἀνίπτοις οὐκ
ἂν ἕλοιο τοῦτο ποιῆσαι· τὰ δὲ ἔνδον ἐγκείμενα
οὐχ ἡγῇ σφόδρα ἀναγκαῖον εἶναι; διὰ τοῦτο
πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε. Εἰ γὰρ βούλει
μαθεῖν ὅσον τῶν γραφῶν τὸ κέρδος, ἐξέτασον
σεαυτόν, τίς μὲν γίνῃ ψαλμῶν ἀκούων, τίς δὲ σα-
τανικῆς ᾠδῆς; καὶ πῶς διάκεισαι ἐν ἐκκλησίᾳ
E διατρίβων, καὶ πῶς ἐν θεάτρῳ καθήμενος· καὶ
ὄψει πολὺ τὸ μέσον ταύτης κἀκείνης τῆς ψυχῆς, «
καίτοιγε μιᾶς οὔσης. διὰ τοῦτο παῦλος ἔλεγε· «
φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. διὰ τοῦτο συ-
νεχῶς ἡμῖν δεῖ τῶν ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐπῳδῶν.

Digitized by Google

καὶ γὰρ τοῦτό ἐστιν, ᾧ τῶν ἀλόγων πλεονεκτοῦμεν, ὡς τῶν γε ἄλλων ἕνεκεν καὶ σφόδρα αὐτῶν ἐλατ-
» τούμεθα. τουτέστι τροφὴ ψυχῆς, τοῦτο κόσμος,
» τοῦτο ἀσφάλεια. ὥσπερ οὖν τὸ μὴ ἀκούειν λι-
» μὸς καὶ φθορά· δώσω γάρ φησιν αὐτοῖς οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου· τί γένοιτ' ἂν οὖν ἀθλιώτερον, ὅτ' ἂν ὁ θεὸς [ὅπερ] ἐν τάξει κολάσεως ἀπειλῇ, τοῦτο αὐτομάτως σὺ κατὰ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς ἕλκῃς τὸ κακὸν, λιμόν τινα χαλεπὸν ἐπεισάγων τῇ ψυχῇ, καὶ πάντων αὐτὴν ἀσθενεστέραν ποιῶν; ἀπὸ γὰρ λόγων καὶ φθείρεσθαι καὶ σώζεσθαι πέφυκεν. καὶ γὰρ εἰς ὀργὴν τοῦτο αὐτὴν ἐξάγει, καὶ πραΰνει τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν. καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἐξῆψε ῥῆμα αἰσχρὸν, καὶ εἰς σωφροσύνην ἤγαγεν λόγος σεμνότητος γέμων. εἰ δὲ λόγος ἁπλῶς τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, πῶς τῶν γραφῶν καταφρονεῖς εἰπέ μοι; εἰ γὰρ παραίνεσις τοσαῦτα δύναται, πολλῷ μᾶλλον ὅτ' ἂν μετὰ πνεύματος ὦσιν αἱ παραινέσεις; καὶ γὰρ πυρὸς μᾶλλον τὴν πεπωρωμένην μαλάττει ψυχὴν, καὶ πρὸς ἅπαντα ἐπιτηδείαν κατασκευάζει τὰ καλὰ λόγος ἀπὸ τῶν θείων ἐκχεόμενος γραφῶν. Οὕτω καὶ Κορινθίους πεφυσιωμένους λαβὼν ὁ Παῦλος καὶ φλεγμαίνοντας, κατέστειλε καὶ ἐπιεικεστέρους ἐποίησε. καὶ γὰρ ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι ἔδει καὶ ἐγκαλύπτεσθαι, ἐπὶ τούτοις μέγα ἐφρόνουν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἐπιστολὴν ἐδέξαντο, ἄκουσον αὐτῶν τὴν μεταβολὴν, ἣν αὐτὸς ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν, οὕτω λέγων· αὐτὸ γὰρ [τοῦτο] τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην εἰργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν; ἀλλὰ ἀπολογίαν· ἀλλὰ ἀγανάκτησιν· ἀλλὰ ζῆλον· ἀλλὰ ἐκδίκησιν· οὕτω καὶ οἰκέτας, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας καὶ φίλους ῥυθμίζομεν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς φίλους ποιοῦμεν· Οὕτω καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες [καὶ] τῷ θεῷ φίλοι [βελτίους] ἐγένοντο. καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ λόγων ἀπήλαυσε, τότε εἰς τὴν καλλίστην ἐκείνην ἦλθε μετάνοιαν· καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ οὕτω γεγόνασιν [ὅπερ γεγόνασι,] καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπεσπάσαντο. καὶ τί τὸ κέρδος φησὶν, ὅτ' ἂν ἀκούσῃ τις, καὶ μὴ ποιῇ τὰ λεγόμενα; οὐ μικρὸν [μὲν] καὶ ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἔσται [τὸ] κέρδος. καὶ γὰρ καταγνώσεται ἑαυτοῦ καὶ στενάξει, καὶ ἥξει ποτὲ καὶ ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὰ λεγόμενα. ὁ δὲ μηδὲ ὅτι ἥμαρτεν εἰδὼς, πότε ἀποστήσεται τοῦ πλημμελεῖν; πότε καταγνώσεται ἑαυτοῦ, μὴ τοίνυν καταφρονῶμεν τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων γραφῶν· σατανικῆς γὰρ ταῦτα διανοίας, [καὶ] οὐκ ἀφιείσης τὸν θησαυρὸν ἰδεῖν, ἵνα μὴ τὸν πλοῦτον κερδάνωμεν. διὰ τοῦτο οὐδὲν εἶναί φησι τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων νόμων, ἵνα μὴ τὴν πρᾶξιν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἴδῃ προσγινομένην ἡμῖν. Εἰδότες τοίνυν τὴν πονηρὰν [ταύτην] αὐτοῦ τέχνην, πάντοθεν ἑαυτοὺς ἀποτειχίζωμεν· ἵνα

Etenim iſtud eſt quo irrationalibus pręſtamus animantibus, cum certè inferiores ſimus in cæteris. Hoc eſt enim nutrimentum animæ, hoc ornamentum, hoc ſecuritas: vt è regionę, Dei non audire verbum, fames atque internecies. Dabo inquit, eis, non famē panis, neq;, *Amos. 8. d*
ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Dei. Quid igitur infœlicius eſſe poſſit, quam vt quod Deus in pœnam minatur, hoc tu iam ſponte in caput tuum attrahens corroges ma-
A lum, inferens animæ tuæ ſæuiſſimam famen, atque peſtiferam, per quam miſeriorem illam cunctis omnino rebus efficias? Verbis enim nunc ſanari illa ſolet, nunc corrumpi. Nam & ſæpe in iram ſermone ſuccenditur, & ab ipſo incendio alio rurſus ſermone reſtinguitur: & ad concupiſcentiam ſermo illam obſcœnus inflammat, & ad pudicitiam verbum honeſtatis reducit. Si autem hoc facit ſermo iſte communis, reſponde, quare tu ſcripturarum eloquia contemnas? Nam ſi admonitio ſola tantum valet, quantò magis ſi etiam per Spiritus
B ſancti gratiam ipſa admonitio proferatur? Ex ſcripturis namq; diuinis ſermo prolatus, ipſo igne vehementius animam audientis accendit, atq; in omnium illam præparat vſum bonorum. Sic etiam Paulus Corinthios, quos inflatos eſſe cognouerat, ac tumentes, caſtigatione ſermonis reddidit mitiores. De quibus enim erubeſcere, ſeq; occultare potius debuerant, ob ea ipſa ſuperbum quiddam ſublimeq; ſapiebant: ſed poſtquā Pauli epiſtolam ſuſceperunt, audi quanta illorum ſit facta mutatio, de qua ipſe certè illis teſtimonium reddit ma-
C giſter: Hoc ipſum, inquit, ſecundum Deum *2. Cor. 7. c*
contriſtari vos, quantam in vobis effecit ſollicitudinem, imò defenſionem, imò indignationem, imò timorem, imò deſiderium, imò ęmulationem, imò vindictam. Ita ergò & ſeruos, & filios, & coniuges moderemur, & amicos: ita & de inimicis quoque amicos facere curemus. Sic etiam illi magni viri Deoq; chari, facti ſunt profectò meliores. Nam & Dauid *2. Reg. 12. d*
poſt peccatum, quoniam ſermonem audiuit Dei, ad ſalutarem illam pœnitentiam conuo-
D lauit. Et apoſtoli eodem pacto facti ſunt tales quales eos fuiſſe miramur: eodem pacto vniuerſum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais, lucri eſt, quando quis audit, & non accedit ad implenda, quæ dicta ſunt? non paruus eſt etiam ex ipſo profectus auditu. Nam qui audit, & ſemetipſum reprehendet ſæpe & altius ingemiſcet, & eo quandoque perueniet, vt ſtudeat etiam implere quod didicit. Qui vero nec quod peccauit, intelligit, quando à peccatis recedet? quādo ſe ipſe culpabit? quando etiā emendare conabitur? Non igitur contemnamus ſcriptu-
E ras audire diuinas. Hæc enim diabolicę inſpirationis ſunt non ſuſtinentis nos aſpicere theſaurum ne diuitias acquiramus. Propterea ille ſuadet, nihil omnino eſſe cōmodi diuinas audire leges, ne quādo ex auditu ſequi etiā videat actionē. Deprehendentes itaq; hanc illius artē malignā, vndiq; nos muro ſcientię muniamus, vt ſpiri-

Digitized by Google

vt ſpiritualibus circumſtipati armis, & ipſi permaneamus intacti, & caput deijciamꝰ inimici: ſicq́; victoriæ inſignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorum, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum patre, & ſancto Spiritu, in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA
EX CAPITE I.

A *Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham, &c.*

ECCE iam tertia diſputatio vertitur, & nec dũ à nobis ſunt euangelij abſoluta principia. Nõ fruſtra ergo prędiximus quoniam huiuſmodi intellectuum natura multa continet profunda. Agè verò hodie ſequentia diſſeramus. Quid ergo nunc in quæſtione verſatur? Cuius videlicet rei gratia Ioſeph in generationũ catalogo ponatur, quum ad natiuitatem nihil B conferat: & vnam quidem cauſam iam recenſuimus neceſſe verò & alteram magis arcanam illa priore magiſq; abditam, edocere. Sed quæ ea eſt? Noluit euangeliſta recenti adhuc tempore noui illius admirandiq; partus Iudæis eſſe manifeſtum ꝙ Chriſtus natꝰ fuiſſet ex virgine. Sed nemo quaſi de inuſitata expoſitione turbetur. Neque n. proprius noſter hic ſermo eſt, ſed à nobis de patrum atq; inſignium virorum traditione ſuſceptus. Si n. ipſe dominus multa inprimis obumbrauit atque operuit, filium ſe C hominis vocans: nec illam quam cum patre poſſidet æqualitatem, vbiq; nobis ad liquidum reuelauit: quid miraris ſi hoc quóque interim texit, magnum quiddam atq; mirabile diſpenſando? Et quidnam hoc eſt mirabile, inquies? Vt ſcilicet & ſaluaret̃ virgo & maligna ſuſpicio pelleretur. Si n. ab initio Iudęi iſta audiſſent, lapidaſſent virginẽ indignè ꝓpter eam famã tractantes, & adulterij illã crimine condẽnaſſent. Qui n. etiã illis operibus, quorũ ſæpè in veteri teſtamẽto exẽpla præceſſerant manifeſta impu- D dentia repugnabant, nũc dęmonia eiicientem, dęmoniũ habere dicentes: nunc in ſabbato ſigna facientẽ quaſi Dei aduerſariũ iudicantes: cùm certe liquidò cõſtare ſabbatũ ſine crimine frequenter ſolutũ: quid illi hoc audito dicere, ꝙ facere aliquãdo dubitaſſent, cùm vtiq; omni occaſione, quãquã nullã ille prębuiſſet, ad huiꝰ calumniã abuterent̃? Si n. etiam poſt tot ſigna adhuc illũ Ioſeph filiũ nuncupabãt, quomodo ante ſigna natũ ex virgine credidiſſet̃? ꝓpterea igit̃ Ioſeph in generationibꝰ ponit̃, virginémq; ducit. Nam ſi iſte quoq; vir certè admirandꝰ & E iuſtus multis rebꝰ indiguit, vt quod factũ erat, verũ eſſe ſuſpiceret, admonitus ab angelo, admonitus reuelationibꝰ ſomniorũ, & prophetico teſtimonio cõfirmatus: quando illi praui animo, & corrupti, tamq́; hoſtiliter Chriſto repugnantes, hanc opinionem probaſſent? Valde enim ipſos perturbaſſet res inſolens & noua, & ꝙ nunquã tale quicquã vel fando accepiſſent temporibꝰ maiorum ſuorũ accidiſſe. Nam

Ioan. 8.f
Mat. 12.a & Ioan. 7.c

ἵνα τοῖς ὅπλοις τούτοις φραξάμενοι, αὐτοί τε ἀνάλωτοι μένωμεν, καὶ τὴν ἐκείνου βάλωμεν κεφαλὴν, καὶ οὕτω λαμπρὰ [τὰ] νικητήρια ἀναδησάμενοι τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων] ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ Γʹ.

βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ;

ΙΔοὺ τρίτη διάλεξις καὶ τῶν ἐν προοιμίοις οὐδέπω διελυσάμεθα. οὐκ ἄρα μάτην ἔλεγον, ὅτι πολὺ τὸ βάθος ἔχει τῶν νοημάτων τούτων ἡ φύσις. φέρε δὴ τὰ λειπόμενα σήμερον εἴπωμεν. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ ζητούμενον νῦν; τίνος ἕνεκεν [ὁ] Ἰωσὴφ B γενεαλογεῖται, οὐδὲν πρὸς τὴν γέννησιν συντελῶν; καὶ μίαν μὲν αἰτίαν εἰρήκαμεν ἤδη· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὴν ἑτέραν εἰπεῖν τὴν μυστικωτέραν [καὶ ἀπορρητοτέραν] ἐκείνης. τίς οὖν ἐστιν αὕτη; οὐκ ἐβούλετο τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι δῆλον παρὰ τὸν τῶν ὠδίνων καιρὸν, ὅτι ἐκ παρθένου γεγέννηται ὁ Χριστός. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε πρὸς τὸ παράδοξον τοῦ λεγομένου. οὐ [δὲ] γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ πατέρων ἡμετέρων θαυμαστῶν καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν. εἰ γὰρ πολλὰ συνεσκίασεν ἐξ ἀρχῆς υἱὸν ἀνθρώπου καλῶν ἑ- C αυτὸν, καὶ οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα πανταχοῦ σαφῶς ἡμῖν ἐξεκάλυψε, τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῦτο συνεσκίασε τέως, θαυμαστόν τι καὶ μέγα οἰκονομῶν; καὶ ποῖον θαυμαστόν φησι; τὸ διασωθῆναι τὴν παρθένον, καὶ ὑποψίας ἀπαλλαγῆναι πονηρᾶς. εἰ γὰρ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς τοῖς Ἰουδαίοις γέγονε κατάδηλον, ἂν κατέλευσαν τὴν παρθένον κακουργήσαντες τῷ λεγομένῳ, καὶ μοιχείας αὐτὴν ἔκριναν ἄν. εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὧν πολλάκις καὶ ὑποδείγματα εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ, φανερῶς ἀνεσχύντουν. καὶ γὰρ D ἐπειδὴ δαίμονας ἐξέβαλε, δαιμονῶντα ἐκάλουν, καὶ ἐπειδὴ ἐν σαββάτῳ ἐθεράπευσεν, ἀντίθεον εἶναι ἐνόμιζον, καίτοι γε πολλάκις καὶ πρότερον ἐλύθη τὸ σάββατον· τί οὐκ ἂν εἶπον τούτου λεχθέντος; καὶ γὰρ εἶχον πάντα τὸν πρὸ τούτου συναγωνιζόμενον αὐτοῖς καιρὸν, οὐδέποτέ τι τοιοῦτον ἐνεγκόντα. εἰ γὰρ μετὰ τοσαῦτα σημεῖα ἔτι αὐτὸν τοῦ Ἰωσὴφ ἐκάλουν [υἱὸν,] πῶς ἂν πρὸ τῶν σημείων ἐπίστευσαν ὅτι [καὶ] ἐκ παρθένου ἦν; διὰ δὴ τοῦτο καὶ γενεαλογεῖται, καὶ μνηστεύεται τὴν παρθένον. ὅπου γὰρ ὁ Ἰωσὴφ καὶ E δίκαιος ὢν καὶ θαυμαστὸς ἀνὴρ πολλῶν ἐδεήθη ὥστε δέξασθαι τὸ γεγενημένον, καὶ ἀγγέλου, καὶ τῆς δι' ὀνειράτων ὄψεως, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν προφητῶν μαρτυρίας, πῶς ἂν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ σκαιοὶ ὄντες καὶ διεφθαρμένοι, καὶ πολεμίως οὕτω πρὸς αὐτὸν ἔχοντες, ταύτην ἂν παρεδέξαντο τὴν ὑπόνοιαν; σφόδρα γὰρ αὐτοὺς ἔμελλε θορυβεῖν τὸ ξένον καὶ καινὸν, καὶ τὸ μηδέποτέ τι τοιοῦτον μηδὲ ἀκοῇ παραδέξασθαι ἐπὶ τῶν προγόνων συμβεβηκός. ὁ μὲν

Digitized by Google

ὁ μὲν γὰρ ἅπαξ πεισθεὶς ὅτι τοῦ θεοῦ υἱός ἐστιν, οὐδὲ περὶ τούτου λοιπὸν ἀμφισβητεῖν εἶχεν· ὁ δὲ καὶ πλάνον καὶ ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι νομίζων, πῶς οὐκ ἂν ἀπὸ τούτου [καὶ] ἐσκανδαλίσθη μειζόνως, καὶ πρὸς ἐκείνην ὡδηγήθη τὴν ὑπόνοιαν; διὰ τοῦτο οὐδὲ [οἱ] ἀπόστολοι παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως τοῦτο λέγουσιν· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῆς ἀναστάσεως πολλὰ διαλέγονται καὶ πολλάκις, ἐπειδὴ ταύτης ὑποδείγματα ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα. ὅτι δὲ ἐκ παρθένου γέγονεν, οὐ συνεχῶς λέγουσιν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἡ μήτηρ ἐξενεγκεῖν τοῦτ' ἐτόλμησεν. ὅρα γοῦν καὶ πρὸς αὐτὸν τί φησιν [ἡ παρθένος] ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ἐζητοῦμέν σε. εἰ γὰρ τοῦτ' ὑπωπτεύθη, οὐδ' ἂν τοῦ δαβὶδ λοιπὸν ἐνομίσθη εἶναι υἱός. τούτου δὲ μὴ νομισθέντος, πολλὰ ἂν ἐτέχθη καὶ ἕτερα κακά. διὰ τοῦτο οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ταῦτα λέγουσιν· ἀλλὰ τῇ μαρίᾳ μόνῃ καὶ τῷ ἰωσὴφ [διεσάφησαν·] τοῖς δὲ ποιμέσιν εὐαγγελιζόμενοι τὸ γεγενημένον, οὐκέτι τοῦτο προσέθηκαν. Τίνος δὲ ἕνεκεν μνησθεὶς τοῦ ἀβραάμ, καὶ εἰπών, [ὅτι] ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ οὐ μνημονεύσας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι [δὲ] εἰς τὸν ἰακὼβ ἦλθε, καὶ τοῦ ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν τούτου μέμνηται; τινὲς μὲν οὖν φασι, διὰ τὴν δυστροπίαν τοῦ ἠσαῦ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν προτέρων. ἐγὼ δὲ, οὐκ ἂν τοῦτο φαίην. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, πῶς μικρὸν ὕστερον τοιούτων μέμνηται γυναικῶν; ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων ἐνταῦθα ἡ δόξα αὐτοῦ φαίνεται· οὐκ ἀπὸ τοῦ μεγάλους ἔχειν προγόνους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μικροὺς καὶ εὐτελεῖς. τῷ γὰρ ὑψηλῷ δόξα πολλή, τὸ δυνηθῆναι ταπεινωθῆναι σφοδρῶς. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐμνημόνευσεν; ἐπειδὴ κοινὸν οὐδὲν εἶχον [ἐκεῖνοι] πρὸς τὸ τῶν ἰσραηλιτῶν γένος, σαρακηνοὶ καὶ ἰσμαηλῖται καὶ ἄραβες, καὶ ὅσοι γεγόνασιν ἐκ τῶν προγόνων ἐκείνων. διὰ [δὴ] τοῦτο ἐκείνους μὲν ἐσίγησεν, ἐπείγεται δὲ πρὸς τοὺς αὐτοῦ προγόνους, καὶ τοῦ δήμου τοῦ ἰουδαϊκοῦ. διό φησιν. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ τῶν ἰουδαίων λοιπὸν χαρακτηρίζεται γένος. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ· τί ποιεῖς [ὦ] ἄνθρωπε, ἱστορίας ἡμᾶς ἀναμιμνήσκων, παράνομον μῖξιν ἐχούσης; καὶ τί τοῦτο φησίν; εἰ μὲν γὰρ ἀνθρώπου κατελέγομεν γένος ψιλοῦ, εἰκότως ἂν ταῦτα τις ἐσίγησεν· εἰ δὲ θεοῦ σαρκωθέντος, οὐ μόνον οὐ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκπομπεύειν αὐτὰ χρή, δεικνύντας αὐτοῦ τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν δύναμιν. διὰ γὰρ τοῦτο ἦλθεν, οὐχ ἵνα φύγῃ τὰ ὀνείδη τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἵνα αὐτὰ ἀνέλῃ· ὥσπερ οὖν οὐκ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐσταυρώθη μᾶλλον θαυμάζεται, καί τοι ἐπονείδιστον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅσῳ ἐπονείδιστον, τοσούτῳ φιλάνθρωπον αὐτὸν δείκνυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γεννήσεώς ἐστιν εἰπεῖν, οὐκ ἐπειδὴ σάρκα ἀνέλαβε καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο θαυμάζειν αὐτὸν δίκαιον μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοιούτους συγγενεῖς κατηξίωσεν ἔχειν, οὐδαμοῦ τὰ ἡμέτερα ἐπαισχυνόμενος κακά.

καὶ τοῦτο

Nam ille quidem qui eũ Dei filium ſemel crediidiſſet, nihil de hoc poſſit ambigere: qui verò ſeductorem illum deóq; putaret eſſe cõtrarium, quomodo non ex hoc ſcandalizaretur magis, atq; ad ſuſpicionem illam turpiſſimam duceretur? Propterea & apoſtoli inter initia euangelij prædicandi, non continuò iſtud annunciant, ſed fidem reſurrectionis præcipue inculcant, cuius iam in prioribus præceſſerant exempla temporib. etſi non per omnia fuiſſe

A doceantur æqualia: ꝙ verò natus ſit ex virgine, parumper occultant, ſed nec ipſa quidem hoc mater temerè eſt auſa proferre. Itaq; conſidera quid etiam ad ipſum loquatur: *Ecce*, inquit, *ego & pater tuus quærebamus te.* Cæterùm ſi hæc paſſim fuiſſet opinio vulgata, nequaquã illum Dauid filium credidiſſent: ꝙ ſi non putaretur, mala etiam hinc plurima naſcerentur. Idcirco iſtud ne angeli quidẽ, niſi ipſi Ioſeph tantummodo loquũtur & Mariæ, euangelizãtes verò paſtoribus, cùm dñm eſſe natum palàm nuncient, quo tamen ſit natus modo, prorſus oc-

B cultant. Cuius verò rei gratia cùm meminiſſet Abrahæ, atq; dixiſſet, quia genuerit Iſaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curaſſet, ad Iacob veniens, non ſolùm Iudam, ſed etiam fratres eius annumerat? Quidam ſanè propter malignitatem morũ Eſau & aliorum priorum id factum eſſe voluerunt: ego verò iſtud omnino non dixerim. Si enim hoc obſeruandum putauit, qua ratione paulò pòſt taliũ meminit fœminarum? Hic n. à contrario refulget dignitas Chriſti: non quia magnos pro-

C genitores habeat, ac potentes, ſed quia potius exiguos, ac viles. Sublimiũ quippe illa maxima gloria eſt, humiliari ſponte ſubmiſſius. Qua ergo de cauſa non meminit cæterorum? quia ſcilicet nihil habebant cum Iſraëlitarũ genere commune, Saraceni & Hiſmaëlitæ, & Arabes, & quotquot ſunt ex illorũ patribus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: feſtinat vero ad eos, ex quibus naſcitur Chriſtus, & vnde propagatur populus Iudæorum. Propter quod ait: *Iacob autẽ genuit Iudam, & fratres eius.* Hic iam Iudæorum deſignatur genus. *Iudas*

D *autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Quid agis ô homo? quid nobis talis recordationem infers hiſtoriæ, qua adulterium turpe continetur? quid hoc verò rei eſt? quia ſi nudi tantummodo hominis deſcriberetur genus, meritò hæc reticuiſſet. Quia verò de incarnati myſterio ſcribimus Dei, non modo nõ tacere iſta, verum oſtentare debemus; ita ſubiicientes oculis tam curam q̃ pro nobis gerit, quàm potentiam. Venit n. non vt noſtra fugeret opprobria, ſed vt ea potius extingueret. Sicut n. admirabilis magis iudicatur, non quia mor-

E tuus tantùm, verumetiam quia crucifixus eſt: quanquam eſt certè res iſta per ſe exprobratione pleniſſima: ſed quantò magis exprobrabile iſtud eſt, tanto magis illum oſtendit de miſericordia glorioſum: Sic etiam in generatione illius dici poteſt, ꝙ non ſolùm, quia ſuſcepit carnẽ, & homo fact⁹ eſt, admiratione ſit dign⁹: ſed quia etiã tales ꝓgenitores habere dignatus eſt, nihil ob noſtra mala erubeſcens.

Idq;

Luc. 2. g

BIBLIOTECA

Digitized by Google

Idq; ex ipſis naſcendi primordiis oſtendit, q̃ nil hûc pudeat omnino eorũ q̃ noſtra ſunt: per iſta ꝑculdubio docens, vt nos quoq; nunquã erubeſcamus de vitiis parentũ. ſed vnum quæram' illud, nempe virtutẽ: nam qui illam fuerit conſecut', etiam ſi alienigenã habeat matrẽ, etiam ſi fornicatione pollutam, vel quolibet eiuſmodi dedecore ſordidatã, nihil tamen de eius aut vilitate fuſcabitur, aut crimine polluet. Quòd ſi fornicatorẽ ipſum ad meliora cõuerſum, nequaquã prior vita commaculat: multò magis è
A meretrice natus, & adultera, ſi propria virtute decoretur, parentũ ſuorum non decoloratur opprobriis. Neq; vero, vt tantũmodo nos doceret hoc fecit, ſed etiam vt reprimeret Iudæorum tumorẽ. Quia.n. illius nobilitatis, quæ ad animã pertinet, inſignia negligebant, nimiũq; inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentũ defenſionẽ ſuorum rati eſſe vitiorũ: idcirco in ipſo euãgelij principio docet, non alienis, ſed propriis eſſe gloriandũ virtutibus. Simul etiã illud agit, vt oſtendat omnes, i-
B pſos quoq; ꝓgenitores eorũ ſubditos eſſe peccatis. Siquidẽ patriarcha eorum ipſe ille, à quo nomen accipiunt, non exiguũ aliquod legitur admiſiſſe delictũ. Vrget enim Thamar fornicationẽ eius accuſans. Dauid quoq; Salomonẽ ex muliere, q̃ illi fuerat adulterio iuncta, ſuſcepit. Quòd ſi à magnis illis cuſtodita lex non eſt, multò potius à minoribus. Si ergo non eſt impleta lex, omnes vtiq; peccauerunt, & neceſſaria facta eſt Chriſti preſentia. Propterea igitur & duodecim patriarcharũ intulit mentionem, vt hinc quóq; humiliaret immodicã de proge-
C nitorũ nobilitate iactantiã. Multi enim eorũ ex ancillis matribus nati ſunt, nec tamen differentia parentum fecit differentiã filiorum. Siquidẽ illi omnes ſimiliter & patriarchæ, & tribuum principes extiterunt: priuilegium enim eccleſiæ iſta iã deſignabat æqualitas. Hęc quippe noſtræ nobilitatis eſt ꝓrogatiua, cuius olim figura præceſſerat, vt ſiue ſeruus ſit aliquis, ſiue nobilis, nihil huic plus minúſve accedat. Sola enim hic requiritur voluntas, mentiſq; generoſitas. Supra hæc verò quæ diximus, etiã aliud
D quiddã eſt, propter q̄ ipſam cõmemorauit hiſtoriam. Siquidem non ocioſè ad Phares addidit, & Zaram. Erat enim abundans, atq; omnino ſuperfluum, commemorato Phares, per quem Chriſti erat decurſura generatio, Zaræ quóque facere mentionem. Qua igitur illum ratione memorauit? Paritura iſtos cùm eſſet Thamar, iamque partuum dolores adeſſent, prior Zara emiſit manum ex vtero. Tunc obſtetrix hoc videns, quò primogenitus notus eſſet, cocco eius alligauit manum, quam ille vinctam retraxit. Quo toto iam intra aluum
E recepto, proceſſit Phares, & tum demum Zara. Quos cùm obſtetrix natos videret, dixit ad Phares: *Quare propter te inciſa eſt ſepes?* Viditine ſignatiſſimam myſteriorum figuram? Non enim incaſſum hæc tanto ante ſcripta ſunt, ſed neque ſacra dignum fuiſſet hiſtoria dicere, quid obſtetrix fuiſſet loquuta:

Gen. 38. g

καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῆς γεννήσεως ἐκήρυξε τῶν προοιμίων, ὅτι οὐδὲν ἐπαισχυνώεται τῶν ἡμετέρων, παιδεύων καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν, τὴν ἀρετήν. ὁ γὰρ τοιοῦτος, κἂν ἀλλόφυλον ἔχῃ πρόγονον, κἂν πεπορνευμένην [μητέρα,] κἂν ὁτιοῦν ἑτέραν οὖσαν, οὐδὲν παραβλαβῆναι δυνήσεται. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν πόρνον μεταβληθέντα οὐδὲν ὁ πρότερος
A αἰσχύνει βίος· πολλῷ μᾶλλον τὸν ἐκ πόρνης καὶ μοιχαλίδος ἐνάρετον ὄντα οὐδὲν ἡ τῶν προγόνων κακία καταισχῦναι δυνήσεται; οὐχ ἡμᾶς δὲ μόνον ταῦτα παιδεύων ἐποίει· ἀλλὰ καὶ ἰουδαίων καταστέλλων τὸ φύσημα. ἐπειδὴ γὰρ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς ἀμελοῦντες ἐκεῖνοι, τὸν ἀβραὰμ ἄνω καὶ κάτω περιέφερον, νομίζοντες ἔχειν ἀπολογίαν τὴν τῶν προγόνων ἀρετήν, δείκνυσιν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων, ὅτι οὐκ ἐπὶ τούτοις αὐχεῖν δεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι. μετὰ
B τοῦτο καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ δεῖξαι πάντας ὑπευθύνους ἁμαρτήμασιν ὄντας, καὶ τοὺς προγόνους αὐτοὺς. ὁ γοῦν πατριάρχης αὐτῶν καὶ ὁμώνυμος, οὐ μικρὸν φαίνεται ἡμαρτηκώς. καὶ γὰρ ἐφέστηκεν ἡ θάμαρ κατηγοροῦσα αὐτοῦ τὴν πορνείαν· καὶ ὁ δαβὶδ δὲ ἀπὸ τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς τὸν σολομῶνα ἐκτήσατο. εἰ δὲ ὑπὸ τῶν μεγάλων ὁ νόμος οὐκ ἐπληρώθη, πολλῷ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων· εἰ δὲ οὐκ ἐπληρώθη, πάντες ἥμαρτον, καὶ ἀναγκαία γέγονεν ἡ τοῦ χριστοῦ
C παρουσία. διὰ τοῦτο καὶ τῶν δώδεκα πατριαρχῶν ἐμνημόνευσε, κἀντεῦθεν πάλιν τὸ ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων εὐγενείᾳ φύσημα καταστῶν. καὶ γὰρ πολλοὶ τούτων ἀπὸ δουλίδων ἦσαν τεχθέντες γυναικῶν· ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν γονέων διαφορὰ, διαφορὰν τοῖς τεχθεῖσιν οὐκ ἐποίησε. πάντες γὰρ ὁμοίως ἦσαν καὶ πατριάρχαι καὶ φύλαρχοι. τοῦτο γὰρ τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ τὸ προτέρημα· αὕτη τῆς παρ' ἡμῖν εὐγενείας ἡ προεδρεία, ἄνωθεν τὸν τύπον λαμβάνουσα. ὥστε κἂν
D δοῦλος ᾖς, κἂν ἐλεύθερος, οὐδέν σοι πλέον, οὐδὲν ἔλαττον ἐντεῦθεν γίνεται, ἀλλ' ἕν ἐστι τὸ ζητούμενον, ἡ γνώμη καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τρόπος. ἔστι δέ τι μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ ἕτερον, διὸ καὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἐμνημόνευσεν. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσέρριπται τῷ φαρὲς ὁ ζαρά. καὶ γὰρ παρέλκον ἦν καὶ περιττὸν τοῦ φαρὲς μεμνημένον ἀπὸ τούτου τὸν χριστὸν ὃν ἔμελλε γενεαλογεῖν καὶ τοῦ ζαρὰ μνησθῆναι πάλιν. τίνος οὖν [ἕνεκεν] ἐμνήσθη; ἡνίκα ἔμελλεν αὐτοὺς τίκτειν ἡ θάμαρ, τῶν ὠδίνων παραγινομέ-
E νων, ἐξήνεγκε πρῶτον ὁ ζαρὰ τὴν χεῖρα· εἶτα ἡ μαῖα θεασαμένη τοῦτο, ὥστε γνώριμον εἶναι τὸν πρῶτον, κοκκίνῳ τὴν χεῖρα ἔδησεν· ὡς δὲ ἐδέθη, συνέστειλε τὸ παιδίον τὴν χεῖρα, καὶ συσταλέντος ἐκείνου προῆλθεν ὁ φαρὲς καὶ τότε ὁ ζαρά. ταῦτα ἰδοῦσα ἡ μαῖα φησίν· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; εἶδες μυστηρίων αἰνίγματα; οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα ἡμῖν ἀναγέγραπται· οὐδὲ γὰρ ἱστορίας ἄξιον ἦν τὸ μαθεῖν, τί ποτε ἐφθέγξατο ἡ μαῖα·

οὐδὲ

οὐδὲ διηγήσεως τὸ γνῶναι, ὅτι τὴν χεῖρα προήνεγκεν ὁ πρῶτος ὁ δεύτερος ἐξελθών. Τί οὖν ἐστι τὸ αἴνιγμα; πρῶτον ἀπὸ τῆς προσηγορίας τοῦ παιδίου μανθάνομεν τὸ ζητούμενον. τὸ γὰρ Φαρὲς, διαίρεσις ἐστὶ καὶ διακοπή. ἔπειτα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συμβάντος. οὐδὲ γὰρ φυσικῆς ἀκολουθίας ἦν, τὴν χεῖρα ἐκβαλόντα συστεῖλαι πάλιν δεθεῖσαν. οὐδὲ γὰρ κινήσεως ἦν λογικῆς ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ φυσικῆς γέγονεν ἀκολουθίας. προεκπεσούσης μὲν γὰρ τῆς χειρὸς ἕτερον προεξελθεῖν, ἴσως φυσικόν· τὸ δὲ συστεῖλαι ταύτην, καὶ ἑτέρῳ δοῦναι πάροδον, οὐκ ἔτι κατὰ τὸν τῶν τικτομένων νόμον ἦν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ χάρις παρῆν τοῖς παιδίοις ταῦτα οἰκονομοῦσα, καὶ εἰκόνα ἡμῖν τινὰ τῶν μελλόντων ὑπογράφουσα δι' αὐτῶν. Τί οὖν φασί τινες τῶν ταῦτα ἀκριβῶς ἐξητακότων; ὅτι τῶν δύο λαῶν τύπος ἐστὶ ταῦτα τὰ παιδία. εἶτα ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦ δευτέρου λαοῦ ἡ πολιτεία προεξέλαμψε [διὰ] τῆς τοῦ προτέρου γεννήσεως, τὴν χεῖρα ἐκτεινομένην ἔχον τὸ παιδίον, οὐχ ὁλόκληρον ἑαυτὸ δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν συστέλλει πάλιν· καὶ μετὰ τὸ ὁλόκληρον ἐξολισθῆσαι τὸν ἀδελφὸν, τότε καὶ αὐτὸς ὅλος φαίνεται. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν λαῶν ἀμφοτέρων γέγονε. τῆς γὰρ πολιτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἀβραὰμ χρόνοις φανείσης, εἶτα ἐν τῷ μέσῳ συσταλείσης, ἦλθεν ὁ ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία, καὶ τότε ὁλόκληρος ὁ νέος ἐφάνη λαὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ νόμων. διὸ καὶ ἡ μαῖα φησίν· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; ὅτι τὴν ἐλευθερίαν τῆς πολιτείας ἐπεισελθὼν ὁ νόμος διέκοψε. καὶ γὰρ φραγμὸν ἀεὶ τὸν νόμον ἡ γραφὴ καλεῖν εἴωθεν. ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης [δαβὶδ] φησί· Καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς. καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν· καὶ [ὁ ἡσαΐας, καὶ] φραγμὸν αὐτῇ περιέθηκα· καὶ ὁ παῦλος, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας. ἄλλοι δὲ τὸ, τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; ἐπὶ τοῦ νέου φασὶν εἰρῆσθαι λαοῦ. οὗτος γὰρ παραγενόμενος τὸν νόμον κατέλυσεν. Ὁρᾷς ὡς οὐκ ὀλίγων οὐδὲ μικρῶν ἕνεκεν ἐμνημόνευσε τῆς κατὰ τὸν ἰούδαν ἱστορίας ἁπάσης; διὰ τοῦτο καὶ τῆς ῥοὺθ καὶ τῆς ῥαὰβ [καὶ τῆς θάμαρ] μέμνηται, τῆς μὲν ἀλλοφύλου, τῆς δὲ πόρνης [οὔσης,] ἵνα μάθῃς ὅτι πάντα ἦλθε καταλύσων τὰ ἡμέτερα. ὡς ἰατρὸς, οὐχ ὡς δικαστὴς παραγέγονεν. ὥσπερ οὖν πόρνας ἔλαβον γυναῖκας οὗτοι· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὴν φύσιν τὴν ἐκπορνεύσασαν ἡρμόσατο ἑαυτῷ. ὃ καὶ [οἱ] προφῆται ἄνωθεν προλέγουσιν ἐπὶ τῆς συναγωγῆς γεγενῆσθαι. ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἀγνώμων γέγονε περὶ τὸν συνοικήσαντα· ἡ δὲ ἐκκλησία ἅπαξ ἀπαλλαγεῖσα τῶν πατρῴων κακῶν, ἔμεινεν ἀσπαζομένη τὸν νυμφίον. ὅρα γοῦν καὶ [τὰ] ἐπὶ τῆς ῥοὺθ γινόμενα ἐοικότα τοῖς ἡμετέροις. αὕτη γὰρ ἀλλόφυλός τε ἦν, καὶ εἰς ἐσχάτην κατηνέχθη πενίαν· ἀλλ' ὅμως ἰδὼν αὐτὴν ὁ βοὸζ, οὔτε τῆς πενίας κατεφρόνησεν, οὔτε τὴν δυσγένειαν ἐβδελύξατο. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν δεξάμενος, καὶ ἀλλόφυλον καὶ ἐν πενίᾳ πολλῇ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν, ἔλαβεν αὐτὴν κοινωνόν.

ἀλλ'

nec huiuſmodi narrationem decebat notam facere, quod manũ ille protulerit, qui ſecundò egreſſus eſt. Quid igitur hoc ęnigmate deſignatur? Prius de ipſo pueri vocabulo quod latet in quæſtione, diſcimus. Phares enim conciſio eſt, atque diuiſio. Secundò autem ex ipſa nouitate facti. Neq; enim erat conſequentiæ naturalis, vt is qui emiſiſſet manum, eandem poſtquam eſſet vincta, reuocaret. Neque enim conſueti motus hoc fuit, ordiníſve naturæ. Nam præmiſſa quidem huius manu, alterum egredi, naturale fortaſſe ſit: retrahi vero iſtam, & tranſitum alteri cedere, non iam fit lege naſcentium, ſed profectò ex Dei gratia, quę tunc pueris aderat, iſta diſpenſans, & nobis quandã imaginem futurorum in eorũ natiuitate depingens. quid igitur? aiunt quidam, diligenter iſta penſiculati, duorum populorum typum eſſe hos puerulos, eóq; pertinere, vt intelligas, poſterioris populi rempublicam pręeluxiſſe ortui prioris. Manum prætentam habens, haud vniuerſum ſpectandum ſe præbet puerulus, ſed & eam corripit rurſus. Mox fratre toto effuſo, apparet ipſe quoq; totus: quod ipſum in vtroq; contigit populo. Nam republica illa ſpirituali quæ temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & deinde medio curſu ſubitò reuocata, Iudæorum populus venit & legalis reſpublica: rurſus poſt legem, nouus ille totus iam prodit popul' vnà cum ſuis legibus, ob quod etiam obſtetrix exclamat: Cur rupta ꝓpter te ſepes, eſt: ꝙ illius reipublicę libertatẽ ſubingreſſa legis ſepes intercluſit diſſecuítq;. Sepẽ n. ſcriptura vocare legem ſolet, ſicut & propheta inquit: *Suſtulit ſepem eius, & vindemiant, quotquot hac faciunt iter:* Item, *ſepem circumpoſui ei* & Paulus, interſtitiũ maceriæ ſoluens. Alij verò totũ hoc, cur rupta propter te ſepes eſt, de nouo legémq; ſequuto populo intelligunt: veniens enim ille, legem ſuſtulit. Vides ꝙ non ob exigua quædam & vilia, eam quę de Iuda eſt, commemorauit hiſtoriam. Nam Ruth & Raab non fruſtra intulit mentionem, quarum vnam alienigenã, aliam etiam meretricem fuiſſe conſtat: ſed vt diſceres idcirco veniſſe Chriſtum, vt noſtra mala deleret omnia. Nõ enim quaſi iudex, ſed quaſi medicus aduenit. Sicut igitur illi coniuges accepêre meretrices: ſic etiam Deus fornicatricem hominum naturam ſibi copulauit. Quod prophetæ quóque olim in ſynagoga dixerunt factum eſſe: ſed illa quidem cohabitatori ſuo fuit ingrata ſemper: eccleſia verò ſemel à malis patriis liberata, in ſponſi amore permanſit. Itaque conſidera etiam ea quæ in Ruth facta ſunt, noſtri figuram fuiſſe. Hæc enim erat alienigena, & in extremam delapſa pauperiem: ſed videns eam Booz, nec ob ipſius paupertatem deſpexit, nec ob impietatem gentis exhorruit: ſicut etiam & Chriſtus eccleſiam ſuſcipiens, & alienigenam, & magnorum laborantẽ egeſtate bonorum, ſuo conſortio copulauit.

Sed

Phares.

Pſa. 79. b
Mat. 21. d
Epheſ. 2. c

Digitized by Google

Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis mulier, niſi prius reliquiſſet parentes, niſi domum contempſiſſet, & gentem & patriam, atque cognatos, nunquam profectò tali fuiſſet nobilitata connubio: ita eccleſia etiam non antè amabilis efficitur ſponſo, quam priorem conuerſationem relinquat. Quod propheta

Pſal. 44.

quoque ad ipſam loquens, ait: *Obliuiſcere populum tuum & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum.* Hoc Ruth etiam feciſſe legitur, & idcirco in eccleſiæ ſimilitudinē mater regum effecta eſt. Ipſius enim ex ſtirpe, Dauid, aliique reges fuerunt, qui de eadem familia germinarunt. His igitur omnibus eos pudore ſuffundens, ac ſuadens non altum ſapere: & generationum catalogum texuit, & mulieres iſtas produxit in medium. Nam Dauid regem certè illum magnum, alienigena iſta per ſuos poſteros genuit: neque tamen ille ignobilitatem eiuſmodi patris erubuit. Non eſt enim omnino, non eſt nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laude aliquis dignus, aut culpa: nemo inde verè aut obſcurus, aut clarus eſt: imò vt quod incredibile videtur, dicamus, neſcio quomodo magis ille reſplendet, qui ex parentibus à virtute prorſus alienis, ipſe tamē fuerit de virtute mirabilis.

Nullus igitur in ſuperbiam de gloria parentum eleuetur, ſed conſiderās progenitores domini, omnem reprimat mentis tumorem, & de ſolis virtutibus glorietur, imò nec de ipſis quidem. Sic enim etiam Phariſæus publicano deterior effectus eſt.

Lucæ 18. c

Si autem vis ſublime oſtendere virtutis, noli ſapere ſublimè: & tunc illud quod egeris, eſſe monſtrabis excelſius. Noli te putare quicquā feciſſe cùm feceris, ſic abſolutiſſimum erit opus. Si.n. etiam cùm peccatores ſimus, hoc nos arbitrando eſſe ꝙ ſumus, iuſtificamur, ſicut etiam publicanus: quantò magis ſi cùm iuſti fuerimus, eſſe nos peccatores putemus? Siquidē ex peccatoribus quoq; iuſtos humilitas facit: cùm tamen non ſit illud humilitas, ſed vera confeſſio. Si igitur tantùm valet in peccatore confeſſio, conſidera quantū humilitas poſſit in iuſto. Noli itaq; ipſe tuorum corrumpere fructus laborum, noli ſudores tuos in vacuum effundere, noli curſum in inane dirigere, ne poſt mille circuitus mercedem laboris amittas. Nouit enim dominus tuus, & quidem longè te melius, tuarum merita virtutū, etiam

Matt. 10. d

ſi calicem aquæ frigidæ dederis, nec hoc quidē irremuneratū relinquet. Nummū quoq; ſi dones vnum, vel ſi etiam cùm nihil omnino donare poteris, ingemiſcas: omnia cum ingenti benignitate ſuſcipiet, ac mercedem pro his largam parabit. Cuius autem rei gratia tua diiudicas, nobiſque ea ſtudes frequenter ingerere? An ignoras ꝙ ſi te ipſe laudaueris, nequaquam lauderis à Deo? ita è regione, ſi te ipſe quaſi miſerum lugeas, nunquam te ille prædicare apud omnes ceſſabit. Nō vult enim laborū tuorum fructus perire, quinimò omnia in tuū commodū facit, tibiq; rem augere feſtinat, vt etiā pro exiguis te coronet, vndiq; occaſiones requirens, per quas te de gehennæ poſſit liberare ſupplicio.

ἀλλ' ὥσπερ αὐτὴ εἰ μὴ πρότερον ἀφῆκε πατέρα, καὶ ἠτίμασεν οἰκίαν καὶ γένος καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς, οὐκ ἂν ἐπέτυχε τῆς ἀγχιστείας ταύτης· οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία τὰ πατρῷα ἤθη καταλιποῦσα, τότε ἐπέραστος ἐγένετο τῷ νυμφίῳ. ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης [αὐτῇ] διαλεγόμενος φησίν· ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. τοῦτο καὶ ἡ ῥοὺθ ἐποίησε. διὰ τοῦτο καὶ μήτηρ

A ἐγένετο βασιλέων· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐκκλησία. ἐκ γὰρ ἐκ ταύτης ἐστὶν [ὁ] δαβίδ. διὰ δὴ τούτων πάντων ἐντρέπων αὐτοὺς, καὶ πείθων μὴ μέγα φρονεῖν, τόν τε γενεαλογίας συνέθηκε, καὶ τὰς γυναῖκας ταύτας εἰς μέσον ἤγαγε. καὶ γὰρ τὸν βασιλέα τὸν μέγαν αὕτη διὰ τῶν μέσων ἐγέννησε. καὶ οὐκ αἰσχύνεται ὁ δαβὶδ ἐπὶ τούτοις. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὔτε ἐξ ἀρετῆς, οὔτε ἀπὸ κακίας προγόνων εἶναι σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἢ ἄσημον, ἢ λαμπρόν· ἀλλ' εἰ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν, ἐκεῖνος

B λάμπει μειζόνως, ὁ μὴ [ἐκ] τῶν σπουδαίων προγόνων ὤν, γινόμενος δὲ ἀγαθός.

Μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ τούτοις μέγα φρονείτω· ἀλλ' ἐννοήσας τοῦ δεσπότου τοὺς προγόνους, τὸ φύσημα ἅπαν κινείτω, καὶ ἐπὶ κατορθώμασι μέγα φρονείτω. μᾶλλον δὲ μὴ δὲ ἐπὶ τούτοις. οὕτω γὰρ καὶ ὁ φαρισαῖος τοῦ τελώνου γέγονεν ὕστερος. εἰ γὰρ βούλει μέγα δεῖξαι τὸ κατόρθωμα, μὴ μέγα φρόνει, καὶ τότε τοῦτο μεῖζον ἀπέφηνας· μὴ νομίσῃς τί πεποιηκέναι, καὶ τὸ πᾶν εἰργά-

C σω. εἰ γὰρ ὅτ' ἂν ἁμαρτωλοὶ ὦμεν, ἂν νομίσωμεν τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐσμὲν δίκαιοι γινόμεθα, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τελώνης· πόσῳ μᾶλλον ὅτ' ἂν δίκαιοι ὄντες ἁμαρτωλοὺς ἑαυτοὺς εἶναι νομίζωμεν; εἰ γὰρ ἐξ ἁμαρτωλῶν δικαίους ποιεῖ τὸ ταπεινοφρονεῖν, καί τοι γε οὐδὲ ταπεινοφροσύνη ἐκεῖνο, ἀλλ' εὐγνωμοσύνη. εἰ οὖν εὐγνωμοσύνη τοσοῦτον δύναται ἐπὶ ἁμαρτωλῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη σκόπησον ἐπὶ δικαίων τί οὐκ ἐργάσεται; μὴ τοίνυν λυμαίνου τοὺς πόνους,

D μὴ δὲ ἀπότεμνε τοὺς ἱδρῶτας, μὴ δὲ εἰκῇ δράμῃς μετὰ τοὺς μυρίους διαύλους πάντα καινῶν τὸν πόνον. καὶ γὰρ σοῦ μᾶλλον οἶδε τὰ κατορθώματα ὁ δεσπότης τὰ σά. κἂν ποτήριον ψυχροῦ δῷς, οὐδὲ τοῦτο παρορᾷ· κἂν ὀβολὸν καταβάλῃς, κἂν στενάξῃς μόνον, μετὰ πολλῆς πάντα δέχεται τῆς εὐνοίας καὶ μέμνηται, καὶ μεγάλους αὐτοῖς ὁρίζει μισθούς. τίνος δὲ ἕνεκεν ἐξετάζεις τὰ σά, καὶ φέρεις ἡμῖν εἰς μέσον διηνεκῶς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐὰν ἐπαινέσῃς σαυτὸν,

E οὐκ ἔτι σε ὁ θεὸς ἐπαινέσεται; ὥσπερ οὖν, ἂν ταλανίζῃς [σαυτὸν,] οὐ παύσεταί σε παρὰ πᾶσιν ἀνακηρύττων. οὐδὲ γὰρ βούλεταί σου τοὺς πόνους ἐλαττωθῆναι· τί λέγω ἐλαττωθῆναι; πάντα μὲν οὖν ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε καὶ ἀπὸ μικρῶν σε στεφανωθῆναι· καὶ περίεισι προφάσεις ζητῶν δι' ὧν δυνήσῃ ἀπαλλαγῆναι τῆς γεέννης.

Etideirco

„ διὰ τοῦτο κἂν ἑνδεκάτην ὥραν ἐργάσῃ τῆς ἡμέρας, ὁ-
„ λόκληρον τὸν μισθὸν δίδωσι. κἂν μηδεμίαν ἔχῃς ἀ-
φορμὴν σωτηρίας, φησί, δι᾽ ἐμὲ ποιῶ, ὅπως μὴ τὸ ὄ-
νομά μου βεβηλωθῇ· [κἂν στενάξῃς μόνον,] κἂν δα-
κρύσῃς, ἁρπάζῃ ταῦτα πάντα ταχέως εἰς ἀφορμὴν
τῆς σωτηρίας αὐτός. Μὴ τοίνυν ἐπαιρώμεθα· ἀλ-
λὰ [καὶ] λέγωμεν ἑαυτοὺς ἀχρείους, ἵνα γενώμεθα
εὔχρηστοι. ἂν μὲν γὰρ [σὺ] εἴπῃς σαυτὸν εὐδόκιμον, γέ-
γονας ἄχρηστος, κἂν εὐδόκιμος ᾖς· [ἂν δὲ ἀχρεῖον
ὀνομάσῃς, γέγονας εὔχρηστος, κἂν ἀδόκιμος ᾖς.] A
διὸ ἀναγκαῖον ἐπιλανθάνεσθαι κατορθωμάτων. καὶ
πῶς δυνατὸν τοῦτο φησὶν, ἅπερ ἐπιστάμεθα ταῦτα μὴ
εἰδέναι; τί λέγεις; προσκρούων διηνεκῶς τῷ δεσπό-
τῃ τρυφᾷς καὶ γελᾷς, καὶ οὐδὲ οἶδας ὅτι ἥμαρτες, λήθῃ
παραδοὺς πάντα· κατορθωμάτων δὲ οὐ δύνασαι ἐκ-
βαλεῖν τὴν μνήμην; καί τοι ἰσχυρότερος ὁ φόβος. ἡ-
μεῖς δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν· καθ᾽ ἑκάστην μὲν [γὰρ] ἡ-
μέραν προσκρούοντες οὐδὲ εἰς νοῦν βαλλόμεθα· ἂν δὲ
μικρὸν ἀργύριον πένητι δῶμεν, ἄνω καὶ κάτω τοῦτο
στρέφομεν. ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀνοίας, καὶ μεγίστη τοῦ B
συλλέγοντος ζημία. ἀσφαλὲς γὰρ ταμεῖον [κατορθω-
μάτων] λήθη κατορθωμάτων· καὶ καθάπερ τὰ ἱμά-
τια καὶ ὁ χρυσὸς, ὅτ᾽ ἂν μὲν ἐπ᾽ ἀγορᾶς ταῦτα προθῶ-
μεν πολλοὺς ἐπισπώμεθα τοὺς ἐπιβούλους, ἂν δὲ
ἀποθώμεθα οἴκοι καὶ κατακρύψωμεν, ἐν ἀσφαλείᾳ
καταθησόμεθα ἅπαντα· οὕτω δὴ καὶ τὰ κατορθώματα,
ἂν μὲν συνεχῶς ἐπὶ τῆς μνήμης φερώμεθα, παροξύ-
νομεν τὸν δεσπότην, τὸν ἐχθρὸν ὁπλίζομεν, ἐπὶ τὴν κλο-
πὴν καλοῦμεν· ἂν δὲ μηδεὶς εἰδῇ αὐτὰ, ἀλλ᾽ ὁ ὢν εἰδέ-
ναι χρὴ μόνον, ἐν ἀσφαλείᾳ κεῖται. μὴ τοίνυν πε- C
ριστρέφε συνεχῶς, ἵνα μή τις αὐτὰ ἀφέλῃται, [μὴ δὲ
πάθῃς] ὃ καὶ ὁ Φαρισαῖος [ἔπαθεν,] ἐπὶ τῆς γλώττης
αὐτὰ περιφέρων. ὅθεν καὶ ἥρπασεν αὐτὰ ὁ διάβολος·
καί τοι γε μετὰ χαρᾶς αὐτῶν ἐμέμνητο, καὶ τὸ πᾶν ἀνέ-
θηκεν τῷ θεῷ. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσεν αὐτῷ. οὐ γὰρ εὐ-
χαριστίας τὸ ὀνειδίζειν ἑτέροις, τὸ φιλοτιμεῖσθαι ἐπὶ
πολλῶν, τὸ κατεξανίστασθαι τῶν πεπλημμεληκότων.
εἰ γὰρ εὐχαριστεῖς τῷ θεῷ, ἀρκέσθητι μόνον αὐτῷ, καὶ
μὴ ἐξενέγκῃς εἰς ἀνθρώπους· μὴ δὲ καταδικάσῃς τὸν
πλησίον. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο εὐχαριστίας. [εἰ γὰρ] βούλει D
μαθεῖν εὐχαριστίας λόγους, ἄκουσον τῶν τριῶν παίδων
„ λεγόντων· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, δίκαιος εἶ κύ-
„ ριε ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, ὅτι ἐν ἀληθινῇ
κρίσει πάντα ἐπήγαγες. τὸ γὰρ τὰ οἰκεῖα ἁμαρτή-
ματα ὁμολογεῖν, τοῦτό ἐστιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ
ὁμολογοῦντα, ὅπερ δείκνυσιν μυρίων μὲν αὐτὸν ὄν-
τα ὑπεύθυνον· οὐκ ἀπαιτούμενον δὲ τὴν ἀξίαν
δίκην. οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ εὐχαριστῶν. Φυλαζώ-
μεθα τοίνυν· τὸ περὶ ἑαυτῶν τί λέγειν, τοῦτο γὰρ καὶ
παρὰ ἀνθρώποις μισητοὺς, καὶ παρὰ θεῷ βδελυροὺς E
ἐργάζεται· διὰ τοῦτο ὅσῳ ἂν μεγάλα κατορθώ-
σωμεν, τοσούτῳ μικρὰ περὶ ἑαυτῶν λέγωμεν. οὕτω
γὰρ μεγίστην καρπωσώμεθα δόξαν, καὶ παρὰ ἀν-
θρώποις, καὶ παρὰ θεῷ· μᾶλλον δὲ οὐ [δὲ] δόξαν μόνον
παρὰ θεῷ, ἀλλὰ καὶ μισθὸν καὶ ἀντίδοσιν μεγά-
λην. μὴ τοίνυν ἀπαίτει μισθὸν, ἵνα λάβῃς μισθόν.

Et idcirco etiamſi vndecima diei operis hora, integram tamen tibi eſt, mercedem daturus. *Etſi nulla*, inquit, *fuerit tibi ſalutis occaſio, propter meipſum faciam, ne nomen meum vtiq; polluatur.* Eze. 36. c Et ſi ingemueris ſolùm, atque lachrymaueris, rapit iſta confeſtim in tuæ occaſionem ſalutis, Non igitur in ſuperbiam intumeſcamus, ſed dicamus noſmetipſos inutiles, vt in partẽ vtilium tranſeamus. Si n. te laudandum eſſe dixeris, reprobus effectus es, etiamſi fueras antè laudabilis. Si verò inutilẽ te eſſe fatearis: factus es vtilis, etiamſi fueras antè culpabilis: propter quod neceſſaria nobis eſt præteritarũ obliuio virtutum. Et quomodo, inquis, poſſumus ignorare quod nouimus? Quid ais tu, cum quotidiè offendas Dominũ, nihilominus deliciaris ac rides, & inter magna peccata nec te peccaſſe noſti, obliuioni cuncta tradendo: ſolam verò non potes rectè factorum abiicere memoriam? Et certè cũ multo ſit fortior pars timoris, nos econtrariò quotidiè offendentes Dominum, nec reuocamus quidem ad memoriam peccata, quæ fecimus. Si verò paruam aliquam inopi porrigamus ſtipem, ſurſum id, deorſumq; iactamus; quod extremæ omnino dementiæ eſt, & grande illius: qui ſpiritualia debet colligere, detrimentum. Satis certus n. rectè factorum eſt theſaurus, ipſa rectè factorum obliuio. Quia ſicut aurum veſtemq; precioſam cum in publico ponimus, plurimos ad inſidias prouocamus: ſi verò ea recõdamus atque occulamus domi in tuto cuncta ſeruabimus: ſic ſunt etiam diuitię virtutum, ſi eas in memoria quaſi venales aſſiduè portemus irritamus dominum, armamus hoſtem, & inuitamus ad furtum. Sin verò nemo alter id ſcierit, niſi quem nulla occulta latere poſſunt, tutiſſimo in loco precioſa conſiſtent. Nequaquam igitur huiuſmodi bona frequenter euentiles, ne quis ea fortè diripiat. Quod etiã Phariſęus Luc. 18. c paſſus eſt, in lingua illa circumferens: vnde ea & diabolus rapuit: quanquam certè illa cũ quadam gratiarum actione memorabat, atque ad dominum cuncta referebat. Sed ne hoc quidẽ profectò ſuffecit ei. Non n. gratiarum actio eſt aliis exprobare delicta, ſibi à plurimis gloriam quęrere, & ſuper eos qui peccauerũt iactanter inſurgere. Quòd ſi gratias ais Deo, ſufficiat tibi ipſe ſolus, nec velis eas in hominũ proferre noticiã, neq; proximũ iudicare. Nõ eſt nãq; iſtud actio gratiarũ. Vis autẽ quẽadmodũ verè Deo gratiæ referãtur, agnoſcere? Audi tres pueros in medio ignis loquentes: peccauimus, iniquè geſſimus, iuſt' es Domine in omnib. quæ feciſti nobis, quoniam in verò iudicio oĩa induxiſti ſuper nos. Hoc eſt n. referre gratias Deo, peccata ei ꝓpria confiteri, vt cum mille ſe aliquis reum fateatur malorum, nulla tamen pro his magna ſatis ſe arbitretẽ ferre ſupplicia. Caueamus igiẽ de nobiſmetipſis dicere glorioſa: hoc n. nos & hominib. inuiſos, & Deo abominabiles facit. Et idcirco quãto maiora fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Hoc n. modo maximã & coram Deo & corã hominib. gloriã cõſequemur: nec ſolũ gloriã quę à Deo eſt, verũ etiã mercedẽ, retributioneq; pleniſſimã. Noli ergò mercedẽ repoſcere, vt merearis accipere.

ἀλλ' ἓν μόνον σπουδάζων, πανταχοῦ πείθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ κειμένοις νόμοις. καὶ ὁρῶν μετὰ τοσαῦτα αὐτοῦ κατορθώματα τὸν τύραννον, τὸν πατραλοίαν, τὸν ἀδελφοκτόνον, τὸν ὑβριστήν, τὸν μαινόμενον, ἀντ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἔχοντα βασιλείαν, οὐδὲ οὕτως ἐσκανδαλίζετο. ἀλλ', εἰ τῷ θεῷ ταῦτα δοκῇ, φησίν, ἐμὲ μὲν ἐλαύνεσθαι [καὶ πλανᾶσθαι] καὶ φεύγειν, ἐκεῖνον δὲ εἶναι ἐν τιμῇ, στέργω καὶ δέχομαι, καὶ χάριν ἔχω τῶν μυρίων αὐτοῦ καλῶν. οὐχ ὡς πολλοὶ τῶν ἀναισχύντων καὶ ἰταμῶν, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν κατορθωκότες τῶν ἐκείνου κατορθουμένων, ἂν ἴδωσί τινας ἐν εὐημερίαις ὄντας, ἑαυτοὺς δὲ μικρὰν ὑπομένοντας ἀθυμίαν, μυρίαις τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀπολλύουσι βλασφημίαις. ἀλλ' οὐχ ὁ Δαβὶδ τοιοῦτος, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπεδείκνυτο ἐπιείκειαν. διὸ [καὶ] ἔλεγεν ὁ θεός· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. τοιαύτην καὶ ἡμεῖς κτησώμεθα ψυχήν, καὶ ὅπερ ἂν πάθωμεν, οἴσομεν ῥᾳδίως, καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν πρόσοδον. μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἵν' οὖν ἀπολαύσωμεν ἀναπαύσεως καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλῆς [τῆς] σπουδῆς τὴν πάντων μητέρα τῶν ἀγαθῶν [τὴν ταπεινοφροσύνην λέγω] [ἐν] ταῖς ἑαυτῶν φυτεύσωμεν ψυχαῖς. οὕτω γὰρ καὶ τὸ τοῦ βίου [τούτου] πέλαγος χωρὶς κυμάτων δυνησόμεθα διαβῆναι, καὶ εἰς τὸν γαληνὸν ἐκεῖνον καταπλεῦσαι λιμένα· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Εἰς τρεῖς διεῖλε μοίρας τὰς γενεὰς ἁπάσας· δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τῶν πολιτειῶν μεταβληθεισῶν ἐγένοντο βελτίους. ἀλλὰ καὶ ἀριστοκρατούμενοι, καὶ βασιλευόμενοι, καὶ ὀλιγαρχούμενοι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν κακοῖς· καὶ οὔτε δημαγωγῶν, οὔτε ἱερέων, οὔτε βασιλέων αὐτοὺς διεπόντων, ἔσχον τι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον. τίνος δὲ ἕνεκεν ἐν μὲν τῇ μέσῃ μερίδι τρεῖς παρέδραμε βασιλεῖς· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ δώδεκα θεὶς γενεάς, δεκατέσσαρας αὐτὰς [εἶναι] ἔφησε; τὸ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀφίημι ζητεῖν· οὐδὲ γὰρ πάντα ἐπιλύειν ὑμῖν ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ ἀναπέσητε· τὸ δὲ δεύτερον ἡμεῖς ἐροῦμεν. ἐμοὶ γὰρ ἐνταῦθα δοκεῖ καὶ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας ἐν τάξει γενεᾶς τιθέναι· καὶ αὐτῆς τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνης καλῶς, δηλῶν ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ καταχθέντες, ἐγένοντο σωφρονέστεροι· ὥστε πάντοθεν ἀναγκαίαν φανῆναι τὴν αὐτοῦ παρουσίαν.

ſed vnum & ſolum ſtudet ſequi ab ipſo poſitas leges, eiſq; in omnib. obedire. Et poſt tot certè illa merita virtutum, cùm illũ tyrannum, fratricidam, patricidã, iniurioſum atq; furioſum pro ſe regnantẽ videret, nec ſi quidẽ ſcandalũ mente concepit: ſed ſi, inquit, hoc viſum fuerit Deo, me quidem exagitari & errare ſemper ac fugere, illũ verò regnare, amplector atq; ſuſcipio & habeo ꝓ innumeris, quæ à Deo mihi inferuntur, tribulationib. gratiã. Longè aliter q̃ plurimi impudentes pariter & arrogantes, qui A cùm ne minimã quidem partẽ de illius virtute poſſideant, ſi quos videant proſpere agentes, ſe verò paruã ſufferre mœſtitiã, mille animas ſuas nõ metuũt vulnerare blaſphemiis. At non etiã Dauid talis fuit, ſed ĩter maximas tribulationũ procellas, omnẽ modeſtiã ac patientiã mentis oſtendit: propter ꝙ dixit Deus: *Inueni Dauid, filium Ieſſe, virum ſecundũ cor meum.* Talẽ igiť etiã nos poſſideamus animã: & quicquid patimur, facilè feremus, ac fortiter: atq; ante regnũ futurũ, hìc quoq; fructũ de humilitate capiem*. *Diſcite* (inquit dominus) *à me, quia mitis ſum, & B humilis corde, & inuenietis requiẽ animab. veſtris* Vt ergò hìc & ibi optatâ requie multa cũ gloria pfruamur humilitatẽ (matrem bonorum) noſtris penitus mentib. inſeramus. Sic enim & iſtius vitę pelagus abſq; vllo tumore fluctuum tranſire poterimus, & ad tranquilliſſimũ illum portum enauigare, gratia miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium, cum Patre & ſancto Spiritu, in ſempiterna ſecula ſeculorum, Amen.

Psal. 88. d

Matt. 11. d

HOMILIA QVARTA
EX CAP. I.

C *Omnes igitur generationes ab Abraham vſq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtum, generationes quatuordecim.*

D OMnem ab Abraham vſq; ad Chriſtũ generationum ſeriẽ tres in partes Euãgeliſta diuiſit: oſtendens ꝙ nec cõmutatis quidẽ diſciplinę modis, ille vnqã populus ſit melior effectus: ſed ſiue ariſtocratiæ, ſiue regno, ſiue oligarchiæ pareret, in eadẽ tamẽ morũ prauitate permanſerit: & neq; cũ ducũ, neq; cùm regũ, neq; cùm ſacerdotũ poteſtate regereť, ad ſtudiũ virtutis E acceſſerit. Quãnã igiť ratione ſuadẽte, tres pariter reges in media generationũ parte prætериit: in vltima verò cùm duodecim ſolũmodo poſuiſſet generationes, quatuordecim eas eſſe memorat? Prius quidẽ illud vobis potius inquirẽdũ relinquo: neq; n. oĩa expoſita atq; abſoluta debetis accipere, ne vobis ex noſtro naſcať labore deſidia. Alterũ verò ipſi expedire tẽtabimus. Mihi n. videtur hoc loco etiã captiuitatis temp* in generationũ ordine collocare: ſed & ipſe Chriſtus vnius numerum generationis implere, vt quem ex omni parte nobis conjungit. Bene autem etiam captiuitatis Babylonicæ recordatur vt ſcilicet doceat, populum Iudæorum ne illa quidem caſtigatione correctũ, modiſque omnib. neceſſariã fuiſſe Chriſti pręſentiã.

Marcus verò alium ſcribendi ordinem tenuit: nec n. generationes quib. Chriſtum annumeret, explicuit: quin etiam reliqua narrando, maximo perſtrinxit cuncta compendio. Ego igitur exiſtimo, primum omnium Matthæum Euangelium edidiſſe: ꝓpter quod etiam generationum catalogum diligenter enumerat, & plenè cuncta atq; inſtanter exequitur. Marcus autem compendioſa poſt illum cucurrit via, vt pote qui iam ab alio dicta & manifeſtata replicaret. Lucas ſanè non modo texit generationũ catalogum, verumetiam plurib. eum texit extendendo nominibus: quippe qui Matthæi ſcriptione præuentus, amplius aliquid docere nos ſtudeat. Suum n. quiſq; probè eſt imitatus magiſtrum. Marcus quidem Petrum, verborũ parcitate gaudentem: Lucas verò Paulum, fluminum copiam vbertate loquendi ſuperantẽ. Cur verò Matthæus in ipſo ſermonis exordio non dixit quod ꝓphetæ ſolebant, Viſio quam vidi: vel, ſermo qui ad me factus eſt? Quia illis ſcribebat profectò, qui cum bona omnia voluntate ſuſciperent, quippe plurimùm ab illis authoritate penderent: quinetiam facta per ipſum ſæpe miracula teſtimonium dictis ferebant: & hi quib. Euangeliũ condebatur erant in fidei ratione firmiſſimi. Sub ꝓphetis autem, nec tanta erat multitudo ſignorum, per quàm eorũ merita lucerent, & maxima tunc pſeudoprophetarum increbuerat turba, quib. etiam prõptius Iudæorum populus obedire conſueuerat. Propter ꝙ neceſſaria tunc erat ꝓphetis formula iſta principij. Si verò aliquando etiam ſigna facta eſſe referũtur, occaſione facta ſunt gentium Barbararum, vt multi ex eis proſelytorum numero iungerentur, & vt opportuno in tempore diuinæ maieſtatis inſigne clareſceret, ne ſcilicet Dei populum aduerſarij ſubiugantes. potentia Deorũ ſuorum viciſſe ſe crederent. Idcirco enim & in Aegypto ſigna facta ſunt, vnde cum Iſraëlitico exercitu magna illius populi ꝑfecta eſt multitudo: & poſtea in Babylone, & in fornacis ignibus & interpretationib. ſomniorũ maxima effulſere miracula. Copioſius verò ſigna micuerunt, cùm eſſent in eremo à cunctis gentib. omnino ſeparati. Verùm his non vtiq; rariora etiam tẽpore noſtræ vocationis oſtenſa ſunt. Nam tum quoq; cùm primũ Euangelio coruſcante, vel Iudæi vel gẽtes ad veritatem ab errore tranſirent, plurima eos & maxima mirabilia prouocabant, quæ certè non ante ceſſarunt, quam annunciata in Chriſtũ fides toto diffuſa orbe regnaret. Quod

Ioſue. 10. c
4. Re. 20. b

ſi etiam poſt eremum facta ſunt, pauca illa fuerunt, & rara: vt cùm ſol à ſuo curſu deſtitit, vel cùm etiã retrorſum cucurrit: nec noſtra quidem, ſi recordemur, ætate mirabilia defuerũt.

Iulianus.

Siquidem ſub principe Iuliano, qui omnes impietate ſuperauit, ſigna frequenter oſtenſa ſunt, Iudæis enim templum Hieroſolymis reædificare cupientibus, de fundamentis ignis exiliens, à cœpta illos ædificatione deterruit. Et cum idem prophanus ſacrata Deo vaſa temerando, ebrietatẽ ſuæ mentis oſtendit, quæſtor regalis ærarij per mediũ repentè diruptus eſt. Tunc etiã eiuſdem regis auunculus, nominis quoq; illi cõmunione coniũctus, vermib. exeſus interiit: quando fontes quoq; largorũ prius fluminũ more manantes pollutis ꝑ ſacrificia regionib. aruerũt. Tũc etiã intolerabilis fames toto prorſus orbe cũ impio rege dominata eſt. Quis neget ſigna hęc fuiſſe manifeſta? Mos ſiquidẽ Dei eſt iſte, vt cũ mala ad cumulũ ſuũ venerint cúmque.

τίουν ὁ μάρκος φησὶν οὐ ποιεῖ τοῦτο, οὐδὲ γενεαλογεῖ τὸν ἰησοῦν. ἀλλ' ἐπὶ τί μοι ἅπαντα φθέγγεται; ἐμοὶ δοκεῖ ὁ μὲν ματθαῖος, πρὸ τῶν ἄλλων ἤρχθαι τοῦ πράγματος, διὸ καὶ τὴν γενεαλογίαν τίθησι μετὰ ἀκριβείας, καὶ πρὸς τὰ κατεπείγοντα ἵσταται· ὁ δὲ μάρκος μετ' ἐκεῖνον, διὸ ἐπὶ σύντομον ἦλθεν ὁδὸν, ἅτε τοῖς ἤδη λεχθεῖσιν καὶ δήλοις γεγενημένοις ἐπιχειρῶν· πῶς οὖν ὁ λουκᾶς καὶ γενεαλογεῖ, καὶ διὰ πλειόνων τοῦτο ποιεῖ; ἅτε τοῦ ματθαίου προοδοποιή-

A σαντος, βούλεται [τι] τῶν εἰρημένων διδάξαι πλέον ἡμᾶς. καὶ ἕκαστος δὲ ὁμοίως τὸν διδάσκαλον ἐμιμήσατο· ὁ μὲν τὸν παῦλον ὑπὲρ τοὺς ποταμοὺς ῥέοντα· ὁ δὲ τὸν πέτρον, βραχυλογίας ἐπιμελούμενον. καὶ τί δήποτε ἀρχόμενος ὁ ματθαῖος οὐκ εἶπεν, ὥσπερ οἱ προφῆται· ὅρασις ἣν εἶδον, καὶ ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρός με; ὅτι πρὸς εὐγνώμονας ἔγραφε καὶ σφόδρα αὐτῷ προσέχοντας. καὶ γὰρ καὶ τὰ γενόμενα θαύματα ἐβόα, καὶ οἱ δεχόμενοι σφόδρα ἦσαν πιστοί. ἐπὶ δὲ τῶν προφητῶν, οὔτε θαύματα ἦν

B τοσαῦτα αὐτοὺς ἀνακηρύττοντα, καὶ πολὺ τὸ τῶν ψευδοπροφητῶν ἐκώμαζεν ἔθνος, οἷς καὶ μᾶλλον προσεῖχεν ὁ τῶν ἰουδαίων δῆμος, διόπερ ἀναγκαῖος οὗτος τῶν προοιμίων ὁ τρόπος ἦν παρ' αὐτοῖς. εἰ δέ ποτε καὶ ἐγένετο σημεῖα, τῶν βαρβάρων ἕνεκεν ἐγίνετο, ὥστε πολλοὺς γενέσθαι τοὺς προσηλύτους, καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως· εἴποτε αὐτοὺς οἱ πολέμιοι λαβόντες, ὡς παρ' αὐτοῖς θεῶν ἰσχυρῶν ὄντων, ἐνόμισαν κεκρατηκέναι, καθάπερ ἐν αἰγύπτῳ· ὅθεν καὶ πολὺς ὁ σύμμικτος ἀνέβη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν βαβυλῶνι τὰ κατὰ τὴν κά-

C μινον καὶ τὰ ὀνείρατα. ἐγένετο δὲ καὶ ἡνίκα καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν σημεῖα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθάπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν. [καὶ γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῶν] ἡνίκα τῆς πλάνης ἐξῄειμεν. πολλὰ θαύματα ἐδείχθη. μετὰ δὲ ταῦτα ἔστη, τῆς εὐσεβείας πανταχοῦ φυτευθείσης. εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν, ὀλίγα καὶ σποράδην· οἷον, ἡνίκα ὁ ἥλιος ἔστη τοῦ δρόμου, καὶ πάλιν ἀνεχαίτισεν εἰς τὰ ὀπίσω. ἴδοι δ' ἄν τις τοῦτο [πάλιν] καὶ ἐφ' ἡμῶν γεγενημένον· καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ γενεᾷ τῇ ἡμετέρᾳ, ἐπὶ τοῦ πάντας ἀσεβείᾳ νικήσαντος ἰουλιανοῦ, πολλὰ καὶ παράδοξα συνέβη. καὶ γὰρ

D τῶν ἰουδαίων τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ναὸν ἀναστῆσαι ἐπιχειρούντων, πῦρ τῶν θεμελίων ἐκπηδῆσαν ἅπαντας διεκώλυσε· καὶ ὅτε ἐπὶ τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ τὴν αὐτοῦ παροινίαν ἐπεδείξατο, ὅτε ταμίας ὅτε θεῖος καὶ ὁμώνυμος ἐκείνου, ὁ μὲν σκωληκόβρωτος γενόμενος ἐξέψυξεν, ὁ δὲ ἐλάκισε μέσος. καὶ τὸ τὰς πηγὰς δὲ ἐπιλείπειν θυσιῶν ἐκεῖ γενομένων, καὶ [τὸ] μετ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὸν λιμὸν εἰς τὰς πόλεις συνεμπεσεῖν, σημεῖον μέγιστον ἦν. ἔθος γὰρ τοιαῦτα ποιεῖν τῷ θεῷ, ὅτ' ἂν αὐξηθῇ τὰ κακά.

Digitized by Google

οὕτως μὲν αὐτοὺς κακουμένους ἴδῃ, τοὺς δὲ ἐναντίους σφόδρα τῇ κατ' αὐτῶν τυραννίδι μεθύοντας, τότε τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυσι δυναστείαν. ὃ καὶ ἐν Περσίδι πεποίηκεν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχε ποιῶν εἰς τρεῖς μοίρας τοὺς προγόνους διένειμε τοῦ Χριστοῦ, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. σκόπει δὲ καὶ πόθεν ἄρχεται, καὶ ποῦ τελευτᾷ. ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ μέχρις τοῦ Δαβίδ· [ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ] εἰς τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος· ἀπὸ ταύτης, εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. καὶ γὰρ [καὶ] ἀρχόμενος τοὺς δύο τέθεικεν ἐφεξῆς, τόν τε Δαβὶδ καὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἀνακεφαλαιούμενος ἀμφοτέρων ἐμνημόνευσεν ὁμοίως. καὶ γὰρ ὅπερ ἔφθην εἰπών, πρὸς αὐτοὺς ἦσαν αἱ ἐπαγγελίαι γεγενημέναι. τί δήποτε δέ, ὥσπερ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἐμνήσθη, οὐκ ἐμνήσθη καὶ τῆς καθόδου τῆς εἰς Αἴγυπτον; ὅτι ἐκείνους μὲν οὐκ ἔτι δεδοίκεσαν, τούτους δὲ ἔτρεμον ἔτι. καὶ τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν, τὸ δὲ νεαρὸν καὶ ἄρτι γεγενημένον· κἀκεῖ μὲν οὐ δι' ἁμαρτήματα κατηνέχθησαν, ἐνταῦθα δὲ διὰ παρανομίας ἀπῳκίσθησαν. εἰ δέ τις καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τὰς ἑρμηνείας μεταβαλεῖν ἐπιχειρήσει, πολλὴν εὑρήσει τὴν θεωρίαν καὶ ἐντεῦθεν οὖσαν, καὶ μεγάλα πρὸς τὴν καινὴν συντελοῦντα διαθήκην· οἷον, ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ, ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος, ἀπὸ τοῦ Ζοροβάβελ. οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα αὐτοῖς ἐπετίθετο τὰ ὀνόματα. ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν πολὺ μῆκος ποιοῦντες ἐνοχλεῖν, ταῦτα παρέντες ἐπὶ τὰ κατεπείγοντα ἴωμεν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς προγόνους ἅπαντας, καὶ τελευτήσας εἰς τὸν Ἰωσήφ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ προσέθηκεν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, δεικνύς, ὅτι δι' ἐκείνην καὶ τοῦτον ἐγενεαλόγησεν. εἶτα, ἵνα μὴ ἀκούσας ἄνδρα Μαρίας τῷ κοινῷ νομίσῃς τετέχθαι τῆς φύσεως νόμῳ, σκόπει πῶς αὐτὸ διορθοῦται τῇ ἐπαγωγῇ. ἤκουσας, φησίν, ἄνδρα, ἤκουσας μητέρα, ἤκουσας ὄνομα τῷ παιδίῳ τεθέν· οὐκοῦν ἄκουε καὶ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. ποίαν [μοι] γέννησιν λέγεις εἰπέ μοι; καίτοι γε τοὺς προγόνους εἶπας. ἀλλὰ βούλομαι καὶ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως εἰπεῖν. εἶδες πῶς διανέστησε τὸν ἀκροατήν; ὡς γὰρ μέλλων τι καινότερον ἐρεῖν, ἐπαγγέλλεται καὶ τὸν τρόπον λέγειν. καὶ σκόπει τῶν εἰρημένων ἀκολουθίαν ἀρίστην. οὐδὲ γὰρ εὐθέως ἐπὶ τὴν γέννησιν ἦλθεν. ἀλλ' ἀναμιμνήσκει πρῶτον ἡμᾶς, πόσος ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ· πόσος ἀπὸ τοῦ Δαβίδ, ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, καὶ τὸν ἀκριβῆ διὰ τούτων ἀκροατὴν εἰς ἐξέτασιν ἐμβάλλει τῶν χρόνων· δεικνύς, ὅτι οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ Χριστός, ὁ διὰ τῶν προφητῶν κηρυχθείς. ὅταν γὰρ ἀριθμήσῃς τὰς γενεάς, καὶ μάθῃς ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, εὐκόλως δέξῃ καὶ τὸ θαῦμα τὸ περὶ τὴν γέννησιν συμβάν. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε μέγα τι φθέγγεσθαι, ὅτι ἐκ παρθένου ἐτέχθη, πρὶν ἢ μὲν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον συσκιάζει τὸ εἰρημένον, ἄνδρα Μαρίας εἰπών, μᾶλλον δὲ καὶ συντέμνει [εἰς] τὴν διήγησιν αὐτοῖς τῆς γεννήσεως· ἀριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἔτη λοιπόν, ἀναμιμνήσκων τὸν ἀκροατήν, ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν.

cúmq; viderit grauiter & ſuos affligi, & aduerſarios tyrannide quadam contra ſe impietatis extolli, vel potiùs mentis ebrietate bachari, tũc diuinitatis ſuæ potentiam per ſigna declaret. Quod etiam ꝓpter Iudęos in Babylone legitur impleſſe. Quòd verò non fruſtra, nec abſque certa ratione omnino tres in partes progenitores Chriſti Euangeliſta diuiſerit, ex his quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt. Diligenter itaque perpende, & vnde ipſe generationũ numerus A incipiat, & vbi finiat: ab Abraham nimirũ vſq; ad Dauid, & à Dauid vſq; ad tranſmigrationẽ Babylonis, ab hac verò vſq; ad ipſum peruenit Chriſtũ. Nam in ipſo exordio duos coniunctè poſuit, Dauid ſcilicet & Abraham. Ac rurſus per ordinem digerendo, ſuo nihilominus loco vtrumq; memorauit. Siquidem, vt ante iam diximus, ad ipſos ſpecialiter fuerant factę promiſſiones. Cur autem ſicut Babyloniæ captiuitatis meminit, nõ etiã deſcenſus in Aegyptũ? Quia hos non timebant, Babylonios verò audire ſine timore non poterant: & ꝙ illud quidẽ B eſſet antiquum, hoc verò recens, atque oculis ſemper occurrens: & illuc quidem non ꝓpter peccata abducti fuerant, huc verò ob ſcelera tranſlati. Quòd ſi quis nominum interpretationem diſcurrere conetur, maximas in his quoq; diuitias ſenſuum latere mirabitur, & nõ parum ad intelligentiam noui proficere teſtamenti, vt in ipſo Abraham, vt in Iacob, vt in Salomone, vt in Zorobabel. Non n. ocioſè nec vacuè, hæc illis nomina reperimus impoſita. Sed ne longius protrahendo ſermonem, moleſtiam vobis inferre videamur, relinquentes C iſta, ad magis neceſſaria tranſeamus. Cùm igit̃ ꝓgenitores nominaſſet omnes, & vſq; ad Ioſeph enumerationem veniſſet, non tamen in eo fuit ſtare contentus: ſed addidit, virum Mariæ: proculdubio declarans, ꝓpter illam iſtum quoq; generationum catalogo cõprehenſum. Deinde ne cùm audires, virum Mariæ, communi putares lege naturæ natum eſſe: conſidera quemadmodum id quod ſecus poterat intelligi, ſequenti ſtatim narratione correxerit. Audiſti virum, inquit, audiſti matrem, au-D diſti quoq; puero nomen impoſitũ: audi itaq; nunc etiam generationis modum. *Ieſu Chriſti autem generatio ſic erat.* Reſponde quæſo ſuper qua generatione nũc diſſeras: quanquã iam id ipſum ex parte indicaſſe videaris, ꝓgenitores ſuperius nominando. Sed volo, inquit, modũ ipſum generationis exponere. Vides certè quemadmodũ auditoris animũ ſuſcitarit, nam tanquam nouum quiddam dicturus eſſet, promittit ſe modũ quoq; explicaturum. Sed conſidera, quæſo, dictorũ admirabilem conſequẽ-E tiam. Neq; n. continuò ad oſtendendã generationem eius acceſſit, ſed in primis quotus ab Abrahã, quotus à Dauid, quotq́; generationũ gradib. à tranſmigratione Babylonis diſtaret edocuit: p quod ſtudioſum auditorẽ ad tẽporũ ſupputationẽ remiſit: oſtẽdens quòd ille ſit Chriſtus, qui à ꝓphetis eſt prædicatus. Cùm n. generationũ numerũ percurreris, & didiceris à tẽpore ipſũ eſſe qui porrò antè ꝓmiſſus eſt, facilè ſuſcipies & miraculũ ꝙ in generatione eius impletũ eſt. Quia n. magnũ quid locuturus erat, atq; mirabile quòd ſcilicet natus eſſet ex virgine: priuſq̃ tẽpus notet, obũbrat myſteriũ virum Marię nominando: quin & generationis ſeriẽ interſecat, & preterea annos enumerat, admonẽs auditorẽ quòd hic ille ſit

Gen. 22. d
2. Reg. 7. e
3. Reg. 3 f
1 Para. 17. b
Pſal. 17 g
Gen. 46
4. Reg. 24 & 25. & 2. Paral. vlti.

Sed ne iſtud hîc diceres, prçueniens euãgeliſta prorſus excluſit ſuſpicionẽ tuam, non ſolũ ex domo, verumetiã ex familia Dauid illũ eſſe cõfirmans. Si verò nunc aliunde quoq; vis iſtud addiſcere, nec altera ꝓbatione deſerimur. Nõ ſolum n. de alia tribu, ſed ne de familia quidẽ hoc eſt cognatione altera fas erat coniugia copulari. Ita iſtud ꝙ dicitur, ex domo eſſe & familia Dauid, ſiue virgini copuletur, conſtabit dictum: ſiue ipſi Ioſeph poti' aptetur, illud idẽ conficitur. Si n. ex domo Dauid atq; familia erat, non aliunde accepit coniugem, niſi ex ea tribu, de qua etiã ipſe deſcenderat. Quid verò, inquis, ſi legẽ ille tranſgreſſus eſt? Sed idcirco euãgeliſta prçueniens, Ioſeph iuſtũ eſſe teſtat' eſt, ne tu ei temerè crimen impingeres: ſed vt virtutem eius potius agnoſcens, ſuſpicionem tranſgreſſionis abiiceres. Ille ſiquidẽ tam modeſt', & praua cupiditate liber, vt ne ſuſpicione cogente vellet in virginis inquirere ſuppliciũ: quomodo ꝓpter libidinem prçcepta legis violaſſet? Qui n. ſupra legem ſapiebat: dimittere enim, & occultè dimittere, ſine dubio erat ſupra legem profecti: quo modo contra legẽ aliquid admitteret? & hoc nullius cauſæ neceſſitate cogente. Sed quoniam ꝙ ex genere Dauid fuerit hæc virgo, ex his q̃ dicta ſunt, manifeſtũ eſt: neceſſariũ eſt dicere, cuius rei gratia Ioſeph in generationib. euangeliſta memorarit, cum virginem prorſus omiſerit. Quçnã igitur hæc cauſa eſt? Non erat mos apud Hebræos generationũ catalogum ꝑ fœminas texere. Vt ergo & morem cuſtodiret, néue in ipſo ſtatim principio videret antiqua deſtruere, & nobis virginẽ certius indicaret, parentes eius reticẽs atq; maiores, de Ioſeph generatione nõ tacuit. Siue enim hæc feciſſet in virgine, nouitatis non effugiſſet inuidiam: ſiue Ioſeph reticuiſſet, non agnouiſſemus ex qua tribu virgo ſubſiſteret. Vt ergo & nos diſcerneremus q̃ eſſet Maria, vel vnde, & conſuetudo legis permaneret immobilis, generationũ catalogum vſq; ad ſponſum eius ꝓduxit, ac de domo illũ Dauid eſſe monſtrauit. Hoc n. declarato, illud quoque pariter oſtendit, ꝙ ſcilicet inde eſſet & virgo: quia vtique nequaquam iuſtus iſte pateretur vxorem ſibi aliunde, q̃ vnde lex præcipiebat eligere. Poſſumus verò aliam quoq; & altiorẽ quidem proferre rationem, ob quam parentes virginis prætermiſſi ſunt: quam nunc exponere minus opportunum videtur, eò ꝙ multa iam dicta ſunt. Et idcirco hic iam ſermonem de quçſtionibus terminantes, teneamus interim diligenter ea quæ nobis abſoluta patuerunt: quam ob cauſam Dauid nominauerit priorem, deinde qua ratione librũ ipſum, librum generationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Ieſu Chriſti: deinde quo modo generatio eius & cõmunis ſit, & non ſit ꝑ cuncta cõmunis: tum, vnde Maria ad Dauid ꝑtinere monſtretur: ad extremũ, quam ob rem Ioſeph quidem generationũ catalogo collocet, Mariæ aũt parentes omnino ſileant. Si n. cuſtodieritis iſta, ꝓptiores nos facietis ad reliqua: ſin verò hęc reſpueritis & expuleritis è mentibus, pigriores erimus in cæteris.

Neque

ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς, ἀνεῖλέ σου τὴν ὑπόνοιαν ταύτην ὁ εὐαγγελιστὴς, εἰπών· ὅτι καὶ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς ἦν Δαβίδ. εἰ δὲ καὶ ἑτέρωθεν τοῦτο βούλει μαθεῖν, οὐδὲ ἑτέρας ἀπορήσομεν ἀποδείξεως· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπὸ φυλῆς οὐκ ἐξῆν ἑτέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ πατριᾶς ἑτέρας, τοῦτ' ἔστι συγγενείας, γαμεῖν. ὥστε ἄν τε τῇ παρθένῳ τὸ ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ ἁρμόσωμεν, ἕστηκε τὸ εἰρημένον· ἄν τε τῷ Ἰωσὴφ, δι' ἐκείνου καὶ τοῦτο κατασκευάζεται. εἰ γὰρ ἐξ οἴκου
A Δαβὶδ καὶ πατριᾶς ἦν [ὁ Ἰωσὴφ,] οὐκ ἂν ἄλλοθεν ἔλαβε τὴν γυναῖκα ἢ ὅθεν καὶ αὐτὸς ἦν. τί οὖν εἰ παρέβη τὸν νόμον φησί; διὰ γὰρ τοῦτο προλαβὼν ἐμαρτύρησεν, ὅτι δίκαιος ἦν ὁ Ἰωσὴφ, ἵνα μὴ τοῦτο λέγῃς· ἀλλὰ μαθὼν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν, κἀκεῖνο εἰδῇς, ὅτι οὐκ ἂν παρέβη τὸν νόμον. ὁ γὰρ οὕτως φιλάνθρωπος καὶ πάθους ἐκτὸς, ὡς μηδὲ ὑποψίας ἀναγκαζούσης βουληθῆναι ἐπιχειρῆσαι κολάσαι τὴν παρθένον, πῶς ἂν δι' ἡδονὴν παρέβη τὸν νόμον; ὁ γὰρ ὑπὲρ νόμον φιλοσοφή-
B σας· καὶ γὰρ τὸ ἀφεῖναι καὶ λάθρα ἀφεῖναι, ὑπὲρ νόμον φιλοσοφοῦντος ἦν· πῶς ἂν παράνομον ἔπραξέ τι· καὶ ταῦτα οὐδὲ μιᾶς ἀναγκαζούσης αἰτίας; ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ ἦν ἡ παρθένος, ἐκ τούτων δῆλον. τίνος δὲ ἕνεκεν αὐτὴν οὐκ ἐγενεαλόγησεν, ἀλλὰ τὸν Ἰωσὴφ, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν; οὐκ ἦν νόμος παρὰ Ἰουδαίοις γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. ἵν' οὖν [καὶ] τὸ ἔθος φυλάξῃ, καὶ μὴ δόξῃ παραχαράττειν ἐκ προοιμίων, καὶ τὴν κόρην ἡμῖν
C γνωρίσῃ, διὰ τοῦτο τοὺς προγόνους αὐτοὺς σιγήσας, τὸν Ἰωσὴφ ἐγενεαλόγησεν. εἴτε γὰρ ἐπὶ τῆς παρθένου τοῦτο ἐποίησεν, [ἔδοξεν ἂν, καινοτομεῖν· εἴτε τὸν Ἰωσὴφ ἐσίγησεν,] οὐκ ἂν ἔγνωμεν τῆς παρθένου τοὺς προγόνους. ἵν' οὖν μάθωμεν τὴν Μαρίαν τίς ἦν καὶ πόθεν, καὶ τὰ τῶν νόμων ἀκίνητα μείνῃ, τὸν μνηστῆρα [αὐτῆς] ἐγενεαλόγησε, καὶ ἔδειξεν ὄντα ἐκ τῆς οἰκίας Δαβίδ. τούτου γὰρ ἀποδειχθέντος, κἀκεῖνο συναποδέδεικται, τὸ καὶ τὴν παρθένον ἐκεῖθεν εἶναι· διὰ τὸ τὸν δίκαιον
D τοῦτον, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, μὴ ἀνασχέσθαι ἑτέρωθεν ἀγαγέσθαι γυναῖκα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον λόγον εἰπεῖν μυστικώτερον, δι' ὃν ἐσιγήθησαν οἱ τῆς παρθένου πρόγονοι· ὅπερ οὐκ εὔκαιρον νῦν ἐκκαλύψαι διὰ τὸ πολλὰ εἶναι τὰ εἰρημένα. διόπερ ἐνταῦθα στήσαντες τὸν περὶ τῶν ζητημάτων λόγον, κατέχωμεν τέως μετὰ ἀκριβείας τὰ ἐκκαλυφθέντα ἡμῖν· οἷον, διὰ τί τοῦ Δαβὶδ ἐμνήσθη πρῶτον· διὰ τί [τὸ] βιβλίον γενέσεως ἐκάλεσε βιβλίον; διὰ τί εἶπεν Ἰησοῦ Χριστοῦ; πῶς ἡ γέννησις κοινὴ καὶ οὐ
E κοινή; πόθεν ὅτι ἡ Μαρία ἐκ τοῦ Δαβὶδ οὖσα ἐδείχθη; καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ Ἰωσὴφ ἐγενεαλογήθη, σιγηθέντων τῶν ἐκείνης προγόνων; ἂν μὲν γὰρ φυλάττητε ταῦτα, προθυμοτέρους ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἐργάσεσθε· ἂν δὲ ἀποπλύνητε καὶ ἐκβάλητε αὐτὰ τῆς ψυχῆς, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ὀκνηρότερον διακεισόμεθα.

οὐδὲ

Digitized by Google

οὐδὲ γὰρ γῆς τὰ πρότερα διαφθειρούσης σπέρματα, ἕλοιτ' ἂν ἐπιμελήσασθαι γεωργός. διὸ παρακαλῶ ταῦτα στρέφειν. ἀπὸ γὰρ τῆς τοιαύτης μελέτης μέγα [τί] τῇ ψυχῇ καὶ σωτήριον ἐγγίνεται ἀγαθόν. καὶ γὰρ καὶ τῷ θεῷ δυνησόμεθα ἀρέσαι ταῦτα φροντίζοντες, καὶ ὕβρεων καὶ αἰσχρολογίας καὶ λοιδοριῶν τὰ στόματα καθαρὰ ἔσται, πνευματικὰ μελετῶντα ῥήματα· καὶ δαίμοσιν ἐσόμεθα φοβερὸν, καθοπλίζοντες ἡμῶν τὴν γλῶτταν τοιούτοις ῥήμασι· καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ἐπισπασόμεθα μᾶλλον, καὶ διορατικώτερον ἡμῖν ἐργάσηται [μᾶλλον] τὸ ὄμμα. καὶ γὰρ καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα, καὶ ἀκοὴν διὰ τοῦτο ἡμῖν ἐνέθηκεν, ἵνα αὐτῷ πάντα δουλεύῃ· [τὰ μέλη] [ἵνα τὰ αὐτοῦ φθεγγώμεθα·] ἵνα τὰ αὐτοῦ πράττωμεν. ἵνα ᾄδωμεν αὐτῷ ὕμνους διηνεκεῖς· ἵνα εὐχαριστίας ἀναπέμπωμεν, καὶ διὰ τούτων τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν ἐκκαθαίρωμεν. ὥσπερ γὰρ σῶμα ἀέρος ἀπολαῦον καθαροῦ ὑγιεινότερον ἔσται· οὕτω καὶ ψυχὴ φιλοσοφωτέρα τοιαύταις ἐντρεφομένη μελέταις. οὐχ ὁρᾷς [καὶ] τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς, ὅτ' ἂν μὲν ἐν καπνῷ διατρίβωσι, διὰ παντὸς δακρύοντας· ὅτ' ἂν δὲ ἐν ἀέρι λεπτῷ καὶ λειμῶνι καὶ πηγαῖς καὶ παραδείσοις ὀξυτέρους τε γινομένους καὶ ὑγιεινοτέρους; τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμός. ἂν μὲν γὰρ ἐν τῷ λειμῶνι τῶν πνευματικῶν βόσκηται λογίων, καθαρὸς ἔσται καὶ διαυγὴς καὶ ὀξυδερκῶν· ἂν δὲ εἰς τὸν καπνὸν τῶν βιωτικῶν ἀπίῃ πραγμάτων, δακρύσεται μυρία καὶ κλαύσεται, καὶ νῦν καὶ τότε. καὶ γὰρ καπνῷ ἔοικε τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. διὰ τοῦτο καί τις ἔλεγεν· ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὸ ὀλιγοχρόνιον [ἰδὼν] καὶ ἀνυπόστατον. ἐγὼ δὲ οὐκ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀραχνῶδες εἴποιμι ἂν δεῖν ἐκλαμβάνειν τὰ εἰρημένα· οὐδὲν γὰρ οὕτω λυπεῖ ψυχῆς ὀφθαλμὸν καὶ θολοῖ, ὡς ὁ τῶν βιωτικῶν φροντίδων ὄχλος, καὶ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἑσμός. ταῦτα γὰρ τοῦ καπνοῦ τούτου τὰ ξύλα. καὶ καθάπερ τὸ πῦρ, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς καὶ διαβρόχου τινὸς ἐπιλάβηται ὕλης, πολὺν ἀνάπτει τὸν καπνόν· οὕτω καὶ ἡ ἐπιθυμία ἡ σφόδρα αὕτη καὶ φλογώδης, ὅτ' ἂν ὑγρᾶς τινὸς καὶ διαλελυμένης ἐπιλάβηται ψυχῆς, πολὺν καὶ αὐτὴ τίκτει τὸν καπνόν. διὰ τοῦτο χρεία τῆς δρόσου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς αὔρας ἐκείνης, ἵνα τὸ πῦρ σβέσῃ, καὶ τὸν καπνὸν διαχέῃ, καὶ πτηνὸν ποιήσῃ ἡμῖν τὸν λογισμόν. οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τοσούτοις βαρυνομένους κακοῖς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι, ἀλλ' ἀγαπητὸν εὐζώνους ἡμᾶς ὄντας, δυνηθῆναι ταύτην τεμεῖν τὴν ὁδόν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως δυνατὸν, ἂν μὴ τοῦ πνεύματος λάβωμεν τὸ πτερόν· εἰ τοίνυν καὶ κούφης [ἡμῖν] διανοίας καὶ πνευματικῆς χάριτος δεῖ, ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ὅτ' ἂν μηδὲν τούτων ἀλλὰ καὶ τἀναντία πάντα ἐφελκώμεθα, καὶ βάρος σατανικὸν, πῶς δυνησόμεθα ἀναπτῆναι, τοσούτοις βάρεσι καθελκόμενοι.

Neq; enim terræ, q̃ ſemina priora corruperit,
curam adhibere delectabit agricolam: propter
quod obſecro, vt hæc q̃ ſeminata ſunt verſetis.
De tali n. ſtudio, taliq; cura ingens quoddam
animab' bonum, ac ſalutare conquiritur. Nam
& Deo placere poſſum' iſta curando, & ab in-
iurioſis obſcœniſq; ſermonibus & à conuiciis
munda ora ſeruabimus, dum ſpũalibus exer-
cemur eloquiis: & dæmonibus terrori eſſe po-
terimus, linguam noſtram talium armis mu-
A niendo verborum, & tunc maiorem Dei gra-
tiam valebimus promereri. Hinc enim mentis
veſtræ & acumen augetur, & lumen. Nam &
oculos, & os, & auditum propter ea poſuit in
nobis Deus, vt omnia ipſi membra ſeruirent:
vt quæ ipſius ſunt, audiamus: q̃ ipſius, loqua-
mur: quæ ipſius, ſemper operemur: eiq́; laudes
canamus aſſiduas, & gratias per cuncta referа-
mus, perq; hæc omnia conſcientiæ noſtræ ſe-
creta mundemus. Sicut n. corpus quod aëris
puritate perfruitur, ſanius fit: ſic ꝓfectò etiam
anima fit ſapientior, tali meditatione innutri-
B ta. Nónne vides etiam corporis oculos, cum in
fumo forte remorantur, lachrymas ſemper ef-
fundere: ſi verò potiantᷣ aëre purgato, & florẽ-
tibus pratis, & hortis virentib' & fontib' inter
amœna fluentib', & ſaniores eſſe, multóq; ma-
iore aciei fulgore rutilare? Talis profectò eſt &
mentis ocul'. Si n. in pratis ſpiritualis paſcatur
eloquij, erit totus ſine dubio purus ac lucidus,
& acutius cuncta perluſtrans: ſi verò in fumũ
ſecularium negociorũ fuerit ingreſſus, ad in-
numera prorſus mala lachrymabitᷣ ac flebit, &
in hoc quidem ſeculo, ſed multo amarius in fu-
C turo. Fumo n. ſunt humana negocia compa-
randa. Propterea & ille ait: *Defecerũt ſicut fumus dies mei.* Sed ille quidẽ de breuitate hoc, & fuga
quadẽ huius dixit ætatis. Ego verò non ad hoc
ſolum, verumetiam ad turbulentiã rerum pre-
ſentium dici poſſe iſtud accipio. Nihil enim ita
oculos animæ contriſtat ac turbat, vt ſeculariũ
turba curarum, & quaſi obvolitantia quædam
multiplicis cupiditatis examina. Hæc n. ſunt
iſtius fumi ligna. Nam ſicut ignis iſte commu-
nis vbi humidam corripit conſperſámq; mate-
D riam, plurimũ ſine dubio fumum ſuſcitat: ſic
etiã concupiſcentia vehemens illa prorſus ac
flammea, quando humentẽ alicuius ac paluſtrẽ
ſuccendit animam, multum in ea fumũ gignit
ac nutrit. Propter hoc etiam rore op' eſt ſancti
ſpirit', & potentis illi' auræ flatu, vt huiuſmodi
extinguat ignem, fumúmq; diſpergat, & cogi-
tationem noſtram expeditã reddat ac volucrẽ.
Non poteſt enim quis omnino, nõ poteſt tan-
tis prægrauatus, atq; in terram defixus malis,
ad cœlorũ euolare faſtigium. Et ideo ſtuden-
E dum nobis eſt, vt parati ſemper, & accincti iter
hoc conficere poſſimus: imò nec ſic quidem
poſſibile eſt, niſi alis ſpiritus ſubuehamur. Si
igitur mente leui & expedita, & ſpirituali opus
eſt gratia, vt excelſum illud valeam' aſcendere,
quum nihil horum, ſed & omnia quotidie ad-
uerſa contrahamus, & diabolico nos pondere
opprimim', quonam quæſo pacto ſurſum vo-
lare poterim', tam importabili onere depreſſi?

Vtilitas ſacrarum literarum.

Pſal. 101.

Etenim ſi quis in quibuſdam iuſtis ſtateris noſtros velit cogitatus ſiſtere, inter mille ſecularium ſermonum talenta, vix centum denarios ſpiritualium poterit inuenire verborum, imò nec decem quidem obolos. An verò non turpe maximéq; ridiculum ſit, res neceſſarias certáſque magna plerunq; parte, ſeruis quos habemus, demandare: ori verò quod proprium noſtrúmque poſſidemus, viliora quàm mancipiis nempe in vtilia quædam & ſuperuacua committere: vtinam verò ſuperuacua tantum, non etiam damnoſa & noxia, nihilque profutura? Nam ſi nobis vtilia eſſent quę loquimur, etiam Deo proculdubio verba noſtri oris placerent. Nunc verò quaſcúq; hoſtis antiquus ſuggerit, locutiones loquimur, tum quidem ridentes ipſi, tum verò in aliorum riſum faceta aliqua & vrbana dicentes: & nunc quidem maledicta iaculantes, & contumelias: nunc verò mentientes, iurantes, peierantes: & nunc quidem nolentes loq, nunc verò multiloqua vanitate deliros omnes deliráſq; ſuperantes, ea quæ ad nos omnino non pertinent, abſq; vlla in medium ratione proferimus. Quis enim veſtrûm, reſpondete. quæſo, q aſſiſtitis, vnum, ſi exigát, pſalmum poteſt memoriter ediſcere, aut ſcripturarum ſacrarum vllam aliam portionem? Nullus omnino eſt: nec tamen ſolùm iſtud eſt malum, ſed quoniam ad ſpiritualia deſides ac remiſſi, ad diabolica prompti, ignem ipſum ardore ſuperatis. Etenim ſi quis vos de theatralibus aliquid voluit interrogare canticis, & meretricios illos fractóſque modulos audire: multos qui illa etiã diligentiſſimè didicerint, poterit inuenire, & qui ea cum maxima etiam pronuntient voluptate. Sed eſt ne horum criminum tandẽ aliqua defenſio? Nõ ſum, inquit, ego monachus, vxorem habeo, & filios & curã domus gero. Hoc n. eſt, quod omnia quaſi vna quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem diuinarum ſcripturarum ad ſolos putatis monachos pertinere, cũ multò magis vobis quam illis ſit neceſſaria. Qui n. verſantur in medio, & vulnera quotidié accipiunt, magis indigent medicamine. Itaq; multo eſt grauius atq; deterius, rem ſuperfluam eſſe legem Dei putare, quam illam omnino non legere. Hæc n. verba ſunt, quæ de diabolica prſus meditatione pro-
Rom. 15. a
muntur. Non audis Paulũ loquentem: Quoniam ad correptionem noſtram hæc omnia ſcripta ſunt? Tu vero euangeliũ etiamſi illotis, vt ajunt manib. contrectare daretur, ne attingere quidem cupias: tantum abeſt, vt penitus penetrare iudices operæ precium: itaq; ſit vt ſurſum hodie deorſum omnia ferantur. Quòd ſi diſcere cupis quantus ex ſcripturis diuinis naſcat̃ profectus, temetipſum diligẽter examina: qualis quidem efficiaris cum pſalmos audis, qualis item cum diabolicam cantilenam: & quemadmodum quidem aſſici ſoleas cum in eccleſia ſteteris, quemadmodum verò ſi ſederis in theatro, & videbis quam ſit grande iſtius animæ, illiúſque diſcrimen licèt vna ſemper in
1. Cor. 15. d
te anima ſit: Idcircò enim Apoſtolus ait: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Itaque aſſiduè potentibus ſpiritus Dei carminibus egemus.

καὶ γὰρ εἴ τις ὥσπερ ἐν δικαίοις σταθμοῖς τοὺς λο-
γισμοὺς ἡμῶν στῆσαι ἐπιχειρήσειεν, ἐν μυρίοις τα-
λάντοις βιωτικῶν λόγων μόλις εὑρήσει δηνάρια
ἑκατὸν ῥημάτων πνευματικῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὀ-
βολοὺς δέκα· ἆρ' οὖν οὐκ αἰσχύνη καὶ γέλως ἔ-
σχατος, οἰκέτην μὲν ἔχοντας τὰ πλείονα εἰς [τὰ]
ἀναγκαῖα κεχρῆσθαι αὐτῷ πράγματα· στόμα δὲ
κεκτημένους, μὴ δὲ οἰκέτῃ ὁμοίως προσφέρεσθαι
τῷ μέλει τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλ' ἀντιστρόφως εἰς ἄχρη-
A στα καὶ παρέλκοντα [τὰ] πράγματα; καὶ εἴθε εἰς
παρέλκοντα μόνον· νῦν δὲ εἰς ἐναντία καὶ βλαβε-
ρὰ, καὶ εἰς οὐδὲν ἡμῖν χρήσιμα. Εἰ γὰρ ἦν ἡμῖν χρή-
σιμα ἃ ἐφθεγγόμεθα, καὶ τῷ θεῷ πάντως φίλα ἦν
τὰ λεγόμενα. νυνὶ δὲ ἅπερ ἂν ὁ διάβολος ὑπο-
βάλλῃ ταῦτα φθεγγόμεθα· νῦν μὲν γελῶντες,
νῦν δὲ ἀστεῖα λέγοντες· νῦν μὲν καταρώμενοι καὶ
ὑβρίζοντες, νῦν δὲ ὀμνύοντες καὶ ψευδόμενοι· καὶ
ἐπιορκοῦντες; . καὶ νῦν μὲν ἀποδυσπετοῦντες, νῦν
δὲ βαττολογοῦντες. [καὶ] γραϊδίων ληροῦντες
πλέον τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς πάντα εἰς μέσον φέρον-
B τες. Τίς γὰρ ὑμῶν εἰπέ μοι τῶν ἐνταῦθα ἑστηκό-
των, ψαλμὸν ἕνα ἀπαιτηθεὶς εἰπεῖν δυνήσαιτ' ἂν, ἢ
ἄλλο τι μέρος τῶν θείων γραφῶν; οὐκ ἔστιν οὐδείς.
καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὰ
πνευματικὰ ἀναπεπτωκότες, οὕτω πρὸς τὰ
σατανικὰ πυρὸς ἐστὲ σφοδρότεροι. καὶ γὰρ εἰ βου-
ληθείη τις ὑμᾶς ᾠδὰς ἐξετάσαι διαβολικὰς, καὶ
πορνικὰ, καὶ κατακεκλασμένα μέλη, πολλοὺς εὑ-
ρήσει μετὰ ἀκριβείας ταῦτα εἰδότας καὶ μετὰ πολ-
λῆς αὐτὰ ἀπαγγέλλοντας τῆς ἡδονῆς. ἀλλὰ τίς ἡ
C ἀπολογία τῶν ἐγκλημάτων; οὐκ εἰμὶ φησὶ τῶν
μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔχω καὶ παιδία,
καὶ οἰκίας ἐπιμελοῦμαι. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πάν-
τα ἐλυμήνατο· ὅτι ἐκείνοις μόνοις νομίζετε προσ-
ήκειν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, πολλῷ
πλέον ἐκείνων ὑμεῖς δεόμενοι. τοῖς γὰρ ἐν μέσῳ
στρεφομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τραύμα-
τα δεχομένοις, τούτοις μάλιστα δεῖ φαρμά-
κων. ὥστε τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν πολλῷ χεῖρον
τὸ καὶ περιττὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίζειν. ταῦ-
D τα γὰρ σατανικῆς μελέτης τὰ ῥήματα. οὐκ ἀ-
κούετε παύλου λέγοντος· ὅτι πρὸς νουθεσίαν
[ἡμῶν] ταῦτα πάντα ἐγράφη; σὺ δὲ ἂν μὲν
εὐαγγέλιον δέξασθαι δέῃ, χερσὶν ἀνίπτοις οὐκ
ἂν ἕλοιο τοῦτο ποιῆσαι· τὰ δὲ ἔνδον ἐγκείμενα·
οὐχ ἡγῇ σφόδρα ἀναγκαῖον εἶναι; διὰ τοῦτο
πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε. Εἰ γὰρ βούλει
μαθεῖν ὅσον τῶν γραφῶν τὸ κέρδος, ἐξέτασον
σαυτὸν, τίς μὲν γίνῃ ψαλμῶν ἀκούων, τίς δὲ σα-
τανικῆς ᾠδῆς; καὶ πῶς διάκεισαι ἐν ἐκκλησίᾳ
E διατρίβων, καὶ πῶς ἐν θεάτρῳ καθήμενος· καὶ
ὄψει πολὺ τὸ μέσον ταύτης κἀκείνης τῆς ψυχῆς,
καίτοι γε μιᾶς οὔσης. διὰ τοῦτο παῦλος ἔλεγε·
φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. διὰ τοῦτο συ-
νεχῶς ἡμῖν δεῖ τῶν ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐπῳδῶν.

Etenim

Digitized by Google

καὶ γὰρ τοῦτό ἐστιν, ᾧ τῶν ἀλόγων πλεονεκτοῦμεν,
ὡς τῶν γε ἄλλων ἕνεκεν καὶ σφόδρα αὐτῶν ἐλατ-
» τούμεθα. τοῦτό ἐστι τροφὴ ψυχῆς, τοῦτο κόσμος,
» τοῦτο ἀσφάλεια. ὥσπερ οὖν τὸ μὴ ἀκούειν λι-
» μὸς καὶ φθορά· δώσω γάρ φησιν αὐτοῖς οὐ λι-
μὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ
ἀκοῦσαι λόγον κυρίου· τί γένοιτ' ἂν οὖν ἀθλιώτε-
ρον, ὅτ' ἂν ὁ θεὸς [ὅπερ] ἐν τάξει κολάσεως ἀπειλῇ,
τοῦτο αὐτομάτως σὺ κατὰ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς ἕλ-
κῃς τὸ κακὸν, λιμόν τινα χαλεπὸν ἐπεισάγων τῇ
ψυχῇ, καὶ πάντων αὐτὴν ἀσθενεστέραν ποιῶν;
ἀπὸ γὰρ λόγων καὶ φθείρεσθαι καὶ σώζεσθαι πέ-
φυκεν. καὶ γὰρ εἰς ὀργὴν τοῦτο αὐτὴν ἐξάγει,
καὶ πραΰνει τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν. καὶ πρὸς ἐπι-
θυμίαν ἐξῆψε ῥῆμα αἰσχρὸν, καὶ εἰς σωφροσύνην
ἤγαγεν λόγος σεμνότητος γέμων. εἰ δὲ λόγος
ἁπλῶς τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, πῶς τῶν γρα-
φῶν καταφρονεῖς εἰπέ μοι; εἰ γὰρ παραίνεσις
τοσαῦτα δύναται, πολλῷ μᾶλλον ὅταν μετὰ
πνεύματος ὦσιν αἱ παραινέσεις; καὶ γὰρ πυ-
ρὸς μᾶλλον τὴν πεπωρωμένην μαλάττει ψυχὴν,
καὶ πρὸς ἅπαντα ἐπιτηδείαν κατασκευάζει τὰ
καλὰ λόγος ἀπὸ τῶν θείων ἐνηχούμενος γρα-
φῶν. Οὕτω καὶ κορινθίους πεφυσιωμένους λα-
βὼν ὁ παῦλος καὶ φλεγμαίνοντας, κατέστειλε
καὶ ἐπιεικεστέρους ἐποίησε. καὶ γὰρ ἐφ' οἷς αἰ-
σχύνεσθαι ἔδει καὶ ἐγκαλύπτεσθαι, ἐπὶ τούτοις
μέγα ἐφρόνουν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἐπιστολὴν ἐδέ-
ξαντο, ἄκουσον αὐτῶν τὴν μεταβολὴν, ἣν αὐτὸς
ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν, οὕτω λέγων·
αὐτὸ γὰρ [τοῦτο] τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς,
πόσην εἰργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν; ἀλλὰ ἀπο-
λογίαν· ἀλλὰ ἀγανάκτησιν· ἀλλὰ ζῆλον· ἀλλὰ
ἐκδίκησιν· οὕτω καὶ οἰκέτας, καὶ παῖδας, καὶ
γυναῖκας καὶ φίλους ῥυθμίζομεν, καὶ τοὺς ἐχ-
θροὺς φίλους ποιοῦμεν· Οὕτω καὶ οἱ μεγάλοι ἄν-
δρες [καὶ] τῷ θεῷ φίλοι [βελτίους] ἐγένοντο.
καὶ γὰρ ὁ δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ λό-
γων ἀπήλαυσε, τότε εἰς τὴν καλλίστην ἐκείνην
ἦλθε μετάνοιαν· καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ οὕτω γεγό-
νασιν [ὅπερ γεγόνασι,] καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπα-
σαν ἐπεσπάσαντο. καὶ τί τὸ κέρδος φησὶν, ὅτ'
ἂν ἀκούσῃ τις, καὶ μὴ ποιῇ τὰ λεγόμενα; οὐ
μικρὸν [μὲν] καὶ ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἔσται [τὸ]
κέρδος. καὶ γὰρ καταγνώσεται ἑαυτοῦ καὶ στε-
νάξει, καὶ ἥξει ποτὲ καὶ ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὰ λε-
γόμενα. ὁ δὲ μηδ' ὅτι ἥμαρτεν εἰδὼς, πότε
ἀποστήσεται τοῦ πλημμελεῖν; πότε καταγνώ-
σεται ἑαυτοῦ, μὴ τοίνυν καταφρονῶμεν τῆς ἀ-
κροάσεως τῶν θείων γραφῶν· σατανικῆς γὰρ
ταῦτα διανοίας, [καὶ] οὐκ ἀφιείσης τὸν θησαυρὸν
ἰδεῖν, ἵνα μὴ τὸν πλοῦτον κερδήσωμεν. διὰ τοῦτο
οὐδὲν εἶναί φησι τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων νόμων,
ἵνα μὴ τὴν πρᾶξιν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως ἴδῃ προσ-
γινομένην ἡμῖν. Εἰδότες τοίνυν τὴν πονηρὰν [ταύτην]
αὐτοῦ τέχνην, πάντοθεν ἑαυτοὺς ἀποτειχίζωμεν·
ἵνα

Etenim iſtud eſt quo irrationalibus pręſtamus
animantibus, cum certè inferiores ſimus in
cæteris. Hoc eſt enim nutrimentum animæ,
hoc ornamentum, hoc ſecuritas: vt è regionę,
Dei non audire verbum, fames atque interne-
cies. Dabo inquit, eis, non famē panis, neq; , *Amos. 8. d*
ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Dei.
Quid igitur infœlicius eſſe poſſit, quam vt
quod Deus in pœnam minatur, hoc tu iam
ſponte in caput tuum attrahens corroges ma-
A lum, inferens animæ tuæ ſæuiſſimam famen,
atque peſtiferam, per quam miſeriorem illam
cunctis omnino rebus efficias? Verbis enim
nunc ſanari illa ſolet, nunc corrumpi. Nam
& ſæpe in iram ſermone ſuccenditur, & ab ipſo
incendio alio rurſus ſermone reſtinguitur: &
ad concupiſcentiam ſermo illam obſcœnus
inflammat, & ad pudicitiam verbum honeſta-
tis reducit. Si autem hoc facit ſermo iſte com-
munis, reſponde, quare tu ſcripturarum elo-
quia contemnas? Nam ſi admonitio ſola tan-
tum valet, quantò magis ſi etiam per Spiritus
B ſancti gratiam ipſa admonitio proferatur? Ex
ſcripturis namq; diuinis ſermo prolatus, ipſo
igne vehementius animam audientis accen-
dit, atq; in omnium illam præparat vſum bo-
norum. Sic etiam Paulus Corinthios, quos
inflatos eſſe cognouerat, ac tumentes, caſtiga-
tione ſermonis reddidit mitiores. De quibus
enim erubeſcere, ſeq; occultare potius debue-
rant, ob ea ipſa ſuperbum quiddam ſubliméq;
ſapiebant: ſed poſtquā Pauli epiſtolam ſuſce-
perunt, audi quanta illorum ſit facta mutatio,
C de qua ipſe certè illis teſtimonium reddit ma-
giſter: Hoc ipſum, inquit, ſecundum Deum *2. Cor. 7. c*
contriſtari vos, quantam in vobis effecit ſolici-
tudinem, imò defenſionem, imò indignatio-
nem, imò timorem, imò deſiderium, imò ęmu-
lationem, imò vindictam. Ita ergò & ſeruos,
& filios, & coniuges moderemur, & amicos:
ita & de inimicis quoque amicos facere cure-
mus. Sic etiam illi magni viri Deoq; e chari,
facti ſunt profectò meliores. Nam & Dauid *2. Reg. 12. d*
poſt peccatum, quoniam ſermonem audiuit
Dei, ad ſalutarem illam pœnitentiam conuo-
D lauit. Et apoſtoli eodem pacto facti ſunt tales
quales eos fuiſſe miramur: eodem pacto vni-
uerſum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais,
lucri eſt, quando quis audit, & non accedit ad
implenda, quæ dicta ſunt? non paruus eſt etiam
ex ipſo profectus auditu. Nam qui audit, & ſe-
metipſum reprehendet ſæpe & altius ingemiſ-
cet, & eo quandoque perueniet, vt ſtudeat et-
iam implere quod didicit. Qui vero nec quod
peccauit, intelligit, quando à peccatis recedet?
quādo ſe ipſe culpabit? quando etiā emendare
conabitur? Non igitur contemnamus ſcriptu-
E ras audire diuinas. Hæc enim diabolicę inſpi-
rationis ſunt non ſuſtinentis nos aſpicere the-
ſaurum ne diuitias acquiramus. Propterea ille
ſuadet, nihil omnino eſſe cōmodi diuinas au-
dire leges, ne quādo ex auditu ſequi etiā videat
actionē. Deprehendentes itaq; hanc illius artē
malignā, vndiq; nos muro ſcientię muniamus,

Digitized by Google

vt ſpiritualibus circumſtipati armis, & ipſi permaneamus intacti, & caput deijciam⁹ inimici: ſicq; victoriæ inſignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorum, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum patre, & ſancto Spiritu, in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA EX CAPITE I.

A *Liber generationis Ieſu Chriſti filij David, filij Abraham, &c.*

ECCE iam tertia diſputatio vertitur, & nec dũ à nobis ſunt euangelij abſoluta principia. Nõ fruſtra ergo prędiximus quoniam huiuſmodi intellectuum natura multa continet profunda. Agè verò hodie ſequentia diſſeramus. Quid ergo nunc in quæſtione verſatur? Cuius videlicet rei gratia Ioſeph in generationũ catalogo ponatur, quum ad natiuitatem nihil
B conferat: & vnam quidem cauſam iam recenſuimus, neceſſe verò & alteram magis arcanam illa priore magiſq; abditam, edocere. Sed quæ ea eſt? Noluit euangeliſta recenti adhuc tempore noui illius admirandiq; partus Iudæis eſſe manifeſtum q̃ Chriſtus nat⁹ fuiſſet ex virgine. Sed nemo quaſi de inuſitata expoſitione turbetur. Neque n. proprius noſter hic ſermo eſt, ſed à nobis de patrum atq; inſignium virorum traditione ſuſceptus. Si n. ipſe dominus multa inprimis obumbrauit atque operuit, filium ſe
C hominis vocans: nec illam quam cum patre poſſidet æqualitatem, vbiq; nobis ad liquidum reuelauit: quid miraris ſi hoc quóque interim texit, magnum quiddam atq; mirabile diſpenſando? Et quidnam hoc eſt mirabile, inquies? Vt ſcilicet & ſaluarẽ virgo & maligna ſuſpicio pelleretur. Si n. ab initio Iudęi iſta audiſſent, lapidaſſent virginẽ indignè ꝓpter eam famã tractantes, & adulterij illã crimine condẽnaſſent. Qui n. etiã illis operibus, quorũ ſæpè in veteri teſtamẽto exẽpla præceſſerant manifeſta impu-
D dentia repugnabant, nũc dęmonia eiicientem, dęmoniũ habere dicentes: nunc in ſabbato ſigna facientẽ quaſi Dei aduerſariũ iudicantes: cùm certe liquidò cõſtare ſabbatũ ſine crimine frequenter ſolutũ: quid illi hoc audito dicere, q̃ facere aliquãdo dubitaſſent, cùm vtiq; omni occaſione, quãquã nullã ille prębuiſſet, ad hui⁹ calumniã abuterent̃? Si n. etiam poſt tot ſigna adhuc illũ Ioſeph filiũ nuncupabãt, quomodo ante ſigna natũ ex virgine credidiſſet? ꝓpterea igit̃ Ioſeph in generationib⁹ ponit̃, virginémq; ducit. Nam ſi iſte quoq; vir certè admirand⁹ &
E iuſtus multis reb⁹ indiguit, vt quod factũ erat, verũ eſſe ſuſpiceret, admonitus ab angelo, admonitus reuelationib⁹ ſomniorũ, & prophetico teſtimonio cõfirmatus: quando illi praui animo, & corrupti, tamq; hoſtiliter Chriſto repugnantes, hanc opinionem probaſſent? Valde enim ipſos perturbaſſet res inſolens & noua, & q̃ nunquã tale quicquã vel fando accepiſſent temporib⁹ maiorum ſuorũ accidiſſe.

Nam

Ioan. 8.f
Mat. 12.A
& Ioan. 7.c

ἵνα τοῖς ὅπλοις τούτοις φραξάμενοι, αὐτοί τε ἀνάλωτοι μένωμεν, καὶ τὴν ἐκείνου βάλωμεν κεφαλὴν, καὶ οὕτω λαμπρὰ [τὰ] νικητήρια ἀναδησάμενοι τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων] ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ΄.

«βίβλος γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ δαβὶδ
«υἱοῦ ἀβραάμ;

ΙΔΟΥ τρίτη διάλεξις καὶ τῶν ἐν προοιμίοις οὐδέπω διελυσάμεθα. οὐκ ἄρα μάτην ἔλεγον, ὅτι πολὺ τὸ βάθος ἔχει τῶν νοημάτων τούτων ἡ φύσις. φέρε δὴ τὰ λειπόμενα σήμερον εἴπωμεν. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ ζητούμενον νῦν; τίνος ἕνεκεν [ὁ] ἰω-
B σὴφ γενεαλογεῖται, οὐδὲν πρὸς τὴν γέννησιν συντελῶν; καὶ μίαν μὲν αἰτίαν εἰρήκαμεν ἤδη· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὴν ἑτέραν εἰπεῖν τὴν μυστικωτέραν [καὶ ἀπορρητοτέραν] ἐκείνης. τίς οὖν ἐστιν αὕτη; οὐκ ἐβούλετο τοῖς ἰουδαίοις εἶναι δῆλον παρ' αὐτὸν τὸν τῶν ὠδίνων καιρὸν, ὅτι ἐκ παρθένου γεγέννηται ὁ χριστός. ἀλλὰ μὴ θορυβεῖσθε πρὸς τὸ παράδοξον τοῦ λεγομένου. οὐ [δὲ] γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ πατέρων ἡμετέρων θαυμαστῶν καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν. εἰ γὰρ πολλὰ συνεσκίασεν ἐξ ἀρχῆς υἱὸν ἀνθρώπου καλῶν ἑ-
C αυτὸν, καὶ οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητα πανταχοῦ σαφῶς ἡμῖν ἐξεκάλυψε. τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῦτο συνεσκίασε τέως, θαυμαστόν τι καὶ μέγα οἰκονομῶν; καὶ ποῖον θαυμαστόν φησι; τὸ διασωθῆναι τὴν παρθένον, καὶ ὑποψίας ἀπαλλαγῆναι πονηρᾶς. εἰ γὰρ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς τοῖς ἰουδαίοις γέγονε κατάδηλον, ἂν κατέλευσαν τὴν παρθένον κακουργοῦντες τῷ λεγομένῳ, καὶ μοιχείας αὐτὴν ἔκριναν ἄν. εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὧν πολλάκις καὶ ὑποδείγματα εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ, φανερῶς ἀνεσχύντουν. καὶ γὰρ
D ἐπειδὴ δαίμονας ἐξέβαλε, δαιμονῶντα ἐκάλουν, καὶ ἐπειδὴ ἐν σαββάτῳ ἐθεράπευσεν, ἀντίθεον εἶναι ἐνόμιζον, καίτοιγε πολλάκις καὶ πρότερον ἐλύθη τὸ σάββατον· τί οὐκ ἂν εἶπον τούτου λεχθέντος; καὶ γὰρ εἶχον πάντα τὸν πρὸ τούτου συναγωνιζόμενον αὐτοῖς καιρὸν, οὐδέποτε τι τοιοῦτον ἐνεγκόντα. εἰ γὰρ μετὰ τοσαῦτα σημεῖα ἔτι αὐτὸν τοῦ ἰωσὴφ ἐκάλουν [υἱόν,] πῶς ἂν πρὸ τῶν σημείων ἐπίστευσαν ὅτι [καὶ] ἐκ παρθένου ἦν; διὰ δὴ τοῦτο καὶ γενεαλογεῖται, καὶ μνηστεύεται τὴν παρθένον. ὅπου γὰρ ὁ ἰωσὴφ καὶ
E δίκαιος ὢν καὶ θαυμαστὸς ἀνὴρ πολλῶν ἐδεήθη ὥστε δέξασθαι τὸ γεγενημένον, καὶ ἀγγέλου, καὶ τῆς δι' ὀνειράτων ὄψεως, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν προφητῶν μαρτυρίας, πῶς ἂν οἱ ἰουδαῖοι καὶ σκαιοὶ ὄντες καὶ διεφθαρμένοι, καὶ πολεμίως οὕτω πρὸς αὐτὸν ἔχοντες, ταύτην ἂν παρεδέξαντο τὴν ὑπόνοιαν; σφόδρα γὰρ αὐτοὺς ἔμελλε θορυβεῖν τὸ ξένον καὶ καινὸν, καὶ τὸ μηδέποτε τι τοιοῦτον μηδὲ ἀκοῇ παραδέξασθαι ἐπὶ τῶν προγόνων συμβεβηκός.

ὁ μὲν

Digitized by Google

ὁ μὲν γὰρ ἅπαξ πεισθεὶς ὅτι τοῦ θεοῦ υἱός ἐστιν, οὐδὲ περὶ τούτου λοιπὸν ἀμφισβητεῖν εἶχεν· ὁ δὲ καὶ πλάνον καὶ ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι νομίζων, πῶς οὐκ ἂν ἀπὸ τούτου [καὶ] ἐσκανδαλίσθη μειζόνως, καὶ πρὸς ἐκείνην ὡδηγήθη τὴν ὑπόνοιαν; διὰ τοῦτο οὐδὲ [οἱ] ἀπόστολοι παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως τοῦτο λέγουσιν· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῆς ἀναστάσεως πολλὰ διαλέγονται καὶ πολλάκις, ἐπειδὴ ταύτης ὑποδείγματα ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα. ὅτι δὲ ἐκ παρθένου γέγονεν, οὐ συνεχῶς λέγουσιν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἡ μήτηρ ἐξενεγκεῖν τοῦτ' ἐτόλμησεν. ὅρα γοῦν καὶ πρὸς αὐτὸν τί φησιν; [ἡ παρθένος] ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ἐζητοῦμέν σε. εἰ γὰρ τοῦτ' ὑπωπτεύθη, οὐδ' ἂν τοῦ δαβὶδ λοιπὸν ἐνομίσθη εἶναι υἱός. τούτου δὲ μὴ νομισθέντος, πολλὰ ἂν ἐτέχθη καὶ ἕτερα κακά. διὰ τοῦτο οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ταῦτα λέγουσιν· ἀλλὰ τῇ μαρίᾳ μόνῃ καὶ τῷ ἰωσὴφ [διεσάφησαν·] τοῖς δὲ ποιμέσιν εὐαγγελιζόμενοι τὸ γεγενημένον, οὐκέτι τοῦτο προσέθηκαν. Τίνος δὲ ἕνεκεν μνησθεὶς τοῦ ἀβραάμ, καὶ εἰπών, [ὅτι] ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ οὐ μνημονεύσας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι [δὲ] εἰς τὸν ἰακὼβ ἦλθε, καὶ τοῦ ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν τούτου μέμνηται; τινὲς μὲν οὖν φασί, διὰ τὸ δύστροπον τοῦ ἠσαῦ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν προτέρων. ἐγὼ δέ, οὐκ ἂν τοῦτο φαίην. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, πῶς μικρὸν ὕστερον τοιούτων μέμνηται γυναικῶν; ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων ἐνταῦθα ἡ δόξα αὐτοῦ φαίνεται· οὐκ ἀπὸ τοῦ μεγάλους ἔχειν προγόνους, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μικροὺς καὶ εὐτελεῖς. τῷ γὰρ ὑψηλῷ δόξα πολλή, τὸ δυνηθῆναι ταπεινωθῆναι σφοδρῶς. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐμνημόνευσεν; ἐπειδὴ κοινὸν οὐδὲν εἶχον [ἐκεῖνοι] πρὸς τὸ τῶν ἰσραηλιτῶν γένος, σαρακηνοὶ καὶ ἰσμαηλῖται καὶ ἀράβιοι, καὶ ὅσοι γεγόνασιν ἐκ τῶν προγόνων ἐκείνων. διὰ [δὴ] τοῦτο ἐκείνους μὲν ἐσίγησεν, ἐπείγεται δὲ πρὸς τοὺς αὐτοῦ προγόνους, καὶ τοῦ δήμου τοῦ ἰουδαϊκοῦ. διό φησιν. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἐντεῦθεν γὰρ τὸ τῶν ἰουδαίων λοιπὸν χαρακτηρίζεται γένος. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ. τί ποιεῖς [ὦ] ἄνθρωπε, ἱστορίας ἡμᾶς ἀναμιμνήσκων, παράνομον μῖξιν ἐχούσης; καὶ τί τοῦτο φησίν; εἰ μὲν γὰρ ἀνθρώπου κατελέγομεν γένος ψιλοῦ, εἰκότως ἂν ταῦτά τις ἐσίγησεν· εἰ δὲ θεοῦ σαρκωθέντος, οὐ μόνον οὐ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκπομπεύειν αὐτὰ χρή, δεικνύντας αὐτοῦ τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν δύναμιν. διὰ γὰρ τοῦτο ἦλθεν, οὐχ ἵνα φύγῃ τὰ ὀνείδη τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἵνα αὐτὰ ἀνέλῃ· ὥσπερ οὖν οὐκ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐσταυρώθη μᾶλλον θαυμάζεται, καίτοι ἐπονείδιστον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅσῳ ἐπονείδιστον, τοσούτῳ φιλάνθρωπον αὐτὸν δείκνυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γεννήσεως ἐστὶν εἰπεῖν, οὐκ ἐπειδὴ σάρκα ἀνέλαβε καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο θαυμάζειν αὐτὸν δίκαιον μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοιούτους συγγενεῖς κατηξίωσεν ἔχειν, οὐδαμοῦ τὰ ἡμέτερα ἐπαισχυνόμενος κακά. καὶ τοῦτο

Nam ille quidem qui eũ Dei filium ſemel credidiſſet, nihil de hoc poſſit ambigere: qui verò ſeductorem illum deóq; putaret eſſe cõtrarium, quomodo non ex hoc ſcandalizaretur magis, atq; ad ſuſpicionem illam turpiſſimam duceretur? Propterea & apoſtoli inter initia euangelij prædicandi, non continuò iſtud annunciant, ſed fidem reſurrectionis præcipue inculcant, cuius iam in prioribus præceſſerant exempla temporib. etſi non per omnia fuiſſe
A doceantur ęqualia: ꝙ verò natus ſit ex virgine, parumper occultant, ſed nec ipſa quidem hoc mater temerè eſt auſa proferre. Itaq; conſidera quid etiam ad ipſum loquatur: *Ecce*, inquit, *ego & pater tuus quærebamus te.* Cæterùm ſi hæc paſſim fuiſſet opinio vulgata, nequaquã illum Dauid filium crediſſent: ꝙ ſi non putaretur, mala etiam hinc plurima naſcerentur. Idcirco iſtud ne angeli quidẽ, niſi ipſi Ioſeph tantummodo loquũtur & Mariæ, euangelizãtes verò paſtoribus, cùm dñm eſſe natum palàm nuncient, quo tamen ſit natus modo, prorſus oc- Luc. 2. g
B cultant. Cuius verò rei gratia cùm meminiſſet Abrahæ, atq; dixiſſet, quia genuerit Iſaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curaſſet, ad Iacob veniens, non ſolùm Iudam, ſed etiam fratres eius annumerat? Quidam ſanè propter malignitatem morũ Eſau & aliorum priorum id factum eſſe voluerunt: ego verò iſtud omnino non dixerim. Si enim hoc obſeruandum putauit, qua ratione paulò pòſt taliũ meminit fœminarum? Hic n. à contrario refulget dignitas Chriſti: non quia magnos pro-
C genitores habeat, ac potentes, ſed quia potius exiguos, ac viles. Sublimiũ quippe illa maxima gloria eſt, humiliari ſponte ſubmiſſius. Qua ergo de cauſa non meminit cæterorum? quia ſcilicet nihil habebant cum Iſraëlitarũ genere commune, Saraceni & Hiſmaëlitæ, & Arabes, & quotquot ſunt ex illorũ patribus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: feſtinat vero ad eos, ex quibus naſcitur Chriſtus, & vnde propagatur populus Iudæorum. Propter quod ait: *Iacob autẽ genuit Iudam, & fratres eius.* Hic iam Iudæorum deſignatur genus. *Iudas*
D *autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Quid agis ô homo? quid nobis talis recordationem infers hiſtoriæ, qua adulterium turpe continetur? quid hoc verò rei eſt? quia ſi nudi tantummodo hominis deſcriberetur genus, meritò hæc reticuiſſet. Quia verò de incarnati myſterio ſcribimus Dei, non modo nõ tacere iſta, verum oſtentare debemus; ita ſubiicientes oculis tam curam q̃ pro nobis gerit, quàm potentiam. Venit n. non vt noſtra fugeret opprobria, ſed vt ea potius extingueret. Sicut n. admirabilis magis iudicatur, non quia mor-
E tuus tantùm, verumetiam quia crucifixus eſt: quanquam eſt certè res iſta per ſe exprobratione pleniſſima: ſed quantò magis exprobrabile iſtud eſt, tanto magis illum oſtendit de miſericordia glorioſum: Sic etiam in generatione illius dici poteſt, ꝙ non ſolùm, quia ſuſcepit carnẽ, & homo factꝰ eſt, admiratione ſit dignꝰ: ſed quia etiã tales ꝓgenitores habere dignatus eſt, nihil ob noſtra mala erubeſcens. Idq;

Digitized by Google

Idq; ex ipſis naſcendi primordiis oſtendit, q̃ nil hũc pudeat omnino eorũ q̃ noſtra ſunt: per iſta ꝓculdubio docens, vt nos quoq; nunquã erubeſcamus de vitiis parentũ: ſed vnum quæram' illud, nempe virtutẽ: nam qui illam fuerit conſecut', etiam ſi alienigenã habeat matrẽ, etiam ſi fornicatione pollutam, vel quolibet eiuſmodi dedecore ſordidatã, nihil tamen de eius aut vilitate fuſcabitur, aut crimine polluet. Quòd ſi fornicatorẽ ipſum ad meliora cõuerſum, nequaquã prior vita commaculat: multò magis è meretrice natus, & adultera, ſi propria virtute decoretur, parentũ ſuorum non decoloratur opprobriis. Neq; vero, vt tantũmodo nos doceret hoc fecit, ſed etiam vt reprimeret Iudæorum tumorẽ. Quia.n. illius nobilitatis, quæ ad animã pertinet, inſignia negligebant, nimiũq; inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentũ defenſionẽ ſuorum rati eſſe vitiorũ: idcirco in ipſo euãgelij principio docet, non alienis, ſed propriis eſſe gloriandũ virtutibus. Simul etiã illud agit, vt oſtendat omnes, ipſos quoq; ꝓgenitores eorũ ſubditos eſſe peccatis. Siquidẽ patriarcha eorum ipſe ille, à quo nomen accipiunt, non exiguũ aliquod legitur admiſiſſe delictũ. Vrget enim Thamar fornicationẽ eius accuſans. Dauid quoq; Salomonẽ ex muliere, q̃ illi fuerat adulterio iuncta, ſuſcepit. Quòd ſi a magnis illis cuſtodita lex non eſt, multò potius à minoribus. Si ergo non eſt impleta lex, omnes vtiq; peccauerunt, & neceſſaria facta eſt Chriſti pręſentia. Propterea igitur & duodecim patriarcharũ intulit mentionem, vt hinc quóq; humiliaret immodicã de progenitorũ nobilitate iactantiã. Multi enim eorũ ex ancillis matribus nati ſunt, nec tamen differentia parentum fecit differentiã filiorum. Siquidẽ illi omnes ſimiliter & patriarchæ, & tribuum principes extiterunt: priuilegium enim eccleſiæ iſta iã deſignabat æqualitas. Hęc quippe noſtræ nobilitatis eſt ꝓrogatiua, cuius olim figura præceſſerat, vt ſiue ſeruus ſit aliquis, ſiue nobilis, nihil huic plus minúſve accedat. Sola enim hic requiritur voluntas, mentiſq; generoſitas. Supra hæc verò quæ diximus, etiã aliud quiddã eſt, propter q̃ ipſam cõmemorauit hiſtoriam. Siquidem non ocioſè ad Phares addidit, & Zaram. Erat enim abundans, atq; omnino ſuperfluum, commemorato Phares, per quem Chriſti erat decurſura generatio, Zaræ quóque facere mentionem. Qua igitur illum ratione memorauit? Paritura iſtos cùm eſſet Thamar, iamque partuum dolores adeſſent, prior Zara emiſit manum ex vtero. Tunc obſtetrix hoc videns, quò primogenitus notus eſſet, cocco eius alligauit manum, quam ille vinctam retraxit. Quo toto iam intra aluum recepto, proceſſit Phares, & tum demum Zara. Quos cùm obſtetrix natos videret, dixit ad Phares: *Quare propter te inciſa eſt ſepes?* Vidiſtine ſignatiſſimam myſteriorum figuram? Non enim incaſſum hæc tanto antè ſcripta ſunt, ſed neque ſacra dignum fuiſſet hiſtoria dicere, quid obſtetrix fuiſſet loquuta:

Gen. 38. g

καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῆς γεννήσεως ἐκήρυξε τῶν προοιμίων, ὅτι οὐδὲν ἐπαισχύνεται τῶν ἡμετέρων, παιδεύων καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν, τὴν ἀρετήν. ὁ γὰρ τοιοῦτος, κἂν ἀλλόφυλον ἔχῃ πρόγονον, κἂν πεπορνευμένην [μητέρα,] κἂν ὁτιοῦν ἑτέραν οὖσαν, οὐδὲν παραβλαβῆναι δυνήσεται. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν πόρνον μεταβληθέντα οὐδὲν ὁ πρότερος αἰσχύνει βίος· A πολλῷ μᾶλλον τὸν ἐκ πόρνης καὶ μοιχαλίδος ἐνάρετον ὄντα οὐδὲν ἡ τῶν προγόνων κακία καταισχῦναι δυνήσεται; οὐχ ἡμᾶς δὲ μόνον ταῦτα παιδεύων ἐποίει· ἀλλὰ καὶ ἰουδαίων καταστέλλων τὸ φύσημα. ἐπειδὴ γὰρ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς ἀμελοῦντες ἐκεῖνοι, τὸν ἀβραὰμ ἄνω καὶ κάτω περιέφερον, νομίζοντες ἔχειν ἀπολογίαν τὴν τῶν προγόνων ἀρετήν, δείκνυσιν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων, ὅτι οὐκ ἐπὶ τούτοις αὐχεῖν δεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι. μετὰ B τοῦτο καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ δεῖξαι πάντας ὑπευθύνους ἁμαρτήμασιν ὄντας, καὶ τοὺς προγόνους αὐτούς. ὁ γοῦν πατριάρχης αὐτῶν καὶ ὁμώνυμος, οὐ μικρὸν φαίνεται ἡμαρτηκώς. καὶ γὰρ ἐφέστηκεν ἡ θάμαρ κατηγοροῦσα αὐτοῦ τὴν πορνείαν· καὶ ὁ δαβὶδ δὲ ἀπὸ τῆς μοιχευθείσης γυναικὸς τὸν σολομῶνα ἐκτήσατο. εἰ δὲ ὑπὸ τῶν μεγάλων ὁ νόμος οὐκ ἐπληρώθη, πολλῷ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων; εἰ δὲ οὐκ ἐπληρώθη, πάντες ἥμαρτον, καὶ ἀναγκαία γέγονεν ἡ τοῦ χριστοῦ C παρουσία. διὰ τοῦτο καὶ τῶν δώδεκα πατριαρχῶν ἐμνημόνευσε, κἀντεῦθεν πάλιν τὸ ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων εὐγενείᾳ φύσημα καθαιρῶν. καὶ γὰρ πολλοὶ τούτων ἀπὸ δουλίδων ἦσαν τεχθέντες γυναικῶν· ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν γονέων διαφορὰ, διαφορὰν τοῖς τεχθεῖσιν οὐκ ἐποίησε. πάντες γὰρ ὁμοίως ἦσαν καὶ πατριάρχαι καὶ φύλαρχοι. τοῦτο γὰρ τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ τὸ προτέρημα· αὕτη τῆς παρ' ἡμῖν εὐγενείας ἡ προεδρία, ἄνωθεν τὸν τύπον λαμβάνουσα. ὥστε κἂν D δοῦλος ᾖς, κἂν ἐλεύθερος, οὐδέν σοι πλέον, οὐδὲν ἔλαττον ἐντεῦθεν γίνεται, ἀλλ' ἕν ἐστι τὸ ζητούμενον, ἡ γνώμη καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τρόπος. ἔστι δὲ καὶ μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ ἕτερον, διὸ καὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἐμνημόνευσεν. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσέρριπται τῷ φαρὲς ὁ ζαρά. καὶ γὰρ παρέλκον ἦν καὶ περιττὸν τοῦ φαρὲς μεμνημένον ἀπὸ τούτου τὸν χριστὸν ὃν ἔμελλε γενεαλογεῖν καὶ τοῦ ζαρὰ μνησθῆναι πάλιν. Τίνος οὖν [ἕνεκεν] ἐμνήσθη; ἡνίκα ἔμελλεν αὐτοὺς τίκτειν ἡ θάμαρ, τῶν ὠδίνων παραγενομένων, E ἐξένεγκε πρῶτον ὁ ζαρὰ τὴν χεῖρα· εἶτα ἡ μαῖα θεασαμένη τοῦτο, ὥστε γνώριμον εἶναι τὸν πρῶτον, κοκκίνῳ τὴν χεῖρα ἔδησεν· ὡς δὲ ἐδέθη, συνέστειλε τὸ παιδίον τὴν χεῖρα, καὶ συστείλαντος ἐκείνου προῆλθεν ὁ φαρὲς καὶ τότε ὁ ζαρά. Ταῦτα ἰδοῦσα ἡ μαῖα φησί· " Τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; " εἶδες μυστηρίων αἰνίγματα; οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα ἡμῖν ἀναγέγραπται· οὐδὲ γὰρ ἱστορίας ἄξιον ἦν τὸ μαθεῖν, τί ποτε ἐφθέγξατο ἡ μαῖα·

οὐδὲ

οὐδὲ διηγήσεως τὸ γνῶναι, ὅτι τὴν χεῖρα προή-
κατο πρῶτος ὁ δεύτερος ἐξελθών. Τί οὖν ἐστι
τὸ αἴνιγμα; πρῶτον ἀπὸ τῆς προσηγορίας τοῦ
» παιδίου μανθάνομεν τὸ ζητούμενον. τὸ γὰρ φα-
ρὲς, διαίρεσίς ἐστι καὶ διακοπή. ἔπειτα ἀπ' αὐτοῦ
τοῦ συμβάντος. οὐδὲ γὰρ φυσικῆς ἀκολουθίας
ἦν, τὴν χεῖρα ἐκβαλλόντα συστεῖλαι πάλιν δεθεῖ-
σαν. οὐδὲ γὰρ κινήσεως ἦν λογικῆς ταῦτα, ἀλλ'
ἀπὸ φυσικῆς γέγονεν ἀκολουθίας. προεκπε-
A σούσης μὲν γὰρ τῆς χειρὸς ἕτερον προεξελθεῖν, ἴ-
σως φυσικόν· τὸ δὲ συστεῖλαι ταύτην, καὶ ἑτέ-
ρῳ δοῦναι πάροδον, οὐκ ἔτι κατὰ τὸν τῶν τικτο-
μένων νόμον ἦν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ χάρις παρῆν
τοῖς παιδίοις ταῦτα οἰκονομοῦσα, καὶ εἰκόνα ἡ-
μῖν τινὰ τῶν μελλόντων ὑπογράφουσα δι' αὐ-
τῶν. Τί οὖν φασί τινες τῶν ταῦτα ἀκριβῶς ἐξη-
τακότων; ὅτι τῶν δύο λαῶν τύπος ἐστὶ ταῦτα τὰ
παιδία. εἶτα ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦ δευτέρου λαοῦ ἡ
πολιτεία προεξέλαμψε [διὰ] τῆς τοῦ προτέρου
B γεννήσεως, τὴν χεῖρα ἐκτεινομένην ἔχον τὸ παι-
δίον, οὐχ ὁλόκληρον ἑαυτὸ δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ
αὐτὴν συστέλλει πάλιν· καὶ μετὰ τὸ ὁλόκληρον
ἐξολισθῆσαι τὸν ἀδελφὸν, τότε καὶ αὐτὸς ὅλος
φαίνεται. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν λαῶν ἀμφοτέρων γέγο-
νε. τῆς γὰρ πολιτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐν τοῖς
κατὰ τὸν ἀβραὰμ χρόνοις φανείσης, εἶτα ἐν τῷ
μέσῳ συσταλείσης, ἦλθεν ὁ ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ ἡ
νομικὴ πολιτεία, καὶ τότε ὁλόκληρος ὁ νέος ἐ-
φάνη λαὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ νόμων. διὸ καὶ ἡ μαῖα
» φησίν· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; ὅτι τὴν
C ἐλευθερίαν τῆς πολιτείας ἐπεισελθὼν ὁ νόμος
διέκοψε. καὶ γὰρ φραγμὸν ἀεὶ τὸν νόμον ἡ γρα-
φὴ καλεῖν εἴωθεν. ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης [δα-
βὶδ] φησί· Καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς. καὶ
» τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν
» ὁδόν· καὶ [ὁ ἠσαΐας, καὶ] φραγμὸν αὐτῇ πε-
» ριέθηκα· καὶ ὁ παῦλος, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ
» φραγμοῦ λύσας. ἄλλοι δὲ τὸ, τί διεκόπη διὰ σὲ
» φραγμός; ἐπὶ τοῦ νέου φασὶν εἰρῆσθαι λαοῦ. οὗ-
» τος γὰρ παραγινόμενος τὸν νόμον κατέλυσεν.
D Ὁρᾷς ὡς οὐκ ὀλίγων οὐδὲ μικρῶν ἕνεκεν ἐμνημό-
νευσε τῆς κατὰ τὸν ἰούδαν ἱστορίας ἁπάσης; διὰ
τοῦτο καὶ τῆς ῥοὺθ καὶ τῆς ῥαὰβ [καὶ τῆς θάμαρ]
μέμνηται, τῆς μὲν ἀλλοφύλου, τῆς δὲ πόρνης [οὔ-
σης,] ἵνα μάθῃς ὅτι πάντα ἦλθε καταλύσων τὰ
ἡμέτερα. ὡς ἰατρὸς, οὐχ ὡς δικαστὴς παραγέ-
γονεν. ὥσπερ οὖν πόρνας ἔλαβον γυναῖκας οὗτοι·
οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὴν φύσιν τὴν ἐκπορνεύσασαν ἡρ-
μόσατο ἑαυτῷ. ὃ καὶ [οἱ] προφῆται ἄνωθεν προ-
E λέγουσιν ἐπὶ τῆς συναγωγῆς γεγονέναι. ἀλλ' ἐκείνη
μὲν ἀγνώμων γεγένηται περὶ τὸν συνοικήσαντα· ἡ δὲ
ἐκκλησία ἅπαξ ἀπαλλαγεῖσα τῶν πατρῴων κακῶν,
ἔμεινεν ἀσπαζομένη τὸν νυμφίον. ὅρα γ' οὖν καὶ [τὰ]
ἐπὶ τῆς ῥοὺθ γενόμενα ἐοικότα τοῖς ἡμετέροις. αὕτη
γὰρ ἀλλόφυλός τε ἦν, καὶ εἰς ἐσχάτην κατηνέχθη πενίαν· ἀλλ' ὅμως ἰδὼν αὐτὴν ὁ βοόζ, οὔτε τῆς πενίας
κατεφρόνησεν, οὔτε τὴν δυσγένειαν ἐβδελύξατο. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν δεξά-
μενος, καὶ ἀλλόφυλον καὶ ἐν πενίᾳ πολλῇ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν, ἔλαβεν αὐτὴν κοινωνόν.
ἀλλ'

nec huiuſmodi narrationem decebat notam
facere, quod manũ ille protulerit, qui ſecundò
egreſſus eſt. Quid igitur hoc ęnigmate deſigna
tur? Prius de ipſo pueri vocabulo quod latet in
quæſtione, diſcimus. Phares enim conciſio eſt, Phares.
atque diuiſio. Secundò autem ex ipſa nouitate
facti. Neq; enim erat conſequentiæ naturalis,
vt is qui emiſiſſet manum, eandem poſtquam
eſſet vincta, reuocaret. Neque enim conſueti
motus hoc fuit, ordiníſve naturæ. Nam præ-
A miſſa quidem huius manu, alterum egredi, na-
turale fortaſſe ſit: retrahi vero iſtam, & tranſi-
tum alteri cedere, non iam fit lege naſcentium,
ſed profectò ex Dei gratia, quę tunc pueris ade
rat, iſta diſpenſans, & nobis quandã imaginem
futurorum in eorũ natiuitate depingens. quid
igitur? aiunt quidam, diligenter iſta penſicu-
lati, duorum populorum typum eſſe hos pue-
rulos, eóq; pertinere, vt intelligas, poſterioris
populi rempublicam prȩeluxiſſe ortui prioris.
Manum prætentam habens, haud vniuerſum
ſpectandum ſe præbet puerulus, ſed & eam cor
B ripit rurſus. Mox fratre toto effuſo, apparet
ipſe quoq; totus: quod ipſum in vtroq; conti-
git populo. Nam republica illa ſpirituali quæ
temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & de-
inde medio curſu ſubitò reuocata, Iudæorum
populus venit & legalis reſpublica: rurſus poſt
legem, nouus ille totus iam prodit popul' vnà
cum ſuis legibus, ob quod etiam obſtetrix ex-
clamat: Cur rupta ꝓpter te ſepes, eſt: ꝙ illius Pſa. 79. b
reipublicę libertatẽ ſubingreſſa legis ſepes in- Mat. 21. d
tercluſit diſſecuitq;. Sepè n. ſcriptura vocare Epheſ. 2. c
legem ſolet, ſicut & propheta inquit: *Suſtulit*
C *ſepem eius, & vindemiant, quotquot hac faciunt iter:*
Item, *ſepem circumpoſui ei* & Paulus, interſtitiũ
maceriæ ſoluens. Alij verò totũ hoc, cur rupta
propter te ſepes eſt, de nouo legémq; ſequuto
populo intelligunt: veniens enim ille, legem
ſuſtulit. Vides ꝙ non ob exigua quædam & vi-
lia, eam quę de Iuda eſt, commemorauit hiſto-
riam. Nam Ruth & Raab non fruſtra intulit
mentionem, quarum vnam alienigenã, aliam
etiam meretricem fuiſſe conſtat: ſed vt diſceres
idcirco veniſſe Chriſtum, vt noſtra mala dele-
D ret omnia. Nõ enim quaſi iudex, ſed quaſi me-
dicus aduenit. Sicut igitur illi coniuges acce-
pêre meretrices: ſic etiam Deus fornicatricem
hominum naturam ſibi copulauit. Quod pro-
phetæ quóque olim in ſynagoga dixerunt fa-
ctum eſſe: ſed illa quidem cohabitatori ſuo
fuit ingrata ſemper: eccleſia verò ſemel à malis
patriis liberata, in ſponſi amore permanſit.
Itaque conſidera etiam ea quæ in Ruth facta
ſunt, noſtri figuram fuiſſe. Hæc enim erat alie-
nigena, & in extremam delapſa pauperiem:
E ſed videns eam Booz, nec ob ipſius pauperta-
tem deſpexit, nec ob impietatem gentis exhor
ruit: ſicut etiam & Chriſtus eccleſiam ſuſci-
piens, & alienigenam, & magnorum laborantẽ
egeſtate bonorum, ſuo conſortio copulauit.
Sed

Digitized by Google

Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis mulier, niſi prius reliquiſſet parentes, niſi domum contempſiſſet, & gentem & patriam, atque cognatos, nunquam profectò tali fuiſſet nobilitata connubio: ita eccleſia etiam non antè amabilis efficitur ſponſo, quam priorem conuerſationem relinquat. Quod propheta quoque ad ipſam loquens, ait: *Obliuiſcere populum tuum & domum patris tui. & concupiſcet rex decorem tuum.* Hoc Ruth etiam feciſſe legitur, & idcirco in eccleſiæ ſimilitudinẽ mater regum effecta eſt. Ipſius enim ex ſtirpe, Dauid, aliique reges fuerunt, qui de eadem familia germinarunt. His igitur omnibus eos pudore ſuffundens, ac ſuadens non altum ſapere: & generationum catalogum texuit, & mulieres iſtas produxit in medium. Nam Dauid regem certè illum magnum, alienigena iſta per ſuos poſteros genuit: neque tamen ille ignobilitatem eiuſmodi patris erubuit. Non eſt enim omnino, non eſt nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laude aliquis dignus, aut culpa: nemo inde verè aut obſcurus, aut clarus eſt: imò vt quod incredibile videtur, dicamus, neſcio quomodo magis ille reſplendet, qui ex parentibus à virtute prorſus alienis, ipſe tamẽ fuerit de virtute mirabilis.

Pſal. 44.

Nullus igitur in ſuperbiam de gloria parentum eleuetur, ſed conſiderãs progenitores domini, omnem reprimat mentis tumorem, & de ſolis virtutibus glorietur, imò nec de ipſis quidem. Sic enim etiam Phariſæus publicano deterior effectus eſt. Si autem vis ſublime oſtendere virtutis, noli ſapere ſublimè: & tunc illud quod egeris, eſſe monſtrabis excelſius. Noli te putare quicquã feciſſe cùm feceris, ſic abſolutiſſimum erit opus. Si.n. etiam cùm peccatores ſimus, hoc nos arbitrando eſſe ꝙ ſumus, iuſtificamur, ſicut etiam publicanus: quantò magis ſi cùm iuſti fuerimus, eſſe nos peccatores putemus? Siquidẽ ex peccatoribus quoq; iuſtos humilitas facit: cùm tamen non ſit illud humilitas, ſed vera confeſſio. Si igitur tantùm valet in peccatore confeſſio, conſidera quantũ humilitas poſſit in iuſto. Noli itaq; ipſe tuorum corrumpere fructus laborum, noli ſudores tuos in vacuum effundere, noli curſum in inane dirigere. ne poſt mille circuitus mercedem laboris amittas. Nouit enim dominus tuus, & quidem longè te melius, tuarum merita virtutũ, etiam ſi calicem aquæ frigidæ dederis, nec hoc quidẽ irremuneratũ relinquet. Nummũ quoq; ſi dones vnum, vel ſi etiam cùm nihil omnino donare poteris, ingemiſcas: omnia cum ingenti benignitate ſuſcipiet, ac mercedem pro his largam parabit. Cuius autem rei gratia tua diiudicas, nobiſque ea ſtudes frequenter ingerere? An ignoras ꝙ ſi te ipſe laudaueris, nequaquam lauderis à Deo? ita è regione, ſi te ipſe quaſi miſerum lugeas, nunquam te ille prædicare apud omnes ceſſabit. Nõ vult enim laborũ tuorũ fructus perire, quinimò omnia in tuũ commodũ facit, tibiq; rem augere feſtinat, vt etiã ꝓ exiguis te coronet, vndiq; occaſiones reqrens, per quas te de gehennæ poſſit liberare ſupplicio.

Lucæ 18. c

Matt. 10. d

ἀλλ' ὥσπερ αὐτὴ εἰ μὴ πρότερον ἀφῆκε πατέρας καὶ ἠτίμασεν οἰκίαν καὶ γένος καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς, οὐκ ἂν ἐπέτυχε τῆς ἀγχιστείας ταύτης· οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία τὰ πατρῷα ἔθη καταλιποῦσα, τότε ἐπέραστος ἐγένετο τῷ νυμφίῳ. ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης [αὐτῇ] διαλεγόμενός φησιν· ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. τοῦτο καὶ ἡ ῥοὺθ ἐποίησε. διὰ τοῦτο καὶ μήτηρ
A ἐγένετο βασιλέων· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐκκλησία. καὶ γὰρ ἐκ ταύτης ἐστὶν [ὁ] δαβίδ. διὰ δὴ τούτων πάντων ἐντρέπων αὐτούς, καὶ πείθων μὴ μέγα φρονεῖν, τήν τε γενεαλογίαν συνέθηκε, καὶ τὰς γυναῖκας ταύτας εἰς μέσον ἤγαγε. καὶ γὰρ τὸν βασιλέα τὸν μέγαν αὕτη διὰ τῶν μέσων ἐγέννησε. καὶ οὐκ αἰσχύνεται ὁ δαβὶδ ἐπὶ τούτοις. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὔτε ἐξ ἀρετῆς, οὔτε ἀπὸ κακίας προγόνων εἶναι σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἢ ἄσημον, ἢ λαμπρόν. ἀλλ' εἰ χρή τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν, ἐκεῖνος
B λάμπει μειζόνως, ὁ μὴ [ἐκ] τῶν σπουδαίων προγόνων ὤν, γινόμενος δὲ ἀγαθός.

Μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ τούτοις μέγα φρονείτω· ἀλλ' ἐννοήσας τοῦ δεσπότου τοὺς προγόνους, τὸ φύσημα ἅπαν κενούτω, καὶ ἐπὶ κατορθώμασι μέγα φρονείτω. μᾶλλον δὲ μὴ δὲ ἐπὶ τούτοις. οὕτω γὰρ καὶ ὁ φαρισαῖος τοῦ τελώνου γέγονεν ὕστερος. εἰ γὰρ βούλει μέγα δεῖξαι τὸ κατόρθωμα, μὴ μέγα φρόνει, καὶ τότε τοῦτο μεῖζον ἀπέφηνας. μὴ νομίσῃς τι πεποιηκέναι, καὶ τὸ πᾶν εἰργά-
C σω. εἰ γὰρ ὅτ' ἂν ἁμαρτωλοὶ ὦμεν, ἂν νομίσωμεν τοῦτο εἶναι ὅπερ ἐσμὲν δίκαιοι γινόμεθα, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τελώνης· πόσῳ μᾶλλον ὅτ' ἂν δίκαιοι ὄντες ἁμαρτωλοὺς ἑαυτοὺς εἶναι νομίζωμεν; εἰ γὰρ ἐξ ἁμαρτωλῶν δικαίους ποιεῖ τὸ ταπεινοφρονεῖν, καίτοι γε οὐδὲ ταπεινοφροσύνη ἐκεῖνο, ἀλλ' εὐγνωμοσύνη. εἰ οὖν εὐγνωμοσύνη τοσοῦτον δύναται ἐπὶ ἁμαρτωλῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη σκόπησον ἐπὶ δικαίων τί οὐκ ἐργάσηται; μὴ τοίνυν λυμήνῃ τοὺς πόνους,
D μὴ δὲ ἀπότεμνε τοὺς ἱδρῶτας, μὴ δὲ εἰκῇ δράμῃς μετὰ τοὺς μυρίους διαύλους πάντα κενῶν τὸν πόνον. καὶ γὰρ σοῦ μᾶλλον οἶδε τὰ κατορθώματα ὁ δεσπότης τὰ σά. κἂν ποτήριον ψυχροῦ δῷς, οὐδὲ τοῦτο παρορᾷ· κἂν ὀβολὸν καταβάλῃς, κἂν στενάξῃς μόνον, μετὰ πολλῆς πάντα δέχεται τῆς εὐνοίας καὶ μέμνηται, καὶ μεγάλους αὐτοὺς ὁρίζει μισθούς. τίνος δὲ ἕνεκεν ἐξετάζεις τὰ σά, καὶ φέρεις ἡμῖν εἰς μέσον διηνεκῶς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐὰν ἐπαινέσῃς σεαυτὸν,
E οὐκ ἔτι σε ὁ θεὸς ἐπαινέσεται; ὥσπερ οὖν, ἂν ταλανίζῃς [σεαυτὸν,] οὐ παύσεταί σε παρὰ πᾶσιν ἀνακηρύττων. οὐδὲ γὰρ βούλεταί σου τοὺς πόνους ἐλαττωθῆναι· τί λέγω ἐλαττωθῆναι; πάντα μὲν οὖν ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε καὶ ἀπὸ μικρῶν σε στεφανωθῆναι· καὶ περίεισι προφάσεις ζητῶν δι' ὧν δυνήσῃ ἀπαλλαγῆναι τῆς γεέννης.

Et idcirco

Digitized by Google

„ Διὰ τοῦτο κἂν ἑνδεκάτην ὥραν ἐργάσῃ τῆς ἡμέρας, ὁ-
„ λόκληρον τὸν μισθὸν δίδωσι. κἂν μηδεμίαν ἔχῃς ἀ-
φορμὴν σωτηρίας, φησὶ, δι' ἐμὲ ποιῶ, ὅπως μὴ τὸ ὄ-
νομά μου βεβηλωθῇ· [κἂν στενάξῃς μόνον,] κἂν δα-
κρύσῃς, ἁρπάζῃ ταῦτα πάντα ταχέως εἰς ἀφορμὴν
τῆς σῆς σωτηρίας αὐτός. Μὴ τοίνυν ἐπαιρώμεθα· ἀλ-
λὰ [καὶ] λέγωμεν ἑαυτοὺς ἀχρείους, ἵνα γενώμεθα
εὔχρηστοι. ἂν μὲν γὰρ [σὺ] εἴπῃς σαυτὸν εὐδόκιμον, γέ-
γονας ἄχρηστος, κἂν εὐδόκιμος ἦς· [ἂν δὲ ἀχρεῖον
ὀνομάσῃς, γέγονας εὔχρηστος, κἂν ἀδόκιμος ἦς.] A
διὸ ἀναγκαῖον ἐπιλαθέσθαι κατορθωμάτων. καὶ
πῶς δυνατὸν τοῦτο φησὶν, ἅπερ ἐπιστάμεθα ταῦτα μὴ
εἰδέναι; τί λέγεις; προσκρούων διηνεκῶς τῷ δεσπό-
τῃ τρυφᾷς καὶ γελᾷς, καὶ οὐδὲ οἶδας ὅτι ἥμαρτες, λήθῃ
παραδοὺς πάντα· κατορθωμάτων δὲ οὐ δύνασαι ἐκ-
βαλεῖν τὴν μνήμην; καίτοι ἰσχυρότερον ὁ φόβος. ἡ-
μεῖς δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν· καθ' ἑκάστην μὲν [γὰρ] ἡ-
μέραν προσκρούοντες οὐδὲ εἰς νοῦν βαλλόμεθα· ἂν δὲ
μικρὸν ἀργύριον πένητι δῶμεν, ἄνω καὶ κάτω τοῦτο
στρέφομεν. ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀνοίας, καὶ μεγίστη τοῦ B
συλλέγοντος ζημία. ἀσφαλὲς γὰρ ταμεῖον [κατορθω-
μάτων] λήθη κατορθωμάτων· καὶ καθάπερ τὰ ἱμά-
τια καὶ ὁ χρυσὸς, ὅταν μὲν ἐπ' ἀγορᾶς ταῦτα προθῶ-
μεν πολλοὺς ἐπισπώμεθα τοὺς ἐπιβούλους, ἂν δὲ
ἀποθώμεθα οἴκοι καὶ κατακρύψωμεν, ἐν ἀσφαλείᾳ
καταθησόμεθα ἅπαντα· οὕτω δὴ καὶ τὰ κατορθώματα,
ἂν μὲν συνεχῶς ἐπὶ τῆς μνήμης φέρωμεν, παροξύ-
νομεν τὸν δεσπότην, τὸν ἐχθρὸν ὁπλίζομεν, ἐπὶ τὴν κλο-
πὴν καλοῦμεν· ἂν δὲ μηδεὶς εἰδῇ αὐτὰ, ἀλλ' ὃν εἰδέ-
ναι χρὴ μόνον, ἐν ἀσφαλείᾳ κείσεται. μὴ τοίνυν πε- C
ρίστρεφε συνεχῶς, ἵνα μή τις αὐτὰ ἀφέληται, [μὴ δὲ
πάθῃς] ὃ καὶ ὁ Φαρισαῖος [ἔπαθεν,] ἐπὶ τῆς γλώττης
αὐτὰ περιφέρων. ὅθεν καὶ ἥρπασεν αὐτὰ ὁ διάβολος·
καίτοι γε μετὰ χαρᾶς αὐτῶν ἐμέμνητο, καὶ τὸ πᾶν ἀνέ-
θηκεν τῷ θεῷ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσεν αὐτῷ. οὐ γὰρ εὐ-
χαριστίας τὸ ὀνειδίζειν ἑτέροις, τὸ φιλοτιμεῖσθαι ἐπὶ
πολλῶν, τὸ κατεξανίστασθαι τῶν πεπλημμεληκότων.
εἰ γὰρ εὐχαριστεῖς τῷ θεῷ, ἀρκέσθητι μόνον αὐτῷ, καὶ
μὴ ἐξενέγκῃς εἰς ἀνθρώπους· μὴ δὲ καταδικάσῃς τὸν
πλησίον. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο εὐχαριστίας. [εἰ γὰρ] βούλει D
μαθεῖν εὐχαριστίας λόγους, ἄκουσον τῶν τριῶν παίδων
„ λεγόντων· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, δίκαιος εἶ κύ-
„ ριε ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, ὅτι ἐν ἀληθινῇ
κρίσει πάντα ἐπήγαγες· τὸ γὰρ τὰ οἰκεῖα ἁμαρτή-
ματα ὁμολογεῖν, τοῦτό ἐστιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ
ὁμολογοῦντα, ὅπερ δείκνυσιν μυρίων μὲν αὐτὸν ὄν-
τα ὑπεύθυνον· οὐκ ἀπαιτούμενον δὲ τὴν ἀξίαν
δίκην· οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ εὐχαριστῶν. Φυλαξώ-
μεθα τοίνυν· τὸ περὶ ἑαυτῶν τι λέγειν, τοῦτο γὰρ καὶ
παρὰ ἀνθρώποις μισητοὺς, καὶ παρὰ θεῷ βδελυροὺς E
ἐργάζεται· διὰ τοῦτο ὅσῳ ἂν μεγάλα κατορθώ-
σωμεν, τοσούτῳ μικρὰ περὶ ἑαυτῶν λέγωμεν. οὕτω
γὰρ μεγίστην καρπωσώμεθα δόξαν, καὶ παρὰ ἀν-
θρώποις, καὶ παρὰ θεῷ· μᾶλλον δὲ οὐ [δὲ] δόξαν μόνον
παρὰ θεῷ, ἀλλὰ καὶ μισθὸν καὶ ἀντίδοσιν μεγά-
λην. μὴ τοίνυν ἀπαίτει μισθὸν, ἵνα λάβῃς μισθόν.

Et idcirco etiamſi vndecima diei operis hora, integram tamen tibi eſt, mercedem daturus. *Etſi nulla*, inquit, *fuerit tibi ſalutis occaſio, propter meipſum faciam, ne nomen meum vtiq; polluatur.* (Eze. 36. c) Et ſi ingemueris ſolùm, atque lachrymaueris, rapit iſta confeſtim in tuæ occaſionem ſalutis, Non igitur in ſuperbiam intumeſcamus, ſed dicamus noſmetipſos inutiles, vt in partẽ vtilium tranſeamus. Si n. te laudandum eſſe dixeris, reprobus effectus es, etiamſi fueras antè laudabilis. Si verò inutilẽ te eſſe fatearis: factus es vtilis, etiamſi fueras antè culpabilis: propter quod neceſſaria nobis eſt præteritarũ obliuio virtutum. Et quomodo, inquis, poſſumus ignorare quod nouimus? Quid ais tu, cum quotidiè offendas Dominũ, nihilominus deliciaris ac rides, & inter magna peccata nec te peccaſſe noſti, obliuioni cuncta tradendo: ſolam verò non potes rectè factorum abiicere memoriam? Et certè cũ multo ſit fortior pars timoris, nos econtrariò quotidiè offendentes Dominum, nec reuocamus quidem ad memoriam peccata, quæ fecimus. Si verò paruam aliquam inopi porrigamus ſtipem, ſurſum id, deorſumq; iactamus; quod extremæ omnino dementiæ eſt, & grande illius: qui ſpiritualia debet colligere, detrimentum. Satis certus n. rectè factorum eſt theſaurus, ipſa rectè factorum obliuio. Quia ſicut aurum veſtemq; precioſam cum in publico ponimus, plurimos ad inſidias prouocamus: ſi verò ea recõdamus atque occulamus domi in tuto cuncta ſeruabimus: ſic ſunt etiam diuitię virtutum, ſi eas in memoria quaſi venales aſſiduè portemus irritamus dominum. armamus hoſtem, & inuitamus ad furtum. Sin verò nemo alter id ſcierit. niſi quem nulla occulta latere poſſunt, tutiſſimo in loco precioſa conſiſtent. Nequaquam igitur huiuſmodi bona frequenter euentiles, ne quis ea fortè diripiat. Quod etiã Phariſęus (Luc. 18. c) paſſus eſt, in lingua illa circumferens: vnde ea & diabolus rapuit: quanquam certè illa cũ quadam gratiarum actione memorabat, atque ad dominum cuncta referebat. Sed ne hoc quidẽ profectò ſuffecit ei. Non n. gratiarum actio eſt aliis exprobare delicta, ſibi à plurimis gloriam quęrere, & ſuper eos qui peccauerũt iactanter inſurgere. Quòd ſi gratias ais Deo, ſufficiat tibi ipſe ſolus, nec velis eas in hominũ proferre noticiã, neq; proximũ iudicare. Nõ eſt nãq; iſtud actio gratiarũ. Vis autẽ quẽadmodũ verè Deo gratiæ referãtur, agnoſcere? Audi tres pueros in medio ignis loquentes: peccauimus, iniquè geſſimus, iuſt9 es Domine in omnib. quæ feciſti nobis, quoniam in verò iudicio oĩa induxiſti ſuper nos. Hoc eſt n. referre gratias Deo, peccata ei ꝓpria confiteri, vt cum mille ſe aliquis reum fateatur malorum, nulla tamen pro his magna ſatis ſe arbitreĩ ferre ſupplicia. Caueamus igiĩ de nobiſmetipſis dicere glorioſa: hoc n. nos & hominib. inuiſos, & Deo abominabiles facit. Et idcirco quãto maiora fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Hoc n. modo maximã & coram Deo & corã hominib. gloriã cõſequemur: nec ſolũ gloriã quę à Deo eſt, verùm etiã mercedẽ, retributionẽq; pleniſſimã. Noli ergò mercedẽ repoſcere, vt merearis accipere.

ἀλλ' ἓν μόνον σπουδάζων, πανταχοῦ πείθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ κειμένοις νόμοις. καὶ ὁρῶν μετὰ τοσαῦτα αὐτοῦ κατορθώματα τὸν τύραννον, τὸν πατραλοίαν, τὸν ἀδελφοκτόνον, τὸν ὑβριστήν, τὸν μαινόμενον, ἀντ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἔχοντα βασιλείαν, οὐδὲ οὕτως ἐσκανδαλίζετο. ἀλλ', εἰ τῷ θεῷ ταῦτα δοκῇ, φησίν, ἐμὲ μὲν ἐλαύνεσθαι [καὶ πλανᾶσθαι] καὶ φεύγειν, ἐκεῖνον δὲ εἶναι ἐν τιμῇ, στέργω καὶ δέχομαι, καὶ χάριν ἔχω τῶν μυρίων αὐτῷ κακῶν. οὐχ ὡς πολλοὶ τῶν ἀναισχύντων καὶ ἰταμῶν, A οὐδὲ τὸ πολλοστὸν κατορθοῦντες τῶν ἐκείνῳ κατορθουμένων, ἂν ἴδωσί τινας ἐν εὐημερίαις ὄντας, ἑαυτοὺς δὲ μικρὸν ὑπομένοντας ἀθυμίαν, μυρίαις τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀπολλύουσι βλασφημίαις. ἀλλ' οὐχ ὁ Δαβὶδ τοιοῦτος. ἀλλὰ πᾶσαν ἐπεδείκνυτο ἐπιείκειαν. διὸ [καὶ] ἔλεγεν ὁ θεός· εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. τοιαύτην καὶ ἡμεῖς κτησώμεθα ψυχήν, καὶ ὅπερ ἂν πάθωμεν, οἴσομεν ῥᾳδίως, καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν πρόσοδον. B μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἵν' οὖν ἀπολαύσωμεν ἀναπαύσεως καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλῆς [τῆς] σπουδῆς τὴν πάντων μητέρα τῶν ἀγαθῶν [τὴν ταπεινοφροσύνην λέγω[ν]] ταῖς ἑαυτῶν φυτεύσωμεν ψυχαῖς. οὕτω γὰρ καὶ τὸ τοῦ βίου [τούτου] πέλαγος χωρὶς κυμάτων δυνησόμεθα διαβαλεῖν, καὶ εἰς τὸν γαληνὸν ἐκεῖνον καταπλεῦσαι λιμένα· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ C κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ Δ'.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Εἰς τρεῖς διεῖλε μοίρας τὰς γενεὰς ἁπάσας· D δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τῶν πολιτειῶν μεταβληθεισῶν ἐγένοντο βελτίους. ἀλλὰ καὶ ἀριστοκρατούμενοι, καὶ βασιλευόμενοι, καὶ ὀλιγαρχούμενοι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν κακοῖς· καὶ οὔτε δημαγωγῶν, οὔτε ἱερέων, οὔτε βασιλέων αὐτοὺς διεπόντων, ἔσχον τι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον. τίνος δὲ ἕνεκεν ἐν μὲν τῇ μέσῃ μερίδι E τρεῖς παρέδραμε βασιλεῖς· ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ δώδεκα θεὶς γενεάς, δεκατέσσαρας αὐτὰς [εἶναι] ἔφησε; τὸ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀφίημι ζητεῖν· οὐδὲ γὰρ πάντα ἐπιλύειν ὑμῖν ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ ἀναπέσητε· τὸ δὲ δεύτερον ἡμεῖς ἐροῦμεν. ἐμοὶ γὰρ ἐνταῦθα δοκεῖ καὶ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας ἐν τάξει γενεᾶς τεθεῖναι, καὶ αὐτῆς τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνης καλῶς, δηλῶν ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ καταχθέντες, ἐγένοντο σωφρονέστεροι· ὥστε πάντοθεν ἀναγκαίαν φανῆναι τὴν αὐτοῦ παρουσίαν.

ſed vnum & ſolum ſtudet ſequi ab ipſo poſitas leges, eiſq; in omnib. obedire. Et poſt tot certè illa merita virtutum, cùm illũ tyrannum, fratricidam, patricidã, iniurioſum atq; furioſum pro ſe regnantẽ videret, nec ſi quidẽ ſcandalũ mente concepit: ſed ſi, inquit, hoc viſum fuerit Deo, me quidem exagitari & errare ſemper ac fugere, illũ verò regnare, amplector atq; ſuſcipio & habeo ꝓ innumeris, quæ à Deo mihi inferuntur, tribulationib. gratiã. Longè aliter q̃ plurimi impudentes pariter & arrogantes, qui A cùm ne minimã quidem partẽ de illius virtute poſſideant, ſi quos videant proſpere agentes, ſe verò paruã ſufferre mœſtitiã, mille animas ſuas nõ metuũt vulnerare blaſphemiis. At non etiã Dauid talis fuit, ſed ĩter maximas tribulationũ procellas, omnẽ modeſtiã ac patientiã mentis oſtendit: propter ꝙ dixit Deus: *Inueni Dauid, filium Ieſſe, virum ſecundũ cor meum.* Talẽ igit̃ etiã nos poſſideamus animã: & quicquid patimur, facilè feremus, ac fortiter: atq; ante regnũ futurũ, hîc quoq; fructũ de humilitate capiem᷒. *Diſcite* (inquit dominus) *à me, quia mitis ſum, & B humilis corde, & inueneritis requiẽ animab. veſtris* Vt ergò hîc & ibi optatã requie multa cũ gloria pfruamur humilitatẽ (matrem bonorum) noſtris penitus mentib. inſeramus. Sic enim & iſtius vitę pelagus abſq; vllo tumore fluctuum tranſire poterimus, & ad tranquilliſſimũ illum portum enauigare, gratia miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium, cum Patre & ſancto Spiritu, in ſempiterna ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 88. d

Matt. 11. d

HOMILIA QVARTA

EX CAP. I.

Omnes igitur generationes ab Abraham vſq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſq; ad Chriſtum, generationes quatuordecim.

Omnem ab Abraham vſq; ad Chriſtũ generationum ſeriẽ tres in partes Euãgeliſta diuiſit: oſtendens ꝙ nec cõmutatis quidẽ diſciplinę modis, ille vnqã populus ſit melior effectus: ſed ſiue ariſtocratiæ, ſiue regno, ſiue oligarchiæ pareret, in eadẽ tamẽ morũ prauitate permanſerit: & neq; cũ ducũ, neq; cùm regũ, neq; cùm ſacerdotũ poteſtate regeret̃, ad ſtudiũ virtutis acceſſerit. Quãnã igit̃ ratione ſuadẽte, tres pariter reges in media generationũ parte prætériit: in vltima verò cùm duodecim ſolũmodo poſuiſſet generationes, quatuordecim eas eſſe memorat? Prius quidẽ illud vobis potius inquirẽdũ reliquo: neq; n. oĩa expoſita atq; abſoluta debetis accipere, ne vobis ex noſtro naſcat̃ labore deſidia. Alterũ verò ipſi expedire tẽtabimus. Mihi n. videtur hoc loco etiã captiuitatis temp᷒ in generationũ ordine collocare: ſed & ipſe Chriſtus vnius numerum generationis implere, vt quem ex omni parte nobis conjungit. Bene autem etiam captiuitatis Babylonicæ recordatur vt ſcilicet doceat, populum Iudæorum ne illa quidem caſtigatione correctũ, modiſque omnib. neceſſariã fuiſſe Chriſti pręſentiã.

Digitized by Google

ἑώρα μὲν αὐτοὺς κακουμένους ἤδη, τοὺς δὲ ἐναντίους σφόδρα τῇ καθ' αὐτῶν τυραννίδι μεθύοντας, τότε τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυσθαι δυναστείαν. ὃ καὶ ἐν Περσίδι πεποίηκεν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχε ποιῶν εἰς τρεῖς μοίρας τοὺς προγόνους διεῖλε τοῦ Χριστοῦ, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. σκόπει δὲ καὶ πόθεν ἄρχεται, καὶ ποῦ τελευτᾷ. ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ μέχρι τοῦ Δαβίδ· [ἀπὸ τοῦ Δαβίδ] ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος· ἀπὸ ταύτης, εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. καὶ γὰρ [καὶ] ἀρχόμενος τοὺς δύο τέθεικεν ἐφεξῆς, τόν τε Δαβὶδ καὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἀνακεφαλαιούμενος ἀμφοτέρων ἐμνημόνευσεν ὁμοίως. καὶ γὰρ ὅπερ ἔφθην εἰπών, πρὸς αὐτοὺς ἦσαν αἱ ἐπαγγελίαι γεγενημέναι. τί δήποτε δέ, ὥσπερ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἐμνήσθη, οὐκ ἐμνήσθη καὶ τῆς καθόδου τῆς εἰς Αἴγυπτον; ὅτι ἐκείνους μὲν οὐκ ἔτι δεδοίκεσαν, τούτους δὲ ἔτρεμον ἔτι· καὶ τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν, τὸ δὲ νεαρὸν καὶ ἄρτι γεγενημένον· κἀκεῖ μὲν οὐ δι' ἁμαρτήματα κατηνέχθησαν, ἐνταῦθα δὲ διὰ παρανομίας ἀπῳκίσθησαν. εἰ δὲ καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τὰς ἑρμηνείας μεταβαλεῖν ἐπιχειρήσει τις, πολλὴν εὑρήσει τὴν θεωρίαν καὶ ἐντεῦθεν οὖσαν, καὶ μεγάλα πρὸς τὴν καινὴν συντελοῦντα διαθήκην· οἷον, ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ, ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος, ἀπὸ τοῦ Ζοροβάβελ. οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα αὐτοῖς ἐπιτέθειται τὰ ὀνόματα. ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν πολὺ μῆκος ποιοῦντες ἐνοχλεῖν, ταῦτα παρέντες ἐπὶ τὰ κατεπείγοντα ἴωμεν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς προγόνους ἅπαντας, καὶ τελευτήσας εἰς τὸν Ἰωσήφ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ προσέθηκεν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας. δεικνύς, ὅτι δι' ἐκείνην καὶ τοῦτον ἐγενεαλόγησεν. εἶτα, ἵνα μὴ ἀκούσας ἄνδρα Μαρίας τῷ κοινῷ νομίσῃς τετέχθαι τῆς φύσεως νόμῳ, σκόπει πῶς αὐτὸ διορθοῦται τῇ ἐπαγωγῇ. ἤκουσας φησὶν ἄνδρα, ἤκουσας μητέρα, ἤκουσας ὄνομα τῷ παιδίῳ τεθέν· οὐκοῦν ἄκουε καὶ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. ποίαν [μοι] γέννησιν λέγεις εἰπέ μοι; καὶ γὰρ τοὺς προγόνους εἶπας. ἀλλὰ βούλομαι καὶ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως εἰπεῖν. εἶδες πῶς διανέστησε τὸν ἀκροατήν; ὡς γὰρ μέλλων τι καινότερον ἐρεῖν, ἐπαγγέλλεται καὶ τὸν τρόπον λέγειν. καὶ σκόπει τῶν εἰρημένων ἀκολουθίαν ἀρίστην. οὐδὲ γὰρ εὐθέως ἐπὶ τὴν γέννησιν ἦλθεν. ἀλλ' ἀναμιμνήσκει πρῶτον ἡμᾶς, πόστος ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ· πόστος ἀπὸ τοῦ Δαβίδ, ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, καὶ τὸν ἀκριβῆ διὰ τούτων ἀκροατὴν εἰς ἐξέτασιν ἐμβάλλει τῶν χρόνων· δεικνύς, ὅτι οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ Χριστός, ὁ διὰ τῶν προφητῶν κηρυχθείς. ὅταν γὰρ ἀριθμήσῃς τὰς γενεὰς καὶ μάθῃς ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, εὐκόλως δέξῃ καὶ τὸ θαῦμα τὸ περὶ τὴν γέννησιν συμβάν. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε μέγα τι φθέγγεσθαι, ὅτι ἐκ παρθένου ἐτέχθη, πρὶν μὲν ἀριθμήσαι τὸν χρόνον συσκιάζει τὸ εἰρημένον, ἄνδρα Μαρίας εἰπών, μᾶλλον δὲ καὶ συντέμνει [εἰς] τὴν διήγησιν αὐτοῖς τῆς γεννήσεως· ἀριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἔτη λοιπόν, ἀναμιμνήσκων τὸν ἀκροατήν, ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν.

cúmq; viderit grauiter & ſuos affligi, & aduerſarios tyrannide quadam contra ſe impietatis extolli, vel potiùs mentis ebrietate bachari, tūc diuinitatis ſuæ potentiam per ſigna declaret. Quod etiam ꝓpter Iudęos in Babylone legitur impleſſe. Quòd verò non fruſtra, nec abſque certa ratione omnino tres in partes progenitores Chriſti Euangeliſta diuiſerit, ex his quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt. Diligenter itaque perpende, & vnde ipſe generationū numerus A incipiat, & vbi finiat: ab Abraham nimirū vſq; ad Dauid, & à Dauid vſq; ad tranſmigrationē Babylonis, ab hac verò vſq; ad ipſum peruenit Chriſtū. Nam in ipſo exordio duos coniunctè poſuit, Dauid ſcilicet & Abraham. Ac rurſus per ordinem digerendo, ſuo nihilominus loco vtrumq; memorauit. Siquidem, vt ante iam diximus, ad ipſos ſpecialiter fuerant factę promiſſiones. Cur autem ſicut Babyloniæ captiuitatis meminit, nō etiā deſcenſus in Aegyptū? Quia hos non timebant, Babylonios verò audire ſine timore non poterant: & ꝗ illud quidē B eſſet antiquum, hoc verò recens, atque oculis ſemper occurrens: & illuc quidem non ꝓpter peccata abducti fuerant, huc verò ob ſcelera tranſlati. Quòd ſi quis nominum interpretationem diſcurere conetur, maximas in his quoq; diuitias ſenſuum latere mirabitur, & nō parum ad intelligentiam noui proficere teſtamenti, vt in ipſo Abraham, vt in Iacob, vt in Salomone, vt in Zorobabel. Non n. ocioſè nec vacuè, hæc illis nomina reperimus impoſita. Sed ne longius protrahendo ſermonem, moC leſtiam vobis inferre videamur, relinquentes iſta, ad magis neceſſaria tranſeamus. Cùm igit̃ ꝓgenitores nominaſſet omnes, & vſq; ad Ioſeph enumerationem veniſſet, non tamen in eo fuit ſtare contentus: ſed addidit, virum Mariæ: proculdubio declarans, ꝓpter illam iſtum quoq; generationum catalogo cōprehenſum. Deinde ne cùm audires, virum Mariæ, communi putares lege naturæ natum eſſe: conſidera quemadmodum id quod ſecus poterat intelligi, ſequenti ſtatim narratione correxerit. Audiſti virum, inquit, audiſti matrem, auD diſti quoq; puero nomen impoſitū: audi itaq; nunc etiam generationis modum. *Ieſu Chriſti autem generatio ſic erat.* Reſponde quæſo ſuper qua generatione nūc diſſeras: quanquā iam id ipſum ex parte indicaſſe videaris, ꝓgenitores ſuperius nominando. Sed volo, inquit, modū ipſum generationis exponere. Vides certè quemadmodū auditoris animū ſuſcitarit, nam tanquam nouum quiddam dicturus eſſet, promittit ſe modū quoq; explicaturum. Sed conſidera, quæſo, dictorū admirabilem conſequēE tiam. Neq; n. continuò ad oſtendendā generationem eius acceſſit, ſed in primis quotus ab Abrahā, quotus à Dauid, quotq; generationū gradib. à tranſmigratione Babylonis diſtaret edocuit: ꝑ quod ſtudioſum auditorē ad tēporū ſupputationē remiſit: oſtēdens quòd ille ſit Chriſtus, qui à ꝓphetis eſt prædicatus. Cùm n. generationū numerū percurreris, & didiceris à tēpore ipsū eſſe qui porrò antè ꝓmiſſus eſt, facilè ſuſcipies & miraculū ꝙ in generatione eius impletū eſt. Quia n. magnū quid locuturus erat, atq; mirabile quòd ſcilicet natus eſſet ex virgine: priusq̃ tēpus notet, obūbrat myſteriū virum Marię nominando: quin & generationis ſeriē interſecat, & pręterea annos enumerat, admonēs auditorē quòd hic ille ſit

Gen. 22. d
2. Reg. 7. e
3. Reg. 3 f
1 Para. 17. b
Pſal. 17 g
Gen. 46
4. Reg. 24 & 25. & 2. Paral. vlti.

Gen. 94.b Dan. 9.f.g quem patriarcha Iacob promiſit, deficientibus ex Iuda principib. affuturũ: quem etiã Daniel ꝓpheta poſt multas illas annorũ hebdomadas venturum eſſe prædixit. Quòd ſi aliquis illos hebdomadis annos qui Danieli ab angelo numerati atq; prędicti ſunt, ab inſtauratione Hieruſalem voluerit ſupputare, & ad ipſum vſque Chriſtum numerãdo deſcendere: videbit hos annos illis qui à Daniele ſignati ſunt cõuenire. Quomodo igitũ natus eſt? *Cum eſſet*, inquit, *deſponſata mater eius Maria.* Non dixit, virgo: ſed ſimpliciter, mater: vt ſermo nihil in primis noui afferens, abſq; difficultate caperẽ. Propter ꝙ prius pręparans auditorẽ, quaſi ad aliquid corũ quę ex more veniunt audiendũ, & hac cũ interim ſibi expectatione deuinciẽs, tũc demũ infert quòd iure omnes queant & de nouitate rei, & de maieſtate mirari, dicens. *Priuſquam conuenirent inuẽta eſt in vtero habẽs de Spiritu ſancto.* Non dixit, priuſquã in ſponſi adducerẽt domum: intus n. jam erat. Hunc quippe morẽ plerunq; tenebat antiquitas, vt ſponſæ in ſponſorũ domib. haberent: quod nunc quoq; fieri Gen. 19.c.d interdum videm⁹. Sed & generi Loth apud ſocerũ legunt habitaſſe cũ ſponſis nondũ ſibi copulatis lege cõiugij: ſic habitabat etiã Maria cũ ſponſo. Et cuius tandẽ rei gratia non antequã ſpondereẽ, virgo concepit? vt videlicet, quod inter ipſa quoq; initia ſignificauim⁹, myſteriũ interim quaſi obumbratum lateret, & vt virgo omnẽ prorſus occaſionem malignę ſuſpicionis effugeret. Quando enim ille qui pręcipuo zelo poſſet ardere, cernitur non ſolum nõ abiicere ſponſam, nec eã ignominia notare, ſed etiã recipere in conſortiũ, & inſeruire poſt cõceptionem: profectò manifeſtũ eſt, quod niſi apertè noſſet ex operatione ſancti Spiritus illum extitiſſe conceptum, nunquã vel apud ſe illam retinuiſſet, vel ei in omnib. quorũ indiguit miniſtraſſet. Satis autem proprie poſuit, *Inuenta eſt in vtero habens.* Inuenta eſt, inquit, quo ſermone res quæ contra conſuetudinẽ, & pręter omnẽ ſpem expectationemq; proueniunt, notare conſueuim⁹. Nequaquã igiẽ euageris vlterius, nec ſupra ea quæ dicta ſunt, hinc quicquã requiras, neq; dicas: At quomodo ſpiritus ex virgine iſtud operatus eſt? Si n. etiam cum ſolenni homines formanẽ morte naturæ, impoſſibile eſt tamen modum formationis edicere quónam iſtud pacto, Spiritu S. inuſitatẽ atq; ineffabiliter operante, eloqui aliquando poterimus? Ne n. tu Euangeliſtã importuna ſæpius inquiſitione pulſares neue illi moleſtiã parares ſępius ſciſcitãdo, dixit quis mirabile iſtud effecerit, ſeq; à cunctis pariter quęſtionibus compendiò liberauit. Nihil enim inquit, noui amplius, quàm à S. Spiritu factum eſſe quod natũ eſt. Erubeſcãt hoc loco, & cõfundantur omnes qui ſuperiorẽ illã generationẽ temeraria curioſitate rimantur. Si n. iſtam quæ mille celebrata teſtibus, & ex multis eſt prædicata temporibus, quæ oculis inſpecta, manibusq; contrectata eſt, interpretari tamen nullus poteſt: quem cumulum non excedunt furoris, qui ineffabilem illam generationem Dei, humanis vel cogitationibus inueſtigari putant, vel vocibus indicari? Non enim Gabriel archangelus, non Euangeliſta Matthæus amplius quippiam ſignificare potuerunt, niſi tantummodo quòd eſſet ex ſpiritu?

ὃν ὁ πατριάρχης ἰακὼβ ἐπιλειπόντων λοιπὸν τῶν ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων παρέσεσθαι ἔφησεν· ὃν ὁ προφήτης δανιὴλ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς πολλὰς ἐκείνας ἥξειν προανεφώνησε. κἂν ἐθελήσῃ τις τὰ ἔτη ταῦτα [τὰ] ἐν ἑβδομάδων ἀριθμῷ παρὰ τοῦ ἀγγέλου εἰρημένα τῷ δανιὴλ τὰ ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως ἀριθμῶν καταβῆναι εἰς τὴν αὐτοῦ γέννησιν, ὄψεται ταῦτα ἐκείνοις συμφωνοῦντα. πῶς οὖν ἐγεννήθη εἰπέ; μνηστευθείσης τῆς μητρὸς

A αὐτοῦ μαρίας, οὐκ εἶπεν, παρθένου· ἀλλ' ἁπλῶς μητρὸς, ὥστε εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὸν λόγον. διὸ πρότερον παρασκευάσας προσδοκᾶν τὸν ἀκροατὴν ἀκούσεσθαί τι τῶν συνήθων, καὶ κατασχὼν τοῦτο, τότε ἐκπλήττει τῇ τοῦ παραδόξου πράγματος ἐπαγωγῇ, λέγων· ὅτι πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. οὐκ εἶπεν, πρὶν ἢ ἀχθῆναι αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίου. καὶ γὰρ ἔνδον ἦν. ἔθος γὰρ τοῖς παλαιοῖς ὡς τὰ πολλὰ ἐν οἰκίᾳ τὰς μεμνηστευμένας ἔ-

B χειν, ὅπου γε καὶ νῦν τοῦτο γινόμενον ἴδοι τις ἄν· καὶ οἱ γαμβροὶ δὲ τοῦ λὼτ ἔνδον ἦσαν μετ' αὐτοῦ. ἔνδον οὖν καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ ἰωσὴφ ἦν. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐ πρὸ τῆς μνηστείας ἐκύησεν; ἵνα ὅπερ ἔφην εἰπὼν [ἐξ ἀρχῆς] συσκιασθῇ τὸ γινόμενον τέως· καὶ ἵνα πᾶσαν πονηρὰν διαφύγῃ ἡ παρθένος ὑπόνοιαν. ὅταν γὰρ ὁ ζηλοτυπεῖν ὀφείλων μάλιστα πάντων, φαίνεται μὴ μόνον μὴ ἐκπέμπων αὐτὴν μηδὲ ἀτιμάζων, ἀλλὰ καὶ δεχόμενος καὶ θεραπεύων μετὰ τὴν κύησιν· εὔδηλον ὅτι εἰ μὴ σαφῶς ἦν πε-

C πεικὼς ἑαυτὸν ὅτι ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας τὸ γεγενημένον, οὐκ ἂν κατέσχε καὶ τ' ἄλλα πάντα ὑπηρέτησε. κυρίως δὲ σφόδρα καὶ τὸ εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα τέθεικεν· ὅπερ ἐπὶ τῶν παραδόξων καὶ παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἐκβαινόντων καὶ οὐ προσδοκωμένων λέγεσθαι εἴωθε. μὴ τοίνυν περαιτέρω χώρει· μηδὲ ζήτει πλέον τι τῶν εἰρημένων, μηδὲ λέγε, καὶ πῶς τὸ πνεῦμα εἰργάσατο τοῦτο ἐκ παρθένου; εἰ γὰρ τῆς φύσεως ἐργαζομένης ἀδύνατον ἑρμηνεῦσαι τῆς διαπλάσεως τὸν τρόπον, πῶς τοῦ πνεύ-

D ματος θαυματουργοῦντος [δυνησόμεθα ταῦτα εἰπεῖν;] ἵνα γὰρ μὴ σκώπτῃς τὸν εὐαγγελιστὴν, μηδὲ ἐνοχλῇς συνεχῶς ταῦτα ἐρωτῶν, εἰπὼν τὸν ἐργασάμενον τὸ θαῦμα ἀπηλλάγη. οὐδὲν γὰρ οἶδα φησὶν πλέον, ἀλλ' ἢ ὅτι ἐκ πνεύματος γέγονε τὸ γεγενημένον· αἰσχυνέσθωσαν οἱ τὴν ἄνω περιεργαζόμενοι γέννησιν. εἰ γὰρ ταύτην τὴν μυρίους ἔχουσαν μάρτυρας, καὶ πρὸ τοσούτων ἀνακηρυχθεῖσαν χρόνων, καὶ φανεῖσαν καὶ ψηλαφηθεῖσαν, οὐδεὶς ἑρμηνεῦσαι δύναται). ποίας καταλείπουσι μανίας ὑπερβολὴν οἱ τὴν

E ἀπόρρητον ἐκείνην περιεργαζόμενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες; οὐδὲ γὰρ ὁ γαβριὴλ, οὐδὲ ὁ ματθαῖος ἐδυνήθησαν τι πλέον εἰπεῖν, ἀλλ' ὅτι ἐκ πνεύματος μόνον;

Qualiter

τὸ δὲ, πῶς ἐκ πνεύματος καὶ τίνι τρόπῳ, οὐδεὶς τούτων ἡρμήνευσεν. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἦν. μὴ δὲ νομίσῃς τὸ πᾶν μεμαθηκέναι, ἐκ πνεύματος ἀκούων· καὶ γὰρ πολλὰ ἀγνοοῦμεν ἔτι, καὶ τοῦτο μανθάνοντες, οἷον· πῶς ὁ ἄπειρος ἐν μήτρᾳ ἐστί; πῶς ὁ πάντα συνέχων κυοφορεῖται ὑπὸ γυναικός; πῶς τίκτει ἡ παρθένος καὶ μένει παρθένος; πῶς ἔπλασεν εἰπέ μοι τὸ πνεῦμα τὸν ναὸν ἐκεῖνον; πῶς οὐ πᾶσαν τὴν σάρκα ἀπὸ τῆς μητρὸς ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς, καὶ ηὔξησε καὶ διετύπωσεν; ὅτι μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς σαρκὸς τῆς παρθένου προῆλθεν, ἐδήλωσεν εἰπών· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθέν· καὶ ὁ Παῦλος, γενόμενον ἐκ γυναικός· [ἐκ γυναικός φησι] ἐπιστομίζων τοὺς λέγοντας, ὅτι ὥσπερ διά τινος σωλῆνος παρῆλθεν ὁ χριστός. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, τίς χρεία τῆς μήτρας; εἰ τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς ἡμᾶς· ἀλλ' ἄλλη τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σάρξ, οὐ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου. πῶς οὖν ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί; πῶς δὲ ῥάβδος; πῶς υἱὸς ἀνθρώπου; πῶς δὲ μήτηρ ἡ Μαριάμ, πῶς ἐκ σπέρματος Δαβίδ; πῶς μορφὴν δούλου ἔλαβε; πῶς ὁ λόγος ἐγένετο σάρξ; πῶς [δὲ] Ῥωμαίοις φησὶν ὁ Παῦλος· ἐξ ὧν ὁ χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεός; ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἡμῶν καὶ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου, καὶ τῆς μήτρας τῆς παρθενικῆς, δῆλον ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἑτέρων πλειόνων. τὸ δὲ, πῶς, οὐκέτι δῆλον, μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ ζήτει, ἀλλὰ δέχου τὸ ἀποκαλυφθὲν, καὶ μὴ περιεργάζου τὸ σιγηθέν. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς δίκαιος ὤν φησι, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. εἰπὼν ὅτι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ συνουσίας χωρίς, καὶ ἑτέρωθεν κατασκευάζει τὸν λόγον. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, πόθεν τοῦτο δῆλον; τίς εἶδε; τίς ἤκουσε τοιοῦτόν τί ποτε συμβεβηκός; μηδὲ ὑποπτεύσῃς τὸν μαθητὴν, ὡς χαριζόμενον τῷ διδασκάλῳ [καὶ] ταῦτα πλάττοντα, εἰσάγει τὸν Ἰωσὴφ δι' ὧν ἔπαθε πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων συντελοῦντα πίστιν, μονονουχὶ λέγων δι' ὧν ἀπαγγέλλει· εἰ ἀπιστεῖς ἐμοὶ, καὶ ὑποπτεύεις μου τὴν μαρτυρίαν; πίστευσον τῷ ἀνδρί. Ἰωσὴφ γάρ φησιν, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς δίκαιος ὤν. δίκαιον ἐνταῦθα, τὸν ἐνάρετον ἐν ἅπασι λέγει. ἔστι μὲν γὰρ δικαιοσύνη, καὶ τὸ μὴ πλεονεκτεῖν· ἔστι [δὲ] καὶ ἡ καθόλου ἀρετή. καὶ μάλιστα ἐπὶ τούτου τῇ τῆς δικαιοσύνης προσηγορίᾳ κέχρηται ἡ γραφὴ, ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ· ἄνθρωπος δίκαιος ἀληθινός· καὶ πάλιν, ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι. δίκαιος οὖν ὤν, τουτέστι χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. διὰ τοῦτο λέγει τὰ συμβάντα πρὸ τῆς γνώσεως· ἵνα μὴ ἀπιστήσῃς τοῖς μετὰ τὴν γνῶσιν γεγενημένοις. καίτοιγε οὐ παραδειγματισμοῦ μόνον ἦν ὑπεύθυνος ἡ τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ κολάζεσθαι αὐτὴν ὁ νόμος ἐκέλευεν. ἀλλ' ὁ Ἰωσὴφ οὐ μόνον τὸ μεῖζον ἐκεῖνο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον συνεχώρησε, τὴν αἰσχύνην. οὐ γὰρ μόνον οὐ κολάσαι· ἀλλ' οὐδὲ παραδειγματίσαι ἐβούλετο.

Qualiter verò ex ſpiritu, & quónam modo, horum certè nullus expoſuit: neq; n. erat omnino poſſibile. neque n. exiſtimes, cùm ex ſpiritu conceptum audiueris, continuò etiam omnia te didiciſſe. Etenim adhuc multa neſcimus, & etiam ſi illud ꝑceperimus. Cuius generis eſt, in vtero qui ſit, qui eſt infinitus: quemadmodum qui cuncta continet, à muliere geſtetur: quẽadmodum pariat virgo, & maneat virgo, quẽadmodum templum illud, dic mihi, formauerit A Spiritus, quemadmodũ nõ totã carnem ex matre ſuſceperit, ſed partẽ huius, eámq; auxerit & figurauerit. Nam quòd ex virginis carne ꝓceſſerit, demonſtrauit ille qui dixit: quod n. in ea natum eſt. Et beatus Paulus: Factũ, inquit, ex muliere, factum ſub lege, eos quodãmodo obſtruens impiorũ, qui dicunt quòd tanquã per quendam canalem Chriſtus tranſierit per Mariã. Si n. ita res ſe haberet, quid ei opus fuiſſet vtero virginis? ſi ita eſt, nihil ei nobiſq; cõmune eſt. Alia igitur illa caro eſt, non ex noſtræ communione naturæ. Quemadmodũ ergo de B radice Ieſſe ꝓceſſit? quẽadmodũ virga, quemadmodum flos, quẽadmodum filius hominis? quemadmodũ mater eſt Maria? quẽadmodũ ex Dauid factus eſt ſemine? quemadmodum formam ſerui dominus accepit? quemadmodũ verbum caro factum eſt? quemadmodum ad Romanos Apoſtolus ait: Ex quib. Chriſtus ſecundum carnẽ, qui eſt ſuꝑ omnia Deus? Quoniã igitur ex nobis, id eſt, ex noſtra ſit omnino natura, & ex vtero virginali: & ꝑ iſta quę diximus, & per alia plura monſtratũ: at quo modo, C non item. Noli igitur tu quicquã vlterius inquirere, ſed ſuſcipe quod reuelatum eſt, & noli curioſe indagare quod tacitum eſt. *Ioſeph autem cùm eſſet iuſtus, & nollet eã traducere* (inquit) *conatus eſt occultè dimittere eam.* Poſtquam dixit, quòd eſſe ex Spiritu Sancto, & abſq; vlla mixtione ſexuum: ſermonem ſuum etiam aliunde confirmat. Ne n. aliquis diceret: & vnde hoc poteſt eſſe manifeſtũ? quis vidit? quis audiuit aliquando tale aliquid contigiſſe? neq; putares diſcipulum, quaſi gratificatũ magiſtro, iſta cõfingere: introducit Ioſeph ex his q̃ paſſus eſt, D fidem dictis ꝑ cuncta facientem, vt planè hinc dicere Euangeliſta videatur: Si nõ credis mihi, & teſtimoniũ tibi meum fortè ſuſpectum eſt: crede igitũ vel marito. Ioſeph n. vir eius, inquit, cùm eſſet iuſtus. Iuſtũ hîc, in omni virtute dicit eſſe perfectũ. Eſt n. iuſtitia ſpecialis quędã, & ex parte iuſtitia, auariciæ vitio non teneri: eſt verò iuſtitia altera generalis, quę ex cunctis omnino ꝑficiẽ: iuxta quẽ pręcipue modũ ſcriptura ſolet appellare iuſtitiã: vt cũ dicit, homo iuſtus, verax. & rurſus: *Erant iuſti ambo in conſpectu Dei.* Cum igitur eſſet iuſtus: hoc eſt, E frugi bonúſque vir: voluit occultè dimittere eam. Propterea verò Euangeliſta dixit, quid iuſto illi acciderit ante noticiã, vt nequaquam de his quæ poſt noticiam rei ſunt facta, dubitares. Et certè ſi Maria talis fuiſſet qualẽ illam ſuſpicio fingebat, nõ modo publicari metuerat, verumetiã ex legis authoritate puniri: ſed Ioſeph nõ ſolũ maius, verùm id quoq; q̃ erat minus, pariter indulſit, nempe pudorẽ. Non n. tantùm eam damnare noluit, ſed ne publicare quidẽ.

Galat. 4.

Rom. 9

Luc. 1. a

Digitized by Google

Vidiſti nempe virum ſublimiter philoſophantem, & tyrannicæ illius affectionis immunem. Noſtis n. profecto noſtis quam impotens res ſit zelotypia. Propter quod ille bene huius rei non ignarus, aiebat: Plenus eſt n zelo furor viri eius: non parcet in die vindictæ. Et rurſus idē: Durus, inquit, eſt ſicut infernus zelus. Et nos quidem pleroſq; nouimus velle animam poti⁹ amittere, q̄ in tormentū zeli, atq; huiuſmodi ſuſpicionis incidere. Quanquam hìc quæ tandem dicerentur eſſe ſuſpicio, vbi ipſe vteri tumor videbatur factum arguere? ſed tamen ita erat ille vir ab huiuſmodi paſſione mundus ac liber, vt ne in minimis quidē virgini vellet inferre mœſticiam. Quia ergo & apud ſe illam retinere iniquum putabat, publicare verò, atque in iudicium trahere, nihil eſſe aliud quàm in mortem trahere videbat: neutrum horum facit, ſed adhuc ſub lege viuens ſupra legem philoſophatur. Siquidem aduentante iam gratia, multa ſublimioris diſciplinæ documenta fulgere oportebat. Vt n. ſol nondum radijs oſtenſis eminus tamē ſplendore ſuo maximam partē orbis illuminat: ita & Chriſtus ex vtero virginis iam iamque progreſſurus, vniuerſo orbi, etiam priuſquam oriretur, illuxit. Deniq; ante illum quoq; virginis beatæ partum, & ꝓphetæ in ſpiritu tripudiabant, & mulieris in ſpiritu prędicebant futura, & Ioannes nondū clauſtra egreſſus vteri, gaudia ſua tradebat & matri. Propterea igitur & Ioſeph tantā philoſophiam mentis oſtendit. Neque enim aut in iudicium tradidit ſponſam, aut ipſe ſaltē ei manifeſtum vteri exprobrauit tumorem, ſed tantummodo à ſe illam ſeparare conatus eſt. Cùm in his ergo omne negocium verteretur, atq; in ſumma res difficulate conſiſteret, aduenit repentè angel⁹, qui omnia ſimul mœſta & aduerſa diſſolueret. Inquiſitione verò dignum videtur, cur non priuſquam vir tale conſilium cœperit, ſed vbi hoc animo ille verſauit, tunc iſte id quod acciderat, indicauerit. *Hæc*, inquit, *eo cogitante ecce angelus domini venit*. Et certè virgini ante conceptum denunciat quod futurum eſt: quod quidem ipſum non effugit quæſtionem. Nam & ſi angelus non dixit viro, qua tamen ratione id virgo celauit? quę n. & ab angelo audierat, & virum turbatū videbat, cur eam difficultatem ſermone non abſtulit? Quánam ergo ratione non antequam turbaretur, hæc ei angelus reuelauit? Oportet n. vt quæ prius ꝓpoſita ſunt, priora ſaluantur. Cur hoc, inquam, angelus ante non dixit? ne ſcilicet Ioſeph de rei nouitate dubitaret, & tale quid forſitan pateretur, quale Zachariam legimus pertuliſſe. Facile quippe eſt credere verùm eſſe quod dicitur, quando iam res ipſa oculis offertur: antequam verò incipiat fieri quod ꝓmiſſum eſt, laborioſè prorſus dicta, & præſertim inuſitata credūtur. Propterea iſtud nec angelus indicauit, & virgo id quod & audierat & ſentiebat, abſcondit. Neque enim ſibi vlló modo à ſponſo credendum putauit, ſi ad eum rem nimis nouam ſuſpectámque deferret, quinimmo magis eum in iram credidit concitandum, ſi quaſi crimen admiſſum hoc videretur obumbrare figmento. Si enim etiam ipſa virgo, cui tanta erat gratia conferenda, aliquid tamen patitur humanum, & dicit: Quo modo iſtud erit, quoniam virum non cognoſco? quanto magis ille dubitaſſet, maxime

Prou. 6. d

Cantic. 8

Luc. 1. f

εἶδες φιλόσοφον ἄνδρα καὶ πάθους ἀπηλλαγμένον τοῦ τυραννικωτάτου; ἴστε γὰρ ἡλίκον ζηλοτυπία. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ταῦτα σαφῶς εἰδὼς ἔλεγε· μεστὸς γὰρ ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς [αὐτῆς,] οὐ φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· καὶ σκληρὸς ὡς ᾅδης ζῆλος. καὶ ἡμεῖς δὲ πολλοὺς ἴσμεν τὴν ψυχὴν ἑλομένους προέσθαι μᾶλλον ἢ εἰς ζηλοτυπίας ὑποψίαν ἐμπεσεῖν. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὑποψία ἦν τοῦ τῆς γαστρὸς ὄγκου διελέγχοντος. ἀλλ᾽ ὅμως οὕτως ἦν πάθους καθαρὸς, ὡς μη[δὲ] θελῆσαι μηδὲ ἐν τοῖς μικροτάτοις λυπῆσαι τὴν παρθένον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν κατέχειν ἔνδον, παρανομίας εἶναι ἐδόκει· τὸ δὲ ἐκπομπεύειν καὶ εἰς δικαστήριον ἄγειν, θανάτῳ παραδοῦναι ἠνάγκαζεν, οὐδὲν τούτων ποιεῖ, ἀλλ᾽ ὑπὲρ νόμον ἤδη πολιτεύεται. ἔδει γὰρ τῆς χάριτος παραγινομένης πολλὰ λοιπὸν εἶναι τὰ σημεῖα τῆς ὑψηλῆς πολιτείας· καθάπερ γὰρ ὁ ἥλιος καὶ μηδέπω τὰς ἀκτῖνας δείξας, πόῤῥωθεν τῷ φωτὶ καταυγάζει τῆς οἰκουμένης τὸ πλεῖον· οὕτω καὶ ὁ χριστὸς μέλλων ἀνίσχειν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐκείνης, καὶ πρὶν ἢ ἐξελθεῖν, τὴν οἰκουμένην κατέλαμψεν ἅπασαν· διὸ [καὶ] πρὸ τῶν ὠδίνων προφῆται ἐσκίρτων, καὶ γυναῖκες τὰ μέλλοντα προὔλεγον, καὶ ἰωάννης οὔπω τῆς νηδύος προελθὼν, ἀπὸ τῆς μήτρας αὐτῆς ἐπήδα· ἐντεῦθεν καὶ οὗτος πολλὴν ἐνεδείκνυτο φιλοσοφίαν. οὔτε γὰρ ἐνεκάλεσεν, οὔτε ὠνείδισεν· ἀλλ᾽ ἐκβαλεῖν ἐπεχείρησε μόνον. ἐν τούτῳ τοίνυν τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ πάντων ἐν ἀμηχανίᾳ καθεστώτων παραγίνεται [ὁ] ἄγγελος πάντα λύων τὰ ἄπορα. ἄξιον δὲ ἐξετάσαι, διὰ τί μὴ πρὸ τούτου εἶπεν ὁ ἄγγελος, πρὸ τοῦ διανοηθῆναι τὸν ἄνδρα τοῦτο. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐνεθυμήθη, τότε ἀφικνεῖται. ταῦτα γὰρ αὐτοῦ φησὶν ἐνθυμηθέντος, ὁ ἄγγελος ἔρχεται· καίτοι γε αὐτῇ καὶ πρὸ τοῦ συλλαβεῖν εὐαγγελίζεται, ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν ἑτέραν ἀπορίαν ἔχει. εἰ γὰρ καὶ ὁ ἄγγελος οὐκ εἶπεν, τίνος ἕνεκεν ἡ παρθένος ἐσίγησεν ἀκούσασα παρὰ τοῦ ἀγγέλου; καὶ τὸν μνηστῆρα ὁρῶσα θορυβούμενον, οὐκ ἔλυσεν αὐτοῦ τὴν ἀπορίαν; τίνος οὖν ἕνεκεν πρὸ τοῦ θορυβηθῆναι αὐτὸν [ὁ ἄγγελος] οὐκ εἶπεν; καὶ γὰρ ἀναγκαῖον τὸ πρότερον λῦσαι πρῶτον. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ εἶπεν; ἵνα μὴ ἀπιστήσῃ καὶ πάθῃ τὸ αὐτὸ τῷ ζαχαρίᾳ. ὁρωμένου [μὲν] γὰρ τοῦ πράγματος, εὔκολος ἡ πίστις λοιπόν· μηδέπω δὲ ἀρχὴν λαβόντος, οὐχ ὁμοίως εὐπαράδεκτον ἦν τὸ λεγόμενον, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς ὁ ἄγγελος, καὶ ἡ παρθένος δὲ τῆς αὐτῆς ἕνεκεν αἰτίας ἐσίγησεν· οὐ γὰρ ἐνόμιζε πιστεύεσθαι παρὰ τῷ μνηστῆρι πρᾶγμα ἀπαγγέλλουσα ξένον· ἀλλὰ καὶ παροξύνειν μᾶλλον αὐτὸν, ὡς ἁμάρτημα γεγενημένον συσκιάζουσα. εἰ γὰρ αὐτὴ ἡ ὑποδέχεσθαι μέλλουσα τοσαύτην χάριν, ἀνθρώπινόν τι πάσχει καί φησι· πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνος ἀμφέβαλλεν ἄν.

„ καὶ μάλιστα παρὰ γυναικὸς ἀκούων τῆς ὑποπτευομένης, διὰ τοῦτο ἡ παρθένος μὲν οὐδὲν αὐτῷ λέγει· ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἐφίσταται. τίνος οὖν ἕνεκεν φησὶν οὐχὶ ἐπὶ τῆς παρθένου τοῦτο ἐποίησεν, καὶ μετὰ τὴν κύησιν [αὐτῷ εὐηγγελίσατο;] ἵνα μὴ ἐν ταραχῇ ᾖ καὶ θορύβῳ πολλῷ. καὶ γὰρ εἰκὸς ἦν, τὸ σαφὲς οὐκ εἰδυῖαν, καὶ βουλεύσασθαί τι περὶ ἑαυτῆς ἄτοπον, καὶ ἐπὶ βρόχον ἐλθεῖν καὶ ἐπὶ ξίφος, οὐ φέρουσαν [τὴν] αἰσχύνην· καὶ γὰρ θαυμαστὴ ἦν ἡ παρθένος, καὶ δείκνυσιν αὐτῆς τὴν ἀρετὴν ὁ Λουκᾶς λέγων· ὅτι ἐπειδὴ τὸν ἀσπασμὸν ἤκουσεν, οὐκ εὐθέως ἑαυτὴν ἐξέχεεν, οὐδὲ ἐδέξατο τὸ λεχθέν· ἀλλ' ἐταράχθη ζητοῦσα, [τί] ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμός. ἡ δὲ οὕτως οὖσα διηκριβωμένη, κἂν ἐξέστη τῇ ἀθυμίᾳ τὴν αἰσχύνην λογιζομένη, καὶ οὐ προσδοκῶσα ὅτι ἂν λέγῃ πείσειν τινὰ τῶν ἀκουόντων ὅτι οὐ μοιχεία τὸ γεγενημένον· ἵν' οὖν ταῦτα μὴ γένηται, ἦλθε πρὸ τῆς συλλήψεως ὁ ἄγγελος. καὶ γὰρ ἔδει ταραχῆς ἐκτὸς εἶναι τὴν νηδὺν ἐκείνην, ἣν ὁ πάντων δημιουργὸς ἐπέβη· καὶ πάσης ἀπηλλάχθαι θορύβου τὴν ψυχὴν, τὴν καταξιωθεῖσαν τοιούτων γενέσθαι διάκονον μυστηρίων· διὰ ταῦτα τῇ μὲν παρθένῳ πρὸ τῆς κυήσεως· τῷ δὲ Ἰωσὴφ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ὠδίνων διαλέγεται. ὃ, πολλοὶ τῶν ἀφελεστέρων οὐ συνειδότες, διαφωνίαν ἔφασαν εἶναι· διὰ τὸ τὸν μὲν Λουκᾶν λέγειν, ὅτι τῇ Μαρίᾳ εὐηγγελίζετο· τὸν δὲ Ματθαῖον, ὅτι τῷ Ἰωσὴφ, οὐκ εἰδότες, ὅτι ἀμφότερα γέγονεν. ὅπερ ἀναγκαῖον παρὰ πᾶσαν τὴν ἱστορίαν παρατηρεῖν. καὶ γὰρ πολλὰς οὕτω λύσομεν δοκούσας εἶναι διαφωνίας. ἔρχεται τοίνυν ὁ ἄγγελος θορυβουμένου τοῦ Ἰωσήφ. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἠρημένων ἕνεκεν, καὶ ἵνα φανῇ αὐτοῦ ἡ φιλοσοφία, ἀναβάλλεται τὴν παρουσίαν. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον ἔμελλεν ἐκβαίνειν, παραγίνεται λοιπόν.
„ ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυ-
„ μηθέντος, ἄγγελος κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ. ὅρα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπιείκειαν, οὐ μόνον ὅτι οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἐξεῖπέ τινι, οὐδὲ αὐτῇ τῇ ὑποπτευομένῃ· ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο, καὶ αὐτῇ τῇ παρθένῳ σπουδάζων κρύψαι τὴν αἰτίαν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐκβαλεῖν αὐτὴν ἤθελεν, ἀλλ' ἀπολῦσαι. τοσοῦτον ἦν ἥμερος καὶ ἐπιεικὴς ὁ ἀνήρ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμουμένου, κατ' ὄναρ φαίνεται ὁ ἄγγελος. καὶ διὰ τί μὴ φανερῶς, καθὼς τοῖς ποιμέσι καὶ τῷ Ζαχαρίᾳ, καὶ τῇ παρθένῳ; σφόδρα πιστὸς ἦν ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐκ ἐδεῖτο τῆς ὄψεως ταύτης. ἡ μὲν γὰρ παρθένος, ἅτε πολὺ μέγα εὐαγγελιζομένη, καὶ τοῦ Ζαχαρίου μεῖζον, καὶ πρὸ τοῦ πράγματος ἔχρηζε καὶ παραδόξου ὄψεως·

οἱ δὲ

maxime cum id audiret ab vxore ſuſpecta? Id-
circo ei de hac re virgo quidem ipſa nil loqui-
tur, angelus verò tēpore aduenit congruente.
Et cuius, inquies, rei gratia non idipſum cu-
ſtodiuit in virgine, vt ad illam quoq; poſt con-
ceptum veniret? Ne ſcilicet ſtupentis ac vere-
cundantis animum anxietas mœſticiáq; con-
ſumeret. Valde n. fieri potuit, vt tanti ignara
ſecreti, aliquid de ſe crudele decerneret: &
quantum honeſtatis amans, tantum famæ tur-
A pis intolerans, vel ad laqueum ſubitò, vel ad
gladium conuolaret. Erat enim illa virgo per
cuncta mirabilis, cuius virtutem Euangeliſta
Lucas declarans, refert: quòd cùm ab angelo
verba ſatis honorificæ ſalutationis audiſſet, nō
ſemetipſam continuò, vt ſit, in gaudium re-
laxauit, nec nimis credula noua dicta ſuſcepit:
ſed honeſta ac decenti trepidatione permota,
cuiuſmodi eſſet ſalutatio illa quæſiuit. Virgo
igitur tāti & pudoris & ponderis, vel ex exani-
mari mœrore potuiſſet, ſi tam grande ſibi im-
minere cogitaſſet opprobrium: cùm præſer-
B tim neminē ſibi quamlibet multa dicenti cre-
diturum putaret, quòd ille conceptus, qui de
coniugio non erat, non de adulterio contigiſ-
ſet. Ne igitur iſta ſequerentur, venit angelus
ante conceptum. Oportebat quippe imper-
turbatum illum eſſe vterum, quem hominum
ingreſſurus erat creator. Docebat illam pro-
fectò animam ob omni eſſe immunem cogita-
tionum tumultu, quæ tanti electa eſt miniſtra
myſterij. Propterea virgini quidem ante con-
ceptum, viro autem ipſi iam inſtantis partus
tempore nunciatur. Quod pleriq; parum in-
C telligentes, ad Euangeliſtarum diſcrepantiam
retulerunt: quaſi ſcilicet Lucas Mariæ, Mat-
thæus verò Ioſeph aſſerat nunciatum: igno-
rantes profectò vtrunq; id eſſe conſequenter
effectum, quod per omnem hanc hiſtoriam
obſeruare nos conuenit, vt vna hac regula,
multa in quibus videntur Euangeliſtæ diſſo-
nare, ſocientur. Venit itaq; angelus ad Ioſeph
ſatis anxium, ſatíſq; turbatum. Nam & ꝓpter
illa quæ diximus, & vt magis iuſti viri philoſo-
phia clareſceret, dilata eſt præſentia nuncian-
D tis. Aduenit autem cùm res ipſa iam eſſet im-
plenda. *Hac autem eo cogitante, ecce angelus do-
mini in ſomnis apparuit ei.* Conſideras certè mo-
deſtiam ac maturitatem viri: non modo non
puniuit aliunde grauidam, ſed nec cuiquam
mœroris ſui cauſam retexit, nec illi quidē ipſi
de qua eum ſuſpicio mordebat: ſed ſecum ipſe
cogitationum ſuarum fluctibus æſtuando, ab
ipſa etiam virgine ſtuduit abſcondere tanti
cauſam doloris. Neque enim dixit, expellere
eam de domo voluit, ſed à ſe tacitè dimittere.
Tam manſuetus ille vir erat, tanq; moderatus.
E *Hac ergo eo cogitante, in ſomnis apparuit ei angelus.*
Cur in ſomnis, & non potius apertè, ſicut &
paſtoribus, & Zachariæ apparuerat, & virgini?
Quia ſcilicet erat vir prorſus fidelis, & mani-
feſtiori reuelatione non indigens. Nam virgo
quidem, quippe cui tam & noua nunciaren-
tur, & magna, multoq́; maiora quâm Zacha-
riæ fuerant nunciata, & ante rem ipſam doceri debuit & per apertiſſimam reuelationem doceri.

Paſtores

Paſtores quoq; tanto debuerunt inſtrui manifeſtius, quanto magis ab eiuſmodi eruditione per agreſtem erāt vitam remoti. Hic verò poſt vteri indubitatum tumorē, cum iam mœrore animi, & maligna ſuſpicione tabeſceret, & ad expectationem iam iamque meliorem aliqua optaret ratione transferri: hoc iam erat in animo, vt ſi fortè appareret quiſpiam, qui mœrētem in viā ſpei lætioris induceret, & facilè reuelatione ſuſciperet, & libenter. Et idcirco poſtquam ſuſpicione cruciatus eſt, viſione recreatur: vt hoc ipſum quod poſt ſuſpicionem docetur, ea quę dicuntur vera eſſe demonſtret. Cùm enim quod nulli fuerat ipſe cōfeſſus, ſed incluſum tantummodo mente voluebat, id etiam loquente ſibi angelo recognoſcit, certiſſimum & abſq; vlla ambiguitate prorſus documentum eſt, quòd à Deo ad illum miſſus aduenerit. Ipſius enim eſt ſolūmodo, cordis arcana proſpicere. Conſidera igitur quanta in hac dilatione compleantur. Nam & admiranda viri philoſophia monſtratur, & expectata opportunitas temporis ad fidei proficit firmitatem, & hiſtoriæ veritas inſuſpecta ſeruatur: quæ oſtendit iuſtum virum ea eſſe perpeſſum, quæ illum pati conſequentia rerum ipſa cogebat. Quemadmodum igitur angelus ei fidem ſuggerit ambigenti, audi atque mirare quanta in hoc philoſophia ſermone reſplendeat. Cùm n. veniſſet, dixit ad eum: *Ioſeph, fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Principiò ſatis neceſſario Dauid intulit mentionē, vnde vtiq; Ioſeph Chriſtum didicerat naſciturum: deinde tum nō ſinit eū conturbatione vexari, dum nomine progenitoris ingeſto, illius eum promiſſionis admonet, quæ ad omne facta eſt genus Iudæorū. Cæterùm cuius rei gratia Dauid eum filium nuncuparet oſtendens: Noli, inquit, timere. Et certè alicubi Deus non idem facit, ſed rege quodam de muliere ſecus quàm oportuerat cogitāte, caſtigatorio ſermone vtitur, & comminationis pleniſſimo, cùm tamen tibi quoq; ignorātia excuſaret admiſſum. Neque enim ſciens ille Saram alij copulatam in vſum vxoris acceperat, & tamē acrius eum increpauit: hîc verò multo mitius agitur, ac lenius: quippe ubi & maximarū rerum diſpenſatio continetur, & ingens inter virū vtrumq; diſcrimen eſt. Propter quod nequaquam huiuſmodi cogitatio correptionis indiguit. Dicendo enim, noli timere, proculdubio eū demonſtrat timuiſſe, ne ſcilicet offendat dominū ſi adulteræ copuletur. Per quod oſtenditur, quia niſi hic interceſſiſſet metus, nec ille de eius dimiſſione aliquid cogitaſſet. Ex his igitur omnibus illud profectò declarat, quod Dei ad Ioſeph venerit miſſus imperio, cuncta quæ cogitauit. quæq; perpeſſus in animo, in mediū proferendo Nec verò nomē virginis memoraſſe cōtentus, addidit cōjugē, haud ita vocaturus ſi corrupta fuiſſet. Conjugis autē nomine ſponſam intellexit, ſicut eos quóq; qui adhuc ſpōſi ſunt, generos appellare ſcriptura cōſueuit. Quid autē eſt, accipere? Domi profectò retinere. Iam enim illam mente dimiſerat: ſed dimiſſam, inquit, retineas, quā Deus tibi copulat, non parentes: copulat verò non in fœdus ſolenne coniugij, ſed in conſortium communis habitaculi, & copulat per meæ vocis officium. Sicut enim illam

Gen. 12. d & 20. a

οἱ δὲ ποιμένες, ἅτε ἀγροικικώτεροι διακείμενοι· οὗτος δὲ μετὰ τὸν πόνον τῆς ψυχῆς λοιπὸν ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ὑποψίας καταλειφθείσης, καὶ ἑτοίμης οὔσης πρὸς [τὰς] χρηστὰς μετατεθῆναι ἐλπίδας, εἰ φανείη τις ὁ πρὸς τοῦτο ὁδηγῶν εὐκόλως, δέχεται τὴν ἀποκάλυψιν. διὸ μετὰ τὴν ὑποψίαν εὐαγγελίζεται· ἵνα αὐτὸ τοῦτο γένηται αὐτῷ τῶν λεγομένων ἀπόδειξις. τὸ γὰρ μηδενὶ ἐξειπεῖν, ἀλλὰ κατὰ διάνοιαν ἐνθυμηθῆναι ταῦτα, A καὶ ἀκοῦσαι λέγοντος τοῦ ἀγγέλου, ἀναμφισβήτητον αὐτῷ παρεῖχε σημεῖον τοῦ παρὰ θεοῦ λέγοντα ἀφῖχθαι. αὐτοῦ γὰρ μόνου τὰ ἀπόρρητα τῆς καρδίας εἰδέναι ἐστίν. ὁρᾷς γοῦν πόσα γίνεται; καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς φιλοσοφία διαδείκνυται· καὶ πρὸς τὴν πίστιν αὐτῷ συμβάλλεται τὸ εὐκαίρως λεχθέν. καὶ ὁ λόγος ἀνύποπτος γίνεται, δεικνὺς ὅτι ἔπαθεν ἅπερ εἰκὸς ἦν παθεῖν ἄνδρα. πῶς οὖν αὐτὸν πιστοῦται ὁ ἄγγελος; ἄκουσον καὶ θαύμασον τὴν σοφίαν τῶν εἰ- B ρημένων. ἐλθὼν γάρ φησιν· ἰωσὴφ υἱὸς δαβίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. εὐθέως αὐτὸν ἀναμιμνήσκει τοῦ δαβίδ, ὅθεν ὁ χριστὸς ἔμελλεν ἔσεσθαι, καὶ οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν διαταραχθῆναι, διὰ τῆς τῶν προγόνων προσηγορίας τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸ ὅλον γένος [γενομένης] ἀναμνήσας. ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν υἱὸν δαβὶδ αὐτὸν ἐκάλεσε; μὴ φοβηθῇς· καίτοι γε ἀλλαχοῦ ὁ θεὸς οὐχ οὕτω ποιεῖ, ἀλλὰ βουλομένου τινὸς περὶ γυναικὸς C [τοῦ ἀβραὰμ] ὅπερ οὐκ ᾔδει, ἐπιπληκτικώτερον καὶ μετὰ ἀπειλῆς τῷ λόγῳ κέχρηται. καίτοι γε τὸ πρᾶγμα καὶ ἐκεῖ ἀγνοίας ἦν. οὐδὲ γὰρ εἰδὼς ἔλαβε τὴν σάρραν ἐκεῖνος, ἀλλ' ὅμως ἐπέπληξεν. ἐνταῦθα δὲ ἡμερώτερον. πολὺ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν οἰκονομουμένων ἦν, καὶ τὸ μέσον ἑκατέρων τῶν ἀνδρῶν. διόπερ οὐδὲ ἐπιπλήξεως ἔδει· εἰπὼν δέ, μὴ φοβηθῇς, δείκνυσιν αὐτὸν δεδοικότα μὴ προσκρούσῃ τῷ θεῷ ὡς μοιχαλίδα ἔχων. ὡς εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδ' ἂν D ἐνενόησεν ἐκβαλεῖν. διὰ πάντων τοίνυν δείκνυσιν, ὅτι παρὰ θεοῦ ὁ ἄγγελος ἥκει, καὶ ἅπερ ἐνενόησε καὶ ἅπερ ἔπαθε κατὰ διάνοιαν ἅπαντα εἰς μέσον ἐκφέρων καὶ προτιθείς. εἰπὼν γὰρ αὐτῆς τὸ ὄνομα, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλ' ἐπήγαγε. τὴν γυναῖκά σου, οὐκ ἂν οὕτω καλέσας, εἰ διέφθαρτο. γυναῖκα δὲ ἐνταῦθα τὴν μνηστὴν λέγει. ὥσπερ οὖν καὶ γαμβροὺς εἴωθεν ἡ γραφὴ λέγειν καὶ πρὸ τοῦ γάμου τοὺς μνηστῆρας. τί δέ ἐστι παραλαβεῖν; ἔνδον κατέχειν. ἤδη γὰρ αὐ- E τῷ τῇ διανοίᾳ ἀπολέλυτο. ταύτην τὴν ἀπολελυμένην φησὶν [κάτεχε,] ἣν σοι παραδίδωσιν ὁ θεός, οὐχ οἱ γονεῖς. παραδίδωσι δέ, οὐκ εἰς γάμον, ἀλλ' εἰς τὸ συνοικεῖν καὶ παραδίδωσι διὰ φωνῆς τῆς ἐμῆς, ὥσπερ

postea

Digitized by Google

αὐτὴν ὁ Χριστὸς ὕστερον παρέδωκε τῷ μαθητῇ, οὕτω καὶ νῦν τῷ Ἰωσήφ. εἶπε καὶ τὴν ὑπόθεσιν αἰνιξάμενος, τὴν μὲν πονηρὰν ὑποψίαν οὐκ εἶπε. σεμνότερον δὲ καὶ πρεπωδέστερον καὶ τῶν ὠδίνων αἰτίᾳ κἀκείνην ἀνεῖλε, δεικνὺς ὅτι διόπερ ἐδεδοίκει καὶ ἐκβαλεῖν ἤθελε, δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ λαβεῖν καὶ κατασχεῖν ἔνδον ἂν εἴη δίκαιος, ἐκ περιουσίας λύων τὴν ἀγωνίαν. οὐ γὰρ μόνον παρανόμου φησὶν ἀπήλλακται μίξεως· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ φύσιν κυεῖ. μὴ τοίνυν τὸν φόβον ἐκλύσῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐφραίνου μειζόνως. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. παράδοξον τὸ εἰρημένον, ὑπερβαῖνον ἀνθρώπινον λογισμόν, καὶ ἀνώτερον τῶν τῆς φύσεως νόμων. πῶς οὖν πιστεύσει ὁ τούτων ἄπειρος τῶν διηγημάτων ἀνήρ; ἀπὸ τῶν παρελθόντων φησίν, [ἀπὸ τῶν] ἀποκαλύψεων. διὰ γὰρ τοῦτο τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ ἅπαντα ἐξεκάλυψεν ἅπερ ἔπαθεν, ἅπερ ἔδεισεν, ἅπερ ποιῆσαι ἐβούλετο· ἵνα ἐξ ἐκείνων καὶ τοῦτο πιστώσηται. μᾶλλον δέ, οὐκ ἀπὸ τῶν παρελθόντων [μόνον·] ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν μελλόντων αὐτὸν ἐπάγεται. τέξεται δέ φησιν υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. μὴ γάρ, ἐπειδὴ ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου, νομίσῃς ἀλλότριόν σε τῆς διακονίας εἶναι τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν. εἰ γὰρ εἰς τὴν γέννησιν οὐδὲν συνεβάλου, ἀλλ' ἀνέπαφος ἔμεινεν ἡ παρθένος, [ὅμως] ὅπερ ἐστὶ πατρὸς ἴδιον, οὐ λυμαινόμενον τὸ τῆς παρθενίας ἀξίωμα, τοῦτό σοι δίδωμι, τὸ ὄνομα ἐπιθεῖναι τῷ τικτομένῳ. σὺ γὰρ αὐτὸν καλέσεις. εἰ γὰρ καὶ μὴ σὸς ὁ τόκος, ἀλλὰ τὰ πατρὸς ἐπιδείξῃ περὶ αὐτόν. διὰ τοῦτό σε καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ ὀνόματος θέσεως εὐθέως οἰκειῶ τῷ τικτομένῳ. εἶτα [ἵνα] μὴ πάλιν ἐκ τούτου πατέρα τις αὐτὸν ὑποπτεύσῃ, ἄκουσον τὰ ἑξῆς πῶς μετὰ ἀκριβείας τίθησι. τέξεται μετέωρον αὐτὸ θείς. οὐ γὰρ αὐτῷ ἔτικτεν, ἀλλὰ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ. διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τῶν οὐρανῶν ἦλθε κομίζων ὁ ἄγγελος, καὶ ἐντεῦθεν δεικνὺς θαυμαστὸν ὄντα τὸν τόκον, τῷ τὸν θεὸν εἶναι τὸν τὴν προσηγορίαν ἄνωθεν πέμποντα διὰ τοῦ ἀγγέλου τῷ Ἰωσήφ. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἁπλῶς ἦν, ἀλλὰ μυρίων ἀγαθῶν θησαυρός. διὸ καὶ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ ἄγγελος, καὶ χρηστὰς ὑποτείνει ἐλπίδας. καὶ ταύτῃ πρὸς πίστιν αὐτὸν ἐπαγόμενος. πρὸς γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐπιρρεπέστερον εἰώθαμεν ἔχειν. διὸ καὶ μᾶλλον αὐτοῖς πιστεύειν φιλοῦμεν. ἀπὸ πάντων τοίνυν κατασκευάσας τὴν πίστιν, ἀπὸ τῶν παρελθόντων, ἀπὸ τῶν ἐνεστώτων, ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν τιμῆς. εἰσάγει καὶ τὸν προφήτην εὐκαίρως τούτοις ἅπασι συμψηφιζόμενον. πρὶν

poſtea commendat Chriſtus ipſe diſcipulo, ita etiam nunc angelus ſponſo, ſolatium tantummodo eius habituram abſque fœdere nuptiarum. (*Ioan. 19. a*) Deinde etiam rem ipſam inuolucro verborum tenens, de maligna quidem ſuſpicione tacuit: honeſtius autem, multóque dignius cauſa partus expoſita, ſuſpicionem quoque prorſus reſtinxit: oſtendens quòd ꝓpter quod ſolum ſponſam & ſecum habere metuebat, & à ſe dimittere cogitabat, ob hoc ipſum magis A illam accipere debeat, ſecúmque retinere ſi in cœpta velit permanere iuſticia, per quod affatim trepidationem eius mœſtitiamque diſſoluit. Non modo, inquit, illicito non eſt violata complexu, verumetiam ſupra naturam moremque fœcunda eſt. Noli igitur de tam fœlici partu ſponſæ attrahere mœrorem, immo verò in maiorem prorumpe lætitiam. *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Nouum dictum atque mirabile, & humanis cogitationibus ſupereminens, ſupra leges vadens omnino naturæ. Quonam igitur modo B hæc ille vir crederet, qui nihil prius tale ſermone conceperat? Ex eorum quæ jam peracta erant reuelatione. Idcirco enim omnia quæ cęlabantur in eius animo, angelus reuelauit: memorando certè quæ patiebatur, quæ verebatur, quæque etiam meditabatur efficere: vt cùm cognouiſſet iſta, etiam illa ſuſciperet. Neque verò de præcedentibus ſolum ad fidem ducit ambiguum, verumetiam de futuris. *Pariet enim*, inquit, *filium. & vocabis nomen eius Ieſum.* Non enim quia ex Spiritu ſancto eſt, C idcirco te à miniſterio tantæ exiſtimes diſpenſationis extraneum. Nam etſi nihil habeas in hac generatione commune (virgo quippe permanſit intacta) tamen quod eſt proprium patris, quôdque nihil infuſcat virginis dignitatem, hoc tibi facilè concedo, vt ſcilicet nato nomen imponas: tu illum primùm vocabis. Quanquam enim non ſit filius tuus iſte qui naſcitur, tu tamen curam erga illum & ſolicitudinem oſtendes parentis: & propterea te illi ab ipſa ſtatim nominis impoſitione coniungo. Deinde, ne quis illum ex hoc patrē eſſe ſuſpi- D caretur, audi quàm cautè quanque ſolicitè ea quæ ſequuntur, addiderit. *Pariet*, inquit, *filium.* Non dixit, pariet tibi: ſed poſuit illud indefinitum & ſuſpenſum. Non enim illi, ſed vniuerſo prorſus orbi peperit Chriſtum. Propterea & nomen eius de cœlo angelum detuliſſe Euangeliſta memorauit, vt hinc quoque oſtēderet illum mirabilem eſſe partum, quo eius nomen ad Ioſeph, & per angelum, & à Deo miſſum doceret. Nam & ipſum vocabulum non inaniter poſitum eſt, quòd certè mille E continet theſauros bonorum. Propter quod illud etiam angelus interpretatur, ponit mœrentem ſpebus animando: & hoc quoq; illum modo ac credendū quod loquitur, inuita. Facilè nanque ſolicitamur ad proſpera, & promptius fidem accommodamus ſecundis. Cùm igitur ex omnibus conſtruxiſſet fidem, à præcedentibus, à pręſentibus, à futuris, ab honore eius quē promiſerat, naſciturum, introduxit opportune etiā ꝓphetam his omnib. calculū ſuum addentem.

Priuſquam

Priuſquam verò eius teſtimonium citet, ſingularia per ipſum bona vniuerſo orbi cōferenda prænunciat. Quænam igit̃ iſta ſunt? Remiſſio ſcilicet, interituſque peccati. *Ipſe enim*, inquit, *ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Hic quóq; beneficij nouitas indicatur. Non enim à bello viſibili, neq; à gladio barbarorum: ſed quod his longè maius eſt, à peccato ſuo populum ſuum nunciat liberandum: quod præſtare nulli fuit hominum aliquando poſſibile. Et cuius, inquies, rei gratia quaſi ſignatè populū ſuum dixit, & non etiam omnes gentes pariter nominauit? Ne ſcilicet de inuſitato nuncio ſcrupulum pateretur auditor, quāquam rectè hęc percepturo etiam gentes deſignantur. Populus enim Chriſti non tantum natio Iudęorum eſt, ſed omnes quoq; qui ad eum veniunt, eiuſq; donantur agnitione. Conſidera verò quemadmodum nobis ipſam etiā Chriſti patefecerit dignitatem, populum eius appellans, quem per ipſum à peccatis dicit eſſe ſaluandū. Nihil enim hoc aliud eſt, quàm oſtendere Dei filium eſſe qui naſcitur, nec ſe de aliquo homine rege hunc proferre ſermonem. Neq; n. poteſt peccata dimittere, niſi ſolummodo diuina natura. Tanta igitur cœleſtis muneris liberalitate donati, cuncta omnino faciamus, ne tam grandibus beneficiis irrogemus iniuriam. Si enim etiam antequam hęc caperemus dona, merebamur tamen propter peccata puniri, quanto magis poſtquā tam ineffabilia ſumus beneficia conſecuti? Et hoc non fruſtra, nec abſque certa nunc ratione commemoro: ſed quòd video pleroſq; deſidioſius poſt acceptū baptiſmatis viuere ſacramētum, quàm eos qui nondū ſunt illo myſterio cōſecrati. In plurimis enim nulla omnino ſigna Chriſtianæ inuenio diſciplinæ. Ideoq; nō in publicis locis atq; cōmunib. nō in ipſius eccleſię conciliabulis facilè reperias, p quod inter fidelē infidelémque diſtinguas, Solo n. hoc celebrādi myſterij tēpore dignoſci poteſt, cū videlicet alios excludi videris, alios verò intus teneri. Oportebat autem vniuſcuiuſq; fidem non locis, ſed moribus indicari. Nam ſecularium quidem decora dignitatum, conſequenter ab extrinſecus poſitis cernuntur inſignibus: noſtra verò intelligi oportet ex mentib. Fidelis enim non modo á communione myſterij, verumetiam de nouitate vitæ debet agnoſci. Fidelem enim ſal eſſe conuenit, & luminare mundi. Sin verò ne tibi quidem ipſe luceas, & ne propriam quidē putredinem fœtorémque detergas, quibus te indiciis ego fidelem potero agnoſcere? An quia ſacrati aquas fontis ingreſſus es? At hoc ipſum quod datum tibi fuerat ad ſalutem, ſit tibi grauioris cauſa ſupplicij. Honoris ſiquidem magnitudo his qui non dignè viuunt honore, cumulus incipit eſſe pœnarū. Igitur fidelē non ab his tantū quæ accepit à Deo, verumetiā ab his quę obtulerit ipſe Deo, cōuenit refulgere, & vndiq; eſſe notū atq; manifeſtū, & ab inceſſu, & ab aſpectu, & à veſte, & à voce. Et hęc dixerim, nō vt noſmetipſos ad oſtētationem noſtri, ſed ad ędificationē inſpicientiū nos vtiq; pateinus.

πρὶν ἢ δὲ αὐτὸν εἰσαγαγεῖν, τὰ μέλλοντα τῇ οἰ-
κουμένῃ δι' αὐτοῦ συμβήσεσθαι ἀγαθὰ προανα-
φωνεῖ. τίνα δὲ ταῦτά ἐστι; ἁμαρτιῶν ἀπαλλα-
γὴ καὶ ἀναίρεσις. αὐτὸς γὰρ σώσει φησὶ τὸν
λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ ἐνταῦ-
θα τὸ παράδοξον ἐνδείκνυται. οὐ γὰρ πολέμων
αἰσθητῶν, οὐδὲ βαρβάρων, ἀλλ' ὃ πολλῷ τού-
των μεῖζον ἦν, ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν εὐ-
αγγελίζεται. ὃ μηδενὶ πώποτε ἔμπροσθεν ἐγένετο
A δυνατόν. καὶ τίνος ἕνεκεν φησι, τὸν λαὸν αὐ-
τοῦ εἶπεν, καὶ οὐχὶ καὶ τὰ ἔθνη προσέθηκεν; ἵνα
μὴ θορυβήσῃ τὸν ἀκροατὴν τέως. τῷ γὰρ συνετῶς
ἀκροωμένῳ καὶ τὰ ἔθνη ἠνίξατο. λαὸς γὰρ αὐ-
τοῦ, οὐχ' οἱ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ
προσιόντες καὶ δεχόμενοι τὴν παρ' αὐτοῦ γνῶσιν.
σκόπει δὲ πῶς αὐτοῦ καὶ τὸ ἀξίωμα ἡμῖν παρ-
ήνοιξε, αὐτοῦ καλῶν τὸν [δῆμον τὸν] ἰουδαϊκόν.
τοῦτο γὰρ οὐδὲν ἄλλο δεικνύντος ἐστὶν, ἢ ὅτι θεοῦ
παῖς ὁ τικτόμενος, καὶ περὶ τοῦ τῶν ἄνω βασι-
B λέως ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ ἁμαρτή-
ματα ἀφιέναι ἑτέρας ἐστὶ δυνάμεως, ἀλλ' ἢ τῆς
οὐσίας μόνης ἐκείνης. ἐπεὶ οὖν τοσαύτης ἀ-
πελαύσαμεν δωρεᾶς, πάντα ποιῶμεν ὥστε μὴ τὴν
εὐεργεσίαν καθυβρίσαι [τὴν] τοσαύτην. εἰ γὰρ
καὶ πρὸ τῆς τιμῆς ταύτης ἄξια κολάσεως τὰ γι-
νόμενα ἦν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὴν ἄφατον ταύ-
την εὐεργεσίαν; καὶ ταῦτα οὐχ ἁπλῶς λέγω
νῦν· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὺς ὁρῶ μετὰ τὸ βάπτι-
σμα ῥαθυμότερον τῶν ἀμυήτων διαπλοῦντας,
C καὶ οὐδὲν ἔχοντας ἴδιον γνώρισμα πολιτείας. διά
τοι τοῦτο οὐκ ἐν ἀγορᾷ, οὐκ ἐν ἐκκλησίᾳ δυ-
νατὸν εἰδέναι ταχέως, τίς μὲν ὁ πιστός. τίς δὲ
ὁ μὴ πιστός· πλὴν εἴ τις κατὰ τὸν καιρὸν ἐπι-
σταίη τῶν μυστηρίων, καὶ ἴδοι τοὺς μὲν ἐκβαλλο-
μένους, τοὺς δὲ ἔνδον μένοντας. ἐχρῆν δὲ οὐκ
ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τρόπου γνωρίζε-
σθαι. τὰ μὲν γὰρ [τῶν] ἔξωθεν ἀξιώματα εἰ-
κότως ἀπὸ τῶν ἔξωθεν περικειμένων τεκμηρίων ἐστὶ
κατάδηλα· τὰ δὲ ἡμέτερα ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἶναι γνώ-
D ριμα χρή. τὸν γὰρ πιστὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δωρεᾶς
χρὴ φαίνεσθαι μόνον. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς
καινῆς. τὸν πιστὸν φωστῆρα δεῖ εἶναι τοῦ κόσμου
καὶ ἅλας. ὅτ' ἂν δὲ μηδὲ σαυτῷ φαίνῃς, μη-
δὲ τὴν οἰκείαν σηπεδόνα ἀποσφίγγῃς, πόθεν σε εἰ-
σόμεθα λοιπὸν, ὅτι τῶν ναμάτων ἐπέβης τῶν ἱε-
ρῶν; ἀλλὰ τοῦτό σοι κολάσεως ἐφόδιον γίνεται.
τιμῆς γὰρ μέγεθος τοῖς οὐκ ἀξίως τῆς τιμῆς ζῆν
προαιρουμένοις, προσθήκη τιμωρίας ἐστί. τὸν γὰρ
πιστὸν οὐκ ἀφ' ὧν ἔλαβε παρὰ τοῦ θεοῦ μόνον.
E ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν αὐτὸς εἰσενήνοχε λάμπειν δί-
καιον, καὶ πανταχόθεν εἶναι γνώριμον, [καὶ] ἀπὸ
τοῦ βαδίσματος, [καὶ] ἀπὸ τοῦ βλέμμα-
τος, [καὶ] ἀπὸ τοῦ σχήματος, [καὶ] τῆς φωνῆς.
ταῦτα δὲ εἶπον, οὐχ' ἵνα πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλ'
ἵνα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὁρώντων ἑαυτοὺς ῥυθμίσωμεν.

Nunc

νῦν δὲ ὅθεν ἂν ζητήσω σε ἐπιγνῶναι, πανταχοῦ σε ἀπὸ τῶν ἐναντίων εὑρίσκω φαινόμενον. ἄν τε γὰρ ἀπὸ τοῦ τόπου βουληθῶ καταμαθεῖν, ἐν ἱπποδρομίαις [καὶ θεάτροις καὶ παρανομίαις] ὁρῶ διημερεύοντα, ἐν πονηροῖς συλλόγοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ [καὶ] ἀνθρώπων συνουσίαις διεφθαρμένων· ἄν τε ἀπὸ τοῦ σχήματος τῆς ὄψεως, ἀνακαγχάζοντα βλέπω διηνεκῶς καὶ διαλελυμένον, καθάπερ [ἀνεκτὸν ἔχουσαν τὸ σῶμα] πόρνην ἑταιρίδα καὶ ἀπολελυμένην· ἄν τε ἀπὸ τῶν ἱματίων, τοῦ ἐπὶ σκηνῆς οὐδὲν ἄμεινον διακείμενον ὁρῶ· ἄν τε ἀπὸ τῶν ἑπομένων, παρασίτους περιφέρεις καὶ κόλακας· ἄν τε ἀπὸ τῶν ῥημάτων, οὐδὲν ὑγιὲς [οὐδὲ ἀναγκαῖον] οὐδὲ συνέχον ἡμῶν τὴν ζωὴν ἀκούω φθεγγόμενον· ἄν τε ἀπὸ τῆς τραπέζης, μείζων ἐντεῦθεν ἡ κατηγορία φανεῖται. πόθεν οὖν εἰπέ μοι δυνήσομαί σε ἐπιγνῶναι τὸν πιστόν, τῶν εἰρημένων ἁπάντων τἀναντία ψηφιζομένων; καὶ τί λέγω τὸν πιστόν; οὐδὲ γὰρ εἰ ἄνθρωπος εἶ σαφῶς δύναμαι μαθεῖν. ὅταν μὲν γὰρ λακτίζῃς μὲν ὥσπερ ὄνος· σκιρτᾷς δὲ ὥσπερ ταῦρος· χρεμετίζῃς δὲ ἐπὶ γυναιξὶν ὥσπερ ἵππος· καὶ γαστριμαργῇς μὲν ὥσπερ ἄρκτος· πιαίνῃς δὲ τὴν σάρκα ὥσπερ ἡμίονος· μνησικακῇς δὲ ὥσπερ κάμηλος· καὶ ἁρπάζῃς μὲν ὡς λύκος· ὀργίζῃ δὲ ὡς ὄφις· πλήττῃς καὶ ὡς σκορπίος· ὕπουλος δὲ [ᾖς] ὥσπερ ἀλώπηξ· ἰὸν δὲ πονηρίας διατηρῇς, ὥσπερ ἀσπὶς καὶ ἔχις· πολεμῇς καὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὥσπερ ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος· πῶς δυνήσομαί σε μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμεῖν, οὐχ ὁρῶν ἐν σοὶ τῆς φύσεως ταύτης τοὺς χαρακτῆρας; κατηχουμένου γὰρ καὶ πιστοῦ διαφορὰν [ζητῶν, κινδυνεύω μὴ καὶ ἀνδρὸς καὶ θηρίου εὑρεῖν διαφοράν.] τί γάρ σε εἴπω; θηρίον; ἀλλὰ τὰ θηρία ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαττωμάτων κατέχεται· σὺ δὲ ὁμοῦ συμφορήσας πάντα, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὁδεύεις. ἀλλὰ δαίμονα [προσείπω;] ἀλλὰ δαίμων, οὔτε γαστρὸς δουλεύει τυραννίδι, οὔτε χρημάτων ἐρᾷ. ὅταν οὖν καὶ θηρίων καὶ δαιμόνων ἐλαττώματα πλείονα ἔχῃς, πῶς σε ἄνθρωπον καλέσομεν, εἰπέ μοι; εἰ δὲ ἄνθρωπον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, πῶς σε προσεροῦμεν πιστόν; καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι οὕτω διακείμενοι κακῶς, οὐδὲ ἐννοοῦμεν τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὴν ἀμορφίαν, οὐδὲ καταμανθάνομεν αὐτῆς τὸ δυσειδές. ἀλλ᾽ ἐν κουρείῳ μὲν καθήμενος καὶ τὴν κόμην ἀποκείρων, [καὶ] τὸ κάτοπτρον λαβὼν περισκοπεῖς μετὰ ἀκριβείας τὴν τῶν τριχῶν σύνθεσιν, καὶ τοὺς παρεστῶτας ἐρωτᾷς, καὶ τὸν ἀποκείραντα αὐτήν, εἰ καλῶς τὰ πρὸς τῷ μετώπῳ συνέθηκε· καὶ γέρων ὤν, πολλάκις οὐκ αἰσχύνῃ νεωτερικαῖς φαντασίαις ἐπιμαινόμενος· τῆς δὲ ψυχῆς ἡμῶν οὐκ ἀμόρφου μόνον, ἀλλὰ καὶ θηριομόρφου καὶ σκύλλης τινὸς ἢ χιμαίρας κατὰ τὸν ἔξω μῦθον γεγενημένης οὐδὲ μικρὸν αἰσθανόμεθα. καί τοι γε καὶ ἐνταῦθα κάτοπτρόν ἐστι πνευματικόν, πολλῷ βέλτιον ἐκείνου καὶ χρησιμώτερον. οὐδὲ γὰρ

Nunc verò vndecunq; voluero te dignoſcere, inuenio te à contrariis publicari. Si te ex loco ſcire curauero, proculdubio in circo te theatroq; proſpiciam totos prorſus dies in vaniſſimis illis cœtibus exigentem, vel in foro corruptis hominibus peſtiferiſq; coniunctũ. Sin verò ex ipſis motibus corporis noticiam tui habere quæſiuero, videbo te horrẽtib. cachinnis, & fœdiſſima iucunditate reſolutum, vt fluxam quandam perditámq; meretricem. Sin

A autem te à veſte conſiderem, nihil te à ſcenico habitu diſtare cognoſcam. Iam ſi te voluero à comitibus addiſcere, inueniam te adulatorib. ſtipatum, atq; paraſitis. Si à ſermone, nihil te audiam omnino ſanũ, nihil ſerium, quodq; ad diſciplinam noſtram ſpectet, loquentem. Si à cibo, maior hinc profectò materia accuſationis orietur. Vnde igitur, reſponde mihi, fidelẽ te eſſe potero cognoſcere, cùm omnia iſta quæ diximus, contrariam de te ferant ſententiam, téque apertiſſimè infidelem eſſe conuincant? Et quid dicam vtrum fidelis? nec ſi homo verè

B ſis, poſſum euidenter agnoſcere. Quando n. vt aſinus calcitras, vt taurus exultas: libidine incenſus ſic hinnis vt equus: quando in epulis vrſorum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorum more diſtendis: cùm exercenda ſimultate camelum, lupum imiteris rapina: cùm iraſcaris vt ſerpẽs, & atrocitate ſcorpionũ percutias: cùm ſubdolè inſidieris vt vulpes, cúmq; veneno malignitatis armeris vt coluber & vipera: cùm quaſi diabolus ipſe aduerſus fratres crudelia bella ſuſcipias: quonàm vnquam

C modo, qua ratione in hominum te poſſum numero collocare, nulla in te cernens humanę ſigna naturę? O rem plenam doloris atque lachrymarum: fidelis & catechumeni diſtinctionem reperire cupiebam, ſed nec inter homines & feras quod ſit diſcrimen inuenio. Quid enim te appellare debeo? feram? Sed illæ vno aliquo horum vicio tenentur, tu verò ſimul in te omnia colligẽdo longè ferarum irrationale ſtultumq́; tranſgrederis. An diabolum te potius appellem? ſed ille nec pecunias concupiſcit, nec tyrannidi ventris obſequitur. Cùm

D igitur plura in te vitia ſint, quàm in beſtiis atq; dęmonibus, reſponde obſecro, vnde te poſſum iure hominem nuncupare? Si verò te hominẽ appellare nequeo, quo tandem modo potero fidelem vocare? Verùm hoc eſt multò deterrimum, quòd tamen cùm omnium viciorum ſqualore torpemur, nec intelligimus quidem noſtræ animæ fœditatem, nec eius prorſus deforme cognoſcimus. Nam tu quidẽ apud tonſorem reſidens & cæſariẽ detondens, adhibito etiã ſpeculo multo cum ſtudio, ſummáq; cura

E ęqualitatem conſideras, & nitorem capilli: nec tamen in imagine tui temetipſe inſpexiſſe contentus, tum ipſum artificem, tum alios adſtantes ſolicitè homo iam ſenex non veteris iuuenili ſtulticia inſanus, interrogare, an alicubi incomptius manus properantis operata ſit, an ſatis deceat frontem leniter attonſa cæſaries. Animæ verò noſtræ quæ non ſolùm deformis eſt, verumetiam ferarum omnino conformis, & quæ Scylla aliqua, vel Chimæra (vt fabula celebrat) effecta eſt, nulla nos cura, nulla ſolicitudo vnquam remordet: cùm certè hîc quoque ſpeculum ſit paratum procul dubio ſpiritale, & longè illo vtilius ſpeculo, longéq; lucidius.

A beſtiis vicia mutuata.

Amplificat locum eundem cõparatione.

Digitized by Google

Non n. oſtendit tantummodo ſuam vnicuiq; fœditatem, ſed eam in maximum quoq;, ſi volumus, conuertit decorem. Hoc eſt n. virorum memoria ſanctorum, ac beatæ illorum cõuerſationis hiſtoria, & generaliter diuinarum lectio ſcripturarum, poſitæq; à Deo legis agnitio. Si volueris ſaltem fixè intentéque cordis oculo fulgentes illas ſanctorum imagines intueri, totum continuò mentis tuæ deforme conſpicies. Cúmque iſtud agnoueris, nullius profectò rei indigebis alterius, per quam ab huiuſmodi turpitudine libereris. Tam nobis vtile iſtud eſt ſpeculum, tamq; nos facili transformatione conuertit. Nemo igitur diutius in ferarum effigie perſeueret. Si n. ſeruus nequaquam domum patris ingreditur: cùm beſtia etiam fueris effectus, quando poteris ipſum ſaltem introire veſtibulum? Et quid dico beſtia, quando vnuſquisq; vicioſus omni beſtia comprobetur immanior? Illæ quippe, quanquam naturaliter ſæuiant, ſi humana tamen arte palpentur, plerunq; manſueſcunt: tu autem qui illarum profectò naturalẽ feritatem, in eam quæ contra naturam eſt manſuetudinem ſæpe commutas, quam habebis excuſationem: tuam manſuetudinem naturalem in feritatem, quæ naturæ tuæ eſt inimica conuertens: cumq; naturaliter feram ad manſuetudinem trahis, te naturaliter manſuetum in ferarum rabiem natura repugnante perducis. Et leonem quidem mitigas, reddisq; tractabilem: furorem verò animi tui omni prorſus efficis leone ſæuiorem. Et certè cum ibi ſint duo impedimenta vel maxima, quòd fera ipſa & ratione priuatur, & longè omnium alterius generis animalium excedit furorem: tu tamen de copia donatæ tibi à Deo ſapientię, ipſam ſuperas arte naturam. Qui igitur naturam vincis in beſtiis, cur in temetipſo vnà cum natura etiam voluntatis bonum prodidiſti? Itaq; ſi te, vt alium hominem manſuefaceres, iuberem, nihil hîc quidẽ impoſſibile viderer imponere: quanquam excuſare poſſes, non te eſſe dominum voluntatis alienæ, neq; cuncta in tua poteſtate conſiſtere. Nunc verò tua hæc propriè fera eſt, & cui certiſſimo iure domineris. Quam igitur habes apologiam, quémve reperies honeſtum excuſationis colorem, qui cùm ſolerti ſtudio hominem quodãmodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas ſupra ſuam aliquid habere naturam, tibi verò nec naturales quidem affectus reſeruas. Et qui beſtias feras ad manſuetudinis prouehis dignitatem, temetipſum de throno deiiciens & honore regali, ad irrationalium cogis furorem. Ponamus enim, ſi placet, iram quoque beſtiam eſſe quandam. Quantũ igitur ab aliis erga mitigandum leonem ſtudium commodatur, tantã tu erga iracundiam impende curam, & effice huiuſmodi cogitationẽ mitem atq; manſuetã. Siquidẽ hæc fera & vnguibus ſæuiſſimis armatur & dentib. & niſi illam ſollicitè manſuefeceris, cuncta ſimul diſperdet, atque lacerabit. nullus enim leo. nulla ſic vipera viſcera queunt laniare, vt hominis iracundia ferreis quibuſdam vnguibus vniuerſa confodiens. Neque enim ſolummodo corpori nocet, ſed ipſius etiam corrumpit animæ ſanitatem: cunctas ſiquidem eius omnino vires diſcerpit ac deuorat, cámque ad omnia inutilem facit.

οὐδὲ γὰρ δείκνυσι τὴν ἀμορφίαν μόνον· ἀλλὰ καὶ μετάθεσιν αὐτὴν πρὸς κάλλος ἀμήχανον, ἂν θέλωμεν. τοῦτο δέ ἐστιν, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν μνήμη, καὶ τῆς μακαρίας ζωῆς αὐτῶν ἱστορία· ἡ τῶν γραφῶν ἀνάγνωσις· οἱ παρὰ τοῦ θεοῦ δοθέντες νόμοι. κἂν βουληθῇς ἅπαξ μόνον ἰδεῖν εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἐκείνων εἰκόνας, καὶ τὸ δυσειδὲς ὄψει τῆς διανοίας τῆς σῆς· καὶ ἰδὼν οὐδενὸς δεήσῃ λοιπὸν ἑτέρου εἰς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς αἰσχρότητος ταύτης. καὶ γὰρ εἰς τοῦτο χρήσιμον ἡμῖν τὸ κάτοπτρον, καὶ ῥᾳδίαν ποιεῖ τὴν μετάθεσιν. μηδεὶς τοίνυν ἐν τῇ τῶν ἀλόγων μενέτω μορφῇ. εἰ γὰρ ὁ δοῦλος τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς οὐκ εἰσέρχεται, ὅταν αὐτὸς καὶ θηρίον γένῃ, πῶς δυνήσῃ τῶν προθύρων ἐπιβῆναι ἐκείνων; καὶ τί λέγω θηρίον; θηρίου μὲν παντὸς χαλεπώτερος ὁ τοιοῦτός ἐστιν. ἐκεῖνα μὲν γὰρ, καίτοι κατὰ φύσιν [ὄντα] ἄγρια, ἀνθρωπίνης ἀπολαύσαντα τέχνης πολλάκις ἥμερα γίνεται· σὺ δὲ ὁ τὴν ἐκείνων θηριωδίαν τὴν κατὰ φύσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν ἡμερότητα μεταβαλὼν, ποίαν ἕξεις ἀπολογίαν τὴν σαυτοῦ πραότητα τὴν κατὰ φύσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν θηριωδίαν ἐξαγαγών; καὶ τὸ μὲν ἄγριον φύσει [δεικνὺς ἥμερον· σαυτὸν δὲ τὸν ἥμερον φύσει] παρὰ φύσιν ἄγριον ἱστάς; καὶ λέοντα μὲν τιθασσεύων καὶ χειροήθη ποιῶν· τὸν δὲ θυμὸν τὸν σὸν λέοντος ἀγριώτερον κατασκευάζων; καίτοι δύο ἐκεῖ τὰ κωλύματα, καὶ τὸ λογισμοῦ ἐστερῆσθαι τὸ θηρίον, καὶ τὸ πάντων εἶναι θυμωδέστερον· ἀλλ' ὅμως τῇ περιουσίᾳ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δοθείσης σοι σοφίας καὶ τῆς φύσεως κρατεῖς. ὁ τοίνυν ἐπὶ [τῶν] θηρίων καὶ τὴν φύσιν νικῶν, πῶς ἐπὶ σαυτοῦ μετὰ τῆς φύσεως καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως προδίδως καλόν; καὶ εἰ μὲν ἄλλον ἐκέλευον ἄνθρωπον ποιῆσαι πρᾶον, οὐδὲ οὕτω μὲν ἀδύνατα ἔδοξα ἂν ἐπιτάττειν· πλὴν ἀλλ' ἐνῆν σοι προβαλέσθαι τὸ μὴ κύριον εἶναι τῆς ἑτέρου γνώμης, μηδὲ ἐπὶ σοὶ κεῖσθαι τὸ πᾶν. νυνὶ δὲ τὸ σαυτοῦ θηρίον, καὶ οὗ πάντως κύριος εἶ. τίνα οὖν ἕξεις ἀπολογίαν τῆς φύσεως μὴ κρατῶν; τίνα δὲ πρόφασιν καὶ πρόσωπον προβαλέσθαι δυνήσῃ, λέοντα μὲν ποιῶν ἄνθρωπον, σαυτὸν δὲ περιορῶν ἐξ ἀνθρώπου γινόμενον λέοντα; κἀκείνῳ μὲν τὰ ὑπὲρ φύσιν χαριζόμενος· σαυτῷ δὲ οὐδὲ τὰ κατὰ φύσιν τηρῶν. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγρίους θῆρας εἰς τὴν ἡμετέραν φιλονεικῶν ἐνάγειν εὐγένειαν, σαυτὸν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας καταστρέφων, καὶ εἰς τὴν μανίαν ἐξωθῶν τὴν ἐκείνων. νόμισον γὰρ εἰ βούλει καὶ τὸν θυμὸν θηρίον εἶναι· καὶ ὅσην περὶ λέοντας ἕτεροι, τοσαύτην σὺ περὶ σαυτὸν ἐπίδειξαι [τὴν] σπουδήν· καὶ ποίησον ἥμερον καὶ πρᾶον εἶναι τὸν τοιοῦτον λογισμόν. καὶ γὰρ οὗτος χαλεποὺς ὀδόντας ἔχει καὶ ὄνυχας, κἂν μὴ ἡμερώσῃς αὐτὸν, πάντα ἀπολεῖ. οὐδὲ γὰρ οὕτω λέων καὶ ἔχις τὰ σπλάγχνα διασπαράξαι δύναται, ὡς θυμὸς, τοῖς σιδηροῖς ὄνυξι διηνεκῶς τοῦτο ποιῶν. οὐ γὰρ δὴ τὸ σῶμα λυμαίνεται μόνον· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῆς ψυχῆς διαφθείρει τὴν ὑγίειαν, κατεσθίων, σπαράττων, διασπαράττων τὴν δύναμιν αὐτῆς ἅπασαν, καὶ ἄχρηστον πρὸς πάντα τιθείς.

Si enim

εἰ γὰρ οἱ σκώληκας τοὺς ἐν τοῖς ἐγκάτοις τρέφοντες, οὐδὲ ἀναπνεῖν δύνανται, πάντως τῶν ἔνδον αὐτοῖς δαπανωμένων· πῶς ὄφιν ἡμεῖς τηλικοῦτον ἔχοντες κατατρώγοντα πάντα τὰ ἔνδον, τὸν θυμὸν λέγω, δυνησόμεθά τι γενναῖον τεκεῖν; πῶς οὖν ταύτης ἀπαλλαγησόμεθα τῆς λύμης; ἂν πίωμεν ποτὸν νεκρῶσαι δυνάμενον τοὺς ἔνδον σκώληκας καὶ τοὺς ὄφεις. καὶ ποῖον ἂν εἴη τὸ ποτόν, φησί, τὸ ταύτην ἰσχὺν ἔχον; τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἰ μετὰ παρρησίας ληφθείη· πᾶσαν γὰρ νόσον σβέσαι δυνήσεται τοῦτο· A καὶ μετὰ τοῦτο τῶν θείων γραφῶν ἡ μετὰ ἀκριβείας ἀκρόασις, καὶ ἐλεημοσύνη τῇ ἀκροάσει προσγινομένη. διὰ γὰρ τούτων πάντων δυνήσεται νεκρωθῆναι τὰ λυμαινόμενα τὴν ψυχὴν ἡμῶν πάθη. καὶ τότε ζησόμεθα μόνον· ὡς νῦν γε οὐδὲν τῶν τεθνεώτων ἄμεινον διακείμεθα. ἐπείπερ οὐκ ἔστι ζώντων ἐκείνων καὶ ἡμᾶς ζῆν, ἀλλ' ἀνάγκη ἡμᾶς ἀπολέσθαι. ἂν γὰρ μὴ φθάσωμεν αὐτὰ ἀποκτείναντες ἐντεῦθεν ἀπελθεῖν, ἐκεῖ πάντως ἡμᾶς [αὐτὰ] ἀποκτενεῖ· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ ἐκείνου τοῦ θανάτου τὴν ἐσχάτην ἡμᾶς καὶ ἐντεῦθεν ἀπαιτήσει δίκην. B καὶ γὰρ ἕκαστον τῶν παθῶν τούτων, καὶ ὠμὸν καὶ τυραννικὸν καὶ ἀκόρεστον, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμᾶς ἐσθίον τὴν ἡμέραν οὐδέποτε ἵσταται. ὀδόντες γὰρ λέοντος οἱ ὀδόντες αὐτῶν· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χαλεπώτεροι. ὁ μὲν γὰρ λέων ἐπειδὰν κορεσθῇ, καὶ ἀφίστησι τοῦ περιπεσόντος αὐτῷ σώματος· ταῦτα δὲ τὰ πάθη, οὔτε ἐμπίμπλαται, οὔτε ἀφίσταται, ἕως ἂν ἐγγὺς τοῦ διαβόλου στήσῃ τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. τοσαύτη γὰρ αὐτῶν ἡ δύναμις, ὡς τὴν δουλείαν ἣν ὁ Παῦλος περὶ τὸν Χριστὸν ἐπεδείκνυτο, καὶ γεέννης καὶ βασιλείας δι' αὐτὸν καταφρονῶν, C ταύτην αὐτὰ καὶ παρὰ τῶν ἁλόντων [αὐτῶν] ἀπαιτεῖν. ἄν τε γὰρ σωμάτων ἔρωτι, ἄν τε χρημάτων, ἄν τε δόξης περιπέσῃ τις, καὶ γεέννης καταγελᾷ λοιπόν, καὶ βασιλείας καταφρονεῖ, ἵνα τὸ θέλημα τούτων ἐργάσηται. μὴ τοίνυν ἀπιστῶμεν Παύλῳ λέγοντι, ὅτι τὸν Χριστὸν οὕτως ἐφίλησεν. ὅταν γὰρ εὑρεθῶσί τινες τοῖς πάθεσιν οὕτω δουλεύοντες, πῶς ἄπιστον ἐκεῖνο δόξει εἶναι λοιπόν; καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πόθος ἀσθενέστερος, ἐπειδὴ πᾶσα ἡμῖν ἡ δύναμις εἰς τοῦτον καταναλοῦται τὸν ἔρωτα, D καὶ ἁρπάζομεν, καὶ πλεονεκτοῦμεν, καὶ δόξῃ δουλεύομεν κενῇ· ἧς τί γένοιτ' ἂν ἀτελέστερον; κἂν γὰρ μυριάκις γένῃ περίβλεπτος, οὐδὲν τῶν ἀτίμων ἔσῃ βελτίων· ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ ἀτιμότερος. ὅταν γὰρ οἱ βουλόμενοί σε δοξάζειν καὶ λαμπρὸν ἀποδεικνύναι, δι' αὐτὸ τοῦτό σε γελῶσιν, ὅτι τῆς παρ' αὐτῶν ἐπιθυμεῖς δόξης, πῶς οὐκ εἰς τὸ ἐναντίον περιτραπήσεταί σοι τὰ τῆς τοιαύτης σπουδῆς; καὶ γὰρ τῶν κατηγορουμένων τὸ πρᾶγμά ἐστιν. ὥσπερ γὰρ τὸν ἐπιθυμοῦντα μοιχεύειν ἢ πορνεύειν ἂν ἐπαινῇ τις καὶ κολακεύῃ, αὐτοῦ τούτου μᾶλλον κατήγορος γίνεται E ἢ ἐπαινέτης τοῦ τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμοῦντος· οὕτω καὶ τῆς δόξης ἐπιθυμοῦντας, ὅταν ἐπαινῶμεν ἅπαντες, κατήγοροι μᾶλλον ἐσμὲν ἢ ἐπαινέται τῶν βουλομένων δοξάζεσθαι. τί τοίνυν ἐφέλκεις τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ τὸ ἐναντίον σοι συμβαίνειν εἴωθεν;

Si enim ij qui vermes in interioribus corporis nutriunt, ne reſpirare quidem ſinuntur, vexatis profectò adeſiſq; viſceribus: quo modo nos venenatã hanc in nobis alentes viperam, iram dico, quæ omnia interiora hominis depaſcitur: quid vnquam ſanum aut forte poterimus cogitare aut parere? Quonam igitur modo ab hac tam noxia peſte fugiemus? ſi illam vtique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes ſerpentéſque mortificet. Et quodnam, A inquies, iſtud eſt poculum quod eam vim habeat? Precioſus ſcilicet Chriſti ſanguis, ſi cum fiducia vtiq; ſumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur: poſt hoc ſanctarum quoque ſcripturarum diligens & deuotus auditus, & miſericordia auditui copulata. Per hęc enim omnes mortificari illæ poſſunt, quæ animam noſtram tabefaciunt paſſiones. Et tunc verè vita ac ſanitate potiemur, qui certè nunc nihil ferè à mortuis diſcrepamus. Neque enim poſſibile eſt nos verè viuere, niſi in nobis vicia omnino moriantur. Hæc neceſſariò nos periment B in futuro, ſi nos viuere hîc illa patiamur: quin immo etiam ante illam mortem hîc exigunt à nobis horrenda ſupplicia. Siquidẽ vniuerſa hæc vicia & crudelitatis plena ſunt, & auiditatis, nóſque quotidie deuorare non deſinunt. Itaque & dentes eorum non immeritò eſſe dixerim dentes leonum, immò etiam ſæuiores. Nam leo quidem ſimul vt fuerit expletus, ſemeſum continuò cadauer relinquit: hęc verò vicia nec ſatiantur aliquando, nec ab anima noſtra vſquam recedunt, captúmque à ſe hominem diabolo ſimilimum faciunt. C Quorum certè tanta vis eſt, vt ſeruitium, quod Chriſto Paulus inferum ſuperúmque tutus ſecurúſq; exhibuit, idipſum à ſuis exigant captiuis etiam. Nam ſi vel amore corporum, vel cupiditate pecuniarum, vel gloriæ aliquis delectatione capiatur, ſuperos inferos continuò contemnit, dummodo viciis obſequatur. Nequaquam igitur dicenti Paulo fidem adhibere dubitemus, quòd tanto Chriſti amore flagrauerit. Quando enim inueniuntur aliqui ita deſideriis ſuis ac viciis ſeruientes, cur ita Paulum D ſeruiſſe Chriſto incredibile iudicetur? Idcirco enim nos imbecilliorẽ in Chriſtum habemus affectum, quia omnis noſtra vis in viciorum amore conſumitur. Nam & auariciæ deſeruimus, & aliena diripimus & inani gloriæ libenter obſequimur: qua ſeruitute quid vnquam vilius aut contemptius eſſe poſſit? Etſi n. millies clarus habearis atq; conſpicuus, nihil hinc tamen inglorio aliquo melior exiſtis: immo hoc ipſo multo inhonoratior, multóq; deſpectior. Quando enim illi ijdem tui amici, qui te E glorificare certatim ſtudent, clarúmque monſtrare, propter hoc teipſum rurſus irrident, quòd gloriam ab ipſis requiras: quo modo non tibi in contrariũ huiuſmodi ſtudia vertuntur? Vſq; adeò autẽ viciũ iſtud notatur, vt ſicut laudamus omnes eũ qui non fornicationem, non adulterium concupiſcit: ita etiam prędicemus iſtum, magiſq; miremur, qui amorẽ refugit gloriandi: cùm è regione accuſare potius quàm laudare ſoleamus eos, qui hominum laudes requirunt. Quid igitur iſtam magnopere ſectaris rem, cuius vice contraria eius, tibi ſemper occurrit?

2. Cor. 11. f & Ro. 8. g

Digitized by Google

Si enim glorificari cupis, gloriam deſpice, & eris omnibus glorioſior. Nunc verò idipſum pateris omnino quod Nabuchodonoſor legi-
Dan. 3.a
mus pertuliſſe. Nam ille ſtatuam quondam erexit, à ligno & mortua corporis imagine magnam ſcilicet famam aucupaturus, ac viuus à re non viva claritatem mutuaturus. O ingentem inſaniam, quo ſe honorare eſt viſus, deridendum præbuit. Nam qui re mortua nixus, magis quàm ſeipſo & mentis ſuæ uiribus, lignū ſupra ſe dignatur, quî non ſit ille (obſecro) riſu
A
maximè dignus, non à moribus, ſed à tabulis & aſſeribus commendari volens? Vt ſi aliquis de magnitudine ac pulchritudine domus, de ſcalis potius gradibuſq; marmoreis ſe eſſe honorabiliorē putet, quā φ homo genitus, & rationis nobilitate donatus eſt. Hunc itaq; plurimi etiā nunc inueniunt imitari. Vt n. ille tunc de imagine aurea, ſic modò alij de veſte precioſa, de equis alij vel curribus, de amplitudine columnarum, quæ ſunt in ędibus, & picturis parietum opinantur ſe eſſe meliores. Quia enim
B
quod erant homines, perdiderunt, ſolicitè huc illucq; circumeunt, aliunde ſibi gloriam colligentes, omni ſanè irriſione digniſſimam. At non etiam illi fortes Dei & laudabiles famuli, hujuſcemodi rebus: ſed illis, quib. oportebat maximè, refulſerunt. Siquidem cùm adhuc adoleſcentes eſſent & peregrini, imo etiam ſerui atq; captiui, ac neceſſariarum rerum penitus indigentes, multo his clariores fuerunt, quos omnis copia rerum ſimul ac pompa comitatur. Et illi quidē Babylonio regi, non illa ingens & auro fulgens imago, non pręfecti re-
C
gionum, ducéſq; militiæ, non innumerabilis ac bellator exercitus, non auri argentique ſtupenda congeſtio, nō aliud quicquam quod excogitare potuit, eius ambitioni, & ad magnum illum efficiendum aliquid prodeſſe potuerūt: his verò cunctorum talium poſſeſſione nudis, ſola philoſophia ſuffecit. Et hęc nimirum fuit, quæ illos omnibus non diuitibus ſolùm, verū etiam diademate purpuráq; fulgentib. tanto reddidit clariores, quanto amplius teterrimo aliquo cœno ſolis flamma reſplendet. Duce-
D
bantur enim ad totius penè orbis ſpectaculum adoleſcentes, ſerui ijdemq; captiui. Qui cum ante regē intrepidi conſtitiſſent, in conſpectu eorum ignem continuò iuſſit accendi, & duces militum, & ſatrapæ, præfectiq; regionum, & omne illud diaboli circumſtabat theatrum, & vox vndique fiſtularum, & tibiarum cantus, & clangor tubarum, totiusq; muſicæ artis ſonas ferebatur in cœlū, ſanctorūq; aurib. obſtrepebat, & fornax in immenſam altitudinē fuerat
E
accenſa, ipſasq; iam nubes flāma tangebat, omniaq; metu & ſtupore erant plena. Verùm illos nihil horum omnino deterruit: ſed quaſi pueriles quoſdam friuolóſq; conatus ridendo deſpicerent, ita ſecurè fortitudinem animi modeſtiámque monſtrabant: & emittentes vocem omnibus illis buccinis clariorem, tota cum libertate dicebant: Notum tibi ſit rex, quoniam diis tuis non ſeruimus, & imaginem auream, quam
Dan. 3.c
ſtatuiſti, non adoramus. Et conſidera in ipſo tanti feruore certaminis modeſtiā relucentē, Notum tibi ſit rex. Non n. verbis quoq; deſpicere regē atq; inhonorare voluerunt, ſed ſuā tantūmodo erga Deū mōſtrare pietatē ꝓpter quod nec in longū extendere ſermonem, ſed paucis cuncta declarant,

εἰ [γὰρ] δοξάζεσθαι βούλει, καταφρόνει δόξης, καὶ πάντων ἔσῃ λαμπρότερος. τί πάσχεις ὅπερ ἔπαθεν ὁ Ναβουχοδονόσορ; καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος εἰκόνα ἔστησεν, ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ τῆς ἀναισθήτου μορφῆς προσθήκην νομίζων [ἑαυτῷ] μείζονα εὐφημίας, καὶ ὁ ζῶν ἀπὸ τοῦ μὴ ζῶντος λαμπρότερος ἤθελε φαίνεσθαι. εἶδες τῆς μανίας τὴν ὑπερβολήν; δοκῶν γὰρ ἑαυτὸν τιμᾷν, μᾶλλον ἐξύβριζεν. ὅτ' ἂν γὰρ φαίνηται τῷ ἀψύχῳ θαρρῶν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῇ ἐν αὐτῷ „
A ζώσῃ ψυχῇ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ξύλον ἐπὶ τοσαύτην ἄγῃ προεδρίαν, πῶς οὐκ ἂν εἴη γέλωτος ἄξιος, „ οὐκ ἀπὸ τρόπων, ἀλλ' ἀπὸ σανίδων καλλωπίζεσθαι σπουδάζων; ὥσπερ ἂν εἴ τις διὰ τὸ βάθρον τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ διὰ τὴν κλίμακα καλὴν οὖσαν ἀξιοῖ μᾶλλον ἢ διὰ τὸ ἄνθρωπος εἶναι σεμνύνεσθαι. τοῦτον καὶ ἐφ' ἡμῶν πολλοὶ μιμοῦνται νῦν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς εἰκόνος· οὕτως ἀπὸ ἱματίων ἕτεροι, καὶ ἐξ οἰκίας ἄλλοι, καὶ ἐξ ἡμιόνων καὶ ὀχημάτων, καὶ ἀπὸ κιόνων τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀξιοῦσι θαυμάζεσθαι· ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἄνθρωποι
B εἶναι ἀπώλεσαν, περιέρχονται συλλέγοντες ἑαυτοῖς ἑτέρωθεν τὴν πολλοῦ γέλωτος γέμουσαν δόξαν. ἀλλ' οὐχ οἱ γενναῖοι καὶ μεγάλοι τοῦ θεοῦ θεράποντες ἐντεῦθεν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἔδει μάλιστα ἐκ τούτων ἔλαμπον. καὶ γὰρ [καὶ] αἰχμάλωτοι, καὶ δοῦλοι, καὶ νέοι, καὶ ξένοι, καὶ πάντων τῶν οἴκοθεν ὄντες ἔρημοι, τοῦ πάντα περιβεβλημένου ταῦτα σεμνότεροι πολλῷ τότε ἐφάνησαν. καὶ τῷ μὲν Ναβουχοδονόσορ, οὐκ εἰκὼν τοσαύτη, οὐ σατράπαι, οὐ στρατηγοί, οὐ στρατόπεδα ἄπειρα, οὐ χρυσίου πλῆθος, οὐκ ἄλλη φαντασία πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἤρκεσε καὶ
C τὸ δεῖξαι μέγαν· τούτοις δὲ τούτων πάντων γεγυμνωμένοις ἤρκεσεν ἡ φιλοσοφία μόνον, καὶ τοῦ τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφυρίδα ἔχοντος καὶ τοιαῦτα περιβεβλημένου τοὺς οὐδὲν τούτων κεκτημένους λαμπροτέρους ἀπέφηνε, τοσοῦτον, ὅσον ὁ ἥλιος ἐπὶ μαργάρου λαμπρότερος. καὶ γὰρ ἐν μέσῳ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἤγοντο, νέοι τε ὄντες καὶ αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι, καὶ φανέντων εὐθέως ὁ βασιλεὺς πῦρ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἠφίει, καὶ στρατηγοί, καὶ τοπάρχαι, καὶ ὕπαρχοι, καὶ ἅπαν τοῦ διαβόλου τὸ θέατρον περιειστήκει, καὶ φωνὴ συρίγγων
D πανταχόθεν καὶ σαλπίγγων καὶ πάσης μουσικῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν φερομένη περιήχει τὰς ἐκείνων ἀκοάς· καὶ κάμινος ἀνεκαίετο πρὸς ὕψος ἄπειρον, καὶ αὐτῶν ἡ φλὸξ ἥπτετο τῶν νεφελῶν, καὶ πάντα φόβου καὶ ἐκπλήξεως ἦν ἀνάμεστα. ἀλλ' ἐκείνους οὐδὲν τούτων ἐξέπληξεν· ἀλλ' ὥσπερ παίδων παιζόντων καταγελάσαντες, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐπιείκειαν ἐπεδείκνυντο, καὶ τῶν σαλπίγγων ἐκείνων λαμπροτέραν ἀφιέντες φωνὴν ἔλεγον· γνωστὸν ἔστω σοι βασιλεῦ. οὐδὲ γὰρ μέ- „
E χρι ῥήματος ὑβρίσαι ἐβούλοντο τὸν τύραννον, ἀλλὰ τὴν εὐ- „ σέβειαν ἐπιδείξασθαι μόνον. διόπερ οὐδὲ μακροὺς ἀπέτειναν λόγους· ἀλλ' ἐν βραχεῖ πάντα ἐπιδείκνυνται.

Eſt,

ἔστι γάρ φησι θεὸς ἐν οὐρανῷ δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς. τί μοι τὸ πλῆθος δεικνύεις; τί μοι τὴν κάμινον; τί τὰ ξίφη τὰ ἠκονημένα; τί τοὺς φοβεροὺς δορυφόρους; πάντων τούτων ἀνώτερος ἡμῶν ὁ δεσπότης καὶ δυνατώτερος. εἶτα, ἐννοήσαντες ὅτι συμβαίνει τὸν θεὸν βουληθῆναι καὶ συγχωρῆσαι αὐτοὺς καυθῆναι, ἵνα μὴ τούτου γινομένου δόξωσι ψευδῆ λέγειν, προστιθέασι καὶ τοῦτο, λέγοντες· ὅτι ἐὰν μὴ τοῦτο γένηται, γνωστὸν ἔστω σοι ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν. εἰ γὰρ εἶπον, ὅτι δι' ἁμαρτήματα οὐ ῥύεται, κἂν μὴ ῥύσηται, ἠπιστήθησαν ἄν. διὰ τοῦτο ἐνταῦθα μὲν τοῦτο σιγῶσι· λέγουσι δὲ αὐτὸ ἐπὶ τῆς καμίνου, ἄνω καὶ κάτω [τὰ] ἁμαρτήματα προβαλλόμενοι. ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλ' ὅτι κἂν καίεσθαι μέλλωσι, τὴν εὐσέβειαν οὐ προδώσουσιν. οὐ γὰρ ἐπ' ἀμοιβαῖς καὶ ἀντιδόσεσιν ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον· ἀλλ' ἐξ ἀγάπης μόνης. καίτοι γε ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἦσαν καὶ ἐν δουλείᾳ, καὶ οὐδενὸς ἀπολελαυκότες χρηστοῦ. καὶ γὰρ καὶ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας, καὶ τῶν ὄντων πάντων ἐξέπεσον· μή μοι τὰς ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς εἴπῃς τιμάς. ὅσιοι γὰρ ὄντες καὶ δίκαιοι, μυριάκις ἂν εἵλοντο προσαιτεῖν οἴκοι, καὶ τῶν ἐν τῷ ναῷ καλῶν ἀπολαύειν. ἐξελεξάμην γάρ φησι παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν. καί, κρείττων ἡμέρα ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας. μυριάκις [οὖν] ἂν εἵλοντο ἀπερρῖφθαι οἴκοι, ἢ βασιλεύειν ἐν Βαβυλῶνι. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν καὶ ἐν τῇ καμίνῳ δηλοῦσι, βαρυνόμενοι τὴν αὐτόθι διατριβήν. εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ πολλῆς ἀπέλαυον τιμῆς, τὰς τῶν ἄλλων ὁρῶντες συμφορὰς, σφόδρα ἐδάκνοντο. ὅπερ μάλιστά ἐστιν ἁγίων ἴδιον, μὴ δόξαν, μὴ τιμὴν, μηδὲν ἄλλο προτιμᾶν τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας. ὅρα γοῦν, πῶς ἐν καμίνῳ ὄντες, ὑπὲρ τοῦ δήμου παντὸς τὴν ἱκετηρίαν ἐποιοῦντο. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ἐν ἀνέσει ὄντες τῶν ἀδελφῶν μνημονεύομεν. καὶ ἡνίκα δὲ τὰ ἐνύπνια ἐζήτουν, οὐ τὸ ἑαυτῶν ἐσκόπουν, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν· ὅτι γὰρ θανάτου κατεφρόνουν, διὰ πολλῶν μετὰ ταῦτα ἔδειξαν· πανταχοῦ δὲ ἑαυτοὺς προβάλλονται, τὸν θεὸν δυσωπῆσαι βουλόμενοι. εἶτα ἐπειδὴ οὐδὲ ἑαυτοὺς ἀρκεῖν ἡγοῦντο, ἐπὶ τοὺς πατέρας καταφεύγουσιν· αὐτοὶ δὲ οὐδὲν πλέον ἔφασαν εἰσφέρειν· ἀλλ' ἢ πνεῦμα συντετριμμένον· τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. καὶ γὰρ καὶ νῦν ἕστηκεν εἰκὼν χρυσῆ, ἡ τοῦ μαμωνᾶ τυραννίς. ἀλλὰ μὴ προσέχωμεν τοῖς τυμπάνοις, μὴ δὲ τοῖς αὐλοῖς, μὴ δὲ ταῖς κινύραις, μὴ δὲ τῇ λοιπῇ τοῦ πλούτου φαντασίᾳ· ἀλλὰ κἂν εἰς κάμινον ἐμπεσεῖν δέῃ πενίας, ἑλώμεθα ὥστε μὴ προσκυνῆσαι ἐκείνῳ, καὶ ἔσται δρόσος ἐν μέσῳ διασυρίζουσα. μὴ τοίνυν φρίττωμεν πενίαν, ἀκούοντες κάμινον.

Eſt, inquit, Deus in cœlo, qui poteſt liberare nos de fornace ignis ardentis, & de manibus tuis rex eripere nos. Quid nobis igitur oſtendis diffuſas militum copias? quid fornacem inuſitatis flammarum ardentem globis? quid micantes gladios? quid terribiles haſtatorum cateruas? His namq; omnib. longè ſublimior eſt Deus noſter, ac fortior. Deinde intelligentes fieri poſſe, vt eos Deus permittat interim paſſioni ſubiici: ne ſi id accideret, videantur
A illi temerè Dei omnipotentiã prædicaſſe: conſequẽter adiungunt, Quòd & ſi iſtud non fiat, notum tibi ſit rex quod diis tuis non ſeruimus. Si enim dixiſſent, propter noſtra peccata non liberat, etiamſi non liberauerit: illis vtiq; creditum non fuiſſet: (exiſtimaſſent quippe impij non potuiſſe Deum magis, quam noluiſſe defendere.) Propterea hic interim iſtud tacent, quod certè in fornace ſæpe congeminant, peccata furſum ac deorſum humiliter confitentes. Apud verò regem nihil tale prorſus cõmemorant, ſed quod etiam ſi donentur incendio,
B nequaquam tamen à pietate diſcedant. Non enim hic pro retributione atque mercede, ſed pro ſola totũ Dei charitate faciebant. Nam & ſeruitutis premebanť iugo, & ęrũnas captiuitatis gemebãt, & nulla rerũ proſperitate fruebantur. Siquidẽ & patria, & libertate, & omnib. quibus antè potiebantur, exciderant. Non n. mihi illas in regali aula cõmemores dignitates: ſancti illi quippe cùm eſſent atq; iuſti, millies in regione ꝓpria ſtipẽ petere maluiſſent, modò, vt conſecrati Deo templi iucunditate gaude-
C rent. *Elegi*, inquit, *abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorũ*, &, *Melior eſt Dies vna in atrijs tuis, ſuper millia.* Multo igitur magis elegiſſent abiecti eſſe in ciuitate Dei, quam in Babylonia regnare: idque præcipuè ex vocibus illis approbatur, quas inter flammas frequenter emittunt, habitatione illius regionis grauati. Etſi enim ipſi ante hanc tentationis procellam plurimo apud illos ho-
D nore fruerentur, cernentes tamẽ varia ciuium ſuorum & magna diſcrimina, vehementi nimirum mordebantur dolore. Quod vtiq; proprium ſolet eſſe ſanctorum, non ſcilicet gloriam propriam, non honorem, non quicquam aliud omnino anteferre proximorum ſaluti. Conſidera igitur quàm diuerſus ab illis ſit noſter affectus. Illi enim in mediis, quoque ignibus conſtituti, pro vniuerſo populo Dei
E ſupplicant: nos verò ne in ſecuritate quidem maxima meminimus proximorum. Sed & ad interpretandum regis ſomnium requiſiti, non propria aliqua commoda propoſita habebant, ſed quod ad cunctorum vtilitatem ciuium pertineret: mortem verò quam facilè contemnerent, clariſſimi experimenti probatione docuerunt. Vbique autem ſe piè pro cunctis, atque humiliter opponunt, Deum per omnia placere cupiẽtes. Deinde quoniam ſemetipſos ad impetrandam populo veniam ſufficere non credunt, ad patrũ merita confugiunt: ipſi verò nihil ſe amplius profitentur afferre, quam humiliatum ſpiritum, ac dolore contritum. Horum igitur virtutem nos quoq; debemus imitari. Siquidẽ etiam nunc aurea imago ꝓpoſita eſt, pecunia ſcilicet, in qua tyrannica quędã mamonæ formať effigies, & ad ſeruiẽdũ ſibi cupidorũ corda ſolicitat. Sed nequaquam nos aut ſonitus tubarum, aut tibiarum, citharæque concentus, aut reliqua diuitiarũ incentiua cõmoueant, vt imaginẽ adoremus auariciç: ſed etiamſi ardentẽ fornacem intrare cogamur, paupertatem dico, eam tamen prçoptemus potius quã illam auariciæ imaginẽ adoremus:

Pſal. 83. e

Ibidem.

 tunc

tunc n. nos in medio flammarum blanda circundabit roris aſperſio. Ne igitur paupertiei fornacem horreſcamus. Nam tũ quoq; in ignẽ coniecti, per ipſum oſtenſi clariores ſunt: qui verò imaginem adorauerunt auream, ſubitò ignis perierunt voratu. Sed tunc quidẽ omnia pariter impleta ſunt: nunc autem alia quidem in hoc ſeculo, alia verò & hîc & in futuro ſunt implenda iudicio. Hi quippe qui ne mammonam adorent, eligunt ſentire paupertiẽ: & hîc quidẽ magna, ſed multo maiori in futuro claritate fulgebunt. Qui verò hîc imaginem adorantes aureã, de iniquitate ditantur, tunc profectò extrema ſupplicia perſoluent. De huiuſmodi n. fornace Lazarus non minus quam illi tres viri, clarus egreſſus eſt: at contrà ille diues purpuratus, ac ſplendidus, qui in parte adorãtium imaginem jure numeratur, gehennæ eſt deputatus incendio. Quæ igitur ſuperius dicta ſunt, figuram manifeſtè exprimunt futurorũ. Sicut enim ibi in ignẽ miſſi, nihil aduerſi omnino ſenſerunt: qui verò foris ſteterũt, ſubito ac vehementi incendio concremati ſunt: ſic etiam tunc futurum eſt. Nam & ſancti etiam ſi flamen igneũ tranſeant, nihil prorſus triſte patientur, ſed apparebunt abſq; dubio clariores: adoratores verò imaginis videbunt ignẽ omni in ſe fera ſæuius irruentem, ſeque ad pœnarum interiora rapientem. Si quis ergo non credit gehennam, ad fornacis illius flammam mente reſpiciat, & ex contemplatione præſentiũ credat futura, nec paupertatis, ſed iniquitatis fornacem expaueſcat. Hîc enim & ignis & dolor eſt: ibi verò & ros ſentitur, ac requies. Et in illa quidẽ flamma diabolus medius aſſiſtit, in hac verò angeli incendia repellentes. Audiant igitẽ iſta diuites qui fornacẽ iniquitatis accendunt, & qui pauperibus nihil nocent, diuina illis virtute rorante: ſe verò in illius horribilis flammę prædam ſponte pręcipitant, quã propriis certè manibus accendunt. Tunc itaque angelus deſcendit ad pueros, nunc verò nos deſcendamus ad eos qui in egeſtatis fornace torrentur, eiſq; refrigeria de miſericordiæ rore præſtemus: vt ab illis flammam inopiæ repellentes, poſſimus coronarum quoq; eorum eſſe participes. Atq; ita flammam gehennæ Chriſti à nobis vox illa depellat, quæ dicit: Eſurientem me vidiſtis, & pauiſtis: ſitientem, & potũ mihi dediſtis. Hęc enim tum nobis vox, roris loco (fratres) erit, per mediam ad nos flammam relata. Deſcendamus, inquam, cum miſericordia in fornacem inopiæ: intueamur illos qui ſecuri per huiuſmodi gradiuntur ignẽm, eiuſq́ue fidentes verticem calcant. Conſideremus nouum quiddam atque mirabile, hominem in fornace gratias ſuppliciter agentem, hominẽ in fornace dulci modulatione cantantem, hominem in extrema inopia colligatum, & plurimam tamen Deo gloriam, laudeſque referentẽ. Illis ſiquidẽ pueris inueniuntur ęquales, quotquot paupertatem cum gratiarum actione patiuntur. Eſt enim terribilior pauperies igne, & amplius vrere conſueuit. Verùm vt illos non aduſſit ignis, ſed quàm gratias Domino retulerunt, etiam vincula eorum continuò diſſoluta ſunt: ſic etiam tibi, ſi paupertatẽ cum gratiarũ actione ſuſtinueris, vincula reſoluuntur, & ignis extinguit: ſi verò

Luc. 16. a

Mat. 25. d

καὶ γὰρ καὶ τότε, οἱ μὲν ἐμπεσόντες εἰς τὴν κάμινον ἀπεδείχθησαν λαμπρότεροι· οἱ δὲ προσκυνήσαντες ἀνῃρέθησαν. ἀλλὰ τότε μὲν ὁμοῦ πάντα ἐγένετο· νυνὶ δὲ τὰ μὲν ἐνταῦθα ἔσται, τὰ δὲ ἐκεῖ, τὰ δὲ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ μὴ προσκυνῆσαι τῷ μαμωνᾷ πενίαν ἑλόμενοι, καὶ ἐνταῦθα καὶ τότε ἔσονται λαμπρότεροι· οἱ δὲ πλουτοῦντες ἐνταῦθα ἀδίκως, τότε τὴν ἐσχάτην δώσουσι δίκην. ἀπὸ ταύτης καὶ Λάζαρος τῆς καμίνου ἐξῄει, τῶν A παίδων ἐκείνων οὐχ ἧττον λαμπρός· ὁ δὲ ἐν τῇ τάξει τῶν προσκυνησάντων τὴν εἰκόνα πλούσιος, ἐν γεέννῃ κατεδικάζετο. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα τύπος ἐκείνων. ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα, οἱ μὲν ἐμπεσόντες οὐδὲν ἔπαθον, οἱ δὲ ἔξω καθήμενοι μετὰ πολλῆς ἡρπάγησαν τῆς σφοδρότητος· οὕτω καὶ τότε ἔσται, οἱ μὲν ἅγιοι διὰ τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρὸς βαδίζοντες οὐδὲν πείσονται ἀηδές, ἀλλὰ καὶ φαιδροὶ φανοῦνται· οἱ δὲ τὴν εἰκόνα προσκυνήσαντες, ὄψονται τὸ πῦρ ὡς θηρίον χαλεπώτερον παντὸς ἐπιπηδῶν καὶ καθέλκον ἔνδον. ὥστε εἴ τις ἀπιστεῖ B τῇ γεέννῃ, ταύτην ἰδὼν τὴν κάμινον, ἀπὸ τῶν παρόντων πιστευέτω τοῖς μέλλουσι, καὶ μὴ φοβείσθω πενίας κάμινον, ἀλλὰ ἁμαρτίας κάμινον. ἐκεῖνο μὲν γὰρ φλὸξ καὶ ὀδύνη· ἐκεῖνο δὲ δρόσος καὶ ἄνεσις. κἀκείνῃ μὲν τῇ καμίνῳ παρέστηκεν ὁ διάβολος· ταύτῃ δὲ ἄγγελοι λικμάζοντες τὴν φλόγα. ταῦτα ἀκουέτωσαν οἱ πλουτοῦντες, οἱ τὴν κάμινον τῆς πενίας ἀνάπτοντες. ἐκείνους μὲν γὰρ οὐδὲν βλάψουσι, τῆς δρόσου παραγινομένης αὐτοῖς· ἑαυτοὺς δὲ εὐχειρώτους ἐργάσονται τῇ φλογί, ἣν ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀνῆψαν C χειρῶν. τότε μὲν οὖν ἄγγελος συγκατέβη τοῖς παισὶν ἐκείνοις· νυνὶ δὲ ἡμεῖς τοῖς ἐν καμίνῳ πενίας οὖσι συγκαταβῶμεν, καὶ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἐργασώμεθα δρόσον, καὶ ἐκλικμάξωμεν [τὴν] φλόγα, ἵνα καὶ τῶν στεφάνων αὐτοῖς γενώμεθα κοινωνοί· ἵνα καὶ τὴν φλόγα τῆς γεέννης ἡ τοῦ Χριστοῦ διασκεδάσῃ φωνὴ ἡ λέγουσα· πεινῶντά με εἴδετε καὶ ἐθρέψατε. αὕτη γὰρ ἡ φωνὴ τότε ἀντὶ δρόσου παραστήσεται ἡμῖν διὰ μέσης συρίζουσα τῆς φλογός. κατέλθωμεν τοίνυν μετὰ ἐλεημοσύνης εἰς τὴν τῆς D πτωχείας κάμινον, ἴδωμεν τοὺς φιλοσοφοῦντας βαδίζοντας ἐν αὐτῇ, καὶ τοὺς ἄνθρακας πατοῦντας· ἴδωμεν τὸ θαῦμα τὸ καινὸν καὶ παράδοξον, ἄνθρωπον καμίνῳ ψάλλοντα· ἄνθρωπον ἐν πυρὶ εὐχαριστοῦντα· πενίᾳ προσδεδεμένον ἐσχάτῃ, καὶ πολλὴν φέροντα τὴν εὐφημίαν τῷ Χριστῷ. καὶ γὰρ τοῖς παισὶν ἐκείνοις ἴσοι γίνονται οἱ πενίαν μετ᾽ εὐχαριστίας φέροντες. καὶ γὰρ πυρὸς φοβερώτερον ἡ πτωχεία, καὶ μᾶλλον ἐμπιπρᾶν εἴωθεν. ἀλλὰ τοὺς παῖδας οὐκ ἐνέπρησεν E ἐκείνους, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ χάριτας ὡμολόγησαν τῷ δεσπότῃ, καὶ τὰ δεσμὰ εὐθέως αὐτοῖς διελύετο. οὕτω καὶ σύ, ἂν ἐμπεσὼν εἰς πενίαν εὐχαριστήσῃς, καὶ τὰ δεσμὰ λύεται, καὶ ἡ φλὸξ σβέννυται·

κἂν μὴ σβεσθῇ, τὸ πολλῷ θαυμασιώτερον, ἀντὶ φλογὸς πηγὴ γίνεται. ὃ δὴ καὶ τότε συνέβη· καὶ ἐν τῇ καμίνῳ μέσῃ δρόσου καθαρᾶς ἀπέλαυον. τὸ μὲν γὰρ πῦρ οὐκ ἔσβεσε· τὸ δὲ καυθῆναι τοὺς ἐμβληθέντας διεκώλυσε. τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν φιλοσοφούντων ἐστὶν ἰδεῖν. καὶ γὰρ ἐν πενίᾳ τῶν πλουτούντων ἀδεέστερον διάκεινται. μὴ τοίνυν ἔξω τῆς καμίνου καθεζώμεθα, ἀνηλεῶς πρὸς τοὺς πένητας ἔχοντες· ἵνα μὴ πά-
A θωμεν ὅπερ ἔπαθον τότε ἐκεῖνοι. ἂν μὲν γὰρ καταβὰς πρὸς αὐτοὺς στήσῃ μετὰ τῶν παίδων, οὐκέτι σε οὐδὲν ἐργάσεται [δεινὸν] τὸ πῦρ· ἐὰν δὲ ἄνω καθήμενος περιίδης αὐτοὺς ἐν τῇ φλογὶ τῆς πενίας, κατακαύσει σε ἡ φλόξ. κατάβηθι τοίνυν εἰς τὸ πῦρ, ἵνα μὴ κατακαῇς ὑπὸ τοῦ πυρός. [μὴ καθίσῃς ἔξω τοῦ πυρός,] ἵνα μή σε ἁρπάσῃ ἡ φλόξ. ἂν μὲν γὰρ ἴδῃ σε μετὰ τῶν πενήτων, ἀποστήσεταί σου· ἂν δὲ ἀλλοτριούμενον αὐτῶν, ἐπιδραμεῖταί σου ταχέως, καὶ ἀρπάσεταί σε. μὴ τοίνυν ἀποστῇς αὐτῶν ἐκβληθέν-
B των. ἀλλ᾽ ὅταν ὁ διάβολος κελεύῃ τοὺς μὴ προσκυνήσαντας τῷ χρυσῷ βαλεῖν εἰς τὴν κάμινον τῆς πενίας, μὴ τῶν ἐμβαλλόντων, ἀλλὰ τῶν ἐμβαλλομένων γίνου· ἵνα γένῃ τῶν σωζομένων καὶ μὴ τῶν καιομένων. καὶ γὰρ μεγίστη δρόσος, τὸ μὴ κατέχεσθαι ἐπιθυμίᾳ πλούτου, τὸ πένησιν ὁμιλεῖν. οὗτοι πάντων εἰσὶν εὐπορώτεροι, οἱ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου καταπατήσαντες. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνοι καταφρονήσαντες τότε τοῦ βασιλέως, ἐγένοντο τοῦ βασιλέως λαμ-
C πρότεροι· καὶ σὺ τοίνυν ἂν ὑπερίδῃς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, τοῦ κόσμου παντὸς ἔσῃ τιμιώτερος, κατὰ τοὺς ἁγίους ἐκείνους, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. ἵν᾽ οὖν ἄξιος γένῃ τῶν οὐρανῶν, καταγέλασον τῶν παρόντων. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἔσῃ λαμπρότερος καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσεις ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
D νων ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α Ε᾽.

Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.

Πολλῶν ἀκούω λεγόντων, ὅτι E
παρόντες μὲν καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπολαύοντες, συστελλόμεθα· ἐξελθόντες δὲ ἕτεροι πάλιν ἀνθ᾽ ἑτέρων γινόμεθα, τὸ πῦρ τῆς προθυμίας σβεννύντες. τί οὖν ἂν γένοιτο, ὅπως τοῦτο μὴ γίνηται; σκοπήσωμεν

ſi verò non extinguatur, multo maiore miraculo fontis naturam ignis imitabitur; quod in his certè conſpici poteſt qui juxta Euangelium philoſophantur, quiq; libentius in paupertate, quàm in ſuis opib. diuites gloriantur. Nam & tunc illi qui in ardenti fornace conſiterãt, puriſſimo rore fruebantur; Et licet non fuerit ignis extinctus in medio ſui tamen ſtantes, omnino non attigit. Nequaquam igitur extra fornacem deſideramus, neceſſitates pau-
A perum immiſericorditer negligendo ne patiamur quod illi tunc regis pertulere miniſtri. Si n. in fornacem pauperum ſponte deſcendas, cum tribus illis pueris profectò conſiſtes, nihilque in te aduerſi ignis operabitur. Sin verò in egeſtatis ardore poſitos, quaſi de conſeſſu ſuperiore deſpicias, continuò te flamma vorax conſumet. Deſcende igitur in ignẽ, ne te horribilior ignis inuoluat: neq; extra ignem ſederis, ne te ſubitus flammæ voratus arripiat. Si n. te cum pauperib. viderit, à læſione tui prorſus abſiſtet: ſin verò à pauperibus ſeparatum, ad-
B uolabit repente, téque rapiet ad pœnam. Noli ergo ab eis cò coniectis vſquã omninò diſcedere, ſed cùm diabolus imperauerit eos in fornacem inopiæ contrudi, qui aurum contempſerint adorare: noli tu ex illorum parte effici, qui coniiciunt: ſed potius ex eorum, qui in tale coniiciuntur incẽdium, vt efficiaris quoq; ex his qui ſaluantur, non ex his qui cõburuntur. Etenim ros magnus eſt, nequaquã amore diuitiarum ab inopum miſeratione reuocari: ſuntq; omnibus ditiores, qui diuitiis contem-
C ptis virtute claruerunt. Nam & illi tunc contemnendo regem, rege ipſo effecti ſunt clariores. Et tu itaque ſi mundi opes fideli mente deſpicias, toto eris mundo precioſior: ſicut etiam illi ſancti, quibus dignus non erat mundus. Vt *Heb. 11.g*
igitur dignus cœleſtib. efficiaris bonis, deride præſentia. Hoc ſiquidem modo & hic claritate virtutum, & in futuro pręmiorum honore fulgebis, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum Patre & ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.
D

HOMILA QVINTA
EX CAP. I.

Hoc autem totum factum eſt vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filiũ, & vocabunt nomen eius Emmanuel.

Multos audio qui dicunt, q; præſentes quidẽ & Euangelicæ veritatis eloquiis perfruentes, dignum tantis rebus commodant auditum, animoq; contrahuntur: egreſſi verò eccleſiam, cum loco & animũ repentè mutent, extinguentes prorſus totũ illũ deuotionis ignẽ, quem ſermo in eis prædicationis accenderat. Quidnã igit̃ adhiberi cõgruit, ne iſtud eueniat? *Eſaia. 7.e*

Digitized by Google

Si ſcilicet conſideremus in primis vnde contingat. Vnde itaq; vobis accidit tāta mutatio? De conuerſatione nimirum parùm attenta, & vitioſorum hominum aſſiduo peſtiferoq́; colloquio. Non n. oportebat omnino à cœtu eccleſiæ recedentes, contrariis huic ſtudio negociis implicari: ſed domum continuò reuertentes ſacros replicare libros, & coniugem pariter liberoſq; ad eorum quæ dicta ſunt collationem vocare, hiſq́; altius animo ac penitus inſertis, tum demum ad ea quæ huic vitæ ſunt neceſſaria curanda procedere. Si n. balneum egreſſus, publica conuenticula euitas, ne beneficium balnei fomento partum negocia moleſtiora corrumpant quanto magis cùm ab eccleſiæ congregatione regrederis, hoc te oportet efficere? Nunc verò cōtraria agentes, cuncta diſperdimus: nondum quippe vtilitate ſermonis firmiter in mente defixa, plurimus irruens ſecularium impetus actionum, omnia pariter euellit. Quod ne accidat, quoties à ſancta congregatione diſceditis, nihil magis neceſſarium iudicate, quàm ea quæ audiendo didiciſtis conſeruare meditando. Nimia n. omnino inde votio, & ꝓrſus extrema eſt, vt quinque & ſex dies quidem in rebus carnalib. conſumentes, vnum ſpiritualib. Diem, imò exiguam diei partem nolitis impendere. Nónne quotidie cernitis filios veſtros, ea quę diſcenda ſuſcipiunt, totius ferè diei continuatione meditari? quanto id magis nos in ſpiritualib. ſtudiis præſtare debemus, alioqui nihil huc nos proderis conuenire, haurientes vaſe vndique hiante rimis, atq; vndiq; perfluente: & nec tāntum quidem ſtudij in horū quę diximus conſeruatione ponentes, quantum erga aurū argentúmq; ſolemus adhibere. Paucos n. plerunq; nummos cùm aliquis accipit & ſolicitè reponit in ſacculo, & diligenter obſignat ſigillo: nos verò poſtquā longè auro, gemmiſq; precioſiora ſuſcepimus eloquia, & inæſtimabiles ſpiritualium opes bonorū, nequaquam ea in theſauro animę recondimus continenda, ſed paſſim atq; negligenter mentes noſtras effluere permittimus. Quiſnam igitur noſtri aliquando miſerebitur, cùm ipſi nobis tā apertè inueniamur inimici, atq; in tantam nos paupeniem ſponte cogamus? Ne igit iſta contingant, legem hanc nobis ſcribamus immobilem, nec nobis modo, ſed coniugibus etiam liberiſque noſtris, vt vnū hūc totius hebdomadis Diem, quo ad audiendum concurritu, totum in eorū quæ dicuntur meditatione ponamus. Sic enim & multo magis dociles vos ad ea quæ ſunt dicenda venietis, & ipſi minus experiemur laboris. Sed etiam ſcientiæ vobis lucrum ꝓfectò maius eueniet quādo memoriter prius audita retinētes, paratius atq; inſtructius ad recentia conuolatis. Non n. parum ad eorum quæ dicuntur proficit intellectum, diligenter noſſe ſenſuum conſequentiam, quæ à nobis iuncto lectionis tenore contexitur. Quia igitur impoſſibile eſt vno die cuncta tranſcurrere, idcirco multis ea vobis cōmendamus dieb. contextu memoriæ interrupta iungentes & longā rerum, quaſi catenā quandā noſtræ circumligantes animę, vt integrū ſcripturarū corpus appareat.

σκοπήσωμεν ὅθεν γίνεται. πόθεν οὖν γίνεται ἡμῖν ἡ τοσαύτη μεταβολή; ἀπὸ τῆς διατριβῆς τῆς μὴ προσηκούσης καὶ τῆς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων συνουσίας. οὐ γὰρ ἐχρῆν ἀπὸ τῆς συνάξεως ἀναχωροῦντας εἰς τὰ μὴ προσήκοντα τῇ συνάξει ἐμβάλλειν ἑαυτοὺς πράγματα· ἀλλ' εὐθέως οἴκαδε ἐλθόντος τὸ βιβλίον μεταχειρίζεσθαι, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς τῶν εἰρημένων καλεῖν συλλογῆς, καὶ τότε τῶν βιωτικῶν ἅπτεσθαι

A πραγμάτων. εἰ γὰρ ἀπὸ βαλανείου οὐκ ἂν ἕλοιο εἰς ἀγορὰν ἐμβάλλειν, ὥστε μὴ τὴν ἐκεῖθεν ἄνεσιν λυμήνασθαι τοῖς ἐν ἀγορᾷ πράγμασι· πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ συνάξεως τοῦτο ποιεῖν ἐχρῆν· νῦν δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν. διὰ δὴ τοῦτο καὶ πάντα ἀπόλλυμεν. οὔπω γὰρ τῆς ὠφελείας τῶν λεχθέντων παγείσης καλῶς, ἡ πολλὴ ῥύμη τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, πάντα περισύρασα οἴχεται. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, ἀπὸ συνάξεως ἀναχωρῶν, μηδὲν ἡγοῦ τῆς τῶν εἰρημένων συλλο-

B γῆς ἀναγκαιότερον. καὶ γὰρ ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης ἂν εἴη, πέντε καὶ ἓξ ἡμέρας τοῖς βιωτικοῖς ἀπονέμοντας, τοῖς πνευματικοῖς μηδεμίαν [ἡμέραν,] μᾶλλον δὲ μικρὸν τῆς ἡμέρας μέρος μὴ διδόναι. οὐχ ὁρᾶτε τὰ παιδία τὰ ἡμέτερα, ὅτι τὰ μαθήματα ἅπερ ἂν δέξωνται, ταῦτα δι' ὅλης μελετῶσι τῆς ἡμέρας; τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ἐργασώμεθα· ἐπεὶ πλέον οὐδὲν ἡμῖν ἔσται τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεως, εἰς πίθον τετρημένον ἀντλοῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μηδὲ τοσαύτην παρε-

C χομένοις σπουδὴν τῇ τῶν εἰρημένων φυλακῇ, ὅσην περὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐπιδεικνύμεθα. δηνάρια μὲν γάρ τις ὀλίγα λαβών, καὶ εἰς βαλάντιον ἀποτίθεται, καὶ σφραγῖδα ἐπιτίθησιν· ἡμεῖς δὲ καὶ χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν τιμιώτερα δεχόμενοι λόγια, καὶ τοὺς τοῦ πνεύματος ὑποδεχόμενοι θησαυρούς, οὐκ εἰς τὰ ταμιεῖα τῆς ψυχῆς ἀποτιθέμεθα· ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐῶμεν τῆς ἡμετέρας διανοίας ἐκρεῖν. τίς οὖν ἡμᾶς ἐλεήσει λοιπόν, ἐπιβουλεύοντας

D ἑαυτοῖς, καὶ εἰς τοσαύτην ἐμβάλλοντας πενίαν; ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, γράψωμεν ἑαυτοῖς νόμον ἀκίνητον, καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἡμετέροις, μίαν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν ταύτην ὅλην ἀνατιθέναι καὶ ἀκροάσει καὶ τῇ τῶν ἀκουσθέντων συλλογῇ. οὕτω γὰρ καὶ εὐμαθέστεροι πρὸς τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι ἀπαντήσομεν, καὶ ἡμῖν ἐλάττων ὁ πόνος ἔσται, καὶ ὑμῖν τὸ κέρδος πλέον, ὅταν τὰ πρότερον εἰρημένα ἀκούητε φέροντες ἐπὶ μνήμης οὕτω τὰ μετὰ ταῦτα ἀκούητε. οὐ γὰρ μικρὸν καὶ τοῦτο συντελεῖ πρὸς

E τὴν τῶν λεγομένων σύνεσιν, τὸ τὴν ἀκολουθίαν εἰδέναι μετὰ ἀκριβείας τῶν παρ' ἡμῶν ὑφαινομένων ὑμῖν νοημάτων. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνι πάντα ἐν μιᾷ καταβάλλειν ἡμέρᾳ, δεῖ ἐν πολλαῖς ὑμῖν ἡμέραις κατατιθέμενα τῇ τῆς μνήμης συνεχείᾳ ὥσπερ σειράν τινα ποιήσαντας, οὕτω δὴ περιτίθεσθαι τῇ ψυχῇ, ὥστε ὁλόκληρον φαίνεσθαι τὸ σῶμα τῶν γραφῶν.

Recordan-

Digitized by Google

ἀναμνησθέντες τοίνυν τῶν ἔναγχος εἰρημένων ἑαυτοῖς, οὕτω καὶ σήμερον ἐπὶ τὰ προκείμενα ἴωμεν. τίνα δέ ἐστι τὰ προκείμενα σήμερον; τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀξίως τοῦ θαύματος ὡς αὐτῷ ἄξιον ἦν ἀνεβόησεν, εἰπών· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν. ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ πέλαγος καὶ τὴν ἄβυσσον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ μηδέποτε ἐλπισθὲν εἰς ἔργον ἐλθὸν· καὶ φύσεως λυθέντας νόμους καὶ καταλλαγὰς γινομένας, καὶ τὸν πάντων ἀνώτερον πρὸς τὸν πάντων κατώτερον καταβάντα, καὶ τὰ μεσότοιχα λυόμενα, καὶ τὰ κωλύματα ἀναιρούμενα, καὶ πολλῷ πλείονα τούτων ἕτερα γινόμενα, ἑνὶ ῥήματι τὸ θαῦμα παρέστησεν, εἰπών· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου. μὴ γὰρ νομίσῃς φησὶν, ὅτι νῦν ταῦτα ἔδοξεν· [πάλαι προετυποῦτο.] ὅπερ καὶ ὁ παῦλος πανταχοῦ δεῖξαι ἐσπούδασε. καὶ παραπέμπει τὸν ἰωσὴφ τῷ ἡσαΐᾳ λοιπόν· ἵνα κἂν τῶν αὐτοῦ ῥημάτων ἐπιλάθηται ἀφυπνισθεὶς, ἅτε προσφάτων εἰρημένων, τῶν προφητικῶν οἷς συνανετράφη διὰ παντὸς ἀναμνησθεὶς, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθέντα κατάσχῃ. καὶ τῇ μὲν γυναικὶ οὐδὲν τούτων εἴρηκεν, ἅτε κόρῃ οὔσῃ καὶ ἀπείρως τούτων ἐχούσῃ· τῷ δὲ ἀνδρὶ δικαίῳ τε ὄντι καὶ μελετῶντι τοὺς προφήτας, ἐντεῦθεν διαλέγεται. καὶ πρότερον μὲν τούτου μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου λέγει· ἐνταῦθα δὲ ὅτε [καὶ] τὸν προφήτην εἵλκυσεν εἰς τὸ μέσον, τότε αὐτῷ πιστεύει τὸ τῆς παρθενίας ὄνομα. οὐ γὰρ οὕτως ἀτάρακτος ἔμεινε παρθένον παρ' αὐτοῦ ἀκούων, [εἰ μὴ] πρῶτον καὶ παρὰ ἡσαΐου. καὶ γὰρ οὐδὲν ξένον, ἀλλὰ τὸ συνήθες καὶ τὸ ἐν πολλῷ χρόνῳ μελετηθὲν ἔμελλεν ἀκούσεσθαι παρὰ τοῦ προφήτου. διὰ τοῦτο ποιῶν εὐπαράδεκτον τὸ εἰρημένον ὁ ἄγγελος, παράγει εἰς μέσον τὸν ἡσαΐαν. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται· ἀλλ' ἐπὶ τὸν θεὸν ἀναρτᾷ τὸν λόγον. οὐ γὰρ αὐτοῦ φησιν εἶναι τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ ἡσαΐου. ἀλλὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου. τὸ μὲν γὰρ στόμα ἦν ἡσαΐου· ὁ δὲ χρησμὸς ἄνωθεν ἐφέρετο. τί οὖν οὗτός φησιν ὁ χρησμός; ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ. πῶς οὖν οὐκ ἐκλήθη [φησὶν] τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ἀλλὰ ἰησοῦς χριστός; ὅτι οὐκ εἶπεν, καλέσεις· ἀλλὰ καλέσουσιν, οἱ ὄχλοι, τοῦτ' ἔστι καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἔκβασις. ἐνταῦθα γὰρ τῷ συμβαίνοντι ὄνομα τίθησι. καὶ ἔθος τοῦτο τῇ γραφῇ, τὰ συμβαίνοντα πράγματα ἀντὶ ὀνομάτων τιθέναι. οὐδὲν οὖν ἄλλο φησὶ τὸ, καλέσουσιν ἐμμανουήλ, ἢ ὅτι ὄψονται θεὸν μετὰ ἀνθρώπων. [ἀεὶ μὲν γὰρ γέγονε μετὰ ἀνθρώπων·] οὐδέποτε δὲ οὕτω σαφῶς. εἰ δὲ ἀναισχυντοῖεν ἰουδαῖοι, ἐρησόμεθα αὐτούς· πότε [τὸ] παιδίον ἐκλήθη, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν.

πῶς οὖν

Recordantes igitur diligẽter quę à nobis paulò antè memorata ſunt, pergamus ad reliqua. Quęnam verò illa ſunt, de quibus hodie diſſerendum eſt? *Hoc autem, inquit, totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophetam, dicentem.* Digna prorſus voce tantum ſignauit miraculum, dicendo: Hoc autem totum factum eſt. Quia enim quoddam pelagus immenſum, & inæſtimabile miſericordiæ Dei vidit profundum, atq; in rem ſubito prodiiſſe quod antè in ſpe non fuerat, ac repentè naturę

A leges ſolutas, reconciliationem Dei hominumque factam, ſuperiorem cunctis ad inferiorem cunctis deſcendiſſe ſubſtantiam, & deſtructum macerię interſtitiũ, & impedimenta ſubmota, multòq; his plura eſſe completa, vno ferè verbo magnitudinem exprimendo miraculi, ait: Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino. Ne, inquit, æſtimes quòd iſtud modo primùm decretum ſit: olim hoc ordinatum à Deo, atque diſpoſitum eſt. Quod & Paulus vbiq; ſtuduit

B oſtendere. Iam verò ipſum Ioſeph ad Eſaiam remittit, vt ſi à ſomno experrectus verborum illius eſſet oblitus, tanquam quæ recèns dicta eſſent, propheticorum verborum, in quorum meditatione nutritus fuerat, commonefactus, ea etiam quæ ab ipſo dicta eſſent, mente contineat. Et virgini quidem nihil tale eſt prorſus locutus, nimirum quæ adhuc puella cùm eſſet, horum noticiam non haberet: viro autem, ac præſertim iuſto, & prophetica aſſiduè ſcripta meditanti, conſequenter hinc diſſerit. Et ſu-

C perius quidem ait, Mariam coniugem tuam: hìc verò poſtquam prophetam adduxit in medium, tum demum ei credidit nomen virginitatis. Neq; enim antè imperturbato quietoq; animo & virginem illam audiſſet & matrem eſſe: à ꝓpheta verò nihil erat auditurus noui, ſed certè id quod longi erat temporis meditatione detritum. Ideoq; vt quod dicitur facilè credatur, in medium angelus adducit ꝓphetã. Sed nec teſte quidem tam claro contentus, ipſum ſermonem ad Dei authoritatẽ reducit. Non enim Eſaiæ, ſed Dei omnium guberna-

D toris illud dictum eſſe confirmat. Idcirco non ait, quod dictum eſt ab Eſaia: ſed, quod dictum eſt à Domino. Os quippe fuerat Eſaiæ, per quod ſermo ipſe erat egreſſus: reſponſum verò diuinum. Quid ergò hoc oraculo prædictum eſt? *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Eſa. 7. c Et cur, inquies, non eſt hoc nomine, id eſt, Emmanuel: ſed Ieſus Chriſtus vocatus? Quia ſcilicet non dixit, vocabis: ſed, vocabunt, populi ſine dubio, & ipſe exitus rerum. Hic n. ab effectu no-

E men imponitur. Eſt n. mos ſcripturæ, euentus rerũ ponere nominũ loco. Quid n. eſt aliud, vocabũt nomẽ ei⁹ Emmanuel: niſi, videbũt oculi mortaliũ Deum inter homines verſantẽ:q etſi antè cũ hominib. fuit, nõ tamen tã apertè tãq; manifeſtè? Quod ſi hoc loco Iudęi impudẽter repugnẽt, rogabim⁹ eos, quãdo igit puer vocat⁹ eſt, velociter ſpolia detrahe, citò prędare? nequaquam n. hic habẽt ꝙ reſpondere poſſint.

Cur

Digitized by Google

Cur igitur propheta dicebat, voca nomen eius, velociter ſpolia detrahe, citò prædare? Quoniam illo vtiq; nato, detractio ſpoliorũ facta eſt, atq; populatio. Meritò igitur res quæ ſub eo tam clara contigit, ipſi tanquam nomen impoſuit. Et ciuitas, inquit, vocabitur ciuitas iuſtitiæ, mater ciuitatum, fidelis Sion. Nec tamen inuenimus quòd aliquando ciuitas iuſticiæ nominata ſit, ſed in Hieruſalem ſemper appellatione permanſit. Verùm quia iſtud euenit in melius populi moribus conuerſis, ciuitatem ita prædixit vocandam. Cùm enim tale aliquid acciderit, vt is per quem id effectum ſit, aut qui eius fructum perceperit, ex facto, quam ex nomine clarius indicetur, nomen eius appellat ipſam rei, quæ facta eſt, veritatem. Si verò hinc confutati atq; conuicti aliam mouerint quæſtionem, atq; aliter appellationem virginis intelligere conentur, alioſque nobis interpretes proferentes atq; dicentes, non dixerunt virginem ſed puellam: Primò quidem dicemus illud, quoniam ad faciendam veræ tranſlationis fidem, omnib. aliis jure Septuaginta interpretes ſint digniores. Siquidem alij poſt aduentũ Domini interpretati ſunt, Iudęi ſiquidem permanentes, meritoq; ſuſpecti: quippe qui inimicè & ſubdolè multa corruperint, & data prorſus opera á prophetis myſteria prædicta cęlauerint. Septuaginta verò ante centum, & aliquanto amplius dominici aduentus annos, ad interpretandum tot ac pariter accedentes, ab omni ſuſpicione huiuſmodi vindicantur. Atq; ob ipſum temporis interuallum, & illorũ numerum, ac conſenſum, magis fide digni vtique fuerint. Sin autem illorum qui poſtea interpretati ſunt, teſtimonium proferre maluerint, ſic quoq; à noſtra proueniet parte victoria. Siquidẽ ſcriptura adoleſcentulæ vel puellę nomine virginem appellare conſueuit. Idque non in fœminis ſolùm, verumetiam in viris ſæpe ſignatum eſt. Iuuenes, inquit, & virgines, ſenes cum iunioribus. Ac rurſus de puella loquens quæ virginitatem corporis violenter oppreſſa perdiderit: Si, inquit, proclamauerit adoleſcentula: id eſt virgo. Et ea quidem quæ ſuperius dicta ſunt, hunc ſenſum facilè confirmant. Non n. ſimpliciter poſuit, Ecce virgo in vtero habebit: ſed cùm ante dixiſſet, ipſe Dominus dabit vobis ſignum: continuò ſubiecit, Ecce virgo in vtero habebit. Et certè niſi virgo maneret quæ in vtero eſſet habitura, ſed hoc communi fieret lege connubij, quod tandem id quod fiebat, ſignum fuiſſet? Signum quippe omnẽ prorſus conſequentiam, & ordinem rerum debet excedere, & nouum debet eſſe in omnib. atq; à ſolenni more diuerſum: aliter verò ſignum eſſe non poterit. *Surgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Domini.* Vidiſti certè obedientiam, vidiſti animũ facilè ſacris fidem ſermonibus accõmodantẽ, vidiſti mentem omnino vigilantem, ac nulla prorſus corruptione violatam. Neq; n. ſaltem ipſo ſuſpicionis ſuæ tempore triſte aliquid & abſurdum eſt molitus in virginem: & nunc quoque cùm eadem illa ſuſpicione releuatus eſt, non modò illam non conatur expellere, ſed & ſecum retinet, & totius diſpenſationis miniſter efficitur. *Et accepit Mariam coniugem ſuam.* Nempe

Ibid. 8. a

Septuaginta interpretum auctoritas.

πῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγε· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ, ταχέως σκύλευσον; ὅτι γεννηθέντος αὐτοῦ προ-
νομὴ [καὶ] σκύλων ἐγένετο διανομή, διὰ τοῦτο τὸ
ἐπ' αὐτοῦ πρᾶγμα συμβεβηκὸς, ὡς [τὸ] ὄνομα
αὐτοῦ τίθησι. καὶ ἡ πόλις δὲ, φησὶ, κληθήσεται
πόλις δικαιοσύνης, μητρόπολις πιστὴ Σιών· καὶ οὐ-
δαμοῦ εὑρίσκομεν ὅτι δικαιοσύνη ἐκλήθη ἡ πό-
λις, ἀλλ' ἔμεινεν Ἱεροσόλυμα καλουμένη. ἀλλ' ἐ-
πειδὴ τοῦτο ἐξέβη πρὸς τὸ βέλτιον αὐτῆς μετα-
A βληθείσης, διὰ τοῦτο αὐτὴν οὕτω καλεῖσθαι ἔφη-
σεν. ὅταν γάρ τι συμβῇ πρᾶγμα ὃ τῆς προσηγο-
ρίας σαφέστερον γνωρίζει τὸν κατορθοῦντα αὐτὸ ἢ
καὶ ἀπολαύοντα αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ φησιν εἶναι τοῦ
πράγματος τὴν ἀλήθειαν. εἰ δὲ ἐντεῦθεν ἐπι-
στομισθέντες ἕτερον ζητοῖεν τὸ περὶ τῆς παρθενίας λε-
χθὲν, καὶ προβάλλοιντο ἡμῖν ἑτέρους ἑρμηνευτὰς
λέγοντας· ὅτι οὐκ εἶπε παρθένον ἀλλὰ νεάνιν·
πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τῶν ἄλλων μᾶλλον
ἁπάντων τὸ ἀξιόπιστον οἱ ἑβδομήκοντα ἔχοιεν ἂν δι-
B καίως. οἱ μὲν γὰρ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρου-
σίαν ἑρμήνευσαν Ἰουδαῖοι μείναντες, καὶ δικαίως
ἂν ὑποπτεύοιντο, ἅτε ἀπεχθείᾳ μᾶλλον εἰρηκότες,
καὶ τὰς προφητείας συσκιάζοντες ἐπίτηδες· οἱ
δὲ ἑβδομήκοντα πρὸ ἑκατὸν ἢ καὶ πλειόνων ἐτῶν τῆς
τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες καὶ τοσοῦ-
τοι ὄντες, πάσης τοιαύτης εἰσὶν ὑποψίας ἀπηλλα-
γμένοι, καὶ διὰ τὸν χρόνον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ
διὰ τὴν συμφωνίαν μᾶλλον ἂν εἶεν πιστεύεσθαι δί-
καιοι. εἰ δὲ καὶ τὴν ἐκείνων παράγοιεν μαρτυρίαν,
C καὶ οὕτω τὰ νικητήρια παρ' ἡμῖν. καὶ γὰρ τὸ τῆς νεα-
νιότητος ὄνομα ἐπὶ τῆς παρθενίας εἴωθεν ἡ γρα-
φὴ τιθέναι. οὐκ ἐπὶ γυναικῶν [δὲ] μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. νεανίσκοι γάρ φησι καὶ παρ-
θένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων. καὶ ἐπὶ κόρης
δὲ ἐπιβουλευομένης διαλεγομένη πάλιν [φησίν·]
ἐὰν φωνήσῃ ἡ νεᾶνις, τουτέστιν, ἡ παρθένος. καὶ τὰ
πρὸ τούτου δὲ εἰρημένα, τοῦτον τὸν λόγον συνίστησιν. οὐ-
δὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕ-
ξει· ἀλλὰ πρότερον εἰπὼν, ἰδοὺ δώσει κύριος αὐ-
D τὸς ὑμῖν σημεῖον, τότε ἐπήγαγεν· ἰδοὺ ἡ παρθένος
ἐν γαστρὶ ἕξει. καίτοι εἰ μὴ παρθένος ἦν, ἡ μέλλου-
σα κύειν, ἀλλὰ νόμῳ γάμου τοῦτο ἐγένετο, ποῖον ἂν
εἴη σημεῖον τὸ γινόμενον; τὸ γὰρ σημεῖον ὑπερ-
βαίνειν δεῖ τὴν τῶν πολλῶν ἀκολουθίαν, καὶ ξένον
εἶναι καὶ παρηλλαγμένον. ἐπεὶ πῶς ἂν εἴη ση-
μεῖον; διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐ-
ποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου.
εἶδες ὑπακοὴν, καὶ κατηπειθῆ διάνοιαν; εἶ-
δες ψυχὴν διεγηγερμένην καὶ ἐν ἅπασιν ἀ-
E δέκαστον; οὔτε γὰρ ἡνίκα ὑπώπτευεν ἀηδές τι
καὶ ἄτοπον κατασχεῖν ἠνέσχετο τὴν παρθένον·
οὐδὲ ἐπειδὴ ταύτης ἀπηλλάγη τῆς ὑποψίας,
ἐκβαλεῖν ὑπέμεινεν, ἀλλὰ καὶ κατέχει καὶ
διακονεῖται τῇ οἰκονομίᾳ [πάσῃ.] καὶ παρέ-
λαβε [γάρ φησι] Μαριὰμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

ὅθεν πῶς συνεχῶς οὗτος τίθησι τὸ ὄνομα ὁ εὐαγγελιστής, οὐ βουλόμενος ἐκκαλυφθῆναι τὸ μυστήριον ἐκεῖνο τέως, καὶ τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἀναιρῶν ὑποψίαν; παραλαβὼν δὲ αὐτήν, οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. τὸ, ἕως, ἐνταῦθα εἴρηκεν· οὐχ ἵνα ὑποπτεύσῃς ὅτι μετὰ ταῦτα αὐτὴν ἔγνω, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι πρὸ τῶν ὠδίνων παντελῶς ἀνέπαφος ἦν [ἡ παρθένος.] τίνος οὖν ἕνεκέν φησι τὸ ἕως τέθεικεν; ὅτι ἔθος τῇ γραφῇ τοῦτο πολλάκις ποιεῖν, καὶ τὴν ῥῆσιν ταύτην μὴ ἐπὶ διωρισμένων τιθέναι χρόνων. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ φησίν, οὐκ ἐπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἐξηράνθη ἡ γῆ. καίτοιγε οὐδὲ μετὰ ταῦτα ὑπέστρεψε. καὶ περὶ τοῦ θεοῦ δὲ διαλεγομένη φησίν, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ, οὐχ ὅρους τιθεῖσα [ἐνταῦθα.] καὶ πάλιν εὐαγγελιζομένη [καὶ λέγουσα· ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. καὶ] πλῆθος εἰρήνης ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη. οὐ πέρας διδοῦσα τῷ καλῷ τούτῳ στοιχείῳ. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἕως εἶπε, τὸ πρὸ τῶν ὠδίνων ἀσφαλιζομένη· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα σοὶ καταλιμπάνουσα συλλογίζεσθαι. ὃ μὲν γὰρ ἀναγκαῖον ἦν παρ' αὐτοῦ σε μαθεῖν, τοῦτο αὐτὸς εἴρηκεν· ὅτι ἀνέπαφος ἦν ἡ παρθένος ἕως τοῦ τόκου· ὃ δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀκόλουθόν τε ἐφαίνετο καὶ ὡμολογημένον, τοῦτό σοι λοιπὸν ἀφίησι συνιδεῖν. οἷον, ὅτι [οὐκ ἂν] οὐδὲ μετὰ ταῦτα τὴν οὕτω γενομένην μητέρα καὶ καινῶν ὠδίνων καὶ ξένων καταξιωθεῖσαν λοχευμάτων, οὐκ ἂν δίκαιος ὢν ἐκεῖνος ὑπέμεινε λοιπὸν γνῶναι. εἰ γὰρ ἔγνω αὐτήν, καὶ ἐν τάξει γυναικὸς εἶχε, πῶς ὡς ἀπροστάτευτον [αὐτὴν] καὶ οὐδένα ἔχουσαν τῷ μαθητῇ παρατίθεται, κελεύει αὐτῷ εἰς τὰ ἴδια αὐτὴν λαβεῖν; πῶς οὖν φησὶν ἀδελφοὶ αὐτοῦ χρηματίζουσιν οἱ περὶ ἰάκωβον; ὥσπερ καὶ αὐτὸς ἐνομίζετο ἀνὴρ τῆς μαρίας [ὁ ἰωσήφ.] πολλὰ γὰρ ἐγίνετο τὰ παραπετάσματα, ὥστε συσκιασθῆναι τέως τὸν τοιοῦτον τόκον. διὸ καὶ ὁ ἰωάννης οὕτως αὐτοὺς ἐκάλει λέγων· οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὅμως οἱ μὴ πιστεύοντες πρότερον, θαυμαστοὶ καὶ περιφανεῖς γεγόνασιν ὕστερον. ὅτε γοῦν εἰς ἱεροσόλυμα ἀνῆλθον οἱ περὶ παῦλον δογμάτων ἕνεκεν, πρὸς ἰάκωβον εὐθέως εἰσῆλθον. οὕτω [γὰρ] ἦν θαυμαστός, ὡς καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθῆναι πρῶτος. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ σκληραγωγίᾳ προσέχειν τοσαύτῃ, ὡς καὶ τὰ μέλη νεκρωθῆναι ἅπαντα, καὶ ἀπὸ τῆς συνεχοῦς εὐχῆς καὶ τῆς διηνεκοῦς πρὸς τὸ ἔδαφος ὁμιλίας τὸ μέτωπον οὕτως αὐτῷ κατεσκληκέναι, ὡς μηδὲν ἄμεινον γονάτων καμήλου διακεῖσθαι τῆς ἀντιτυπίας ἕνεκεν αὐτῆς. οὗτος καὶ τὸν παῦλον μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα ἀνελθόντα ῥυθμίζει λέγων. θεωρεῖς ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν συνεληλυθότων; τοσαύτη ἦν αὐτοῦ ἡ σύνεσις καὶ ὁ ζῆλος· μᾶλλον δὲ τοσαύτη ἡ τοῦ χριστοῦ δύναμις.

Nempe conſideras quàm frequenter Euangeliſta hoc virgini nomen imponat, nolens interim mirabile illud reuelare myſterium, ſed tamen iam extinguens ſuſpicionem malignam. *Cùm autem accepiſſet, non cognouit eam, donec peperit filium ſuũ primogenitum.* Donec, hîc poſuit non vt ſuſpiceris, quòd vel poſtea aliquãdo cognouerit: ſed vt diſcas quòd etiam ante partũ omnino intacta permãſerit. Cuius igitur, inquies, rei gratia, donec hîc poſitũ eſt? Sæpe ſcriptura
A diuina hac vti elocutione conſueuit, vt dicendo, donec, nõ definitũ aliquod tempus includat. Nam & cum à Noë coruus ex arca eſſet *Gen. 8. a*
emiſſus: nõ eſt, inquit, reuerſus donec ſiccaretur terra. Et certè nec poſtea inuenitur rediſſe. De ipſo etiam loquens Deo: A ſeculo, inquit, *Pſal. 89. a*
& vſque in ſeculum tu es. Sed nullum hîc profectò terminum poſuit. Rurſus altitudinem *Pſal. 71. a.*
pacis annuncians: *Orietur*, inquit, *iuſticia eius, & abundantia pacis, donec auferatur luna*: non tamen finẽ pulchro huic ſtatuit elemẽto. Ita etiam hoc loco, donec poſuit, vt à ſuſpicione il-
B lud q. antè partum tempus fuit, abſolveret. Poſtea verò quod ſequitur, tibi iam æſtimandũ reliquit. Quod enim ab eo tibi diſcendum erat, hoc ipſe dixit, quòd intacta fuit vſq; ad partũ virgo: quod verò ex præcedentib. conſequens erat atq; manifeſtũ, tuo intellectui dereliquit: vt eſt certè iſtud: Quoniam nec poſtea quidem eam, quæ tali modo mater effecta eſt, & nouo illuſtrata partu, nouóque puerperio, ille iuſtus aliquando fuerit auſus attingere. Si n. cogno- *Ioan. 19. e.*
uiſſet eam, & loco habuiſſet vxoris, quo modo *Luc. 8. c.*
C illam dominus quaſi abſque ſolatio, & neminem penitus habentem, diſcipulo commendare curaſſet, iubens ei, vt eam reciperet in ſua? Vnde igitur, inquies, fratres eius dicuntur Iacobus & Ioannes? Non aliter omnino, quam quo ipſe Ioſeph Mariæ putabatur maritus. Multa quippe ſunt ad opacãdum illius partus myſterium obducta velamina, propter quod ita etiam eos Ioannes vocabat dicens: Neque *Ioan. 7. a.*
enim fratres eius credebant in eum. Sed tamen hi ipſi qui parum ante crediderant, clari poſtea in fide ac mirabiles extiterunt. Quan-
D do enim Hieroſolymam Paulus aſcendit, vt *Galat. 2. a*
cum cæteris Apoſtolis de dogmatum varietate conferret, continuò intrauit ad Iacobum. Tam enim fuit ille mirabilis, vt epiſcopatum *Iacobus.*
primus acciperet. Aiunt autem genua eius obduruiſſe callo, tantámque in eo fuiſſe carnis incuriam, vt adhuc viuentis omnia ferè membra morerentur: atq; aſſiduitate orationis, iugiq; ad pauimentum proſtratione corporis, frontem quoq; eius callo ſimiliter obductã, vt nihil ferè à cameli genibus, ſi duritiem ſpe-
E ctes, diſcreparet. Hic etiam Paulum, cùm *Act. 21. d*
poſtea iterum Hieroſolymam veniſſet, maturitatis ſuæ ſermone moderatus eſt, dicens: *Vides frater quod millia ſunt credentium ex Iudæis*, &c. Tantus illius erat pro ædificatione eccleſiæ zelus, tantaq; prudentia, immo Dei in illo gratia de Chriſti virtute reſplẽdens.

Qui enim

Qui enim obtrectabant domino in carne conſtituto, adhuc in carne paſſibili, ita eum & admirati ſunt & coluere poſt mortẽ vt cum multa pro illo cupiditate morerentur: quæ certè maximè effectum reſurrectionis oſtendunt. Propterea quippe ad vltimũ clariora ſeruauit, vt abſq; vllo eſſet ambiguo virtutis tam grãde documentum. Si n. nos eos quoq; quos admiramur viuos, tamen obliuiſcimur mortuos: quo modo illi quem audebant irridere viuentem, Deum eſſe poſt mortem putarent, ſi eum nihil aliud eſſe quam hominem credidiſſent? Quomodo autem pro illo elegiſſent mortem etiam ſubire, niſi manifeſtum in ipſo cognouiſſent reſurrectionis exemplũ? Hæc verò dicimus, non vt audiatis ſolummodo, verumetiã vt quę auditis imitemini, fortitudinẽ ſcilicet, conſtantiam, omnemq; iuſticiam: vt nemo de ſe deſperet, etiam ſi antea deſidiæ torpore languebat, vt vnuſquisq; noſtrum nulla in re alia ſpem ſuam niſi poſt Dei miſericordiam in morum ſanctitate conſtituat. Nam ſi iſtis omnino nihil profuit vel patria, vel domo, vel propinquitate Chriſto fuiſſe coniunctos, antequam de propria fulgerent virtute: quâ nos dignos veniâ putamus, qui de iuſtis propinquis ac fratribus gloriamur, niſi eos ipſos fuerimus imitati? Nam & propheta idipſum ſignificans, ait:

Pſal. 48. b Frater non redimit, redimet homo? etiam ſi

Hier. 11. c Moſes fuerit, etiam ſi Samuël, etiam ſi Hieremias, audi tamẽ quid ad illum loquatur Deus: *Noli*, inquit, *orare pro populo iſto: quoniam non exaudiam te.* Quid igitur miraris, ſi non exaudiat ſupplicantem? Etiam ſi ipſe, inquit, Moſes adeſſet, atq; Samuël, me tamen eorum pro talibus deprecantium non placaret oratio. Sed

Ezech 14. d Ezechiel ſaltem ſi ſupplicet, audietur. Verùm ipſi quoq; dicit dominus, quoniam ſi aſſiſtat Noë, & Iob, & Daniel, filios ſuos & filias non liberabunt. Etiam ſi Abraham patriarcha pro his ſupplicet, qui in ſuis viciis permanẽdo immedicabiliter ęgrotãt, abibit Deus relinquens rogantem, ne vocem pro talib. interuenientis exaudiat. Et ſi Samuël rurſum exorans pro aliquo indigno deprecetur, continuò ad ipſum

1. Reg. 16. a clamabit Deus: Vſquequo tu luges Saul? Etiam ſi pro ſorore quiſpiam incompetẽter orauerit,

Nu. 12. c. d audiet quod Moſes: Si conſpuens conſpuiſſet pater eius in faciẽ ipſius, nonne eſſet immũda? Non igitur quaſi oſcitantes & deſides, ex aliorum meritis pendeamus. Habent n. vim pro nobis, & quidem maximam, orationes ſupplicationéſq; ſanctorum: ſed tunc profectò cùm

Orationes ſanctorum quando proſint. nos quoq; idipſum per pœnitentiam poſtulamus, & ad ſtudia meliora confugim⁹. Alioquin etiam Moſes ipſe, qui & fratrem ſuum, & ſexcenta illa milia armatorum ab imminenti Dei liberauit ira, ſororem tamen ſuam nequiuit eruere. Et certè nõ erat æquale peccatum. Illa iniurioſius de Moſe fuerat quiddam locuta: at verò omnis illa multitudo, quam diximus,

οἱ γὰρ διασύροντες αὐτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν [οὕ-
τως αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, ὡς καὶ ἀποθανεῖν] ὑπὲρ
αὐτοῦ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας. ἅπερ μάλιστα δεί-
κνυσι τῆς ἀναστάσεως τὴν ἰσχύν. διὰ γάρ τοι τοῦτο
τὰ λαμπρότερα ὕστερον ἐτήρει, ἵνα ἀναμφισβήτη-
τος αὕτη [ἡ] ἀπόδειξις γένηται. εἰ γὰρ καὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ
θαυμαζομένων παρ' ἡμῖν ἀπελθόντων ἐπιλανθα-
νόμεθα, πῶς οἱ ζῶντα διαχλευάζοντες τοῦτον ὕστε-
ρον θεὸν εἶναι ἐνόμισαν, εἰ τῶν πολλῶν εἷς ἦν; πῶς δὲ
A ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ σφαγῆναι κατεδέξαντο, εἰ μὴ
σαφῆ τῆς ἀναστάσεως ἔλαβον τὴν ἀπόδειξιν; Ταῦ-
τα δὲ οὐχ ἵνα ἀκούσητε μόνον λέγομεν, ἀλλ' ἵνα καὶ
μιμήσησθε τήν [τε] ἀνδρείαν τήν τε παρρησίαν, τήν τε
δικαιοσύνην ἅπασαν, ἵνα μηδεὶς ἑαυτοῦ ἀπογινώ-
σκῃ, κἂν πρὸ τούτου ῥᾴθυμος ᾖ, ἵνα εἰς μηδὲν ἕτε-
ρον ἔχῃ τὰς ἐλπίδας μετὰ τὸν ἔλεον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' εἰς
ἀρετὴν οἰκείαν. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι τῆς τοιαύτης οὐδὲν ἀπώ-
ναντο συγγενείας καὶ οἰκίας καὶ πατρίδος τῆς αὐτῆς
ὄντες τῷ Χριστῷ, ἕως ἀρετὴν ἐπεδείξαντο, τίνος δυ-
B νησόμεθα ἀπολαῦσαι συγγνώμης [ἡμεῖς,] συγγενεῖς
καὶ ἀδελφοὺς δικαίους προβαλλόμενοι, ἂν μὴ σφό-
δρα ὦμεν ἐπιεικεῖς καὶ ἐν ἀρετῇ βεβιωκότες; καὶ
γὰρ ὁ προφήτης αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος ἔλεγεν·
Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος· κἂν Μωϋ-
σῆς ᾖ, κἂν Σαμουήλ, κἂν Ἱερεμίας. ἄκουσον γοῦν τί φη-
σι πρὸς αὐτὸν ὁ θεός· μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τού-
του, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. καὶ τί θαυμάζεις εἰ σοῦ
οὐκ ἀκούω; καὶ γὰρ αὐτὸς [ὁ] Μωϋσῆς, φησίν, εἰ
παρῆν καὶ Σαμουήλ, οὐκ ἂν αὐτῶν ἐδεξάμην τὴν
C ὑπὲρ τούτων ἱκετηρίαν· κἂν Ἰεζεκιὴλ ᾖ ὁ παρα-
καλῶν, ἀκούσεται· ὅτι ἐὰν στῇ Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιήλ,
υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας οὐ μὴ ἐξελῶνται. κἂν Ἀ-
βραὰμ ὁ πατριάρχης ᾖ ὑπὲρ [τῶν] σφόδρα
ἀνίατα νοσούντων καὶ μὴ μεταβαλλομένων δεόμε-
νος, ἀπελεύσεται ὁ θεὸς αὐτὸν καταλιμπάνων,
ὥστε μὴ δέξασθαι τὴν ὑπὲρ τούτων φωνήν. κἂν
Σαμουὴλ πάλιν ᾖ ὁ τοῦτο ποιῶν, ἐρεῖ πρὸς αὐτόν· μὴ
πένθει περὶ τοῦ Σαούλ. κἂν ὑπὲρ ἀδελφῆς τις πα-
ρακαλῇ μὴ προσηκόντως, ἀκούσεται πάλιν ὅπερ
D Μωϋσῆς· εἰ ἐμπτύων ἐνέπτυσεν ὁ πατὴρ εἰς τὸ πρόσω-
πον αὐτῆς. μὴ δὴ πρὸς ἑτέρους ὦμεν κεχηνότες.
ἔχουσι μὲν γὰρ δύναμιν αἱ εὐχαὶ τῶν ἁγίων με-
γίστην· ἀλλ' ὅταν καὶ ἡμεῖς μετανοῶμεν καὶ γινώ-
μεθα βελτίους. ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς τὸν ἀδελφὸν τὸν ἑαυτοῦ
καὶ μυριάδας ἑξήκοντα τῆς θεηλάτου ταύτης ὀργῆς
ἐξαρπάσας, τὴν ἀδελφὴν οὐκ ἴσχυσεν ἐξελέσθαι·
καίτοι γε οὐκ ἴσον τὸ ἁμάρτημα ἦν. ἐκείνη μὲν γὰρ
τὸν Μωϋσέα ὕβρισεν· ἐκεῖνοι δὲ ἀσέβειαν ἐτόλ-
μησαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑμῖν ἀφίημι τὸ ζήτημα· τὸ δὲ
E ἔτι τούτου χαλεπώτερον ἐπιλῦσαι πειράσομαι.
τί γὰρ χρὴ λέγειν τὴν ἀδελφήν; ὁ γὰρ τοσούτου
δήμου προστάς, ἑαυτῷ ἀρκέσαι οὐκ ἴσχυσεν· ἀλλὰ
μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας,

rectam in dominum impietatem commiſerat. Sed hanc tamen vobis quæſtionem potius relinquo, ipſe verò id quod multò eſt difficilius, conabor abſoluere. Quid enim iã de ſorore dicamus, quando tanti ille dux populi ſufficere ſibiipſi quoq; deprecando non valuit, ſed poſt mille ærumnas laborũ,

& quadra-

Digitized by Google

καὶ τὴν ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσι προεδρείαν, ἐ-
κωλύετο τῆς γῆς ἐπιβῆναι ὑπὲρ ἧς ἐπαγγελίαν
τοσαύτην καὶ ὑποσχέσεις. Τί οὖν τὸ αἴτιον, οὐκ
ἦν λυσιτελοῦσα ἡ χάρις αὕτη, ἀλλὰ καὶ πο-
λὺ τὸ βλάβος ἔχουσα, καὶ πολλοὺς τῶν
ἰουδαίων ὑποσκελίζειν ἔμελλεν. εἰ γὰρ ἐ-
πειδὴ τῆς αἰγύπτου μόνης ἀπηλλάγησαν, τὸν
θεὸν ἀφέντες μωϋσέα ἐζήτουν, [ἀλλὰ] καὶ
αὐτῷ τὸ πᾶν ἐλογίζοντο· εἰ δὲ εἰσαγαγόντα
εἶδον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; ποῦ οὐκ A
ἂν ἐξώκειλαν ἀσεβείας. Διά τοι τοῦτο οὐ-
δὲ ὁ τάφος αὐτοῦ κατάδηλος γέγονε. καὶ
σαμουὴλ δὲ, τὸν μὲν σαοὺλ οὐκ ἴσχυσεν ἀ-
παλλάξαι τῆς ἄνωθεν ὀργῆς· τοὺς δὲ ἰσ-
ραηλίτας πολλάκις διέσωσε. καὶ [ὁ] ἱερε-
μίας, ἰουδαίοις μὲν οὐκ ἤρκεσεν· ἕτερον δὲ
ἕνα ἐκάλυψεν ἐν τῇ προφητείᾳ. καὶ ὁ δα-
νιὴλ, τοὺς μὲν βαρβάρους ἐξείλετο σφατ-
τομένους· τοὺς δὲ ἰουδαίους οὐκ ἐξείλατο
αἰχμαλωτιζομένους. καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις B
δὲ ὀψόμεθα οὐκ ἐφ' ἑτέρων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν
αὐτῶν ἀμφότερα ταῦτα γινόμενα· καὶ τὸν
αὐτὸν νῦν μὲν ἀρκέσαντα ἑαυτῷ, νῦν δὲ,
προδεδομένον. ὁ γὰρ τὰ μύρια τάλαντα
ὀφείλων, [καὶ] ἐξείλατο ἑαυτὸν τοῦ κινδύ-
νου δεηθεὶς, καὶ πάλιν οὐκ ἴσχυσεν· ἕτε-
ρος δὲ ἀντιστρόφως πρότερον ἑαυτὸν προδοὺς,
ὕστερον τὰ μέγιστα ἑαυτῷ βοηθῆσαι ἴσχυσε.
τίς δὲ οὗτός ἐστιν; ὁ τὴν πατρῴαν κατα-
φαγὼν οὐσίαν. ὥστε ἐὰν μὲν ῥαθυμῶμεν, οὐ C
[δὲ] δι' ἑτέρων δυνησόμεθα σώζεσθαι· ἐὰν
δὲ νήφωμεν, καὶ δι' ἑαυτῶν τοῦτο ἰσχύσο-
μεν, καὶ δι' ἑαυτῶν μᾶλλον, ἢ δι' ἑτέρων.
καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῖν μᾶλλον δοῦναι βού-
λεται τὴν χάριν, ἢ ἑτέροις ὑπὲρ ἡμῶν. ἵ-
να καὶ παρρησίας ἀπολαύωμεν, καὶ βελτίους
γινώμεθα, σπουδάζοντες αὐτοὶ λῦσαι τὴν ὀρ-
γήν. οὕτω τὴν χαναναίαν ἠλέησεν. οὕτω τὴν
πόρνην ἔσωσεν. οὕτω τὸν λῃστὴν οὐδενὸς γινομέ-
νου μεσίτου καὶ προστάτου. καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ D
ἵνα μὴ ἱκετεύωμεν τοὺς ἁγίους· ἀλλ' ἵνα μὴ ῥα-
θυμῶμεν, μηδὲ ἀναπίπτοντες [αὐτοὶ] καὶ κα-
θεύδοντες ἑτέροις τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπιτρέπωμεν μό-
νοις. καὶ γὰρ εἰπὼν, ποιήσατε ὑμῖν φίλους, οὐ μέχρι
τούτου ἔστη μόνον, ἀλλὰ προσέθηκεν, ἐκ τοῦ ἀδίκου
μαμωνᾶ· ἵνα πάλιν σὸν τὸ κατόρθωμα γένηται. οὐ-
δὲν γὰρ ἕτερον ἢ ἐλεημοσύνην ἐνταῦθα ᾐνίξατο. καὶ τὸ
δὴ θαυμαστὸν, ὅτι οὐδὲν ἀκριβολογεῖται πρὸς ἡμᾶς,
ἐὰν ἀποστῶμεν τῆς ἀδικίας. ὃ γὰρ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν.
ἐκτήσω κακῶς; ἀνάλωσον καλῶς. συνέλεξας ἀ- E
δίκως; σκόρπισον δικαίως. καί τοι γε ποία τοῦτ' ἀρε-
τὴ τὸ ἐκ τῶν τοιούτων διδόναι; ἀλλ' ὅμως ὁ θεὸς φι-
λάνθρωπος ὢν, καὶ μέχρι τούτου καταβαίνει. κἂν οὕ-
τω ποιῶμεν, πολλὰ ἡμῖν ἐπαγγέλλεται ἀγα-
θά. ἀλλ' ἡμεῖς εἰς τοσαύτην ἀναισθησίας ἥ-
κομεν. ὡς μηδὲ ἐκ τοῦ ἀδίκου διδόναι.
ἀλλά.

& quadraginta annorum commendatum ſibi à
domino principatum, prohibitus eſt à domino
terram repromiſſionis intrare, quam toties ei
diuinus fuerat ſermo pollicitus? Quid igitur in
cauſa eſt? Nequaquam vtilis in illam terram
ſancti Moſi fuiſſet ingreſſus, ſed cum ma-
gno damno coniunctus, & qui omnino plu-
rimos Iudæorum in maximam erroris ruinam
ſupplantare potuiſſet. Si enim quia per illum
fuerant de ſola Ægypto liberati, relicto deo, tan-
tummodo Moſen requirebant, ipſius eſſe pror- A
ſus cuncta illa beneficia credentes: hunc ſi in-
troductorem quoque in terram repromiſſionis
habuiſſent, in quæ non illi impietatis prærupta
cecidiſſent? Vt igitur omnis huiuſmodi ampu-
taretur occaſio, ipſum quoque eius eſt occulta-
tum ſepulchrum. Et Samuel quidem Saülem ab *Deut. 34. d*
ira Dei liberare non potuit, Iſraëliticũ verò ſepe *1. Reg. 16. a.*
populum ſaluauit. Hieremias quoque Iudæos *In Exodo.*
non eripuit vltioni, alium tamen quendam ſal- *& Num.*
uaſſe memoratur. Daniel etiã ſapientes Babylo- *Da. 2 b. c*
niæ, ab interitu liberauit, nec tamẽ Iudæos iugo
captiuitatis abſoluit. In Euãgelio verò cernim⁹, B
non in aliis atq; diuerſis: ſed in eiſdem ipſis fieri
vtrunq; perſonis, & vnum eundemq; hominẽ,
nunc quidem ſufficientem ad liberationem ſui,
nunc verò ipſum propriæ ſalutis effici prodito- *Mat. 18. d.*
rem. Nam ille quidem mille talentorũ debitor,
multis precibus ſupplicando ſemetipſum peri-
culo liberauit, poſtea verò idipſum impetrare
non valuit: alter verò econtrariò, cùm prius
perditioni ſemetipſum totum dediſſet, poſtea *Luc. 15. c.*
tamen ſibi plurimum profuit. *Quis verò iſte eſt?*
qui ſcilicet bona patris abſumpſerat. Ex quibus pro- C
fectò redolet, quod ſi negligentes fuerimus ac
deſides, nec per aliorum quidem poſſumus me-
rita ſaluari. Si verò mente vigilemus, etiam per
noſmetipſos iſtud valeamus efficere, & multo
magis noſtro, quam alieno tuti eſſe ſuffragio.
Nam & Deus ſalutem noſtram, non tam aliis ro-
gantibus pro nobis vult donare, quam nobis: vt
hoc ipſo quo iram in nos eius placare cupimus,
ad ſtudia meliora migremus, & fiduciam bonæ *Mat. 16. b.*
conſcientiæ colligamus. Sic n. Chananæam il- *Luc. 7. a*
lam aliquando miſeratus eſt: ſic etiam meretrici *Ibi. 23. f.*
donauit ſalutem, ſic latronem à cruce in paradi- D
ſum tranſtulit, nullius patroni, nullius precibus
mediatoris inflexus. Et hæc dicimus, non vt
ſupplicandum eſſe ſanctis negemus, ſed ne
noſmetipſos in ocium ac deſidiam reſoluamus,
& dormientes ipſi aliis tantummodo noſtra cu- *Luc. 16. b*
randa mandemus. Nam cum dixiſſet, facite vo-
bis amicos: non hic reſtitit, ſed adiecit, ex iniquo
mammona: vt ſcilicet tuum id eſſet ac ꝓprium.
Nihil quippe hic aliud quam miſericordię opera
ſignauit: quodque mirandum eſt, non exactam
nobiſcum rationem ſubducit, dummodo ab E
iniquitate deſiſtamus. Quod enim dicit, huiuſ-
modi eſt: acquiſiſti antea malè, impende iam
bene: collegiſti hactenus iniquè, diſperge
nunc iuſtè. Atqui quæ tandem iſta virtus eſt
donare de talibus? Sed tamen amans homi-
nem Deus, euſque deſcendit, vt ſi iſta fa-
ciamus, bona nobis magna promittat. Verùm
nos in tantum ſtulticiæ amentiæq; proceſſimus,
vt nec ex iniqua aliquid poſſeſſione tribuamus:

Sed & cùm rapinis mille ditati vel minimã partem fortè dederimus, omnia nos iam impleſſe credimus. An non fortè audiſti Apoſtolum pronunciantem, quoniam qui parcè ſeminat, parcè & metet? 2. Cor. 9. Qua, quæſo, enim ratione parcis ac retines? Non eſt iſtud impendere, ſed augere: neque fructus ac negociatio impenſa dicenda eſt. Vbi enim ſemen eſt, ibi etiam multiplicatio fructuum conſequitur. Tu verò ſi terram quidem pinguem ac fertilem coleres, & quæ plurimum eſſet opportuna ſeminibus, non tantum illam propria horrea ſeminando vacuares, verumetiam mutuaueris aliunde quod ſereres. Maximum namque detrimentum putares, in re tali diligere parcitatem: cœlum verò cum culturus ſis, vbi nulla aëris inęqualitas, corruptio nulla ventorum eſt: ſed plurimo vbiq; cum fœnore ſemina iacta proueniunt, cunctaris atque diſſimulas, nec intelligis quia poſſimus & parcendo perdere, & ſpargendo colligere? Sparge ergo, ne perdas: noli retinere, vt magis congreges, ſed fructuoſiſſimo eroganda genere vt lucreris impende. Et ſi ſeruare illa oportet, noli ea tu ſeruare (hoc enim modo vniuerſa diſpereunt) ſed Deo potius cuncta committe, & nemo quicquam poterit inde diripere. Noli igitur tu hic velle negociari: neq; enim noſti lucra colligere: ſed eum potius fœnerare, qui longè maiorem fœnore reddit vſuram: ibi (inquam) potius fœnerare, vbi nulla inuidia prorſus, nullus timor, nulla accuſatio, nullæ verſantur inſidiæ, fœnerare nullius rei penitus indigentem, ſed propter te tamen tanquam neceſſaria poſtulantem. Da paſcenti omnes, & propter te eſurienti, ne ipſe egeſtate moriaris. Da ei qui idcirco pauper effectus eſt, vt te diuitẽ faceret, fœnerare vnde poſſis non mortem fructificare, ſed vitam. Iſtę namque vſurę regnum, illę autem acquirunt gehennam: illæ enim auariciæ ſunt: iſtę verò philoſophiæ: & illæ quidem crudelitatis, iſtæ verò pietatis. Quam ergo ſatisfactionem parare poterimus, qui cum & amplius, & tutius, & oportunius poſſimus accipere, & cum libertate omni, & abſque formidine, abſque obtrectationibus ac periculis poſſidere, à talium lucrorum ſtudio recedentes, vilia iſta ſectamur, ac turpia, continuò peritura ac maximum nobis paritura ſupplicium? Nihil enim pręſenti vſura turpius, nihilque crudelius. Siquidem huiuſmodi fœnerator negociatur aliena diſcrimina, & vberiores (vt putat) quęſtus de alterius infœlicitate conſequitur, atque inſuper quaſi pietatis mercedem repoſcit, velut metuens ne immiſericors fortè videatur: cum profectò prętextu miſerendi, atque opem ferendi, maiorem miſero foueam crudelitatis effoderit, ſpecie iuuandi atterens inopẽ, ac manum porrigendo deiiciens, quaſi in portum ex tempeſtate ſuſcipiens, ſed improuiſo turbine in multo magis crudele naufragium, velut inter ſcopulos ac latentia ſaxa demergens. Quid igitur, inquis hic præcipis? vt ſcilicet pecuniam congregatam mihique vtilem in vſus alterius cõmodem, nec vllam inde prorſus mercedem repoſcã? Abſit. Non ego iſtud dico, ſed ſatis cupio etiã te pro illa accipere mercedẽ: non hanc ſanè vilem, & prorſus exiguã, ſed longè vtiq; maiorẽ.

ἀλλὰ μυρία ἁρπάζοντες, ἂν τὸ πολλοστὸν μέρος καταβάλωμεν, τὸ πᾶν νομίζομεν πεπληρωκέναι. οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος, ὅτι ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει; τίνος οὖν ἕνεκεν φείδῃ; μὴ γὰρ ἀνάλωμα τὸ πρᾶγμά ἐστι; μὴ γὰρ δαπάνη; πρόσοδός ἐστι καὶ ἐμπορεία. ὅπου γὰρ σπόρος, ἐκεῖ καὶ ἀμητός. ὅπου σπόρος, ἐκεῖ [καὶ] πλεονασμός. σὺ δέ, εἰ μὲν γῆν λιπαρὰν καὶ βαθεῖαν, καὶ πολλὰ δυναμένην δέξασθαι σπέρματα γε-
A ωργεῖν ἔμελλες, καὶ τὰ ὄντα ἂν ἐξέβαλες, καὶ παρ' ἑτέρων ἂν ἐδανείσω, ζημίαν τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις φειδὼ νομίζων εἶναι· τὸν δὲ οὐρανὸν μέλλων γεωργεῖν, τὸν οὐδὲ μιᾷ ἀνωμαλίᾳ ἀέρων ὑποκείμενον, ἀλλὰ πάντως ἀποδώσοντα μετὰ πλείονος προσθήκης τὰ καταβαλλόμενα, ὀκνεῖς καὶ ἀναδύῃ, καὶ οὐκ ἐννοεῖς ὅτι ἔστι φειδόμενον ἀπολέσαι, καὶ μὴ φειδόμενον κερδᾶναι; σκόρπισον τοίνυν, ἵνα μὴ ἀπολέσῃς· μὴ κατάσχῃς, ἵνα κατάσχῃς· ἔκβαλε, ἵνα φυλάξῃς· ἀνάλωσον, ἵνα
B κερδάνῃς. κἂν φυλάξαι αὐτὰ δέῃ, μὴ σὺ φύλαττε. πάντως γὰρ [αὐτὰ] ἀπολεῖς· ἀλλ' ἐπίτρεψον τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖθεν ἁρπάζει. μὴ σὺ πραγματεύου. οὐδὲ γὰρ οἶσθα κερδαίνειν· ἀλλὰ δάνεισον τὸ πλεῖον τοῦ κεφαλαίου τὸν τόκον παρέχοντι· δάνεισον ἔνθα μηδεὶς φθόνος, ἔνθα μηδεμία κατηγορία μηδὲ ἐπιβουλὴ μὴ [δὲ] φόβος. δάνεισον τῷ μηδενὸς δεομένῳ, καὶ χρείαν ἔχοντι διὰ σέ· τῷ πάντας τρέφοντι, καὶ πεινῶντι, ἵνα σὺ μὴ λιμώξῃς· τῷ πενομένῳ, ἵνα σὺ πλου-
C τήσῃς. δάνεισον ὅθεν οὐκ ἔστι θάνατον, ἀλλὰ ζωὴν ἀντὶ θανάτου καρπώσασθαι. οὗτοι μὲν γὰρ βασιλείαν, ἐκεῖνοι δὲ γέενναν προξενοῦσιν οἱ τόκοι. οἱ μὲν γὰρ φιλαργυρίας, οἱ δὲ φιλοσοφίας εἰσί. καὶ οἱ μὲν ὠμότητος, οἱ δὲ φιλανθρωπίας. τίνα οὖν ἕξομεν ἀπολογίαν, ὅτ' ἂν καὶ πλείονα ἐξὸν λαβεῖν, καὶ μετὰ ἀσφαλείας, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ πολλῇ, καὶ σκωμμάτων χωρὶς καὶ φόβων, καὶ κινδύνων, ἀφέντες τοῦτο κερδᾶναι, διώκομεν ἐκεῖνα τὰ αἰσχρὰ καὶ
D εὐτελῆ καὶ σφαλερὰ καὶ διαπίπτοντα, καὶ πολλὴν προξενοῦντα τὴν κάμινον ἡμῖν; οὐδὲν γάρ, οὐδὲν τῶν ἐντεῦθεν τόκων αἰσχρότερον, οὐδὲν ὠμότερον. τὰς γὰρ ἀλλοτρίας ὁ τοιοῦτος πραγματεύεται συμφοράς, καὶ πρόσοδον τὴν ἑτέρου δυσημερίαν ποιεῖται, καὶ μισθὸν ἀπαιτεῖ φιλανθρωπίας, [καὶ] καθάπερ δεδοικὼς μὴ ἀνελεήμων φανῇ, καὶ προσχήματι φιλανθρωπίας βαθύτερον ὀρύσσει τὸ βάραθρον, ἐν τῷ βοηθεῖν ἐπιτρίβων τὴν πενίαν, καὶ ἐν τῷ χεῖρα ὀρέγειν ὠθῶν, καὶ δεχόμενος μὲν ὡς εἰς λιμένα, ναυαγίῳ δὲ περιβάλλων, ὡς ἐν σκο-
E πέλῳ καὶ ὑφάλῳ καὶ σπιλάδι τούτων. ἀλλὰ τί κελεύεις φησί; τὸ συλλεχθὲν ἀργύριον καὶ ἐμοὶ χρήσιμον ἑτέρῳ διδόναι εἰς ἐργασίαν, καὶ μηδένα μισθὸν ἀπαιτεῖν; ἄπαγε· οὐ φημὶ τοῦτο ἐγώ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βούλομαί σε μισθὸν λαβεῖν, οὐ μὴν εὐτελῆ καὶ μικρόν, ἀλλὰ πολλῷ μείζονα.

Digitized by Google

ἀντὶ γὰρ χρυσίου, τὸν οὐρανὸν βούλομαί σε τίκον λαβεῖν. τί τοίνυν εἰς πτωχείαν σαυτὸν κατακλείεις περὶ τὴν γῆν συρόμενος καὶ μικρὰ ἀντὶ μεγάλων ἀπαιτῶν; τοῦτο γὰρ οὐκ εἰδότος ἐστὶ πλουτεῖν. ὅταν [γὰρ] ὁ μὲν θεὸς ἀντὶ χρημάτων ὀλίγων, ἐπαγγέλλεταί σοι τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά· σὺ δὲ λέγεις, μὴ οὐρανόν μοι δῷς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ χρυσίον τὸ ἀπολλύμενον. τοῦτο βουλομένου μένειν ἐστὶν ἐν πενίᾳ. οὕτως οὖν ἐπιθυμῶν πλούτου καὶ εὐπορίας τὰ μένοντα πρὸ τῶν ἀπολλυμένων, τὰ ἀνάλωτα πρὸ τῶν δαπανωμένων, τὰ πολλὰ πρὸ τῶν ὀλίγων, τὰ ἀκήρατα πρὸ τῶν φθειρομένων αἱρήσεται. οὕτω γὰρ κἀκεῖνα ἕψεται. ὁ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ζητῶν, καὶ ταύτης ἐκπεσεῖται πάντως· ὁ δὲ ἐκεῖνον ταύτης προτιθεὶς, ἀμφοτέρων ἀπολαύσεται μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς. ὅπερ ἵνα καὶ ἐφ' ἡμῶν γένηται, καταφρονήσαντες τῶν ἐνταῦθα πάντων, ἑλώμεθα τὰ μέλλοντα ἀγαθά. οὕτω γὰρ καὶ τούτων κἀκείνων τευξόμεθα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A

B

Vſuram n. tuam, non aurum volo eſſe, ſed cœlum. Cur ergo in paupertate teipſum concludis? Cur terrę totus affigeris, nimiumq́; in ea ſordidè volutaris, & repetis exigua pro magnis? Hoc enim illorum eſt, qui ditari prorſus ignorant. Cùm enim Deus pro paruula quadam pecunia, bona tibi cœleſtia & æterna promittat: tu verò dicas, cœlum mihi non det, ſed pro cœlo largiatur aurum, quod profectò periturum eſt: hoc eſt velle in pauperie remanere. Qui autem veras opes ac diuitias concupiſcunt, ea, q́ manſura ſunt, potius eligunt, quam illa quæ pereunt: perennes opes potius ac inexhauſtas, quam eas quę conſumuntur. huiuſmodi n. præponunt magna paruis, & temporalib. ſempiterna, fiuntq́; digni, qui vtraq; percipiant. Qui enim cœlum terræ amore contemnit, etiam iſtam profectò perdet: qui verò huic illud præponit, vtriſque potietur: & multo certè tutius, multoq́; iucundius. Quod vt etiam nobis fiat, deſpicientes cuncta omnino præſentia bona, potius eligamus futura. Ita n. & illis & iſtis fruemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum Patre & Sancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

ὉΜΙΛΊΑ ϛʹ.

Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡ-
» μέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν
» παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς
» βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα [ἐν
» τῇ ἀνατολῇ· καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.]

C

Πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἀγρυπνίας, πολλῶν τῶν εὐχῶν, ὥστε δυνηθῆναι ἐπεξελθεῖν τῷ παρόντι χωρίῳ, καὶ μαθεῖν τίνες οἱ μάγοι οὗτοι, καὶ πόθεν ἦλθον καὶ πῶς· καὶ τίνος αὐτοὺς πείσαντος· καὶ τίς ὁ ἀστήρ. μᾶλλον δὲ εἰ βούλεσθε πρότερον ἃ φασὶν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, ταῦτα εἰς μέσον ἀγάγωμεν. καὶ γὰρ τοσοῦτον κατ' αὐτῶν ἐπνευσεν ὁ διάβολος, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐπιχειρεῖν ὁπλίζειν κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. τί οὖν φασιν; ἰδού φησι καὶ τοῦ χριστοῦ γεννηθέντος ἀστὴρ ἐφάνη· ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ τὴν ἀστρολογίαν εἶναι βεβαίαν. Πῶς οὖν εἰ κατ' ἐκεῖνον ἐτέχθη τὸν νόμον, ἀστρολογίαν ἔλυσε, καὶ εἱμαρμένην ἀνεῖλε, καὶ δαίμονας ἐπεστόμισε, καὶ πλάνην ἐξέβαλε, καὶ πᾶσαν τοιαύτην μαγγανείαν ἀνέτρεψε; τί δὲ καὶ οἱ μάγοι παρὰ τοῦ ἀστέρος αὐτοῦ μανθάνουσιν, ὅτι βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων ἐστί;
» καί μην, οὐ ταύτης ἦν τῆς βασιλείας βασι-
» λεὺς, καθὼς καὶ τῷ πιλάτῳ ἔλεγεν. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Οὐδὲν γοῦν ἐπεδείξατο τοιοῦτον. οὐδὲ γὰρ δορυφόρους, οὔτε ὑπασπιστὰς, οὔτε ἵππους, οὔτε ἡμιόνων ζεύγη, οὔτε

D

E

HOMILA SEXTA
EX CAP. II.

Cum autem natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam. dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente. Et reliqua.

MVlta nobis opus eſt vigilantia, multis precibus, vt præſentis difficultatem loci poſſimus abſoluere: & diſcere quinā iſti ſint Magi, & vnde venerint: & quónam modo, quóve ſuadente: quænam etiam illa fuerit ſtella, quæ Magos ad Chriſtum vſque perduxerit. Quinimo ſi placet, ea primùm proferamus in medium, quæ de hoc loco diſputant veritatis inimici. Siquidem tantum amentiæ illis diabolus inſpirat, vt hinc quoq; ſe contra virtutis rationem opinentur armari. Quidnam ergo proponunt? Ecce, inquiunt, etiā Ieſu nato ſydus apparuit: quòd certè grande documentum eſt, certiſſimam aſtronomiæ eſſe rationem. Porrò id apertè falſum conuincitur. Si enim ſecundum legem eſt natus aſtrorum: quomodo aſtronomiam ſoluit, fatumq́ue deſtruxit, & dęmonum os obturauit, ac totum omnino excluſit errorem, omnemq́; vaniſſimā artis huius obruit officinam? Quónam etiam pacto Magi ex ſtella illa Iudæorum regem illum eſſe didicerunt, cum certè non iſtius regni ille rex eſſet, ſicut etiam Pilato ipſe reſpondit: Regnum, inquit, meum non eſt de hoc mundo? Nihil quippe tale monſtrauit, quale mundi huius reges habere conſpicimus. Neque enim haſtatas ille atque clypeatas oſtendit militum cateruas, non equos regalibus phaleris inſignes, non currus auro oſtroq́ue fulgentes. Ioan. 18. g.

Digitized by Google

Si enim glorificari cupis, gloriam deſpice, & eris omnibus glorioſior. Nunc verò idipſum pateris omnino quod Nabuchodonoſor legimus pertuliſſe. Nam ille ſtatuam quondam erexit, à ligno & mortua corporis imagine magnam ſcilicet famam aucupaturus, ac viuus à re non viva claritatem mutuaturus. O ingentem inſaniam, quo ſe honorare eſt viſus, deridendum præbuit. Nam qui re mortua nixus, magis quàm ſeipſo & mentis ſuæ uiribus, lignũ ſupra ſe dignatur, quî non ſit ille (obſecro) riſu A maximè dignus, non à moribus, ſed à tabulis & aſſeribus commendari volens? Vt ſi aliquis de magnitudine ac pulchritudine domus, de ſcalis potius gradibuſq; marmoreis ſe eſſe honorabiliorẽ putet, quã ꝙ homo genitus, & rationis nobilitate donatus eſt. Hunc itaq; plurimi etiã nunc inueniunt imitari. Vt n. ille tunc de imagine aurea, ſic modò alij de veſte precioſa, de equis alij vel curribus, de amplitudine columnarum, quæ ſunt in ędibus, & picturis parietum opinantur ſe eſſe meliores. Quia enim quod erant homines, perdiderunt, ſolicitè huc B illucq́; circumeunt, aliunde ſibi gloriam colligentes, omni ſanè irriſione digniſſimam. At non etiam illi fortes Dei & laudabiles famuli, hujuſcemodi rebus: ſed illis, quib. oportebat maximè, refulſerunt. Siquidem cùm adhuc adoleſcentes eſſent & peregrini, imo etiam ſerui atq; captiui, ac neceſſariarum rerum penitus indigentes, multo his clariores fuerunt, quos omnis copia rerum ſimul ac pompa comitatur. Et illi quidẽ Babylonio regi, non illa ingens & auro fulgens imago, non pręfecti re- C gionum, ducéſq; militiæ, non innumerabilis ac bellator exercitus, non auri argentique ſtupenda congeſtio, nõ aliud quicquam quod excogitare potuit, eius ambitioni, & ad magnum illum efficiendum aliquid prodeſſe potuerũt: his verò cunctorum talium poſſeſſione nudis, ſola philoſophia ſuffecit. Et hęc nimirum fuit, quæ illos omnibus non diuitibus ſolùm, verũ etiam diademate purpuráq; fulgentib. tanto reddidit clariores, quanto amplius teterrimo aliquo cœno ſolis flamma reſplendet. Ducebantur enim ad totius penè orbis ſpectaculum D adoleſcentes, ſerui ijdemq́; captiui. Qui cum ante regẽ intrepidi conſtitiſſent, in conſpectu eorum ignem continuò iuſſit accendi, & duces militum, & ſatrapæ, præfectiq́; regionum, & omne illud diaboli circumſtabat theatrum, & vox vndique fiſtularum, & tibiarum cantus, & clangor tubarum, totiuſq́; muſicæ artis ſonas ferebatur in cœlũ, ſanctorũq́; aurib. obſtrepebat, & fornax in immenſam altitudinẽ fuerat accenſa, ipſaſq; iam nubes flãma tangebat, om- E niaq́; metu & ſtupore erant plena. Verùm illos nihil horum omnino deterruit: ſed quaſi pueriles quoſdam friuolóſq; conatus ridendo deſpicerent, ita ſecurè fortitudinem animi modeſtiámque monſtrabant: & emittentes vocem omnibus illis buccinis clariorem, tota cum libertate dicebant: Notum tibi ſit rex, quoniam diis tuis non ſeruimus, & imaginem auream, quam

Dan. 3.c ſtatuiſti, non adoramus. Et conſidera in ipſo tanti feruore certaminis modeſtiã relucentẽ, Notum tibi ſit rex. Non n. verbis quoq; deſpicere regẽ atq; inhonorare voluerunt, ſed ſuã tantũmodo erga Deũ mõſtrare pietatẽ, ꝓpter quod nec in longũ extendere ſermonem, ſed paucis cuncta declarant.

Dan. 3.a (margin, beside "mus pertuliſſe")

εἰ [γὰρ] δοξάζεσθαι βούλει, καταφρόνει δόξης, καὶ πάντων ἔσῃ λαμπρότερος. τί πάσχεις ὅπερ ἔπαθεν ὁ Ναβουχοδονόσορ; καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος εἰκόνα ἔστησεν, ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ τῆς ἀναισθήτου μορφῆς προσθήκην νομίζων [ἑαυτῷ] πορίζειν εὐφημίας, καὶ ὁ ζῶν ἀπὸ τοῦ μὴ ζῶντος λαμπρότερος ἤθελε φαίνεσθαι. εἶδες τῆς μανίας τὴν ὑπερβολήν; δοκῶν γὰρ ἑαυτὸν τιμᾷν, μᾶλλον ἐξύβρισεν. ὅτε γὰρ φαίνηται τῷ ἀψύχῳ θαῤῥῶν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῇ ἐν αὐτῷ A ζώσῃ ψυχῇ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ξύλον ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἀγῆ προεδρίαν, πῶς οὐκ ἂν εἴη γέλωτος ἄξιος, οὐκ ἀπὸ τρόπων, ἀλλ' ἀπὸ σανίδων καλλωπίζεσθαι σπουδάζων; ὥσπερ ἂν εἴ τις διὰ τὸ βάθρον τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ διὰ τὴν κλίμακα καλὴν οὖσαν ἀξιοῖ μᾶλλον ἢ διὰ τὸ ἄνθρωπος εἶναι ἐναβρύνεσθαι. τοῦτον καὶ ἐφ' ἡμῶν πολλοὶ μιμοῦνται νῦν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς εἰκόνος· οὕτως ἀπὸ ἱματίων ἕτεροι, καὶ ἐξ οἰκίας ἄλλοι, καὶ ἐξ ἡμιόνων καὶ ὀχημάτων, καὶ ἀπὸ κιόνων τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ἀξιοῦσι θαυμάζεσθαι· ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἄνθρωποι B εἶναι ἀπώλεσαν, περιέρχονται συλλέγοντες ἑαυτοῖς ἑτέρωθεν τὴν πολλοῦ γέλωτος γέμουσαν δόξαν. ἀλλ' οὐχ οἱ γενναῖοι καὶ μεγάλοι τοῦ θεοῦ θεράποντες ἐντεῦθεν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἔδει μάλιστα ἐκ τούτων ἔλαμπον. καὶ γὰρ [καὶ] αἰχμάλωτοι, καὶ δοῦλοι, καὶ νέοι, καὶ ξένοι, καὶ πάντων τῶν οἴκοθεν ὄντες ἔρημοι, τῶν πάντα περιβεβλημένων ταῦτα σεμνότεροι πολλῷ τότε ἐφάνησαν. καὶ τῷ μὲν Ναβουχοδονόσορ, οὐκ εἰκὼν τοσαύτη, οὐ σατράπαι, οὐ στρατηγοί, οὐ στρατόπεδα ἄπειρα, οὐ χρυσίου πλῆθος, οὐκ ἄλλη φαντασία πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἤρκεσε καὶ C τὸ δεῖξαι μέγαν· τούτοις δὲ τούτων πάντων γεγυμνωμένοις ἤρκεσεν ἡ φιλοσοφία μόνον, καὶ τοῦ τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφυρίδα ἔχοντος καὶ τοιαῦτα περιβεβλημένου τοὺς οὐδὲν τούτων κεκτημένους λαμπροτέρους ἀπέφηνε, τοσοῦτον, ὅσον ὁ ἥλιος ἐστὶ μαργάρου λαμπρότερος. καὶ γὰρ ἐν μέσῳ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἤγοντο, νέοι ὄντες καὶ αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι, καὶ φανέντων εὐθέως ὁ βασιλεὺς πῦρ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἠφίει, καὶ στρατηγοί, καὶ τοπάρχαι, καὶ ὕπαρχοι, καὶ ἅπαν τοῦ διαβόλου τὸ θέατρον περιειστήκει, καὶ φωνὴ συρίγγων D πανταχόθεν καὶ σαλπίγγων καὶ πάσης μουσικῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν φερομένη περιήχει τὰς ἐκείνων ἀκοάς· καὶ κάμινος ἀνεκαίετο πρὸς ὕψος ἄπειρον, καὶ αὐτῶν ἡ φλὸξ ἥπτετο τῶν νεφελῶν, καὶ πάντα φόβου καὶ ἐκπλήξεως ἦν ἀνάμεστα. ἀλλ' ἐκείνους οὐδὲν τούτων ἐξέπληξεν· ἀλλ' ὥσπερ παίδων παιζόντων καταγελάσαντες, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐπιείκειαν ἐπεδείκνυντο, καὶ τῶν σαλπίγγων ἐκείνων λαμπροτέραν ἀφιέντες φωνὴν ἔλεγον· γνωστὸν ἔστω σοι βασιλεῦ. οὐδὲ γὰρ μέ- E χρι ῥήματος ὑβρίσαι ἐβούλοντο τὸν τύραννον, ἀλλὰ τὴν εὐσέβειαν ἐπιδείξασθαι μόνον. διόπερ οὐδὲ μακροὺς ἀπέτειναν λόγους· ἀλλ' ἐν βραχεῖ πάντα ἐπιδείκνυνται.

Eſt,

ἔστι γάρ φησι θεὸς ἐν οὐρανῷ δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς. τί μοι τὸ πλῆθος δεικνύεις; τί μοι τὴν κάμινον; τί τὰ ξίφη τὰ ἠκονημένα; τί τοὺς φοβεροὺς δορυφόρους; πάντων τούτων ἀνώτερος ἡμῶν ὁ δεσπότης καὶ δυνατώτερος. εἶτα, ἐννοήσαντες ὅτι συμβαίνει τὸν θεὸν βουληθῆναι καὶ συγχωρῆσαι αὐτοὺς καυθῆναι, ἵνα μὴ τούτου γινομένου δόξωσι ψευδῆ λέγειν, προστιθέασι καὶ τοῦτο, λέγοντες· ὅτι ἐὰν μὴ τοῦτο γένηται, γνωστὸν ἔστω σοι ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν. εἰ γὰρ εἶπον, ὅτι δι᾽ ἁμαρτήματα οὐ ῥύεται, κἂν μὴ ῥύσηται, ἠπιστήθησαν ἄν. διὰ τοῦτο ἐνταῦθα μὲν τοῦτο σιγῶσι· λέγουσι δὲ αὐτὸ ἐπὶ τῆς καμίνου, ἄνω καὶ κάτω [τὰ] ἁμαρτήματα προβαλλόμενοι. ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλ᾽ ὅτι κἂν καίεσθαι μέλλωσι, τὴν εὐσέβειαν οὐ προδώσουσιν. οὐ γὰρ ἐπ᾽ ἀμοιβαῖς καὶ ἀντιδόσεσιν ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον· ἀλλ᾽ ἐξ ἀγάπης μόνης. καίτοι γε ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἦσαν καὶ ἐν δουλείᾳ, καὶ οὐδενὸς ἀπολελαυκότες χρηστοῦ. καὶ γὰρ καὶ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας, καὶ τῶν ὄντων πάντων ἐξέπεσον· μὴ γάρ μοι τὰς ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς εἴπῃς τιμάς. ὅσιοι γὰρ ὄντες καὶ δίκαιοι, μυριάκις ἂν εἵλοντο προσαιτεῖν οἴκοι, καὶ τῶν ἐν τῷ ναῷ καλῶν ἀπολαύειν. ἐξελεξάμην γάρ φησι παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν. καί, κρείττων ἡμέρα ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας. μυριάκις [οὖν] ἂν εἵλοντο ἀπερρίφθαι οἴκοι, ἢ βασιλεύειν ἐν Βαβυλῶνι. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν καὶ ἐν τῇ καμίνῳ δηλοῦσι, βαρούμενοι τὴν αὐτόθι διατριβήν. εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ πολλῆς ἀπέλαυον τιμῆς, τὰς τῶν ἄλλων ὁρῶντες συμφορὰς, σφόδρα ἐδάκνοντο. ὅπερ μάλιστά ἐστιν ἁγίων ἴδιον, μὴ δόξαν, μὴ τιμήν, μηδὲν ἄλλο προτιμᾶν τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας. ὅρα γοῦν, πῶς ἐν καμίνῳ ὄντες, ὑπὲρ τοῦ δήμου παντὸς τὴν ἱκετηρίαν ἐποιοῦντο. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ἐν ἀνέσει ὄντες τῶν ἀδελφῶν μνημονεύομεν. καὶ ἡνίκα δὲ τὰ ἐνύπνια ἐζήτουν, οὐ τὸ ἑαυτῶν ἐσκόπουν, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν· ὅτι γὰρ θανάτου κατεφρόνουν, διὰ πολλῶν μετὰ ταῦτα ἔδειξαν· πανταχοῦ δὲ ἑαυτοὺς προβάλλονται, τὸν θεὸν δυσωπῆσαι βουλόμενοι. εἶτα ἐπειδὴ οὐδὲ ἑαυτοὺς ἀρκεῖν ἡγοῦντο, ἐπὶ τοὺς πατέρας καταφεύγουσιν· αὐτοὶ δὲ οὐδὲν πλέον ἔφασαν εἰσφέρειν· ἀλλ᾽ ἢ πνεῦμα συντετριμμένον· τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. καὶ γὰρ καὶ νῦν ἕστηκεν εἰκὼν χρυσῆ, ἡ τοῦ μαμωνᾶ τυραννίς. ἀλλὰ μὴ προσέχωμεν τοῖς τυμπάνοις, μὴ δὲ τοῖς αὐλοῖς, μὴ δὲ ταῖς κινύραις, μὴ δὲ τῇ λοιπῇ τοῦ πλούτου φαντασίᾳ· ἀλλὰ κἂν εἰς κάμινον ἐμπεσεῖν δέῃ πενίας, ἑλώμεθα ὥστε μὴ προσκυνῆσαι ἐκείνῳ, καὶ ἔσται δρόσος ἐν μέσῳ διασυρίζουσα. μὴ τοίνυν φρίττωμεν πενίαν, ἀκούοντες κάμινον.

Eſt, inquit, Deus in cœlo, qui poteſt liberare nos de fornace ignis ardentis, & de manibus tuis rex eripere nos. Quid nobis igitur oſtendis diffuſas militum copias? quid fornacem inuſitatis flammarum ardentem globis? quid micantes gladios? quid terribiles haſtatorum cateruas? His namq; omnib. longè ſublimior eſt Deus noſter, ac fortior. Deinde intelligentes fieri poſſe, vt eos Deus permittat interim paſſioni ſubiici: ne ſi id accideret, videantur
A illi temerè Dei omnipotentiā prædicaſſe: conſequēter adiungunt, Quòd & ſi iſtud non fiat, notum tibi ſit rex quod diis tuis non ſeruimus. Si enim dixiſſent, propter noſtra peccata non liberat, etiamſi non liberauerit: illis vtiq; creditum non fuiſſet: (exiſtimaſſent quippe impij non potuiſſe Deum magis, quam noluiſſe defendere.) Propterea hic interim iſtud tacent, quod certè in fornace ſæpe congeminant, peccata ſurſum ac deorſum humiliter confitentes. Apud verò regem nihil tale prorſus cōmemorant, ſed quod etiam ſi donentur incendio,
B nequaquam tamen à pietate diſcedant. Non enim hic pro retributione atque mercede, ſed pro ſola totū Dei charitate faciebant. Nam & ſeruitutis premebanť, iugo, & ęrūnas captiuitatis gemebāt, & nulla rerū proſperitate fruebantur. Siquidē & patria, & libertate, & omnib. quibus antè potiebantur, exciderant. Non n. mihi illas in regali aula cōmemores dignitates: ſancti illi quippe cùm eſſent atq; iuſti, millies in regione ꝓpria ſtipē petere maluiſſent, modò, vt conſecrati Deo templi iucunditate gaude- *Pſal. 83. a*
C rent. *Elegi*, inquit, *abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorū*, &, *Melior eſt Dies vna in atrijs tuis, ſuper milia.* Multo igitur magis elegiſſent abiecti eſſe in ciuitate Dei, quam in Babylonia regnare: idque præcipuè ex vocibus illis approbatur, quas inter flammas frequenter emittunt, habitatione illius regionis grauati. Etſi enim ipſi ante hanc tentationis procellam plurimo apud illos honore fruerentur, cernentes tamē varia ciuium
D ſuornm & magna diſcrimina, vehementi nimirum mordebantur dolore. Quod vtiq; proprium ſolet eſſe ſanctorum, non ſcilicet gloriam propriam, non honorem, non quicquam aliud omnino anteferre proximorum ſaluti. Conſidera igitur quàm diuerſus ab illis ſit noſter affectus. Illi enim in mediis, quoque ignibus conſtituti, pro vniuerſo populo Dei
E ſupplicant: nos verò ne in ſecuritate quidem maxima meminimus proximorum. Sed & ad interpretandum regis ſomnium requiſiti, non propria aliqua commoda propoſita habebant, ſed quod ad cunctorum vtilitatem ciuium pertineret: mortem verò quam facilè contemnerent, clariſſimi experimenti probatione docuerunt. Vbique autem ſe piè pro cunctis, atque humiliter opponunt, Deum per omnia placere cupiéntes. Deinde quoniam ſemetipſos ad impetrandam populo veniam ſufficere non credunt, ad patrū merita confugiunt: ipſi verò nihil ſe amplius profitentur afferre, quam humiliatum ſpiritum, ac dolore contritum. Horum igitur virtutem nos quoq; debemus imitari. Siquidē etiam nunc aurea imago ꝓpoſita eſt, pecunia ſcilicet, in qua tyrannica quędā mamonæ formať effigies, & ad ſeruiēdū ſibi cupidorū corda ſolicitat. Sed nequaquam nos aut ſonitus tubarum, aut tibiarum, citharæque concentus, aut reliqua diuitiarū incentiua cōmoueant, vt imaginē adoremus auaricię: ſed etiamſi ardentē fornacem intrare cogamur, paupertatem dico, eam tamen pręoptemus potius quā illam auariciæ imaginē adoremus:

Ibidem.

tunc n. nos in medio flammarum blanda circundabit roris aſperſio. Ne igitur pauperiei fornacem horreſcamus. Nam tũ quoq; in ignẽ coniecti, per ipſum oſtenſi clariores ſunt: qui verò imaginem adorauerunt auream, ſubitò ignis perierunt voratu. Sed tunc quidẽ omnia pariter impleta ſunt: nunc autem alia quidem in hoc ſeculo, alia verò & hîc & in futuro ſunt implenda iudicio. Hi quippe qui ne mammonam adorent, eligunt ſentire pauperiẽ: & hîc quidẽ magna, ſed multo maiori in futuro claritate fulgebunt. Qui verò hîc imaginem adorantes aureã, de iniquitate ditantur, tunc profectò extrema ſupplicia perſoluent. De huiuſmodi n. fornace Lazarus non minus quam illi tres viri, clarus egreſſus eſt: at contrà ille diues purpuratus, ac ſplendidus, qui in parte adorãtium imaginem jure numeratur, gehennæ eſt deputatus incendio. Quæ igitur ſuperius dicta ſunt, figuram manifeſtè exprimunt futurorũ. Sicut enim ibi in ignẽ miſſi, nihil aduerſi omnino ſenſerunt: qui verò foris ſteterũt, ſubito ac vehementi incendio concremati ſunt: ſic etiam tunc futurum eſt. Nam & ſancti etiam ſi flamen igneũ tranſeant, nihil prorſus triſte patientur, ſed apparebunt abſq; dubio clariores: adoratores verò imaginis videbunt ignẽ omni in ſe fera ſæuius irruentem, ſeque ad pœnarum interiora rapientem. Si quis ergo non credit gehennam, ad fornacis illius flammam mente reſpiciat, & ex contemplatione præſentiũ credat futura, nec paupertatis, ſed iniquitatis fornacem expaueſcat. Hîc enim & ignis & dolor eſt: ibi verò & ros ſentitur, ac requies. Et in illa quidẽ flamma diabolus medius aſſiſtit, in hac verò angeli incendia repellentes. Audiant igitũ iſta diuites qui fornacẽ iniquitatis accendunt, & qui pauperibus nihil nocent, diuina illis virtute rorante: ſe verò in illius horribilis flammę prædam ſponte pręcipitant, quã propriis certè manibus accendunt. Tunc itaque angelus deſcendit ad pueros, nunc verò nos deſcendamus ad eos qui in egeſtatis fornace torrentur, eiſq; refrigeria de miſericordiæ rore præſtemus: vt ab illis flammam inopiæ repellentes, poſſimus coronarum quoq; eorum eſſe participes. Atq; ita flammam gehennæ Chriſti à nobis vox illa depellat, quæ dicit: Eſurientem me vidiſtis, & pauiſtis: ſitientem, & potũ mihi dediſtis. Hęc enim tum nobis vox, roris loco (fratres) erit, per mediam ad nos flammam relata. Deſcendamus, inquam, cum miſericordia in fornacem inopiæ: intueamur illos qui ſecuri per huiuſmodi gradiuntur ignẽm, eiuſquè ſidentes verticem calcant. Conſideremus nouum quiddam atque mirabile, hominem in fornace gratias ſuppliciter agentem, hominẽ in fornace dulci modulatione cantantem, hominem in extrema inopia colligatum, & plurimam tamen Deo gloriam, laudeſque referentẽ. Illis ſiquidẽ pueris inueniuntur ęquales, quotquot paupertatem cum gratiarum actione patiuntur. Eſt enim terribilior pauperies igne, & amplius vrere conſueuit. Verùm vt illos non aduſſit ignis, ſed quàm gratias Domino retulerunt, etiam vincula eorum continuò diſſoluta ſunt: ſic etiam tibi, ſi paupertatẽ cum gratiarũ actione ſuſtinueris, vincula reſoluuntur, & ignis extinguitũ: ſi verò

Luc. 16. a

Mat. 25. a

καὶ γὰρ καὶ τότε, οἱ μὲν ἐμπεσόντες εἰς τὴν κάμινον
ἀπεδείχθησαν λαμπρότεροι· οἱ δὲ προσκυνήσαντες
ἀνῃρέθησαν. ἀλλὰ τότε μὲν ὁμοῦ πάντα ἐγένετο· νῦν
δὲ τὰ μὲν ἐνταῦθα ἔσται, τὰ δὲ ἐκεῖ, τὰ δὲ καὶ ἐνταῦ-
θα καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ
μὴ προσκυνῆσαι τῷ μαμωνᾷ πενίαν ἑλόμενοι, καὶ ἐν-
ταῦθα καὶ τότε ἔσονται λαμπρότεροι· οἱ δὲ πλουτοῦν-
τες ἐνταῦθα ἀδίκως, τότε τὴν ἐσχάτην δώσουσι δί-
κην. ἀπὸ ταύτης καὶ Λάζαρος τῆς καμίνου ἐξῄει, τῶν
A παίδων ἐκείνων οὐχ ἧττον λαμπρός· ὁ δὲ ἐν τῇ τάξει τῶν
προσκυνησάντων τὴν εἰκόνα πλούσιος, ἐν γεέννῃ κα-
τεδικάζετο. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα τύπος ἐκείνων. ὥσπερ
οὖν ἐνταῦθα, οἱ μὲν ἐκπεσόντες οὐδὲν ἔπαθον, οἱ δὲ
ἔξω καθήμενοι μετὰ πολλῆς ἡρπάγησαν τῆς σφοδρό-
τητος· οὕτω καὶ τότε ἔσται, οἱ μὲν ἅγιοι διὰ τοῦ ποτα-
μοῦ τοῦ πυρὸς βαδίζοντες οὐδὲν πείσονται ἀηδές, ἀλλὰ
καὶ φαιδροὶ φανοῦνται· οἱ δὲ τὴν εἰκόνα προσκυνή-
σαντες, ὄψονται τὸ πῦρ ὡς τινος θηρίου χαλεπώτερον
πρὸς αὐτοὺς ἐπιπηδῶν καὶ καθέλκον ἔνδον. ὥστε εἴ τις δια-
B πιστεῖ τῇ γεέννῃ, ταύτην ἰδὼν τὴν κάμινον, ἀπὸ τῶν πα-
ρόντων πιστευέτω τοῖς μέλλουσι, καὶ μὴ φοβείσθω πε-
νίας κάμινον, ἀλλὰ ἁμαρτίας κάμινον. τοῦτο μὲν γὰρ
φλὸξ καὶ ὀδύνη, ἐκεῖνο δὲ δρόσος καὶ ἄνεσις. κἀκεί-
νῃ μὲν τῇ καμίνῳ παρέστηκεν ὁ διάβολος· ταύτῃ δὲ
ἄγγελοι διάσοντες τὴν φλόγα. ταῦτα ἀκουέτω-
σαν οἱ πλουτοῦντες, οἱ τὴν κάμινον τῆς πενίας ἀ-
νάπτοντες. ἐκείνους μὲν γὰρ οὐδὲν βλάψουσι, τῆς
δρόσου παραγινομένης αὐτοῖς· ἑαυτοὺς δὲ εὐχει-
ρώτους ἐργάσονται τῇ φλογί, ἣν ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀνῆ-
C ψαν χειρῶν. τότε μὲν οὖν ἄγγελος συγκατέβη
τοῖς παισὶν ἐκείνοις· νυνὶ δὲ ἡμεῖς τοῖς ἐν καμίνῳ πε-
νίας οὖσι συγκαταβῶμεν, καὶ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης
ἐργασώμεθα δρόσον, καὶ ἐκτινάξωμεν [τὴν] φλό-
γα, ἵνα καὶ τῶν στεφάνων αὐτοῖς γενώμεθα κοινωνοί·
ἵνα καὶ τὴν φλόγα τῆς γεέννης ἡ τοῦ Χριστοῦ διασκε-
δάσῃ φωνὴ ἡ λέγουσα· πεινῶντά με εἴδετε καὶ
ἐθρέψατε. αὕτη γὰρ ἡ φωνὴ τότε ἀντὶ δρόσου πα-
ραστήσεται ἡμῖν διὰ μέσης συρίζουσα τῆς φλογός.
κατέλθωμεν τοίνυν μετὰ ἐλεημοσύνης εἰς τὴν τῆς
D πτωχείας κάμινον, ἴδωμεν τοὺς φιλοσοφοῦντας
βαδίζοντας ἐν αὐτῇ, καὶ τοὺς ἄνθρακας πατοῦν-
τας· ἴδωμεν τὸ θαῦμα τὸ καινὸν καὶ παράδοξον,
ἄνθρωπον καμίνῳ ψάλλοντα· ἄνθρωπον ἐν πυ-
ρὶ εὐχαριστοῦντα· πενίᾳ προσδεδεμένον ἐσχά-
τῃ, καὶ πολλὴν φέροντα τὴν εὐφημίαν τῷ Χρι-
στῷ. καὶ γὰρ τοῖς παισὶν ἐκείνοις ἴσοι γίνονται
οἱ πενίαν μετ' εὐχαριστίας φέροντες. καὶ γὰρ
πυρὸς φοβερώτερον ἡ πτωχεία, καὶ μᾶλλον ἐμ-
πιπρᾶν εἴωθεν. ἀλλὰ τοὺς παῖδας οὐκ ἐνέπρη-
E σεν ἐκείνους, ἀλλ' ἐπειδὴ χάριτας ὡμολόγησαν
τῷ δεσπότῃ, καὶ τὰ δεσμὰ εὐθέως αὐτοῖς διε-
λύετο. οὕτω καὶ σὺ νῦν, ἂν ἐμπεσὼν εἰς πενίαν εὐχαρι-
στήσῃς, καὶ τὰ δεσμὰ λύεται, καὶ ἡ φλὸξ σβέννυται·

Digitized by Google

κἂν μὴ σβεσθῇ, τὸ πολλῷ θαυμασιώτερον, ἀντὶ φλογὸς πηγὴ γίνεται. ὃ δὴ καὶ τότε συνέβη· καὶ ἐν τῇ καμίνῳ μέσῃ δρόσου καθαρᾶς ἀπέλαυον. τὸ μὲν γὰρ πῦρ οὐκ ἔσβεσε· τὸ δὲ καυθῆναι τοὺς ἐμβληθέντας διεκώλυσε. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φιλοσοφούντων ἐστὶν ἰδεῖν. καὶ γὰρ ἐν πενίᾳ τῶν πλουτούντων ἀδεέστερον διάκεινται. μὴ τοίνυν ἔξω τῆς καμίνου καθεζώμεθα, ἀνηλεῶς πρὸς τοὺς πένητας ἔχοντες· ἵνα μὴ πάθωμεν ὅπερ ἔπαθον τότε ἐκεῖνοι. ἂν μὲν γὰρ A καταβὰς πρὸς αὐτοὺς στῇς μετὰ τῶν παίδων, οὐκέτι σε οὐδὲν ἐργάσεται [δεινὸν] τὸ πῦρ· ἐὰν δὲ ἄνω καθήμενος περιίδῃς αὐτοὺς ἐν τῇ φλογὶ τῆς πενίας, κατακαύσει σε ἡ φλόξ. κατάβηθι τοίνυν εἰς τὸ πῦρ, ἵνα μὴ κατακαῇς ὑπὸ τοῦ πυρός. [μὴ καθίσῃς ἔξω τοῦ πυρός,] ἵνα μή σε ἁρπάσῃ ἡ φλόξ. ἂν μὲν γὰρ ἴδῃ σε μετὰ τῶν πενήτων, ἀποστήσεταί σου· ἂν δὲ ἀλλοτριούμενον αὐτῶν, ἐπιδραμεῖταί σου ταχέως, καὶ ἁρπάσεταί σε. μὴ τοίνυν ἀποστῇς αὐτῶν ἐκβληθέν- B των. ἀλλ᾽ ὅταν ὁ διάβολος κελεύῃ τοὺς μὴ προσκυνήσαντας τῷ χρυσῷ βαλεῖν εἰς τὴν κάμινον τῆς πενίας, μὴ τῶν ἐμβαλλόντων, ἀλλὰ τῶν ἐμβαλλομένων γίνου· ἵνα γένῃ τῶν σωζομένων καὶ μὴ τῶν καιομένων. καὶ γὰρ μεγίστη δρόσος, τὸ μὴ κατέχεσθαι ἐπιθυμίᾳ πλούτου, τὸ πένησιν ὁμιλεῖν. οὗτοι πάντων εἰσὶν εὐπορώτεροι, οἱ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου καταπατήσαντες. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνοι καταφρονήσαντες τότε τοῦ βασιλέως, ἐγένοντο τοῦ βασιλέως λαμ- C πρότεροι· καὶ σὺ τοίνυν ἂν ὑπερίδῃς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, τοῦ κόσμου παντὸς ἔσῃ τιμιώτερος, κατὰ τοὺς ἁγίους ἐκείνους, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. ἵν᾽ οὖν ἄξιος γένῃ τῶν οὐρανῶν, καταγέλασον τῶν παρόντων. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἔσῃ λαμπρότερος καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσεις ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. D

ὉΜΙΛΙΑ Ε΄.

Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.

Πολλῶν ἀκούω λεγόντων, ὅτι E παρόντες μὲν καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπολαύοντες, συστελλόμεθα· ἐξελθόντες δὲ ἕτεροι πάλιν ἀνθ᾽ ἑτέρων γινόμεθα, τὸ πῦρ τῆς προθυμίας σβεννύντες. τί οὖν ἂν γένοιτο, ὅπως τοῦτο μὴ γίνηται; σκοπήσωμεν

ſi verò non extinguatur, multo maiore miraculo fontis naturam ignis imitabitur; quod in his certè conſpici poteſt qui juxta Euangelium philoſophantur, quiq; libentius in paupertate, quàm in ſuis opib. diuites gloriantur. Nam & tunc illi qui in ardenti fornace conſtiterāt, puriſſimo rore fruebantur; Et licet non fuerit ignis extinctus in medio ſui tamen ſtantes, omnino non attigit. Nequaquam igitur extra fornacem deſideramus, neceſſitates pau- A perum immiſericorditer negligendo ne patiamur quod illi tunc regis pertulere miniſtri. Si n. in fornacem pauperum ſponte deſcendas, cum tribus illis pueris profectò conſiſtes, nihilque in te aduerſi ignis operabitur. Sin verò in egeſtatis ardore poſitos, quaſi de conſeſſu ſuperiore deſpicias, continuò te flamma vorax conſumet. Deſcende igitur in ignē, ne te horribilior ignis inuoluat: neq; extra ignem ſederis, ne te ſubitus flammæ voratus arripiat. Si n. te cum pauperib. viderit, à læſione tui prorſus abſiſtet: ſin verò à pauperibus ſeparatum, ad- B uolabit repente, téque rapiet ad pœnam. Noli ergo ab eis eò coniectis vſquā omnino diſcedere, ſed cùm diabolus imperauerit eos in fornacem inopiæ contrudi, qui aurum contempſerint adorare: noli tu ex illorum parte effici, qui coniiciunt: ſed potius ex eorum, qui in tale coniiciuntur incēdium, vt efficiaris quoq; ex his qui ſaluantur, non ex his qui cōburuntur. Etenim ros magnus eſt, nequaquā amore diuitiarum ab inopum miſeratione reuocari: ſuntq; omnibus ditiores, qui diuitiis contem- C ptis virtute claruerunt. Nam & illi tunc contemnendo regem, rege ipſo effecti ſunt clariores. Et tu itaque ſi mundi opes fideli mente deſpicias, toto eris mundo precioſior: ſicut etiam illi ſancti, quibus dignus non erat mundus. Vt Heb. 11.
igitur dignus cœleſtib. efficiaris bonis, deride præſentia. Hoc ſiquidem modo & hîc claritate virtutum, & in futuro premiorum honore fulgebis, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum Patre & ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILA QVINTA
EX CAP. I.

Hoc autem totum factum eſt vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filiū, & vocabunt nomen eius Emmanuel.

MVltos audio qui dicunt, q̄ Eſaia. 7.
præſentes quidē & Euangelicæ veritatis eloquiis perfruentes, dignum tantis rebus commodant auditum, animoq; contrahuntur: egreſſi verò eccleſiam, cum loco & animū repentè mutent, extinguentes prorſus totū illū deuotionis ignē, quem ſermo in eis prædicationis accenderat. Quidnā igit̄ adhiberi cōgruit, ne iſtud eueniat?

 Si ſcilicet

Si ſcilicet conſideremus in primis vnde contingat. Vnde itaq; vobis accidit tāta mutatio? De conuerſatione nimirum parùm attenta, & vitioſorum hominum aſſiduo peſtiferoq; colloquio. Non n. oportebat omnino à cœtu eccleſiæ recedentes, contrariis huic ſtudio negociis implicari: ſed domum continuò reuertentes ſacros replicare libros, & coniugem pariter liberoſq; ad eorum quæ dicta ſunt collationem vocare, hiſq; altius animo ac penitus inſertis, tum demum ad ea quæ huic vitæ ſunt neceſſaria curanda procedere. Si n. balneum egreſſus, publica conuenticula euitas, ne beneficium balnei fomento partum negocia moleſtiora corrumpant quanto magis cùm ab eccleſiæ congregatione regrederis, hoc te oportet efficere? Nunc verò cōtraria agentes, cuncta diſperdimus: nondum quippe vtilitate ſermonis firmiter in mente defixa, plurimus irruens ſecularium impetus actionum, omnia pariter euellit. Quod ne accidat, quoties à ſancta congregatione diſceditis, nihil magis neceſſarium iudicate, quàm ea quæ audiendo didiciſtis conſeruare meditando. Nimia n. omnino inde votio, & ꝑſus extrema eſt, vt quinque & ſex dies quidem in rebus carnalib. conſumentes, vnum ſpiritualib. Diem, imò exiguam diei partem nolitis impendere. Nónne quotidie cernitis filios veſtros, ea quę diſcenda ſuſcipiunt, totius ferè diei continuatione meditari? quanto id magis nos in ſpiritualib. ſtudiis præſtare debemus, alioqui nihil huc nos proderis conuenire, haurientes vaſe vndique hiante rimis, atq; vndiq; perfluente: & nec tātum quidem ſtudij in horū quę diximus conſeruatione ponentes, quantum erga aurū argentúmq; ſolemus adhibere. Paucos n. plerunq; nummos cùm aliquis accipit & ſolicitè reponit in ſacculo, & diligenter obſignat ſigillo: nos verò poſtquā longè auro, gemmiſq; precioſiora ſuſcepimus eloquia, & inæſtimabiles ſpiritualium opes bonorū, nequaquam ea in theſauro animè recondimus continenda, ſed paſſim atq; negligenter mentes noſtras effluere permittimus. Quiſnam igitur noſtri aliquando miſerebitur, cùm ipſi nobis tā apertè inueniamur inimici, atq; in tantam nos pauperiem ſponte cogamus? Ne igitū iſta contingant, legem hanc nobis ſcribamus immobilem, nec nobis modo, ſed coniugibus etiam liberiſque noſtris, vt vnū hūc totius hebdomadis Diem, quo ad audiendum concurritu, totum in eorū quæ dicuntur meditatione ponamus. Sic enim & multo magis dociles vos ad ea quæ ſunt dicenda venietis, & ipſi minus experiemur laboris. Sed etiam ſcientiæ vobis lucrum ꝑfectò maius eueniet quādo memoriter prius audita retinētes, paratius atq; inſtructius ad recentia conuolatis. Non n. parum ad eorum quæ dicuntur proficit intellectum, diligenter noſſe ſenſuum conſequentiam, quæ à nobis iuncto lectionis tenore contexitur. Quia igitur impoſſibile eſt vno die cuncta tranſcurrere, idcirco multis ea vobis cōmendamus dieb. contextu memoriæ interrupta iungentes & longā rerum, quaſi catenā quandā noſtræ circumligantes animę, vt integrū ſcripturarū corpus appareat.

σκοπήσωμεν ὅθεν γίνεται. πόθεν οὖν γίνεται ἡμῖν ἡ τοσαύτη μεταβολή; ἀπὸ τῆς διατριβῆς τῆς μὴ προσηκούσης καὶ τῆς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων συνουσίας. οὐ γὰρ ἐχρῆν ἀπὸ τῆς συνάξεως ἀναχωροῦντας εἰς τὰ μὴ προσήκοντα τῇ συνάξει ἐμβάλλειν ἑαυτοὺς πράγματα· ἀλλ' εὐθέως οἴκαδε ἐλθόντα τὸ βιβλίον μεταχειρίζεσθαι, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς τῶν εἰρημένων καλεῖν συλλογῆς, καὶ τότε τῶν βιωτικῶν ἅπτεσθαι
A πραγμάτων. εἰ γὰρ ἀπὸ βαλανείου οὐκ ἂν ἕλοιο εἰς ἀγορὰν ἐμβάλλειν, ὥστε μὴ τὴν ἐκεῖθεν ἄνεσιν λυμήνασθαι τοῖς ἐν ἀγορᾷ πράγμασι· πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ συνάξεως τοῦτο ποιεῖν ἐχρῆν; νῦν δὲ τοὐναντίον ποιοῦμεν. διὰ δὴ τοῦτο καὶ πάντα ἀπολλύμεθα. οὔπω γὰρ τῆς ὠφελείας τῶν λεχθέντων παγείσης καλῶς, ἡ πολλὴ ῥύμη τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, πάντα παρασύρασα οἴχεται. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, ἀπὸ συνάξεως ἀναχωρῶν, μηδὲν ποιοῦ τῆς τῶν εἰρημένων συλλο-
B γῆς ἀναγκαιότερον. καὶ γὰρ ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης ἂν εἴη, πέντε καὶ ἓξ ἡμέρας τοῖς βιωτικοῖς ἀπονέμοντας, τοῖς πνευματικοῖς μηδεμίαν [ἡμέραν,] μᾶλλον δὲ μικρὸν τῆς ἡμέρας μέρος μὴ διδόναι. οὐχ ὁρᾶτε τὰ παιδία τὰ ἡμέτερα, ὅτι τὰ μαθήματα ἅπερ ἂν δέξωνται, ταῦτα δι' ὅλης μελετῶσι τῆς ἡμέρας; τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ἐργασώμεθα· ἐπεὶ πλέον οὐδὲν ἡμῖν ἔσται τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεως, εἰς πίθον τετρημένον ἀντλοῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μηδὲ τοσαύτην παρε-
C χομένοις σπουδὴν τῇ τῶν εἰρημένων φυλακῇ, ὅσην περὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐπιδεικνύμεθα. ἀργύρια μὲν γάρ τις ὀλίγα λαβὼν, καὶ εἰς βαλλάντιον ἀποτίθεται, καὶ σφραγῖδα ἐπιτίθησιν· ἡμεῖς δὲ καὶ χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν τιμιώτερα δεχόμενοι λόγια, καὶ τοὺς τοῦ πνεύματος ὑποδεχόμενοι θησαυροὺς, οὐκ εἰς τὰ ταμιεῖα τῆς ψυχῆς ἀποτιθέμεθα· ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐῶμεν τῆς ἡμετέρας διανοίας ἐκρεῖν. τίς οὖν ἡμᾶς ἐλεήσει λοιπὸν, ἐπιβουλεύοντας
D ἑαυτοῖς, καὶ εἰς τοσαύτην ἐμβάλλοντας πενίαν; ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, γράψωμεν ἑαυτοῖς νόμον ἀκίνητον, καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἡμετέροις, μίαν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν ταύτην ὅλην ἀνατιθέναι καὶ ἀκροάσει καὶ τῶν ἀκουσθέντων τῇ συλλογῇ. οὕτω γὰρ καὶ εὐμαθέστεροι πρὸς τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι ἀπαντήσομεν, καὶ ἡμῖν ἐλάττων ὁ πόνος ἔσται, καὶ ὑμῖν τὸ κέρδος πλέον, ὅταν τὰ πρώην εἰρημένα ἀκούητε φέροντες ἐπὶ μνήμης οὕτω τὰ μετὰ ταῦτα ἀκούητε. οὐ γὰρ μικρόν τι καὶ τοῦτο συντελεῖ πρὸς
E τὴν τῶν λεγομένων σύνεσιν, τὸ τὴν ἀκολουθίαν εἰδέναι μετὰ ἀκριβείας τῶν παρ' ἡμῶν ὑφαινομένων ὑμῖν νοημάτων. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνι πάντα ἐν μιᾷ καταβαλεῖν ἡμέρᾳ, δεῖ ἐν πολλαῖς ὑμῖν ἡμέραις κατατιθέμενα τῇ τῆς μνήμης συνεχείᾳ ὥσπερ σειράν τινα ποιήσαντας, οὕτω δὴ περιτίθεσθε τῇ ψυχῇ, ὥστε ὁλόκληρον φαίνεσθαι τὸ σῶμα τῶν γραφῶν.

Recordan-

ἀναμνησθέντες τοίνυν τῶν ἔναγχος εἰρημένων ἑαυτοὺς, οὕτω καὶ σήμερον ἐπὶ τὰ προκείμενα ἴωμεν. τίνα δέ ἐστι τὰ προκείμενα σήμερον; τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀξίως τοῦ θαύματος ὡς αὐτὸ ἄξιον ἦν ἀνεβόησεν, εἰπών· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν. ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ πέλαγος καὶ τὴν ἄβυσσον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ μηδέποτε ἐλπισθέντα εἰς ἔργον ἐλθόντα· καὶ φύσεως λυθέντας νόμους καὶ καταλλαγὰς γινομένας, καὶ τὸν A πάντων ἀνώτερον πρὸς τὸν πάντων κατώτερον καβιόντα, καὶ τὰ μεσότοιχα λυόμενα, καὶ τὰ κωλύματα ἀναιρούμενα, καὶ πολλῷ πλείονα τούτων ἕτερα γινόμενα, ἐν ῥήματι τὸ θαῦμα περιέστησεν, εἰπών· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου. μὴ γὰρ νομίσῃς φησὶν, ὅτι νῦν ταῦτα ἔδοξεν· [πάλαι προετυποῦτο.] ὅπερ καὶ ὁ παῦλος πανταχοῦ δεῖξαι ἐσπούδασε. καὶ παραπέμπει τὸν ἰωσὴφ τῷ ἡσαΐᾳ λοιπόν· ἵνα κἂν τῶν αὐτοῦ ῥημάτων ἐπιλάθηται ἀφυπνισθεὶς, ἅτε B πρόσφατον εἰρημένων, τῶν προφητικῶν οἷς συνανετράφη διὰ παντὸς ἀναμνησθεὶς, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθέντα κατάσχῃ. καὶ τῇ μὲν γυναικὶ οὐδὲν τούτων εἴρηκεν, ἅτε κόρῃ οὔσῃ καὶ ἀπείρως τούτων ἐχούσῃ· τῷ δὲ ἀνδρὶ δικαίῳ τε ὄντι καὶ μελετῶντι προφήτας, ἐντεῦθεν διαλέγεται. καὶ πρὸ μὲν τούτου μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου λέγει· ἐνταῦθα δὲ ὅτε [καὶ] τὸν προφήτην εἵλκυσεν εἰς τὸ μέσον, τότε αὐτῷ πιστεύει τὸ τῆς παρθενίας ὄνομα. οὐ C γὰρ οὕτως ἀτάρακτος ἔμενε παρθένον παρ' αὐτοῦ ἀκούων, [εἰ μὴ] πρῶτον καὶ παρὰ ἡσαΐου. καὶ γὰρ οὐδὲν ξένον, ἀλλὰ τὸ συνήθες καὶ τὸ ἐν πολλῷ χρόνῳ μελετηθὲν ἔμελλεν ἀκούσεσθαι παρὰ τοῦ προφήτου. διὰ τοῦτο ποιῶν εὐπαράδεκτον τὸ εἰρημένον ὁ ἄγγελος, παράγει εἰς μέσον τὸν ἡσαΐαν. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται· ἀλλ' ἐπὶ τὸν θεὸν ἀναρτᾷ τὸν λόγον. οὐ γὰρ αὐτοῦ φησιν εἶναι τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ ἡσαΐου. ἀλλὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου. τὸ μὲν γὰρ στόμα ἦν ἡσαΐου· ὁ δὲ χρησμὸς ἄνωθεν ἐ- D φέρετο. τί οὖν οὗτός φησιν ὁ χρησμός; ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ. πῶς οὖν οὐκ ἐκλήθη [φησὶν] τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ἀλλὰ ἰησοῦς χριστός; ὅτι οὐκ εἶπεν, καλέσεις· ἀλλὰ καλέσουσιν, οἱ ὄχλοι, τοῦτ' ἔστι καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἔκβασις. ἐντεῦθεν γὰρ τῷ συμβαίνοντι ὄνομα τίθησι. καὶ ἔθος τοῦτο τῇ γραφῇ, τὰ συμβαίνοντα πράγματα ἀντὶ ὀνομάτων τιθέναι. οὐδὲν E οὖν ἄλλο φησὶ τὸ, καλέσουσιν ἐμμανουήλ, ἢ ὅτι ὄψονται θεὸν μετὰ ἀνθρώπων. [ἀεὶ μὲν γὰρ γέγονε μετὰ ἀνθρώπων·] οὐδέποτε δὲ οὕτω σαφῶς. εἰ δὲ ἀναισχυντοῖεν ἰουδαῖοι, ἐρησόμεθα αὐτούς· πότε [τὸ] παιδίον ἐκλήθη, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν. πῶς οὖν

Recordantes igitur diligẽter quę à nobis paulò antè memorata ſunt, pergamus ad reliqua. Quęnam verò illa ſunt, de quibus hodie diſſerendum eſt? *Hoc autem*, inquit, *totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophetam, dicentem.* Digna prorſus voce tantum ſignauit miraculum, dicendo: Hoc autem totum factum eſt. Quia enim quoddam pelagus immenſum, & inæſtimabile miſericordiæ Dei vidit profundum, atq; in rem ſubito prodiiſſe quod antè in ſpe non fuerat, ac repentè naturę A leges ſolutas, reconciliationem Dei hominumque factam, ſuperiorem cunctis ad inferiorem cunctis deſcendiſſe ſubſtantiam, & deſtructum macerię interſtitiũ, & impedimenta ſubmota, multóq; his plura eſſe completa, vno ferè verbo magnitudinem exprimendo miraculi, ait: Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino. Ne, inquit, æſtimes quòd iſtud modo primùm decretum ſit: olim hoc ordinatum à Deo, atque diſpoſitum eſt. Quod & Paulus vbiq; ſtuduit B oſtendere. Iam verò ipſum Ioſeph ad Eſaiam remittit, vt ſi à ſomno experrectus verborum illius eſſet oblitus, tanquam quæ recèns dicta eſſent, propheticorum verborum, in quorum meditatione nutritus fuerat, commonefactus, ea etiam quæ ab ipſo dicta eſſent, mente contineat. Et virgini quidem nihil tale eſt prorſus locutus, nimirum quæ adhuc puella cùm eſſet, horum noticiam non haberet: viro autem, ac præſertim iuſto, & prophetica aſſiduè ſcripta meditanti, conſequenter hinc diſſerit. Et ſu- C perius quidem ait, Mariam coniugem tuam: hic verò poſtquam prophetam adduxit in medium, tum demum ei credidit nomen virginitatis. Neq; enim antè imperturbato quietoq; animo & virginem illam audiſſet & matrem eſſe: à ꝓpheta verò nihil erat auditurus noui, ſed certè id quod longi erat temporis meditatione detritum. Ideoq; vt quod dicitur facilè credatur, in medium angelus adducit ꝓphetã. Sed nec teſte quidem tam claro contentus, ipſum ſermonem ad Dei authoritatẽ reducit. Non enim Eſaiæ, ſed Dei omnium guberna- D toris illud dictum eſſe confirmat. Idcirco non ait, quod dictum eſt ab Eſaia: ſed, quod dictum eſt à Domino. Os quippe fuerat Eſaiæ, per quod ſermo ipſe erat egreſſus: reſponſum verò diuinum. Quid ergò hoc oraculo prædictum eſt? *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Eſa. 7. c Et cur, inquies, non eſt hoc nomine, id eſt, Emmanuel: ſed Ieſus Chriſtus vocatus? Quia ſcilicet non dixit, vocabis: ſed, vocabunt, populi ſine dubio, & ipſe exitus rerum. Hic n. ab effectu no- E men imponitur. Eſt n. mos ſcripturæ, euentus rerũ ponere nominũ loco. Quid n. eſt aliud, vocabũt nomẽ ei⁹ Emmanuel: niſi, videbũt oculi mortaliũ Deum inter homines verſantẽ: q etſi antè cũ hominib. fuit, nõ tamen tã apertè tãq; manifeſtè? Quod ſi hoc loco Iudęi impudẽter repugnẽt, rogabim⁹ eos, quãdo igit puer vocat⁹ eſt, velociter ſpolia detrahe, citò prędare? nequaquam n. hic habẽt ꝙ reſpondere poſſint.

Cur

Digitized by Google

Cur igitur propheta dicebat, voca nomen eius,
Ibid. 8. a velociter ſpolia detrahe, citò prædare? Quo-
niam illo vtiq; nato, detractio ſpoliorũ facta
eſt, atq; populatio. Meritò igitur res quæ ſub
eo tam clara contigit, ipſi tanquam nomen
impoſuit. Et ciuitas, inquit, vocabitur ciuitas
iuſtitiæ, mater ciuitatum, fidelis Sion. Nec ta-
men inuenimus ꝙ aliquando ciuitas iuſticiæ
nominata ſit, ſed in Hieruſalem ſemper appel-
latione permanſit. Verùm quia iſtud euenit in
melius populi moribus conuerſis, ciuitatem
ita prædixit vocandam. Cùm enim tale aliquid
acciderit, vt is per quem id effectum ſit, aut qui
eius fructum perceperit, ex facto, quam ex no-
mine clarius indicetur, nomen eius appellat
Septuaginta interpretum auctoritas. ipſam rei, quæ facta eſt, veritatem. Si verò hinc
confutati atq; conuicti aliam mouerint quæ-
ſtionem, atq; aliter appellationem virginis in-
telligere conentur, alioſque nobis interpretes
proferentes atq; dicentes, non dixerunt virgi-
nem ſed puellam: Primò quidem dicemus il-
lud, quoniam ad faciendam veræ tranſlationis
fidem, omnib. aliis jure Septuaginta interpre-
tes ſint digniores. Siquidem alij poſt aduentũ
Domini interpretati ſunt, Iudęi ſiquidem per-
manentes, meritoq; ſuſpecti: quippe qui ini-
micè & ſubdolè multa corruperint, & data
prorſus opera á prophetis myſteria prædicta
cęlauerint. Septuaginta verò ante centum, &
aliquanto amplius dominici aduentus annos,
ad interpretandum tot ac pariter accedentes,
ab omni ſuſpicione huiuſmodi vindicantur.
Atq; ob ipſum temporis interuallum, & illorũ
numerum, ac conſenſum, magis fide digni vti-
que fuerint. Sin autem illorum qui poſtea in-
terpretati ſunt, teſtimonium proferre malue-
rint, ſic quoq; à noſtra proueniet parte victo-
ria. Siquidē ſcriptura adoleſcentulæ vel puellę
nomine virginem appellare conſueuit. Idque
non in fœminis ſolùm, verumetiam in viris
ſæpe ſignatum eſt. Iuuenes, inquit, & virgines,
ſenes cum iunioribus. Ac rurſus de puella lo-
quens quæ virginitatem corporis violenter
oppreſſa perdiderit: Si, inquit, proclamauerit
adoleſcentula: id eſt virgo. Et ea quidem quæ
ſuperius dicta ſunt, hunc ſenſum facilè confir-
mant. Non n. ſimpliciter poſuit, Ecce virgo
in vtero habebit: ſed cùm ante dixiſſet, ipſe
Dominus dabit vobis ſignum: continuò ſub-
iecit, Ecce virgo in vtero habebit. Et certè niſi
virgo maneret quæ in vtero eſſet habitura, ſed
hoc communi fieret lege connubij, quod tan-
dem id quod ſiebat, ſignum fuiſſet? Signum
quippe omnē prorſus conſequentiam, & or-
dinem rerum debet excedere, & nouum debet
eſſe in omnib. atq; à ſolenni more diuerſum:
aliter verò ſignum eſſe non poterit. *Surgens au-
tem Ioſeph a ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Do-
mini.* Vidiſti certè obedientiam, vidiſti animũ
facilè ſacris fidem ſermonibus accõmodantē,
vidiſti mentem omnino vigilantem, ac nulla
prorſus corruptione violatam. Neq; n. ſaltem
ipſo ſuſpicionis ſuæ tempore triſte aliquid &
abſurdum eſt molitus in virginem: & nunc

πῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγε· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὀξέως προνόμευσον; ὅτι γεννηθέντος αὐτοῦ προ-
νομὴ [καὶ] σκύλων ἐγένετο διανομή, διὰ τοῦτο τὸ
ἐπ᾽ αὐτοῦ πρᾶγμα συμβεβηκὸς, ὡς [τὸ] ὄνομα, «
αὐτοῦ τίθησι. καὶ ἡ πόλις δὲ, φησὶ, κληθήσεται «
πόλις δικαιοσύνης, μητρόπολις πιστὴ σιών· καὶ οὐ-
δαμοῦ εὑρίσκομεν ὅτι δικαιοσύνη ἐκλήθη ἡ πό-
λις, ἀλλ᾽ ἔμενεν ἱερουσαλὴμ καλουμένη. ἀλλ᾽ ἐ-
πειδὴ τοῦτο ἐξέβη πρὸς τὸ βέλτιον αὐτῆς μετα-
A βληθείσης, διὰ τοῦτο αὐτὴν οὕτω καλεῖσθαι ἔφη-
σεν. ὅτ᾽ ἂν γάρ τι συμβῇ πρᾶγμα ὃ τῆς προσηγο-
ρίας σαφέστερον γνωρίζει τὸν κατορθοῦντα αὐτὸ ἢ
καὶ ἀπολαύοντα αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ φησιν εἶναι τοῦ
πράγματος τὴν ἀλήθειαν. εἰ δὲ ἐντεῦθεν ἐπι-
στομισθέντες ἕτερον ζητοῖεν τὸ περὶ τῆς παρθενίας λε-
χθὲν, καὶ προβάλλοιντο ἡμῖν ἑτέρους ἑρμηνεύσαντας
λέγοντες· ὅτι οὐκ εἶπον παρθένον ἀλλὰ νεάνιν·
πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τῶν ἄλλων μᾶλλον
ἁπάντων τὸ ἀξιόπιστον οἱ ἑβδομήκοντα ἔχοιεν ἂν δι-
B καίως. οἱ μὲν γὰρ μετὰ τὴν τοῦ χριστοῦ παρου-
σίαν ἑρμήνευσαν ἰουδαῖοι μείναντες, καὶ δικαίως
ἂν ὑποπτεύοιντο, ἅτε ἀπεχθείᾳ μᾶλλον εἰρηκότες,
καὶ τὰς προφητείας συσκιάζοντες ἐπίτηδες· οἱ
δὲ ἑβδομήκοντα πρὸ ἑκατὸν ἢ καὶ πλειόνων ἐτῶν τῆς
τοῦ χριστοῦ παρουσίας ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες καὶ τοσοῦ-
τοι ὄντες, πάσης τοιαύτης εἰσὶν ὑποψίας ἀπηλλα-
γμένοι, καὶ διὰ τὸν χρόνον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ
διὰ τὴν συμφωνίαν μᾶλλον ἂν εἶεν πιστεύεσθαι δί-
καιοι. εἰ δὲ καὶ τὴν ἐκείνων προάγοιεν μαρτυρίαν,
C καὶ οὕτω τὰ νικητήρια παρ᾽ ἡμῖν. καὶ γὰρ τὸ τῆς νεα-
νιότητος ὄνομα ἐπὶ τῆς παρθενίας εἴωθεν ἡ γρα-
φὴ τιθέναι. οὐκ ἐπὶ γυναικῶν [δὲ] μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. νεανίσκοι γάρ φησι καὶ παρ- «
θένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων. καὶ ἐπὶ κόρης «
δὲ ἐπιβουλευομένης διαλεγομένη πάλιν [φησίν] «
ἐὰν φωνήσῃ ἡ νεᾶνις, τουτέστιν, ἡ παρθένος. καὶ τὰ «
πρὸ τούτου δὲ εἰρημένα, τοῦτον τὸν λόγον συνίστησιν. οὐ-
δὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕ-
ξει· ἀλλὰ πρότερον εἰπών, ἰδοὺ δώσει κύριος αὐ-
D τὸς ὑμῖν σημεῖον, τότε ἐπήγαγεν· ἰδοὺ ἡ παρθένος
ἐν γαστρὶ ἕξει. καίτοι εἰ μὴ παρθένος ἦν, ἡ μέλλου-
σα κύειν, ἀλλὰ νόμῳ γάμου τοῦτο ἐγίνετο, ποῖον ἂν
εἴη σημεῖον τὸ γινόμενον; τὸ γὰρ σημεῖον ὑπερ-
βαίνειν δεῖ τὴν τῶν πολλῶν ἀκολουθίαν, καὶ ξένον
εἶναι καὶ παρηλλαγμένον. ἐπεὶ πῶς ἂν εἴη ση- «
μεῖον; διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐ- «
ποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. «
εἶδες ὑπακοὴν, καὶ κατάπειθῆ διάνοιαν; εἶ-
δες ψυχὴν διεγηγερμένην καὶ ἐν ἅπασιν ἀ-
E δέκαστον; οὔτε γὰρ ἡνίκα ὑπώπτευεν ἀηδές τι
καὶ ἄτοπον κατασχεῖν ἠνέσχετο τὴν παρθένον·
οὐδὲ ἐπειδὴ ταύτης ἀπηλλάγη τῆς ὑποψίας,
ἐκβαλεῖν ὑπέμεινεν, ἀλλὰ καὶ κατέχει καὶ
διακονεῖται τῇ οἰκονομίᾳ [πάσῃ.] καὶ παρέ- «
λαβε [γάρ φησι] μαριὰμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. «

quoque cùm eadem illa ſuſpicione releuatus eſt, non modò illam non conatur expellere, ſed & ſe-
cum retinet, & totius diſpenſationis miniſter efficitur. *Et accepit Mariam coniugem ſuam.*

Nempe

εἶδες πῶς συνεχῶς τοῦτο τίθησι τὸ ὄνομα ὁ εὐαγγελι-
στής, οὐ βουλόμενος ἐκκαλυφθῆναι τὸ μυστή-
ριον ἐκεῖνο τέως, καὶ τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἀναι-
,, ρῶν ὑποψίαν; παραλαβὼν δὲ αὐτήν, οὐκ ἐγίνω-
,, σκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτό-
τοκον. τό, ἕως, ἐνταῦθα εἴρηκεν· οὐχ ἵνα ὑπο-
πτεύσῃς ὅτι μετὰ ταῦτα αὐτὴν ἔγνω, ἀλλ' ἵνα μά-
θῃς, ὅτι πρὸ τῶν ὠδίνων πάντως ἀνέπαφος ἦν [ἡ
παρθένος.] τίνος οὖν ἕνεκέν φησι τὸ ἕως τέ-
θεικεν; ὅτι ἔθος τῇ γραφῇ τοῦτο πολλάκις ποι- A
εῖν, καὶ τὴν ῥῆσιν ταύτην μὴ ἐπὶ διωρισμένον τε-
,, θεῖναι χρόνον. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ φησίν,
,, οὐκ ἐπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἐξηράνθη ἡ γῆ. καί-
τοι γε οὐδὲ μετὰ ταῦτα ὑπέστρεψε. καὶ περὶ τοῦ θεοῦ
,, δὲ διαλεγομένη φησίν, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως
,, τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ, οὐχ ὅρους τιθεῖσα [ἐνταῦθα.] καὶ
,, πάλιν εὐαγγελιζομένη [καὶ λέγουσα· ἀνατελεῖ
,, ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη. καὶ] πλῆθος εἰ-
,, ρήνης ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη. οὐ πέρας δίδωσι
τῷ καλῷ τούτῳ στοιχείῳ. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἕως B
εἶπε, τὸ πρὸ τῶν ὠδίνων ἀσφαλιζόμενος· τὸ δὲ μετὰ
ταῦτα σοὶ καταλιμπάνουσα συλλογίζεσθαι. ὃ μὲν
γὰρ ἀναγκαῖον ἦν παρ' αὐτοῦ σε μαθεῖν, τοῦτο αὐτὸς
εἴρηκεν· ὅτι ἀνέπαφος ἦν ἡ παρθένος ἕως τοῦ
τόκου· ὃ δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀκόλουθόν τε ἐφαίνε-
το καὶ ὡμολογημένον, τοῦτό σοι λοιπὸν ἀφίησι συνι-
δεῖν. οἷον, ὅτι [οὐκ ἂν] οὐδὲ μετὰ ταῦτα τὴν οὕτω
γενομένην μητέρα καὶ καινῶν ὠδίνων καὶ ξένων
καταξιωθεῖσαν λοχευμάτων, οὐκ ἂν δίκαιος
ὢν ἐκεῖνος ὑπέμεινε λοιπὸν γνῶναι. εἰ γὰρ ἔ- C
γνω αὐτήν, καὶ ἐν τάξει γυναικὸς εἶχε, πῶς ὡς
ἀπροστάτευτον [αὐτὴν] καὶ οὐδένα ἔχουσαν τῷ μα-
θητῇ παρατίθεται, κελεύει αὐτῷ εἰς τὰ ἴδια αὐ-
τὴν λαβεῖν; πῶς οὖν φησὶν ἀδελφοὶ αὐτοῦ χρη-
ματίζουσιν οἱ περὶ ἰάκωβον; ὥσπερ καὶ αὐτὸς ἐνο-
μίζετο ἀνὴρ τῆς μαρίας [ὁ ἰωσήφ.] πολλὰ γὰρ ἐ-
γένετο τὰ παραπετάσματα, ὥστε συσκιασθῆναι
τέως τὸν τοιοῦτον τόκον. διὸ καὶ ὁ ἰωάννης οὕτως αὐτοὺς
ἐκάλει λέγων· οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπί-
στευον εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὅμως οἱ μὴ πιστεύοντες πρό- D
τερον, θαυμαστοὶ καὶ περιφανεῖς γεγόνασιν ὕστε-
ρον. ὅτε γοῦν εἰς ἱεροσόλυμα ἀνῆλθον οἱ περὶ
παῦλον δογμάτων ἕνεκεν, πρὸς ἰάκωβον εὐθέως
εἰσῆλθον. οὕτω [γὰρ] ἦν θαυμαστός, ὡς καὶ τὴν
ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθῆναι πρῶτος. φασὶ δὲ
αὐτὸν καὶ σκληραγωγίᾳ προσέχειν τοσαύτῃ, ὡς
καὶ τὰ μέλη νεκρωθῆναι ἅπαντα, καὶ ἀπὸ τῆς
συνεχοῦς εὐχῆς καὶ τῆς διηνεκοῦς πρὸς τὸ
ἔδαφος ὁμιλίας τὸ μέτωπον οὕτως αὐτῷ κα-
τεσκληκέναι, ὡς μηδὲν ἄμεινον γονάτων κα- E
μήλου διακεῖσθαι τῆς ἀντιτυπίας ἕνεκεν αὐτῆς.
οὗτος καὶ τὸν παῦλον μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰ ἱερο-
,, σόλυμα ἀνελθόντα ῥυθμίζει λέγων. θεωρεῖς ἀδελ-
,, φέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν συνεληλυθότων;
τοσαύτη ἦν αὐτοῦ ἡ σύνεσις καὶ ὁ ζῆλος·
μᾶλλον δὲ τοσαύτη ἡ τοῦ χριστοῦ δύναμις.

Nempe conſideras quàm frequenter Euange-
liſta hoc virgini nomen imponat, nolens inte-
rim mirabile illud reuelare myſterium, ſed ta-
men iam extinguens ſuſpicionem malignam.
*Cùm autem accepiſſet, non cognouit eam, donec pe-
perit filium ſuũ primogenitum.* Donec, hîc poſuit
non vt ſuſpiceris, quòd vel poſtea aliquãdo co-
gnouerit: ſed vt diſcas ꝙ etiam ante partũ om-
nino intacta permãſerit. Cuius igitur, inquies,
rei gratia, donec hîc poſitũ eſt? Sæpe ſcriptura
diuina hac vti elocutione conſueuit, vt di-
cendo, donec, nõ definitũ aliquod tempus in-
cludat. Nam & cum à Noë coruus ex arca eſſet *Gen. 8. a*
emiſſus: nõ eſt, inquit, reuerſus donec ſiccare-
tur terra. Et certè nec poſtea inuenitur rediſſe.
De ipſo etiam loquens Deo: A ſeculo, inquit, *Pſal. 89. a*
& vſque in ſeculum tu es. Sed nullum hîc pro-
fectò terminum poſuit. Rurſus altitudinem *Pſal. 71. a.*
pacis annuncians: *Orietur*, inquit, *iuſticia eius,
& abundantia pacis, donec auferatur luna*: non ta-
men finẽ pulchro huic ſtatuit elemẽto. Ita et-
iam hoc loco, donec poſuit, vt à ſuſpicione il-
lud ꝗ antè partum tempus fuit, abſolveret.
Poſtea verò quod ſequitur, tibi iam æſtimandũ
reliquit. Quod enim ab eo tibi diſcendum erat,
hoc ipſe dixit, quòd intacta fuit vſq; ad partũ
virgo: quod verò ex præcedentib. conſequens
erat atq; manifeſtũ, tuo intellectui dereliquit:
vt eſt certè iſtud: Quoniam nec poſtea quidem
eam, quæ tali modo mater effecta eſt, & nouo
illuſtrata partu, nouóque puerperio, ille iuſtus
aliquando fuerit auſus attingere. Si n. cogno- *Ioan. 19. c.*
uiſſet eam, & loco habuiſſet vxoris, quo modo *Luc. 8. c.*
illam dominus quaſi abſque ſolatio, & nemi-
nem penitus habentem, diſcipulo commen-
dare curaſſet, iubens ei, vt eam reciperet in ſua?
Vnde igitur, inquies, fratres eius dicuntur
Iacobus & Ioannes? Non aliter omnino, quam
quo ipſe Ioſeph Mariæ putabatur maritus.
Multa quippe ſunt ad opacãdum illius partus
myſterium obducta velamina, propter quod
ita etiam eos Ioannes vocabat dicens: Neque *Ioan. 7. a.*
enim fratres eius credebant in eum. Sed ta-
men hi ipſi qui parum ante crediderant, clari
poſtea in fide ac mirabiles extiterunt. Quan-
do enim Hieroſolymam Paulus aſcendit, vt *Galat. 2. a*
cum cæteris Apoſtolis de dogmatum varie-
tate conferret, continuò intrauit ad Iacobum.
Tam enim fuit ille mirabilis, vt epiſcopatum *Iacobus.*
primus acciperet. Aiunt autem genua eius ob-
duruiſſe callo, tantámque in eo fuiſſe carnis
incuriam, vt adhuc viuentis omnia ferè mem-
bra morerentur: atq; aſſiduitate orationis, iu-
giq; ad pauimentum proſtratione corporis,
frontem quoq; eius callo ſimiliter obductã, vt
nihil ferè à cameli genibus, ſi duritiem ſpe-
ctes, diſcreparet. Hic etiam Paulum, cùm *Act. 21. d*
poſtea iterum Hieroſolymam veniſſet, ma-
turitatis ſuæ ſermone moderatus eſt, dicens:
*Vides frater quod millia ſunt credentium ex Iu-
dæis*, &c. Tantus illius erat pro ædifica-
tione eccleſiæ zelus, tantaq; prudentia, immo
Dei in illo gratia de Chriſti virtute reſplẽdens.

Qui enim

Digitized by Google

Qui enim obtrectabant domino in carne conſtituto, adhuc in carne paſſibili, ita eum & admirati ſunt & coluere poſt mortẽ vt cum multa pro illo cupiditate morerentur: quæ certè maximè effectum reſurrectionis oſtendunt. Propterea quippe ad vltimũ clariora ſeruauit, vt abſq; vllo eſſet ambiguo virtutis tam grãde documentum. Si n. nos eos quoq; quos admiramur viuos, tamen obliuiſcimur mortuos: quo modo illi quem audebant irridere viuentem, Deum eſſe poſt mortem putarent, ſi eum nihil aliud eſſe quam hominem credidiſſent? A Quomodo autem pro illo elegiſſent mortem etiam ſubire, niſi manifeſtum in ipſo cognouiſſent reſurrectionis exemplũ? Hæc verò dicimus, non vt audiatis ſolummodo, verumetiã vt quę auditis imitemini, fortitudinẽ ſcilicet, conſtantiam, omnemq; iuſticiam: vt nemo de ſe deſperet, etiam ſi antea deſidiæ torpore languebat, vt vnuſquiſq; noſtrum nulla in re alia ſpem ſuam niſi poſt Dei miſericordiam in morum ſanctitate conſtituat. Nam ſi iſtis omnino nihil profuit vel patria, vel domo, vel propin- B quitate Chriſto fuiſſe coniunctos, antequam de propria fulgerent virtute: quâ nos dignos veniâ putamus, qui de iuſtis propinquis ac fratribus gloriamur, niſi eos ipſos fuerimus imitati? Nam & propheta idipſum ſignificans, ait:

Pſal. 48. b Frater non redimit, redimet homo? etiam ſi *Hier. 11. c* Moſes fuerit, etiam ſi Samuël, etiam ſi Hieremias, audi tamẽ quid ad illum loquatur Deus: *Noli*, inquit, *orare pro populo iſto: quoniam non exaudiam te.* Quid igitur miraris, ſi non exaudiat ſupplicantem? Etiam ſi ipſe, inquit, Moſes C adeſſet, atq; Samuël, me tamen eorum pro talibus deprecantium non placaret oratio. Sed *Ezech. 14. d* Ezechiel ſaltem ſi ſupplicet, audietur. Verùm ipſi quoq; dicit dominus, quoniam ſi aſſiſtat Noë, & Iob, & Daniel, filios ſuos & filias non liberabunt. Etiam ſi Abraham patriarcha pro his ſupplicet, qui in ſuis viciis permanẽdo immedicabiliter ęgrotãt, abibit Deus relinquens rogantem, ne vocem pro talib. interuenientis exaudiat. Et ſi Samuël rurſum exorans pro aliquo indigno deprecetur, continuò ad ipſum *1. Reg. 16. a* clamabit Deus: Vſquequo tu luges Saul? Etiam D ſi pro ſorore quiſpiam incompetẽter orauerit, *Nu. 12. c. d* audiet quod Moſes: Si conſpuens conſpuiſſet pater eius in faciẽ ipſius, nonne eſſet immũda? Non igitur quaſi oſcitantes & deſides, ex aliorum meritis pendeamus. Habent n. vim pro nobis, & quidem maximam, orationes ſupplicationéſq; ſanctorum: ſed tunc profectò cùm *Orationes ſanctorum quando proſint.* nos quoq; idipſum per pœnitentiam poſtulamus & ad ſtudia meliora confugim᷒. Alioquin etiam Moſes ipſe, qui & fratrem ſuum, & ſexcenta illa milia armatorum ab imminenti Dei E liberauit ira, ſororem tamen ſuam nequiuit eruere. Et certè nõ erat æquale peccatum. Illa iniurioſus de Moſe fuerat quiddam locuta: at verò omnis illa multitudo, quam diximus, rectam in dominum impietatem commiſerat. Sed hanc tamen vobis quæſtionem potius relinquo, ipſe verò id quod multò eſt difficilius, conabor abſoluere. Quid enim iã de ſorore dicamus, quando tanti ille dux populi ſufficere ſibiipſi quoq; deprecando non valuit, ſed poſt mille ærumnas laborũ, & quadra-

οἱ γὰρ διασύροντες αὐτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν [οὕτως αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, ὡς καὶ ἀποθανεῖν] ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας. ἅπερ μάλιστα δείκνυσι τῆς ἀναστάσεως τὴν ἰσχύν. διά γάρ τοι τοῦτο τὰ λαμπρότερα ὕστερον ἐτήρει, ἵνα ἀναμφισβήτητος αὐτῆς [ἡ] ἀπόδειξις γένηται. εἰ γὰρ καὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ θαυμαζομένων παρ' ἡμῖν ἀπελθόντων ἐπιλανθανόμεθα, πῶς οἱ ζῶντα διαχλευάζοντες τοῦτον ὕστερον θεὸν εἶναι ἐνόμισαν, εἰ τῶν πολλῶν εἷς ἦν; πῶς δ' A ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ σφαγῆναι κατεδέξαντο, εἰ μὴ σαφῆ τῆς ἀναστάσεως ἔλαβον τὴν ἀπόδειξιν; Ταῦτα δὲ οὐχ ἵνα ἀκούσητε μόνον λέγομεν, ἀλλ' ἵνα καὶ μιμῆσθε τήν [τε] ἀνδρείαν τήν τε παρρησίαν, τήν τε δικαιοσύνην ἅπασαν, ἵνα μηδεὶς ἑαυτοῦ ἀπογινώσκῃ κἂν πρὸ τούτου ῥᾴθυμος ᾖ, ἵνα εἰς μηδὲν ἕτερον ἔχῃ τὰς ἐλπίδας μετὰ τὸν ἔλεον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' εἰς ἀρετὴν οἰκείαν. εἰ γὰρ οὗτοι τὸ τοιαύτης οὐδὲν ἀπώναντο συγγενείας καὶ οἰκίας καὶ πατρίας τῆς αὐτῆς, ὄντες τῶν χειρόνων ἕως ἀρετὴν ἐπεδείξαντο. Πῶς δυ- B νησόμεθα ἀπολαῦσαι συγγνώμης [μᾶλλον] συγγενεῖς καὶ ἀδελφοὺς δικαίους προβαλλόμενοι, ἂν μὴ σφόδρα ὦμεν ἐπιεικεῖς καὶ ἐν ἀρετῇ βεβιωκότες; καὶ γὰρ ὁ προφήτης αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος ἔλεγεν·
«Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος· κἂν μωϋσῆς ᾖ κἂν σαμουὴλ, κἂν ἱερεμίας. ἄκουσον γοῦν τί φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ θεός· μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. Ἐπὶ τί θαυμάζεις εἰ σοῦ οὐκ ἀκούω; καὶ γὰρ αὐτὸς [ὁ] μωϋσῆς φησὶν, εἰ παρῆν καὶ σαμουὴλ, οὐκ ἂν αὐτῶν ἐδεξάμην τὴν C ὑπὲρ τούτων ἱκετηρίαν· κἂν ἰεζεκιὴλ ἢ ὁ παρακαλῶν, ἀκούσεται· ὅτι ἐὰν στῇ νῶε καὶ ἰὼβ καὶ δανιὴλ, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας οὐ μὴ ἐξελῶνται. κἂν ἁβραὰμ ὁ πατριάρχης ᾖ ὑπὲρ [τῶν] σφόδρα ἀνίατα νοσούντων καὶ μὴ μεταβαλλομένων δεόμενος, ἀπελεύσεται ὁ θεὸς αὐτὸν καταλιμπάνων, ὥστε μὴ δέξασθαι τὴν ὑπὲρ τούτων φωνήν. κἂν σαμουὴλ πάλιν ᾖ ὁ τοῦτο ποιῶν, ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν· μὴ πένθει περὶ τοῦ σαούλ. κἂν ὑπὲρ ἀδελφῆς τις παρακαλῇ μὴ προσηκόντως, ἀκούσεται πάλιν ὅπερ D μωϋσῆς· εἰ ἐμπτύων ἐνέπτυσεν ὁ πατὴρ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς. μὴ δὴ πρὸς ἑτέρους ὦμεν κεχηνότες.» ἔχουσι μὲν γὰρ δύναμιν αἱ εὐχαὶ τῶν ἁγίων μεγίστην· ἀλλ' ὅταν καὶ ἡμεῖς μετανοῶμεν καὶ γινώμεθα βελτίους. ἐπεὶ καὶ μωϋσῆς τὸν ἀδελφὸν τὸν ἑαυτοῦ καὶ μυριάδας ἑξήκοντα τῆς θεηλάτου ταύτης ὀργῆς ἐξαρπάσας, τὴν ἀδελφὴν οὐκ ἴσχυσεν ἐξελέσθαι· καί τοι γε οὐκ ἦν τὸ ἁμάρτημα ἴσον. ἐκείνη μὲν γὰρ τὸν μωϋσέα ὕβρισεν· οὗτοι δὲ ἡ ἀσέβεια ἦν τὸ τολμηθέν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑμῖν ἀφίημι τὸ ζήτημα· τὸ δὲ E ἔτι τούτου χαλεπώτερον ἐπιλῦσαι πειράσομαι. τί γὰρ χρὴ λέγειν τὴν ἀδελφήν; ὁ γὰρ τοσούτου δήμου προστὰς, ἑαυτῷ ἀρκέσαι οὐκ ἴσχυσεν· ἀλλὰ μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας,

καὶ τὴν ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσι προστασίαν, ἐκωλύετο τῆς γῆς ἐπιβῆναι ὑπὲρ ἧς ἐπαγγελίας τοσαύτας καὶ ὑποσχέσεις. Τί οὖν τὸ αἴτιον; οὐκ ἦν λυσιτελοῦσα ἡ χάρις αὕτη, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ βλάβος ἔχουσα, καὶ πολλοὺς τῶν ἰουδαίων ὑποσκελίζειν ἔμελλεν. εἰ γὰρ ἐπειδὴ τῆς αἰγύπτου μόνης ἀπηλλάγησαν, τὸν θεὸν ἀφέντες μωϋσέα ἐζήτουν, [ἀλλὰ] καὶ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐλογίζοντο· εἰ δὲ εἰσαγαγόντα εἶδον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ποῦ οὐκ ἂν ἐξώκειλαν ἀσεβείας; διά τοι τοῦτο οὐδὲ ὁ τάφος αὐτοῦ κατάδηλος γέγονε. καὶ σαμουὴλ δὲ, τὸν μὲν σαοὺλ οὐκ ἴσχυσεν ἀπαλλάξαι τῆς ἄνωθεν ὀργῆς· τοὺς δὲ ἰσραηλίτας πολλάκις διέσωσε. καὶ [ὁ] ἱερεμίας, ἰουδαίοις μὲν οὐκ ἤρκεσεν· ἕτερον δὲ ἐκάλυψεν ἐν τῇ προφητείᾳ. καὶ ὁ δανιὴλ, τοὺς μὲν βαρβάρους ἐξείλετο σφαττομένους· τοὺς δὲ ἰουδαίους οὐκ ἐξείλατο αἰχμαλωτιζομένους. καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δὲ ὀψόμεθα οὐκ ἐφ' ἑτέρων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀμφότερα ταῦτα γινόμενα· καὶ τὸν αὐτὸν νῦν μὲν ἀρκέσαντα ἑαυτῷ, νῦν δὲ, προδεδομένον. ὁ γὰρ τὰ μυρία τάλαντα ὀφείλων, [καὶ] ἐξείλατο ἑαυτὸν τοῦ κινδύνου δεηθεὶς, καὶ πάλιν οὐκ ἴσχυσεν· ἕτερος δὲ ἀντιστρόφως πρότερον ἑαυτὸν προδοὺς, ὕστερον τὰ μέγιστα ἑαυτῷ βοηθῆσαι ἴσχυσε. τίς δὲ οὗτός ἐστιν; ὁ τὴν πατρῴαν καταφαγὼν οὐσίαν. ὥστε ἐὰν μὲν ῥαθυμῶμεν, οὐ [δὲ] δι' ἑτέρων δυνησόμεθα σώζεσθαι· ἐὰν δὲ νήφωμεν, καὶ δι' ἑαυτῶν τοῦτο ἰσχύσομεν, καὶ δι' ἑαυτῶν μᾶλλον, ἢ δι' ἑτέρων. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῖν μᾶλλον δοῦναι βούλεται τὴν χάριν, ἢ ἑτέροις ὑπὲρ ἡμῶν. ἵνα καὶ παῤῥησίας ἀπολαύωμεν, καὶ βελτίους γινώμεθα, σπουδάζοντες αὐτοὶ λῦσαι τὴν ὀργήν. οὕτω τὴν χαναναίαν ἠλέησεν. οὕτω τὴν πόρνην ἔσωσεν. οὕτω τὸν λῃστὴν οὐδενὸς γενομένου μεσίτου καὶ προστάτου. καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα μὴ ἱκετεύωμεν τοὺς ἁγίους· ἀλλ' ἵνα μὴ ῥαθυμῶμεν, μηδὲ ἀναπίπτοντες [αὐτοὶ] καὶ καθεύδοντες ἑτέροις τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπιτρέπωμεν μόνοις. καὶ γὰρ εἰπὼν, ποιήσατε ὑμῖν φίλους, οὐ μέχρι τούτου ἔστη μόνον, ἀλλὰ προσέθηκεν, ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ· ἵνα πάλιν σὸν τὸ κατόρθωμα γένηται. οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ ἐλεημοσύνην ἐνταῦθα ᾐνίξατο. καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι οὐδὲν ἀκριβολογεῖται πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν ἀποστῶμεν τῆς ἀδικίας. ὃ γὰρ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. ἐκτήσω κακῶς; ἀνάλωσον καλῶς. συνέλεξας ἀδίκως; σκόρπισον δικαίως. καίτοι γε ποία τοῦτ' ἀρετή, τὸ ἐκ τῶν τοιούτων διδόναι; ἀλλ' ὅμως ὁ θεὸς φιλάνθρωπος ὢν, καὶ μέχρι τούτου καταβαίνει. κἂν οὕτω ποιῶμεν, πολλὰ ἡμῖν ἐπαγγέλλεται ἀγαθά. ἀλλ' ἡμεῖς εἰς τοσοῦτον ἀναισθησίας ἥκομεν, ὡς μηδὲ ἐκ τοῦ ἀδίκου διδόναι.

ἀλλά.

& quadraginta annorum commendatum ſibi à domino principatum, prohibitus eſt à domino terram repromiſſionis intrare, quam toties ei diuinus fuerat ſermo pollicitus? Quid igitur in cauſa eſt? Nequaquam vtilis in illam terram ſancti Moſi fuiſſet ingreſſus, ſed cum magno damno coniunctus, & qui omnino plurimos Iudæorum in maximam erroris ruinam ſupplantare potuiſſet. Si enim quia per illum fuerant de ſola Ægypto liberati, relicto deo, tan-
A tummodo Moſen requirebant, ipſius eſſe prorſus cuncta illa beneficia credentes: hunc ſi introductorem quoque in terram repromiſſionis habuiſſent, in quæ non illi impietatis prærupta cecidiſſent? Vt igitur omnis huiuſmodi amputaretur occaſio, ipſum quoque eius eſt occultatum ſepulchrum. *Deut. 34. d* Et Samuel quidem Saülem ab *1. Reg. 10. a.* ira Dei liberare non potuit, Iſraëliticũ verò ſæpe populum ſaluauit. *In Exodo. & Num.* Hieremias quoque Iudæos non eripuit vltioni, alium tamen quendam ſaluaſſe memoratur. *Da. 2 b. c* Daniel etiã ſapientes Babyloniæ, ab interitu liberauit, nec tamẽ Iudæos iugo
B captiuitatis abſoluit. In Euãgelio verò cernim⁹, non in aliis atq; diuerſis: ſed in eiſdem ipſis fieri vtrunq; perſonis, & vnum eundemq; hominẽ, nunc quidem ſufficientem ad liberationem ſui, nunc verò ipſum propriæ ſalutis effici proditorem. *Mat. 18. d.* Nam ille quidem mille talentorũ debitor, multis precibus ſupplicando ſemetipſum periculo liberauit, poſtea verò idipſum impertrare non valuit: alter verò econtrariò, cùm prius perditioni ſemetipſum totum dediſſet, poſtea *Luc. 15. c.* tamen ſibi plurimum profuit. *Quis verò iſte eſt? qui ſcilicet bona patris abſumpſerat.* Ex quibus pro-
C fectò redolet, quod ſi negligentes fuerimus ac deſides, nec per aliorum quidem poſſumus merita ſaluari. Si verò mente vigilemus, etiam per noſmetipſos iſtud valeamus efficere, & multo magis noſtro, quam alieno tuti eſſe ſuffragio. Nam & Deus ſalutem noſtram, non tam aliis rogantibus pro nobis vult donare, quam nobis: vt hoc ipſo quo iram in nos eius placare cupimus, ad ſtudia meliora migremus, & fiduciam bonæ *Mat. 16. b.* conſcientiæ colligamus. *Luc. 7. a* Sic n. Chananæam illam aliquando miſeratus eſt: *Ibi. 23. f.* ſic etiam meretrici
D donauit ſalutem, ſic latronem à cruce in paradiſum tranſtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus. Et hæc dicimus, non vt ſupplicandum eſſe ſanctis negemus, ſed ne noſmetipſos in ocium ac deſidiam reſoluamus, & dormientes ipſi aliis tantummodo noſtra curanda mandemus. *Luc. 16. b* Nam cum dixiſſet, facite vobis amicos: non hic reſtitit, ſed adiecit, ex iniquo mammona: vt ſcilicet tuum id eſſet ac ꝓprium. Nihil quippe hic aliud quam miſericordię opera ſignauit: quodque mirandum eſt, non exactam nobiſcum rationem ſubducit, dummodo ab
E iniquitate deſiſtamus. Quod enim dicit, huiuſmodi eſt: acquiſiſti antea malè, impende iam bene: collegiſti hactenus iniquè, diſperge nunc iuſtè. Atqui quæ tandem iſta virtus eſt donare de talibus? Sed tamen amans hominem Deus, eouſque deſcendit, vt ſi iſta faciamus, bona nobis magna promittat. Verùm nos in tantum ſtulticiæ amentiæq; proceſſimus, vt nec ex iniqua aliquid poſſeſſione tribuamus:

 ſed &

Digitized by Google

ἀντὶ γὰρ χρυσίου, τὸν οὐρανὸν βούλομαί σε τόκον λαβεῖν. τί τοίνυν εἰς πτωχείαν σαυτὸν κατακλείεις περὶ τὴν γῆν συρόμενος καὶ μικρὰ ἀντὶ μεγάλων ἀπαιτῶν; τοῦτο γὰρ οὐκ εἰδότος ἐστὶ πλουτεῖν. ὅταν [γὰρ] ὁ μὲν θεὸς ἀντὶ χρημάτων ὀλίγων, ἐπαγγέλληταί σοι τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά· σὺ δὲ λέγεις, μὴ οὐρανόν μοι δῷς, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ χρυσίον τὸ ἀπολλύμενον. τοῦτο βουλομένου μένειν ἐστὶν ἐν πενίᾳ. οὕτως ὅγε ἐπιθυμῶν πλούτου καὶ εὐπο- A ρίας τὰ μένοντα πρὸ τῶν ἀπολλυμένων, τὰ ἀνάλωτα πρὸ τῶν δαπανωμένων, τὰ πολλὰ πρὸ τῶν ὀλίγων, τὰ ἀκήρατα πρὸ τῶν φθειρομένων αἱρήσεται. οὕτω γὰρ κἀκεῖνα ἕψεται. ὁ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ζητῶν, καὶ ταύτης ἐκπεσεῖται πάντως· ὁ δὲ ἐκεῖνον ταύτης προτιθεὶς, ἀμφοτέρων ἀπολαύσεται μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς. ὅπερ ἵνα καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν γένηται, καταφρονήσαντες τῶν ἐνταῦθα πάντων, ἑλώμεθα τὰ μέλλοντα ἀγαθά. οὕτω γὰρ καὶ τούτων κἀκεί- B νων τευξόμεθα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ϛ΄.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς C βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα [ἐν τῇ ἀνατολῇ· καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.]

Πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἀγρυπνίας, πολλῶν τῶν εὐχῶν, ὥστε δυνηθῆναι ἐπεξελθεῖν τῷ παρόντι χωρίῳ, καὶ μαθεῖν τίνες οἱ μάγοι οὗτοι, καὶ πόθεν ἦλθον καὶ πῶς· καὶ τίνος αὐτοὺς πείσαντος· καὶ τίς ὁ ἀστήρ. μᾶλλον δὲ εἰ βού- D λεσθε πρότερον ἃ φασὶν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί, ταῦτα εἰς μέσον ἀγάγωμεν. καὶ γὰρ τοσοῦτον κατ᾽ αὐτῶν ἐνέπνευσεν ὁ διάβολος, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐπιχειρεῖν ὁπλίζειν κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. τί οὖν φασίν; ἰδού φησι καὶ τοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ἀστὴρ ἐφάνη· ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ τὴν ἀστρολογίαν εἶναι βεβαίαν. Πῶς οὖν εἰ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐτέχθη τὸν νόμον, ἀστρολογίαν ἔλυσε, καὶ εἱμαρμένην ἀνεῖλε, καὶ δαίμονας ἐπεστόμισε, καὶ πλάνην ἐξέβαλε, καὶ πᾶσαν τοιαύτην μαγγανείαν E ἀνέτρεψε; τί δὲ καὶ οἱ μάγοι παρὰ τοῦ ἀστέρος αὐτοῦ μανθάνουσιν, ὅτι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων ἐστί; καὶ μὴν, οὐ ταύτης ἦν τῆς βασιλείας βασιλεὺς, καθὼς καὶ τῷ Πιλάτῳ ἔλεγεν. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Οὐδὲν γοῦν ἐπεδείξατο τοιοῦτον. οὐδὲ γὰρ δορυφόρους, οὔτε ὑπασπιστὰς, οὔτε ἵππους, οὔτε ἡμιόνων ζεῦγος, οὔτε

Vſuram n. tuam, non aurum volo eſſe, ſed cœlum. Cur ergo in paupertate teipſum concludis? Cur terrę totus affigeris, nimiumq́; in ea ſordidè volutaris, & repetis exigua pro magnis? Hoc enim illorum eſt, qui ditari prorſus ignorant. Cùm enim Deus pro paruula quadam pecunia, bona tibi cœleſtia & æterna promittat: tu verò dicas, cœlum mihi non det, ſed pro cœlo largiatur aurum, quod profectò periturum eſt: hoc eſt velle in pauperie remanere. Qui autem veras A opes ac diuitias concupiſcunt, ea, q̃ manſura ſunt, potius eligunt, quam illa quæ pereunt: perennes opes potius ac inexhauſtas, quam eas quę conſumuntur. huiuſmodi n. præponunt magna paruis, & temporalib. ſempiterna, fiuntq́; digni, qui vtraq; percipiant. Qui enim cœlum terræ amore contemnit, etiam iſtam profectò perdet: qui verò huic illud præponit, vtriſque potietur: & multo certè tutius, multoq́; iucundius. Quod vt etiam nobis fiat, deſpicientes cuncta omnino pręſentia bona, potius eligamus futura. Ita n. & illis & iſtis fruemur, gratia & miſericordia do- B mini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum Patre & Sancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILA SEXTA
EX CAP. II.

Cum autem natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudaæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam, dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudaeorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente. Et reliqua.

C

MVlta nobis opus eſt vigilantia, multis precibus, vt præſentis difficultatem loci poſſimus abſoluere: & diſcere quinā iſti ſint Magi, & vnde venerint: & quónam modo, quóve ſuadente: quænam etiam illa fuerit ſtella, quæ Magos ad Chriſtum vſque perduxerit. Quinimo ſi placet, ea primùm proferamus in medium, quæ de hoc loco D diſputant veritatis inimici. Siquidem tantum amentiæ illis diabolus inſpirat, vt hinc quoq; ſe contra virtutis rationem opinentur armari. Quidnam ergo proponunt? Ecce, inquiunt, etiā Ieſu nato ſydus apparuit: quòd certè grande documentum eſt, certiſſimam aſtronomiæ eſſe rationem. Porrò id apertè falſum conuincitur. Si enim ſecundum legem eſt natus aſtrorum: quomodo aſtronomiam ſoluit, fatumq́ue deſtruxit, & dęmonum os obturauit, ac totum omnino excluſit errorem, omnemq́; vaniſſimā E artis huius obruit officinam? Quónam etiam pacto Magi ex ſtella illa Iudæorum regem illum eſſe didicerunt, cum certè non iſtius regni ille rex eſſet, ſicut etiam Pilato ipſe reſpondit: Regnum, inquit, meum non eſt de hoc mundo? Nihil quippe tale monſtrauit, quale mundi huius reges habere conſpicimus. Neque enim haſtatas ille atque clypeatas oſtendit militum cateruas, non equos regalibus phaleris inſignes, non currus auro oſtroque fulgentes.

Ioan. 18. g.

Digitized by Google

Non n. iſtum, nec alium quempiam ſimilem circa ſe habuit ornatum: ſed vilem hanc prorſus vitam egit, ac pauperem: duodecim tantũmdo homines, cóſq; deſpicabiles ſecũ circũducendo. Sed & ſi regem illum eſſe Magi nouerant, cuius rei tamen gratia ad eum venirent? Neq; n. iſtud ad aſtrologiæ ſpectat artẽ, vt eos qui naſcuntur, cognoſcat ſtellis: ſed vt ex hora punctóve naſcentium, ea quæ illis ſunt euentura, prædicat, vt aiunt. Iſti verò neq; parienti adſtiterant matri, neq; tempus, quo rex noſter natus eſſet, agnouerant, vt hinc videantur pręcinendi futura ſumpſiſſe principium: ſed è contrario, cum multum ante tempus in regione ſua ſtellam apparere vidiſſent, venerunt ad eum qui erat natus, videndum. Quod quidem ipſum, quantũ ad rationem ſpẽctat humanam, multo eſſe inconſequentius comprobatur, quam id quod paulo ante pręmiſſum eſt. Quænam n. Magos ratio commouit? Quænam etiam ſpes impulit pręmiorum, vt ad regem adorandũ venirent tam vaſto pręſertim à ſe terrarum ſpacio ſeparatum? Quod & ſi ſuper ipſos regnaturus fuiſſet, ne ſic quidem haberet peregrinatio tam longa rationem. Nam ſi in regali fuiſſet aula natus, ac patre regnante: conſequenter fortè quis diceret iſtos in honorem patris puerum adorare voluiſſe, & hoc ſibi ad conciliandum regis animũ ſuffragium comparaſſe: nunc verò cùm illum nec ſuum regem ſperent futurum, ſed gentis alienæ, magnoq́; ſpacio ab illorum regione diuiſæ, neq; patrem eius regem eſſe videant: qua ratione tanti iter laboris arripiunt, & adorant paruulũ in matris gremio pauperis collocatum, & offerunt munera, maximo certè cum periculo iſta omnia facturi? *Audiens enim hæc ab eis Herodes, pariterq; populus, turbatus eſt.* Verùm hæc inquis, minime iſti præſciebant. At omni prorſus ratione nuda hęc probatur obiectio. Nam etſi valde inſipientes fuiſſent, iſtud tamen nequaquã ignorare potuiſſent, quod ingreſſi vrbem in qua rex alter habitaret, talia prędicando, aliumq́; illius populi regem eſſe monſtrando, non mille contra ſe gladios commouerent. Cur ergo etiam adorarunt pannis adhuc infantiæ colligatum? Nam ſi virilis iam fuiſſet ætatis, dicere quis fortè potuiſſet, ꝙ aliquod ab eo auxilium pręſtolantes, in apertũ ſe periculum tradidiſſent. Quod tamen ipſum extremæ omnino fuiſſet dementiæ, vt Perſes aliquis ac Barbarus, nullumq́; habens cum Iudæorum gente conſortiũ, vellet à domo ſua patriaq́; diſcedere, relinquere etiam famulos, amicos, propinquos, regnoq́; ſe alterius ſubiugare. Si verò id ſtultum fuiſſet, multoque id quod ſequitur, eſſe ſtultius comprobatur. Quid verò iſtud eſt? quòd ſcilicet tam longi ſpacia itineris emenſi, cùm adoraſſent puerum, multóſque aduerſum ſe excitaſſent tumultus, continuò ſunt reuerſi. Quæ verò etiam regni vidiſſe feruntur inſignia? Humile ꝑfectò tugurium, ſqualidumq́; præſepiũ, & paruulum pannis vilibus inuolutũ, & matrem pauperculã. Cur verò ipſa obtulere munera? quáve de cauſa? Putás ne lex erat, aut mos aliquis, vt vbicũq; terrarũ regib. natis hui' tribuerẽt deuotionis obſequiũ: & iſti totũ ꝑſus circũeuntes orbẽ, eos quos ſcirẽt ex vilib. atq; pauperib. reges futuros, ſuppliciter adorarẽt, & hoc anteꝗ̃ illi ſoliũ regale cõſcenderẽt?

οὔτε ἄλλο τι λαμπρὸν ἔχειν περὶ αὐτόν· ἀλλὰ τὸν εὐτελῆ
οὕτω βίον καὶ πτωχὸν μετῆλθε, δώδεκα εὐτελεῖς ἀνθρώ-
πους μεθ' ἑαυτοῦ περιφέρων. εἰ δὲ καὶ βασιλέα ᾔδεσαν ὄν-
τα, τίνος ἕνεκεν παραγίνονται; οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἀστρονομίας
ἔργον ἐστίν, ἀπὸ τῶν ἄστρων εἰδέναι τοὺς τικτομένους, ἀλλ'
ἀπὸ τῆς ὥρας τῶν τικτομένων προαναφωνεῖν τὰ μέλ-
λοντα ἔσεσθαι ὥς φασιν. [οὗτοι δὲ, οὐδὲ ὠδινούσῃ τῇ μη-
τρὶ παρῆσαν, οὔτε τὸν καιρὸν ἔγνωσαν καθ' ὃν ἐτέχθη, οὔ-
τε ἐντεῦθεν λαβόντες τὴν ἀρχὴν συνέθηκαν, ἀπὸ τῆς τῶν
A ἄστρων κινήσεως τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι·] ἀλλ' ἀντιστρό-
φως, ἀστέρα πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου θεασάμενοι φα-
νέντα ἐπὶ τῆς αὐτῶν χώρας, ἔρχονται ὀψόμενοι τὸν τε-
χθέντα. ὅπερ καὶ αὐτὸ τούτου τοῦ προτέρου σφόδρα ἀπο-
ρώτερον ἂν εἴη. τίς γὰρ αὐτοὺς ἔπεισε λόγος, ποίων
ἀγαθῶν ἐλπὶς τὸν ἐκ τοσούτου διαστήματος προσ-
κυνῆσαι βασιλέα; εἰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἔμελλε βασι-
λεύειν, μάλιστα μὲν οὐδὲ οὕτω λόγον εἶχε τὸ γινόμε-
νον. καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐν βασιλικαῖς αὐλαῖς ἐτίκτετο, καὶ
πατρὸς αὐτῷ βασιλέως παρόντος, εἰκότως ἄν τις εἴ-
B φη τούτους βουλομένους τὸν πατέρα θεραπεῦσαι
προσκυνῆσαι τὸ τεχθὲν παιδίον, καὶ ταύτῃ πολλὴν ἑ-
αυτοῖς ὑπόθεσιν προαποθέσθαι εὐνοίας. νυνὶ δὲ μὴ
αὐτῶν προσδοκῶντες ἔσεσθαι βασιλέα, ἀλλὰ ἔθνους
ἀλλοτρίου καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν ἀφεστηκότος χώρας,
οὔτε ἄνδρα ὁρῶντες ἤδη γενόμενον, τίνος ἕνεκεν το-
σαύτην στέλλονται ἀποδημίαν, καὶ δῶρα προσφέ-
ρουσι, καὶ ταῦτα μέλλοντες μετὰ κινδύνων ἅπαντα
πράττειν; καὶ γὰρ [καὶ] Ἡρώδης ἀκούσας διεταρά-
χθη· καὶ ὁ δῆμος ἅπας ἐθορυβεῖτο ταῦτα ἀκού-
C σαντες παρ' αὐτῶν. ἀλλ' οὐ προῄδεσαν οὗτοι ταῦτα;
ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι λόγον. εἰ γὰρ καὶ σφόδρα ἦσαν ἀ-
νόητοι, τοῦτο οὐκ ἂν ἠγνόησαν, ὅτι εἰς πόλιν βασι-
λευομένην ἐλθόντες καὶ τοιαῦτα κηρύξαντες, καὶ
βασιλέα ἕτερον παρὰ τὸν τότε οἰκοῦντα δείξαντες,
οὐχὶ μυρίους καθ' ἑαυτῶν ἂν ἐπεσπάσαντο θανά-
τους. τί δὲ ὅλως καὶ προσεκύνουν ἐν σπαργάνοις
ὄντα; εἰ μὲν γὰρ ἀνὴρ ἦν, εἶχεν ἄν τις εἰπεῖν, ὅτι προσ-
δοκῶντες τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν εἰς πρόδηλον ἑαυ-
τοὺς ἔρριψαν κίνδυνον· ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐσχάτης ἀλο-
D γίας ἦν· τὸν Πέρσην, τὸν βάρβαρον, καὶ οὐδὲν κοινὸν
ἔχοντα πρὸς τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, βούλεσθαι μὲν τῆς οἰ-
κείας ἀφίστασθαι, καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς καὶ οἰ-
κείους ἀφιέναι, ἑτέρᾳ δὲ ἑαυτοὺς ὑποβάλλειν βασι-
λείᾳ. εἰ δὲ τοῦτο ἀνόητον, τὸ μετὰ τοῦτο ἀνοητότερον
πολλῷ πλέον. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ μακρὰν οὕτως ἀπο-
δημίαν ἐλθόντας, καὶ προσκυνήσαντας καὶ ταράξαντας
πάντας, ἀπελθεῖν εὐθέως. τί δὲ ὅλως καὶ βασιλείας
σύμβολον εἶδον; καλύβην καὶ φάτνην, καὶ παιδίον ἐν
σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν εἰδόντες. τίνι δὲ καὶ [τὰ]
E δῶρα προσέφερον; καὶ τίνος ἕνεκεν; ἆρα νόμος ἦν καὶ ἔ-
θος, τοὺς πανταχοῦ τικτομένους βασιλέας οὕτω θερα-
πεύειν; καὶ πᾶσαν περιῄεσαν [ἀεὶ] τὴν οἰκουμένην, οὓς ᾔδε-
σαν ἐσομένους βασιλέας ἀπὸ μικρῶν καὶ εὐτελῶν πρὶν
ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἀναβῆναι προσκυνοῦντες.

Sed

Digitized by Google

ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι τις τοῦτο εἰπεῖν. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ προσκυνοῦσι; εἰ μὲν τῶν παρόντων ἕνεκεν, καὶ τί προσεδόκων παρὰ παιδίου καὶ μητρὸς εὐτελοῦς λήψεσθαι; εἰ δὲ τῶν μελλόντων ἕνεκεν, καὶ πόθεν ᾔδεισαν ὅτι ἀπομνημονεύσει τῶν τότε γινομένων ὁ παῖς, ἐν σπαργάνοις προσκυνηθείς; εἰ δὲ ἡ μήτηρ ἔμελλεν ἀναμιμνήσκειν αὐτὸν, οὐδὲ οὕτω τιμῆς, ἀλλὰ κολάσεως ἦσαν ἄξιοι, εἰς πρόδηλον ἐμβάλλοντες αὐτὸν κίνδυνον. ἐντεῦθεν οὖν ὁ ἡρώδης ταραχθεὶς, καὶ ἐζήτει καὶ περιειργάζετο, καὶ ἀνελεῖν ἐπιχειρεῖ. καὶ πανταχοῦ δὲ, ὁ τὸν μέλλοντα βασιλεύειν κατάδηλον ποιῶν, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἰδιώτην ὄντα, οὐδὲν ἕτερον ἢ σφαγῇ παραδίδωσι, καὶ μυρίους ἀνάπτει πολέμους αὐτῷ. εἶδες πόσα τὰ ἄτοπα φαίνεται, εἰ κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν καὶ κοινὴν συνήθειαν ταῦτα ἐξετάσαιμεν; οὐδὲ γὰρ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείονα τούτων ἔνεστιν εἰπεῖν, ζήτησιν ἔχοντα πλείω τῶν εἰρημένων. ἀλλ' ἵνα μὴ συνάπτοντες ἀπορίας ἀπορίαις ἰλιγγιᾷν ὑμᾶς ποιῶμεν, φέρε δὴ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν λύσιν τῶν ζητουμένων ἔλθωμεν, ἀρχὴν τῆς λύσεως ἀπὸ τοῦ ἀστέρος αὐτοῦ ποιούμενοι. ἂν γὰρ μάθωμεν τίς ὁ ἀστὴρ, καὶ ποταπὸς, καὶ εἰ τῶν πολλῶν εἷς, ἢ ξένος παρὰ τοὺς ἄλλους· καὶ εἰ φύσει ἀστὴρ, ἢ ὄψει μόνον ἀστὴρ, εὐκόλως καὶ τὰ ἄλλα πάντα εἰσόμεθα. πόθεν οὖν ταῦτα ἔσται δῆλα; ἀπὸ τῶν γεγραμμένων αὐτῶν. ὅτι γὰρ οὐ τῶν πολλῶν εἷς ὁ ἀστὴρ οὗτος ἦν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀστὴρ, ὥς ἔμοι γε δοκεῖ· ἀλλὰ δύναμίς τις ἀόρατος, εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν, πρῶτον ἀπὸ τῆς πορείας αὐτῆς δῆλον. οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἀστὴρ τις ταύτην βαδίζων τὴν ὁδόν· ἀλλὰ κἂν ἥλιον εἴπῃς, κἂν σελήνην, κἂν τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀστέρας, ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δύσιν ὁρῶμεν χωροῦντας. οὗτος δὲ ἀπὸ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἐφέρετο. οὕτω γὰρ ἡ παλαιστίνη πρὸς τὴν περσίδα κεῖται. δεύτερον καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦτό ἐστιν ἰδεῖν. οὐ γὰρ ἐν νυκτὶ φαίνεται· ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ λάμποντος ἡλίου. ὅπερ οὐκ ἔστι δυνάμεως ἀστέρος, ἀλλ' οὐδὲ σελήνης. ἡ γὰρ τοσοῦτον πάντων ὑπερέχουσα, τῆς ἀκτῖνος φανείσης τῆς ἡλιακῆς κρύπτεται εὐθέως καὶ ἀφανίζεται. οὗτος δὲ τῇ τῆς οἰκείας λαμπρότητος ὑπερβολῇ, καὶ τὰς ἀκτῖνας ἐνίκησε τὰς ἡλιακὰς, φανότερος ἐκείνων φανεὶς, καὶ ἐν τοσούτῳ φωτὶ μεῖζον λάμψας. τρίτον, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι καὶ πάλιν κρύπτεσθαι. τὴν μὲν γὰρ ἕως παλαιστίνης ὁδὸν ἐφαίνετο χειραγωγῶν· ἐπειδὴ δὲ ἐπέβησαν τῶν ἱεροσολύμων, ἔκρυψεν ἑαυτόν. εἶτα πάλιν ὅτε τὸν ἡρώδην ἀφέντες, διδάξαντες αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἦλθεν, ἔμελλον ἀπιέναι, δείκνυσιν ἑαυτόν· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἄστρου κινήσεως, ἀλλὰ δυνάμεώς τινος λογικωτάτης. οὐδὲ

Sed omnino nullus id dixerit. Cuius ergô illum adorauerunt rationis intuitu? Sed & ſi de præſentib. aliquid beneficiis cogitabant, quid tandem remunerationis à paruulo & matre inopi ſperare potuerũt? An verò vt in poſterũ ſibi apud regem gratiam collocarent? & vnde ſcire illi poterant quòd ille non obliuiſceretur tam properatæ adorationis iam maturus in regno, qui in ipſis adhuc fuiſſet incunabilis adoratus? Quòd ſi illum crederent à matre admonendum,

A illi tamen ſupplicio eſſent quam pręmio digniores, qui eum in tam apertum periculum, nõ tam adorando, quã prodendo tradiderant. Hinc ſiquidem Herodes profectò turbatus, omni puerũ cura quærebat, omniq; eum interimere cupiditate properabat. Ita n. ſe res habet, vt vbi quiſpiam regnante alio alterum regem dixerit futurum, eumque adhuc puerum & priuatum notum fecerit, mille eum periculis exponat, atq; in apertum tradat interitum. Vidésne quanta hic abſurda naſcantur, ſi juxta humanam conſequentiam, moremq;

B communem hæc eſſe intelligenda credamus? Nec tamen iſta ſolùm, ſed plura etiã alia proferre poſſumus, maiorem habentia quęſtionẽ, quam iſta quæ diximus. Sed ne obſcuris obſcura nectentes faſtidium vobis, laboremq; faciamus, agè iam ad ea quæ propoſita ſunt explananda veniamus, ab ipſa ſumentes ſtella abſolutionis exordium. Cùm enim didicerimus quænam ſit illa ſtella, vel qualis: & vtrum vna de multis, an prorſus noua, & ab aliis diſcreta ſyderibus, & vtrum naturaliter ſtella ſit, an tã-

C tum ſtellæ ſpeciem præ ſe ferat: cùm (inquam) didicerim⁹ iſta, facilè ſciemus & reliqua. Vnde ergo manifeſtius poterunt iſta cognoſci? De ipſa profectò Euangelicæ lectionis hiſtoria. Quòd n. non vna fuerit hæc ſtella de pluribus, imò (vt ego arbitror) nec ſtella omnino, ſed quædam inuiſibilis virtus in ſpecie ſyderis figurata, ab ipſo primum itinere monſtratur. Non eſt n. ſtella, omnino nõ eſt, quæ per hanc cœli plagam curſum tenere doceatur: ſed ſiue dixeris ſolem, ſiue dixeris lunam, aſtraq; cętera ab Oriente ferri omnia in Occidentem vide-

D mus. Hæc verò à ſeptentrione in Meridiem ſtella veniebat. Sic n. ſecundum locorũ ſitum Palęſtina ſpectabat ad Perſidem. Secundò verò etiam de tempore iſtud probari poſſibile eſt. Neq; n. in nocte cernitur, ſed lucente prorſus die, ac ſole fulgente. Quam lucendi vim non modò ſtella nulla, ſed nec ipſa quidem luna ſortita eſt: quæ licet multo clarius omnib. coruſcet aſtris, continuò tamẽ ortu ſolis abſconditur: & quæ prius, illuſtrabat oĩa, ſub multo clariore ſydere vix ipſa conſpicitur. Hæc verò

E ſtella ipſos etiam ſolis radios proprio quodam præcipuoque fulgore ſuperabat, clarius illis profectò apparens, atque in tanto eorum lumine magis ipſa reſplendens. Tertiò autem ab ipſa interpolatione lucendi, ſtellę huius nouitas indicatur. Nunc enim occultabatur omnino, nunc toto prorſus fulgore radiabat. Nam vſque ad Palęſtinam venientibus Magis, quaſi dux itineris ſemper apparuit: cùm verò Hieroſolymam introiſſent, ſeſe rurſus abſcondit. Deinde cùm Herodi cauſam itineris indicaſſent, eoq; relicto ad puerum pergerent adorandum, iterum ſe illis eadem ſtella monſtrauit. Hoc autẽ nõ agit motus ſyderis, ſed virtus quædã plena rationis.

Digitized by Google

Neq; n. proprium quempiam illa tunc ſtella curſum tenebat, ſed cum eos oporteret pergere, etiam ipſa pergebat: cùm verò ſtandum eſſet, ſtabat opportunè, ac decenter cuncta diſpenſans: ſicut etiam illa quondam in eremo nubis columna pro opportunitate rerũ nunc ſtabat loco, ibi caſtra figenda declarans, nunc progrediens mouebat exercitum. Quartò etiã ab ipſo demonſtrationis modo, facile iſtud lucideq; perſpicitur. Non enim in excelſo conſtituta cœli eum q̃ inquirebatur à Magis oſtendit locum, neq; enim ſic diſcere illi aliquando potuiſſent: ſed deſcendens, & inferiorem aëris partem tenens, iſtud effecit. Noſtis n. quod tã exiguum & humilẽ locum, ac breue tuguriũ, quod (vt ita dixerim) corpuſculũ illud paruuli continebat, nequiuerit de cœlo ſtella monſtrare. Neque enim tantam illius breuitatem loci, tam inæſtimabilis altitudo ijs qui videre cupiebant, veluti certâ notâ deſignare potuiſſet, quod certè perfacilè à lunari poteſt orbe cognoſci. Luna enim cùm ſyderibus tantum præcellat, in tam grandis latitudinem diffuſa terræ, cunctis mundi habitatoribus creditur eſſe vicina. Quemadmodum igitur ſtella tam exiguum locum tugurij ſcilicet atq; præſepis, oſtendit: niſi ſublime illud relinquens ad inferiora veniſſet, ſuperque ipſum ferè caput pueri conſtitiſſet? q̃ etiam Euangeliſta ſignificans. *Ecce*, inquit, *ſtella quã viderant in Oriente, præcedebat eos vſq; dum veniens ſtaret ſuprà vbi erat puer.* Nempe conſideras quantis ex reb. Euangeliſta doceat, quòd non ſit hæc ſtella vna de ceteris, neq; ſecundũ conſequentiã aſtrologię puerũ oſtẽdat Aſtrologis. Cur igit̃ apparuit? Vt videlicet infidelitatẽ Iudæorũ magis magiſq; cõuinceret & ingratis omnẽ prorſus aditũ excuſationis obſtrueret. Quia n. Chriſt⁹ aduenieñs veteri teſtamento erat finẽ daturus, vniuerſum verò mundũ ad ſe vocaturus adorandũ: q̃ vtiq; mari terráque eſſet colendus, ab ipſis ſtatim initijs natiuitatis oſtium gentibus reſerat, & ſic quoque domeſticos cultores ſuos erudit, dum inuitat alienos. Quia enim audientes ꝓphetas, qui aduentum eius ſæpe promiſerant, parum attentè eorum verba penſabant, à longinquis regionibus venire fecit & Barbaros, qui apud illos natum inquirerent regem, vt Perſico primùm ſermone diſcerent, quæ prophetis nunciantibus diſcere noluerunt: vt ſi bonę fuerint voluntatis, maxima iuuentur occaſione credendi: ſi verò contra manifeſta contenderint, omni prorſus excuſatione priuentur. Etenim non ſuſcipientes Chriſtum poſt tantorum de illo teſtimonia prophetarum: quò tandẽ impietatem ſuam obducere colore potuiſſent, quando vidiſſent Magos vnius apparitione ſtellę, & inquiſiſſe Chriſtum, & inuentum ſuppliciter adoraſſe? Quod igitur de Niniuitis fecit Deus, mittens ad eos Ionam: quod in Samaritano, atque Chananęa, hoc etiam fecit in Magis, & idcirco dicebat: Viri Niniuitæ ſurgent & condẽnabunt & regina Auſtri ſurget, & condemnabit generationẽ iſtam: quoniã illi quidem minorib. crediderunt, iſti verò nec maximis. Et qua, inquis, ratione Magos per ſtellã ducit ad Chriſtum? At quónã modo oportuit? ꝓphetáſne mitti potius? Sed nequaquã Magi credidiſſent ꝓphetis.

Exo. 13. d & Nu. 9. e — *Iona. 3. b Mat 12. d Luc. 11. d*

οὐδὲ γὰρ ἰδίαν τινὰ πορείας εἶχεν· ἀλλ' ὅτε μὲν ἔδει βαδίσαι αὐτούς, ἐβάδιζεν· ὅτε δὲ στῆναι, ἵστατο, πρὸς τὸ δέον πάντα οἰκονομῶν. [καὶ] καθάπερ ὁ στῦλος τῆς νεφέλης, [καὶ] καθίζων καὶ ἐγείρων τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰουδαίων, ἡνίκα ἐχρῆν. τέταρτον, ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς δείξεως τοῦτο ἄν τις καταμάθοι σαφῶς. οὐ γὰρ ἄνω μένων τὸν τόπον ἐδείκνυ· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἦν αὐτοῖς οὕτω μαθεῖν· ἀλλὰ κάτω καταβὰς τοῦτο ἐποίει. ἴστε γὰρ ὅτι τόπον οὕτω μικρὸν καὶ ὅσον εἰκὸς [καλύβην] καταςχεῖν, μᾶλλον δὲ ὅσον εἰκὸς σῶμα παιδίου μικροῦ κατέχειν, οὐχ οἷόν τε ἀστέρα γνωρίζειν. ἐπειδὴ γὰρ ἄπειρον τὸ ὕψος, οὐκ ἤρκει οὕτω στενὸν τόπον χαρακτηρίσαι καὶ γνωρίσαι τοῖς βουλομένοις ἰδεῖν. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς σελήνης ἴδοι τις ἄν· ἣ τοσοῦτον ὑπερφερὴς οὖσα τῶν ἄστρων, πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦσι καὶ εἰς τοσοῦτον πλάτος γῆς ἐκκεχυμένοις ἅπασιν ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ. πῶς οὖν ὁ ἀστὴρ εἰπέ μοι τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ καλύβης ἐδείκνυ, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀφεὶς κάτω κατέβη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἔστη τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου; ὅπερ οὖν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς αἰνιττόμενος ἔλεγεν· «ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ προῆγεν αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον.» ὁρᾷς δι' ὅσων δείκνυται οὐ τῶν πολλῶν εἷς ὢν ὁ ἀστήρ; οὐδὲ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἔξω γενέσεως δεικνὺς ἑαυτόν; καὶ τίνος ἕνεκεν ἐφάνη; ὥστε καθικέσθαι τῆς Ἰουδαίων ἀναισθησίας, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλεῖσαι ἀπολογίας ἀφορμὴν ἀγνωμονοῦσιν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ παραγενόμενος, τὴν μὲν παλαιὰν ἀναπαύειν ἔμελλε πολιτείαν, τὴν δὲ οἰκουμένην εἰς τὴν αὐτοῦ προσκύνησιν καλεῖν, καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν θαλάττῃ προσκυνεῖσθαι πάσῃ, ἐκ προοιμίων εὐθέως τοῖς ἔθνεσιν ἀνοίγει τὴν θύραν, διὰ τῶν ἀλλοτρίων τοὺς οἰκείους παιδεῦσαι θέλων. ἐπειδὴ γὰρ τῶν προφητῶν συνεχῶς ἀκούοντες λεγόντων περὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας οὐ σφόδρα προσεῖχον, ἐποίησε καὶ βαρβάρους ἐλθεῖν ἀπὸ γῆς μακρᾶς, τὸν παρ' αὐτοῖς βασιλέα ἐπιζητοῦντας, καὶ παρὰ Περσικῆς πρῶτον φωνῆς μανθάνουσιν, ἃ παρὰ τῶν προφητῶν μαθεῖν οὐκ ἠνέσχοντο· ἵνα ἂν μὲν εὐγνωμονῶσι, μεγίστην ἔχωσι τοῦ πείθεσθαι πρόφασιν· ἐὰν δὲ φιλονεικῶσι, πάσης ὦσιν ἀπεστερημένοι λοιπὸν ἀπολογίας. τί γὰρ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, μὴ δεξάμενοι τὸν Χριστὸν μετὰ τοσούτους προφήτας, ὅταν ἴδωσι μάγους ἀπὸ ὄψεως ἑνὸς ἀστέρος τοῦτον δεξαμένους, καὶ προσκυνήσαντας τὸν φανέντα; ὅπερ οὖν ἐπὶ τῶν Νινευιτῶν ἐποίησε, πέμψας τὸν Ἰωνᾶν· καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τῆς Χαναναίας, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν μάγων. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· «ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι, καὶ βασίλισσα νότου ἀναστήσεται καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην· ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τοῖς ἐλάττοσιν ἐπίστευσαν, οὗτοι δὲ οὐδὲ τοῖς μείζοσι.» καὶ τίνος ἕνεκεν διὰ τοιαύτης αὐτοὺς εἵλκυσεν ὄψεως φησίν; ἀλλὰ πῶς ἐχρῆν; προφήτας πέμψαι; ἀλλ' οὐκ ἂν οἱ μάγοι προφητῶν ἠνέσχοντο. ἀλλὰ

An voce

ἀλλὰ φωνὴν ἄνωθεν ἀφεῖναι; ἀλλ' οὐκ ἂν προσέσχον. ἀλλ' ἄγγελον ἀποστεῖλαι; ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἂν παρέδραμον. διὰ δὴ τοῦτο ταῦτα ἐκεῖνα ἀφεὶς ὁ θεὸς, διὰ τῶν συνήθων αὐτοὺς καλεῖ σφόδρα συγκαταβαίνων, καὶ δείκνυσιν ἀστέρα μέγαν καὶ ἐξηλλαγμένον· ὥστε καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τῆς ὄψεως αὐτοὺς ἐκπλῆξαι, καὶ τῷ τρόπῳ τῆς πορείας. τοῦτο καὶ ὁ παῦλος μιμούμενος ἀπὸ βωμοῦ τοῖς ἕλλησι διαλέγεται, καὶ ποιητῶν μαρτυρίας ἄγει εἰς μέσον, καὶ μετὰ περιτομῆς τοῖς ἰουδαίοις ἐδημηγόρει, καὶ ἀπὸ θυσιῶν πρὸς τοὺς ἐν νόμῳ ζῶντας τὴν ἀρχὴν ποιεῖται τῆς διδασκαλίας. ἐπειδὴ γὰρ ἑκάστῳ τὰ συνήθη φίλα, καὶ ὁ θεὸς καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ πεμφθέντες ἄνθρωποι πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν, οὕτω τὰ πράγματα μεταχειρίζουσι. μὴ τοίνυν ἀνάξιον εἶναι νομίσῃς αὐτοῦ, τὸ δι' ἀστέρος αὐτοὺς καλέσαι· ἐπεὶ οὕτω καὶ τὰ ἰουδαϊκὰ πάντα διαβαλεῖς, καὶ τὰς θυσίας, καὶ τοὺς καθαρμοὺς, καὶ τὰς νεομηνίας, καὶ τὴν κιβωτὸν, [καὶ τὸν ναὸν δὲ αὐτόν.] καὶ γὰρ ἐξ ἑλληνικῆς ταῦτα παχύτητος ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ἀλλ' ὅμως ὁ θεὸς διὰ τὴν τῶν πλανηθέντων σωτηρίαν ἠνέσχετο διὰ τούτων θεραπευθῆναι, δι' ὧν οἱ ἔξωθεν δαίμονας ἐθεράπευον, μικρὸν παραλλάξας αὐτά· ἵνα αὐτοὺς κατὰ μικρὸν τῆς συνηθείας ἀποσπάσας ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν ἀγάγῃ φιλοσοφίαν. ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν μάγων ἐποίησε, δι' ὄψεως ἄστρου καλέσαι αὐτοὺς ἀνασχόμενος· ἵνα λοιπὸν ὑψηλοτέρους ἐργάσηται. ἐπεὶ οὖν ἤγαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτνην ἔστησεν, οὐκ ἔτι δι' ἄστρου, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου λοιπὸν αὐτοῖς διαλέγεται· οὕτω κατὰ μικρὸν βελτίους ἐγένοντο. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀσκαλωνιτῶν καὶ γαζαίων ἐποίησε. καὶ γὰρ αἱ πέντε πόλεις ἐκεῖναι, ἐπειδὴ τῆς κιβωτοῦ παραγενομένης ἐπλήγησαν καιρίαν πληγὴν, καὶ ἀπαλλαγὴν οὐδὲ μίαν εὕρισκον τῶν ἐπικειμένων κακῶν, τοὺς μάντεις καλέσαντες, καὶ ἐκκλησίαν συναγαγόντες, ἐζήτουν λύσιν εὑρεῖν τῆς θεηλάτου πληγῆς ἐκείνης· εἶτα τῶν μάντεων εἰπόντων, ὅτι δαμάλεις ἀδαμάστους καὶ πρωτοτοκούσας ὑποζεῦξαι τῇ κιβωτῷ χρὴ, καὶ μηδενὸς χειραγωγοῦντος ἀφεῖναι βαδίζειν. οὕτω γὰρ ἔσται κατάδηλον, εἴτε θεήλατος ἦν ἡ πληγὴ, εἴτε ἐκ περιφορᾶς τινὸς ἡ νόσος. ἂν μὲν γὰρ, φησὶ, τὸν ζυγὸν ὑπὸ τῆς ἀπειρίας συντρίψωσιν, ἢ πρὸς τὰς δαμάλεις μυκωμένας ἐπιστραφῶσι, συντυχία τὸ γεγενημένον ἐστίν· ἂν δὲ ὀρθὰ βαδίσωσι, καὶ οὔτε πρὸς τὸν μυκηθμὸν τῶν παίδων πάσχωσί τι, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀγνοίας τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν πλανηθῶσιν, εὔδηλον ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ χείρ ἐστιν ἡ ἁψαμένη τῶν πόλεων τούτων. ἐπεὶ οὖν ταῦτα τῶν μάντεων εἰπόντων, ἐπείσθησαν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες ἐκείνας, καὶ ἐποίησαν ὡς ἐκελεύσθησαν, καὶ ὁ θεὸς τῇ τῶν μάντεων ἠκολούθησε γνώμῃ, συγκαταβαίνων πάλιν, καὶ οὐκ ἐνόμισεν ἀνάξιον εἶναι αὐτοῦ τῶν μάντεων τὴν πρόρρησιν εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν, καὶ ποιῆσαι πιστοὺς εἶναι δοκεῖν ἐν οἷς τότε εἰρήκασι. καὶ γὰρ

An voce aliquâ deſuper inſonare? Nec hanc quidem curaſſent. An angelũ mittere? verùm hunc quoq; forſitan preteriiſſent. Propterea igitur omnia huiuſmodi derelinquens Deus, per ea illos vocat, quæ familiaria eis cõſuetudo faciebat, mira quidẽ diſpenſatione pietatis ad hominum condeſcendens ſalutẽ. Ingens itaq; Magis & clarũ oſtendit aſtrũ, quódq; plurimũ ab his quæ ſpectamus ſyderibus diſcreparet, vt eis de magnitudine, & de pulchritudine ſyderis, nec non etiã de ipſa nouitate curſus admirationẽ moueret. A Hæc itaq; Paulus imitando, ab ara occaſione ſumpta, cum gentib. diſſerit, ex domeſticis in mediũ proferens teſtimonia poëtis: Iudæis aliquãdiu Chriſtũ abſque interdicto circumciſionis annunciat, & adhuc ſub lege viuẽtib. à ſacrificiis ſumit initia doctrinę. Quia n. vnuſquiſq; cõſuetudinis ſuæ amicitia ligatur, & Deus, & miſſi ab ipſo ad totius orbis ſalutẽ homines, de ipſo cuiuſque more gentis materias ſibi aſſumunt dicendi. Ne igitur opineris eo indignũ, quòd Magi per ſtellã vocantẽ. B Hoc n. modo omnes Iudæorum ceremonias, omnésq; ritus, & ſacrificia, atq; purificationes, & neomenias, & arcam, templumq; ipſum reprobabis. Siquidẽ hæc omnia originẽ à gentiũ ruditate traxerunt. Sed Deus ob deceptorum ſalutem, per ea ipſa ſe coli paſſus eſt, per quæ illi dæmones antè coluerant, aliquãdiu illa in melius inflectens, vt eos paulatim, & à conſuetudine ſua reduceret, & ad philoſophiã perduceret altiorẽ. Hunc igitur ipſum diſpenſationis ſuæ morẽ ſeruauit in Magis, quos per ſtellæ apparitionẽ vocauit, vt eos inde efficeret celſiores. C Poſtquã igitur adduxerat, & veluti manu ad præſepe ipſum ſtella præeunte deduxerat, eis non iam ꝑ ſtellam, ſed per angelũ loquitur, ita eos gradatim ad meliora ꝑducit. Hoc etiam Aſcalonitis, hoc legitur feciſſe Gazenſib. horumq; finitimis. Etenim iſtæ quinq; tunc vrbes poſtquam lethali plaga, arca ad ſe veniente, ꝑculſæ ſunt, nullãq; ex tantis malis liberationẽ poterant inuenire, vocatis vatibus, & populi multitudine congregatâ, quemadmodum illa Dei placari poſſet ira, quærebant. D Tunc eorũ reſpondere vates, vt iuuẽcas indomitas adhuc & primiparas ad plauſtrũ iungerent, quo arca veheretur, nulloq; eas regente, quò vellent ire permitterent: ſic appariturũ eſſe dicentes, vtrũ à Deo plaga illa veniſſet, an cõmuni quodam caſu, atque ægritudine deperiſſent. Si, inquiunt, iugum ſuperba ceruice contriuerint, atq; mugientes ad vitulos recurrerint, caſu id factũ eſſe manifeſtum eſt: ſi verò directo itinere contenderint, & neq; ad mugitum tentauerint redire vitulorum, neque in aliam regionem E ignotæ viæ errore detorſerint, liquidò patebit Dei manu has vrbes fuiſſe percuſſas. Quoniam igitur vatibus iſta dicentibus, illarũ tunc regionum populi crediderunt: eorúmq; impleuere præceptum, Deus quoq; condeſcenſione ſolita, vatum ſententiam comprobauit: nec maieſtate ſua putauit indignũ in effectum operis prophanorum dicta perducere, idque agere vt illi fideliter viderentur iſta ſuaſiſſe.

1. Reg. 5. per totum.

1. Reg. 6. a & ſep.

Digitized by Google

Ad maiorem ſiquidem Dei gloriam pertinebat, ſi virtus eius etiã inimicorum teſtimonio panderetur, & ſi ipſi quoq; gentilitatis magiſtri conſonã ferrent de veri Dei poteſtate ſententiam. Multaq; præterea horũ ſimilia Deum di-
1. Reg. 28 b. & ſeq. ſpenſare inuenimus. Nam in Pythoniſſa quoq; hunc tenuit diſpenſationis tenorem: quod vos iam ipſi iuxta prædictam regulam poteſtis abſoluere. Occaſione igitũ ſtellæ hæc à nobis dicta eſſe ſufficiat, de qua vos dicere iam plura pote-
Prou. 9. b. ritis. *Da enim*, inquit, *ſapienti occaſionem, & ſapientior erit.* Tempus verò eſt, vt ad principium eorum quæ ſunt lecta redeamus. *Cùm autem natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudaeæ, in diebus Herodis regis.* Et magi quidem ſtellam prælucentẽ ſecuti ſunt: Iudęi autem nec prophetis quidem inſonantib. crediderunt. Quanta verò ratione & locũ deſignat, & tempus: dicendo, in Beth-
Mat. 14. a lehem, & in dieb. Herodis regis? Qua verò de cauſa addidit dignitatem? Quam certè idcirco ſignauit, quoniã erat & alius Herodes qui interfecit Ioannem: ſed ille tetrarchæ honorem habuit, hic regis. Et locum ponit & tempus, vt nobis in memoriam reuocet antiquas ꝓphe-
Mich. 5. a. tias: quarum vnam Michęas aliquando prædixit: Et tu, inquit, Bethlehem terra Iuda, nequaquã minima es in principib. Iuda. Alteram verò patriarcha Iacob, qui nobis olim tempus ipſum diligenter expreſſit, & aduentus Chriſti
Gen. 49. b. ſignum euidens poſuit dicendo: Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repoſita ſunt: & ipſe erit expectatio gentium. Sed & illud quoq; inquiſitione dignũ puto: vnde ad hunc illi potuerunt intellectum venire, & quis eos in hoc ſuſcitaſſe credatur. Non n. mihi ſolius hoc eſſe ſtellæ videtur, verumetiam Dei, per quem illorum ad
2. Par. 36. d. & 1. Eſdra. 1. b. & 3. Eſdr. 2. a & ſeq. Act. 9. hoc anima commota eſt. Qui tale etiã aliquid in Cyro legitur rege feciſſe, præparans eum vt Iudęorum populum à iugo captiuitatis abſolueret: non tamẽ ſic iſtud operatus eſt, vt liberi arbitrij iura perfringeret. Siquidẽ etiam cùm Paulũ vocauit è cœlo, non ſuam tantummodo gratiam, ſed etiam illius fecit obedientiam relucere. Et cur, inquies, non hoc magis omnib. reuelauit? Quia ſcilicet non omnes fuerant credituri. Erant quippe iſti cunctis qui in illa
Iona. 1. & 3. verſabantur arte, ad fidem paratiores. Nam & cùm plurimæ aliæ gentes perirent, ad ſolos ta-
Luc. 23. f. men Niniuitas propheta direct' eſt: & duo latrones iuxta dominũ pepẽderũt, ſed vnus tantũ electus eſt in ſalutem. Conſidera igitur horũ & admirarẽ virtutem, non modò quia tam longi itineris ſubiêre laborẽ, ſed etiã quia tam ſimpliciter ac liberè egêre cum rege. Etenim ne ſubdolè miſſi ab aliquo putarentur, & ducem ſui itineris produnt, & longinquitatem regionis fatentur, & fiduciam mentis oſtendunt. *Venimus*, inquit, *adorare eum.* Et neque tumultum populi atque clamorem, neque poteſtatem reformidant tyranni: vnde mihi videntur iſti etian. in regione propria facti eſſe poſtea ciuiũ ſuorũ magiſtri.

καὶ γὰρ μεῖζον τὸ κατορθούμενον ἦν τῷ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐναντίους μαρτυρῆσαι τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ ψῆφον τοὺς αὐτῶν διδασκάλους ἐξενεγκεῖν. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἴδοι τις ἂν οἰκονομοῦντα τὸν θεόν. καὶ γὰρ καὶ [τὸ] ἐπὶ τῆς ἐγγαστριμύθου τούτῳ προσέοικε τῆς οἰκονομίας τῷ τρόπῳ, ὃ καὶ ὑμεῖς λοιπὸν, ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἐπιλῦσαι δυνήσεσθε. τοῦ μὲν οὖν ἀστέρος ἕνεκεν παρὰ μὲν ἡμῶν ταῦτα εἴρηται· παρὰ δὲ ὑμῶν, καὶ
A πλείονα λεχθῆναι δύναιτ' ἄν. δίδου γάρ φησι "σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται. δεῖ δὲ λοι- "πὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀναγνωσθέντων ἐλθεῖν. τίς δὲ ἡ ἀρχή; τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ "τῆς ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ "μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα." Μάγοι μὲν ἀστέρι ἄρχοντι ἠκολούθησαν, οὗτοι δὲ οὐδὲ προφητῶν ἐνηχούντων ἐπίστευσαν. τίνος δὲ ἕνεκεν ἡμῖν καὶ τὸν χρόνον λέγει καὶ τὸν τόπον, ἐν βηθλεὲμ εἰπὼν καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασι-
B λέως; τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ τὸ ἀξίωμα προστίθησι, τὸ ἀξίωμα μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἕτερος ἦν ἡρώδης, ὁ τὸν ἰωάννην ἀνελών· ἀλλ' ἐκεῖνος τετράρχης ἦν, οὗτος δὲ βασιλεύς. τὸν τόπον δὲ καὶ τὸν χρόνον τίθησι, προφητείας ἡμᾶς ἀναμιμνήσκων παλαιάς· ὧν τὴν μὲν [ἱερεμίας, τὴν δὲ] ὁ μιχαίας προεφήτευσε λέγων· καὶ "σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς "ἡγεμόσιν ἰούδα· τὴν δὲ ὁ πατριάρχης ἰακὼβ, ἀ- "κριβῶς ἡμῖν χαρακτηρίζων τὸν χρόνον, καὶ μέγα τὸ παράσημον τῆς αὐτοῦ παρουσίας τίθησιν. οὐκ "
C ἐκλείψει γάρ φησιν ἄρχων ἐξ ἰούδα, οὐδὲ ἡ- "γούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, [ἕως ἂν ἔλθῃ "ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.] ἄ- "ξιον δὲ κἀκεῖνο ζητῆσαι, πόθεν εἰς τοιαύτην ἦλθον ἔννοιαν, καὶ τίς αὐτοὺς εἰς τοῦτο διήγειρεν; οὐ γὰρ δὴ τοῦ ἀστέρος ἐμοὶ δοκεῖ τὸ ἔργον εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ θεοῦ τοῦ τὴν ψυχὴν αὐτῶν κινήσαντος. ὅπερ καὶ ἐπὶ κύρου πεποίηκε, παρασκευάζων αὐτὸν ἀφεῖναι τοὺς ἰουδαίους. οὐχ' οὕτως μέντοι τοῦτο εἰργάσατο, ὥστε τὸ αὐτεξού-
D σιον λυμήνασθαι· ἐπεὶ καὶ παῦλον καλέσας ἄνωθεν διὰ φωνῆς, καὶ τὴν αὐτοῦ χάριν καὶ τὴν ἐκείνου ὑπακοὴν δήλην ἐποίησε. Καὶ τίνος ἕνεκεν μὴ πᾶσι τοῖς μάγοις τοῦτο φησὶν ἀπεκάλυψεν; ὅτι οὐδὲ πάντες πιστεύειν ἔμελλον, ἀλλ' οὗτοι τῶν ἄλλων ἦσαν ἐπιτηδειότεροι, ἐπεὶ καὶ μυρία ἔθνη ἀπώλοντο, καὶ νινευίταις ὁ προφήτης ἐπέμπετο μόνοις· καὶ δύο ἦσαν λῃσταὶ ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ εἷς διεσώθη μόνος. ὅρα γοῦν τούτων τὴν ἀρετήν· οὐκ ἀφ' ὧν ἦλθον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν
E παρρησιάζονται. καὶ γὰρ ἵνα μὴ δόξωσιν ὑποβολιμαῖοί τινες εἶναι, λέγουσι τὸν ὁδηγήσαντα, καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, καὶ τὴν παρρησίαν [ἐλθόντες] ἐνδείκνυνται. ἤλθομεν γάρ φη- "σι προσκυνῆσαι αὐτῷ, καὶ οὔτε τοῦ δήμου "τὸν θυμὸν, οὔτε τοῦ βασιλέως τὴν τυραννίδα ἐδεδοίκεισαν. ὅθεν ἐμοί γε δοκοῦσιν οὗτοι καὶ οἴκοι διδάσκαλοι γενέσθαι τῶν ἐγχωρίων.

εἰ γὰρ

εἰ γὰρ ἐνταῦθα μὴ παραιτησάμενοι τοῦτο εἰπεῖν, πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν αὐτῶν ἐπαῤῥησιάσαντο, ἅτε καὶ τὸν χρησμὸν τὸν παρὰ τοῦ ἀγγέλου λαβόντες, καὶ τὴν παρὰ τοῦ προφήτου μαρτυρίαν. ἀκούσας δὲ [ὁ] Ἡρώδης φησὶν, ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ᾽ αὐτοῦ. ὁ μὲν Ἡρώδης εἰκότως ἅτε βασιλεὺς ὢν, καὶ δεδοικὼς ὑπέρ τε αὑτοῦ καὶ τῶν παίδων· τὰ δὲ Ἱεροσόλυμα τίνος ἕνεκεν; καί τοι [γε] σωτῆρα καὶ εὐεργέτην καὶ ἐλευθερωτὴν ἄνωθεν αὐτὸν οἱ προφῆται προὔλεγον. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐταράχθησαν; A ἀπὸ τῆς αὐτῆς γνώμης, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἔμπροσθεν [καὶ] τὸν θεὸν εὐεργετοῦντα ἀπεστρέφοντο, καὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐμέμνηντο κρεῶν, τοσαύτης ἀπολαύοντες ἐλευθερίας. σὺ δέ μοι σκόπει τῶν προφητῶν τὴν ἀκρίβειαν. καὶ γὰρ [καὶ] αὐτὸ τοῦτο προανεφώνησεν ὁ προφήτης „ ἄνωθεν λέγων· θελήσουσιν εἰ ἐγενήθησαν πυρί„καυστοι· ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, καὶ υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν. ἀλλ᾽ ὅμως ταραχθέντες, οὐ ζητοῦσι τὸ συμβὰν ἰδεῖν, οὐδὲ τοῖς μάγοις ἀκολουθοῦσι καὶ B περιεργάζονται. οὕτως ὁμοῦ καὶ φιλόνεικοι καὶ ῥάθυμοι μάλιστα πάντων ἦσαν. δέον γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὅτι παρ᾽ αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς ἐτέχθη, καὶ τὴν Περσῶν εἵλκυσε χώραν, καὶ μέλλουσιν ἕξειν ἅπαντας ὑποχειρίους, ἅτε τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ βέλτιον προελθόντων, καὶ ἀπὸ προοιμίου λαμπρᾶς τῆς ἀρχῆς οὕτω γενομένης, οὐδὲ ταύτῃ γίνονται ἀμείνους· καί τοι ἄρτι τῆς αἰχμαλωσίας ἦσαν τῆς ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες, καὶ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐννοεῖν, εἰ καὶ μη- C δὲν τῶν ἀποῤῥήτων καὶ ὑψηλῶν ᾔδεισαν, [ἀλλ᾽] ἀπὸ τῶν παρόντων [γοῦν] ἐψηφίσαντο μόνον, ὅτι εἰ τεχθέντα οὕτω τρέμουσιν ἡμῶν τὸν βασιλέα, πολλῷ μᾶλλον αὐξηθέντα φοβηθήσονται καὶ ὑπακούσουσι, καὶ τῶν βαρβάρων ἔσται λαμπρότερα τὰ ἡμέτερα. ἀλλ᾽ οὐδὲν τούτων αὐτοὺς διανίστησι. τοσαύτη ἦν αὐτῶν ἡ νωθεία, μετ᾽ αὐτῆς δὲ καὶ ἡ βασκανία. ἅπερ ἀμφότερα δεῖ μετ᾽ ἀκριβείας ἐξορίζειν τῆς ἡμετέρας διανοίας, καὶ πυρὸς εἶναι σφοδρότερον τὸν μέλλοντα ἐπὶ τῆς τοι- D αύτης παρατάξεως ἵστασθαι. διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλε„γε· πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ [τί] „ ἤθελον, εἰ ἤδη ἀνήφθη; καὶ τὸ πνεῦμα ἐν πυρὶ διὰ τοῦτο φαίνεται. ἀλλ᾽ ἡμεῖς τέφρας ψυχρότεροι γεγόναμεν, καὶ τῶν τεθνηκότων νεκρότεροι. καὶ ταῦτα Παῦλον ὁρῶντες ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν [ἱπτάμενον, καὶ τὸν οὐρανὸν] τοῦ οὐρανοῦ, καὶ φλογὸς ἁπάσης σφοδρότερον ἅπαντα νικῶντα καὶ ὑπερβαίνοντα τὰ κάτω, τὰ ἄνω, τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, τὰ ὄντα, τὰ οὐκ ὄντα. εἰ δὲ μεῖζόν σου E ἐκεῖνο τὸ ὑπόδειγμα. μάλιστα μὲν οὖν καὶ οὗτος νωθείας ὁ λόγος. τί γάρ σου πλέον εἶχεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἀδύνατον [τὸν] πρὸς ἐκεῖνον σοὶ φῂς εἶναι ζῆλον; πλὴν [ἀλλ᾽] ἵνα μὴ φιλονεικῶμεν, τὸν Παῦλον ἀφέντες, τοὺς πρώτους πιστεύσαντας ἐννοήσωμεν.

Qui n. hic nequaquam iſta dicere timuerunt, multò hæc ipſa liberius patriæ ſuæ hominibus prædicarunt: quippe præter ſtellæ indicium, habebant & angeli reſponſum, & prophetæ teſtimonium. *Audiens*, inquit, *Herodes rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo.* Herodes quippe conſequenter, vtpote rex, & ſibi pariter & liberis formidans, Hieroſolyma verò, quam tandem habuit cauſam timoris, cùm certè illum audierit eſſe, quem ſaluatorem eius, atq; beneficium, & A & liberatorẽ prophetæ porrò antè prædixerant? Quanam igitur ratione Iudæi turbati ſunt? De ipſa nimirũ prauitate ſententię, qua prius auerſabantur dominum beneficia conferentem: & tam glorioſæ, quam conſecuti fuerant ab eo libertati, præferebant miſerabilem illam, quam in Aegypto ſuſtinuerant, ſeruitutem. Tu verò diligentiã conſidera prophetalem. Nam hoc quoq; ipſum olim propheta prædixerat: Et cupient ſi nati ſint, eſſe igne combuſti: Quoniam puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Quanquã enim turbati, nequaquam tamen ſtudent videre B quod factum eſt, neque ad adorandum euntes Magos ſequuntur: neq; in tanta re, támq; mirabili aliquid curioſitatis oſtendunt: ita erant contentioſi pariter ac deſides pręcęteris omnib. Oportuerat namq; eos continuò ſentire, quantum ſibi eſſet additũ dignitatis, de tanti ſcilicet natiuitate regis, qui Perſarum ad ſe regionẽ ortu ſuo triumphante traxiſſet. & ſub quo omnes populos poſſent legibus ſubiugare, vtpote rebus in proſperiora ſurgentibus, & regno tam clarè ab ipſo regis ſui fulgente principio. Qui tamen nec ſic quidẽ in meliora mutantur, cum paulo antè C captiuitate fuiſſent Perſica liberati. Erat enim omnino conſequens eos animo voluere, vt ſi nihil de occultioribus altioribúſque didiciſſent, fœlicitatem tamen ſuam ex ipſa præſentium nouitate perdiſcerent, meritóq; dicerent: Si iam regem noſtrum Perſæ natum adeò cõtremiſcunt, quanto eum magis poterunt timere firmatum, ciúſque imperiis obedire? Erunt ergo profectò noſtra omnium regnis gentiũ clariora. ſed nihil prorſus huiuſmodi deſides animos ſuſcitauit. Tantus ſiquidem illos torpor obſederat, eíque D coniuncta par inuidia: quod vtrunque vicium procul à nobis debemus arcere. Oportet enim eum qui aduerſus iſta depugnat, ipſo igne potiorem in ſe feruorem mentis accendere. Vnde *Luca. 12.f* etiam dominus ait: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt accendatur?* Propterea & Sanctus ſpiritus in ſpecie ignis apparuit. Verùm nos cinere frigidiores, & mortuis inſenſibiliores facti ſumus: & quidem cùm ipſum Paulum beatum ſuper cœlum, adeóque cœlum *Act. 4.* cœli volitare videamus, ipſóque igni ardentius tranſcendentem cuncta, & cuncta ſuperan- E tem, inferna ſcilicet ac ſuperna, & tam præſentia quàm futura, tam ea quæ ſunt quàm ea quæ non ſunt. Quòd ſi ſupra te eſt illud exemplum, quanquam iam hic ſermo torporis eſt (quid enim te amplius habuit Paulus, quia tibi illum impoſſibile credis imitari?) tamen ne aliquid contentioſius afferre videamur, prætereuntes Paulum, eos ſaltem qui primi in Chriſtum crediderunt, conſideremus.

Qui

Qui certè & pecunias, & poſſeſſiones pariter & curas, atq; occupationes vitæ huius reliquerunt, ſeq; totos tradiderunt Deo, cunctis prorſus diebus, ac noctibus ipſius adhærendo ſermoni. Hęc eſt enim ſpiritalis natura flammæ, vt nullam ſecum carnalium voluptatum ardere patiatur, ſed in alium nos amorem ſemper traducat. Etidcirco talium rerum cupidus, etiam ſi cuncta quę poſſidet cogatur impendere, ſi deridere gloriam, ſi exhorrere delicias, ſi ipſam poſtremò exponere vitam, cum ingenti omnia facilitate perficiet. Etenim pręcipuus quidem illius ignis ardor cùm alicuius mentem fuerit ingreſſus, totum inde torporem ignauiamque depellit: & eum, cujus ſemel pectus inuaſerit, omni prorſus alite præſtat eſſe leuiorem. Iamq; iſte talis ea quæ videntur cuncta deſpiciens, in compunctione continua perſeuerat, largo aſſiduè fluens fonte lachrymarum, multamq; hinc capiens voluptatem. Nihil quippe ita conglutinat atque vnit Deo, vt illæ lachrymæ quas & peccati dolor & amor virtutũ effundit. Qui enim talis vitæ conſeruat tenorem, etiamſi in medio vrbis videatur habitare, quaſi in eremi tamen vaſtitate requieſcit, & inter ſolitudines montium, & ſecreta conuallium. Nullo enim tumultu rerum ſtrepitúque concutitur: nihil de præſentium auocatione conſpiciens, neque vllam ſatietatem de huiuſmodi luctu lachrymiſque percipiens, ſiue propria peccata, ſiue etiam lamentetur aliena. Et idcircò Chriſtus hos præ cæteris pronunciauit beatos, *Beati*, inquiens, *qui lugent*. Et quemadmodum (inquies) Paulus ait: *Gaudete in domino ſemper?* Dixit hoc quidem ille, confiteor: ſed eam proculdubio quę ex his naſcitur lachrymis ſignificans voluptatem. Sicut enim mundi gaudium triſticię conſortio copulatur, ita etiam ſecundum dominum lachrymæ iugem pariunt certamque læticiam. Sic etiam illa in euangelio meretrix, virgines quoque ipſas honeſtate ſuperauit, & incredibilis in Chriſtum amoris igne ſuccenſa, & à maximis ſordibus peccatorum largiſſimo lachrymarũ fonte purga . Quia enim perfectè incaluerat pœnitendo, bacchari (vt ita dixerim) cœpit, deſiderio exagitata Chriſti. Siquidem continuò & crines reſoluit, & ſanctos pedes vberius diluens lachrymis, ac propriis extergens capillis, precioſo rigauit vnguento. Et hæc quidem extrinſecus cuncta faciebat: ea verò quæ in ſecreto mentis agitabat, multo his erant ignitiora, multóque maiora, quæ tantummodo Deus ipſe cernebat. Et idcirco omnis hoc audiens congaudet illi, ac de eius virtute lætatur, ab omniq; illam crimine decernit alienam. Si igitur nos maligni hãc de illius ferimus conuerſione ſententiam, intellige quanta iam benigni Dei liberalitate potiatur, quantorumque etiam ante illum diem remunerationis ex ipſa pœnitentia fructum ſibi congregarit bonorum. Sicut enim poſt vehementes imbres mundus aër ac purus efficitur: ita etiam lachrymarum pluuias ſerenitas mentis ſequitur atq; tranquillitas, omniſq; illa de peccatorum tenebris offuſa caligo diſſoluitur. Et ſicut ex aqua & ſpiritu, ſic rurſus ex lachrymis & confeſſione purgamur, modò ne ad oſtentationẽ iſtud & laudẽ faciam*.

Mat. 5.a.
2. Cor. 13.d
Philip. 3. & 4.a.

Luc. 7.f.

οἱ καὶ χρήματα, [καὶ κτήματα] καὶ φροντίδα, καὶ διατριβὴν ἅπασαν βιωτικὴν ἐξέβαλον, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ θεῷ, καθ' ἑκάστην νύκτα καὶ ἡμέραν τῇ τοῦ λόγου διδασκαλίᾳ προσεδρεύοντες. τοιοῦτον γὰρ τὸ πῦρ τὸ πνευματικὸν, οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ἀφίησιν ἔχειν τῶν ἐνταῦθα, ἀλλ' εἰς ἕτερον ἡμᾶς μεθίστησιν ἔρωτα. διὰ τοῦτο ὁ τοιούτων ἐρῶν πραγμάτων κἂν τὰ ὄντα προέσθαι δέῃ, A κἂν τρυφῆς, κἂν δόξης καταγελάσαι, κἂν αὐτὴν ἐκδοῦναι τὴν ψυχὴν, μετὰ πάσης εὐκολίας πάντα ταῦτα ποιεῖ. ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς ἐκείνου θερμότης εἰς τὴν ψυχὴν εἰσιοῦσα, πᾶσαν ἐκβάλλει νωθείαν, καὶ πτεροῦ ποιεῖ κουφότερον τὸν ἁλόντα, καὶ πάντων τῶν ὁρωμένων ὑπερορᾶν. λοιπὸν ὁ τοιοῦτος ἐν κατανύξει μένει διηνεκεῖ, πηγὰς συνεχεῖς ἀφιεὶς δακρύων, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν καρπούμενος τὴν ἡδονήν. οὐδὲν γὰρ οὕτως συγκολ- B λᾷ καὶ ἑνοῖ τῷ θεῷ, ὡς τὰ τοιαῦτα δάκρυα. ὁ τοιοῦτος κἂν ἐν μέσαις πόλεσιν ᾖ κατοικῶν, [ὡς] ἐν ἐρημίᾳ διατρίβει καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, οὐδ' ἕνα τῶν παρόντων ὁρῶν, οὐδὲ κόρον τῶν τοιούτων λαμβάνων θρήνων, ἄν τε ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἄν τε ὑπὲρ τῶν ἑτέροις πεπλημμελημένων δακρύῃ. διὰ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων τούτους ἐμακάριζεν ὁ θεὸς, "μακάριοι οἱ πενθοῦντες λέγων. καὶ πῶς ὁ Παῦλός φησι, χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε; τὴν C ἐκ τῶν δακρύων τούτων λέγων ἡδονήν. ὥσπερ γὰρ ἡ διὰ κόσμον χαρὰ, λύπην ἔχει συγκεκληρωμένην· οὕτω τὰ κατὰ θεὸν δάκρυα χαρὰν βλαστάνει διηνεκῆ καὶ ἀμάραντον. οὕτω καὶ ἡ πόρνη παρθένων ἐγένετο σεμνοτέρα, τούτῳ κατασχεθεῖσα τῷ πυρί. ἐπειδὴ γὰρ διεθερμάνθη τῇ μετανοίᾳ, ἐξεβακχεύθη λοιπὸν τῷ περὶ τὸν Χριστὸν πόθῳ, τὰς τρίχας λύουσα, καὶ τοὺς ἁγίους [αὐτοῦ] βρέχουσα πόδας τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς ἰδίαις αὐτοὺς ἀπομάττου- D σα κόμαις [καὶ] τὸ μύρον κενοῦσα. καὶ ταῦτα μὲν ἅπαντα ἔξωθεν ἐγίνετο· τὰ δὲ ἐν [τῇ] διανοίᾳ τελούμενα, πολλῷ τούτων θερμότερα ἦν, ἃ [καὶ] μόνος αὐτὸς ἔβλεπεν ὁ θεός. Διὰ δὴ τοῦτο ἕκαστος [ἡμῶν] ἀκούων, συγχαίρει τε αὐτῇ καὶ εὐφραίνεται τοῖς ἐκείνης κατορθώμασι καὶ πάντων ἀπαλλάττει τῶν ἐγκλημάτων αὐτήν. εἰ δὲ ἡμεῖς οἱ πονηροὶ ταύτην φέρομεν τὴν ψῆφον, ἐννόησον, τίνος ἀπήλαυσε παρὰ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ καὶ πόσα καὶ πρὸ τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν ἀπὸ τῆς μετανοίας ἐκαρπώσατο [τὰ] ἀγα- E θά; καθάπερ γὰρ ὑετοῦ καταρραγέντος σφοδροῦ αἰθρία γίνεται καθαρά· οὕτω [καὶ] δακρύων καταφερομένων γαλήνη γίνεται καὶ εὐδία, καὶ τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφανίζεται σκότος. καὶ ὥσπερ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὕτως ἀπὸ δακρύων καὶ ἐξομολογήσεως καθαιρόμεθα πάλιν, ἂν μὴ πρὸς ἐπίδειξιν τοῦτο ποιῶμεν καὶ πρὸς φιλοτιμίαν.

Illa Τὴν

Digitized by Google

τὴν γὰρ οὕτω δακρύουσαν, τῆς καλλωπιζομένης καὶ ὑπογραφαῖς καὶ ἐπιτρίμμασι μᾶλλον κατηγορεῖσθαι φαίην ἂν εἶναι δίκαιον. ἐγὼ γὰρ ἐκεῖνα ζητῶ τὰ δάκρυα τὰ μὴ πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλὰ πρὸς κατάνυξιν γινόμενα· τὰ λάθρα καὶ ἐν τοῖς ταμιείοις καὶ μηδενὸς ὁρῶντος, ἀλλ' ἠρέμα καὶ ἀψοφητὶ στάζοντα· τὰ ἀπὸ βάθους διανοίας· τὰ ἐν τῷ θλίβεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι· τὰ διὰ τὸν θεὸν μόνον γινόμενα, οἷα καὶ τῆς ἄννης ἦν. τὰ γὰρ χείλη αὐτῆς φησὶν ἐκινοῦντο, καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς οὐκ ἠκούετο. ἀλλὰ τὰ δάκρυα μόνα σάλπιγγος λαμπροτέραν ἠφίει φωνήν. διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὴν μήτραν ἠνέῳξεν ὁ θεός, καὶ τὴν σκληρὰν πέτραν ἀπαλὴν ἄρουραν εἰργάσατο. ἂν οὕτως καὶ αὐτὸς δακρύῃς, μιμητὴς τοῦ δεσπότου γέγονας. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐδάκρυσε, [καὶ] ἐπὶ λαζάρου, καὶ ἐπὶ τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τοῦ ἰούδα διεταράχθη. καὶ τοῦτο μὲν πολλάκις ἔστιν ἰδεῖν αὐτὸν ποιοῦντα, γελῶντα δὲ οὐδαμοῦ· ἀλλ' οὐδὲ μειδιῶντα ἠρέμα. οὐκοῦν τῶν εὐαγγελιστῶν οὐδεὶς [τοῦτο] εἴρηκε. διὰ τοῦτο καὶ παῦλος ὅτι μὲν ἐδάκρυσεν καὶ τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν τοῦτο ἐποίει, καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ καὶ ἕτεροι περὶ αὐτοῦ τοῦτο λέγουσιν· ὅτι δὲ ἐγέλασεν, οὐδαμοῦ οὔτε αὐτὸς εἴρηκεν, οὐδὲ ἄλλος οὐδὲ εἷς τῶν ἁγίων, οὔτε περὶ αὐτοῦ, οὔτε περὶ ἑτέρου τινὸς τοιούτου· ἀλλ' [ἢ] περὶ σάρρας μόνης τοῦτο εἴρηκεν, ἡνίκα ἐπετιμήθη· καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ νῶε, ὅτι ἀντ' ἐλευθέρου δοῦλος γέγονε. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ τὸν γέλωτα ἐκκόπτων, ἀλλὰ τὴν διάλυσιν ἀναιρῶν. τίνος γὰρ ἕνεκεν εἰπέ μοι θρύπτῃ καὶ διαρρέεις τοσαύταις εὐθύναις ἔνοχος ὢν ἔτι, καὶ φοβερῷ μέλλων παρίστασθαι δικαστηρίῳ, καὶ πάντων παρέχειν λόγον μετὰ ἀκριβείας τῶν ἐνταῦθα γεγενημένων; καὶ γὰρ ὧν ἑκόντες καὶ [ὧν] ἄκοντες ἡμάρτομεν, δώσομεν λόγον. ὃς γὰρ [ἂν] » ἀρνήσηταί με [φησὶν] ἔμπροσθεν τῶν ἀν» θρώπων, κἀγὼ ἀρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν » τοῦ πατρός μου [τοῦ ἐν οὐρανοῖς.] καί τοι γε ἀκούσιος ἡ τοιαύτη ἄρνησις, ἀλλ' ὅμως οὐ διαφεύγει τὴν κόλασιν, ἀλλὰ καὶ ταύτης δίδομεν εὐθύνας, καὶ ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν. » οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα φησιν, ἀλλ' οὐκ » ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· καὶ ὧν κατὰ ἄγνοιαν, » καὶ [ὧν] κατὰ γνῶσιν. μαρτυρῶ γὰρ αὐ» τοῖς φησὶν ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν· ἀλλ' οὐ » κατ' ἐπίγνωσιν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς. καὶ κορινθίοις δὲ » ἐπιστέλλων ἔλεγε· φοβοῦμαι μή πως ὡς » ὁ ὄφις εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ » αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν » ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν. τοσούτων τοίνυν μέλλων διδόναι εὐθύνας, κάθῃ γελῶν καὶ ἀστεῖα λέγων, καὶ τρυφῇ προσέχων; ἂν γὰρ μὴ ταῦτα ποιήσω φησίν, ἀλλὰ πενθήσω, τί τὸ ὄφελος; μέγιστον

Illa ſiquidem quæ huiuſmodi deflet intuitu, magis etiam culpa digna eſt, quam quę corporalis ſtudio pulchritudinis coloratur fucis, ſtibióque depingitur. Illas (inquam) ego requiro lachrymas, quæ non oſtentationi proficiunt, ſed compunctioni: quę funduntur occultè, quęque ex illo dolore profluunt, quæ intra conſcientiæ theſaurum, & pectoris arcana cęlantur, quæ per afflictas genas nullo hominum teſte voluuntur, quæ ſummo in ſilentio & quiete deſiliunt, quæ

A ex intimo cordis ebulliunt, quæ ex tribulatione & dolore naſcuntur, quęque ſolius dei oculis offeruntur. Quales certè illę erant Annæ aliquando lachrymæ, de qua dicitur: *Labia eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur.* At hæ lachrymæ, vel ſolę emittebant ad dominum vocem omni buccina clariorem: & idcirco ſterilitatem eius in fœcunditatem Deus mutauit, & quaſi è duro quodam ſaxo agrum fertilem reddidit. Si ergo tu quoque eiuſmodi lachrymas fundas, etiam domini tui efficieris imitator. *Nam ipſe fleuit, & cùm Lazarum ſuſcitauit, &* 1. Reg. 2. b.

B *cùm ad expugnandã reſpiceret ciuitatem.* Sed etiam de Iudæ proditione ſimul ac perditione turbatus eſt. Itaq; flentem quidem illum frequenter inuenias, nunquam verò ridentem, ſed nec leuiter ſaltẽ ſubridendo gaudentem. Nullus certè hoc Euangeliſta memorauit. Nam quòd & Paulus fleuerit quidem, & qui triennium noctibus id fecerit ac diebus, & alij de illo, & ipſe de ſeipſo teſtatur. Quod verò riſerit, neque ipſe vſquam, neque de eo quiſpiam alius oſtendit. Sed nec vllus ſanctorum, vel de ſeipſo vel de alio quopiam, tale quid aliquando ſignificaſſe narratur. Ioan. 11. e. f. Luc. 19. f. Acto. 20. f.

C De ſola ſanè Sara legimus hoc dictum, ſed illico Dei voce correpta eſt. Et de filio Noë, ſed propter illum riſum ſeruus factus eſt ex libero. Et hæc dico non vt riſum prorſus abſcindam, ſed vt diſſolutionem penitus extinguam. Cuius etenim rei gratia in cachinnum ſolueris, & defluis, qui tantorum tibi ſponte factus es cauſa mœrorum? ante tribunal Chriſti illud ſtaturus terribile, & ſumma cum examinatione rationem pro cunctis actibus redditurus, cùm vtique non de his ſolùm iudicandi ſimus, quæ voluntate, atq; Gen. 17. c. & 18. Gen. 9. c d.

D propoſito, ſed etiam quæ coacti aliquando committimus. *Qui enim*, inquit, *negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo.* Et certè plerumque contingit vt extroqueatur alicui negatio Dei, ſed tamen non effugit iſta ſupplicium. Nam pro hac quoque pœnas luemus. Nec de his tantummodo puniendi ſumus, quæ ſcimus, verumetiam quę neſcimus. *Nihil*, inquit *Apoſtolus, mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Quin & pro ijs quæ per ignorantiam & ſcientiam admittimus. *Teſtimonium*, inquit, *illis perhibeo, quia æmulationem Dei habent, ſed non ſecun-* Mat. 10. d. Luc. 12. a. 1. Cor. 4. a. Rom. 10. a.

E *dum ſcientiam.* Veruntamen hoc eis ad purgationem omnino non ſufficit. Sed & Corinthiis ſcribens: *Timeo*, inquit, *ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Pro tantis igitur peccatis pœnas daturus, ſecurus tui ſedes, miſerabili riſu, lugendiſque facetiis te ſimul aliosque diſperdens, & de ſola deliciarum voluptate ſolicitus, bona æterna contemnis. 2. Cor. 11. a.

Si ergo

Digitized by Google

ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἐκεῖνος ὁ [καὶ] τέχνην τὸ πρᾶγμα ποιήσας, ἵνα τοὺς στρατιώτας ἑλκύσῃ τοῦ Χριστοῦ, καὶ μαλακώτερα αὐτῶν ποιήσῃ τῆς προθυμίας τὰ νεῦρα. διὰ τοῦτο καὶ θέατρα ᾠκοδόμησεν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ τοὺς γελωτοποιοὺς ἐκείνους ἀσκήσας διὰ τῆς ἐκείνων λύμης κατὰ τῆς πόλεως ἁπάσης τὸν τοιοῦτον ἐγείρει λοιμόν. ἃ φεύγειν ὁ Παῦλος ἐκέλευσε, τὴν μωρολογίαν, καὶ τὴν εὐτραπελίαν [φημί,] ταῦτα διώκειν ἀναπείθων, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον τούτων, ἡ τοῦ γέλωτός ἐστιν ὑπόθεσις. ὅταν [μὲν] γὰρ βλάσφημόν τι εἴπωσιν ἢ αἰσχρὸν οἱ μῖμοι τῶν γελοίων ἐκείνων, τότε πολλοὶ τῶν ἀνοητοτέρων γελῶσι καὶ τέρπονται ὑπὲρ ὧν [αὐτοὺς] λιθάζειν ἐχρῆν, ὑπὲρ τούτων κροτοῦντες, καὶ τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς διὰ τῆς ἡδονῆς ταύτης κατὰ τῆς ἑαυτῶν ἕλκοντες κεφαλῆς. οἱ γὰρ ἐπαινοῦντες τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας, οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ λέγειν ἀναπείθοντες. διὸ καὶ τῆς κολάσεως τῆς ἐπὶ τούτοις κειμένης, δικαιότεροι ἂν εἶεν ὑπεύθυνοι. εἰ γὰρ μηδεὶς ἦν ὁ τὰ τοιαῦτα θεώμενος, οὐδ᾽ ἂν ὁ ἀγωνιζόμενος ἦν. ὅταν δὲ ἴδωσιν ὑμᾶς καὶ ἐργαστήρια καὶ τέχνας καὶ τὴν ἐκ τούτων πρόσοδον, καὶ πάντα ἁπλῶς ὑπὲρ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς ἀφέντας, μείζονα δέχονται τὴν προθυμίαν, καὶ πλείονα περὶ ταῦτα ποιοῦνται σπουδήν. καὶ ταῦτα οὐκ ἐκείνους ἀπαλλάττων ἐγκλημάτων λέγω, ἀλλ᾽ ἵνα ὑμεῖς μάθητε, ὅτι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν τῆς τοιαύτης παρανομίας ὑμεῖς μάλιστά ἐστε οἱ παρέχοντες, οἱ τὴν ἡμέραν ἅπασαν εἰς ταῦτα ἀναλίσκοντες, καὶ τὰ σεμνὰ τοῦ γάμου πράγματα ἐκπομπεύοντες, καὶ τὸ μυστήριον τὸ μέγα παραδειγματίζοντες. οὐδὲ γὰρ οὕτως ἐκεῖνος ὁ ταῦτα ὑποκρινόμενός ἐστιν ὁ πλημμελῶν, ὡς πρὸ ἐκείνου σὺ, ὁ ταῦτα κελεύων ποιεῖν· μᾶλλον δὲ οὐ κελεύων μόνον, ἀλλὰ καὶ σπουδάζων καὶ εὐφραινόμενος, καὶ γελῶν, καὶ ἐπαινῶν τὰ γινόμενα, καὶ παντὶ τρόπῳ συγκροτῶν τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια τῶν δαιμόνων. ποίοις οὖν ὀφθαλμοῖς εἰπέ μοι λοιπὸν τὴν γυναῖκα ἐπὶ τῆς οἰκίας ὄψῃ, ἰδὼν αὐτὴν ὑβριζομένην ἐκεῖ; πῶς δὲ οὐκ ἐρυθριάσεις ἀναμιμνησκόμενος τῆς συνοίκου, ἡνίκα ἂν τὴν φύσιν αὐτὴν παραδειγματιζομένην ἴδῃς; μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ὑπόκρισίς ἐστι τὰ γινόμενα. ἡ γὰρ ὑπόκρισις αὕτη πολλοὺς εἰργάσατο μοιχούς· καὶ πολλὰς ἀνέτρεψεν οἰκίας. καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα στένω, ὅτι οὐδὲ δοκεῖ πονηρὸν εἶναι τὸ γινόμενον· ἀλλὰ καὶ κρότοι, καὶ κραυγὴ, καὶ γέλως πολὺς μοιχείας τολμωμένης τοσαύτης. τί λέγεις; ὑπόκρισις τὰ γινόμενα; δι᾽ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μυρίων ἂν εἶεν ἐκεῖνοι θανάτων ἄξιοι, ὅτι ἃ φεύγειν οἱ νόμοι κελεύουσιν ἅπαντες, ταῦτα μιμεῖσθαι ἐσπουδάκασιν ἐκεῖνοι. εἰ γὰρ αὐτὸ κακὸν, καὶ ἡ μίμησις τούτου κακόν. καὶ οὔπω λέγω, πόσους ἐργάζονται μοιχοὺς οἱ [τὰ] τοιαῦτα τῆς μοιχείας ὑποκρινόμενοι δράματα· πῶς ἰταμοὺς καὶ ἀναισχύντους κατασκευάζουσι τοὺς τῶν τοιούτων θεωρούς. οὐδὲν γὰρ πορνικώτερον καὶ ἰταμώτερον ὀφθαλμοῦ τὰ τοιαῦτα βλέπειν ἀνεχομένου. σὺ δὲ ἐν ἀγορᾷ μὲν οὐκ [ἂν] ἕλοιο γυναῖκα γυμνουμένην ἰδεῖν· μᾶλλον

Ille enim eſt ille, qui etiam in artem iocos ludóſque digeſſit, vt per hæc ad ſe traheret milites Chriſti virtutiſque eorum neruos faceret molliores. Propterea in vrbibus etiam theatra conſtruxit, & illos riſuum ac turpium voluptatum incenſores parauit, & per illorum luem in vniuerſam vrbem talem excitat peſtem. Quæ nos fugere beatus præcipit Paulus, ſuadens vt & ſtultitiam, & ſcurrilitatem à nobis longius repellamus: ex quibus riſus multo pernicioſior eſt, multoque deterior. *Ephe. 5. a*
A Quando enim mimi illi atque ridiculi, blaſphemum ac turpe quid dixerunt, tunc potiſſimùm quique ſtolidiores ſoluuntur in riſum: inde applaudentes magis, vnde etiam illos lapidibus exagitare debuerant, qui fornacem ignis horribilis ex huiuſmodi voluptate in ſuum ipſorum caput ſuccendunt. Qui enim laudant iſta dicentes, ipſe eis hæc exercere perſuadent, & idcirco ipſi potius propter hæc merentur ſubire, quod ob iſta ſancitum eſt, ſupplicium. Si enim nullus eſſet talium ſpectator ac fau-
B tor, nec eſſent quidem qui aut dicere illa, aut agere curarent. Quando verò vos cernunt & artes proprias, & ipſa exercendi quotidiani operis loca, & illum quem ex his paratis quæſtum, & prorſus omnia ſimul vaniſſimi illius ſpectaculi amore deſerefe: auidiori & illi ad hæc intentione rapiuntur, ſtudiumque his maius impendunt. Et hæc dico, non vt illos à crimine videar vindicare, ſed vt vos diſcatis initium & caput iniquitatis huius vos eſſe potiſſimùm, qui totam prorſus diem in tam ridicula, tamque etiam pernicioſa
C voluptate conſumitis, & honeſtum coniugij nomen, ac reuerendum in illud negocium publicatis. Non enim tam ille delinquit, qui illa ſimulat, quam tu præ illo, qui hoc fieri iubes. Nec ſolùm iubes, ſed etiam exultatione, riſu, plauſu adiuuas quæ geruntur, omnibusque prorſus modis hanc diabolicam confoues officinam. Quibus iam igitur oculis domi coniugem cernes, quam ibi in perſona alterius tantę vidiſti iniuriæ ſubiacere? Quomodo autem non rubore ſuffunderis, quoties vxoris recordaris, quando eundem ſexum tam fœdè ibi videris publicatum.
D Neque verò iſtud mihi opponas, quod iam, quicquid ibi ſit, ſimulatio & fictum argumentum ſit, non etiam veritas rerum. Etenim ſimulatio iſta plurimos adulteros fecit, & multas domos ſubuertit. Propterea̍que maximè gemo, quòd tam grande malum hoc, malum eſſe non creditur: ſed quod eſt multo deterrimum, & fauor, & clamor, & plauſus adhibetur & riſus cùm in communem perniciem adulterium tam turpe committitur. Quid ergo ais, ſimulatio eſt illa, non crimen? Et propterea mille illi mortibus digni
E ſunt: quoniam quæ fugere cunctæ prorſus imperant leges, ea iſti non verentur imitari. Si enim adulterium malum eſt, malum eſt ſine dubio eius imitatio. Et nondum dico quantos adulteros faciant, qui huiuſmodi adulteria hiſtrionicâ ſimulatione repræſentant, quemadmodum etiam impudentes horum ſpectatores efficiant. Nihil quippe obſcœnius illo oculo, nihilque laſciuius, qui ſpectare talia patienter poteſt: ne dicam libenter.

Digitized by Google

Deinde quale illud eſt, vt cùm in platea nudam fœminam nolis aſpicere, imó neque domi quidem, ſed etiam ſi id fortè contingat, in iniuriam tui factum putes: quum verò aſcendis theatrum, vt violes vtriuſque ſexus pudorem, obtutuſque proprios pariter inceſtes nihil tibi inhoneſtum credas accidere? Non enim iſtud dicas, meretrix eſt quæ nudata eſt: ſed quia natura ipſa eſt, idemque corpus & meretricis, & liberę. Si enim nihil in tali re eſſe opinaris obſcœnum, qua gratia cùm idipſum in platea videris, à cœpto reſilis inceſſu, & inuerecundiam ſeuerius exagitas: niſi fortè credis, eandem rem non ſimiliter eſſe turpem, cùm ſeparati ſimus, & quum congregati omnes vnà ſedeamus. Verùm iſtud riſus eſt prorſus, ac dedecus, & extremæ omnino verba dementiæ: potiusq; eſt luto atque cœno omnem ſuam turpare faciem, quàm tantæ ſpectaculo fœditatis. Non enim ita cœnum oculis noxium eſt, vt impudicus ille vultus, & nudatæ meretricis aſpectus. Audi igitur quid iam à principio generi hominum nuditatem induxerit, & vel hoc pacto turpitudinem illam metue. Quid igitur nudos fecit homines? inobedientia & diaboli conſilium. tam hoc illi iam á principio ſemperque ſtudio fuit. Verùm illos quidem cùm nudi eſſent, puduit tamen: vos eam rem laudi ducitis, iuxta illud Apoſtoli, gloriam in turpitudine ponentes. Quonam igitur te pacto deinceps aſpiciet vxor à tali contumelia redeuntem? quemadmodum ſuſcipiet, & alloquetur tam indignè naturæ muliebris conditionem ſexumque fœdantem atque à tali ſpectaculo captiuum ſeruumque redeuntem mulieris fornicantis? Si igitur hæc audientes doletis, maximas gratias vobis agere me & debere confiteor. Quis eſt enim qui me lætificat, niſi qui contriſtatur ex me? Ne igitur deſinatis ſuper huiuſmodi licentia gemere, ac ſæpius remorderi. Hic enim dolor fiet vobis conuerſionis ad meliora principium. Propterea & ego ſermonem vehementius preſſi, vt altiore quadam inciſione ab eorum vos per quos inebriamini putredine liberarem, atque ad puram reuocarem animi ſanctitatem: qua quidem, & præmijs verę pietati propoſitis, omnes nos potiri contingat, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum patre & ſancto ſpiritu, in ſecula ſeculorum, Amen.

Rom. 1. 6. Ephe. 5. A.

μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν οἰκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς· ἐπὶ δὲ τὸ θέατρον ἀναβαίνεις, ἵνα τὸ κοινὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐνυβρίσῃς γένος, καὶ τοὺς σαυτοῦ αἰσχύνῃς ὀφθαλμούς; μὴ γὰρ δὴ τοῦτο εἴπῃς, ὅτι πόρνη ἐστὶν ἡ γυμνουμένη, ἀλλ' ὅτι ἡ αὐτὴ φύσις καὶ τὸ σῶμα τὸ αὐτὸ, καὶ τῆς πόρνης καὶ τῆς ἐλευθέρας. εἰ γὰρ οὐδὲν ἄτοπον τοῦτο, τίνος ἕνεκεν ἐπ' ἀγορᾶς, ἂν ἴδῃς τοῦτο γινόμενον, καὶ αὐτὸς ἀποπηδᾷς, καὶ τὴν ἀσχημονοῦσαν ἐλαύνεις; ἢ ὅτι διῃρημένοι ὦμεν, τότε
A ἄτοπον τὸ τοιοῦτον· ὅταν δὲ συνηγμένοι [καὶ] πάντες ὁμοῦ καθήμενοι, οὐκ ἔτι ὁμοίως αἰσχρόν; ἀλλὰ γέλως ταῦτα καὶ ὄνειδος, καὶ ἐσχάτης παραπληξίας ῥήματα· καὶ βέλτιον πηλῷ καὶ βορβόρῳ τὴν ὄψιν ἀναχρῶσαι πᾶσαν, ἢ τοιαύτην θεωρῆσαι παρανομίαν. οὔτε γὰρ οὕτως ὀφθαλμῷ βλάβη βόρβορος, ὡς ἀκόλαστος ὄψις καὶ γεγυμνωμένης γυναικὸς θεωρία. ἄκουσον γοῦν τί τὴν γύμνωσιν ἐποίησεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ φοβήθητι τῆς ἀσχημοσύνης τῆς τοιαύτης τὴν ὑπόθεσιν. τί οὖν ἐποίησε τὴν
B γύμνωσιν; ἡ παρακοὴ, καὶ ἡ τοῦ διαβόλου συμβουλή. οὕτως ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκείνου τοῦτο γέγονε [τὸ] ἐπιτήδευμα· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν [κἂν] ᾐσχύνοντο γυμνοὶ ὄντες· ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγκαλλωπίζεσθε κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· ἐν τῇ αἰσχύνῃ „ τὴν δόξαν ἔχοντες. πῶς οὖν ὄψεταί σε [λοιπὸν] ἡ „ γυνὴ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐπανελθόντα παρανομίας; πῶς δέξεται; πῶς προσερεῖ, οὕτως ἀτίμως τὸ κοινὸν τῆς γυναικείας παραδειγματίσαντα φύσεως, καὶ αἰχμάλωτον ὑπὸ τῆς τοιαύτης ὄψεως καὶ δοῦ-
C λον γεγενημένον τῆς πορνευθείσης γυναικός; Εἰ δὲ ἀλγεῖτε ταῦτα ἀκούοντες, χάριν ὑμῖν ἔχω πολλήν. τίς γάρ ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ „ ἐμοῦ; μὴ δὴ παύσησθέ ποτε στένοντες ἐπὶ τούτοις καὶ „ δακρυόμενοι. καὶ γὰρ προοίμιον ὑμῖν ἔσται τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἡ ἐκ τῶν τοιούτων ὀδύνη. διὰ τοῦτο κἀγὼ σφοδρότερον τὸν λόγον ἐποιησάμην, ἵνα βαθυτέραν δοὺς τὴν τομὴν, ἀπαλλάξω τῆς σηπεδόνος τῶν μεθυόντων ὑμᾶς· ἵνα πρὸς καθαρὰν ἐπαναγάγω ψυχῆς ὑγείαν. ἧς γένοιτο πάν-
D τας ἡμᾶς ἀπολαύοντας διὰ πάντων, καὶ τῶν κειμένων ἐπάθλων τοῖς κατορθώμασι τούτοις ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

E

Digitized by Google

Ὁ Μ Ι Λ Ι Α η'.

Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας;

Ἴδες ἅπαντα εἰς ἔλεγχον γινόμενα ἰουδαϊκόν; ἕως μὲν γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐθεάσαντο, οὐδὲ ὑπὸ τῆς βασκανίας ἡλίσκοντο, μετὰ ἀληθείας τὰς μαρτυρίας διηγόρευον. ἐπειδὴ δὲ εἶδον τὴν ἀπὸ τῶν θαυμάτων ἐπεγειρομένην δόξαν, ὑπὸ τοῦ φθόνου κατασχεθέντες λοιπὸν προὐδώκαν τὴν ἀλήθειαν. ἀλλ' ἡ ἀλήθεια διὰ πάντων ᾔρετο, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μειζόνως συνεκροτεῖτο. ὅρα γοῦν καὶ ἐνταῦθα πῶς θαυμαστὰ καὶ παράδοξα οἰκονομεῖται [τὰ] πράγματα. ὁμοῦ τε γὰρ καὶ μανθάνουσί τι πλέον παρ' ἀλλήλων, καὶ διδάσκουσιν ἀλλήλους, οἵ τε βάρβαροι καὶ [οἱ] ἰουδαῖοι. οἱ μὲν γὰρ ἰουδαῖοι παρὰ τῶν μάγων ἤκουον, ὅτι καὶ ἀστὴρ αὐτὸν ἐπὶ τῆς περσῶν ἐκήρυξε χώρας· οἱ δὲ μάγοι παρὰ τῶν ἰουδαίων ἐμάνθανον, ὅτι τοῦτον ὃν ὁ ἀστὴρ ἀνεκήρυξε, καὶ προφῆται πρὸ πολλῶν ἄνωθεν διηγόρευον χρόνων, καὶ τῆς ἐρωτήσεως ἡ ὑπόθεσις διδασκαλίας σαφεστέρας τε καὶ ἀκριβεστέρας ἑκατέροις ἀπόδειξις γέγονε· καὶ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ τὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ ἄκοντες ἀναγκάζονται ἀναγινώσκειν γράμματα. καὶ τὴν προφητείαν ἑρμηνεύειν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν. Εἰπόντες γὰρ τὴν βηθλεέμ, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῆς ἐξελεύσεται ὁ ποιμαίνων τὸν ἰσραήλ, λοιπὸν οὐκέτι προσέθηκαν τὸ ἑξῆς, κολακεύοντες τὸν βασιλέα. τί δὲ τοῦτ' ἦν; ὅτι αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. καὶ τίνος ἕνεκεν φησίν, εἰ ἐκεῖθεν ἔμελλεν παραγενέσθαι, ἐν ναζαρὲτ μετὰ τὸν τόκον διῆγε, καὶ συνεσκίαζε τὴν προφητείαν; οὐ μὲν οὐ συνεσκίασεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐξεκάλυψε. τὸ γὰρ ἐκεῖ τῆς μητρὸς οἰκούσης διὰ παντὸς ἐνταῦθα γεννηθῆναι, δείκνυσιν ἐξ οἰκονομίας τὸ πρᾶγμα γινόμενον· διά τοι τοῦτο οὐδὲ εὐθέως τεχθεὶς ἐξῆλθεν [ἐκεῖθεν,] ἀλλ' ἐποίησεν ἡμέρας τεσσαράκοντα, τοῖς βουλομένοις περιεργάζεσθαι διδοὺς μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζειν ἅπαντα. καὶ γὰρ πολλὰ ἦν τὰ κινοῦντα πρὸς τὴν τοιαύτην ζήτησιν, εἴγε προσέχειν ἐβούλοντο. καὶ γὰρ ἐλθόντων τῶν μάγων, ἀνεπτερώθη πᾶσα ἡ πόλις, καὶ μετὰ τῆς πόλεως ὁ βασιλεύς· καὶ ὁ προφήτης εἰς μέσον παρήγετο· καὶ δικαστήριον μέγιστον συνεκροτεῖτο· καὶ ἕτερα δὲ πλείονα γέγονεν αὐτόθι, ἅπερ ὁ λουκᾶς μετὰ ἀκριβείας διηγεῖται ἅπαντα· οἷον, τὰ κατὰ τὴν ἄνναν καὶ τὸν συμεών, καὶ τὸν ζαχαρίαν, καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ποιμένας,

ἅπερ

HOMILIA SEPTIMA.
EX CAP. II.

Et congregans omnes principes, & ſcribas populi ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt, in Bethlehem Iudaeæ.

A Vidiſti certè, vt ſermo ſuperior oſtēdit, cuncta omnino quæ facta ſunt, ad redargutionem proficere Iudæorū? qui prius quàm Chriſtum viderent, ac veneno inficerentur inuidiæ, ſimpliciter de illo teſtimonia prædicta recitabant: vbi verò aſpexerunt gloriam eius de miraculis coruſcantem, liuore corrupti, ſupprimunt veritatem. Sed illa per hæc potius cuncta creſcebat, & ab ipſis quoq; iuuabatur inimicis. Conſidera verò hoc loco etiam quam improuiſa quamque mi-
B randa proueniant: quandoquidem & viciſſim docent, & mutuò à ſe aliquid addiſcunt, Iudæi ſcilicet, & Perſæ. Nam Iudæi quidem à Magis audiunt, ꝙ ſtella cum in regione Perſidis prędicarit. Magi verò à Iudæis diſcunt, quòd ipſum Ieſum quem ſtella monſtrauerat, etiam ꝓphetæ antè prædixerant. Quæ certè interrogationis occaſio fit diligentioris & manifeſtioris demonſtratio doctrinæ. Ipſi quidem veritatis inimici, pro veritate coguntur legere literas: & prophetiam de Chriſto neſcientibus interpretari: licet
C non eam omnino totam voluerint publicare. Cùm enim dixerint quòd ex Bethlehem proceſſurus eſſet qui regeret Iſraël: nequaquam tamen id quod ſequitur, addiderunt, in adulationem profectò regis: vt ad humanæ gratiæ lucrum, veritatis damna proficerent. Quid verò iſtud erat? *Et egreſſus*, inquit, *eius à diebus æternitatis ab initio*. Et cuius, inquies, rei gratia, ſi inde erat (vt prędictum eſt) aduenturus, aliquanto tempore in Nazareth moratus eſt, per quod etiam obſcurauit prophetiæ ipſius veritatem? Quinimo non obſcurauit, ſed magis etiam, ſi con- *Mich. 5. a.*
D ſideres, reuelauit. Hoc enim ipſum quod in Nazareth ſemper mater habitarat, quæ illum in Bethlehem genuit, ratione & prouidentia rem oſtendit impletam. Et idcirco non continuò vt natus eſt, in ciuitatem ſuam venit, ſed in Bethlehem quadraginta eſt remoratus diebus: vt his qui diligentius vellent de ipſo cuncta rimari, occaſionem inquiſitionis ingereret. Etenim multa erant quæ manifeſtum efficerent quod latebat, ſi modo illi inueſtigare voluiſſent. Siquidem venientibus
E propter illum ab extremo Oriente Magis, totus omnino populus in admirationem ſuſpenſus eſt: ſed etiam rex ipſe cum populo, & propheta in medium quaſi teſtis adductus eſt, factaque eſt magna cuiuſdam pompa iudicij. Sed & alia quoque plura tunc geſta ſunt, quæ Lucas diligenter cuncta contexuit, proferens & Annæ viduę, & Simeonis iuſti, & Zacharię ſacerdotis, & angelorum pſallentium, & paſtorum exultantiū cōſonas de pueri maieſtate ſentētias: *Luc. 2. c.*

Digitized by Google

quę omnia ſatis erant idonea intendentibus animum præſtandi occaſionem, vt quod factum fuerat diſceretur. Si enim Magi à Perſide venientes, non ignorauerunt eum in quo eſt ortus locum: quanto magis qui ibidem conuerſabantur, diſcere vniuerſa potuerunt? Oſtendit ſe igitur ab initio ortus ſui multorum mirabilium teſtimonio. Quia verò illi videre tam lucentia noluerunt, per aliquantum ſe quidem tempus occultauit: ſed rurſus alio ſemetipſum demonſtrauit modo, & quidem multo clarioris teſtimonio poteſtatis. A Non enim iam illum Magi, non ſtella, non angeli: ſed pater ipſe cœlitus prædicauit. *Mat. 3. d. & Luc. 3. e Ioan. 1. d.* Nam cum ad Iordanis fluenta conſiſteret, ſuperuenit & ſpiritus ſanctus, vocem illam patris ſuper baptizati caput deferens: & Ioannes omni cum libertate ſermonis multitudinē ad ſe venientium cohortando, totam omnino Iudæam, habitabilia loca atque deſerta, lumine huius prędicationis implebat. Teſtimonium quoque erat magnum ſignorum: nam & terra, & mare, cunctaque omnino creatura, clariſſima B *Mat. 8. & Mar. 4. d.* pro Chriſto voce reſonabat. Ipſo quoque virginalis partus tempore ea ſunt facta miracula, quę abunde poſſent maieſtatē demonſtrare naſcentis. Ne enim dicerent, ignorauimus, quando & in qua regione ſit natus: & illa de Magis impleta ſunt, & alia (vt diximus) plurima, vt null' prorſus excuſationis relinqueretur color: qui id quod impletū fuerat inquirere noluiſſet. Porro conſidera ipſam prophetæ diligentiam. *Mich. 5. a.* Non enim dixit quòd in Bethlehem permanſurus eſſet: ſed ex Bethlehem procedet, inquit, vt ſignanter prophetaſſe videatur, illum ibi tantummodo naſciturum. C Quidam autem impudenter audaces aiunt de Zorobabel hęc fuiſſe prędicta. Sed qua tandem iſtud ratione defenditur? Non enim huic competit, vt egreſſus eius à principio ex diebus æternitatis eſſe dicatur. Quomodo autem ſaltem illud *1. Eſdr. 3. c. Zorobabel.* quod antè dictum eſt, Ex te exiet dux: de Zorobabel poterit conuenire, qui non in Iudæa, ſed in Babylone ortus docetur? Vnde etiam ipſum nomen accepit, quia ſcilicet ibi ſit in ſobolem ſeminatus. Quicunque habent Syri ſermonis peritiam, intelligunt profectò quod D loquimur. Supra hęc verò quæ diximus, etiam exitus ipſe rerum, prædicti de Chriſto teſtimonij aſſerit veritatem. Quid enim dicit? *Nequaquam minima es in principibus Iuda*. Cauſam quoque quę illam magnam atque illuſtrem faceret, adiungens: *Egredietur*, inquit, *ex te dux*. Nemo enim alius omnino præter Chriſtum, claram illam fecit, nobilémque regionem. Poſt illum ſiquidem inuſitatum admirandúmque partum, ab extremis vſque finibus mundi veniunt ad viſendum illum tugurij ac præſepij lo- E cum. Quod certè olim propheticus ſermo ſignauit, dicens: Nequaquam minima es in principibus Iuda. Id eſt, inter tribuum principes. Hoc verò dicens, Hieruſalem quoque pariter comprehendit. Sed nec ſic quidem Iudæi intendere voluerunt, & certè cum maxima ad illos deferretur vtilitas. Idcirco n. inter initia nō tam de dignitate illius loqui ꝓphetę inducūtur, quā de beneficio ꝙ in eos maximū cōferebatur.

Nam

ἅπερ ἅπαντα τοῖς προσέχουσιν ἱκανὰ ἦν παρασχεῖν ἀφορμὰς τὸ γεγενημένον εὑρεῖν. εἰ γὰρ ἀπὸ περσίδος ἐλθόντες οἱ μάγοι οὐκ ἠγνόησαν τὸν τόπον, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἐκεῖ διατρίβοντες ταῦτα μαθεῖν ἠδύναντο; ἔδειξε μὲν οὖν ἑαυτὸν ἐξ ἀρχῆς [ἑαυτὸν] διὰ πολλῶν θαυμάτων, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησαν ἰδεῖν, κρύψας τὸν μεταξὺ χρόνον ἑαυτὸν πάλιν ἐξ ἑτέρας ἀπεκάλυψε λαμπροτέρας ἀρχῆς. οὐδὲ γὰρ οἱ μάγοι λοιπὸν, οὐδὲ ὁ ἀστὴρ, ἀλλ᾽ ὁ πατὴρ ἄνωθεν ἀνεκήρυττεν ἐπὶ τῶν ἰορδανείων ῥεέθρων, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπεφοίτα τὴν φωνὴν ἐκείνην ἄγον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ βαπτιζομένου. καὶ ἰωάννης μετὰ παῤῥησίας ἁπάσης πανταχοῦ τῆς ἰουδαίας ἐβόα· τὴν οἰκουμένην, τὴν ἀοίκητον, τῆς τοιαύτης διδασκαλίας πληρῶν. καὶ ἡ τῶν θαυμάτων δὲ μαρτυρία· καὶ γῆ, καὶ θάλαττα, καὶ ἡ κτίσις ἅπασα λαμπρὰν ἠφίει ὑπὲρ αὐτοῦ φωνήν. παρὰ δὲ τὸν καιρὸν τῶν ὠδίνων τοσαῦτα ἐγίνετο, ὅσα εἰκὸς ἠρέμα δεῖξαι τὸν παραγεγονότα. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι οὐκ ἴσμεν πότε ἐτέχθη οὐδὲ ἐν ποίῳ χωρίῳ, τότε κατὰ τοὺς μάγους ταῦτα ᾠκονομήθη, καὶ τὰ ἄλλα ἅπερ εἰρήκαμεν, ὥστε οὐδεμίαν αἰτίαν ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, μὴ ζητήσαντες τὸ γεγενημένον. σκόπει δὲ καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀκρίβειαν. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐν βηθλεὲμ μενεῖ, ἀλλ᾽ ἐξελεύσεται. ὥστε καὶ τοῦτο προφητείας ἦν, τὸ γεννηθῆναι ἐκεῖ μόνον. τινὲς δὲ αὐτῶν ἀναισχυντοῦντες φασὶ περὶ τοῦ ζοροβάβελ ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; οὐ γὰρ δὴ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. πῶς δὲ τὸ ἐν ἀρχῇ λεχθὲν, ὅτι ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται, ἁρμόσειεν ἂν ἐκείνῳ; οὐ γὰρ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἀλλ᾽ ἐν τῇ βαβυλῶνι ἐτέχθη. ὅθεν καὶ ζοροβάβελ ἐκλήθη, διὰ τὸ ἐκεῖ σπαρῆναι. καὶ ὅσοι τὴν σύρων ἴσασι γλῶτταν, ἴσασι τὸ λεγόμενον. μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἅπας ἱκανὸς συστῆσαι τὴν μαρτυρίαν. τί γάρ φησιν; οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα, καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι τῆς περιφανείας, λέγων, ὅτι [ἐκ σοῦ] ἐξελεύσεται. οὐδεὶς δὲ ἕτερος λαμπρὸν καὶ περιφανὲς [ἐκεῖνο] τὸ χωρίον ἐποίησεν, ἀλλ᾽ ἢ μόνος αὐτός. Μετὰ γοῦν τὸν τόκον ἐκεῖνον, ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης ἔρχονται ὀψόμενοι τὴν φάτνην καὶ τῆς καλύβης τὸν τόπον. ὅπερ ἄνωθεν ὁ προφήτης προανεφώνησε λέγων· οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα· τουτέστιν, ἐν τοῖς φυλάρχοις. τοῦτο δὲ εἰπὼν, καὶ τὴν ἱερουσαλὴμ περιέλαβεν. ἀλλ᾽ οὐδὲ οὕτω προσέσχον· καίτοι τῆς ὠφελείας εἰς αὐτοὺς διαβαινούσης. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ διαλέγονται οἱ προφῆται ἐν ἀρχῇ τοσοῦτον, ὅσον περὶ τῆς εὐεργεσίας τῆς παρ᾽ αὐτοῦ γινομένης εἰς αὐτούς.

Καὶ

Digitized by Google

Καὶ γὰρ ἡνίκα ἔτικτεν ἡ παρθένος, καλέσεις φησὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· καὶ ἐπάγει λέγων· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ οἱ μάγοι δὲ οὐκ ἔλεγον, ποῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ. ἔδει γὰρ καὶ συγκαταβατικώτερον διαλέγεσθαι ἐν προοιμίοις· ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται, καὶ τὰ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν κηρύττειν, ἵνα τοῦτο μᾶλλον ἐνάγωνται. ὅσαι γ᾽ οὖν πρῶται προφέρονται μαρτυρίαι, καὶ ὧν εὐθέως παρὰ τὴν γέννησιν καιρὸς ἦν, οὐδὲν μέγα οὐδὲ ὑψηλὸν περὶ αὐτοῦ λέγουσιν· οὐδὲ οἷον αἱ μετὰ τὴν τῶν σημείων ἀπόδειξιν. ἐκεῖναι γὰρ τρανώτερον περὶ τῆς αὐτοῦ ἀξίας διαλέγονται. ὅτι γοῦν μετὰ πολλὰ θαύματα, παιδία εἰς αὐτὸν ὕμνους ᾖδον, ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης· ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον. καὶ πάλιν, ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου. ὅπερ δημιουργὸν αὐτὸν δείκνυσι τοῦ παντὸς ὄντα· καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀνάληψιν δὲ προαχθεῖσα μαρτυρία τὸ πρὸς τὸν πατέρα ὁμότιμον δηλοῖ. εἶπε γάρ φησιν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου. καὶ ὁ ἠσαΐας δέ φησιν· ὅτι ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ᾽ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι. Πῶς δέ φησι τὴν βηθλεὲμ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα οὐκ εἶναι ἐλαχίστην; οὐδὲ γὰρ ἐν παλαιστίνῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ περίβλεπτος γέγονεν ἡ κώμη. ἀλλὰ τέως πρὸς ἰουδαίους ὁ λόγος· διὰ καὶ ἐπήγαγεν, ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ, καί τοι γε τὴν οἰκουμένην ἐποίμανεν. ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην, οὐ βούλεται σκανδαλίσαι τέως τὸν περὶ τῶν ἐθνῶν καλύπτων λόγον. Καὶ πῶς οὐκ ἐποίμανε φησὶ τὸν λαὸν τὸν ἰουδαϊκόν; μάλιστα μὲν καὶ αὐτὸ γέγονε. τὸν γὰρ ἰσραὴλ ἐνταῦθα εἰπών, τοὺς αὐτῷ πεπιστευκότας ἐξ ἰουδαίων ᾐνίξατο. καὶ τοῦτο ἑρμηνεύων ὁ παῦλος ἔλεγεν. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ οὗτοι ἰσραήλ, ἀλλ᾽ ὅσοι διὰ πίστεως καὶ ἐπαγγελίας ἐγεννήθησαν. εἰ δὲ μὴ πάντας ἐποίμανε, τοῦτο αὐτῶν ἔγκλημα καὶ κατηγορία. δέον γὰρ αὐτοὺς προσκυνῆσαι μετὰ τῶν μάγων καὶ δοξάσαι τὸν θεόν, ὅτι ἐπέστη καιρὸς τοιοῦτος πάντα λύων αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα. καὶ γὰρ οὐδὲν περὶ δικαστηρίων ἤκουσε, οὐδὲ εὐθυνῶν, ἀλλὰ περὶ ἡμέρου καὶ πρᾴου ποιμένος. τοὐναντίον ποιοῦσι καὶ ταράττονται, καὶ θορυβοῦσι, καὶ μυρίας μετὰ ταῦτα κατασκευάζουσιν ἐπιβουλάς. τότε ἡρώδης καλέσας λάθρα τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ᾽ αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. Ἐπιχειρῶν ἀνελεῖν τὸ τεχθέν, ὅπερ ἐσχάτης ἀνοίας ἦν, οὐχὶ μανίας μόνον. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα [καὶ τὰ γεγενημένα.] ἱκανὰ ἦν ἀποστῆσαι αὐτὸν πάσης [τῆς] τοιαύτης ἐπιχειρήσεως.

οὐδὲ

Nam & cùm virginis partus inſtaret: Vocabis, inquit, nomen eius Ieſum, & intulit dicens: ipſe enim ſaluum facies populum ſuum à peccatis eorum, Et Magi quidem, non vbi eſt qui natus eſt filius Dei: ſed, natus eſt, inquiunt, rex Iudęorum, hic quoque propheta non dixit, ex te procedet filius Dei: ſed dux inquit, qui regat populum meum Iſraël. Oportebat ſiquidem condeſcenſorio & humiliore interim ſermonis ingreſſu inſtitui prædica-
A tionis exordia, ne tanti adhuc myſterij animos rudes ſubitò patefacta veritas in ſcandalum concitaret. Et idcirco ea magis quæ ad ſalutem ipſorum pertinent prędicantur, vt ad ſuſcipiendum interim regem beneficio ſibi blandiente concurrant. Quæcunque igitur prima teſtimonia proferuntur, & quorum ſtatim poſt natiuitatem tempus erat, nihil de illo præcipuum dicunt, nihilque ſublime, nihil ſimile teſtimonijs poſt ſignorum demonſtrationem exhibitis. Illa quippe de poteſtate eius & certius loquuntur, & clarius. Cùm
B enim poſt mirabilia quæ fecit innumera, hymnos in illum pueri canerent, audi quid dicat Propheta: *Ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem:* & rurſus: *Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum*: quod quidem opificem eum vniuerſorum eſſe oſtendit. Illud etiam teſtimonium: quo eius in cælum ſignatur aſſumptio æqualitatem cum patre oſtendit. *Dixit*, inquit, *dominus domino meo, ſede à dextris meis*. Eſaias verò ait, Qui conſurgit vt princeps ſit gentium, in cum gentes ſperabunt. Quomodo autem
C dixit, *Bethlehem non eſſe minimam in principibus Iuda?* quia profectò non in omni Paleſtina tantum, ſed in vniuerſo prorſus orbe factus eſt ille vicus illuſtris. Sed ad Iudæos videtur interim ſermo aſpicere, & idcirco ſubiunxit, *Qui reget populum meum Iſrael*. Cùm certè totius ſit orbis rector effectus: ſed, vt dixi, nolens interim offendere Iudęos, ſermonem de gentilium vocatione celauit. Et quemadmodum, inquis, non rexit populum Iudęorum? Et iſtud quidem propriè factum eſt: ſed
D hic tamen Iſraël illos appellat omnes qui ei ex Iudęorum (& gentilium) populo crediderunt. Et hoc interpretans apoſtolus, aiebat: *Non enim omnes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: ſed quicunque per fidem repromiſſionis nati ſunt.* Si verò non omnes rexit: vocatorum crimen eſt, non vocantis. Cùm oporteret enim illos adorare cum Magis, & glorificare Deum, quia tale iam tempus inſtat in quo illorũ omnia peccata ſoluantur: nihil nanque in hoc loco audiunt de terrore iudicij, nihil de comminatione ſupplicij, ſed de manſueto tantum
E mitique rectore: ex aduerſo conturbantur, atque conturbant, & mille poſt hęc moliuntur inſidias. *Tunc Herodes*, inquit, *clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ quæ apparuit eis*. Puerum proculdubio interficere cupiens: quod non furoris tantum, ſed extremæ etiam ſtulticiæ fuit indicium. Nam & illa quę facta ſunt, & illa quę dicta, ſatis idonea erãt quę ab omni illum poſſet deterrere tali conatu.

Pſal. 8. a.
Ibidem.
Pſal. 109. a.
Eſaia. 11. c
Rom. 9. b.

Non

Non enim ex hominibus erant illa quæ natum eſſe regem docebant. Siquidem & quod ſtella Magos cœlitus vocauit, & quod homines Barbari longinquæ ſubierunt peregrinationis laborem, vt adorarent in pannis atque in præſepio collocatum: quod olim propheta omnia iſta prædixit, aliáque eiuſmodi longè maiora erant quam vt ſecundum hominum poteſtatem fieri crederentur: ſed illum tamen nihil horum omnino compeſcuit. Tale quippe eſt vicium malignitatis, vt à nullo impulſa plerumque ſeſeipſa præcipitet, & quę ſæpe abſque effectu operis, ærumnoſa & impoſſibilia geſtit efficere. Conſidera ergo vecordiam ſingularem. Si enim prophetiæ ipſi crediderat, eamq́, inuictam putabat, clarum erat illum aduerſus impoſſibilia conari. Si verò minimè credebat prouentura eſſe quæ tanto antè prædicta ſunt, nec ſibi timere debuit, nec puero inſidiari. Ex vtroque igitur fruſtra ſuſceptus dolus iſte conuincitur. Sed & quod ſperauit Magorum labefactari poſſe ſcientiam, ad eandẽ mentis ſpectat inſaniam. Erat enim extremæ omnino vecordiæ, vt ſe crederet à Magis pluris eſtimandum, quam illum in cuius vix dum nati honorem tot regionum itinera confecerant. Si enim prius etiam quam viderant ita ſunt in deſiderium eius effuſi: iam cùm vidiſſent & prophetæ eſſent prædictione firmati: quánam illos ratione futuros credebat pueri proditores? Et tamen cum tam multa ſint, quæ illum poſſent à noxia intentione deducere, conatur nihilominus cupita complere. Siquidem clàm vocatis Magis ſciſcitabatur ab eis. Exiſtimabat enim Iudæos pro pueri ſalute ſolicitos, nec in tantum illos furoris erumpere, vt protectorem & ſaluatorem ſuum, & ad liberationem illius gentis ortum, vellent tradere manibus perſequentis. Idcirco ſecretè Magos vocat, ac ſolicitè tempus inquirit: non pueri, ſed ſtellæ: & crudeliſſimæ venationis auidus, multo cum ambitu tendit inſidias. Conſequenti verò ratione colligitur, ſtellam ipſam ante multum apparuiſſe tempus. Quia enim Magi plurimum erant itineris longinquitate remorandi, vt poſſent mox nato puero aſſiſtere, (quem, vt mirabilius rei dignitas eluceret, pannis adhuc infantiæ colligatum oportebat adorari) ante multum tempus ſtella ſe demonſtrat. Si enim quando puer natus eſt in Palæſtina, tunc illis ſtella apparuiſſet in Perſide: plurimum in itinere tempus terentes, nequaquam illum adhuc in pannis inuenire potuiſſent. Quod ſi à biennio & infra Herodes pueros interfecit, non mireris. Siquidem conueniens in eundem tyrannum pauor & furor, pro abundantia cautionis, & licentia perſecutionis, maius etiam tempus includit: ne quis profectò eius ætatis, & fortè is potiſſimum propter quem alij interimuntur, effugiat. *Cum igitur eos vocaſſet, euntes,* inquit, *interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.* Nempe conſideratis ſtultitiæ miſtum dolum tyranni. Si enim hæc verè dicis, qua tandem ratione ductus latenter interrogas?

ſin

οὐδὲ γὰρ κατὰ ἄνθρωπον ἦν τὰ συμβαίνοντα.
τὸ γὰρ ἀστέρα καλέσαι τοὺς μάγους ἄνω-
θεν, καὶ τὸ βαρβάρους ἄνδρας τοσαύτην ἀπο-
δημίαν στείλασθαι, ὥστε προσκυνῆσαι τὸν ἐν
σπαργάνοις καὶ φάτνῃ κείμενον· καὶ τὸ προ-
φήτας δὲ ἄνωθεν ταῦτα πάντα προαναφω-
νεῖν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, μείζονα ἢ κα-
τὰ ἄνθρωπον ἦν. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐτὸν τού-
των κατεῖχε. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πονηρία, ἑαυ-
A τῇ περιπίπτει, καὶ ἀδυνάτοις ἀεὶ πράγμα-
σιν ἐπιχειρεῖ. σκόπει δὲ τὴν ἄνοιαν. εἰ μὲν
ἐπίστευε τῇ προφητείᾳ, καὶ ἀκίνητον αὐτὴν
εἶναι ἐνόμιζεν, εὔδηλον ὅτι ἀδυνάτοις ἐπι-
χειρεῖ πράγμασιν· εἰ δὲ ἠπίστει πάλιν καὶ
οὐ προσεδόκα ἐκβήσεσθαι τὰ λεγόμενα, δε-
δοικέναι καὶ φοβεῖσθαι οὐκ ἐχρῆν, οὐδὲ διὰ
τοῦτο ἐπιβουλεύειν. ὥστε ἑκατέρωθεν περιτ-
τὸς ὁ δόλος ἦν. καὶ τοῦτο δὲ ἀνοίας ἐσχά-
της τὸ νομίσαι τοὺς μάγους αὐτὸν προτιμή-
B σειν τοῦ τεχθέντος, ὑπὲρ οὗ τοσαύτην ἦλ-
θον ἀποδημίαν. εἰ γὰρ πρὶν ἰδεῖν οὕτως ἦ-
σαν ἐκκεκαυμένοι τῷ πόθῳ, μετὰ τὸ θεά-
σασθαι καὶ πιστωθῆναι ἀπὸ τῆς προφη-
τείας, πῶς ἤλπιζεν αὐτοὺς πεῖσαι προδοῦ-
ναι τὸ παιδίον αὐτῷ; ἀλλ' ὅμως καὶ τοσούτων
ὄντων τῶν ἀπαγόντων αὐτὸν, ἐπιχειρεῖ· καὶ
καλέσας λάθρα τοὺς μάγους ἐπυνθάνετο
παρ' αὐτῶν. καὶ γὰρ ἐνόμιζεν ἰουδαίους
κήδεσθαι τοῦ παιδίου· καὶ οὐκ ἂν προσ-
C δόκησεν εἰς τοῦτο μανίας ἐξολισθαίνειν αὐ-
τοὺς, ὡς [διὰ τοῦτο] τὸν προστάτην καὶ σω-
τῆρα καὶ ἐπ' ἐλευθερίᾳ τοῦ ἔθνους παρα-
γινόμενον βούλεσθαι ἐκδιδόναι τοῖς ἐχθροῖς.
Διὰ τοῦτο [καὶ] λάθρα καλεῖ καὶ ζητεῖ τὸν
χρόνον· οὐ τοῦ παιδίου, ἀλλὰ τοῦ ἀστέρος,
ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας τιθεὶς τὸ θήρα-
μα. καὶ γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνου δοκεῖ μοι
ὁ ἀστὴρ φανῆναι. ἐπειδὴ γὰρ πολὺν κατὰ
τὴν ὁδοιπορίαν ἔμελλον ἀναλίσκειν χρόνον οἱ
D μάγοι, ἵνα εὐθέως ἐπιστῶσι τῷ τεχθέντι·
ἔδει γὰρ ἐν αὐτοῖς προσκυνηθῆναι τοῖς σπαρ-
γάνοις αὐτὸν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν καὶ παρά-
δοξον φανῆναι τοῦ πράγματος· πρὸ πολ-
λοῦ τοῦ χρόνου δείκνυσιν ἑαυτὸν ὁ ἀστήρ. Εἰ
γὰρ ἡνίκα ἐτέχθη ἐν παλαιστίνῃ, τότε αὐ-
τοῖς ὤφθη ἐν τῇ ἀνατολῇ, πολὺν κατὰ
τὴν ὁδοιπορίαν διατρίβοντες χρόνον, οὐκ ἂν
ἐν σπαργάνοις εἶδον αὐτὸν παραγινόμενοι. εἰ
δὲ ἀπὸ διετοῦς ἀναιρεῖ καὶ κατωτέρω, μὴ
E θαυμάσωμεν. ὁ γὰρ θυμὸς καὶ τὸ δέος
ὑπὲρ πλείονος ἀσφαλείας καὶ πλείονα προσ-
τίθει χρόνον, ὥστε μηδένα διαφυγεῖν. καλέσας
οὖν αὐτούς φησί· πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετά- "
σατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγ- "
γείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω "
αὐτῷ. Εἶδες τὴν ἄνοιαν; εἰ μὲν [γὰρ] ἐξ ἀλη-
θείας ταῦτα λέγεις, τίνος ἕνεκεν λάθρα ἐρωτᾷς;

εἰ δὲ

Digitized by Google

εἰ δὲ ἐπιβουλεῦσαι βουλόμενος, πῶς οὐ συνεῖδες ὅτι ἐκ τοῦ λάθρα ἐρωτᾶσθαι δυνήσονται συνιδεῖν οἱ μάγοι τὸν δόλον; ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην, ψυχὴ ὑπὸ πονηρίας ἁλοῦσα, πάντων ἀνοητοτέρα γίνεται. καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπελθόντες μάθετε περὶ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ περὶ τοῦ παιδίου. οὐδὲ γὰρ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς καλέσαι αὐτὸν ἠνέσχετο. ἀλλ᾽ οἱ μάγοι τούτων οὐδὲν συνειδότες, ὑπὸ πολλῆς εὐλαβείας· οὐ γὰρ [ἂν] προσεδόκησαν, ὅτι εἰς τοσοῦτον πονηρίας ἐξῆλθεν ἂν ἐκεῖνος, καὶ οὕτω θαυμαστῇ οἰκονομίᾳ ἐπιβουλεῦσαι ἐπιχειρήσειεν· ἀπέρχονται τούτων οὐδὲν ὑφορώμενοι, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς καὶ τὰ τῶν ἄλλων στοχαζόμενοι ἅπαντα. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐκρύβη· ἵνα ἀπολέσαντες τὴν χειραγωγοῦσαν, εἰς ἀνάγκην ἐμπέσωσιν ἐρωτῆσαι τοὺς ἰουδαίους, καὶ πᾶσι κατάδηλον τὸ πρᾶγμα γένηται. ἐπειδὴ γὰρ ἠρώτησαν καὶ διδασκάλους ἔσχον τοὺς ἰουδαίους, φαίνεται πάλιν αὐτοῖς. καὶ σκόπει ἀκολουθίαν ἀρίστην γινομένην. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ ἀστέρος, δέχεται αὐτοὺς ὁ τῶν ἰουδαίων δῆμος καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν προφήτην εἰσάγουσι διδάσκοντα τὸ φαινόμενον. Ἀπὸ δὲ τοῦ προφήτου πάλιν, ἄγγελος αὐτοὺς παραλαβὼν πάντα ἐδίδαξε. πῶς δὲ ἀπὸ ἱεροσολύμων εἰς Βηθλεὲμ διὰ τοῦ ἀστέρος βαδίζουσιν· ὁ γὰρ ἀστὴρ πάλιν κἀκεῖθεν συνώδευεν· ἵνα μάθῃς κἀντεῦθεν ὅτι οὐ τῶν πολλῶν εἷς ἦν οὗτος. οὐδὲ γὰρ ἔχει ταύτην τὴν φύσιν ὁ ἀστὴρ οὐδὲ εἷς. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐβάδιζεν, ἀλλὰ προῆγεν αὐτοὺς ἕλκων καὶ χειραγωγῶν ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ. Καὶ τί τοῦ ἀστέρος τούτου ἔδει φησὶ λοιπὸν τοῦ χωρίου γνωρισθέντος; ἵνα καὶ τὸ παιδίον ὀφθῇ. οὐδὲ γὰρ ἦν τι τὸ δηλοῦν αὐτό. ἐπειδὴ μήτε ἡ οἰκία περιφανὴς ἦν, μήτε ἡ μήτηρ λαμπρὰ καὶ ἐπίσημος. ἔδει τοίνυν τοῦ ἀστέρος τοῦ ἐπιστήσοντος αὐτοὺς τῷ τόπῳ. διὸ καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων ἐξελθοῦσι φαίνεται, καὶ οὐ πρότερον ἵσταται, ἕως τὴν φάτνην κατέλαβε, καὶ θαῦμα συνῆπτε τῷ θαύματι. καὶ γὰρ ἀμφότερα παράδοξα ἦν, καὶ τὸ τοὺς μάγους προσκυνεῖν, καὶ τὸ τὸν ἀστέρα προηγεῖν. ἃ ἱκανὰ καὶ τοὺς σφόδρα λιθίνους ἐπισπάσασθαι. εἰ μὲν γὰρ εἶπον οἱ μάγοι, ὅτι προφητῶν ἤκουσαν ταῦτα λεγόντων, ἢ ὅτι ἄγγελοι κατ᾽ ἰδίαν αὐτοῖς διελέχθησαν, κἂν ἠπιστήθησαν· νυνὶ δὲ τῆς ὄψεως τοῦ ἀστέρος ἄνωθεν φαινομένης, καὶ οἱ σφόδρα ἀναισχυντοῦντες ἐπεστομίζοντο. εἶτα ἐπειδὴ ἐπέστη τῷ παιδίῳ, ἔστη πάλιν ὁ ἀστήρ. ὅπερ καὶ αὐτὸ μείζονος δυνάμεως ἢ κατὰ ἀστέρα ἦν, τὸ νῦν μὲν κρύπτεσθαι, νῦν δὲ φαίνεσθαι, καὶ φανέντα ἵστασθαι. ἐντεῦθεν κἀκεῖνοι προσθήκην πίστεως ἐλάμβανον. διὰ τοῦτο καὶ ἐχάρησαν, ὅτι τὸ ζητούμενον εὗρον· ὅτι ἄγγελοι ἀληθείας γεγόνασιν· ὅτι οὐκ εἰκῇ τοσαύτην ἦλθον ὁδόν. οὕτως πολύν τινα πόθον περὶ τὸν χριστὸν εἶχον. καὶ γὰρ

ſin autem vt fraudem ſpecie conſilij tegas: qui cedo, iſtuc non intelligis, quod Magis dolus ex iſta occulta ſciſcitatione ſubolere poſſit? Verùm, vt paulò antè præmiſimus, anima ſemel malignitate capta, ſtultior cunctis efficitur. Non autem dixit, Euntes diſcite de rege: ſed de puero, inquit: ita ei etiam nomen poteſtatis inuiderat. Sed Magi præ multa pietate nihil mali penitus ſuſpicantur. Non enim opinabantur, quod in tantum malignitatis ille pro- A rumperet, vt tam admirabili diſpenſatione nato moliri auderet inſidias. Proficiſcuntur itaque nihil horum penitus ſuſpicantes, ſed ex propriæ ſimplicitate mentis etiam cæteros æſtimantes. *Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, præcedebat eos.* Propterea enim aliquandiu fuerat abſcondita, vt amittentes itineris ſui ducem, interrogare Iudæos de puero cogerentur, remq́ue in noticiam omnium publicarent. Poſtquam verò interrogauerunt, & ipſos pueri inimicos ad cognoſcendam dignitatem eius habuerunt magiſtros, ſtella eius rurſus apparuit. B Sed conſidera mirabilem prorſus ordinem rerum: [à Perſide illos vſque Hieroſolymam ſtella deducit,] poſt ſtellam ſuſcipit eos populus Iudæorum, & rex Herodes, & prophetam adducunt, id quod illis apparuerat prædicantem. Poſt prophetam verò rurſus excipiuntur ab angelo, ac de omnibus inſtruuntur: antea verò ab Hieroſolymis in Bethlehem ipſa duce perueniunt. Stella enim rurſus illinc ipſos fuerat comitata: vt vel hinc diſcas quod non vnum erat hoc ſydus è cæteris. Nulla quippe hanc C habet ſtella naturam. Neque enim ibat propter Magos tantummodo, ſed præibat quodammodo, apprehenſa manu trahens eos, viamq́ue demonſtrans, lucente prorſus die, ac ſole rutilante. Et quidnam opus erat, inquis, hoc ſydere, cùm certè iam vicus ille fuiſſet repertus? Abſque dubio vt videretur & puer. Neque enim erat præterea quicquam quod illum poſſet oſtendere, cùm nec eſſet ipſa domus conſpicua, nec mater quaſi clara quædam celebraretur, ac nobilis. Opus igitur fuit ſtella, quæ ſuper ipſum prorſus tugurij culmẽ inſiſteret, D propter quod & ab Hieroſolymis proficiſcẽtib. rurſus apparuit, nec prius à curſu ſuo deſtitit, quam ad ipſum præſepium peruenirent. Duoq; ſimul mirabilia iunguntur. Fuit .n. vtrunq; mirandum, & quod Magi adorarent puerũ, & quod eos ad adorandum ſtella perduceret: quæ certè talia ſunt, vt etiã lapideas mentes ad lumen Dei omnino attrahere queant. Si .n. magi dixiſſent à prophetis ſe hoc accepiſſe, aut quod angeli peculiariter ipſis collocuti eſſent, vtiq; fides illis nõ E fuiſſet habita. Nunc verò cùm iubar ſtellæ supernè rutilet, etiam impudentiſſimis os obturatur. Deinde poſtquam immineret puero, iterum ſtella ſiſtit curſum ſuum: quod ipſum maioris erat virtutis quam ſtellæ natura inſit, nunc videlicet occuli, nunc verò apparere, & vbi apparuit, ſiſtere curſum. Hic proculdubio Magi quoque incrementa fidei ceperunt. Propterea etiam gratulati ſunt, quoniã quæſitum deſideratumque repererant, quoniam effecti fuerant nuncij veritatis, & quia non fruſtra tam longæ viæ ſpacia confecerunt: tam ardenti quippe erga Chriſtum cupiditate flagrabant.

Etenim ad locum ſtella perueniens, ſuper ipſum pueri ſtetit caput, oſtendens profectò Dei filium eſſe qui natus eſt. Cúmque ibi ſubſtitiſſet, ad adorandum adducit non ſimpliciter Barbaros, ſed eos qui inter illos longè vtiq; ſapientiæ dignitate præſtabant. Videſne igitur quam hæc ſtella apparuerit meritò? Siquidem & poſt prophetæ teſtimonium, & poſt ſacerdotum ſcribarúmque interpretationem, illa nihilominus vtebantur magiſtra. Erubeſcat Marcion, erubeſcat & Samoſatenus ille Paulus, qui nolunt videre q Magi viderunt eccleſiæ progenitores. Nequaq ſic erubuerim nūcupare eos. Confundatur, inquā, videns dominū Marcion in aſſumptione carnis adorari: confundatur & Paul', videns nō ſicut hominē adorari, quē tantūmodo hominē ſuſpicatur. Nam quod in carne vera ſit, oſtēdunt panni atq; pręſepē. Quòd verò non nudum, id eſt, non ſolū adorent hominem, pfectò declarat, quia adhuc æui rudem his muneribus honorent quæ offerri Deo ſolent. Confundatur cum ipſis etiam natio Iudęorum, cernens ad credendum in Chriſtum Magos ac Barbaros peruenire, ne poſt illos quidem venire ſuſtinens. Etenim quę tunc facta ſunt, futurorum expreſſere figuram. Ab ipſo ſiquidem dominici aduentus principio declaratum eſt, quoniam populum illum fides gentilium pręueniret. Et quo modo non ab initio, dices, ſed

Mat. 28 d. in fine ipſo: *Euntes docete*, inquit, *omnes gentes*? Quia ſcilicet, vt paulò ante memorauimus, figura erat id quod tunc accidit, & quædam prędicatio futurorum. Erat quippe conſequens, primos ad fidem Iudæos potius accedere. Quoniam verò ſponte oblatum ſibi beneficium reſpuerunt, in contrarium verſa res eſt. Cęterum nec ad paruulum adorandum Magi priuſquam Iudæi accedere debuerant. Nimiæ ſiquidem coarguunt tarditatis, quos iuxta ipſum omnino dominici ortus ſedentes locum, poſt tot regionum ſpacia emenſa perueniunt: & hi qui nihil prorſus de Chriſto audierant, præcurrunt eos quos ad eum ſuſcipiendum tot prophetarum vaticinia concitabant. Quia igitur domeſtica illa præclaráque bona ſua ignorarunt, mirum non eſt à Perſis ea eſſe pręrepta. Quod certè di-

Act. 13. cit & Paulus: *Vobis quidem oportebat primum annunciari verbum Dei, ſed quem vos indignos iudicaſtis ecce conuertimur ad gentes*. Etſi igitur antea permanebant increduli, tamen poſtquam id ipſum à Magis audierunt, confeſtim ad Chriſtum debuerunt aduolare. Sed vtique noluerūt, & propterea iſtis dormientibus illi præcurrunt. Imitemur igitur nos ſaltem deuotionē Magorū, veróque amore philoſophię barbaram conſuetudinem ſubiugemus. Longo itinere curramus vt Chriſtum videre mereamur. Nam & illi niſi procul regionem propriam reliquiſſent, nequaquam vtique Chriſtum videre potuiſſent. Recedamus igitur à terrenis negociis, atq; curis. Etenim magi illi cùm adhuc morarētur in Perſide, ſtellā videre tantūmodo: quia verò à Perſide receſſerunt, ſolē ipſum aſpexere iuſticiæ: q certè nec ſtellā quidē ipſam tandiu videre meruiſſent, niſi citò à Perſide fuiſſent profecti. Surgamus

καὶ γὰρ ἐλθὼν κατ' αὐτῆς ἔστη τῆς κεφαλῆς, δεικνὺς ὅτι θεῖον ἐστι τὸ γέννημα· καὶ στᾶσα, ἐπὶ τὴν προσκύνησιν ἄγει, οὐχ ἁπλῶς βαρβάρους, ἀλλὰ τοὺς σοφωτέρους παρ' ἐκείνοις. Ὁρᾷς ὅτι εἰκότως ἀστὴρ ἐφάνη; καὶ γὰρ [καὶ] μετὰ τὴν προφητείαν, καὶ μετὰ τὴν τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων ἐξήγησιν, ἔτι τούτῳ προσεῖχον. αἰσχυνέσθω μαρκίων, αἰσχυνέσθω παῦλος ὁ σαμωσατεὺς, μὴ βουληθέντες ἰδεῖν

A ἅπερ οἱ μάγοι εἶδον, οἱ τῆς ἐκκλησίας πρόγονοι. οὐ [δὲ] γὰρ αἰσχυνόμαι οὕτως αὐτοὺς καλῶν· αἰσχυνέσθω μαρκίων, ὁρῶν θεὸν σαρκὶ προσκυνούμενον. αἰσχυνέσθω παῦλος, ὁρῶν οὐχ ὡς ἄνθρωπον προσκυνούμενον [ἁπλῶς] ἀλλ' ὅτι μὲν ἐν σαρκὶ, τὰ σπάργανα δείκνυσι καὶ ἡ φάτνη· ὅτι δὲ οὐχ ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον προσκυνοῦσι, δηλοῦσιν ἐν ἀώρῳ τῆς ἡλικίας τοιαῦτα δῶρα προσάγοντες, ἃ θεῷ προσάγειν εἰκὸς ἦν. αἰσχυνέ-

B σθωσαν μετ' αὐτῶν καὶ ἰουδαῖοι, βαρβάρους καὶ μάγους ὁρῶντες αὐτοὺς φθάνοντας· καὶ οὐδὲ μετ' ἐκείνους ἐλθεῖν ἀνεχόμενοι. καὶ γὰρ τύπος ἦν τῶν μελλόντων τὰ τότε γινόμενα, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων ἐδηλοῦτο, ὅτι φθάσει τὸν δῆμον τὸν ἐκείνων τὰ ἔθνη· καὶ πῶς φησὶν οὐκ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἔλεγεν, πορευθέντες "
μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη; ὅτι τοῦ μέλλον- "
τος ὅπερ ἔφην γίνεσθαι τύπος ἦν τὸ συμβαῖνον καὶ προαναφώνησίς τις. τὸ μὲν γὰρ ἀκόλου-

C θον ἦν, ἰουδαίους προσελθεῖν πρώτους· ἐπειδὴ δὲ ἑκόντες προύδωκαν τὴν οἰκείαν εὐεργεσίαν, ἀντιστρόφως τὰ πράγματα γέγονεν. ἐπεὶ οὐδὲ ἐνταῦθα πρὸ τῶν ἰουδαίων ἔδει τοὺς μάγους ἐλθεῖν· οὐδὲ τοὺς ἐκ τοσούτου διαστήματος προλαβεῖν τοὺς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν καθημένους· οὐδὲ τοὺς οὐδὲν ἀκηκοότας φθάσαι τοὺς προφητείας συντραφέντας τοσαύτας. ἐπειδὴ δὲ μεθ' ὑπερβολῆς τὰ οἰκεῖα ἠγνόησαν καλὰ, οἱ ἀπὸ περσίδος

D τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις προλαμβάνουσιν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ παῦλος φησίν. ὑμῖν [ἦν] ἀ- "
ναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ κυ- "
ρίου· ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς ἐκρίνατε, ἰδοὺ στρε- "
φόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. εἰ γὰρ καὶ μὴ πρὸ τούτου ἐπείθοντο, "
παραγενομένων τῶν μάγων ἀκούσαντας ἔδει δραμεῖν. ἀλλ' οὐκ ἠθέλησαν. διὰ τοῦτο καθευδόντων ἐκείνων οὗτοι προτρέχουσιν. ἀκολουθήσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοῖς μάγοις, καὶ τῆς βαρβάρου συνηθείας ἀπαλλα-

E. γῶμεν, καὶ πολὺ τὸ διάστημα ποιήσωμεν, ἵνα ἴδωμεν τὸν χριστόν. ἐπεὶ κἀκεῖνοι εἰ μὴ μακρὰν τῆς αὐτῶν ἐγένοντο χώρας, οὐκ ἂν αὐτὸν εἶδον. ἀποστῶμεν τῶν γηΐνων πραγμάτων. καὶ γὰρ οἱ μάγοι, ἕως μὲν ἦσαν ἐν τῇ περσίδι, τὸν ἀστέρα ἑώρων· ἐπειδὴ δὲ ἀπέστησαν τῆς περσίδος, τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐθεάσαντο· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὸν ἀστέρα εἶδον [ἂν,] εἰ μὴ προθύμως ἐκεῖθεν ἀνέστησαν. ἀναστῶμεν οὖν καὶ ἡμεῖς κἂν πάντες ταράττωνται, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ παιδὸς τρέχωμεν.

ergo etiam nos, & licet omnes turbentur, nos tamen alacres & prompti ad pueri accurramus domum.

Etſi

Digitized by Google

κἂν βασιλεῖς, κἂν δῆμοι, κἂν τύραννοι τὴν ὁδὸν ταύτην ἐκκόπτωσι, μὴ καταλύωμεν τὸν πόθον. οὕτω γὰρ πάντα τὰ ἐπικείμενα διακρουσόμεθα δεινά. ἐπεὶ καὶ οὗτοι, εἰ μὴ τὸ παιδίον εἶπον, οὐκ ἂν τὸν κίνδυνον ἐξέφυγον τὸν παρὰ τοῦ βασιλέως. πρὶν ἢ τὸ παιδίον ἰδεῖν, φόβοι καὶ κίνδυνοι καὶ ταραχαὶ πάντοθεν ἐπέκειντο· μετὰ δὲ τὴν προσκύνησιν, γαλήνη καὶ ἀσφάλεια, καὶ οὐκ ἔτι ἀστὴρ, ἀλλ' ἄγγελος αὐτοὺς δέχεται, ἱερέας ἀ- A πὸ τῆς προσκυνήσεως γενομένους. καὶ γὰρ καὶ δῶρα προσέφερον. ἀφεὶς τοίνυν καὶ σὺ τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν, τὴν ταραττομένην πόλιν, τὸν φονῶντα τύραννον, τὴν βιωτικὴν φαντασίαν, σπεῦσον ἐπὶ τὴν Βηθλεὲμ, ὅπου ὁ οἶκος τοῦ ἄρτου τοῦ πνευματικοῦ. κἂν γὰρ ποιμὴν ἦς, καὶ ἐνταῦθα ἔλθῃς, ὄψει τὸ παιδίον ἐν καταλύματι· κἂν βασιλεὺς ἦς, καὶ μὴ παραγένῃ, οὐδέν σοι τῆς πορφυρίδος ὄφελος· κἂν μάγος ἦς, οὐδέν σε κωλύσει τοῦτο, μόνον ἂν ἐπὶ τῷ τιμῆσαι ἔλθῃς καὶ προσκυνῆσαι καὶ μὴ κα- B ταπατῆσαι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἂν μετὰ τρόμου καὶ χαρᾶς τοῦτο ποιῇς· ἔστι γὰρ ταῦτα ὁμοῦ συνελθεῖν ἀμφότερα. ἀλλ' ὅρα μὴ κατὰ τὸν Ἡρώδην γένῃ, καὶ εἴπῃς. ὅπως ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτὸν, καὶ ἐλθὼν ἀνελεῖν βουληθῇς. „ τούτῳ γὰρ ἐοίκασιν οἱ τῶν μυστηρίων ἀναξίως „ μετέχοντες. ἔνοχος γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔσται φη- „ σὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. καὶ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τύ- C ραννον ἀλγοῦντα τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ, τὸν ἐκείνου τοῦ Ἡρώδου παρανομώτερον μαμωνᾶν. οὗτος γὰρ βούλεται κρατεῖν, καὶ πέμπει τοὺς οἰκείους τοὺς ἑαυτοῦ προσκυνήσοντας μὲν σχήματι, σφάττοντας δὲ ἐν τῷ προσκυνεῖν. φοβηθῶμεν τοίνυν μή ποτε σχῆμα μὲν ἱκετῶν καὶ προσκυνητῶν ἔχωμεν, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ τὰ ἐναντία ἐπιδεικνύμεθα· καὶ πάντα ἀπὸ τῶν χειρῶν ῥίψωμεν, προσκυνεῖν μέλλοντες. κἂν χρυσὸν ἔχωμεν, αὐτῷ D προσενέγκωμεν καὶ μὴ κατορύξωμεν. εἰ γὰρ οἱ βάρβαροι τότε ἐκεῖνοι εἰς τιμὴν προσενήνοχασι· τίς ἔσῃ μὴ δὲ τῷ χρείαν ἔχοντι διδούς; εἰ ἐκεῖνοι τοσαύτην ἦλθον ὁδὸν, ἵνα τεχθέντα ἴδωσι· ποίαν ἕξεις ἀπολογίαν σὺ, μήτε στενωπὸν ἕνα ἀπιὼν, ἵνα ἀρρωστοῦντας ἐπισκέψῃ καὶ δεδεμένους; καί τοι γε κάμνοντας καὶ δεδεμένους καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐλεοῦμεν· σὺ δὲ οὐδὲ τὸν εὐεργέτην τὸν σὸν καὶ δεσπότην; κἀκεῖνοι μὲν E χρυσίον προσενήνοχαν· σὺ δὲ ἄρτον μόλις δίδως; ἐκεῖνοι εἶδον τὸν ἀστέρα καὶ ἐχάρησαν· σὺ δὲ αὐτὸν ὁρῶν τὸν χριστὸν ξένον ὄντα καὶ γυμνὸν οὐκ ἐπικάμπτῃ; τίς γὰρ ὑμῶν διὰ τὸν χριστὸν τοσαύτην ἀποδημίαν ἀπεδήμησε τῶν μυρία εὐεργετηθέντων, ὅσην ἐκεῖνοι οἱ βάρβαροι, μᾶλλον [δὲ] οἱ φιλοσόφων φιλοσοφώτεροι; καὶ τί

Et ſi rex, & ſi populus, & ſi tyrannus huius velint curſum itineris impedire, nequaquam tamen accenſi deſiderij extinguamus ardorem. Sic enim omnia aduerſa calcabimus: quoniam & illi niſi vidiſſent puerum, nec periculum quod intentabatur à rege, vitaſſent. Prius enim quàm puerum cernerent, vndique illis opponebantur timores, conturbationes atque diſcrimina. Poſtquam vero adorarunt, ſecuritas & tranquillitas ſubſequuta eſt. Nec iam ſtella eos, ſed angelus ſuſcipit: quia ſcilicet adorando facti fuerant ſacerdotes, cum ſupplicatione etiam muneribus oblatis. Et tu itaque Iudaicum populum repugnantem, vrbem turbatam, cædis appetentem tyrannum, & fallacem iſtius ſeculi vmbram relinquens, in Bethlehem feſtinus accurre, ac domum ſpiritalis panis ingredere. Etſi enim paſtor fueris, eoque adueneris, in diuerſorio puerum videbis. Et ſi rex fueris, nec tamen deuotus adueneris, nihil omnino proderit purpurę fulgore circumdari. Et ſi Magus fortè ſis, nihil te ad hunc regem introire prohibebit, modo vt adoraturus atque honoraturus dei filium, & non quaſi conculcaturus aduenias: modo vt honorem ipſum cum gaudio ac tremore offeras: poſſunt enim vtraque hęc pariter conuenire. Sed caue ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas, vt & ego veniens adorem eum: cùmque veneris interimere coneris. Huius etenim ſimiles ſunt, qui indignè abutũtur communione myſterij. *Reus eſt enim*, inquit, *iſte corporis & ſanguinis domini.* 1. Cor. 11. f. Qui enim eiuſmodi ſunt, habent in ſe tyrannum, & regno Chriſti iugiter inuidentem, longe ſanè Herode illo nequiorem, mammonam ſcilicet. Hic enim in homines tenere imperium geſtit, ſuoſque cultores ſimulat, & mittit ad Chriſtum, vt ſpecie quidem adorare videantur: quantum vero in ipſis eſt interimunt eum, quem adorare ſe ſimulant. Timeamus igitur, ne quando ſpeciem ſupplicum atque adorantium geramus, opere verò exiſtamus inimici. Igitur adoraturi Chriſtum cuncta proiiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipſi, non terrę defodiamus. Si enim illi tunc Barbari in honorem tantummodo domini obtulerunt libenter aurum: qualis tu eris, ſi ei non tribuas indigenti? Illi tam longo itinere cucurrerunt, vt natum viderent: tu vero qua tandem ſatisfactione poteris abſolui, qui ne breuis quidem plateę ſpacium tranſis, vt viſites ęgritudine afflictum, & vinctum catenis? Et certè ſolemus ægrotantium, atque vinctorum, etiamſi inimici ſint, miſereri: tu vero ne erga dominum quidem tuum, & eum qui tantorum tibi eſt author bonorum, hoc permoueris affectu? Et illos quidem aurum legimus obtuliſſe, tu vero panem ipſum vix tribuis. Illi viderunt ſtellam, atque lætati ſunt: tu autem ipſum aſpiciens Chriſtum peregrinum nudumque, non flecteris. Quis enim veſtrum qui innumeris eſtis Chriſti beneficiis obligati, tam longinquę propter eum arripuit expeditionis laborem, quàm illi barbari, imò ſapientiores profectò ſapientibus? Verùm

Digitized by Google

Verum quid ego de ſpacio loquor itineris longioris, cum plurimę fœminarum tanta iam animi mollitudine reſoluantur, vt niſi aduectę mulis, quamlibet exiguo ſpacio à domibus ſuis venire nequeant ad videndum dominum in præſepio ſpirituali? Sed ex his quoque qui certè ambulandi laborem ferunt, alij ſecularium negociorum tumultus, alij theatrales turbas ſanctis cœtibus anteponunt. Et barbari quidem illi priuſquam Chriſtum viderent, tam longam propter ipſum exuperauerunt viam: tu verò nec poſteaquam videris, illos probaris imitari. Nam & cùm eum videris, ita eum relinquis, vt poſt illum curras ad theatra, ac mimum potius & videre & audire deſideres. Atque vt eadem rurſus attingam quæ antea ſum inſectatus, Chriſtum quidem in ſpirituali ſitum præſepio derelinquis, properas vero iacentem in ſcena ſpectare meretricem. Hoc autem quibus tandem putamus dignum eſſe ſuppliciis? Reſponde obſecro, ſi te quiſpiam introducere te polliceretur ad regem, & oſtenderet tibi illum vndique coruſcantem, atque inter varios pompę ſuę ornatus ſedentem, putáſne theatrale ſpectaculum aulicę pręponeres dignitati, cùm certè ne hinc quidem tibi aliquod commodum quęreretur? At vero ex hac menſa ſpiritualium fons emanat bonorum, & hanc tu ſtatim relinquens curris ad theatrum, vt natantes fœminas, & ſexum illum publicis oculis intuearis expoſitum: vt (inquam) iſtud aſpicias, ſedentem iuxta donorum cœleſtium fontem

Ioan. 4. a. b Chriſtum relinquis. Nam & modo ſuper fontem ſedet non vnam Samaritanam, ſed vniuerſam alloquens ciuitatem. Forſan vero etiam nunc Samaritanę tantum loquitur. Nam & nunc nullus ei aſſiſtit: niſi quod alij quidem ſolis aſſunt corporibus. alij verò nec ipſis quidem profectò corporibus. Attamen ipſe non recedit, ſed manet, & à nobis poſtulat potum, non aquam, ſed ſanctimoniam. Sanctis enim Chriſtus ſancta diſtribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur, ſed ſanguinem viuum, qui quanquam ad mortis dominicæ teſtimonium ſumitur, nobis tamen cauſa fit vitæ. Tu verò relinquis huius ſanguinis fontem, calicémque reuerendum, & ad diabolicum illum fontem feſtinus accurris, vt ſcilicet ſpectes meretricem natantem, & naufragium animæ patiaris. Aqua quippe illa pelagus quoddam eſt immane luxuriæ, quo non corpora ſubmerguntur, ſed naufragium infertur animabus. Nam illa quidem in mediis aquis nuda ludit natatu, tu verò de ſublimi ſpectans gradu, in libidinis profunda demergeris. Huiuſmodi enim diaboli retia, non tam in illam deſcendentes aquam ibique ſe volutantes capiunt, quam ſurſum

Exo. 14. b. c ſedentes. Multò quippe hi ſæuius ſuffocantur quàm Pharao ille quondam cum curribus ſuis equitibúſque ſubmerſus eſt. Iam ſi aliquo fieri poſſet modo, vt vobis illis ſupernatantes vndis animas oſtenderem, haud profectò aliter apparerent, quàm Ægyptiorum illa in fluctibus corpora voluebantur. Sed

καὶ τί λέγω τοσαύτην ὁδόν; πολλαὶ γὰρ τῶν γυναικῶν οὕτως ἡμῖν μαλακίζονται, ὡς μηδὲ ἄμφοδον ἓν ὑπερβῆναι καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς τραπέζης, ἢ μὴ ἡμιόνων ἐπιλάβοιντο. ἕτεροι δὲ ἐπειδὴ βαδίζειν ἔχουσιν, οἱ μὲν βιωτικῶν πραγμάτων ὄχλον· οἱ δὲ θέατρα τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεως προτιθέασι. Καὶ οἱ μὲν βάρβαροι πρὶν ἰδεῖν αὐτὸν τοσαύτην ἤνυσαν ὁδὸν δι' αὐτόν· σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ τὸ ἰδεῖν ἐκείνους ζη-

A λοῖς· ἀλλ' ἀφεὶς αὐτὸν μετὰ τὸ ἰδεῖν, τρέχεις ἵνα τὸν μῖμον ἴδῃς· τῶν γὰρ αὐτῶν ἅπτομαι πάλιν ὧν καὶ πρώην· καὶ κείμενον τὸν Χριστὸν ὁρῶν ἐπὶ τῆς φάτνης καταλιμπάνεις, ἵνα γυναῖκας ἐπὶ σκηνῆς ἴδῃς. Πόσων οὐκ ἄξια ταῦτα σκηπτῶν; εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις σε εἰς βασίλεια εἰσαγαγεῖν ἐπηγγέλλετο καὶ δείξειν τὸν βασιλέα καθήμενον, ἆρα ἂν εἵλου τὸ θέατρον ἀντὶ τούτων ἰδεῖν; καίτοι γε οὐδὲν οὔτε ἐκεῖ κερδᾶναι ἦν· ἐνταῦθα δὲ πηγὴ πυρὸς πνευματικὴ ἀπὸ ταύ-

B της ἀναβλύζει τῆς τραπέζης· καὶ σὺ ταύτην ἀφεὶς, κατατρέχεις εἰς τὸ θέατρον ἰδεῖν νηχομένας γυναῖκας, καὶ φύσιν παραδειγματιζομένην, καταλιπὼν τὸν Χριστὸν παρὰ τὴν πηγὴν καθήμενον; καὶ γὰρ καὶ νῦν παρὰ τὴν πηγὴν κάθηται, οὐ Σαμαρείτιδι διαλεγόμενος, ἀλλ' ὁλοκλήρῳ πόλει· τάχα δὲ καὶ νῦν Σαμαρείτιδι μόνῃ. οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ πάρεστιν οὐδὲ νῦν· ἀλλ' οἱ μὲν τοῖς σώμασι μόνον, οἱ δὲ οὐδὲ αὐτοῖς. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς

C οὐκ ἀναχωρεῖ, ἀλλὰ μένει καὶ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ πιεῖν· οὐχ ὕδωρ, ἀλλ' ἁγιωσύνην. τὰ γὰρ ἅγια τοῖς ἁγίοις δίδωσιν. οὐδὲ γὰρ ὕδωρ ἀπὸ ταύτης ἡμῖν παρέχει τῆς πηγῆς, ἀλλ' αἷμα ζῶν. καὶ μὴν θανάτου ἐστὶ σύμβολον, ἀλλὰ ζωῆς γέγονεν αἴτιον. σὺ δὲ ἀφεὶς τὴν πηγὴν τοῦ αἵματος, τὸ ποτήριον τὸ φρικῶδες, εἰς [τὴν] πηγὴν ἀπέρχῃ [τὴν] διαβολικὴν, ὥστε νηχομένην πόρνην ἰδεῖν καὶ ναυάγιον ὑπομεῖναι ψυ-

D χῆς. τὸ γὰρ ὕδωρ ἐκεῖνο πέλαγος ἀσελγείας ἐστίν· οὐ σώματα ποιοῦν ὑποβρύχια· ἀλλὰ ψυχῶν ναυάγια ἐργαζόμενον. ἀλλ' ἡ μὲν νήχεται γυμνουμένη τὸ σῶμα, σὺ δὲ ὁρῶν καταποντίζῃ πρὸς τὸν τῆς ἀσελγείας βυθόν. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ διαβόλου σαγήνη· οὐκ εἰς αὐτὸ καθιέντας τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἄνωθεν καθημένους τῶν ἐκεῖ καλινδουμένων μᾶλλον ὑποβρυχίους ποιεῖ, καὶ χαλεπώτερον ἀποπνίγει τοῦ Φαραώ, τοῦ με-

E τὰ τῶν ἵππων καὶ τῶν ἁρμάτων καταποντισθέντος τότε. καὶ εἴγε ἦν ψυχὰς ἰδεῖν, πολλὰς ἂν ὑμῖν ἔδειξα ἐπιπλεούσας τοῖς ὕδασι τούτοις, ὥσπερ τῶν Αἰγυπτίων τότε τὰ σώματα. ἀλλὰ

Digitized by Google

ἀλλὰ τὸ χαλεπώτερον ἐκεῖνό ἐστιν, ὅτι καὶ τέρψιν τὴν τοιαύτην πανωλεθρίαν καλοῦσι, καὶ τὸ πέλαγος τῆς ἀπωλείας ἡδονῆς εὔριπον ὀνομάζουσι· καίτοι γε εὐκολώτερον ἄν τις τὸ αἰγαῖον καὶ τυῤῥηνικὸν παραδράμοι πέλαγος μετ᾽ ἀσφαλείας, ἢ τὴν θεωρίαν ταύτην. πρῶτον μὲν γὰρ δι᾽ ὅλης νυκτὸς προλαμβάνει τῇ προσδοκίᾳ τὰς ψυχὰς ὁ διάβολος· εἶτα, δείξας τὸ προσδοκηθὲν, ἔδησεν εὐθέως καὶ αἰχμαλώτους ἐποίησε. μὴ γὰρ ἐπειδὴ μὴ ἐμίγης τῇ πόρνῃ, καθαρὸς εἶναι νομίσῃς τῆς ἁμαρτίας. τῇ γὰρ προθυμίᾳ τὸ πᾶν ἀπήρτισας. εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ἐπιθυμίας κατέχῃ, μείζονα τὴν φλόγα ἀνῆψας. εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις πρὸς τὰ ὁρώμενα, μείζονος εἶ ἄξιος κατηγορίας, ἑτέροις σκάνδαλον γενόμενος, καὶ τῇ τῶν θεαμάτων τούτων προτροπῇ, καὶ τὴν σεαυτοῦ καταισχύνων ὄψιν, καὶ μετὰ τῆς ὄψεως τὴν ψυχήν. ἀλλὰ γὰρ ἵνα μὴ μόνον ἐπιτιμῶμεν, φέρε καὶ τρόπον ἐπινοήσωμεν διορθώσεως. τίς οὖν ὁ τρόπος ἔσται; ταῖς γυναιξὶν ὑμᾶς παραδοῦναι βούλομαι ταῖς ὑμετέραις, ἵνα αὗται ὑμᾶς παιδεύσωσιν. ἔδει μὲν κατὰ τὸν τοῦ παύλου νόμον, ὑμᾶς εἶναι τοὺς διδασκάλους· ἐπειδὴ δὲ ἡ τάξις ἀντεστράφη διὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἄνω μὲν τὸ σῶμα, κάτω δὲ ἡ κεφαλὴ γέγονε, κἂν ταύτην ἐλθώμεθα τὴν ὁδόν. εἰ δὲ αἰσχύνῃ διδάσκαλον ἔχων γυναῖκα, φεῦγε τὴν ἁμαρτίαν καὶ δυνήσῃ ταχέως ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβῆναι τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ σοι δοθέντα. ὡς ἕως ἂν πλημμελῇς, οὐχὶ πρὸς γυναῖκας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλογά σε εὐτελέστατα πέμπει ἡ γραφή. καὶ οὐκ αἰσχύνεται τὸν [τῷ] λόγῳ τετιμημένον τῷ μύρμηκι πέμπουσα μαθητήν. οὐ γὰρ τῆς γραφῆς τοῦτο κατηγορία, ἀλλὰ τῶν οὕτω τὴν ἑαυτῶν εὐγένειαν προδιδόντων. τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιήσομεν· καὶ νῦν μέν σε τῇ γυναικὶ παραδώσομεν· ἂν δὲ ταύτης καταφρονήσῃς, καὶ εἰς τὸ τῶν ἀλόγων διδασκαλεῖον ἀποστελοῦμεν, καὶ δείξομεν πόσοι μὲν ὄρνιθες, πόσοι δὲ ἰχθύες, πόσα δὲ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ σοῦ σεμνότερα καὶ σωφρονέστερα φαίνεται. εἰ δὲ αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς τὴν σύγκρισιν, ἀνάβηθι πρὸς τὴν οἰκείαν εὐγένειαν, καὶ τὸ τῆς γεέννης πέλαγος, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ποταμὸν λαβὼν κατὰ νοῦν φεῦγε τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ κολυμβήθραν. αὕτη γὰρ ἡ κολυμβήθρα ἐκεῖνο τὸ πέλαγος προξενεῖ, καὶ τὴν ἄβυσσον ἐκείνην ἀνάπτει τῆς φλογός. εἰ γὰρ ὁ ἐμβλέπων [εἰς] γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν· ὁ καὶ γυμνὴν ἀναγκαζόμενος ἰδεῖν πῶς οὐ μυριάκις αἰχμάλωτος γίνεται; οὐχ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ νῶε κατακλυσμὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπώλεσε γένος, ὡς αὗται αἱ νηχόμεναι ἅπαντας ἐκεῖ μετὰ πολλῆς ἀποπνίγουσι τῆς αἰσχύνης. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ ὑετὸς, εἰ καὶ θάνατον εἰργάσατο σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς κακίαν ἀνέκοψεν· οὗτος

Sed illud eſt multo vtique periculoſius, quòd tantam illam perniciem nominant voluptatem, & immane illud perditionis pelagus, Euripum delectationis appellant: cùm certè facilius aliquis ac tutius Aegeum mare tranſeat, atque Tyrrhenum, quàm illius ſpectaculi horrenda diſcrimina. Nam primo quidem per totam noctem omni expectatione nimis anxia, talium diabolus corda ſolicitat: deinde id quod tam cupidè fuerat expectatum oſtendit, quo A continuo eos ligat ducitque captiuos. Neque enim ſi mixtus meretrici non es, immunem te putes eſſe peccati, cùm totum illud voluntate commiſeris. Nam ſi ab huiusmodi concupiſcẽtia poſſideris, maiori flamma profectò ſuccenderis. Sin verò hæc aſpiciendo nil pateris, culpæ nihilominus teneris obnoxius, factus ſcilicet ſcandalum cæterorum & talium adhortatione voluptatum, tuamque faciem ipſe confundis, animamque cùm facie. Verum ne ſola tantùm agere increpatione videamur, iam correctionis remedia ſug-B geramus. Quiſnam ergo hic eſt emendationis modus? veſtris vos trado erudiendos coniugibus, cùm certè oporteret, ſecundum Apoſtolum vos potius eſſe vxorum magiſtros. Quia vero per peccatum ordo conuerſus eſt, & corpus quidem ſuperius, caput verò inferius effectum, hac ſaltem via ad honeſta redire non pigeat. Quòd ſi magiſterium mulieris erubeſcis: peccatum fuge, & citò poteris in thronum doctoris aſcendere, qui tibi ordinatus eſt à deo. Quandiu verò peccaueris, non te ad mulierem tantum, ſed etiam C ad irrationales animantes & viliſſimas ſcriptura tranſmittit. Neque enim erubeſcit animal rationis honore donatum, [apis atque] formicæ diſcipulum facere: nec tamen ſcripturæ culpa eſt, ſed eorum qui nobilitatem ꝓpriam perdiderunt. Hoc ergo & nos facere curabimus. Et nunc quidem te mulieri aſſignamus docendum: ſin verò illius monita contempſeris, etiam ad irrationalium te magiſterium relegabimus. Oſtendemus enim quot te alites, ac piſces, quàm multa etiam pecorum genera, D atque reptilium, honeſtate & caſtitate præcedant. Quod ſi eiuſmodi animalibus te comparari pudeat, regredere ad propriæ nobilitatis inſigne, & immenſum illud gehennæ pelagus, flumenque igneum memoria repetens, fuge peſtiferam illā piſcinam theatri. Hæc eſt enim, quæ ſpectatores ſuos in flammeum illud pelagus mergit, quæque profundum illius ignis accendit. Si enim ille qui abſque his quoque irritamentis videt fœminam, interdum tamen ad concupiſcendum trahitur, & tantummodo cōcupiſcendo mœchatur: qui non ſolum videt, E ſed etiam totam omnino nudam ac laſciuientem videt, quî non millies libidinis captiuus efficitur? Haud ita illud quod ſub Noë legimus diluuium fuiſſe, hominum extinxit genus, vt natatrices iſtæ omnes prorſus ſpectatores ſuos multò cum dedecore ſuffocant. Siquidem ille tunc imber etiam ſi mortem intulit corporum, vitia tamen ſimul deleuit animarum. Hęc verò aqua diuerſum, manentibus in vita corporibus, animarum operatur interitum.

Vos

Vos autem ſiquidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione contenditis, vt vel vniuerſo præſideatis orbi: illo ſcilicet vobis priuilegio blandientes, quod hæc prima ciuitas fidelibus Chriſtianorum nomen impoſuit: cùm verò de honeſtate & caſtitate certandum eſt, ne à viliſſimis quidem viculis non pudet ſuperari? Certè, inquis. Quid ergo eos facere iubes? abire in montes remotos, & monachos fieri? Et quid ego aliud ingemiſco, quàm quòd illis vos ſolis putatis honeſtam vitam ornatamque congruere? Et Certè Chriſtus communia omnibus præcepta conſtituit. Nam vbi dicit, *Si quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:* non ſolùm monacho dicitur, verumetiam marito. Siquidem ille tunc mons, in quo hæc Chriſtus docebat, cunctis ferè talibus implebatur. Conſidera ergô theatrum illud, ac diabolicos iſtos refuge conuentus. & noli quaſi oneroſiorem culpare ſermonem. Non enim interdico coniugia, nec impedio liberam voluptatem: ſed cum honeſtate id fieri volo, non cum obſcœnitate, vel crimine. Non ego te in montes ac ſolitudines ire præcipio: ſed benignum eſſe, & honeſtum iugiter ac modeſtum, vel in medio ſi placet vrbis habitantem. Omnia ſi quidē mandata legis nobis ſunt monachisq́; communia, abſque ſola profectò pactione connubij: quanquam hic quoque beatus Paulus admonet, per cuncta monachis æquare nos cupiens. *Tempus, inquit, breue eſt: reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint: præterit enim figura huius mundi.* Ac ſi diceret: Non iubeo vos in montium habitare verticibus, quanquam etiam id quidem vellem eò quod vrbes imitantur ea, quę in Sodomis perpetrata ſunt: veruntamen ad iſtud nequaquam impello. Permane habens domum, coniugem, liberos, modò noli eos ſpectatores voluptatum efficere inceſtarum: noli introducere in domum tuam peſtem theatri. Non audis Paulum dicentem: *Vir ſui corporis non habet poteſtatem, ſed mulier?* Itaque communia huic quoque præcepta conſtituit. Tu verò ſiquidem eccleſiam vxor frequentat, grauiſſimus illius accuſator efficeris: ipſe autem totum in theatris diem exigens, dignum te accuſatione non credis: ſed cum ſis erga vxoris pudicitiam ita diligens, vt etiam ſuperfluum te atque immoderatum eſſe non pudeat, quippe qui à neceſſariis proceſſionibus ſæpe contineas illam, tibi tamen cuncta prorſus arbitraris licere. Sed minimè hoc tibi permiſerit Paulus, qui eandem etiam mulieri tribuit poteſtatem: Vxori, inquit, vir debitum reddat. Quonam igitur modo à te honoratur vxor, quætam indigna ſuggillatur iniuria cùm tu corpus quod in illius poteſtate eſt, meretricibus copulas? Tuum quippe corpus vxoris eſt. Quem, inquam, illi tribuis honorem, cùm tumultus ac lites in domū introducas tuū, cùm talia deſignas in foro quæ dum domi narras, dedecoras quidē vxorē, quę audit, ac præ-

Antiochia primum dicti Chriſtiani.

Act. 11. d.

Matt. 5. d.

1. Cor. 7. e.

οὗτος δὲ τοὐναντίον ποιεῖ, τῶν σωμάτων μενόντων, τὴν ψυχὴν ἀπόλλυσιν. ὑμεῖς δὲ ὅταν μὲν προεδρίας ἡ λόγος, ἀξιοῦτε τῆς οἰκουμένης προκαθῆσθαι πάσης, ἐπειδὴ πρώτη ἡ πόλις ἡμῶν τὸ τῶν χριστιανῶν ἀνεδήσατο ὄνομα· ἐν δὲ τῷ τῆς σωφροσύνης ἀγῶνι, καὶ τῶν ἀγροικοτέρων πλέον ἐλάττω φέροντες οὐκ αἰσχύνεσθε; ναί φησι. Καὶ τί [οὖν] κελεύεις ποιεῖν; τὰ ὄρη καταλαμβάνειν καὶ μοναχοὺς γίνεσθαι, διὰ γὰρ

A τοῦτο στένω, ὅτι μόνοις ἐκείνοις ἡγεῖσθε ἁρμόζειν κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην· καίτοι γε ὁ χριστὸς, κοινοὺς τοὺς νόμους ἔθηκε. καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ· ἐάν τις ἐμβλέψῃ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, οὐ τῷ μονάζοντι λέγει, ἀλλὰ καὶ [τῷ] γυναῖκα ἔχοντι. καὶ γὰρ τὸ ὄρος ἐκεῖνο τότε, πάντων τῶν τοιούτων πεπληρωμένον ἦν. ἐννόησον τοίνυν ἐκεῖνο τὸ θέατρον, καὶ μίσησον τοῦτο τὸ διαβολικόν. καὶ μὴ καταγνῷς τοῦ λόγου βαρύτητα. οὐδὲ γὰρ κωλύω γαμεῖν, οὐ-

B δὲ ἐμποδίζω τέρπεσθαι· ἀλλὰ μετὰ σωφροσύνης τοῦτο βούλομαι γίνεσθαι, οὐ μετὰ αἰσχύνης καὶ κατηγορίας καὶ μυρίων ἐγκλημάτων. οὐ νομοθετῶ τὰ ὄρη καταλαμβάνειν καὶ τὰς ἐρημίας, ἀλλὰ χρηστὸν εἶναι καὶ ἐπιεικῆ καὶ σώφρονα, μέσην οἰκοῦντα τὴν πόλιν. καὶ γὰρ πάντα ἡμῖν τὰ τῶν νόμων κοινὰ πρὸς τοὺς μοναχούς ἐστι, πλὴν τοῦ γάμου· μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τούτῳ κελεύει ὁ παῦλος ἐν ἅπασιν ἐξισοῦσθαι αὐτοῖς λέγων. παράγει [γὰρ] τὸ σχῆμα τοῦ

C κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν. ὥστε [φησὶν] οὐ κελεύω τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καταλαμβάνειν, ἐβουλόμην μὲν γὰρ διὰ τὸ τὰς πόλεις μιμεῖσθαι τὰ ἐν Σοδόμοις γινόμενα· πλὴν οὐ καταναγκάζω τοῦτο. μένε οἰκίαν ἔχων καὶ παιδία καὶ γυναῖκα· ἀλλὰ μὴ ὕβριζε τὴν γυναῖκα, μηδὲ παραδειγμάτιζε τὰ παιδία, μηδὲ εἴσαγε εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἀπὸ τῶν θεάτρων λύμην. οὐκ ἀκούεις παύλου λέγοντος· ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου

D σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ' ἡ γυνή· καὶ κοινοὺς ἀμφοτέροις τιθέντος νόμους; σὺ δὲ ἂν μὲν εἰς ἐκκλησίαν συνεχῶς ἐμβάλῃ ἡ γυνή, βαρὺς κατήγορος γίνῃ· αὐτὸς δὲ εἰς θέατρα διημερεύων, οὐχ ἡγῇ κατηγορίας ἄξιος εἶναι; ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν τῆς γυναικὸς σωφροσύνην οὕτως εἶ ἀκριβὴς, ὡς καὶ περιττὸς εἶναι καὶ ἄμετρος, καὶ μηδὲ τὰς ἀναγκαίας ἐξόδους συγχωρεῖν· σαυτῷ δὲ νομίζεις πάντα ἐξεῖναι. ἀλλ' οὐκ ἐπιτρέπει σοι παῦλος, ὁ καὶ τῇ

E γυναικὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν διδούς. καὶ γὰρ τῇ γυναικί φησιν, ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω. ποία οὖν αὕτη τιμὴ, ὅταν ἐν τοῖς καιρίοις αὐτὴν ὑβρίζῃς, καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ταῖς πόρναις παρέχῃς; τὸ γὰρ σὸν ἐκείνης σῶμά ἐστιν· ὅταν θορύβους καὶ πολέμους εἰσάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν, ὅταν τοιαῦτα ποιῇς ἐν ἀγορᾷ, ἃ διηγούμενος ἐν οἰκίᾳ καταισχύνεις μὲν τὴν ἀκούουσαν γυναῖκα, αἰσχύνεις

Digitized by Google

αἰσχύνης δὲ τὴν παροῦσαν θυγατέρα, καὶ πρό γε ἐκείνων σαυτόν. ἀνάγκη γὰρ σιγᾶν, ἢ τοιαῦτα ἀσχημονεῖν, ἐφ' οἷς καὶ τοὺς οἰκέτας μαστίζεσθαι δίκαιον. τίνα οὖν ἕξεις ἀπολογίαν, εἰπέ μοι, ἃ μὴ δὲ εἰπεῖν καλὸν, ταῦτα βλέπων μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς; ἃ μὴ δὲ διηγήσασθαι ἀνεκτὸν, ταῦτα πάντων προτιθείς; πῶς μὲν οὖν, ὥστε μὴ γίνεσθαι φορτικώτερος, ἐνταῦθα καταλύσω τὸν λόγον· ἐὰν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείνητε, ὀξύτερον τὸ σιδήριον ποιήσας, βαθυτέραν δώσω τὴν τομήν· καὶ οὐ παύσομαι, ἕως A ἂν διασκεδάσας τοῦ διαβόλου τὸ θέατρον, καθαρὸν ποιήσω τῆς ἐκκλησίας τὸν σύλλογον. οὕτω γὰρ καὶ τῆς παρούσης αἰσχύνης ἀπαλλαγησόμεθα, καὶ τὴν μέλλουσαν καρπωσόμεθα ζωήν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ac præſentem filiam rubore ſuffundis, ac pręcæteris temetipſum? Multo enim erat tacere conſultius, quàm tam obſcœna loqui, quę etiam ſeruos loquentes iuſtum eſt verberari. Quam tu ergo ſatisfactionem parabis, reſponde quæſo qui ea quæ nominari fas non eſt, ſpectas ſummo ſtudio: quæque etiam memorare turpe eſt, ea cunctis honeſtis artibus ſanctiſque præponis? Ne igitur videar onerоſior, hic iam terminabo ſermonem. Si verò in eiſdem perſeueraueritis, acutiore ferro & altiore inciſione diſcindam: nec vnquam prorſus quieſcam, quoadusq; diabolicum illud diſpergam theatrum, vt mundus eccleſiæ cœtus purusque reddatur. Ita enim & à præſenti turpitudine liberabimur, & vitam acquiremus futuram, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum patre & ſpiritu Sancto in ſecula ſeculorum, Amen.

B

ὉΜΙΛΊΑ Η΄.

Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Ὡς οὖν φησὶν ὁ Λουκᾶς, ὅτι ἐπὶ τῆς φάτνης κείμενον ἦν· ὅτι τεκοῦσα μὲν εὐθέως [αὐτὸ] κατέκλινεν ἐκεῖ. ἅτε C γὰρ πολλῶν συνιόντων διὰ τὴν ἀπογραφὴν, οὐκ ἦν οἰκίαν εὑρεῖν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Λουκᾶς ἐπισημαίνεται λέγων· » ὅτι διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον » ἀνέκλινεν αὐτόν. μετὰ δὲ ταῦτα [καὶ] ἀνείλετο καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ὁμοῦ τι γὰρ ἐπέβη τῆς Βηθλεὲμ, καὶ τὰς ὠδῖνας ἔλυσεν· ἵνα μάθῃς κἀντεῦθεν τὴν οἰκονομίαν ἅπασαν· καὶ ὅτι οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχε ταῦτα ἐγίνετο· ἀλλὰ κατὰ πρόνοιαν D τινα θείαν καὶ προφητείας ἀκολουθίαν [ταῦτα] πάντα ἐπληροῦτο. ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι; οὔτε γὰρ ἡ παρθένος ἐπίσημος ἦν, οὔτε ἡ οἰκία περιφανὴς, οὔτε ἄλλο τι τῶν ὁρωμένων ἱκανὸν ἐκπλῆξαι καὶ ἐπισπάσασθαι. οἱ δὲ οὐ μόνον προσκυνοῦσιν· ἀλλὰ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν δῶρα προσάγουσι. καὶ δῶρα, οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ὡς θεῷ· ὁ γὰρ λιβανωτὸς E καὶ ἡ σμύρνα τούτου σύμβολον ἦν. τί οὖν τὸ πεῖσαν αὐτούς; τὸ παρασκευάσαν οἴκοθεν ἀναστῆναι καὶ τοσαύτην ἐλθεῖν ὁδόν. τοῦτο δὲ ἦν, ὅ, τε ἀστὴρ, καὶ ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ γινομένη τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἔλλαμψις, κατὰ μικρὸν αὐτοὺς πρὸς τὴν τελειοτέραν ὁδηγοῦσα γνῶσιν.

οὐδὲ

HOMILIA OCTAVA
EX CAP. II.

Et cùm intraſſent domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

Quemadmodum igitur Lucas ait, quòd in præſepio poſitus eſſet? quia ſcilicet cum fuiſſet enixa, ibi eum continuo reclinauit. Erat enim valde difficillimum vacantem reperire alicubi domũ, propter conuentum ac frequentiam Iudęorum, quos in vnum eadem tunc deſcriptionis cauſa collegerat: quod certè Lucas euidenter expreſſit, dicens: *Et reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.* Luc. 2. a. Poſtea verò eum ſuſtulit, & in ſuo gremio collocauit. Siquidem vt Bethlehem ingreſſa eſt, partum celeriter abſoluit: vt hinc quoq; totam diſpenſationem agnoſceres, quia ſcilicet non fortuitò iſta, nec ſimpliciter acciderunt: ſed ſecundum prouidentiam Dei, & prophetiæ conſequentiam vniuerſa completa ſunt. Verùm quid illud eſt quod Magis puerum adorare perſuaſerit? Nam neque virgo ipſa erat nobilis, nec domus in qua habitabat, illuſtris, nec quicquam ex his omnib. quæ videbantur, eiuſmodi erat, quod Magis admirationem faceret, eoſque ad puerum alliceret adorandum. At verò illi non modo adorant, ſed etiam apertis theſauris ſuis offerunt mũnera, & munera certè Deo quàm homine digniora. Thus ſiquidem & myrrha ipſi potiſſimùm congruebant. Quidnam igitur illud eſt quod eis & domo & patria relicta, tanti itineris ſpacia tranſire perſuaſerit? Quod procul dubio fecit & ſtella quam viderant, & à Deo donata lux, quæ illorum mentibus quaſi aliud quoddam ſydus effulſerat, eoſque paulatim ad perfectiorem ſcientiam prouehebat.

Cùm

Cùm enim eſſent cuncta alia vilia, niſi iſtud eorum animos incitaſſet, nunquam profecto tantum illi honoris paruulo detuliſſent. Idcirco nihil ibi de ſenſibilibus iſtis grande conſpicitur, ſed anguſtũ tugurium, ac vile præſepium, & inops mater, vt melius nuda Magorum philoſophia clareſceret: & vt diſcas quia non tanquam homini tantum, ſed etiam tanquam deo authori omnium ſupplicarint bonorum. Propterea nullo eorum quę extrinſecus videbantur offenſi ſunt, ſed & puerum fideliter adorabant, & munera ſuppliciter offerebant, quæ tamen plurimum & à Iudæorum ruditate diſtarent. & eccleſiaſticæ philoſophiæ conuenirent. Siquidem ſcientiam iſti & obedientiam & charitatem figuraliter offerebant: non oues, non vitulos. *Reſponſo autem accepto*, inquit, *in ſomnis, ne redirent ad Herodem. per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam* Conſidera igitur etiam hoc loco admirabilem Magorum fidem, qui in nullum hinc ſcandalum commouentur: ſed ad cuncta obedientes permanent, atque flexibiles, nihilque omnino turbantur, neque ipſi ſecum diſputant, dicentes: Si magnum quiddam eſſet hic puer, & potentię aliquid obtineret, nobis adoratoribus eius quid opus eſſet fuga, occultuſque diſceſſus? Cur enim nos qui palam ac liberè venimus, nec tanti populi fragorem, nec tyranni furorem pauentes, quaſi exules quoſdam atque fugitiuos angelus ciuitate propellit? Verum nihil omnino tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt. Hoc eſt enim fidei inſigne, vt abſque controuerſia vlla obediant imperanti, nec vllam rationem expoſcant imperij. *Qui cum diſceſſiſſent, ecce angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens, Surge & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Dignum eſſe hoc loco iudico, trepidationem quandam mentis fateri, & dubitare de Magis, pariter ac puero Etſi enim illi turbati non ſunt, ſed fideliter omnia ſuſceperunt, nos tamen ſcrutari dignum eſt, cur non & Magi præſentes ſaluentur, & puer: ſed illi quidem in Perſidem reuertantur, hic autem cum matre in Ægyptum transfugiat: cùm multo potius fuiſſe videatur in manus eum Herodis incidere: nec tamen cum incidiſſet interfici, ſed claro prorſus diuinitatis auxilio vindicari. Verùm hoc modo rebus impletis, creditum non fuiſſet verè illum ſuſcepiſſe carnem, tantique hodie myſterij ſacramenta nutarent. Si enim etiam cum iſta facta ſint, & plurima iuxta humanæ naturę diſpenſata rationem: aliqui tamẽ auſi ſunt dicere, quod fabula quædam fuerit carnis aſſumptio: in quę non illi impietatis prę rupta recidiſſent, ſi oĩa iuxta quod Deo dignum eſt, & iuxta propriæ virtutis potentiam egiſſet? Magos vero celeriter emittit, ſimul & Perſarum regioni mittens magiſtros, & ineſſicacem reddens furorem tyranni: vt diſcat ſe impoſſibilia moliri, & conceptam extinguat iram, ſeque ab ſtudio vani laboris abducat. Eſt autẽ diuinitatis virtute dignum, non modo apertè conterere inimicos, verumetiam cum omni illos facilitate decipere. Sic enim & Ægyptios populi ſui vtilitate ſeduxit: cúmque palam in Iudęorum manus illorum poſſet transferre diuitias, occultè

οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τῶν φαινομένων εὐτελῶν ὄντων ἁπάντων, τοσαύτην ἐπεδείξαντο τιμήν. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή· ἵνα γυμνὴν τῶν μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν· καὶ μάθῃς, ὅτι οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ, ἀλλ' ὡς θεῷ προσῄεσαν καὶ εὐεργέτῃ. διόπερ οὐδενὶ τῶν ὁρωμένων ἔξωθεν ἐσκανδαλίζοντο, ἀλλὰ καὶ προσεκύνουν καὶ δῶρα προσῆγον, τῆς μὲν ἰουδαϊκῆς
A ἀπηλλαγμένα παχύτητος· οὐδὲ γὰρ πρόβατα καὶ μόσχους ἔθυσαν· τῆς δὲ ἐκκλησιαστικῆς ἐγγὺς ὄντα φιλοσοφίας. ἐπίγνωσιν γὰρ [καὶ ὑπακοὴν] καὶ ἀγάπην αὐτῷ προσῆγον. χρηματισθέντες δὲ κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. θέα καὶ ἐντεῦθεν τὴν πίστιν αὐτῶν, πῶς οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν, ἀλλ' εἰσὶν εὐήνιοι καὶ εὐγνώμονες, καὶ οὐ θορυβοῦνται οὐδὲ διαλογίζονται πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες· καὶ μὴν εἰ μέγα τὸ
B παιδίον ἐστὶ τοῦτο καὶ ἔχει τινὰ ἰσχὺν, τίς χρεία φυγῆς καὶ λαθραίας ἀναχωρήσεως; καὶ τί δήποτε φανερῶς ἐλθόντας ἡμᾶς, καὶ μετὰ παῤῥησίας καὶ πρὸς δῆμον τοσοῦτον καὶ πρὸς βασιλέως μανίαν στάντας, ὡς δραπέτας καὶ φυγάδας ἐκπέμπει ὁ ἄγγελος τῆς πόλεως; ἀλλ' οὐδὲν τούτων οὔτε εἶπον οὔτε ἐνενόησαν. τοῦτο γὰρ μάλιστα πίστεως, τὸ μὴ ζητεῖν εὐθύνας τῶν προστεταγμένων, ἀλλὰ πείθεσθαι τοῖς ἐπιτεταγμένοις μόνον. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος φαίνεται τῷ ἰωσὴφ
C κατ' ὄναρ λέγων, ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον. Ἄξιον ἐνταῦθα διαπορῆσαι καὶ ὑπὲρ τῶν μάγων, καὶ ὑπὲρ τοῦ παιδίου. εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι μὴ ἐθορυβήθησαν, ἀλλὰ μετὰ πίστεως πάντα ἐδέξαντο, ἡμᾶς ἄξιον ζητῆσαι, διὰ τί μὴ παρόντες σώζονται ἐκεῖνοι καὶ τὸ παιδίον· ἀλλ' οἱ μὲν εἰς περσίδα, τὸ δὲ εἰς αἴγυπτον φυγαδεύεται μετὰ τῆς μητρός; ἀλλὰ τί; ἔδει αὐτὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡρώδου, καὶ ἐμπεσόντα μὴ κατα-
D κόπτεσθαι; ἀλλ' οὐκ ἂν ἐνομίσθη σάρκα ἀνειληφέναι· οὐκ ἂν ἐπιστεύθη τῆς οἰκονομίας τὸ μέγεθος. εἰ γὰρ τούτων γινομένων, καὶ πολλῶν ἀνθρωπίνως οἰκονομουμένων, ἐτόλμησαν εἰπεῖν τινὲς ὅτι μῦθος ἡ τῆς σαρκὸς ἀνάληψις, ποῦ οὐκ ἂν ἐξέπεσον ἀσεβείας, εἰ πάντα θεοπρεπῶς καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἔπραττε; τοὺς δὲ μάγους ἐκπέμπει ταχέως· ὁμοῦ μὲν διδασκάλους ἀποστέλλων τῇ περσῶν χώρᾳ· ὁμοῦ δὲ ἐκκόπτων τοῦ τυράννου τὴν μανίαν, ἵνα μάθῃ ὅτι
E ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ πράγματι, καὶ τὸν θυμὸν σβέσῃ, καὶ τῆς ματαιοπονίας αὐτὸν ἀπαγάγῃ ταύτης. οὐ γὰρ δὴ τὸ μετὰ παῤῥησίας περιγίνεσθαι τῶν ἐχθρῶν μόνον· ἀλλὰ καὶ τὸ μετ' εὐκολίας αὐτοὺς ἀπατᾶν, τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἄξιον. οὕτω γοῦν καὶ τοὺς αἰγυπτίους ἐπὶ τῶν ἰουδαίων ἠπάτησε, καὶ δυνάμενος φανερῶς τὸν ἐκείνων πλοῦτον εἰς τὰς τῶν ἑβραίων μεταστῆσαι χεῖρας, λάθρα

λάθρα καὶ μετὰ ἀπάτης κελεύει τοῦτο ποιεῖν· ὅπερ οὐκ ἔλαττον τῶν ἄλλων σημείων φοβερὸν αὐτὸν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐποίησεν. οἱ γοῦν ἀσκαλωνῖται καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, ἡνίκα τὴν κιβωτὸν ἔλαβον, καὶ πληγέντες λοιπὸν παρῄνουν τοῖς οἰκείοις μὴ πολεμεῖν, μηδὲ ἐξ ἐναντίας ἵστασθαι, [καὶ] μετὰ τῶν ἄλλων θαυμάτων καὶ τοῦτο εἰς μέσον ἦγον λέγοντες· ἵνα τί βαρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν, καθὼς ἐβάρυνεν αἴγυπτος καὶ Φαραώ; οὐχ ὅτι ἐνέπαιξεν αὐτοῖς τότε, ἐξαπέστειλε τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθον; ταῦτα δὲ ἔλεγεν τῶν ἄλλων σημείων τῶν φανερῶς γινομένων οὐκ ἔλαττον καὶ τοῦτο νομίζοντες εἶναι, εἰς τὴν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τῆς μεγαλωσύνης ἀπόδειξιν. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν, [ἱκανὸν ἐκπλῆξαι τὸν τύραννον.] ἐννόησον γὰρ οἷα πάσχειν εἰκὸς ἦν τὸν ἡρώδην, καὶ πῶς ἀποπνίγεσθαι ἀπατηθέντα παρὰ τῶν μάγων [καὶ] οὕτω καταγελασθέντα. τί γὰρ εἰ μὴ γέγονε βελτίων; οὐ τοῦ ταῦτα οἰκονομήσαντος ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου μανίας ἡ ὑπερβολή· μὴ δὲ τοῖς δυναμένοις αὐτὸν παραμυθήσασθαι καὶ ἀποστῆσαι τῆς πονηρίας εἴκοντος, ἀλλ' ἐπεξιόντος περαιτέρω, ἵνα καὶ χαλεπωτέραν δέξηται δίκην τῆς τοσαύτης ἀνοίας. καὶ τίνος ἕνεκεν φησὶν εἰς αἴγυπτον τὸ παιδίον πέμπεται; μάλιστα μὲν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς τὴν αἰτίαν εἴρηκεν· ἵνα πληρωθῇ γάρ φησιν, ὅτι ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. ἅμα δὲ καὶ χρηστῶν προοίμια λοιπὸν ἐλπίδων τῇ οἰκουμένῃ προανεφώνει. ἐπειδὴ γὰρ βαβυλὼν καὶ αἴγυπτος μάλιστα τῆς γῆς ἁπάσης τῇ φλογὶ τῆς ἀσεβείας ἦσαν ἐκκεκαυμέναι, ἐκ προοιμίων δεικνὺς ὅτι ἀμφοτέρας διορθώσεται καὶ βελτίους ποιήσει, καὶ πείθων διὰ τούτων καὶ περὶ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὰ χρηστὰ προσδοκᾶν, τῇ μὲν τοὺς μάγους ἀπέστειλε, τῇ δὲ αὐτὸς ἐπέβη μετὰ τῆς μητρός. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερον ἐντεῦθεν παιδευόμεθα, οὐ μικρὸν εἰς φιλοσοφίαν ἡμῖν συντεῖνον. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ ἐκ προοιμίων πειρασμοὺς προσδοκᾶν καὶ ἐπιβουλάς. ὅρα γοῦν [καὶ] ἀπὸ τῶν σπαργάνων εὐθέως τοῦτο γινόμενον. καὶ γὰρ τεχθέντος αὐτοῦ, καὶ τύραννος μαίνεται, καὶ φυγὴ καὶ μετανάστασις γίνεται πρὸς τὴν ὑπερορίαν, καὶ οὐδὲν ἀδικήσασα ἡ μήτηρ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων φυγαδεύεται χώραν· ἵνα σὺ ταῦτα ἀκούων, ὅταν καταξιωθῇς διακονήσασθαί τινι πνευματικῷ πράγματι, εἶτα ἂν ἴδῃς αὐτὸν πάσχοντα αἰκίας καὶ μυρίους ὑπομένοντα κινδύνους, μὴ διαταραχθῇς μηδὲ εἴπῃς, τί ποτε τοῦτό ἐστι; καὶ μὴν στεφανοῦσθαί με ἔδει καὶ ἀνακηρύττεσθαι. καὶ λαμπρὸν εἶναι καὶ περιφανῆ, πρᾶγμα πληροῦντα δεσποτικόν· ἀλλ' ἔχων τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα, φέρῃς γενναίως, εἰδὼς ὅτι μάλιστα αὕτη τῶν πνευματικῶν ἡ ἀκολουθία ἐστὶ, τὸ πανταχοῦ πειρασμοὺς συγκεκληρωμένους ἔχειν. ὅρα γοῦν οὐκ ἐπὶ τῆς μητρὸς τοῦ παιδίου τοῦτο γινόμενον μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἐκείνων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λάθρα ἀναχωροῦσιν ἐν τάξει φυγάδων· καὶ αὐτη

occultè hoc magis fieri, ac decipiendo præcepit: quod certè illum apud inimicos non minus fecit quàm alia ſigna terribilem. Denique Aſcalonitæ omnesque per circuitum alienigenæ, quando arcam Dei ceperunt, percuſſitque plaga, ſuaſerunt ciuibus ſuis ne aduerſus Dei repugnarent manum: cum cæteris mirabilibus hoc quoque in medium protulerunt, dicentes: *Quare granatis corda veſtra, ſicut granauit Aegyptus & Pharao cor ſuum? Nonne poſtquam illuſit eis, dimiſerunt populum ſuum, & abijt?* (1. Reg. 6. b.)

A Hæc verò dicebant, cùm ad documentum virtutis Dei ſignis manifeſtius factis, nequaquam iſtud eſſe inferius iudicarent. Id igitur etiam in præſenti cauſa factum eſt, quod certè facilè poſſet tyranno incutere terrorem. Itaque conſidera quænam Herodem pati probabile fuerit: qui certè ſuffocari etiam præ indignationis magnitudine potuit, cùm ſe ita illuſum atque irriſum doleret. Quòd ſi non eſt hinc melior effectus, non Deus qui iſta diſpenſauit, in culpa eſt, ſed nimia liuentis inſania: qui ne his quidem ceſſit, B quæ vtique conſolari, & à tanta eum abducere malignitate potuerunt. Sed alio rurſus aditu ac malignitate in vlteriora proceſſit, vt multo grauiorem ſtulticiæ ſuæ reciperet vltionem. Et cuius tandem, inquies, rei gratia in Aegyptum paruulus mittitur? Prima quidem illa cauſa, quam Euangeliſta ſignauit, vt impleretur, inquit, quod ſcriptum eſt: *Ex Aegypto vocaui filium meum.* (Oſee. 11. a.) Simul etiam toti orbi denunciantur optimæ ſpei in poſterum prooemia. Quia enim Babylon atque C Aegyptus præ omnibus terris flamma impietatis ardebant, & ab ipſis ſtatim principiis oſtendit, quod vtramque emendaturus eſſet, & igne potius fidei ſuccenſurus, ex his vtique perſuadens etiam de aliis mundi partibus ſperanda eſſe meliora. Nam Perſidi quidem Magos remittit, ipſe verò cum matre in Aegyptum deſcendit. Supra verò iſta quæ diximus, etiam hinc aliquid aliud addiſcitur, quod certè non parum ad philoſophiam pertinere doceatur. Quid verò iſtud eſt? quòd ab ipſis videlicet vitæ initiis, ad tentationes debeamus atque inſidias præparari. D Cerne igitur ab ipſis omnino incunabilis Chriſti iſtud effectum. Nam ſtatim vt ortus eſt, contra eum tyrannus furit, & ipſe in Aegyptum fugit, & extra ſolum natale deportatur, & mater innoxia in regionem Barbarorum fugatur: vt tu videlicet hæc audiens, cum dignus fueris ſpiritualis alicuius negocij miniſter effici, & videris te tribulationes varias, & mille ſuſtinere diſcrimina, nihil omnino turberis, neque tecum ratiocineris, ac dicas: Quidnam iſtud eſt quod mihi infertur immeritò? Cui E certè laus potius, & corona congruit: quique eſſe deberem clarus ac nobilis, vtpote dominica præcepta perficiens. Sed vt iſto munitus exemplo viriliter cuncta ſuſtineas, ſciens tribulationes maximas & inſeparabiles quaſdam comites eſſe virtutum. Perſpice igitur iſtud non tantum in matre pueri, verumetiam in illis Barbaris fuiſſe completum. Nam & illi exulum more clàm fugiunt:

Digitized by Google

& iſta quæ nunquam domum ſuam fuerat egreſſa, tam ærumnoſum conficere iter iubetur, propter partum illum mirabilem, ac ſpiritales parturigines. Sed conſidera rem prorſus nouam, atque mirificam. Palæſtina inſidiatur, Ægyptus recipit ac ſeruat cum cui tenduntur inſidiæ. Non ſolum quippe in filiis patriarchę, verumetiam in ipſo domino præceſſerunt ſecutorum figuræ. Siquidem multa etiam quæ in ipſo tunc facta ſunt, præcinebant ea quæ poſtea erant futura. Quod in aſina quoque & pullo eius impletum eſt. Apparuit igitur non Angelus Mariæ, ſed Ioſeph loquens : & quid ait? *Surge & accipe puerum & matrem eius.* Hic iam non dicit coniugem tuam : ſed matrem eius : quia abſoluto partu, etiam exploſa ſuſpicio eſt, & abſque vlla ambiguitate vir credidit, liberè iam & apertè Angelus diſſerit, neque filium neque coniugem eius appellans: ſed puerum inquit, accipe, & matrē eius, & fuge in Ægyptū. Cauſam quoq; iungit fugę, *Futurũ eſt enim,* inquit, *vt Herodes quærat animam pueri.* Quę cum audiſſet Ioſeph, nequaquā paſſus eſt ſcandalum : neque dixit, incerta iſta res eſt, ac prorſus ambigua : tu paulò ante dicebas quis ſaluabit populum ſuum, & nunc ſe ipſum quidem non poteſt de periculis liberare. Sed fuga nobis neceſſaria & peregrinatio ac transmigratio longinqua, contraria omnino ſunt facta promiſſis. Sed horum nihil prorſus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curioſè reuerſionis tempus inquirit quod vtique ab Angelo non ſignate fuerat expreſſum. *Sed eſto ibi,* inquit, *vſquequo dicam tibi.* Verùm ille nec per iſta quidem factus eſt ſegnior, ſed obediuit libenter, & credidit, omnes prorſus tribulationes cum gaudio ſuſtinendo. Enimuero miſericors Deus mœſtis rebus quædam etiam iucunda permiſcuit. Quod certè in ſanctis omnibus facit, quos neque tribulationem neque iucunditates ſinit habere continuas, ſed tū de aduerſis, tum ex proſperis iuſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit, quod hic quoq; cum feciſſe conſidera. Videndo quippe ſanctus Ioſeph grauidam ſponſam, in conturbationem incidit maximam, atq; in horribilem quendam cogitationis tumultum. Iugis enim illum de puella adulterij ſuſpicio mordebat : ſed affuit repentè Angelus ſuſpicionē ſoluens malignam, & timorem hunc prorſus extinguens : deinde videns puerū natū, maxima exultatione repletus eſt : ſed rurſus huic etiā gaudio periculū grāde ſucceſſit, cū tota vtiq; ciuitas turbaretur, ipſe rex fureret, & ad necē puerū quæreret: ſed & hūc tumultū alia rurſus lætitia ſubſecuta eſt, apparitio videlicet ſtellæ, & adoratio Magorum. Poſt hāc quoq; iucūditatem iterum periculū, iterumq; formido. Quærit, inquit, Herodes animam pueri: & fugere neceſſe eſt, & in longinqua tranſire hominis inſtar. Nondū quippe opportunū erat, vt ſignorū miracula coruſcarent. Si enim à prima prorſus infantia mirabilia mōſtraſſet, homo proculdubio creditus nō fuiſſet. Idcirco namque non ſimpliciter templū formatur, ſed & tumor vteri cernitur, & nouē menſium tempus voluitur, & ipſę

καὶ αὕτη πάλιν οὐδέποτε τὴν οἰκίαν ὑπερβᾶσα, μα-
κρὰν οὕτω ταλαιπωρίας ὁδὸν ὑπομένειν κελεύεται,
διὰ τὸν θαυμαστὸν τοῦτον τόκον καὶ τὰς πνευματικὰς
ὠδῖνας. καὶ θέα τὸ παράδοξον πάλιν. παλαιστίνη
μὲν ἐπιβουλεύει· αἴγυπτος δὲ ὑποδέχεται, καὶ
διασώζει τὸν ἐπιβουλευόμενον. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐπὶ
τῶν παίδων τοῦ πατριάρχου τύποι συνέβαινον· ἀλλὰ
καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. πολλὰ γοῦν διὰ τῶν
ὑπ' αὐτοῦ γινομένων τότε προανεκηρύττετο, τῶν
A ὕστερον συμβαίνειν μελλόντων. ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ
τῆς ὄνου καὶ ἐπὶ τοῦ πώλου γέγονε. φανεὶς τοί-
νυν ὁ ἄγγελος, οὐχὶ τῇ μαρίᾳ, ἀλλὰ τῷ ἰωσὴφ
διαλέγεται. καὶ τί φησιν; ἐγερθεὶς παράλαβε "
τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἐνταῦθα οὐκ ἔ- "
τι λέγει, τὴν γυναῖκά σου· ἀλλά, τὴν μητέρα
αὐτοῦ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ τόκος ἐξέβη, καὶ ἡ ὑποψία
ἐλύθη, καὶ ὁ ἀνὴρ ἐπιστεύθη, μετὰ παρρησίας λοι-
πὸν διαλέγεται ὁ ἄγγελος, οὔτε παιδίον, οὔτε γυ-
ναῖκα αὐτοῦ καλῶν· ἀλλά, τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέ- "
B ρα αὐτοῦ· καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον. καὶ τὴν αἰτίαν "
λέγει τῆς φυγῆς. μέλλει γὰρ ὁ ἡρώδης [φησὶ] ζη- "
τεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ταῦτα ἀκούσας ὁ ἰω- "
σὴφ, οὐκ ἐσκανδαλίσθη· οὐδὲ εἶπεν, αἴνιγμα τὸ
πρᾶγμά ἐστι. σὺ πρώην ἔλεγες, ὅτι σώσει τὸν λαὸν
αὐτοῦ· καὶ νῦν οὐδὲ ἑαυτὸν σώζει, ἀλλὰ φυγῆς ἡ-
μῖν χρεία, καὶ ἀποδημίας καὶ μακρᾶς μεταστάσεως;
ἐναντία τῇ ὑποσχέσει τὰ γινόμενα. ἀλλ' οὐδὲν τού-
των λέγει· πιστὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ· οὐδὲ περιεργάζεται
τῆς ἀνόδου τὸν χρόνον, καὶ ταῦτα τοῦ ἀγγέλου ἀδιορί-
C στως αὐτὸν τεθεικότος. ἕως γὰρ ἂν εἴπω σοι, ἴσθι ἐκεῖ. "
ἀλλ' ὅμως οὐδὲ πρὸς τοῦτο ἐνάρκησεν, ἀλλ' ὑπακούει καὶ
πείθεται, πάντας μετὰ χαρᾶς τοὺς πειρασμοὺς ὑπομέ-
νων. καὶ γὰρ ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τοῖς ἐπιπόνοις τούτοις καὶ
ἡδέα ἀνέμιξεν. ὅπερ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἁγίων ποιεῖ, οὔτε
τοὺς κινδύνους, οὔτε τὰς ἀνέσεις συνεχεῖς τιθείς, ἀλ-
λὰ καὶ διὰ τούτων καὶ δι' ἐκείνων ὑφαίνων τὸν τῶν δι-
καίων βίον. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. σκόπει
γάρ. εἶδε κύουσαν τὴν παρθένον· εἰς ταραχὴν
αὐτὸν ἐνέβαλε τοῦτο καὶ τὸν ἔσχατον θόρυβον.
D ἐπὶ μοιχείᾳ γὰρ τὴν κόρην ὑπώπτευεν. ἀλλ'
εὐθέως ἐπέστη ὁ ἄγγελος, τήν τε ὑποψίαν
λύων, καὶ τὸν φόβον ἀναιρῶν τοῦτον· καὶ τὸ παι-
δίον τεχθὲν ὁρῶν, χαρὰν ἐκαρπώσατο μεγίστην.
πάλιν τὴν χαρὰν ταύτην κίνδυνος οὐ μικρὸς
διαδέχεται, τῆς πόλεως ταραττομένης, καὶ
τοῦ βασιλέως μαινομένου, καὶ τὸν τεχθέντα
ἐπιζητοῦντος. ἀλλὰ τὸν θόρυβον τοῦτον, ἑτέ-
ρα πάλιν διεδέξατο χαρά. ὁ ἀστήρ, καὶ ἡ τῶν
μάγων προσκύνησις. πάλιν μετὰ τὴν ἡδο-
E νὴν ταύτην φόβος καὶ κίνδυνος. ζητεῖ γάρ
φησιν ἡρώδης τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. καὶ πάλιν ὁ ἄγγε- "
λος μηνύει φυγεῖν καὶ μεθίστασθαι ἀνθρωπίνως. θαυ-
ματουργεῖν γὰρ πως οὐκ ἔδει. εἰ γὰρ ἐκ πρώτης
ἡλικίας θαύματα ἐπεδείξατο, οὐδ' ἂν ἐ-
νομίσθη ἄνθρωπος εἶναι. διὰ τοι τοῦτο, οὐ-
δὲ ἁπλῶς ναὸς πλάττεται, ἀλλὰ καὶ κύη-
σις γίνεται, καὶ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος.
καὶ ὠ-

Digitized by Google

καὶ ὠδῖνες καὶ τόκος, καὶ γαλακτοτροφία, καὶ διὰ παντὸς ἡσυχία τοῦ χρόνου, καὶ ἀναμένει τὴν ἀνδράσι πρέπουσαν ἡλικίαν· ἵνα διὰ πάντων εὐπαράδεκτον γένηται τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον. τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα ἐγένετο, φησὶν, ἐξ ἀρχῆς; διὰ τὴν μητέρα· διὰ τὸν Ἰωσήφ· διὰ τὸν Συμεὼν μέλλοντα ἀπιέναι λοιπόν· διὰ τοὺς ποιμένας· διὰ τοὺς μάγους· διὰ τοὺς Ἰουδαίους. εἰ γὰρ ἐβούλοντο προσέχειν μετὰ ἀκριβείας τοῖς γινομένοις, οὐ μικρὰ καὶ ἐντεῦθεν ἂν πρὸς τὰ μέλλοντα ἐκαρπώσαντο. εἰ δὲ μὴ λέγουσιν οἱ προφῆται τὰ περὶ τῶν μάγων, μὴ θορυβηθῇς. οὔτε γὰρ πάντα προεῖπον, οὔτε πάντα ἐσιώπησαν. ὥσπερ γὰρ τὸ μηδὲν ἀκούσαντας, ἰδεῖν γινόμενα τὰ πράγματα, πολλὴν ἐποίει τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θόρυβον· οὕτω καὶ τὸ πάντα μαθεῖν καθεύδειν παρεσκεύαζε τὸν ἀκροατὴν, καὶ τοῖς εὐαγγελισταῖς οὐδὲν ἤφιει πλέον. εἰ δὲ περὶ τῆς προφητείας ἀμφιβάλλοιεν Ἰουδαῖοι λέγοντες, τὸ ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου ἐπ' αὐτῶν εἰρῆσθαι, εἴποιμεν ἂν πρὸς αὐτούς· ὅτι καὶ οὗτος προφητείας νόμος, τὸ πολλὰ πολλάκις λέγεσθαι μὲν ἐπ' ἄλλων, πληροῦσθαι δὲ ἐφ' ἑτέρων, οἷον τὸ ἐπὶ τοῦ Συμεὼν καὶ Λευῒ εἰρημένον ἐστί· διαμεριῶ γὰρ αὐτοὺς φησὶν ἐν Ἰακὼβ καὶ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ· καίτοιγε οὐκ ἐπ' αὐτῶν τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκγόνων. καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Χαναὰν δὲ παρὰ τοῦ Νῶε λεχθὲν, εἰς τοὺς Γαβαωνίτας τοὺς ἐκγόνους τοῦ Χαναὰν ἐξέβη· καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ οὕτως ἴδοι τις ἂν συμβάν. αἱ γὰρ εὐλογίαι ἐκεῖναι αἱ λέγουσαι· γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνησάτωσάν σε [οἱ] υἱοὶ τοῦ πατρός σου, οὐκ ἐπ' αὐτοῦ τέλος ἔσχον· πῶς γὰρ τοῦ δεδοικότος καὶ τρέμοντος, καὶ μυριάκις αὐτὸν προσκυνοῦντος; ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκγόνων τῶν αὐτοῦ. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα εἴποι τις ἄν. Τίς γὰρ ἀληθέστερον υἱὸς Θεοῦ λεχθείη· ὁ μόσχῳ προσκυνῶν, καὶ τῷ Βεελφεγὼρ τελούμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς θύων τοῖς δαιμονίοις· ἢ ὁ φύσει υἱὸς, καὶ τὸν γεγεννηκότα τιμῶν; ὥστε εἰ μὴ παρεγένετο οὗτος, οὐκ ἂν ἡ προφητεία τέλος ἔλαβε τὸ προσῆκον. Ὅρα γοῦν πῶς αὐτὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς αἰνίττεται λέγων· ἵνα πληρωθῇ, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἂν ἐπληρώθη εἰ μὴ παραγέγονεν. οὐχ ὡς ἔτυχε δὲ καὶ τὴν παρθένον λαμπρὰν τοῦτο ποιεῖ καὶ περιφανῆ. ὅπερ γὰρ εἶχεν ὁ δῆμος ἅπας ἐν ἐγκωμίου τάξει, τοῦτο καὶ αὐτὴ λοιπὸν ἔχειν ἠδύνατο. ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ τὸ ἀπελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκόμπαζον· ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης αἰνιττόμενος ἔλεγε· οὐχὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἀνήγαγον ἐκ Καππαδοκίας, καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐκ βόθρου; ποιεῖ καὶ τῆς παρθένου τὸ προτέρημα τοῦτο [εἶναι.] μᾶλλον δὲ καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ πατριάρχης [καταβάντες καὶ] ἀναβάντες ἐκεῖθεν, τὸν τῆς ἀνόδου ταύτης τύπον ἐπλήρουν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι θάνατον φεύγοντες τὸν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ κατῄεσαν· καὶ οὗτος θάνατον τὸν ἐξ ἐπιβουλῆς. ἀλλ'

& ipſe partus abſoluitur, & nato nutrimentum lactis adhibetur: perque aliquot annos ſilentio res tanta celatur, & virilis expectatur ætas, vt per hæc omnia credibile efficiatur ſuſcepti hominis ſacramentum. Qua igitur ex cauſa hæc edita ſunt ſigna, inquis, ſtatim ab initio? propter matrem, propter Ioſeph, propter Simeonem iam iamque moriturum, propter paſtores, propter Magos, propter ipſos quoq; Iudæos. Siquidem voluiſſent ea quæ fiebant diligenter expendere, non paruum inde ad illa A quæ ſecutura erant, habuiſſent profectum. Quod ſi nihil prophetæ de Magis loquuntur, nequaquam omnino turberis: nam neque omnia prædixerunt prophetæ, nec cuncta ſiluerunt. Quemadmodum enim ſi vidiſſent homines facta quæ nunquam audiſſent futura, & conturbationis plurimũ & ſtuporis habuiſſent: ita rurſus ſi cuncta omnino antè didiciſſent, auditores inde negligentes ac ſecuri facti fuiſſent, nec quicquam nouum Euangeliſtis fuiſſet relictum. Si verò de prophetia Iudæi ambige- B rent, dicentes: *Ex Ægypto vocaui filium meum*: de ſe dictum potius quam de Chriſto eſſe prędictum: Reſpondebimus profectò eſſe hunc quoque prophetiæ morem, vt multa ſæpe de aliis dicantur quidem, ſed in aliis impleantur: vt illud quod de Simeone & Leui dicitur: *Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſraël.* (Gen. 49. a.) Hoc enim non in ipſis ſed in eis etiam factum eſt, qui de illorum ſtirpe proceſſerunt. Et quod in Chanaan à Noë dictum eſt, in Gabaonitis poſteris eius impletur. (Gen. 9. d. Ioſue. 9. a. & ſeq.) De Iacob quoque ſimiliter intelligitur accidiſſe: ſiquidem benedictio C illa quæ dicit, *Eſto dominus fratrum tuorum, & adorent te filij patris tui*: (Gen. 27. d ibi. o. & Gen. 28. a. & 33. a.) Non in ipſo habuit effectum. Quemadmodum enim id poſſit intelligi, cum econtrario iſte timuerit fratrem, atq; tremuerit, cúmq; millies adorarit? ſed vtiq; in eis qui ex eius ſtirpe deſcenderunt. Hoc igitur etiã in pręſenti poteſt quęſtione defendi. Quis enim magis ac propriè Dei filius eſſe dicitur? Illé ne populus qui adorabat vitulum, qui Beelphegor initiabatur, quiq; filios ſuos dæmoniis immolabat: (Exo. 32. a. & ſeq. Pſal. 105. f.) an verò dominus Ieſus Chriſtus, qui natura D filius Dei eſt, & toto patrem honore veneratur? Itaq; niſi aduenſſet iſte, nequaquam prophetia dignum finẽ habere potuiſſet. Conſidera igitur quemadmodum iſtud ipſe euangeliſta deſignet, dicendo: *Vt impleretur.* Oſtendit enim quoniam niſi veniſſet iſte, nõ vtiq; fuiſſet impletũ. Quod quidem ipſum beatam virginem non mediocriter claram facit ac nobilem: quæ id habuit quod toti illi erat populo glorioſum, qui ſuperbius ſe atque inſolentius efferebant, quòd deducente Deo de Ægypto fuiſſent reuerſi, idque ad gloriam ſuam ſæpe iactabant. Hoc enim etiam E propheta denotans ait: *Nónne alienigenas adduxi de Cappadocia, & Syros ex fouea?* (Amos. 9. c) Fecit etiam virginis hunc eſſe primatum. Quinimo & populus & patriarcha cum deſcenderent in Ægyptum, & inde rurſus aſcenderent, iſtius reuerſionis ſignabant figuram. (Gene. 46. a. & ſeq.) Nam & illi fugiendo mortem, quam comminabatur fames, deſcenderunt in Ægyptum: & hic mortem fugit, quæ per inſidias imminebat.

εἴ τις τὴν παλαιὰν Αἴγυπτον ἐκείνην τὴν θεομάχον καὶ μαινομένην, τὴν τῶν αἰλούρων δούλην, τὴν κρόμμυα δεδοικυῖαν καὶ τρέμουσαν εἶδεν, οὗτος εἴσεται καλῶς τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχύν. μᾶλλον δὲ οὐ χρεία ἡμῖν παλαιῶν διηγημάτων· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τῆς ἀνοήτου ἐκείνης λείψανα μένει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προτέρας μανίας. ἀλλ' ὅμως οὗτοι οἱ τὸ παλαιὸν πάντες πρὸς τοσαύτην ἀπορρηγνύμενοι μανίαν, περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν φιλοσοφοῦσι πραγμάτων, καὶ καταγελῶσι τῶν πατρῴων ἐθῶν, καὶ τοὺς προγόνους ταλανίζουσι, καὶ τῶν φιλοσόφων οὐδένα ποιοῦνται λόγον. ἔμαθον γὰρ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι τὰ μὲν ἐκείνων γραϊδίων μεθυόντων ἐστὶν εὑρήματα· ἡ δὲ ὄντως σοφία καὶ τῶν οὐρανῶν ἀξία αὕτη ἐστὶν ἡ διὰ τῶν ἁλιέων αὐτοῖς καταγγελθεῖσα. διὰ δὴ τοῦτο μετὰ τῆς τοσαύτης ἀκριβείας τῶν δογμάτων, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βίου πολλὴν ἐνδείκνυνται σπουδήν. τὰ γὰρ ὄντα ἀποδυσάμενοι πάντα, καὶ τῷ κόσμῳ σταυρωθέντες παντί, καὶ περαιτέρω πάλιν ἐλαύνουσι τὴν τοῦ σώματος ἐργασίαν, πρὸς τὴν τῶν δεομένων ἀποχρώμενοι τροφήν. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ νηστεύουσι καὶ ἀγρυπνοῦσιν, ἀργεῖν καὶ μεθ' ἡμέραν ἀξιοῦσιν· ἀλλὰ τὰς μὲν νύκτας τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις καὶ ταῖς παννυχίσι, τὰς δὲ ἡμέρας εἰς εὐχάς τε ὁμοῦ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐργασίαν καταναλίσκουσι, τὸν ἀποστολικὸν μιμούμενοι ζῆλον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τῆς οἰκουμένης πρὸς αὐτὸν βλεπούσης, ἵνα τοὺς δεομένους διατρέφῃ, καὶ ἐργαστήριον κατέλαβε, καὶ τέχνην μετεχείρησε, καὶ οὐδὲ τὰς νύκτας ἐκάθευδε τοῦτο ποιῶν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς φησὶ τοὺς ἐρήμους κατειληφότας, καὶ οὐδὲν κοινὸν πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι θορύβους ἔχοντας, τῇ τῆς ἡσυχίας σχολῇ εἰς ἐργασίαν πνευματικὴν καταχρήσασθαι δίκαιον. αἰσχυνέσθωσαν τοίνυν ἅπαντες καὶ οἱ πλουτοῦντες καὶ οἱ πενόμενοι, ὅταν ἐκεῖνοι μὲν μηδὲν ὅλως ἔχοντες, ἀλλ' ἢ σῶμα μόνον καὶ χεῖρας, βιάζωνται καὶ φιλονεικῶσι πρόσοδον τοῖς δεομένοις ἐντεῦθεν εὑρεῖν· ἡμεῖς δὲ μυρίων ἔνδον ἀποκειμένων, μηδὲ τῶν περιττῶν εἰς ταῦτα ἁπτώμεθα. ποίαν οὖν ἕξομεν ἀπολογίαν, εἰπέ μοι; τίνα δὲ συγγνώμην; καίτοι γε ἐννόησον, πῶς τὸ παλαιὸν ἦσαν οὗτοι καὶ φιλοχρήματοι, καὶ γαστρίμαργοι μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν. ἐκεῖ γὰρ ἦσαν οἱ λέβητες τῶν κρεῶν, ὧν [οἱ] Ἰουδαῖοι μέμνηνται· ἐκεῖ ἡ πολλὴ τῆς γαστρὸς τυραννίς. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐβουλήθησαν, μετέβαλον, καὶ τὸ πῦρ τοῦ Χριστοῦ δεξάμενοι, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀθρόον μεθωρμήσαντο· καὶ θερμότεροι τῶν ἄλλων ὄντες, καὶ πρὸς ὀργὴν καὶ πρὸς ἡδονὴν σωμάτων προπετέστεροι, τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ τῇ λοιπῇ τῆς φιλοσοφίας ἀπαθείᾳ μιμοῦνται. καὶ εἴ τις ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν, οἶδεν ἃ λέγω. εἰ δέ τις οὐδέποτε ἐπέβη τῶν σκηνῶν ἐκείνων, ἐννοείτω τὸν μέχρι νῦν ἐν τοῖς ἁπάντων στόμασιν ὄντα, ὃν μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἡ Αἴγυπτος ἤνεγκε, τὸν μακάριον καὶ μέγαν Ἀντώνιον, καὶ λογιζέσθω ὅτι καὶ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ γέγονεν ἐν ᾗ καὶ Φαραώ. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρεβλάβη, ἀλλὰ καὶ θείας ὄψεως κατηξιώθη· καὶ τοιοῦ-

Si quis illam Ægyptum veterem nouit rebellem Deo, ac magnitudine ſuperſtitionum furentem, adorantem irrationales animantes, porros etiam cepaſque pauitantem: hic optime Chriſti poteſt noſſe virtutem per quem facta eſt tam admiranda mutatio. Nec ſanè antiquis teſtibus indigemus: adhuc enim ſtultiſſimæ illius gentis reliquiæ manent in teſtimonium prioris amentiæ. Sed tamen iſti qui olim cuncti ad tantam inſaniam præcipites ferebantur, A de cœlo, & his quæ in cœlo ſunt philoſophantur, & patriis moribus obloquuntur, & progenitores ſuos ſæpe miſerantur, & philoſophos nihili pendunt. Ipſis enim rerum vocibus eruditi ſunt, quod illorum inuenta verba ſint anilium fabularum: veram autem, cœloque dignam hanc ſolam eſſe philoſophiam, quæ illis à piſcatoribus prædicata eſt. Propterea cum hac dogmatum veritate, plurimo etiam ſtudio virtutis ornantur: cunctis quippe præſentibus rebus exuti, mundoque crucifixi, nihilominus ad perfectionis vlteriora B contendunt: proprij ſiquidem opera corporis ad indigentium vtuntur alimoniam. Neque enim quia ieiunant, aut vigilant, idcirco ociũ ſibi indulgent diurnum: ſed noctes quidem ſacris hymnis, ac vigiliis: dies verò orationibus, manuumque operibus exercent, apoſtolicæ curſum virtutis imitantes. Si enim ille, inquiunt, toto penè ad ipſum reſpiciente mundo, vt inopes paſceret, & opificem profeſſus eſt, & vſum priſtinæ artis exercuit, idque faciens ne nocturno quidem ſopori indulſit: C quanto nos magis qui ſecreto eremi fruimur, ac nihil cum ſtrepitu vrbis habemus commune, vocatione quietis huius ad ſpiritualem vti decet operam? Erubeſcant hoc loco locupletes omnes, ſed in ipſis diuitiis pauperes: quando illi quidem nihil præter corpus proprium poſſidentes, vim quandam manibus ſuis afferunt, adnitentes omnino atque certantes fructus hinc egentibus inuenire. Nos verò cum plurimum opum occultemus interius ad miſericordiæ]opera nec de ſuperfluis aliquid attingimus. Quam igitur (reſponde quæſo) D excuſationem poterimus inuenire? quam veniam? Et certe conſidera, quod iſti aliquando pecuniæ fuerint amatores, quinetiam cum cæteris viciis ventris imperio ſeruientes: ibi enim erant ollæ carnium, quarum Iudæi in eremo recordantur: ibi multa tyrannis ventris & gutturis: ſed tamen quia voluerunt, in contrarium repentè mutati ſunt, & Chriſti ſuſpicientes ignẽ, in cœlũ ſubito ſubuolarunt. Quiq; prius ad iracundiam ardentiores omnib. fuerunt & ad libidinem corporis proniores, nunc incorporeas E poteſtates temperantia cæteriſq; ſpeciebus virtutũ imitantur. Quiſquis regionis illius gnarus eſt, iſta quæ dicimus recognoſcit. Si verò habitacula illa nondũ nouit, conſideret virũ per cunctorum vſque hodie ora volitantem, quẽ Apoſtolis proximum Ægyptus protulit, beatũ dico & magnum illum, de quo ſæpe audiſtis, Antonium: & reſpiciat quod hic quoque illius fuerit regionis indigena, cuius etiã Pharao, ſed nihil ſit inde viciat'. Nã & viſione Dei dignus eſt habit',

Exo. 16. a

Digitized by Google

& talem vitam prorſus oſtendit, qualem leges Chriſti requirunt. Hoc autem facilè cognouerit, quiſquis eum legerit librum, qui vitæ eius texit hiſtoriam, in quo etiam prophetiã lucentẽ videbit. De his enim quos Arriana peſtis inuaſit, manifeſtiſſimè prophetauit: quantáq; eccleſiis labes ab illis immineret, docuit, Deo vtiq; reuelante hæc, & cuncta antè oculos eius figura pingente. Quod certè vel præcipuum catholicæ fidei documentum eſt, nullum videlicet hæreticorum talem poſſe monſtrari. A Sed ne à me hæc audire videamini, ipſum potius librum legentes diligentius cuncta diſcetis, vt maxima inde philoſophiæ incitamenta capiatis. Obſecro autem, vt non ſolùm meditemur ſcripta illa, ſed ea quoque quæ exprimuntur, imitemur: neq; vel locũ, vel educationem, vel maiorum noſtrorum vicia prætexamus. Si enim nos ipſos diligentius voluerimus excolere, nihil nos horum prorſus impediet. Siquidem & ſanctus Abrahã habuit patrem impium, neq; tamen illius hæres impietatis effectus eſt. Et Ezechias ꝓphaniſſimi Achaz B filius fuit, ſed Dei amicus eſſe promeruit. Et Ioſeph in media tum ſeruiuit Ægypto, ſed glorioſam ſibi texuit caſtitatis coronã. In medio quoq; Babyloniæ tres pueri in media quoq; Chaldæorum domo inter illos deliciarum varios apparatus, in ſumma tamen arce philoſophiæ conſtiterunt. Et Moſes in Ægypto, & Paulus in toto orbe terrarum: nec tamẽ his omnib. quicquam horum impedimento fuit quo minus curſum virtutis implerent. Et nos igitur cuncta hæc exempla cernentes, ſuperflua quidem figmenta, & varias peccandi occaſiones penitus amputemus, C cumque quo virtus paratur, amplectamur laborem. Sic enim & Deum ad maiorem in nos beneuolentiam prouocabimus, & merebimur vt nobis in ſpirituali certamine cooperetur, atq; ita bonis potiemur æternis: quæ omnes nos percipere contingat. gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum patre & ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

καὶ τοιοῦτον ἐπεδείξατο βίον, οἷον οἱ τοῦ χριστοῦ νόμοι ζητοῦσι. καὶ τοῦτο εἴσεται πᾶς ὁ μετ' ἀκριβείας ἐντυχὼν τῷ βιβλίῳ τῷ τὴν ἱστορίαν ἔχοντι τῆς ἐκείνου ζωῆς, ἐν ᾧ καὶ πολλὴν ὄψεται τὴν προφητείαν. καὶ γὰρ περὶ τῶν τὰ ἀρείου νοσούντων προανεφώνησέ τε καὶ εἶπε τὴν ἐξ ἐκείνων μέλλουσαν βλάβην γίνεσθαι, τοῦ θεοῦ δείξαντος αὐτῷ τότε, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ μέλλοντα ὑπογράψαντος ἅπαντα. ὃ δὴ μάλιστα μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἀπόδειξις, τὸ μηδένα τῶν A ἔξωθεν αἱρέσεων ἄνδρα τοιοῦτον ἔχειν. Ἀλλ' ἵνα μὴ παρ' ὑμῶν ταῦτα ἀκούσητε, τοῖς γράμμασιν ἐγκύψαντες τοῖς τοῦ βιβλίου, πάντα μαθήσεσθε μετ' ἀκριβείας, καὶ πολλὴν παιδεύσεσθε τὴν φιλοσοφίαν ἐκεῖθεν. τοῦτο δὲ παρακαλῶ, οὐχ ἵνα περιέλθωμεν τὰ γεγραμμένα μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ ζηλώσωμεν, καὶ μήτε χώραν, μήτε ἀναστροφὴν, μήτε προγόνων πονηρίαν προβαλλώμεθα. ἂν γὰρ θέλωμεν ἑαυτοῖς προσέχειν, οὐδὲν τούτων ἡμῖν ἐστὶ κώλυμα. ἐπεὶ καὶ ἀβραὰμ ἀσεβῆ πατέρα ἔσχεν, ἀλλ' οὐ διεδέξατο τὴν B παρανομίαν· καὶ ὁ ἐζεκίας τὸν ἄχαζ, ἀλλ' ὅμως οὗτος φίλος τῷ θεῷ ἐγένετο· καὶ ὁ ἰωσὴφ δὲ ἐν μέσῃ τῇ αἰγύπτῳ τοὺς τῆς σωφροσύνης ἀνεδήσατο στεφάνους. καὶ οἱ παῖδες [δὲ] οἱ τρεῖς ἐν βαβυλῶνι μέσῃ, καὶ ἐν οἰκίᾳ μέσῃ, συβαριτικῆς παρακειμένης τραπέζης, τὴν ἄκραν ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. καὶ μωϋσῆς δὲ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ ὁ παῦλος ἐν τῇ οἰκουμένῃ· καὶ οὐδὲν οὐδενὶ τούτων ἐγένετο κώλυμα πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον. ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς [πάντα] ἐννοοῦντες, τὰς μὲν περιττὰς ταύτας σκήψεις καὶ προφάσεις ἐκ μέσου ποι- C ησώμεθα· τῶν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἱδρώτων ἁψώμεθα. οὕτω γὰρ καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ μείζονα ἐπισπασόμεθα εὔνοιαν, καὶ πείσομεν συνεφάπτεσθαι τῶν ἀγώνων ἡμῖν· καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν στεφάνων. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

D

HOMILIA NONA
EX CAP. II. GEORGIO Trapezontio interprete.

Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde: & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehẽ, & in omnibus finibus eius à bimatu & infrà, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis.

ET certè non eum oportuerat iraſci, ſed comprimi potius, ac timere, atq; intelligere quòd rem ſtultam conaretur: ſed coërceri omnino nequit animus praua ſe- E mel voluntate viciatus, iamque immedicabiliter ægrotans, neq; cedit magis quamlibet à Deo remediis indultis. Conſidera igitur iſtum prioribus malis addere poſteriora certantem, & homicidia homicidiis iungentem, perq; oĩa velut furibundũ in præcipitia labentẽ: quaſi.n ab aliquo dæmonũ ira, iracundia, inuidiaque vexatus, nulla prorſus ratione frænatur: ſed

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

Τότε ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν.

Καὶ μὴν, οὐκ ἐχρῆν θυμωθῆναι, ἀλλὰ φοβηθῆναι καὶ συσταλῆναι, καὶ ἰδεῖν ὅτι ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖ πράγμασιν. ἀλλ' οὐ κατεστέλλε- E το. ὅταν γὰρ ἀγνώμων ᾖ ψυχὴ καὶ ἀνίατος, οὐδὲν ἥκει τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ διδομένων φαρμάκων. Ὅρα γοῦν καὶ τοῦτον τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενον καὶ φόνῳ φόνον συνάπτοντα, καὶ κατὰ κρημνοῦ πανταχοῦ φερόμενον. ὥσπερ γὰρ ὑπό τινος δαίμονος τῆς ὀργῆς ταύτης καὶ τῆς βασκανίας ἐκβακχευθεὶς, οὐδενὸς ποιεῖται λόγον· ἀλλὰ

Digitized by Google

ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς φύσεως αὐτῆς φέρεται, καὶ τὴν ὀργὴν τὴν κατὰ τῶν ἐμπαιξάντων μάγων, κατὰ τῶν οὐδὲν ἠδικηκότων παίδων ἀφίησι. συγγενὲς δρᾶμα τοῦ ἐν αἰγύπτῳ γινομένου τότε, ἐν παλαιστίνῃ τολμῶν. " ἀποστείλας γάρ φησιν ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτοῦ ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. ἐνταῦθά μοι μετ᾽ ἀκριβείας προσέχετε. καὶ γὰρ πολλοὶ πολλὰ φλυαροῦσιν ὑπὲρ τῶν παίδων τούτων ἀδικίας ἐγκαλοῦντες τοῖς γεγενημένοις. καὶ οἱ μὲν ἐπιεικέστερον ὑπὲρ αὐτῶν διαπροῦσιν· οἱ δὲ θρασύτερον καὶ μανικώτερον. ἵν᾽ οὖν τοὺς μὲν τῆς μανίας, τοὺς δὲ τῆς ἀπορίας ἀπαλλάξωμεν, ἀνάσχεσθε μικρὸν διαλεγομένων ἡμῶν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Εἰ γὰρ δὴ τοῦτο ἐγκαλοῦσιν, ὅτι περιεώφθη τὰ παιδία ἀναιρούμενα, ἐγκαλέσωσιν καὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν σφαγῇ, τῶν τὸν πέτρον φυλαττόντων. ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα τοῦ παιδίου φεύγοντος, ἕτερα παιδία ἀντὶ τοῦ ζητουμένου κατεσφάττετο, οὕτω δὴ τότε καὶ τὸν πέτρον τοῦ δεσμωτηρίου καὶ τῶν ἁλύσεων ἀπαλλάξαντος τοῦ ἀγγέλου, ὁμώνυμός τις τοῦ τυράννου τούτου καὶ ὁμότροπος ζητήσας [αὐτὸν] καὶ οὐχ εὑρών, τοὺς τηροῦντας αὐτὸν στρατιώτας ἀπέκτεινεν ἀντ᾽ ἐκείνου. καὶ τί τοῦτο φησί; τοῦτο γὰρ οὐ λύσις, ἀλλὰ προσθήκη τοῦ ζητουμένου. οἶδα κἀγώ, καὶ διὰ τοῦτο εἰς μέσον πάντα φέρω τὰ τοιαῦτα, ἵνα πᾶσι μίαν ἐπαγάγω τὴν λύσιν. Τίς οὖν ἐστι τούτων ἡ λύσις; καὶ τίνα ἂν ἔχοιμεν λόγον εὐπρόσωπον εἰπεῖν; ὅτι οὐχ ὁ χριστὸς τῆς σφαγῆς αὐτῶν αἴτιος γέγονεν, ἀλλ᾽ ἡ ὠμότης τοῦ βασιλέως· ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐκείνοις ὁ πέτρος, ἀλλ᾽ ἡ ἄνοια τοῦ ἡρώδου. εἰ μὲν γὰρ τοῖχον διορυγέντα εἶδεν, ἢ θύρας ἀνατραπείσας, εἶχεν ἴσως ῥαθυμίαν ἐγκαλέσαι τοῖς φυλάττουσι τὸν ἀπόστολον στρατιώταις. νυνὶ δὲ πάντων ἐπὶ σχήματος μενόντων καὶ τῶν θυρῶν ἀποκεκλεισμένων, καὶ τῶν ἁλύσεων ταῖς χερσὶ τῶν φυλαττόντων συμβεβλημένων· καὶ γὰρ ἦσαν αὐτῷ συνδεδεμένοι· ἠδύνατο συλλογίσασθαι ἐκ τούτων, εἴγε ὀρθῶς ἐδίκαζε τοῖς γινομένοις, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἦν, οὐδὲ κακουργίας τὸ γινόμενον, ἀλλὰ θείας τινὸς καὶ παραδοξοποιοῦ δυνάμεως, καὶ προσκυνῆσαι τὸν ποιήσαντα ταῦτα, ἀλλ᾽ οὐ πολεμῆσαι τοῖς φυλάττουσιν. οὕτω γὰρ ὁ θεὸς ἐποίησεν ἅπερ ἐποίησεν ἅπαντα, ὡς μὴ μόνον τοὺς φύλακας μὴ προδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα δι᾽ αὐτῶν χειραγωγῆσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. εἰ δὲ ἀγνώμων ἐκεῖνος ἐφάνη, τί πρὸς τὸν σοφὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν καὶ πάντα ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ πραγματευόμενον, τῆς τοῦ κάμνοντος ἀταξίας; ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθά ἐστιν εἰπεῖν. τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐθυμώθης ὦ ἡρώδη παρὰ τῶν μάγων ἐμπαιχθείς; οὐκ ἔγνως ὅτι θεῖος ὁ τόκος ἦν; οὐ σὺ τοὺς ἀρχιερεῖς ἐκάλεσας; οὐ [σὺ] τοὺς γραμματεῖς συνήγαγες; οὐχὶ κληθέντες ἐκεῖνοι καὶ τὸν προφήτην μεθ᾽ ἑαυτῶν ἤγαγον εἰς τὸ σὸν δικαστήριον ταῦτα ἄνωθεν προαναφωνοῦντα; οὐκ εἶδες τὰ παλαιὰ τοῖς νέοις συμφωνοῦντα; οὐκ

ſed contra ipſam omnino furit naturam: & iram qua aduerſus Magorum illuſionem fremebat, in paruulos vertit innocuos: tale quiddam in Paleſtina facere aggreſſus, quale Pharao in Aegypto perpetrarat. *Mittens enim*, inquit, *interfecit omnes pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infrà ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis.* (Exo. 1. b. c) Hic iam vos diligenter attendite. etenim multi multa ſuper huiuſmodi infantibus nugantur, iniuriam facti criminantes: A & alij modeſtius quidem ſciſcitari malunt: alij verò confidentius certant, imo furioſius. Vt igitur hos quidem ab inſania, illos autem ab imperitia liberemus, patimini nos de hac cauſa vel breuiter diſputare. Si enim illud criminari volunt, quoniam deſpecti ſunt à Deo paruuli, cùm iuſſu occiderentur tyranni: criminentur etiam illorum militum necem, qui traditum ſibi Petrum aliquando cuſtodiebant. Sicut enim hic fugiente puero (Acto. 12. a) Ieſu, alij paruuli pro illo qui ſolus quærebatur, intereunt: ſic etiam tunc Petrum de ca- (Acto. 12. a. b) B tenis & carcere ab angelo liberatum tyrannus quidem, huic (de quo loquimur) & opere ſimilis & nomine, cùm requiſiſſet, nec tamen inuenire potuiſſet, pro illo eos à quibus cuſtodiebatur, milites interemit. Et quid hoc inquies, ſpectat ad cauſam? hæc enim non eſt ſolutio, ſed geminatio quæſtionis. Et ego id quidem noui, propterecáque omnia eiuſmodi profero, vt vno abſoluam cuncta compendio. Quónam ergo modo iſta ſoluenda ſunt, quámve poterimus probabilem proferre rationem? quoniam non quidem Chriſti fuga paruulis C cauſa mortis extitit, ſed crudelitas regis. Sicut etiam illis militibus non Petri liberatio cauſa interitus fuit, ſed Herodis profectò vecordia: qui ſi vidiſſet parietem carceris temerè perfoſſum, ſeras violẽter reuulſas, habuiſſet colorem, quo vel dolum vel deſidiam cuſtodientibus Apoſtolũ militibus imputaret. Cùm verò integra, atq; ita vt fuerant omnia permanerent, cum clauſa oſtia cernerentur, cùm & cuſtodum manus eadem catena conſtringeret (erant quippe ipſi Petro colligati) potuit ex his facilè conii- D cere, ſi iuſtè id quod acciderat iudicaſſet, quia neque virtute neq; calliditate hominum id fuiſſet effectum, ſed diuina proculdubio potentia, atq; mirifica: ex quo illud quoque fuiſſet ſecutum, vt non iniquè vindicaret in milites, ſed Deum qui id egerat, ſuppliciter adoraret. Sic enim fecit cuncta quæ fecit, vt non modo cuſtodes in periculum non induceret: verumetiam per illos regem ipſum in viam veritatis adduceret. Si verò ille ſapientiſſimo animarum medico, & ad cõmodum hominũ cuncta facienti eſſe vo- E luit ingratus: inobedientia languẽtis in culpa eſt, non peritia curantis. Quod in puerorum quoq; cauſa dici conſequentiſſimè poteſt. Quo enim Herodes ſæuiſſime colore rationis iratus es, cũ te à Magis illuſum videres? Non cognoueras ortũ illũ eſſe diuinũ? Non tu principes cõuocaueras ſacerdotũ? nõ ipſe congregaueras ſcribas? Non etiã illi qui à te fuerãt cõuocati, prophetam ſecũ in iudiciũ illius concilij protulerunt, qui olim iſta prædixerat? Nõ intellexiſti noua veterib. cõſonare?

Non

Non audiſti quoniam Magos ſtella deduxerit? Cur non erubuiſti tam laudabile ſtudium Barbarorum? Cur non libertatem illorum fiduciamque miratus es? Cur non es reueritus prophetæ veritatem? Cur non ex præcedentibus etiam extrema penſitaſti? Cur non ex his omnibus collegiſti, nequaquam Magorum illuſioni deputandum eſſe quod factum eſt: ſed diuinæ vtique virtuti, prouidè omnia atque vtiliter ordinanti? Quòd ſi eſſes etiam Magorum fraude deceptus, quid hoc præiudicaret innocuis? His, inquit, aſſentior. Bene enim Herodem omni excuſatione nudaſti, & oſtendiſti ſceleſtiſſimum prorſus homicidam, nondum tamen ſoluiſti de iniquitate ipſius facti quæſtionem. Etſi enim ille egit iniuſtè, cur tamen Deus agi iſta permiſit? Quid igitur ad huiuſmodi obiecta reſpondeam? Illud profectò quod ſemper & in eccleſia, & in domo, & in publico, & omnino vbique inculcare non deſino, quodq; à vobis ſumma cum diligentia cupio ſeruari. Stat enim certa illa, fixaque regula, & vna contra omnes huiuſcemodi aptiſſima ac validiſſima quæſtiones. Quænam igitur hæc regula eſt? quæve ratio? Quòd videlicet qui lædere velint, multi ſint: qui verò ab alio lædatur, omnino nullus. Et ne in longum vos ſententiæ huius conturbet ambiguum, rem celeriter abſoluam. Quicquid illud à quolibet hominum paſſi fuerimus iniuſtè: aut remiſſione peccatorum Deus, aut amplioris mercedis retributione compenſat. Atque vt lucidius incipiat eſſe quod dixi, orationem iuuemus exemplis. Ponamus enim aliquem ſeruum multarum pecuniarum proprio eſſe domino debitorem, vim quoque perpeti ab iniquis hominibus hunc ſeruum, & quædam eorum quæ habebat amittere. Si igitur dominus volens coërcere raptorem, atque violentum, non quidem ſeruo reſtituat erepta, ſed tamen cuncta quæ perdidit, ſibi illa computaret reddidiſſe: putáſne læſus eſt ſeruus? Nequaquam. Quid verò ſi receperit plura quàm perdiderit, nónne etiam lucra damni occaſione collegit? Quod certè ab omnib. abſq; vllo probatur ambiguo. Hoc igitur & in nobis cũ iniuſtè aliquid patimur, cogitemus: ꝙ ſcilicet pro illatis nobis afflictionib. aut remiſſioné accipiamus omnium peccatorum: aut ſi tanta in nobis delicta non

1. Cor. 5. b. fuerint, clariorib. honoremur coronis. Audi. n. Paulũ loquentem ſuper eo ꝙ fuerat fornicatus: *Tradidi*, inquit, *huiuſmodi hominem Satanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini Ieſu.* Quorſum, inquies dicuntur iſta? Nobis enim de illis ſermo eſt læſis, qui ab aliquibus læduntur inimicis, non qui à doctoribus corriguntur. Nullo ſiquidem, ſi diligenter inſpicias, hæc medio ſeparantur. Etenim in quæſtionem vertitur, ſi pati quippiam mali noxium dicatur eſſe patienti. Sed vt de eo quod ad id quod quæritur, propius accedit, ſermonem faciamus, recordare beati Dauid, qui cum videret Semei illum amariſſimè inſtantem, eiuſq; calamitatibus inſultantem, ac mille eum

2. Reg. 16. b. opprobriis obruentem, duces verò militiæ ardere in conuiciatoris interitũ: phibuit & dixit: *Dimitte illum vt maledicat, vt videat dominus humilitatem meam, & reddat mihi bonum pro maledicto hoc in iſto die.*

οὐκ ἤκουσας ὅτι καὶ ἀστὴρ τούτοις διηκονήσατο; οὐκ ᾐδέσθης τῶν βαρβάρων τὴν σπουδήν; οὐκ ἐθαύμασας αὐτῶν τὴν παῤῥησίαν; οὐκ ἔφριξας τοῦ προφήτου τὴν ἀλήθειαν; οὐκ ἐνόησας ἀπὸ τῶν προτέρων καὶ τὰ ἔσχατα; τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐλογίσω κατὰ σαυτὸν ἐκ τούτων ἁπάντων, ὅτι οὐ τῆς ἀπάτης τῶν μάγων ἦν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ θείας δυνάμεως πάντα πρὸς τὸ δέον οἰκονομούσης; εἰ δὲ καὶ ἠπατήθης παρὰ τῶν μάγων, τί πρὸς τὰ

A παιδία τὰ οὐδὲν ἠδικηκότα; ναί φησιν. ἀλλὰ τὸν μὲν Ἡρώδην, καλῶς ἀπεστέρησας τῆς ἀπολογίας καὶ μιαιφόνον ἔδειξας· οὔπω δὲ τὴν περὶ τῆς ἀδικίας τῶν γεγενημένων ἔλυσας λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖνος ἀδίκως ἔπραττε, τίνος ἕνεκεν ὁ θεὸς συνεχώρησε; τί οὖν ἂν εἴποιμι πρὸς τοῦτο; ὅπερ ἀεὶ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ πανταχοῦ λέγων οὐ παύομαι· ὃ καὶ ὑμᾶς βούλομαι μετὰ ἀκριβείας διατηρεῖν. κανὼν γάρ τίς ἐστι πρὸς ἅπασαν ἡμῖν τοιαύτην ἁρμόττων ἀπορίαν. τίς οὖν [οὗτός] ἐστιν

B ὁ κανὼν, καὶ τίς ὁ λόγος; ὅτι οἱ μὲν ἀδικοῦντες πολλοὶ, ὁ δὲ ἀδικούμενος οὐδὲ εἷς. καὶ ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον ὑμᾶς τὸ αἴνιγμα ταράττῃ, καὶ τὴν λύσιν ἐπαγάγω ταχέως. ὅπερ [γὰρ] ἂν πάθωμεν ἀδίκως παρὰ τοῦ οὖν, ἢ εἰς ἁμαρτημάτων διάλυσιν ὁ θεὸς ἡμῖν λογίζεται τὴν ἀδικίαν ἐκείνην, ἢ εἰς μισθῶν ἀντίδοσιν. καὶ ἵνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπὶ ὑπόδειγμά τινος τὸν λόγον ἀγάγωμεν. θῶμεν γὰρ εἶναί τινα οἰκέτην πολλὰ ὀφείλοντα τῷ δεσπότῃ χρήματα· εἶτα παρὰ ἀδί-

C κων ἀνδρῶν ἐπηρεασθῆναι τὸν οἰκέτην τοῦτον, καὶ ἀφαιρεθῆναί τινα τῶν αὐτοῦ. ἂν τοίνυν ὁ δεσπότης [ὁ] κωλῦσαι δυνάμενος τὸν ἅρπαγα καὶ πλεονέκτην, ἐκεῖνα μὲν μὴ ἀποκαταστήσῃ τὰ χρήματα, εἰς δὲ τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ παρὰ τοῦ δούλου λογίσηται τὰ ἀφαιρεθέντα, ἆρα μὴ ἠδίκηται ὁ οἰκέτης; οὐδαμῶς. τί δὲ ἂν καὶ πλείονα ἀποδῷ; ἆρα οὐχὶ καὶ μειζόνως ἐκέρδανε; παντί που δῆλον. τοῦτο τοίνυν καὶ ἐφ' ὧν ἡμεῖς πάσχωμεν λογισώμεθα. ὅτι γὰρ ὑπὲρ ὧν ἂν πάθωμεν κακῶς, ἢ ἁμαρτήματα διαλυόμε-

D θα, ἢ λαμπροτέρους λαμβάνομεν στεφάνους, ἂν μὴ ἁμαρτήματα τοσαῦτα ἔχωμεν, ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος περὶ τοῦ πεπορνευκότος· παράδοτε τὸν τοιοῦ- «
τον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα «
σωθῇ. καὶ τί τοῦτό φησι; περὶ γὰρ τῶν ἀδικουμένων παρ' «
ἑτέρων [ὁ] λόγος ἦν, οὐ περὶ τῶν παρὰ τῶν διδασκάλων διορθουμένων. μάλιστα μὲν οὐδὲν τὸ μέσον. τὸ γὰρ ζητούμενοι [ἦν.] εἰ τὸ παθεῖν κακῶς οὐκ ἔστιν ἐπήρεια τῷ παθόντι. ἀλλ' ἵνα καὶ πρὸς τὸ ἐγγύτερον τὸ ζητούμενον ἀγάγω τὸν λόγον, ἀναμνήσθητι τοῦ Δαβὶδ, ὃς τὸν Σι-

E μεῒ τότε ὁρῶν ἐπικείμενον καὶ ἐναλλόμενον αὐτοῦ τῇ συμφορᾷ, καὶ μυρίοις αὐτὸν ὀνείδεσι πλύνοντα, βουλομένων ἀνελεῖν τῶν στρατηγῶν, διεκώλυσε λέγων· ἄφετε αὐτὸν καταράσασθαι, ὅπως ἴδῃ κύριος «
τὴν ταπείνωσίν μου. καὶ ἀνταποδῷ μοι ἀγαθὰ «
ἀντὶ τῆς κατάρας ταύτης ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. «

In

καὶ ἐν τοῖς ψαλμοῖς δὲ [ᾄδων] ἔλεγε· ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου ὅτι ἐπληθύνθησαν, καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας [μου.] καὶ ὁ Λάζαρος δὲ διὰ τοῦτο ἀπήλαυσεν ἀνέσεως, ἐπειδὴ μυρία κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἔπαθε κακά. οὐκ ἄρα ἠδίκηνται οἱ ἀδικηθέντες, ἐὰν γενναίως ἐνέγκωσιν ἅπερ πάσχουσιν ἅπαντα, ἀλλὰ καὶ μειζόνως κερδαίνουσιν, ἄν τε παρὰ τοῦ θεοῦ πλήττωνται, ἄν τε παρὰ [τοῦ] διαβόλου μαστίζωνται. A καὶ ποίαν εἶχον ἁμαρτίαν τὰ παιδία φησίν, ἵνα ταύτην διαλύσωνται; περὶ [μὲν] γὰρ τῶν ἐν ἡλικίᾳ γενομένων καὶ πολλὰ πεπλημμεληκότων εἰκότως ἄν τις ταῦτα εἴποι· οἱ δὲ ἄωροι οὕτως ὑπομείναντες τελευτήν, ποῖα ἁμαρτήματα δι' ὧν κακῶς ἔπαθον ἀπέθεντο; οὐκ ἤκουσάς μου λέγοντος, ὅτι κἂν ἁμαρτήματα μὴ ᾖ, μισθῶν ἀντίδοσις ἐκεῖ γίνεται τοῖς πάσχουσι κακῶς ἐνταῦθα; τί τοίνυν ἐβλάβη τὰ παιδία, ἀναιρεθέντα ἐπὶ ὑποθέσει τοιαύτῃ, καὶ πρὸς τὸν ἀκύμαντον ταχέως ἀπενεχθέντα λιμένα; B ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα [πολλάκις] φησὶν ἔμελλον ζήσαντες κατορθοῦν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐ μικρὸν αὐτοῖς προαποτίθεται τὸν μισθόν, τὸ ἐπὶ ὑποθέσει τοιαύτῃ καταλῦσαι τὸν βίον. ἄλλως δέ, οὐδ' ἂν εἴασεν εἰ μεγάλοι τινὲς ἔμελλον ἔσεσθαι οἱ παῖδες προαναρπασθῆναι. εἰ γὰρ τοὺς ἐν πονηρίᾳ μέλλοντας ζῆν διηνεκῶς, μετὰ μακροθυμίας φέρει τοσαύτης, πολλῷ μᾶλλον τούτους οὐκ ἂν εἴασεν οὕτως ἀπενεχθῆναι, εἴ τινα μεγάλα προῄδει ἀνύσοντας. C καὶ οὗτοι μὲν [γὰρ] οἱ παρ' ἡμῖν λόγοι, οὐ μὴν ἅπαντες οὗτοι, ἀλλ' εἰσὶ καὶ τούτων ἀπορρητότεροι ἕτεροι, οὓς μετὰ ἀκριβείας οἶδεν ὁ ταῦτα οἰκονομῶν αὐτός. παραχωρήσαντες τοίνυν αὐτῷ τῆς ἀκριβεστέρας ἐν τούτῳ καταλήψεως, τῶν ἑξῆς ἡμεῖς ἐχώμεθα, καὶ ἐν ταῖς ἑτέρων συμφοραῖς παιδευώμεθα πάντα φέρειν γενναίως. καὶ γὰρ οὐ μικρὰ τότε κατέλαβε τραγῳδία τὴν Βηθλεέμ, τῶν παίδων ἁρπαζομένων ἀπὸ τῆς θηλῆς τῶν μητέρων καὶ ἐπὶ τὴν ἄδικον ταύτην ἀγομένων σφαγήν. εἰ δὲ ἔτι μικροψυχεῖς καὶ ἐλάττων εἶ τῆς ἐπὶ τοιούτοις φιλοσοφίας, D μάθε τοῦ ταῦτα τολμήσαντος τὸ τέλος, καὶ μικρὸν ἀνάπνευσον. ταχίστη γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ τούτων κατέλαβε δίκη, καὶ τοῦ μιάσματος τούτου τὴν προσήκουσαν ἐδίδου τιμωρίαν, θανάτῳ χαλεπῷ καὶ τοῦ νῦν τολμηθέντος ἐλεεινοτέρῳ καταλύων τὸν βίον, καὶ ἕτερα μυρία πάσχων κακά· ἅπερ εἴσεσθε τὴν Ἰωσήππου περὶ τούτων ἱστορίαν ἐπελθόντες. ἀλλ', ἵνα μὴ μακρὸν ποιῶμεν τὸν λόγον καὶ τὴν συνέχειαν διακόπτωμεν, οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν τοῖς παροῦσιν ἐνθεῖναι. E τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, [θρῆνος [καὶ κλαυθμὸς] καὶ ὀδυρμὸς πολύς,] Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. ἐπειδὴ γὰρ φρίκης ἐνέπλησε τὸν ἀκροατὴν ταύτην διηγησάμενος τὴν σφαγὴν τὴν βιαίαν, τὴν ἄδι-

In pſalmis quoque canendo dicebat: *Reſpice inimicos meos, quam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me: & dimitte omnia peccata mea.* (*Pſal. 24.*) Lazarus quoque propterea intrauit in requiem, quia patienter innumera huius vitæ aduerſa ſuſtinuit. (*Luc. 16. a.*) Non igitur læduntur, qui lædi nobis videntur: ſi modo viriliter illata patiantur. Quinetiam hinc cumulatiora percipiunt, ſiue corripiantur à Deo, ſiue à diabolo verberentur. Et quod, inquis, A peccatum habebant paruuli, vt illis opus fuerit ignoſci? De his quidem qui fuerunt ætate legitima, ac in multis deliquerunt, rectè hoc dicitur. Qui verò tam immaturum ſuſtinuere finem, quænam peccata ijs malis quæ perpeſſi ſunt deleuerunt? Non me audiſti paulo ante dicentem, quod ſi ea quæ ſoluantur peccata non fuerint, erit tamen illic retributio mercedis his qui iniuſtè aduerſa hic aliqua patiuntur. Quid igitur obfuit in tali cauſa paruulis interemptis, & ad tranquilliſſimum tutiſſimumque portum celeriter euectis? Quoniam B ſi vixiſſent, inquis, multis potuerant florere virtutibus. Sed idcirco non exigua eſt præſtanda merces, quoniam in tali cauſa interitum pertulerunt. Poſſumus verò illud referre, quod ſcilicet non eos permiſiſſet Deus tam celeriter hinc rapi, ſi eos præclari cuiuſdam meriti futuros eſſe præſciſſet. Si enim etiam illos qui in ſumma malignitate victuri ſunt, tanta tamen cum patientia ſuſtinet: quanto magis hos non ita ſiuiſſet auferri, ſi eos magnos quoſdam præuidiſſet futuros? Et hi quidem ſunt noſtri ſuper hac quæſtione ſermones, C imò ne ipſi quidem noſtri omnes: ſed ſunt alij multo his abſtruſiores, quos diligenter nouit ille qui cuncta diſpenſat. Huic igitur comprehenſione huius rei certiore commiſſa, ad ſequentia prouehamur, & ex afflictionib. cæterorum fortiter omnia ferenda diſcamus. Etenim non parua tunc Bethlehem luctus tragœdia comprehendit, cùm paſſim paruuli ab ipſis matrum raperentur vberibus, & ad crudelem illam mactationem ducerentur. Quòd ſi adhuc animo paruus es, & infra perfectio- D nem probatæ in aduerſis philoſophiæ iaces, diſce illius qui iſta præceperat, finem tyranni, & in hac aliquantulum conſolatione reſpira. Satis enim ille tunc celerem ob tale facinus pœnam recepit, tantoque congruentia ſceleri ſupplicia perſoluit. Siquidem vitam iſtam morte teterrima, & multo hac quam inſontibus intulerat, miſerabiliore finiuit: malaque alia mille ſuſtinuit, quæ facilè noſtis, quotquot Ioſephi ſuper his legiſtis hiſtoriam. Quam ego, ne in longum verba producerem, néue continuum textum expoſi- E tionis inciderem, ſuperfluum duxi præſenti inſerere ſermoni. (*Antiquitatum lib 17. cap. 8 9. & 10.*) *Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox in Rhama audita eſt, ploratus, & vlulatus multus. Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.* (*Hier. 31. c.*) Admirabilis conſequentia: quia verò auditorem magnitudine horroris impleuerat,

cùm vtique violentam illam iniquam atq; crudelem deſcripſiſſet mactationem: rurſus cũ conſolatur, & dicit ꝙ non idcirco illa facta ſint, quia ea Deus prohibere nequiuerit, aut futura non viderit: ſed quæ certè & præſcierit, & ꝑ prophetã longè antè prædixerit. Nequaquã igitur turberis, & concidas, ad ineffabilẽ ꝓuidentiã eius proſpiciens: quã & per illa quæ operatur ipſe, & ꝑ iſta quæ ab aliis fieri ſinit, perſpicuè poſſum⁹ intueri. Quod igitur dominus diſcipulis loquens ait, hic etiam coaptandũ eſt. Quibus quoniã condemnationes, captiuitates, & totius orbis oppugnationes, internecinaque prælia præcinebat, releuans eos & conſolans, ait: *Nonne duo paſ-*
Mat. 10. c. *ſeres aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet in terram ſine patre veſtro qui in cœlis eſt?* Hæc verò dixit oſtendens quia nihil fieret eo neſciente, ſed ſpectante quidem cuncta, non tamen cuncta faciente, ac ſi diceret: Nihil omnino turbemini, néue paueatis: ille enim qui & præuidet iſta omnia, quæ & ſuſtinetis, & poteſt profectò prohibere, vobis vtique proſpiciens, curamque veſtri gerens, non prohibet: quod in noſtris quoque tentationibus cogitare oportet: & ſatis hinc idoneam conſolationem poterimus accipere. Et quid, inquis, etiam Racheli cum Bethlehem commune dicit? *Rachel*, inquit, *plorans filios ſuos.* Quid autẽ Rhama pertinet ad Rachel? Rachel mater fuit Beniamin, quam defunctam
Gen. 48. b. ſepelierunt in Hippodromo, qui eſt iuxta Bethlehem. Quia igitur & ſepulchrum vicinum erat, & campus ipſe in Beniamin ſorte contigerat, Rhama quoque ad eandem pertinebat tribum, & à principe tribus, & ab ipſo ſepulchri loco conſequenter eos qui occiſi ſunt, filios eius vocauit. Deinde oſtendens vulnus illud infixum incurabile eſſe & acerbum, ait: *Et noluit conſolari, quia non ſunt.* Rurſus etiam hinc diſcimus, quod paulò antè dicebam, nunquam nos debere omnino turbari, cum accidunt aliqua quæ promiſſionibus Dei aduerſari videantur. Ecce enim aduenient ipſo domino ad illius populi, imò totius orbis ſalutem, qualia fuerunt exordia! mater fugit, intolerabilibus patria calamitatibus occupatur, cædes innumeræ, omnibuſque amariores mortibus perpetrantur, ploratus & luctus ingens & eiulatus vbique. Neque eſt cur conturberis: nam ſolet per contraria ferè ordinem ſuæ œconomiæ implere, ingens virtutis ſuæ hinc nobis exhibens argumentum: ſic Apoſtolos ſuos induxit atque inſtruxit, vt res præclaras agerent, contraria contrariis moderans, quò maiori cum admiratione fiant. Cæſi igitur eiectiq; & mille tormenta paſſi Apoſtoli, victores tandem perſecutorum ſuorum euadunt. *Defuncto autem Herode, ecce angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Aegypto, dicens: Surge & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Iſrael.* Non iam dicit, fuge: ſed, vade. Vidéſne rurſum tribulationi requiem ſuccedentem, deinde

τὴν ἄδικον, τὴν ὠμοτάτην, τὴν παράνομον, παραμυθεῖται πάλιν αὐτὸν λέγων· ὅτι οὐκ ἀδυναμοῦντος τοῦ θεοῦ κωλῦσαι ταῦτα ἐγένετο, οὐδὲ ἀγνοοῦντος, ἀλλὰ καὶ προειδότος καὶ προανακηρύξαντος διὰ τοῦ προφήτου. μὴ τοίνυν θορυβηθῇς μηδὲ καταπέσῃς, εἰς τὴν [ἀπόρρητον] αὐτοῦ πρόνοιαν ἀφορῶν, ἣν καὶ δι' ὧν ἐνεργεῖ, καὶ δι' ὧν συγχωρεῖ μάλιστά ἐστιν ἰδεῖν. Ὅπερ οὖν καὶ ἀλλαχοῦ τοῖς μαθηταῖς διαλεγόμενος ᾐνίξατο. ἐπειδὴ γὰρ τὰ δικαστήρια καὶ τὰς ἀπαγωγὰς, καὶ τοὺς τῆς οἰκουμένης πολέμους, καὶ τὴν ἄσπονδον μάχην αὐτοῖς προανεκήρυξεν, ἀνέχων αὐτῶν τὴν ψυχὴν καὶ παραμυθούμενος φησίν· οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ἀγνοοῦντος αὐτοῦ γίνεται· ἀλλ' εἰδότος μὲν ἅπαντα, οὐ μὴν πάντα ἐνεργοῦντος. μὴ τοίνυν φησὶ ταράττεσθε μηδὲ θορυβεῖσθε. ὁ γὰρ εἰδὼς ἃ πάσχετε καὶ κωλῦσαι δυνάμενος, εὔδηλον ὅτι προνοῶν ὑμῶν καὶ κηδόμενος οὐ κωλύει. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν πειρασμῶν τῶν ἡμετέρων προσέχειν δεῖ· καὶ ἱκανὴν ἐντεῦθεν ληψόμεθα τὴν παράκλησιν. Καὶ τί [φησι] κοινὸν τῇ Ῥαχὴλ πρὸς τὴν Βηθλεέμ, ἴσως εἴποι τις ἄν; Ῥαχὴλ γάρ φησι κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς. τί δὲ τῇ Ῥαμᾷ πρὸς τὴν Ῥαχήλ; ἡ Ῥαχὴλ μήτηρ ἦν τοῦ Βενιαμίν, [καὶ] τελευτήσασαν δὲ αὐτὴν ἔθαψαν εἰς τὸν ἱππόδρομον τὸν πλησίον ὄντα τοῦ χωρίου τούτου. ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ τάφος πλησίον, καὶ ὁ κλῆρος τοῦ παιδίου τούτου ταύτης ἦν τοῦ Βενιαμίν· ἡ γὰρ Ῥαμᾶ τῆς Βενιαμίτιδος ἦν φυλῆς· ἀπό τε τοῦ φυλάρχου, ἀπό τε τοῦ τόπου τῆς ταφῆς εἰκότως αὐτῆς τὰ παιδία τὰ σφαγιασθέντα καλεῖ. εἶτα δεικνὺς ὅτι ἀνίατον ἦν τὸ συμβὰν ἕλκος καὶ ὠμόν, φησίν· οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι ὅτι οὐκ εἰσί. πάλιν κἀντεῦθεν παιδευόμεθα τοῦτο ὅπερ ἔμπροσθεν ἔλεγον, τὸ μηδέποτε θορυβεῖσθαι, ὅταν τῇ τοῦ θεοῦ ὑποσχέσει τὰ γινόμενα ἐναντία ᾖ. ἰδοὺ γοῦν παραγενομένου αὐτοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ λαοῦ, μᾶλλον δὲ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς οἰκουμένης, οἷα γέγονε τὰ προοίμια; ἐν φυγῇ μὲν [γὰρ] ἡ μήτηρ, συμφοραῖς δὲ ἀνηκέστοις ἡ πατρὶς περιπίπτει, καὶ τολμᾶται φόνος πάντων φόνων ὁ πικρότατος, καὶ θρῆνος καὶ ὀδυρμὸς πολὺς, καὶ οἰμωγαὶ πανταχοῦ. ἀλλὰ μὴ ταραχθῇς· εἴωθε γὰρ ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰς οἰκονομίας τὰς ἑαυτοῦ πληροῦν, μεγίστην ἐντεῦθεν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως παρεχόμενος ἡμῖν ἀπόδειξιν. οὕτω καὶ τοὺς μαθητὰς ἐνῆγε τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ κατορθοῦν πάντα παρεσκεύαζε, διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομῶν· ἵνα μεῖζον τὸ θαῦμα γένηται. μαστιζόμενοι γοῦν κἀκεῖνοι καὶ ἐλαυνόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες δεινὰ, οὕτω τῶν μαστιζόντων καὶ ἐλαυνόντων περιεγένοντο. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ. Οὐκ ἔτι φησὶ φεῦγε, ἀλλὰ πορεύου. εἶδες πάλιν μετὰ τὸν πειρασμὸν ἄνεσιν; εἶτα μετὰ

εἶτα μετὰ τὴν ἄνεσιν κίνδυνον πάλιν. τῆς μὲν γὰρ ὑπερορίας ἀφείθη καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε χώραν, καὶ τὸν φονέα τῶν παίδων σφαγιασθέντα εἶδεν· ἐπιβὰς δὲ τῆς οἰκείας, πάλιν λείψανα τῶν προτέρων εὑρίσκει κινδύνων, τὸν υἱὸν τοῦ τυράννου ζῶντα καὶ βασιλεύοντα. καὶ πῶς ἀρχέλαος ἐβασίλευε τῆς ἰουδαίας ποντίου πιλάτου ἡγεμονεύοντος; πρόσφατος ἦν ἡ τελευτὴ γεγενημένη καὶ οὐδέπω εἰς πολλὰ ἦν διαιρεθεῖσα ἡ βασιλεία· ἀλλ' ὡς ἄρτι καταλύσαντος ἐκείνου [τὸν βίον] τέως ὁ υἱὸς τὴν ἀρχὴν κατεῖχεν ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τοῦτο ὄνομα ἦν. διὸ προσέθηκεν ὁ εὐαγγελιστής, ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. ἀλλ' εἰ τὴν ἰουδαίαν ἐδεδοίκει φησὶ καταλαβεῖν διὰ τὸν ἀρχέλαον, ἔδει καὶ τὴν γαλιλαίαν διὰ τὸν ἡρώδην φοβηθῆναι. ἀλλ' εἰ τὸ χωρίον ἤμειψε, τὸ πρᾶγμα συνεσκιάζετο λοιπόν. ἡ γὰρ ὁρμὴ πᾶσα κατὰ τῆς βηθλεὲμ ἦν καὶ τῶν ὁρίων αὐτῆς. τῆς τοίνυν σφαγῆς γενομένης, ᾤετο λοιπὸν ὁ παῖς ἀρχέλαος ἐσχηκέναι τέλος τὸ πᾶν, καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς καὶ τὸν ζητούμενον ἀνῃρῆσθαι. ἄλλως δὲ καὶ τὸν πατέρα οὕτως καταλύσαντα τὸν βίον ἰδών, εὐλαβέστερος πρὸς τὰ περαιτέρω προελθεῖν ἐγένετο, καὶ ἐπαγωνίσασθαι τῇ παρανομίᾳ. ἔρχεται τοίνυν ὁ ἰωσὴφ εἰς τὴν ναζαρέτ, ὁμοῦ [τε] τὸν κίνδυνον φεύγων, ὁμοῦ τε ἐμφιλοχωρῶν τῇ πατρίδι. ἵνα μᾶλλον θαρρῇ, καὶ χρηματισμὸν δέχεται παρὰ τοῦ ἀγγέλου περὶ τούτου. καὶ μὴν ὁ λουκᾶς οὔ φησι κατὰ χρηματισμὸν ἐληλυθέναι αὐτὸν ἐκεῖ, ἀλλ' ὅτι τὸν καθαρισμὸν πληρώσαντες πάντα, ὑπέστρεψαν εἰς ναζαρέτ. τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι τὸν χρόνον τὸν πρὸ τῆς καθόδου τῆς εἰς αἴγυπτον ἱστορῶν ὁ λουκᾶς ταῦτα λέγει. οὐδὲ γὰρ ἂν πρὸ τοῦ καθαρμοῦ κατήγαγεν αὐτοὺς ἐκεῖσε, ὥστε μηδὲν γενέσθαι παράνομον, ἀλλ' ἔμεινε καθαρθῆναι καὶ ἐλθεῖν εἰς ναζαρέτ, καὶ τότε καταβῆναι εἰς αἴγυπτον. εἶτα μετὰ τὸ ἐλθεῖν, κελεύει αὐτοῖς εἰς τὴν ναζαρὲτ ἐλθεῖν. [πρὸ δὲ τούτου οὐκ ἦσαν χρηματισθέντες ἐκεῖσε ἐλθεῖν,] ἀλλ' ἐμφιλοχωροῦντες τῇ πατρίδι αὐτομάτως τοῦτο ἐποίουν. ἐπειδὴ γὰρ δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὴν ἀπογραφὴν ἀνέβησαν, καὶ οὐδὲ ποῦ στῆναι εἶχον, πληρώσαντες δι' ὅπερ ἀνῆλθον, κατέβησαν εἰς [τὴν] ναζαρέτ. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ ἄγγελος αὐτοὺς λοιπὸν ἀναπαύων ἀποδίδωσι τῇ οἰκίᾳ. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μετὰ προφητείας. ἵνα πληρωθῇ γάρ φησι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται. καὶ ποῖος προφήτης τοῦτο εἶπε; μὴ περιεργάζου, μηδὲ πολυπραγμόνει. πολλὰ γὰρ τῶν προφητικῶν ἠφάνισται βιβλίων. καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν παραλειπομένων ἴδοι τις ἄν. ῥάθυμοι γὰρ ὄντες καὶ εἰς ἀσέβειαν συνεχῶς ἐμπίπτοντες, τὰ μὲν ἠφίεσαν ἀπόλλυσθαι, τὰ δὲ αὐτοὶ κατέκαιον καὶ κατέκοπτον. καὶ τὸ μὲν ἱερεμίας διηγεῖται· τὸ δὲ ὁ τὴν τετάρτην συνθεὶς τῶν βασιλειῶν, λέγων μετὰ πολὺν χρόνον μόλις τὸ δευτερονόμιον εὑρῆσθαι κατορωρυγμένον που καὶ ἠφανισμένον.

deinde periculum imminere poſt requiem. Rediens enim externam illam regionem reliquit, & in propriam rurſus habitationem reuertitur, & crudelem illum paruulorum interfectorem vidit extinctum. Deinde vbi primum verè patrium ſolum attigit, iterum priorum diſcriminum reliquias offendit, filium ſcilicet tyranni viuentem atque regnantem. Quónam autem modo in Iudęa regnabat Archelaus, cùm ipſi prouinciæ Pilatus Pontius præſideret? recens adhuc erat Herodis interitus, & nec dum regnum illud fuit in multa diuiſum: itaque nuper illo defuncto, filius interim pro Herode patre ſuo tenebat imperium. Nam frater quoq; Herodis eodem erat nomine, propter quod Euangeliſta ſignanter addidit: *Pro Herode patre ſuo.* Quod ſi in Iudæam propter Archelaum, inquies, venire metuebat: debuit etiam Galilæam propter Herodem timere. Sed mutandæ regionis cauſa iam nulla remanebat, cum iam res profectò eſſent quietæ. Omnis quippe impetus perſequentis in Bethlehem eiuſque finibus deſæuierat: qua vtique cæde completa, opinabatur Archelaus filius omnia iam peracta, atque in illa multitudine paruulorum, eum quoque qui ſolus quærebatur, extinctum. Alioqui ſi ſciſſet mortuo patre, non occiſum eum quem regem timebat futurum, ſolicitior ipſe fuiſſet in reliquum, atque in perſequendo paternæ crudelitatis imitator. Venit igitur Ioſeph in Nazareth, ſimul & periculũ fugiens, & amori patriæ concedens: ꝙ vt faceret ſecurius, angeli ſuper ea re reſponſum accepit: quãquã Lucas nõ dicat, eũ illuc authoritate veniſſe, ſed quod more purificationis impleto reuerſi ſint in Nazareth. Quidnã igitur dicendum eſt? quod ſcilicet Lucas illud tempus profectò deſcribens, ꝙ fuit priuſquam in Aegyptum fugarentur, hæc dixerit. Neque enim ante emundationem illuc eos Deus ire iuſſiſſet, ne vtiq; contra legem aliquid videretur admiſſum: ſed ritum quidem illos purificationis implere, non tamen Nazareth redire præcepit, ac tum demum in Aegyptum fugere. Deinde cum illinc rediſſent, iubet eos Nazareth proficiſci: ante hoc verò oraculo admoniti non fuerant vt illuc proficiſcerentur, ſed illi regionem patriæ diligentes, iſtud vltrò fecerunt. Qui enim in Bethlehem non niſi ob cauſam deſcriptionis aſcenderant, cum propè ne ſtandi quidem ibi haberent locum, ea re propter quam illuc ventum fuerat impleta, reuerſi ſunt Nazareth. Propterea quippe & angelus cum ipſorũ faciens voluntate, in propriam illos domum remittit. Verum ne iſtud quidem ocioſè factum putemus, quod certè porrò antè prædictum eſt: *Vt impleretur,* inquit, *quod dictum eſt per prophetas, quoniam Nazarenus vocabitur.* Quis igitur aſſeruit prophetarum? Nequaquam ſcruteris iſta, neq; in huiuſmodi fueris curioſus. Multa enim ex propheticis periere monimentis, quod de hiſtoria Paralipomenon probare poſſibile eſt. Deſides enim cum eſſent Iudæi: nec deſides modo, ſed & impij: alia quidẽ perdiderunt negligenter, alia verò tũ incenderunt, tum cõciderunt. Et de prophanitate quidẽ tali Hieremias refert, de negligẽtia vero in quarto Regũ libro legimus: quoniam poſt multum temporis vix Deuteronomij ſit volumẽ repertũ, defoſſum quodã in loco, ac penè deletũ.

4. Reg. 22. b. & ſeq.

Si autem abſque vlla incenſione templi, abſque vllo impugnante ciuitatis tumultu, ſacri tamen libri variè deperibant: quis iam iſtud inter illas depopulationes, vaſtationéſque hoſtium, inter illa templi ac totius vrbis incendia contigiſſe miretur? Cæterum quia prophetæ prædixerant, idcirco etiam Apoſtoli Nazarenum eum frequentèr appellant. Hoc ergo eſt, inquis, quod prophetiam de Bethlehem fecit obſcuram? Nequaquam, imo hoc ipſum illos potius mouebat, & ad perſcrutandum ea quæ de illo dicta ſunt, concitabat. Sic etiam Nathanaël ad eum inquirendum venit dicens: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Erat enim viculus ipſe viliſſimus: imo non ille tantummodo, ſed cuncta prorſus regio Galilææ: propter hoc dicebant Phariſæi: *Interroga, & vide, quoniam Propheta à Galilæa non ſurgit.* Verùm ille tamen: ne inde quidem erubeſcens vocari, oſtendit quòd nullius, quæ ſecundum hominem magna videntur, indiget. Nam & diſcipulos de Galilææ regione elegit, vbique occaſiones amputans deſidia ac torpore languentibus: ac docens quòd nullius rei indigeamus externæ, ſi voluerimus ſtudere virtuti. Propterea ne domum quidem vſpiam poſſedit. *Filius*, inquit, *hominis non habet vbi caput reclinet.* Et Herodis inſidias fugit, & natus in præſepio collocatur, & in diuerſorio manet, & matrem elegit pauperem: nos videlicet erudiens, ne quid horum eſſe erubeſcendum putemus. Itaque ab ipſis omnino principiis vniuerſam mundi pompam, omnem ſuperbiam atque arrogantiam calcans, ſolius nos ſectatores præcipit eſſe virtutis. Cur enim tu de nobilitate patriæ tumeſcas, cùm te ego totius mundi iubeam eſſe peregrinum? Cúmque talem eſſe te liceat, vt ad comparationem tui totus hic orbis iudicetur indignus. Vſque adeò enim Chriſtianus iſta debet deſpicere, quæ ne ab ipſis quidem gentilium philoſophis alicuius precij iudicantur: ſed longè extra bona hominis cõſtituta, & extremi cuiuſdam ſtatus ſortita regionem. Et cur, inquis, Paulus tale quid amplectitur? *Secundum electionem autem charissimi*, inquit, *propter patres.* Sed require quando, & de quibus, & ad quos loquens hoc Apoſtolus dixerit. Ad eos nempe hic ſermo eſt, qui ex gentilibus Chriſtiani, de fidei priuilegio magnum quiddam tumebant, contráque Iudæos ſeſe inſolentius iactabant, atque hoc ipſo eos à ſocietate fidei repellebant. Reprimens igitur illorum tumorem, ad fidem iſtos trahit, atque ad eundem zelum credulitatis accendit. Cæterùm quando de magnis loquitur viris, atque in omni virtute fortiſſimis, quemadmodum loquatur attende. *Qui autem*, inquit, *hæc dicunt, ſignificant, ſe patriam inquirere: & ſiquidem illius meminiſſent, de qua exierant, habebant vtiq; tempus reuertendi: nunc autem alteram meliorem appetunt.* Et rurſus: *Secundum fidem mortui ſunt omnes iſti, non reportantes promiſſiones, ſed de longè eas aſpicientes, & ſalutantes.* Et Ioannes quidem ad ſe venientib. inclamabat: *Ne velitis dicere, quia patrē habemus Abraham.* & iterum Paulus: *Non enim omnes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: neque qui filij carnis, hi filij Dei.*

Quid

Ioan. 1. g.
Nazareth viculus.
Iohan. 7. g.
Luc. 9. g.
Luc. 9. b. & 23 f.
Ibid. 2. a. c.
Rom. 11. d.
Heb. 11. d.
Ibidem. c.
Luc. 3. b.
Rom. 9 b.

εἰ δὲ οὐκ ὄντος βαρβάρου, οὕτω τὰ βιβλία ἀπωλώλει, πολλῷ μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἐπελθόντων. ἐπεὶ ὅτι γε προεῖπον οἱ προφῆται, καὶ οἱ ἀπόστολοι πολλαχοῦ ναζωραῖον [αὐτὸν] καλοῦσι, τοῦτο οὖν συνεσκίαζε τὴν προφητείαν φησὶ τὴν περὶ τῆς Βηθλεέμ; οὐδαμῶς· ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα ἐκίνει καὶ πρὸς τὴν ἔρευναν διήγειρε τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων. οὕτω γοῦν καὶ ὁ ναθαναὴλ πρὸς τὴν ζήτησιν ἔρχεται τὴν περὶ αὐτοῦ λέγων· ἐκ ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; καὶ γὰρ ἦν εὐτελὲς τὸ χωρίον· μᾶλλον δὲ οὐ τὸ χωρίον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ μέρος τῆς γαλιλαίας. διὰ τοῦτο ἔλεγεν οἱ φαρισαῖοι· ἐρώτησον καὶ ἴδε ὅτι ἐκ τῆς γαλιλαίας προφήτης οὐκ ἐγήγερται. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς οὐδὲ ἐκεῖθεν ἐπαισχύνεται καλεῖσθαι, δεικνὺς ὅτι οὐδενὸς δεῖται τῶν ἀνθρωπίνων. καὶ τοὺς μαθητὰς δὲ ἐκ τῆς γαλιλαίας ἐκλέγεται, πανταχοῦ τὰς σκήψεις περικόπτων τῶν ῥαθυμεῖν βουλομένων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐδενὸς ἡμῖν τῶν ἔξωθεν δεῖ, ἐὰν ἀρετὴν ἀσκήσωμεν. διὰ τοῦτο οὐδὲ οἰκίαν ἐκλέγεται· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου φησὶν οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει· καὶ ἡρώδου ἐπιβουλεύοντος φεύγει, καὶ ἐν φάτνῃ τεχθεὶς ἀνακλίνεται, καὶ ἐν καταλύματι μένει, καὶ μητέρα εὐτελῆ λαμβάνει, διδάσκων ἡμᾶς μηδὲν τούτων αἰσχρὸν εἶναι νομίζειν, καὶ τὸν ἀνθρώπινον καταπατῶν ἐκ προοιμίων τῦφον, καὶ μόνης εἶναι τῆς ἀρετῆς κελεύων. Τί γὰρ ἐπὶ πατρίδι μέγα φρονεῖς, ὅτ' ἂν πάσης τῆς οἰκουμένης ξένον εἶναί σε κελεύω φησίν; ὅτ' ἂν ἔξῃ σοι γενέσθαι τοιοῦτον, ὡς τὸν κόσμον ἅπαντα μὴ εἶναί σου ἄξιον; οὕτω γὰρ ταῦτά σοι καταφρόνητα, ὡς μηδὲ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις τῶν ἑλλήνων ἀξιοῦσθαι λόγου τινός. ἀλλὰ τὰ ἐκτὸς καλεῖσθαι, καὶ τὴν ἐσχάτην χώραν κατέχειν. καί τι γε ὁ παῦλος καταδέχεται φησὶν οὕτω λέγων· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀλλ' εἰπὲ, πότε καὶ περὶ τίνων, καὶ πρὸς τίνας διαλεγόμενος; πρὸς [γὰρ] τοὺς ἐξ ἐθνῶν μεγάλα φυσῶντας ἐπὶ τῇ πίστει, καὶ τῶν ἰουδαίων κατεξανισταμένους καὶ ταύτῃ μᾶλλον αὐτοὺς ἀπορρηγνύντας· καταστέλλων μὲν ἐκείνων τὸ φύσημα, τούτους δὲ ἐφελκόμενος καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν διεγείρων ζῆλον. Ἐπεὶ [ὅτ' ἂν] περὶ τῶν γενναίων ἐκείνων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν [λέγῃ,] ἄκουσον πῶς φησίν· οἱ δὲ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ ἑτέρας κρείττονος ὀρέγονται. καὶ πάλιν· κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ ἀσπασάμενοι. καὶ ἰωάννης δὲ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένοις ἔλεγε· μὴ δόξητε λέγειν, ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. καὶ ὁ παῦλος πάλιν· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ οὗτοι ἰσραὴλ, οὐδὲ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ.

τί γὰρ

Τί γὰρ οἱ τοῦ σαμουὴλ ἀπώναντο παῖδες εἰπέ μοι τῆς εὐγενείας τοῦ πατρὸς, μὴ γενόμενοι τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς κληρονόμοι; τί δὲ οἱ τοῦ μωϋσέως ἐκέρδανον, μὴ ζηλώσαντες αὐτοῦ τὴν ἀκρίβειαν; οὐκ οὖν, οὐδὲ διεδέξαντο τὴν ἀρχήν· ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν αὐτὸν ἐπεγράφοντο πατέρα, ἡ δὲ δημαγωγία πρὸς ἕτερα μετέβαινε, τὸν καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ γενόμενον υἱόν. τί δὲ ὁ τιμόθεος πατρὸς ἕλληνος ὢν ἐβλάβη; τί δ᾽ αὖ πάλιν ὁ τοῦ νῶε υἱὸς ἐκέρδανε ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς, δοῦλος ἀντ᾽ ἐλευθέρου γενόμενος; Εἶδες πῶς οὐκ ἀρκεῖ πατρὸς εὐγένεια τοῖς γενομένοις εἰς προστασίαν; ἡ γὰρ κακία τῆς προαιρέσεως τοὺς τῆς φύσεως ἐνίκησε νόμους. Καὶ οὐ μόνον αὐτὸν τῆς εὐγενείας τῆς πρὸς τὸν γεγεννηκότα· ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξέβαλε; οὐ δὲ οὐχὶ καὶ ὁ ἠσαῦ υἱὸς ἦν τοῦ ἰσαὰκ, καὶ τὸν γεννήσαντα εἶχε προϊστάμενον αὐτοῦ; καὶ γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ἐσπούδαζε καὶ ἐπεθύμει μεταχεῖν αὐτὸν τῶν εὐλογιῶν, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τούτου τὰ κελευσθέντα πάντα ἐποίει. ἀλλ᾽ ὅμως ἐπειδὴ σκαιὸς ἦν, οὐδὲν αὐτὸν τούτων ὤνησεν· ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει πρότερος ὢν, καὶ τὸν πατέρα μεθ᾽ ἑαυτοῦ πάντα ὑπὲρ τούτου πράττοντα ἔχων, ἐπειδὴ τὸν θεὸν οὐκ εἶχε μεθ᾽ ἑαυτοῦ, πάντων ἐξέπεσε. καὶ τί λέγω τοὺς ἀνθρώπους; υἱοὶ τοῦ θεοῦ γεγόνασιν [οἱ] ἰουδαῖοι, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τῆς εὐγενείας ταύτης ἐκέρδαναν. εἰ δὲ υἱὸς [τοῦ] θεοῦ τις γενόμενος, ἂν μὴ τῆς εὐγενείας ταύτης ἀρετὴν ἐπιδείξηται ἀξίαν λόγου, καὶ κολάζεται μειζόνως· τί μοι προγόνων καὶ πάππων εὐγένειαν προφέρεις εἰς μέσον; οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καινῇ τοῦτο κεκρατηκὸς
„ εὕροι τις ἄν. Ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτὸν φησὶν, ἔ-
„ δωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι. ἀλλ᾽ ὅμως τῶν τέκνων τούτων πολλοὺς ἔφησε μηδὲν ὠφελεῖσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ παῦλος. ἐὰν
„ γὰρ περιτέμνησθέ φησι, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠ-
„ φελήσει. εἰ δὲ χριστὸς οὐδὲν ὠφελεῖ τοὺς μὴ βουλομένους ἑαυτοῖς προσέχειν, πῶς ἄνθρωπος προστήσεται; Μὴ τοίνυν μήτε ἐπ᾽ εὐγενείᾳ, μήτε ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονῶμεν [ἀλλὰ καὶ καταφρονῶμεν] τῶν οὕτω διακειμένων· μήτε ἐπὶ πενίᾳ καταπίπτωμεν, ἀλλ᾽ ἐκεῖνον ζητῶμεν τὸν πλοῦτον [τὸν] ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς· ἐκείνην φεύγωμεν τὴν πενίαν, τὴν ἐν κακίᾳ καθιστῶσαν ἡμᾶς δι᾽ ἣν καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος πένης ἦν. δι᾽ ὅπερ οὐδὲ σταγόνος ἐγένετο κύριος, καὶ ταῦτα πολλὴν θεὶς ἱκετηρίαν. καί τι τίς ἂν οὕτω γένοιτο πένης παρ᾽ ἡμῖν [ὡς καὶ ὕδατος πρὸς ἀπόλαυσιν ἀπορεῖν;] οὐκ ἔστιν [οὐδείς.] καὶ γὰρ [καὶ] οἱ ἐσχάτῳ λιμῷ τηκόμενοι, σταγόνος ἀπολαῦσαι δύνανται· καὶ οὐδὲ σταγόνος μόνης, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονος [ἄλλης] παραμυθίας. ἀλλ᾽ οὐχ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος· ἀλλὰ καὶ μέχρι τούτου πένης ἦν. καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι οὐδὲ παραμυθήσασθαί ποθεν τὴν πενίαν δυνατόν. τί τοίνυν περὶ τὰ χρήματα κεχήναμεν, ὅτ᾽ ἂν εἰς τὸν οὐρανὸν ἡμᾶς μὴ εἰσαγάγῃ; εἰπὲ γάρ μοι· εἰ βασιλεύς τις τῶν ἐπὶ γῆς εἶπεν,

Quid enim filios Samuēlis neceſſitudo iuuit parentis, cuius nō fuerunt virtutis hæredes? Quid autem etiam Moſi liberis paternæ profuit cura iuſtitiæ, cuius eis non ſucceſſit imitatio? Itaque neque ad illos patris imperium quaſi ex ſucceſſione defertur, qui illum vocabulo tantum ſignabant parentem: ſed ad eum reipublicæ adminiſtratio migrat, qui illius erat filius virtute, non genere. E regione verò quid Timotheo nocuiſſe creditur, quod fuit de patre gentili? Quid autem è diuerſo, Noë filius, de patris virtute lucratus eſt, qui ex ingenuo factus eſt ſeruus? Vidiſti certè quam non ſuffecerit ad præfecturam liberis, paterna nobilitas. Vicia ſiquidem voluntatis vicerunt priuilegia naturæ: & peccantem non modo de nobilitate patris, verum de ipſa libertate etiam pepulerunt. Eſau quoq; nonne ſancti Iſaac erat filius, magno etiā patris fauore munitus. qui ſcilicet ſtudebat atq; cupiebat primatus ei benedictionem donare, propter quod etiam ille omnia patris iuſſa faciebat: ſed tamen quia prauus moribus erat, nihil ex his omnib. adiutus prorſus eſt: ſed & iuxta naturæ ordinem prior, & de patris voluntate ſecurior, quia tamen diſplicebat Deo, omnia quæ iam tenere videbatur amiſit. Et quid ego de hominibus loquor? Iudæi quondam filiorum Dei honore gaudebant, ſed decoloratos viciis nihil iuuit tanta nobilitas. Si igitur Dei quis filius factus, niſi huic generis ſplendori meritum virtutis addiderit, etiam maius ſubitò profectò habebit ſupplicium: quid mihi iam auorū atq; proauorum memoras dignitates? Hoc autem non in veteri ſolum, ſed in nouo etiam teſtamento cōtigiſſe certum eſt. *Quotquot*, inquit, *receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Sed plurimis tamē ex huiuſmodi filiis nihil patrē Paulus profuiſſe denunciat. *Si circumcidamini*, inquit, *Chriſtus vobis nihil proderit.* Quòd ſi Chriſt' nihil proderit ijs qui ſibi ipſis non attendunt, quo modo homo aliquid cōferet? Nequaquam ergo vel ob claritatem generis, vel ob diuitias erigamus criſtas, cum hæc ita ſe habeant: neque ob paupertatem deiiciamur: ſed illam potius expetamus opulentiam, quæ conſiſtit in ſplendore virtutum. Illam verò paupertatem refugiamus, quæ nos conſtituit in ſqualore viciorum, per quam ille diues verſus in pauperem eſt, qui ne vnius quidem erat guttæ dominus, quam certè multis precibus ambiebat: nec eſt omnino inter nos quiſpiam qui tanta egeſtate teneatur. Quamlibet enim aliqui nimia tabeſcant fame, aquæ tamen nō gutta ſolum, ſed & copia æqualiter perfruuntur: nec ea ſolum, ſed multo etiam maiore ſolatio, at non etiam ille diues, qui vſque ad guttæ quoque inopiam ſingulari egeſtate deuenerat, quodque erat multo acerbius, nullum omnino aliud paupertatis ſolamē poterat inuenire. Quid igitur tota mente diuitiis inhiamus, quandoquidē nos iſtæ in cœlū euehere non poſſunt? Reſpōde, quæſo, ſi terren' forte rex diceret, non

Acto. 16. a.

Gen. 25. e

Ioan. 1. b

Galat. 5. a

Luc. 16. f.

non poſſe diuitum quenquam in ipſius fulgere regno, aut aliquo honore decorari: an non certatim omnes abiicerent inhonoratas repulſáſq; diuitias? Si igitur apud terrenum regē honorem nobis auferrent opes, continuò deſpicabiles fierent: rege verò cœlorum quotidie inclamāte nobis, ac dicente quod difficile ſit nos cum diuitiis diuinæ illius habitationis intrare veſtibulū, non impendimus omnia? An non libentiſſimè carebimus vniuerſis, modo vt cœlorum regnum liberè ingredi valeamus? Et qua tandem digni venia ſumus, qui his nos omni ambitione circundamus, quæ nobis viam eò ducentem intercludunt? At verò nos theſaurum noſtrum non ſolum in arcis recondimus, verumetiam terræ defodimus, quum liceat illum cœlorum cuſtodiæ concedere? Quod faciendo tale quiddam facis, quale ſi aliquis agricola accipiens frumentum in terra fertili ſeminandum, vberem quidē agrum relinquat, in lacum verò frumentum omne demergat, vt eo nec ipſe potiatur, & frumētum ſui corruptione depereat. Sed illa videlicet ab eis mira & prorſus electa ratio proferatur. Quoties enim nos iſta culpamus, dicere ſolent, non parum ſibi conſolationis afferri, quod ea videant cum diligentia ſibi intus cuncta ſeruari. Quinimo non videre ſibi iſta repoſita eſſe, grande ſolatium eſt, & mira ſecuritas. Nam etiamſi tu famem non metuas, neceſſario tamē propter reconditas tibi opes non ſolū ſolicitudinis anxietate cruciaris, ſed etiam mala cætera multóque his grauiora perpeteris, formidando mortes, pugnas & inſidias, tum ne publica ſæuiat fames, & populus vacui ventris impulſu armata manu feratur in tuas ædes: cùm certè ipſe tu potius dum hæc facis, & famem in vrbem, & quod eſt fame grauius, hoc ipſum domui tuæ diſcrimen importes. Neque enim facilè videas aliquos inopiæ neceſſitate deficere. Poſſunt quippe multa variis modis ad huiuſce miſeriæ ſolatium prouideri: propter pecunias verò, atque diuitias, cæteráſque huiuſmodi cauſas, plurimos tum occultè, tum publicè interemptos eſſe monſtrauerim. Et multis quidem talium exemplis malorum, viæ, agri, fora, omniáque iudiciorum loca plena ſunt. Quinimo ſi reſpicias mare ipſum, humano ſanguine videas cruentari. Non enim in terra tantummodo tyrannis iſta dominatur, ſed in pelago quoque multa cum inſolentia temulentiáque bacchata eſt. Nam hic quidem congregandi auri cupidus nauigat, alter verò propter ipſum necatur aurum, & vna atque eadem tyrannis alium mercatorem, alium fecit homicidam. Quid igitur poteſt ærumnoſius amore pecuniæ, vel etiam pernicioſius inueniri, quando propter eam plurimi & peregrinantur, & periclitantur, & ſæpe etiam trucidantur? *Et quis*, inquit, *miſerebitur incantatoris à ſerpente percuſſi?* Oportebat enim, vt ſciētes hanc crudeliſſimam tyrannidē, procul eius refugerent ſeruitutem, atq; à tam inutili, & imperioſo amore requieſcerēt. Et quānā, inquis, hoc ratione poſſibile eſt? Si ſc. aliū .i. cœleſtis regni amorē intra tuū pectus incluſeris. Qui .n. cōcupiſcit illius regni gloriā, facilè irridebit auaritiam.

Qui

Matt. 19. c
Marc. 10. b

Eccleſiaſtici. 12. c.

ὅτι τὸν πλουτοῦντα ἀμήχανον ἐν βασιλείοις λάμψαι, ἢ τιμῆς ἀπολαῦσαί τινος, ἆρα οὐκ ἂν ἅπαντες ἀτιμάσαντες ἐρρίψατε τὰ χρήματα; εἶτα, ἂν μὲν τῆς ἐν τοῖς κάτω βασιλείοις τιμῆς ἡμᾶς ἐκβάλλῃ, εὐκαταφρόνητα ἔσται· τοῦ δὲ τῶν οὐρανῶν βασιλέως καθ' ἑκάστην ἡμέραν βοῶντος καὶ λέγοντος, ὅτι δυσκόλως μετ' αὐτῶν ἐπιβῆναι τῶν προθύρων ἐκείνων τῶν ἱερῶν, οὐ προησόμεθα πάντα, καὶ ἀποστησόμεθα τῶν ὄντων, ἵνα μετὰ παρρησίας εἰς τὴν βασι-

A λείαν εἰσέλθωμεν; καὶ ποίας ἄξιοι συγγνώμης ἐσμέν, τὰ ἀποτειχίζοντα τὴν ἐκεῖσε εἴσοδον μετὰ πολλῆς περιβαλλόμενοι σπουδῆς, καὶ οὐ μόνον ἐν κιβωτίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν γῇ κατακρύπτοντες, παρὸν τῇ τῶν οὐρανῶν παραδοῦναι φυλακῇ; ὡς νῦν γε τὸ αὐτὸ ποιεῖς, οἷον ἂν εἴ τις γεωργὸς σῖτον λαβὼν ὥστε σπεῖραι λιπαρὰν ἄρουραν, ἀφεὶς τὴν ἄρουραν εἰς λάκκον τὸν σῖτον πάντα κατορύξῃ, ἵνα μήτε αὐτὸς ἀπολαύσῃ, καὶ ὁ σῖτος διαφθαρεὶς ἀπόληται. ἀλλὰ τίς ὁ πολὺς λόγος αὐτῶν,

B ὅταν ταῦτα ἐγκαλῶμεν ἡμεῖς; οὐ μικράν τινα παραμυθίαν [φησὶ] φέρει τὸ εἰδέναι ὅτι μετὰ ἀσφαλείας ἡμῖν ἀπόκειται ἔνδον ἅπαντα. τὸ μὴ εἰδέναι μὲν οὖν ὅτι ἀπόκειται, παραμυθία. εἰ γὰρ καὶ μὴ λιμὸν δέδοικας, ἀλλ' ἕτερα χαλεπώτερα διὰ τὴν ἀποθήκην ταύτην δεδοικέναι ἀνάγκη, θανάτους, πολέμους, ἐπιβουλάς. εἰ δὲ λιμός ποτε καταλάβοι, πάλιν ὁ δῆμος ὑπὸ τῆς γαστρὸς καταναγκαζόμενος, τὴν δεξιὰν ὁπλίζει κατὰ τῆς οἰκίας· μᾶλλον δὲ ὅταν

C ταῦτα ποιῇς, σὺ καὶ τὸν λιμὸν εἰσφέρεις εἰς τὰς πόλεις, καὶ τοῦ λιμοῦ χαλεπώτερον τουτὶ τὸ βάραθρον τῇ σῇ κατασκευάζεις οἰκίᾳ. λιμοῦ μὲν γὰρ ἀνάγκῃ οὐκ οἶδα τινὰς τετελευτηκότας ταχέως· καὶ γὰρ ἔστι πολλὰ πολλαχόθεν ἐπινοῆσαι πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ τούτου παραμυθίαν· διὰ δὲ χρήματα καὶ πλοῦτον καὶ τὰς τοιαύτας πραγματείας, πολλοὺς ἀνῃρημένους δείκνυμι, τοὺς μὲν λάθρα, τοὺς δὲ δημοσίᾳ. καὶ πολλῶν μὲν τοιούτων παραδειγμάτων γέ-

D μουσιν αἱ ὁδοί· πολλῶν δὲ τὰ δικαστήρια, καὶ αἱ ἀγοραί. καὶ τί λέγω τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ δικαστήρια καὶ τὰς ἀγοράς; καὶ γὰρ τὴν θάλατταν αὐτὴν ὄψει τῶν αἱμάτων ἐμπεπλησμένην. Οὐ γὰρ δὴ γῆς ἐκράτησε [μόνον] ἡ τυραννὶς αὕτη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πέλαγος μετὰ πολλῆς εἰσεκώμασε τῆς παροινίας. καὶ ὁ μὲν πλεῖ διὰ χρυσόν· ὁ δὲ σφάττεται δι' αὐτὸ τοῦτο πάλιν· καὶ ἡ αὐτὴ τυραννὶς, τὸν μὲν ἔμπορον ἐποίησε τὸν δὲ ἀνδροφόνον. Τί τοί-

E νυν ἀπιστότερον γένοιτ' ἂν τοῦ μαμωνᾶ, ὅταν δι' αὐτὸν ἀποδημῇ [καὶ κινδυνεύῃ] καὶ σφάττηται; ἀλλὰ τίς ἐλεήσει φησὶν ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον; ἔδει γὰρ εἰδότας τὴν ὠμὴν τυραννίδα, φεύγειν τὴν δουλείαν, καὶ καταλῦσαι τὸν χαλεπὸν ἔρωτα. καὶ πῶς φησὶ τοῦτο δυνατόν; ἂν ἕτερον εἰσαγάγῃς ἔρωτα τὸν τῶν οὐρανῶν. ὁ γὰρ ἐπιθυμῶν βασιλείας, καταγελάσεται πλεονεξίας·

ὁ γνό-

ὁ γενόμενος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, οὐκ ἔσται δοῦλος τοῦ μαμωνᾶ, ἀλλὰ [καὶ] δεσπότης. τὸν μὲν γὰρ φεύγοντα, διώκειν οἶδε· τὸν δὲ διώκοντα, φεύγειν. οὐχ οὕτω τὸν διώκοντα τιμᾷ, ὡς τὸν καταφρονοῦντα αὐτοῦ· οὐδενὸς οὕτω καταγελᾷ, ὡς τῶν ἐπιθυμούντων αὐτοῦ. οὐ καταγελᾷ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ μυρίοις αὐτοὺς περιβάλλει δεσμοῖς. λύσωμεν οὖν ὀψέ ποτε τὰς χαλεπὰς ταύτας σειράς. τί καταβάλλεις τὴν λογικὴν ψυχὴν τῇ ἀλόγῳ ὕλῃ τῇ μητρὶ τῶν μυρίων κακῶν; ἀλλ᾽ ὢ τοῦ γέλωτος. ἡμεῖς μὲν γὰρ αὐτῷ πολεμοῦμεν λόγοις, αὐτὸς δὲ ἡμῖν πολεμεῖ διὰ τῶν ἔργων, καὶ ἄγει πανταχοῦ καὶ περιφέρει καθάπερ ἀργυρωνήτους καὶ μαστιγίας ἀτιμάζων· οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν αἰσχρότερόν τι καὶ ἀτιμότερον; εἰ γὰρ ὑλῶν ἀναισθήτων οὐ περιγινόμεθα, πῶς τῶν ἀσωμάτων περιεσόμεθα δυνάμεων; εἰ τῆς εὐτελοῦς [ὕλης] οὐ καταφρονοῦμεν καὶ λίθων ἀπερριμμένων, πῶς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ὑποτάξομεν; πῶς σωφροσύνην ἀσκήσομεν; Εἰ γὰρ ἄργυρος καταλάμπων ἡμᾶς ἐκπλήττει, πῶς τὸ κάλλος ὄψεως δυνησόμεθα παραδραμεῖν; καὶ γὰρ οὕτω τινὲς ἐκδεδομένοι πρὸς ταύτην εἰσὶ τὴν τυραννίδα, ὡς καὶ πρὸς αὐτὴν πάσχειν τὴν τοῦ χρυσίου τὴν ὄψιν, καὶ χαριεντιζόμενοι λέγειν, ὅτι καὶ ὀφθαλμοὺς ὠφελεῖ νόμισμα χρυσοῦν φαινόμενον. ἀλλὰ μὴ παῖζε τοιαῦτα ἄνθρωπε· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀδικεῖ ὀφθαλμοὺς [καὶ] τοὺς τοῦ σώματος καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς, ὡς ἡ τούτων ἐπιθυμία. οὗτος γοῦν ὁ χαλεπὸς ἔρως τῶν παρθένων ἐκείνων τὰς λαμπάδας ἔσβεσε καὶ τοῦ νυμφῶνος ἐξέβαλεν. αὕτη ἡ ὄψις, ἡ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὠφελοῦσα καθὼς ἔφης, τὸν ἄθλιον Ἰούδαν οὐκ ἀφῆκεν ἀκοῦσαι τῆς δεσποτικῆς φωνῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς βρόχον ἤγαγε, καὶ μέσον λακῆσαι πεποίηκε, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνα πάντα εἰς γέενναν παρέπεμψε. Τί τοίνυν ταύτης παρανομώτερον γένοιτ᾽ ἄν; τί δὲ φιλονεικότερον; οὐ τῆς ὕλης τῶν χρημάτων λέγω, ἀλλὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν τῆς ἀκαίρου καὶ μανικῆς. καὶ γὰρ αἱμάτων ἀνθρωπίνων στάζει καὶ φόνον βλέπει. καὶ θηρίου παντός ἐστι χαλεπωτέρα, καὶ σπαράττουσα τοὺς ἐμπεσόντας· ὃ πολλῷ χεῖρόν ἐστιν, οὐδὲ τῶν σπαραγμῶν ἀφίησιν αἰσθάνεσθαι τούτων. δέον γὰρ οὕτω [τοὺς τὰ] τοιαῦτα πάσχοντας καὶ πρὸς τοὺς παριόντας χεῖρα ἐκτείνειν καὶ εἰς συμμαχίαν καλεῖν· οἱ δὲ καὶ χάριν ἔχουσι τούτων τῶν ἑλκηθμῶν· οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν ἀθλιώτερον; Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, φύγωμεν τὴν ἀνίατον νόσον, θεραπεύσωμεν αὐτῆς τὰ δήγματα, καὶ μακρὰν ἀποστῶμεν τῆς τοιαύτης λύμης· ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἀσφαλῆ καὶ ἀτάραχον ζήσωμεν βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν θησαυρῶν· [ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,] χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμή, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων.] ἀμήν.

Qui ſemel Chriſti ſeruus effectus eſt, non erit mammonæ famul⁹: cuius certè è regione fit dominus. Illa enim vt fugientem ſequi, ita fugere conſueuit ſequentem. Nullum ſic honorat, vt contemptorem ſui: nec ita irridet aliquem, vt eos qui illam nimiè concupiſcunt: nec irridet modo, verumetiam vinculis eos mille circumligat. Itaque ſoluamus aliquando hos peſſimos arctiſſimosq́; nodos. Quid rationalem animam in famulatum adducimus irrationalis materiæ
A omniumq; malorum parentis? Sed ô grande ridiculum. Nos enim illam verbis inceſſimus, at verò illa nos rebus impugnat, ſicut ſeruos quoſpiam per orbē nos iugiter inhonorans, & quaſi venales per cuncta circumferens. Quo quid turpius poſſit, quidve indignius inueniri? Si enim inſenſibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas poſſumus ſuperare virtutes? Si viliſſimam terram & abiectos lapides minimè deſpicimus, principatus quoq; quo modo nobis poteſtatesq́; ſubdemus? Quemadmodum verò ipſum illud poterimus decus caſtitatis te-
B nere? Si enim aſpectu ſubito ſplendor auri etiam nos ſui cupiditate ſuccendit, quonam modo poſſumus pulchram faciem pudico animo ac oculo præterire? Etenim tanto quidam in hanc tyrannidem amore concurrunt, vt eos ipſe quoque aſpectus auri ſæpe perturbet: qui etiam facetum ſe loqui aliquid arbitrantur, cùm quaſi ludendo dicunt, iuuari quoque oculos quoties aureus nummus aſpicitur. Sed periculoſè, ô homo, in talib⁹ ludis: nihil enim perinde & animæ oculis, & corporis, vt huiuſmodi cupiditatis
C morbus incommodat. Hic quippe eſt amor ille teterrimus, qui lampades ſtultarum virginum extinxit, eaſque à ſponſi excluſit thalamo. Hæc enim vt dicis, ſpecies oculis accommoda, non ſiuit Iudam domini vocem exaudire: quinetiam vt cæcum duxit in laqueum, mediumq; dirupit, poſtque illa omnia ad gehennæ ſupplicia tranſmiſit. Quid eſt hac igitur peſte iniquius, quidve pernicioſius: non dico de materia pecuniarum, ſed importuna iſta cupiditate hominum atque furioſa? Nam crebrò & pugnas ciet, & multo ſanguine mortalium madet, omniq́; fera pror-
D ſus immanior incidentes ſibi rabido ore dilaniat: quodq́; his multo eſt grauius, ne ipſos quidem facit ſentire laniatus. Oportebat enim eos qui tam dira patiuntur, & ad prætergredientes quoſque tendere ſupplices manus, & impensè in auxilium conuocare, qui è diuerſo etiam delectātur & gratificantur his morſib. Quod quid vnquā poteſt infelicius quidve furioſius iudicari? Hæc igitur omnia intelligentes, fugiamus morbum hunc oīno lethalē, & venenatiſſimos auariciæ morſus remedio congruente curemus,
E & ab hac procul peſte fugiamus, vt & hîc tutam vitam habeamus atque tranquillam, & theſauros conſequamur futuros, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum,
Amen.

Mat. 25. a.

Mat. 27. a.
Act. 1. c.

Digitized by Google

HOMILIA DECIMA.
EX CAP. III.

In diebus illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

De quibus hoc vult intelligi diebus? Neque illud hîc videtur tempus notare, quo adhuc Ieſus puer Nazaret veniſſe legitur: nam poſt triginta ferè annos aduenit Ioannes, ſicut Lucas Euangeliſta ſignificat. Quemadmodum ait igitur, in illis diebus? Mos eſt ſcripturarum, & vtiq; celeberrimus, hoc vti locutionis modo, non ſolum cùm ad præteritam narrationem aliud continuò tempus adiungitur: verumetiam cùm illa narrat, quæ poſt multorum annorum ſpacia contingunt. Sic denique & dominus cùm in Oliueti monte reſideret, & accedentes ad eum ſolicitè diſcipuli de captiuitate Hieruſalem, deque ipſius ſciſcitarentur aduentu: (& certè noſtis quam grandi vtrunque hoc tempus medio diuidatur) cum de vrbis ſubuerſione dixiſſet, ſermonemque de his diſputans terminaſſet, iamque ad dicendum de mundi fine tranſiret: tunc, inquit, iſta etiam erunt. Dicendo autem, tunc, non vtiq; tempora quæ plurimum à ſe erant diſcreta, coniunxit: ſed illud tantummodo quo hæc euentura erant tempus notauit: quod etiam nunc facit, dicens: *In diebus illis.* Non enim quaſi continuò hæc ſecutura monſtraret, id poſuit: ſed in illis, inquit, diebus, in quibus certè iſta contingerent, ad quæ narranda progreditur. Et cuius, inquies, rei gratia poſt triginta annos Ieſus venit ad baptiſma? Legem erat ſoluturus poſt iſtud baptiſma. Propterea vſque in hanc ætatem, quæ omnia poteſt capere peccata, in legis obſeruatione permanſit, ne quis diceret, ideò eum ſoluiſſe legem, quia eam non valuiſſet implere. Neque enim omnis prorſus ætas cunctis viciis oportuna eſt. Nam primos adhuc annos imprudentia, & imbecillitas animi ſimul obſidet: adoleſcentiæ verò tempus feruentior impugnat libido: reliquam verò ætatem habendi maximè ſolicitat cupido. Propterea igitur omnem hanc Chriſtus expectauit ætatem, pérque omne tempus iuſticiam legis impleuit: ac tum demum venit ad baptiſma, quaſi cumulum illud cunctis obſeruationibus legis imponens. Quòd enim hoc poſtremum fuerit ei ex operibus legalibus, audi quid loquatur: Sic, inquit, decet nos implere omnem iuſticiam. Quod dicit, huiuſmodi eſt: Omnia iam legitima compleuimus, nec vllum tranſgreſſi ſumus aliquando mandatum: vnum adhuc deeſt ſolummodo, oportet etiam iſtud adiungi, ſicque à nobis iuſticia omnis implebitur. Iuſticiam verò hîc complementum cunctorum nominat mandatorum. Chriſtum igitur propter eam, quam diximus cauſam, ad baptiſma veniſſe ex hoc manifeſtum eſt.

Sed

Mat. 24. a. & Marci 13. a

A B C D E

ὉΜΙΛΙΑ Ι΄.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας καὶ λέγων· μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·

Ποίαις ἡμέραις ἐκείναις; οὐδὲ γὰρ τότε ἡνίκα παῖς ἦν, καὶ εἰς ναζαρὲτ ἦλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριάκοντα ἔτη παραγίνεται ὁ ἰωάννης, καθὼς καὶ ὁ λουκᾶς μαρτυρεῖ. πῶς οὖν φησιν, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις; ἔθος ἀεὶ τῇ γραφῇ τούτῳ κεχρῆσθαι τῷ τρόπῳ· οὐχ ὅταν τὰ ἐν τῷ ἑξῆς χρόνῳ συμβαίνοντα λέγῃ μόνον, ἀλλ' ὅταν καὶ τὰ πολλοῖς ὕστερον ἔτεσιν ἐκβησόμενα. Οὕτω γοῦν καὶ ἡνίκα ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν αὐτῷ καθημένῳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ μαθεῖν ἐζήτουν, καὶ τῆς τῶν ἱεροσολύμων ἁλώσεως· καίτοι γε ἴστε ὅσον τὸ μέσον ἑκατέρων τῶν καιρῶν. Εἰπὼν γὰρ τὴν κατασκαφὴν τῆς μητροπόλεως, καὶ τὸν περὶ τούτων ἀπαρτίσας λόγον, καὶ μέλλων εἰς τὸν περὶ τῆς συντελείας ἐκβαίνειν, ἐπήγαγε· τότε καὶ ταῦτα ἔσται, οὐ συνάγων τοὺς χρόνους [τῷ] τότε εἰπεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνον μόνον δηλῶν τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ταῦτα συμβήσεσθαι ἔμελλεν. ὅπερ καὶ νῦν ποιεῖ λέγων· ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. οὐ γὰρ τὰς ἑξῆς δηλῶν τοῦτο τέθεικε, ἀλλ' ἐκείνας ἐν αἷς ταῦτα συμβαίνειν ἔμελλε, ἃ διηγήσασθαι παρεσκευάζετο. καὶ τίνος ἕνεκεν μετὰ τριάκοντα ἔτη φησὶν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἦλθεν ὁ ἰησοῦς; λύειν τὸν νόμον ἔμελλε μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦτο λοιπόν· διὰ τοῦτο μέχρι ταύτης τῆς ἡλικίας τῆς πάντα δεχομένης τὰ ἁμαρτήματα μένει αὐτὸν πληρῶν ἅπαντα, ἵνα μηδεὶς λέγῃ, ὅτι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν πληρῶσαι ἔλυσεν. οὐδὲ γὰρ ἀεὶ πάντα ἡμῖν ἐπιτίθεται τὰ πάθη· ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ πολὺ τὸ ἀνόητον καὶ μικρόψυχον· ἐν δὲ τῇ μετ' ἐκείνην σφοδροτέρα ἡ ἡδονή· καὶ μετὰ ταύτην πάλιν, ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία. διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν ἡλικίαν ἀναμείνας, καὶ διὰ πάσης πληρώσας αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται· ὕστερον αὐτὸ ἐπιτιθεὶς τῇ τῶν ἄλλων ἐντολῶν ἐκπληρώσει. ὅτι γὰρ τοῦτο ἔσχατον ἦν αὐτῷ κατόρθωμα τῶν νομίμων, ἄκουσον τί φησιν· οὕτω [γὰρ] πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πάντα ἐτελέσαμεν τὰ νομικὰ, οὐδεμίαν παρέβημεν ἐντολήν. ἐπεὶ οὖν τοῦτο περιλείπεται μόνον, δεῖ καὶ τοῦτο προστεθῆναι, [καὶ] οὕτω πᾶσαν πληρώσομεν τὴν δικαιοσύνην. δικαιοσύνην γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἐκπλήρωσιν καλεῖ τῶν ἐντολῶν ἁπασῶν· ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ χριστὸς διὰ τοῦτο ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἦλθε, δῆλον ἐκ τούτου.

Τίνος

Digitized by Google

Τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ βάπτισμα αὐτῷ ἐπενοήθη τοῦτο;
ὅτι μὲν [γὰρ] οὐκ οἴκοθεν ὁ ζαχαρίου παῖς, ἀλλὰ τοῦ
θεοῦ κινήσαντος αὐτὸν ἐπὶ τοῦτο ἦλθε, καὶ ὁ λουκᾶς
,, αὐτὸ δηλοῖ λέγων· ῥῆμα κυρίου ἐγένετο πρὸς αὐ-
,, τὸν, τουτέστι, πρόσταγμα. καὶ αὐτὸς δέ φησιν· ὁ ἀ-
,, ποστείλας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶ-
,, πεν. ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον [ὡσεὶ
,, περιστερὰν] καὶ μένον ἐπ᾽ αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτί-
,, ζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Τίνος [οὖν] ἕνεκεν ἐπέμ-
,, φθη βαπτίζειν; πάλιν καὶ τοῦτο ὁ βαπτιστὴς δῆ-
,, λον ἡμῖν ποιεῖ λέγων· ὅτι ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, ἀλλ᾽
,, ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐν ὕδα-
,, τι βαπτίζων. καὶ εἰ αὕτη ἦν μόνη ἡ αἰτία, πῶς φησὶν
,, ὁ λουκᾶς, ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου
,, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν· καίτοι γε οὐκ εἶχεν ἄφεσιν, ἀλλὰ τοῦτο τὸ δῶ-
ρον τοῦ μετὰ ταῦτα δοθέντος βαπτίσματος ἦν; ἐν
τούτῳ γὰρ συνετάφημεν, καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρω-
πος τότε συνεσταυρώθη, καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ οὐδαμοῦ
φαίνεται ἄφεσις οὖσα. πανταχοῦ γὰρ τῷ αἵ-
ματι αὐτοῦ τοῦτο λογίζεται. Καὶ ὁ παῦλος δέ φη-
,, σιν· ἀλλ᾽ ἀπελούσασθε, ἀλλ᾽ ἡγιάσθητε, οὐ διὰ
,, τοῦ βαπτίσματος ἰωάννου, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
,, κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ
,, ἡμῶν. καὶ ἀλλαχοῦ δέ φησιν· ἰωάννης μὲν ἐκή-
,, ρυξε βάπτισμα μετανοίας. καὶ οὐ λέγει ἀφέσεως,
ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ᾽ αὐτόν. οὔπω
γὰρ τῆς θυσίας προσενηνεγμένης οὐδὲ τοῦ πνεύμα-
τος καταβάντος, οὐδὲ τῆς ἁμαρτίας λυθείσης, οὐδὲ
τῆς ἔχθρας ἀνῃρημένης, οὐδὲ τῆς κατάρας ἀφανισθεί-
σης, πῶς ἔμελλεν ἄφεσις γίνεσθαι; τί οὖν ἐστι τὸ εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν; ἀγνώμονες ἦσαν οἱ ἰουδαῖοι καὶ τῶν
οἰκείων οὐδέποτε ᾐσθάνοντο ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ
τοῖς ἐσχάτοις ὄντες ὑπεύθυνοι κακοῖς ἐδικαίουν
ἑαυτοὺς πανταχοῦ. ὅπερ αὐτοὺς μάλιστα ἀπώλεσε καὶ
τῆς πίστεως ἀπήγαγε. τοῦτο γοῦν καὶ ὁ παῦλος ἐγ-
,, καλῶν αὐτοῖς ἔλεγεν· Ὅτι ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ
,, δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δι-
,, καιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. καὶ πάλιν,
,, τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιο-
,, σύνην κατέλαβε δικαιοσύνην· ἰσραὴλ δὲ διώ-
,, κων νόμον δικαιοσύνης [εἰς νόμον δικαιοσύνης] οὐκ
,, ἔφθασε. διατί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ ἔρ-
γων. ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἦν τὸ αἴτιον τῶν κακῶν, παραγί-
νεται ὁ ἰωάννης, οὐδὲν ἕτερον ποιῶν, ἢ εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς
ἄγων τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων. τοῦτο γοῦν καὶ τὸ σχῆ-
μα αὐτοῦ ἐδήλου μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως ὄν· τοῦ-
το καὶ τὸ κήρυγμα ἐδείκνυ. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔλεγεν, ἀλλ᾽
,, [ἤ,] ὅτι ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. ἐπεὶ
οὖν τὸ μὴ καταγινώσκειν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων,
ὡς καὶ παῦλος ἐδήλωσεν, ἀποσκιρτᾶν αὐτοὺς ἐποίησε
τοῦ χριστοῦ· τὸ δὲ εἰς ἔννοιαν ἔρχεσθαι, εἰς ἐπιθυμίαν κα-
θίστησιν τοῦ τὸν λυτρωτὴν ἐπιζητεῖν καὶ τῆς ἀφέσεως ἐπι-
θυμεῖν, τοῦτο ἦλθε κατασκευάζων ἰωάννης καὶ πείθων
αὐτοὺς μετανοεῖν· οὐχ ἵνα κολασθῶσιν, ἀλλ᾽ ἵνα τῇ
μετανοίᾳ γενόμενοι ταπεινότεροι, καὶ καταγνόντες ἑ-
αυτῶν, εἰς τὸ λαβεῖν τὴν ἄφεσιν δράμωσιν.

Sed inquirendum videtur, vnde ipſum baptiſma, & quamobrem fuerit inſtitutum: quòd enim non à ſemetipſo Ioannes, ſed Deo illum mittente ad myſterium iſtud acceſſerit, etiam Lucas euidenter oſtendit, dicens: *Verbum Domini factum eſt ad Ioannem filium Zachariæ*: id eſt, præceptum Dei. Et ipſe ait: *Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*. Qua verò de cauſa ad baptizandi eſt miſſus officium? Et hoc nobis idem Baptiſta declarat, dicens: *Ego non noueram ipſum, ſed vt manifeſtaretur Iſraeli, in hoc veni in aqua baptizans*: & ſi hæc ſola erat cauſa quo modo inquit Lucas, quod venerit in regionem finitimã Iordani prædicans baptiſma pœnitentiæ, in remiſſionem peccatorum: quanquam remiſſionem hoc baptiſma non habebat, ſed hoc munus illius baptiſmatis erat, quod poſtea Chriſtus inſtituit. In hoc enim vnà ſepulti ſumus, & vetus homo noſter tunc ſimul crucifixus eſt, & ante crucem nuſquam prorſus remiſſio extitit peccatorum. Siquidem vbiq ipſius hoc ſanguini deputatur, idé .n. iſtud Paulus affirmans: *Sed emundati*, inquit, *eſtis*: *ſed ſanctificati eſtis*, non per baptiſma Ioannis, ſed *in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritu Dei noſtri*. Et alibi ipſe dicit: *Ioannes quidẽ prædicauit baptiſmũ pœnitentiæ*: & non ait, remiſſionis: ſed vt crederent in aduenientem poſt eum. Cùm enim nondum pro peccatis mundi hoſtia fuiſſet oblata, cùm necdum Spiritus Sanctus deſcendiſſet, nec inter dominum atque homines inimicitia ſublata, nec maledictio expuncta: quo modo remiſſio peccatorum facta dicitur? Quid igitur eſt ꝙ ait, in remiſſionem peccatorum? Erant omnino Iudæi peruerſæ mentis, nec peccatorum ſuorum mordebantur reatu: ſed cùm maximis ſceleribus tenerentur obnoxij, audebant ſibi tamẽ arrogare iuſtitiam. Quod certè præcipuè eos perdidit, & à fidei illos veritate decuſſit. Hoc enim etiam Paulus accuſans, ait: *Quoniam ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti*. Et rurſus: *Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam? Iſraël autem ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus*. Hæc igitur cauſa malorum cùm eſſet, venit Ioannes, nihil aliud faciens quàm vt illos ad peccatorum ſuorum cognitionem trahat. Hoc illius etiam habitus ipſe oſtendit, qui vtique compunctioni ac pœnitentiæ congruebat. Hoc ipſa quoque prædicationis verba eius declarant. Nihil enim aliud aiebat, quàm, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Quia igitur propriorum obliuio peccatorum, ſicut etiam Paulus oſtendit, inſolentes eos aduerſus Chriſti dona faciebat: è regione verò delictorum memoria, requirendi liberatoris, & conſequendæ veniæ deſiderium ſuſcitabat: ad hoc Ioannes præparaturus aduenit, ſuadens eis refugium pœnitẽtiæ: non vt caſtigarentur, ſed vt humiliores pœnitẽdo facti, & peccatorum ſuorum cauſa ſeſe condemnantes, ad dona remiſſionis accurrant.

Marginal references: Luc. 3. a. — Ioan. 1. c. — Ioann. 9. d. — 1. Cor. 6. c. — Acto. 1. a. — Luc. 3. a. — Rom. 10. a. — Rom. 9 g. — Luc. 3. b

Digitized by Google

Vide igitur, quam hæc diligenter expreſſerit: cum enim dixiſſet, quia venerit prædicare baptiſma pœnitentiæ in deſerto Iudææ: intulit, in remiſſionem peccatorum: quaſi diceret. ego illis conſiteri peccata ſua, & pœnitentiam agere perſuaſi, non vt caſtigarentur omnino, ſed vt facilius poſtea remiſſionis dona ſuſciperent. Niſi .n. ſeipſos antè damnaſſent, neq; ſanè gratiam requiſiſſent. Non quærentes verò gratiam, neque remiſſionem profectò aſſecuti fuiſſent: ita iſtud baptiſma, alterius, id eſt Chriſti baptiſmatis præparatio eſt: & idcirco dicebat vt crederent in aduenientem poſt eum. Præter illam quam diximus, aliam quoque cauſam baptiſmatis ponens. Neq; .n. dignum erat vt beatus Ioannes ſingulas adiret domos. & quaſi apprehenſa manu circũduceret Chriſtum, atque in ipſum credendum eſſe clamaret, ac præſentib. cunctis atq; cernentibus beatam illam vocem emitteret, cæteraq; cuncta compleret. Propterea igitur venit ad baptiſma. Nam & baptizantis fama, & cauſæ dignitas omnes trahebat, atque ad Iordanem vocabat, & frequentiſſimum quoddam colligebat theatrum: propterea & aduenientium ad ſe tumorem reprimit, eiſque ſuadet ne de ſeipſis magnificè ſentiant, oſtendens illos extremorum eſſe reos malorum, atque maximum illis imminere ſupplicium, niſi agant pœnitentiam, & parentibus derelictis, eáque quam de illis habebant iactantia contempta, toto aduenientem Chriſtum corde ſuſcipiant. Quo adhuc tempore in occulto erat non modo dignitas, verumetiam præſentia ipſa Chriſti, ita vt à plurimis & mortuus crederetur, recordantibus videlicet eam cædem quæ paruulos in Bethlehem depopulata eſt. Etſi enim duodecimo oſtendit ſe ætatis ſuæ anno, rurſus tamen ſe celauit, ac texit. Propterea igitur ad manifeſtandam cognitionem ſui, clariore opus habebat & celſiore principio. Et idcirco tunc primum incepit beatus Ioannes ea quæ Iudæi nuſquam vel à prophetis vel à quibuſcunq; aliis audierant, voce clariſſima prædicare. Nihil verò iam de terrenis promiſſionib. loquens, regnum profectò annuncians inſtare cœlorum, regnum hic autem aduentum abſque dubio Chriſti & priorem ſignificat, & ſecundum. Et quid, dicet aliquis, ad Iudæos? Neque enim quid dicas, intelligunt. Sed propterea, inquit, tectius loquor, vt ipſa permoti obſcuritate dictorum, ad inquirendũ illum veniant, quem audiunt prædicari: in tantum venientes ad ſe ſpebus meliorib. erigebat, vt & publicani plurimi & milites quid eos facere oporteret, inquirerent, ac ſolicitè interrogarent, quemadmodũ vitam ſuam inſtituere deberent. Quod certè ſignum euidens erat, eos præſentium rerum curis leuatos, ad celſiora ſuſpicere: iamq; fideliter imaginari tum ſupplicia, tum præmia futurorum. Cuncta quippe quæ audiebant, quæque cernebant, ad altiorem eos ſapientiam ſubleuabant. Conſidera enim quale tunc fuerit, videre hominem poſt triginta annorum ſpacia ab eremi vaſtitate venientem filium certè pontificis, nullius prorſus ex rebus neceſſariis indigentem, mirabilem profectò omnibus, & per cuncta reuerendum, quem Eſaias quoq; teſtimonij ſui authoritate decorabat. Nam & ipſe aderat prædicans eũ, ac dicens.

Ὅρα γοῦν πῶς αὐτὸ τέθεικεν ἀκριβῶς. εἰπὼν γάρ, ὅτι ἦλθε κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας, ἐπήγαγεν, εἰς ἄφεσιν· ὡσανεὶ ἔλεγε, διὰ τοῦτο αὐτοὺς ἔπειθον ὁμολογεῖν καὶ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν. οὐχ ἵνα κολασθῶσιν, ἀλλ' ἵνα εὐκολώτερον τὴν μετὰ ταῦτα ἄφεσιν δέξωνται. εἰ μὴ γὰρ κατέγνωσαν ἑαυτῶν, οὐκ ἂν οὐδὲ τὴν χάριν ᾔτησαν· μὴ ζητοῦντες δὲ, οὐκ ἂν [οὐδὲ] τῆς ἀφέσεως ἔτυχον. ὥστε τοῦτο ἐκείνῳ προωδοποίει τὸ βάπτισμα.
A διὸ καὶ ἔλεγεν, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτόν, μετὰ τῆς εἰρημένης καὶ ταύτην ἑτέραν αἰτίαν τιθεὶς τοῦ βαπτίσματος. οὐδὲ γὰρ ἴσον ἦν περιιέναι τὰς οἰκίας, καὶ περιάγειν τὸν χριστὸν τῆς χειρὸς λαμβανόμενον καὶ λέγειν· εἰς τοῦτον πιστεύσατε, καὶ πάντων παραγινομένων καὶ ὁρώντων τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἐνεχθῆναι φωνὴν καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτελεσθῆναι ἅπαντα, διὰ τοῦτο ἔρχεται ἐπὶ τὸ βάπτισμα. καὶ γὰρ [καὶ] ἡ τοῦ βαπτίσματος ὑπόληψις, καὶ ἡ τοῦ πράγματος ὑπό-
B θεσις, πᾶσαν τὴν πόλιν εἷλκε, καὶ πρὸς τὸν ἰορδάνην ἐκάλει, καὶ θέατρον ἐγίνετο μέγα. Διὰ τοῦτο αὐτοὺς καὶ παραγινομένους καταστέλλει· καὶ πείθει μηδὲν μέγα περὶ ἑαυτῶν φαντάζεσθαι, δεικνὺς τῶν ἐσχάτων ὄντας ὑπευθύνους κακῶν, εἰ μὴ μετανοήσαιεν· καὶ τοὺς προγόνους ἀφέντας καὶ τὸ ἐπ' ἐκείνοις ἀγάλλεσθαι, δέξονται τὸν παραγινόμενον. καὶ γὰρ συνεσκίαστο τὰ κατὰ τὸν χριστὸν τέως, καὶ ἐδόκει τεθνάναι παρὰ πολλοῖς διὰ τὴν ἐν βηθλεὲμ γεγενημένην σφαγήν. εἰ γὰρ καὶ δώδεκα ἐτῶν γενόμενος ἐξέφηνεν ἑαυτόν, ἀλλὰ τα-
C χέως καὶ συνεσκίασε πάλιν. διὰ δὴ τοῦτο λαμπροῦ ἔδει τοῦ προοιμίου καὶ ὑψηλοτέρας ἀρχῆς. διὸ καὶ πρῶτον τότε ἃ μηδέποτε ἤκουσαν ἰουδαῖοι, μήτε παρὰ προφητῶν, μήτε παρ' ἄλλων τινῶν, ἀνακηρύττει λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς ἐκεῖ βασιλείας μεμνημένος, οὐδὲν περὶ τῆς γῆς λέγων λοιπόν. βασιλείαν δὲ ἐνταῦθα τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τὴν [τε] προτέραν καὶ τὴν ἐσχάτην λέγει. καὶ τί τοῦτο πρὸς ἰουδαίους φησίν; οὐδὲ γὰρ ἴσασι τί λέγει. διὰ γὰρ τοῦτο [οὕτω] λέγω φησίν, ἵνα ὑπὸ
D τῆς ἀσαφείας τῶν λεγομένων διεγειρόμενοι, ἔλθωσιν εἰς τὸ ζητῆσαι τὸν κηρυττόμενον. οὕτω γοῦν αὐτοὺς ἐπῆρε ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι παραγινομένους, ὡς καὶ τελώνας καὶ στρατιώτας πολλοὺς ἐρωτᾶν· τί δεῖ πράττειν; καὶ πῶς τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν; ὅπερ ἦν σημεῖον τοῦ τῶν βιωτικῶν [λοιπὸν] ἀπηλλάχθαι πραγμάτων καὶ πρὸς ἕτερα μείζονα ὁρᾶν, καὶ τὰ μέλλοντα ὀνειροπολεῖν. καὶ γὰρ ἅπαντα αὐτοὺς καὶ τὰ ὁρώμενα καὶ τὰ λεγόμενα εἰς ὑψηλὸν ἦγε φρόνημα. ἐννόησον γοῦν ἡ-
E λίκον ἦν ἰδεῖν ἄνθρωπον μετὰ τριάκοντα ἔτη καταβαίνοντα ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἀρχιερέως υἱὸν γενόμενον, μηδὲν δεηθέντα τῶν ἀνθρωπίνων ποτὲ, καὶ πάντοθεν ὄντα αἰδέσιμον, καὶ τὸν ἡσαΐαν ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ. παρῆν γὰρ καὶ αὐτὸς ἀνακηρύττων καὶ λέγων·

Hic eſt

αὐτός ἐστιν ὃν παρέσεσθαι ἔφην βοῶντα καὶ κατὰ τὴν ἔρημον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κηρύττοντα [ἅπαντα.] τοσαύτη γὰρ ἀκριβὴς τοῖς προφήταις περὶ τούτων ἐμέλετο τῶν πραγμάτων, ὡς μὴ τὸν δεσπότην ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν μέλλοντα αὐτῷ διακονεῖσθαι ἐκ πολλοῦ προανακηρύττειν τοῦ χρόνου. καὶ μὴ μόνον αὐτὸν λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ διατρίβειν ἔμελλε, καὶ τὸν τοῦ κηρύγματος τρόπον, ὃν διδάξαι παραγινόμενος εἶχε καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ συμβαῖνον κατόρθωμα. ὅρα γοῦν πῶς ἐπ' αὐτὴν ἔρχονται τῶν νοημάτων, εἰ καὶ μὴ ἐπ' αὐτῶν τῶν ῥημάτων, ὅ,τε προφήτης καὶ ὁ βαπτιστής. Ὁ μὲν γὰρ προφήτης φησὶν, ὅτι παρέσται λέγων, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ παραγινόμενος ἔλεγε· ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου. ὁρᾷς ὅτι καὶ δι' ὧν ὁ προφήτης εἶπε, καὶ δι' ὧν αὐτὸς ἐκήρυττεν, ἓν τοῦτο δηλοῦται μόνον, ὅτι προοδοποιῶν παρεγένετο καὶ προετοιμάζων, οὐ τὴν δωρεὰν χαριζόμενος, ὅπερ ἦν ἡ ἄφεσις, ἀλλὰ προπαρασκευάζων τὰς ψυχὰς τῶν μελλόντων δέχεσθαι τὸν τῶν ὅλων θεόν. ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ πλέον τί φησιν. οὐ γὰρ τὸ προοίμιον εἰπὼν ἀπηλλάγη, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τίθησι τὴν προφητείαν. πᾶσα γὰρ φάραγξ φησὶ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας. καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. εἶδες πῶς προλαβὼν ὁ προφήτης πάντα εἶπε· καὶ τὴν τοῦ δήμου συνδρομὴν· καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολὴν· καὶ τὴν τοῦ κηρύγματος εὐκολίαν· καὶ τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων ἁπάντων, εἰ καὶ τροπικώτερον ταῦτα τέθεικε; καὶ γὰρ ἦν προφητεία τὸ λεγόμενον. ὅταν γὰρ εἴπῃ, πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσονται αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ [τοὺς] ταπεινοὺς ὑψουμένους δείκνυσι, καὶ τοὺς ἀπονενοημένους ταπεινουμένους, καὶ τὴν τοῦ νόμου δυσκολίαν εἰς εὐκολίαν πίστεως μεταβαλλομένην. οὐκ ἔτι γὰρ ἱδρῶτες καὶ πόνοι φησὶν, ἀλλὰ χάρις καὶ συγχώρησις ἁμαρτημάτων, πολλὴν παρέχουσα τῆς σωτηρίας τὴν εὐκολίαν. εἶτα τὸ αἴτιον τούτων τίθησι λέγων· ὅτι ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. οὐκ ἔτι ἰουδαῖοι καὶ προσήλυτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γῆ καὶ θάλαττα, καὶ ὅλη τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις. διὰ γὰρ τῶν σκολιῶν, πάντα τὸν διεφθαρμένον βίον ᾐνίξατο· τελώνας, καὶ πόρνους· καὶ λῃστὰς, καὶ μάγους· οἵτινες ὄντες διεστραμμένοι πρότερον, τὴν ὀρθὴν ὕστερον ἐβάδισαν ὁδόν· ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς ἔλεγε· ὅτι τελῶναι καὶ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ὅτι [δὲ] ἐπίστευσαν, καὶ δι' ἑτέρων ἐδήλωσε ῥημάτων ὁ προφήτης πάλιν τὸ αὐτὸ τοῦτο οὕτω λέγων· τότε λύκοι καὶ ἄρνες ἅμα βοσκηθήσονται. ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα διὰ τῶν βουνῶν καὶ φαράγγων, τὸ ἀνώμαλον ἦθος εἰς μίαν φιλοσοφίας ἰσότητα κεκρᾶσθαι ἔφησεν· οὕτω

Hic eſt quem olim venturum promiſi clamãtem in eremo voce clariſſima, ac prædicantẽ. Tanta enim gratiæ largitate omnia hæc futura propheticus ſermo prædixerat, vt non ſolum ipſum dominum, ſed etiam ipſum miniſtrum eius multo antè præcineret: nec illum ſolummodo prænunciaret, verumetiam locum in quo erat habitaturus, ſed & modum prædicationis eius doceret, quantáque per illum morum emendatio eſſet futura exprimeret. Conſidera igitur quemad-
A modum in eaſdem ſententias, etſi non eadem omnino verba, conueniant baptiſta ſcilicet & propheta. Quid enim de Ioanne Eſaias ait? *Cùm* (inquit) *aduenerit, clamabit: Parate vias domini, rectas facite ſemitas eius.* Ipſe verò cum aduenisset, aiebat: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quod vtiq; tale eſt, quale ſi diceret, parate vias domini. Vides igitur & per illa quæ ꝓpheta prædixerat, & per iſta quæ ipſe prædicabat Ioannes, vnum idemq́; monſtrari, ſcilicet & quod præcurſor, & viã domini paraturus aduenerit: non vt gratiam largiretur, hoc eſt, non vt remiſſionẽ
B peccatorum daret, ſed vt eorum præpararet animas, qui omnium Deum erant recepturi. Lucas verò etiam amplius aliquid adiecit. Neque enim initium ſolummodo indicaſſe contentus, omnem de ipſo propheticæ ordinẽ narrationis inſeruit. *Omnis*, inquit, *vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas: & videbit omnis caro ſalutare Dei.* Vidiſti certè quemadmodum antè veniens propheta cuncta prædixerit: videlicet & quantus etiam ad Chriſtũ populi concurſus, & quanta per Chriſtũ in melius rerũ eſſet futura
C mutatio, quamq́; affluens bonorum cœleſtium largitas, quæve horum omniũ cauſa eſſet bonorum: quanquam hæc ipſa per allegoricam ſignificauerit figurã, quod certè genus loquendi maximè ꝓphetas decet. Cùm enim dicit: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aſperæ in vias planas: oſtendit & humiles ſublimandos, & è diuerſo ſublimes humiliandos: ac difficultatẽ legis, fidei facilitate mutandã. Non iam, inquit, ad iuſtificationem merendã ſudores peccatorib.
D imminentes & labores: ſed gratia omnibus occurrit, ac venia delictorum facillimã viam ad ſalutem exhibens. Deinde cauſam quoque ipſam quæ id faceret oſtendens: Quoniam, inquit, videbit omnis caro ſalutare Dei. Non Iudæi iam ſolummodo, atque proſelyti, ſed omnes terræ prorſus, ac maria, atque vniuerſum humanum genus. Siquidem appellatione prauorum, omnem corruptam vitam vicioſamq́ue ſignauit: publicanos ſcilicet, atque meretrices, latrones magóſque ſignificans, qui de priori
E conuerſatione prauiſſimi rectis in reliquum greſſibus occurrerunt. Quod certè etiam dominus ipſe dicebat: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, quoniam crediderunt. Idipſum etiam alio ſermone propheta prædixit, ita loquens: *Tunc lupi & agni paſcentur ſimul.* Sicut enim ibi vallium appellatione, vel collium, inæqualitatem morum vna dixit philoſophiæ æqualitate miſcendam: ita

Eſa. 40. a.
Luca. 3. b.
Eſa. 40. 4.
Mat. 21. e.
Eſa. 65. d.

ita hic quoque per irrationalium differentiam,
oſtendit vitam hominũ cultibus moribuſq; di-
uerſam, in eandem religionis coiturã eſſe con-
cordiam: hic quoq; cauſam ipſius ſocietatis ad-
Eſa. 11. c. iungens. Ea verò eſt: *Erit enim*, inquit, *qui conſur-
git vt princeps ſit gentiũ, & in eum gentes ſperabunt.*
Quod ibi vtiq; alio ſermone ſignauerat dicẽdo:
Eſa. 52. d. *Quoniam videbit omnis caro ſalutare Dei.* Illud ſur-
ſum deorſumq; ſignificans quod ſcientia Euan-
gelij huius, ac ſingularis potentia toto diffun-
denda eſſet orbe terrarum, quæ humanum ge-
nus à feris moribus, & lapideis cordibus, ad plu-
rimam manſuetudinem ac teneritudinẽ mentis
repentè conuerteret. *Ipſe autem Ioannes habebat
veſtimentum ſuum de pilis camelorũ, & Zonam pelli-
ceam circa lumbos ſuos.* Animaduertiſtis nempe
quemadmodum ipſi prophetæ aliqua prædixe-
rint, aliqua verò Euangeliſtis dicenda ſeruaue-
rint. Et idcirco Matthæus & prophetiam poſuit,
& propria ſubiunxit: nõ vtiq; quaſi ſuperfluum
eſſet atque otioſum putans, ſi de ſancti habitu
quoq; dixiſſet. Erat enim omnino mirabile hu-
mano in corpore tantam videre tolerantiam.
Quod certè Iudæos magis ad credendum trahe-
bat, cùm in Ioanne magnum illum Heliam cer-
nerent, atq; in illius beati recordationẽ per iſti'
virtutem redirent: imo multo etiam majore ad-
miratione caperentur. Siquidem ille in vrbibus
ac domibus paſcebatur, hic verò ab ipſis incu-
nabulis in eremo ſemper inhabitauit. Oporte-
bat enim præcurſorem illius qui omnia vetera
diſſoluturus erat, id eſt maledictionem, mœro-
rem, dolorem, laborem atq; ſudorem aliqua &
ipſum muneris huius ſymbola geſtare, & ſupe-
riorem illa condemnatione eſſe. Itaq; non ara-
tro curuus incubuit, non in ſulcos campum ſci-
dit, non in ſudore faciei ſuæ panem comedit:
ſed erat illi imp̃ræparata menſa, & tali menſa fa-
cilior amict', & habitatio facilior amictu. Neq;
enim vel tecto indiguit ille vel lecto, non men-
ſam vel aliqua huiuſmodi requiſiuit, ſed ange-
lica quadam vita mortali in carne reſplenduit.
Propterea etiam veſtimentum de pilis camelo-
rum habuit, vt habitu quoq; ipſo mundi con-
temptum doceret: ſuadens cæteris nihil cum
terra habere commune, ſed ad priorem nobili-
tatem reuerti, quam certè habuerat Adam pri-
uſquam de victu veſtituq; curaret. Ita ille tunc
habitus pœnitentiæ, pariter & regni indicia præ-
ferebat. Neque verò dixeris, & vnde illi cili-
cinum veſtimentum, vnde etiam ipſa zona, qui
certè in eremo ipſe verſabatur? Si enim hinc
moueas quæſtionem, alia quoque horum ſimi-
lia plura reperies. Quemadmodum in ſolitu-
dine hyemes æſtuſq; ſuſtinuit, & hoc tenero ad-
huc corpore, atque ætate puerili. Quemadmo-
dum valuit rudis adhuc natura carnis, tantas in-
æqualitates aërum cum illa ciborum nouitate,
qui à conſuetis plurimum differebant, tolera-
re, vt de reliqua eremi afflictione ſileamus.
Vbi nunc illi ſunt Græcorum philoſophi, qui
nimis illam inanem, atque vanam Cynico-
rum impudentiam pro virtute ſectantur?
Quæ enim philpſophia, aliquandiu qui-
dem incluſum dolio coartari: poſt hæc ve-
rò ingenti luxu, intemperantiaque diſſolui:
fulgere

οὕτω καὶ ἐκεῖ τοῖς τῶν ἀλόγων ἤθεσι τοὺς διαφό-
ρους τῶν ἀνθρώπων ἐμφαίνων τρόπους, πάλιν εἰς
μίαν αὐτοὺς εὐσεβείας συμφωνίαν συνάπτεσθαι ἔλε-
γε. καὶ ἐκεῖ πάλιν τὴν αἰτίαν τιθείς· αὕτη δέ ἐστιν.
Ἔσται [γὰρ] φησὶν ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, “
[καὶ] ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν· ὅπερ οὖν καὶ ἐν- “
ταῦθα ἔλεγεν [φησὶν] ὅτι ὄψεται πᾶσα σὰρξ “
τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ· πανταχοῦ δηλῶν ὅτι πρὸς “
τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης χυθήσεται τῶν εὐαγγε-
A λίων τούτων ἡ δύναμις καὶ ἡ γνῶσις, ἀπὸ θηριώ-
δους τρόπου καὶ σκληρότητος γνώμης εἰς ἡμερότη-
τα πολλὴν καὶ ἁπαλότητα μεταβάλλουσα τῶν ἀν-
θρώπων τὸ γένος. αὐτὸς δὲ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔν- “
δυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερ- “
ματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. Εἶδες πῶς τὰ μὲν “
οἱ προφῆται προεῖπον, τὰ δὲ τοῖς εὐαγγελισταῖς
κατέλειπον; διόπερ καὶ ὁ ματθαῖος καὶ τὰς προ-
φητείας τίθησι, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προστίθησιν· οὐδὲ
τοῦτο πάρεργον ἡγούμενος εἶναι, τὸ περὶ τῆς στολῆς
B εἰπεῖν τοῦ δικαίου. καὶ γὰρ ἦν θαυμαστὸν καὶ πα-
ράδοξον ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι τοσαύτην καρτε-
ρίαν ἰδεῖν· ὃ δὴ καὶ τοὺς ἰουδαίους μᾶλλον ἐφείλ-
κετο, τὸν μέγαν ἡλίαν ἐν αὐτῷ βλέποντας, καὶ πρὸς
τὴν τοῦ μακαρίου μνήμην ἐκείνου παραπεμπο-
μένους ἐκ τῶν ὁρωμένων τότε· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς
πλείονα ἔκπληξιν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ ἐν πό-
λεσι, καὶ ἐν οἰκίαις ἐτρέφετο, οὗτος δὲ δι' ὅλου τὴν
ἔρημον ᾤκησεν ἐκ σπαργάνων αὐτῶν. ἔδει γὰρ τὸν
πρόδρομον τοῦ μέλλοντος τὰ παλαιὰ λύειν ἅπαν-
C τα· οἷον, τὸν πόνον, τὴν κατάραν, τὴν λύπην, τὸν
ἱδρῶτα· ἔχειν τινὰ καὶ αὐτὸν σύμβολα τῆς τοιαύ-
της δωρεᾶς, καὶ ἀνωτέρω γενέσθαι λοιπὸν τῆς κατα-
δίκης ἐκείνης. οὔτε γοῦν γῆν ἤροσεν, οὔτε αὔλακα
ἔτεμεν, οὐκ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου τὸν ἄρτον ἔφα-
γεν, ἀλλ' ἦν ἐσχεδιασμένη αὐτῷ ἡ τράπεζα, καὶ
εὐκολωτέρα τῆς τραπέζης ἡ περιβολή, καὶ ἀπρα-
γμονεστέρα τῆς περιβολῆς ἡ οἴκησις. οὔτε γὰρ στέ-
γης, οὔτε κλίνης, οὔτε τραπέζης, οὔτε ἄλλου τι-
νὸς τούτων ἐδεήθη· ἀλλὰ ἀγγελικόν τινα βίον ἐν
D τῇ σαρκὶ ταύτῃ ἐπεδείκνυτο. διατοῦτο καὶ τρί-
χινον ἱμάτιον αὐτῷ ἦν, ἵνα διὰ τοῦ σχήματος
παιδεύσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἀφίστασθαι, καὶ μη-
δὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν προ-
τέραν ἐπανατρέχειν εὐγένειαν, ἐν ᾗ ἦν πρὶν ἢ
δεηθῆναι ἱματίων καὶ περιβολῆς ὁ ἀδάμ. οὕ-
τω καὶ βασιλείας καὶ μετανοίας εἶχε σύμβολον
τὸ σχῆμα ἐκεῖνο. καὶ μή μοι λέγε, πόθεν αὐτῷ τρί-
χινον ἱμάτιον καὶ ζώνη, τὴν ἔρημον οἰκοῦντι; Εἰ γὰρ τοῦτο
μέλλοις διαπορεῖν, καὶ ἕτερα πλείονα ζητήσεις· πῶς
E ἐν τοῖς χειμῶσι, πῶς ἐν τοῖς καύμασι διέτριβεν ἐπὶ
τῆς ἐρημίας, καὶ ταῦτα ἐν ἁπαλῷ σώματι καὶ ἀώρῳ ἡλι-
κίᾳ; πῶς ἤρκεσεν ἡ τῆς παιδικῆς σαρκὸς φύσις ἀνωμα-
λίᾳ ἀέρων τοσαύτῃ, καὶ τραπέζῃ οὕτως ἐξηλλαγμένῃ,
καὶ τῇ ἄλλῃ τῇ ἀπὸ τῆς ἐρημίας ταλαιπωρίᾳ; ποῦ τοίνυν
εἰσὶν οἱ τῶν ἑλλήνων φιλόσοφοι, οἱ εἰκῇ καὶ μάτην τὴν κυ-
νικὴν ἀναισχυντίαν ζηλώσαντες; τί γὰρ ὄφελος τοῦ κα-
τακλείεσθαι ἐν πίθῳ, καὶ τοιαῦτα ἀσελγαίνειν ὕστερον;
οἱ καὶ

ἐν καὶ δακτυλίους, καὶ φιάλας, καὶ θεράποντας, καὶ θεραπαινίδας, καὶ πολλὴν ἄλλην περιεβάλλοντο φαντασίαν, εἰς ἑκατέραν ἀμετρίαν ἐκπίπτοντες. ἀλλ' οὐχ οὗτος τοιοῦτος· ἀλλ' ὥσπερ τὸν οὐρανὸν τὴν ἔρημον ᾤκησε, πᾶσαν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενος, κἀκεῖθεν ὡς ἄγγελός τις ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τὰς πόλεις κατέβαινεν, ἀθλητὴς εὐσεβείας ὤν, καὶ τῆς οἰκουμένης στεφανίτης, καὶ φιλόσοφος τῆς τῶν οὐρανῶν ἀξίας φιλοσοφίας. καὶ ταῦτα ἦν, οὔπω τῆς ἁμαρτίας λυθείσης· οὔπω τοῦ νόμου παυσαμένου· οὔπω [τοῦ] θανάτου δεθέντος· οὔπω τῶν χαλκῶν πυλῶν κατακλασθεισῶν· ἀλλ' ἔτι τῆς παλαιᾶς κρατούσης πολιτείας. τοιοῦτόν ἐστι γενναία ψυχὴ καὶ διεγηγερμένη. καὶ γὰρ πανταχοῦ προπηδᾷ, καὶ τὰ κείμενα ὑπερβαίνει σκάμματα· καθάπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐπὶ τῆς καινῆς ἐποίει πολιτείας. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκέν φησι καὶ ζώνῃ μετὰ τοῦ ἱματίου ἐχρήσατο; ἔθος τοῦτο τοῖς παλαιοῖς ἦν πρὶν εἰς τὸ μαλακὸν τοῦτο καὶ διαρρέον σχῆμα ἐξελθεῖν. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Πέτρος φαίνεται ἐζωσμένος, καὶ ὁ Παῦλος. τὸν γὰρ ἄνδρα φησὶν οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη. καὶ ὁ Ἠλίας δὲ οὕτως ἦν ἐσταλμένος, καὶ τῶν ἁγίων ἕκαστος, διὰ τὸ εἶναι ἐν ἔργῳ διηνεκῶς, ἤτοι ὁδοιπορίαις, ἤτοι ἕτερόν τι τῶν ἀναγκαίων πονουμένους καὶ σπουδάζοντας. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ [τὸν] καλλωπισμὸν [ἅπαντα] καταπατεῖν, καὶ σκληραγωγίαν ἅπασαν μελετᾶν. ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸ μέγιστον ἀρετῆς ἐγκώμιον εἶναί φησιν ὁ Χριστός, οὕτω λέγων· τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ὁ καθαρὸς οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ λαμπρότερος ὤν, καὶ ὑπὲρ προφήτας πάντας, καὶ οὗ μείζων οὐδεὶς ἐγένετο [καὶ] παρρησίαν ἔχων τοσαύτην, οὕτως ἑαυτὸν ἐσκληραγώγει, τὴν μὲν διαρρέουσαν τρυφὴν ἀτιμάζων μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, ἐπὶ δὲ τὸν σκληρὸν τοῦτον ἄγων βίον ἑαυτόν, τίνα ἕξομεν ἀπολογίαν οἱ μετὰ τοσαύτην εὐεργεσίαν καὶ τὰ μυρία φορτία τῶν ἁμαρτημάτων, μηδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιδεικνύμενοι τῆς ἐκείνου, ἀλλὰ μεθύοντες καὶ γαστριζόμενοι καὶ μύρων ὄζοντες, καὶ τῶν ἐν τῇ σκηνῇ πορνευομένων γυναικῶν οὐδὲν ἄμεινον διακείμενοι, καὶ πανταχόθεν ἑαυτοὺς καταμαλακίζοντες, καὶ εὐχειρώτους τῷ διαβόλῳ ποιοῦντες; Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁρᾷς πόσον ἴσχυσεν ἡ παρουσία τοῦ προφήτου; πῶς πάντα τὸν δῆμον ἀνεπτέρωσε; πῶς αὐτοὺς εἰς ἔννοιαν ἤγαγε τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων; καὶ γὰρ θαύματος ἄξιον ἦν ἰδεῖν ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι τοιαῦτα ἐπιδεικνύμενον αὐτὸν καὶ τοσαύτῃ κεχρημένον [τῇ] παρρησίᾳ, καὶ πάντων ὡς παίδων καθεξανιστάμενον, καὶ πολλὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὴν χάριν ἔχοντα ἀπολάμπουσαν.

fulgere annulis, prolui phialis, puerorum atque puellarum miniſteriis abundare, multaque alia pompæ vanitate circundari, & ſub profeſſione philoſophiæ vtraque immoderatione delinquere? At non etiam Ioannes talis apparuit, ſed eremum ita ille habitauit, vt cœlum: omniſque veræ philoſophiæ virtute decoratus eſt, & quaſi angelus aliquis è cœlo, ita in ciuitates à ſolitudinis vaſtitate deſcendit. Ingens quidem athleta pietatis, ac velut toto ſpectante
A mundo, Dei iudicio coronatus, & cœleſtis cuiuſdam philoſophiæ dignitate reſplendens. Et hoc nondum deſtructo vtique peccato, necdum lege ceſſante, aut morte deuicta, nec confractis certè æneis portis: ſed vetere adhuc morte regnante. Tantum enim valet fortis animus, ac virtutis ſemper amore flammatus: & vbique obuia ſibi impedimenta tranſiliens: ſicut etiam Paulus in noui iam teſtamenti obſeruatione faciebat. Et cur, inquis, etiam zona vſus refertur? mos iſte apud antiquos vigebat, priuſquam in mollem iſtum ac fluidum
B habitum laberentur. Sic itaq; & Petrus cinctus inuenitur, & Paulus. *Virum*, inquit, *cuius hæc zona eſt.* Helias quoq; ſic fuit indutus, & quotquot fuerunt ſancti homines: quòd ſcilicet in iugi opere verſabantur, ſiue iter agerent, ſiue aliud quid neceſſarij ac properandi laboris arriperent. Nec propter iſta tantummodo, ſed vt omnem quoq; ſuperbiendi rationem conculcarent, ſeque ad omnem laborem ipſo quoq; habitu præpararent. Quod quidem ipſe Chriſtus pro maxima prædicat laude virtutis. *Quid*, in-
C quit, *exiſtis videre in deſertum? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.* Si verò ille in omni vitæ ratione mundiſſimus, cœloque ipſo clarior, & prophetis celſior, quo nullus hominum maior fuit, quique tanta apud Deum familiaritate gaudebat, ad omnem tamen patientiam durabat laborum, ſatis altè deliciarum fluxa deſpiciens, atque ad omnem ſe vitæ rigorem coartans: quam nos ſatisfactionem afferre poterimus, qui poſt tot Chriſti beneficia, poſtq; mille noſtrorum onera peccatorum, ne mini-
D mam quidem partem illius caſtigationis imitamur: ſed comeſſationibus & potationibus dediti, ac peregrino odore fragrantes, nihilq; à theatralibus fœminis diſcrepantes, ac noſmetipſos eneruantes vndique, ac vndique relaxantes, in prædam diaboli præparamur? *Tunc exibat ad eum omnis Iudæa, & Hieroſolyma, & omnis regio Iordanis: & baptizabantur ab eo, confitentes peccata ſua.* Vidéſne quantum præſentia valebat prophetæ? Quemadmodum ad ſe fecit vndique populos conuolare, quemad-
E modum illos ad peccatorum ſuorum cognitionem reduxit. Erat ſiquidem admiratione digniſſimum, tantam in hominis habitu fulgere virtutem, tantamque in illo ſplendere conſtantiæ dignitatem: quem vtique tam ingentem videbant, & aduerſus omnem illam multitudinem, quaſi contra pueros inſurgentem, plurimaq; vultus gratia coruſcantem,

Ioan. 21. c.
Act. 12. b.
Act. 21. b. c.
Luc. 7. d
Mat. 11. b

συνετίλει

Ioſephus antiquit. lib. 18. c. 1. & 2. & lib. 20. cap. 7. cùm id quoq; ad cumulum admirationis accederet, quòd multo poſt tẽpore apparuiſſet propheta. Siquidem diu illis iam gratia iſta defecerat, poſtq; longũ tempus ad eos fuerat reuerſa: ipſum quoq; prædicationis genus nouum erat, atque diuerſum. Nihil quippe vſitatum annunciabat ac ſolitum, nulla prælia, nulla certamina, nullas de terreno hoſte victorias: non peſtes ac fames, non expugnationes Babylonicas ac Perſicas, non vrbis captiuitatẽ, neq; eorum omnino quicquam quæ prius audire conſueuerant: ſed cœlum annunciabat, & illud quod ibi promittitur regnum, atq; gehennæ è diuerſo ſupplicium. Propterea, quanquam haud multo antè, omnes
Idem. lib. 20. antiq. cap. 4 qui per ſolitudines oberrabant rebelles, trucidarentur, tanquam qui Iudę & Theudæ complices eſſent, nihilo ſegniores tamen illi ad hunc concurrebant. Neque enim Ioannes ad tale aliquid illos conuocabat, vt eis tyrannidem diſſenſionemq; ſuaderet, aut huiuſmodi temerarium aliquod & inconſideratum facinus: ſed vt auditores ad cœlorum regnum vocaret ſcilicet. Ideò neque ſecum illos retinet, nec per eremum circunducit ſequentes: ſed baptizans eos, & ad cœleſtem erudiens philoſophiam, continuò domum remittit: per omnia illos docens cuncta etiam terrena deſpicere, atque ad præmia regni futurorum bonorum, & in eorum quotidie deſiderio concitari. Hunc igitur etiam nos ſtudeamus imitari, & omnem luxuriam ac temulentiã relinquentes, ad frugalem & moderatam vitam nos vndique coartemus. Tempus quidem confeſſionis ęquè & lotis baptiſmate, & illotis prophaniſq; incumbit: illis quidem, vt poſt patentia criminũ vulnera pœnitentia interueniente curentur, & ad ſacra myſteria redire mereãtur: his verò vt ablutis in baptiſmo maculis, ad dominicam menſam munda iam conſcientia accedant. Abſiſtamus igitur ab hac fluida diſſolu-
Confeſſio eucharistiæ ſumptionem præcedat. taque vita. Nequeunt enim omnino, nequeunt aliquando in vnum & confeſſionis lachrymę, & corporis conuenire voluptas. Et hæc vos doceat beatus Ioannes & cibo ſuo, & habitu, & habitaculo. Quid igitur, inquies, ad huius tu vitæ arduum nos imperas coartari? Non impero planè, ſed ſuadeo & hortor: ſin verò iſtud vobis impoſſibile iudicatis, ſaltem in vrbibus conſtituti pœnitentiæ opera monſtremus. Etenim iam iudicium aſſiſtit in ianuis: quid ſi adhuc eſſet procul, nec ſic quidem oportebat agere ſecurius: ſiquidem generalem illum mundi finem vniuſcuiuſque noſtrum vitæ finis imitatur. Quòd verò propè ſit, atque in ianuis, audi Paulum monentem: Nox præceſſit, dies
Rom. 13. d. autem appropinquauit. Et rurſus: Adhuc enim
Hebr. 2. a. modicum aliquantulumque: qui venturus eſt
Hebr. 10. g veniet, & non tradabit. Et ſigna quidem iam conſtat impleta, quę illum diem quodãmodo vi-
Mat. 24. a dentur vocare. *Et prædicabitur*, inquit, *hoc Euangelium regni in vniuerſo mundo, in teſtimonium omnib. gentibus: & tunc veniet conſummatio.* Diligẽter conſiderate quę dicta ſunt. Non dixit: cùm creditũ fuerit à cunctis: ſed, quum omnib. (inquit) fuerit prędicatum: & ꝓpterea ſubiunxit, in teſtimoniũ omnib. gentibus: oſtendens nõ ſe expectaturũ vt omnes prius credant, & ita ipſe qui prędixit adueniat. Quod .n. ait, in teſtimoniũ omnib. gentibus: hoc eſt dicere, in accuſationẽ & redargutionẽ & condemnationem eorũ qui Euangelio credere noluerunt. Veruntа-

συνετίλει δὲ εἰς ἔκπληξιν, καὶ τὸ διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου προφήτην φανῆναι. καὶ γὰρ ἐνέλιπεν αὐτοὺς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ μακροῦ πρὸς αὐτοὺς ἐπανῆλθε τοῦ χρόνου. καὶ ὁ τοῦ κηρύγματος δὲ τρόπος, ξένος καὶ παρηλλαγμένος. οὐδὲν γὰρ τῶν συνήθων ἤκουον, οἷον, πολέμους καὶ μάχας, καὶ νίκας τὰς κάτω, καὶ λιμοὺς καὶ λοιμοὺς, καὶ Βαβυλωνίους, καὶ πέρσας, καὶ πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ συνήθη· ἀλλ' οὐρανοὺς καὶ τὴν ἐκεῖ βασιλείαν, καὶ
A τὴν ἐν τῇ γεέννῃ κόλασιν. διά τοι τοῦτο καὶ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον ἀποστατῶν σφαγέντων πάντων οὐ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου, τῶν μετὰ ἰούδα καὶ θευδᾶ, οὐκ ἐγένοντο ὀκνηρότεροι [οὗτοι] πρὸς τὴν ἔξοδον τὴν ἐκεῖσε. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αὐτοὺς ἐκάλει· οἷον, ἐπὶ τυραννίδι καὶ ἀποστασίᾳ, καὶ νεωτεροποιΐᾳ· ἀλλ' ὥστε πρὸς τὴν ἄνω χειραγωγῆσαι βασιλείαν. δι' ὅπερ οὐδὲ κατεῖχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ μεθ' ἑαυτοῦ περιφέρων, ἀλλὰ βαπτίζων, καὶ τοὺς περὶ φιλοσοφίας παιδεύων λόγους, ἀπέ-
B λυε· διὰ πάντων αὐτοὺς διδάσκων, τῶν μὲν ἐν τῇ γῇ πάντων ὑπερορᾷν, πρὸς δὲ τὰ μέλλοντα αἴρεσθαι καὶ καθ' ἑκάστην ἐπείγεσθαι τὴν ἡμέραν. Τοῦτον δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν, καὶ τὰς τρυφὰς καὶ τὴν μέθην ἀφέντες ἐπὶ τὸν συνεσταλμένον μεταθώμεθα βίον. καὶ γὰρ ἐξομολογήσεως [ὁ] καιρὸς, καὶ τοῖς ἀμυήτοις καὶ τοῖς βαπτισθεῖσι· τοῖς μὲν, ἵνα μετανοήσαντες τῶν ἱερῶν τύχωσι μυστηρίων. τοῖς δὲ, ἵνα ἀπονιψάμενοι ἐν τῷ βαπτίσματι τὰς κηλῖδας καθαρῷ
C συνειδότι τῇ τραπέζῃ προσέλθωσιν. ἀποστῶμεν τοίνυν τοῦ ὑγροῦ τούτου καὶ διαλελυμένου βίου. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ ἐξομολογεῖσθαι καὶ τρυφᾷν. καὶ ταῦτα διδασκέτω ὑμᾶς [ὁ] ἰωάννης, ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος, ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἀπὸ τῆς οἰκίας. Τί οὖν; οὕτω κελεύεις ἡμᾶς κατεστάλθαι φησιν; οὐ κελεύω, ἀλλὰ [καὶ] συμβουλεύω καὶ παραινῶ. εἰ δὲ μὴ δυνατὸν ὑμῖν τοῦτο, κἂν ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντες ἐπιδειξώμεθα τὴν μετάνοιαν· καὶ γὰρ ἐπὶ θύραις τὸ δικαστήριον. εἰ δὲ καὶ μακρό-
D τερον ἦν, οὐδὲ οὕτω θαρρεῖν ἔδει. τὸ γὰρ ἑκάστου πέρας τῆς ζωῆς, τῆς συντελείας ἐπέχει δύναμιν τῷ καλουμένῳ. ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ θύραις, ἄκουσον τοῦ παύλου λέγοντος· ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε. καὶ πάλιν· ἥξει γὰρ ὁ ἐρχόμενος καὶ οὐ χρονιεῖ. καὶ γὰρ τὰ σημεῖα [λοιπὸν] ἀπήρτισται τὰ καλοῦντα τὴν ἡμέραν ἐκείνην. κηρυχθήσεται γάρ φησι τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. προσέχετε μετὰ ἀκριβείας τῷ λεγομένῳ. οὐκ εἶπεν, ὅταν πιστευθῇ παρὰ πάντων ἀν-
E θρώπων· ἀλλ' ὅταν κηρυχθῇ παρὰ πᾶσι. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν, εἰς μαρτύριον τοῖς ἔθνεσι· δεικνὺς, ὅτι οὐκ ἀναμένει πιστεῦσαι πάντας καὶ τότε παραγενέσθαι. τὸ γὰρ, εἰς μαρτύριον, τουτέστιν, εἰς κατηγορίαν, εἰς ἔλεγχον, εἰς κατάκρισιν τῶν μὴ πιστευσάντων.

Digitized by Google

ἀλλ᾽ ἡμεῖς ταῦτα ἀκούοντες καὶ ὁρῶντες, καθεύδο-
μεν καὶ ὀνείρατα βλέπομεν, καθάπερ ἐν βαθυτάτῃ
νυκτὶ [μέθῃ] κεκαρωμένοι. οὐδὲν γὰρ ὀνειράτων ἄ-
μεινον τὰ παρόντα πράγματα, κἂν χρηστὰ ᾖ, κἂν
λυπηρά. διὸ δὴ παρακαλῶ λοιπὸν ἀφυπνισθῆ-
ναι καὶ πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἀπιδεῖν. οὐ-
δεὶς γὰρ καθεύδων ἥλιον ἰδεῖν δύναται, οὐδὲ εὐ-
φρᾶναι τὰς ὄψεις τῷ κάλλει τῆς ἀκτῖνος· ἀλλ᾽
ἅπερ ἂν ἴδῃ, πάντα ὡς ἐν ὀνείρῳ βλέπει. διὰ
τοῦτο πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ
πολλῶν [τῶν] δακρύων, καὶ ὅτι ἀναλγήτως
διακείμεθα πλημμελοῦντες, καὶ ὅτι μεγάλα
τὰ ἁμαρτήματα καὶ συγγνώμης μείζονα. καὶ
ὅτι οὐ ψευδόμεθα, μάρτυρες οἱ πλείους τῶν ἀ-
κουόντων. ἀλλ᾽ ὅμως εἰ καὶ συγγνώμης μείζο-
να, μετανοήσωμεν, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμε-
θα. μετάνοιαν δὲ λέγω, οὐ τὸ τῶν προτέρων
ἀποστῆναι κακῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄμεινον,
„ ἐπιδείξασθαι καλά. ποιήσατε γάρ φησι καρ-
„ ποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. πῶς δὲ ποιήσο-
μεν; ἂν τὰ ἐναντία πράττωμεν. οἷόν τι λέγω·
ἥρπασας τὰ ἀλλότρια; δὸς καὶ τὰ σὰ λοιπόν.
πολλὺν ἐπόρνευσας χρόνον; ἀπόσχου καὶ τῆς γυ-
ναικὸς τῆς σῆς ὡρισμένας ἡμέρας, ἄσκησον ἐγ-
κράτειαν. ὕβρισας καὶ ἐτύπτησας παριόντας;
εὐλόγει λοιπὸν τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ εὐεργέτει
τοὺς πλήττοντας. οὐ γὰρ ἀρκεῖ εἰς ὑγείαν ἡμῖν τὸ βέ-
λος ἐξελεῖν μόνον, ἀλλὰ [δεῖ] καὶ τῷ τραύματι
φάρμακα ἐπιθεῖναι. ἐτρύφησας καὶ ἐμεθύσθης
τὸν ἔμπροσθεν χρόνον; νήστευε καὶ ὑδροπότει· πρό-
σχες ἵνα τὴν ἐκεῖθεν ἐγγινομένην λύμην ἀνέλῃς.
εἶδες ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς κάλλος ἀλλότριον;
„ μηδὲ ὅλως ἴδῃς γυναῖκα λοιπὸν, ἵν᾽ ἐν πλείονι
„ καταστῇς ἀσφαλείᾳ. ἔκκλινον γάρ φησιν ἀπὸ
„ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. καὶ πάλιν, παῦ-
„ σον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη σου
„ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἀλλ᾽ εἰπέ μοι καὶ τὸ ἀγα-
„ θόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν. οὐ
τὴν πρὸς ἀνθρώπους λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν
πρὸς τὸν θεόν. Καὶ καλῶς εἶπε, δίωξον· ἀπελήλαται
γὰρ καὶ ἐκβέβληται καὶ τὴν γῆν ἀφεῖσα εἰς τὸν οὐ-
ρανὸν ἀπεδήμησεν. ἀλλὰ δυνάμεθα πάλιν
αὐτὴν ἐπαναγαγεῖν ἐὰν θέλωμεν, ἀπόνοιαν καὶ
ἀλαζονείαν καὶ πάντα τὰ κωλύματα αὐτῆς ἐκ-
βαλόντες, τὸν σώφρονα τοῦτον καὶ λιτὸν διώκειν
βίον. οὐδὲν γὰρ ὀργῆς χαλεπώτερον καὶ θρασύ-
τητος. αὕτη [γὰρ] καὶ τετυφωμένους καὶ δουλο-
πρεπεῖς ἐργάζεται, δι᾽ ἐκείνου μὲν καταγελάστους,
διὰ τούτου δὲ μισητοὺς ποιοῦσα, καὶ ἐναντίας εἰσάγουσα
κακίας, ἀπόνοιάν τε ὁμοῦ καὶ κολακείαν. ἀλλ᾽ ἐὰν
τὴν πλεονεξίαν τοῦ πάθους περικόψωμεν, καὶ
ταπεινοὶ μετὰ ἀκριβείας, καὶ ὑψηλοὶ μετὰ ἀσ-
φαλείας ἐσόμεθα. καὶ γὰρ ἐν τοῖς σώμασι τοῖς
ἡμετέροις ἀπὸ πλεονεξίας αἱ δυσκρασίαι γί-
νονται· καὶ ὅτε τοὺς οἰκείους ὅρους ἀφέντα
τὰ στοιχεῖα εἰς ἀμετρίαν ἐξέλθῃ, τότε αἱ
μυρίαι νόσοι καὶ οἱ χαλεποὶ τίκτονται θάνατοι.
ὅπερ

Veruntamen nos audientes iſta, imò cernentes,
altiſſimo tẽporis ſopore deprimimur, & illudẽ-
tia nobis phantaſmata ſomniamus; quaſi nocte
omnino profundiſſima ſoporati. Nihil ſiquidẽ
à ſomnij vanitate præſentium differt rerum fi-
gura, ſiue illæ triſtes, ſiue ſint proſperæ. Ex-
urgite ergo iam, deprecor: à ſomno teterrimæ
iſtius noctis exurgite, vt poſſitis ſolem videre iu-
ſtitiæ. Nemo enim ſolem dormiens intuetur,
nec radiorum eius decore oculos illuminat: ſed
A cuncta quæ ſe opinatur videre, figmenta ſunt
ſomnij. Proptereaq; maximè indigemus com-
punctione pœnitentiæ, multarumq; lachryma-
rum: & ob hoc ipſum, quia cùm peccamus, nul-
lo dolore compungimur: & quia magna pec-
camus, atque omnino talia quæ modum indul-
gentiæ videantur excedere: atque hoc non eſſe
falſum, teſtes ſunt plures qui audiunt. Agamus
tamen pœnitentiam etiamſi indulgentiæ mo-
dum excedere videantur, & non modo venia
peccatorum, verumetiam præmiorum gloria
perfruemur. Pœnitẽtiam verò dico, non ſolùm
B vt à malis prioribus deſiſtamus, verumetiam
vt bonorum operum fructibus impleamur. Fa-
cite, inquit, fructus dignos pœnitẽtia. Quo au-
tem modo fructificare poterimus? Si vtiq; pec-
catis aduerſa faciamus: verbi gratia. Aliena ra-
puiſti, & incipe donare iam propria. Longo es
tempore fornicatus: à legitimo quoque via ſu-
ſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam
ſæpius paucorũ dierum caſtitate meditare. In-
iuriam vel opere cuiquam, vel ſermone feci-
ſti? refer benedictionis verba conuiciis: & per-
C cutientes te, nunc officiis, nunc etiam benefi-
ciis placare contende. Neque enim vulnerato
ſufficit ad ſalutem tantummodo ſpicula de cor-
pore euellere, ſed etiam remedia adhibere vul-
neribus. Deliciis antè & temulentia diffluebas:
ieiunio & aquæ potu vtrunque compenſa, vt fa-
mem ſuperes imminentem. Vidiſti impudicis a-
lienum decorem oculis: fœminam iam omnino
non videas, maiore tactus cautione poſt vulne-
ra. *Declina*, inquit, *à malo, & fac bonum.* & rurſus:
*Prohibe linguam tuã à malo, & labia tua ne loquan-
tur dolum.* Sed doce me etiam bonum facere, qui
D malum vitare docuiſti. *Inquire*, inquit, *pacem,
& perſequere eam*. Non tantum hanc dico pa-
cem, quæ cum hominibus, verumetiam quæ
cum Deo eſt copulãda. Et bene ait, perſequere,
exagitata eſt. n. vndiq;, & prorſus exploſa, ac ter
rã relinquens in cœlum profecta. Sed tamẽ poſ-
ſumus eã rurſus reuocare ſi volumus, ſi vtiq; ira-
cũdiã, ſuperbiã atq; iactantiã, omniáq; abiiciẽtes
impedimẽta pacis, modeſtã hãc vitã puramq; ſe-
ctemur. Nihil eſt n. ira ac temeritate deteri᾽. Hęc
nãq; eſt quę nũc in tyrannicã quãdam ſuperbiã
E animos extollit, nũc eoſdẽ prorſus ſeruili deie-
ctione cõmutat: & hinc quidẽ ridiculos, inde ve-
rò reddit odioſos: contrariaq; in vnũ vicia con-
iũgit, adulationẽ arrogantiæ copulãdo. Quòd ſi
nimietatem circuncidamus iræ: & modeſtè hu-
miles, & tutè ſublimes eſſe poterimus. Nã & cor-
porib. noſtris intẽperantia à ſuperfluitate oritur.
Cumq; fines proprios, certáq; menſurã ipſa ele-
menta exceſſerint, nec tẽperiem ſeruarint, tunc
mille morbi, tunc funera acerba conſurgunt:
i quod

quod & in anima quoque inuenimus accidere. Circuncidamus igitur à nobis intemperantiam, & temperantiæ ſalutare pharmacum bibentes, in corporis atque animæ ſanitate maneamus. Sic enim etiam orationi dignè ac perſeueranter poterimus incumbere. Nam etſi non continuò accipimus quod rogamus, nihilominus permaneamns petentes, vt mereamur accipere. Neque enim vult Deus ſua dona differre: ſed tardius dando quod petimus, inſtantiam nobis orationis indicit. Propterea & aliquādiu & annuete precantibus differt, & tribulationes irruere permittit, vt ad ipſum & frequentius confugiamus, & expreſſius, nec ab eo diſcedamus aliquando. Tale aliquid faciunt amantiores filiorum parentes, cum paruulos ſuos viderint à ſe quidē ſæpe diſcedere, equæuorum autem ſuorum luſibus detineri: præcipiunt famulis terribilia multa ſimulare, vt exagitati etiam metu paruuli, ad maternum ſinum confugere feſtinent. Ita etiam Deus ſæpenumero intentat minas, non vt eas in nos inducat, ſed vt nos ad ſe potius adducat. Siquidem cùm ad ipſum fuerimus reuerſi, continuò diſſoluit timorem. Quòd ſi quales in tribulatione ſumus, tales etiam eſſemus in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid ego de nobis loquor? illis quoque, quos legimus ſanctis plurimum eruditionis de tribulatione ve-
Pſal. 118. c. niebat: propter quod propheta dicit: *Bonum*
Ioan. 16. g. *mihi quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas.* Ipſe quoque dominus dicebat Apoſtolis: *In mundo tribulationes habebitis.* Idipſum ſignifi-
2. Cor. 12. b. cabat & Paulus, cum diceret: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ qui me colaphizet.* Et idcirco ter dominum deprecatus eſt, vt ab eo illa tentatio diſcederet: ſed impetrare non potuit, quia ſcilicet maxima per illam commoda colligebat. Quòd ſi etiam ſancti Dauid vitam velimus inſpicere, inuenimus eum profectò inter pericula clariorem: nec illum tantummodo, verumetiam cæteros ſanctos. Nam beatus Iob maximè cùm tribularetur, effulſit, & Ioſeph Deo in tribulatione plus placuit. Iacob quoque, & eius pater atq; auus, quique vnquam iuſtorum fuerunt, clariores de tribulationibus & tentationibus texuerunt coronas, victoreſque proclamati
Eccleſiaſtici. 2. a ſunt. Quæ quidem omnia conſiderantes, juxta ſermonem ſapientiæ, non deficiamus, non feſtinemus in die tentationis: ſed ad illud præcipuum erudiamur vnum, vt viriliter cuncta toleremus, nec de his quæ nobis accidunt, quæſtionem curioſe moueamus. Noſſe enim quando tribulationes auferri oporteat, illius eſt qui eas permiſit inferri. Illatas verò cum omni gratiarum actione tolerare noſtræ opus eſt æquanimitatis: quod ſi fiat, bona proculdubio etiam omnia conſequemur. Vt igitur hæc cuncta proueniant, ſcilicet vt & hic probatiores, & illic clariores eſſe mereamur, ſuſcipiamus æquo animo quicquid fuerit illatū: gratias agentes ei qui multo amplius, quam ipſi nos, quid nobis expediat, agnoſcit: quique in amore noſtri facilè parentum vincit affectum:

& ad

ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. περικόψωμεν τοίνυν τὴν ἀμετρίαν, καὶ τὸ σωτήριον τῆς συμμετρίας πιόντες φάρμακον, μένωμεν ἐπὶ τῆς εὐκρασίας τῆς προσηκούσης, καὶ ταῖς εὐχαῖς μετὰ ἀκριβείας προσέχωμεν. κἂν μὴ λάβωμεν, περιμένωμεν ἵνα λάβωμεν· κἂν λάβωμεν, ἐπειδὴ ἐλάβομεν μὴ ἀποστῶμεν. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς βούλεται ἀναβάλλεσθαι τὴν δόσιν, ἀλλὰ τῇ μελλήσει τὴν προσεδρείαν ἡμῶν σοφίζεται.
A διὰ τοῦτο καὶ ὑπερτίθεται τὴν αἴτησιν, καὶ πειρασμὸν συγχωρεῖ πολλάκις ἐπελθεῖν, ἵνα συνεχῶς πρὸς αὐτὸν καταφεύγωμεν, καὶ καταφυγόντες μένωμεν. οὕτω καὶ πατέρες φιλόστοργοι ποιοῦσι, καὶ μητέρες φιλόπαιδες. ἐπειδὰν [γὰρ] ἴδωσι τὰ παιδία τὴν πρὸς αὐτοὺς συνουσίαν ἀφέντα καὶ μετὰ τῶν ὁμηλίκων παίζοντα, πολλὰ τοὺς οἰκέτας ὑποκρίνασθαι παρασκευάζουσι φοβερά, ὥστε ὑπὸ τοῦ δέους καταναγκασθῆναι πρὸς τὸν μητρικὸν κόλπον καταφυγεῖν. οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀνατείνεται πολ-
B λάκις ἀπειλὴν, οὐχ' ἵνα ἐπαγάγῃ, ἀλλ' ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐφελκύσηται. ὅταν γοῦν ἐπανέλθωμεν πρὸς αὐτὸν, λύει τὸν φόβον εὐθέως· ὡς εἴγε ὅμοιοι ἦμεν ἐν πειρασμοῖς καὶ ἐν ἀνέσει, οὐδ' ἂν ἐδεήθημεν πειρασμῶν. καὶ τί λέγω πειρασμῶν; καὶ γὰρ τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις πολὺς ἐντεῦθεν ὁ σωφρονισμὸς ἦν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης λέγει· ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με. καὶ αὐτὸς δὲ τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν· « ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἕξετε. » καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο αὐτὸ αἰνίττεται, ὅταν λέ-
C γῃ· « ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ. » διὸ καὶ δεηθεὶς ἀπαλλαγῆναι τοῦ πειρασμοῦ, οὐκ ἐπέτυχε, διὰ τὸ πολλὴν ἐξ αὐτοῦ τὴν ὠφέλειαν ἐπιγίνεσθαι. ἐὰν δὲ καὶ τοῦ Δαβὶδ τὸν βίον ἐπέλθωμεν ἅπαντα, εὑρήσομεν αὐτὸν ἐν τοῖς κινδύνοις λαμπρότερον ὄντα, καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς κατ' ἐκεῖνον. καὶ γὰρ ὁ Ἰὼβ τότε μειζόνως ἔλαμψε, καὶ ὁ Ἰωσὴφ οὕτως ἐπὶ πλέον εὐδοκίμησε, καὶ ὁ Ἰακὼβ δὲ, καὶ ὁ τούτου πατὴρ, καὶ ὁ ἐκείνου, καὶ πάν-
D τες ὅσοι πώποτε [ἔλαμψαν καὶ] λαμπροτέρους ἀνεδήσαντο στεφάνους, ἀπὸ θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ ἐστεφανώθησαν καὶ ἀνεκηρύχθησαν. ἅπερ πάντα συνειδότες κατὰ τὸν σοφὸν λόγον, μὴ σπεύδωμεν ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς, ἀλλ' ἓν μόνον ἑαυτοὺς παιδεύσωμεν, [τὸ] φέρειν πάντα γενναίως καὶ μηδὲν πολυπραγμονεῖν, μηδὲ περιεργάζεσθαι τῶν γινομένων. τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι πότε δεῖ λυθῆναι τὰς θλίψεις, τοῦ συγχωροῦντος αὐτὰς προσελθεῖν θεοῦ· τὸ δὲ ἐπενεχθείσας μετὰ
E πάσης φέρειν εὐχαριστίας, τῆς ἡμῶν εὐγνωμοσύνης λοιπὸν ἔργον ἐστίν. ὅπερ ἐὰν γένηται, πάντα ἕψεται [τὰ] ἀγαθά. ἵν' οὖν ταῦτα ἕπηται, καὶ δοκιμώτεροι μὲν ἐνταῦθα, λαμπρότεροι δὲ ἐκεῖσε γενώμεθα, πᾶν ὃ ἐὰν ἐπενεχθῇ δεχώμεθα, χάριν εἰδότες ὑπὲρ πάντων τῷ εἰδότι μᾶλλον ἡμῶν τὸ συμφέρον, καὶ τῶν γεγεννηκότων σφοδρότερον ἡμᾶς φιλοῦντι.

ἐν τούτοις

καὶ τούτους ἀμφοτέρους τοὺς λογισμοὺς καθ' ἕκαστον τῶν δεινῶν ἑαυτοῖς ἐπᾴδοντες, καταστέλλωμεν τὴν ἀθυμίαν, καὶ δοξάζωμεν ἐν πᾶσι τὸν πάντα ὑπὲρ ἡμῶν ποιοῦντα καὶ πραγματευόμενον θεόν. οὕτω γὰρ καὶ τὰς ἐπιβουλὰς διακρουσόμεθα ῥᾳδίως, καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτευξόμεθα στεφάνων, [ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν] χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα [κράτος τιμὴ] σὺν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. A

& ad ſingula quæque diſcrimina vtraq; hæc nobiſmetipſis iugiter incantantes, triſtitiam comprimamus. Glorificemus verò in omnibus dominum pro nobis cuncta facientem, nobiſque omnia prouidẽtem. Sic enim facilè & eas quæ virtuti opponuntur repellemus inſidias, & immarceſcibiles conſequemur coronas, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ'.

Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν σαδδουκαίων καὶ φαρισαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς.

Πῶς οὖν φησὶν ὁ χριστὸς, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἰωάννῃ; ὅτι οὐκ ἦν τοῦτο πιστεῦσαι, τὸ τὸν κηρυττόμενον ὑπ' αὐτοῦ μὴ δέξασθαι· ἐπεὶ καὶ τοὺς προφήτας ἔδοξαν προσεσχηκέναι καὶ τῷ νομοθέτῃ. B ἀλλ' ὅμως ἔφησεν αὐτοὺς μὴ προσεσχηκέναι, ἐπειδὴ τὸν παρ' ἐκείνων προφητευόμενον οὐκ ἐδέξαντο. εἰ γὰρ ἐπιστεύσατε, φησὶ, μωϋσῇ, ἐπιστεύσατε ἂν ἐμοί. καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ἐρωτώμενοι παρὰ τοῦ χριστοῦ· τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἐστίν; ἔλεγον· ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἀπὸ C γῆς, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· ἐὰν εἴπωμεν, ἀπὸ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, πῶς οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, ὥστε ἐξ ἁπάντων τούτων δῆλον, ὅτι παρεγένοντο μὲν καὶ ἐβαπτίσθησαν· οὐ μὴν ἔμειναν ἐπὶ τῆς πίστεως τοῦ κηρύγματος. καὶ γὰρ ὁ ἰωάννης δείκνυσιν αὐτῶν τὴν πονηρίαν, ἐξ ὧν πρὸς τὸν βαπτιστὴν ἔπεμπον λέγοντες· εἰ σὺ εἶ ἠλίας; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; διὸ καὶ ἐπήγαγεν· οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων. τί οὖν; οὐχὶ καὶ οἱ ὄχλοι τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐνόμιζον; ναί φησιν. ἀλλ' οἱ μὲν ὄχλοι ἀπὸ γνώμης ἁπλῆς τοῦτο ὑπώπτευον· οἱ δὲ φαρισαῖοι, ἐπιλαβέσθαι D βουλόμενοι· ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγητο ἀπὸ τῆς κώμης τοῦ δαβὶδ ἔρχεσθαι τὸν χριστόν· οὗτος δὲ ἀπὸ τῆς λευιτικῆς φυλῆς ἦν, ἐνέδραν ἐτίθεσαν ἐκ τῆς ἐρωτήσεως· ἵνα εἴ τι τοιοῦτον εἴποι, ταχέως ἐπιθῶνται). τοῦτο γοῦν καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς ἐδήλωσε. μηδὲν γὰρ ὧν προσεδόκησαν ὁμολογήσαντος, καὶ οὕτως ἐπιλαμβάνονται) λέγοντες· τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός; καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι ἕτερα μὲν οἱ φαρισαῖοι, ἕτερα δὲ ὁ δῆμος παρεγένοντο γνώμῃ, ἄκουσον πῶς καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ τοῦτο ἐδήλωσε· περὶ μὲν τοῦ δήμου λέγων, ὅτι παρεγένοντο καὶ ἐ- E βαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· περὶ δὲ τῶν φαρισαίων, οὐκ ἔτι ὁμοίως, ἀλλ' ὅτι ἰδὼν πολλοὺς τῶν σαδδουκαίων καὶ φαρισαίων ἐρχομένους ἔλεγε· γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

HOMILIA VNDECIMA
EX CAPITE TERTIO.

Videns autem multos Phariſæorum & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Genimina viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ. Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abraham. Dico enim vobis: quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamẽta portare.

Qvemadmodũ igitur Chriſtus ait, quòd non crediderint Ioanni? quia ſcilicet non erat aliud non credere Ioanni, niſi, quem ille prædicabat, nolle ſuſcipere. Nã & prophetas & legiſlatorem videbantur audire: ſed tamen obedire eos illis negauit, quoniam prophetatum ab illis dominum ſuſcipere noluerunt. *Si enim*, inquit, *crederetis Moſi, crederetis vtique & mihi.* Et cum interrogarentur à Chriſto, baptiſma Ioannis vnde eſſet: dixerunt, *Si dixerimus, de terra: timemus populum. ſi verò dixerimus, de cœlo: dicet nobis, quo modo ergo non credidiſtis ei?* Et ex his omnibus illud liquidò cõprobatur, quod aduenerint quidem, & baptizati ſint, non tamen ad fidem quoque quæ prædicabatur acceſſerint. Nam Ioãnes Euãgeliſta quoq; malignitatẽ eorũ euidenter oſtendit, ex eo ſc. ꝙ ad Baptiſtam miſerant ſciſcitandũ, *ſi tu es Helias, ſi tu es Chriſtus?* propter ꝙ intulit: *Qui autẽ miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.* Quid igitur populi? nónne idipſum quidẽ putabãt? Sed illi ſimplici illud ſuſpicabãtur animo, nulla prorſus ratione fucato. Phariſæi verò occaſionẽ qua aliquid reprehenderent, quærebãt. Quia enim manifeſtum erat ex vico regis Dauid Chriſtũ eſſe venturũ, hic verò de Leuitica veniebat tribu. inſidias ei in interrogatione poſuerũt: vt ſi hic aliquid loquereẽ, illi ad accuſandũ repẽtè conſurgerent. Hoc igitur etiã per ea q̃ ſequũtur, expoſuit: Ioanne quippe nihil horũ quę illi expectauerant cõfitente, tamen reprehendere non morantur, dicẽtes: *Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus?* Atq; vt diſcas quoniã alia quidem Phariſæi, alia verò populi ad eũ volũtate veniebant: audi quemadmodum Euangeliſta iſtud quoque declaret: de populo quidem dicens, quia aduenirent vt baptizarẽtur ab eo, confitentes peccata ſua de Phariſæis verò haud ſimiliter. Quoniã videns multos Phariſæorum & Saducęorum venientes ad baptiſma, dixit: genimina viperarum.

Ioan. 5. g.

Matth. 21. e.
Marc. 11. d.
Luc. 20. d.

Ioan. 1. c.

Luc. 2. a.
2. Reg. 7. c.
1. Paralip. 17. b
Pſalm. 17. g.
Luc. 1. a.

Hic & Matt. 1. 23. d. & Luc. 3. b.

O admirabilem animi magnitudinem, ſtupen-
damq; conſtantiam, quam liberè illis omnibus
loquitur, qui ꝓpheticũ ſemper ſitiebant cruo-
rem, quiq; in nullo erant ſerpentibus mitiores?
Quanta & ipſos, & ipſorum parentes libertate
caſtigat? Sed dicat hic aliquis, libertatem quidem
illam fuiſſe præcipuam: cæterum illud eſſe quæ-
rendum, vtrum rationem aliquam habuerit ipſa
libertas. Neq; enim peccantes viderat, ſed poſt
peccata conuerſos: propter quod nec increpare
A debuerat, ſed è regione laudare atq; ſuſcipere:
quia ſcilicet vrbibus ac domibus derelictis, ad
eremum cucurriſſent, vt veritatem prædicatio-
nis audirent. Quid ergo dicemus? eum ſcilicet
non quæ in præſentia agerentur reſpexiſſe, ſed
recondita cordis ipſorum nouerat, Deo id ei re-
uelante. Quia ergo eos ſuperbum ſapere de pa-
rentum nobilitate cognouerat: & hanc illis per-
ditionis eſſe cauſam, atque hinc in vltimam eos
ſciebat præcipitatos eſſe deſidiam, ſatis neceſſa-
riò radicem arrogantiæ huius incidit. Propter-
Eſa. 1. c. ea illos Eſaias Sodomorum principes, & Go-
B morrhæorum plebem vocat. Et alter propheta
Amos. 9. b. dicit: *Num ſicut filij Aethiopum vos eſtis mihi?* Et
prorſus omnes ab hac eos perſuaſione dedu-
cunt, reprimentes illorum tumorem, qui eis
innumerabilium cauſas pariebat etiam malo-
rum. Sed prophetæ, inquies, conſequenter, ſi-
quidem illos peccantes videbant: hic verò qua
de cauſa, quáve ratione idipſum facit, cum eos
certè videat ad obediendum paratos? Procul
dubio vt illam duritiem molliret. Nam ſi ſer-
monem ipſius diligenter intendas, increpationi
C temperamentum laudis admiſcet. Hæc quippe
dixit admirans, quod ea quæ illis penè impoſſi-
bilia videbantur, vel ſerò implere potuerunt.
Huiuſmodi igitur increpatio inuitantis eſt po-
tius, atq; ad vigorem animi coartantis. Cùm .n.
illos reſipuiſſe miratur, & peſſimã prius eorum
conuerſationem fuiſſe, nunc laudabilẽ eſſe con-
uerſationem declarat. Quid, inquit, factum eſt,
quòd cum illorũ eſſent filij tamq; nequiter edu-
cati, ſuſceperunt ſubitò pœnitentiã, (& eam no-
bis, non ſuis parentibus offerentes?) Vnde hæc
facta eſt repentè tanta conuerſio? Quis volunta-
D tes eorũ aſperas mitigauit? Quis vulnera imme-
dicabilia curauit? Et conſidera quemadmodum
illos ab ipſis omnino principiis attonitos reddi-
derit, de gehenna ſcilicet inferendo ſermonem.
Non enim aliquid vſitatum locutus eſt: neque
dixit, Quis vobis demonſtrauit bella vitare,
& irruentes fugere impetus barbarorum, ca-
ptiuitates, peſtilentias ac fames? Sed aliud
quoddam ſupplicium comminatur, quod
nunquam certè illis fuerat antè manifeſtum.
Quis, inquit, *demonſtrauit vobis fugere à ventura
ira?* Bene autem illos etiam genimina vipe-
E rarum vocauit. Siquidem id ſerpentium ge-
nus ita in parentis feſtinat exitium, vt aluo
qua portetur exeſa, in vitam prodeat morte
gignentis: quod iſti quoque faciebant, patrum
ſanguine ac matrum madentes, & ſceleratis
manibus eos à quibus ad veritatis lumen duce-
bantur, interficientes magiſtros. Nec ſola tamẽ
increpatione contentus, adiungit etiam verba
conſilij. *Facite*, inquit, *dignos fructus pœnitentiæ.*
Non

βαβαὶ τῆς μεγαλονοίας. πῶς διαλέγεται πρὸς
ἀνθρώπους αἱμάτων ἀεὶ διψῶντας προφητι-
κῶν, καὶ ὄφεων οὐδὲν ἄμεινον διακειμένους;
πῶς καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς γεγεννηκότας μετὰ
πολλῆς διαβάλλει τῆς παῤῥησίας; ναί φη-
σιν. ἀλλ' ἡ μὲν παῤῥησία πολλή· τὸ δὲ
ζητούμενον, εἰ λόγον ἔχει τινὰ ἡ παῤῥησία
αὕτη. οὐδὲ γὰρ ἁμαρτάνοντας εἶδεν, ἀλλὰ
μεταβαλλομένους· διόπερ οὐδὲ ἐγκαλέσαι ἐ-
A χρῆν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσαι καὶ ἀποδέξα-
σθαι, ὅτι πόλιν ἀφέντες καὶ οἰκίας, ἔδρα-
μον ἀκουσόμενοι τοῦ κηρύγματος. τί οὖν
ἂν εἴποιμεν; ὅτι οὐ τοῖς παροῦσιν, οὐδὲ τοῖς
γινομένοις προσεῖχεν· ἀλλὰ τὰ ἀπόῤῥητα τῆς
διανοίας αὐτῶν ἠπίστατο, τοῦτο ἐκκαλύψαν-
τος τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ οὖν μέγα ἐφρόνουν
ἐπὶ τοῖς προγόνοις, καὶ τοῦτο αἴτιον αὐτοῖς
τῆς ἀπωλείας ἐγένετο, καὶ εἰς ῥαθυμίαν ἐνέβα-
λε, τὴν ῥίζαν τῆς ἀπονοίας περικόπτει. τοῦτο καὶ Ἡσαΐας
B ἄρχοντας Σοδόμων καλεῖ, καὶ λαὸν Γομόῤῥας. καὶ ἕτε-
ρος προφήτης φησὶν, οὐχ ὡς υἱοὶ Αἰθιόπων ὑμεῖς „
ἐστέ; καὶ πάντες αὐτοὺς ταύτης ἀπάγουσι τῆς ὑπολή-
ψεως, τὸ φύσημα αὐτῶν κενοῦντες, τὸ μυρίων αἴ-
τιον γινόμενον κακῶν. ἀλλ' οἱ μὲν προφῆται φησὶν
εἰκότως· ἁμαρτάνοντας γὰρ ἑώρων· ἐνταῦθα δὲ τί-
νος ἕνεκεν καὶ διατί πειθομένους ὁρῶν τοῦτο αὐτὸ
ποιεῖ; ἵνα ἁπαλωτέρους ἐργάσηται. εἰ δέ τις μετ'
ἀκριβείας προσέχει τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐγκώμια
τὴν ἐπιτίμησιν ἐκέρασε. θαυμάζων γὰρ αὐτοὺς
C ὅτι ὀψὲ γοῦν ποτὲ τὰ ἀδύνατα αὐτοῖς σχεδὸν εἶ-
ναι δοκοῦντα ἠδυνήθησαν, ταῦτα ἔλεγε. ἐφελ-
κομένου τοίνυν αὐτοὺς μᾶλλον ἐστὶν ἡ ἐπιτίμησις, καὶ
παρασκευάζοντος ἀνανῆψαι. ὅταν γὰρ φαίνηται
ἐκπληττόμενος, καὶ τὴν ἔμπροσθεν δείκνυσιν αὐ-
τῶν πονηρίαν πολλὴν οὖσαν, καὶ τὴν μεταβολὴν
θαυμαστὴν καὶ παράδοξον. τί γὰρ γέγονε φησιν, ὅτι
παῖδες ὄντες ἐκείνων, καὶ οὕτω τραφέντες κακῶς
μετενοήσατε; [ἀλλὰ πρὸς ὑμᾶς.] πόθεν ἡ τοσαύτη
γέγονε μεταβολή; τίς τὸ τραχὺ τῆς γνώμης ὑμῶν
D κατεμάλαξε; τίς διώρθωσε τὸ ἀνίατον; καὶ ὅρα
πῶς αὐτοὺς εὐθέως ἀπὸ τῶν προοιμίων ἐξέπληξε,
τοὺς περὶ τῆς γεέννης καταβαλλόμενος λόγους.
οὐ γὰρ εἶπε τὰ εἰωθότα· τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυ-
γεῖν τοὺς πολέμους, τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους,
τὰς αἰχμαλωσίας, τοὺς λιμοὺς, τοὺς λοιμούς;
[ἀλλ'] ἄλλην τινὰ κόλασιν προανεκρούετο μη-
δέποτε αὐτοῖς φανερὰν γεγενημένην, οὕτω λέ-
γων· τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελ- „
λούσης ὀργῆς; καλῶς δὲ αὐτοὺς καὶ γεννήματα „
E ἐχιδνῶν ἐκάλεσε. καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ θηρίον
διαφθείρει τὴν ὠδίνουσαν, καὶ διατρῶγον τὴν
γαστέρα αὐτῆς οὕτω λέγεται προϊέναι εἰς φῶς. ὅ-
περ καὶ οὗτοι ἐποίουν, πατρολοῖαι καὶ μητρολοῖαι γι- „
νόμενοι, καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς ἑαυτῶν „
διαφθείροντες χερσίν. ἀλλ' οὐχ ἵσταται μέχρι τῆς
ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ συμβουλὴν εἰσάγει. ποι-
ήσατε φησὶ, καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.
οὐ γὰρ

Digitized by Google

οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ φυγεῖν τὴν πονηρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴν δεῖ πολλὴν ἐπιδείξασθαι. μὴ γάρ μοι τὰ συνήθη [τὰ] καὶ συνήθη, ὅτι πρὸς ὀλίγον συσταλλόμενοι πονηροὶ πάλιν. οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς παραγεγόναμεν ὡς καὶ οἱ ἔμπροσθεν προφῆται· ἐξηλλαγμένα γὰρ τὰ παρόντα καὶ ὑψηλότερα. ἐπεὶ [καὶ] αὐτὸς παραγίνεται λοιπὸν ὁ κριτής, [καὶ] αὐτὸς ὁ τῆς βασιλείας δεσπότης, πρὸς μείζονα ἄγων φιλοσοφίαν, εἰς τὸν οὐρανὸν καλῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖ διατριβὰς ἀνέλκων· διὰ τοῦτο καὶ τὸν περὶ τῆς γεέννης ἀνακαλύπτω λόγον· καὶ γὰρ καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ λυπηρὰ, ἀθάνατα. μὴ τοίνυν τοῖς αὐτοῖς ἐμμένετε [κακοῖς,] μηδὲ τὰς εἰωθυίας προβάλλεσθε προφάσεις, τὸν ἀβραάμ, τὸν ἰσαάκ, τὸν ἰακώβ, τὴν προγόνων τὴν εὐγένειαν. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐ κωλύων αὐτοὺς λέγειν ἐξ ἐκείνων εἶναι τῶν ἁγίων, ἀλλὰ κωλύων μὴ τούτῳ θαρρεῖν, τὴν κατὰ ψυχὴν ἀρετὴν ἀμελοῦντας, καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν εἰς μέσον ἐκφέρων, καὶ τὰ μέλλοντα προφητεύων. καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα φαίνονται λέγοντες· ἡμεῖς πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἦν ὃ μάλιστα αὐτοὺς εἰς ἀπόνοιαν ἦρε καὶ ἀπώλεσε, πρῶτον αὐτὸ καταστέλλει. ὅρα δὲ πῶς μετὰ τῆς εἰς τὸν πατριάρχην τιμῆς, τὴν ὑπὲρ τούτων ποιεῖται διόρθωσιν. εἰπὼν γὰρ, μὴ δόξητε λέγειν ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ, οὐκ εἶπεν, οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς ὁ πατριάρχης ὠφελῆσαι δυνήσεται· ἀλλ' ἡμερώτερόν πως καὶ προσηνέστερον αὐτὸ τοῦτο ᾐνίξατο εἰπών· δύναται γὰρ ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. τινὲς μὲν οὖν φασιν ὅτι περὶ τῶν ἐθνῶν ταῦτα λέγει, λίθους αὐτοὺς μεταφορικῶς καλῶν· ἐγὼ δὲ καὶ ἑτέραν ἔννοιαν τὸ εἰρημένον φημὶ ἔχειν. ποίαν δὴ ταύτην; μὴ νομίζετε φησὶν, ὅτι ἐὰν ὑμεῖς ἀπόλησθε, ἄπαιδα ποιήσετε τὸν πατριάρχην· οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. τῷ γὰρ θεῷ δυνατὸν καὶ ἀπὸ λίθων ἀνθρώπους αὐτῷ δοῦναι, καὶ εἰς τὴν συγγένειαν ἐκείνην ἀγαγεῖν, ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς οὕτως ἐγένετο. τὸ γὰρ ἐκ λίθων ἀνθρώπους γενέσθαι, ὅμοιον ἦν τῷ ἀπὸ τῆς μήτρας ἐκείνης [τῆς σκληρᾶς] προελθεῖν παιδίον. ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης αἰνιττόμενος ἔλεγεν· ἐμβλέψατε εἰς τὴν στερεὰν πέτραν ἐξ ἧς ἐλατομήθητε, καὶ εἰς τὸν βόθυνον τοῦ λάκκου, ἐξ οὗ ὠρύχθητε· ἐμβλέψατε εἰς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ὑμῶν, καὶ εἰς [τὴν] σάῤῥαν τὴν ὠδίνουσαν ὑμᾶς. ταύτης δὴ οὖν τῆς προφητείας αὐτοὺς ἀναμιμνήσκων [καὶ] δεικνὺς, ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς οὕτω θαυμαστῶς αὐτὸν ἐποίησε πατέρα, ὡσπερεὶ καὶ ἐκ λίθων αὐτὸν ἐποίησε, δυνατὸν καὶ νῦν τοῦτο γενέσθαι. καὶ ὅρα πῶς καὶ φοβεῖ καὶ ἐκκόπτει. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἤγειρεν ἤδη, ἵνα μὴ ἀπογνῶσιν ἑαυτῶν· ἀλλ', ὅτι δύναται ἐγεῖραι. καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ δύναται ἀνθρώπους ποιῆσαι ἀπὸ λίθων, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἦν, καὶ συγγενεῖς καὶ παῖδας τοῦ ἀβραάμ. εἶδες πῶς τέως ἀπέστησεν αὐτοὺς τῆς περὶ τὰ σωματικὰ φαντασίας, καὶ τῆς εἰς τοὺς προγόνους κατὰ φύσιν, ἵνα ἐν τῇ οἰκείᾳ μετανοίᾳ καὶ σωφροσύνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχωσιν;

Non, inquit, ſufficit à malignitate fugiſſe, niſi ad virtutis ſtudia tranſeatis. Non hic vſitata illa opus eſt etiam mobilitate, vt ad tempus quoddam per compunctionem repreſſi, rurſus ad maliciæ veſtræ familiare redeatis. Non enim tali conditione venimus, quali etiam priores prophetæ: multo ſublimiorem in partem rerum eſt facta mutatio. Siquidem adeſt ipſe iudex & dominus regni, ad celſiorem homines philoſophiam ducens, atq; in cœlum vocans, & ad eam quę ibi fulget conuerſationē trahens: propterea occultatum etiam de gehenna pando ſermonem. Nam & bona & mala quæ annunciantur, æterna ſunt. Nolite ergo in eiſdē viciis permanere, nec ſolito prætextu velare culpas veſtras, Abraham Iſaac & Iacob ſuperba voce reſonātes, ac de ſanctorum vobis parentum nobilitate plaudentes. Hæc verò dicit, non quò prohibeat eos ſeſe ex illis genitos confiteri: ſed quò procul dubio moneat, ne præclaræ illi iuſtitiæ confidant parentum, cùm tanta illi ſqualeant vicioſitatis incuria. Simul & conſcientiarum ſecreta prodit, & futura prædicit. Nam poſtea inueniuntur hæc ita dixiſſe, *Nos*, inquiunt, *patrem habemus Abraham, & nulli ſeruiuimus vnquam.* Ioan. 8. d. Quia igitur hoc erat quod in ſuperbiam eos maximè erexerat atque perdiderat, id etiam ipſe reprimit inprimis. Conſidera verò quemadmodum patriarchæ honore ſeruato, iſtos ad ſtudium correctionis hortetur. Dicendo enim, ne velitis dicere, quoniam patrem habemus Abraham: non ait, nihil vobis prodeſſe poteſt patriarcha: ſed mitius quodammodo id loquutus ac lenius, *Poteſt*, inquit, *Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Nonnulli quidem opinantur, hoc illum dixiſſe de vocatione gentilium, quos metaphoricôs lapides nominauerit. Ego tamen aliam quoque huius dicti intelligentiam eſſe proſpicio. Quæ verò eſt iſta? Ne, inquit, putetis, quoniam ſi pereatis ipſi, abſque filiis orbumque patriarcham Deus eſſe patiatur. Non erit iſtud, omnino non erit. Deo enim poſſibile eſt filios ei etiam de lapidibus ſuſcitare, atq; ad nobilitatem propinquitatis eius adducere. Siquidem & antè ſic factum eſt. Homines quidem ex lapidibus fieri, tale eſt, quale fuit puerum de ſterili matre procedere. Quod etiam propheta ſignificans, *Aſpicite* (inquit) Eſa. 51. a. *in ſolidam petram, de qua exciſi eſtis: & in foueam lacus, de quo effoſſi eſtis. Aſpicide in Abraham patrem veſtrum. & in Saram quæ genuit vos.* Huius igitur illos prophetiæ admonens: & oſtendens quoniam prius quoque tam admirabili modo eum feciſſet parentem, vt quodammodo ex lapidibus ei filium dediſſe videatur, nunc quoque iſtud dicit eſſe poſſibile. Et conſidera quemadmodum terreat quidem, nec tamen prorſus abſcindat. Non enim dixit, iam ſuſcitauit: ne ſemetipſos deſperare cogantur: ſed poteſt, inquit, ſuſcitare. Nec verò ait, poteſt homines ex lapidibus facere: ſed, quod multo erat precioſius, filios, inquit, Abrahæ. Nempe conſidera quemadmodum illos à iactatione etiam carnali, & refugio iſtius propinquitatis abduxerit, vt potius in pœnitentia propria, & conuerſatione ſancta ſpē ſalutis locarēt.

Vidiſti quemadmodum cognationem carnis excludens, hanc (quæ per fidem conſtat) induxerit? Perpende igitur quemadmodum iam inde quoque augeat hunc timorem, & ſolicitudinem mentis intendat. Cùm enim dixiſſet, poteſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ: intulit, *Ecce ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.* vt ſermonem faceret per cuncta terribilem. Etenim tum Ioannes vtebatur libertate & ſeueritate verborum vitæ rigori conuenienti: opus quippe erat talium auditorum magiſtro caſtigationis plena doctrina, quę quam commoueret atque excitaret animos multo iam tempore in terrenis operibus volutatos. Quid enim dico, inquit, quod à patriarchæ ſitis cognatione remouendi, quod viſuri alios ex lapidibus in veſtram ſuccedere dignitatem? Non enim hucuſq; tantum ſupplicia veſtra perueniunt, verum etiam in vlteriora procedũt. *Ecce iam*, inquit, *ſecuris ad radicem arboris poſita eſt*. Nihil terribilius hac ipſa exhortatione ſermonis. Non enim adhuc illis falcem volantem, non deſtructionem ſepis, non conculcationem vineæ cõminatur: ſed ſecurim ſecãtem, quòdque multo eſt terribilius, imminentem, & iam iamque cædentem. Quia enim prophetarum verbis increduli ſæpe dicebant, *Vbi eſt dies domini? & veniat conſiliũ ſancti Iſrael*, vt ſciamus, eo quod poſt multa annorum ſpacia, quę dicebantur, euenirent: neceſſariè ab hac illos deſidia retrahens mala ipſorum vicina conſtituit. Id enim egit dicendo iam, & radicibus ſecurim admotam eſſe monſtrando. Nihil, inquit, eſt medium, ſed ipſi iam radici imminet prorſus abſciſio. Neq; enim aut ramis minatur, aut fructibus, ſed ipſi vtique radici: oſtendens illos, ſi fortè neglexerint immedicabiliter eſſe feriendos, & ne ſpem quidem curationis eſſe habituros. Non enim qui aduenit, ſeruus, vt priores: ſed profectò omniũ dominus, grauiſſimam certè contemptoribus ſuis, ac potẽtiſſimam inferens vltionem. Attamen cum etiam maximè terruiſſet, non eos ſinit deſperatione concidere: ſed vt paulò ſuperius non dixit, quoniam ſuſcitauit Deus: verum, quia poteſt ſuſcitare filios Abrahæ: conſolationem quandã admiſcendo terrori: Ita hic quoque non ait, quod radicem iam ipſam ictus ſecuris attingat, ſed quod appoſita ſit, & radici prorſus admota. Nec quicquam iam eſſe dilationis oſtendit. Cumque eam iuxtà, inquit, admouerit, vos tamen ipſius facit inciſionis authores: ſi velitis quippe conuerti, & eſſe meliores, ſecuris iſta remouebitur, nihil prorſus operata. Si verò in eiſdem ſtudiis permaneatis, radicitus arborem deſecabit. Propterea nec à radice remouetur, nec tamen aduerſus radicem mouetur, & cædit: quorum vnum agit, ne voſmetipſos in ocium reſoluatis: aliud verò, vt diſcatis poſſe vos etiam breuiſſimi temporis conuerſione ſaluari. Et idcirco vndique auget timorem, excitans eos ad pœnitentiam, & penè compellens. Nam & à ſtemmate abduci parentum, & in filiorum locum alios induci, & pœnam iam in ianuis aſſiſtere, & intolerabilia eſſe patienda quæ vtraq; (q̃ per radicẽ, ſecurimq; mõſtrauit) idonea erãt etiam

Eſa. 5. c.

εἶδες πῶς τὴν τῆς σαρκὸς ἐκβάλλων συγγένειαν, τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εἰσάγει; σκόπει τοίνυν πῶς καὶ διὰ τῶν ἑξῆς αὔξει τοῦτον τὸν φόβον, καὶ ἐπιτείνει τὴν ἀγωνίαν. εἰπὼν γὰρ, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραὰμ, ἐπήγαγεν· ἤδη δὲ καὶ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται, διὰ πάντων τὸν λόγον φοβερὸν ποιῶν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς πολλὴν ἀπὸ τοῦ βίου τὴν παῤῥησίαν εἶχε, κἀκεῖνοι σφοδρᾶς ἐδέοντο τῆς ἐπιπλήξεως, πολὺν ἤ-
A δη χερσωθέντες χρόνον. τί γὰρ λέγω φησίν; ὅτι ἀποπίπτειν μέλλετε τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην συγγενείας, καὶ ἑτέρους ὁρᾷν τοὺς ἀπὸ λίθων εἰς τὴν ὑμετέραν εἰσαγομένους προεδρείαν. οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτων τὰ τῆς τιμωρίας ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προβήσεται τὰ τῆς κολάσεως. ἤδη γάρ φησιν ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. οὐδὲν φοβερώτερον ταύτης τῆς τοῦ λόγου τῆς τροπῆς. οὐ κεῖται γὰρ δρέπανον πετόμενον· οὐδὲ φραγμοῦ καθαίρεσις· οὐδὲ τὸ καταπατεῖσθαι τὸν ἀμπελῶνα· ἀλλὰ ἀξίνη
B σφόδρα ἀκμάζουσα, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ ἐπὶ θύραις αὕτη. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς προφήταις συνεχῶς ἀπιστοῦντες ἔλεγον· ποῦ ἐστιν ἡ ἡμέρα κυρίου; καὶ, ἐλθέτω ἡ βουλὴ τοῦ ἁγίου ἰσραὴλ ἵνα γνῶμεν, διὰ τὸ μετὰ πολλὰ πολλάκις ἔτη ἐκβαίνειν τὰ λεγόμενα, καὶ ταύτης αὐτοὺς ἀπάγων τῆς παραμυθίας, ἐγγὺς αὐτῶν ἵστησιν τὰ δεινά. καὶ τοῦτο ἐδήλωσε τῷ εἰπεῖν, ἤδη, καὶ τῷ τῇ ῥίζῃ αὐτὴν προσαγαγεῖν. οὐδὲν γὰρ τὸ μέσον λοιπόν φησιν, ἀλλ᾽ αὐτῇ γὰρ ἐπίκειται τῇ ῥίζῃ. καὶ οὐκ εἶπε, τοῖς κλά-
C δοις, οὐδὲ τοῖς καρποῖς, ἀλλὰ τῇ ῥίζῃ· δεικνὺς αὐτοῖς εἰ ῥαθυμήσαιεν, ἀνίατα πεισομένους δεινὰ, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἕξοντας θεραπείας. οὐδὲ γὰρ δοῦλός ἐστιν ὁ παραγενόμενος ὡς οἱ πρότερον· ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, σφόδρα ἐπάγων τὴν τιμωρίαν καὶ δυνατωτάτην. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ φοβήσας πάλιν αὐτοὺς, οὐκ ἀφίησιν εἰς ἀπόγνωσιν ἐμπεσεῖν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀνωτέρω οὐκ εἶπεν, ὅτι ἤγειρεν, ἀλλ᾽ ὅτι δύναται ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραὰμ, φοβῶν τε ὁμοῦ καὶ προθυμούμενος, οὕτω καὶ ἐν-
D ταῦθα οὐκ εἶπεν, ὅτι ἥψατο τῆς ῥίζης, ἀλλ᾽ ὅτι ἐπίκειται καὶ ὁμιλεῖ τῇ ῥίζῃ. καὶ οὐδεμίαν ἀναβολὴν ἐνδείκνυται, πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐγγὺς αὐτὴν ἀγαγὼν, ὑμᾶς κυρίους ποιεῖ τῆς τομῆς. ἂν μὲν γὰρ μεταβάλησθε καὶ γένησθε βελτίους, ἀπελεύσεται μηδὲν ἐργασαμένη ἡ ἀξίνη αὕτη· ἂν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένητε, πρόῤῥιζον ἀνασπάσει τὸ δένδρον. διὰ τοι τοῦτο οὔτε ἀφέστηκε τῆς ῥίζης, οὔτε ἐπικειμένη τέμνει, τὸ μὲν ἵνα μὴ ἀναπέσητε, τὸ δὲ ἵνα μάθητε ὅτι δυνατὸν καὶ ἐν [τῷ] βραχεῖ
E χρόνῳ μεταβαλλομένους σωθῆναι. διὸ καὶ πάντοθεν αὔξει τὸν φόβον, διεγείρων αὐτοὺς καὶ ὠθῶν πρὸς μετάνοιαν. καὶ γὰρ [καὶ] τὸ [τῶν] προγόνων ἐκπεσεῖν, καὶ τὸ ἑτέρους ἀντεισαχθῆναι, καὶ τὸ ἐπὶ θύραις εἶναι τὰ δεινὰ, καὶ τὸ ἀνήκεστα πείσεσθαι, ἅπερ ἀμφότερα διὰ τῆς ῥίζης καὶ τῆς ἀξίνης ἐδήλωσεν, ἱκανὰ

Digitized by Google

ἱκανὴν καὶ τοὺς σφόδρα ἀναπεπτωκότας διαναστῆσαι καὶ ἐναγωνίους ἐργάσασθαι. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην. ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς, μᾶλλον δὲ φοβήθητι μὲν, μὴ ἀπογνῷς δέ. ἔτι γὰρ ἔχεις ἐλπίδα μεταβολῆς. οὐ γὰρ αὐτοτελὴς ἡ ἀπόφασις, οὐδὲ ἐπὶ τὸ τέμνειν ἡ ἀξίνη ἦλθεν· ἐπεὶ τί ἐκώλυεν αὐτὴν τεμεῖν ὁμιλοῦσαν τῇ ῥίζῃ; ἀλλ' ἐπὶ τὸ σὲ τῷ φόβῳ τούτῳ ποιῆσαι βελτίονα καὶ παρασκευάσαι καρπὸν ἐνεγκεῖν. διὰ τοῦτο ἐπήγαγε· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ὅταν δὲ εἴπῃ, πᾶν, ἐκβάλλει πάλιν τὴν ἀπὸ τῆς εὐγενείας προεδρείαν. κἂν γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἀβραὰμ ἔκγονος ᾖς φησίν· κἂν μυρίους ἔχῃς ἀριθμεῖν πατριάρχας, διπλῆν ὑποστήσῃ τὴν κόλασιν ἄκαρπος μένων. ἀπὸ τούτων τῶν ῥημάτων, καὶ τελώνας ἐφόβησε, καὶ στρατιωτικὴν διάνοιαν κατέσεισεν, οὔτε εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλὼν, καὶ ῥαθυμίας ἀπαλλάττων ἁπάσης. μετὰ γὰρ τοῦ φόβου καὶ πολλὴν παράκλησιν ἔχει τὸ εἰρημένον. τῷ γὰρ εἰπεῖν, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἔδειξεν ὅτι τὸ ποιοῦν καρπὸν πάσης ἀπαλλάττει τιμωρίας. Καὶ πῶς δυνησόμεθά φησι ποιῆσαι καρπὸν, τῆς τομῆς ἐπικειμένης, καὶ τοῦ χρόνου οὕτως στενουμένου, καὶ τῆς προθεσμίας συντετμημένης; δυνήσῃ φησίν. οὐ γὰρ τοιοῦτος ὁ καρπὸς οἷος ὁ τῶν δένδρων, χρόνον ἀναμένων πολὺν καὶ ὡρῶν δουλεύων ἀνάγκαις, καὶ πολλῆς ἑτέρας δεόμενος πραγματείας· ἀλλ' ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ δένδρον εὐθέως ἐβλάστησε. οὐ γὰρ ἡ φύσις τῆς ῥίζης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὴν τοιαύτην τὰ μέγιστα συντελεῖ τὴν καρποφορίαν. διὰ γάρ τοι τοῦτο, ἵνα μὴ πάντα λέγωσιν, ὅτι θορυβεῖς ἡμᾶς καὶ κατεπείγεις καὶ ἄγχεις, ἀξίνην τε ἐπιθεὶς καὶ τομὴν ἀπειλῶν, [καὶ] προσόδους ἐν καιρῷ τιμωρίας αἰτῶν, ἐπήγαγε, δεικνὺς τὴν εὐκολίαν τῆς καρποφορίας. ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος λῦσαι. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· διὰ τούτων δεικνὺς, ὅτι γνώμης μόνης δεῖται καὶ πίστεως, οὐ πόνων καὶ ἱδρώτων. καὶ ὥσπερ εὔκολον βαπτισθῆναι, οὕτως εὔκολον μεταβληθῆναι καὶ γενέσθαι ἀμείνους. κατασείσας τοίνυν αὐτῶν τὴν διάνοιαν τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως καὶ τῇ προσδοκίᾳ [τῆς κολάσεως,] καὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἀξίνης, καὶ τῇ ἀποβολῇ τῶν προγόνων, καὶ τῇ εἰσαγωγῇ τῶν ἑτέρων τέκνων, καὶ [τῇ] διπλῇ τιμωρίᾳ τῇ ἐκτομῇ καὶ τῷ ἐμπρησμῷ, καὶ πάντοθεν αὐτῶν καταμαλάξας τὸ σκληρὸν, καὶ καταστήσας εἰς ἐπιθυμίαν τῆς ἀπαλλαγῆς [τῶν] τοσούτων κακῶν, τότε εἰσάγει τὸν περὶ τοῦ Χριστοῦ λόγον· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπεροχῆς. Εἶτα τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ ἐκείνου τιθεὶς, ἵνα μὴ δόξῃ χαριζόμενος τοῦτο λέγειν, ἀπὸ τῆς συγκρίσεως τῶν παρ' ἑκατέρου διδομένων τοῦτο κατασκευάζει. οὐ γὰρ

etiam nimis iacentes oppreſſaſque torpore animas ſuſcitare, & ad ſtudium virtutis attollere. Hoc igitur etiam Paulus oſtendens, ait: *Quoniam dominus breuiatum faciet verbum ſuper vniuerſum orbem.* (Eſa.10. & Rom. 9.f.) Sed nihil timeas, quinimo vel maximè time, modo ne in deſperationem venias per timorem. Adhuc quippe habes ſpem conuerſionis incolumem: non enim proceſſit immutabilis illa iamque ad puniendum definita ſententia, neque vt cæderet, venit ſecuris: alioqui quid illam ferire prohiberet iam radicibus imminentem? ſed vt te terrore faceret meliorem, & expectatum fructum afferre compelleret, propter quod intulit. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Cum verò dicit, Omnis, vniuerſum honorem carnalis nobilitatis excludit: etiam ſi ipſius, inquit, Abrahæ fueris nepos. & mille à quibus ducis genus patriarchas enumeres, duplicem pœnam ſubibis, ſi bonorum fructuum inanis extiteris. Horum itaque ſeueritate verborum & publicanos terruit, & militum corda tremere fecit. non in deſperationem illos vtique mittendo, ſed ab omni prorſus deſidia liberando. In ipſo ſiquidem timore plurimum erat conſolationis incluſum: dicendo enim, *Quæ non facit fructum bonum*, oſtendit, quod quæ facit fructum bonum, ab omni proculdubio ſupplicio vindicetur. Et quo modo, inquiunt, fructum facere poſſumus, ictu iam ſecuris inſtante, & breuitate temporis coartante, atque induciarum fœdera reſoluente? Poteſtis, inquit: non enim talis eſt iſte fructus, qualis eſt arborum, longum nimirum tempus expectans, & horarum neceſſitatibus ſeruiens, nec abſque magna difficultate prouenitens: ſed velle ſufficit, ſtatimque arbor erũpet in germina. Neque enim tantummodo radicis natura, verumetiam ars agricolæ arborem iſtam colentis plurimum ad ferẽdum fructum opitulatur. Ne igitur dicerent, nimia nos feſtinatione conturbas, vrges prorſus atque angis, ſuperponendo vtique ſecurim, & exciſionem celerem comminando, tum etiam exigendo fructus tempore inſtantis ſupplicij: intulit, quo oſtenderet afferendi fructus facilitatem. *Ego*, inquit, *vos baptizo in aqua: qui autem poſt me venit, fortior eſt me, cuius nõ ſum dignus corrigiam ſoluere calciamẽti. Ipſe vos baptizabit in Spiritu S. & in igne.* Per hæc profectò demõſtrat, quia ſola opus ſit voluntate ac fide, non laboribus ac ſudoribus: quamque eſt facile baptizari, tam ſit etiam facile mutari fieriq́ue meliorem. Poſtquã verò mentes eorum concuſſit terrore iudicij, & expectatione ſupplicij, & nomine ſecuris, & ipſorum à maioribus repulſione, & aliorum introitu filiorum, & geminatione pœnæ, abſciſſionis ſcilicet & combuſtionis: cumque vndique eorum duritiam molliuiſſet, atque ex tot malorum timore ad liberationis deſideriũ ſuſcitaſſet, tum demum de Chriſto intulit mentionem: neque verò ſimpliciter, ſed multo cum cumulo eminentiaque ſermonis. Deinde cum oſtendiſſet grande illud medium, quod inter ſe Chriſtumque diſtingueret, ne ad gratiam idipſum dicere videretur, à comparatione rerum earum quas vterq; daturus erat, pulchrè aſtruit.

Neque

Digitized by Google

Neque enim continuò dixit, Non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius: ſed poſtquam baptiſmatis ſui profeſſus eſt ſimplicitatem: nec quicquam illud amplius habere monſtrauit, quam vt eos ad pœnitentiam duceret. Non enim dixit, in aqua remiſſionis: ſed pœnitentiæ: tum demum ponit etiam Chriſti baptiſma ineffabilium donorum liberalitate cumulatum: ac ſi diceret: Neque quia poſt me illum audiſtis venire, quaſi poſteriorem deſpiciendum putetis: donorum eius audite virtutem, & liquidò cognoſcetis quia nihil grande, nihilque dignum illius honore protulerim dicendo: non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius. Cúmque audieritis quod me ille ſit etiam fortior, nequaquam putetis me iſtud comparationis more dixiſſe, qui ne inter ſeruos quidem eius ſum dignus collocari, etiam ſeruos extremos, neque viliſſimam partem in ipſius mihi miniſterio vendicare. Propterea enim non poſuit calciamenta ſimpliciter: ſed, corrigiam: quæ certè omnium videtur extrema. Deinde ne humilitatis potius quam veritatis putetur eſſe quod dicitur, ex ipſis documentum rebus aſſumit. *Ipſe* inquit, *baptizabit vos in ſpiritu ſancto, & in igne.* Vidéſne quanta ſit Baptiſtæ, quamque admiranda ſapientia? Quando enim ipſe prædicat, affert omnia plena terroris, & quæ animos auditorum maxima prorſus comminatione concutiant. Quando verò illos ad Chriſtum remittit, iucunda ponit ac proſpera, & quæ facilè poſſint recreare metuentes. Non enim comminatur ſecurim, non excidendam & comburendam proponit arborem, non iram futuram adducit in medium: ſed indulgentiam peccatorum: interitumque pœnarum, iuſtificationem, ſanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, faternitatem, cohæreditatem, communionemque Chriſti, & ſancti ſpiritus dona largiſſima. Hæc etenim vniuerſa pariter complexus eſt dicendo: Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto: ipſa quoque tranſlatione ſermonis exprimens gratiæ largitatem. Non enim dixit, dabit vobis ſpiritum ſanctum: ſed, baptizabit vos in ſpiritu ſancto. Iam verò commemoratione ignis adiuncta, rurſus ipſius gratiæ vehemens atque incomprehenſibile ſignauit. Perpende igitur quales tunc fieri conſequens fuerit auditores, cum certè cernerent poſſe ſe ſubito effici ſimiles prophetarum, illorum vtique magnorum. Propterea quippe etiam ignis intulit mentionem, vt eos ad illorum recordationem vocaret, quibus ignis ſpecie apparuerant viſiones. Sic enim beato Moſi in rubo locutus eſt Deus, ſic omni populo de monte Sina, ſic Ezechieli quoque de Cherubin. Conſidera verò quemadmodum etiam ſuſcitet auditorem, primum vtique illud ponens quod poſt omnia eſſet futurum. Oportebat quippe prius & agnum occidi, & interim peccatum & inimicitias ſolui, & fieri ſepulturam, & reſurrectionem ſequi, & tum demum aduenire ſpiritum ſanctum. Veruntamen interim nihil horum dicit, ſed primo illud ponit extremũ, propter quod certè facta ſunt omnia: quodq; tale eſt vt huius dignitatem deprædicet: vt cum

οὐ γὰρ εὐθέως εἶπεν, οὐκ εἰμὶ ἄξιος αὐτοῦ λῦσαι τὸν
ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος, ἀλλὰ πρότερον τὸ εὐτε-
λὲς τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἑαυτοῦ θεὶς, καὶ δείξας ὡς
οὐδὲν πλέον ἔχει τοῦ πρὸς μετάνοιαν αὐτοὺς ἀγαγεῖν.
οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὕδατι ἀφέσεως, ἀλλὰ μετανοίας·
τίθησι καὶ τὸ αὐτοῦ, τὸ τῆς ἀφάτου δωρεᾶς γέμον.
ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας φησὶν, ὅτι μετ' ἐμὲ ἔρχεται,
καταφρονήσῃς αὐτοῦ ὡς ὑστέρου παραγινομέ-
νου, μάθε αὐτοῦ τῆς δωρεᾶς τὴν δύναμιν, καὶ εἴσῃ
A σαφῶς, ὅτι οὐδὲν ἄξιον εἴρηκα οὐδὲ μέγα, εἰπὼν
[ὅτι] οὐκ εἰμὶ ἄξιος λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑπο-
δήματος. ὥστε ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἰσχυρότερός μου
ἐστὶ, μὴ νομίσῃς κατὰ σύγκρισίν με τοῦτο εἰρηκέναι.
οὐδὲ γὰρ εἰς δούλους ἄξιος [εἰμὶ] τετάχθαι ἐ-
κείνου, οὐδὲ εἰς δούλους ἐσχάτους, οὐδὲ τὸ εὐτελὲς
τῆς διακονίας ἀναδέξασθαι μέρος· διὰ τοῦτο
οὐχ ἁπλῶς εἶπε, τὰ ὑποδήματα, ἀλλ' οὐδὲ τὸν
ἱμάντα· ὅπερ ἔσχατον πάντων ἐδόκει εἶναι. εἶτα,
ἵνα μὴ νομίσῃς ταπεινοφροσύνης εἶναι τὰ εἰρημένα,
B ἐπάγει καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀπόδει-
ξιν. ἐκεῖνος [γὰρ] ὑμᾶς [φησὶ] βαπτίσει “
ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. εἶδες πόση τοῦ βα- “
πτιστοῦ ἡ σοφία; ὅταν γὰρ αὐτὸς κηρύττῃ,
τὰ φοβερὰ πάντα λέγει, καὶ ἀγωνίας ἐμβάλ-
λοντα· ὅταν δὲ πρὸς ἐκεῖνον πέμπῃ, τὰ χρη-
στὰ καὶ ἀνακτήσασθαι ἱκανά. οὐ γὰρ τὴν ἀξίνην,
οὐδὲ τὸ δένδρον τὸ ἐκκοπτόμενον καὶ καιόμενον, καὶ
εἰς πῦρ βαλλόμενον· οὔτε τὴν μέλλουσαν ὀργὴν
εἰς μέσον ἄγει, ἀλλ' ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, καὶ τι-
C μωρίας ἀναίρεσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασ-
μὸν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ υἱοθεσίαν, καὶ ἀδελ-
φότητα, καὶ κληρονομίας κοινωνίαν, καὶ πνεύμα-
τος ἁγίου δαψιλῆ χορηγίαν. ταῦτα γὰρ πάν-
τα ᾐνίξατο εἰπών· βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁ- “
γίῳ. καὶ αὐτῇ τῇ μεταφορᾷ τῆς λέξεως, τὸ
δαψιλὲς τῆς χάριτος ἐμφαίνων. Οὐ γὰρ εἶπε,
δώσει ὑμῖν πνεῦμα ἅγιον· ἀλλὰ βαπτίσει ὑ-
μᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ, [καὶ] τῇ ἐπεξηγήσει
τοῦ πυρὸς, πάλιν τὸ σφοδρὸν καὶ ἀκάθεκτον τῆς
D χάριτος ἐνδεικνύμενος. ἐννόησον γοῦν τίνας
εἰκὸς ἦν γενέσθαι τοὺς ἀκούοντας λογιζομένους ὅ-
τι κατὰ τοὺς προφήτας ἀθρόον ἔσονται [καὶ κα-
τὰ] τοὺς μεγάλους [ἐκείνους.] διὰ γάρ τοι
τοῦτο καὶ πυρὸς ἐμνημόνευσεν, ἵνα εἰς ἔννοιαν αὐ-
τοὺς τῆς μνήμης ἐκείνων ἀγάγῃ. καὶ γὰρ ὅ-
σαι σχεδὸν αὐτοῖς ὄψεις ἐφάνησαν, αἱ πλείους
διὰ πυρὸς ἐφάνησαν· οὕτω τῷ Μωϋσῇ διελέ-
χθη ἐν [τῇ] βάτῳ ὁ θεός· οὕτω τῷ δήμῳ
παντὶ ἐν τῷ ὄρει σινᾷ· οὕτω τῷ ἰεζεκιὴλ ἐπὶ
E τῶν χερουβίμ. σκόπει δὲ πῶς καὶ διεγείρει τὸν
ἀκροατὴν, πρότερον μὲν θεὶς ὁ μετὰ πάντα ἔμελλεν
γίνεσθαι. ἔδει γὰρ σφαγῆναι τὸν ἀμνὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν
ἀφανισθῆναι, καὶ κατὰ λυθῆναι τὴν ἔχθραν, εἶτα τὴν
ταφὴν γενέσθαι εἶτα τὴν ἀνάστασιν, καὶ τότε τὸ πνεῦμα πα-
ραγενέσθαι. ἀλλὰ τούτων οὐδὲν λέγει τέως· ἀλλὰ πρῶ-
τον τὸ τελευταῖον, καὶ δι' ὃ πάντα ἐκεῖνα ἐγίνετο,
καὶ ὃ μάλιστα ἱκανὸν ἦν αὐτοῦ τὴν ἀξίαν κηρύξαι·
ἵν' ὅταν

Digitized by Google

ἵν᾽ ὅταν ἀκούσῃ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι πνεῦμα λήψεται ποτὲ, ζητῇ πρὸς ἑαυτὸν, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ τοῦτ᾽ ἔσται, τῆς ἁμαρτίας οὕτω κρατούσης· ἵνα λαβὼν αὐτὸν μεμεριμνημένον καὶ ἐμπαρεσκευασμένον πρὸς τὴν ἀκρόασιν, οὕτω τὸν περὶ τοῦ πάθους εἰσαγάγῃ λόγον, μηδενὸς λοιπὸν σκανδαλιζομένου τῇ προσδοκίᾳ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς. διὸ πάλιν βοᾷ λέγων· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. οὐκ εἶπε [ὁ] ἀφεὶς, ἀλλ᾽ ὃ μείζονος ἦν κηδεμονίας, ὁ αἴρων. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ἀφεῖναι ἁπλῶς, καὶ [τὸ] αὐτὴν ἀναλαβεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀκινδύνου ἐγίνετο, τὸ δὲ μετὰ θανάτου. καὶ πάλιν [ἔλεγεν,] ὅτι υἱὸς θεοῦ ἐστιν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο τρανὴν τοῖς ἀκούουσι τὴν ἀξίαν ἐδήλου· οὐδὲ γὰρ ᾔδεισαν οὐδέπω γνήσιον αὐτὸν εἶναι υἱόν· ἀπὸ δὲ τῆς τοσαύτης τοῦ πνεύματος δόσεως κἀκεῖνο συνίσταται. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ πατὴρ πέμπων τὸν Ἰωάννην, τοῦτο αὐτῷ δεῖγμα πρῶτον τῆς τοῦ προαγγελλομένου δέδωκεν ἀξίας εἰπών· ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. διὸ καὶ αὐτός φησιν· ἐγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὡς ἀπὸ τούτου κἀκείνου λοιπὸν σαφῶς συνισταμένου. εἶτα, ἐπειδὴ τὰ χρηστὰ εἶπε, καὶ ἀνῆκε τὸν ἀκροατὴν καὶ ἐχάλασε, πάλιν ἐπισφίγγει· ὥστε μὴ γενέσθαι ῥᾴθυμον. τοιοῦτον γὰρ τὸ γένος τὸ ἰουδαϊκὸν, ὑπὸ τῶν χρηστῶν ἐχαυνοῦντο ῥᾳδίως καὶ χείρους ἐγίνοντο. διόπερ πάλιν ἐπάγει τὰ φοβερὰ λέγων· οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ἀνωτέρω μὲν γὰρ τὴν κόλασιν εἶπεν· ἐνταῦθα δὲ [καὶ] τὸν κριτὴν δείκνυσι, καὶ τὴν τιμωρίαν ἀθάνατον εἰσάγει. κατακαύσει γάρ φησι τὸ ἄχυρον πυρὶ ἀσβέστῳ. ὁρᾷς αὐτὸν τῶν πραγμάτων κύριον, καὶ αὐτὸν ὄντα [τὸν] γεωργὸν, κἂν τὸν πατέρα ἀλλαχοῦ τοῦτο λέγῃ; ὁ πατήρ μου γάρ φησιν ὁ γεωργός ἐστιν. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ἀξίνη, ἵνα μὴ νομίσῃς πόνου δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα, καὶ δυσδιάκριτον εἶναι, ἐξ ἑτέρου πράγματος, καὶ τὴν εὐκολίαν εἰσάγει· δεικνὺς πάντα αὐτοῦ ὄντα τὸν κόσμον. οὐ γὰρ ἂν τοὺς μὴ αὐτοῦ ἐκόλασε. νῦν μὲν οὖν πάντα ἀναμέμικται. κἂν γὰρ φαίνηται διαλάμπων ὁ σῖτος, ἀλλ᾽ ὅμως μετὰ τῶν ἀχύρων κεῖται, ὡς ἐν ἅλωνι, οὐχ ὡς ἐν ἀποθήκῃ· τότε δὲ πολλὴ ἔσται ἡ διάκρισις. ποῦ οὖν εἰσιν οἱ τὴν γέενναν διαπιστοῦντες; καὶ γὰρ δύο τέθεικε, καὶ ὅτι βαπτίσει πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ὅτι κατακαύσει τοὺς ἀπιστοῦντας. εἰ τοίνυν ἐκεῖνο πιστὸν, καὶ τοῦτο πάντως. διὰ γὰρ τοῦτο ἐφεξῆς τὰς δύο προρρήσεις τέθεικεν· ἵνα ἀπὸ τῆς [ἤδη] γενομένης καὶ τὴν μηδέπω συμβᾶσαν πιστώσηται. καὶ γὰρ [καὶ] ὁ Χριστὸς πολλαχοῦ τοῦτο ποιεῖ, πολλάκις μὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν ἐναντίων, δύο τιθεὶς προφητείας, καὶ τὴν μὲν ἐνταῦθα παρεχόμενος, τὴν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπισχνούμενος, ἵνα ἀπὸ τῆς ἤδη γενομένης καὶ τῇ μηδέπω γενομένῃ πιστεύσωσιν οἱ φιλονεικότεροι. καὶ γὰρ

vt cum didicerit auditor quòd ſpiritum accipiat Dei, ipſe iam ſecum retractet quonam id fieri poſſit modo, tam latè regnante peccato: vt illum rurſus excipiens ſolicitudine attonitum, atq; ad diſcendum paratũ, conſequenter inferat etiam de paſſione ſermonem, nullo vtique iam hinc ſcandalo ſubſiſtente, ob expectationẽ immenſi illius muneris: propter quod clamat rurſus, & dicit, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Non enim qui remittit, ſed quod profectò maioris pietatis eſt, qui tollit, inquit. (A) Non enim idem eſt, peccatũ indulgere ſimpliciter, & ſuſcipere. Illud enim abſq; periculo fieri poteſt, hoc verò per mortem. Rurſus verò dicebat, quia filius Dei eſt. Sed ne hoc quidem apertam illius oſtendebat audientibus dignitatem. Neq; enim iam nouerant illum eſſe Dei filium naturalem, ſed de tanto Spiritus ſancti munere etiam illud profectò firmatur. Propterea etiam pater mittens Ioannem, hoc dignitatis Chriſti documentum dedit: *Super quem videris*, inquit, *Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* (Ioan. 1. c.) (B) Vnde etiam ipſe pronũciat: Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia ipſe eſt filius Dei: vt videlicet oſtenderet, ex illo etiam iſtud liquidò claruiſſe. Deniq; quia proſpera nunciando recreauerat auditorem, atque aliquantulum à timore laxauerat, ſequenti eum rurſus ſermone reſtrinxit ne ad deſidiam à ſecuritate tranſiret. Talis namque erat natio Iudæorum, vt ſi amplius fuiſſent in læticiã per iucunda laxati, facilè in deterius verterentur: propter quod terribilia rurſus inducens ait: *Cuius ventilabrum in manu ſua.* Superius tantummodo ſup- (C) plicium memorauerat, hic verò oſtendit & iudicem. Iamq; ſignatè pœnam ipſam eſſe dicit æternam, dum inquit: *Paleas autem comburet igne inextinguibili.* Videſne eum & dominum eſſe rerum, & eundem rurſus agricolam pariter ac patrem? De quo alibi: *Pater meus*, inquit, *agricola eſt.* (Ioan. 15. a.) Quia enim dixerat, ſecuris ad radicem arboris poſita eſt: ne neceſſarium huic operi laborem putares, vixq; inter abſcindendũ vnumquemq; & reſeruandum haberi poſſe iudicium, ex alio opere inducit etiam facilitatẽ: oſtendens ipſius (D) vniuerſum eſſe mundũ, neq; enim puniret alienos: nunc verò cuncta permixta ſunt. Etſi enim appareat frumentum refulgens, ſed tamen inter paleas quaſi in area ſparſum eſt, non quaſi in horreo congregatum, in futuro erit multa diſcretio. Vbi nunc illi ſunt qui gehennam eſſe non credunt? Duo quippe pariter hic poſuit, quia ſcilicet & credentes baptizet Spiritu ſancto, & comburat incredulos. Si igitur illud verum eſt, proculdubio & iſtud eſt verum. Propterea enim ſimul vtrum- (E) que prædixit, vt ex hoc quod iam factum eſt, etiam illud quod adhuc differtur, credamus futurum. Nam ipſe quoque Chriſtus dominus hoc ſolet ſæpe in eiſdem rebus, ſæpe etiam in contrariis duas prophetias pariter collocando, quarum vnam hic impleat, alteram ſpondeat in futuro: vt ab his qui de promiſſionibus eius pertinacius dubitant, ex hac quæ iam facta eſt, etiam illa quæ impleta nondum eſt, credatur implenda.

Siquidem

Mat. 19. d
Mar. 10. d.

Siquidem & illis qui propter ipſum mundi huius cuncta contemnerent, centuplum in præſenti tempore, in futuro autem vitam promiſit æternam: ex his vtiq; quæ in præſenti ſeculo præſtat, vera eſſe etiam futura declarans. Quod etiã Ioannes hoc fecit loco, ſimul vtrumq; ponendo: quoniam ſcilicet & baptizet in ſpiritu Sancto, & comburat igne inextinguibili. Si igitur non & Apoſtolos baptizaſſet in ſpiritu, & quotidie oẽs volentes, poſſes de eo quoq; quod ſimul poſuit fortaſſe dubitare. A Si verò quid difficilius videbatur, & grandius, ac ſupra omnem prorſus eſſe rationem, factum tamen eſt, fitq; quotidie: quo modo illud quod & facilè, & juxta rationem fit, non verum eſſe contendis? Quia verò dixerat, baptizabit vos in ſpiritu ſancto, & igni: magnaque hinc repromittebat bona: ne cuncta quæ erant dicta deſpiciens, in turpe te ocium relaxares, intulit ventilabrum, perq; hoc iudicium deſignatũ. Nolite, inquit, putare ſufficere baptiſma, ſi poſt illud praui eſſe perſiſtitis. Opus enim vobis eſt multa philoſophia, multaque virtute. B Propterea illos per comminationem ſecuris, ad gratiam & lauacrum cohortatur: poſt gratiam verò lauacri, de ventilabro igniq; inextinguibili deterret: atq; illorum qui needũ baptizati ſunt nullam prorſus diſcretionem facit, ſed generaliter: *Omnis,* inquit, *arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem mittitur.* Per quod cunctos profectò infideles ſignificat puniendos.

Luc. 3. b. & 6. f.

Inter baptizatos verò diſtinguit: quia procul dubio ſic ſciebat futurum, vt plurimi ex his etiã qui credidiſſent, indignum fide fructũ ſuæ conuerſationis oſtenderent. C Nemo igitur ſit palea, nemo fide fluctuans, nemo cogitationib prauis obnoxius, vbilibet ab illis iactandus. Si .n. in frumenti ſoliditate permanſeris, etiamſi tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area iacens frumentum, rapidæ etiam curruum rotæ nihil communiunt prorſus. Si verò in infirmitatem decideris palearum: & hic intoleranda patieris, à cunctis omnino conciſus, & ibi immortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes huiuſmodi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulũ hic efficiuntur irrationalium paſſionũ, D ſicut & paleæ ab irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rurſus eſca erunt ignium, atq; materia. Neque verò iſtud loquendi genus ocioſum eſſe aliquis exiſtimet. Nam rectà edicere, quod ipſe de vniuſcuiuſque actib. iudicabit: non tanta ſinit ſuſcipi facilitate ſermonem. Quòd vero eundem ſenſum comparatione permiſcet, atq; per eam aſtruit rem totam, efficacius ſuaſit, & maiore conſolatione auditorũ animos affecit: ꝓpter ꝙ plurima eis dominus quoq; ipſe loquitur ſic. Nam & agrũ, & areã, & meſſem & vineã, E & torcular, & ſagenã, & piſciũ capturã, cæteraq; huiuſmodi, in quorum quotidie verſabatur vſu, verbis ſuis ſæpe miſcebat. Quod etiam baptiſta hoc fecit loco, eorũ quæ prædicta ſunt præbens grande documentum, ſancti ſcilicet ſpiritus donum: ac ſi diceret, Qui tantum poteſt vt etiam peccata dimittat, & Sanctum ſpiritum largiatur: quanto magis poterit iſta perficere? Vidiſti nempe quàm aptè reſurrectionis iudiciique verbum antè præmiſerit.

Et qua

καὶ γὰρ τοῖς δι' αὐτὸν ἀποδυομένοις τὰ ὄντα πάντα, ἑκατονταπλασίονα ὑπέσχετο δώσειν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἐν τῷ μέλλοντι, ἀπὸ τῶν ἤδη δοθέντων καὶ τὰ μέλλοντα ἀξιόπιστα καθιστάς. ὃ δὴ καὶ Ἰωάννης ἐνταῦθα πεποίηκε δύο θείς· ὅτι καὶ βαπτίσει πνεύματι [ἁγίῳ,] καὶ κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Εἰ τοίνυν μὴ ἐβάπτισεν [ἐν] πνεύματι τοὺς ἀποστόλους καὶ πάντας καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοὺς βουλομένους, ἔχοις ἂν καὶ περὶ ἐκείνων ἀμφιβάλλειν· εἰ δὲ τὸ μεῖζον καὶ δυσκολώτερον εἶναι δοκοῦν καὶ πάντα ὑπερβαῖνον λόγον, καὶ γέγονε καὶ καθ' ἑκάστην γίνεται, πῶς τὸ εὔκολον καὶ κατὰ λόγον γινόμενον οὐ φὴς εἶναι ἀληθές; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί, καὶ μεγάλα [ἐνταῦθα] ὑπέσχετο ἀγαθά, ἵνα μὴ ἀναπέσῃς τῶν προτέρων [ἁπάντων] ἀφεθείς, ἐπήγαγε τὸ πτύον καὶ τὴν διὰ τούτου κρίσιν ἐμφαινομένην. μὴ γὰρ δὴ νομίσητε, φησίν, ἀρκεῖν τὸ βάπτισμα, εἰ φαῦλοι μετὰ ταῦτα γίνοισθε· δεῖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἀρετῆς καὶ πολλῆς φιλοσοφίας. διὰ τοῦτο εἰς μὲν τὴν χάριν καὶ τὸ λουτρὸν ἀπὸ τῆς ἀξίνης αὐτοὺς ὠθεῖ· μετὰ δὲ τὴν χάριν, ἀπὸ τοῦ πτύου καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου φοβεῖ. καὶ τῶν [μὲν] πρὸ τοῦ βαπτίσματος οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν, ἀλλ' ἁπλῶς· πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται [φησί,] τοὺς ἀπίστους ἅπαντας κολάζων· μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα διαίρεσιν τινὰ ἐργάζεται, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν πιστευσάντων ἀνάξιον ἔμελλον τῆς πίστεως ἐπιδείκνυσθαι βίον. μηδεὶς τοίνυν γινέσθω ἄχυρον· μηδεὶς εὐρίπιστος ἔστω, μηδὲ ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις προκείσθω πανταχοῦ ῥᾳδίως ὑπ' αὐτῶν ἀναρριπιζόμενος. ἂν μὲν γὰρ μείνῃς σῖτος, κἂν πειρασμὸς ἐπενεχθῇ, οὐδὲν πείσῃ δεινόν· καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἅλω τῆς ἁμάξης οἱ τροχοὶ οἱ πελεκηροειδεῖς τὸν σῖτον οὐ διατέμνουσιν· ἂν δὲ εἰς ἀχύρου μεταπέσῃς ἀσθένειαν, καὶ ἐνταῦθα ἀνήκεστα πείσῃ κοπτόμενος ὑπὸ πάντων, καὶ ἐκεῖ τὴν ἀθάνατον ὑποστήσῃ κόλασιν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι πάντες, καὶ πρὸ τῆς ἐκεῖ καμίνου τροφὴ τοῖς ἀλόγοις γίνονται ἐνταῦθα πάθεσιν, ὥσπερ τὸ ἄχυρον τοῖς ἀλόγοις ζώοις· καὶ ἐκεῖ πάλιν ὕλη καὶ τροφὴ τῷ πυρί. τὸ μὲν οὖν εἰπεῖν ἐξ εὐθείας, ὅτι αὐτὸς δικάσει τοῖς γινομένοις, οὐχ οὕτως ἐποίει εὐπαράδεκτον τὸν λόγον· τὸ δὲ ἀναμίξαι τὴν παραβολὴν καὶ διὰ ταύτης κατασκευάσαι τὸ πᾶν μᾶλλον ἔπειθε καὶ μετὰ πλείονος παραμυθίας ἐφείλκετο τὸν ἀκροατήν. διὸ καὶ τὰ πλείονα οὕτως αὐτοῖς αὐτὸς διαλέγεται, ἅλωνα, καὶ ἀμητόν, καὶ ἀμπελῶνα, καὶ ληνόν, καὶ ἄρουραν, καὶ σαγήνην, καὶ ἁλιείαν, καὶ πάντα τὰ συνήθη καὶ ἐν οἷς ἐστρέφοντο τοῖς λόγοις μιγνὺς τοῖς αὐτοῦ. ὅπερ οὖν καὶ ὁ βαπτιστὴς ἐνταῦθα πεποίηκε, καὶ ἀπόδειξιν μεγίστην παρέσχετο τῶν εἰρημένων τὴν τοῦ πνεύματος δόσιν. ὁ γὰρ τοσοῦτα δυνάμενος, ὡς καὶ ἁμαρτήματα ἀφεῖναι, καὶ πνεῦμα δοῦναι, καὶ ταῦτα πολλῷ μᾶλλον δυνήσεται φησίν. εἶδες πῶς ἤδη τὸ μυστήριον προκατεβάλλετο ἀκολούθως τὸ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς κρίσεως,

Και

Digitized by Google

Καὶ τίνος ἕνεκεν φησὶν οὐκ εἶπεν τὰ εὐθέως ἐσόμενα παρ' αὐτοῦ σημεῖα καὶ τέρατα; ὅτι τοῦτο μεῖζον ἁπάντων ἦν, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ἐκεῖνα ἐγίνετο. τὸ γὰρ κεφάλαιον θεὶς, πάντα περιέλαβε· θανάτου λύσιν, ἁμαρτημάτων ἀναίρεσιν, κατάρας ἀφανισμὸν, τῶν χρονίων πολέμων ἀπαλλαγὴν, τὴν εἰς τὸν παράδεισον εἴσοδον, [τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον,] τὴν μετὰ ἀγγέλων πολιτείαν, τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν κοινωνίαν. καὶ γὰρ οὗτος ἀρραβὼν ἐκείνων ἐστίν. εἰπὼν τοίνυν τοῦτο, εἶπε καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, καὶ τὴν τῶν ἐνταῦθα σημείων ἐπίδειξιν, καὶ τὴν τῆς βασιλείας κοινωνίαν, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. ταῦτα γὰρ πάντα δι' ἐκείνου τοῦ χαρίσματος ἡμῖν περιέχεται. περιττὸν τοίνυν ἦν περὶ τῶν σημείων εἰπεῖν τῶν εὐθέως ἐκβησομένων, καὶ τῇ ὄψει κρινομένων· ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνων ἔδει διαλεχθῆναι, ὧν ἀμφέβαλλον· οἷον, ὅτι υἱὸς θεοῦ ἐστιν· ὅτι ὑπερέχων τοῦ Ἰωάννου ἀσυγκρίτως· ὅτι αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ὅτι δίκην ἀπαιτήσει τῶν πεπραγμένων· ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος τὰ ἡμέτερα· ἀλλ' ἐκεῖ τὴν ἀξίαν ἕκαστος ὑποστήσεται τιμωρίαν. ταῦτα γὰρ ὄψει παραστῆναι τέως οὐκ ἦν. ταῦτα οὖν εἰδότες, πολλῇ τῇ σπουδῇ χρώμεθα ἕως ἂν ὦμεν ἐν τῇ ἅλωνι. καὶ γὰρ ἔξεστι [καὶ] ἐνταῦθα οὖσι καὶ ἐξ ἀχύρου μεταβάλλεσθαι εἰς σῖτον, ὥσπερ οὖν καὶ ἀπὸ σίτου πολλοὶ γεγόνασιν ἄχυρον. Μὴ τοίνυν ἀναπέσωμεν, μηδὲ ἀνέμῳ παντὶ περιφερώμεθα, μηδὲ τῶν ἀδελφῶν ἀποσχιζώμεθα τῶν ἡμετέρων, κἂν μικροὶ δοκῶσιν εἶναι καὶ εὐτελεῖς· ἐπεὶ καὶ ὁ σῖτος τοῦ ἀχύρου κατὰ μὲν τὸ μέτρον, ἐλάττων, κατὰ δὲ τὴν φύσιν, βελτίων. μὴ δὴ τὰς ἔξωθεν φαντασίας ἴδῃς· τῷ πυρὶ γάρ εἰσι παρεσκευασμέναι· ἀλλὰ τὴν κατὰ θεὸν ταπεινότητα, τὴν στεῤῥὰν ταύτην καὶ ἀδιάλυτον, καὶ τμηθῆναι μὴ δυναμένην, μηδὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς καιομένην. διὰ γὰρ τούτους, καὶ τῷ ἀχύρῳ μακροθυμεῖ. ἵνα ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίας βελτίους γένωνται. διὰ τοῦτο οὔπω κρίσις, ἵνα κοινῇ πάντες στεφανωθῶμεν, ἵνα ἀπὸ πονηρίας πολλοὶ μεταβληθῶσι πρὸς ἀρετήν. Φρίξωμεν τοίνυν τῆς παραβολῆς ταύτης ἀκούοντες. καὶ γὰρ ἄσβεστόν ἐστιν ἐκεῖνο τὸ πῦρ. καὶ πῶς ἄσβεστόν φησιν; οὐχ ὁρᾷς τουτονὶ τὸν ἥλιον καιόμενον ἀεὶ, καὶ μηδέποτε σβεννύμενον; οὐκ εἶδες τὴν βάτον καιομένην καὶ μὴ κατακαιομένην; εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς βούλει διαφυγεῖν τὴν φλόγα, τὴν ἐλεημοσύνην προαπόθου, καὶ οὕτως οὐδὲ πεῖραν λήψῃ τοῦ πυρὸς ἐκείνου. ἂν μὲν γὰρ ἐνταῦθα πιστεύσῃς τοῖς λεγομένοις, οὐδὲ ὄψει τὴν κάμινον ταύτην ἀπελθὼν ἐκεῖσε· ἐὰν δὲ ἀπιστήσῃς αὐτῇ νῦν, ἐκεῖ διὰ τῆς πείρας εἴσῃ καλῶς, ὅτι οὐκ ἔτι διαφυγεῖν δυνατόν. καὶ [γὰρ] ἀπαραίτητος ἡ κόλασις τοῖς οὐκ ὀρθὸν ἐπιδεδειγμένοις βίον. οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τὸ πιστεῦσαι μόνον, ἐπεὶ καὶ δαίμονες φρίττουσι τὸν θεὸν, ἀλλὰ καὶ οὕτω τιμωρηθήσονται.

διὸ

Et qua, inquit, ex cauſa noluit ea ſigna & prodigia memorare, quæ ab ipſo continuò erant futura? quia ſcilicet hoc, quod ait, maius omnibus erat: propter quoq; iſtud cuncta illa facta ſunt miracula. Itaq; caput ipſum ponens bonorum, ſimul omnia comprehendit, deſtructionē profecto peccatorum, mortis interitum, maledictionem remotam, longa prælia diſſoluta: in paradiſum introitum, in cœlos aſcenſum, conuerſationem cum angelis copulatam, futurorum A communionem bonorū: pro his quippe omnibus ſancti Spiritus pignus accipitur: quem ſcilicet Euangeliſta memorando, ſimul & reſurrectionem corporum nominauit, & miracula illa ſignorum, & in cœlorum regno conſortium. Et illa vtiq; bona, *quæ oculus non vidit nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt*. (1. Cor. 2. c.) Per illud namque donum hæc nobis cuncta præſtantur. Erat ergò ſuperfluū mentionem facere ſignorū quæ paulò pòſt eſſent futura, & certiſſima oculorum probanda iudicio. Magiſq; oportuit diſputari de his quæ in dubio erant, nempe quod B filius eſſet Dei, quod Ioannem abſq; collatione præcederet, quod peccatum tolleret mundi, quod de cunctis operibus exigeret profecto rationem, quod ſpes noſtræ vltra menſuram præſentis ſeculi tenderentur: atque in futuro digna vnuſquisque aut præmia ſuſciperet, aut ſupplicia ſuſtineret. Iſta enim oculis interim inferri non poterant. Hæc igitur ſcientes omnia, maximo virtutis ſtudio ferueamus dum adhuc certè in area ſumus. Licet enim quamdiu hic degimus, de palea in frumentum mutari, ſicut contra multi ex tritico in paleam degenerarunt. C Nequaquam ergo iaceamus, neque ad omnem ventum huc illucq; rapiamur: neque ſcindamur à fratribus noſtris etiamſi exigui nobis videantur & viles. Nam & frumentum paleis menſura quidem minus eſt, ſed natura precioſius. Ne igitur præteruolans ſeculi huius vmbras atq; imagines concupiſcas, quæ vtiq; ignibus præparantur: ſed amplectere humilitatem Deo placitam, firmam ſcilicet ac diſſolui omnino neſciā, quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propter huiuſmodi enim & paleas patien- D ter expectat, vt fiant ex illorum coniunctione meliores. Propterea nondum iudicij examen agitatur, vt omnes pariter coronemur, vt multi ad virtutē à viciis tranſeant. Inhorreſcamus igitur audientes huius parabolæ ſermonē. Siquidē ignis ille neſcit extingui, & quo modo, inquis, inextinguibilis pſeuerat? Nónne cernis ſolē iſtum ſemper ardentem, & nunquam prorſus extinctum? Non legiſti incenſum rubum, nec tamen (Exo. 3. a.) ipſo incendio concrematum? Si ergo tu quoq; effugere vis flammam, miſericordiæ operibus E abunde circundare, atque hoc modo ne experimentū quidē illius ignis accipies. Si .n. his quæ dicunt, abſq; vlla ambiguitate credideris, nec videbis quidē illud incendiū. Si verò incredulus pſeueres, ibi ipſo ſatis experimēto diſces, quādo iā non valebis effugere. Ineuitabile quippe ſupplicīū eſt his qui rectā vitā habere neglexerint. Neq; .n. ſola cuiquā fides ſufficit ad ſalutē: nam (Iacobi. 2. c.) & dæmones credunt, imò etiam contremiſcunt: nihilomin' tamē cruciatu ſuppliciiſq; torquēt.

Sed

Sed maximo etiam prorſus morum quoq; indi-
gemus ornatu. Propterea quippe & in eccleſia
vos ſæpius congregamus: non vt huc tantum-
modo introiſſe videamini, ſed vt aliquem fru-
ctum ex ipſa congregatione referatis. Si verò
ſemper aſſitis, abſque vllo autem hinc diſcedatis
profectu, nihil vobis ingreſſus iſte, nihil hæc po-
terit prodeſſe ſedulitas. Si enim pueros traden-
tes magiſtris, cùm nihil eos proficere viderimus,
acerrimi continuò accuſatores efficimur magi-
ſtrorum, abductoſq; ab eis diſcipulos, ad alium
doctorem ſæpe transferimus: qua poſſumus ſa-
tisfactione defendi, qui ne tantum quidem ſtu-
dium virtuti tribuimus, quantum terrenis iſtis
exiguiſq; rebus ſolemus impendere? ſed vacuas
ſemper domum tabulas reportamus, cum certè
plures hic ſint, ac multo potiores magiſtri. Nam
& ꝓphetas, & apoſtolos, & patriarchas, omneſq;
iuſtos per ſingulas quaſque eccleſias vobis adhi-
bemus magiſtros: & nec ſic quidem aliquid pro-
fectus acquiritur. Sed ſi duos aut tres pſalmos
ex more ſonantes, & ſolennes orationes negli-
genter, & omnino prout caſus quidem attule-
rit effundentes abeatis, abundè ſufficere vobis
creditis ad ſalutem. An non audiſtis prophetam
loquentem, quin dominum potius per prophe-
Eſa. 19. d. tam: *Populus iſte labyſ me honorat, cor autem eorum
longe eſt à me?* Ne igitur & nobis iſtud proue-
niat, dele literas, vel potius ſculpturas, quas in
tua mente diabol' inſculpſit. atq; affer mihi cor
liberum à ſecularium curarũ tumultu, vt ibi quę
voluero omni cũ licentia diligentiaq; conſcribã.
Nunc.n. nihil ibi poteſt aliud agnoſci quàm peſ-
ſimi magiſtri teterrimæ illæ literæ: auaritia ſci-
licet, rapina, dolus, zelus, inuidia. Et idcirco ta-
bulas veſtras quum accipio, eas nec legere quidẽ
poſſum. Non .n. illas inuenio ibi literas, quas
vobis relinquimus cunctis certè dominicis dieb.
inſcriptas: ſed ꝓ illis alias quaſdam detortas ſci-
licet. atq; confuſas: quas cũ deleuerimus, aliaſq;
denuo quæ ſunt de ſancto Spiritu, ſcripſerimus,
vos nihilominus abeuntes, ac diaboli magiſterio
veſtra corda præbentes, offertis illi vt ſuas ibi li-
teras rurſus inſcribat. Quiſnã igitur horum finis
ſperatur malorum, etiamſi ipſe nõ dicam, vniuſ-
cuiuſq; veſtrũ conſcientia recognoſcit: Ego ta-
men opus meũ implere non deſinã, rectas vobis
literas ſcribens. Sin autem vos ſtudia veſtra caſ-
ſetis, nobis quidem merces manebit immobilis:
vobis autem ſed nihil volo triſtius dicere. Obſe-
cro itaq; rurſus, ac deprecor, ſaltem ſtudiũ imi-
temur erga iſta paruorum puerorum. Illi enim
primò quidem ſolas diſcunt in ſcholis literarum
figuras, deinde illas nonnihil detortas dignoſce-
re aſſueſcunt, perq; iſta paulatim ad certam viam
perueniunt lectionis, quæ eiſdem nihilominus
literis continetur. Hoc igitur nos etiam facia-
mus, virtutẽ in ſuas diducentes ſpecies diſcam'.
Et primò quidem non iurare, ac non peierare
nec maledicere meditemur. Inde quaſi ad alia
elementa venientes diſcamus non liuore mentis
non amore corrumpi; non cura ventris, non
ebrietate, nõ crudelitate delinquere, omnemq;
prorſus animi ſuperare torporẽ: poſt hæc verò
ad ſpiritualia tranſeuntes, meditemur conti-
nentiã, ventriſq; neglectum, iuſtitiam, caſtitatẽ.
Deinde

διὸ πολλῆς ἡμῖν τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιμελείας
δεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὑμᾶς συνεχῶς
συνάγομεν· οὐχ ἵνα εἰσέλθητε μόνον, ἀλλ' ἵνα τί
καὶ καρπώσησθε [ἀπὸ] τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς.
ἂν δὲ παραγίνησθε μὲν ἀεὶ, μηδὲν δὲ ἐντεῦθεν καρ-
πούμενοι ἀναχωρεῖτε, οὐδὲν τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου
καὶ προσεδρείας ἔσαι τί πλέον. Εἰ γὰρ παιδία τοῖς
διδασκάλοις πέμποντες, ἂν ἴδωμεν ἐκεῖθεν μηδὲν
καρπούμενα, σφοδροὶ κατήγοροι τῶν διδασκάλων
A γινόμεθα, καὶ πρὸς ἑτέρους αὐτὰ μεθίσαμεν πολ-
λάκις· τίνα ἕξομεν ἀπολογίαν, μηδὲ ὅσην ἐν τοῖς
γηΐνοις [τούτοις] τοσαύτην τῇ ἀρετῇ παρέχοντες
τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ κενὰς ἀεὶ τὰς δέλτους οἴκαδε
φέροντες; καί τοι καὶ πλείους καὶ μείζους ἐνταῦθα
οἱ διδάσκαλοι. καὶ γὰρ προφήτας καὶ ἀπο-
στόλους καὶ πατριάρχας καὶ δικαίους ἅπαντας
καθ' ἑκάστην ἐφιστῶμεν ἐκκλησίαν διδασκάλους.
καὶ οὐδὲ οὕτω γίνεταί τι πλέον· ἀλλ' ἂν δύο ψαλ-
μοὺς ἢ τρεῖς ὑπηχήσαντες, καὶ τὰς συνήθεις εὐ-
B χὰς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ποιούμενοι διαλυθῆτε, νο-
μίζετε ἀρκεῖν τοῦτο εἰς σωτηρίαν ὑμῖν. οὐκ ἠκούσατε
τοῦ προφήτου λέγοντος, μᾶλλον δὲ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προ-
φήτου, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρ- "
δία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ; ἵν' οὖν τοῦτο μὴ γένηται "
καὶ ἐφ' ἡμῶν, ἐξάλειψον τὰ γράμματα μᾶλλον δὲ τὰ
χαράγματα, ἅπερ ὁ διάβολος ἐνετύπωσέ σου τῇ
ψυχῇ, καὶ φέρε μοι καρδίαν βιωτικῶν ἀπηλλαγμέ-
νην θορύβων, ἵνα μετὰ ἀδείας ἃ βούλομαι ἐγγρά-
ψω. ὡς νῦν γε οὐδὲν ἕτερόν ἐστι γινώσκειν, ἢ τὰ ἐκεί-
C νου γράμματα· ἁρπαγὰς, πλεονεξίας, φθόνον, βα-
σκανίαν. διὰ δὴ τοῦτο, ὅτ' ἂν τὰς δέλτους λάβω τὰς
ὑμετέρας, οὐδὲ ἀναγνῶναι δύναμαι. οὐ γὰρ εὑρίσκω
τὰ γράμματα, ἅπερ ἡμεῖς κατὰ κυριακὴν ἐγγρά-
φοντες ὑμῖν ἀφίεμεν· ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων, ἄση-
μα καὶ διεστραμμένα. εἶτα, ὅτ' ἂν ἐξαλείψαντες αὐ-
τὰ γράψωμεν τὰ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ἀπελθόντες
ὑμεῖς, καὶ ταῖς διαβολικαῖς ἐνεργείαις δόντες τὰς
καρδίας ὑμῶν, παρέχετε ἐκείνῳ πάλιν τὰ ἑαυτοῦ ἀν-
τεγγράφειν. τί οὖν ἔσαι τούτων τὸ πέρας; κἂν ἐγὼ
D μὴ λέξω, τὸ ἑκάστου συνειδὸς οἶδεν. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ παύ-
σομαι τὸ ἐμαυτοῦ ποιῶν, καὶ τὰ ὀρθὰ γράμματα ἐγγρά-
φων. εἰ δὲ ὑμεῖς λυμαίνεσθε ἡμῶν τὴν σπουδὴν, ἡμῖν
μὲν ὁ μισθὸς ἀκίνητος· ὑμῖν δὲ, οὐ μικρὸς ὁ κίνδυνος.
ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι φορτικὸν εἰπεῖν· ἀλλὰ δέομαι
πάλιν καὶ παρακαλῶ, καὶ τῶν παίδων τῶν μικρῶν μι-
μήσασθε τὴν περὶ ταῦτα σπουδήν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πρῶτον
μὲν τὸν τύπον μανθάνουσι τῶν στοιχείων· ἔπειτα διεστραμ-
μένα αὐτὰ γινώσκειν μελετῶσι· καὶ τότε καὶ ἐπὶ τῆς
ἀναγνώσεως ὁδῷ βαδίζουσι τῇ ἐξ ἐκείνων. οὕτω
E δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, διελόμενοι τὴν ἀρετὴν,
μανθάνωμεν πρότερον τὸ μὴ ὀμνύναι, μὴ δὲ ἐπι-
ορκεῖν, μὴ δὲ κατηγορεῖν. εἶτα, ἐπ' ἄλλον στί-
χον ἐπελθόντες, τὸ μὴ βασκαίνειν, μὴ δὲ σω-
μάτων ἐρᾷν, μὴ γαστρίζεσθαι, μὴ μεθύσκεσθαι·
μὴ ὠμοὶ, μὴ νωθεῖς· ἵνα ἀπὸ τούτων πάλιν εἰς τὰ
πνευματικὰ μεταβάντες, μελετῶμεν ἐγκράτειαν
καὶ γαστρὸς ὑπεροψίαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην,
τὸ δόξης

Digitized by Google

τὸ δόξης εἶναι κρείττους, καὶ ἐπιεικεῖς, καὶ τῇ διανοίᾳ συντετριμμένους· καὶ συνάπτωμεν ταῦτα ἀλλήλοις, καὶ ἐγγράφωμεν ἡμῶν τῇ ψυχῇ. καὶ ταῦτα ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἐπὶ τῶν φίλων, ἐπὶ τῆς γυναικὸς, ἐπὶ τῶν παίδων γυμνάζωμεν ἅπαντα. καὶ τέως ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχώμεθα τῶν εὐκολωτέρων, οἷον ἀπὸ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ τοῦτο συνεχῶς μελετῶμεν τὸ στοιχεῖον ἐπὶ τῆς οἰκίας. καὶ γὰρ πολλοὶ οἱ ἐμποδίζοντες οἴκοι τῇ μελέτῃ [ταύτῃ.] καὶ γὰρ οἰκέτης παροξύνει, καὶ γυνὴ λυποῦσα εἰς ὀργὴν ἐμβάλλει, καὶ παιδίον ἀμαθαῖνον καὶ ἀτακτοῦν εἰς ἀπειλὴν καὶ ὅρκον ἐξάγει. ἂν τοίνυν ἐπὶ τῆς οἰκίας συνεχῶς ὑπὸ τούτων παρακνιζόμενος κατορθώσῃς τὸ μὴ παρασύρεσθαι εἰς ὅρκους, εὐκόλως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς δυνήσῃ μεῖναι ἀνάλωτος. [ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μὴ ὑβρίζειν κατορθώσεις,] μήτε τὴν γυναῖκα ὑβρίζων, μήτε τὸν οἰκέτην, μήτε [τῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας] ἕτερόν τινα. καὶ γὰρ γυνὴ πολλάκις ἐπαινοῦσα τὸν δεῖνα, καὶ ταλανίζουσα ἑαυτὴν, ἐξάπτει εἰς τὸ κακῶς ἐκεῖνον εἰπεῖν. ἀλλὰ σὺ μὴ ἀναγκασθῇς κατηγορῆσαι τὸν ἐπαινούμενον· ἀλλὰ φέρε πάντα γενναίως. κἂν τοὺς οἰκέτας ἑτέρους ἐπαινοῦντας δεσπότας ἴδῃς, μὴ ταραχθῇς· ἀλλὰ στῆθι γενναῖος. ἀγὼν ἔστω καὶ παλαίστρα ἀρετῆς ἡ οἰκία· ἵνα ἐκεῖ καλῶς γυμνασάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστήμης τοῖς ἐν ἀγορᾷ προσβάλλῃς. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς κενοδοξίας ποίει. ἂν γὰρ μελετήσῃς μὴ κενοδοξεῖν ἐπὶ τῆς γυναικὸς [καὶ τῶν τέκνων] καὶ τῶν οἰκετῶν, ἐπ' οὐδενὸς λοιπὸν ἑτέρου ῥᾳδίως ἁλώσῃ τούτῳ τῷ πάθει. πανταχοῦ μὲν γὰρ τὸ νόσημα τοῦτο χαλεπὸν καὶ τυραννικὸν, μάλιστα δὲ ὅτ' ἂν γυνὴ παρῇ. ἂν τοίνυν ἐκεῖ καταλύσωμεν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, ῥᾳδίως αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περιεσόμεθα. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ παθῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιῶμεν, ἐπὶ τῆς οἰκίας γυμναζόμενοι κατ' αὐτῶν, καὶ καθ' ἑκάστην ἀλειφόμενοι τὴν ἡμέραν. καὶ ἵνα εὐκολωτέρα ἡμῖν ἡ γυμνασία γένηται, καὶ ἐπιτίμιον καθ' ἑαυτῶν ἐκφέρωμεν, ὅτ' ἄν τι τῶν προκειμένων παραβῶμεν. ἔστω δὲ καὶ τὸ ἐπιτίμιον πάλιν, μὴ ζημίαν, ἀλλὰ μισθὸν ἔχον, καὶ κέρδος προξενοῦν μέγιστον. τοῦτο δέ ἐστιν, ἂν νηστείαις ἐπιταμέναις ἑαυτοὺς καταδικάζωμεν καὶ χαμευνίαις, καὶ ἑτέρᾳ τοιαύτῃ σκληραγωγίᾳ. οὕτω γὰρ πάντοθεν ἡμῖν πολλὰ ἥξει τὰ κέρδη· καὶ ἐνταῦθα τὸν ἡδὺν τῆς ἀρετῆς βιωσόμεθα βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, καὶ τοῦ θεοῦ διηνεκῶς ἐσόμεθα φίλοι. ἀλλ' ὅπως [ἂν] μὴ τὰ αὐτὰ γένηται πάλιν, καὶ θαυμάσαντες ἐνταῦθα τὰ εἰρημένα ἀπελθόντες ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὴν δέλτον τῆς διανοίας ὑμῶν ῥίψαντες, παράσχητε τῷ διαβόλῳ ταύτην ἐξαλεῖψαι, ἀναχωρήσας οἴκαδε ἕκαστος καλείτω τὴν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπαγγελλέτω ταῦτα καὶ λαμβανέτω βοηθὸν, καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας εἰς τὴν καλὴν ταύτην εἰσίτω παλαίστραν, ἐλαίῳ τῷ τοῦ πνεύματος χρώμενος χορηγίᾳ. κἂν ἅπαξ, κἂν δὶς, κἂν πολλάκις καταπέσῃς γυμναζόμενος, μὴ ἀπογνῷς, ἀλλὰ στῆθι πάλιν καὶ πάλαιε· καὶ μὴ πρότερον ἀποστῇς, ἕως ἂν λαμπρὸν ἀναδήσῃ κατὰ τοῦ διαβόλου τὸν στέφανον, καὶ ἐν ἀσύλῳ θησαυρῷ λοιπὸν τὸν τῆς ἀρετῆς ἀπόθῃ τὴν κτῆσιν.

Deinde vt inanem, quoq; gloriam reſpuamus: & ſic modeſti, ac mente compuncti, atq; hæc ſimul omnia copulantes noſtris inſcribamus animabus: atq; iſta domi, apud amicos, cum coniugibus & liberis exerceamus omnia. Sed à primis interim ac faciliorib. inchoemus, à non iurando videlicet: quod quaſi primum diſciplinæ elementum ſæpe meditemur, & præcipuè domi. Ibi enim plurimi ſunt qui hanc bonam meditationem frequenter impediant. Nunc enim aut ne- A gligens famulus, aut nequam, mentem à ſui quiete deturbat. Nunc etiam contriſtat vxor, & ad indignationem iramq; conuertit: nunc indocilis atq; indiſciplinatus filius ad minas ac iuramentum excitat. Quòd ſi in domo ſæpius ab his irritatus, nihilominus cœperis obtinere ne facilè ad iuramentū traharis: poteris facilè victor etiam in publico permanere: atque ita neque in vxorem, neq; in ſeruum, neq; in aliū quenquam contumelioſus exiſtere. Nam & vxor, vel laudando alterum quempiam, vel ſemetipſam ſæpe miſerando, virum in maledictionis verba ſuc- B cenditu tamē ne cogaris vituperare laudatum, ſed cuncta viriliter ſuſtineto: & cùm à tuis ſeruis dominos videris laudari alienos, nihil omnino turberis, ſed fer cuncta patienter. Sit tibi prorſus domus tua quaſi quidā certaminis loc', & palęſtra virtutis: vt ibi viriliter exercitatus, & omni cautione vallatus, his qui foris ſunt abſq; periculo miſcearis. Hæc etiam in vana gloria contemnenda facere te cōuenit. Si enim inanē gloriā apud vxorem, ſeruoſq; calcaueris: apud nullum prorſus alium hac facilè peſte capieris. Vbique C enim morb' iſte tyrannicus & immanis, maximè tamen vxoris præſentia conualeſcit. Si igitur ibi eius violentiam deſtruamus, facilè illam apud alios ſuperabimus. Idipſum verò aduerſus alia quoq; vicia ſeruemus domi contra illa exercentes animum: & quotidiana meditatione firmantes, hac ſpiritali aſſiduè vtentes palæſtra. Vt autē faciliores huiuſmodi exercitationes nobis eſſe poſſint, & caſtigationum nobis aliquid inferamus, cum de propoſiti quippiam lege tranſgredimur: ſit verò caſtigatio ipſa non damnum aliquod inferens, ſed mercedem ac lucrum maxi- D mum referens: id autem eſt, vt ſcilicet nos ipſos condemnemus longiore ieiunio, & humi cubemus, atq; huiuſmodi tolerantiam indicamus laborum: ſic enim vndiq; multa nobis lucra prouenient. Nam & hic dulcem vitā virtutum ipſarum delectatione ducemus, & futurorum dono potiemur bonorum, Deiq; inſolubiles amicitias ſortiemur. Veruntamen cauendū eſt ne eadem rurſus proueniant, cùm hic vtilia fueritis dicta mirati, hinc digreſſi negligēter, & vt ſolet proiicientes mentis veſtræ tabulas, diabolo eas ſcribendas rurſus offeratis. Quid ergo faciendū eſt? E Cū hinc vnuſquiſq; diſcedit, vocet coniugē ſuā, cui oīa iſta memoriter replicet, eamq; ſibi in hoc opus copulet adiutricē, atq; ab hodierna iam die bonā iſtam frequētet palęſtrā, quaſi oleo quodā vſus Sancti S. auxilio. Sed & ſi ſemel, & ſi iterū, & ſi ſæpe cecideris hæc exercēs, nihil oīno deſperes: ſed iſta rurſ', rurſuſq; cōgredere, nec antè prſus abſiſtas, quā clarā victo diabolo tibi texas coronam, & theſauro tutiſſimo opes virtutū recōdas.

Si enim in vſum ſemel bonæ iſtius philoſophiæ tranſeas, etiamſi poſtea aliquis ibi torpor obrepat, non tamen facilè poteris horũ quippiam quæ præcepta ſunt tranſgredi, bona ſcilicet conſuetudine firmitatem iam imitante naturę. Quàm enim facile eſt dormire, comedere, bibere, reſpirare, tam nobis facilia erunt etiam opera virtutis: ex qua etiam capiemus honeſtiſſimam voluptatem, quietiſſimo in portu ſedentes, & tranquillitate continua perfruentes. Sic enim nauim noſtram variis opibus onuſtam ad illam appellemus vrbem in die illa, & coronas perpetuas conſequemur: quas omnibus nobis eueniat promereri, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium, cum Patre & Spiritu ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA DVODECIMA.
EX CAP. III.

Tunc venit Ieſus à Galilea in Iordanem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

CVM famulis dominus cum reis iudex baptizandus venit: verùm nihil tibi hinc conturbationis oriatur. In his quippe humilibus illius ſublime reſplendet. Qui enim dignatus eſt tanto tempore geſtari vtero virginali, cumq; noſtra illinc procedere natura, alapis cædi atq; crucifigi, cũctáq; perpeti quæ paſſus eſt: quid miraris etiã ſi baptizari ſuſcipiat, cũq; aliis ad ſeruũ venire nõ reſpuat? Illud eſt quippe admiratiõis omnimodo plenum, ꝙ ſc. ille qui erat Deus, homo fieri voluit. Iam verò alia iuxta rationis ordinẽ conſequuntur. Propterea enim & Ioannes præoccupans dicit, quoniã non ſit dignus ſoluere corrigiam calciamenti eius, cũctaq; alia: ex quibus illud eſt, ꝙ ſit omniũ iudex, & ſecundũ meritum vnicuiq; retribuat. quodq; S. Spiritum omnib. liberaliter largiatur: vt cùm eum videris ad baptiſma venientem, nihil prorſus humile ſuſpiceris. Idcirco enim Ioannes pręſentem quoq; illum prohibet dicens: *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Quia .n. illud erat baptiſma pœnitentiæ, & in accuſationem peccatorum inducebat: ne quis putaret quoniam & ipſe tali propoſito ad Iordanẽ veniret: præmuniuit hoc, agnũ certè illũ ac redẽptorẽ vocando omniũ quę in orbe erant peccatorũ. Qui .n. cuncta humani generis poterat peccata delere, multo magis abſque omni erat ipſe delicto. Propterea ergo non dixit, Ecce qui eſt immunis à peccato: ſed (quod vtiq; multo erat amplius) qui tollit, inquit, peccatũ mundi: vt poſt ipſum illud quoq; cũ omni iam facilitate ſuſcipias, cũq; ſuſceperis animaduertas ꝙ alia quædã diſpenſans veniat ad baptiſmum. Propter quod & venienti clamat Ioannes, *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Et non dixit, tu baptizaris à me? Nam & illud metuit dícere. Quid ergo? Et tu venis ad me? Quid igitur Chriſtus? ꝙ poſtea fecit in Petro, hoc prius in Ioãne ſeruauit. Nam & ille pedes ſibi eum lauare prohibebat:

Matt.3. & Luc.3.d.

ἂν γὰρ ἐν συνηθείᾳ τῆς καλῆς ταύτης σαυτὸν καταστήσῃς φιλοσοφίας, οὐδὲ ῥᾳθυμῶν λοιπὸν δυνήσῃ παραβῆναί τι τῶν ἐπιτεταγμένων, τῆς συνηθείας τὴν τῆς φύσεως μιμουμένης στερρότητα. ὥσπερ γὰρ τὸ καθεύδειν εὔκολον, καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἀναπνεῖν, οὕτως ἔσται καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἡμῖν ῥᾴδια, καὶ τὴν εἰλικρινῆ καρπωσόμεθα ἡδονὴν, ἐν ἀκυμάντῳ λιμένι καθήμενοι, καὶ γαλήνης διηνεκοῦς ἀπολαύοντες, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ φόρτου τὸ πλοῖον εἰς ἐκείνην ὁρμίζοντες τὴν πόλιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτύχοιμεν στεφάνων. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΙΒʹ.

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην [πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.]

Μετὰ τῶν δούλων, ὁ δεσπότης· μετὰ τῶν ὑπευθύνων, ὁ κριτὴς ἔρχεται βαπτισθησόμενος. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῇς. ἐν γὰρ τοῖς ταπεινοῖς τούτοις μάλιστα διαλάμπει αὐτοῦ τὸ ὑψηλόν. ὁ γὰρ κυοφορηθῆναι τοσοῦτον χρόνον ἐν μήτρᾳ καταδεξάμενος παρθενικῇ, καὶ προελθεῖν ἐκεῖθεν μετὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ ῥαπισθῆναι, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὰ ἄλλα παθεῖν ἅπερ ἔπαθε, τί θαυμάζεις εἰ καὶ βαπτισθῆναι κατεδέξατο, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθεῖν πρὸς τὸν δοῦλον; τὸ γὰρ ἐκπληκτικὸν ἐκεῖνο ἦν, τὸ θεὸν ὄντα βουληθῆναι γενέσθαι ἄνθρωπον· τὰ δὲ ἄλλα [λοιπὸν] κατὰ λόγον ἕπεται ἅπαντα. διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης προλαβὼν ἔλεγεν ἐκεῖνα ἅπερ εἶπεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἄξιος λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, οἷον ὅτι κριτής ἐστι καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, καὶ πνεῦμα παρέξει δαψιλὲς ἅπασιν· ἵνα ὅταν ἴδῃς αὐτὸν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἐρχόμενον, μηδὲν ταπεινὸν ὑποπτεύσῃς. διὰ τοῦτο καὶ παρόντα αὐτὸν διακωλύει λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἐπειδὴ γὰρ βάπτισμα μετανοίας ἦν, καὶ εἰς κατηγορίαν τῶν πεπλημμελημένων ἐνῆγεν· ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς τοιαύτης γνώμης ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ἔρχεται, προδιορθοῦται αὐτὸν, τῷ τε ἀμνὸν καλέσαι, καὶ λυτρωτὴν τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἁμαρτίας ἁπάσης. ὁ γὰρ τὰ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἁμαρτήματα δυνάμενος ἀνελεῖν, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἀναμάρτητος ἦν. διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἴδε ὁ ἀναμάρτητος· ἀλλ' ὃ πολλῷ πλέον ἦν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἵνα μετὰ τούτου κἀκεῖνο μετὰ πάσης δέξῃ πληροφορίας, καὶ δεξάμενος ἴδῃς, ὅτι ἑτέραν τινὰ οἰκονομῶν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται. διὸ καὶ ἐλθόντι αὐτῷ ἔλεγεν· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με. καὶ οὐκ εἶπε, καὶ σὺ βαπτίζῃ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔδεισεν εἰπεῖν· ἀλλὰ τί; καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; τί οὖν ὁ Χριστός; ὅπερ ἐπὶ τοῦ Πέτρου πεποίηκεν ὕστερον, τοῦτο καὶ τότε ἐποίησε. καὶ γὰρ κἀκεῖνος διεκώλυεν αὐτὸν νίψαι τοὺς πόδας· ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ' ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὃ ποιῶ νῦν, σὺ οὐκ οἶδας, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα· καὶ ὅτι οὐκ ἔχῃς μέρος μετ' ἐμοῦ, ταχέως ἀπέστη τοῦ τόνου, καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον μετέστη. Οὗτος ὁμοίως πάλιν, ἀκούσας ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, εὐθέως ὑπήκουσεν. οὐ γὰρ ἀμέτρως ἦσαν φιλόνεικοι. ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην ἐπεδείκνυντο, καὶ τὴν ὑπακοήν, καὶ πάντα πείθεσθαι ἐμελέτων τῷ δεσπότῃ. σκόπει δὲ πῶς ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐνάγει ἀφ' ὧν μάλιστα ὑπώπτευε τὸ γινόμενον. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, οὕτω δίκαιόν ἐστιν· ἀλλ' οὕτω πρέπον ἐστίν. ἐπειδὴ γὰρ ἀνάξιον αὐτοῦ μάλιστα εἶναι ἐνόμιζε τοῦτο τὸ παρὰ τοῦ δούλου βαπτισθῆναι, τοῦτο μάλιστα τέθεικε τὸ πρὸς ἐκεῖνον ἀντιδιαστελλόμενον. ὡσανεὶ ἔλεγεν. οὐχ ὡς ἀπρεπὲς τοῦτο φεύγεις καὶ διακωλύεις; διὰ τοῦτο μὲν οὖν τοῦτο ἄφες· ὅτι καὶ μάλιστα πρέπον ἐστίν. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ἄφες. ἀλλὰ τό, ἄρτι, προσέθηκε. οὐ γὰρ διηνεκῶς ταῦτα ἔσται φησίν, ἀλλ' ὄψει με ἐν τούτοις οἷς ἐπιθυμεῖς. ἄρτι μέντοι ὑπόμεινον τοῦτο. εἶτα [καὶ] δείκνυσι πῶς [τοῦτο] πρέπον [ἐστίν.] [πῶς οὖν πρέπον ἐστί;] ὅτι τὸν νόμον πληροῦμεν ἅπαντα. ὅπερ οὖν δηλῶν ἔλεγε, πᾶσαν δικαιοσύνην. δικαιοσύνη γάρ ἐστιν ἡ τῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσις. Ἐπεὶ οὖν πάσας τὰς ἄλλας [ἐντολὰς] ἠνύσαμέν φησι, τοῦτο δὲ ὑπολείπεται μόνον, δεῖ προστεθῆναι καὶ τοῦτο. καὶ γὰρ ἦλθον λῦσαι τὴν ἀρὰν τὴν ἐπὶ τῇ παραβάσει τοῦ νόμου κειμένην. δεῖ τοίνυν πρότερόν με αὐτὸν πάντα πληρώσαντα καὶ ἐξελόμενον ὑμᾶς τῆς καταδίκης, οὕτως αὐτὸν ἀναπαῦσαι. πρέπον οὖν ἐστιν ἐμοὶ πληρῶσαι τὸν νόμον ἅπαντα· ἐπειδὴ καὶ πρέπον ἐστὶ λῦσαι τὴν καθ' ὑμῶν ἐπὶ τῷ νόμῳ γεγραμμένην κατάραν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σάρκα ἀνέλαβον καὶ παραγέγονα. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλῷ μείζονα αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην εἶναι ἐνόμιζον, διὰ τὸ τὸν μὲν ἐν ἐρήμῳ πάντα τραφῆναι τὸν χρόνον· καὶ υἱὸν ἀρχιερέως εἶναι, καὶ στολὴν περικεῖσθαι τοιαύτην, καὶ πάντας ἐπὶ τὸ βάπτισμα καλεῖν, καὶ ἀπὸ στείρας τετέχθαι. τὸν δὲ Ἰησοῦν καὶ ἀπὸ εὐτελοῦς κόρης εἶναι· ὁ γὰρ τῆς παρθενίας τόκος οὐδέπω πᾶσι κατάδηλος ἦν· καὶ διὰ τὸ ἐν οἰκίᾳ τραφῆναι, καὶ μετὰ πάντων ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὴν κοινὴν ταύτην ἐσθῆτα περικεῖσθαι, ἐλάττονα αὐτὸν εἶναι ὑπώπτευον, οὐδὲν οὐδέπω τῶν ἀπορρήτων εἰδότες ἐκείνων. συνέβη δὲ καὶ βαπτισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· ὅπερ ταύτην μᾶλλον ἐβεβαίου τὴν ὑπόνοιαν, εἰ καὶ μηδὲν τῶν προτέρων ἦν. ἐνενόουν γὰρ ὅτι οὗτος μὲν τῶν πολλῶν εἷς [ἦν.] οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τῶν πολλῶν [εἷς ἦν, οὐκ ἂν μετὰ τῶν πολλῶν] ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἦλθεν· ἐκεῖνος δὲ μείζων αὐτοῦ καὶ πολλῷ θαυμαστότερος. ἵν' οὖν μὴ αὕτη κρατήσῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἡ δόξα, καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀνοίγονται βαπτισθέντος αὐτοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα κάτεισι, καὶ φωνὴ μετὰ τοῦ πνεύματος κηρύττουσα τοῦ μονογενοῦς τὴν ἀξίαν. ἐπειδὴ

prohibebat: ſed cum audiſſet, *quod facio ego, neſcis modo, ſcies autem poſtea: & non habebis partem mecum*: celeriter ab intentione ſua deſtitit, atque in diuerſam tranſiuit repentè ſententiam. Et iſte ſimiliter cùm audiſſet, *Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam*: parere non diſtulit. Non enim erant pertinaciter contentioſi, ſed dilectionem ſuam atque obediētiam oſtendebant, per quæ omnia domino meditabantur eſſe ſubiecti. Conſidera verò quemadmodū illum per hæc ipſa à cunctatione deducat, per quæ A præcipuè id quod fiebat, videbatur eſſe ſuſpectius. Neque enim ait, ita iuſtum eſt: ſed, ſic (inquit) decet. Quia enim maxime ipſo eſſe ducebat indignum vt baptizaretur à famulo, aduerſus indecentiam contrarium eius oppoſuit: ac ſi diceret, Nónne iſtud vt quoddam indecens refugis, & idcirco me prohibes? Propterea ergo dimitte, quia eſt vtique decentiſſimum. Nec verò ait ſimpliciter, ſine: ſed addidit, modo. Non enim (inquit) erunt iſta perpetuò, citò me in his quæ concupiſcis videbis: nunc verò ſine iſtud B impleri. Deinde quemadmodum deceat, oſtendit. Vnde igitur illud decere monſtrauit? Quia, inquit, omnē iuſtitiam implebimus. Hoc quippe ſignauit dicendo: *Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam*. Iuſtitia ſiquidem eſt omniū mādatorum plena cuſtodia. Quia vtiq; iam, inquit, cuncta alia mandata perfecimus: hoc autem ſolummodo erat reliquū, id quoq; ipſum oportet adiungi. Venit enim ſoluere maledictum, quod erat ob præuaricationē legis impoſitum. Prius igitur me, inquit, illam oportet implere, vóſque C à maledictione eius eruere: ac tum demū ei ceſſationem dare. Decet itaque omnem me implere legem, quia vtique decet etiam maledictum ſoluere, quod ob præuaricationem legis illatum eſt. Propterea quippe & carnem aſſumpſi, & veni. *Tunc dimiſit eum. Et baptizatus Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ipſum*. Quia .n. multo maiorem illo eſſe Ioannem putabāt, eo ꝙ omni tēpore in eremo verſaretur, eſſetque ſummi filius ſacerdotis, D ſtola tali indutus: quodq; maxime admirationem mouebat, de ſterili matre progenitus: Ieſum verò propterea quòd de obſcura natus eſſet puella: (nam plurimis adhuc virginitatis erat partus incognitus) & ꝙ nutritus eſſet in domo, & in omnium medio verſatus, & communi hac veſte tectus, facilè illo inferiorem putabant, nondum eorum ſcientes aliquid quæ adhuc habebantur abſcondita. Acceſſit autem vt etiā baptiſma ipſum à Ioanne ſuſciperet: quod certe maximè abundat ad confirmandum iſtius ſuſpicionis errorem, etiamſi illa quæ prius poE ſuimus defuiſſent. Arbitrabantur enim, quod hic vnus eſſet quidam è vulgo: nec putabant ꝙ ſi ille ſingulare ac magnum aliquid obtineret, ad baptiſma inter cæteros venire potuiſſet. Propter quod videbatur Ioannes multo illo admirabilior, multoq; præſtantior. Ne igitur apud plurimos opinio iſta firmaretur, baptizato illo & cœli aperiuntur, & Spiritus ſanctus continuò deſcendit, & cum Spiritu ſancto vox Patris, vnigeniti ſui prædicat dignitatem.

Digitized by Google

Quia enim vox illa quæ dixit: *Hic eſt filius meus dilectus*, credebatur à multis Ioanni potius con enire: nec enim adiecit, vt diceret, iſte qui baptizatus eſt: ſed, iſte, ſimpliciter: & vnuſquiſque id quod auditum eſt, de baptizante magis quàm de baptizato dictum putabat: tum ob ipſam baptizantis dignitatem, tum propter omnia illa quæ diximus, venit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & vocem traxit ad filium, cunctiſque fecit eſſe perſpicuum, quia iſtud quod ait, *Hic eſt filius meus dilectus*, A non de Ioanne baptizante, ſed de filio baptizato deberet intelligi. Et cur, inquis, non crediderunt quum talia fierent? quia etiam Exod. 19. & 32. ſub Moſe, quando & ſi non talia, plurima tamen ſunt facta miracula: nihilominus poſt illa omnia, poſt voces, poſt tubas, poſt tonitrua, poſt fulgura, & vitulum fabricauerunt, & Beelphegor initiati ſunt: ita & hi ipſi qui Ioann. 11. & 12. tunc aderant, cùm vidiſſent Lazarum ſuſcitatum, tam longè tamen à credendo ei qui hoc ipſum operatus fuerat refugerunt, vt ipſum quoque interficere ſæpe conati ſint. B Si igitur reſurrectionem à mortuis ante oculos habentes, ita tamen erant maligni: quid miraris ſi delatam cœlitus vocem minime receperunt? Quando enim anima ingrata fuerit ac praua, morbóque inuidiæ oppreſſa, nullo omnino horum ſuperatur: vt è regione voluntas bona vnà cum fide omnia ſuſcipit, nec admodum indiget ſignis iuuari. Ne igitur quæras, quo modo non crediderunt: ſed illud require ſi non omnia facta ſint propter quæ illos oportuerat credere. C Siquidem per Prophetam Deus pro illis omnibus quæ facere conſueuit, hunc ſatisfactionis modum inſtituit. Quia enim erant Iudæi profectò perituri, extremóque ſupplicio deputandi, ne quis de illorum malignitate prouidentiam culparet Dei, ait. *Quia eſt quod debui facere vineæ meæ, quod ei adhuc non fecerim?* Idipſum itaque etiam hoc eſt conſiderandum loco, quid ſcilicet oportuerit fieri, quod à Deo factum eſſe poſſit negari: & ſi quando de Dei prouidentia aliquis ſermo moueatur, hoc vtaris ſatisfactionis modo D aduerſus eos qui illi de multorum malicia obtrectare conantur. Conſidera igitur quanta hic faciat opera miranda, & initia futurorum. Non enim paradiſus, ſed cœlum aperitur ipſum: illa verò contra Iudæos oratio in aliud tempus differatur. Nunc verò domino iuuante, ad inſtitutum ſermonem reuertamur. *Et baptizatus Ieſus aſcendit protinus ex aqua, & aperti ſunt cœli.* Cuius igitur rei gratia cœli patuerunt? Vt diſcas etiam tu cum baptizaris, hoc fieri, Deo te iam ad patriam cœleſtem vocante, nihilque E commune cum terra habere ſuadente. Quod & ſi non vides, tamen non idcirco diſcredas. Semper enim inter initia ſpiritualium ac mirabilium diſpenſationum apparēt ſenſibiles viſiones: taliáque ſigna ſtupidioribus claraq; viſione egentibus, neque vllam incorpoream naturam comprehendere cogitatione valentibus præſtantur, vt ea cum vel ſemel vel poſtea fuerint prædicata, ſtatim fidei ardore ſuſcipias.

Nam

ἐπειδὴ γὰρ ἡ φωνὴ ἡ λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, παρὰ τοῖς πολλοῖς μᾶλλον ἁρμόττειν ἐδόκει [τῷ ἰωάννῃ·] οὐ γὰρ προσέθηκεν οὗτος ὁ βαπτιζόμενος, ἀλλ᾽ ἁπλῶς οὗτος· καὶ τῶν ἀκροατῶν ἕκαστος περὶ τοῦ βαπτίζοντος μᾶλλον, ἢ τοῦ βαπτιζομένου εἰρῆσθαι αὐτὸ ὑπενόει, διά τε αὐτὸ τοῦ βαπτισμοῦ τὸ ἀξίωμα, διά τε τὰ εἰρημένα ἅπαντα· ἦλθε τὸ πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς τὴν φωνὴν ἕλκον ἐπὶ τὸν ἰησοῦν, καὶ πᾶσι δῆλον ποιοῦν, ὅτι τὸ οὗτος, οὐ περὶ A ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος, ἀλλὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ βαπτιζομένου εἴρηται. καὶ πῶς φησὶν οὐκ ἐπίστευσαν τούτων γινομένων; ὅτι καὶ ἐπὶ μωσέως πολλὰ γέγονε θαύματα, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα, καὶ μετὰ πάντα ἐκεῖνα καὶ τὰς φωνὰς καὶ τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς ἀστραπὰς, καὶ μόσχον ἐχάλκευον, καὶ τῷ βεελφεγὼρ ἐτελέσθησαν. καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ τότε παρόντες καὶ τὸν λάζαρον ἀναστάντα ἰδόντες, τοσοῦτον ἀπέσχον πιστεῦσαι τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, ὅτι καὶ αὐτὸν [ἀνελεῖν] ἐπεχείρησαν πολλάκις. εἰ τοίνυν πρὸ B ὀφθαλμῶν ὁρῶντες νεκρῶν ἀνάστασιν οὕτως ἦσαν πονηροί, τί θαυμάζεις, εἰ φωνὴν οὐκ ἐδέξαντο φερομένην ἄνωθεν; ὅταν γὰρ ἀγνώμων [ᾖ] ἡ ψυχὴ καὶ διεστραμμένη, καὶ τῷ τῆς βασκανίας κατεχομένη νοσήματι, οὐδενὸς ἥκει τούτων· ὥσπερ οὖν ὅταν εὐγνώμων ᾖ, καὶ πάντων τούτων, καὶ οὐ σφόδρα δεῖται. μὴ τοίνυν τοῦτο εἴπῃς, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ζήτει εἰ μὴ πάντα γέγονεν ἀφ᾽ ὧν αὐτοὺς πιστεῦσαι ἐχρῆν. καὶ γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὑπὲρ τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν ἁπάντων τούτων, συντίθησι τὸν τρόπον τῆς C ἀπολογίας ὁ θεός. ἐπειδὴ γὰρ ἀπόλλυσθαι ἔμελλον ἰουδαῖοι καὶ ἐσχάτῃ παραδίδοσθαι κολάσει, ἵνα μή τις ἀπὸ τῆς ἐκείνων πονηρίας τὴν αὐτοῦ διαβάλῃ πρόνοιαν φησίν· ὅτι τί με ἔδει ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνι τούτῳ, καὶ οὐκ ἐποίησα; τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα σκόπει. τί ἔδει γενέσθαι καὶ οὐκ ἐγένετο; καὶ εἴποτε δὲ λόγοι ἐγίγνοντο περὶ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας, τούτῳ κέχρησο τῷ τρόπῳ τῆς ἀπολογίας πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν κακίας διαβάλλειν αὐτὴν ἐπιχειροῦντας. ὅρα γοῦν, οἷα D παράδοξα γίνεται, καὶ τῶν μελλόντων προοίμια. οὐκέτι γὰρ παράδεισος, ἀλλ᾽ οὐρανὸς ἀνοίγεται. ἀλλ᾽ ὁ μὲν πρὸς ἰουδαίους λόγος, εἰς ἕτερον ἡμῖν ὑπερκείσθω καιρόν· νυνὶ δὲ συνεργοῦντος θεοῦ ἡμῖν, ἐπὶ τὰ προκείμενα τὸν λόγον ἀγάγωμεν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, [εὐθὺς] ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί. τίνος [οὖν] ἕνεκεν ἀνεῴχθησαν οἱ οὐρανοί; ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ σοῦ βαπτιζομένου τοῦτο γίνεται, πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα τοῦ θεοῦ σε καλοῦντος, καὶ πείθοντος μηδὲν κοινὸν ἔχειν E πρὸς τὴν γῆν. εἰ δὲ μὴ ὁρᾷς, μὴ ἀπιστήσῃς. καὶ γὰρ ἐν προοιμίοις ἀεὶ τῶν παραδόξων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων αἰσθηταὶ φαίνονται ὄψεις καὶ σημεῖα τοιαῦτα, [διὰ τοὺς] ἀνοητότερον διακειμένους καὶ χρῄζοντας ὄψεως αἰσθητῆς καὶ μηδὲ μίαν ἔννοιαν ἀσωμάτου φύσεως λαβεῖν δυναμένους, πρὸς δὲ τὰ ὁρατὰ μόνον ἐπτοημένους· ἵνα κἂν μετὰ ταῦτα μὴ γένηται, τὰ τοιαῦτα ἐξ αὐτῶν δηλωθέντα ἅπαξ καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν παραδόξων, τῇ πίστει

καὶ γὰρ

καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἦχος ἐγένετο πνοῆς βιαίας, καὶ ὄψεις γλωσσῶν πυρίνων ἐφάνησαν· ἀλλ' οὐ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ τοὺς παρόντας τότε ἰουδαίους. ἀλλ' ὅμως εἰ μὴ αἰσθητὰ γίνεται σημεῖα, τὰ ἐξ αὐτῶν δηλωθέντα ἅπαξ καταδεχόμεθα· ἐπεὶ καὶ ἡ περιστερὰ διὰ τοῦτο τότε ἐφάνη, ἵν' ὥσπερ ἀντὶ δακτύλου τινὸς δείξῃ τοῖς παροῦσι καὶ τῷ ἰωάννῃ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἵνα καὶ σὺ μάθῃς, ὅτι καὶ ἐπὶ σὲ βαπτιζόμενον τὸ πνεῦμα ἔρχεται. λοιπὸν δὲ ἡμῖν αἰσθητῆς οὐ χρεία ὄψεως, τῆς πίστεως ἀντὶ πάντων ἀρκούσης· τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστοῦσι. διὰ τί δὲ ἐν εἴδει περιστερᾶς; ἥμερον τὸ ζῶον καὶ καθαρόν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ πνεῦμα πραότητός ἐστι πνεῦμα, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ φαίνεται. ἄλλως δὲ καὶ παλαιᾶς ἡμᾶς ἀναμιμνήσκει ἱστορίας. καὶ γὰρ ναυαγίου ποτὲ κοινοῦ τὴν οἰκουμένην καταλαβόντος ἅπασαν, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν κινδυνεύοντος ἀφανισθῆναι, τοῦτο ἐφάνη τὸ ζῶον, καὶ τὴν λύσιν τοῦ χειμῶνος ἔδειξε, καὶ κλάδον φέρον ἐλαίας τὴν κοινὴν τῆς οἰκουμένης γαλήνην εὐηγγελίσατο. ἅπερ ἅπαντα τύπος τῶν μελλόντων ἦν. καὶ γὰρ τότε πολλῷ χεῖρον τὰ τῶν ἀνθρώπων διέκειτο, καὶ πολλῷ μείζονος τιμωρίας ἄξιοι ἦσαν. ἵν' οὖν μὴ ἀπογνῷς, ἀναμιμνήσκει σε τῆς ἱστορίας ἐκείνης. καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων ἀπογνωσθέντων, γέγονε λύσις [τις] καὶ διόρθωσις· ἀλλὰ τότε διὰ τιμωρίας, νῦν δὲ διὰ χάριτος καὶ δωρεᾶς ἀφάτου. διὰ τοῦτο καὶ ἡ περιστερὰ φαίνεται, οὐ κλάδον ἐλαίας φέρουσα, ἀλλὰ τὸν πάντων τῶν κακῶν ἐλευθερωτὴν ἡμῖν δεικνύουσα, καὶ χρηστὰς ὑποτείνουσα τὰς ἐλπίδας. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ κιβωτοῦ ἄνθρωπον ἐξάγει ἕνα, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγει φανεῖσα, καὶ ἀντὶ κλάδου ἐλαίας τὴν υἱοθεσίαν τῷ κοινῷ τῆς οἰκουμένης κομίζει γένει. ἐννοήσας τοίνυν τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς, μὴ δὲ ἐλάττονα αὐτοῦ τὴν ἀξίαν νομίσῃς εἶναι, διὰ τὸ ἐν τοιαύτῃ φανῆναι ὄψει. καὶ γὰρ ἀκούω τινῶν λεγόντων, ὅτι ὅσον ἀνθρώπου καὶ περιστερᾶς τὸ μέσον, τοσοῦτον τοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ ὁ μὲν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, τὸ δὲ ἐν ὄψει περιστερᾶς ἐφάνη. τί οὖν πρὸς ταῦτα ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ θεοῦ φύσιν ἀνθρώπου ἀνέλαβε· τὸ δὲ πνεῦμα, οὐ φύσιν ἀνέλαβε περιστερᾶς. διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς, οὐκ εἶπεν ὅτι ἐν φύσει περιστερᾶς, [ἀλλ' ἐν εἴδει περιστερᾶς.] οὐκ οὖν οὐδὲ μετὰ ταῦτα ὤφθη ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, ἀλλὰ τότε μόνον. εἰ δὲ διὰ τοῦτο ἐλάττονα αὐτοῦ τὴν ἀξίαν φὴς εἶναι, εὑρεθήσεται καὶ τὰ χερουβὶμ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀμείνω πολλῷ, καὶ τοσοῦτον ὅσον περιστερᾶς ἀετός· καὶ γὰρ εἰς αὐτὴν κἀκεῖνα ἐσχηματίσθη τὴν ὄψιν. καὶ οἱ ἄγγελοι δὲ ἀμείνους πάλιν· καὶ γὰρ ἐν σχήματι ἀνθρώπων πολλάκις ἐφάνησαν. ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. καὶ γὰρ ἕτερον οἰκονομίας ἀλήθεια, καὶ ἕτερον ὄψεως προσκαίρου συγκατάβασις.

Nam & ſuper Apoſtolos ſonus factus eſt Spiritus vehementis, & ignearum vtiqui linguarum ſpecies apparuerunt, ſed non propter apoſtolos, verum propter tunc adſtantes Iudæos. *Actor. 2. a.* Nunc verò etiamſi euidentia ſigna non fiant, ea tamen quæ per illa demonſtrata ſunt ſuſcipimus. Nam & columba tunc ideo apparuit, vt extenti quodammodo digiti vice, Dei filium Iohanni monſtraret: atque vt etiam diſceres, quoniã ſuper te quoque cùm ſacro fonte dilueris, ſanctus Spiritus veniat: A iam verò non viſibili ſpecie, qua vtique non egemus, cum nobis pro cunctis ſola fides ſufficiat. Nam ſigna, nõ credentibus ſed incredulis dantur. Cur autem in ſpecie venit columbæ? Manſuetum hoc animal, ac mundum eſt. Quia igitur ipſe ſpiritus manſuetudinis eſt ſpiritus, propterea in eius ſpecie apparuit. Simul etiam veteris nos videtur admonere hiſtoriæ. Nam cùm vniuerſum aliquando orbem naufragium commune merſiſſet, & omne prorſus hominum genus periclitaretur, iſtud interim certè animal B apparuit, finemque illius tempeſtatis oſtendit, *Gene. 8. b.* atque ore ramum portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erant futurorum figura. Tunc enim multo erat hominum vita deterior, multoque maiori digna ſupplicio. Ne igitur ipſe deſperes, illius te hiſtoriæ confirmat admonitu. Nam tum quoque deſperatis iam omnino rebus, liberatio facta eſt atque correctio: ſed tunc vtique per pœnam, modo vero per gratiam atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & co- C lumba, cernitur, nequaquam oliuæ ramum ferens, ſed omnium malorum liberatorem nobis euidenter oſtendens, ſpemque ſuggerens proſperorum. Non enim ex arca vnum educit hominem: ſed poſtquam apparuit, vniuerſum prorſus orbem attollit in cœlum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Conſiderans igitur tanti amplitudinem muneris, nequaquam illius inferiorem exiſtimes dignitatem, quia ſe in huiuſmodi ſpecie demonſtrauit. Audio quippe dicentes aliquos, quantum inter hominem D columbamque diſcrimen eſt, tantam Chriſti & ſancti Spiritus eſſe diſtantiam: quia illi quidem in noſtra vtique natura, hic vero in ſpecie ſit viſus columbæ. Quid igitur ad talia reſponderi poteſt? niſi quod filius quidem Dei, naturam hominis profectò ſuſceperit, Spiritus verò ſanctus non aſſumpſerit naturam columbæ: idcirco Euangeliſta, non in natura, ſed in ſpecie columbæ dixit: nec vnquam omnino poſtea, ſed tunc certè ſolum in hac viſus eſt figura. Si verò propterea minoris illum eſſe autumas dignitatis, inuenientur iuxta ratiocinationem tuam Che- E rubin quoque multo eſſe potiora: & tanto vtique, quanto columbæ aquila præcellit, ſi quidem iſtius quoque illa ſuſcepere figuram. Et rurſus præſtantiores angeli eſſe credentur: ſæpe enim in figura hominũ oſtenſi ſunt. Sed non eſt iſtud, omnino non eſt. Aliud nanq; eſt ipſius rei veritas, aliud verò tẽporalis viſionis ſubmiſſio.

Ezechiel.11.d. & 17.a. Dan.7.a. Geneſ.18. & 19.a.& 32.a.f Ioſue 5.d.

Noli igitur erga bene merentem ingratus exiſtere, noli ei vicem referre contrariam, qui tantorum rigauit te fonte donorum. Vbi enim adoptio filiorum eſt, ibi etiam omnium malorum prorſus interitus, & cunctorum collatio fit bonorum. Propterea Iudaicum quidem baptiſma aboletur, ac deſinit, noſtrum verò ſumit exordiũ. Quodq́; in paſchæ mutatione factum eſt, idipſum efficitur in nouatione baptiſmatis. Nam & paſcha cum vtrunq; dominus celebrauerit, illi quidẽ terminũ poſuit, huic verò principium. Hic verò Iudaicum poſtquam impleuit baptiſma, continuò etiam ianuas illi quo eccleſia vtitur, reſerauit. Sicut ergo in vna tunc menſa, ita in vno nũc flumine & approbauit vmbrã, & addidit veritatem. Sancti enim Spiritus gratia, in Chriſti baptiſmate eſt: Ioãnis verò baptiſma, hac donatione priuatur. Propterea igitur cùm quidem alij baptizarentur, nihil tale factum eſt omnino: in iſto verò ſolo qui illud erat traditurus, impletur: vt cum his quæ dicta ſunt etiam illud addiſcas, quod ſcilicet non erat meritum baptizantis ſed baptizati virtus operata eſt. Tunc enim & cœli aperti ſunt, & Spiritus Sanctus ſuperuenit. A veteri quippe nos in nouum transferens teſtamentum, & portas nobis ſupernas recluſit, & ſanctum inde Spiritum miſit, qui ad illam nos patriam cum dignitate maxima conuocaret. Non enim angelos nos, neque archangelos faciens: ſed Dei filios, atque dilectos ad gloriam ducit æternam. Hæc igitur vniuerſa conſiderans, videlicet & charitatem vocantis, & illius ad quam vocaris patriæ claritatem, & honorem quo vtique donatus es, vitam exhibens muneribus congruentem, crucifige te mundo, tibiq́ue mundum, cumq́ue omni diligentia cœleſtis in te decus conuerſationis exorna. Nec quia corpus tuum tranſlatum adhuc in cœlum non eſt, ideo iam putes cum terra aliquid te habere commune, cũ caput iam certè tuum regnet in cœlo. Et idcirco quum huc dominus prius aduenisset, atq; angelos adduxiſſet: tunc te aſſumpto illuc abiit, vt tu quoq; priuſquam illuc aſcendas, diſcas fieri poſſe, vt tu in terra tanquam in cœlo conuerſeris. Permaneamus igitur cuſtodiẽtes eã quã initio ſuſcepimus dignitatẽ, & futura quotidie regna quæramus, omniaq́; præſentia vmbras eſſe prorſus ac ſomnia iudicemus. Neq; enim ſi rex terrenus aliquis aſſumens te pauperẽ ac mendicũ, repentè ſibi adoptaret in filiũ, tu iã ad tugurium & tugurij tui reſpiceres vilitatem: & certè non grandi hæc diſcrimine ſeparantur: ita nunc igitur nihil præſentiũ putes eſſe precioſum. Lõgè quippe maiora ſunt ad quæ vocatus es capeſſenda. Qui.n. vocat, dominus angelorum eſt: ea verò quæ conferentur bona, & explicationẽ ſermonis, & cogitationẽ mẽtis excedũt. Non enim te à terra tranſponit in terram, vt terrenus iſte rex: ſed à terra extollit in cœlũ, & à mortali ad immortalem profectò naturam, atque ineffabilem gloriam: quę tunc ſolummodo bene cernenda à nobis erit, quando etiam poſſidenda. Tantorũ igitur particeps futurus bonorum, noli auri argentiq́; curis onerare mentẽ, cęteriſq́ue huiuſmodi vmbris atq; imaginib. illudere.

Luc.2.b. Act.1.b.

μὴ τοίνυν ἀχάριστος γίνου περὶ τὸν εὐεργέτην, μη-
δὲ τοῖς ἐναντίοις ἀμείβου τὸν τὴν πηγήν σοι τῆς μακα-
ριότητος δωρησάμενον. ὅπου γὰρ υἱοθεσίας ἀξίω-
μα, ἐκεῖ καὶ ἡ τῶν κακῶν ἀναίρεσις, καὶ ἡ τῶν ἀ-
γαθῶν ἁπάντων δόσις. διὰ δὴ τοῦτο, τὸ μὲν ἰουδαϊ-
κὸν παύεται βάπτισμα, τὸ δὲ ἡμέτερον ἀρχὴν λαμ-
βάνει· καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ πάσχα γέγονε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ
βαπτίσματος συμβαίνει. καὶ γὰρ [ἐκεῖ] ἐκεῖ ἀμφότε-
ρα μετελθὼν, τὸ μὲν ἀνέπαυσε, τῷ δὲ ἀρχὴν δέδω-
A κε· καὶ ἐνταῦθα [πάλιν] πληρώσας τὸ ἰουδαϊκὸν
[βάπτισμα] ὁμοῦ καὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας τὰς θύρας ἀ-
νοίγνυσιν, ὥσπερ ἐν μιᾷ τραπέζῃ τότε, οὕτως ἐν ἑνὶ
ποταμῷ νῦν, καὶ τὴν σκιὰν ὑπογράψας, καὶ τὴν ἀλήθειαν
προσθείς. πνεύματος γὰρ χάριν τοῦτο ἔχει τὸ βά-
πτισμα μόνον· τὸ δὲ ἰωάννου, ταύτης ἔρημον τῆς δωρεᾶς
ἦν. διὰ δὴ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων βαπτιζομένων οὐ-
δὲν τοιοῦτον συνέβη· ἐπὶ δὲ αὐτοῦ μόνου τοῦ μέλλοντος
τοῦτο παραδιδόναι, ἵνα μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ τοῦτο μά-
θῃς, ὅτι οὐχ ἡ καθαρότης τοῦ βαπτίζοντος, ἀλλ᾽ ἡ δύ-
B ναμις τοῦ βαπτιζομένου τοῦτο ἐποίησε. τότε γοῦν, καὶ οἱ
οὐρανοὶ ἀνεῴχθησαν, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθεν. ἀπὸ γὰρ
τῆς παλαιᾶς λοιπὸν ἐπὶ τὴν καινὴν ἐξάγει πολιτείαν
ἡμᾶς, τάς τε πύλας ἡμῖν ἀνοιγνὺς τὰς ἄνω, καὶ πνεῦ-
μα πέμπων ἐκεῖθεν, καλοῦν εἰς τὴν ἐκεῖ πατρίδα· καὶ
οὐχ ἁπλῶς καλοῦν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀξιώματος τοῦ με-
γίστου. οὐ γὰρ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους ἐποίησεν, ἀλλὰ
υἱοὺς θεοῦ κατασκευάσας καὶ ἀγαπητοὺς, οὕτως ἕλκει
πρὸς ἐκείνην τὴν λῆξιν ἡμᾶς. Ταῦτ᾽ οὖν ἐννοήσας
ἅπαντα, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ καλοῦντος καὶ τῆς πολι-
C τείας τῆς ἐκεῖ, καὶ τῆς τιμῆς τῆς δοθείσης, ἄξιον ἐπί-
δειξαι βίον, τῷ κόσμῳ σταυρωθεὶς καὶ σταυρώσας αὐ-
τὸν ἑαυτῷ, τὴν τῶν οὐρανῶν πολιτεύου πολιτείαν μετὰ
ἀκριβείας ἁπάσης· μηδὲ ἐπειδὴ τὸ σῶμά σου μὴ
μετέστη πρὸς τὸν οὐρανὸν [νομίσῃς ἔχειν τι κοινὸν] πρὸς
τὴν γῆν. τὴν γὰρ κεφαλὴν ἄνω ἔχεις καθημένην. καὶ
διὰ τοῦτο δὲ πρότερον ἐνταῦθα παραγενόμενος ὁ δε-
σπότης, καὶ τοὺς ἀγγέλους ἀγαγὼν, τότε σε ἀναλαβὼν
ἀπῆλθεν ἐκεῖ· ἵνα καὶ πρὸ τῆς ἀνόδου τῆς ἐκεῖσε μάθῃς,
ὅτι δυνατόν σοι τὴν γῆν ὡς τὸν οὐρανὸν οἰκεῖν. μένωμεν
D τοίνυν τὴν εὐγένειαν τηροῦντες ἣν ἐδεξάμεθα ἐξ ἀρ-
χῆς, καὶ τὰ ἐκεῖ βασίλεια καθ᾽ ἑκάστην τὴν ἡμέραν
ἐπιζητῶμεν, καὶ πάντα τὰ ἐνταῦθα σκιὰν καὶ ὄναρ
εἶναι νομίζωμεν. οὐδὲ γὰρ εἰ βασιλεύς τις τῶν ἐπὶ
γῆς πτωχὸν ὄντα καὶ προσαιτοῦντα λαβὼν υἱὸν ἐξαί-
φνης ἐποιήσατο τὴν καλύβην καὶ τὴν εὐτέλειαν
τῆς καλύβης τῆς σῆς, ἐνενόησας ἄν· καίτοιγε οὐ πο-
λὺ τὸ μέσον ἐκεῖ. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐνταῦθα λογί-
ζου τι τῶν προτέρων· καὶ γὰρ ἐπὶ πολλῷ μείζο-
σιν ἐκλήθης. ὅταν γὰρ ὁ καλῶν ὁ τῶν ἀγγέ-
E λων δεσπότης ἐστίν· τὰ δὲ διδόμενα ἀγαθὰ, καὶ
λόγον καὶ διάνοιαν ὑπερβαίνει πᾶσαν. οὐ γὰρ
ἀπὸ γῆς εἰς γῆν σε μεθίστησιν καθάπερ ὁ βασιλεὺς,
ἀλλ᾽ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, καὶ ἀπὸ φύσεως θνητῆς εἰς
ἀθάνατον δόξαν καὶ ἄρρητον, τότε δυναμένην μό-
νον φανῆναι καλῶς, ὅταν αὐτῆς ἀπολαύσωμεν.
Τοιούτων τοίνυν μέλλων μετέχειν ἀγαθῶν χρημά-
των μοι μέμνησαι καὶ τῆς ἐνταῦθα φαντασίας ἀντέχῃ;

Digitized by Google

καὶ οὐ νομίζεις ἅπαντα τὰ ὁρώμενα τῆς τοῦ προσαιτοῦντος ῥακκίων εὐτελέστερα εἶναι; καὶ πῶς ἄξιος φανήσῃ ταύτης τῆς τιμῆς; ποίαν δὲ ἕξεις ἀπολογίαν εἰπεῖν; μᾶλλον δὲ ποίαν οὐ δώσεις δίκην μετὰ τοσαύτην δωρεὰν ἐπὶ τὸν πρότερον ἔμετον τρέχων; οὐκ ἔτι γὰρ ὡς ἄνθρωπος ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὡς υἱὸς θεοῦ ἁμαρτάνων κολάζῃ, καὶ γίνεταί σοι τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος ἐφόδιον τιμωρίας μείζονος. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὐχ ὁμοίως δούλους ἁμαρτάνοντας, καὶ υἱοὺς τὰ αὐτὰ πλημμελοῦντας κολάζομεν· καὶ μάλιστα ὅταν μεγάλα παρ᾽ ἡμῶν εὐεργετούμενοι τυγχάνωσιν. Εἰ γὰρ ὁ παράδεισον λαχὼν, διὰ μίαν παρακοὴν τοσαῦτα μετὰ τὴν τιμὴν ὑπέστη δεινά· οἱ τὸν οὐρανὸν ἀπολαβόντες ἡμεῖς, καὶ τῷ μονογενεῖ γινόμενοι συγκληρονόμοι, τίνα ἕξομεν συγγνώμην τῷ ὄφει μετὰ τὴν περιστερὰν προστρέχοντες; „ οὐκ ἔτι γὰρ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν „ ἀπελεύσῃ· καὶ ἐργᾷ τὴν γῆν, καὶ τὰ πρότερα ἀκουσόμεθα ἐκεῖνα, ἀλλὰ τὰ πολλῷ τούτων χαλεπώτερα· τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· τὰ δεσμὰ τὰ ἄλυτα· τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον· τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων· καὶ μάλα εἰκότως. Ὁ γὰρ μηδὲ εὐεργεσίᾳ τοσαύτῃ γινόμενος βελτίων, δικαίως ἂν τὴν ἐσχάτην καὶ χαλεπωτέραν δοίη δίκην. ἤνοιξέ ποτε καὶ ἔκλεισε τὸν οὐρανὸν ἠλίας, ἀλλ᾽ ὥστε ὑετὸν κατενεγκεῖν καὶ ἀναστεῖλαι· σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἀνέῳγεται ὁ οὐρανὸς, ἀλλ᾽ ὥστε ἀναβῆναι ἐκεῖ. καὶ τὸ δὲ μεῖζον, οὐχ ὥστε ἀναβῆναι, ἀλλ᾽ ὥστε καὶ ἑτέρους ἀναγαγεῖν, ἐὰν βουληθείης. τοσαύτην σοι παῤῥησίαν καὶ ἐξουσίαν ἐν τοῖς αὐτοῦ ἔδωκεν ἅπασιν. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ ἡμῶν ἡ οἰκία, ἐκεῖ πάντα ἀποθώμεθα, καὶ μηδὲν ἐνταῦθα καταλείπωμεν, ἵνα μὴ [αὐτὰ] ἀπολέσωμεν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ κἂν κλεῖν ἐπιθῇς, κἂν θύρας καὶ μοχλοὺς, κἂν μυρίους ἐπιστήσῃς οἰκέτας καὶ πάντων περιγένῃ τῶν κακούργων, καὶ τοὺς τῶν βασκάνων διαφύγῃς ὀφθαλμοὺς, κἂν τοὺς σῆτας, κἂν τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου γινομένην ἀπώλειαν, ὅπερ ἀδύνατον, τὸν γοῦν θάνατον οὐ διαφεύξῃ ποτὲ, ἀλλ᾽ ἀφαιρεθήσεται [ἅπαντα ἐκεῖνα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ· καὶ οὐκ ἀφαιρεθήσεται] μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν πολλάκις παραπέμψῃς χεῖρας. ἂν δὲ εἰς ἐκείνην παραπέμψῃς τὴν οἰκίαν πάντων ἀνώτερος ἔσῃ. οὔτε γὰρ κλεῖν, οὔτε θύρας καὶ μοχλοὺς ἐπιθεῖναι δεῖ. τοιαύτη τῆς πόλεως ἐκείνης ἡ δύναμις· οὕτως ἄσυλον τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ φθορᾷ καὶ πονηρίᾳ πάσῃ ἄβατον [καὶ] τοῦτο ὑφέστηκε. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, ἔνθα μὲν ἀπόλλυται καὶ διέφθαρται τὰ ἀποτιθέμενα, σωρεύειν ἅπαντα· ἔνθα δὲ ἀνέπαφα μένει καὶ πλείω γίνεται ἐνταῦθα μηδὲ τὸ πολλοστὸν ἀποτίθεσθαι μέρος· καὶ ταῦτα τὸν ἅπαντα μέλλοντας ἐκεῖ βιώσεσθαι χρόνον; διὰ τοῦτο καὶ ἕλληνες ἀπιστοῦσι τοῖς παρ᾽ ἡμῶν λεγομένοις. ἀφ᾽ ὧν γὰρ πράττομεν οὐκ ἀφ᾽ ὧν λέγομεν τὴν παρ᾽ ἡμῶν ἀπόδειξιν λαμβάνειν ἐθέλουσι· καὶ ἐπειδὰν ἴδωσιν οἰκίας οἰκοδομουμένας λαμπρὰς· καὶ παραδείσους κατασκευάζοντας, καὶ λουτρὰ καὶ ἀγροὺς ὠνουμένους, οὐκ ἐθέλουσι πιστεύειν ὅτι πρὸς ἑτέρας παρασκευαζόμεθα πόλεως ἀποδημίαν.

εἰ γὰρ

An fortè non putas omnia iſta quæ cernimus,
comparatione cœleſtis regni mendicorum panniculis eſſe viliora? Et quemadmodum illo eris
honore dignus, quámve ſatisfactionẽ parabis, imò quæ non ſupplicia perſolues, poſt tam grande donum ad vomitum priorem tranſcurrens?
Non tam enim quaſi homo ſimpliciter, ſed vt
Dei filius peccans, ſeuerius punieris: & ipſa excellentia dignitatis, maioris tibi fiet cauſa ſupplicij. Nã nos quoq; haud ſimiliter famulos pec-
A cantes caſtigamus & filios, etiam ſi ex æquo deliquerint & maximè quando magna à nobis aliqua fuerint beneficia cõſequuti. Si.n. ille qui paradiſi fuerat ſortitus habitaculum, propter vnũ
vtiq; delictũ tanta poſt honorem pertulit mala: nos poſtquã cœlum accepimus, & cohęredes vnigeniti facti ſumus, quã veniam ſperare poterimus, ſi ad ſerpentem curramus poſt columbã?
Non eſt hic enim, *terra es, & in terram ibis: & operaberis terram*: non illa (inquã) audiemus priora: ſed quod eſt multo his amarius, triſtiuſq;, exteriores tenebras, inſolubilia vincula, vermẽ p- Geneſ. 3. A
B petua venena fundentem, & ſtridorẽ dentiũ flebiliter inſonãtem. Et ſanè meritò. Qui n. nec inter tanta beneficia melior effectus es, iuſtiſſimè
extrema illa atq; ſęuiſſima tormẽta patieris. Cœlum aliquando Helias aperuit, & clauſit: ſed vt 3. Reg. 17.
pluuiã aut emitteret, aut teneret: tibi autẽ non
idcirco apertum eſt cœlum, ſed vt illuc profectò cõſcenderes: quodq; eſt amplius, non vt aſcẽderes tantum, verùm vt alios quoq; ſi velles, ſimul
leuares. Tãtam tibi in ſuis omnibus poteſtatem
fiduciamque donauit. Quia igitur ibi eſt domus
C noſtra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hic
penitus relinquentes, ne illud perdamus. Quicquid enim hic dimiſerimus, amittimus. Hic ſiquidem etſi oſtiis theſauros tuos, etſi clauibus
ſeriſque communias, ſi apponas famulorũ mille cuſtodias: etſi ſuperes omnes inſidias malignorum, etſi oculos effugias inuidentium, etſi
nulla per tineas damna patiaris, etiamſi nullum
omnino rebus inferat detrimentum vetuſtas,
(quod vtique inter impoſſibilia numerandum
eſt) mortem tamen nunquam valebis effuge-
D re, ſed vno tibi momento temporis omnia illa rapientur: nec rapientur modo, ſed in manus etiam inimicorum plerunque tradentur.
Si verò in ſupernam illam domũ opes tuas trãſferas, omnia proculdubio iſta ſuperabis. Non enim oſtium, non ſeras & repagula ſuperponi erit neceſſe. Tãta eſt ſecuritas illius ciuitatis, tam
indeſpoliabilis regio, & quę omnino inuia corruptioni malicięq; permaneat: quod certè conſtat eſſe veriſſimum. Nónne igitur extremæ vecordiæ eſt, hic quidem vbi repoſita corrumpuntur ac pereunt, omnia congregare: ibi verò vbi
E quæcunque recondimus, intacta permaneant, augeãtúrq;, ne minimam quidem reponere partem, & hoc cùm ibi ſumus ſine fine victuri?
Propterea nec gentiles fidem his quę à nobis dicuntur, accommodant. De actibus enim nõ de ſermonibus noſtris futurorum volunt habere documentum. Nunc verò cùm videant ædificari à nobis ſplendidas domos, agros, balnea atque hortorum amœnitates parari, nolunt credere ꝙ alterius nos vrbis profectionẽ paremus.

 Si

Si enim, inquiunt, verum eſſet iſtud, vendentes prorſus cuncta quę hic poſſident, illuc profectò præmitterent. Idque ex his quæ fieri ſolent, coniectant. Videmus quippe locupletiores quoſque, domos atque agros illis maximè in vrbibus comparare, in quibus habitationem firmare ſtatuerunt. Sed nos è contrario facimus, & terram quidem quam paulò pòſt relicturi ſumus, multo cum ſtudio nobis parantes, pro paucis certè iugerib. & exiguis habitaculis non modo aurum, ſed proprium quoque ſanguinem frequenter impēdimus: vt verò cœlum nobis emamus ipſum, ne hæc quidem quę noſtris vſibus ſuperant, erogamus: Et hoc cum & exiguo illud precio emere poſſimus, & in perpetuum poſſidere ſi ſemel emerimus. Propterea extremas meritò pœnas luem' nudi illuc euntes, ac pauperes. Quinimo non pro noſtra paupertate tantum, verumetiam pro eorum quos noſtri ſimiles facimus, intolerabilia etiam ſupplicia perferemus. Cum enim videant gentiles eos quoque erga iſta ſtudium omne figētes, qui cœleſtib. myſteriis perfruūtur, multo iá ipſis magis præſentia contuentur, plurimum ſanè ſuper noſtrum caput ignium hinc quoque congregantes. Quando enim nos qui eos deberemus docere cuncta hæc comtemnere quæ videntur, ipſi ex omnibus maximè illos in iſtorum deſiderium concitamus: quemadmodum ipſi ſalui eſſe poterimus, qui certè pœnas pro aliorum quoque perditione ſoluemus?

Matth. 5. b. Nónne audis Chriſtum loquentem, quoniam pro ſalibus nos eſſe in hoc mundo velit, atque lampadibus, vt & diſſluentes deliciis reſtringamus, & pecuniæ ſolicitudine obtenebratos illuminemus? Quando igitur ipſos potius pellimus in tenebras, mollioreſque ac magis laxos reddimus: quæ tandem nobis ſupererit ſpes ſalutis? Nulla eſt, omnino nulla: ſed mugientes prorſus, preſſiſque dentibus infrementes, manibus ſimul ac pedibus colligatis, in gehennæ trudemur incendium. Et hoc poſtquam nos abundè diuitiarum cura confecerit. Hęc igitur omnia conſiderantes, vincula tanti abrumpamus erroris, vt nec in illa incidamus, quæ nos inextinguibili igni tradant, & præſenti hac catena ſolicitudinum liberemur. Qui enim pecuniæ ſeruit, & præſentibus compedibus ſtringitur, & futuris paratur: qui verò iſtius cupiditatis immunis eſt, vtraque libertate potietur: quam vt ipſi etiam conſequamur, grauiſſimum auariciæ conterentes iugum, ad cœli faſtigia ſubleuemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & honor cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν φησιν, ἅπαντα τὰ ἐνταῦθα ἂν ἐξαργυρίσαντες, ἐκεῖ προαπέθεντο. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα γινομένων στοχάζονται. καὶ γὰρ ὁρῶμεν τοὺς σφόδρα εὐπόρους ἐν ἐκείναις μάλιστα ταῖς πόλεσιν οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ τὰ ἄλλα πάντα κεκτημένους ἐν αἷς διατρίβειν μέλλουσιν. ἀλλ' ἡμεῖς τοὐναντίον ποιοῦμεν· καὶ τὴν μὲν γῆν, ἣν μικρὸν ὕστερον ἀφιέναι μέλλομεν, μετὰ πολλῆς κτώμεθα τῆς σπουδῆς, οὐχὶ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα αὐτὸ προϊέμενοι

A ὑπὲρ πλέθρων καὶ οἰκημάτων ὀλίγων· ὑπὲρ δὲ τοῦ τὸν οὐρανὸν πρίασθαι, οὐδὲ τὰ περιττὰ τῆς χρείας ἀνεχόμεθα δοῦναι, καὶ ταῦτα ὀλίγης αὐτὸν μέλλοντες ὠνεῖσθαι τιμῆς καὶ διὰ παντὸς ἔχειν, εἴγε αὐτὸν ὠνησαίμεθα. διά τοι τοῦτο τὴν ἐσχάτην δώσομεν δίκην, γυμνοὶ καὶ πένητες ἀπιόντες ἐκεῖ· μᾶλλον δὲ οὐχ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πτωχείας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἄλλους τοιούτους ποιοῦμεν, τὰς ἀνηκέστους ὑποστησόμεθα συμφοράς. ὅταν γὰρ ἴδωσιν Ἕλληνες περὶ ταῦτα σπουδάζοντας τοὺς τοσούτων ἀπολαύσαντας μυστηρίων, πολλῷ

B μᾶλλον αὐτοὶ τῶν παρόντων ἀνθέξονται, καὶ πολὺ καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν σωρεύοντες πῦρ. ὅταν γὰρ οἱ διδάσκειν αὐτοὺς ὀφείλοντες ὑπερορᾶν τῶν φαινομένων ἁπάντων, αὐτοὶ μάλιστα πάντων αὐτοὺς εἰς τὴν τούτων ἐμβάλλωμεν ἐπιθυμίαν, πότε δυνησόμεθα σωθῆναι, τὰς ἑτέρων ἀπωλείας τὰς εὐθύνας ὑπέχοντες; οὐκ ἀκούεις τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ὅτι ἀντὶ ἁλῶν καὶ λαμπάδων ἀφῆκεν ἡμᾶς εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; ἵνα καὶ τοὺς διαρρέοντας ὑπὸ τρυφῆς ἐπισφίγγωμεν, καὶ τοὺς τῇ μερίμνῃ τῶν

C χρημάτων ἐσκοτωμένους φωτίζωμεν; ὅταν οὖν καὶ εἰς σκότος αὐτοὺς ἐμβάλλωμεν πλεῖον, καὶ χαυνοτέρους ποιῶμεν, τίς ἔσται σωτηρίας ἡμῖν ἐλπίς; οὐκ ἔστιν οὐδεμία· ἀλλ' οἰμώζοντες καὶ τοὺς ὀδόντας βρύχοντες, καὶ δεδεμένοι πόδας καὶ χεῖρας εἰς τὸ τῆς γεέννης ἀπελευσόμεθα πῦρ, μετὰ τὸ κατεργασθῆναι καλῶς ταῖς τοῦ πλούτου φροντίσι. ταῦτ' οὖν ἐννοήσαντες, ἅπαντα τὰ δεσμὰ λύσωμεν τῆς τοιαύτης ἀπάτης, ἵνα μηδὲ εἰς ἐκεῖνα ἐμπέσωμεν τὰ τῷ πυρὶ παραδιδόντα ἡμᾶς τῷ ἀσβέστῳ. ὁ μὲν γὰρ χρή-

D μασι δουλεύων, καὶ τῶν ἐνταῦθα ἁλύσεσι καὶ τῶν ἐκεῖ δικαίως ἔσται ὑπεύθυνος· ὁ δὲ ταύτης ἀπηλλαγμένος τῆς ἐπιθυμίας, ἑκατέρας τεύξεται τῆς ἐλευθερίας. ἧς, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐπιτύχωμεν, τὸν χαλεπὸν τῆς φιλοχρηματίας συντρίψαντες ζυγὸν, πτερώσωμεν ἑαυτοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'.

Τί ποτε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι [ὑπὸ τοῦ διαβόλου.]

Τότε. πότε; μετὰ τὴν τοῦ πνεύματος κάθοδον· A μετὰ τὴν φωνὴν τὴν ἐνεχθεῖσαν ἄνωθεν καὶ λέγουσαν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς [ἐν ᾧ ηὐδόκησα.] καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι ὑπὸ [τοῦ] πνεύματος τοῦ ἁγίου· τοῦτο γὰρ αὐτὸν ἀνάγειν ἐνταῦθα φησίν. ἐπειδὴ γὰρ πάντα πρὸς διδασκαλίαν ἡμῶν ἔπραττέ τε καὶ ὑπέμενεν, ἀνέχεται καὶ τῆς ἐκεῖσε ἀναγωγῆς, καὶ τῆς πρὸς τὸν διάβολον πάλης· ἵνα ἕκαστος τῶν βαπτιζομένων εἰ μετὰ τὸ B βάπτισμα μείζονας ὑπομένει πειρασμοὺς, μὴ ταράττηται ὡς παρὰ προσδοκίαν τοῦ πράγματος γινομένου, ἀλλὰ μένει γενναίως πάντα φέρων, ὡς κατὰ ἀκολουθίαν τούτου συμβαίνοντος. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἔλαβες ὅπλα· οὐχ ἵνα ἀργῇς, ἀλλ' ἵνα πολεμῇς. διατοῦτο οὐδὲ ἐπιόντας κωλύει τοὺς πειρασμοὺς ὁ θεός· πρῶτον μὲν, ἵνα μάθῃς, ὅτι πολλῷ γέγονας ἰσχυρότερος. ἔπειτα ἵνα μένῃς μετριάζων, [καὶ] μηδὲ τῷ με- C γέθει τῶν δωρεῶν ἐπαρθῇς, τῶν πειρασμῶν συστέλλειν σε δυναμένων. πρὸς τούτοις, ἵνα ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἅτε ὡς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς σῆς ἀναστάσεως, ἀπὸ τῆς βασάνου τῶν πειρασμῶν πληροφορηθῇ, ὅτι τέλεον αὐτὸν ἐγκαταλιπὼν ἀπέστης. [τὸ] τέταρτον; ἵνα ἰσχυρότερος καὶ σιδήρου παντὸς εὐτονώτερος ταύτῃ κατασκευασθῇς. πέμπτον, ἵνα ἀπόδειξιν λάβῃς σαφῆ τῶν πιστευθέντων σοι θησαυρῶν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπ- D ῆλθεν ὁ διάβολος, εἰ μή σε ἐν μείζονι γενόμενον εἶδε τιμῇ. ἐντεῦθεν γοῦν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπανέστη τῷ Ἀδάμ· ἐπειδὴ πολλῆς αὐτὸν εἶδεν ἀπολαύοντα τῆς ἀξίας. διὰ τοῦτο παρετάξατο πρὸς τὸν Ἰώβ, ἐπειδὴ στεφανούμενον αὐτὸν καὶ ἀνακηρυττόμενον ἐθεάσατο παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. καὶ πῶς οὖν [φησιν] εὔχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν; διατοῦτο οὐκ ἀνιόντα αὐτὸν ἁπλῶς E δείκνυσί σοι τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ [καὶ] ἀναγόμενον κατὰ τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, αἰνιττόμενος διὰ τούτων, ὅτι αὐτοὺς οὐκ ἐπιπηδᾶν χρὴ, ἀλλ' ἑλκομένους ἑστάναι γενναίως.

καὶ ὅρα

HOMILIA XIII.

EX CAP. IIII.

Tunc ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertũ, vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. Et accedens tẽtator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Deut.8.a. *Qui respondens dixit: ſcriptum eſt, Non in* A *ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. At ille Ieſus rurſum.* Pſalm.90.c.

TVNC iſtud, ad quodnam tempus aptandum eſt? Proculdubio ad illud quo de- B ſcenderat Spiritus ſanctus: poſtquam deſuper delata vox dixiſſet, *Hic eſt filius meus*. Mirum eſt verò quod dixit à Spiritu, nimirum ſancto: ab hoc enim illum in deſertum ductum eſſe ſignificat. Quia enim omnia ad nos erudiendos, & facienda ſibi & patienda ſuſceperat, in eremum quoque ſe patitur abduci, & cum diabolo inire certamen: vt vnuſquiſque cùm fuerit baptizatus, ſi poſt baptiſma maioribus tentationibus vrgea- C tur: non vtique turbetur, quaſi inſperatum ſibi aliquid obuiauerit: ſed permaneat cuncta viriliter ſuſtinendo, vtpote quæ ſibi conſequenter contigerint. Idcirco enim accepiſti arma, non vt ocieris, ſed vt pugnes. Propterea Deus in te tribulationes irruere permittit. Primò quidem, vt diſcas quoniam Chriſti baptiſma multo te fecerit fortiorem. Deinde, vt in egregia illa animi mediocritate permaneas, neque donorum magnitudine eucharis, dum te ſcilicet tentationes cohibent & refrænant. Ad hæc verò, vt malignus ille dæmon cùm de D tua à ſe diſceſſione dubitat, ex ipſa tribulationum tolerantia diſcat, quod perfecta ab illo abrenunciatione diſceſſeris. Quartò, vt fortior, & ipſo prorſus ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris. Quintò, vt capias grande documentum theſaurorum tibi à domino creditorum. Neque enim ſuperueniret tibi, neque aduerſus te diabolus irrueret, niſi in maiore te poſitum honore conſpiceret. Hinc enim aduerſus Adam inſurrexit ab initio, quia multa illum dignitate vidit conſpicuum. Propterea & contra ſanctum Iob ne- E quiciæ ſuæ arma commouit, quia vtique videbat illum ab omnium Deo miris laudibus coronatum. Math.26.d. Quomodo igitur dominus dicit, *Orate ne intretis in tentationem?* propterea non eum vltrò iſſe in eremum, ſed à ſancto Spiritu ductum eſſe Ieſum commemorat, iuxta diſpenſationis profectò rationem: vt nos videlicet apertiſſimè ſignatum eſſe videamus, quia non ſponte noſipſos in tentationes oportcat inſilire: ſed ſi contracti fuerimus, viriliter repugnare.

Et

Digitized by Google

Et conſidera quónam illum aſſumens Spiritus
duxerit, non in vrbem, neque in forum, ſed in
eremum. Quia enim diabolum volebat allicere,
non de eſurie ſolum, verumetiam de loco occa-
ſionem illi tentationis ingeſſit. Tunc quippe
maximè aliquos diabolus aggreditur, cùm ſolos
Geneſ. 3. viderit, atque ab aliis ſegregatos. Sic denique
mulierem ab initio aggreſſus eſt, ſolam illam
excipiens, atque à viro inueniens ſeparatam.
Quando enim viderit aliquos copulatos, haud
ſimiliter audet accedere. Vnde maximè o-
portet etiam ob hanc cauſam frequenter nos
aliis aggregari, vt non facilè in diaboli ca-
ptionem paremur. Inuenit ergo illum in in-
uio ſolitudinis. Quod enim talis eſſet ere-
mus, Marcus diligenter notauit, de domi-
Marc. 1. b. no, dicens: *Et erat cum beſtiis.* Conſide-
ra verò cum quanta ad eum arte malignita-
tis accedat, quódve præcipuè tempus obſeruet:
non enim ieiunantem tentat, ſed eſurientem,
vt ſcilicet diſcas quàm ſit bonum grande ieiu-
nium: & quia hæc aduerſus diabolum arma
ſint maxima, quodque poſt baptiſma non de-
liciis atque temulentiæ, non menſæ epulis o-
nuſtæ, ſed ieiunio animum debemus intendere.
Propterea enim & dominus ieiunauit, nõ quia
hoc indigeret ipſe, ſed vt nos vtique doceret,
quibus peccata ante baptiſma dominatio ven-
tris intulerat. Vt enim ſi aliquis ægrotũ quem
ad ſanitatem reduxit, iubeat illa non facere ex
quibus morbus ille contigerat: ita etiam poſt
baptiſma ieiunium contra vicium edacitatis in-
duxit. Nam & Adam de paradiſo intemperan-
tia ventris eiecit, & diluuium ſub Noë iſta
commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa de-
duxit. Etſi enim fornicationis quoque ibi cri-
men horrebat, ſed hinc tamen vtriuſque ra-
dix ſupplicij pullulauit. Quod Ezechiel quo-
Ezech. 16 f. que notando dicebat: *Veruntamen hoc erat
peccatum Sodomorum, quoniam in ſuperbia, &
in ſaturitate panum, & in abundantiis afflue-
bant ac laſciuiebant.* Et ſic etiam Iudæi maxi-
ma prorſus mala frequenter operati ſunt, &
ad iniquitatem deliciis atque ebrietate præci-
pites acti: propterea & ipſe quadraginta dies
ieiunat, nobiſque oſtendens remedia ſalutis.
Nec tamen vltrà progreditur, ne ſcilicet rei
admirandæ exceſſus incredibilem faceret ſu-
ſcepti hominis veritatem. Nunc verò nequa-
quam fit iſtud, quia prius Moſes & Helias Dei
potentia ſuſtentati, in hanc ieiunij longitu-
dinem peruenire potuerunt. Si verò vlte-
rius progreſſus fuiſſet, plurimis etiam incre-
dibilis fuiſſet carnis aſſumptio. *Cum igi-
tur quadraginta dies ac noctes ieiunaſſet, poſtea e-
ſuriit.* Occaſionem diabolo tentandi præ-
bens, vt prius ipſe congreſſus quo modo
etiam ab aliis vinci poſſit, oſtenderet. Sic
enim faciunt athletæ, qui cùm diſcipulos
ſuos vincere docent, data opera in palæ-
ſtris cum aliis certamen exercent, vt in luctan-
tium corporibus faciant artem ſpectare vin-
cendi: quod in hac quoque colluctatione
conſtat eſſe effectum. Quia enim diabolum
ad certandum voluit attrahere, eſuriem ſuam
ei fecit manifeſtam, & non repulit accedentem.
Sed

καὶ ὅρα ποῦ λαβὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα ἀνήγαγεν; οὐκ εἰς
πόλιν καὶ [εἰς] ἀγορὰν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔρημον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν
διάβολον ἐπισπάσασθαι ἐβούλετο, οὐ διὰ τῆς πείνης
μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τόπου δίδωσιν αὐτῷ λαβήν.
τότε γὰρ μάλιστα ἐπιτίθεται ὁ διάβολος, ὅταν ἴδῃ
μεμονωμένους καὶ καθ' ἑαυτοὺς ὄντας. οὕτω καὶ τῇ γυναι-
κὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπετίθετο, μόνην αὐτὴν ἀπο-
λαβὼν καὶ τοῦ ἀνδρὸς χωρὶς εὑρών· ὅταν μὲν γὰρ
μεθ' ἑτέρων ὄντας ἴδῃ καὶ συγκεκροτημένους, οὐχ ὁ-
A μοίως θαρρεῖ οὐδὲ ἔπεισι. διὸ χρὴ μάλιστα καὶ διὰ
τοῦτο μετ' ἀλλήλων ἀγελάζεσθαι συνεχῶς. ὥστε μὴ
εὐχειρώτους εἶναι τῷ διαβόλῳ. εὑρὼν τοίνυν αὐτὸν
ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐρήμῳ ἀβάτῳ. ὅτι γὰρ τοιαύτη ἡ
ἔρημος ἦν, ὁ Μάρκος ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι μετὰ τῶν “
θηρίων ἦν· ὅρα μεθ' ὅσης προσέρχεται κακουργίας “
καὶ πονηρίας, καὶ ποῖον παρατηρεῖ καιρόν. οὐδὲ γὰρ νη-
στεύοντι, ἀλλὰ πεινῶντι προσέρχεται· ἵνα σὺ μάθῃς,
ἡλίκον ἡ νηστεία καλὸν, καὶ πῶς ὅπλον ἐστὶ κατὰ τοῦ δια-
βόλου μέγιστον, καὶ ὅτι μετὰ τὸ λουτρὸν οὐ τρυφῇ καὶ
B μέθῃ καὶ τραπέζῃ πληθούσῃ, ἀλλὰ νηστείᾳ προσέχειν
δεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνήστευσεν· οὐκ αὐτὸς ταύ-
της δεόμενος, ἀλλ' ἡμᾶς παιδεύων. ἐπειδὴ γὰρ τὰ
ἁμαρτήματα τὰ πρὸ τοῦ λουτροῦ, τὸ γαστρὶ δουλεύειν
εἰσήγαγεν· ὥσπερ ἂν εἴ τις νοσοῦντα ὑγιῆ ποιήσας
κελεύει μὴ ποιεῖν ἐκεῖνα ἐξ ὧν ἡ νόσος γέγονεν· οὕτω
δὴ καὶ ἐνταῦθα [καὶ] αὐτὸς μετὰ [τὸ] λουτρὸν νηστείαν εἰσ-
ήγαγε. καὶ γὰρ [καὶ] τὸν Ἀδὰμ ἡ ἀκρασία τῆς γαστρὸς
ἐξέβαλε τοῦ παραδείσου, καὶ τὸν κατακλυσμὸν τὸν
ἐπὶ τοῦ Νῶε αὕτη πεποίηκε, καὶ τοὺς Σοδόμων κεραυ-
C νοὺς αὕτη κατήγαγε. εἰ γὰρ καὶ πορνείας ἔγκλημα
ἦν, ἀλλ' ὅμως ἑκατέρας τῆς κολάσεως ἡ ῥίζα ἐντεῦ-
θεν ἔφυ. ὅπερ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ αἰνιττόμενος ἔλεγε·
πλὴν τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ὅτι ἐν ὑπερηφα-
νίᾳ καὶ πλησμονῇ ἄρτων καὶ ἐν εὐθηνίαις ἐσπατάλων·
οὕτω καὶ Ἰουδαῖοι τὰ μέγιστα εἰργάσαντο κακὰ, ἀπὸ τῆς
μέθης καὶ τῆς τρυφῆς ἐπὶ τὴν ἀνομίαν ἐξοκείλαντες.
διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς νηστεύει τεσσαράκοντα ἡμέρας,
ἡμῖν τὰ φάρμακα τῆς σωτηρίας δεικνὺς καὶ οὐ προέρ-
χεται περαιτέρω, ὥστε μὴ πάλιν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ
D θαύματος ἀπιστηθῆναι τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλή-
θειαν. νῦν μὲν γὰρ τοῦτο οὐκ ἂν ἐγένετο, ἐπειδὴ
καὶ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας προλαβόντες εἰς τοσοῦτον ἴσχυ-
σαν ἐξελθεῖν μῆκος, τῇ τοῦ θεοῦ κρατούμενοι δυνά-
μει. εἰ δὲ περαιτέρω προέβη, πολλοῖς ἂν καὶ ἐντεῦθεν
ἄπιστος ἔδοξεν εἶναι ἡ τῆς σαρκὸς ἀνάληψις. νη-
στεύσας τοίνυν τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας, “
[τοσαύτας,] ὕστερον ἐπείνασε λαβὴν αὐτῷ παρέ- “
χων εἰς τὸ προσελθεῖν, ἵνα συμπλακεὶς δείξῃ πῶς
δεῖ περιγίνεσθαι καὶ νικᾶν. οὕτω δὴ καὶ ἀθληταὶ ποιοῦ-
E σι. τοὺς [γὰρ] μαθητὰς τοὺς ἑαυτῶν διδάσκον-
τες περιγίνεσθαι καὶ νικᾶν, ἑκόντες ἐν ταῖς παλαί-
στραις συμπλέκονται ἑτέροις, ἐν τοῖς τῶν ἀντιπά-
λων σώμασι παρέχοντες τούτοις θεωρεῖν, καὶ παι-
δεύεσθαι τῆς νίκης τὸν τρόπον. ὃ δὴ καὶ τότε ἐγέ-
νετο. ἐπειδὴ γὰρ ἐβούλετο αὐτὸν ἐπισπάσα-
σθαι εἰς τοῦτο, καὶ τὸ πεινῆν αὐτῷ κατάδη-
λον ἐποίησε, καὶ προσελθόντα ἐδέξατο,
καὶ

καὶ δεξάμενος ἅπαξ καὶ δὶς [καὶ τρίς,] αὐτὸν κατέρραξε μετ᾽ εὐκολίας τῆς αὐτῷ προσηκούσης. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ παρατρέχοντες τὰς νίκας ταύτας λυμηνώμεθα ὑμῶν τὴν ὠφέλειαν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρξάμενοι προσβολῆς, ἑκάστην μετ᾽ ἀκριβείας ἐξετάζωμεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐπείνασε φησί· προσελθὼν ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ] εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε φωνῆς ἄνωθεν φερομένης καὶ λεγούσης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· ἤκουσε δὲ καὶ Ἰωάννου τοσαῦτα περὶ αὐτοῦ μαρτυροῦντος· εἶτα εἶδε πεινῶντα, ἐν ἀμηχανίᾳ λοιπὸν ἦν, καὶ οὔτε ὅτι ἄνθρωπος ἦν ψιλὸς πιστεῦσαι ἠδύνατο, διὰ τὰ περὶ αὐτοῦ λεχθέντα· οὐδ᾽ αὖ πάλιν παραδέξασθαι, ὅτι υἱὸς ἦν τοῦ θεοῦ, διὰ τὸ βλέπειν αὐτὸν πεινῶντα· ὅθεν ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, ἀμφιβόλους ἀφίησι φωνάς. καὶ ὥσπερ τῷ ἀδὰμ προσελθὼν παρὰ τὴν ἀρχὴν πλάττει τὰ μὴ ὄντα, ἵνα μάθῃ τὰ ὄντα· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐκ εἰδὼς σαφῶς τὸ ἀπόρρητον τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ τίς ποτέ ἐστιν ὁ παρών, ἕτερα ἐπιχειρεῖ πλέκειν δίκτυα, δι᾽ ὧν ᾤετο εἴσεσθαι τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀφανές. καὶ τί φησιν; εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. οὐκ εἶπεν, ἐπειδὴ πεινᾷς, ἀλλ᾽ εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, νομίζων ὑποκλέπτειν αὐτὸν τοῖς ἐγκωμίοις. διὸ καὶ τὴν πεῖναν ἐσίγησεν, ἵνα μὴ δόξῃ προσφέρειν αὐτῷ [τοῦτο] καὶ ὀνειδίζειν. οὐ γὰρ εἰδὼς τῶν οἰκονομουμένων τὸ μέγεθος, αἰσχρὸν αὐτῷ τοῦτο ἐνόμιζεν εἶναι· διὸ κολακεύων αὐτὸν, ὑπούλως τῆς ἀξίας μέμνηται μόνης. τί οὖν ὁ χριστός; τὸν τῦφον αὐτοῦ καθαιρῶν, καὶ δεικνὺς οὐκ αἰσχύνης ἄξιον ὂν τὸ συμβάν, οὐδὲ ἀνάξιον τῆς αὐτοῦ σοφίας, ὅπερ κολακεύων αὐτὸν ἐκεῖνος ἀπεσίγησε, τοῦτο εἰς μέσον αὐτὸς προσφέρει καὶ τίθησι λέγων· οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος. ὅθεν ἄρχεται ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα ἀνάγκης. σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐκείνου τὴν κακουργίαν, καὶ πόθεν ἄρχεται τῶν παλαισμάτων, καὶ πῶς τῆς οἰκείας οὐκ ἐπιλανθάνεται τέχνης. ἀφ᾽ ὧν γὰρ καὶ τὸν πρῶτον ἐξέβαλεν ἄνθρωπον, καὶ ἑτέροις μυρίοις περιέβαλε κακοῖς, ἀπὸ τούτων καὶ ἐνταῦθα πλέκει τὸν δόλον· τὸ κατὰ τὴν γαστέρα ἀκρασίας λέγω. Πολλῶν γοῦν καὶ νῦν ἐστιν ἀκοῦσαι ἀνοήτων λεγόντων τὰ μυρία διὰ τὴν κοιλίαν κακά· ἀλλ᾽ ὁ χριστὸς δεικνὺς ὅτι τὸν ἐνάρετον οὐδὲ αὕτη ἡ τυραννὶς καταναγκάζει τι τῶν μὴ προσηκόντων ποιεῖν, καὶ πεινᾷ, καὶ οὐχ ὑπακούει τῷ ἐπιτάγματι, παιδεύων ἡμᾶς ἐν μηδενὶ πείθεσθαι τῷ διαβόλῳ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐντεῦθεν καὶ τῷ θεῷ προσέκρουσε καὶ νόμον παρέβη, ἐκ περιουσίας σε διδάσκει, κἂν μὴ παράβασις ᾖ τὸ παρ᾽ αὐτοῦ κελευόμενον, μηδὲ οὕτω πείθεσθαι. καὶ τί λέγω παράβασιν; κἂν γὰρ τι χρήσιμον λέγωσιν οἱ δαίμονες φησί, μηδὲ οὕτως πρόσεχε αὐτοῖς. οὕτω γοῦν καὶ τοὺς δαίμονας ἐπεστόμισεν ἐκείνους, κηρύττοντας αὐτὸν υἱὸν [θεοῦ·] καὶ ὁ παῦλος [δὲ] πάλιν αὐτοὺς τοῦτο βοῶσιν ἐπετίμησε, καί τοι τὸ λεγόμενον χρήσιμον ἦν, ἀλλ᾽ ἐκ περιουσίας ἀτιμάζων αὐτοὺς καὶ ἀποτειχίζων τὴν καθ᾽ ἡμῶν ἐπιβουλὴν καὶ σωτήρια δόγματα κηρύττοντας ἤλαυνεν, ἐμφράττων αὐτῶν τὰ στόματα καὶ σιγᾶν κελεύων.

[καὶ]

Sed cùm eum ſuſcepiſſet ad luctam: & ſemel, & iterum, & tertiò cum facilitate quæ cum maxime decebat, eliſit. Sed ne ipſas victorias transcurrendo, vtilitatibus veſtris aliquid detrahamus, à primo inchoantes conflictu, vnumquodque certamen diligentius indagemus. Poſtquam enim eſuriit, inquit: *Accedens tentator dixit ei: ſi filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Cum enim audiſſet venientem de cœlo vocem atque dicentem: Hic eſt filius meus dilectus:
A audiſſet etiam Iohannem teſtimonium illi tam inſigne perhibentem, ac deinde ipſum eſurientẽ videret, magno teneri cœpit ambiguo. Nam neque hominem illum eſſe nõdum credere poterat propter ea quę diuina vox de eo protulerat: nec rurſus iſtud recipere quòd filius eſſet Dei, quem eſurientem videbat. Itaque maxima rerũ concluſus anguſtia, voces emittit ancipites. Et ſicut in rerum primordiis accedens ad Adam, finxit illa quæ non erant, vt quæ erant diſceret: ita hic quoque neſciens manifeſtè ſuſcepti hominis ineffabile ſacramentum, & quiſnam eſſet
B hic præſens: alia retia iacere molitur, per quæ ſe abſconditum iſtud atque ſecretum opinatur addiſcere. *Si filius*, inquit, *Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Non dixit, quandoquidem eſurias: ſed, ſi filius Dei es: videlicet exiſtimans poſſe ſe illi aliquid per laudum blandimenta ſuffurari. Idcirco non commemorauit eſuriem, ne hoc ei quaſi exprobrare atque obiicere videretur. Magnitudinem quippe tantæ diſpenſationis ignorans, iſtud ei erubeſcendum putabat. propter quod doloſa illum adu-
C latione palpando, ſolius mẽtionem facit dignitatis. Quid igitur Chriſtus? Inſolentiã eius faſtúmque deiiciens, & oſtendens id quod acciderat, nec confuſione dignum, nec indignum ſua eſſe ſapientia: id quod ille in eius adulatione abſconderat, in medium profert, palamq́; conſtituit. *Non in ſolo*, inquit, *pane viuet homo*. Ita nihil erubuit à neceſſitate ventris incipere. Tu verò maligni dæmonis perpende nequiciam, & vnde faciat initia luctandi, & quemadmodum propriæ non obliuiſcatur artis. Per quæ enim & primum expulit hominem, & alios certè pluri-
D mos malis mille circundedit: per hæc etiam nũc texit dolos, prouocans ſcilicet ad ventris intemperiem. Multos igitur ſtultorum nũc etiam audire poſſumus, qui dicant mala propter vẽtrem innumera cõmitti: ſed Chriſtus oſtendit, quòd amatorem virtutis nihil tyrannis iſta indecens facere compellat. Deniq; & eſuriit, & nõ obedit imperanti: nos profectò erudiens ne vnquã diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc offendit Deum, legémq; transgreſſus eſt: ex abundanti te docet. quòd & ſi non tibi pręuaricationem ille præcipiat, nec ſic quoque eſſe cre-
E dendum. Et quid dico præuaricationem? etiamſi aliquid vtile dæmones loquantur, nec ſic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos dæmones loqui vetuit, qui eum Dei filium prædicabant: & Paulus rurſum idipſum inclamantes increpauit: & certè erat vtile quod dicebant: ſed magis eos magisq́; deprimẽs, eorũq; inſidias deſtruẽs, exagitabat ſalutaria quoq; dogmata prędicãtes, vndiq; eorũ ora claudẽs, & tacere pcipiẽs.

Luca 4.f. Actor. 16.

Idcirco

Idcirco ne hic quidem dictis eius annuit Chri-
Deut. 8. a. ſtus : ſed quid ait? *Non in ſolo pane viuet homo.* Quod verò dicit, hoc eſt, poteſt eſurientem Deus etiam verbo paſcere. De veteri autem teſtimonium protulit teſtamento, nos docens vt ſiue famem, ſiue aliud patiamur aliquid, nunquam tamen dominum relinquamus. Si verò quis dixerit, & quidem debuit hoc quod petebatur oſtendere: reſpondebo. Cuius rei gratia? quáve id exigente ratione? Non enim vt crederet hæc ille dicebat, ſed (quantum opinabatur) vt ipſum de infidelitate conuinceret. Siquidem etiam primos homines hac arte decepit, eóſq; parum Deo credidiſſe conuicit. Contraria enim Dei dictis dixit ille promittens eóſque inanibus ſpebus inflauit: quum perſuaſione feciſſet incredulos, etiam ab illis bonis, qui-
Matth. 12. c. & bus fruebantur, excluſit. Sed Chriſtus oſtendit
Mar 8. b. ſe neque tunc diabolo, neq; poſtea Iudæis iux-
Luca. 11. d. ta diabolum ſapientibus, ſignúmque poſtulantibus annuiſſe, vbique nos docens, vt etiamſi aliquid eiuſmodi facere poſſimus, nihil tamen vel abſque ratione, vel cum aliqua vanitate faciamus: nec diabolo vnquam credamus, etiamſi magna quædam neceſſitas vrgere videatur. Quid igitur ſceleratus ille, atque deuictus? Poſtquam præceptum ſuum illi perſuadere non potuit, & hoc cum tanta vrgeret eſuries: ad aliud
Pſalm. 90. procedit, & dicit: *Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Quoniam Angelis ſuis mandabit de te, & in manibus tollent te.* Cur autem ad ſingula tentamenta iſtud proponit, ac dicit, Si filius Dei es? Idipſum etiam nunc facit, quod fecit in ma-
Geneſ. 3. a. ioribus noſtris. Sicut enim tunc de Deo detrahens ait, Scit enim Deus, quod in quacunque die manducaueritis, aperientur oculi veſtri per hæc oſtendere volens illos circumuentos eſſe à Deo atque deceptos, nullúmque ab eo beneficium conſecutos: ita hic quoque idipſum profectò ſignificat quodammodo, dicens: Fruſtra te filium ſuum nominauit, talíq; donatione decepit. Aut ſi certè aliud eſt, documentum nobis aliquod tantæ oſtēde virtutis. Deinde quoniam ille fuerat de ſcripturis locutus, etiam dominus teſtimoniū illi protulit de propheta. Quemadmodum igitur Chriſtus verba eius audiuit? nihil vtique indignatus eſt, nihilq; commotus: ſed cum multa modeſtia ſcripturarū ei rurſus voce
Deut. 6. c. reſpondet: *Non tentabis dominum Deum tuū.* Nos vtique docens, ꝙ diabolū per patientiam ita oporteat atq; tolerantiā, non per ſigna ſuperari: nihilq; ad oſtentationem noſtri, atq; amorē facere gloriandi. Conſidera verò diaboli inſipientiā de teſtimonio quoq; ipſo ꝙ protulit. Nam ea quidem quæ à domino prolata ſunt, ſatis aptè vtique prolata: quæ verò ab illo vſurpata, ineptè nimium ac prorſus incongruè, nec ad rem de qua agebatur, aptè accommodari poſſunt. Neque enim quod ſcriptum eſt, Angelis ſuis mandabit de te: ſuadet vt ſe ipſe iaciat, atque præcipitet: præterea verò neque de domino iſtud dictum eſt, quanquam hoc quidem tum non refellit. Et certè cum ille iniurioſo ſermone abuſus fuiſſet, valdéq; contrariè: nemo. n. à Dei filio iſtud expoſcit. Dæmonū quippe eſt ſeipſos iacere deorſum, Dei vero homines erigere iacentes.

[καὶ] διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐνταῦθα τοῖς λεγομένοις οὐκ ἐπίνευσεν· ἀλλὰ τί φησιν; οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος. ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ὅτι δύναται ὁ θεὸς καὶ ῥήματι θρέψαι τὸν πεινῶντα, ἀπὸ τῆς παλαιᾶς φέρων αὐτῷ μαρτυρίαν γραφῆς, καὶ παιδεύων, κἂν λιμώττωμεν, κἂν ὁτιοῦν πάσχωμεν, μηδέποτε ἀφίστασθαι τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ λέγοι τις, [ὅτι] καὶ μὴν ἐπιδείξασθαι ἐχρῆν· ἐροίμην ἂν αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; οὐδὲ γὰρ ἵνα πι-
A στεύσῃ τοῦτο ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀλλ' ὡς ᾤετο ἵνα εἰς ἀπιστίαν ἐλέγξῃ. ἐπεὶ καὶ τοὺς πρώτους οὕτως ἠπάτησε καὶ ἤλεγξεν, οὐ σφόδρα πιστεύοντας τῷ θεῷ. ἐναντία γὰρ ὧν εἶπεν ὁ θεὸς, ἐκεῖνος ὑποσχόμενος, καὶ κεναῖς αὐτοὺς φυσήσας ἐλπίσι, καὶ εἰς ἀπιστίαν ἐμβαλὼν, οὕτω καὶ ὧν εἶχον ἀγαθῶν ἐξέβαλεν. ἀλλ' ὁ χριστὸς δείκνυσιν ἑαυτὸν, μήτε τούτῳ τότε μήτε ὕστερον τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦσιν ἰουδαίοις σημεῖα αἰτοῦσιν ἐπινεύσαντα, πανταχοῦ παιδεύων ἡμᾶς, κἂν δυνώμεθά τι ποιεῖν, μηδὲν πράττειν εἰκῆ καὶ μάτην,
B μηδὲ ἀνάγκης ἐπικειμένης πείθεσθαι τῷ διαβόλῳ. Τί οὖν ὁ μιαρὸς οὗτος ἡττηθεὶς καὶ πεῖσαι μὴ δυνηθεὶς τὸ κελευόμενον ποιῆσαι, καὶ ταῦτα πείνης ἐπικειμένης τοσαύτης; ἐφ' ἕτερον πρόεισι λέγων· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε. Τί δήποτε καθ' ἑκάστην πεῖραν τοῦτο προστίθησιν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; ὃ ἐπὶ τῶν προτέρων ἐποίησε, τοῦτο καὶ νῦν ποιεῖ. ὥσπερ γὰρ τότε διέβαλε τὸν θεὸν λέγων· ὅτι ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε διανοι-
C χθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, διὰ τούτων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι ἠπάτηνται καὶ παρελογίσθησαν, καὶ οὐδὲν εἰσὶν εὐηργετημένοι· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται λέγων· ὅτι εἰκῆ σε ἐκάλεσεν υἱὸν καὶ ἠπάτησε τῇ δωρεᾷ. ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστι, παράσχου ἡμῖν ἀπόδειξιν τοῦ τῆς δυνάμεως εἶναι ἐκείνης. εἶτα, ἐπειδὴ ἀπὸ γραφῶν αὐτῷ διελέχθη, καὶ αὐτὸς τοῦ προφήτου παράγει μαρτυρίαν. πῶς οὖν ὁ χριστὸς οὐκ ἠγανάκτησεν; οὐ παρωξύνθη· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας
D πάλιν ἀπὸ τῶν γραφῶν αὐτῷ διαλέγεται λέγων· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου· παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι τοῦ διαβόλου οὐ διὰ σημείων, ἀλλὰ δι' ἀνεξικακίας καὶ μακροθυμίας περιγίνεσθαι χρή, καὶ μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν καὶ φιλοτιμίαν ἁπλῶς. σκόπει δὲ αὐτοῦ τὸ ἀνόητον καὶ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας αὐτῆς ἧς παρήγαγεν. αἱ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ κυρίου παρενεχθεῖσαι μαρτυρίαι, σφόδρα ἁρμοδίως [ἀμφότεραι] εἴρηνται· αἱ δὲ παρ' ἐκείνου ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ οὐδὲ τοῖς
E προκειμένοις τὸ προσῆκον ἀντιπείγετο. οὐ γὰρ δὴ τὸ γεγράφθαι, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, παραινεῖ ῥίπτειν αὑτὸν καὶ κρημνίζειν· ἄλλως δὲ, οὐδὲ περὶ τοῦ κυρίου τοῦτο εἰρημένον ἐστίν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τέως οὐκ ἤλεγξε, καίτοι καὶ ὑβριστικῶς αὐτοῦ χρησαμένου τῷ λόγῳ καὶ σφόδρα ἐναντίως. οὐδεὶς γὰρ παρὰ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ταῦτα αἰτεῖ, ἀλλὰ διαβόλου καὶ δαιμόνων τὸ βάλλειν ἑαυτὸν κάτω· [τοῦ] θεοῦ δὲ [καὶ] τοὺς κειμένους ἀνιστᾶν.

Digitized by Google

στᾶν. εἰ γὰρ δύναμιν ἐπιδείξασθαι ἔδει, οὐχ ἑαυτὸν ῥιπτοῦντα εἰκῆ καὶ κρημνίζοντα, ἀλλ' ἑτέρους σώζοντα. τὸ δὲ αὐτοὺς ῥίπτειν εἰς φάραγγας καὶ κρημνοὺς, τῆς ἐκείνου φάλαγγός ἐστιν. οὕτω γοῦν ὁ [παρ' αὐτοῖς] πλάνος ποιεῖ πανταχοῦ. ἀλλ' ὁ Χριστὸς καὶ τούτων εἰρημένων, οὐδέπω ἑαυτὸν ἐκκαλύπτει· ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος τέως αὐτῷ διαλέγεται. τὸ γὰρ εἰπεῖν, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος· καὶ οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου, οὐ σφόδρα ἑαυτὸν ἐκκαλύπτοντος ἦν, ἀλλ' ἕνα τῶν πολλῶν δεικνύντος. μὴ θαυμάσῃς δὲ, εἰ τῷ Χριστῷ διαλεγόμενος περιτρέπεται πολλάκις. καθάπερ γὰρ οἱ πυκτεύοντες, ὅταν καιρίας δέξωνται πληγὰς, αἵματι περιρρεόμενοι πολλῷ καὶ σκοτούμενοι περιφέρονται· οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς προτέρας καὶ δευτέρας πληγῆς σκοτωθεὶς, ἁπλῶς τὰ ἐπιόντα φθέγγεται, καὶ πρόεισιν ἐπὶ [τὴν] τρίτην προσ-
„ βολήν. Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλὸν,
„ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας, καί φησι·
„ ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνή-
„ σῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ· ὕπαγε ὀπίσω μου
„ σατανᾶ. γέγραπται γὰρ, κύριον τὸν θεόν σου
„ προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Ἐ-
„ πειδὴ γὰρ λοιπὸν εἰς τὸν πατέρα ἡμάρτανε, τὰ ἐκείνου πάντα αὐτοῦ λέγων εἶναι, καὶ θεὸν ἐσπούδαζεν ἑαυτὸν ἀποφῆναι, ὡς δημιουργὸν
„ τοῦ παντὸς, τότε ἐπετίμησε. καὶ οὐδὲ τότε μετὰ
„ σφοδρότητος· ἀλλ' ἁπλῶς, ὕπαγε [ὀπίσω μου] σατανᾶ. ὅπερ πρόσταγμα μᾶλλον ἦν, ἢ ἐπιτίμησις. ὁμοῦ [τε] γὰρ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, καὶ δραπετεῦσαι αὐτὸν ἐποίησεν. οὔτε γὰρ ἑτέρους πειρασμοὺς προσήγαγε. καὶ πῶς ὁ Λουκᾶς φησὶν, ὅτι πάντα συνετέλεσε πειρασμόν; ἐμοὶ δοκεῖ τὰ κεφάλαια τῶν πειρασμῶν εἰπὼν, πάντα εἰρηκέναι· ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν τούτοις περιειλημμένων. τὰ γὰρ μυρία συνέχοντα κακὰ, ταῦτά ἐστι· τὸ γαστρὶ δουλεύειν, τὸ πρὸς κενοδοξίαν τι ποιεῖν, τὸ χρημάτων μανίᾳ ὑπεύθυνον εἶναι· ὅπερ οὖν καὶ ὁ μιαρὸς οὗτος συνιδὼν τὸ πάντων ἰσχυρότερον ὕστερον τέθεικε, τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν· ἄνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὠδίνων ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ἔσχατον δὲ τοῦτο τηρῶν, ὡς τῶν ἄλλων δυνατώτερον ὄν. καὶ γὰρ οὗτος αὐτοῦ τῆς πάλης ὁ νόμος, τὰ δοκοῦντα μᾶλλον ὑποσκελίζειν, ταῦτα προσάγειν ἔσχατον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἐποίησε. διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν δοκούντων εὐτελεστέρων εἶναι [καὶ ἀσθενεστέρων] ἀρξάμενος, ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερον πρόεισι. πῶς οὖν τοῦτο περιγενέσθαι δεῖ; οὕτως ὡς ὁ Χριστὸς ἐπαίδευσεν, ἐπὶ τὸν θεὸν καταφεύγοντας, καὶ μήτε ἐν λιμῷ ταπεινοῦσθαι, πιστεύοντας τῷ δυναμένῳ καὶ διὰ λόγου τρέφειν· μήτε ἐν οἷς ἂν λαμβάνωμεν ἀγαθοῖς πειράζειν τὸν δεδωκότα, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἄνωθεν δόξῃ, τῆς ἀνθρωπίνης οὐδένα ποιουμένους λόγον, καὶ πανταχοῦ τῆς χρείας τὸ περιττὸν ἀτιμάζειν.

οὐδὲν

gere iacentes. Nam ſi potentia oporteret oſtẽdi, non ſemetipſum temere proiiciendo ac precipitando oſtenderet, ſed alios profecto ſaluãdo. Cæterum ſeipſum in præcipitia ac præru-pta proiicere, diabolicæ eſt cateruæ. Quoties enim iſtud aliqui faciunt, conſilio nimirum ſeductoris agitantur: at Chriſtus etiam cùm iſta dicta ſint, nondum ſe tamen reuelat, ſed quaſi homo ei interim loquitur. Dicere enim, quia non in ſolo pane viuet homo: &, Non tentabis dominum Deum tuum: non valde ſeipſum ma-
A niſeſtantis erat, ſed vnum ſe oſtendentis è cæteris. Neque verò mireris, ſi diabolus Chriſto loquens ſæpe huc illucque vertatur. Nam vt præliantes ſolent, cùm acceperint lethales plagas, multo vtique ſanguine perfluentes, tenebraſque patientes, moribunda circumferre mẽbra: ita hic quoque prima ſtatim ac ſecunda ſauciatus plaga, & vertigine correptus, in alia atque alia verba deuoluitur: & tamen hic quoque tertium certamen ingreditur, & ducens illum in montem excelſum valde oſtendit ei om-
B nia regna mundi, & dixit: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me: tunc dicit ei, Vade ſatana, ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* (Deut. 6. c.) Quia enim iam in patrem ipſum nequiſſimus ille peccauerat, omnia quæ illius ſunt ſua eſſe dicendo, ac planè ſe Deum ſtuderet profiteri, quaſi cunctorum eſſet creator: tunc eum iam vtique corripit: & ne tunc quidem vehementius, ſed omnino ſimpliciter atque mediocriter. *Vade*, inquit, *ſatana.* Quod præceptum magis quàm increpatio fuit. Poſtquam verò ei dixit, *Vade*, continuo illum ver-
C tit in fugam. Neque enim aliis præterea tentationibus appetiit. Et quomodo inquies, Lucas ait, quod omnem tentationem conſummauerit? Mihi quidem videtur is qui præcipua capita tentationum enumerauit, omnia dixiſſe, vt ea quoque omnia pariter intelligas, quæ ſub (Luc. 4. b.) iſtis quaſi principalibus continentur. Hæc enim ſunt quæ in ſe mala innumera comprehendunt, ſeruire ventri, inanis appetitu gloriæ quippiam facere, ac furioſo pecuniarum amore ſuperari. Quod vtique etiam ſceleratus iſte cognoſcens,
D quaſi omnibus viciis fortiorem pecuniarum cupiditatem poſtremo loco poſuit, antè iam quidem, & prorſus ab initio certaminis idipſum meditatione parturiens: extremum verò illud reſeruans, quaſi quod omnibus valentius eſſe iudicaret. Hic quippe mos deceptionis eius eſt, vt quæ magis ad ſupplantandum idonea eſſe credit, hæc adhibeat extrema. Quod certè etiam in ſancti Iob tentatione ſeruauit. Propter quod hic quoque cum ab illis quæ videbantur faciliora atque infirmiora cœpiſſet, ad fortius tranſiit. Quemadmodum igitur iſtud ſuperari
E oportet? ita proculdubio vt ipſe Chriſtus edocuit: vt ſcilicet refugiamus ad dominum, & ne fame quidem ipſa deiiciamur, credentes ei, qui vel ſolo poſſit alere ſermone: & ne in illis quidem quæ accepimus bonis, tentemus datorem, atque vt cœleſtis tantummodo gloriæ claritate contenti, terrena iſta pro nihilo iudicemus: & ſemper ſciamus eſſe contemnendum quicquid menſuram neceſſarij vſus excesserit.

I   Nihil

Digitized by Google

Nihil enim ſic diabolo ſubiici hominem facit, vt inhiare opibus, atque habendi amore ſuperari. Idque ex his quæ nunc fiunt facilè doceri poteſt. Nam modo quoque non deſunt qui dicāt: Hæc tibi omnia dabimus, ſi procidens adoraueris. Qui quidem homines ſunt natura, ſed per voluntatem ſuam diaboli facti ſunt inſtrumenta. Vnde & tunc non per ſeipſummet tantummodo, ſed per alios quoque accedebat ad Chriſtum. Quod etiam Lucas ſignificando dicebat, *Luca. 4. d.* *Diſceſſit ab eo vſque ad tempus*: oſtendens quod A poſtea per ſua aduerſus illum inſtrumenta pugnauerit. *Et ecce acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei.* Quamdiu enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam eos apparere permiſit: ne ſcilicet ante victoriam ſuperandum fugaret. Poſtquam verò illum per cuncta deuicit, & victum fugere præcepit, tunc angeli conſequenter apparent: vt tu diſcas quod te quoque poſt confectam de diabolo victoriam, angeli repente ſuſcipiant, plaudentes tibi, teque ſtipatorum vbique more comitantes. *Luca. 16. e f* Sic igitur & Lazarum poſt fornacem B paupertatis ac famis, totiuſque anguſtiæ ſuſcipientes angeli, ad requiem pertulerunt. Quod enim paulò antè memoraui, multa nunc eorum Chriſtus oſtendit, quibus nos poſtea pſruemur. Quia igitur hæc omnia propter te facta ſunt, æmulare hanc atque imitare victoriam. Et ſi ad te ex cultoribus dæmonis, ac de illa ſapientibus aliquis accedat, tibique exprobret, ac dicat: Si magnus quidam es atque mirabilis, transfer hunc montem: nihil omnino turberis, nec ad iracundiam velut quadam feritate rapiaris, ſed C commoda ratione reſponde, dicens illud quod dominum certè tuum audiſti paulò antè dicentem: Non tentabis dominum Deum tuum. Et ſi ille gloriam potentiamque proponens, & infinitam pecuniæ multitudinem, adorare te iubeat, ſta perſeueranter prorſus, ac fortiter. Non ſolum enim in communem noſtrum omnium dominum hoc diabolus fecit, ſed quotidie prorſus quoſcunque famulos eius huiuſcemodi machinis fretus oppugnat, haud in montibus ſolum, & in eremo atque deſerto: nec per ſemetipſum tantummodo, ſed in vrbibus, & in foris, & iu- D diciorum locis, & per homines naturæ nobis ſocietate coniunctos. Quid igitur facere nos conuenit? Ex toto videlicet illi non credere, atque obſtruere prorſus auditum, & odiſſe etiam blandientem. Tuncque illum auerſari maximè, cùm maiora promittit: quia & Euam quādo maximè ſpebus extulit, tunc vtique deiecit, magiſque illi inuexit incommoda. Nam & hoſtis eſt ferox, & bellum infert non denunciatum. Nec tantum nos pro ſalute noſtra, quantum ille pro perditione decertat. Aduerſemur huic igitur non ſermonibus tantum, ſed & o- E peribus: non cogitationibus ſolum, ſed & actibus: nihilque ex his quæ illi ſolent placere faciamus. Sic enim omnia quæ Deo placitura ſunt, faciemus. Nam ille quidem multa ſæpiſſimè pollicetur, non vt det, ſed vt potius accipiat: promittit plurima de rapinis, vt auferat regnum atque iuſtitiam: & quaſi quoſdā laqueos tendens atque decipulas, theſauros pollicetur in terra, vt etiam nos & iſtis theſauris, & cœleſtibus ſpoliet.

Vult

οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ διαβόλῳ ὑποχείριον ποιεῖ, ὡς τὸ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι, καὶ πλεονεξίας ἐρᾶν. καὶ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν νῦν γινομένων ἔστιν ἰδεῖν. καὶ γὰρ καὶ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· ταῦτά σοι πάντα δώσομεν, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς. ἄνθρωποι μὲν ὄντες τὴν φύσιν, ὄργανα δὲ ἐκείνου γινόμενοι. ἐπεὶ καὶ τότε οὐ δι' ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων αὐτῷ προσῄει. ὅπερ καὶ ὁ Λουκᾶς δηλῶν ἔλεγεν· ὅτι ἕως καιροῦ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ· δηλῶν ὅτι μετὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὀργάνων προσῄει. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. ἡνίκα γὰρ τὰ τῆς προσβολῆς ἐγίνετο, οὐκ εἴασεν αὐτοὺς φαίνεσθαι, ὥστε μὴ ταύτῃ σοβῆσαι τὴν ἄγραν· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν ἐν ἅπασιν ἤλεγξε, καὶ δραπετεῦσαι παρεσκεύασε, τότε φαίνονται ἐκεῖνοι· ἵνα μάθῃς καὶ σύ, ὅτι καὶ σὲ μετὰ τὰς κατ' ἐκείνου νίκας ἄγγελοι δέξονται κροτοῦντες καὶ δορυφοροῦντες ἐν ἅπασιν. οὕτω γοῦν καὶ τὸν Λάζαρον, μετὰ τὴν κάμινον τῆς πτωχείας καὶ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς στενοχωρίας ἁπάσης, ἄγγελοι λαβόντες ἀπῆλθον. ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπών, πολλὰ ὁ Χριστὸς ἐπιδείκνυται νῦν, ὧν καὶ ἡμεῖς ἀπολαύειν μέλλομεν. ἐπεὶ οὖν ταῦτα πάντα διὰ σὲ γέγονε, ζήλωσον καὶ μίμησαι τὴν νίκην. κἂν προσέλθῃ σοί τις τῶν τοῦ δαίμονος ἐκείνου θεραπευτῶν καὶ τὰ ἐκείνου φρονούντων, ὀνειδίζων καὶ λέγων· εἰ θαυμαστὸς εἶ καὶ μέγας, μετάστησον τὸ ὄρος, μὴ ταραχθῇς μηδὲ θορυβηθῇς· ἀλλὰ [καὶ] μετὰ ἐπιεικείας ἀπόκριναι καὶ εἰπὲ ἅπερ τοῦ δεσπότου σου ἤκουσας λέγοντος· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. κἂν ἐκεῖνος δόξαν καὶ δυναστείαν προβαλλόμενος καὶ χρημάτων πλῆθος ἄπειρον, κελεύσῃ προσκυνεῖν, στῆθι πάλιν γενναίως. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ δεσπότου πάντων ἡμῶν τοῦτο πεποίηκεν ὁ διάβολος μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐκείνου δούλων ταύτας προσάγει τὰς μηχανάς· οὐκ ἐν ὄρεσι μόνον καὶ ἐν ἐρημίαις, οὐδὲ δι' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν ἀγοραῖς, καὶ δικαστηρίοις, καὶ διὰ τῶν συγγενῶν ἡμῖν ἀνθρώπων. τί οὖν δεῖ ποιεῖν; ἀπιστεῖν αὐτῷ καθόλου, καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποφράττειν, καὶ κολακεύοντα μισεῖν, καὶ ὅταν μείζονα ἐπαγγέλληται, τότε μειζόνως ἀποστρέφεσθαι. ἐπεὶ καὶ τὴν Εὔαν, ὅτε μάλιστα ἐπῆρε ταῖς ἐλπίσι, τότε κατέβαλε καὶ τὰ μέγιστα εἰργάσατο κακά. καὶ γὰρ ἐχθρός ἐστιν ἄσπονδος, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον ἐδέξατο πρὸς ἡμᾶς. καὶ οὐχ οὕτως ἡμεῖς σπουδάζομεν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὡς ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῆς ἡμετέρας. ἀποστραφῶμεν τοίνυν αὐτόν, μὴ ῥήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις· μὴ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ πράξεσι, καὶ μηδὲν ποιῶμεν τῶν ἐκείνῳ δοκούντων. οὕτω γὰρ πάντα ποιήσομεν τὰ τῷ θεῷ δοκοῦντα. καὶ γὰρ καὶ ἐπαγγέλλεται πολλά· οὐχ ἵνα δῷ, ἀλλ' ἵνα λάβῃ. ἐπαγγέλλεται ἐξ ἁρπαγῆς, ἵνα ἀφέληται βασιλείαν καὶ δικαιοσύνην. καὶ τίθησιν ὥσπερ τινὰς παγίδας καὶ θήρατρα θησαυροὺς ἐν τῇ γῇ· ἵνα καὶ τούτων καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποστερήσῃ θησαυρῶν·

καὶ

Digitized by Google

καὶ βούλεται ἐνταῦθα πλουτεῖν, ἵνα μὴ πλουτήσωμεν ἐκεῖ. κἂν μὴ δυνηθῇ διὰ πλούτου τῆς ἐκεῖ λήξεως ἡμᾶς ἐκβαλεῖν, ἑτέραν ἔρχεται τὴν διὰ τῆς πενίας ὁδόν. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ πεποίηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν, ὅτι οὐδὲν αὐτὸν ὁ πλοῦτος ἠδίκησε, διὰ τῆς πενίας πλέκει τὰ δίκτυα, ἐκεῖθεν αὐτὸν περιέσεσθαι προσδοκῶν· οὗ, τί γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον; ὁ γὰρ πλοῦτον δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν σωφρόνως, πολλῷ μᾶλλον πενίαν οἴσει γενναίως· καὶ ὁ παρόντων οὐκ ἐπιθυμῶν χρημάτων, οὐδὲ ἀπόντα ζητήσειεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὁ μακάριος τότε ἐκεῖνος· ἀλλ' ἀπὸ τῆς πενίας λαμπρότερος ἐγίνετο πάλιν. τὰ μὲν γὰρ χρήματα ἴσχυσεν ἀφελέσθαι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος· τὴν δὲ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν θεὸν, οὐ μόνον ἀφελεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ καὶ δυνατωτέραν ἐποίησε, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνώσας, πλείοσιν ἐποίησε κομᾶν ἀγαθοῖς. διὸ καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. ὅσῳ γὰρ πλείους ἐπήγαγε πληγὰς, τοσούτῳ τότε δυνατώτερον ἑώρα γινόμενον. διὸ δὴ πάντα ἐπελθὼν καὶ διακωδωνίσας, ἐπειδὴ πλέον οὐδὲν ἤνυσεν, ἐπὶ τὸ παλαιὸν ὅπλον ἔδραμε, τὴν γυναῖκα, καὶ προσωπεῖον ὑποδύεται κηδεμονίας, καὶ τὰς συμφορὰς ἐκτραγῳδεῖ τὰς ἐκείνου σφόδρα ἐλεεινῶς, καὶ προσποιεῖται ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκείνου κακῶν, τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην εἰσάγειν συμβουλήν. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐκράτησε· καὶ γὰρ συνεῖδεν αὐτοῦ τὸ δέλεαρ ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συνέσεως τὴν ἐξ ἐκείνου φθεγγομένην γυναῖκα ἐπεστόμισεν. ὃ δὴ καὶ ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν. κἂν ἀδελφὸν, κἂν φίλον γνήσιον, κἂν γυναῖκα, κἂν ὁντιναοῦν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμῖν ὑποδὺς φθέγξηταί τι τῶν οὐ προσηκόντων, μὴ ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ταῦτα λέγοντος δέχεσθαι [τὴν συμβουλήν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς συμβουλῆς τῆς ὀλεθρίας τὸν ταῦτα λέγοντα ἀποστρέφεσθαι.] καὶ γὰρ καὶ νῦν πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ, καὶ συμπαθείας προβάλλεται προσωπεῖον. καὶ δοκεῖ μὲν εὔνους εἶναι· τὰ δὲ ὀλέθρια καὶ δηλητηρίων χαλεπώτερα ἐνίησι ῥήματα. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ βλάβῃ κολακεύειν, ἐκείνου· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ συμφέροντι παιδεύειν, οὐκέτι. μὴ δὴ παραλογιζώμεθα, μηδὲ ἐκ παντὸς τρόπου τὸν ἀνεκτὸν ἐπιζητῶμεν βίον. » ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει φησίν. » ὥστε ὅταν εὐημερίας ἀπολαύωμεν ἐν πονηρίᾳ ζῶντες, τότε μάλιστα ἀλγῶμεν. ἀεὶ μὲν γὰρ ἁμαρτάνοντας δεδοικέναι χρὴ, μάλιστα δὲ, ὅταν μηδὲν πάσχωμεν δεινόν. ὅταν μὲν γὰρ κατὰ μέρος ἀπαιτῇ τὰς τιμωρίας ὁ θεὸς, κούφην ἡμῖν ποιεῖται τὴν ὑπὲρ τούτων ἔκτισιν. ὅταν δὲ ἐφ' ἑκάστου τῶν πλημμελουμένων μακροθυμῇ, εἰς μεγάλην ἡμᾶς τοῖς τοιούτοις ἐπιμένοντας ταμιεύεται δίκην. εἰ γὰρ τοῖς κατορθωκόσιν ἀναγκαῖον ἡ θλῖψις, πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἁμαρτάνουσιν; ὅρα γοῦν πόσης μακροθυμίας ἀπολαύσας ὁ Φαραὼ, ἐσχάτην ὕστερον ὑπὲρ ἁπάντων ἔδωκε δίκην.

πόσα

Vult nos in hoc ſeculo ditari, ne diuites ſimus in futuro. Et ſi non potuerit per diuitias ab illa nos excludere beatitudine præmiorum, alia ad nos via, id eſt paupertatis, accedit: quod ſanctum quoque Iob impugnando faciebat. Quia enim vidit nihil ei nocuiſſe diuitias, retia ex paupertate contexuit, inde ſaltem credens eum poſſe laqueari: quo quid aliquando queat eſſe vecordius? Nam qui potuit modeſtè ferre diuitias, multo magis poterat etiam fortiter fer- A re pauperiem. Et qui præſentes opes abſque cupiditate poſſederat, facilè non requirebat abſentes. Itaque beatus ille non opulentia, ſed inopia factus eſt illuſtrior. Siquidem diuitias malignus ſpiritus auferre potuit, charitatem verò qua erga Deum ille feruebat, non modo auferre non potuit, ſed fecit etiam feruentiorem: & quem cunctorum poſſeſſione nudauerat, maioribus poſtea fecit veſtiri atque ornari bonis. Et idcirco in magna rerũ verſabatur anguſtia, cùm quanto plures, quantóque maiores admouit plagas, tanto eum potentiorem vide- B ret effectum. Itaque cùm omnia peregiſſet, maximóq; tentationum ſtrepitu exploraſſet, nihil tamen explicare potuiſſet, ad antiqua illa arma cucurrit, ad fœminam, & perſonam ſibi induit quaſi piè aliquid prouidentis, per quam calamitatum eius tragœdiam miſerabiliter inculcat: & ſimulat ſe ad ipſius ex tantis liberationem malis noxium illud afferre conſilium: verùm nec ſic quidem valuit obtinere. Vidit enim dolosam eius eſcam vir ille mirabilis, & loquentem ex diabolo coniugem, maxima repentè prudentia in ſilentium coarctauit: quod nos quoque C facere conuenit. Nam etſi fratris, etſi amici chariſſimi, etſi coniugis, etſi neceſſariorũ cuiuſlibet alterius perſonam indutus, aliquid eorum quę non decent loquatur: non illum per quem loquitur, ſed illum qui loquitur, auerſari atque horrere debemus. Nam modo quoque plurima ſimilia horum facit, ac perſonam conſolantis & compatientis ſibi ſumens, multa dicit: quæ ſpecie quidem commoda eſſe videntur, re verò letifera ſunt: ſiquidem venenoſis omnibus nocentiora verba nouit infundere. D Blandiri enim vt noceat, diaboli eſt: corripere verò vt proſit, Dei. Nequaquam igitur aliter quam ſe res habet intelligere conemur, neque per omnem modum vitæ huius tranquilla ſectemur. *Quem enim diligit dominus, corripit.* Quando ergo proſperitate fruimur, & in malignitate viuimus; tunc magis nobis eſt ac magis dolendum. Nam ſemper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cum nihil triſte perpetimur. Quando enim per partes ab vnoquoque noſtrum Deus pœnas exigit, le- E uiorem nobis ipſam animaduerſionem facit. Quando verò patientius noſtra videtur diſſimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reſeruat: quando enim iuſtis non deſit tribulatio, quanto magis illa expectanda eſt peccatoribus? Perpende igitur quanta Pharao Dei patientia quondam potitus, extremam pro cunctis poſtea pertulit vltionem. Nabuchodonoſor

Iob. 2. c.

Prouerb. 3. b.

Exod. 14.

Dan. lib.

quoque poſtquam plurima & magna peccauit, grauius in fine punitus eſt. *Lucæ 16.* Et purpuratus ille diues, quo magis nihil triſte ſuſtinuit, hoc ipſo infœlicior fuit. De præſenti enim vita deliciatus abſceſſit, dignam pro his omnibus vindictam daturus, vbi certè nec conſolationem inuenire poſſet malorum. Et tamen ſunt quidam ita frigidi prorſus ac ſtolidi, vt præſentia magis eligant, & ridicula illa verba depromant. Interim fruar præſentibus, & tunc de incertis videro. Indulgebo ventri, ſeruiam voluptati, abutar iſtius vitæ iucunditate: da mihi quod præſens eſt, accipe quod futurum eſt. Et in quo tandem ab hircis & porcis differunt tam irrationabilia proferentes? *Hierem. 15.a.* *Equi*, inquit, *inſanientes in fœminas facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Non concedit propheta, vt eos qui tales fuerint, homines nuncupemus. Quis ergo culpare nos poterit, quum hircos & porcos atque aſinis ſtultiores putamus eos, qui ea quæ clariora ſunt quam quæ cernuntur oculis, eſſe adhuc putant obſcura & ignota? Si enim nulli alij credis, audi dæmones ſaltem, quum Dei potentia verberantur, qui certè ad nobis nocendũ omnia & facere meditantur, & dicere. Neque enim negare poteris quod omnia illa agant ad noſtram deſidiam nutriendam, & gehennæ reſoluendum timorem, atque vt nullum credatur futurum eſſe iudicium. Sed tamen hi qui iſta cupiunt perſuadere, clamãtes nihilominus atque vlulantes, frequenter prædicant ibi exercẽda ſupplicia. Vnde igitur hæc dicunt, & contra quam volunt loquuntur? nequaquam aliunde, niſi quia ad iſtud cruciatus ſui nimietate cogũtur. Neque enim ſponte vel hoc illi voluiſſent fateri, vel quòd à mortuis hominibus ſæpe torquentur, vel quòd omnino aliquid triſte patiuntur. Cur igitur hæc dicimus? quia ſcilicet gehennam etiam dæmones eſſe fateantur, qui à nobis gehennam credi omnino nolunt. Tu verò cùm tanto honore potiaris, & ineffabilium myſteriorum ſis certè particeps, ne illos quidem inueniris imitari: ſed ipſis quoque deterior effectus es. Et quis, inquis venit ab inferis, & talia nunciauit? Sed & de cœlo quis venit, & dixit quia Deus ſit qui cuncta condiderit? Animam quoque vnde nos habere manifeſtum eſt? Si enim ſola illa crediturus es quæ videntur, & de Deo, & angelis, & de anima ac mente dubitabis: ſic tibi omnia prorſus veritatis dogmata deperibunt. Et certè ſi manifeſta vis credere, inuiſibilibus magis te oportet fidem quàm viſibilibus commodare. Quanquam enim admirabile ſatis ſit, magnúmque quod dixi, tamen verum eſt, & habentibus intellectum abſque vllo ambiguo confitendum. Oculi enim carnis ſæpe falluntur, non vtique in illis quæ inuiſibilia eſſe conſtat, illa quippe ex toto neſciunt, ſed etiam in his ipſis quæ videntur aſpicere. Fallũtur autem & ſpacij longitudine, & aëris qualitate & mẽte aliò intenta, & ira, & ſolicitudine, & mille aliis, quibus eorum perſpicuitas impeditur. At verò mentis oculus ſi diuinarum ſcripturarũ lumen recipiat, multò certius, atque ab omni prorſus errore alienum, harum quæ ſunt, incipiet habere rerũ iudicium.

Nequaquam

πόσῳ ὁ Ναβουχοδονόσορ πλημμελήσας, πρὸς τῷ τέλει τὸ πᾶν ἐξέτισε; καὶ ὁ πλούσιος, ἐπεὶ μηδὲν ἔπαθεν ἐνταῦθα δεινὸν, δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα γέγονεν ἄθλιος· ὅτι τρυφήσας ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀπῆλθεν ἐκεῖ πάντων [τούτων] δώσων δίκην, ἔνθα οὐδὲ παραμυθίαν ἦν εὑρεῖν τοῦ κακοῦ. ἀλλ' ὅμως εἰσί τινες οὕτω ψυχροὶ καὶ ἀνόητοι, ὡς τὰ ἐνταῦθα ἐπιζητεῖν ἄμεινον, καὶ τὰ καταγέλαστα ἐκεῖνα λέγειν ῥήματα· ἀπολαύσω τῶν παρόντων τέως

A πάντων, καὶ τότε σκέψομαι περὶ τῶν ἀδήλων· χαρίσομαι τῇ γαστρὶ, δουλεύσω ταῖς ἡδοναῖς, παραχρήσωμαι τῷ παρόντι βίῳ. δίδου μοι τὴν σήμερον, καὶ λάμβανε τὴν αὔριον· ὢ ὑπερβολὴ ἀνοίας. καὶ τί τράγων καὶ χοίρων οἱ ταῦτα λέγοντες διαφέρουσιν; εἰ γὰρ τοὺς ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον χρεμετίζοντας οὐκ ἀφίησιν ὁ προφήτης ἀνθρώπους νομίζεσθαι· τίς ἡμῖν ἐγκαλέσει τούτους τράγους καὶ χοίρους καὶ ὄνων ἀνοητοτέρους εἶναι νομίζοντας, οἳ τὰ τῶν ὁρωμένων φανώτερα ἄδηλα εἶ-

B ναι νομίζουσιν; Εἰ γὰρ μηδενὶ τῶν ἄλλων πιστεύεις, παράστηθι δαίμοσι μαστιζομένοις, τοῖς ἐπὶ [τῇ] βλάβῃ τῇ ἡμετέρᾳ ἅπαντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν μεμελετηκόσιν. οὐ γὰρ δὴ πρὸς τοῦτο ἀντερεῖς· ὅτι [οὐ] πάντα ὥστε αὐξῆσαι τὴν ῥαθυμίαν ἡμῶν πράττουσι, καὶ τὸν τῆς γεέννης ἐκλῦσαι φόβον, καὶ ἀπιστηθῆναι τὰ ἐκεῖ δικαστήρια. ἀλλ' ὅμως οἱ ταῦτα βουλόμενοι, βοῶντες καὶ ὀλολύζοντες πολλάκις τὰς ἐκεῖ βασάνους ἀνακηρύττουσι. [πόθεν οὖν ταῦτα λέγουσι] καὶ ἐναντία ὧν βούλονται

C φθέγγονται; οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλείονα ὑπομένειν ἀνάγκην. οὐ γὰρ ἂν ἠβουλήθησαν ἑκόντες ὁμολογεῖν, οὐδὲ ὅτι ὑπὸ νεκρῶν ἀνθρώπων βασανίζονται, οὐδ' ὅτι ὅλως πάσχουσί τι δεινόν. πρὸς τί οὖν [μοι] ταῦτα εἴρηται; ὅτι δαίμονες ὁμολογοῦσι γέενναν· [οἱ βουλόμενοι ἀπιστεῖσθαι γέενναν· σὺ δὲ ὁ τοσαύτης ἀπολαύων τιμῆς καὶ ἀποῤῥήτων κοινωνήσας μυστηρίων, οὐδὲ ἐκείνους μιμῇ· ἀλλὰ τούτων ἀγνωμονέστερος γέγονας; καὶ τίς ἦλθεν ἐκ τῶν ἐν ᾅδου φησὶ καὶ ταῦτα ἀπήγγειλε; ἀπὸ γὰρ τῶν οὐ-

D ρανῶν τίς παραγέγονε, καὶ εἶπεν ὅτι θεός ἐστιν ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας; ὅτι δὲ ψυχὴν ἔχομεν πόθεν δῆλον; εἰ γὰρ δὴ τοῖς ὁρωμένοις μέλλεις πιστεύειν, καὶ περὶ θεοῦ, καὶ περὶ ἀγγέλων, καὶ περὶ νοῦ καὶ περὶ ψυχῆς ἀμφιβαλλεῖς· [καὶ] οὕτως σοι πάντα οἰχήσεται τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα. καίτοι γε εἰ τοῖς φανεροῖς πιστεύειν βούλει, τοῖς ἀοράτοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὁρωμένοις πιστεύειν δεῖ. εἰ καὶ παράδοξον τὸ εἰρημένον, ἀλλ' ὅμως ἀληθὲς, καὶ παρὰ τοῖς νοῦν ἔχουσι σφόδρα ὁμολογημένον· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ πολλὰ σφάλλονται, οὐκ ἐν τοῖς

E ἀοράτοις μόνοις· ἐκεῖνα γὰρ οὐδὲ ἴσασιν· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς δοκοῦσιν ὁρᾶν, καὶ διαστήματος, καὶ ἀέρος, καὶ διανοίας ἀλλαχοῦ τετραμμένης, καὶ θυμοῦ, καὶ φροντίδος, καὶ μυρίων [ἑτέρων] ἐμποδιζόντων αὐτῶν τὴν ἀκρίβειαν· ὁ δὲ τῆς ψυχῆς λογισμὸς, ἂν τὸ φῶς δέξηται τῶν θείων γραφῶν, ἀκριβέστερον καὶ ἀνεξαπάτητον τῶν ὄντων ἔσται κριτήριον.

μὴ δὴ

Digitized by Google

μὴ δὴ μάτην ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, μὴ δὲ πρὸς τὴν ῥαθυμίαν τοῦ βίου τῇ διὰ τῶν τοιούτων ἐκκειμένῃ δογμάτων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν δογμάτων χαλεπώτερον ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσωμεν πῦρ. εἰ γὰρ μὴ ἔστι κρίσις, μηδὲ εὐθύνας δώσωμεν τῶν πεπραγμένων, οὐδὲ ἡμᾶς τῶν πεπονημένων ληψόμεθα, ἐννόησον οἷ τείνει τὰ τῆς βλασφημίας ὑμῶν, ὅταν λέγητε τὸν δίκαιον θεὸν καὶ φιλάνθρωπον [καὶ ἥμερον] τοσούτους πόνους καὶ ἱδρῶτας ὑπερορᾶν. καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; εἰ γὰρ μηδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀπό γ' οὖν τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν τὴν σὴν ταῦτα συλλογίζου, καὶ τότε ὄψει τὸ ἄτοπον. κἂν γὰρ μυριάκις ᾖς αὐτὸς ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ θηρίων αὐτῶν ἀλογώτερος, οὐκ ἂν ἕλοιο τὸν οἰκέτην τὸν εὔνουν γινόμενον τελευτῶν ἀφῆναι ἄτιμον, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίᾳ ἀμείβεις καὶ χρημάτων δωρεᾷ. καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς λοιπὸν ἀπιὼν οὐδὲν δύνασαι εἰς αὐτὸν ἐργάσασθαι ἀγαθὸν, τοῖς μέλλουσί σου κληρονόμοις τῆς οὐσίας ἐπισκήπτεις ὑπὲρ αὐτοῦ, δεόμενος, παρακαλῶν, πάντα ποιῶν, ὥστε μὴ μεῖναι αὐτὸν ἀγέραστον. Εἶτα σὺ μὲν ὁ πονηρὸς οὕτω χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος γίνῃ πρὸς τὸν οἰκέτην· ἡ δὲ ἄπειρος ἀγαθότης ὁ θεὸς, ἡ ἄφατος φιλανθρωπία, ἡ τοσαύτη χρηστότης, τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς περὶ Πέτρον καὶ Παῦλον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τοὺς καθ' [ἑκάστην] ἡμέραν [δι' αὐτὸν] λιμώξαντας, δεσμευθέντας, μαστιχθέντας, καταποντισθέντας, θηρίοις παραδοθέντας, ἀποθνήσκοντας, τοσαῦτα παθόντας ἃ μηδὲ ἀριθμήσαιμεν, ἀστεφανώτους περιόψεται; καὶ ὁ μὲν ἀγωνοθέτης τὸν ὀλυμπιονίκην ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην, καὶ ἕκαστος ἁπλῶς τὸν θεραπεύσαντα αὐτὸν, οἷς δύναται ἀμείβει καλοῖς· ὁ δὲ θεὸς μόνος μετὰ τοὺς τοσούτους ἱδρῶτας καὶ πόνους, οὐ μικρὸν οὐ μέγα αὐτοῖς ἀγαθὸν ἀποδίδωσιν· ἀλλ' οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπελθόντες, ἐν τοῖς αὐτοῖς κείσονται τοῖς μοιχοῖς, καὶ πατραλοίαις, καὶ ἀνδροφόνοις, καὶ τοιχωρύχοις; καὶ ποῦ ταῦτα ἔχοιεν ἂν λόγον; εἰ γὰρ μηδὲν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστὶν, ἀλλὰ μέχρι τῶν παρόντων τὰ ἡμέτερα, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκεῖνοι τούτοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς. εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τοῖς αὐτοῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν ἀνέσει μὲν οὗτοι, ἐν κολάσει δὲ ἐκεῖνοι τὸν πάντα γεγόνασι χρόνον. καὶ ποῖος τοῦτο τύραννος; ποῖος ὠμὸς ἄνθρωπος καὶ ἀπηνὴς οὕτω περὶ τῶν αὐτοῦ ποτε ἐβουλεύσατο θεραπόντων καὶ ὑπηκόων; εἶδες τῆς ἀτοπίας τὴν ὑπερβολήν; καὶ ποῦ τελευτᾷ ὁ λόγος οὗτος; οὐκ οὖν εἰ καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν βούλει, ἀπὸ τούτων τῶν λογισμῶν παιδευθεὶς, ἀπαλλάγηθι τῆς πονηρᾶς ταύτης ὑπονοίας,

Nequaquam ergo nobis illudamus ipſi, neque præter deſidiam vitæ, quæ de talibus eſt orta dogmatibus, etiam propter ipſa dogmata maius nobis conflemus incendium. Si enim iudicium non eſt futurum, neque pro malis actibus ſupplicia ſoluemus: ſequitur, vt neque pro ſanctis laboribus præmia capeſſamus. Perpendite igitur, quouſque veſtra blaſphemia prouehatur, qui dicitis iuſtum, mitem, ac miſericordem Deum tantos ſuorum
A labores ſudoréſque deſpicere. Et qua tandem iſtud poterit ratione defendi? Itaque etiamſi aliunde omnino nequeas, exemplo tamen propriæ domus iſta conſidera; & tunc manifeſtam hanc ſtulticiam deprehendes. Nam & ſi millies ipſe ſis immiſericors atque crudelis; & vltra omnes feras rationis extraneus, nequaquam tamen pateris vt amantem tui ſeruulum moriens inhonoratum relinquas, quem certè & libertate donas, & pecunia, cæteriſque muneribus: & quia ipſe nihil ei iam poteris præſtare poſt mortem, eum patrimonij
B tui hæredibus ſolicitè commendas, rogans pro illo ac deprecans, faciſque prorſus omnia ne illum irremuneratum relinquas. Tu igitur tam malignus, erga ſeruulum tamen tam benignus ac miſericors inueneris: Deus vero infinita illa bonitas, ineffabilis miſericordia, inæſtimabilis pietas, famulos ſuos Paulum, Petrum, Iacobum, Ioannem, cæteroſque horum ſimiles, propter ipſum confectos fame, afflictos vinculis, verberibus cæſos, fluctibus merſos, beſtiis traditos,
C quotidiéque morientes, perpeſſos quanta nec numerari quidem poſſunt, incoronatos, inhonoratoſque deſpiciet? Et ille quidem ludi præfectus & moderator, eum qui in Olympico certamine victor extiterit, prædicat & coronat, & Dominus ſeruum, & rex militem, cuncti generaliter benè de ſe meritos, quibus poſſunt remunerant bonis: Deus vero ſolus poſt tam largos ſudores, póſtque tam multos labores, nec amplum, nec exiguum prorſus bonum propriis cultoribus recompenſabit? Sed Sancti illi at-
D que iuſti, cunctiſque prorſus virtutibus deditì, illic demum iacebunt vbi adulteri, homicidæ, ac parricidæ, vbi violatores etiam ſepulchrorum? & quam tandem habent iſta rationem, ſi nihil eſt poſt illum, quo hinc auferimur, abſceſſum: ſed res noſtræ huius vitæ limitibus circunſcriptæ ſunt? In eodem verò ſtatu ſunt etiam qui ſtudia habuere diuerſa, immo ne in eodem quidem per omnia. Nam & ſi poſt obitum eadem ſunt fortè iuxta rationem tuam, at in terris agentes in relaxatione & ocio ma-
E li, in ærumnis & pœnis pij totum æuum traduxerunt. Quis tandem vnquam tyrannus, quis ita crudelis, ita truculentus ac barbarus, tam durè de cultoribus ſuis ac ſubditis iudicabit? Vides certè ſtultitiæ magnitudinem, conſideraſti vbinam huiuſmodi ratiocinatio terminetur? Age igitur, & ſi nulla alia, his ſaltem rationibus eruditus, ab hac malignissima ſuſpicione deſiſte, ac fuge lõgius vicia,

Digitized by Google

& laborem qui eſt pro virtute complectere: & tunc cognoſces quod non tantum vſq; ad præſentium poſſeſſionem bona noſtra perueniunt. Quòd & ſi aliquis dixerit, quis inde veniens, ea quæ ibi ſunt, indicauit? reſponde. Homo equidem nullus, nam illi forſitan credendum non fuiſſet, vtpote pompam magnam omnino facienti rebus, eaſque elatius proferenti: at verò angelorum Dominus cuncta illa nobis maxima cum veritatis reuerentia reuelauit. Quid igitur nomine nobis opus eſt indice, cum idem ille qui exacturus eſt iſta ſupplicia, clamet quotidie, quod & gehennam pararit, & regnum: atque horum præbuit nobis clara documenta? Si enim nequaquam ibi iudicaturus eſſet, ne hic quidem vnquam vltionem irrogaſſet. Nam hoc quoque quam putamus habere rationem, quod malorum quidam non puniuntur, cum alij puniantur: niſi fortè dominum perſonarum acceptorem quis dixerit? Itaque vanum etiam iſtud eſt, ſi credantur alij quidem pœnas ſoluere, alij verò hinc impunè tranſire. Hoc enim priore illo eſt errore deformius. Sed ſi bono me animo volueris audire, hanc quoque quæſtionem breuiter abſoluam. Quænam igitur hæc abſolutio eſt? Neque ab omnibus hic Deus exigit vltionem, ne reſurrectionem vtique deſperando, iudicium quoque deſperes futurum, quaſi omnium iam hic ſuppliciis perſolutis: nec tamen oēs ſinit impune tranſire, ne cuncta prorſus abſque vlla eſſe prouidentia ſuſpiceris. Sed & non punit, & punit: per ea quidem quæ punit, oſtendens ibi ab eis qui hic immunes ſupplicij fuerint, exacturum ſe eſſe rationem: per ea verò quæ non punit, ſperare nos faciens eſſe terribile prorſus poſt iſta iudicium. Si verò in vniuerſum nullam rationem habuiſſet priorum, nec vllū hic aliquando puniſſet, nullum beneficiis honoraſſet. Nunc autem vides propter te & cœlum extendiſſe, & accendiſſe ſolem, & fundaſſe terram, & maria fudiſſe, & aëra pandiſſe, & lunæ diſpoſuiſſe curſus, & immutabiles anni leges hominibus ordinaſſe, aliaque omnia cernis nutu eius curſum ſuum abſque ceſſatione perficere. Omnis quippe noſtra, irrationaliúmque natura, reptilium, ſerpentium, atque gradientium, volantium quoque, ac natantium in fretis, in ſtagnis, in fluminibus, in fontibus: tum eorum quæ in montibus vagantur ac vallibus, tum quæ in aëre, in domibus, in campis: tum ſemina vniuerſa, tum germina, arbores quoque & ſylueſtres, & mites, tum ſteriles, tum feraces, cæteraque omnino cuncta ab illa nihil laborante prorſus manu tum creata, tum mota in noſtram diſpenſantur ſalutem. Nec ſolum ad neceſſarium nobis vſum, verum etiam ad exercenda liberalitatis officia, & communicandi miniſteria præſtantur. Tantum igitur cernens ordinem rerū, & certè ne exigua quidem à nobis numerata pars eſt, audes dicere ꝙ ille qui tāta eſt propter te operatus ac talia, in extremis te obliuioni tradat, cūq; aſinis ac porcis mortuum iacere patiatur: & cum tanto te munere ſuæ pietatis honorauerit, qua

καὶ φεῦγε κακίαν, καὶ τὸν ὑπὲρ [τῆς] ἀρετῆς αἱρετέον πόνον· καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς, ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος τὰ ἡμέτερα ἕστηκε. Κἂν τίς ἐρωτᾷ σε· τίς ἐλθὼν [ἐκεῖθεν] ἀπήγγειλε τὰ ἐκεῖ; εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς· εἰ γὰρ ἄν, [καὶ] ἠπιστήθη πολλάκις, ἅτε κομπάζων καὶ ἐπαίρων τὸ πρᾶγμα· ὁ δὲ τῶν ἀγγέλων δεσπότης, πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐκεῖνα ἀπήγγειλε. τί τοίνυν ἡμῖν δεῖ ἀνθρώπου, τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς εὐθύνας ἀπαιτεῖν
A καθ' ἑκάστην βοῶντος [τὴν] ἡμέραν, ὅτι [καὶ] γέενναν ἡτοίμασε, καὶ βασιλείαν παρεσκεύασε, καὶ τούτων ἡμῖν ἀποδείξεις παρεχομένου σαφεῖς. εἰ γὰρ μὴ ἔμελλε κρίνειν, οὐδ' ἂν ἐνταῦθα δίκην ἀπῄτησε. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸ τῶν πονηρῶν τοὺς μὲν κολάζεσθαι, τοὺς δὲ μὴ κολάζεσθαι; εἰ γὰρ μὴ προσωπολήπτης ἐστὶν ὁ θεός, ὥσπερ [οὖν] οὐδέ ἐστι, τί δήποτε τὸν μὲν ἀπῄτησε δίκην, τὸν δὲ ἀφῆκεν ἀτιμώρητον ἀπελθεῖν; τοῦτο γὰρ τοῦ προτέρου πάλιν ἐστὶν ἀπορώτερον. ἀλλ' εἰ βούλεσθε
B μετ' εὐγνωμοσύνης ἀκούειν τῶν λεγομένων, καὶ ταύτην διαλύσωμεν τὴν ἀπορίαν. τίς οὖν ἐστιν ἡ λύσις; οὐδὲ πάντας ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκην, ἵνα μὴ ἀπογνῷς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσῃς τὴν κρίσιν, ὡς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὐδὲ πάντας ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίσῃς, ἀλλὰ καὶ κολάζει καὶ οὐ κολάζει, δι' ὧν μὲν κολάζει, δεικνὺς ὅτι [καὶ] ἐκεῖ τοὺς κολασθέντας ἐνταῦθα ἀπαιτήσει λόγον· δι' ὧν
C δὲ οὐ κολάζει, παρασκευάζων σε πιστεύειν, ὅτι ἔστι [τι] μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν κριτήριον φοβερόν. εἰ δὲ καθ' ὅλου τῶν προτέρων ἠμέλει, οὐδ' ἂν ἐκόλασέ τινας ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν εὐηργέτησε. νῦν δὲ ὁρᾷς αὐτὸν διὰ σὲ καὶ οὐρανὸν τείνοντα, καὶ ἥλιον ἀνάπτοντα, καὶ γῆν θεμελιοῦντα· καὶ θάλατταν χέοντα, καὶ ἀέρα ἁπλοῦντα, καὶ σελήνην τάττοντα δρόμους, καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἀκινήτους τιθέντα νόμους, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἅπαντα τῷ νεύματι τῷ ἐκείνου τὸν ἑαυτῶν
D μετὰ ἀκριβείας ἀνύοντα δρόμον. καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀλόγων, τῶν ἑρπόντων, τῶν βαδιζόντων, τῶν πετομένων, τῶν νηχομένων, τῶν ἐν λίμναις, τῶν ἐν πηγαῖς, τῶν ἐν ποταμοῖς, τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν νάπαις, τῶν ἐν οἰκίαις, τῶν ἐν ἀέρι, τῶν ἐν πεδίοις, καὶ φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, τά τε ἄγρια, τά τε ἥμερα, τά τε ἔγκαρπα, καὶ πάντα ἁπλῶς ὑπὸ τῆς ἀκαμάτου κινούμενα χειρὸς ἐκείνης, τὴν ἡμετέραν οἰκονομεῖ ζωήν· οὐ πρὸς χρείαν μόνον, ἀλ-
E λὰ καὶ πρὸς φιλοτιμίαν τὴν διακονίαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα. Τοσαύτην τοίνυν ὁρῶν εὐταξίαν· καί τοι γε οὐδὲ τὸ πολλοστὸν εἴπομεν μέρος, τολμᾷς εἰπεῖν, ὅτι ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐργασάμενος διὰ σὲ, ἐν τοῖς καιρίοις σε παρόψεται, καὶ μετὰ τῶν ὄνων καὶ τῶν χοίρων ἀφήσει τελευτήσαντα κεῖσθαι; καὶ δώρῳ σε τιμήσας τοσούτῳ τῷ τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ

Digitized by Google

ᾧ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν ἴσον, περιόψεταί σε μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ ἱδρῶτας; καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; ταῦτα γὰρ κἂν ἡμεῖς σιγήσωμεν, οἱ λίθοι κεκράξονται· οὕτω σαφῆ καὶ δῆλα, καὶ τῆς ἀκτῖνος αὐτῆς ἀνώτερα. Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογιζόμενοι, καὶ πείσωμεν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, καὶ βήματι παραστησόμεθα φοβερῷ, καὶ λόγον δώσομεν τῶν πεπραγμένων ἁπάντων, καὶ εὐθύνας ὑφέ-
A
ξομεν καὶ δίκην ὑποστησόμεθα ἂν μένωμεν πλημμελοῦντες, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμεθα καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀπορρήτων ἂν μικρὸν ἑαυτοῖς προσέχειν βουληθῶμεν, τούς τε ἀντιλέγοντας ἐπὶ τούτοις ἐπιστομίζωμεν, καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἑλώμεθα, ἵνα μετὰ παῤῥησίας τῆς προσηκούσης εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀπελθόντες ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἡ
B
δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΊΑ ΙΔʹ.

Ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.

C

Τίνος ἕνεκεν ἀνεχώρησε πάλιν; παιδεύων ἡμᾶς μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πειρασμοῖς, ἀλλ' εἴκειν καὶ παραχωρεῖν. οὐ γὰρ ἔγκλημα τὸ μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσόντα μὴ στῆναι γενναίως. τοῦτο τοίνυν διδάσκων, καὶ τὸν φθόνον τὸν ἰουδαϊκὸν παραμυθούμενος, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν καπερναοὺμ, ὁμοῦ μὲν [τὴν] προφητείαν πληρῶν· ὁμοῦ δὲ
D
καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἁλιεῦσαι σπεύδων ἐπειδὴ ἐκεῖ διέτριβον τῇ τέχνῃ χρώμενοι. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς πανταχοῦ μέλλων ἐπὶ τὰ ἔθνη ἀπιέναι, παρὰ ἰουδαίων λαμβάνει τὰς αἰτίας. καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπιβουλεύσαντες τῷ προδρόμῳ καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλόντες, ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν. ὅτι γὰρ οὔτε ἀπὸ μέρους λέγει τὸ ἔθνος τὸ ἰουδαϊκὸν, οὔτε πάσας αἰνίττεται τὰς φυλὰς, σκόπει πῶς διορίζει τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὁ προφήτης οὕτω λέγων· γῆ νεφθα-

qua te angelis quoque fecit æqualem, poſt labores innumeros ſudoréſq; deſpiciet? Et quanam hæc poterunt rationis ſimilitudine colorari? Hic enim etiamſi nos fortè taceamus, lapides proclamabunt, tam certa & clara ſunt, atque ipſo lucidius ſole fulgentia. Hæc igitur conſiderantes omnia, perſuadeamus animæ noſtræ, quod poſtquam hinc fuerimus profecti, & ante terribile illud adſtaturi ſumus tribunal, & omnium quæ hic egimus rationem reddituri. Nam & ſupplicia perferemus, ſi in peccatis perſeuerauerimus: & potiemur coronis, boniſq; ineffabilibus perfruemur, ſi paruo hoc tempore nos voluerimus excolere, eorumque qui his contradicere auſi ſunt, ora claudamus: ipſi vero gratiſſimam eligamus virtutis viam, vt digna cum fiducia ad iudicium illud abeuntes, promiſſa nobis præmia conſequamur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum Patre & Spiritu ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XIV.
EX CAP. IIII.

Audiens autem Ieſus, quoniam traditus eſſet Ioannes, ſeceſſit in Galilæam. Et relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capernaum maritima, in finibus Zabulon & Nepthalim: vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Nepthalim, via maris trãs Iordanem Galilaæ gẽtium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione vmbra mortis, lux orta eſt eis. Exinde cœpit Ieſus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: erant enim piſcatores. Et ait illis, Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. Et circumibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

Qva tandem ratione ſeceſſit? Iterum nos docens, non vltrò in tribulationes irruere, ſed ſecedere potius atq; diſcedere. Neq; enim crimen eſt non ſemetipſum in pericula ſponte proiicere, ſed non fortiter cùm incideris permanere. Hoc igitur nunc docens, & materiam ſubtrahens inuidiæ Iudæorum, ſecedit in Capernaum: tũ prophetiam quæ de ipſo concinuerat adimplens, tũ etiam capere feſtinans orbis magiſtros. Ibi quippe illi exercendæ tunc artis ſuæ ſtudio morabantur. Tu vero conſidera quemadmodum eundi ad gentiles occaſionem à Iudæis ſemper accipiat. Nam hic quoque cũ præcurſori eius inſidias tetendiſſent, & in carcerem conieciſſent, ipſum in Galilæam gentium ire compellunt. Vt autem intelligas, quod neque ex parte de Iudæorum hic gente dicatur, neque omnes ſignificentur tribus, conſidera quemadmodum regionẽ illam propheta ſecernat hiſce verbis:

Terra Zabulon, & terra Nepthalim via maris trans Iordanem Galilæa gentium: populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Tenebras hic non iſtas profectò ſenſibiles, ſed errores atque impietates vocauit: propter quod & intulit, *Sedentibus in regione & in vmbra mortis, lux orta eſt eis.* Vt enim diſceres, quia neque lumen, neque tenebras has ſenſibiles nominaret: cùm de lumine loqueretur, non ſimpliciter lumen poſuit, ſed lumen magnum, quod alibi appellat & verum: & tenebras exponens, vmbram mortis vocauit. Deinde monſtrans quia non ipſi inquirentes inuenerint: ſed vltrò illos Deus deſuper illuſtrauit: Ipſum, inquit, eis lumen exortum eſt, ac refulſit: non quod illi prius ad lumen acceſſerint. Ante aduentum quippe Chriſti in extremis nimirum malis vita erat hominum conſtituta. Neque enim ambulabant in tenebris, ſed ſedebant in tenebris: quod vtique ſignum erat, ne ſpem quidem illos liberationis habuiſſe: ſed ſedebant à tenebris comprehenſi, quaſi ignorantes prorſus quónam promoueri deberent. Sedebant in tenebris, vt qui omnino nec ſtare iam poſſent. *Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.* Exinde, quando ſignificat? Ex quo ſcilicet tempore Ioannes in carcere incluſus eſt. Cur autem non ab initio ſtatim eis prædicauit? Quid autem opus erat Ioanne, cùm Chriſtum ſatis ipſa operum ſuorum teſtimonia prædicarent? vt videlicet hinc quoque illius dignitatem diſceres, quod ſicut pater, ita etiam filius haberet pro-

Luc.1.d. phetas. Sic enim Zacharias ipſe dicit in Spiritu: *Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis.* Deinde vt ne impudentibus quidem Iudæis defenſionis pars vlla remaneret: quod quidem

Matth.11.c. Luc.7.e. etiam ipſe poſuit dicens: *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens: & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, Publicanorum & peccatorum amicus: & iuſtificata eſt ſapientia a filiis ſuis.* Tum etiam fuit omnino neceſſarium, vt ea quæ de illo erant dicenda, non ab ipſo prius quàm ab aliis dicerentur. Si enim poſt tot ac tanta illa teſtimonia atque documenta clamabant: Tu teſtimonium perhibes de teipſo, teſtimonium tuum non eſt verum: ſi nihil prius Ioanne dicente proceſſiſſet in medium, ac pro ſe teſtimonium ipſe dixiſſet, quid non illi fuiſſent locuti? Propterea nec prædicat anteaquam Ioannes, nec mirabilia operatus eſt, quoadusq; ille incideret in vincula: ne hac exiſtente cauſa, magna pars populi ſcinderetur. Idcirco nec aliquod ſignum fecit Ioannes: vt ex hoc quoque multitudinem traderet Chriſto, quæ ad eum ſignorum admiratione conflueret. Si enim tot rebus rite peractis, & an-

Ioann.3.c. te carcerem Ioannis, & poſt carcerem, diſcipuli eius tam pertinaci aduerſum Chriſtum æmulatione feruebant, vt pleriq; non ipſum, ſed Ioannem Chriſtum eſſe ſuſpicarētur: ſi horum nihil fuiſſet, quid tandem non accidiſſet?

Propterea

γῆ νεφθαλὶμ ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ ἰορδά- “
νου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθή- “
μενος ἐν σκότει, φῶς εἶδε μέγα. σκότος ἐν- “
ταῦθα οὐ τὸ αἰσθητὸν καλῶν, ἀλλὰ τὴν πλάνην
καὶ τὴν ἀσέβειαν. διὸ καὶ ἐπήγαγε, τοῖς κα- “
θημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτει- “
λεν αὐτοῖς. ἵνα γὰρ μάθῃς, ὅτι οὔτε φῶς οὔτε “
σκότος αἰσθητόν φησι, περὶ μὲν τοῦ φωτὸς δια-
λεγόμενος οὐχ ἁπλῶς φῶς ἐκάλεσεν, ἀλλὰ
A φῶς μέγα, ὅπερ ἀλλαχοῦ ἀληθινόν φησιν· τὸ
δὲ σκότος ἐπεξηγούμενος, σκιὰν θανάτου ὠ-
νόμασεν. εἶτα, δεικνὺς ὅτι οὐκ αὐτοὶ ζητήσαν-
τες εὗρον, ἀλλ᾽ ὁ θεὸς αὐτοῖς ἄνωθεν ἐπεφάνη,
φησί, [φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς· τουτέστιν,] αὐτὸ
τὸ φῶς ἀνέτειλε καὶ ἔλαμψεν, οὐκ αὐτοὶ πρότε-
ροι τῷ φωτὶ προσέδραμον. καὶ γὰρ ἐν ἐσχάτοις τὰ
ἀνθρώπινα ἦν πρὸ τῆς χριστοῦ παρουσίας. οὐδὲ
[γὰρ] ἐβάδιζον ἐν σκότει· ἀλλ᾽ ἐκάθηντο ἐν σκό-
τει. ὅπερ σημεῖον ἦν, τοῦ μηδὲ ἐλπίζειν αὐτοὺς
B ἀπαλλαγήσεσθαι. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ εἰδότες ποῦ δεῖ
προβῆναι, οὕτω καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ σκό-
τους ἐκάθηντο, μὴ δυνάμενοι μηδὲ στῆναι
λοιπόν. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ “
λέγειν· μετανοεῖτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν “
οὐρανῶν. ἀπὸ τότε. πότε; ἐξ οὗ ἐνεβλήθη “
ἰωάννης. καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἐκή-
ρυξε; τί δὲ ὅλως ἰωάννου ἔδει, τῆς τῶν ἔργων
μαρτυρίας αὐτὸν κηρυττούσης; ἵνα κἀντεῦθεν
μάθῃς αὐτοῦ τὴν ἀξίαν· ὅτι καθάπερ ὁ πατήρ,
C οὕτω καὶ αὐτὸς προφήτας ἔχει. ὅπερ καὶ ὁ ζαχα-
ρίας ἔλεγε· καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου “
κληθήσῃ. καὶ ἵνα μηδεμίαν τοῖς ἀναισχύντοις “
αἰτίαν καταλείπῃ ἰουδαίοις. ὅπερ οὖν καὶ αὐ-
τὸς τέθεικε λέγων· ἦλθεν ἰωάννης μήτε ἐσθίων “
μήτε πίνων, καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει· “
ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, “
καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰ- “
νοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ “
ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἄλλως “
D δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἦν πρὸς ἑτέρου πρότερον λεχ-
θῆναι τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ μὴ πρὸς αὐτοῦ. εἰ γὰρ καὶ
μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας μαρτυρίας τε καὶ ἀπο-
δείξεις ἔλεγον· σὺ μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ, ἡ μαρτυ- “
ρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής· εἰ μηδὲν εἰρηκότος ἰω- “
άννου παρελθὼν εἰς μέσους πρῶτος [αὐτὸς] ἐ-
μαρτύρησε, τί οὐκ ἂν ἐφθέγξαντο; διὰ τοῦτο οὔτε
ἐκήρυξε πρὸ ἐκείνου, οὔτε ἐθαυματούργησεν, ἕως
ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐκεῖνος· ἵνα μὴ ταύ-
τῃ τὸ πλῆθος σχίζηται. διὰ τοῦτο οὐδὲ σημεῖον
E οὐδὲν ἐποίησεν ἰωάννης· ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πλῆ-
θος τῷ ἰησοῦ παραδῷ, τῶν θαυμάτων πρὸς
ἐκεῖνον ἑλκόντων αὐτούς. εἰ γὰρ καὶ τοσούτων
οἰκονομηθέντων καὶ πρὸ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ
μετὰ τὸ δεσμωτήριον, ζηλοτύπως πρὸς αὐτὸν
εἶχον οἱ μαθηταὶ ἰωάννου· καὶ οἱ πολλοὶ δὲ οὐ-
χὶ αὐτόν, ἀλλὰ τὸν ἰωάννην ὑπώπτευον εἶναι τὸν
ἰησοῦν, εἰ μηδὲν τούτων ἐγένετο, τί οὐκ ἂν συνέβη;

διὰ

Digitized by Google

διὰ τοῦτο καὶ ὁ ματθαῖος ἐπισημαίνεται, ὅτι ἀπὸ τότε ἤρξατο κηρύσσειν, καὶ ἀρξάμενος τὸ κήρυγμα ὃ ἐκεῖνος ἐκήρυττε, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐδίδασκε· καὶ οὐδὲν οὐδέπω περὶ ἑαυτοῦ τὸ κήρυγμα ὃ ἐκήρυττεν λέγει. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τέως ἀγαπητὸν ἦν παραδεχθῆναι, ἐπειδὴ μηδέπω τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. διὰ τοῦτο καὶ ἀρχόμενος, οὐδὲν φορτικὸν τί φησι καὶ ἐπαχθές· οἷον [ἐκεῖνος,] ἀξίνην, καὶ δένδρον κοπτόμενον, καὶ πτύου καὶ ἅλωνος, καὶ πυρὸς ἀσβέστου μνημονεύων· ἀλλὰ χρηστὰ προοιμιάζεται, τοὺς ἀνθρώπους, [καὶ] τὴν βασιλείαν τὴν ἐκεῖ τοῖς ἀκούουσιν εὐαγγελιζόμενος. καὶ περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς· σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς· καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καί τοι ἰωάννης φησὶν ἑτέρως αὐτοὺς κεκλῆσθαι· ὅθεν δῆλον ὅτι δευτέρα αὕτη ἡ κλῆσις ἦν· καὶ πολλαχόθεν τοῦτο ἄν τις συνίδοι. ἐκεῖ μὲν γάρ φησιν, ὅτι οὔπω βληθέντος ἰωάννου [εἰς τὴν φυλακὴν] προσῆλθον· ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν αὐτόν. κἀκεῖ μὲν ὁ ἀνδρέας ἐκάλει τὸν πέτρον· ἐνταῦθα δὲ ἀμφοτέρους ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰωάννης μέν φησιν, ὅτι ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὸν σίμωνα ἐρχόμενον λέγει· σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. ὁ δὲ ματθαῖος φησίν, ὅτι ἤδη τοῦτο ἦν κεκλημένος τὸ ὄνομα· ἰδὼν γάρ φησι σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον. καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ ὅθεν ἐκλήθησαν, καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν ἄν τις τοῦτο συνίδοι, καὶ ἐκ τοῦ ῥαδίως ὑπακοῦσαι, καὶ ἐκ τοῦ πάντα ἀφεῖναι. ἤδη γὰρ ἦσαν προπαιδευμένοι καλῶς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν φαίνεται ὁ ἀνδρέας ἐρχόμενος καὶ πολλὰ ἀκούων· ἐνταῦθα δὲ ψιλὸν ῥῆμα ἀκούσαντες εὐθέως ἠκολούθησαν. καὶ γὰρ εἰκὸς ἀκολουθήσαντας ἐξ ἀρχῆς ἀφεῖναι πάλιν, εἶτα τὸν ἰωάννην ἰδόντας εἰς δεσμωτήριον [ἐμπεσόντα] καὶ αὐτὸν ἀναχωροῦντα ἐπὶ τὴν οἰκείαν [πάλιν] τέχνην ἀπελθεῖν· οὕτω γοῦν αὐτοὺς εὑρίσκει ἁλιεύοντας. αὐτὸς δὲ οὔτε βουλομένους ἀναχωρῆσαι τὴν ἀρχὴν ἐκώλυσεν, οὔτε ἀναχωρήσαντας εἰς τέλος ἀφῆκεν· ἀλλ' εὐθὺς ὅτε ἀπεπήδησαν, ἔρχεται πάλιν αὐτοὺς ἀνακτησάμενος· ὅπερ μέγιστος τρόπος ἁλιείας ἐστίν. σκόπει δὲ αὐτῶν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοήν. καὶ γὰρ ἐν μέσοις τοῖς ἔργοις ὄντες· ἴστε δὲ πῶς λίχνον ἡ ἁλιεία· ἀκούσαντες αὐτοῦ κελεύοντος, οὐκ ἀνεβάλλοντο, οὐχ ὑπερέθεντο, οὐκ εἶπον ὑποστρέψαντες οἴκαδε διαλεχθῶμεν τοῖς προσήκουσιν· ἀλλὰ πάντα ἀφέντες εἵποντο, καθάπερ καὶ ἐλισσαῖος ἐποίησεν ἐπὶ ἡλιοῦ. τοιαύτην γὰρ ὁ χριστὸς ὑπακοὴν ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ὥστε μήτε ἀκαριαῖον ἀναβάλλεσθαι χρόνον, κἂν σφόδρα τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμᾶς κατεπείγῃ. διὸ καὶ ἑτέρῳ τινὰ προσελθόντι καὶ ἀξιοῦντι θάψαι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἀφῆκε, δεικνὺς ὅτι πάντων τὴν ἀκολούθησιν τὴν ἑαυτοῦ προτιμᾶν δεῖ.

εἰ δὲ

Propterea etiam Matthæus ſignauit, quòd
exinde cœpit prædicare. Cumq; cœpiſſet, illud
prædicauit in primis, quod certè docuerat &
Ioãnes. Et necdum interim de ſe aliquid memo-
rat, ſed prædicationem quam prædicauerat il-
le, confirmat: hæc enim erat quæ facilius poſſet
audiri, quia ſcilicet nullam adhuc de illo dignã
opinionem gerebant. Idcirco incipiẽs, nihil di-
cit aduerſum aut moleſtum, vt ille qui immi-
nentem ſecurim, arborem radicitus exciden-
A dam, aream purgandam, & ignem inextingui-
bilem memorabat, ſed à bonis orditur ac pro-
ſperis, cœlum ſcilicet, & illud quod ibi eſt regnũ
futurum audientibus nunciando. *Et ambulans
iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres Simonem qui
dicitur Petrus, & Andream fratrem eius, mit-
tentes rete in mare (erant enim piſcatores) & dicit
eis: Venite poſt me, & faciam vos piſcatores ho-
minum. Hi autem relictis retibus ſecuti ſunt eum.*
Atqui Ioannes aliter dixit eos vocatos: vnde
manifeſtum eſt ſecundam hanc vocationẽ fuiſ-
ſe, idque multis ex rebus oſtenditur. Nam ibi *Ioann. 1. f.*
B quidem dicit quòd ad Chriſtum, antequam Io-
annes in carcerem duceretur, acceſſerint: hic
verò poſtquam ille inciderit in vincula. Et ibi
quidem quòd Andreas Petrum, hic vero quòd
Ieſus ambos vocet. Et Ioannes quidem ait,
quòd Ieſus venientem ad ſe Petrum videns, di-
cit: *Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas,* *Ibidem.*
quod interpretatur Petrus. Matthæus vero aſſe-
rit, quòd iſto iam nomine vocaretur. Videns,
inquit, Simonem qui dicitur Petrus. Sed à loco
etiam ex quo vocati ſunt, aliiſque multis id
C ſcire poſſibile eſt, & ab eo quòd facile obedi-
erunt vocanti, ſuaque omnia reliquerunt. E-
rant quippe ſufficienter iam antè prædocti, &
ibi quidem Andreas in domum veniens, mul-
taque à Chriſto audiens inuenitur: hic vero v-
num audientes, nudúmque verbum confeſtim
ſequuntur. Videtur quippe fuiſſe conſequens,
quòd quum ab initio eum fuiſſent ſecuti, po-
ſtea reliquerint: & quum vidiſſent Ioannem
in carcerem abductum, & Chriſtum ſecedere,
ad artem propriam reuertiſſe. Sic denique pi-
ſcantes eos rurſus inuenit. Ipſe autem neque
D prius eos cùm vellent abire prohibuit, neque
quia diſceſſerant, in finem reliquit: ſed con-
cedens eis, cùm reſilire voluerunt, ad eoſdem
iterum capiendos venit: qui certè eſt optimus
piſcationis modus. Perpende vero & fidem,
& obedientiam vocatorum. Siquidem in me-
dio ipſius operis conſtituti, (ſcitis autem
quàm auida res ſit piſcatio,) cùm illum
audiſſent iubentem, nihil diſtulerunt, ni-
hil omnino cunctati ſunt: non dixerunt,
reuertemur domum, loquemur propinquis:
E ſed cuncta illico relinquentes, fecerunt quod
Heliſæus quoque ſub Helia legitur impleſſe. *1 Reg 19: d.*
Talem quippe à nobis obedientiam Chri-
ſtus efflagitat, vt neque punctum temporis diſ-
feramus, etiamſi nos aliquid neceſſarium vr-
gere videatur. Propter quod & alium quendam
accedentem ad ſe, & rogantem vt ad ſepeli- *Matth. 8 c. &*
endum patrem rediret: ne id quidem fa- *Luca 9 g.*
cere permiſit, oſtendens quia Chriſtus cun-
ctis ſit etiam neceſſitudinibus præferendus.

Sed

Digitized by Google

Sed dicas forſitan, maxima fuiſſe promiſſa: & hoc eſt propter quod illos maximè admiror: quia cùm nondum ſignum aliquod factum fuiſſe vidiſſent, tam firmiter promiſſionis magnitudini crediderunt, vt etiam Chriſtum ſequi rebus omnibus anteferrent. Ex illis quippe ipſis quibus capti ſunt verbis facile crediderunt alios quoque per eadem à ſe capiendos. Iſtis igitur hoc promiſit. Iacobo vero & Ioanni nihil tale pollicitus eſt. Siquidem obedientia præcedentium his quoque ad credendum iter parauit. Sed & multa iam de illo antè audierant prædicari. Vide autẽ quàm etiam diligenter inopiam eorum Euangeliſta ſignauerit. Inuenit, inquit, eos reficientes retia ſua. Tanta erat egeſtatis magnitudo, vt vetera contexerent: quia emere noua nequibant. Nec ſanè parua hæc ſunt documenta virtutis, facilè omnem tolerare pauperiem; de iuſtis laboribus viuere, mutua ſibi charitate connecti, ſecum habere inopem patrem, atque in eius obſequio laborare. Quia iſtos ergo iam ceperat, tunc incipit eiſdem præſentibus mirabilia monſtrare, quæ vtique faciendo Ioannis de ſe dicta firmabat. Synagogas vero ſæpius introibat, hinc quoque Iudæos docens, quòd non eſſet aduerſarius quidem Dei, ac ſeductor animarum, ſed quòd patri conſentiens aduéniſſet. Ingreſſus verò ſynagogas, non modo prædicabat, verumetiam ſigna edebat. Quando enim nouum fit aliquid & inopinatum, ac politiæ cuiuſdam introductio, ſigna Deus facere conſueuit, præſtans quædam pignora ſuæ potentiæ his qui legem eius accepturi ſunt. Sic igitur cùm hominem facturus eſſet, prius mundum creauit vniuerſum, ac tum demum facto homini legem in paradiſo dedit. Et cùm ſancto etiam Noë legem poſiturus eſſet, magna vtique mirabilia monſtrauit, per quæ inſtaurauit omnino creaturam, ac terribile illud pelagus per annum certè integrum toto fecit orbe diffundi, iuſtúmque illum in tanta totius mundi tempeſtate ſeruauit. Abrahæ quoque multa ſigna legitur præſtitiſſe, vt claram illam de regum bello victoriam, vt inſignem quoque aduerſus Pharaonem plagam, vt cùm de variis illum periculis liberauit. Sed & Iudæis quidem cùm legem eſſet daturus, prius mirabilia illa & prodigia magna oſtendit, ac tum demum eis præcepta legis impoſuit. Ita hic quoque cùm ſublimem quandam viuendi introducturus eſſet diſciplinam, & quæ nunquam ab illis fuiſſent audita, authoritatem mandatis ſuis præſtruxit claritate ſignorum. Quia enim æternum regnum quod prædicabat, non apparebat, ex his quæ videntur, etiam illud quod nondum apparebat, facit manifeſtum. Conſidera verò quàm nihil Euangeliſta ſuperfluis immoretur; quemadmodum non ſingulos nobis eorum qui curabantur enumeret: ſed nubes quaſdam ſignorum grandi verborũ parcitate tranſcurrat. *Obtulerunt*, inquit, *ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehenſos, dæmonia habentes, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos.*

Verùm

Gene 1.c. & 2.c.
Geneſ.7. & 8.
Geneſ.14.
Geneſ.12.d.
Deuter.4 & Exod. 5. & 6.

εἰ δὲ λέγοις, ὅτι μεγίστη ἡ ὑπόσχεσις· καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς θαυμάζω, ὅτι μηδὲν μηδέπω σημεῖον ἰδόντες μεγέθει τοσούτῳ ἐπαγγελίας ἐπίστευσαν, καὶ πάντα δεύτερα ἔθεντο τῆς ἀκολουθήσεως ἐκείνης. καὶ γὰρ δι' ὧν ἡλιεύθησαν λόγων, ἐπίστευσαν ὅτι καὶ ἑτέρους διὰ τούτων ἁλιεύειν δυνήσονται. τούτοις μὲν οὖν τοῦτο ὑπέσχετο· τοῖς δὲ περὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν. ἡ γὰρ τῶν φθασάντων ὑπα-
A κοὴ, προωδοποίησε λοιπὸν τούτοις. ἄλλως δὲ, καὶ πολλὰ ἦσαν πρότερον ἀκηκοότες περὶ αὐτοῦ. ὅρα δὲ πῶς καὶ τὴν πενίαν αὐτῶν ἡμῖν μετ' ἀκριβείας αἰνίττεται. εὗρε γὰρ αὐτοὺς ῥάπτοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν. τοσαύτη ἦν τῆς πτωχείας ἡ ὑπερβολὴ, ὡς τὰ πεπονηκότα διορθοῦν, μὴ δυναμένους ὠνήσασθαι ἕτερα. οὐ μικρὰ δὲ τέως καὶ αὕτη ἔνδειξις ἀρετῆς, τὸ πενίαν φέρειν εὐκόλως, τὸ ἀπὸ δικαίων πόνων τρέφεσθαι, τὸ συνδεδέσθαι ἀλλήλοις τῇ τῆς ἀγάπης δυνάμει, τὸ τὸν πατέρα ἔχειν μεθ'
B ἑαυτῶν καὶ θεραπεύειν. ἐπειδὴ τοίνυν αὐτοὺς ἡλίευσε, τότε ἄρχεται παρόντων θαυματουργεῖν, δι' ὧν ἐποίει τὰ ὑπὸ ἰωάννου περὶ αὐτοῦ εἰρημένα βεβαιῶν. Συνεχῶς δὲ ταῖς συναγωγαῖς ἐπεχωρίαζε, καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς παιδεύων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντίθεός τις καὶ πλάνος, ἀλλὰ συμφωνῶν τῷ πατρὶ παραγέγονεν. ἐπιχωριάζων δὲ, οὐκ ἐκήρυττε μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα ἐπεδείκνυτο. καὶ γὰρ πανταχοῦ εἴ πού τι ξένον γίνεται καὶ παράδοξον καὶ πολιτείας τι-
C νὸς εἰσαγωγὴ, σημεῖα ποιεῖν εἴωθεν ὁ θεὸς, ἐνέχυρα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως παρέχων τοῖς τοὺς νόμους δέχεσθαι μέλλουσιν. οὕτω γοῦν ὅτε τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν ἔμελλε, τὸν κόσμον ἔκτισεν ἅπαντα, καὶ τότε αὐτῷ τὸν νόμον ἐκεῖνον ἔδωκε τὸν ἐν τῷ παραδείσῳ· καὶ ὅτε τῷ νῶε νομοθετεῖν ἔμελλε, πάλιν μεγάλα ἐπεδείξατο θαύματα, δι' ὧν ἅπασαν ἀνεστοιχείου τὴν κτίσιν, καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πέλαγος ἐπ' ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐποίει κρατεῖν, καὶ δι' ὧν ἐν τοσαύτῃ ζάλῃ τὸν δίκαιον ἐκεῖνον διέσωσε. καὶ
D ἐπὶ τοῦ ἀβραὰμ δὲ πολλὰ σημεῖα παρέσχετο· οἷον τὴν νίκην τὴν ἐν τῷ πολέμῳ, τὴν πληγὴν τὴν κατὰ τοῦ φαραὼ, τὴν ἐκ τῶν κινδύνων ἀπαλλαγήν. καὶ ἰουδαίοις νομοθετεῖν μέλλων, τὰ θαύματα ἐκεῖνα καὶ μεγάλα τεράστια ἐπεδείξατο, καὶ τότε τὸν νόμον ἔδωκεν. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα μέλλων ὑψηλήν τινα εἰσάγειν πολιτείαν, καὶ ἃ μηδέποτε ἤκουσαν λέγειν αὐτοῖς, τῇ τῶν θαυμάτων ἐπιδείξει βεβαιοῖ τὰ λεγόμενα. ἐπειδὴ γὰρ ἡ κηρυττομένη βασιλεία οὐκ ἐφαίνετο, ἀπὸ τῶν φαινομένων τὴν ἄδη-
E λον ποιεῖ φανεράν. καὶ σκόπει τὸ ἀπέριττον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πῶς οὐ καθ' ἕκαστον ἡμῖν διηγεῖται τῶν θεραπευομένων, ἀλλὰ βραχέσι ῥήμασι νιφάδας παρατρέχει σημείων. προσήνεγκαν γὰρ αὐτῷ φησι πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, [καὶ σεληνιαζομένους] καὶ παραλυτικοὺς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Ἀλλὰ

Digitized by Google

Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστι, τί δήποτε παρ' οὐδενὸς αὐτῶν πίστιν ἐπεζήτησεν; οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὃ μετὰ ταῦτα φαίνεται λέγων· πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; ὅτι οὐδέπω τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀπόδειξιν ἦν δεδωκώς. ἄλλως δὲ καὶ αὐτῷ τῷ προσιέναι καὶ προσάγειν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπεδείκνυντο πίστιν. καὶ γὰρ πόρρωθεν αὐτοὺς ἔφερον, οὐκ ἂν ἐνεγκόντες, εἰ μὴ μεγάλα ἦσαν περὶ αὐτοῦ πεπεικότες ἑαυτούς. Ἀκολουθήσωμεν τοίνυν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς. καὶ γὰρ νοσήματα πολλὰ ἔχομεν ψυχῶν, καὶ ταῦτα προηγουμένως βούλεται θεραπεύειν. διὰ γὰρ τοῦτο κἀκεῖνα διορθοῦται, ἵνα ταῦτα ἐξορίσῃ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας. προσέλθωμεν τοίνυν αὐτῷ, καὶ μηδὲν βιωτικὸν αἰτῶμεν· ἀλλ' ἁμαρτημάτων ἄφεσιν. καὶ γὰρ δίδωσι καὶ νῦν, ἐὰν σπουδάζωμεν. τότε μὲν γὰρ εἰς τὴν Συρίαν ἐξῆλθεν αὐτοῦ ἡ ἀκοή· νῦν δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλην. κἀκεῖνοι μὲν ἀκούσαντες ὅτι δαιμονῶντας ἐθεράπευσε, συνέτρεχον· σὺ δὲ πολλῷ πλείονα πεῖραν αὐτοῦ λαβὼν τῆς δυνάμεως καὶ μείζονα, οὐ διανίστασαι καὶ τρέχεις; ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, καὶ πατρίδα ἀφῆκαν, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς· σὺ δὲ οὐδὲ οἰκίαν ἀφεῖναι ἀνέχῃ, ὑπὲρ τοῦ προσελθεῖν καὶ πολλῷ μειζόνων τυχεῖν; μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀπαιτοῦμεν παρὰ σοῦ· ἀλλὰ συνήθειαν ἄφες πονηρὰν μόνον, καὶ μένων οἴκοι μετὰ τῶν σεαυτοῦ δυνήσῃ σωθῆναι ῥᾳδίως. νῦν δὲ ἂν μὲν σωματικὸν ἔχωμεν πάθος, πάντα ποιοῦμεν καὶ πραγματευόμεθα, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ λυποῦντος ἡμᾶς· τῆς δὲ ψυχῆς ἡμῶν κακῶς διακειμένης, μέλλομεν καὶ ἀναδυόμεθα; διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκείνων ἀπαλλαττόμεθα· ἐπειδὴ τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἡμῖν πάρεργα γίνεται, τὰ δὲ πάρεργα ἀναγκαῖα· καὶ τὴν πηγὴν τῶν κακῶν ἀφέντες, τοὺς ῥύακας ἐκκαθαίρειν θέλομεν. ὅτι γὰρ τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν ἡ πονηρία τῆς ψυχῆς αἰτία, καὶ ὁ παραλελυμένος τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη, καὶ ὁ διὰ τοῦ στέγους χαλασθεὶς, καὶ πρὸ τούτων δὲ ὁ Κάϊν ἐδήλωσε. καὶ πολλαχόθεν δὲ ἑτέρωθεν τοῦτο ἄν τις ἴδοι. ἀνέλωμεν τοίνυν τῶν κακῶν τὴν πηγὴν, καὶ πάντα στήσεται τῶν νοσημάτων τὰ ῥεύματα. οὐ γὰρ τὸ παραλελύσθαι μόνον νόσημα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁμαρτάνειν· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο, ὅσῳ καὶ ψυχὴ σώματος ἀμείνων. προσέλθωμεν τοίνυν αὐτῷ καὶ νῦν, παρακαλέσωμεν ἵνα σφίγξῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν παραλελυμένην, καὶ τὰ βιωτικὰ ἀφέντες πάντα, τῶν πνευματικῶν μόνον ποιώμεθα λόγον. εἰ δὲ καὶ τούτων ἀντέχῃ, μετ' ἐκεῖνα αὐτῶν φρόντιζε· μὴ ὅτι οὐκ ἀλγεῖς ἁμαρτάνων καταφρόνει, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα στέναζε, ἐπειδὴ οὐκ αἰσθάνῃ τῆς ὀδύνης τῶν πλημμελημάτων. οὐ γὰρ παρὰ τὸ μὴ δάκνειν τὴν ἁμαρτίαν τοῦτο γίνεται· ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀναίσθητον εἶναι τὴν πλημμελοῦσαν ψυχήν.

ἐννόη-

Verum illud inquiritur, cur á nullo eorum fidem popoſcerit. Neque enim dixit quod aliis poſtea dixiſſe narratur: Creditis quoniam poſſum hoc facere? quòd certè hic ideo non dixit, quia nondum potentiæ ſuæ documenta præſtiterat. Deinde hoc ipſum, quòd eum ſimpliciter adibant, & certatim infirmos ei ac debiles offerebant: non mediocrem profectò eorum fidem docebat. Nam è longinquo eos vtique portabant, non portaturi proculdubio, niſi prius de illo magna ſibi perſuaſiſſent. Sequamur e- A tiam illum igitur nos: varios ſiquidem languores habemus animarum: & hi ſunt quibus principaliter vult mederi. Propterea enim etiam illas ægritudines ſanat, vt iſtas ſcilicet de noſtris animabus expellat. Accedamus ergo ad eum, nec ab illo quicquam de præſentis vitæ proſperitatibus expetamus, ſed indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nunc dabit ille, ſi nos non negligemus poſtulare. Tunc enim in Syriam ſolummodo fama eius exierat, nunc vero totum terrarum orbem peruaſit. Et illi qui- B dem cùm audiſſent eum dęmonia fugaſſe, vndique confluebant: tu vero cùm longè plura, longeque maiora virtutis eius experimenta iam ceperis, nequaquam tamen exurgis & curris. Nam illi quidem & patrias reliquerunt, & parentes, & amicos atq; cognatos: tu vero ne domo quidem abſcedis, vt accedas, & multo maiora conſequaris quàm relinquis. Imo ne iſtud quidem à te poſcimus, ſed conſuetudinem ſolummodo malignam relinque, & domi tuæ atque cum tuis manendo poteris facilè ſaluari. Nunc vero ſiquidem habuerimus aliquam cor- C poris paſſionem, omnia facimus, cuncta mercamur, vt in reliquum ægritudine liberemur: anima vero noſtra tam malè ſe habente diſſimulamus, ſemper differimus. Propterea ne corporeis quidem languoribus liberamur, quoniam quæ maximè neceſſaria ſunt, ſuperflua eſſe ducimus: quæ vero penè diſſimulanda, hæc omnino neceſſaria iudicamus: & fontem ipſum malorum incuratum relinquentes, riuulos purgare conamur. Quòd autem earum quæ ſunt in corpore paſſionum, mali- D gna ſæpe anima cauſa eſt, & triginta octo annorum paralyticus, & ille qui per tectum legitur fuiſſe demiſſus, & ante iſtos Cain ipſe monſtrauit, multiſque aliis exemplis idipſum poterit comprobari. Exiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta ſiccabuntur. Non modò enim paralyſi diſſolui, verum etiam peccare languor eſt, & longè illo languore deterior, ac tanto vtique quanto eſt corpore anima præſtantior. Accedamus igitur ad eum etiam modo, ac precemur vt E ſtringat animam noſtram vndique diſſolutam, omniaque hæc temporalia relinquentes, pro ſpiritualibus ſupplicemus: ſi verò horum ſolicitudinem geris, poſt illa etiam iſta curato. Nec quia non doles ipſe cùm peccas, veluti ſecurus negligentior euadas. Imò potius ob hoc ipſum gemas magis, quia ne ſentis quidem de peccato dolorem. Hoc enim fit, non quia peccata non mordeant, ſed quia inſenſibilis eſt anima quæ peccat.

Matt. 4. d. & Luc. 4 f.

Ioan. 5 a. Luc 5 d. Geneſ. 4. & 1. Ioann. 3.

Denique

Digitized by Google

Deniqueex illis iſtud quod dico perpende, qui propria peccata iam ſentiunt: nónne huiuſmodi his quoque qui ſecantur vel vruntur, amarius videntur vlulare? Quanta faciunt, quanta patiuntur, quantum lugent, quantum etiã lamentantur, vt à mala conſcientia liberentur? Quod certè non facerent, niſi ſecundum animam vehementer dolerent. Eſt igitur primum bonum, nihil omnino peccare: ſecũdum vero, poſt peccatum ſentire quod commiſeris, atque lugere. Si vero ne iſtud quidem habemus: quemadmodum precabimur Deum, & peccatorum remiſſionem petemus, de quibus nihil omnino curamus? Cùm enim ipſe ille qui deliquit, ne hoc quidem ipſum quod peccauit, ſtudeat agnoſcere: pro quibus Deum delictis rogabit, quæ adhuc cõmiſiſſe ſe neſcit? Hæc vero ignorans, quónam modo noſſe poterit diuini beneficij largitatem? Solicitè igitur propria delicta conſidera, vt diſcas quorum remiſſione doneris, atq; ipſi beneficio gratus exiſtas. Nam tu quidem cùm hominem in te fortem commoueris, & amicos, & vicinos, & ianitores rogas, & pecunias erogas, & plurimos dies patienter impendis humiliter adſtando, ac ſæpius ſupplicando. Sed & ſi ſemel, & ſi iterum, & ſi millies te repellat, qui à te ſemel fuerat offenſus, tu nihilominus non quieſcis: ſed ſolicitudine maiori concuſſus, ſupplicationem quoque adhibes longiorem. Nobis verò cùm indignetur omnium Deus, oſcitamus, atque oſcitando recubamus, deliciamur, inebriamur, & cũcta quæ ſunt malæ conſuetudinis frequentamus. Et quando illum poſſumus facere placatum? quónam modo autem non illum aduerſum nos amplius commouemus? Non dolere enim quia peccaueris, magis indignari atque iraſci facit Deum, quam illud ipſum quòd ante peccaueras. Propter quod in ipſam iam dignum erat demergi terram, & ne Solem quidem iſtum videre, nec reſpirare prorſus. Quia cùm tam reconciliabilem nobis habeamus Deum, cum tamen & ad iracundiam prouocamus, nec vbi prouocauerimus, ad pœnitentiam aliquando confugimus. Et certè ille ne tum quidem quum iraſcitur, non odio noſtri, aut alienatus à nobis hoc facit, ſed vt ſic ſaltẽ ad ſe attrahat, quos non vult perire. Alioqui ſi etiam iniuriis laceſſitus iugiter beneficia præſtaret, amplius profectò contemneres. Ne igitur iſtud eueniat, aduerſatur ad tẽpus, vt te ſecũ habeat in æternum. Confidamus ergo ipſius miſericordiæ, & ſolicitiſſimæ pœnitentiæ opera monſtremus, priuſquam ille illuceſcat dies, qui nobis minimè iam iſtud prodeſſe permittat. Nũc enim ferè totum cõſiſtit in nobis: tunc verò ſolus profectò iudex

Pſalm. 94. a. habebit in te ſententiæ poteſtatem. Præoccupemus igitur faciem eius in confeſſione, fleamus atque etiam lugeamus. Si enim poterimus ante certam illam horam, definitámque ſententiam rogare iudicem, vt nobis peccata dimittat, iam nec introitu opus erit ad iudiciũ Dei: vt è diuerſo niſi id faciamus, publicè ac toto mundo teſte nos audiet, nec ſpes vlla veniæ reſtabit. Nullus quippe illuc vadẽs eorũ valebit peccatorũ effugere tormenta, à quib. hic non fuerit abſolutus. Sed

ἐννόησον γοῦν τοὺς αἰσθανομένους τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, πῶς τῶν τεμνομένων καὶ καιομένων πικρότερον ὀλολύζουσι; πόσα πράττουσι; πόσα πάσχουσι; πόσα πενθοῦσι καὶ ὀδύρονται, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ πονηροῦ συνειδότος; ὅπερ οὐκ ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ σφόδρα ἤλγουν κατὰ ψυχήν. τὸ μὲν οὖν ἄμεινον, τὸ μηδὲ ὅλως ἁμαρτάνειν· τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο, τὸ ἁμαρτάνοντας αἰσθάνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἔχοιμεν,

A πῶς δεησόμεθα τοῦ θεοῦ καὶ ἄφεσιν αἰτησόμεθα ἁμαρτημάτων, οἱ τούτων μηδένα ποιούμενοι λόγον; ὅτ' ἂν γὰρ σὺ αὐτὸς ὁ πεπλημμεληκὼς, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἥμαρτες εἰδέναι ἐθέλεις, ὑπὲρ ποίων παρακαλέσεις τὸν θεὸν πλημμελημάτων, ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδας; καὶ πῶς εἴσῃ τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος; εἰπὲ τοίνυν σοῦ τὰ πλημμελήματα κατ' εἶδος· ἵνα μάθῃς τίνων λαμβάνεις συγχώρησιν, ἵν' οὕτως εὐγνώμων γένῃ περὶ τὸν εὐεργέτην. σὺ δὲ ἄνθρωπον μὲν παροξύ-

B νων, καὶ φίλους, καὶ γείτονας, καὶ θυρωροὺς παρακαλεῖς, καὶ χρήματα δαπανᾷς, καὶ πολλὰς ἀναλίσκεις ἡμέρας προσιὼν καὶ δεόμενος· κἂν ἅπαξ, κἂν δὶς, κἂν μυριάκις σε διακρούσηται ὁ παροξυνθεὶς, οὐκ ἀναπίπτεις· ἀλλ' ἐναγώνιος μᾶλλον γινόμενος, πλείονα τὴν ἱκετηρίαν τιθεῖς. τοῦ δὲ τῶν ὅλων θεοῦ παροξυνομένου, χασμώμεθα, καὶ ἀναπίπτωμεν, καὶ τρυφῶμεν, καὶ μεθύομεν, καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν πάντα πράττομεν· καὶ πότε αὐτὸν δυνησόμεθα ἵλεων ποιῆσαι; πῶς δὲ οὐκ αὐτῷ τού-

C τῳ μειζόνως παροξυνοῦμεν; τοῦ γὰρ ἁμαρτάνειν, τὸ μὴ δὲ ἀλγεῖν ἁμαρτάνοντας, μᾶλλον ἀγανακτεῖν αὐτὸν ποιεῖ καὶ ὀργίζεσθαι. διόπερ εἰς αὐτὴν λοιπὸν ἄξιον καταδῦναι τὴν γῆν, καὶ μηδὲ τὸν ἥλιον ὁρᾶν τοῦτον, μηδὲ ἀναπνεῖν ὅλως, ὅτι οὕτως εὐκατάλλακτον δεσπότην ἔχοντες, παροξύνομέν τε αὐτὸν, καὶ παροξύνοντες οὐδὲ μετανοοῦμεν· καίτοι γε αὐτὸς, οὐδὲ ὅτ' ἂν ὀργίζηται μισῶν καὶ ἀποστρεφόμενος ἡμᾶς τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἵνα κἂν οὕτως ἡμᾶς ἐπισπάσηται πρὸς ἑαυτόν. εἰ γὰρ ὑβριζόμενος

D διηνεκῶς εὐηργέτει, μᾶλλον ἂν κατεφρόνησας. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ἀποστρέφεται πρὸς ὀλίγον· ἵνα διαπαντός σε ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ. θαῤῥήσωμεν τοίνυν αὐτοῦ τῇ φιλανθρωπίᾳ, καὶ μετάνοιαν ἐπιδειξώμεθα μεμεριμνημένην, πρὶν ἢ τὴν ἡμέραν ἐπιστῆναι τὴν οὐκ ἐῶσαν ἡμᾶς κερδαίνειν ἐκ τούτου. νῦν μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πᾶν κεῖται· τότε δὲ, ὁ δικάζων μόνος τῆς ψήφου γίνεται κύριος. προφθάσωμεν τοίνυν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, κλαύσωμεν, θρηνήσωμεν. ἂν γὰρ δυ-

E νηθῶμεν παρακαλέσαι τὸν δικαστὴν πρὸ τῆς κυρίας ἀφεῖναι ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲ εἰσόδου χρεία λοιπόν. ὥσπερ οὖν ἐὰν μὴ τοῦτο γένηται, δημοσίᾳ τῆς οἰκουμένης παρούσης, ἕκαστος ἡμῶν εἰσαχθήσεται, καὶ οὐδὲ μία ἡμῖν ἔσται λοιπὸν συγγνώμης ἐλπίς. οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐνταῦθα, μὴ διαλυσάμενος τὰ ἁμαρτήματα ἀπελθὼν ἐκεῖ, δυνήσεται τὰς ἐπὶ τούτοις εὐθύνας διαφυγεῖν· ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῶν δεσμωτηρίων τούτων μετὰ τῶν ἁλύσεων προσάγονται εἰς τὸ δικαστήριον· οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ὅταν ἐντεῦθεν ἀπέλθωσι ποικίλας περικείμεναι σειρὰς τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπὶ τὸ βῆμα ἄγονται τὸ φοβερόν. καὶ γὰρ δεσμωτηρίου οὐδὲν ἄμεινον ὁ παρὼν βίος διάκειται. ἀλλ' ὥσπερ εἰς τὸ οἴκημα εἰσελθόντες ἐκεῖνο, πάντας ὁρῶμεν ἁλύσεις περικειμένους· οὕτω καὶ νῦν, ἂν τῆς φαντασίας τῆς ἔξωθεν ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες, εἰς τὸν ἑκάστου βίον εἰσέλθωμεν, τὴν ἑκάστου ψυχὴν ὀψόμεθα σιδήρου χαλεπώτερα δεσμὰ περικειμένην. καὶ μάλιστα, ἂν εἰς τὰς τῶν πλουτούντων εἰσέλθῃς ψυχάς. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείονα ὦσι περιβεβλημένοι, τοσούτῳ μᾶλλόν εἰσι δεδεμένοι. ὥσπερ οὖν τὸν δεσμώτην, ἐπειδὰν ἴδῃς καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου, καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν, πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν σεσιδηρωμένον, διὰ τοῦτο μάλιστα ταλανίζεις· οὕτω καὶ τὸν πλούσιον, ὅτ' ἂν θεάσῃ μυρία περιβεβλημένον πράγματα, μὴ διὰ ταῦτα πλούσιον, ἀλλὰ δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα ἄθλιον εἶναι νόμιζε. μετὰ γὰρ τῶν δεσμῶν τούτων, καὶ δεσμοφύλακα ἔχει χαλεπὸν, τὸν πονηρὸν ἔρωτα τῶν χρημάτων· ὃς οὐκ ἀφίησιν ὑπερβῆναι οὔποτε τὸ δεσμωτήριον, ἀλλὰ μυρίας αὐτῷ κατασκευάζει πέδας καὶ φύλακας, καὶ θύρας, καὶ μοχλούς· καὶ εἰς τὴν ἐνδοτέραν αὐτὸν ἐμβαλὼν φυλακὴν, πείθει καὶ ἥδεσθαι τοῖς δεσμοῖς τούτοις· ἵνα μηδὲ ἐλπίδα τινὰ ἀπαλλαγῆς εὕρῃ τῶν ἐπικειμένων κακῶν. κἂν ἀποκαλύψῃς τῷ λογισμῷ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, οὐ δεδεμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐχμῶσαν καὶ ῥυπῶσαν καὶ φθειρῶν γέμουσαν ὄψει. οὐδὲν γὰρ ἐκείνων ἀμείνους αἱ τῆς τρυφῆς ἡδοναὶ, ἀλλὰ καὶ βδελυρώτεραι, καὶ μᾶλλον τὸ σῶμα αὐτῶν λυμαίνονται μετὰ καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τούτῳ κἀκείνῃ μυρίας ἐπιφέρουσι νοσημάτων πληγάς. διὰ δὴ ταῦτα πάντα, τὸν λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν τῶν ἡμετέρων παρακαλέσωμεν, ἵνα καὶ τὰ δεσμὰ διαρρήξῃ, καὶ τὸν χαλεπὸν ἡμῶν τοῦτον ἀποστήσῃ φύλακα, καὶ τοῦ φορτίου τῶν σιδηρῶν ἐκείνων ἁλύσεων ἀπαλλάξας, πτεροῦ κουφότερον ἡμῖν ποιήσῃ τὸ φρόνημα. παρακαλοῦντες δὲ αὐτὸν, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν, σπουδὴν καὶ γνώμην καὶ προθυμίαν ἀγαθήν. οὕτω γὰρ δυνησόμεθα καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ τῶν κατεχόντων ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι κακῶν, καὶ μαθεῖν ἐν οἷς ἦμεν τὸ πρότερον, καὶ τῆς προσηκούσης ἀντιλαβέσθαι ἐλευθερίας. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

Sed ſicut illi qui è carceribus educuntur, vnà cum ipſis catenis ad iudicium pertrahuntur: ſic omnes animæ quum hinc emigrauerint, variis peccatorum catenis implicitæ ad terribile illud ducentur tribunal. Nihil enim præſens vita differre videtur à carcere. Sed ſicut cum triſte illud introimus habitaculum, circundatos videmus ac vinctos catenis: ita etiam nunc ſi extra omnia nos phantaſmata collocantes, vniuſcuiuſque ingrediamur vitam, eiuſque animam contemplemur, A videbimus eam durioribus ferro vinculis colligatam, & maximè ſi in diuitum intremus animas, qui quantò copioſius ſuis opibus ambiuntur, tantò oneroſius vinciuntur. Sicut enim cùm aliquem videris vinctum, & ceruice, manibus, pedibuſque ferratum: propterea illum maximè miſeraris. Sic etiam cùm videris diuitem infinitis rebus circundatum, noli eum propter illa putare locupletem, propter quæ debes infœlicem vocare. Præter illa ſiquidem vincula habet cuſtodem carceris ſæuiorem, prauum illum ſcilicet B amorem pecuniarum, qui ſemel à ſe vinctum nequaquam de hoc carcere exire permittit. Sed mille illi imponit catenas, & oſtia & ſeras, atque cuſtodias, & in interiorem illum conniciens carcerem, etiam delectari his vinculis facit, vt ab illis quibus oneratur malis, ne ſpem quidem vllam liberationis inueniat. Quòd ſi intenta mentis acie animum eius inſpexeris, non modo illum ligatum, verum etiam ſqualentem, atque ſordentem, ac vermibus plenum videbis. Neque enim illis meliores deliciarum iudicandæ ſunt voluptates, imò etiam C horribiliores: ac magis corpus animamque corrumpunt, & vtrique infinitas inducunt morborum plagas. Propter hæc ergo omnia liberatorem animarum noſtrarum deprecemur, vt & vincula iſta dirumpat, & ſæuum hunc à nobis cuſtodem repellat, grauiſſimoque illo nos liberans onere catenarum, omni alite perniciorem intellectum noſtræ mētis efficiat. Sic autem illum precemur, vt etiam noſtram iungamus voluntatem videlicet, ac ſtudium, atque in bonis operibus exequen-D dis congruum alacritatis vigorem. Ita enim etiam breui tempore poterimus á malis quæ nos obſident liberari, & tunc ſaltem vtinam fuerimus addiſcere, ac digna perfrui libertate: quam nos conſequi omnes eueniat, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui gloria & imperium cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

Digitized by Google

HOMILIA XV.

EX CAPITE V.

Videns autem Ieſus turbas, aſcendit in montem. Et cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum Diſcipuli eius: & aperiens os ſuum docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

A

CONSIDEREMVS fratres contemptum honoris & gloriæ. Neque enim ſecum circũducebat ipſos, ſed quando quidem petebat ratio curandi, ipſe omnia circumibat viſitans, vrbes, atque regiones. Quando vero plurima ad eum multitudo collecta eſt, vno in loco reſidet: & non in vrbis forique medio, ſed in monte, atque deſerto: nos videlicet erudiens, nihil ad oſtentationem noſtri facere, ſed à cunctis potius tumultibus liberari, & præcipuè cùm philoſophandum eſt, ac de rebus ſeriis diſſerendum. Cùm aſcendiſſet atque ſediſſet, continuò ad eum acceſſere diſcipuli. Vidiſti ipſorum virtutis augmentum, & quemadmodum ſint facti repentè meliores. Nam ſignorum quidem ſpectatores erant plurimi: iſti vero etiam audire magnum aliquid ac ſublime cupiebant. Quod certè illum & ad docendum prouocauit, & ab his fecit inchoare ſermonibus. Non enim corpora ſola curabat, ſed etiam animas medicabatur, à quarum cura rurſus ad corporum remedia tranſibat. Ipſas quippe vtilitatum vices ſæpe variabat, & doctrinæ verborum ſuorum, ſalutarium operum dona miſcebat. Simul etiam impudentiſſima hæreticorum ora claudebat, vtriuſque curam gerendo ſubſtantiæ, ſeque integri animalis eſſe creatorem docendo. Propter quod plurima vtrique naturæ ſua prouidentia conferebat, nunc illam, nunc iſtam medendo. Quod hoc etiam facit loco. *Aperiens*, inquit, *os ſuum docebat eos*. Et cuius rei gratia videtur adiunctum, aperiens os ſuum? Vt proculdubio diſceres, quòd non cùm loqueretur modò, verumetiam cùm taceret, docebat: Nunc quidem os aperiens, nunc vero ipſis vocem operibus emittens. Cùm vero audis, docebat eos, ne opineris ſolis eum locutum eſſe diſcipulis, ſed per illos & cæteris. Quia enim erat adhuc multitudo illa vulgaris, totáque terrena, conſtituens ante ſe diſcipulorum chorum, ad ipſos verba facit iſto ſermone quo eos docet, etiam aliis qui multum abhorrebant ab his quæ dicebantur, ſenſim philoſophiæ doctrinam inſinuans & commendans. Quod
Luc.6.d. igitur & Lucas ſignificando dicebat, quod ſermonem ad eos verterit, idipſum etiam Matthæus manifeſtans ait, quoniam acceſſerint ad eum Diſcipuli, & docuerit eos.

Ita

ὉΜΙΛΙΑ ΙΕʹ.

Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων.

A Ὅρα τὸ ἀφιλότιμον καὶ ἀκόμπαστον. οὐ γὰρ περιῆγεν αὐτοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτι μὲν θεραπεῦσαι ἔδει, αὐτὸς περιῄει πανταχοῦ καὶ πόλεις καὶ χώρας ἐπισκοπούμενος· ὅτι δὲ πολὺς ὄχλος γέγονεν, ἐν ἑνὶ καθέζεται χωρίῳ· καὶ οὐκ ἐν πόλει καὶ ἀγορᾷ μέσῃ, ἀλλ' ἐν ὄρει καὶ ἐρημίᾳ, παιδεύων ἡμᾶς μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, καὶ τῶν ἐν μέσῳ θορύβων ἀπαλλάττεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν φιλοσοφεῖν δέῃ, καὶ περὶ
B ἀναγκαίων διαλέγεσθαι πραγμάτων. ἀναβάντος δὲ αὐτοῦ καὶ καθίσαντος, προσῆλθον οἱ μαθηταί. εἶδες αὐτῶν τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ πῶς ἀθρόον βελτίους ἐγένοντο; οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν θαυμάτων ἦσαν θεαταί· οὗτοι δὲ καὶ ἀκοῦσαί τι λοιπὸν ἐπεθύμουν μέγα καὶ ὑψηλόν. ὅπερ οὖν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐνέβαλε, καὶ τῶν λόγων ἄρξασθαι τούτων ἐποίησεν. οὐδὲ γὰρ σώματα ἐθεράπευε μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς διώρθου, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς τούτων ἐπιμελείας ἐπὶ
C τὴν ἐκείνων μετέβαινεν ἐπιμέλειαν, ποικίλλων τε ὁμοῦ τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀναμιγνὺς τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἐπίδειξιν, καὶ τὰ ἀναίσχυντα τῶν αἱρετικῶν ἐμφράττων στόματα, δι' ὧν ἑκατέρας οὐσίας ἐκήδετο· δεικνὺς ὅτι ὁλοκλήρου τοῦ ζώου αὐτός ἐστι δημιουργός. διὸ καὶ πολλῆς ἑκατέρᾳ τῇ φύσει μετεδίδου προνοίας· νῦν μὲν ἐκείνην, νῦν δὲ ταύτην διορθούμενος. ὃ δὴ καὶ τότε ἐποίει. ἀνοίξας γάρ φησι τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδαξεν αὐτούς. καὶ τίνος ἕ-
D νεκεν πρόσκειται τὸ, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ; ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ σιγῶν ἐπαίδευεν, οὐχὶ φθεγγόμενος μόνον, ἀλλὰ νῦν μὲν τὸ στόμα ἀνοίγων, νῦν δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀφιεὶς φωνήν. ὅταν δὲ ἀκούσῃς ὅτι ἐδίδασκεν αὐτοὺς, μὴ τοῖς μαθηταῖς αὐτὸν νόμιζε διαλέγεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων ἅπασιν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πλῆθος δημῶδες ἦν, ἔτι δὲ καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων, τῶν μαθητῶν [τὸν] χορὸν ὑποστησάμενος πρὸς ἐκείνους ποιεῖται τοὺς λόγους, ἐν
E τῇ πρὸς αὐτοὺς διαλέξει καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι τοῖς σφόδρα ἀποδέουσι τῶν λεγομένων, ἀνεπαχθῆ γίνεσθαι παρασκευάζων τῆς φιλοσοφίας τὴν διδασκαλίαν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ λουκᾶς αἰνιττόμενος ἔλεγεν· ὅτι τὸν λόγον ἀπέστρεψε πρὸς αὐτούς· καὶ ὁ ματθαῖος δὲ αὐτὸ τοῦτο [δηλῶν] ἔγραφεν· ὅτι προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς ἐδίδασκεν.

οὕτω

Digitized by Google

οὕτω γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ προσέχειν ἔμελλον προθυμότερον, ἢ εἰ πρὸς ἅπαντας ἀπέτεινεν [αὐτόν.] πόθεν οὖν ἄρχεται, καὶ ποῖα θεμέλια τίθησι τῆς καινῆς πολιτείας ἡμῖν; ἀκούσωμεν μετ' ἀκριβείας τῶν λεγομένων. Εἴρηται μὲν γὰρ πρὸς ἐκείνους, ἐγράφη δὲ καὶ διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα ἅπαντας. διὰ δὴ τοῦτο προσέχει μὲν τοῖς μαθηταῖς δημηγορῶν· οὐκ εἰς ἐκείνους δὲ περιΐστησι τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀδιορίστως προάγει τοὺς μακαρισμοὺς ἅπαντας. οὐδὲ γὰρ εἶπε, μακάριοι ἐστὲ ὑμεῖς ἐὰν πτωχοὶ γένησθε, ἀλλὰ μακάριοι οἱ πτωχοί. Καίτοι καὶ εἰ εἰς ἐκείνους εἰρήκει, κοινὰ τὰ τῆς συμβουλῆς ἔμελλε γίνεσθαι. καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ· ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, οὐ πρὸς ἐκείνους διαλέγεται μόνους, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων πρὸς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. καὶ ὅταν αὐτοὺς μακαρίζῃ διωκομένους [καὶ ἐλαυνομένους] καὶ τὰ ἀνήκεστα πάσχοντας, οὐκ ἐκείνοις μόνον ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τὰ αὐτὰ κατορθοῦσι πλέκει τὸν στέφανον. πλὴν ἀλλ' ἵνα καὶ σαφέστερον τοῦτο γένηται, καὶ μάθῃς ὅτι πρὸς σὲ ἔχει κοινωνίαν πολλὴν τὰ λεγόμενα, καὶ πρὸς τὴν φύσιν δὲ ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην εἴ τις βούλοιτο προσέχειν, ἄκουσον πῶς τῶν θαυμαστῶν τούτων ἄρχεται λόγων. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Τί ἐστιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν διάνοιαν. πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν προαίρεσιν εἴρηκε. ἐπειδὴ γὰρ εἰσὶ πολλοὶ ταπεινοὶ οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης βιαζόμενοι, ἀφεὶς ἐκείνους· οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο ἐγκώμιον· τοὺς ἀπὸ προαιρέσεως ἑαυτοὺς ταπεινοῦντας καὶ καταστέλλοντας μακαρίζει πρώτους. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, οἱ ταπεινοί, ἀλλ' οἱ πτωχοί; ὅτι τοῦτ' ἐκείνου πλέον. τοὺς γὰρ καταπεπληχότας ἐνταῦθά φησι καὶ τρέμοντας τοῦ θεοῦ τὰ ἐπιτάγματα, οὓς καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου σφόδρα ἀποδεχόμενος ὁ θεὸς ἔλεγεν· ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; καὶ γὰρ πολλοὶ [τῆς] ταπεινοφροσύνης [οἱ] τρόποι· καὶ ὁ μέν ἐστι ταπεινὸς συμμέτρως, ὁ δὲ μεθ' ὑπερβολῆς ἁπάσης. ταύτην καὶ ὁ μακάριος προφήτης ἐπαινεῖ τὴν ταπεινοφροσύνην, οὐ τὴν ἁπλῶς κατεσταλμένην ἡμῖν διάνοιαν ὑπογράφων, ἀλλὰ τὴν σφόδρα συντεθραυσμένην, δι' ὧν φησί· θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. καὶ οἱ παῖδες δὲ οἱ τρεῖς ταύτην ἀντὶ θυσίας μεγάλης προσάγουσι τῷ θεῷ λέγοντες· ἀλλ' ἐν ψυχῇ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν. ταύτην καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζει νῦν. ἐπειδὴ γὰρ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν καὶ τὴν οἰκουμένην λυμηνάμενα ἅπασαν ἐξ ἀπονοίας εἰσῆλθεν. ὅτι γὰρ διάβολος οὐκ ὢν πρὸ τούτου τοιοῦτος, οὕτω διάβολος γέγονεν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ἵνα μὴ τυφωθεὶς, εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου.

Ita enim & alij promptius auſcultaturi erant, quàm ſi ad omnes direxiſſet ſermonem. Vnde igitur incipit? Quæ fundamenta nouæ nobis collocat diſciplinæ? Audiamus itaque diligenter quæ dicuntur. Dictum eſt namque præſentibus, ſcriptum vero his omnibus qui poſtea eſſent futuri. Propterea docens quidem ad diſcipulos reſpicit, verùm nequaquam in eis ſua dicta determinat, ſed infinitè & incircumſcriptè cunctas beatitudines in commune proponit.
A Non enim dicit, beati eſtis vos, ſi pauperes fueritis: ſed, beati pauperes. Et certè etiamſi ad illos hoc directè ſignateque dixiſſet, futura nihilominus fuiſſet omnibus doctrina communis. Nam & cùm dicit, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*: (Math. 28. d.) non ad eos tantummodo loquitur, ſed per eos ad vniuerſum prorſus orbem. Et quando eos beatificat perſecutionem ferentes, exagitatos vndique, & intolerabilia illa patientes, non eis ſolum, ſed & cunctis eadem implentibus texit coronam. Veruntamen vt iſtud magis magiſque
B luceſcat, & diſcas ea quæ dicuntur à Chriſto, tibi quoque & cunctis generaliter hominibus, ſi attendere velint, eſſe communia: audi quodnam his mirabilibus verbis ponat exordium: *Beati pauperes Spiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. Qui ſunt pauperes ſpiritu? Humiles ſcilicet mente, atque contriti ſpiritu. Spiritum hic enim poſuit pro anima & voluntate. Quia enim ſunt humiles plurimi non ſua ſponte ducti, ſed neceſſitate rerum coacti, relinquens huiuſmodi (neque enim hoc inter laudanda numerandum eſt)
C eos qui ſe humiliant & comprimunt voluntate, primos beatos appellat. Et quam ob cauſam non humiles voluit appellare, ſed pauperes? Quia hoc illo vtique præſtantius eſt. Siquidem illos hic humiles memorat, qui Dei præcepta metuunt, atque etiam contremiſcunt. Quod per Eſaiam prophetam Deus amanter excipiens dicebat: *Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* (Eſa. 66. a.) Multi quippe ſunt humilitatis modi: & hic quidem eſt humilis mediocriter, alter verò cumu-
D latè. Hanc igitur humilitatem etiam propheta collaudat, non vtcunque compreſſam deſignando mentem, ſed omnino contritam, vbi ait. *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet.* (Pſalm. 50. d.) (Dan. 3. d.) Sed etiam tres pueri pro magno ſacrificio hanc offerunt Deo, dicentes: *Sed in anima contrita, & ſpiritu humiliato ſuſcipiamur*. Hanc ergo nunc etiam Chriſtus beatam vocauit. Quia enim profectò mala maxima, & quæ toti ferè orbi intulere perniciem, de ſuperbia mentis exorta
E ſunt: quandoquidem ille qui talis certè antè non fuerat, per hoc diabolus effectus eſt: quod etiam Paulus ſignificando dicebat: *Ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli.* (1. Tim. 3. b.) Et

Et primus ille homo his à diabolo ſpebus inflatus, poſtquam ſe arroganter extulerat, præcipitatus eſt, & morti obnoxius factus eſt. Deum enim ſe credens futurum, etiam quod habeat amiſit. Hoc enim ei & dominus exprobrans, ac ſtulticiæ eius inſultans, ait: Ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis. Cæterique poſtea hinc ad impietatis præcipitia deuiarunt, æqualitatem Dei cogitationum ſibi phantaſmate metiendo. Quia, inquam, hanc eſſe conſtat arcem malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conſiciens, quaſi fundamentum quoddam forte atque munitum, hanc primùm ſententiam collocauit. Siquidem vnuſquiſque, humilitate ſuppoſita, tutiſſimè cuncta alia ſuperponit ædificans: hac vero ſubducta, etiamſi ad ipſum vſque cœlum conuerſationis ſublimitate perueniаs, ſimul omnia ſubtrahuntur, atque in finem peſſimum relabuntur. Nam ſiue orationem, ſiue ieiunium, ſiue miſericordiam, ſiue pudicitiam, ſiue aliud quid bonorum abſque humilitate congreges: ſtatim cuncta defluunt, cunctaque depereunt. Quod etiam Phariſæo legimus accidiſſe, qui cum ad ipſum virtutis cacumen aſcendiſſet, amittens ſimul vniuerſa deſcendit, quia ſcilicet non habuit matrem bonorum. Sicut enim ſuperbia omnium fons malorum eſt, ita humilitas cunctarum origo virtutum. Iure igitur hinc incipit, vt arrogantiam radicitus de auditorum pectoribus euellat. Et cur hoc ad diſcipulos ait, qui humiles ſemper extiterant: quippe qui ne occaſionem quidem habuerant inſolentiæ, cum eſſet vtique piſcatores ac pauperes nec minus de imperitia, quam de ignobilitate deſpecti? Etſi ergo non hoc propter diſcipulos diceret, dicebat tamen propter cæteros, qui vel tunc aderant, vel poſtea erant futuri, ac diſciplinam ipſam per Apoſtolos recepturi, ne illos per ſuperbiam fortè contemnerent, imò etiam propter ipſos profectò diſcipulos. Etſi enim tunc forſitan minimè ſed poſtea tamen hac indigebant maxime cautione: poſt tot certè illa mirabilia, poſt ſigna, poſt honorem ab vniuerſo ſibi pene orbe delatū, poſt illam poſtremò fiduciam, quam ſe apud Deum habere gaudebant. Non enim diuitiæ, non potentia, non ipſum omnino regnum ita quenquam poterant efferre, vt ea quæ Apoſtolis ſuppetebant. Quinimò etiam antequam facultatem acciperent ſigna faciendi, abunde extolli quibant, cùm viderent magiſtrum theatro illo vndique admirante circūdari, per ꝙ certè pati poterant aliquid humanum. Idcirco inprimis mentes eorum humiliat, & comprimit, doctrinam ſuam non ſub ſpecie mandatorum atque exhortationis inducit: ſed ſub præmiis beatitudinum, vt ſcilicet ſermonem ipſum faciat gratiorem: & ſtadium doctrinæ ſuæ cunctis recludat. Non enim dixit, ille & ille, ſed quicunque iſta fecerint, omnes beati: ſiue ignobilis atque pauper, ſiue plebeius, ſiue peregrinus, nihil te fieri beatum vetat, ſi iſtius virtutis æmulator extiteris. Hinc igitur vnde maxime oportebat, exorſus progreditur ad mandatum aliud, quod videtur contra totius mundi pugnare ſententiam.

Luca.18.b.

Cùm

ὅ,τι πρῶτος ἄνθρωπος ταύτης παρὰ τοῦ διαβό-
λου φυσηθεὶς ταῖς ἐλπίσιν ἐξετραχηλίσθη καὶ θνη-
τὸς ἐγένετο. προσδοκήσας γὰρ ἔσεσθαι θεὸς, καὶ ὅπερ
εἶχεν ἀπώλεσεν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ θεὸς ὀνειδίζων
αὐτῷ καὶ τὴν ἄνοιαν αὐτοῦ κωμῳδῶν ἔλεγεν· ἰδοὺ
ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν. καὶ ἕκαστος δὲ τῶν
μετὰ ταῦτα ἐντεῦθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλεν, ἰσοθεΐαν
φαντασθείς. Ἐπεὶ οὖν αὕτη ἡ ἀκρόπολις τῶν κα-
κῶν ἦν, καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς πονηρίας ἁπάσης,
A τῷ νοσήματι τὸ κατάλληλον κατασκευάζων φάρ-
μακον, ὥσπερ θεμέλιον ἰσχυρόν τινα καὶ ἀσφαλῆ
τοῦτον πρῶτον κατεβάλετο τὸν νόμον. ταύτης γὰρ
ὑποκειμένης μετὰ ἀσφαλείας, ἅπαντα τὰ ἄλ-
λα ἐπιτίθησιν ὁ οἰκοδομῶν· ταύτης δὲ ἀνῃρημέ-
νης, κἂν μέχρι τῶν οὐρανῶν φθάσῃ πολιτευό-
μενος, ἅπαντα ὑποσύρεται ῥᾳδίως, καὶ εἰς χα-
λεπὸν καταστρέφει τέλος. κἂν νηστείαν, κἂν εὐ-
χὴν, [κἂν ἐλεημοσύνην], κἂν ἄλλο τι οὖν συναγάγῃς
ἀγαθὸν, ταπεινοφροσύνης χωρὶς διαρρεῖ καὶ ἀπό-
B λυται [ἅπαντα.] ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ Φαρισαίου
γέγονε. καὶ γὰρ μετὰ τὸ φθάσαι εἰς αὐτὴν τὴν κορυ-
φὴν, πάντα ἀπολέσας κατέβη· ἐπειδὴ τὴν μητέ-
ρα τῶν ἀγαθῶν οὐκ εἶχεν. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀπόνοια
πηγὴ κακίας ἁπάσης ἐστὶν, οὕτως ἡ ταπεινοφροσύνη,
φιλοσοφίας ἁπάσης ἀρχή. διὸ καὶ ἐντεῦθεν ἄρ-
χεται πρόρριζον ἀνασπῶν τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τῆς
τῶν ἀκουόντων ψυχῆς. καὶ τί τοῦτο πρὸς τοὺς μα-
θητὰς φησί, τοὺς πάντοθεν ὄντας ταπεινούς; οὐδὲ
γὰρ εἶχον ἀφορμὴν ἀπονοίας τινὰ, ἁλιεῖς ὄντες
C καὶ πένητες, καὶ ἄσημοι καὶ ἰδιῶται. εἰ καὶ
μὴ πρὸς τοὺς μαθητὰς [ταῦτα,] ἀλλὰ πρὸς
[γε] τοὺς παρόντας τότε, καὶ τοὺς μετὰ ταῦ-
τα μέλλοντας αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι, ἵνα μὴ διὰ
ταῦτα αὐτῶν καταφρονῶσι· μᾶλλον δὲ καὶ
πρὸς τοὺς μαθητάς. εἰ γὰρ καὶ μὴ τότε, ἀλλ'
ὕστερον ἔμελλον δεῖσθαι τῆς ὠφελείας ταύτης μετὰ
τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης
τιμὴν καὶ τὴν πρὸς θεὸν παρρησίαν. Οὔτε γὰρ
πλοῦτος, οὔτε δυναστεία, οὐκ αὐτὴ ἡ βασιλεία
D οὕτως ἐπᾶραι ἦν ἱκανὴ, ὡς τὰ ἐκείνοις ὑπάρ-
ξαντα ἅπαντα. ἄλλως δὲ καὶ πρὸ τῶν σημείων
εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ τότε ἐπαρθῆναι, τὸ πλῆθος
ὁρῶντας καὶ τὸ θέατρον ἐκεῖνο τὸ περιεστηκὸς τὸν
διδάσκαλον, καὶ παθεῖν τι ἀνθρώπινον. διὸ ὅπερ
αὐτῶν εὐθέως καταστέλλει τὸ φρόνημα. καὶ οὐκ
εἰσάγει ἐν τάξει παραινέσεως τὰ λεγόμενα καὶ
ἐπιταγμάτων, ἀλλ' ἐν τάξει μακαρισμοῦ, ἀ-
νεπαχθέστερον τὸν λόγον ποιῶν, καὶ πᾶσιν ἀνοί-
γων τὸ τῆς διδασκαλίας στάδιον. Οὐ γὰρ εἶπεν,
E ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' οἱ ταῦτα ποιοῦντες
μακάριοι πάντες. ὥστε κἂν δοῦλος ᾖς, κἂν
πτωχὸς, κἂν πένης, κἂν ξένος, κἂν ἰδιώ-
της, οὐδέν ἐστι τὸ κωλύον ἔσεσθαι μακάριον,
ἂν τὴν ἀρετὴν ταύτην ζηλώσῃς. ἀρξάμε-
νος τοίνυν ἐντεῦθεν ὅθεν μάλιστα ἐχρῆν, πρό-
εισιν ἐφ' ἑτέραν ἐντολὴν, ἀπεναντίας δοκοῦ-
σαν εἶναι τῇ τῆς οἰκουμένης ψήφῳ.

ἁπάντων

Digitized by Google

ἁπάντων γὰρ τοὺς χαίροντας ζηλωτοὺς εἶναι νομιζόντων, τοὺς δὲ ἐν ἀθυμίᾳ καὶ πενίᾳ καὶ πένθει ἀθλίους, αὐτὸς τούτους ἀντ' ἐκείνων μακαρίζει λέγων οὕτως· μακάριοι οἱ πενθοῦντες, καίτοιγε πάντες αὐτοὺς ταλανίζουσι. διὰ γὰρ δὴ τοῦτο προλαβὼν τὰ σημεῖα εἰργάσατο, ἵνα τοιαῦτα νομοθετῶν ἀξιόπιστος ᾖ. καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν οὐχ ἁπλῶς τοὺς πενθοῦντας τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ ἁμαρτημάτων τοῦτο ποιοῦντας. ὡς τόγε ἕτερον καὶ σφόδρα ἐστὶ κεκωλυμένον, τὸ ἐπί τινι τῶν βιωτικῶν θρηνεῖν. ὅπερ οὖν A καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλου λέγων· ὅτι ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη, θάνατον κατεργάζεται· ἡ δὲ κατὰ θεὸν [λύπη,] μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον [κατεργάζεται.] τούτους τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα μακαρίζει τοὺς οὕτω λυπουμένους· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς τοὺς λυπουμένους τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐπιτάσεως. διόπερ οὐδὲ εἶπεν οἱ λυπούμενοι, ἀλλὰ οἱ πενθοῦντες. καὶ γὰρ [καὶ] αὕτη πάλιν ἡ ἐντολὴ πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας διδάσκαλος. εἰ γὰρ οἱ παῖδας καὶ γυναῖκα ἢ ἄλλον τινὰ τῶν προσηκόντων ἀπελθόντα θρηνοῦντες, οὐ χρημάτων B οὐ σωμάτων ἐρῶσι κατ' ἐκεῖνον τῆς ὀδύνης τὸν καιρόν, οὐ δόξης ἐφίενται, οὐχ ὕβρεσι παροξύνονται, οὐχ ὑπὸ βασκανίας ἁλίσκονται, οὐχ ὑπὸ ἄλλου πολιορκοῦνται τινὸς πάθους, ἀλλὰ τῷ πένθει γινόμενοι μόνον· πολλῷ μᾶλλον οἱ τὰ ἁμαρτήματα πενθοῦντες τὰ ἑαυτῶν ὡς πενθεῖν ἄξιον, μείζονα ταύτης ἐπιδείξονται φιλοσοφίαν; εἶτα τί τὸ ἔπαθλον; ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται [φησί.] εἰπέ μοι, ποῦ παρακληθήσονται [οὗτοι;] καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ. ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἐπίταγμα σφόδρα ἦν φορτικὸν καὶ ἐπαχθές, C ὃ μάλιστα αὐτὸ κοῦφον ἐποίει, τοῦτο ὑπέσχετο δώσειν. ὥστε εἰ θέλεις παρακαλεῖσθαι, πένθει. καὶ μὴ νομίσῃς αἴνιγμα [τὸ πρᾶγμα] εἶναι τὸ εἰρημένον. ὅταν γὰρ ὁ θεὸς παρακαλῇ, κἂν μυρίαι νιφάδες ἐπέλθωσι λυπηρῶν, πάντων ἀνώτερος ἔσῃ. καὶ γὰρ πολλῷ μείζους ἀεὶ δίδωσι τῶν πόνων ὁ θεὸς τὰς ἀμοιβάς. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε, μακαρίους ἀποφαίνων τοὺς πενθοῦντας. οὐ κατὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. ὅπερ οὐ τοῦ πράγματος ἀξίας, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρω- D πίας ἐστίν. οἱ γὰρ πενθοῦντες πλημμελήματα πενθοῦσι. τοῖς δὲ τοιούτοις, ἀρκεῖ [καὶ] τὸ συγγνώμης ἀπολαῦσαι καὶ ἀπολογίας τυχεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς σφόδρα ἐστὶ φιλάνθρωπος, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν κολάσεων ἀναιρέσει, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ τὴν ἀντίδοσιν ἵστησιν· ἀλλὰ καὶ μακαρίους ποιεῖ, καὶ πολλῆς μεταδίδωσι παρακλήσεως. Πενθεῖν δὲ ἡμᾶς οὐχ ὑπὲρ τῶν οἰκείων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων κελεύει πλημμελημάτων· οἷαι τῶν ἁγίων ἦσαν αἱ ψυχαί· οἵα ἦν [ἡ] τοῦ Μωϋσέως· οἵα ἡ τοῦ Παύλου· [οἵα] ἡ τοῦ Δαβίδ. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πάντες ἀλλότρια πολλάκις ἐπένθησαν κακά. μακάριοι οἱ πρᾳεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. ποίαν γῆν εἰπέ μοι; τινὲς νοητήν φασιν. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. οὐδαμοῦ γὰρ εὑρίσκομεν ἐν τῇ γραφῇ γῆν νοητήν.

Cùm enim omnes putent gaudentes beatos eſſe ac felices, eos vero qui in mœrore, pauperie, luctuque verſantur, miſeros exiſtiment: hos ipſos pro illis appellat beatos, dicens: *Beati qui lugent.* Et certe iuſti infelices ab hominibus iudicantur: ſed idcirco ante doctrinam ſigna præmiſit, vt facilimè crederent talia decreta ferenti. Verùm hic quoque non ſimpliciter lugentes poſuit, ſed propter peccata lugentes. Quippe cùm illud aliud etiam vehementer vetetur, de ſecularium ſcilicet rerum diſpendiis: quod ſignificabat & Paulus dicendo, *Quoniam ſeculi quidem triſticia mortem operatur: quæ autem ſecundum Deum eſt triſticia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Iſtos hic igitur beatos vocat, qui talem voluerunt habere triſticiam. Et non ſimpliciter poſuit triſtes, ſed omnino cum cumulo: ideoque non dixit, qui mœrent, ſed qui lugent. Siquidem præceptum iſtud totius philoſophiæ magiſterium eſt. Si enim illi qui vel filios mortuos lugent, vel coniuges, vel alium quempiam proximorum: toto illo doloris ſui tempore, non pecuniarum, non corporum amore tenentur: non gloriam concupiſcunt, non conſumuntur inuidia, non iniuriis permouentur, non aliis viciis obſidentur, vtpote ſolis luctibus mancipati: multo magis qui propria peccata lugent, ſicut ea lugere dignum eſt, celſiorem hac philoſophiam mentis oſtendunt. Deinde præmium illis aptiſſimum ponens: *Quoniam ipſi*, inquit, *conſolabuntur.* Vbi vero, dic mihi, conſolabuntur? Et hic profectò, & quod eſt amplius, in futuro. Quia enim præceptum ipſum valde videbatur oneroſum, ac vehementer moleſtum, hoc ſe promiſit daturum, quod illud quam maximè leue poſſit efficere: itaque ſi velis conſolari, luge. Neque putes ænigma eſſe quod dixi. Quando enim conſolatur Deus, etiamſi millia mœrorum irruant, cunctis ſuperior exiſtis. Siquidem ipſis doloribus præmia Deus ampliora conſtituit: quod certè hoc ipſo quoque deſignat loco, beatitudinem lugentibus deputando, non ſecundum dignitatem operum, ſed iuxta ſuum erga genus humanum amorem: quod quidem non prouenit ex operis noſtri dignitate, ſed ex ipſius benignitate. Nónne lugentes iſti ob peccata lugent? at vero his ſufficit, ſi Deum ſatisfactione placauerint, & ab eo veniam conſequantur. Sed quia ipſe magno homines amore miſeratur, neque in ſummotione pœnarum, neque in remiſſione culparum retributionem ſuam terminat, ſed eos qui ob peccata lugent & beatificat, & multa conſolatione donat. Non autem de propriis tantum, verum etiam de alienis iubet lugere delictis. Quales etiam ſanctorum orationes fuerunt, vt Moſi, vt Samuelis, vt Pauli: iſti quippe omnes aliena peccata lugebant. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Dic quæſo, quam terram? terram quidam intelligibilẽ dicunt: verum iſtud non eſt dicendum, nec in ſcripturis vſpiã reperimus intelligibilẽ terram.

2. Corinth. 7. c.

Exod. 17. c. & 32. b.
1 Reg. 15. c.
Rom. 9. a. &
Ephe. 3. c. &

Digitized by Google

Philip. 1. b. & 2. Theſſ. 1. d.

Quidnam hoc ergo eſt, quod dicitur? Senſibile hic primum ſtatuit, ſicut & prius: *Honora,* inquit, *patrem tuum, & matrem tuam, ſic enim eris longæuus ſuper terram.* Et rurſus Dominus ipſe latroni: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Neque enim de futuris ſolummodo bonis, verumetiam de præſentibus cohortatur, propter tardiores ſcilicet auditores, & antequam futura veniant præſentia requirentes. Propterea igitur in proceſſu euangelij dicit: *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò.* Deinde iſtiuſmodi philoſophiæ ponens præmium, ait: *Ne tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro.* Vidéſne vnde terruerit, à præſentibus ſcilicet, & quæ è veſtigio eueniunt? Et rurſus: *Quicunque dixerit fratri ſuo racha, obnoxius erit concilio.*

Paulus ad Ephe. 5. a. Deut. 5. b. Matth 5. d.

1. Cor. 7. per totum.

Paulus quoque creberrimè & præmia ſenſibilia proponit, & de præſentibus adhortatur, vt cùm de virginitatis bono diſſerit: nihil enim ibi ſuper cœleſti honore commemorat, ſed de præſenti vtilitate rem commendat, dicens: *Propter inſtantem neceſſitatem.* Et rurſus: *Ego autem vobis parco.* & iterum: *Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe.* Sic igitur Chriſtus ſpiritalibus ſenſibilia miſcebat. Quia ergo mitis quiſque propria putatur amittere, contrarium pollicetur, dicens: quod ipſe ſit qui tutiſſimè cuncta poſſideat, non audax ſcilicet, ac proteruus. Qui autem talis fuerit, ſæpe & paternis bonis exigitur, & animæ iacturam facit. Aliter vero quia in veteri teſtamento ſæpe propheta cecinerat: Manſueti autem hæreditabunt terram: à familiaribus iam illi populo, noctiſque verbis ſermonem texuit, vt non in omnibus inuſitatè loqueretur. Hæc vero dicit, non tantum ad præſens vſque tempus ſua promiſſa perducens, ſed cum futuris etiam iſta promittens. Nam cùm & ſpiritalia pollicetur, hæc certè quæ ſunt in præſenti vita nõ eripit. Et rurſus cum pſentia repromittit, non tamen magnitudo pmiſſionum ſolummodo vſque ad iſta pertingit. *Quærite,* inquit, *primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Et rurſus: *Quicunque dimiſerit domum aut fratres, centuplum accipiet in ſeculo iſto, & in futuro habebit vitam æternam. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.* Quam vero iuſtitiam? an in genere virtutem ipſam, an ſpeciem illam iuſtitiæ, quæ ex aduerſo auariciæ collocatur? Quia enim commendaturus erat miſericordiam, oſtendens quo modo miſereri oporteat: id eſt, non in auaricia nec rapina, oportunè beatificat iuſtitiam acquirentes. Et conſidera quanta idipſum exaggeratione cumulauerit. Non enim dixit, beati qui iuſtitiam ſeruãt: ſed, beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã: vt nõ vtiq; mediocriter, ſed cũ omni illã cupiditate teneamus. Quia

1. Corinth. 7. e. Ibidem. Ibidem f.

Matth 6. d. Matth. 19. d. Mar. 10. d.

ἀλλὰ τί ποτέ ἐστι τὸ εἰρημένον; αἰσθητὸν τίθησιν ἔπαθλον, ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος. εἰπὼν γάρ, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἐπήγαγεν· οὕτω γὰρ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ αὐτὸς τῷ λῃστῇ πάλιν· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. οὔτε γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προτρέπει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων, διὰ τοὺς παχυτέρους τῶν ἀκροωμένων καὶ πρὸ τῶν μελλόντων ἐκεῖνα ζητοῦντας. διὰ τοῦτο γ' οὖν καὶ

A προϊὼν ἔλεγεν· ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου. εἶτα τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας τὸ ἔπαθλον τίθησι, καί φησι· μή ποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ. Ὁρᾷς πόθεν ἐφόβησεν; ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἀπὸ τῶν παρὰ πόδας συμβαινόντων. καὶ πάλιν· ὃς ἐὰν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. καὶ ὁ Παῦλος δὲ αἰσθητὰ τιθεὶς ἔπαθλα πολύς ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων προτρέπων· οἷον ὡς ὅταν περὶ παρθενίας διαλέγηται· οὐδὲν γὰρ

B περὶ τῶν οὐρανῶν εἰπὼν ἐκεῖ τέως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρόντων ἐνάγει, λέγων· διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην· καί, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι· καί, θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. οὕτω δὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς πνευματικοῖς τὰ αἰσθητὰ ἀνέμιξεν. ἐπειδὴ γὰρ νομίζεται ὁ πρᾷος ἅπαντα ἀπολλύναι τὰ ἑαυτοῦ, τὸ ἐναντίον ὑπισχνεῖται λέγων· ὅτι οὗτος μὲν οὖν ἐστιν ὁ μετὰ ἀσφαλείας τὰ ὄντα κεκτημένος, ὁ μὴ θρασύς, μηδὲ ἀλαζών. ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ τῶν πατρῴων

C ἐκστήσεται πολλάκις, καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. ἄλλως δὲ καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ παλαιᾷ συνεχῶς ὁ προφήτης· οἱ γὰρ πρᾳεῖς κληρονομήσουσι γῆν ἔλεγεν, ἀπὸ τῶν συντρόφων αὐτοῖς ῥημάτων ἐνυφαίνει τὸν λόγον, ὥστε μὴ πανταχοῦ ξενοφωνεῖσθαι. ταῦτα δὲ λέγει, οὐ μέχρι τῶν παρόντων ἱστὰς τὰς ἀμοιβάς, ἀλλὰ μετὰ τούτων κἀκεῖνα παρέχων. ἄν τι γὰρ πνευματικὸν εἴπῃ τι, οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ· ἄν

D τι τῶν ἐν τῷ βίῳ τι πάλιν ὑπόσχηται, οὐ μέχρι τούτων τὴν ὑπόσχεσιν ἵστησι. ζητεῖτε γάρ φησι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. καὶ πάλιν· ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, [ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου,] ἑκατοντα πλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. ποίαν δικαιοσύνην; ἢ τὴν κα-

E θόλου φησὶν ἀρετήν, ἢ τὴν μερικὴν ταύτην τὴν ἀπεναντίας τῇ πλεονεξίᾳ κειμένην; ἐπειδὴ γὰρ μέλλει περὶ ἐλεημοσύνης ἐπιτάττειν, δείκνυσι πῶς ἐλεεῖν χρή· οἷον, ὅτι οὐκ ἐξ ἁρπαγῆς, οὐδὲ ἐκ πλεονεξίας, μακαρίζει τοὺς δικαιοσύνης ἀντιποιουμένους. καὶ ὅρα μεθ' ὅσης αὐτὸ τίθησι τῆς ὑπερβολῆς. οὐ γὰρ εἶπε, μακάριοι οἱ δικαιοσύνης ἀντεχόμενοι, ἀλλὰ μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ἵνα μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ ἐπιθυμίας ἁπάσης αὐτὴν μετίωμεν.

ἐπειδὴ

Digitized by Google

ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο μάλιστα ἴδιον τῆς πλεονεξίας ἐστὶ, καὶ οὐχ οὕτως ἐρῶμεν σιτίων καὶ ποτῶν, ὡς τὸ πλείονα κτᾶσθαι καὶ περιβάλλεσθαι, τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην περὶ τὸ μὴ πλεονεκτεῖν μεταθεῖναι ἐκέλευσεν. εἶτα πάλιν αἰσθητὸν τὸ ἔπαθλον ὁρίζει λέγων· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. διὰ γὰρ τὸ νομίζεσθαι τὴν πλεονεξίαν εὐπόρους ποιεῖν τοὺς πολλοὺς, λέγει ὅτι τοὐναντίον μὲν οὖν [ἐστίν.] ἡ γὰρ δικαιοσύνη τοῦτο ἐργάζεται. μὴ τοίνυν δίκαια πράττων φοβοῦ πενίαν, μηδὲ τρέμε λιμόν· οἱ γὰρ ἁρπάζοντες, οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ πάντων ἐκπίπτοντες. ὡς ὅ γ' οὖν
A δικαιοσύνης ἐρῶν, τὰ πάντων αὐτὸς ἔχει μετ' ἀσφαλείας. εἰ δὲ οἱ τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐφιέμενοι τοσαύτης ἀπολαύουσιν εὐπορίας, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὰ αὐτῶν προϊέμενοι; μακάριοι οἱ ἐλεήμονες. ἐνταῦθα οὐ τοὺς διὰ χρημάτων ἐλεοῦντας μόνον ἐμοὶ δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ πραγμάτων. ποικίλος γὰρ ὁ τῆς ἐλεημοσύνης τρόπος, καὶ πλατεῖα αὕτη ἡ ἐντολή. τί οὖν αὐτῆς τὸ ἔπαθλον; ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Καὶ δοκεῖ μὲν ἀντίδοσις
B εἶναί τις ἴση· ἔστι δὲ πολὺ μεῖζον τοῦ κατορθώματος. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐλεοῦσιν ὡς ἄνθρωποι· τοῦ ἐλεοῦσι δὲ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. οὐκ ἔστι δὲ ἴσον ἀνθρώπινος ἔλεος καὶ θεῖος, ἀλλ' ὅσον πονηρίας καὶ ἀγαθότητος τὸ μέσον, τοσοῦτον οὗτος ἐκείνου διέστηκε. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἰδοὺ πάλιν πνευματικὸν τὸ ἔπαθλον. καθαροὺς δὲ ἐνταῦθά φησιν, ἤτοι τοὺς καθολικὴν ἀρετὴν κεκτημένους, καὶ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδότας πονηρόν· ἢ τοὺς ἐν σωφροσύνῃ διάγον-
C τας. οὐδενὸς γὰρ ἡμῖν οὕτω δεῖ πρὸς τὸ θεὸν ἰδεῖν, ὡς τῆς ἀρετῆς ταύτης. διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ὄψιν δὲ ἐνταῦθά φησιν, ἣν ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἰδεῖν. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἐλεοῦσι μὲν καὶ οὐχ ἁρπάζουσιν, οὐδὲ πλεονεκτοῦσι, πορνεύουσι δὲ καὶ ἀσελγαίνουσι, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ πρότερον, καὶ τοῦτο προσέθηκεν. ὅπερ δὴ καὶ ὁ Παῦλος Μακεδόσιν ἐμαρτύρησε, Κορινθίοις ἐπιστέλλων, ὅτι οὐ μόνον ἐ-
D λεημοσύνῃ ἐπλούτουν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ. εἰπὼν γὰρ περὶ τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν τῆς ἐν τοῖς χρήμασι, φησίν· ὅτι καὶ ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ κυρίῳ καὶ ἡμῖν. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί. ἐνταῦθα οὐ τὸ μὴ στασιάζειν ἑαυτοῖς μόνον καὶ ἀπεχθάνεσθαι πρὸς ἀλλήλους ἀναιρεῖ· ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι πλέον ἐπιζητεῖ, ἵνα καὶ ἑτέρους στασιάζοντας συνάγωμεν. καὶ πάλιν πνευματικὸν ἐπάγει τὸ ἔπαθλον. ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. καὶ γὰρ τοῦ μονογενοῦς ἔργον ἐγένετο τοῦτο, συναγαγεῖν τὰ διεστῶτα, καὶ καταλλάξαι
E τὰ ἐκπεπολεμωμένα. εἶτα, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι πανταχοῦ ἡ εἰρήνη καλὸν, ἐπήγαγε· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· τουτέστι, τῆς ἀρετῆς ἕνεκεν τῆς ὑπὲρ ἑτέρων προστασίας, τῆς εὐσεβείας. δικαιοσύνην γὰρ εἴωθεν ἀεὶ τὴν ἅπασαν λέγειν τῆς ψυχῆς φιλοσοφίαν. μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε.

οἷον,

Quia enim hoc eſt auaritiæ proprium, neq; ſic cibum deſideramus ac potum, vt poſſidere latius, induiſque precioſius: concupiſcentiam iſtam quę habendi amore flagrat, iubet in meliora conuerti: deinde rurſus ſenſibile præmiũ ſtatuens, ait: *Quoniam ipſi ſaturabuntur*. Quia enim plurimos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc eſſe contrarium, magiſque id præſtare iuſtitiam. Noli igitur iuſtitiam exercens formidare pauperiem, neque famem timere,
A cùm certè illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: vt ex aduerſo ille qui iuſtitiam diligit, tutiſſimè omnia bona poſſidet. Si verò qui aliena non inuadunt, tanta rerum vbertate potiuntur: quantò magis qui propria fideliter largiuntur? *Beati miſericordes*. Hic non pecuniarum ſolummodo erogatores deſignare mihi miſericordes videtur, ſed etiam qui alia exhibent officia. Varij ſunt enim miſerationis modi, latum quoque hoc omnino mandatum eſt. Quod igitur virtutis eſt præmium? *Quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*.
B Et videtur æqualis quidem eſſe retributio, ſed eſt tamen longè ipſa virtute præſtantior. Iſti enim quaſi homines profectò miſerentur, cùm ab omnium Deo miſericordiam conſequantur. Par autem non eſt humana miſeratio, atque diuina: ſed quantum beneuolentiæ, maliciæque diſcrimen eſt, tantum ab illa iſta diſcernitur. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Ecce rurſus præmium ſpiritale. Mundos vero hic appellat, aut vniuerſalem virtutem tenentes, & nullius ſibi mali conſcios, aut continentia couſpicuos. Nihil enim
C nobis eſt ita opus ad videndum Deum, vt iſtius puritate virtutis: propter quod Paulus ait: *Pacem ſectamini cum omnibus, & ſanctimonia, ſine qua nemo videbit Deum*. Videre autem dixit, quemadmodum hominibus videre poſſibile eſt. Quia enim ſunt plurimi qui miſerentur quidem, ac ſe à rapina auariciaq; contineant, fornicentur tamen, atque luxurientur: oſtendens, quia primum illud minimè ſufficiat, etiam iſtud adiecit. Sicut & Paulus ad Corinthios ſcribens: Macedonibus teſti-
D monium reddidit, quia non ſolum miſericordia eſſent diuites, verum aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim illorum in pauperes pecuniarum liberalitatem diſſereret, intulit: quoniam ſeipſos dederunt primum Deo, deinde nobis. *Beati pacifici*. Hic non modò diſſentire illos prohibet, atque aduerſum ſe mutuo dimicare: ſed aliud quiddam maius inquirit, ſcilicet vt etiam alios diſſidentes in ſacram ſtudeant reuocare concordiam, ac rurſus præmium ſpiritale ſubiungit. Quod vero iſtud eſt? *Quoniam ipſi filij Dei vocabuntur*. Siquidem v-
E nigeniti hoc præcipuum opus fuit, diſtantia copulare, cōciliare pugnātia. Deinde ne opineris bonam eſſe vbique pacem, addidit: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam*, id eſt pro virtute atq; pietate, pro defēſione cæterorũ, Solet quippe iuſticiā omnē prorſus animi appellare virtutē. *Beati eſtis cũ exprobrauerint vobis homines, et pſecuti fuerint, et dixerint omne malũ verbũ aduerſũ vos, mentiētes ꝓpter me, gaudete & exultate.*

Siue

Siue enim ſeductores, ſiue maleficos, ſiue peſtiferos, ſiue aliud vos tale quippiam vocent, eritis inquit, beati. Quidnam poſſit his præceptis inuſitatius inueniri, per quæ illa nobis deſideranda dicit, quæ alij putant eſſe fugienda? Egere dico, atque lugere, perſecutionem pati, audire maledicta: nihilominus non modo id dixit, verum etiam facilè perſuaſit, nec duobus aut decem, non viginti aut centum hominibus, aut mille, ſed vniuerſo iam penè mundo. Cumque dicerentur illa quæ videntur oneroſa & grauia, contraque multorum conſuetudinem venientia, nihilominus admirabatur venerans omnia illa audientium multitudo: tanta quippe erat virtus docentis. Attamen ne putares, quod quolibet modo audire maledicta præſtaret beatos, duos tantum ſeparauit modos, cùm ſcilicet vel propter ipſum audiuntur, vel falſa iactantur. Si vero iſta non fuerint, non modo non eſt beatus hæc audiens, verum etiam miſerrimus. Deinde reſpice rurſus in præmium: *Quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis.* Tu vero etiamſi non per ſingulas beatitudines regnum audias repromitti, nequaquam tamen mœrore turberis. Etſi enim retributiones ipſas differenter appellat: tamen profectò cunctas ad vnum cœlorum regnum adducit. Quando enim dicit: & lugentes conſolabuntur, & miſericordes miſericordiam conſequentur, & mundi corde Deum videbunt, & pacifici filij Dei vocabuntur: nihil omnino aliud niſi cœleſte regnum per hæc cuncta deſignat. Qui enim horum dicuntur potiri, illud ſine dubio conſequentur. Ne igitur tãtummodo pauperum ſpiritu hoc eſſe præmium ſuſpiceris, ſed & eſurientium iuſticiam, & mitium, & prorſus omnium quos idem beatitudinum textus includit. Propterea enim in cunctis virtutibus & promiſſionibus beatitudinem poſuit, vt ne quid ſenſibile ſperandum putares. Neque enim eſſet beatum talibus coronari, quę in præſenti vita continuò ſoluuntur, ac defluunt, & fugacius quam vmbra præteruolant. Cũ vero dixiſſet, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis, aliam quoque conſolationem intulit, dicens: *Sic enim perſecuti ſunt & prophetas qui fuerunt ante vos.* Quia enim regnum cœlorum adhuc erat in ſpe, atque expectatione, hinc conſolationem illis de eorum ſocietate præſtat, qui ante illos afflictiones varias pertulerunt. Ne, inquit, putetis quod mala aliqua docentes, & noxia ſancientes, iſta patiamini, vel ab eis quaſi prauorum magiſtri dogmatum ſitis perſequendi. Non enim de prauitate doctorum, ſed de malignitate auditorum pericula iſta inſidięque contingent. Non ergo vobis obtrectabitur, qui talia patiemini: ſed illis profectò qui inferent paſſionem: in teſtimonium verò vobis eſt tempus paratum. Neque in prophetis iniquitatem aliquam, Deoq́; aduerſam culpando doctrinam, alios quidem eiiciebant: alios vero la-
Heb. 11. g. pidabant, alios malis innumeris obruebant: neq́; hoc vos ergo perturbet. De eadẽ quippe ſententia nũc quoq; cuncta perſicient. Vidiſti quẽadmodum eorũ ſenſus erexerit, iuxta Mo-
1 Theſſal. 2. c. ſem illos atq; Heliã omnino conſtituens? Sicut etiam Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribens, ait:

Vos

εἴπωσι καὶ γόητας, κἂν πλάνους, κἂν λυμεῶνας, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον καλέσωσι, μακάριοί ἐστέ φησι. τί τούτων καινότερον γένοιτ' ἂν τῶν ἐπιταγμάτων, ὅτ' ἂν [τὰ] τοῖς ἄλλοις φευκτὰ, ταῦτα ποθεινὰ εἶναι λέγῃ; τὸ πτωχεύειν λέγω καὶ πενθεῖν, καὶ διώκεσθαι καὶ κακῶς ἀκούειν. ἀλλ' ὅμως καὶ εἶπε καὶ ἔπεισεν· οὐχὶ δύο καὶ δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίους ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. καὶ ἀκούοντες τὰ φορτικὰ καὶ ἐπαχθῆ καὶ
A ἀπεναντίας τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ, ἐξεπλήττοντο οἱ ὄχλοι. τοσαύτη ἡ τοῦ λέγοντος δύναμις ἦν. πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι τὸ κακῶς ἀκούειν ἁπλῶς μακαρίους ποιεῖ, δύο τέθεικε διορισμούς· ὅταν [καὶ] δι' αὐτὸν καὶ ψευδῆ ἦσαν τὰ λεγόμενα. ἐπεὶ ἐὰν μὴ ταῦτα προσῇ, οὐ μόνον οὐ μακάριος, ἀλλὰ καὶ ἄθλιος ὁ κακῶς ἀκούων. εἶτα ὅρα τὸ ἔπαθλον πάλιν· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. σὺ δὲ εἰ καὶ μὴ καθ' ἕκαστον τῶν μακαρισμῶν βασιλείαν ἀκούεις δωρουμένην, καὶ ἀθύ-
B μει. εἰ γὰρ καὶ διαφόρως ὀνομάζει τὰς ἀμοιβὰς, ἀλλὰ πάντας εἰς τὴν βασιλείαν εἰσάγει. καὶ γὰρ ὅταν εἴπῃ, παρακληθήσονται οἱ πενθοῦντες, καὶ ἐλεηθήσονται οἱ ἐλεοῦντες, καὶ τὸν θεὸν ὄψονται οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται οἱ εἰρηνοποιοὶ, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν βασιλείαν διὰ τούτων ἁπάντων αἰνίττεται. οἱ γὰρ τούτων ἀπολαύοντες, ἐκείνης ἐπιτεύξονται πάντως. μὴ τοίνυν τῶν τῷ πνεύματι πτωχῶν μόνων νόμιζε εἶναι τὸ ἔπαθλον, ἀλλὰ καὶ τῶν πεινώντων τὴν δι-
C καιοσύνην, καὶ τῶν πρᾳέων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁπαξαπλῶς. διὰ γὰρ τοῦτο ἐπὶ πάντων τὸν μακαρισμὸν ἔθηκεν, ἵνα μηδὲν αἰσθητὸν ἀναμένῃς. οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη μακάριος ὁ ἐν τούτοις στεφανούμενος, ἃ τῷ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ, καὶ σκιᾶς ταχύτερον παρατρέχει. εἰπὼν δὲ [ὅτι] ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, ἐπήγαγε καὶ ἑτέραν παράκλησιν λέγων· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνο ἔμελλε, τὸ τῆς βασιλείας καὶ ἐν ἐλπίσιν ἦν, ἐντεῦθεν αὐ-
D τοῖς παρέχεται τὴν παραμυθίαν, ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πρὸ αὐτῶν πεπονθότων κακῶς. μὴ γὰρ νομίσητέ φησιν, ὅτι ἐναντία τινὰ λέγοντες καὶ νομοθετοῦντες ταῦτα πάσχετε· ἢ ὅτι πονηρῶν δογμάτων ὄντες διδάσκαλοι, μέλλετε ἐλαύνεσθαι παρ' αὐτῶν. οὐ γὰρ τῆς πονηρίας τῶν λεγομένων, ἀλλὰ τῆς κακίας τῶν ἀκουόντων αἱ ἐπιβουλαὶ καὶ οἱ κίνδυνοι. ὅθεν οὐδὲ ὑμᾶς τοὺς κακῶς πάσχοντας διαβάλλουσιν, ἀλλὰ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἐκείνους. καὶ μαρτυρεῖ τούτοις ἅπας ὁ
E ἔμπροσθεν χρόνος. οὐδὲ γὰρ τοῖς προφήταις παρανομίαν καὶ ἀντίθεον φρόνημα ἐγκαλοῦντες, τοὺς μὲν ἐλίθαζον, τοὺς δὲ ἤλαυνον, τοὺς δὲ μυρίοις περιέβαλλον κακοῖς. μὴ δὴ τοῦτο θορυβείτω ὑμᾶς. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ τὰ νῦν ἅπαντα πράττουσι. εἶδες πῶς τὰ φρονήματα αὐτῶν ἀνέστησεν ἐγγὺς τοῦ περὶ Μωϋσέα καὶ Ἠλίαν στήσας αὐτούς; οὕτω καὶ ὁ Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι γράφων φησίν·

ὑμεῖς

Digitized by Google

» ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
» τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐ-
» τὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ
» κἀκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀπο-
» κτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς
» ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν
» ἀνθρώποις ἐναντίων. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα κατεσκεύα-
σεν ὁ Χριστός. καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων μακαρισμῶν
ἔλεγε, μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐλεήμονες· ἐν-
ταῦθα δὲ οὐκ ἀδιορίστως αὐτὸ τέθεικεν, ἀλλὰ πρὸς
» αὐτοὺς τείνει τὸν λόγον λέγων· μακάριοί ἐστε, ὅτ' ἂν
» ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν
» ῥῆμα [καθ' ὑμῶν,] δεικνὺς ὅτι αὐτῶν τοῦτο μάλιστα
ἐξαιρετόν ἐστι, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, τῶν δι-
δασκάλων ἴδιον τοῦτο. ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ αὐτοῦ ἀξίωμα
ἐνταῦθα αἰνίττεται, καὶ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁ-
μοτιμίαν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὸν πατέρα φησίν,
οὕτω καὶ ὑμεῖς δι' ἐμὲ ταῦτα πείσεσθε. ὅταν δὲ εἴ-
πῃ, τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν, δείκνυσι καὶ αὐ-
τοὺς προφήτας ἤδη γεγενημένους. εἶτα, δηλῶν ὅτι
τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ὠφελεῖ καὶ ποιεῖ λαμπρούς, οὐκ
εἶπεν, ὅτι κακῶς μὲν ἐροῦσι καὶ διώξουσιν· ἐγὼ δὲ
κωλύσω τοῦτο. οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἀκούειν κακῶς, ἀλλ' ἐν
τῷ κακῶς ἀκούοντας φέρειν γενναίως, καὶ διὰ τῶν
ἔργων αὐτοὺς ἐλέγχειν, τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῖς βού-
λεται εἶναι. πολλῷ γὰρ τοῦτο ἐκείνου μεῖζον· ὥσ-
περ τοῦ μὴ πλήττεσθαι, τὸ πληττόμενον μηδὲν πά-
σχειν δεινὸν πολλῷ μεῖζόν ἐστιν. ἐνταῦθα μὲν οὖν φη-
σιν· [ὅτι] ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὁ
δὲ Λουκᾶς καὶ ἐπιτεταμένως καὶ μετὰ πλείονος
αὐτὸ παραμυθίας τοῦτο εἰρηκέναι φησίν. οὐ γὰρ
δὴ μόνον τοὺς κακῶς διὰ τὸν θεὸν ἀκούοντας μακα-
ρίζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ πάντων καλῶς ἀκούον-
τας ταλανίζει. οὐαὶ γὰρ ὑμῖν φησιν, ὅτ' ἂν καλῶς
ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. καί τοι καὶ τοὺς
ἀποστόλους καλῶς ἔλεγον· ἀλλ' οὐ πάντες. διὰ
τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄν-
θρωποι, ἀλλ' ὅταν πάντες. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν
τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας παρὰ πάντων ἀκούειν κα-
λῶς. καὶ πάλιν φησίν· ὅταν ἐκβάλωσι τὸ
ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, χαίρετε καὶ σκιρτή-
σατε. οὐδὲ γὰρ τῶν κινδύνων μόνον ὧν ὑπέ-
μενον, ἀλλὰ καὶ τῆς κακηγορίας πολλὴν ὁρί-
ζει τὴν ἀντίδοσιν. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν
ἐλάσωσιν ὑμᾶς καὶ ἀποκτείνωσιν· ἀλλ' ὅτ' ἂν
ὀνειδίσωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρόν. μάλιστα
γὰρ τῶν πραγμάτων αὐτῶν χαλεπώτερον δά-
κνουσιν αἱ κακηγορίαι. ἐν [μὲν] γὰρ τοῖς
κινδύνοις πολλὰ τὰ κουφίζοντα τὸν πόνον ἐστίν·
οἷον, τὸ παρὰ πάντων ἀλείφεσθαι, τὸ πολ-
λοὺς ἔχειν τοὺς κροτοῦντας καὶ στεφανοῦντας
καὶ ἀνακηρύττοντας· ἐνταῦθα δὲ ἐν τῇ κακη-
γορίᾳ, καὶ αὕτη ἀνῄρηται ἡ παραμυθία. οὐ
γὰρ δοκεῖ τι μέγα εἶναι τὸ κατόρθωμα, καὶ
μᾶλλον τῶν κινδύνων δάκνει τὸν ἀγωνιζόμενον.
πολλοὶ γοῦν καὶ ἐπὶ βρόχον ἦλθον πο-
νηρὰν οὐ φέροντες δόξαν.

Καὶ

Vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa in Chriſto: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & illi à Iudæis, qui occiderunt dominum Ieſum & proprios prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur. Quod hic quoque Chriſtus impleuit. Et in alijs quidem beatitudinibus, Beati, inquit, pauperes, beati miſericordes: hic vero non infinitè poſuit, ſed ad ipſos prorſus A dirigendo ſermonem, dicens: *Beati eſtis cum exprobrauerint vobis, & dixerint omne malum verbum aduerſum vos.* Videlicet oſtendens ipſorum hoc eſſe præcipuum, & ſuper alios omnes iſtud doctorum eſſe proprium. Simul etiam ſuam hic prodidit dignitatem & honorem, quæ æqualiter cum patre communicat. Sicut enim illi, inquit, propter patrem, ſic etiam vos propter me iſta patiemini. Quando enim dicit, perſecuti ſunt prophetas qui fuerunt ante vos: iſtos quoque iam prophetas factos eſſe declarat. Deinde oſten- B dens, quia hoc eos maximè iuuet, ac faciat clariores: non dixit, maledicent vobis quidem voſque etiam perſequentur: ſed ego tamen fieri iſtud vetabo. Neque enim diſcipulos ſuos non audiendo maledicta, ſed audiendo, ac fortiter ſuſtinendo, & perſecutores ſuos ipſis operibus arguendo, vult eſſe munitos. Hoc autem multò eſt illo vtique præſtantius, quemadmodum longè potius eſt percuti, nec tamen malum aliquod pati, quam omnino non percuti. Hic igitur dicit: Quia merces veſtra multa eſt in cœlis. Lucas vero etiam cum ad- C ditamento, cumque maiori conſolationis cumulo hoc eum dixiſſe commemorat. Non ſolum enim illos qui propter Deum maledictis expoſiti ſunt, beatos dicit à Chriſto vocari, ſed etiam eos quibus à cunctis benedicitur infœlices. *Væ*, inquit, *vobis cùm bene dixerint vobis omnes homines.* Et certè etiam Apoſtolis benedicebant homines, ſed profectò non omnes. Et idcirco non ait: væ cùm benedixerint vobis homines, ſed cùm benedixerint omnes. Hoc enim impoſſibile eſt, cùm vir- D tute viuentibus cunctorum ore benedici. Et rurſum ait, Cùm eiecerint nomen veſtrum tanquam malum, gaudete & exultate. Non enim pro periculis ſolum quæ paſſi ſunt, verum etiam pro maledictis retributionem maximam pollicetur. Propterea non dixit, cùm vos exagitauerint, atque interfecerint: ſed, cùm exprobrauerint vobis. Neſcio quo enim modo omnibus penè rebus amarius ſolent mordere maledicta. In periculis quippe multa ſunt quæ laborem ipſum faciunt leuiorem: vt multorum exhortatione ſuccendi, vt habere E plurimos applaudentes, digniſque paſſionem ipſam præconiis coronantes. In maledictionibus vero etiam conſolatio ipſa ſubducitur. Neque enim creduntur cunctis periculis ſæuius mordere certantem, nec omnino magna eſſe quæpiam virtus putatur, fortiter ſuſtinere maledictum, cùm certè multi etiam ad laqueum conuolarint famæ opprobria non ferentes.

Luc 6.26.

Et quid

Matth.27.a. Actor.1.c. Et quid hoc miraris in cæteris, cùm proditorem illum impudentiſſimum, pariter & crudeliſſimum, atque contra omnia flagitia nequitię fronte duratum, hoc præcipuè ad laqueum ire compulerit? Iob quoque ipſe certè omni lapide atque adamante tolerantior, cùm quidem patrimonium amitteret, malaque innumera ſuſtineret: cùmque ſubito numeroſa ſobole eſſet orbatus, cum quaſi fontem quendam vermium toto videret corpore bullientem, ſupraque hæc vxorem ſibi moleſtius imminentem, perfacilè cuncta ſuperauit: vbi vero exprobrare ſibi amicos, atque inſultare vidit, & malignam illam de ſe exiſtimationem fouere, & dicere quod talia propter peccata pateretur, ac maliciæ ſuæ ſolueret vltionem: tunc demum vtique turbatus eſt ille vir maximus, ille fortiſſimus. (*Iob 11. & 10: & 22. & ferè per totum. 2 Reg.16.b.*) Dauid quoque omittens cuncta quæ pertulit, pro maledicto patienter audito vicem à domino repoſcebat: *Dimitte*, inquit, *vt maledicat, quoniam dominus mandauit ei, vt videat afflictionem meam, & reddat mihi pro maledictione hac in die illa.* Et Paulus non ſolùm pericula ſuſtinentes, nec tantummodo propriis ſpoliatos bonis laudat & prædicat, verum etiam maledicta tolerantes. (*Heb.10 f.*) *Rememoramini*, inquit, *dierum priorum, in quibus illuminati magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum: & in altero quidem opprobriis & tribulationibus ſpectaculum facti.* Propterea & mercedem huic patientiæ plurimam propoſuit Chriſtus: ac ne quis diceret, hic ergo non reddis maledicentibus vicem, neque illorum ora conſuis: cum mercedem promiſiſſet futuram: commemorauit prophetas, oſtendens quoniam nec propter illos in præſenti Deus exegerit vltionem. Si verò tunc quoque cùm in promptu ac paratæ eſſent retributiones, tamen de futurorum illos promiſſione ſolatus eſt: quantò nunc magis quando & hæc ipſa ſpes ſolidior effecta eſt, & philoſophia profectò ſublimior? Conſidera vero etiam poſt quot mandata idipſum locarit. Non enim hoc abſque certa ratione fecit, ſed quia voluit oſtendere quod niſi quis illis, quas ſuperius poſuit, armatus fuerit ornatuſque virtutibus, ad hæc nequaquam poſſit prodire certamina. Propterea de priore ſemper etiam mandato ſequentis viam ſtruens, auream quandam nobis catenam texuit. Cum enim quis humilis fuerit, etiam ſua omnino lugebit peccata: qui autem luget, idem & mitis erit, & iuſtus, & miſericors: at miſericors & iuſtus & compunctus, omnino etiam puro erit corde. Qui vero talis eſt, erit etiam profectò pacificus. Porrò qui iſta perfecerit, erit abſque dubio ad pericula præparatus, nec ad maledicta prorſus vlla terrebitur, etiamſi mala quoque mille patiatur. Poſtquam igitur, prout oportuit, ad virtutum ſtudia cohortatus eſt, rurſus eos laudum admixtione permulcet. Quia enim erant præcepta ſublimia, multòque quam in veteri lege maiora: ne trepidarent, néve turbarentur ac dicerent, & quemadmodum hæc implere poterimus? attende quid dixerit, *Vos eſtis ſal terræ.* Per quod oſtendit quam neceſſariè iſta præcipiat. Non

Καὶ τί θαυμάζεις ἐπὶ τῶν ἄλλων; τὸν γὰρ προδότην ἐκεῖνον τὸν ἀναίσχυντον καὶ μιαρὸν καὶ πρὸς πάντα ἀπερυθρίαστον ἁπλῶς, τοῦτο μάλιστα ἐπὶ βρόχον ὁρμῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ ὁ Ἰὼβ δὲ ὁ ἀδάμας ὁ πέτρας στερρότερος, ἡνίκα μὲν τὰ χρήματα ἀφῄρητο καὶ τὰ ἀνήκεστα ἔπασχε δεινὰ, καὶ ἄπαις ἐξαίφνης ἐγένετο, καὶ πηγὴν σκωλήκων τὸ σῶμα ἀναβλύζον ἑώρα, καὶ τὴν γυναῖκα ἐπικειμένην, διεκρούσατο μετ᾽ εὐκολίας ἅπαντα·
A ἐπειδὴ δὲ εἶδε τοὺς φίλους ὀνειδίζοντας καὶ ἐπεμβαίνοντας, καὶ πονηρὰν δόξαν περὶ αὐτοῦ ἔχοντας, καὶ λέγοντας ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ταῦτα πάσχειν, καὶ κακίας διδόναι δίκην, τότε ἐθορυβήθη, τότε ἐταράχθη ὁ γενναῖος καὶ μέγας ἀνήρ. Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ πάντα ἀφεὶς ἅπερ ἔπαθεν, ἀντὶ τῆς κατηγορίας ἐκείνης ἀμοιβὴν ἐζήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἄφες γὰρ αὐτὸν καταρᾶσθαι, φησὶν ὁ Δαβὶδ, ὅτι Κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ, ὅπως ἴδῃ Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ἀντα-
B ποδῷ μοι [ἀγαθὰ] ἀντὶ τῆς κατάρας [τῆς] ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ οὐχὶ τοὺς κινδυνεύοντας μόνον, οὐδὲ τοὺς ἀφαιρουμένους τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τούτους ἀνακηρύττει οὕτω λέγων· ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, [τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες.] Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὸν μισθὸν πολὺν τέθεικεν ὁ Χριστός. Εἶτα ἵνα μὴ
C τις λέγῃ, ἐνταῦθα οὐκ ἀμύνῃς οὐδὲ ἀποῤῥάπτεις αὐτῶν τὰ στόματα, κἀκεῖ μισθὸν δίδως; τέθεικε τοὺς προφήτας, δεικνὺς, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ ἤμυνεν ὁ Θεός. εἰ δὲ ὅπου παρὰ πόδας ἦσαν αἱ ἀντιδόσεις ἀπὸ τῶν μελλόντων αὐτοὺς ἤλειφε· πολλῷ μᾶλλον νῦν, ὅτε τρανωτέρα αὕτη γέγονεν ἡ ἐλπὶς, καὶ μείζων ἡ φιλοσοφία; θέα δὲ καὶ μετὰ πόσας ἐντολὰς αὐτὸ τέθεικεν. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς αὐτὸ πεποίηκεν, ἀλλὰ δηλῶν ὅτι οὐκ ἔστι τὸν μὴ πᾶσιν ἐκείνοις κατεσκευασμένον καὶ συγκεκρο-
D τημένον πρὸς τούτους ἐκβῆναι τοὺς ἀγῶνας. Διά τοι τοῦτο ἀπὸ τῆς προτέρας ἀεὶ τῇ ἐπιούσῃ προοδοποιῶν ἐντολῇ, σειρὰν ἡμῖν ἐκ χρυσοῦ ὕφηνεν. Ὅτε γὰρ ταπεινὸς, καὶ τὰ οἰκεῖα πάντως πενθήσει ἁμαρτήματα· ὁ πενθῶν, [καὶ] πρᾶος ἔσται καὶ ἐπιεικὴς, καὶ ἐλεήμων· ὁ ἐλεήμων, καὶ δίκαιος καὶ κατανενυγμένος πάντως καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν· ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ εἰρηνοποιός· ὁ δὲ πάντα ταῦτα κατωρθωκὼς, καὶ πρὸς κινδύνους ἔσται παρατεταγμένος, καὶ
E οὐ ταραχθήσεται ἀκούων κακῶς καὶ τὰ μυρία πάσχων δεινά. παραινέσας τοίνυν ἃ προσῆκε, πάλιν ἀναπαύει τοῖς ἐγκωμίοις αὐτούς. ἐπειδὴ γὰρ ὑψηλὰ τὰ ἐπιτάγματα ἦν, καὶ πολλῷ μείζονα τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ, ἵνα μὴ θορυβῶνται καὶ ταράττωνται, καὶ λέγωσι· πῶς δυνησόμεθα ταῦτα κατορθοῦν; ἄκουσον τί φησιν· ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, δεικνὺς ὅτι ἀναγκαίως ταῦτα ἐπιτάττει. οὐ γὰρ

Digitized by Google

Οὐ γὰρ ὑπὲρ τῆς καθ' ἑαυτοὺς ζωῆς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης φησὶν ἁπάσης ὁ λόγος ἔσται ὑμῖν. οὐδὲ γὰρ εἰς δύο πόλεις, οὐδὲ δέκα καὶ εἴκοσιν· οὐδὲ εἰς ἓν ἔθνος ὑμᾶς ἀποστέλλω καθάπερ τοὺς προφήτας, ἀλλ' εἰς γῆν καὶ θάλατταν καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καὶ ταύτην κακῶς διακειμένην. τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἔδειξε μωρανθεῖσαν ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ κατασαπεῖσαν ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων. διά τοι τοῦτο ταύτας παρ' αὐτῶν ζητεῖ τὰς ἀρετὰς, αἳ μάλιστα πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἐπιμέλειαν εἰσὶν ἀναγκαῖαι καὶ χρήσιμοι. ὅτι γὰρ πρᾶος καὶ ἐπιεικὴς καὶ ἐλεήμων καὶ δίκαιος οὐκ εἰς αὐτὸν συγκλείει τὰ κατορθώματα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν [τῶν] ἑτέρων ὠφέλειαν τὰς καλὰς ταύτας ὑπερχεῖσθαι πηγὰς παρασκευάζει. ὅ,τι οὖν καθαρὸς τὴν καρδίαν καὶ εἰρηνοποιὸς, καὶ ἐλαυνόμενος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πάλιν πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον τὸν βίον καθίστησι. μὴ τοίνυν νομίσητε φησὶν ἐπὶ τοὺς τυχόντας ἀγῶνας ἕλκεσθαι, μηδὲ ὑπὲρ μικρῶν τινῶν εἶναι τὸν λόγον ὑμῖν· ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. τί οὖν; τὰ σεσηπότα αὐτοὶ διώρθωσαν; οὐδαμῶς· οὔτε γὰρ δυνατὸν τὰ διεφθορότα ἤδη ἐπιπάσσοντας ἅλας ὠφελεῖν. οὐ δὴ τοῦτο ἐποίουν· ἀλλὰ ἀνανεωθέντα πρότερον καὶ παραδοθέντα αὐτοῖς, καὶ τῆς δυσωδίας ἀπαλλαγέντα ἐκείνης, τότε ἥλιζον, κατέχοντες καὶ διατηροῦντες ἐν τῇ νεαρότητι ταύτῃ ἣν παρὰ τοῦ δεσπότου παρέλαβον. τὸ μὲν γὰρ ἀπαλλαγῆναι τῆς σηπεδόνος τῶν ἁμαρτημάτων, τῆς τοῦ Χριστοῦ κατόρθωμα γέγονε· τὸ δὲ αὖ πάλιν μηκέτι ἐπ' ἐκείνην ἐπανελθεῖν, τῆς τούτων σπουδῆς καὶ ταλαιπωρίας ἔργον ἦν. ὁρᾷς πῶς κατὰ μικρὸν δείκνυσι καὶ τῶν προφητῶν ὄντας βελτίους; οὐ γὰρ τῆς παλαιστίνης διδασκάλους εἶναί φησιν, ἀλλὰ τῆς γῆς ἁπάσης· καὶ οὐχ ἁπλῶς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ φοβερούς. τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐ κολακεύοντες, οὐδὲ θεραπεύοντες, ἀλλ' ἐπιστύφοντες ὥσπερ τὸ ἅλας, οὕτω ποθεινοὶ πᾶσι γεγόνασι. Μὴ τοίνυν θαυμάσητε φησὶν, εἰ τοὺς ἄλλους ἀφεὶς ὑμῖν διαλέγομαι, καὶ πρὸς τοσούτους ἕλκω κινδύνους. ἐννοήσατε γὰρ ὅσαις πόλεσι καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι μέλλω πέμπειν ὑμᾶς ἐπιστάτας. διὰ τοῦτο οὐχ ὑμᾶς εἶναι βούλομαι φρονίμους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τοιούτους ποιεῖν. τοὺς δὲ τοιούτους πολὺ δεῖ συνετοὺς εἶναι, ἐν οἷς ἡ τῶν ἄλλων κινδυνεύεται σωτηρία, καὶ τοσαύτην αὐτοῖς τὴν περιουσίαν εἶναι τῆς ἀρετῆς, ὡς καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι τῆς ὠφελείας. εἰ γὰρ τοιοῦτοι μὴ γένησθε, οὐδὲ ὑμῖν αὐτοῖς ἀρκέσετε. Μὴ τοίνυν δυσχεράνητε, ὡς ἐπαχθῶν ὄντων τῶν λεγομένων. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις μωρανθεῖσι, δυνατὸν ἐπανελθεῖν δι' ὑμῶν· ὑμεῖς δὲ, εἰ τοῦτο πάθοιτε, μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἑτέρους προσαπολεῖτε. ὥστε ὅσῳ μεγάλα ἐγχειρίζεσθε πράγματα, τοσούτῳ καὶ
„ μείζονος δεῖσθε σπουδῆς. διό φησιν· ἂν δὲ τὸ ἅλας
„ μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ
„ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δύνανται τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρίαν. ἵνα γὰρ

Non enim pro veſtra, inquit, ſalute tantummodo, ſed pro vniuerſo prorſus orbe hęc vobis doctrina committitur. Non ad duas quippe vrbes, aut decem, aut viginti: neque ad vnam vos mitto gentem, ſicut mittebant prophetas: ſed ad omnem terram prorſus, ac mare, totumque mundum, & hunc variis criminibus oppreſſum. Dicendo enim, *Vos eſtis ſal terræ*: oſtendit omnium hominum infatuatam eſſe naturam, & putrefactam à peccatis &
A idcirco illas ab eis maximè virtutes requirit, quæ cunctis neceſſarię atque vtiles ſunt futuræ. Cùm enim manſuetus aliquis, ac modeſtus, cùm miſericors fuerit & iuſtus: non in ſemetipſo tantummodo hæc rectè facta concludet, verùm in aliorum quoque vtilitatem bonos hos faciet emanare fontes. Sed qui mundo corde eſt, atque pacificus, & qui perſecutionem pro veritate perpetitur, nihilominus in commune commodum vitam ſuam conſtituit. Ne igitur opinemini ad mediocria vos ducendos eſſe certamina, neque pro exiguis rebus vobis hunc in-
B ſonare ſermonem, vos eſtis ſal terræ. Quid igitur? Ipſine putrefacta medicati ſunt? Nequaquam: nec enim poſſibile eſt, vt ea quæ corrupta ſunt, ſalis perfricatione reparentur. Non hoc fecerunt ergo, ſed ante renouata, ſibique tradita, atque ab illa iam putredine liberata, perfricabant ſale, inque hac nouitate ſeruabant quam à domino vtique ſuſceperant. Liberare quippe à putredine peccatorum, Chriſti profectò virtutis eſt: vt autem non ad illa iterum reuertantur, Apoſtolorum curæ eſt ac laboris. Vides quemadmodum paulatim etiam prophe-
C tis eos meliores eſſe patefecerit? Non enim illos Paleſtinæ doctores eſſe dicit: ſed totius terræ: nec ſimpliciter doctores, ſed ſeueros quoſdam atque terribiles. Hoc eſt enim omnino mirabile: quia non adulantes, neque palpantes: ſed è diuerſo ſalis inſtar vrentes, ferè omnibus ſe tam deſiderabiles reddiderunt. Nolite ergo (inquit) mirari, ſi alios omittens vos potiſſimum doceo, atque ad pericula tanta ſuccingo. Conſiderate quippe quantis vrbibus, quantiſque populis vos ſim miſſurus magiſtros.
D Propterea non vos tantummodo volo eſſe ſapientes, ſed vt tales faciatis & cæteros. Huiuſmodi autem magiſtros, in quibus certè tantorum periclitatur ſalus, maxima decet pollere prudentia, tantaſque illis virtutum adeſſe diuitias, vt aliis quoque vtilitatem ædificationis impertiant. Niſi, inquit, fueritis omnino tales: ne vobis quidem ipſis ſufficere profectò poteritis. Nolite igitur de difficultate conqueri, quaſi qui doctrinam meam moleſtam eſſe dicatis. Infatuatis enim populis, per vos ad ſapientiam redire
E poſſibile eſt. Si vero id etiam patiamini vos ipſi, vobiſcum perdetis & reliquos. Itaque quanto etiam maiorum vobis rerum cura committitur, tanto potiore indigetis & ſtudio. Propter quod intulit, *Si autem ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltrà, niſi vt mittatur foras, & cōculcetur ab hominibus.* Alij enim etiam ſi ſæpe delinquāt, poſſunt tamē ad veniam peruenire: ſi vero hoc magiſter ipſe patiatur, omni excuſatione priuabitur, & ſupplicia extrema perſoluet. Ne enim

Digitized by Google

Ne enim audientes, cùm exprobauerint vobis & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, in medium prodire formident, dicit: quoniam niſi ad iſta fueritis parati, fruſtra electi eſtis. Non enim vos oportet maledicta hominum timere, ſed potius timendum ne ſimulatores eſſe videamini; tunc enim infatuati eritis & conculcati. Si verò perſeueraueritis ipſos cōſtringendo & coërcendo, & deinde male audieritis, gaudete. Hoc enim eſt opus ſalis, laxa quęque vrere atque reſtringere. Itaque iam neceſſaria ſubſequitur maledictio, nihil vobis prorſus incommodans, imò etiam teſtimonium veſtrę perhibens firmitatis. Si verò illa timentes, fortitudinem vobis vtilem deſeratis, multo ſæuiora patiemini, & malè ſcilicet audientes, & contempti à cunctis atque deſpecti: hoc namque eſt ab omnibus conculcari. Deinde ad aliud eos ſublimius ducit exemplum. *Vos eſtis lux mundi.* Iterum mundi, non vnius profectò gentis, nec viginti vrbium ſed totius orbis lumen tunc perhibentur: & lumen intelligibile, ipſoque ſole fulgentius, ſicut etiam ſal hoc loco intelligitur ſpiritale. Prius autem ſal poſuit, deinde lumen, vt diſcas quantum ſit verborum aſtringentium ac mordentium lucrum, quantumque commodum honeſtæ rectæque doctrinæ. Hæc ſiquidem ſtringit animos, nec quoquam diffluere permittit, facitque attentius ad lumen virtutis aſpicere, ad quam velut apprehenſa manu pertrahit audientes. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio.* Rurſus eos per iſta ad bene viuendi diligentiam cohortatur, oſtendens vt ſtudeant eſſe ſoliciti, quaſi ante omnium ſcilicet oculos conſtituti, & in medio orbis terrarum certantes theatro. Nolite, inquit, aſpicere quia in iſto nunc reſidemus loco, vt in exigua ſumus parte anguli. Sic enim eritis manifeſti cunctis, quemadmodum ciuitas in montis vertice collocata, vel ſicut lucerna in domo ſuper candelabrum relucens. Vbi nunc ſunt Chriſti virtuti increduli? Audiant iſta, & prophetiæ potentiam poſt experimenta mirantes, maieſtatem domini adorando venerentur. Perpende enim qualia polliceatur eis, qui in ſua quoque regione habebantur incogniti, quod videlicet terra omni mariq́ue celebrandi ſint, & ad terminos vſque mundi fama ducente venturi: imò non fama, ſed manifeſto beneficiorum atque admirandæ operationis effectu. Non enim illos fama portans facit vbique notiſſimos, ſed ipſa vtique operum exhibitio. Sicut enim quidam volucres effecti, ipſo etiam ſole pernicius omnem perluſtrauere terram, ſpargentes vbique lumina pietatis. Hic autem videtur mihi illos ad conſtantiam cohortari: dicendo enim, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem poſita, ſuam declarat profectò virtutem. Sicut impoſſibile, inquit, eſt ſuper monté poſitam abſcōdere ciuitaté: ita etiam prędicationem latere, atq́ue reticeri. Quia enim prędixerat perſecutiones, & maledicta, & inſidias periculáve: ne putarent ꝙ hæc eos poſſint in ſilentium coarctare, confirmans eos, ait:
Quia

ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσαντες· ὅταν ὀνειδίσωσιν [ὑ-
μᾶς] καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα
καθ' ὑμῶν, δειλιάσωσιν εἰς μέσον προελθεῖν,
λέγει· ὅτι ἂν μὴ πρὸς ταῦτα ἦτε παρεσκευασ-
μένοι, εἰκῆ ἐξελέγητε. οὐ γὰρ τὸ κακῶς ἀκούειν
χρὴ δεδοικέναι, ἀλλὰ τὸ συνυποκρινομένους φαί-
νεσθαι. τότε γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπα-
τηθήσεσθε. Ἐὰν δὲ μένητε αὐτοὺς ἐπιστύφον-
τες, εἶτα κακῶς ἀκούητε, χαίρετε. τοῦτο γὰρ
A ἁλὸς ἔργον ἐστὶ, τὸ δάκνειν καὶ λυπεῖν τοὺς χαύ-
νους. ὥστε ἀναγκαίως ἡ κακηγορία ἕπεται οὐ-
δὲν ὑμᾶς βλάπτουσα, ἀλλὰ καὶ μαρτυροῦσα ὑμῶν τῇ
στερρότητι· ἂν δὲ φοβηθέντες αὐτὴν προδῶτε τὴν προσ-
ήκουσαν ὑμῖν σφοδρότητα, πολλῷ χαλεπώτε-
ρα πείσεσθε, καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ κατα-
φρονούμενοι παρὰ πάντων. τοῦτο γάρ ἐστι κα-
ταπατηθήσεσθε. εἶτα ἐφ' ἕτερον ὑψηλότερον ἄ-
γει παράδειγμα· ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. “
Πάλιν τοῦ κόσμου, οὐχ ἔθνους ἑνὸς, οὐδὲ εἴ-
B κοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης· καὶ
φῶς νοητὸν, καὶ τῆς ἀκτῖνος ταύτης πολὺ βέλ-
τιον, ὥσπερ οὖν καὶ ἅλας πνευματικόν. καὶ
πρότερον ἅλας, καὶ τότε φῶς· ἵνα μάθῃς ἡ-
λίκον τῶν κατεστυμμένων ῥημάτων τὸ κέρδος,
καὶ τῆς σεμνῆς διδασκαλίας τὸ ὄφελος. καὶ γὰρ
σφίγγει καὶ οὐκ ἀφίησι διαρρεῦσαι, καὶ διαβλέ-
ψαι ποιεῖ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγοῦσα. οὐ δύ- “
ναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐ- “
δὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν [αὐτὸν] ὑπὸ τὸν “
C μόδιον. Πάλιν αὐτοὺς διὰ τούτων εἰς ἀκρίβειαν “
ἄγει βίου, παιδεύων ἐναγωνίους εἶναι, ὡς ὑπὸ τοῖς
ἁπάντων ὀφθαλμοῖς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τῆς
οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρῳ. μὴ γὰρ δὴ τοῦτο
εἴδητε φησιν, ὅτι ἐνταῦθα καθήμεθα νῦν, καὶ ἐν μι-
κρῷ γωνίας ἐσμὲν μέρει· οὕτω γὰρ καταδῆλοι ἔσε-
σθε πᾶσιν, ὥσπερ εἰ πόλις ὑπὲρ κορυφῆς ὄρους κει-
μένη, ὡσανεὶ λύχνος ἐν οἰκίᾳ ὑπὲρ τῆς λυχνίας
φαίνων. Ποῦ νῦν οἱ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ δια-
πιστοῦντες; ἀκουέτωσαν ταῦτα, καὶ τῆς προφη-
D τείας τὴν δύναμιν ἐκπλαγέντες, προσκυνείτωσαν
αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. Ἐννόησον γὰρ ἡλίκα ὑπέσχετο τοῖς οὐδὲ
ἐν τῇ χώρᾳ γνωρίμοις οὖσι τῇ αὐτῶν· ὅτι γῆ καὶ θάλατ-
τα αὐτοὺς εἴσεται, καὶ πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἡ-
ξουσι τῇ φήμῃ, [μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῇ φήμῃ] ἀλλὰ καὶ τῇ
τῆς εὐεργεσίας· οὐδὲ γὰρ ἡ φήμη φέρουσα πανταχοῦ δή-
λους αὐτοὺς ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τῶν ἔργων
ἐπίδειξις. Καθάπερ γὰρ ὑπόπτεροι γενόμενοι, τῆς
ἀκτῖνος σφοδρότερον τὴν γῆν ἐπέδραμον ἅπα-
σαν, σπείροντες τῆς εὐσεβείας τὸ φῶς. ἐνταῦθα δέ
E μοι αὐτοὺς καὶ πρὸς παρρησίαν ἀλείφειν δοκεῖ. τὸ
μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπά-
νω ὄρους κειμένη, τὴν αὐτοῦ δύναμίν ἐστιν ἐμφαί-
νοντος. ὥσπερ γὰρ ἐκείνην κρυβῆναι ἀμήχα-
νον. οὕτως τὸ κήρυγμα ἀδύνατον σιγηθῆναι καὶ λα-
θεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διωγμοὺς καὶ κακηγορίας καὶ ἐπι-
βουλὰς καὶ πολέμους, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ταῦτα αὐ-
τοὺς ἐπιστομῆσαι δυνήσεται, θαρρύνων αὐτούς φησιν,
ὅτι οὐ

Digitized by Google

ὅτι οὐ μόνον οὐ λήσεται, ἀλλὰ καὶ καταλάμψει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. καὶ διὰ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἔσονται λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι. τούτῳ μὲν [οὖν] τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, τῷ δὲ ἑξῆς, τὴν παῤῥησίαν ἀπαιτεῖ τὴν παρ' αὐτῶν,
» οὕτω λέγων· οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν
» ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμ-
» πει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτως λαμψάτω τὸ
» φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴ-
» δωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πα-
» τέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐγὼ μὲν γὰρ ἧψα τὸ φῶς φησίν· τὸ δὲ μεῖναι καιόμενον, τῆς ὑμετέρας γενέσθω σπουδῆς· οὐ διὰ ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μέλλοντας τῆς αὐγῆς ἀπολαύειν ταύτης, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγεῖσθαι. οὐ [γὰρ] δὴ δυνήσονται αἱ κακηγορίαι συσκιάσαι ὑμῶν τὴν λαμπηδόνα, ἐὰν ὑμεῖς ἦτε μετὰ ἀκριβείας βιοῦντες, καὶ οὕτως ὡς μέλλοντες ἅπασαν ἐπιστρέφειν τὴν οἰκουμένην. ἄξιον τοίνυν τῆς χάριτος ἐπιδείξασθαι βίον. ἵν' ὥσπερ ἐκείνη πανταχοῦ κηρύττεται, οὕτω καὶ αὕτη ἐκείνῃ συντρέχῃ. Εἶτα καὶ ἕτερον κέρδος τίθησι μετὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ἱκανὸν αὐτοὺς ἐναγωνίους ποιῆσαι καὶ εἰς πᾶσαν ἀγαγεῖν σπουδήν. οὐ γὰρ δὴ τὴν οἰκουμένην διορθώσετέ φησι μόνον ὀρθῶς βιοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν παρασκευάσετε· ὥσπερ οὖν τὰ ἐναντία ποιοῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπολεῖτε, καὶ τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα βλασφημεῖσθαι ποιήσετε. Καὶ πῶς φησὶν ὁ Χριστὸς δοξασθήσεται διὰ ἡμῶν, εἴγε μέλλοιεν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι κακηγορεῖν; ἀλλ' οὐ πάντες· κἀκεῖνοι δὲ αὐτοὶ [ἀπὸ βασκανίας· καὶ] οἱ ἐν βασκανίᾳ τοῦτο ποιοῦντες, κατὰ τὸ συνειδὸς ὑμᾶς θαυμάσονται καὶ ἀποδέξονται· ὥσπερ [οὖν] οἱ φανερῶς κολακεύοντες τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, κατὰ νοῦν διαβάλλουσι. τί οὖν κελεύεις; πρὸς ἐπίδειξιν ἡμᾶς ζῆν καὶ πρὸς φιλοτιμίαν; ἄπαγε, οὐ τοῦτό φησιν· οὐδὲ γὰρ εἶπον σπουδάζετε ὑμεῖς εἰς μέσον φέρειν τὰ κατορθώματα ὑμῶν· οὐδὲ εἶπον, δείξατε αὐτά, ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν, τουτέστι, πολλὴ ἔστω ἡ ἀρετή, δαψιλὲς [ἔστω] τὸ πῦρ, καὶ τὸ φῶς ἄφατον. ὅταν γὰρ τοσαύτη [ᾖ] ἡ ἀρετή, ἀδύνατον αὐτὴν λαθεῖν κἂν μυριάκις ὁ μετιὼν αὐτὴν συσκιάσῃ. ἄληπτον [τοίνυν] ἑαυτοῖς παράσχεσθε βίον, καὶ μηδεμίαν ἐχέτωσαν ἀληθῆ κατηγορίας ἀφορμήν· κἂν μυρίοι οἱ κατηγοροῦντες ὦσιν, οὐδεὶς ὑμῖν ἐπισκιάσαι δυνήσεται. καὶ καλῶς εἶπε, τὸ φῶς· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπίσημον ἄνθρωπον ποιεῖ, κἂν μυριάκις λανθάνειν βούληται, ὡς ἀρετῆς ἐπίδειξις. ὥσπερ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀκτῖνα περιβεβλημένος, οὕτως αὐτῆς φαιδρότερος λάμπει, οὐκ εἰς γῆν τὰς μαρμαρυγὰς ἀφιείς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὑπερβαίνων τὸν οὐρανόν. ἐντεῦθεν καὶ παραμυθεῖται αὐτοὺς μειζόνως. εἰ γὰρ ἀλγεῖτέ φησι βλασφημούμενοι, ἀλλ' ἕξετε πολλοὺς τοὺς [καὶ] διὰ ὑμᾶς θαυμάζοντας τὸν θεόν. ἑκα-

Quia non modo non latebit eorum prædicatio, ſed etiam vniuerſum prorſus illuſtrabit orbem, & ob hoc quoque clari efficientur, ac nobiles. Et hic quidem propriæ oſtendit inſigne virtutis, in conſequentibus verò ab illis conſtantiam & loquendi libertatem flagitat, dicens: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui*
A *in cœlis eſt.* Ego quidem, inquit, lumen accendi: vt verò perſeueret ardens, veſtri profectò ſit ſtudij, non propter vos ipſos modò, verum etiam propter illos qui eadem luce potientur, vobiſque ducentibus viam veritatis inuenient. Non enim poterunt maledictiones veſtrum obumbrare fulgorem, ſi tamen vos omni cùm diligentia vixeritis, atque ita prorſus quaſi qui vniuerſum orbem veſtri faciatis imitatione conuerti. Dignam igitur tanta gratia exhibete vitam, vt ſicut illa cunctis mox re-
B gionibus prædicanda eſt, ita illi etiam conuerſatio veſtra conueniat. Deinde aliud quoque lucrum cum hominum ſalute ſubiungit, ſanè quod ſit prorſus idoneum illos præſtare ſolicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. Non ſolum, inquit, corrigetis orbem rectè ſancteque viuendo, verum etiã glorificari Deũ ex veſtra conuerſatione facietis: quemadmodũ ſi contraria geſſeritis, & homines perdetis profectò, & Dei nomen blaſphemiis offendi facietis. Et quo modo, inquies, per nos glorificabitur Deus, ſi nos homines maledicto-
C rum fuerint contumeliis proſecuti? Sed vtique non omnes. Nam illi quoque ipſi qui hoc publicè faciunt inuidentes, apud conſcientiam tamen ſuam admirabuntur vos, atque ſuſpiciẽt: ſicut è regione vicioſos quoſque palàm quidem adulatorio ſermone demulcent, ſed eoſdem in ſecreto mentis accuſant. Quid igitur? ad oſtẽtationem nos viuere, atque ad gloriæ amorem iubes? Abſit, non dico iſtud omnino: neque enim dixi, vt rectè facta veſtra in medium ſtudeatis afferre, nec vt illa monſtretis admonui:
D ſed dixi, luceat lux veſtra, hoc eſt plurima in vobis ſit virtus, ac maximè ingens illius accendatur ignis, & ineffabile omnino lumen effulgeat. Quando autem tam magna virtus fuerit & clara, latere non poterit, etiamſi mille illam contegere velit modis ille qui poſſidet. Irreprehenſibilem igitur etiã hominibus præſtate vitã, vt nullum in vobis verum colorem accuſationis inueniant. Sequetur illud, vt etiamſi innumeri accuſare cupiant, nullus vnquam infuſcare vos poſſit. Bene autem ait, lumen. Nihil eſt quod ſic hominem faciat inſignem, atque conſpi-
E cuum, etiamſi magno ambitu optet latere, vt ſplendor iſte virtutis. Sicut enim ipſo ſole circundatus, ita vtique clarus refulget, nec in terram ſolummodo lucis radios emittit, ſed ſupra ipſum etiam cœlum proprio fulgore radiabit. Hinc itaque illos vberius conſolatur. Et ſi, inquit, maledicta in vos audientes doletis: habebitis tamen plurimos quos ad amorem atque admirationem Dei, veſtro adducatis exemplo.

Digitized by Google

Vtrinque verò paratur vobis merces, & Deo per vos celebrato, & vobis propter Deum calumniis affectis. Ne autem operam demus, vt malè audiamus adducti ſpe præmij propoſiti, diligenter cauet, diſcrimina duo ſtatim adiūgens: remque diffiniens ſuis limitibus, ait, quum falſa ac ficta dixerint, idque propter Deum. Ac demonſtrat quod non modò maledicta huiuſmodi patiēter ferre, verū etiam prædicari atque laudari plurimum adferat lucri, ad Deum gloria recurrente: perque hoc ipſum melioribus ſpebus eos attollit. Non enim, inquit, tantum valebit obtrectatio malignorum, vt alios quoque tenebris obducat, quò minus veſtrum queant lumen aſpicere. Nam cùm ſal infatuatur, cùm lumen extinguitur, tunc vos tantummodo meritoque calcabunt: non cum recta facientes ſubiacetis opprobriis. Tūc enim multi erunt omnino mirantes. non vtique vos tantum, ſed per vos etiam patrem veſtrum. Nec dicit Deum, ſed patrem: conferendæ illis nobilitatis prærogatiuam hoc iam nomine largiendo. Deinde declarans honoris æqualitatem, ſupra quidem dicebat, *Ne contriſtemini quum male audieritis: ſufficit enim vobis quod propter me iſta audiatis.* Hoc loco autem ipſum patrem ponit, vbique æqualitatem manifeſtans.

Matt: 5. a
1.Cor. 10. g.

Quum igitur ſciamus quid lucri reportetur ex iſta diligentia & ſtudio, & quod ex ſocordia periculum in promptu ſit (noſtra enim pernicie multo grauius ac peius eſt, quod Dominus noſter blaſphemia dira laceretur noſtra cauſa) ſine offenſione ſimus & Iudæis, & gentibus, & eccleſiæ Dei, vitam noſtram clariorem ſole præſtantes. Et ſi maledicere quis velit, nō propter ipſum malè audire doleamus, ſed ſi meritò iſtud audiamus. Si enim viciis ſordeamus, etiamſi nobis nullus obtrectet, erimus omnibus miſeriores. Si verò virtutibus ſplendere curemus, vel ſi totus mundus contra nos maledictis voluerit perſonare, erimus omnium beatiſſimi, atq; ad nos trahemus omnes qui venire elegerint ad ſalutem: & qui non contumelias malignorum, ſed vitæ noſtræ voluerint conſiderare virtutem. Omni quidem tuba documenta ſunt operum clariora, vitaque munda ipſa eſt luce fulgētior. Nec obſcurari poterit, etiāſi innumeri fuerint obloquentes. Si enim habuerimus illa omnia quæ paulo ante pręmiſſa ſunt, nec ſolummodo manſueti ac miſericordes & humiles, mundoque corde fuerimus, atque pacifici: ſed ſi etiam cùm maledicimur, non referamus iniuriam, quinimò etiam gaudeamus: non inferius omnino, quam per ipſa ſigna ſpectatores noſtros ad veritatem trahemus, venientque ad nos omnes libenter, etiamſi ferus, etiamſi dæmon ſit aliquis, aut quicunque tandem. Si verò nonnulli virtutis tuę conſcij, nihilominus te contumeliis inſequantur, nequaquā inde turberis, nec conſideres ꝙ publicè in te iaculent iniurias: ſed ipſam illorū interroga cōſcientiā, & videbis applaudētes tibi, teq; mirantes, ac virtutū tuarum laudes numerantes. Conſidera igitur quemadmodū rex aliquando

Danie. 3. d.

Babylonius tres illos in fornace pueros prædicaret, & certè hoſtis erat, atq; apertus inimicus: ſed

ἑκατέρωθεν δὲ ὁ μισθὸς συλλέγεται, καὶ δοξαζομένου τοῦ θεοῦ διὶ ὑμᾶς, καὶ βλασφημουμένων ὑμῶν διὰ τὸν θεόν. ἵνα γὰρ μὴ ἐπιτηδεύωμεν κακῶς ἀκούειν, μαθόντες ὅτι μισθὸν ἔχει τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἐκεῖνο ἁπλῶς τέθεικε, ἀλλὰ μετὰ δύο διορισμῶν· οἷον, ὅταν ψευδῆ λέγηται, καὶ διὰ τὸν θεόν· καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἐκεῖνο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καλῶς ἀκούειν πολὺ φέρει τὸ κέρδος, τῆς δόξης εἰς τὸν θεὸν διαβαινούσης. A καὶ χρηστὰς αὐτοῖς ὑποτείνει τὰς ἐλπίδας. οὐ γὰρ τοσοῦτόν φησιν ἰσχύσει ἡ κατηγορία τῶν πονηρῶν, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισκοτεῖν εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ φῶς. ὅταν γὰρ μωρανθῆτε, τότε ὑμᾶς καταπατήσουσι μόνον, οὐχ ὅταν τὰ ὀρθὰ πράττοντες διαβάλλησθε. τότε γὰρ καὶ πολλοὶ ἔσονται οἱ θαυμάζοντες, οὐχ ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ διὶ ὑμᾶς καὶ τὸν πατέρα τὸν ὑμέτερον. καὶ οὐκ εἶπε, τὸν θεόν, ἀλλὰ τὸν πατέρα, τῆς μελλούσης δίδοσθαι αὐτοῖς εὐγενείας ἤδη προκαταβάλλων τὰ σπέρματα. B εἶτα δεικνὺς τὸ ὁμότιμον, ἀνωτέρω μὲν ἔλεγε· μὴ λυπεῖσθε ὅτ' ἂν κακῶς ἀκούητε· ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν τὸ διὶ ἐμὲ ταῦτα ἀκούειν· ἐνταῦθα δὲ τὸν πατέρα τίθησι, πανταχοῦ τὸ ἴσον δηλῶν. Εἰδότες τοίνυν τὸ ἀπὸ τῆς σπουδῆς ταύτης κέρδος, καὶ τῆς ῥαθυμίας τὸν κίνδυνον· τῆς γὰρ ἡμετέρας ἀπωλείας πολλῷ χεῖρον τὸ τὸν δεσπότην τὸν ἡμέτερον βλασφημεῖσθαι διὶ ἡμᾶς· ἀπρόσκοποι γινώμεθα καὶ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ C ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τὸν [τε] βίον ἡλίου λαμπρότερον παρεχόμενοι. κἄν τις βούληται κατηγορεῖν, μὴ τὸ κακῶς ἀκούειν ἀλγῶμεν, ἀλλὰ τὸ δικαίως ἀκούειν κακῶς. ἂν μὲν γὰρ ἐν πονηρίᾳ ζῶμεν, κἂν μηδεὶς ὁ κατηγορῶν ᾖ, πάντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι· ἂν δὲ ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, κἂν ἡ οἰκουμένη λέγῃ κακῶς, τότε πάντων ἐσόμεθα ζηλωτότεροι καὶ πάντας ἐπισπασόμεθα τοὺς σώζεσθαι προαιρουμένους. οὐδὲ γὰρ τῇ κατηγορίᾳ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ τοῦ βίου προσέξουσι. D καὶ γὰρ σάλπιγγος ἁπάσης λαμπροτέρα ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ φανερώτερος βίος καθαρός, κἂν μυρίοι οἱ διαβάλλοντες ὦσιν. ἂν γὰρ τὰ προειρημένα ἅπαντα ἔχωμεν, καὶ πρᾶοι, καὶ ταπεινοὶ καὶ ἐλεήμονες ὦμεν, καὶ καθαροὶ καὶ εἰρηνοποιοί, καὶ κακῶς ἀκούοντες μὴ ἀνθυβρίζωμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρωμεν, τῶν σημείων οὐκ ἔλαττον ἐπισπασόμεθα τοὺς θεωροῦντας ἡμᾶς, καὶ ἡδέως ἅπαντες πρὸς ἡμᾶς ἥξουσι, κἂν θηρίον, E κἂν δαίμων ᾖ τις, κἂν ὁτιοῦν. εἰ δὲ εἶεν τινὲς [καὶ] οἱ κατηγοροῦντες, μηδὲν θορυβηθῇς ἐντεῦθεν, μηδ' ὅτι σε δημοσίᾳ ὑβρίζουσιν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξέτασον αὐτῶν τὸ συνειδός, καὶ ὄψει κροτοῦντάς σε καὶ θαυμάζοντας, καὶ μυρίους ἀριθμοῦντας ἐπαίνους. ὅρα γοῦν πῶς ὁ ναβουχοδονόσορ ἐπαινεῖ τοὺς παῖδας τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ, καί τοι γε ἐχθρὸς ὢν καὶ πολέμιος. ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδε γενναίως ἑστῶτας, ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ. διὰ ἕτερον μὲν οὐδὲν, ὅτι δὲ αὐτοῦ παρήκουσαν, καὶ τοῦ νόμου ἤκουσαν τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ διάβολος ὅτ' ἂν ἴδῃ ἑαυτὸν μηδὲν ἀνύοντα, ἀφίσταται λοιπὸν, δεδοικὼς μὴ πλειόνων ἡμῖν στεφάνων αἴτιος γένηται. ἐκείνου δὲ ἀποστάντος, κἂν μιαρὸς ᾖ τις καὶ διεφθαρμένος, γνώσεται τὴν ἀρετὴν, τῆς ἀχλύος ἐκείνης ἀναιρεθείσης. ἂν δὲ καὶ ἄνθρωποι παραλογίσωνται, παρὰ τοῦ θεοῦ ἕξεις τὸν ἔπαινον καὶ τὸ θαῦμα μεῖζον. μὴ τοίνυν ἄλγει, μηδὲ καταπίπτε· ἐπεὶ καὶ οἱ ἀπόστολοι, τοῖς μὲν ὀσμὴ θανάτου ἦσαν, τοῖς δὲ ὀσμὴ ζωῆς. ἂν [γὰρ] σὺ μηδεμίαν παράσχῃς λαβὴν, πάντων ἀπήλλαξαι τῶν ἐγκλημάτων· μᾶλλον δὲ καὶ μακαριώτερος γέγονας. λάμπε τοίνυν κατὰ τὸν βίον καὶ τῶν κακηγορούντων μηδένα ποιοῦ λόγον. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἀρετῆς ἐπιμελόμενον μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθρούς. ἀλλ' οὐδὲν τούτων πρὸς τὸν ἐνάρετον. διὰ γὰρ τῶν τοιούτων λαμπρότερος ἔσται μειζόνως. τοῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, ἓν μόνον σκοπῶμεν, καὶ μετὰ ἀκριβείας τὸν ἑαυτῶν οἰκονομῶμεν βίον· οὕτω γὰρ πρὸς τὴν ἐκεῖ χειραγωγήσομεν ζωὴν τοὺς ἐν σκότῳ καθημένους. τοιαύτη γὰρ τοῦ φωτὸς [τούτου] ἡ δύναμις, ὡς μὴ ἐνταῦθα μόνον λάμπειν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐφοδηγεῖν τοὺς ἑπομένους. ὅταν γὰρ ἴδωσι πάντων τῶν παρόντων καταφρονοῦντας, καὶ πρὸς τὸ μέλλον παρασκευαζομένους, πρὸ λόγου παντὸς τοῖς ἔργοις ἡμῶν πεισθήσονται. τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος, ὡς ὁρῶν τὸν χθὲς καὶ πρώην τρυφῶντα καὶ πλουτοῦντα, πάντα ἀποδυόμενον καὶ πτερούμενον, καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πενίαν, καὶ πρὸς σκληραγωγίαν ἅπασαν, καὶ πρὸς κινδύνους καὶ πρὸς αἷμα, καὶ πρὸς σφαγὴν καὶ πρὸς πάντα τὰ δοκοῦντα εἶναι δεινὰ παρατεταγμένον, μὴ σαφῆ λαβεῖν τῶν μελλόντων ἐντεῦθεν [ἀπόδειξιν;] ἂν δὲ τοῖς παροῦσιν ἑαυτοὺς ἐμπλέκωμεν, [καὶ ἐνδοτέρω ὠθοῦμεν,] πῶς δυνήσονται πεισθῆναι, ὅτι πρὸς ἀποδημίαν ἐπειγόμεθα ἑτέραν; τίς δὲ ἡμῖν ἔσται ἀπολογία λοιπὸν, ὅτ' ἂν ὅσον ἴσχυσεν ἡ ἀνθρωπίνη δόξα παρὰ τοῖς ἑλλήνων φιλοσόφοις, μὴ ἰσχύσῃ παρ' ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ φόβος; καὶ γὰρ ἐκείνων τινὲς, καὶ χρημάτων ἀπεδύσαντο, καὶ θανάτου κατεφρόνησαν, ἵνα ἀνθρώποις ἐπιδείξωνται· διὸ καὶ κεναὶ γεγόνασιν αὐτῶν αἱ ἐλπίδες. τίς οὖν ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λόγος, ὅταν τοσούτων προκειμένων, καὶ ταύτης [τῆς] φιλοσοφίας ἡμῖν ἀνοιχθείσης, μηδὲ τὰ αὐτὰ δυνηθῶμεν ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους προσαπόλλυμεν; οὐδὲ γὰρ οὕτω βλάπτει Ἕλλην παράνομα πράττων, ὡς χριστιανὸς ταῦτα ποιῶν· καὶ μάλα εἰκότως. ἐκείνων μὲν γὰρ διεφθαρμένη ἡ δόξα· ἡ δὲ ἡμετέρα διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, καὶ παρὰ τοῖς ἀσεβέσι σεμνὴ καὶ περιφανής. διὸ ὅταν μάλιστα ἡμῖν ὀνειδίσαι βούλωνται καὶ τὴν κακηγορίαν αὐξῆσαι, τοῦτο ἐπιλέγουσιν· εἶον, [ὁ] χριστιανὸς, οὐκ ἂν εἰπόντες εἰ μὴ μεγάλην περὶ τοῦ δόγματος εἶχον ὑπόνοιαν. οὐκ

ſed quia viriliter eos ſtare perſpexit, prędicat & coronat. Propter aliud certè omnino nihil, niſi quia illo vtique contempto, Dei legibus ſeruiebant. Diabolus enim cùm nihil ſe viderit effeciſſe, diſcedit metuens iam profectò ne maiorũ nobis fiat occaſio coronarum. Cùm verò ille diſceſſerit, quãuis ſceleſtus ſit aliquis, ac toto prorſus mente corruptus, incipiet tamen introſpicere virtutem, illa iam qua offendebatur nube ſubmota. Quod & ſi homines bona tua
A videre diſſimulent, ac in contrariam partem interpretentur, maiorem certè apud Deũ admirationem laudemq́ue reperies. Noli igitur dolere, atque concidere. Nã & Apoſtoli ipſi aliis *2. Cor. 2. d.* quidem erant odor mortis, aliis autem odor vitæ. Si enim tu nullam tui culpandi occaſionem miniſtres, omni prorſus crimine liberaris, imò magis ac magis beatus efficeris. Reſplende igitur fulgore vitæ, & maledicos omnino contemne. Nõ poteſt enim accidere, omnino non poteſt, vt qui virtutem diligenter exequitur, nunquam plurimos acquirat inimicos. Sed nihil hoc
B ad eum qui virtute præditus eſt, quandoquidem clarius illorum occaſione reſplendeat. Hæc igitur ſcientes, illud curemus vnum diligenter, accurata ſcilicet ratione noſtram diſpenſare vitam. Sic enim etiam illos qui nũc in vmbra mortis ſedent, ad vitam perducemus futuram. Tanta quippe iſtius luminis virtus eſt, vt non ſolum hic fulgeat, verum etiam illuc poſſit ducere, modo ſequantur. Cùm enim viderint præſentia nos cuncta contemnere, & ad futura eſſe præmia præparatos, ſupra omnino noſtrum omnẽ ſermonem ipſis erunt operibus credituri. Quis
C enim tantæ vecordiæ eſt, qui videns hominem paulo ante diuitiis ac deliciis irretitum, repentè verò his ſe omnibus exuere, & volucrem atque alacrem eſſe, & ad famẽ ac pauperiem, & omnẽ prorſus laborem, & ad pericula etiam pugnàsque ac ſanguinem, atque interfectionem ſui, poſtremò ad omnia quæ videntur metuenda ſuccinctum, non manifeſtum documentum accipiat futurorum? Si verò noſmetipſos præſentibus implicemus, atque interius impellamus, quo modo credere poterunt nos ad perfectionẽ
D alterius manſionis vrgeri? Qua verò etiam poterimus ſatisfactione purgari, cùm non tantum apud nos valuerit Dei reuerentia, quantũ apud ſapientes gentilium humana gloria? Siquidem eorum ſe aliqui & pecuniis exuère, & audacter ad contemptum mortis pararunt, vt ſe hominibus oſtentarent, propter quod eorum ſpes inanes fuerunt. Quænam ergo nos ratio liberabit, ſi tanto nobis præmiorum honore propoſito, tantaq; aperta nobis ad philoſophãdum via, ne illis quidẽ ſimilia fecerimus, ſed nos pariter perdiderimus, & cæteros? Non enim ita
E incõmodat Ethnicus iniquitatẽ faciẽs, quemadmodum cum illam Chriſtianus operatur: & ſatis vtiq; cõſequenter. Illorũ enim gloria corruptibilis ac fluxa eſt: noſtra verò, p Dei gratiã, etiã apud impios venerabilis eſſe & illuſtris agnoſcit. Idcirco quãdo etiã nobis maximè exꝓbrare voluerint, ſuaq; in nos maledicta augere, iſtud adiũgũt, O Chriſtiane (q ꝓfectò non dicerẽt, niſi magnã de ipſo dogmate exiſtimationẽ tenerẽt) non

non audiſti quanta præceperit Chriſtus, & qualia? Quando igitur vnum ex illis mandatis poteris implere, cùm relinquens omnia, vſuras colligendo circumeas, & fœnori fœnus adiungas? Et nunc quidem negociationes inſtituens, emas ſeruorum cateruas, diuerſorum animalium greges, argentea vaſa conficias, nunc agros merceris ac domos, ſupellectilem variam: atque vtinam id ſolum. Cùm verò vaniſſimis huiuſmodi ſtudiis iniquitatem ſociam iungas, cum finitimorum terras tuis copules, inuadas domos, pauperes conteras, augeas famem: quo modo potes ipſum ſaltem eccleſiæ introire veſtibulũ? Sed nonnunquam fortè pauperum misereris. Noui hoc quidem. Sed ibi quoque etiam multa eſt peruerſitas & corruptela: aut enim cum faſtu id ſuperbiæ facis, aut ad gloriæ vanitatẽ vel lucrum, vt ne de bonis quidem operibus mercedem conſequaris. Quo quid infœlicius credatur eſſe, cùm in portus tranquillitate naufragium pateris etiam? Ne igitur iſtud eueniat, cùm boni quippiam feceris, noli à me gratiam flagitare, vt Deum certè habeas debitorem, qui ait, *Mutuum date iis à quibus non ſperatis vos accepturos.* Habes igitur locupletiſſimum debitorem: cur illum relinquens, me

Luc. 6. e.

exigis hominem pauperem prorſus ac tenuem? Nunquid enim indignatur hic debitor cùm fœnus exigitur? Num aut verax in ſoluendo non eſt, aut ſoluere ſponte diſſimulat? Non cernis eius nullo explicabiles ſermone theſauros? Non liberalitatem illam inenarrabilem donatoris? Ipſum igitur tene, ipſumque exige: hac enim exactione delectatur. Nam ſi ab alio exigi viderit quæ ipſe debet, ſuam reputabit iniuriam. Nec tibi vltrà iam reddet, quinimò te ſibi vltionis faciet debitorem. Vnde me iudicas, inquit, ingratum? cuius verò mihi es conſcius paupertatis, quia ſcilicet me prætermiſſo, ad alium importunus accedis? alteri fœneratus es & alterius exactor efficeris. Nam etſi homo accepit quod dediſti, Deus tamen vt tribueres, imperauit. Se igitur principalem debitorem tuum, ſeque vult eſſe vadem, præbens tibi occaſiones innumeras exigendi. Noli igitur tantas relinquendo diuitias, tamque expoſitam & promptam liberalitatem amittendo, à me vt accipias poſtulare, qui nihil omnino poſſideo. Cuius enim rei gratia mihi te oſtendis, cum miſericordiam pauperibus impendis? Num ego tibi vt tribueres imperaui? Nunquid à me vt retribuerem audiſti? vt à me conſequenter mercedem videaris exigere. Ipſe dixit: *Qui miſeretur pauperi, fœneratur Deo.* Deo igitur fœneratus es, ipſum repoſce: ſed non tibi in præſenti cuncta reſtituet. Verùm hoc quoque tuo commodo facit. Eſt quippe talis hic debitor, non qui (vt alij) feſtinet ipſum tantummodo mutuo datum exoluere: ſed agit omnia vt quod datum eſt, maneat in tuto. Propterea hic quidem reddit ex parte, maximum autem tibi in futuro theſaurum reſeruat. Hæc igitur ſcientes miſericordiæ operibus liberaliter affluamus, plurimumque amorem oſtendamus in pauperes, eosq; nõ pecuniis ſolum, verum etiam cæteris operib. adiuuemus. Etſi

Prouerb. 19. c.

οὐκ ἤκουσας πόσα ὁ χριστὸς ἐπέταξε καὶ ἡλίκα; πότε οὖν δυνήσῃ μίαν ἐκείνων ἀνύσαι τῶν ἐντολῶν, ὅτ' ἂν πάντα ἀφεὶς περιέρχῃ τόκους συλλέγων, δανείσματα ῥάπτων, πραγματείας συνιθεὶς, ἀγέλας ἀνδραπόδων ὠνούμενος, ἀργυρᾶ σκεύη κατασκευάζων, ἀγροὺς καὶ οἰκίας καὶ ἔπιπλα ἀγοράζων μυρία; καὶ εἴθε τοῦτο μόνον. ὅταν [δὲ] ταῖς ἀκαίροις ταύταις [σπουδαῖς] καὶ ἀδικίαν προστιθῇς,
A γῆν ἀποτεμνόμενος, οἰκίας ἀποσπῶν, πενίαν ἐπιτρίβων, λιμὸν αὔξων, πότε δυνήσῃ τῶν θυρῶν ἐπιβῆναι τούτων; ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πένητας ἐλεεῖς; οἶδα κἀγώ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πολλὴ πάλιν ἡ λύμη. ἢ γὰρ μετὰ τύφου, ἢ μετὰ κενοδοξίας τοῦτο ποιεῖς, ἵνα μηδὲ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς κερδαίνῃς· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον, ὅτ' ἂν καὶ ἐν [τῷ] λιμένι ναυαγῇς; ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, ποιήσας τι καλὸν, μὴ ζήτει παρ' ἐμοῦ τὴν
B χάριν, ἵνα τὸν θεὸν ἔχῃς ὀφειλέτην. δανείζετε γάρ φησι παρ' ὧν μὴ προσδοκᾶτε λήψεσθαι. ἔχεις χρεώστην, τί ἐκεῖνον ἀφεὶς ἐμὲ ἀπαιτεῖς, ἄνθρωπον πένητα καὶ ταλαίπωρον; μὴ γὰρ ἀγανακτεῖ ὁ χρεώστης ἀπαιτούμενος; μὴ γὰρ πένης ἐστί; μὴ γὰρ οὐ βούλεται καταθεῖναι; οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ τοὺς ἀφάτους θησαυρούς; οὐχ ὁρᾷς τὴν ἀνεκδιήγητον φιλοτιμίαν; αὐτὸν τοίνυν κάτεχε καὶ ἐπαίτησον. οὕτω γὰρ ἀπαιτούμενος
C χαίρει. ἂν γὰρ ἕτερον ἀπαιτούμενον ἴδῃ ἀνθ' ὧν αὐτὸς ὀφείλει, ὡς ὑβρισθεὶς οὕτω διακείσεται· καὶ οὐκέτι σοι ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλεῖ δικαίως. ποίαν γάρ μου ἀγνωμοσύνην κατέγνως φησί; ποίαν μοι πενίαν συνοιδας, ὅτι παραδραμὼν ἐμὲ ἐφ' ἑτέρους ἔρχῃ; ἄλλῳ ἐδάνεισας, καὶ ἄλλον ἀπαιτεῖς; εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπος ὑπεδέξατο, ἀλλ' ὁ θεὸς ἐκέλευσε καταβαλεῖν· καὶ αὐτὸς καὶ πρωτότυπος ὀφειλέτης, καὶ ἐγγυητὴς εἶναι
D βούλεται, μυρίας σοι παρέχων ἀφορμὰς τοῦ πάντοθεν αὐτὸν ἀπαιτεῖν. μὴ δὴ [οὖν] τοσαύτην εὐκολίαν καὶ εὐπορίαν ἀφεὶς παρ' ἐμοῦ ζήτει λαβεῖν τοῦ μηδὲν ἔχοντος. τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐμοὶ ἐπιδείκνυσαι ἐλεῶν πένητα; μὴ γὰρ ἐγώ σοι εἶπον, δός; μὴ [γὰρ] παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἵνα [καὶ] παρ' ἐμοῦ ἀπαιτήσῃς; αὐτὸς εἶπεν· ὁ ἐλεῶν πένητα, δανείζει θεῷ. θεῷ ἐδάνεισας, αὐτὸν ἀπαίτει. ἀλλ' οὐκ ἀποδίδωσι τὸ πᾶν νῦν; καὶ τοῦτο ὑπὲρ σοῦ
E ποιεῖ. τοιοῦτος γὰρ ὁ ὀφειλέτης, οὐχ ὡς πολλοὶ τὸ δανεισθὲν σπουδάζουσιν ἀποδοῦναι μόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ τὸ δοθὲν ἐν ἀσφαλείᾳ καταθεῖναι, πάντα πραγματεύεται καὶ ποιεῖ. διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἐντεῦθεν καταβάλλει, τὰ δὲ ἐκεῖ ταμιεύεται. ταῦτ' οὖν εἰδότες πολὺν ποιῶμεν [τὸν] ἔλεον, καὶ πολλὴν τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδειξώμεθα, καὶ διὰ χρημάτων, καὶ διὰ πραγμάτων. καὶ

κἂν ἴδωμεν τινὰ καλῶς πάσχοντα καὶ τυπτόμενον ἐν ἀγορᾷ, κἂν ἀργύριον δυνατὸν καταβαλεῖν, ποιῶμεν· κἂν λόγοις δυνατὸν διαλῦσαι, μὴ ὀκνῶμεν. ἔστι γὰρ καὶ λόγου μισθός· μᾶλλον δὲ καὶ στεναγμοῦ. καὶ τοῦτο ὁ μακάριος Ἰὼβ ἔλεγεν· ἐγὼ δὲ ἔκλαυσα ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ, ἐστέναξα δὲ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. εἰ δὲ δακρύων καὶ στεναγμῶν ἐστι μισθός· ὅταν καὶ λόγοι καὶ σπουδὴ, καὶ πολλὰ ἕτερα προσῇ, ἐννόησον ἡλίκη ἡ ἀντίδοσις γίνεται. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐχθροὶ ἦμεν τῷ θεῷ· καὶ ὁ μονογενὴς ἡμᾶς κατήλλαξε, μέσον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, καὶ πληγὰς ὑπὲρ ἡμῶν δεξάμενος, καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας. Σπουδάσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐμπίπτοντας μυρίων ἀπαλλάττειν κακῶν· ἀλλὰ μὴ ὡς νῦν ποιοῦμεν [καὶ περιβάλλειν] ἐπειδὰν ἴδωμεν τινὰς συγκρουομένους καὶ συρρηγνυμένους ἀλλήλοις, ἑστήκαμεν εὐφραινόμενοι ταῖς ἑτέρων ἀσχημοσύναις, καὶ θέατρον περιστῶντες διαβολικόν· οὗ τί γένοιτ' ἂν ὠμότερον; Ὁρᾷς κακῶς ἀκούοντας, διαρρηγνυμένους, καταξαίνοντας τὴν ἐσθῆτα, συγκοπτομένους τὸ πρόσωπον, καὶ ὑπομένεις ἡσυχῇ παρεστάναι; μὴ γὰρ ἄρκτος ἐστὶν ὁ μαχόμενος; μὴ γὰρ θηρίον; μὴ γὰρ ὄφις; ἄνθρωπός ἐστιν ὁ πανταχοῦ σοι κοινωνῶν· ἀδελφός ἐστι, μέλος ἐστί. μὴ θεώρει, ἀλλὰ διάλυε· μὴ τέρπου, ἀλλὰ διόρθου· μὴ ἑτέρους παρακίνει ἐπὶ τὴν ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνειλεγμένους ἀποσόβει καὶ διάλυε. ἀναισχύντων γὰρ καὶ οἰκοτρίβων τὸ χαίρειν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς, [ἐκ] καθαρμάτων καὶ ὄνων ἀλόγων. ὁρᾷς ἄνθρωπον ἀσχημονοῦντα, καὶ οὐχ ἡγῇ αὐτὸς ἀσχημονεῖν; οὐδὲ εἰστρέχεις μέσος καὶ διασκεδάζεις τοῦ διαβόλου τὴν φάλαγγα, καὶ τὰ ἀνθρώπινα διαλύεις κακά; ἵνα καὶ αὐτὸς πληγὰς λάβω φησί· καὶ σὺ τοῦτο κελεύεις; μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο πείσῃ. ἂν δὲ καὶ τοῦτο πάθῃς, μαρτύριόν σοι τὸ πρᾶγμά ἐστι. διὰ γὰρ τὸν θεὸν ἔπαθες. εἰ δὲ πληγὰς ὀκνεῖς λαβεῖν, ἐννόησον ὅτι ὁ δεσπότης σου σταυρὸν οὐκ ὤκνησεν ὑπομεῖναι διὰ σέ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μεθύουσι καὶ ἐσκότωνται, τοῦ θυμοῦ τυραννοῦντος καὶ στρατηγοῦντος αὐτοῖς, δέονται δὲ τινὸς ὑγιαίνοντος, τοῦ βοηθήσοντος αὐτοῖς, ὅ, τε ἀδικῶν, ὅ, τε ἀδικούμενος· ὁ μὲν, ἵνα ἀπαλλαγῇ πάσχων κακῶς, ὁ δὲ ἵνα παύσηται ποιῶν κακῶς. πρόσελθε τοίνυν καὶ χεῖρα ὄρεξον, ὁ νήφων τῷ μεθύοντι. ἔστι γὰρ καὶ ὀργῆς μέθη, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου χαλεπωτέρα. οὐχ ὁρᾷς τοὺς ναύτας, οἳ ὅταν ναυαγίῳ τινὰς περιπεσόντας ἴδωσι, [πῶς] τὰ ἱστία πετάσαντες μετὰ πολλῆς ἀπέρχονται σπουδῆς, ὥστε τοὺς ὁμοτέχνους ἐξαρπάσαι τοῦ κλύδωνος; εἰ δὲ τέχνης κοινωνοὶ τοσαύτην ἐπιδείκνυνται προστασίαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τῆς φύσεως κοινωνοὺς ταῦτα [πάντα] ποιεῖν δίκαιον; καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ναυάγιόν ἐστιν ἐκείνου χαλεπώτερον.

ἢ γὰρ

Et ſi viderimus publicè (vt fit) cędi aliquem, & iniuriam ſuſtinere, etiamſi pecunia pro eo eſt danda, præſtemus: & ſi rem verbis poſſumus terminare, ne pigeat. Eſt enim pro ſermonibus merces, imò pro ipſis quoque gemitibus condolentis. Et ideo beatus Iob: *Flebam ego*, inquit, *ſuper omnem infirmum: & ingemui cum viderem homines in neceſſitatibus*. Iob.30.d. Si verò certa merces eſt etiam gemituum atque lachrymarum: quando & verbum, & ſtudium, aliaque

A plurima concurrerint, conſidera quanta ſit retributio conferenda. Nam ipſi quoque cùm inimici eſſemus Dei, vnigenitus nos ei reconciliauit, irato medium ſe inferens & opponens, qui & plagas pro nobis ſuſcepit, & mortem. Studeamus igitur nos etiam eos qui affliguntur, de malis innumeris liberare. Non quemadmodum nunc certè facimus, qui cùm videmus in ſe aliquos concurriſſe, alterniſque iniuriis cædi atque diſcendi, quaſi data opera ſubſiſtimus, confuſione aliorum ac dolore gaudētes, & colligimus diabolicum quoddam thea-

B trum: quo quid crudelius poſſit oſtendi? Vides mutuis ſe contumeliis denotantes, atque vulneribus dilaniantes, ſcindentes veſtes, ora fœdantes, & quietum adſtare te pateris? Num leo eſt qui pugnat, num alia fera aliqua, num coluber? Certè homo eſt, tibi per cuncta communicans: frater eſt, membrum eſt: noli ſpectare, ſed diſſolue pugnantes. Noli ex eis voluptatem capere, ſed eorum corrige voluntatem: nec inſtiga ad turpitudinem alios, ſed eos etiam qui inter ſe confliċtantur, arce ac dirime. Impu-

C dentium enim & ocioſorum eſt in talium rerum gaudere diſcrimine: hominum piacularium & nefariorum hoc (inquam) eſt, atque irrationalium prorſus aſinorum. Cernis homines fœdè ac turpiter agere, & non hanc eſſe tuam turpitudinem ducis, & non medius inſilis, nec diabolicam illam diſpergis cateruam, atque hominum pericula diſſoluis? Et iubes tu, inquit, vt me huiuſmodi manibus inſeram, plagiſque ipſe conficiar? Primò quidem non patieris iſtud: & ſi acciderit, incipiet tibi hoc opus pars quædam eſſe martyrij, ſiquidem propter

D Deum iſta perpeteris. Si verò plagas accipere cunctaris, conſidera quoniam dominus tuus propter te nec crucem quidem ſuſtinere cunctatus eſt. Nam illi quidem velut ebrij tenebras de tyrannide patiuntur furoris, quo ſolo illi tunc vtuntur duce; indigent autem ſano aliquo cuius adiuuentur auxilio, & ille qui facit iniuriam, & iſte qui patitur. Hic quidem, vt liberetur afflictus: ille autem, vt ceſſet affligere: accede igitur & manum porrige ſobrius temulento. Eſt enim furoris ebrietas, & multo illa

E quæ contigit ex vini ebrietate deterior. Non vides ſæpe nautas, cùm aliquod cernunt incidere naufragium, continuò vela tendentes, maxima intentione properare, vt eiuſdem artis homines de periculo tempeſtatis eripiant? Si verò artis ſocij tantum opitulandi ſtudium ſui ſimilibus oſtendunt, quanto magis eiuſdem fidei participes hæc omnia implere conueniet? Nā hic quoque naufragiū eſt, illóque ꝙ diximus, pernicioſius profectò naufragio.

Aut enim vim patiens blaſphemauit, & cunctis quæ habebat bonis repente vacuatus eſt: aut peierauit tyrannide furoris oppreſſus, & iterum incidit in gehennam: aut plagam inferens commiſit homicidium, perque id ipſum, rurſus naufragium vitæ ipſe ſuſtinuit. Perge igitur, malumque compeſce, merſos extrahe, inque ipſos maris fluctus fida mente deſcende. Cúmque theatrum illud diſſiparis diabolicum, ſingulos admone ſeparatim: reſtingue flammam, fluctuſque comprime & compone. Si verò maior ignis, & fornax fuerit ardentior, ne tunc quidem timeas: habes enim multos iuuantes, manúmque tibi continuò porrigentes, ſi modo initium rei ipſe præſtiteris: habes ſupra omnia opitulantem tibi pacis Deum, flammamque illam primùm vbi concuſſeris, multi etiam alij ſubſequentur, & illorum quoque rectè factorum merces ad te profectò perueniet. Audi quid aliquando Iudæis præceperit Deus: Iudæis, inquam, adhuc rudibus, humíque repantibus. Si videris, inquit, iumentum inimici tui cecidiſſe in via: ne pertranſeas, ſed accurre, & iumentum quod cecidit ſubleua cum eo. Multo, inquam, hoc facilius eſt rixantes homines ſeparare, atque eos in pacem rurſus adducere. Si verò inimicorum aſinum, quãto magis amicorum animas oportet erigere? Præcipuè cùm iſta multo ſit ruina deterior, per quam ſcilicet non in foueam, ſed in gehennæ collabũtur incendium, nequaquam irarum ſuarum onera ſuſtinentes. Tu verò videns fratrem tanto furoris faſce depreſſum, & diabolum propè adſtantem, ignemque protinus accendentem, tranſcurris immiſericorditer atque omnino crudeliter: quod abſque periculo nec in bruto animante committitur. *Luc. 10.f.* Samaritanus quidem ille cùm vulneratum videret ignotum, nihilque ad eum penitus pertinentem: & adſtitit, & iumento proprio ſuperpoſuit, & adduxit ad diuerſorium, medicúmque conduxit: & argentum aliud quidem continuò dedit, aliud verò promiſit: Tu verò cùm fratrem non in latronem videas incidiſſe, ſed in ipſas dæmonum turmas, in obſidionem furoris, non in ſolitudine, ſed in medio ciuitatis: nec pecuniam impenſurus, nec conducturus iumentum, nec proximum longo itinere ducturus: ſola etiam proferre verba diſſimulas & cunctaris, & abſque vlla omnino miſericordia, imò etiam cum crudelitate præcipua contemnis, ac præteris? Quo modo ſperas, inuocans Deum te habiturum eſſe placatum? Iam verò ad voſipſos meus ſermo conuertitur, qui publicè quoque iſta indecore committitis. Ad te, inquam, qui vim affers, & iniquitatem facis: dic mihi, plagas tu incutis, & calcibus cædis, & mordes: ſúſne ſylueſter effectus es, & aſinus agreſtis, & canis rabidus? Non pudet, non erubeſcis in feram ex homine conuerti, & propriam nobilitatem prodere? Etſi enim pauper ſis, ſed certè liber: etſi opifex, ſed nihilominus Chriſtianus. Propter hoc ipſum ergo quòd pauper es, magis neceſſariam habes quietem. Diuitum eſt enim litigare, non pauperum: eorum vtiq; hoc opus eſt, quos variæ aduerſum ſe materiæ incitant iurgiorum. Tu

ἢ γὰρ ἐβλασφήμησεν ἐπηρεασθεὶς, καὶ πάντα ἐκένωσεν· ἢ ἐπιώρκησεν ἀπὸ τοῦ θυμοῦ τυραννούμενος, καὶ πάλιν εἰς γέενναν ἐνέπεσεν· ἢ πληγὴν δίδωσι καὶ φόνον ἐργάζεται, καὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ὑπομένει ναυάγιον. ἄπελθε τοίνυν καὶ στῆσον τὸ κακὸν, καὶ καταποντιζομένους ἀνάσπασον, εἰς αὐτὸ τῆς ζάλης τὸ πέλαγος καταβὰς, καὶ διαλύσας τοῦ διαβόλου τὸ θέατρον, καὶ κατ' ἰδίαν λαβὼν ἕκαστον παραί- A νεσον· κατάσβεσαι τὴν φλόγα, καὶ τὰ κύματα κοίμισον. εἰ δὲ μείζων ἡ πυρὰ καὶ χαλεπωτέρα γένηται ἡ κάμινος, μὴ φοβηθῇς· πολλοὺς γὰρ ἔχεις τοὺς συνεφαπτομένους καὶ χεῖρα ὀρέγοντας, ἂν ἀρχὴν παράσχῃς μόνον, καὶ πρό γε πάντων τὸν τῆς εἰρήνης θεόν. καὶ πρῶτος διατινάξας τὴν φλόγα, πολλοὶ καὶ ἕτεροι ἀκολουθήσουσι, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων κατορθουμένων αὐτὸς λήψῃ τὸν μισθόν. Ἄκουσον τί παρῄνεσεν ὁ Χριστὸς [τοῖς] ἰουδαίοις τοῖς χαμαὶ ἕρπου- B σιν· ἂν τὸ ὑποζύγιον ἴδῃς τοῦ ἐχθροῦ σου φησὶ καταπεσὸν, μὴ παραδράμῃς, ἀλλὰ ἀνάστησον. καίτοι τοῦ κείμενον ὑποζύγιον ἀναστῆσαι, πολὺ κουφότερον τὸ μαχομένους ἀνθρώπους διαλῦσαι καὶ διαλλάξαι. εἰ δὲ ἐχθρῶν ὄντων, πολλῷ μᾶλλον φίλων ψυχὰς συνδιαναστῆσαι χρή· καὶ μάλιστα ὅταν χαλεπώτερον ᾖ τὸ πτῶμα. οὐ γὰρ εἰς βόρβορον αὗται πίπτουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς γεέννης πῦρ, τὸ φορτίον οὐ φέρουσαι τοῦ θυμοῦ. σὺ δὲ ὁρῶν τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τὸν γόμον κεί- C μενον, καὶ τὸν διάβολον ἐφεστῶτα καὶ τὴν πυρὰν ἀνάπτοντα, παρατρέχεις ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς· ὅπερ οὐδὲ ἐπ' ἀλόγων ποιῆσαι ἀκίνδυνον. καὶ ὁ μὲν σαμαρείτης τραυματίαν ἰδὼν ἀγνῶτα καὶ οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα, καὶ ἐπέστη, καὶ ἐπὶ ὑποζύγιον ἀνεβίβασε, καὶ εἰς τὸ πανδοχεῖον κατήγαγε, καὶ ἰατρὸν ἐμισθώσατο· καὶ τὸ μὲν ἔδωκεν ἀργύριον, τὸ δὲ ὑπέσχετο. σὺ δὲ οὐ λῃσταῖς περιπεσόντα βλέπων, ἀλλὰ δαιμονίων φα- D λαγγι καὶ θυμοῦ πολιορκίᾳ, οὐκ ἐν ἐρημίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀγορᾷ μέσῃ, χρήματα ἀναλίσκειν μέλλων, οὐδὲ ὑποζύγιον μισθοῦσθαι, οὐδὲ μακρὰν πέμπειν ὁδὸν, ἀλλὰ ῥήματα φθέγξασθαι μόνον, ὀκνεῖς καὶ ἀναδύῃ, καὶ παρατρέχεις ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς; καὶ πῶς προσδοκᾷς τὸν θεὸν καλῶν ἵλεω ποτὲ ἕξειν; εἴπω δὲ καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀσχημονοῦντας δημοσίᾳ πρὸς τὸν ἐπηρεάζοντα καὶ ἀδικοῦντα. πληγὰς ἐντείνεις εἰπέ μοι καὶ λακτί- E ζεις καὶ δάκνεις; ὗς ἄγριος ἐγένου, καὶ ὄνος ἄγριος· καὶ οὐκ αἰσχύνῃ οὐδὲ ἐρυθριᾷς ἐκθηριούμενος, καὶ τὴν οἰκείαν εὐγένειαν προδιδοὺς; εἰ γὰρ πένης εἶ, ἀλλ' ἐλεύθερος· εἰ γὰρ χειροτέχνης εἶ, ἀλλὰ χριστιανός. δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ὅτι πένης εἶ, ἀναγκαῖον ἡσυχάζειν. τῶν γὰρ πλουτούντων ἐστὶ τὸ μάχεσθαι, οὐ τῶν πενήτων, τῶν πλουτούντων, τῶν πολλὰς ἐχόντων ἀνάγκας πολέμων. οὐδὲ

Digitized by Google

σὺ δὲ τὴν ἡδονὴν οὐκ ἔχων τοῦ πλούτου, τὰ κακὰ τοῦ πλούτου περιέρχῃ, συνάγων σεαυτῷ ἔχθρας καὶ φιλονεικίας, καὶ μάχας, καὶ ἀποπνίγεις τὸν ἀδελφὸν καὶ ἄγχεις, καὶ καταβάλλεις δημοσίᾳ ἁπάντων ὁρώντων. καὶ οὐχ ἡγῇ αὐτὸς μᾶλλον ἀσχημονεῖν, τῶν ἀλόγων μιμούμενος τὰς ὁρμάς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων χείρων; Πάντα γὰρ ἐκείνοις κοινά, καὶ συναγελάζονται ἀλλήλοις καὶ συμβαδίζουσιν· ἡμῖν δὲ οὐδὲν κοινόν, ἀλλὰ πάντα ἄνω καὶ κάτω, μάχαι, [καὶ] φιλονεικίαι, λοιδορίαι, καὶ ἀπεχθείαι καὶ ὕβρεις. καὶ οὔτε τὸν οὐρανὸν αἰδούμεθα εἰς ὃν ἐκλήθημεν κοινῇ ἅπαντες, οὐδὲ τὴν γῆν ἣν κοινῇ πᾶσιν ἀνῆκεν, οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν· ἀλλὰ πάντα ὁ θυμὸς καὶ ὁ τῶν χρημάτων ἔρως παρασύρας οἴχεται. οὐκ εἶδες ἐκεῖνον τὸν τὰ μυρία τάλαντα ὀφείλοντα, εἶτα μετὰ τὴν ἐκείνων ἄφεσιν ἀποπνίγοντα τὸν ἑαυτοῦ σύνδουλον ὑπὲρ ἑκατὸν δηναρίων, ὅσα ὑπέστη κακά, καὶ πῶς ἀθανάτῳ παρεδόθη κολάσει; οὐ δέδοικας τὸ ὑπόδειγμα; οὐ φοβῇ μὴ καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ πάθῃς; καὶ γὰρ [καὶ] ἡμεῖς ὀφείλομεν τῷ δεσπότῃ πολλὰ καὶ μεγάλα ὀφλήματα· ἀλλ' ὅμως ἀνέχεται καὶ μακροθυμεῖ, καὶ οὐδὲ ἐπίκειται καθάπερ ἡμεῖς τοῖς συνδούλοις, οὔτε ἄγχει καὶ ἀποπνίγει· καίτοιγε εἰ καὶ τὸ πολλοστὸν μέρος αὐτῶν ἡμᾶς ἐβουλήθη ἀπαιτῆσαι, πάλαι ἂν ἀπωλώλειμεν. ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες ἀγαπητοὶ ταπεινωθῶμεν, καὶ χάριν ἔχωμεν τοῖς ὀφείλουσιν ἡμῖν· γίνονται γὰρ ἡμῖν ἂν φιλοσοφῶμεν ἀφορμὴ συγχωρήσεως μεγίστης, καὶ ὀλίγα διδόντες πολλὰ ληψόμεθα. τί τοίνυν ἀπαιτεῖς μετὰ βίας, δέον εἰ καὶ ἐκεῖνος ἐβούλετο δοῦναι αὐτὸν συγχωρῆσαι, ἵνα παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν λάβῃς; νυνὶ δὲ πάντα ποιεῖς, καὶ βιάζῃ καὶ φιλονεικεῖς, ὥστε σοι μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν σῶν. καὶ δοκεῖς μὲν ἐπηρεάζειν τῷ πλησίον· κατὰ δὲ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς, αὔξων τὴν ἐν τῇ γεέννῃ κόλασιν. εἰ δὲ μικρὸν ἐνταῦθα φιλοσοφήσεις, ἡμέρους σαυτῷ τὰς εὐθύνας ποιεῖς. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦτο ἡμᾶς βούλεται ἄρχεσθαι τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας, ἵνα ἀφορμὴν λάβῃ τοῦ πλείονα ἡμῖν ἀντιδοῦναι. ὅσους τοίνυν ὀφειλέτας ἔχεις καὶ χρημάτων καὶ ἁμαρτημάτων, πάντας ἀφεὶς ἐλευθέρους, τὸν θεὸν ἀπαίτει τῆς τοιαύτης μεγαλοψυχίας τὴν ἀμοιβήν. Ἕως μὲν γὰρ ἂν ἐκεῖνοί σοι μένωσιν ὀφείλοντες, οὐχ ἕξεις τὸν θεὸν ὀφειλέτην· ἐὰν δὲ ἐκείνους ἀφῇς, δυνήσῃ τὸν θεὸν κατασχεῖν καὶ ἀπαιτῆσαι μετὰ πολλῆς τῆς φιλοτιμίας τῆς τοσαύτης φιλοσοφίας τὴν ἀμοιβήν. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος παρελθὼν καὶ ἰδὼν τὸν ὑπεύθυνον κατέχοντα, καὶ κελεύσας ἐκεῖνον μὲν ἀφεῖναι, πρὸς δὲ αὐτὸν ἔχειν τὸν ὑπὲρ ἐκείνου λόγον, οὐκ ἂν ἕλοιτο ἀγνωμονῆσαι μετὰ τὴν ἄφεσιν, ἅτε ἐφ' ἑαυτὸν τὸ πᾶν μεταθείς·

πῶς

Tu verò cum diuitiarum non habeas voluptatem, mala tamen diuitiarum requiris, congregans tibimetipſi inimicitias atque certamina. Angis fratrem, atque ſuffocas, & publicè ſpectantibus cunctis elidis ac ſaucias, nec exiſtimas maiore teipſumcõfuſione fœdari, qui ferarum impetus furibundus imitaris. Quinimò etiam ipſis deterior effectus es. Illis quidem ſunt cuncta communia. Nam & pariter congregantur, & iter vnà carpunt, & ſocietate ſua gaudent: nobis verò omnino
A nihil commune eſt, ſed ſurſum ac deorſum rixa atque contentio, maledicta, inimicitiæ, & iniuriæ. Itaque ne cœlum quidem reueremur ipſum, ad quod certè communiter omnes vocamur: nec terram, quæ nobis itidem in commune donata eſt, neque ipſam poſtremo naturam. Ita prorſus omnia ſimul fœdera charitatis, iracundiæ furor, & amor pecuniæ diſſipauit. Non vidiſti illum qui mille erat debitor talentorum, quia eorum remiſſionem conſecutus, conſeruum *Matth. 18 d.*
B proprium ob centum denarios etiam ſuffocabat, in mala certe vltima decidiſſe, atq; immortali traditum eſſe ſupplicio? Non revereris exemplum, non metuis ne talia ipſe patiaris? Etenim nos quoque & plurima domino debemus, & maxima, ſed tamen magnanimiter expectat: neque imminet exigendo, ſicut nos conſeruis: neque ſtringit, neque ſuffocat: & certè ſi vel minimam eorum partem à nobis in præſenti vellet exigere, olim ſine dubio periſſemus. Hæc igitur perpendentes dilectiſſimi, humiliemur, & debitoribus noſtris et-
C iam gratias agamus. Fiunt enim, ſi philoſophari volumus, maximæ non ſolũ indulgentię verumetiam mercedis occaſio: pauca ſiquidem damus, plurima recepturi. Quid ergo exigis violenter à paupere: oportebat enim etiam ſi ille vellet exoluere, te tamen potius remittere non habenti, vt à Deo non modo totum, ſed etiam multiplicatum illud acciperes. Nunc verò cuncta facis, & per violentiam efficis, ac contendis ne quid ex tuis tibi debitis remittatur: & proximum quidem vide-
D ris opprimere, cùm temetipſum proprio mucrone transfodias, & gehennæ tibi augeas ipſe ſupplicia. Quòd ſi hic paululum philoſopheris, cauſam tibi tuam redderes leuiorem. Nam & Deus nos vult propterea à virtute liberalitatis incipere, vt occaſionem inueniat per quam nobis plura reſtituat. Quantoſcunque habeas igitur debitores pecuniarum, atq; culparum, cunctos liberos abire permittens, à Deo iſtius magnanimitatis repoſce mercedem. Quandiu enim illos exigere perſeueras, non habebis dominum debitorem. Si
E verò illos dimiſeris, tunc debitorem habere poteris Deum, atque ab eo huius philoſophiæ vicem cum cumulo maximæ liberalitatis exigere. Si enim homo fortè præteriens, & abs te debitorem conſtricta gula teneri videns, rogansſque vt illum quidem dimittas, abs ſe verò debitum repoſcas: haud ſuſtineat eſſe ingratus tibi, cum quod tu dimiſeris, ille in ſe receperit vniuerſum: quid Deum credimus,

non

non multipliciter, non infinities redditurum, ſi quid amore & præcepto huius obnoxiis nobis condonemus, nil neque paruum neque magnũ ab illis repoſcentes, liberos abire ſinamus? Ne igitur temporalem hanc aſpicias voluptatem, quam de exactione capimus debitorum: ſed damnum illud quod iſthinc ſuſtinebimus in futuro, in illis certè noſmetipſos quæ ſunt æterna lædentes. Cuncta igitur auariciæ atque maliciæ impedimenta ſuperantes, & pecunias debitoribus noſtris, & peccata donemus: vt cauſam nobis noſtram æquiorem paremus: quodque negleximus per aliam explicare virtutem; hoc ex condonatione admiſſæ in nos maliciæ conſequentes, æternorum gaudio potiamur bonorum, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

πῶς ὁ θεὸς οὐ πολλαπλασίονα καὶ μυριοπλασίονα [ἀποδώσει,] ὅταν [ἐν] διὰ τὸ αὐτοῦ πρόσταγμα τοὺς ὑπευθύνους ἡμῖν ὄντας, μὴ μικρὸν μὴ μέγα ἐγκαλέσαντες, ἀφῶμεν ἀπελθεῖν ἀνευθύνους γενομένους; μὴ δὴ τὴν πρόσκαιρον ἐννοῶμεν ἡδονὴν τὴν ἐγγινομένην ἡμῖν ἐκ τοῦ τοὺς ὑπευθύνους ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τὴν ζημίαν ὅσην εἰς τὸ μέλλον ἐντεῦθεν ὑπομενοῦμεν, ἐν τοῖς ἀθανάτοις [ἀγαθοῖς] ἑαυτοὺς καταβλάπτοντες. Πάντων οὖν ἀνώτεροι γενόμενοι, χαρισώμεθα A καὶ χρήματα καὶ πλημμελήματα τοῖς ὑπευθύνοις ἡμῖν, ἵνα ἡμέρους αὐτοῖς ἡμῖν τὰς εὐθύνας κατασκευάσωμεν· καὶ ὅπερ οὐκ ἰσχύσαμεν διὰ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἀνύσαι, τοῦτο διὰ τοῦ μὴ μνησικακεῖν τοῖς πλησίον ἐπιτυχόντες τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

HOMILIA XVI.

EX CAP. V.

Nolite putare quòd venerim ſoluere legem, aut Prophetas.

QVIS enim id fuerat ſuſpicatus? quiſve omnino iſtud obiecerat, vt contra neceſſario videatur occurrere? Neque enim ex dictis eius iſtiuſmodi ſuſpicio naſcebatur. Nam iubens eſſe mites, modeſtos ac miſericordes, & corde mundo, & pro iuſticia decertare, nihil vtique tale monſtrabat: ſed totum huiuſmodi quod huic potius ſuſpicioni eſſet aduerſum. Cur igitur hoc dixit? Non ocioſè omnino, nec vacuè: ſed quia veteribus præceptis multo erat maiora poſiturus, dicens: Audiſti quia dictum eſt antiquis, non occides: ego autem dico vobis, etiam ab iracundia temperare, & diuina quadam conuerſatione atque cœleſti iter ſecare viuendi. Quia ergo iſta erat dicturus, ne ipſa nouitas audientium corda turbaret, atque aduerſus Domini præcepta quaſi quandam cogitationum ſeditionem moueret, hac vtitur præmunitione. Etſi enim legem illi non implerent, quippe quam quotidiana præuaricatione diſſoluerent: ipſas tamen literas immobili volebant authoritate permanere, nihilque aliud illis adiungi: imò principes ſuos ad antiqua præcepta aliquid addentes æquo animo ſuſtinebant: verùm non cùm in melius, ſed cùm in deterius eorum additamenta proficerent. Siquidem honorem parentibus debitum præcepta addendo ſoluerunt, aliaq; ex lege plurima importunis his additionũ ſuarum redundantiis ſubruerunt. Quia igitur Chriſtus nec de ſacerdotali veniebat tribu: & quæ erat dicturus, cumulus erat quidam non imminuens, ſed augens profectò virtutem: ſciens quòd eos poſſent hæc vtraque turbare: priuſquam admirabiles illas leges diſcipulis inſcribat, hoc quod eorum mentibus obrepere poterat, excludit. Quid verò iſtud erat obrepens ac ſermoni reſultans docentis? Opinabantur illum iſta dicendo, legitima antiqua diſſoluere.

Matt. 13. c.

Contra

B

ὉΜΙΛΙΑ ιϛʹ.

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας.

Τίς γὰρ τοῦτο ὑπώπτευσεν; ἢ τίς ἐνεκάλεσεν, ἵνα πρὸς τοῦτο ποιήσηται τὴν ἀπάντησιν; οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων τοιαύτη τις ὑποψία ἐτίκτετο· τὸ γὰρ κελεύειν πράους εἶναι καὶ ἐπιεικεῖς καὶ ἐλεήμονας, καὶ καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, καὶ C ὑπὲρ δικαιοσύνης ἀγωνίζεσθαι, οὐδὲν τοιοῦτον ἐνεδείκνυτο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν. τί δή ποτ' οὖν τοῦτο εἴρηκεν; οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ μείζονα τῶν παλαιῶν ἔμελλε νομοθετεῖν παραγγελμάτων, λέγων· ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μηδὲ ὀργίζεσθε, καὶ θείας τινὸς καὶ ἐπουρανίου πολιτείας τέμνειν ὁδὸν, ἵνα μὴ τὸ ξένον ταράξῃ τῶν ἀκουόντων τὰς ψυχὰς, καὶ διστάζειν παρασκευάσῃ πρὸς τὰ λεγόμενα, ταύτῃ κέχρηται τῇ προδιορθώσει. εἰ γὰρ καὶ D μὴ ἐπλήρουν τὸν νόμον, ἀλλ' ὅμως πολλῇ κατείχοντο πρὸς αὐτὸν συνειδήσει, καὶ τοῖς πράγμασι καθ' ἑκάστην αὐτὸν παραλύοντες τὴν ἡμέραν, τὰ γράμματα ἤθελον μένειν ἀκίνητα, καὶ μηδένα προσθεῖναι πλέον αὐτοῖς· μᾶλλον δὲ προστιθέντων μὲν ἠνείχοντο τῶν ἀρχόντων, οὐκ ἐπὶ τὸ κρεῖττον δὲ, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χεῖρον. καὶ γὰρ τὴν εἰς τοὺς γονέας τιμὴν, οὕτω παρέλυον ταῖς ἑαυτῶν προσθήκαις· καὶ ἕτερα δὲ πλείονα τῶν ἐγκειμένων ἐξέλυον τοῖς ἀκαίροις τούτοις πλεονασμοῖς. ἐπεὶ οὖν ὁ Χριστὸς οὔτε ἐξ ἱερατι- E κῆς φυλῆς ἐτύγχανεν ὢν, καὶ ἅπερ ἔμελλεν εἰσηγεῖσθαι, προσθήκη τις ἦν· οὐ μὴν ἐλαττοῦσα, ἀλλ' ἐπιτείνουσα τὴν ἀρετήν· προειδὼς ἀμφότερα ταῦτα μέλλοντα αὐτοὺς ταράττειν, πρὶν ἢ τοὺς θαυμαστοὺς ἐκείνους ἐγγράψαι νόμους, ἐκβάλλει τὸ μέλλον αὐτῶν ὑφορμεῖν τῇ διανοίᾳ. Τί δὲ ἦν τὸ ὑφορμοῦν καὶ ἀντικροῦον; ἐνόμιζον αὐτὸν ταῦτα λέγοντα ἐπ' ἀναιρέσει τῶν παλαιῶν νομίμων ποιεῖν.

ταύτην

Digitized by Google

ταύτην τοίνυν ἰᾶται τὴν ὑπόνοιαν. καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ [καὶ] ἑτέρωθι πάλιν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἀντίθεον ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐνόμιζον εἶναι, ἀπὸ τοῦ τὸ σάββατον μὴ τηρεῖν, θεραπεύων αὐτῶν τὴν τοιαύτην ὑποψίαν, κἀκεῖ πάλιν τίθησιν ἀπολογίας, τὰς μὲν ἑαυτῷ πρεπούσας, ὥσπερ ὅτ' ἂν λέγῃ, ὁ πατήρ μου ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι· τὰς δὲ πολὺ τὸ συγκαταβατικὸν ἐχούσας, οἷον ὡς ὅτ' ἂν εἰς μέσον παραγάγῃ πρόβατον ἀπολλύμενον ἐν σαββάτῳ, καὶ δεικνύῃ διὰ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν τὸν νόμον κινούμενον, καὶ περιτομῆς μνημονεύῃ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιούσης πάλιν. διὸ δὴ καὶ ταπεινότερα φθέγγεται πολλάκις ῥήματα, ἵνα τὸ δοκεῖν εἶναι ἀντίθεος ἀνέλῃ. διατοῦτο ὁ μυρίους νεκροὺς ἐγείρας λόγῳ μόνῳ, ἡνίκα τὸν Λάζαρον ἐκάλει, καὶ εὐχὴν προσέθηκεν. εἶτα, ἵνα μὴ τοῦτο ἐλάττονα αὐτὸν δείξῃ τοῦ γεγεννηκότος, διορθούμενος τὴν ὑπόνοιαν ἐπήγαγεν· ὅτι ταῦτα εἶπον, διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ οὔτε πάντα ὡς αὐθεντῶν ἐργάζεται, ἵνα τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν διορθώσηται· οὔτε πάντα εὐχόμενος ποιεῖ, ἵνα μὴ τοῖς μετὰ ταῦτα καταλίπῃ πονηρᾶς ὑποψίας ὑπόθεσιν, ὡς ἀσθενῶν καὶ ἀδυνάτως ἔχων, ἀλλὰ μίγνυσι ταῦτα ἐκείνοις κἀκεῖνα τούτοις. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς ποιεῖ· ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐτῷ προσηκούσης συνέσεως. τὰ γὰρ μείζονα ἐξουσιαστικῶς ποιῶν, ἐν τοῖς ἐλάττοσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπει. ἁμαρτήματα μὲν γὰρ λύων, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀποκαλύπτων, καὶ παράδεισον ἀνοιγνύς, καὶ δαίμονας ἀπελαύνων, καὶ λεπροὺς καθαρίζων, καὶ θάνατον χαλινῶν, καὶ νεκροὺς ἐγείρων μυρίους, ἐξ ἐπιτάγματος πάντα ἐποίει. ἡνίκα δὲ ὃ πολλῷ τούτων ἔλαττον [ἦν] ἄρτους ἐξ ὀλίγων πολλοὺς παρεσκεύαζε πηγάζειν, τότε εἰς οὐρανὸν ἀνέβλεπε, δεικνὺς ὅτι οὐ δι' ἀσθένειαν τοῦτο ἐργάζεται. ὁ γὰρ τὰ μείζονα δυνηθεὶς μετ' ἐξουσίας ποιῆσαι, πῶς ἂν ἐν τοῖς ἐλάττοσιν εὐχῆς ἐδεήθη; ἀλλ' ὅπερ ἔφθην [εἰπών,] ἵνα ἐκείνων ἐπιστομίσῃ τὴν ἀναισχυντίαν τοῦτο ποιεῖ. τὸ αὐτὸ τοίνυν καὶ ἐν τοῖς ῥήμασιν ὅτ' ἂν ἀκούσῃς αὐτοῦ ταπεινὰ φθεγγομένου λογίζου. καὶ γὰρ πολλαὶ καὶ τῶν ῥημάτων καὶ τῶν πραγμάτων τῶν τοιούτων εἰσὶν αἰτίαι· οἷον, τὸ μὴ νομίζεσθαι ἀλλότριον εἶναι τοῦ θεοῦ· τὸ πάντας παιδεύειν αὐτὸν καὶ θεραπεύειν. τὸ ταπεινοφροσύνην διδάσκειν· τὸ σάρκα περικεῖσθαι· τὸ μὴ δύνασθαι ἰουδαίους πάντα ἀθρόως ἀκούειν· τὸ διδάσκειν μηδὲν μέγα περὶ ἑαυτῶν φθέγγεσθαι. διατοῦτο πολλὰ ταπεινὰ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ πολλάκις εἰπών, τὰ μεγάλα ἑτέροις ἀφίησι λέγειν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἔλεγε· πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ὁ μαθητὴς δὲ αὐτοῦ οὐχ οὕτως· ἀλλ', ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. πάλιν,

Contra hanc ergo nunc illis ſuſpicionem medetur, & non hic tantummodo iſtud, ſed alibi quoquo rurſus inculcat. Quia enim illum quaſi ob non obſeruatum ſabbatum, aduerſarium Dei eſſe credebant, ſuſpiciones eorum curans, illic quoque ſatisfactiones adhibet: alibi alias quidem, ſed omnino ſe dignas: vt cùm dicit: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* (Ioan 5.c.) Alias vera multa condeſcenſione plenas: vt cum ouis ſabbato perditæ adducit exemplum, (Matth. 12. & Luc. 15.a.) & oſtendit propter

A mutæ animantis ſalutem ſabbatum eſſe violatum. Circumciſionis quoque ſimiliter meminit, idipſum profectò facientis, propter quod etiam humilioribus vtitur ſæpe verbis, vt ſuſpicionem qua contrarius Deo putatur, tollat. Propterea qui innumeros ſermone ſolo mortuos ſuſcitauit, cum de ſepulchro Lazarum vocaturus eſſet, (Ioan. 11 f.) orationem antè præmiſit. Deinde ne hoc illum minorem patre monſtraret, vt hanc quoque ſuſpicionem curaret, adiecit: *Sed hæc propter* (Ibidem.)

B *turbam quæ circumſtat, dixi, vt credant quia tu me miſiſti.* Itaque nec omnia ſic facit quaſi ipſe habeat poteſtatem, vt infirmitates ſcilicet eorum hac moderatione medeatur: nec cuncta rurſus operatur orando, ne aliquibus in poſterum malignæ ſuſpicionis argumentum relinquat. Non igitur quaſi infirmus agit aliquid, aut quaſi quæ ipſe non poſſit: ſed excelſa humilibus, & rurſus excelſis humilia permiſcet. Verum ne hoc quidem abſque ratione aliqua facit, ſed cum ſibi prorſus congru-

C ente ſapientia. Cùm enim maiora iure propriæ poteſtatis operetur, in minoribus tamen ad cœlum reſpicit. Nam peccata dimittens, & occulta animorum reuelans, & paradiſum reſerans, & dæmones fugans, (Matth. 14. b. 15.d.) & leproſos expurgans, & pelagus frænans, & plurimos etiam mortuos ſuſcitans, ſolo (Ioann. 6.a.) vtebatur imperio: quando verò, id quod his erat minus, panes multos ſcaturire faciebat ex paucis, tunc reſpexit ad cœlum, oſtendens non ſe hoc de infirmitate feciſſe.

D Qui enim maiora fecerat ex mera poteſtate, quemadmodum oratione in minoribus indigeret? Sed vt paulò antè præmiſi, facit iſtud vt ora obſtruat impudentium. Id igitur etiam in dictis eius quoties eum humilia loqui audieris, intellige. Nam & verborum eius, & operum talium variæ cauſæ reperiuntur & plurimæ: vt illud, ne à Deo putetur eſſe alienus, quòd omnes docet & ſanat, quòd humilitatem docet, quod carne amictus eſt, quòd Iudæi non poſſint omnia ſimul audire ac capere, quod docet ne ma-

E gna de ſeipſis iactent. Propter hoc cum multa de ſe humilia ipſe dixerit, excelſa aliis magis dicenda dimiſit. Nam ipſe quidem cùm ad Iudæos loqueretur, aiebat: *Antequam Abrahã fieret, ego ſum:* (Ioann. 8.b.) verùm diſcipulus eius haud ita, *In principio,* inquit, *erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* (Ioann. 1.)

Rurſum quod cœlum, & terram, & mare, & viſibilia omnia, atque inuiſibilia ipſe condiderit, nuſquam omnino patefecit. Diſcipulus verò cum libertate maxima, nihilque ſubtrahens, & ſemel & ſecundò, & frequenter hoc loquitur, ſcribens: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: &, *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt*. Et quid miraris, ſi alij de illo plura dixerint, quàm de ſeipſo memorauit: quando plurima quæ rebus oſtendit, verbis tamen non ad liquidum voluerit indicare? Quòd enim hominem ipſe fecerit, docuit in cæco, cui oculos quos nunquam habuerat creauit. Quando verò de prima illa hominis formatione diſſeruit, non dixit, ego feci: ſed *qui fecit* inquit, *maſculum & fœminam fecit eos*. Rurſus quod mundum, & quæ in eo ſunt ipſe formauerit, & ex piſcibus, & ex vino, & ex panibus, & ex tranquillitate mari reddita, & ex ſole quem crucifixus tenebris obduxit, perque alia multa monſtrauit, verbis tamen nunquam manifeſtè iſtud expreſſit. Diſcipuli verò & id ſępe memorauerunt, & Ioannes videlicet & Petrus, & Paulus: Si enim illi certè nocte ac die illum & audientes loquentem, & videntes ſigna facientem, & quibus ſeorſum inquirentibus de quæſtionibus multa ſoluebat: ſi illi, inquam, quibus tantam vtique virtutem dedit, vt etiam mortuos ſuſcitarent: quoſque ad tantum perfectionis culmen euexit, vt propter eum cuncta contemnerent, poſt inſignem illam philoſophiam ac virtutem omnia tamen portare non poterant, antequam illos ad audiendum Spiritus ſanctus præpararet: quemadmodum Iudaicus populus exors omnino ſapientiæ, tántæque virtutis extraneus, & vel ad audiendum Chriſti verbum, vel opera cernenda caſu quodam aliquando deductus, non eum alienum eſſe ab omnium Deo crediſſet, niſi tantam ille condeſcenſionem per cuncta ſeruaſſet? Idcirco enim etiam cùm ſabbatum ſolueret, non principalem legem quod illud ſolueret, induxit: ſed excuſationes quoque plurimas, variaſque compoſuit. Si verò vnum mandatum reſoluens, tanta vtitur diſpenſatione verborum, ne vtique vulneret audientes: quanto magis cum legi integræ integram adderet legem, grandi ſatisfactionis opus habuit præparatu grandique cura, ne auditorum animos vulneraret. Propterea igitur non vbique manifeſtè de ſua inuenitur docere Deitate. Si enim hoc, quòd legi aliquid adiecit, ita eorum corda turbauit: multo magis ſi ſe Deum dixiſſet. Idcirco ergo & alibi plurima infra propriam loquitur dignitatem, & hic progrediens ad legis augmenta, diligenti præoccupatione eſt vſus. Non enim ſemel dixit, quia non ſolueret legem: ſed etiam ſecunda idipſum ſatisfactione repetiuit, maiuſque aliud rurſus adiecit. Cùm enim dixiſſet, Nolite putare quoniam veni ſoluere legem aut prophetas, intulit: *Non veni ſoluere legem, ſed implere*. Hoc enim non ſolum Iudæorum impudentiſſima illa, ſed etiam hæreticorum valet ora frænare, qui veterem legem ex diabolo eſſe confingunt.

Si enim

Ioan. 9. a Mat. 19. a Mar. 10. a. Mar. 6. & Luc 9. Ioan. 2. b. Mar. 4. & Luc. 8. d.

πάλιν, ὅτι οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν αὐτὸς ἐποίησε, καὶ τὰ ὁρώμενα καὶ τὰ ἀόρατα πάντα, αὐτὸς μὲν οὐδαμοῦ σαφῶς εἴρηκεν· ὁ δὲ μαθητὴς μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας οὐδὲν ὑποστειλάμενος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις τοῦτό φησι, «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο» γράφων, «καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν· καὶ, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο.» καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἕτεροι μείζονα περὶ αὐτοῦ εἰρήκασιν ὧν αὐτὸς εἴρηκεν· ὅπου γε πολλὰ διὰ τῶν A πραγμάτων ἐπιδεικνύμενος διὰ τῶν ῥημάτων σαφῶς οὐκ ἔλεγεν; ὅτι γὰρ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸς ἐποίησεν, ἔδειξε σαφῶς καὶ διὰ τοῦ τυφλοῦ. ἡνίκα δὲ περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ πλάσεως ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ἐποίησα· ἀλλ' ὁ ποιήσας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. πάλιν, ὅτι τὸν κόσμον ἐδημιούργησε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, διὰ τῶν ἰχθύων, διὰ τοῦ οἴνου, διὰ τῶν ἄρτων, διὰ τῆς γαλήνης τῆς ἐν τῇ θαλάσσῃ, διὰ τῆς ἀκτῖνος ἣν ἀπέστρεψεν ἐν τῷ σταυρῷ, διὰ πλειόνων ἑτέρων ἀπέδειξε· ῥήμασι δὲ οὐδαμοῦ τοῦτο σαφῶς B εἶπεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ συνεχῶς τοῦτο φθέγγονται, καὶ ἰωάννης, καὶ παῦλος, καὶ πέτρος. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οἱ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀκούοντες αὐτοῦ διαλεγομένου, καὶ θαυματουργοῦντα βλέποντες, καὶ οἷς κατ' ἰδίαν πολλὰ ἐπέλυσε καὶ τοσαύτην ἔδωκε δύναμιν ὡς καὶ νεκροὺς ἐγείρειν, καὶ οὕτως ἀπηρτισμένους εἰργάσατο ὡς πάντα ἀφεῖναι δι' αὐτὸν, μετὰ τὴν τοσαύτην ἀρετὴν καὶ φιλοσοφίαν οὐκ ἴσχυον [τὰ] πάντα βαστάσαι πρὸ τῆς τοῦ πνεύματος χορηγίας· πῶς δῆμος ἰουδαϊκὸς καὶ συνέσεως ἄμοιρος, C καὶ τῆς τοσαύτης ἀρετῆς ἀπολιμπανόμενος, καὶ ἐκ τοῦ παρατυγχάνοντος παραγινόμενος τοῖς γινομένοις, ἢ τοῖς λεγομένοις ποτὲ, μὴ ἀλλότριον αὐτὸν εἶναι τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ ἐπείσθη, εἰ μὴ συγκαταβάσει [τοσαύτῃ] διὰ πάντων ἐχρήσατο; διὰ γάρ τοι τοῦτο, καὶ ὅτε τὸ σάββατον ἔλυεν, οὐ προηγουμένως τὴν τοιαύτην εἰσῆγε νομοθεσίαν, ἀλλὰ ποικίλας καὶ πολλὰς [πρότερον] συντίθησιν ἀπολογίας. εἰ δὲ μίαν ἐντολὴν μέλλων ἀπολύειν, τοσαύτῃ κέχρηται λόγων οἰ- D κονομίᾳ, ἵνα μὴ πλήξῃ τοὺς ἀκούοντας, πολλῷ μᾶλλον προσθεὶς ὁλοκλήρῳ τῷ νόμῳ ὁλόκληρον ἑτέραν νομοθεσίαν, πολλῆς ἐδεῖτο τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς θεραπείας, ὥστε μὴ θορυβῆσαι τοὺς ἀκροωμένους τότε; διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ περὶ τῆς θεότητος τῆς ἑαυτοῦ πανταχοῦ φαίνεται σαφῶς παιδεύων. εἰ γὰρ ἡ τοῦ νόμου προσθήκη τοσοῦτον αὐτοὺς ἐθορύβει, πολλῷ μᾶλλον τὸ θεὸν ἑαυτὸν ἀποφαίνειν; διὰ τοῦτο πολλὰ καταδεέστερα τῆς οἰκείας φθέγγεται ἀξίας· καὶ ἐνταῦθα, μέλλων ἐμβαίνειν εἰς τὴν τοῦ νόμου προσθήκην, πολλῇ τῇ προδιορθώσει κέχρηται. οὐδὲ γὰρ ἅπαξ E εἶπεν, ὅτι οὐ λύω τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον αὐτὸ ἀνέλαβε. πάλιν καὶ ἕτερον προσέθηκε μεῖζον. εἰπὼν γάρ· μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἐπήγαγεν· «[ὅτι] οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι.» τοῦτο δὲ οὐκ ἰουδαίων ἐμφράττει τὴν ἀναισχυντίαν [μόνον,] ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν ἀποῤῥάπτει τὰ στόματα, τῶν ἐκ τοῦ διαβόλου λεγόντων εἶναι τὴν παλαιάν.

Εἰ γὰρ

Digitized by Google

εἰ γὰρ καταλῦσαι τὴν ἐκείνου τυραννίδα παραγέγονεν ὁ Χριστός, πῶς ταύτην [οὐ μόνον] οὐ καταλύει, ἀλλὰ καὶ πληροῖ; οὐ γὰρ μόνον εἴρηκεν, ὅτι οὐ καταλύω, καίτοι ἤρκει τοῦτο· ἀλλ' ὅτι καὶ πληρῶ, ὅπερ οὐ μόνον οὐκ ἐναντιουμένου ἦν, ἀλλὰ καὶ συγκροτοῦντος αὐτήν. καὶ πῶς οὐ κατέλυσε φησί; πῶς δὲ καὶ ἐπλήρωσεν, ἢ τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας; τοὺς προφήτας μὲν, διὰ ὧν τὰ περὶ αὐτοῦ λεχθέντα ἅπαντα τοῖς ἔργοις ἐβεβαίωσε. διὸ καὶ καθ' ἕκαστον ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου, καὶ ἡνίκα ἐτέχθη, καὶ ἡνίκα τὰ παιδία τὸν θαυμαστὸν ὕμνον ᾖδεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἡνίκα ἐπὶ τοῦ ὄνου ἐκάθισε, καὶ ἐφ' ἑτέρων δὲ πλειόνων τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπλήρωσεν· ἅπερ πάντα ἀπλήρωτα ἔμελλεν εἶναι, εἰ μὴ παρεγένετο. τὸν δὲ νόμον οὐχ ἑνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἐπλήρωσε τρόπῳ. ἑνὶ μὲν, τὸ μηδὲν παραβῆναι τῶν νομίμων. ὅτι γὰρ πάντα αὐτὸν ἐπλήρωσεν, ἄκουσον τί φησι τῷ Ἰωάννῃ· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· καὶ Ἰουδαίοις δὲ ἔλεγε, τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; καὶ τοῖς μαθηταῖς δὲ πάλιν· ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. Καὶ ὁ προφήτης δὲ ἄνωθεν ἔλεγεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν. ἑνὶ μὲν οὖν αὐτὸν ἐπλήρωσε τούτῳ τῷ τρόπῳ· ἑτέρῳ δὲ, τῷ καὶ διὰ ἡμῶν τοῦτο ποιῆσαι. τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸς ἐπλήρωσεν, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἐχαρίσατο τοῦτο. ὅπερ [καὶ ὁ] Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ὅτι τέλος νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. καὶ τὴν ἁμαρτίαν δὲ αὐτὸν ἔλεγε κρῖναι ἐν τῇ σαρκί· ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι. καὶ πάλιν· νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ νόμος τοῦτο ἐσπούδαζε δίκαιον ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἠτόνει δὲ, ἐλθὼν αὐτὸς καὶ τρόπον εἰσαγαγὼν δικαιοσύνης τὸν διὰ τῆς πίστεως, ἔστησε τοῦ νόμου τὸ βούλημα. καὶ ὅπερ οὐκ ἴσχυσε διὰ γραμμάτων ἐκεῖνος, τοῦτο αὐτὸς διὰ τῆς πίστεως ἤνυσε. διὰ τοῦτό φησιν, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ ἕτερον τρίτον τρόπον εὑρήσει καθ' ὃν τοῦτο γέγονε. ποῖον δὴ τοῦτον; τὸν τῆς μελλούσης νομοθεσίας, ἥνπερ ἔμελλεν παραδιδόναι. οὐ γὰρ ἀναίρεσις τῶν προτέρων, ἀλλ' ἐπίτασις καὶ πλήρωσις ἦν τὰ λεγόμενα. τὸ γὰρ μὴ φονεύειν, οὐκ ἀναίρεσις τὸ μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ πλήρωσις καὶ πλείων ἀσφάλεια, καὶ [ἐπὶ] τῶν ἄλλων ἁπάντων. διὸ δὴ καὶ τὰ σπέρματα τούτων προκαταβαλλόμενος ἀνυπόπτως τότε, ὅτι σαφέστερον ἔμελλεν ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν παλαιῶν καὶ νέων νομίμων ἐπὶ ἐναντιώσει ὑποπτεύεσθαι, τῇ προδιορθώσει κέχρηται. αἰνιγματωδῶς μὲν γὰρ αὐτὰ καὶ ἤδη κατεβάλλετο διὰ τῶν εἰρημένων· τὸ γὰρ, μακάριοι οἱ πτωχοὶ [τῷ πνεύματι,] ταὐτόν ἐστι τῷ μὴ ὀργίζεσθαι· καὶ τὸ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, τῷ μὴ ἐμβλέψαι εἰς γυναῖκα πρὸς ἐπιθυμίαν·

καὶ

Si enim ad diſſoluendam tyrannidem illius
Chriſtus aduenit, cur legem eius adeò non
ſoluit vt & impleat? Neque enim contentus
dixiſſe, non ſoluo: quod vel ſolum certè ſuffi-
ceret, addit, impleo. Hoc autem dicere,
non modo non eſt aduerſarij legis, verum-
etiam conuerſatoris eius, atque fautoris. Et quî
eam non diſſoluit, inquis? Quo modo etiam
impleſſe vel legem dicitur, vel prophetas? Pro-
phetas quidem, quia ea quæ de ipſo dixerant,
A operibus cuncta firmauit. Propter quod per
ſingula Euangeliſta dicebat, vt impleretur
quod dictum eſt per prophetam. Et quando
natus eſt dominus, & quando in eum paruuli
admirabilem illum hymnum canebant: & cum
ſuper aſinam ſedit: & in aliis omnino mul-
tis ea quæ de illo prophetæ aliquando prædi-
xerant, euidenter impleuit: quæ omnia niſi ve-
niſſet ipſe, impleta proculdubio non fuiſſent.
Legem verò non vno tantum, ſed altero, &
tertio impleuit modo. Vno quidem, quia ni-
hil ex legitimis ipſe tranſgreſſus eſt. Nam de
B omni à ſe lege completa audi quid dixerit Iohã-
ni: *Sic enim decet nos implere omnem iu-
ſticiam*. Iudæis quoque dicebat, *Quis ex vobis* Ioan.8.f.
arguet me de peccato? Rurſus verò diſcipulis: Ioan.14.d.
*Venit, inquit, princeps mundi huius, & in me
inueniet nihil*. Olim autem etiam prædixerat
propheta: *quia peccatum non fecit*. Vno igitur Eſa.53.c.
iſto legem impleuit modo. Alio verò, quia
per nos quoque id ipſum facit. Hoc eſt quip-
pe mirabile, quia non ſolum legem imple-
uit ipſe, ſed idem iſtud nobis quoque face-
re donauit: quod Paulus ſignificando dice-
C bat: *Quoniam finis legis Chriſtus ad iuſticiam* Rom.10.a.
omni credenti. Et *peccatum illum damnaſſe di-* Rom.8.a.
*xit in carne: vt iuſtificatio legis impleretur in no-
bis, qui non ſecundum carnem ambulamus*.
Et rurſus: *Legem ergo deſtruimus per fidem?* Rom.3.d.
Abſit, ſed legem ſtatuimus. Quia enim ſtu-
debat lex hominem facere iuſtum, atque ad
hoc inueniebatur infirma: veniens Chriſtus,
& per fidem certiſſimum modum iuſtificatio-
nis inducens, voluntatem legis impleuit. Quod
enim illa per literam non potuit, hoc per fi-
D dem ipſe confecit: propterea quoque dixit,
Non veni ſoluere legem ſed adimplere. Si vero
aliquis diligenter examinet, alium quoque ter-
tium modum impletæ ab eo legis inueniet.
Quem verò iſtum? Per ipſa vtique præcepta,
quæ erat daturus. Non enim interitus prio-
rum, ſed augmentum potius & complementũ
erant ea quæ dicebantur à Chriſto: illius quip-
pe ſententiæ qua dicitur, Non occides: non
interemptio, ſed adimpletio magis atque mu-
nitio eſt, dicere, non iraſcaris: omniumque ſi-
E militer cæterorum. Propter quod cùm iam ſe-
mina quædam tum citra ſuſpicionem præmi-
ſiſſet, nunc cùm palàm ex veterum nouorum-
que præceptorũ collatione, tanquam aduerſans
legi ſuſpectus futurꝰ videret, præmuniẽte occu-
patiõe vtit. Tectiꝰ equidẽ iã antè viã præmuniuit
ꝑ ea q̃ dixit. Siquidẽ dicere, Beati pauperes ſpiri-
tu: tale eſt, quale etiam dicere, nolite iraſci. Et,
beati mundo corde: ſimile huic eſt, quod ait,
ad concupiſcendum mulierem non videndam.

Et

Digitized by Google

Et, nolite theſaurizare theſauros ſuper terram: & hoc concinit quod ait, Beati miſericordes. Et lugere, & perſecutiones pati, & opprobria ſuſtinere, profectò tale eſt, quale etiam per anguſtam viam perſeueranter incedere. Et eſurire ac ſitire iuſticiam, nihil aliud eſt, quam quod etiam poſt in conſequentibus loquitur: *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc etiam vos facite illis*. Et cum pacificum appellaret beatum, illud penè dicebat, vt relinqueret ante altare munus, & ad reconciliationem læſi à ſe fratris accurreret, atque aduerſario celeriter conſentiret. Sed ibi quidem præmia his qui virtutem perficerent, ordinauit: hic verò non facientibus ſupplicia comminatur. Propter quod ibi quidem dixit, quia manſueti hæreditabunt terram: hic verò, quod qui fratrem fatuum vocet, reus efficitur gehennæ ignis. Et ibi quidem, quoniam mundo corde videbunt Deum: hic verò, quod verus adulter ſit qui fœminam aſpiciat intemperatè. Et ibi pacificos filios appellauit Dei, hic verò diſcordes aliunde deterret: ne fortè tradat te, inquit, aduerſarius iudici. Sic & lugentes & perſecutionem ferentes, ſuperius vocat beatos: in conſequentibus verò his qui non ea ingrediuntur via, perditionem minatur. In qua vtique illi ſunt qui latam viam ſpacioſamque frequentant. Sed & quod dicitur, *Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ*: huic videtur æquale, quod ait: *Beati miſericordes: & qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam*. Verùm quod paulo antè memoraui, quia hæc ipſa lucidius erat profectò dicturus, nec lucidius modò, verumetiam cumulatius, plurima ſcilicet alia illis quæ dixerat, additurus. Non iam enim vſitatum miſericordem requirit, ſed etiam tunica te exui iubet ad tegendam alterius nuditatem. Neque ſimpliciter mitem, ſed illum qui alteram quoque maxillam præbeat ferire cupienti, illam quæ eſſe videbatur repugnantiam & contrarietatem prius tollit. Ideoque quod ante admonui, non hoc ſemel, ſed iterum iterumq; congeminat. Cum enim dixiſſet, nolite putare quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas, intulit: *Non veni ſoluere legem, ſed implere. Amen amen dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnius apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*. Quod vero dicit, eiuſmodi eſt: Impoſſibile eſt legis decreta non perfici. Nam minimum quoque eius oportet impleri: quod certè ipſe fecit, omni illam diligentia curaque ſeruando. Hic iam illud nobis profectò ſignificat, quoniam totius mundi figura mutanda ſit. Nec verò in ipſum ſimpliciter poſuit, ſed vt auditorem excitaret, atque oſtenderet perfectiorem ſe introducere diſciplina. Siquidem transfiguranda cuncta omnino creatura, & hominum genus ad alteram patriam ſit vocãdũ, atque ad ſublimioris vitæ gloriam præparandum. *Quicunque ſoluerit vnum de mãdatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ*. Poſtquã enim ſuſpiciõe ſe vindicauit maligna, & volẽtiũ cõtradicere ora clauſit: tunc

Marc.7.b.

Ibidem 5.e.

Matth.6.d.

καὶ τὸ μὴ θησαυρίζειν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, τῷ μακάριοι οἱ ἐλεήμονες συνᾴδει· τὸ πενθεῖν δὲ καὶ τὸ διώκεσθαι καὶ ὀνειδίζεσθαι, ἴσον ἐστὶ τῷ διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσιέναι· καὶ τὸ πεινᾷν καὶ διψᾷν τὴν δικαιοσύνην, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἢ ἐκεῖνο ὃ μετὰ ταῦτα φησὶν, ὅτι ὅσα θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· καὶ τὸν εἰρηνοποιὸν μακαρίσας, πάλιν τὸ αὐτὸ σχεδὸν εἴρηκεν, ὅτε ἐκέλευσεν ἀφεῖναι τὸ δῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν καταλλαγὴν A σπεύδειν τοῦ λελυπημένου, καὶ τὸ εὐνοεῖν τῷ ἀντιδίκῳ. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν τὰ ἔπαθλα τῶν κατορθούντων τέθεικεν· ἐνταῦθα δὲ τῶν μὴ ποιούντων τὰς τιμωρίας. Διόπερ ἐκεῖ μὲν ἔλεγεν· ὅτι [οἱ] πρᾳεῖς κληρονομήσουσι γῆν· ἐνταῦθα δὲ, ὁ μωρὸν καλῶν τὸν ἀδελφὸν [αὐτοῦ,] ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὅτι τὸν θεὸν ὄψονται οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ἐνταῦθα δὲ, ὅτι μοιχός ἐστι ἀπηρτισμένος ὁ ἀκολάστως ἰδών. καὶ τοὺς εἰρηνοποιοὺς υἱοὺς θεοῦ καλέσας ἐκεῖ, ἐνταῦθα δὲ [ἑτέρωθεν] B φοβεῖ λέγων· μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ. οὕτω καὶ τοὺς πενθοῦντας καὶ τοὺς διωκομένους μακαρίζων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τὸ αὐτὸ τοῦτο κατασκευάζων ἀπώλειαν ἀπειλεῖ τοῖς μὴ ταύτην ἐρχομένοις τὴν ὁδόν. οἱ γὰρ διὰ τῆς πλατείας βαδίζοντες φησὶν, ἐκεῖ καταστρέφουσι. καὶ τὸ οὐ δύνασθαι θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ, ἴσον εἶναί μοι δοκεῖ, τῷ μακάριοι οἱ ἐλεήμονες καὶ οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην. ἀλλ' ὅπερ ἔφθην, ἐπειδὴ μέλλει σαφέστερον αὐτὰ λέγειν, C καὶ οὐ σαφέστερον μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείονα τῶν εἰρημένων προστιθέναι πάλιν· οὐκέτι γὰρ ἐλεήμονα ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ χιτωνίσκου ἐξίστασθαι κελεύει· οὐδὲ πρᾶον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν σιαγόνα στρέφειν τῷ βουλομένῳ ῥαπίζειν, τὴν δοκοῦσαν ἀντίθεσιν εἶναι πρότερον ἀναιρεῖ· διὰ δὴ τοῦτο ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, οὐδὲ ἅπαξ τοῦτο εἴρηκεν, ἀλλὰ καὶ δεύτερον. Εἰπὼν γὰρ, μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι, ἐπήγαγεν· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι· [ἀλλὰ πληρῶσαι πάλιν φησίν.] ἀ- D μὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ἀμήχανον ἀτέλεστον μεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχύτατον αὐτοῦ πληρωθῆναι δεῖ· ὅπερ αὐτὸς ἐποίησε, μετὰ ἀκριβείας αὐτὸν ἁπάσης ἀπαρτίσας. ἐνταῦθα δὲ ἡμῖν αἰνίττεται, ὅτι καὶ ὁ κόσμος ἅπας μετασχηματίζεται· καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ τέθεικεν, ἀλλ' ἵνα διεγείρῃ τὸν ἀκροατὴν, καὶ δείξῃ δικαίως ἑτέραν εἰσαγαγὼν πολιτείαν. εἴγε E μέλλει καὶ τὰ τῆς κτίσεως ἅπαντα μετασχηματίζεσθαι, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος πρὸς ἑτέραν καλεῖσθαι πατρίδα, καὶ βίου παρασκευὴν ὑψηλοτέρου. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ἐπειδὴ [γὰρ] ἀπήλλαξεν ἑαυτὸν τῆς πονηρᾶς ὑπονοίας, καὶ τοὺς βουλομένους ἀντιλέγειν ἐπεστόμισε.

τότε

Digitized by Google

τότε λοιπὸν καὶ φοβεῖ καὶ ἀπειλὴν τίθησι μεγίστην ὑπὲρ τῆς μελλούσης νομοθεσίας. ὅτι γὰρ οὐχ ὑπὲρ τῶν παλαιῶν νόμων οὗτος εἴρηκεν, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἔμελλε νομοθετεῖν, ἄκουσον τῶν ἑξῆς. „ λέγω γὰρ φησὶν ὑμῖν· ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιο- „ σύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, „ οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. εἰ δὲ περὶ τῶν παλαιῶν ἠπείλει νόμων, πῶς ἔλεγεν· ἐὰν μὴ περισσεύσῃ; τοὺς γὰρ τὰ αὐτὰ ποιοῦντας, ἅπερ ἐκεῖνοι ἐποίουν, οὐκ ἦν περισσεῦσαι, κατὰ τὸν τῆς δικαιοσύνης λόγον. ἀλλὰ ποῖον ἦν τὸ περισσόν; τὸ μὴ ὀργισθῆναι· τὸ μὴ [δὲ] ἐμβλέψαι εἰς γυναῖκα ἀκολάστως. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐλαχίστας αὐτὰς ἐκάλεσε· καὶ τοιαύτας μεγάλας καὶ ὑψηλὰς οὔσας; ἐπειδὴ αὐτὸς τὴν νομοθεσίαν εἰσάγειν ἔμελλεν. ὥσπερ γὰρ ἑαυτὸν ἐταπείνωσε, καὶ μέτρια περὶ ἑαυτοῦ πολλαχοῦ φθέγγεται· οὕτω καὶ περὶ τῆς ἑαυτοῦ νομοθεσίας, παιδεύων ἡμᾶς κἀν τούτῳ πανταχοῦ μετριάζειν. ἄλλως δὲ [καὶ] ἐπειδὴ καινοτομίας ἐδόκει τις ὑποψία εἶναι, ὑπεσταλμένως πως κέχρηται τῷ λόγῳ. ὅταν δὲ ἀκούσῃς ἐλάχιστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μηδὲν ἄλλο ὑπόπτευε ἢ γέενναν καὶ κόλασιν. βασιλείαν γὰρ οἶδεν οὐχὶ τὴν ἀπόλαυσιν μόνον λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως, καὶ τὴν παρουσίαν ἐκείνην τὴν φοβεράν. ἐπεὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸν μὲν εἰπόντα τὸν ἀδελφὸν μωρόν, καὶ μίαν παραβάντα ἐντολὴν εἰς τὴν γέενναν ἐμπεσεῖν· τὸν δὲ ὅλας λύοντα, [καὶ ἑτέρους εἰς τοῦτο ἐνάγοντα] ἐν τῇ βασιλείᾳ εἶναι; οὐ τοίνυν τοῦτό φησιν, ἀλλ' ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐλάχιστος ἔσται, [τουτέστιν] ἀπερριμμένος, ἔσχατος. ὁ δὲ ἔσχατος πάντως εἰς τὴν γέενναν ἐμπεσεῖται τότε. καὶ γὰρ ὁ θεὸς προῄδει τὴν τῶν πολλῶν ῥαθυμίαν, καὶ ὅτι μέλλουσί τινες ὑπερβολῆς νομίζειν εἶναι τὰ εἰρημένα μόνης, καὶ συλλογίζεσθαι τοὺς νόμους καὶ λέγειν· ἐὰν οὖν τις μωρὸν καλέσῃ, κολάζεται; ἐὰν οὖν ἴδῃ τις ἁπλῶς, μοιχὸς γίνεται; διὰ δὴ ταύτην προαναιρῶν τὴν ὀλιγωρίαν, ἀπειλὴν τέθεικε μεγίστην ἑκατέροις, καὶ τοῖς παραβαίνουσι, καὶ τοῖς ἑτέρους εἰς τοῦτο ἐνάγουσιν. εἰδότες τοίνυν τὴν ἀπειλήν, μήτε αὐτοὶ παραβαίνωμεν, μήτε τοὺς βουλομένους ταῦτα φυλάττειν ἐκλύωμεν. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ φησί, μέγας κληθήσεται. οὐ γὰρ ἑαυτοῖς ἤδη χρησίμους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις. οὐδὲ γὰρ ἴσος ὁ μισθὸς τῷ ἑαυτὸν κατορθοῦντι, καὶ τῷ μεθ' ἑαυτοῦ ἕτερον προστιθέντι. ὥσπερ γὰρ τὸ διδάσκειν ἄνευ τοῦ ποιεῖν κρίνει τὸν διδάσκοντα· ὁ γὰρ διδάσκων φησὶν ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; οὕτως τὸ ποιεῖν μέν, ἑτέροις δὲ μὴ ὑφηγεῖσθαι, ἐλαττοῖ τὸν μισθόν. δεῖ τοίνυν ἐν ἑκατέροις ἄκρον εἶναι, καὶ πρότερον ἑαυτὸν κατορθώσαντα, οὕτω καὶ ἐπὶ τὴν τῶν ἄλλων ἐκβαίνειν ἐπιμέλειαν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς τὴν ποίησιν πρὸ τῆς διδασκαλίας ἔθηκε, δεικνὺς ὅτι οὕτω μάλιστά τις διδάξαι δυνήσεται, ἑτέρως δὲ οὐδαμῶς. ἀκού-

tunc iam conſequenter & terret; atque in honorem conſtituendæ à ſe legis pœnam præuaricantibus maximam comminatur. Quod enim non de veteri hoc lege dictum eſt, ſed de illa quam ipſe erat poſiturus, ex his diſce quæ continuò ſubſequuntur. *Dico enim vobis niſi abundauerit iuſticia veſtra pluſquam ſcribarũ & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorũ.* Si verò de veteri hoc lege dixiſſet, quemadmodum diceret, niſi abundauerit? Ea enim A facere quæ phariſæi ſcribæque faciebant, nondum rationem abundantis iuſticiæ habebat. Sed quod erat hoc abundans? ſcilicet nec iraſci, nec intueri fœminam laſciuè. Qua igitur gratia vocauit minima mandata, cùm tam magna certè ſint, atque ſublimia? Quia enim conditurus erat ipſe legem: ſicut ſemetipſum humiliat interdum, & mediocria de ſeipſo loquitur: ita nunc etiã de præceptis ſuis: nos ſcilicet per hæc quoque docens mediocritatem vbique ſeruare: & inuidiam nouæ legis attenuans, humili orationis genere tantiſper vſus eſt. Cùm B verò audis minimum in regno cœlorum, nihil aliud intelligas, quàm gehennam atq; ſupplicium. Solet enim cœlorum appellare regnum nõ ſolum ipſa gaudia præmiorum, ſed etiam reſurrectionis tempus, & præſentiam illam terribilem. Cæterùm quænam eſſet hæc ratio, vt ille quidem qui fratrem fatuum vocaſſet, vnúmque mandatum ſoluiſſet, iret in gehennam: hic verò qui & mandatum ſolueret, & non ſolueret ſolum, ſed ad id alios etiam introduceret, eſſet tamen in regno? Non igitur hoc dixit; ſed quia reſurrectionis tempore hu- C iuſmodi præuaricator erit minimus, abiectus, vltimus. At verò vltimus omnium tunc incidet in gehennam. Deinde quaſi verè Deus futuram multorum deſidiam præuidebat, quòd videlicet opinaturi erant exaggerationis tantùm illa eſſe præcepta, & aduerſus Euangelium ratiocinaturi, atque dicturi: Ergóne qui fratrem tantummmodo fatuum vocauerit, punietur: & qui incautè fœminam viderit, inter adulteros deputandus erit? Igitur contemptum legis antea tollens, vtriſque D pœnam eſt maximam comminatus, & præuaricatoribus ſcilicet, & his qui ad præuaricationem alios cohortantur. Scientes igitur comminationis iſtius magnitudinem, neque tranſgrediamur ipſi legem, neque eos qui illam ſeruare cupiunt remoremur. *Qui autem fecerit*, inquit, *& ſic docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Non enim ſibiipſi tantum vnuſquiſq; vtilis eſſe debet, ſed etiã cæteris. Neq; enim æqua merces eſt ei⁹ q̃ ſolũmodo ſeipſum regit, & illius qui etiam alios acquirit. Sicut e- E nim docere abſque operibus condemnat docentem: *Qui*, inquit, *doces alium, teipſum non doces?* ita facere quidem, nec tamen aliis facienda ſuggerere, non parum de illa plena mercede decerpit: oportet igit̃ in vtroq; eſſe perfectum. Cúmque primũ ſe aliquis ipſe correxerit, tunc eundem etiam erga cæteros congruit fieri diligẽtem. Idcirco enim etiam ipſe prius poſuit facere q̃ docere, oſtendens ꝙ ſic aliquis bene accedere valeat ad docendũ: aliter autẽ nequaquã. Rom. 2. e.

» ὅταν γὰρ ἔλθῃ φησὶ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους
» καταργηθήσεται. ὅπερ ἔπαθεν ἡ παλαιὰ διὰ τῆς
καινῆς. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο αὐτὴν διαβάλλομεν, καί-
τοι καὶ αὕτη ὑπεξίσταται ὅταν τῆς βασιλείας ἐπιτύ-
χωμεν· τότε γὰρ τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται φη-
σίν· ἀλλ' ὅμως μεγάλην αὐτὴν εἶναί φαμεν. ἐπεὶ
οὖν καὶ μείζονα τὰ ἔπαθλα· καὶ πλείων ἡ παρὰ τοῦ
πνεύματος δύναμις, εἰκότως καὶ μείζονα ἀπαι-
τεῖ τὰ χαρίσματα. οὐκ ἔστι γὰρ γῆ ῥέουσα γάλα καὶ
μέλι, οὐδὲ γῆρας λιπαρὸν, οὐδὲ πολυπαιδία, οὐδὲ σῖ-
τος καὶ οἶνος, καὶ ποίμνια καὶ βουκόλια· ἀλλ' οὐ-
ρανὸς καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ, καὶ υἱοθεσία, καὶ
ἀδελφότης ἡ πρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ κοινωνία κλη-
ρονομίας, καὶ τὸ συνδοξασθῆναι καὶ συμβασιλεῦ-
σαι, καὶ τὰ μυρία ἔπαθλα ἐκεῖνα. ὅτι δὲ καὶ πλείο-
νος βοηθείας ἀπολαύσομεν, ἄκουσον τοῦ Παύλου
» λέγοντος· οὐδὲν ἄρα κατάκριμα νῦν τοῖς ἐν
» Χριστῷ Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλ-
» λὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος
» τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρ-
» τίας καὶ τοῦ θανάτου. ἀπειλήσας τοίνυν τοῖς
παραβαίνουσι, καὶ μεγάλα ἔπαθλα θεὶς τοῖς
κατορθοῦσι, καὶ δείξας ὅτι δικαίως πλέον ἡμᾶς
ἀπαιτεῖ τῶν προτέρων μέτρων, ἄρχεται τῆς νο-
μοθεσίας λοιπὸν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατὰ σύγ-
κρισιν τῶν παλαιῶν νομίμων· δύο ταῦτα δεῖξαι
βουλόμενος, ὅτι τε οὐ μαχόμενος τοῖς προτέ-
ροις, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμφωνῶν ταῦτα νομο-
θετεῖ· καὶ ὅτι εἰκότως καὶ σφόδρα εὐκαίρως τὰ
δεύτερα ἐκείνοις προστίθησιν. ὅπερ ἵνα [καὶ] σα-
» φέστερον γένηται, αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν τοῦ νομο-
» θέτου ῥημάτων. τί οὖν αὐτός φησιν; ἠκούσατε ὅ-
τι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις. καίτοι ὁ καὶ
ἐκεῖνα δοὺς αὐτός ἐστιν· ἀλλὰ τέως ἀπροσώπως
αὐτὰ τίθησιν. εἴτε γὰρ εἶπεν, ὅτι ἠκούσατε ὅτι
εἶπον τοῖς ἀρχαίοις, δυσπαράδεκτος ὁ λόγος ἐ-
γίνετο, καὶ πᾶσιν ἂν προσέστη τοῖς ἀκούουσιν· εἴτε
αὖ πάλιν εἰπὼν, ὅτι ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρ-
χαίοις παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐπήγαγεν· ἐγὼ δὲ λέ-
γω, μείζων ἂν ἔδοξεν εἶναι ὁ αὐθαδιασμός. διὸ δὴ
ἁπλῶς αὐτὸ τέθεικεν, ἓν μόνον ἀπ' αὐτοῦ κατα-
σκευάζων, τὸ δεῖξαι ὅτι εἰς καιρὸν ἦλθε τὸν προσ-
ήκοντα ταῦτα λέγων. τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐρρέ-
θη τοῖς ἀρχαίοις, ἐνέφηνε πολὺν τὸν χρόνον ἐξ
οὗ τὴν ἐντολὴν ταύτην ἔλαβον. τοῦτο δὲ ἐποίη-
σεν, ἵνα ἐντρέψῃ τὸν ἀκροατὴν τὸν ἀναδυόμενον
πρὸς τὰ ὑψηλότερα ἐκβῆναι τῶν ἐπιταγμά-
των. ὡσπερεὶ διδάσκαλος παιδίῳ ῥαθυμοῦν-
τι λέγει· οὐκ οἶσθα πόσον ἀνάλωσας χρόνον
συλλαβὰς μελετῶν; τοῦτο δὴ καὶ αὐτὸς αἰνιττό-
μενος τῷ τῶν ἀρχαίων ὀνόματι, ἐκκαλεῖται
λοιπὸν αὐτοὺς πρὸς τὰ μείζονα τῶν διδαγμά-
των, ὡσπερεὶ ἔλεγεν· ἀρκοῦντα ἔχετε [τὸν] χρό-
νον ταῦτα μελετῶντες, καὶ δεῖ λοιπὸν πρὸς τὰ
ὑψηλότερα τούτων ἐπείγεσθαι. εὖ δὲ καὶ τὸ
μὴ συγχεῖν τὴν τάξιν τῶν ἐντολῶν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς προ-
τέρας ἄρξασθαι πρώτης, ἀφ' ἧς καὶ ὁ νόμος ἤρξατο.

Cum autem, inquit, *venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, quod certè 1. Corinth. 13. c.
vetus à noua lege perpeſſa eſt, Nec tamen
continuò aduerſus nouæ legis loquimur di-
gnitatem, licet nobis cœlorum regno potien-
tibus, illam quoque ceſſaturam eſſe dicamus:
tunc, inquit, euacuabitur quod ex parte eſt.
Sed quamuis maiora ſuccedant, hanc tamen
eſſe magnam nihilominus confitemur. Quia
igitur & ampliora ſunt præmia, & eminentior
A ſancti Spiritus gratia, conſequenter requi-
runtur etiam maiora certamina. Non enim iam
lacte ac melle manans terra promittitur, non
ſenectus vberior, nec numeroſitas filiorum,
non frumenti viniq́ue copia, non ouium at-
que armentorum greges: ſed cœlum, & ea quę
ſunt in cœlo bona, & filiorũ adoptio, & cũ vni-
genito iuncta fraternitas, & ſocietas hęreditatis,
& glorificari, & conregnare, & præmia illa
quæ promittuntur innumera. Quod enim et-
iam maiore in regno honore potiemur, au-
di Paulum loquentem: *Nihil igitur iam dam-*
B *nationis eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non*
ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum
ſpiritum. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Rom. 8. a.
Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. Cùm
igitur fuiſſet præuaricantibus comminatus
ſupplicia, ac præmia obedientibus ampla po-
ſuiſſet: cumque oſtendiſſet, quia meritò à no-
bis ſupra prioris iuſticiæ menſuras requirat,
incipit recentis legis ordinare præcepta, non
ſimpliciter, ſed per comparationem legis an-
tiquæ, duo iſta volens oſtendere, quod & prę-
cedentibus non repugnans, ſed valde etiam
C per cuncta conſentiens iſta præcipiat: & quod con-
ſequenter atque opportunè prioribus ſecunda
apponat. Quod vt poſſit eſſe lucidius, ipſius
conditoris legis verba diligentius audiamus.
Quid igitur ipſe pronunciat? *Audiſtis quia*
dictum eſt antiquis, Non occides. Et certè idẽ Exod. 20.
eſt, qui etiam illa præceperat: ſed abſq; vllius
interim hoc poſuit commemoratione perſonæ.
Siue enim dixiſſet, audiſtis quia dixi antiquis:
fuiſſet nihilominus ſermo receptu difficilis,
cunctiſque audientibus ingratus. Siue dixiſſet,
D quia dictum eſt antiquis à patre meo, dein-
de intuliſſet: Ego autem dico vobis: maioris
hoc profectò eſſe inſolentiæ iudicaſſent. Pro-
pter quod mediè illud poſuit atque ſuſpenſè,
vnum illud præcipuè conficiens, vt oſtende-
ret opportuniſſimo eueniſſe tempore iſta di-
cendo. Cùm enim poſuit, dictum eſt antiquis,
plurimum iã eſſe tempus aſſeruit, ex quo iſtud
accepêre mandatum. Hoc verò fecit vt au-
ditorem ad ſublimiora progredi præcepta
cunctantem acrius incitaret, vt ſi quiſpiam do-
E ctor dicat puero negligenti: Neſcis iam quan-
tum temporis in ſyllabarum meditatione con-
ſumpſeris? Tale igitur aliquid etiam ſignificãs
antiquorum commemoratione facta ad doctri-
nam illos euocat celſiorem, ac ſi diceret: Ha-
buiſtis ſufficiens omnino tempus iſta meditan-
di, iamque oportet vos ad ſublimiora ſuccendi.
Bene autem quod nec ipſum pręceptorum con-
fundit ordinem, ſed ab eo primum cœpit, à
quo in parte moralium etiam lex fuerat exorſa.

καὶ γὰρ

Digitized by Google

Nam id quoque eſt in omnibus conuenien-
tiam legis oſtendere vtriuſque, *Ego autem*
dico vobis, quoniam qui iraſcitur fratri ſuo te-
merè, reus erit iudicio. Vidiſti perfectam vtiq;
poteſtatem, vidiſti dignitatem, quę latorem
certè legis deceret. Quis enim prophetarum
ita vnquam locutus eſt? quis iuſtorum? quis
patriarcharum? Nullus omnino. Nam illi
per ſingula ſæpius inferebant. Hæc dicit do-
minus, ſed non ita loquitur & filius. Illi enim
domini verba, hic verò patris annũciat. Cũ au-
Ioann. 17. b. tẽ dico patris ſua vtiq; dico *Mea enim*, inquit,
tua ſunt, & tua mea. Et illi conſeruis ſuis loque-
bantur, hic ſeruis. Interrogemus igitur eos qui
veterem legem penitus explodunt. Non ira-
ſci, contrariúmne eſt eius præcepto quo pro-
hibemur occidere, an potius abſolutio &
ſupplementum, per quod illud quoque ipſum
cuſtodiri queat? haud dubium quin hoc illius
ſit ſupplementum, propterea que perfectius.
Qui enim in iracundiam non effertur, quan-
to longius ab homicidio abſtinebit? Et qui
animi indignationem refrænat, quanto magis
manus ſuas innoxias continebit? Radix quip-
pe homicidij, iracundia eſt. Qui igitur radi-
cem abſcindit ipſam, multo facilius ramos e-
ius poterit amputare, imò ne germinare qui-
dem illos omnino patietur. Non igitur in le-
gis interitum, ſed ad maiorẽ eius profectò cu-
ſtodiã iſta præcepta ſunt. Quid enim lex vole-
bat efficere cum iſta mandaret? Nónne vt ne
quis occideret proximum? Igitur impugna-
torem legis homicidia oportuerat imperare.
Occidere enim, & non occidere, duo ſunt
abſque ambiguitate contraria. Sin verò ne
iraſci quidem ſinit: hoc vtique ſtatuit, & perfe-
ctius ſtatuit, quod etiam lex volebat. Non e-
nim ſimiliter auerſatur homicidium, qui tan-
tummodo non occidere meditatur, & qui i-
ram quoque ipſam prorſus interemit. Iſte e-
nim longius ab huiuſmodi receſſit audacia. Vt
autem illos etiam aliunde capiamus cũcta quę
ſolent dicere proferamus in medium. Quæ-
Matth. 5. g. nam ergo ſunt illa quæ dicunt? Deus, inqui-
unt, qui fecit hunc mundum, *qui ſolem ſuum*
facit oriri ſuper bonos & malos, & qui pluit ſuper
iuſtos & iniuſtos, malus quiſpiam eſt. Qui ve-
rò ex illis quaſi modeſtiores videntur, iſtud
quidem repudiant: iuſtum verò illum eſſe di-
centes, boni tamen appellatione defraudant.
Alterum verò quẽdam, qui certè omnino non
eſt, nec eorum quæ ſunt quicquam creauit,
patrem attribuunt Chriſto: & illum quidem
non bonum in ſuis manere dicunt, ſuaq; ſerua-
re: bonũ verò in aliena irruere, eorumq; quo-
rũ non ſit creator, ſubitò velle fieri ſaluatorem.
Vidiſti diaboli certè filios, quemadmodum de
fonte ipſo patris loquantur, alienantes à Deo
creaturas eius: cum beatus Ioannes è regione
Ioann. 1. b. clamet, *In propria venit*: &, *mundus per ipſum fa-*
ctus eſt. Deinde legẽ diſcutiẽtes priorẽ, quę o-
Exod. 21. c. culũ pro oculo, & dentẽ pro dente eiici iubet,
Deut. 19. d. inſiliunt continuò dicentes: Et quemadmo-
dũ eſſe bonus poteſt, q tã dira præcepit? Quid
igitur ad iſta referemus? Quòd ſcilicet maximã
miſericordiæ ſpeciẽ hæc præcepta contineant:
non

καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δεικνύντος ἐστὶ τὴν συμφω-
νίαν. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος τῷ "
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. "
εἶδες ἐξουσίαν ἀπηρτισμένην; εἶδες σχῆμα νο-
μοθέτῃ πρέπον; τίς γὰρ προφητῶν οὕτως ποτὲ
ἐφθέγξατο; τίς δικαίων; τίς πατριαρχῶν; οὐ-
δείς· ἀλλὰ, τάδε λέγει κύριος. ἀλλ' οὐχ ὁ
υἱὸς οὕτως. ἐκεῖνοι γὰρ τὰ τοῦ δεσπότου διήγγε-
λον, οὗτος δὲ τὰ τοῦ πατρός. ὅταν δὲ εἴπω τὰ
A τοῦ πατρὸς, τὰ αὐτοῦ λέγω. τὰ γὰρ ἐμὰ φησὶ
σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. καὶ οἱ μὲν τοῖς ὁμοδού-
λοις [ἔλεγον·] ὁ δὲ τοῖς αὐτοῦ δούλοις ἐνομο-
θέτει. ἐρωτήσωμεν τοίνυν τοὺς τὸν νόμον ἐκ-
βάλλοντας, τὸ μὴ ὀργίζεσθαι τοῦ μὴ φονεύειν
ἐναντίον, ἢ μᾶλλον ἐκείνου τελείωσις τοῦτο καὶ
κατασκευή; εὔδηλον ὅτι τοῦτο ἐκείνου πλήρω-
σις καὶ μεῖζον τούτου εἵνεκεν. ὁ γὰρ πρὸς ὀρ-
γὴν οὐκ ἐκφερόμενος, πολλῷ μᾶλλον φόνου ἀ-
φέξεται· καὶ ὁ θυμὸν χαλινῶν, πολλῷ μᾶλλον
B τὰς χεῖρας καθέξει παρ' ἑαυτῷ. ῥίζα γὰρ τοῦ
φόνου [ὁ] θυμός. ὁ τοίνυν τὴν ῥίζαν ἐκκόπτων,
πολλῷ μᾶλλον ἀναιρήσει τοὺς κλάδους· μᾶλλον
δὲ οὐδὲ [φῦσαι] τὴν ἀρχὴν ἐάσει. οὐκ οὖν οὐκ
ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐπὶ πλείονι ταῦτα ἐνο-
μοθέτει φυλακῇ. τί γὰρ βουλόμενος ὁ νόμος
ταῦτα ἐπέταξεν; οὐχ ἵνα μηδεὶς φονεύῃ τὸν πλη-
σίον; οὐκ οὖν τῷ μαχομένῳ τῷ νόμῳ τὸ κελεύειν
φονεύειν ἦν. τὸ γὰρ φονεύειν, τοῦ μὴ φονεύειν
ἐναντίον. εἰ δὲ μηδὲ ὀργίζεσθαι ἐπιτρέπει, ὅ-
C περ ὁ νόμος ἐβούλετο, τοῦτο μᾶλλον ἔστησεν. οὐ
γὰρ ὁμοίως ἀφέξεται φόνου ὁ μελετῶν μὴ φο-
νεύειν τῷ [καὶ] τὴν ὀργὴν ἀνῃρηκότι. πορ-
ρωτέρω γὰρ οὗτος ἕστηκε τοῦ τολμήματος. ἵνα
δὲ καὶ ἑτέρως αὐτοὺς ἕλωμεν, εἰς μέσον ἃ λέγου-
σιν ἀγάγωμεν ἅπαντα. τίνα οὖν ἐστιν ἅ φασί;
[λέγουσιν] ὅτι ὁ τὸν κόσμον ποιήσας θεός· ὁ τὸν
ἥλιον ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς· ὁ
βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους πονηρός τίς
ἐστιν. οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι δῆθεν αὐτῶν, τοῦτο [μὲν]
D παραιτοῦνται, δίκαιον δὲ αὐτὸν λέγοντες εἶναι,
ἀποστεροῦσι τοῦ εἶναι ἀγαθόν· ἕτερον δέ τινα τὸν
οὐκ ὄντα οὔτε ποιήσαντά τι τῶν ὄντων, πατέρα
διδόασι τῷ χριστῷ. καὶ τὸν μὲν οὐκ ἀγαθὸν ἐν
τοῖς αὐτοῦ μένειν, καὶ τὰ αὐτοῦ διατηρεῖν φα-
σί· τὸν δὲ ἀγαθὸν τῶν ἀλλοτρίων ἐφίεσθαι, καὶ
ὧν οὐκ ἐγένετο δημιουργὸς τούτων ἐξαίφνης βού-
λεσθαι γενέσθαι σωτῆρα. εἶδες τοῦ διαβόλου
τὰ τέκνα, πῶς ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ πατρὸς [αὐ-
τῶν] φθέγγονται, ἀλλοτριοῦντες τοῦ θεοῦ τὴν
E δημιουργίαν· τοῦ ἰωάννου βοῶντος, ὅτι εἰς "
τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένε- "
το; εἶτα τὸν νόμον ἐξετάζοντες τὸν ἐν τῇ παλαιᾷ,
τὸν κελεύοντα ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀ-
δόντα ἀντὶ ὀδόντος ἐκβάλλειν, ἐπεμβαίνουσιν
εὐθέως λέγοντες· καὶ πῶς ἂν δύναιτο ἀγα-
θὸς εἶναι ὁ ταῦτα λέγων; τί οὖν πρὸς ταῦτα
φαμέν; ὅτι μέγιστον εἶδος φιλανθρωπίας ἐστίν.
οὐ γὰρ

Digitized by Google

οὐ γὰρ ἵνα τοὺς ἀλλήλων ἐκκόπτωμεν ὀφθαλμοὺς τὸν νόμον ἔθηκε τοῦτον· ἀλλ᾽ ἵνα φόβῳ τοῦ μὴ παθεῖν ὑφ᾽ ἑτέρων, ἀπεχώμεθα τοῦ δρᾶσαί τι τοιοῦτον ἑτέρους. ὥσπερ οὖν τοῖς Νινευΐταις ἠπείλησε καταστροφήν, οὐχ ἵνα αὐτοὺς ἀνέλῃ· εἰ γὰρ τοῦτο ἐβούλετο, σιγᾶν ἐχρῆν· ἀλλ᾽ ἵνα τῷ φόβῳ βελτίους ποιήσας, παύσῃ τὴν ὀργήν· οὕτω καὶ τοῖς προχείρως ἐπιπηδῶσι τοῖς ἑτέρων ὀφθαλμοῖς τιμωρίαν ἔθηκεν, ἵνα κἂν ἀπὸ προαιρέσεως ἀγαθῆς μὴ βούλωνται ἀπέχεσθαι τῆς ὠμότητος, A ἀπὸ τοῦ φόβου κωλυθῶσι λυμαίνεσθαι τῆς τῶν πλησίον ὄψεσιν. εἰ δὲ ἐκεῖνο ὠμότης, καὶ τὸ κατέχεσθαι τὸν ἀνδροφόνον, καὶ τὸ κωλύεσθαι τὸν μοιχόν. ἀλλ᾽ ἀνοήτων ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ τὴν ἐσχάτην μαινομένων μανίαν. ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον δέδοικα τοῦτο ὠμότητος εἶναι λέγειν, ὡς τἀναντία τούτοις φάναι εἶναι παράνομα κατὰ ἀνθρώπινον λογισμόν. σὺ μὲν γὰρ λέγεις, ὅτι ἐπειδὴ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ ἐκβάλλειν ἐκέλευσε, διὰ τοῦτο ὠμός· ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι εἰ μὴ τοῦτο ἐκέλευσε, B τότε ἂν ἔδοξε παρὰ τοῖς πολλοῖς τοῦτο εἶναι ὃ σὺ φῄς. θῶμεν γὰρ τῷ λόγῳ λελύσθαι τὸν νόμον ἅπαντα, καὶ μηδένα τὴν ἐκ τούτου δεδοικέναι τιμωρίαν, ἀλλ᾽ ἐξεῖναι τοῖς πονηροῖς ἅπασι μετὰ ἀδείας ἁπάσης αὐτῶν κεχρῆσθαι τῷ τρόπῳ, καὶ τοῖς μοιχοῖς καὶ τοῖς ἀνδροφόνοις, καὶ τοῖς κλέπταις καὶ τοῖς ἐπιόρκοις, καὶ τοῖς πατραλοίαις· ἆρα οὐκ ἂν πάντα ἄνω καὶ κάτω ἐγένετο, καὶ μυρίων μιασμάτων καὶ φόνων, πόλεις καὶ ἀγοραί, καὶ οἰκίαι, καὶ γῆ καὶ θάλαττα καὶ πᾶσα ἐνεπλήσθη C ἡ οἰκουμένη; παντί που δῆλον. εἰ γὰρ νόμων ὄντων καὶ φόβου καὶ ἀπειλῆς, μόλις αἱ πονηραὶ ἐπέχονται γνῶμαι· εἰ καὶ αὕτη ἀνῄρητο ἡ ἀσφάλεια, τί τὸ κωλῦον αἱρεῖσθαι τὴν κακίαν; πόση δὲ οὐκ ἂν εἰσεκώμασεν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον [ἡ] λύμη; οὐδὲ γὰρ τοῦτο ὠμότητος μόνον, τὸ συγχωρεῖν τοῖς κακοῖς ἃ βούλονται πράττειν· ἀλλὰ καὶ ἕτερον οὐκ ἔλαττον τούτου, τὸ τὸν ἠδικηκότα μὲν οὐδέν, κακῶς δὲ πάσχοντα εἰκῆ καὶ μάτην περιορᾶν ἀπρονόητον. εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις ἀνθρώπους μοχθηροὺς πανταχό- D θεν συναγαγὼν καὶ ξίφεσιν ὁπλίσας ἐκέλευσε [κατὰ] τὴν πόλιν περιιέναι πᾶσαν, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας κατασφάττειν ἅπαντας, ἆρα ἂν ἦν τι τούτου θηριωδέστερον; τί δὲ εἴ τις ἕτερος τοὺς μὲν ὑπ᾽ ἐκείνου καθοπλισθέντας ἔδησε καὶ καθεῖρξε μετὰ σφοδρότητος πάσης, τοὺς δὲ ἀποσφάττεσθαι μέλλοντας τῶν ἀνόμων ἐκείνων ἐξήρπασε χειρῶν, ἆρα ἂν ἦν τι τούτου φιλανθρωπότερον; ταῦτα τοίνυν καὶ ἐπὶ τὸν νόμον μετάθες τὰ ὑποδείγματα. ὁ μὲν γὰρ κελεύων ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ ἐξορύττειν, E ὥσπερ τινὰ δεσμὸν ἰσχυρὸν τὸν φόβον ταῖς τῶν πονηρῶν ἐνέβαλε ψυχαῖς, κἀκείνῳ προσέοικε τῷ τοὺς ξιφήρεις ἐκείνους κατέχοντι· ὁ δὲ μηδεμίαν αὐτοῖς τιμωρίαν τιθείς, μονονουχὶ ὁπλίζει τῇ ἀδείᾳ, κἀκεῖνον μιμεῖται τὸν ἐγχειρίσαντα αὐτοῖς τὰ ξίφη, καὶ κατὰ τῆς πόλεως ἀφέντα πάσης. Ὁρᾷς πῶς οὐ μόνον οὐκ ὠμότητος, ἀλλὰ καὶ πολλῆς φιλανθρωπίας ἐστὶ τὰ ἐπιτάγματα;

non enim vt nobis viciſſim erueremus oculos ſanxit hanc legem, ſed vt metu quo ab alio iſtud timeamus pati, ipſi quoque tale quippiam in alios caueremus admittere. Sicut enim Niniuitis euerſionem minatus eſt, non vt eos interficeret, (ſi enim voluiſſet iſtud, nihil potius oportuerat quàm tacere) ſed vt eos faceret timore meliores, iramq́ue compeſceret: ſic etiam temerè in alienos inſilientibus oculos, pœnam ſtatuit, vt & ſi ipſo voluntatis bono nollent à crudelitate deſinere, ſaltem metu cogerentur oculis parcere proximorum. Si verò illud crudele dicitur, & homicidam & adulterum arcere crudele dicatur: ſed inſipientiũ omnino iſta verba ſunt, & extremo furore dementiũ. Ego enim adeo metuo dicere hæc eſſe crudelia, vt his contraria etiam iniqua perdoceam: quod certè communis quoq; ratio deprehendit. Tu enim dicis quia oculum pro oculo iuſſit auferri, idcirco crudelis: ego autem refero, quia niſi præcepiſſet iſtud, tunc verè apud plurimos talis fuiſſet, qualem tu eum falsò cõquereris. Denique ſermone fingamus, omnem legẽ eſſe reſolutam, nec quempiam pro huiuſcemodi factis formidare ſupplicium: ſed cunctis prorſus malignis licere ſine metu vti moribus ſuis, & adulteris, & homicidis, & furibus, & periuris, & parricidis: nónne ſurſum ac deorſum omnia miſcerentur? Nónne mille ſceleribus & cædibus vrbes, fora, domus, terræ, maria, totúſque omnino mundus fuiſſet impletus? Omnino iſtud manifeſtum. Nam ſi legibus certè dominantibus, & vigente comminatione, atq; terrore, vix tamen voluntates cohibentur malignæ: ſi etiã hoc præſidium defuiſſet, quánam poſſet malicia ratione frænari, aut quæ non in vitam hominum peſtis irrueret? Nec tamen ſolum iſtud crudele eſt, permittere ſcilicet malis agere quæ velint: ſed aliud quoque iſto certè nihilominus, id eſt, læſum & immeritò afflictum negligere, atque deſpicere. Dic enim mihi, ſi q̃s feros homines, ac ſemper malignos in vnum colligens, gladiis armaret, totámque circumire ciuitatem iuberet, atq; obuios ſibi quoſque confodere: quid tandẽ hoc eſſet immanius? At ſi alius eos quidem qui ab illo armati eſſent ligaret, violenterq́ue conſtringeret: eos verò qui interimendi erant, ab iniquis illis manibus liberaret, quid è regione iſto inueniretur humanius? Hæc igitur etiam ad legem transfer exempla. Qui enim oculum pro oculo effodi præcepit, timorem, quaſi firmiſſimum quoddam vinculum, malorum pectoribus immittens, illius ſimilis inuenitur, qui illos quos dixi, cohibuit gladiis armatos. Qui verò nullam omnino pœnam decreuit illis, tantum non armat impunitate, cúmque imitatur, qui ſceleratos illos gladiis inſtruxit, inq; totius ciuitatis miſit exitiũ. Vidéſne quemadmodum nõ ſolum nullius crudelitatis, verumetiam maximæ pietatis ſint illa præcepta? Si

Iona 1.3.

Si verò propter iſta importabilem legiſlatorem vocas, ac prorſus oneroſum: quid eſt, dic mihi, laborioſius, non occidere, an ne iraſci quidem? Quis ſeuerior atque diſtrictior qui de homicidio, an qui etiam de ira exigit vltionem? qui adulterum poſt commiſſum opus pœnæ ſubiicit, an qui etiam pro ſola concupiſcentia iubet ſubire ſupplicium, & quidem ſempiternum? Perſpicite igitur etiam in contrarium illorum conuerſum eſſe ſermonem. Nam veteris quidem legis Deus, quem dicunt illi eſſe crudelem, inuenitur eſſe manſuetus, ac mitis: nouæ autem quem bonum fatentur, oneroſus ac durus, ſecundum ſtultitiæ illorum duntaxat errorem. Nos vero vnum atque eundem vtriuſque teſtamenti aſſeimus conditorem, qui ad varias hominum vtilitates omnia diſpenſarit, & diuerſitati temporum diuerſitatem vtriuſque legis aptauerit. Igitur nec illa præcepta crudelia, nec iſta oneroſa ſunt atque moleſta: ſed vnius eiuſdémque omnia prouidentiæ. Quòd enim etiam veterem ipſe condiderit, audi Prophetam loquentem, imò ipſum magis Deum per Prophetam: *Diſponam vobis teſtamentum, non ſecundum fœdus quod pegigi cum patribus veſtris.* Si verò iſta non ſuſcipit qui Manichæorum tabe infectus ægrotat, audiat Paulum eadem rurſus iſta dicentem: Abraham enim duos filios habuit, vnum de ancilla, alium de libera. Hæc autem duo ſunt teſtamenta. Sicut ergo diuerſæ ibi ſunt quidem fœminæ, ſed vir vnus vtriuſque: ſic etiam hic duo teſtamenta, vnus verò vtriuſque legis eſt conditor. Atque vt diſcas vnam eandémque in vtroque manſuetudinem contineri: ibi quidem dicit, oculum pro oculo: hîc verò, ſi quis te, inquit percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Sicut enim ibi timore ſupplicij ad modeſtiam ducit nocentem, ita hic quoque dum commendat læſo patientiam, lædentem multo maiore vltione deterret. Et quemadmodum, inquies, ille terrebitur, cùm hîc alteram præbere iubeatur? Et quid tandem huiuſmodi conficere geſtit obiectio? Non enim ideo hoc præcipit, vt reſolueret percuſſoris timorem: ſed vt hunc quem præbere iuſſerat, ad omnem tolerantiam præpararet. Nec dixit, quòd impunè ille inferret iniuriam: ſed, tu ne referas: duo pariter efficiens, & percuſſorem ſcilicet ſupplicio maiore terrendo, & eum qui percutitur, de ipſa quoque patientiæ virtute ſolando. Sed hæc velut in tranſitu de mandatis omnibus quaſi generaliter diximus. Neceſſarium verò eſt ad inceptum reuerti, & conſequentiam eorum quæ prius ſunt dicta, contexere. *Qui iraſcitur*, inquit, *fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio.* Non enim omnino iſtum extinxit affectum. Primo quidem, quia impoſſibile eſt hominem paſſionibus liberari. Nam vt regere illas poſſumus, ita abſq; illis per omnia eſſe nõ poſſumus. Deinde quia etiã multis vtilis eſt affectus iſte ſi illo videlicet opportunè ac ſcienter vtamur.

Esa. 55. b.

Galat. 4. c.

Exod. 21. c.

Itaque

εἰ δὲ βαρὺν καλεῖς διὰ ταῦτα τὸν νομοθέτην καὶ φορτικὸν, ποῖον ἐπιπονώτερον εἰπέ μοι καὶ βαρύτερον; τὸ μὴ φονεύειν, ἢ τὸ μηδὲ ὀργίζεσθαι; τίς σφοδρότερος, ὁ τοῦ φόνου δίκας ἀπαιτῶν, ἢ καὶ ὁ τῆς ὀργῆς; ὁ τὸν μοιχὸν μετὰ τὴν πρᾶξιν ὑποβάλλων τῇ τιμωρίᾳ· ἢ ὁ καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς κελεύων δίκας διδόναι καὶ δίκας ἀθανάτους; ὁρᾶτε ὅτι εἰς τοὐναντίον αὐτοῖς ὁ λόγος περιετράπη; A καὶ ὁ μὲν τῆς παλαιᾶς θεὸς, ὅν φασιν ὠμὸν εἶναι, εὑρεθήσεται ἥμερος καὶ πρᾶος· ὁ δὲ τῆς καινῆς, ὃν ἀγαθὸν ὁμολογοῦσι, φορτικὸς καὶ βαρὺς κατὰ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν; ἡμεῖς γὰρ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φαμὲν ἑκατέρων τῶν διαθηκῶν νομοθέτην, πρὸς τὸ δέον πάντα οἰκονομήσαντα, καὶ τῇ τῶν καιρῶν διαφορᾷ τὴν διαφορὰν ἑκατέρας τῆς νομοθεσίας ἁρμόσαντα. οὐκ οὖν οὔτε ἐκεῖνα ὠμὰ τὰ ἐπιτάγματα, οὔτε ταῦτα ἐπαχθῆ καὶ φορτικὰ, B ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κηδεμονίας ἅπαντα. ὅτι γὰρ καὶ τὴν παλαιὰν αὐτὸς δέδωκεν, ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης· μᾶλλον δὲ, ὅ γε καὶ λέγει ἐκεῖνος καὶ οὗτος; διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν. Εἰ δὲ οὐ δέχεται ταῦτα ὁ τὰ μανιχαίων νοσῶν, ἀκουέτω τοῦ Παύλου λέγοντος τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν· Ἀβραὰμ γὰρ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. αὗται [δὲ] εἰσὶ δύο C διαθῆκαι. ὥσπερ οὖν ἐκεῖ διάφοροι μὲν αἱ γυναῖκες, εἷς δὲ ὁ ἀνήρ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, δύο μὲν αἱ διαθῆκαι, εἷς δὲ ὁ νομοθέτης. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμερότητος ἦν, ἐκεῖ μὲν φησὶν, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ· ἐνταῦθα δὲ ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς [τὴν σιαγόνα] τὴν δεξιὰν, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τῷ φόβῳ τοῦ πάθους σωφρονίζει τὸν ἀδικοῦντα· οὕτω καὶ ἐνταῦθα. καὶ πῶς φησὶν ὁ κελεύων αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην D παρέχειν; καὶ τί τοῦτο; οὐ γὰρ τὸν φόβον ἐκλύων τοῦτο ἐπέταξεν, ἀλλὰ αὐτῷ κελεύων παρέχειν τοῦ παντὸς ἐμφορεῖσθαι· οὐδὲ εἶπεν, [ὅτι] ἀτιμώρητος [ἐκεῖνος] μένει, ἀλλὰ σὺ μὴ κολάσῃς· ἐμοῦ καὶ τὸν πλήττοντα μειζόνως φοβῶν ἐπιμένοντα, καὶ τὸν πληττόμενον παραμυθούμενος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς ἄν τις ἐν παρόδῳ περὶ πασῶν εἴποι τῶν ἐντολῶν ἡμῖν εἴρηται. ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐλθεῖν, καὶ τῆς ἀκολουθίας ἔχεσθαι E τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει φησίν. οὐ γὰρ πάντη τὸ πρᾶγμα ἀνεῖλε. πρῶτον μὲν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα, παθῶν ἀπηλλάχθαι· ἀλλὰ κρατεῖν μὲν δυνατὸν, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν παντελῶς εἶναι ἀμήχανον. Ἔπειτα [δὲ,] ὅτι καὶ χρήσιμον ταυτὶ τὸ πάθος, ἂν μετὰ τοῦ προσήκοντος οἴδαμεν αὐτῷ χρῆσθαι καιροῦ.

σκόπει

Digitized by Google

σκόπει γοῦν ἡλίκα εἰργάσατο ἀγαθὰ ἡ τοῦ παύλου ὀργὴ ἡ κατὰ κορινθίων τότε γινομένη. καὶ γὰρ καὶ ἐκείνους αὕτη μεγάλης λύμης ἀπήλλαξε· καὶ τὸ γαλατῶν δὲ ἔθνος ταύτῃ πάλιν ἐκπεπτωκὸς ἀνεκτήσατο, καὶ ἑτέρους δὲ πλείους τούτων. Τίς οὖν ὁ προσήκων τῆς ὀργῆς καιρός; ὅταν μὴ ἑαυτοῖς ἀμύνωμεν, ἀλλ' ἑτέρους σκιρτῶντας ἄγχωμεν, καὶ ῥαθυμοῦντας ἐπιστρέφωμεν. τίς δὲ ὁ μὴ προσήκων; ὅταν ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες τοῦτο ποιῶμεν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ παῦλος κωλύων ἔλεγε· μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· ὅταν περὶ χρημάτων μαχώμεθα. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἀνεῖλεν εἰπών· [Διατί οὐ μᾶλλον ἀδικεῖσθε;] Διατί οὐ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ὥσπερ γὰρ αὕτη περιττή, οὕτως ἐκείνη ἀναγκαία καὶ λυσιτελής. ἀλλ' οἱ πολλοὶ τοὐναντίον ποιοῦσιν, ἐκθηριούμενοι [μὲν ἡνίκα ἂν ἀδικῶνται, ἐκλυόμενοι δὲ καὶ μαλακιζόμενοι] ἡνίκα ἂν ἕτερον ἐπηρεαζόμενον βλέπωσιν. ἅπερ ἂν ἀμφότερα ἀπεναντίας ἐστὶ τοῖς νόμοις τοῖς εὐαγγελικοῖς. οὐ τοίνυν τὸ ὀργίζεσθαι παράνομον, ἀλλὰ τὸ ἀκαίρως τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. συνέδριον ἐνταῦθα, τὸ δικαστήριον τῶν ἑβραίων φησί. τέθεικε δὲ αὐτὸ νῦν, ἵνα μὴ πανταχοῦ δόξῃ ξενίζειν καὶ καινοτομεῖν. τὸ δὲ ῥακὰ τοῦτο, οὐ μεγάλης ἐστὶν ὕβρεως ῥῆμα, ἀλλὰ μᾶλλον καταφρονήσεως καὶ ὀλιγωρίας τινὸς τοῦ λέγοντος. Καθάπερ γὰρ ἡμεῖς, ἢ οἰκέταις ἢ τισὶ τῶν καταδεεστέρων ἐπιτάττοντες λέγομεν· ἄπελθε σύ, εἰπὲ τῷ δεῖνα σύ· οὕτω καὶ οἱ τῇ σύρων κεχρημένοι γλώττῃ ῥακὰ λέγουσιν, ἀντὶ τοῦ, σὺ τοῦτο τιθέντες. ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος θεὸς καὶ τὰ μικρότατα ἀνασπᾷ, καθηκόντως ἡμᾶς κεχρῆσθαι ἀλλήλοις κελεύων καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς, καὶ ἵνα διὰ τούτων καὶ τὰ μείζονα ἀναιρεθῇ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ, μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Πολλοῖς τοῦτο βαρὺ καὶ φορτικὸν ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐπίταγμα, εἴ γε ῥήματος ψιλοῦ τοσαύτην μέλλομεν διδόναι τιμωρίαν· καὶ τινὲς αὐτὸ [καὶ] ὑπερβολικῶς μᾶλλον εἰρῆσθαι φασίν. ἀλλὰ δέδοικα μὴ λόγοις ἑαυτοὺς ἐνταῦθα ἀπατήσαντες, τοῖς ἔργοις ἐκεῖ τὴν ἐσχάτην ὑπομένωμεν τιμωρίαν. Διατί γάρ εἰπέ μοι φορτικὸν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐπίταγμα; οὐκ οἶσθα, ὅτι αἱ πλείους τῶν τιμωριῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἀπὸ ῥημάτων ἔχουσι τὴν ἀρχήν; καὶ γὰρ διὰ ῥημάτων βλασφημίαι, καὶ ἀρνήσεις, καὶ ἐπιορκίαι, καὶ τὸ ψευδομαρτυρεῖν καὶ ἀναιρεῖν. μὴ τοίνυν ὅτι ῥῆμα ψιλόν ἐστιν ἴδῃς· ἀλλ' εἰ μὴ πολὺν ἔχῃ τὸν κίνδυνον, τοῦτο ἐξέταζε. ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ἐν τῷ τῆς ἔχθρας καιρῷ τῆς ὀργῆς ἐκκαιομένης, καὶ τῆς ψυχῆς ἐμπεπρησμένης καὶ τὸ μικρότατον μέγα φαίνεται, καὶ τὸ μὴ λίαν ὑβριστικὸν φορτικὸν εἶναι δοκεῖ; καὶ πολ-

Itaque conſidera quàm ampla quondam bona operata ſit ira Pauli. Hanc enim ille aduerſus Corinthios exercendo, à maxima illos peſte liberauit. Per hanc etiam Galatarum gentem, quæ ferè à Chriſto iam exciderat, reformauit, alioſque his plures illius iræ cenſura correxit. Quodnam igitur opportunum eſt tempus iræ? quando non ſcilicet noſmetipſos vlciſcimur, ſed cùm reprimimus erga alios inſolentes, cumque deſides increpatione conuertimus.
A Quod verò importunum eſt tempus iræ? cùm ſcilicet vt noſmetipſos vindicemus, iraſcimur: quod Paulus quoque prohibendo dicebat, *Non voſmetipſos vindicantes charißimi, ſed date locum iræ.* Rom. 12.d.
Quando etiam de pecuniis litigamus. Nam hoc eſt quod idem magiſter omnino deſtruxit, dicendo: *Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* 1.Corinth.6.a
Sicut enim hic iraſci, ſuperfluum & inutile eſt, ita ira illa & neceſſaria eſt, & commodiſſima. Sed plurimi è contrario faciunt: efferuntur quidem
B cùm ipſi aliquid patiuntur iniuriæ, reſoluuntur verò & omnino molleſcunt, cùm alios vel maximam afflictionem viderint ſuſtinere: quod certè vtrumque Euangelij verbis repugnat. Non ergo ipſum iraſci malum eſt, ſed importune iraſci. Propterea etiam propheta dicebat: Iraſcimini, & nolite peccare. *Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio.* Pſalm. 4.a.
Concilium hic iudicium Hebræorum vocauit: quod ideo nunc poſuit, ne noua vbique videretur docere atque peregrina. Racha Racha.
C verò non grandis alicuius eſt verbum conuicij, ſed magis de contemptu veniens, impatientiaque dicentis, vt ipſi nonnunquam vel ſeruulis vel inferioribus quibuſque aliquid imperantes dicimus: Vade tu. dic tu illi. Sic etiam qui lingua vtuntur Syrorum, racha pro eo quod eſt tu, dicere ſolent. Sed miſericors dominus, cum maioribus etiam minima quęque delicta pariter euellit, pręcipiens vt mutuo nobiſmetipſis & honorabilius vtamur, & cautius, vt per hæc maiora quoque peccata auferantur. *Qui autem dixerit fatue, reus erit*
D *gehennæ ignis.* Multi hoc graue atque onerosum putant eſſe mandatum, vt ſcilicet pro vno nudoque ſermone tanta nobis pœna ſubeunda ſit. Vnde quidam iſtud exaggeratione magis ſiue per hyperbolen dictum eſſe voluerunt. Sed vereor ne noſmetipſos hic verbis omnino friuolis, vel potius infidelibus ſeducentes, ibi rebus ipſis ſupplicia extrema ſoluamus. Sed cur quæſo mandatum iſtud videtur oneroſum? An fortè neſcis, quia plurima pars culparum atque pœnarum ex verbis ſumat exordium? Nam & blaſphemiæ per verba, & Dei negatia per verba, inde
E & maledicta & iniuriæ, atque periuria, & falſa teſtimonia, & ipſa frequenter homicidia. Noli igitur aſpicere quod vnum hic verbum ſit: ſed quantum periculi habeat, expende. An ignoras inimicitiarũ tẽpore incandeſcẽte ira, animoq; prorſus ardente, etiã minimũ aliquid magnũ videri? Tũc quippe & q̃ non valde iniurioſum eſt, nimis tamen putatur oneroſum.

Digitized by Google

Nam hæc ipſa paruula & homicidiis ſępe pepererunt, & vrbes crebrò integras ſubruerunt. Sicut enim manente amicitia etiam quę moleſta ſunt, leuia ducuntur: ſic inimicitiis obortis, leuia quęque pro grauiſſimis audiũtur. Nam etſi ſimpliciter aliqua dicantur, de malo tamen animo prolata creduntur: atque vt in igne cùm ſcintilla exigua eſt, etiam ſi plurimum lignorum admoueas, non ea facile comprehendit: ſi verò ſatis in excelſum flamma conſurgat, non iam ligna ſolum, ſed & ſaxa, & omnem prorſus incidentem materiam ſibi vindicat: & per quæ extingui ſolet, per ea ipſa potius accenditur, quidam quippe aiunt, quòd huiuſmodi flammam non ligna tantum, & ſtuppa, aliáque ignis alimenta, ſed aqua etiam maiori impetu iactata, magis magiſque ſuccendat: ita accidere etiam in ira ſolet. Quicquid aliquis dixerit, continuò pabulum peſſimi huius efficietur incendij. Quæ omnia Chriſtus antè iam comprimens, cum quidem qui ſine cauſa iraſcitur, iudicio condemnat: & idcirco dixit: *Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio.* Eum verò qui dixerit, racha, reum pronunciat eſſe concilio. Sed adhuc iſta non magna ſunt: huius enim ſeculi ſunt pœnę. Quocirca eum qui fratri fatue dixiſſet, gehennæ ignibus deputat: modo certè primum nomen gehennæ commemorans. Cum enim prius de regno multa dixiſſet, tunc iſtius intulit mentionem: oſtendens quoniam illud quidem illius voluntatis ſit atque propenſionis erga homines, hæc verò noſtræ profectò deſidiæ. Vide aũtem quemadmodum gradatim faciat augmenta pœnarum, quodammodo excuſans ſe tibi, atque demonſtrans quoniam ipſe quidem nihil velit tale minari, nos verò illum ad huiuſmodi denunciationes pertrahamus. Idipſum itaque diligenter expende. Dixi, inquit, noli iraſci ſine cauſa: quoniam reus eris iudicio. Contempſiſti prius illud. Vide quid peperit iracundia, ad contumeliam te continuò prouocauit. Racha enim fratrem vocaſti, cui rurſus culpæ pœnam concilij conſtitui. Quòd ſi iſtam quoque deſpiciens, ad maius volueris promoueri conuicium, non iam vltrà his in te mediocribus vindicabo, ſed immortali illo gehennæ ſupplicio, ne iam etiam ad homicidium fortè proſilias. Non eſt omnino, non eſt intolerabilius aliquid iniuriis, quodque poſſit magis hominis animam mordere. Quòd ſi ſermo ipſe contumelioſus paulò fuerit auſterior, duplex conflatur incendium. Ne igitur leue aliquid exiſtimes, fatuum fratrem vocare. Quando enim iſto quo ab irrationalibus ſeparamur, & quo maximè homines ſumus, intellectu ſcilicet atque prudentia, fratrem ſpolias, omni illum nobilitate priuaſti. Non ergo verborum tantummodo ſonum ſimpliciter audiamus, ſed in res ingredientes ipſas, & vim illam conuicij ponderantes, conſideremus quantum ſermo iſte operatur dolorem, atque ad quantum malum ſæpe perueniat. Propterea igitur & Paulus non adulteros (1.Cor 5.b 6.d.) ſolũ, & maſculorũ concubitores, verumetiam (1.Pet.4.b.) maledicos à regno Dei excludit: & meritò. Conui-

καὶ πολλάκις τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ φόνον ἔτεκε καὶ πόλεις ὁλοκλήρους ἀνέτρεψεν. ὥσπερ γὰρ φιλίας οὔσης καὶ τὰ ἐπαχθῆ κοῦφα· οὕτως ἔχθρας ὑποκειμένης, καὶ τὰ μικρὰ ἀφόρητα φαίνεται. κἂν ἁπλῶς λεχθῇ, μετὰ πονηρᾶς ὑπονοίας εἰρῆσθαι νομίζεται. καὶ καθάπερ ἐπὶ πυρὸς, ἂν μὲν μικρὸς σπινθὴρ ᾖ, κἂν μυρία περικαίηται ξύλα, οὐ ῥᾳδίως αὐτῶν ἐπιλαμβάνεται· ἂν δὲ σφοδρὰ καὶ ὑψηλὴ γένηται A ἡ φλὸξ, οὐ ξύλων μόνον, ἀλλὰ καὶ λίθων καὶ πάσης εὐκόλως τῆς ἐμπεσούσης ὕλης ἀντέχεται· καὶ δι' ὧν εἴωθε σβέννυσθαι, διὰ τούτων ἀνάπτεται μειζόνως. Τινὲς γὰρ φασὶν, ὅτι τὸ τηνικαῦτα, οὐχὶ ξύλα μόνον καὶ στυππεῖον καὶ τὰ ἄλλα τὰ καυστικὰ, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ἐξακοντιζόμενον μᾶλλον αὐτῆς ἀναῤῥιπίζει τὴν δύναμιν. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς, ὅπερ ἂν φθέγξηταί τις, τροφὴ γίγνεται εὐθέως τῇ πονηρᾷ ταύτῃ πυρᾷ. ἅπερ ἅπαντα προαναστέλλων ὁ χριστὸς, τὸν μὲν ὀργιζόμενον εἰκῆ, κατεδίκασε τῇ κρίσει. [διὰ τοῦτο εἴρηκεν, ὁ ὀργιζόμενος B ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.] τὸν δὲ λέγοντα ῥακὰ, τῷ συνεδρίῳ. ἀλλ' οὔπω ταῦτα μεγάλα· ἐνταῦθα γὰρ αἱ τιμωρίαι· διὰ τοῦτο τῷ μωρὸν ὀνομάζοντι τὸ τῆς γεέννης προσέθηκε πῦρ, νῦν πρῶτον ὄνομα γεέννης εἰπών. πρότερον γὰρ πολλὰ περὶ βασιλείας διαλεχθεὶς, [τότε ταύτης ἐμνήσθη·] δεικνὺς, ὅτι ἐκείνη μὲν τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ γνώμης ἐστίν· αὕτη δὲ, τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας. καὶ ὅρα πῶς κατὰ μικρὸν πρόεισιν ἐν ταῖς τιμωρίαις, C μονονουχὶ ἀπολογούμενός σοι καὶ δεικνὺς ὅτι αὐτὸς μὲν οὐδὲν βούλεται τοιοῦτον ἀπειλεῖν, ἡμεῖς δὲ αὐτὸν εἰς τὰς τοιαύτας ἕλκομεν ἀποφάσεις. σκόπει γάρ· εἶπον φησὶ μὴ ὀργισθῇς μάτην, ἐπεὶ ἔνοχος ἔσῃ τῇ κρίσει. κατεφρόνησας τοῦ προτέρου; ὅρα τί ἔτεκεν ἡ ὀργή. εἰς ὕβριν σε εὐθέως ἐξήγαγε· ῥακὰ γὰρ ἐκάλεσας τὸν ἀδελφόν. πάλιν ἔθηκα ἑτέραν τιμωρίαν, τὸ συνέδριον. ἂν καὶ ταύτην παριδὼν ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον προέλθῃς, οὐκ ἔτι σε ταῖς συμμέτροις τούτοις τιμωρούμαι, D ἀλλὰ τῇ τῆς γεέννης ἀθανάτῳ κολάσει, ἵνα μὴ λοιπὸν καὶ πρὸς φόνον ἀποπηδήσῃς. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὕβρεως ἀφορητότερον, καὶ ὃ μάλιστα δύναται δάκνειν ἀνθρώπου ψυχήν. ὅταν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ῥῆμα τῆς ὕβρεως πληκτικώτερον ᾖ, διπλῆ γίνεται ἡ πυρά. μὴ τοίνυν τὸ τυχὸν νομίσῃς εἶναι τὸ καλέσαι μωρόν. ὅταν γὰρ [ᾧ] τῶν ἀλόγων διεστήκαμεν, καὶ ᾧ μάλιστα ἐσμὲν ἄνθρωποι τῷ νῷ καὶ τῇ συνέσει, τοῦτο ἀφέλῃ τὸν ἀδελφὸν, E πάσης αὐτὸν ἀπεστέρησας [τῆς] εὐγενείας. μὴ δὴ τοῖς ῥήμασιν ἁπλῶς προσέχωμεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν γινόμενοι καὶ τὸ πάθους, λογισώμεθα ὅσην ἐργάζεται τὸ ῥῆμα τοῦτο πληγὴν, καὶ εἰς ὅσον πρόεισι κακόν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ παῦλος οὐ τοὺς μοιχοὺς μόνον καὶ τοὺς μαλακοὺς, ἀλλὰ [καὶ] τοὺς λοιδόρους τῆς βασιλείας ἐξέβαλε· καὶ μάλα εἰκότως. ὁ γὰρ

ὁ γὰρ ὑβριστὴς τὸ τῆς ἀγάπης καλὸν λυμαίνεται καὶ μυρίοις τὸν πλησίον περιβάλλει δεινοῖς, καὶ διηνεκοῦς ἀπεχθείας ἐργάζεται, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ διασπᾷ μέλη, καὶ τὴν τῷ Θεῷ ποθεινὴν εἰρήνην καθ' ἑκάστην ἀπελαύνει τὴν ἡμέραν, πολλὴν τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν ὕβρεων διδοὺς τὴν εὐρυχωρίαν, καὶ ἰσχυρότερον ἐκεῖνον ποιῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τὰ νεῦρα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἐκκόπτων τοῦτον τὸν νόμον εἰσήγαγε. καὶ γὰρ πολὺς αὐτῷ τῆς ἀγάπης ὁ λόγος. ἡ γὰρ τῶν ἀγαθῶν μήτηρ ἁπάντων, καὶ τὰ τῶν μαθητῶν γνώρισμα, καὶ ἡ πάντα συνέχουσα τὰ καθ' ἡμᾶς, αὕτη μάλιστα πάντων ἐστί. Εἰκότως οὖν τὰς ῥίζας τῆς λυμαινομένης αὐτὴν ἀπεχθείας καὶ τὰς πηγὰς μετὰ πολλῆς αἰρεῖ τῆς σφοδρότητος. μὴ τοίνυν ὑπερβολῆς τινος εἶναι νόμιζε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐννοήσας τὰ ἐξ αὐτῶν κατορθούμενα, θαύμασον τῶν νόμων τούτων τὴν ἡμερότητα. οὐδὲν γὰρ [οὕτω] τῷ Θεῷ περισπούδαστον, ὡς τὸ ἑνῶσθαι καὶ συνδεδέσθαι ἡμᾶς ἀλλήλοις. Διὰ τοῦτο καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐν τῇ καινῇ καὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ, πλείω ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς ταύτης ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ σφοδρός ἐστιν [ὁ] ἔκδικος καὶ τιμωρὸς τῶν τοῦ πράγματος καταφρονούντων. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτω τὴν πονηρίαν εἰσάγει πᾶσαν καὶ ῥιζοῖ, ὡς ἡ τῆς ἀγάπης ἀναίρεσις. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· ὅταν πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. οὕτως ὁ Κάιν ἀδελφοκτόνος ἐγένετο· οὕτως [ὁ] Ἠσαῦ· οὕτως οἱ τοῦ Ἰωσὴφ ἀδελφοί· οὕτω τὰ μυρία ἐπεκώμασε κακὰ ταύτης διασπωμένης. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς τὰ λυμαινόμενα ταύτην μετὰ πολλῆς πάντοθεν ἀναιρεῖ τῆς ἀκριβείας. καὶ οὐδὲ μέχρι τῶν εἰρημένων ἵσταται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα τῶν εἰρημένων ἐπάγει πλείονα, δι' ὧν δείκνυσιν ὅσον αὐτῆς ποιεῖται λόγον. ἀπειλήσας γὰρ διὰ τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς κρίσεως καὶ τῆς γεέννης, ἐπήγαγεν ἕτερα πάλιν συνῳδὰ τοῖς προτέροις, οὕτω λέγων· ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἄπελθε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. Ὢ τῆς ἀγαθότητος· ὢ τῆς φιλανθρωπίας τῆς [πάντα λόγον] ὑπερβαλλούσης. τῆς εἰς αὐτὸν καταφρονεῖ τιμῆς ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης· δεικνὺς, ὅτι οὐδὲ τὰ πρότερα ἀπὸ ἠπείλησεν ἐξ ἀπεχθείας τινὸς, οὐδὲ ἐπιθυμίᾳ κολάσεως ἠπείλησεν, ἀλλὰ φιλοστοργίας πολλῆς. τί γὰρ ἂν γένοιτο τούτων ἡμερώτερον τῶν ῥημάτων; ἐκκοπτέσθω φησὶν ἡ ἐμὴ λατρεία, ἵνα ἡ σὴ ἀγάπη μένῃ· ἐπεὶ καὶ τοῦτο θυσία, ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καταλλαγή. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐκ εἶπε, μετὰ τὸ προσενεγκεῖν, ἢ πρὶν ἢ προσενεγκεῖν· ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ δώρου κειμένου, καὶ τῆς θυσίας ἀρχὴν ἐχούσης, πέμπει διαλλαγησόμενον τῷ ἀδελφῷ· καὶ οὔτε συντελέσαντα τὰ προκείμενα, οὔτε πρὶν ἢ τεθῆναι, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ κειμένης κελεύει τρέχειν ἐκεῖσε.

Conuiciator quippe bonum charitatis omnino corrumpit, & mille proximum inuoluit incommodis, ac iuges inimicitias frequenter operatur, & Chriſti membra diſcerpit, ac deſiderabilem Deo pacem ſingulis quibuſq; diebus exagitat, ampliſſimam diabolo viam per conuicia parans, eumque efficiẽs fortiorem. Propterea etiã Chriſtus neruos potentiæ eius exſcindens, induxit hanc legem. Eſt quippe illi cura maxima charitatis. Omniũ enim mater bono-
A rum, & certum an diſcipulus Chriſti ſis experimentum, & ea quæ in nobis ſunt bona, cuncta complectens, hæc eſt omnium maxime. Iure igitur radices inimicitiarum, ipſoſque fontes p quos charitas necari ſolet, multa cũ vehementia Chriſtus intercipit. Ne igitur hæc dicta cuiuſdam exaggerationis exiſtimes, ſed intelligens ea quæ ex his præclarè efficiuntur, legum ſtatutarum manſuetudinem demirare. Nihil enim ita ſtudet Deus, vt nos mutuis charitatis nexibus colligare. Propterea & per ſemetipſum, & per diſcipulos ſuos, tam in nouo quam
B in veteri teſtamento plurimo hoc mandatum ſermone cõmendat. Et vehemens animaduerſor atque punitor eſt eorum, qui præceptum tale contemnunt. Nihil quippe eſt quod ita omnem maliciam & pariat, & firmet, vt interemptio charitatis. Nam & Dominus idcirco dicebat: *Quando abundauerit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.* Sic enim Cain eſt fratricida factus: ſic Eſau & patri obſtat, & fratri minatur interitum. Sic etiam contra Ioſeph ſanctum fremuit malè coniurata germanitas. Sic mille alia pullulauere mala, hac virtute ſub- *Matth. 24. b. Geneſ. 4. a. b. Geneſ. 27. f. g. & ſeq. Gen. 37. a. & ſeq.*
C tracta. Propterea & Chriſtus omnia incommodantia charitati, diligenter interimit. Neq; enim hæc tantummodo quæ poſuimus dixiſſe contentus, alia quoque plura ſubiungit, per quæ quantam charitatis curam habeat, oſtendit. Comminatus enim per concilium atque iudicium, comminatus etiam per gehennam: intulit rurſus & cętera quę prioribus conſonarent, dicens: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduerſus te, relinque munus tuum ante al-*
D *tare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuũ.* O admirabilẽ benignitatẽ, atq; ineffabilẽ erga homines amorẽ Dei. Honorem ſuum deſpicit, dum in proximo charitatem requirit: oſtendens quoniam nec priora quæ etiam comminatus eſt, odio aliquo hominum, vel de cupiditate inferẽdi ſupplicij comminatur, ſed amore præcipuo. Quid enim his verbis mitius eſſe poſſit? quid lenius? interrumpatur, inquit, cultus meus, vt tua charitas integretur. Sacrificium mihi eſt fratrum re-
E conciliatio. Propterea quippe non dixit, poſtquam obtuleris: aut priuſquam offeras: ſed munere ipſo iã poſito, & inchoante ſacrificio reconciliandum mittit ad fratrem: & neque propoſita etiam munera auferri iubet, neque priuſquã offerãtur id memorat: ſed ppoſito palã ſacrificio, illuc currere imperat offerẽtem.

Τίς

Quem igitur ob cauſam iſtud fieri iubet? Duo ſunt, vt certè ego arbitror, quæ per iſta & deſignat & conficit. Vnum quidem, quod vtique iam dixi, oſtendere ſcilicet volens quòd honoret maximè charitatem, & hanc acceptiſſimum eſſe ſacrificium ducat: abſque iſta verò nec illud profectò ſuſcipiat. Aliud verò, quò irrefutabilem quandam neceſſitatem reconciliationis imponat. Qui enim iuſſus eſt non prius munus offerre quàm reconcilietur offenſo: etiamſi non ob proximi charitatem, ſaltem ne ſacrificium maneat imperfectum, currere ad contriſtatum iubet, inimicitiaſque diſſoluere. Propterea & diſertè cuncta memorauit, terrens illum videlicet ac ſuſcitans. Cùm enim dicitur, relinque munus tuum: non ibi reſtitit: ſed intulit, ante altare, rurſus ab ipſo etiam loco horrorem iniiciens: & vade: nec tantum dicit, vade: ſed adiunxit, prius: & tunc veniens offer munus tuum: per omnia iſta ſignificans, quia per aliquas inter ſe inimicitias diſſidentes, nequaquam menſa illa ſuſcipiat. Audiant hi, qui ſacris certè myſteriis initiati, cum inimicitiis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi qui nondum initiati ſunt. Nam ad ipſos quoque habet aliquid ſermo iſte commune. Offerunt namque & ipſi munus & hoſtiam, orationem dico, & eleemoſynam. Quia enim & hæc ſacrificij inſtar obtineant, audi prophetam loquentem: *Sacrificium laudis honorificabit me.*
Pſalm 49. d. Et rurſum: *Immola Deo ſacrificium laudis:* &,
Ibidem. c.
Pſalm. 140. a. *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Itaque etiam ſi orationem cum tali offeras voluntate, melius eſt orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem conſequenter offerre. Propter hoc enim facta ſunt omnia. Ideirco & Deus homo factus eſt, atque omnia illa geſſit, vt nos in vnum ſine dubio congregaret. Et hic quidem eum qui læſit, mittit ad læſum: in oratione verò læſum ad eum qui læſit adducit, ac reconciliat. Nam ibi qui-
Matth. 6. b. & Luc. 6. f. dem dixit, *Dimittite hominibus debita eorum:* hîc verò iuſſit, *Si frater tuus habet aliquid aduerſus te, vade ad eum prius:* imò hîc quoque mihi videtur læſum remittere: & idcirco non dixit, reconcilia tibi fratrem tuum: ſed *reconciliare fratri tuo.* Et videtur quidem ſuper eo qui contriſtauerit eſſe ſermo: totum vero de contriſtato potius dicitur. Si enim illi, inquit, reconciliatus fueris, per illam quam in eum oſtenderis charitatem, me quoque incipies habere placabilem: cumque multa fiducia poteris munus offerre. Si verò adhuc indignaris ac tumes, reſpice quod & ego libenter mea iubeo contemni, vt amicitia veſtra renouetur: atque hæc ſint tibi iræ mulcimenta. Neque vero dixit, quum magnopere læſus fueris, tum reconciliare: ſed etiam ſi leue quid habuerit cõtra te. Neq; addit, ſiue iure, ſiue iniuria, ſed ſimpliciter, ſi habuerit aliquid aduerſus te. Nam

Τίνος ἕνεκεν οὕτω κελεύει τοῦτο ποιεῖν, καὶ διὰ τί; δύο ταῦτα ὡς ἐμοὶ δοκεῖ διὰ τούτων αἰνιττόμενος καὶ κατασκευάζων· ἓν μὲν, ὅπερ ἔφην, δεῖξαι θέλων ὅτι πολλοῦ τιμᾶται τὴν ἀγάπην, καὶ ταύτην μεγίστην ἡγεῖται εἶναι τὴν θυσίαν, καὶ ταύτης ἄνευ οὐδὲ ἐκείνην προσδέχεται· ἕτερον δὲ, ἀνάγκην ἐπιθεὶς ἀπαραίτητον τῆς καταλλαγῆς. ὁ γὰρ κελευσθεὶς μὴ πρότερον προσενεγκεῖν ἕως ἂν καταλλαγῇ,
A κἂν μὴ διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, διά γ' οὖν τὸ μὴ κεῖσθαι ἀτέλεστον, ἐπειχθήσεται δραμεῖν πρὸς τὸν λελυπημένον καὶ καταλῦσαι τὴν ἔχθραν. διὰ τοῦτο καὶ ἐμφατικώτατα ἅπαντα εἴρηκε, φοβῶν αὐτὸν καὶ διεγείρων. Εἰπὼν γάρ· ἄφες τὸ δῶρόν σου, οὐκ ἔστη μέχρι «τούτου, ἀλλ' ἐπήγαγεν· ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστη-«ρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου πάλιν εἰς φρίκην αὐτὸν ἐμβαλὼν, καὶ ἄπελθε. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἄπελθε, ἀλλὰ προσέθηκε, πρῶτον, καὶ τό-
B τε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου, διὰ πάντων τούτων δηλῶν, ὅτι οὐ δέχεται τοὺς ἀπεχθῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας αὕτη ἡ τράπεζα. Ἀκουέτωσαν οἱ μεμυημένοι, ὅσοι μετὰ ἔχθρας προσέρχονται· ἀκουέτωσαν καὶ οἱ ἀμύητοι. καὶ γὰρ καὶ πρὸς τούτους ἔχει τι κοινὸν ὁ λόγος. προσάγουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ δῶρον καὶ θυσίαν, εὐχὴν λέγω καὶ ἐλεημοσύνην. ὅτι γὰρ καὶ τοῦτο θυσία, ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης· θυ-«σία αἰνέσεως δοξάσει με. καὶ πάλιν· θῦσον «
C τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως· καὶ, ἔπαρσις τῶν «χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή· ὥστε κἂν εὐχὴν μετὰ τοιαύτης γνώμης προσάγῃς, βέλτιον ἀφεῖναι τὴν εὐχὴν καὶ ἐπὶ τὴν καταλλαγὴν ἐλθεῖν τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τότε τὴν εὐχὴν προσφέρειν. διὰ γὰρ τοῦτο πάντα ἐγένετο· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἄνθρωπος γέγονε, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐπραγματεύσατο, ἵνα ἡμᾶς συναγάγῃ. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τὸν ἠδικηκότα πέμπει πρὸς τὸν ἠδικημένον· ἐν δὲ τῇ εὐχῇ,
D τὸν ἠδικημένον ἄγει πρὸς τὸν ἠδικηκότα καὶ καταλλάσσει. ἐκεῖ μὲν γάρ φησιν· ἄφετε τοῖς «ἀνθρώποις τὰ ὀφειλήματα αὐτῶν· ἐνταῦθα «δὲ, ἐὰν ἔχῃ τι κατὰ σοῦ, ἄπελθε πρὸς αὐτόν. μᾶλλον δὲ κἀνταῦθά μοι δοκεῖ τὸν ἠδικημένον ἀποστέλλειν. διὸ ὅπερ οὐδὲ εἶπεν· καταλλάξον σεαυτὸν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀλλὰ, καταλλάγηθι. Καὶ δοκεῖ [μὲν] ὑπὲρ τοῦ λελυπηκότος εἶναι τὸ λεγόμενον· τὸ δὲ πᾶν ὑπὲρ τοῦ λελυπημένου ἐστίν. ἂν γὰρ ἐκείνῳ
E καταλλαγῇς φησὶ, διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον ἀγάπης καὶ ἐμὲ ἕξεις ἵλεων, καὶ μετὰ πολλῆς δυνήσῃ τῆς παῤῥησίας τὴν θυσίαν προσαγαγεῖν. εἰ δὲ φλεγμαίνης ἔτι, ἐννόησον ὅτι κἀγὼ ἡδέως τὰ ἐμὰ καταφρονεῖσθαι κελεύω, ἵνα ὑμεῖς φίλοι [μου] γένησθε. καὶ ταῦτά σοι γενέσθω παραμυθία τῆς ὀργῆς. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅταν [τὰ] μεγάλα ἠδικημένος ᾖς τότε καταλλάγηθι· ἀλλὰ κἂν τὶ τυχὸν ἔχῃ τί κατὰ σοῦ. καὶ οὐ προσέθηκεν, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως· ἀλλ' ἁπλῶς, ἐὰν ἔχῃ τί κατὰ σοῦ.
κἂν

καὶ γὰρ δικαίως, οὐδὲ οὕτως ἐπιτείνειν δεῖ τὴν ἔχθραν· ἐπεὶ καὶ ὁ χριστὸς δικαίως ἡμῖν ὠργίζετο, ἀλλ' ὅμως ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέδωκεν εἰς σφαγὴν, μὴ λογισάμενος [ἡμῖν] ἐκεῖνα τὰ παραπτώματα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ παῦλος ἑτέρῳ τρόπῳ ἐπὶ τὰς καταλλαγὰς ἐπείγων ἡμᾶς ἔλεγεν· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς θυσίας ὁ χριστός· οὕτως ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεῖ συνωθεῖ πρὸς τὸ αὐτὸ τοῦτο ὁ παῦλος. καὶ γὰρ δέδοικε τὴν νύκτα, μήποτε μόνον ἀπολαβοῦσα τὸν πεπληγότα, μεῖζον τὸ ἕλκος ἐργάσηται. ἐν ἡμέρᾳ μὲν [γὰρ] πολλοὶ οἱ περισπῶντες καὶ ἀνθέλκοντες· ἐν νυκτὶ δὲ, ἐπειδὰν μόνος γένηται καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀναλογίζηται, ἐγείρεται τὰ κύματα καὶ μείζων ἡ ζάλη γίνεται. διὰ τοῦτο οὖν προκαταλαμβάνων ὁ παῦλος, καταλλαγέντα βούλεται παραδοῦναι τῇ νυκτί· ἵνα μηδεμίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας ἀφορμὴν ἔχῃ λοιπὸν ὁ διάβολος εἰς τὸ τὴν κάμινον ἀνάψαι τῆς ὀργῆς καὶ ποιῆσαι σφοδροτέραν. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς οὐκ ἀφίησιν οὐδὲ μικρὸν ὑπερτίθεσθαι· ἵνα μὴ τῆς θυσίας πληρωθείσης, ῥᾳθυμότερος ὁ τοιοῦτος γένηται, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος. οἶδε γὰρ τὸ πάθος πολλῆς δεόμενον τῆς ταχυτῆτος. καὶ καθάπερ σοφὸς ἰατρὸς οὐ μόνον τὰ προφυλακτικὰ τῶν νοσημάτων [τίθησιν,] ἀλλὰ καὶ τὰ διορθωτικὰ [δείκνυσιν·] οὕτω καὶ αὐτὸς ποιεῖ. τὸ μὲν γὰρ κωλύειν καλεῖν μωρὸν, προφυλακτικόν ἐστι τῆς ἔχθρας· τὸ δὲ κελεύειν καταλλαγῆναι, τῶν μετὰ τὴν ἔχθραν γινομένων νοσημάτων ἀναιρετικόν. καὶ ὅρα ἑκάτερον πῶς μετὰ σφοδρότητος κεῖται. ἐκεῖ μὲν γὰρ γέενναν ἠπείλησεν, ἐνταῦθα δὲ τὸ δῶρον οὐ δέχεται πρὸ τῆς καταλλαγῆς, πολλὴν ἐνδεικνύμενος τὴν ὀργὴν, διὰ τούτων πάντων καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὸν καρπὸν ἀναιρῶν. καὶ πρῶτον μὲν [φησὶ,] μὴ ὀργίζου· μετὰ δὲ ταῦτα, μὴ λοιδόρει. καὶ γὰρ ἀμφότερα ταῦτα δι' ἀλλήλων αὔξεται· ἀπὸ τῆς ἔχθρας, ἡ λοιδορία· ἀπὸ τῆς λοιδορίας, ἡ ἔχθρα. διὰ δὴ τοῦτο νῦν μὲν τὴν ῥίζαν· νῦν δὲ τὸν καρπὸν ἰᾶται, κωλύων μὲν καὶ φῦναι τὴν ἀρχὴν τὸ κακόν· ἂν δ' ἄρα βλαστήσῃ καὶ καρπὸν ἐνέγκῃ τὸν πονηρότατον, πάντοθεν αὐτὸ κατακαίων μειζόνως. διά τοι τοῦτο καὶ κρίσιν εἰπὼν, καὶ συνέδριον καὶ γέενναν, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ θυσίας διαλεχθεὶς,
„ καὶ ἕτερα προστίθησι πάλιν οὕτω λέγων· ἴσθι εὐνοῶν
„ τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς· τί οὖν, ἂν ἀδικῶμαι; τί οὖν, ἂν ἁρπάζωμαι καὶ εἰς δικαστήριον ἕλκωμαι; καὶ ταύτην ἀνεῖλε τὴν ἀφορμὴν καὶ τὴν πρόφασιν. κελεύει γὰρ μηδὲ οὕτως ἐχθραίνειν. εἶτα, ἐπειδὴ τοῦτο μέγα ἦν τὸ ἐπίταγμα, ἀπὸ τῶν παρόντων ποιεῖται τὴν συμβουλὴν, ἃ [καὶ] τοὺς παχυτέρους μᾶλλον τῶν μελλόντων κατέχειν εἴωθε. τί γὰρ λέγεις φησίν; ὅτι δυνατώτερός ἐστι καὶ ἀδικεῖ; οὐκ οὖν μᾶλλον σε ἀδικήσει ἐὰν μὴ καταλύσῃς; ἀλλὰ ἀναγκάσει εἰς δεσμωτήριον ἐλθεῖν; τότε μὲν γὰρ χρημάτων ἀποστὰς, τὸ σῶμα ἕξεις ἐλεύθερον· ὑπὸ δὲ

Nam etiam ſi iure ſuccenſeas, non tamen conuenit odium diutius fouere & extendere. Nam & Chriſtus iuſtiſſimè nobis poterat iraſci, ſed tamen ſemetipſum pro nobis dedit immolandum, tanta certè illa peccata non imputans. Propterea igitur & Paulus alio modo de reconciliatione dicebat: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Sicut enim hic dominus à ſacrificio, ita ibi à die ipſo ad pacem Paulus impellit. Secretum enim noctis veretur ne forte
A ſolum excipiens ſauciatum, maius profectò vulnus efficiat. In die namq; multi ſunt aduocantes atque retrahentes: in nocte verò quia ſolus relinquitur, intraque ſemetipſum cogitationum æſtibus huc illucque iactatur, in immenſum verticem minarum fluctus tumeſcũt, fitque maior omnino ſæuiorque tempeſtas. Idcirco præueniens Paulus vult iam reconciliatum nocti tradere, ne vllam occaſionem de ſolitudine diabolus inueniat, per quam iracundiæ fornacem poſſit accendere, eamque efficere ſæuiorem. Sic etiam Chriſtus nõ con-
B cedit ne paululum quidem omnino differre, ne huiuſmodi anima impleto abſq; reconciliatione ſacrificio, deſidia maiore capiatur, quotidie diſſimulet in pacem reuerti. Nouit enim talem eſſe huiuſmodi paſſionem, quæ ſatis velocis curationis indigeat. Et ſicut ſapiens medicus non modo imminentes morbos præuenientibus remediis excludit, verum etiam iam tenẽtes alio medendi genere iam repellit: ita etiam Chriſtus facit. Nam fatuum quidem vocare prohibendo aduerſus inimicitias audi-
C torũ corda præmunit. Reconciliationem verò poſt inimicitias imperãdo, vim morbi iam obtinentis è medio tollit. Et conſidera quàm vehemẽter vereq; ponatur. Ibi enim gehennam eſt comminatus. hic verò munus niſi præcedente reconciliatione non ſuſcipit. Maximam ſanè per hæc omnia indicans iracundiæ pertinaciam, atque idcirco & radicem eius interimit, & fructũ. Et primò quidem: Noli, inquit, iraſci: poſtea verò ait, nolite maledicere. Siquidem vtrumque iſtud ex alterutro augeri ſolet, ex inimicitiis ſcilicet maledictio, & ex male-
D dictione rurſum inimicitiæ. Et ideo nunc quidem radicem, nunc verò fructum curat, dum malum hoc primò quidem naſci vetat, deinde ſi importuniſſimè pullularit, & noxiũ germen attulerit, vndiq; illud exurit. Ideoque cùm & iudicium & concilium ante memoraſſet, cúmque etiam de gehenna, ſuoque ſacrificio diſputaſſet, etiam alia ſubiũxit dicens: *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dũ es cũ illo in via.* Ne enim diceret, quid ſi iniuriam patiar, ac fraudem? Quid ſi mea mihi aliquis eripiat, perq; hoc me ad iudiciũ ire cõpellat? hãc quoq; occaſionem
E vel excuſationẽ remouit. Iubet enim ne ſic quidem te inimicitias aliquãdo ſuſcipere. Deinde vidẽs magnũ hoc præceptũ, de præſentiũ illud vtilitate commẽdat, quæ certè craſſiores quaſq; mentes magis permouent quàm futura. Quid ais, inquit, ſi potentior ſit ille qui nocet? Amplius igitur nocebit, ſi te non liberaueris ſed ad iudiciũ venire coactus fueris: tũ etenim pecuniis ſi ceſſeris, corpus ſaltẽ liberum poſſidebis:
cùm

cùm verò ſub iudicis cœperis ſtare ſententia, etiam vincula ſubſtinebis, & ſupplicia extrema perſolues. Si verò illud iurgium fugeris, duo bona pariter acquires: dum & nihil triſte ipſe perpeteris, & abſolutio negocij nō de illius potētia, ſed de tua virtute præſtatur. Si autem huic nolueris conſentire præcepto: non tantum certè illi, quantum tibimetipſi profectò nociturus es. Cerne igitur hîc quoque quemadmodum illum ad pacem ſtudeat adducere. Cùm enim dixiſſet, *eſto conſentiens aduerſario tuo*, intulit, *citò*: nec tamen hoc addidiſſe contentus, aliud quæſiuit augmentum dicens, *dum es cum illo in via.* Per hæc illum prorſus vrgens, ac ſatis vehementer impellens. Nihil quippe eſt quod ita vitam noſtram valeat euertere, vt operum actionem bonorum diſſimulare, ſemperque differre. Sępe enim iſtud omnibus nos bonis fecit excidere. Sicut ergò præcepit & Paulus, priuſquam ſol occidat, inimicitiarum vincula diſſoluere: & vt ſuperius ipſe dominus imperauit. antequam ſacrificium celebretur, reconciliari fratri: ita hîc quoque citò, inquit dominus, dum es cum illo in via: antè ſcilicet quam ad iudicis accedas fores, priuſquam ante illius ſiſtaris tribunal, iamque in iudicantis tranſeas poteſtatem. Prius enim quàm illuc introeas, tu es totius negocij dominus: cùm verò veſtibulum iſtud ingreſſus fueris, ea q̄ ad te attinēt, prout volueris ordinare, ſub ditione iam conſtitutus alterius, non poteris, quamuis percupias. Quid eſt igitur conſentire? aut hoc eſt quod dicit, elige rerum magis ſubire diſpendium: aut certè ſic negocium quod agitur, apud te ipſe diiudica, vt perſonam diuerſæ partis aſſumas: ne ex amore tui ipſum ius peruertas & corrumpas. Imò rem alienam non minus quàm propriam ſtudeas promouere: tunc enim demum iuſtam poteris ferre ſententiam. Si verò grande quidem iſtud videtur, nihil omnino mireris. Idcirco enim omnes illas beatitudines poſuit, vt præparās atq; præmolliens auditoris animum, opportuniorem illum ad ſuſceptionem totius huius legis efficeret. Et nonnulli quidem aduerſarij nomine diabolum ipſum ſignificari putant, ac iuberi ne quid illius prorſus habeatur: idque eſſe ei cōſentire, vt à quo non liceat poſt huius vitę emigrationem nos expedire ac liberare. quum videlicet ineuitabile nos exceperit tormentum. Mihi autem de his qui in præſenti ſunt videtur dixiſſe iudicibus, ac de illa via quæ ad iudicium ducit, ſuperque iſto viſitato carcere diſputaſſe. Poſtquam enim à ſublimioribus adhortatus eſt & futuris, etiam ab his quæ in præſenti accidunt, terret: quod certè facit frequenter & Paulus, nunc de futuris, nunc etiam de præſentibus animum auditoris inſtituens: vt quum à viciis abducens, male operanti iudicem oſtendit armatum, dicens: *Quod ſi maleficeris, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt.* Et rurſus poteſtatibus ſubditos eſſe præcipiens, non ſolum timorem ponit Dei, ſed humanæ quoque poteſtatis minas, atque etiā illius curam & ſolicitudinem. *Neceſſe eſt enim eſſe ſubiectos non ſolum propter iram, ſed & propter conſcientiam.*

Si

ὑπὸ δὲ τῇ ψήφῳ γενόμενος τοῦ δικαστοῦ, καὶ δεσμωθήσῃ καὶ τὴν ἐσχάτην δώσεις δίκην. ἂν δὲ φύγῃς τὴν ἐκεῖ μάχην, δύο καρπώσῃ καλά· καὶ τὸ μηδὲν παθεῖν ἀηδές, καὶ τὸ σὸν γενέσθαι τὸ κατόρθωμα λοιπόν, καὶ μηκέτι τῆς ἐκείνου βίας. εἰ δὲ οὐ βούλει πεισθῆναι τοῖς λεγομένοις, οὐκ ἐκεῖνον ἀδικήσεις τοσοῦτον, ὅσον σαυτόν. ὅρα δὲ καὶ ἐνταῦθα πῶς αὐτὸν ἐπείγει. εἰπὼν γάρ· ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου, ἐπήγαγε, ταχύ. καὶ οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς ταχυ-

A τῆτος ἑτέραν ἐζήτησεν ἐπίτασιν, εἰπών· ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, διὰ τούτων ὠθῶν αὐτὸν καὶ κατεπείγων μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος. οὐδὲν γὰρ οὕτω τὸν βίον ἀνατρέπει τὸν ἡμέτερον, ὡς τὸ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐργασίᾳ. πολλάκις γοῦν τοῦτο καὶ ἐκπεσεῖν ἡμᾶς τοῦ παντὸς ἐποίησεν. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλός φησιν· πρὶν ἢ τὸν ἥλιον δῦναι λῦσαι τὴν ἔχθραν· καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν αὐτός, πρὶν ἢ τὴν προσφορὰν ἀπαρτίσαι, καταλλάγηθι. οὕτω καὶ ἐνταῦθα φη-

B σί, ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, πρὶν ἐπὶ τὰς θύρας ἐλθεῖν τοῦ δικαστηρίου, πρὶν ἢ τῷ βήματι παραστῆναι καὶ γενέσθαι λοιπὸν ὑπὸ τὴν τοῦ δικάζοντος ἐξουσίαν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς εἰσόδου, σὺ κύριος εἶ τοῦ παντός· ἐὰν δὲ ἐπιβῇς ἐκείνων τῶν προθύρων, οὐδὲ σφόδρα σπουδάζων δυνήσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν ὡς βούλει διαθεῖναι, ὑπὸ τὴν ἑτέρου γενόμενος ἀνάγκην. Τί δέ ἐστιν εὐνοεῖν; ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι καταδέχου μᾶλλον ἀδικεῖσθαι· ἢ οὕτως δίκασον τὴν δίκην, ὡ-

C σανεὶ τὴν ἐκείνου τάξιν ἔχων, ἵνα μὴ τῇ φιλαυτίᾳ τὸ δίκαιον διαφθείρῃς, ἀλλ' ὥσπερ οἰκείου βουλόμενος τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος, ἵνα ταύτην ἐξενέγκῃς [τὴν] ψῆφον. εἰ δὲ μέγα τοῦτο, μὴ θαυμάσῃς. διὰ γὰρ τοῦτο πάντας ἐκείνους ἔθηκε τοὺς μακαρισμούς, ἵνα προλεάνας καὶ προπαρασκευάσας τοῦ ἀκροατοῦ τὴν ψυχήν, ἐπιτηδειοτέραν ἐργάσηται πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς νομοθεσίας ταύτης ἁπάσης. Τινὲς μὲν οὖν τὸν διάβολον αὐτὸν αἰνίττεσθαί φασι τῇ τοῦ ἀντιδίκου προσηγορίᾳ, καὶ

D κελεύειν μηδὲν ἔχειν τῶν ἐκείνου· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ εὐνοεῖν αὐτῷ, ὡς οὐκ ἐνὸν διαλύσασθαι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν, τῆς ἀπαραιτήτου λοιπὸν ἐκδεχομένης ἡμᾶς κολάσεως. ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν δικαστῶν, καὶ τῆς εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁδοῦ, καὶ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἐπέτρεψε καὶ τῶν μελλόντων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ φοβεῖ. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος ἐργάζεται, ἀπό τε τῶν μελλόντων, ἀπό τε τῶν παρόντων ἐνάγων τὸν ἀκροατήν. οἷον ὡς ὅταν ἀπάγων κακίας, τὸν ἄρ-

E χοντα ὁπλιζόμενον δείκνυσι τῷ πονηρευομένῳ, οὕτω λέγων· ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι. καὶ πάλιν κελεύων ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ, οὐ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον τίθησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπειλὴν τὴν ἐκείνου καὶ τὴν κηδεμονίαν. ἀνάγκη γὰρ ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν.

τοὺς

τοὺς γὰρ ἀλογωτέρους, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, ταῦτα μᾶλλον εἴωθε διορθοῦν τὰ φαινόμενα καὶ πρὸ ποδὸς. διὸ καὶ ὁ Χριστὸς, οὐ γεέννης μόνον ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ καὶ δικαστηρίου καὶ ἀπαγωγῆς καὶ δεσμωτηρίου, καὶ τῆς ἐκεῖ ταλαιπωρίας ἁπάσης. διὰ πάντων τούτων τὰς ῥίζας ἀναιρῶν τοῦ φόνου. ὁ γὰρ μήτε λοιδορούμενος, μήτε δικαζόμενος, μήτε τὴν ἔχθραν ἐκτείνων, πῶς φονεύσει ποτέ; ὥστε καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι τὸ ἡμέτερον κεῖται συμφέρον. ὁ γὰρ τῷ ἀντιδίκῳ εὐνοῶν, πολλῷ μείζονα ἑαυτὸν ὠφελήσει, δικαστηρίων καὶ δεσμωτηρίων καὶ τῆς ἐκεῖ ταλαιπωρίας ἑαυτὸν ἀπαλλάττων. Πειθώμεθα τοίνυν τοῖς λεγομένοις, καὶ μὴ ἀντιτείνωμεν, μηδὲ ἀντιφιλονεικῶμεν· μάλιστα μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῶν ἐπάθλων ἐν ἑαυτοῖς ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὠφέλειαν τὰ ἐπιτάγματα ταῦτα. εἰ δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπαχθῆ εἶναι δοκεῖ καὶ πολὺν παρέχειν τὸν πόνον, ἐννόησον ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ταῦτα ποιεῖς, καὶ τὸ λυπηρὸν ἔσται ἡδύ. ἐὰν γὰρ τὸν λογισμὸν τοῦτον ἔχωμεν διὰ παντὸς, οὐδενὸς πειρασόμεθα φορτικοῦ, ἀλλὰ πολλὴν πανταχόθεν καρπωσόμεθα τὴν ἡδονήν. ὁ γὰρ πόνος οὐκ ἔτι πόνος φανεῖται. ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν ἐπιτείνηται, τοσούτῳ γλυκύτερος καὶ ἡδίων γίνεται. ὅταν τοίνυν ἐπιμένῃ ἡ συνήθεια σε τῶν κακῶν γοητεύουσα, καὶ ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἀντιστράτευσαι αὐτῇ τὸν λογισμὸν ἐκεῖνον τὸν λέγοντα· ὅτι πολὺν ληψόμεθα τὸν μισθὸν τῆς προσκαίρου καταφρονήσαντες ἡδονῆς, καὶ εἰπὲ πρὸς τὴν ψυχήν· [παν] ἀθυμεῖς, ὅτι σε ἡδονῆς ἀποστερῶ· ἀλλ' εὐφραίνου, ὅτι σοι τὸν οὐρανὸν προξενῶ. οὐ δι' ἄνθρωπον ποιεῖς, ἀλλὰ διὰ τὸν θεόν. ἀνάσχου τοίνυν μικρὸν, καὶ ὄψει τὸ κέρδος ἡλίκον· καρτέρησον κατὰ τὸν παρόντα βίον, καὶ λήψῃ παῤῥησίαν ἄφατον. ἂν γὰρ ταῦτα αὐτῇ διαλεγώμεθα, καὶ μὴ μόνον τὸ φορτικὸν ἐννοῶμεν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς λογιζώμεθα στέφανον, ταχέως αὐτὴν κακίας ἀποστήσομεν ἁπάσης. εἰ γὰρ ὁ διάβολος δεικνὺς τὸ μὲν ἡδὺ πρόσκαιρον τὸ δὲ ὀδυνηρὸν διηνεκὲς, ὅμως ἰσχύει καὶ περιγίνεται· ὅταν ἀντιστρόφως παρ' ἡμῖν ταῦτα φαίνηται, τὸ μὲν ἐπίπονον πρόσκαιρον, τὸ δὲ ἡδὺ καὶ χρήσιμον [καὶ] ἀθάνατον, τίς ἡμῖν ἔσται λόγος μὴ μετιοῦσιν ἀρετὴν μετὰ τοσαύτην παραμυθίαν; ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν ἀντὶ πάντων ἡ τῶν πόνων ὑπόθεσις, καὶ τὸ πεπεῖσθαι σαφῶς ὅτι διὰ τὸν θεὸν ὑπομένομεν ταῦτα πάντα. Εἰ γὰρ τὸν βασιλέα ἔχων τις ὀφειλέτην, ἀρκεῖσθαι εἰς πάντα νομίζει τὸν βίον ἀσφάλειαν ἔχειν· ἐννόησον ἡλίκος ἐστὶν ὁ τὸν φιλάνθρωπον καὶ ἀεὶ ζῶντα θεὸν, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων κατορθωμάτων χρεώστην ἑαυτῷ καταστήσας. μὴ τοίνυν προβάλλου μοι πόνους καὶ ἱδρῶτας·

Siquidem inſipientiores quoſque, vt antè paulò præmiſi, magis ſolent iſta corrigere quæ videntur, quæque preſtò ſunt. Propter quod etiam Chriſtus non ſolum gehennam, ſed iudicium, & traditionem, & carcerem, & omnem quæ ibi eſt, cõmemorauit ærumnam, per cuncta hæc radicem homicidij penitus excidens. Qui enim nec maledicit, neque litigat, neque dilatione pacis inimicitias extendit, quónam eſt modo futurus homicida? Ex hoc quoque
A liquidò apparet, quia in proximi commodo, noſtrum quoque commodum collocetur. Qui enim aduerſario conſentit ac fauet, multò magis ſemetipſum iuuabit, à iudiciis ſe videlicet ac vinculis omnibusque, quæ ibi ſunt, miſeriis abſtrahendo. Conſentiamus ergo his quæ dicta ſunt, nec vltra inobedientiam contentione foueamus, maximè cùm antè præmia, & voluptatem in ſe, & vtilitatem habeant ipſa præcepta. Quę ſi moleſta pleriſque, & ingentis cuiuſdam videntur laboris, intellige propter Chriſtum te illa ſuſcepiſſe facienda: & quod vide-
B tur eſſe triſte, iucundiſſimum indicabis. Quod ſi ſermonẽ hũc abſq; intermiſſione teneamus, nihil experiemur oneroſum, ſed è diuerſo plurimam capiemus vndique voluptatem. Siquidem labor ipſe non iam apparebit labor, ſed quanto magis fuerit extentus, tanto pleniori ſuauitate ac delectatione mutabitur. Quando igitur quaſi quodam te infundens veneno cupiditas pecuniarũ, aliorumque obſederit conſuetudo viciorũ, illa ex aduerſo te cogitatione armato quæ dicit Nequaquam nos vmbra hæc fugitiua ſeducat: largiſſimam profectò merce-
C dem pro contẽpta temporali voluptate capiemus: atque ipſe ad tuam animam loquere Triſtaris, quia te corporis voluptate defraudo, ſed lætare potius, quia cœlorum tibi regna prouideo. Non enim propter hominem, ſed propter Deum certè iſtud operaris: paulũlũ igitur expecta & videbis quàm ſit commodum grande patientię. Diſce præſentis vitæ incõmoda magnanimiter ſuſtinere, & ineffabili apud Deum fiducia ac libertate gaudebis. Si enim iſta ſemper noſtræ inculcemus animæ, nec ad ſola re-
D ſpiciamus onera virtutum, ſed eas quoque quæ ex illis proueniant cõſideremus coronas, celeriter ab omnibus illã viciis ſubtrahemus. Nam ſi diabolus oſtendens iucunditatem equidem temporalem, dolorem verò perpetuum, tamen inualeſcit & ſuperat, nobis ſcilicet in contrarium iſta vertentibus, qui & dolorem illum quaſi breuem negligimus, & voluptatem hanc quaſi ſit æterna complectimur: quánam poterimus ratione defendi, qui virtutem nec poſt tanta promiſſa perficimus? cùm certè cauſa laboris ipſa pro omni nobis retributione ſuffi-
E ciat, qui certiſſime credimus propter Deum nos hæc omnia ſuſtinere. Si enim mortalem hũc certè regem habens quiſpiam debitorem, grande ſe omni ſuæ vitæ tempore credit inueniſſe præſidium: quantus ſit futurus ille perpende, qui miſericordem Deum, ſemperque viuentem, bonorum operum paruorum ſimul atq; magnorum ſibi fecerit debitorem? Noli ergo mihi labores obiicere atq; ſudores.

Neque enim ſpe ſolum ac fiducia futurorum, ſed alio etiam modo facilè Deus fecit eſſe virtutem, videlicet cooperando nobis, noſque ſemper in bonis actibus adiuuando: & ſi volueris vel tantillam animi promptitudinem afferre, reliqua omnia celeriter ſubſequentur. Propterea enim vult & te aliquid laborare, vt tua quoque poſſit eſſe victoria. Et quemadmodum rex aliquis vult quidem filium ſuum in acie verſari, in hoſtem iacula torquere, exercitui eſſe conſpicuum, vt illum profectò habeat conſortem triumphi, totum verò ipſe bel- A lum gubernat ac peragit: ita etiam Deus in hoc prælio facit, quod aduerſus diabolum geritur. Vnum enim illud a te ſolum requirit, vt aduerſus hoſtem veras inimicitias pro honore regis & tua ſalute ſuſcipias. Itaque ſi ei iſtud obtuleris, omne iam bellum ipſe conficiet. Et ſi vel iracundiæ paſſione, vel pecuniæ cupiditate flammaris, vel ab alijs quibuſpiam viciis quaſi immaniſſimis hoſtibus obſideris: aderit profectò velociter, ſi modo te expeditum, ſibique viderit praparatum, & facilia tibi eſſe cuncta B præſtabit, teque totius flammæ faciet eſſe victorem. Sicut etiam pueros illos in Babylonia fornace tutatus eſt, q certè nihil ei aliud prorſus obtulerant præter volũtatem. Vt ergo nos quoque ſuperantes hîc omnem fornacem illicitæ voluptatis, ibi gehēnæ effugiamus incendia: hæc quotidie & cogitemus, & curemus, agamus voluntate ſemel bonis operibus deſtinata, & orationum frequentia beneuolentiam nobis reconciliantes Dei. Ita enim etiam illa quæ importabilia nũc putamus, facilia prorſus, C ac leuia, amabiliaque ducemus. Quandiu enim in viciis permanemus, aſperam atque difficilem, & omnino arduam opinamur eſſe virtutem, ipſa verò vicia deſiderabilia prorſus, ac dulcia: ſin autem vicia vel breui tempore deſeramus, tunc ea horribilia & turpia eſſe conſpicientur, & virtus delectabilis apparebit, & facilis. Hæc autem ex illis abundè valemus addiſcere, qui vitam ſuam facta in melius conuerſione mutarunt. Audi igitur quemadmodum Paulus eos aſſerat de viciis erubeſcere, qui

Rom. 6.d. D iam ab eis fuerant liberati. *Quem*, inquit, *fructum habebatis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis?*

2.Cor.4.d. Quemadmodum verò virtutem leuem eſſe dicat, etiam poſt laborem momentaneam

Galat.6.d. ac leuẽ tribulationem appellans, atque in paſſionibus ſuis gaudens, & in afflictionibus exultans, plurimumque gloriæ ſibi vendicans de ſtigmatibus pro Chriſti nomine ſuſceptis. Vt igitur nos quoque in tam ſancta, támque vtili permanentes conſuetudine roboremur, quo-

Philip.3.e. tidie nos his quæ dicta ſunt accommodantes: & præteritorum quidem obliti, ad ea verò quę E priora ſunt ſemper extenti, ſupernæ brabium vocationis ſequamur: ad quod omnes peruenire contingat, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMI-

οὐ [δὲ] γὰρ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρῳ τρόπῳ κούφην τὴν ἀρετὴν ἐποίησεν ὁ Θεός, συνεφαπτόμενος ἡμῖν πανταχοῦ καὶ συναντιλαμβανόμενος. κἂν βουληθῇς μόνον ὀλίγην εἰσενεγκεῖν προθυμίαν, τὰ ἄλλα πάντα ἕπεται. διὰ γὰρ τοῦτο βούλεται καί σε μικρὰ πονεῖν, ἵνα καὶ σὴ ἡ νίκη γένηται. καὶ καθάπερ βασιλεὺς βούλεται μὲν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα παρεῖναι ἐπὶ τῆς παρατάξεως καὶ τοξεύειν καὶ φαίνεσθαι, ὥστε αὐτῷ λογισθῆναι τὸ τρό- A παιον, τὸ δὲ πᾶν αὐτὸς ἀνύει· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ τοῦ διαβόλου ποιεῖ. ἓν γὰρ ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ μόνον, ὥστε ἔχθραν πρὸς ἐκεῖνον ἐπιδείξασθαι γνησίαν· κἂν τοῦτο αὐτῷ παράσχῃς, αὐτὸς πάντα ἀνύει τὸν πόλεμον. κἂν ὀργῇ φλέγῃ, κἂν χρημάτων ἐπιθυμίᾳ, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον πάθος τυραννικὸν παραγίνεται, ἂν ἴδῃ σε ταχέως μόνον πρὸς αὐτὸν ἀποδυόμενον καὶ παρεσκευασμένον, καὶ ῥᾴδια πάντα ποιεῖ, καὶ ἀνώτερον ἵστησι τῆς φλογός, καθάπερ τοὺς παῖδας τότε ἐκείνους ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας κα- B μίνου. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέον οὐδὲν τῆς γνώμης εἰσήνεγκαν. ἵν' οὖν καὶ ἡμεῖς, πᾶσαν κάμινον ἡδονῆς ἀτάκτου καταλύσαντες ἐντεῦθεν, τὴν ἐκεῖ διαφύγωμεν γέενναν, ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ βουλευώμεθα καὶ μεριμνῶμεν καὶ πράττωμεν, τῇ τε περὶ τὰ ἀγαθὰ προθέσει, καὶ ταῖς πυκναῖς εὐχαῖς τὴν τοῦ Θεοῦ τὴν εὔνοιαν ἐπισπώμενοι. οὕτω γὰρ καὶ τὰ δοκοῦντα ἀφόρητα εἶναι νῦν, ῥᾷστα ἔσται καὶ κοῦφα καὶ ἐπέραστα. ἕως μὲν γὰρ ἐν τοῖς πάθεσιν ὦμεν, τραχεῖαν καὶ δύσκολον καὶ ἐναντίαν τὴν ἀρετὴν εἶναι νομίζο- C μεν, τὴν δὲ κακίαν ποθεινὴν [τε] καὶ ἡδίστην· ἂν δὲ μικρὸν ἀποστῶμεν τούτων, τότε κἀκείνη φανεῖται βδελυρὰ καὶ δυσειδής, καὶ αὕτη ῥᾳδία καὶ εὔκολος καὶ ποθεινή. καὶ ταῦτα ἐκ τῶν κατορθωκότων ἔστι σαφῶς μαθεῖν. ἄκουσον γοῦν πῶς ὁ Παῦλος ἐκείνων μὲν καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αἰσχύνεται λέγων· τίνα γὰρ καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; ταύτην δὲ καὶ μετὰ τὸν πόνον κούφην εἶναί φησι, τὸ παραυτίκα τῆς θλίψεως καὶ τὸ ἐπίπονον ἐλαφρὸν καλῶν, καὶ χαίρων ἐν τοῖς παθήμασι, καὶ ἀγαλλό- D μενος ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς στίγμασι τοῖς διὰ Χριστόν. ἵν' οὖν καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ καταστῶμεν τῇ ἕξει, τοῖς εἰρημένοις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑαυτοὺς ῥυθμίζοντες, καὶ τῶν [μὲν] ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, διώκωμεν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων,] E ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ

Ὁμιλία ιζ'.

Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Παρτίσας τὴν προτέραν ἐντολὴν, καὶ εἰς ἄκρον φιλοσοφίας αὐτὴν ἐκτείνας, ὁδῷ καὶ τάξει προβαίνων, [λοιπὸν] ἐπὶ τὴν δευτέραν λοιπὸν πρόεισι, κἀνταῦθα τῷ νόμῳ πειθόμενος. καὶ μὴν οὐ δευτέρα αὕτη φασὶν, ἀλλὰ τρίτη. οὐ γὰρ πρώτη ἐστὶν, οὐ φονεύσεις· ἀλλὰ κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστι. διὸ καὶ ζητῆσαι ἄξιον, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐκεῖθεν ἤρξατο. τίνος οὖν ἕνεκεν; ὅτι ἀρχόμενον ἐκεῖθεν, ἔδει καὶ αὐτὴν αὐξῆσαι, καὶ ἑαυτὸν συναγαγεῖν. οὔπω δὲ καιρὸς ἦν περὶ ἑαυτοῦ διδάσκειν τι τοιοῦτον. ἄλλως δὲ καὶ τὸν ἠθικὸν τέως ἐγύμναζε λόγον, ἐντεῦθεν βουλόμενος πρῶτον καὶ ἐκ τῶν θαυμάτων πεῖσαι τοὺς ἀκούοντας, ὅτι υἱὸς ἦν τοῦ θεοῦ. Τὸ μὲν οὖν εὐθέως παρελθόντα φθέγξασθαι καὶ ποιῆσαι λέγειν· ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, ἐγὼ κύριος ὁ θεός σου καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν καὶ ἐμὲ προσκυνεῖν ὡς ἐκεῖνον, ἐποίει πάντας ὡς μαινομένῳ προσέχειν αὐτῷ. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ τοσαῦτα σημεῖα οὐδέπω φανερῶς αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος, δαιμονῶντα ἐκάλουν, εἰ πρὸ τούτων ἁπάντων ἐπεχείρησέ τι τοιοῦτον εἰπεῖν, τί οὐκ ἂν εἶπον; τί [δὲ] οὐκ ἂν ἐνενόησαν; τῷ δὲ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι τὴν περὶ τούτων τηρῆσαι διδασκαλίαν, εὐπαράδεκτον ἐποίει τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι τὸ δόγμα. διόπερ νῦν μὲν αὐτὸ παρέδραμεν, ἀπὸ δὲ τῶν σημείων αὐτὸ πανταχοῦ κατασκευάσας καὶ τῆς ἀρίστης διδασκαλίας· ὕστερον [δὲ] αὐτὸ καὶ διὰ ῥημάτων ἐξεκάλυψε. νῦν μέν τοι τῇ τῶν σημείων ἐπιδείξει καὶ αὐτῷ τῆς διδασκαλίας τῷ τρόπῳ κατὰ μικρὸν καὶ ἠρέμα αὐτὸ ἀποδείκνυσι. τὸ γὰρ μετ' ἐξουσίας τὰ τοιαῦτα νομοθετεῖν καὶ διορθοῦν, τὸν προσέχοντα καὶ νοῦν ἔχοντα ἀνήγαγε καὶ κατὰ τὸν τοῦ δόγματος λόγον. ἐξεπλήττοντο γὰρ αὐτόν φησιν, ὅτι οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν ἐδίδασκεν. Ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τῶν γενικωτάτων ἐν ἡμῖν παθῶν, θυμοῦ [λέγω] καὶ ἐπιθυμίας· ταῦτα γάρ ἐστι μάλιστα τὰ τυραννοῦντα ἐν ἡμῖν καὶ τῶν ἄλλων ὄντα φυσικώτερα· μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας καὶ ὅσης νομοθέτῃ προσῆκον ἦν, διώρθωσέ τε αὐτὰ, καὶ μετὰ πάσης ἐκόσμησε τῆς ἀκριβείας. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὁ μοιχὸς κολάζεται μόνον, ἀλλ'

HOMILIA XVII.

EX CAP. V.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Poſtquam pleniſſimè quod primum mandatum continet edocuit, quod certè vſque ad ſupremum philoſophiæ cacumen extendit: certa iam via, inſtitutoque pergens ordine prouehitur ad ſecundum, hic quoque legi profectò conſentiens. Atqui, inquies, non ſecundum hoc eſt præceptum, ſed tertium. Neque enim totius decalogi primum mandatum eſt, *Non occides*: ſed, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt: propter quod inquiſitione dignum videtur, cuius rei gratia non inde fuerit exorſus. Quam igitur ob cauſam? Quia inde ſcilicet inchoantem, & mandatum illud oportebat augere, & ſemetipſum noticię hominum pariter inferre: nondum verò erat tempus tale de ſe aliquid prędicandi. Aliter verò mortalem interim exercebat ſermonem, vt tum ex doctrina, tum etiam ex mirabilibus, Dei ſe filium audientibus eſſe ſuaderet. Si igitur priuſquam & faceret aliquid & doceret, dixiſſet: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, *Ego dominus Deus tuus, & præter me non eſt alius: ego autem dico vobis, vt me quoque adoretis ſicut & patrem*: feciſſet profectò vt omnes illum furere iudicarent. Si enim poſt doctrinam quoque tantáque miracula, nondum iſtud manifeſtè loquentem ipſum dæmonium habere clamabant: ſi ante hæc omnia tale quid dicere voluiſſet, quid iam illi vel cogitare aduerſus eum vel pronunciare dubitaſſent? At verò ſuper hac re doctrinam opportuno tempori reſeruaſſe, hoc fuit facilitatem ſuſcipiendi huius dogmatis præſtitiſſe. Propter quod nunc quidem conſultò illud commemorare præterit, ſignis verò id vbique poſtquam aſtruxiſſet, atque doctrina optima, poſtea demum etiam verbis idipſum detexit. Nam modo claritate ſignorum, adeoque ipſo modò doctrinæ ſenſim atque paulatim id demonſtrat. Siquidem cum poteſtate talia ſanciendo, legemque ſupplendo ac perficiēdo, eum qui attenderet altius euexit: & ex dogmatis ratione ac modo ſe conſpicuum fecit. Obſtupebant enim, ait. Nam non vt ſcribæ eorū docebant. A communibus quippe viciis exorſus, ab iracundia ſcilicet, & concupiſcentia: hæc enim ſunt quæ tyrannidem quandam in hominum pectoribus exercent, ita vt ea ex omnibus magis naturalia eſſe videantur: cum ingenti illa, & quæ prorſus latorem legis decebat, authoritate correxit, omnéſque hos affectus doctrinæ perfectione compoſuit. Neque enim illum hîc dixit adulterum puniendum, qui opere adulteriū perpetraſſet:

Ioan. 7. c. 8. f. 10. d.

Matth. 7. d. Marc. 1. c.

ſed quod fecit in homicida, hoc etiam in iſto facit: & non actum ſolummodo ſed impudicum quoque coercet aſpectum: vt diſcas vbi conſiſtat illud quod ſupra ſcribarum & pharifæorum noſtra præcipitur abundare iuſticia: propter quod ait: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Hoc eſt dicere qui dat operam in venuſta corpora curioſius intueri, & decoras aucupari facies, talique animam ſpectaculo paſcere, & obſcœnos pulchris etiam vultibus oculos affigere. Non enim idcirco dominus aduenisſe contentus eſt, vt ſolummodo corpus á malis actibus, ſed vt prius animam quoque ab huiuſmodi cogitationibus auerteret. Quia enim ſancti Spiritus gratiam mente ſuſcepimus, meritò ipſam purificat primam. Et quemadmodum, inquis, poſſumus à concupiſcentia liberari? Maximè quidem, ſi velimus, etiam ipſam mortificare poſſibile eſt, atque ne in opus erumpat continere. Tum vero hic non generaliter concupiſcentiam interimit, ſed illam quę ex formæ decore concipitur. Qui enim ſtudet elegantes facies inſpicere, ipſe præcipuè fornacem ſibi iſtius paſſionis accẽdit, & captiuam faciens animam, ad opus quoque celeriter abducit. Propterea non dixit, qui concupiuit ad adulterandũ, ſed, qui viderit ad concupiſcendum. Et cùm quidem de ira loqueretur, certè quadã peccatũ ipſum definitione ſignauit: dicẽdo, ſine cauſa. Hic verò non ita, ſed ex integro eiuſmodi concupiſcentiã penitus amputauit. Et certè vtraque hæc ingenita, vtraque vtiliter inſtituta ſunt, & ira videlicet & concupiſcentia: illa quidem, vt coërceamus malos, atq; incõpoſitos ordinemus: hęc verò, vt propagetur ſoboles, & genus ſucceſſione ſeruetur. Quanam ergo ratione non etiam hic rem ipſam propriè definiuit? Maximam quidem, ſi volueris intendere, hic quoque poſitam definitionem videbis. Non enim ſimpliciter dixit, qui concupiuerit. Poteſt namq; etiã aliquis inter ſecreta montiũ reſidẽs cõcupiſcere: ſed qui inquit, viderit mulierem ad concupiſcendum: id eſt, qui concupiſcentiam videndi curioſitate ſibi ipſi collegerit, quiq; nullo omnino cogente, quieſcenti animæ feram ſubito immiſerit. Hoc enim nõ iã naturæ eſt, ſed propriæ omnino deſidiæ: quod certè olim etiam veteri lege prohibetur: *Noli*, inquit, *addiſcere pulchritudinem alienam*. Deinde ne quis diceret: Quid autem & ſi inſpiciam, nec tamen capiar? Cohibuit aſpectum, ne huiuſmodi licẽtia fidẽs, etiam in peccatũ quandoq; corrueres. Quid autem, inquis, ſi video & concupiſco quidem, ſed tamen turpe nil ago? Et ſic quidem iam in adulterorum parte numeraris. Pronunciauit enim lator legis, nec amplius aliquid oportet ſcrupuloſius inquirere. Nam ſemel quidem & ſecundo & tertio ſic videns, poſſis fortaſſe animũ cõtinere. Si verò frequẽter id feceris, fornacemq; iſtam ſponte ſuccẽdas, profectò capieris. Neque enim extra naturam aleamque humanam conſiſtis. Sicut enim nos cũ gladiũ teneri videamus à puero, etiãſi nondũ eũ vulneratũ inde eſſe cernamus, verbe-

Matt. 5. c.

Prou. 6. c.

ἀλλ' ὅπερ ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ φονεύοντος, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, καὶ τὴν ἀκόλαστον ὄψιν κολάζων· ἵνα μάθῃς τὸ πλέον τῶν γραμματέων ποῦ τίθεται. διόπερ φησίν· ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν [ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.] τουτέστιν, ὁ ποιούμενος ἔργον τὰ λαμπρὰ σώματα περιεργάζεσθαι καὶ τὰς εὐμόρφους ὄψεις θηρᾶν καὶ ἑστιᾶν τῇ θέᾳ τὴν ψυχὴν, καὶ προσηλοῦν τὰ ὄμματα τοῖς καλοῖς προ-
A σώποις. οὐ γὰρ τὸ σῶμα ἦλθεν ἀπαλλάξαι τῶν πονηρῶν πράξεων μόνον, ἀλλὰ [καὶ] τὴν ψυχὴν πρὸ ἐκείνου. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν τοῦ πνεύματος δεχόμεθα χάριν, αὐτὴν ἐκκαθαίρει πρώτην. καὶ πῶς δυνατὸν ἐπιθυμίας φησὶν ἀπηλλάχθαι; μάλιστα μὲν, εἰ βουληθείημεν δυνατὸν καὶ αὐτὴν νεκρωθῆναι καὶ ἀνενέργητον μένειν. ἄλλως δὲ ἐνταῦθα οὐχ ἁπλῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἀναιρεῖ· ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς ὄψεως ἐπιγινομένην ἐπιθυμίαν. ὁ γὰρ σπουδάζων ὁρᾶν τὰς εὐ-
B μόρφους ὄψεις, αὐτὸς μάλιστα τὴν κάμινον ἀνάπτει τοῦ πάθους, καὶ τὴν ψυχὴν αἰχμάλωτον ποιεῖ, καὶ ταχέως καὶ ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἔρχεται. διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὃς ἐὰν ἐπιθυμήσῃ πρὸς τὸ μοιχεῦσαι· ἀλλ', ὃς ἂν ἴδῃ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ὀργῆς διορισμόν τινα τέθεικεν, εἰπὼν τὸ εἰκῆ [καὶ μάτην·] ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθάπαξ τὴν ἐπιθυμίαν ἀνεῖλε, καίτοιγε ἀμφότερα ἔμφυτα, καὶ χρησίμως ἡμῖν ἀμφότερα ἔγκειται, καὶ ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία· ἡ μὲν,
C ἵνα τοὺς πονηροὺς κολάζωμεν καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας διορθῶμεν· ἡ δὲ, ἵνα παιδοποιῶμεν καὶ τὸ γένος ἡμῖν συγκροτῆται ταῖς τοιαύταις διαδοχαῖς. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἔθηκε διορισμὸν καὶ ἐνταῦθα; μέγιστον μὲν οὖν ἐὰν προσέχῃς ὄψει καὶ ἐνταῦθα διορισμὸν κείμενον. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ὃς ἂν ἐπιθυμήσῃ· ἐπεὶ ἔστι καὶ ἐν ὄρεσι καθήμενον ἐπιθυμεῖν· ἀλλ' ὃς ἂν ἐμβλέψῃ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι· τουτέστιν, ὁ ἑαυτῷ τὴν ἐπιθυμίαν συλλέγων, ὁ μηδενὸς ἀναγκάζοντος τὸ θηρίον
D ἐπεισάγων ἠρεμοῦντι τῷ λογισμῷ. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι τῆς φύσεως γίνεται, ἀλλὰ τῆς ῥαθυμίας. τοῦτο καὶ ἡ παλαιὰ διορθοῦται ἄνωθεν λέγουσα· μὴ καταμάνθανε κάλλος ἀλλότριον. εἶτα, ἵνα μή τις λέγῃ· τί οὖν; ἐὰν [καὶ] καταμάθω καὶ μὴ ἁλῶ· κολάζει τὴν ὄψιν· ἵνα μὴ τῇ ἀδείᾳ ταύτῃ θαῤῥῶν, καταπέσῃς ποτὲ εἰς τὸ ἁμαρτάνειν. τί οὖν, ἐὰν ἴδω φησὶ καὶ ἐπιθυμήσω μὲν, μηδὲν δὲ πράξω πονηρόν; καὶ οὕτω μετὰ τῶν μοιχῶν ἕστη-
E κας. ἀπεφήνατο γὰρ ὁ νομοθέτης καὶ οὐδὲν δεῖ περιεργάζεσθαι πλέον. ἅπαξ μὲν γὰρ καὶ δὶς καὶ τρὶς οὕτως ἰδὼν, ἴσως δυνήσῃ κρατεῖν· ἂν δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῇς καὶ ἀνάπτῃς τὴν κάμινον, ἁλώσῃ πάντως. οὐ γὰρ ἔξω τῆς ἀνθρωπίνης ἕστηκας φύσεως. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς, ἐὰν ἴδωμεν παιδίον μάχαιραν κατέχον, κἂν μὴ πληγὲν ἴδωμεν;

μαστιγοῦμεν

μαστιγοῦμεν καὶ ἀπαγορεύομεν αὐτῷ μηδέποτε αὐτὴν καταισχύνειν· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὴν ἀκόλαστον ὄψιν καὶ πρὸ τῆς πράξεως ἀναιρεῖ, μή ποτε καὶ εἰς πρᾶξιν ἐμπέσῃ. ὁ γὰρ τὴν φλόγα ἀνάψας ἅπαξ καὶ ἀπούσης τῆς ὀφθείσης γυναικὸς, πλάττει παρ' ἑαυτῷ διηνεκῶς εἴδωλα πραγμάτων αἰσχρῶν, καὶ ἀπ' αὐτῶν πολλάκις καὶ ἐπὶ τὸ ἔργον πρόεισι. διὰ τοῦτο καὶ τὴν διὰ τῆς καρδίας συμπλοκὴν ὁ Χριστὸς ἀναιρεῖ. τί τοίνυν εἴποιεν ἂν οἱ τὰς συνοίκους ἔχοντες παρθένους; ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ νόμου θέσεως, μυρίων ἂν εἶεν μοιχειῶν ὑπεύθυνοι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν μετὰ ἐπιθυμίας ὁρῶντες αὐτάς. διὰ τοῦτο [καὶ] ὁ μακάριος Ἰὼβ τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἐτίθει τὸν νόμον, ἀποτειχίζων ἑαυτῷ πανταχοῦ τὴν τοιαύτην θεωρίαν. καὶ γὰρ μείζων ὁ ἀγὼν μετὰ τὸ ἰδεῖν καὶ μὴ ἀπολαῦσαι τῆς ἐρωμένης· καὶ οὐ τοσαύτην ἀπὸ τῆς ὄψεως καρπούμεθα τὴν ἡδονὴν, ὅσην ἀπὸ τοῦ τὴν ἐπιθυμίαν αὐξῆσαι ταύτην ὑπομένομεν τὴν λύπην, ἰσχυρὸν ποιοῦντες τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ πλείονα διδόντες τὴν εὐρυχωρίαν τῷ διαβόλῳ, καὶ οὐκ ἔτι ἰσχύοντες αὐτὸν ἀποκρούσασθαι, ὅταν εἰς τὰ ἐνδότατα εἰσαγάγωμεν καὶ ἀναπετάσωμεν αὐτῷ τὴν διάνοιαν. διὰ τοῦτό φησι, μὴ μοιχεύσεις τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ οὐ μοιχεύσεις τῇ διανοίᾳ. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλως ἰδεῖν ὡς οἱ σώφρονες βλέπουσι. διὰ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς τὴν ὄψιν ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὴν μετὰ ἐπιθυμίας ὄψιν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἐβούλετο, εἶπεν ἂν, ὁ βλέπων γυναῖκα ἁπλῶς· νῦν δὲ οὐχ οὕτως εἶπεν, ἀλλ' ὁ βλέπων πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ὁ βλέπων ὥστε τέρψαι τὴν ὄψιν. Οὐδὲ γὰρ εἰς τοῦτό σοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἵνα διὰ τούτων μοιχείαν εἰσαγάγῃς, ἀλλ' ἵνα αὐτοῦ τὰ κτίσματα βλέπων θαυμάζῃς τὸν δημιουργόν. ὥσπερ οὖν ἔστιν εἰκῇ ὀργίζεσθαι, οὕτως ἔστιν εἰκῇ ὁρᾶν, ὅταν πρὸς ἐπιθυμίαν τοῦτο ποιῇς. Εἰ γὰρ βούλει ὁρᾶν καὶ τέρπεσθαι, ὅρα τὴν σαυτοῦ γυναῖκα καὶ ταύτης ἔρα διηνεκῶς, [καὶ] οὐδεὶς κωλύει νόμος. εἰ δὲ τὰ ἀλλότρια μέλλεις περιεργάζεσθαι κάλλη, κἀκείνην ἀδικεῖς ἀλλαχοῦ μετεωρίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ταύτην ἣν εἶδες, ἁπτόμενος αὐτῆς παρανόμως. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἧψω τῇ χειρὶ, ἀλλ' ἐψηλάφησας τοῖς ὀφθαλμοῖς, διὰ τοῦτο καὶ τοῦτο μοιχεία νενόμισται, καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἐκείνης κόλασιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπάγει. καὶ γὰρ θορύβου καὶ ταραχῆς πάντα τὰ ἔνδον πληροῦται, καὶ πολλὴ μὲν ἡ ζάλη, χαλεπωτάτη δὲ ἡ ὀδύνη, καὶ τῶν αἰχμαλώτων καὶ δεδεμένων οὐδὲν ἄμεινον ὁ ταῦτα παθὼν διακείσεται. καὶ ἡ μὲν τὸ βέλος ἀφεῖσα πολλάκις ἀπέπτη· ἡ δὲ πληγὴ καὶ οὕτω μένει. μᾶλλον δὲ οὐκ ἐκείνη τὸ βέλος ἀφῆκεν, ἀλλὰ σὺ καιρίαν ἔδωκας ἑαυτῷ τὴν πληγὴν ἀκολάστως ἰδών. καὶ ταῦτα λέγω, τὰς σωφρονούσας ἀπαλλάττων τῆς κατηγορίας. ὡς εἴγε

verberamus tamen ; ac ſæpe minantes de-
nunciamus, ne quando illum rurſus attingat:
ita etiam Deus inuerecundum coercet aſpe-
ctum, cumque ante opus tollit, ne quando-
que in ipſam quoque incidat actionem. Qui
enim in ſe flãmã cupiditatis accẽderit etiã abſẽ-
te muliere quam vidit, iugiter apud ſemetip-
ſum turpium rerum ſimulacra depingit,& ne-
ceſſe eſt huiuſmodi nonnunquam ad flagitium
ipſum etiam opere peruenire. Propterea illos
A quoque qui in ſolo ſiunt corde complexus,
Chriſtus interimit. Quid ergo hic iã reſpõde-
bunt, qui auſi ſunt temere cohabitare virgi-
nibus? Huius enim ſanctione legis mille ſunt
adulteriorum rei, quotidie illas ad concupi- Iob. 13. a.
ſcendum videntes. Propterea etiam beatus Iob
hanc ſibi ab initio legem ipſe decreuerat. peri-
culoſum hoc ſpectaculum vndique à ſuis ocu-
lis repellendo. Siquidem poſt huiuſmodi aſpe-
ctum multo iam difficilius certamen efficitur,
cùm & viderit aliquis, & tamen ea quam vi-
derit, non fruatur: nec tantã de contẽplatione
B ipſa capimus voluptatem, quantum pati-
mur de augmento iſtius cupiditatis dolorem,
fortiorem contra nos facientes hoſtem & am-
pliorem locum diabolo dantes: vt nequaquam
illum vlterius propulſare valeamus, poſtea-
quam ſemel in intima cordis admiſerimus, ei-
que temere mẽtis noſtræ clauſtra reſerauéri-
mꝰ. Idcirco præcipit, ne forniceris oculis, ne ꝑ
hoc ſcilicet animo forniceris. Eſt enim poſſi-
bile & aliter aſpicere, vt certè aſpiciunt & pu-
dici: & ideo non ſimpliciter aſpectum, ſed
concupiſcentiæ iunctum interimit aſpectum.
C Niſi enim id voluiſſet efficere, vtique dixiſſet:
Qui viderit mulierẽ, profectò mœchatus eſt
eam in corde ſuo. Nunc verò id omnino non
dixit: ſed, qui viderit mulierem ad concupi-
ſcendum eam: qui ſcilicet ad hoc aſpicit, vt ob-
lectet aſpectum. Neque propterea tibi Deus
oculos effinxit, vt per illos ad animũ adulteria
tranſmittas, ſed vt creaturas eius aſpiciẽs, mire-
ris authorem. Sicut ergo eſt temerè iraſci, ita
etiam temerè videre, ſi id ad libidinem facias.
Si enim vis videre atque ex viſu capere volu-
D ptatem , aſpice propriam coniugem, & illius
vſque amore perfruere. Hoc enim nulla lex ꝓ-
hibet omnino. Si vero erga alienum curioſus ſis
decorem, tuam deſpicis: & iſtam profectò læ-
dis, à qua in aliam oculos auertis, & ipſam et-
iam quam illicitè contingis, etſi enim nequa-
quã illam attrectaſti manu, ſed oculis tamen, ac
voluntate palpaſti: propterea etiam hoc ꝓcul
dubio adulteriũ eſſe reputatur, & antè futura il-
la tormenta non leue iam in præſenti inue-
nitur afferre ſupplicium. Nam perturbatio-
nibus ac tumultu intrinſecus cũcta complen-
E tur: & multus quidem æſtus, plurimus etiam
ſentitur dolor. Nec omnino huiuſmodi homo
melius affectus eſt, quàm qui affliguntur vel
captiuitate, vel vinculis. Et illa quidẽ quæ le-
talem hanc eiicit ſagittam, ea emiſſa ſæpe auo-
lat, at ictus remanet: imò verò nõ illa ſpiculum
torſit, ſed tu tibiipſi plagam illam mortiferam
intẽperanter ſpectans inflixiſti. Et hoc dicẽs,
pudicas qdẽ ab omni excuſatione ſubmoueo.

Si qua verò ideo ornatur & comitur vt in ſe oculos omnium irritet, etiamſi nullum pulchritudine ſua potuerit vulnerare, dabit tamen extrema ſupplicia. Parauit quippe virus, temperauit venenum, porrexit poculum, etiamſi nullus qui biberet inuentus eſt. Quid igitur? Num etiam ad ipſas, inquis, loquitur dominus? Quoniam communes ponit vbique leges, etiamſi ad ſolos interdum viros videatur dirigere, abſque vllo ambiguo, cũ capiti loquitur, toti profectò corpori admonitio ipſa communis eſt. Mulierem nanque & virum vnum eſſe nouit animal: & idcirco nuſquam lege diuidit, quod genere coniunxit. Si verò etiam ſpecialiter prolatam in fœminas increpationem audire mauis, *Eſa. 3. c.* audi Eſaiam plurima in illas inuectione clamantem. earumque habitum, & aſpectum, & inceſſum notantem, & veſtes in humum defluas, laſciuientes pedes, & luxurioſis motibus colla fracta ſublimiaque. Audi cùm eo etiam beatum Paulum multa *1. Timo. 2. a.* illis præcepta ponentem, tum de auri ac veſtis ornatu, tum de intortis arte crinibus, tum de ipſis quoque deliciis, aliiſque huiuſmodi eas vehementius increpantem. Ipſe etiam Chriſtus in conſequentibus tectè quidem, idipſum tamen propriè ſignauit, cùm ea quæ etiam nos ſcandalizant, erui abſcindique præcepit: per quod certè ira, qua in eiuſmodi fœminas vti debemus oſtenditur. Et idcirco ſubiunxit: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proiice abs te*. Ne enim diceres, quid igitur ſi propinqua ſit, ſi aliqua mihi neceſſitudine copulata? propterea iſta mandauit, cùm vtique non de mẽbrorum diſturbanda compage diſſerat: abſit. Nuſquam enim carnis crimen id eſſe enunciat, ſed vtique malum arguit voluntatis. Non enim oculi, ſed per oculos animus intuetur. Denique nobis interdum ad alia mente conuerſis, oculi ante ſe poſita non cernunt: non igitur totum ad illorum ſpectat effectum. Quòd ſi de membris iſta loqueretur, nequaquam vel de vno, vel de dextro id oculo, ſed indifferenter de vtroque. Qui enim dextro ſcandalizatur oculo, haud dubium quin ipſum patietur etiam de ſiniſtro. Quam igitur ob cauſam dextrum poſuit, & manũ adiecit? vt ſcilicet diſceres, non de membris eſſe ſermonem, ſed de his potius qui nobis familiaritate iunguntur. Et ſi igitur tantum aliquem diligas, vt eo dextri oculi vtaris vice: aut ita tibi quempiam eſſe vtilem putes, vt eum dextræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortaſſis incommodent: etiã iſtos à te, inquit, abſcinde. Et diligẽtius vim ipsã ſermonis examina. Non enim dixit, à talium ſocietate diſcede: ſed maximam ſeparationem indicans, erue, inquit, ac proiice abs te. Deinde quia ſatis ſeuerè præceperat, lucrum ex vtroq; oſtendit, eandem ſimilitudinem tam in bonorum, quàm etiam in malorũ parte ſeruando. *Expedit enim tibi*, inquit, *vt pereat vnũ membrorũ tuorum, ac non totum corpus tuum mittatur in gehennam.*

ὡς εἴγε τις καλλωπίζοιτο καὶ καλοῖ πρὸς ἑαυτὴν τοὺς τῶν ἁπαντων ὀφθαλμοὺς, κἂν μὴ πλήξῃ τὸν ἐντυγχάνοντα, δίκην δίδωσι τὴν ἐσχάτην. τὸ γὰρ φάρμακον ἐκέρασε, καὶ τὸ κώνειον κατεσκεύασεν, εἰ καὶ μὴ τὴν κύλικα προσήγαγε. [μᾶλλον δὲ καὶ τὴν κύλικα προσήγαγεν, εἰ καὶ μηδεὶς ὁ πίνων εὑρέθη.] Τί οὖν; οὐχὶ καὶ πρὸς αὐτὰς διαλέγεται φησιν; ὅτι κοινοὺς [τοὺς] νόμους πανταχοῦ τίθησι, κἂν πρὸς A τοὺς ἄνδρας ἀποτείνεσθαι δοκῇ μόνους. τῇ γὰρ κεφαλῇ διαλεγόμενος, κοινὴ καὶ πρὸς τὸ σῶμα ἅπαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν. γυναῖκα γὰρ καὶ ἄνδρα ἓν οἶδε ζῶον. καὶ οὐδαμοῦ διαιρεῖ τὸ γένος. εἰ δὲ καὶ ἰδίως ἀκοῦσαι βούλει τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιπλήξεως, ἄκουσον τοῦ Ἠσαΐου [λέγοντος,] πολλὰ πρὸς αὐτὰς ἀποτεινομένου, καὶ κωμῳδοῦντος αὐτῶν τὸ σχῆμα, τὸ βλέμμα, τὴν βάδισιν, τοὺς συρομένους χιτῶνας, τοὺς παίζοντας πόδας, τοὺς διακλωμένους τραχήλους. B Ἄκουσον μετ' ἐκείνου καὶ τοῦ μακαρίου Παύλου πολλοὺς αὐταῖς τιθέντος νόμους, καὶ ὑπὲρ ἱματίων, καὶ ὑπὲρ χρυσίων, καὶ ὑπὲρ τριχῶν πλοκῆς, καὶ ὑπὲρ σπατάλης, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων σφοδρῶς ἐπιτιμῶντος τῷ γένει τούτῳ. καὶ ὁ Χριστὸς δὲ διὰ τῶν ἑξῆς αἰνιγματωδῶς αὐτὸ τοῦτο ἐνέφηνεν. ὅταν γὰρ λέγῃ· ἔξελε καὶ ἔκκοψον τὸν σκανδαλίζοντα, τὴν πρὸς ἐκείνας ὀργὴν ἐνδεικνύμενος φησί. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν· Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου « C ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε « ἀπὸ σοῦ. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς· τί οὖν ἐὰν συγ- « γενὴς ᾖ; τί οὖν, ἐὰν ἄλλως μοι προσήκει; διὰ τοῦτο ταῦτα προσέταξεν, οὐ περὶ μελῶν διαλεγόμενος· ἄπαγε· οὐδαμοῦ γὰρ τῆς σαρκὸς τὰ ἐγκλήματα εἶναι φησίν· ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γνώμης τῆς πονηρᾶς ἡ κατηγορία. οὐ γὰρ ὁ ὀφθαλμός [σου] ἐστὶν ὁ ὁρῶν, ἀλλ' ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμός. πολλάκις γοῦν ἀλλαχοῦ τετραμμένων ἡμῶν ὁ ὀφθαλμὸς τοὺς παρόντας οὐ βλέ- D πει· ὥστε οὐκ ἔστιν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας τὸ πᾶν. εἰ γὰρ περὶ μελῶν ἔλεγεν, οὐκ ἂν περὶ ἑνὸς εἶπεν ὀφθαλμοῦ, οὐδ' ἂν τοῦ δεξιοῦ μόνου, ἀλλὰ περὶ ἀμφοτέρων. ὁ γὰρ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ σκανδαλιζόμενος, εὔδηλον ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο πείσεται. Τίνος οὖν ἕνεκεν τὸν δεξιὸν ἔθηκε, καὶ τὴν χεῖρα προσέθηκεν; ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ περὶ μελῶν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν οἰκείως πρὸς ἡμᾶς ἐχόντων. ἂν γάρ τινα οὕτω φιλῇς φησὶν, ὡς ἐν χώρᾳ [κεῖσθαι] E δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ἢ οὕτω χρήσιμον εἶναι νομίσῃς, ὡς ἐν τάξει ἔχειν χειρὸς, καὶ βλάπτει σου τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦτον ἀπότεμε. καὶ ὅρα τὴν ἔμφασιν. οὐ γὰρ εἶπεν, ἀπόστηθι· ἀλλὰ τὸν πολὺν χωρισμὸν ἐμφαίνων, ἔξελε φησὶ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. εἶτα, ἐπειδὴ ἀπότομον ἐκέλευσε, δείκνυσι καὶ τὸ κέρδος ἑκατέρωθεν, ἀπό τε τῶν ἀγαθῶν, ἀπό τε τῶν κακῶν ἐπιμένων τῇ μεταφορᾷ. συμφέρει γάρ σοι φησὶν, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. «

ὅταν

ὅταν γὰρ μήτε ἑαυτὸν διασώζῃ, καὶ σὲ προσαπολλύῃ, ποία φιλανθρωπία ἀμφοτέρους καταποντίζεσθαι, ἐξὸν χωρισθέντων κἂν ἕνα σωθῆναι; Τί οὖν ὁ Παῦλος εἵλετο φησὶν ἀνάθεμα γενέσθαι; οὐχ ὥστε μηδὲν κερδᾶναι, ἀλλ' ὥστε ἑτέρους σωθῆναι. ἐνταῦθα δὲ ἀμφοτέρων ἡ βλάβη γίνεται. διόπερ οὐκ εἶπεν, ἔξελε μόνον· ἀλλὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, ὡς μηκέτι λαμβάνειν ἐὰν τοιοῦτος μένῃ. οὕτω γὰρ κἀκεῖνον μείζονος ἀπαλλάξεις ἐγκλήματος, καὶ σαυτὸν ἀπωλείας ἐλευθερώσεις. ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ἴδῃς τοῦ νόμου τὸ κέρδος, εἰ δοκεῖ καὶ ἐπὶ σώματος καθ' ὑπόθεσιν ἐξετάσωμεν τὸ εἰρημένον. εἰ γὰρ αἵρεσις προὔκειτο καὶ ἀνάγκη ἦν ἢ τὸν ὀφθαλμὸν ἔχοντα ἐμβληθῆναι εἰς ὄρυγμα καὶ ἀπολέσθαι, ἢ ἐξελόντα [τὸ] λοιπὸν σῶσαι σῶμα· ἆρα οὐκ ἂν τὸ δεύτερον ἐδέξω; παντί που δῆλόν ἐστι. οὐ γὰρ μισοῦντος ἦν τοῦτο τὸν ὀφθαλμὸν, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν φιλοῦντος σῶμα. τοῦτο δὴ καὶ ἐπ' ἀνδρῶν λογίζου καὶ γυναικῶν. εἰ γὰρ ὁ βλάπτων σε τῇ φιλίᾳ ἀνίατος μένοι, καὶ σὲ λύμης ἀπαλλάξει πάσης ἐκκοπτόμενος· οὕτω καὶ αὐτὸς τῶν μειζόνων ἀπαλλαγήσεται ἐγκλημάτων, οὐκέτι μετὰ τῶν αὐτοῦ κακῶν καὶ τὸν τῆς σῆς ἀπωλείας τὸν λόγον ὑπέχων. Ἴδε ὅσης ἡμερότητος ὁ νόμος γέμει καὶ κηδεμονίας; καὶ ἡ δοκοῦσα παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀποτομία εἶναι, πόσην ἐνδείκνυται φιλανθρωπίαν; ἀκουέτωσαν τούτων οἱ πρὸς τὰ θέατρα σπεύδοντες, καὶ μοιχοὺς ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ποιοῦντες τὴν ἡμέραν. εἰ γὰρ τὸν οἰκειωθέντα ἐπὶ βλάβῃ ἐκκόπτειν ὁ νόμος κελεύει, τίνα ἂν ἔχοιεν ἀπολογίαν, οἱ τοὺς οὐδέπω γενομένους γνωρίμους διὰ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς καθ' ἑκάστην ἐπισπώμενοι τὴν ἡμέραν, καὶ μυρίας κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς ἀπωλείας ἀφορμάς; Οὐ γὰρ μόνον ἀκολάστως ἰδεῖν οὐ συγχωρεῖ λοιπόν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἐκ τοῦ πράγματος ἔδειξε βλάβην, καὶ ἐπιτείνει τὸν νόμον προϊὼν, ἐκκόπτειν κελεύων καὶ ἀποτέμνειν καὶ πόῤῥω που βάλλειν. καὶ ταῦτα ὁ μυρίους περὶ ἀγάπης κινήσας λόγους νομοθετεῖ, ἵνα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μάθῃς τὴν πρόνοιαν, καὶ πῶς πανταχόθεν τὸ συμφέρον ζητεῖ.

» Ἐῤῥέθη δέ· ὃς ἂν ἀπολύσῃ
» τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ βιβλίον ἀπο-
» στασίου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύ-
» σῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορ-
» νείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι· καὶ ὃς ἂν
» ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.

οὐ πρότερον ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν πρόεισιν, ἕως τὰ πρότερα ἐκκαθάρῃ καλῶς. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἕτερον δείκνυσιν ἡμῖν πάλιν μοιχείας εἶδος. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; νόμος ἦν [κείμενος] παλαιὸς, τὸν μισοῦντα τὴν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας, μὴ κωλύεσθαι ἐκβάλλειν καὶ ἑτέραν ἀντ' ἐκείνης εἰσάγειν. οὐ μὴν τοῦτο ἁπλῶς ποιεῖν ὁ νόμος ἐκέλευσεν, ἀλλὰ δόντα βιβλίον ἀποστασίου τῇ γυναικὶ,

ὥστε

Cũ enim nec ſeipſum certe ſaluet qui tibi fuerit adiunctus, & te perditionis ſuæ ſocium faciat: quæ tandem illa humanitas ſit, vtrũque demergi, cùm liceat vel vnũ ſeparatione ſeruare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non vtique vt nihil inde lucri caperet, ſed vt alios acquireret in ſalutem. Hic verò vterque damno afficitur: & idcirco non ait tantummodo, erue: ſed proiice, inquit, abs te: vt eum nunquam recipias vlterius, ſi qualis fuerat perſeuerat. *Rom. 9. a.*

A Hoc enim modo & illum maiori crimine liberabis, & te à perditione ſaluabis. Vt autem manifeſtius commodum iſtius legis aſpicias, ſi placet etiam in corpore exempli gratia id quod dictum eſt, requiramus. Si enim daretur electio, vnumque eſſet neceſſarium de duobus, videlicet aut cum ambobus oculis in foueam ruere, atque ibidem deperire, aut etiam abſque vno oculo reliquum ſaluare corpus: putáſne è duobus ſuſcipere non malles ſecundum? Aut iſtud omnibus abſque ambiguitate perſpicuum eſt,

B non enim hoc eſſet odientis oculum, ſed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris conſideretur & fœminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabiliſque permaneat: & te omni peſte, dum ſic abſcinditur, liberabit, & ipſa à maioribus eſt erepta peccatis, non iam vltrà cum ſuis malis etiam crimen tuæ perditionis admiſcens. Vidiſti quanta lenitate Chriſti lex plena ſit & ſolicitudine, & quæ à pluribus nimiæ ſeueritatis putatur, quantum erga homines pietatis oſtendat?

C Audiant iſta qui ſæpius ad theatrum feſtinant, ſéque ibi pene quotidie adulterij obſcœnitate commaculant. Si enim etiam familiaritate deuinctum, ſed ſcandalizantem tamen abſcindi atque abiici lex iubet: qua tandem poterunt ſatisfactione defendi, qui nondum ſibi cognitos, per conuerſationem & moram quam ibi trahunt, quotidie comparant, ac mille ſibi occaſiones perditionis miniſtrant? Neque enim iam ſolum impudicè non concedit aſpicere: ſed poſtea quam noxam de ſocieta-

D te patefecit, progrediens etiam præceptum ipſum legis extendit, iubens ſcilicet vel eruere nos eiuſmodi, vel abſcindere, longeque proiicere. Et hoc qui innumera de ſeruanda charitate mandauerat, ſancit, vt & ex vtroque illius curam ac prouidentiã diſceres, & quemadmodum vbique tuam vtilitatem requirat. *Dictum eſt autem, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij: ego autem dico vobis, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicationis, facit eam*

E *mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Nequaquam ad ea quæ ſunt vlteriora progreditur, niſi bene priora mundauerit. Ecce enim nobis etiam aliam ſpeciem adulterij demonſtrat. Quæ vero iſta eſt? Erat hoc veteri in lege mandatũ, vt qui propriã quacunque de cauſa odiſſet vxorẽ, non eã prohiberetur eiicere, inq; illius locũ alterã ducere: quod certè non ſimpliciter fieri lex iuſſerat: ſed vt quicũq; dimitteret, librũ repudij cõiugi daret,

P 4 ne

ne ius haberet ad illam iterum reuertendi: ſed nihilominus hæc nuptiarum ſaltem figura remaneret. Niſi enim præcepiſſet iſtud, & ſine repudij libro hanc quidem expellere, aliam verò ei liceret accipere, deinde reducere priorem, plurima fuiſſet ſecutura confuſio: omnibus videlicet maritis alternis vicibus eiectas ſæpe receptaſque ducentibus, eſſetque adulterium omnino manifeſtum: propter quod non paruam conſolationem, repudij librum reperit. Quod quidem factum eſt propter aliam quoque maliciam, multoque maiorem. Si enim retineri etiam exoſam præcepiſſet vxorem, facile profectò illam qui oderat, occidiſſet: talis quippe erat natio Iudæorum. Qui enim ne filijs quidem proprijs parcere, & prophetas ſolebant frequenter occidere, vt aquam ita humanũ effundẽtes cruorem: multo illi minus odioſis coniugibus peperciſſent. Propterea igitur conceſſit minus, vt quod longe erat maius, incideret: quòd enim hæc lex non principalis fuerit, audi quid dicat: *Moſes, inquit, ad duritiam cordis veſtri hæc ſcripſit:* ne clam mactaretis, ſed eiiceretis. Quia verò ipſo omnem ſuſtulit iram, non ſolum certè homicidium, ſed etiam irrationabilem indignationem vetando, iſtius quoque pręcepti commodè intulit mentionem. Idcirco etiã priorũ ſemper verborũ memoriã refricat, vt oſtẽdat non ſe dicere illis aduerſa, ſed cõſona. Cumulat namque illa, non deſtruit: & extollit præcepta aliqua, non ſoluit. Conſidera verò illum ſemper viro loquentem. *Qui enim dimiſerit*, inquit, *vxorem ſuam facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Ille enim etſi alterã nõ duxerit, hoc ipſo ſe cõſtituit criminis reum, quòd adulteram fecit ex cõiuge: hic verò accipiẽdo alienam, adulter effectus eſt. Nequaquã enim mihi referas, quia illam alter eiecit. Nam expulſa quoque vxor eſſe eius, qui eã expulit, perſeuerat. Deinde ne totum in eiicientẽ referens, magis ſuperbam faceret vxorem, ipſi ne alius poſtea eam ſuſcipiat, ianuam claudit, dicendo: qui autem dimiſſam duxerit, adulterat. Per quod certè mulierem facit nolentem pudicam, ad omnes illi aditum claudẽs, neq; permittens vt aliqua viro impatientię occaſio miniſtretur. Cum enim didicerit mulier, quòd omnimodo neceſſe ſit aut eum habere quem ab initio ſortita ſit, aut illius ſemel eiectam domo, nullum ſe iam aliud inuenturam eſſe ſuffugium, etiam nolens coniugẽ ſuum amare cogetur. Si verò nihil ipſi de hoc ꝓpriè loquitur, minimè mireris: eſt enim muliebris ſexus infirmior, propterea illam relinquens, dum deterret virum, vicium quoque vxoris emendat: vt ſi aliquis laſciuum habens filium, illum quidem relinquat: eos verò corripiat per quos ille talis efficitur, eoſque ab illius comitatu diſcedere, nec ei prorſus appropiare præcipiat. Quòd ſi hoc videtur oneroſius, priorum recordare dictorum, quibus beatiſicat audientes, & valde iſtud poſſibile eſſe videbis ac facile. Manſuetus quippe, atque etiam pacificus, & humilis ac miſericors quemadmodũ eiiciet vxorem?

Infra.19.a. Mar.10.

Qui

ὥστε μὴ εἶναι κυρίαν πάλιν ἐπ' αὐτὴν ἐπανελθεῖν, ἵνα κἂν τὸ σχῆμα μένῃ τοῦ γάμου. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐπέταξεν· ἀλλ' ἐξῆν ἐκβάλλειν τε αὐτὴν καὶ ἑτέραν λαμβάνειν, εἶτα τὴν προτέραν ἐπαναγαγεῖν, πολλὴ ἡ σύγχυσις ἔμελλεν εἶναι, συνεχῶς τὰς ἀλλήλων λαμβανόντων ἁπάντων, καὶ μοιχεία τὸ πρᾶγμα λοιπὸν ἦν σαφής. διόπερ οὐ μικρὰν ἐπενόησε παραμυθίαν τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστασίου. ἐγίνετο δὲ ταῦτα δι' ἑτέραν πολλῷ μείζονα κακίαν. A εἰ γὰρ ἠνάγκασε καὶ μισουμένην κατέχειν ἔνδον, ἔσφαξεν ἂν ὁ μισῶν· τοιοῦτον γὰρ τῶν Ἰουδαίων τὸ ἔθνος. Οἱ γὰρ παίδων μὴ φειδόμενοι, καὶ προφήτας ἀναιροῦντες, καὶ ὡς ὕδωρ αἷμα ἐκχέοντες, πολλῷ μᾶλλον γυναικῶν οὐκ ἂν ἐφείσαντο; Διὰ τοῦτο [τὸ] ἔλαττον συνεχώρησε, τὸ μεῖζον ἐκκόπτων. ἐπεὶ ὅτι οὐ προηγούμενος οὗτος ὁ νόμος ἦν, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ταῦτα ἔγραψεν, ἵνα μὴ ἔνδον σφάττητε, ἀλλ' ἔξω B ἐκβάλλητε. ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τὴν ὀργὴν πᾶσαν ἀνεῖλεν, οὐχὶ τὸν φόνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁπλῶς θυμοῦσθαι κωλύσας, μετ' εὐκολίας καὶ τοῦτον εἰσάγει τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο καὶ τῶν προτέρων ἀεὶ ῥημάτων ἀναμιμνήσκει, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐκ ἐναντία ἐκείνοις, ἀλλὰ συμβαίνοντα λέγει· ἐπιτείνων αὐτά, οὐκ ἀνατρέπων· [καὶ] διορθούμενος, οὐ λύων. Ὅρα δὲ αὐτὸν πανταχοῦ τῷ ἀνδρὶ διαλεγόμενον. ὁ γὰρ ἀπολύων φησὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι· καὶ ὁ γαμῶν ἀπο- C λελυμένην, μοιχᾶται. ὁ μὲν γὰρ κἂν ἑτέραν μὴ λάβῃ, τούτῳ αὐτῷ κατέστησεν ἑαυτὸν ἐγκλήματος ὑπεύθυνον, μοιχαλίδα ποιήσας ἐκείνην· ὁ δέ, τῷ τὴν ἀλλοτρίαν λαβεῖν, μοιχὸς γέγονε πάλιν. Μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς· ὅτι ἐξέβαλεν ἐκεῖνος· καὶ γὰρ ἐκβληθεῖσα μένει τοῦ ἐκβαλλόντος οὖσα γυνή. εἶτα ἵνα μὴ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸν ἐκβάλλοντα ῥίψας, αὐθαδεστέραν ἐργάσηται τὴν γυναῖκα, καὶ τὰς τοῦ δεχομένου μετὰ ταῦτα ἀπέκλεισεν αὐτῇ θύρας· τῷ μὲν εἰπεῖν, ὃς ἂν ἀπολελυμένην D γαμήσῃ, μοιχᾶται, τὴν γυναῖκα καὶ ἄκουσαν σωφρονίζων, καὶ τὴν πρὸς πάντας ἀποτειχίζων εἴσοδον αὐτῇ, καὶ οὐκ ἐπιτρέπων ἀφορμὰς παρέχειν μικροψυχίας. ἡ γὰρ μαθοῦσα ὅτι πᾶσα ἀνάγκη ἢ τὸν ἐξ ἀρχῆς κληρωθέντα ἔχειν, ἢ τῆς οἰκίας ἐκπεσοῦσαν ἐκείνης, μηδεμίαν ἑτέραν ἔχειν καταφυγήν, καὶ ἄκουσα ἠναγκάζετο στέργειν τὸν σύνοικον. εἰ δὲ μηδὲν αὐτῇ περὶ τούτων διαλέγεται, μὴ θαυμάσῃς· ἀσθενέστερον γὰρ ἡ γυνή. Διὰ τοῦτο αὐτὴν ἀφείς, ἐν τῇ κατὰ τῶν ἀνδρῶν ἀπειλῇ τὴν αὐτῆς διορ- E θοῦται ῥαθυμίαν. ὥσπερ ἂν εἴ τις παῖδα ἄσωτον ἔχων, ἐκεῖνον ἀφεὶς τοῖς ποιοῦσιν αὐτὸν τοιοῦτον ἐπιπλήττοι, κἀκείνοις ἀπαγορεύοι μὴ συγγίνεσθαι μηδὲ πλησιάζειν αὐτῷ. εἰ δὲ φορτικὸν τοῦτο, ἀναμνήσθητί μοι τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ἐφ' οἷς ἐμακάρισε τοὺς ἀκούοντας, καὶ ὄψει πολὺ δυνατὸν καὶ εὔκολον ὄν. ὁ γὰρ πρᾶος καὶ εἰρηνοποιὸς καὶ πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ ἐλεήμων, πῶς ἐκβαλεῖ τὴν γυναῖκα;

[καὶ]

Digitized by Google

[καὶ] ὁ ἑτέρους καταλλάττων, πῶς αὐτὸς διαστασιάσει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ; οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρῳ τρόπῳ κοῦφον ἐποίησε τὸν νόμον. καὶ γὰρ καὶ τούτῳ καταλιμπάνει τρόπον ἕνα ἀφέσεως, εἰπὼν, παρεκτὸς λόγου πορνείας· ἐπεὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ περιέστη ἄν. εἰ γὰρ ἐκέλευσε καὶ πολλοῖς συγγινομένην κατέχειν ἔνδον, πάλιν εἰς μοιχείαν τὸ πρᾶγμα κατέστρεψεν. ὁρᾷς πῶς συμβαίνουσι ταῦτα τοῖς ἔμπροσθεν; ὁ γὰρ μὴ βλέπων ἑτέραν γυναῖκα ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, οὐ πορνεύσει· μὴ πορνεύων δὲ, οὐ παρέξει [τῷ ἀνδρὶ] ἀφορμὴν ἐκβαλεῖν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. διὰ δὴ τοῦτο μετὰ ἀδείας ἐπισφίγγει καὶ τὸν φόβον ἐπιτειχίζει, μέγαν ἐπισείων τῷ ἀνδρὶ τὸν κίνδυνον εἴ γε ἐκβάλοι. τῆς γὰρ μοιχείας τῆς ἐκείνης ὑπεύθυνον ἑαυτὸν ποιεῖ. ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας, ἔξελε τὸν ὀφθαλμὸν, νομίσῃς καὶ περὶ γυναικὸς τοῦτο λέγεσθαι, εὐκαίρως ἐπήγαγε τὴν ἐπιδιόρθωσιν ταύτην, ἑνὶ τρόπῳ μόνῳ συγχωρῶν ἐκβάλλειν αὐτὴν, ἑτέρῳ δὲ οὐδενί. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως. τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθέως ἦλθεν ἐπὶ τὴν κλοπὴν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν ψευδομαρτυρίαν, ὑπερβὰς ἐκείνην τὴν ἐντολήν; ὅτι ὁ μὲν κλέπτων, ἔστιν ὅτε καὶ ὀμνύει· ὁ δὲ μήτε ὀμνύναι μήτε ψεύδεσθαι εἰδὼς, πολλῷ μᾶλλον οὐχ αἱρήσεται κλέπτειν. ὥστε διὰ ταύτης κἀκείνην ἀνέτρεψε τὴν ἁμαρτίαν. τὸ γὰρ ψεῦδος, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. τί δέ ἐστιν, ἀποδώσεις τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου; τουτέστιν, ἀληθεύσεις ὀμνύς. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως. εἶτα περαιτέρω αὐτοὺς ἀπάγων τοῦ κατὰ θεοῦ ὀμνύναι φησὶ, μήτε κατὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε κατὰ ἱερουσαλὴμ, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀπὸ τῶν προφητικῶν ἔτι φθεγγόμενος, καὶ δεικνὺς ἑαυτὸν οὐκ ἐναντιούμενον τοῖς παλαιοῖς· καὶ γὰρ ἔθος εἶχον κατὰ τούτων ὀμνύναι. καὶ δείκνυσι πρὸς τῷ τέλει τοῦ εὐαγγελίου τοῦτο τὸ ἔθος. σὺ δέ μοι θέα πόθεν ἐπαίρει τὰ στοιχεῖα. οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας φύσεως· ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὰ σχέσεως τῆς κατὰ συγκατάβασιν εἰρημένης. ἐπειδὴ γὰρ πολλὴ ἡ τῆς εἰδωλολατρείας τυραννὶς ἦν, ἵνα μὴ δόξῃ τὰ στοιχεῖα δι᾽ ἑαυτὰ εἶναι τίμια, ταύτην τέθεικε τὴν αἰτίαν ἣν εἰρήκαμεν, ἣ πάλιν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν διέβαινεν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ καλὸς καὶ μέγας ὁ οὐρανός· οὐδὲ, ἐπειδὴ χρησίμη ἡ γῆ· ἀλλ᾽, ἐπειδὴ τοῦ θεοῦ ὁ μέν ἐστι θρόνος, ἡ δὲ ὑποπόδιον, πανταχόθεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν δεσπότην συνωθῶν. μήτε κατὰ τῆς κεφαλῆς σου φησὶν, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. πάλιν ἐντεῦθεν οὐ θαυμάζων τὸν ἄνθρωπον, ἐπήγαγε τὸ μὴ δεῖ κατὰ τῆς κεφαλῆς ὀμνύναι· καὶ γὰρ ἂν, καὶ αὐτὸς προσεκυνήθη· ἀλλὰ τὴν δόξαν ἐπὶ τὸν θεὸν ἀνάγων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐδὲ σαυτοῦ εἶ κύριος.

Qui alios quoque in pacem reducit, quo pacto ipſe diſcordabit à ſua coniuge? Neque verò hoc ſolùm, ſed alio etiam modo leuem hanc legem fecit, ac facilem. Siquidem reliquit viro vnum expulſionis modum dicendo, excepta cauſa fornicationis: alioquin in eandem rurſus turpitudinem cuncta remearent. Si enim iuberet etiam pluribus mixtam, retineri tamen à viro coniugem, rurſus in adulterii licentiam negocium omne conuerteret. cernis A nempe quemadmodum præcedentibus iſta conueniant. Qui enim non videt alienam coniugem oculis impudicis, nequaquam vtique fornicabitur: qui autem nō fornicatur, nec præbebit occaſionem viro quó propriam eiiciat vxorem. Propterea igitur deinceps liberè conſtringit, ac timore veluti muro cingit, magnum viro periculum, ſi eiiciat, intentans: ipſum quippe de vxoris adulterio facit reum. Ne enim cùm audiſſet, eiice oculum, putaret iſtud de vxore mandari: opportuniſſimè correctionem huius ambiguitatis induxit, dum B vno tantum, nec vllo præterea modo coniugem permiſit expelli. *Iterū audiſtis quia dictū eſt antiquis, nō periurabis: reddes autē domino iuramēta tua, Ego autem dico vobis non iurare omnino.* Quanam quæſo ratione non continuò venit ad furtum, ſed ad periurium, illudque mandatum omnino præteriit? Quia videlicet qui non furatur, interdum tamen iurat: qui verò neq; iurere, nequa mentiri ſolet, multo magis furtum facere vitabit. Itaque per iſtud etiam illud deſtruxit profectò peccatum: nam præcipuè C mendacij cauſa de furto eſt. Quid verò eſt, reddes autem domino iuramenta tua? hoc eſt, iurans verum loquêris. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* Deinde auditores procul amouens ne per Deum iurent, ait: *neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum illius: neque per Hieroſolymam, quia ciuitas Dei eſt magni regis.* vt omnes ſcilicet ſermonibus prophetarū, & oſtēdēs nequaquā ſe veterib. eſſe contrariū: etenim conſuetudinē habebant per iſta iurandi. Nam & erga Euangelij finem morem iſtum fuiſſe declarat. Tu D verò cōſidera vnde dominus extollat elementa: non vtique ob naturam illis datam, ſed ob ipſius Dei ad elementa rationem, ex ordine & ſubiectione dictā. Quia enim magna idololatriæ tyrannis erat, ne ex ſeſe honoranda elementa viderētur, hanc ſubiūxit cauſam quam diximus, ad maieſtatem Dei ſtatim reuerſus. Non enim dixit, quia pulchrum eſt magnúmque cœlum, nec quia vilis terra: ſed quia illud quidem thronus Dei eſt, hæc autem ſcabellum, per quæ omnia ad Dei illos compellit timo- E rem. *Neque per caput tuum*, inquit, *iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum.* Rurſus non hominem, velut rem magnam admirans, per caput iurare vetauit. Nā & ipſe adoratus eſſet, ſed gloriam ad Deū referēs, & oſtēdēs q a nec tui profectò ſis dominus: ergo

Exo 20. b.
Deut. 5. b.

Matth. 25. b. a.

οὐκοῦν

ergo nec vllius prorſus quod per caput exigitur iuramenti. Si enim filium alteri nemo dat proprium, multo magis Deus opus ſuum ipſe non permittit tibi. Nam etſi tuum caput eſt, ſed alterius profectò creatura: tamque lõgè abeſt, vt capitis tui ipſe ſis dominus, vt ne minimũ quidem quod in eo eſt, poſſis conficere. Neque enim dixit; non potes producere capillum, ſed nec ipſam coloris eius conuertere qualitatem. Quid igitur ſi aliquis exigat iuramentũ & neceſſitatẽ iurationis imponat? Sit tibi timor
A Dei omni neceſſitate violentior. Si enim velis huiuſmodi occaſiones ſemper obiicere, nihil de his quæ ſunt imperata cuſtodies. Nam & de vxore dicturus es: Quid ſi litigioſa? quid ſi fuerit ſumptuoſa? Et de oculo dextro: Quid ſi eum diligo, & amore eius inflammor? Et de impudico aſpectu: quid ſi non aſpicere non poſſum? Et de conuicio in fratrem prohibito: quid ſi præceps fuero, linguamque frænare non potero? Et ita prorſus omnia quæ ſunt præcepta calcabis. Atqui in legibus, quas ho-
B mines condiderunt, nihil auſus es tale proferre ac dicere: Quid ſi illud vel iſtud? ſed volens prorſus ac nolens ſuſcipis cuncta quæ ſcripta ſunt. Quod ſi legem volueris cuſtodire Chriſti, neceſſitatem quidem nullam, quæ te ab obſeruatione eius impediat, aliquando patieris. Qui enim ſuperius dictas beatitudines audiuit, & talẽ ſe præbuit, qualẽ præcipit Chriſtus, nullam prorſus neceſſitatem per aliquam ſuſtinebit, cùm certè ſit apud omnes venerandus & admirabilis, atque reuerendus. *Sit autem ſermo*
C *veſter, eſt eſt, non non: porro quod vltra hæc adiungitur, ex malo proficiſcitur.* Quid igitur vltra eſt & nõ eſſe dicemus? haud dubiè iuramentũ, non periurium: hoc ſiquidem omnino manifeſtum eſt, & quod à malo eſt, doceri nullus indigeat, & non tam ſuperfluum, quàm omnino contrarium. Superfluum verò eſt, quod ſuperuacuè atque abundanter adiectum eſt: quod certè iuramentum eſt. Quid igitur à malo hoc eſſe dicetur? & ſi ex malo erat, quo modo iubebatur in lege? Id igitur etiam ipſum de vxore dicturus es: Quemadmodum nunc eſſe adulterium
D iudicatur, quod fuerat aliquando conceſſum? Quid igitur ad iſta dicemus? Niſi quia pleraque quæ tũc dicta ſunt, accipientiũ legẽ infirmitas exigebat. Nam & nidore victimarũ coli, valde indignũ Deo eſt, ſicut etiã philoſopho balbutire & blaterare non congruit. Adulteriũ ergo nunc dicitur tale repudiũ, & ex malo profectũ iuramentũ, quando ad perfectũ ſui venerunt incrementa virtutũ. Si verò hæc ab initio diaboli leges fuiſſent, nunquã in tantũ vtique profeciſſent. Niſi enim illa præceſſent, non tam facilè
E iſta fuiſſent recepta. Noli igitur eorũ deſiderare virtutẽ, quorũ vſus iam præteriit: tunc enim profectò valuerunt, cùm tempus petebat, imò ſi vis etiam nũc. Nã modo quoque eorũ virtus oſtenditur: hoc ipſo quoque quo maximè accuſatur à nobis. Talia quippe nunc apparere illa ipſorũ eſt grande præconiũ. Niſi enim nos bene atque vtiliter enutriſſent, & ad ſuſceptione profectò maiorũ opportunos eſſe feciſſent, nequaquam modo eſſe nobis viderentur talia.

Sicut

οὐκοῦν οὐδὲ τὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς ὅρκον. εἰ γὰρ τὸ παιδίον οὐκ ἄν τις δοίη τὸ ἑαυτοῦ ἑτέρῳ, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς τὸ ἔργον τὸ ἑαυτοῦ οὐ παραχωρήσει σοι. εἰ γὰρ καὶ σὴ ἡ κεφαλή, ἀλλ' ἑτέρου τὸ κτῆμα· καὶ τοσοῦτον ἀφέστηκας τοῦ κύριος εἶναι, ὅτι οὐδὲ τὸ πάντων ἔσχατον ἐργάσασθαι ἐν αὐτῇ δυνήσῃ. οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ δύνασαι ἐξενεγκεῖν τρίχα· ἀλλ' οὐδὲ ἀλλάξαι αὐτῆς τὴν ποιότητα. τί οὖν, ἂν ἀπαιτῇ τις ὅρκον φησί, καὶ ἀνάγκην ἐπάγῃ; ὁ τοῦ θεοῦ φόβος
A τῆς ἀνάγκης [ἔστω] δυνατώτερος. ἐπεὶ εἰ μέλλεις τοιαύτας προβάλλεσθαι προφάσεις, οὐδὲν φυλάξεις τῶν ἐπιταχθέντων. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐρεῖς· τί οὖν; ἂν μάχιμος ᾖ καὶ δαπανηρά; καὶ ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ δεξιοῦ· τί οὖν; ἀφιλῶ αὐτὸν καὶ διακαίωμαι; καὶ ἐπὶ τῆς ὄψεως τῆς ἀκολάστου· τί οὖν; δύναμαι μὴ ὁρᾷν; καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὀργῆς· τί οὖν, ἐὰν προπετὴς ὦ, καὶ μὴ δύνωμαι γλώττης κρατεῖν; καὶ πάντα ἁπλῶς οὕτω καταπατήσεις τὰ εἰρημένα. καί τοι γε ἐπὶ
B τῶν νόμων τῶν ἀνθρωπίνων οὐδαμοῦ ταῦτα τολμᾷς προβάλλεσθαι, οὐδὲ εἰπεῖν· τί οὖν ἐὰν τὸ καὶ τό; ἀλλὰ καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων καταδέχῃ τὰ γεγραμμένα. ἄλλως δέ, οὐδὲ ἀνάγκην ὑποστήσῃ ποτέ. ὁ γὰρ τῶν ἔμπροσθεν μακαρισμῶν ἀκούσας, καὶ τοιοῦτον ἑαυτὸν παρασκευάσας οἷον ἐπέταξεν ὁ χριστός, οὐδεμίαν παρ' οὐδενὸς ὑποστήσεται τοιαύτην ἀνάγκην, αἰδέσιμος ὢν παρὰ πᾶσι καὶ σεμνός. ἔστω δὲ ὑμῶν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι. τί
C οὖν ἐστι τὸ περισσὸν τοῦ ναὶ καὶ τοῦ οὔ; ὁ ὅρκος, οὐ τὸ ἐπιορκεῖν. ἐκεῖνο γὰρ καὶ ὡμολογημένον ἐστὶ καὶ οὐδεὶς δεῖται μαθεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι· καὶ οὐ περιττὸν ἀλλ' ἐναντίον· τὸ δὲ περιττὸν, τὸ πλέον καὶ ἐκ περιουσίας προσκείμενον, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὅρκος. τί οὖν φησιν, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν; καὶ εἰ ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, πῶς νόμος ἦν; τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ περὶ τῆς γυναικὸς ἐρεῖς· πῶς μοιχεία νῦν νενόμισται τὸ πρότερον ἐπιτετραμμένον; τί οὖν πρὸς ταῦτα ἐστιν
D εἰπεῖν; ὅτι τῆς ἀσθενείας τῶν δεχομένων τοὺς νόμους ἦν τὰ λεγόμενα τότε. ἐπεὶ καὶ τὸ κνίσσῃ θεραπεύεσθαι σφόδρα ἀνάξιον θεοῦ· ὥσπερ καὶ τὸ ψελλίζειν ἀνάξιον φιλοσόφου. μοιχεία τοίνυν ἐνομίσθη νῦν τὸ τοιοῦτον, καὶ ἐκ τοῦ πονηροῦ τὸ ὀμνύναι, ὅτι ἐπέδωκε τὰ τῆς ἀρετῆς. εἰ δὲ διαβόλου ταῦτα ἐξ ἀρχῆς ἦσαν νόμοι, οὐκ ἂν τοσοῦτον κατώρθωσε. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐκεῖνα πρῶτον προεδεξάμεθα, οὐκ ἂν οὕτως εὐκόλως ἐδέχθη τὰ νῦν. μὴ τοίνυν αὐτῶν ἀπαίτει τὴν
E ἀρετὴν ὅτε παρῆλθεν αὐτῶν ἡ χρεία· ἀλλὰ τότε ὁ καιρὸς αὐτὰ ἐκάλει· μᾶλλον δέ, εἰ βούλει καὶ νῦν. καὶ γὰρ καὶ νῦν ἡ ἀρετὴ αὐτῶν δείκνυται, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα παρ' αὐτὸν διαβάλλεται. τὸ γὰρ τοιαῦτα φαίνεσθαι νῦν, ἐγκώμιον αὐτῶν μέγιστον ἐστί. εἰ γὰρ μὴ καλῶς ἡμᾶς ἔθρεψε, καὶ πρὸς τὴν τῶν μειζόνων ὑποδοχὴν ἐπιτηδείους ἐποίησεν, οὐκ ἂν ἐφάνη τοιαῦτα.

ὥσπερ

Digitized by Google

ὥσπερ εἰ ὁ μαστός, ὅταν τὸ αὑτοῦ πληρώσῃ πᾶν, καὶ πρὸς τὴν τελειοτέραν τράπεζαν τὸ παιδίον παραπέμψῃ, λοιπὸν ἄχρηστος φαίνεται, καὶ οἱ πρότερον ἀναγκαῖον αὐτὸν εἶναι νομίζοντες τῷ παιδίῳ γονεῖς, μυρίοις αὐτὸν διαβάλλουσι σκώμμασι. πολλοὶ δὲ οὐδὲ ῥήμασιν αὐτὸν μόνον διαβάλλουσιν, ἀλλὰ καὶ πικροῖς ἐπιχρίουσι φαρμάκοις· ἵν᾽ ὅταν μὴ ἰσχύσῃ τὰ ῥήματα τὴν ἄκαιρον περὶ αὐτὸν διάθεσιν ἀνελεῖν τοῦ παιδίου, τὰ πράγματα σβέσῃ τὸν πόθον. οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ ἔφησεν αὐτὰ εἶναι, οὐχ ἵνα δείξῃ τοῦ διαβόλου τὴν παλαιὰν οὖσαν, ἀλλ᾽ ἵνα μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς ἀπαγάγῃ τῆς παλαιᾶς εὐτελείας. καὶ πρὸς μὲν αὐτοὺς ταῦτα λέγει· ἐπὶ δὲ τῶν ἀναισθήτων Ἰουδαίων καὶ ἐπιμενόντων τοῖς αὐτοῖς, καθάπερ πικρίᾳ τινὶ τῷ τῆς αἰχμαλωσίας φόβῳ τὴν πόλιν περιχρίσας ἄβατον ἐποίησεν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσεν αὐτοὺς κατέχειν, ἀλλὰ πάλιν αὐτὴν ἐπεθύμουν ἰδεῖν, ὥσπερ παιδίον ἐπὶ τὴν θηλὴν κατατρέχοντες, τέλεον αὐτὴν ἀπέκρυψε, καθελών τε αὐτὴν καὶ τοὺς πλείους πόρρω ταύτης ἀπαγαγών· καθάπερ ἐπὶ τῶν βοῶν πολλοὶ τὰς δαμάλεις ἀποκλείοντες, τῷ χρόνῳ πείθουσιν ἀποστῆναι τῆς παλαιᾶς τοῦ γάλακτος συνηθείας. Εἰ δὲ τοῦ διαβόλου ἦν ἡ παλαιά, οὐκ ἂν τῆς εἰδωλολατρείας ἀπήγαγεν· ἀλλὰ τοὐναντίον ἐνέβαλεν ἂν εἰς αὐτὴν καὶ ἐνέβαλε. τοῦτο γὰρ ὁ διάβολος ἤθελε. νῦν δὲ τοὐναντίον ὁρῶμεν ὑπὸ τῆς παλαιᾶς γινόμενον. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὁ ὅρκος τὸ παλαιὸν διὰ τοῦτο ἐνομοθετήθη, ἵνα μὴ κατὰ τῶν εἰδώλων ὀμνύωσιν. ὀμεῖσθε γάρ φησι τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν. οὐ τοίνυν μικρὰ κατώρθωσεν ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλα. τὸ γὰρ ἐπὶ τὴν στερεὰν αὐτοὺς ἐλθεῖν τροφήν, τῆς ἐκείνου σπουδῆς γέγονεν ἔργον. τί οὖν; οὐχὶ τοῦ πονηροῦ φησιν ἐστὶ τὸ ὀμνύναι; καὶ σφόδρα μὲν οὖν τοῦ πονηροῦ· ἀλλὰ νῦν μετὰ τὴν τοσαύτην φιλοσοφίαν, τότε δὲ οὔ. καὶ πῶς ἂν τὸ αὐτὸ γένοιτο φησί, νῦν μὲν καλόν, νῦν δὲ οὐ καλόν; ἐγὼ δὲ τοὐναντίον λέγω· πῶς δὲ οὐκ ἂν γένοιτο καλὸν καὶ οὐ καλόν, τῶν πραγμάτων [ἁπάντων] αὐτὰ βοώντων, τῶν τεχνῶν, τῶν καρπῶν, τῶν ἄλλων ἁπάντων; Ὅρα γοῦν ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας αὐτὸ πρῶτον συμβαῖνον. τὸ γὰρ βαστάζεσθαι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ καλόν, μετὰ δὲ ταῦτα ὀλέθριον· τὸ μεμασημένην τροφὴν ἐσθίειν, ἐν μὲν προοιμίοις τῆς ζωῆς ἡμῶν καλόν, μετὰ δὲ ταῦτα βδελυγμίας γέμει· τὸ γαλακτοτροφεῖσθαι καὶ πρὸς τὴν θηλὴν φεύγειν, ἐν ἀρχῇ μὲν χρήσιμον καὶ σωτήριον, μετὰ δὲ ταῦτα ὀλέθριον καὶ βλαβερόν. Ὁρᾷς πῶς τὰ αὐτὰ πράγματα ὑπὸ τῶν καιρῶν καλὰ καὶ οὐ τοιαῦτα φαίνεται πάλιν; καὶ γὰρ τὸ ἱμάτιον φορεῖν παιδικόν, μειρακίῳ μὲν ὄντι καλόν, ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ πάλιν αἰσχρόν. βούλει [δὲ] καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων μαθεῖν πῶς τῷ παιδὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀνάρμοστα πάλιν; δὸς τῷ παιδὶ ἱμάτιον ἀνδρικόν, καὶ πολὺς ἔσται ὁ γέλως, καὶ μείζων ὁ κίνδυνος ἐν τῷ βαδίζειν οὕτω περιτρεπομένου πολλάκις. δὸς αὐτῷ

Sicut enim mamilla nutricis, cum omne ſuum impleuerit officium, & puerum ad menſuram firmioris ætatis adduxerit, inutilis iam videtur: & parentes qui prius neceſſariam eſſe filio ſuo iudicabant mamillam, mille illam poſtea irriſionibus proſequuntur, plerique autem eam non ſolum verbis horribilem faciunt, ſed etiam amaris quibuſdam herbarum ſuccis obliniunt, vt cùm ſermone nequiuerint importunum iam circa illam deſiderium pueri A compeſcere, ipſis ſaltem illud rebus extinguant: ſic etiam Chriſtus à malo illam eſſe dixit: non vt oſtenderet à diabolo veterem eſſe legem, ſed vt etiam vehementius ab antiqua eos vilitate reuocaret, & ad diſcipulos quidem hæc dicit: cæterum ad ſtupidos Iudæos, & in eadem impietate perſtantes, velut quadam amaritudine, ita captiuitatis timore eorum circumliniens ciuitatem, inacceſſam fecit. Quia verò ne hoc quidem illos ab eo poterat arcere, ſed rurſus illam videre cupiebant, ſicut ad mamillam pueri recurrentes, perfe- B ctè illam occuluit ipſam deſtruendo, & plurimos eorum in longinqua diſpergendo: ſicut plerique abductos à matribus vitulos includunt, vt eis tempore ipſo perſuadeant à ſolito nutrimento lactis arceri. Si vero diaboli eſſet teſtamentum vetus, nequaquam coli ſimulacra vetuiſſet: ex aduerſo autem huiuſmodi cultum etiam præcepiſſet, & introduxiſſet: hoc enim diabolus fieri volebat. Núc verò è contrario legem ipſam videmus egiſſe, ob idque ipſum iurandi ratio quondam eſt C lege permiſſa, ne homines aut ſimulacra colerent, aut per ſimulacra iurarent. *Iurate*, inquit, *per Deum verum*. Non igitur paruum aliquid hominibus bonum, ſed omnino magnum lex ipſa contulit, ſi ad ſolidum eos cibum ſtuduit adducere. Quid igitur mali, inquit, habet iurare? & plurimum ſine dubio mali: ſed nunc tamen, poſt tanta ſcilicet augmenta virtutis, tunc verò nequaquam. Et quonam modo, inquis, fieri poteſt, vt idem nunc quidem bonum ſit, nunc verò non bonum? Ego verò econtrariò affero. D Quonam enim modo non eſt & bonum aliquid, idemque non bonum: cùm id eſſe clamet quicquid in rebus eſt, & educationes videlicet, & artes, & fructus, & cætera omnia? Primùm itaque in noſtra iſtud perpende natura. Portari enim in humeris hominum, in prima ętate bonum eſt, poſtea miſerrimum: præmanſis vti cibis inter principia vitæ bonum eſt, poſtea verò abominationis horroriſque pleniſſimum. Lacte nutriri, atque ad mamillarum alimenta confugere, in initio quidem vtile ac ſalutare eſt: poſtea verò pernicioſum prorſus ac noxium. Vides quemadmodum eædem ipſæ res ſe- E cundum tempora nunc bonæ, nunc verò contrarij eſſe generis appareant. Nam & veſtem puerilem geſtare paruulo quidem honeſtum eſt, viro autem pudendum. Viſne etiam è diuerſo diſcere, quemadmodum puero apta non ſint ea, quæ viro ſunt. Da puero veſtem virilem, & plurimus omnino riſus ſequetur, maiuſq; erit incedẽtis periculũ, ſæpe huc illucq; nutãtis. Da

Hier. 4. a.

Da illa negocia curare ciuilia, & vel mercari,
vel ſerere, ac metere, & erit rurſus grande
ridiculum. Et quid ego iſta commemoro,
quando homicidium quoq; ipſum, quod à dia-
bolo inuectum eſſe manifeſtum eſt, opportune
Nume 25. aliquādo factum, cum qui id operatus eſt, Phi-
Pſalm. 105 e. nees ſcilicet, maximè fecit ſacerdotij hono-
re decorari? Quòd autem homicidium dia-
boli opus ſit, audi in euangelio docentē Chri-
ſtum: *Vos opus patris veſtri vultis facere: ille ho-*
Ioan. 8 f. *micida erat à principio.* Sed tamen occîdit
Phinees hominem, & reputatum eſt ei ad iu-
Geneſ. 22. b. ſtitiam. Abraham verò non homicida ſolum
verumetiam parricida, quod certè eſt grauius,
effectus, magis Deo magiſque complacuit. Sed
Actor. 5. a. b. & Petrus geminū fecit homicidiū, fuit tamen
opus ſpiritale quod factum eſt. Non ſola igitur
reſpiciamus opera, ſed tēpus & cauſā, & volun-
tatem, & perſonarum differentiam: & quan-
tacunque alia ipſis operibus acciderint, dili-
gentiſſimè requiramus: non enim poſſumus
ad veritatē aliter peruenire. Studeamus igitur
ſi cœlorū regnum cōſequi volumus, ſupra ve-
tera facere præcepta, quaſi vtiq; aliter illud ne-
queamus accipere. Nam ſi ad menſuram tan-
tummodo veterum peruenimus, inueniemur
extra illius domicilij ſtare veſtibulum. *Niſi enim*
abundauerit, inquit, *iuſticia veſtra pluſquam ſcri-*
barū et Phariſæorū, non intrabitis in regnū cælorum.
Cumq; nobis cōminatio ſit tāta propoſita: ſunt
tamen aliqui, qui non modo non ſupergredi-
antur illam iuſticiam, ſed longè poſt illā relin-
quuntur etiam. Non ſolum enim iurare non
fugiunt, verumetiā peierare non metuūt. Non
modo impudicum aſpectum minimè deuitāt,
verumetiam in turpiſſimā illam incidūt actio-
nem: omniaque alia quæ vetantur, audent abſ-
que cūctatione committere, vnum hoc expe-
ctantes, illum diem profectò pœnarū, & quan-
do pro delictis ſuis ſupplicia extrema perſol-
uantur: quod eſt eorū certè proprium, qui vi-
tā iſtam in viciis terminarunt. Illos enim pror-
ſus deſperare iā conuenit, nihilq; in reliquum
expectare niſi pœnā. Qui verò in iſta adhuc lu-
ce verſantur: & pugnare poſſunt & vincere, at-
que ad coronam facilè peruenire. Noli ergo
ô homo in ocium reclinare, nec diſſoluas bo-
nam animi volūtatem: neque enim quę impe-
rantur oneroſa ſunt. Qui tandē (quæſo te) la-
bor eſt, fugere iuramentum? Nunquid pecu-
niarum opus eſt impenſa? Nunquid ærumnis
ac ſudore perficitur? tantummodo velle ſuffi-
cit, & totum quod iubetur impletū eſt. Quòd ſi
mihi cōſuetudinē tuā opponis vt legē, per hāc
ipſam te admoneo quā ſit facilis iſta correctio.
Si enim in aliam conſuetudinē ex alia te con-
uerteris, hoc quod tibi difficile videtur, effece-
ris. Conſidera igitur quemadmodum genti-
lium blæſi aliqui quarundam ſyllabarum non
bene exprimentes ſonum, offendentem ſæ-
pe linguam longa meditatione limauerint:
alij verò qui humerum indecenter mouentes,
gladio continuè oppoſito conſuetudinem ti-
more vicerunt. Qui enim ſcripturis ſacris
non acquieſcitis, ſecularium vos admonere
cogor exemplis: quod etiam Deus Iudęis fecit.

Abite,

δος αὐτῷ μεταχειρίζειν πράγματα πολιτικὰ, καὶ
ἐμπορεύεσθαι καὶ σπείρειν καὶ ἀμᾶσθαι, καὶ πάλιν πο-
λὺς ἔσται ὁ γέλως. καὶ τί λέγω ταῦτα; ὁ γὰρ φόνος ὁ
παρὰ πᾶσιν ὡμολογημένος εὕρεμα εἶναι τοῦ πονη-
ροῦ, οὗτος ἐπιλαβόμενος καιροῦ τοῦ προσήκοντος,
τὸν ἐργασάμενον αὐτὸν Φινεὲς ἱερωσύνῃ τιμηθῆναι
ἐποίησεν. ὅτι γὰρ ὁ φόνος ἔργον ἐκείνου, ἄκουσον
τί φησιν· ὑμεῖς τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε "
ποιεῖν, ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλ' "
A ἐγένετο ἀνθρωποκτόνος ὁ Φινεὲς, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
εἰς δικαιοσύνην φησίν. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ οὐκ ἀνθρω-
ποκτόνος μόνον, ἀλλὰ καὶ παιδοκτόνος ὁ [καὶ] πολ-
λῷ χεῖρον ἦν γενόμενος, μειζόνως εὐδοκίμησε πά-
λιν. καὶ ὁ Πέτρος δὲ διπλοῦν εἰργάσατο φόνον, ἀλλ'
ὅμως πνευματικὸν τὸ γινόμενον ἦν. Μὴ τοίνυν ἁ-
πλῶς τὰ πράγματα ἐξετάζωμεν· ἀλλὰ καὶ καιρὸν,
καὶ αἰτίαν, καὶ γνώμην, καὶ προσώπων διαφορὰν, καὶ ὅ-
σα ἂν αὐτοῖς ἕτερα συμβαίνοι πάντα μετ' ἀκριβείας
ζητῶμεν· [οὐδὲ γὰρ ἑτέρως ἐφικέσθαι τῆς ἀληθείας ἔστι]
B σπουδάζωμεν εἰ βουλοίμεθα βασιλείας ἐπιτυχεῖν
πλέον τι τῶν παλαιῶν ἐπιδείξασθαι ἐπιταγμάτων,
ὡς οὐκ ἔνιον ἁπλῶς ἐπιλαβέσθαι τῶν οὐρανῶν. ἂν γὰρ
εἰς τὸ αὐτὸ μέτρον τῶν παλαιῶν φθάσωμεν, ἔξω τῶν
προθύρων στησόμεθα τούτων. Ἂν γὰρ μὴ περισσεύσῃ ἡ "
δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρι- "
σαίων οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ- "
ρανῶν. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοσαύτης ἀπειλῆς κειμένης, εἰσί "
τινες, οἳ οὐ μόνον οὐχ ὑπερβαίνουσι τὴν δικαιοσύνην
ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ ὑστεροῦσιν αὐτῆς. οὐ γὰρ μόνον ὅρκους
C οὐ φεύγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιορκοῦσιν· οὐ μόνον ἀκόλα-
στον ὄψιν οὐκ ἐκκλίνουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πο-
νηρὰν ἐμπίπτουσι πρᾶξιν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀναλ-
γήτως τὰ κεκωλυμένα τολμῶσιν· ἓν μόνον ἀναμέ-
νοντες τῆς κολάσεως τὴν ἡμέραν, καὶ τότε τὴν ἐσχάτην τῶν
πεπλημμελημένων δώσουσι δίκην. ὃ τῶν ἐν πονηρίᾳ
καταλυσάντων τὸν βίον ἐστὶ μόνον. ἐκείνους γὰρ ἀπογινώ-
σκειν χρὴ, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἢ τὴν κόλασιν λοιπὸν ἀνα-
μένειν. οἱ γὰρ ἐνταῦθα ὄντες ἔτι, καὶ μαχήσασθαι
δυνήσονται, καὶ νικῆσαι καὶ στεφανωθῆναι ῥᾳδίως.
D μὴ τοίνυν ἀναπέσῃς ἄνθρωπε, μὴ δὲ τὴν καλὴν
καταλύσῃς προθυμίαν. οὐδὲ γὰρ φορτικὰ τὰ ἐπι-
ταττόμενα. ποῖος πόνος εἰπέ μοι ὅρκον φεύ-
γειν; μὴ γὰρ χρημάτων δαπάνη ἐστί; μὴ γὰρ
ἱδρὼς καὶ ταλαιπωρία; ἀρκεῖ θελῆσαι μόνον,
καὶ τὸ πᾶν γέγονεν. εἰ δὲ τὴν συνήθειάν μοι
προβάλλῃ, διὰ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα εὔ-
κολον εἶναί φημι τὸ κατόρθωμα. ἂν γὰρ εἰς ἑ-
τέραν σαυτὸν καταστήσῃς συνήθειαν, τὸ πᾶν κα-
τόρθωσας. ἐννόησον γοῦν ὅτι παρ' Ἕλλησι πολ-
E λοὶ, οἱ μὲν τραυλίζοντες, μελέτῃ πολλῇ χωλεύου-
σαν αὐτοῖς τὴν γλῶτταν διώρθωσαν· οἱ δὲ τοὺς
ὤμους ἀτάκτως ἀναφερομένους καὶ κινου-
μένους συνεχῶς, ξίφος ἐπιτεθέντες ἀπέστη-
σαν. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ γραφῶν οὐ πείθεσθε,
ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἀναγκάζομαι ἐντρέπειν. τοῦτο
καὶ ὁ θεὸς πρὸς Ἰουδαίους ἐποίει λέγων·

πορεύ-

Digitized by Google

„ περιέλθετε εἰς νήσους Χεττιείμ, καὶ εἰς Κηδὰρ
„ ἀποστείλατε, καὶ γνῶτε εἰ ἀλλάξονται ἔθνη θεοὺς
„ αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσὶ θεοί. καὶ πρὸς τὰ
„ ἄλογα δὲ παραπέμπει πολλάκις αὐτοὺς λέγων· ἴθι
„ πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον τὰς ὁ-
„ δοὺς αὐτοῦ, καὶ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν.
τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐγὼ νῦν ὑμῖν ἐρῶ· ἐννοήσατε τοὺς
ἔξωθεν φιλοσόφους, καὶ τότε εἴσεσθε πόσης ἐ-
σμὲν ἄξιοι κολάσεως, οἱ τῶν νόμων τῶν θείων πα-
ρακούοντες· ὅταν ἐκεῖνοι μὲν ὑπὲρ εὐσχημοσύ- A
νης ἀνθρωπίνης μυρία ὦσι πεποιηκότες, ὑμεῖς
δὲ μηδὲ ὑπὲρ τῶν οὐρανίων τὴν αὐτὴν παρέ-
χησθε σπουδήν. εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα λέγοις,
ὅτι δεινὸν ἡ συνήθεια κλέψαι καὶ τοὺς σφόδρα
σπουδάζοντας, ὁμολογῶ μὲν τοῦτο κἀγώ. πλὴν
κἀκεῖνο μετὰ τούτου φημὶ, ὅτι ὥσπερ δεινὸν
ἀπατῆσαι, οὕτω καὶ εὔκολον διορθωθῆναι.
ἂν γὰρ ἐπιστήσῃς ἐπὶ τῆς οἰκίας [πολλοὺς σαυ-
τῷ φύλακας,] οἷον τὸν οἰκέτην, τὴν γυναῖ-
κα, τὸν φίλον, ῥᾳδίως ὑπὸ πάντων συνωθού- B
μενός τε καὶ συνελαυνόμενος ἀποστήσῃ τῆς πο-
νηρᾶς συνηθείας. κἂν δέκα ἡμέρας μόνον αὐτὸ
κατορθώσῃς, οὐκ ἔτι δεήσῃ λοιπὸν ἑτέρου χρό-
νου, ἀλλὰ κείσεταί σοι μετὰ ἀσφαλείας τὸ πᾶν,
τῇ τῆς καλλίστης συνηθείας στερρότητι πάλιν ῥιζω-
θέν. ὅταν οὖν ἄρξῃ τοῦτο διορθοῦν, κἂν ἅπαξ,
κἂν δεύτερον παραβῇς τὸν νόμον, κἂν τρίτον,
κἂν εἰκοστὸν, μὴ ἀπογνῷς· ἀλλὰ πάλιν ἀνά-
στηθι καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς αὐτῆς σπουδῆς, καὶ πε-
ριέσῃ πάντως. οὐδὲ γὰρ τὸ τυχόν ἐστι κακὸν ἡ C
ἐπιορκία. εἰ δὲ τὸ ὀμνύναι τοῦ πονηροῦ, τὸ
ἐπιορκεῖν πόσην οἴσει τὴν τιμωρίαν; ἐπῃνέ-
σατε τὰ εἰρημένα; ἀλλ' ἐμοὶ κρότων οὐ δεῖ, οὐ-
δὲ θορύβων, οὐδὲ ἤχης· ἓν βούλομαι μόνον, μεθ'
ἡσυχίας καὶ ἐπιστήμης ἀκούοντας ποιεῖν τὰ λε-
γόμενα. τοῦτό μοι κρότος, τοῦτο ἐγκώμιον.
ἂν δὲ ἐπαινῇς μὲν τὰ εἰρημένα, μὴ ποιῇς δὲ
ἅπερ ἐπαινεῖς, μείζων μὲν ἡ κόλασις, πλείων
δὲ ἡ κατηγορία, καὶ ἡμῖν αἰσχύνη καὶ γέλως.
οὐδὲ γὰρ θέατρόν ἐστι τὰ παρόντα, οὐ τραγῳ- D
δοὺς κάθησθε θεώμενοι νῦν, ἵνα κροτῆτε μόνον·
διδασκαλεῖόν ἐστι τὰ ἐνταῦθα πνευματικόν. διὸ
καὶ τὸ σπουδαζόμενόν ἐστιν ἓν, ὥστε κατορθῶσαι
τὰ εἰρημένα, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεῖξαι τὴν
ὑπακοήν. τότε γὰρ τὸ πᾶν ἐσόμεθα ἀπει-
ληφότες, ὡς νῦν γε καὶ ἀπηγορεύσαμεν λοι-
πόν. καὶ γὰρ [καὶ] τοῖς ἰδίᾳ συντυγχά-
νουσιν οὐ διέλιπον ταῦτα παραινῶν, καὶ ὑμῖν
κοινῇ διαλεγόμενος, καὶ οὐδὲν ὅμως ὁρῶ γε-
γενημένον πλέον, ἀλλ' ἔτι τῶν προτέρων ὑμᾶς E
ἐχομένους στοιχείων. ὅπερ ἱκανὸν τῷ διδάσκον-
τι πολλὴν ἐνθεῖναι τὸν ὄκνον. ὅρα γοῦν καὶ Παῦλον διὰ
τοῦτο δυσχεραίνοντα, ὅτι πολὺν χρόνον τοῖς προ-
τέροις ἐνδιέτριβον μαθήμασιν οἱ ἀκροαταί. καὶ γὰρ
„ ὀφείλοντες εἶναί φησι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον,
„ πάλιν χρείαν δεῖσθε τοῦ διδάσκεσθαι ὑμᾶς τί-
„ να τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ.
διὸ καὶ

Abite, inquit, *in inſulas Cethim, & in Cedar
mittite, & conſiderare ſi mutauit gens Deos ſuos:* Hier. 2. c.
& certè ipſi non ſunt dij. Ad irrationalia quo-
que animalia homines ſæpe transmittit, ac
dicit: *Vade ad formicam ô piger, & æmulare
vias eius: & vade ad apem, & diſce quam* Prouer. 6. a & 30. d.
operatrix ſit. Tale igitur aliquid & ego nunc
vobis loquor: ſaltem philoſophos conſide-
rate gentilium & tunc profectò diſcetis, quan-
to ſimus digni ſupplicio, qui diuinæ legis
A præcepta contemnimus: quandoquidem in-
ueniuntur illi propter humanã hanc honeſta-
tem innumera feciſſe: vos verò nec propter
cœlorum quidem regnum tale ſtudium ad-
hibetis. Quòd ſi etiã poſt iſta dixeris magnam
vim eſſe conſuetudinis, & quæ nos poſſit mul-
tum etiam attentos fallere: & ipſe conſentio.
Sed cum hoc nihilominus etiam illud ad-
iungo: quòd ſicut ad fallendum plurimum
valet, ita ſit potens ad corrigendum. Si enim
multos tibi volueris domi præficere cuſtodes,
vt ſeruos & vxorem, amicos, compulſus at-
B que vexatus à cunctis, à vicioſa illa conſuetu-
dine facilè diſcedes. Et ſi decem ſaltem diebus
hac te meditatione firmaueris, nequaquam
ad ſimilem laborem alterius vltrà temporis
indigebis: ſed tutiſſimè repoſitum in te mane-
bit quod ſtudendo quæſiueris: & quidem mul-
tæ optimæ iſtius conſuetudinis firmitate fun-
datum. Cùm igitur iſtud corrigere tentaue-
ris, & ſi ſemel, & ſi iterum legem conſuetu-
dine fueris fallente trangreſſus: ſed & ſi tertiò,
& ſi vicies, ne tunc quidem omnino deſperes,
ſed rurſum reſurge, atque id ipſum ſtudium
C ſolicitus apprehende, & abſque vlla prorſus
ambiguitate ſuperabis. Nõ enim leue quippiã
malum putes eſſe periurium. Nam ſi iurare à
malo eſt, iam peierare ipſum quantum feret
ſupplicium? Nempe omnia dicta laudaſtis: ſed
nequaquam ego plauſum requiro, nec fauen-
tium ſonos, & vocũ tumultus. Vnum eſt o-
mnino quod cupio, vt omni cum diſciplina ſcili-
cet & quiete audiatis quæ dicimus, eademque
faciatis: hic eſt mihi maximus plauſus, iſta
pergrata præconia. Sin verò dicta laudes, nec
D ſtudeas facere quæ laudas, & tibi maius acqui-
ritur ſine ambiguitate ſupplicium, maior accu-
ſatio, & mihi confuſio, ac manifeſta prorſus ir-
riſio. Neque enim theatrum eſt iſte cõuentus,
nec ad ſpectandum hîc tragœdum ſedetis, vt
tantummodo verba laudetis. Magiſterium
hîc eſt abſque dubio ſpiritale, propter quod
illud vnum ſtudendum eſt, vt quæ dicuntur,
opere compleatis, & obedientia teſte mõſtre-
tis: tunc enim accepiſſe me omnia confitebor,
quæ nunc etiam deſperare compellor. Nam
E cùm & priuatim plurimos veſtrum admonere
non ceſſem, & rurſus vobis in commune diſſe-
rere, nihil tamen cerno plus fieri, ſed prima vos
adhuc elementa meditari: quod certè maxi-
mam poteſt docenti inferre deſidiam. Vide
igitur & Paulum propterea ſuccẽſentem, quia
auditores eius plurimùm immorabantur prio-
ribus diſciplinis *Nam cum deberetis*, inquit, *ma-
giſtri eſſe propter tempus, rurſus indigetis vt vos* Hebr. 5. c.
doceam quæ ſunt elementa exordij ſermonis Dei.

q Pro-

Propterea nos quoque lamentamur, & plangimus: & ſi viderimus vos in eiſdem manentes, etiam interdicemus omnino vobis ſacri iſtius ingreſſionem veſtibuli, & cœleſtis participationem myſterij, ſicut etiam fornicatoribus, & adulteris, & his qui de homicidiis arguuntur. Melius nanque eſt cum duobus ac tribus, diuinæ legis præcepta ſeruātibus, orationes Deo offerre ſolitas: quàm iniquè agentium, cæteróſque perdentium multitudinem congregare. Nullus aduerſum me hoc loco potens, nullus diues inſletur, nec ſuperbum attrahat ſupercilium: cuncta enim apud me iſta vel fabula videntur, vel vmbra, vel ſomnium. Nemo quippe mihi ex his qui locupletes habentur, ibi cum accuſatus fuero, patrocinabitur: cùm mihi pro crimine fuerit, Dei à me lex non cum omni vehementia conſtantiáque defenſa. Hoc enim, hoc inquam, etiam illum quondam admirabilem perdidit ſacerdotem, Heli dico: cuius cùm vita eſſet irreprehenſibilis, tamen quia filios calcantes Dei legem non cū ſeueritate corripuit, cum illis etiam iure punitus eſt, & graue ſubiuit ſupplicium. Si verò cui certè neceſſitudinis vinculum, tyranniſque repugnabat tanta naturæ, cum non eſſet ſeueritate debita in liberos vſus, ſeueriſſimam exactus eſt vltionem: quam nos veniam habere poterimus qui cùm ſimus tyrannide illa liberi, omnia tamen adulatione corrumpimus? Ne igitur voſq; ac nos vnà perire faciatis, obedite (obſecro) commonenti: & mille vobis conſtituentes redargutores & iudices, conſuetudinem fugite iurandi: vt cœpto itinere pergētes, poſt hanc aliam quoque perficiatis omni cùm facilitate virtutem, & ita bonis potiamini futuris: quæ omnes nos contingat adipiſci, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

1.Reg.2.& 4.

HOMILIA XVIII.

EX CAPITE V.

Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe ei & alteram. Et volenti tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

VIDES nempe non eum de oculo priora dixiſſe, cùm nos ſcandalizantem oculum iubet eiicere, ſed cū proculdubio qui nobis per familiaritatē noceret, noſq; in barathrum perditionis impelleret. Qui enim ad tantum hic cacumē beneuolentiæ prouocauerat, vt nec eius quidem oculum eiici ſineret, qui effodiſſet alterius: quónā pacto aliquem proprium ſibi oculum iuberet eruere? Si verò veterem legem aliquis accuſat, quòd talem videlicet exigi præceperit vltionē, valde mihi videtur huiuſmodi ab illius conſideratione ſapientiæ, quæ latorē legis decet, deficere & vim temporum, & vtilitatem ignoſcēdi ignorare. Si enim ſatis diligenter inſpexerit, quínā illi legis fuerint auditores, & quo modo affecti, & quando hæc præcepta ſuſceperint, facilè intelliget, maximéq; approbabit legiſlatoris ſapientiam: certiſſiméq;

διὸ καὶ ἡμεῖς θρηνοῦμεν καὶ ὀδυρόμεθα· κἂν ἐπιμένοντας ἴδω, ἀπαγορεύσω λοιπὸν ὑμῖν τῶν ἱερῶν τούτων ἐπιβῆναι προθύρων, καὶ τῶν ἀθανάτων μετασχεῖν μυστηρίων, ὥσπερ τοῖς πορνεύουσι καὶ μοιχεύουσι καὶ ἐπὶ φόνοις ἐγκαλουμένοις. καὶ γὰρ βέλτιον μετὰ δύο καὶ τριῶν τοὺς τοῦ θεοῦ φυλαττόντων νόμους τὰς συνήθεις ἀναφέρειν εὐχάς, ἢ πλῆθος ἐπισύρεσθαι παρανομούντων καὶ τοὺς ἄλλους διαφθειρόντων. μή μοί τις πλούσιος, μή μοί τις δυνάστης
A ἐνταῦθα φυσάτω καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπάτω· πάντα μοι ταῦτα μῦθος καὶ σκιὰ καὶ ὄναρ. οὐδεὶς γὰρ τῶν πλουτούντων ἐκεῖ μοι προστήσεται ὅταν ἐγκαλῶμαι καὶ κατηγορῶμαι ὡς μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης σφοδρότητος τοὺς τοῦ θεοῦ διεκδικήσας νόμους. τοῦτο γὰρ ἐκεῖνον τὸν θαυμαστὸν πρεσβύτην [ἐκεῖνον τὸν] Ἠλὶ λέγω ἀπώλεσε, καί τοι βίον παρεχόμενον ἀληπτον. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους πατουμένους ὑπερεῖδεν, ἐκολάζετο μετὰ τῶν παίδων, καὶ τὴν χαλεπὴν ἐδίδου τιμωρίαν. εἰ δὲ ἔνθα τοσαύτη τῆς φύσεως
B ἦν ἡ τυραννίς, ὁ μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀνδρείας τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ χρησάμενος οὕτω χαλεπὴν ἔδωκε δίκην· τίνα ἕξομεν συγγνώμην ἡμεῖς, καὶ τῆς τυραννίδος ἐκείνης ἀπηλλαγμένοι, καὶ κολακείᾳ τὸ πᾶν διαφθείροντες; ἵν' οὖν μὴ καὶ ἡμᾶς καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς προσαπολέσητε, πείσθητε παρακαλῶ, καὶ μυρίους ἐξετάστας καὶ λογιστὰς ἑαυτοῖς καταστήσαντες ἀπαλλάγητε τῆς τῶν ὅρκων συνηθείας· ἵνα ὁδῷ προβαίνοντες ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν μετ' εὐκολίας κατορθώσητε πᾶσαν, καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσητε
C ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΙΗ'.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅς τις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
D καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.

Ὁρᾷς ὅτι οὐ περὶ ὀφθαλμοῦ τὰ πρότερα ἔλεγεν, ἡνίκα ἐνομοθέτει τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκόπτειν τὸν σκανδαλίζοντα· ἀλλὰ περὶ τοῦ διὰ φιλίας βλάπτοντος ἡμᾶς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας ἐμβάλλοντος βάραθρον; ὁ γὰρ τοσαύτην ἐνταῦθα τιθέμενος τὴν ὑπερβολήν, καὶ μηδὲ ἑτέρου ἐξορύξαντος τὸν ὀφθαλμὸν ἐπιτρέπων ἐκκόψαι τὸν ἐκείνου, πῶς ἂν τὸν ἑαυτοῦ ἐκκόπτειν ἐνομοθέτησεν; Εἰ δέ τις τοῦ παλαιοῦ κατηγορεῖ νόμου, διὰ τὸ κελεύειν οὕ-
E τως ἀμύνεσθαι, σφόδρα μοι δοκεῖ σοφίας νομοθέτῃ πρεπούσης ἄπειρος εἶναι, καὶ καιρῶν δύναμιν ἀγνοεῖν καὶ συγκαταβάσεως κέρδος. ἂν γὰρ ἐννοήσῃ, τίνες ἦσαν οἱ ταῦτα ἀκούοντες, καὶ πῶς διακείμενοι, καὶ πότε τὴν νομοθεσίαν ἐδέξαντο ταύτην, σφόδρα ἀποδέξεται τοῦ νομοθέτου τὴν σοφίαν.

Digitized by Google

καὶ ὄψει ὅτι εἷς καὶ [ὁ] αὐτὸς ὁ κἀκεῖνα καὶ ταῦτα νομοθετήσας ἐστί, καὶ σφόδρα χρησίμως ἑκάτερα καὶ μετὰ τοῦ προσήκοντος γράψας καιροῦ. Καὶ γὰρ εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ ὑπέρογκα εἰσήγαγε παραγγέλματα, οὔτ' ἂν ταῦτα ἐδέξαντο, οὔτε ἐκεῖνα· νυνὶ δὲ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι ἑκάτερα διαθεὶς, τὴν οἰκουμένην δι' ἀμφοτέρων κατώρθωσεν ἅπασαν. ἄλλως δὲ καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, οὐχ' ἵνα τοὺς ἀλλήλων ἐκκόπτωμεν ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' ἵνα τὰς ἑαυτοῖς τὰς χεῖρας κατέχωμεν. ἡ γὰρ ἀπειλὴ τοῦ παθεῖν, τὴν ἐπὶ τὸ δρᾶσαι ὁρμὴν διεκώλυε· καὶ οὕτω δὴ πολλὴν ἠρέμα ὑποσπείρει τὴν φιλοσοφίαν, ὅπου γε παθόντας τοῖς ἴσοις ἀμύνεσθαι κελεύει, καίτοι γε μείζονος κολάσεως ἄξιος ἦν ὁ τῆς παρανομίας ταύτης κατάρξας. καὶ τοῦτο ὁ τοῦ δικαίου λόγος ἀπαιτεῖ. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ φιλανθρωπίαν ἐβούλετο κεράσαι τῷ δικαίῳ, τὸν μείζονα πλημμελήσαντα, ἐλάττονι τῆς ἀξίας καταδικάζει τιμωρίᾳ, παιδεύων καὶ ἐν τῷ πάσχειν πολλὴν ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἐπιείκειαν. Εἰπὼν τοίνυν τὸν παλαιὸν νόμον, καὶ ἀναγνοὺς αὐτὸν ἅπαντα, δείκνυσι πάλιν οὐ τὸν ἀδελφὸν ὄντα τὸν ταῦτα ἐργασάμενον, ἀλλὰ τὸν πονηρόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ ἀδελφῷ, ἀλλὰ τῷ πονηρῷ, δεικνὺς ὅτι ἐκείνου κινοῦντος ταῦτα τολμᾶται, καὶ ταύτῃ τὸ πολὺ τῆς ὀργῆς τῆς πρὸς τὸν πεποιηκότα χαλῶν καὶ ὑποτεμνόμενος τῷ τὴν αἰτίαν ἐφ' ἕτερον μετατεθεῖναι. τί οὖν; οὐ χρὴ ἡμᾶς ἀντίστασθαι τῷ πονηρῷ φησί; δεῖ μὲν, οὐ τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ· ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐπέταξε, τῷ παρέχειν ἑαυτὸν πάσχειν κακῶς. οὕτω γὰρ αὐτοῦ περιέσῃ. οὐδὲ γὰρ πυρὶ σβέννυται πῦρ· ἀλλ' ὕδατι πῦρ. ἵνα δὲ μάθῃς ὅτι καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ ὁ παθὼν κρατεῖ μᾶλλον, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ στεφανούμενος, ἐξέτασον αὐτὸ τὸ γινόμενον, καὶ ὄψει πολλὴν αὐτοῦ τὴν προεδρίαν οὖσαν. Ὁ μὲν γὰρ ἄρξας χειρῶν ἀδίκων, ἀμφοτέρους [τε] αὐτὸς ἔσται ἀνῃρηκὼς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸν τοῦ πλησίον καὶ τὸν αὐτοῦ. διὸ καὶ μισεῖται παρὰ πάντων δικαίως, καὶ μυριάκις βάλλεται κατηγορίαις· ὁ δὲ ἠδικημένος, καὶ μετὰ [τὸ] τοῖς ἴσοις ἀμύνασθαι, οὐδὲν ἔσται δεινὸν πεποιηκώς. διὸ καὶ πολλοὺς ἕξει τοὺς συναλγοῦντας, ἅτε καθαρὸς ὢν καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι ταύτης τῆς πλημμελείας. καὶ τὸ μὲν τῆς συμφορᾶς ἴσον ἀμφοτέροις· τὸ δὲ τῆς δόξης οὐκ ἴσον, οὐδὲ παρὰ θεῷ, οὔτε παρὰ ἀνθρώποις. διόπερ λοιπὸν οὔτε τὸ τῆς συμφορᾶς ἴσον. ἀρχόμενος μὲν οὖν ἔλεγεν· ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, καὶ ὁ μωρὸν καλῶν, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός· ἐνταῦθα δὲ καὶ πλείονα ἀπαιτεῖ φιλοσοφίαν, οὐ μόνον κελεύων ἡσυχάζειν τὸν πάσχοντα κακῶς, ἀλλὰ καὶ ἀντιφιλοτιμεῖσθαι μειζόνως τὴν ἑτέραν παρέχοντα σιαγόνα. τοῦτο δὲ λέγει, οὐ περὶ τῆς ταύτης πληγῆς νομοθετῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἅπασι τοῖς ἄλλοις ἀνεξικακίαν παιδεύων ἡμᾶς. ὥσπερ γὰρ ὅταν λέγῃ, ὅτι ὁ
" καλῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μωρὸν, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ,
" [τοῦ πυρὸς] οὐ περὶ τοῦ ῥήματος τούτου λέγει μόνον,

ἀλλὰ

certiſſimèque perſpiciet quòd vnus atque idem ſit, qui & illa tunc, & poſtea iſta præcepit, & vtranque vtiliſſimè ſcripſerit, atque ad diuerſum tempus aptiſſimè. Etenim ſi inter ipſa principia doctrinæ, ſublimia hæc atque eminentia præcepta poſuiſſet, neque iſta neque illa etiam forſitan recepiſſent: nūc verò opportuno in tempore duo hæc diuerſa diſponens, totum prorſus orbem ex vtroque correxit. Aliter verò præcepit iſtud, non vt mutuò nobis
A oculos eruamus, ſed vt potius noſtras manus contineamus. Siquidem cōminatione tali impetum frænauit iniuriæ, ſicq; paulatim maximam philoſophiā ſeminauit, dū interim iubet læſum æquali ſupplicio vindicari: cùm certè maiori pœna ille dignus ſit, à quo hæc iniquitas cœpit exordium. Hoc enim ratio æqualitatis efflagitat. Sed quia miſerationē quoq; voluit admiſcere iuſtitiæ, eum qui magis profectò deliquit, minori punit ſupplicio quàm meretur: docens videlicet, vt patientiæ virtutem etiam per mēbrorū damna ſeruemus. Cùm igi-
B tur de priore iam lege dixiſſet, omniaque ferè eius præcepta numeraſſet, rurſus oſtendit nequaquam illum eſſe fratrem, qui ea operatus eſt, ſed malignum: & idcirco intulit, *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo.* Non dixit, non reſiſtere fratri: ſed ait, malo, oſtendens quòd illo vtiq; inſtigante talia perpetrentur. Per quod certè plurimum de ira læſi, erga eum qui læſit relaxat, & imminuit indignationem dolentis, dum quaſi in alium transfert cauſam doloris. Quid igitur? non oportet nos reſiſtere malo?
C Oportet quidem: ſed non hoc tamen modo, verùm eo quo ipſe præcepit: vt ſcilicet ad patiendas nos iniurias præbeamus: ſic enim illum profectò ſuperabimus. Nec enim aliquando ignis igne, ſed aquâ vtique ignis extinguitur. Vt autem diſcas quòd etiam in veteri lege patiendo quiſque ſuperaret, & quod iſte dignus eſſet corona: idipſum diligenter expende, & videbis multo iſtum virtutis honore conſpicuum. Nam ille qui prior noxias manus intulit, ipſe vtrumque, & fratris videlicet, & ſuum effodit oculum: propter quod iure omni-
D bus odioſus eſt, & mille impeditur accuſationibus. At verò læſus etiam cùm ſe talione vltus eſt, nihil tamen fecit immaniter: & idcirco iſte plurimos inuenit condolentes, vtpote mūdus ab hoc delicto, etiam cùm exegerit vltionem. Nam calamitas quidem in vtroque exiſtit ęqualis, ſed diſpar eſt gloria, & apud Deum profectò, & apud homines: & ideo iam nec ipſa calamitas æqualis eſt. In præcedentibus quidem dixerat, qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa: &, qui fatuum vocat, reus erit gehennæ ignis.
E Hic verò etiam maiorem exigit philoſophiam, non modo quieſcere percuſſum iubens, ſed è contrario etiam honorare cædentem, aliamque illi maxillam præbere. Hoc autem dicit, non ad hanc vnam tantummodo iniuriam imperans patientiam, ſed in omnibus quoque aliis ad malorum tolerantiam nos erudiens. Sicut enim cùm dicit, qui fratrem ſuum fatuum vocat, reus erit gehennæ: non de ſola iſtud pronunciat illius ſermonis iniuria,

 ſed

ſed de omni profectò maledicto: ita hîc quoque non vt tantummodo palmis cæſi fortiter feramus iubet, ſed quicquid nobis fuerit illatum, abſque vlla cõturbatione patiamur. Propterea ibi extremam elegit iniuriam, & hîc faciei verberationem locauit: quod certè maximè exprobrabile, & præcipuè eſſe iniurioſum ſolet. Cùm autem de illo qui percutitur, diſſerat, ponit etiam pro percutiente præceptum. Nam & ille qui patitur iniuriam, nihil ſe graue exiſtimabit ſuſtinere, ſic ad philoſophandum paratus. Nam nec ſenſum quidem ipſum experietur iniuriæ, vt qui ſe certare potius quàm vapulare arbitretur: tum etiam percuſſor pudore ſuffundetur: nec iam ictum inferet ſecundum, etiamſi omni prorſus fera exiſtat immanior, imò plurimum ſe etiam de priore culpabit. Nihil enim ita lædentes coërcet, vt patientia modeſtiaque læſorum: nec ſecuturum modo coërcet impetum, ſed de præcedente exigit pœnitentiam, cogitque cedentes vt à percuſſo cum modeſtiæ illius admiratione diſcedant. Quinimò & familiares facit, nec ſolum amicos de inimicis, ſed ſæpe etiã famulos. Sicut è contrario vltionis exactio vtrunque cõfundit, ac deteriorem facit, & iram ad maius inflammat incendium: ad mortem quoque ipſam peruenit malum, in vlteriora progrediens. Propterea cum qui palmis cæditur, non modo prohibuit iraſci, ſed etiam percutientis cupiditatem exſatiare præcepit, vt ne primam quidem iniuriã ſuſtinuiſſe videretur inuitus. Hoc enim, inquit, modo etiam impudentiſſimum plaga certiore percuties, quàm ſi eum ferires manua: atq; ipſius impudentiam in modeſtiam conuertes. *Et qui vult*, inquit, *tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei pallium*. Neque enim tantummodo in plagis, verumetiã in pecuniis talem nos vult præſtare patientiam, etiam idcirco rurſus ſimilem hyperbolem poſuit. Sicut enim cæſum iubet patiendo ſuperare, ita eum qui ſpoliatur, præcipit etiam plura dimittere, quàm raptor petebat: & tamen non ſimpliciter idipſum, ſed cum additamento poſuit. Neque enim dixit, da petenti veſtimentum, ſed ei qui vult tecum iudicio contendere: id eſt, ſi te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negocium tibi exhibeat. Quemadmodum autem primò quidem fatuum fratrem vocare, ac ſine cauſa te prohibuit iraſci: progrediens vero plus aliquid exegit, quando iuſſit etiam dexteram te maxillam parare: ita hîc quoque cùm dixiſſet, eſto conſentiens aduerſario tuo: rurſus intendit imperium. Non ſolum enim illa quæ auferre vult, dari præcepit, ſed maiorem etiam liberalitatem oſtendere iubet. Quid igitur? nudum circumire me iubes? Nunquam eſſemus omnino nudi, ſi his præceptis diligenter & per omnia obtemperaremus, ſed multo pluribus quàm alij omnes eſſemus circumdati: primo quidem nemo tali animo præditos inuaderet: deinde etiam ſi eſſet aliquis tam ferox tamque immitis, vt eouſque immanitate procederet:

ἀλλὰ καὶ καὶ περὶ λοιδορίας ἁπάσης· οὕτω δὴ
καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ἵνα ῥαπιζόμενοι [μόνον] φέρω-
μεν γενναίως νομοθετεῖ, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ πᾶν ὁτιοῦν πά-
σχοντες [μὴ θορυβώμεθα.] Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ τὴν ἐ-
σχάτην [ὕβριν] ἐπελέξατο, καὶ ἐνταῦθα τὴν μά-
λιστα δοκοῦσαν εἶναι πληγὴν ἐπονείδιστον, τὴν ἐπὶ
σιαγόνος, καὶ πολλὴν ἔχουσαν τὴν ὕβριν τὸ ἦθος. κε-
λεύει δὲ τι, ὑπέρ τε τοῦ πλήττοντος, ὑπέρ τε τοῦ
πληττομένου τὸν λόγον ποιούμενος. Ὅ,τι γὰρ ὑβριζό-
A μενος, οὐδὲν ἡγήσεται πάσχειν δεινὸν οὕτω παρε-
σκευασμένος φιλοσοφεῖν. οὐδὲ γὰρ τῆς ὕβρεως αἴ-
σθησιν λήψεται, ἅτε ἀγωνιζόμενος μᾶλλον ἢ τυ-
πτόμενος· ὅ,τε ἐπηρεάζων καταισχυνθεὶς οὐκ ἐπι-
δευτέραν ἐπάξει πληγὴν, κἂν θηρίου παντὸς χα-
λεπώτερος ᾖ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ σφόδρα
ἑαυτοῦ καταγνώσεται. οὐδὲν γὰρ οὕτω κατέχει τοὺς ἀ-
δικοῦντας, ὡς τὸ φέρειν τοὺς ἀδικουμένους ἐπιεικῶς
τὰ γινόμενα. οὐ κατέχει δὲ μόνον τῆς προσωτέρω
ῥύμης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς φθάσασι μετανοῆσαι
B παρασκευάζει, καὶ θαυμάζοντας τὴν ἐπιείκειαν
ἀναχωρεῖν, καὶ οἰκειοτέρους καθίστησι, καὶ δούλους,
οὐχὶ φίλους μόνον, ἀντὶ ἐχθρῶν καὶ πολεμίων ποιεῖ·
ὥσπερ οὖν τὸ ἀμύνεσθαι τὰ ἐναντία [ἅπαντα.]
ἀμφοτέρους τε [γὰρ] καταισχύνει, καὶ χείρους κα-
τασκευάζει, καὶ τὴν ὀργὴν εἰς μείζονα ἀνάγει φλό-
γα· πολλάκις [δὲ] καὶ εἰς θάνατον κατέστρεψε περαιτέ-
ρω τοῦ δεινοῦ προβαῖνον. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον ῥαπιζό-
μενον ἐκέλευσε μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐμπιπλᾶν
αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπέταξεν· ἵνα μηδὲ τὸ πρό-
C τερον δόξῃς ἄκων ὑπομεμενηκέναι. οὕτω γὰρ καὶ
ἀναίσχυντον ὄντα καιρίᾳ δυνήσῃ πλῆξαι πληγῇ
μᾶλλον, ἢ [εἰ] τῇ χειρὶ ἔπληξας, καὶ ἀναισχυν-
τότερον ὄντα ἐπιεικέστερον ποιήσεις. Τῷ θέλοντί
σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες
αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ πληγῶν
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χρημάτων βούλεται τὴν
τοιαύτην ἀνεξικακίαν παρέχεσθαι. διὸ πάλιν
τὴν αὐτὴν τίθησιν ὑπερβολήν. ὥσπερ γὰρ
ἐκεῖ κελεύει νικᾶν ἐν τῷ πάσχειν, οὕτω καὶ ἐν-
D ταῦθα τῷ ἀφαιρεῖσθαι πλείονα ὧν ὁ πλεονέκτης
προσεδόκησε. πλὴν οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ τέθεικεν,
ἀλλὰ μετὰ προσθήκης. οὐ γὰρ εἶπε, δὸς τῷ αἰ-
τοῦντι τὸ ἱμάτιον, ἀλλὰ τῷ θέλοντί σοι κριθῆ-
ναι· τουτέστιν, ἐὰν δικαστήριον ἕλκῃ καὶ πρά-
γματά σοι παρέχῃ. καὶ ὥσπερ εἰπὼν μὴ κα-
λεῖν μωρὸν μηδὲ ὀργίζεσθαι εἰκῇ, προϊὼν πλέον
ἀπῄτησεν ἡνίκα ἐκέλευσε καὶ τὴν δεξιὰν σια-
γόνα παρέχειν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, εἰπὼν εὐ-
νοεῖν τῷ ἀντιδίκῳ, πάλιν ἐπιτείνει τὸ ἐπίταγ-
E μα. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἃ βούλεται λαβεῖν κελεύει
δοῦναι, ἀλλὰ καὶ πλείονα ἐπιδείξασθαι φιλοτι-
μίαν. Τί οὖν; γυμνὸς μέλλω περιιέναι φησίν;
οὐκ ἂν ἦμεν γυμνοὶ, εἰ τούτοις ἐπειθόμεθα
μετὰ ἀκριβείας· ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα
ἁπάντων ἂν ἦμεν περιβεβλημένοι. πρῶτον
μὲν γὰρ οὐδεὶς ἂν οὕτω διακειμένοις ἐπι-
θετο. δεύτερον δὲ, εἰ καὶ ἔτυχέ [τις] οὕτως ἄγριος καὶ ἀνήμερος, ὡς καὶ μέχρι τούτου προελθεῖν·

ἀλλὰ

Digitized by Google

ἀλλὰ πολλῷ πλείους ἂν ἐφάνησαν οἱ τὸν οὕτω φιλοσοφοῦντα οὐχ ἱματίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ σαρκὶ τῇ ἑαυτῶν εἴγε οἷόν τε ἦν περιβάλλοντες. εἰ δὲ καὶ ἐχρῆν γυμνὸν περιϊέναι διὰ τοιαύτην φιλοσοφίαν, οὐδὲ οὕτως αἰσχρὸν ἦν· ἐπεὶ καὶ ὁ ἀδὰμ γυμνὸς ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ οὐκ ᾐσχύνετο· καὶ ὁ ἠσαΐας γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος, καὶ πάντων ἰουδαίων λαμπρότερος ἦν· καὶ ὁ ἰωσὴφ δὲ, ὅτε ἀπεδύσατο, τότε μάλιστα ἔλαμψεν. οὐ γὰρ τὸ οὕτω γυμνοῦσθαι κακὸν, ἀλλὰ τὸ οὕτως ἐνδύεσθαι, καθάπερ νῦν ἡμεῖς ἱματίοις πολυτελέσι, τοῦτο καὶ αἰσχρὸν καὶ καταγέλαστον. διά τοι τοῦτο ἐκείνους μὲν ὁ θεὸς ἐπῄνεσε, τούτους δὲ ἐγκαλεῖ, καὶ διὰ προφητῶν καὶ δι' ἀποστόλων. μὴ τοίνυν ἀδύνατα εἶναι νομίζωμεν τὰ ἐπιτάγματα. καὶ γὰρ μετὰ τοῦ συμφέροντος σφόδρα ἐστὶν εὔκολον ἐὰν νήφωμεν· καὶ τοσοῦτον ἔχει τὸ κέρδος, ὡς μὴ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους τοὺς ἐπηρεάζοντας τὰ μέγιστα ὠφελεῖν. καὶ τοῦτο μάλιστα αὐτῶν ἐστὶ τὸ ἐξαίρετον, ὅτι πείθοντες ἡμᾶς πάσχειν κακῶς, διὰ τῶν αὐτῶν καὶ τοὺς ποιοῦντας διδάσκουσι φιλοσοφεῖν. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος μὲν ἡγῆται μέγα τὸ τὰ ἑτέρων λαμβάνειν· σὺ δὲ αὐτῷ δείξῃς, ὅτι σοι κοῦφον καὶ ἃ μὴ αἰτεῖ δοῦναι, καὶ ἀντίρροπον φιλοτιμίαν εἰσαγάγῃς τῆς ἐκείνου πτωχείας, καὶ φιλοσοφίαν τῆς ἐκείνου πλεονεξίας, ἐννόησον ὅσης ἀπολαύσεται διδασκαλίας· οὐ διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν παιδευόμενος καταφρονεῖν μὲν κακίας, ἐφίεσθαι δὲ ἀρετῆς. οὐδὲ γὰρ ἑαυτοῖς χρησίμους ἡμᾶς εἶναι [μόνον] βούλεται ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλησίον ἅπασιν. ἂν μὲν οὖν δῷς καὶ μὴ δικάσῃ, τὸ σαυτοῦ συμφέρον ἐζήτησας μόνον· ἂν δὲ προσδῷς καὶ ἕτερον, κἀκεῖνον βελτίω ποιήσας ἐξέπεμψας. τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἅλας, ὅπερ αὐτοὺς εἶναι βούλεται. καὶ γὰρ ἑαυτὸ συγκροτεῖ, καὶ τὰ ἄλλα διακρατεῖ σώματα οἷς ἂν ὁμιλήσῃ. τοιοῦτός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· καὶ γὰρ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις φαίνει. Ἐπεὶ οὖν ἐν τάξει σε τούτων κατέστησεν, ὠφέλησον καὶ τὸν ἐν σκότῳ καθήμενον, καὶ δίδαξον αὐτὸν ὅτι οὐδὲ τὸ πρότερον βίᾳ ἔλαβε· πεῖσον ὅτι οὐκ ἐπηρέασεν. οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς αἰδεσιμώτερος ἔσῃ καὶ σεμνότερος, ἐὰν δείξῃς ὅτι ἐχαρίσω καὶ οὐχ ἡρπάγης. ποίησον τοίνυν αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς σῆς ἐπιεικείας φιλοτιμίαν σήν. Εἰ δὲ μέγα τοῦτο εἶναι νομίζεις, ἀνάμεινον καὶ ὄψει σαφῶς, ὅτι οὐδέπω πρὸς τὸ τέλειον ἀπήντηκας. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἵσταται οὗτος ὁ τοὺς περὶ ἀνεξικακίας τιθεὶς νόμους· ἀλλὰ καὶ περαιτέρω πρόεισιν, οὕτω λέγων· „ἐάν τις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Εἶδες ὑπερβολὴν φιλοσοφίας; μετὰ γὰρ οὖν τὸ δοῦναι τὸν χιτῶνα καὶ τὸ ἱμάτιον, οὐδὲ ἐν γυμνῷ τῷ σώματι χρῆσθαι βούλοιτο ὁ ἐχθρὸς πρὸς τιμωρίας καὶ πόνους, οὐδὲ οὕτως αὐτὸν δεῖ κωλύειν φησί. πάντα γὰρ βούλεται κεκτῆσθαι ἡμᾶς κοινὰ, καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα, καὶ τοῖς δεομένοις [παρέχειν] καὶ τοῖς ὑβρίζουσι. τὸ μὲν γὰρ ἀνδρείας, τὸ δὲ φιλανθρωπίας ἐστί. διὰ τοῦτο ἔλεγεν· ἐάν τις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο,

multo tamen plures reperientur, quia ita philoſophantem, non veſtibus ſolum, ſed (ſi fieri poſſet) ipſis quoque corporibus tegere certarēt. Quod ſi neceſſe eſſet ob talem philoſophiam nudum incedere, nec ſic quidē eſſet pudendum: quia & Adam nudus erat in paradiſo, nec erubeſcebat tamen. Et Eſaias nudus & diſcalciatus, ſed omnibus Iudæis longè honeſtior incedebat, & clarior. Et Ioſeph quando nudatus eſt, tunc magis nituit. Non enim hoc modo nudari malum eſt: ſed ita vt nos indui, ſcilicet precioſis veſtibus: hoc vero turpe, hoc omnino ridiculum eſt: propterea illos quidem laudauit Deus, hos vero & per prophetas & per Apoſtolos ſæpe culpauit. Ne igitur impoſſibilia putemus eſſe præcepta, quæ certè & vtilia nobis ſunt, & valde facilia, ſi tota vtique mente vigilemus: tantumque in ſe lucri continent, vt non ſolum nobis, ſed ipſis quoque lædentibus maximè proſint. Et hoc eſt in his eximium, quòd hoc ipſo quo nos iubent patienter iniurias ſuſtinere, eos quoque qui faciunt docent philoſophari. Cum enim ille quidem rapere aliena magnum cenſet, tu vero ei oſtendas quòd tibi leue ſit etiam quæ non poſtulat dare: illius quoque pauperiem copia tuæ liberalitatis exſatias: perpende quanta doctrinæ vbertate potiatur, qui ad maliciȩ contemptum ſtudiumque virtutis, non iam vtique ſermonibus, ſed factis animatur. Non enim nobis ipſis tantummodo vtiles nos eſſe vult Deus, verumetiam proximis omnibus. Si igitur dederis, & forenſe certamen effugeris, tuum tantummodo commodum requiſiſti: ſi vero aliud addideris, illum quoque meliorem per te factum remittes. Tale eſt quippe ſal, quod certe dominus vult eſſe diſcipulos, quod vtique & ſeipſum ſeruat, & ea quibus conſeruandis fuerit admotum: talis eſt oculus, nam & ſibi lucet & cæteris membris. Quia igitur horum te voluit vicem tenere, ſedentem in tenebris illumina: docens ne illud quidem quod prius concupiuerat, rapuiſſe violenter: perſuade illi, quia te omnino nihil læſerit. Hoc enim modo eris apud eum ipſe reuerendus, ſi ſcilicet donaſſe te, non amiſiſſe monſtraueris. Modeſtiæ igitur virtute pollens, fac de cupiditate illius liberalitatē tuā. Si vero eſſe hoc magnum putas, pauliſper expecta, & liquido cognoſces nondum te ad perfectionem veniſſe mandati. Neque enim qui patientiæ leges poſuit, hîc ſtetiſſe contentus eſt: ſed procedit, ac dicit. *Si quis te coegerit mille paſſus, vade cum illo alia duo.* Vides nempe cumulū ſapientiæ, poſt conceſſam tunicam, palliumque dimiſſum, etiamſi nudo, inquit, corpore tuo ad iniurias ac labores vti inimicus velit, ne ſic quidē illum oportet vetare. Vult enim omnia nos poſſidere communiter, & pecunias videlicet, & corpora: nō cū indigentibus ſolū, verumetiam cū iniuriā facientibus. Vnū enim miſericordiæ eſt, alterum vero patiētiæ: & idcirco dixit: Si quis te angariauerit mille paſſus, vade cū eo alia duo:

Gene. 2. d & 3. b Eſai. 20. a.

Gene. 39. e.

Suprà b.

τρίτος, τὸ μὴ δρᾶσαι τὸν ἐπηρεάζοντα ταῦτα ἅπερ ἔπαθεν, ἀλλ' ἡσυχάσαι· τέταρτος, τὸ καὶ παρασχεῖν ἑαυτὸν εἰς τὸ παθεῖν κακῶς· πέμπτος, [τὸ] καὶ πλέον παρασχεῖν ἢ ἐκεῖνος βούλεται ὁ ποιήσας. ἕκτος, τὸ μὴ μισῆσαι τὸν ταῦτα ἐργαζόμενον· ἕβδομος, τὸ [καὶ] ἀγαπῆσαι· ὄγδοος, τὸ καὶ εὐεργετῆσαι· ἔνατος, τὸ καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ παρακαλεῖν. Εἶδες ὕψος φιλοσοφίας; διά τοι τοῦτο καὶ λαμπρὸν τὸ ἔπαθλον ἔχει. ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἦν τὸ ἐπίταγμα καὶ νεανικῆς δεόμενον ψυχῆς, καὶ πολλῆς τῆς σπουδῆς, καὶ μισθὸν αὐτῷ τίθησι τοιοῦτον, οἷον οὐδενὶ τῶν προτέρων. οὐ γὰρ γῆς ἐνταῦθα μέμνηται, καθάπερ ἐπὶ τῶν πρᾴων· οὔτε παρακλήσεως καὶ ἐλέου, καθάπερ ἐπὶ τῶν πενθούντων καὶ ἐλεημόνων· οὔτε βασιλείας οὐρανῶν· ἀλλ' ὃ πάντων τούτων ἦν φρικωδέστερον, τὸ γενέσθαι ὁμοίους τῷ Θεῷ ὡς ἀνθρώπους γενέσθαι εἰκός. ὅπως γένησθε, φησὶν, ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Σὺ δέ μοι παρατήρει, πῶς οὐδὲ ἐνταῦθα, οὐδὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πατέρα ἑαυτοῦ καλεῖ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν Θεὸν καὶ βασιλέα μέγαν, ὅτε περὶ τῶν ὅρκων διελέγετο· ἐνταῦθα δὲ πατέρα αὐτῶν. ποιεῖ δὲ τοῦτο, τῷ προσήκοντι καιρῷ τοὺς περὶ τούτων τηρῶν λόγους. εἶτα καὶ προσάγων τὴν ὁμοιότητα, φησὶν, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐ μόνον οὐ μισεῖ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ εὐεργετεῖ τοὺς ὑβρίζοντας· [καίτοι γε] οὐδαμοῦ τὸ γινόμενον ἴσον, οὐ μόνον διὰ τὴν τῆς εὐεργεσίας ὑπερβολὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῆς ἀξίας ὑπεροχήν. σὺ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ ὁμοδούλου καταφρονῇ· ἐκεῖνος δὲ παρὰ τοῦ δούλου καὶ μυρία εὐεργετηθέντος· καὶ σὺ μὲν ῥήματα χαρίζῃ εὐχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ πράγματα πολὺ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ, τὸν ἥλιον ἀνάπτων, καὶ τοὺς ἐτησίους ὄμβρους διδούς. ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω δίδωμί σοι ἴσον εἶναι, ὡς ἄνθρωπον ἐγχωρεῖ εἶναι. Μὴ τοίνυν μίσει τὸν ποιοῦντα κακῶς τοιούτων ὄντα σοι πρόξενον ἀγαθῶν, καὶ εἰς τοσαύτην ἄγοντά σε τιμήν· μὴ καταρῶ τῷ ἐπηρεάζοντι. Ἐπεὶ τὸν μὲν πόνον ὑπέστης, τοῦ δὲ καρποῦ ἀπεστερήθης· καὶ τὴν μὲν ζημίαν οἴσεις, τὸν δὲ μισθὸν ἀπολεῖς. ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀνοίας, τὸ χαλεπώτερον ὑπομείναντας τὸ ἔλαττον τούτου μὴ φέρειν. καὶ πῶς ἔνι τοῦτο γενέσθαι, φησί; Θεὸν ἰδὼν ἄνθρωπον γινόμενον, καὶ τοσοῦτον καταβάντα, καὶ τοσαῦτα παθόντα διὰ σέ; ἐρωτᾷς ἔτι καὶ ἀμφιβάλλεις, πῶς δυνατὸν τοῖς ὁμοδούλοις ἀφεῖναι τὰς ἀδικίας; οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ λέγοντος· ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν; οὐκ ἀκούεις Παύλου λέγοντος, ὅτι ὁ ἀναβὰς ἄνω καὶ καθήμενος ἐν δεξιᾷ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν; οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῖς ἀνῃρηκόσιν ἰουδαίοις ἔπεμπε τοὺς ἀποστόλους τὰ μυρία οἴσοντας ἀγαθά; καὶ ταῦτα μέλλοντας μυρία παρ' αὐτῶν πάσχειν δεινά. ἀλλὰ

Tertius, ne par pari referas, ſed quieſcas. Quartus, vt etiam prębeat ſeipſum ad iniuriam ſuſtinendam. Quintus, vt etiam ad maiora ſe præbeat, quàm vult ille qui fecit. Sextus, non odiſſe à quo iſta perpetitur. Septimus, etiam diligere lędentem. Octauus, beneficiis quoque eum afficere. Nonus, etiam Deum pro aduerſario deprecari. Perſpexiſti celſitudinem philoſophiæ, & idcirco tam claro eſt digna pręmio, quia tam magno eſt ſubiecta præcepto: quódque ingen-
A tem ſemper animam, & ſtudium omnino multum requirat: nam & præmium illi tale proponit, quale priorum omnino nulli. Neque enim terræ hic meminit, ſicut in mitibus: nec conſolationis ac miſerationis, ſicut in lugentib. atque miſerentib. Neque regnũ cœlorũ memorat, ſicut in pauperib. ſpiritu, perſecutionemq; patientibus: ſed quod his erat lõgè ſublimius, vt ſcilicet fierent ſimiles Dei, prout tamen hominibus id eſſet poſſibile. *Vt ſitis*, inquit, *ſimiles patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Tu verò diligẽter nota, quemadmodum neque hic, neque in ſuperi-
B oribus patrem ſuum vocet. Nam ibi quidẽ, vbi de iuramentis agit, Deum appellat, magnũq; regem: hîc vero eorum patrem vocauit. Id autem facit, vt ſermonem de hoc opportunius in tempus reſeruet. Deinde ipſam quoq; ſimilitudinem proferens: *Qui*, inquit, *ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Nam & ipſe quoque non modo non odit (inquit) contemptores ſuos, verumetiam beneficiis munerat. Et certè nequaquã eſt æquale peccatum, non modo propter cu-
C mulum beneficij, verumetiam propter eminentiam dignitatis. Tu enim à conſeruo ſperneris, ille vero à ſeruo, & quidem mille beneficiis affecto. Et tu quidem verba donas, pro illo videlicet ſupplicando: Deus verò res ipſas ſatis magnas, ſatiſque mirificas, quotidie ſolem exuſcitans, & opportunas per totum annum pluuias ſubminiſtrans. Sed tamen concedo ita eſſe te illi æqualem, vt hominem eſſe poſſibile eſt. Noli igitur odiſſe malum tibi hîc aliquod inferentem, ſed magis ama, quaſi multorum tibi conciliatorem bonorum, teq́ue ad ampliſ-
D ſimum honorem lædendo ducentem. Ne execreris vim inferentem tibi. Quandoquidem nihil adipiſceris, quam vt perpeſſi mali præmio ſimul careas: ac vt damnum quidem feras, præmium verò amittas. Quod certè extremæ omnino dementiæ eſt, vt aliqui cum maiora perpeſſi ſint, nequaquam minora ſuſtineant. Et quemadmodum, inquies, fieri iſta poſſibile eſt? Vidiſti Deum hominem fieri, & eouſque pro tua deſcendentem ſalute, tantaque propter te eſſe perpeſſum, & adhuc in-
E quiris & dubitas quemadmodum poſſibile ſit iniurias donare conſeruis? Non audiſti eum in patibulo dicentem: *Pater dimitte eis, non enim ſciunt quid faciunt*: Non audiſti Paulum dicẽtem: *Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, qui & reſurrexit, qui & ſedet ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis?* Non vides quia & poſt crucem, & poſt reſurrectionẽ Iudæis interfectorib. ſuos Apoſtolos miſerit, bona illis innumera portantes, idq; quũ ab eis innumera mala paſſuri eſſent? Luc. 23. e. Roman. 8

At tu plurimũ omnino læſus es? Verùm quid tãdem tale perpeſſus es, quale tuus, imò omniũ dominus? vinctus loris, verberatus flagellis, palmis ora temeratus, cõſputus à ſeruis, mortem ſuſtinẽs, & mortem omnium turpiſſimam & infenſiſſimam, & hoc poſtquam beneficia eis mille contulerat. Sin autem omnino nimis læſus es, idcirco nihilominus beneficiũ refer nocenti, vt & tibi facias maiorem coronam, & fratrem periculo grauiſſimi lãguoris abſoluas. Nam & medici quando iniuriis & calcibus cæduntur furentum, tunc illorum magis magiſque miſerentur, tum maximè ad reddendam illis ſanitatem parantur, ſcientes quod excellentiam morbi ſignificat ea iniuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto ſententiam, ſicque tractes iniurios. Illi nãque ſunt maximè ægroti, omnemque violentiam ſuſtinentes. Libera eum à graui iſto dolore, & da operam vt iram remittat. Libera eum à ſæuiſſimo dæmone: propriæ ſcilicet mẽtis furore. Nam & cùm aliquos à dæmone actos videmus, ſæpe lachrymamur: non autem agimus vt ipſi quoque eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis ſeruemus: illorum enim ſunt ſimiles iracũdi, imò illis longè miſeriores, qui vtique ſenſibus adhuc integris inſaniunt. Propter quod veniam non meretur iſtorum dementia. Noli igitur inſultare iacenti, quinimò miſerere. Etenim ſi videamus aliquem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis ſuæ tenebris obtectum, quique etiam malignũ illum humorem vrgeatur euomere, porrigimus manum, & ſupportamus huc illucque iactatum. Etſi veſtimenta ille noſtra polluat, non auerſamur, neque abiicimus ægrotum: ſed illud tantummodo vnum requirimus, quemadmodum à tam grandi hac eum anguſtia liberemus. Hoc igitur etiã erga iſtos faciamus, vt & ſupportemus vomẽtes, & confoueamus ægros: nec eos vſpiam relinquamus, priuſquam totam prorſus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, quę talis fuerit exoluet maximam. Quando enim eiuſmodi æger à paſſione requieuerit, tunc liquidò cognoſcet: à quanta illum conturbatione ſauaueris, & quid dico ab illo tibi gratiã referendã? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, quia fratrem tuũ grauiſſima ægritudine liberaſti: ſed etiam ille te honorabit vt dominũ, modeſtiã tuã p cuncta miratus. Nónne vides parientes fœminas, quemadmodũ aſſiſtentes ſibi ſæpe commordeãt, & tamẽ illæ minimè dolẽt? imò dolẽt quidem, ſed ipſum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione conſciſſis, maximè condolent. Has ergo etiam tu æmuleris, & noli eſſe fœminis mollior. Cùm enim pepererint mulieres iſtæ, nã reuera mulieribus magis ſunt puſillanimes: tunc te virũ eſſe cognoſcent. Sin autem videntur grauia præcepta, conſidera quia ideo aduenerit Chriſtus, vt hæc in noſtris mentibus ſereret: & vtilia non amicis modò, verumetiam inimicis efficeret. Propterea vtrorunque iſtorum habere etiam curã iubet, & fratrũ videlicet, quãdo dicit: Cũ autẽ offers mun⁹ tuũ ad altare: & inimicorũ cũ tibi eos diligere imperat, & orare ꝓ ipſis Deũ.

Et

ἀλλὰ σὺ μεγάλα ἠδίκησαι; καὶ τί τοιοῦτον πέπον-
θας οἷον ὁ σὸς δεσπότης, δεσμούμενος, ῥαπιζόμε-
νος, μαστιζόμενος, παρὰ οἰκετῶν ἐμπτυόμενος,
θάνατον ὑπομένων, καὶ θάνατον τὸν θανάτων ἁ-
πάντων αἴσχιστον, μετὰ [τὰς] μυρίας εὐεργεσίας;
Εἰ δὲ καὶ μεγάλα ἠδίκησαι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα
εὐεργέτησον· ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιή-
σῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐσχάτης
ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν
A λακτίζωνται καὶ ὑβρίζωνται παρὰ τῶν μαινομέ-
νων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρασκευά-
ζονται πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς
ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί. Καὶ σὺ
τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἔχε τὴν
γνώμην, καὶ οὕτω κέχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν· ἐκεῖνοι
γὰρ εἰσὶν μάλιστα οἱ νοσοῦντες καὶ τὴν βίαν ὑπο-
μένοντες [ἅπασαν.] ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτὸν τῆς
χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν,
καὶ δαίμονος ἐλευθέρωσον χαλεποῦ, τοῦ θυμοῦ. καὶ
B γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν· οὐχὶ καὶ
αὐτοὶ [ἢ] σπουδάζομεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ νῦν ποι-
ῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ
θυμούμενοι· μᾶλλον δὲ κἀκείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι μετ'
αἰσθήσεως μαινόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ πα-
ραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπέμβαινε κειμένῳ, ἀλλὰ καὶ
ἐλέει. καὶ γὰρ ἂν ὑπὸ χολῆς [τινὰ] ἐνοχλούμενον καὶ
σκοτοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπειγόμενον τὸν πονηρὸν τοῦτον
χυμὸν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν
σπαραττόμενον, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ
C ἐπιστρεφόμεθα· ἀλλ' ἓν μόνον ζητοῦμεν, ὅπως ἐκεῖ-
νον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης στενοχωρίας.
Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζω-
μεν ἐμοῦντας καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ πρότερον
ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἅπασαν ἀπόθηται τὴν πικρίαν. καὶ
τότε σοι χάριν εἴσεται μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται·
τότε γνώσεται σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταρα-
χῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ θεὸς
σε εὐθέως στεφανώσει καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς,
ὅτι σοῦ τὸν ἀδελφὸν νοσήματος ἠλευθέρωσας χα-
D λεποῦ· κἀκεῖνος δὲ ὡς δεσπότην τιμήσει, διὰ
παντὸς αἰδούμενός σου τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς
τὰς τικτούσας γυναῖκας πῶς δάκνουσι τὰς παρε-
στώσας, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν ἐκεῖναι; μᾶλλον δὲ
ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλ-
γοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ
τῆς ὠδῖνος. ταύτας καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ
γίνου σὺ μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν
γὰρ τέκωσιν αἱ γυναῖκες αὗται· γυναικῶν γὰρ
εἰσὶ μικροψυχότεροι· τότε σε τὸν ἄνδρα εἴσονται·
εἰ δὲ βαρέα τὰ ἐπιτάγματα, ἐννόησον ὅτι διὰ
E τοῦτο παρεγένετο ὁ Χριστὸς, ἵνα ταῦτα ἐν τῇ ἡ-
μετέρᾳ καταφυτεύσῃ διανοίᾳ· ἵνα καὶ ἐχθροῖς
καὶ φίλοις χρησίμους κατασκευάσῃ. διὰ τοῦ-
το καὶ ἑκατέρων τούτων ἐπιμελεῖσθαι κελεύει.
τῶν μὲν [γὰρ] ἀδελφῶν, ἡνίκα ἂν λέγῃ· ἐὰν
προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου· τῶν δὲ ἐχθρῶν, ἐπειδὰν
νομοθετῇ φιλεῖν τε καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.

καὶ

καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑποδείγματος τοῦ κατὰ τὸν θεὸν ἐνάγει μόνον εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε φησὶ τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ [τοῦτο] ποιοῦσι; τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φησίν· οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. ἂν μὲν οὖν ταῦτα ποιῇς, μετὰ τοῦ θεοῦ ἕστηκας· ἂν δὲ ἐγκαταλιμπάνῃς αὐτά, μετὰ τῶν τελωνῶν. εἶδες πῶς οὐ τοσοῦτον τῶν ἐντολῶν τὸ μέγεθος, ὅσον τῶν προσώπων τὸ διάφορον; μὴ τοίνυν τὸ πρᾶγμα λογιζώμεθα, ὅτι δυσχερὲς τὸ ἐπίταγμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔπαθλον ἐννοήσωμεν, καὶ λογισώμεθα τίνος ὅμοιοι γινόμεθα κατορθώσαντες, καὶ τίνος ἴσοι διαμαρτάνοντες. Τῷ μὲν οὖν ἀδελφῷ κελεύει καταλλάττεσθαι, καὶ μὴ πρότερον ἀφίστασθαι, ἕως ἂν τὴν ἔχθραν ἀνέλωμεν· ὅταν δὲ περὶ πάντων διαλέγηται, οὐκ ἔτι ταύτῃ ἡμᾶς ὑποβάλλει τῇ ἀνάγκῃ, ἀλλὰ τὰ παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ μόνον, εὔκολον καὶ ταύτῃ ποιῶν τὸν νόμον. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν· ἵνα μὴ διὰ ταῦτα αὐτὰ ἀηδῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχωσι, κελεύει μὴ μόνον φέρειν ταῦτα ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾶν. Ὁρᾷς πῶς προρριζοῖ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν περὶ τὰ σώματα, τὴν περὶ τὰ χρήματα, τὴν περὶ τὴν δόξαν, τὴν περὶ τὸν παρόντα βίον ἀναιρεῖ; τοῦτο γὰρ ἐποίησεν μὲν ἐξ ἀρχῆς, πολλῷ πλέον ἢ νῦν. Ὅ, τε γὰρ πτωχὸς ὢν ὁ πρᾶος καὶ ὁ πενθῶν, κενοῖ τὴν ὀργήν· ὅ, τε δίκαιος καὶ ἐλεήμων κενοῖ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν· ὁ καθαρὸς τὴν καρδίαν ἀπήλλακται ἐπιθυμίας πονηρᾶς· ὁ δεδιωγμένος καὶ φέρων τὰς ὕβρεις καὶ κακῶς ἀκούων, πᾶσαν ἀσκεῖ λοιπὸν τῶν παρόντων πραγμάτων ὑπεροψίαν, καὶ τύφου καὶ κενοδοξίας ἐστὶ καθαρός. λύσας τοίνυν τῶν δεσμῶν τούτων τὸν ἀκροατὴν καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀλείψας, πάλιν ἑτέρως ἀνασπᾷ ταῦτα τὰ πάθη, καὶ μετὰ πλείονος τῆς ἀκριβείας. ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τῆς ὀργῆς καὶ πάντοθεν ἐκκόψας τοῦ πάθους τούτου τὰ νεῦρα, καὶ εἰπὼν [ὁ] ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ [αὐτοῦ,] καὶ ὁ μωρὸν καλῶν, καὶ ὁ ῥακά, κολαζέσθω· καὶ ὁ προσφέρων τὸ δῶρον μὴ πρότερον προσίτω τῇ τραπέζῃ, ἕως ἂν καταλύσῃ τὴν ἔχθραν· καὶ ὁ ἀντίδικον ἔχων πρὶν ἢ τὸ δικαστήριον ἰδεῖν φίλον ποιείτω τὸν ἐχθρόν, ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν μεταβαίνει πάλιν. καὶ τί φησίν; ὁ ἐμβλέπων ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, ὡς μοιχὸς τιμωρείσθω· ὁ σκανδαλιζόμενος ὑπὸ γυναικὸς ἀκολάστου ἢ ὑπὸ ἀνδρὸς, ἢ [ὑπὸ] ἄλλου τινὸς τῶν αὐτῷ προσηκόντων, ἅπαντας ἐκκοπτέτω τούτους· ὁ νόμῳ γάμου κατέχων γυναῖκα, μηδέποτε αὐτὴν ἐκβαλλέτω καὶ πρὸς ἑτέραν βλεπέτω. διὰ γὰρ τούτων τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας τὰς ῥίζας ἀνεῖλεν. εἶτα, ἐντεῦθεν τῶν χρημάτων τὸν ἔρωτα ἀναστέλλει, κελεύων μήτε ὀμνύναι, μήτε ψεύδεσθαι, μήτε αὐτοῦ ἀντέχεσθαι τοῦ χιτωνίσκου ὃν ἂν τις ἐνδεδυμένος τύχῃ· ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον προΐεσθαι τῷ βουλομένῳ, καὶ τὴν

Et non ſolum Dei ad hoc hortatur exemplo, verumetiam vilium perſonarum. Si enim dilexeritis, inquit, diligentes vos, quam mercedem habebitis? nónne & publicani hoc faciunt? Tale quid dicit & Paulus: *Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes.* (Heb. 12.b.) Si igitur hæc feceris, cum domino vtique perſtitiſti. Si verò neglexeris, in publicanorum parte numeraberis. Conſideraſtíne quemadmodum non tanta ſit præceptorum magnitudo, quanta differentia perſonarum? Non modo igitur rem cogitemus ipſam, quòd ſit videlicet difficile præceptum, ſed reſpiciamus & præmium: & conſideremus cuius efficiamur ſimiles implendo præcepta: quibus etiam comparemur peccata faciendo. Fratri igitur nos reconciliari iubet, nec antè prorſus abſiſtere, quàm inimicitias extinguamus. Quando vero de omnibus diſputat, non iam huic nos neceſſitati ſubiicit: ſed ea tantum quæ à nobis debentur efflagitat, hoc quoque ipſo efficiens facilia præcepta. Quia enim dixerat, ita perſecuti ſunt & prophetas qui fuerunt ante vos: ne propter hæc ipſa eis infeſi eſſent, iubet nõ modo vt ſuſtineãt iſta facientes, verumetiam diligant. Perſpicisne igitur, quemadmodum radicitus prorſus euellat & iracundiam & concupiſcentiam: tum illam quæ erga corpus eſt, tum iſtam quæ erga pecunias, vel erga gloriam, vitamque præſentem? Hoc autem quanquam & antè iam fecerit, multò tamen nunc amplius facit. Quando enim pauper aliquis fuerit, ac mitis & lugens iram prorſus excludit. Quando iuſtus & miſericors, habendi cupiditatem repellit: ſed & cùm mundo corde quis fuerit, obſcœna profectò concupiſcentia liberatur. Qui vero perſecutiones patitur, & tolerat iniurias & æquanimiter diuerſorum obtrectatione laceratur: præſentia etiam iam cuncta deſpicit, atque ab omni faſtu, ab omni gloriæ vanitate ſeiungitur. Cùm igitur abſoluiſſet his vinculis auditorem, atque ad varia eum certamina præparaſſet: aliter quoque, & maiori diligentia hæc vicia rurſus euellit. Cùm enim ab ira fuiſſet exorſus, & vndique neruos iſtius paſſionis excidiſſet dicendo, atque dixiſſet: Qui iraſcitur fratri ſuo, & qui racha dixerit: & qui fatuũ vocauerit, puniatur: & qui offert munus, ne ad altare accedat, priuſquam inimicitiarum nodos exoluat: & qui habet aduerſarium, antequam ingrediatur ad iudicium, ex inimico faciat amicum: rurſus ad concupiſcentiam regreditur, & dicit: Qui viderit oculis impudicis, ſicut adulter puniatur. Qui ſcandalizatur à muliere turpi, vel à viro, vel à quolibet, qui ei per vſum familiaritatis incommodat, omnes hos penitus abſcindat. Qui mulieri iunctus eſt lege connubij, nunquam eam expellat, & alteram ducat. Per hæc enim pudendæ concupiſcentiæ radices prorſus euellit. Iam vero hinc pecuniarum amorem coërcens, præcipit nunquam omnino iurare, nunquam omnino mentiri: nec tunicam, qua quis induitur, aliquando ſibi vendicare, quinimò etiã pallium indulgere rapienti, ipſam-

Digitized by Google

ipſamque quum exigitur, corporis ſui operam ſponte geminare: abunde ſtudiũ pecuniarum per hæc eximens. Poſt horum igitur variá præceptorum coronam inducit conſequenter, & dicit. *Orate pro calumniantibus, & perſequentibus vos.* Per quod ſcilicet auditorem ad ſupernum philoſophiæ cacumen eduxit. Sicut enim maius eſt cædi palmis, quàm eſſe mitem: vt perfectius eſt rapiendi tunicam, etiam pallium ſuum cedere, quàm eſſe miſericordem: vt conſtantius eſt pro iuſticia paſſum aliquid ferre patienter, quam ipſam exercere iuſticiam: atque vt grãdius eſt vel ad operam comprehenſum & coactum, libenter ſequi: vel maxillam alteram prębere ferienti, quàm eſſe pacificum: ita celſius eſt perſequentibus benedicere quàm ipſam perſequentium moleſtiam ſuſtinere. Vides certè vt paulatim auditores ſuos ad faſtigia prorſus euehat ipſa cœlorum. Quoniam igitur digni ſupplicio ſumus, qui cùm ad ſimilitudinem Dei vitam noſtram informare iubeamur, forſitan ne gentilibus quidem inueniamur æquales? Si enim diligere diligentes te, publicanorum eſt & peccatorum atque gentilium: quando ne id quidem faciamus? Non enim id facimus cùm iuſtis fratrum laudibus inuidemus. Quę non tormenta patiemur, qui cũ iubeamur iuſticia ſupra ire phariſæos, gentilibus quoque inferiores iaceamus? Quemadmodum igitur, reſponde quæſo, videbimus regnum futurum? Quemadmodum ſacrum illud merebimur adire veſtibulum, qui nec publicanis quidem ipſis inuenimur meliores? Id enim ſignauit dicendo: Nónne & publicani hoc faciunt? Quod vero vel præcipuè doctrinam eius admirabilem facit, vbique cum multo etiam cumulo præmia ponit bonorum: vt eſt Deum videre, regnum accipere cœlorum, & in Dei filios adoptari, & Deo ſimiles fieri, & miſericordiam conſequi, & conſolationem mereri, & mercedem recipere copioſam. Sicubi vero opus eſt etiam triſtium mentione, ſtrictius iſtud attingit & parcius. Nam gehennæ quidem nomen ſemel in tantis ſermonibus poſuit, & in aliis quibuſdam ſimili breuitate perſtrictis: ſæpe autẽ cohortatorio magis quàm comminatorio ſermone vtens, corrigit auditorem dicendo: *Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſal infatuatum fuerit: & minimus vocabit in regno cœlorum.* Eſt verò vbi etiam ponit peccata pro pœnis, vt ſupplicij pondus potius per ſemetipſum auditor intelligat: vt cùm dicit, mœchatus eſt eam in corde ſuo, & qui dimiſerit, facit eam mœchari: & quod his abũdantius eſt, à malo eſt. Intellectu quippe potientibus ad emendationem ſine pœnæ nomine commemorata peccati ſufficit magnitudo. Propter quod hîc etiam publicanos atque gentiles producit in medium, vt tales diſcipulis comparando perſonas, ad virtutẽ illos etiam pudore ſuccendat. Quod etiã Paulus fecit dicendo: *Nolite contriſtari ſicut & cæteri qui ſpem non habent: & ſicut gentes quæ ignorant Deum.* Oſtendens quoniam nihil ab eis petat eximium & immodicum, ſed paulo amplius ſolito. Nónne & Ethnici, inquit, hoc faciunt?

Marc 9.g & Luca 14.g.

Matt.5 c.

Mat.5.d.

1.Theſ.4.c.

Ibidem b.

Sed

καὶ τὴν τοῦ σώματος χρῆσιν, ἐκ πολλῆς περιουσίας τὸν περὶ τὰ χρήματα ἀναιρῶν πόθον· [καὶ] ὅτι μετὰ ταῦτα πάντα καὶ τὸν ποικίλον τῶν ἐπιταγμάτων τούτων στέφανον ἐπάγει, λέγων· εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ἐπ' αὐτὴν [ἄνω] τὴν ἀκρόπολιν τῆς φιλοσοφίας ἀνάγων [τὴν] κορυφήν. ὥσπερ γὰρ τοῦ πρᾶον

A εἶναι μεῖζον τὸ ῥαπίζεσθαι, καὶ τοῦ ἐλεήμονα εἶναι τὸ καὶ τὸ ἱμάτιον προΐεσθαι μετὰ τοῦ χιτωνίσκου, καὶ τοῦ δίκαιον εἶναι τὸ καὶ ἀδικούμενον φέρειν, καὶ τοῦ εἰρηνοποιὸν εἶναι τὸ καὶ ῥαπιζόμενον καὶ ἀγγαρευόμενον ἕπεσθαι· οὕτω καὶ τοῦ διώκεσθαι τὸ διωκόμενον εὐλογεῖν. ὁρᾷς πῶς κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὰς [ἡμᾶς] ἀνάγει τοῦ οὐρανοῦ τὰς ἁψῖδας; Τίνος οὖν ἂν εἴημεν ἄξιοι, οἱ πρὸς τὸν θεὸν κελευόμενοι τὸν ζῆλον ἔχειν, καὶ τάχα μηδὲ τῶν τελωνῶν γινόμενοι ἴσοι; εἰ γὰρ τὸ

B φιλεῖν τοὺς φιλοῦντας τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν καὶ ἐθνικῶν· ὅταν μηδὲ τοῦτο ποιῶμεν· οὐ γὰρ ποιοῦμεν αὐτὸ βασκαίνοντες εὐδοκιμοῦσι τοῖς ἀδελφοῖς· ποίαν οὐχ ὑποστησόμεθα δίκην, ὑπερβαίνειν τοὺς γραμματεῖς κελευόμενοι, καὶ τῶν ἐθνικῶν ἐσώτες κατώτεροι; πῶς οὖν ὀψόμεθα βασιλείαν εἰπέ μοι; πῶς ἐπιβησόμεθα τῶν ἱερῶν προθύρων ἐκείνων, οὐδὲ τῶν τελωνῶν ἀμείνους γινόμενοι; τοῦτο γὰρ ᾐνίξατο εἰπών· οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποι-

C οῦσιν; ὃ καὶ μάλιστα θαυμάσαι αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἐστίν· ὅτι πανταχοῦ τὰ ἔπαθλα τῶν ἀγαθῶν τίθεις μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας· οἷον καὶ τὸν θεὸν ὁρᾶν· καὶ βασιλείαν οὐρανῶν [κληρονομεῖν·] [καὶ] τὸ υἱοὺς θεοῦ γενέσθαι, καὶ τὸ ὁμοίους θεοῦ· καὶ τὸ ἐλεηθῆναι· [καὶ] τὸ παρακληθῆναι· καὶ τὸν μισθὸν τὸν πολύν· εἴ που [δὲ] καὶ λυπηρῶν μνησθῆναι ἔδει, ὑφειμένως τοῦτο ποιεῖ. τὸ μὲν γὰρ τῆς γεέννης ὄνομα, ἅπαξ ἐν τοσούτοις τέθηκε λόγοις·

D καὶ ἑτέροις δὲ τισὶν ὑπεσταλμένως καὶ ἐντρεπτικώτερον μᾶλλον ἢ ἀπειλητικώτερον κεχρημένος τῷ λόγῳ διορθοῦται τὸν ἀκροατὴν λέγων· οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; [καὶ ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ,] καὶ ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ἔστι δὲ ὅπου καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἀντὶ κολάσεως τίθησι, τὸ φορτικὸν τῆς κολάσεως τῷ ἀκροατῇ διδοὺς συνιδεῖν. ὡς ὅταν λέ-

E γῃ· ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ ὁ ἀπολύων ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι· καὶ τὸ περισσὸν τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι. τοῖς γὰρ νοοῦσιν ἀντὶ τοῦ [τῆς] κολάσεως ὀνόματος, ἤρκει καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας μέγεθος εἰς σωφρονισμόν. διὸ δὴ καὶ [ἐνταῦθα] τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς τελώνας εἰς μέσον ἄγει, τῇ ποιότητι τοῦ προσώπου τὸν μαθητὴν ἐντρέπων. ὃ καὶ ὁ Παῦλος ἐποίει λέγων· μὴ λυπεῖσθε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα, καὶ καθάπερ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν. καὶ δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ὑπέρογκον ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ [καὶ] μικρῷ πλέον τοῦ εἰωθότος φησίν· οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

ἀλλ'

ἀλλ' ὅμως οὐχ ἵστησιν ἐνταῦθα τὸν λόγον· ἀλλ' εἰς τὸ ὕπαιθρον αὐτὸν καταλύει καὶ [τὰς] χρηστὰς ἐλπίδας λέγων· γίνεσθε οὖν τέλειοι, ὡς [καὶ] ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. καὶ πολὺ τὸ τῶν οὐρανῶν ὄνομα διασπείρει πανταχοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τὰ φρονήματα αὐτῶν διεγείρων. πῶς γὰρ ἀσθενέστερον καὶ παχύτερόν πως ἦσαν διακείμενοι. Ἅπαντα οὖν ἐννοοῦντες τὰ εἰρημένα, πολλὴν καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐπιδειξώμεθα τὴν ἀγάπην· καὶ τὸ A καταγέλαστον ἐκεῖνο ἔθος ἐκβάλωμεν, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἀλογωτέρων ὑπομένουσιν, ἀναμένοντες τοὺς ἀπαντῶντας πρώτους προσειπεῖν, ὃ μὲν ἔχει πολὺν μακαρισμὸν μὴ ζηλοῦντες, ὃ δέ ἐστι καταγέλαστον τοῦτο διώκοντες. τίνος [οὖν] ἕνεκεν οὐ προσερεῖς αὐτὸν πρότερος; ἐπειδὴ τοῦτο ἀναμένει φησίν. οὐκοῦν διὰ αὐτὸ τοῦτο μάλιστα ἐπιπηδῆσαι ἔδει, ἵνα σὺ λάβῃς τὸν στέφανον. οὔ φησιν· ἐπειδὴ τοῦτο ἐσπούδακε. καὶ τί ταύτης τῆς ἀλογίας χεῖρον γένοιτ' ἄν; ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἐσπούδακέ φησι B μισθοῦ μοι γενέσθαι πρόξενος, οὐ βούλομαι ἐπιλαβέσθαι τῆς ὑποθέσεως ταύτης. ἂν μὲν οὖν ἐκεῖνός σε προσείπῃ πρότερος, οὐδέν σοι γίνεται πλέον καὶ προσειπόντι· ἐὰν δὲ σὺ πρότερος ἐπιπηδήσῃς τῇ προσρήσει, ἐπραγματεύσω τὸν τῦφον ἐκείνου, καὶ δαψιλῆ τινὰ ἐκ τῆς ἀπονοίας αὐτοῦ τὸν καρπὸν ἐτρύγησας. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας τοσοῦτον μέλλοντας καρποῦσθαι ἀπὸ ψιλῶν ῥημάτων, προδιδόναι τὸ κέρδος, καὶ καταγινώσκοντας αὐτοῦ, τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν; εἰ γὰρ διὰ C τοῦτο αὐτὸν αἰτιᾷ, ὅτι πρότερος ἀναμένει τὴν παρ' ἑτέρου πρόσρησιν, τίνος ἕνεκεν ζηλοῖς ὅπερ ἐγκαλεῖς, καὶ ὅπερ ἔφης εἶναι πονηρόν, τοῦτ' ὡς ἀγαθὸν μιμεῖσθαι ἐσπούδακας; Ὁρᾷς πῶς οὐδὲν ἀνθρώπου κακίᾳ συζῶντος ἀνοητότερον; διὸ παρακαλῶ, φύγωμεν τὸ πονηρὸν τοῦτ' ἔθος καὶ καταγέλαστον· καὶ γὰρ μυρίας ἀνέτρεψε φιλίας τὸ νόσημα τοῦτο, καὶ πολλὰς ἔχθρας εἰργάσατο. διὰ δὴ τοῦτο φθάνωμεν αὐτοὺς ἡμεῖς. οἱ γὰρ ῥαπίζεσθαι καὶ ἀγγαρεύεσθαι D καὶ γυμνοῦσθαι παρὰ ἐχθρῶν κελευόμενοι καὶ φέρειν, ποίας ἂν εἴημεν συγγνώμης ἄξιοι, ἐν προσρήσει ψιλῇ τοσαύτην ἐπιδεικνύμενοι φιλονεικίαν; καταφρονούμεθα γάρ φησι καὶ διαπτυόμεθα, ὅταν αὐτῷ χαρισώμεθα τοῦτο. [καὶ ἵνα μὴ ἄνθρωπος προσκρούσῃς θεῷ;] καὶ ἵνα μὴ καταφρονήσῃ σου ὁ μαινόμενος ὁμόδουλος, καταφρονεῖς τοῦ δεσπότου, τοῦ τοσαῦτά σε εὐεργετηκότος; εἰ γὰρ ἄτοπον τὸ καταφρονεῖν σου τὸν ὁμότιμον, πολλῷ μᾶλλον τὸ σὲ καταφρονεῖν τοῦ σε πεποιηκότος E θεοῦ. μετὰ δὲ τούτου κἀκεῖνο σκόπει, ὅτι ὅτ' ἂν σοῦ καταφρονήσῃ, τότε σοι μείζονος μισθοῦ γίνεται πρόξενος. διὰ γὰρ τὸν θεὸν ταῦτα ὑπομένεις· ἐπειδὴ τὸν αὐτοῦ νόμον ἤκουσας. Τοῦτο δὲ ποίας οὐκ ἂν εἴη τιμῆς ἀντάξιον; πόσων διαδημάτων; ἐμοὶ γένοιτο καὶ ὑβρίζεσθαι καὶ καταφρονεῖσθαι διὰ τὸν θεόν, ἢ τιμᾶσθαι παρὰ βασιλέων ἁπάντων. οὐδὲν γὰρ οὐδὲν τῆς δόξης ταύτης ἴσον.

ταύτην

Sed non hic tamen ſermonem terminat, quem certè opportunius finit in pręmiis, ſpebuſque melioribus, dicens: *Eſtote ergo perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Sępiſſimè cœlorum nomen ac ferè vbique diſſeminat, ab ipſo etiam præmiorum loco corũ animos ſuſcitando: adhuc enim infirmius quiddam craſſiuſque ſapiebant. Omnia igitur quæ dicta ſunt iugiter mente voluentes, plurimã etiam inimicis ſtudeamus impẽdere charitatem, & ridiculã illam A conſuetudinẽ omnino pellamus: quã rationis inopes plurimique patiuntur, expectantes vt prius ſalutentur ab obuiis: qui videlicet iſtud quod plurimam certè beatitudinem continet negligẽtes, hoc quod eſt plenum irriſionis adamant. Cuius enim rei gratia eum ſalutatione non præuenis? quia hoc, inquis, expectat. Propterea ergo præcipuè ad hoc oportet accurrre, vt tu potius accipias coronam. Non, inquis, quandoquidem idipſum ille quæſiuit. Et quid hac dementia deterius? Quia, inquis, ille mihi factus eſt mercedis occaſio, nolo hanc accipe- B re occaſionem. Si enim ille te ſalutet prior, nihil tibi proficiet etiamſi tum ſalutaueris. Si vero tu prius ad ſalutandum properes, lucrum de illius tumore cepiſti, & largiſſimum quendam fructum de illius ſuperbia etiam meſſuiſti. Quemadmodum igitur non extremæ omnino dementiæ eſt, vt qui nudis etiam verbis tantum capere fructum poſſumus cum tamen ſponte perdamus: & ſuper quo culpamus alterum, in idipſum nihilominus incidamus? Si enim culpas, quoniam prius ab alio ſalutationis expectet officium: cur, obſecro, quod repre- C hendis imitaris? Quodque ipſe malum eſſe conquereris, cur & hoc quaſi bonũ imitari ſtudes? Vides certè quàm nihil ſit omnino vecordius homine inter vicia viuente: propter quod, obſecro, fugiamus hunc morem malignum pariter atque ridiculum. Mille quippe hic animorum morbus amicitias diſſipauit, multaſque operatus eſt ſimultates, & idcirco hoc quoque homines nos præueniamus officio. Qui enim & cædi palmis, & cogi, atque nudari ab inimicis iubemur, & tamen ferre patienter: D qua tandem digni venia ſumus, qui in ſalutatione nuda tam grande vicium contentionis oſtendimus? Deſpiciemur, inquis, & conſputabimur prorſus, cum ei hoc donauerimus. Et ne contemnaris homo, offendis Deum? Ne contemnat te conſeruus furens, dominum ipſe contemnis, & eum certè qui tantis beneficiis te honorauit? Si enim indignum eſt vt te is qui eiuſdem ſtatus & conditionis eſt, deſpiciat: quantò indignius eſt à te contemni Deum, qui tuus eſt creator & dominus? Poſt E hæc vero etiam illud expende, quoniam quando te ille contemſerit: tunc tibi maioris fiet mercedis occaſio. Propter Deum enim iſta perpeteris, quia ſcilicet legem eius audiſti. Hoc enim quo tandem digno honore penſandum eſt? quibus diadematibus? Mihi vero magis proueniat inimicitias ſuſtinere propter Deum, atque contemni, quàm vel à cunctis regibus honorari. Nihil enim prorſus, nihil huic poteſt gloriæ comparari.

Hanc

Hanc igitur inſequamur, ſicut ipſe præcepit, & omnino nihil eſſe omnia humana ducamus. Sed certam oſtendentes philoſophiam, vitam noſtram in cunctis prorſus officiis ordinemus. Hinc enim merebimur frui & poſſeſſione cœlorum, & gloria eorum quæ ibi ſunt præmiorum: quaſi angeli quidã cum hominibus ambulantes, tanquam virtutes cœlorum in terrarum regione degentes, & extra omnem conturbationem poſiti, omnemq́; mœrorem, etiam bona ineffabilia conſequemur: quibus nos omnes contingat potiri, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

EX CAP. VI.

Attendite autem ne faciatis eleemoſynam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis.

IMpotentiſſimam hic hominum eliminat paſſionẽ, rabiem quandam ſcilicet, ac furorem, quem ab aliis viciis emendati, de inanis gloriæ amore patiuntur. Nam inter principia quidem ipſa doctrinæ nihil ſuper hac paſſione diſſeruit. Erat quippe ſuperfluum, ſi priuſquam aliquid ſanctorum operum facere ſuaderet, quomodo ea facerent, & quemadmodum ſingula quæque exequerentur doceret: poſtquam vero in ſtudium illos philoſophiæ induxit, tunc iam peſtem illis iſtam quæ illis importunè aſſiſtere conſueuit, interimit. Neque enim vtcunq; gignitur hæc ægritudo, ſed cum plurima ex his quæ præcepta ſunt fecerimus. Oportuit ergo prius inſerere virtutem, & tum demum noxium affectum tollere, qui fructum eius viciat & corrumpit. Et conſidera vnde ipſum ſumat exordium, ab eleemoſyna ſcilicet, oratione atq; ieiunio. In his enim maxime ſolet gloria cohabitare virtutibus. Nam Phariſæus quoque ille hinc fuerat inflatus, atque dicebat: *Ie-*
Luc.18.b. *iuno bis in ſeptimana, decimas do omnium quæ poſſideo*: ſed & in ea ipſa precatione captabat vnam gloriam, oſtentandi gratia ea vſus. Quia enim nullus tunc illi adſtiterat alius, publicano ſe oſtentando dicebat: *Non ſum qualis publicanus iſte, vel cæteri hominum.* Conſidera vnde ſaluator noſter fuerit exorſus, qui quaſi de inſidioſiſſimo aliquo ſerpente loqueretur, potentiſſimoq́ue ad fraudandum eum, qui non tota prorſus mente vigilaſſet, *Attendite*, inquit, *ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus.* Sic etiam
Phili.3.a. Paulus Philippenſes monens, *Videte*, inquit, *canes, videte malos operarios.* Clàm quippe ingreditur beſtia, cunctaq; bene orientia intus maxima cum quiete, & abſq; vllo ſenſu perdentis exportat. Quia igitur plurimum fecit de elee-
Matt.5. moſyna ſermonem, Deumq; adduxit in mediũ *qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos*: atq; auditorem ad liberalitatẽ vndiq; cohortatus, etiam gaudere perſuaſit largitate donandi cõſequentiſſimè cuncta prorſus quæ pulcherrimam & feraciſſimã hanc oleam necare nituntur, euellit: propter quod ait, *Attendite ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus.*

ταύτην τοίνυν διώκομεν οὕτως, ὡς αὐτὸς ἐκέλευσε, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μηδένα ποιούμενοι λόγον, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενοι διὰ πάντων, οὕτω τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομῶμεν. καὶ γὰρ τῶν οὐρανίων καὶ τῶν ἐκεῖ στεφάνων ἐντεῦθεν ἤδη καρπωσόμεθα τὰ ἀγαθὰ, ὡς ἄγγελοι μετὰ ἀνθρώπων βαδίζοντες, ὡς αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις ἐν τῇ γῇ περιπολεύοντες, καὶ πάσης μὲν ἐπιθυμίας, πάσης δὲ ἐκτὸς μένοντες ταραχῆς· καὶ μετὰ τούτων δὲ
A πάντων, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀποληψόμεθα ἀγαθά. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ προσκύνησις σὺν τῷ [ἀνάρχῳ] πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπρο-
B σθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς.

Τὸ τυραννικώτερον πάντων λοιπὸν ἐξορίζει πάθος, τὴν λύσσαν καὶ τὴν μανίαν τὴν περὶ τὴν κενὴν δόξαν ἐγγινομένην τοῖς κατορθοῦσιν. ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ διελέχθη. καὶ γὰρ ἦν περιττὸν πρὶν ἢ πεῖσαι ποιεῖν τι τῶν δεόντων περὶ τοῦ πῶς δεῖ ποιεῖν αὐτὰ καὶ μέλλειν διδάσκειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνήγαγεν εἰς φιλοσοφίαν, τότε λοιπὸν καὶ τὴν παρυ-
C φισταμένην αὐτῇ καθαίρει λύμην. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς τίκτεται τοῦτο τὸ νόσημα, ἀλλ' ὅταν πολλὰ κατορθώσωμεν τῶν ἐπιταττομένων. ἔδει τοίνυν πρότερον φυτεῦσαι τὴν ἀρετὴν, καὶ τότε ἐπηρεάζον αὐτῆς τὸν καρπὸν ἀνελεῖν πάθος. καὶ ὅρα πόθεν ἄρχεται. ἀπὸ νηστείας καὶ εὐχῆς καὶ ἐλεημοσύνης. τούτοις γὰρ μάλιστα ἐμφιλοχωρεῖν εἴωθε τοῖς κατορθώμασι. ὁ γοῦν φαρισαῖος ἐντεῦθεν ἐφυσᾶτο λέγων· νηστεύω δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἀποδεκατῶ μου τὰ ὑπάρχοντα. καὶ ἐν αὐτῇ δὲ ἐκενοδόξει τῇ εὐχῇ, πρὸς ἐπίδειξιν αὐτὴν
D ποιούμενος. ἐπειδὴ γὰρ οὐδεὶς ἄλλος παρῆν, τῷ τελώνῃ ἐνεδείκνυτο λέγων· οὐκ εἰμὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. καὶ σκόπει πῶς ἤρξατο ὡς περὶ θηρίου τινὸς δυσφωράτου διαλεγόμενος καὶ δεινοῦ, κλέψαι τὸν μὴ σφόδρα ἐγρηγορότα. προσέχετε γάρ φησι τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν. οὕτω καὶ ὁ Παῦλος λέγει Φιλιππησίοις· βλέπετε τοὺς κύνας. καὶ γὰρ λάθρα εἰσέρχεται τὸ θηρίον, καὶ πάντα ἐκφυσᾷ ἀψοφητὶ καὶ ἀναισθήτως ἐκφέρει τὰ ἔνδον ἅπαντα. ἐπεὶ οὖν πολὺν περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ἐποιήσατο λόγον, καὶ τὸν θεὸν εἰς μέσον ἤγαγε τὸν ἀνα-
E τέλλοντα τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ πανταχόθεν προέτρεψεν εἰς τοῦτο, καὶ κομᾶν ἔπεισε τῇ δαψιλείᾳ τῆς χορηγίας, ἀναιρεῖ λοιπὸν καὶ τὰ ἐνοχλοῦντα τῇ καλῇ ταύτῃ ἐλαίᾳ. διὰ τοῦτό φησι· προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων.

ἐκείνη γὰρ ἡ ἔμπροσθεν εἰρημένη, τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐλεημοσύνη. καὶ εἰπών, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐπήγαγε, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. καὶ δοκεῖ μὲν πρότερον εἰρῆσθαι τὸ αὐτό· ἂν δέ τις ἀκριβῶς προσέχῃ, οὐκ ἔστι τὸ αὐτό, ἀλλ' ἕτερον τοῦτο, καὶ ἕτερον ἐκεῖνο, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἄφατον τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν φειδώ. ἔστι γὰρ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ποιοῦντα, [μὴ] πρὸς τὸ θεαθῆναι ποιεῖν· καὶ μὴ ποιοῦντα πάλιν ἔμπροσθεν, πρὸς τὸ θεαθῆναι ποιεῖν. διόπερ οὐχ ἁπλῶς τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τὴν γνώμην κολάζει καὶ στεφανοῖ. εἰ γὰρ μὴ αὕτη ἡ ἀκρίβεια προσκειμένη ἦν, πολλοὺς ἂν τοῦτο ὀκνηροτέρους ἐποίησε περὶ τὴν τῆς ἐλεημοσύνης δόσιν, διὰ τὸ μὴ πανταχοῦ πάντως δυνατὸν εἶναι λανθανόντως ποιεῖν. διὰ τοῦτο ἀπολύων σε τῆς ἀνάγκης ταύτης, οὐ τῷ τέλει τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τοῦ ποιοῦντος, καὶ τὴν ζημίαν καὶ τὸν μισθὸν ὁρίζει. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς· τί γὰρ ἐγὼ πάθω ἂν ἕτερος ἴδῃ; οὐ τοῦτο ζητῶ φησίν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν τὴν σήν, καὶ τὸν τρόπον τοῦ γινομένου. τὴν γὰρ ψυχὴν διαπλάσαι βούλεται, καὶ παντὸς ἀπαλλάξαι νοσήματος. ἀπαγορεύσας τοίνυν τὸ πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, καὶ τὴν ἐκ τούτου ζημίαν διδάξας, τὸ μάτην καὶ εἰκῆ τοῦτο ποιεῖν, πάλιν αὐτῶν ἐγείρει τὰ φρονήματα, τοῦ πατρὸς ἀναμνήσας καὶ [τοῦ] οὐρανοῦ, ἵνα μὴ τῇ ζημίᾳ μόνῃ καθάψηται, ἀλλὰ καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ γεγεννηκότος ἐντρέψῃ. » οὐκ ἔχετε γὰρ μισθόν φησι » παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω πρόεισι, καὶ δι' ἑτέρων πολλὴν τὴν ἀποτροπὴν ἐργαζόμενος. ὥσπερ γὰρ ἀνωτέρω τελώνας καὶ ἐθνικοὺς τέθεικε, τῇ ποιότητι τοῦ προσώπου καταισχύνων τοὺς μιμουμένους· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τοὺς ὑποκριτάς. » ὅταν οὖν ποιῇς φησὶν ἐ» λεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου ὥσ» περ οἱ ὑποκριταί. οὐχ ὅτι σάλπιγγας εἶχον ἐκεῖνοι τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τὴν πολλὴν ἐπιδεῖξαι βούλεται μανίαν, τῇ λέξει τῆς μεταφορᾶς ταύτης κωμῳδῶν ταύτῃ καὶ ἐκπομπεύων αὐτούς. καὶ καλῶς ὑποκριτὰς εἶπε. τὸ μὲν γὰρ προσωπεῖον, ἐλεημοσύνης ἦν· ἡ δὲ διάνοια, ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας. οὐ γὰρ διὰ τὸν πλησίον ἐλεεῖν ποιοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ δόξης ἀπολαύειν αὐτούς· ὅπερ ἐσχάτης ἦν ὠμότητος, ἑτέρου λιμῷ διαφθειρομένου φιλοτιμίαν ζητεῖν καὶ μὴ λύειν τὴν συμφοράν. οὐκ ἄρα δοῦναι ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ τὸ ὡς χρὴ δοῦναι ἔστι τὸ ζητούμενον καὶ διὰ τοῦτο δοῦναι. κωμῳδήσας τοίνυν αὐτοὺς ἱκανῶς, καὶ καθαψάμενος αὐτῶν, ὡς καὶ αἰσχυνθῆναι τὸν ἀκροατήν, διορθοῦται πάλιν τὴν τὰ τοιαῦτα νοσοῦσαν γνώμην, καὶ εἰπὼν πῶς δεῖ μὴ ποιεῖν, δείκνυσι πάλιν πῶς δεῖ ποιεῖν.

πῶς

Illa vero qua ſuperius dicta eſt, Dei eſt propria miſericordia. Cum vero dixiſſet, ne faciatis coram hominibus: adiecit, vt videamini ab eis. Et videtur quidem idipſum etiam antè dixiſſe. Sed ſi aliquis diligenter expendat, non hoc vnum atque idem eſt, ſed aliud quidem illud, aliud vero eſſe iſtud inueniet. Multam enim præceptum hoc continet cautionem, & ineffabilem quantam Dei erga homines curam: id vtique prouidentis, ne cu-
A ius hi mercedem operis amittant. Poteſt enim aliquis etiam coram hominibus eleemoſynam facere, nec tamen hoc ideo facere, vt eam oculis hominum oſtentet: & aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, vt ſe id facientem optet videri. Propter quod non omnino indiſcretè factum ipſum ſed voluntatem aut coronat, aut punit: niſi enim hæc diligentia fuiſſet adiuncta, feciſſet plurimos ad miſericordiam ſegniores: quia ſcilicet non omnes vbique poſſent per cuncta id facere latenter. Propterea ab hu-
B ius de vinculo neceſſitatis abſoluens, non fini operis, ſed voluntati operantis mercedem damnúmve decernit. Ne enim diceres, cur ego ſuſtineo detrimentum, ſi quod etiam facio, alter aſpexerit? Non hoc, inquit, requiro: ſed tuam profectò mentem, modumque miſerendi, curare quippe vult animam, atque omni ægritudine liberare. Poſtquam igitur edixit ne quid ad oſtentationem fiat, quantumque id damnum inferret edocuit: nempe vanè iſtud fruſtraque feciſſe, animos
C eorum rurſus exuſcitat, dum & patrem memorat, & cœlum, ne ſcilicet ſolo eos damno mercedis exterreat, verumetiam illius à quo ſunt geniti memoria coërceat. *Non habebitis*, inquit, *mercedē apud patrē veſtrum, qui in cœlis eſt.* Verùm ne hîc quidem ſtare contentus eſt, ſed ad vlteriora progreditur, aliiſque rurſus modis plurimum eos ab inani gloria dehortatur. Sicut enim ſuperius Publicanos poſuit atque *Suprà 5.* Ethnicos, vt imitatores malorum de perſonarum etiam qualitate confunderet: ita hîc quoque commemorauit hypocritas. *Cùm*, inquit,
D *facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt.* Non quia vero ille ſtipem ad ſignum erogant tubarum, ſed maximam in eis volens notare oſtentationis inſaniam, opportuniſſime tranſlatione verborum vicij eorum redundantiam publicauit. Et bene hos nominauit hypocritas. Erat quippe facies quidē ipſa miſerantium: mens vero inhumanorū atque crudelium. Non enim vt proximorū miſererentur dabant, ſed vt ipſi delectatione gloriæ paſcerētur: quod certè erat crudelitatis extre-
E mę, alio quidē fame pereunte, honorē & gloriam captare, ac nō potius conſulere eius inopię. Non ergo tantúmodo dediſſe eleemoſynā ſed quēadmodū oportet dediſſe, & ꝓpter hoc dediſſe, virtutis eſt. Poſtq̄ illos ſufficienter igitur notauit ac tetigit, maximā certè audientibus incutiens verecundiā: iam hîc tam grauiter ægrotantem corrigit voluntatē. Cùmq; oſtendiſſet quomodo nō fieri deberet eleemoſyna, quemadmodum debeat fieri rurſus oſtendit.

Quonam igitur modo fieri debet? *Neſciat*, inquit, *ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*. Hic quoque non manus voluit intelligi, ſed exaggeratum poſuit hũc ſenſum. Si inquit, poſſibile eſt teipſum quoq; ignorare quod facis: ſit tibi hoc prorſus in ſtudio, & ſi fieri queat, nec manus quibus id peragitur, conſciæ ſint, non (vt opinãtur quidam) ab iniuſtis tantũ hominibus miſericordiæ opus voluit abſcondi: cunctos enim iuſſi omnino celari. Deinde animaduerte, merces ipſa quãta ſit. Quia enim dixerat inde proueniens ſuppliciũ, hinc iam oſtendit & præmium, vt eos ad viam rectam ex vtroq; compellat, atque ad doctrinæ excelſa perducat. Docet quippe vt ſciant Deum vtiq; eſſe præſentẽ: & quod non vſque ad hanc tantummodo vitam vel bona vel mala noſtra perueniãt: ſed quod terribile nos excipiet poſt iſta iudicium, & ſua vnicuique actuum retributio reſeruatur, ac pro diuerſitate operum vel pœna, vel gloria: & quod nec magnũ nec exiguũ alicuius opus latebit, etiãſi ad præſens omnes prorſus homines celare videatur. Hęc nanque cũcta innuit dicendo: *Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi in manifeſto*. Ingens ac auguſtũ ei theatrum collocando, & quod cupiebat potiſſimum, hoc cum magna illi copia largiendo. Quid deſideras, inquit? nonne eſſe aliquos operum ſpectatores tuorum? Ecce igitur habes non angelos atque archangelos tantũ, ſed etiam omniũ Deũ, quod ſi habere etiã homines ſpectatores concupiſcis, ne hac quidẽ quã pręcipuè cupis, mercede priuaberis: ſed cũ opportunum tamen tempus aduenerit: quando certè cum maximo tibi hoc cumulo præſtabitur ꝙ requiris. Nam modò quidem ſi te oſtẽtaueris, decem vel viginti, aut centum tantummodo hominibus oſtentare te poteris: ſi verõ nunc latere curaueris, tunc ipſe te prædicabit Deus toto prorſus orbe præſente. Itaque ſi opera tua maximè ab hominibus videri cupis, nunc illa occulta diligenter, vt eadem tunc omnes ad maiorem tuum ſpectent honorem, Deo ſcilicet ea faciente manifeſta, & ea referente prorſus, coramque omnibus prædicante. Nunc enim cuncti te culpabunt videntes, quaſi gloriæ inanis auidum: ſi vero te viderint à Deo coronatum, non modò non culpabunt, verumetiam admirabuntur omnes atque laudabunt. Cùm igitur maximam queas accipere mercedem, magiſque admirationi eſſe cunctis, ſi modo exiguum tempus expectes: perpende quantæ ſit omnino dementiæ, vtrunque id pariter amittere, & eum qui à Deo mercedẽ operis efflagitet, Deo etiam vidente ad ſpectãdum ipſum opus homines aduocare. Si enim oſtentare nos volumus, patri antè omnia nos ſtudeamus oſtendere, qui & coronandi nos tenet poteſtatem, & mulctandi. Et certe etiamſi futuri præmij damna non eſſent, tamen gloriæ cupidos non decebat diuinum ſpectaculum relinquentes, malle oculis placere mortalium. Cuius enim ſtoliditatis eſt, vt ad ſpectandas virtutes eius rege properãte, illum quidem relinquat ac negligat, ab egenis vero atq; mendicis ſpectari velit, ab eiſq; potius laudẽ requirat? Idcirco

πῶς οὖν δεῖ ποιεῖν; μὴ γνώτω φησὶν ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου. πάλιν ἐνταῦθα οὐ χεῖρας αἰνίττεται, ἀλλ' ὑπερβολικῶς αὐτὸ τέθεικεν. εἰ γὰρ οἷόν τε ἐστι φησὶ [καὶ] σαυτὸν ἀγνοῆσαι, περισπούδαστον ἔστω σοι τοῦτο, κἂν αὐτὰς δυνατὸν ᾖ τὰς διακονουμένας χεῖρας λαθεῖν. οὐχ ὥς τινες φασὶν, ὅτι τοὺς σκαιοὺς δεῖ κρύπτειν ἀνθρώπους· πάντας γὰρ ἐνταῦθα λανθάνειν ἐκέλευσεν. εἶτα καὶ ὁ μισθὸς ἐννόησον ὅσος. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε A τὴν ἐκεῖθεν κόλασιν, δείκνυσι καὶ τὴν ἐντεῦθεν τιμὴν, ἑκατέρωθεν αὐτοὺς ὠθῶν καὶ εἰς ὑψηλὰ ἄγων διδάγματα. καὶ γὰρ πείθει εἰδέναι, ὅτι πανταχοῦ πάρεστιν ὁ θεὸς, καὶ ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος βίου ἕστηκε τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ καὶ φοβερώτερον ἡμᾶς [ἐντεῦθεν] ἐκδέξεται δικαστήριον, καὶ τῶν πεπραγμένων εὔθυναι ἁπάντων καὶ τιμαὶ καὶ κολάσεις, καὶ ὅτι οὐδὲν οὐ μικρὸν οὐ μέγα [τις ποιῶν] λήσεται, κἂν δόξῃ τοὺς ἀνθρώπους λανθάνειν. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ᾐνίξατο εἰ- B πὼν, ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ· μέγα καὶ σεμνὸν αὐτῷ καθίζων θέατρον, καὶ ὅπερ ἐπιθυμεῖ, τοῦτο μετὰ πολλῆς αὐτῷ διδοὺς τῆς περιουσίας. τί γὰρ βούλει φησίν; οὐχὶ θεατὰς ἔχειν τῶν γινομένων τινάς; ἰδοὺ τοίνυν, ἔχεις· οὐχὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους· ἀλλὰ τὸν τῶν ὅλων θεόν. εἰ δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπιθυμεῖς ἔχειν θεωρούς, οὐδὲ ταύτης σε ἀποστερεῖ τῆς ἐπιθυμίας καιρῷ τῷ προσήκοντι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πλείονος σοι αὐτὸ παρέχει τῆς ὑπερβο- C λῆς. νῦν μὲν γὰρ ἂν ἐπιδείξῃ δέκα καὶ εἴκοσιν, ἢ καὶ ἑκατὸν ἀνθρώποις ἐπιδείξασθαι δυνήσῃ μόνοις· ἂν δὲ σπουδάζῃς νῦν λανθάνειν, τότε σε αὐτὸς ὁ θεὸς ἀνακηρύξει τῆς οἰκουμένης παρούσης ἁπάσης. ὥστε μάλιστα εἰ βούλει ἀνθρώπους ἰδεῖν σου τὰ κατορθώματα, κρύψον αὐτὰ νῦν, ἵνα μετὰ πλείονος τιμῆς τότε αὐτὰ πάντες θεάσωνται, τοῦ θεοῦ φανερὰ ποιοῦντος καὶ ἐπαίροντος καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνακηρύττοντος. νῦν μὲν γάρ σου καὶ καταγνώσονται οἱ ὁρῶντες, ὡς κενοδόξου· στεφανούμενον δὲ ἰδόντες, οὐ μόνον οὐ καταγνώσονται, ἀλλὰ καὶ θαυμάσονται ἅπαντες. ὅταν D οὖν καὶ μισθὸν ᾖ λαβεῖν, καὶ θαῦμα καρπώσασθαι μεῖζον ὀλίγον ἀναμείναντα χρόνον, ἐννόησον ἡλίκης ἀνοίας ἐστὶν ἀμφοτέρων ἐκπεσεῖν τούτων, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν μισθὸν αἰτοῦντας, καὶ τοῦ θεοῦ ὁρῶντος τοὺς ἀνθρώπους καλεῖν πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τῶν γινομένων. εἰ γὰρ ἐπιδείκνυσθαι δεῖ, τῷ πατρὶ πρὸ πάντων ἐπιδείκνυσθαι χρή· καὶ μάλιστα ὅταν καὶ τοῦ στεφανῶσαι καὶ τοῦ ζημιῶσαι κύριος ὁ πατὴρ ᾖ. καί- E τοι εἰ καὶ ζημία μὴ ἦν, οὐκ ἔδει τὸ θέατρον τοῦτο ἀφέντας ἀνταλλάξασθαι τὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς δόξης ἐπιθυμοῦντας. τίς γὰρ οὕτως ἄθλιος, ὡς τοῦ βασιλέως σπεύδοντος ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ἐλθεῖν, ἐκεῖνον μὲν ἀφιέναι, ἀπὸ δὲ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν προσαιτῶν καθίζειν αὐτοῦ τὸ θέατρον; διὰ δὴ

διὰ τοῦτο, οὐχὶ μόνον οὐκ ἐπιδείκνυσθαι κελεύει,
ἀλλὰ καὶ σπουδάζειν λανθάνειν. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἴσον,
» μὴ σπουδάσαι φανῆναι, καὶ σπουδάσαι λαθεῖν. Καὶ
» ὅταν προσεύχησθέ φησιν, οὐκ ἔσεσθε ὥσπερ οἱ ὑπο-
» κριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
» γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, [ὅ-
» πως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις.] ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
» ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσ-
» ελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου,
» πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Πάλιν
» καὶ τούτους ὑποκριτὰς καλεῖ. καὶ μάλα εἰκότως·
ὅτι θεῷ προσποιούμενοι προσεύχεσθαι, ἀνθρώπους
περισκοποῦσιν· οὐχ ἱκετῶν περικείμενοι σχῆμα, ἀλλ'
ἀνθρώπων καταγελάστων. ὁ γὰρ μέλλων ἱκετεύειν,
ἅπαντας ἀφεὶς πρὸς ἐκεῖνον μόνον ὁρᾷ τὸν κύριον
ὄντα δοῦναι τὴν αἴτησιν. ἂν δὲ τοῦτον ἀφεὶς περιέρ-
χῃ πλανώμενος καὶ πανταχοῦ περιφέρων τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς, κεναῖς ἀπελεύσῃ χερσί. τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐ-
βουλήθης. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ λήψονται
μισθὸν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλ' ὅτι ἀπέχουσι· τουτέστιν, ὅτι
λήψονται μὲν παρ' ὧν ἐπιθυμοῦσιν αὐτοί. οὐ γὰρ
ὁ θεὸς τοῦτο βούλεται, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν παρ'
αὐτοῦ παρέχειν ἤθελεν ἀμοιβήν. ἐκεῖνοι δὲ τὴν
παρὰ τῶν ἀνθρώπων ζητοῦντες, οὐκ ἔτ' ἂν εἶεν
δίκαιοι λαβεῖν παρ' ἐκείνου, δι' ὃν οὐδὲν πεποιή-
κασι. σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρω-
πίαν, ὅταν καὶ ὑπὲρ ὧν αἰτῆται παρ' ἡμῶν ἀγα-
θῶν ἐπαγγέλλεται μισθὸν παρέξειν. διαβαλὼν
τοίνυν τοὺς οὐ προσηκόντως τῷ πράγματι χρωμέ-
νους, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως,
καὶ δείξας σφόδρα καταγελάστους ὄντας, εἰσάγει
τὸν ἄριστον τῆς προσευχῆς τρόπον, καὶ πάλιν τὸν
μισθὸν δίδωσιν εἰπών· εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου.
τί οὖν; ἐν ἐκκλησίᾳ φησὶν οὐ δεῖ προσεύχεσθαι;
καὶ σφόδρα μὲν, ἀλλὰ μετὰ γνώμης τοιαύτης. παν-
ταχοῦ γὰρ ὁ θεὸς τὸν σκοπὸν ζητεῖ τῶν γινομένων·
ἐπεὶ κἂν εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσέλθῃς, καὶ ἀποκλείσας
πρὸς ἐπίδειξιν αὐτὸ ἐργάσῃ, οὐδέν σοι τῶν θυρῶν
ὄφελος. Ὅρα γοῦν καὶ ἐνταῦθα πῶς ἀκρι-
βῆ τὸν διορισμὸν τέθεικεν εἰπὼν, ὅπως φανῶσι
τοῖς ἀνθρώποις. ὥστε κἂν τὰς θύρας ἀποκλείσῃς,
τοῦτο πρὸ τῆς τῶν θυρῶν ἀποκλείσεως κατορθῶσαί
σε βούλεται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ἀποκλείειν
θύρας. κενοδοξίας γὰρ πανταχοῦ μὲν ἀπηλλάχθαι
καλόν· μάλιστα δὲ ἐν εὐχῇ. εἰ γὰρ καὶ τούτου χωρὶς
πλανώμεθα [καὶ περιφερόμεθα] [ἂν καὶ ταύτην
εἰσερχώμεθα] τὴν νόσον ἔχοντες, πότε ἀκουσόμεθα
τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων; εἰ δὲ ἡμεῖς οἱ δεόμενοι καὶ
παρακαλοῦντες οὐκ ἀκούομεν, πῶς τὸν θεὸν ἀξιοῦ-
μεν ἀκούειν; ἀλλ' ὅμως εἰσί τινες, οἱ μετὰ τοιαῦ-
τα παραγγέλματα οὕτως ἀσχημονοῦντες ἐν [τῇ]
εὐχῇ, ὡς καὶ τοῦ σώματος κρυπτομένου διὰ τῆς φω-
νῆς πᾶσι καταδήλους ἑαυτοὺς ποιεῖν, συρφετω-
δῶς βοῶντες, καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ φωνῇ κατα-
γελάστους ποιοῦντες ἑαυτούς. Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ
ἐν ἀγορᾷ, ἂν μὲν τοιαῦτα προσέλθῃ τις ποιῶν καὶ
μετὰ βοῆς ἱκετεύων, ἀποσοβήσει τὸν ἱκετευόμενον·
ἂν δὲ

Idcirco igitur non ſolum nos ab oſtentatio-
ne noſtri etiam vetat, verumetiam nobis ſtu-
dium indicit latendi. Non enim eſt hoc prorſus æquale, ſiquidem minus agit qui appare-
re non ſtudet, quàm qui ſtuduit & latere. *Et
cum oratis*, inquit, *nolite fieri ſicut hypocritæ, qui
amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes
orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vo-
bis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm
oras, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora pa-
A *trem tuum in abſcondito* Rurſus etiam iſtos hy-
pocritas vocat, & omnino conuenienter ac
propriè, qui Deum ſcililet ſe orare ſimulan-
tes, mortalium oculis ingeruntur: non iam
orantium, ſed ridiculorum prorſus hominum
gerendo perſonam. Qui enim ad ſupplican-
dum paratur: omnibus relictis illum intue-
tur vnum, qui habet donandi quod petitur,
poteſtatem. Si vero iſtum relinquens, per
diuerſa errabundus vageris, & vbique oculos
mentemque circumferas, poſt lõgiſſimas pre-
ces vacuis profectò manibus abſcedes, hoc quip-
B pe ipſe voluiſti: propterea non dixit, tales non
recipient mercedem ſuã: ſed receperũt, inquit,
ab his tamen duntaxat à quibus etiã concupi-
ſcunt. Neq; enim hoc voluit Deus qui certè eã
quæ ab ipſo eſt, vult tribuere mercedẽ: illi vero
eam quæ eſt ab hominibus requirẽtes, nequa-
quam iam ab illo merentur accipere, propter
quem nihil omnino fecerunt. Tu vero miſeri-
cordiam Dei cum admiratione conſidera, qui
pro his quoq; quæ à nobis rogatur, bonis mer-
cedẽ ſe pollicetur daturũ. Vituperãs igitur illos
C qui non ita vt oportet, officio orationis vtun-
tur: & vituperans tum à loco, tum ab effectu:
quumq; oſtẽdiſſet nimis eos eſſe ridiculos, o-
ptimũ illũ modum orationis ĩducit, iuxta quẽ
certè mercedẽ tribuit orantibus, dicẽs: Intra in
cubiculũ tuũ: quid ergo? In eccleſia, inquis, nõ
oportet orare? Et valde quidẽ, ſed cũ hac vtiq;,
qua diximus, volũtate. Vbique enim Deus quo
aliquid facias ſpectat intuitu: alioquin etiamſi
cubiculũ ipſum fueris ingreſſus, idq; cum oſtẽ-
tatione tui, vt ſcilicet intelligaris ſecrete oratu-
rus, occluſeris: nihil tibi clauſa oſtia proderũt.
D Vide igitur hîc quoque quàm diligenti rem di-
ſtinctione ſignauerit, dicendo, vt videantur ab
hominibus: etiãſi oſtia cubiculi tui obſeres, hoc
vult ante occluſionẽ ianuæ rectè caueri, vt et-
iam mentis tuæ ianuas claudas. Nã cum vbique
opportunum ſit ab inani gloria liberum habe-
re pectus, ac vacuum: tamen in oratione præci-
puè. Qui enim abſque hoc etiam vicio frequẽ-
ter oramus, & auocati per diuerſa diſtrahimur:
ſi cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad
orandum, ne ipſi quidem preces noſtras audi-
re poterimus: ſi vero eas non audimus ipſi qui
petimus, quemadmodum vt à Deo audiantur,
E rogamus? Et tamẽ ſunt quidã q̃ poſt tot tãtaſ-
que denuntiationes Dei, tam ſint in orationi-
bus impudentes, vt etiam latentes corpore, o-
mnibus ſe faciant voce manifeſtos, tumultuoſe
omnino clamantes, ſeſeque ridiculos habitu
ac voce facientes. Nónne cernis quod in foro
quoq; ſi quis ita agens accederet magna voce
ſupplicãs, eum cui ſupplicaret, à ſe ſũmoueret?

quòd ſi idem iſte quietè idipſum etiam faci-
at, ac modeſtè: tunc potius inflectet eum qui
poteſt tribuere quod rogatur. Non igitur ge-
ſtibus corporis, neque clamoribus vocis ſed
intentione optimæ voluntatis orationum vo-
ta reddamus: non cum ſonitu oris, ac ſtrepitu:
non ad tam importunam oſtẽtationem noſtri,
atque iactantiam proximos nobis clamore ex-
pellamus: ſed cum omni modeſtia & contri-
tione mentis, lachrymiſque ſecretis. Sed do-
les animo, & omnino non potes à clamori-
bus temperare: imò verò maximè dolentium
eſt, illo vtique modo orare & obſecrare quo
dixi. Nam & Moſes dolebat: cumque tacens
Exo 14.d.1. Reg.1.b. oraret, audiebatur, & propterea ad illum di-
xit Deus: *Quid clamas ad me?* Anna quoque
cùm vocem nullam prorſus emitteret, omnia
tamen quæ voluit, impetrauit: quia ſcilicet
Gene.4.a b. & Heb.11.a. ſola, & tota mente clamabat. Abel vero non
modò tacens, ſed etiam defunctus orabat: &
tamen ſanguis eius emittebat vocem omni
prorſus buccina clariorem. Clama igitur & tu
Iohel 2.c. ſicut ille ſanctus, nequaquam omnino pro-
hibeo. *Dirumpe*, vt propheta præcipit, *cor*
Psal 124.a. *tuum*, & non veſtimenta tua: de profundis cla-
ma ad dominum. Nam *de profundis*, inquit,
clamaui ad te domine. De imò prorſus corde
vocem deprome, & proprij pectoris conten-
tus arcano, orationẽ tuam fac eſſe myſterium.
Non conſideras, vt coram regibus quoque o-
mnis coërceatur tumultus, & maximũ vndiq;
ſilentium cõmendetur? Et tu igitur tanquam
regalem ingreſſus aulam, non eam quæ in ter-
ra, eſt, ſed illam quæ multò eſt terribilior, vide-
licet in cœlo, plurimũ reuerentiæ atq; ordina-
tionis oſtende. Vnus enim es ex angelorũ cho-
ro, atque archangelorum ſocius effectus, cùm
Cherubin quoq; atque Seraphin canis. Omnes
nanque iſti cœlorum populi maximum ordi-
nem per cuncta conſeruant, cũ timore ac tre-
more multo regi omnium Deo cœleſte illud
carmen, & ſacros ſemper hymnos canẽdo. Iſtis
igitur tẽpore orationis te admiſce, & myſteri-
orum eorum imitator efficere. Non enim ho-
mines oras, ſed Deum certè vbique pręſentem,
& antequam vox tua inſonet audientem, o-
mniaque cordis arcana cernentem. Si ergo ſic
oras, plurimam accipies profectò mercedem.
Pater, inquit, *tuus qui videt in abſcõdito, reddet tibi*
in propatulo. Nõ ait, donabit tibi: ſed reddet, in-
quit. Debitorem tibi ſe quippe conſtituit, téq;
magno pro hoc etiã honore donauit. Quia e-
nim ipſe inuiſibilis eſt, vult orationem quoq;
tuam à nullo omnino ſentiri. Deinde ipſa etiã
Supra.a. orationis verba cõmemorat. *Orantes enim* ait,
nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt. Cùm
ſuperius de eleemoſyna certa ratiõe etiam diſ-
ſereret, tantummodo peſtem illam quæ de va-
næ gloriæ naſci ſolet amore compeſcuit, ni-
hilque aliud adiecit: neque enim dixit vnde
oporteret eleemoſynam facere: de laboribus
profectò iuſtis, non de auaritia, nec rapina.
Hæc ſiquidem res nulli erat prorſus am-
bigua, quanquam ipſam ſatis iam ſuperi-
us commendaſſe videatur, cum eſurientes
ſitienteſque iuſticiam, appellauit beatos.
In

ἂν δὲ ἡσυχῇ καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος σχήμα-
τος, τότε ἐπισπᾶται μᾶλλον τὸν δυνάμενον δοῦ-
ναι τὴν χάριν; μὴ τοίνυν τῷ σχήματι τοῦ σώμα-
τος, μηδὲ τῇ κραυγῇ τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τῇ προ-
θυμίᾳ τῆς γνώμης τὰς εὐχὰς ποιώμεθα· μήτε
μετὰ ψόφου καὶ ἠχῆς καὶ πρὸς ἐπίδειξιν ὡς καὶ
τοὺς πλησίον ἐγκρούειν, ἀλλὰ μετὰ ἐπιεικείας
πάσης καὶ τῆς κατὰ διάνοιαν συντριβῆς καὶ δα-
κρύων τῶν ἔνδοθεν. ἀλλ' ἀλγεῖς τὴν ψυχὴν καὶ
A οὐκ ἂν δύναιο μὴ βοᾶν; καὶ μὴν τοῦ σφόδρα ἀλ-
γοῦντός ἐστι τὸ οὕτως εὔχεσθαι καὶ παρακαλεῖν ὥσ-
περ εἶπον· ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς ἤλγει, καὶ οὕτως
ηὔχετο καὶ ἠκούετο. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε πρὸς
αὐτὸν ὁ θεός· τί βοᾷς πρός με; καὶ ἡ Ἄννα δὲ
πάλιν, τῆς φωνῆς αὐτῆς οὐκ ἀκουομένης πάντα
ἤνυσεν ὅσα ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἡ καρδία αὐτῆς ἐ-
βόα. ὁ δὲ Ἄβελ οὐχὶ σιγῶν ἀλλὰ καὶ τελευτῶν
ηὔχετο, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ σάλπιγγος λαμπρο-
τέραν ἠφίει φωνήν. στέναξον τοίνυν καὶ σὺ οὕτως
B ὡς ὁ ἅγιος ἐκεῖνος· οὐ κωλύω. διάρρηξον ὡς
ὁ προφήτης ἐκέλευσε τὴν καρδίαν σου, καὶ μὴ τὰ
ἱμάτια. ἐκ βαθέων κάλεσον τὸν θεόν· ἐκ βαθέων
γάρ φησιν ἐκέκραξά σοι κύριε· κάτωθεν ἀπὸ
τῆς καρδίας [σου] ἕλκυσον φωνήν, μυστήριον ποίη-
σόν σου τὴν εὐχήν. Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ἐν τοῖς βα-
σιλείοις θόρυβος ἐκ ποδῶν ἅπας καὶ πολλὴ παν-
ταχόθεν ἡ σιγή; καὶ σὺ τοίνυν ὡς εἰς βασίλεια εἰ-
σιὼν, οὐ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ τὰ πολλῷ φρικωδέ-
στερα τούτων τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πολλὴν ἐπιδεί-
C κνυσο τὴν εὐσχημοσύνην. καὶ γὰρ [καὶ] ἀγ-
γέλων εἶ συγχορευτὴς, καὶ ἀρχαγγέλων κοινω-
νὸς, καὶ μετὰ τῶν σεραφὶμ ᾄδεις. Πάντες δὲ
οὗτοι οἱ δῆμοι πολλὴν ἐπιδείκνυνται τὴν εὐτα-
ξίαν, μετὰ πολλῆς τῆς φρίκης τὸ μυστικὸν ἐ-
κεῖνο μέλος καὶ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ᾄδοντες τῷ
βασιλεῖ τῶν ὅλων θεῷ. τούτοις τοίνυν ἐγκατά-
μιξον σαυτὸν εὐχόμενος, καὶ τὸν μυστικὸν αὐτῶν
ζήλωσον κόσμον. οὐδὲ γὰρ ἀνθρώποις εὔχῃ, ἀλ-
λὰ θεῷ τῷ πανταχοῦ παρόντι, τῷ καὶ πρὸ τῆς φω-
D νῆς ἀκούοντι, τῷ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπι-
σταμένῳ. ἂν οὕτως εὔχῃ, πολλὴν ἀπολήψῃ τὸν
μισθόν. Ὁ πατὴρ γάρ σου φησὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ
κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. οὐκ εἶπε,
χαριεῖταί [σοι,] ἀλλ' ἀποδώσει σοι. καὶ γὰρ χρε-
ώστην ἑαυτόν σοι κατέστησε, καὶ μεγάλῃ σε καὶ ἐν-
τεῦθεν ἐτίμησε τιμῇ. ἐπειδὴ γὰρ αὐτός ἐστιν ἀόρα-
τος, καὶ τὴν εὐχήν σου τοιαύτην εἶναι βούλεται. εἶτα
λέγει καὶ τὰ ῥήματα αὐτὰ τῆς εὐχῆς. προσευχόμε-
νοι γάρ φησι, μὴ βαττολογῆτε ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ
E ποιοῦσιν. ὅτι μὲν γὰρ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης διε-
λέγετο, τὴν ἀπὸ τῆς κενοδοξίας λύμην ἀπέστησε μό-
νον, καὶ οὐδὲν πλέον προσέθηκεν, οὐδὲ εἶπε πόθεν
ἐλεημοσύνην δεῖ ποιεῖν, οἷον ἀπὸ δικαίων πόνων,
ἀλλὰ μὴ ἐξ ἁρπαγῆς μηδὲ [ἀπὸ] πλεονεξίας.
καὶ γὰρ σφόδρα ἦν ὡμολογημένον παρὰ πᾶσι.
καὶ ἀνωτέρω δὲ [τοῦτο] προδιεκάθαρεν, ὅτε
τοὺς πεινῶντας τὴν δικαιοσύνην ἐμακάρισεν.
ἐπὶ δὲ

Ἐπὶ δὲ τῆς εὐχῆς, καὶ ἕτερόν τι προστίθησι πλέον, τὸ μὴ βαττολογεῖν. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τοὺς ὑποκριτὰς, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς ἐθνικοὺς κωμῳδεῖ, πανταχοῦ τῇ τῶν προσώπων εὐτελείᾳ μάλιστα ἐντρέπων τὸν ἀκροώμενον. ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τοῦτο μάλιστα δάκνει καὶ καθάπτεται, τὸ δοκεῖν ἀπερριμμένοις ἀνθρώποις ἐξομοιοῦσθαι, ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀποτρέπει, βαττολογίαν ἐνταῦθα τὴν φλυαρίαν λέγων· οἷον ὅταν τὰ μὴ προσήκοντα αἰτῶμεν παρὰ τοῦ θεοῦ, δυναστείας A καὶ δόξας, καὶ τὸ ἐχθρῶν περιγενέσθαι, καὶ χρημάτων περιουσίας, καὶ ἁπλῶς τὰ μηδὲν ἡμῖν διαφέροντα. Οἶδε γάρ φησιν ὧν χρείαν ἔχετε. Μετὰ [δὲ] τούτων δοκεῖ μοι κελεύειν ἐνταῦθα μηδὲ μακρὰς ποιεῖσθαι τὰς εὐχάς. μακρὰς δὲ οὐχὶ τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ μήκει τῶν λεγομένων. προσμένειν μὲν γὰρ χρὴ τὰ αὐτὰ αἰτοῦντας. τῇ γὰρ εὐχῇ φησι προσκαρτεροῦντες. καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος ἐκείνου τοῦ κατὰ τὴν χήραν ἣ τὸν B ἀπηνῆ καὶ ὠμὸν ἐπέκαμψεν ἄρχοντα τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως καὶ τοῦ κατὰ τὸν φίλον· τὸν ἀωρὶ τῶν νυκτῶν παραγινόμενον, καὶ τὸν καθεύδοντα ἀπὸ τῆς κλίνης ἀναστήσαντα, οὐ διὰ τὴν φιλίαν ἀλλὰ διὰ τὴν προσεδρείαν· οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ συνεχῶς ἐντυγχάνειν αὐτῷ ἅπαντας ἐνομοθέτησεν, οὐ μὴν μυρίων στίχων εὐχὴν συνθέντας αὐτῷ προσιέναι καὶ ἀπαγγέλλειν ἁπλῶς κελεύει. τοῦτο γὰρ ᾐνίξατο εἰπών· Δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακου- C σθήσονται. [μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς.] οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε [πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.] Καὶ εἰ οἶδε φησιν ὧν χρείαν ἔχομεν, τίνος [ἕνεκεν] εὔχεσθαι δεῖ; οὐχ ἵνα διδάξῃς, ἀλλ' ἵνα ἐπικάμψῃς· ἵνα οἰκειωθῇς τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως, ἵνα ταπεινωθῇς, ἵνα ἀναμνησθῇς τῶν ἁμαρτημάτων τῶν σῶν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς φησί·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅρα πῶς εὐθέως ἀνέστησε τὸν ἀκροατὴν καὶ πάσης ἀνέμνησε D τῆς εὐεργεσίας ἐν προοιμίοις. ὁ γὰρ πατέρα εἰπὼν [τὸν θεὸν,] καὶ ἁμαρτημάτων ἄφεσιν, καὶ κολάσεως ἀναίρεσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμὸν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ υἱοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν, καὶ ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ πνεύματος χορηγίαν, διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ὡμολόγησε προσηγορίας. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν καλέσαι πατέρα [τὸν θεὸν,] μὴ πάντων ἐκείνων ἐπιτυχόντα τῶν ἀγαθῶν. διπλῇ τοίνυν αὐτῶν διεγείρει τὸ φρόνημα, καὶ τῷ ἀξιώματι τοῦ E καλουμένου, καὶ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων ὧν ἀπήλαυσαν. τὸ δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅταν εἴπῃ, οὐκ ἐκεῖ τὸν θεὸν συγκλείων τοῦτό φησιν· ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπάγων τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις, καὶ ταῖς ἄνω διατριβαῖς. παιδεύει δὲ καὶ κοινὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν εὐχήν.

καὶ γὰρ

In oratione vero quiddam etiam aliud iunxit, multiloquium vtique coercendo: & ſicut ibi hypocritas, ita hîc Ethnicos notauit, vt vtrobique auditorem perſonarum vilitate ſuffunderet. Quia enim vt alia multa, ita hoc quoque vel maximè animum tangit, ac mordet, cū ſcilicet aliquis deſperatis hominibus comparatur: hinc eos præcipuè à vaniſſimis oſtentationibus ſubducit. Battologiam vero hîc loquacitatem vocauit, qua tunc vtique vtimur, A cum non vtilia nobis à Deo poſcimus: vt potentias ſcilicet adipiſcamur, & glorias, & vt ſuperemus inimicos, atque vt multis opibus affluamus, & omnino ea quæ nobis ſunt nihil profutura: ſcit enim, inquit, quid opus ſit vobis. Super hæc vero videtur mihi longas orationes vetare: longas vero dico, non tempore, ſed multitudine & prolixitate verborum: perſeuerare quippe oportet quæ ſunt vtilia poſcentes. *Orationi*, inquit, *Inſtate*. Quin & ipſe dominus, per viduæ illius exemplum, quæ immiſericordem & crudelem iudicem orationis B inſtantia flexit, atque amici etiam illius quem intempeſta nocte veniſſe dicit ad amicum, eumque dormientem de lectulo ſuſcitaſſe, illumque hoc non tam familiaritate, quàm ſedulitate meruiſſe: nihil aliud omnino, quàm vt ipſe frequenter à quibuſuis interpellaretur, admonuit. Non tamen iuſſit vt orationem verſibus mille compoſitam deferrent ad eum, ipſique recitarent. Hoc enim omnino innuit dicendo: *Putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Scit enim* inquit, *pater veſter quid vo-* C *bis opus ſit*. Et ſi, inquis, ille nouit, cuius tandem rei gratia nos oportet orare? Vt ſcilicet Deum non doceas, ſed inflectas, vt familiaris efficiaris interpellationis frequentia: vt humilieris orando, vtque peccatorum tuorum ſæpe recorderis. *Vos autem cùm oratis, ſic orate:*

Coloſ. 4. a. Luc. 18. a. Luc. 11. a.

HOMILIA XX.

[quæ in Gr. Codd. Mss. eſt pars decimanona] de oratione dominica,

EX CAPITE VI.

D ** Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.*

VIDES nempe quemadmodum continuò animum auditoris erexit, ac cuiuſlibet beneficij inter principia iſta commonuit. Qui enim patrem Deum appellauit, & veniam peccatorum, & pœnarum interitum, & iuſtificationem, & ſanctificationem, & liberationem, & filiorum adoptionem & hæreditatē Dei, & fraternitatem E cum vnigenito copulatam, & ſancti Spiritus dona largiſſima, vno ſermone confeſſus eſt. Impoſſibile eſt enim Deum patrem vocari ab eo, qui non omnia hęc bona fuerit conſecutus. Duplici igitur modo eorum animos accendit, ex eius ſcilicet quem patrem nominant diuinitate, & magnitudine beneficiorum quibus ipſo donante potiuntur. Cùm verò Deum eſſe dicit in cœlis, non ibi eum hoc dicendo concludit, ſed à terris abducit orantē, eumq; ſupernis habitaculis, ac regionibus affigit excelſis. Similiter etiam docet generalē orationē facere pro fratrib.

* Latini malè hic alterius homiliæ faciūt principium, cum apud Græcos eiuſdē ſit continuatio.

Non enim dicit, pater meus qui es in cœlis:
ſed pater noſter qui es in cœlis, pro com-
muni ſcilicet corpore precem fundens, & v-
bique non tam propria commoda quàm pro-
ximorum petens. Quo quidem ipſe & inimi-
citias interimit, & ſuperbiam reprimit, & ex-
plodit inuidiam, & introducit matrem bono-
rum omnium charitatem, & humanarum re-
rum inæqualitatem prorſus expellit, & miram
regis cum paupere æqualitatem honoris o-
A ſtendit, ſi tamen in maximis & ad ęternam glo-
riam neceſſariis communione omnes ſocie-
mur. Quid enim noxæ de terrena ignobili-
tate metuendum eſt, quando cœleſti omnes
nobilitate coniungimur? cumque nullus a-
lio amplius de illo honore poſſideat, neque
locuples paupere, neque dominus ſeruo,
neque princeps ſubdito, neque rex milite, ne-
que philoſophus barbaro, nec ſapiens imperi-
to. Cunctis enim vnam atque eandem nobili-
tatem donauit Deus, cùm dignatus eſt o-
mnium pater vocari. Poſtquam igitur iſtius
B eos nobilitatis admonuit, ac doni cœlitus ac-
cepti: poſtquam illis æqualitatem inter fra-
tres honoris oſtendit, & vtilitatem charitatis
inſeruit: poſtquam eos & abduxit à terra, &
cœlo prorſus affixit: conſideremus quidnam
eos poſtulare præcepit: quanquam hoc loco
ſermo ipſe facilè poſſit totius diſciplinam vir-
tutis inſerere. Nam qui patrem nominat i-
pſum Deum, & patrem communem, iure
talem vitæ tenorem exhibebit, ne tanta no-
bilitate indignus appareat: ſed qui potius par
gratiæ præſtet & ſtudiū. Verum contentus hoc
C ſolo nō fuit, ſiqdē addit & cętera. *Sāctificetur
nomen tuum.* Digna prorſus eo qui eum patrem
appellauit oratio, nihil omnino prius quàm
pro illius gloria ſupplicare, omnia vero reli-
qua ſecundo loco ducere, infráque laudes eius
numerare. Sanctificetur quippe eſt glorifice-
tur. Qui quidem gloriam propriam maieſtatis
ſuæ plenam ſemper obtinet, & æqualem iugi-
ter permanentem. Rogare autem orantem iu-
bet, vt & per vitam noſtram glorificetur: quod
etiam ſuperius profectò commemorauit, di-
Suprà 5. b. D cendo: *Luceat lux veſtra coram hominibus, vt vi-
deant opera veſtra bona, & glorificent patrem ve-
ſtrum, qui in cœlis eſt.* Nam & Seraphin glorifi-
Eſaia 6. b. cantia Deum, hac voce reſonant: *Sanctus, San-
ctus, Sanctus.* Sāctificetur igitur, hoc eſt dicere,
glorificetur. Dignare, inquit, vitam ſic munda
conuerſatione ſeruare, vt per nos cuncti te o-
omnino glorificent. Quod rurſus philoſophiæ
perfectæ eſt, tam irreprehenſibilem omnibus
exhibere vitam, vt eam ſinguli quique mirātes,
dominum de ſeruorum ſanctitate collaudent.
Adueniat regnum tuum. Hoc quoque gratiſſi-
E mi omnino filij eſt, neque inhærere præſenti-
bus, neque magnum aliquid ea quæ videntur
putare: ſed ad patrem ſemper vrgeri, ſempér-
que futura expetere: quod certè de optima o-
ritur conſcientia, & mēte terrenis omnino re-
bus exuta. Hoc igit̃ & Paul⁹ p ſingulos deſide-
Rom. 8. d. rabat dies, proptereaq́; dicebat: *Et ipſi primitias
ſpiritus habentes, intra nos gemimus, adoptionem
filiorum expectantes, redemptionem corporis noſtri.*
Qui

οὐ γὰρ λέγει· ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀλλ᾽ ὁ πα-
τὴρ ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σώματος τὰς δεήσεις ἀνα-
φέρων, καὶ οὐδαμοῦ σκοπεῖν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πανταχοῦ
τὸ τοῦ πλησίον. ἀπὸ δὲ τούτου καὶ ἔχθραν ἀναιρεῖ, καὶ
ἀπόνοιαν καταστέλλει, καὶ βασκανίαν ἐκβάλλει, καὶ
τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἀγάπην εἰσάγει,
καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρωπίνων ἐξορίζει πραγ-
μάτων, καὶ πολλὴν δείκνυσι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸν πτω-
χὸν τὴν ὁμοτιμίαν, εἴγε ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἀναγ-
A καιοτάτοις κοινωνοῦμεν [αὐτῷ] ἅπαντες. Τί γὰρ βλά-
βος ἐκ τῆς κάτω συγγενείας, ὅταν κατὰ τὴν ἄνω ἅπαν-
τες ὦμεν συνημμένοι, καὶ μηδεὶς ἑτέρου πλέον ἔχῃ
μηδὲν, μήτε ὁ πλούσιος τοῦ πένητος, μήτε ὁ δεσπό-
της τοῦ δούλου, μήτε ὁ ἄρχων τοῦ ἀρχομένου, μήτε ὁ βα-
σιλεὺς τοῦ στρατιώτου, μήτε ὁ φιλόσοφος τοῦ βαρβά-
ρου, μήτε ὁ σοφὸς τοῦ ἰδιώτου; πᾶσι γὰρ μίαν ἐχαρίσατο
συγγένειαν, πάντων ὁμοίως κληθῆναι καταξιώ-
σας πατήρ. ἀναμνήσας τοίνυν τῆς εὐγενείας ταύτης
καὶ τῆς ἄνωθεν δωρεᾶς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμοτι-
B μίας καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς γῆς ἀποστήσας, καὶ τοῖς οὐ-
ρανοῖς προσηλώσας, ἴδωμεν τί κελεύει λοιπὸν αἰ-
τεῖν. μάλιστα μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ἱκανὴ πάσης
ἀρετῆς διδασκαλίαν ἐνθεῖναι. ὁ γὰρ πατέρα καλέ-
σας τὸν θεὸν, καὶ πατέρα κοινὸν, δίκαιος ἂν εἴη τοιαύ-
την ἐπιδείκνυσθαι πολιτείαν, ὡς μὴ τῆς συγγενείας
ταύτης ἀνάξιος φανῆναι, καὶ ἴσην τῇ δωρεᾷ παρ-
έχεσθαι τὴν σπουδήν. πλὴν [ἀλλ᾽] οὐκ ἀρκεῖται τού-
τῳ, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν προστίθησιν οὕτω λέγων· ἁγια-
σθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἀξία τοῦ τὸν θεὸν πατέρα καλοῦν-
C τος ἡ εὐχὴ, τὸ μηδὲν αἰτεῖν πρὸ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης,
ἀλλὰ πάντα δεύτερα ἡγεῖσθαι τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐφη-
μίας. τὸ γὰρ ἁγιασθήτω, τουτέστι, δοξασθήτω. τὴν μὲν
γὰρ οἰκείαν ἔχει δόξαν πεπληρωμένην, καὶ ὡσαύτως
ἀεὶ μένουσαν. ἀξιοῦν δὲ κελεύει τὸν εὐχόμενον καὶ διὰ
τῆς ἡμετέρας αὐτὸν δοξάζεσθαι [βούλεται] ζωῆς. ὅπερ
καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγε· λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμ-
προσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν
ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. Καὶ γὰρ τὰ σεραφὶμ δοξάζοντα οὕτως ἔλεγον·
D ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. ὥστε τὸ, ἁγιασθήτω, τουτέστι,
δοξασθήτω. καταξίωσον γάρ φησιν οὕτως ἡμᾶς
βιοῦν καθαρῶς, ὡς δι᾽ ἡμῶν ἅπαντάς σε δοξάζειν.
ὅπερ πάλιν ἀπηρτισμένης ἐστὶ φιλοσοφίας, τὸ οὕ-
τω βίον ἄληπτον παρέχεσθαι [ἐν] πᾶσιν, ὡς
ἕκαστον τῶν ὁρώντων τῷ δεσπότῃ τὴν ὑπὲρ τούτων
ἀναφέρειν εὐφημίαν. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.
Καὶ τοῦτο πάλιν παιδὸς εὐγνώμονος τὸ ῥῆμα,
τὸ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς ὁρωμένοις, μηδὲ μέγα
τι τὰ παρόντα ἡγεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἐπείγεσθαι πρὸς
E τὸν πατέρα, καὶ τῶν μελλόντων ἐφίεσθαι. ὅπερ
ἀπὸ συνειδότος ἀγαθοῦ γίνεται καὶ ψυχῆς
ἀπηλλαγμένης τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων.
τοῦτο γοῦν καὶ ὁ Παῦλος καθ᾽ ἑκάστην
ἐπεθύμει τὴν ἡμέραν. διὰ τοῦτο καὶ ἔλε-
γεν· ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύ-
ματος ἔχοντες στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκ-
δεχόμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.
ὁ γὰρ

ὁ γὰρ τοῦτον ἔχων τὸν ἔρωτα, οὔτε ὑπὸ τῶν χρηστῶν τοῦ βίου τούτου ἐστὶν φυσηθῆναι, οὔτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν ταπεινωθῆναι· ἀλλ᾽ ὡς ἐν αὐτοῖς διατρίβων τοῖς οὐρανοῖς, ἑκατέρας ἀπήλλακται τῆς ἀνωμαλίας. γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶδες ἀκολουθίαν ἀρίστην; ἐπιθυμεῖν μὲν γὰρ ἐκέλευσε τῶν μελλόντων, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπείγεσθαι τὴν ἀποδημίαν· ἕως δ᾽ ἂν οὐ τοῦτο γένηται, καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντας τέως σπουδάζειν τὴν αὐτὴν τοῖς ἄνω πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι. A Ἐπιθυμεῖν μὲν γὰρ δεῖ τῶν οὐρανῶν φησὶ καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· πλὴν καὶ πρὸ τοῦ οὐρανοῦ τὴν γῆν οὐρανὸν ἐκέλευσε ποιῆσαι, καὶ ἐν αὐτῇ διατρίβοντας ὡς ἐκεῖ πολιτευομένους οὕτως πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ὡς καὶ ὑπὲρ τούτων παρακαλεῖν τὸν δεσπότην. οὐδὲν γὰρ τὸ κωλῦον φθάσαι τὴν τῶν ἄνω δυνάμεων ἀκρίβειαν διὰ τὸ τὴν γῆν οἰκεῖν· ἀλλ᾽ ἔνι καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντα ὡς ἄνω γενόμενον ἤδη πάντα ποιεῖν. ὃ λέγει τοίνυν τοιοῦτόν ἐστιν· ὥσπερ ἐκεῖ πάντα ἀκωλύτως γίνεται, καὶ οὐ τὰ μὲν B ὑπακούουσιν [οἱ] ἄγγελοι, τὰ δὲ παρακούουσιν, ἀλλὰ πάντα εἴκουσι καὶ πείθονται· δυνατοὶ γάρ φησιν ἰσχύϊ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡμᾶς καταξίωσον τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐξ ἡμισείας τὸ θέλημά σου ποιεῖν, ἀλλὰ πάντα καθάπερ θέλεις πληροῦν. εἶδες πῶς καὶ μετριάζειν ἐδίδαξε, δηλώσας ὅτι οὐ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἡ ἀρετὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος; καὶ πάλιν τὴν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης πρόνοιαν ἑκάστῳ C ἡμῶν τῶν προσευχομένων ἀναδέχεσθαι ἐπέταξεν; οὐδὲ γὰρ εἶπε, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί, ἢ ἐν ἡμῖν· ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆς, ὥστε λυθῆναι τὴν πλάνην καὶ φυτευθῆναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐκβληθῆναι κακίαν ἅπασαν, καὶ ἐπανελθεῖν ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ταύτῃ διαφέρειν λοιπὸν τὸν οὐρανὸν τῆς γῆς. εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτό φησιν, οὐδὲν διεστήξει τὰ κάτω τῶν ἄνω, εἰ καὶ τῇ φύσει διέστηκεν, ἀγγέλους ἑτέρους τῆς γῆς ἡμῖν ἐπιδεικνυμένης. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. Τί ἐστι τὸν ἄρτον [ἡμῶν] τὸν D ἐπιούσιον; τὸν ἐφήμερον. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, οὕτω γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀνθρώποις δὲ διελέγετο σάρκα περικειμένοις, καὶ ἀνάγκῃ φύσεως ὑποκειμένοις, καὶ οὐ δυναμένοις τὴν αὐτὴν ἔχειν ἀπάθειαν τοῖς ἀγγέλοις, τὰ μὲν ἐπιτάγματα ὁμοίως κελεύει γίνεσθαι καὶ παρ᾽ ἡμῶν καθάπερ αὐτὰ κἀκεῖνοι πληροῦσι· συγκαταβαίνει δὲ καὶ τῇ τῆς φύσεως ἀσθενείᾳ λοιπόν. ἀκρίβειαν μὲν γάρ φησιν πολιτείας ἀπαιτῶ τοσαύτην, οὐ μὴν ἀ- E πάθειαν. οὐδὲ γὰρ ἐπιτρέπει τῆς φύσεως ἡ τυραννίς· δεῖται γὰρ τροφῆς τῆς ἀναγκαίας. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς καὶ ἐν τοῖς σωματικοῖς πολὺ τὸ πνευματικόν. οὐ γὰρ ὑπὲρ χρημάτων, οὐδὲ ὑπὲρ τρυφῆς, οὐδὲ ὑπὲρ πολυτελείας ἱματίων, οὐδὲ ὑπὲρ ἄλλου οὐδενὸς τῶν τοιούτων· ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἄρτου μόνον ἐκέλευσε τὴν εὐχὴν ποιεῖσθαι, καὶ

Qui enim iſto amore ſuccenditur, neque vitæ huius commodis inflatur, neque humiliatur aduerſis, ſed tanquam in ipſo iam cœlo habitans, vtriuſque huius inæqualitatis immunis eſt. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.* Vidéſne optimam conſequentiam? Nam cum deſiderium imperauerit futurorum, atq; ad perfectionem illam nos iuſſerit ſemper contendere: quandiu tamen illuc non pergimus, etiam hîc degentes iubet conuerſationem cum cœli habitatoribus habere communem. Nam deſi- A derare quidem conuenit cœlos, & ea quæ habentur in cœlis: tamen & antequam ſuperna illa præſtetur habitatio, cœlum quodammodo fieri iuſſit è terra: vt ſcilicet tales ſint etiam dũ in ea degunt, ita & omnia faciant & loquantur, quaſi qui prorſus conuerſentur in cœlo. Denique pro hoc etiam eſſe dominum deprecandum. Nihil eſt enim quod propter terrenarum rerum habitaculum ad supernarum virtutũ perfectiones homines prohibeet peruenire: eſt quippe poſſibile, vt in terrarum ad- B huc regione degentes, quaſi iam in cœlis habitent, ita cuncta perficiant. Quod igitur dicit, omnino etiam tale eſt: Sicut ibi fiunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt angeli, alia vero etiam contemnunt, ſed voluntati cedunt diuinæ, & in omnibus obſequũtur: *potentes*, inquit, *virtute, facientes verbum eius*: ſic etiam nos (Pſal. 102 d.) homines effice dignos, qui non ex dimidio, ſed prorſus ex integro ea quæ in tua ſunt voluntate, faciamus. Vidiſti nempe quemadmodum & humilitatem docuerit, oſtendens C quod perficere virtutem non noſtri ſit ſtudij tantummodo, verumetiam gratiæ Dei. Et rurſus communem omnium curam vnumquemque orantium ſuſcipere præcepit. Non enim dixit, fiat in me, vel in nobis voluntas tua, ſed prorſus vbique terrarum: vt ſcilicet eradicetur error, & veritas inſeratur, atque vndique viciis exploſis, virtus reuertatur, inque illius cultu nihil prorſus terra diſtet à cœlo. Si enim hoc, inquit, fuerit: nihil ſuperna ab inferioribus diſcrepabunt: etſi ſit habitantium natura diſſimilis, cum ſcilicet a- D lios nobis angelos terra demonſtret. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Quid eſt Panem noſtrum ἐπιούσιον? i. cotidianum. Quoniam enim dixerat, fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra: id autem loquebatur hominibus carnis fragilitate circumdatis, ac neceſſitati naturæ interim ſubiectis, nec eandem habentibus impaſſibilitatem qua angeli perfruuntur: pręcepta quidem ſic Dei à nobis fieri iubet, vt etiam ab illis dicit impleri: condeſcendit vero etiam naturæ fragilitati, ac ſi diceret: Conuerſationis quidem diligentiam ean- E dem à vobis efflagito, non tamen impaſſibilitatem requiro. Neque enim concedit iſtud fragilitas ipſa naturæ, quæ neceſſario certè cibo indiget ſuſtentari. Tu vero conſidera quemadmodum etiam carnalibus rebus plurimum ſpiritale ſocietur. Non enim propter diuitias atque delicias, non ob precioſę veſtis ornatum, neq; pro alio quopiam huiuſmodi, ſed pro pane duntaxat iuſſit orationem fundere:

& pro pane quidem quotidiano, vt ne pro craſtrina die ſimus ſoliciti: & idcirco ſubiunxit: *Panem noſtrum quotidianum*. Neque hoc tamen fuit verbo contentus, ſed adhuc aliud addidit dicens: *Da nobis hodie*: vt nequâquã illos vlterioris diei cura contereret. Cuius enim diei ſpacium viſurum eſſe te neſcis, quam ob cauſam illius ſolicitudine torquearis? Hoc etiam in conſequentibus prolixius imperauit, dicens: *Nolite ſoliciti eſſe*, inquit, *in craſtinum*: (Infrà.) volens etiam nos vndique accinctos eſſe, & quibuſdam velut pennis fidei inſtructos ſemper ad cœleſtia ſubuolare, nec amplius indulgere naturæ, quàm à nobis ipſe neceſſitatis vſus expoſcit. Deinde quia contingit, vt etiam poſt regenerationis lauacrum delinquatur, plurimum hic quoque miſerationis oſtendens, etiam pro peccatis miſericordem Deum interpellare nos præcipit, ac ſic diceret: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Vidiſti certè cumulum miſericordiæ, poſt tantorum quippe abolitionem malorum, & ineffabilem gratiæ largitatem, iterum peccantibus dignatur ignoſcere. Quòd enim fidelibus oratio iſta cõueniat, & eccleſiæ regula ipſa teſtatur, & ipſius orationis exordium. Nõdum quippe initiatus baptiſmatis ſacramento, non poteſt Deum patrem vocare. Si igitur fidelibus hæc aptatur oratio: orant autem miniſterio conſecrati, vt eis peccata donentur: manifeſtum eſt, quia neque poſt baptiſma remedium pœnitentiæ denegetur: niſi enim hoc docere voluiſſet, nunquam ſic præcepiſſet orare. Qui verò commonefacit peccatorum, ac iubet poſtulare veniam, docetque quo modo veniam conſequamur, pronamque hanc viam nobis præſtat ac facilem: & noſſe profectò ſe, & docere declarat, poſſe etiam poſt baptiſmum commiſſa peccata deleri: idcirco enim hunc modum ſupplicationis induxit: de peccatis verò nos propriis admonendo, bonum humilitatis inſinuat. Vt verò remittamus aliis imperando, ab omni nos liberat recordatione nequitiæ: dum vero nobis indulgentiam pollicetur, bonis nos prorſus ſpebus attollit, & exemplo ineffabilis miſericordiæ Dei, nos etiam ad dandam peccantibus in nos veniam cohortatur. Quod enim maximè animaduerti conuenit, iſtud profectò eſt: quoniam ſingulis quibuſque ſententiis perfectionem virtutis includens, etiam in præcedentibus iniuriæ nos prohibuerit recordari. Nam & ſanctificari per nos nomen Dei, perfecta eſt conuerſationis integritas. Et voluntatem eius fieri, idipſum rurſus amplectitur: & poſſe Deum patrem vocare, immaculatæ conuerſationis indicium eſt. In quibus prorſus omnibus comprehenſum eſt, vt his qui in nos peccauerint, deſinamus iraſci. Nec tamen hæc dixiſſe contentus eſt, ſed abundantius oſtendere volens quantam huius rei curam gerat, idipſum etiam ſpecialiter inculcauit: poſtque impletam orationis formulam, nullius prorſus mãdati meminit, niſi iſtius certè quod ad dandã nos veniã concitauit: ait quippe,

Si

καὶ ὑπὲρ ἄρτου τοῦ ἐφημέρου· ὥστε μὴ ὑπὲρ τῆς αὔριον μεριμνᾶν. διὰ τοῦτο προσέθηκε, τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον· τουτέστι, τὸν ἐφήμερον. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη τῷ ῥήματι, ἀλλὰ καὶ ἕτερον μετὰ τοῦτο προσέθηκεν εἰπών, δὸς ἡμῖν σήμερον· ὥστε μὴ περαιτέρω συντρίβειν ἑαυτοὺς τῇ φροντίδι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. ἧς γὰρ οὐκ οἶδας εἰ τὸ διάστημα ὄψει, τίνος ἕνεκεν ὑπομένεις τὴν μέριμναν; τοῦτο καὶ προϊὼν διὰ πλειόνων
A ἐπέταξε, λέγων· μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. καὶ [γὰρ] βούλεται πανταχόθεν ἡμᾶς εὐζώνους εἶναι καὶ ἐπτερωμένους, τοσοῦτον εἴκοντας τῇ φύσει, ὅσον ἡ τῆς χρείας ἀνάγκη παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ. εἶτα, ἐπειδὴ συμβαίνει καὶ μετὰ [τὸ] λουτρὸν [τῆς] παλιγγενεσίας ἁμαρτάνειν, πολλὴν καὶ ἐνταῦθα τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ἐπιδεικνύμενος, κελεύει περὶ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων τούτων ἀφέσεως προσιέναι τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ, καὶ λέγειν οὕτως· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
B ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; μετὰ τοσούτων κακῶν ἀναίρεσιν καὶ δωρεᾶς μέγεθος ἄφατον, πάλιν ἁμαρτάνοντας ἀξιοῖ συγγνώμης. ὅτι γὰρ πιστοῖς αὕτη ἡ προσευχὴ προσήκει, καὶ οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκουσι, καὶ τὸ προοίμιον τῆς εὐχῆς. ὁ γὰρ ἀμύητος οὐκ ἂν δύναιτο πατέρα καλεῖν τὸν θεόν. εἰ τοίνυν πιστοῖς προσήκει ἡ εὐχή· εὔχονται δὲ οὗτοι ἁμαρτήματα ἑαυτοῖς ἀφεθῆναι [δεόμενοι,] δῆλον ὅτι οὐδὲ μετὰ τὸ λου-
C τρὸν ἀνῄρηται τῆς μετανοίας τὸ κέρδος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐβούλετο δεῖξαι, οὐδ' ἂν τοῦτο ἐνομοθέτησεν εὔχεσθαι. ὁ δὲ καὶ ἁμαρτημάτων ἀναμιμνήσκων, καὶ κελεύων αἰτεῖν ἄφεσιν, καὶ διδάσκων ὅπως ἂν ἐπιτύχωμεν τῆς ἀφέσεως, καὶ εὔκολον ταύτῃ ποιῶν τὴν ὁδόν, εὔδηλον ὅτι εἰδὼς καὶ δεικνὺς ὅτι καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν ἔστιν ἀπονίψασθαι τὰ πλημμελήματα, τοῦτον τῆς ἱκετηρίας τὸν νόμον εἰσήνεγκε· τῷ μὲν ὑπομνῆσαι τῶν ἁμαρτημάτων, μετριάζειν πείθων· τῷ δὲ ἑτέροις ἀφεῖναι κελεῦσαι, μνη-
D σικακίας ἁπάσης ἀπαλλάττων ἡμᾶς· τῷ δὲ ἀντὶ τούτων καὶ ἡμῖν ἐπαγγέλλεσθαι συγχωρεῖν, χρηστὰς ὑποτείνων ἐλπίδας καὶ περὶ τῆς ἀφάτου τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας φιλοσοφεῖν ἡμᾶς παιδεύων. ὃ δὲ μάλιστα χρὴ παρατηρῆσαι τοῦτ' ἐστιν· ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων ὁλοκλήρου μνημονεύσας τῆς ἀρετῆς, καὶ ταύτῃ καὶ τὸ μνησικακεῖν περιέλαβεν. καὶ γὰρ τὸ ἁγιασθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπηρτισμένης ἐστὶ πολιτείας ἀκρίβεια· καὶ τὸ γενηθῆναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ τοῦτο [πάλιν] δηλοῖ· καὶ τὸ πατέρα
E δύνασθαι καλεῖν τὸν θεόν, ἀμώμου πολιτείας ἐπίδειξις [ἐστιν.] ἐν οἷς ἅπασι συνείληπτο καὶ τὸ δεῖν ἀφεῖναι τοῖς πλημμεληκόσι τὴν ὀργήν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη τούτοις, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος ὅσην ὑπὲρ τοῦ πράγματος ποιεῖται τὴν σπουδήν, οὐκ ἠρκέσθη μόνον τούτοις· [ἀλλὰ] καὶ ἰδικῶς αὐτὸ τίθησι, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐντολῆς μέμνηται ἢ ταύτης, οὕτω λέγων·

ἐὰν

„ ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώμα-
„ τα αὐτῶν, ἀφήσει ὑμῖν καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐ-
„ ράνιος. ὥστε παρ' ἡμῶν ἡ ἀρχὴ, καὶ κύριοι
τῆς κρίσεως τῆς περὶ ἡμῶν ἡμεῖς. ἵνα γὰρ μη-
δὲ τῶν ἀναισθήτων μηδεὶς ἐγκαλεῖν ἔχῃ δικα-
ζόμενος μὴ μικρὸν μὴ μέγα, σὲ τὸν ὑπεύθυνον
κύριον ποιεῖ τῆς ψήφου· [καὶ] ὡς ἂν αὐτὸς ἐ-
δίκασας σεαυτῷ φησὶν, οὕτως σοι δικάζω κἀ-
γώ. κἂν ἀφῇς τῷ συνδούλῳ, καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς
αὐτῆς τεύξῃ χάριτος· καί τοι γε οὐκ ἴσον τοῦ- A
το ἐκείνῳ. σὺ μὲν γὰρ δεόμενος ἀφεὶς, ὁ δὲ
θεὸς μηδενὸς χρείαν ἔχων· σὺ τῷ ὁμοδούλῳ, ὁ
δὲ θεὸς τῷ δούλῳ· σὺ ὑπεύθυνος ὢν μυρίοις
κακοῖς, ὁ δὲ θεὸς ἀναμάρτητος ὤν. ἀλλ' ὅμως
καὶ οὕτως τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐνδείκνυ-
ται. ἠδύνατο μὲν γὰρ καὶ χωρὶς τούτου πάν-
τα σοι ἀφεῖναι τὰ πεπλημμελημένα, ἀλλὰ βούλε-
ταί σε καὶ ἐντεῦθεν εὐεργετεῖσθαι, μυρίας σοι
πανταχόθεν παρέχων ἡμερότητος καὶ φιλαν-
θρωπίας ἀφορμὰς, καὶ τὸ ἐν σοὶ θηριῶδες ἐκ- B
βάλλων, καὶ τὸν θυμὸν σβεννὺς, καὶ πανταχό-
θεν σε συγκολλῶν τῷ μέλει τῷ σῷ. τί γὰρ ἂν ἔ-
χοις εἰπεῖν, ὅτι ἀδίκως ἔπαθές τι κακὸν παρὰ τοῦ
πλησίον; ταῦτα γάρ ἐστι τὰ ἁμαρτήματα· ὡς εἰ
δικαίως οὐδὲ ἁμάρτημα τὸ πρᾶγμά ἐστιν. ἀλλὰ
καὶ σὺ τούτων προσέρχῃ ληψόμενος ἄφεσιν, καὶ
πολλῷ μειζόνων· καὶ πρὸ τῆς ἀφέσεως δὲ, οὐ μι-
κρᾶς ἀπήλαυσας δωρεᾶς, διδασκόμενος ἀνθρω-
πίνην ἔχειν ψυχὴν, καὶ πᾶσαν παιδευόμενος
ἡμερότητα, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ μισθός σοι μέγας C
κείσεται ἐκεῖ, τὸ μηδενὸς ἀπαιτηθῆναι λόγον τῶν
πεπλημμελημένων. Ποίας οὖν οὐκ ἂν εἴημεν κο-
λάσεως ἄξιοι, ὅταν [τὴν] ἐξουσίαν λαβόντες προ-
δῶμεν ἡμῶν τὴν σωτηρίαν; πῶς δὲ ἐν τοῖς ἄλ-
λοις πράγμασιν ἀξιώσομεν ἀκούεσθαι, αὐτοὶ μὴ
θέλοντες ἐν οἷς ἐσμὲν κύριοι φείδεσθαι ἑαυ-
„ τῶν; καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν,
„ ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ
„ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ- D
„ νας ἀμήν. Ἐνταῦθα ἡμᾶς τὴν ἡμετέραν παι-
δεύει σαφῶς εὐτέλειαν, καὶ καταστέλλει τὸ φύ-
σημα, διδάσκων [οὐ] παραιτεῖσθαι τοὺς ἀγῶ-
νας, ἀλλὰ μὴ ἐπιπηδᾷν. οὕτω γὰρ καὶ ἡμῖν ἡ
νίκη λαμπροτέρα ἔσται, καὶ ἡ ἧττα τῷ διαβόλῳ
καταγελαστοτέρα. ἑλκυσθέντας μὲν γὰρ δεῖ γεν-
ναίως ἑστάναι· μὴ καλουμένους δὲ, ἡσυχάζειν καὶ
τὸν καιρὸν ἀναμένειν τῶν ἀγώνων, ἵνα καὶ τὸ ἀκε-
νόδοξον καὶ τὸ γενναῖον ἐπιδειξώμεθα. πονηρὸν
δὲ ἐνταῦθα τὸν διάβολον καλεῖ, κελεύων ἡμᾶς ἄ-
σπονδον πρὸς αὐτὸν ἔχειν πόλεμον, καὶ δεικνὺς ὅτι E
οὐ φύσει τοιοῦτός ἐστιν. οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως ἀλ-
λὰ τῶν ἐκ προαιρέσεως ἐπιγινομένων ἐστὶν ἡ πονη-
ρία. κατ' ἐξοχὴν δὲ οὕτως ἐκεῖνος καλεῖται,
διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας, καὶ ἐπειδὴ μηδὲν
παρ' ἡμῶν ἀδικηθεὶς ἄσπονδον πρὸς ἡμᾶς ἔχει
τὸν πόλεμον. διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶπεν, ῥῦσαι ἡ-
μᾶς ἀπὸ τῶν πονηρῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πονηροῦ·
παιδεύων

*Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, di-
mittet & vobis pater veſter cœleſtis peccata veſtra.*
Itaque à nobis tota hæc res ſumit exordium,
futurumque de nobis in noſtra eſt poteſtate
iudicium. Ne enim vel irrationabilis quiſpi-
am, aut in magno aliquo, aut in exiguo de-
licto de iudicio Dei conqueri poſſet, ipſum
te reum dominum illius fecit eſſe ſententiæ.
Quemadmodum, inquit, tu tibi ipſe iudica-
ueris, ita etiam tibi iudicabo. Si enim dimiſeris
A conſeruo tuo, à me quoque eandem gratiam
conſequêris: & certè nequaquam iſtud æquale
eſt. Tu enim remittis, cùm certè quoque ipſe
remiſſione indigeas: Deus verò cùm nullius
vnquam indigeat, ignoſcit: tu conſeruo re-
mittis, Deus ſeruo. Et tu quidem mille pecca-
torum reus, Deus vero ab omni peccato pror-
ſus extraneus: & tamen ſic quoque abundan-
tiam propriæ miſerationis oſtendit. Nam cùm
certè poſſit abſque hoc quoq; tibi omnia pec-
cata dimittere, vult tamen beneficium etiã per
iſta conferre, mille tibi occaſiones manſuetu-
B dinis ac pietatis miniſtrans, & hoc quod in te
eſt belluinum depellens, & iram qua flagras
extinguens, teque vndique tuis membris com-
pingens & conglutinãs. Quid enim quæſo di-
cturus es, an quod à proximo aliquid paſſus
fueris iniuſte? tunc quippe peccatum eſt, ſi verò
iuſtè, ne peccatum quidem eſt. Fac ergo te in-
iuſtè aliqua perpeſſum: talia proculdubio ſunt,
quæ etiam tibi à Deo poſcis remitti, multoque
maiora. Sed ante ipſam quoque veniam non
exigua donatus eſt gratia, edoctus ſcilicet hu-
C manam habere mentem, & omnem manſuetu-
dinem eruditus. Supra hæc verò etiam merces
tibi in futuro ampla tribuetur: dum nullius à te
exigetur ratio peccati. Quo non igitur digni
ſupplicio ſumus, cum tali nobis à Deo poteſta-
te donata, ipſi ſalutis noſtræ efficimur prodi-
tores? Quemadmodum verò in aliis cauſis, vt
audiamur, rogamus, qui nobis ea ipſa quorum
domini ſumus, non impendimus? *Et ne nos in-
ducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Quoni-
am tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula,
D Amen.* Hic iam noſtræ nos profectò humilita-
tis admonuit, vt ſcilicet reprimeret indomitæ
mentis tumorem. Docet enim non quidẽ nos
recuſare certamina, nec tamen in ea audacius
inſilire: hoc enim modo & noſtra incipiet cla-
rior eſſe victoria, & diaboli infœlicior pugna
ridebitur. Nam protractos ſiquidem in medi-
um, viriliter ſtare oportet ac fortiter: non pro-
uocatos verò quieſcere, & tempus expectare
certaminis, vt nos & vacuos oſtendamus amo-
re gloriæ, & plenos virtute conſtantię. Malum
verò hic diabolum vocat: docens nos cum eo
habere prælium nullo vnquam fœdere diri-
E mendum, & oſtendens quod non ſit talis ille
natura. Cùm enim omnis malicia de motu
voluntatis oriatur, oſtenditur bonæ abſ-
que dubio eſſe naturæ, etiam qui malus vo-
catur: per excellentiam autem ille ſic voca-
tur, propter exceſſum maliciæ. Et quia cùm
nihil ſit læſus à nobis, inconciliabili ad-
uerſum nos certamine præliatur: & idcirco
non dixit, libera nos à malis, ſed à malo:
nos

nos videlicet erudiens, nuſquam aduerſus proximos amarius commoueri propter ea quæ ab illis patimur mala: ſed ab iſtis in illum transferre inimicitias, quaſi in cunctorum ſcilicet caput & cauſam malorum. Poſtquam igitur inimici nos commemoratione ad certamen permouit, deſidiamque à nobis omnem prorſus excluſit: rurſus mentem noſtram cõfirmat, ac ſuſcitat, illius nos regis cui fideliter ſubdimur, commonendo, eumque omnibus potentiorem eſſe mõſtrando. *Tuum enim eſt*, inquit, *regnum, & potentia, & gloria*. Si igitur ipſius eſt regnum, nihil oportet timere, vtpote exiſtente nullo qui ei repugnare poſſit, ſibiq; imperium vendicare. Quãdo enim dixit, tuũ eſt regnum: oſtendit illum quoque impugnatorem noſtrũ, ipſi tamen eſſe ſubiectum, etiamſi repugnare videatur, ſinente interim hoc Deo. Nam & ille vnus de numero ſeruorum eſt, licet reorum iam, atque reproborum. Nec audebit aliquãdo ſuper vllum irruere conſeruum, niſi prius ab omnium domino acceperit poteſtatem. Et quid ego de conſeruis loquor? ne aduerſus porcos ille quidem ſumpſit audaciam, priuſquam permitteretur à domino. Neque in boum, neque in ouium greges, niſi poteſtatem ſuper ea re accepiſſet. Si igitur mille adhuc eſſes gradibus inferior, deberes tamen iure confidere talem habens regem, qui facilè omnia etiam per te poſſit efficere. Et gloria in ſecula, Amen. Non enim tantummodo de inſtantibus te malis ſeruat, verumetiam te clarum poteſt facere, & in omnibus glorioſum. Sicut enim potentia eius eſt maxima, ita etiam ineffabilis gloria, & hæc cuncta perpetua, nec vllo vnquam fine ſoluenda. Vides quemadmodum vndique ſpiritalem athletam perunxerit, atque ad confidentiam præpararit? Deinde quod paulò ante memoraui, volens dominus oſtendere, quòd ſuper omnia memoriam malitiæ deteſtatur, eaque apud illum prorſus exoſa ſit, & è regione cunctarũ omnino præcipuam aduerſantem huic vicio virtutem diligat: poſt orationem ipſius non rurſus virtutis admonuit, & de conſtituta nimirum pœna, & de propoſita gloria auditorem ad obedientiam mandati huius inducens. Si, inquit, dimiſeritis hominibus, & pater veſter cœleſtis dimittet vobis: ſi vero non dimiſeritis, neque ipſe dimittet vobis peccata veſtra: Idcirco & cœlos rurſus commemorauit, & patrem: vt hinc quoque auditorem pudore ſuffunderet, ſi cum tanto ſit patre generoſus, ad maliciam feritate rapiatur: atque ad cœlum vocatus, terrena & carnali prorſus mente vileſcat. Non ſolũ quippe gratia Dei eſſe filios, verumetiam oportet operibus. Nihil autem eſt quod ſic Dei ſimiles faciat, vt malignis atq; lædentib. eſſe placabilem, ſicut etiam paulò ante præmonuit, cum diceret: *Deus Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos*, propterea & per ſingula quoq; verba nos communes facere preces iubet dicendo, *Pater noſter: et fiat voluntas tua ſicut in cœlo et in terra:*

Mat. 8. d. & Luc. 8. c.

Iob. 1. a.

Supra 5. g.

παιδεύων ἡμᾶς μηδαμοῦ πρὸς τοὺς πλησίον ἀηδῶς ἔχειν ἐν οἷς ἂν πάθωμεν παρ' αὐτῶν κακῶς, ἀλλ' ἀπὸ τούτων πρὸς ἐκεῖνον μεταθεῖναι τὴν ἔχθραν, ὡς πάντων αὐτὸν αἴτιον τῶν κακῶν ὄντα. ἐναγωνίους τοίνυν ποιήσας τῇ μνήμῃ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὴν ῥαθυμίαν ἡμῶν ἅπασαν ἐκκόψας, πάλιν θαρρύνει καὶ ἀνίστησι τὰ φρονήματα, τοῦ βασιλέως ἀναμνήσας ὑφ' ᾧ ταττόμεθα, καὶ δείξας πάντων αὐτὸν ὄντα δυνατώτερον. σοῦ γάρ ἐστι

A φησὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα. οὐκοῦν εἰ αὐτοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, οὐδένα δεδοικέναι χρή· ἅτε οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀνθισταμένου, καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν διανεμομένου. ὅταν γὰρ εἴπῃ· σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, δείκνυσι καὶ ἐκεῖνον τὸν πολεμοῦντα ἡμῖν ὑποτεταγμένον, κἂν ἐναντιοῦσθαι δοκῇ τοῦ θεοῦ συγχωροῦντος τέως. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τῶν δούλων ἐστίν, εἰ καὶ τῶν ἠτιμωμένων καὶ προσκεκρουκότων. καὶ οὐκ ἂν τολμήσειεν οὐδενὶ τῶν

B ὁμοδούλων ἐπιθέσθαι, μὴ πρότερον ἄνωθεν τὴν ἐξουσίαν λαβών. καὶ τί λέγω τῶν ὁμοδούλων; οὐδὲ χοίρων κατατολμῆσαι ὑπέμεινεν, ἕως ὅτε αὐτὸς ἐπέτρεψεν· οὔτε ποιμνίων, οὔτε βουκολίων, ἕως ὅτε τὴν ἐξουσίαν ἄνωθεν ἔλαβε καὶ τὴν δύναμιν. οὐκοῦν κἂν μυριάκις ἀσθενὴς ᾖς, δίκαιος ἂν εἴης θαρρεῖν τοιοῦτον ἔχων τὸν βασιλεύοντα, πάντα εὐκόλως καὶ διὰ σοῦ κατορθοῦν δυνάμενον. καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. οὐδὲ γὰρ ἀπαλ-

C λάττεσθαι τῶν ἐπιόντων δεινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔνδοξον δύναται ποιεῖν καὶ λαμπρόν. ὥσπερ γὰρ ἡ δύναμις αὐτοῦ πολλή, οὕτω καὶ ἡ δόξα ἄφατος· καὶ ταῦτα πάντα ἀπέραντα, καὶ τέλος αὐτῶν οὐδέν. εἶδες πῶς πανταχόθεν ἤλειψε τὸν ἀθλητὴν καὶ θαρρεῖν παρεσκεύασεν; εἶτα ὥσπερ ἔφθην εἰπών, δεῖξαι βουλόμενος ὅτι πάντων μάλιστα μνησικακίαν ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ, καὶ μάλιστα πάντων τὴν ἐναντίαν [τῇ κακίᾳ] ταύτῃ ἀποδέχεται ἀρετήν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν

D πάλιν αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος ὑπέμνησε, καὶ ἀπὸ τῆς κειμένης κολάσεως, καὶ ἀπὸ τῆς ὡρισμένης τιμῆς τὸν ἀκροατὴν ἐνάγων εἰς τὴν τῆς ἐντολῆς ταύτης ὑπακοήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε φησὶ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε, οὐδὲ αὐτὸς ὑμῖν ἀφήσει. διὰ τοῦτο τῶν οὐρανῶν πάλιν καὶ τοῦ πατρὸς ἐμνημόνευσεν, ὥστε καὶ τούτῳ τὸν ἀκροατὴν ἐντρέψαι· εἴγε τοιούτου πατρὸς ὢν ἐκθηριοῦσθαι μέλλοι, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν κληθεὶς γήϊνόν τι

E καὶ βιωτικὸν ἔχοι φρόνημα. οὐ γὰρ δὴ χάριτι δεῖ γίνεσθαι παῖδας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις. οὐδὲν δὲ οὕτως ὁμοιοῖ τῷ θεῷ, ὡς τὸ τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν εἶναι συγγνωμονικόν. ὥσπερ οὖν καὶ ἔφθη διδάξας, ἡνίκα ἐλέγετο τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, διὰ δὴ τοῦτο καὶ καθ' ἕκαστον τῶν ῥημάτων κοινὰς κελεύει ποιεῖν τὰς εὐχάς. Πάτερ ἡμῶν λέγων, καὶ γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς,

καὶ δὸς

„ καὶ δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλή„ματα ἡμῶν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασ„μόν, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς, πανταχοῦ τῷ πληθυντικῷ ῥήματι τούτῳ κελεύων κεχρῆσθαι, ἵνα μηδὲ ἴχνος ὀργῆς πρὸς τὸν πλησίον ἔχωμεν. Πόσης οὖν ἂν εἶεν κολάσεως ἄξιοι οἱ μετὰ ταῦτα πάντα μὴ μόνον αὐτοὶ μὴ ἀφέντες, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ τὴν ἄμυναν τῶν ἐχθρῶν παρακαλοῦντες, καὶ ὥσπερ ἐκ διαμέτρου τινὸς τὸν νόμον τοῦτον παραβαίνοντες, καὶ ταῦτα αὐτοῦ πάντα ποιοῦντος καὶ πραγματευομένου, ὥστε μὴ διαστασιάζειν ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους. ἐπειδὴ [γὰρ] ῥίζα πάντων [τῶν] ἀγαθῶν ἐστὶν ἡ ἀγάπη, τὰ λυμαινόμενα αὐτὴν ἀναιρεῖ, πάντοθεν ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους [συνάγει] συγκολλῶν. Οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδείς· κἂν πατὴρ [ᾖ,] κἂν μήτηρ, κἂν φίλος, κἂν ὅστις οὖν, ὃς οὕτως ἡμᾶς ἠγάπησεν ὡς ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεός. καὶ ταῦτα μάλιστα καὶ ἐξ ὧν εὐεργετεῖ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἐξ ὧν ἐπιτάττει δῆλον. εἰ δὲ τὰς λύπας μοι λέγεις καὶ τὰς ὀδύνας καὶ τὰ τοῦ βίου κακά, ἐννόησον ὅσα αὐτῷ προσκρούεις καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ οὐκ ἔτι θαυμάσῃ κἂν πλείονα τούτων ἐπέλθῃ κακά· ἀλλ᾽ ἂν ἀγαθοῦ τινος ἀπολαύσῃς, τότε καὶ θαυμάσῃ καὶ ἐκπλαγήσῃ. νῦν δὲ εἰς μὲν τὰς συμφορὰς ὁρῶμεν τὰς ἐπιούσας, τὰ δὲ προσκρούσματα ἃ καθ᾽ ἑκάστην προσκρούομεν τὴν ἡμέραν οὐκ ἐννοοῦμεν. [διὰ τοῦτο ἀλύομεν·] ὡς εἴγε μιᾶς ἡμέρας μόνον μετὰ ἀκριβείας τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ἐλογισόμεθα, τοῦτο ἂν ἔγνωμεν καλῶς πόσων ἂν εἴημεν ὑπεύθυνοι κακῶν. Καὶ ἵνα τὰ ἄλλα ἀφεὶς τὰ ἴδια πεπλημμελημένα ἑκάστῳ, τὰ σήμερον εἴπω γινόμενα· καίτοι γε οὐκ οἶδα τί ποτ᾽ ἕκαστος ἡμῶν ἥμαρτεν· ἀλλ᾽ ὅμως τοσαύτη ἡ περιουσία τῶν πλημμελημάτων, ὡς μηδὲ τὸν ἀκριβῶς ἅπαντα εἰδότα δύνασθαι καὶ ἐκ τούτων ἑλεῖν. Τίς οὖν ἡμῶν οὐκ ἐρραθύμησεν εὐχόμενος; τίς οὐκ ἀπενοήθη; τίς οὐκ ἐκενοδόξησε; τίς οὐ κακῶς εἶπε τὸν ἀδελφόν, οὐδὲ ἐδέξατο πονηρὰν ἐπιθυμίαν. οὐκ εἶδεν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς; οὐκ ἐμνήσθη μετὰ πάθους ἐχθροῦ, καὶ οἰδαίνειν τὴν καρδίαν ἐποίησεν; εἰ δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ὄντες, καὶ ἐν καιρῷ βραχεῖ τοσούτοις ὑπεύθυνοι γεγόναμεν κακοῖς, τίνες ἐσόμεθα ἐξελθόντες ἐντεῦθεν; εἰ ἐν τῷ λιμένι τοσαῦτα [τὰ] κύματα, ὅταν ἐξέλθωμεν εἰς τὸν εὔριπον τῶν κακῶν· τὴν ἀγορὰν λέγω καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ τὰς ἐν οἰκίᾳ φροντίδας· ἆρα ἑαυτοὺς γοῦν ἐπιγνῶναι δυνησόμεθα; ἀλλ᾽ ὅμως τῆς τῶν τοσούτων τηλικούτων ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἔδωκεν ἡμῖν σύντομον καὶ ῥᾳδίαν ὁδόν, καὶ παντὸς ἀπηλλαγμένην πόνου ὁ θεός. ποῖος γὰρ πόνος ἀφεῖναι τῷ λελυπηκότι; Πόνος μὲν οὖν, τὸ μὴ ἀφεῖναι, ἀλλὰ [καὶ] κατέχειν τὴν ἔχθραν· ὡς τό γε ἀπαλλαγῆναι θυμοῦ καὶ ἄνεσιν πολλὴν ἐμποιεῖ, καὶ σφόδρα εὔκολον τῷ βουλομένῳ.
οὐδὲ γὰρ

&, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: &, dimitte nobis debita noſtra: &, ne nos inducas in tentationem: &, libera nos à malo. Plurali vbique numero nos vti docens, vt proximis per cuncta placati, ne veſtigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quando iam ergo inuenimur digni eſſe ſupplicio, poſt hæc omnia non modò non remittentes, verumetiam de inimicis à Deo vindictam rogantes, & velut ex diametro hanc legem tranſgredientes? Et hoc cùm ille cuncta &
A faciat, & dicat, ne ipſi mutuis aduerſum nos ſeditionibas infremamus. Quia enim charitas omnium mater bonorum, ea quæ illi incommodant tollens, vndique nos in vnum congregat copulando. Non eſt enim aliquis, omnino non eſt, non pater aliquis, non mater, non amicus, non alius quiſpiam, qui ita nos aliquando dilexerit, quemadmodum ipſe qui fecit nos Deus. Et hoc de ipſis quæ præcipit, & beneficiis quæ cotidie confert, poteſt maximè relucere. Si verò mœrores
B mihi obieceris ac dolores, cæteraque vitæ præſentis incommoda: conſidera in quantis illum quotidie offendas, & vlterius mirari deſines, etiamſi plura his mala videris irrogari: ſed cum bono aliquo perfrueris, tunc potius ſtupebis, atque miraberis. Nunc verò ad incumbentes quidem clades, & commota ſæpius bella reſpicimus: peccata verò quibus Deum quotidie offendimus, non perpendimus, ideoque mœremus & angimur. Quòd ſi vnius ſaltem diei noſtra vellemus
C accurratè peccata numerare, tunc optimè diſceremus quantorum rei eſſemus malorum. Itaque etiamſi alia vniuſcuiuſque veſtrum peccata præteriens, ea quæ hodie feciſtis oſtendero, & certè ignoro quid veſtrum vnuſquiſque commiſerit: ſed tamen tanta eſt copia delictorum, vt ille quoque qui non diligenter cuncta etiam cognoſcit, multa tamen ex eis poſſit intelligere. Quis igitur noſtrum non habuit in oratione deſidiam? Quis non ſuperbiæ eſt inflatus tumore? Quis non inanis gloriæ aurula ventilatus eſt? Quis non de fra-
D tre detraxit? Quis non concupiſcentiam admiſit malignam, vel impudicis oculis aſpexit? Quis non inimici cum paſſione animi recordatus eſt, & cor ſuum intumeſcere fecit? Quis non æmuli ſui aut cruciatus eſt proſperis, aut delectatus aduerſis? Sin autem & in eccleſia conſtituti, & breui in tempore tantorum efficimur malorum rei: quales tandem nos futuros putamus, cum hinc fuerimus egreſſi? Si tantos fluctus patimur in portu: cum exierimus in Euripum illum malorum, forum dico, & vrbana negocia, & dome-
E ſticas curas: putamúſne nos ſaltem ipſos poterimus agnoſcere? Verumtamen tot, ac talium peccatorum compendioſam nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiuſq; laboris alienam. Quis enim labor eſt fratri indulgere conturbanti? labor quidem in remittēdo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. Siq dē iracūdia liberari, magnā mēti reddit quietem, & valde hoc eſt facile volenti.
Neq;

Digitized by Google

Neq; enim neceſſe eſt maria transfretare, nec lõgi itineris peregrinationem ſubire, nec mõtium excelſa conſcendere, nec pecuniam impendere, nec corpus intendere: ſed ſufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta ſunt. Si verò non ſolum ipſe non ignoſcas, verumetiam contra illum interpelles Deum: quam iam, quæſo, ſpem habebis ſalutis, qui etiam in ipſo tempore, quo Deo ſupplicas, eumque tibi propitiari cupis, maiores illi iraſcendi cauſas miniſtras? habitu quidem circundatus ſupplicantis, voces verò inſonás beſtiales, & contra temetipſum mali illius verborum iacula illa contorquens. Idcirco igitur & Paulus cùm de oratione loqueretur, nihil magis quàm iſtius mandati cuſtodiam flagitauit. *Leuantes*, inquit, *puras manus ſine ira & diſceptatione*. Si enim ne tunc quidem iram remittis, cùm miſericordiam poſtulas, ſed & valde illius recordaris, & hoc ſciẽs quod aduerſus teipſum gladium dirigas: quando iam effici miſericors poteris, peſſimum quoque iſtud venenum malignitatis expuere? Quòd ſi necdum iſtius vicij magnitudinem deprehendiſti: conſidera cùm idipſum in homines admittitur, & tunc ſaltem cumulum Deo à te illatæ videbis iniuriæ. Si tibi qui homo es, quiſpiam ſupplicaret, aut vt eius miſereris expoſceret deinde cùm humi ſtratus iaceret, ſubitò videret inimicum, tibiq; iam ſupplicare deſineret, in illius verò cædem totus irrueret: nónne ad maiorem te iracundiam concitaret? Hoc igitur etiam Deo accidere ſimiliter opinare. Nã tu quoq; Deo ſupplicans, interea ſupplicationẽ relinquis & ſermonibus cædis inimicum: ac Dei leges prorſus inhonoras, qui omnem aduerſus eos qui contriſtarunt, iracundiam pręcepit remitti, inuocans eum ac rogans, vt præceptis ſuis faciat ipſe contraria Nec tibi ad ſupplicium ſatis eſt, quod Dei legem ipſe transgrederis, ſed Deum quoque vt hoc faciat, deprecaris. Nunquid etiam ipſe eorum quæ imperauit oblitus eſt? Nũquid homo eſt qui illa præcepit? Deus profectò eſt qui cuncta cognoſcit, quiq; cum omni diligentia ſua vult mandata ſeruari, tantumq; abeſt vt faciat illa quæ poſtulas, vt te, qui hæc dicis, tantum quia dicis auerſetur, oderitque, pœnamq; abs te repoſcat extremam. Quî igitur obtinere tu ab illo quæris, quę ſummo cum ſtudio vitanda eſſe præcepit? Sed ſunt quidam qui in tantam deuenere vecordiã, vt non modò aduerſus inimicos orẽt, ſed etiam filiis illorum mala ſæpius imprecentur, atq; ipſorum ſi daretur, carnes deguſtare cupientes, quinimò guſtantes. Neq; enim dixeris ꝙ dentes corpori non infixeris eius qui læſit: quantum enim ad votum ſpectat animi, id quod multo eſt ſæuius, profectò feciſti, rogans deſuper aduerſus illum irã venire, eumq; æterno ſupplicio mancipari, omnemq; illius domũ pariter euerti. Cùm igitur hæc facias, nónne cunctis morſib. iſta ſunt ſæuiora? nónne telis omnibus amariora? Non iſta te docuit Chriſtus, non ita os tuum præcipit cruentari: quandoquidem oribus humanarum paſtu carnium cruentatis linguæ ſunt huiuſmodi ſæuiores. Quî igitur fratrem ſalutas? quemadmodum

1.Tim.2.b.

οὐδὲ γὰρ πέλαγος διαβῆναι δεῖ· οὐδὲ ὁδὸν ἀποδημῆσαι μακράν· οὐδὲ ὀρῶν ὑπερβῆναι κορυφάς· οὐδὲ χρήματα δαπανῆσαι· οὐδὲ καταξαίνειν τὸ σῶμα· ἀλλ' ἀρκεῖ [τὸ] θελῆσαι μόνον, καὶ πάντα λέλυται τὰ ἁμαρτήματα. ἂν δὲ μὴ μόνον αὐτὸς μὴ ἀφῇς, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ κατ' αὐτοῦ ἐντυγχάνῃς, τίνα λοιπὸν ἕξεις σωτηρίας ἐλπίδα ὅτ' ἂν ἡνίκα ἐξιλεοῦσθαι αὐτὸν δέῃ, καὶ τότε αὐτὸν παροξύνῃς. ἱκέτου μὲν σχῆμα περικείμενος, θηρίου δὲ φωνὰς ἀφιεὶς, καὶ καθ' ἑαυτοῦ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ ἐξακοντίζων ἐκεῖνα; διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εὐχῆς μεμνημένος, οὐδὲν οὕτως ἐξεζήτησεν ὡς τῆς ἐντολῆς ταύτης τὴν φυλακήν. ἐπαίροντας γὰρ ὁσίους χεῖρας [φησὶ] χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. εἰ γὰρ ὅτε ἐλέους χρείαν ἔχεις, οὐδὲ τότε ἀφιεὶς τὴν ὀργὴν ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτῆς μέμνησαι· καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς, πότε δυνήσῃ γενέσθαι φιλάνθρωπος, καὶ τὸν πονηρὸν ἀποβλύσαι τῆς πονηρίας ταύτης ἰόν; Εἰ δὲ οὐδέπω τῆς ἀτοπίας ταύτης εἶδες τὸ μέγεθος, ἐπ' ἀνθρώπων αὐτὸ λογίζου γινόμενον, καὶ τότε ὄψει τῆς ὕβρεως τὴν ὑπερβολήν. εἰ γὰρ ἀνθρώπῳ σοι ὄντι προσῆλθέ τις ἀξιῶν ἐλεηθῆναι· εἶτα μεταξὺ κείμενος ἐπὶ τῆς γῆς εἶδεν ἐχθρὸν, καὶ ἀφεὶς σὲ ἱκετεύσαι ἐκεῖνον ἔτυπτεν, ἆρα οὐκ ἂν μείζονα ἐποιήσω τὴν ὀργήν; τοῦτο λογίζου καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ συμβαίνειν. καὶ γὰρ καὶ σὺ τὸν θεὸν ἱκετεύων, μεταξὺ τὴν ἱκετηρίαν ἀφεὶς, τὸν ἐχθρὸν τοῖς ῥήμασι τύπτεις, καὶ τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους ὑβρίζεις, τὸν νομοθετήσαντα πᾶσαν ὀργὴν ἀφιέναι κατὰ τῶν λελυπηκότων καλῶν, καὶ ἀξιῶν ἐναντία τοῖς ἑαυτοῦ προστάγμασι ποιεῖν: οὐκ [ἆρα] ἀρκεῖ εἰς τιμωρίας σου λόγον· ὅτι σὺ παραβαίνεις τὸν νόμον τὸν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τοῦτο παρακαλεῖς ποιεῖν; μὴ γὰρ ἐπελάθετο ὧν ἐπέταξε; μὴ γὰρ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ταῦτα εἰπών; θεός ἐστιν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς, καὶ μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης τοὺς ἑαυτοῦ βουλόμενος φυλάττεσθαι νόμους, καὶ τοσοῦτον ἀπέχων τοῦ ποιῆσαι ταῦτα ἅπερ ἀξιοῖς, ὅτι καὶ σὲ τὸν ταῦτα λέγοντα καὶ ὑπὲρ τοῦ λέγειν μόνον ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ καὶ δίκην ἀπαιτεῖ τὴν ἐσχάτην. πῶς οὖν ἀξιοῖς παρ' αὐτοῦ τυχεῖν ὧν αὐτὸς μετὰ πολλῆς ἀπέχεσθαί σε κελεύει σπουδῆς; ἀλλὰ γὰρ εἰσί τινες, οἳ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀλογίας ἥκασιν, ὡς μὴ μόνον τῶν ἐχθρῶν κατεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τέκνοις ἐπαρᾶσθαι τοῖς ἐκείνων, [καὶ] αὐτῶν εἴγε ἐνῆν ἀπογεύσασθαι τῶν σαρκῶν [προαιρεῖσθαι,] μᾶλλον δὲ καὶ ἀπογευόμενοι. μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι τοὺς ὀδόντας οὐκ ἐνέπηξας τῷ σώματι τοῦ λελυπηκότος· πολὺ γὰρ χαλεπώτερον ἐποίησας τό γε εἰς σὲ ἧκον, ἀξιῶν ἄνωθεν ὀργὴν ἐπενεχθῆναι κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀθανάτῳ παραδοθῆναι κολάσει, καὶ μετὰ τῆς οἰκίας ἀνατραπῆναι ἁπάσης. ποίων γὰρ ταῦτα οὐ χαλεπώτερα δηγμάτων; ποίων βελῶν οὐ πικρότερα; οὐ ταῦτά σε ἐπαίδευσεν ὁ Χριστὸς· οὐχ οὕτω τὸ στόμα αἱμάττειν ἐκέλευσε. καὶ γὰρ ᾑμαγμένων στομάτων ἀπὸ σαρκῶν ἀνθρωπίνων χαλεπώτεραι αἱ τοιαῦται γλῶτται. πῶς οὖν ἀσπάζῃ

ἀπάγχῃ τὸν ἀδελφόν; πῶς ἅψῃ τῆς θυσίας; πῶς ἀπογεύσῃ τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ, τοσοῦτον ἔχων ἐπὶ τῆς διανοίας [τὸν] ἰόν; ὅταν γὰρ εἴπῃς, κατάῤῥαξον αὐτὸν, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνάτρεψον, καὶ πάντα ἀπόλεσον, καὶ μυρίους αὐτῷ ὀλέθρους κατεύχῃ, οὐδὲν ἀνθρωποκτόνου διενήνοχας· μᾶλλον δὲ ἀνθρωποφάγου θηρίου. παυσώμεθα τοίνυν τῆς νόσου ταύτης καὶ τῆς μανίας, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἣν ἐκέλευσεν ἐπιδειξώμεθα περὶ τοὺς λελυπηκότας, ἵνα γενώμεθα ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. παυσόμεθα δὲ, ἂν τῶν οἰκείων ἀναμνησθῶμεν ἁμαρτημάτων· ἂν μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα ἐξετάσωμεν τὰ πεπλημμελημένα [ἡμῖν,] τὰ ἔνδον, τὰ ἔξω, τὰ ἐν ἀγορᾷ, τὰ ἐν ἐκκλησίᾳ. εἰ γὰρ μηδενὸς ἑτέρου, τῆς γοῦν ἐνταῦθα ὀλιγωρίας τὴν ἐσχάτην ἄξιοι ἐσμὲν δίκην ὑποσχεῖν. καὶ γὰρ προφητῶν ψαλλόντων, καὶ ἀποστόλων ὑμνούντων, καὶ θεοῦ διαλεγομένου, ἔξω πλανώμεθα καὶ βιωτικῶν πραγμάτων ἐπεισαγόμεθα θόρυβον· καὶ οὐδὲ τοσαύτην ἀπονέμομεν τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις τὴν ἡσυχίαν, ὅσην τοῖς τοῦ βασιλέως γράμμασιν ἐν τοῖς θεάτροις οἱ θεαταὶ παρέχουσι τὴν σιγήν. ἐκεῖ μὲν γὰρ τῶν γραμμάτων τούτων ἀναγινωσκομένων, καὶ ὕπατοι καὶ ὕπαρχοι· καὶ βουλὴ καὶ δῆμος ὀρθοὶ πάντες ἑστήκασι μεθ' ἡσυχίας ἀκούοντες τῶν λεγομένων· κἂν μεταξὺ τῆς ἡσυχίας τῆς βαθυτάτης ἐκείνης ἀθρόον [ἄν] τις πηδήσας καταβοήσῃ, ἅτε εἰς τὸν βασιλέα ὑβρικὼς, τὴν ἐσχάτην δίδωσι δίκην. ἐνταῦθα δὲ τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γραμμάτων ἀναγινωσκομένων, πολὺς πανταχόθεν ὁ θόρυβος γίνεται· καίτοι καὶ ὁ πέμψας τὰ γράμματα πολὺ τοῦ βασιλέως τούτου μείζων ἐστὶ, καὶ τὸ θέατρον σεμνότερον. οὐ γὰρ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων ἐστί· καὶ τὰ ἐπινίκια ταῦτα ἃ τὰ γράμματα διαγγέλλει, πολλῷ τῶν ἐν τῇ γῇ φρικωδέστερα. διόπερ οὐκ ἄνθρωποι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι, καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ οἱ τῶν οὐρανῶν δῆμοι, καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ πάντες εὐφημεῖν κελευόμεθα. εὐλογεῖτε γάρ φησι τὸν κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ οὐ μικρὰ τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ πάντα ὑπερβαίνει λόγον καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν ἀνθρωπίνην· καὶ ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνακηρύττουσιν οἱ προφῆται, διαφόρως ἕκαστος τὸ λαμπρὸν τοῦτο τρόπαιον ἀναγορεύων. ὁ μὲν γὰρ ἀνέβης εἰς ὕψος, αἰχμαλωτεύσας αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις· καὶ, κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ. ὁ δὲ [φησι,] τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖται τὰ σκῦλα. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἦλθεν, ὥστε κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ κατὰ τοῦ θανάτου τὸ ἐπινίκιον ἀλαλάζων φωνὴν ἔλεγε· ποῦ σου θάνατε τὸ νῖκος; ποῦ σου ᾅδη τὸ κέντρον; Ἕτερος δὲ [αὖ] πάλιν τὴν βαθυτάτην εἰρήνην διαγγελλόμενος ἔλεγε· συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα. καὶ ὁ μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ καλεῖ λέγων· χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών, ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον. ὁ δὲ

quemadmodum dominicum ſanguinem guſtas? quin tu ſacra myſteria attingis, tam dirum mente gerens venenum? Cum enim dicas Deo, dirumpe viſcera eius, domumque ſubuerte, omniaque illius repentè diſperde, cùm mille illi imprecceris interitus, nihil prorſus ab homicida differs, imò in nullo diſtas à fera quæ veſci hominibus conſueuit. Quieſcamus igitur ab hac ægritudine, vel furore, & beneuolentiam quam erga contriſtantes fratres imperat, oſtendamus: vt patri noſtro, qui eſt in cœlis, efficiamur ſimiles. Quieſcemus autē, ſi propriarum voluerimus meminiſſe culparum, ſi cum diligentia cuncta in nobis ſtuduerimus peccata diſquirere, quę & domi facimus & publicè, quæ in foro, quę in eccleſia: & ſi non ob aliud prorſus, propter eam tamen quam hic oſtendimus negligentiam, extremas luere pœnas merebimur. Nam prophetis certè pſallentibus, & prædicantibus Apoſtolis, & Deo nobis loquente erramus foris, inque animum noſtrum ſecularium inducimus negociorum tumultus. Ac ne tantum quidem adhibemus Dei legibus ſilentium, quantum regiis edictis ſpectatores adhibent in theatris. Ibi quippe cum leguntur hæ literæ, & præfecti, & conſules, & ſenatus, & populus, erecti ſtantes cuncti, maxima cum quiete audiunt quæ leguntur. Et ſi quis inter alta illa ſilentia repentè proſiliens vociferetur, tanquam qui regis dignitatem violauerit, ſupplicia extrema perſoluet. Hic verò cum literæ cœleſtes legantur, vndique reſultant tumultus. Et certè ille qui miſit iſta præcepta, longe eſt rege ſublimior, & theatrum illud honoratius. Non enim tantummodo homines, ſed angeli ſpectant: & victoriæ ipſius præmia, quæ literis his nunciantur, multo ſunt triumphis præſentibus magis ſtupenda & admiranda: propter quod non homines ſolum, ſed & angeli, & archangeli, & populi cœlorum, cunctique prorſus qui habitamus in terris, communem omnium laudare regem iubemur. *Benedicite*, inquit, *domino omnia opera eius*. Haud quippe ſunt exigua quæ fecit, ſed cuncta & ſermonem, & intellectum, & mentem ſupergrediuntur humanam: & hæc quotidie prophetæ variis modis prædicant, & vnuſquiſque eorum eximie clarum hoc canit trophæum. Nam hic quidem dicit: *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit bona hominibus.* Et *dominus fortis & potens, dominus fortis in prælio.* Hic verò, *& fortium*, inquit, *diuidet ſpolia.* Venit enim vt prædicaret captiuis remiſſionem, & cæcis viſum reſtitueret. Alter verò maximam canens de morte victoriam: ait: *Vbi eſt*, inquit, *mors victoria tua? vbi eſt inferne ſtimulus tuus?* Alius verò profundum pacis annuncians: *Confringent*, inquit, *gladios in aratra, & lanceas ſuas in falces.* Alter verò ad Hieruſalem loquitur: *Exulta vehementer filia Sion, prædica filia Hieruſalem, quia rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum nouellum.*

Pſal. 102. d.
Pſal. 67. d. Eph. 4. b.
Pſal. 23. b.
Eſa. 50. d. Oſe. 13. d. 1. Cor. 15. g. Iohel. 3. c.
Zach. 9. c.

Hic

Hic vero eius ſecundum prædicit aduentum, dicens: *Veniet dominus quem vos quæritis, & quis*
Mat. 12 a.
ſuſtinebit diem aduentus eius? Exultate ſicut vituli à vinculis abſoluti. Et rurſus alter cum admiratione pronunciat: *Hic eſt Deus noſter, & nemo*
Mala. 3. a.
illi conſeretur. Verum cum hæc & alia plura dicuntur, quæ certè cum tanto nos oportebat mentis tremore venerari, vt nos in terra eſſe minimè ſentiremus: tamen quaſi in medio ſtãtes tumultuamur foro, & confuſo ſtrepitu cũcta miſcemus: ac de his quæ ad nos nihil attinent colloquẽtes, omne congregationis tempus impẽdimus. Cum igitur & in exiguis, & in magnis, & auditu, & actu, & publicè, & domi, & in eccleſia ipſa tam deſides ſimus, poſtque hæc omnia etiam aduerſus inimicos, impiè oremus: vnde quæſo, habebimus ſpẽ ſalutis, qui tot tantiſque peccatis etiam aliud additamentum ſæuum, & quod prioribus iſtis eſt par, iniquam hanc precationem adiungimus? Adhuc ergo mirari dignum eſt, cùm aliquid nobis ex improuiſo contingat aduerſi, an potius mirari nos conuenit, cùm non aliquid mali contigerit? Illud enim conſequentia eſt omnino rerum, hoc verò extra ſpem, & omnem profectò rationem, vt ſcilicet inimici Dei cumque continuè ad iracundiam prouocantes, Sole, ac pluuiis, aliiſque ipſius beneficiis perfruamur homines, qui feras ipſas immanitate ſuperantes, aduerſum nos mutuò dimicamus, & aſſiduis morſibus proximorum membra lacerantes, fraterno linguam ſanguine cruentamus, poſt ſpiritualem certè menſam, póſtque tanta beneficia, ac mille promiſſa. Hæc igitur diligentius cuncta penſantes, euomamus malignitatis venenũ, diſſoluamus inimicitiarum nodos, & orationes nobis congruas Deo offeramus, próque feritate dæmonum, angelorum manſuetudinem colligamus. Et quantiſcunque iniuriis affecti ſimus, noſtra ipſorum delicta cõſiderantes, atque mercedem pro hoc mandato repoſitam, ſedemus iram, & tumentes animi fluctus pacis tranquillitate reprimamus: vt & præſentem vitam abſque conturbatione aliqua tranſeamus: & illuc profecti, talem experiamur Deum, quales ipſi erga conſeruos extiſtimus. Si verò graue iſtud atque terribile, leue illud atque deſiderabile ignoſcendo faciamus, & iamiam fiduciæ quæ ad Deum eſt, nobis ianuas recludamus. Quod quia non obtinuimus abſtinendo à peccatis, hoc conſequemur his qui in nos peccauerint remittẽdo, nequaquam enim iſtud oneroſum eſt nec graue. Itaque etiam inimicis noſtris beneficia præſtantes, plurimam nobis ibi miſericordiam præparemus, ſic enim & ſecundum præſentem vitam cunctorum dilectione potiemur, & præ cæteris ipſe omnium Deus & amabit nos, & coronabit, & futurorum bonorum poſſeſſione dignabitur. Quæ omnibus nobis contingat aſſequi, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMI.

ὁ δὲ καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀνακηρύττει παρουσίαν αὐτοῦ, οὕτω λέγων· ἥξει κύριος ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; σκιρτήσατε ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα. καὶ ἕτερος πάλιν ἐκπληττόμενος ἔλεγεν· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων καὶ πολλῷ πλειόνων λεγομένων, δέον φρίττειν καὶ μηδὲ ἐπὶ γῆς νομίζειν εἶναι, [ἀλλ'] ὡς ἐν ἀγορᾷ [μέσῃ] θορυβοῦμεν, ταραττόμεθα, τὰ μηδὲν πρὸς ἡ-

A

μᾶς ὄντα διαλεγόμενοι ἅπαντα ἀναλίσκομεν τῆς συνάξεως τὸν καιρόν. Ὅταν οὖν καὶ ἐν μικροῖς καὶ ἐν μεγάλοις, καὶ ἐν ἀκροάσει, καὶ ἐν πράξει, καὶ ἔξω, καὶ ἔνδον ἐν ἐκκλησίᾳ οὕτως ὦμεν ῥᾴθυμοι, καὶ μετὰ τούτων ἁπάντων καὶ κατ' ἐχθρῶν εὐχόμεθα, πόθεν ἕξομεν σωτηρίας ἐλπίδα, τοῖς τοσούτοις ἁμαρτήμασι προσθήκην ἑτέραν χαλεπὴν καὶ τούτων ἀντίρροπον, τὴν παράνομον ταύτην προστιθέντες εὐχήν; ἆρ' οὖν θαυμάζειν δίκαιον ἂν συμβῇ τι τῶν ἀδοκήτων ἡμῖν καὶ λυπηρῶν, δέον ὅταν μὴ συμβῇ

B

θαυμάζειν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας· τοῦτο δὲ ὑπὲρ λόγον πάντα καὶ προσδοκίαν. καὶ γὰρ ὑπὲρ λόγον ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ γινομένους καὶ παροργίζοντας αὐτὸν ἀπολαύειν ἡλίου [καὶ] ὑετῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἀνθρώπους θηρίων ὠμότητα νικῶντας καὶ κατ' ἀλλήλων ἱσταμένους, καὶ τοῖς τῶν πλησίον δήγμασι τὴν γλῶτταν αἱμάττοντας, μετὰ τὴν τράπεζαν τὴν πνευματικὴν καὶ τὰς τοσαύτας εὐεργεσίας, καὶ τὰ μυρία ἐπαγγέλματα. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες ἐμέσωμεν τὸν ἰόν, καταλύσωμεν τὰς ἔχ-

C

θρας, καὶ τὰς ἡμῖν πρεπούσας εὐχὰς ποιώμεθα, ἀντὶ δαιμόνων θηριωδίας ἀγγέλων λάβωμεν ἡμερότητα, καὶ ὅσα ἂν ὦμεν ἠδικημένοι, τὰ αὐτῶν ἡμέτερα ἐννοήσαντες, καὶ τὸν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐντολῆς κείμενον ἡμῖν μισθόν, μαλάξωμεν τὴν ὀργήν, καταστείλωμεν τὰ κύματα, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον ἀταράχως διέλθωμεν, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τοιούτου τύχωμεν τοῦ δεσπότου, οἷοι περὶ τοὺς συνδούλους γεγόναμεν. Εἰ δὲ βαρὺ τοῦτο καὶ φοβερόν, ποιήσωμεν αὐτὸ κοῦφον καὶ ποθεινόν, καὶ τὰς τῆς παρρησίας

D

τῆς πρὸς αὐτὸν λαμπρὰς ἀνοίξωμεν θύρας· καὶ ὅπερ οὐκ ἰσχύσαμεν ἀνῦσαι διὰ τοῦ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχεσθαι, τοῦτ' ἀνύσωμεν διὰ τοῦ γενέσθαι τοῖς ἡμαρτηκόσιν εἰς ἡμᾶς ἥμεροι· οὐδὲ γὰρ βαρὺ τοῦτο, οὐδὲ ἐπαχθές· καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐεργετοῦντες τοὺς ἡμετέρους, πολὺν ἑαυτοῖς προαποθώμεθα ἔλεον. Οὕτω γὰρ καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἅπαντες ἡμᾶς ἀγαπήσουσι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁ θεὸς καὶ φιλήσει καὶ στεφανώσει, καὶ τῶν μελλόντων ἡμᾶς πάντων ἀξιώσει ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπι-

E

τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων] ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ

ὉΜΙΛΙ´Α ΙΘ´.

Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες.

Καλὸν ἐνταῦθα στενάξαι μέγα, καὶ οἰμῶξαι πικρόν. οὐ γὰρ μόνον τοὺς ὑποκριτὰς μιμούμεθα, A ἀλλὰ καὶ ἐκείνους παρεληλύθαμεν. οἶδα γὰρ οἶδα πολλοὺς, οὐχὶ νηστεύοντας καὶ ἐπιδεικνυμένους μόνον, ἀλλὰ καὶ μὴ νηστεύοντας καὶ τὰ τῶν νηστευόντων προσωπεῖα περικειμένους, καὶ ἀπολογίαν χείρονα τῆς ἁμαρτίας προβαλλομένους. ἵνα γὰρ μὴ σκανδαλίσω φησὶ τοὺς πολλοὺς, τοῦτο ποιῶ. τί λέγεις; νόμος ἐστὶ θεῖος ὁ ταῦτα κελεύων· καὶ σκανδάλου μέμνησαι; καὶ φυλάττων μὲν αὐτὸν σκανδαλίζειν νομίζεις· παραβαίνων δὲ ἀπαλλάττειν B σκανδάλου; καὶ τί ταύτης τῆς ἀπολογίας χεῖρον γένοιτ᾽ ἄν; οὐ παύσῃ καὶ τῶν ὑποκριτῶν χείρων γινόμενος, καὶ διπλῆν τὴν ὑπόκρισιν ἐργαζόμενος, καὶ πολλὴν τῆς κακίας ταύτης τὴν ὑπερβολὴν ἐννοῶν; οὐκ αἰσχυνθήσῃ τῆς λέξεως ταύτης τὴν ἔμφασιν; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὑποκρίνονται ἁπλῶς· ἀλλὰ καὶ μειζόνως καθάψασθαι „ βουλόμενος φησὶν, [ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσ„ωπα ἑαυτῶν, τουτέστι, διαφθείρουσιν, ἀπολλύ„ουσιν.] εἰ δὲ τοῦτο ἀφανισμὸς προσώπου τὸ πρὸς C κενοδοξίαν ὠχρὸν φαίνεσθαι, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν ἐπιτρίμμασι καὶ ὑπογραφαῖς διαφθειρόντων τὰ πρόσωπα γυναικῶν, ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀκολάστων νέων; ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἑαυτοὺς βλάπτουσι μόνον· αὗται δὲ καὶ ἑαυτὰς καὶ τοὺς ὁρῶντας. διὸ χρὴ φεύγειν καὶ ταύτην κἀκείνην τὴν λύμην ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος. οὐδὲ γὰρ μόνον μὴ ἐπιδείκνυσθαι, ἀλλὰ καὶ σπουδάζειν λανθάνειν ἐκέλευσεν· ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐποίησε. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ D τέθεικεν, ἀλλ᾽ εἰπὼν, προσέχετε μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, προσέθηκε, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· ἐπὶ δὲ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, οὐδὲν τοιοῦτον διώρισε. τί δήποτε; ὅτι ἐλεημοσύνην μὲν ἀδύνατον πάντη λαθεῖν· „ εὐχὴν δὲ καὶ νηστείαν, δυνατόν. Ὥσπερ οὖν εἰπὼν, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, οὐ περὶ χειρῶν ἔλεγεν, ἀλλὰ περὶ τοῦ δεῖν μετὰ ἀκριβείας ἅπαντας λανθάνειν· καὶ κελεύσας εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσιέναι, οὐ πάντως οὐδὲ προηγουμέ- E νως ἐκεῖ μόνον ἐπέταξεν εὔχεσθαι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πάλιν ᾐνίξατο· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀλείφεσθαι κελεύσας, οὐχ ἵνα ἀλειφώμεθα πάντως ἐνομοθέτησεν· ἐπεὶ πάντες εὑρεθησόμεθα τὸν νόμον παραβαίνοντες τοῦτον, καὶ πρό γε πάντων οἱ μάλιστα αὐτὸν φυλάττειν ἐσπουδακότες, οἱ τῶν μοναχῶν δῆμοι, οἱ τὰ ὄρη κατειληφότες.

Οὐ

HOMILIA XXI.

[in Gr. Codd. eſt XX.]

EX CAPITE. VI.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.

Gemere prorſus hoc loco, & amarum quiddam immugire nos conuenit. Non ſolùm enim hypocritas imitamur, ſed illos quoque ſimulatiõe ipſa ſuperauimus. Noui enim, pluresque noui non ieiunantes modo, idque ipſum omnibus oſtentantes: ſed non ieiunantes quoque, & perſonam ſibi ieiunantium nihilominus induentes, ac peccato ipſo grauiorem ſibi excuſationem parantes. Ne, inquit, ſcandalizem multos, id facio. Quid agis? Diuina lex eſt iſta præcipiens, & tu ſcandali mẽtionem facis? & cuſtodiens quidem præceptum Dei, ſcandalizare te putas, tranſgrediens vero ſcandalis liberari? Et quid hac vecordia poſſit eſſe deterius? An non deſines peior eſſe ipſis hypocritis, & duplici hypocriſi vti, & in iſto tam fœdo vicio primas tenere? an non vereberis dictionis huius emphaſim? Non enim tantummodo ſimulant, dixit, ſed amplius huiuſcemodi volens caſtigare figmenta, exterminant, inquit, facies ſuas, hoc eſt corrumpunt atque diſperdunt. Si verò faciei corruptio eſt propter inanem gloriam pallidum apparere quenquam: quidnam dicendum eſt de fucis, atque picturis corrumpentibus facies fœminarum in perditionem iuuenum laſciuorum? Nam hi quidem qui oſtentant pallorem ieiunij, ſemetipſos tantummodo: hæ verò & ſeipſas, & eos à quibus videntur, interimunt: propter quod vtranque peſtem multo cum ſtudio nos oportet effugere. Neque enim nos non oſtentari ſolummodo, ſed etiam dare operam vt lateamus præcipit: quod fecit & ſuprà. Nam de eleemoſyna quidem loquens, non ſimpliciter hæc poſuit: ſed cùm dixiſſet: Attendite ne faciatis coram hominibus, addidit: vt videamini ab eis. In oratione verò atque ieiunio nihil tale ſignauit. Quare iſtud? Quia eleemoſynam quidem impoſſibile eſt omnino latere: orationem verò atque ieiunium, ſecretum eſſe poſſibile eſt. Sicut enim cùm dixiſſet: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua: non de manibus id dixit: ſed ſtudium, quo omnes celari oportet expreſſit. Dumque cubiculum ingredi iuſſit, non omnino non principaliter tantummodo iuſſit iſtic orari, ſed idipſum rurſus innuit: ita hic quoque cum vngi iuſſerit, non vt vngamur omnino præcepit: ſiquidem inueniremur omnes hanc præuaricari legem, & illi ipſi qui certè præ omnibus illam cuſtodire decertãt, populi profectò monachorum, qui in ſecreta montium receſſerũt.

ſ 2 Non

Non hoc itaque præcepit, ſed quia mos iſte apud veteres fuit, vt lætitiæ ſuæ tempore ſæpius vngerentur, quod facilè & ſancti Dauid & Danielis docetur exemplo: præcepit vngi, non vt hoc omnino faciamus, ſed vt ſemper omni cum diligentia bonum hunc theſaurum ſtudeamus occultare. Atque vt hoc ita ſe habere cognoſcas, ipſe id quod ſermone præcepit, opere compleuit. Et cum per quadraginta dies ieiunaſſet latenter, nec faciem ſuam lauaſſe, nec caput legitur vnxiſſe: ſed tamen cùm iſta non fecerit, ſupra omnes abſque vlla gloriæ vanitate cuncta perfecit: quod certè etiam nobis præcipit, hypocritas in medium proferendo, nóſque ab hoc vicio, duplici edicto abſtrahendo. Nam & aliud quiddam hypocritarum appellatione notauit. Non ſolum enim rem ipſam eſſe ridiculam damnoſámque, verumetiam impoſturam non diuturnam eſſe monſtrando, auditorem à maligna hac concupiſcentia prorſus abducit. Tandiu enim hypocrita clarus apparet, quandiu aſſiſtit ſpectantium multitudo, imò nec tunc quidem coram omnibus clarus eſt. Norunt enim videntium plurimi, quis quum ſit, quem eſſe ſe ſimulet. Veruntamen theatro illo ſubitò diſſoluto, qualis ſit manifeſtiſſimè omnibus reuelatur. Hoc igitur gloriæ cupidos pati prorſus neceſſe eſt. Nam & hic pleriſque liquet quòd non hoc ſint quod videntur, ſed tantummodo ſub hac ſtudeant latere perſona: multò autem magis deprehendendi ſunt in futuro, cùm nuda omnia apparuerint, atque perſpicua. Sed aliunde quoq; eos ab hypocritis prorſus abducit, dum videlicet oſtendit facile hoc eſſe præceptum. Neque enim extendens dierum continuatione ieiunium, longius illud fieri iubet, ſed admonet, ne ipſius ieiunij corona depereat. Itaq; quod ſolum videtur oneroſum, hypocritis nobiſque commune eſt. Nam & illi vtiq; ieiunant: quod verò eſt leuiſſimum, ne ſcilicet laborantes mercede priuemur, hoc nobis dominus imperauit, laboribus quidem noſtris addens nihil, mercedem vero nobis cum omni congregans cautione: neque incoronatos ſicut hypocritas abire permittens, atque illorum nos eſſe imitatores volens, qui in Olympico agone decertant: qui tanto certè populo conſidente tantiſque principibus, vni placere feſtinant, victoriam ſcilicet eorum brauiis ſplendentibus honoranti: licet longè ille ſit inferior. Tu verò quum duas habeas cauſas oſtentandi illi victoriam, quia ſcilicet & ſolus ipſe eſt, qui poſſit brauio honorare victorem, & abſque collatione vlla ſpectantes omnes dignitate præcellit, te aliis oſtentas, nō modò te nihil iuuantibus ſed etiam multum profectò lædentibus: attamen ne hoc quidem, inquit, veto. Nam etſi etiam hominibus vis placere, expecta paululum, & ego iſtud tibi maiore copia, & cum maxima quidem mercede præſtabo. Nunc

1 Regum 16. e & a. Reg. 2 a. & 5. a.

Matth. 4. a.

Οὐ τοίνυν τοῦτο ἐπέταξεν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς παλαιοῖς ἔθος ἀλείφεσθαι συνεχῶς ἦν εὐφραινομένοις καὶ χαίρουσι. καὶ τοῦτ' ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀπὸ τοῦ Δανιὴλ ἄν τις κατίδοι σαφῶς. εἶπεν, ἀλείφεσθαι· οὐχ ἵνα πάντως τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα διὰ πάντων σπουδάζωμεν μετὰ ἀκριβείας κρύπτειν τὸ κτῆμα τοῦτο. καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτ' ἔστιν, αὐτὸς τοῦτο ὅπερ διὰ τῶν λόγων ἐπέταξε, διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξάμενος, καὶ νηστεύσας A τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ μετὰ τοῦ λαθεῖν νηστεύσας, οὔτε ἠλείψατο, οὔτε ἐνίψατο. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα μὴ ποιήσας, μάλιστα πάντων χωρὶς κενοδοξίας τὸ πᾶν ἤνυσεν. ὃ δὴ καὶ ἡμῖν ἐπιτάττει· καὶ τοὺς ὑποκριτὰς εἰς μέσον ἀγαγών, καὶ διπλῇ παραγγελίᾳ τοὺς ἀκούοντας ἀποτρέψας, καὶ ἕτερόν τι διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης ᾐνίξατο, τῆς τῶν ὑποκριτῶν λέγω. οὐ γὰρ μόνον τῷ τὸ πρᾶγμα εἶναι καταγέλαστον, οὐδὲ τὸ ζημίαν ἔχειν ἐσχάτην· ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσκαιρον δεῖξαι τὴν τοιαύτην ἀπάτην, ἀπάγει B τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας. ὁ γὰρ ὑποκριτὴς μέχρι τότε φαίνεται λαμπρότερος, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν θεωμένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τοῦ θεάτρου λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἐκκαλύπτεται. τοῦτο τοίνυν καὶ τοὺς κενοδόξους ὑπομένειν ἀνάγκη πᾶσα. καὶ ἐνταῦθα μὲν γὰρ τοῖς πλείοσιν εἰσὶ κατάδηλοι, ὅτι οὐκ εἰσὶ τοῦτο ὅπερ φαίνονται, ἀλ- C λὰ προσωπεῖον περίκεινται μόνον· πολλῷ [δὲ] πλέον μετὰ ταῦτα ἁλώσονται, ὅτε πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα φαίνεται. καὶ ἑτέρωθεν [δὲ] πάλιν αὐτοὺς ἀπάγει τῶν ὑποκριτῶν, τῷ δεῖξαι κοῦφον τὸ ἐπίταγμα ὄν. οὐ γὰρ τὴν νηστείαν ἐπιτείνει, οὐδὲ μείζονα ἐπιδείξασθαι κελεύει· ἀλλὰ μὴ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀπολέσαι στέφανον [ἀσφαλίζεται.] ὥστε ὃ μὲν δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, κοινὸν ἡμῖν καὶ τοῖς ὑποκριταῖς· νηστεύουσι γὰρ ἐκεῖνοι· ὃ δὲ ἐστὶ κουφότατον [καὶ ἴδιον μόνοις] τὸ κάμνοντας μὴ ἀπολέσαι τὸν μι- D σθόν, τοῦτό ἐστιν ὃ κελεύω φησίν· τοῖς μὲν πόνοις οὐδὲν προστιθείς, τοὺς δὲ μισθοὺς ἡμῖν συνάγων μετὰ ἀσφαλείας ἁπάσης, καὶ οὐκ ἀφιεὶς ἀστεφανώτους ἀπελθεῖν καθάπερ ἐκείνους. καὶ οὐδὲ τοὺς ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι παλαίοντας μιμεῖσθαι ἐθέλουσιν, οἳ τοσούτου καθημένου δήμου καὶ ἀρχόντων τοσούτων, ἑνὶ βούλονται ἀρέσαι τῷ βραβεύοντι τὴν νίκην αὐτοῖς· καίτοι πολλῷ ὄντι καταδεεστέρῳ· σὺ δὲ διπλῆν ἔχων τὴν ἀφορμὴν τοῦ τὴν νίκην ἐπιδείκνυσθαι ἐκείνῳ, τὸ καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν E βραβεύοντα, καὶ τὸ πάντων ἀσυγκρίτως ὑπερέχειν τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ καθημένων, ἑτέροις ἐπιδείκνυσαι τοῖς οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστά σε παραβλάπτουσι. πλὴν οὐδὲ τοῦτο κωλύω φησίν. εἰ δὲ καὶ ἀνθρώποις ἐπιδείξασθαι βούλει, ἀνάμεινον καὶ ἐγώ σοι καὶ τοῦτο μετὰ πλείονος παρέξομαι τῆς περιουσίας καὶ πολλοῦ τοῦ κέρδους. νῦν μὲν

νῦν μὲν γάρ σε ἀπορρήγνυσι τῆς παρ' ἐμοῦ δόξης
τοῦτο· ὥσπερ οὖν συγκολλᾷ τὸ τούτων ὑπερο-
ρᾶν· τότε δὲ πάντων ἀπολαύσῃ μετὰ ἀδείας
ἁπάσης, οὐ μικρὸν καὶ πρὸ ἐκείνων καὶ ἐνταῦ-
θα καρπωσόμενος, τὸ πᾶσαν καταπατῆσαι
τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ τῆς χαλεπῆς τῶν
ἀνθρώπων ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ γνή-
σιον γενέσθαι τῆς ἀρετῆς ἐργάτην. ὡς νῦν γε οὕ-
τω διακείμενος, ἂν ἐν ἐρημίᾳ ᾖς, πάσης
ἔρημος ἔσῃ τῆς ἀρετῆς, οὐκ ἔχων τοὺς θεωρη-
τάς. ὃ καὶ αὐτὴν ὑβρίζοντός ἐστι τὴν ἀρετήν,
εἴγε μὴ δι' αὐτήν, ἀλλὰ διὰ τὸν σχοινοστρόφον,
καὶ τὸν χαλκοτύπον, καὶ τὸν πολὺν τῶν ἀγο-
ραίων δῆμον μέλλοις αὐτὴν μετιέναι· ἵνα καὶ
οἱ κακοὶ καὶ οἱ πόρρω ταύτης ὄντες σε θαυμάσω-
σι, καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς καλεῖς ἐπὶ τὴν
ἐπίδειξιν αὐτῆς καὶ τὴν θεωρίαν. ὥσπερ ἂν εἴ-
τις σωφρονεῖν ἕλοιτο, μὴ διὰ τὸ τῆς σωφροσύ-
νης καλόν, ἀλλ' ἵνα ἐπιδείξηται τοῖς ἡταιρηκόσι.
Καὶ σὺ τοίνυν οὐκ ἂν εἵλω τὴν ἀρετήν, εἰ μὴ
διὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀρετῆς· δέον [αὐτὴν]
καὶ ἐντεῦθεν θαυμάσαι, ὅτι καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐ-
παινέτας ἔχει. θαυμάσαι δὲ ὡς χρή, μὴ δι' ἑτέ-
ρους, ἀλλὰ δι' αὐτήν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὅταν μὴ δι'
ἑαυτούς, ἀλλὰ δι' ἑτέρους φιλώμεθα, ὕβριν τὸ
πρᾶγμα νομίζομεν. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς ἀ-
ρετῆς λογίζου· καὶ μηδὲ δι' ἑτέρους αὐτὴν δίω-
κε, μήτε δι' ἀνθρώπους ὑπάκουε τῷ θεῷ, ἀλ-
λὰ διὰ τὸν θεὸν ἀνθρώποις. ὡς ἂν τὸ ἐναντίον ποι-
ῇς, κἂν μετιέναι δοκῇς ἀρετήν, ὁμοίως τῷ μὴ
μετιόντι παρώξυνας. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τῷ μὴ
ποιῆσαι παρήκουσεν· οὕτω καὶ σὺ τῷ παρα-
» νόμως ποιῆσαι. μὴ θησαυρίζητε ὑμῖν θησαυ-
» ροὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδὴ [γὰρ] τὸ τῆς κενοδο-
ξίας ἐξέβαλε νόσημα, εὐκαίρως λοιπὸν καὶ τὸν
περὶ ἀκτημοσύνης εἰσάγει λόγον. οὐδὲν γὰρ οὕτως
χρημάτων ἐρᾶν παρασκευάζει, ὡς ὁ τῆς κενοδοξίας
ἔρως. Διά γ' οὖν τοῦτον καὶ τὰς τῶν ἀνδραπό-
δων ἀγέλας, καὶ τὸν ἑσμὸν τῶν εὐνούχων, καὶ τοὺς
χρυσοφοροῦντας ἵππους, καὶ τὰς ἀργυρᾶς τρα-
πέζας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ καταγελαστότερα ἐπι-
νοοῦσιν ἄνθρωποι· οὐχ ἵνα χρείαν πληρώσωσιν, [οὐδ'
ἵνα ἡδονῆς ἀπολαύσωσιν.] ἀλλ' ἵνα τοῖς πολλοῖς ἐπι-
δείξωνται. Ἀνωτέρω μὲν οὖν, ὅτι ἐλεεῖν δεῖ μόνον ἔ-
λεγεν· ἐνταῦθα δὲ καὶ πόσον ἐλεεῖν χρὴ δείκνυσιν
εἰπών, μὴ θησαυρίζητε. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐνῆν ἐξ ἀρ-
χῆς ἀθρόον τὸν περὶ τῆς ὑπεροψίας τῶν χρημάτων εἰσ-
αγαγεῖν λόγον διὰ τὴν τυραννίδα τοῦ πάθους, κα-
τὰ μικρὸν αὐτὸν διατεμὼν καὶ ἐλευθερώσας, ἐνίη-
σιν ἐν τῇ τῶν ἀκροατῶν διανοίᾳ ὥστε εὐπαράδε-
κτον γενέσθαι. διὰ δὴ τοῦτο πρῶτον μὲν ἔλεγε, μα-
κάριοι οἱ ἐλεήμονες· μετὰ δὲ τοῦτο ἴσθι εὐνοῶν
» τῷ ἀντιδίκῳ σου. καὶ μετ' ἐκεῖνο πάλιν, ἐάν τίς
» σοι θέλῃ κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν,
» δὸς αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· ἐνταῦθα δὲ τῷ πολ-
λῷ μεῖζον πάντων ἐκείνων. ἐκεῖ μὲν γὰρ εἶπεν,
ὅτι ἂν δίκην ἴδῃς ἐπικειμένην τοῦτο ποίησον·
τοῦ γὰρ

Nunc etenim ab ea te iſtud quæ ex me eſt
laude diuellit, vt contra humanæ gloriæ ne-
glectus deſpectúſque coniungit, per quod
in futuro quidem plurima cum licentia laude
omnium perfrueris: ſed non mediocre tamen
etiam hic commodum capeſſurus, vbi & hu-
manam hanc, præſentemque gloriam virtute
proculcas, & à peſſimo hominum ſeruitio li-
beraris, & idoneus operarius virtutis efficeris:
nunc verò è regione ſi humanam gloriam
A concupiſcis, etiamſi in deſerto fueris, omni
virtute eris deſertus ac deſtitutus, non habens
ſpectatores, quod certè maximam eſt iniuri-
am ipſi facere virtuti, ſi ſcilicet eam non pro-
pter ipſam, ſed propter ærarios, funarios, &
reliquum platearum vulgus ſequaris. Vt enim
te mirentur mali, & à virtute procul remoti,
ad oſtentationē, atq; ad ſpectaculum tu ipſos
quoque aduocas virtutis inimicos: quod cer-
tè tale eſt, quale ſi eſſe quiſpiam vtique velit
pudicus, non vt pudicitiæ bonum impleat,
ſed vt placeat impudicis. Et tu igitur nequa-
B quam elegiſſes vtique virtutem, niſi aduerſa-
riis eius placere voluiſſes, quam profectò hinc
eſſe admirationi decet, quia à propriis quoque
laudatur inimicis. Admirari ergo debemus e-
am, vt dignum eſt, non propter alios vtique,
ſed propter ipſam omnino virtutem: quia &
nos quando nō propter noſmetipſos, ſed pro-
pter alios amamur, huiuſmodi dilectionē arbi-
tramur iniuriam. Hoc igitur etiam in virtu-
tis ratione conſidera, vt eam neque propter
alios appetas, neque propter homines obe-
C dias Deo, ſed propter Deum potius homi-
nibus. Alioqui ſi virtutem etiā videaris ſequi,
nihilominus ſimilis nō ſequēti, Deū in iracun-
diam concitaſti. Sicut enim ille non faciendo
inobediens fuit, ita tu non ritè faciendo. *No-
lite theſaurizare vobis theſauros in terra*. Quia e-
nim inanis gloriæ morbum fugarat, facile iam
contemptum habendi, & mundi conſequen-
ter inducit. Nihil quippe ita ad amorem diui-
tiarum, vt gloriæ cupiditas inflammat. Pro-
pter hanc nanque homines, & ſeruorum gre-
ges, & eunuchorum cateruas, & equos aureis
D phaleris inſignes. & argenteas menſas, & alia
magna ridenda conquirunt, non vt expleant
neceſſitatem, non vt capiāt voluptatem, ſed vt
ſeſe poſſint oſtentare quamplurimis. Superi-
us igitur tantummodo, quòd miſericordem
fieri oporteat: hic verò & quantum miſere-
ri oporteat, oſtendit dicendo: Nolite theſau-
rizare. Quia enim importunum erat inter ipſa
initia dicendi de contemptu rerum ſubitò in-
ferre ſermonem, propter quandam ſcilicet a-
uariciæ tyrannidem: paulatim id vicium reſe-
cat, ab eoque liberat ægrotantes, ac ſenſim a-
nimum auditoris ingreditur, vt & facilius reci-
E pi poſſit & gratius. Propterea enim primò qui-
dem ait: Beati miſericordes: poſt hoc verò, Eſto
conſentiens aduerſario tuo: poſtque illud, Si
quis, ait, voluerit tecum iudicio contendere,
& tunicam tuam tollere, da ei & pallium: hic
verò multo illis omnibus maiora commemo-
rat. Nam ibi quidem dixit, quoniam ſi litē tibi
videris imminentē, etiā illa quę habes indulge:

Digitized by Google

melius eſt enim iurgio liberari, quam retinere materiam iurgiorum. Hic autem neque aduerſarium, neque in iudicio certantem, neque alium quenquam omnino commemorans, docet ipſum per ſeſe pecuniarum contemptum: oſtendens quòd non tam propter eos in quos fit ipſa miſericordia, quàm propter iſtos quos facere cohortatur, iſta præcipiat, vt etiam ſi nemo fuerit lædens, atque in iudicium trahens, nihilominus præſentia contemnamus, eaque indigentibus miniſtremus. Et ne hic quidem totum poſuit, ſed hic quoque gradatim incedit, ac ſenſim, & certè cùm magnum oſtendiſſet in eremo ſuper hac virtute certamen, attamen non ponit iſtud, neq; adducit in medium. Nondum enim reuelandi ea tempus aduenerat: ſed interim cogitationes cordis examinat, conſultatoris magis quã latoris legis vicẽ hoc ſermone cuſtodiens. Dicendo enim: *Nolite thaſaurizare vobis theſauros in terra*, adiunxit, *vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur*: modo oſtendit & terrenum hunc theſaurũ noxę facilè patẽtem, & cœleſtem illum ab omni labe ſerenum, & tutiſſimũ, vel de loco ſcilicet, vel de ipſa eminentia præmiorum. Nec tamen vſq; ad iſta tantum progreditur, ſed alteram quoq; rationẽ inducit: & in primis vnde plurimum metuunt, inde illos potiſſimum cohortatur. Ecquid, inquit, times ne decoquatur pecunia, ſi eleemoſynam largiaris? Da igitur eleemoſynam, & tunc pecunia non conſumetur, quodque eſt amplius, non modò conſumetur ipſa, verumetiam maiora incrementa ſuſcipiet. Nam illa quoque quæ in cœlo ſunt habẽda commemorat, quod licet modò reticere videatur, poſtea tamen diligenter inculcat: nunc verò interim adducit in medium, quod eos maximè etiam poterat cohortari, quod ſcilicet theſaurus eorum maneat inexpenſus, & vtrinque eos ad ſtudium miſerationis inuitat. Non enim tantummodo ait, ſi theſaurum tuum in eleemoſynam erogaueris, conſeruaſti, verumetiam è contrario comminando: niſi, inquit, erogaueris, perdidiſti. Et conſidera ineffabilem ſapientiam: non enim dixit, aliis illa dimittes, nam hoc quoque dulce nonnunquam homines exiſtimant: ſed eos potius aliunde deterret, videlicet oſtendens, quoniam neque iſtud aſſequantur. Etſi enim homines, inquit, nequaquam iſti theſauro poſſent nocere: ſunt tamen alia profectò quæ noceant, tinea ſcilicet, & ærugo: quanquam enim capi facilè pernicies illa poſſe videatur, inexpugnabilis tamen eſt, nec cohiberi vnquam poteſt. Et quantalibet contra eiuſdem noxam requiras, nunquam illam valebis arcere. Quid igitur? aurum tinea corrumpitur? Nequaquam profectò, ſed quod à tineis non conſumitur, aſportatur à furibus. Quid ergo? Omnéſne ſpoliatos putamus? Et ſi non omnes, ſed certè quam plurimos: propterea quippe & aliam, vt paulò antè dixi, rationem inferens, ait: *Vbi fuerit theſaurus tuus, ibi & cor tuum*. Etiamſi nihil, inquit, tale contingeret, non tamen exiguum patereris incommodum, terre-

τοῦ γὰρ μάχεσθαι [ἔχοντα] βέλτιον τὸ μὴ ἔχοντα ἀπηλλάχθαι μάχης. ἐνταῦθα δὲ οὔτε ἀντίδικον, οὔτε τὸν κρινόμενον θεὶς, οὔτε ἄλλου οὐδενὸς τούτου μνημονεύσας, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν διδάσκει τὴν τῶν χρημάτων ὑπεροψίαν, δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ τοὺς ἐλεουμένους τοσοῦτον, ὅσον διὰ τὸν διδόντα ταῦτα νομοθετεῖ, ἵνα κἂν μηδεὶς ᾖ ὁ ἀδικῶν καὶ ἕλκων εἰς δικαστήριον, καὶ οὕτω καταφρονῶμεν τῶν ὄντων, παρέχοντες αὐτὰ τοῖς
A δεομένοις. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα τὸ ὅλον τέθεικεν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἠρέμα· καίτοι γε τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τούτων μετὰ πολλῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ὑπερβολῆς ἐπιδειξάμενος. ἀλλ' ὅμως οὐ τίθησι τοῦτο, οὐδὲ εἰς μέσον ἄγει. οὐδέπω γὰρ ἐκκαλύψαι καιρὸς ἦν· ἀλλὰ λογισμοὺς ἐξετάζει τέως, συμβούλου μᾶλλον ἢ νομοθέτου τάξιν ἐν τοῖς περὶ τούτων φυλάττων λόγοις. εἰπὼν γὰρ, μὴ θησαυρίζετε ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπήγαγεν· Ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
B ὅπου κλέπται διορύττουσι καὶ κλέπτουσι. Τέως δείκνυσι τοῦ ἐνταῦθα θησαυροῦ τὴν βλάβην, καὶ τοῦ ἐκεῖ τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τῶν ὑπερεχομένων. καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἵσταται, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπάγει λογισμόν. καὶ πρῶτον, ἀφ' ὧν μάλιστα δεδοίκασιν, ἀπὸ τούτων αὐτοὺς προτρέπει. τί γὰρ δέδοικας φησί; μὴ ἀναλωθῇ τὰ χρήματα ἐὰν ἐλεημοσύνην δῷς; οὐκοῦν δὸς ἐλεημοσύνην, καὶ τότε οὐκ ἀναλωθήσε-
C ται· καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀναλωθήσεται, ἀλλ' ὅτι καὶ προσθήκην λήψεται πλείονα. καὶ γὰρ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς προστίθεται. ἀλλ' οὐ τέως αὐτὸ οὐ λέγει, ἀλλ' ὕστερον αὐτὸ τίθησι. τέως δὲ ὃ μάλιστα αὐτοὺς προτρέψαι ἠδύνατο, τοῦτο εἰς μέσον ἄγει, τὸ μένειν ἀνάλωτον αὐτοῖς τὸν θησαυρὸν, καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοὺς ἐφέλκεται. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, [ὅτι] ἐὰν δῷς ἐλεημοσύνην τηρεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον ἠπείλησεν· ὅτι [καὶ] ἐὰν μὴ δῷς ἀπόλλυται. καὶ
D ὅρα τὴν ἄφατον σύνεσιν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι καὶ ἑτέροις αὐτὰ καταλιμπάνεις· ἐπεὶ καὶ τοῦτο [πολλάκις] ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλ' ὅμως ἑτέρωθεν αὐτοὺς φοβεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τούτου τυγχάνουσι. κἂν γὰρ ἄνθρωποι μὴ ἀδικήσωσιν, εἰσὶν οἱ ἀδικοῦντες πάντως, ὁ σὴς καὶ ἡ βρῶσις. εἰ γὰρ καὶ σφόδρα εὐάλωτος εἶναι δοκεῖ αὕτη ἡ λύμη, ἀλλ' ὅμως ἄμαχός ἐστι καὶ ἀκάθεκτος. κἂν ὁτιοῦν ἐπινοῇς, οὐ δυνήσῃ ταύτην ἐπισχεῖν τὴν βλά-
E βην. τί οὖν; Τὸ χρυσίον σὴς ἀφανίζει; εἰ καὶ μὴ σὴς, ἀλλὰ κλέπται. τί οὖν; ἅπαντες ἐσυλήθησαν; εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλ' οἱ πλείους. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἕτερον ὅπερ ἔφθην εἰπὼν ἐπάγει λογισμὸν λέγων· Ὅπου ὁ θησαυρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ. Κἂν γὰρ μηδὲν τούτων γένηται, φησὶν, οὐ μικρὰν ὑποστήσῃ βλάβην, τοῖς

τοῖς κάτω προσηλωμένος, καὶ δοῦλος ἀντ᾽ ἐλευθέρου γινόμενος, καὶ τῶν οὐρανίων ἐκπίπτων, καὶ μηδὲν τῶν ὑψηλῶν ἐννοῆσαι δυνάμενος, ἀλλὰ πάντα χρήματα καὶ τόκους καὶ δανείσματα, καὶ κέρδη καὶ καπηλείας ἀνελευθέρους. οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν ἀθλιώτερον; καὶ γὰρ ἀνδραπόδου παντὸς ὁ τοιοῦτος χαλεπωτέραν ἐπισπᾶται τὴν δουλείαν, καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον προδοὺς τὴν εὐγένειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐλευθερίαν. ὅσα γὰρ ἄν τις σοι διαλέγηται, τῆς διανοίας προσηλωμένης τοῖς χρήμασιν, οὐδὲν ἀκοῦσαι δυνήσῃ τῶν σοι προσηκόντων· ἀλλ᾽ ὥσπερ κύων τάφῳ προσδεδεμένος ἁλύσεως ἁπάσης χαλεπώτερον τῇ τῶν χρημάτων τυραννίδι κατὰ τῶν προσιόντων ἁπάντων ὑλακτῶν, ἓν ἔργον τοῦτο ἔχεις διηνεκές, τὸ τηρεῖν ἑτέροις τὰ κείμενα. οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν ἀθλιώτερον; ἀλλ᾽ ὅμως ἐπειδὴ τοῦτο [τὸ] ὑψηλότερον ἦν τῆς τῶν ἀκροωμένων διανοίας· καὶ οὔτε ἡ βλάβη αὐτοῦ τοῖς πολλοῖς εὐσύνοπτος, οὔτε τὸ κέρδος φανερόν, ἀλλὰ φιλοσοφωτέρας ἔδει γνώμης, ὥστε ἑκάτερα ταῦτα συνιδεῖν, τίθεικε μὲν αὐτὸ μετ᾽ ἐκεῖνα τὰ δῆλα, εἰπών· ὅπου ὁ θησαυρὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ· ποιεῖ δὲ αὐτὸ [τοῦτο] σαφέστερον πάλιν, ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ ἐξάγων τὸν λόγον, καὶ λέγων· „ὁ λύχνος τοῦ „σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. μὴ κατορύξῃς χρυσίον ἐν τῇ γῇ, μηδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων μηδέν· τῷ γὰρ σητὶ καὶ τῇ βρώσει καὶ τοῖς κλέπταις αὐτὰ συνάγεις. ἐὰν δὲ καὶ ταύτας διαφύγῃς τὰς βλάβας, τὸ δουλωθῆναί σου τὴν καρδίαν καὶ προσηλωθῆναι τοῖς κάτω πᾶσιν, οὐ διαφεύξῃ. ὅπου γὰρ ἂν [ᾖ] ὁ θησαυρός, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία σου. ὥσπερ οὖν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποθέμενος, οὐ τοῦτο καρπώσῃ μόνον τὸ τυχεῖν τῶν ἐπὶ τούτοις ἐπάθλων, ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν ἤδη τὸν μισθὸν λαμβάνεις, ἐκεῖ μεθορμιζόμενος καὶ τὰ ἐκεῖ φρονῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ μεριμνῶν· ὅπου γὰρ ἀπέθου τὸν θησαυρόν, εὔδηλον ὅτι καὶ τὴν διάνοιαν μετατίθης· οὕτως ἂν ἐπὶ τῆς γῆς τοῦτο ποιήσῃς, τἀναντία πείσῃ. εἰ δὲ ἀσαφές σοι „τὸ εἰρημένον, ἄκουσον τῶν ἑξῆς. ὁ λύχνος τοῦ σώμα- „τός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁ- „πλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ „ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν „ἔσται. εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος „πόσον; ἐπὶ τὰ αἰσθητότερα ἐξάγει τὸν λόγον. ἐπειδὴ γὰρ ἐμνημόνευσε τοῦ νοῦ, ὡς καταδουλουμένου καὶ αἰχμαλωτιζομένου· τοῦτο δὲ οὐ πολλοῖς εὐσύνοπτον ἦν, ἐπὶ τὰ ἔξω καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κείμενα τὴν διδασκαλίαν μετατίθησιν· ἵνα ἀπὸ τούτων καὶ περὶ ἐκείνων νοήσωσιν. εἰ γὰρ μὴ οἶσθα φησὶ τί ποτέ ἐστι βλάβη νοῦ, ἀπὸ τῶν σωματικῶν τοῦτο καταμάνθανε. ὅπερ γάρ ἐστιν ὀφθαλμὸς τῷ σώματι, τοῦτο ὁ νοῦς τῇ ψυχῇ. ὥσπερ οὖν οὐκ ἂν ἕλοιο χρυσοφορεῖν καὶ σηρικὰ περιβεβλῆσθαι ἱμάτια, καὶ πεπηρῶσθαί σου τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ

terrenis rebus affixus, & ſeruus factus ex libero, & cœleſtibus bonis excidens, nunquam de ſublimibus cogitans: ſed pecunias iugiter, & vſuras, & fœnus ſemper, ac lucra, & reditus tabernarum illiberales. Quo quid tandem queat infelicius inueniri? huiuſmodi quippe deterius quam quilibet ſeruus afficitur, tyrannidi huic ſæuiſſimæ ſubiugatus: quæq; omnibus potiora ſunt, pariter abiiciēs, propriæ ſcilicet libertatis ac nobilitatis inſignia.
A Quantacunque enim tibi aliquis voluerit de veritate diſſerere, mente pecuniis affixa, nihil ex vtilibus poteris audire: ſed quaſi quidam canis ad ſepulchrum reuinctus, & tyrannide pecuniarum omni catena tenacius illigatus, adeuntes te atque poſcentes latratibus tuis perſonas, vnum atque idem iuge opus exequens, vt aliis repoſita conſerues: quo quid vnquam poſſit miſerius iudicari? Sed tamen quia hoc celſius erat, quàm vt ad illud auditorum mens poſſit aſcendere, & neque cuſtoditi theſauri damnum, neque contempti lucrum
B facilè poterat intelligi: ſed opus erat ſapientiore ac perfectiore ſententia, quæ id vtrunque perpenderet: ſic quidem illa præmiſit, vt tamen poſtea manifeſtiora ſubiungeret. Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit cor tuum. Facit verò illud etiam alio ſermone lucidius: à rebus quæ intellectu percipiuntur, ad res ſenſibus ſubiectas ſermonem traducens, hiſce verbis: *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus.* Ac ſi diceret, Ne defoderis aurum tuum in terra, nec quicquam aliud eiuſmodi: ſiquidem tineæ illa, & erugini, ac
C furibus congregabis: ſi verò has aliquo modo peſtes effugeris: tuum tamen cor ſeruitio ſubiugare, terræque affigere non omnino effugies. Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Igitur ſi theſaurum tuum condideris in cœlo, non illum tantum fructum capies, quòd præmia illis repoſita conſequeris, ſed magnam hic mercedem capeſſis, quòd illuc mente tranſgrederis, & ea quæ ibi ſunt cogitas, deque illorum es poſſeſſione ſolicitus. Vbi enim theſaurum tuum
D reponis, illuc tranſponis & mentem. Cæterum ſi id facias in terra, in ipſa proculdubio totus hærebis. Sed ſi obſcurum putas eſſe quod dictum eſt, audi etiam cætera quæ ſequuntur: *Lucerna corporis, eſt oculus Si igitur fuerit oculus tuus ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quod ſi fuerit oculus tuus nequam, totū corpus tuū tenebroſum erit. Si ergo lumē quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſa tenebræ quanta?* Ad ea quæ ſenſibilia ſunt, ſermonem rurſus adducit. Quia enim de animo iam dixerat in ſeruitutem iam & in captiuitatem redacto: hoc au-
E tem non à multis poterat intelligi, ad ea quæ extrinſecus ſunt oculiſque propoſita, doctrinam ſuam transfert, vt ex iſtis etiam quæ de interioribus dicuntur intelligant. Si enim ignoras, inquit, quanta per hoc inferatur noxa menti, à corporalibus iſtud addiſce. Quod enim oculus corpori, hoc intellectus eſt animæ. Vt enim nequaquam optes auro ornari, veſte ſerica conſpici, ſi ſit oculis tibi carendum,

ſed horum proculdubio ſanitatem deſiderabiliorem rebus omnibus iudicares: quæ ſi tibi certè depereat, nihil te iam reliqua vita delectat: quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim poſtquam corporalium oculorum lumen extinctum eſt, pleraque iam membra ſuo vſu ac officio carent, lumine ipſis extincto, ita etiam mente cæcata, innumeris prorſus malis vita tua cumulatur. Quemadmodum igitur in corpore hoc maximè prouidemus, vt oculos habeamus incolumes: ſic etiam in anima intellectus conſeruemus ſalutem. Si verò cæcamus iſtum, quo aliis quoque debemus lumen inferre: vnde iam ipſi poterimus aſpicere? Sicut enim qui caput ipſum fontis obſtruxit, totum ſimul exiccauit & fluuium: ſic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ iſtius actus vna confuſione cæcauit. Propter quod ait: Si lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ erunt? Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipſe capitur, quę tandem ſubditis ſupererit ſpes ſalutis? Propterea nunc quidem omiſit dicere eas quæ diuitiis tenduntur inſidias, lites, pugnas: quanquam ſuperius memorauit, etiam iſta dicendo, ne fortè aduerſarius tradat te iudici, & hic miniſtro, & in carcerem mittaris: ſed ponens his omnibus ſæuiora, & quæ abſque dubio ſemper accidunt, à maligna concupiſcentia liberat audientes. Etenim multò horribilius eſt mentem huic ægritudini mancipare, quàm carceris ſqualore macerari. Et alterum quidem non ſemper accidit, alterum verò indiuiſibile habet cum pecuniæ cupiditate conſortiũ. Et idcirco iſtud poſt illud locauit, vtpote peſſimũ, & quod omnibus ſoleat accidere. Dedit enim nobis intellectum Deus, vt ignorantiam fugemus è mentibus, vt rectum teneamus iuſtumque rerum iudicium, atque ad alia huiuſmodi dirigamur: & contra diuerſarum impugnationum varios incurſus, hoc quaſi quodam ſcuto vſi ac lumine maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc Dei donum temere prodimus, propter ſuperflua ac vana prorſus. Quid enim prodeſt auratis armis milites refulgere, cum ducitur rex ipſe captiuus? Quod lucrum eſt ornatæ depictæque nauis, cùm ipſius mergitur gubernator? Quænam illa eſt bene compoſiti corporis pulchritudo, cum facies oculos amiſit? Quemadmodũ igitur ſi medicum, cuius ad aliorum ægritudines depellendas ſanitas neceſſaria eſt, ipſum in ægritudinẽ mittas, & in deaurato cubiculo lectuloq; argenteo iacere præcipias, nihil proficiet omnino languẽtibus: ita etiã ſi mẽtis principale corrumpens, quo ſcilicet ingruentibus potes viciis repugnare, theſauro feceris aſſidere, non modo nihil omnino profeceris, ſed totum prorſus animum læſeris. Conſideraſti ne, quemadmodum propter quæ homines malicię maximè cupiditate capiũtur, per hæc ipſa pręcipuè ab ea eos abducit, inque viam virtutis reducit? Cui⁹, inquit, rei gratia pecunias cõcupiſcis? nõne vt voluptate ac deliciis perfruaris?

Hoc

ἀλλὰ τὴν ὑγείαν τὴν τούτων ἁπάσης τῆς τοιαύ-
της περιουσίας ποθεινοτέραν εἶναι νομίζεις. ἂν
γὰρ αὐτὴν ἀπολέσῃς καὶ διαφθείρῃς, οὐδέν
σοι τῆς λοιπῆς ὄφελος ζωῆς. ὥσπερ γὰρ τῶν
ὀφθαλμῶν τυφλωθέντων, τὸ πολὺ τῆς τῶν λοι-
πῶν μελῶν ἐνεργείας οἴχεται, τοῦ φωτὸς αὐ-
τοῖς σβεσθέντος· οὕτω καὶ τῆς διανοίας δια-
φθαρείσης, μυρίων ἡ ζωή σου κακῶν ἐμπλη-
σθήσεται. καθάπερ οὖν ἐν σώματι τοῦτο σκοποῦ-
A μεν· ὥστε τὸν ὀφθαλμὸν ἔχειν ὑγιῆ, οὕτω καὶ ἐν [τῇ]
ψυχῇ τὸν νοῦν. ἂν δὲ τοῦτον πηρώσωμεν τὸν καὶ τοῖς
ἄλλοις παρέχειν ὀφείλοντα τὸ φῶς, πόθεν δια-
βλέψωμεν λοιπόν; ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν πηγὴν ἀπο-
λῶν, καὶ τὸν ποταμὸν ἐξήρανεν· οὕτως ὁ τὸν νοῦν ἀ-
φανίσας, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ πρᾶξιν ἐ-
θόλωσε. διό φησιν, εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκό-
τος πόσον; ὅταν γὰρ ὁ κυβερνήτης ὑποβρύχιος
γένηται, καὶ ὁ λύχνος σβεσθῇ, καὶ ὁ ἡγεμὼν αἰχ-
μάλωτος γένηται, ποία λοιπὸν ἔσται τοῖς ὑπη-
B κόοις ἐλπίς; διὰ δὴ τοῦτο ἀφεὶς εἰπεῖν νῦν τὰς
ἐπιβουλὰς τὰς διὰ τὸν πλοῦτον, τὰς μάχας,
τὰς δίκας· ᾐνίξατο μὲν γὰρ αὐτὰς ἀνωτέρω εἰ-
πών· παραδώσει σε ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ "
ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ· τὸ πάντων χαλεπώ- "
τερα τούτων συμβαίνοντα πάντως θείς, οὕτως
ἀπάγει τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας. τοῦ γὰρ τὸ
δεσμωτήριον οἰκῆσαι, πολλῷ χαλεπώτερον τὸ
δεδουλῶσθαι τὸν νοῦν τῷ νοσήματι τούτῳ· καὶ τὸ μὲν, οὐ
πάντως συμβαίνει· τὸ δὲ ἐφεξῆς συγκεκλήρωται
C τῇ τῶν χρημάτων ἐπιθυμίᾳ. διόπερ αὐτὸ μετ'
ἐκεῖνο τίθησιν· ἅτε χαλεπώτερον ὂν, καὶ πάν-
τως συμβαῖνον. ὁ γὰρ θεὸς φησὶν ἔδωκεν ἡμῖν
νοῦν, ἵνα τὴν ἄγνοιαν διασκεδάσωμεν, καὶ τὴν
τῶν πραγμάτων κρίσιν ὀρθὴν ἔχωμεν, καὶ
πρὸς τὰ λυποῦντα πάντα καὶ ἐπιβλαβῆ, τού-
τῳ ὥσπερ ὅπλῳ τινὶ καὶ φωτὶ χρώμενοι, μέ-
νωμεν ἐν ἀσφαλείᾳ. ἡμεῖς δὲ προδιδόμεν τὴν
δωρεὰν, διὰ τὰ περιττὰ καὶ ἀνόητα. τί γὰρ
ὄφελος στρατιωτῶν χρυσοφορούντων, ὅταν ὁ
D στρατηγὸς αἰχμάλωτος γένηται; τί δὲ κέρδος
νηὸς καλλωπιζομένης, ὅταν ὁ κυβερνήτης ὑπο-
βρύχιος γένηται; τί δὲ σώματος εὖ συγκειμέ-
νου πλέον, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ὄψεως ὦσιν
ἐκκεκομμένοι; ὥσπερ οὖν τὸν ἰατρὸν τὸν ὀφεί-
λοντα ὑγιαίνειν ἵνα λύῃ τὰς νόσους ἄν τις ἐμ-
βαλὼν εἰς νόσον, εἰς ἀργυρᾶν κελεύσῃ κεῖσθαι
κλίνην καὶ χρυσοῦν θάλαμον, οὐδὲν ὄφελος
ἔσται τοῖς κάμνουσιν· οὕτως ἂν τὸν νοῦν δια-
φθείρας τὸν δυνάμενον λύειν τὰ πάθη θησαυρῷ
E παρακαθίσῃς, οὐ μόνον οὐδὲν ὤνησας, ἀλλὰ τὰ
μέγιστα [ἐζημίωσας καὶ] πᾶσαν ἔβλαψας
τὴν ψυχήν. εἶδες πῶς δι' ὧν μάλιστα ἐπι-
θυμοῦσιν ἄνθρωποι τῆς πονηρίας πανταχοῦ,
διὰ τούτων αὐτοὺς μάλιστα ἐκείνης ἀπά-
γει καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπανάγει; τίνος
γὰρ ἕνεκεν ἐπιθυμεῖς χρημάτων φησί;
οὐχ' ἵνα ἡδονῆς ἀπολαύσῃς καὶ τρυφῆς;

τοῦτ

τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα οὐκ ἔσται σοι ἐντεῦθεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. Εἰ γὰρ ὀφθαλμῶν ἐκκοπέντων οὐδενὸς αἰσθανόμεθα τῶν ἡδέων, διὰ τὴν συμφορὰν τὴν ἐκεῖθεν· πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ νοῦ διαστροφῇ καὶ πηρώσει τοῦτο πεισόμεθα; τίνος δὲ ἕνεκεν κατορύττεις ἐν τῇ γῇ; ἵνα φυλάττηται μετὰ ἀσφαλείας; ἀλλὰ κἀνταῦθα πάλιν τοὐναντίον, φησίν. ὥσπερ οὖν τὸν νηστεύοντα καὶ ἐλεοῦντα καὶ προσευχόμενον πρὸς κενοδοξίαν, ἀφ' ὧν ἐπεθύμει μάλιστα, ἀπὸ τούτων αὐτὸν ἐπεσπάσατο εἰς τὸ μὴ κενοδοξεῖν. τίνος [γὰρ] ἕνεκεν οὕτως εὔχῃ καὶ ἐλεεῖς φησίν; [οὐχὶ] τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξης ἐρῶν; οὐκοῦν μὴ οὕτως εὔχου φησί, καὶ τότε αὐτῆς τεύξῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν μέλλουσαν. οὕτω [καὶ] τὸν φιλάργυρον ἀφ' ὧν μάλιστα ἐσπούδακεν, ἀπὸ τούτων εἷλε. τί γὰρ βούλει φησί; τὰ χρήματά σοι φυλάττεσθαι; [οὐ διὰ τὸ τρυφᾶν καὶ δοξάζεσθαι] καὶ ἡδονῆς ἀπολαύειν; ταῦτά σοι ἀμφότερα παρέξομαι μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, ἐὰν ἐκεῖ καταθῇ τὸ χρυσίον ὅπου κελεύω. σαφέστερον μὲν οὖν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τὴν τοῦ νοῦ βλάβην τὴν ἐντεῦθεν γενομένην ἐπιδείξει, ὅτε τῶν ἀκανθῶν ἐμνημόνευσεν· πῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα οὐχ ὡς ἔτυχε τοῦτο ᾐνίξατο, [δείξας] ἐσκοτωμένον τὸν περὶ ταῦτα μαινόμενον. καὶ καθάπερ οἱ ὄντες ἐν σκότῳ οὐδὲν ὁρῶσι σαφὲς, ἀλλὰ ἄν τι σχοῖνον ἴδωσιν, ὄφιν εἶναι νομίζουσιν· ἄν τε ὄρη καὶ φάραγγας, ἀποτεθνήκασι τῷ δέει· οὕτω καὶ οὗτοι, τὰ μὴ φοβερὰ τοῖς ὁρῶσιν, ταῦτα δι' ὑποψίας ἔχουσι. καὶ γὰρ πενίαν τρέμουσι· μᾶλλον δὲ οὐχὶ πενίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν. καὶ γὰρ ἂν μικρόν τι παραπολέσωσι, τῶν τῆς ἀναγκαίας ἀπορούντων τροφῆς μᾶλλον ἀλγοῦσι καὶ διακόπτονται. πολλοὶ γοῦν τῶν πλουτούντων [τούτων] καὶ ἐπὶ βρόχον ἦλθον τὴν τοιαύτην οὐκ ἐνεγκόντες δυσημερίαν. καὶ τὸ ὑβρίζεσθαι δὲ καὶ τὸ ἐπηρεάζεσθαι οὕτως ἀφόρητον [αὐτοῖς] εἶναι δοκεῖ, ὡς καὶ διὰ τοῦτο πάλιν τῆς παρούσης [πολλοὺς] ἀπαλλαγῆναι ζωῆς. πρὸς γὰρ πάντα μαλακοὺς αὐτοὺς ὁ πλοῦτος ἐποίησε, πλὴν τῆς αὐτοῦ διακονίας. ὅταν γὰρ αὐτῷ δουλεύειν κελεύῃ, καὶ φόνων κατατολμῶσι, καὶ μαστίγων καὶ ὀνειδῶν, καὶ αἰσχύνης ἁπάσης. ὅπερ τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ἀθλιότητος· ἐν μὲν οἷς δεῖ φιλοσοφεῖν, πάντων εἶναι μαλακωτέρους· ἐν δὲ οἷς εὐλαβεστέρους εἶναι ἐχρῆν, ἀναισχυντοτέρους πάλιν καὶ ἰταμωτέρους γίνεσθαι. καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ συμβαίνει τούτοις, οἷον ἂν εἴ τις πάθοι τὰ ὄντα πάντα ἀναλώσας εἰς τὰ μὴ δέοντα. ὁ γὰρ τοιοῦτος τοῦ καιροῦ τῆς ἀναγκαίας δαπάνης ἐπιστάντος, οὐδὲν ἔχων ἐπιδοῦναι τὰ ἀνήκεστα πάσχει δεινά, πάντων τῶν αὐτοῦ προαναλωθέντων κακῶς. καὶ καθάπερ οἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰς πονηρὰς τέχνας εἰδότες ἐκείνας, ἐν μὲν ταύταις πολλὰ τῶν παραδόξων καὶ ἐπικινδύνων ὑπομένουσιν, ἐν δὲ

Hoc quidem hic penitus non habebis, imò è contrario hinc tibi erit afflictio maior. Si enim oculis effoſſis nulla ferè iucunditate mulcemur, propter miſeriam quam de illorum priuatione ſentimus: multo id magis in ſubuerſione mẽtis & cæcitate perpetimur. Quam igitur ob cauſam theſaurum tuum terræ defodis? Vt diligentius, inquit, cuſtodiatur, ac tutius. Sed hic quoque contrarium tibi rurſus occurrit. Sicut enim ad vanam gloriam
A & ieiunantem, & largientem, & orantem, per ea ipſa ab inani gloria retraxit, per quæ illi ipſius cupiditate etiam flagrabant, ac ſi diceret, quam ob cauſam ita ieiunas, oras, ac miſereris? nempe quia gloriam hominum diligis. Noli igitur ita orare, & tunc eam in futuro maximam conſequeris. Sic etiam pecuniæ cupidum, per quæ illam maximè diligebat, per ea ipſa ab eo ſtudio dehortatur. Quid, inquit, cupis? nempe vt & tua pecunia conſeruetur, & ipſe delectationibus perfruaris. Hæc tibi equidem multo cum cumulo
B vtraque præſtabo, ſi modò ibi repoſueris theſaurum, vbi ipſe præcipio. Apertius quidem in conſequentibus læſionem mentis, quæ ex diuitiarum accidit amore patefecit, quando ſcilicet ſpinarum lacerationi eas comparauit. Veruntamen hic quoque non obiter idipſum notauit: oſtendens eum qui illis fuerit deditus, tenebris eſſe circundatum. Vt enim in tenebris ambulantes, nihil manifeſte vereque conſpiciunt, (ſi enim funem viderint, ſerpentem putant: ſi inter mõtes ac prærupta deuenerint,
C emoriuntur pauore) ſic etiam iſti quæ non ſunt metuenda viſu præditis, ea ſuſpecta habẽt. Nam pauperiem contremiſcunt, imò non pauperiem tantum, ſed etiam quantulumcunque diſpendium. Nam ſi exiguum aliquid ſaltem amiſerint, magis etiam quàm hi qui neceſſario victu indigent, lamentantur ac deſlent. Multi igitur ex diuitibus iſtis etiam ad laqueũ concurrerunt, nequaquã ſcilicet tantum mœrorem ferentes. Sed & iniuriam pati, ac detrimenti aliquid incurrere, ita illis intolerandum videtur, vt ob hoc quoque plurimi
D ab hac vita abrupti fuerint. Siquidem molles eos, & ad omnia prorſus infirmos diuitiæ reddiderunt, niſi quòd fortes in ſolo earum ſeruitio perſeuerant: quando enim illæ ſibi eos ſeruire compellunt, nec verbera, nec opprobria reformidant, non ignominiam prorſus vllam, non periculum capitis perhorreſcunt: quod certè infelicitatis eſt extremæ: ad hæc quidem, in quibus philoſophari decet, eſſe omnibus molliores: ad ea verò in quibus pudore opus eſt ac timore, impudentiores omnibus fieri, atque omnibus ſæuiores. Tale e-
E nim aliquid his accidit, quale eſt quod ille perpetitur, qui pecuniam ſuam omnem in ea quæ non oportuerat impendit. Hic enim tempore neceſſarij ſumptus imminente, non habens quod poſſit expendere, intolerabilia mala ſuſtinet, malè iam omnibus quæ habuerat expenſis. Et quemadmodum illi in theatro artium malarum periti, in ipſis quidem plurima & admiranda faciunt, & periculoſa patiuntur: in

Digitized by Google

in aliis vero vtilibus neceſſariiſque rebus imperitiores omnino cunctis: & irriſione ſunt omnibus digniores: (nam qui ſupra funem per ſublime tenſum cum ſecuritate gradientes tantam fortitudinem mentis oſtendunt, cùm aliqua neceſſaria certè cauſa audaciam & fortitudinem flagitat, nihil prorſus virile non modo facere poſſunt, verumetiam cogitare) ſic ſunt profectò etiam iſti locupletes, qui cùm omnia pro diuitiis audeant, pro philoſophia non grande aliquid, non exiguum ſe ſuſtinere patiuntur. Ac ſicut illi periculoſum opus exequûtur & vanum, & omnino infructuoſum: ita hi quoque pericula ac pręcipitia ſuſtinent multa, quæ omnia inutili fine clauduntur, & duplici caligine teguntur: hinc quidem mentis confuſione cæcati, inde vero inanium curarũ caligine obducti: propter quod nec facilè poſſunt ea quæ ſunt diſcenda percipere. Qui enim noctis tenebris impeditur, ſtatim vt radij ſolis affulſerint, à tenebris liberatur. At verò captus oculis etiam ſole vbique rutilante, noctem ſuam patitur: quod hi quoque profectò patiuntur, qui ne ſole quidem ipſo iuſtitiæ tam ſplendido coruſcante, eiſque maximam oſtendente lucem, ab animi ſui tenebris liberantur, ita eorum oculos clauſerè diuitiæ. Propter quod & duplicem ſuſtinent cæcitatem, vnam quidem quam patiuntur ex opibus, alteram verò quam perferũt, dum obedire tali nolunt magiſtro. Obediamus igitur ei, & obediamus attentius, vt tandem aliquando viſum recuperemus. Et quemadmodum te ad viſum redire poſſibile eſt? ſi prius didiceris quo modo cęcatus ſis. Quo modo ergo cæcatus es? De mala vtique concupiſcentia: amor ſiquidem diuitiarum, pupillam mentis tuæ quaſi quidam malignus humor influxit, denſamque iam nebulam prorſus operatus eſt. Sed & dirumpi atque diſpergi hanc nebulam facile eſt, ſi ſcilicet radium doctrinæ Chriſti voluerimus exhortãtem admittere, ſi illũ audierimus exhortantem, atque dicentem: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.* Et quid mihi, inquis, prodeſt huiuſmodi audire vocem, quando concupiſcentiæ vinculis teneor adſtrictus? Sed & ipſam certè concupiſcentiam diſſoluere poterit maximè aſſiduus auditus. Quod ſi illius nodis permanes obligatus, intellige quia non eſt cõcupiſcentia amplius ea res. Quæ enim concupiſcentia eſt ſeruire duriſſimæ ſeruituti, tyrannidi impotentiſſimæ ſubiugari, vinciri vndiq; angorum catenis, ac teterrimis animi tenebris obſideri, & turbationibus ſemper impleri, & infructuoſis doloribus ſemper cruciari, atque aliis patrimoniũ reſeruare, & frequẽter inimicis? Qua ergo hæc tandẽ cõcupiſcentia digna ſunt, imò qua non fuga, quib. non curſibus relinquenda? Quæ tandẽ concupiſcentia eſt theſaurum inter fures recõdere? Si enim omnino diuitias concupiſcis, illas eò transfer, vbi & tutiſſimè permaneant, nec vlli violentiæ pateant. Quod verò nunc facis, non eſt diuitias amantis, ſed ſeruitutis damna, doloreſq; continuos expetẽtis. Tu verò ſi aliquis tibi hominũ tutũ à fraude atq; violentia demonſtret locum,

etiam

ἐν δὲ ἑτέροις χρησίμοις ἀναγκαίοις τε πράγμασι πάντων εἰσὶ καταγελαστότεροι· οὕτω καὶ οὗτοι. καὶ γὰρ οἱ ἐπὶ σχοίνου τεταμένης βαδίζοντες τοσαύτην ἀνδρείαν [ἐν ἐκείνῃ] ἐπιδεικνύμενοι, ἡνίκα ἄν τι τῶν ἀναγκαίων τόλμαν ἀπαιτῇ καὶ ἀνδρείαν, οὐδὲ ἐννοῆσαί τι δύνανται ἢ ἀνέχονται τοιοῦτον· οὕτω δὴ καὶ οἱ πλουτοῦντες, πάντα ὑπὲρ χρημάτων τολμῶντες, ὑπὲρ τοῦ φιλοσοφεῖν οὐ μικρὸν οὐ μέγα τι τοιοῦτον ὑπομεῖναι ἀνέχονται.
A καὶ καθάπερ ἐκεῖνοι καὶ σφαλερὸν καὶ ἀκερδὲς πρᾶγμα μεταχειρίζουσιν· οὕτω καὶ οὗτοι κινδύνους μὲν ὑπομένουσι πολλοὺς καὶ κρημνούς, εἰς οὐδὲν δὲ χρήσιμον ἀπαντῶσι τέλος, καὶ διπλοῦν ὑπομένουσι σκότος, ἀπό τε τῆς τοῦ νοῦ διαστροφῆς πεπηρωμένοι, ἀπό τε τῆς τῶν φροντίδων ἀπάτης πολλὴν τὴν ἀχλὺν ὑπομένοντες. διόπερ οὐδὲ διαβλέψαι ῥᾳδίως δύνανται. ὁ μὲν γὰρ ἐν σκότει ὤν, μόνον [τοῦ] ἡλίου φανέντος ἀπαλλάττεται τοῦ σκότους·
B ὁ δὲ τὰς ὄψεις πεπηρωμένος, οὐδὲ ἡλίου φανέντος· ὃ δὴ καὶ οὗτοι πεπόνθασι. οὐδὲ γὰρ [τοῦ] ἡλίου [τῆς δικαιοσύνης] λάμψαντος καὶ παραινοῦντος ἀκούουσιν, ἀποκλείσαντος αὐτοῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πλούτου. διὸ καὶ διπλοῦν σκότος ὑπομένουσι· τὸ μὲν ἐξ αὐτῶν, τὸ δὲ ἐκ τοῦ μὴ προσέχειν τῷ διδασκάλῳ. προσέχωμεν τοίνυν αὐτῷ μετὰ ἀκριβείας, ἵνα ὀψὲ γοῦν ποτε ἀναβλέψωμεν. καὶ πῶς ἀναβλέψαι δυνατόν; ἐὰν
C μάθῃς πῶς ἐτυφλώθης. πῶς οὖν ἐτυφλώθης; ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας. καθάπερ γὰρ κόρην [ὀφθαλμοῦ] καθαρὰν χυμὸς ἐπιρρεύσας πονηρὸς ὁ τῶν χρημάτων ἔρως, πυκνὴν τὴν νεφέλην ἐποίησεν. ἀλλὰ καὶ διασκεδασθῆναι καὶ ῥαγῆναι τὴν νεφέλην ταύτην ῥᾴδιον, ἐὰν τὴν ἀκτῖνα τῆς τοῦ Χριστοῦ δεξώμεθα διδασκαλίας· ἂν ἀκούσωμεν αὐτοῦ παραινοῦντος καὶ λέγοντος· μὴ θησαυρίζητε
D ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τί μοι φησὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ὅταν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας κατέχωμαι; μάλιστα μὲν οὖν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἡ συνεχὴς ἀκρόασις καταλῦσαι δυνήσεται. ἂν δ᾽ ἄρα ἐπιμένῃς κατεχόμενος, ἐννόησον ὅτι οὐδὲ ἐπιθυμία τὸ πρᾶγμά ἐστι. ποία γὰρ ἐπιθυμία χαλεπῶς δουλεύειν καὶ ὑποκεῖσθαι τυραννίδι καὶ δεδέσθαι πανταχόθεν, καὶ ἐν σκότῳ διατρίβειν, [καὶ θορύβου γέμειν, καὶ πόνους ὑπομένειν] ἀκερδεῖς, καὶ ἑτέροις φυλάττειν τὰ χρήματα, πολλάκις δὲ ἐχθροῖς;
E ποίας ταῦτα ἐπιθυμίας ἄξια; ποίας δὲ οὐ φυγῆς καὶ δρόμων; ποία ἐπιθυμία θησαυρὸν ἀποτίθεσθαι μεταξὺ κλεπτῶν; εἰ γὰρ ὅλως ἐπιθυμεῖς χρημάτων, μετάθες ἔνθα δυνατὸν μένειν ἀσφαλῆ καὶ ἀνεπηρέαστα. ὡς ἅ γε νῦν ποιεῖς, οὐ χρημάτων ἐπιθυμοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ δουλείας καὶ ἐπηρείας καὶ ζημίας, καὶ ὀδύνης διηνεκοῦς. σὺ δὲ ἂν μέν τις ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς τόπον ἀνεπηρέαστόν [σοι] δείξῃ,

κἂν

καὶ εἰς αὐτὴν ἐξαγάγῃ τὴν ἔρημον, ὑπισχνούμενος ἀσφάλειαν τῇ φυλακῇ τῶν χρημάτων, οὐ κατοκνεῖς οὐδὲ ἀναδύῃ, ἀλλὰ καὶ ἐμπιστεύεις καὶ ἐκβάλλεις ἐκεῖ τὰ χρήματα· τοῦ θεοῦ δὲ ἀντὶ ἀνθρώπων ὑπισχνουμένου σοι νῦν, καὶ οὐχὶ τὴν ἔρημον ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν προτιθέντος, τὰ ἐναντία καταδέχῃ. καίτοι γε κἂν μυριάκις ἐν ἀσφαλείᾳ κεῖται κάτω, τῆς φροντίδος οὐδέποτε ἐλεύθερος γενέσθαι δυνήσῃ. κἂν γὰρ μὴ ἀπολέσῃς, τοῦ φροντίζειν οὐδέποτε ἀπαλλαγήσῃ. ἐκεῖ δὲ οὐδὲν ὑποστήσῃ τούτων· καὶ τὸ δὴ πλέον, ὅτι οὐ κατορύττεις τὸ χρυσίον μόνον, ἀλλὰ καὶ φυτεύεις. τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ θησαυρός ἐστι καὶ σπόρος· μᾶλλον δὲ ἑκατέρων τούτων πλέον. ὁ μὲν γὰρ σπόρος οὐ μένει διὰ παντός, οὗτος δὲ μένει διηνεκῶς. πάλιν ὁ θησαυρὸς οὐ βλαστάνει· οὗτος δὲ ἀθανάτους σοι φέρει καρπούς. Εἰ δὲ τὸν χρόνον μοι λέγεις καὶ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποδόσεως, ἔχω μὲν καὶ ἐγὼ δεῖξαι καὶ εἰπεῖν, ὅσα καὶ ἐνταῦθα ἀπολαμβάνεις· χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν βιωτικῶν σε ἐλέγξαι πειράσομαι μάτην ταῦτα προφασιζόμενον. πολλὰ γὰρ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ κατασκευάζεις, ὧν οὐ μέλλεις αὐτὸς ἀπολαύειν· κἂν ἐγκαλῇ τις, τοὺς παῖδας [καὶ τοὺς ἐκείνων παῖδας] προβαλλόμενος, ἱκανὴν δοκεῖς παραμυθίαν τῶν περιττῶν εὑρηκέναι πόνων. ὅταν γὰρ ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ γενόμενος οἰκοδομῇς λαμπρὰς οἰκίας, ὧν πρὸ τοῦ τέλους ἀπελεύσῃ πολλάκις, καὶ δένδρα φυτεύῃς, ἃ μετὰ πολλὰ ἔτη τὸν καρπὸν οἴσει· ὅταν φυτεύῃς ἐν χωρίῳ δένδρα, ὧν μετὰ μυρία ἔτη ὁ καρπὸς ἥξει· καὶ οὐσίας ἀγοράζῃς καὶ κλήρους, ὧν μετὰ πολὺν δέχῃ χρόνον τὴν δεσποτείαν· καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα φιλοπονῇς, ὧν οὐ καρπώσῃ τὴν ἀπόλαυσιν, ἆρα διὰ σεαυτὸν ἢ διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα ποιεῖς; πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, ἐνταῦθα μὲν μηδὲν ἀλύειν πρὸς τὴν τοῦ χρόνου μέλλησιν, καὶ ταῦτα μέλλοντας ἐκ τῆς μελλήσεως ταύτης ἁπάσης τῶν πόνων ἐκπίπτειν τῆς ἀμοιβῆς· ἐκεῖ δὲ διὰ τὴν ἀναβολὴν ναρκᾶν, καὶ ταῦτα πλέον [σοι] φερούσης τὸ κέρδος, καὶ οὐκ εἰς ἑτέρους παραπεμπούσης τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ σοὶ κομιζούσης τὰς δωρεάς; χωρὶς δὲ τούτων, οὐδὲ ἡ ἀναβολὴ πολλή. καὶ γὰρ ἐπὶ θύραις τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἴσμεν μή ποτε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ τέλος ἕξει τὰ καθ' ἡμᾶς ἅπαντα, καὶ ἡ φοβερὰ παραγένηται ἡμέρα ἐκείνη, τὸ φρικῶδες ἡμῖν ἐνδεικνυμένη καὶ ἀδέκαστον δικαστήριον. καὶ γὰρ τὰ πλείονα τῶν σημείων ἀπήρτισται, καὶ τὸ εὐαγγέλιον λοιπὸν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κεκήρυκται, καὶ τὰ τῶν πολέμων καὶ τὰ τῶν σεισμῶν, καὶ τὰ τῶν λιμῶν ἐξέβη, καὶ οὐ πολὺ τὸ μέσον. ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς τὰ σημεῖα; καὶ τοῦτο αὐτὸ μέγιστον σημεῖον. οὐδὲ γὰρ οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε εἶδον προοίμια τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης, ἀλλὰ

etiam ſi te in deſertum educat pollicens ſecu-
ritatem ad recondendas pecunias, non cunćta-
ris neque differs, ſed committis ac coniicis cò
pecunias. Cùm vero id tibi non homo, ſed
ipſe certè polliceatur Deus: & non eremum ti-
bi proponat vtique, ſed cœlum, contraria ma-
gis recipis: ſed etiamſi innumeris munitio-
nibus in terra diuitiæ recondantur, nun-
quam tamen earum dominus, vel potius ſer-
uus, curarum poterit morſibus liberari. Nam
A etiamſi nunquam eas fortaſſe perdat, nun-
quam tamen carebit timore perdendi. Ibi
verò nihil prorſus tale patieris: & (quod eſt
amplius) non modo defodis aurum, ſed & ſe-
minas. Idem enim & theſaurus & ſemen eſt,
imò verò longe hoc vtroque præſtantius: ſe-
men quippe non ſemper manet, hoc autē iu-
giter pſeuerat. Hic theſaurus omnino nō ger-
minat, ille verò immortales tibi affert fructus.
Si verò de ipſo tempore, & redditionis dilatio-
ne conquereris, poſſum tibi & ego demonſtra-
re & dicere: quanta etiam recipies in præſenti.
B Sed tamē his omiſſis, etiā ex his quotidianis, at-
que ad vitam neceſſariis te docere tentabo, va-
nas tibi excuſationū materias requirentē. Mul-
ta quippe etiam in præſenti vita paras, quib. nō
es fruiturus: quę ſi tibi aliquis opponat, filios tu
illico proferens ac nepotes, idoneam te habere
credis & rationē, & conſolationē laborū ſuper-
uacaneorum. Cùm enim in extrema iam poſi-
tus ſenectute, amplas ædifices & claras domos,
quæ antequam perficiantur, ſæpe tu emigras:
cùm frequenter & arbores feras poſt longum
C certè tempus fructum daturas: cùm nouellis
campum plantariis impleas, nunc eſt præ-
ſens quidem labor, ſed poſt multos annorum
circulos fructus futurus: ſed & cum patrimo-
nia coëmis & hæreditates, quib. dominari poſt
grande tempus expectas: cùm alia quoque i-
ſtiuſmodi plurima paras, de quibus cùm labo-
rem maximum ſentias, nullum fructum īnte-
rim capeſſis, putáſne propter temetipſum iſta,
an propter alios facis, qui poſt te vtique etiam
victuri ſunt? Quemadmodum igitur non ex-
tremæ vecordiæ eſt, hic quidem propter dila-
D tionem temporis nihil cunctari, nec animum
deſpondere, & hoc certè cùm multos per an-
nos expectantes, laborum noſtrorum fructi-
bus excidamus: ibi verò propter dilationem
iſtam laxari, atque marceſcere: cum certè
maius tibi abſque dubio lucrum conferat i-
pſa dilatio, nec ad alios bona à te expectata
tranſmittat, ſed tibi omnia certè tradenda cu-
ſtodiat. Præter hæc autem nec longa eſt ipſa
dilatio. Eſt quippe res iſta in foribus, & o-
mnino neſcimus an etiam noſtra ætate hæc o-
E mnia finiantur, & dies ille metuendus adueni-
at, qui horribile illud & ſeuerum nobis oſten-
dat tribunal. Nam & ſigna multa prorſus im-
pleta ſunt, & euangelium toto iam ferè orbe
perſonuit: & prælia, & terrarum tremores, &
fames, vt prædictum fuerat, acciderunt, nec
grande iam interuallum eſt. Sed non vides ſi-
gna? At hoc ipſum quidē ſignū eſt maximum.
Neque enim ſub Noë quondam vlla totius
mundi generalis interitus indicia viderunt:
ſed

Digitized by Google

Ge.7.c.d.
Matth.24.d.
Luc.17.f.
Gen.19.c.

ſed inter epulandum atque ludendum, inter ędificationes domorum, & lęticias nuptiarum, interque opera iſta ſolita ſubitò deprehēſi ſunt ab illa vltione terribili. Similiter in Sodomis cum deliciis ſoluerentur, cum criminibus polluerentur, nihilque eorum quæ ſunt iacta proſpicerent, dilapſis cœlo fulminibus exuſti ſunt. Quæ omnia conſiderantes, ad eam nos qua hinc abſceſſuri ſumus, profectionem paremus. Nam licet communis illius conſummationis nondum inſtet dies, peculiaris tamen A vniuſcuiuſque noſtrum finis in proximo eſt. Et ſi enim ſenex ſit aliquis, & ſi adoleſcens, morti tamen in qualibet ætate vicinus eſt. Nec licet poſtquam hinc migrauerimus, neque oleum emere amplius, neque impetrare veniam: etſi Abraham pro nobis roget, etſi Noë, etſi Iob, etſi Daniel. Dum igitur eſt tempus in manibus, plurimam nobis apud Deum fiduciam præparemus, miſericordiam nobis largiſſimam congregemus, noſtraque omnia transferamus in cœlum: vt opportuno tempore, quando eis maxime indigemus, omnibus B perfruamur: gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

ἀλλὰ μεταξὺ παίζοντες, ἐσθίοντες, γαμοῦντες, τὰ συνήθη πράττοντες ἅπαντα, οὕτω κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς φοβερᾶς δίκης ἐκείνης· καὶ οἱ ἐν Σοδόμοις δὲ ὁμοίως, τρυφῶντες καὶ οὐδὲν ὑφορώμενοι τῶν γενησομένων ὑπὸ τῶν κεραυνῶν κατεφλέχθησαν τῶν τότε κατενεχθέντων. ἅπερ οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, ἐπιστρέψωμεν ἑαυτοὺς πρὸς τὴν τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας παρασκευήν. κἂν γὰρ ἡ κοινὴ τῆς συντελείας ἡμέρα μηδέπω ἐπιστῇ, A τὸ ἑκάστου τέλος ἐπὶ θύραις· κἂν γεγηρακὼς τὶς ᾖ, κἂν νέος. καὶ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν ἀπελθόντας οὔτε ἔλαιον πρίασθαι λοιπὸν, οὔτε δεηθέντας ἐπιτυχεῖν συγγνώμης. κἂν Ἀβραὰμ ὁ παρακαλούμενος ᾖ, κἂν Νῶε, κἂν Ἰὼβ, κἂν Δανιήλ. ἕως οὖν καιρὸν ἔχωμεν προαποθώμεθα ἑαυτοῖς πολλὴν τὴν παῤῥησίαν, συναγάγωμεν ἔλαιον δαψιλὲς, μεταθῶμεν ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανὸν· ἵνα ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι καὶ ᾧ μάλιστα αὐτῶν δεόμεθα πάντων ἀπολαύσωμεν· χάριτι καὶ φι- B λανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA XXII.

EX CAPITE VI.

Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet.

C VIDES vt paulatim à præſentibus auditorem rebus abducat, perq; multa ſermonē de contēptu habēdi inferens, tyrannidē cupiditatis extinguat. Neque enim ea quæ ſuperius ait, dixiſſe contentus eſt, & certè cum multa magna ſint: ſed alia quoque plura & terribiliora ſubiungit. Quid enim his quæ nunc dicta ſunt, terribilius eſt, quā ſi propter pecunias, Chriſti etiam ſeruitio dicamur excidere: vel deſiderabiliꝰ, quā ſi deſpectu pecuniarum tota illi poſſumus mēte & dilectione coniūgi? Quod enim dicere ſemper D ſoleo, id nūc rurſus admoneo, quòd ſcilicet auditorem ad eorum quæ dicit obedientiam etiam per aduerſa compellat, non ſolum ſcilicet per iſta quæ proſunt, verumetiā per illa quæ lędūt: ſicut optimus quiſpiam medicus, qui & ex negligentia ægritudinē oſtendat eſſe ſecuturā, & ex obedientia ſoſpitatē. Cōſidera igitur quātū hic lucrū rurſus oſtendat, & quēadmodum vtilitatē de aduerſorū liberatione & deuitatione cōficiat. Nō, inquit, hoc ſolo vobis diuitiæ nocēt modo, quo cōtra vos latrocinantiū armāt manus, nec quia magno cū cumulo intel- E lectū veſtræ mētis obtenebrant, verūetiam ꝙ vos à ſeruitute Dei diuellūt, & rei mortuæ, pecuniarum ſcilicet captiuos efficiunt, ſatis procul dubio ex vtroque lędentes, dum & earum vos ſeruitio ſubiugant, in quas oportuerat exercere dominatū, & à Dei vos obſequio excludunt, cui ſupra omnes profectò ſeruire, & neceſſariū eſt etiā vobis, pariter & commodum. Sicut

ὉΜΙΛΙΑ ΚΑʹ.

Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.

C Ὁρᾷς πῶς κατὰ μικρὸν τῶν ὄντων ἀφίστησι, καὶ διὰ πλειόνων τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης εἰσάγει λόγον, καὶ τὴν τῆς φιλαργυρίας καταβάλλει τυραννίδα; οὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη τοῖς ἔμπροσθεν· καίτοι πολλοῖς καὶ μεγάλοις οὖσιν· ἀλλὰ καὶ ἕτερα προστίθησι πλείονα καὶ φοβερώτερα. τί γὰρ τῶν νῦν εἰρημένων φοβερώτερον, εἴ γε μέλλοιμεν τῆς τοῦ Χριστοῦ δουλείας ἐκπίπτειν διὰ τὰ χρήματα; τί δὲ ποθεινότερον, εἰ [γε] μέλλοιμεν αὐτῶν ὑπεριδόντες D ἀκριβῆ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν ἔχειν καὶ τὴν ἀγάπην; Ὅπερ γὰρ ἀεὶ λέγω, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι δὴ καὶ ἑτέρωθεν ὠθεῖν τὸν ἀκροατὴν εἰς τὴν ὑπακοὴν τῶν λεγομένων, καὶ διὰ τῶν ὠφελίμων καὶ διὰ τῶν βλαβερῶν· καθάπερ ἰατρὸς ἄριστος, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀπροσεξίας νόσον, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς ὑγείαν ἐνδεικνύμενος. Ὅρα γοῦν οἷον πάλιν δείκνυσι τὸ κέρδος τοῦτο, καὶ πῶς κατασκευάζει τὸ συμφέρον ἀπὸ τῆς τῶν ἐναντίων ἀπαλλαγῆς. οὐ γὰρ E τοῦτο μόνον ὑμᾶς βλάπτει φησὶν ὁ πλοῦτος, ὅτι λῃστὰς ὁπλίζει καθ' ὑμῶν· οὐδ' ὅτι τὸν νοῦν σκοτίζει μετ' ἐπιτάσεως ἁπάσης· ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς δουλείας ὑμᾶς ἐκβάλλει τοῦ θεοῦ, αἰχμαλώτους τῶν ἀψύχων χρημάτων ποιῶν, καὶ ἑκατέρωθεν βλάπτων, καὶ τῷ δούλους ποιεῖν ὧν κρατεῖν ἔδει, καὶ τῷ τῆς δουλείας ἐκβάλλειν τοῦ θεοῦ, ᾧ μάλιστα πάντων δουλεύειν ἀναγκαῖον ὑμῖν. ὥσπερ

ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διπλῆν ἔδειξε τὴν βλάβην, τὸ καὶ ἐνταῦθα τιθέναι ὅπου σὴς ἀφανίζει, καὶ ἐκεῖ μὴ τιθέναι ἔνθα ἀνάλωτος ἡ φυλακή· οὕτω καὶ ἐνταῦθα διπλῆν δείκνυσι τὴν ζημίαν, καὶ δι' ὧν ἀφέλκει τοῦ θεοῦ, καὶ δι' ὧν ὑποτάττει τῷ μαμωνᾷ. ἀλλ' οὐκ εὐθέως αὐτὸ τίθησιν, ἀλλ' ἀπὸ κοινῶν αὐτὸ πρῶτον κατασκευάζει λογισμῶν, οὕτω λέγων· οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, δύο τοὺς τὰ ἐναντία ἐπιτάττοντας λέγων ἐνταῦθα. ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτ' ἦν, οὐδὲ δύο ἂν εἶεν. καὶ γὰρ τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καί τοι εἰς πολλὰ σώματα ἦσαν διῃρημένοι, ἀλλ' ὅμως ἡ ὁμόνοια τοὺς πολλοὺς ἓν ἐποίησεν. εἶτα ἐπιτείνων αὐτό φησιν· οὐ μόνον οὐ δουλεύσει, ἀλλὰ καὶ μισήσει καὶ ἀποστραφήσεται. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει φησί, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ [τοῦ] ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. καὶ δοκεῖ μὲν ἕτερον εἰρῆσθαι τὸ αὐτό· οὐ μὴν ἁπλῶς οὕτως αὐτὸ συνέθηκεν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ῥᾳδίαν οὖσαν τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολήν. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς, ἐδουλώθην ἅπαξ, ἐτυραννήθην ὑπὸ τῶν χρημάτων, δείκνυσιν ὅτι δυνατὸν μεταθέσθαι, [καὶ] ὥσπερ ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦτο, οὕτω καὶ ἐντεῦθεν ἐπ' ἐκεῖνο ἐλθεῖν. εἰπὼν τοίνυν ἀορίστως, ἵνα πείσῃ τὸν ἀκροατὴν ἀδέκαστον κριτὴν γενέσθαι τῶν λεγομένων, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν, ὅτε ἔλαβεν αὐτὸν συμφωνοῦντα, τότε καὶ ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει. ἐπάγει γοῦν· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. φρίξωμεν ἐννοήσαντες τί παρεσκευάσαμεν τὸν χριστὸν εἰπεῖν, καὶ μετὰ θεοῦ θεῖναι τὸν χρυσόν. εἰ δὲ τοῦτο φρικτόν, τὸ διὰ τῶν ἔργων γίνεσθαι καὶ προτιμᾶσθαι τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ τὴν τοῦ χρυσοῦ τυραννίδα, πολλῷ φρικωδέστερον. τί οὖν; ἐπὶ τῶν παλαιῶν οὐκ ἦν τοῦτο δυνατόν; οὐδαμῶς. πῶς οὖν ὁ ἀβραὰμ φησί, πῶς ὁ ἰὼβ εὐδοκίμησε; μή μοι τοὺς πλουτοῦντας εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς δουλεύοντας. ἐπεὶ καὶ ὁ ἰὼβ πλούσιος ἦν· ἀλλ' οὐκ ἐδούλευε τῷ μαμωνᾷ, ἀλλ' εἶχεν αὐτὸν καὶ ἐκράτει, καὶ δεσπότης, οὐ δοῦλος ἦν. ὥσπερ οὖν ἀλλοτρίων οἰκονόμος ὢν χρημάτων, οὕτω πάντα ἐκεῖνα ἐκέκτητο· οὐ μόνον τὰ ἑτέρων οὐχ ἁρπάζων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια προϊέμενος τοῖς δεομένοις. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐδὲ παροῦσιν ἔχαιρεν. ὃ καὶ ἐδήλου λέγων· εἰ καὶ εὐφράνθην πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἤλγησεν ἀπελθόντος. ἀλλ' οὐχὶ νῦν τοιοῦτοι οἱ πλουτοῦντές εἰσιν· ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνδραπόδου χεῖρον διακείμενοι, καθάπερ τυράννῳ [τινὶ] χαλεπῷ φόρους ἀπάγοντες. ὥσπερ γὰρ ἀκρόπολίν τινα αὐτῶν καταλαβὼν τὴν διάνοιαν ὁ τῶν χρημάτων ἔρως, τὰ πάσης ἀνομίας γέμοντα ἐπιτάγματα ἐκεῖθεν

Sicut enim duplex damnum eſſe perdocuit, hic quidem recondere vbi ærugo & tinea demolitur: ibi verò non reponere, vbi incorruptibilis theſaurus manebit: ita hic quoq; geminum in auaricia poſuit detrimentum, & hoc ſcilicet, per quod à Deo retrahit, & illud per quod ſub iugo mammonæ premit. Nec tamen ſtatim apertè illud poſuit, ac nudè, ſed primò de communium illud ſenſuum aſſertione conſtruxit: ait quippe. *Nemo poteſt*

A *duobus dominis ſeruire.* Duos hic eſſe dicens contraria imperantes. quod niſi intelligas, ne duo quidem ſint. Nã & illius quæ in Chriſtum crediderat multitudinis erat cor vnum, & anima vna. Et certè cum in corpora illi eſſent multa diuiſi, ſed concordia tamen vnum fecit ex plurimis. Deinde vt quod dicit cumulet, nõ ſolum, inquit, non ſeruiet, ſed & odio habebit & auerſabitur. *Aut enim*, inquit, *vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet.* Et videtur quidem idipſum eſſe repetitum, ſed nequaquam aut o- *Act. 4. g.*

B cioſe, aut redundanter hoc poſuit: veruntamen vt oſtenderet, quia facilis eſt ad meliora mutatio. Ne enim diceres, ſemel iam ſum ſeruitio ſubiugatus, & tyrannide pecuniarum grauiter oppreſſus, oſtendit non impoſſibile eſſe conuerti: & quemadmodum inde huc ventum eſt, ita hinc quoque illuc poſſe rediri. Cùm hoc igitur ſine vllius dixiſſet ſignificatione perſonæ, quò videlicet auditori facilius perſuaderet, æquum ad ea quæ dicerentur afferre iudicium, & ex ipſa rerum natura ſententiam ferre: poſtquam illum ad ſibi conſentien-

C dum parauit, tum demum etiam ſe reuelat. intulit quippe: *Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.* Hoc loco & animo prorſus toto perhorreſcamus & corpore, intelligentes iſtud quod Chriſtum dixiſſe memorauimus, ex aduerſo ſcilicet Deum aurumque conſiſtere & componi. Si igitur iſtud ſono quoque ſermonis horribile eſt, quantò eſt horribilius, cùm ipſis operibus tyrannis auri, Dei timori præfertur? Quid ergo apud veteres? nónne hic ipſe auri potentatus vigebat? Nequaquam: ait enim,

D Quo modo Abraham, quo modo etiam Iob placuerunt Deo? At noli tu mihi contra hanc ſententiam proferre diuites, ſed diuitiis ſeruientes. Alioquin etiam Iob erat quidem diues, non tamen pecuniæ ſeruiebat, ſed habebat diuitias, eiſque vt congruit, imperabat: nec erat famulus earum profectò ſed dominus. Sicut enim alieni patrimonij diſpenſator, ita illa omnia poſſidebat, non modo aliena non rapiens, ſed propria quoque indigentibus largiens quodque his maius eſt, nec habebat ſe illa gaudebat, quod hinc intelligi- *Gen. 13. a. Gene. 33. Iob. 1. a.*

E tur. Si lætatus ſum, inquit, quia mihi eſſent multæ diuitiæ. Vnde etiam conſequenter, quia gaudium de poſſeſſione non habuit, dolorem de amiſſione non pertulit. At non tales noſtra ſunt ætate locupletes, ſed captiuis omnibus deterius affecti: & ſicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quieſcunt à miſeria ſeruitutis. Quaſi enim arcem quandam, ita eorum mentem amor auri inſedit. *Iob. 31. c*

t Vnde

Vnde per dies ſingulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec eſt omnino aliquis qui non obediat imperanti. Noli igitur ex ſuperfluo argumentari: ſemel ſiquidem pronunciauit Deus, impoſſibile eſſe dicens vtrunque hoc ſimul eſſe ſeruitium. Ne ergo tu dixeris hoc eſſe poſſibile. Quando enim te vnus dominus propriis quoque exui iubet, alter verò etiam aliena diripere: quando ille tibi imperat caſtitatem, iſte luxuriam: quando hic tibi caſtigationem ventris indicit, ille ebrietatem atque delicias: quādo te alter omnia iſta iubet deſpicere, alter verò inhærere, atque inhiare præſentibus: cùm hic quidē præcipit lecta marmora, parietes pictos, & laquearia deaurata mirari: ille verò inhorreſcere huiuſmodi omnia, & veræ philoſophiæ pulchritudinem, ac morum ornamenta ſuſpicere: quemadmodum poſſibile eſt tam contraria hæc pariter conuenire? Dominum hic autem mammonam, id eſt pecuniam nuncupauit, non ob propriam ipſius vtique naturam, ſed ob eorum miſeriam, qui ſe ad illius inclinauêre ſeruitium. Sic etiam ventrem Apoſtolus appellat Deum, non vtique à dignitate dominantis, ſed ab infœlicitate famulantium. Quod ſupplicio certè omni etiam maius eſt, ſatiſque idoneum, etiam ante pœnam punire captiuum. Quibus enim captiuis non infœliciores etiam putādi ſunt, qui cùm dominum habeant Deum, ab illo rege mitiſſimo recedentes, tyranno ſe huic ſæuiſſimo dederunt, & hoc cùm nobis etiam in præſenti iſta res noceat? Nam & damna ea ex re ineffablia cōtingunt, & lites frequenter & calumniæ, atq; certamina, & aſſidui labores, & cæcitas mentis: quòdque eſt grauius, etiam bonorum nobis cœleſtium per hæc infertur amiſſio, quæ ſolo certè poſſumus Dei ſeruitio promereri. Cùm igitur ex his omnibus oſtendiſſet, quam eſſet vtilis deſpectus pecuniarum etiam ad pecuniarum cuſtodiam, & ad animæ voluptatem, & ad virtutē tenendā, & ad pietatis, quæ erga Deum eſt munimentū, conficiat iam poſſibile eſſe quod præcepit. Hoc eſt quippe optimæ legis inſigne, non vtilia tantummodo, verumetiam poſſibilia ſancire: propter quod intulit, dicens. *Nolite cogitare animæ veſtræ quid manducetis.* Ne ergo dicerent, quid ergo ſi abiiciamus omnia, quo modo poterimus vitam ſuſtētare? idcirco huic contradictioni opportunè rurſus occurrit. Sicut enim ſi inter principia ipſa dixiſſet: Nōlite de cibo eſſe ſoliciti: ſermo abſque dubio eſſet oneroſus: ita poſtquam oſtendit miſeriam, diſtentionemque animi de pecuniæ amore naſcentem, cohortationem ſuam reddidit faciliorem: propter quod ne nunc quidem ſimpliciter ait, Nolite eſſe ſoliciti: ſed prius adiecit & cauſam, ſicque illud vtique præcepit. Poſtquam enim dixit: *Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ*, intulit, *propterea dico vobis: Nolite ſoliciti eſſe.* Propterea, quare? propter ineffabile detrimentum. Non ſolam enim noxam in pecuniis, inquit, verūetiā plagā in rebus, & quidem prīcipalibus ſentietis, ac propriæ etiā ſubuerſionē ſalutis. Siquidē vos excludūt à Deo qui vos creauit, & tuetur, & diligit: propterea dico vobis, nolite

Philip. 3. d.

ἐκεῖθεν αὐτοῖς καθ᾽ ἑκάστην πέμπει τὴν
ἡμέραν, καὶ παρακούων οὐδείς. μὴ τοίνυν περιττὰ
φιλοσόφει. καὶ γὰρ ἀπεφήνατο ἅπαξ
ὁ θεὸς, καὶ εἶπεν ἀδύνατον εἶναι ταύτην κἀκείνην
συμβῆναι τὴν δουλείαν. μὴ τοίνυν σὺ λέγε,
ὅτι δυνατόν. ὅταν [μὲν] γὰρ ὁ μὲν ἁρπάζειν
κελεύῃ, ὁ δὲ τὰ ὄντα ἀποδύεσθαι· ὁ μὲν σωφρονεῖν,
ὁ δὲ πορνεύειν· ὁ μὲν μεθύειν καὶ τρυφᾶν,
ὁ δὲ γαστρὸς κατέχειν· καὶ ὁ μὲν ὑπερο-
A ρᾶν τῶν ὄντων, ὁ δὲ προσηλῶσθαι τοῖς παροῦσιν·
ὁ μὲν θαυμάζειν μάρμαρα καὶ τοίχους καὶ
ὀρόφους, ὁ δὲ ταῦτα ἀτιμάζειν, τιμᾶν δὲ φιλοσοφίαν,
πῶς δυνατὸν ταῦτα συμβῆναι; κύριον
δὲ ἐνταῦθα τὸν μαμωνᾶν ἐκάλεσεν, οὐ διὰ
τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ὑποκλινομένων
αὐτῷ ταλαιπωρίαν. οὕτω καὶ τὴν κοιλίαν
θεὸν καλεῖ, οὐκ ἀπὸ τοῦ τῆς δεσποίνης ἀξιώματος,
ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς τῶν δουλευόντων ἀθλιότητος·
ὃ πάσης κολάσεως χεῖρόν ἐστι. καὶ
B πρὸ τῆς κολάσεως ἱκανὸν τιμωρήσασθαι τὸν ἁλόντα.
ποίων γὰρ καταδίκων οὐκ ἂν εἶεν ἀθλιώτεροι,
οἱ τὸν θεὸν δεσπότην ἔχοντες, καὶ ἀπὸ
τῆς ἡμέρου βασιλείας ἐκείνης ἐπὶ τὴν χαλεπὴν
αὐτομολοῦντες τυραννίδα, καὶ ταῦτα τοσαύτης
ἀπὸ τοῦ πράγματος βλάβης καὶ ἐνταῦθα
γινομένης; καὶ γὰρ ζημία ἄφατος ἀπὸ
τοῦ πράγματος, καὶ δίκαι, καὶ ἐπήρειαι,
καὶ ἀγῶνες καὶ πόνοι, καὶ ψυχῆς πήρωσις,
καὶ τὸ πάντων χαλεπώτερον, ὅτι τῶν ἀγα-
C θῶν ἐκπίπτειν ποιεῖ τῶν ἀνωτάτω ἡ τοῦ μαμωνᾶ
δουλεία. δείξας τοίνυν διὰ πάντων τὸ
συμφέρον τῆς τῶν χρησίμων ὑπεροψίας, καὶ
πρὸς αὐτὴν τῶν χρημάτων τὴν φυλακὴν, καὶ
πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἡδονὴν, καὶ πρὸς τὴν τῆς
φιλοσοφίας κτῆσιν, καὶ πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας
ἀσφάλειαν, κατασκευάζει λοιπὸν ὅτι καὶ δυνατὴ
αὐτὴ ἡ παραίνεσις. τοῦτο γὰρ μάλιστα
νομοθεσίας ἀρίστης, τὸ μὴ τὰ συμφέροντα μόνον
ἐπιτάττειν, ἀλλὰ καὶ δυνατὰ αὐτὰ ποιεῖν. διὰ
D τοῦτο καὶ ἐπάγει λέγων· μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ
ὑμῶν τί φάγητε. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί
οὖν; ἂν πάντα ῥίψωμεν πῶς δυνησόμεθα ζῆσαι;
πρὸς ταύτην λοιπὸν ἵσταται τὴν ἀντίθεσιν
σφόδρα εὐκαίρως. ὥσπερ γὰρ εἰ παρὰ τὴν
ἀρχὴν εἶπε, μὴ μεριμνήσητε, ἐδόκει βαρὺς
εἶναι ὁ λόγος· οὕτως ἐπειδὴ ἔδειξε τὴν λύμην
τὴν ἐγγινομένην ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας, εὐπαράδεκτον
λοιπὸν ποιεῖ τὴν παραίνεσιν. διόπερ οὐδὲ
νῦν ἁπλῶς εἶπε, μὴ μεριμνήσητε, ἀλλὰ τὴν αἰ-
E τίαν προσθεὶς οὕτως τοῦτο ἐπέταξε. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν,
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ, ἐπήγαγε·
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνήσητε.
τοῦτο, ποῖον; τὸ τῆς ζημίας ἄφατον. οὐδὲ γὰρ ἐν
χρήμασι μόνον ὑμῖν ἡ βλάβη, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς
καιριωτάτοις ἡ πληγὴ, καὶ τῇ τῆς σωτηρίας
ὑμῶν ἀνατροπῇ. τοῦ γὰρ ποιήσαντος ὑμᾶς
καὶ κηδομένου καὶ φιλοῦντος ἐκβάλλει θεοῦ.
διὰ

Digitized by Google

διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε. ἐπειδὴ γὰρ τὴν βλάβην ἔδειξεν ἄφατον, ἐπιτείνει λοιπὸν τὸ ἐπίταγμα. οὐδὲ γὰρ τὰ ὄντα κελεύει ῥίπτειν μόνον, ἀλλὰ μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας » μεριμνᾶν τροφῆς, λέγων· μὴ μεριμνᾶτε τῇ » ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε. οὐκ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τροφῆς δεῖται· ἀσώματος γὰρ [ἐστι·] ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινὴν ἐφθέγξατο συνήθειαν. εἰ γὰρ καὶ μὴ δεῖται τροφῆς, ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο μένειν ἐν τῷ σώματι, ἀλλ᾽ ἢ τρεφομένου αὐτοῦ. A καὶ τοῦτο εἰπὼν, οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ τίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν λογισμοὺς ἀνακινεῖ· τοὺς μὲν, ἐκ τῶν ὑπηργμένων ἡμῖν ἤδη, τοὺς δὲ ἐξ ἑτέρων παραδειγμάτων. ἀπὸ μὲν τῶν ὑπηργμένων, » οὕτω λέγων· οὐχὶ πλεῖόν ἐστιν ἡ ψυχὴ τῆς τροφῆς, » καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ὁ τοίνυν τὸ μεῖζον δοὺς, πῶς τὸ ἔλαττον οὐ δώσει; ὁ τὴν τρεφομένην σάρκα διαπλάσας, πῶς τὴν τροφὴν οὐ παρέξει; διόπερ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπε, μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε καὶ τί ἐνδύσησθε, ἀλλὰ τῷ σώματι B καὶ τῇ ψυχῇ· ἐπειδὴ ἀπ᾽ αὐτῶν ἔμελλε τὰς ἀποδείξεις ποιεῖσθαι, κατὰ σύγκρισιν τὸν λόγον προάγων. Ἀλλὰ τὴν μὲν ψυχὴν ἅπαξ ἔδωκε καὶ μένει τοιαύτη· τὸ δὲ σῶμα καθ᾽ ἑκάστην ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν. ἅπερ οὖν ἀμφότερα ἐνδεικνύμενος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἀθάνατον, τοῦ δὲ τὸ » ἐπίκηρον, ἐπήγαγε λέγων· τίς δύναται ἐξ ὑ» μῶν προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν » ἕνα; Καὶ τὴν ψυχὴν σιγήσας, ἅτε οὐ λαμβάνουσαν ἐπίδοσιν, περὶ τοῦ σώματος διελέχθη C μόνον· ἀπὸ τούτου κἀκεῖνο δηλῶν, ὅτι οὐχ ἡ τροφὴ αὐτὸ αὔξει, ἀλλ᾽ ἡ τοῦ θεοῦ πρόνοια. ὃ καὶ δι᾽ ἄλλων ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων ἐστί τι, ἀλλ᾽ ὁ αὐξάνων θεός. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν ὑπηργμένων οὕτω προέτρεψεν· ἀπὸ δὲ ἑτέρων παραδειγμάτων· ἐμ» βλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγων. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις ὅτι ὠφελοῦμεν μεριμνῶντες, καὶ ἀπὸ τοῦ μείζονος καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος αὐτοὺς ἀποτρέπει· τοῦ μείζονος μὲν, τῆς ψυχῆς D καὶ τοῦ σώματος· τοῦ ἐλάττονος δὲ, τῶν πετεινῶν. εἰ γὰρ τῶν σφόδρα καταδεεστέρων τοσοῦτος λόγος αὐτῷ, πῶς ὑμῖν οὐ δώσει φησίν; καὶ πρὸς μὲν τούτους οὕτως· ὄχλος γὰρ ἦν τέως δημώδης. τῷ διαβόλῳ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῶς; » οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ » παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. ἐνταῦθα δὲ τῶν ὀρνίθων μέμνηται, καὶ σφόδρα ἐντρεπτικῶς· ὅπερ μεγίστην εἰς παραινέσεως λόγον ἔχει τὴν ἰσχύν. Ἀλλὰ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἀνοίας E ἦλθόν τινες τῶν ἀσεβῶν, ὡς καὶ ἐπιλαβέσθαι τοῦ παραδείγματος. οὐ γὰρ ἔδει φησὶ προαίρεσιν ἀλείφοντα ἀπὸ φυσικῶν πλεονεκτημάτων εἰς τοῦτο ἐνάγειν. ἐκείνοις γὰρ τοῦτο κατὰ φύσιν πρόσεστι φησί. τί οὖν

propterea dico vobis: nolite ſoliciti eſſe. Quia enim inæſtimabilem eſſe noxam monſtrauerat: conſequentiſſimè præceptum quoque ipſum, quo aduerſus illam armemur, extendit. Neque enim tantum modo ea quæ parta ſunt abiici iubet, verum ne ſuper neceſſario quidem cibo eſſe ſolicitos, dicens: Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis: non quia anima indigeat cibo, cum ſit incorporea profectò, ſed iuxta communẽ hoc A eſt morem locutus. Etſi enim alimentis ipſa non indiget, non tamen poteſt permanere in corpore, niſi vtique alimenta ſumente. Cùm igitur de cibo eos curare vetuiſſet, nequaquam illud inexpletum reliquit ſed magis adhuc, ac magis animos commouet audientium: tum quidem his quæ in nobiſmetipſis gerimus, tum verò illis quæ ſunt exterius exemplis. Et de his quidem quæ in nobis ſunt, ita diſſerens: *Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* Qui igitur hoc quod maius eſt tribuit, quomodo non etiam quod mi- B nus eſt largietur? Qui formauit carnem alimentis egentem, quomodo non etiam alimẽta præſtabit? Propter quod nõ ſimpliciter ait: Nolite ſoliciti eſſe quid manducetis, aut quid induamini: ſed omnino ſignanter animæ, inquit, & corpori: quia ex ipſis erat vtiq; per cõparationem probaturus ſuperfluum eſſe de victu veſtituque curare. Et idcirco ſermonem ſuum vtrinſque ſubſtantiæ muniuit exemplo. Sed animam quidem qualem ſemel dedit, talis & permanet: corpus verò vſque ad ſui menſu- C ram quotidianis diebus augetur. Deinde proprium indicans vtriuſque naturæ, & vnius immortale aſſerens, alterius temporale: intulit dicens: *Quis ex vobis poteſt addere ad ſtaturam ſuam cubitũ vnum?* Nam de anima quidem conticuit, vtpote quæ incrementa non caperet, de corpore autem ſolo diſputauit. Ex quo etiam iſtud oſtendit, quia corpus ipſum non tam alimonia ſui creſcat, quã prouidentia conditoris. *1. Cor. 3. b.* Quod etiã per alia demõſtrans Paulus, aiebat: Igitur neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Ab his D igitur quæ in nobis ſunt ita eſt cohortatus, ab aliis verò exemplis: *Aſpicite*, inquit, *volatilia cœli*. Ne quis enim diceret, prodeſt nobis eſſe ſolicitos: & ex maioribus & ex minoribus ipſos à ſolicitudine dehortatur. A maiorum quidem parte, cùm & animi eos & corporis admonuit: à minorum verò, cum ad auium miſit eos exemplum. Si enim etiam longè inferiorũ tantam ſe oſtendit Deus habere curam: quemadmodum, inquit, vobis neceſſaria iſta non tribuet? Et ad iſtos quidem hoc modo: erat enim E vulgus auditor: diabolo autem longè aliter omnino reſpondit: *Non in pane ſolo*, inquit, *viuet homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* *Matt 4. a.* Hic verò etiam volucrum exemplum, & maxima quidem cum increpatione propoſuit: quòd certè in cohortationis ratione validiſſimum eſt. Sed in tantum quidam impiorum proceſſere dementiæ, vt hoc ipſum reprehendere non vereantur exemplum. Eſt, inquiunt, prorſus incongruum, vt ille q voluntatẽ in audiẽtibus ſuſcitabat & præparabat, naturalium ad hoc rerũ exempla ꝓferret, quib' quippe hoc ineſt natura.

Quid igitur ad iſta dicemus? quia videlicet etſi illis hoc iuxta naturam ineſt, nobis tamen idipſum poſſibile eſt etiam adeſſe per ſtudium voluntatis. Non enim dixit, reſpicite quia volant aues, quod nobis certè impoſſibile eſt prorſus imitari: ſed quod abſque ſolicitudinis ſuæ præparatione paſcantur, quod nos quoque ſi volumus, facilè quimus implere. Et hoc illi oſtenderunt profectò, qui iſtud operibus executi ſunt: propter quod dignum eſt docentis ſapientiam magis magiſque mirari: qui cum hominum proponere poſſet exempla, & Moſem, & Heliam, & Ioannem, cæteroſque proferre, qui eorum ſimiles de victu non fuerunt ſoliciti: vt magis audientium conſcientias verberaret, de irrationalium illos ſecuritate commonuit. Si enim iuſtos illos memorare voluiſſet, dicturi iſti continuò fuiſſent, necdum ad eorum virtutis cacumen aſcendimus. Nunc verò iſtos quidem reticens, & cœli eis volatilia proponens, omnem prorſus occaſionem huiuſmodi contradictionis incidit. In hoc quoque legem imitatus antiquam. Nam vetus quoque lex & ad apem homines, & ad formicam remittit, ſed & ad turturem aliquando & ad hirundinem. Verùm hoc quoque grande documentum eſt ad honorem qui in libertate eſt hominis exprimendum: quandoquidem quod illa habent lege naturæ, hoc nos aſſequi poſſumus voluntate. Si igitur etiam illorum quæ propter nos vtique creauit, tantam Deus curam gerit, multo potius noſtri: ſi ſeruorum, multo magis domini. Ideo dixit, *Reſpicite volatilia*, & non ait, quæ non cauponum, ac negociatorum more viuunt: hæc enim deſperatorum omnino profeſſio eſt: ſed quid? *non ſeminant*, inquit, *nec metunt*. Quid igitur? Non oportet, inquies, ſeminare? Non dixit quòd ſeminare non debeas, ſed quod ſolicitus hinc atque anxius eſſe non debeas: nec ait, non oportet operari, ſed quòd puſillanimum eſſe non oporteat, & curarum angore diſtendi. Nam & cibo refici vtique iuſſit, ſed nequaquam de hac eſſe neceſſitate ſolicitos. Hinc & beatus Dauid ſermonem porrò ante præmiſit, ſub quadam idipſum exprimens ænigmatis figura: *Aperis tu*, inquit, *manum tuam, & imples omne animal benedictione*. Et rurſus: *Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum invocantibus eum*. Et quis, inquit, aliquando iſtius curæ manſit immunis? Non audiſti quot viros, & quanto iuſtitiæ nomine pollentes protulerim? Non vides in illis patriarcham Iacob nudum ex patria profectum domo? Non audis orantem illum, atque dicentem? *Si dederit mihi Deus panem ad manducandum, & veſtem ad operiendum*: quod certè non erat ſolicitudinem gerentis, ſed à Deo cuncta quærentis. Hoc etiam Apoſtoli perfecerunt, omnia quæ habebant ſubito relinquẽtes, & rerũ ſimul curarumq; onera ponẽtes. Hoc etiã quinq; illa millia, & illa tria millia. Sin verò tot verba audiẽs, nihilominus retrahis aſſenſũ, ne his profectò moleſtiſſimis ſolitudinũ vinculis libereris, intellige nihil tibi pro futurã eſſe hãc ipſam, q̃ de curarũ nodis pateris ærũnã: & ſic ſaltẽ ſolicitudinẽ tuarũ vincula diſſolue.

Exod 34.d. Deuter. 9.b. 3.Reg.19.b. Matt 3.b. & Mar.1.a

Iudic.14.b. & Prou 6.a, Eccleſ.11.a.& 30.d. Pſalm 83.a. Hier 8.b, Eſa.38.c.

Pſalm.144.d. Pſalm.140.b.

Geneſ.28.d.

Matth.19.d.

Actor.2.g.

τί οὖν πρὸς τοῦτο ἂν εἴποιμεν; ὅτι εἰ [καὶ] κατὰ φύσιν ἐκείνοις πρόσεστιν, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ ἡμῖν ἐκ προαιρέσεως προσγενέσθαι τοῦτο. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, [ὅτι] ἐμβλέψατε ὅτι πέτεται τὰ πετεινά, ὅπερ ἀδύνατον ἦν ἀνθρώπῳ· ἀλλ' ὅτι τρέφεται χωρὶς μερίμνης, ὅπερ ἂν θέλωμεν καὶ ἡμῖν εὔκολον κατορθωθῆναι. καὶ τοῦτο ἔδειξαν οἱ διὰ τῶν ἔργων αὐτὸ ἀνύσαντες. διὸ δὴ ἄξιον μάλιστα θαυμάσαι τὴν τοῦ νομοθέτου σύνεσιν, ὅτι

A ἐξ ἀνθρώπων [ἔχων] τὸ ὑπόδειγμα παραγαγεῖν, καὶ δυνάμενος εἰπεῖν τὸν ἠλίαν καὶ τὸν μωσέα καὶ τὸν ἰωάννην καὶ ἑτέρους τοιούτους μὴ μεμεριμνηκότας, ἵνα αὐτῶν καθάψηται [μᾶλλον,] τῶν ἀλόγων ἐμνημόνευσεν. εἰ μὲν γὰρ εἶπε τοὺς δικαίους ἐκείνους, εἶχον οὗτοι λέγειν, ὅτι οὐδέπω κατ' ἐκείνους γεγόναμεν. νυνὶ δὲ σιγήσας αὐτοὺς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ παραγαγὼν, πᾶσαν αὐτῶν ἐξέκοψε πρόφασιν, καὶ ἐνταῦθα παλαιὸν μιμούμενος νόμον. καὶ γὰρ ἡ παλαιὰ διαθήκη καὶ

B πρὸς τὴν μέλισσαν πέμπει καὶ πρὸς τὸν μύρμηκα, καὶ πρὸς τὴν τρυγόνα, καὶ πρὸς τὴν χελιδόνα. οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο δεῖγμα τιμῆς, ὅταν ἅπερ ἐκεῖνα ἀπὸ φύσεως ἔχῃ, ταῦτα δυνώμεθα ἡμεῖς κατορθοῦν τῇ προαιρέσει. εἰ τοίνυν τῶν διὰ ἡμᾶς τοσαύτην ποιεῖ πρόνοιαν, πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν; εἰ τῶν δούλων, πολλῷ μᾶλλον τοῦ δεσπότου; διὰ τοῦτο ἔλεγεν· ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινά. καὶ „ οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ καπηλεύουσιν, οὐδὲ ἐμπορεύονται· ταῦτα γὰρ τῶν σφόδρα ἀπειρημένων ἦν·

C ἀλλ' ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσι. τί οὖν; „ οὐ δεῖ σπείρειν φησίν; οὐκ εἶπεν, ὅτι σπείρειν οὐ δεῖ, ἀλλ' ὅτι μεριμνᾶν οὐ δεῖ· οὐδ' ὅτι ἐργάζεσθαι οὐ χρή, ἀλλ' ὅτι [μὴ] μικρόψυχον εἶναι καὶ κατατείνειν ἑαυτὸν ταῖς φροντίσιν οὐ χρή. ἐπεὶ καὶ τρέφεσθαι ἐκέλευσεν, ἀλλὰ μὴ μεριμνῶντας. τοῦτον καὶ ὁ δαβὶδ ἄνωθεν προκαταβάλλεται τὸν λόγον, αἰνιγματωδῶς οὕτω λέγων· ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν „ ζῷον εὐδοκίας. [καὶ πάλιν·] τῷ διδόντι τοῖς „

D κτήνεσι τροφὴν αὐτῶν, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν „ κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. Τίνες οὖν „ οὐκ ἐμερίμνησαν φησιν; οὐκ ἤκουσας πόσους παρήγαγεν τῶν δικαίων; οὐχ ὁρᾷς τὸν ἰακὼβ μετ' ἐκείνων ἀπὸ τῆς πατρῴας οἰκίας γυμνὸν ἁπάντων ἀναχωροῦντα; οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ εὐχομένου καὶ λέγοντος· ἐὰν δῷ μοι κύριος „ ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι; ὅπερ „ οὐχὶ μεριμνῶντος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ζητοῦντος ἦν. τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι κατώρ-

E θωσαν, ἅπαντα ῥίψαντες καὶ μὴ μεριμνήσαντες· καὶ οἱ πεντακισχίλιοι, καὶ οἱ τρισχίλιοι. εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τοσούτων ἀκούων ῥημάτων ἀπολῦσαι σαυτὸν τῶν χαλεπῶν τούτων δεσμῶν, τὸ ἀνόνητον τοῦ πράγματος ἐννοήσας, κατάλυσον τὴν φροντίδα.

τίς γὰρ

Quis

Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν φησὶ μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Εἶδες πῶς ἀπὸ τοῦ φανεροῦ καὶ τὸ ἀφανὲς κατάδηλον ἐποίησεν. ὥσπερ γὰρ τῷ σώματί φησιν οὐδὲ μικρὸν προσθεῖναι δυνήσῃ μεριμνῶν· οὕτως οὐδὲ τροφὴν συναγαγεῖν, εἰ καὶ οὕτως νομίζεις. ἀπὸ τούτου δῆλον ὅτι οὐχὶ ἡ ἡμετέρα σπουδὴ, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ ἐν οἷς δοκοῦμεν ἐνεργεῖν τὸ πᾶν ἀνύει· ὡς ἂν [εἰ] ἐκεῖνος ἡμᾶς ἐγκαταλίπῃ, οὐ φροντὶς, οὐ μέριμνα, οὐ πόνος, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν φανεῖταί ποτε, ἀλλὰ πάντα οἰχήσεται. Μὴ τοίνυν νομίζωμεν ἀδύνατα εἶναι τὰ ἐπιτάγματα· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ κατορθοῦντες αὐτὰ καὶ νῦν. εἰ δὲ ἀγνοεῖς, θαυμαστὸν οὐδέν· ἐπεὶ καὶ ἠλίας ἐνόμιζεν εἶναι μόνος, ἀλλ' ἤκουσεν, ὅτι κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας. ὅθεν δῆλοι ὅτι καὶ νῦν πολλοί εἰσι τὸν ἀποστολικὸν ἐπιδεικνύμενοι βίον, καθάπερ καὶ οἱ τρισχίλιοι τότε, καὶ οἱ πεντακισχίλιοι. Εἰ δὲ οὐ πιστεύομεν, οὐ παρὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς κατορθοῦντας, ἀλλὰ παρὰ τὸ πολὺ τοῦ πράγματος ἀπέχειν. ὥσπερ οὖν ὁ μεθύων οὐκ ἂν εὐκόλως πιστεύσειεν ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπός τις οὐδὲ ὕδατος ἀπογευόμενος, καί τι γε καὶ τοῦτο πολλοὶ κατώρθωσαν ἐφ' ἡμῶν μοναχοί· καὶ ὁ μυρίαις γυναιξὶ μιγνύμενος, ὅτι εὔκολον παρθενεύειν· οὐδ' ὁ τὰ ἀλλότρια ἁρπάζων, ὅτι καὶ τὰ αὐτοῦ [τις ῥᾳδίως] προήσεται· οὕτως οὐδ' οἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μυρίαις φροντίσιν ἑαυτοὺς κατατήκοντες, οὐκ εὐκόλως ἂν τοῦτο παραδέξωνται. ὅτι μὲν οὖν πολλοὶ οἱ τοῦτο κατωρθωκότες εἰσὶν, ἀπ' αὐτῶν δυνατὸν ἡμῖν δεῖξαι τῶν ταῦτα φιλοσοφούντων καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς· ἀλλ' ὑμῖν πως ἀρκεῖ τὸ μὴ πλεονεκτεῖν μαθεῖν, καὶ ὅτι καλὸν ἡ ἐλεημοσύνη, [καὶ] τὸ εἰδέναι ὅτι χρὴ τῶν ὄντων μεταδιδόναι. ταῦτα γὰρ ἂν κατορθώσῃς ἀγαπητὲ, ταχέως καὶ ἐπ' ἐκεῖνα βαδιεῖς. Τέως τοίνυν τὴν πολυτέλειαν ἀποθώμεθα τὴν περιττήν· καὶ ἀνασχώμεθα τῆς συμμετρίας, καὶ μάθωμεν ἀπὸ δικαίων πόνων κτᾶσθαι ἅπαντα ἅπερ μέλλομεν ἔχειν. ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος ἰωάννης ὅτε διελέγετο τοῖς περὶ τὴν τελωνίαν ἐσχολακόσι καὶ τοῖς στρατευομένοις, ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν ἐπέταττεν. ἐβούλετο μὲν γὰρ καὶ ἐφ' ἑτέραν μείζονα αὐτοὺς ἀγαγεῖν φιλοσοφίαν· ἐπειδὴ δὲ οὐδέπω πρὸς ταῦτα ἦσαν ἐπιτήδειοι, τὰ ἐλάττονα λέγει, ὡς εἰ τὰ ὑψηλότερα τούτων εἶπεν, οὔτ' ἂν ἐκείνοις προσέσχον, καὶ τούτων ἐξέπεσον ἄν. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς καταδεεστέροις ὑμᾶς γυμνάζομεν. καὶ γὰρ πως ἴσμεν, ὅτι μεῖζον ὑμῶν τῆς ἀκτημοσύνης τὸ φορτίον, καὶ ὅσον ἀφέστηκεν ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, τοσοῦτον ὑμῶν ἡ φιλοσοφία ἐκείνη.

οὐκ

Quis enim, inquit, *poteſt ex vobis ſolicitè cogitando adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?* Vidiſtine quemadmodum ex hoc quod apertum eſt, illud etiam quod occultum erat, fecerit eſſe perſpicuum? Sicut enim corpori, inquit, ne exiguum quidem augmentum ſui potes adiicere curando, ſed abſque tua ſolicitudine illius incrementa conſequeris:,ita nec te oportet alimoniam congregare, etſi tamen vel ſic eam putaueris congregandam. Ex quo
A profectò manifeſtum eſt nequaquam noſtra induſtria, ſed prouidentia Dei etiam ea perfici, in quibus ipſi videmur operari: quòd ſi ille nos deſerat, non ſolicitudo vlla, non cura, non labor, nec quicquam horum aliud apparebit: ſed cuncta prorſus infœliciter laborata, & effuſa inaniter vaneſcent. Ne igitur opinemur impoſſibilia eſſe præcepta: plurimi quippe ſunt, qui etiam nunc iſta perficiant. Si verò iſtud ignoras, nihil omnino mirandum eſt. Nam & Helias ſe eſſe iam ſolum putabat, ſed audiuit à domino, *quoniam*
B *reliqui mihi ſeptem millia virorum*. Ex quo perſpicuum eſt, quòd nunc quoque multi ſunt Apoſtolicam vitam tenentes, ſicut quæ paulò antè dixi quinque millia, & tria millia credentium illa. Si verò tales modò eſſe non credimus, non quia deſunt qui iſta perficiant, ſed quia longè nos ab illorum virtute diſtamus. Sicut ergo ebrietatis cum aliquis vicio obſeſſus eſt, difficile omnino credit eſſe quempiam hominum, qui ne aquam quidem guſtet, cum certè plurimi id apud nos monachi fecerint: & ſicut ille qui cum mille meretri-
C cibus voluptatur, virginem quenquam permanere poſſe deſperat: & vt alienorũ raptor, etiam propria quenquam facilè contemnere poſſe non annuit: ita & qui mille curarum languoribus quotidie contabeſcunt, non facilè accipiunt hanc quæ à ſaluatore præcipitur, in aliis eſſe virtutem. Nos verò, quod multi iſtud impleuerint, ipſorum quoque qui etiam noſtra ætate iuxta euangelium philoſophãtur, poſſumus exemplis docere. Sed vobis interim ſatis eſſe poterit ſi non appetere diſcatis aliena,
D & miſericordiæ opera complere, ac ex his quæ ſuppetũt, aliis erogare. Hæc enim ſi feceris dilectiſſime, citò etiam ad alia proficies. Nunc interim abundantiam, atque omne quod ſuperfluit deponamus, ſimuſque maximè mediocritate contenti, atque diſcamus omnia quibus opus habemus, de iuſtis operibus & laboribus poſſidere: quia & beatus Iohannes, quando his qui vectigalibus exigendis vacauerant diſſerebat, & his qui militiam exercebant, eos ſtipendiis ſuis eſſe contentos iubebat: volebat quidem etiam ad aliam eos cel-
E ſiorem philoſophiam prouocare. Verum quia nondum ad eam apti erant, ſaltem minora dicebat, ne vtique ſi eis eminentiora ſuaſiſſet, nec illa fuiſſent ſecuti, & hæc forſitan perdidiſſent. Propterea igitur & ipſi in his nos adhuc inferioribus exercemus. Nouimus quippe ſupra nos eſſe interim amorem ex toto contemnere poſſidendi. Quantũ enim cœlum à terra, tantùm illa philoſophia diſtat à nobis.

2.Reg.19.b. & Ro.11.a.

Luca.3.c.

t 5 Ap-

Apprehēdam⁹ igitſaltē extrema hæc & minima præcepta, nec ipſa enim exigua conſolatio eſt. Et certè Græcos quoſdam iſtud ſcimus impleſſe, quanquam non qua debuerant animi ſententia propria reſpuerint. Verum nos ſufficere interim credimus ſi miſericordia à vobis larga præſtetur: cito enim etiam illuc peruenire poterimus, ſi ad hoc fuerimus antè progreſſi. Sin autem ne hoc quidem fecerimus, quo tandem non digni iudicabimur eſſe ſupplicio? Qui cùm veteris teſtamenti iuſtos ſuperare iubeamur, inferiores etiam gentilium philoſophis inuenimur. Quid ergo dicemus, qui cū angeli, ac Dei eſſe filij debeam⁹, ne hoc quidem nobis vt videamur homines eſſe ſeruamus? Rapere enim & inuadere violenter aliena, non humanæ manſuetudinis, ſed immanitatis eſt belluarum: quinimò ipſis quoque deteriores ſumus, qui in aliena impetum facimus. Illis enim hoc naturaliter inſitum eſt: nos verò qui ratione honorati ſumus, & tamen in eam quæ præter naturam eſt, excedimus vilitatem: qua tandem venia digni eſſe poterimus? Conſiderantes igitur propoſitæ nobis philoſophiæ menſuras, vel ad media peruenire properemus, vt & à ſupplicio liberemur futuro, & virtutum iter continuò carpentes, ad faſtigia bonorum ipſa veniamus: quibus omnes nos contingat potiri gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

οὐκ οὖν, κἂν τῶν ἐσχάτων ἐπιλαβώμεθα ἐπιταγμάτων· οὐδὲ γὰρ αὕτη μικρὰ παραμυθία, καίτοι γε παρ' Ἕλλησί τινες καὶ τοῦτο κατώρθωσαν, εἰ καὶ μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης γνώμης, καὶ τὰ ὄντα ἅπαντα ἀπεδύσαντο· ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς ἀρκούμεθα ἐφ' ὑμῶν τῷ τὴν ἐλεημοσύνην δαψιλῆ παρέχεσθαι παρ' ὑμῶν. ταχέως γὰρ καὶ ἐπ' ἐκεῖνα ἥξομεν, ἂν οὕτω προβαίνωμεν. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο ποιῶμεν, τίνος ἂν εἴημεν συγγνώμης ἄξιοι, οἱ τοὺς ἐν τῇ A παλαιᾷ ὑπερβαλεῖν κελευόμενοι, καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων ἐλάττους φαινόμενοι; τί ἂν εἴποιμεν ὅταν ὀφείλοντες εἶναι ἄγγελοι καὶ υἱοὶ θεοῦ, μηδὲ τὸ ἄνθρωποι εἶναι διατηρῶμεν; τὸ γὰρ ἁρπάζειν καὶ πλεονεκτεῖν, οὐ τῆς ἀνθρώπων ἡμερότητος, ἀλλὰ τῆς τῶν θηρίων ὠμότητος· μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων χείρους οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιτιθέμενοι. τοῖς μὲν γὰρ [θηρίοις] ἀπὸ φύσεως τοῦτο πρόσεστιν· ἡμεῖς δὲ οἱ λόγῳ τιμηθέντες, [καὶ] πρὸς τὴν παρὰ φύσιν καταπίπτοντες δυσγένειαν, τίνος ἀπο- B λαυσόμεθα συγγνώμης; Ἐννοήσαντες τοίνυν τὰ μέτρα τῆς προκειμένης ἡμῖν φιλοσοφίας, κἂν εἰς τὰ μέσα φθάσωμεν, ἵνα καὶ τῆς μελλούσης ἀπαλλαγῶμεν κολάσεως, καὶ ὁδῷ προβαίνοντες ἐπ' αὐτὴν ἔλθωμεν τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

HOMILIA XXIII. [vel potius XXII.]

EX CAPITE VI.

Conſiderate lilia agri quo modo creſcunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua veſtitus eſt, ſicut vnum ex iſtis.

POſtquam de neceſſario diſputauit cibo, & oſtendit quod nec ſuper hoc quidē nos oporteat eſſe ſolicitos, tranſit ad leuius. Neque enim ita per omnia veſtimentum neceſſarium eſt vt alimentum. Cuius igitur rei gratia non hîc quoque eodem eſt auium vſus exemplo? Cur non ex auibus pauum nobis propoſuit, aut cygnum, vel ex pecoribus agnum? Multa quippe ex hoc animantium genere ſumere exempla potuiſſet. Quia ſcilicet vtrinque cumulum voluit exaggerationis attollere, & ab herbarum ſcilicet vilitate, quæ tanto tamen adornantur decore, & ab illius pulchritudinis dignitate quę ſplendet in floribus: minus enim exquiſitæ veſtis ambitum depreciaret, ſi ei non ornata ſolum, verumetiam animata præponeret, & idcircò poſtquā iſta cōfecit, nō iā lilia, ſed agri illa fœnū vocauit. Et ne hac quidē appellatione cōtentus, rurſus aliam quoq; illis addit vilitatē. *Quod*, inquit, *hodie eſt*: & non dixit, cras verò nō eſt: ſed multò adhuc inferius ac vilius, *& cras*, inquit, *in clibanumq́ mittitur*. Nec dixit, Deus illa veſtit, ſed *Deus illa ſic veſtit*. Vides certe multos exaggerationū cumulos, magnaq; elatiōis augmēta.

C ὉΜΙΛΙΑ ΚΒ'.

Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.

Εἰπὼν περὶ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ δείξας ὅτι οὐδὲν ὑπὲρ ταύτης χρὴ μεριμνᾷν, ἐπὶ τὸ κουφότερον μεταβαίνει λοιπόν. οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀναγκαῖον ἔνδυμα, ὡς D τροφή. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ κέχρηται καὶ ἐνταῦθα τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι [τῷ] τῶν ὀρνίθων· οὐδὲ λέγει τὸν ταῶνα ἡμῖν, καὶ τὸν κύκνον, καὶ τὰ πρόβατα; καὶ γὰρ πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα ἐκεῖθεν ἦν λαβεῖν. ὅτι βούλεται ἑκατέρωθεν δεῖξαι τὴν ὑπερβολήν, ἀπό τε τῆς εὐτελείας τῶν τῆς τοιαύτης μετεχόντων εὐπρεπείας· ἀπό τε τῆς φιλοτιμίας τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ δοθείσης τοῖς κρίνοις. διὰ τοῦτο ὅτε αὐτὰ κατεσκεύασεν, οὐδὲ κρίνα αὐτὰ καλεῖ λοιπόν, ἀλλὰ χόρτον ἀγροῦ. καὶ οὐ τῷ ὀνόματι ἀρκεῖται τούτῳ, E ἀλλὰ πάλιν ἑτέραν εὐτέλειαν προστίθησιν, εἰπών, σήμερον ὄντα. καὶ οὐκ εἶπεν, αὔριον οὐκ ὄντα, ἀλλὰ τὸ πολλῷ πάλιν καταδεέστερον, εἰς κλίβανον βαλλόμενον. [καὶ] οὐκ εἶπεν, [ἁπλῶς] ἀμφιέννυσιν· [ἀλλ' οὕτως ἀμφιέννυσιν.] ὁρᾷς πανταχοῦ [πολλὰς] τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐπιτάσεις;

ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα αὐτῶν καθάψηται. Διὸ [δὴ] καὶ ἐπήγαγε· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς; καὶ γὰρ πολλὴν καὶ τοῦτο ἔχει τὴν ἔμφασιν. τὸ γὰρ, ὑμᾶς, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν αἰνιττομένου, ἢ τὸ πολυτίμητον καὶ περισπούδαστον τοῦ γένους. ὡσανεὶ ἔλεγεν· ὑμᾶς, οἷς ψυχὴν ἔδωκεν, οἷς σῶμα διέπλασε, δι' οὓς τὰ ὁρώμενα ἅπαντα ἐποίησε, δι' οὓς προφήτας ἔπεμψε καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ τὰ μυρία εἰργάσατο ἀγαθά· δι' οὓς τὸν μονογενῆ παῖδα ἐξέδωκε, [καὶ τὰ μυρία δι' αὐτοῦ χαρίσματα ἐδωρήσατο.] ἐπειδὴ δὲ ἀπέδειξε σαφῶς, τότε καὶ ἐπιπλήττει λέγων· ὀλιγόπιστοι. τοιοῦτον γὰρ ὁ συμβουλεύων· οὐ μόνον παραινεῖ, ἀλλὰ καὶ καθάπτεται, ἵνα διεγείρῃ πλέον πρὸς τὴν πειθὼ τῶν λεγομένων. ἀπὸ τούτων ἡμᾶς, οὐχὶ μὴ μεριμνᾶν διδάσκει μόνον, ἀλλὰ μηδὲ ἐπτοῆσθαι πρὸς τὴν πολυτέλειαν τῶν ἱματίων. χλόης γὰρ ἡ εὐπρέπεια, καὶ πόας τὸ κάλλος· μᾶλλον δὲ καὶ τιμιώτερος ὁ χόρτος τῆς τοιαύτης στολῆς. τί τοίνυν μέγα φρονεῖς, ἐν οἷς τὰ νικητήρια παρὰ τῇ βοτάνῃ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας; καὶ ὅρα πῶς ἀπὸ τῶν προοιμίων κοῦφον δείκνυσι τὸ ἐπίταγμα, πάλιν ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς καὶ ἀφ' ὧν δεδοίκασιν ἀπὸ τούτων ἀπάγων. εἰπὼν γὰρ· καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ἐπήγαγεν· οὐ κοπιῶσιν. ὥστε κόπων ἡμᾶς ἀπαλλάξαι βουλόμενος ταῦτα ἐκέλευσεν. οὐ τοίνυν τὸ μὴ μεριμνᾶν [ταῦτα] πόνος· ἀλλὰ τὸ μεριμνᾶν. [καὶ] καθάπερ εἰπών· οὐ σπείρουσιν, οὐ τὸν σπόρον ἀνέτρεψεν, ἀλλὰ τὴν φροντίδα· οὕτως εἰπών, οὐ κοπιῶσιν, οὐδὲ νήθουσιν, οὐ τὸ ἔργον ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὴν μέριμναν. εἰ δὲ Σολομὼν ἡττήθη τοῦ κάλλους αὐτῶν, καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς βασιλείας αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ ἔχει τις εἰπεῖν ὅτι νῦν μὲν τοιαῦτα περιεβάλετο, μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι· ἀλλ' οὐδὲ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ οὕτως ἐκαλλωπίσατο. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών, ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. οὐχ ὑπὸ τούτου μὲν ἡττήθη τοῦ ἄνθους, τὸ δὲ ἕτερον ἐμιμήσατο, ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοῦ παρεχώρησε, διὸ καὶ ἔλεγεν ὡς ἓν τούτων. ὅσον γὰρ τῆς ἀληθείας πρὸς τὸ ψεῦδος, τοσοῦτον τῶν ἱματίων ἐκείνων καὶ τῶν ἀνθῶν τούτων τὸ μέσον. εἰ τοίνυν ἐκεῖνος ὡμολόγησε τὴν ἧτταν, ὁ πάντων βασιλέων τῶν πώποτε γενομένων λαμπρότερος, πότε σὺ περιγενέσθαι δυνήσῃ, μᾶλλον δὲ ἐγγὺς γενέσθαι καὶ μικρὸν τῆς τοιαύτης εὐμορφίας; ἐντεῦθεν ἡμᾶς παιδεύει μηδὲ ὅλως ἐφίεσθαι τοῦ τοιούτου καλλωπισμοῦ. ὅρα γοῦν αὐτοῦ τὸ τέλος· μετὰ τὴν νίκην, εἰς κλίβανον βάλλεται. εἰ δὲ περὶ τὰ εὐτελῆ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια, καὶ τὴν τυχοῦσαν παρεχόμενα χρείαν τοσαύτην πρόνοιαν ὁ θεὸς ἐπεδείξατο, πῶς οὐ σὲ προνοήσεται τὸ πάντων ἀναγκαιότερον ζῶον; Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτω καλὰ αὐτὰ ἐποίησεν; ἵνα τὴν αὐτοῦ σοφίαν ἐπιδείξηται καὶ τὴν περιουσίαν τῆς δυνάμεως, ἵνα πανταχόθεν αὐτοῦ τὴν δόξαν μάθωμεν. οὐ γὰρ οἱ οὐρανοὶ μόνοι διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ.

Hoc autem facit, vt eos magis magiſque caſtiget: propter quod intulit, *Quanto magis vos:* multã quippe hic ſermo vim continet, quod enim dixit, vos: nihil egit omnino aliud, quam vt oſtenderet, quanto genus humanum Deus honore cumulauerit, quantam etiã eorum curam gerat ſalutis: ac ſi diceret: Vos, quibus rationalem animã dedit, corpuſque formauit, vos: propter quos fecit omnia quę videntur, propter quos miſit prophetas, legemque cõſtituit, A propter quos bona operat⁹ eſt innumera, propter quos etiam vnigenitum filium ſuum dedit. Et quum manifeſtè iſta monſtrauiſſet, meritò eos poſtea corripit, dicens: *modicæ fidei.* Talis eſt qui præcipit, non ſuadet ſolum, ſed & increpat, vt magis excitet audientes ad eorum quæ dicuntur aſſenſum. Per hęc verò non modò docet, nequaq̃ debere eſſe ſolicitos, ſed nec obſtupeſcere & admirari veſtimentorum luxum & ſumptum, quãdoquidem pulchritudo florum, & decor varius herbarum, ipſumque omnino fœnum amictu tali inuenitur precioB ſius. Cur igitur ex his in ſuperbiam mentis erigeris, in quibus perfacile de te obtinet etiam herba victoriam? Et vide quemadmodum ab initio leue oſtendat eſſe præceptum, dum per aduerſa rurſus, perque illa quæ maximè timent, eos ab his deducit. Cùm enim dixit: conſiderate lilia agri, intulit: Non laborant. Igitur volens, nos à laboribus liberare, hęc ipſa præcepit. Non itaque de his rebus non curare labor eſt, ſed labor eſt profectò curare. Et ſicut dicendo non ſeminant, haud ſemina exC cluſit, ſed curarum onera decuſſit: ſic etiam cum dixiſſet, non laborant, neque nent: non opus, ſed ſolicitudinem ſuſtulit. Si autem Salomon ipſe florum decore ſuperatus eſt, & non ſemel aut iterum, ſed toto prorſus illa qua regnauit ætate. Nõ enim poteſt quiſpiam dicere, quod nunc quidem pulchritudinem florum ſplendore veſtis æquauit, nunc verò candore eorum vel fulgore ſuperat⁹ eſt, ſed ne vna quidem die tanto eſt ſplendore decoratus. Hoc enim omnino ſignificauit dicendo: In omni regno ſuo: nec ab vno quidem flore victus, aD lium verò inuenitur imitatus, ſed omnibus pariter ceſſit: propter quod ait: ſicut vnum ex iſtis. Quantum enim diſtat à veritate mendacium, tantum illorum amictus, & horum quoque florum diſcrimen interiacet. Si ergo ille, inquam, victum ſe eſſe confeſſus eſt, qui cunctos certè qui vnquam fuere reges claritate ſuperabat: quando tu poteris vincere, vel proximus huic tantæ pulchritudini aliqua ex parte conſiſtere? Hic etiam nos admonet, ne huiuſmodi ambiamus decorem. Reſpice nanque finem eius: in ignem poſt victoriam mittitur. Si autem erga hæc vilia, nec vllo prorſus digna E ſermone, neque magno vſui neceſſaria, tantam prouidentiam creator oſtendit: quando te negligere poterit atq; deſpicere, animal longè omnibus, quæ propter te vtique creauit, honoratius? Cuius verò rei gratia, tanto etiam herbas decore veſtiuit? vt ſuam ſcilicet ſapientiam creator oſtenderet, copiamque virtutis, vt vndiq; illius gloriã diſceremus. Nõ enim cœli tantũmodo gloriã narrãt Dei, verũetiam terra.

Nam hoc quoque Dauid ipſe dicit in Pſalmo: *Laudate dominum ligna fructifera, & omnes cedri.* Alia quippe de fructu; alia de magnitudine, alia de decore laudem creatori videntur emittere. Id autem ipſum maximas profectò deſignat diuitias ſapientiæ; quando etiam in hæc quæ ſunt vtique viliſſima (quid enim vilius quàm hodie quid eſſe, cras verò deſinere?) tantum decoris effudit. Si igitur fœno dedit quod nulli vſui eſſet futurum (quid enim ad ignis alimoniam florum pulchritudo confert?) quemadmodum tibi non dabit, quod vtique neceſſe eſt ad vſum, qui illud quod omnibus rebus eſt vilius, tam abundanter ornauit? Et hoc non ad aliquem, vt dixi, vſum faciens, ſed diuitias ſuæ liberalitatis oſtendens: multò magis te omnibus certè honoratiorem in his quæ ad vſum pertinent, honorabit. Cum igitur oſtendiſſet plurimam eſſe erga homines prouidētiam Dei, cumque iam oporteret virgam eis correctionis adhibere, parcè etiam iſtud exequitur: nō enim infidelitatem eis imputat ſed fidei paruitatem, *Si enim,* inquit, *fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: quātò magis vos modicæ fidei?* Atqui omnia iſta ipſe operatur: *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil:* & tamen nuſquā aliquid de ſe adhuc commemorat. Sufficiebat quidem ad oſtendendam interim authoritatē ſuam dicere per ſingula quæque præcepta, *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, ego autem dico vobis.* Nequaquam ergo mireris, cùm etiam poſt iſta vel occulit ſemetipſum, vel aliquid de ſe humilius enunciat. Vnum enim interim illud ſtudet, vt facilius illi poſſint capere ſermonē, per quæ cuncta ipſe demonſtret, non ſe eſſe aduerſarium quendam Dei, ſed conſentientē & conuenientem patri per omnia: quod eum hic quoque feciſſe perſpicimus. Cùm enim tam multa iam dixerit, ipſum tamen adhuc ſolum & perſæpe memorauit, ſapientiam prouidentiamque eius admirās: vtpote omnium rerum curam gerentis, magnarum ſcilicet atque minimarum. Nam & cùm per Hieruſalem iurare prohiberet, ciuitatem illam magni regis vocauit: & quando per cœlum, Dei illud appellauit thronum. Et cum de mundi adminiſtratione loqueretur, ipſi omnia prorſus adſcripſit, dicens: *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Et in oratione nos docuit confiteri, quoniam ipſius ſit regnum, & potentia, & gloria. Hic quoque cùm de eiuſdem prouidentia diſputaret & oſtenderet, quemadmodum etiam in minimis optimum impleret artificium: qui fœnum, inquit, ſic veſtit: nec adhuc vſpiam ſuum illum, ſed eorum patrē vocauit, vt & honore percellat: néve quū ſuū patrē appellauerit, indignè ferāt. Sin verò de vilibus neceſſariisq; reb⁹ non oportet eſſe ſolicitos, qua tādē digni venia iudicādi ſunt, qui curā ſuā multo precio coemptis & ſuperfluis ōnino rebus impēdūt? imò quā erūt venia digni, q nec ſomnū quidē capiūt, dū aliena diripiāt? *Nolite ergo,* inquit, *eſſe ſoliciti, dicētes: Quid mādūcabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt.*

Vidiſti

Pſal.18.a.
Pſal.148.
Ioan.1.c.
Ibidem.1.a.
Mat.5.c.d.
Mat.5.f.
Mat.5.c.
Ibidem.g.

καὶ τοῦτο ὁ Δαβὶδ δηλῶν ἔλεγεν· αἰνεῖτε τὸν κύριον ξύλα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι. τὰ μὲν [γὰρ] διὰ τοῦ καρποῦ, τὰ δὲ διὰ τοῦ μεγέθους, τὰ δὲ διὰ τοῦ κάλλους ἀναπέμπει τῷ ποιήσαντι τὴν εὐφημίαν. πολλῆς γὰρ καὶ τοῦτο σοφίας καὶ περιουσίας σημεῖον, ὅταν καὶ εἰς τὰ σφόδρα εὐτελῆ· τί γὰρ εὐτελέστερον τοῦ σήμερον ὄντος καὶ αὔριον οὐκ ὄντος; τοσοῦτον ἐκχέει τὸ κάλλος. Εἰ τοίνυν τῷ χόρτῳ τὸ
A μὴ ἐν χρείᾳ δέδωκε· τί γὰρ αὐτοῦ τὸ κάλλος πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς τροφὴν συντελεῖ; πῶς σοὶ τὸ ἐν χρείᾳ οὐ δίδωσιν; εἰ τὸ πάντων εὐτελέστερον ἐκαλλώπισεν ἐκ περιουσίας, καὶ τοῦτο οὐ πρὸς χρείαν ἀλλὰ πρὸς φιλοτιμίαν τοῦτο ποιῶν· πολλῷ μᾶλλον σὲ τὸν ἁπάντων τιμιώτερον ἐν τοῖς κατὰ τὴν χρείαν τιμήσει; Ἐπειδὴ τοίνυν ἀπέδειξε πολλὴν τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν οὖσαν, καὶ ἔδει καὶ ἐπιπλῆξαι λοιπὸν, καὶ ἐνταῦθα κέχρηται τῇ φειδοῖ, οὐκ
B ἀπιστίαν ἀλλ' ὀλιγοπιστίαν αὐτοῖς ἐγκαλῶν. Εἰ γὰρ τὸν χόρτον φησὶ [τοῦ ἀγροῦ] ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καίτοι γε ταῦτα πάντα αὐτὸς ἐργάζεται· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν· ἀλλ' ὅμως οὐδαμοῦ ἑαυτοῦ μέμνηται τέως. ἤρκει γὰρ εἰς τὸ δεῖξαι τὴν αὐθεντείαν τέως, τὸ λέγειν καθ' ἑκάστην τῶν ἐντολῶν· ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. μὴ τοίνυν θαυμάσῃς ὅταν καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα κρύπτῃ
C ἑαυτὸν, ἢ ταπεινόν τι περὶ ἑαυτοῦ φθέγγηται. ἓν γὰρ ἐσπούδαζε τέως, εὐπαράδεκτον αὐτοῖς γενέσθαι τὸν λόγον, καὶ διὰ πάντων ἀποδεῖξαι οὐκ ἀντίθεόν τινα ὄντα, ἀλλ' ὁμονοοῦντα καὶ συμβαίνοντα τῷ πατρί. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. τοσούτους γὰρ ἀναλώσας λόγους συνεχῶς αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τίθησι, τὴν σοφίαν αὐτοῦ θαυμάζων, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν τὴν διὰ πάντων καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν. καὶ γὰρ ὅτε περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔλεγε, πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως αὐτὴν ἐκάλεσε· καὶ ὅτε τοῦ οὐρανοῦ ἐμνημόνευσε, θρόνον
D πάλιν ὠνόμασε τοῦ θεοῦ· καὶ ὅτε περὶ τῆς κατὰ τὸν κόσμον οἰκονομίας διελέγετο, αὐτῷ πάλιν τὸ πᾶν ἀνατίθησι, λέγων· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. καὶ ἐν τῇ εὐχῇ δὲ ἐδίδασκε λέγειν, ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. καὶ ἐνταῦθα περὶ τῆς προνοίας αὐτοῦ διαλεγόμενος καὶ δεικνὺς πῶς καὶ ἐν τοῖς μικροῖς ἀριστοτέχνης ἐστὶ, φησὶν, ὅτι τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ ἀμφιέννυσι. οὐδαμοῦ ἑαυτοῦ πατέρα καλεῖ, ἀλλ' ἐκείνων, ἵνα καὶ τῇ τιμῇ καθάψηται. καὶ ὅταν αὐ-
E τοῦ λέγῃ πατέρα, μηκέτι ἀγανακτῶσιν. εἰ δὲ ὑπὲρ ψιλῶν καὶ ἀναγκαίων οὐ δεῖ μεριμνᾶν, τίνος ἂν εἶεν ἄξιοι συγγνώμης οἱ ὑπὲρ τῶν πολυτελῶν μεριμνῶντες; μᾶλλον δὲ τίνος ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι, οἱ μηδὲ καθεύδοντες, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων λάβωσι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ.

εἶδες

ἔθος πῶς πάλιν αὐτοὺς καὶ ἐνέτρεψε μειζόνως, καὶ παρεδήλωσεν ὅτι οὐδὲν φορτικὸν οὐδὲ ἐπαχθὲς ἐπέταξεν; ὥσπερ οὖν ὅτε ἔλεγεν· ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς οὐδὲν μέγα ποιεῖτε, καὶ γὰρ οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἐθνικῶν αὐτοὺς διήγειρε πρὸς τὸ μεῖζον· οὕτω καὶ νῦν ἐκείνους εἰς μέσον ἄγει, καθαπτόμενος καὶ δεικνὺς ὅτι ἀναγκαῖον ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὀφείλημα. εἰ γὰρ τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων πλέον ἐπιδείξασθαι χρή, τίνος ἂν εἴημεν ἄξιοι, οἱ μὴ μόνον ἐκείνους μὴ ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν ἐθνικῶν εὐτελείᾳ μένοντες, καὶ τὴν αὐτῶν μικροψυχίαν ζηλοῦντες; οὐ μὴν μέχρι τῆς ἐπιπλήξεως ἔστη, ἀλλὰ καθαψάμενος ἐντεῦθεν καὶ διεγείρας αὐτοὺς καὶ ἐντρέψας μεθ' ὑπερβολῆς ἁπάσης, καὶ ἑτέρωθεν παρακαλεῖ λέγων· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. οὐκ εἶπεν, οἶδεν ὁ θεὸς, ἀλλ' οἶδεν ὁ πατήρ· ὥστε αὐτοὺς εἰς μείζονα ἐλπίδα ἀγαγεῖν. εἰ γὰρ πατήρ ἐστι, καὶ πατὴρ τοιοῦτος, οὐ δυνήσεται περιιδεῖν τοὺς υἱοὺς ἐν ἐσχάτοις ὄντας κακοῖς· ὅπου γε οὐδὲ ἄνθρωποι πατέρες ὄντες τοῦτο ὑπομένουσι. καὶ ἕτερον δὲ μετὰ τοῦτο πάλιν ἐπάγει λογισμόν. ποῖον δὴ τοῦτον; ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι. μὴ γὰρ περιττά ἐστι ταῦτα, ἵνα καταφρονήσῃ; καίτοι γε οὐδὲ ἐν τοῖς περιττοῖς κατεφρόνησεν, ἐπὶ τοῦ χόρτου. νυνὶ δὲ καὶ ἀναγκαῖά ἐστιν· ὥστε ὃ νομίζεις αἴτιον εἶναί σοι τῆς φροντίδος, τοῦτο ἱκανὸν εἶναί φημι τῆς φροντίδος σε ταύτης ἀπαγαγεῖν. εἰ δὲ λέγοις, ὅτι διὰ τοῦτό με χρὴ μεριμνᾷν, ἐπειδὴ ἀναγκαῖά ἐστι, τοὐναντίον ἐγώ φημι· ὅτι δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μὴ μεριμνήσῃς, ἐπειδὴ ἀναγκαῖά ἐστιν. εἰ γὰρ περιττὰ ἦν, οὐδ' οὕτως ἀπογινώσκειν, ἀλλὰ θαῤῥεῖν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χορηγίας ἐχρῆν· ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαῖά ἐστιν, οὐκέτι ἀμφιβάλλειν δεῖ. ποῖος γάρ ἐστι πατὴρ, ὃς ὑπομένει μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα παρασχεῖν τοῖς παισίν; ὥστε καὶ διὰ τοῦτο πάντως παρέξει ὁ θεός. καὶ γὰρ δημιουργὸς τῆς φύσεως αὐτός ἐστι, καὶ τὴν χρείαν αὐτῆς μετὰ ἀκριβείας αὐτὸς ἐπίσταται. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι πατὴρ μέν ἐστι καὶ ἀναγκαῖά ἐστι τὰ ζητούμενα· ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἐν χρείᾳ αὐτῶν καθεστήκαμεν. ὁ γὰρ τὴν φύσιν αὐτὴν εἰδὼς, καὶ δημιουργὸς αὐτοῦ γεγενημένος, καὶ τοιαύτην αὐτὴν διαπλάσας, εὔδηλον ὅτι καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ ἐπίσταται σοῦ μᾶλλον τοῦ ἐν χρείᾳ αὐτοῦ καθεστῶτος. καὶ γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἔδοξεν ὥστε ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ εἶναι αὐτήν. οὐ τοίνυν ἐναντιώσεται οἷς ἠθέλησε, καταστήσας μὲν ἐν ἀνάγκῃ τοσαύτῃ τῆς χρείας, ἀποστερῶν δὲ αὖ πάλιν τῆς χρείας καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτήν. μὴ τοίνυν φροντίζωμεν· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν περιέσται πλέον, ἢ τὸ κατατείνειν ἑαυτούς.

ὅταν

Vidiſti nempe quemadmodum eos rurſus & amplius increparit, & manifeſtius docuerit, quod nihil vel oneroſum præceperit, vel moleſtum? Sicut enim paulò antè cùm diceret: *Si diligitis diligentes vos, nihil eximium facitis: nam & gentes hoc faciunt*: commemoratione gentilium eos ad id quod erat perfectius incitauit: ita nunc quoque eoſdem adducit in medium, corripiens & oſtendens neceſſarium ſe à nobis debitum flagitare. Si enim amplius nos quàm etiam ſcribas atque phariſæos oportet efficere, qua pœna videbimur eſſe digni, qui non ſolùm illos non vincimus, ſed in vilitate quoque gentium permanemus, eorumq; puſillanimitatem imitamur? Verùm non vſque ad correptionem tantummodo ſermone progreſſus eſt, ſed cùm eos ſeuerius caſtigaſſet, perque hoc etiam ſuſcitaſſet, plurimumque in eis ſuccendiſſet pudorem, conſequenter illos aliunde ſolatur. *Nouit enim pater veſter cœleſtis, quòd his omnibus indigeatis.* Non dixit nouit Deus, 14

(Suprà 5 g.)

A

B nouit pater veſter: vt eos profectò ad ſpem certiorem vocaret. Si ergo eſt pater veſter, & talis pater, nequaquam profectò patietur deſpici à ſe filios mala vltima ſuſtinentes, quando ne homines quidem patres hoc aliquando patiuntur. Sed aliam quoque præter hanc intulit rationem, dicendo quòd his omnibus indigeatis. Quod verò dicit, eiuſmodi eſt. Nunquid ſuperflua iſta ſunt, vt ideo iure contemnere queat? Atqui herbas quoque ne in ſuperfluo quidem deſpexit ornatu: nunc autem iſta neceſſaria ſunt.

C Quam ergo tu opinaris cauſam tibi eſſe curandi, hanc ego idoneam eſſe dico, quæ te ab omni liberet intẽtione curarum. Si enim dixeris, propterea me oportet eſſe ſolicitum, quia ſunt neceſſaria: ego è regione reſpondeo, propterea non oportet eſſe ſolicitum, quia ſunt vtique neceſſaria. Si enim eſſent ſuperflua, non ita deberes de eorum præſtatione confidere: nunc verò quia neceſſaria ſunt, prorſus non oportet ambigere. Quis enim pater inuenitur aliquando, qui liberis ſuis neceſſaria quidem ſe non præ-

D ſtare patiatur? Igitur ob hoc quoque proculdubio Deus iſta præſtabit, quia natuæ creator ipſe eſt, & ſatis plenè quorũ illa indigeat agnoſcit. Nam ne hoc quidem poteris opponere, quòd ſit quidem pater, ſint etiam neceſſaria quæ à filiis requiruntur: ignoret autem ille quòd in eorum ſimus indigentia conſtituti. Eſt enim omnino clarum, quòd Deus qui naturam ipſam nouit, & eius creator exiſtit, quique illam talem creando formauit, indigentiam quoque eius magis profectò perſpiciat, quàm tu certè ipſe qui huiuſmodi neceſſita-

E tibus coartaris. Nam ipſi vtique ſic placuit, vt hãc indigentiam natura pateretur. Nequaquã erit ergo contrarius in his, quibus ei opus eſſe decreuit, nec ille qui in tanta illam indigentiæ neceſſitate conſtituit, neceſſariarum eam rerum perceptione fraudabit. Nihil horum itaque curemus: neque enim curando quicquam amplius conſequemur, niſi quòd noſmetipſos ſolicitudinum angore diſtendimus.

Cùm

Digitized by Google

Cum enim nobis & curantibus & non curantibus præſtat, imò tunc magis, quando nihil hinc omnino curamus: quid tibi amplius ſolicitudo præſtabit, niſi quòd ſuperfluam à te exigit vltionem? Neque enim quiſpiam ad conuiuium iturus opulentum, de ipſius diei cibo ſe curare patietur. Nec ad fontem aliquis accedens, ſolicitudinem de ſitis neceſſitate perpetietur. Nequaquam ergo etiam nos, cum habemus liberalitatem & prouidẽtiam Dei cunctis omnino fontibus & conuiuiis inſtructiſſimis affluentiorem, inopes nos putemus, néue puſillamines ſimus. Nam poſt illa quæ dixi, rurſus aliud quoque argumentum ſuper eiuſmodi rebus fiduciam ſuggerens imponit, ac dicit: *Quærite autem primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicẽtur vobis*. Poſtquam enim animos audientium onere curarum leuauit, tunc eos etiam de cœli regione commonuit. Venit quippe vetera ſoluturus, & ad meliorem veramque patriam vocaturus: idcirco igitur cuncta perficit, vt nos à ſuperfluis liberet, atque à terrena eximat affectione. Propterea etiam Ethnicorum meminit dicens, quoniam hæc omnia gentes inquirunt, quorum videlicet erga præſentem vitam ſtudium omne conſumitur, quibus nulla prorſus cura eſt futurorum, nec cogitatio alia de cœlo: nobis autem iſta non ſunt principaliter requirenda, ſed alia profectò. Neque propterea creati ſumus, vt ederemus atque biberemus, veſteque tegeremur, ſed vt placeremus Deo, & bonis potiremur futuris. Sicut ergo negligenter & perfunctoriè his ſtudendum, ita etiam in oratione tranſitoriè poſtulanda, vt quæ non ſint præcipua, ſed acceſſoria. Idcóque dixit: Quærite autem primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Non dixit dabuntur, ſed adiicientur: vt ſcilicet diſceretis horum quæ in præſenti dantur, nihil eſſe omnino magnum, ſi futurorum magnitudini comparentur. Et idcirco nec peti illa quidem iuſſit, ſed alia quidem ſolicitè poſtulari, illa verò his adiicienda eſſe præſumi. Quære igitur futura, ſic enim etiam optimè præſentia conſequêris: noli quærere quæ videntur, & ea abſque ambiguitate percipies. Eſt quippe prorſus te indignum, vt ſuper eiuſmodi rebus interpelles Deum. Qui.n. omne ſtudium, totamq; curam pro illis ineffabilibus gerere debes bonis, valde teipſum dedecoras atque confundis, qui erga cupiditatem rerum fluxarum temetipſum impendis. Quo modo igitur, dicens, nonne panem petere præcepit? Sed addidit, quotidianum: atque huic ſignanter adiecit, hodie: ſic etiam hoc fecit loco. Non enim dixit, nolite eſſe ſoliciti: ſed, nolite (inquit) ſoliciti eſſe in craſtinum. Per quod certè & nobis libertatem donauit petendi, & animam noſtram magis neceſſariis rebus affixit. Nam & illa ideo peti præcepit, non quia Deus noſtrarum precum indigeret admonitu: ſed vt abſque dubio diſceremus, quod cum illius auxilio faciamus bona cũcta quæ facimus, & vt ipſa aſſiduitate poſcẽdi ei nos familiares reddamur.

Conſi-

ὅταν γὰρ καὶ μεριμνώντων παρέχῃ, καὶ μᾶλ-
λον μὴ μεριμνώντων, τί σοι πλέον ἀπὸ τῆς φρον-
τίδος ἢ τὸ δίκην αὐτὴν περιττὴν ἀπαιτεῖν; οὐδὲ
γὰρ ἐπὶ δαψιλὲς ἀπιέναι μέλλων ἄριστόν τις, ὑπὲρ
τροφῆς ἀνέξεται μεριμνᾶν· οὐδὲ ὁ ἐπὶ πηγὴν
βαδίζων, ὑπὲρ τοῦ πίνειν φροντίζει. μὴ τοίνυν
μηδὲ ἡμεῖς, καὶ πηγῆς ἁπάσης καὶ μυρίων δεί-
πνων παρεσκευασμένων δαψιλεστέραν ἔχοντες
χορηγίαν τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν, μεριμνῶμεν μη-
A δὲ μικροψυχῶμεν. μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων καὶ
ἕτερον λογισμὸν πάλιν ὑπὲρ τοῦ θαρρεῖν περὶ
τῶν τοιούτων τίθησι, λέγων· ζητεῖτε τὴν βα- “
σιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῦτα πάντα προσ- “
θήσεται ὑμῖν. ἐπειδὴ γὰρ ἀνῆκε τῆς φροντίδος “
τὴν ψυχὴν, τότε καὶ τῶν οὐρανῶν ἐμνημόνευσε.
καὶ γὰρ τὰ παλαιὰ ἀναλύσων παραγέγονε καὶ
πρὸς μείζονα καλέσων πατρίδα. διατοῦτο
πάντα ποιεῖ ὥστε τῶν περιττῶν ἡμᾶς ἀπαλλάτ-
τειν καὶ τῆς πρὸς τὴν γῆν συμπαθείας. δια-
B τοῦτο καὶ τῶν ἐθνικῶν ἐμνημόνευσεν, εἰπὼν ὅτι
τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ ταῦτα, εἰς ὁ πόνος ἅπας
κατὰ τὸν παρόντα βίον, εἷς λόγος οὐδεὶς περὶ
τῶν μελλόντων, οὐδὲ ἔννοια τῶν οὐρανῶν· ὑμῖν
δὲ, οὐχὶ ταῦτά ἐστι τὰ προηγούμενα. οὐ γὰρ
διατοῦτο ἐγενόμεθα, ἵνα φάγωμεν καὶ πίω-
μεν καὶ περιβαλλώμεθα· ἀλλ᾽ ἵνα ἀρέσωμεν
θεῷ καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν.
ὥσπερ οὖν ἐν τῇ σπουδῇ πάρεργα ταῦτα· οὕτω
καὶ ἐν τῇ αἰτήσει πάρεργα ἔστω. διατοῦτο καὶ ἔ-
C λεγε· ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ “
ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. καὶ οὐκ εἶπε, “
δοθήσεται· ἀλλὰ, προστεθήσεται, ἵνα μάθῃς, ὅ-
τι οὐδὲν μετὰ τῶν διδομένων τὰ παρόντα ἐστὶ
πρὸς τὸ μέγεθος τῶν μελλόντων. διὰ δὴ τοῦ-
το οὐδὲ αἰτεῖν αὐτὰ κελεύει· ἀλλ᾽ αἰτεῖν μὲν ἕ-
τερα, θαρρεῖν δὲ ὡς καὶ τούτων ἐκείνοις προσ-
τιθεμένων. ζήτει τοίνυν τὰ μέλλοντα, καὶ λή-
ψῃ τὰ παρόντα· μὴ ζήτει τὰ ὁρώμενα, καὶ πάν-
τως αὐτῶν ἐπιτεύξῃ. καὶ γὰρ ἀνάξιόν σου τὸ
D περὶ τοιούτων προσιέναι τῷ δεσπότῃ. ὁ γὰρ τὴν
ἅπασαν σπουδὴν καὶ [τὴν] μέριμναν ὑπὲρ
τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἐκείνων ὀφείλων ποιεῖ-
σθαι, σφόδρα σαυτὸν καταισχύνεις, εἰς τὴν
τῶν ῥεόντων πραγμάτων ἐπιθυμίαν καταναλίσκων σαυτόν. πῶς οὖν φησὶν ἐκέλευσε τὸν
ἄρτον αἰτεῖν; ἀλλὰ τὸν ἐπιούσιον προσέθηκε.
καὶ τούτῳ πάλιν τὸ σήμερον. ὅπερ οὖν καὶ
ἐνταῦθα ποιεῖ. οὐ γὰρ εἶπε, μὴ μεριμνή-
σητε, ἀλλὰ μὴ μεριμνήσητε ὑπὲρ τῆς αὔ-
ριον, ὁμοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν παρ-
E έχων, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν προσηλῶν
τοῖς ἀναγκαιοτέροις. καὶ γὰρ ἐκεῖνα αἰτεῖν
διατοῦτο ἐκέλευσεν, οὐχ ὡς τοῦ θεοῦ δεο-
μένου τῆς παρ᾽ ἡμῶν ὑπομνήσεως, ἀλλ᾽ ἵνα
μάθωμεν ὅτι μετὰ τῆς αὐτοῦ βοηθείας κατορ-
θοῦμεν ἅπερ ἂν κατορθώσωμεν, καὶ ἵνα
οἰκειωθῶμεν τῇ συνεχεῖ περὶ τούτων αἰτήσει.

εἰδὼς

Digitized by Google

εἶδες πῶς καὶ ἐντεῦθεν ἔπεισεν ὅτι λήψονται τὰ παρόντα πάντως; ὁ γὰρ τὰ μείζω παρέχων, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἐλάττω δώσει. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο φησὶν εἶπον μὴ μεριμνᾶν μηδὲ αἰτεῖν, ἵνα ταλαιπωρῆτε καὶ γυμνοὶ περιέρχησθε, ἀλλ' ἵνα καὶ τούτων ἐν ἀφθονίᾳ ἦτε· ὃ δὴ μάλιστα πάντων ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης ἀποτρέπων αὐτοὺς ἐπιδείκνυσθαι τοῖς ἀνθρώποις, τούτῳ μάλιστα ἔπεισε τῷ μετὰ πλείονος αὐτὸ παρέξειν ὑποσχέσθαι τῆς φιλοτιμίας αὐτοῖς· A ὁ γὰρ πατήρ σου φησὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀφέλκων αὐτοὺς τοῦ μὴ ζητεῖν αὐτά, τοῦτο μάλιστα πείθει, τὸ μὴ ζητοῦσι μετὰ πλείονος ὑποσχέσθαι παρέξειν τῆς περιουσίας. διὰ γὰρ τοῦτο κελεύω φησὶ μὴ ζητεῖν, οὐχ ἵνα μὴ λάβῃς· ἀλλ' ἵνα λάβῃς δαψιλῶς· ἵνα λάβῃς μετὰ τοῦ σοὶ προσήκοντος σχήματος, μετὰ τῆς ἁρμοζούσης σοὶ λυσιτελείας· ἵνα μὴ μεριμνῶν μηδὲ σχιζόμενος εἰς τὴν τούτων φροντίδα ἀνάξιον σαυτὸν καὶ B τούτων καὶ τῶν πνευματικῶν καταστήσῃς· ἵνα μὴ ταλαιπωρίαν περιττὴν ὑπομείνῃς, καὶ τοῦ προκειμένου πάλιν ἐκπέσῃς. μὴ οὖν μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον· ἀρκετὸν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς· τουτέστιν, ἡ ταλαιπωρία [αὐτῆς,] ἡ συντριβή. οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου ἐσθίειν τὸν ἄρτον [σου]; τί καὶ ἑτέραν προστιθεὶς τὴν ἀπὸ τῆς φροντίδος ταλαιπωρίαν, μέλλων λοιπὸν καὶ τῶν προτέρων ἀπολύεσθαι κόπων; C κακίαν δὲ ἐνταῦθα φησὶν, οὐ τὴν πονηρίαν· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὸν πόνον καὶ τὰς συμφοράς, ὥσπερ οὖν καὶ ἀλλαχοῦ φησίν· εἰ ἔστι κακία ἐν πόλει ἣν κύριος οὐκ ἐποίησεν· οὐχ ἁρπαγὰς λέγων οὐδὲ πλεονεξίας, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλὰ τὰς ἄνωθεν φερομένας πληγάς. καὶ πάλιν ἐγώ φησι ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακά. οὐ γὰρ ἐνταῦθα τὴν κακίαν φησίν, ἀλλὰ τοὺς λιμοὺς καὶ τοὺς λοιμούς, τὰ δοκοῦντα εἶναι κακὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς. ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς [τι] ταῦτα λέγειν κακά. D οὕτω γοῦν καὶ οἱ τῶν πέντε σατραπειῶν ἐκείνων ἱερεῖς καὶ μάντεις, ἡνίκα τὰς βοῦς ὑποζεύξαντες τῇ κιβωτῷ χωρὶς τῶν δαμάλεων ἀφῆκαν βαδίζειν, κακίαν τὰς θεηλάτους ἐκάλουν πληγὰς ἐκείνας, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀθυμίαν καὶ ὀδύνην ἐγγινομένην αὐτοῖς. τοῦτο τοίνυν καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ λέγων· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀλγύνει ψυχήν, ὡς μέριμνα καὶ φροντίς. οὕτω καὶ Παῦλος εἰς παρθενίαν ἐνάγων συνεβούλευε, λέγων· θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. E ὅταν δὲ λέγῃ, ὅτι ἡ αὔριον μεριμνήσει περὶ ἑαυτῆς, οὐχ ὡς τῆς ἡμέρας μεριμνώσης ταῦτα φησίν, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς δῆμον ἀτελέστερον ὁ λόγος [ἦν] αὐτῷ, βουλόμενος ἐμφαντικώτερον ποιῆσαι τὸ λεγόμενον, προσωποποιεῖται τὸν καιρόν, κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν φθεγγόμενος πρὸς αὐτούς. Καὶ ἐνταῦθα μὲν συμβουλεύει· προϊὼν δὲ αὐτὸ καὶ νομοθετεῖ λέγων· μὴ κτή-

Conſideraſti certè quemadmodum etiam per iſta ſuaſerit, quòd præſentia quoq; ab ipſo abſque dubitatione percipiant. Qui enim maiora præſtat, multò magis tribuit & minora. Nõ enim propterea (inquit) dixi, nolite ſoliciti eſſe ac depoſcere vt vel fame deficiatis, vel nuditate deformes ſitis: ſed vt abundè vobis etiam neceſſaria iſta ſuppeterent: quod certe omnium maximè idoneum erat, vt illos poſſit attrahere. Nam ſicut in eleemoſyna dehortans eos ſeſe hominibus oſtẽtare, hac illis præcipuè ratione ſuadebat, qua docebat multò eis maiorem gloriam eſſe tribuendam, ſi eam ipſi vltrò non quærerẽt, pater enim, inquit, tuus qui videt in occulto, in conſpicuo reddet tibi: ita hic quoque abſtrahẽs eos ab inquiſitione præſentium, hoc eis maximè ſuadet modo, quo non requirentibus multò abundantius dandum eſſe promittit. Propterea, inquit, iubeo iſta non quæri, non ne accipias, ſed vt abundanter accipias. Cũque ea quæ tibi competit honeſtate, cúmq; conueniente vtilitate etiã præſentia conſequaris, ne ſolicitudinibus afflictus, & curarum morſibus ſępe diſcerptus, nõ modò iſtis, verumetiam ſpiritalibus bonis te facias indignum, ne & ſuperfluam patiaris ærumnam, & quod eſt amplius, propoſitã tibi amittas coronam. *Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum: craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. Sufficit Diei malicia ſua:* id eſt, miſeria ipſa atque contritio. An fortè non ſufficit tibi illa ſententia: *In ſudore vultus tui manducabis panem tuum?* cur alium Geneſ 3.d.
quoque addis curarum laborem, qui certè etiam a prioribus es ſudoribus liberandus? Maliciam verò hic non malignitatem vocat, abſit hoc enim: ſed miſeriam vel laborem & calamitates. Sicut enim cùm alibi dicit: *Si eſt malitia in ciuitate, quam Dominus non fecit:* non auaritiam ſignificat, ac rapinas, nec eorum quicquam aliud omnino: ſed eas profectò plagas quæ diuinitus inferuntur, de quibus rurſus loquitur per Prophetam: *Ego ſum, qui facio pacem, & creo mala.* Neque enim hic maliciam voluit intelligi, ſed peſtilentias profectò & famem, cæteraque huiuſmodi, quæ mala eſſe putantur à plurimis. Eſt quippe iſte mos, vt multi hæc mala eſſe pronũcient: ſic enim & quinque illarum prouinciarum ſacerdotes atque diuini, quando arcæ ſubiunxerunt boues, & abſque vitulis ire permiſerunt, illatas à Deo plagas, & mœrorem illum ac dolorem quem de earum afflictionibus ſentiebant, maliciam nominabant. Ita hic quoque maliciam pro afflictione poſuit, dicens: *Sufficit diei malitia ſua.* Nihil enim perinde animam, vt ſolicitudo & cura excruciat. Sic enim Paulus ad amorem virginitatis accendens, conſilium ſubminiſtrat, dicens: *Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe.* Quòd verò ait, craſtinus dies ſolicitus erit ſibiipſi: non ipſum prorſus diem aliquid curare dixit, ſed quia etiam ad imperfectum vulgus ei ſermo eſt, volens expreſſius eſſe quod protulit, perſonam quandã adſcripſit tempori, iuxta multorum profectò ad illos morem locutus. Idipſum autẽ hic ſuadet conſilio, quod ad altiora ꝓgreſſus ſanxit imperio.

Amos 3. — Eſa. 45. b. — 1. Reg. 6. b. — 1. Cor. 7. f.

Nolite

Luca 9.f.& 10.a. *Nolite*, inquit, *poſſidere aurum, neque argentum neque peram in via.* Poſtquam enim hæc ipſa operibus oſtendit, tunc etiam verbis firmiora præcepta conſtituit: vnde etiam receptu facilis ſermo eius effectus eſt, quia ſcilicet operibus eius fuerat antè firmatus. Vbi hoc ergo per opera monſtrauit? audi ipſum loquentem:
Luc. 9.g. *Filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.* Neque hoc tamen ſolùm dixiſſe contentus eſt verùm in diſcipulis quoque virtutis huius præſtat ſplendoris documentum. Nam & cùm ipſos ad huiuſmodi inopiam coarctaſſet, nullo eos indigere permiſit. Conſidera verò eius admirabilem erga ſuos prouidentiam, & quemadmodum omnes prorſus patres pietate dilectionis exuperet. Hoc enim, inquit, iubeo ob nihil aliud omnino, niſi vt vos liberem ab inanium afflictione curarum. Si enim & hodie cures de craſtino, & rurſus craſtino ipſo cures die, nonne ſuperfluo ac nimio temetipſum deprimes onere curarum? Cur ergo cogis diem pluſquam ipſe ſortitus eſt afflictionis accipere, & ſupra proprios eius labores etiam ſequentis ei diei pondus imponis: & hoc cum nil iſtius adiectione faſcis alterius diei leuiora ſis onera facturus laborum, ſed tantum aggregas labores nequicquam? Vt igitur eos acrius increparet, ipſum pene tempus animauit, & velut afflictum ab omnibus introduxit, quaſi quod contra illos de impoſita ſibi afflictione ſuperflua clamaret. Et reuera accepiſti diem, vt ea quibus in ipſo opus eſt cogitares. Quam igitur ob cauſam curas ei etiam alterius adiungis? Nunquid enim non habet ſufficiens onus, ſolicitudinem ſui? cur igitur maiore illum opprimis faſce curarum? Quando verò ipſe hoc lator legis enunciet, & qui de noſtris certè conſcientiis iudicabit, conſidera quam bonas ſpes ipſe nobis miniſtret: quando vtique ipſe teſtatur, quoniam vita iſta ſit miſera atque ita ærumnis variis onuſta, vt in afflictionem contritionémque noſtri vnius quoq; diei cura ſufficiat. Et tamen cùm tanta nobis dicuntur, ac talia, nos nihilominus horum ſolicitudinem gerimus: de cœlo autem nihil omnino curamus, ſed rerum ordinem per cuncta peruertimus, contraque præcepta Chriſti vtrinque pugnamus. Itaq; diligenter hæc ipſa conſidera. Nolite, ait, præſentia iſta prorſus inquirere, nos hæc ſola etiam abſque intermiſſione ſectamur. Quærite, inquit, & ſemper & ſola cœleſtia. Nos verò ne vnius quidem horæ ſpacio illa perſeueramus inquirere: ſed quantam in his quæ ad corpus neceſſaria ſunt, curam oſtendimus, tantam in ſpiritalibus habemus incuriam, imò longè etiam maiorem: ſed nequaquam nobis ſemper proſperè iſta prouenient, nec perpetuo impunita huiuſmodi licentia relinquetur. Ecce enim contemnimus decem diebus, ecce triginta, ecce iam centum: nónne iam erit prorſus neceſſe in manus iudicis incidere? Sed habet conſolationem quandam ipſa dilatio. Et quænam iſta conſolatio eſt, quotidianis prorſus diebus pœnam expectare & ſupplicium? Quod

μὴ κτήσησθε χρυσίον, μηδὲ ἄργυρον, μήτε πήραν εἰς ὁδόν. ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῶν ἔργων αὐτὰ ἐπεδείξατο, τότε λοιπὸν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ῥημάτων εἰσάγει νομοθεσίαν εὐτονωτέραν, ἵνα καὶ εὐπαράδεκτος ὁ λόγος ἐγένετο, τοῖς ἔργοις τοῖς ἑαυτοῦ πρότερον βεβαιωθείς. Ποῦ οὖν ἔδειξε διὰ τῶν ἔργων; ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖ-
A ται μόνῳ· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μαθηταῖς παρέχεται τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπόδειξιν, καὶ αὐτοὺς οὕτω σχηματίσας καὶ οὐκ ἀφεὶς οὐδενὸς δεηθῆναι. σκόπει δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν κηδεμονίαν, πῶς παντὸς πατρὸς ὑπερβαίνει φιλοστοργίαν. τοῦτο γὰρ κελεύω φησὶ, δι' ἕτερον μὲν οὐδὲν, ἵνα [δὲ] ὑμᾶς ἀπαλλάξω περιττῶν φροντίδων. καὶ γὰρ σήμερον μεριμνήσῃς ὑπὲρ τῆς αὔριον, καὶ πάλιν αὔριον μεριμνήσεις. τί οὖν τὸ περιττόν; τί κα-
B ταναγκάζεις τὴν ἡμέραν, πλέον τῆς συγκεκληρωμένης αὐτῇ ταλαιπωρίας καταδέχεσθαι; καὶ μετὰ τῶν οἰκείων πόνων, καὶ τὸ τῆς ἐπιούσης προστιθεὶς αὐτῇ φορτίον; καὶ ταῦτα οὐδὲ τὴν ἑτέραν μέλλων ἀπὸ τῆς προσθήκης τῆς γινομένης ἐπικουφίζειν, ἀλλὰ πλεονεξίαν μόνον περιττὴν ἐπιδείκνυσθαι ποιῶν. ἵνα γὰρ μειζόνως αὐτῶν καθάψηται, μονονουχὶ τὸν καιρὸν αὐτὸν ψυχώσας ὡς ἀδικούμενον εἰσάγει καὶ καταβοῶντα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς περιττῆς
C ἐπηρείας. καὶ γὰρ ἔλαβες τὴν ἡμέραν, ἵνα τὰ αὐτῆς φροντίζῃς. τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ τὰ τῆς ἑτέρας αὐτῇ προστιθεὶς; μὴ γὰρ οὐκ ἀρκοῦν ἔχῃ φορτίον τὴν ἑαυτῆς φροντίδα; τί τοίνυν βαρύνεις αὐτὴν μειζόνως. Ὅταν δὲ ὁ νομοθέτης ταῦτα λέγῃ καὶ ὁ μέλλων ἡμῖν δικάζειν, ἐννόησον πῶς ἡμῖν χρηστὰς ὑποτείνει τὰς ἐλπίδας, ὅταν αὐτὸς μαρτυρῇ ὅτι ταλαίπωρος ὁ βίος οὗτος καὶ ἐπίμοχθος, ὡς καὶ τὴν τῆς μιᾶς ἡμέρας φροντίδα ἀρ-
D κεῖν, εἰς τὸ κακοῦν ἡμᾶς καὶ συντρίβειν; ἀλλ' ὅμως τοσούτων εἰρημένων καὶ τηλικούτων, ἡμεῖς ὑπὲρ μὲν τούτων μεριμνῶμεν, ὑπὲρ δὲ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐκ ἔτι· ἀλλ' ἀντιστρέψαμεν τὴν τάξιν, ἑκατέρωθεν μαχόμενοι τοῖς λεγομένοις. σκόπει γάρ· μὴ ζητεῖτε τὰ παρόντα φησὶ καθόλου· ἡμεῖς δὲ ζητοῦμεν ταῦτα διηνεκῶς. ζητεῖτε τὰ ἐπουράνια, φησίν· ἡμεῖς δὲ οὐδὲ μικρὰν ὥραν ἐκεῖνα ζητοῦμεν, ἀλλ' ὅσην ὑπὲρ τῶν βιωτικῶν ἐπι-
E δεικνύμεθα τὴν μέριμναν, τοσαύτην ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἔχομεν τὴν ὀλιγωρίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλείονα. ἀλλ' οὐκ ἀεὶ ταῦτα προχωρεῖ, οὐδὲ ἀεὶ ταῦτα ἐνδέχεται. ἰδοὺ δέκα ἡμέρας καταφρονοῦμεν· ἰδοὺ εἴκοσι· ἰδοὺ ἑκατόν. οὐκ [οὖν] ἀνάγκη πάντως ἀπελθεῖν καὶ ἐμπεσεῖν εἰς τὰς τοῦ δικάζοντος χεῖρας. ἀλλ' ἔχει παραμυθίαν ἡ ἀναβολή. καὶ τίς ἡ παραμυθία τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκᾶν κόλασιν καὶ τιμωρίαν; εἰ γὰρ

Digitized by Google

εἰ γὰρ βούλει παραμυθίαν λαβεῖν τινὰ ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς ταύτης, λάβε τὴν ἀπὸ τῆς μετανοίας καρπούμενος διόρθωσιν. καὶ γὰρ εἰ τὸ μέλλειν τὴν τιμωρίαν παραψυχήν τινα εἶναι νομίζεις, πολλῷ μᾶλλον κέρδος τὸ μὴ περιπεσεῖν τῇ τιμωρίᾳ; καταχρησώμεθα τοίνυν τῇ μελλήσει ταύτῃ πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν παντελῶς τῶν ἐπικειμένων δεινῶν. οὐδὲ γὰρ φορτικὸν οὐδὲ ἐπαχθές τι τῶν ἐπιταχθέντων ἐστίν· ἀλλ' οὕτως εὔκολα πάντα καὶ ῥᾴδια, ὡς προαίρεσιν μόνον εἰσενεγκόντας γνησίαν πάντα δυνηθῆναι ἀνύσαι κἂν μυρίων ὦμεν ὑπεύθυνοι πλημμελημάτων. καὶ γὰρ ὁ Μανασσῆς μιάσματα ἄπειρα τετολμηκώς. καὶ γὰρ κατὰ τῶν ἁγίων τὰς χεῖρας ἐξέτεινε, καὶ τὰ βδελύγματα εἰς τὸν ναὸν εἰσήγαγε, καὶ φόνων τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ πολλὰ ἕτερα εἰργάσατο συγγνώμης μείζονα· ἀλλ' ὅμως μετὰ τὴν τοσαύτην [καὶ τηλικαύτην] παρανομίαν, ἅπαντα ἀπενίψατο ἐκεῖνα. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; μετανοίᾳ καὶ γνώμῃ. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἁμάρτημα, ὅπερ οὐχ εἴκει καὶ παραχωρεῖ τῇ τῆς μετανοίας δυνάμει, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι. καὶ γὰρ ἂν μεταβαλλώμεθα μόνον, αὐτὸν ἔχομεν συνεφαπτόμενον ἡμῖν. κἂν θελήσῃς γενέσθαι καλὸς, οὐδεὶς ὁ κωλύων· μᾶλλον δὲ ἔστι μὲν ὁ κωλύων ὁ διάβολος, οὐ μὴν [δὲ] ἰσχύει σοῦ τὰ ἄριστα προαιρουμένου, καὶ ταύτῃ τὸν Θεὸν ἐπισπωμένου πρὸς συμμαχίαν. ἂν δὲ σὺ μὴ βουληθῇς, ἀλλ' ἀποπηδήσῃς, πῶς σου προστήσεται; οὐδὲ γὰρ ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ, ἀλλ' ἑκόντα βούλεται σώζεσθαι. εἰ γὰρ αὐτὸς οἰκέτην ἔχων μισοῦντά σε καὶ ἀποστρεφόμενον καὶ συνεχῶς ἀποπηδῶντα καὶ φεύγοντα, οὐκ ἂν ἕλοιο κατέχειν, καὶ ταῦτα δεόμενος αὐτοῦ τῆς διακονίας· πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς, ὁ μὴ διὰ τὴν οἰκείαν χρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν σωτηρίαν πάντα ποιῶν, οὐκ ἂν ἕλοιτό σε [πρὸς βίαν κατέχειν; ὥσπερ οὖν ἐὰν προαίρεσιν ἐπιδείξῃ μόνον, οὐκ ἂν ἕλοιτό σε ποτὲ] προέσθαι· οὐδ' ἂν ὁτιοῦν ὁ διάβολος ποιῇ. ὥστε ἡμεῖς αἴτιοι τῆς ἀπωλείας τῆς ἡμετέρας ἐσμέν. οὐδὲ γὰρ προστρεχόμεθα αὐτῷ, οὐδὲ ἐντυγχάνομεν, οὐδὲ παρακαλοῦμεν, ὡς χρή· ἀλλὰ κἂν προσέλθωμεν, τοῦτο ποιοῦμεν οὐχ ὡς ὀφείλοντες λαβεῖν, οὐδὲ μετὰ τῆς προσηκούσης πίστεως, οὐδὲ ὡς ἀπαιτοῦντες, ἀλλὰ χασμώμενοι καὶ ἀναπεπτωκότες πάντα ποιοῦμεν. καίτοι γε βούλεται ἀπαιτεῖσθαι παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, καὶ χάριν ἔχει σοι τούτου πολλήν. μόνος γὰρ οὗτος ὁ χρεώστης, ὅταν ἀπαιτῆται, χάριν ἔχει, καὶ ἃ μὴ ἐδανείσαμεν δίδωσι. κἂν μὲν σφοδρῶς ἴδῃ ἐπικείμενον τὸν ἀπαιτοῦντα, καὶ ἃ μὴ ἔλαβε παρ' ἡμῶν καταβάλλει· ἂν δὲ νωθρῶς, καὶ αὐτὸς διαναβάλλεται· οὐ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι δοῦναι, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ἡμῶν ἡδέως ἔχει ἀπαιτεῖσθαι. διὰ τοῦτό σοι καὶ ὑπόδειγμα εἶπεν ἐκείνου τοῦ φίλου τοῦ νύκτωρ παραγινομένου καὶ ἄρτον αἰτοῦντος, καὶ τοῦ δικαστοῦ τοῦ τὸν Θεὸν μὴ φοβουμένου, μηδὲ ἀνθρώπους ἐντρεπομένου.

καὶ

Quod ſi cupis conſolationem aliquam de hac dilatione percipere, correptionem de pœnitentiæ dolore tuo magno commodo arripe. Si enim ex dilatione pœnæ aliquod tibi putas eſſe ſolatium, multò magis lucrum eſt nunquam in illud ſupplicium deuenire. Quod igitur eſt longè præſtantius, futuri hac dilatione iudicij ad totam imminentis pœnæ deletionem vtamur. Neque enim aut oneroſum aliquid, aut moleſtum eſt imperatum: ſed ſic facilia cuncta prorſus ac leuia, vt ſi afferamus promptam ſo-
A lummodo voluntatem, omnia efficere poſſimus, etiamſi peccatis obnoxij fuerimus innumeris. Nam & Manaſſes ſcelera multa commiſerat, quippe qui etiam in ſanctos manus ſuæ crudelitatis extendit, & abominanda in templo Dei ſimulachra conſtituit, & ciuitatem homicidiis impleuit, multaque alia perpetrauit, maiora prorſus quam vt videretur venia poſſe donari. Verumtamen poſt tot illa tãtaque flagitia ab omnibus eſt mundatus, ac ablutus. Quo autem iſtud efficit modo? Pœnitentiæ profectò
B fletu, & ſtudio voluntatis. Non eſt quippe, non eſt aliquod omnino peccatum, quod nõ cedat pœnitentiæ virtuti, imò gratiæ Dei: qui cum ad meliora conuertimur, continuò nobis cooperator efficitur. Si enim bonus eſſe malueris qui prohibeat nullus omnino eſt: imò eſt quidem diabolus prohibens, ſed profectò nil poterit te eligente meliora, magis autem hoc Deo tibi in adiutorium copulante. Quod ſi tu certè nolueris, retroque receſſeris, quinam ille te tutabitur? Non enim neceſſitate ac violẽtia, ſed cum
C tua te vult voluntate ſaluare. Si enim tu ſeruum habens te odio habentem, ac ſemper horrentem, ſæpe etiam recedentem à te atque fugientem, nequaquam iam illum comprehendis ac retines, & certè cum obſequio eius indigeas: multò magis Deus: qui non propter ſuam aliquam neceſſitatem, ſed omnia propter tuam facit ſalutem, non vult te violenter retinere: quemadmodum è regione ſi ſolã ad placendum ei oſtenderis voluntatem, nunquam te ille deſtituit, quantalibet aduerſus te diabolus moliatur. Nos ergo nos ipſi cauſa noſtræ
D perditionis exiſtimus: non enim inſtanter ad eum accedimus, non interpellamus aſſiduè, nõ rogamus quemadmodum pro tãta eſt dignum cauſa rogare: ſed & ſi eum adeamus aliquando, ita facimus hoc, quaſi non deſideremus accipere: neque cum ea fide qua congruit deprecantes: ſed oſcitãtes prorſus, ac tota mente torpentes, ea quæ videmur poſtulare negligimus. Et certè vult ſe à nobis exigi Deus, & ob id gratias tibi magnas habet. Solus enim iſte debitor gratiam habet cum ab ipſo exigitur: & quæ non mutuo dedimus, reddit. Et ſi vehe-
E mentius quidem viderit inſtare exigentem, etiam illa quæ à nobis non accepit, largitur. Si verò languidius nos petamus, ipſe quoque liberalitatem ſuam differt, non quia præſtare nolit, ſed quia noſtra illum delectat vehemens exactio. Et propterea tibi aliud quoque poſuit exemplum; nunc illius amici, qui noctu inſtabat petẽdo panẽ: nunc iudicis neq; Deũ timentis, neq; hominẽ omnino reuerẽtis.

4. Reg. 21. & 2 Para. 33. Per totum.

Nec verò tantummodo vſque ad exempla peruenit, ſed ipſis quoque operibus oſtendit, cùm ſcilicet Chananæam illam mulierem magno certè dono impletam remiſit. In hac verò euidenter oſtendit, quoniam Deus etiam illa quæ nobis parata non ſunt, dare poſſit, ſi vehementius poſtulentur. Non, inquit, eſt bonum tollere panem filiorum, & dare canibus: & tamen dedit, quia illa etiam vehementer exegit. Per Iudæos verò è regione monſtrauit, quia deſidioſis nec illa quidem tribuat, quæ eis fuerant præparata. Itaque illi acceperunt nihil, imò etiam propria perdiderunt. Et ideo iſti quia minimè quæſierunt, ne ſua acceperunt quidem: illa verò quia violenter incubuit, etiam aliena potuit vendicare, & rem filiorum accepit canis: tantum quippe bonum eſt ſedulitas aſſidua. Nam tametſi canis ſis, ſi inſtes & vrgeas, anteponeris filio deſidi & ignauo. Quæ enim amicitia non effecit, ea confecit importuna interpellatio. Noli ergo dicere quòd tibi ſit inimicus Deus, teque omnino nolit audire. Cito tibi reſpondebit, ſi aſſidue illum, & (vt ita dixerim) moleſtè interpellare non deſinas: & ſi non ob amicitiam, at propter ſedulitatem iſtud efficiet: & neque inimicitia neque importunitas, neque aliud quicquam impedit. Nec dicas, non ſum dignus audiri, & idcirco non oro: nam & Chananæa illa etiam talis fuit, ſed nihilominus impetrauit. Nec dicas, & multum peccaui, & non poſſum ad me iratum vocare: non enim meritum tuum Deus, ſed ſolam interim conſiderat voluntatem. Si enim iudicem non timẽtem Deum, neque homines erubeſcentem vidua inflexit, multò magis bonum iudicem interpellatio aſſidua. Et ſi igitur non fueris amicus, & ſi non ea quæ tibi competere videntur, expoſtules, & ſi bona patris luxurioſus abſumpſeris, longũque temporis à facie eius abfueris, & ſi degener, atque omnium prorſus extremus, & indignantem illũ iratumque conuenias, incipe tantummodo orare, atque ad ipſum redire, & recipies profectò cuncta, & confeſtim omnem iram pœnãque reſtingues. Sed ecce (inquis) oro, & nihil proficio. Non enim ita poſtulas, quemadmodum illos legimus poſtulaſſe. Chananæam dico, & amicum nocte pulſantem, & viduam iudici frequenter moleſtam, & filium qui patris cuncta decoxerat. Si enim ſic oraſſes, proculdubio celeriter impetraſſes. Nam etſi à te accepit iniuriam, tamen pater eſt, & ſi iratus eſt, tamen amantiſſimus filiorum eſt, & vnum eſt tantummodo quod requirit: non exigere de iniuriis vltionẽ, ſed te videre ad meliora conuerſum, ſibiq́ue ingiter ſupplicantem. Vtinam nos ita erga illum arderemus, vt illius viſcera noſtri charitate inflammentur. Sed tantummodo occaſionem iſte ignis requirit & ſi modicam ſcintillam ipſe præbueris, ingentem omnino flammam beneficiorum in te eius accendes. Non enim quia iniuriam accepit, iraſcitur: ſed quia tu es author iniuriæ, perquam etiam velut ebrius deſipis. Si enim nos cùm ſimus maligni, iniuriam accipientes à filiis, tamen pro illis dolemus: multò

Mat.15.c.

Luc.15.c.

καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τῶν παραδειγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν αὐτῶν τῶν ἔργων ἔδειξεν, ἡνίκα τὴν φοινίκισσαν ἐκείνην γυναῖκα τῆς μεγάλης δωρεᾶς ἐμπλήσας ἐξέπεμψε. διὰ μὲν γὰρ ταύτης, ὅτι καὶ τὰ μὴ προσήκοντα τοῖς ἀπαιτοῦσι δίδωσι σφοδρῶς ἔδειξεν. οὐ γὰρ καλόν ἐστί φησι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις· ἀλλ' ὅμως ἔδωκεν, ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὴ ἀπῄτησε. διὰ δὲ τῶν ἰουδαίων ἐδήλωσεν, ὅτι τοῖς ῥαθυμοῦσιν οὐδὲ τὰ αὐτῶν δίδωσιν. οὐκ οὖν ἔλαβον ἐκεῖνοι οὐδὲν, ἀλλὰ [καὶ] τὰ αὐτῶν ἀπώλεσαν. καὶ οὗτοι μὲν, ἐπειδὴ μὴ ᾔτησαν, οὐδὲ τὰ ἴδια ἔλαβον· ἐκείνη δὲ ἐπειδὴ σφοδρῶς ἐπετέθη, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴσχυσεν ἐκδικῆσαι, καὶ τὰ τῶν τέκνων ἔλαβε τὸ κυνάριον. τοσοῦτον ἡ προσεδρεία ἀγαθόν. κἂν γὰρ κύων ᾖς, προσεδρεύων προτιμηθήσῃ τοῦ τέκνου ῥαθυμοῦντος. ὅσα γὰρ οὐκ ἀνύει ἡ φιλία, ταῦτα ἤνυσεν ἡ προσεδρεία. μὴ τοίνυν λέγε, ὅτι ἐχθρός μου ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ οὐκ εἰσακούσεται [μου]. εὐθέως σοι ἀποκρινεῖται συνεχῶς ἐνοχλοῦντι· εἰ καὶ [μὴ] διὰ τὸ μὴ εἶναι φίλον, ἀλλὰ διὰ τὸ προσεδρεύειν· καὶ οὔτε ἡ ἔχθρα, οὔτε ἡ ἀκαιρία, οὔτε ἄλλο οὐδὲν γίνεται κώλυμα. Μὴ εἴπῃς, οὐκ εἰμὶ ἄξιος καὶ οὐκ εὔχομαι. καὶ γὰρ ἡ συροφοινίκισσα τοιαύτη ἦν. μὴ εἴπῃς ὅτι πολλὰ ἥμαρτον καὶ οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν ὠργισμένον. οὐ γὰρ τὴν ἀξίαν ὁ θεὸς σκοπεῖ, ἀλλὰ τὴν γνώμην. Εἰ γὰρ τὸν ἄρχοντα τὸν θεὸν μὴ φοβούμενον καὶ ἀνθρώπους μὴ αἰσχυνόμενον ἔκαμψεν ἡ χήρα· πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀγαθὸν ἐπισπάσεται ἡ συνεχὴς ἔντευξις; ὥστε κἂν μὴ φίλος ᾖς, κἂν τὰ ὀφειλόμενα ἀπαιτῇς, κἂν τὰ πατρῷα κατεδηδοκὼς [ῇς καὶ καταναλωκὼς] καὶ πολὺν χρόνον ἐξ ὄψεως γενόμενος, κἂν ἄτιμος, κἂν πάντων ἔσχατος, κἂν ὀργιζομένῳ, κἂν ἀγανακτοῦντι προσέλθῃς, θέλησον μόνον εὔξασθαι καὶ ἐπανελθεῖν, καὶ πάντα ἀπολήψῃ, καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν καταδίκην σβέσεις εὐθέως. Ἀλλ' ἰδοὺ εὔχομαί φησι, καὶ οὐδὲν γίνεται πλέον; οὐ [δὲ] γὰρ εὔχῃ κατ' ἐκείνους· οἷον τὴν συροφοινίκισσαν λέγω, καὶ τὸν φίλον τὸν ἀωρὶ παραγινόμενον, καὶ τὴν χήραν τὴν συνεχῶς ἐνοχλοῦσαν τὸν δικαστὴν, καὶ τὸν υἱὸν τὸν τὰ πατρῷα καταναλώσαντα. εἰ γὰρ οὕτως ηὔχου, ταχέως ἐπετύγχανες. καὶ γὰρ εἰ καὶ ὑβρίσθη, πατήρ ἐστι· καὶ εἰ ὠργίσθη, φιλόπαις ἐστί· καὶ ἓν ζητεῖ μόνον, οὐ δίκην λαβεῖν τῶν ὕβρεων, ἀλλ' ἰδεῖν σε μεταβαλλόμενον καὶ παρακαλοῦντα. ὄφελον καὶ ἡμεῖς οὕτω διεθερμάνθημεν, ὡς ἐκείνα τὰ σπλάγχνα πρὸς τὴν ἀγάπην διανίστασθαι τὴν ἡμετέραν. ἀλλ' ἀφορμὴν ἐπιζητεῖ μόνον τοῦτο τὸ πῦρ. κἂν μικρὸν αὐτῷ παράσχῃς σπινθῆρα, ὁλόκληρον ἀνάπτει φλόγα εὐεργεσίας. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ὑβρίσθη ἀγανακτεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ σὺ ὁ ὑβρίζων εἶ, καὶ μεθύστης γενόμενος πάροινος. εἰ γὰρ ἡμεῖς πονηροὶ ὄντες τῶν παίδων ὑβριζόντων ὑπὲρ ἐκείνων ἀλγοῦμεν· πολλῷ

πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς, ὁ μηδὲ ὑβρισθῆναι δυνάμενος, ὑπὲρ σοῦ ὑβρισθέντος ἀγανακτεῖ; εἰ ἡμεῖς οἱ φύσει ἀγαπῶντες· πολλῷ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ φύσιν φιλόστοργος; εἰ γὰρ καὶ ἐπιλανθάνοιτο γυνή φησι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου [λέγει κύριος.] προσέλθωμεν τοίνυν αὐτῷ καὶ εἴπωμεν· ναὶ κύριε. καὶ γὰρ [καὶ] τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. προσέλθωμεν [τοίνυν] εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως· μᾶλλον δὲ οὐδέποτέ ἐστιν ἀκαίρως προσελθεῖν. ἄκαιρον γὰρ τὸ μὴ διηνεκῶς προσιέναι. τῷ γὰρ ἐπιθυμοῦντι διὰ παντὸς διδόναι, εὔκαιρον αἰτεῖν. ὥσπερ γὰρ [τὸ] ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἄκαιρον· οὕτως οὐδὲ τὸ αἰτεῖν, ἀλλὰ τὸ μὴ αἰτεῖν ἄκαιρον. καὶ γὰρ καθάπερ τῆς ἀναπνοῆς δεόμεθα ταύτης· οὕτω καὶ τῆς παρ᾽ αὐτοῦ βοηθείας, κἂν θέλωμεν ῥᾳδίως αὐτὸν ἐπισπασόμεθα. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ προφήτης καὶ δεικνὺς τὸ τῆς εὐεργεσίας τὸ ἀεὶ παρεσκευασμένον, ἔλεγεν· ὡς ὄρθρον ἕτοιμον εὑρήσομεν αὐτόν. ὁσάκις γὰρ ἂν προσέλθωμεν, ἀναμένοντα τὰ παρ᾽ ἡμῶν ὀψόμεθα. εἰ δὲ οὐδὲν ἀπὸ τῆς πηγαζούσης αὐτοῦ ἀρετῆς ἀρυόμεθα, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα ἅπαν. τοῦτο γοῦν καὶ Ἰουδαίοις ἐγκαλῶν ἔλεγε· τὸ δὲ ἔλεός μου ὡς νεφέλη πρωϊνὴ, καὶ ὡς δρόσος ὀρθρινὴ πορευομένη. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ἐγὼ μὲν τὰ παρ᾽ ἐμαυτοῦ ἅπαντα παρέσχον· ὑμεῖς δὲ, ὥσπερ ἥλιος θερμὸς ἐπιὼν καὶ τὴν νεφέλην καὶ τὴν δρόσον διασκεδάζει καὶ ἀποκρύπτει, οὕτω διὰ τῆς πολλῆς πονηρίας τὴν ἄφατον ἀνεστείλατε φιλοτιμίαν. ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν προνοίας ἐστίν. ὅταν γὰρ καὶ ἀναξίους ἴδῃ τοῦ παθεῖν εὖ, ἐπέχει τὰς εὐεργεσίας, ἵνα μὴ ῥαθύμους ἡμᾶς ἐργάσηται. ἂν δὲ μεταβαλώμεθα μικρὸν, καὶ τοσοῦτον ὅσον γνῶναι ὅτι ἡμάρτομεν, ὑπὲρ τὰς πηγὰς ἀναβλύζει, ὑπὲρ τὸ πέλαγος χεῖται· καὶ ὅσῳ ἂν πλείονα λάβῃς, τοσούτῳ μᾶλλον χαίρει. καὶ πάντη πρὸς τὸ πλείονα δοῦναι διανίσταται πάλιν. καὶ γὰρ πλοῦτον οἰκεῖον τὴν ἡμετέραν ἡγεῖται σωτηρίαν, καὶ τὸ δοῦναι δαψιλῶς τοῖς αἰτοῦσιν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· πλουτῶν εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. ὅταν γὰρ μὴ αἰτήσωμεν, [τότε ὀργίζεται. ὅταν μὴ αἰτήσωμεν,] τότε ἀποστρέφεται. διὰ τοῦτο ἐπτώχευσεν, ἵνα ἡμᾶς πλουσίους ἐργάσηται· [διὰ τοῦτο πάντα ὑπέστη ἐκεῖνα, ἵνα ἡμᾶς ἐκκαλέσηται] πρὸς τὸ αἰτεῖν. μὴ τοίνυν ἀπογνῶμεν· ἀλλ᾽ ἔχοντες τοσαύτας ἀφορμὰς καὶ χρηστὰς ἐλπίδας, κἂν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἁμαρτάνωμεν, προσίωμεν παρακαλοῦντες, δεόμενοι, τὴν ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων αἰτοῦντες. οὕτω γὰρ καὶ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν ὀκνηρότεροι λοιπὸν ἐσόμεθα, καὶ τὸν διάβολον ἀποσοβήσομεν, καὶ τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν ἐκκαλεσόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτευξόμεθα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

multò magis Deus qui nullam omnino ſenti iniuriam, pro tuo tantum commodo qui illam, facere auſus es, iraſcitur. Nam ſi nos qui ſecundum naturam diligimus filios, ſatis tamen profectò eos diligimus: multò magis ille diligit, qui diligit vltra naturam. *Sed etſi obliuiſcatur*, inquit, *mulier infantem vteri ſui, ego tamen non obliuiſcar tui.* Esa. 49. d. Accedamus igitur ad eum, atque dicamus: Etiam domine, nam & canes edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuo- Mat. 15. c.

A rum: Accedamus, inquam, opportunè & importunè, imò vero nunquam contingit importunè accedere: importunum quippe eſt, ſi non aſſiduè eum adeamus. Eum enim qui cupit ſemper largiri, ſemper opportune oramus. Sicut enim reſpirare importunè omnino nunquam eſt, ita etiam non quidem petere, ſed non petere potius importunum eſt. Sicut enim reſpiratione hac iugiter indigemus, ita etiam eo quod à Deo præſtatur auxilio. Quod ſi voluerimus, facilè illum ad nos poterimus inflectere. Et hoc propheta declarans atque oſtendens

B Deum promptum eſſe ſemper ad beneficia largienda dicebat, *Sicut diluculum paratum inueniemus eum.* Ose. 6. b. Quotieſcunque enim venire, & ad illum voluerimus accedere, expectatas ab illo eſſe preces noſtras continuò ſentiemus. Si verò nihil de redundante illo fonte virtutis haurimus, noſtra eſt omnis culpa, non fontis. Hoc etiam Iudæis imputando dicebat: *Miſericordia mea vt nubes matutina, & ſicut ros diluculo cadens.* Quod verò dicit, huiuſmodi eſt: Ego quidē, quę à me petenda erant, cuncta largitus ſum: vos

C verò quaſi quidam ventus vrens exortus & nebulam & rorē diſpellit, & occulit: ita præ nimia malignitate veſtra facitis immenſæ liberalitatis Dei dona cohiberi: quod tamen ipſum diſpenſatio prouidentiæ eſt. Cùm enim nos viderit indignos beneficiis, beneficia ſua continet, ne nos vtique deſides faciat, non dignè inquirentibus largiendo. Si verò paululum in meliora mutemur, & vel tantulum quidem, vt nos ſaltem peccaſſe agnoſcamus, ſupra quam omnes fōtes ſubitò ebullit, copioſius quam omne prorſus pelagus effunditur. Quātoque am-

D plius acceperis, tantò ille plus gaudet, & hoc ipſo ad dandum plura conſurget, diuitias enim ſuas noſtram eſſe ducit ſalutem, & ipſam dandi petentibus largitatem, quod certè dicebat Paulus. *Qui diues eſt in omnes & ſuper omnes qui inuocant illum.* Rom. 10. c. Non enim niſi quando non poſtulamus, iraſcitur: tunc etiam non ſolum quando non poſcimus, auerſatur. Propterea enim & pauper factus eſt, vt nos diuites faceret: & illa omnia ſuſtinuit, vt nos ad petēdūm plenius incitaret. Nequaquam igitur diſperemus, ſed habentes tot occaſiones ſalutis, ſpeſque

E meliores, etiamſi quotidie peccemus, accedamus tamen rogantes, proque delictis aſſiduè veniā deprecemur. Sic enim & ad peccandum efficiemur abſq; dubio tardiores, & diabolum repellemus, & Dei in nos miſericordiam prouocabim⁹, & bona cōſequemur futura, gratia miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XXIIII.

[*vel* XXXIII.]

EX CAPITE VII.

Nolite iudicare, ne iudicemini.

Rom.14.b.
Ibidem.a.
2.Cor.4.a.2.
Timot.4.a.
1.Tim.5.c.
Mat 18.b.&
Luca,7.a.

QVid igitur, non debemus arguere peccantes? Nam & Paulus idem hoc dicit, imò ipſe rurſum Chriſtus per Paulum: *Tu quid iudicas fratrem tuum? Et tu quid ſpernis fratrem tuum? Et tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* Et iterum: *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus.* Quemadmodum igitur alibi dicit: *Argue, obſecra, increpa?* & alibi: *Peccantes coram omnibus argue?* Et Chriſtus quidem in euangelio præcipit: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: & ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum: ſi verò non audierit: adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: quòd ſi non audierit, dic Eccleſiæ.* Et certè tam multos conſtituit increpantes, & non increpantes modò, verumetiam punientes, cùm eum qui nullũ horum vellet audire, quaſi Ethnicum & publicanum eſſe præcipit. quẽadmodum verò illis etiam claues dedit? Si enim iudicaturi omnino non erunt, priuabuntur omnium poteſtate, & fruſtra illam acceperunt ad ligandum atque ſoluendum. Nam & aliter ſi hæc peccandi impunitas obtineret, cuncta pariter diſperirent, & quæ in eccleſiis ſunt, & quæ in vrbibus, & quæ in domibus ſingulorum. Nam & dominus ſeruum, & domina ancillam, & filium pater, & amicum amicus niſi iudicauerint, ad maximum omnino incrementum ſui vicia cuncta peruenient. Et quid dico amicus amicum? Niſi ipſos quoque iudicemus inimicos, nunquam poterimus omnino inimicitias diſſoluere, ſed abſque vllo prorſus ordine, ac diſtinctione meritorum permixta erunt omnia, atque confuſa. Quidnam hoc ſit ergo quod dictum eſt, diligentius ponderemus, ne aliquis hæc remedia ſalutis, ac leges pacis exiſtimet ſubuerſionis ac confuſionis eſſe leges. Et prudentibus quidem ex his quæ ſequuntur lucidiſſimè virtutem iſtius legis oſtendit, dicendo: *Quid vides feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui, trabem autem quæ eſt in oculo tuo, non vides?* Si verò plurimis tardorum iſtud videatur obſcurum, plenius idipſum elucidare tentabimus. Hic enim (vt apparet) non generaliter peccata omnia prohibuit iudicari, nec prorſus omnibus iſtius rei abſtulit poteſtatem: ſed his profectò ſolis, qui cum flagitiis abundent innumeris, alios de leuiſſimis quibuſque delictis tota temeritate condemnant. Videtur autem mihi etiam hic Iudæos notare, qui de paruulis quoque omnino culpis accuſatores amariſſimi proximorum, ipſi nihilominus ſua nec maxima quidem crimina cohibebant.

Quod

ὉΜΙΛΙΑ ΚΓ΄.

Μὴ κρίνετε· ἵνα μὴ κριθῆτε.

Τί οὖν; οὐ χρὴ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐγκαλεῖν; καὶ γὰρ [ὁ] Παῦλος τὸ αὐτὸ τοῦτό φησι· μᾶλλον δὲ κἀκεῖ ὁ Χριστὸς διὰ Παύλου λέγων· σὺ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; καὶ σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; καὶ πάλιν· ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. πῶς οὖν ἑτέρωθεν φησίν· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, καὶ [πάλιν] τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε; καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τῷ πέτρῳ· ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· κἂν παρακούσῃ, καὶ ἕτερον σαυτῷ πρόσθες· ἂν δὲ μηδὲ οὕτως ἐνδῷ, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ κατάγγειλον. καὶ τοσούτους ἐπέστησε τοὺς ἐπιτιμῶντας, [καὶ οὐ μόνον τοὺς ἐπιτιμῶντας,] ἀλλὰ καὶ κολάζοντας; τὸν γὰρ οὐδενὸς τούτων ἀκούσαντα, ἐκέλευσεν ὡς τὸν ἐθνικὸν εἶναι καὶ τὸν τελώνην. Πῶς δὲ αὐτοῖς καὶ τὰς κλεῖς ἔδωκεν; εἰ γὰρ μὴ μέλλουσι κρίνειν, ἁπάντων ἔσονται ἄκυροι, καὶ μάτην τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ τοῦ λύειν εἰλήφασι. καὶ ἄλλως δέ, εἰ τοῦτο κρατήσειεν, ἅπαντα οἰχήσεται, [καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις] καὶ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις. ἂν γὰρ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, καὶ ἡ δέσποινα τὴν θεραπαινίδα, καὶ [ὁ] πατὴρ τὸν υἱόν, καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον ἐὰν μὴ κρίνωσιν, ἐπιδώσει τὰ τῆς κακίας. καὶ τί λέγω ὁ φίλος τὸν φίλον; τοὺς ἐχθροὺς ἐὰν μὴ κρίνωμεν, οὐδέποτε καταλῦσαι δυνησόμεθα τὴν ἔχθραν, ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω πάντα γενήσεται. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον, προσέχωμεν μετὰ ἀκριβείας, ἵνα μὴ τὰ φάρμακα τῆς σωτηρίας καὶ τοὺς τῆς εἰρήνης νόμους νομίζῃ τις ἀνατροπῆς εἶναι καὶ συγχύσεως νόμους. μάλιστα μὲν [γὰρ] καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἐνεδείξατο τοῖς νοῦν ἔχουσι τοῦ νόμου τούτου τὴν ἀρετήν, εἰπών· τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; Εἰ δὲ πολλοῖς [τῶν ῥᾳθυμοτέρων] [τὸ εἰρημένον] ἀσαφέστερον ἔτι εἶναι δοκεῖ, ἄνωθεν αὐτὸ διαλῦσαι πειράσομαι. ἐνταῦθα γὰρ ὥς ἔμοιγε δοκεῖ, οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα τὰ ἁμαρτήματα κελεύει μὴ κρίνειν, οὐδὲ ἁπλῶς ἀπαγορεύει τὸ τοιοῦτον ποιεῖν· ἀλλὰ τοῖς μυρίων γέμουσι κακῶν, καὶ ἄλλοις ὑπὲρ τῶν τυχόντων ἐπεμβαίνουσιν. Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἰουδαίους ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι, ὅτι πικροὶ τῶν πλησίον ὄντες κατήγοροι μικρῶν ἕνεκεν καὶ οὐδαμινῶν, αὐτοὶ τὰ μεγάλα ἀνεπαισθήτως ἡμάρτανον.

ὁ καὶ

ὃ καὶ πρὸς τῷ τέλει ὀνειδίζων αὐτοὺς ἔλεγεν· ὅτι δεσμεύετε φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, ὑμεῖς δὲ τῷ δακτύλῳ οὐ θέλετε κινῆσαι αὐτά· καὶ ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ καταλείπετε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. δοκεῖ μὲν οὖν καὶ πρὸς τούτους ἀποτείνεσθαι, προαναστέλλων αὐτοὺς ἐν οἷς ἔμελλον τῶν μαθητῶν κατηγορεῖν. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἥμαρτον ἐκεῖνοι τοιοῦτον, ἀλλ' ὅμως ἐκείνοις πλημμελήματα ἐνομίζετο εἶναι· οἷον τὸ σάββατον μὴ τηρεῖν, τὸ χερσὶν ἀνίπτοις ἐσθίειν, τὸ μετὰ τελωνῶν κατακεῖσθαι. ὃ καὶ ἀλλαχοῦ φησίν· οἱ τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες. πλὴν καὶ κοινὸν τὸν περὶ τούτων τίθησι νόμον. Καὶ Κορινθίοις δὲ ὁ Παῦλος οὐχ ἁπλῶς ἐκέλευσε μὴ κρίνειν, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ ἑαυτοὺς μὴ κρίνειν καὶ δι' ὑπόθεσιν ὡμολογημένην, ἀλλὰ περὶ τῶν κρυπτῶν καὶ ἀδήλων, οὐχ ἁπλῶς τοὺς ἁμαρτάνοντας μὴ διορθοῦν. καὶ οὐδὲ ἀδιακρίτως ἅπασι τότε ἐπετίμα, ἀλλὰ μαθηταῖς περὶ διδασκάλων τοῦτο ποιοῦσιν ἐπέπληττε, καὶ τοῖς μυρίων κακῶν ὑπευθύνοις οὖσι, τοὺς ἀνευθύνους διαβάλλουσιν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς ἐνταῦθα ᾐνίξατο· καὶ οὐχ ἁπλῶς ᾐνίξατο, ἀλλὰ καὶ πολὺν ἐπέστησε τὸν φόβον καὶ τὴν κόλασιν ἀπαραίτητον. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε φησί, κριθήσεσθε. οὐ γὰρ ἐκεῖνον καταδικάζεις φησίν, ἀλλὰ σαυτόν, καὶ φοβερόν σοι ποιεῖς τὸ δικαστήριον, καὶ ἀκριβεῖς τὰς εὐθύνας. ὥσπερ οὖν ἐν τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσει παρ' ἡμῶν αἱ ἀρχαί, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ κρίσει παρ' ἡμῶν τὰ μέτρα τῆς καταδίκης τίθεται. οὐδὲ γὰρ ὀνειδίζειν δεῖ οὐδὲ ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ νουθετεῖν· οὐ κατηγορεῖν, ἀλλὰ συμβουλεύειν· οὐδὲ μετὰ ἀπονοίας ἐπιτίθεσθαι, ἀλλὰ μετὰ φιλοστοργίας διορθοῦν. οὐ γὰρ ἐκεῖνον, ἀλλὰ σαυτὸν παραδώσεις ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ, μὴ φειδόμενος αὐτοῦ ἡνίκα ἂν δέῃ σε ψηφίζεσθαι περὶ τῶν πεπλημμελημένων αὐτῷ. Ὁρᾷς πῶς αὗται αἱ δύο ἐντολαὶ καὶ κοῦφαι καὶ μεγάλων αἴτιαι ἀγαθῶν τοῖς πειθομένοις, ὥσπερ οὖν καὶ κακῶν τοῖς μὴ προσέχουσι; ὅ, τι γὰρ ἀφιεὶς τῷ πλησίον, ἑαυτὸν πρὸ ἐκείνου τῶν ἐγκλημάτων ἀπήλλαξεν οὐδὲν καμών· ὅ, τι μετὰ φειδοῦς καὶ συγγνώμης τὰ πεπλημμελημένα ἑτέροις ἐξετάσας, πολὺν ἑαυτῷ τῆς συγγνώμης τὸν ἔρανον ἀπὸ τῆς ψήφου προαπέθετο. τί οὖν, ἂν πορνεύῃ φησί, μὴ εἴπω ὅτι κακὸν ἡ πορνεία, μηδὲ διορθώσομαι τὸν ἀσελγαίνοντα; διόρθωσον μέν, ἀλλὰ μὴ ὡς πολέμιος, μηδὲ ὡς ἐχθρὸς ἀπαιτῶν δίκην, ἀλλ' ὡς ἰατρὸς φάρμακα κατασκευάζων. οὐδὲ γὰρ εἶπε, μὴ παύσῃς ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ μὴ κρίνῃς· τουτέστι, μὴ πικρὸς γίνου δικαστής. ἄλλως δὲ οὐδὲ περὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀπηγορευμένων ὅπερ ἔφθην εἰπών, ἀλλὰ περὶ τῶν οὐδὲ δοκούντων εἶναι πλημμελημάτων τοῦτο εἴρηται. διὸ καὶ ἔλεγε· τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ

Quod eis etiam in fine euangelij dominus exprobrat: *Alligatis*, inquit, *onera grauia & importabilia: ipſi autem digito non vultis ea mouere.* Et decimatis mentham, & cyminum & anethum: & dereliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. Ergo in iſtos quoque ſermonem videtur extendere, vt ſcilicet ante eos compeſcat & comprimat, quia auſuri erant accuſare diſcipulos. Etſi enim iſti nihil tale peccauerant, ſed ta-
A men illis videbantur eſſe delicta: vt non obſeruare ſabbatum, vt veſci manibus illotis, ac publicanorum intereſſe conuiuiis: quod alibi quoque *culicem*, ait *excolantes, camelum autem glutientes*: hic verò de his conſtituit & legem, quæ in commune ſeruetur: Nam & beatus Paulus Corinthios non omnes iudicare prohibuit, ſed eos qui audebant iudicare meliores, & in cauſa manifeſta. Non enim vetuit eos corripere peccantes, neque citra diſcrimen omnes tunc increpauit: ſed diſcipulos profectò, qui de doctoribus iudica-
B bant, & cum ipſi mille eſſent malorum rei, inſontibus detrahebant: quod hic quoque Chriſtus notauit: nec ſimpliciter notauit, ſed eis plurimum etiam incuſſit timorem, ineuitabile ſupplicium comminando, atque dicendo: *In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* Non enim illum condemnas, inquit, ſed temetipſum profectò condemnas, & facis tibi terribilius eſſe iudicium, cogiſque aduerſus te diligentiſſimam fieri etiam de minimis vltionem. Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia
C ſumuntur: ſic etiam in ipſo iudicio, à nobis condemnationis menſura procedit. Nec enim oportet exprobrare delictum, neque illum qui peccato aliquo ſit præuentus, inſolenter obruere, ſed clementer monere: nec perſequi iurgio, ſed iuuare conſilio: nec cum inſolentia in eum erigi, ſed cum dilectione corrigere. Non enim illum, ſed te profectò extremo addicis ipſe ſupplicio, non ei vtique parcendo, cùm oportebit de illius delictis ferre ſententiam. Videſne quemadmodum duo
D iſta mandata leuia ſint, & obedientibus ingentium cauſa exiſtant bonorum, ſicut è regione inobedientibus ingentium malorum? Qui enim remiſit proximo, ſe priuſquam illum reatibus liberauit, nihil laborans, cum vtique parcens atque ignoſcēs de peccatis alterius iudicaret, magnum ſibi indulgentiæ theſaurum tali ſententia recondendo. Si igitur fornicatus fuerit, inquis, non ei dicam quod malum ſit fornicari, neque corrigam increpatione laſciuum? Corrige quidem, ſed noli
E vt hoſtis neque vt inimicus exigens vltionem, ſed vt medicus remedia profutura conficiens. Non enim dixit, Noli cohibere peccantem: ſed noli vtique iudicare: hoc eſt noli effici iudex amarus. Nam & aliter non de magnis, deſperatiſque criminibus, quod paulò ante præmiſi: ſed de illis id dictum eſt, quæ videntur crimina eſſe, cùm nō ſint: propter quod ait, Quid autem vides feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui, trabē autē quę eſt in oculo tuo non vides?

Mat. 23. c.

1. Cor. 4. a.

Quod certè nunc plurimi faciũt, qui ſi viderint monachum habere ſuperfluum veſtimẽtum, legem illam dominicam impudenter obiiciunt, cùm millies ipſi aliena diripiant, & quotidie auaritiæ crimen exerceant. Et ſi eum cibo vti viderint largiori, accuſatores exiſtunt amari, ipſi quotidie crapulati atque temulenti: ignorantes, quòd cum propriis admiſſis hinc quoque ſibi congregent maius incendium, omniq́ue ſemetipſos excuſatione denudent. Vt enim diligentius peccata examinentur tua, legem primus ipſe poſuiſti, ſeuerius de his quæ proximus peccauerat iudicando. Ne igitur graue eſſe credideris ſi talia ſuſtineas etiam ipſe ſupplicia. *Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo.* Hic iam iram vult monſtrare plurimam, quam habet in eos qui iſta committunt. Quotieſcunq; enim voluerit oſtendere aliquod malignũ eſſe peccatum, magnamq́ue etiam propter illud & pœnam & iram, à conuicio facit correctionis exordium. Sicut ergo & aduerſus illum qui à conſeruo ſuo centum denarios exigebat, cum indignatione dixit: *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi:* ita hic quoque ait, hypocrita. Non enim pietatis eſt tã rigida hæc aduerſus delicta ſententia, ſed inhumanitatis. Et perſonam ſibi quidem dilectionis imponit: opus autem maliciæ implet extremæ, dum falſa proximo opprobria affigit & crimina, & inuadit locũ magiſtri, cùm non ſit dignus, tenere diſcipuli: propter quod illum etiam hypocritam nominauit. Qui enim tam acer, inquit, in alienis fuiſti, vt etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitiſti, vt etiam magna tranſcurreres? Eiice primum trabem de oculo tuo. Vides certè quia non vetuerit iudicare, ſed iuſſerit eiicere primum de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & ſua vnuſquiſque facilius cognoſcit, quam vtique cæterorum: & maiora citius proſpicit, quam minora: & ſeipſum magis amat profectò quam proximum. Itaque ſi alterius curam gerens id facis, temetipſum antè curato, in quo & manifeſtius inuenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipſum contemnis, ac deſpicis: liquet omnino, quòd fratrem tuum ipſe odio iudices, non ſtudio diſciplinæ: nec emendare illum cupias, ſed notare. Quòd & ſi oportet huiuſmodi aliquem iudicare, non tamen à te hoc fieri debet, verum ab eo qui nihil tale commiſit. Quia enim magna philoſophiæ dogmata, & excelſa conſtituit, ne quis diceret quoniam in talibus philoſophari ſermone promptiſſimum eſt: volens monſtrare fiduciam conſcientiæ, & quod in nullo ſit horum quæ dixit obnoxius, ſed quod cuncta omnino perfecerit hanc comparationem conſequenter inſeruit: ſiquidem ipſe quoque poſtea erat iudicaturus, dicendo: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ.* Sed non erat eorum reus, de quibus alios iure culpabat: neq; enim aut feſtucã eximebat, aut trabẽ in oculis gerebat: ſed ab his omnibus purus & mundus, aliorũ peccata correxit. Non.n. debet aliquis cõdẽnare alterũ, cùm ipſe ſit reus.

Matth.18.d. — Matth.23.c.

καὶ γὰρ πολλοὶ νῦν τοῦτο ποιοῦσι. κἂν ἴδωσι μοναχὸν περιττὸν ἱμάτιον ἔχοντα, τὸν νόμον αὐτῷ προβάλλονται τὸν ἀποστολικὸν, αὐτοὶ μυρία ἁρπάζοντες καὶ καθ' ἑκάστην πλεονεκτοῦντες τὴν ἡμέραν· κἂν ἴδωσι δαψιλεστέρας τροφῆς ἀπολαύοντα, πικροὶ γίνονται κατήγοροι, καθ' ἡμέραν αὐτοὶ μεθύοντες καὶ κραιπαλῶντες, οὐκ εἰδότες ὅτι μετὰ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων μεῖζον ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν συνάγουσι [τὸ] πῦρ, καὶ πάσης ἑαυ- A τοὺς ἀποστεροῦσι [τῆς] ἀπολογίας. Ὅτι μὲν γὰρ δεῖ μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζειν τὰ σὰ, σὺ πρῶτος νόμον ἔθηκας, οὕτω τοῖς τοῦ πλησίον δικάσας. μὴ τοίνυν βαρὺ εἶναι νόμιζε, εἰ καὶ αὐτὸς μέλλεις τοιαύτας ὑπέχειν εὐθύνας. Ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου. Ἐνταῦθα τὴν ὀργὴν ἐνδείξασθαι βούλεται τὴν πολλὴν, ἣν ἔχει πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας. καὶ γὰρ ὅπουπερ ἂν βουληθῇ δεῖξαι τὸ ἁμάρτημα μέγα ὂν, καὶ πολλὴν τὴν ἐπ' αὐτῷ κόλασιν καὶ ὀργὴν, B ἀπὸ ὕβρεως ἄρχεται. ὥσπερ οὖν καὶ πρὸς ἐκεῖνον τὸν τὰ ἑκατὸν τάλαντα ἀπαιτοῦντα ἀγανακτῶν ἔλεγε· πονηρὲ δοῦλε, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὑποκριτά. οὐ γὰρ κηδεμονίας ἡ τοιαύτη ψῆφος, ἀλλὰ μισανθρωπίας ἐστί· καὶ προσωπεῖον μὲν φιλανθρωπίας περιβάλλεται, ἔργον δὲ ἐσχάτης πονηρίας πληροῖ, ἐπειδὴ περιττὰ καὶ ἐγκλήματα περιτρεβόμενος τοῖς πλησίον, καὶ διδασκάλου τάξιν ἁρπάζων οὐδὲ μαθητὴς ἄξιος ὢν εἶναι. διὸ καὶ C ὑποκριτὴν αὐτὸν ἐκάλεσεν. ὁ γὰρ ἐν τοῖς ἑτέρων οὕτως ὢν πικρὸς, ὡς καὶ τὰ μικρὰ ἰδεῖν· πῶς ἐν τοῖς σοῖς οὕτω γέγονας ῥᾴθυμος, ὡς καὶ τὰ μεγάλα παραδραμεῖν; ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου. Ὁρᾷς, ὅτι οὐ κωλύει τὸ κρίνειν, ἀλλὰ κελεύει ἐκβαλεῖν πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ τότε τὰ τῶν ἄλλων διορθοῦν; καὶ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ τις μᾶλλον οἶδεν, ἢ τὰ ἑτέρων· καὶ τὰ μείζονα μᾶλλον ὁρᾷ, ἢ τὰ ἐλάττω· καὶ ἑαυτὸν μᾶλλον φιλεῖ, ἢ τὸν πλησίον. ὥστε εἰ κηδόμενος D ποιεῖς, σαυτοῦ κήδου πρότερον, ἔνθα καὶ σαφέστερον καὶ μεῖζον τὸ ἁμάρτημα. εἰ δὲ σαυτοῦ καταφρονεῖς, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸν ἀδελφόν σου οὐ κηδόμενος κρίνεις, ἀλλὰ μισῶν καὶ ἐκπομπεῦσαι βουλόμενος. εἰ γὰρ καὶ δέοι τοῦτον κρίνεσθαι, παρὰ τοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἁμαρτάνοντος, οὐ παρὰ σοῦ. ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ φιλοσοφίας ἔθηκε δόγματα· ἵνα μή τις λέγῃ, ὅτι τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν λόγοις εὔκολον, δεῖξαι βουλόμενος τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ μηδενὶ τῶν εἰρημένων E ὑπεύθυνον εἶναι, ἀλλὰ πάντα κατωρθωκέναι, ταύτην εἶπε τὴν παραβολήν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἔμελλε κρίνειν μετὰ ταῦτα· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ λέγων. ἀλλ' οὐκ ἦν ὑπεύθυνος τοῖς εἰρημένοις· οὔτε γὰρ κάρφος ἐξέβαλεν, οὔτε δοκὸν εἶχεν ἐπὶ τῶν ὀμμάτων, ἀλλὰ πάντων τούτων ὢν καθαρὸς, οὕτω τὰ πάντων διώρθου πλημμελήματα. οὐδὲ γὰρ δεῖ φησὶ κρίνειν ἑτέρους, ὅτ' ἂν τις [τῶν αὐτῶν] ὑπεύθυνος ᾖ.

καὶ τί

Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ τὸν νόμον τοῦτον αὐτὸς ἔθηκεν· ὅπου γε καὶ ὁ λῃστὴς αὐτὸν ἐγίνωσκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τῷ ἑτέρῳ λῃστῇ λέγων· οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ἐσμέν; τὰ αὐτὰ τῷ Χριστῷ νοήματι λέγων. σὺ δὲ τὴν μὲν σαυτοῦ δοκὸν οὐ μόνον οὐκ ἐκβάλλεις, ἀλλ' οὐδὲ ὁρᾷς· τὸ δὲ ἑτέρου κάρφος οὐ μόνον ὁρᾷς, ἀλλὰ καὶ κρίνεις καὶ ἐκβάλλειν ἐπιχειρεῖς; ὥσπερ εἴ τις ὑδέρῳ συνεχόμενος χαλεπῷ, ἢ καὶ ἑτέρῳ νοσήματι ἀνιάτῳ, τούτου μὲν ἀμελοίη, A ἐγκαλοίη δὲ ἑτέρῳ φυσήματος ἀμελοῦντι μικροῦ. Εἰ δὲ κακὸν τὸ μὴ ὁρᾶν τὰ ἑαυτοῦ ἁμαρτήματα, διπλοῦν καὶ τριπλοῦν κακὸν [τὸ] καὶ ἑτέρους δικάζειν, αὐτοὺς ἀναλγήτως ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν περιφέροντας τὰς δοκούς. καὶ γὰρ δοκοῦ βαρύτερον ἁμαρτία. Ὃ τοίνυν ἐκέλευσε διὰ τῶν εἰρημένων τοῦτ' ἐστι, τὸν ὑπεύθυνον ὄντα μυρίοις κακοῖς μὴ πικρὸν εἶναι δικαστὴν τῶν ἑτέροις πλημμελημένων, καὶ μάλιστα ὅταν μικρὰ ταῦτα ᾖ· οὐ τὸ ἐλέγχειν, οὐδὲ τὸ διορθοῦν ἀνατρέπων, ἀλλὰ τὸ B τῶν οἰκείων ἀμελεῖν κωλύων, καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐναλλεσθαι. καὶ γὰρ εἰς μεγάλην ἐπιδιδόναι κακίαν ἐποίει τοῦτο, διπλῆν πονηρίαν εἰσάγων. ὁ γὰρ μελετήσας ἀμελεῖν μὲν τῶν ἑαυτοῦ μεγάλων ὄντων, ἐξετάζειν δὲ τὰ ἑτέρων πικρῶς μικρὰ ὄντα καὶ εὐτελῆ, διεφθείρετο· τῷ τε τῶν οἰκείων καταφρονεῖν, τῷ τε ἔχθρας καὶ ἀπεχθείας πρὸς ἅπαντας ἀναδέχεσθαι, καὶ εἰς ἐσχάτην ὠμότητα καὶ τὸ ἀσυμπαθὲς καθ' ἑκάστην ἀλείφεσθαι τὴν ἡμέραν. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἀνελὼν διὰ τῆς κα- C λῆς ταύτης νομοθεσίας, ἐπήγαγε πάλιν ἕτερον παράγγελμα λέγων· Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας [ὑμῶν] ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Καίτοι γε προϊὼν ἐκέλευσε φησίν· καὶ ὃ ἠκούσατε εἰς τὸ οὖς, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐναντίον ἐστὶ τῷ προτέρῳ. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ πᾶσιν ἁπλῶς ἐπέταξεν εἰπεῖν, ἀλλ' οἷς δεῖ εἰπεῖν μετὰ παρρησίας εἰπεῖν. κύνας δὲ ἐνταῦθα, τοὺς ἐν ἀσεβείᾳ ζῶντας ἀνιάτῳ καὶ μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὸ D κρεῖττον οὐκ ἔχοντας ἐλπίδα ἠνίξατο, καὶ χοίρους τοὺς ἐν ἀκολάστῳ βίῳ διατρίβοντας διαπαντὸς, οὕσπερ ἅπαντας ἀναξίους ἔφησεν εἶναι τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως. τοῦτο γ' οὖν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστί. καὶ πολλαχοῦ δὲ ἑτέρωθι βίου διαφθορὰν αἰτίαν φησὶν εἶναι τοῦ μὴ δέχεσθαι τὰ τελειότερα δόγματα. διὸ κελεύει μὴ ἀναπετάννυσθαι τὰς θύρας αὐτοῖς. καὶ γὰρ θρασύτεροι γίνονται μετὰ τὸ μαθεῖν. τοῖς E μὲν γὰρ εὐγνώμοσι καὶ νοῦν ἔχουσιν ἐκκαλυπτόμενα, σεμνὰ φαίνεται· τοῖς δὲ ἀναισθήτοις, ὅταν ἀγνοῶνται μᾶλλον. Ἐπειδὴ οὖν ἀπὸ τῆς φύσεως οὐ δύνανται αὐτὰ μαθεῖν, [κεκαλύφθω φησὶν, ἵνα] κἂν ἀπὸ τῆς ἀγνοίας αἰδεσθῶσιν. οὐδὲ γὰρ ὁ χοῖρος εἶδε, τί ποτέ ἐστι μαργαρίτης. οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐκ οἶδε, μηδὲ ὁράτω· ἵνα μὴ καταπατήσῃ ἃ οὐκ οἶδεν.

οὐδὲν

Et quid miraris, ſi dominus poſuit hác legem, quæ etiam à latrone ſeruata eſt, qui in cruce dicebat ad ſocium ſuum: *Neque tu times Deũ, qui in eadem damnatione es?* (Luc.2) Protulit enim vocem Chriſti omnino ſententiæ conſonantem. Tu verò quidem tuam trabem nõ modò non eiicis, ſed ne ſentis quidem: fratris verò non modò vides, ſed & iudicas, & eiicere conaris. Velut ſi aliquis ſæuiſſimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore conſtrictus, hunc A quidem etiam negligat, cum verò culpet qui exiguum in aliqua corporis ſui parte non curet tumorem. Si verò malum eſt propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum eſt iudicare alios, & in ſuo oculo trabem abſque dolore geſtare. Omne quippe eſt grauius trabe peccatum. Hoc eſt ergo quod per hæc quæ ſunt dicta præcepit, ne ſcilicet ille qui mille eſt viciis obnoxius, acriorem ſe iudicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè ſi hæc eſſe inueniantur exigua, non ſcilicet arguere alterum prohibens atque corrigere, ſed diſ- B ſimulare propria negligenter, & inſultare impudenter alienis. Siquidem ad magnum iſtud proficeret malignitatis augmentum, & duplex malum iniquitatis inferret. Nam quicunque ſtudet ſua quidem, etiam cùm ſint magna, negligere: aliena verò amarius delicta diſcutere, etiam paruula videlicet, ac vilia, duplex ſibi importat incommodum: tum quidem propria negligendo, tum verò inimicitias in ſe ac ſimultates omnium commouendo, atque ad extremam omnino feritatem, duritiámque cordis ſemetipſum ſemper acu- C endo. Poſtquam igitur hæc cuncta ſanctione ſaluberrimæ huius legis excluſit, aliud quoq; præceptum intulit, dicens: *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* (Matth. 10.c.) Atqui in conſequentibus præcepit: Quod audiſtis in aure, prædicate ſuper tecta: ſed ne hoc quidem mandatum aduerſatur priori, nec indifferenter omnibus prædicari iuſſit, ſed his quos doceri oportet, præcepit cum fiducia prædicari. Canes autem hic ſignificat homines in impietate vi- D uentes immedicabili, ſpémque omnino conuerſionis in melius non habentes. Porcos verò, in luto infrænis luxuriæ iugiter commorantes, quos ſanè omnes huiuſmodi doctrina pronunciauit indignos. Hoc ergo & Paulus adſtruens ait: *Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi.* (1.Corinth.2.d) Alibi quoque corruptionem vitæ cauſam eſſe dixit, quo minus recipiantur (1.Corinth.6.a) dogmata perfectiora: propter quod iubet ne huiuſmodi hominibus fores pandamus: fiunt quippe magis poſtquã didicerint ſecreta, fe- E roces. His enim qui benigno ſunt animo atque prudenti, honeſtiſſima apparent, cum fuerint reuelata: imprudentes verò ac imperiti magis ea ignorata reuerentur. Quia verò diſcere illa naturali ratione non poſſunt, ſaltem præ ignorantia reuereantur. Neque enim porcus aliquando nouit cuius ſit precij margarita: & hic ergo quia neſcit, ideo nec videat, vt ne conculcet quæ non nouit.

Nihil

Nihil enim hinc affertur amplius his qui eiuſmodi ſunt, & tamen audiunt, niſi noxa cumulatior. Siquidem ab illis & ſancta temerantur, neſcientibus vtique cuius illa ſunt meriti, & ipſi deſperatius inſoleſcunt, contraque nos potius armantur. Hoc eſt enim quod ait: *Ne forte conculcent eas pedibus ſuis & conuerſi dirumpant vos.* Sed adeo fortia eſſe debebant, inquis, vt etiam vbi ſemel edocta ſint, inuicta maneant, nec præbeant contra nos aliis anſas: aſſentior. Sed illa non præbent, ſed quòd ipſi ſunt porci. Sicut etiam calcata brutorum pedibus margarita, non ideo quia vilis eſt conculcatur, ſed quia in porcorum incidit vilitatem. Et bene ait, *Conuerſi dirumpant vos.* Modeſtiam enim ſimulant, vt ſecreta condiſcant: cùm verò didicerint, repentè alij ex aliis effecti irrident, inſultant, atque illudunt quaſi quadam à ſe arte deceptis: propterea &

2.Tim.4.c.

Paulus Timotheo dicebat: *Quem & tu deuita, valde enim reſtitit verbis noſtris.* Et rurſus alibi: *Et hos deuita*, & iterum, *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita.* Non enim ex his armatur, ſed

Ibidem.a.
2.Tim.3.b.
Titum.3.c.

eorum occaſione ſuperbius efferuntur, atque inſolentia fœdiori complentur: & idcirco non exiguum lucrum eſt in ſua illos ignorantia permanere: non enim adeo deſpiciunt. Si verò diſcant, geminum eſt omnino damnum, cùm certè & ipſi nihil inde fructificent, imò magis magiſque lædantur, & tibi negocia ac pericula mille commoueant. Audiant hoc loco illi qui impudenter omnibus ac temere copulantur, deſpicabilia ea quæ ſunt reuerenda, facientes. Nam & myſteria ideo clauſis ianuis celebramus, & eos qui nondum initiati ſunt, adeſſe prohibemus, non quia infirmitatem myſteriorum aliquam deprehendimus: ſed quia ad participationem eorum illi adhuc quos arcemus infirmi ſunt. Propter quod etiam ipſe multa ad Iudæos in parabolis diſſerebat, quoniam non videbant videntes: propterea iuſſit & Paulus ſcire nos, quemadmodum debeat vnicuique reſponderi. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.* Quia enim magna mirandaque præcepit, & paſſionibus eſſe liberos iuſſerat, ad ipſum quoque cœlum omnino adduxerat docendo, vt ſtuderent non angelis, neque archangelis, ſed ipſi omnium domino, in quantum poſſibile eſt, eſſe conſimiles. Diſcipulos verò non modò ipſos iſta perficere, verumetiam alios emendare præceperat, & malos omnes atque iuſtos iuſſerat diſcerni, qui canes, & qui non canes. Multum autem eſt in hominibus occultum: ne dicerent, quia importabilia ſunt iſta prorſus, ac dura. Nam & in conſequentibus Petrus ait tale quidpiam: *Quis poteſt ſaluus eſſe?* Et rurſus idem: *Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Ne igitur hic quoque ſimilia proferrent, quanquam etiam in præcedentibus oſtenderit facilia eſſe præcepta, multas proferens omnino ſententias, & ſanè tales quæ illis ſufficerent ſuadere:

Mat.13.b.
Marc.4.b.
Coloſſ.4.b.

Ibidem.b.
Infra.19.d.

hic

οὐδὲν γὰρ γίνεται πλέον ἢ βλάβη μείζων τοῖς οὕ-
τω διακειμένοις [καὶ] ἀκούουσι. καὶ γὰρ τὰ
ἅγια ἐμπαροινεῖται παρ᾽ ἐκείνων, οὐκ εἰδότων
τίνα ἐστὶ ταῦτα· καὶ ἐκεῖνοι μᾶλλον ἐπαίρονται
καὶ ὁπλίζονται καθ᾽ ἡμῶν. τοῦτο γάρ ἐστι μὴ κα- «
ταπατήσωσι, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. καὶ «
μὴν οὕτως ἰσχυρὰ ἔδει εἶναί φησιν, ὡς καὶ μετὰ
τὸ μαθεῖν ἀνάλωτα μένειν, καὶ μὴ παρέχειν ἑ-
τέροις λαβὰς καθ᾽ ἡμῶν· ἀλλ᾽ οὐκ ἐκεῖνα παρ-
A ἔχει, ἀλλὰ τὸ χοίρους εἶναι τούτους. ὥσπερ οὖν καὶ
ὁ μαργαρίτης καταπατούμενος, οὐκ ἐπειδὴ εὐ-
καταφρόνητός ἐστι καταπατεῖται, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ εἰς
χοίρους ἐνέπεσε. καὶ καλῶς εἶπε, στραφέντες «
ῥήξωσιν [ὑμᾶς.] ὑποκρίνονται γὰρ ἐπιείκειαν, «
ὥστε μαθεῖν· εἶτα ἐπειδὰν μάθωσιν, ἕτεροι
ἀνθ᾽ ἑτέρων γενόμενοι κωμῳδοῦσι, χλευάζουσι,
γελῶσιν ὡς ἀπατηθέντας ἡμᾶς. διὰ τοῦτο καὶ
ὁ Παῦλος ἔλεγε τῷ Τιμοθέῳ· ὃν καὶ σὺ φυ- «
λάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λό- «
B γοις. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· τοὺς τοιούτους ἀποτρέ- «
που· καὶ, αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ «
δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ. οὐ τοίνυν παρ᾽ «
ἐκείνων ὁπλίζονται, ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἀνόητοι ταύτῃ
γίνονται, πλείονος ἀπονοίας πληρούμενοι. διὰ
τοῦτο οὐ μικρὸν κέρδος τὸ ἐν ἀγνοίᾳ μένειν αὐ-
τούς. οὐδὲ γὰρ οὕτω καταφρονοῦσιν. ἂν δὲ μά-
θωσι, διπλῆ ἡ ζημία. αὐτοί τε γὰρ ἐντεῦθεν
οὐδὲν καρπώσονται, ἀλλὰ καὶ βλαβήσονται μειζό-
νως· καὶ σοὶ μυρία παρέξουσι πράγματα. ἀ-
C κουέτωσαν οἱ πᾶσιν ἀναιδῶς συμπλεκόμενοι καὶ
τὰ σεμνὰ εὐκαταφρόνητα ποιοῦντες. καὶ γὰρ τὰ
μυστήρια διὰ τοῦτο τὰς θύρας κλείσαντες ἐπιτε-
λοῦμεν, καὶ τοὺς ἀμυήτους εἴργομεν· οὐκ ἐπειδὴ ἀ-
σθένειαν καταγινώσκομεν τῶν τελουμένων, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀ-
τελέστεροι οἱ πολλοὶ πρὸς αὐτὰ ἔτι διάκεινται. διὰ
δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐν παραβολαῖς πολλὰ τοῖς Ἰου-
δαίοις διελέγετο, ἐπειδὴ βλέποντες οὐκ ἔβλεπον.
διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐκέλευσεν εἰδέναι πῶς δεῖ
ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑ- «
D μῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. «
ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἐπέταξε, καὶ πάντων
ἐκέλευσε τῶν παθῶν εἶναι ἀνωτέρους, καὶ πρὸς αὐτὸν
ἤγαγε τὸν οὐρανόν, καὶ σπουδάζειν ἐπέταξεν, οὐκ ἀγγέ-
λοις οὐδὲ ἀρχαγγέλοις, ἀλλ᾽ αὐτῷ τῷ δεσπότῃ κα-
τὰ τὸ ἐγχωροῦν ὁμοίους γίνεσθαι. τοὺς δὲ μαθητὰς
οὐκ αὐτοὺς μόνους ταῦτα κατορθοῦν, ἀλλὰ καὶ ἑ-
τέρους διορθοῦν ἐκέλευσε, καὶ διακρίνειν τοὺς
πονηροὺς καὶ τοὺς οὐ τοιούτους, τοὺς κύνας καὶ
τοὺς οὐ κύνας. πολὺ δὲ τὸ ἐπικεκρυμμένον ἐν
E ἀνθρώποις, ἵνα μὴ λέγωσιν ὅτι χαλεπὰ ταῦτα
καὶ ἀφόρητα. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ὁ Πέ-
τρος ἐφθέγξατό τι τοιοῦτον εἰπών· τίς δύναται «
σωθῆναι; καὶ πάλιν· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀν- «
θρώπου, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ἵνα οὖν μὴ ταῦτα «
λέγωσι καὶ νῦν, μάλιστα μὲν καὶ διὰ τῶν ἔμ-
προσθεν ἀπέδειξεν εὔκολα ὄντα, λογισμοὺς τε-
θεὶς πολλοὺς καὶ συνεχεῖς, τοὺς δυναμένους πεῖσαι·

λοιπὸν

Digitized by Google

λοιπὸν δὲ καὶ τὴν κορωνίδα ἐπάγει τῆς εὐκολίας, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπινοῶν παραμυθίαν τοῖς πόνοις, τὴν ἀπὸ τῶν εὐχῶν τῶν ἐπιμόνων συμμαχίαν. οὐ γὰρ αὐτοὺς σπουδάζειν δεῖ μόνους φησίν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἄνωθεν καλεῖν βοήθειαν, καὶ πάντως ἥξει καὶ παρέσται καὶ συνεφάψεται τῶν ἀγώνων ἡμῖν, καὶ πάντα ποιήσει ῥᾳδία. διὰ τοῦτο καὶ αἰτεῖν ἐκέλευσε, καὶ τὴν δόσιν ἐνηγγυήσατο. A πλὴν οὐχ ἁπλῶς αἰτεῖν ἐκέλευσεν, ἀλλὰ μετὰ προσεδρείας πολλῆς καὶ εὐτονίας. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ζητεῖτε. καὶ γὰρ ὁ ζητῶν πάντα ἐκβαλὼν τῆς διανοίας, πρὸς ἐκεῖνο γίνεται μόνον τὸ ζητούμενον, καὶ οὐδενὸς τῶν παρόντων ἐννοεῖ. καὶ ἴσασι τοῦτο ὃ λέγω, ὅσοι ἢ χρυσίον ἢ οἰκέτας ἀπολέσαντες ἐπιζητοῦσιν. ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ ζητεῖν, τοῦτο· ἀπὸ δὲ τοῦ κρούειν, τὸ μετὰ σφοδρότητος προσιέναι καὶ θερμῆς διανοίας ἐδήλωσε. μὴ B τοίνυν καταπέσῃς ἄνθρωπε, μηδὲ ἐλάττονα ἐπιδείξῃ περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδὴν τῆς περὶ τὰ χρήματα ἐπιθυμίας. ἐκεῖνα μὲν γὰρ πολλάκις ζητήσας οὐχ εὗρες· ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι οὐ πάντως εὑρήσεις, πάντα κινεῖς ἐρεύνης τρόπον. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἐπαγγελίαν ἔχων ὅτι λήψῃ πάντως, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τῆς σπουδῆς ἐκείνης ἐπιδείκνυσαι μέρος. εἰ δὲ μὴ εὐθέως λαμβάνεις, μηδὲ οὕτως ἀπογνῷς. C διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε, κρούετε, ἵνα δείξῃ, ὅτι κἂν εὐθέως μὴ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, παραμένειν δεῖ. εἰ δὲ ἀπιστεῖς μου τῇ ἀποφάσει, κἂν τῷ ὑποδείγματι πίστευσον. τίς γάρ ἐστιν ἐξ ὑμῶν φησὶ πατὴρ ὃν ἐὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ αἰτήσῃ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἐπ' ἀνθρώπων μὲν γὰρ ἂν συνεχῶς τοῦτο ποιῇς, καὶ ὀχληρὸς καὶ βαρὺς εἶναι δοκεῖς. ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ, ὅταν μὴ τοῦτο ποιῇς, τότε παροξύνεις μειζόνως· ἂν δὲ ἐπιμένῃς αἰτῶν, κἂν μὴ εὐθέως λάβῃς, D λήψῃ πάντως. διὰ γὰρ τοῦτο κέκλεισται ἡ θύρα, ἵνα σε εἰς τὸ κρούειν ἐναγάγῃ· διὰ τοῦτο οὐκ εὐθέως ἐπινεύει, ἵνα αἰτήσῃς. μένε τοίνυν ταῦτα ποιῶν, καὶ λήψῃ πάντως. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς· τί οὖν ἂν αἰτήσω καὶ μὴ λάβω; ἐπετείχισέ σοι τὴν παραβολὴν, λογισμοὺς πάλιν τιθεὶς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἰς τὸ περὶ τούτων θαρρεῖν ἐνάγων, δεικνὺς διὰ τούτων, ὅτι οὐκ αἰτεῖν χρὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ E ἃ χρὴ αἰτεῖν. τίς γάρ ἐστιν ἐξ ὑμῶν πατὴρ, ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ αἰτήσει ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ὥστε ἂν μὴ λάβῃς, ἐπειδὴ λίθον αἰτεῖς οὐ λαμβάνεις. εἰ γὰρ καὶ υἱὸς εἶ, οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς τὸ λαβεῖν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο κωλύει τὸ λαβεῖν, τὸ υἱὸν ὄντα ἃ μὴ συμφέρει αἰτεῖν. καὶ

hic tamen etiam ipſius facilitatis infert coronidem, non leue aliquod laboribus eorum genus conſolationis inueniens, auxilium ſcilicet Dei, quod orationum perſeuerantia promeretur. Non ſolum, inquit, vos oportet ſtudere virtutibus, ſed ad tantum opus diuinum quoque aduocare præſidium. Veniet enim prorſus, atque aderit, & vobiſcum certamina ipſa tractabit, ac facilia vobis cuncta perficiet. Propterea & petere pręcepit, eiſque ſe daturum ſpopondit: nec tamen obiter poſtulare iuſſit, ſed cum ſedulitate multa & magna intentione: hoc eſt enim quod ait, Quærite: ſiquidem ille qui quærit aliquid, cuncta profectò alia mente proiiciens, vnum intendit illud quod ſolum requirit, ac præſentium rerum nihil omnino conſiderat. Norunt certè illud quotquot vel auro, vel ſeruis, vt plerunque contingit, amiſſis, experti ſunt hanc quam dico diligentiam requirendi. Ex eo quidem quod ait, Quærite, iſtud oſtendit: ab eo verò quod dixit, Pulſate: vehementer accendi, & ardere prorſus mente præcepit. Noli ergo homo ſponte concidere, néue inferius ſtudium impende virtuti, quàm cùm aurum requiris amiſſum. Illud enim frequenter requirens, nequaquam forſitan reperis, veruntamen cum omnino neſcires an inueniri poſſet quod fuerat amiſſum, omnes nihilominus perſcrutandi excogitas modos. Hic verò etiam ſponſionem Chriſti tenens, quod abſq; dubio ſi quæſieris, accipias, ne minimam quidem partem illius ſtudij conaris oſtēdere: quod ſi non continuò acceperis, ne ſic quidem deſperare te conuenit. Propter hoc quippe ait, pulſate: vt oſtenderet, quia & ſi non continuò aperuerit, te nihilominus oporteat ad ianuam permanere. Si verò, inquit, meæ non vis credere ſponſioni, crede vel huic quod à me profertur exēplo. *Quis, ait, ex vobis eſt pater, quem ſi filius ſuus petat panem, nunquid lapidem porriget ei?* Ab hominibus quidem cum aliquid crebrò expoſcis, & moleſtus omnino & oneroſus videris: Deum verò, quando id non facis, tunc amplius vt tibi indignetur accendis. Si verò permaneas poſtulando, etiam ſi non continuò accipias, accipies tamē: propterea quippe oſtium clauſum eſt, vt tu ad pulſandum inducaris, idcirco non celeriter annuit: vt tu diutius inquiras. Permane igitur in quærendo atque pulſando, & abſque ambiguitate percipies. Ne enim diceres, quid ſi petiero, neque accepero? vt te ſecurum redderet, parabolica locum ratione concluſit, de communibus certè rebus ſententias proferendo, & exemplis hominum ad impetrandi te fiduciam nutriendo: perque iſta monſtrando, quod nō ſolum petere oporteat, verum etiam illa tantummodo, quæ ſola ſunt poſcenda depoſcere. Quis enim eſt, inquit, ex vobis pater, quem ſi filius ſuus petat panē, nūquid lapidē porriget ei? Itaq; & ſi non accipis, quia lapidē petis, idcirco non accipis. Nā & ſi filius ſis, non tamen tibi ſufficit ad omne quod popoſceris impetrandum, ſed hoc ipſum eſt quod obſtat quo minus accipias quod cùm ſis filius Dei, ea quę tibi non expediūt, deprecaris. Et

Et tu igitur noli aliquando petere, ſeu quærere ſecularia, ſed ſpiritalia omnia, & prorſus accipies. 1. Reg. 8. & 9. a. Nam & Salomon quandoquidem popoſcit ea quæ oportuit poſcere, vide quam celeriter acceperit. Duo igitur adeſſe oportet oranti, vt ſcilicet & vehementer petat, & illa quæ petenda ſunt. Quia & vos, inquit, cum patres ſitis, rogari tamen expectatis à filiis: & ſi inutile aliquid petierint, dona veſtra cohibetis. Si verò illi quod eſt petendum, & vtile poſtularint, annuitis atq; præſtatis. Et tu igit iſta cõſiderãs nõ deſiſtas donec accipias, donec inuenias, ne recedas: nec, omnino abeas, quoadusque clauſa reſerentur. Si enim cum hoc ſtudio mentis acceſſeris, & dixeris, niſi accepero non recedam, prorſus accipies: modò ſi talia poſtulaueris, quæ & illum qui petitur dare deceat, & accipere tibi qui precaris, expediat. Quæ verò iſta ſunt? ſi ſcilicet ſpiritalia cuncta depoſcas. Et primò quidem his qui in te peccauerant, incunctanter remittas, ac tum demum accedas ad tibi quoque veniam poſtulandam, atque ſine ira & diſceptatione ſanctas ad Deum manus eleues: ſi ergo ſic petierimus, accipiemus profectò. Quemadmodum verò nunc petimus, riſus quidem eſt noſtra petitio, & rurſus non ſobriorum hominum, ſed temulentia ſauciorum. Quid ergo, inquis, quando ſpiritualia petiero, nec tamen ea fuero conſecutus? Non ſtudioſe proculdubiò poſtulaſti, aut teipſum feciſti qui acciperes indignum, aut certè petere celeriter deſtitiſti. Et cuius, inquies, rei gratia non dixit quę debeant poſtulari? Et quidem cuncta dixit in his quæ prius memorata ſunt. & oſtendit pro quibus oporteret rogari. Noli ergo dicere, acceſſi ad petendum, nec tamen accepi. Nequaquam enim per Deum ſtat quo minus acceperis, qui adeò diligit, vt etiam patres ſuperet: & quidem tantum ſuperet, quantum ipſa bonitas vicium ſuperat. *Si enim vos*, inquit, *cum ſitis mali, noſtis dona bona dare filiis veſtris: quanto magis pater veſter cœleſtis?* Hæc verò dixit non vituperans humanam naturam, neque mortaliũ genus malum eſſe pronuncians, ſed ad exprimendum bonitatis inter Deũ atque homines pergrãde diſcrimen, amorẽ patrum malignitatem vocat: tanta quippe eſt in illo excellentia charitatis. Vidiſti etiam argumentum occultum quod potuit etiam minima deſperatione deiectum, ad ſpes ſubleuare meliores. Supra à. 6. a. Nam hic quidem ſub exemplo patrum, redundãtiam diuinæ benignitatis oſtendit: in ſuperioribus verò à maioribus quæ donauit, ab anima videlicet, & corpore, quibus nos creator profectò compoſuit, & nuſquam adhuc caput ipſum bonorum, neque ſuam præſentiam adducit in medium. Qui enim filium ſuum pro nobis ad occidendum dedit, quemadmodum nobis non cũcta donabit? Nondũ enim erat ad vlteriora progreſſus: Rom. 8. f. ſed Paulus quidem hoc ita ponit, ac dicit: *Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quo modo non etiam cum illo omnia nobis donabit?* Ipſe autem adhuc eis de humana vult conuerſatione diſſerere: deinde

καὶ σὺ τοίνυν μηδὲν αἰτήσῃς κοσμικὸν, ἀλλὰ πνευματικὰ πάντα, καὶ λήψῃ πάντως. καὶ γὰρ ὁ σολομῶν, ἐπειδήπερ ᾔτησεν ἅπερ αἰτῆσαι ἐχρῆν, ὅρα πῶς ταχέως ἔλαβε. δύο τοίνυν εἶναι χρὴ τῷ εὐχομένῳ, καὶ τὸ αἰτεῖν σφοδρῶς, καὶ τὸ ἃ χρὴ αἰτεῖν. ἐπεὶ καὶ ὑμεῖς φησὶ κἂν πατέρες ἦτε, μένετε αἰτῆσαι τοὺς υἱούς· κἂν ἀσύμφορόν τι παρ' ὑμῶν αἰτήσωσι, κωλύετε τὴν δόσιν· ὥσπερ οὖν ἐὰν συμφέρον, ἐπι-

A νεύετε καὶ παρέχετε. [τοίνυν] καὶ σὺ ταῦτα ἐννοῶν, μὴ ἀποστῇς ἕως ἂν λάβῃς, ἕως ἂν εὕρῃς μὴ ἀναχωρήσῃς, μὴ καταλύσῃς τὴν σπουδὴν ἕως ἂν ἀνοιχθῇ ἡ θύρα. ἐὰν γὰρ μετὰ ταύτης προσέλθῃς τῆς διανοίας, καὶ εἴπῃς, ἐὰν μὴ λάβω οὐκ ἀπέρχομαι, λήψῃ πάντως, ἐὰν τοιαῦτα αἰτῇς οἷα καὶ τῷ αἰτουμένῳ δοῦναι πρέπει, καὶ σοὶ τῷ αἰτοῦντι συμφέρει. τίνα δέ ἐστι ταῦτα; τὸ τὰ πνευματικὰ ζητεῖν ἅπαντα· τὸ ἀφέντα τοῖς πεπλημμεληκόσιν οὕτω προσιέ-

B ναι τὴν ἄφεσιν αἰτοῦντα· τὸ χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν χεῖρας ἐπαίρειν ὁσίους. ἂν οὕτως αἰτώμεθα, ληψόμεθα. ὡς νῦν γε γέλως ἐστὶν ἡ αἴτησις ἡμῶν, καὶ μεθυόντων ἀνθρώπων, ἢ νηφόντων. τί οὖν φησιν; ὅταν καὶ πνευματικὰ αἰτήσω καὶ μὴ λάβω, οὐ μετὰ σπουδῆς ἐκρούσας πάντως, ἢ σαυτὸν ἀνάξιον παρεσκεύασας τοῦ λαβεῖν, ἢ ταχέως ἀπέστησας. καὶ τίνος ἕνεκέν φησι μὴ εἶπεν ἃ χρὴ αἰτεῖν; καὶ μὴν εἶπεν ἅπαντα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, καὶ ἔδειξεν ὑ-

C πὲρ τίνων χρὴ προσιέναι· μὴ τοίνυν λέγε· ὅτι προσῆλθον καὶ οὐκ ἔλαβον. οὐδαμοῦ γὰρ παρὰ τῷ θεῷ τὸ μὴ λαβεῖν τῷ οὕτω φιλοῦντι, ὡς καὶ πατέρας νικῆσαι ὅσον τὴν πονηρίαν ταύτην ἡ ἀγαθότης. εἰ γὰρ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος; ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐ διαβάλλων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. ἄπαγε· οὐδὲ κακίζων τὸ γένος· ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἀγαθότητος τῆς αὐ-

D τοῦ, φιλοστοργίαν τὴν πατρικὴν πονηρίαν καλῶν. τοσαύτη αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας ἡ ὑπερβολή. εἶδες λογισμὸν ἀναντίρρητον, ἱκανὸν καὶ τὸν σφόδρα ἀπεγνωκότα πρὸς χρηστὰς διαναστῆσαι ἐλπίδας; ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀπὸ τῶν πατέρων τὴν ἀγαθότητα δείκνυσιν· ἐν δὲ τοῖς ἔμπροσθεν ἀπὸ τῶν μειζόνων ὧν ἔδωκεν, ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τοῦ σώματος. καὶ οὐδαμοῦ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τίθησιν, οὐδὲ εἰς μέσον παράγει τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν. ὁ γὰρ οὕ-

E τω τὸν υἱὸν πρὸς σφαγὴν ἐκδοῦναι σπεύσας, πῶς οὐ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; οὐδέπω γὰρ ἦν ἐκβεβηκώς. ἀλλ' ὁ μὲν παῦλος τοῦτο τίθησιν οὕτω λέγων· ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοῖς ἔτι διαλέγεται

Digitized by Google

εἶτα δεικνὺς ὅτι οὔτε εὐχῇ δεῖ θαρρεῖν ἀμελοῦντας τῶν καθ' ἑαυτούς, οὔτε σπουδάζοντας τῇ οἰκείᾳ μόνον προσέχειν σπουδῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπιζητεῖν βοήθειαν, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν, συνεχῶς τοῦτο κἀκεῖνο τίθησι. καὶ γὰρ παραινέσας πολλά, καὶ εὔχεσθαι ἐδίδαξε, καὶ διδάξας εὔχεσθαι πάλιν ἐπὶ τὴν παραίνεσιν τῶν πρακτέων ἦλθεν· εἶτα ἀπ' ἐκείνου πάλιν ἐπὶ τὸ δεῖν εὔχεσθαι συνεχῶς, εἰπών· " αἰτεῖτε καὶ ζητεῖτε καὶ κρούετε· καὶ ἐντεῦθεν πάλιν ἐπὶ τὸ δεῖν καὶ αὐτοὺς σπουδαίους εἶναι. " πάντα γάρ φησιν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν " ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, ἐν βραχεῖ πάντα ἀνακεφαλαιούμενος, καὶ δεικνὺς ὅτι σύντομον ἡ ἀρετὴ καὶ ῥᾳδία καὶ πᾶσι γνώριμος. καὶ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπε, πάντα ὅσα ἂν θέλητε, ἀλλὰ πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε. τὸ γάρ, οὖν, τοῦτο οὐχ ἁπλῶς προστέθηκεν, ἀλλ' αἰνιττόμενος· εἰ βούλεσθέ φησιν ἀκούεσθαι μετ' ἐκείνων ὧν εἶπον καὶ ταῦτα ποιεῖτε. ποῖα δὴ ταῦτα; ὅσα ἂν βούλησθε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι. εἶδες πῶς ἔδειξε καὶ ἐντεῦθεν ὅτι μετὰ τῆς εὐχῆς καὶ πολιτείας ἡμῖν ἀκριβοῦς δεῖ; καὶ οὐκ εἶπεν, ὅσα θέλῃς γενέσθαι σοι παρὰ τοῦ θεοῦ ταῦτα ποίει εἰς τὸν πλησίον· ἵνα μὴ λέγῃς, [ὅτι] καὶ πῶς δυνατόν; ἐκεῖνος θεός, ἐγὼ [δὲ] ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅσα ἂν θέλῃς γενέσθαι σοι παρὰ τοῦ ὁμοδούλου, ταῦτα καὶ αὐτὸς περὶ τὸν πλησίον ἐπιδείκνυσο. τί τούτου κουφότερον; τί δικαιότερον; εἶτα καὶ τὸ ἐγκώμιον πρὸ τῶν ἐπάθλων μέγιστον. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. ὅθεν δῆλον, ὅτι κατὰ φύσιν ἡμῖν ἡ ἀρετή, καὶ οἴκοθεν τὰ δέοντα ἅπαντες ἴσμεν, καὶ οὐχ οἷόν τε εἰς ἄγνοιαν οὐδέποτε καταφυγεῖν. εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, " ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀ" πάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσ" ερχόμενοι δι' αὐτῆς· καὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμ" μένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι " εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. Καὶ μὴν μετὰ ταῦ" τα ἔλεγεν· ὁ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον " μου ἐλαφρόν ἐστι· καὶ ἐν τοῖς ἔναγχος δὲ εἰρη" μένοις τὸ αὐτὸ ᾐνίξατο. πῶς οὖν ἐνταῦθα στενὴν αὐτὴν εἶναί φησι καὶ τεθλιμμένην; μάλιστα μὲν ἐὰν προσέχῃς. καὶ ἐνταῦθα δείκνυσι πολὺ κούφην οὖσαν καὶ ῥᾳδίαν καὶ εὔκολον. καὶ πῶς φησὶν ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ῥᾳδία; ὅτι ὁδός ἐστι καὶ πύλη. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἑτέρα κἂν πλατεῖα, κἂν εὐρύχωρος, καὶ αὐτὴ ὁδὸς καὶ πύλη· τούτων δὲ οὐδὲν μόνιμον, ἀλλὰ πάντα παροδεύεται, καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ τὰ χρηστὰ τοῦ βίου. καὶ οὐ ταύτῃ μόνον ῥᾴδια τὰ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τῷ τέλει πάλιν εὐκολώτερα γίνεται. οὐ γὰρ τὸ παροδεύεσθαι τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἱδρῶτας, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς χρηστὸν τέλος ἀπαντᾶν· εἰς ζωὴν γὰρ τελευτᾷ· ἱκανὸν παραμυθήσασθαι τοὺς ἀγωνιζομένους. ὥστε καὶ τὸ πρόσκαιρον τῶν πόνων, καὶ τὸ διηνεκὲς τῶν στεφάνων, καὶ τὸ ταῦτα μὲν εἶναι πρῶτα· ἐκεῖνα δὲ μετὰ ταῦτα, μεγίστη τῶν πόνων γένοιτ' ἂν παραμυθία.

καὶ διὸ

deinde oſtendens, quoniam nec orationi ſolùm debeant fidere, ea quæ in ipſis ſunt negligentes, neque rurſus cùm virtuti ſtudent, ſuo ſolum confidere ſtudio & diligentia, ſed diuinum quoque adiutorium poſtulare, & ea quæ ipſorum ſunt pariter inferre: vtrunque iſtud frequenter inculcat. Nam & ſalubriter multa cum admonuiſſet, eos orationi docuit inſiſtere: & cum orare docuiſſet, rurſus ad eorum quæ agenda ſunt cohortationem reuertitur, à quo iterum rediit ad docendum,
A quod oporteat frequenter orare, dicendo: Petite, quærite, atque pulſate: & ab illo rurſum ad id quod oporteat ipſos quoque eſſe virtutis ſtudioſos. *Omnia ergo*, inquit, *quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Hoc autem dicit in breui cuncta replicans, & oſtendens compendioſam rem eſſe virtutem, ac facilem omnibus atque manifeſtam. Neque ſimpliciter ait quæcunq; vultis: ſed omnia ergo quæcúque vultis. Hic enim ergo iſtud, non ocioſè poſuit, ſed ſignanter: ac ſi diceret: Si er-
B go cupitis audiri, præter illa quæ dixi, etiam iſta perficite. Quæ verò iſta ſunt? Quæcunque vultis vt faciant vobis homines. Vidiſti certè, quémadmodum & hoc quoque oſtendat loco, quod cum oratione opus ſit etiam diſciplina virtutum. Et non dixit quæcunque vis tibi à Deo fieri, hæc ipſe fac proximo, ne diceres: quonam modo hoc effici poteſt, cùm ille ſit Deus, ego homunculus? ſed quæ vis tibi fieri à conſeruo, ea tu erga proximum, inquit, oſtende. Quid vnquam hoc præcepto aut leuius inueniatur, aut iuſtius? Deinde declarans ſeruati iſtius
C præcepti ante præmia quoque grande præconium: *Hæc eſt*, inquit, *lex & prophetæ*. Vnde manifeſtum eſt ſecundum naturam nobis eſſe virtutem. Domeſtico ſiquidem magiſterio omnes quæ facere debeamus, agnoſcimus, & impoſſibile omnino nobis eſt, ad ignorantiæ præſidium aliquando confugere. *Intrate per anguſtam portam, quoniam lata eſt porta, & ſpacioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: & arcta porta & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitã, & pauci ſunt qui inueniunt*
D *eam.* Atqui poſtea dicit: Iugũ meum ſuaue eſt. & onus meũ leue. In his quoq; quæ paulo antè dixit, idipſum omnino ſignauit. Quo modo igitur hic arctam illam, anguſtamque pronunciat? Quanquã ſi diligenter inſpicias, hic quoque illam leuem valde dicit, & facilẽ. Et quemadmodum, inquies, quæ arcta & anguſta eſt, facilis iudicatur? Quia & via eſt videlicet, & porta: ſicut etiam illa ipſa lata & ſpacioſa via eſt, ſimiliter & porta: in vtroque tamen nihil eſt omnino conſtans. Nam cuncta prætereunt, & aſpera vitæ huius, & proſpera. Haud verò
E ideo ſolum virtus eſt facilis, ſed fine etiam ſuo rurſum facilior redditur. Non enim tranſire ſolum labores atque ſudores, ſed ad bonum quoque properare finem, (ad vitam quippe contendit,) poteſt conſolationem afferre certantibus: ita & temporale ſudorum, & perpetuũ coronarũ: & quia prius ſunt laborioſa quæ tranſeunt, poſtea glorioſa quæ permanẽt, maximũ poteſt laborum eſſe ſolatium.

Pro-

Propter quod & Paulus tribulationem leuem vocauit, non vtique ad naturam tribulationum, ſed ad certantium voluntatem, & ſpem
2.Cor.4.d. reſpiciens futurorum. Quod enim, inquit, momentaneum & leue eſt tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quod ſi nautis minaces illi pelagi fluctus, ſi tempeſtates atque hyemes agricolis, ſi vulnera cædeſque militibus, ſi grauiſſimi illi ictus plagæque pugilibus leues videntur, atque tolerabiles propter ſpem temporalium, ac pereuntium commodorum: multò magis cùm cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona, atque perpetua, nihil ex præſentibus his aduerſitatib' ſentietur. Si verò aliqui etiam ſic viam iſtam eſſe laborioſam putant, de ſola eorum profectò deſidia oritur iſta ſuſpicio. Vide igitur quemadmodum illam facilem etiam aliunde faciat, iubens eos non commiſceri canibus, porciſque ſe prodere, & à pſeudoprophetis cauere, & vndique illos docens debere eſſe ſolicitos. Sed hoc quoq; ipſum quod illam arctam vocauit, maximè ad faciendam illam facilem profuit, per hoc ſiquidem, vt ſemper vigilarent admonuit. Nam ſicut Pau-
Ephe.6.b. lus cùm ait: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem:* non idcirco dixit, vt deiiceret animos militum, ſed vt potius erigeret: ita hic dominus velut à ſomno ſuſcitans viatores, viam eorum aſperam nuncupauit. Nec hoc tantum illos modo ad vigorem mentis hortatus eſt, ſed illud etiam commonendo: quia multos habeat via ipſa ad ſupplantandum paratos, quiq́ue quod eſt periculoſius, non apertè ſe proferant, ſed callidiſſimè tegant: talis quippe eſt falſorum natio prophetarum. Sed tu nequaquam, inquit, iſtud aſpicias, quod hæc vel arcta vel aſpera eſt, ſed vbi deſinat: nec quòd lata & ſpacioſa eſt illa contraria, ſed quónam perducat. Hæc verò cuncta commemorat, vt alacritatem in nobis voluntatis exuſcitet, ſicut & alibi dicit: *Regnum cælorum vim patitur, &*
Mat.11.b. *violenti diripiunt illud.* Qui enim certamen ingreditur, ſi videat certaminis præfectum ardua ipſius congreſſionis horridaque mirantem, maiore profectò animi alacritate ſuccenditur. Ne igitur angamur, cùm nobis multa in hoc itinere mœſta contigerint. Arcta eſt enim via, & porta prorſus anguſta: ſed non talis etiam illa eſt, ad quam tendimus ciuitas. Et idcirco neque hic oportet ſperare requiem, neque ibi triſte aliquid iam timeri. Dicendo verò, *pauci ſunt qui inueniunt eam:* ſegniciem plurimorum euidenter expreſſit: ac docuit auditores, vt non ad multorum proſpera hæc ac læta reſpicerent, ſed potius ad laborioſa paucorum. Nam plures, inquit, non modò per hanc non ingrediuntur viam, ſed eam ne eligunt quidem: quod extremæ eſt omnino deſidiæ. Verùm nequaquam ad multitudinem oportet aſpicere, neque hac exemplorum deſitate turbari: ſed imitari paucos qui hoc nos itinere cautiſſimè incedere cohortāt.

Nam

διὸ καὶ ὁ παῦλος ἐλαφρὰν τὴν θλίψιν ἐκά-
λεσεν· οὐ διὰ τὴν φύσιν τῶν γινομένων, ἀλλὰ
διὰ τὴν προαίρεσιν τῶν ἀγωνιζομένων καὶ τὴν τῶν
μελλόντων ἐλπίδα. τὸ γὰρ ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως "
φησὶ [καθ' ὑπερβολὴν] αἰώνιον βάρος δόξης "
κατεργάζεται, μὴ σκοπούντων [ἡμῶν] τὰ βλεπό- "
μενα, [ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα.] Εἰ γὰρ τὰ κύ-
ματα καὶ τὰ πελάγη τοῖς ναύταις, καὶ [αἱ]
σφαγαὶ καὶ τὰ τραύματα τοῖς στρατιώταις, καὶ
A οἱ χειμῶνες καὶ οἱ κρυμοὶ τοῖς γεωργοῖς, καὶ τοῖς
πυκτεύουσιν αἱ δριμεῖαι πληγαί, κοῦφα καὶ φο-
ρητὰ πάντα διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν ἐπάθλων τῶν
ἐπικήρων καὶ ἀπολλυμένων· πολλῷ μᾶλλον ὅ-
ταν ὁ οὐρανὸς προκείμενος ᾖ, καὶ τὰ ἀπόρρη-
τα ἀγαθά, καὶ [τὰ] ἀθάνατα ἔπαθλα, οὐ-
δεὶς τις αἰσθήσεται τῶν παρόντων δεινῶν. Εἰ
δέ τινες αὐτὴν καὶ οὕτως ἐπίπονον εἶναι νομίζου-
σι, τῆς αὐτῶν ῥαθυμίας ἡ ὑπόνοια μόνον. Ὅρα
γοῦν πῶς καὶ ἑτέρωθεν αὐτὴν εὔκολον ποιεῖ, κε-
B λεύων μὴ συμπλέκεσθαι τοῖς κυσί, μηδὲ ἐκδιδό-
ναι ἑαυτοὺς τοῖς χοίροις, καὶ φυλάττεσθαι ἀπὸ
τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ἐνα-
γωνίους ἐργαζόμενος. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ στενὴν κα-
λέσαι, μέγιστον εἰς τὸ ποιῆσαι αὐτὴν εὔκολον συνε-
βάλετο. νήφειν γὰρ αὐτοὺς παρεσκεύαζεν. ὥσπερ
[οὖν] ὁ παῦλος, ὅταν λέγῃ· οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πά- "
λη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· οὐχ ἵνα καταβάλῃ, "
ἀλλ' ἵνα διεγείρῃ τὰ φρονήματα τῶν στρατιωτῶν, οὕ-
τω ποιεῖ· οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἀφυπνίζων τοὺς ὁδοιπό-
C ρους, τραχεῖαν ἐκάλεσε τὴν ὁδόν. καὶ οὐ ταύτῃ
μόνον νήφειν παρεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ τῷ προσ-
θεῖναι, ὅτι πολλοὺς ἔχει τοὺς ὑποσκελίζοντας· καὶ
τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι οὐδὲ φανερῶς προσβάλ-
λουσιν, ἀλλὰ κρύπτοντες ἑαυτούς. τοιοῦτον γὰρ τῶν
ψευδοπροφητῶν τὸ γένος. ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἴδῃς
φησίν, ὅτι τραχεῖα καὶ στενή, ἀλλὰ ποῦ τελευτᾷ·
μηδὲ ὅτι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ἐναντία, ἀλ-
λὰ ποῦ καταστρέφει. ταῦτα δὲ πάντα λέγει, διε-
γείρων ἡμῶν τὴν προθυμίαν. ὥσπερ οὖν καὶ ἀλ-
D λαχοῦ ἔλεγεν, ὅτι βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. ὁ
γὰρ ἀγωνιζόμενος, ἐπειδὰν ἴδῃ σαφῶς τὸν ἀγω-
νοθέτην θαυμάζοντα τὸ ἐπίπονον τῶν ἀγωνισμά-
των, προθυμότερος γίνεται. Μὴ τοίνυν ἀλύω-
μεν, ὅταν πολλὰ ἡμῖν ἐντεῦθεν συμβαίνῃ λυπηρά.
τεθλιμμένη γὰρ ἡ ὁδὸς καὶ στενὴ ἡ πύλη, ἀλλ' οὐχ ἡ
πόλις. διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ ἐνταῦθα ἄνεσιν χρὴ προσ-
δοκᾶν, οὐδὲ ἐκεῖ λυπηρόν τι λοιπὸν ἐκδέχεσθαι.
εἰπὼν δέ, ὅτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν, "
πάλιν [καὶ] ἐνταῦθα τὴν τῶν πολλῶν ῥαθυμίαν
E ἐδήλωσε, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπαίδευσε μὴ ταῖς
τῶν πολλῶν εὐημερίαις προσέχειν, ἀλλὰ τοῖς
τῶν ὀλίγων πόνοις. οἱ γὰρ πλείους φησίν, οὐ
μόνον αὐτὴν οὐ βαδίζουσιν, ἀλλ' οὐδὲ αἱροῦν-
ται· ὅπερ ἐσχάτης ἀνοίας ἐστίν. ἀλλ' οὐ τοῖς
πολλοῖς δεῖ προσέχειν· οὐδὲ ἐντεῦθεν θορυ-
βεῖσθαι, ἀλλὰ ζηλοῦν τοὺς ὀλίγους, καὶ παν-
ταχόθεν ἑαυτοὺς συγκροτοῦντας οὕτως αὐτὴν βαδίζειν.

καὶ γὰρ

Digitized by Google

καὶ γὰρ πρὸς τὸ στενὴν [αὐτὴν] εἶναι, πολλοὶ καὶ [οἱ] ὑποσκελίζοντες [εἰσὶ] τὴν ἐκεῖσε φέρουσαν εἴσοδον. διὸ καὶ ἐπήγαγε· προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν. ἐλεύσονται γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων· ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἅρπαγες. Ἰδοὺ μετὰ τῶν κυνῶν καὶ χοίρων ἕτερον εἶδος ἐνέδρας καὶ ἐπιβουλῆς πολὺ χαλεπώτερον ἐκείνου· οἱ μὲν γὰρ ὡμολογημένοι καὶ φανεροὶ, οὗτοι δὲ συνεσκιασμένοι. διὸ καὶ ἐκείνων μὲν ἀπέχεσθαι ἐκέλευσε· τούτους δὲ καὶ A διασκέπτεσθαι μετὰ ἀκριβείας, ὡς οὐκ ἐνὸν ἐκ πρώτης αὐτοὺς ἰδεῖν προσβολῆς. διὸ καὶ ἔλεγε· προσέχετε, πρὸς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν ἀκριβεστέρους ποιῶν. Εἶτα, ἵνα μὴ στενὴν ἀκούσαντες καὶ τεθλιμμένην, καὶ ὅτι ἐναντίαν τοῖς πολλοῖς δεῖ βαδίζειν, καὶ χοίρους φυλάττεσθαι καὶ κύνας, καὶ μετὰ τούτων [καὶ] ἕτερον πονηρότερον γένος τοῦτο τὸ τῶν λύκων· ἵνα μὴ τῷ πλήθει τῶν λυπηρῶν καταπέσωσι, [μέλλοντες] καὶ ἐναντίαν τοῖς πολλοῖς ἰέναι, καὶ μετὰ τούτων πάλιν καὶ τὴν B ὑπὲρ τούτων ἔχειν φροντίδα, ἀναμιμνήσκει τῶν ἐπὶ τῶν πατέρων αὐτῶν γενομένων, ψευδοπροφήτας καλέσας. καὶ γὰρ καὶ τότε τοιαῦτα συνέβαινε. Μὴ τοίνυν θορυβεῖσθέ φησιν· οὐδὲν γὰρ καινὸν οὐδὲ ξένον συμβήσεται. τῇ γὰρ ἀληθείᾳ παρυφίστησιν ἀεὶ τὴν ἀπάτην ὁ διάβολος. ψευδοπροφήτας δὲ ἐνταῦθα, οὐ τοὺς αἱρετικοὺς αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ· ἀλλὰ τοὺς βίου μὲν ὄντας διεφθαρμένου, προσωπεῖον δὲ ἀρετῆς περικειμένους. οὓς τῇ τῶν ἐπιθετῶν προσηγορίᾳ καλεῖν εἰώθασιν C οἱ πολλοί. διὸ καὶ ἐπήγαγε λέγων· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Παρὰ γὰρ αἱρετικοῖς ἔστι πολλάκις βίον εὑρεῖν· παρὰ δὲ τούτοις εἶπον, οὐδαμῶς. τί οὖν φησιν, ἂν καὶ ἐν τούτοις ὑποκρίνωνται; ἀλλὰ ἁλώσονται ῥᾳδίως. τοιαύτη γὰρ ἡ τῆς ὁδοῦ [ταύτης] φύσις, ἣν ἐκέλευσα βαδίζειν, ἐπίπονος καὶ μοχθηρά. ὁ δὲ ὑποκριτὴς πονεῖν οὐκ ἂν ἕλοιτο, ἀλλ᾽ ἐπιδείκνυσθαι μόνον. διὸ καὶ ἐλέγχεται D ῥᾳδίως. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτὴν, ἐκκαθαίρει πάλιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν οὐχ εὑρισκόντων μὲν, ὑποκρινομένων δὲ, κελεύων μὴ τοὺς τὰ προσωπεῖα περικειμένους [μόνον] ὁρᾶν, ἀλλὰ [καὶ] τοὺς μετὰ ἀληθείας μετιόντας αὐτήν. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐ καταδήλους αὐτοὺς ἐποίησε φησὶν, ἀλλ᾽ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐρευνᾶν ἐνέβαλεν; ἵνα γρηγορῶμεν καὶ ἐναγώνιοι διὰ παντὸς ὦμεν, μὴ τοὺς φανεροὺς μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κρυπτομένους ἐχθροὺς φυλαττόμενοι. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος αἰνιττόμενος E ἔλεγεν· ὅτι τῇ χρηστολογίᾳ ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. μὴ τοίνυν θορυβώμεθα ἐπειδὰν πολλοὺς τοιούτους καὶ νῦν ὄντας ἴδωμεν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προεῖπεν ἄνωθεν ὁ Χριστός. καὶ ὅρα τὴν ἡμερότητα. οὐδὲ γὰρ εἶπε, κολάσατε αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴ βλαβῆτε παρ᾽ αὐτῶν, μὴ ἀφύλακτοι αὐτοῖς περιπέσητε.

Εἶτα,

Nam cum ipſa via arcta ſit, tum etiam plurimi ſunt iter facientium, qui ab eius nos excludere conantur ingreſſu, propter quod intulit, *Attendite à falſis prophetis: veniunt enim ad vos in veſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Ecce cum canibus ac porcis, aliud quoque inſidiarum genus multo illis profectò efficacius ad nocendum. Illi quippe profeſſi ſunt, & omnino manifeſti: iſti verò fraudulenter obtecti: & idcirco ab illis quidem imperat abſtinere, iſtos verò etiam diligenter examinari, atque diſcerni, quaſi omnino difficile ſit ad primum illos intelligere congreſſum, propter quod dixit, Attendite: vt nos ad eos excutiendos redderet acriores. Deinde ne cum audiſſent arctam atque anguſtam viam: & quia illos multis aduerſantibus per eam oporteret incedere, porcos quoque & canes eſſe cauendos: cumque iſtis aliud quoque malicioſius genus luporum: ne (inquam) tot triſtium rerum aggeſtione conciderent, ac durum putarent, tam multis inſidiantibus iter tale conficere, & de omnibus mandatis præterea eſſe ſolicitos, malorum quoque illos quæ ſub patribus eorum ſunt facta commonuit, huiuſmodi homines falſos prophetas vocando: nam & antè talia contigerunt. *Nolite,* inquit, *omnino terreri*: nihil prorſus vobis nouum accidet, nihilque peregrinum, ſemperque diabolus ad oppugnationem veritatis ſubornat errorem. Per pſeudoprophetas autem hic non mihi ſignificare videtur hæreticos, ſed eos qui cùm ſint vitę prauitate corrupti, ſpeciem tamen virtutis induti ſunt, qui vulgò impoſtores vocari ſolent, propter quod intulit dicens: *Ex operibus eorum cognoſcetis eos.* Nam apud hæreticos quidem ſaltem vita honeſta frequenter oſtenditur: apud hos verò nec vita. Quid ergo, inquis, ſi etiam mores fingant honeſtos? ſed facilè deprehendentur, atque capientur. Talis quippe eſt natura iſtius viæ, quam vos conficere præcepi, laborioſa prorſus ac dura: virtutis verò ſimulator recuſat laborem, ſolamque ſui oſtentationem requirit, propter quod etiam de ſimulatione conuincitur. Quia verò dixerat, *Pauci ſunt qui inueniunt eam:* ſanctam proculdubio paucitatem ab eis ſecernit, qui cum non inueniant iter illud anguſtum, tamen ſe inuenire ſimulant. Et cæteris præcepit, vt non ad eos qui virtutis ſpecie teguntur, aſpiciant, ſed potius ad eos qui illam viam in veritate concelebrant. Et cuius, inquies, rei gratia non eos facit eſſe manifeſtos, ſed nobis potius curam huiuſcemodi examinationis impoſuit? Vt profectò vigilemus, ſimus abſque intermiſſione ſoliciti, non ab apertis modò, ſed ab occultis quoque inimicis cauendo, quos ſignificat & Paulus, dicens: *Et per dulces ſermones ſeducunt corda innocentium.* Nequaquam ergo turbemur, cùm huiuſmodi homines noſtraque ætate plurimos videmus. Nam hos quoque Chriſtus ab initio prædixit. Et conſidera lenitatem: non ait, punite tales, ſed tantummodo ne ab eis lædamini præcauete, & ne incircumſpecti, atque immuniti in eorum inſidias incidatis.

Luc. 21. c. *Rom. 16. a.*

Deinde

Deinde ne diceres impoſſibile eſſe huiuſmodi homines deprehendi, rurſum ſimilitudinem à communi hominum ponit exemplo. *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Quòd verò dicit, huiuſmodi eſt: nihil habent mite vel dulce, qui oues vſque ad ſuperficiem mentiuntur, propter quòd omnino facilis diſcretio eſt. Et ne vel in exiguo quidem heſites, naturalibus iam neceſſitatibus cõparat ea quæ aliter fieri non poſſunt: quo more loquebatur & Paulus: *Sapientia*, inquit, *carnis, mors eſt: legi enim Dei non ſubiicitur, nec enim poteſt.* Quod & idipſum ponit ſecundò, non eſt ſuperflua repetitio verborum. Sed ne quiſpiam diceret, arbor mala affert quidem fructus malos, affert tamen etiam bonos, fitque ex duplici fructuum qualitate diſcretio ipſa difficilis. Non eſt hoc, inquit, omnino: malos verò tãtummodo affert, bonos verò nequaquam poterit afferre. Sicut & arbor bona non niſi iuxta ſuam naturam fructificare ſolet. Quid igitur? Nunquámne homo bonus in malum verſus eſt, aut malus rurſus in bonum? atqui multorum omnino in diuerſa mutatio talia nobis abundè miniſtrat exempla. Chriſtus autem non dixit impoſſibile eſſe malum ad meliora conuerti, nec bonum negat in deterius poſſe trãſire, ſed quia quandiu maliciæ affixus eſt, bonum vtique fructum non poſſit afferre. Nam tranſire quidem ad virtutem, etiam cùm ſit malus, poteſt: ſed nunquam bonum affert fructum quandiu in malicia perſeuerat. Quid ergo? Dauid nónne cùm bonus eſſet, malum attulit fructum? Imò non permanens bonus, ſed vtique mutatus. Cæterùm ſi qualis erat continuò perſeueraſſet, nequaquam talem fructum tuliſſet, neque enim permanens in cœpto virtutis vſu feciſſet illa quæ fecit. Hæc autem idcirco præcipuè dicebat, vt eorum quoque qui temerè obloqui etiam innocentibus ſolent, linguas reprimeret, paſſimq; accuſantium ora frænaret. Quia enim plurimi bonos quoque de malorum ingeniis æſtimant, vt omni eos excuſatione nudaret, hoc intulit: Non enim, inquit, potes dicere, Circumuentus ſum atque deceptus. Siquidem manifeſtam tibi diſcretionem ex operibus oſtendit, & vt etiam diſcuteres eorum opera, præcepit, ne ſcilicet temerè cuncta confunderes. Deinde quia eos puniri non iuſſerat, ſed tantum caueri, hos quidem conſolatur qui eorum patiebantur inſidias: illos vero deterrens, & ad meliora conuertens pœnam ab ipſo infligendam eis ceu murum circunduxit, dicens: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur & in ignem mittitur.* Deinde vt ſermonem ipſum aliquantulum temperaret, intulit: *Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Ne comminationem tanquam ex propoſito & præcipuam videretur inducere, ſed eam quæ conſilij vicem atq; admonitionis impleret, hac eorum animos interminatione atque examinatione concuſſit.

Quo

Εἶτα, ἵνα μὴ λέγῃς ὅτι ἀδύνατον ἐπιγνῶναι τοὺς
τοιούτους, πάλιν λογισμὸν ἀπὸ παραδείγματος
ἀνθρωπίνου τίθησιν, οὕτω λέγων· μή τι συλλέ-
γουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλάς; ἢ ἀπὸ τριβό-
λων σῦκα; οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρ-
ποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρ-
ποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν
καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρ-
ποὺς καλοὺς ποιεῖν. Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν.
A οὐδὲν ἔχουσιν ἥμερον, οὐδὲ γλυκύ· μέχρι τῆς
δορᾶς τὸ πρόβατον. διὸ καὶ εὔκολος ἡ διά-
γνωσις. καὶ ἵνα μὴ [δὲ] τὸ τυχὸν ἐνδοιάζῃς,
φυσικαῖς ἀνάγκαις παραβάλλει τὰ οὐκ ἐγχω-
ροῦντα ἄλλως γενέσθαι. ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε·
τὸ [γὰρ] φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος. τῷ
γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ
γὰρ δύναται. εἰ δὲ δεύτερον τὸ αὐτὸ τίθησιν,
οὐκ ἔστι ταυτολογία· ἵνα γὰρ μή τις εἴπῃ, ὅτι
τὸ πονηρὸν δένδρον φέρει μὲν καρποὺς πονηρούς,
B φέρει δὲ καὶ ἀγαθοὺς καὶ δύσκολον ποιεῖ τὴν διά-
γνωσιν διπλῆς τῆς φορᾶς οὔσης. οὐκ ἔστι φησὶ
[τοῦτο·] πονηροὺς [γὰρ] φέρει μόνον, καὶ ἀγα-
θοὺς οὐκ ἄν ποτε ἐνέγκοι. ὥσπερ οὖν καὶ τὸ ἐν-
αντίον. τί οὖν; οὐκ ἔστιν ἀνὴρ ἀγαθὸς γινό-
μενος [καὶ] πονηρός; καὶ τοὐναντίον πάλιν
ἐστί; καὶ πολλῶν ὁ βίος τοιούτων γέμει παρα-
δειγμάτων· ὁ δὲ Χριστὸς οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι τὸν
πονηρὸν ἀμήχανον μεταβάλλεσθαι, ἢ τὸν ἀγαθὸν
ἀδύνατον μεταπεσεῖν· ἀλλ' [ὅτι] ἕως ἂν ᾖ πο-
C νηρίᾳ συζῶν οὐ δυνήσεται καρπὸν ἀγαθὸν ἐνεγ-
κεῖν. μεταβάλλειν μὲν γὰρ εἰς ἀρετὴν δύναται
πονηρὸς ὤν· μένων δὲ ἐν πονηρίᾳ καρπὸν οὐκ
οἴσει καλόν. τί οὖν ὁ Δαβὶδ ἀγαθὸς ὢν πονη-
ρὸν καρπὸν ἤνεγκεν; οὐχὶ μένων ἀγαθός, ἀλ-
λὰ μεταβληθείς· ὡς εἴγε ἔμενεν ὅπερ ἦν διηνε-
κῶς, οὐκ ἂν καρπὸν τοιοῦτον ἤνεγκεν. οὐ γὰρ
[δὴ] μένων ἐν τῇ τάξει τῆς ἀρετῆς ἐτόλμησεν ἅ-
περ ἐτόλμησε. ταῦτα δὲ καὶ διὰ τοὺς ἁπλῶς δια-
βάλλοντας ἐπιστομίζων ἔλεγε· καὶ τῶν κακηγό-
D ρων χαλινῶν τὰ στόματα. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τοὺς ἀ-
γαθοὺς ἀπὸ τῶν πονηρῶν ὑποπτεύουσι, πάσης
ἀποστερῶν αὐτοὺς ἀπολογίας τοῦτο εἴρηκεν. Οὐδὲ
γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι ἠπάτημαι καὶ παρα-
λογίσθην. καὶ γὰρ ἀκριβῆ σοι παρέσχον τὴν
ἀπὸ τῶν ἔργων διάγνωσιν, προστάξας βαδίζειν
ἐπὶ τὰς πράξεις, καὶ μὴ πάντα ἁπλῶς συνα-
ταράττειν. εἶτα ἐπειδὴ κολάζειν μὲν αὐτοὺς οὐκ
ἐκέλευσε, φυλάττεσθαι δὲ μόνον, ὁμοῦ καὶ τοὺς
ἐπηρεαζομένους πρὸς αὐτῶν παραμυθούμενος,
E κἀκείνους φοβῶν καὶ μεταβάλλων, ἐπιτειχίζει
αὐτοῖς τὴν παρ' αὐτοῦ κόλασιν εἰπών· ὅτι πᾶν
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. εἶτα αἰ ἐπαχθέστερον ποι-
ῶν τὸν λόγον, ἐπήγαγεν· ἄρα οὖν ἀπὸ τῶν καρ-
πῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. ἵνα [δὴ] μὴ προηγου-
μένην τὴν ἀπειλὴν δόξῃ εἰσάγειν, ἐν τάξει παραι-
νέσεως καὶ συμβουλῆς κατασείει αὐτῶν τὴν διάνοιαν

ἐπιπλη

ἐνταῦθά μοι καὶ ἰουδαίους αἰνίττεσθαι δοκεῖ, τοιούτους καρποὺς ἐπιδεικνυμένους. διὸ καὶ τῶν ἰωάννου ῥημάτων τὴν τιμωρίαν αὐτοῖς ὑπογράφει. καὶ [γὰρ καὶ] ἐκεῖνος τοῦτο ἔλεγεν, ἀξίνης καὶ δένδρου κοπτομένου, καὶ πυρὸς ἀσβέστου πρὸς αὐτοὺς μεμνημένος. καὶ δοκεῖ μὲν μία τις εἶναι τιμωρία, τὸ κατακαίεσθαι· εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, δύο αὗται κολάσεις εἰσίν. ὁ γὰρ καιόμενος καὶ τῆς βασιλείας ἐκπίπτει πάντως· αὕτη δὲ ἐκείνης χαλεπωτέρα ἡ τιμωρία. καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοὶ τὴν γέενναν μόνον πεφρίκασιν· ἐγὼ δὲ τὴν ἔκπτωσιν τῆς δόξης ἐκείνης πολὺ πικροτέραν εἶναί φημι. εἰ δὲ μὴ δυνατὸν παραστῆσαι τῷ λόγῳ, θαυμαστὸν οὐδέν. οὐδὲ γὰρ ἴσμεν ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν τὴν μακαριότητα, ἵνα καὶ τὴν ἀθλιότητα [τὴν] ἀπὸ τῆς στερήσεως αὐτῶν σαφῶς εἰδῶμεν· ἐπεὶ [καὶ] παῦλος ὁ ταῦτα σαφῶς εἰδὼς, οἶδεν ὅτι τὸ ἐκπεσεῖν τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ πάντων ἐστὶ χαλεπώτερον. καὶ τοῦτο [καὶ ἡμεῖς] εἰσόμεθά ποτε, ὅτε εἰς αὐτὴν τὴν πεῖραν ἐμπέσωμεν. ἀλλὰ μήποτε τοῦτο πάθοιμεν ὦ μονογενὲς τοῦ θεοῦ παῖ, μηδὲ λάβοιμέν ποτε [τινα] πεῖραν τῆς ἀνηκέστου ταύτης κολάσεως. ὅσον γὰρ ἐστι κακὸν ἐκπεσεῖν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, σαφῶς μὲν εἰπεῖν οὐκ ἔνι· πλὴν, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, βιάσομαι καὶ φιλονεικήσω διὰ ὑποδείγματος ὑμῖν αὐτὸ κἂν κατὰ μικρὸν ποιῆσαι φανερόν. ὑποθῶμεν γὰρ εἶναι παιδίον θαυμαστὸν, καὶ μετὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν βασιλείαν τῆς οἰκουμένης ἔχειν· καὶ οὕτως εἶναι ἐνάρετον ἅπαντα, ὡς δύνασθαι ἅπαντας [αὐτῷ] ἐν φιλοστοργίᾳ πατρικῆς καταστῆσαι διαθέσεως. τί τοίνυν οὐκ ἂν οἴεσθε τὸν πατέρα τὸν τούτου παθεῖν ἂν ἡδέως ὥστε μὴ ἐκπεσεῖν αὐτοῦ τῆς ὁμιλίας; τί δὲ ἢ μικρὸν ἢ μέγα κακὸν οὐκ ἂν δέξασθαι [ὥστε] ὁρᾶν καὶ ἀπολαύειν αὐτοῦ; τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς δόξης ἐκείνης λογιζώμεθα. οὐ γὰρ οὕτω πατρὶ παιδίον, κἂν μυριάκις ἐνάρετον ᾖ, ποθεινόν ἐστι καὶ ἐπέραστον, ὡς τῶν ἀγαθῶν ἡ λῆξις ἐκείνων, καὶ τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι. ἀφόρητον καὶ ἡ γέεννα καὶ ἡ κόλασις ἐκείνη. πλὴν κἂν μυρίας τις θῇ γεέννας, οὐδὲν τοιοῦτον ἐρεῖ, οἷον τὸ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐκπεσεῖν δόξης· τὸ μισηθῆναι παρὰ τοῦ χριστοῦ· τὸ ἀκοῦσαι, ὅτι οὐκ οἶδα ὑμᾶς· τὸ ἐγκληθῆναι, ὅτι πεινῶντα αὐτὸν ἰδόντες οὐκ ἐθρέψαμεν. καὶ γὰρ βέλτιον μυρίους ὑπομεῖναι κεραυνοὺς, ἢ τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο τὸ ἥμερον ἰδεῖν ἀποστρεφόμενον ἡμᾶς, καὶ τὸν γαληνὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἀνεχόμενον εἰς ἡμᾶς βλέπειν. εἰ γὰρ αὐτὸς ἐχθρὸν ὄντα με καὶ μισοῦντα αὐτὸν καὶ ἀποστρεφόμενον οὕτως ἐδεξιώσατο, ὡς μηδὲ ἑαυτοῦ φείσασθαι, ἀλλ᾽ ἐκδοῦναι ἑαυτὸν εἰς θάνατον· ὅταν μετὰ ταῦτα ἐκεῖνα μηδὲ ἄρτου ἀξιώσω αὐτὸν λιμώττοντα, ποίοις λοιπὸν αὐτὸν ὀφθαλμοῖς ὄψομαι; σκόπει δὲ αὐτοῦ καὶ ἐνταῦθα τὴν ἡμερότητα.

οὐδὲ

Quo quidem loco mihi etiam Iudæos videtur notare, huiuſmodi fructus ſæpe monſtrantes: Propterea etiam Ioannis verbis vti maluit, per eadem ſcilicet rerum vocabula illis ſupplicium depingens. Talia quippe etiam ille dicebat, cùm inſtantem ſecurim, & excidendam arborem, ignemq́ue inextinguibilem nominaret. *Mat. 3. a.* Et videtur quidem vna tantummodo pœna eſſe, nempe comburi. Si vero aliquis diligenter expendat, duplex hoc inuenit eſſe ſupplicium. A Qui enim in gehenna vritur, cœlorum etiam regnum prorſus amittit: quæ certè pœna maior eſt, quam cruciatus ille flammarum. Noui autem quod plurimi pertimeſcant tantum gehennam, ego tamen illius gloriæ amiſſionem multò amarius, quam ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. Si vero id non poſſum ſermone monſtrare, nihil eſt omnino mirandum. Neque enim nouimus illorum beatitudinem præmiorum, vt infœlicitatem quoque de eorum amiſſione perſpicuè ſcire poſſimus. Cæterum Paulus qui iſta cognita B habebat, certiſſimè nouit, quoniam excidere à Dei gratia, omnium ſit profectò miſerrimum. Nos autem hoc tunc abſque dubio diſcemus, cum experimẽto cœperimus doceri. Sed iſtud vt ne patiamur faxis ô vnigenite fili Dei, neque experiamur intolerabile iſtud horrendumq́ue ſupplicium quam grande ſit. Nam quam malum illorum bonorum portione priuari, apertè quidem exprimi non poteſt: tamen prout mihi poſſibile fuerit, conabor atque contendam per exempla vobis illud facere C vel ex parte manifeſtum. Ponamus igitur adoleſcentem aliquem eſſe mirabilem, eundemque & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, tamque in omnibus eſſe perfectum, vt vniuerſos erga ſe homines patrio ardere faciat affectu. Quid non ergo illius patrem pati exiſtimatis libendi animo, ne talis filij priuetur conuerſatione: quod vero vel exiguum vel grande malum non eſſe ſubiturum, modò vt illum etiam videat, atque illius præſentia perfruatur? Hoc igitur de futura quoque gloria cogitemus. Neque enim ſic fi- D lius patri, etiamſi virtutibus mille decoretur, deſiderabilis eſt atque mirabilis, vt cœleſtium fructus bonorum, ac reſolui, & eſſe cum Chriſto. Intolerabilis quidem res eſt etiam gehenna: quis neſciat? & ſupplicium illud horribile. Tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt a beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſumq́ue eſſe Chriſto, & audire ab illo, Non noui vos: atque argui quod eſurienti & ſitienti negauerimus cibum & potum. Eſt enim ſatius mille fulmina ſu- E ſtinere, quam vultum illum manſuetudinis pietatiſque plenum, nos tamen auerſantem videre, & illos placidiſſimos oculos nequaquam nos aſpicere ſuſtinentes. Si enim ille me cùm ei inimicus exiſterem, eumque odiſſem, atque auerſarer, ita eſt tamẽ ſecutus, vt ne ſibi quidẽ parceret, ſeſeq; ipſum in mortẽ traderet: quãdo poſt illa õnia eſuriẽtẽ illũ ne pane quidẽ duco dignũ, quibus iã illũ potero oculis intueri? ſed hoc etiã loco illius cõſidera lenitatem.

 Neq;

Neque enim beneficia ſua imputando commemorat, nec quod illi eum deſpiciant, quibus tanta præſtiterit: nec enim dicit, me deſpicis, qui cùm non eſſes, eſſe te præſtiti, & tibi inſpiraui animam: qui te ſupra ea quę in terra ſunt cuncta conſtitui: qui propter te & cœlos, & aërem, & pelagus, & terram, & omnia quæ exiſtunt, creaui: qui à te inhonoratus ſum, & diabolo ipſo vilior exiſtimatus: qui nec ſiquidem deſtiti, ſed innumera tibi beneficia etiam poſt iſta donaui: qui ob tuam ſalutem fieri ſeruus elegi: qui palmis ora temeratus, & faciem ſputaminibus aſperſus, & occiſus, & quidem turpiſſima morte: qui pro è etiam in cœlo interpello patrem, qui ſpiritum ſanctũ tibi dono, qui te ad regnum inuito cœlorum, qui tibi etiam tanta promiſi: qui & caput tuum eſſe volui, & ſponſus, & veſtis, & domus, & radix, & paſtus, & potus, & paſtor, & rex, & frater: qui te hæredem cohęredemque delegi: qui te tenebris in lumen te duxi: cum hæc enim, hiſque plura proferre poſſet, nihil horum omnino commemorat. Sed quid? ſolum ipſum profectò peccatum, hic quoque charitatem ac deſiderium quod erga te habet oſtendens. Neque enim dixit: Ite in ignem paratum vobis; ſed, paratum diabolo. Et prius dicit, quęnam illi peccauerint. Et ne tunc quidem cuncta, ſed pauca: & ante hos illos qui mandata eius impleuerint, in regnum vocat, vt ex hoc quoque oſtendat iuſtè ſe culpare quos damnat. Quonam ergo ſupplicio non ſunt verba eiuſmodi ſæuiora? Si enim hominem aliquis à quo beneficiis affectus eſt, eſurientem videns minimè deſpicit ſed etſi fortaſſe deſpiciat, certè cum ei ille exprobrare beneficia ſua cœperit, eligit magis in terram omnino demergi, quam coram duobus tribúſve amicis tale aliquid audire: quid nos patiemur, perpendite, qui toto iam teſte mundo hæc quæ memorata ſunt, audimus? quæ ne tunc quidem diceret niſi & ęquitatem propriæ vellet declarare ſententiæ. Quod enim haud exprobrans ea proferret, ſed quaſi ſatisfaciens, & oſtendens, quia non eis fruſtra, nec abſque certa iuſticiæ ratione dicturus ſit, diſcedite à me: ipſa ſatis beneficiorum quæ eis antè contulerat liberalitate patefecit. Si enim exprobrare voluiſſet, omnia illa quæ dixi, adduceret in medium: nunc autem dicit ſola illa quæ paſſus eſt. Timeamus igitur, dilectiſſimi, huiuſmodi tunc audire ſermones. Non eſt luſus hæc vita, imò eſt quidem præſens vita luſus, ſed non eſt luſus etiam futura: imò non tam luſus eſt vita noſtra, quam aliquid fortè deterius. Non enim tendit ad riſum, ſed intolerabilem quoque portabit dolorem eis qui mores ſuos non maturè ac diligenter inſtituunt. Quo enim diſtamus à pueris ludendi gratia caſulas ædificantibus nos, qui ampla prætoria & clara conſtruimus? Quæ autem diſſimilitudo eſt inter eorum prandiola ad ludum parata, & noſtra hæc ſplendidè ac delicatè apparata conuiuia? Nulla planè, niſi quod ea nos ad ſuppliciũ noſtrũ ſæpe faciamus, quæ illi imitãtur ad ludũ. Quòd ſi necdũ perſpicimus eorũ quę agimus vilitatẽ, non eſt profectò mirandum.

οὐδὲ γὰρ λέγει τὰς εὐεργεσίας, οὐδ' ὅτι τὸν τοσαῦτα ὠφελήσαντα ὑπερεῖδες· οὐδὲ γὰρ λέγει, ἐμὲ τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναί σε παραγαγόντα, τὸν ψυχὴν ἐμπνεύσαντα καὶ ἐπιστήσαντά σε πᾶσι τοῖς ἐν τῇ γῇ, τὸν διὰ σὲ γῆν καὶ οὐρανὸν καὶ θάλατταν καὶ ἀέρα καὶ πάντα τὰ ὄντα ποιήσαντα, τὸν ἀτιμασθέντα παρὰ σοῦ καὶ τοῦ διαβόλου ἀτιμότερον εἶναι δόξαντα, καὶ μηδὲ οὕτως ἀποστάντα ἀλλὰ μυρία μετὰ ταῦτα ἐπι-
A νοήσαντα, τὸν ἑλόμενον γενέσθαι δοῦλον, τὸν ῥαπισθέντα καὶ ἐμπτυσθέντα, τὸν σφαγέντα καὶ ἀποθανόντα τὸν αἴσχιστον θάνατον, τὸν καὶ ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνοντα, τὸν πνεῦμά σοι χαριζόμενον, [τῆς βασιλείας καταξιοῦντα,] τὸν τοιαῦτα ἐπαγγελλόμενον, τὸν κεφαλήν σου βουληθέντα εἶναι καὶ νυμφίον καὶ ἱμάτιον, καὶ οἶκον, καὶ ῥίζαν, καὶ τροφὴν καὶ πόμα, καὶ ποιμένα καὶ βασιλέα, καὶ ἀδελφὸν καὶ κληρονόμον σε ἑλόμενον, τὸν ἀπὸ σκότους εἰς ἐξουσίαν φωτὸς ἀγαγόντα. ταῦτα γὰρ καὶ
B πλείονα τούτων ἔχων εἰπεῖν, οὐδὲν τούτων λέγει. ἀλλὰ τί; μόνον αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα. καὶ ἐνταῦθα δείκνυσι τὴν ἀγάπην, καὶ τὸν πόθον ὃν ἔχει περὶ σὲ ἐνδεικνύμενος. οὐδὲ γὰρ εἶπε, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον ὑμῖν, ἀλλὰ [τὸ ἡτοιμασμένον] τῷ διαβόλῳ. καὶ πρότερον λέγει ἃ ἠδίκησαν, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπομένει πάντα εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλίγα. καὶ πρὸ τούτων ἐκείνους καλεῖ τοὺς κατορθωκότας, ἵνα δείξῃ καὶ ἐντεῦθεν δίκαια ἐγκαλῶν. πόσης οὖν κολάσεως τὰ ῥήματα ταῦτα οὐ χαλεπώτερα; εἰ
C γὰρ ἄνθρωποί τις εὐεργέτην λιμώττοντα ἰδὼν, οὐκ ἂν περιίδοι· εἰ δὲ καὶ περιίδοι, ὀνειδιζόμενος εἵλοιτο μᾶλλον καταδῦναι εἰς τὴν γῆν, ἢ ἐπὶ δύο ἢ [καὶ] τριῶν φίλων ταῦτα ἀκοῦσαι, τί πεισόμεθα ἡμεῖς ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ταῦτα ἀκούοντες; ἅπερ οὐδ' ἂν τότε εἶπεν, εἰ μὴ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπολογήσασθαι ἐσπούδαζεν. ὅτι γὰρ οὐκ ὀνειδίζων αὐτὰ προὔφερεν, ἀλλ' ἀπολογούμενος καὶ ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι ὅτι οὐ μάτην οὐδὲ εἰκῇ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, δῆ-
D λον ἐκ τῶν ἀφάτων εὐεργεσιῶν. εἰ γὰρ ἐβούλετο ὀνειδίσαι, πάντα ἂν ἐκεῖνα εἰς μέσον ἤγαγε· νυνὶ δὲ ἅπερ ἔπαθε λέγει μόνον. φοβηθῶμεν τοίνυν ἀγαπητοὶ τὸ ταῦτα ἀκοῦσαι τὰ ῥήματα. οὐκ ἔστι παίγνιον ὁ βίος· μᾶλλον δὲ ὁ παρὼν βίος παίγνιον, τὰ δὲ μέλλοντα οὐ παίγνια. τάχα δὲ οὐδὲ παίγνιον μόνον ὁ βίος, ἀλλὰ καὶ τούτου χεῖρον. οὐ γὰρ εἰς γέλωτα τελευτᾷ, ἀλλὰ καὶ πολλὴν φέρει τὴν βλάβην τοῖς μὴ μετὰ ἀκριβείας τὰ καθ' ἑαυτοὺς οἰκονομεῖν βουλο-
E μένοις. τί γὰρ παίδων εἰπέ μοι διεστήκαμεν τῶν παιζόντων καὶ οἰκίας οἰκοδομούντων, ἡμεῖς οἱ τὰς λαμπρὰς οἰκίας οἰκοδομοῦντες; τί δὲ ἀριστοποιουμένων αὐτῶν ἡμεῖς οἱ τρυφῶντες; οὐδὲν, πλὴν ὅσον μετὰ κολάσεως ταῦτα πράττομεν. εἰ δὲ οὐδέπω συνορῶμεν τὴν εὐτέλειαν τῶν γινομένων, θαυμαστὸν οὐδέν. οὔπω

Nondum

οὔπω γὰρ ἄνδρες γεγόναμεν· ὅταν δὲ γενώμεθα, εἰσόμεθα ὅτι πάντα ταῦτα παιδικά. ἐπεὶ καὶ ἐκείνων γενόμενοι ἄνδρες καταγελῶμεν· παῖδες δὲ ὄντες, νομίζομεν περισπούδαστα εἶναι, καὶ ὄστρακα καὶ πηλὸν συνάγοντες, τῶν τοὺς μεγάλους αἰρόντων περιβόλους οὐκ ἔλαττον φρονοῦμεν. ἀλλ' ὅμως εὐθέως ἀπόλλυται καὶ καταπίπτει, καὶ οὔτε ἑστῶτά που χρήσιμα γένοιτ' ἂν ἡμῖν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ αὗται αἱ λαμπραὶ οἰκίαι. τὸν γὰρ τοῦ οὐρανοῦ πολίτην οὐκ ἂν δυνήσαιντο δέξασθαι, οὐδ' ἂν ἀνάσχοιτο μένειν ἐν αὐταῖς ὁ τὴν ἄνω πατρίδα ἔχων· ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς τοῖς ποσὶ ταῦτα καθαιροῦμεν, οὕτω κἀκεῖνος τῷ φρονήματι καταστρέφει. καὶ καθάπερ ἡμεῖς τῶν παίδων ἐπὶ τῇ καταστροφῇ κλαιόντων καταγελῶμεν· οὕτω καὶ οὗτοι τούτων ὀδυρομένων ἡμῶν, οὐ γελῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ κλαίουσιν. ἐπειδὴ καὶ συμπαθῆ αὐτῶν τὰ σπλάγχνα, καὶ πολλὴ ἐντεῦθεν ἡ βλάβη. γενώμεθα τοίνυν ἄνδρες. μέχρι τίνος χαμαὶ συρόμεθα, ἐπὶ λίθοις καὶ ξύλοις μέγα φρονοῦντες; μέχρι τίνος παίζομεν; [καὶ εἴθε μόνον ἐπαίζομεν.] νυνὶ δὲ καὶ τὴν ἑαυτῶν προδίδομεν σωτηρίαν. καὶ καθάπερ τὰ παιδία, ὅταν τὴν ἐν τούτοις σχολὴν ἄγῃ τῶν γραμμάτων ἀμελήσαντα, ἐσχάτας ὑπομένουσι πληγάς· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τούτοις ἅπασι τὴν σπουδὴν καταναλίσκοντες, καὶ τὰ πνευματικὰ ἀπαιτούμενοι μαθήματα τὰ τέλεια τῶν ἔργων, καὶ οὐκ ἔχοντες παρασχεῖν, τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν δώσομεν. καὶ οὐδεὶς ὁ ἐξαιρούμενος· κἂν πατὴρ ᾖ, κἂν ἀδελφὸς, κἂν ὅστις οὖν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἰχήσεται πάντα, ἡ δὲ ἐξ αὐτῶν γινομένη βάσανος, ἀθάνατος μένει καὶ διηνεκής. ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν παίδων γίνεται· τὰ μὲν παιδικὰ ἀθύρματα τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ῥαθυμίαν αὐτῶν τέλεον ἀφανίζοντος· αὐτοὺς δὲ εἰς τὸ διηνεκῶς κλαίειν καθιστῶντος. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι ταῦτα τοιαῦτά ἐστιν, ὃ μάλιστα πάντων ἐστὶ περισπούδαστον, τὸν πλοῦτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, καὶ ἀντιθῶμεν αὐτῷ ψυχῆς ἀρετὴν ἣν ἂν θέλῃς, καὶ τότε αὐτοῦ μάλιστα ὄψει τὴν εὐτέλειαν. θῶμεν τοίνυν ἀνθρώπους εἶναι δύο· καὶ οὔπω λέγω περὶ πλεονεξίας, ἀλλὰ περὶ δικαίου πλούτου τινός· καὶ τῶν δύο τούτων, ὁ μὲν συναγέτω χρήματα καὶ πλείτω θάλατταν, καὶ γεωργείτω γῆν, καὶ πολλοὺς ἑτέρους ἐμπορίας εὑρισκέτω τρόπους· καί τοι γε οὐκ οἶδα εἰ ταῦτα ποιῶν δύναται δικαίως κερδαίνειν, πλὴν ἀλλ' ἔστω καὶ ὑποκείσθω δίκαια κέρδη κερδαίνειν αὐτόν· καὶ ἀγροὺς ὠνείσθω καὶ ἀνδράποδα καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ μηδεμία προσέστω τούτοις ἀδικία· ὁ δὲ ἕτερος [τις] ταῦτα κεκτημένος, πωλείτω ἀγρούς, πωλείτω οἰκίας, καὶ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ παρεχέτω τοῖς δεομένοις, ἐπαρκείτω τοῖς δεομένοις, θεραπευέτω νοσοῦντας, τοὺς ἐν ἀνάγκῃ λυέτω, [τοὺς ὑπὸ δεσμὰ ἐκβαλλέτω] τοὺς ἐν μετάλλοις ἐλευθερούτω, τοὺς

Nondum enim venimus ad maturitatem virorum, quò cum venerimus, intelligemus hæc omnia eſſe puerilia. Nam & illa cùm ad virilem tranſimus ætatem, ridere conſueuimus, quæ cùm pueri eſſemus, etiam ſtudioſè credebamus eſſe facienda. Nam & teſtas & lutum ſæpius aggerentes, non minus gloriabamur, quàm hi qui certatim amplas porticus & triclinia gaudent ſuperba conſtruere: ſed tamen peribant illa, & continuò corruebant. A Verùm ne ſtantia quidem vtilia nobis eſſe potuiſſent, ſicut ne iſtæ quidem ſplendidæ domus, quę certe iam cœli ciuem capere non poſſunt. Sed neque iſte in illis ſe habitare pateretur, qui patriam obtinet ſupernam. Verum vt nos pedibus ludicra illa ædificiola plerunque deſtruimus, ita hæc ſapienti ille mente ſubuertit: & ſicut nos paruulos de illa flentes deſtructione ridemus: ſic iſti quoque nobis de hac ſubuerſione mœrentibus, non modò rident, ſed etiam flent. Siquidem & eorum viſcera cõpaſſione plena ſunt, & nobis ingentia hinc naB ſcũtur incommoda. Iam igitur in viros trãſeamus aliquando. Quamdiu humi ſerpimus, de lignis ac lapidibus gloriantes? Quouſque luſibus occupamur? atque vtinam tantummodo luderemus, nunc vero etiam ſalutem noſtram ipſi deſpicimus, ac prodimus. Nam vt pueri cũ neglectis literis ad huiuſmodi nugas ſua ſtudia conuerterint, duriſſimis verberibus ſubiacebunt: ſic nos quoque qui in his rebus ſtudium omne conſumimus, cùm à nobis ſpiritalium exigetur operũ diſciplina, niſi quę reddenda eC runt habuerimus parata, horrenda illa ſupplicia perferemus. Nec erit vllus omnino qui liberet, etiãſi pater, etiãſi frater, vel quilibet alius aſſiſtat. Sed hæc quidẽ, quibus nunc dediti ſumus cuncta pariter euaneſcent: quæ vero ex iſtis pœna colligitur, immortalis erit atq; perpetua. Quod quidẽ accidere cõſueuit in paruulis, quorũ puerilis illa conſtructio à patre tota propter ipſorum ſocordiam ſubruitur: ipſi etiã verberati poſt luſus conuertuntur ad lachrymas. Atque vt hæc ita ſe habere diſcas, illud ipſum erga quod maximum ſtudium videtur D eſſe ponendum, id eſt, diuitias, in medium proferamus, & conſtituamus quamlibet è regione virtutẽ, & tunc præcipuè illarum perſpicies vilitatẽ. Duos igitur homines eſſe ponamus: nec de auaritiæ opibus ſermo ſit, ſed de honeſtis adhuc iuſtiſque diuitiis. Duo ergo talium opum domini fingantur, quorum vnus quidem ad pecunias congregandas maria nauiget, terras excolat, multaque alia reperiat genera lucrãdi: quanquam ignoro ſi hæc faciens iuſtè patrimonium poſſit augere. Verùm concedatur iſtud, & conſtituatur interim lucra illum iuſta E conquirere. Iſte igitur & agros coëmat, & ſeruos, & quantacunque ſunt talia, nullaque ad hæc iniquitate ducatur: alter vero æqualiter locuples vendat agros, vendat domos, vaſa quoque argentea & aurea, atque horum omnium precium indigentibus largiatur, pauperibus ſumptus ſubminiſtret, curet ægrotos, in neceſſitate poſitos abſoluat, alios vinculis eximat, alios eripiat de metallis,

alios egeſtatis impatientia ad laqueum conuolantes, in vitæ amorem reducat, liberet de ſeruitute ac morte captiuos: de cuius vos tandem eſſe parte malletis? Et certè nondum futura diximus, ſed interim iſta pręſentia. Cuius, inquã, ſimiles eſſe malletis? congregantis aurum, an plurimorum pericula ſubmouentis? ementis agros, an hominibus diuerſa calamitatũ tempeſtate vexatis, ſemetipſum portum parantis? multo auro argentoque circundati, an mille laudibus coronati? Nónne enim hic quidẽ videtur angeli alicuius ſimilis, qui de cœlo ad conſolationem hominum emendationemq́; deſcenderit? Alter vero nec homini conferendus, ſed cuipiam paruulo vanè cuncta & inaniter congreganti. Sin autem pronunciatis huiuſmodi hominem eſſe ridiculum extremæque vecordiæ, quando etiam iniquè opes quis congregat: quid eo poteſt infœlicius iudicari? Si enim tanta illius ſola deriſio eſt, cùm addita fuerit & gehenna, & regni cœleſtis amiſſio: quibus lachrymis, quibus tandem lamentationibus proſequendus eſt & viuus & mortuus? Sed aliam quoque, ſi placet, virtutis partem, eiuſque contrarium ponderemus. Alium igitur rurſus hominem proferamus in ſumma potentia conſtitutum, omnibus imperantem, ingenti prorſus honore conſpicuum, præclara præconis ſui voce terrificum, habentem baltheum & lictores, ac longo præeuntium ordine gloriantem, multorum officiorum ſtipatum caterua: nónne magnum hoc eſſe quiddam creditur ac beatum? Age igitur, contra hunc quoque alium è regione ponamus ſplendentem virtute patientiæ, humilitate, ac manſuetudine reſulgentem, & hic tamen patiatur iniurias, atque etiam verberetur, cunctaque hæc facilè portet, ac fortiter, eoſque à quibus iniurias accepit, benedictionibus proſequatur: reſponde, quæſo, vter magis horum tibi admirandus videtur? ille inflatus & tumidus: an iſte preſſus, ac placidus? Nonne rurſus hic quidem cœleſtibus eſt virtutibus comparandus, quæ maxima impaſſibilitate potiuntur: ille vero homini morbo hydropis, & plurimo prorſus tumore turgenti? & hic quidem medico ſpiritali, ille autem puero buccas inflanti & ridiculo? Quid tibi arrogas homo, quia ſublimi curru veheris, quia te trahat mularum iugum? Et quale iſtud eſt? Nam & ſaxa ita plerunque & ligna geſtantur. Sed ſpecioſa veſte circundaris? Sed & reſpice pro cultu veſtium, virtutum decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto iam fœno eſſe ſimillimum: illum vero arbori admirabiles fructus ferenti, maximam præbenti cernentibus voluptatem. Tu quippe circũfers paſtum vermium atque tinearum: quę cum tibi incubuerit, celeriter te huiuſmodi ornatu nudum relinquent. Nam veſtimentum & aurum, aliud quidem vermium cibus eſt, aliud vero terra, & cinis, & iterum terra & prætereą nihil: at vero ille qui virtutũ decore circũdatus eſt, talẽ ꝓfectò habet ſtolã, q̃ nõ modò tinea, ſed ne mors quidẽ valeat ipſa corrũpere idq́; iure optimo.

Siqui-

τοὺς ἐπὶ βρόχον κατειγέτω; τοὺς αἰχμαλώτους λυέτω τῆς τιμωρίας. Τίνος οὖν βούλεσθε μερίδος εἶναι; καὶ οὐδέπω τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ τέως τὰ ἐνταῦθα εἰρήκαμεν. τίνος οὖν [εἶναι] βούλεσθε; τοῦ συνάγοντος χρυσίον, ἢ τοῦ λύοντος συμφοράς; τοῦ τοὺς ἀγροὺς ὠνουμένου, ἢ τοῦ λιμένα κατασκευάζοντος ἑαυτὸν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει; τοῦ τὸ πολὺ περιβεβλημένου χρυσίον, ἢ τοῦ μυρίαις
A εὐφημίαις ἐστεφανωμένου; οὐχ ὁ μὲν ἀγγέλῳ τινὶ προσέοικεν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντι πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων διόρθωσιν· ὁ δὲ οὐδὲ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ παιδίῳ τινὶ μάτην καὶ ἁπλῶς πάντα συνάγοντι; εἰ δὲ τὸ δικαίως χρηματίζεσθαι οὕτω καταγέλαστον καὶ ἀνοίας ἐσχάτης· ὅταν μηδὲ [τὸ] δικαίως προσῇ, πῶς οὐ πάντων ἀθλιώτερος ὁ τοιοῦτος; εἰ δὲ ὁ γέλως τοσοῦτος, ὅταν καὶ γέεννα προσῇ καὶ βασιλείας ἔκπτωσις, πόσων ἂν εἴη θρήνων ἄ-
B ξιος καὶ ζῶν καὶ τετελευτηκώς; ἀλλὰ καὶ ἕτερον βούλει τῆς ἀρετῆς μεταχειρισώμεθα μέρος; οὐκοῦν ἀγάγωμεν πάλιν ἕτερον ἄνθρωπον ἐν δυναστείᾳ ὄντα, πᾶσιν ἐπιτάττοντα, ἀξίωμα περιβεβλημένον μέγα, κήρυκα ἔχοντα λαμπρὸν καὶ ζώνην καὶ ῥαβδούχους, καὶ πολὺν τὸν τῆς θεραπείας χορόν, οὐχὶ δοκεῖ τοῦτο μέγα εἶναι καὶ μακαριστόν; φέρε οὖν καὶ τούτῳ ἀντιθῶμεν πάλιν ἕτερον, τὸν ἀνεξίκακον καὶ πρᾶον καὶ ταπεινὸν καὶ μακρόθυμον· καὶ οὗ-
C τος ὑβριζέσθω, τυπτέσθω, καὶ φερέτω εὐκόλως, καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας εὐλογείτω. Τίς οὖν ὁ θαυμαστὸς εἰπέ μοι, ὁ πεφυσιωμένος καὶ φλεγμαίνων, ἢ ὁ κατεσταλμένος; οὐχὶ ὁ μὲν ἔοικε πάλιν ταῖς ἄνω δυνάμεσι ταῖς πολλὴν ἐχούσαις τὴν ἀπάθειαν, ὁ δὲ φύσῃ σπωμένῃ, ἢ ὑδερὸν ἀνθρώπῳ ἔχοντι καὶ πολλὴν τὴν φλεγμονήν; καὶ ὁ μὲν ἰατρῷ πνευματικῷ, ὁ δὲ τὰς γνάθους φυσῶντι παιδίῳ καταγελάστῳ; Τί γὰρ μέγα
D φρονεῖς ἄνθρωπε; ὅτι ὑψηλὸς ἐπὶ ὀχήματος φέρῃ; ὅτι ζεῦγος ἡμιόνων ἕλκει; καὶ τί τοῦτο; τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ ξύλων καὶ ἐπὶ λίθων γινόμενον ἴδοι τις ἄν. ἀλλ' ὅτι ἱμάτια καλὰ περιβέβλησαι; ἀλλ' ὅρα τὸν ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἐνδεδυμένον, καὶ ὄψει σαυτὸν μὲν χόρτῳ ἐοικότα σηπομένῳ· ἐκεῖνον δὲ, δένδρῳ θαυμαστὸν φέροντι καρπὸν, καὶ πολλὴν τοῖς ὁρῶσι παρέχοντι τὴν εὐφροσύνην. σὺ μὲν γὰρ τροφὴν σκωλήκων περι-
E φέρεις καὶ σητῶν· οἳ, ἂν ἐπιθῶνταί σοι, ταχέως σε γυμνὸν ποιήσουσι τοῦ κόσμου τούτου. καὶ γὰρ ἱμάτια καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος, τὰ μὲν σκωλήκων νήματα, τὰ δὲ γῆ καὶ κόνις, καὶ πάλιν γῆ καὶ πλέον οὐδέν· ὁ δὲ ἀρετὴν περιβεβλημένος, τοιαύτην ἔχει στολὴν, ἣν οὐ μόνον σῆτες, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ θάνατος λυμήνασθαι δύναται· καὶ μάλα εἰκότως.

εἰ γὰρ

Digitized by Google

οὐ γὰρ ἀπὸ γῆς ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὗται τῆς ψυχῆς αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πνεύματός εἰσι καρπός. διὸ οὐδὲ σκωλήκων ὑπόκειται στόμασι. καὶ γὰρ ἐν οὐρανῷ τὰ ἱμάτια ταῦτα ὑφαίνονται, ὅπου οὐ [δὲ] σὴς, οὐδὲ σκώληξ, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. τί τοίνυν εἰπέ μοι βέλτιον; πλουτεῖν, ἢ πτωχεύειν; ἐν δυναστείᾳ εἶναι, ἢ ἐν ἀτιμίᾳ; ἐν τρυφῇ, ἢ ἐν λιμῷ; εὔδηλον ὅτι ἐν τιμῇ καὶ τρυφῇ καὶ πλούτῳ. οὐκοῦν εἰ τὰ πράγματα βούλει καὶ μὴ τὰ ὀνόματα, τὴν γῆν ἀφεὶς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, μεθόρμιζε πρὸς τὸν οὐρανόν. τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα, σκιά· τὰ δὲ ἐκεῖ, πράγματα ἀκίνητα καὶ πεπηγότα καὶ πᾶσιν ἀχείρωτα. ἑλώμεθα τοίνυν αὐτὰ μετ᾽ ἀκριβείας ἁπάσης, ἵνα καὶ τοῦ θορύβου τῶν ἐνταῦθα ἀπαλλαγῶμεν, καὶ πρὸς τὸν γαληνὸν ἐκεῖνον καταπλεύσαντες λιμένα, μετὰ πολλῶν τῶν φορτίων φανῶμεν, καὶ ἀφάτου [τοῦ] τῆς ἐλεημοσύνης πλούτου· οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς [πλήρεις ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος παραστάντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΔ'.

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Διατί μὴ εἶπεν, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τὸ ἐμόν; ὅτι τέως ἀγαπητὸν ἦν [καὶ] τοῦτο πρότερον δέξασθαι. καὶ γὰρ πολὺ [τοῦτο] μέγα ἦν πρὸς τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐκείνων. ἄλλως δὲ καὶ τοῦτο δι᾽ ἐκείνου ᾐνίξατο· μετὰ δὲ τούτων κἀκεῖνό ἐστιν εἰπεῖν· ὅτι οὐδέ ἐστι θέλημα ἕτερον τοῦ υἱοῦ παρὰ τὸ τοῦ πατρός. ἐνταῦθα δέ μοι τῶν Ἰουδαίων μάλιστα καθάπτεσθαι δοκεῖ ἐν τοῖς δόγμασι τιθεμένων τὸ πᾶν, καὶ τοῦ βίου πρόνοιαν οὐδεμίαν ποιουμένων. διὸ καὶ
» [ὁ] Παῦλος ἐγκαλεῖ λέγων· ἴδε σὺ Ἰουδαῖος ἐπο-
» νομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ [τῷ] νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν
» θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα. ἀλλ᾽ οὐδέν σοι πλέον
» ἐντεῦθεν, ὅταν ἡ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων ἐπίδειξις μὴ
» παρῇ. αὐτὸς δὲ οὐ [δὲ] μέχρι τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ
» τῷ πολλῷ πλέον εἶπεν. πολλοὶ γὰρ ἐροῦσί μοι ἐν ἐ-
» κείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόμα-
» τι προεφητεύσαμεν; Οὐ γὰρ δὴ μόνον φησὶν
ὁ πίστιν ἔχων τοῦ βίου ἠμελημένου τῶν οὐρανῶν ἐκβάλλεται, ἀλλὰ κἂν μετὰ τῆς πίστεως σημεῖα πολλὰ πεποιηκὼς ᾖ, καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν ἐργασάμενος, καὶ οὗτος ὁμοίως τῶν ἱερῶν εἴργεται θυρῶν ἐκεί-
» νων. πολλοὶ γὰρ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύ-
» ριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν;
ὁρᾷς

Siquidem iſtæ virtutes animi nequaquam à terra ſortiuntur exordium: fructus quippe ſunt ſpiritus, propterea neque vermium dentibus obnoxiæ ſunt. In cœlo namque huiuſmodi veſtimenta texuntur, vbi non eſt tinea, non vermis, nec huiuſmodi quicquam aliud omnino. Quid igitur eſt melius, reſponde, quæſo, ſublimari potentia: an potius inhonoratum iacere? Splendere diuitiis, an ſqualere pauperie? abundare deliciis, an fame atque
A egeſtate cruciari? Proculdubio melius atque optabilius in honore eſſe, & diuitiis atque deliciis. Si ergo res ipſas & non nomina cupis, relinque terram, & quæ in ea ſunt, & tranſgredere totus ad cælum. Siquidem præſentia iſta vmbræ ſunt, & quædam vanitates imaginum: futura autem veritas rerum immobilis prorſus ac ſolida, nec ab vllo tibi aliquando rapienda. Hæc nos igitur omni cum ſtudio diligamus, vt ex horum quæ hic ſunt liberemur tumultu, & ad portum illum tranquilliſſimum nauigantes, multa onuſti merce veniamus, & ineffabi-
B libus miſericordiæ opibus redundemus: quibus nos omnes contingat potiri, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XXV. [vel XXVI.]

EX CAPITE VII.

Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt.

C CVius rei gratia non ait: ſed qui facit voluntatem meam? Quia hoc interim poterant amabilius audire, quod dixit, citiuſque ſuſcipere: illud autem ad eorum infirmitatem nimis erat grande, quod tacuit. Aliter vero idipſum quod reticuiſſe viſus eſt, illud dicendo ſignauit. Preterea hoc quoque poſſumus dicere, expreſſum hic eſſe manifeſtè, quia non ſit in pa-
D tris ac filij voluntate diuerſitatis. Mihi autem videtur Iudæorum hic propriè conſcientias verberare, omnem prorſus religionem in dogmatum ratione ponentium, de ſancta vero conuerſatione nihil omnino curantium: vnde illos etiam Paulus coarguit, dicens: *Ecce tu Iudæus cognominaris, & requieſcis in lege, & gloriaris in Deo, & noſti voluntatẽ eius: verum nihil tibi ex ea accedit quicquã, niſi eadem vita integritate & operibus declares.* Ipſe autem dominus non ſolum id dixiſſe contentus eſt, ſed & maiora longè & Rom. 2. c.
E terribiliora ſubiunxit: *Multi,* inquit, *dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus?* Non modo ille, inquit, qui habet fidem, conuerſatione neglecta regnum non poterit introire cœlorum: ſed & ille qui vnà cum fide multa etiam ſplenduit claritate ſignorum, nec tamen aliquid in vita boni operis exercuit, à cœleſtib' ſimiliter ianuis repelletur. Multi enim mihi dicẽt in illa die: Domine domine, nõne in nomine tuo ꝓphetauim'?

Nem-

Digitized by Google

Nempe conſideras quemadmodum ſe quo-
que introducat latenter: poſtquam enim to-
tam abſoluit concionem ad populum, meri-
tò iam ſe iudicem eſſe demonſtrat. Nam quod
expectat pœna peccantes, in ſuperioribus eui-
denter expreſſit. Quis vero ſit puniens hic re-
uelat, nec tamen apertè dixit, ego ſum: ſed
multi, inquit, in illa die dicent mihi, domi-
ne domine: idipſum rurſus hac moderatio-
ne conficiens. Si enim iudex ipſe non eſſet,
A quo modò ad eos diceret, *Tunc confitebor eis,*
diſcedite à me, nunquam noui vos? Non vtique
futuri ſolummodo iudicij tempore, ſed ne
tunc quidem, inquit, quando vos faciebatis
ſigna mirabilia. Propterea etiam diſcipulos
Luc. 10. d. admonebat: *Nolite gaudere, quia vobis demo-*
nia ſubiecta ſunt, ſed quia nomina veſtra ſcripta ſunt
in cœlis. Et vbique prorſus ad plurimam eos
curam conuerſationis hortatur. Neque enim
accidit, vt homo rectè honèſteque viuens, at-
que ab omnibus viciis liberatus aliquãdo de-
ſpiciatur à Deo: ſed etſi in aliquo errore tene-
B atur, citò illum Deus ad notitiam pertrahit
veritatis. Verùm ſunt quidam qui opinentur
mentiri tunc illos iſta dicendo, & propterea
inquiunt, nec merebuntur omnino ſaluari:
quod ſi ita eſt, ipſe aduerſus illum ſenſum agit,
quem voluerat inducere. Voluit enim hoc
loco aſſerere, quod fides abſque operum ſan-
ctitate nil etiam valeat: deinde idipſum vlteri-
us extendens, adiecit & ſigna, vt videlicet
oſtenderet, quòd non modò fides, ſed ne ipſa
quidem cuipiam miraculorum operatio pro-
C futura ſit, ſi ea operatus fuerit abſque poſſeſ-
ſione virtutum. Sin autem illi nequaquam i-
ſta fecerint, quemadmodum hæc conficietur
aſſertio? Aliter vero neque auderẽt hi ipſi do-
mino, iam vtique iudice præſente, mentiri.
Quin & ipſa reſponſio, & quod per interroga-
tionem dicunt, hæc eos feciſſe demonſtrat.
Illi quippe, quia contrarium expectationis ſuę
finem videbunt, quia hic fuerint mirabilia fa-
ciendo conſpicui, vbi ſe intelligent illic puni-
endos, quaſi ſtupentes dicent, atque miran-
D tes: Domine domine, nónne in nomine tuo
prophetauimus? Quemadmodum nos auerſa-
ris modo? Quid ſibi vult nouus iſte finis, nec à
nobis aliquando prouiſus? Sed mirẽtur illi qui
cùm tot ſigna fecerint, punientur: tu vero ni-
hil omnino hoc mireris. Omnis quippe gratia
donum eſt ſolummodo largientis. Illi autem
nihil ei de proprio attulerunt, propter quod
etiam meritò puniuntur, qui erga eum à quo
ita honorati ſunt, vt talia etiam indignis dona
conferret, ingrati exiſtere maluerunt, tantorũ-
que beneficiorum prorſus immemores. Cur,
E inquis, iniquitatis operarij mirabilia fecerunt?
Sunt quidam qui dicant eos non eo tempore
quo ſigna faciebant, operibus iniquis vacaſſe,
ſed poſtea eſſe mutatos, & ad iniquitatis o-
pera conuerſos. Sed ſi id eſſet, alio rurſus
modo non conſiſteret illud quod dominus
curauit adſtruere. Quod enim ſtuduit o-
ſtendere, iſtud profectò eſt, quoniam neque
fides, neque mirabilia quicquam valeant ſi
non aſſiſtat vita. Quod certè dicebat & Paulus:
Si

ὁρᾷς πῶς λανθανόντως ἑαυτὸν συνεισάγει λοι-
πὸν, ἐπειδὴ τὴν πᾶσαν ἀπήρτισε δημηγο-
ρίαν, καὶ δείκνυσιν ἑαυτὸν ὄντα κριτήν; ὅτι
μὲν γὰρ κόλασις ἐκδέξεται τοὺς ἁμαρτάνοντας,
ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔδειξε· τίς δὲ ὁ κολάζων,
ἐνταῦθα λοιπὸν ἐκκαλύπτει. καὶ οὐκ εἶπε
φανερῶς, ὅτι ἐγώ εἰμι· ἀλλὰ πολλοὶ ἐροῦ-
σί μοι, τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν κατασκευά-
ζων. εἰ γὰρ [μὴ καὶ] αὐτὸς ἦν ὁ κριτὴς
A πῶς ἂν πρὸς αὐτοὺς εἶπε· καὶ τότε ὁμολο-
γήσω αὐτοῖς, ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ, οὐδέποτε
ἔγνων ὑμᾶς; οὐχὶ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρί-
σεως· ἀλλ᾽ οὐδὲ τότε ἡνίκα ἐθαυματουργεῖτε
φησι. Διὰ τοῦτο καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε· μὴ
χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται, ἀλλ᾽
ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. καὶ πανταχοῦ πολλὴν κελεύει τοῦ βίου
σπουδὴν ποιεῖσθαι. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπον ὀρ-
θῶς βιοῦντα, καὶ πάντων ἀπηλλαγμένον τῶν
B παθῶν περιοφθῆναί ποτε· κἂν πλανώμενος
τύχῃ, ταχέως αὐτὸν ὁ θεὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν
ἐπισπάσεται. ἀλλ᾽ εἰσί τινες οἵ φασιν, ὅτι ψευ-
δόμενοι οὗτοι ταῦτα ἔλεγον· διόπερ οὐδὲ ἐσώ-
θησαν φησιν. οὐκοῦν τὸ ἐναντίον οὗ βούλεται
κατασκευάζει. καὶ γὰρ βούλεται ἐνταῦθα δεῖ-
ξαι, ὅτι ἡ πίστις οὐδὲν ἰσχύει χωρὶς [τῶν] ἔργων·
εἶτα ἐπιτείνων αὐτὸ, προσέθηκε καὶ τὰ σημεῖα·
δηλῶν ὅτι οὐ μόνον ἡ πίστις, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἡ τῶν ση-
μείων ἐπίδειξις ὀνίνησί τι τὸν θαυματουργοῦντα
C ἀρετῆς χωρίς. εἰ δὲ μὴ ἐποίησαν, πῶς ἂν ἐ-
δυνήθη ταῦτα συστῆναι ἐνταῦθα; ἄλλως δὲ
οὐδ᾽ ἂν ἐτόλμησαν τῆς κρίσεως παρούσης πρὸς
αὐτὸν ταῦτα εἰπεῖν. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀπόκρισις,
καὶ τὸ κατ᾽ ἐρώτησιν λέγειν, δείκνυσιν αὐτοὺς
πεποιηκότας. ἐπειδὴ γὰρ ἐναντίον τῇ προσδο-
κίᾳ τὸ τέλος εἶδον, καὶ ἐνταῦθα μὲν θαυμαστοὶ
ἦσαν παρὰ πᾶσι θαυματουργοῦντες, ἐκεῖ δὲ ὁ-
ρῶσιν ἑαυτοὺς λοιπὸν κολαζομένους, ὡς ἐκπεπλη-
γμένοι καὶ θαυμάζοντες λέγουσι· κύριε, κύριε, οὐχὶ
D ἐν τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; πῶς οὖν
ἡμᾶς ἀποστρέφῃ νῦν; τί βούλεται τὸ ξένον καὶ
παράδοξον τοῦτο τέλος; ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν θαυ-
μάζουσιν, ὅτι τοιαῦτα θαυματουργήσαντες ἐκο-
λάσθησαν· σὺ δὲ μὴ θαύμαζε. ἡ γὰρ χάρις
πᾶσα, τῆς τοῦ δεδωκότος δωρεᾶς. ἐκεῖνοι δὲ
οὐδὲν παρ᾽ ἑαυτῶν εἰσηνέγκαν· διὸ καὶ κο-
λάζονται δικαίως, ὅτι περὶ τὸν οὕτω τιμήσαντα,
ὡς καὶ ἀναξίοις δοῦναι τὴν χάριν, ἀγνώμο-
νες γεγόνασι καὶ ἀναίσθητοι. τί οὖν [φησιν;]
E ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν τοιαῦτα ἐποίουν; καὶ
τινες μὲν φασιν, ὅτι οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ ταῦ-
τα ἐθαυματούργουν καὶ ἠνόμουν, ἀλλ᾽ ὕστε-
ρον μετεβάλλοντο, καὶ τὴν ἀνομίαν ἐποίουν.
ἀλλ᾽ ἐὰν τοῦτο ᾖ, πάλιν τὸ σπουδαζόμενον οὐχ
ἵσταται. ὁ γὰρ δεῖξαι ἐσπούδακε τοῦτό ἐστιν·
ὅτι οὔτε πίστις, οὔτε θαύματα ἰσχύει, βίου μὴ
παρόντος. ὅπερ οὖν καὶ ὁ παῦλος ἔλεγεν·
ἐὰν

ἐὰν ἔχω πίστιν ὥστε τὰ ὄρη μεθιστάνειν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. τίνες οὖν εἰσιν οὗτοι φησί; πολλοὶ τῶν πιστευσάντων ἔλαβον χαρίσματα, οἷος ἦν ὁ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων καὶ οὐκ ὢν μετ' αὐτοῦ, οἷος ἦν ὁ ἰούδας. καὶ γὰρ καὶ οὗτος πονηρὸς ὤν, χάρισμα εἶχε. καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ τοῦτο εὕροι τις ἄν, εἰς ἀναξίους τὴν χάριν ἐνεργήσασαν πολλάκις, ἵνα ἑτέρους εὐεργετήσῃ. A ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντες πρὸς πάντα ἐπιτηδείως εἶχον, ἀλλ' οἱ μὲν ἦσαν βίου καθαροῦ, πίστιν δὲ οὐ τοσαύτην εἶχον, οἱ δὲ τοὐναντίον· κἀκείνους διὰ τούτων προετρέπετο, ὥστε πολλὴν ἐπιδείξασθαι πίστιν, καὶ τούτους διὰ τῆς ἀφάτου ταύτης δωρεᾶς, ὥστε γενέσθαι βελτίους ἐξεκαλεῖτο. διὸ καὶ μετὰ πολλῆς [τῆς] δαψιλείας τὴν χάριν ἐδίδου. δυνάμεις γάρ φησι πολλὰς ἐποιήσαμεν· ἀλλ' ὁμολογήσω αὐτοῖς τότε, ὅτι οὐκ οἶδα ὑμᾶς. νῦν μὲν γὰρ νομίζουσιν εἶναί μοι φίλοι· τότε δὲ εἴσονται, ὅτι οὐχ ὡς φίλοις ἔδωκα. B καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἀνθρώποις πεπιστευκόσι μὲν εἰς αὐτόν, βίον δὲ οὐκ ἔχουσι τῇ πίστει συμβαίνοντα, χαρίσματα δέδωκεν· ὅπου γε καὶ εἰς τοὺς ἀμφοτέρων τούτων ἐκπεπτωκότας εὑρίσκεται ἐνεργῶν; καὶ γὰρ [ὁ] Βαλαάμ, καὶ πίστεως καὶ πολιτείας ἀρίστης ἀλλότριος ἦν· ἀλλ' ὅμως ἐνήργησεν εἰς αὐτὸν ἡ χάρις διὰ τὴν ἑτέρων οἰκονομίαν. καὶ ὁ Φαραὼ τοιοῦτος· ἀλλ' ὅμως κἀκείνῳ τὰ μέλλοντα ἔδειξε. καὶ ὁ ναβουχοδονόσορ παρανομώτατος, C καὶ τούτῳ πάλιν τὰ μετὰ πολλὰς ὕστερον ἐσομένας γενεὰς ἀπεκάλυψε· καὶ τῷ παιδὶ πάλιν τῷ ἐκείνου νικήσαντι τὸν πατέρα τῇ παρανομίᾳ τὰ μέλλοντα ἔδειξε, θαυμαστὰ καὶ μεγάλα οἰκονομῶν πράγματα. ἐπεὶ οὖν καὶ τότε ἀρχὰς τὸ κήρυγμα εἶχε καὶ πολλὴν ἔδει γενέσθαι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ἐπίδειξιν, πολλοὶ καὶ τῶν ἀναξίων δῶρα ἐλάμβανον. ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τῶν σημείων τούτων οὐδὲν ἐκέρδαινον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον κολάζονται. D διὸ καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ῥῆμα εἶπεν αὐτοῖς· οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. πολλοὺς γὰρ καὶ ἐντεῦθεν ἤδη μισεῖ καὶ πρὸ τῆς κρίσεως ἀποστρέφεται. φοβηθῶμεν τοίνυν ἀγαπητοί, καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα βίου, μηδὲ νομίζωμεν ἔλαττον ἔχειν, ἐπειδὴ σημεῖα οὐ ποιοῦμεν νῦν. οὐδὲν γὰρ ἐκ τούτου πλέον ἔσται ἡμῖν ποτέ, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔλαττον ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν, ἐὰν ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα πάσης. τῶν μὲν γὰρ σημείων [οὐκ] αὐτοὶ ὀφειλέται ἐσμέν, E τοῦ δὲ βίου καὶ τῶν πράξεων τὸν θεὸν ἔχομεν ὀφειλέτην. Ἐπειδὴ τοίνυν πάντα ἀπήρτισε, καὶ περὶ ἀρετῆς διελέχθη μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης, καὶ τοὺς ὑποκρινομένους αὐτὴν ἔδειξε διαφόρους ὄντας, τούς τε νηστεύοντας πρὸς ἐπίδειξιν καὶ εὐχομένους, τούς τε ἐν δορᾷ προβάτων περιερχομένους,

τούς τε

Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & nouero myſteria omnia, & ſi habuero omnem ſcientiam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. 1. Cor.13.a. Qui igitur iſti ſunt, inquies? Multi profectò credentium acceperant dona gratiæ, ex quibus erat ille qui cum in Chriſti nomine dæmonia eiiceret, non tamen eum etiam ſequebatur: Marc.9.f. qualis erat & ipſe Iudas. Nam hic quoque quanquam eſſet malus, gratiæ tamen munus acceperat. Quin A etiam in veteri teſtamento idipſum qui quærit inuenit, videlicet in ipſis quoque indignis, ad aliorum vtilitatem gratiam frequenter operatam. Quia enim non omnes in omnibus idonei ſunt reperti: nam alij quidem vitæ erant honeſtate conſpicui, non tamen pari etiam ardore fidei feruebant: alij vero è contrario fidei bonum abſque vitæ honeſtate ſeruabant, & illos per iſtos exhortatur, vt fidem ſtuderent habere maiorem: & hos per ineffabile iſtud donum, vt eſſent etiam in conuerſatione meliores. Et idcirco eis ad liberalitatem maxima B gratiæ dona præſtabat: *virtutes, inquiunt, multas fecimus: ſed confitebor illis tunc, nunquam noui vos.* Nunc quidem ſe eſſe amicos meos putant, tunc vero ſcient quod non vt amicis iſta donauerim. Et quid omnino miraris ſi hominibus in ipſum quidem credentibus, vitam tamen ipſi fidei conuenientem non habentibus, gratiæ ſuæ dona largitus eſt, quando tale aliquid in his etiam qui vtroque hoc nudabantur bono, inuenitur operatus? Balaam quippe à fide ac probitate vitæ erat prorſus alie- Num.24.c. C nus, ſed tamen operata eſt in illo Dei gratia, in ædificationem proculdubio cæterorum. Et etiam Pharao talis extiterat, veruntamen ipſi quoque oſtendit futura. Et Nabuchodonoſor Gene.14.a. iniquiſſimus fuit, ſed huic quoque etiam ea quæ in nouiſſimo ſeculo futura ſunt reuelauit: Dan.2.a.b. ſed & ipſius filio qui facilè patrem impietate ſuperauerat, futura patefecit, admiranda & maxima negocia diſpenſando. Quia igitur & tunc ipſa adhuc erant euangelicæ prædicationis exordia, multaque oportebat diuinæ potentiæ clarere documenta, plurimi quoque D indignorum accipiebant dona gratiæ: veruntamen nihil propter hæc illi ſigna lucrati ſunt, ſed magis etiam punientur, propter quod & terribilem minatur eis ſermonem dicendo: Nunquam noui vos. Multos quippe hic odit, atque auerſatur etiam ante iudicium. Timeamus igitur dilectiſſimi, maximamque curam ſanctæ conuerſationis adamemus, nec putemus minus aliquid nos habere, quia nos modò ſigna non facimus. Nihil namque tunc nobis propter illa amplius reddetur, ſicut nec minus dabitur quia ſigna non facimus, ſi vtique E omnibus ſtuduerimus abundare virtutibus. De mirabilibus ſiquidem nos abſque dubio debitores efficiemur Dei: pro bene autem acta vita Deum habebimus debitorem. Quia igitur cuncta perfectè de virtute diſſeruit, & ſimulatores eius plurimos ac diuerſos eſſe non monſtrauit, cum eos qui ad oſtentationem ſui orant atque ieiunant, tum etiam eos qui ſimplicitatē ouium tantūmodo habitu prætenderent

tum

tum illos quoque qui veritatem opprimunt & perſequuntur, quos etiam porcos & canes vocauit: hinc iam præceptis ſuis conſolationem rurſus admiſcēs, oſtendit quantum ſit virtutis etiam in hoc ſeculo commodum, quantum etiam malignitatis incommodum. *Omnis*, ait, *qui audit verba mea, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti*. Quæ quidem paſſuri ſunt, qui mandata non faciunt, quamuis faciant ſigna, audiſtis. Oportet ergo vos diſcere, quibus ſunt illi fruituri bonis, qui omnia quæ præcepta ſunt, obedienter impleuerint: qui certè non in futuro tantum, verumetiam in iſto ſeculo de obſeruati euangelij vtilitate gaudebunt. *Omnis*, inquit, *qui audit verba mea hac, & facit ea, aſſimilabitur viro prudenti*. Conſidera quàm admirabili varietate ſermonem tractet, modò quidem dicens: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, ſeque ipſum reuelans: modò verò inferens, qui facit voluntatem patris mei. Et rurſus iudicem ſe demoſtrans, *Multi*, inquit, *dicent mihi in illa die: domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? & dicam illis, nunquam noui vos*. Hîc quoque rurſus oſtendit habere ſe ouium poteſtatem, propter quod ait, *Qui audit verba mea hac*. Quia enim cuncta diſputauerat de futuris, regnum commemorando cœlorum, & mercedem ineffabilem pollicendo, & conſolationem Dei, & quantacunque ſint talia: vult eis etiam hinc tribuere fructus laborum, & oſtendere quantum ſit in præſenti quoque vita robur virtutis. Quodnam eſt igitur ipſius robur? Tutum viuere atque munitum, nullique aduerſantium rerum in prædam patere, quinimò cunctis quę obſiſtunt ſuperiorem omnino conſiſtere. Cui bono quid vnquam inueniatur æquale? Hoc enim ne ille quidē ipſe ſibi præſtare poſſet, qui diademate coronatur, ſed qui virtute eſt pręditus. Solus enim iſte, & quidē multo cum cumulo bonorū ſuorum poſſidet firmitatem, qui potentiſſima virtutum cohorte munitur, atq; inter hos tumentes ſeculi fluctus plurima tranquillitate perfruitur. Hoc eſt enim omnino mirabile, quia cum nulla ſerenitas ſit, imò cùm ſit valida tempeſtas & magna commotio, & crebræ tentationes, ipſe ne tantulum quidem poterit commoueri. *Deſcendit*, inquit, *pluuia, venerunt flumina flauerunt vēti, & irruerunt in domum illam & non cecidit: fundata enim erat ſupra petram*. Hic autem & pluuiam, & flumina, & ventos tranſlatione verborum afflictiones, & ingruentia hominibus pericula nuncupauit, calumnias videlicet, inſidias, luctus, interitus, aliorum impugnationes, deſertiones ſuorum, cæteraque omnia vitæ præſentis incommoda. Sed nulli, inquit, horum talis anima ſuccumbit, cauſa vero iſtius firmitatis eſt, ſupra petram eſſe fundatam. Petram hic autem doctrinæ ſuæ firmitatem & certitudinem vocauit. Siquidem omni petra illius ſunt fortiora præcepta, & obedientem Deo cūctis præſtant tribulationum fluctibus celſiorē. Quicūq; enim diligēter hæc cuſtodit, ac fortiter, nō modò hominibus nocere cupiētibus, verūetiā ipſis dæmonibus ſibi inſidiantibus ſuperior eminebit. Quod

τοὺς τι λυμαινομένους αὐτὴν, οὓς καὶ χοίρους καὶ κύνας ἐκάλεσε, δεικνὺς λοιπὸν πόσον μὲν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐνταῦθα τὸ κέρδος, πόσον δὲ τῆς κακίας τὸ βλάβος, φησί· πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ. οἱ μὲν γὰρ μὴ ποιοῦντες, κἂν σημεῖα ἐργάζωνται πείσονται, ἃ ἀκηκόατε. δεῖ δὲ ὑμᾶς εἰδέναι καὶ τίνων οἱ πειθόμενοι τοῖς εἰρημένοις ἅπασιν ἀπο- A λαύσονται, οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα. πᾶς γάρ φησιν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ. Εἶδες πῶς ποικίλλει τὸν λόγον, ποτὲ μὲν λέγων· οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, καὶ ἑαυτὸν ἐκκαλύπτων· ποτὲ δὲ λέγων, ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, καὶ πάλιν κριτὴν ἑαυτὸν εἰσάγων; πολλοὶ γὰρ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ ἐρῶ, B οὐκ οἶδα ὑμᾶς. καὶ ἐνταῦθα πάλιν δείκνυσιν ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα τὴν πᾶσαν· διὸ καὶ ἔλεγεν· ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους. Ἐπειδὴ γὰρ πάντα περὶ τῶν μελλόντων διελέχθη, καὶ βασιλείαν λέγων καὶ μισθὸν ἄφατον, καὶ παράκλησιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, βούλεται καὶ ἐντεῦθεν αὐτοῖς δοῦναι τοὺς καρποὺς καὶ δεῖξαι πόση καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἡ ἰσχὺς τῆς ἀρετῆς. Τίς οὖν ἐστιν ἡ ἰσχὺς [τῆς ἀρετῆς;] τὸ μετὰ ἀσφαλείας ζῆν· τὸ μηδενὶ τῶν δεινῶν C εὐχείρωτον εἶναι· τὸ πάντων ἀνώτερον ἑστάναι τῶν ἐπηρεαζόντων. οὗ τί γένοιτ' ἂν ἴσον; τοῦτο γὰρ οὐδὲ αὐτὸς ὁ τὸ διάδημα περικείμενος ἑαυτῷ κατασκευάσαι δυνήσεται ἂν, ἀλλ' ὁ ἀρετὴν μετιών. αὐτὸς [γὰρ] μόνος μετὰ πολλῆς κέκτηται τῆς περιουσίας, ἐν τῷ τῶν παρόντων εὐρίπῳ πραγμάτων πολλῆς ἀπολαύων γαλήνης. τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐκ εὐδίας οὔσης, ἀλλὰ σφοδροῦ τοῦ χειμῶνος καὶ πολλῆς τῆς ταραχῆς, καὶ πολλῶν τῶν D πειρασμῶν, αὐτὸς οὐδὲ μικρὸν σαλευθῆναι δύναται. κατέβη γάρ φησιν ἡ βροχὴ, ἦλθον οἱ ποταμοὶ, ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Βροχὴν ἐνταῦθα καὶ ποταμοὺς καὶ ἀνέμους μεταφορικῶς τὰς ἀνθρωπίνας λέγων συμφορὰς καὶ δυσπραγίας· οἷον συκοφαντίας, ἐπιβουλὰς, πένθη, θανάτους, οἰκείων ἀπωλείας, ἀλλοτρίων ἐπηρείας, πάντα ὅσα ἄν εἴποι τις τὰ ἐν τῷ [παρόντι] βίῳ κακά. ἀλλ' οὐδενὶ E εἴκει φησὶν ἡ τοιαύτη ψυχή· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ἐπὶ τῆς πέτρας τεθεμελίωται. πέτραν γὰρ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας καλῶν. καὶ γὰρ πέτρας ἰσχυρότερα τὰ προστάγματα, ὑψηλότερον πάντων ποιοῦντα τῶν ἀνθρωπίνων κυμάτων. ὁ γὰρ ταῦτα μετ' ἀκριβείας φυλάττων, οὐκ ἀνθρώπων περιέσται μόνον ἐπηρεαζόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων ἐπιβουλευόντων αὐτῷ. καὶ ὅτι

καὶ ὅτι ὁ χειμὼν, πάντα εἰρήνη, μάρτυς ἡμῖν ὁ Ἰὼβ, πάσας δεξάμενος τοῦ διαβόλου τὰς προσβολὰς, καὶ μείνας ἀκίνητος. μαρτυρήσειαν δ' ἂν καὶ οἱ ἀπόστολοι, τῶν κυμάτων τῆς οἰκουμένης προσρηγνυμένων αὐτοῖς, καὶ δήμων, καὶ τυράννων, καὶ οἰκείων, καὶ ἀλλοτρίων, καὶ δαιμόνων, καὶ διαβόλου, καὶ πάσης μηχανῆς κινηθείσης, πέτρας στερρότερον στάντες καὶ πάντα διαλύσαντες. Τί τοίνυν τοῦ βίου τούτου μακαριώτερον γένοιτ' ἄν; τοῦτο γὰρ οὐ πλοῦτος, οὐ σώματος ἰσχὺς, οὐ δόξα, οὐ δυναστεία, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ὑποσχέσθαι δυνήσεται, ἀλλ' ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις μόνη. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι βίον εὑρεῖν ἕτερον κακῶν ἐλεύθερον ἁπάντων, ἀλλ' ἢ τοῦτον μόνον. καὶ μάρτυρες ὑμεῖς οἱ τὰς ἐν τοῖς βασιλείοις εἰδότες ἐπιβουλὰς, οἱ τοὺς θορύβους καὶ τὰς ταραχὰς τὰς ἐν ταῖς τῶν πλουτούντων οἰκίαις. ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποστόλοις τοιοῦτον οὐδέν. τί οὖν; οὐδὲν γέγονε τοιοῦτον, οὐδ' ἔπαθόν τι δεινὸν παρ' οὐδενὸς ἐκεῖνοι; τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτο μάλιστα πάντων ἐστὶν, ὅτι πολλὰς μὲν ὑπέμειναν ἐπιβουλὰς καὶ πολλοὶ κατερράγησαν ἐπ' αὐτοὺς οἱ χειμῶνες, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῶν οὐ περιέτρεψαν, οὐδὲ εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλον· ἀλλὰ [καὶ] γυμνοῖς σώμασι παλαίοντες ἐκράτησαν καὶ περιεγένοντο. καὶ σὺ τοίνυν ἐὰν θέλῃς ταῦτα ποιεῖν μετ' ἀκριβείας, πάντων καταγελάσῃ. κἂν γὰρ ᾖς ὠχυρωμένος τῇ τῶν παραινέσεων τούτων φιλοσοφίᾳ, οὐδέν σε λυπῆσαι δυνήσεται. τί γάρ σε βλάψει ὁ βουλόμενος ἐπιβουλεύειν; χρήματά σου ἀφαιρεθήσεται; ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς ἐκείνου ἐκελεύσθης αὐτῶν καταφρονεῖν, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀπέχεσθαι τῆς ὑπερβολῆς, ὡς μηδὲ παρὰ τοῦ δεσπότου τί ποτε τοιοῦτον αἰτεῖν. ἀλλ' εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλει; ἀλλὰ πρὸ τοῦ δεσμωτηρίου οὕτω ζῆν ἐκελεύσθης, ὡς καὶ παντὶ ἐσταυρῶσθαι τῷ κόσμῳ. ἀλλὰ λέγει κακῶς; ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀπήλλαξέ σε τῆς ὀδύνης ὁ Χριστὸς, πολὺν σοι ἀπονητὶ τῆς ἀνεξικακίας ἐπαγγελλόμενος μισθὸν, καὶ οὕτως σε καθαρὸν τῆς ἐντεῦθεν ὀργῆς καὶ λύπης ποιήσας, ὡς καὶ κελεῦσαι [ὑπὲρ ἐχθρῶν] εὔχεσθαι. ἀλλ' ἐλαύνει καὶ μυρίοις περιβάλλει κακοῖς; ἀλλὰ λαμπρότερόν σοι ποιεῖ τὸν στέφανον. ἀλλ' ἀναιρεῖ καὶ κατασφάττει; καὶ διὰ τούτου τὰ μέγιστά σε ὠφελεῖ πάλιν, τὰ τῶν μαρτύρων σοι ἔπαθλα κατασκευάζων, καὶ ταχύτερον εἰς τὸν ἀκύμαντον λιμένα παραπέμπων, καὶ μείζονος ἀμοιβῆς ὑπόθεσίν σοι παρέχων, καὶ τὴν κοινὴν δίκην πραγματεύεσθαί [σε] παρασκευάζων. ὃ δὴ καὶ μάλιστα πάντων ἐστὶ θαυμαστότερον· ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν παραβλάπτουσιν [οἱ] ἐπιβουλεύοντες, ἀλλὰ καὶ εὐδοκιμωτέρους ποιοῦσι τοὺς ἐπηρεαζομένους. οὗ τί γένοιτ' ἂν ἴσον, τοιοῦτον ἑλέσθαι βίον, οἷος μόνος οὗτος [ὁ τοιοῦτός] ἐστιν; ἐπειδὴ

Quod verò iſta ad iactantiá non dicantur, Iob certè teſtis eſt: qui vtique & omnes diaboli in ſe excepit ictus, & tamen permanebat immobilis. Idipſum teſtantur & Apoſtoli, qui fluctibus totius orbis in ſe pariter irruentibus, tyrannorum ſcilicet, atque populorum, Iudæorum atque gentilium, & ſuorum & alienorum, & diaboli prorſus & dæmonum, ad cunctas cõiuratas aduerſus ſe impugnationis machinas, pulſata fluctib. rupe firmius cõſtiterunt: quodque eſt adhuc amplius, omnia iſta domuerunt.
A Quid igitur hac vita beatius poſſit inueniri? Hoc enim non magnitudo diuitiarũ, non corporis fortitudo, non potentia vlla, non gloria, non quicquam horum ſimile poterit polliceri, ſed poſſeſſio ſola virtutis. Non eſt enim, non eſt omnino alteram inuenire vitam malis omnibus liberam, niſi hanc profectò ſolam. Et teſtes huius rei vos certè ipſi eſtis, qui aulicas noſtis inſidias, & illos ſtrepitus ac tumultus, qui domos diuitum ſæpe ſubuertunt, noſtis. Sed in Apoſtolis tale omnino nihil contigit.
B Quid igitur? Nihílne erga illos huiuſmodi factum putamus? Nihílne illi ab aliquo triſte perpeſſi ſunt? Hoc eſt enim præcipuè maximéque mirabile, quia cum plurimas quidem illi paterentur inſidias, maximéq; in illos tempeſtatum turbines frequenter irruerent: nequaquam tamen eorũ animos labefactare potuerunt, nec eis aliquem incutere mœrorem. Obtinuerunt vbiq;, vbiq; valuerunt, nudis omnino corporibus luctando, cunctáq; aduerſa vincendo. Et tu igitur ſi volueris cum diligenti omnia cautione perficere, cuncta hæc
C impugnationum genera ridebis. Si enim fueris harum adhortationum munitus armis, nulla tibi oppugnatio poterit inferre mœſticiam. Quid enim nocebit, qui diuerſas contra te molitur inſidias? pecunias fortè tibi diripiet? Sed etiam ante illius minas iuſſus es iſtas deſpicere, & cum tanto perfectionis cumulo, vt ne ab ipſo quidẽ domino tale aliquid poſtulares. Sed recludet in carcerem? ſed & ante carcerem ita te viuere vtiq; præcepit, vt totiũ mundo omnino eſſes crucifixus. At malignitate obtre-
D ctationis macerabit? ſed ab hoc quoq; dolore te Chriſtus eripuit, multam tibi citra laborem pro ſuſceptis maledictionib. pollicendo mercedem: ſicque te eſſe mundũ iubendo ab ea quę inde oritur ira atq; triſtitia, vt tibi pro inimico etiã orare præceperit. Sed exagitabit te vndique, & afflictionibus mille circundabit? ſed clariorem tibi profectò texet coronam. Sed afficiet te plagis, vel etiam interficiet? & idcirco rurſus tibi maiora præſtabit, ſuóque te ſcelere ad martyrij palmam prouehet, citiúſque ad tranquilliſſimum portum ire compellet, am-
E plioris tibi proculdubio mercedis occaſionem miniſtrans, teque ab illius Dei timore liberãs, quo diuerſorum actuum ratio in communi reddenda eſt. Quod autem præcipuè mirandum eſt, non modò nihil omnino lædunt qui talibus inſidias machinantur: ſed eos etiam faciunt oppugnatione clariores. Cui bono quid vnquam ſimile valeat inueniri, talem vitam videlicet elegiſſe, qualis hæc ſola eſt? Quia

Quia enim dixerat arctam & anguſtam viam:
rurſus hinc afferens conſolationẽ labori, quam
tuta ſit via ipſa, quamque etiam ſuauis, oſten-
dit: ſicut etiam contrarij illius itineris & aſpe-
ritatem plurimam, & maxima indicauit eſſe
diſcrimina. Vt enim virtutis in præſenti bene-
ficia monſtrauit: ita etiam viciorum pandit in-
commoda. Quod enim dicere ſemper ſoleo,
id nunc quoque inculcare non deſino. Vbique
ferè ex vtroque auditorum operatur ſalutem,
tum amorẽ virtutum, tum horrorẽ inſerendo
viciorum. Quia enim futurum erat, vt ipſa qui-
dem dicta aliqui mirarentur, nec tamen bo-
norũ documẽta operum præberent, præueni-
ens eos terret, ac dicit: quia etſi bona ſint quæ
dicuntur, nequaquam tamen ad ſecuritatem
ſufficit ſolus auditus, ſed obedientia quoq; ſit
neceſſaria, quæ certè operibus oſtẽditur. Nam
totum profectò in his præcipuè conſiſtit. Ita-
que hîc iam interim ſermoni ſuo terminum
poſuit, vbi maximè vigentem in eis timorem
reliquit. Sicut enim ad ſtudia virtutum, nõ ſo-
lum de futuris eos præmiis incitauit, promit-
tendo regna cœlorum, & ineffabilem omnino
mercedẽ, & conſolationẽ futuram, ac bona ꝓr-
ſus innumera: ſed etiam de præſentibus, dũ ſci-
licet petræ robur & inconcuſſã firmitatem o-
ſtendit: ſic etiam ab amore viciorum nõ modò
ſuppliciis deterret futuris, excidendã comme-
morando arborem, ignemque inextinguibi-
lem, & à cœleſti regno exclusionem minando
& dicendo: Non noui vos: ſed de præſenti quo-
que, dum trãſlatione verborum domus com-
memorauit ruinã. Hoc quippe ipſo vehemen-
tiorem fecit profectò ſermonem, quo illum et-
iam comparatione veſtiuit. Non enim tantum
etiam ſententia eius põdus habuiſſet, ſi ſimpli-
citer dixiſſet, ac nudè: Inſuperabilis erit, qui
virtute munitur, & facillè in prædam patebit v-
nuſquiſq; vicioſus: quantũ certè nũc obtinet,
cũ ad ipſum cumulatius exprimendũ, & petra,
& arena, & domus, & flumina, & venti, ac plu-
uiæ proferuntur. *Et omnis audiens*, inquit, *ſermo-
nes hos meos, & non faciens, viro ſimilis indicabitur
ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam.* Be-
ne autem auditorẽ huiuſmodi ſtultũ vocauit.
Quid enim poſſit ſtultius, quidve infœlicius
inueniri, ſuper arenam ædificante domum, &
laborem quidẽ neceſſarium ſuſtinente, fructũ
verò ipſius laboris ac requie nõ fruente, perq;
hoc etiã ſupplicia perferente? Quòd autẽ vicijs
obnoxij laborẽt, omnino manifeſtũ eſt: itaque
& raptor, & adulter, & calũniator multũ labo-
rant, & plurimũ afflictionis profectò ſentiunt,
vt vel maliciam, vel luxuriã ſuam ad effectum
poſſint operis adducere: ſed non modò nul-
lum de huiuſmodi laboribus fructum capiſit,
verum etiam damnum grande patiuntur. Nam
Gal. 6. b. & Paulus hoc ſignificãdo dicebat: *Qui in carne
ſua ſeminat, de carne & metet corruptionem.* Huius
omnino ſunt ſimiles, qui ædificant in arenis,
in fornicatione videlicet, atque luxuria, in
iracundia, & cæteris talibus. Huiuſmodi erat
3. Reg. 17. & ſeq. & Achab, ſed non & Helias: etenim è regi-
one ponentes & virtutes & vicia, perfectius
quam ſint hæc inter ſe diuerſa cognoſcemus:
nam

ἐπειδὴ γὰρ εἶπε στενὴν καὶ τεθλιμμένην τὴν ὁ-
δὸν, κἀντεῦθεν παραμυθούμενος τοὺς πόνους, δεί-
κνυσι πολλὴν αὐτῆς οὖσαν τὴν ἀσφάλειαν, πολ-
λὴν τὴν ἡδονήν· ὥσπερ οὖν καὶ τῆς ἐναντίας
πολλὴν τὴν σαθρότητα καὶ τὴν ζημίαν. κα-
θάπερ γὰρ τῆς ἀρετῆς κἀντεῦθεν ἔδειξε τὰ ἔπα-
θλα, οὕτω καὶ τῆς κακίας τὰ ἐπίχειρα. καὶ γὰρ
ὅπερ ἀεὶ λέγω, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, ὅτι ἀμφοτέρων
πανταχοῦ κατασκευάζει τῶν ἀκροατῶν τὴν σω-
A τηρίαν, διά τε τοῦ ζήλου τῆς ἀρετῆς, διά τε τοῦ τῆς
κακίας μίσους. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον τινὲς εἶναι, τὰ
μὲν λεγόμενα θαυμάζοντες, τὴν δὲ διὰ τῶν ἔργων
οὐ παρέχοντες ἐπίδειξιν, προκαταλαμβάνων
αὐτοὺς φοβεῖ λέγων· ὅτι εἰ καὶ καλὰ τὰ εἰρημέ-
να, οὐκ ἀρκεῖ εἰς ἀσφάλειαν ἡ ἀκρόασις, ἀλλὰ
δεῖ καὶ τῆς διὰ τῶν ἔργων ὑπακοῆς. καὶ τὸ πᾶν
ἐν τούτῳ μάλιστά ἐστι. καὶ ἐνταῦθα καταλύει τὸν λό-
γον, τὸν φόβον αὐτοῖς ἀκμάζοντα ἀφείς. ὥσπερ
γὰρ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων προ-
B ετρέψατο μόνον, βασιλείαν εἰπὼν καὶ οὐρανοὺς, καὶ
μισθὸν ἄφατον καὶ παράκλησιν, καὶ τὰ μυρία
ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων, τὸ στερρὸν
καὶ ἀκίνητον ἐνδειξάμενος τῆς πέτρας· οὕτω καὶ
ἐπὶ τῆς κακίας, οὐκ ἀπὸ τῶν προσδοκωμένων
φοβεῖ μόνον, οἷον τοῦ κοπτομένου δένδρου καὶ τοῦ
πυρὸς τοῦ ἀσβέστου, καὶ τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
βασιλείαν, καὶ τοῦ λέγειν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀλ-
λὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων, τῆς πτώσεως λέγω
τῆς κατὰ τὴν οἰκίαν. διὸ καὶ ἐμφαντικώτερον
C τὸν λόγον ἐποίησεν ἐπὶ παραβολῆς αὐτὸν γυμνά-
ζων. οὐδὲ γὰρ ἦν εἰπεῖν ἴσον, ὅτι ἀχείρωτος
ἔσται ὁ ἐνάρετος, καὶ εὐάλωτος ὁ πονηρὸς, καὶ
πέτραν θεῖναι, καὶ οἰκίαν, καὶ ποταμοὺς, καὶ
βροχὴν, καὶ ἄνεμον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ
πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους φησὶ, καὶ
μὴ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,
[ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ψάμ-
μον.] καλῶς [δὲ] μωρὸν ἐκάλεσε τοῦτον. τί γὰρ
[ἂν] γένοιτο ἀνοητότερον τοῦ οἰκίαν οἰκοδομοῦν-
D τος ἐπὶ τῆς ψάμμου, καὶ τὸν μὲν πόνον ὑπο-
μένοντος, τοῦ δὲ καρποῦ καὶ τῆς ἀναπαύσεως
ἀποστερουμένου, καὶ ἀντὶ τούτου κόλασιν ὑπομέ-
νοντος; ὅτι γὰρ καὶ οἱ κακίαν μετιόντες κάμνου-
σι, παντί που δῆλόν ἐστι. καὶ γὰρ καὶ ὁ ἅρπαξ
καὶ ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ συκοφάντης, πολλὰ μοχθοῦ-
σι καὶ ταλαιπωροῦνται, ὥστε τὴν αὐτῶν κακίαν
εἰς τέλος εἰσάγειν. ἀλλ᾽ οὐ μόνον οὐδὲν ἀπὸ τῶν
πόνων τούτων καρποῦνται [τι] κέρδος, ἀλλὰ
καὶ πολλὴν ὑπομένουσι τὴν ζημίαν. ἐπεὶ καὶ
E ὁ Παῦλος τὸ αὐτὸ αἰνιττόμενος ἔλεγεν· ὁ σπεί-
ρων εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
θερίσει φθοράν. τούτῳ ἐοίκασι καὶ ἐπὶ ψάμ-
μου οἰκοδομοῦντες· οἷον οἱ ἐπὶ πορνείᾳ, οἱ ἐπὶ
ἀσελγείᾳ, οἱ ἐπὶ θυμῷ, οἱ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅ-
πασι. τοιοῦτος ἦν ὁ Ἀχαάβ· ἀλλ᾽ οὐ τοιοῦτος [ἦν]
ὁ Ἠλίας. καὶ γὰρ παράλληλα θέντες τὴν ἀρετὴν
καὶ τὴν κακίαν, ἀκριβέστερον εἰσόμεθα τὴν διαφοράν.
ὁ μὲν

ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς πέτρας ᾠκοδόμησεν, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ψάμμου· διὸ καὶ βασιλεὺς ὢν ἐδεδοίκει καὶ ἔτρεμε τὸν προφήτην, τὸν τὴν μηλωτὴν ἔχοντα μόνον. Τοιοῦτοι οἱ ἰουδαῖοι, ἀλλ' οὐχ οἱ ἀπόστολοι. διὸ καὶ ὀλίγοι ὄντες καὶ δεδεμένοι, τῆς πέτρας ἐνεδείκνυντο τὸ στερρόν· ἐκεῖνοι δὲ καὶ πολλοὶ καὶ ὡπλισμένοι, τῆς ψάμμου τὸ ἀσθενές. καὶ γὰρ ἔλεγον τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὁρᾷς ἐν ἀπορίᾳ ὄντας, οὐ τοὺς ὑποχειρίους καὶ δεδεμένους, ἀλλὰ τοὺς κατέχοντας καὶ δεσμεύοντας; οὗ τί γένοιτ' ἂν καινότερον; σὺ κατέχεις καὶ διαπορεῖς; καὶ μάλα εἰκότως. ἐπειδὴ γὰρ ἐπὶ τῆς ψάμμου πάντα ᾠκοδόμησαν, διὰ τοῦτο καὶ ἀσθενέστεροι πάντων ἦσαν. διὰ τοῦτο καὶ πάλιν ἔλεγον· τί ποιεῖτε βουλόμενοι ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου; τί φησί; σὺ μαστίζεις, καὶ σὺ φοβῇ; σὺ ἐπηρεάζεις, καὶ σὺ δέδοικας; σὺ κρίνεις, καὶ σὺ τρέμεις; οὕτως ἀσθενὴς ἡ κακία. ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι οὐχ οὕτως· οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. εἶδες φρόνημα ὑψηλόν; εἶδες πέτραν κυμάτων καταγελῶσαν; εἶδες οἰκίαν ἄσειστον; καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι οὐ μόνον οὐδὲ ἐγίνοντο αὐτοὶ δειλοὶ δι' ὧν ἐπεβουλεύοντο, ἀλλ' ὅτι καὶ πλεῖον ἐλάμβανον θάρσος, κἀκείνους εἰς μείζονα ἐνέβαλον ἀγωνίαν. καὶ γὰρ ὁ τὸν ἀδάμαντα πλήττων, αὐτός ἐστιν ὁ πληττόμενος· καὶ ὁ πρὸς κέντρα λακτίζων, αὐτός ἐστιν ὁ κεντούμενος καὶ τὰ χαλεπὰ δεχόμενος τραύματα· καὶ ὁ τοῖς ἐναρέτοις ἐπιβουλεύων, αὐτός ἐστιν ὁ κινδυνεύων. ἡ γὰρ κακία τοσούτῳ μᾶλλον ἀσθενεστέρα γίνεται, ὅσῳ περ ἂν πρὸς τὴν ἀρετὴν παρατάττηται. καὶ καθάπερ ὁ πῦρ [ἐν] ἱματίῳ δεσμῶν, τὴν μὲν φλόγα οὐκ ἔσβεσε, τὸ δὲ ἱμάτιον ἐδαπάνησεν· οὕτως ὁ τοῖς ἐναρέτοις ἐπηρεάζων, καὶ κατέχων, καὶ δεσμεύων, ἐκείνους μὲν λαμπροτέρους εἰργάσατο, ἑαυτὸν δὲ ἠφάνισε. καὶ γὰρ ὅσα ἂν δεινὰ πάθῃς ἐπιεικῶς ζῶν, τοσούτῳ γέγονας ἰσχυρότερος. ὅσῳ γὰρ τιμῶμεν φιλοσοφίαν, τοσούτῳ μᾶλλον οὐδενὸς δεησόμεθα· [καὶ] ὅσῳ ἂν μηδενὸς δεηθῶμεν, τοσούτῳ μᾶλλον ἰσχυροὶ γινόμεθα καὶ πάντων ἀνώτεροι. οὕτως ἦν ἰωάννης· διὸ ἐκεῖνον μὲν οὐδεὶς ἐλύπει, αὐτὸς δὲ ἐλύπει τὸν ἡρώδην. καὶ ὁ μὲν μηδὲν ἔχων, κατεξανέστη τοῦ κρατοῦντος· ὁ δὲ διάδημα καὶ ἁλουργίδα καὶ μυρίαν φαντασίαν περιβεβλημένος, τρέμει καὶ δέδοικε τὸν πάντων γεγυμνωμένον, καὶ οὐδὲ ἀποτετμημένην τὴν κεφαλὴν ἀδεῶς ἰδεῖν δύναται. ὅτι γὰρ καὶ μετὰ [τὴν] τελευτὴν ἀκμάζοντα εἶχε τὸν φόβον, ἄκουσον τί φησιν· οὗτός ἐστιν [ὁ] ἰωάννης ὃν ἀνεῖλον ἐγώ. τὸ δέ, ἀνεῖλον, οὐκ ἐπαιρομένου ἦν, ἀλλὰ τὸν φόβον παραμυθουμένου, καὶ πείθοντος τὴν ψυχὴν τὴν ταραττομένην ἀναμνησθῆναι ὅτι αὐτὸς αὐτὸν ἔσφαξε.

τοσαύ-

nam hic quidem ſuper petram ædificauit domum, ille vero ſuper arenam. Et idcirco ille diademate coruſcus ac purpura contremiſcebat prophetam, ſola certè pelle circundatum: tales etiã Iudæi, ſed nõ & Apoſtoli. Nam pauci hi cùm eſſent, atque etiam vincti, firmitatem petræ conſtantiæ virtute ſuperabant. Illi vero qui plurimi armatiq́ue conſtiterant, arenarum imitabantur inſtabilitatem, denique quaſi trepidi cedenteſq́ue dicebant: *Quid faciemus hominibus iſtis?* Vides nempe ſtupenda rerum anguſtia coartari, non comprehenſos & vinctos, ſed comprehendentes, atque etiam vincientes, quo quid magis nouum valeat inueniri? Tu alterum vinculis adſtringis, & ipſe potius coartaris: & meritò: ſiquidem cuncta ædificarát in arenis, propterea & imbecilliores omnibus erant, atque dicebant: *Quid facitis, volentes inducere ſuper nos ſanguinem hominis huius?* Quid agis? Cædis, & metuis: alium perſequeris, & ipſe formidas? Tu iudicas, & tamen tremis: ita eſt quippe malicia infirma. At non ſimiliter & Apoſtoli: ſed quonam modo? *Non poſſumus*, inquiunt, *nos quæ vidimus & audiuimus non loqui.* Conſideraſti certè grande inuictæ mentis excelſum. Vidiſti petram vndarum murmura deridentem. Vidiſti domum contra ventorum flatus prorſus immobilem. Quod enim multò eſt amplius admirandum, non modò deterriti per aduerſa non ſunt, verum etiam maiorem inde aſſumpſere conſtantiam, & perſecutores ſuos in trepidationẽ maximam compulerunt. Quicunq; enim adamãtem percutit, magis ipſe percutitur. Et qui aduerſus ſtimulum calcitrat, ſine dubio ipſe pungitur, ſuiſq; propriis ictibus vulneratur: & qui impugnat virtutem tenẽtes, ipſe profectò ſubruitur: & malitia tantò efficitur infirmior, quãtò contra virtutem diutius præliatur. Et ſicut qui ignem obligat in veſtimento, illum quidẽ nõ extinguit, veſtem verò comburit: ita etiam qui in virtute poſitos perſequebantur, cõprehendebant, ac ſæpius colligabant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariores, ſe autem omnino perdebant. Etenim quantacunque ob iuſticiam paſſus fueris aduerſa, tantò ingentior efficeris, & firmior: quantoq; ſtuduerimus cœleſtem honorare philoſophiam, tanto magis nullius prorſus alterius indigebimus. Quãtò autem non indiguerimus alterius, tantò fortiores erimus omnibus, atq; omnibus celſiores. talis profectò erat Ioannes. Illum quidẽ contriſtare poterat omnino nullus, ipſe autem Herodem mœrere faciebat. Nã ille quidẽ inops rerum, aduerſus regem conſtãter inſurgit: hic vero diademate oſtroque fulgens, & mille aliis vmbræ iſtius ornatus inſignibus, tremit ac formidat pauperem prorſus ac nudum. Sed nec abciſſum eius caput ſecurè poterat ac libenter aſpicere, quia poſt mortem quoque Ioannis in illo terror vigebat. audi itaque quid dicat, *Hic eſt Ioannes quem ego interfeci.* Hoc enim quod ait, interfeci, non eſt ſemetipſum ſuperbius efferẽtis, ſed timorẽ ſuũ vtcũq; ſolãtis, & cõturbatę mẽti ſolicitè ſuadẽtis, vt recordetur ipſum eſſe quià ſe fuerat occiſus:

Act. 5. f.

Act. 5. e.

Ibidem. 4. d.

Luc. 9. a.

Y tanta

tanta eſt vis quippe virtutis, vt poſt mortem
quoque ſit viuentibus fortior. Nam & cùm
adhuc viueret, multarum domini diuitiarum
Luc 3.b. veniebant ad eum, atque dicebant: *Magiſter
quid faciemus?* tanta certè habetis, & à nihil ha-
bente cupitis viam veſtræ fœlicitatis addiſce-
re? ab inope locupletes? ab eo qui nec domum
poſſidet, militantes? Talis etiam Helias erat,
propter quod eadem libertate & regem in-
crepat & populum: nam ille quidem dicebat,
3 Re 19.d. *Vſquequo claudicatis vtroque poplite veſtro?* iſte
Mat.3.b.& Luc 3.b. vero, *genimina viperarum*. Et ille quidem im-
putabat aliquando regi, *Tu perdis Iſraël, & do-
3 Re.18.c. Mat.6.c. mus patris tui:* Hic autem dicebat Herodi, *Non
licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui*. Vi-
des certè petram, vide rurſus & arenam, quam
facilè, quàm citò cedit aduerſis, quam facilè
per cuncta ſubruitur: adeò eſt imbecillis ne-
quitia, etiamſi honore regis iuuetur, etiamſi
præſidio multitudinis, atque vniuerſa huiuſ-
modi potentia fulciatur: omnes tamen quo-
rum pectoribus ineſt, ſenſu priuat, & ſtupi-
dos reddit. Et idcirco nec ſimpliciter ruit,
ſed cum magno etiam fragore collabitur. *Et
facta eſt*, inquit, *ruina eius magna*. Neque enim
exiguarum leuiumque rerum periculum eſt,
ſed de animæ diſcrimine, de immortalibus
ſuppliciis ſuſtinendis, de cœleſtis regni ęter-
norumque bonorum amiſſione res agitur.
Quinetiam ante iſta tam grandia in præſenti
quoque ſeculo nimis ærumnoſæ vitæ, atque
omnibus miſeriori maliciæ ſectator addictus
eſt, cum timoribus aſſiduis, atque etiam for-
midinibus ſub diuerſo onere curarum & tre-
pidationum angore viuendo. Quod certè ille
4.Re.21.f. ſapiens ſignificando dicebat: *Fugit impius ne-
Pro.28.a. mine perſequente*. Huiuſmodi quippe homines
etiam vmbras tremunt, etiam amicos ſuſpe-
ctos habent, hoſtes, ſeruos, conſcios, igna-
ros: atque ante ſupplicium illud futurum, hîc
iam ſibi tormenta etiam multiplicant. Et hęc
omnia Christus manifeſtando ſignabat, cum
diceret, *facta eſt ruina eius magna*. Ibi apto pror-
ſus fine bona hæc præcepta concludens, eos
qui non plenè credunt futura, de præſentibus
vicia fugere cohortatus eſt. Etſi enim maius
longè profectò doctrinæ pondus eſt futuris
vel prouocare præmiis, vel deterrere ſupplici-
is, tamen craſſiores quaſque animas hic ma-
gis ſermo cohibet. atque à ſtudio malignita-
tis abducit. Propter quod etiam tali fine ſer-
mo eius impletus eſt, vt magis in eorum men-
tibus tam vtilis ſententia figeretur. Hæc igi-
tur ſcientes omnia, & præſentia ſcilicet & fu-
tura, vicia cuncta fugiamus: amplectamur
vero virtutem, ne vanè atque inaniter labo-
remus: ſed & hîc certo munimine, & ibi
cœleſti gloria perfruamur. Quam om-
nibus nobis contingat adipiſci gra-
tia & miſericordia domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, cui gloria &
imperium in ſecula ſecu-
lorum, Amen.

τοσαύτη τῆς ἀρετῆς ἡ ἰσχὺς, ὅτι καὶ μετὰ τελευτὴν τῶν
ζώντων ἐστὶ δυνατωτέρα. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡνίκα ἔζη
οἱ τὰ πολλὰ κεκτημένοι χρήματα πρὸς αὐτὸν ἐρχό-
μενοι ἔλεγον· τί ποιήσομεν; τοσαῦτα ἔχετε, καὶ παρὰ τοῦ «
μηδὲν ἔχοντος βούλεσθε μαθεῖν τῆς ὑμετέρας εὐη-
μερίας τὴν ὁδόν; παρὰ τοῦ πένητος οἱ πλουτοῦντες;
παρὰ τοῦ οὐδὲ οἰκίαν ἔχοντος οἱ στρατευόμενοι; τοιοῦ-
τος καὶ ὁ ἠλίας ἦν· διὸ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς παῤῥησίας
τῷ δήμῳ διελέγετο. ὁ μὲν γὰρ ἔλεγε· γεννήματα ἐχι- «
A δνῶν· οὗτος δὲ ἕως πότε χωλαίνετε ἐπ' ἀμφοτέραις «
ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; καὶ ὁ μὲν ἔλεγεν· ἐφόνευσας καὶ ἐ- «
κληρονόμησας· ὁ δὲ ἔλεγεν· οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν «
γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. εἶδες τὴν πέ- «
τραν; εἶδες τὴν ψάμμον πῶς εὐκόλως καταπί-
πτει; πῶς εἴκει ταῖς συμφοραῖς; πῶς περιτρέπεται,
κἂν μετὰ βασιλέως, κἂν μετὰ πλήθους ᾖ, κἂν μετὰ δυνα-
στείας; ἅπαντας γὰρ τοὺς μετιόντας αὐτὴν ἀναισθη-
τοτέρους ποιεῖ. καὶ οὐδὲ ἁπλῶς καταπίπτει, ἀλλὰ μετὰ
πολλῆς τῆς συμφορᾶς. καὶ [γὰρ] ἦν φησὶν ἡ πτῶσις αὐτῆς «
B μεγάλη [σφόδρα.] οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν τυχόντων ὁ κίν-
δυνος, ἀλλ' ὑπὲρ ψυχῆς, ὑπὲρ ἐκπτώσεως οὐρανῶν
καὶ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων καλῶν· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ
ἐκείνων πάντων ἀθλιώτερον ὁ ταύτην διώκων βιώ-
σεται βίον, ἀθυμίαις διηνεκέσι, δειλίαις, φροντίσιν,
ἀγωνίαις συζῶν. ὅπερ οὖν καὶ τις σοφὸς αἰνιττόμε-
νος ἔλεγε· φεύγει ἀσεβὴς οὐδενὸς διώκοντος. οἱ γὰρ
τοιοῦτοι τὰς σκιὰς τρέμουσι, τοὺς φίλους ὑποπτεύου-
σι, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς οἰκέτας, τοὺς εἰδότας, τοὺς οὐκ εἰ-
δότας αὐτούς. καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἐνταῦθα τὴν ἐσχά-
C την τίνουσι κόλασιν. [Καὶ] ταῦτα πάντα δηλῶν ὁ
χριστὸς ἔλεγε· καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη [σφό- «
δρα,] εἰς τὸ προσῆκον τέλος κατακλείων τὰ καλὰ
ταῦτα παραγγέλματα, καὶ τοὺς σφόδρα ἀπίστους
πείθων καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων φεύγειν κακίαν. εἰ γὰρ καὶ
μείζων ὁ περὶ τῶν μελλόντων λόγος, ἀλλὰ τοὺς πα-
χυτέρους οὗτος μᾶλλον ἱκανὸς [ἦν] κατασχεῖν καὶ ἀ-
παγαγεῖν τῆς πονηρίας. διὸ καὶ εἰς αὐτὸν κατέληξεν,
ὥστε ἔναυλον εἶναι τὴν ὠφέλειαν αὐτοῖς. πάντα τοίνυν
ταῦτα συνειδότες, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, φύ-
D γωμεν [τὴν] κακίαν, ζηλώσωμεν ἀρετὴν, ἵνα μὴ
μάτην μηδὲ εἰκῇ κάμνωμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνταῦ-
θα ἀπολαύσωμεν ἀσφαλείας, καὶ τῆς ἐκεῖ με-
τάσχωμεν δόξης. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
ἀμήν.

E

HOMI- ὉΜΙΛΙΑ

ὉΜΙΛΙΑ ΚΕʹ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ μὴν ἀκόλουθον ἦν ἀλγεῖν αὐτοὺς πρὸς τὸ φορτικὸν τῶν εἰρημένων, καὶ ναρκᾶν πρὸς A τὸ ὕψος τῶν ἐπιταγμένων· νῦν δὲ τοσαύτη ἡ ἰσχὺς τοῦ διδάσκοντος ἦν, ὡς πολλοὺς αὐτῶν καὶ ἑλεῖν, καὶ εἰς θαῦμα μέγιστον ἐμβαλεῖν, καὶ πεῖσαι διὰ τὴν ἡδονὴν τῶν εἰρημένων μηδὲ παυομένου τοῦ λέγειν ἀποστῆναι λοιπόν. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ὄρους κατέβη ἀπέστησαν οἱ ἀκροαταί, ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ θέατρον ἅπαν ἠκολούθησε· τοσοῦτον ἐνέθηκεν αὐτοῖς τῶν εἰρημένων ἔρωτα. ἐξεπλήσσοντο δὲ αὐτοῦ μάλιστα τὴν ἐξουσίαν. Οὐ B γὰρ εἰς ἕτερον ἀναφέρων ὡς ὁ προφήτης Μωϋσῆς ἔλεγεν [ἅπερ ἔλεγεν,] ἀλλὰ πανταχοῦ ἑαυτὸν ἐνδεικνύμενος εἶναι τὸν τὸ κῦρος ἔχοντα. καὶ γὰρ νομοθετῶν [συνεχῶς] προσετίθει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, καὶ τῆς ἡμέρας ἀναμιμνήσκων ἐκείνης, ἑαυτὸν ἐδείκνυ τὸν δικάζοντα εἶναι, καὶ διὰ τῶν κολάσεων, καὶ διὰ τῶν τιμῶν. καίτοι [καὶ] ἐντεῦθεν θορυβηθῆναι εἰκὸς ἦν. εἰ γάρ. διὰ τῶν ἔργων ὁρῶντες ἐπιδεικνύμενον αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν ἐλίθαζον οἱ γραμματεῖς καὶ C ἤλαυνον· ὅπου ῥήματα [ἦν] μόνον τοῦτο ἐμφαίνοντα, πῶς οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς σκανδαλίζεσθαι; [καὶ] μάλιστα ὅτε ἐν προοιμίοις ταῦτα ἐλέγετο, καὶ πρὶν ἢ πεῖραν αὐτὸν δεδωκέναι τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως; ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἔπαθον. ὅταν γὰρ ψυχὴ καὶ διάνοια εὐγνώμων ᾖ, ῥαδίως πείθεται τοῖς τῆς ἀληθείας λόγοις. διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν καὶ τῶν σημείων ἀνακηρυττόντων αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐσκανδαλίζοντο· οὗτοι δὲ λόγον D ἀκούοντες ψιλὸν, ἐπείθοντο καὶ ἠκολούθουν. τοῦτο γοῦν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς αἰνιττόμενος ἔλεγεν· « ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· οὐχὶ τῶν ἀρχόντων τινὲς καὶ τῶν γραμματέων, ἀλλ' ὅσοι κακίας ἦσαν ἀπηλλαγμένοι, καὶ γνώμην εἶχον ἀδέκαστον. διὰ παντὸς δὲ τοῦ εὐαγγελίου τούτους ὁρᾷς αὐτῷ προσηλωμένους. καὶ γὰρ ἡνίκα ἔλεγε, μετὰ σιγῆς ἤκουον, οὐδὲν παρεμβάλλοντες οὔτε διακόπτοντες τὴν ἀκολουθίαν, οὐδὲ ἀποπειρώμενοι καὶ λαβὴν ἐπιθυμοῦντες εὑρεῖν καθάπερ οἱ Φαρισαῖοι· καὶ μετὰ τὴν E δημηγορίαν ἠκολούθουν πάλιν θαυμάζοντες. σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ δεσπότου τὴν σύνεσιν, πῶς ποικίλλει τὴν ὠφέλειαν τῶν παρόντων, ἀπὸ θαυμάτων εἰς λόγους ἐμβαίνων, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς τῶν λόγων διδασκαλίας εἰς θαύματα μεταβαίνων.

καὶ

HOMILIA XXVI. [vel XXV.]

EX CAPITE. VII. & VIII.

Et factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, mirabantur turbæ ſuper doctrina eius.

Certè videtur fuiſſe conſequens, vt quaſi de oneribus præceptorum dolerēt, ac velut quodam torpore fatiſcerent, conſiderantes præceptorum ſublimitatem: nunc vero econtrario etiam admirantur, & laudant. Tanta quippe erat virtus docentis, vt plurimi audientium ea quæ dicebantur, reciperent, & in admirationem maximam cogerentur, deq́ue ipſa delectatione dictorum perſuaſionem cohortationis acciperent, nec cùm ſermonem ipſe finiſſet, vſquam omnino diſcederent. Neque enim quia deſcendit de mōte, idcirco auditorū eſt frequentia diſſoluta, ſed deſcendentē quoque omne illud ſequebatur theatrum: tantum quippe illis dictorum ſuorum infuderat amorem. Admirabantur vero eius inter multa alia præcipuè poteſtatem. Non enim quaſi ex alterius perſona præcepta ponebat, ſicut Moſes fecerat, ac prophetæ: ſed ferè vbique ſe indicabat eſſe, qui imperandi authoritatem teneret. Etenim cum præcepta ipſa ſanciret, ſæpe dicebat: *Ego autem dico vobis:* & terribilis illius iudicij faciens mentionem, ſe monſtrabat eſſe iudicem per præmia & ſupplicia. *Matt. 5. d & e.* Atq; hinc quoque conſequens erat illos etiam per iſta turbari. Si enim phariſæi ipſis illum oſtendentem operibus poteſtatem ſuam, nec exagitare timuerunt, & lapidare moliti ſunt: quantò magis hi cum audirent ſola verba, quæ iſtud ſignanter oſtenderent, etiam conſequenter poterant in ſcandalum concitari: præſertim cùm hæc inter ipſa adhuc principia diceret, & priuſquam ipſe potentiæ ſuæ documenta præſtaret? Sed tamen iſti nihil tale patiuntur. Quando enim bona audientis & grata mens eſt, facilè aſſentitur ſermonibus veritatis. Propterea enim illi quidem ſignis ipſis domini omnino potentiam prædicantibus, ſcandalum de poteſtate patiebantur operantis: iſti verò cùm ſolum audiſſent nudúmque ſermonem, ei tamen ſedulo credebāt, eiuſq́ue veſtigiis inhærebant: hoc namq; ſignificans euangeliſta dicebat, *Quoniam ſecutæ ſunt eum turbæ multæ.* *Cap. 8.* Non aliqui ſcribarū videlicet ac principum, ſed qui erant à malicia liberi, incorruptæque ſententiæ, & per totum prorſum Euangelium hos ei cernis affixos. Siquidē cùm doceret, audiebant ſilentes, nihil vtique perſtrependo, nec alicuius quæſtionis obiectu cōſequentiam iterrumpendo doctrinæ, neque phariſæorum more tentantes, & reprehenſionem aliquam in illo reperire cupientes. Itaque etiam ſermone finito permanebant ſequentes illum atque mirantes. Tu vero domini perpende ſapientiam, quemadmodum diſpenſationes etiam ſuas pro vtilitate variat audientium, vt nunc quidem à ſignis ad verba tranſeat, nunc autem à doctrina migret ad ſigna.

Nam

Nam & priuſquam in montem præcepta datu-
rus aſcenderet, multos vtiq; curauit, vt his quæ
dicenda erant, viam pararet. Et rurſus prolixo
hoc doctrinæ ſuæ ſermone finito, ad facienda
iterum ſigna regreditur, vt ex his profectò di-
cta confirmet. Quia enim quaſi habens pote-
ſtatem docebat, ne putaretur oſtentatio eſſe
quędam atque præſumptio genus iſtud docen-
di, idipſum etiam operibus exercet. Curat e-
nim quaſi habens proculdubio poteſtatem, vt
nihil iam omnino turbentur ita eum audien-
tes docentem, quemadmodum vident etiam
ſigna facientem. Cum enim de monte deſcen-
diſſet, acceſſit ad eum leproſus, dicens: *Do-
mine, ſi vis potes me mundare.* Magna eſt pru-
dentia accedentis, & fides. Non enim qua-
ſi inconſideratus ſermonem docentis incidit,
nec illud auditorum theatrum importunus in-
tercidit, ſed expectauit tempus aptiſſimum, &
vbi deſcendiſſet, iam ei opportuniſſimè ſup-
plicauit. Nec ſanè negligenter ac tepidè, ſed
Marc. I. d. cum ingenti mentis ardore. Nam ſicut alter
euangeliſta dicit, ſupplicauit fixis in terra ge-
nubus aduolutus, cumque fide pura prorſus
& vera, ac ipſa exiſtimatione digniſſima. Non
enim dixit, ſi oraueris Deum, ſed ſi velis, potes
me mundare: neque ait, Domine munda
me: ſed ipſi cuncta commiſit, eumque con-
ferendæ ſanitatis dominum eſſe confeſſus eſt,
atque in ipſo conſtituit omnium poteſtatem.
Quid verò, inquis, ſi praua erat opinio lepro-
ſi? Proculdubio illam quidem deſtrui, iſtum
verò corripi oportebat & corrigi. Putáſne igi-
tur hoc facit? Nequaquam, ſed è regione
totum quod dixerat, & aſſenſione prorſus, &
operatione confirmat. Et idcirco non dixit,
mundus eſto: ſed, volo, mundus eſto: vt non
iam vltra illius opinionē, ſed domini volunta-
tē ſanitatis munus ſequatur. At non ita & Apo-
ſtoli, ſed quonam modo? cùm eos homines ob-
ſtupuiſſent, quid miramini nos (inquiūt) qua-
ſi propria poteſtate & virtute fecerimus hunc
ambulare? Dominus autem cùm multa fuiſſet
mediocri ſermone locutus, ſæpe etiam quę in-
fra gloriam eius iacerent, modò vt dogma ve-
ritatis inſereret: hic tamen plurimis de ipſius
poteſtate mirantibus, quid ait? *Volo, mundus e-
ſto.* Et certè tot ſigna & talia operatus, nun-
quam hoc verbo vſus refertur. Hic verò vt de
poteſtate ſua opinionem & leproſi firmaret &
populi, addidit, Volo. Et non ſolum id quidem
dixit verbo, & non impleuit effectu: verùm è
regione continuò opus ſermonē ſecutum eſt.
Si vero non bene ille dixiſſet, ſed blaſphemia
fuiſſet vlla quod dixerat, cohibenda fuerat
virtutis operatio. Nunc autem ceſſit extem-
plo iuſſui natura, cum tanta vtique celerita-
te, quanta Deum conuenit operari, & profe-
ctò maiore quàm euāgeliſta memorauit. Nam
confeſtim quoque ipſum, multò eſt tardius il-
lius operis celeritate, quo leproſi eſt facta cura-
tio. non autem ait ſimpliciter: Volo, mundus
eſto: ſed extendens manum tetigit eum. Quod
eſt certè inquiſitione digniſſimum. Cuius
enim rei gratia, cùm eum voluntate ac ſermo-
ne mundaret, manus ſuæ adiecit & tactum?
Mihi

καὶ γὰρ πρὶν ἢ ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος, πολλοὺς ἐ-
θεράπευσε προοδοποιῶν τοῖς λεγομένοις· καὶ μετὰ
τὸ τὴν μακρὰν ταύτην ἀπαρτίσαι δημηγορίαν,
πάλιν ἐπὶ θαύματα ἔρχεται, βεβαιῶν ἐκ τῶν γε-
νομένων τὰ εἰρημένα. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐξουσίαν ἔχων
ἐδίδασκεν, ἵνα μὴ νομισθῇ κόμπος εἶναι καὶ αὐ-
θαδιασμὸς οὗτος τῆς διδασκαλίας ὁ τρόπος, καὶ
ἐν τοῖς ἔργοις [τὸ αὐτὸ] τοῦτο ποιεῖ [καὶ] ὡς ἐξουσίαν
ἔχων θεραπεύει, ἵνα μηκέτι θορυβῶνται ὁρῶντες
A αὐτὸν οὕτω διδάσκοντα, ἐπεὶ καὶ τὰ θαύματα οὕ-
τως ἐποίει. καταβάντι γὰρ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους,
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. καὶ προσελ-
θὼν λεπρὸς λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαί με
καθαρίσαι. Πολλὴ ἡ σύνεσις καὶ ἡ πίστις
τοῦ προσελθόντος. οὐ γὰρ διέκοψε τὴν δι-
δασκαλίαν, οὐδὲ ἔτεμε τὸ θέατρον, ἀλλ' ἔμει-
νε τὸν προσήκοντα καιρόν, καὶ καταβάντι αὐτῷ
προσέρχεται. καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ [καὶ] μετὰ
πολλῆς τῆς θερμότητος, καὶ πρὸ τῶν γονάτων
B αὐτὸν παρακαλεῖ ὡς ἕτερος φησὶν εὐαγγελι-
στής, καὶ μετὰ γνησίας τῆς πίστεως καὶ τῆς προσ-
ηκούσης περὶ αὐτοῦ δόξης. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐὰν ἀ-
ξιώσῃς τὸν θεόν· οὐδέ, ἐὰν εὔξῃ· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς
δύνασαί με καθαρίσαι. οὐδὲ εἶπε· κύριε κα-
θάρισον, ἀλλ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, καὶ κύριον
ποιεῖται τῆς διορθώσεως, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ μαρ-
τυρεῖ ἅπασαν. Τί οὖν φησίν, εἰ ἐσφαλμένη ἡ δό-
ξα τοῦ λεπροῦ ἦν; καταλῦσαι αὐτὴν ἐχρῆν καὶ ἐπι-
τιμῆσαι καὶ διορθῶσαι. ἆρ' οὖν τοῦτο ἐποίησεν; οὐδα-
C μῶς· ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν καὶ συνίστησι καὶ
βεβαιοῖ τὸ εἰρημένον. διά τοι τοῦτο οὐδὲ εἶπε, κα-
θαρίσθητι· ἀλλά, θέλω καθαρίσθητι, ἵνα μηκέτι
τῆς ὑπονοίας τῆς ἐκείνου, ἀλλὰ τῆς γνώμης τῆς αὐτοῦ
τὸ δόγμα γένηται. ἀλλ' οὐχ οἱ ἀπόστολοι οὕτως· ἀλ-
λὰ πῶς; ἐπειδὴ ὁ δῆμος ἐξεπλήττετο ἅπας, ἔλε-
γον· τί προσέχετε ἡμῖν ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ ἐξουσίᾳ
πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ δὲ δεσπότης, καί-
τοι πολλὰ μέτρια φθεγξάμενος πολλάκις καὶ κατα-
δεέστερα τῆς αὐτοῦ δόξης, ὥστε πῆξαι τὸ δόγμα, ἐνταῦ-
D θα τοῖς ἐκπληττομένοις αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἐξουσίᾳ [τί]
φησίν; θέλω καθαρίσθητι. καίτοι τοσαῦτα καὶ
τηλικαῦτα ποιήσας σημεῖα, οὐδαμοῦ φαίνεται τοῦτο
εἰρηκὼς τὸ ῥῆμα· ἐνταῦθα μέντοι ὥστε κυρῶσαι
τὴν ὑπόνοιαν καὶ τοῦ δήμου παντὸς καὶ τοῦ λεπροῦ
τὴν περὶ τῆς ἐξουσίας, διὰ τοῦτο προσέθηκε, θέ-
λω. καὶ οὐκ εἶπε μὲν τοῦτο, οὐκ ἐποίησε δέ· ἀλ-
λὰ καὶ τὸ ἔργον εὐθέως ἠκολούθησεν. εἰ δὲ μὴ
καλῶς ἔλεγεν, ἀλλὰ βλασφημία ἦν τὸ εἰρημέ-
νον, ἔδει διακοπῆναι τὸ ἔργον· νυνὶ δὲ καὶ εἶξεν
E ἡ φύσις ἐπιταττομένη, καὶ μετὰ τοῦ προσήκον-
τος τάχους, καὶ μείζονος ἢ ὁ εὐαγγελιστὴς εἶπε.
καὶ γὰρ τὸ εὐθέως, πολὺ βραδύτερόν ἐστι τοῦ
τάχους τοῦ κατὰ τὸ ἔργον γεγενημένου. οὐχ ἁ-
πλῶς δὲ εἶπε, θέλω καθαρίσθητι· ἀλλὰ καὶ
τὴν χεῖρα ἐκτείνας [ἥψατο αὐτοῦ.] ὃ δὴ μάλιστα
ἄξιον ζητήσεως. τίνος γὰρ ἕνεκεν θελήματι καθαί-
ρων αὐτὸν καὶ λόγῳ, τὴν τῆς χειρὸς προσέθηκεν ἀφήν;
ἐμοὶ

ἐμοὶ δοκεῖ δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἵνα δείξῃ καὶ ἐντεῦθεν ὅτι οὐχ ὑπόκειται τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἐπίκειται· καὶ ὅτι τῷ καθαρῷ λοιπὸν οὐδὲν ἀκάθαρτον. διὰ δὴ τοῦτο ἐλισσαῖος μὲν οὐδὲ εἶδε τὸν νεεμὰν, ἀλλὰ καὶ σκανδαλισθέντα ἰδὼν ἐπειδὴ μὴ ἐξῆλθεν μηδὲ ἥψατο, τηρῶν τοῦ νόμου τὴν ἀκρίβειαν, οἴκοι μένει καὶ πέμπει πρὸς τὸν ἰορδάνην αὐτὸν λουσόμενον. Ὁ δὲ δεσπότης, δεικνύουσιν ὅτι οὐχ ὡς δοῦλος, ἀλλ' ὡς κύριος θεραπεύει, καὶ ἅπτεται. οὐ γὰρ δὴ ἡ χεὶρ ἀπὸ τῆς λέπρας ἐγένετο ἀκάθαρτος, ἀλλὰ τὸ σῶμα τὸ λεπρὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς ἁγίας καθίσταται καθαρόν. οὐ γὰρ δὴ μόνον σώματα παραγέγονε θεραπεύσων, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν εἰς φιλοσοφίαν ἐνάξων. ὥσπερ οὖν [καὶ] χερσὶν ἀνίπτοις ἐσθίειν, οὐκ ἔτι λοιπὸν ἐκώλυε, τὸν ἄριστον ἐκεῖνον εἰσάγων νόμον τὸν περὶ τῆς τῶν βρωμάτων ἀδιαφορίας· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα [λοιπὸν] παιδεύων ὅτι τῆς ψυχῆς ἐπιμελεῖσθαι χρὴ, καὶ τῶν ἔξωθεν ἀπηλλαγμένους καθαρμῶν ἐκείνην ἀποσμήχειν καὶ τὴν αὐτῆς λέπραν δεδοικέναι μόνον, ὅπερ ἐστὶν ἁμαρτία. τὸ γὰρ λεπρὸν εἶναι οὐδὲν κώλυμα εἰς ἀρετήν. πρῶτος αὐτὸς ἅπτεται τοῦ λεπροῦ, καὶ οὐδεὶς ἐγκαλεῖ· οὐδὲ γὰρ ἦν διεφθαρμένον τὸ δικαστήριον, οὐδὲ ὑπὸ φθόνου κατεχόμενοι [οἱ] θεαταί. διὰ τοῦτο οὐ μόνον οὐκ ἐπέσκηψαν, ἀλλὰ καὶ ἐξεπλάγησαν τὸ θαῦμα καὶ παρεχώρησαν, ἀπό τε τῶν εἰρημένων, ἀπό τε τῶν γενομένων τὴν ἀμήχανον αὐτοῦ δύναμιν προσκυνήσαντες. Θεραπεύσας τοίνυν αὐτοῦ τὸ σῶμα, κελεύει μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ
» δεῖξαι ἑαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσενεγκεῖν τὸ δῶ-
» ρον ὃ προσέταξε μωϋσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Τινὲς μὲν οὖν φασὶν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐκέλευσε μηδενὶ [μηδὲν] εἰπεῖν, ἵνα μὴ κακουργήσωσι περὶ τὴν διάκρισιν τοῦ καθαρμοῦ σφόδρα ἀνοήτως ὑποπτεύοντες. οὐ γὰρ οὕτως ἐκάθηρεν, ὡς [καὶ] ἀμφισβητήσιμον εἶναι τὸν καθαρμόν· ἀλλὰ μηδενὶ εἰπεῖν κελεύει, διδάσκων τὸ ἀκόμπαστον καὶ ἀφιλότιμον. καίτοι γε ᾔδει ὅτι οὐκ πεισθήσεται ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀνακηρύξει τὸν εὐεργέτην· ἀλλ' ὅμως τὸ αὐτοῦ ποιεῖ. πῶς οὖν ἀλλαχοῦ κελεύει εἰπεῖν φησίν; οὐχὶ ἑαυτῷ περιπίπτων οὐδὲ ἐναντιούμενος, ἀλλὰ παιδεύων εὐγνώμονας εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ ἀνακηρύττειν ἑαυτὸν ἐκέλευσεν, ἀλλὰ δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ· διὰ μὲν τοῦ λεπροῦ τούτου, ἀτύφους ἡμᾶς παρασκευάζων καὶ ἀκενοδόξους, διὰ δὲ ἐκείνου, εὐχαρίστους καὶ εὐγνώμονας εἶναι, καὶ παιδεύων πανταχοῦ τῶν γινομένων τὴν εὐφημίαν ἀναφέρειν τῷ δεσπότῃ. ἐπειδὴ γὰρ [ὡς τὰ πολλὰ οἱ] ἄνθρωποι νοσοῦντες [μὲν] μέμνηνται τοῦ θεοῦ, τῆς δὲ ἀρρωστίας ἀπαλλαγέντες ῥᾳθυμότεροι γίνονται, κελεύων διηνεκῶς καὶ νοσοῦντας καὶ
» ὑγιαίνοντας προσέχειν τῷ δεσπότῃ φησί· δὸς
» δόξαν τῷ θεῷ. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐκέλευσε τῷ ἱερεῖ καὶ δῶρον προσενεγκεῖν; πάλιν τὸν νόμον ἐνταῦθα ἀναπληρῶν. οὐδὲ

Mihi prorſus videtur non ob aliam illud feciſſe cauſam, quàm vt hinc quoque oſtenderet, non ſe ſubditum legi eſſe, ſed dominum, & quòd cuique mundo nihil ſit prorſus immundum. Propterea Heliſæus quidem neque vidit Naaman, ſed & ſcandalizatum eſſe audiens quia ad eum non eſſet egreſſus, nec tetigiſſet, rigorem legis obſeruans manet domi, cumque ad Iordanis fluenta mittit lauandum. *4 Reg. 5. d.* At verò Chriſtus oſtendit quòd non vt famulus, ſed vt dominus curet ac tangat. A Non enim tangentis manus immunda eſt facta per lepram, ſed per ſanctam manum leproſi corpus omne mundatum. Non ſolùm enim corpora curaturus, ſed animas quoque ad veram philoſophiam inducturus aduenit. Sicut ergo veſci manibus illotis omnino non prohibet, optimam illam profectò legem de indifferentia inducens ciborum: ita hic quoque oſtendens animam oportere curari, & externis purgationibus omiſſis illam purgari: ac ipſius lepram ſolummodo eſſe metuendam, quæ B eſt peccatum. Nam leproſum eſſe corpore, nullum poteſt impedimentum afferre virtuti. Primus itaque leproſum ipſe tangit, atque ex tanto populo nullus accuſat. Non erant quippe ibi iudicia corrupta, neque ſpectatores liuore viciati. Propterea non modò calumniati ſunt ſignum, verum etiam cum ſtupore venerati ſunt, & ſponte conceſſerunt, ineuitabilem & inexpugnabilem eius potentiam tam ex dictis quàm ex factis adorantes. Cum igitur curaſſet corpus eius, ne cui id diceret imperauit: C ſed *vt oſtenderet ſe ſacerdoti, & munus offerret quod præcepit Moſes in teſtimonium illis.* *Leuit. 14.* Sunt quidam qui opinantur hoc eum propterea iuſſiſſe, ne cui diceret, ne callide ac verſute agerent circa diiudicationem mundationis, quod qui putant, ſtultiſſimè atque ineptiſſimè ſuſpicantur. Non enim ſic eum ille mundauerat, vt emundatio ipſa eſſet ambigua: ſed ne cui hoc diceret prohibuit, docens quam eſſet alienus ab aura gloriæ, pompáque iactantiæ. Et certè nouerat quòd non eſſet ille taciturus, ſed paſ- D ſim tam grande beneficium prædicaturus: & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtentare quod fecerat. Et quemadmodum, inquies, alibi publicari talia ipſe præcepit? non contra ſe veniens: neq; ſecum diſſidens, ſed curatos à ſe gratos quoq; eſſe ipſe præcipies. Non enim ſemetipſum prędicari iuſſit, ſed dari gloriã deo, *Marc. 5. a. & Luca 8. c.* vt & per leproſum iſtũ glorię atq; iactantiæ renunciãdum doceret: per illum verò quem à legione mundauerat, gratias nos Deo referre commoneret, eiuſq; beneficia confiteri, atq; vt E oſtenderet ſemper ex mirabilibus ſuis laudem non niſi Deo eſſe referendam. Quia enim homines, quamdiu quidem grandi aliqua ægritudine detinentur, Dei ſæpe meminerunt: morbo autem liberati, grauius obſidentur languore deſidiæ: idcirco præcipiens, vt & ægroti videlicet & ſani Deũ iugiter recordemur, ei que curauerat, ait, *Da gloriam deo.* Qua verò de cauſa iuſſit, vt ſeipſum oſtenderet ſacerdoti, & munus offerret? Vt legem vtique rurſus impleret. *Luc. 17. c.*

Non enim vbiq; illam reſoluit, nec vbiq; ſeruauit, ſed nunc quidem illud, nūc iſtud effecit. Illud quidem futuræ viam philoſophiæ præſtruendo, iſtud verò impudentiſſima Iudæorū ora frænando, & infirmitati eorum neceſſaria condeſcenſione medicando. Et quid omnino miraris, ſi hoc in predicationis ſuæ fecit exordio, quando & Apoſtoli poſtquam eos ad gentes ire præcepit, & doctrinæ ianuas toti prorſus orbi iuſſit aperiri, & excludi legem, & inſtituta præceptorum nouari, omniaq; ferè vetera ceſſare, inueniuntur aliquādo quidē cuſtodire legem, aliquando vero tranſcurrere? Et quid hoc, inquis, ad legis videtur ſpectare cuſtodiam, ſi dixit, oſtende te ſacerdoti? imò vel maximè. Erat

Leui. 14. a. quippe lex vetus, ne leproſus emundatus, de emundatione ſua ipſe decerneret, ſed vt conſpectui ſacerdotis ſe offerret, & probationē ſuam oculis eius exponeret, atq; ex illius ſententia in numerum mundorū rediret. Niſi enim dixiſſet ſacerdos leproſum eſſe mundatum, adhuc cum immundis erat extra caſtra manſurus. Propter quod ait: Oſtende teipſum ſacerdoti, & offer munus quod præcepit Moſes. Non dixit, quod ipſe præcipio: ſed cum interim ad legem remiſit, vndique ora obloquentium conſuens. Ne enim cum dicerent rapuiſſe gloriam ſacerdotum, opus quidem impleuit ipſe, probationem vero permiſit illis, quibus etiam de ſignis ſuis iudicandi tribuit poteſtatem: ac ſi diceret, Tam procul ſum vt vel Moſi videar vel ſacerdotib. repugnare, vt eos quos ipſe curaui, ad parēdum illis inducam. Quid verò eſt quod ait, *In teſtimonium illis?* In redargutionem profectò, in accuſationem, atq; documentū, ſi peruerſæ voluerint eſſe ſententiæ. Quia enim dicebant, vt ſeductorem ac deceptorem iure perſequimur tāquam Deo contrarium, & præuaricatorem legis: tum, inquit, mihi in illo tempore in teſtimonium eris, quòd à præuaricatione ſim legis alienus: quippe cum te curauerim, ad legem remitto, atq; ad ſententiam ſacerdotum: quod certe erat honorātis legem, & Moſi præcepta venerantis, nec antiquis dogmatib. reſiſtentis. Si vero nihil iam commodi illis obſeruatio iſta præſtabat, hinc quoque maximè poſſumus quantus penes illum ſit honor legis, agnoſcere: quia & præuidens nullum iam eos fructum de obſeruatione eius habituros, tamē quæ ipſius erant, cuncta prorſus implebat. Nam & hoc totum vtique præſciebat, & prædicabat: neque enim dixit ad ipſorum correctionem, neq; ad doctrinam: ſed in teſtimonium illis, hoc eſt in accuſationem, atque in redargutionem eorum qui me legis eſſe aduerſarium mentiuntur: atque adeò in teſtimonium quòd tibi à me omnia facta ſint. Nam & preſciens eos abſque emendatione manſuros, ne ſic quidē quæ facere oportebat omiſi: illi verò in maliciæ ſuæ cōtinuatione durauerunt. Tale eſt

Matth. 24. b. quod alibi dicit: *Prædicabitur hoc euangelium in vniuerſo mundo, in teſtimoniū omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.* Quibus gentibus? non obedientibus ſcilicet, neque euangelio cōſentientib: ne enim aliquis diceret, cuius rei gratia omnib. prædicas, ſi omnes credituri nō ſunt? Vt,

οὐδὲ γὰρ πανταχοῦ αὐτὸν περιέλυεν, [ὥσπερ] οὐδὲ πανταχοῦ ἐφύλαττεν· ἀλλὰ ποτὲ μὲν τοῦτο ἐποίει, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο. τοῦτο μὲν τῇ μελλούσῃ φιλοσοφίᾳ προοδοποιῶν· ἐκεῖνο δὲ τὴν ἀναίσχυντον τῶν ἰουδαίων ἐπιστομίζων γλῶτταν, καὶ συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ. καὶ τί θαυμάζεις εἴγε ἐν προοιμίοις αὐτὸς τοῦτο ἐποίησεν· ὅπου γε καὶ οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὸ κελευσθῆναι εἰς τὰ ἔθνη ἀπελθεῖν, καὶ τὰς θύρας ἀνοιγῆναι τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην διδασκαλίας, A καὶ τὸν νόμον ἐκκλεισθῆναι καὶ ἀνανεωθῆναι τὰ προστάγματα καὶ τὰ παλαιὰ ἀναπαύσασθαι ἅπαντα, φαίνονται ποτὲ μὲν τηροῦντες τὸν νόμον, ποτὲ δὲ αὐτὸν παρατρέχοντες; καὶ τί τοῦτο φησὶ πρὸς τὴν τοῦ νόμου συντελεῖ φυλακήν, τὸ εἰπεῖν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ; οὐ τὸ τυχόν. καὶ γὰρ νόμος ἦν παλαιὸς τὸν λεπρὸν καθαρθέντα, μὴ ἑαυτῷ τὴν δοκιμασίαν ἐπιτρέπειν τοῦ καθαρισμοῦ, ἀλλὰ φαίνεσθαι τῷ ἱερεῖ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς ἐκείνου παρέχειν τὴν ἀπόδειξιν, καὶ ἀπὸ τῆς ψήφου ταύτης ἐγ- B κρίνεσθαι τοῖς καθαροῖς. εἰ γὰρ [εἰ] μὴ εἶπεν ὁ ἱερεὺς ὅτι κεκαθάρισται ὁ λεπρὸς, ἔτι μετὰ τῶν ἀκαθάρτων ἔμενεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ φησὶ, δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον ὃ προσέταξε μωϋσῆς. οὐκ εἶπεν, ὃ προσέταξα ἐγὼ, ἀλλὰ τέως παραπέμπει τῷ νόμῳ, πανταχόθεν ἀποῤῥάπτων αὐτῶν τὰ στόματα. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι τὴν ἱερέων τὴν δόξαν ἥρπασε, τὸ μὲν ἔργον αὐτὸς ἐπλήρωσε, τὴν δὲ δοκιμασίαν ἐκείνοις ἐπέτρεψε, καὶ κριτὰς αὐτοὺς ἐκάθισε τῶν οἰκείων θαυμάτων. το- C σοῦτον γὰρ ἀπέχω μάχης φησὶν ἢ μωϋσῇ ἢ τοῖς ἱερεῦσιν, ὅτι καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντας εἰς τὸ πείθεσθαι ἐκείνοις ἐνάγω. τί δέ ἐστιν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς; εἰς ἔλεγχον εἰς ἀπόδειξιν· εἰς κατηγορίαν, ἐὰν ἀγνωμονῶσιν. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον· ὡς πλάνον καὶ ἀπατεῶνα διώκομεν, ὡς ἀντίθεον καὶ παράνομον, σύ μοι μαρτυρήσεις φησὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι οὐ παράνομος ἐγώ. καὶ γὰρ θεραπεύσας σε παραπέμπω τῷ νόμῳ καὶ τῇ τῶν ἱερέων δοκιμασίᾳ. ὅπερ ἦν τιμῶντος ἦν τὸν νόμον, καὶ θαυ- D μάζοντος τὸν μωσέα, καὶ οὐκ ἐναντιουμένου τοῖς παλαιοῖς δόγμασιν. εἰ δὲ μηδὲν ἔμελλον κερδαίνειν, κἀντεῦθεν μάλιστα τὴν πρὸς τὸν νόμον αὐτοῦ καταμαθεῖν ἐστι τιμὴν, ὅτι καὶ προειδὼς οὐδὲν καρπωσομένους, τὰ αὐτοῦ πάντα ἐπλήρου. καὶ γὰρ προῄδει τοῦτο αὐτὸ καὶ προεῖπεν. [οὐδὲ γὰρ εἶπεν·] εἰς διόρθωσιν αὐτῶν, οὐδὲ εἰς διδασκαλίαν· ἀλλ', εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, τουτέστιν, εἰς κατηγορίαν [καὶ] εἰς ἔλεγχον καὶ εἰς μαρτυρίαν, ὅτι σοι παρ' ἐμοῦ πάντα ἐγένετο. καὶ προειδὼς ἀδιορθώτους μένοντας, οὐδὲ οὕ- E τως ἐνέλιπον ἅπερ ποιῆσαι ἐχρῆν· ἐκεῖνοι δὲ τὴν οἰκείαν ἔμενον διατηροῦντες κακίαν. τοῦτο γοῦν καὶ ἀλλαχοῦ. κηρυχθήσεται γάρ φησι τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. τοῖς ἔθνεσι, τοῖς οὐχ ὑπακούουσι, τοῖς οὐ πειθομένοις. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, καὶ τίνος ἕνεκεν πᾶσι κηρύττεις, ἐπεὶ μὴ πάντες μέλλουσι πείθεσθαι; ἵνα

ἵνα τὰ ἐμὰ πάντα φανῶ πεποιηκὼς, καὶ μηδεὶς ἔχῃ μετὰ ταῦτα ἐγκαλεῖν ὡς οὐκ ἀκηκοώς. καταμαρτυρήσει γὰρ αὐτῶν αὕτη ἡ κήρυξις, καὶ οὐκ ἂν ἔχοιεν μετὰ ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἠκούσαμεν. εἰς γὰρ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὁ λόγος ἐξῆλθε τῆς εὐσεβείας. Ταῦτα οὖν ἐννοοῦντες καὶ ἡμεῖς, τὰ πρὸς ἑαυτοὺς ἅπαντα πληρῶμεν εἰς τοὺς πλησίον, καὶ τῷ θεῷ διὰ παντὸς εὐχαριστῶμεν. καὶ γὰρ ἄτοπον, ἔργῳ τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ καθ' ἑκάστην ἀπολαύοντας τὴν ἡμέραν, μηδὲ λόγῳ [τὴν] χάριν ὁμολογεῖν, καὶ ταῦτα τῆς ὁμολογίας πολλὴν ἡμῖν τὴν ὠφέλειαν φερούσης. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς δεῖται τῶν ἡμετέρων τινὸς, ἀλλ' ἡμεῖς δεόμεθα τῶν ἐκείνου ἁπάντων. καὶ γὰρ ἡ εὐχαριστία ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν προστίθησιν· ἡμᾶς δὲ οἰκειοτέρους αὐτῷ κατασκευάζει. εἰ γὰρ ἀνθρώπων εἰς μνήμην λαβόντες εὐεργεσίας, θερμαινόμεθα μειζόνως τῷ φίλτρῳ· πολλῷ μᾶλλον τοῦ δεσπότου μεμνημένοι διηνεκῶς τῶν κατορθωμάτων τῶν εἰς ἡμᾶς, σπουδαιότεροι πρὸς τὰς ἐντολὰς τὰς ἐκείνου ἐσόμεθα; διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· εὐχάριστοι γίνεσθε. φυλακὴ γὰρ εὐεργεσίας ἀρίστη ἡ τῆς εὐεργεσίας μνήμη καὶ διηνεκὴς εὐχαριστία. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὰ φρικώδη μυστήρια καὶ πολλῆς γέμοντα σωτηρίας, τὰ καθ' ἑκάστην τελούμενα [λέγω] σύναξιν, εὐχαριστία καλεῖται, ὅτι πολλῶν ἐστιν εὐεργετημάτων ἀνάμνησις, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐνδείκνυται, καὶ [ὅτι] διὰ πάντων παρασκευάζει εὐχαριστεῖν. εἰ γὰρ τὸ γεννηθῆναι ἐκ παρθένου θαῦμα μέγα, καὶ ἐκπληττόμενος ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγε, τοῦτο δὲ ὅλον γέγονε· τὸ καὶ σφαγῆναι, ποῦ θήσομεν εἰπέ μοι; εἰ γὰρ τὸ γεννηθῆναι, τοῦτο ὅλον καλεῖται, τὸ σταυρωθῆναι καὶ τὸ αἷμα ἐκχεῖν [διὰ ἡμᾶς] καὶ τὸ ἑαυτὸν δοῦναι ἡμῖν εἰς ἑστίασιν καὶ εὐωχίαν πνευματικὴν, τί ἂν κληθείη; εὐχαριστῶμεν τοίνυν αὐτῷ διηνεκῶς, καὶ ῥημάτων καὶ ἔργων τῶν ἡμετέρων προηγείσθω τοῦτο. εὐχαριστῶμεν δὲ, μὴ ὑπὲρ τῶν οἰκείων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν. οὕτω γὰρ καὶ τὴν βασκανίαν ἀνελεῖν δυνησόμεθα, καὶ τὴν ἀγάπην ἐπισφίγξαι καὶ γνησιωτέραν ποιῆσαι. οὐδὲ γὰρ δυνήσῃ βασκαίνειν λοιπὸν ἐκείνοις ὑπὲρ ὧν εὐχαριστεῖς τῷ δεσπότῃ. διὸ δὴ καὶ ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ [τῶν] προτέρων, ὑπὲρ τῶν νῦν, ὑπὲρ τῶν γεννηθέντων [τῶν] ἔμπροσθεν, ὑπὲρ τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων εἰς ἡμᾶς εὐχαριστεῖν κελεύει, τῆς θυσίας προκειμένης ἐκείνης. τοῦτο γὰρ ἡμᾶς καὶ τῆς γῆς ἀπαλλάττει, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν μετατίθησι, καὶ ἀγγέλους ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖ. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι χορὸν στησάμενοι, ὑπὲρ τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν εὐχαριστοῦσι τῷ θεῷ λέγοντες· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Καὶ τί πρὸς ὑμᾶς τοὺς οὐκ ἐπὶ γῆς, οὐδὲ ἀνθρώπους; μάλιστα μὲν οὖν πρὸς ἡμᾶς· οὕτω γὰρ ἐπαιδεύθημεν τοὺς συνδούλους φιλεῖν, ὡς καὶ τὰ ἐκείνων ἀγαθὰ ἡμέτερα εἶναι νομίζειν. διὸ καὶ Παῦλος πανταχοῦ τῶν ἐπιστολῶν ὑπὲρ τῶν τῆς οἰκουμένης εὐχαριστεῖ κατορθωμάτων. καὶ ἡμεῖς τοίνυν ὑπὲρ τῶν οἰκείων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ὑπὲρ μικρῶν καὶ ὑπὲρ μεγάλων διηνεκῶς εὐχαριστῶμεν.

καὶ

Vt, inquit, clareat me ea quę debui facere cuncta feciſſe, & poſt hæc nemo culpare me poſſit, quaſi qui non audierit prędicantem, ipſa enim aduerſus illum prædicatio teſtis inſurget. Nec poterit poſt hęc aliquis dicere, non audiui, cùm ad fines orbis terræ pietatis ſermo peruenerit. (*Pſal.18.a.*) Hæc igitur etiam nos conſiderantes, noſtrum officium præſtemus erga proximos, & Deo ſemper gratias agamus. Eſt enim prorſus abſurdum, nos opere quidem ipſo beneficiis eius quotidie perfruentes, gratias ei nec A ſermone perſoluere, & hoc cùm nobis rurſus proſit ipſa confeſſio. Neque enim ille alicuius noſtri eget, ſed nos omnium quæ illius ſunt, indigemus. Siquidem gratiarum actio illi quidem nil omnino addit, nos autem magis illi familiares facit. Si enim nos hominum beneficia recordantes, vehementius eorum amore ſuccendimur: multò magis beneficiorum in nos Dei memores, ſtudioſiores erimus ad ipſius mandata ſeruanda: idcirco Apoſtolus dixit, *Et grati eſtote.* (*Coloſ.3.c.*) Optima quippe beneficiorũ B cuſtos eſt ipſa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarum actio Propterea & reuerenda ac ſalutaria illa myſteria quæ in omni certè eccleſiæ congregatione celebramus, euchariſtia (id eſt gratiarum actio) nuncupatur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, caputque ipſum diuinæ erga nos charitatis oſtendunt, noſque faciunt debitas Deo gratias ſemper exoluere. (*Mat.1.d.* *Mat.21.a.*) Si enim dominum ex virgine eſſe natũ grande miraculũ eſt, & euangeliſta cũ admiratione dicebat: *Hoc autem totũ factum eſt:* C in quo tandẽ beneficiorum ponemus loco, illum etiã mortuum eſſe pro nobis? Nam ſi illius tantummodo naſci totum vocatur, iã crucifixum eſſe, & ſanguinem fudiſſe, & ſemetipſum nobis in cibum dare, & ſpiritales illas præbere epulas, quid vocandum eſt? Agamus igitur ei iuges gratias, atque iſtud & verba & facta noſtra præcedat, ac dirigat. Agamus vero gratias nõ de propriis tantum, verum etiam de alienis bonis. Ita enim & inuidiã poterimus extinguere, & alere charitatem, eamque in nobis efficere magis ſynceram. Neque enim iam illis D poteris inuidere, de quorũ bonis gratias Deo deferendo lætaris. Idcirco enim altari aſſiſtens ſacerdos pro vniuerſo orbe terrarum, pro abſentibus, atque præſentibus, pro his qui ante nos fuerunt, pro his qui poſtea futuri ſunt, ſacrificio illo propoſito, Deo nos gratias iubet offerre. Hoc quippe & à terra nos liberat, & tranſponit in cœlum, atque ex hominibus angelos facit. Nam & illi ordinantes choros, pro his quæ nobis collata ſunt bonis, gratias agebant Deo, atque dicebant: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.* Et E quid ad nos, inquies, illud exemplũ, quod non de habitatoribus terræ, neque de hominibus protuliſti. Quinimò ad nos maximè, quia ita docemur diligere cõſeruos, vt illorũ bona, noſtra eſſe bona exiſtimemus. (*Luc.2.*) Propter quod etiã Paulus in cũctis ferè epiſtolis ſuis pro totius penè orbis ſalute gratias agit ipſius ſalutis authori. Et nos igitur, tũ de propriis, tũ de alienis bonis, tũ de magnis, tũ de exiguis gratias ei referamus aſſiduas.

Etſi

Etſi enim paruum aliquid fuerit quod datum eſt, fit magnum tamen de honore donantis: imò nihil exiguum eſt, quod illo largiente confertur. Non ſolum etiam quia datur à Deo, ſed quia tale eſt quicquid ille confert, vt dici non mereatur exiguum. Vt enim alia vniuerſa præteream, quæ multitudine ſua numerum exuperant arenarum: quidnam poterit ei, quæ propter nos facta eſt diſpenſationi conferri? Quod enim erat apud eum omnibus precioſius, vnigenitum pro nobis filium dedit, & quidem cùm adhuc eſſemus ipſius inimici. Nec dedit ſolùm, ſed & noſtram illum fecit eſſe menſam, omnia faciens ipſe pro nobis, & donando videlicet, & gratiarum actores ipſa donorum ſuorum vbertate faciendo. Quia enim in multis homo Deo exiſtit ingratus, ipſe vbique ſuſcipit vicem noſtram, & ea quæ ad nos pertinent, per diuitias ſuæ diſpenſationis operatur. Nam quod pro Iudæorum aliquando ſalute faciebat temporibus lociſque ac feſtiuitatibus variis, in memoriam illos ſuorum beneficiorum reducens, id nunc equidē magno cum cumulo eſt operatus in nobis ipſo genere ſacrificij, ad iugem nos pro beneficiis ſuis gratiarū incitās actionē. Nemo quippe ita ſtuduit probos efficere aliquos ac magnos, ſemperq; gratos, vt nos Deus ipſe qui condidit. Propterea etiā nolentibus nobis ſua interdum beneficia largitur, & iuuat ſæpius neſcientes. Sin autē mirum videtur quod dictum eſt, non in obſcura aliqua vilique perſona, ſed in ipſo tibi Paulo iſtud accidiſſe monſtrabo. Etenim beatus ille, multis periculis magniſque tribulationibus aggrauatus, Deū frequenter rogabat, vt ab eo tētatio tanta diſcederet: veruntamen non ad petitionem eius, ſed ad vtilitatem potius aſpexit Deus: idq; declarās ait, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea in infirmitate perficitur*. [2.Cor.12,b.] Itaque antequam ei cauſam panderet, beneficium præſtabat inuito, ac penitus neſcienti. Quid igitur magnum repoſcit, qui pro tanta cura & ſolicitudine in nos ſua, ſolummodo gratos ſibi eſſe nos præcipit? Obediamus igitur Deo, atque hoc vbique ſeruemus. Nā & Iudæos nihil magis perditioni dedit, quàm quod ingrati Deo eſſe voluerunt. Multas quippe illas, & viciſsim ſibi ſuccedētes plagas, nihil in eos aliud q̃ iſtud induxit: imò ante plagas quoque animas eorū hoc malum corrupit ac perdidit. *Ingrati enim ſpes*, inquit, *ſicut hyemalis pruina*: [Sapien.16.d.] ita torpeſcere & emori cogit animam, vt illa corpora ſolet. Hoc autē vicium ex arrogantia potiſſimū gigni ſolet, cū ſe aliquis dignū eſſe beneficiis exiſtimat. At cōtritus atq; humiliatus, nō pro bonis tantū, verū etiā pro his quę aduerſa eſſe videntur, Deo referet gratias: & quicquid tādē patiatur, nihil ſe dignū putabit perpeſſum eſſe. Age igitur nos quoq; quantū in virtute ꝓficimus, tātū noſmetipſos amplius cōteramus: quoniā & hoc magnæ omnino virtutis eſt. Sicut enim quātò acutius viderimus, tātò magis diſcimus q̃ longe à cœli regione diſtamus: ſic etiā quātò ſuperiꝰ ad virtutis aſcēdimꝰ excelſū, tāto ápliꝰ docemur, q̃ ſit inter nos & Deū grāde diſcrimē.

Nec

κἂν γὰρ μικρὸν ᾖ τὸ δοθὲν, μέγα γίνεται τῷ παρὰ τοῦ θεοῦ δεδόσθαι· μᾶλλον δὲ οὐδὲν μικρὸν τῶν παρ᾽ ἐκείνου· οὐ τῷ παρὰ ἐκείνου μόνον παρέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ φύσει. καὶ ἵνα τὰ ἄλλα πάντα παρῶ, ἃ τὴν ἄμμον νικᾷ τῷ πλήθει· τί ἴσον τῆς ὑπὲρ ἡμῶν γενομένης οἰκονομίας; ὃ γὰρ ἦν αὐτῷ τιμιώτερον ἁπάντων, ὁ μονογενὴς παῖς, τοῦτον ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐχθρῶν· καὶ οὐκ ἔδωκε μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ δοῦναι τρά-
A πεζαν ἡμῖν αὐτὸν παρέθηκε, πάντα αὐτὸς τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ποιῶν, καὶ τὸ δοῦναι, καὶ τὸ εὐχαρίστους ὑπὲρ τούτων ποιῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἀχάριστός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, πανταχοῦ αὐτὸς ἀναδέχεται καὶ κατασκευάζει τὰ ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ ὅπερ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων ἐποίησεν, ἀπὸ τόπων καὶ χρόνων καὶ ἑορτῶν ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς τῶν εὐεργεσιῶν, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα εἰργάσατο, ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς θυσίας εἰς διηνεκῆ τῆς ὑπὲρ τούτων εὐεργεσίας μνήμην ἡμᾶς ἐμβάλλων. οὕτως οὐδεὶς ἐσπούδακε
B δοκίμους γενέσθαι καὶ μεγάλους καὶ διὰ πάντων εὐγνώμονας, ὡς ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεός. διὰ τοῦτο καὶ ἄκοντας ἡμᾶς εὐεργετεῖ πολλάκις, καὶ ἀγνοοῦντας τὰ πλείονα. εἰ δὲ θαυμάζεις τὸ εἰρημένον, οὐκ ἐπὶ τῶν τυχόντων τινὸς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ μακαρίου παύλου δείκνυμί σοι τοῦτο συμβάν. καὶ γὰρ ὁ μακάριος ἐκεῖνος πολλὰ κινδυνεύων καὶ θλιβόμενος, πολλάκις παρεκάλει τὸν θεὸν ἀποστῆσαι αὐτοῦ τοὺς πειρασμούς· ἀλλ᾽ ὅμως οὐ τῇ αἰτήσει αὐτοῦ, ἀλλὰ τῇ λυσι-
C τελείᾳ προσεῖχεν ὁ θεός. [ἣ] καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ « δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. « ὥστε πρὶν εἰπεῖν αὐτῷ τὴν αἰτίαν, ἄκοντα εὐεργετεῖ καὶ οὐκ εἰδότα. τί οὖν μέγα αἰτεῖ, ἀντὶ τῆς τοσαύτης κηδεμονίας εὐχαρίστους κελεύων εἶναι; Πειθώμεθα τοίνυν καὶ πανταχοῦ τοῦτο διατηρῶμεν. καὶ γὰρ τοὺς ἰουδαίους οὐδὲν οὕτως ἀπώλεσεν, ὡς τὸ ἀχαρίστους εἶναι, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ἐπαλλήλους ἐκείνας πληγὰς οὐδὲν ἕ-
D τερον ἢ τοῦτο ἐπήγαγε· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῶν πληγῶν τὴν ψυχὴν αὐτῶν τοῦτο ἀπώλεσε καὶ διέφθειρεν. ἀχαρίστου γὰρ ἐλπὶς ὡς πάχνη « χειμέριος φησίν. « οὕτω ναρκᾶν καὶ νεκροῦσθαι τὴν ψυχὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἐκείνη τὰ σώματα. τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ἀπονοίας καὶ τοῦ νομίζειν ἑαυτὸν ἄξιον εἶναι τινός. ὁ δὲ συντετριμμένος, οὐχ ὑπὲρ ἀγαθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐναντίων δοκούντων εἶναι, εὐχαριστίας εἴσεται τῷ θεῷ· καὶ ὅσα ἂν πάθη,
E οὐδὲν ἡγήσεται ἀνάξιον πεπονθέναι. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅσῳ ἂν πρὸς ἀρετὴν ἐπιδῶμεν, τοσούτῳ μᾶλλον ἑαυτοὺς συστέλλωμεν· ἐπεὶ καὶ τοῦτο μάλιστα ἀρετή. ὥσπερ γὰρ ὅσῳ [περ] ἂν ὀξύτερον ἴδωμεν, τοσούτῳ μᾶλλον μανθάνομεν ὅσον διεστήκαμεν τοῦ οὐρανοῦ· οὕτως ὅσῳ ἂν ἐπιδῶμεν πρὸς ἀρετὴν, τοσούτῳ μᾶλλον παιδευόμεθα εἰδέναι τοῦ θεοῦ τὸ μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς.

ὁ μι-

Digitized by Google

οὐ μικρὸν δὲ μέρος τοῦτο φιλοσοφίας, δυνηθῆναι συνιδεῖν τὴν ἀξίαν τὴν ἡμετέραν. οὗτος γὰρ μάλιστά ἐστιν ὁ ἑαυτὸν εἰδὼς, ὁ μηδὲν εἶναι ἑαυτὸν νομίζων. διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Ἀβραὰμ ὅτε πρὸς τὴν ἄκραν ἀνέβησαν τῆς ἀρετῆς κορυφὴν, τότε μάλιστα τοῦτο κατώρθωσαν. καὶ ὁ μὲν γῆν καὶ σποδὸν, ὁ δὲ σκώληκα ἑαυτὸν ἐκάλει· καὶ πάντες δὲ οἱ ἅγιοι ὁμοίως τούτοις ἑαυτοὺς ταλανίζουσιν· ὡς ὅ γε πρὸς ἀλαζονείαν αἰρόμενος, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μάλιστα πάντων ἑαυτὸν ἀγνοῶν. διὸ καὶ κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν ἔθος ἡμῖν λέγειν περὶ τῶν ὑπερηφάνων· οὐκ οἶδεν ἑαυτὸν, ἀγνοεῖ ἑαυτόν. ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀγνοῶν, τίνα γνώσεται; ὥσπερ γὰρ ὁ ἑαυτὸν εἰδὼς, ἅπαντα εἴσεται· οὕτως ὁ τοῦτο μὴ εἰδὼς, οὐδὲ τὰ ἄλλα εἴσεται. τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος ὁ λέγων· „ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν θήσω τὸν θρόνον μου. „ ἐπειδὴ γὰρ ἠγνόησεν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἠγνόησεν. ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος· ἀλλ' ἔκτρωμα ἑαυτὸν καὶ τῶν ἁγίων ἔσχατον ἐκάλει, καὶ οὐδὲ τῆς προσηγορίας ἄξιον ἑαυτὸν εἶναι ἐνόμιζε τῶν ἀποστόλων μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώματα. τοῦτον τοίνυν ζηλώσωμεν καὶ μιμησώμεθα. μιμησόμεθα δὲ, ἂν τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ἀπαλλαγῶμεν πραγμάτων. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀγνοεῖν ἑαυτὸν ποιεῖ, ὡς τὸ τοῖς βιωτικοῖς προσηλῶσθαι· οὐδὲν οὕτω πάλιν τοῖς βιωτικοῖς προσηλῶσθαι [πράγμασι] παρασκευάζει, ὡς τὸ ἀγνοεῖν ἑαυτόν. ἀλλήλων γὰρ ταῦτα ἐξήρτηται. ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς δόξης ἐρῶν τῆς ἔξωθεν καὶ μεγάλα τὰ παρόντα ἡγούμενος, κἂν μυρία φιλονεικῇ, οὐ συγχωρεῖται ἑαυτὸν καταμαθεῖν· οὕτως ὁ τούτων ὑπερορῶν ῥᾳδίως ἑαυτὸν εἴσεται. ἑαυτὸν δὲ μαθὼν, ὁδῷ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα πάντα βαδιεῖται μέρη τῆς ἀρετῆς. ἵν' οὖν τὴν καλὴν ταύτην μάθωμεν ἐπιστήμην, ἀπαλλαγέντες τῶν ἐπικήρων ἁπάντων τῶν πολλὴν ἐν ἡμῖν ποιούντων τὴν φλόγα, καὶ μαθόντες ἑαυτῶν τὴν εὐτέλειαν, πᾶσαν ἐπιδειξώμεθα ταπεινοφροσύνην καὶ φιλοσοφίαν, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα κράτος [τιμὴ] σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ [καὶ ζωοποιῷ] πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Nec ſanè minima eſt pars iſta philoſophiæ, meritum ſuum poſſe dignoſcere. Ille eſt maximè ſeipſum ſciens, qui ſe eſſe nihil exiſtimat. Propterea quippe & Dauid & Abraham poſtquam ad ſummum iam faſtigium virtutis euaſerant, tunc iſtud quod dico præcipuè videntur impleſſe. Nam vnus quidem ſe eſſe dixit terram & cinerem, alter vero ſe vermem vocabat, & cuncti omnino ſancti horum ſe more deiiciunt: è regione vero qui arrogans eſſe A mauult, ipſe eſt qui ſe cunctis deterius ignorat. Propter quod more communi ſolemus dicere de ſuperbis: Neſcit ſeipſum, ſeque prorſus ignorat. Qui vero ſe neſcit, quemnam poterit agnoſcere? Nam ſicut ille qui ſeipſum agnoſcit, profectò nouit omnia: ita etiam qui ſe neſcit, conſequẽter ignorabit & cætera, talis erat qui dixit: *Supra ſydera cœli ponam thronũ meum.* Quia enim ignorauit ſcipſum, alia quoque ſimul cuncta neſciuit. Sed non ſic etiam Paulus. Nam & *abortiuum* ſe, & *minimum ſanctorum* vocabat, & ne appellatione quidem Apoſtoli di- B gnum ſe eſſe dicebat, poſt tot certe illas tãtasque virtutes. Hunc igitur æmulemur, atq; ardenter imitemur. Imitabimur autem, ſi à terra, & eis quæ in terra ſunt negociis liberemur. Nihil enim perinde, quod teipſum ignores, facit, vt temporalib. his eſſe rebus affixum: & rurſus, nihil ita temporalibus rebus hominem affigit, vt ipſa ſui ignoratio: ſiquidem vtrunq; hoc pendet ex altero. Sicut enim qui gloriam mũdi huius requirit, & magna credit eſſe preſentia, etiamſi multum omnino contendat, C nunquam tamen ei ſemetipſum ſcire conceditur: ſic etiam ſi ſeipſum deſpicit, ſemetipſum facilè cognoſcet. Cùm vero ſe didicerit, hoc ipſo iam itinere ad alias quoque partes virtutis accedet. Vt igitur bonam hãc poſſimus percipere ſcientiam, cunctis temporalibus liberati, quæ plurimam in nobis flammam cupiditatis accendunt, diſcentes propriam vilitatem, omnem oſtendamus humilitatem, atque philoſophiam: vt & præſentia bona & futura conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri D Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

ὉΜΙΛΙΑ Κϛʹ.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· κύριε ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος.

Ὁ μὲν λεπρὸς καταβάντι ἀπὸ τοῦ ὄρους προσῆλθεν· ὁ δὲ ἑκατόνταρχος οὗτος εἰσελθόντι εἰς τὴν Καπερναούμ. τίνος οὖν ἕνεκεν οὔτε οὗτος οὔτε ἐκεῖνος εἰς τὸ ὄρος ἀνέβησαν; οὐ διὰ ῥᾳθυμίαν· καὶ γὰρ ἀμφοτέρων ἡ πίστις θερμή· ἀλλ' ὥστε μὴ ἐγκόψαι τὴν διδασκαλίαν. προσελθὼν δέ φησιν· „ ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ „ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος.

τινὲς

HOMILIA XXVII.

[*In Gr. Codd. eſt XXVI.*]

EX CAPITE VIII.

Cum autem ipſe introiſſet in Capernaum, aduenit ei Centurio deprecans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

E Leproſus quidem, vt audiſtis, cùm à monte Ieſus deſcendiſſet, ad eum acceſſit: Centurio autem hic cùm iam in Capernaum introiſſet aduenit. Quanam igitur de cauſa neque hic, neque ille ad montem conſcenderunt? non negligentia profectò, cum vterque fide ferueret, ſed ne prædicanti obſtreperent. acceſſit itaq; verecũdè Cẽturio, ac ait: Dñe, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

Excu-

Digitized by Google

Excuſando ſe, vt quidam aiunt, cauſam adiecit, qua de re puerum non adduxit. Quippe cum non fuerit facilè paralyticum, qui doloribus non paruis vexaretur, & vltimos iam ſpiritus traheret longius deportare. Quod enim in vltimis eſſet, Lucas ſignificauit, dicens: *Et erat moriturus.* Ego autem id ardentiſſimæ illius fidei ſignum dixerim. Multò enim profectò maiorem iſtius, quam eorum qui per tectum immiſerunt, fidem arbitror. Quia enim non dubitabat vel ſolo domini verbo iacentem excitari poſſe, idcirco minimè deportandum putauit. Cur igitur dominus quod nuſquam antè fecerat, hic peragit? Nam cùm vbique voluntati tantummodo ſupplicantium obtemperaret, hîc etiam proſilit, & non curaturum ſe ſolum, ſed domum quoque Centurionis profecturum pollicetur. Certè id ita facit, vt quanta ſit Centurionis fides perdiſcamus: niſi enim ita feciſſet, ſed illico puerum ſanaſſet, ſyncera illius feruenſque fides ignota nobis fuiſſet. Idipſum etiam in Phœniſſa muliere, quamuis contrario quodam modo perfecit. Hîc enim non vocatus vltrò ſe domũ pollicetur profecturũ, vt tu eximiã Centurionis fidem, & præcipuè humilitatem perdiſcas: at vero in Phœniſſa negauit ſe facturum quod petebat, & illam conſtanter iterum atque iterum petentem perplexam & dubiam facit. Cùm enim ſapiens prudenſq; medicus ſit, non ignorat contraria ex contrariis facilè elicere. Ita hic vltro ſe iturum offerẽdo, Centurionis: ibi vero prorogando, & quaſi renuendo, mulieris fidem cunctis aperuit: ſic ad Abraham quoque facit, dicens: *Non celabo puerum meum Abraham:* vt nos ſummam eius charitatem percipiamus, vt quanta vel erga Sodomitas vſus prouidentia fuerit: ſic denique qui ad Loth miſſi erant, ingredi ad ipſum nolebant, vt inaudita ipſius hoſpitalitas non lateret. Quid igitur ait Centurio? *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Audiamus quicunque volumus Chriſtum ſuſcipere: poſſumus enim etiam nunc nos ipſum ſuſcipere. Audiamus (inquam) Centurionem, & imitemur, & ſimili ſtudio Ieſum recipiamus. Cùm enim pauperem famie & nuditate confectum receperis, Chriſtum profectò recipis atque nutris. *Sed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Vides quod Centurio veluti etiam leproſus veram de Chriſto habuit opinionem. Similiter enim quoque non dixit, ora, ſupplica, deprecare: ſed ſolum impera. Timens deinde ne per modeſtiam renueret, illud adiecit: *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit.* Sed quid hoc, inquies, ſi Centurio ita ſuſpicatus? Verum non id quæritur, ſed vtrum Chriſtus opinionem eius de ſe acceperit ac confirmauerit. Probe valde abs te, atque prudenter obiectum eſt. Si altius ergo inſpicimus quod in leproſo factum didicimus, idipſum etiam hic perfectum inueniemus. Nam

Luc.7.a.

Mar.7.c.

Gen.18.c.

Gen.19.a. & Rom.13.a.

τινὲς μὲν [οὖν] φασιν, ὅτι ἀπολογούμενος καὶ τὴν αἰτίαν εἴρηκε δι' ἣν αὐτὸν οὐκ ἤγαγεν· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἦν φησὶ παραλελυμένον καὶ βασανιζόμενον καὶ πρὸς ἐσχάταις ὄντα ἀναπνοαῖς φοράδην κομίζειν. ὅτι γὰρ καὶ ἀποπνεῖν ἔμελλεν, ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι καὶ ἔμελλε τελευτᾶν. ἐγὼ δὲ τοῦ μεγάλην αὐτὸν ἔχειν πίστιν τοῦτο σημεῖον εἶναί φημι, καὶ πολλῷ μείζονα τῶν διὰ τοῦ στέγους χαλασάντων. ἐπειδὴ γὰρ ᾔδει σαφῶς, ὅτι καὶ ἐπίταγμα ἀρκεῖ μόνον

A εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ κειμένου, περιττὸν εἶναι ἐνόμισεν αὐτὸν ἀγαγεῖν. τί οὖν ὁ Ἰησοῦς; ὃ μηδαμοῦ πρότερον ἐποίησεν, ἐνταῦθα ποιεῖ. πανταχοῦ γὰρ ἑπόμενος τῇ προαιρέσει τῶν ἱκετευόντων, ἐνταῦθα καὶ ἐπιπηδᾷ· καὶ οὐχὶ θεραπεῦσαι ἐπαγγέλλεται μόνον, ἀλλὰ καὶ παραγενέσθαι εἰς τὴν οἰκίαν. ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα μάθωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἑκατοντάρχου. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐπηγγείλατο, ἀλλ' εἶπεν, ὕπαγε ἰαθήτω ὁ παῖς σου, οὐδὲν ἂν τούτων ἔγνωμεν. τοῦτο γοῦν καὶ ἐπὶ τῆς Φοινικίσσης

B ἀπεναντίας ἐποίησε γυναικός. ἐνταῦθα μὲν [γὰρ] μὴ καλούμενος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτεπάγγελτος φησιν ἥξειν, ἵνα μάθῃς τοῦ ἑκατοντάρχου τὴν πίστιν καὶ τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην· ἐπὶ δὲ τῆς Φοινικίσσης καὶ ἀρνεῖται τὴν δόσιν, καὶ ἐπιμένουσαν ἐξαπορεῖ. σοφὸς γὰρ ὢν καὶ εὐμήχανος ἰατρὸς, διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία κατασκευάζειν οἶδε. καὶ ἐνταῦθα μὲν διὰ τῆς αὐτεπαγγέλτου παρουσίας, ἐκεῖ δὲ διὰ τῆς ἐπιτεταμένης ὑπερθέσεως καὶ παραιτήσεως τὴν πίστιν ἐκκαλύπτει τῆς γυναικός. οὕτω

C καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ ποιεῖ λέγων· οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ τοῦ παιδός μου Ἀβραάμ, ἵνα μάθῃς ἐκείνου τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν ὑπὲρ Σοδόμων πρόνοιαν. Καὶ ἐπὶ τοῦ Λὼτ ἀρνοῦνται εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν οἱ πεμφθέντες, ἵνα τοῦ δικαίου μάθῃς τῆς φιλοξενίας τὸ μέγεθος. τί οὖν ὁ ἑκατόνταρχός φησιν; οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. Ἀκούσωμεν ὅσοι τὸν Χριστὸν μέλλομεν ὑποδέχεσθαι· δυνατὸν γὰρ αὐτὸν ὑποδέχεσθαι καὶ νῦν, ἀκούσωμεν καὶ ζηλώσωμεν, καὶ

D μετὰ τοσαύτης δεξώμεθα τῆς σπουδῆς. καὶ γὰρ ὅταν πένητα ὑποδέξῃ πεινῶντα καὶ γυμνὸν, ἐκεῖνον [καὶ] ὑπεδέξω καὶ ἔθρεψας. ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ μόνον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς [μου.] Ὅρα καὶ τοῦτον ὥσπερ τὸν λεπρὸν τὴν πρέπουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντα. οὐδὲ γὰρ [οὗτος] εἶπε, παρακάλεσον· οὐδὲ εἶπεν, εὖξαι καὶ ἱκέτευσον, ἀλλ' ἐπίταξον μόνον. εἶτα δεδοικὼς μὴ μετριάζων ἀνανεύσῃ φησίν· καὶ γὰρ καὶ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω

E τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον [τοῦτο] καὶ ποιεῖ. καὶ τί τοῦτό φησιν, εἰ ὁ ἑκατόνταρχης ὑπώπτευσεν οὕτως; τὸ γὰρ ζητούμενον, εἰ ὁ Χριστὸς τοῦτο ἀπεφήνατο καὶ ἐκύρωσε, καλῶς καὶ σφόδρα συνετῶς λέγεις. οὐκ οὖν ἴδωμεν τοῦτο αὐτό. καὶ [γὰρ] εὑρήσομεν ὅπερ ἐπὶ τοῦ λεπροῦ γέγονε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα γεγενημένον. ὥσπερ

ὥσπερ γὰρ ὁ λεπρὸς εἶπεν, ἐὰν θέλῃς, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ λεπροῦ διϊσχυριζόμεθα μόνον περὶ τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ χριστοῦ φωνῆς. οὐ γὰρ μόνον οὐ καθεῖλε τὴν ὑπόνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐβεβαίωσε μειζόνως, ὃ περιττὸν ἦν εἰπεῖν προσθεὶς καὶ εἰπών, θέλω καθαρίσθητι, ἵνα κυρώσῃ τὸ δόγμα τὸ ἐκείνου. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα σκοπεῖν δίκαιον, εἴ τι τοιοῦτον γέγονε. καὶ γὰρ εὑρήσομεν τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν συμβεβηκός. τοιαῦτα γὰρ τοῦ ἑκατοντάρχου εἰρηκότος καὶ μαρτυρήσαντος ἐξουσίαν τοσαύτην, οὐ μόνον οὐκ ἐνεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἀπεδέξατο, καὶ πλέον τι ἐποίησεν ἢ ἀπεδέξατο. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι ἐπῄνεσε τὸ εἰρημένον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπίτασιν δηλῶν τοῦ ἐπαίνου φησίν· ὅτι καὶ ἐθαύμασε· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς [ἐθαύμασεν,] ἀλλὰ καὶ τοῦ δήμου παντὸς παρόντος, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπόδειγμα δέδωκεν ὥστε αὐτὸν ζηλοῦν. ὁρᾷς πῶς ἕκαστος τῶν μαρτυρησάντων αὐτοῦ ἐξουσίαν θαυμάζεται; [καὶ] ἐξεπλήττοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἐξουσίαν ἔχων ἐδίδασκε. καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐνεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ λαβὼν αὐτοὺς κατῆλθε, καὶ δι' ὧν τὸν λεπρὸν ἐκάθηρεν ἐκύρωσεν αὐτῶν τὴν γνώμην. πάλιν ἔλεγεν ἐκεῖνος· ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐπετίμησεν, ἀλλὰ καὶ θεραπεύων αὐτὸν οὕτως ὡς ἐκεῖνος εἶπεν ἐκάθηρε. πάλιν ὁ ἑκατοντάρχης οὗτος φησίν· εἰπὲ λόγῳ μόνον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου· καὶ θαυμάζων αὐτὸν ἔλεγεν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. ἵνα δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τοῦτο μάθῃς, ἐπειδὴ ἡ μάρθα τούτων οὐδὲν εἶπεν, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι, οὐ μόνον οὐκ ἐπῃνέθη, καίτοι [καὶ] γνώριμος οὖσα καὶ ἀγαπητὴ καὶ τῶν σφόδρα περὶ αὐτὸν ἐσπουδακότων, ἀλλὰ καὶ ἐπελήφθη [καὶ διωρθώθη] παρ' αὐτοῦ, ὡς οὐ καλῶς εἰρηκυῖα. καὶ γὰρ ἔλεγεν αὐτῇ· οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ὡς μηδέπω πιστευσάσῃ ἐγκαλῶν. καὶ πάλιν, ἐπειδὴ ἔλεγεν· [ὅτι] ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι, ἀπάγων τῆς τοιαύτης ὑπονοίας αὐτὴν καὶ διδάσκων ὅτι παρ' ἑτέρου οὐ δεῖται λαβεῖν, ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, φησίν· ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ [ἡ] ζωή· τουτέστιν, οὐκ ἀναμένω δέξασθαι ἐνέργειαν, ἀλλ' οἴκοθεν πάντα ἐργάζομαι. ὅθεν τὸν [μὲν] ἑκατοντάρχην καὶ θαυμάζει καὶ τοῦ δήμου παντὸς προτίθησι, καὶ τῇ τῆς βασιλείας δόσει τιμᾷ, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον καλεῖ. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα εἶπεν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους παιδεύσῃ πιστεύειν οὕτως, ἄκουσον τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὴν ἀκρίβειαν, πῶς αὐτὸ ᾐνίξατο. στραφεὶς γάρ φησιν ὁ ἰησοῦς, εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ· οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. ἄρα τὸ μεγάλα περὶ αὐτοῦ φαντάζεσθαι τοῦτο μάλιστα πίστεως καὶ βασιλείας καὶ τῶν ἄλλων πρόξενον ἀγαθῶν; οὐδὲ γὰρ μέχρι λόγων αὐτῷ γέγονεν ὁ ἔπαινος, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα ὑγιῆ ἀπέδωκεν ἀντὶ τῆς πίστεως, καὶ λαμπρὸν πλέκει αὐτῷ τὸν στέφανον, καὶ μεγάλας ἐπαγγέλλεται δωρεάς, οὕτω λέγων· πολλοὶ

Nam quemadmodum leproſus, ſi volueris, dixit: neque ab hac tantummodo voce de omnipotentia Chriſti teſtimonium eſt, verumetiam ab ipſius Chriſti reſponſione: qui non ſolùm quod de ſe leproſus credebat, non arguit, ſed etiam mirum in modum confirmauit, quod abundans & eximium erat addendo, cùm dixit: *Volo, mundus eſto*: ac ſic verè illum opinari docuit. Simile quiddam hîc quoque diligentius conſiderantes (Suprà.a.& Luc.5.a.) contigiſſe inſpeximus.
A Cum enim Centurio talia dixiſſet, ac Dei non hominis poteſtatem paucis ei verbis attribuiſſet, non modo non reprehendit: verùm etiam laudibus non paruis cum proſecutus eſt. Nam euangeliſta non refert quod laudarit tantum eius dicta, verum etiam laudis incrementum declarãs, quod etiam admiratus ſit, & ita admiratus, vt tãta hominum turba præſente atque audiente imitandum ipſum cæteris propoſuerit. Perpendis quod ſinguli qui diuinam ei poteſtatem atteſtati ſint, non ſine laudibus recipiuntur. Admirabantur
B turbæ ſuper doctrina eius, quia ſicut poteſtatem habens docebat. Nec eos non ſolum non reprobauit, ſed vnà cum eis de monte deſcendit, ſententiamque de ſe illorum, mundatione leproſi comprobauit. Clamat ille: Si volueris, potes mundare me, nec reiecit eum, ſed ſic mundauit, vt verbo illius vteretur, ac diceret: Volo, mundare. Deinde Centurio hic dicebat: *Dic verbo ſolum, & ſanabitur puer meus. Et admiratus eũ dixit: Neque in Iſraël tantã inueni fidem.* Sed vt vndique muniaris, à cõtrario quo- (Ioan.11.a.)
C que idipſum docebimus. Nihil horum Martham, ſed oppoſita dixiſſe inueniens. *Scio enim,* inquit, *quod quæcũque à Deo petes, dabit tibi Deus*: nec ſolùm quamuis ei familiaris eſſet valdeq; ipſum diligeret, laudem conſecuta non eſt, ſed quaſi non rectè de ipſo ſentiens, emendatur. Reſpondit enim dominus: Nónne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis gloriam Dei? Sic apertè ipſam, quod nondum crediderit, accuſauit. Deinde quoniam illa, quæcunque à Deo petis dabuntur tibi, dicebat: volẽs eam ab huiuſmodi remouere ſententia, docereque quod
D non aliunde habet ſed omnium bonorum fõs eſt: Ego ſum, inquit, reſurrectio & vita: id eſt, non expecto vt ab alio mihi poteſtas conferatur, ſed à meipſo cuncta poſſum efficere: propterea ergo Centurionem corã omnibus laudat, & cæteris omnibus anteponit, & regnum cœlorum ei demum largitur, & reliquos ad imitationem eius inuitat. Quod ſi non potes tibi perſuadere, ideo hæc à Chriſto ſic dicta fuiſſe, vt cæteri omnes hinc ad ſimilem fidem perducantur: perpende quàm diligenter id euangeliſta ſignificauit. *Audiens autem Ieſus, miratus*
E *eſt: & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis non inueni tantã fidẽ in Iſraël.* Ex his profectò intelligitur id maximè, fidem feruentiſſimam regnum cœlorum, cæteraque bona nobis præbere, ſi magna de ipſo, Deoque vero digna imaginari velimus: nec verbis ſolum laudem illi attribuit, ſed ægrotũ quoq; propter merita fidei ſanũ fecit. fulgentẽq; ipſi coronam, ac magnis ornatam muneribus contexuit, cum ſic dicat: *Dico*

Digitized by Google

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Liberius certè nunc poſtquam pluribus ſignis animos eorum attraxit, cum ipſis loquitur: verùm ne adulatione aliqua vſum fuiſſe Centurionem quiſquam putet, vtque omnes ex animo locutum intelligant, audi quod infertur: *Vade,* inquit, *& ſicut credidiſti fiat tibi,* & continuò res ipſa conſecuta, certiſſimum animi & voluntatis illius teſtimonium perhibuit. *Et ſanatus eſt puer eius ab illa hora.* Idipſum etiam in Phœniſſa pariter factum eſt: ſic enim illi quoque dixit, Magna eſt fides tua ô mulier, fiat tibi ſicut vis, & ſana facta eſt illico filia eius. Verum quoniam idipſum in filium Centurionis ſignum Lucas exponens, alia quædam iſtis apponit, eaque nobis dilucidanda ſunt, ne diſcrepantiam facere videãtur aut credantur. Lucas igitur ſcribit, eum presbyteros Iudæorum miſiſſe ad ipſum, deprecantes vt veniret: Matthæus verò ipſum acceſſiſſe, ac dixiſſe, *Non ſum dignus.* Non ignoro quoſdam, quamuis in multis conueniant, alium tamen hunc, alium illum opinatos fuiſſe. De illo enim dicitur, quia & ſynagogam noſtram conſtruxit, & gentem diligit: de hoc autem ipſe Ieſus adiecit: Nec in Iſraël tantam fidem inueni. Nec apud Lucam ſcribitur, multos venturos ab Oriente: vnde conſequens eſſe videtur ex Iudæorum illũ genere fuiſſe. Nos autem etſi hoc modo facilius vitare diſcrepantiam fatemur, de eodem tamẽ & hîc & ibi dici arbitramur. Quo modo igitur, inquies, Matthæus non eſſe dignum dixiſſe ſcribit, ſub cuius tectũ dominus introiret, Lucas verò miſiſſe vt iret? Duo hîc nobis Lucas, vt mihi quidem videtur, oſtendit: quanta ſit Iudaica adulatio, & quod calamitate oppreſſi homines, modò hoc modo illud conſilium anteponunt. Quare veriſimile mihi videtur, cùm voluiſſet ad Ieſum proficiſci Centurio, detentum à Iudæis fuiſſe, qui ei aſſentarentur atque dicerent: nos ibimus, & adducemus ipſum quod ita eſſe perſpicies, ſi plenam aſſentationibus orationem eorum diligentius conſiderabis. *Diligit enim,* aiunt, *gentem noſtram, & ſynagogam ipſe nobis conſtruxit.* Neque vident vnde Centurionem commendent. Nam cùm dicere oportuiſſet, voluiſſe quidem ipſum venire & rogare: ſed nos cauſam eius & calamitatis magnitudinem conſiderantes, vt domi maneret vellet ſuaſimus: ne magnam illius eſſe fidẽ oſtenderent, atque hinc celſitudo domini, Cẽturionis iudicio celſitudo Dei eſſe videretur, virtutem eius, animum, & fidem in Ieſum propter inuidiam celare maluerunt, nec ad finem perducere iſtud curarunt, cuius gratia venerant. Magnas profectò ad cæcandas hominum mentes inuidia poſſidet vires. Verùm is qui occulta cordium nouit, Centurionis fidem etiam inuitis patefecit, quod vt verum eſſe credas, ipſum Lucam (quæſo) rurſus audias illud declarantem: ait enim, quia non longè diſtante eo miſit, dicens: *Domine non vexeris:* non enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres. Vnde

Mat. 15. a.

Luc. 7. c.

Ibidem.

Ibidem.

πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακώβ· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται ἔξω. ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ ἐπεδείξατο θαύματα, μετὰ πλείονος λοιπὸν αὐτοῖς διαλέγεται παῤῥησίας. εἶτα, ἵνα μή τις νομίσῃ κολακείας τὰ ῥήματα, ἀλλὰ μάθωσιν ἅπαντες ὅτι οὕτω διέκειτο ὁ ἑκατοντάρχης, φησίν· ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ εὐθέως τὸ ἔργον ἐκολούθησε μαρτυροῦν τῇ προαιρέσει. Καὶ
A ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς συροφοινικίσσης συνέβη. καὶ γὰρ φησὶν ἐκείνῃ· ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς. ἐπειδὴ δὲ καὶ λουκᾶς τοῦτο τὸ θαῦμα ἀπαγγέλλων παρεντίθησιν ἕτερα πλείονα, ἃ δοκεῖ διαφωνίαν ἐμφαίνειν, ἐπιλῦσαι καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον ὑμῖν. τί οὖν φησὶν ὁ λουκᾶς; ἔπεμψε πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν παρακαλῶν αὐτὸν ἐλθεῖν· ὁ δὲ ματθαῖος φησὶν, ὅτι αὐτὸς προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ
B ἄξιος. καὶ τινὲς μὲν φασὶν, ὅτι οὐκ ἔστιν οὗτος ἐκεῖνος, εἰ καὶ πολλὰ ἔχει ἐοικότα. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνου φησίν· ὅτι καὶ συναγωγὴν ἡμῶν ἔκτισε, καὶ τὸ ἔθνος ἀγαπᾷ· περὶ δὲ τούτου, αὐτός φησιν ὁ ἰησοῦς· οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ἐπ' ἐκείνου μὲν οὐκ εἶπεν, ὅτι πολλοὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν, ὅθεν εἰκὸς ἰουδαῖον αὐτὸν εἶναι. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι μὲν αὕτη εὔκολος ἡ λύσις· τὸ δὲ ζητούμενον, εἰ ἀληθής. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὗτος ἐκεῖνος εἶναι. πῶς οὖν φησὶν ὁ μὲν ματθαῖος λέγει, ὅτι αὐ-
C τὸς εἶπεν, οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ὁ δὲ λουκᾶς ὅτι ἔπεμψεν ἵνα ἔλθῃ; ἐμοὶ δοκεῖ τὴν κολακείαν τὴν ἰουδαϊκὴν αἰνίττεσθαι ἡμῖν ὁ λουκᾶς· καὶ ὅτι οἱ ἐν συμφορᾷ ἀκατάστατοι ὄντες πολλὰ μεταβουλεύονται. εἰκὸς γὰρ τὸν ἑκατόνταρχον βουλόμενον ἀπελθεῖν κωλυθῆναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, κολακευόντων αὐτὸν καὶ λεγόντων, ὅτι ἡμεῖς ἀπελθόντες ἄξομεν αὐτόν. ὅρα γοῦν αὐτῶν καὶ τὴν παράκλησιν κολακείας μεστὴν οὖσαν. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν φησὶ, καὶ τὴν συναγωγὴν
D αὐτὸς ᾠκοδόμησεν. οὐδὲ ἴσασιν ὅθεν ἐπαινέσωσι τὸν ἄνδρα. δέον γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐβουλήθη μὲν αὐτὸς ἀπελθεῖν καὶ παρακαλέσαι, ἡμεῖς δὲ ἐκωλύσαμεν, τὴν συμφορὰν εἰδότες καὶ τὸ πτῶμα τὸ ἐπὶ τῆς οἰκίας κείμενον, καὶ οὕτω παραστῆσαι τῆς πίστεως αὐτοῦ τὸ μέγεθος, τοῦτο μὲν οὐ λέγουσιν· οὐδὲ γὰρ ἤθελον διὰ τὸ βασκαίνειν ἐκκαλύψαι τοῦ ἀνδρὸς τὴν πίστιν· ἀλλ' ἐβούλοντο μᾶλλον συσκιάσαι τὴν ἀρετὴν, ὑπὲρ οὗ τὴν ἱκετηρίαν ἐποιοῦντο, φθονούμενοι ἵνα μὴ δόξῃ μέγας τις εἶναι ὁ παρακαλούμενος, ἢ τὴν πίστιν ἀνακη-
E ρύξαντες τὴν ἐκείνου ἀνύσαι τοῦτο δι' ὅπερ ἦσαν ἀφιγμένοι. ἱκανὸν γὰρ βασκανία πηρῶσαι διάνοιαν. ἀλλ' ὁ τὰ ἀπόῤῥητα εἰδὼς, καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἐκεῖνον ἀνεκήρυξε. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ λουκᾶ πάλιν αὐτὸ ἑρμηνεύοντος. αὐτὸς γὰρ οὕτως φησίν· ὅτι οὐ μακρὰν ἀπέχοντος αὐτοῦ ἔπεμψε λέγων· ὦ κύριε μὴ σκύλλου. οὐ γὰρ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. ὅτε

ὅτε γὰρ ἀπηλλάγη τῆς ἐνοχλησάσης αὐτῶν, τότε πέμψαι λέγων· μὴ νομίσῃς ὅτι διὰ ὄκνον οὐ παραγενόμην, ἀλλ' ἐμαυτὸν ἀνάξιον εἶναι ἐνόμισα τοῦ δέξασθαί σε ἐν τῇ οἰκίᾳ. εἰ δὲ ὁ ματθαῖος φησὶ μὴ διὰ τῶν φίλων, ἀλλὰ διὰ ἑαυτοῦ τοῦτο αὐτὸν εἰρηκέναι, οὐδὲν τοῦτο ποιεῖ. τὸ γὰρ ζητούμενον εἰ τὴν προθυμίαν ἑκάτερος παρέστησε τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὅτι τὴν προσήκουσαν περὶ τοῦ χριστοῦ δόξαν εἶχεν. εἰκὸς δὲ καὶ αὐτὸν μετὰ τὸ πέμψαι τοὺς φίλους παραγινόμενον ταῦτα εἰπεῖν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο εἶπεν [ὁ] λουκᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ματθαῖος. ὅπερ οὐ μαχομένων ἑαυτοῖς ἦν, ἀλλὰ τὰ ὑπ' ἀλλήλων παραλειπόμενα ἀναπληρούντων μᾶλλον. Ὅρα δὲ αὐτοῦ πῶς [καὶ] ἐτέρωθεν τὴν πίστιν ἀνεκήρυξεν ὁ λουκᾶς εἰπών· » ὅτι ἔμελλε τελευτᾷν ὁ » παῖς. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὸν ἐνέβαλεν, οὐδὲ ἀπελπίσαι παρεσκεύασεν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἤλπισε περιέσεσθαι. Εἰ δὲ ὁ μὲν ματθαῖος φησὶ τὸν χριστὸν εἰρηκέναι, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον, καὶ ταύτῃ δηλοῦν οὐκ ὄντα αὐτὸν ἰσραηλίτην· ὁ δὲ λουκᾶς, ὅτι ᾠκοδόμησε τὴν συναγωγήν· οὐδὲ τοῦτο ἐναντίον. » δυνατὸν γὰρ καὶ ἰουδαῖον οὐκ ὄντα, καὶ τὴν συν» αγωγὴν ᾠκοδομῆσαι, καὶ τὸ ἔθνος ἀγαπᾷν. Σὺ δέ μοι μὴ ἁπλῶς ἐξέταζε τὰ εἰρημένα παρ' » αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ προστίθει, » καὶ τότε ὄψει τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. καὶ γὰρ πολὺς ὁ τῦφος τῶν ἐν ἀρχαῖς ὄντων, καὶ οὐδὲ ἐν συμφοραῖς καταβαίνουσιν. Ὁ γοῦν παρὰ τῷ ἰωάννῃ κείμενος ἕλκει αὐτὸν πρὸς τὴν οἰκίαν καί » φησι· καταβῆθι. μέλλει γὰρ μοῦ τὸ παιδίον τελευ» τᾷν. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἐκείνου καὶ τῶν διὰ τοῦ στέγους καθέντων τὴν κλίνην, πολὺ βελτίων. οὐ γὰρ σωματικὴν παρουσίαν ἐπιζητεῖ, οὐδὲ ἐγγὺς τοῦ ἰατροῦ τὸν κάμνοντα ἤγαγεν· ὅπερ οὐ μικρὰ φανταζομένου ἦν περὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ θεοπρεπῆ τὴν ὑπόνοιαν ἔχων φησίν· εἰπὲ λόγῳ μόνον. καὶ οὐδὲ ἐν ἀρχῇ λέγει, εἰπὲ λόγῳ, ἀλλὰ μόνον » τὸ πάθος διηγεῖται. οὐδὲ γὰρ προσεδόκησεν ἀπὸ » πολλῆς ταπεινοφροσύνης εὐθέως ἐπινεύσειν τὸν χρι» στὸν καὶ τὴν οἰκίαν ἐπιζητήσειν. διὰ τοῦτο ὅτε ἤκου» σεν αὐτοῦ λέγοντος, ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐ» τὸν, τότε φησὶν, εἰπὲ λόγῳ. καὶ οὐδὲ τὸ πάθος αὐτὸν συνέχειν· ἀλλὰ καὶ ἐν συμφορᾷ φιλοσοφεῖ, οὐ πρὸς τὴν ὑγείαν τοσοῦτον ὁρῶν τοῦ παιδὸς, » ὅσον πρὸς τὸ μὴ δόξαι μηδὲν ἀνευλαβὲς ποιεῖν. Καίτοι γε οὐκ αὐτὸς ἠνάγκασεν, ἀλλ' ὁ χριστὸς ἐπηγγείλατο· ἀλλὰ καὶ οὕτω δέδοικε μή ποτε δόξῃ τὴν ἀξίαν ὑπερβαίνειν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ βαρὺ πρᾶγμα ἐφέλκεσθαι. Εἶδες αὐτοῦ τὴν σύνεσιν; » εἶδες τῶν ἰουδαίων τὴν ἄνοιαν λεγόντων, ἄξιός ἐστιν » ᾧ παρέξει τὴν χάριν. δέον γὰρ ἐπὶ τὴν φιλανθρωπίαν » καταφυγεῖν τοῦ ἰησοῦ, οἱ δὲ τὴν ἀξίαν τούτου προβάλ» λονται, καὶ οὐδὲ ὅθεν προβάλλεσθαι δεῖ ἴσασιν. ἀλλ'

Vnde patet illum quando à Iudæorum moleſtia liber fuit, tunc miſiſſe qui dicerent: nõ negligentia factum quod illico ipſe non acceſſerit, ſed potius quia indignum ſe putauit, qui dominum ſuæ domi reciperet. Quòd ſi Matthæus non per alios ſed per ſeipſum iſtud dixiſſe aſſeuerat, nihil prorſus ad rẽ: non enim id quæritur, ſed vtrũ euangeliſtarũ vterq; quod iam apertũ eſſe arbitror, magnã animi promptitudinem & conueniẽtem de Chriſto exiſti-
A mationẽ habuiſſe Centurionẽ teſtetur. Nõ eſt abſurdum miſſos eſſe primò aliquos, qui illud dicerent: deinde quoq; ipſum acceſſiſſe, ac per ſe iterum eadẽ dixiſſe. At verò, inquies, Lucas alterum non ſcripſit? ego autem tibi alterum à Matthæo prętermiſſum eſſe reſpondebo, idq; non eſſe eorũ qui repugnantia dicunt, ſed eorum potius qui quęcunq; ab alterutro prætermiſſa ſunt, diligenter ſupplent. Tu verò etiam Centurionis fidẽ à Luca prędicatam eſſe intellige, quum diceret, quia moriturus erat puer. Nec enim id deſperationẽ adduxit patri, nihi-
B loq; minus ſuperſtitem fore ſperauit. Quòd ſi Matthæus à Chriſto dictũ ait, Nec in Iſrael tãtam fidẽ inueni: & hinc non fuiſſe illũ Iſraelitam ac Iudęum putas ſignificari, Lucas autem ſynagogam conditam eſſe ab illo, noli hæc pugnãtia credere. Poterat enim etiã cùm Iudæus non eſſet, Iudęorum & ſynagogã condidiſſe, & gentem vehementer amaſſe. Tu verò verba Centurionis diligẽtius perſcrutare, & ꝙ pręfectus erat nõ pręteremitte, vt hinc facile quãta virtus ipſius fuerit, poſſis perſpicere. Tanta
C certè eorũ ſuperbia eſt, qui principatus pręfecturasq; gerunt, vt neq; calamitatibus victi ad humiliora condeſcẽdant. Vnde ille de quo Ioannes ſcribit, trahẽs illũ domum dicebat: *Propera atq; deſcende: moriturus eſt enim filius meus.* at verò hic nõ ita, ſed tã illo, quàm his qui per tectum demiſerunt lectulũ, multò præſtantior. Non enim præſentiã Chriſti quęrit corporalẽ, neq; ipſum ægrotum duxit ad medicũ: ſed ſumma de Chriſto imaginatus, ac Deũ ipſum eſſe non dubitans, Dic verbo ſolo, inquit: nec id continuò incipiens dixit, ſed ærumnã ſuam
D tantũ expoſuit. Ex nimia namq; humilitate factum eſt, vt putaret non tam facilè Chriſtũ ita obtemperaturũ ſuæ voluntati, vt etiam domũ eius petere vellet. Quapropter ſtatim cũ audiſſet dicentẽ: *Ego venia & curabo ipſum: tunc exclamauit, Non ſum dignus, ſed dic verbo ſolum:* ſic nec doloris magnitudo adeò animũ eius confudit, vt tanta calamitate preſſus non philoſopharetur. Non enim ſalutem ſolùm filij reſpiciebat, ſed ne quid ipſe minus decenter faceret aut diceret, animaduertebat: & quamuis non ipſe petierit vt iret, ſed Chriſtus ſe iturum obtule-
E rit, veritus tamen etiam ſic fuerat, ne videretur maiora quam dignitas eius pateretur accipere, ac rem grandem prorſus ac ſuis viribus imparem ſubire. Vides prudentiam hominis, vides excellentiam animi, vides ſingularem quoque Iudæorum dementiam? Dicunt enim dignum eſſe cui gratiam tribuat. Nam cum magis humanitatem, facilitatemque Ieſu admirari debuiſſent, ad dignitatem Centurionis confugiunt, dignum eſſe dicentes, nec quare dignus eſſet proſpicientes:

z ſed

Digitized by Google

ſed non ſic Centurio, ſed valde ſe indignum eſſe aſſerebat, non ſalutari beneficio ſolum, verum etiam vt domi Ieſum reciperet. Idcirco cum dixiſſet, Iacet filius meus: non intulit, dic vecuretur: veritus ne tanto munere eſſet indignus, ſed nudam calamitatem ſuam expoſuit. Cùmque Chriſti liberalitatem percepit, nec ſic auſus eſt oblata percipere, ſed adhuc conſtanter pertineptem ad ſe modeſtiam conſeruat. Dicit fortaſſe quiſpiam, Et cuius rei gratia pariter eum Chriſtus non honorauit? Reſpondebimus: Chriſtum viciſſim ipſum habuiſſe honoratum: primùm, quia benignam & humilem mentem illius declarauit: quod inde maximè apparuit, quod domum ipſius non adiit, & filium curauit. Deinde, quia regni cœlorum participem ipſum cõſtituit, & generi Iudæorum omnium præpoſuit: ita qui ſe indignum recipiendi Chriſtum arbitrabatur, cœlo digniſſimus factus, incorrupta bona quæ Abraham impetrauit conſecutus eſt à domino. Et qua de cauſa, inquies, leproſus, qui etiã iſtis maiora perfecit, non eſt laudatus à Chriſto? Non enim dixit, *dic verbo*, ſed quod multò maius erat, velis tantummodo. Id verò eſt quod de patre ipſo propheta protulit dicens: *Omnia quecunque voluit, fecit*. Ego autem leproſum etiam laudatum exiſtimo, cũ enim ipſi dictum ſit, *Offer donum quod iniunxit Moſes in teſtimonium illis*, nihil aliud dictum eſt, niſi quod tu accuſabis, condemnabiſque Iudæos incredulos, quoniam credidiſti, quamuis alioqui non ſit æquale quod fecerunt: maius eſt enim alienigenam quàm Iudæum credidiſſe. Non fuiſſe autem Centurionem ex genere Iudæorum, tum à nomine ipſo vocabuloque Centurionis perſpicuum eſt: tum etiam quia dictum eſt, nec in Iſrael tãtam fidem fuiſſe inuentam. Et erat profectò arduum, hominem qui in Iudæorum numero nõ erat, tam magna de Chriſto cogitaſſe. Imaginatus enim mihi fuiſſe videtur cœleſtem militiam, cuius Chriſtum ducem ac dominum eſſe credidit: cui etiam mortem ipſam, & morbos ipſos, cæteraq; omnia ſic eſſe ſubiecta non dubitauit vt nonnulli milites ſibi, imò etiam multo magis: propterea dicere nõ ambigebat, Ego enim homo ſum ſub poteſtate conſtitutus: hoc eſt, tu Deus, ego homo: ego ſub poteſtate, tu vero ſub poteſtate nõ es: ſi ergo ipſe qui homo ſum, & ſub poteſtate aliena tot tantaque facilè poſſum efficere: quid eſt quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub aliena poteſtate nõ es? Non enim quaſi ſimile quoddam affert, ſed comparationis præſtantia, quaſi nimium Chriſtus præcellat, hoc dicit: quòd ſi ego, qui ſimilis ſum quibus impero, & ſub alterius poteſtate, tamen propter paruam excellentiam præfecturæ nemine repugnante fiunt quæ iuſſero, quãuis diuerſa ſint. *Alij enim dico, vade & vadit: alij veni, & venit.* Quantò magis ipſe ad finem perducere poteris quæ iuſſeris? Quidam hunc locum ita legunt: Si enim ego qui homo ſum, vbi interuallo ſuſpendentes, poſtea inferunt: ſub poteſtate habens ſub me milites. Tu verò illud etiam mihi perpende, quo-

Pſal. 113. b. Sup. 4. & Leuit. 14. a.

ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος οὕτως, [ἀλλὰ] καὶ σφόδρα
ἑαυτὸν ἀνάξιον ἔφη εἶναι· οὐ μόνον τῆς εὐεργε-
σίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῇ οἰκίᾳ δέξασθαι τὸν κύριον.
διὰ τοῦτο καὶ εἰπών, ὁ παῖς μου βέβληται, οὐκ
ἐπήγαγεν, εἰπέ· δεδοικὼς μὴ ἀνάξιος εἴη τοῦ
τυχεῖν τῆς δωρεᾶς· ἀλλὰ τὴν συμφορὰν ἀπήγ-
γειλε μόνον. ἐπειδὴ δὲ εἶδε τὸν χριστὸν φιλοτι-
μούμενον, οὐδὲ οὕτως ἐπεπήδησεν, ἀλλ' ἔτι μένει
τὸ ἑαυτοῦ προσῆκον διατηρῶν μέτρον. εἰ δὲ λέγοι
A τις, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἀντετίμησεν αὐτὸν ὁ χριστός;
ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι καὶ σφόδρα αὐτὸν ἀντετί-
μησε· πρῶτον μὲν τῷ δεῖξαι τὴν γνώμην, ὅπερ
ἐκ τοῦ μάλιστα [μὴ] ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν
ἐφάνη· δεύτερον δὲ, τῷ εἰς τὴν βασιλείαν αὐ-
τὸν εἰσαγαγεῖν, καὶ προτιμῆσαι παντὸς τοῦ ἔθνους
τοῦ ἰουδαϊκοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῦ δέξασθαι τὸν
χριστὸν εἰς τὴν οἰκίαν ἀνάξιον ἑαυτὸν εἶναι ἐνόμισε,
καὶ βασιλείας γέγονεν ἄξιος, καὶ τούτων καλῶν
ἐπιτυχεῖν ὧν ἀπήλαυσεν ὁ ἀβραάμ. Καὶ τίνος
B ἕνεκεν ὁ λεπρὸς φησὶ μείζονα τούτων ἐπιδειξά-
μενος οὐκ ἐπῃνέθη; οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος, εἰ-
πὲ λόγῳ, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἦν, θέλησον μό-
νον. ὃ περὶ τοῦ πατρός φησιν ὁ προφήτης. ὅτι "
πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. ἀλλὰ κἀκεῖνος "
ἐπῃνέθη. ὅτ' ἂν γὰρ εἴπῃ, προσένεγκε τὸ "
δῶρον ὃ προσέταξε μωϋσῆς εἰς μαρτύριον αὐ- "
τοῖς, οὐδὲν ἕτερον φησὶν, [ἢ] ὅτι σὺ κατηγο- "
ρήσεις αὐτῶν ἐξ ὧν ἐπίστευσας. ἄλλως δὲ οὐκ
ἦν ἴσον ἰουδαῖον ὄντα πιστεῦσαι, καὶ ἔξωθεν [ὄντα]
C τοῦ ἔθνους. Ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἰουδαῖος ὁ ἑκατον-
τάρχης, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑκατοντάρχης εἶναι δῆ-
λος ἦν· καὶ ἀπὸ τοῦ εἰρῆσθαι, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσ-
ραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ πολὺ μέγα
ἦν ἄνθρωπον ἐκτὸς ὄντα τοῦ ἰουδαϊκοῦ καταλό-
γου τοσαύτην λαβεῖν ἔννοιαν. καὶ γὰρ ἐφαντά-
σθη ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τὰς ἐν οὐρανῷ στρατιάς·
ἢ ὅτι αὐτῷ τὰ πάθη οὕτως ἐστὶν ὑποτεταγμέ-
να, καὶ θάνατος, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὡς
αὐτῷ οἱ στρατιῶται. διὸ καὶ ἔλεγε· Καὶ γὰρ "
D ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν [τασσόμε- "
νος·] τουτέστι, σὺ θεὸς, ἐγὼ ἄνθρωπος· "
ἐγὼ ὑπὸ ἐξουσίαν, σὺ δὲ οὐχ ὑπὸ ἐξουσίαν.
εἰ τοίνυν ἐγὼ ἄνθρωπος [καὶ] ὑπὸ ἐξου-
σίαν ὢν τοσαῦτα δύναμαι· πολλῷ μᾶλλον αὐ-
τὸς, [ὁ] καὶ θεὸς [ὢν] καὶ οὐχ ὑπὸ ἐξου-
σίαν; μετὰ γὰρ ὑπερβολῆς θέλει αὐτὸν πεῖ-
σαι, ὅτι οὐχ ὡς ὅμοιον διδοὺς ὑπόδειγμα,
ταῦτα λέγει, ἀλλὰ σφόδρα ὑπερέχον. εἰ
γὰρ ἐγὼ ὁμότιμος ὢν τοῖς ἐπιταττομένοις φη-
E σὶ, καὶ ὑπ' ἐξουσίαν ὤν, ὅμως διὰ τὴν μικρὰν τῆς ἀρ-
χῆς ὑπεροχὴν τοσαῦτα δύναμαι καὶ οὐδεὶς ἀντιλέγει,
ἀλλ' ἅπερ ἐπιτάσσω ταῦτα γίνεται, κἂν διάφορα ᾖ
τὰ ἐπιτάγματα. λέγω γὰρ τούτῳ πορεύου, καὶ πορεύεται, καὶ "
ἄλλῳ, ἔρχου καὶ ἔρχεται· πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς δυνήσῃ· "
τινὲς δὲ καὶ οὕτως ἀναγινώσκουσι τοῦτο τὸ χωρίον· εἰ γὰρ ἐγὼ
ἄνθρωπος ὤν, καὶ μεταξὺ στίξαντες ἐπάγουσιν, ὑπὸ ἐξου-
σίαν ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας. σὺ δέ μοι σκόπει
πῶς

πῶς ἔδειξεν ὅτι καὶ θανάτου κρατεῖν δύναται ὡς δούλου, καὶ ἐπιτάττειν ὡς δεσπότης. ὅταν γὰρ εἴπῃ [ὅτι] ἔρχου καὶ ἔρχεται, καὶ πορεύου καὶ πορεύεται, τοῦτο λέγει· ὅτι ἐὰν κελεύσῃς μὴ ἐλθεῖν τὴν τελευτὴν ἐπ' αὐτόν, οὐχ ἥξει. εἶδες πῶς ἦν πιστός; ὃ γὰρ ἔμελλεν ἅπασιν ὕστερον φανερὸν ἔσεσθαι, τοῦτο αὐτὸς ἤδη καὶ εὔδηλον κατέστησεν, ὅτι καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ κατάγειν εἰς πύλας ᾅδου καὶ ἀνάγειν. καὶ οὐ περὶ στρατιωτῶν εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ δούλων· ὅπερ ἦν μείζονος A ὑπακοῆς. ἀλλ' ὅμως καὶ τοσαύτην πίστιν ἔχων, ἔτι ἀνάξιον ἑαυτὸν εἶναι ἐνόμιζεν· ὁ δὲ χριστὸς δεικνὺς ὅτι ἄξιος ἦν τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, πολλῷ μείζονα ἐποίησε, θαυμάζων αὐτὸν, [καὶ] ἀνακηρύττων, [καὶ] πλείονα διδοὺς ὧν ᾔτησε. καὶ γὰρ [ἦλθεν] ὑγίειαν ζητῶν τῷ παιδὶ σωματικὴν, καὶ βασιλείαν λαβὼν ἀπῆλθεν. εἶδες πῶς ἤδη ἐπεπλήρωτο· [τὸ] ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν; B ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν πίστιν ἐπεδείξατο καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ τὸν οὐρανὸν ἔδωκε, καὶ τὴν ὑγίειαν αὐτῷ προσέθηκε· καὶ οὐ τούτῳ μόνον ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ τῷ δεῖξαι τίνων ἐκβαλλομένων αὐτὸς εἰσάγεται. καὶ γὰρ ἐντεῦθεν ἤδη λοιπὸν πᾶσι ποιεῖ γνώριμον, ὅτι ἀπὸ πίστεως ἡ σωτηρία, οὐκ ἀπὸ ἔργων τῶν κατὰ νόμον. διόπερ οὐκ ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔθνεσι τὸ τῆς δωρεᾶς ταύτης προκείσεται· καὶ ἐκείνοις μᾶλλον, ἢ τούτοις. Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε φησὶν, ὅτι ἐπὶ τούτου γέγονε τοῦτο μόνον· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ C τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τοῦτο ἔσται. τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τῶν ἐθνῶν προφητεύων, καὶ χρηστὰς αὐτοῖς ὑποτείνων ἐλπίδας. καὶ γὰρ ἦσαν καὶ ἀπὸ γαλιλαίας ἀκολουθοῦντες τῆς τῶν ἐθνῶν. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, τούς τε ἐθνικοὺς οὐκ ἀφιεὶς ἀπογνῶναι, τῶν τε ἰουδαίων καθαιρῶν τὰ φρονήματα. ὥστε δὲ μὴ προσκροῦσαι τὸν λεγόμενον τοῖς ἀκούουσι, μηδὲ παρασχεῖν αὐτοῖς λαβὴν μηδεμίαν, οὔτε προηγουμένως τὸν περὶ τῶν ἐθνῶν εἰσάγει λόγον, ἀλλ' ἀφορμὴν λαβὼν ἀπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου. [διὸ] οὔ- D τε γυμνὸν τὸ ὄνομα τῶν ἐθνῶν τίθησιν. οὐ γὰρ εἶπε, πολλοὶ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν· ὅπερ ἦν δηλοῦντος τὰ ἔθνη. οὐ προσίστατο δὲ οὕτω τοῖς ἀκούουσι· συνεσκιασμένον γὰρ ἦν τὸ λεχθέν. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον παραμυθεῖται τὴν δοκοῦσαν εἶναι τῆς διδασκαλίας καινοτομίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς κόλπους ἀβραὰμ ἀντὶ τῆς βασιλείας εἰπεῖν. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο γνώριμον αὐτοῖς τὸ ὄνομα ἦν· καὶ μειζόνως αὐτοὺς ἔδακνεν ὁ ἀβραὰμ εἰς τὸ μέσον τεθείς. Διὸ καὶ ὁ E ἰωάννης οὐδὲν εὐθέως περὶ γεέννης εἶπεν· ἀλλ' ,, ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἐλύπει φησίν· μὴ δόξητε ,, λέγειν ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ μὴ δόξαι ἐναντίος τις εἶναι τῇ παλαιᾷ πολιτείᾳ. ὁ γὰρ τοὺς πατριάρχας θαυμάζων, καὶ λῆξιν ἀγαθῶν τοὺς ἐκείνων κόλπους καλῶν, ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας καὶ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν ὑπόνοιαν.

Μηδεὶς

quo pacto demonſtrauit, quod etiã morti tanquã ſeruo dominari poſſit, & imperare vt dominus. Cum enim dixerit, dico, veni, & venit: ac vade, & vadit: illud profectò ſignificare voluit, quòd minimè poterat in quenquam mors peruenire, ſi Ieſus ei abſcedere iuſſerit. Vides fidelem hominem? Nam quod omnibus poſtea futurum erat apertum atque clarum, quòd mortis ac vitæ poteſtatem Chriſtus habeat, quod ad inferi ianuas deducat, atque reducat, ipſe multò antè & animo credidit, & aliis prædica- A uit: nec de militibus tãtum, ſed & de ſeruis dixit, quod maioris erat obedientiæ: & tamen in tam ſingulari atq; mirabili fide tanta humilitas reſplendebat, vt ſe indignum putaret: dominus autem vt digniſſimum etiam oſtẽderet, cuius domum intraret, multò maiora ei cõtulit, fidem eius cum admiratione prædicãs, pluraq; ipſi concedens quam flagitauerit: venit enim corporis ſalutẽ filio quærens, & regnum cœlorum etiam inuenit. Vides in hoc iam adimpletũ illud fuiſſe quod dicitur: *Petite primò* Matth. 6. d.
B *regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Nam quoniam & inauditam fidem, & eximiam humilitatem præ ſe ferebat, cœlos ei præbuit, & ſalutem ipſi adiecit. Neque hinc ſolùm magni ipſum fecerat, ſed inde multò magis, quod omnibus ſignificauit, poſt quorum eiectionem ipſe reciperetur: vt iam neminem fugere poſſit, his verbis declarari, non ex operibus legis, ſed ex fide ſalutem hominibus æternam præſtari. Idcirco non Iudæis tantùm, verum etiam gentibus hoc donum propoſitum eſt, & genti- C bus potius quàm Iudæis. Non enim Centurioni ſoli, ſed in toto terrarum orbe ſic futurum prædicit: hoc autẽm dicebat de gentibus vaticinans: & bona ſpe eorum animos excitabat, cùm multi à Galilæa gentium ciuitate ipſum ſequerentur. Hæc autem dicebat & gentes non ſinens animum deſpondere, & Iudęorum faſtum retundens. Ne autem offenderet his dictis auditores, néue occaſionem præberet vllam, non tanquam primarium caput ſeu ſcopum verborum, ſermonem de gentibus introducit, ſed anſa accepta à Centurione: nec D nomen gentium apertum inſerit. Non enim dixit, Multi gentium, ſed *multi ab oriente et occi-* Luc. 3. b. *dente*, quo ſanè gentes voluit deſignare: non tamen audientes perinde offendit: inuolutum enim erat dictum. Neq; hac ratione tantummodo, nouum vt videbatur, atque inauditum hunc docendi modum lenit, verum etiam quia cœleſte regnum non ſuo nomine, ſed ſinum Abrahæ appellauit, quæ appellatio etſi Luc. 16. f. erat ignota illis, attamen non poterat non excitare, & quaſi mordere Abrahæ nomine in E medium allato: qua de cauſa etiam Ioannes non ſtatim de gehenna quicquam dixit, ſed illud propoſuit, quod Iudæos maximè conſtriſtabat, ne videamini dicere quoniã filij ſumus Abrahæ: quamuis his verbis etiã efficiat, ne diſciplinæ ac religioni maiorum oppoſitus quidã eſſe videatur: nulla enim talis de ipſo poteſt haberi ſuſpicio: quia adeò patriarchas & Abraham admiratur ac laudat, vt ſinus eorũ vltimũ bonorũ omnium finẽ arbitratur, ac prædicet.

Nullus

Nullus ergo putet vnicam illã eſſe comminationem. Duplex enim & illis euenit pœna, & his lætitia & gaudium. Iudæis quidem non ſolùm quod exciderunt, ſed etiam quod ſuis & proprijs exciderunt, dolendum: gentibus verò, tum quia bonorũ compotes facti ſunt, tum quia quæ non ſperarunt conſecuti, certè gaudendum. His tertiũ quoq; adijci poſſet, quod illi videant negligentia ſibi ea excidiſſe, quę iſti ſtudio rapuerunt. Regni autẽ filios illos vocauit, quibus regnũ fuerat præparatum. Quę res maiorẽ poterat ipſis inferre dolorem, quàm ſi nus Abrahæ repromiſſione ſuos quaſi à manibus eorũ extorqueat. Verùm quia ſentẽtię cuiuſdam ac iudicij pronunciatio ſermo is erat, fidem verborũ ſigno confirmat: ſic & ſigna verè facta euentu prædictarum rerũ creduntur. Quare ſi quis verbo ſaluatoris ſalutẽ tũc puero præſtitam dubitauerit, à prophetia Chriſti, quæ iam ſicut dixerat, in finem exijt, ad illud quoq; credendũ animum inducat. Nam & prophetia ante euentũ è ſigno quod tum editum eſt, omnib. nota fiebat: idcirco antequam iacentem ſuſcitaret paralyticum, illa prædixit, vt à rebus præſentibus fidem orationi acquireret, ac minus à maiore confirmaret. Nam quod ſtudioſi virtutis cultores felicem finem conſequãtur, & his oppoſiti finem quoq; oppoſitum: nihil inconueniẽs, ſed rationi conſentaneum, & legum præſcriptis congruũ eſt. Cæterum membra fluxa ac reſoluta roborare, & mortuum excitare, maius quam ſecundum naturam erat, eiúſq; vires excedens. Attamen ad magnum hoc & admirandum facinus non parum Centurio contulit: quod & Chriſtus declarans dicebat, *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi.* Vidéſne quẽmadmodum & domini omnipotentiam, & Centurionis fidem ſalus pueri patefecit, ac etiam prophetiam omnino fore confirmauit? imò verò hæc cuncta Chriſti omnipotentiam magna voce prædicabant, qui non ſolùm paralyticum pueri corpus confirmauit, ſed Centurionis quoq; animũ in fidem magnitudine miraculorum attraxit. Tu verò non tantùm fidem vnius, & ſalutem alterius, verum etiam celeritatem conſidera, quam ante oculos ponit euangeliſta, cùm dicat, *Et ſanatus eſt puer in illa hora.* Quod ſimiliter in leproſo quoq; ſignificauit, dicens: *Et confeſtim mundatus eſt.* (Supra a.) Non enim curatio, ſed miraculoſa ac in momento temporis facta curatio potentiam oſtendit. Ita ſignis pariter, ac doctrina, qua cœleſte regnum aperiebatur, omnes homines ad ſeipſum trahere ſtudebat. Nam etiam quib. minabatur Iudæis eiecturum, ſe eos è regno, nõ vt eijciat minabatur, ſed vt eiectionis timore ad ipſum conuerſi non eijcerentur: quod ſi etiam minis meliores ipſi facti non ſunt, ipſis crimen totum eſt imputandum, atq; ijs omnibus qui eodem morbo laborãt. Non enim Iudæis ſolũ id accidit, ſed multis quoq; fidelibus. Nã Iudas filius regni erat, audiuitq; vnà cũ aliis diſcipulis illud, *Super duodecim ſedes ſedebitis:* (Mat. 19. d. Luc. 22. c.) factus eſt autem gehennæ filius. At verò Æthiops, quamuis barbarus quidem eſſet homo, & vnus eorum qui ab ortu atq; occaſu erant, vnà

Μηδεὶς οὖν μίαν εἶναι νομιζέτω τὴν ἀπειλήν· διπλῆ γάρ ἐστι καὶ τούτοις ἡ κόλασις, κἀκείνοις ἡ εὐφροσύνη. τούτοις μὲν, οὐχ ὅτι ἐξέπεσον, ἀλλ' ὅτι τῶν ἰδίων ἐξέπεσον· ἐκείνοις δὲ, οὐχ ὅτι ἐπέτυχον, ἀλλ' ὅτι οὐχ ὧν ἦσαν προσδοκῶν ἐπέτυχον. καὶ τρίτη μετὰ τούτων, ὅτι τὰ ἐκείνων ἔλαβον οὗτοι. υἱοὺς δὲ βασιλείας φησὶν, οἷς ἡ βασιλεία ἦν ἡτοιμασμένη· ὃ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἔδακνε. δείξας γὰρ ἐν κόλποις ὄντας τῇ ἐπαγγελίᾳ καὶ τῇ ὑποσχέσει, τότε ἐξάγει. εἶτα ἐπει-
A δὴ ἀπόφασις ἦν τὸ εἰρημένον, πιστοῦται αὐτὸ τῷ σημείῳ· ὥσπερ οὖν καὶ τὰ σημεῖα ἀπὸ τῆς προρρήσεως τῆς μετὰ ταῦτα γεγενημένης δείκνυσιν. ὁ τοίνυν ἀπιστῶν τῇ ὑγιείᾳ τῇ γενομένῃ τῷ παιδὶ τότε, ἀπὸ τῆς προφητείας τῆς ἐξελθούσης σήμερον πιστευέτω κἀκείνῳ. καὶ γὰρ καὶ ἡ προφητεία καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ τότε δήλη πᾶσιν ἐγένετο. διά τοι τοῦτο πρότερον ταῦτα προαναφωνήσας, τότε τὸν παραλελυμένον ἀνίστησιν, ἵνα τὰ μέλλοντα ἀπὸ τῶν παρόντων πιστώ-
B σηται, καὶ τὸ ἔλαττον ἀπὸ τοῦ μείζονος. τὸ μὲν γὰρ ἐναρέτους ἀπολαύειν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τοὺς ἐναντίους τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, οὐδὲν ἀπεικὸς, ἀλλὰ [καὶ] κατὰ λόγον καὶ κατὰ ἀκολουθίαν νόμων ἐγένετο· τὸ δὲ παρειμένον σφίγξαι καὶ νεκρὸν ἀναστῆσαι, μεῖζον ἢ κατὰ φύσιν ἦν. ἀλλ' ὅμως εἰς τὸ μέγα, τοῦτο καὶ θαυμαστὸν, οὐ μικρὸν καὶ ὁ ἑκατοντάρχης συνεισήνεγκεν. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς δηλῶν ἔλεγεν· ὕπαγε καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. εἶδες πῶς « «
C ἐκήρυξεν ἡ τοῦ παιδὸς ὑγίεια καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ τὴν τοῦ ἑκατοντάρχου πίστιν, καὶ τὸ μέλλον ἐπιστώσατο; μᾶλλον δὲ πάντα τὴν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν ἀνεκήρυττεν; οὐ γὰρ τὸ σῶμα διωρθώσατο μόνον τοῦ παιδός· ἀλλὰ [καὶ] τὴν τοῦ ἑκατοντάρχου ψυχὴν εἰς τὴν πίστιν διὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἐφειλκύσατο. σὺ δὲ μὴ τοῦτο σκόπει μόνον ὅτι οὗτος ἐπίστευσε, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἰάθη, ἀλλὰ καὶ τὸ τάχος θαύμασον. καὶ γὰρ τοῦτο δηλῶν ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγε·
D καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ· ὥσπερ « οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ λεπροῦ εἶπεν, ὅτι εὐθέως ἐκαθαρίσθη. οὐδὲ γὰρ τῷ θεραπεῦσαι, ἀλλὰ καὶ « τῷ παραδόξως τοῦτο ποιεῖν καὶ ἐν ἀκαρεῖ ῥοπῇ, « τὴν δύναμιν ἐπεδείκνυτο. καὶ οὐ ταύτῃ μόνον ὠφέλει, ἀλλὰ καὶ τῷ συνεχῶς ἐν τῇ τῶν θαυμάτων ἐπιδείξει τοὺς περὶ τῆς βασιλείας παρεμβαίνειν λόγους, καὶ πάντας ἐφέλκεσθαι πρὸς αὐτήν. καὶ γὰρ οὓς ἐκβάλλειν ἠπείλει, οὐχ ἵνα ἐκβάλλῃ ἠπείλει, ἀλλ' ἵνα τῷ φόβῳ πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν ῥη-
E μάτων ἐπισπάσηται. εἰ δὲ [μηδὲν] μηδὲ ἐντεῦθεν ἐκέρδανον, αὐτῶν τὸ ἔγκλημα ἅπαν, καὶ πάντων τῶν τὰ τοιαῦτα νοσούντων. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ ἰουδαίων μόνον τοῦτο συμβὰν ἴδοι τις ἂν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν πεπιστευκότων. καὶ γὰρ ὁ ἰούδας υἱὸς βασιλείας ἦν, καὶ ἤκουσε μετὰ τῶν μαθητῶν ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθιεῖσθε, ἀλλὰ γέγονεν υἱὸς γεέννης· ὁ δὲ αἰθίοψ βάρβαρος [ἄνθρωπος] ὢν, καὶ τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, μετὰ

Digitized by Google

μετ' Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἀπολαύσεται τῶν στεφάνων. τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται νῦν. πολλοὶ γάρ ἔσονταί φησι πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἵνα μήτε ἐκεῖνοι ῥαθυμῶσιν ὡς οὐ δυνάμενοι ἐπανελθεῖν, μήτε οὗτοι θαρρῶσιν ὡς ἑστῶτες. τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης ἄνωθεν προαναφωνῶν ἔλεγε· δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἔμελλε γίνεσθαι, προανακηρύττεται πόρρωθεν, ὥστε μηδένα τῷ ξένῳ τοῦ πράγματος θορυβηθῆναι. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὡς ἐνδεχόμενον αὐτὸ λέγει· ἄνθρωπος γὰρ ἦν· ὁ δὲ Χριστὸς ὡς πάντως ἐσόμενον, τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπόδειξιν παρέχων. Μὴ τοίνυν θαρρῶμεν οἱ ἑστῶτες, ἀλλὰ λέγωμεν ἑαυτοῖς· ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ· μηδὲ ἀπογινώσκωμεν οἱ κείμενοι, ἀλλὰ λέγωμεν ἑαυτοῖς· μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; καὶ γὰρ πολλοὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν ἀνελθόντες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν καρτερίαν ἐπιδειξάμενοι καὶ τὰς ἐρήμους κατειληφότες, καὶ οὐδὲ γυναῖκα ὄναρ ἰδόντες, ῥαθυμήσαντες μικρὸν ὑπεσκελίσθησαν, καὶ πρὸς αὐτὸ ἦλθον τῆς κακίας τὸ βάραθρον· ἕτεροι δὲ πάλιν ἐκεῖθεν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέβησαν, καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ [ἀπὸ] τῆς ὀρχήστρας πρὸς τὴν ἀγγελικὴν μετετάξαντο πολιτείαν· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο [τὴν] ἀρετήν, ὡς δαίμονας ἀπελάσαι καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα τοιαῦτα ἐργάσασθαι. καὶ τούτων μὲν πλήρεις εἰσὶν αἱ γραφαί· πλήρης δὲ ὁ βίος τῶν παραδειγμάτων ἡμῖν, καὶ πόρνοι καὶ μαλακοὶ τὰ Μανιχαίων ἐμφράττουσι στόματα, οἳ τὴν κακίαν ἀκίνητον εἶναί φασι, τῷ διαβόλῳ τελούμενοι, καὶ τὰς τῶν σπουδάζειν βουλομένων χεῖρας ἐκλύοντες [καὶ τὴν ζωὴν ἅπασαν ἀνατρέποντες.] οἱ γὰρ ταῦτα πείθοντες, οὐ πρὸς τὰ μέλλοντα παραβλάπτουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἄνω καὶ κάτω τὰ πάντα ποιοῦσι τό γε μέρος αὐτῶν. Πότε γὰρ ἐπιμελήσεταί τις ἀρετῆς τῶν ἐν κακίᾳ ζώντων, ὅτ' ἂν ἀδύνατον τὴν πρὸς ἐκείνην ἐπάνοδον εἶναι νομίζῃ καὶ τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολήν; εἰ γὰρ νῦν καὶ νόμων ὄντων καὶ κολάσεων ἠπειλημένων, καὶ δόξης [τῆς] τοὺς πολλοὺς διεγειρούσης, καὶ γεέννης προσδοκωμένης, καὶ βασιλείας ἐπηγγελμένης, καὶ τῶν κακῶν ὀνειδιζομένων, καὶ τῶν καλῶν ἐγκωμιαζομένων, μόλις αἱροῦνταί τινες τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτας, ἂν ταῦτα πάντα ἀνέλῃς, τί τὸ κωλῦον [τὰ] πάντα ἀπολέσθαι καὶ διαφθαρῆναι; συνιδόντες οὖν τὴν κακουργίαν τὴν διαβολικήν, καὶ ὅτι [καὶ] τοῖς ἔξω νομοθέταις, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ χρησμοῖς, καὶ τοῖς τῆς φύσεως λογισμοῖς, καὶ τῇ κοινῇ πάντων ἀνθρώπων δόξῃ, καὶ βαρβάροις, καὶ Σκύθαις, καὶ Θρᾳξὶ, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς ἀπεναντίας οὗτοι καὶ οἱ τὰ τῆς εἱμαρμένης δόγματα νομοθετεῖν ἐπιχειροῦντες [φρονοῦσι.] νήφωμεν ἀγαπητοὶ, καὶ πᾶσιν ἐκείνοις ἔρρωσθε εἰπόντες, ὁδεύωμεν διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ, καὶ θαρροῦντες καὶ δεδοικότες·

δεδοικότες

vnà cum Abraham, Iſaac, & Iacob æternis bonis fruetur: idipſum in nobis quoque nunc fit: nam multi erunt, ait, primi vltimi, & vltimi primi. Vnde cauendum ne aut illi quaſi non poſſint redire, omnino negligant: aut iſti quaſi iam ſtabiles ſint, confidentia corrumpantur. Ita Ioannes quoque antequam hæc fierent, clamans dicebat: *Poteſt Deus ex lapidibus his erigere filios Abrahæ.* Quandoquidem enim id euenturum erat, ne rei nouitate quiſquam turbaretur, ſtatim ab ipſis euangelii incunabulis id prædicitur. Verùm Ioannes quoniam primùm prędicauit, quaſi poſſibile futurum prędixit. Chriſtus verò vel operibus docuit, non aliter quam prædixit futurum. Non ergo nimium confidant qui ſtant, ſed crebro illud reputent, *Qui aſtimat ſe ſtare, videat ne cadat.* Nec deſperent qui ceciderunt, ſed dicant ſecum: *Nunquid qui cadit, non reſurgit?* Nouimus enim multos ad ipſius cœli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes numero habuiſſe, deſerta deuiaq; loca à vita hominum aliena coluiſſe, ac deniq; fœminam neque in ſomnis quidem vidiſſe, & tamen negligentia lapſos ad viciorum barathrum deueniſſe. Contráque non ignoramus fuiſſe nonnullos, qui à viciorum barathro commoti, ad cœleſtem vitam aſcenderunt, & à ſcena atque orcheſtra ad angelicam conuerſationem traducti ſunt, tantumque virtute potuerũt, vt dæmones eiicerent, aliiſq; multis ſignis perfulgerent. Quorũ omnium ſic plenæ ſunt ſcripturę, ſic plena eſt vita hominũ huiuſmodi exemplorũ, vt iã adulteri & molles Manichæorũ ora queãt comprimere, qui cõmiſſa ſemel delicta, quibus animus maculatus eſt, abſtergi amplius non poſſe affirmant, diabolo ſeruiẽtes, ac hominum animos ne virtuti poſſint intendere deiicientes, totáque humanam vitam euertentes. Nam qui perſuadere conantur, vt abiici non poſſe prauitatẽ credamus, hi nõ ſolũ vt futura perdamus efficiunt, ſed præſentia quoq;, quãtũ in ipſis eſt, omnino perturbãt. Quomodo enim quiſpiã cũ malè vixerit, relictis viciis virtuti ſe tradere ſtudebit, ſi non eſſe reditum ad ipſam putabit, nec fieri poſſe vt quis ad meliora cõuertatur? Nã ſi modò cũ ſint leges quibus pœnæ inferuntur, tum propoſiti honores, quibus pleriq; ad bene viuendũ inuitantur, cũ gehennam malè agentes timeamus, cum cœleſte regnum bonis promiſſum ſperemus: cũm denique improbi dedecore, probi laudibus afficiantur, vix tamẽ pauci arduos virtutis labores, viciorũ ſpreta voluptate ſequũtur: his omnibus ſublatis, quid poterit homines detinere ne ruãt ac pereãt? Nõ ignorantes igitur quãta ſit fraus & malicia diaboli, aperteque videntes ſecularium legũ latoribus, Dei oraculis, rationi natura duce nobis inſitę, communi omnium hominum ſententiæ, Barbaris, Scythis, Thracibus, ac cunctis ſimul cæteris hominibus, tam Manichæos, quam eos qui fato omnia neceſſitateque fieri arbitrantur, oppoſitos atque repugnantes: caueamus chariſſimi, ac per anguſtũ iter illis contẽptis ita pergam', vt cõfidere & timere verè videamur.

Mat. 20. b.
Mat. 3. b.
1. Cor. 10. c.
Pſal. 40. b. & Hier. 8. b.

z 3 Ti-

Timentes quoniam ex vtraq; parte varia præcipitia ſunt: confidentesq́, quam Ieſus dux noſter eſt, maturè viam ſobrii atque vigiles peragamus. Nam etiamſi vel paululum dormitaverimus, & connixerimus, confeſtim delapſi in immenſam præcipitii voraginem deferimur. Non enim ſumus perfectiores nos quam

1. Reg. 12. d.

Dauid, qui parua negligentia in profundum peccati detruſus fuit: ſurrexit tamen velox ſuſcepitq́ue ſeipſum admonitus. Non ergo delinquentem ſolùm inſpicias, ſed etiam multò magis delictorum maculas abluentem. Non enim idcirco hæc tam exquiſitè hiſtoria ſcripta eſt, vt proſtratum tu illum videas, ſed vt ſurgentem recipientemq́ue ſe admireris: ſic profectò diſces, ſi quando decides, quo pacto tibi ſurgendum ſit. Nam quemadmodum medici grauiſſimorum morborum cauſas atq; curam diligentius in libris ſuis deſcribunt, vt in difficilioribus exercitati qui diſcunt, facile quid ſibi in aliis faciendum ſit, intelligant: ſic diuinę literæ maxima delicta in medium poſuerunt, vt inde minora etiam committentes, facilius rationem curationis inveniant. Si enim illa remedium habuerunt, multo magis

2. Reg. 11. per totum.

etiam minora. Conſideremus igitur quo pacto ægrotauit, quomodoq́; citò ſurrexit beatiſſimus ille vir. Quo igitur morbo detentus fuit? vxorem alienam ſeduxit, virum innocentem occidit. Non enim vereor magna hęc voce publicare. Nam cum Spiritus ſanctus non in dedecus, ſed in laudem vniuerſam hanc hiſtoriam per ſcripturam expoſuit: cur me ſuboccultare oportebit? propterea non ſolum facinus prędicare, ſed facinoris appendices adiicere conſtitui. Qui enim occultant, mihi videntur obſcuriorem illius virtutem reddere:

1. Reg. 17. g

ac veluti qui certamen quo Goliath illum obtruncauit tranſeunt, non parum de laudibus ipſius detrahunt: non aliter omnes qui hanc rem taciti prętereunt, de gloria eius detrahere videntur. Admirabile forſan videt̃ eſſe quod dico, ſed ſi ęquo animo in audiēdo perſtabitis, merito nos ita ſentire cognoſcetis: ideo enim crimen magnum eſſe fateor, & longo amplificans vtor ſermone, vt magnis quoq; ac mirabilibus ipſum curis atque remediis vſum non nequeam affirmare. Quæ igitur facinoris appendices? Virtus hominis, quæ intolerabile crimen faciebat. Non enim pariter commiſſa

Sapien. 6. a. Luc. 12. f.

in omnibus accipienda. *Potentes enim*, ait, *potenter tormenta patientur*. Et, *Qui nouit voluntatem domini ſui, & nō facit, vapulabit plagis multis.* Ita plurimarum rerū cognitio acerbiores peccatorum efficit pœnas. Ideo ſacerdos ſi pariter cum ſubditis peccat, non eadē, ſed multo acerbiora patit̃. Sed forſan amplificatione criminis trepidatis de me, atq; timetis, quaſi ad inuia periculoſaq; loca delato. Ego autē tantū iuſto illi tribuo, vt vlterius etiam audeam progredi. Non .n. dubito, quin quantò maiores Dauidis laudes demonſtrare potero. At, inquies, quid cæde ac adulterio maius excogitari poteſt? po-

Gen. 4. b.

teſt profectò. Nam ſicut Cain non cędē ſolum cōmiſit, ſed quod multis cædib. erat deterius, cùm non alienū, ſed germanū: nō iniuriatum, ſed

δεδοικότες μὲν, διὰ τοὺς ἑκατέρωθεν κρημνούς· θαῤῥοῦντες δὲ διὰ τὸν προηγούμενον ἡμῶν Ἰησοῦν· ὁδεύωμεν νήφοντες καὶ ἐγρηγορότες. κἂν γὰρ μικρόν τις ἀπονυστάξῃ, κατεποντίσθη ταχέως. οὐ γάρ ἐσμεν ἀκριβέστεροι τοῦ Δαβὶδ, ὃς μικρὸν ὀλιγωρήσας πρὸς αὐτὸ κατεκρημνίσθη τῆς ἁμαρτίας τὸ βάραθρον, ἀλλ' ἀνέστη ταχέως. μὴ τοίνυν ὅτι ἥμαρτεν ἴδῃς μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἀπενίψατο. διὰ γὰρ τοῦτο τὴν ἱστορίαν ἐκείνην ἀνέ-

A γραψεν, οὐχ' ἵνα πεσόντα θεάσῃ, ἀλλ' ἵνα ἀναστάντα θαυμάσῃς, ἵνα μάθῃς ἐπειδὰν πέσῃς, πῶς ἀνίστασθαι χρή. καθάπερ γὰρ οἱ ἰατροὶ τῶν νοσημάτων τὰ χαλεπώτατα ἐκλεγόμενοι ταῖς βίβλοις ἐγγράφουσι, καὶ τῆς τοιαύτης διορθώσεως τὴν μέθοδον διδάσκουσιν, ἵνα ἐν τοῖς μείζοσι γυμνασάμενοι ῥᾳδίως τῶν ἐλαττόνων περιγένωνται· οὕτω δὴ καὶ ὁ θεὸς τὰ μέγιστα τῶν ἁμαρτημάτων εἰς μέσον ἤγαγεν, ἵνα καὶ οἱ τὰ μικρὰ πταίοντες διὰ ἐκείνων ῥᾳδίαν τὴν τούτων διόρθωσιν εὕρωσιν. εἰ

B γὰρ ἐκεῖνα ἔσχεν [ἴασιν,] πολλῷ μᾶλλον τὰ ἐλάττονα; ἴδωμεν τοίνυν πῶς καὶ ἠῤῥώστησε, πῶς καὶ ἀνέστη ταχέως ὁ μακάριος ἐκεῖνος. τίς οὖν τῆς ἀῤῥωστίας ὁ τρόπος ἦν; ἐμοίχευσε καὶ ἐφόνευσεν. οὐδὲ γὰρ ἐγκαλύπτομαι λαμπρᾷ ταῦτα ἀνακηρύττων τῇ φωνῇ. εἰ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐνόμισεν αἰσχύνην ταύτην ἀναθεῖναι πᾶσαν τὴν ἱστορίαν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ ἡμᾶς συσκιάζειν χρή· διόπερ οὐ μόνον αὐτὰ ἀνακηρύττω, ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθημι. καὶ γὰρ ὅσοι ταῦτα κρύπτουσιν, οὗ-

C τοι μάλιστα τὴν ἀρετὴν συσκιάζουσι τὴν ἐκείνου. καὶ ὥσπερ οἱ τὸν πόλεμον σιγῶντες τοῦ Γολιὰθ οὐ μικρὸν αὐτὸν ἀποστεροῦσι στεφάνων· οὕτω καὶ οἱ ταύτην παρατρέχοντες τὴν ἱστορίαν. ἆρα οὖν δοκεῖ παράδοξον εἶναι τὸ λεγόμενον; οὐκοῦν ἀναμείνατε μικρὸν, καὶ τότε εἴσεσθε ὅτι δικαίως ταῦτα ἡμῖν εἴρηται. διὰ γὰρ τοῦτο αὔξω τὸ ἁμάρτημα καὶ παραδοξότερον ποιῶ τὸν λόγον, ἵνα ἐκ πλείονος περιουσίας τὰ φάρμακα κατασκευάσω. τί οὖν ἐστιν ὃ προστίθημι; τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς· ὃ μεῖ-

D ζον ποιεῖ [καὶ] τὸ ἔγκλημα. οὐ γὰρ ὁμοίως πάντα ἐπὶ πάντων κρίνεται· δυνατοὶ γάρ φησι δυνατῶς ἐτασθήσονται· καὶ ὁ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιῶν, δαρήσεται πολλάς· ὥστε ἡ πλείων γνῶσις πλείονος κολάσεως ἐστὶν ὑπόθεσις. διὰ δὴ τοῦτο ὁ ἱερεὺς τὰ αὐτὰ τοῖς ἀρχομένοις ἁμαρτάνων, οὐ τὰ αὐτὰ πείσεται, ἀλλὰ τὰ πολλῷ χαλεπώτερα. τάχα ὁρῶντες τὴν κατηγορίαν αὐξανομένην τρέμετε καὶ δεδοίκατε καὶ θαυμάζετέ με ὡς κατὰ κρημνῶν ἐρχό-

E μενον; ἀλλ' ἐγὼ οὕτω θαῤῥῶ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ὅτι καὶ περαιτέρω πρόειμι. ὅσῳ γὰρ ἂν αὐξήσω τὸ ἔγκλημα, τοσούτῳ μᾶλλον δεῖξαι δυνήσομαι τὸ ἐγκώμιον τοῦ Δαβίδ. καὶ τί τούτων πλεῖον ἐστὶ φησὶν πλέον εἰπεῖν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Κάϊν, οὐ φόνος μόνον τὸ γινόμενον ἦν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν φόνων χεῖρον· οὐ γὰρ ἀλλότριον, ἀλλ' ἀδελφόν· οὐκ ἠδικηκότα, ἀλλ'

ἀλλ' ἠδικημένον ἐφόνευσεν· οὐ μετὰ πολλοὺς φονέας, ἀλλὰ πρῶτος τὸ μύσος εὑρών· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐ φόνος ἦν μόνον τὸ τόλμημα· οὐ γὰρ ὁ τυχὼν ἦν ἀνὴρ ὁ πεποιηκώς, ἀλλ' ὁ προφήτης· καὶ οὐ τὸν ἠδικηκότα, ἀλλὰ τὸν ἠδικημένον ἀναιρεῖ. καὶ γὰρ ἠδίκητο ἐν τοῖς καιρίοις, τῆς γυναικὸς ἁρπαγείσης. ἀλλ' ὅμως μετ' ἐκεῖνο καὶ τοῦτο προσέθηκεν. ἴδετε πῶς οὐκ ἐφεισάμην τοῦ δικαίου; πῶς οὐδὲ μεθ' ὑποστολῆς τινος εἶπον τὰ πεπλημμελημένα αὐτῷ; ἀλλ' ὅμως οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας θαρρῶ, ὅτι μετὰ τοσοῦτον ὄγκον τοῦ ἁμαρτήματος ἐβουλόμην παρεῖναι καὶ μανιχαίους τοὺς μάλιστα ταῦτα κωμῳδοῦντας, καὶ τοὺς τὰ μαρκίωνος νοσοῦντας, ἵνα ἐκ περιουσίας αὐτῶν ἐμφράξω τὰ στόματα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ λέγουσιν, ὅτι ἐφόνευσε καὶ ἐμοίχευσεν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ διπλοῦν τὸν φόνον ἀπέφηνα, ἀπό τε τοῦ ἠδικημένου, ἀπό τε τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου τοῦ πεπλημμεληκότος. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον πνεύματος ἀξιωθέντα καὶ τοσαῦτα εὐεργετηθέντα, καὶ τηλικαύτην ἐσχηκότα παρρησίαν, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ τοιαῦτα τολμῆσαι, καὶ τοῦτον [πάντων] χωρὶς τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν. ἀλλ' ὅμως καὶ ταύτῃ μάλιστα θαυμαστός ἐστιν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀνήρ, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς κακίας καταπεσών, οὐκ ἀνέπεσεν οὐδὲ ἀπέγνω, οὐδὲ ἔρριψεν ἑαυτὸν ὕπτιον οὕτω παρὰ τοῦ διαβόλου καιρίαν λαβὼν πληγήν, ἀλλὰ ταχέως, μᾶλλον δὲ εὐθέως, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος [καὶ] καιριωτέραν ἐνέδωκεν ἢ ἔλαβε τὴν πληγήν. καὶ ταὐτὸν γέγονεν, οἷον ἂν εἰ ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξει βαρβάρου τινὸς εἰς ἀριστέως καρδίαν ἐμπήξαντος δόρυ, ἢ [καὶ] μετὰ τοῦ ἥπατος ἀφέντος βέλος, καὶ δεύτερον τῷ προτέρῳ τραυματισθέντος ἐκείνου καιριώτερον πεσὼν καὶ αἵματι πολλῷ περιρρεόμενος πάντοθεν ὁ τὰς χαλεπὰς ταύτας λαβὼν πληγάς, καὶ ἀνασταίη ταχέως, καὶ δόρυ μετὰ τοῦ τοξεύσαντος ἀφεὶς μικρὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου δείξειεν εὐθέως. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ὅσῳ ἂν μείζονα εἴπῃς τὴν πληγήν, τοσούτῳ θαυμαστοτέραν δεικνύεις τοῦ πληγέντος τὴν ψυχήν, ὅτι ἴσχυσε μετὰ τὸ χαλεπὸν τοῦτο τραῦμα καὶ ἀναστῆναι καὶ στῆναι ἐν αὐτῷ τῷ τῆς φάλαγγος μετώπῳ, καὶ [τὸν] τρώσαντα καταβαλεῖν. τοῦτο δὲ ἡλίκον ἐστὶν, ἴσασι μάλιστα ὅσοι χαλεπαῖς περιπίπτουσιν ἁμαρτίαις. οὐ γὰρ οὕτω γενναίας καὶ ἀνδρικῆς ἐστι ψυχῆς ὀρθῶς βαδίζοντα δι' ὁδοῦ προτρέχειν· ἔχει γὰρ ὁ τοιοῦτος συνοδοιπόρον τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα, ἀλείφουσαν, διεγείρουσαν, νευροῦσαν, προθυμότερον ἐργαζομένην, ὥστε μετὰ τοὺς μυρίους στεφάνους καὶ τὰ πολλὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας, τὴν ἐσχάτην ὑπομένοντα ζημίαν δυνηθῆναι πάλιν ἐπιλαβέσθαι τοῦ αὐτοῦ δρόμου. καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, καὶ ἕτερον οὐδὲν ἔλαττον τοῦ προτέρου παραδείγματος εἰς μέσον ὑμῖν ἀγαγεῖν πειράσομαι. ἐννόησον γάρ μοι τινὰ κυβερνήτην μυρία διαλαβόντα πελάγη, μετὰ τὸ τὴν θάλασσαν διαπλεῦσαι ἅπασαν, μετὰ τοὺς πολλοὺς χειμῶνας καὶ τοὺς σκοπέλους καὶ τὰ κύματα, πολλὰ ἔχοντα φόρτον, ἐν αὐτῷ καταποντιζόμενον τῷ στόματι τοῦ λιμένος, καὶ γυμνῷ μόλις τῷ σώματι τὸ χαλεπὸν τοῦτο διαφυγόντα ναυάγιον, πῶς

ſed iniuriam perpeſſum occiderit: nec exemplo aliorum concitatus, ſed primus inuentor ſceleris, aliis ſe ad exemplum propoſuit: ſimiliter quoque & in hac non cædes ſolùm commiſſa fuit, ſed multò maius quam cædes: cùm non vnus de multis Dauid fuerit, ſed propheta eximius, nec iniuriantem interfecerit, ſed perpeſſum iniuriam. Non .n. mediocris iniuria *2. Reg. 11.*
eſt ſtuprum vxoris, & tamen vxorem rapuit, & eum cuius vxor erat, trucidari curauit. Per-
A penditis nullo me pacto illi iuſto peperciſſe, nec quicquam de delictis detraxiſſe: & tamen tantũ illi attribuo, vt poſt exquiſitã omnium criminum expoſitionem Manichæos quoq; qui hæc maxime notant & taxant, & Marcionis morbo laborantes adeſſe optarem, vt hinc eorum ora ſummopere obſtruerem: nec id iniuria. Nam cum iſti adulterium, cædemq; ſimplicem factam aſſerant, non modò minimè nos id negamus, verum etiam duplam hanc cædem fuiſſe affirmamus: idq; tum ab eo qui paſſus fuit iniuriam, tum à conditione eius
B qui fecit, comprobamus. Non enim pariter profectò delinquitur, ſi quis cum Spiritus S. gratiam ſit conſecutus, cui multa magnaque beneficia diuinitus collata ſint, qui tacitam authoritatem obtineat, qui deniq; ad ſenilem iam ſit ætatem prouectus, ea commiſerit, quæ alius horum omnium expers perpetrauit. Sed tamẽ idcirco maximè tam prudentiam quam robur illius animi admiramur: quod ad nequitiæ profundum delapſus non decidit animo, non deſperauit, non tantis vulneribus letaliter à diabolo percuſſus, quaſi victus hu-
C mi ſe reſupinum proſtrauit: ſed velociter, imò certè continuo magna cum vehementia maiora quam accepit intulit vulnera. Ita non aliter factum eſt quam cum à Barbaro quidam in acie fortis vir dimiſſo telo periculosè percuſſus, neque id ſemel, ſed iterum, atq; grauius perpeſſus non ceſſerit, ſed vndique ſanguine perfuſus magno in hoſtem impetu ruerit: confeſtimque trucidauerit: ſic etiam Dauid, quantò magis ſaucium dicẽs, *1. Reg. 17. f.*
tantò maioris illum animi oſtendes: qui
D poſtquam ita miſerè depreſſus fuit atque deiectus, velociter ſurgere, ac ante primam aciem ſtare, percuſſoremque ipſum humi ſternere potuit: quod quale quantumque ſit, hi maximè non ignorant, qui in ſummas peccatorum ærumnas deciderunt. Nõ enim ita magni excelſiq; animi ego iudico, ſi cùm rectè vadas, iter tuum felici curſu perficias: habes enim dum curris ſpem optimam quæ te hortatur, incitat, roborat, vires addit: quemadmodum ſi prope victoriã & coronam atq; trophæa grauiter lapſus, ad eundem citò
E curſum te recipiens victoriam conſequaris. At vt vobis apertius pateat quod dicitur, alia quoque ſimilitudo ante oculos ponatur. Finge igitur gubernatorem quendam per mille maria incolumen nauigaſſe, deinde poſteaquam magnas tempeſtates & procellas horribiles, & fluctus inſanos arte ſagaci euaſerit, cùm in ipſo portus oſtio mergeretur, vix inde nudum effugiſſe:

quem animum ad mare, & nauigationes, huiuſmodiq; labores iſte habebit? putáſne quod vnquam voluerit, niſi animi ſit inuicti, vel littus ipſum, aut nauem aliquam aut portum aſpicere? Non equidem arbitror, imò ſeipſum occultans iacebit diem in noctem vertens, atque ſpe omni ad nauigandum deſtitutus, mallet mendicus vitam agere, quam ad primos labores, periculaque redire: ſed non fuit huic ſimilis ille, verùm magno naufragio poſt multos labores penè ſubmerſus, non deſperauit: nec perpetuis ſe tenebris occuluit: ſed naui rurſum in pelagus deducta, dare vela ventis poſt naufragium auſus, & clauo rurſum vſus, & plures perpeſſus labores, maiores iterum accumulauit pecunias. Quod ſi ſemper ſtare, ac nunquam cecidiſſe, diuinum eſt atque mirabile: quibus eſt laudibus dignus, qui ſe & à caſu recipit, & multa maiora perficit intrepidus? Et certè non erãt pauca quæ in deſperationem detrudere ipſum potuiſſent. Primum, delictorum inuſitata magnitudo. Secundum, quod non in ipſo ingreſſu vitæ, atq; iuuenta, quæ ſpem ſolent nutrire, ſed in ſenectute iam conſtitutus labitur. Nec enim mercator qui nuper è portu ſoluens, ac mare ingreſſus naufragium fecit, pariter dolet atq; ille, qui poſt multas feliciter peractas negociationes domum repetens, naui in ſcopulos deuecta, cuncta mométo temporis perdidit. Tertium, quoniam partas magnis laboribus ingentes virtutũ ac meritorum ſuorum diuitias his delictis ſubuertit. Non enim paruus quidã, ſed maximus ſingularisq; diuitiarũ cumulus ipſi repoſitus erat: multa à prima ætate quando paſcebat fuerunt congeſta: multa quando gigantem illum atq; horribilem Goliath ſuperauit, atq; deiecit. Multa cum ſæpius euangelica magnanimitate atq; philoſophica erga Saul vſus fuerit: nam cũ centies penè in manus ipſius incidiſſet inimicus, ignouit ſemper, maluitq; patriã ipſe, ac libertatẽ, vitamq;, ſi eſſet opus, amittere, quàm occidere inimicũ iniuſtè ipſi inſidiantẽ. Neque his minora regnum adeptus fecit. Præter hæc autem populi de ipſo exiſtimatio, cui ſe non reſpondiſſe videbat, non parum poterat animum eius conturbare, cum intelligeret, non tantum ſe purpura exornari, quantum peccati macula deformaretur. Ad hęc omnia non ignoratis profectò quanta magnitudine animi opus ſit, vt cum detegantur peccata, & in publicũ quoq; efferantur: vt multi iam carpere, ac teſtes turpitudinis eſſe queant, nõ turbetur tamen, rex præſertim, neq; decidat, ſed meliori præſumpta, ſeipſum recognoſcat. His omnibus ex animo pulſis, adeò poſt illa vulnera Dauid refulſit, ſic ſe à maculis abluit, ita mundum effecit animum, vt vel mortuus peccantib' poſteris ſuis ſuccurrerit: & quod de Abraham, id quoque de Dauid Deum dixiſſe ſcriptura teſtatur, imò verò multò magis de Dauid. De Abraham enim ſcriptum eſt: *Recordatus ſum teſtamenti mei quod erat ad Abraham:* hic verò non dicit teſtamenti, ſed propter Dauid ſeruum meum protegam ciuitatem hanc. Salomo-

1. Reg. 16. b.

Ibidem 17. f.

1. Reg. 24. b c.

2. Reg. 12 a.

πῶς πρὸς τὴν θάλασσαν διακεῖσθαι εἰκὸς, καὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ τοὺς τοιούτους πόνους. ἆρα αἱρήσεταί ποτε ὁ τοιοῦτος εἰ μὴ σφόδρα γενναίας εἴη ψυχῆς αἰγιαλὸν ἰδεῖν, ἢ πλοῖον, ἢ λιμένα; οὐκ ἔγωγε οἶμαι· ἀλλ' ἐγκαλυψάμενος κείσεται νύκτα τὴν ἡμέραν ὁρῶν, καὶ πρὸς πάντα ἀπαγορεύων· καὶ μᾶλλον αἱρήσεται προσαιτῶν ζῆν, ἢ τῶν αὐτῶν ἅψασθαι πόνων. Ἀλλ' οὐχ ὁ μακάριος οὗτος τοιοῦτος· ἀλλὰ τοιοῦτον ναυάγιον ὑπομείνας A μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ [τοὺς] ἱδρῶτας ἐκείνους, οὐκ ἔμεινεν ἐγκεκαλυμμένος, ἀλλὰ καὶ τὸ πλοῖον καθείλκυσε, καὶ τὰ ἱστία πετάσας, καὶ τὸ πηδάλιον μεταχειρίσας, τῶν αὐτῶν ἥπτετο πόνων, καὶ πλείονα [τῶν πρώτων] τὸν πλοῦτον εἰργάσατο [πάλιν.] εἰ δὲ τὸ ἑστάναι θαυμαστὸν, καὶ τὸ μὴ κεῖσθαι δι' ὅλου πεσόντα, καὶ τὸ ἀναστῆναι καὶ τοιαῦτα ἐργάζεσθαι πόσων οὐκ ἂν εἴη στεφάνων ἄξιον; καίτοι γε πολλὰ ἦν τὰ εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὸν ἐμβάλλοντα· καὶ πρῶτον, τὸ B μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος. δεύτερον, τὸ μὴ ἐν προοιμίοις τῆς ζωῆς ὅτε καὶ πλείους αἱ ἐλπίδες, ἀλλὰ πρὸς τῷ τέλει ταῦτα παθεῖν. οὐδὲ γὰρ ὁ ἔμπορος ἀπὸ λιμένος ἐξελθὼν καὶ ναυάγιον εὐθέως ὑπομείνας ὁμοίως ἀλγεῖ τῷ μετὰ μυρίας ἐμπορίας προσαράξαντι σκοπέλῳ. τρίτον, ἤδη τὸν πολὺν συνειληχότα πλοῦτον ταῦτα παθεῖν. καὶ γὰρ οὐ μικρὰ ἀπέκειτο αὐτῷ φορτία τότε· οἷον τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἡνίκα ἐποίμαινε· τὰ κατὰ τὸν Γολιὰθ, ὅτε τὸ λαμπρὸν τρόπαιον ἔστησε· τὰ C κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Σαούλ. καὶ γὰρ τὴν εὐαγγελικὴν ἐπεδείκνυτο μακροθυμίαν, μυριάκις τὸν ἐχθρὸν εἰς χεῖρας ἑλὼν καὶ φειδόμενος διηνεκῶς· καὶ μᾶλλον ἑλόμενος ἐκπεσεῖν πατρίδος καὶ ἐλευθερίας καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἢ τὸν ἀδίκως ἐπιβουλεύοντα ἀνελεῖν. καὶ μετὰ τὴν βασιλείαν δὲ οὐ μικρὰ ἦν αὐτῷ τὰ κατορθώματα· μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ ἡ παρὰ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, καὶ τὸ λαμπρᾶς οὕτω δόξης ἐκπεσεῖν, οὐ τὸν τυχόντα ἐποίει θόρυβον. D οὐδὲ γὰρ οὕτως αὐτὸν ἐκαλλώπιζεν ἡ πορφύρα, ὡς κατῄσχυνεν ἡ τῆς ἁμαρτίας ταύτης κηλίς. ἴστε δὲ πάντως ἡλίκον ἐστὶν ἁμαρτήματα ἐκπομπεύεσθαι, καὶ πῶς μεγάλης δεῖται ψυχῆς ὁ τοιοῦτος, ὥστε μετὰ τὴν τῶν πολλῶν κατηγορίαν καὶ τὸ μάρτυρας ἔχειν τοσούτους τῶν οἰκείων πλημμελημάτων μὴ ἀναπεσεῖν. ἀλλ' ὅμως ἅπαντα ταῦτα ὁ γενναῖος ἐκεῖνος τῆς ψυχῆς ἐξελκύσας τὰ βέλη, οὕτως ἔλαμψε μετὰ ταῦτα, οὕτως ἐσμήξε τὴν κηλῖδα, οὕτως ἐγένετο καθαρὸς, ὡς τοὺς ἐκ- E γόνους τῶν αὐτοῦ καὶ τελευτήσας τὰ ἁμαρτήματα παραμυθήσασθαι. καὶ ὅπερ ἐλέγετο περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ περὶ τούτου φαίνεται ὁ θεὸς λέγων· μᾶλλον δὲ πολλῷ πλέον περὶ τούτου. ἐπὶ μὲν [γὰρ] τοῦ πατριάρχου φησίν· ὅτι ἐμνήσθην « τῆς διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· ἐνταῦθα « δὲ οὐ τῆς διαθήκης φησὶν, ἀλλὰ πῶς; διὰ Δα- « βὶδ τὸν παῖδά μου ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης. « καὶ τὸν

Digitized by Google

καὶ τὸν σολομῶντα δὲ διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν οὐκ ἀφῆκε τηλικαύτην ἁμαρτήσαντα ἁμαρτίαν τῆς βασιλείας ἐκπεσεῖν. καὶ τοσαύτη ἦν ἡ δόξα τοῦ ἀνδρός, ὥστε τὸν πέτρον μετὰ τοσαῦτα ἔτη πρὸς ἰουδαίους δημηγοροῦντα οὕτω λέγειν· ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη. καὶ ὁ χριστὸς δὲ πρὸς ἰουδαίους διαλεγόμενος, δείκνυσιν αὐτὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν πνεύματος ἠξιωμένον τοσούτου, ὡς καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἀξιωθῆναι προφητεῦσαι πάλιν. [καὶ] ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐπιστομίζων ἔλεγε· πῶς οὖν [ὁ] δαβὶδ ἐν A πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου; καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ μωϋσέως γέγονε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ δαβίδ. καθάπερ γὰρ τὴν μαρίαν καὶ ἄκοντος τοῦ μωϋσέως ἐκόλασεν ὁ θεὸς διὰ τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν ὕβριν, ἐπειδὴ σφόδρα ἐφίλει τὸν ἅγιον· οὕτω καὶ τούτῳ παρὰ τοῦ παιδὸς ὑβρισθέντι ταχέως ἤμυνε, καὶ ταῦτα μὴ βουλομένου. ἱκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων [ἱκανὰ] δεῖξαι τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. ὅταν γὰρ ὁ B θεὸς ψηφίζηται, οὐδὲν δεῖ περιεργάζεσθαι πλέον. εἰ δὲ βούλεσθε καὶ κατ' εἶδος αὐτοῦ τὴν φιλοσοφίαν μαθεῖν, ἔξεστιν ὑμῖν ἐπελθοῦσι τὴν ἱστορίαν [τὴν] μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἰδεῖν αὐτοῦ τὴν παρρησίαν τὴν πρὸς τὸν θεόν, τὴν εὔνοιαν, τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, τὴν εἰς ἐσχάτας ἀναπνοὰς ἀκρίβειαν. Ταῦτα οὖν ἔχοντες τὰ παραδείγματα, νήφωμεν καὶ σπουδάζωμεν μὴ καταπίπτειν· εἰ δέ ποτε καὶ πέσοιμεν, μὴ κεῖσθαι. οὐδὲ γὰρ ἵνα [ὑμᾶς] εἰς ῥαθυμίαν ἐμβάλλω, τὰ τοῦ δαβὶδ ἁμαρτήματα εἶπον· ἀλλ' ἵνα πλείονα φόβον ἐργά- C σωμαι. εἰ γὰρ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ῥαθυμήσας μικρὸν τοιαῦτα ἐδέξατο [πάθη καὶ] τραύματα· τί πεισόμεθα ἡμεῖς [καθ' ἑκάστην] ὀλιγωροῦντες; μὴ τοίνυν ὅτι ἔπεσεν ἴδῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς· ἀλλ' ἐννόησον ὅσα καὶ μετὰ ταῦτα εἰργάσατο, πόσους θρήνους ἐπεδείξατο, πόσην μετάνοιαν τὰς νύκτας ταῖς ἡμέραις προσθείς, πηγὰς δακρύων ἀφείς, τὴν κλίνην λούων τοῖς δάκρυσι [πρὸς] τούτοις σάκκον περιβαλλόμενος. εἰ δὲ ἐκεῖνος τοσαύτης ἐδεήθη τῆς ἐπιστροφῆς, πότε δυνησόμεθα σωθῆναι ἡμεῖς μετὰ τοσαῦτα ἁμαρτήματα ἀ- D ναλγήτως διακείμενοι; ὁ μὲν γὰρ πολλὰ ἔχων κατορθώματα, ῥᾳδίως ἂν καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἁμαρτήματα συσκιάσειεν· ὁ δὲ γυμνός, ὅπου ἂν δέξηται βέλος, καιρίαν δέχεται πληγήν. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ὁπλίσωμεν ἑαυτοὺς ἀγαθοῖς ἔργοις· κἂν προσγένηταί τι πλημμέλημα, ἀπονιψώμεθα· ἵνα καταξιωθῶμεν εἰς δόξαν [τοῦ] θεοῦ ζήσαντες τὸν παρόντα βίον τῆς μελλούσης ἀπολαῦσαι ζωῆς. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς E τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Salomonem etiã qui nepharia crimina commiſit, charitate patris placatus Deus à faſtigio regni non deiecit, ſed tãta de illo apud Iudæos merito ſemper fuit opinio, vt Apoſtolus Petrus poſt multos ãnos ſic in cõcione Iudæis dixerit: *Licet dicere ad vos liberè de patriarcha David, quoniam & obijt, & ſepultus eſt*: ſed Chriſtus quoq; Iudæis loquens tanta ipſum poſt peccata ſpiritus ſancti gratia fulſiſſe oſtendit, vt rurſus de diuinitate ſua, vt propheta, potuerit præuidere: per prophetiam enim eius Iudæorum comprimens ora, Chriſtus dicebat: *Cur igitur Dauid in ſpiritu dominum eum vocat, dicens: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis?* Scimus etiam quemadmodum vel nolẽti Moſi dedit pœnas Maria, quando contumelioſa in fratrem fuit: ſic huic quoq; nolenti ſceleratus filius dedit pœnas. Quæ quidem præcipuam Dei beneuolentiam in illos viros magis, quam cætera omnia declarant. Nam cum Dei ſententiam habeas, quid te amplius oportet inquirere? Quòd ſi velitis particularius philoſophiam illius perdiſcere, facilè poteritis, ſi quæ poſt peccatum geſſerit, ab hiſtoria collegeritis, quanta ei loquendi ad Deum libertas conceſſa ſit, qua erga Deum charitate arſerit, quomodo ad virtutum indies acceſſerit incrementa, quam exactè ac exquiſitè ad vltimum vſque ſpiritum vixerit: hæc omnia facilè inquam ex hiſtoria cognoſcetis. Cum igitur his exemplis moniti ſimus, inuigilandum nobis prouidendumque eſt primum ne cadamus: deinde ſi forte ceciderimus, ne diutius iaceamus. Non enim vt negligentiores vos faciam, Dauid delicta præ oculis poſui: ſed vt timore cadendi, maiore vos cura muniam. Nam ſi tantus vir quia parum neglexit, tot tantiſq; telis confectus penè fuit: quid de nobis erit, ſi rectè viuendi normam omnino contempſerimus? Quare non quòd ceciderit ſolum conſidera, ne fortè pigrior inde fias: ſed & diligenter cogita, quid poſt caſum fecerit, quem fletum ſuſceperit, qua pœnitentia die ac nocte cõfectus fuerit, & quo cilicio indutus, lachrymis lectum ſuum rigauerit. Quòd ſi ille tanta cordis compunctione indiguit, quo nos pacto ſalutem acquiremus nullo poſt peccata dolore compuncti? præſertim quoniam qui multa meruit prius, poterit forſan hinc peccata occultare: qui autem nudus omnino eſt, ad quãcunq; corporis partem telũ peruenerit, mortale vulnus ingeritur: quod ne accidat, virtutibus noſipſos armemus: & ſi quid maculę nos deformauerit, confeſtim lachrymis & gemitu abluamus, vt ad Dei gloriam hac vita peracta bonis perfruamur futuris. Quibus omnibus vtinam potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum patre & ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Act. 2. c.

Mat. 22. d.
Luc. 20. g.
Pſal 101. a.
Num. 12. a.

ΟΜΙΛΙΑ

HOMI-

Digitized by Google

HOMILIA XXVIII.

[vel ſecundum Codd. Gr. XXVII.]

EX CAPITE VIII.

Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacẽtem, & febricitantem: & tetigit manum eius: & dimiſit eam febris. Et ſurrexit, & miniſtrabat illis.

Mar. 1. c. Luc. 4. f.

AT Marcus quoniam tempus ſignificare voluit, Statim, etiam adiecit: hic verò ſignũ nobis tantum expoſuit, tempore omnino neglecto: & alij quidem addunt, quoniam & rogabat eum quæ iacebat: hic vero etiam id prætermiſit: quod certè non eſt diſcrepantium, ſed alterum breuitatis, alterum narrationis exquiſitæ. Sed cuius rei gratia domum Petri dominus petiit? Mihi quidem videtur, vt cibũ aſſumeret, quod euangeliſta quoque ſignificauit, cum dixit: Surrexit, & miniſtrabat illis. Nã apud diſcipulos ſolebat diuertere, ſicut & apud Matthæum, quãdo eũ vocauit: quod faciebat, vt hoc ab eo affecti honore diligentiores ad omnia fierent. Tu autẽ etiã hic ſummam Petri in Chriſtũ reuerentiã conſidera: nam cum ſocrus ſua domi iaceret, caloreque febris arderet, nõ traxit eum in domũ: ſed expectauit quouſq; prædicationẽ abſolueret, cæteroſq; omnes qui tunc ad eum confugerant curaſſet, & tũc demũ cùm intraſſet, ipſum rogauit: ſic enim ſtatim ab ipſis initiis, aliorũ cõmoda ſuis vt præponeret, inſtitutus erat. Petiit autẽ domũ eius non ab eo vocatus, ſed ſpõte atq; à ſeipſo, vt qui à Cẽturione audierat, Domine nõ ſum dignus vt intres ſub tectũ meũ: hinc declarans quantũ gratificaretur diſcipulo. Et quãquã cogitatione aſſequimur, quales quoq; piſcatorũ domus fuerint: videmus tamẽ ipſum humiles ſponte caſas petere, vt his omnibus deſpiciendã eſſe humanã magnificẽtiã doceat. & aliâs quidẽ verbis ſolis affert curationẽ, nũc verò manus porrectione febricitantẽ ſanauit. Nonnunquã autẽ vtriſq; vtitur, vt multis modis præ oculis curatio adducatur. Nam cũ adhuc Deitatis ſuæ myſteriũ latere multos cõmodius fuerit, ac præcipuè diſcipulos, ne præ gaudio exclamaſſent, ideo nolebat ſemper humanæ curationis modũ excedere: quod inde patet, quoniam cũ à monte deſcẽderet, præcepit ne cui dicerẽt quæ viderũt. Tetigit ergo manũ eius, nec febriũ tantũ ardores extinxit, aut certa incolumitatis ſigna reduxit: verũ etiam priſtinas corporũ vires recuperare illico fecit, vt quãdo facilis curatu ægrotatio videbatur, curãdi modo virtus curãtis oſtẽderetur. Nã id certè medẽdi artificiũ facere non poteſt. Nemo quippe ignorat quã longo tempore, poſteaquã febres ceſſauerũt, opus ſit ad priſtinũ robur recuperandũ. Cũcta igitur tunc ſimul facta ſunt: quod & in mari pariter eueniſſe perpẽdere poſſum⁹. Nã & ibi nõ vẽtos ſolũ, ac tẽpeſtates ſedauit, ſed quod inauditum omnino erat, fluctus etiam vndaſq; ſtatim compoſuit. Nam

Mat. 17. & Mar. 9. b. & Luc. 9. d.

Hic & Mar. 4. d. & Luc. 8. d.

ὉΜΙΛΙΑ ΚΖ΄.

Καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς, καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.

Ο δὲ μάρκος καὶ, εὐθέως, φησὶν, βουλόμενος καὶ τὸν χρόνον δηλῶσαι· οὗτος δὲ μόνον τὸ σημεῖον τέθεικε, τὸν χρόνον οὐκ ἐπισημηνάμενος. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι φασὶν, ὅτι καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ἡ κατακειμένη· οὗτος δὲ [καὶ τοῦτο ἐσίγησε. τοῦτο δὲ] οὐκ ἔστι διαφωνίας· ἀλλὰ τὸ μὲν συντομίας, τὸ δὲ ἀκριβοῦς ἐξηγήσεως. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν [τοῦ] πέτρου; ἐμοὶ δοκεῖ τροφῆς μεταληψόμενος. τοῦτο γοῦν ἐδήλωσεν εἰπών· ἀνέστη καὶ διηκόνει αὐτῷ. παρὰ γὰρ τοῖς μαθηταῖς κατήγετο· ὥσπερ καὶ παρὰ ματθαίῳ, ὅτε αὐτὸν ἐκάλεσε· τιμῶν αὐτοὺς καὶ προθυμοτέρους ταύτῃ ποιῶν. σὺ δέ μοι σκόπει [καὶ ἐνταῦθα] τοῦ πέτρου τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς αὐτόν. ἔχων γὰρ τὴν πενθερὰν οἴκοι κειμένην καὶ πυρέττουσαν σφοδρῶς, οὐχ εἵλκυσεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἀνέμενε καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀπαρτισθῆναι, καὶ τοὺς ἄλλους θεραπευθῆναι πάντας, καὶ τότε αὐτὸν εἰσελθόντα παρακαλέσαι. οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαιδεύετο τὰ τῶν ἄλλων ἑαυτοῦ προτιθέναι. οὐκ οὖν οὐκ αὐτὸς αὐτὸν εἰσάγει, ἀλλ' αὐτὸς αὐτομάτως ἐπέβη μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἑκατόνταρχον, οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, δεικνὺς ὅσον ἐχαρίζετο τῷ μαθητῇ. καί τοι ἐννόησον οἷα ἦν τὰ δώματα τῶν ἁλιέων τούτων· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπηξίου ὑπὸ τὰς καλύβας αὐτῶν εἰσιέναι τὰς εὐτελεῖς, παιδεύων σε διὰ πάντων τὸν ἀνθρώπινον καταπατεῖν τῦφον. καὶ ποτὲ μὲν λόγοις θεραπεύει μόνον· ποτὲ δὲ καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνει· ποτὲ δὲ ἀμφότερα ταῦτα ποιεῖ, εἰς ὄψιν ἄγων τὴν ἰατρείαν. οὐ γὰρ ἐβούλετο ἀεὶ μεθ' ὑπερβολῆς θαυματουργεῖν· ἔδει γὰρ τέως λανθάνειν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν μαθητῶν. καὶ γὰρ ἐκ πολλῆς ἡδονῆς πάντα ἂν ἐκήρυξαν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς τὸ ὄρος ἐδέησεν αὐτῷ παραγγεῖλαι αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. Ἁψάμενος τοίνυν τοῦ σώματος, οὐχὶ τὸν πυρετὸν ἔσβεσε μόνον, ἀλλὰ καὶ καθαρὰν τὴν ὑγίειαν ἀπέδωκεν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ νόσημα εὐτελὲς ἦν, τῷ τρόπῳ τῆς ἰατρείας τὴν δύναμιν ἐπεδείκνυτο· ὅπερ οὐκ ἂν εἰργάσατο τέχνη ἰατρική. ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πυρετῶν πολλοῦ δεῖ χρόνου πάλιν τοῖς κάμνουσιν ὥστε εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν. ἀλλὰ τότε ὁμοῦ πάντα ἐγίνετο· καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θαλάττης. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ τοὺς ἀνέμους ἔπαυσε μόνον καὶ τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ καὶ τὸν σάλον εὐθέως ἔστησεν, ὅπερ καὶ τοῦτο ξένον ἦν. εἰ γὰρ

Digitized by Google

εἰ γὰρ καὶ ἡ ζάλη λήξῃ, μέχρι πολλοῦ μένει τὰ ὕδατα σαλευόμενα. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῦ χριστοῦ οὕτως· ἀλλ' ὁμοῦ πάντα ἐλύετο. ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς γέγονε. Καὶ τοῦτο ἐμφαίνων ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν· ἀνέστη καὶ διηκόνει αὐτῷ, ὃ τῆς τοῦ χριστοῦ δυνάμεως σημεῖον ἦν, καὶ τῆς διαθέσεως τῆς γυναικὸς, ἣν περὶ τὸν χριστὸν ἐπεδείκνυτο. καὶ ἕτερον δέ τι μετὰ τούτων ἐντεῦθεν ἂν κατίδοιμεν, ὅτι καὶ τῇ ἑτέρων πίστει χαρίζεται ὁ χριστὸς τὴν ἑτέρων διόρθωσιν. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἕτεροι αὐτὸν παρεκάλεσαν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ παιδὸς τοῦ ἑκατοντάρχου· χαρίζεται δὲ, ὅταν μὴ ἀπιστῇ ὁ θεραπεύεσθαι μέλλων, ἀλλ' ἢ διὰ νόσον μὴ δύνηται πρὸς αὐτὸν ἰέναι, ἢ δι' ἄγνοιαν μηδὲν μέγα περὶ αὐτοῦ φαντάζηται, ἢ δι' ἡλικίαν ἄωρον. ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλοὺς καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα αὐτῶν [ἀπ' αὐτῶν] λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, ὅπως πληρωθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου ἠσαΐου λεχθὲν, ὅτι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀνέλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. Εἶδες τὸ πλῆθος εἰς πίστιν αὐξόμενον λοιπόν; οὐδὲ γὰρ τοῦ καιροῦ κατεπείγοντος ἀναχωρεῖν ἠνείχοντο. οὐδὲ [γὰρ] ἄκαιρον εἶναι ἐνόμιζον ἐν ἑσπέρᾳ προσάγειν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. Σὺ δέ μοι σκόπει πόσον πλῆθος θεραπευομένων παρατρέχουσιν οἱ εὐαγγελισταὶ, οὐχὶ καθ' ἕνα λέγοντες ἡμῖν καὶ διηγούμενοι, ἀλλ' ἑνὶ ῥήματι πέλαγος ἄφραστον θαυμάτων ὑπερβαίνοντες. εἶτα ἵνα μὴ πάλιν τὸ μέγεθος τοῦ θαύματος εἰς ἀπιστίαν ἐμβάλῃ, εἴγε δῆμον τοσοῦτον καὶ ποικίλα νοσήματα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἔλυσε καὶ διώρθωσεν, ἐπάγει τὸν προφήτην μαρτυροῦντα τοῖς γινομένοις, μεγάλην πανταχοῦ τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀπόδειξιν ἡμῖν οὖσαν δεικνὺς καὶ τῶν σημείων αὐτῶν οὐκ ἐλάττονα, καὶ φησὶν ὅτι καὶ ἠσαΐας ταῦτα εἶπεν, ὅτι τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. οὐκ εἶπεν, ἔλυσεν, [ἀλλ' ἔλαβεν καὶ ἐβάστασεν.] ὃ περὶ ἁμαρτιῶν μᾶλλον εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ τῷ προφήτῃ συμφώνως ἰωάννῃ τῷ λέγοντι· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς οὖν περὶ νοσημάτων αὐτὸ ἐνταῦθα τίθησιν ὁ εὐαγγελιστής; ἢ κατὰ ἱστορίαν τὴν μαρτυρίαν ἀναγινώσκων, ἢ δηλῶν ὅτι τὰ πλείονα τῶν νοσημάτων ἐξ ἁμαρτημάτων ἐστὶ ψυχικῶν. εἰ γὰρ τὸ κεφάλαιον αὐτῆς ὁ θάνατος ἐξ ἁμαρτίας ἔσχε τὴν ῥίζαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν, πολλῷ μᾶλλον καὶ τῶν νοσημάτων [τὰ] πολλά; ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ παθητοὺς εἶναι ἡμᾶς ἐκεῖθεν γέγονεν. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. εἶδες πάλιν τὸ ἀκόμπαστον; οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι φασὶν ὅτι τοῖς δαίμοσιν ἐπετίμα, ἵνα μὴ εἴπωσιν [ὅτι αὐτός ἐστιν· οὗτος δέ φησιν,] ὅτι τοὺς ὄχλους διωθεῖται. ἐποίει δὲ τοῦτο, ὁμοῦ τι μετριάζων ἡμᾶς καὶ παιδεύων, ὁμοῦ τε τὸν φθόνον παραμυθούμενος τὸν ἰουδαϊκὸν, καὶ διδάσκων ἡμᾶς μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν.

Nam etſi vis ventorum ceſſauerit, permanent tamen fluctus vndarum diutius: ſed non ita hic. Non enim natura duce, aut arte fiunt quæ à Chriſto fiunt: ſed ſimul omnia finem ſuum aſſequũtur: quod ſuboſtendit euangeliſta dicens: *Surrexit, & miniſtrabat illis*. Id certè tam virtutem Chriſti ſupra hominem ſignificabat, quàm voluntatem mulieris, atque affectum erga Chriſtum aperiebat. Illud quoque hinc diſcimus, quod nonnunquam aliorum fide alios dominus curat: pariter enim hic, & in Centurionis filio, alij quoque modo credebant, alij curabantur. *Hic & Mat. 15.d.* Nam etſi non curetur niſi credens, tamen ſi aut morbus, aut ætas tenera, aut ignorantia impedimento erat, ne magna quædam poſſet de Chriſto quiſpiam cogitare, aliorum hortatu ac fide adductus curabat. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curauit: vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit*. *Eſa. 53.b.* Vides iam multitudinis fidem adauctam, certè neque tempore ita cogente decedere poterant, nec importunos ſe putabant eſſe, ſi etiam veſpere iam facto ægrotos ad eum adducerent: tu autem mihi perpendas quantam multitudinem hominum curatam fuiſſe percurrant Euangeliſtæ, non per ſingulos minutim enarrantes, ſed vnico verbo miraculorum pelagus exponentes. Deinde ne magnitudo rerum mirabilium incredulitatem cuipiam faciat, cùm tantum populum ex tam variis diuerſiſque morbis vno momento temporis ab eo liberatum, fidem excedere videatur, propheta inducitur, qui iam diu his rebus teſtimonium perhibuit, vbi & clarè oſtendit, magnæ authoritatis eſſe probationem è ſcripturis petitam & depromptam, ſigniſq; profectò non minorem: idcirco dicitur ab Eſaia prædictum fuiſſe: *Quoniam infirmitates noſtras accepit, & ægritudines noſtras portauit*: non dixit diſſoluit aut curauit: ſed accepit atque portauit: *Eſa. 53.b.* quod de peccatis mihi dictum à propheta videtur, vt cum Iohanne conueniat dicente: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Cur ergo, inquies, de morbis aut ægrotantibus id dictum euangeliſta in hoc loco ſcripſit? Certè aut hiſtoricè teſtimonium prophetæ accepit, aut ſubaperire voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. *Ioan 1.d.* Nam ſi mors quæ morborum omnium fons caputque eſt, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum eſt, ſi ægrotationes quoque multæ inde naſcantur, vnde vel ipſa ægrotandi poteſtas egreſſa eſt? *Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe ipſum, iuſſit vt abirent in vlteriorem ripam*. Vidéſne iterum, quanto ſtudio fugiat oſtentationem? Nã cæteri quidem dicunt dæmonibus eum præcepiſſe ne dicerent ꝙ ipſe eſſet: Mathæus autem dicit, quod turbas remouebat: quod faciebat *Marc. 1.c. & Luc. 4.f.* partim nos docens humilianſque, partim ne Iudęi peſtiferę veneno inuidię tabeſcerẽt, monẽs nihil ꝓrſus ad oſtẽtationẽ à nobis faciẽdũ.

Etenim

Etenim non corporum incolumitas curæ ſibi tantummodo erat, ſed multò magis animarum ſaluti prouidebat: ita vtrinque ſupra hominem ſe eſſe oſtendebat, & quod morbos verbo aut tactu curaret, & quod humanam gloriam non quæreret. Repellebat igitur turbam, quoniam erant ei affixi non pauci amantes, admirantesque ipſum, videreque ipſum ſemper cupientes. Et certè quis ab authore talium ſignorum non inuitus recederet? aut quis vel faciem ſolam aſpicere, oſque ipſum, ex quo diuina præceptorum inſtituta profluebant, ingenti deſiderio non arderet? Nam vt in faciendis ſignis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe: idque ipſe propheta ſignificans multò antè clamauerat, *Speciosus pulchritudine ſuper filios hominum.* Quod autem dicit Eſaias: *Non habebat ſpeciem neque pulchritudinem*, aut quoniam ad Deitatis ſuæ ineffabilem gloriam, aut quoniam paſſionis cruentam deformationem, & liuidos tumores reſpexit, id ita dixit: vel etiam quia tenui eum & victu & veſtitu vſurum ſignificare voluit. Non autem prius iuſſit in vlteriorem ripam abire, quam morbos curauit. Non enim æquo animo abire potuiſſent: & cui in monte non concionāti ſolùm, ſed & ſilenti adhærebant, eodem nunc modo etiam poſt miracula permanent, ex ſolo aſpectu nō paruam vtilitatem aſſequentes. Nam ſi Moſi facies reſplendebat. & Stephani vultus angelicus videbatur: quid de ipſius domini facie debemus æſtimare? Sed fortè nunc his verbis adeo nonnulli incenſi ſunt, vt deſiderent effigiem eius videre: ſed dummodo velimus, multò illā venuſtiorem, ſi bene hîc vixerimus, tunc aſpiciemus, cùm immortalitatem adepti obuiam in aëre ipſi immortali incorruptibiliq; corpore rapiemur. Tu vero illud etiam cōſidera, quod non dicitur repuliſſe turbas, ne contemni viderentur: nec iuſſiſſe vt omnino recederēt, ſed vt abirent in vlteriora: vt ſpe allecti, quod illo traiecturus eſſet, facilius obtemperarent. Et turbæ quidem non parua charitate deuincti, & magno animi affectu ſequebantur. Quidam autem pecuniæ auidus nimiumque inflatus accedēs ait: *Magiſter, ſequar te quocunque abieris.* Perpendis quantus faſtus? Nam dedignans ſe turbę cōnumerari, ſed oſtentans ſe tanquā plebis multò excellentiorem, ſic accedit. Huiuſmodi certè mores Iudæorum ſunt, quos aliena temporibus libertate ſæpius vti non ignoramus: ſic enim alius quidam, cùm cæteri omnes decenti taciturnitate adſtarēt, ipſe quaſi inſultans ait: *Magiſter, quod eſt præceptum primum?* nec tamen moleſtè tulit dominus, nec importunam libertatem corripuit, vt & nos ferēdos eſſe huiuſmodi homines perdiſcamus: & quāuis non arguit apertè tam peruerſa cupientes, tamen ita voluntati eorum reſponſum accommodat, vt & ipſi ſe iuſtè reprehenſos cognoſcant, duplicem eis præparans vtilitatem, & quia ipſis adaperuit quod ſecreta cordium ſciret: & quia oſtētationem ipſorum ineptā non protraxit in medium, vt ſi vellent facilè ſeipſos poſſent emēdare: quod hic factū liquidò videmus.

Nam

Pſal.44.a. *Eſa.53.a.* *1.Theſ.4.d.* *Mat.22.d.*

οὐ γὰρ δὴ σώματα ἐθεράπευσε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν διώρθου καὶ φιλοσοφεῖν ἐπαίδευε, δι' ἀμφοτέρων ἑαυτὸν δεικνύς, καὶ τῷ λύειν τὰ νοσήματα, καὶ τῷ μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν. καὶ γὰρ ἦσαν αὐτῷ προσηλωμένοι φιλοῦντες αὐτὸν καὶ θαυμάζοντες, καὶ ὁρᾶν εἰς αὐτὸν [ἀεὶ] βουλόμενοι. τίς γὰρ ἂν ἀπέστη τοιαῦτα θαυματουργοῦντος; τίς [δ'] οὐκ ἂν καὶ τὸ πρόσωπον ἠθέλησεν ἁπλῶς ἰδεῖν, καὶ τὸ στόμα τὸ τὰ τοιαῦτα A φθεγγόμενον; οὐδὲ γὰρ θαυματουργῶν ἦν θαυμαστὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ φαινόμενος ἁπλῶς πολλῆς ἐγέμε χάριτος. καὶ τοῦτο ὁ προφήτης δηλῶν ἔλεγεν· ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. εἰ δὲ ὁ Ἡσαΐας λέγει· οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἢ πρὸς τὴν τῆς θεότητος δόξαν τὴν ἀπόρρητον καὶ ἄφραστον τοῦτό φησιν· ἢ τὰ ἐν τῷ πάθει συμβάντα διηγούμενος, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἣν ὑπέμεινεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὴν εὐτέλειαν ἣν παρὰ πάντα τὸν βίον ἐπεδείξατο διὰ B πάντων. οὐ πρότερον δὲ ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἐθεράπευσεν. ἢ γὰρ ἄν, οὐδὲ ἠνέσχοντο. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ ὄρει, οὐχὶ δημηγοροῦντι παραμένοντες [μόνον,] ἀλλὰ καὶ σιγῆς οὔσης ἠκολούθουν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐχὶ θαυματουργοῦντι προσήδρευον, ἀλλὰ καὶ παυσαμένῳ πάλιν [καὶ] ἀπὸ τοῦ προσώπου πολλὴν τὴν ὠφέλειαν δεχόμενοι. Εἰ γὰρ Μωϋσῆς δεδοξασμένον πρόσωπον εἶχε, καὶ Στέφανος ὡς ἀγγέλου· ἐννόησον τὸν κοινὸν δεσπότην ὅπως εἰκὸς [ἦν] φαίνεσθαι τότε. Τάχα πολλοὶ νῦν εἰς C ἐπιθυμίαν ἐνέπεσον τοῦ τὴν εἰκόνα ἐκείνην ἰδεῖν· ἀλλ' ἂν ἐθέλωμεν, πολλῷ βελτίονα ὀψόμεθα ἐκείνης. ἂν γὰρ μετὰ παρρησίας τὸν παρόντα διανύσωμεν βίον, ἐπὶ τῶν νεφελῶν αὐτὸν δεξόμεθα, ἀπαντήσαντες ἐν ἀθανάτῳ καὶ ἀφθάρτῳ σώματι. θέα δὲ πῶς αὐτοὺς οὐχ ἁπλῶς ἐλαύνει, ἵνα μὴ πλήξῃ. οὐ γὰρ εἶπεν, ἀναχωρήσατε, ἀλλ' εἰς τὸ πέραν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν, προσδοκίαν διδοὺς τοῦ πάντως ἥξειν ἐκεῖ. καὶ οἱ μὲν ὄχλοι τοσαύτην ἐπεδείκνυντο τὴν ἀγάπην, καὶ μετὰ πολλῆς ἠκο- D λούθουν τῆς διαθέσεως. εἷς δέ τις χρημάτων δοῦλος καὶ πολλὴν ἔχων τὴν ἀπόνοιαν προσελθών φησιν· [διδάσκαλε,] ἀκολουθήσω σοι ὅπου [δ'] ἂν ἀπέρχῃ. εἶδες πόσος ὁ τῦφος; ὡς γὰρ οὐκ ἀξιῶν μετὰ τοῦ ὄχλου ἀριθμεῖσθαι, ἀλλ' ἐνδεικνύμενος ὅτι ὑπὲρ τοὺς πολλούς ἐστιν αὐτός, οὕτω πρόσεισι. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἤθη τὰ Ἰουδαϊκά, ἀκαίρου παρρησίας ἐστὶν ἀνάπλεα. οὕτω καὶ ἄλλος μετὰ ταῦτα πάντων σιγώντων [αὐτὸς] ἀναπηδήσας φησί· ποία ἐντολὴ πρώτη; ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπετίμησεν ὁ δεσπότης τῇ ἀ- E καίρῳ παρρησίᾳ, παιδεύων ἡμᾶς καὶ τοὺς τοιούτους φέρειν. διὰ τοῦτο οὐκ ἐλέγχει φανερῶς τοὺς πονηρὰ βουλευομένους, πρὸς δὲ τὴν ὑπόνοιαν αὐτῶν ἀποκρίνεται, μόνοις αὐτοῖς καταλιμπάνων εἰδέναι τὸν ἔλεγχον, καὶ διπλῶς αὐτοὺς ὠφελῶν· τῷ τε δηλῶσαι ὅτι οἶδε τὰ ἐν τῷ συνειδότι, καὶ τῷ μετὰ τὴν ἐπίδειξιν ταύτην χαρίσασθαι τὸ λαθεῖν, καὶ δοῦναι πάλιν εἰ βούλοιντο ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι. ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τούτου ποιεῖ.

οὗτος

Digitized by Google

Οὗτος γὰρ ἰδὼν τὰ πολλὰ σημεῖα καὶ πολλοὺς ἐπισυρομένους, προσεδόκησε χρηματίζεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων θαυμάτων. διόπερ καὶ ἀκολουθῆσαι ἐβούλετο. [καὶ] πόθεν τοῦτο δῆλον; ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως ἧς ὁ χριστὸς ποιεῖται, οὐ πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην τῆς διανοίας ἀπαντῶν. τί γάρ φησι; χρήματα προσδοκᾷς ἀκολουθῶν ἐμοὶ συλλέγειν; εἶτα, οὐχ' ὁρᾷς ὅτι οὔτε καταγώγιόν μοι ἐστὶν, οὐδὲ τοσοῦτον ὅσον ταῖς ὄρνισιν; αἱ γὰρ ἀλώπεκες φησὶ φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ταῦτα δὲ οὐκ ἦν ἀποτρέποντος, ἀλλ' ἐλέγχοντος μὲν τὴν πονηρὰν γνώμην, παρέχοντος δὲ εἰ βούλοιτο μετὰ τῆς τοιαύτης προσδοκίας ἀκολουθεῖν. καὶ ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν πονηρίαν, [ὅρα τί ποιεῖ.] ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐλεγχθεὶς οὐκ εἶπεν, ἕτοιμός εἰμι ἀκολουθῆσαι. καὶ πολλαχοῦ δὲ ἀλλαχοῦ τοῦτο φαίνεται ποιῶν ὁ χριστὸς, φανερῶς μὲν οὐκ ἐλέγχει· ἀπὸ δὲ τῆς ἀποκρίσεως δηλοῖ τὴν γνώμην τῶν προσιόντων. καὶ γὰρ ἐκείνῳ τῷ λέγοντι, διδάσκαλε ἀγαθὲ, καὶ προσδοκήσαντι διὰ τῆς κολακείας αὐτὸν ἐπισπάσασθαι πρὸς τὴν γνώμην, ἀπεκρίνατο λέγων· τί με λέγεις ἀγαθὸν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰμὴ εἷς ὁ θεός; καὶ ὅτε ἔλεγον αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε, ἐπειδὴ ἀνθρώπινόν τι ἔπασχον, οὐκ ἀκοῦσαί τι τῶν χρησίμων βουλόμενοι, ἀλλ' ἐπιδείξασθαι ὅτι προσήκουσιν αὐτῷ καὶ ταύτῃ κενοδοξῆσαι, ἄκουσον τί φησιν· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες [εἰσὶν] οἱ ἀδελφοί μου; καὶ αὐτοῖς πάλιν τοῖς [ἀδελφοῖς] λέγουσιν [αὐτῷ·] φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ, καὶ βουλομένοις ἐντεῦθεν κενοδοξεῖν, ἔλεγεν· ὁ ὑμέτερος καιρὸς φησὶν ἀεὶ ἕτοιμος, ὁ δὲ ἐμὸς οὔπω πάρεστι. καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων δὲ τοῦτο ποιεῖ, ὡς ἐπὶ τοῦ ναθαναὴλ λέγων· ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι· καὶ πάλιν, πορευθέντες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα πρὸς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ πέμψαντος ἀπεκρίνατο. καὶ τῷ δήμῳ δὲ πάλιν ὁμοίως πρὸς τὸ συνειδὸς διαλέγεται λέγων· τί ἐξήλθετε ἰδεῖν εἰς τὴν ἔρημον; ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς αὐτοὺς ὡς περὶ εὐκόλου καὶ εὐριπίστου τινὸς διακεῖσθαι τοῦ ἰωάννου, ταύτην διορθούμενος τὴν ὑποψίαν φησίν· τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον ἰδεῖν; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἢ ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; δι' ἀμφοτέρων δηλῶν, ὅτι οὔτε οἴκοθεν ἐστὶν εὐρίπιστος, οὔτε ἀπὸ τρυφῆς τινὸς μαλακισθῆναι. οὕτω τοίνυν καὶ ἐνταῦθα πρὸς τὴν γνώμην τὴν ἀπόκρισιν ποιεῖται. καὶ ὅρα πῶς καὶ ἐν τούτῳ πολὺ τὸ μέτριον ἐνδείκνυται. οὐ [δὲ] γὰρ εἶπεν, [ὅτι] ἔχω μὲν, καταφρονῶ δέ· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔχω. εἶδες ὅση μετὰ τῆς συγκαταβάσεως ἡ ἀκρίβεια; ὥστε ὅταν ἐσθίῃ καὶ πίνῃ, ἀπ' ἐναντίας τῷ ἰωάννῃ ποιεῖ, καὶ ὅτ' ἂν φαίνηται λέγων, καὶ τοῦτο τῆς τῶν ἰουδαίων σωτηρίας ἕνεκεν ποιεῖ, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ἐμφράττων μὲν τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς τότε ἐκ περιουσίας βουλόμενος ἐπισπάσασθαι. ἕτερος δέ τις φησὶν εἶπεν [αὐτῷ·] ἐπι-

Nam quæſtui ſeruiens ille, cùm propter multitudinem ſignorum multos vndique affluere videret, putauit dominum ex talibus miraculis ditari, ac ideo ſequi cupiebat. Sed vnde id nobis patebit, inquies? à reſponſione Chriſti, quæ non ad ſonum verborum, ſed ad ſenſum interrogantis accommodata eſt. Quid enim, ait, pecunias credis collecturum, ſi me ſequaris? Nónne vides nec diuerſorium mihi eſſe, nec tantum quidem quãtum auibus? *Vulpes enim*, inquit, *foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.*

A Hæc ſanè non erant repellentis, ſed eius qui & prauam illius opinionem carperet, & poteſtatem daret, ſi cum ſpe huiuſmodi ſequi vellet. Tu verò etiam vide improbos hominis mores, intellige quod cum hæc audiſſet, nihil ex commodiſſima perutilique reſponſione ſeipſo melior factus eſt, nec dixit paratum ſe eſſe Chriſto auſcultare. Sed & aliàs ſępè hoc Chriſtus feciſſe apparet: aperte quidem non obiurgat: reſponſio tamen animos detegit accedentiũ. Nã

B & illi qui magiſtrum bonum appellabat, quique hac aſſentatiuncula verborum tracturum ad ſe dominum ſperauit: ad mentem illius reſpondẽs, cur me bonum nominas, inquit, cùm nemo ſit bonus præter Deum ſolum? & qui ei dicebant: *Ecce mater tua, & fratres tui te quærunt:* (Mat. 12. d. & Mar. 3. d.) quoniam more hominum non vt aliquid boni perciperent, eum adierunt, ſed vt ſolum oſtẽderent, quantò ipſi eſſent cæteris coniunctiores, & eo modo captarent vanam gloriam, confeſtim audierunt: *Quænam eſt mater* (Luc. 8. c.)

C *mea vel qui ſunt fratres mei?* Ad fratres quoque ipſos dicentes, Declara teipſum, quoniam hinc falſe aliquod choragium gloriæ indagabant, audi quomodo reſpondebat: *Veſtrum tempus ſemper eſt paratum, meum autem nondum adeſt.* (Ioan. 7. a.) Sed per contraria quoque id facit, vt vbi de Nathanaël inquit, *Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.* (Ioan. 1. g.) Illud quoque ab his alienum non eſt, *Abeuntes annunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis.* (Luc. 7. d.) Nam hîc quoque non ad verba, ſed ad mentem eius qui miſit, reſponſum eſſe videmus: & turbæ autem mentis ſecreta teti-

D git, vbi dicit: *Quid exiſtis videre in deſertum calamum?* (Ibidem.) Nam quoniam mutabilem quaſi Euripum eſſe credebant: ideo falſam eorum de Ioanne ſuſpicionem arguens, ait: *Quid exiſtis in deſertum videre? calamum à vento agitatum, aut hominem mollibus veſtimentis circumamictum?* vtraque re ſignificans, neque à ſeipſo eſſe inſtabilem, nec quoniam delicijs corrumpatur, poſſe mutari. Non mireris ergo etiam hîc ad interrogantis mentem, non ad ſonum verborum eſſe reſpõſum. Quod quam modeE ratiſſimè protulit, inde patet, quoniam nõ dixit habere ſe quidem, ſed deſpicere, ſed nihil ſe prorſus habere. Vidiſti quanta diligentia ad eius infirmitatem condeſcendat. Nam & cum eſſet cum publicanis, aut biberet, aut contra quam Ioannes aliquid facere videretur, propter Iudæorum imò potius totius orbis terrarum ſalutem faciebat. Sic enim & hæreticorum ora obſtruxit, & illos q tũc ſecũ viuebãt, ſummoperè attraxit: ſed alius quidã ei dixiſſe ſcribitur:

A *Domine*

Domine, ſine me prius abire. & ſepelire patrem meum. Conſidera quantum inter hos diſcrimen eſt: ille impudenter, ſequar te, inquit, quocũque abieris: hic verò etſi rem honeſtam peteret, nolebat tamen, niſi ei concederetur, abire: ſed nõ permittitur ei. Dicit enim ei. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autem me ſequere.* Ita vbique voluntatem hominum inſpicit. Sed cúrnam, quiſpiã dicet, noluit? Quoniam videlicet neque pater inſepultus iacuiſſet, cùm ſepeliẽdi munus etiam alius quam filius ſubire poſſet, & filium à rebus melioribus abduci non oportebat. Cùm autem mortuos dixerit ſuos, oſtendit profectò nõ fuiſſe ſuum hunc mortuum: vnde mea quidem ſententia, infidelium quendam illius patrem fuiſſe ſignificatur. Si verò mirum tibi de adoleſcente videatur, quod cùm rem tam honeſtam, fereque neceſſariam intenderet, non ſua ſponte & per ſe abiit, ſed Ieſum conſulere voluit: illud mihi ſolet videri mirabilius, quod cùm ſibi negatum eſſet quod petebat, nõ grauiter tulit, ſed æquo animo cum Ieſu veluti iubebatur, permanſit. Sed putáſne, aliquis dicet, non ingens ingratitudinis crimen illum incurriſſe, qui in ſepeliendo parente non affuit? Ego verò ingratiſſimũ hominem eum iudicarem, ſi negligentia id feciſſet. Si autem ne rem maioris momenti impediret, tũ abire potius extremæ fuiſſet inſcitiæ. Dominus enim ipſe, non quia deſpiciẽdi ſunt parẽtes, abire vetuit: ſed quia diſcere nos hinc voluit nihil eſſe vtilius, magiſque neceſſariũ nobis doctrina cœleſti, quæ tãto ſtudio obeunda eſt, vt etſi magna ſint quæ abire vrgeant, incũbere tamẽ omni diligentia, atq; inuigilare debeamus. Quid enim maius videtur, quam dum ſepeliantur parentes, adeſſe? Quid enim facilius, aut quid breuiori tempore peragi poteſt? quod ſi nunc tam breue tempus propter ſepeliendos parentes abeſſe à ſpiritalibus vetitũ eſt: perpende quo ſupplicio digni ſunt qui ſemper à doctrina Chriſti abſunt, qui vilia nimium atque abiecta ſecularium rerũ negocia neceſſariis anteponunt nullo vrgẽte. Ego autem doctrinæ illius efficaciam vehementer admiror: nam cùm adoleſcentem ſibi perpetuò affixerit, à mille malis veluti ab immoderato fletu ac dolore, aliorumq́ue, quæ hinc oriri ſolent, eripuit. Erat enim veriſimile, poſt parẽtis ſepulturam, ad teſtamenti legatoriſque conſiderationem deuenturum, & hæreditatis diuiſionem: deinde in aliud ex alio quaſi vndarum fluctibus diſtractus procul à portu ſalutis iactatur: quæ ne illi acciderent, ſecum eſſe ipſum iubet, eumque ſibi volentem affigit ac coniũgit. Si verò tu adhuc miraris, nec æquo animo ferendum putas quod non permitteretur adoleſcens adeſſe extremo in parentem officio: illud tecum verſa, ſæpenumero à prudentibus viris, ſi quis moleſtius parentis aut filij aut propinqui cuiuſcunque mortem, quam oporteat laturus videatur, non ſubitò. neque in ſepeliendi tempore, ſed multò poſt opportunitate data chariſſimorum interitum fuiſſe nunciatum: nec vllus vnquam illos carpſit, neque quaſi inhumanos reprehendit: iure id quidem.

Econtra

ἐπίτρεψόν μοι [πρῶτον] ἀπελθεῖν [καὶ] θάψαι τὸν πατέρα μου. Ἴδες τὸ διάφορον; καὶ πῶς ὁ μὲν ἀναισχύντως φησὶν, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ· οὗτος δὲ καίτοι ὅσιον πρᾶγμα αἰτῶν, φησὶν ἐπίτρεψόν μοι; ἀλλ' οὐκ ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ τί φησιν; ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δέ μοι ἀκολούθει. πανταχοῦ γὰρ τῇ γνώμῃ προσεῖχε. καὶ τίνος ἕνεκεν [οὐκ ἐπέτρεψε] φησίν; ὅτι καὶ οἱ ἐκεῖνο πληρώσοντες ἦσαν, καὶ οὐκ ἔμελλεν ἄταφος μένειν· καὶ τοῦτον
A τῶν ἀναγκαιοτέρων ἀπάγεσθαι οὐκ ἐχρῆν. εἰπὼν δὲ τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, δείκνυσιν ὅτι οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ νεκρός. καὶ γὰρ τῶν ἀπίστων ὡς ἔγωγε οἶμαι ἦν ὁ τετελευτηκώς. εἰ δὲ θαυμάζεις τὸν νεανίσκον, ὅτι περ ὑπὲρ πράγματος οὕτως ἀναγκαίου τὸν Ἰησοῦν ἠρώτησε, καὶ οὐκ αὐτομάτως ἀπῆλθε, πολλῷ πλέον θαύμασον, ὅτι καὶ κωλυθεὶς ἔμεινεν. ἆρ' οὖν, οὐκ ἦν ἀχαριστίας ἐσχάτης φησὶ, τὸ μὴ παραγενέσθαι θαπτομένου [τοῦ] πατρός.
B εἰ μὲν ἀπὸ ῥαθυμίας ἐποίησεν, ἀχαριστίας ἦν· εἰ δὲ ὥστε μὴ ἐγκόψαι ἔργον ἀναγκαιότερον, τὸ ἀπελθεῖν μάλιστα ἀγνωμοσύνης ἦν [τῆς] ἐσχάτης. καὶ γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐκώλυσεν αὐτόν· οὐχὶ καταφρονεῖν τῆς εἰς τοὺς γεγεννηκότας τιμῆς κελεύων, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐδὲν τῶν οὐρανίων πραγμάτων ἡμῖν ἀναγκαιότερον εἶναι χρὴ, καὶ ὅτι μετὰ σπουδῆς τούτων ἁπάσης ἔχεσθαι δεῖ, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀναβάλλεσθαι, κἂν [γὰρ] σφόδρα ἀπαραίτητα καὶ κατεπείγοντα ᾖ τὰ ἐφέλκοντα.
C τί γὰρ ἀναγκαιότερον ἂν εἴη τοῦ θάψαι πατέρα; τί δὲ εὐκολώτερον; οὐδὲ γὰρ χρόνον πολὺν ἀναλῶσαι ἦν. Εἰ δὲ [μηδὲ] ὅσον εἰς ταφὴν πατρὸς καιρὸν ἀναλῶσαι δεῖ, οὐδὲ τοσοῦτον ἀπολιμπάνεσθαι τῶν πνευματικῶν ἀσφαλὲς, ἐννόησον τίνος ἂν εἴημεν ἄξιοι οἱ πάντα τὸν χρόνον ἀφιστάμενοι τῶν τῷ Χριστῷ προσηκόντων πραγμάτων, καὶ τὰ σφόδρα εὐτελῆ τῶν ἀναγκαίων προτιθέντες, καὶ μηδενὸς κατεπείγοντος ῥαθυμοῦντες. καὶ ἐντεῦθεν [δὲ] τῆς διδασκαλίας τὴν φι-
D λοσοφίαν θαυμάζειν χρὴ, ὅτι σφόδρα αὐτὸν προσήλωσε τῷ λόγῳ· καὶ μετὰ τούτων μυρίων ἀπήλλαξε κακῶν· οἷον θρήνων καὶ πένθους καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐκδεχομένων. μετὰ γὰρ τὸ θάψαι ἀνάγκη λοιπὸν ἦν καὶ διαθήκας περιεργάζεσθαι, καὶ κλήρου διανομὴν, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἕπεται ἅπαντα· καὶ οὕτω κύματα ἐκ κυμάτων αὐτὸν διαδεχόμενα, πόρρω που τοῦ τῆς ἀληθείας ἀπήγαγε λιμένος. διὰ τοῦτο αὐτὸν ἕλκει καὶ ἑαυτῷ προσηλοῖ. Εἰ
E δὲ ἔτι θαυμάζεις καὶ θορυβῇ ὅτι οὐ συνεχωρήθη παραγενέσθαι τῇ ταφῇ τοῦ πατρὸς, ἐννόησον ὅτι πολλοὶ τοὺς κακῶς ἔχοντας, κἂν πατὴρ κἂν μήτηρ ᾖ, κἂν παιδίον, κἂν [ἄλλος] ὅστις οὖν τῶν προσηκόντων ὁ τετελευτηκὼς, οὐκ ἀφιᾶσι μαθεῖν, οὐδὲ ἐπὶ τὸ μνῆμα ἀκολουθῆσαι· καὶ οὐκ ἐγκαλοῦμεν τούτοις ὠμότητα οὐδὲ ἀπανθρωπίαν. καὶ μάλα εἰκότως.

τοὐναν-

πικρότεροι γὰρ ἂν ὠμότητος ἦν, τὸ οὕτω διακειμένους ἐπὶ τὸ πένθος ἐξάγειν. Εἰ δὲ τὸ τοὺς προσήκοντας πενθῆσαι καὶ συντρῖψαι τὴν διάνοιαν κακόν, πολλῷ μᾶλλον τὸ τῶν πνευματικῶν ἀπάγεσθαι λόγων. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν· οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. καὶ γὰρ πολλῷ βέλτιον βασιλείαν ἀνακηρύττειν καὶ ἑτέρους ἀνασπᾶν ἀπὸ θανάτου, ἢ τὸν οὐδὲν ὠφελούμενον νεκρὸν θάπτειν· καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν ὦσιν οἱ ταῦτα πληρώσοντες ἅπαντα. A Οὐδὲν οὖν ἕτερον ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ἀλλ' ἢ ὅτι οὐδὲ τὸν τυχόντα καιρὸν παραπολλῦσαι χρή· κἂν μυρία τὰ κατεπείγοντα ᾖ· ἀλλὰ πάντων καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων τὰ πνευματικὰ προτιθέναι, καὶ εἰδέναι, τί μὲν ζωή, τί δὲ θάνατος. πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν ζῆν δοκούντων νεκρῶν οὐδὲν διαφέρουσιν, ὅταν ἐν κακίᾳ ζῶσι· μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων εἰσὶ χείρους. ὁ μὲν γὰρ ἀποθανών φησι δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· οὗτος δὲ δουλεύει τῇ ἁμαρτίᾳ. B μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς ὅτι ὑπὸ σκωλήκων οὐ κατεσθίεται, οὐδὲ ἐν λάρνακι κεῖται, οὐδὲ ἀπέκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, οὐδὲ κειρίαις δέδεται. καὶ γὰρ τὰ χαλεπώτερα ὑπομένει τοῦ τελευτηκότος· οὐ σκωλήκων αὐτὸν κατεσθιόντων, ἀλλὰ θηρίων σφοδρότερον τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς αὐτὸν σπαραττόντων. εἰ δὲ ἀνεῴχασιν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ τοῦτο πολὺ χεῖρον πάλιν τοῦ μεμυκέναι. οἱ μὲν γὰρ τοῦ νεκροῦ οὐδὲν ὁρῶσι πονηρόν· οὗτος δὲ μυρίας ἑαυτῷ συνάγει νόσους, ἀνεῳγμένων αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν. C καὶ ὁ μὲν ἐν λάρνακι κεῖται, πρὸς πάντα ἀκίνητος ὤν· οὗτος δὲ ἐν τῷ τάφῳ μυρίων καταρρώννυται νοσημάτων. ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ σηπόμενον οὐχ ὁρᾷς; καὶ τί τοῦτο; πρὸ γὰρ τοῦ σώματος αὐτῷ ἡ ψυχὴ διέφθαρται καὶ ἀπόλωλε καὶ πλείονα ὑπομένει τὴν σηπεδόνα. ὁ μὲν γὰρ δέκα ὄζει ἡμέρας· οὗτος δὲ πάντα τὸν βίον δυσωδίας ἀναπνεῖ, στόμα ἔχων ὀχετῶν ἀκαθαρτότερον. ὥστε τοσοῦτον αὐτοῦ διενήνοχεν ἐκεῖνος, ὅσον ὁ μὲν τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως ὑπομένει μόνον D διαφθοράν· οὗτος δὲ μετ' ἐκείνης καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀσωτίας ἐπεισάγει σηπεδόνα, μυρίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπινοῶν ὑποθέσεις διαφθορᾶς. ἀλλ' ἐφ' ἵππου φέρεται; καὶ τί τοῦτο; καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπὶ κλίνης· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, λυόμενον μὲν ἐκεῖνον καὶ σηπόμενον οὐδεὶς ὁρᾷ, ἀλλ' ἔχει τὴν λάρνακα παραπέτασμα· οὗτος δὲ ζῶν καὶ ὀδωδὼς πανταχοῦ περίεισι, καθάπερ ἐν τάφῳ τῷ σώματι νενεκρωμένην ψυχὴν περιφέρων. καὶ εἴγε ἦν ψυχὴν ἰδεῖν ἀνδρὸς τρυφῇ καὶ E κακίᾳ ζῶντος, εἶδες ἂν ὅτι πολὺ βέλτιον ἐν τάφῳ κεῖσθαι δεδεμένον, ἢ ταῖς τῶν ἁμαρτιῶν σφίγγεσθαι σειραῖς, καὶ λίθον ἔχειν ἐπικείμενον, ἢ τὸ βαρὺ τῆς ἀναισθησίας πῶμα. διὸ μάλιστα τοὺς τούτοις προσήκοντας τοῖς νεκροῖς, ἐπειδὴ οὕτως ἀναλγήτως διάκεινται, προσιέναι δεῖ περὶ αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ, καθάπερ ἡ Μαρία τότε ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου.

καὶ

Econtra autem crudeles ac inhumani eſſent, ſi quos imbecilles animo cognoſcerent, illos ad rem aſperam, atque turbulẽtam protraherent. Quòd ſi ꝓpinquos ita lugere, vt deiectus mentem eſſe videaris, nõ laudatur: quam magnum eſſe malum putandum eſt, à ſpiritali doctrina huius vitæ curis abduci? idcirco alibi etiam ait, *neminem qui aratro manu impoſita, ad poſteriora reuerſus eſt, idoneum eſſe ad regnum cælorum.* Luc. 9. g. Etenim multo melius, regnum promulgare, & alios à morte retrahere, quàm mortuum qui nulli vſui eſt, ſepelire: maximè quum ſint qui iſthæc omnia munia obeant. Quid igitur hinc præcipuè diſcimus? quid aliud, niſi quod nullo momento temporis caduca hæc, etiamſi neceſſaria videantur, ſpiritalibus anteferenda ſunt, & quod aliud longè vita eſt, aliud verò mors quam vulgò æſtimentur? Quippe cum multi viuere credantur, qui nihil à mortuis differant, quoniam in peccatis miſeram vitã agentes, nil à mortuis differunt, immò verò maximè differunt, cùm ſint illis multò deteriores. *Nam qui mortuus eſt*, inquit, *iuſtificatus eſt a peccato:* Rom. 6. b. hic autem ſeruit peccato. Nec enim mihi dices, non clauſiſſe hunc oculos, nec ſepulchro iacere, nec inſtitis ligatum detineri, nec poſtremo vermibus eſſe proiectum, cùm multò peioribus hic quam qui obierunt vexetur. Non deuorant vermes, ſed perturbationes animi omni feroci beſtia truculentius exagitant atq; lacerant. Quòd ſi aperti ſint oculi, id multo deterius eſt quam ſi clauſi eſſent. Clauſi enim mortuorum oculi nihil mali vident: hic verò mille ſibi morbos oculis cernendo quotidie contrahit. Ille iacet in monumento ad peccandum iam immobilis, hic in ſepulchro malo à ſeipſo intruſus, ingenti peccatorum mole obruitur. Sed corpus, dicet quiſpiam, huius pingue ac floridum, non tabe corruptum videmus. Magna verò res ſi corpore integro iampridem anima corrupta atque deperdita eſt, ac multa putredine oppleta: & ille poſt mortem per decem dies malè olet, hic verò per totam vitam os habens vel ipſis cloacis ſpurcius, intolerabilem expirat fœtorem. Quare tanto ille diſcrimine hoc melior eſt, quanto naturali ſolum corruptioni ſubiectus, corruptionem ille patitur: hic verò antequam ad illam perueniat, peccatornm vndique fœdiſſimam ſibi putredinem colligit, mille indies corruptionis vias excogitans. Sed phalerato, inquit, equo fertur magnificè. Ego verò inquam meliorem illum eſſe, qui in vrna quaſi in lecto quieſcit quòdque decentius eſt, illum quidem nemo putreſcentem cernit, ſed tegitur vrna diſſolutum corpus: hic autem fœtentem animã in corpore quaſi in ſepulchro circumagit. Certè ſi poſſes animam hominis deliciis ac ſceleribus dediti oculis cernere, nõ dubitares multò melius eſſe in ſepulchro iacere, quam delictis irretitum detineri: & lapide potius, quam graui peccatorum pondere premi. Quapropter maxime conuenit vt iſtorum mortuorum propinqui, quandoquidem ipſi ſua mala non ſentiunt, Ieſum pro ipſis adeant, Ioan. 11. f. quemadmodum tunc Maria pro Lazaro fecit.

A 2 Quod

Quod ſi male oleat, etiam ſi quatriduanus ſit, non deſperes tamen, ſed adeas, & lapidem inde primum remoueas: tunc enim ſtatim vt in ſepulchro iacentem, & inſtitis ligatum inſpicies. Sed producamus in medium inſignem quempiam atque potentem, vt in eo quæ diximus, apertius conſpiciantur: nec vereamini. Nomino enim neminem: quamuis etiam ſi nominarem, nihil omnino timendum eſſet: quis etenim vnquam mortuum metuit? vtcunque enim faciat, manet mortuus: mortuus cùm ſit, nocere nullo pacto poteſt. Age igitur videamus caput ipſorum vinctum. Etenim cum crebrò ebrij ſint, perinde vt mortui multis velaminibus & inſtitis ligantur, ita iſtis omnia ſenſuum organa occluduntur & vinciuntur. Deinde ſi lubet etiam manus inſpicite, videteque ventri annexas, ſicut mortuorum, non quidem inſtitis conſtrictas, verum (quòd turpius eſt) duriſſimis auariciæ vinculis, quæ vinctas non ſinit ad liberalitatem porrigi, ſed inſenſibiles ad huiuſmodi officia reddit, ſed mortuis inutiliores efficit. Vultis & pedes ſimiliter irretitos videre? Videte variis eos curis alligatos, ac idcirco non poſſe Dei eccleſiam adire. Vidiſtis mortuum, nunc & pollinctorem videte. Quis igitur pollinctor ibi eſt? nempe nullus alius, niſi diabolus, qui eos diligenter ita ſtringit, & polit, vt non homines, ſed ligna arida eſſe videantur. Nam vbi non oculi, non manus, non pedes, non alia membra ſuis officiis funguntur: quomodo hunc hominem putabis, præſertim cum anima etiam eius peccatorum fœditate obruta, idolum magis quàm anima eſſe videatur? Quoniam ipſi quaſi mortui nihil ſentiunt, adeamus Ieſum, pro ipſis oremus, vt ipſos excitet: lapidem tollamus, inſtitas diſſoluamus: nam ſi lapidem auferre poteris, inſenſibilitatem eorum ſcilicet, qua premuntur, velociter profectò ipſos à monumento educes: & cum eduxeris, citius atque facilius nexus eorum diſſolues: tunc eos Chriſtus cognoſcet, cùm excitati fuerint, cùm ſoluti, tunc ad cœnamque ſuam vocabit. Quicunque igitur Chriſti eſtis amici, quotquot diſcipuli, quicunque mortuum diligitis, accurrite ad Ieſum atque orate. Nam quanto peius olent huiuſmodi mortui, tantò magis debemus, ſi eos amamus, pro eis intercedere: & ſicuti ſorores Lazari tunc feciſſe videmus, non prius à precib⁹ ac orationibus abſcedere, q̃ viuũ recipiamus. Non eñ dubito, quin ſi noſtras res & ꝓximorũ ſic diligẽter gubernem⁹, futuræ vitæ beatitudinẽ cõſequamur, ad q̃ õnes perueniam⁹, gratia & miſericordia Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXIX. [vel XXVIII vt eſt in Gr.] EX CAPITE VIII.

Et aſcendente eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur a fluctibus: ipſe vero dormiebat.

LVcas quidẽ, ne quis ab eo temporũ ordinẽ quęrat: *Et factũ eſt*, inquit, *vno dierũ, & ipſe aſcẽdit in nauigiũ, & diſcipuli eius.* Marcus quoq; ſimiliter. Hic vero conſequentiã quandã temporũ obſeruat. Hæc

κἂν ὀδωδὼς ᾖ, κἂν τεταρταῖος ᾖ, μὴ ἀπογνῷς· ἀλλὰ πρόσελθε, καὶ τὸν λίθον ἄνελε πρῶτον. Καὶ γὰρ τότε ὄψει κείμενον ὥσπερ ἐν τάφῳ, καὶ ταῖς κειρίαις δεδεμένον. Καὶ εἰ βούλεσθε, τῶν μεγάλων τούτων τινὰ καὶ περιφανῶν εἰς μέσον ἀγάγωμεν. ἀλλὰ μὴ δείσητε· ἀνωνύμως γὰρ ἐρῶ τὸ ὑπόδειγμα. μᾶλλον δὲ εἰ καὶ τὴν προσηγορίαν ἔλεγον, οὐδὲ οὕτως δεδοικέναι ἐχρῆν. τίς γὰρ πώποτε νεκρὸν ἐδεδοίκει; ὅ τι γὰρ ἂν πράξῃ, μένει νεκρὸς ὤν. νεκρὸς δὲ ζῶντα οὐ μικρὸν οὐ μέγα ἀδικῆσαι δύναται. ἴδωμεν τοίνυν τὴν κεφαλὴν αὐτῶν δεδεμένην. Καὶ γὰρ ὅταν μεθύωσι διηνεκῶς, καθάπερ οἱ νεκροὶ τοῖς πολλοῖς ἐπιβλήμασιν ἐκείνοις καὶ ταῖς κειρίαις, οὕτω πάντα τὰ αἰσθητήρια ἀποκλείονται καὶ δεσμοῦνται. εἰ δὲ βούλει καὶ τὰς χεῖρας ἰδεῖν, ὄψει καὶ αὐτὰς τῇ γαστρὶ προσδεδεμένας καθάπερ τῶν οἰχομένων· καὶ περισφιγμένας οὐ κειρίαις, ἀλλ' ὃ πολλῷ χαλεπώτερόν ἐστι, τοῖς τῆς πλεονεξίας δεσμοῖς. οὐ γὰρ ἀφίησιν αὐτὰς ἐκταθῆναι πρὸς ἐλεημοσύνην ἐκείνη, οὐδὲ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοιούτων κατορθωμάτων. ἀλλὰ τῶν νενεκρωμένων ἀχρηστοτέρας ἐργάζεται. Βούλει καὶ τοὺς πόδας ἰδεῖν συνδεδεμένους; ὅρα πάλιν αὐτοὺς περισφιγμένους φροντίσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε δυναμένους εἰς οἶκον θεοῦ δραμεῖν. εἶδες τὸν νεκρόν. βλέπε [καὶ] τὸν ἐνταφιαστήν. τίς οὖν ἐστιν ὁ ἐνταφιαστὴς τούτων; ὁ διάβολος, ὁ ἀκριβῶς αὐτοὺς περισφίγγων, καὶ οὐκ ἀφεὶς λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον φαίνεσθαι, ἀλλὰ ξύλον ξηρόν. ὅπου γὰρ οὐκ ὀφθαλμὸς, οὐ χεῖρες, οὐ πόδες, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος φανείη; οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐσπαργανωμένην ἐστὶν ἰδεῖν, καὶ εἴδωλον μᾶλλον ἢ ψυχὴν οὖσαν. Ἐπεὶ οὖν ἀναισθήτως αὐτοὶ διάκεινται [πως] νεκροὶ γεγενημένοι, προσέλθωμεν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ, παρακαλέσωμεν ἀναστῆσαι, ἀνέλωμεν τὸν λίθον, λύσωμεν τὰς κειρίας. ἂν γὰρ τὸν λίθον ἀνέλῃς, τουτέστι τὴν ἀναισθησίαν τὴν ἐπὶ τοῖς κακοῖς, ταχέως καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς δυνήσῃ τοῦ μνήματος. ἐξαγαγὼν δὲ, εὐκολώτερον τῶν δεσμῶν ἀπαλλάξεις. τότε σε εἴσεται ὁ Χριστὸς, ὅταν ἀναστῇς, ὅταν λυθῇς, τότε σε καὶ ἐπὶ τὰ δεῖπνα καλέσῃ τὰ ἑαυτοῦ. ὅσοι τοίνυν τοῦ Χριστοῦ φίλοι, ὅσοι μαθηταὶ, ὅσοι τὸν ἀπελθόντα φιλεῖτε, προσέλθετε τῷ Ἰησοῦ καὶ δεήθητε. εἰ γὰρ καὶ μυρίας γέμει τῆς δυσωδίας, ἀλλ' ὅμως τοὺς προσήκοντας οὐδὲ οὕτως αὐτὸν ἐγκαταλιμπάνειν χρὴ, ἀλλὰ τοσοῦτον μᾶλλον προσιέναι [ὅσον ἡ φθορὰ ἐπιδίδωσιν·] ὅπερ οὖν καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου τότε ἐποίησαν· καὶ μὴ πρότερον ἀφίστασθαι παρακαλοῦντας, δεομένους, ἱκετεύοντας, ἕως ἂν αὐτὸν ζῶντα λάβωμεν. Ἂν γὰρ οὕτω τὰ καθ' ἑαυτοὺς καὶ τὰ τῶν πλησίον διοικῶμεν, καὶ τῆς μελλούσης ταχέως ἐπιτευξόμεθα ζωῆς. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΚΗ'.

Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων, αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε.

Ὁ μὲν οὖν Λουκᾶς ἀπαλλάττων ἑαυτὸν τοῦ ἀπαιτηθῆναι τῶν χρόνων τὴν τάξιν, οὕτως εἶπεν· ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ὁ Μάρκος ὁμοίως. οὗτος δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἀκολουθίαν ἐνταῦθα διατηρεῖ. οὐδὲ γὰρ οὕτω πάντες πάντα ἔγραφον.

Ταῦτα

ταῦτα δέ μοι καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται, ἵνα μὴ τῇ παραλείψει διαφωνίαν τὶς εἶναι νομίσῃ. τοὺς μὲν οὖν ὄχλους παρέπεμψε· τοὺς δὲ μαθητὰς μεθ' ἑαυτοῦ ἔλαβε. καὶ γὰρ τοῦτο ἐκεῖνοι λέγουσι. παρέλαβε δὲ οὐ μάτην, οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλ' ὥστε ποιῆσαι θεατὰς τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι θαύματος. καθάπερ γάρ τις παιδοτρίβης ἄριστος εἰς ἀμφότερα αὐτοὺς ἤλειφεν, εἴς τε τὸ ἀκαταπλήκτους εἶναι ἐν τοῖς δεινοῖς, εἴς τε τὸ μετριάζειν ἐν ταῖς τιμαῖς. ἵνα γὰρ μὴ μέγα φρονῶσιν ὅτι τοὺς ἄλλους ἐκπέμψας αὐ- A τοὺς κατέσχεν, ἀφίησι κλυδωνισθῆναι, τοῦτό τε καταρθῶν, καὶ γυμνάζων πειρασμοὺς φέρειν γενναίως. μεγάλα μὲν γὰρ καὶ τὰ πρότερα θαύματα ἦν· ἀλλὰ τοῦτο καὶ γυμνασίαν τινὰ εἶχεν οὐ μικράν, καὶ τοῦ παλαιοῦ συγγενὲς σημεῖον ἦν. διὰ τοῦτο μόνους τοὺς μαθητὰς ἄγει μεθ' ἑαυτοῦ. ἔνθα μὲν γὰρ θαυμάτων ἐπίδειξις ἦν, καὶ τὸν δῆμον ἀφίησι παρεῖναι· ἔνθα δὲ πειρασμῶν καὶ φόβων ἐπαναστάσεις, τοὺς ἀθλητὰς τῆς οἰκουμένης οὓς γυμνάζειν ἔμελλε, τούτους παραλαμβάνει μόνους. B καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος ὅτι ἐκάθευδεν εἶπεν ἁπλῶς· ὁ δὲ Λουκᾶς, ὅτι ἐν προσκεφαλαίῳ φησί, δεικνὺς τὸ ἄτυφον, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν ἡμᾶς παιδεύων φιλοσοφίαν. τοῦ κλυδωνίου τοίνυν διεγερθέντος, καὶ τῆς θαλάσσης μαινομένης, διεγείρουσιν αὐτὸν λέγοντες· „κύριε σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα· „ὁ δὲ αὐτοῖς ἐπιτιμᾷ πρὸ τῆς θαλάσσης. καὶ γὰρ ὅπερ ἔφην γυμνασίας ἕνεκεν [ταῦτα] συνεχωρεῖτο, καὶ τύπος ἦν τῶν μελλόντων καταλήψεσθαι αὐτοὺς πειρασμῶν· καὶ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα C „πολλάκις ἀφῆκεν αὐτοὺς εἰς χαλεπωτέρους χειμῶνας „πραγμάτων ἐμπεσεῖν καὶ ἐμακροθύμησεν. διὸ „καὶ Παῦλος ἔλεγεν· οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀ„δελφοί, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρύνθημεν ὑπὲρ „δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν· ὃς ἐκ τηλικούτων θανάτων ἐρρύσατο ἡμᾶς. δεικνὺς τοίνυν ἐντεῦθεν, ὅτι θαρρεῖν χρή, κἂν μεγάλα διεγείρηται τὰ κύματα, καὶ ὅτι πάντα συμφερόντως οἰκονομεῖ, πρῶτον αὐτοῖς ἐπιτιμᾷ. καὶ γὰρ [αὐτὸ] τὸ θορυβηθῆναι, συμφερόντως ἐγένετο· ὥστε μεῖζον φανῆναι τὸ θαῦμα, καὶ D διηνεκῆ γενέσθαι τοῦ συμβάντος τὴν μνήμην. ὅταν γὰρ παράδοξόν τι γενέσθαι μέλλῃ, πολλὰ κατασκευάζεται πρότερον μνήμης ποιητικά, ἵνα μὴ μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸ θαῦμα εἰς λήθην ἐμπέσωσιν. οὕτω καὶ Μωϋσῆς πρότερον φοβεῖται τὸν ὄφιν, καὶ φοβεῖται οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀγωνίας, καὶ τότε ὁρᾷ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο γενόμενον. οὕτω καὶ οὗτοι, προσδοκήσαντες ἀπολεῖσθαι πρότερον, τότε ἐσώθησαν· ἵνα ὁμολογήσαντες τὸν κίνδυνον μάθωσι τοῦ θαύματος τὸ μέγεθος. διὰ τοῦτο καὶ E καθεύδει. εἰ γὰρ ἐγρηγορότος ἐγένετο, ἢ οὐκ ἂν ἐφοβήθησαν, ἢ οὐκ ἂν παρεκάλεσαν, ἢ οὐδὲ ἂν ἐνόμισαν αὐτὸν δύνασθαι τοιοῦτόν τι ποιεῖν. διὰ τοῦτο καθεύδει, διδοὺς καιρὸν τῇ δειλίᾳ, καὶ τρανοτέραν αὐτοῖς ποιῶν τὴν αἴσθησιν τῶν γινομένων. οὐ γὰρ ὁμοίως τὶς ὁρᾷ τὰ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις σώμασι γινόμενα, καὶ τὰ ἐν ἑαυτῷ. ἐπεὶ

Hæc à me prædicta ſunt, ne quis, quoniam non eodem modo ſcribunt omnes, diſcrepare ipſos arbitretur, ſi quis quid prætereat. Turbas igitur præmiſiſſe, ac diſcipulos tantummodo ſecum retinuiſſe, illi etiam dicunt. Aſſumpſit autem non fruſtra, neque caſu, verum vt futuri ſigni eos faceret ſpectatores. Nam vt palęſtræ magiſter optimus ad vtrunque eos exercebat, ne aut terrore vincerentur in periculis, aut honoribus efferrentur: ita ne magnum quid ſibi arrogent, quoniam A aliis omiſſis ipſos tantum ſecum retinuit, vt in tempeſtatem incidant permittit, & ſimul in ferendis aduerſis fecit meliores. Nam certè priora quoque ſigna, quæ iam ab eo geſta erant, magna fuere: verùm hoc non parum eos etiam exercebat, antiquiſſimo illi ſimillimum erat. Idcirco igitur ſolos diſcipulos ſecum duxit, quoniam vbi ſigna tantummodo demonſtrabantur, turbas quoque admittebat: vbi verò timor ac tremor imminebat, eos ſolos recipiebat, quos ad prædicatio- B nem & pericula erat miſſurus. Et Matthæus quidem dicit, quod dormiebat, Lucas verò quod in ceruicali ſimpliciter, vt & humilitatem eius patefaceret, & præſtantis philoſophiæ præceptis nos inſtrueret. Cùm ergo fluctus vehementius inſurgerent, ac mare procellis inſaniret: tunc excitant ipſum, dicentes: *Domine ſalua nos, perimus*. Ipſe autem eos priuſquam mare ſedaret, reprehendit: ſicut enim diximus, ad exercitationem eorum hæc fieri permittebantur, eratque figura tentationum, ad quas eſſent peruenturi. Maioribus C enim eos certè rerum tempeſtatibus poſtea permiſit vexari: vnde Paulus quoque dicebat, *Nolo autem vos ignorare fratres, quod valde grauati ſupra vires ſumus, vt de vita etiam deſperauerimus*: ac rurſum poſtea, qui ex tantis mortibus nos eripuit. Vt hinc igitur eos doceret, quantum in eo confidere oporteret, cum inſani fluctus inſurgant: diſcerentque quod ad melius cuncta diſpenſat, primùm ipſos increpat: nec enim incaſſum ad extremum vſque terrorem eos deuenire per- D miſit, verum vt ſignum eis ingens videretur, & perpetua miraculi memoria reſideret. Nam quoniam poſt rem factam obliuio ſolet ex negligentia homines occupare: propterea priuſquam ſigna fiant, multa præſtruuntur, quę diuturniorem memoriam faciant. Sic & Moſes ſerpentem primò perhorruit, neque id leuiter: deinde rem illam mirandam, haud tamen citra ſolicitudinem contemplatur: & nunc diſcipuli cùm iam ſalutem ferè deſperaſſent, tunc ſaluantur: vt ex periculorum confeſſione, magnitudinem ſigni perdiſcant: E hac de cauſa etiam dormiuit. Nam ſi vigilantem viderent, aut non adeò pertimuiſſent, vt petere ab eo ſalutem, qui pericula eorum videret, neglexiſſent, aut non poſſe ipſum fluctus ſedare putaſſent: idcirco dormit, vt & timoris cauſa ipſis maior præberetur, & ſenſus eorum apertior ad videnda miracula redderetur. Nã cũ non pariter aliquis ſentiat quę in alienis fiũt corporibus, & quę in ſeipſo,

2.Cor.1.b.

Exo.4.a.

oportebat diſcipulos eius, qui plurimos in dies liberari videbant, nec tale quid ipſi experirentur, & negligentiores erant, ut magis obligarentur, in ſeipſis omnipotentiam eius inſpicere: cumque nec claudi eſſent ipſi, nec cæci, nec alia ægrotatione laborarent, tempeſtatem fieri permittit, ut liberati ab ea, manifeſtiorem beneficiorum eius in ſe ſenſum habeant. Propterea nec præſentibus turbis id facit, ſed ſolos ipſos corripit, ne modicæ fidei à multitudine damnarentur, & antequam undas aquarũ deprimeret, nimios animorum fluctus ſedavit. Corripuit enim eos, ac dixit: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Ad hæc cauſam reddidit, nõ à tentationibus, ſed ab infirmitate mentis timorem proficiſci. Quòd ſi quis objiciat, nõ fuiſſe formidinis, nec parvæ fidei, quod cum excitaverint: reſpondebimus: Quinimmo, illud profectò non convenientem ſe de ipſo habere opinionem declarabat, quòd vigilantem poſſe tempeſtati reſiſtere non diffidebant, dormientem verò minimè. Nec mirum ſi parum adhuc credunt, qui vel poſt multa etiam alia ſigna imperfectiores fuiſſe videantur. Quocirca & increpãtur ſæpius, ut cùm ad eos dicit: *Adhuc & vos inſipientes eſtis?* Quod ſi diſcipuli adhuc deficiebant, quid mirum eſt ſi turbæ nihil magni nec ultra hominem de ipſo cogitabant? Admirabantur enim dicentes, *Qualis eſt hic homo, quoniam & mare & venti obediunt ei?* Chriſtus autem non arguebat eos nudum hominem ipſum vocantes, ſed ſuſtinebat, ſigniſque inducebat, ut viderent ſe non rectè opinari de ipſo: hominẽ verò ipſum partim viſu, partim quoniam dormiret etiam ac biberet, tũ etiam quia navigiis utebatur, exiſtimabant: propterea etiam obſtupeſcebant dicentes, Qualis eſt hic? ſomnus enim & ſtatura qua videtur, hominem ipſum declarat at verò maris tanta per eum ſubitò facta tranquillitas, Deum declarabat. quanquam enim & Moſes tale quid olim fecerat, etiam inde patet excellentia: ille enim quaſi ſervus, hic verò quaſi dominus mira operatur. Non enim virgam ut ille tetendit, non manus in cœlũ ſuſtulit, non precibus indiguit: verum ut dominus ancillæ imperans, & conditor ſuæ creaturæ, ſic fluctus maris depreſſit frenavitque verbo ſolùm atque præcepto. Omnis enim confeſtim ſoluta eſt tempeſtas, nec veſtigium fuit ullam turbationis relictũ: quod euangeliſta oſtendens inquit: *Et facta eſt tranquillitas magna.* Et quod de patre quaſi res grãdis dictum eſt, & ipſum Chriſtus effecit. Scriptum eſt enim de patre: *Dixit, & ſtetit ſpiritus tempeſtatis*: & de Chriſto hic ſcriptum eſt, quòd verbo ſolo facta eſt tranquillitas magna: propterea etiam mirabantur ipſum turbæ, quæ certè nõ adeò miratæ fuiſſent, ſi feciſſet ut Moſes. Verum poſteaquam à navi deſcendit, mirabilius quoddam ſignum ſubſequitur: dæmonibus enim quidam repleti, quaſi improbi ſervi fugitivi, cum dominum viderent, clamabant: *Quid nobis ac tibi Ieſu fili dei? veniſti huc ante tempus torquere nos?* Nam quoniam Ieſum turbæ hominem appellabant, acceſſerunt dæmones, Deitatem eius prædicantes: ita

Marc. 4 d. Ioan. 14. b, &c.

Exod. 14. d.

Pſal. 109. a.

ἐπειδὴ συμπάντας εἶδον εὐεργετηθέντας, ἑαυτοὺς δὲ οὐδὲν ἀπολελαυκότας, καὶ ὑγιεῖς ἦσαν· οὔτε γὰρ χωλοὶ, οὔτε ἄλλο τι τοιοῦτον νόσημα ἔχοντες ἦσαν· ἔδει δὲ αὐτοὺς διὰ τῆς οἰκείας αἰσθήσεως ἀπολαῦσαι τῶν εὐεργεσιῶν· συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα, ἵνα διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς σαφεστέραν λάβωσιν αἴσθησιν τῆς εὐεργεσίας. Διὰ τοῦτο οὐδὲ παρόντων τῶν ὄχλων τοῦτο ποιεῖ, ὥστε μὴ καταγνωσθῆναι ὀλιγοπιστίας· ἀλλ' [αὐτοὺς] μόνους λαβὼν διορθοῦται, καὶ πρὸ τοῦ χειμῶνος τῶν ὑδάτων τὸν

A χειμῶνα τῆς ψυχῆς αὐτῶν λύει ἐπιτιμῶν καὶ λέγων· τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; καὶ παιδεύων ὁμοῦ, ὅτι τὸν φόβον οὐχ ἡ τῶν πειρασμῶν ἐργάζεται ἐπαγωγὴ, ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἀσθενές. εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι δειλίας οὐκ ἦν, οὐδὲ ὀλιγοπιστίας τὸ προσελθόντας ἐγεῖραι, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι τοῦτο αὐτὸ μάλιστα σημεῖον ἦν τοῦ μὴ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχειν. ὅτι μὲν γὰρ δύναται ἐπιτιμῆσαι ἐγερθεὶς, ᾔδεισαν· ὅτι δὲ καὶ καθεύδων, οὐδέπω. καὶ τί θαυμάζεις, εἰ νῦν· ὅπου γε καὶ μετὰ πολλὰ ἕτερα θαύματα ἀτελέστερον ἔτι διέκειντο; διὸ καὶ ἐπιτι-

B μῶνται πολλάκις, ὡς ὅταν λέγῃ· ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; μὴ τοίνυν θαυμάζῃς εἰ τῶν μαθητῶν ἀτελέστερον διακειμένων οἱ ὄχλοι οὐδὲν μέγα περὶ αὐτοῦ ἐφαντάζοντο. ἐθαύμαζον γὰρ λέγοντες· ποταπός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι αὐτῷ ὑπακούουσιν; ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐπετίμησεν ὅτι ἄνθρωπον αὐτὸν ἐκάλουν, ἀλλ' ἀνέμενε διὰ τῶν σημείων αὐτοὺς διδάσκων, ὅτι πεπλανημένη ἦν [αὕτη] αὐτῶν ἡ ὑπόληψις. πόθεν δὲ ἄνθρωπον αὐτὸν ἐνόμιζον; [ἀπό τε τῆς ὄψεως,] ἀπό τε τοῦ ὕπνου, καὶ

C τοῦ πλοίῳ κεχρῆσθαι. διὰ δὴ τοῦτο εἰς ἀμηχανίαν ἐξέπιπτον λέγοντες· ποταπός ἐστιν οὗτος; ὁ μὲν γὰρ ὕπνος [καὶ] τὸ φαινόμενον, ἄνθρωπον ἐδείκνυ· ἡ δὲ θάλαττα καὶ ἡ γαλήνη θεὸν ἐνέφαινεν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ Μωσῆς ἐποίησέ τι τοιοῦτόν ποτε, καὶ ἐντεῦθεν δείκνυσι τὴν ὑπεροχήν· καὶ ὅτι ὁ μὲν ὡς δοῦλος, ὁ δὲ ὡς δεσπότης ἐθαυματούργει. οὐ γὰρ ῥάβδον ἔτεινεν ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐδὲ χεῖρας ἐξέτεινεν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲ εὐχῆς ἐδεήθη· ἀλλ' ὥσπερ εἰκὸς δεσπότην ἐπιτάττοντα θεραπαινίδι, καὶ δημιουργὸν κτίσματι, οὕ-

D τως αὐτὴν κατέστειλέ τε καὶ ἐχαλίνωσε λόγῳ καὶ ἐπιτάγματι μόνον, καὶ πᾶσα εὐθέως ἐλύετο [ἡ] ζάλη, καὶ οὐδὲ ἴχνος ἀπέμενε τῆς ταραχῆς. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς εἰπών· καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. καὶ ὃ περὶ τοῦ πατρὸς ὡς μέγα εἴρηται, τοῦτο αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων ἐπεδείξατο πάλιν. τί δὲ εἴρηται περὶ αὐτοῦ; εἶπε φησὶ, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, εἶπε καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. διὸ μάλιστα καὶ ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι αὐτὸν, οὐκ ἂν θαυμάσαντες, εἴπερ οὕτως ἐ-

E ποίησεν ὡς ἐκεῖνος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέβη τῆς θαλάττης, διαδέχεται θαῦμα ἕτερον φοβερώτερον. δαιμονῶντες γὰρ καθάπερ δραπέται πονηροὶ δεσπότην ἰδόντες, ἔλεγον· τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἐπειδὴ γὰρ ἄνθρωπον αὐτὸν ὡμολόγησαν οἱ ὄχλοι, ἦλθον οἱ δαίμονες τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀνακηρύττοντες· καὶ

καὶ οἱ τῆς θαλάττης κυμαινούσης καὶ πάλιν ἡσυχαζούσης οὐκ ἀκούσαντες, ἤκουον τῶν δαιμόνων ταῦτα βοώντων, ἅπερ ἐκείνη διὰ τῆς γαλήνης ἔκραζεν. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ κολακείας τὸ πρᾶγμα εἶναι, ἀπὸ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων βοῶσι λέγοντες· „ἦλθες ὧδε πρὸ „καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. διὰ δὴ τοῦτο πρότερον ὁμολογεῖται ἡ ἔχθρα, ἵνα μὴ ὕποπτος αὐτῶν ἡ ἱκετηρία γένηται. καὶ γὰρ ἐμαστίζοντο ἀοράτως, καὶ τῆς θαλάττης ἐχειμάζοντο μᾶλλον κεντούμενοι καὶ ἐμπι- A πράμενοι, καὶ τὰ ἀνήκεστα πάσχοντες ἀπὸ τῆς παρουσίας ἐκείνης. ἐπειδὴ γὰρ οὐδεὶς αὐτοὺς προσενεγκεῖν ἐτόλμα, αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς ἀπέρχεται ὁ χριστός. „Καὶ ὁ μὲν ματθαῖος φησὶν αὐτοὺς εἰρηκέναι· „ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς· οἱ δὲ ἄλλοι προσέθηκαν, καὶ ὅτι παρεκάλουν αὐτὸν καὶ ὥρκιζον ἵνα μὴ εἰς τὴν ἄβυσσον αὐτοὺς ἐμβάλῃ. ἐνόμισαν γὰρ ἤδη τὴν κόλασιν αὐτοῖς ἐφεστάναι, καὶ ἔδεισαν ὡς ἤδη εἰς τιμωρίαν ἐμπεσούμενοι. εἰ δὲ οἱ περὶ τὸν λουκᾶν ἕνα φασὶν αὐτὸν εἶναι, οὗτος δὲ δύο, οὐδὲ τοῦτο B διαφωνίαν ἐμφαίνει. Εἰ μὲν γὰρ εἶπον, ὅτι εἷς μόνος ἐστὶν, ἕτερος δὲ οὐκ ἦν, ἐδόκουν ἀμφιβάλλειν τῷ ματθαίῳ· εἰ δὲ, ὁ μὲν περὶ τοῦ ἑνὸς, ὁ δὲ περὶ τῶν δύο διελέχθη, οὐ μάχης τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ διαφόρου διηγήσεως. καὶ γὰρ ἐμοὶ [γε] δοκεῖ, τὸν χαλεπώτερον τούτων ἐπιλεξάμενος ὁ λουκᾶς εἰρηκέναι. διὸ καὶ τραγικώτερον ἀπαγγέλλει τὴν συμφοράν· οἷον, ὅτι τὰ δεσμὰ καὶ τὰς ἁλύσεις διαρρήσσων κατὰ τὴν ἔρημον ἐπλανᾶτο. ὁ δὲ μάρκος, [ὅτι] καὶ τοῖς λίθοις ἑαυτὸν ἔκοπτε φησί. καὶ τὰ ῥή- C ματα δὲ αὐτῶν ἱκανὰ τὸ ἀπηνὲς καὶ τὸ ἀναίσχυντον ἐπιδεῖξασθαι. ἦλθες γὰρ ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς φησίν. ὅτι μὲν γὰρ οὐχ ἥμαρτον, οὐκ εἶχον εἰπεῖν· ἀξιοῦσι δὲ μὴ πρὸ καιροῦ δοῦναι τὴν δίκην. ἐπειδὴ γὰρ κατέλαβεν αὐτοὺς τὰ [ἀνήκεστα] δεινὰ καὶ παράνομα [ἐκεῖνα] ἐργαζομένους, καὶ τὸ πλάσμα τὸ ἑαυτοῦ παντὶ διαστρέφοντας τρόπῳ καὶ τιμωρουμένους, καὶ ἐνόμιζον αὐτὸν δι' ὑπερβολὴν τῶν γινομένων οὐκ ἀναμένειν τὸν καιρὸν τῆς κολάσεως, διὰ τοῦτο παρεκάλουν καὶ ἐδέοντο· καὶ οἱ μηδὲ δεσ- D μῶν ἀνεχόμενοι σιδηρῶν, ἔρχονται δεδεμένοι· καὶ οἱ τὰ ὄρη κατατρέχοντες, εἰς τὰ πεδία ἐξῄεσαν· [καὶ] οἱ τοὺς ἄλλους κωλύοντες διαβαίνειν, τὸν ἀποτειχίζοντα τὴν ὁδὸν αὐτοῖς ἰδόντες ἔστησαν. τί δήποτε δὲ καὶ τοῖς τάφοις ἐμφιλοχωροῦσιν; ὀλέθριον δόγμα τοῖς πολλοῖς ἐνθεῖναι βουλόμενοι· οἷον ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀπελθόντων δαίμονες γίνονται. ὃ μηδέποτε γένοιτο μηδὲ μέχρις ἐννοίας λαβεῖν. τί οὖν φησὶν ἂν εἴποις, ὅταν πολλοὶ τῶν γοήτων [καὶ] παῖ- E δας [λαβόντες] ἀποσφάττουσιν, ὥστε αὐτοῖς μετὰ ταῦτα συμπράττουσαν τὴν ψυχὴν ἔχειν. καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ὅτι μὲν γὰρ ἀποσφάττουσι, πολλοὶ λέγουσιν· ὅτι δὲ αἱ ψυχαὶ τῶν σφαγέντων μετ' αὐτῶν εἰσι, πόθεν ἔγνως εἰπέ μοι; αὐτοὶ φησὶν οἱ δαιμονῶντες βοῶσιν, ὅτι ψυχὴ τοῦ δεῖνος ἐγώ.

ἀλλὰ

ita qui mare nec fluctuans, nec tranquillũ audierunt, audiebant dæmones eadem ipſa clamantes, quæ mare tranquillitate ſubita prędicabat. Verùm ne aſſentatiuncula hæc dicere videantur, rebus ipſis probãt, dicentes: Veniſti huc ante tempus torquere nos? Ideo ſe hoſtes antè ꝯfitentur, ne ſuſpecta eorum ſupplicatio videatur. Nam nemine vidente flagellabantur: multoq; magis q̃ mare paulo antè, perpuncti præſentia Chriſti atq; incenſi vexaban- A tur, atque ſæviſſime torquebantur. Acceſſit eñ Chriſtus ipſe ad eos, quoniam nemo illos dæmonibus terribiles adducere ad Chriſtum audebat. Et Matthæus quidem ſcripſit illos dixiſſe, Veniſti huc ante tempus torquere nos: cæteri verò illud etiam adjiciunt, quòd deprecabantur eum, & adjurabant ne velit in abyſſum eos immittere putarũt enim ſupplicii jam tempus inſtare, ac ideo formidine commoti ſunt, tanquam jam jam demergẽdi ad tormenta pœnarum. Quòd ſi Lucas unum fuiſſe ſcribit, hic autem duos, neque ſic diſſonantiam a- B liquam eſſe dicimus. Nam ſi unum Lucas ſolum fuiſſe affirmaſſet, diſcreparet certè à Matthæo: nunc verò cùm alter de uno, alter de duobus verba faciat, non dicunt certè pugnantia, ſed aliter atque aliter rem eandem exponunt. Mihi videtur quidem duriori dæmone vexatum Lucæ ſuffeciſſe: quocirca & tragico quaſi genere calamitatem enarrat, quod nulla vincula, nullæ catenæ ipſum detinerent, ſed omnibus diruptis miſer erraret per deſertum. Marcus autem lapidibus ſeipſum cædere ſolitum adjecit, ſed verba quoque eorum ad po- C nendam præ oculis crudelitatem ac impudentiam ipſorum ſufficiunt. *Veniſti enim*, ajunt, *huc ante tempus torquere nos?* Nam cum non poſſent excuſare ſe quòd non peccaſſent, ne ante tempus pœnas darent, precantur. Quoniam enim jam ſe deprehenſos in pernicioſis atque iniquis factis arbitrabantur, quibus omni quo poterãt modo creaturas Chriſti exagitabant: propterea putarunt non expectaturum ipſum punitionis tempus, ſed acerbitate & magnitudine peccatorum cõmotum, tunc D ipſos puniturum: ideo deprecabantur, rogabant, obteſtabantur. Ita qui ferreis teneri non poterant vinculis, vincti nunc veniunt: qui montes ferocitate arripiebant, ad campos nunc humiles exeunt: qui aliorum itinera occupantes neminem tranſire ſinebant, cùm eum vidiſſent qui vias ipſorum facilè obſtruit, conſtiterunt. Sed curnam in ſepulchris verſantur? Quia videlicet pernicioſam opinionem ingerere hominibus conantur, quod hominum qui abierunt, animæ dæmones fiant, quod etiam à cogitatione noſtra utinam abſit. E Sed quid reſpondebis, objiciet quiſpiam, cùm multi incantatores pueros nacti eos jugulent, ut habeant animam ſibi poſtea ſubſervientem, & ipſos juvantem? Sed unde hoc patet? Quòd quidem jugulent, multi aſſerunt: quod verò immolatorum puerorum animæ ipſis cooperentur, unde mihi perſuadebitur? an quia ipſos dæmoniacos clamare nonnunquam audiſti, anima talis ego ſum?

Luc. 4. f.

Matt. 5. a.

Verùm

Verùm hæc quoque oratio à fraude atque de-
ceptione diabolica eſt. Non enim anima de-
functi eſt quæ iſta dicit, ſed dæmon, qui hęc
vt audientes decipiat, defingit. Nam ſi poſ-
ſibile eſſet animam hominis in dæmonis ſub-
ſtantiam tranſire, multò facilius poſſet in
corpus ſuum redire: Præterea quæ ratio in-
ducet nos, vt credamus animam cui illata in-
iuria eſt, illi ipſi patrocinari, qui ſibi iniuri-
am intulit: aut hominem poſſe facere, vt in-
corporea virtus in aliam ſubſtantiam tranſ-
mutetur? Nam ſi eſt de corporibus impoſſi-
bile, vt vnquam hominis corpus in aſini cor-
pus tranſmutetur: quantò minus inuiſibilem
animam in ſubſtantiam dæmonis transforma-
ri poſſibile erit? Quare vetularum hæc verba,
imò deſipientium ducenda ſunt, & puerorum
ludibria. Nec enim poteſt anima è corpore ſe-
Sap.3.a parata in his regionibus errare. *Iuſtorum animæ
enim in manu Dei ſunt.* Si autem iuſtorum, in-
fantium quoque ſimiliter, non enim pecca-
runt. Peccatorum verò poſt hunc exitum con-
tinuò abducũtur, quod à Lazaro & diuite pla-
num efficitur: ſed alibi quoque dominus ait,
Luc.12.c. *Hodie animam tuam abs te repetent.* Non igi-
tur poteſt anima cùm à corpore abſceſſerit, a-
pud nos hic errare: nec id iniuria. Nam ſi qui
iter faciunt in terra aſſueta & nota & corpore
amicti, cùm in ignotas regiones inciderint,
neſciunt quò ituri ſint, niſi ducem habeant:
quantò magis anima relicto corpore, cum no-
uam omnino ſibi vitam & viam ingrediatur,
quò itura ſit ignorabit, niſi ducem conſequa-
tur? Multis è locis ſcripturæ comprobari po-
teſt, non errare hic poſt mortem iuſtorum ho-
Act.7.g. minum animas. Nam & Stephanus ait: *Suſcipe
Phil.1.c. ſpiritum meum.* Et Paulus *reſolui, ac eſſe cum
Gen.25.a. aut 49.d. Chriſto deſiderabat.* De patriarcha quoque
ſcriptura dicit: *Et appoſitus eſt, ad patres ſuos: adul-
tus in ſenectute bona.* Quòd verò nec peccato-
Luc.12.f. rum animæ hic commorari poſſunt, diuitem
audias quid dicat, perpendaſque quid petit,
& non impetrat. Quòd ſi poſſent animæ ho-
minum hic conuerſari, veniſſet ipſe vt cupi-
ebat, & ſuos de tormentis inferni feciſſet cer-
tiores: quo ex loco ſcripturæ illud etiam a-
pertè patet, quod poſt exitum à corpore, in
locum quendam certum animæ deducuntur,
vnde redire ſponte ſua non poſſunt, ſed terri-
bilem illum iudicij diem ibi expectant. Quòd
ſi quis dicet, & cuius rei gratia dæmones petie-
runt vt ſcilicet ad gregem porcorum poſſent
proficiſci, idque ipſis Chriſtus permiſit? Cer-
tè non illorum gratia id fecit, verùm vt multa
hinc diſpenſando doceret. Primum enim qui
liberati à dæmonibus erant, facilè hac ex re
intellexerunt, quantum nocere cuperent qui
ipſis inſidiabantur. Deinde & omnes hinc di-
ſcamus, ne in porcos quidem impetum facere
dæmones audere, niſi ipſe permittat. Tertiò
docemur, niſi vel in ipſa calamitate dæmonia-
ci diuina prouidentia iuuarentur, multa pe-
iora ſibi à dæmonibus fierent, q̃ nunc in por-
cos illata ſunt. Nã q̃ maiori homines odio ha-
beãt, q̃ expertes rationis animãtes, nullus vn-
q̃ dubitauit. Quare qui porcis nõ pepercerunt,
ſed

ἀλλὰ καὶ τοῦτο σκευή τις καὶ ἀπάτη διαβολική. οὐ
γὰρ ἡ ψυχὴ τοῦ τελευτηκότος ἐστιν [ἡ] βοῶσα, ἀλλ'
ὁ δαίμων ὑποκρινόμενος ταῦτα ὥστε ἀπατῆσαι
τοὺς ἀκούοντας. εἰ γὰρ εἰς ἕτερον σῶμα ψυχὴν οὐ
δυνατὸν εἰσελθεῖν, πολλῷ μᾶλλον εἰς τὸ σῶμα [τὸ]
ἑαυτῆς; ἄλλως δὲ οὐδὲ ἔχοι λόγον τὴν ἠδικημένην
ψυχὴν συμπράττειν τῷ ἠδικηκότι· ἢ ἄνθρωπον
δύνασθαι δύναμιν ἀσώματον εἰς ἑτέραν μετα-
βαλεῖν οὐσίαν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων τοῦτο ἀ-
A μήχανον, καὶ οὐκ ἄν τις ἀνθρώπου σῶμα ὄνου σῶ-
μα ἐργάσαιτο, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀοράτου ψυ-
χῆς τοῦτο ἀδύνατον, καὶ οὐκ ἄν τις ἰσχύσειεν εἰς
δαίμονος οὐσίαν αὐτὴν μετενεγκεῖν; ὥστε γραϊ-
δίων μεθυόντων ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ παίδων μορ-
μολύκια. οὐδὲ γὰρ ἔνι ψυχὴν ἀπορραγεῖσαν τοῦ
σώματος ἐνταῦθα πλανᾶσθαι λοιπόν. ψυχαὶ γὰρ
δικαίων ἐν χειρὶ θεοῦ. εἰ δὲ [αἱ] τῶν δικαίων, καὶ
αἱ τῶν παίδων. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖναι πονηραί. καὶ αἱ
τῶν ἁμαρτωλῶν δὲ εὐθέως ἐντεῦθεν ἀπάγονται. καὶ
B δῆλον ἀπὸ τοῦ λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου. καὶ ἀλ-
λαχοῦ δέ φησιν ὁ χριστός· σήμερον τὴν ψυχήν σου
ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. καὶ οὐχ οἷόν τε ψυχὴν ἐξελ-
θοῦσαν τοῦ σώματος ἐνταῦθα πλανᾶσθαι. καὶ μά-
λα εἰκότως· εἰ γὰρ ἐν γῇ βαδίζοντες τῇ συνήθει
καὶ γνωρίμῳ, καὶ σῶμα περικείμενοι, ὅταν ξένην
ὁδὸν ὁδεύωμεν, ποίαν ἐλθεῖν [δεῖ] οὐκ ἴσμεν ἂν
μὴ τὸν χειραγωγοῦντα ἔχωμεν, πῶς ἡ τοῦ σώμα-
τος ἀπορραγεῖσα ψυχὴ καὶ τῆς συνηθείας ἐξελθοῦ-
σα πάσης, εἴσεται ποῦ δεῖ βαδίζειν ἄνευ τοῦ καθο-
C δηγοῦντος αὐτήν; καὶ πολλαχόθεν ἢ ἑτέρωθεν ἄν
τις κατίδοι, ὅτι οὐκ ἔνι ψυχὴν ἐξελθοῦσαν ἐνταῦθα
μεῖναι. καὶ γὰρ ὁ στέφανος φησί· δέξαι τὸ πνεῦμά
μου· καὶ ὁ παῦλος, τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ
εἶναι πολλῷ μᾶλλον κρεῖττον. καὶ περὶ τοῦ πατριάρ-
χου δέ φησιν ἡ γραφή· καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς
πατέρας αὐτοῦ τραφεὶς ἐν γήρει καλῷ. ὅτι δὲ οὐδὲ
αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχαὶ διατρίβειν ἐνταῦθα δύ-
νανται, ἄκουσον τοῦ πλουσίου πολλὰ ὑπὲρ τούτου πα-
ρακαλοῦντος καὶ οὐκ ἐπιτυγχάνοντος. ὡς εἴγε
D ἦν δυνατὸν, αὐτὸς ἂν ἦλθε καὶ ἀπήγγειλε τὰ ἐκεῖ
γεγενημένα. ὅθεν δῆλον, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπο-
δημίαν, εἰς χώραν τινὰ ἀπάγονται αἱ ψυχαὶ, οὐκ
ἔτι κυρίαι οὖσαι ἐπανελθεῖν, ἀλλὰ τὴν φοβερὰν
ἐκείνην ἡμέραν ἀναμένουσαι. Εἰ δὲ λέγοι τις, καὶ
τίνος ἕνεκεν ὅπερ ἠξίωσαν οἱ δαίμονες ἐποίησεν ὁ χρι-
στὸς, εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων ἐπιτρέψας αὐτοῖς
ἀπελθεῖν; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι· ὅτι οὐκ ἐκείνοις πει-
θόμενος τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλὰ πολλὰ ἐντεῦθεν οἰκο-
νομῶν· ἓν, μὲν, τὸ διδάξαι τοὺς ἀπαλλαγέντας
E τῶν πονηρῶν τυράννων ἐκείνων τὸ μέγεθος τῆς λύ-
μης τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτοῖς· δεύτερον δὲ, ἵνα μά-
θωσι πάντες, ὅτι οὐδὲ χοίρων κατατολμῶσιν εἰ μὴ
αὐτὸς συγχωρήσειε· τρίτον, ὅτι χαλεπώτερα τῶν
χοίρων ἐκείνους ἂν εἰργάσαντο, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ συμ-
φορᾷ πολλῆς ἀπήλαυον τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας. ὅτι
γὰρ ἡμᾶς τῶν ἀλόγων [μᾶλλον] μισοῦσι, παντί
που δῆλον ἐστίν. ὥστε οἱ τῶν χοίρων μὴ φειδόμενοι,
ἀλλ'

ἀλλ' ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ πάντας αὐτοὺς ἐξεκρημνίσαν, πολλῷ μᾶλλον ἂν τοὺς ἀνθρώπους ταῦτα εἰργάσαντο οὓς εἶχον ἐπ' ἐρημίας ἄγοντες καὶ ἀπάγοντες, εἰ μὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τυραννίδι πολλὴ ἦν ἡ τοῦ θεοῦ κηδεμονία, χαλινοῦσα καὶ ἐπέχουσα τὴν περαιτέρω ῥύμην αὐτῶν. ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὃς οὐκ ἀπολαύει τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας. εἰ δὲ μὴ πάντες ὁμοίως μηδὲ καθ' ἕνα τρόπον, καὶ τοῦτο προνοίας μέγιστον εἶδος ἐστί. πρὸς γὰρ τὸ ἑκάστῳ λυσιτελοῦν, καὶ τὸ τῆς προνοίας ἐπιδείκνυται. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερον ἐκ τούτου μανθάνομεν· ὅτι περ οὐ κοινῇ πάντων προνοεῖ [μόνον,] ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστου. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν „ μαθητῶν ἐδήλωσεν εἰπών· ὑμῶν δὲ αἱ τρίχες τῆς „ κεφαλῆς [πᾶσαι] ἠριθμημέναι εἰσί. καὶ ἀπὸ τῶν δαιμονώντων δὲ τοῦτο ἄν τις κατίδοι σαφῶς· οἳ πάλαι ἂν ἀπεπνίγησαν, εἰ μὴ πολλῆς τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας ἀπήλαυον. Διὰ δὴ ταῦτα ἐπέτρεψεν ἀπελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, [καὶ] ἵνα καὶ οἱ τὰ χωρία οἰκοῦντες ἐκεῖνα μάθωσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν. ἔνθα μὲν γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐστιν, οὐ σφόδρα ἐπιδείκνυται· ἔνθα δὲ μηδεὶς αὐτὸν οἶδεν, ἀλλ' ἀναισθήτως διάκεινται, ἐκλάμπειν ἐποίει τὰ θαύματα, ὥστε αὐτοὺς εἰς τὴν ἑαυτοῦ θεογνωσίαν ἐπισπάσασθαι. ὅτι γὰρ ἀναίσθητοί τινες ἦσαν οἱ τὴν πόλιν ἐκείνην οἰκοῦντες, δῆλον ἀπὸ τοῦ τέλους. δέον γὰρ αὐτοὺς προσκυνῆσαι καὶ θαυμάσαι τὴν δύναμιν· οἱ δὲ ἀπέπεμπον καὶ παρεκάλουν ἀπελθεῖν ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῶν. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν ἀνεῖλον τοὺς χοίρους οἱ δαίμονες; πανταχοῦ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀθυμίαν ἐμβαλεῖν ἐσπουδάκασι, καὶ πανταχοῦ χαίρουσι τῇ [αὐτῶν] ἀπωλείᾳ. οὕτω γοῦν ὁ διάβολος καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἐποίησε. καίτοι καὶ ἐκεῖ ὁ θεὸς ἐπέτρεψεν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖ πειθόμενος τῷ διαβόλῳ, ἀλλὰ τὸν αὐτοῦ θεράποντα θέλων ἀποφῆναι λαμπρότερον, καὶ τῷ δαίμονι πᾶσαν ἀναισχυντίας ἐκκόψαι πρόφασιν, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ περιτρέπων κεφαλὴν τὰ κατὰ τοῦ δικαίου γινόμενα. Ἐπεὶ καὶ νῦν τοὐναντίον ἤπερ ἤθελον αὐτοὶ γέγονε. καὶ γὰρ ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις λαμπρῶς ἀνεκηρύττετο, καὶ ἡ πονηρία τῶν δαιμόνων ἧς ἀπήλλαξε τοὺς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένους σαφέστερον διεδείκνυτο. καὶ ὅτι οὐδὲ χοίρων εἰσὶν ἁπλῶς κύριοι μὴ τοῦ [κυρίου] τῶν ὅλων ἐπιτρέποντος θεοῦ. εἰ δέ τις [καὶ] κατ' ἀναγωγὴν ταῦτα ἐκλάβοι, τὸ κωλῦον οὐδέν. ἡ μὲν γὰρ ἱστορία αὕτη. Δεῖ δὲ εἰδέναι σαφῶς, ὡς οἱ χοιρώδεις τῶν ἀνθρώπων εὐεπιχείρητοι τοῖς τῶν δαιμόνων ἐνεργείαις εἰσί. καὶ ἄνθρωποι μὲν ὄντες οἱ τοιαῦτα πάσχοντες, δύνανται καὶ περιγενέσθαι πολλάκις· ἂν δὲ χοῖροι τὸ ὅλον γένωνται, οὐ δαιμονίζονται μόνον, ἀλλὰ καὶ κατακρημνίζονται. καὶ ἄλλως δὲ, ἵνα μή τις σκηνὴν εἶναι νομίσῃ τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πιστεύσῃ σαφῶς ὅτι ἐξῆλθεν ὁ δαίμων, ἀπὸ τοῦ θανάτου τῶν χοίρων τοῦτο γίνεται κατάδηλον. σκόπει δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ πρᾶον μετὰ τῆς δυνάμεως. ἐπειδὴ γὰρ τοιαῦτα εὐεργετηθέντες ἀπήλαυνον αὐτὸν οἱ τὴν χώραν οἰκοῦντες ἐκείνην, οὐκ ἀντέτεινεν, ἀλλὰ [καὶ] ἀνεχώρησε καὶ

ſed confeſtim cùm ſibi conceſſum eſt, in præcipitia compulerunt: multò magis in homines illa patraſſent quos occupabant huc & illuc in deſerto agitantes: niſi in ipſa etiam tyrannide ipſos magna Dei cura refrænaret, & cohiberet ne vlterius eorum impetus ferretur. Vnde manifeſtũ eſt neminem eſſe, qui abſque diuina prouidentia viuat. Quòd ſi non eodem modo cuncti eam percipiamus, hoc ipſum certè prouidentiæ quædam ſpecies eſt non minima, cùm ad id quod vnicui- A que confert, ratio prouidentiæ accommodetur. Ad hæc etiam illud diſcimus, non communiter ſolùm omnibus Deum prouidere, verum etiam vnicuique ſeparatim: quod etſi diſcipuſis etiam adaperuit, cùm dicit, pilos quoque capitis ipſorum enumeratos eſſe: tamen & ab his dæmoniacis planè id perſpicitur, de quibus iam omnino actum fuiſſet, niſi diuina cura conſeruati eſſent. His igitur de cauſis conceſſit in porcorum gregem abire, vt ſimul omnes qui regionem il- B lam habitabant, quanta eſſet virtus eius non ignorarent. Nam vbi magna fama de ipſo erat, ibi non valde ſe oſtendebat: vbi verò minus cognoſcebatur, nec quicquam de eo ferebatur, ibi miraculis ideo magis effulgebat, vt eos ad cognoſcendum Deitatem eius attraheret. Ipſi verò qui ciuitatem illam incolebant, adeo inſulſi fuerunt, ſicut euentus rerum docuit, vt cum admirari adorareque virtutem ipſius deberent, repellerent potius, hortarenturque à finibus eorum recedere. Sed quare à dæmonibus porci interempti C ſunt? Semper in deiectionem animos hominum intrudere dæmones ſtuduerunt, ſemperque gaudent cæde ac vaſtitate: quod & diabolus aduerſus Iob fecit, cum ipſi Deus petenti conceſſerit, non ipſius gratia, verum vt ſeruum ſuum faceret clariorem, & dæmoni omnem impudentiæ prætextum auferret, ac in caput ipſius cuncta quę aduerſus iuſtum excogitarat, conuerteret. Nam & hic oppoſitum certè factum eſt, quam dæmones optauiſſent, cùm & Chriſti virtus præclare præ- D dicaretur, & malicia dæmonum (à qua eos liberauit qui ab ipſis occupabantur) manifeſtius appareret: ita vt nec in porcos habere poteſtatem videantur, niſi creator omnium Deus conceſſerit. Hæc ſi quis etiam anagogicè velit accipere, non prohibemus, dum rerum veritatem ita ſecundum hiſtoriam habuiſſe ſe credat, vt euangeliſta præſcripſit. Scire tamen licet, multos homines qui porcorum more non hominum viuant, facilè à dæmonibus inuadi ſolere: qui quouſque aliquid hominis ſapiunt, forſitan effugere po- E terint: Si verò porci omnino fient, non à dęmonibus ſolùm exagitabuntur, verum etiam per præcipitia deferentur. Sed ne fictam fabulam hoc eſſe putes, ſed firmiter credas expulſos ab hominibus dæmones fuiſſe: porcorũ interitus efficit. Tu verò nõ omnipotẽtiam eius ſolùm, ſed etiam clementiã conſidera. Nã cum à regione ſua, qui hæc bona perceperant, eum ingrati abigerent, non repugnauit, ſed receſſit ac ipſos

Digitized by Google

ac ipſos, qui ſe ipſius doctrina indignos faciebant, reliquit. Illos tamen qui à dæmonibus liberati erant, eis doctores dedit, qui porcos paſcebant, vt ab eis quæ facta erant omnia percipere poſſent: ipſe autem etſi receſſit, timorem tamen ab eis non abſtulit. Magnitudo enim damni atque iactura porcorum, ſigni famam augebat, & res quæ acciderat, animum ipſorum perculit: & vndique miraculi nouitas prædicabatur, ab his qui liberati erant, à porcorum dominis, ac etiam à paſtoribus ipſis. A Hæc ſi altius conſideras, etiam nunc fieri videbis, multoſque inuenies in ſepulchris dæmoniacos, quos ab inſania ſua non ferrum, non catenæ, non multitudo hominum, non exhortatio, non terror, non minæ, non aliud quid huiuſmodi abducere poteſt. Quid enim luxuria corruptus atque petulans, qui ad omnem corporis formam hiſcit, à dæmoniaco differt? non videtur nudus ambulare, ſed corporeis quidem veſtibus amictus eſt, veris autem veſtimentis priuatus, ea quæ ipſum decet gloria nudatus eſt: B non lapidibus ſeipſum cædit, ſed ſceleribus, quæ lapidibus duriora aſperioraque ſunt. Quis igitur hunc hominem ligare poterit? quis eum à petulantia remouebit? quis ei perſuadebit, vt laſciuiam aſpernetur? Quo fit, vt nunquam ſit in ſeipſo, ſed ſemper in ſepulchris verſetur. Sepulchra enim profectò ſunt meretricum diuerſoria, multò fœtore, multa putredine, multa immundicia repleta. Ac auarus, nónne talis eſt? Quis enim ipſum ligare poterit? C Certè non timor, non quotidianæ minæ, non exhortationes, non conſilia: omnia enim hæc vincula diſrumpit, adiuratque omnes qui eum à cupiditate auri remouere volunt, ne faciant, ſupplicium putans eſſe maximum, non viuere in ſupplicio. Quid enim miſerius auaro? Nam dæmoniacus etſi homines contempſerit, verbo tamen Chriſti abactis dæmonibus liberatus eſt: pecuniæ autem ſeruus Chriſto non auſcultat: nam & ſi quotidie Chriſtum audit prædicantem, *Non poteſtis Deo ſeruire ac mammonæ*: & ſi gehennæ terror incutitur, D ac inferni pœnæ imminere dicuntur, non credit tamen, nec Chriſti verbo credit, non quia robuſtior ipſo ſit, ſed quia nolentes nos ad virtutem Chriſtus non adducit: idcirco quamuis celebres habitent vrbes, tales tãquam in ſolicitudine degunt. Quis enim mentis compos, cum huiuſmodi hominibus conuerſabitur? Nam mea quidem ſententia, cum mille dæmoniacis habitãdum potius eſſet quam cum vno qui hoc morbo laboraret: quæ quidem ſententia mea ab his quæ vtrique patiuntur, probari facilè poteſt. E Nam æris quidem auidi etiam innocuos, niſi vtiles ſibi ſint, inimicos ducunt: & liberum hominem, ſi poſſent, libẽter in ſeruitutem ſuam redigerent, eumque mille implicant malis: dæmoniaci verò nihil huiuſmodi faciunt, ſed ipſi ſoli ſuo malo laborant. Et illi quidem multas domos euertunt, nomenque Dei propter ipſas blaſph mare faciunt: communis ærumna ciuitatum, atque orbis totius ſunt:

Mat. 6 e
Luc. 6 c.

dæmo-

καὶ τοὺς ἀναξίους ἀποφήναντες ἑαυτοὺς τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας κατέλιπε, τοὺς ἐλευθερωθέντας τῶν δαιμόνων δοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς συβώτας, ὥστε παρ᾽ ἐκείνων μαθεῖν πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ αὐτὸς ἀναχωρήσας τὸν φόβον ἀφίησιν αὐτοῖς ἐνακμάζοντα. καὶ γὰρ τῆς ζημίας τὸ μέγεθος διεδίδου τοῦ γεγενημένου τὴν φήμην, καὶ καθικνεῖτο τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ συμβάν. καὶ πολλαχόθεν ἐφέροντο φωναὶ, ἀνακηρύττουσαι τοῦ θαύματος A τὸ παράδοξον· ἀπὸ τῶν θεραπευθέντων· ἀπὸ τῶν καταποντισθέντων· ἀπὸ τῶν δεσποτῶν τῶν χοίρων· ἀπὸ τῶν ποιμενόντων ἀνθρώπων αὐτούς. ταῦτα καὶ νῦν γινόμενα ἴδοι τις ἂν, καὶ πολλοὺς ἐν τοῖς μνημείοις δαιμονιζομένους, οὓς οὐδὲν κατέχει τῆς μανίας, οὐ σίδηρος, οὐχ ἅλυσις, οὐκ ἀνθρώπων πλῆθος, οὐ παραίνεσις, οὐ νουθεσία, οὐ φόβος, οὐκ ἀπειλή· οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. καὶ γὰρ ὅτ᾽ ἄν τις ἀκόλαστος ᾖ καὶ πρὸς πάντα σώματα ἐπτοημένος, οὐδὲν διενήνοχε τοῦ δαιμονῶντος· ἀλλὰ γυ- B μνὸς ὢν ὡς ἐκεῖνος περιέρχεται, ἱμάτια μὲν ἐνδεδυμένος, τῆς δὲ ἀληθοῦς περιβολῆς ἀπεστερημένος, καὶ τῆς αὐτῷ προσηκούσης δόξης γεγυμνωμένος· οὐ λίθοις ἑαυτὸν κόπτων, ἀλλὰ ἁμαρτήμασι πολλῶν λίθων χαλεπωτέροις. τίς οὖν τὸν τοιοῦτον δῆσαι δυνήσεται καὶ παύσει ἀσχημονοῦντα καὶ οἰστρούμενον καὶ οὐδέποτε ἐν ἑαυτῷ γινόμενον, ἀλλ᾽ ἀεὶ περὶ τὰ μνήματα φοιτῶντα; τοιαῦτα γὰρ τῶν πορνῶν τὰ καταγώγια πολλῆς [τῆς] δυσωδίας γέμοντα, πολλῆς τῆς σηπεδόνος. τί δὲ ὁ φιλάργυρος; C οὐχὶ τοιοῦτος; τίς δὲ αὐτὸν ἰσχύει δῆσαι ποτέ; οὐχὶ φόβοι καὶ ἀπειλαὶ καθημεριναὶ, καὶ παραινέσεις καὶ συμβουλαί; ἀλλὰ πάντα ταῦτα διασπάσει τὰ δεσμά· κἂν ἔλθῃ τις αὐτὸν ἀπαλλάξαι [τῶν δεσμῶν,] ὁρκίζει ὥστε μὴ ἀπαλλαγῆναι, βάσανον ἡγούμενος εἶναι μεγίστην τὸ μὴ εἶναι ἐν τῇ βασάνῳ· οὗ τί γένοιτο χαλεπώτερον; ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ δαίμων, εἰ καὶ ἀνθρώπων καταφρόνησεν, ἀλλὰ τῷ προστάγματι εἶξε τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταχέως ἀπεπήδησε τοῦ σώματος· D οὗτος δὲ οὐδὲ τῷ προστάγματι εἴκει. ἰδοὺ γοῦν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀκούει [αὐτοῦ] λέγοντος· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ, καὶ γέενναν ἀπειλοῦντος, καὶ τὰς ἀνηκέστους κολάσεις, καὶ οὐ πείθεται· οὐχ ὅτι ἰσχυρότερος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ᾽ ὅτι ἄκοντας ἡμᾶς Χριστὸς οὐ σωφρονίζει. διὰ τοῦτο ὡς ἐν ἐρήμοις οἱ τοιοῦτοι διατρίβουσι, κἂν ἐν μέσαις πόλεσιν ὦσι. τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο νοῦν ἔχων τοιούτοις συγγίνεσθαι ἀνθρώποις; μᾶλλον ἂν ἔγωγε καταδεξαίμην μετὰ μυρίων δαιμονώντων οἰκεῖν, ἢ μετὰ ἑνὸς ταύτην νο- E σοῦντος τὴν νόσον. καὶ ὅτι οὐ σφάλλομαι ταῦτα λέγων, δῆλον ἐξ ὧν ἑκάτεροι πάσχουσιν. οὗτοι μὲν γὰρ τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα ἐχθρὸν ἡγοῦνται, καὶ βούλονται καὶ δοῦλον λαβεῖν [τὸν] ἐλεύθερον ὄντα, καὶ μυρίοις περιβάλλουσι κακοῖς· οἱ δὲ δαιμονῶντες οὐδὲν ἄλλο ἐργάζονται, ἀλλ᾽ ἐν ἑαυτοῖς τὴν νόσον τρέφουσι. καὶ οὗτοι μὲν πολλὰς οἰκίας ἀνατρέπουσι, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖσθαι παρασκευάζουσι, καὶ λύμη πόλεως καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰσίν·

οἱ δ᾽

Digitized by Google

Οἱ δὲ ὑπὸ δαιμόνων ἐνοχλούμενοι, ἐλεεῖσθαι μᾶλλόν εἰσιν ἄξιοι καὶ δακρύεσθαι. καὶ οἱ μὲν ἐν ἀναισθησίᾳ τὰ πλείονα πράττουσιν· οἱ δὲ μετὰ λογισμῶν παραπαίουσιν, ἐν μέσαις πόλεσι βακχευόμενοι καὶ καινήν τινα μαινόμενοι μανίαν. τί γὰρ τοιοῦτον ἐργάζονται οἱ δαιμονῶντες ἅπαντες, οἷον Ἰούδας ἐτόλμησε τὴν ἐσχάτην παρανομίαν ἐπιδειξάμενος; καὶ πάντες δὲ οἱ ἐκεῖνον ζηλοῦντες, καθάπερ θηρία χαλεπὰ ἀπὸ γαλεάγρας φυγόντα, τὰς πόλεις θορυβοῦσιν, οὐδενὸς κατέχοντος. A περίκειται μὲν γὰρ καὶ τούτοις δεσμὰ πανταχόθεν· οἷον, ὁ τῶν δικαστῶν φόβος, ἡ τῶν νόμων ἀπειλή, ἡ παρὰ τῶν πολλῶν κατάγνωσις, καὶ ἕτερα πλείονα τούτων. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα διαρρηγνύντες πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιοῦσι· καὶ εἴ τις αὐτὰ τέλεον αὐτῶν ἀφεῖλε, τότε ἂν ἔγνω σαφῶς τὸν ἐν αὐτοῖς δαίμονα, πολὺ τοῦ νῦν ἐξελθόντος ἀγριώτερον ὄντα καὶ μανικώτερον. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔνι, τῷ λόγῳ τέως αὐτὸν ἀποθώμεθα, καὶ πάσας αὐτοῦ περιέλωμεν τὰς ἁλύσεις· καὶ τότε αὐτοῦ σαφῶς B εἰσόμεθα τὴν λαμπρὰν μανίαν. ἀλλὰ μὴ δείσητε τὸ θηρίον ὅταν αὐτὸ ἐκκαλύψωμεν. ἐν γὰρ τῷ λόγῳ ἡ σκευή, οὐκ ἐν [τῇ] ἀληθείᾳ τὸ πρᾶγμα. ἔστω τοίνυν τις ἄνθρωπος πῦρ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφιείς, μέλας, ἐξ ἑκατέρων τῶν ὤμων δράκοντας ἀντὶ χειρῶν ἔχων ἐξηρτημένους· ἔστω δὲ αὐτῷ καὶ στόμα, ἀντὶ μὲν ὀδόντων ξίφη ὀξέα ἔχον ἐμπεπηγότα, ἀντὶ δὲ γλώσσης ἰοῦ καὶ δηλητηρίου φαρμάκου πηγὴν ἀναβλύζουσαν· γαστὴρ δέ, καμίνου πάσης δαπανητικωτέρα, τὰ C ἐμβαλλόμενα ἀναλίσκουσα ἅπαντα· καὶ πόδες ὑπόπτεροί τινες καὶ φλογὸς ἁπάσης σφοδρότεροι· καὶ τὸ πρόσωπον δὲ αὐτῷ ἀπὸ κυνὸς καὶ λύκου κατεσκευασμένον ἔστω· καὶ φθεγγέσθω μηδὲν ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἀπηχές τι [καὶ ἀηδὲς] καὶ φοβερόν· ἐχέτω δὲ καὶ ἐν χερσὶ φλόγα. τάχα φοβερὰ δοκεῖ εἶναι ὑμῖν τὰ εἰρημένα· ἀλλ' οὐδέπω καὶ ἀξίαν αὐτὸν ἐσχηματίσαμεν. μετὰ γὰρ τούτων, καὶ ἕτερα δεῖ προσθεῖναι. καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἀπαντῶντας σφαττέτω, κατεσθιέτω, D τῶν σαρκῶν αὐτῶν ἁπτέσθω. ἀλλὰ καὶ τούτου πολλῷ χαλεπώτερος ὁ φιλάργυρος, πᾶσιν ἐπιὼν ὥσπερ ᾅδης, πάντα καταπίνων, κοινὸς πολέμιος περιερχόμενος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους. καὶ γὰρ βούλεται μηδένα ἄνθρωπον εἶναι, ἵνα τὰ πάντα κατέχῃ. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται· ἀλλ' ὅταν τούτους ἀπολέσῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῆς γῆς τὴν οὐσίαν ἀφανίσαι ἐπιθυμεῖ, καὶ χρυσὸν αὐτὴν οὖσαν ἰδεῖν. οὐ τὴν γῆν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄρη καὶ νάπας καὶ πηγάς, καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ φαινόμενα. καὶ ἵνα μάθητε ὅτι οὐ- E δέπω τὴν μανίαν παρεστήσαμεν τὴν ἐκείνου, μηδεὶς ἔστω ὁ ἐγκαλῶν καὶ δεδιττόμενος· ἀλλ' ἀνελέτω ἐκ τῶν νόμων φόβον τῷ λόγῳ τέως, καὶ ὄψει αὐτὸν ξίφος ἁρπάσαντα καὶ πάντας διαχειρούμενον [καὶ οὐδενὸς φειδόμενον,] οὐ φίλου, οὐ συγγενοῦς, οὐκ ἀδελφοῦ, οὐκ αὐτοῦ τοῦ γεγεννηκότος. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὑποθέσεως ἐνταῦθα χρεία· ἀλλ'

dæmonibus autem exagitati lachrymas nobis ita mouent, vt eorum facilè miſereamur: & iſti non ſentiunt plerunque quod agunt, illi præmeditati omnia faciunt, in mediis vrbibus bacchantes, ac nouam inſanientes inſaniam. Quando enim omnes ſimul dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Iudas ſolùm commiſit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuectus eſt, pariterque omnes qui auariciam illius imi- A tantur, quaſi feræ beſtiæ à catenis ſolutæ, cunctos homines nullo reſiſtente perturbant ac lacerant: & vincula quidem etiam his vndique coniecta ſunt, iudicij timor, legum terror, multorum odia, cæteraque huiuſmodi: ſed his ruptis omnia perturbant: quod ſi quis hos nexus omnino ab eis auferret, tunc videres peiore hos dæmone, quam dæmoniacos, ac fortiore vexari. Verùm quoniam id facere non poſſumus, ſaltem oratione ita fingamus, vt cum omnes enas beata eo mente abſtulerimus, clarè inſaniam eius B perſpiciamus. Sed nolite atrocitatem beſtiæ cum adaperta fuerit formidare: nam hęc non veritate rerum facimus, ſed ſola oratione confingimus. Fingite ergo videre tetrum quendam hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex vtroque humero dracones pro manibus dependeant, cuius os cauernæ inſtar magnitudine ſit, in quo pro dentibus acuti enſes ſtent, ex lingua venenoſus fons ſcaturiat. Venter omni fornace ſit voracior, cuncta quæ immittuntur ſubitò conſu- C mens, pedes alati, quauis etiam flamma vehementiores: facies canis ac lupi ſimul faciem oſtendat: nec hominis vocem emittat, ſed inſuaue quiddam atque terribile mugiat: is ad hæc omnia faces ardentes in manibus teneat. Horrenda hæc forſan vobis videntur: ſed nondum dignè ipſum deſcripſimus, ſequi etiam debent horum inſtrumentorum effectus: itaque imaginemur eum obuiam factos iugulare, carnes eorum lacerare ac deuorare: Sed quid facio? Nam & hoc deſcripto, multò truculentior eſt auarus, D in omnes vt mors inſiliens, omnes vt infernus deglutiens, communis generis hominum hoſtis: quippe qui vellet nullum hominem eſſe, vt omnia poſſideret: neque hic tamen ſiſtit gradum, ſed quum omnes perdiderit cupiditate ſua, etiam terræ ſubſtantiam cupit abolere, ac ipſam aurum factam iuuaret aſpicere: nec ſolam terram, ſed & montes & valles & fontes, & breuiter quicquid in rerum natura extat. Verùm vt videatis nondum nos inſaniam illius oratione aſ- E ſecutos, fingamus à nemine ipſum accuſari, nullum ipſi terrorem imminere: non à iudiciis, non à conſuetudine hominum, non à legibus, & tunc videbis ipſum arrepto enſe omnes interimere, nulli parcere, non amico, non cognato, non fratri, non ipſis parentibus: ſed quid plura? interrogate aurum ſi hæc ſecum quotidie verſat, ſi omnes cogitatione inuadat amicos, cognatos, parētes. At nec interrogare quidē ipſum opus eſt.

Scitis

Scitis enim omnes, quod qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum ſenum grauiter ferunt; & dulce illud & natura ſuauiſſimum liberorum donum graue ac moleſtum eſſe cenſent: vnde factum eſt, vt multi ſterilitatem vxorum herbis excogitarint, ac naturam orbam effecerint, qui & ſi filios natos non interfecerunt, attamen ne omnino naſcerentur effecerunt. Quare nolite admirari, ſi ſic auaros deſcripſimus, cum videatis non potuiſſe nos prauitatem eorum oratione aſſequi: ſed conſiderate quomodo poterunt ab hoc acerbiſſimo dæmone liberari. Quo pacto igitur liberabuntur? Si perſuaderi eis certè poterit impedimento auariciam eſſe maximo ad cõquirendam grandem pecuniam. Quæſtus enim cupidi, parui ſpe lucri magnas plerunque faciunt iacturas. Quod ipſum prouerbio iactatur. Nam multi cùm magnis locare pecuniam ſtudeant vſuris, cupiditate lucri minus diligenter conditionem eorum examinauerunt, quibus pecuniam crediderunt, atque ita cum vſuris ſortis quoque ipſius iacturam fecerũt. Multi cũ in magna pericula deueniſſent, quia parua ſe pecunia redimere noluerunt, vitam vnà cum opibus amiſerunt: multi cùm aut dignitates, aut huiuſmodi aliquid adipiſci pecunia potuiſſent, propter auariciam omnia perdiderũt: nec mirum. nam qui ſeminare negligunt, ac ſemper ad meſſem ſe præparant, ipſius etiam meſſis expertes plerunque remãſerunt. Nemo eſt quippe qui ſemper metere, aut ſemper emolumenta cõſequi poſſit: ita cum velint impenſas fugere, nec lucrari ſciunt: quod vna in re facilè perſpicere poteſtis. Nam ſi vxorem ducere volunt, aut decepti inopem pro opulenta eligunt, aut propter diuitem ductã quæ multis viciis abundet, maiora damna ſuſcipiunt. Non enim vxorum opes, ſed virtus diuitias præparat. Nam quæ vtilitas maximæ dotis eſt, cum inepta, prodiga vxor ſit, cum vt ventus omnia diſſipet? Quid porrò ſi laſciua, petulãſque ſit, quam mille conſequantur amantes? Quod ſi etiam ebrioſa, nonne citius in ſummã maritũ depellet paupertatẽ? Non ſolum in matrimonio id vſuuenit, ſed & emunt cum periculo & damno præ auaricia non frugi mancipia, ſed vilia inquirentes. Hęc omnia vobiſcum oro, ſæpius verſate. Nã à rebus futuris ſiue gehenna, ſiue regno cœlorum non poſſum vobis prodeſſe. Si enim auari eſtis, non rectè ſermonem de illis rebus accipietis: ſi ergo damna & iacturas, quas ſæpe cupiditate quæſtus feciſtis, vel in mutuo dãdo, vel in emẽdo, vel in vxorẽ ducendo, vel in tutelis, ac aliis huiuſcemodi præ oculis ſemper habebitis, facilè pecuniam non amando, auariciam contemnetis, & ſic & præſentem vitam tutius agetis, & cum paulum adulti fueritis, etiam philoſophiæ ſermones audire poteritis: ac paulum viſu penetrantes in ipſum iuſticiæ ſolẽ intueri, & potiri his quæ ab ipſo promiſſa ſunt. Ad quæ omnes perueniemus gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

HOMI-

ἀλλ' ἐρώμεθα αὐτὸν, εἰ μὴ τοιαύτας πλάττει ἀεὶ καθ'
ἑκάστην φαντασίας, καὶ πάντας ἐπιόντας, ἀναιρῶν τῷ λο-
γισμῷ, καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς, καὶ αὐτοὺς τοὺς γεγεννη-
κότας. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐρωτήσεως χρεία. καὶ γὰρ πάντες
ἴσασιν ὅσοι τούτῳ κατεχόμενοί εἰσι τῷ νοσήματι, ὅτι
καὶ γῆρας βαρύνονται πατρὸς, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ πᾶσιν
ἐπέραστον τὸ παῖδας ἔχειν, βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς εἶναι
νομίζουσι. πολλοὶ γοῦν καὶ ἀτοκίαν διὰ τοῦτο ὠνήσαν-
το, καὶ τὴν φύσιν ἐπήρωσαν· οὐκ ἀνελόντες [μόνον] τεχ-
A θέντας τοὺς παῖδας, ἀλλὰ μηδὲ φῦναι τὴν ἀρχὴν
συγχωρήσαντες. μὴ τοίνυν θαυμάσητε εἰ τὸν φιλάρ-
γυρον οὕτως ἐσχηματίσαμεν· καὶ γὰρ πολὺ χεῖρόν ἐστι τῶν
εἰρημένων· ἀλλὰ σκοπήσωμεν πῶς τοῦ δαίμονος αὐ-
τὸν ἀπαλλάξωμεν. πῶς οὖν ἀπαλλάξομεν; εἰ μάθοι
σαφῶς [ἡ] φιλαργυρία πρὸς αὐτὸ τοῦτο μάλιστα ἡ-
μῖν ἐναντιοῦται, πρὸς τὸ πορίζειν χρήματα. ἀεὶ γὰρ οἱ
τὰ μικρὰ κερδαίνειν βουλόμενοι, μεγάλας ὑπομέ-
νουσι ζημίας. ὅθεν δὴ καὶ παροιμία εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐκ-
νενίκηται. πολλοὶ γοῦν πολλάκις ἐπὶ μεγάλοις δα-
B νεῖσαι βουλόμενοι τόκοις, τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους
οὐκ ἐξετάσαντες τοὺς λαβόντας, μετὰ τῶν τόκων καὶ τῶν
κεφαλαίων παντὸς ἐξέπεσον. πάλιν εἰς κινδύνους
περιπεσόντες ἕτεροι, καὶ οὐ βουληθέντες ὀλίγα προέ-
σθαι, καὶ τὴν ψυχὴν μετὰ τῆς οὐσίας ἀπώλεσαν· [καὶ] ἕτε-
ρον πάλιν, ἢ ἀξιώματα κερδαλέα, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον
ὠνήσασθαι μικρολογησάμενοι, τὸ πᾶν ἀπώλεσαν· ἐπει-
δὴ γὰρ οὐκ ἴσασι σπείρειν, ἀλλὰ θερίζειν μεμελετήκα-
σι, καὶ τοῦ ἀμητοῦ συνεχῶς ἐκπίπτουσιν. οὐδεὶς γὰρ ἀεὶ θε-
ρίζειν δύναται, ὥσπερ οὐδὲ ἀεὶ κερδαίνειν· ἐπεὶ οὖν
C οὐ βούλοιντο δαπανᾶν, οὐδὲ κερδαίνειν ἴσασιν. ἀλλὰ
κἂν γυναῖκα δέῃ λαβεῖν, πάλιν τὸ αὐτὸ ὑπομέ-
νουσιν. ἢ γὰρ ἐξαπατηθέντες ἄπορον ἀντ' εὐπόρου λα-
βόντες· ἢ [καὶ] πλουσίαν εἰσαγαγόντες, [καὶ] μυρίων
γέμουσαν ἐλαττωμάτων, πλείονα πάλιν τὴν ζημίαν
ὑπέμειναν. οὐ γὰρ ἡ περιουσία, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ τὸν πλοῦτον
ἐργάζεται. τί γὰρ ὄφελος τοῦ πλούτου ὅταν δαπανηρὰ
ᾖ καὶ ἄσωτος, καὶ πάντων ἀνέμων σφοδρότερον ἐκφέ-
ρῃ; τί δὲ ἂν ἀσελγὴς καὶ μυρίους ἐραστὰς ἐφέλκη-
ται; τί δὲ ἂν μέθυσος; οὐ πάντων ταχέως πενέστερον τὸν
D ἄνδρα ἐργάσηται; οὐ γαμοῦσι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠνοῦν-
ται ἐπισφαλῶς, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς πολλῆς οὐ τὰ
σπουδαῖα τῶν ἀνδραπόδων, ἀλλὰ τὰ εὔωνα περιεργα-
ζόμενοι. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἀναλογισάμενοι· τῶν γὰρ
περὶ τῆς γεέννης καὶ τῆς βασιλείας οὐδέπω λόγων ἀκούειν
δύνασθε, καὶ τὰς ζημίας ἐννοήσαντες ἃς ὑπεμείνατε
πολλάκις ὑπὸ τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἐν δανείσ-
μασι, καὶ ἐν ὠνίοις, καὶ ἐν γάμοις, καὶ ἐν προστασίαις, καὶ
ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἀπόστητε τοῦ χρημάτων ἔρωτος.
οὕτω γὰρ δυνήσεσθε καὶ τὸν παρόντα βίον μετὰ ἀσφα-
E λείας ζῇν, καὶ μικρὸν ἐπιδόντες καὶ τῶν περὶ φιλοσοφίας
ἀκοῦσαι λόγων, καὶ μικρὸν διαβλέποντες εἰς αὐτὸν
τῆς δικαιοσύνης ἰδεῖν τὸν ἥλιον· καὶ τῶν ἐπηγγελμένων
παρ' αὐτοῦ ἐπιτυχεῖν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπι-
τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ

Digitized by Google

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ

Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.

Ἰδίαν αὐτοῦ πόλιν ἐνταῦθα τὴν Καπερναοὺμ λέγει. ἡ μὲν γὰρ ἤνεγκεν αὐτόν, ἡ Βηθλεέμ· ἡ δὲ A ἔθρεψεν, ἡ Ναζαρέτ· ἡ δὲ εἶχεν οἰκοῦντα, ἡ Καπερναούμ. ὁ μέντοι παραλυτικὸς ἕτερος οὗτός ἐστι παρὰ τὸν ἐν τῷ Ἰωάννῃ κείμενον. ὁ μὲν γὰρ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ κατέκειτο· οὗτος δὲ ἐν τῇ Καπερναούμ. καὶ ὁ μὲν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ εἶχεν ἔτη· περὶ τούτου δὲ οὐδὲν τοιοῦτον εἴρηται. καὶ ὁ μὲν ἐν ἐρημίᾳ τῶν προστησομένων ἦν· οὗτος δὲ εἶχε τοὺς ἐπιμελομένους, οἳ καὶ βαστάζοντες αὐτὸν ἔφερον. καὶ τούτῳ μέν φησι· τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἐκείνῳ δὲ [φησι,] θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; B καὶ τὸν μὲν ἐν σαββάτῳ ἐθεράπευσε, τοῦτον δὲ οὐκ ἐν σαββάτῳ. ἢ γὰρ ἂν ἐνεκάλεσαν καὶ τοῦτο Ἰουδαῖοι. καὶ ἐπὶ τούτου μὲν ἐσιγήσαν, ἐπ' ἐκείνου δὲ ἐπέκειντο διώκοντες. ταῦτα δέ μοι οὐχ ἁπλῶς εἴρηται, ἀλλ' ἵνα μή τις διαφωνίαν εἶναι νομίζῃ, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὑποπτεύσας παραλυτικόν. σὺ δέ μοι σκόπει τὸ ἄτυφον καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦ δεσπότου. καὶ γὰρ καὶ πρὸ τούτου τοὺς ὄχλους διεκρούσατο· καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Γαδάροις δὲ ἐκβληθεὶς οὐκ ἀντέτεινεν, ἀλλ' ἀνεχώρησε μέν, οὐ μὴν δὲ μακράν. καὶ πάλιν εἰς [τὸ] πλοῖον ἐμβὰς διέβαινε, δυνάμενος καὶ πε- C ζῇ διαβαίνειν. οὐ γὰρ ἀεὶ παραδοξοποιεῖν ἐβούλετο, ὥστε μὴ τῷ τῆς οἰκονομίας λυμήνασθαι λόγῳ. ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος φησιν, ὅτι προσέφερον αὐτόν· οἱ δὲ ἄλλοι, ὅτι καὶ τὴν στέγην διατεμόντες αὐτὸν καθῆκαν καὶ προσέθηκαν τῷ Χριστῷ τὸν κάμνοντα, λέγοντες μὲν οὐδέν, αὐτῷ δὲ τὸ πᾶν ἐπιτρέποντες. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς περιῄει, καὶ οὐ τοσαύτην παρὰ τῶν προσιόντων ᾔτει τὴν πίστιν· ἐνταῦθα δὲ, καὶ προσῄεσαν καὶ πίστιν ἀπῃτοῦντο. ἰδὼν γάρ φησι τὴν πίστιν αὐτῶν, [τουτέστι] τῶν χαλασάντων. οὐ γὰρ πανταχοῦ παρὰ τῶν καμνόν- D των μόνον ζητεῖ τὴν πίστιν· οἷον ὅταν παραπαίωσιν, ἢ ἑτέρως ὑπὸ τοῦ νοσήματος ὦσιν ἐξεστηκότες. μᾶλλον δὲ ἐνταῦθα καὶ τοῦ κάμνοντος ἦν ἡ πίστις. οὐ γὰρ ἂν ἠνέσχετο χαλασθῆναι μὴ πιστεύων. ἐπεὶ οὖν τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν, ἐπιδείκνυται καὶ αὐτὸς τὴν αὐτοῦ δύναμιν, μετ' ἐξουσίας ἁπάσης λύων τὰ ἁμαρτήματα, καὶ δεικνὺς διὰ πάντων ὅτι ὁμότιμός ἐστι τῷ γεγεννηκότι. σκόπει δέ. ἄνωθεν ἔδειξε διὰ τῆς διδασκαλίας, ὅτι ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων· διὰ τοῦ λεπροῦ, ὅτι εἶπε, θέλω καθαρίσθητι· διὰ τοῦ ἑκατοντάρ- E χου, ὅτι εἰπόντος, εἰπὲ λόγῳ μόνον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου, ἐθαύμασε καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνεκήρυξε· διὰ τῆς θαλάττης, ὅτι αὐτὴν ἐχαλίνωσε λόγῳ μόνῳ· διὰ τῶν δαιμόνων, ὅτι αὐτὸν κριτὴν ἀνωμολόγουν, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας αὐτοὺς ἐξέβαλεν. ἐνταῦθα πάλιν ἑτέρῳ μείζονι τρόπῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοὺς καταναγκάζει ὁμολογῆσαι τὴν ὁμοτιμίαν,

καὶ

HOMILIA XXX.

[*in Gr. Codd. eſt XXIX.*]

EX CAPITE IX.

Et aſcendens Ieſus in naviculam transfretavit, & venit in civitatem ſuam. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Videns autem Ieſus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

PRopriam hic civitatem ejus Capernaum appellavit. Bethlehem enim ipſum tulit, Nazareth educavit, ſed Capernaum perpetuum ipſius erat habitaculum. Paralyticus certè hic non eſt ille, de quo Ioannes fecit mentionem. Nam ille apud piſcinam Hieroſolymis jacebat, hic in Capernaum: & ille triginta & octo annis laboravit, de hoc verò nihil tale adſcriptum eſt: præterea nullos ille habuit miniſtros, hunc afferri ad Ieſum à miniſtris videmus. Ad hæc, Cõfide fili, dixit huic, remittuntur tibi peccata tua. Illum verò interrogavit, an vellet ſanus fieri: accedit quod in ſabbato illum curavit, hunc verò non in ſabbato. Nihil enim tale hic accuſare Iudæi videntur. Poſtremò poſt hoc ſignum tacuerant Iudæi, poſt illud importuni perſequebantur. Hæc nõ ocioſe dixi, ſed ne quis unum eundemque putans eſſe, diſſonantiam eſſe credat. Tu verò quàm clemens, quamque humilis ſit dominus, conſidera. Nam & antea turbas miti animo removit, & à Gadarenis pulſus non reſtitit, ſed receſſit, non procul tamen: rurſusq; cum etiam poſſet pedes tranſire, navigio conſcenſo trajecit. Non enim ſemper ſigna facere volebat, ne humanitatis ſuæ myſterio derogaret. Matthæus igitur, *Attulerunt eum*, inquit: alii autem per tectum demiſſum fuiſſe deſcripſerunt, ac ita Chriſto propoſitum, ut nihil à miniſtris, qui fide adducti rem totam ei crediderunt, diceretur. Nam in principio quidem prędicationis & ipſe circuibat, & non tantam ab adeuntibus fidem poſtulabat: hic vero & acceſſerunt, & fides ab eis eſt requiſita. Videns enim, inquit, fidem eorum qui dimiſerunt: non enim ubiq; à laborantibus ſolum poſtulat fidem, velut cũ deſipiunt, vel alio modo vi morbi animo non conſtant. Vel potius morbo etiam laborantis hic erat fides. Nam niſi paralyticus ipſe credidiſſet, demitti profectò non voluiſſet. Quoniam ergo tanta illi fide advenerunt, propterea dominus quoque virtutem ſuam magis oſtendit, ſumma cum poteſtate à delictorum vinculis ipſum diſſolvens, ut ex omnibus his patri ſe demõſtraret æqualem: quę quidem altius mihi repetenda eſſe videntur. Manifeſtã igitur fecit per doctrinã poteſtatẽ ſuam, cũ docuit eos tanquam poteſtatem habens: cum ad leproſum dixit, Mundus eſto: cum Centurionem, dic verbo ſolùm, & ſanabitur puer meus, dicentem, magnis laudibus extulit. Cùm mari fræ- num verbis impoſuerit: cùm dæmones qui judicii poteſtatem eum habere confitebantur, quaſi dominus ejecerit: nunc rurſus alio quodam, multoque majori modo inimicos ſuos cogit æqualem ſe patri verbis ſuis confiteri:

Ioan. 5. a.

Supra. 8. d.

Ibidem. c.

Mar. 2. a. Luca. 5. d.

Supra. 8. a.

Ibidem.

Ibidem. b.

Supra. c.

B nam

nam ipſe omnem ambitionem fugiens, quoniam magna erat multitudo circunfuſa, adeò ut omni obſtruſo introitu à tecto paralyticum dimiſerint, noluit ſtatim corpus palam propoſitum curare, verùm ut ab inimicis ſibi occaſio traderetur, latentem atque abditam curam animæ contulit, cùm peccata dimiſit. Quod quidem & paralytico ſalutare erat, & ipſi nimium glorioſum non erat: hæc Iudæi à pravitate animi vexati reprehenderunt, & impedire volentes, majora videri inviti omnia perfecerunt. Sapientia enim eius factum eſt, ut ex invidia eorum multò magis ſignum appareret. Videamus igitur poſteaquam illi turbati dixerunt: *Hic blaſphemat, quis poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus?* Videamus, inquam, quid ipſe ait: utrum opinionem eorum improbaverit, an potius comprobaverit: niſi enim æqualis eſſet patri, dixiſſet: Quid mihi tribuitis non competentem opinionem? procul ego abſum à tanta poteſtate: nunc verò nihil horum dixit, ſed contrà illorum verbo ac ſigno affirmavit. Ita quoniam ſolet eſſe audientibus moleſtum, ut aliquis de ſeipſo apertius dicat, aliorum verbis & ſigno deum ſe, patrique æqualem eſſe oſtendit: & quod mirabilius eſt, non per amicos ſolùm, verumetiam per inimicos hoc peragit, ut & virtutis & ſapientiæ ſuæ pelagus pateat. Per amicos quidem quando dixit, *Volo, Mundus eſto*: &, *Quoniam neque in Iſraël tantam fidem inveni*. Per inimicos verò nunc: cùm enim illi dixiſſent, neminem poſſe peccata dimittere, niſi ſolummodo Deum, intulit: *Vt autem ſciatis quòd poteſtatem habet filius hominis dimittere peccata in terra, tunc dixit paralytico: Surgens tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam.* Non autem hic ſolùm id facit, ſed alibi etiam cùm inimici eius dicerent: Non de bono opere, ſed de blaſphemia lapidamus te, & quoniam cùm ſis homo, Deum teipſum facis: non refutavit opinionem illorum, ſed approbavit dicens: *Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: ſin autem facio, ſi mihi non creditis, ſaltem operibus credite.* Verùm hic aliud ſignum Deitatis ſuæ, & quòd patri æqualis eſſet, non parvum oſtendit. Illi enim murmurantes, ſecum dicebant, peccatorum dimiſſionem eſſe ſolius Dei. Ipſe verò non ſolùm peccata dimiſit, ſed occulta etiam cordium, quæ noſſe ſolius Dei eſt, manifeſtavit. Non enim apertè, ſed ſecum, hic blaſphemat, dixerunt. *Ecce enim*, inquit, *quidam de ſcribis dixerunt intra ſe, hic blaſphemat.* Ieſus autem cogitationes eorum non ignorans: *Cur*, inquit, *mala cogitatis in cordibus veſtris?* Quòd verò Dei ſolus ſit ſecreta cordium noſſe, audi prophetam dicentem: *Tu noſcis corda ſolus*. & rurſus, *Scrutans corda & renes Deus*: & Hieremias, *Profundum cor eſt ſuper omnia, & homo eſt, & quis noſcet eum?* &, *Homo videbit in faciem, Deus autem videbit in cor*: multis quoque aliis percipere poſſumus ſolius eſſe Dei mentem ac animos hominum cognoſcere.

Quare

Ibidem. f. & Luc. 5. c. Supra 8. b.

Ioan. 10. g.

3. Reg. 8. d. & 2. Paralip. 6 f. Pſal. 7. c. Hier. 17. b. 1. Reg. 16. b.

καὶ διὰ τοῦ σχήματος αὐτὸν αὐτοῦ καθίστησι φανερόν. αὐτὸς μὲν γὰρ τὸ ἀφιλότιμον δεικνύς· καὶ γὰρ καὶ πολὺ περιειστήκει θέατρον τὴν εἴσοδον ἀποτειχίζον, διὸ καὶ ἄνωθεν αὐτὸν καθῆκαν· οὐκ ἐπέδραμεν εὐθέως τῇ τοῦ σώματος θεραπείᾳ τοῦ φαινομένου, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνων λαμβάνει τὴν ἀφορμήν· καὶ τὸ ἄδηλον πρῶτον ἐθεράπευσε, τὴν ψυχήν, τὰ ἁμαρτήματα ἀφείς· ὅπερ ἐκεῖνον μὲν ἔσωζεν, αὐτῷ δὲ οὐ πολλὴν δόξαν ἔφερεν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὑπὸ πονηρίας
A ἐνοχλούμενοι καὶ ἐπισκῆψαι βουλόμενοι, ἐξέλαμψαν τὸ γεγενημένον καὶ ἄκοντες [illegible]. ὁ γὰρ εὐμήχανος αὐτὸς τῇ βασκανίᾳ αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ σημείου φανέρωσιν ἀπεχρήσατο. ἐπεὶ οὖν ἐθορυβοῦντο καὶ ἔλεγον· οὗτος βλασφημεῖ, τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἴδωμεν τί φησιν αὐτός. ἆρα ἀνεῖλε τὴν ὑπόνοιαν; καί τοι [γε] εἰ μὴ ἴσος ἦν, ἐχρῆν εἰπεῖν· τί μοι περιάπτετε μὴ προσήκουσαν ὑπόληψιν; πόῤῥω ταύτης ἐγὼ τῆς δυνάμεως. Νυνὶ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν εἶπε, τοὐναντίον δὲ ἅπαν καὶ ἐβεβαίωσε καὶ ἐκύρω-
B σε, τῇ [τε] παρ' ἑαυτοῦ φωνῇ, καὶ τῇ τοῦ θαύματος ἐπιδείξει. ἐπειδὴ γὰρ [τὸ] αὐτὸν τινὰ περὶ ἑαυτοῦ λέγειν ἐδόκει προσίστασθαι τοῖς ἀκροωμένοις, διὰ τῶν ἄλλων βεβαιοῖ τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι οὐ διὰ τῶν φίλων [μόνον,] ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐχθρῶν. τοῦτο γὰρ ἡ περιουσία τῆς αὐτοῦ σοφίας. διὰ μὲν τῶν φίλων, ὅτε εἶπε, θέλω καθαρίσθητι, [καὶ] ὅτε εἶπεν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον· διὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν νυνί. ἐπειδὴ γὰρ εἶπον, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ μόνος ὁ θεός, ἐπήγαγεν· ἵνα
C δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κράββατον, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν αὐτῶν λεγόντων· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι [σὺ] ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς ἑαυτὸν θεόν. [ἀλλ'] οὐδὲ ἐκεῖ τὴν δόξαν ταύτην κατέλυσεν, ἀλλὰ πάλιν ταύτην ἐκύρωσεν, εἰπών· εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύητέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ οὐ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πι-
D στεύσατε. ἐνταῦθα μέντοι καὶ ἕτερον σημεῖον τῆς ἑαυτοῦ θεότητος δείκνυσιν οὐ μικρόν, [καὶ] τῆς πρὸς τὸν πατέρα ὁμοτιμίας. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔλεγον, ὅτι λύειν ἁμαρτήματα θεοῦ μόνου ἐστίν· οὗτος δὲ οὐ λύει μόνον ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἕτερόν τι ἐπιδείκνυται ὃ θεοῦ μόνου ἦν, τὸ τὰ [ἐν τῇ καρδίᾳ] ἀπόῤῥητα ἐκφέρειν. οὐδὲ γὰρ ἐξήνεγκαν εἰς μέσον ὅπερ ἐνενόουν. ἰδοὺ γάρ τινες τῶν γραμματέων φησὶν ἐν ἑαυτοῖς εἶπον· οὗτος βλασφημεῖ. καὶ εἰδὼς ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπε· τί ἐνθυμεῖσθε [ὑμεῖς] πονηρὰ
E ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ὅτι δὲ θεοῦ μόνου ἐστὶ τὸ τὰ ἀπόῤῥητα εἰδέναι, ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης· σὺ ἐπιστάσαι καρδίας μονώτατος· καὶ πάλιν, ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ θεός. καὶ ὁ ἱερεμίας δὲ [φησι·] βαθεῖα [ἡ] καρδία παρὰ πάντα, καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν; καὶ ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ θεὸς εἰς καρδίαν. καὶ διὰ πολλῶν ἐστιν ἰδεῖν ὅτι θεοῦ μόνου ἐστὶ τὸ κατὰ διάνοιαν εἰδέναι.

Δείκνυσι

Digitized by Google

Δείκνυσι τοίνυν ὅτι θεός ἐστιν ἴσος τῷ γεγεννηκότι. ἅπερ ἐν ἑαυτοῖς ἐλογίζοντο. δεδοικότες γὰρ τὸ πλῆθος, ἃ οὐκ ἐτόλμων εἰς τὸ μέσον ἐξενεγκεῖν, ταῦτα ἐκκαλύπτει καὶ δῆλα ποιεῖ. πολὺ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀνεπαχθὲς ἐνδεικνύμενος. ἵνα τί γάρ φησιν ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; καί τοι γε εἰ ἀγανακτῆσαι ἐχρῆν, τὸν κάμνοντα ἀγανακτῆσαι ἔδει ὡς διαπατηθέντα, καὶ εἰπεῖν· ἕτερον ἐλθὼν θεραπεῦσαι, ἕτερον διορθοῦσαι; πόθεν γὰρ δῆλον, ὅτι ἀφέωνταί μου αἱ ἁμαρτίαι; νυνὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν οὐδὲν φθέγγεται τοιοῦτον, ἀλλὰ δίδωσιν ἑαυτὸν τῇ τοῦ θεραπεύοντος ἐξουσίᾳ· οὗτοι δὲ περίεργοι ὄντες καὶ βάσκανοι, ταῖς ἑτέρων ἐπιβουλεύουσιν εὐεργεσίαις. διὸ ἐπιπλήττει μὲν αὐτοῖς, μετ᾽ ἐπιεικείας δὲ πάσης. εἰ γὰρ ἀπιστεῖτε [φησὶ] τῷ προτέρῳ καὶ κόμπον εἶναι νομίζετε τὸ λεχθὲν, ἰδοὺ καὶ ἕτερον ἐκείνῳ προστίθημι τὸ τὰ ἀπόρρητα ὑμῶν ἐκκαλύψαι· καὶ μετ᾽ ἐκεῖνο πάλιν ἕτερον. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ σφίγξαι τὸ σῶμα τοῦ παραλελυμένου. καὶ ὅτε μὲν εἶπε τῷ παραλυτικῷ, οὐ σαφῶς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἑαυτοῦ δηλῶν ἔλεγεν· οὐ γὰρ εἶπεν, ἀφίημί σοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλ᾽ ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἠνάγκασαν, σαφεστέραν αὐτοῦ
» δείκνυσι τὴν ἐξουσίαν λέγων· ἵνα δὲ ἴδητε ὅτι
» ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου [ἐπὶ τῆς γῆς]
ἀφιέναι ἁμαρτίας. Ὁρᾷς ὅσον ἀπέχει τοῦ μὴ θέλειν νομίζεσθαι ἴσος τῷ πατρί; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι δεῖται ἑτέρου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν, ἀλλ᾽ ὅτι ἐξουσίαν ἔχει. καὶ οὐδὲ αὐτὸ πρὸς φιλοτιμίαν λέγει· ἀλλ᾽ ἵνα ὑμᾶς πείσω φησὶν ὅτι οὐ βλασφημῶ ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρί. πανταχοῦ γὰρ ἀποδείξεις βούλεται παρέχειν σαφεῖς καὶ ἀναντιρρήτους, ὡς
» ὅταν λέγῃ· ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ· καὶ
» τὴν πενθερὰν τοῦ Πέτρου δεικνύει διακονοῦσαν, καὶ
τοὺς χοίρους ἐπιτρέπει κατακρημνίζεσθαι. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τῆς μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσεως τεκμήριον, τὴν τοῦ σώματος σφίγξιν ποιεῖται· τῆς δὲ σφίγξεως, τὸ βαστάσαι τὸν κράββατον· ὥστε μὴ νομισθῆναι φαντασίαν εἶναι τὸ γεγενημένον. καὶ οὐ πρότερον τοῦτο ποιεῖ, ἕως αὐτοὺς ἠρώτησε. Τί γάρ φησιν εὐκολώτερόν ἐ-
» στιν εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,
» ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου;
ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. τί δοκεῖ ῥᾷον ὑμῖν εἶναι; σῶμα σφίγξαι διωκισμένον, ἢ ψυχῆς ἁμαρτήματα λῦσαι; εὔδηλον ὅτι σῶμα σφίγξαι. ὅσῳ γὰρ ψυχὴ σώματος βελτίων, τοσούτῳ τὸ ἁμαρτήματα λῦσαι τούτου μεῖζον. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀφανὲς, τὸ δὲ φανερὸν, προστίθημι τὸ καταδεέστερον μὲν, φανερώτερον δέ· ἵνα καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἀφανὲς διὰ τούτου λάβῃ τὴν ἀπόδειξιν, διὰ τῶν ἔργων προαποκαλύπτων ἤδη τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰρημένον, ὅτι αὐτὸς αἴρει τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. ἀναστήσας τοίνυν αὐτὸν, εἰς τὴν οἰκίαν πέμπει· πάλιν

Quare æqualem patri ſe oſtendit, qui quæ inimici ſui ſecum cogitabant, nec audebant, multitudinem timentes proferre, hæc revelavit. Magnam hic quoque animi lenitatem oſtendit: ait enim, Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quod ſi indignari quempiam oportebat, ægrotum magis oportebat, qui quaſi deceptus potuiſſet exclamare: Ego ad curandum corpus veni, hic verò ad curandum animam refugit: unde namque manifeſtum eſt,
A dimiſſa mihi eſſe peccata mea? Nunc verò ille nihil huiuſcemodi dicit, ſed ſeipſum curantis poteſtati ſyncerè atque integrè tradit. Scribæ autem perverſitate atque invidia beneficiis aliorum inſidiantur, idcirco etiam clementiſſimè ipſos increpat, re potius quàm verbis, ut dicere videatur: Si non creditis poſſe me peccata dimittere, & tumoris quodam afflatu id me arripere putatis, quod non habeam: ecce ad illud hoc quoque adjicio, quod ſecreta veſtræ mentis revelavi: & ad hæc tertium rurſum addo, paralytici corpus firmum
B illico atque robuſtum conſtituens. Illud verò non prætermittendum, quod quando peccata paralytici dimiſit, non apertè poteſtatem ſuam manifeſtavit. Nõ enim dixit, dimitto tibi peccata tua: ſed, dimittuntur tibi peccata tua. Inimicis autẽ urgentibus manifeſtius ſuá poteſtatem oſtendit. Ait enim, ut ſciatis quia poteſtatem habet filius hominis in terra peccata dimittere: perpendiſne quam longè abeſt, ut nolit æqualis putari patri? Non enim dixit quod indigeat altero filius hominis, aut
C quòd dedit ſibi deus poteſtatem, ſed quòd poteſtatem habet filius hominis: nec ad gloriam dico, ait, ſed ut vobis perſuadeam quia non blaſphemo, cùm meipſum patri æqualem faciam. Sed & alibi certa firmaque ſignorum vult argumenta præbere: veluti quando dixit, *Vade oſtende teipſum ſacerdoti*: quando ſocrum Petri ad miniſtrationem uſque confirmavit: quando denique in præcipitia porcos abire permiſit: ſic in hoc loco quod peccata verè dimiſſa eſſent, ſubita curatione corporis, quaſi certo quodam argumento
D eveſtigio confirmavit. Quòd verò corpus curatum erat: quoniam grabbatum tulit, ac abiit, dubitari non poterat. Hæc itaque facta ſunt, ne quis putaret ficta phantaſmata videre, nec tamen primus eum curavit, quam ipſos interrogaverit, *Quid ſit facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam?* Hoc verò huiuſmodi eſt, utrum vobis facilius videtur, diſſolutum corpus confirmare, an animę peccata dimittere? Nec eſt dubium quin confirmatio imbecillis corporis facilior ſit. Nam quanto a-
E nima corpore præſtantior, tanto curatio eius curatione corporis maior ac difficilior: verùm quoniam alterum latet, alterum patet: quod quidem minus eſt, ſed tamen manifeſtius, adjicio, ut illud maius ac inviſibile confirmatius certiusque per hoc reddatur: ſic opere ipſo jam illud ſubaperiebat, quod Ioannes dixit: *Ipſe tollit peccata mundi.* Mittit autem eum cùm ſanaſſet, in domum ſuam,

Supra 8. a
Ibidem b.
Ibidem. d.
Ioan. 1. d.

Digitized by Google

partim ut humilitatem oſtenderet, quod eum
non retinuerit: partim ne multi non ſignum
verum, ſed phantaſmate factum dicere aude-
rent: qui enim morbi teſtes erant, hos & ſa-
nitatis teſtes eſſe volebat: ut dicere videa-
tur, Ego quidem optaſſem præſentes omnes,
qui cùm corpore ſani ſint, anima tamen vehe-
mentius ægrotant, per tuum morbum ad ſa-
nam mentē reduci potuiſſe: ſed quoniam no-
lunt, vade in domū tuam, ut ſaltem tuorū mē-
tes ab ægrotatione revoces. Vidéſne quemad-
modū tam corporum, quam animarū condi-
torem ſe eſſe oſtēdat? Nam utriuſq; ſubſtantiæ
morbū curavit, & occultum ex eo ꝙ manifeſtū
erat, patefecit. Sed nihilominus etiam humi
turbæ adhuc jacent: miratæ nanq; fuerāt, cùm
hoc vidiſſent & glorificaverūt Deum, qui tan-
tam dedit hominibus poteſtatem: impedimēto
eñ erat ipſis caro. Ipſe tamen eos non increpa-
vit: ſed mentes eorū aſſiduis operibus excita-
bat, & ad ſublimius ſapiendū adducebat. Non
enim parvū tunc videbatur, quod cæteris ho-
minibus majorē, & à Deo ipſum veniſſe arbi-
trarentur: quæ ſi firmo animo tenuiſſent, hac
via à minoribus ad majora ꝓcedentes, cogno-
viſſent ꝓfecto Dei filium fuiſſe: ſed non ſerva-
verunt hæc tenaciter, propterea ad excellētio-
ra ꝓgredi non potuerunt, ſed mutato animo
rurſus dicebant: Hic homo non eſt à Deo. Et
quo modo ipſe à Deo eſt? Quæ aſſiduè contor-
quebant, ſuis morbis ſeu affectibus tales præ-
textus obtēdentes. Quod etiam nunc multi fa-
ciunt, qui cū ſe Deum ulciſci videri volunt, ſuis
ipſi indulgēt affectibus: quū oporteret omnia
cum manſuetudine peragere. Nam ipſe omniū
Deus cum poſſet in blaſphemātes fulmina ja-
Mat. 5. g. cere, *Solem* tamē *ſuum oriri ſuper omnes facit*, im-
bres demittit, cæteraq; omnia clementiſſimè
præſtat. Ipſum igitur imitemur ut oportet, ex-
hortemur cæteros ad virtutem, eum māſuetu-
dine admoneamus: nulla ira, nulla ferocitate
moveamur. Nec eñ ex blaſphemia nocumen-
tum aliquod in Deum pervenit, ut tu incāde-
ſcas, atque ita cōmovearis: ſed qui blaſphema-
vit, ipſe vulnus accepit. Itaque ingemiſce, la-
chryma: lachrymis enim dignus eſt qui peccat.
Præterea nullū manſuetudine melius remediū
eſt ad hæc peccatorū vulnera: manſuetudo eñ
quam quævis violentia plus efficere poteſt. Et
conſidera quo modo ipſe Deus nobis tam in
veteri quam in novo teſtamēto tunc loquitur,
cùm videatur contumeliis fuiſſe affectus. In
Mich. 6. a. veteri enim ſcribitur: *Popule meus quid feci tibi?*
Acto. 9. a. In novo verò: *Saule Saule, quid me perſequeris?*
2. Timot. 2. d. Paulus etiam cum omni manſuetudine jubet
adverſarios corripere: ſed & ipſe Chriſtus cum
acceſſiſſent diſcipuli poſtulantes ut ignis de
cœlo deſcenderet, vehementer ipſos incre-
Luc. 9. g. pavit dicens: *Neſcitis cujus ſpiritus eſtis vos.* Hic
quoque non dixit, quid cogitatis ô vos ſcele-
ſti, invidi, & ſalutis humanæ hoſtes: ſed, *cur
mala in cordibus veſtris cogitatis?* Oportet ergo
clementer ægritudines animi removere: nam
qui humano timore melior factus eſt, ad pra-
vitatem rurſus citò redit: ꝓpterea zizania juſ-
Mat. 13. d. ſit dimitti, ut pœnitentiæ tempus præberetur.
Multi

πάλιν ἐντεῦθεν τὸ ἄτυφον δεικνὺς, καὶ ὅτι οὐ φαν-
τασία ἦν τὸ γεγενημένον. Τοὺς γὰρ τῆς ἀῤῥωστίας
μάρτυρας, [τούτους] ποιεῖται καὶ τῆς ὑγιείας. ἐγὼ
μὲν γὰρ ἐβουλόμην [φησὶ] διὰ τοῦ σοῦ πάθους καὶ
τοὺς δοκοῦντας ὑγιαίνειν, νοσοῦντας δὲ τὴν διά-
νοιαν, θεραπεῦσαι· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλονται, ἄπι-
θι οἴκαδε τοὺς ἐκεῖ διορθωσόμενος. ὁρᾷς πῶς
δείκνυσι καὶ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν ὄντα δη-
μιουργόν; ἑκατέρας γὰρ οὐσίας τὴν παράλυσιν ἰᾶ-
A ται, καὶ τὸ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ δῆλον ποιεῖ.
ἀλλ' ὅμως ἔτι χαμαὶ σύρονται. ἐδόξασαν γὰρ τὸν
θεόν φησι τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀν-
θρώποις. προσίστατο γὰρ αὐτοῖς ἡ σάρξ· αὐτὸς
δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐπετίμα, ἀλλὰ πρόεισι διὰ τῶν ἔρ-
γων ἐγείρων αὐτοὺς καὶ ὑψηλὸν τὸ φρόνημα ποι-
ῶν. πῶς γὰρ οὐκ ἦν μικρὸν τὸ νομίζεσθαι πάν-
των [τῶν] ἀνθρώπων εἶναι μείζω καὶ παρὰ [τοῦ]
θεοῦ ἥκειν· εἰ γὰρ ταῦτα καλῶς ἐβεβαίωσαν, ὁ-
δῷ προβαίνοντες ἔγνωσαν [ἂν] ὅτι καὶ θεοῦ υἱός ἦν.
B ἀλλ' οὐ κατέσχον ταῦτα σαφῶς· διὰ τοῦτ' οὐδὲ
προσελθεῖν ἠδυνήθησαν. ἔλεγον γὰρ οὕτως οὐκ ἔστιν
παρὰ τοῦ θεοῦ· πῶς ἐστιν οὗτος παρὰ τοῦ θεοῦ·
καὶ συνεχῶς αὐτὰ ἔστρεφον, τῶν οἰκείων παθῶν ταῦ-
τα προβαλλόμενοι προκαλύμματα. ὃ πολλοὶ καὶ νῦν
ποιοῦσι, καὶ τὸν θεὸν δοκοῦντες ἐκδικεῖν οἰκεῖα
πληροῦσι πάθη, δέον μετ' ἐπιεικείας ἅπαντα
μετιέναι. Καὶ γὰρ ὁ τῶν ὅλων θεὸς, σκηπτὸν
δυνάμενος ἀφιέναι ἐπὶ τοὺς βλασφημοῦν-
τας αὐτὸν, τὸν ἥλιον ἀνατέλλει, καὶ τοὺς ὄμ-
C βρους ἀφίησι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα μετὰ δα-
ψιλείας παρέχει. ὃν χρὴ καὶ ἡμᾶς μιμου-
μένους παρακαλεῖν, παραινεῖν, νουθετεῖν με-
τὰ πρᾳότητος, οὐκ ὀργιζομένους οὐδὲ ἐκ-
θηριουμένους. οὐδὲ γὰρ βλάβη τις εἰς τὸν θεὸν ἀπὸ
τῆς βλασφημίας ἐκβαίνει, ἵνα θυμωθῇς· ἀλλ'
ὁ βλασφημήσας αὐτὸς καὶ τὸ τραῦμα ἔλαβεν. οὐκ-
οῦν στέναξον, θρήνησον. καὶ γὰρ δακρύων ἄξιον
τὸ πάθος, καὶ τὸν τραυματισθέντα δὲ οὐδὲν
οὕτως ὡς ἐπιείκεια θεραπεῦσαι δύναται. ἐπι-
D είκεια γὰρ πάσης βίας δυνατωτέρα. ὅρα
γοῦν πῶς ἡμῖν αὐτὸς ὁ ὑβρισμένος διαλέγε-
ται καὶ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς καὶ ἐπὶ τῆς καινῆς·
ἐκεῖ μὲν λέγων, λαός μου τί ἐποίησά σοι; ἐν-
ταῦθα δὲ, Σαῦλε Σαῦλε τί με διώκεις; καὶ
ὁ Παῦλος δὲ ἐν πρᾳότητι κελεύει παιδεύειν τοὺς
ἀντιδιατιθεμένους. καὶ αὐτὸς δὲ ἡνίκα προσ-
ήεσαν οἱ μαθηταὶ ἀξιοῦντες πῦρ καταβῆναι ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ, σφόδρα ἐπετίμησεν [αὐτοῖς] λέ-
γων· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. καὶ
E ἐνταῦθα δὲ οὐκ εἶπεν, ὦ μιαροὶ καὶ γόητες ὑ-
μεῖς· ὦ βάσκανοι καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σω-
τηρίας ἐχθροί· ἀλλὰ τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Δεῖ τοίνυν μετ' ἐπιει-
κείας ἐξαίρειν τὸ νόσημα. ὁ γὰρ φόβῳ γενόμε-
νος ἀνθρωπίνῳ βελτίων, ταχέως ἐπανήξει πρὸς
τὴν πονηρίαν πάλιν. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ζιζάνια
ἀφεθῆναι ἐκέλευσε, διδοὺς προθεσμίαν μετανοίας.
πολλοὶ

πολλοὶ γοῦν οὕτω μετενόησαν καὶ γεγόνασι σπουδαῖοι πρότερον ὄντες φαῦλοι· οἷον, ὁ παῦλος, ὁ τελώνης, ὁ λῃστής. καὶ γὰρ ζιζάνια ὄντες, οὕτως σῖτος γεγόνασιν ἄριστος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σπερμάτων τοῦτο ἀμήχανον· ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως, ῥᾴδιόν τε καὶ εὔκολον. οὐ γὰρ φύσεως ὅροις αὕτη δέδεται, ἀλλ' ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται. ὅταν τοίνυν ἴδῃς ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας, θεράπευσον, ἐπιμελήθητι, πρὸς ἀρετὴν ἐπανάγαγε, βίον ἐπιδεικνύμενος ἄριστον, τὸν λόγον παρεχόμενος ἀκατάγνωστον, προστασίαν [καὶ] κηδεμονίαν παρέχων, πάντα τρόπον κινῶν διορθώσεως, τοὺς ἀρίστους τῶν ἰατρῶν μιμούμενος. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι καθ' ἕνα τρόπον θεραπεύουσι μόνον· ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν οὐκ εἶκον τὸ ἕλκος τῷ προτέρῳ φαρμάκῳ, προστιθέασιν ἕτερον· καὶ μετ' ἐκεῖνο πάλιν ἄλλο. καὶ νῦν μὲν, τέμνουσι· νῦν δὲ, δεσμοῦσι. Καὶ σὺ τοίνυν ψυχῶν ἰατρὸς γενόμενος, πάντα κίνει θεραπείας τρόπον κατὰ τοὺς τοῦ χριστοῦ νόμους· ἵνα καὶ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας καὶ τῆς ἑτέρων ὠφελείας λάβῃς μισθὸν, εἰς δόξαν θεοῦ πάντα ποιῶν, καὶ πρότη καὶ αὐτὸς δοξα-
» ζόμενος. τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω φησί· καὶ
» οἱ ἐξουθενοῦντές με ἐξουθενωθήσονται. πάντα τοίνυν εἰς δόξαν αὐτοῦ πράττωμεν, ἵνα τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐπιτύχωμεν λήξεως· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α Λ'

Καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγόμενον. καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Ποιήσας [γὰρ] τὸ θαῦμα οὐκ ἐπέμεινεν, ἵνα μὴ τὸν ζῆλον ἐξάψῃ πλέον ὁρώμενος· ἀλλὰ χαρίζεται αὐτοῖς ἀναχωρῶν, καὶ τὸ πάθος παραμυθούμενος. τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, μὴ ὁμόσε χωροῦντες τοῖς ἐπιβουλεύουσιν, ἀλλὰ παραμυθούμεθα αὐτῶν τὸ ἕλκος, ἐνδιδόντες καὶ χαλῶντες αὐτῶν τὸν τόνον. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν οὐ μετὰ πέτρου καὶ ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἐκάλεσεν αὐτόν; ὥσπερ ποτὲ παρεγένετο ὅτε ᾔδει τοὺς ἀνθρώπους πεισθησομένους· οὕτω καὶ τὸν ματθαῖον τότε ἐκάλεσεν, ὅτε ἠπίστατο ἥξοντα. διὰ δὴ τοῦτο καὶ παῦλον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡλίευσεν. ὁ γὰρ τὰς καρδίας ἐπιστάμενος, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς ἑκάστου διανοίας εἰδὼς, ᾔδει καὶ πότε ἔμελλεν ἕκαστος τούτων ὑπακούσεσθαι. διὰ τοῦτο οὐκ ἐν προοιμίοις αὐτὸν ἐκάλεσεν ὅτε σκληρότερον ἔτι διέκειτο, ἀλλὰ μετὰ [τὰ] μυρία θαύματα καὶ τὴν πολλὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, ὅτι [καὶ] ἐπιτηδειότερον ᾔδει πρὸς τὴν ὑπακοὴν γεγενημένον.

Ἄξιον

Multi certè tanta pœnitentia cōpuncti ſunt, ut cùm antea perverſi eſſent, electiſſimi poſtea invenirentur: ut Paulus, ut Publicanus, ut latro, qui cùm prius zizania eſſent, in optimum triticum mutati ſunt: quæ quidem mutatio in ſeminibus impoſſibilis eſt, at in voluntate facilis, atque procliva. Non enim naturæ terminis ad bonum aut ad malum volūtas alligatur, ſed libero honoratur arbitrio. Quare cùm inimicum veritatis aliquem videris, omni ſtudio at-
A que cura conare ad virtutem reducere, primùm vivendi exemplis, deinde orationis gravitate, ac poſtremum patrocinii & auxilii copia. Non graveris omnia emendationis genera percurrere. Imitandi ſunt enim boni medici, qui non uno curationis modo utuntur: ſed cùm viderint primis remediis non eſſe depreſſum morbum, alia atque alia rurſus excogitāt: & aliquando quidem ligantes membra, doloribus dolores excutiunt, aliquando verò incidunt, ita multis variiſque medendi generibus tandem corpus ad ſanitatem reducunt. Quare
B pariter etiam tu animarum medicus factus, omni curationis modo ſecundum leges Chriſti utaris, ut & operum tuorum, & aliorum ſalutis mercedem accipias in gloriam Dei omnia faciens. Nam qui hæc in gloriam Dei facit, ipſe quoque gloriam conſequetur. *Glorificantes enim me*, inquit, *glorificabo: & qui contemnunt me, contemnentur*. Quare omnia ad gloriam Dei agamus, ut æternā requiem adipiſcamur. Ad quam omnes utinam perveniamus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui
C cum patre, ſimul atque ſpiritu ſancto gloria, imperium, honor nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen. *1. Reg. 2.*

HOMILIA XXXI.

[*in Gr. Codd. eſt XXX.*] EX CAPITE IX.

Et cùm tranſiſſet inde Ieſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me, &c.

CVm ingens ſignum mirabili curatione paralytici feciſſet, nullam ibi moram
D contraxit; ne ſcribæ majori, videntes ipſum, arderent invidia: ſed receſſit, ut turbationem eorum mitigaret: quod nobis quoque faciendum eſt. Non enim debemus cominus in adverſarios inſurgere, ſed ulceribus eorum mederi cedentes, ut dolor eorum mitigetur. Sed cujus rei gratia nō cū Petro, ſimul ac Ioanne, & aliis diſcipulis ipſū vocavit? Certè quemadmodū tunc ad illos acceſſit, vocavitq; quādo obtēperaturos ſciebat,
E ſic Matthæum quoq; nunc vocavit, quādo miraculorū fama perdomitum, minimè reluctaturum videbat. Qua de cauſa etiam Paulū poſt reſurrectionem piſcatus eſt. *Nam qui corda ſcrutatur, & occulta mentium perſpicit*, is etiam quādo unuſquiſque ad obediendum paratus erat, non ignoravit: propterea non continuò incipiens quando durior fuit, ſed poſt mille miracula, & inſignem atq; provulgatam famam, aptiorem jam ad obtemperandum vocavit. *Act. 9. a. Rom. 8. c.*

Sed

Sed non eſt ab re grandem evangeliſtę philoſophiam admirari, qui anteactam vitam ſuam non celavit, & nomen ſuum adſcripſit: quod alii mutata appellatione occultauerant. Sed cur dixit, in telonio ſediſſe? Virtutem vocantis voluit oſtendere, qui non impoſito adhuc fine pravæ publicanorum converſationi, è medio malorum pelago ipſum abſtraxit, ſicut beatum Paulum quoque furentem ac omni rabie ardentem, & ignem eccleſiæ inferentem, tranſmutavit: quam vocantis virtutem, ad Galatas ſcribens expreſſit, cum dicat: *Audiſtis fratres aliquando converſationem meam in Iudaiſmo, quia ſupra modum perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabam ipſam.* Piſcatores quoque à mediis operibus ſuis vocavit. Sed piſcatura quoddam artificium eſt, quod quamvis rudiorum hominum ſit, & ſimplicium, nihilominus non vituperatur: publicanorum autem ſtudia & exercitatio, impudentiæ ac crudelitatis plena ſunt, quæſtus nota illiberalis, turpis quædam mercatura, immo rapina lege ſeculari conceſſa: quæ omnia nō erubuit dominus. Nec mirum ſi publicanum non erubuerit, quando nec meretricē erubuit, quam non à fornicatione ſolum eripuit, verumetiā pedes oſculari permiſit. Venit enim non ut corpora ſolùm curaret, verūetiā multò magis ut ægrotis animis incolumitatem præſtaret: quod planum in paralytico fecit, cujus cùm peccata dimiſerit, tunc ad Matthæum acceſſit, ne turbarentur ſi publicanū viderent in diſcipulorum conſortio collocatum. Nam qui poteſt delictorum diſſolvere vincula, cur mirum eſt ſi peccatorem apoſtolum fecit? Vidiſti virtutem vocantis, diſce nunc vocati obedientiam. Non enim repugnavit, nec ambigendo ſecum dixit; putáſne publicanum, peccatoremq; me rectè abſq; fraude vocaverit? Non eſt enim hujuſcemodi intempeſtiva humilitas laudabilis: ſed confeſtim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum ſuis profectus ſit, verùm ſicut piſcatores prius retibus unà cum navigio atque patre relictis: ſic iſte publico officio & quæſtu relicto, ſequebatur, ſic præparatum animum atque præmeditatum oſtendens, ſic ab omni ſeculari negocio ſeipſum abrumpens, mirabili hac obedientia teſtimonium vocanti perhibuit, quod opportunè ipſum vocaverit. Sed cur jam, inquies, non de omnibus ſcripſit quomodo vocati ſunt, ſed de Petro, Iacobo, Ioanne, atque Philippo ſolùm, de cæteris verò nihil? Quia iſti maximè in humili artificio atque infami verſabantur. Quid enim publicano peius, aut piſcatura humilius? Philippum etiam non fuiſſe inſignem, à patria eius planum fieri poteſt, idcirco de his atque eorum artificiis maxime ſcribunt, declarantes quod cum præclara & ſplendida narrent, ipſis fidem habere oporteat. Qui enim nihil eorum quæ vicio dari poſſunt prætermittunt, ſed præ aliis ſumma diligentia ejuſmodi ſi qua ſunt commemorant, tam in magiſtro quam in diſcipulis, quo modo cùm laudabilia narrant, ſuſpectos habebis?

Galat. 1. c. — Luc. 7. f. — Ibidem, a.

præſer-

ἄξιον δὲ καὶ τοῦ ἀποστόλου θαυμάσαι τὴν φιλοσοφίαν, πῶς οὐκ ἀποκρύπτεται αὐτοῦ τὸν ἔμπροσθεν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τίθησι, τῶν ἄλλων κρυψάντων αὐτὸ προσηγορίᾳ ἑτέρᾳ. τίνος δὲ ἕνεκεν εἶπεν, ὅτι ἐπὶ τὸ τελώνιον καθήμενον; δεικνὺς τοῦ καλέσαντος τὴν δύναμιν, ὅτι οὐ καταλήξαντα οὐδὲ ἀποστάντα τῆς πονηρᾶς ταύτης καπηλείας, ἀλλ' ἐκ μέσων αὐτὸν ἀνέσπασε τῶν κακῶν. καθάπερ οὖν καὶ τὸν μακάριον Παῦλον μαινόμενον καὶ λυττῶντα καὶ πῦρ ἀφιέντα μετέστησεν. A ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς δεῖγμα ποιούμενος τῆς τοῦ καλέσαντος δυνάμεως, φησὶ Γαλάταις· ἠκούσατε τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν [τοῦ θεοῦ.] καὶ τοὺς ἁλιέας δὲ ἐν μέσοις τοῖς ἔργοις ὄντας ἐκάλεσεν· ἀλλ' ἐκείνων μὲν ἡ τέχνη τις ἦν οὐ διαβεβλημένη, ἀνθρώπων δὲ ἀγροικότερον διακειμένων καὶ ἀμίκτων καὶ πολὺ τὸ ἀφελὲς κεκτημένων· τοῦτο δὲ ἐπιτήδευμα ἀναισχυντίας γέμον [ἦν] καὶ ἰταμότητος καὶ κέρδος οὐκ ἔχον πρόφασιν εὔλογον, καὶ ἐμπορία ἀναιδὴς, καὶ ἁρπαγὴ σχῆμα ἔχουσα ἔννομον. B ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐπῃσχύνθη ὁ καλέσας. καὶ τί λέγω εἰ τελώνην οὐκ ἐπαισχύνεται, ὅπου γε οὐδὲ πόρνην γυναῖκα οὐ μόνον οὐ καλέσαι οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ καὶ φιλῆσαι αὐτῇ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ βρέξαι [τοῖς δάκρυσι] παρέσχε; καὶ γὰρ καὶ διὰ τοῦτο παραγέγονεν, οὐχ ἵνα σῶμα θεραπεύσῃ μόνον, ἀλλ' ἵνα ψυχῆς κακίαν ἰάσηται. ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ πεποίηκε. καὶ δείξας σαφῶς ὅτι δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε ἐπὶ τοῦτον ἔρχεται, ἵνα μηκέτι θορυβῶνται C τελώνην ὁρῶντες εἰς τὸν τῶν μαθητῶν ἐγκρινόμενον χορόν. ὁ γὰρ κύριος ὢν λῦσαι τὰ πεπλημμελημένα πάντα, τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῦτον ἀπόστολον ποιεῖ; ἀλλ' ὥσπερ εἶδες τοῦ καλέσαντος τὴν δύναμιν, οὕτω καὶ τοῦ κληθέντος τὴν ὑπακοὴν μάνθανε. οὐ γὰρ ἀντέτεινεν, οὐδὲ ἀμφισβητῶν εἶπε. τί τοῦτο; ἆρα μὴ ἀπατηλῇ κλήσει ἐμὲ τὸν τοιοῦτον καλεῖ; καὶ γὰρ ἄκαιρος αὕτη πάλιν ἡ ταπεινοφροσύνη· ἀλλ' εὐθέως ὑπήκουσε, καὶ οὐδὲ οἴκαδε ἀπελθεῖν ἠξίωσε καὶ τοῖς αὐτοῦ περὶ τούτων κοινώσασθαι, ὥσπερ οὖν οὐδὲ οἱ ἁλιεῖς· ἀλλ' ὃν τρόπον ἐκεῖνοι τὸ δί- D κτυον καὶ τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα, οὕτω καὶ οὗτος τὴν τελωνείαν καὶ τὸ κέρδος ἀφεὶς εἵπετο, παρεσκευασμένην πρὸς ἅπαντα [τὴν] γνώμην ἐπιδεικνύμενος, καὶ πάντων ἀθρόον ἑαυτὸν ἀπορρηγνὺς τῶν βιωτικῶν, ἐμαρτύρει τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ καλέσαντος διὰ τῆς ἀπηρτισμένης ὑπακοῆς. καὶ τί δήποτε φησὶν οὐχὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων εἶπεν ἡμῖν, πῶς καὶ τίνα τρόπον ἐκλήθησαν; ἀλλὰ περὶ πέτρου [καὶ ἰακώβου] καὶ ἰωάννου καὶ φιλίππου· περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδαμοῦ, ὅτι οὗτοι μάλιστα ἦσαν ἐν τοῖς ἀτόποις καὶ ταπεινοῖς ἐπιτηδεύμασιν. οὔτε γὰρ τελωνείας τι χεῖρον, οὔτε E ἁλιείας εὐτελέστερον. ὅτι δὲ [καὶ] φίλιππος τῶν σφόδρα ἀσήμων ἦν, ἀπὸ τῆς πατρίδος δῆλον. διὰ τοῦτο τούτους μάλιστα ἀνακηρύττουσι μετὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δηλοῦντες ὅτι καὶ ἐν τοῖς λαμπροῖς τῶν διηγημάτων αὐτοῖς πιστεύειν χρή. εἰ γὰρ τῶν δοκούντων ἐπονειδίστων εἶναι μηδὲν αἱρούμενοι παραλιπεῖν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἄλλων ταῦτα μετὰ ἀκριβείας ἀνακηρύττοντες, καὶ ἐπὶ τοῦ διδασκάλου καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν, πῶς ἂν εἶεν ἐπὶ τῶν σεμνῶν ὕποπτοι;

καὶ

καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν σημεῖα μὲν πολλὰ καὶ θαύματα παρατρέχωσι, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δοκοῦντα εἶναι ὀνείδη μετ' ἀκριβείας βοῶσι· καὶ τῶν μαθητῶν τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ τοῦ διδασκάλου τοὺς προγόνους τοὺς ἐπὶ ἁμαρτήμασι [καὶ ταπεινότητι] βεβοημένους λαμπρᾷ ἐκκαλύπτουσι τῇ φωνῇ. ὅθεν δῆλον ὅτι πολλὴ τῆς ἀληθείας ἐποιοῦντο [τὸν] λόγον, καὶ οὐδὲν πρὸς χάριν οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξιν ἔγραφον. καλέσας τοίνυν αὐτὸν, [καὶ] τιμῇ μεγίστῃ τετίμηκε, τραπέζης αὐτῷ κοινωνήσας εὐθέως. ταύτῃ γὰρ αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόντων εὔελπιν ἐποίει, καὶ εἰς πλείονα παρρησίαν ἐνῆγεν. A οὐ γὰρ χρόνῳ μακρῷ, ἀλλ' ἀθρόον ἰάσατο τὴν κακίαν· καὶ οὐκ αὐτῷ συνανάκειται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις πολλοῖς. καίτοι καὶ τοῦτο ἐδόκει αὐτοῦ ἔγκλημα εἶναι, ὅτι οὐκ ἀπεσόβησε τοὺς ἁμαρτωλούς. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο κρύπτουσιν. [οἱ δὲ ἐπισκήπτειν ἐπιχειροῦσι τοῖς παρ' αὐτοῦ γινομένοις.] συνέρχονται δὲ οἱ τελῶναι ὡς πρὸς ὁμότεχνον. ἐγκαλλωπιζόμενος γὰρ τῇ εἰσόδῳ τῇ τοῦ Χριστοῦ πάντας αὐτοὺς συνεκάλεσε. καὶ γὰρ παντὸς εἶδος θεραπείας ὁ Χριστὸς ἐκίνει· καὶ οὐχὶ διαλεγόμενος B μόνον, οὐδὲ θεραπεύων, οὐδὲ ἐλέγχων τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ ἀριστῶν διώρθου πολλοὺς τῶν κακῶς διακειμένων, διὰ τούτων διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι πᾶς καιρὸς καὶ πᾶν ἔργον δύναται παρέχειν ἡμῖν [τὴν] ὠφέλειαν. καίτοιγε τὰ παρακείμενα τότε ἐξ ἀδικίας ἦν καὶ πλεονεξίας, ἀλλ' οὐ παρῃτήσατο ὁ Χριστὸς αὐτῶν μετασχεῖν, ἐπειδὴ μέγα τὸ κέρδος ἐντεῦθεν ἔμελλε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁμωρόφιος καὶ ὁμοτράπεζος γίνεται τοῖς τὰ τοιαῦτα πεπλημμεληκόσι. C τοιοῦτος γὰρ ὁ ἰατρὸς, ἂν μὴ ἀνάσχηται τῆς σηπεδόνος τῶν καμνόντων, οὐκ ἀπαλλάττει τῆς ἀρρωστίας αὐτούς. καίτοιγε πονηρὰν ἐντεῦθεν ἔλαβε δόξαν, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ φαγεῖν, καὶ τῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ ἐκείνου, καὶ τῷ μετὰ πολλῶν τελωνῶν. ὅρα γὰρ αὐτοὺς τοῦτο ὀνειδίζοντας·
" ἰδοὺ [ἄνθρωπος] φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν
" φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. ἀκουέτωσαν ὅσοι μεγάλην ἐπὶ νηστείᾳ δόξαν ἑαυτοῖς περιθεῖναι σπουδάζουσιν [καὶ ἐννοείτωσαν] ὅτι ὁ δεσπότης ἡμῶν φά- D γος καὶ οἰνοπότης ἐκλήθη καὶ οὐκ ᾐσχύνετο, ἀλλὰ πάντων ὑπερεώρα τούτων, ἵνα τὸ προκείμενον ἀνύσῃ· ὅπερ [οὖν] καὶ ἐγένετο. [καὶ γὰρ [καὶ] μετεβάλετο ὁ τελώνης, καὶ βελτίων οὕτως ἐγένετο.] καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μέγα τοῦτο ὤνησε τὸ κοινωνῆσαι αὐτῷ τῆς τραπέζης, ἄκουσον τί φησιν ὁ Ζακχαῖος ἕτερος πάλιν τελώνης. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· σήμερον ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι, ὑπὸ
" τῆς ἡδονῆς πτερωθεὶς, τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδωμι πτωχοῖς φησὶ, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀ- E
" ποδίδωμι τετραπλάσιον. καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς φη-
" σί·] σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο. οὕτω
" διὰ πάντων ἔστι παιδεύειν· καὶ πῶς ὁ Παῦλος
" κελεύει, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος,
" ἢ πλεονέκτης, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν; μάλι-
" στα μὲν [οὖν] οὔπω δῆλον, εἰ καὶ διδασκάλοις
" ταῦτα παραινεῖ, ἀλλ' οὐχὶ ἀδελφοῖς μόνοις.
ἔπειτα

præſertim cum multa ſigna & miracula breviter tranſcurrant, crucis verò patibulum, quod opprobrii plenum eſſe videbatur, exactiſſimè proſecuti ſunt, diſcipulorumque ſtudia, artificia, quæſtus, contemptum, & ipſius magiſtri progenitores qui turpitudine aliqua detinebantur, magna voce in medium proferunt. Patet ergo quanta ſibi eſſet curâ veritatis, cùm nihil ad gratiam, nihil ad oſtentationem ambitiosè conſcripſerint. Verùm Matthæus vocatus, honoré quoq; nō minimū cōſecutus eſt. A Menſa eñ domini continuò dignatus, poterat facilè majora quoq; ſperare, qui videbat jam ſe libere cum domino conſervari: non eñ longo temporis intervallo, ſed repente à vicio fuerat ſanatus: quamvis Ieſus non cum illo ſolùm ad menſam accubuerit, ſed aliis quoq; cum multis, quod ſibi crimini à nobilioribus dabatur, qui peccatores depellendos eſſe cenſebant: ſed nec hoc ipſum celarunt evangeliſtæ quod ab improbis atq; invidis ad infamiam dicebatur. Concurrunt autem quaſi ad conſortem artifi- B cii multi publicani, quos Matthæus lætitia nō parva ꝓpter acceſſum Chriſti invitavit, domino ita diſponente, qui omne genus curationis animorum exhibuit, nec differendo ſolùm aut ægrotos curando, aut inimicos redarguendo: verumetiam comedendo, atque bibendo, multos à viciis ad virtutem reduxit, ut nos doctiores his omnibus efficeret, non eſſe tempus, nec opus ex quo non poſſimus utilitatem percipere. Et quamvis quæ tunc appoſita erant, injuſtè atque rapaciter fuerunt acquiſita, non repellit tamen ea dominus, ſed aſſumpſit ex C illis. Magnum enim lucrum inde oriebatur, quinimmo eodem tecto, eademq; menſa cum peccatoribus utimur. Hæc certè bonum medicum decent, qui niſi laborantium putredinem ferat, non poteſt eos doloribus liberare: ſed dominus malam multorū de ſe exiſtimationem, ad quam devenerunt, quoniam cum publicanis in domo publicani comederet, nō timuit. Illi autem exprobrabant dicentes: *Ecce homo edax, & vini potator, publicanorum amicus, & peccatorum.* (Matt. 11.) Audiant hæc qui magnam D ſibi per jejunium gloriam adipiſci ſtudent, diſcantque dominum edacem, vinique potatorem appellatum, non erubuiſſe. Omnia enim hæc deſpiciebat, ut ad finem optatum perveniret, ſicut & factum eſt. Nam & convertit omnino, & multò meliorem publicanum effecit. Et ut diſcas quantum aliis quoque profuit quando in domo Matthæi cum publicanis accubuit: audi quid Zacchęus dicit, alius item publicanus, qui cum Chriſti verba percepiſſet dicentis, *Hodie in domo tua oportet me manere:* (Luc. 19. a.) ſumma jucunditate perfuſus, medietatem ſubſtan- E tiæ pauperibus tribuo, inquit, & ſi cuiquam aliquid calumniosè abſtuli, reddo quadruplū. Ad quem Ieſus, *Hodie ſalus huic domui facta eſt.* Rectè eñ diximus, omni ex re meliores homines poſſe fieri. (Ibidem. b.) Sed quo modo (inquies) Paulus (1. Cor. 5. c.) præcipit, *ſi quis cum frater nominetur, ſit fornicator vel rapax, cum eo non comedere?* Primùm quidem non patet, an magiſtris etiam hæc à Paulo præcepta ſunt, an fratribus ſolum:

deinde

Digitized by Google

deinde nondum erant omnino fratres, quos vitandos dixit. Ad hæc, ad conſortium fratrũ jam aſcitos, tunc vitare jubet cùm in malis perſeverent. Publicani autem illi ab illicitis converſi, jam meliora proſequebantur: verùm nihil horum Phariſæos meliores fecit, ſed diſcipulos aggrediuntur, dicentes: *Cur cum publicanis & peccatoribus magiſter comedit veſter?* Ita quando diſcipuli deliquiſſe in aliquo videbantur, Chriſtum alloquuntur. *Ecce*, inquiunt,

Infra.12.a.

A *diſcipuli tui faciunt quod non licet in ſabbato facere.* Hic verò ad ipſos diſcipulos Chriſto detrahũt: quæ omnia malicioſè agebant, volentes à magiſtro diſcipulorum multitudinem ſubducere. Quid autem immẽſa ſapientia domini ad hæc? *Non indigent*, inquit, *valentes medico, ſed qui malè habent.* Perpendis quo modo in contrarium verba eorum cõvertit. Illi culpæ dabant, quoniam cum hujuſmodi hominibus converſabatur: ipſe verò contra indignum ſe ſuaque in homines benevolentia, ſi horum commercia & converſationem fugiat. Quare

B non procul à culpa tantum hæc eſſe oſtendebat, ſed principale propoſitum ſuum, & laude maxima dignum. Sed ne videatur turpitudinem vocatorum annectere, cùm dicat, malè agentes medico indigere: illud mitigando adjecit increpans ipſos ac dicens, *Euntes diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium.* quod dicebat, ut parvam eos ſcripturarum habere oſtenderet peritiam: quapropter acriori quoque oratione uſus eſt, non commotus ipſe, nequaquam, ſed ut illos commoneret: & quãvis potuiſſet dicere, Non vidiſtis me paralytici

Oſee 6.c.

C membra firmaſſe, peccatorum nexus diſſoluiſſe? nihil tamen horum, ſed communibus & probabilibus primò utitur. Denique ſcripturas in medium adducit: cùm enim dixerit, non eis qui rectè valent, & hinc occultè ſeipſum eſſe medicum declaraverit: tunc adjecit: *Euntes diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium*: hoc & Paulus facit. Nam à communibus primùm, & probabilibus re cõfirmata, & poſtquam dixerit: *Quis paſcit gregem, ac ex lacte ejus non comedit?* tunc ſcripturarum teſtimonium

Supra.a.
1 Cor.9.a.
Deut.25.a.
1 Cor.9.b.
Mat.16.b.
& Mar.8.b.

D adduxit. *In lege nanque Moſis ſcriptum eſt*, inquit: *Non frenabis bovem triturantem*: & rurſum ſic: *dominus euangeliũ annunciaturis conceſſit ex euangelio vivere*: at verò ad diſcipulos aliter dicit: in ſignorũ enim memoriam reducit, dicẽs: Obliti eſtis quinque panum, & hominum quinq; milium, & corbium quot tuliſtis? Non ſic autem ad iſtos nunc ait, ſed communis imbecillitatis meminiſſe facit, ut ex ipſorũ numero eos etiam eſſe oſtendat: quippe qui nec ſcripturarum peritiam habebant, & omnem virtutem

E negligentes, plurimùm in ſacrificiis confidebant: id enim occultius ſignificans breviter tetigit, quod paſſim ab omnibus dicitur prophetis, cùm dicat, *Diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium*: quibus verbis probat illos eſſe qui iniquiter agant, non ſe: quaſi dicat, cujus rei gratia incuſatis me, qui peccatores ad virtutem reduco? aut cur patrem propter idipſum non incuſatis?

Oſee.6.c.

Quem-

ἔπειτα, οὗτοι οὔπω τῶν ἀπηρτισμένων ἦσαν, οὐδὲ ἀδελφῶν γεγενημένων. πρὸς δὲ τούτοις ὁ παῦλος καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γεγενημένους τότε ἀποστρέφεσθαι κελεύει, ὅταν ἐπιμένωσιν· οὗτοι δὲ ἦσαν παυσάμενοι λοιπὸν καὶ μεταβαλλόμενοι. ἀλλ᾽ οὐδὲν τούτων τοὺς φαρισαίους ἐνέτρεψεν, ἀλλ᾽ ἐγκαλοῦσι τοῖς μαθηταῖς λέγοντες· διατί μετὰ τελωνῶν [καὶ ἁμαρτωλῶν] ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; καὶ ὅταν μὲν αὐτοὶ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν, αὐτῷ ἐντυγχάνουσι λέγοντες· ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ· ἐνταῦθα δὲ πρὸς αὐτοὺς αὐτὸν διαβάλλουσιν. ἅπερ πάντα κακουργούντων ἦν καὶ βουλομένων ἀπορρῆξαι τοῦ διδασκάλου τὸν χορὸν τῶν μαθητῶν. τί οὖν ἡ ἄπειρος σοφία; οὐ χρείαν ἔχουσι [φησὶν] οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. ὅρα πῶς εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔγκλημα τοῦτο ἐποιοῦντο τὸ συγγίνεσθαι [αὐτὸν] τούτοις· αὐτὸς δὲ τοὐναντίον φησὶν, ὅτι τὸ μὴ συγγίνεσθαι ἀνάξιον αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας. καὶ οὐ μόνον ἐγκλήματος ἐκτὸς τὸ τοὺς τοιούτους διορθοῦν, ἀλλὰ προηγούμενον καὶ ἀναγκαῖον καὶ μυρίων ἄξιον ἐπαίνων. εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ καταισχύνειν τοὺς κληθέντας τῷ λέγειν, οἱ κακῶς ἔχοντες, ὅρα πῶς αὐτὸ παραμυθεῖται πάλιν, ἐπιτιμῶν αὐτοῖς καὶ λέγων· πορευθέντες [δὲ] μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. τοῦτο δὲ ἔλεγε τὴν τῶν γραφῶν ἄγνοιαν αὐτοῖς ὀνειδίζων. διὸ καὶ πληκτικώτερον κέχρηται τῷ λόγῳ, οὐχὶ αὐτὸς ὀργιζόμενος· μὴ γένοιτο· ἀλλ᾽ ὥστε ἐκείνους μὴ ἐξαπορηθῆναι. καίτοι γε ἠδύνατο εἰπεῖν· οὐκ ἐνενοήσατε πῶς ἔλυσα τὰς ἁμαρτίας τοῦ παραλυτικοῦ; πῶς τὸ σῶμα ἔσφιγξα; ἀλλ᾽ οὐ λέγει τούτων οὐδέν· ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν κοινῶν λογισμῶν πρῶτον αὐτοῖς διαλέγεται, καὶ τότε ἀπὸ τῶν γραφῶν. εἰπὼν γὰρ, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες, καὶ λανθανόντως δείξας ἑαυτὸν ὄντα τὸν ἰατρὸν, τότε εἶπε· πορευθέντες μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὕτω καὶ [ὁ] παῦλος ποιεῖ. πρότερον [γὰρ] ἀπὸ τῶν κοινῶν παραδειγμάτων τὸν λόγον κατασκευάσας καὶ εἰπὼν, τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς οὐκ ἐσθίει; τότε καὶ τὰς γραφὰς ἐπήγαγε λέγων· ἐν γὰρ τῷ νόμῳ μωσέως γέγραπται· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· καὶ πάλιν, οὕτως ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. πρὸς δὲ τοὺς μαθητὰς οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τῶν σημείων ἀναμιμνήσκει οὕτω λέγων· οὔπω μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τούτους οὕτως· ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας ἀναμιμνήσκει τῆς κοινῆς, καὶ δείκνυσι καὶ αὐτοὺς ὄντας τῶν ἀσθενούντων, εἴ γε οὐδὲ τὰς γραφὰς ᾔδεσαν, καὶ πάσης τῆς λοιπῆς ἀμελοῦντες ἀρετῆς ἐν ταῖς θυσίαις τὸ πᾶν ἐτίθεντο. ὃ καὶ σφόδρα αὐτοὺς αἰνιττόμενος τὸ διὰ τῶν προφητῶν πάντων εἰρημένον ἐν βραχεῖ τίθησι λέγων· μάθετε τί ἐστιν ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. διὰ γὰρ τούτων δείκνυσιν οὐκ αὐτὸν ὄντα τὸν παρανομοῦντα, ἀλλ᾽ ἐκείνους. ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· τίνος ἕνεκεν ἐγκαλεῖτέ μοι; ὅτι ἁμαρτωλοὺς διορθοῦμαι; οὐκοῦν καὶ τῷ πατρί μου τοῦτο ἐγκαλέσετε;

ὅπερ

ὅπερ οὖν καὶ ἀλλαχοῦ [τοῦτο] κατασκευάζων ἔλεγεν· ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. καὶ ἐνταῦθα πάλιν, προσθεὶς μάθετε τί ἐστιν ἔλεον, θέλω καὶ οὐ θυσίαν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τοῦτο βούλεται φησίν· οὕτω καὶ ἐγώ. ὁρᾷς [πῶς] ἐκεῖνα μὲν περιττά, ταῦτα δὲ ἀναγκαῖα; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἔλεον θέλω καὶ θυσίαν, ἀλλ' ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. τὸ μὲν γὰρ ἐνέκρινε, τὸ δὲ ἐξέβαλε· καὶ ἀπέδειξεν, οὐ μόνον οὐ κεκωλυμένον ὅπερ ἐνεκάλουν, ἀλλὰ καὶ νενομοθετημένον· καὶ μᾶλλον [ἢ] τῆς θυσίας, καὶ τὴν παλαιὰν αὐτὴν εἰσάγει συνῳδὰ τούτων φθεγγομένην καὶ νομοθετοῦσαν. καθαψάμενος τοίνυν [αὐτῶν] καὶ ἀπὸ τῶν κοινῶν ὑποδειγμάτων καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἐπάγει λέγων· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τοῦτο δὲ εἰρωνευόμενος πρὸς αὐτοὺς λέγει· ὡς ὅταν λέγῃ· ἰδοὺ ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν· καὶ πάλιν, ἐὰν πεινάσω οὐ μή σοι εἴπω. ὅτι γὰρ οὐδεὶς δίκαιος ἦν ἐπὶ τῆς γῆς, παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ καὶ ἐκείνους παρεμυθήσατο τοὺς κεκλημένους. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω φησὶ τοῦ βδελύξασθαι ἁμαρτωλούς, ὅτι καὶ δι' αὐτοὺς παραγέγονα μόνους. εἶτα, ἵνα μὴ ὑπτιωτέρους ἐργάσηται, εἰπὼν ἁμαρτωλούς, οὐκ ἐσίγησεν· ἀλλὰ προσέθηκεν, εἰς μετάνοιαν. οὐ γὰρ ὥστε ἁμαρτωλοὺς μεῖναι παραγέγονα, ἀλλ' ὥστε μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι βελτίους. ἐπεὶ οὖν πάντοθεν ἐπεστόμισε, καὶ ἀπὸ [τῶν] γραφῶν, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, καὶ οὐδὲν ἔχοντες εἰπεῖν ὑπεύθυνοι [τοῖς] ἐγκλήμασιν εἶναι ἐπίσης αὐτοὶ φανέντες καὶ ἐναντίοι τῷ νόμῳ καὶ τῇ παλαιᾷ, ἀφέντες αὐτὸν πάλιν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τὸ ἔγκλημα μεταφέρουσι. καὶ ὁ μὲν λουκᾶς φησιν, ὅτι οἱ φαρισαῖοι εἶπον· οὗτος δέ, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἰωάννου. εἰκὸς δὲ καὶ ἀμφοτέρους ταῦτα εἰρηκέναι. ἐξαπορηθέντες γὰρ ἐκείνους ὡς εἰκὸς μεθ' ἑαυτῶν λαμβάνουσιν, ὅπερ [καὶ] ἐπὶ τῶν ἡρωδιανῶν ὕστερον ἐποίησαν. ἐπεὶ γὰρ ζηλοτύπως ἀεὶ πρὸς αὐτὸν εἶχον οἱ ἰωάννου μαθηταί, καὶ ἀπεναντίας αὐτῷ διελέγοντο, τότε μόνον ταπεινωθέντες, ὅτε ἐν ἀρχῇ τὸ δεσμωτήριον ᾤκησεν [ὁ] ἰωάννης. ἐλθόντες γοῦν τότε ἀνήγγειλαν τῷ ἰησοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανῆλθον βασκανίαν. τί οὖν οὗτοί φασι; διατί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά· οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι; τοῦτό ἐστι τὸ νόσημα ὃ πάλαι ἐξέκοπτεν ὁ χριστὸς λέγων· ὅταν νηστεύῃς, ἄλειψόν σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, τὰ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενα κακὰ προειδώς. ἀλλ' οὐδὲ τούτοις ἐπιτιμᾷ, οὐδὲ λέγει· ὦ κενόδοξοι καὶ περιττοί· ἀλλὰ μετ' ἐπιεικείας ἁπάσης αὐτοῖς διαλέγεται, λέγων· οὐ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἕως ἂν ᾖ μετ' αὐτῶν ὁ νυμφίος. ὅτε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἑτέρων ὁ λόγος ἦν, τῶν τελωνῶν λέγω, ἵνα αὐτῶν παραμυθήσηται πληγεῖσαν τὴν ψυχήν, σφοδρότερον ἐπετίμησε τοῖς ὀνειδίζουσιν· ἔνθα δὲ αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς ἔσκωπτον, μετ' ἐπιεικείας ἁπάσης ποιεῖται τὴν ἀπάντησιν. ὃ δὲ λέγουσι τοιοῦτόν ἐστιν.

ἴτω,

Quemadmodum igitur alibi ſimili argumento utens, dicebat: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor:* ſic in hoc loco, *Euntes*, inquit, *diſcite quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium:* ut enim ille hoc vult, inquit, ſic & ego. Vides illa quidem ſuperflua, hanc verò neceſſariam. Neque enim miſericordiam volo, inquit, & ſacrificium, ſed miſericordiam volo, & non ſacrificium. Alterum enim comprobavit, alterum reprobavit, A oſtenditque non modò non eſſe prohibitum quod illi vituperabant, ſed etiam lege ſancitum, adeoque magis quam ſacrificia: & veterem legem adducit his conſona dicentem ac decernentem. Cum igitur & à communibus, ac probabilibus ſententiis, & à ſcripturis ipſos compreſſiſſet, adjecit, *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam:* quæ ironicè dicere videtur, ſicut illud: *Ecce Adam factus eſt quaſi unus ex nobis.* Et iterum: *Si eſuriero, non tibi dicam.* Nam neminem in terris juſtum fuiſſe aperuit Paulus, ubi dicit: B *Omnes enim peccaverunt, & egent gratia Dei.* Verùm q̃d hoc hic dicitur, ad vocatorum conſolationem dictum eſt: adeo enim procul abeſt, ne peccatores abominetur, ut eorum cauſa ſolum ſe advenisse teſtetur: & ne his verbis reſupinos ac deſides faceret, quia peccatores appellavit, non tacuit, ſed adjecit, ad pœnitentiam. Non enim ut in peccato permaneremus advenit, ſed ut commutati, meliora eligeremus: verùm cùm undique ora eorum partim à ſcripturis, partim C à rerum probabilitate obſtructa fuerint, cumque ipſi rei jam viderentur, ac peccato ſubjecti, & legibus & ſcripturis contrarii: omiſerunt ipſum, ac ad diſcipulos iterum crimen tranſtulerunt. Et Lucas quidem Phariſæos, hic verò Ioannis diſcipulos feciſſe dicit. Veriſimile autem eſt ab utriſque ſimul factum fuiſſe. Phariſæi enim confuſionem ſuam intelligentes, Ioannis diſcipulos, mea quidem ſententia, veluti in Herodianis poſtea fecerunt, ſecum acceperunt. Invidebant enim ſemper Ioannis diſcipuli Chriſto, D & contra eum diſputabant, tunc ſolum ad humilitatem redacti, cum Ioannes in carcerem fuit adductus. Modeſtius enim tunc acceſſerunt ad Ieſum, ipſique nunciaverunt, quamvis poſtea ad primum invidiæ vicium fuerint reverſi. Quid igitur dicunt? propter quid nos & Phariſæi jejunamus crebro, diſcipuli autem tui non jejunant? Et ecce hæc illa eſt ægritudo quam Chriſtus jampridem depellebat dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:* providebat enim quot quantaq; vicia hinc oriantur. Chriſtus verò nõ E increpat eos acriter, tanquã inanem quærentes gloriam, & incaſſum ſeſe oſtentantes: ſed maxima cum clementia reſpondet dicens, *Non poſſunt filii ſponſi jejunare donec cum ipſis eſt ſponſus.* Quãdo eñ pro aliis loquebat̃, nẽpe publicanis, ut animos eorũ vulneratos mitigaret, acrius in exprobratores inſurrexit. Nunc verò cũ ipſum atq; diſcipulos ſuos carperent, humillimè occurrit: quod autem dixerunt, hujuſmodi eſt:

conce-

Ioan. 5. a.

Gen. 3. d.
Pſal. 49. b.
Rom. 3. c.

Luc. 5. f.g.

Mat. 6. c.

Digitized by Google

Nam & tunc Phariſæi erant qui criminabãtur, & diſcipuli qui opprobriis urgebãtur: ſed nihil horum fecit ut Chriſtus immutaret ſentẽtiam, nec conceſſit dedecus eſſe, non jejunare hos, cùm illi jejunarent. Verùm ut gubernator optimus non cõmotis fluctibus, ſed arti ſuæ intentus eſt: ſic Ieſus fecit. Dedecus quippe nõ erat q illi non jejunabant, ſed quoniam propter jejunium magis faſtus ulceribus exacerbati diſrumpebantur. Quæ nos intelligentes his inſtitutis noſtros gubernemus. Vxorem habes ornatum corporis nimium adamãtem, quæ fuco perfuſa quotidie laſcivia, deliciis, loquacitate diffunditur. Nam etſi hæc omnia in mulierem unam concidere nequeunt, fingamus tamen oratione omnia concurriſſe. Sed cur, inques, de fœminis potius quàm de viris dicere voluiſti? Sunt certè viri tali muliere corruptiores. Verùm quoniam maribus gubernatio natura cõceditur, idcirco mulierẽ nunc deſcripſimus, non quia plura in mulieribus, quam in viris vicia reperiantur. Multa enim apud viros ſæpe invenies, quæ apud mulieres nunquam, aut certè rarius reperientur: ut cædem, ut ſepulchrorũ everſionem, ut inutilem adverſus feroces beſtias pugnam, cæteraque huiuſmodi. Nolite ergo putare ſexus contemptu nos iſta facere (hoc procul à me abſit) ſed quia cõmodius nunc eſt ad hunc modum imaginem depingere. Sit ergo talis mulier quam deſcripſimus, eamque velit vir ejus omni cura & ſtudio ad meliorẽ mentem reducere. Quónam igitur modo id peraget? Si non univerſa ſcilicet ſimul imperabit, ſed faciliora, eáq; prius, quibus illa minus ſtudere videatur. Nam ſi cũcta ab initio in melius vertere volueris, nihil facies. Nõ ergo ſtatim aureis ornamẽtis ipſam privabis: habeat interim, atque utatur. Nam id minus eſſe malum videtur, q̃ depicta fucataque facies. Picturam ergo prius auferas, idque non terrore nec minis facias, ſed miti jucundaque ſuaſione, partim alias accuſando, partim tuo judicio atque authoritate improbando: fac ut à te ſæpe audiat non placere tibi fucatas facies mulierum, abominationem atque faſtidium inde tibi tantum innaſci ſolere, ut ferre non poſſis: cui tuæ ſententiæ aliorum quoque opinionem accommoda, atque dicito quod etiam venuſtas ea res ſolita ſit deturpare, ut ita vicium hoc eximas. Interea nihil adhuc de gehenna dixeris, nihil de regno cœlorum, nequicquam enim hoc dices: ſed perſuade ipſi magna te affici voluptate, cùm talem ejus faciem videas, qualis à Deo creata eſt: faciem verò corruptam & alienam à natura ſua rubrica vel ceruſſa plenam, apud homines bonos vulgò improbari. Prius igitur his tritis rationibus, & communi ſententia, morbum ab anima ejus extermina. Et poſtquam his verbis permulſeris, de inferno etiam ac cœlo dicito, nec ſemel, ſed iterum atque iterum hæc diſſerere non graveris: non odio aut ira, ſed cum amore & lepore, nunc adulando, nunc quaſi ex faſtidio oculos avertendo, nunc colendo. nónne vides pictores modò hos, modo illos colores prioribus abraſis imponere, cùm

ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα Φαρισαῖοι οἱ ἐγκαλοῦντες ἦσαν, καὶ μαθηταὶ οἱ ὀνειδιζόμενοι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τῶν τοιούτων ἔπεισε τὸν χριστὸν μεταθεῖναι τὴν δόξαν, οὐδὲ εἶπεν αἰσχύνη ἐστὶν τούτους νηστεύειν καὶ τούτους μὴ νηστεύειν. ἀλλ' ὥσπερ [ὁ] ἄριστος κυβερνήτης οὐ τοῖς ταραττομένοις κύμασιν, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ τέχνῃ προσέχει· οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τότε ποιεῖ. καὶ γὰρ αἰσχύνη ἦν, οὐ τὸ μὴ νηστεύειν αὐτούς, ἀλλὰ τὸ διὰ τὴν νηστείαν ἐν τοῖς καιρίοις πληγῆναι καὶ δια-

A θῆναι καὶ διαρραγῆναι. ἅπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐννοοῦντες, οὕτω τοῖς οἰκείοις χρώμεθα πᾶσι. κἂν γυναῖκα φιλόκοσμον ἔχῃς, πρὸς ἐπιτρίμματα κεχηνυῖαν [καὶ ἀναπεπτερωμένην] καὶ πολλῇ τρυφῇ διαχεομένην καὶ λάλον καὶ ἀνόητον. καίτοι γε οὐκ ἔνι ταῦτα πάντα εἰς γυναῖκα μίαν συμπεσεῖν· πλὴν ἀλλὰ διαπλάσωμεν τῷ λόγῳ τοιαύτην γυναῖκα. Τί οὖν ὅτι γυναῖκα φησὶ καὶ οὐχὶ ἄνδρα διαπλάττεις; εἰσὶ καὶ ἄνδρες ταύτης χείρους τῆς γυναικός. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνδράσιν ἡ ἐπιστασία ἐγκεχείρισται, διὰ τοῦτο γυναῖκα

B διαπλάττομεν τέως, οὐχ ὡς ἐκεῖ τῆς κακίας πλεοναζούσης, πολλὰ γὰρ καὶ παρὰ ἀνδράσιν ἐστὶν εὑρεῖν, ἃ παρὰ γυναιξὶν οὐκ ἔστιν, οἷον, ἀνδροφονίας, τυμβωρυχίας, θηριομαχίας καὶ πολλὰ τοιαῦτα. μὴ τοίνυν νομίσητε τὸ γένος ἡμᾶς ἐξευτελίζοντας ταῦτα ποιεῖν· οὐκ ἔστι ταῦτα οὐκ ἔστιν· ἀλλ' οὕτω χρήσιμον τέως ὑπογράψαι τὴν εἰκόνα. ὑποκείσθω τοίνυν ἡμῖν γυνὴ τοιαύτη, καὶ σπουδαζέτω παντὶ τρόπῳ αὐτὴν διορθοῦσθαι ὁ ἀνήρ. πῶς οὖν αὐτὴν διορθώσεται; μὴ πάντα ἀθρόον ἐπιτάττων, ἀλλὰ τὰ κουφότερα πρότε-

C ρον καὶ εἰς ἃ οὐ σφόδρα κατέχεται. ἂν γὰρ τὸ πᾶν ἐπείξῃς αὐτὴν κατορθῶσαι ἐξ ἀρχῆς, τὸ πᾶν ἀπώλεσας. Μὴ τοίνυν περιέλῃς τὰ χρυσία εὐθέως, ἀλλ' ἄφες ἔχειν καὶ περικεῖσθαι τέως· δοκεῖ γὰρ τοῦτο ἔλαττον εἶναι κακὸν τῶν ἐπιτριμμάτων καὶ τῶν ὑπογραφῶν. πρότερον τοίνυν ἐκεῖνα ἀναιρείσθω· καὶ μηδὲ ἐκεῖνα φόβῳ καὶ ἀπειλῇ, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ προσηνείᾳ καὶ διὰ τῆς [ἑτέρων] κατηγορίας, καὶ διὰ τῆς ψήφου καὶ γνώμης, καὶ λέγε πρὸς αὐτὴν συνεχῶς· ὅτι σοι οὐκ ἔστιν ἐπέραστος [ἡ] ὄψις οὕτω καλλω-

D πιζομένη, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀηδής· καὶ πεῖθε, ὅτι μάλιστα τοῦτο λυπεῖ. καὶ μετὰ τὴν σὴν ψῆφον καὶ τὴν παρ' ἑτέρων δόξαν εἴσαγε καὶ λέγε, ὅτι καὶ τὰς εὐμόρφους τοῦτο ἀφανίζειν εἴωθεν· ἵνα τὸ πάθος ἐξέλῃς. καὶ μηδὲν μηδέπω περὶ γεέννης εἴπῃς μηδὲ περὶ βασιλείας· εἰκῆ γὰρ ταῦτα ἐρεῖς· καὶ πεῖσον αὐτὴν ὅτι σε τέρπει μᾶλλον γυμνὴν ἀποδεικνῦσα τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον· ἡ δὲ βασανίζουσα τὴν ὄψιν καὶ κατατείνουσα καὶ κονιῶσα, οὐδὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς φαίνεται καλὴ καὶ εὐειδής. πρότερον ἢ παρὰ τοῖς κοινοῖς λογισ-

E μοῖς καὶ ταῖς πάντων ψήφοις τὸ νόσημα ἔκβαλλε· καὶ ὅταν ἰάσῃς καὶ μαλάξῃς τοῖς λόγοις, καὶ ἐκεῖνα προστίθει. κἂν ἅπαξ εἴπῃς καὶ μὴ πείσῃς, κἂν δίς, κρεῖττον καὶ πολλάκις, τὰ αὐτὰ ἐπαντλῶν ῥήματα μὴ ἀποκάμῃς· μὴ μέντοι μετ' ἀπεχθείας τινός, ἀλλὰ μετὰ χαριεντισμοῦ. καὶ νῦν μὲν ἀποστρέφου, νῦν δὲ κολάκευε καὶ θεράπευε. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ζωγράφους πόσα ἐξαλείφουσι, πόσα περιγράφουσιν, ὅταν

ὅταν τὰ ψιμυθιοῦσι καλλιῶ; μὴ γὰρ ἧττον ἐκείνων χείρονες· γὰρ ἐκεῖνοι σώματος εἰκόνα γράφοντες τοσαύτῃ κέχρηνται τῇ σπουδῇ· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ψυχὴν διαπλάττοντας πᾶσαν ἂν εἴη δίκαιον κινεῖν μηχανήν; ἂν γὰρ καλῶς τῆς ψυχῆς ποιώτης διαπλάσῃς τὴν ὄψιν, οὐκ ὄψει τὸ τοῦ σώματος ἀσχημονοῦν πρόσωπον, οὐδὲ ᾑμαγμένα χείλη, οὐδὲ στόμα ἄρκτου αἵματι πεφοινιγμένῳ προσεοικὸς, οὐδὲ ἠσβολωμένας ὀφρῦς ὡς ἀπὸ χύτρας τινὸς, οὐδὲ κεκονιαμένας παρειὰς κατὰ τοὺς τοίχους τῶν τάφων. A πάντα γὰρ ταῦτα ἄσβολη καὶ τέφρα καὶ κόνις, καὶ ἐσχάτης δυσμορφίας γνωρίσματα. ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς ἔλαθον εἰς τούτους ἐξενεχθεὶς τοὺς λόγους, καὶ ἑτέροις παραινῶν ὥστε διδάσκειν μετ' ἐπιεικείας αὐτὸς εἰς ὀργὴν ἐξεκυλίσθην. οὐκοῦν ἐπανίωμεν πάλιν πρὸς τὴν ἡμερωτέραν παραίνεσιν, καὶ πάντα φέρωμεν τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν, ἵνα κατορθώσωμεν ὃ βουλόμεθα. [οὐχ ὁρᾷς πῶς τὰ παιδία φέρομεν κλαίοντα, ὅταν αὐτὰ τῆς θηλῆς ἀπάγειν βουλώμεθα] καὶ πάντα ὑπομένομεν δι' ἓν ἐκεῖνο μόνον ἵνα αὐτὰ πείσωμεν καταφρονεῖν τῆς προτέρας τραπέζης; οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιῶμεν πάντων ἀνεχώμεθα τῶν ἄλλων, ἵνα τοῦτο κατορθώσωμεν. ὅταν γὰρ τοῦτο διορθωθῇ, ὄψει καὶ τὸ ἕτερον ὁδῷ προβαῖνον καὶ ἐπὶ τὰ χρυσία [πάλιν] ἥξεις, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ περὶ τούτων ὁμοίως διαλέξῃ· καὶ [οὕτω] κατὰ μικρὸν ῥυθμίζων τὴν γυναῖκα, ἔσῃ ζωγράφος κάλλιστος, δοῦλος πιστὸς, γεωργὸς ἄριστος. μετὰ [δὲ] τούτων ἀναμίμνησκε αὐτὴν καὶ τῶν παλαιῶν γυναικῶν, τῆς Σάρρας, τῆς Ῥεβέκκας, καὶ τῶν εὐμόρφων καὶ τῶν οὐ τοιούτων, καὶ δείκνυ πάσας ὁμοίως σωφρονούσας. C καὶ γὰρ Λεία ἡ τοῦ πατριάρχου γυνὴ οὐκ οὖσα εὔμορφος, οὐκ ἠναγκάσθη τοιοῦτον οὐδὲν ἐπινοῆσαι, ἀλλὰ καὶ δυσειδὴς οὖσα καὶ οὐ σφόδρα ποθουμένη παρὰ τοῦ συνοικοῦντος, οὔτε ἐπενόησέ τι τοιοῦτον, οὔτε τὴν ὄψιν διέφθειρεν, ἀλλ' ἔμενεν ἀκεραίους διατηροῦσα τοὺς χαρακτῆρας, καὶ ταῦτα ὑπὸ Ἑλλήνων τραφεῖσα. σὺ δὲ ἡ πιστὴ, ἡ τὸν Χριστὸν ἔχουσα κεφαλὴν, σατανικὴν ἐπεισάγεις ἡμῖν μηχανήν; καὶ οὐκ ἀναμιμνήσκῃ τοῦ ὕδατος D τοῦ περικλύσαντός σου τὴν ὄψιν; τῆς θυσίας τῆς κοσμούσης σου τὰ χείλη; τοῦ αἵματος τοῦ φοινίξαντός σου τὴν γλῶτταν; ἂν γὰρ ταῦτα πάντα ἐννοήσῃς, κἂν μυριάκις φιλόκοσμος ᾖς, οὐ τολμήσεις οὐδὲ ἀνέξῃ τὸν κονιορτὸν καὶ τὴν τέφραν ἐκείνην ἐπιβαλεῖν. μάθε ὅτι τῷ Χριστῷ ἡρμόσθης, καὶ ἀπόστηθι τῆς ἀσχημοσύνης ταύτης. οὐδὲ γὰρ τέρπεται τοῖς χρώμασι τούτοις, ἀλλ' ἕτερον ἐπιζητεῖ κάλλος, οὗ [καὶ] σφοδρός ἐστιν ἐραστὴς, τὸ ἐν τῇ ψυχῇ λέγω. οὗ καὶ ὁ προφή-
» της ἀσκεῖν ἐκέλευσε, καὶ ἔλεγε· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ E
» βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. μὴ τοίνυν περιττὰ ἀσχημονῶμεν· οὐδὲ γὰρ ἀτελές τι τῶν ἔργων ἐστὶ τοῦ θεοῦ, οὐδὲ διορθώσεως δεῖται τῆς παρὰ σοῦ. οὐδὲ γὰρ εἰ βασιλικῇ τις εἰκόνι μετὰ τὸ ἀνασταθῆναι προστιθέναι ἐπιχειρήσειε τὰ παρ' ἑαυτοῦ, ἀσφαλὴς ἡ ἐπιχείρησις [ἔσται,] ἀλλὰ τὸν ἔσχατον ὑποστήσεται κίνδυνον. εἶτα ἄνθρωπος μὲν ἐργάζεται καὶ οὐ προστίθεις· θεὸς ἐργάζεται καὶ διορθοῦσαι;

καὶ

cùm formoſam faciem pingunt? Noli tu pictoribus indoctior fieri. Illi corporis effigiem tabulis pingentes, tanto ſtudio atque cura utuntur: nos cùm meliores animas facere volumus, an non æquum eſt omnem movere machinam? Nam ſi, cùm faciem uxoris tuæ probè formaveris, non videbis corporis ſui faciem figmentis deformatam, non labia cruore polluta, non os urſæ ori cruentato ſimillimum, non atra ſupercilia quaſi A ad ollam attriverit, non albario illitas genas, ceu ſepulchri parietes: quæ omnia cùm fuligo, cinis & calx ſint, ſummam deformitatem efficiunt. Sed quonam modo ad hæc verba dilapſus ſum, ut qui alios moneam cum manſuetudine docere, ipſe ad iram videar devolutus? Redeamus igitur ad mitiorem admonitionem, feramus (inquam) ita mulierum delicta, ut interea indulgendo emendemus. An non vides fieri ab omnibus infantium matribus, cum vehementius plorent quando ablactentur? Non vides omnia pati, B dummodo facimus ne priorem menſam repoſcant? ſimiliter in corrigendo quoque agamus. Sufferamus interim cætera, ut unum ſolum conſequamur: quod cùm habebimus, ad aliud hac via progrediemur, ac ita pariter, ſimilique modo de aureis ornamentis diſputabis: ſi paulatim ſic animum uxoris tuæ formaveris, pictor eris optimus, ſervus fidelis, probus agricola. Cùm his ſimul illuſtrium quoque mulierum, quæ aut forma præſtiterunt, aut minus formoſæ fuerunt, mentionem crebro facito, Saræ videlicet, Rebeccæ, *Gen. 17.*
C atque ſimilium, quas omnes conſtat hujuſmodi vanitatem contemſiſſe: quod inde patet, quoniam Lya patriarchæ Jacob uxor, etſi formoſa non erat, nec admodum adamata à marito, nihil tamen hujuſmodi excogitavit, nec faciem à natura ſua traduxit: ſed permanebat integra naturæ conſervans lineamenta: nec ei offuit à Gentibus educatam fuiſſe. Tu vero cujus caput Chriſtus eſt, quæ fidelis es, inventiones Satanæ comprobabis? nec recordaberis aquæ illius quæ fa- *& Tob. 10. 12. & 1. Pet. 3. Gen. 24. & 25. & Gen. 29. d.*
D ciei tuæ circumfuſa eſt: nec ſacramenti quod labia tua ornavit, nec ſanguinis qui linguam tuam coccineam effecit? quæ omnia ſi memoria teneres, etiamſi valde ornatum amares, non auderes tamen, nec ferre poſſes pulverem aut cinerem aliquem ſuper faciem tuam imponere. Memento Chriſto te adaptatam fuiſſe, & hanc deformitatem abominaberis. Non enim gaudet his coloribus, ſed ſublimiorem pulchritudinem flagitat, animæ ſcilicet, quam etiam valde diligit, quam & propheta non parvi faciendam ducit, ubi
E ait: *Et concupiſcet rex pulchritudinem tuam.* *Pſal. 44. c.*
Non ergo inane quid, atque ſuperfluum nobis imponamus. Nulli enim ex operibus Dei aliquid deeſt, nec quicquam eſt quod emendatione tua indigeat, nemo imagini quæ ad ſimilitudinem regis alicujus facta eſt, apponere quicquam audet: & ſi audebit, non faciet impune. Hominum igitur operi nihil addis: quod vero Deus operatus eſt, id emendare conaris:

nec

nam ipſe omnem ambitionem fugiens, quoniam magna erat multitudo circunfuſa, adeò ut omni obſtruſo introitu à tecto paralyticum dimiſerint, noluit ſtatim corpus palam propoſitum curare, verùm ut ab inimicis ſibi occaſio traderetur, latentem atque abditam curam animæ contulit, cùm peccata dimiſit. Quod quidem & paralytico ſalutare erat, & ipſi nimium glorioſum non erat: hæc Iudæi à pravitate animi vexati reprehenderunt, & impedire volentes, majora videri inviti omnia perfecerunt. Sapientia enim eius factum eſt, ut ex invidia eorum multò magis ſignum appareret. Videamus igitur poſteaquam illi turbati dixerunt: *Hic blaſphemat, quis poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus?* Videamus, inquam, quid ipſe ait: utrum opinionem eorum improbaverit, an potius comprobaverit: niſi enim æqualis eſſet patri, dixiſſet: Quid mihi tribuitis non competentem opinionem? procul ego abſum à tanta poteſtate: nunc verò nihil horum dixit, ſed contrà illorum verbo ac ſigno affirmavit. Ita quoniam ſolet eſſe audientibus moleſtum, ut aliquis de ſeipſo apertius dicat, aliorum verbis & ſigno deum ſe, patrique æqualem eſſe oſtendit: & quod mirabilius eſt, non per amicos ſolùm, verumetiam per inimicos hoc peragit, ut & virtutis & ſapientiæ ſuæ pelagus pateat. Per amicos quidem quando dixit, *Volo, Mundus eſto*: &, *Quoniam neque in Iſraël tantam fidem inveni.* Per inimicos verò nunc: cùm enim illi dixiſſent, neminem poſſe peccata dimittere, niſi ſolummodo Deum, intulit: *Vt autem ſciatis quòd poteſtatem habet filius hominis dimittere peccata in terra, tunc dixit paralytico: Surgens tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam.* Non autem hic ſolum id facit, ſed alibi etiam cùm inimici eius dicerent: Non de bono opere, ſed de blaſphemia lapidamus te, & quoniam cùm ſis homo, Deum teipſum facis: non refutavit opinionem illorum, ſed approbavit dicens: *Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: ſin autem facio, ſi mihi non creditis, ſaltem operibus credite.* Verùm hic aliud ſignum Deitatis ſuæ, & quod patri æqualis eſſet, non parvum oſtendit. Illi enim murmurantes, ſecum dicebant, peccatorum dimiſſionem eſſe ſolius Dei. Ipſe verò non ſolùm peccata dimiſit, ſed occulta etiam cordium, quæ noſſe ſolius Dei eſt, manifeſtavit. Non enim apertè, ſed ſecum, hic blaſphemat, dixerunt. *Ecce enim*, inquit, *quidam de ſcribis dixerunt intra ſe, hic blaſphemat.* Ieſus autem cogitationes eorum non ignorans: *Cur*, inquit, *mala cogitatis in cordibus veſtris?* Quòd verò Dei ſolus ſit ſecreta cordium noſſe, audi prophetam dicentem: *Tu noſcis corda ſolus.* & rurſus, *Scrutans corda & renes Deus*: & Hieremias, *Profundum cor eſt ſuper omnia, & homo eſt, & quis noſcet eum?* &, *Homo videbit in faciem, Deus autem videbit in cor:* multis quoque aliis percipere poſſumus ſolius eſſe Dei mentem ac animos hominum cognoſcere.

Quare

Ibidem. f. & Luc. 5 c. *Supra 8. b.* *Ioan. 10. g.* *3. Reg. 8. d. & 2. Paralipo. 6 f.* *Pſal. 7. c.* *Hier. 17. b.* *1. Reg. 16. b.*

καὶ διὰ τοῦ σώματος αὐτὸν αὐτὸ καθίστησι φανερόν. αὐτὸς μὲν γὰρ δὴ τὸ ἀφιλότιμον δεικνύς· καὶ γὰρ καὶ πολὺ περιειστήκει θέατρον τὴν εἴσοδον ἀποτειχίζον, διὸ καὶ ἄνωθεν αὐτὸν καθῆκαν· οὐκ ἐπέδραμεν εὐθέως τῇ τοῦ σώματος θεραπείᾳ τοῦ φαινομένου, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνων λαμβάνει τὴν ἀφορμήν· καὶ τὸ ἄδηλον πρῶτον ἐθεράπευσε, τὴν ψυχήν, τὰ ἁμαρτήματα ἀφείς· ὅπερ ἐκεῖνον μὲν ἔσωζεν, αὐτῷ δὲ οὐ πολλὴν δόξαν ἔφερεν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὑπὸ πονηρίας ἐνοχλούμενοι καὶ ἐπισκῆψαι βουλόμενοι, ἐκλάμψαι τὸ γεγενημένον καὶ ἄκοντες παρεσκεύασαν. ὁ γὰρ δι-μήχανος αὐτὸς τῇ βασκανίᾳ αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ σημείου φανέρωσιν ἀπεχρήσατο. ἐπεὶ οὖν ἐθορυβοῦντο καὶ ἔλεγον· οὗτος βλασφημεῖ, τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἴδωμεν τί φησιν αὐτός. ἆρα ἀνεῖλε τὴν ὑπόνοιαν; καί τοι [γε] εἰ μὴ ἴσος ἦν, ἐχρῆν εἰπεῖν· τί μοι προσάπτετε μὴ προσήκουσαν ὑπόληψιν; πόρρω ταύτης ἐγὼ τῆς δυνάμεως. νυνὶ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν εἶπε, [τὸ] ἐναντίον δὲ ἅπαν καὶ ἐβεβαίωσε καὶ ἐκύρωσε, τῇ [τε] παρ᾽ ἑαυτοῦ φωνῇ, καὶ τῇ τοῦ θαύματος ἐπιδείξει. ἐπειδὴ γὰρ [τὸ] αὐτὸν ἕνα περὶ ἑαυτοῦ λέγειν ἐδόκει προσίστασθαι τοῖς ἀκροωμένοις, διὰ τῶν ἄλλων βεβαιοῖ τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι οὐ διὰ τῶν φίλων [μόνον,] ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐχθρῶν. τοῦτο γὰρ δὴ περιουσία τῆς αὐτοῦ σοφίας. διὰ μὲν τῶν φίλων, ὅτε εἶπε, θέλω καθαρίσθητι, [καὶ] ὅτε εἶπεν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον· διὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν νυνί. ἐπειδὴ γὰρ εἶπον, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ μόνος ὁ θεός, ἐπήγαγεν· ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν αὐτῶν λεγόντων· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι [σὺ] ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς ἑαυτὸν θεόν, [ἀλλ᾽] οὐδὲ ἐκεῖ τὴν δόξαν ταύτην κατέλυσεν, ἀλλὰ πάλιν ταύτην ἐκύρωσεν, εἰπών· εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύητέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε. ἐνταῦθα μέντοι καὶ ἕτερον σημεῖον τῆς ἑαυτοῦ θεότητος δείκνυσιν οὐ μικρόν, [καὶ] τῆς πρὸς τὸν πατέρα ὁμοτιμίας. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔλεγον, ὅτι λύειν ἁμαρτήματα θεοῦ μόνου ἐστίν· οὗτος δὲ οὐ λύει μόνον ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἕτερόν τι ἐπιδείκνυσιν, ὃ θεοῦ μόνου ἦν, τὸ τὰ [ἐν τῇ καρδίᾳ] ἀπόρρητα ἐκφέρειν. οὐδὲ γὰρ ἐξήνεγκαν εἰς μέσον ὅπερ ἐνενόουν. ἰδοὺ γάρ τινες τῶν γραμματέων φησὶν ἐν ἑαυτοῖς εἶπον· οὗτος βλασφημεῖ. καὶ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπε· τί ἐνθυμεῖσθε [ὑμεῖς] πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ὅτι δὲ θεοῦ μόνου ἐστὶ τὸ τὰ ἀπόρρητα εἰδέναι, ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης· σὺ ἐπίστασαι καρδίας μονώτατος. καὶ πάλιν, ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ θεός. καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ [φησί·] βαθεῖα [ἡ] καρδία παρὰ πάντα, καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν; καὶ ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ θεὸς εἰς καρδίαν. καὶ διὰ πολλῶν ἐπιδεῖν ὅτι θεοῦ μόνου ἐστὶ τὰ τῆς διανοίας εἰδέναι.

Δείκνυσι

Digitized by Google

Δείκνυσι τοίνυν ὅτι θεός ἐστιν ἴσος τῷ γεγεννηκότι. ἅπερ ἐν ἑαυτοῖς ἐλογίζοντο, δεδοικότες γὰρ τὸ πλῆθος, οὐκ ἐτόλμων εἰς τὸ μέσον ἐξενεγκεῖν, ταῦτα ἐκκαλύπτει καὶ δῆλα ποιεῖ, πολὺ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀνεπαχθὲς ἐνδεικνύμενος. ἱνατί γάρ φησιν ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; καίτοι γε εἰ ἀγανακτῆσαι ἐχρῆν, τὸν κάμνοντα ἀγανακτῆσαι ἔδει ὡς διαπατηθέντα, καὶ εἰπεῖν· ἕτερον ἐλθὼν θεραπεῦσαι, ἕτερον διορθοῦσαι; πόθεν γὰρ δῆλον, ὅτι ἀφέωνταί μου αἱ ἁμαρτίαι; νυνὶ δὲ A ἐκεῖνος μὲν οὐδὲν φθέγγεταί τι τοιοῦτον, ἀλλὰ δίδωσιν ἑαυτὸν τῇ τοῦ θεραπεύοντος ἐξουσίᾳ· οὗτοι δὲ περίεργοι ὄντες καὶ βάσκανοι, ταῖς ἑτέρων ἐπιβουλεύουσιν εὐεργεσίαις. διὸ ἐπιπλήττει μὲν αὐτοῖς, μετ' ἐπιεικείας δὲ πάσης. εἰ γὰρ ἀπιστεῖτε [φησὶ] τῷ προτέρῳ καὶ κόμπον εἶναι νομίζετε τὸ λεχθέν, ἰδοὺ καὶ ἕτερον ἐκείνῳ προστίθημι τὸ τὰ ἀπόρρητα ὑμῶν ἐκκαλύψαι· καὶ μετ' ἐκεῖνο πάλιν ἕτερον. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ σφίγξαι τὸ σῶμα τοῦ παραλελυμένου. B καὶ ὅτε μὲν εἶπε τῷ παραλυτικῷ, οὐ σαφῶς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἑαυτοῦ δηλῶν ἔλεγεν· οὐ γὰρ εἶπεν, ἀφίημί σοι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἠνάγκασαν, φανερωτέραν αὐτὴν δείκνυσι τὴν ἐξουσίαν λέγων· ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου [ἐπὶ τῆς γῆς] ἀφιέναι ἁμαρτίας. Ὁρᾷς ὅσον ἀπεῖχε τοῦ μὴ θέλειν νομίζεσθαι ἴσος τῷ πατρί; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι δεῖταί τινος ἑτέρου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν, ἀλλ' ὅτι ἐξουσίαν ἔχει. καὶ C οὐδὲ αὐτὸ πρὸς φιλοτιμίαν λέγει· ἀλλ' ἵνα ὑμᾶς πείσω φησὶν ὅτι οὐ βλασφημῶ ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρί. πανταχοῦ γὰρ ἀποδείξεις βούλεται παρέχειν σαφεῖς καὶ ἀναντιρρήτους, ὡς ὅταν λέγῃ· ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ· καὶ τὴν πενθερὰν Πέτρου δεικνύει διακονοῦσαν, καὶ τοὺς χοίρους ἐπιτρέπει κατακρημνίζεσθαι. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τῆς μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσεως τεκμήριον, τὴν τοῦ σώματος σφίγξιν ποιεῖται· τῆς δὲ σφίγξεως, τὸ βαστάσαι τὸν κράββατον· D ὥστε μὴ νομισθῆναι φαντασίαν εἶναι τὸ γεγενημένον. καὶ οὐ πρότερον τοῦτο ποιεῖ, ἕως αὐτοὺς ἠρώτησε. Τί γάρ φησιν εὐκολώτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου; ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. τί δοκεῖ ῥᾷον ὑμῖν εἶναι; σῶμα σφίγξαι διῳκισμένον, ἢ ψυχῆς ἁμαρτήματα λῦσαι; εὔδηλον ὅτι σῶμα σφίγξαι. ὅσῳ γὰρ ψυχὴ σώματος βελτίων, τοσούτῳ τὸ ἁμαρτήματα λῦσαι τούτου μεῖζον. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ E μὲν ἀφανές, τὸ δὲ φανερόν, προστίθημι τὸ καταδεέστερον μέν, φανερώτερον δέ· ἵνα καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἀφανὲς διὰ τούτου λάβῃ τὴν ἀπόδειξιν, διὰ τῶν ἔργων προαποκαλύπτων ἤδη τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰρημένον, ὅτι αὐτὸς αἴρει τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. ἀναστήσας τοίνυν αὐτόν, εἰς τὴν οἰκίαν πέμπει·

πάλιν

Quare æqualem patri ſe oſtendit, qui quæ inimici ſui ſecum cogitabant, nec audebant, multitudinem timentes proferre, hæc revelavit. Magnam hic quoque animi lenitatem oſtendit: ait enim, Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quod ſi indignari quempiam oportebat, ægrotum magis oportebat, qui quaſi deceptus potuiſſet exclamare: Ego ad curandum corpus veni; hic verò ad curandum animam refugit: unde namque manifeſtum eſt, A dimiſſa mihi eſſe peccata mea? Nunc verò ille nihil huiuſcemodi dicit, ſed ſeipſum curantis poteſtati ſyncerè atque integrè tradit. Scribæ autem perverſitate atque invidia beneficiis aliorum inſidiantur, idcirco etiam clementiſſimè ipſos increpat, re potius quàm verbis, ut dicere videatur: Si non creditis poſſe me peccata dimittere, & tumoris quodam afflatu id me arripere putatis, quod non habeam: ecce ad illud hoc quoque adjicio, quod ſecreta veſtræ mentis revelavi: & ad hæc tertium rurſum addo, paralytici corpus firmum B illico atque robuſtum conſtituens. Illud verò non prætermittendum, quod quando peccata paralytici dimiſit, non apertè poteſtatem ſuam manifeſtavit. Nō enim dixit, dimitto tibi peccata tua: ſed, dimittuntur tibi peccata tua. Inimicis autē urgentibus manifeſtius ſuā poteſtatem oſtendit. Ait enim, ut ſciatis quia poteſtatem habet filius hominis in terra peccata dimittere: perpendiſne quam longè abeſt, ut nolit æqualis putari patri? Non enim dixit quod indigeat altero filius hominis, aut quòd dedit ſibi deus poteſtatem, ſed quòd po- C teſtatem habet filius hominis: nec ad gloriam dico, ait, ſed ut vobis perſuadeam quia non blaſphemo, cùm meipſum patri æqualem faciam. Sed & alibi certa firmaque ſignorum vult argumenta præbere: veluti quando dixit, *Vade oſtende teipſum ſacerdoti*: quando ſocrum Petri ad miniſtrationem uſque confirmavit: quando denique in præcipitia porcos abire permiſit: ſic in hoc loco quod peccata verè dimiſſa eſſent, ſubita curatione corporis, quaſi certo quodam argumento D eveſtigio confirmavit. Quòd verò corpus curatum erat: quoniam grabbatum tulit, ac abiit, dubitari non poterat. Hæc itaque facta ſunt, ne quis putaret ficta phantaſmata videre, nectamen primus eum curavit, quam ipſos interrogaverit, *Quid ſit facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam?* Hoc verò huiuſmodi eſt, uetrum vobis facilius videtur, diſſolutum corpus confirmare, an animę peccata dimittere? Nec eſt dubium quin confirmatio imbecillis corporis facilior ſit. Nam quanto a- E nima corpore præſtantior, tanto curatio eius curatione corporis maior ac difficilior: verùm quoniam alterum latet, alterum patet: quod quidem minus eſt, ſed tamen manifeſtius, adjicio, ut illud maius ac inviſibile confirmatius certiuſque per hoc reddatur: ſic opere ipſo jam illud ſubaperiebat, quod Ioannes dixit: *Ipſe tollit peccata mundi.* Mittit autem eum cùm ſanaſſet, in domum ſuam,

Supra 8. a
Ibidem b.
Ibidem. d.
Ioan. 1. d.

partim ut humilitatem oſtenderet, quod eum
non retinuerit: partim ne multi non ſignum
verum, ſed phantaſmate factum dicere aude-
rent: qui enim morbi teſtes erant, hos & ſa-
nitatis teſtes eſſe volebat: ut dicere videa-
tur, Ego quidem optaſſem præſentes omnes,
qui cùm corpore ſani ſint, anima tamen vehe-
mentius ægrotant, per tuum morbum ad ſa-
nam mentē reduci potuiſſe: ſed quoniam no-
lunt, vade in domū tuam, ut ſaltem tuorū mē-
tes ab ægrotatione revoces. Vidésne quemad-
modū tam corporum, quam animarū condi-
torem ſe eſſe oſtēdat? Nam utriuſq; ſubſtantiæ
morbū curavit, & occultum ex eo ꝙ manifeſtū
erat, patefecit. Sed nihilominus etiam humi
turbæ adhuc jacent: miratæ nanq; fuerāt, cùm
hoc vidiſſent & glorificaverūt Deum, qui tan-
tam dedit hominibus poteſtatem: impedimēto
enī erat ipſis caro. Ipſe tamen eos non increpa-
vit: ſed mentes eorū aſſiduis operibus excita-
bat, & ad ſublimius ſapiendū adducebat. Non
enim parvū tunc videbatur, quod cæteris ho-
minibus majorē, & à Deo ipſum veniſſe arbi-
trarentur: quæ ſi firmo animo tenuiſſent, hac
via à minoribus ad majora ꝓcedentes, cogno-
viſſent ꝑfecto Dei filium fuiſſe: ſed non ſerva-
verunt hæc tenaciter, propterea ad excellētio-
ra ꝓgredi non potuerunt, ſed mutato animo
rurſus dicebant: Hic homo non eſt à Deo. Et
quo modo ipſe à Deo eſt? Quæ aſſiduè contor-
quebant, ſuis morbis ſeu affectibus tales præ-
textus obtēdentes. Quod etiam nunc multi fa-
ciunt, qui cū ſe Deum ulciſci videri volunt, ſuis
ipſi indulgēt affectibus: quū oporteret omnia
cum manſuetudine peragere. Nam ipſe omniū
Deus cum poſſet in blaſphemātes fulmina ja-
Mat. 5. g. cere, *Solem* tamē *ſuum oriri ſuper omnes facit*, im-
bres demittit, cæteraq; omnia clementiſſimè
præſtat. Ipſum igitur imitemur ut oportet, ex-
hortemur cæteros ad virtutem, eum māſuetu-
dine admoneamus: nulla ira, nulla ferocitate
moveamur. Nec enī ex blaſphemia nocumen-
tum aliquod in Deum pervenit, ut tu incāde-
ſcas, atque ita cōmovearis. ſed qui blaſphema-
vit, ipſe vulnus accepit. Itaque ingemiſce, la-
chryma: lachrymis enim dignus eſt qui peccat.
Præterea nullū manſuetudine melius remediū
eſt ad hæc peccatorū vulnera: manſuetudo enī
quam quævis violentia plus efficere poteſt. Et
conſidera quo modo ipſe Deus nobis tam in
veteri quam in novo teſtamēto tunc loquitur,
cùm videatur contumeliis fuiſſe affectus. In
Mich. 6. a. veteri enim ſcribitur: *Popule meus quid feci tibi?*
Act. 9. a. In novo verò: *Saule Saule, quid me perſequeris?*
2. Timot. 2. d. Paulus etiam cum omni manſuetudine jubet
adverſarios corripere: ſed & ipſe Chriſtus cum
acceſſiſſent diſcipuli poſtulantes ut ignis de
cœlo deſcenderet, vehementer ipſos incre-
Luc. 9. g. pavit dicens: *Neſcitis cujus ſpiritus eſtis vos.* Hic
quoque non dixit, quid cogitatis ô vos ſcele-
ſti, invidi, & ſalutis humanæ hoſtes: ſed, *cur
mala in cordibus veſtris cogitatis?* Oportet ergo
clementer ægritudines animi removere: nam
qui humano timore melior factus eſt, ad pra-
vitatem rurſus citò redit: ꝓpterea zizania juſ-
Mat. 13. d. ſit dimitti, ut pœnitentiæ tempus præberetur.
Multi

πάλιν ἐνταῦθα τὸ ἄτυφον δεικνὺς, καὶ ὅτι οὐ φαν-
τασία ἦν τὸ γεγενημένον. Τοὺς γὰρ τῆς ἀῤῥωστίας
μάρτυρας, [τούτους] ποιεῖται καὶ τῆς ὑγιείας. ἐγὼ
μὲν γὰρ ἐβουλόμην [φησὶ] διὰ τοῦ σοῦ πάθους καὶ
τοὺς δοκοῦντας ὑγιαίνειν, νοσοῦντας δὲ τὴν διά-
νοιαν, θεραπεῦσαι· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλονται, ἄπι-
θι οἴκαδε τοὺς ἐκεῖ διορθωσόμενος. ὁρᾷς πῶς
δείκνυσι καὶ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν ὄντα δη-
μιουργόν; ἑκατέρας γὰρ οὐσίας τὴν παράλυσιν ἰᾶ-
A ται, καὶ τὸ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ δῆλον ποιεῖ.
ἀλλ' ὅμως ἔτι χαμαὶ σύρονται. ἐδόξασαν γὰρ τὸν
θεόν φησι τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀν-
θρώποις. προσίστατο γὰρ αὐτοῖς ἡ σάρξ· αὐτὸς
δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐπιτιμᾷ, ἀλλὰ πρόεισι διὰ τῶν ἔρ-
γων ἐγείρων αὐτοὺς καὶ ὑψηλὸν τὸ φρόνημα ποι-
ῶν. τέως γὰρ οὐκ ἦν μικρὸν τὸ νομίζεσθαι πάν-
των [τῶν] ἀνθρώπων εἶναι μείζω καὶ παρὰ [τοῦ]
θεοῦ ἥκειν· εἰ γὰρ ταῦτα καλῶς ἐβεβαίωσαν, ὁ-
δῷ προβαίνοντες ἔγνωσαν [ἂν] ὅτι καὶ θεοῦ υἱὸς ἦν.
B ἀλλ' οὐ κατέσχον ταῦτα σαφῶς· διὰ τοῦτ' οὐδὲ
προσελθεῖν ἠδυνήθησαν. ἔλεγον γὰρ οὕτως οὐκ ἔστιν
παρὰ τοῦ θεοῦ· πῶς ἐστιν οὗτος παρὰ τοῦ θεοῦ·
καὶ συνεχῶς αὐτὰ ἔστρεφον, τῶν οἰκείων παθῶν ταῦ-
τα προβαλλόμενοι προκαλύμματα. ὃ πολλοὶ καὶ νῦν
ποιοῦσι, καὶ τὸν θεὸν δοκοῦντες ἐκδικεῖν οἰκεῖα
πληροῦσι πάθη, δέον μετ' ἐπιεικείας ἅπαντα
μετιέναι. Καὶ γὰρ ὁ τῶν ὅλων θεὸς, σκηπτὸν
δυνάμενος ἀφιέναι ἐπὶ τοὺς βλασφημοῦν-
τας αὐτὸν, τὸν ἥλιον ἀνατέλλει, καὶ τοὺς ὄμ-
C βρους ἀφίησι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα μετὰ δα-
ψιλείας παρέχει. ὃν χρὴ καὶ ἡμᾶς μιμου-
μένους παρακαλεῖν, παραινεῖν, νουθετεῖν με-
τὰ πρᾳότητος, οὐκ ὀργιζομένους οὐδὲ ἐκ-
θηριουμένους. οὐδὲ γὰρ βλάβη τις εἰς τὸν θεὸν ἀπὸ
τῆς βλασφημίας ἐκβαίνει, ἵνα θυμωθῇς· ἀλλ'
ὁ βλασφημήσας αὐτὸς καὶ τὸ τραῦμα ἔλαβεν. οὐκ-
οῦν στέναξον, θρήνησον. καὶ γὰρ δακρύων ἄξιον
τὸ πάθος, καὶ τὸν τραυματισθέντα δὲ οὐδὲν
οὕτως ὡς ἐπιείκεια θεραπεῦσαι δύναται. ἐπι-
D είκεια γὰρ πάσης βίας δυνατωτέρα. ὅρα
γοῦν πῶς ἡμῖν αὐτὸς ὁ ὑβρισμένος διαλέγε-
ται καὶ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς καὶ ἐπὶ τῆς καινῆς·
ἐκεῖ μὲν λέγων· λαός μου τί ἐποίησά σοι; ἐν-
ταῦθα δὲ, σαῦλε σαῦλε τί με διώκεις; καὶ
ὁ παῦλος δὲ ἐν πρᾳότητι κελεύει παιδεύειν τοὺς
ἀντιδιατιθεμένους. καὶ αὐτὸς δὲ ἡνίκα προσ-
ήεσαν οἱ μαθηταὶ ἀξιοῦντες πῦρ καταβῆναι ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ, σφόδρα ἐπετίμησεν [αὐτοῖς] λέ-
γων· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. καὶ
E ἐνταῦθα δὲ οὐκ εἶπεν, ὦ μιαροὶ καὶ γόητες ὑ-
μεῖς· ὦ βάσκανοι καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σω-
τηρίας ἐχθροί· ἀλλὰ τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Δεῖ τοίνυν μετ' ἐπιει-
κείας ἐξαίρειν τὸ νόσημα. ὁ γὰρ φόβῳ γενόμε-
νος ἀνθρωπίνῳ βελτίων, ταχέως ἐπανήξει πρὸς
τὴν πονηρίαν πάλιν. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ζιζάνια
ἀφεθῆναι ἐκέλευσε, διδοὺς προθεσμίαν μετανοίας.
πολλοὶ

πολλοὶ γοῦν οὕτω μετενόησαν καὶ γεγόνασι σπουδαῖοι πρότερον ὄντες φαῦλοι· οἷον, ὁ Παῦλος, ὁ τελώνης, ὁ λῃστής. καὶ γὰρ ζιζάνια ὄντες, οὕτως σῖτος γεγόνασιν ὥριμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σπερμάτων τοῦτο ἀμήχανον· ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως, ῥᾴδιόν τε καὶ εὔκολον. οὐ γὰρ φύσεως ὅροις αὕτη δέδεται, ἀλλ' ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται. ὅταν τοίνυν ἴδῃς ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας, θεράπευσον, ἐπιμέλησαι, πρὸς ἀρετὴν ἐπανάγαγε, βίον ἐπιδεικνύμενος ἄριστον, τὸν λόγον παρεχόμενος ἀκατάγνωστον, προστασίαν [τε] κηδεμονίαν παρέχων, πάντα τρόπον κινῶν διορθώσεως, τοὺς ἀρίστους τῶν ἰατρῶν μιμούμενος. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι καθ' ἕνα τρόπον θεραπεύουσι μόνον· ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν οὐκ εἶκον τὸ ἕλκος τῷ προτέρῳ φαρμάκῳ, προστιθέασιν ἕτερον· καὶ μετ' ἐκεῖνο πάλιν ἄλλο. καὶ νῦν μέν, τέμνουσι· νῦν δέ, δεσμοῦσι. Καὶ σὺ τοίνυν ψυχῶν ἰατρὸς γενόμενος, πάντα κίνει θεραπείας τρόπον κατὰ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους· ἵνα καὶ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας καὶ τῆς ἑτέρων ὠφελείας λάβῃς μισθόν, εἰς δόξαν θεοῦ πάντα ποιῶν, καὶ ταύτῃ καὶ αὐτὸς δοξα-
» ζόμενος. τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω φησί· καὶ
» οἱ ἐξουθενοῦντές με ἐξουθενωθήσονται. πάντα τοίνυν εἰς δόξαν αὐτοῦ πράττωμεν, ἵνα τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐπιτύχωμεν λήξεως· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Multi certè tanta pœnitentia cõpuncti ſunt, ut cùm antea perverſi eſſent, electiſſimi poſtea invenirentur: ut Paulus, ut Publicanus, ut latro, qui cùm prius zizania eſſent, in optimum triticum mutati ſunt: quæ quidem mutatio in ſeminibus impoſſibilis eſt, at in voluntate facilis, atque procliva. Non enim naturæ terminis ad bonum aut ad malum volũtas alligatur, ſed libero honoratur arbitrio. Quare cùm inimicum veritatis aliquem videris, omni ſtudio atque cura conare ad virtutem reducere, A primùm vivendi exemplis, deinde orationis gravitate, ac poſtremum patrocinii & auxilii copia. Non graveris omnia emendationis genera percurrere. Imitandi ſunt enim boni medici, qui non uno curationis modo utuntur: ſed cùm viderint primis remediis non eſſe depreſſum morbum, alia atque alia rurſus excogitãt: & aliquando quidem ligantes membra, doloribus dolores excutiunt, aliquando verò incidunt, ita multis variiſque medendi generibus tandem corpus ad ſanitatem reducunt. Quare B pariter etiam tu animarum medicus factus, omni curationis modo ſecundum leges Chriſti utaris, ut & operum tuorum, & aliorum ſalutis mercedem accipias in gloriam Dei omnia faciens. Nam qui hæc in gloriam Dei facit, ipſe quoque gloriam conſequetur. *Glorificantes enim me*, inquit, *glorificabo: & qui contemnunt me, contemnentur*. (1. Reg. 2.) Quare omnia ad gloriam Dei agamus, ut æternã requiem adipiſcamur. Ad quam omnes utinam perveniamus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui C cum patre, ſimul atque ſpiritu ſancto gloria, imperium, honor nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

ὉΜΙΛΙ'Α Λ'.

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον. καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Ποιήσας [γὰρ] τὸ θαῦμα οὐκ ἐπέμεινεν, ἵνα μὴ τὸν ζῆλον ἐξάψῃ πλέον ὁρώμενος· ἀλλὰ χαρίζεται αὐτοῖς ἀναχωρῶν, καὶ τὸ πάθος παραμυθούμενος. τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, μὴ ὁμῶς ἐγχωροῦντες τοῖς ἐπιβουλεύουσιν, ἀλλὰ παραμυθούμεθα αὐτῶν τὸ ἕλκος, ἐνδιδόντες καὶ χαλῶντες αὐτῶν τὸν τόνον. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν οὐ μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἐκάλεσεν αὐτόν; ὥσπερ ποτὲ παρεγένετο ὅτε ᾔδει τοὺς ἀνθρώπους πεισθησομένους· οὕτω καὶ τὸν Ματθαῖον τότε ἐκάλεσεν, ὅτε ἠπίστατο ἥξοντα. διὰ δὴ τοῦτο καὶ Παῦλον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡλίευσεν. ὁ γὰρ τὰς καρδίας ἐπιστάμενος, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς ἑκάστου διανοίας εἰδώς, ᾔδει καὶ πότε ἔμελλεν ἕκαστος τούτων ὑπακούσεσθαι. διὰ τοῦτο οὐκ ἐν προοιμίοις αὐτὸν ἐκάλει ὅτε σκληρότερον ἔτι διέκειτο, ἀλλὰ μετὰ [τὰ] μυρία θαύματα καὶ τὴν πολλὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, ὅτε [καὶ] ἐπιτηδειότερον ᾔδει πρὸς τὴν ὑπακοὴν γεγενημένον.

Ἄξιον

HOMILIA XXXI.

[*in Gr. Codd. eſt XXX.*] EX CAPITE IX.

Et cùm tranſiſſet inde Ieſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me, &c.

CVm ingens ſignum mirabili curatione paralytici feciſſet, nullam ibi moram D contraxit, ne ſcribæ majori, videntes ipſum, arderent invidia: ſed receſſit, ut turbationem eorum mitigaret: quod nobis quoque faciendum eſt. Non enim debemus cominus in adverſarios inſurgere, ſed ulceribus eorum mederi cedentes, ut dolor eorum mitigetur. Sed cujus rei gratia nõ cũ Petro, ſimul ac Ioanne, & aliis diſcipulis ipſũ vocavit? Certè quemadmodũ tunc ad illos acceſſit, vocavitq; quãdo obtẽperaturos ſciebat, E ſic Matthæum quoq; nunc vocavit, quãdo miraculorũ fama perdomitum, minimè reluctaturum videbat. Qua de cauſa etiam Paulũ poſt reſurrectionem piſcatus eſt. *Nam qui corda ſcrutatur, & occulta mentium perſpicit*, (Act. 9. a. Rom. 8. c.) is etiam quãdo unuſquiſque ad obediendum paratus erat, non ignoravit: propterea non continuò incipiens quando durior fuit, ſed poſt mille miracula, & inſignem atq; provulgatam famam, aptiorem jam ad obtemperandum vocavit.

 Sed

Sed non eſt ab re grandem evangeliſtę philoſophiam admirari, qui anteactam vitam ſuam non celavit, & nomen ſuum adſcripſit: quod alii mutata appellatione occultauerant. Sed cur dixit, in telonio ſediſſe? Virtutem vocantis voluit oſtendere, qui non impoſito adhuc fine pravæ publicanorum converſationi, è medio malorum pelago ipſum abſtraxit, ſicut beatum Paulum quoque furentem ac omni rabie ardentem, & ignem eccleſiæ inferentem, tranſmutavit: quam vocantis virtutem, ad Galatas ſcribens expreſſit, cum dicat: *Audiſtis fratres aliquando converſationem meam in Iudaiſmo, quia ſupra modum perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabam ipſam.* Piſcatores quoque à mediis operibus ſuis vocavit. Sed piſcatura quoddam artificium eſt, quod quamvis rudiorum hominum ſit, & ſimplicium, nihilominus non vituperatur: publicanorum autem ſtudia & exercitatio, impudentiæ ac crudelitatis plena ſunt, quæſtus nota illiberalis, turpis quædam mercatura, immo rapina lege ſeculari conceſſa: quæ omnia nō erubuit dominus. Nec mirum ſi publicanum non erubuerit, quando nec meretricē erubuit, quam non à fornicatione ſolum eripuit, verumetiā pedes oſculari permiſit. Venit enim non ut corpora ſolùm curaret, verūetiā multò magis ut ægrotis animis incolumitatem præſtaret: quod planum in paralytico fecit, cujus cùm peccata dimiſerit, tunc ad Matthæum acceſſit, ne turbarentur ſi publicanū viderent in diſcipulorum conſortio collocatum. Nam qui poteſt delictorum diſſolvere vincula, cur mirum eſt ſi peccatorem apoſtolum fecit? Vidiſti virtutem vocantis, diſce nunc vocati obedientiam. Non enim repugnavit, nec ambigendo ſecum dixit; putáſne publicanum, peccatoremq; me rectè abſq; fraude vocaverit? Non eſt enim hujuſcemodi intempeſtiva humilitas laudabilis: ſed confeſtim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum ſuis profectus ſit, verùm ſicut piſcatores prius retibus unà cum navigio atque patre relictis: ſic iſte publico officio & quæſtu relicto, ſequebatur, ſic præparatum animum atque præmeditatum oſtendens, ſic ab omni ſeculari negocio ſeipſum abrumpens, mirabili hac obedientia teſtimonium vocanti perhibuit, quod opportunè ipſum vocaverit. Sed cur jam, inquies, non de omnibus ſcripſit quomodo vocati ſunt, ſed de Petro, Iacobo, Ioanne, atque Philippo ſolùm, de cæteris verò nihil? Quia iſti maximè in humili artificio atque infami verſabantur. Quid enim publicano peius, aut piſcatura humilius? Philippum etiam non fuiſſe inſignem, à patria eius planum fieri poteſt, idcirco de his atque eorum artificiis maxime ſcribunt, declarantes quod cum præclara & ſplendida narrent, ipſis fidem habere oporteat. Qui enim nihil eorum quæ vicio dari poſſunt prætermittunt, ſed præ aliis ſumma diligentia ejuſmodi ſi qua ſunt commemorant, tam in magiſtro quam in diſcipulis, quo modo cùm laudabilia narrant, ſuſpectos habebis?

præfer-

Galat. 1. c.

Luc. 7. f.

Ibidem, a.

ἄξιον δὲ καὶ τοῦ ἀποστόλου θαυμάσαι τὴν σοφίαν, πῶς οὐκ ἀποκρύπτεται αὐτοῦ τὸν ἔμπροσθεν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τίθησι, τῶν ἄλλων κρυψάντων αὐτὸν προσηγορίᾳ ἑτέρᾳ. τίνος δὲ ἕνεκεν εἶπεν, ὅτι ἐπὶ τὸ τελώνιον καθήμενον; δεικνὺς τοῦ καλέσαντος τὴν δύναμιν, ὅτι οὐ καταλήξαντα οὐδὲ ἀποστάντα τῆς πονηρᾶς ταύτης καπηλείας, ἀλλ' ἐκ μέσων αὐτὸν ἀνέσπασε τῶν κακῶν. καθάπερ οὖν καὶ τὸν μακάριον Παῦλον μαινόμενον καὶ λυττῶντα καὶ πῦρ ἀφιέντα μετέστησεν. ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς δεῖγμα ποιούμενος τῆς τοῦ καλέσαντος δυνάμεως, φησὶ Γαλάταις· ἠκούσατε τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν [τοῦ θεοῦ.] καὶ τοὺς ἁλιέας δὲ ἐν μέσοις τοῖς ἔργοις ὄντας ἐκάλεσεν· ἀλλ' ἐκείνων μὲν ἡ τέχνη τις ἦν οὐ διαβεβλημένη, ἀνθρώπων δὲ ἀγροικότερον διακειμένων καὶ ἀμίκτων καὶ πολὺ τὸ ἀφελὲς κεκτημένων· τοῦτο δὲ τὸ ἐπιτήδευμα ἀναισχυντίας γέμον [ἦν] καὶ ἰταμότητος, καὶ κέρδος οὐκ ἔχον πρόφασιν εὔλογον, καὶ ἐμπορία ἀναιδὴς, καὶ ἁρπαγὴ σχῆμα ἔχουσα ἔννομον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐπῃσχύνθη ὁ καλέσας. καὶ τί λέγω εἰ τελώνην οὐκ ἐπαισχύνεται, ὅπου γε οὐδὲ πόρνην γυναῖκα οὐ μόνον οὐ καλέσαι οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ καὶ φιλῆσαι αὐτῇ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ βρέξαι [τοῖς δάκρυσι] παρέσχε; καὶ γὰρ καὶ διὰ τοῦτο παρεγένετο, οὐχ ἵνα σῶμα θεραπεύσῃ μόνον, ἀλλ' ἵνα ψυχῆς κακίαν ἰάσηται. ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ πεποίηκε. καὶ δείξας σαφῶς ὅτι δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε ἐπὶ τοῦτον ἔρχεται, ἵνα μηκέτι θορυβῶνται τελώνην ὁρῶντες εἰς τὸν τῶν μαθητῶν ἐγκρινόμενον χορόν. ὁ γὰρ κύριος ὢν λῦσαι τὰ πεπλημμελημένα πάντα, τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῦτον ἀπόστολον ποιεῖ; ἀλλ' ὥσπερ εἶδες τοῦ καλέσαντος τὴν δύναμιν, οὕτω κατάμανθανε καὶ τοῦ κληθέντος τὴν ὑπακοήν. οὐ γὰρ ἀντέτεινεν, οὐδὲ ἀμφισβητῶν εἶπε· τί τοῦτο; ἆρα μὴ ἀπατηλῇ κλήσει ἐμὲ τὸν τοιοῦτον καλεῖ; καὶ γὰρ ἄκαιρος αὕτη πάλιν ἡ ταπεινοφροσύνη· ἀλλ' εὐθέως ὑπήκουσε, καὶ οὐδὲ οἴκαδε ἀπελθεῖν ἠξίωσε καὶ τοῖς αὐτοῦ περὶ τούτων κοινώσασθαι, ὥσπερ οὖν οὐδὲ οἱ ἁλιεῖς· ἀλλ' ὃν τρόπον ἐκεῖνοι τὸ δίκτυον καὶ τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα, οὕτω καὶ οὗτος τὴν τελωνείαν καὶ τὸ κέρδος ἀφεὶς εἵπετο, παρεσκευασμένην πρὸς ἅπαντα [τὴν] γνώμην ἐπιδεικνύμενος. καὶ πάντων ἀθρόον ἑαυτὸν ἀπορρηγνὺς τῶν βιωτικῶν, ἐμαρτύρει τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ καλέσαντος διὰ τῆς ἀπηρτισμένης ὑπακοῆς. καὶ τί δήποτέ φησιν οὐχὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων εἶπεν ἡμῖν, πῶς καὶ τίνα τρόπον ἐκλήθησαν; ἀλλὰ περὶ Πέτρου [καὶ Ἰακώβου] καὶ Ἰωάννου καὶ Φιλίππου· περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδαμοῦ, ὅτι οὗτοι μάλιστα ἦσαν ἐν τοῖς ἀτόποις καὶ ταπεινοῖς ἐπιτηδεύμασιν. οὔτε γὰρ τελωνείας τι χεῖρον, οὔτε ἁλιείας εὐτελέστερον. ὅτι δὲ [καὶ] Φίλιππος τῶν σφόδρα ἀσήμων ἦν, ἀπὸ τῆς πατρίδος δῆλον. διὰ τοῦτο τούτους μάλιστα ἀνακηρύττουσι μετὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων, δηλοῦντες ὅτι καὶ ἐν τοῖς λαμπροῖς τῶν διηγημάτων αὐτοῖς πιστεύειν χρή. οἱ γὰρ τῶν δοκούντων ἐπονειδίστων εἶναι μηδὲν αἱρούμενοι παραλιπεῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ταῦτα μετὰ ἀκριβείας ἀνακηρύττοντες, καὶ ἐπὶ τοῦ διδασκάλου καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν, πῶς ἂν εἶεν ἐπὶ τῶν σεμνῶν ὕποπτοι;

καὶ

Digitized by Google

καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν σημεῖα μὲν πολλὰ καὶ θαύματα πα-
ρατρέχωσι, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δοκοῦντα εἶναι ὀνείδη μετ'
ἀκριβείας βοῶσι· καὶ τῶν μαθητῶν τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ
τὰ ἐλαττώματα, καὶ τοῦ διδασκάλου τοὺς προγόνους
τοὺς ἐπὶ ἁμαρτήμασι [καὶ ταπεινότητι] βεβοημένους
λαμπρᾷ ἐκκαλύπτουσι τῇ φωνῇ. ὅθεν δῆλον ὅτι πο-
λὺ τῆς ἀληθείας ἐποιοῦντο [τὸν] λόγον, καὶ οὐδὲν πρὸς χά-
ριν οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξιν ἔγραφον. καλέσας τοίνυν
αὐτόν, [καὶ] τιμῇ μεγίστῃ τετίμηκε τραπέζης αὐτῷ
A κοινωνήσας εὐθέως. ταύτῃ γὰρ αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόν-
των εὔελπιν ἐποίει, καὶ εἰς πλείονα παρρησίαν ἐνῆγεν.
οὐ γὰρ χρόνῳ μακρῷ, ἀλλ' ἀθρόον ἰάσατο τὴν κακίαν·
καὶ οὐκ αὐτῷ συνανάκειται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέ-
ροις πολλοῖς. καί τοι καὶ τοῦτο ἐδόκει αὐτοῦ ἔγκλη-
μα εἶναι, ὅτι οὐκ ἀπεσόβησε τοὺς ἁμαρτωλούς,
ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο κρύπτουσιν. [οἱ δὲ ἐπισκήπτειν
ἐπιχειροῦσι τοῖς παρ' αὐτοῦ γινομένοις.] συνέρ-
χονται δὲ οἱ τελῶναι ὡς πρὸς ὁμότεχνον. ἐγκαλ-
λωπιζόμενος γὰρ τῇ εἰσόδῳ τῇ τοῦ Χριστοῦ πάν-
B τας αὐτοὺς συνεκάλεσε. καὶ γὰρ πᾶν εἶδος θε-
ραπείας ὁ Χριστὸς ἐκίνει· καὶ οὐχὶ διαλεγόμενος
μόνον, οὐδὲ θεραπεύων, οὐδὲ ἐλέγχων τοὺς ἐχ-
θρούς, ἀλλὰ καὶ ἀριστῶν διώρθου πολλοὺς τῶν κα-
κῶς διακειμένων, διὰ τούτων διδάσκων ἡμᾶς,
ὅτι πᾶς καιρὸς καὶ πᾶν ἔργον δύναται παρέχειν
ἡμῖν [τὴν] ὠφέλειαν. καί τοι γε τὰ παρακεί-
μενα τότε ἐξ ἀδικίας ἦν καὶ πλεονεξίας, ἀλλ' οὐ
παρῃτήσατο ὁ Χριστὸς αὐτῶν μετασχεῖν, ἐπειδὴ μέγα
τὸ κέρδος ἐντεῦθεν ἔμελλε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁμώ-
C ροφος καὶ ὁμοτράπεζος γίνεται τοῖς τὰ τοιαῦ-
τα πεπλημμεληκόσι. τοιοῦτος γὰρ ὁ ἰατρός. ἂν μὴ
ἀνάσχηται τῆς σηπεδόνος τῶν καμνόντων, οὐκ ἀ-
παλλάττει τῆς ἀρρωστίας αὐτούς. καί τοι γε πονη-
ρὰν ἐντεῦθεν ἔλαβε δόξαν, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ φα-
γεῖν, καὶ τῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ ἐκείνου, καὶ τῷ μετὰ
πολλῶν τελωνῶν. ὅρα γὰρ αὐτοὺς τοῦτο ὀνειδίζοντας·
ἰδοὺ [ἄνθρωπος] φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν
φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. ἀκουέτωσαν ὅσοι μεγά-
λην ἐπὶ νηστείᾳ δόξαν ἑαυτοῖς περιτιθέναι σπουδά-
D ζουσιν [καὶ ἐννοείτωσαν] ὅτι ὁ δεσπότης ἡμῶν φά-
γος καὶ οἰνοπότης ἐκλήθη καὶ οὐκ ᾐσχύνετο, ἀλ-
λὰ πάντων ὑπερεώρα τούτων, ἵνα τὸ προκείμενον
ἀνύσῃ· ὅπερ [οὖν] καὶ ἐγένετο. [καὶ γὰρ [καὶ]
μετεβάλετο ὁ τελώνης, καὶ βελτίων οὕτως ἐγένε-
το.] καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μέγα τοῦτο ἤνυσε τὸ κοινω-
νῆσαι αὐτῷ τῆς τραπέζης, ἄκουσον τί φησιν ὁ Ζακ-
χαῖος ἕτερος πάλιν τελώνης. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τοῦ Χρι-
στοῦ λέγοντος· σήμερον ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι, ὑπὸ
τῆς ἡδονῆς πτερωθείς, τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δί-
E δωμι πτωχοῖς φησί, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀ-
ποδίδωμι τετραπλάσιον. καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς φη-
σί·] σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο. οὕτω
διὰ πάντων ἔνεστι παιδεύειν· καὶ πῶς ὁ Παῦλος
κελεύει, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος,
ἢ πλεονέκτης, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν; μάλι-
στα μὲν [οὖν] οὔπω δῆλον, εἰ καὶ διδασκάλοις
ταῦτα παραινεῖ, ἀλλ' οὐχὶ ἀδελφοῖς μόνοις.
ἐπειδὴ

præſertim cum multa ſigna & miracula brevi-
ter tranſcurrant, crucis verò patibulum, quod
opprobrii plenum eſſe videbatur, exactiſſimè
proſecuti ſunt, diſcipulorumque ſtudia, arti-
ficia, quæſtus, contemptum, & ipſius magiſtri
progenitores qui turpitudine aliqua detine-
bantur, magna voce in medium proferunt.
Patet ergo quanta ſibi eſſet curâ veritatis, cùm
nihil ad gratiam, nihil ad oſtentationem am-
bitiosè conſcripſerint. Verùm Matthæus vo-
catus, honorẽ quoq; nõ minimũ cõſecutus eſt.
A Menſa eñ domini continuò dignatus, poterat
facilè majora quoq; ſperare, qui videbat jam ſe
libere cum domino conſervari: non eñ longo
temporis intervallo, ſed repente à vicio fuerat
ſanatus: quamvis Ieſus non cum illo ſolùm ad
menſam accubuerit, ſed aliis quoq; cum mul-
tis, quod ſibi crimini à nobilioribus dabatur,
qui peccatores depellendos eſſe cenſebant: ſed
nec hoc ipſum celarunt evangeliſtæ quod ab
improbis atq; invidis ad infamiam dicebatur.
Concurrunt autem quaſi ad conſortem artifi-
B cii multi publicani. quos Matthæus lætitia nõ
parva ꝓpter acceſſum Chriſti invitavit, domi-
no ita diſponente, qui omne genus curationis
animorum exhibuit, nec diſſerendo ſolùm aut
ægrotos curando, aut inimicos redarguendo:
verumetiam comedendo, atque bibendo, mul-
tos à viciis ad virtutem reduxit, ut nos doctio-
res his omnibus efficeret, non eſſe tempus,
nec opus ex quo non poſſimus utilitatem per-
cipere. Et quamvis quæ tunc appoſita erant,
injuſtè atque rapaciter fuerunt acquiſita, non
C repellit tamen ea dominus, ſed aſſumpſit ex
illis. Magnum enim lucrum inde oriebatur,
quinimmo eodem tecto, eademq; menſa cum
peccatoribus utimur. Hæc certè bonum me-
dicum decent, qui niſi laborantium putredi-
nem ferat, non poteſt eos doloribus liberare:
ſed dominus malam multorũ de ſe exiſtimatio-
nem, ad quam devenerunt, quoniam cum pu-
blicanis in domo publicani comederet, nõ ti-
muit. Illi autem exprobrabant dicentes: *Ec-* Matt. 11.
*ce homo edax, & vini potator, publicanorum ami-
cus, & peccatorum.* Audiant hæc qui magnam
D ſibi per jejunium gloriam adipiſci ſtudent, di-
ſcantque dominum edacem, vinique potato-
rem appellatum, non erubuiſſe. Omnia enim
hæc deſpiciebat, ut ad finem optatum perveni-
ret, ſicut & factum eſt. Nam & convertit o-
mnino, & multò meliorem publicanum effe-
cit. Et ut diſcas quantum aliis quoque profuit
quando in domo Matthæi cum publicanis ac-
cubuit: audi quid Zaccheus dicit, alius item pu-
blicanus, qui cum Chriſti verba percepiſſet di-
centis, *Hodie in domo tua oportet me manere*: ſum- Luc. 19. a.
ma jucunditate perfuſus, medietatem ſubſtan-
E tiæ pauperibus tribuo, inquit, & ſi cuiquam
aliquid calumniosè abſtuli, reddo quadruplũ.
Ad quem Ieſus, *Hodie ſalus huic domui facta eſt.*
Rectè eñ diximus, omni ex re meliores homi- Ibidem. b.
nes poſſe fieri. Sed quo modo (inquies) Paulus 1. Cor. 5. e.
præcipit, *ſi quis cum frater nominetur, ſit forni-
cator vel rapax, cum eo non comedere?* Primùm
quidem non patet, an magiſtris etiam hæc
à Paulo præcepta ſunt, an fratribus ſolum:
deinde

Digitized by Google

deinde nondum erant omnino fratres, quos
vitandos dixit. Ad hæc, ad conſortium fratrũ
jam aſcitos, tunc vitare jubet cùm in malis per-
ſeverent. Publicani autem illi ab illicitis con-
verſi, jam meliora proſequebantur: verùm ni-
hil horum Phariſæos meliores fecit, ſed diſci-
pulos aggrediuntur, dicentes: *Cur cum publi-
canis & peccatoribus magiſter comedit veſter?* Ita
quando diſcipuli deliquiſſe in aliquo videban-
Infra.12.a. tur, Chriſtum alloquuntur. *Ecce*, inquiunt,
diſcipuli tui faciunt quod non licet in ſabbato facere.
Hic verò ad ipſos diſcipulos Chriſto detrahũt:
quæ omnia malicioſè agebant, volentes à ma-
giſtro diſcipulorum multitudinem ſubducere.
Quid autem immẽſa ſapientia domini ad hæc?
Non indigent, inquit, *valentes medico, ſed qui
malè habent.* Perpendis quo modo in con-
trarium verba eorum cõvertit. Illi culpæ da-
bant, quoniam cum hujuſmodi hominibus
converſabatur: ipſe verò contra indignum ſe
ſuaque in homines benevolentia, ſi horum
commercia & converſationem fugiat. Quare
non procul à culpa tantum hæc eſſe oſtende-
bat, ſed principale propoſitum ſuum, & laude
maxima dignum. Sed ne videatur turpitudi-
nem vocatorum annectere, cùm dicat, malè
agentes medico indigere: illud mitigando ad-
Oſee 6.c. jecit increpans ipſos ac dicens, *Euntes diſcite
quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium.*
quod dicebat, ut parvam eos ſcripturarum ha-
bere oſtenderet peritiam: quapropter acriori
quoque oratione uſus eſt, non commotus ipſe,
nequaquam, ſed ut illos commoneret: & quã-
vis potuiſſet dicere, Non vidiſtis me paralytici
membra firmaſſe, peccatorum nexus diſſoluiſ-
ſe? nihil tamen horum, ſed communibus &
probabilibus primò utitur. Denique ſcriptu-
ras in medium adducit: cùm enim dixerit, non
eis qui rectè valent, & hinc occultè ſeipſum eſ-
ſe medicum declaraverit: tunc adjecit: *Euntes
diſcite quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrifi-
cium:* hoc & Paulus facit. Nam à communibus
primùm, & probabilibus re cõfirmata, & poſt-
Supra.a. quam dixerit: *Quis paſcit gregem, ac ex lacte ejus*
1 Cor.9.a. *non comedit?* tunc ſcripturarum teſtimonium
Deut.25.a. adduxit. *In lege nanque Moſis ſcriptum eſt*, inquit:
1 Cor.9.b. *Non frænabis bovem triturantem*: & rurſum ſic:
Mat.16.b. *dominus evangelium annunciaturis conceſſit ex evan-*
& Mar.8.b. *gelio vivere*: at verò ad diſcipulos aliter dicit: in
ſignorũ enim memoriam reducit, dicẽs: Ob-
liti eſtis quinque panum, & hominum quinq;
milium, & corbium quot tuliſtis? Non ſic au-
tem ad iſtos nunc ait, ſed communis imbecilli-
tatis meminiſſe facit, ut ex ipſorũ numero eos
etiam eſſe oſtendat: quippe qui nec ſcriptura-
rum peritiam habebant, & omnem virtutem
negligentes, plurimùm in ſacrificiis confide-
bant: id enim occultius ſignificans breviter
tetigit, quod paſſim ab omnibus dicitur pro-
Oſee 6.c. phetis, cùm dicat, *Diſcite quid eſt, miſericor-
diam volo, & non ſacrificium*: quibus verbis
probat illos eſſe qui iniquiter agant, non ſe:
quaſi dicat, cujus rei gratia incuſatis me,
qui peccatores ad virtutem reduco? aut
cur patrem propter idipſum non incuſatis?
Quem-

ἔπειτα, οὔπω τῶν ἀπηρτισμένων ἦσαν, οὐδὲ ἀ-
δελφῶν γεγενημένων. πρὸς δὲ τούτοις ὁ παῦλος
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γεγενημένους τότε ἀποστρέφεσθαι
κελεύει, ὅταν ἐπιμένωσιν· οὗτοι δὲ ἦσαν παυσάμε-
νοι λοιπὸν καὶ μεταβαλόμενοι. ἀλλ' οὐδὲν τούτων τοὺς
φαρισαίους ἐνέτρεψεν, ἀλλ' ἐγκαλοῦσι τοῖς μαθη-
ταῖς λέγοντες· διατί μετὰ τελωνῶν [καὶ ἁμαρτωλῶν]
ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; καὶ ὅταν μὲν αὐτοὶ δο-
κῶσιν ἁμαρτάνειν, αὐτῷ ἐντυγχάνουσι λέγοντες·
A ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαβ-
βάτῳ· ἐνταῦθα δὲ πρὸς αὐτοὺς αὐτὸν διαβάλλου-
σιν. ἅπερ πάντα κακουργούντων ἦν καὶ βουλο-
μένων ἀπορρῆξαι τοῦ διδασκάλου τὸν χορὸν τῶν μα-
θητῶν. τί οὖν ἡ ἄπειρος σοφία; οὐ χρείαν ἔχουσι
[φησὶν] οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
ὅρα πῶς εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον. ἐκεῖ-
νοι μὲν γὰρ ἐγκλήματα ἐποιοῦντο τὸ συγγίνεσθαι [αὐ-
τὸν] τούτοις· αὐτὸς δὲ τοὐναντίον φησίν, ὅτι τὸ μὴ συγ-
γίνεσθαι ἀνάξιον αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας.
B καὶ οὐ μόνον ἐγκλήματος ἐκτὸς τὸ τοὺς τοιούτους διορ-
θοῦν, ἀλλὰ προηγούμενον καὶ ἀναγκαῖον καὶ μυρίων
ἄξιον ἐπαίνων. εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ καταισχύνειν τοὺς
κληθέντας τῷ λέγειν, οἱ κακῶς ἔχοντες, ὅρα πῶς
αὐτὸ παραμυθεῖται πάλιν, ἐπιτιμῶν αὐτοῖς καὶ λέ-
γων· πορευθέντες [δὲ] μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω
καὶ οὐ θυσίαν. τοῦτο δὲ ἔλεγε τὴν τῶν γραφῶν ἀ-
γνοιαν αὐτοῖς ὀνειδίζων. διὸ καὶ πληκτικώτερον
κέχρηται τῷ λόγῳ, οὐχὶ αὐτὸς ὀργιζόμενος· μὴ
γένοιτο· ἀλλ' ὥστε ἐκείνους μὴ ἐξαπορηθῆναι. καί-
C τοιγε ἠδύνατο εἰπεῖν· οὐκ ἐνενοήσατε πῶς ἔλυσα
τὰς ἁμαρτίας τοῦ παραλυτικοῦ; πῶς τὸ σῶμα ἔσ-
φιγξα; ἀλλ' οὐ λέγει τούτων οὐδέν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν κοι-
νῶν λογισμῶν πρῶτον αὐτοῖς διαλέγεται, καὶ τότε
ἀπὸ τῶν γραφῶν. εἰπὼν γάρ, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, καὶ λανθα-
νόντως δείξας ἑαυτὸν ὄντα τὸν ἰατρόν, τότε εἶπε· πορευ-
θέντες μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὕτω καὶ
[ὁ] παῦλος ποιεῖ. πρότερον [γὰρ] ἀπὸ τῶν κοινῶν πα-
ραδειγμάτων τὸν λόγον κατασκευάσας καὶ εἰπών· τίς
D ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς οὐκ ἐσθίει;
τότε καὶ τὰς γραφὰς ἐπήγαγε λέγων· ἐν γὰρ τῷ νόμῳ
μωσέως γέγραπται, οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· καὶ
πάλιν, οὕτως ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον κα-
ταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. πρὸς δὲ τοὺς μαθη-
τὰς οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τῶν σημείων ἀναμιμνήσκει οὕτω
λέγων· οὔπω μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεν-
τακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; ἀλλ' οὐ πρὸς
τούτους οὕτως· ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας ἀναμιμνήσκει τῆς κοι-
νῆς, καὶ δείκνυσι καὶ αὐτοὺς ὄντας τῶν ἀσθενούντων, εἴγε οὐδὲ
E τὰς γραφὰς ᾔδεσαν, καὶ πάσης τῆς λοιπῆς ἀμελοῦντες
ἀρετῆς ἐν ταῖς θυσίαις τὸ πᾶν ἐτίθεντο. ὃ καὶ σφόδρα αὐ-
τοὺς αἰνιττόμενος τὸ διὰ τῶν προφητῶν πάντων εἰρημέ-
νον ἐν βραχεῖ τίθησι λέγων· μάθετε τί ἐστιν ἔλεον
θέλω καὶ οὐ θυσίαν. διὰ γὰρ τούτων δείκνυσιν οὐκ αὐτὸν
ὄντα τὸν παρανομοῦντα, ἀλλ' ἐκείνους. ὡς ἂν εἰ ἔλε-
γε· τίνος ἕνεκεν ἐγκαλεῖτέ μοι; ὅτι ἁμαρτωλοὺς
διορθοῦμαι; οὐκοῦν καὶ τῷ πατρί μου τοῦτο ἐγκαλέσετε;
ὅπερ

Digitized by Google

ὥσπερ οὖν καὶ ἀλλαχοῦ [τοῦτο] κατασκευάζων ἔλεγεν· ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. καὶ ἐνταῦθα πάλιν, πορευθέντες μάθετε τί ἐστιν ἔλεον, θέλω καὶ οὐ θυσίαν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τοῦτο βούλεται φησὶν· οὕτω καὶ ἐγώ. ὁρᾷς [πῶς] ἐκεῖνα μὲν περιττά, ταῦτα δὲ ἀναγκαῖα; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἔλεον θέλω καὶ θυσίαν, ἀλλ' ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. τὸ μὲν γὰρ ἐνέκρινε, τὸ δὲ ἐξέβαλε· καὶ ἀπέδειξεν, οὐ μόνον οὐ κεκωλυμένον ὅπερ ἐνεκάλουν, ἀλλὰ καὶ νενομοθετημένον· καὶ μᾶλλον [ἢ] τῆς θυσίας, καὶ τὴν παλαιὰν αὐτὴν εἰσάγει σύμφωνα τούτοις φθεγγομένην καὶ νομοθετοῦσαν. καθαψάμενος τοίνυν [αὐτῶν] καὶ ἀπὸ τῶν κοινῶν ὑποδειγμάτων καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἐπάγει λέγων· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τοῦτο δὲ εἰρωνευόμενος πρὸς αὐτοὺς λέγει· ὡς ὅταν λέγῃ· ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν· καὶ πάλιν, ἐὰν πεινάσω οὐ μή σοι εἴπω. ὅτι γὰρ οὐδεὶς δίκαιος ἦν ἐπὶ τῆς γῆς, Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ καὶ ἐκείνους παρεμυθήσατο τοὺς κεκλημένους. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω φησὶ τοῦ βδελύξασθαι ἁμαρτωλούς, ὅτι καὶ δι' αὐτοὺς παραγέγονα μόνους. εἶτα, ἵνα μὴ ὑπτιωτέρους ἐργάσηται, εἰπὼν ἁμαρτωλούς, οὐκ ἐσίγησεν· ἀλλὰ προσέθηκεν, εἰς μετάνοιαν. οὐ γὰρ ὥστε ἁμαρτωλοὺς μεῖναι παραγενόμην, ἀλλ' ὥστε μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι βελτίους. ἐπεὶ οὖν πάντοθεν ἐπεστόμισε, καὶ ἀπὸ [τῶν] γραφῶν, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, καὶ οὐδὲν ἔχοντες εἰπεῖν ὑπεύθυνοι [τοῖς] ἐγκλήμασιν εἰς ἐπίχαρον αὐτῷ φανέντες καὶ ἐναντίοι τῷ νόμῳ καὶ τῇ παλαιᾷ, ἀφέντες αὐτὸν πάλιν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τὸ ἔγκλημα μεταφέρουσι. καὶ ὁ μὲν Λουκᾶς φησιν, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι εἶπον· οὗτος δέ, ὅτι οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου. εἰκὸς δὲ καὶ ἀμφοτέρους ταῦτα εἰρηκέναι. ἐξαπορηθέντες γὰρ ἐκεῖνοι, ὡς εἰκός, μεθ' ἑαυτῶν λαμβάνουσιν, ὅπερ [καὶ] ἐπὶ τῶν Ἡρωδιανῶν ὕστερον ἐποίησαν. καὶ γὰρ ζηλοτύπως ἀεὶ πρὸς αὐτὸν εἶχον οἱ Ἰωάννου μαθηταί, καὶ ἀπεναντίας αὐτῷ διελέγοντο· τότε μόνον ταπεινωθέντες, ὅτε ἐν ἀρχῇ τὸ δεσμωτήριον ᾤκησεν [ὁ] Ἰωάννης. ἐλθόντες γοῦν αὐτῷ τότε ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανῆλθον βασκανίαν. τί οὖν οὗτοί φασι; διατί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι; τοῦτό ἐστι τὸ νόσημα, ὃ πάλαι ἐξέκοπτεν ὁ Χριστὸς λέγων· ὅταν νηστεύῃς, ἄλειψόν σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, τὰ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενα κακὰ προειδώς. ἀλλ' οὐδὲ τούτοις ἐπιτιμᾷ, οὐδὲ λέγει· ὦ κενόδοξοι καὶ περιττοί· ἀλλὰ μετ' ἐπιεικείας ἁπάσης αὐτοῖς διαλέγεται, λέγων· οὐ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἕως ἂν ᾖ μετ' αὐτῶν ὁ νυμφίος. ὅτε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἑτέρων ὁ λόγος ἦν, τῶν τελωνῶν λέγω, ἵνα αὐτῶν παραμυθήσηται πληγεῖσαν τὴν ψυχήν, σφοδρότερον ἐπετίμησε τοῖς ὀνειδίζουσιν· ἔνθα δὲ αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς ἔσκωπτον, μετ' ἐπιεικείας ἁπάσης ποιεῖται τὴν ἀπάντησιν. ὃ δὲ λέγουσι τοιοῦτόν ἐστιν.

ἔστω,

Quemadmodum igitur alibi ſimili argumento utens, dicebat: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*: (Ioan. 5. e.) ſic in hoc loco, *Euntes*, inquit, *diſcite quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium*: ut enim ille hoc vult, inquit, ſic & ego. Vides illa quidem ſuperflua, hanc verò neceſſariam. Neque enim miſericordiam volo, inquit, & ſacrificium, ſed miſericordiam volo, & non ſacrificium. Alterum enim comprobavit, alterum reprobavit, oſtenditque non modò non eſſe prohibitum quod illi vituperabant, ſed etiam lege ſancitum, adeoque magis quam ſacrificia: & veterem legem adducit his conſona dicentem ac decernentem. Cum igitur & à communibus, ac probabilibus ſententiis, & à ſcripturis ipſos compreſſiſſet, adjecit, *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam*: quæ ironicè dicere videtur, ſicut illud: *Ecce Adam factus eſt quaſi unus ex nobis*. (Gen. 3. d.) Et iterum: *Si eſuriero, non tibi dicam*. (Pſal. 49. b.) Nam neminem in terris juſtum fuiſſe aperuit Paulus, ubi dicit: *Omnes enim peccaverunt, & egent gratia Dei*. (Rom. 3. c.) Verùm q̃d hoc hic dicitur, ad vocatorum conſolationem dictum eſt: adeo enim procul abeſt, ne peccatores abominetur, ut eorum cauſa ſolum ſe adveniſſe teſtetur: & ne his verbis reſupinos ac deſides faceret, quia peccatores appellavit, non tacuit, ſed adjecit, ad pœnitentiam. Non enim ut in peccato permaneremus advenit, ſed ut commutati, meliora eligeremus: verùm cùm undique ora eorum partim à ſcripturis, partim à rerum probabilitate obſtructa fuerint, cumque ipſi rei jam viderentur, ac peccato ſubjecti, & legibus & ſcripturis contrarii: omiſerunt ipſum, ac ad diſcipulos iterum crimen tranſtulerunt. Et Lucas quidem Phariſæos, (Luc. 5. f.) hic verò Ioannis diſcipulos feciſſe dicit. Veriſimile autem eſt ab utriſque ſimul factum fuiſſe. Phariſæi enim confuſionem ſuam intelligentes, Ioannis diſcipulos, mea quidem ſententia, veluti in Herodianis poſtea fecerunt, ſecum acceperunt. Invidebant enim ſemper Ioannis diſcipuli Chriſto, & contra eum diſputabant, tunc ſolum ad humilitatem redacti, cum Ioannes in carcerem fuit adductus. Modeſtius enim tunc acceſſerunt ad Ieſum, ipſique nunciaverunt, quamvis poſtea ad primum invidiæ vicium fuerint reverſi. Quid igitur dicunt? propter quid nos & Phariſæi jejunamus crebro, diſcipuli autem tui non jejunant? Et ecce hæc illa eſt ægritudo quam Chriſtus jampridem depellebat dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava*: (Mat. 6. c.) providebat enim quot quantaq; vicia hinc oriantur. Chriſtus verò nõ increpat eos acriter, tanquã inanem quærentes gloriam, & incaſſum ſeſe oſtentantes: ſed maxima cum clementia reſpondet dicens, *Non poſſunt filii ſponſi jejunare donec cum ipſis eſt ſponſus*. Quãdo eñ pro aliis loquebat, nẽpe publicanis, ut animos eorũ vulneratos mitigaret, acrius in exprobratores inſurrexit. Nunc verò cũ ipſum atq; diſcipulos ſuos carperent, humillimè occurrit, quod autem dixerunt, hujuſmodi eſt:

conce-

Concedant tibi quaſi medico ad curationem ægritudinum cum ægrotis comedere, diſcipuli autem tui cur jejunio ſpreto, comeſſationibus inhiant? & ut crimen in maius efferatur, primum ſe, deinde Phariſæos poſuerunt, comparatione peccatum amplificare ſtudentes. Nos enim, inquiunt, & Phariſæi frequenter jejunamus. Iejunabant enim, quod alteri à Ioanne didicerunt, alteri à lege, veluti & Phariſæus ille dicebat: Iejuno bis hebdomada. Quid igitur Ieſus ad hæc? Num poſſunt filii ſponſi jejunare donec cum eis ſponſus eſt? Se prius quidem medicum, nunc verò ſponſum appellavit ineffebilia quædam myſteria his nominibus adaperiens: & quamquam cum acrimonia potuiſſet ſic in eos juvehi, Unde poteſtis vos hujuſcemodi jejunandi legem condere, aut quam utilitatem vobis jejunia afferunt, cum mens veſtra ſceleribus repleta ſit, cum alios accuſetis, cum judicetis, non parvas ipſi trabes gerentes in oculis, cùm ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis? potius inanis gloria eſſet ejicienda, & omnes virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, charitas, manſuetudo: nihil tamen horum dicit, ſed humillimè, ac animo æquiſſimo, Non poſſunt, inquit, filii ſponſi jejunare, donec cum ipſis ſponſus eſt. In memoriam illorum Ioannis verba reducens, quibus ille dicebat: *Qui habet ſpōſam, ſponſus eſt, amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Id verò hujuſmodi eſt: gaudii atque lætitiæ præſens eſt tempus, nolite igitur adhibere mœſta: mœſtum autem quid jejunium eſt, non natura ſui, ſed comparatione illorum qui adhuc inferiores ſunt. Nam provectioribus qui ad ſublimioris philoſophiæ faſtigium pervenire volunt, jucunda quædam res eſt, & valde amabilis: & quemadmodum ex bona corporis habitudine lætitia conſequitur, ſic multo major eſt animi voluptas, quando virtuti deditus eſt: ſed ad mentem eorũ ſuſpicionesq; reſpondit. Sic & Eſaias de jejunio verba faciens, humilitatem animi jejunium appellat. Moſes quoque pariter. Dominus autem non ex his quæ dicta ſunt, tantummodo ipſos retudit, verumetiam ex aliis dicens: *Venient dies quando auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt.* Unde patefacit nõ ventris cauſâ diſcipulos nõ jejunaſſe, ſed quadam eius diſpenſatione mirabili: & ſimul cũ his paſſionis mentionem in reſpõdẽdo adverſariis fecit, ut aſſueſcant diſcipuli graviora hæc audire: nam ad eos ipſos de paſſione apertius dicere arduum nimiũ adhuc erat, quippe ꝗ multò pòſt ad exercitatiores dictũ ipſos, conturbavit. Ad alios igitur dicitur, ut mitius videatur, & quadam præmeditatione diſcipulos cõſirmet: verũ quoniã paſſione Ioannis ſuperbum quiddam, meo judicio, ſapere, atque ſublime videbantur, hunc, quoq; tumore ipſorum deprimit: de reſurrectione tamen nondũ fecit mentionem, nec erat adhuc opportunum de tanto myſterio dicere. Nam ſecundum naturam fit ut qui putatur homo eſſe moriatur, illud omnino ſupra naturam eſt. Deinde quod in ſuperioribus faciebat, id etiamconſſit hic. Nam

Luc. 18. b.

Ioan. 3. d.

Eſa. 58. a.
Num. 30. c.

ἔσω, σὺ φησὶν ὡς ἰατρὸς ταῦτα ποιεῖς· τί καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ νηστεύειν ἀφέντες [τῆς] τοιαύτης τραπέζαις προσέχουσι; εἶτα ἵνα μείζω ποιήσωσι τὴν κατηγορίαν, πρώτους ἑαυτοὺς τιθέασι, καὶ τότε τοὺς Φαρισαίους, τῇ συγκρίσει τὸ ἔγκλημα αὐξῆσαι βουλόμενοι. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς φησὶ καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά. καὶ γὰρ [ἐ]νήστευον, οἱ μὲν ἀπὸ Ἰωάννου μαθόντες, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔλεγε· « νηστεύω δὶς τῆς ἑβδομάδος. τί οὖν [φησὶν] ὁ Ἰησοῦς; « μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν ἐφ' ὅσον μετ' A αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; πρότερον μὲν ἰατρὸν ἑαυτὸν ἐκάλεσεν, ἐνταῦθα δὲ νυμφίον, τὰ ἀπόρρητα μυστήρια διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐκκαλύπτων. καίτοι γε ἐνῆν ἐπιπληκτικώτερον πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν· ὅτι οὐκ ἐστὲ τούτων ὑμεῖς κύριοι ὥστε τοιαῦτα νομοθετεῖν. Τί γὰρ ὄφελος τῆς νηστείας ὅταν πονηρίας ἡ ἡ διάνοια γέμουσα; ὅταν ἑτέρους ἐγκαλῆτε; ὅταν κατακρίνητε δοκοὺς περιφέροντες ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν πάντα ποιῆτε; πρὸ γὰρ τούτων ἁπάντων κενοδοξίαν B ἐκβάλλειν ἐχρῆν, καὶ τὰ ἄλλα κατορθοῦν [ἅπαντα,] ἀγάπην, πρᾳότητα, φιλαδελφίαν. ἀλλ' οὐδὲν τούτων φησὶν, ἀλλὰ μετ' ἐπιεικείας πάσης· « οὐ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν [ἐφ' ὅσον « μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος] ἀναμιμνήσκων αὐ- « τοὺς τῶν Ἰωάννου ῥημάτων δι' ὧν ἔλεγεν· ὁ ἔχων τὴν « νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου « ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων [αὐτοῦ,] χαρᾷ χαίρει διὰ « τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· « χαρᾶς ὁ παρὼν καιρὸς καὶ εὐφροσύνης. μὴ τοίνυν C ἐπείσαγε τὰ σκυθρωπά. καὶ γὰρ σκυθρωπὸν ἡ νηστεία· οὐ τῇ φύσει, ἀλλ' ἐκείνοις τοῖς ἀσθενέστερον ἔτι διακειμένοις· ὡς τοῖς γε φιλοσοφεῖν ἐθέλουσι καὶ σφόδρα ἡδὺ τὸ πρᾶγμα καὶ ποθεινόν. ὥσπερ γὰρ τοῦ σώματος ὑγιαίνοντος πολλὴ ἡ εὐφροσύνη· οὕτω τῆς ψυχῆς εὖ διακειμένης, μείζων ἡ ἡδονή. ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόνοιαν ἐκείνων ταῦτα φησίν. οὕτω καὶ Ἡσαΐας περὶ αὐτῆς διαλεγόμενος, ταπείνωσιν ψυχῆς αὐτὴν καλεῖ· καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁμοίως. οὐ μὴν ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐπιστομίζει μόνον, ἀλλὰ καὶ D ἑτέρωθεν λέγων· ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσι. διὰ γὰρ τούτων δείκνυσιν ὅτι οὐ γαστριμαργίας τὸ γινόμενον ἦν, ἀλλ' οἰκονομίας τινὸς θαυμαστῆς· ἅμα δὲ καὶ τὸν περὶ τοῦ πάθους προκαταβάλλεται λόγον, ἐν ταῖς πρὸς ἑτέρους ἀντιλογίαις παιδεύων τοὺς μαθητάς, καὶ γυμνάζων μελετᾶν ἤδη ἐν τοῖς δοκοῦσιν εἶναι σκυθρωποῖς. πρὸς μὲν γὰρ αὐτοὺς ἤδη τοῦτο εἰπεῖν φορτικὸν ἦν καὶ ἐπαχθές, ὅπου γε καὶ μετὰ ταῦτα λεχθὲν αὐτοὺς ἐθορύβησε· πρὸς δὲ ἑτέρους λεγόμενον, ἀνεκτό- E τερον τούτοις μᾶλλον ἐγίνετο. ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τῷ πάθει Ἰωάννου μέγα φρονεῖν, καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν καταστέλλει τὸ φύσημα. τὸν δὲ περὶ τῆς ἀναστάσεως οὔπω προστίθησι λόγον· οὐδέπω γὰρ [ἦν] καιρός. τοῦτο μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἦν, τὸ ἄνθρωπον νομιζόμενον εἶναι ἀποθανεῖν, ἐκεῖνο δὲ ὑπὲρ φύσιν. εἶτα ὅπερ ἔμπροσθεν ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. ὥσπερ

Digitized by Google

ὥσπερ γὰρ ἐπιχειροῦντας αὐτὸν δεῖξαι ἐν ἐγκλή-
μασιν ὄντα ὑπὲρ τοῦ μετὰ ἁμαρτωλῶν ἐ-
σθίειν ἔπεισε τοὐναντίον, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἔγκλημα,
ἀλλὰ καὶ ἔπαινος τὸ γινόμενον [ἐστίν·] οὕτω καὶ ἐν-
ταῦθα βουλομένους αὐτοὺς ἀποφῆναι αὐτὸν ὅτι
οὐκ οἶδε κεχρῆσθαι τοῖς μαθηταῖς, δείκνυσιν ὅτι τὸ
ταῦτα λέγειν οὐκ εἰδότων ἐστὶ κεχρῆσθαι τοῖς ἑπο-
μένοις, ἀλλ' ἁπλῶς ἐγκαλούντων. οὐδεὶς γὰρ ἐπι-
βάλλει φησὶν ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱ-
ματίῳ παλαιῷ. πάλιν ἀπὸ τῶν κοινῶν ὑποδει- A
γμάτων κατασκευάζει τὸν λόγον. ὃ δὲ λέγει τοι-
οῦτόν ἐστιν· οὔπω γεγόνασιν ἰσχυροὶ οἱ μαθηταί, ἀλλ'
ἔτι πολλῆς δέονται [τῆς] συγκαταβάσεως· οὔπω
διὰ τοῦ πνεύματος ἀνεκαινίσθησαν. οὕτω δὲ δια-
κειμένοις οὐ χρὴ βάρος ἐπιθεῖναι ἐπιταγμά-
των. ταῦτα δὲ ἔλεγε, νόμους ἐπιθεὶς καὶ κα-
νόνας τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἵν' ὅταν μέλλωσι μαθη-
τὰς λαμβάνειν τοὺς ἐκ τῆς οἰκουμένης ἅπαντας,
μετὰ πολλῆς αὐτοῖς προσφέρωνται τῆς ἡμερότη-
τος. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. B
εἶδες τὰ ὑποδείγματα τῇ παλαιᾷ ἐοικότα; τὸ ἱ-
μάτιον; τοὺς ἀσκούς; καὶ γὰρ ὁ Ἱερεμίας πε-
ρίζωμα τὸν λαόν φησι. καὶ πάλιν ἀσκῶν μέ-
μνηται καὶ οἴνου. ἐπειδὴ γὰρ περὶ γαστριμαργίας
ἦν ὁ λόγος καὶ τραπέζης, ἀπὸ τῶν αὐτῶν λαμ-
βάνει τὰ ὑποδείγματα. ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ πλέον
τί φησιν, ὅτι καὶ τὸ καινὸν σχίζεται ἐὰν ἐπιβάλῃς
αὐτὸ τῷ παλαιῷ. ὁρᾷς ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν γίνεται
ὄφελος, ἀλλὰ καὶ πλέον ἡ ζημία; καὶ λέγει
μὲν τὸ παρόν, προαναφωνεῖ δὲ τὸ μέλλον· οἷον ὅτι C
καινοὶ μετὰ ταῦτα ἔσονται. ἕως δ' ἂν τοῦτο γένηται,
οὐδὲν αὐστηρὸν αὐτοῖς ἐπιτάττειν χρὴ καὶ βαρύ. ὁ γὰρ
πρὸ καιροῦ ζητῶν φησὶ τοῦ προσήκοντος τὰ ὑψη-
λὰ ἐπιθεῖναι δόγματα, οὐδὲ τοῦ καιροῦ καλοῦντος
λοιπὸν ἐπιτηδείους εὑρήσει, ἀχρήστους ἐργασάμε-
νος ἅπαξ. τοῦτο δὲ οὐ παρὰ τὸν οἶνον συμβαίνει, οὐδὲ
παρὰ τοὺς ὑποδεχομένους [ἀσκούς,] ἀλλὰ πα-
ρὰ τὴν ἀκαιρίαν τῶν ἐμβαλλόντων. ἐντεῦθεν ἡ-
μᾶς καὶ τὴν αἰτίαν ἐδίδαξε τῶν ταπεινῶν ῥημά-
των, ὧν συνεχῶς πρὸς αὐτοὺς διελέγετο. διὰ γὰρ D
τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν πολλὰ ἔλεγε καταδεέστερα
τῆς ἀξίας τῆς ἑαυτοῦ. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν-
δεικνύμενος αὐτὸν εἰρηκέναι φησίν· πολλὰ ἔχω
λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ἵνα γὰρ
μὴ νομίσωσι ταῦτα εἶναι μόνον ἅπερ εἶπεν, ἀλλὰ καὶ
ἕτερα πολλῷ μείζονα φαντάζωνται, τὴν ἀσθένειαν
αὐτῶν εἰς τὸ μέσον τέθεικεν, ἐπαγγελλόμενος ὅταν
γένωνται ἰσχυροὶ κἀκεῖνα ἐρεῖν. ὅπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα
φησίν· ἐλεύσονται ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσι. μὴ τοίνυν μηδὲ ἡ- E
μεῖς τὰ παρὰ πάντων ἀπαιτῶμεν ἐν προοιμίοις,
ἀλλ' ὅσα δυνατά, καὶ ταχέως καὶ ἐπ' ἐκεῖνα ἥξομεν.
εἰ δὲ ἐπείγῃ καὶ σπεύδεις, δι' αὐτὸ τοῦτο μὴ ἐπεί-
γου, ἐπειδὴ σπεύδεις. εἰ δὲ αἴνιγμά σοι τὸ εἰρημέ-
νον δοκεῖ εἶναι, ἀπ' αὐτῆς αὐτὸ τῶν πραγμάτων
μάθε τῆς φύσεως, καὶ τότε ὄψει αὐτοῦ τὴν δύναμιν πᾶ-
σαν· καὶ μηδείς σε τῶν ἀκαίρως ἐγκαλούντων κινείτω·

ἐπεὶ

Nam ſicut cũ invidi conarẽtur nefanda in eum conjicere crimina, quoniam cũ peccatoribus comederet: contrà ipſe perſuaſit, non modo crimen id non eſſe, ſed laude quoque digniſſimum: ſic in hoc loco cum ipſi vellent oſtendere neſcire ipſum uti diſcipulis, facilè probat eos potius qui hæc dicunt, ignorare ſectatoribus uti, & fruſtra ſine cauſa cæteros culpare. *Nullus enim immittit*, ait, *commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus.* Vide quo modo à probabilibus confirmat orationem. Tale namque eſt quod dicit, nondum diſcipuli mei ad maiora conſcenderunt, nondum ſpiritu renovati ſunt: ꝑpterea huiuſmodi indulgentia adhuc egent, ut maiora ſibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non ſint: hoc autem dicebat, leges jam diſcipulis atque regulas præbens, ut cum etiam ipſi à quacunque orbis parte diſcipulos aſciſcant, mites erga eos & ſuaves ſint. *Neque immittunt vinum*, ait, *novum in utres veteres.* Perpendis hæc exempla ſimilia eſſe priſcis, veſtimentum ſcilicet, atq; utres. Nam & Hieremias cingulum populum dixit, & tam de utribus, quàm de vino mentionem fecit: à quibus nunc exempla accepit, quoniam & de menſa, & de ventris vicio ſermo erat. Lucas autem addit, quoniam & novum ſcinditur, ſi veteri illud immiſeris: ita nõ ſolum nullum commodum ſequitur, verum etiam damnum conſequetur. Sic eiſdem verbis & præſentia narrat, & futura prædicit, nempe quod novi poſtmodum futuri ſunt, quæ antequam fiant, non oportere inquit auſterũ quicquam aut aſperum diſcipulis præcipere. Nam qui opportunitate non expectata, altiora hominibus dogmata ꝓponit, is nec cum occaſio fuerit, aptos ad audiendum inveniet, cum jam ſemel ineptos fecerit. Quod nec ſuſceptibilis rei cauſa, nec ſuſcipientium culpa cõtigit, ſed propter imponentium atq; docentium feſtinationem importunã. Hinc etiam cauſam docemur, quare humilioribus verbis ad ipſos ſæpe diſſeruit, cùm intelligamus ꝓpter infirmitatem audientium multa fuiſſe ab ipſo humilius quam dignitas ſua pateretur, de ſeipſo diſputata: quod & apud Ioannem apertius exprimitur. *Multa vobis habeo dicere*, inquit, *ſed non poteſtis ferre modo.* Nam ne putarent illa ſolum eſſe quæ dixit, ſed multa maiora reſtare crederent, infirmitatem eorũ in medium ꝓtulit, quaſi promittens tunc illa etiam ipſos audituros, cum robuſtiores fuerint: quod pariter hic quoque facit. *Venient enim dies*, inquit, *cum ſponſus ab eis auferetur, tunc jejunabunt.* Quas ob res non debemus cuncta a quibusvis in principio rerum expoſcere, ſed ea ſolum quæ poſſibilia ſunt, atq; illorũ viribus conveniunt, & tum cito ad alia etiam perveniemus: quod ſi curris atque feſtinas, velociuſq; rem agere cupis, ideo noli feſtinare, quia quantò velocius perficere feſtinas, tantò tardius perages: ideo ergo noli feſtinare, quia feſtinas. Sed ne tibi obſcuritate ſermonis ænigma dicere videamur, ipſam rerum naturam conſidera, & non latebit noſtræ orationis ſententia, nec te quiſquam eorum qui te importunè criminatur, conturbet.

Nam

Hier. 13. b.

Luca 5. g.

Ioan. 16. a.

Nam & tunc Phariſæi erant qui criminabãtur, & diſcipuli qui opprobriis urgebãtur: ſed nihil horum fecit ut Chriſtus immutaret ſentẽtiam, nec conceſſit dedecus eſſe, non jejunare hos, cùm illi jejunarent. Verum ut gubernator optimus non cõmotis fluctibus, ſed arti ſuæ intentus eſt: ſic Ieſus fecit. Dedecus quippe nõ erat quòd illi non jejunabant, ſed quoniam propter jejunium magis faſtus ulceribus exacerbati diſrumpebantur. Quæ nos intelligentes his inſtitutis noſtros gubernemus. Vxorem habes ornatum corporis nimium adamãtem, quæ fuco perfuſa quotidie laſcivia, deliciis, loquacitate diffunditur. Nam etſi hæc omnia in mulierem unam concidere nequeunt, fingamus tamen oratione omnia concurriſſe. Sed cur, inques, de fœminis potius quàm de viris dicere voluiſti? Sunt certè viri tali muliere corruptiores. Verùm quoniam maribus gubernatio natura cõceditur, idcirco mulierẽ nunc deſcripſimus, non quia plura in mulieribus, quam in viris vicia reperiantur. Multa enim apud viros ſæpe invenies, quæ apud mulieres nunquam, aut certè rarius reperientur: ut cædem, ut ſepulchrorũ everſionem, ut inutilem adverſus feroces beſtias pugnam, cæteraque huiuſmodi. Nolite ergo putare ſexus contemptu nos iſta facere (hoc procul à me abſit) ſed quia cõmodius nunc eſt ad hunc modum imaginem depingere. Sit ergo talis mulier quam deſcripſimus, eamque velit vir ejus omni cura & ſtudio ad meliorẽ mentem reducere. Quónam igitur modo id peraget? Si non univerſa ſcilicet ſimul imperabit, ſed faciliora, eáq; prius, quibus illa minus ſtudere videatur. Nam ſi cũcta ab initio in melius vertere volueris, nihil facies. Nõ ergo ſtatim aureis ornamẽtis ipſam privabis: habeat interim, atque utatur. Nam id minus eſſe malum videtur, q̃ depicta fucataque facies. Picturam ergo prius auferas, idque non terrore nec minis facias, ſed miti jucundaque ſuaſione, partim alias accuſando, partim tuo judicio atque authoritate improbando: fac ut à te ſæpe audiat non placere tibi fucatas facies mulierum, abominationem atque faſtidium inde tibi tantum innaſci ſolere, ut ferre non poſſis: cui tuæ ſententiæ aliorum quoque opinionem accommoda, atque dicito quod etiam venuſtas ea res ſolita ſit deturpare, ut ita vicium hoc eximas. Interea nihil adhuc de gehenna dixeris, nihil de regno cœlorum, nequicquam enim hoc dices: ſed perſuade ipſi magna te affici voluptate, cùm talem ejus faciem videas, qualis à Deo creata eſt: faciem verò corruptam & alienam à natura ſua rubrica vel ceruſſa plenam, apud homines bonos vulgò improbari. Prius igitur his tritis rationibus, & communi ſententia, morbum ab anima ejus extermina. Et poſtquam his verbis permulſeris, de inferno etiam ac cœlo dicito, nec ſemel, ſed iterum atque iterum hæc diſſerere non graveris: non odio aut ira, ſed cum amore & lepore, nunc adulando, nunc quaſi ex faſtidio oculos avertendo, nunc colendo. nonne vides pictores modò hos, modo illos colores prioribus abraſis imponere, cùm

ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα Φαρισαῖοι οἱ ἐγκαλοῦντες ἦσαν, καὶ μαθηταὶ οἱ ὀνειδιζόμενοι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τῶν τοιούτων ἔπεισε τὸν Χριστὸν μεταθεῖναι τὴν δόξαν, οὐδὲ εἶπεν αἰσχύνη ἐστὶ τούτους νηστεύειν καὶ τούτους μὴ νηστεύειν. ἀλλ' ὥσπερ [ὁ] ἄριστος κυβερνήτης οὐ τοῖς ταραττομένοις κύμασιν, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ τέχνῃ προσέχει· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τότε ποιεῖ. καὶ γὰρ αἰσχύνη ἦν, οὐ τὸ μὴ νηστεύειν αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ διὰ τὴν νηστείαν ἐν τοῖς καιρίοις πληγῆναι καὶ δια[illegible]θῆναι καὶ A διαρραγῆναι. ἅπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐννοοῦντες, οὕτω τοῖς οἰκείοις χρώμεθα πᾶσι, κἂν γυναῖκα φιλόκοσμον ἔχῃς, πρὸς ἐπιτρίμματα κεχηνυῖαν [καὶ ἀνεπτερωμένην] καὶ πολλῇ τρυφῇ διαχεομένην καὶ λάλον καὶ ἀνόητον. καίτοι γε οὐκ ἔνι ταῦτα πάντα εἰς γυναῖκα μίαν συμπεσεῖν· πλὴν ἀλλὰ διαπλάσωμεν τῷ λόγῳ τοιαύτην γυναῖκα. Τί οὖν ὅτι γυναῖκα φησὶ καὶ οὐχὶ ἄνδρα διαπλάττεις; εἰσὶ καὶ ἄνδρες ταύτης χείρους τῆς γυναικός. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνδράσιν ἡ ἐπιστασία ἐγκεχείρισται, διὰ τοῦτο γυναῖκα B διαπλάττομεν τέως, οὐχ ὡς ἐκεῖ τῆς κακίας πλεοναζούσης, πολλὰ γὰρ καὶ παρὰ ἀνδράσιν ἐστὶν εὑρεῖν, ἃ παρὰ γυναιξὶν οὐκ ἔστιν, οἷον, ἀνδροφονίαι, τυμβωρυχίαι, θηριομαχίαι καὶ πολλὰ τοιαῦτα. μὴ τοίνυν νομίσητε τὸ γένος ἡμᾶς ἐξευτελίζοντας ταῦτα ποιεῖν· οὐκ ἔστι ταῦτα οὐκ ἔστιν· ἀλλ' οὕτω χρήσιμον τέως ὑπογράψαι τὴν εἰκόνα. ὑποκείσθω τοίνυν ἡμῖν γυνὴ τοιαύτη, καὶ σπουδαζέτω παντὶ τρόπῳ αὐτὴν διορθοῦσθαι ὁ ἀνήρ. πῶς οὖν αὐτὴν διορθώσεται; εἰ μὴ πάντα ἀθρόον ἐπιτάττοι, ἀλλὰ τὰ κουφότερα πρότερον C καὶ οἷς οὐ σφόδρα κατέχεται. ἂν γὰρ τὸ πᾶν ἐπείξῃς αὐτὴν κατορθῶσαι ἐξ ἀρχῆς, τὸ πᾶν ἀπώλεσας. Μὴ τοίνυν περιέλῃς τὰ χρυσία εὐθέως, ἀλλ' ἄφες ἔχειν καὶ περικεῖσθαι τέως· δοκεῖ γὰρ τοῦτο ἔλαττον εἶναι κακὸν τῶν ἐπιτριμμάτων καὶ τῶν ὑπογραφῶν. πρότερον τοίνυν ἐκεῖνα ἀναιρείσθω· καὶ μηδὲ ἐκεῖνα φόβῳ καὶ ἀπειλῇ, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ προσηνείᾳ καὶ διὰ τῆς [ἑτέρων] κατηγορίας, καὶ διὰ τῆς σῆς ψήφου καὶ γνώμης, καὶ λέγε πρὸς αὐτὴν συνεχῶς· ὅτι σοι οὐκ ἔστιν ἐπέραστος [ἡ] ὄψις οὕτω καλλω- D πιζομένη, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀηδής· καὶ πεῖθε, ὅτι μάλιστα τοῦτό σε λυπεῖ. καὶ μετὰ τὴν σὴν ψῆφον καὶ τὴν παρ' ἑτέρων δόξαν εἴσαγε καὶ λέγε, ὅτι καὶ τὰς εὐμόρφους τοῦτο ἀφανίζειν εἴωθεν· ἵνα τὸ πάθος ἐξέλῃς. καὶ μηδὲν μηδέπω περὶ γεέννης εἴπῃς μηδὲ περὶ βασιλείας· εἰκῇ γὰρ ταῦτα ἐρεῖς. καὶ πεῖσον αὐτὴν ὅτι σε τέρπει μᾶλλον γυμνὴν ἐπιδεικνῦσα τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον· ἡ δὲ βασανίζουσα τὴν ὄψιν καὶ καταπονοῦσα καὶ κονιῶσα, οὐδὲ παρὰ τοῖς πολλοῖς φαίνεται καλὴ καὶ εὐειδής. πρότερον ἢ τοῖς κοινοῖς λογισ- E μοῖς καὶ ταῖς πάντων ψήφοις τὸ νόσημα ἔκβαλλε· καὶ ὅταν τούτοις καταμαλάξῃς τοῖς λόγοις, καὶ ἐκεῖνα προστίθει. κἂν ἅπαξ εἴπῃς καὶ μὴ πείσῃς, κἂν δεύτερον καὶ τρίτον καὶ πολλάκις, τὰ αὐτὰ ἐπαναλαβὼν ῥήματα μὴ ἀποκάμῃς· μὴ μέντοι μετ' ἀπεχθείας τινὸς, ἀλλὰ μετὰ χαριεντισμοῦ. καὶ νῦν μὲν ἀποστρέφου, νῦν δὲ κολάκευε καὶ θεράπευε. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ζωγράφους πόσα ἐξαλείφουσι, πόσα παραγράφουσιν, ὅταν

ὅταν ἂν ὄψει τοιούσδε καλλύνῃς; μὴ γένῃ τοίνυν ἐκείνων χείρων· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι σώματος εἰκόνα γράφοντες τοσαύτῃ κέχρηνται τῇ σπουδῇ· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ψυχὴν διαπλάττοντας πᾶσαν ἂν εἴη δίκαιον κινεῖν μηχανήν; ἂν γὰρ καλῶς τῆς ψυχῆς ταύτης διαπλάσῃς τὴν ὄψιν, οὐκ ὄψει τὸ τοῦ σώματος ἀσχημονοῦν πρόσωπον, οὐδὲ ᾑμαγμένα χείλη, οὐδὲ στόμα ἄρκτου αἵματι πεφοινιγμένῳ προσεοικός, οὐδὲ ἠσβολωμένας ὀφρῦς ὡς ἀπὸ χύτρας τινός, οὐδὲ κεκονιαμένας παρειὰς κατὰ τοὺς τοίχους τῶν τάφων. A πάντα γὰρ ταῦτα ἄσβολη καὶ τέφρα καὶ κόνις, καὶ ἐσχάτης δυσειδίας γνωρίσματα. ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς ἔλαθον εἰς τούτους ἐξενεχθεὶς τοὺς λόγους, καὶ ἑτέροις παραινῶν ὥστε διδάσκειν μετ' ἐπιεικείας αὐτὸς εἰς ὀργὴν ἐξεκυλίσθην. οὐκοῦν ἐπανίωμεν πάλιν πρὸς τὴν ἡμερωτέραν παραίνεσιν, καὶ πάντα φέρωμεν τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν, ἵνα κατορθώσωμεν ὃ βουλόμεθα. [οὐχ ὁρᾷς πῶς τὰ παιδία φέρομεν κλαίοντα, ὅταν αὐτὰ τῆς θηλῆς ἀπάγειν βουλώμεθα] B καὶ πάντα ὑπομένομεν δι' ἐκεῖνο μόνον ἵνα αὐτὰ πείσωμεν καταφρονεῖν τῆς προτέρας τραπέζης; οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιῶμεν· πάντων ἀνεχώμεθα τῶν ἄλλων, ἵνα τοῦτο κατορθώσωμεν. ὅταν γὰρ τοῦτο διορθωθῇ, ὄψει καὶ τὸ ἕτερον ὁδῷ προβαῖνον καὶ ἐπὶ τὰ χρυσία [πάλιν] ἥξεις, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ περὶ τούτων ὁμοίως διαλέξῃ· καὶ [οὕτω] κατὰ μικρὸν ῥυθμίζων τὴν γυναῖκα, ἔσῃ ζωγράφος κάλλιστος, δοῦλος πιστός, γεωργὸς ἄριστος. μετὰ [δὲ] τούτων ἀναμίμνησκε αὐτὴν καὶ τῶν παλαιῶν γυναικῶν, τῆς Σάρρας, τῆς C Ῥεβέκκας, καὶ τῶν εὐμόρφων καὶ τῶν οὐ τοιούτων, καὶ δείκνυ πάσας ὁμοίως σωφρονούσας. εἰ γὰρ Λεία ἡ τοῦ πατριάρχου γυνὴ οὐκ οὖσα εὔμορφος, οὐκ ἠναγκάσθη τοιοῦτον οὐδὲν ἐπινοῆσαι, ἀλλὰ καὶ δυσειδὴς οὖσα καὶ οὐ σφόδρα ποθουμένη παρὰ τοῦ συνοικοῦντος, οὔτε ἐπενόησέ τι τοιοῦτον, οὔτε τὴν ὄψιν διέφθειρεν, ἀλλ' ἔμεινεν ἀκεραίους διατηροῦσα τοὺς χαρακτῆρας, καὶ ταῦτα ὑπὸ Ἑλλήνων τραφεῖσα. σὺ δὲ ἡ πιστή, ἡ τὸν Χριστὸν ἔχουσα κεφαλήν, σατανικὴν ἐπεισάγεις ἡμῖν μηχανήν; καὶ οὐκ ἀναμιμνήσκῃ τοῦ ὕδατος D τοῦ περικλύσαντός σου τὴν ὄψιν; τῆς θυσίας τῆς κοσμούσης σου τὰ χείλη; τοῦ αἵματος τοῦ φοινίξαντός σου τὴν γλῶτταν; ἂν γὰρ ταῦτα πάντα ἐννοήσῃς, κἂν μυριάκις φιλόκοσμος ᾖς, οὐ τολμήσεις οὐδὲ ἀνέξῃ τὸν κονιορτὸν καὶ τὴν τέφραν ἐκείνην ἐπιλαβεῖν. μάθε ὅτι τῷ Χριστῷ ἡρμόσθης, καὶ ἀπόστηθι τῆς ἀσχημοσύνης ταύτης. οὐδὲ γὰρ τέρπεται τοῖς χρώμασι τούτοις, ἀλλ' ἕτερον ἐπιζητεῖ κάλλος, οὗ [ἐστι] σφοδρὸς ἐραστής, τὸ ἐν τῇ ψυχῇ λέγω. τοῦτό σοι ὁ προφήτης ἀσκεῖν ἐκέλευσε, καὶ ἐπιλέγει· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ E βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. μὴ τοίνυν περιττὰ ἀσχημονῶμεν· οὐδὲ γὰρ ἀτελές τι τῶν ἔργων ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ διορθώσεως δεῖται τὸ παρὰ σοῦ. οὐδὲ γὰρ εἰ βασιλικῇ τις εἰκόνι μετὰ τὸ ἀναστῆσαι προσθεῖναι ἐπιχειρήσειέ τι παρ' ἑαυτοῦ, ἀσφαλὴς ἡ ἐπιχείρησις [ἔσται,] ἀλλὰ τὸν ἔσχατον ὑποστήσεται κίνδυνον. εἶτα ἄνθρωπος μὲν ἐργάζεται καὶ οὐ προστίθης· Θεὸς ἐργάζεται καὶ διορθοῦσαι;

καὶ

cùm formoſam faciem pingunt? Noli tu pictoribus indoctior fieri. Illi corporis effigiem tabulis pingentes, tanto ſtudio atque cura utuntur: nos cùm meliores animas facere volumus, an non æquum eſt omnem movere machinam? Nam ſi, cum faciem uxoris tuæ probè formaveris, non videbis corporis ſui faciem figmentis deformatam, non labia cruore polluta, non os urſæ ori cruentato ſimillimum, non atra ſupercilia quaſi A ad ollam attriverit, non albario illitas genas, ceu ſepulchri parietes: quæ omnia cum fuligo, cinis & calx ſint, ſummam deformitatem efficiunt. Sed quonam modo ad hæc verba dilapſus ſum, ut qui alios moneam cum manſuetudine docere, ipſe ad iram videar devolutus? Redeamus igitur ad mitiorem admonitionem, feramus (inquam) ita mulierum delicta, ut interea indulgendo emendemus. An non vides fieri ab omnibus infantium matribus, cum vehementius plorent quando ablactentur? Non vides omnia pati, B dummodo facimus ne priorem menſam repoſcant? ſimiliter in corrigendo quoque agamus. Sufferamus interim cætera, ut unum ſolum conſequamur: quod cùm habebimus, ad aliud hac via progrediemur, ac ita pariter, ſimilique modo de aureis ornamentis diſputabis: ſi paulatim ſic animum uxoris tuæ formaveris, pictor eris optimus, ſervus fidelis, probus agricola. Cùm his ſimul illuſtrium quoque mulierum, quæ aut forma præſtiterunt, aut minus formoſæ fuerunt, mentionem crebro facito, Saræ videlicet, Rebeccæ, *Gen. 17.*
C atque ſimilium, quas omnes conſtat hujuſmodi vanitatem contemſiſſe: quod inde patet, quoniam Lya patriarchæ Jacob uxor, etſi formoſa non erat, nec admodum adamata à marito, nihil tamen hujuſmodi excogitavit, nec faciem à natura ſua traduxit: ſed permanebat integra naturæ conſervans lineamenta: nec ei offuit à Gentibus educatam fuiſſe. Tu vero cujus caput Chriſtus eſt, quæ fidelis es, inventiones Satanæ comprobabis? nec recordaberis aquæ illius quæ fa-
D ciei tuæ circumfuſa eſt: nec ſacramenti quod labia tua ornavit, nec ſanguinis qui linguam tuam coccineam effecit? quæ omnia ſi memoria teneres, etiamſi valde ornatum amares, non auderes tamen, nec ferre poſſes pulverem aut cinerem aliquem ſuper faciem tuam imponere. Memento Chriſto te adaptatam fuiſſe, & hanc deformitatem abominaberis. Non enim gaudet his coloribus, ſed ſublimiorem pulchritudinem flagitat, animæ ſcilicet, quam etiam valde diligit, quam & propheta non parvi faciendam ducit, ubi
E ait: *Et concupiſcet rex pulchritudinem tuam.* Non ergo inane quid, atque ſuperfluum nobis imponamus. Nulli enim ex operibus Dei aliquid deeſt, nec quicquam eſt quod emendatione tua indigeat, nemo imagini quæ ad ſimilitudinem regis alicujus facta eſt, apponere quicquam audet: & ſi audebit, non faciet impune. Hominum igitur operi nihil addis: quod vero Deus operatus eſt, id emendare conaris:

& Tob 10.12. & 1. Pet 3. Gen. 24. & 25. & Gen. 29. d.

Pſal. 44. c.

C nec

nec gehennæ ignis tibi venit in mentem, nec animæ deſtitutionem pertimeſcis, quæ tunc omnino neglecta jacet, cum totam mentem, curam, ſtudiumque tuum ad corpus contuliſti. Cur dico animam negligi, cùm ipſi corpori contraria cõtingant, quam tu optaris? quod inde patet, quoniam cum hac re formoſa videri ſtudeas, hac certè deformis appares: hac re marito placere credis, hac non parvus ipſi dolor adducitur: nec ipſe ſolùm, verumetiam alieni te culpant. Vis adoleſcentula videri, at A ea res ſenium accelerat: hac re quaſi formoſam gloriari te poſſe putas, hac tibi non parvum dedecus affertur. Non ſolum æquales, atque amicas, ſed conſcias ancillas, & ſcientes ſervos eum vides erubeſcis, & multò plus cùm te in ſpeculo videas. Sed cur hæc tam multa connecto, majora illa præteriens? quod Deum offendis, modeſtiam ſuffodis, zelotypiæ flammã incendis, proſtituta ſcorta imitaris: quæ omnia cogitantes, contẽnite diabolicos hos ornatus, & inutiles artes, ac formoſitate hac, immo deformitate omiſſa, illam pulchritudinem in a- B nimis comparate, quam angeli concupiſcunt, quam Deus diligit, quæ maritis jucunda eſt: ut honorifice vita hic peracta, futuram quoque gloriam conſequamur. Ad quam utinam perveniamus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXII.

[*in Gr. Codd. eſt XXXI.*] EX CAPITE IX.

C *Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus acceſſit & adorabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta eſt, ſed veni impone manum tuam ſuper eam, & vivet &c.*

OPus jam ſermonib' adjungitur, & Phariſæi magis cõfunduntur: nãm & qui acceſſit, ſynagogæ princeps erat, & luctu magno premebatur. Unica enim puella erat, & duodecimum annũ ipſum ferme florem ætatis attigerat. Quã obrem maximè cõfeſtim eam voluit ſuſcitari. D quod ſi Lucas ſcribit veniſſe quoſdã qui dixe-
Luc. 8. g. vãt, *Noli vexare magiſtrũ, mortua enim puella eſt:* dicemus illud, modò defuncta eſt, à tempore itineris cõjicientis erat modò mortuam eſſe, aut forſan calamitatem amplificantis. Nã qui re aliqua indigent, ſolent verbis ærumnas ſuas augere, & majores facere, ut exorent. Sed vide ruditatem principis ipſius. Duo quædã à Chriſto poſtulat: ut veniat, & ut manũ imponat, quod ſignum erat ſpirare adhuc puellam quando ab ea pater deceſſerat. Id Syrus quoq; Naamã à propheta poſtulabat, cũ diceret: *Exibit & manũ ſu-* E
4. Reg. 5. c. *am imponet.* Viſu enim & rebus ſenſui ſubjectis in-
Mar. 5. d. digent, qui rudiores ſunt. Et Marcus quidẽ, &
& Luca 8. g. Lucas tres eum accepiſſe diſcipulos dicunt: hic vero ſimpliciter diſcipulos ſcripſit. Sed cujus rei gratia Matthæum, qui modo acceſſerat, nõ accepit? partim ut majori deſiderio arderet, partim quoniam adhuc inperfectior erat. Hac enim de cauſa illos honorat, ut alii ad ſublimiora imitatione illorum conſcendere conentur.

Matthæo

καὶ οὐκ ἐννοεῖς τῆς γεέννης τὸ πῦρ; οὐκ ἐννοεῖς τῆς ψυχῆς τὴν ἐρημίαν; διὰ γὰρ τοῦτο ἠμέληται ἐκείνη, ἐπειδὴ πᾶσα εἰς τὴν σάρκα ἡ σπουδὴ κεκένωται. καὶ τί λέγω τὴν ψυχήν; καὶ γὰρ αὐτῇ τῇ σαρκὶ τἀναντία συμβαίνει ἅπαντα ὧν ἐσπούδακας· καὶ σκόπει. βούλει καλὴ φαίνεσθαι; τοῦτό σε ἄμορφον δείκνυσι. βούλει ἀρέσαι τῷ ἀνδρί; τοῦτο αὐτὸν μᾶλλον λυπεῖ· καὶ οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔξω κατηγόρους παρασκευάζει γίνεσθαι. βούλει νέα φαίνεσθαι; τοῦτό σε ταχέως εἰς γῆρας ἄξει. A βούλει καλλωπίζεσθαι; τοῦτό σε αἰσχύνεσθαι ποιεῖ. ἡ γὰρ τοιαύτη, οὐχὶ τὰς ὁμοτίμους μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν θεραπαινίδων τὰς συνειδυίας καὶ τῶν οἰκετῶν τοὺς ἐπισταμένους αἰσχύνεται, καὶ πρό γε πάντων ἑαυτήν. ἀλλὰ τί δεῖ ταῦτα λέγειν; τὸ γὰρ πάντων χαλεπώτερον παρῆκα νῦν, ὅτι [τῷ] θεῷ προσκρούεις· ὅτι σωφροσύνην ὑπορύττεις· ὅτι ζηλοτυπίας ἀνάπτεις φλόγας· ὅτι τὰς ἐπὶ τοῦ στέγους ζηλοῖς πορνευομένας γυναῖκας. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦσαι καταγελάσατε τῆς σατανικῆς πομπῆς καὶ τῆς διαβολικῆς τέχνης, καὶ τὸν B κόσμον τοῦτον ἀφεῖσαι, μᾶλλον δὲ τὴν ἀκοσμίαν, τὸ κάλλος ἐκεῖνο κατασκευάσατε ἐν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, ὃ καὶ ἀγγέλοις ἐπέραστον, καὶ θεῷ ποθεινόν, καὶ τοῖς συνοικοῦσιν ἡδύ· ἵνα καὶ τῆς παρούσης καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτύχητε δόξης. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

C Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἄρχων εἰσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων· [ὅτι] ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. [Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.]

ΚΑτέλαβε τοὺς λόγους τὸ ἔργον, ὥστε πλέον αὐτοὺς ἐπιστομισθῆναι. καὶ γὰρ ὁ ἐλθὼν ἀρχισυνάγωγος ἦν, καὶ τὸ πένθος δεινόν. καὶ γὰρ μονογενὲς ἦν τὸ παιδίον, καὶ ἐτῶν δώδεκα γεγονός, αὐτὸ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος. ὃ δὴ καὶ εὐθέως αὐτὸ ἀνέστησεν. εἰ δὲ ὁ Λουκᾶς D λέγει, ὅτι ἦλθον λέγοντες· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον· τέθνηκε γάρ, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τὸ ἄρτι ἐτελεύτησε, στοχαζομένου ἦν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ὁδοιπορίας, ἢ αὔξοντος τὴν συμφοράν. καὶ γὰρ ἔθος τοῖς δεομένοις ἐπαίρειν τῷ λόγῳ τὰ οἰκεῖα κακὰ καὶ πλέον τι τῶν ὄντων λέγειν, ὥστε μᾶλλον ἐπισπάσασθαι τοὺς ἱκετευομένους. ὅρα δὲ αὐτοῦ τὴν παχύτητα. δύο γὰρ ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ παραγενέσθαι αὐτόν, καὶ τὴν χεῖρα ἐπιθεῖναι. ὅπερ σημεῖον ἦν τοῦ καταλιπεῖν αὐτὴν ἔμπνουν ἔτι. τοῦτο καὶ ὁ Σύρος ἐκεῖνος [ὁ Νεεμὰν] τὸν προφήτην ἀπῄτει. ἔλεγε γὰρ E ὅτι καὶ ἐξελεύσεται καὶ τὴν χεῖρα ἐπιθήσει αὐτοῦ. καὶ γὰρ ὄψεως δέονται καὶ αἰσθητῶν πραγμάτων οἱ παχύτερον διακείμενοι. καὶ ὁ μὲν Μάρκος φησίν, ὅτι τοὺς τρεῖς ἔλαβε [μαθητάς,] καὶ ὁ Λουκᾶς· οὗτος δὲ ἁπλῶς φησι τοὺς μαθητάς. τίνος οὖν ἕνεκεν τὸν Ματθαῖον οὐ παρέλαβε, καίτοι γε ἄρτι προσελθόντα; εἰς πλείονα [αὐτὸν] ἐπιθυμίαν ἐμβάλλων, καὶ διὰ τὸ ἀτελέστερον ἔτι διακεῖσθαι. διὰ γὰρ τοῦτο ἐκείνους τιμᾷ, ἵνα οὗτοι κατ' ἐκείνους γένωνται.

τούτῳ

τούτῳ δὲ ἤρκει τέως τὸ κατὰ τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν ἰδεῖν, καὶ τὸ τραπέζης ἀξιωθῆναι καὶ κοινωνίας ἁλῶν. ἀπιόντι δὲ ἠκολούθουν πολλοὶ ὡς ἐπὶ θαύματι μεγάλῳ, καὶ διὰ τὸ πρόσωπον τὸ παραγεγονός, καὶ ὅτι οἱ πλείους παχύτερον διακείμενοι, οὐχ οὕτω ψυχῆς ἐπιμέλειαν, ὡς σώματος ἰατρείαν ἐζήτουν. καὶ συνέρρεον οἱ μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων συνωθούμενοι παθῶν, οἱ δὲ [τῆς] τῶν ἀλλοτρίων διορθώσεως θεαταὶ σπεύδοντες γενέσθαι. λόγων δὲ ἕνεκεν καὶ διδασκαλίας προηγουμένως ὀλίγοι οἱ τότε αὐτῷ φοιτῶντες ἦσαν τέως. οὐ μὴν εἴασεν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ τοὺς μαθητὰς [μόνον.] καὶ οὐδὲ τούτους πάντας, πανταχοῦ παιδεύων ἡμᾶς
» τὴν παρὰ τῶν πολλῶν ἀποκρούεσθαι δόξαν. καὶ ἰδοὺ γυ-
» νή φησιν ἐν ῥύσει αἵματος δώδεκα ἔτη ἔχουσα προσ-
» ελθοῦσα ὄπισθεν καὶ ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
» αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ [ἐν ἑαυτῇ,] ἐὰν ἅψωμαι μόνον [τοῦ
» ἱματίου αὐτοῦ] σωθήσομαι. Τίνος ἕνεκεν οὐ μετὰ παῤῥησίας αὐτῷ προσῆλθεν; ᾐσχύνετο διὰ τὸ πάθος, ἀκάθαρτος εἶναι νομίζουσα. εἰ γὰρ ἡ ἐν καταμηνίοις οὐκ ἐδόκει εἶναι καθαρά, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοιαῦτα νοσοῦσα τοῦτο ἂν ἐνόμισε. καὶ γὰρ πολλὴ παρὰ τῷ νόμῳ ἀκαθαρσία τοῦτο εἶναι τὸ πάθος ἐνομίζετο. διὰ τοῦτο λανθάνει καὶ κρύπτεται. ἄλλως τε οὐδέπω οὐδὲ αὕτη τὴν προσήκουσαν καὶ ἀπηρτισμένην περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχεν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐνόμισε λανθάνειν. καὶ πρώτη προσέρχεται δημοσίᾳ αὕτη ἡ γυνή. καὶ γὰρ ἤκουσεν ὅτι [καὶ] γυναῖκας θεραπεύει καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ θυγάτριον ἀπέρχεται τὸ τετελευτηκός. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν μὲν αὐτὸν καλέσαι οὐκ ἐτόλμησε, καίτοι γε εὔπορος οὖσα· ἀλλ' οὔτε δημοσίᾳ προσῆλθε, λάθρα δὲ μετὰ πίστεως τῶν ἱματίων ἥψατο. οὐδὲ γὰρ ἀμφέβαλεν, οὐδὲ εἶπεν ἐν ἑαυτῇ· ἆρα ἀπαλλαγήσομαι τοῦ νοσήματος; ἆρα οὐκ ἀπαλλαγήσομαι; ἀλλὰ θαρσήσασα περὶ τῆς ὑγιείας οὕτω προσῆλθεν. ἔλεγε γάρ φησιν ἐν ἑαυ-
» τῇ· ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσο-
» μαι. καὶ γὰρ εἶδεν ἐκ ποίας ἐξῆλθεν οἰκίας, τῆς τῶν τελωνῶν· καὶ τίνες ἦσαν οἱ ἑπόμενοι, ἁμαρτωλοὶ καὶ τελῶναι· καὶ ταῦτα πάντα εὔελπιν αὐτὴν ἐποίησε. Τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ ἀφῆκεν αὐτὴν λαθεῖν, ἀλλ' εἰς μέσον ἄγει καὶ δήλην καθίστησι πολλῶν ἕνεκεν. καίτοι γέ τινες τῶν ἀναισθήτων φασὶ δόξης αὐτὸν ἐρῶντα τοῦτο ποιεῖν. διατί γάρ φησιν οὐκ ἀφῆκεν αὐτὴν λαθεῖν; τί λέγεις ὦ μιαρὲ καὶ παμμίαρε; ὁ κελεύων σιγᾷν, ὁ μυρία παρατρέχων θαύματα, οὗτος δόξης ἐρᾷ; τίνος οὖν ἕνεκεν εἰς μέσον ἄγει; πρῶτον λύει τὸ δέος τῆς γυναικός, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεντουμένη καθάπερ κεκλοφυῖα [τὴν δωρεὰν ἐν ἀγωνίᾳ] διατελῇ. δεύτερον, αὐτὴν διορθοῦται, ἐπειδὴ ἐνόμισε λανθάνειν. τρίτον, πᾶσι τὴν πίστιν αὐτῆς ἐπιδείκνυται, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ζηλῶσαι· καὶ τοῦ στῆσαι τὰς πηγὰς τοῦ αἵματος οὐκ ἔλαττον σημεῖον παρέχεται, τὸ δεῖξαι ὅτι πάντα ἐπίσταται. ἔπειτα τὸν ἀρχισυνάγωγον μέλλοντα διαπιστεῖν, καὶ πάντη τὸ πᾶν διαφθείρειν, κατορθοῖ διὰ τῆς γυναικός. καὶ γὰρ οἱ ἐλθόντες ἔλεγον· μὴ
» σκύλλε τὸν διδάσκαλον, ὅτι τέθνηκε τὸ κοράσιον.

οἱ ἐν

Matthæo autem ſatis erat, quod ſanguinis fluxu laborantẽ ſanari viderat: quod eadem menſa dignatus fuiſſet, ac ſalis cõmunione. Euntẽ vero eum ſequebantur multi, tum ut magnũ viderent miraculum, tum ꝓpter dignitatem perſonæ cujus filia laborabat. Et ad hæc quoniam cùm rudiores plurimi eſſent, non ita integritatẽ animæ, ut corporis curationem quærebant, eapropter cõfluebant, aliiſvis morbis cõpulſi, alii novas inauditaſq; res deſiderantes, videre, doctrinæ autem prædicationiſq; gratia
A pauci adhuc ad ipſum cõcurrebant, & nihilominus nõ dimiſit eos domũ intrare, ſed nec diſcipulos quidẽ omnes, eruditiores nos faciens paratioresq; ad omnem oſtentationem depellendam. *Et ecce mulier quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retrò, & tetigit fimbriã veſtimenti ejus: dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantum veſtimẽtum ejus, ſalva ero.* Quàm ob rem nõ liberè atq; apertè ad Ieſum acceſſit? Propter ægrotationis genus immũdã ſe putabat, ac ideo erubeſcat. Nam ſi menſtruorum tempore im-
B mundæ putabantur, multo magis quæ non natura, ſed præter naturam fluxum ſanguinis patiebatur, immundam ſe non immeritò æſtimabat: propterea ergo abdit ſe atq; occultat, quia ægritudo hæc, magna immundicies ſecũdum legem judicabatur. Nondũ .n. etiam ipſa rectè de Chriſto ſentiebat: alioqui nequaquam ſperaſſet ſe poſſe latere. Prima verò hæc mulier publicè accedere auſa eſt, quoniam fœminas quoq; ipſum curare jam audivit: & quoniam ad filiolam archiſynagogi mortuam proficiſci
C conſpiciebat: & ad domũ quidem ſuam, quãvis opulenta eſſet, nihilominus nõ eſt auſa vocare: nec apertè acceſſit, ſed occultè cum fide veſtẽ ipſius tetigit. Cum fide, dixi: quoniam nõ hæſitavit, nec dixit: liberabórne ab hac ægritudine, ſi veſtem ejus tetigero, an non? ſed non dubitans ſanitatem ſe ab hujuſmodi tactu cõſecuturã, acceſſit. *Dicebat enim*, inquit, *in ſeipſa: Si ſolùm tetigero veſtimẽtũ ejus, ſalvabor.* Perſpexit antea unde Chriſtus exivit, è domo videlicet Publicani, & quales eſſent qui eum ſectabantur, nẽpe peccatores & publicani, à qui-
D bus omnibus firmã nõ dubiam ſpem capiebat. Quid autem Chriſtus? Nõ paſſus eſt eam latere, ſed produxit in medium, & omnibus rem multis de cauſis fecit manifeſtam: quãvis nonnulli ſtolidi ambitione ipſum commotum id feciſſe autument. Cur enim, ajunt, non paſſus eſt eam latere? Quid ais tu omni ſcelere ſceleſtior homo? qui imperat tacere, qui mille ſigna tranſcurrit, ambitione laborat? Sed cur, ais, in medium duxit? Primùm ut ab omni formidine fœminam liberaret, ne cõſcientiæ ſti-
E muli quaſi furata ſanitatem mœrore exagitaretur. Deinde ut fidem ipſius corrigeret, quæ ſe putavit latere potuiſſe: denique ut fidem ejus manifeſtam faceret, ut alii poſſent eam imitari. Præterea non eſt minus ſignum ſecreta cordium ſcire, quam flumina ſanguinis coërcere. Poſtremò principem ſynagogæ voluit confirmare, ne incredulitate omnia corrumperet. Venerant enim qui dicerent, Noli moleſtus eſſe magiſtro: mortua jam puella eſt,

C 2 & qui

& qui erant in domo, deridebant ipſum dicentem, Quoniam dormit. & ne pater ſimile quid pateretur, ipſius imbecillitatem fulciens mulierculam in medium producit. Nam quod ex craſſioribus fuerit, inde liquet, quoniam dixit ad eum: Noli timere, crede ſolùm, & ſalvabitur. Data enim opera commorabatur, ut poſt mortem puellæ veniret, & hinc reſurrectionis myſterium patefaceret, idcirco tardius incedit, & mulierem pluribus alloquitur, & ut puella moriatur, ut diximus, & pervenirent qui dicerent, Noli negocium faceſſere magiſtro: quod & Lucas apertè oſtendens, ſignanter dixit: Adhuc ipſo loquente, venerunt aliqui de

Luc. 18. g. domo dicentes: Mortua eſt filia tua, noli exhibere negocium magiſtro. Mortem ergo ejus vulgari voluit, ne reſurrectio foret ſuſpecta, quod in omnibus facit. Nam ad Lazarum non poſt primam aut alteram, ſed poſt tertiam diem acceſſit. His igitur de cauſis in medium

Ioan. 11. a. adduxit, & ait: *Confide filia*. Sicut & paralytico dicebat, Confide fili. Perterrita enim erat mulier, idcirco & confide dixit, & filiam appellavit: & certè fides ejus filiam eam Chriſti effecit. Deinde ipſam etiam laudavit, dicens, *Fides tua ſalvam te fecit*. Lucas autem multà plura de muliere nobis narravit. Scribit enim poſteaquam acceſſerit, & curata fuerit, non prius à Chri-

Luca. 8. f. ſto vocatã fuiſſe, quam quæſitũ ſic fuerit. *Quis eſt qui tetigit me?* Petrus autem & alii reſpondebant: Præceptor, turbæ te conſtringunt, & cõprimunt: & tu dicis, quis eſt qui tetigit me? Id non parvum erat ſignum & veram ipſum carnem indutũ eſſe, & omnem ſuperbiam cõculcare. Non enim porro ſequebantur, ſed undique ipſum comprimebant: perſeverabat autẽ dicens, Tetigit me aliquis: cognovi enim virtutẽ à me exiſſe. Quod reſpõſum ruditati audientium accommodatum, facilè fecit ut mulier quoque ad confeſſionem animum induceret. Ideo ipſam non ſtatim redarguit, ut cùm oſtendiſſet omnia ſe ſcire, ſponte accederet ipſa, & factum prædicaret: ac ne, ſi ipſe dixiſſet, ſuſpectus videretur. Vides mulierem longe archiſynagogo præſtantiorem? nõ apprehendit, non quicquam detinuit, ſummis digitis ſolum tetigit, & ideo cùm poſterior veniſſet, prior curata receſſit: & ille quidem medicum ipſum ducebat ad domum, huic vero ſolus tactus ſuffecit. Nam etſi ægritudine tardabatur, fidei tamen voluntate volabat. Perpende autem quo modo ipſam conſolatur, dicens: *Fides tua ſalvam te fecit*. Atqui ſi ipſam ambitionis oſtentationiſque gratia in medium produxiſſet, ut inſani dicunt, nequaquam id adjeciſſet. Sed iſta dixit, tum ut archiſynagogi fidem confirmaret, tum ut mulierem commendaret, eique voluptatem ac utilitatem præberet corporis curatione non minorem. Quòd autem ad mulieris honorem atque gloriam, emendationem quoque aliorum, non ad ambitionem iſta fecerit, inde patet, quod abſq; hoc ſigno non minus ipſe mirabilis eſſet futurus, cum nivales imbres miraculorum multitudo ſuperaret, & multò majora hoc & fecerit, & facturus erat.

Mulier

καὶ οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ κατεγέλων αὐτοῦ εἰπόντος ὅτι καθεύδει, καὶ εἰκὸς ἦν καὶ τὸν πατέρα τοιοῦτόν τι πεπονθέναι. Διὰ τοῦτο προδιορθούμενος ταύτην τὴν ἀσθένειαν ἄγει τὸ γύναιον εἰς μέσον. ὅτι γὰρ τῶν σφόδρα παχυτέρων ἐκεῖνος ἦν, ἄκουσον τί φησι πρὸς αὐτόν· μὴ φοβοῦ, [σὺ] μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται. καὶ γὰρ τὸν θάνατον ἐπίτηδες ἔμενεν ἐπελθεῖν. καὶ τότε παραγενέσθαι ὥστε σαφῆ γενέσθαι τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀπόδειξιν. Διὰ τοῦτο καὶ σχολαιότερον βαδίζει, καὶ διαλέγεται τῇ γυναικὶ

A πλείονα, ἵνα συγχωρήσῃ τελευτῆσαι ἐκείνην, καὶ παραγενέσθαι τοὺς ταῦτα ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. τοῦτο γοῦν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς αἰνιττόμενος ἐπισημαίνεται λέγων· ὅτι [ἔτι] λαλοῦντος αὐτοῦ, ἦλθον οἱ ἀπὸ τῆς οἰκίας λέγοντες· τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ἐβούλετο γὰρ πιστευθῆναι τὸν θάνατον, ἵνα μὴ ὑποπτευθῇ ἡ ἀνάστασις. καὶ τοῦτο πανταχοῦ ποιεῖ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, καὶ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν ἔμεινε. Διὰ δὴ ταῦτα πάντα ἄγει αὐτὴν εἰς μέσον καί φησι· θάρσει

B θύγατερ, ὥσπερ [καὶ] τῷ παραλυτῷ ἔλεγε· θάρσει τέκνον. καὶ γὰρ περιδεὴς ἦν ἡ γυνή. Διὰ τοῦτό φησι θάρσει, καὶ θυγατέρα καλεῖ. ἡ γὰρ πίστις αὐτὴν θυγατέρα ἐποίησεν. εἶτα καὶ τὸ ἐγκώμιον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ πλείονα τούτων ἡμῖν ἕτερα ἀπαγγέλλει περὶ τῆς γυναικός. ἐπειδὴ γὰρ προσῆλθε φησὶ καὶ τὴν ὑγείαν ἔλαβεν, οὐκ εὐθέως αὐτὴν ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ πρότερον φησίν· τίς ἐστιν ὁ ἁψάμενός μου; εἶτα τοῦ Πέτρου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ λεγόντων· ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁ-

C ψάμενός μου; ὃ μέγιστον σημεῖον ἦν τοῦ [καὶ] σάρκα αὐτὸν ἀληθῆ περικεῖσθαι, καὶ πάντα τῦφον καταπατεῖν. οὐδὲ γὰρ πόῤῥωθεν εἵποντο, ἀλλὰ συνεῖχον πάντοθεν [αὐτόν.] αὐτὸς [δὲ] ἐπέμενε [φησι] λέγων· ὅτι ἥψατό μού τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξ ἐμοῦ ἐξελθοῦσαν, πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἀκουόντων παχύτερον ἀποκρινόμενος. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ἵνα καὶ ἐκείνην ἀφ' ἑαυτῆς ὁμολογῆσαι πείσῃ. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ εὐθέως αὐτὴν ἤλεγξεν, ἵνα δείξας ὅτι πάντα οἶδε σαφῶς, αὐτόματον πείσῃ πάντα ἐξειπεῖν, καὶ αὐτὴν ἀνακηρύξαι τὸ γεγενημένον

D παρασκευάσῃ, καὶ μὴ λέγων ὕποπτος ᾖ δόξῃ. εἶδες τοῦ ἀρχισυναγώγου βελτίονα τὴν γυναῖκα, οὐ κατέσχεν, οὐκ ἐκράτησεν ἀλλ' ἄκροις τοῖς δακτύλοις ἥψατο μόνον, καὶ ὑστέρα ἐλθοῦσα προτέρα θεραπευθεῖσα ἀπῆλθε. καὶ ἐκεῖνος μὲν ὅλον ἦγε τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν οἰκίαν, ταύτῃ δὲ ἤρκεσε καὶ ἁφὴ μόνον. εἰ γὰρ [καὶ] τῷ πάθει ἦν συνδεδεμένη, ἀλλὰ τῇ πίστει ἦν ἐπτερωμένη. σκόπει δὲ πῶς αὐτὴν [καὶ] παραμυθεῖται λέγων· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καίτοι γε εἰ ἐπιδείξεως ἕνεκεν αὐτὴν εἵλκυσεν εἰς τὸ μέσον, οὐκ ἂν τοῦτο προσέθηκεν· ἀλλὰ παι-

E δεύων τὸν ἀρχισυνάγωγον πιστεύειν ταῦτά φησι [καὶ τὴν γυναῖκα ἀνακηρύττων,] καὶ οὐκ ἐλάττω τῆς τοῦ σώματος ὑγείας διὰ τῶν ῥημάτων τούτων παρέχων αὐτῇ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὠφέλειαν. ὅτι γὰρ ἐκείνην δοξάσαι βουλόμενος ταῦτα ἐποίει καὶ ἑτέρους διορθῶσαι, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν ἀποφῆναι λαμπρὸν, δῆλον ἐντεῦθεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁμοίως ἔμελλεν εἶναι θαυμαστὸς καὶ τούτου χωρίς· ὑπὲρ γὰρ τὰς νιφάδας αὐτοῦ ὑπερῆρε τὰ θαύματα· καὶ πολλῷ τούτων μείζονα καὶ εἰργάσατο καὶ ποιήσειν ἔμελλεν·

ἡ δὲ γυνὴ, εἰ μὴ τοῦτο γέγονε, λαθοῦσα ἂν ἀπῆλθε τῶν μεγάλων τούτων ἀπεστερημένη ἐπαίνων. διὰ τοῦτο αὐτὴν εἰς μέσον ἀγαγὼν ἀνεκήρυξε, καὶ τὸ δέος ἐξέβαλε· καὶ γὰρ τρέμουσα προσῆλθέ φησι· καὶ θαῤῥεῖν αὐτὴν παρεσκεύασε, καὶ μετὰ τῆς ὑγείας τοῦ σώματος καὶ ἕτερα αὐτῇ δέδωκεν ἐφόδια, εἰπὼν πορεύου ἐν εἰρήνῃ. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, ἔλεγεν ἀποχωρεῖτε. οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. καλά γε τῶν ἀρχισυναγώγων τὰ τεκμήρια, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐλοὶ καὶ κύμβαλα θρῆνον ἐγείροντες. A Τί οὖν ὁ Χριστός; τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἐξέβαλε· τοὺς δὲ γεγεννηκότας εἰσήγαγεν, ὥστε μὴ ἐγχωρεῖν εἰπεῖν ὅτι ἄλλος ἐθεράπευσε. καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως δὲ ἐγείρει τῷ λόγῳ λέγων· οὐ τέθνηκε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει· καὶ πολλαχοῦ δὲ τοῦτο ποιεῖ. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῆς θαλάττης ἐπιτιμᾷ τοῖς μαθηταῖς πρῶτον· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὸν θόρυβον ἐκβάλλει τῆς διανοίας τῶν παρόντων, ὁμοῦ καὶ δεικνὺς ὅτι B εὔκολον αὐτῷ τοὺς τεθνηκότας ἐγεῖραι. ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου πεποίηκε λέγων· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται. καὶ ἅμα παιδεύων μὴ δεδιέναι τὸν θάνατον. οὐ γὰρ εἶναι θάνατον αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὕπνον [λοιπὸν] γεγενῆσθαι. ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς ἔμελλεν ἀποθνήσκειν, ἐν τοῖς ἑτέρων σώμασι παρασκευάζει τοὺς μαθητὰς θαῤῥεῖν καὶ πρᾴως φέρειν τὴν τελευτήν. καὶ γὰρ αὐτοῦ παραγενομένου λοιπὸν ὕπνος ὁ θάνατος ἦν. ἀλλ᾽ ὅμως κατεγέλων αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ οὐκ ἠγανάκτησεν ἀπιστούμενος, ἐφ᾽ C οἷς μικρὸν ὕστερον ἔμελλε θαυματουργεῖν· οὐδὲ ἐπετίμησε τῷ γέλωτι, ἵνα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ αὐλοὶ, καὶ τὰ κύμβαλα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀπόδειξις γένηται τοῦ θανάτου. ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ μετὰ τὸ γενέσθαι [τὰ] θαύματα ἀπιστοῦσιν ἄνθρωποι, προκαταλαμβάνει ταῖς οἰκείαις ἀποκρίσεσιν αὐτούς. ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου γέγονε, καὶ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως. καὶ γὰρ Μωϋσῇ φησί· τί τοῦτο τὸ ἐν τῇ χειρί σου; ἵν᾽ ὅταν ἴδῃ ὄφιν γεγενημένον, μὴ ἐπιλάθηται ὅτι ῥάβδος ἦν πρὸ τούτου, ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἀναμνησθεὶς φωνῆς, ἐκπλαγῇ τὸ D γινόμενον. καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου φησί· ποῦ τεθείκατε αὐτόν; ἵνα οἱ εἰπόντες, ἔρχου καὶ ἴδε, καὶ ὅτι ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι, μηκέτι ἀπιστεῖν ἔχωσιν ὅτι νεκρὸν ἀνέστησεν. ἰδὼν τοίνυν τὰ κύμβαλα καὶ τοὺς ὄχλους, ἐξήγαγεν ἅπαντας, καὶ παρόντων τῶν γονέων θαυματουργεῖ· οὐχ ἑτέραν ἐπεισάγων ψυχὴν, ἀλλ᾽ [αὐτὴν] τὴν ἐξελθοῦσαν ἐπανάγων [καὶ] ὥσπερ ἐξ ὕπνου διεγείρων. κατέχει δὲ τῆς χειρὸς πληροφορῶν τοὺς ὁρῶντας, ὥστε προοδοποιῆσαι διὰ τῆς ὄψεως E τῇ πίστει τῆς ἀναστάσεως. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ ἔλεγεν, ἐπίθες τὴν χεῖρα· αὐτὸς δὲ μειζόνως ποιεῖ. οὐ γὰρ ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ [καὶ] κατασχὼν ἀνίστησι, δεικνὺς ὅτι πάντα αὐτῷ ἕτοιμα. καὶ οὐκ ἀνίστησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τροφὴν κελεύει δοῦναι· ἵνα μὴ δόξῃ φάντασμα εἶναι τὸ γεγενημένον.

καὶ

Mulier vero, niſi Chriſtus factum ſuum manifeſtaſſet, tam magnis laudibus caruiſſet: ideo eam in medium produxit, factum illius prædicavit, metum ejecit (tremens enim acceſſit) confidere juſſit. & ad reparationem ſanitatis alia quoq; præbuit quietis viatica, dicens: *Vade in pace*. Veniens autem in domum principis, & videns tibicines, ac turbam tumultuantem, dixit: *Diſcedite, non eſt enim mortua puella, ſed dormit*. Præclara ſanè archiſynagogo indicia: tibiæ namque cæteraque inſtrumenta hujuſmodi, quoniam mortua erat puella, ad concitandum fletum adhibita fuerunt. Quid autem Chriſtus? Cæteros quidem omnes ejecit, parentes autem puellæ introduxit, ut teſtimonium præberent, à Chriſto non ab alio ſuſcitatam fuiſſe: quamvis antequam ſurrexiſſet, verbo illam ſanaſſet, dicendo: *Non eſt mortua puella, ſed dormit*. Mat. 6. d. Et multis quoque aliis in locis idem facit, veluti antequam fluctus maris ſedaſſet, diſcipulos ipſos increpavit, pariter quoque in hoc loco turbationem mentis eorum qui aderant ejecit, oſtendens etiam quaſi à ſomno facile ſibi eſſe mortuos excitare. Id in Lazaro quoque fecit dicens: *Lazarus amicus noſter dormit*. Ioan. 11. b. His etiam docet non eſſe timendam mortem, cùm ad conditionem ſomni jam redacta ſit. Deinde quoniam ipſe quoque moriturus erat, aliorum morte ac reſurrectione faciebat, ut diſcipuli confiderent, ac æquiſſimo animo mortem ipſam ferrent, cujus adventum mors in ſomni conditionem deveniſſet. Deridebant autem ipſum: ipſe vero etſi viderat nullam eos verbis ſuis fidem facere, nihilominus non moleſtè ferebat, nec increpavit deridentes, ut tam ipſi quam tibiæ ac cymbala ac reliqua omnia clara mortis eſſent teſtimonia. Nam quoniam ſolent homines facta præteritaque ſigna non credere, ſuis ipſorum verbis & riſu eos præoccupat: quod & in Lazaro & in Moſe ſimiliter factum eſt. Dixit enim Moſi: *Quid eſt quod in manu tua eſt?* Exod. 4. a. ut cum vidiſſet ſerpentem ex virga factum, nulla oblivione teneretur virgam prius fuiſſe, ſed vocis propriæ memoriam habens, vehementer miraretur. In Lazaro quoque interrogavit ubi Ioan. 11. e. eum poſuerent: ut qui dixerunt, *Veni & vide: & quod fœtet quoniam quatriduanus eſt*: nullo pacto negare poſſent mortuum ab eo excitatum fuiſſe. Cùm ergo inſtrumenta fletus, & turbas vidiſſet, ejecit omnes, & in præſentia parentum ſignum operatus eſt, non aliam in corpus introducendo animam, ſed eandem ipſam animam, quæ à corpore exierat, ita facilè reducendo, ut quaſi à ſomno excitaſſe videretur. Manu autem ipſam accepit, ut viſu ipſo certiores fierent, qui cernebant à morte ipſam quaſi à ſomno excitatam: & pater quidem dicebat, manum impone. Ipſe vero majus quid fecit. Non enim imponit manum, ſed apprehendit & ſuſcitat: neque orat, ſeod omnia ſibi parere oſtendens, non ſuſcitavit ſolum, ſed ne phantaſma ſuſcitatio videretur, cibum jubet dari puellæ:

 nec

nec dedit ipſe, ſed alii: ſic etiam in Lazaro fecit. Soluite (dixit) eum, & dimittite abire. Deinde menſæ ſuæ participem accepit: utrumq; certè ſimul comprobare ſolebat, mortem atq; reſurrectionem verã fuiſſe exquiſitiſſimè undique confirmans. Tu verò nõ reſurrectionem ſolũ puellæ mirari velis, verumetiam quia parentibus præcepit nulli dicere: qua ex re diſcere potes, ac firmiter credere, nihil unq̃ ab illo ambitioſe, aut cupiditate gloriæ factũ fuiſſe. Simul
A etiam cõſidera flẽtes atq; plorantes, quaſi tam magna videre miracula indignos, omnes ejectos fuiſſe: nec velis tu cum lugentib' exire, ſed cum Petro, Ioanne & Iacobo unà remaneas. Nam ſi tunc eos qui flebant ejecit, quãdo non erat ita planũ, quaſi in ſomnũ jam mortem eſſe redactã: quid nunc faciet, cũ id luce ipſa jam clarius ſit? Sed nõ ſuſcitavit filiam tuam nunc: ſed ſuſcitabit omnino lõgè majori cum gloria. Puella nãq; illa reſuſcitata, rurſus mortua eſt: tua vero poſteaq̃ reſurrexerit nunquam in poſterũ mortẽ videbit. Nemo ergo defunctos de-
B inceps ploret, nemo lugeat, nemo mortẽ Chriſti qua mors ſuperata eſt, calumnietur. Quid fruſtra fles, ſi mortem in ſomnũ redactam eſſe credis? Quid te cædis & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt: ſi autem fidelis pariter atque infidelis hac in re peccat, q̃d reſpondebit? quo modo veniam petere audebit, præſertim longis temporibus poſtea, cùm jam nemo Chriſtianus de reſurrectione ambigat? Tu verò ſedulò ſtudes delictum hoc quaſi amplificare, & incitatrices fletus mulieres cõvocas, quarum flebili cantu incendatur atq; inflamme-
C tur vehementius ægritudo tua: nec Paulo dicenti auſcultas, *Quæ conſonantia eſt Chriſto ad*
2. Cor. 6. c. *Belial, vel quæ pars fidelis cum infideli?* Cumq; gentiles qui nihil de reſurrectione acceperunt, cõſolandi rationes inveniant, fer magno animo dicentes: nec .n. ut q̃d factum eſt, infectum ſit, facere poteris: nec lugendo chariſſima pignora excitabis: tu qui ſublimioris philoſophiæ præcepta quotidie audis, nõ erubeſcis gravius illis in tuo caſu exagitari? Non .n. dicitur tibi, fortiter feras: non potes facta infecta facere,
D ſed æquo animo feras, haud dubie enim reſurget. Dormit enim puella tua, non eſt mortua: quieſcit, non eſt perdita: reſurrectio, ac æterna in poſterum atque immortalis vita illam excipiet, & quies angelica. Non audis prophe-
Pſal. 114. b. tam dicentem: *Convertere anima mea in requiem tuam, quoniam dominus beneſecit tibi?* Beneficium Deus hanc rẽ vocat, & tu ploras? Et quidnam faceres, ſi hoſtis, ſi invidus, ſi inimicus eſſes defuncti? Nam ſi quẽpiam flere oportet atq; lugere, diabolũ certè oportet. Ille igitur pectus
E pugnis cędat, ille graviter ferat, q̃m ad immortalitatem mortui tendũt: illius maliciã hi clamores & fletus docẽt, nõ te qui ad requiẽ & coronas proficiſceris: & certè harum turbationũ omniũ tranquillus quidã portus in morte eſt. Examina quot quantaq; mala ſunt in hac vita, tecum ipſe recenſe quoties præſentibus rebus maledixiſti, cùm ſemper in peius & videris & videas omnia ruere: quamvis & ab initio non parva pœna huic vitæ ſit attributa.
In do-

καὶ οὐκ αὐτὸς δίδωσιν, ἀλλ᾽ ἐκείνοις κελεύει. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ λαζάρου λέγει· λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν, καὶ μετὰ ταῦτα κοινωνὸν ποιεῖ τῆς τραπέζης. καὶ γὰρ ἀμφότερα ἀεὶ κατασκευάζειν εἴωθε, καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἀπόδειξιν καὶ τῆς ἀναστάσεως μετ᾽ ἀκριβείας ἁπάσης τιθέμενος. σὺ δέ μοι μὴ τὴν ἀνάστασιν σκόπει μόνον, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν· καὶ τοῦτο μάλιστα διὰ πάντων παιδεύου, τὸ ἄτυφον καὶ ἀκενόδοξον· καὶ μετὰ τοῦτο κἀκεῖνο μάνθανε, ὅτι τοὺς κοπτομένους ἔξω τῆς
A οἰκίας ἐξέβαλε καὶ ἀναξίους τῆς τοιαύτης θεωρίας ἀπέφηνε. καὶ μὴ ἐξέλθῃς μετὰ τῶν αὐλητῶν, ἀλλὰ μένε μετὰ πέτρου καὶ ἰωάννου καὶ ἰακώβου. εἰ γὰρ τότε ἐξέβαλεν ἐκείνους ἔξω, πολλῷ μᾶλλον [καὶ] νῦν. τότε μὲν γὰρ οὔπω δῆλος ὁ θάνατος ἦν ὕπνος γεγενημένος· νῦν δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τούτου φανερώτερον. ἀλλ᾽ οὐκ ἤγειρέ σου τὸ θυγάτριον νῦν; ἀλλ᾽ ἐγείρει πάντως, καὶ μετὰ πλείονος τῆς δόξης. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀναστὰν πάλιν ἀπέθανεν· τὸ δὲ σὸν ἐὰν ἀναστῇ, μένει λοιπὸν ἀθάνατον [ὄν.] Μηδεὶς τοίνυν κοπτέσθω λοιπὸν, μηδὲ θρη-
B νείτω, μηδὲ τὸ κατόρθωμα τοῦ χριστοῦ διαβαλλέτω. καὶ γὰρ ἐνίκησε [τὸν] θάνατον. τί τοίνυν περιττὰ θρηνεῖς; ὕπνος τὸ πρᾶγμα γέγονε, τί ὀδύρῃ καὶ κλαίεις; τοῦτο γὰρ εἰ καὶ ἕλληνες ἐποίουν, καταγελᾶν δεῖ. ὅταν δὲ ὁ πιστὸς ἐν τούτοις ἀσχημονῇ, ποία ἀπολογία; τίς ἔσται συγγνώμη τοιαῦτα ἀνοηταίνουσι, καὶ ταῦτα μετὰ χρόνον τοσοῦτον καὶ σαφῆ τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν; σὺ δὲ ὥσπερ αὐξῆσαι τὸ ἔγκλημα σπουδάζων, καὶ θρηνῳδοὺς ἡμῖν ἄγεις ἑλληνίδας γυναῖκας, ἐξάπτων τὸ πένθος καὶ [τὴν] κάμινον διεγείρων, καὶ
C οὐκ ἀκούεις τοῦ παύλου λέγοντος· τίς συμφώνησις χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; καὶ παῖδες μὲν ἑλλήνων οἱ μηδὲν περὶ ἀναστάσεως εἰδότες, ὅμως εὑρίσκουσι λόγους παραμυθίας λέγοντες, φέρε γενναίως· καὶ γὰρ ἀναλῦσαι τὸ γεγενημένον οὐκ ἔνι, οὐδὲ διορθώσασθαι τοῖς θρήνοις. σὺ δὲ ὁ φιλοσοφώτερα [καὶ χρηστότερα] τούτων ἀκούων, οὐκ αἰσχύνῃ μείζονα ἐκείνων ἀσχημονῶν; οὐδὲ γὰρ λέγομεν, φέρε γενναίως, ἐπειδὴ τὸ γεγενημένον ἀναλῦσαι οὐκ ἔνι· ἀλλὰ φέρε γενναίως, καὶ
D γὰρ ἀναστήσεται πάντως. καθεύδει τὸ παιδίον, [καὶ] οὐ τέθνηκεν· ἡσυχάζει [καὶ] οὐκ ἀπόλωλεν. ἀνάστασις [γὰρ] αὐτὸ διαδέξεται καὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ ἀθανασία καὶ λῆξις ἀγγελική. οὐκ ἀκούεις τοῦ ψαλμοῦ λέγοντος, ἐπίστρεψον τὴν ψυχήν μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐεργέτησέ σε; εὐεργεσίαν ὁ θεὸς τὸ πρᾶγμα καλεῖ, καὶ σὺ θρηνεῖς; καὶ τί πλέον ἂν ἐποίησας, εἰ πολέμιος καὶ ἐχθρὸς τοῦ τετελευτηκότος ἦς; εἰ γὰρ δεῖ θρηνεῖν, τὸν διάβολον δεῖ θρηνεῖν. ἐκεῖνος κοπτέσθω· ἐκεῖνος ὀδυρέσθω, ὅτι πρὸς τὰ μείζονα ὁ-
E δεύομεν ἀγαθά. τῆς ἐκείνου πονηρίας ἀξία αὕτη ἡ οἰμωγή· οὐχὶ σοῦ τοῦ στεφανοῦσθαι μέλλοντος καὶ ἀναπαύεσθαι. καὶ γὰρ λιμὴν εὔδιος ὁ θάνατος. σκόπει γοῦν ὅσων γέμει κακῶν ὁ παρὼν βίος· ἐννόησον ὁσάκις αὐτὸς κατηράσω τὴν παροῦσαν ζωήν. καὶ γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ πράγματα πρόεισι. καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲ οὐ μικρᾷ συνεκληρώθης καταδίκῃ.
ἐν

Digitized by Google

„ ἐν γὰρ λύπαις τέξῃ τέκνα φησὶ, καὶ ἐν ἱδρῶτι τοῦ „ προσώπου σου φάγῃ τὸν ἄρτον σου. καὶ, ἐν τῷ κόσμῳ „ θλίψιν ἕξετε. ἀλλ' οὐ περὶ τῶν ἐκεῖ τοιοῦτον οὐδὲν εἴρηται, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν· ὅτι ἀπέ„δρα ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμός. καὶ ὅτι ἀπὸ ἀνα„τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται εἰς „ τοὺς κόλπους ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακώβ· καὶ ὅτι [ὁ] νυμφὼν τὰ ἐκεῖ πνευματικὸς, καὶ φαιδραὶ λαμπάδες, καὶ μετάστασις πρὸς τὸν οὐρανόν. τί τοίνυν καταισχύνεις τὸν ἀπελθόντα; τί παρασκευάζεις τοὺς ἄλλους δεδιέναι τὸν θάνατον καὶ τρέμειν; τί ποιεῖς πολλοὺς κατηγορεῖν τοῦ θεοῦ, ὡς μεγάλα ἐργασαμένου δεινά; μᾶλλον δὲ τί μετὰ ταῦτα πένητας καλεῖς, καὶ παρακαλεῖς ἱερέας εὔξασθαι; ἵνα εἰς ἀνάπαυσιν ἀπέλθῃ φησὶν ὁ τετελευτηκὼς, ἵνα ἵλεω σχῇ τὸν δικαστήν. ὑπὲρ τούτων οὖν θρηνεῖς καὶ ὀλολύζεις; οὐκοῦν αὐτῷ μάχῃ καὶ πολεμεῖς, ὑπὲρ ὧν εἰς λιμένας ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, χειμῶνας αὐτῷ κατασκευάζων. καὶ τί πάθω φησί; τοιοῦτον ἡ φύσις. οὐκ ἔστι φύσεως τὸ ἔγκλημα, οὐδὲ τῆς τοῦ πράγματος ἀκολουθίας· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιοῦντες ἐσμὲν οἱ καταμαλακιζόμενοι καὶ τὴν οἰκείαν προδιδόντες εὐγένειαν, καὶ τοὺς ἀπίστους χείρους ποιοῦντες. πῶς γὰρ ἑτέρῳ περὶ ἀθανασίας διαλεξόμεθα; πῶς πείσομεν τὸν ἐθνικὸν, ὅταν μᾶλλον ἐκείνου τὸν θάνατον [φοβώμεθα καὶ] φρίττωμεν; πολλοὶ γοῦν παρ' ἕλλησι, καίτοι γε οὐδὲν περὶ ἀθανασίας εἰδότες, ἐστεφανώθησαν τῶν παίδων αὐτοῖς ἀπελθόντων, καὶ λευχειμονοῦντες ἐφαίνοντο, ἵνα τὴν παροῦσαν καρπώσωνται δόξαν· σὺ δὲ οὐδὲ διὰ τὴν μέλλουσαν παύῃ γυναικιζόμενος καὶ κοπτόμενος. ἀλλὰ κληρονόμον οὐκ ἔχεις, οὐδὲ διάδοχον τῶν ὄντων; καὶ τί μᾶλλον ἐβούλου, τῶν σῶν αὐτὸν εἶναι κληρονόμον, ἢ τῶν οὐρανῶν; τί δὲ ἐπεθύμεις, τὰ ἀπολλύμενα αὐτὸν διαδέχεσθαι, ἃ [καὶ] μικρὸν ὕστερον ἀφιέναι ἔμελλεν, ἢ τὰ μένοντα καὶ ἀκίνητα; οὐκ ἔσχες κληρονόμον αὐτὸν, ἀλλ' ἀντὶ σοῦ ἔσχεν αὐτὸν ὁ θεός· οὐκ ἐγένετο τῶν ἀδελφῶν τῶν ἰδίων συγκληρονόμος, ἀλλ' ἐγένετο τοῦ χριστοῦ. καὶ τίνι φησὶ τὰ ἱμάτια; τίνι τὰ οἰκήματα; τίνι τὰ ἀνδράποδα καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλιμπάνομεν; αὐτῷ πάλιν, καὶ ἀσφαλέστερον [ἢ] εἰ ἔζη. τὸ γὰρ κωλύον οὐδέν. εἰ γὰρ [καὶ] βάρβαροι συγκατακαίουσι τοῖς ἀπελθοῦσι τὰ ὄντα, πολλῷ μᾶλλον σὲ συναποστεῖλαι τῷ τετελευτηκότι δίκαιον τὰ αὐτοῦ· οὐχ ἵνα [τέφρα] γένηται καθάπερ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἵνα πλείονα τούτῳ περιβάλῃ δόξαν. καὶ εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθεν, ἵνα τὰ ἁμαρτήματα λύσῃ· εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα προσθήκη γένηται μισθοῦ καὶ ἀντιδόσεως. Ἀλλ' ἰδεῖν αὐτὸν ἐπιθυμεῖς; οὐκοῦν τὸν αὐτὸν αὐτῷ βίου βίον, καὶ ταχέως ἀπολήψῃ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ὄψιν. μετὰ [δὲ] τούτων κἀκεῖνο λογίζου, ὅτι κἂν ἡμῶν μὴ ἀκούσῃς, τῷ χρόνῳ πάντως πεισθήσῃ. ἀλλ' οὐδείς σοι τότε ὁ μισθός· τοῦ γὰρ πλήθους τῶν ἡμερῶν γίνεται ἡ παραμυθία. ἂν δὲ νῦν βουληθῇς φιλοσοφεῖν, δύο κερδανεῖς τὰ μέγιστα, καὶ σαυτὸν

In doloribus, inquit, paries filios: *In ſudore vultus tui comedes panem tuum*: &, *in mundo tribulationem habebitis*. Nihil autē hujuſmodi de futuris rebus ſcribitur, quinimmo totū oppoſitū. *Effugit*, inquit, *dolor, triſtitia, gemitus*, & rurſum: *Ab oriente atq; Occidente venient, & recumbent in ſinu Abrahæ, Iſaac & Iacob*: & alibi thalamus ſunt, quæ illic ſunt, ſpiritalis, inextinguibiles fulgidæq; lucernæ, cœleſtis vita. Cur ergo defunctum exagitas? Cur cōmittis ut timeant mortē alii, atq; formidēt? Cur cauſam

Gen. 3. c. *ibidem. d.* *Ioan. 16. g.* *Eſa. 35. d.* *Mat. 8. b.* *Ezech. 40.*

A præbes ut nōnulli Deum incuſare audeant, quod mala nobis tanta invexerit? Immo vero cur poſt mortē tuorū pauperes convocas? Cur presbyteros, ut pro eo velint orare, obſecras? Nō ignoro te reſponſurum, ut defunctus requiē adipiſcatur, ut propitium judicem inveniat: his ergo de rebus flendū atq; ululandū arbitraris? nónne vides quàm maximè tibiipſe repugnas? Nā cùm illum abiiſſe in prata florentia putes, ingentes tamē adverſus teipſum fluctus ſuſcitas tempeſtatis. Sed quid faciam, inquies, talis quædam

B res natura parētū eſt. Nō eſt naturæ iſta culpa, nō eſt rei ipſius: ſed nos qui omnia huc atq; illuc impellimus, molles nimiū atq; dejectos noſtros animos efficimus, & divinā noſtram perdimus nobilitatem, & ſimul infideles facimus deteriores. Quomodo .n. de immortalitate animæ cū ipſis diſputabimus? qua ratiōe reſurrecturos nos illos perſuadebimus, cùm longè magis quàm illi mortem formidemus? Multi .n. apud gentiles cum nihil de immortalitate animæ crederent, nihilominus mortuis filiis, ut inanē quā

C dam gloriam cōſequerētur, corona ornati, & candidā induti veſtē, in publicū prodierunt: oro ut futura illa quidem, & vera gloria moveat, ut effœminatos hos, enervosq; mores cōtemnere velis. Sed hæredē non habeo, inquies, nec quē rerū mearū ſucceſſorem conſtituam. Ego vero te libēter interrogarē, tuarúmne rerū, an cœlorū malis filios tuos eſſe hæredes? & utrū magis deſideres caduca hæc, & corruptibilia poſſideri ab illis quæ tamē poſt omnino eſſent relicturi, an ſtabilia illa & æterna? Nō habes hære-

D des filios, ſed habet ipſos pro te Deus: nō hæredes facti fratrū ſuorū, ſed facti ſunt Chriſti cohæredes. Sed cui precioſas, inquies, veſtes noſtras, cui magnificas ædes, cui ſervos, cui agros relinquemus? Illis ipſis profecto, & multò tutius, quàm ſi viverēt: nihil .n. prohibet. Nā ſi multæ barbaræ gentes unà cū defunctis res eorū cremare ſolēt, quāto æquius defūcto tuo filio tua tradere potes: nō ut in cinerē redigātur, ſed ut glorioſum magis illum reddāt? Putas eum maculis inquinatum abiiſſe, da ipſi ſua, ut illis ſe à maculis detergat: putas in juſtitia ipſum deceſſiſſe,

E præbe ipſi tua ad mercedis & retributionis adjectionem. Sed videre, inquies, ipſum cupio. Igitur eandem quam ille vitam tranſige, & ſtatim ſacra illa viſione fruêris. Illud etiam tecum verſa, quoniam ſi hac oratione nequaquam tibi perſuadebimus, natura ipſa temporis tibi perſuadebit. Nam multitudine dierum abſque aliqua mercede conſolaberis: quod ſi ſtatim in tuorum morte philoſophari volueris, duas res maximas conſequêris.

Nam & interea tranquilliori animo vives, & à divina retributione fulgentiſſimam habebis coronam. Eleemoſynam enim & cæteras virtutes excelſum animi robur, quo calamitates & ærumnas æquo animo ferimus, meo quidē judicio ſuperat. Tu autem tecum ipſe cōtinuè cogita, filium Dei ipſum quoque obiiſſe: ſed ille quidem ꝓpter te, tu vero tui ipſius cauſa: & illum dixiſſe quidem ſcribitur, *Tranſeat à me calix iſte*: & triſtitia, agoniaque affectus, noluit tamen mortem non admittere, ſed pluribus majoribusq; doloribus corporis vexatus, quam tragœdi omnes ſcribere poſſent, expiravit. Non enim ſimpliciter mortuus eſt, ſed turpiſſimum atque acerbiſſimum genus mortis ſuſtinuit: & antequam moreretur, flagellis atque contumeliis caſus, ꝓpter te omnia perpeſſus eſt, ut ad generoſe ferenda omnia ſuo exemplo te inſtitueret: quin & mortuus corpus reliquit, ac rurſus ipſum cum majori gloria ſuſcepit. & ut tu certā reſurrectionis ſpem retineas. Si hæc igitur nō putas fabulā eſſe, noli plorare. ſi hæc vera credis, noli flere: ſin verò ploras & fles, qua ratione infideli perſuadebis ꝙ hæc credas? Sed intolerabilis tibi caſus tuus videtur. Propterea ergò defuncti gratia plorādum non eſt, qm̄ à multis hujuſmodi caſibus liberatus eſt. Noli ergo facere ut invidere videaris: nam qui mortē ſibi optat, quoniā ante tempus aliquis ſuorum ereptus eſt, ploratq; ꝓpter illum quia nō vivit, ut multa hujuſmodi ſubeat, invidere magis quàm amare illum videtur. Noli ergo cogitare quod non redibit unquam domum tuam filius, ſed quia & tu paulò pòſt ad ipſum gradieris: noli cogitare illum huc poſtea minimè reverſurum, ſed quia hæc quæ videmus, omnia cùm ſint caduca & inſtabilia, nunquam eadē permanent: omnia enim transfigurabuntur, & cœlum, & terra, & maria, & tunc ſuſcipies filios tuos majori cum gloria. Quòd ſi in peccato mortui ſunt, finem tamen peccandi habuerunt. Nam ſi pœnitentiam fuiſſent acturi Deus cui omnia patent, nō antequam eam egiſſent, ipſos rapuiſſet: ſin vero juſti deceſſerunt, evaſerunt jam à periculis, & tuti ſupremam beatitudinem poſſident. His rebus omnibus planum factum eſt, non eſſe amoris has lachrymas, ſed turbationis, & animi parū ſapientis. Nam ſi defunctū diligeres, gauderes profectò, exultareſque: quia fluctus præſentis vitæ pernavigavit. Quid enim mirabile aut novum, atque inauditum factum eſt? an non eadem ipſa quotidie revolvi videmus? diem nox, noctem dies, hyemem æſtas, æſtatem hyems modò præcedit, modò ſequitur: nec plus qui quā eſt: & hæc quidē eadem ſemper: mala verò alia atque alia indies, quæ filium tuum haurire quotidie, & tecum eſſe velles omni morbo ſubjectum, omni luctui, cum ſua formidine ac horrore vitam miſerè agere, & alia quidem mala jam ſubeuntem, alia vero timentem ne ſubeat. Non enim poteris unquā dicere quod potuiſſet longum iſtius vitæ pelagus abſque dolore, mœſtitia, cura, navigare: ad hæc etiam illius tibi rationis memoria veniat, non immortalem te genuiſſe: ſed

Mat. 26. d. & Luc. 22. e.

καὶ σωτὴν τῶν ἐν [τῷ] μέσῳ κακῶν ἀπαλλάξεις, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ λαμπρότερον ἀναδήσῃ τὸν στέφανον. καὶ γὰρ ἐλεημοσύνης καὶ τῶν ἄλλων πολλῷ μεῖζον τὸ πράως συμφορὰν ἐνεγκεῖν. ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀπέθανε· καὶ ἐκεῖνος μὲν διὰ σέ, σὺ δὲ διὰ σαυτόν· καὶ εἰπών, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ λυπηθεὶς καὶ ἀγωνιάσας, ὅμως οὐ παρέδραμε τὴν τελευτήν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς αὐτὴν ὑπέστη τῆς τραγῳδίας. A οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς θάνατον ὑπέμεινεν, ἀλλὰ τὸν αἴσχιστον καὶ πρὸ τοῦ θανάτου μάστιγας, καὶ πρὸ τῶν μαστίγων ὀνείδη καὶ σκώμματα καὶ λοιδορίας, σὲ παιδεύων πάντα φέρειν γενναίως. ἀλλ' ὅμως ἀποθανὼν καὶ τὸ σῶμα ἀποθέμενος, πάλιν αὐτὸ ἀνέλαβε μετὰ μείζονος δόξης, καὶ ἐνταῦθά σοι χρηστὰς ὑποτείνων ἐλπίδας. ταῦτα εἰ μὴ μῦθος, μὴ θρήνει· ταῦτα εἰ πιστὰ νομίζεις εἶναι, μὴ δάκρυε· εἰ δὲ δακρύεις, πῶς δυνήσῃ πεῖσαι τοὺς ἕλληνας ὅτι πιστεύεις; ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀφό- B ρητον ἔτι σοι φαίνεται τὸ συμβάν; οὐκοῦν δι' αὐτὸ τοῦτο ἄξιον ἐκεῖνον θρηνεῖν· πολλῶν γὰρ τοιούτων ἀπήλλακται συμφορῶν ἐκεῖνος. Μὴ τοίνυν αὐτῷ φθόνει μηδὲ βάσκαινε. τὸ γὰρ αὐτὸν μὲν θανόντα ἀλγεῖν διὰ τὴν ἄωρον αὐτοῦ τελευτήν, πενθεῖν δὲ ἐκεῖνον ὅτι μὴ ἔζη ἵνα πολλὰ ὑπομείνῃ τοιαῦτα, φθονοῦντος μᾶλλόν ἐστι καὶ βασκαίνοντος. μὴ δὴ τοῦτο ἐννόει ὅτι οὐκ ἔτι ἐπαναστρέψει εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπελεύσῃ μικρὸν ὕστερον πρὸς αὐ- C τόν. μὴ τοῦτο λογίζου ὅτι οὐκ ἔτι ἐπανέρχεται ἐνταῦθα· ἀλλ' ὅτι οὐδὲ [αὐτὰ] ταῦτα τὰ ὁρώμενα μένει τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα μετασχηματίζεται. καὶ γὰρ [καὶ] οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ θάλαττα πάντα μεθορμίζεται, καὶ τότε ταῦτα ἀπολήψεταί σου τὸ παιδίον μετὰ πλείονος δόξης. καὶ εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθεν, ἔστη τὰ τῆς κακίας· οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ μεταβαλλόμενον ὁ θεὸς ᾔδει προανήρπασε τῆς μετανοίας· εἰ δὲ δίκαιος ὢν κατέλυσεν, ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ἀγαθὰ D κέκτηται. ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστι φιλοστοργίας σοῦ τὰ δάκρυα, ἀλλὰ πάθους ἀλογίστου. ἐπεὶ εἰ τὸν ἀπελθόντα ἐφίλεις, χαίρειν ἔδει καὶ εὐφραίνεσθαι, ὅτι τῶν παρόντων ἀπηλλάγη κυμάτων. τί γὰρ τὸ πλέον εἰπέ μοι; τί δὲ τὸ ξένον καὶ καινόν; οὐχὶ τὰ αὐτὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρῶμεν ἀνακυκλούμενα; ἡμέρα καὶ νύξ, νὺξ καὶ ἡμέρα· χειμὼν καὶ θέρος, θέρος καὶ χειμών, καὶ πλέον οὐδέν. καὶ ταῦτα μὲν ἀεὶ τὰ αὐτά· τὰ δὲ κακὰ ξένα καὶ καινότερα. E ταῦτα οὖν [αὐτὸν] ἀντλεῖν καθ' ἑκάστην ἐβούλου τὴν ἡμέραν, καὶ μένειν [ἐνταῦθα.] καὶ νοσεῖν, καὶ πενθεῖν, καὶ δεδοικέναι, καὶ τρέμειν; καὶ τὰ μὲν ὑπομένειν τῶν δεινῶν· τὰ δὲ μή ποτε ὑπομείνῃ φοβεῖσθαι; οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τὸ μακρὸν τοῦτο διαπλέοντα πέλαγος, δυνατὸν ἦν ἀθυμίας καὶ φροντίδων καὶ τῶν ἄλλων ἀπηλλάχθαι τῶν τοιούτων. μετὰ δὲ τοῦτο κἀκεῖνο λογίζου, ὅτι οὐκ ἀθάνατον ἔτεκες,

καὶ ὅτι

Digitized by Google

καὶ ὅτι εἰ μὴ νῦν ἐτελεύτησε, μικρὸν ὕστερον ἂν τοῦτο ὑπέμεινεν. ἀλλ' οὐκ ἐνεπλήσθης αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀπολαύσῃ πάντως ἐκεῖ. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐπιθυμεῖς ὁρᾶν; καὶ τί τὸ κωλῦον; ἔξεστι γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἐὰν νήφῃς. ἡ γὰρ ἐλπὶς τῶν μελλόντων ὄψεως φαιδροτέρα. σὺ δὲ εἰ μὲν ἐν βασιλείοις ἦν, οὐκ ἄν ποτε αὐτὸν ἐζήτησας ἰδεῖν, ἀκούουσα εὐδοκιμοῦντα· πρὸς δὲ τὰ πολλῷ βελτίω ὁρῶσα ἀποδεδημηκότα ὑπὲρ ὀλίγου χρόνου μικροψυχεῖς; καὶ ταῦτα ἔχουσα ἀντ' ἐκείνου τὸν συνοικοῦντα. ἀλλ' οὐκ ἔχεις ἄνδρα; ἀλλ' ἔχεις παραμυ- A θίαν, τὸν πατέρα τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴν τῶν χηρῶν. ἄκουσον καὶ Παύλου ταύτην μακαρίζοντος τὴν χηρείαν καὶ λέγοντος· ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ κύριον. καὶ γὰρ εὐδοκιμωτέρα ἡ τοιαύτη φαίνεται πλείονα ἐπιδεικνυμένη τὴν ὑπομονήν. μὴ τοίνυν θρήνει ὑπὲρ οὗ στεφανοῦσαι, ὑπὲρ οὗ μισθὸν ἀπαιτεῖς. καὶ γὰρ ἀπέδωκας τὴν παρακαταθήκην, εἰ ὅπερ ἐνεπιστεύθης παρέστησας. μηκέτι φρόντιζε λοιπόν, ἐν ἀληστεύτῳ τὸ κτῆμα ἀποκειμένη θησαυρῷ. εἰ δὲ καὶ μάθοις τίς μὲν ὁ παρὼν βίος, τίς δὲ ἡ μέλλουσα ζωή, καὶ B ὅτι οὗτος μὲν ἀράχνη καὶ σκιά, τὰ δὲ ἐκεῖ πάντα ἀκίνητα καὶ ἀθάνατα, οὐ δεήσῃ λοιπὸν ἑτέρων λόγων. νῦν μὲν γὰρ πάσης τὸ παιδίον ἀπήλλακται μεταβολῆς· ἐνταῦθα δὲ ὤν, ἴσως μὲν χρηστός, ἴσως δὲ οὐ τοιοῦτος ἔμεινεν ἄν. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅσοι τοὺς ἑαυτῶν ἀποκηρύττουσι παῖδας; ὅσοι τῶν ἀποκηρυττομένων χείρους ὄντες ἀναγκάζονται οἴκοι κατέχειν; Ταῦτ' [οὖν] ἅπαντα λογιζόμενοι φιλοσοφῶμεν· οὕτω γὰρ καὶ τῷ τετελευτηκότι χαριούμεθα, καὶ παρὰ ἀνθρώπων πολλῶν ἀπολαύσομεν τῶν ἐπαίνων, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τοὺς μεγάλους C τῆς ὑπομονῆς ἀποληψόμεθα μισθούς, καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΛΒ'.

Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν [αὐτῷ] δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς, D *υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ [δύο] τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς·] πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν, καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί.*

Τί δήποτε παρέλκει αὐτοὺς κράζοντας; πάλιν ἐνταῦθα παιδεύων ἡμᾶς τὴν παρὰ τῶν πολλῶν διωθεῖσθαι δό- E ξαν. ἐπειδὴ γὰρ πλησίον ἦν ἡ οἰκία, ἄγει αὐτοὺς ἐκεῖ κατ' ἰδίαν θεραπεύσων. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν καὶ παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν. οὐ μικρὰ δὲ αὕτη τῶν Ἰουδαίων [ἡ] κατηγορία, ὅταν οὗτοι μὲν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῖς ἐκκεκομμένων ἐξ ἀκοῆς μόνης τὴν πίστιν δέχωνται· ἐκεῖνοι

ſed ſi nunc diem ſuum non obiiſſet, paulò poſt certè ad hoc ipſum perveniſſet. Sed non ſaturaſti te amore illius. Sed ibi omnino perfrueris. At vellem, inquies, hic quoque ipſum videre. Et quid prohibet? licet tibi eum certè hic quoque videre, ſi ſapis. Certa enim ſpes futurorum & jucũdior viſu, & clarior eſt. Tu vero ſi ad imperandum regnandumque hoc caducô mortalique regno filius tuus abiiſſet, nolles eum inde redire ut ipſum videres: nunc vero A cum ad meliora majoraque regna proceſſerit, parvi temporis abſentiam ferre non poteris? præſertim cùm loco illius conjugē habeas. Sed non eſt mihi conjunx, inquies. Habes patrem orphanorum, & viduarum judicem in conſolatorem. Audi Paulum talem viduitatem extollentem, atque dicentem: *Quæ autem verè vidua eſt ac ſolitaria, ſperat in domino*: præſtantior enim hæc videbitur, cùm majori patientia fulgeat. Noli ergo plorare, aut dolere ea de re, qua tibi corona præparatur, pro qua tibi merces debetur: reddidiſti enim depoſitum, quod B tibi creditum erat: non ſis ergo ſolicita, ſi vides in inviolabili ærario theſaurum tuum eſſe depoſitum. Quòd ſi etiam tam præſentis vitæ, quàm futuræ cõditionem intellexeris: & hanc quidem aranearum eſſe telam atque umbram, illam verò immobilem ac æternam eſſe firmiter credideris, non indigebis ulla alia ratione. Nunc enim filius tuus ab omni mutatione rerum ereptus eſt: ſi verò hic eſſet, probúſne, an reprobus futurus eſſet, in ambiguo verſaretur. Nónne vides quotidie multos à parentibus ab- C dicari, multos tamen, licet abdicatis longe pejores ſint, neceſſario à parentibus domi detineri? Hæc igitur nobiſcum cogitantes, ſublimiori utamur philoſophia. Nam hoc modo & defunctis gratiores erimus, & in hac vita non parvas laudes cõſequemur, & à Deo ipſo magna patientiæ præmia, magnasque retributiones ſuſcipiemus, futurorũ ſcilicet bonroũ firmam ſtabilemq; poſſeſſionem, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

1. Tim. 5. 5.

HOMILIA XXXIII.

[melius cum Gr. Codd. eſt XXXII.]

EX CAPITE IX.

D *Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miſerere noſtri fili David. Et cùm veniſſet in domum, acceſſerunt ad eum cæci, & dixit eis Ieſus: Creditis quia hoc poſſum facere? Dicunt ei, Vtiq; domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum.*

E QVam ob rem ipſos clamantes protrahit? docet rurſus ambitionem eſſe fugiendam, & inanem hãc gloriam non conquirendam. Nam cùm prope domum eſſet, eos illuc ducit, ut occultius ibi curaret, ac ideo nulli etiam hac de re quicquam dicere præcepit: non parvo autem dedecori cæci Iudæis ſunt, quoniam erutis oculis nihil videntes, auditu ſolũ crediderunt.

cum

Digitized by Google

cum illi ſigna oculis cernentes, & optimum viſus ſecum habẽtes teſtimonium, contrà quam cæci & dicant & faciant. Ego vero animi eorum ardorem & à clamore & à verbis intelligo. Nõ enim ſimpliciter acceſſerunt, ſed cum magno clamore: nec aliud quicquam petebant, quàm miſericordiam: filium autem David appellabant, quoniam id nomen magni erat honoris: unde prophetæ quoque ſæpius reges quos honorare, & magnos oſtendere volebant, ſic appellabant.

Ezech. 34. f. & Zacha. 12. e. & e.

A Cùm vero in domum ipſos adduxiſſet, ideo rurſum interrogavit, q̃m ſæpius, ne quis ambitione ad miraculorum actionem ſponte ipſum accurrere putaret, rogatus curare malebat: præterea ut oſtẽderet quod illi ea curatione erant digni: ac ne quis objicere queat, ſi miſericordia ſola ſalvos faciebat, cur omnes ſalvos non fecit? Habet enim profectò ipſa miſericordia quandam rationem: quoniam in eorum fide qui ſalvantur, radices agere ſolet: nec his de cauſis tantummodo fidem ab eis petit, verum-

B etiam q̃m filium David eum appellabant, ad altius atque ſublimius reducere volens, ut dignã de ipſo exiſtimationem, rectumq; judicium facerent, interrogavit: *Creditis quia poſſum hoc facere?* Non dixit certè, creditis quod poſſim precibus id à patre meo impetrare, ſed q̃ ipſe poſſim hoc facere. Quid autem illi? *Vtiq, domine.* Non filium jam David appellant, ſed ad ſublimiora volantes, dominũ ipſum tam magnæ poteſtatis attributione ꝯfitentur. Et tunc demum manum impoſuit, dicens, *Secundum fi-*

C *dem veſtram fiat vobis*: quod fecit, ut & fidem eorum firmiorem redderet, ac ſimul oſtenderet, nonnullam ad ſalutem ſuam ipſos quoque partem contuliſſe, & teſtaretur non adulationis verba iſta fuiſſe, neque enim dixit, aperiantur oculi veſtri, ſed, ſecundum fidem veſtrã fiat vobis. Id ſemper penè faciebat, cùm antequam corpora curaret, animæ fidem manifeſtare ſtuderet. Quia ex re non ſolùm ipſos qui ſalutem acceperant prę̃ſtantiores reddebat, verumetiam cæteros eorum exemplo præſtantiores faciebat: ſic antequam paralytici corpus

D diſſolutum conſolidaſſet, animum ejus excitavit, dicens: *Confide fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Puellam vero cum à morte excitaſſet, per cibum quem ei afferri juſſit, à quo eſſet ſuſcitata, inſtruxit, eodemque modo Centurionis fidei totum attribuit: nec diſcipulos à furore maris antè liberavit, quam de parva eorum fide queſtus fuiſſet pariter etiam hic, quanquam vel antequam ipſe quicquam proferret, mentes eorum non ignoravit, nihilominus tamen ut etiam alios ad æmulandum

Supra. 4. Mar 5. b. & Luc. 8 f. Matt. 8 b. & Luc. 7. b.

E adduceret, & aliis eos manifeſtaret, per finem ſanationis, latentem ipſorum fidem prædicat: deinde poſtquam curavit, nulli eos dicere juſſit, nec ſimpliciter, ſed magna cum vehementia juſſit: acriter enim ipſis interminatus eſt dicens: *Cavete ne quis reſciat. Illi autem euntes, diffamaverunt eum in ui tota terra illa.* Non potuerunt tamen illi ſeſe continere, ſed tantæ rei prædicatores ac evangeliſtæ facti, quod celare jubebantur, magna voce reclamabant: nec

ἐκεῖνοι δὲ θεωροῦντες τὰ θαύματα, καὶ τὴν ὄψιν μαρτυροῦσαν τοῖς γινομένοις ἔχοντες, τὰ ἐναντία πάντα ποιοῦσιν. ὅρα δὲ αὐτῶν καὶ τὴν προθυμίαν· καὶ ἀπὸ τῆς κραυγῆς, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐντεύξεως. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσῆλθον, ἀλλὰ μεγάλα βοῶντες, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ τὸ ἐλέησον προβαλλόμενοι. υἱὸν δὲ Δαβὶδ ἐκάλουν, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τιμῆς εἶναι ἐδόκει. πολλαχοῦ γοῦν καὶ οἱ προφῆται τοὺς βασιλέας οὓς ἐβούλοντο τιμᾶν καὶ μεγάλους ἀποφαίνειν, οὕτως ἐκάλουν. καὶ ἀγαγὼν

A αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, δευτέραν ἐρώτησιν προσάγει. πολλαχοῦ γὰρ ἐσπούδαζεν ἱκετευόμενος ἰᾶσθαι· ἵνα μή τις νομίσῃ διὰ φιλοτιμίαν αὐτὸν τοῖς θαύμασι [τούτοις] ἐπιπηδᾶν. καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἵνα [καὶ] δείξῃ ὅτι καὶ ἄξιοι ἦσαν θεραπείας· καὶ ἵνα μή τις λέγῃ, ὅτι εἰ ἐλεῶν μόνον ἔσωζε, πάντας σώζεσθαι ἔδει. ἔχει γάρ τινα καὶ ἡ φιλανθρωπία λόγον τὸν ἀπὸ τῆς πίστεως [τῶν] σωζομένων. οὐ διὰ ταῦτα δὲ μόνον τὴν πίστιν αὐτοὺς ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπον, υἱὲ Δαβίδ, ἀνάγων αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον, καὶ παιδεύων ἃ χρὴ

B περὶ αὐτοῦ φαντάζεσθαι, φησί· πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; οὐκ εἶπεν, ὅτι πιστεύετε ὅτι δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, ὅτι δύναμαι εὔξασθαι· ἀλλ' ὅτι ἐγὼ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι. τί οὖν ἐκεῖνοι; ναὶ κύριε. οὐκ ἔτι Δαβὶδ υἱὸν αὐτὸν καλοῦσιν, ἀλλ' ὑψηλότερον αἴρονται, καὶ τὴν δεσποτείαν ὁμολογοῦσι. [καὶ] τότε λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Ποιεῖ δὲ τοῦτο τὴν πίστιν αὐτῶν ῥωννύς, καὶ δεικνὺς μεριστὰς ὄντας τοῦ κατορθώματος,

C καὶ μαρτυρῶν ὅτι οὐ κολακείας τὰ ῥήματα ἦν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἀνοιχθήτωσαν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί· ἀλλὰ κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. ὃ πολλοῖς τῶν προσελθόντων λέγει, πρὸ τῆς τῶν σωμάτων ἰατρείας τὴν ἐν τῇ ψυχῇ πίστιν προανακηρύξαι σπεύδων, ὥστε καὶ ἐκείνους εὐδοκιμωτέρους ποιῆσαι, καὶ ἑτέρους σπουδαιοτέρους παρασκευάσαι. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ [ποιεῖ.] καὶ γὰρ πρὸ τοῦ σφίγξαι τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν ἀνίστησι κειμένην λέγων· θάρσει τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁ-

D μαρτίαι. καὶ τὸ κοράσιον δὲ ἀναστήσας κατέσχε, καὶ διὰ τῆς τραπέζης ἐδίδαξεν αὐτὴν τὸν εὐεργέτην. καὶ ἐπὶ τοῦ ἑκατοντάρχου δὲ ὁμοίως ἐποίησε, τῇ πίστει τὸ πᾶν ἐπιτρέψας. καὶ τοὺς μαθητὰς δὲ ἀπαλλάττων τοῦ χειμῶνος [τῆς θαλάσσης,] τῆς ὀλιγοπιστίας πρῶτον ἀπήλλαξεν. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. ᾔδει μὲν [γὰρ] καὶ πρὸ τῆς ἐκείνων φωνῆς αὐτῶν τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας· ἵνα δὲ καὶ ἑτέρους εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον ἀγάγῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις καταδήλους αὐτοὺς ποιεῖ, διὰ τοῦ τέλους τῆς ἰατρείας τὴν κρυπτομένην

E αὐτῶν πίστιν ἀνακηρύττων. εἶτα [μετὰ] τὴν ἰατρείαν κελεύει μηδενὶ εἰπεῖν· καὶ οὐχ ἁπλῶς κελεύει, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος. ἐνεβριμήσατο γὰρ αὐτοῖς φησὶν ὁ Ἰησοῦς λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. οὐ μὴν ἠνέσχοντο ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἐγένοντο κήρυκες καὶ εὐαγγελισταί· καὶ κελευόμενοι κρύπτειν τὸ γεγενημένον οὐκ ἠνέσχοντο. εἰ δὲ

» ἡ δὲ ἀλλαχοῦ φαίνεται λέγων· ἄπελθε καὶ διηγοῦ
» τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐναντίον ἐκεῖνο τούτῳ,
ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμβαῖνον· παιδεύει γὰρ ἡμᾶς
αὐτοὺς μὲν περὶ ἑαυτῶν μηδὲν λέγειν, ἀλλὰ καὶ
τοὺς βουλομένους ἡμᾶς ἐγκωμιάζειν κωλύειν· εἰ
δὲ εἰς τὸν θεὸν ἡ δόξα φέροιτο, μὴ μόνον μὴ κω-
» λύειν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτάττειν τοῦτο ποιεῖν. τούτων
» ἀπελθόντων, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κω-
» φὸν [καὶ] δαιμονιζόμενον. οὐ γὰρ τῆς φύσεως
ἦν τὸ πάθος, ἀλλὰ τοῦ δαίμονος ἡ ἐπιβουλή.
διὸ καὶ ἑτέρων δεῖται τῶν προσαγόντων. οὐδὲ γὰρ
δι' ἑαυτοῦ παρακαλέσαι ἠδύνατο ἄφωνος ὤν,
οὐδὲ ἑτέρους ἱκετεῦσαι, τοῦ δαίμονος δήσαντος
τὴν γλῶτταν, καὶ τὴν ψυχὴν μετὰ τῆς γλώττης
πεδήσαντος. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀπαιτεῖ πίστιν αὐτόν,
» ἀλλ' εὐθέως διορθοῦται τὸ νόσημα. ἐκβληθέντος
» γὰρ τοῦ δαίμονος φησὶν ἐλάλησεν ὁ κωφός. οἱ
» δὲ ὄχλοι ἐθαύμαζον λέγοντες· οὐδέποτε ἐφάνη
» οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. ὃ δὴ μάλιστα ἐλύπει τοὺς Φα-
ρισαίους, ὅτι πάντων αὐτὸν προὐτίθεσαν· οὐ τῶν
τότε ὄντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πώποτε γεγενημένων.
προὐτίθεσαν δὲ, οὐχ ὅτι ἐθεράπευσεν, ἀλλ' ὅτι
ῥᾳδίως καὶ ταχέως, καὶ ἄπειρα νοσήματα καὶ
ἀνιάτως ἔχοντα. καὶ ὁ μὲν δῆμος οὕτως· ἐ-
κεῖνοι δὲ τοὐναντίον ἅπαν. οὐ γὰρ μόνον διαβάλ-
λουσι τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ καὶ ἐναντία λέγοντες
ἑαυτοῖς οὐκ αἰσχύνονται. τοιοῦτον γὰρ ἡ πονη-
» ρία. τί γάρ φασιν; ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμο-
» νίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀ-
νοητότερον; μάλιστα μὲν γὰρ ὃ καὶ προϊὼν φη-
σιν, ἀμήχανον δαίμονα ἐκβάλλειν δαίμονα·
τὰ γὰρ ἑαυτοῦ συγκροτεῖν εἴωθεν οὐκ ἀναλύειν ἐ-
κεῖνος· αὐτὸς δὲ οὐχὶ δαίμονας ἐξέβαλε μό-
νον, ἀλλὰ καὶ λεπροὺς ἐκάθηρε καὶ νεκροὺς ἤ-
γειρε, καὶ θάλατταν ἐχαλίνου, καὶ ἁμαρτή-
ματα ἔλυε, καὶ βασιλείαν ἐκήρυττε, καὶ τῷ πα-
τρὶ προσῆγεν. ἅπερ οὔτ' ἂν ἕλοιτό ποτε δαί-
μων, οὔτ' ἂν δυνηθείη ποτὲ ἐργάσασθαι. οἱ
γὰρ δαίμονες εἰδώλοις προσάγουσι καὶ θεοῦ ἀ-
πάγουσι, καὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἀπιστεῖν πείθουσιν·
ὁ δαίμων ὑβριζόμενος οὐκ εὐεργετεῖ, ὅπου γε
καὶ μὴ ὑβριζόμενος βλάπτει τοὺς θεραπεύοντας
αὐτὸν καὶ τιμῶντας. αὐτὸς δὲ τοὐναντίον ποιεῖ. μετὰ
» γὰρ τὰς ὕβρεις ταύτας καὶ τὰς λοιδορίας περιῆγε
» φησὶ τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδά-
» σκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων
» τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶ-
» σαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. καὶ οὐ μόνον αὐ-
τοὺς οὐκ ἐκόλασεν ἀναισθητοῦντας, ἀλλ' οὐδὲ ἁ-
πλῶς ἐπετίμησεν· ὁμοῦ τε τὴν πρᾳότητα ἐπιδει-
κνύμενος, καὶ ταύτῃ τὴν κατηγορίαν ἐλέγ-
χων· ὁμοῦ τε βουλόμενος διὰ τῶν ἑξῆς σημείων
πλείονα παρασχεῖν τὴν ἀπόδειξιν, καὶ τότε καὶ τὸν ἀπὸ
τῶν λόγων ἔλεγχον ἐπαγαγεῖν. περιῆγε τοίνυν καὶ ἐν πό-
λεσι, καὶ ἐν χώραις, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν·
παιδεύων ἡμᾶς οὕτως ἀμείβεσθαι τοὺς κατηγόρους, οὐ
κατηγορίαις ἑτέραις, ἀλλ' εὐεργεσίαις μείζοσιν.
εἰ γὰρ

nec repugnabat hoc illi quod alibi dictum eſſe non ſumus neſcii: *Vade, & enarra gloriam Dei:* *Luca. 8. f.* quinimmo inter ſe, mea quidē ſententia ſummopere conveniunt. His enim nos monet, ut quæ nobis laudi ſunt, non modo ipſi taceamus, verumetiam aliis prædicare non permittamus. Quæ vero ad gloriam Dei pertinent, ea nec ipſi prætereamus ſilentio, ſed & alios ut efferant exhortemur. *Ipſis autem egreſſis, ecce attulerunt ei hominem mutum dæmonium habentem.* Non enim naturali curſu ægrotatio, ſed
A dæmonis inſidiis illi accidit. Quapropter ipſe aliis qui ipſum adducerent opus habuit. Neq; enim per ſe venire, orareque Ieſum potuit, ligataque lingua ſibi unà cum anima vi dæmonis ab aliis affertur, quas ob res nec fidem ab eo efflagitavit, ſed illico laborantem curavit. *Ejecto enim dæmone*, ait, *locutus eſt mutus. Turbæ autem admiratæ ſunt dicentes: Nunquam apparuit ſic in Iſrael.* Qua ex re maximū dolorem Phariſæi contrahebant, quod cunctis ſimul non præſentibus ſolum ac vivis, verum etiam de-
B functis ac priſcis ipſum anteponebant: anteponebant autem non quia curabat, ſed quia quamprimum volebat, innumeros atque arte hominum incurabiles facillimè curabat. Et vulgus quidem ita dicebat, Phariſæi vero contrà, non modo calumniis obfuſcare fulgorem ſignorum conantur, ſed ſibi ipſis contraria dicere non erubeſcunt: ita perniciosum malum, ac ſibiipſi contrarium atque repugnans, invidia. Quid enim dicunt? *In principe dæmoniorum ejicit dæmones.* Quid dementius hoc dici aut excogitari poſſet? Nam ut progrediens
C aſſerit, impoſſibile eſt à dæmone dæmonia ejici. Solent enim dæmones juvare confirmareque ſuos, non dubitare aut deſtruere. Præterea ipſe non dæmonia ejecit tantū, verumetiam leproſos mundavit, mortuoſq; dormientes excitavit, mariſq; fluctus fræno cōpeſcuit, peccata hominum poteſtate ꝓpria dimiſit, æternā immortalitatis beatitudinem prędicavit, ac denique ad patrem converſos adduxit: quæ omnia nec vellent nec poſſent dæmones facere. Ad idola enim dæmones hominem addu-
D cunt, à Deo abducunt: nullam fuiſſe futuram vitā, omnibus perſuadere conantur: præterea dæmones ſi cōtumeliaveris, quam ab ipſis ſperabis veniam, qui vel cultorib' ſuis exitio ſunt? Chriſtū autem videmus his aliiſque contumeliis & injuriis affectum, non modò ultum non fuiſſe, ſed nec cōmotum quidem, quippe qui etiam poſt hæc maledicta, urbes & vicos Iu- *Matt. 15. g. & Luc. 4. c.*
dææ circumiret. ut ſcribitur, prædicās in ſynagogis illorum evangelium regni, & curans omnem morbum, omnemque languorem. Et non ſolum eos non punivit inſipientes, ſed
E ne leviter quidem objurgavit, ſimul & manſuetudinem oſtendens, & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, ſimulque perſequentia ſigna volens exhibere evidentiorem demonſtrationem, deinde rationibus quoque ipſos redarguere. Circumibat ergo urbes, & Iudææ regionem, docens in ſynagogis: ut nos diſcamus non maladictis meledicta, ſed beneficiis atque meritis eſſe referenda:
& certè

& certè qui non gratia hominum ſed propter Deum bene de conſervis ſuis mereri ſtudet, etſi maleficia pro beneficiis referantur, minimè tamen ſolitam benignitatem omittet: non enim latet eum, majorem ſibi propter hoc mercedem eſſe repoſitam. Qui vero maledictis atque injuriis laceſſitus, benefaciendi ſtudium neglexerit, is non propter Deum, ſed ut ab hominibus laudetur, beneficus fuit in proximũ: quapropter Chriſtus, ut luce clarius videremus ſola ipſum benignitate atque miſericordia illa omnia feciſſe, non ſolum non expectabat ægrotos afferri, ſed ipſe quoque ad laborantes, ac ſua ope indigentes, ultrò profectus eſt, duo eis maxima beneficia cõferens. Primum æterni regni euangelium, deinde omnis morbi atque languoris repulſionem. Nullam ergo civitatem prætéribat, nullum vicum negligebat, ſed ad omnia loca libenter accedebat: nec id ſibi ſufficit, ſed alio quoque modo providere voluit. Nam cum vidiſſet turbas, miſertus eſt, quia erant vexati & jacentes ſicut oves non habẽtes paſtorem: tunc dicit diſcipulis ſuis, *Meſſis quidem multa, operarii autem pauci: rogate ergo dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Vide rurſus quam fugiat inanem hominum gloriam, quãtumq; oſtentationem cõtemnat: nam ne omnes ad ipſum cõfluant, diſcipulos emiſit: nec iſta ſolum de cauſa id fecit, ſed etiam, ut quaſi in palæſtra quadã, in Iudæa exercitati, totius orbis terrarũ curam ſubire poſſent. Idcirco ingentes, ſi parvas vires eorũ conſideras, laboris atque operis cauſas proponit, & quaſi teneras è nido aviculas protrahit ad volãdum, ut facilius poſtea majora capeſſant certamina: & in præſenti quidem corporum ſolummodo, poſtea vero animarum curationis, quæ prima eſt ac præcipua, poteſtatem ipſis elargitus eſt. Tu autem conſidera qualiter & facilem & neceſſariam ſimul rem oſtendit. Quid enim dicit? *Meſſis quidem multa, operarii autem pauci.* Non mitto, inquit, vos ad arandi ſeminandique laborem, ſed ad ſegetis jam præparatam meſſem. Idipſum Ioannes quoque aliis verbis ſcripſit:
Ioan. 4. b. Alii namque, inquit, laboraverunt, & vos in laborem eorum introiſtis: his dictis ſimul ipſos in modeſtia continebat, ne ſibiipſis attribuerent, atq; arrogarent quæ faciebant: & cum magnos labores jam præceſſiſſe oſtẽderet, promptiores eos reddebat. Illud etiam perſpice, quẽadmodũ à miſericordia quadã & benignitate, & non à cõpenſatione ac retributione exorſus eſt: viſcera enim expandit miſericordiæ, quoniã vexatos & dejectos, quaſi oves quæ paſtorem nõ habeant, turbas videbat. Quod quidem dictum, principũ atq; pontificũ accuſationẽ habet, qui cum eſſent paſtores, luporũ officio fungebantur: quoniã nõ modò non ſtudebant reducere multitudinẽ ad virtutem, verum etiam progreſſum ipſius ad meliora impediebant. Nam vulgus quidẽ admirabatur, & clamabat: *Nunquam ſic apparuit in Iſrael:* illi vero contra: *In principe dæmoniorum dæmonia ejicit.* Sed quoſnam hic operarios vocat? duodecim certè diſcipulos. Quid igitur cum dixiſſet, *Operarii autẽ pauci,* numerõne diſcipulorum alios adjecit? Minimè

εἰ γὰρ μὴ διὰ ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ αὐτὸν [θεὸν]
εὐεργετεῖς τοὺς ὁμοδούλους, ὅσα ἂν ποιῶσι μὴ ἀ-
ποστῇς εὐεργετῶν, ἵνα μείζων ὁ μισθὸς ᾖ. ὡς ὅγε
μετὰ τὴν κακηγορίαν ἀφιστάμενος τῆς εὐεργε-
σίας, δείκνυσιν ὅτι διὰ τὸν ἐκείνων ἔπαινον, ἀλλ'
οὐ διὰ τὸν θεὸν τῆς τοιαύτης ἐπιλαμβάνεται ἀρε-
τῆς. διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς παιδεύων ἡμᾶς ὅτι ἐξ ἀγα-
θότητος μόνης [ἐπὶ τοῦτο] ἧκε, οὐ μόνον οὐκ ἀνέ-
μενε πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν τοὺς κάμνοντας, ἀλλὰ καὶ αὐ-
A τὸς πρὸς ἐκείνους ἠπείγετο, δύο τὰ μέγιστα αὐτοῖς
κομίζων ἀγαθά· ἓν μὲν, τῆς βασιλείας τὸ εὐαγ-
γέλιον· ἕτερον δὲ, τὴν πάντων τῶν νοσημάτων διόρ-
θωσιν. καὶ οὐδὲ πόλιν παρεώρα, οὐδὲ κώμην παρέ-
τρεχεν, ἀλλὰ πάντα ἐπῄει τόπον. καὶ οὐδὲ μέ-
χρι τούτου ἵσταται, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν πρόνοιαν ἐπι-
δείκνυται. ἰδὼν γάρ φησι τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγ-
χνίσθη περὶ αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐρριμμέ-
νοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. τότε λέγει τοῖς
μαθηταῖς· ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀ-
B λίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ἵνα ἐκβά-
λῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. ὁρᾷς πάλιν τὸ
ἀκενόδοξον. ἵνα γὰρ μὴ ἅπαντας πρὸς ἑαυτὸν ἐπισύ-
ρηται, ἐκπέμπει τοὺς μαθητάς. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον,
ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς καὶ παιδεύσῃ, καθάπερ ἐν τινι παλαί-
στρᾳ τῇ Παλαιστίνῃ μελετήσαντας, οὕτω πρὸς τοὺς
ἀγῶνας τῆς οἰκουμένης ἀποδύσασθαι. διὰ δὴ τοῦ-
το καὶ μείζονα τὰ γυμνάσια τῶν ἀγώνων τίθησιν,
[καὶ] ὅσον εἰς τὴν αὐτῶν ἧκεν ἀρετὴν, ἵνα εὐκο-
λώτερον τῶν [μετὰ ταῦτα] ἀγώνων ἅψωνται,
C καθάπερ τινὰς νεοσσοὺς ἁπαλοὺς πρὸς τὸ πέτεσθαι
προάγων ἤδη. καὶ τέως αὐτοὺς ἰατροὺς σωμάτων
ποιεῖ, ὕστερον ταμιεύομενος τὴν τῆς ψυχῆς διόρ-
θωσιν τὴν προηγουμένην. καὶ σκόπει πῶς εὔκο-
λον τὸ πρᾶγμα δείκνυσι καὶ ἀναγκαῖον. τί γὰρ
φησιν; ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
οὐ γὰρ ἐπὶ τὸν σπόρον ὑμᾶς φησιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸν
ἀμητὸν πέμπω. ὅπερ ἐν τῷ Ἰωάννῃ ἔλεγεν· ἄλ-
λοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν
εἰσεληλύθατε. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ τὸ φρόνημα
D αὐτῶν καταστέλλων, καὶ θαῤῥεῖν παρασκευά-
ζων, καὶ δεικνὺς ὅτι ὁ μείζων προέλαβε πόνος.
θέα δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ φιλανθρωπίας ἀρχό-
μενον, οὐκ ἐξ ἀμοιβῆς τινός. ἐσπλαγχνίσθη γὰρ
ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡς πρό-
βατα, μὴ ἔχοντα ποιμένα. αὕτη τῶν ἀρ-
χόντων τῶν Ἰουδαίων ἡ κατηγορία, ὅτι ποι-
μένες ὄντες τὰ τῶν λύκων ἐπεδείκνυντο.
οὐ γὰρ μόνον οὐ διώρθουν τὸ πλῆθος,
ἀλλὰ καὶ ἐλυμαίνοντο αὐτῶν τὴν προκο-
E πήν. ἐκείνων γοῦν θαυμαζόντων καὶ λε-
γόντων, οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσρα-
ήλ, οὗτοι τὰ ἐναντία ἔλεγον· ὅτι ἐν τῷ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμό-
νια. ἀλλὰ τίνας ἐργάτας ἐνταῦθα φησί;
τοὺς δώδεκα μαθητάς. τί οὖν εἰπὼν, οἱ
δὲ ἐργάται ὀλίγοι, προσέθηκεν αὐτοῖς;
[illegible] οὐδαμῶς.

οὐδαμῶς· ἀλλ' αὐτοὺς ἐξέπεμψε. τίνος οὖν ἕνεκεν [ἔλεγε·] δεήθητε τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ἵνα ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ, καὶ οὐδένα αὐτοῖς προσέθηκεν; ὅτι καὶ δώδεκα ὄντας πολλοὺς ἐποίησε λοιπὸν, οὐχὶ τῷ ἀριθμῷ προσθεὶς, ἀλλὰ δύναμιν χαρισάμενος. εἶτα δεικνὺς ἡλίκον τὸ δῶρόν ἐστι [φησὶ,] δεήθητε [οὖν] τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, καὶ λανθανόντως ἑαυτὸν ἐμφαίνει τὸ κῦρος ἔχοντα. εἰπὼν γὰρ, δεήθητε τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, οὐδὲν δεηθέντων αὐτῶν οὐδὲ εὐξαμένων αὐτὸς αὐτοὺς εὐθέως χειροτονεῖ, ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς [καὶ] τῶν Ἰωάννου ῥημάτων, καὶ τῆς ἅλω, καὶ τοῦ λικμῶντος, καὶ τοῦ ἀχύρου καὶ τοῦ σίτου. ὅθεν δῆλον ὅτι αὐτὸς [ἐστιν] ὁ γεωργός, αὐτὸς ὁ τοῦ θερισμοῦ κύριος, αὐτὸς ὁ τῶν προφητῶν δεσπότης. εἰ γὰρ θερίζειν ἔπεμψε, δῆλον ὅτι οὐ τὰ ἀλλότρια, ἀλλ' ἃ διὰ τῶν προφητῶν ἔσπειρεν. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον αὐτοὺς παρεθάρρυνε τῷ θερισμὸν καλέσαι τὴν αὐτῶν διακονίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιῆσαι δυνατοὺς πρὸς τὴν διακονίαν. καὶ προσκαλεσάμενος φησὶ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. καίτοι οὔπω ἦν πνεῦμα δεδομένον. οὔπω γὰρ ἦν [φησὶ] πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πῶς οὖν ἐξέβαλον [τὰ] πνεύματα; [ἀπὸ τῆς ἐπιταγῆς τῆς αὐτοῦ,] ἀπὸ τῆς ἐξουσίας. σκόπει δέ μοι καὶ τὸ εὔκαιρον τῆς ἀποστολῆς. οὐ γὰρ ἐκ προοιμίων αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἀλλ' ὅτι ἱκανῶς τῆς ἀκολουθήσεως ἤδη ἀπολελαυκότες, καὶ εἶδον [καὶ] νεκρὸν ἐγερθέντα, καὶ θάλατταν ἐπιτιμηθεῖσαν, καὶ δαίμονας ἐλαθέντας, καὶ παραλυτικὸν σφιγχθέντα, καὶ ἁμαρτήματα λυθέντα, καὶ λεπρὸν καθαρθέντα, καὶ ἀρκοῦσαν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἀπόδειξιν ἔλαβον καὶ διὰ ἔργων καὶ διὰ λόγων, τότε [καὶ] αὐτοὺς ἐκπέμπει. καὶ οὐκ εἰς ἐπικίνδυνα πράγματα· οὐδεὶς γὰρ ἐν Παλαιστίνῃ τέως κίνδυνος ἦν· ἀλλὰ πρὸς κακηγορίας ἔδει ἵστασθαι μόνον. πλὴν [καὶ] τοῦτο αὐτοῖς προλέγει [τὸ] περὶ τῶν κινδύνων, προπαρασκευάζων αὐτοὺς καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ, καὶ συναγωνιστὰς ποιῶν τῇ συνεχεῖ περὶ τούτων προρρήσει. εἶτα ἐπειδὴ δύο συζυγίας [ἡμῖν] εἶπε τῶν ἀποστόλων [τὴν] Πέτρου καὶ Ἰωάννου, καὶ μετ' ἐκείνους τὸν Ματθαῖον ἔδειξε κληθέντα· περὶ δὲ τῆς τῶν ἄλλων ἀποστόλων κλήσεως [τε] καὶ προσηγορίας, οὐδὲν ἡμῖν διελέχθη, ἐνταῦθα ἀναγκαίως τὸν κατάλογον αὐτῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν τίθησι· καὶ τὰ ὀνόματα δῆλα ποιεῖ, λέγων οὕτως· τῶν δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματα ἐστὶ ταῦτα· πρῶτος, Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος. καὶ γὰρ ἕτερος Σίμων ἦν, ὁ λεγόμενος Κανανίτης. καὶ Ἰούδας καὶ ὁ Ἰσκαριώτης, καὶ Ἰούδας ὁ Ἰακώβου. καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου. ὁ μὲν οὖν Μάρκος καὶ κατ' ἀξίαν αὐτοὺς τίθησι· μετὰ γὰρ τοὺς δύο κορυφαίους τότε τὸν Ἀνδρέαν ἀριθμεῖ· οὗτος δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διαφόρως, μᾶλλον δὲ καὶ Θωμᾶν τὸν πολὺ καταδεέστερον ἑαυτοῦ προτίθησιν. ἀλλ' ἴδωμεν αὐτὸν ἄνωθεν τὸν κατάλογον. πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.

οὐ μικρὸν

Minime: ſed eos ipſos emiſit. Cujus igitur rei gratia dicebat, *Orate dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam*: cùm neminẽ eis adjecerit? Quia videlicet etſi numero perſonarum nõ addiderit, virtutem tamen ac gratiam contulit. Orate autem, inquit, dominum meſſis: hic ſignanter magnitudinem doni oſtendit, & occultius ſe eſſe dominũ meſſis patefecit: nam quum dixiſſet, Orate dominum meſſis, atque illi neq; oraverint, neq; obſecraverint quempiam: A ipſe tamen continuò eos ordinavit, atq; conſecravit, ut hinc ipſum eſſe dominum intelligerent, & verba Ioannis memoria recolligerent, nec obliviſcerentur areæ, aut ventilabri, aut paleæ, aut tritici. Unde clarũ fit, ipſum eſſe agricolam, ipſum eſſe meſſis & prophetarum, qui ſemina meſſis jecerunt, dominum. Nam ſi ad metendum operarios mittebat, clarum eſt q᷑ non ut aliena meterent ipſe mitteret, ſed quæ per prophetas ſeminaverat. Neq; hac tantum ratione ipſos animavit, quod eorum miniſterium in metendo verſaretur, ſed B multò magis, quoniam mirabilem eis metendi poteſtatem præſtitit. *Vocans enim, ait, duodecim apoſtolos ſuos dedit eis poteſtatem immundorum ſpirituum, ut eos ejicerent, & curarent omnem infirmitatem, & omnem languorem.* (Cap. 10.) Atqui nondũ ſpiritus erat datus: nondũ enim inquit, ſpiritus erat datus, quoniã Ieſus nondũ erat glorificatus. (Ioan. 7. f.) Quomodo igitur ſpiritus ejiciebant? Imperio certè ipſius, atque poteſtate. Tu vero diligenter perpende, quàm opportuno congruoque tempore ipſos miſerit, & quod non confeſtim incipiens: C ſed poſteaquam non omnino parvo temporis ſpacio ipſum ſecuti, defunctum viderunt reſuſcitaſſe, mare ſibi paruiſſe, dæmones extruſos, paralytici membra cõſolidata, peccatorum nexus ſolutos, & leproſum mundatum: cùm ſufficienter omnipotẽtiam ipſius & verbis & operibus percepiſſent, tunc eos mittit, non ad periculorum negocia plena, cum adhuc nullum his immineret in Iudæa periculum, niſi quod ad verba maledictaque pertineret: & tamen quoq; eis futura prædicit pericula, ut ab initio ipſos ſtatim confir- D met, & majoris animi faciat, aſſidue illis iſta prædicendo: denique quoniam binas apoſtolorum conjugationes, Petri atque Ioannis nomine vocatas (Mar. 6. a.) Evangeliſta jam expoſuit, & cum illis Matthei quoq; vocationem adjunxit, nullamque adhuc aliorum fecit mentionem, neceſſario hic catalogum & numerum ipſorum atque nomina manifeſtavit: dicit enim: *Duodecim autem apoſtolorũ nomina ſunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus.* Erat enim alter etiam Simon, qui Cananæus dicebatur: ſimiliter Iudas alter Iſcariotes, alter Iacobi. Iacobus E etiam eodem modo, alter Alphæi, alter Zebedæi. Et Marcus quidem ex dignitate ipſos ordine collocavit. (Mar. 3. b.) Poſt duos enim qui apicem apoſtolatus tenuerunt, Andream poſuit: hic vero haud ita, ſed indifferenter. Immo vero etiam Thomã, ſequidem multò inferiorẽ, priore loco & ante ſe numeravit. Sed inſpiciamus à principio apoſtolorũ catalogũ. *Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.*

D Non

Digitized by Google

Non parvam laudem his attribuit, cum alterũ à virtute, alterum à nobilitate morum appellaverit. *Deinde*, inquit, *Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius*. Vides non ex dignitate ipſos numerari: nam mea quidem ſententia, Ioannes nõ ſolùm illis qui poſt illũ numerantur, verũ etiam fratre major erat. Deinde cum recenſuiſſet Philippum atque Bartholomæum, poſtea intulit, Thomas, atque Matthæus publicanus. Lucas vero non ſic, ſed Thomæ iſtum anteponit. Iacobus deinde (inquit) Alphæi, quoniam erat (ut jam dixi) Iacobus Zebedæi. Lebbæum poſtea nominat, qui Thaddæus vocatus eſt, & Simeonẽ Zelotem, quẽ & Cananæũ nuncupat. Ad proditorem ultimò venit, non ut inimicus atque hoſtis, ſed ut hiſtoriam conſcribens, ita locutus eſt: nec dixit, ſceleſtus ille Iudas, ſed à patria ipſum appellavit Iſcariotẽ. Erat enim alter Iudas Lebbæus, quem Thaddæum vocaverunt, quem Iacobi eſſe Lucas dicit: ab hoc igitur illum dividens Judas, inquit, Iſcariotes, qui & prodidit ipſum: nec pudebat ipſum ita ſcribere dicendo, qui & prodidit ipſum, cum nihil unquam nec eorum quidem quę vituperari poſſe videbantur occultarit: ſed apoſtolorum omnium primus & quaſi vertex, indoctus ille erat, ac rudis. Animadvertamus autem quò, & quos miſit. Iſtos, inquit, duodecim miſit Ieſus: quos iſtos dicit? Piſcatores ſcilicet, & publicanos. Quatuor enim erant piſcatores, duo publicani, Matthæus & Iacobus: unus etiam proditor. Quid igitur ipſis præcepit? *In viam gentium ne abieritis, & in civitatem Samaritanorum ne intraveritis: ſed potius ite ad oves quæ perierunt domus Iſrael.* Ita ipſis apertè dicere videtur, non putetis odio mihi hos eſſe: nec animum meum ab ipſis averſum eſſe, quia cõtumelias mihi ingerunt, & dæmoniacum appellant. Videtis enim tantam me curam horum habere, ut non ad alios, ſed ad iſtos inprimis vos mittã, ut & doctores & medici eis ſitis: nec prius his, quàm cæteris prædicare denuncio ſolum, ſed ne viam quidem attingere quæ ad illos ducat permitto, nec in civitatem Samaritanorũ intrare, quoniã nõ bono in Iudæos animo erant Samaritani: & quãquã faciliores ad credẽdum eſſent Samaritani, ad difficiliores tamen Iudæos mittit, ut quantam illorum curam gereret, ipſe demonſtraret: & ſic ora ipſorum obſtrueret, & ad doctrinam apoſtolorum præpararet, ne rurſus criminari audeant, ad præputium habentes Chriſti abiiſſe diſcipulos: ac ideo jure viderentur ipſos odiſſe, atque abominari. Oves autẽ quæ periere, ipſos appellat, non quæ fugam ſponte ceperunt: ut undique paratam eis veniam eſſe oſtẽdendo, mentes eorũ permulceret. *Euntes autem*, ait, *prædicate dicentes: appropinquabit regnum cœlorum.* Vides miniſterii magnitudinem, vides ſublimem apoſtolorum dignitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos ſenſus pertineat: nec ſimilia Moſi & prophetarũ doctrinæ, ſed nova quædam atq; inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena hæc bona promittebant: ſed cœ-

Luc. 6. b. c.

Ibidem.

οὐ μικρὸν καὶ τοῦτο [τὸ] ἐγκώμιον· τὸν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς συγγενείας τῆς κατὰ τὸν τρόπον ἐπῄνεσεν. εἶτα Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ὁρᾷς πῶς οὐ κατὰ τὴν ἀξίαν τίθησιν; ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ ὁ Ἰωάννης οὐχὶ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μείζων εἶναι. εἶτα εἰπών, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, ἐπήγαγε· Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης. ἀλλ' οὐχ ὁ Λουκᾶς οὕτως, ἀλλ' ἀντιστρόφως, καὶ προτίθησιν αὐτὸν τοῦ Θωμᾶ. εἶτα

A Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου. ἦν γὰρ ὡς ἔφθην εἰπὼν καὶ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου. εἶτα εἰπὼν Λεββαῖον τὸν καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Ζηλωτήν, ὃν καὶ Κανανίτην καλεῖ, ἐπὶ τὸν προδότην ἔρχεται· καὶ οὐχ ὡς ἐχθρός τις καὶ πολέμιος, ἀλλ' ὡς ἱστορίαν γράφων οὕτω διηγήσατο. οὐκ εἶπεν, ὁ μιαρὸς καὶ παμμίαρος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πόλεως αὐτὸν ἐκάλεσεν, Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. ἦν γὰρ καὶ ἕτερος Ἰούδας ὁ Λεββαῖος ὁ [καὶ] ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, ὃν Ἰακώβου φησὶν εἶναι ὁ Λουκᾶς [λέγων, Ἰούδας Ἰακώβου.] ἀπὸ τούτου τοίνυν αὐτὸν διαιρῶν φη-

B σιν· Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. καὶ οὐκ αἰσχύνεται [λέγων, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. οὕτως οὐδὲν] οὐδέποτε οὐδὲ τῶν δοκούντων ἐπονειδίστων εἶναι ἀπεκρύψατο. πρῶτος δὲ πάντων καὶ κορυφαῖος, ὁ ἀγράμματος καὶ ἰδιώτης. ἀλλ' ἴδωμεν ποῦ καὶ πρὸς τίνας αὐτοὺς πέμπει. τούτους τοὺς δώδεκα φησὶν ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς. τίνας τούτους; τοὺς ἁλιέας· τοὺς τελώνας. καὶ γὰρ τέσσαρες ἦσαν ἁλιεῖς, καὶ δύο τελῶναι, Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος· ὁ δὲ εἷς [καὶ] προδότης. καὶ τί πρὸς αὐτοὺς φησίν; εὐθέως παραγγέλλει αὐτοῖς λέγων· εἰς ὁ-

C δὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. μὴ γὰρ δὴ νομίσητε φησὶν ἐπειδὴ με ὑβρίζουσι καὶ δαιμονῶντα καλοῦσιν, ὅτι μισῶ αὐτοὺς καὶ ἀποστρέφομαι· καὶ [γὰρ] πρώτους αὐτοὺς διορθῶσαι ἐσπούδακα, καὶ πάντων ὑμᾶς ἀπείργων τῶν ἄλλων, τούτοις πέμπω διδασκάλους καὶ ἰατρούς. καὶ οὐ μόνον πρὸ τούτων ἄλλοις καταγγέλλειν κωλύω, ἀλλ' οὐδὲ ὁδοῦ ἅψασθαι τῆς ἐκεῖ φερούσης ἐπιτρέπω, μηδὲ εἰς πόλιν τοιαύτην εἰσελθεῖν. καὶ γὰρ καὶ οἱ Σαμαρεῖται

D ἐναντίως πρὸς Ἰουδαίους διάκεινται· καίτοι γε εὐκολώτερα τὰ ἐκείνων ἦν· πολὺ γὰρ ἐπιτηδειότεροι πρὸς τὴν πίστιν ἦσαν· τὰ δὲ τούτων χαλεπώτερα, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ [τὰ] δυσκολώτερα πέμπει, τὴν κηδεμονίαν τὴν περὶ αὐτοὺς ἐνδεικνύμενος, καὶ τὰ στόματα τῶν Ἰουδαίων ἀποφράττων, καὶ προοδοποιῶν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀποστόλων, ἵνα μὴ πάλιν ἐγκαλοῦντες ὦσιν ὅτι πρὸς ἀκροβύστους [[illegible]] εἰσῆλθον, [καὶ] δικαίαν δόξωσιν ἔχειν αἰτίαν τοῦ φεύγειν αὐτοὺς καὶ ἀποστρέφεσθαι. καὶ πρόβατα αὐτοὺς καλεῖ ἀπολωλότα, οὐκ ἀποπηδή-

E σαντα, πανταχόθεν συγγνώμην αὐτοῖς ἐπινοῶν καὶ ἐφελκόμενος αὐτῶν τὴν γνώμην. πορευόμενοι δὲ φησὶ κηρύττετε ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. εἶδες διακονίας μέγεθος; εἶδες ἀποστόλων ἀξίωμα; οὐδὲν αἰσθητὸν κελεύονται λέγειν, οὐδὲ οἷον οἱ περὶ Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας τινὲς ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καινά τινα καὶ παράδοξα. οὐ γὰρ τοιαῦτα ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ γῆν καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἀγαθά·

οἱ δὲ

Digitized by Google

εἰ δὲ βασιλείαν [οὐρανῶν] καὶ τὰ ἐκεῖ ἅπαντα. οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον εἰσὶ μείζους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὑπακοῆς. οὐδὲ γὰρ ἀναδύονται οὐδὲ ὀκνοῦσι καθάπερ οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ [τοὺς] κινδύνους καὶ πολέμους καὶ [τὰ] ἀφόρητα ἀκούοντες κακὰ, μετὰ πολλῆς δέχονται τῆς πειθοῦς τὰ ἐπιταττόμενα, ἅτε βασιλείας κήρυκες ὄντες. καὶ τί θαυμαστόν φησι, εἰ μηδὲν σκυθρωπὸν κηρύττοντες καὶ χαλεπὸν εὐκόλως ὑπήκουσαν; τί λέγεις; οὐδὲν χαλεπὸν ἐπετάγησαν; οὐκ ἀκούεις τῶν δεσμωτηρίων; τῶν ἀπαγωγῶν; τῶν πολέμων τῶν ἐμφυλίων; τοῦ παρὰ πάντων μίσους; ἅπερ ἅπαντα μικρὸν ὕστερον αὐτοῖς ἀπαντήσεσθαι ἔλεγεν. ἑτέροις μὲν γὰρ μυρίων ἐσομένους ἀγαθῶν προξένους καὶ κήρυκας ἔπεμπεν· αὐτοῖς δὲ ἀνήκεστα δεινὰ πείσεσθαι ἔλεγε καὶ προανεφώνει. εἶτα ποιῶν αὐτοὺς ἀξιοπίστους φησὶν· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαίρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε δωρεὰν δότε. ὅρα πῶς τῶν ἠθῶν αὐτῶν ἐπιμελεῖται, [καὶ] οὐκ ἔλαττον [ἢ] τῶν σημείων· δεικνὺς ὅτι τὰ σημεῖα τούτων χωρὶς οὐδέν ἐστι. καὶ γὰρ τὰ φρονήματα αὐτῶν καταστέλλει λέγων· δωρεὰν ἐλάβετε δωρεὰν δότε, καὶ φιλοχρηματίας καθαροὺς εἶναι παρασκευάζει. εἶτα ἵνα μὴ νομισθῇ αὐτῶν εἶναι κατόρθωμα, καὶ ἐπαρθῶσιν ἀπὸ τῶν [γινομένων] σημείων φησί· δωρεὰν ἐλάβετε. οὐδὲν χαρίζεσθε τοῖς δεχομένοις ὑμᾶς· οὐδὲ μισθὸν τούτων ἐλάβετε οὐδὲ πονέσαντές τι. ἐμὴ γὰρ ἡ χάρις. οὕτως οὖν καὶ ἐκείνοις δότε. οὐδὲ γάρ ἐστι τιμὴν ἀξίαν αὐτῶν εὑρεῖν. εἶτα τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν εὐθέως ἀνασπῶν φησί· μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. οὐκ εἶπε, μὴ λάβητε μεθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ κἂν ἑτέρωθεν ἐξῇ λαβεῖν, φύγετε τὸ πονηρὸν νόσημα. καὶ γὰρ πολλὰ διὰ τούτου κατώρθου· ἓν μὲν, ἀνυπόπτους ποιῶν τοὺς μαθητάς· δεύτερον δὲ, πάσης αὐτοὺς ἀπαλλάττων φροντίδος, ὥστε [τὴν] σχολὴν πᾶσαν τῷ λόγῳ παρέχειν· τρίτον, διδάσκων αὐτοὺς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. τοῦτο γοῦν αὐτοῖς καὶ λέγει μετὰ ταῦτα· μή τινος ὑστερήσατε ὅτε ἔπεμψα ὑμᾶς γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους; καὶ οὐκ εὐθέως λέγει, μὴ κτήσησθε. ἀλλ' ὅτε εἶπε, λεπροὺς καθαίρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, τότε εἶπε, μηδὲν κτήσησθε· [τότε ἐπήγαγε,] δωρεὰν ἐλάβετε δωρεὰν δότε. καὶ τὸ συμφέρον διὰ τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ πρέπον αὐτοῖς καὶ τὸ δυνατὸν παρεχόμενος. ἀλλ' ἴσως εἴποι τις [ἄν,] ὅτι τὰ μὲν ἄλλα λόγον ἂν ἔχοι· τὸ δὲ μηδὲ πήραν ἔχειν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μὴ ῥάβδον μὴ [δὲ] ὑποδήματα, τίνος ἕνεκεν ἐπέταξεν; εἰς πᾶσαν αὐτοὺς ἀκρίβειαν ἀσκῆσαι βουλόμενος· ἐπεὶ καὶ ἀνωτέρω, οὐδὲ ὑπὲρ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας μεριμνᾶν ἐπέτρεψε. καὶ γὰρ τῇ οἰκουμένῃ διδασκάλους ἔμελλεν ἀποστέλλειν.

ſed cœlorum regnum, & totam illam beatitudinem prædicare jubentur, nec tamen hac ratione ſolùm majores iſti atque præſtantiores ſunt, verumetiam quia confeſtim obtemperarunt. Non enim recuſant, neque cunctantur, quemadmodum nonnulli veteres, ſed pericula quoque ipſa, & bella cæteraſque intolerabiles afflictiones audiendo ſingulari obedientia juſſa capeſſunt, gaudentes quòd regni cœlorum facti eſſent prædicatores: Sed A cur miraris, quiſpiam objiciat, ſi non ad durum atque arduum aliquid, ſed ad prædicandum miſſi, cõtinuò paruerunt? Quid dicis, nõ ad ardua miſſos ipſos fuiſſe? Non audis carceres, non vincula, non inteſtina bella, non odia omnium hominũ, quæ omnia paulò pòſt ſubituros eſſe prædixit? Nam aliis quidẽ prædicatores, & mille bonorũ conciliatores cõſtituit: ipſis autẽ afflictiones multitudine ferè infinitas, magnitudine intolerabiles prænunciavit. Deinde ut fide dignos prædicatores regni efficeret, *Infirmos curate*, ait, *mortuos ſuſcitate, lepro-* B *ſos mundate, dæmones ejicite: gratis accepiſtis, gratis date.* Conſidera qualiter nõ minorem curã habet, ut mores eorũ in melius reducat, quàm ut ſignorũ prębeat poteſtatẽ. Nam ut oſtẽdat abſque nobilitate morũ nihil ſigna valere, utq; in nullũ faſtũ animi atq; tumorẽ inciderent, gratis accepiſtis, inquit: deinde ne cupiditate pecuniarũ moverentur, intulit, gratis date. Nam ne quaſi ſua ipſorũ poteſtate miracula facientes inde ſuperbirent: gratis, dixit, accepiſtis: nihil largimini his qui vos recipiunt: non .n. tan- C quam mercedẽ veſtris laboribus debitam iſta accepiſtis: mea enim eſt gratia. Sic igitur aliis quoq; hæc beneficia, quorũ nullum poteſt cõdignũ precium inveniri, gratis date. Poſt hæc cum radicem malorũ omniũ voluerit evellere, viciorum fundamentũ diruere: *Non poſſideatis aurum, neq; argentũ*, dixit, *neq; pecunias in zonis veſtris, nõ perã in via, nec duas tunicas, neq; calceamenta, neq; virgã.* Non dixit, non accipiatis vobiſcũ, ſed nõ poſſideatis: ut ſi & aliunde ſumere poſſent, recuſarent tamẽ, ac perniciosam hanc ægritudinẽ fugerent. Quo quidem præcepto D multa, pfectò complectitur cõmoda. Primùm, ut nulla de diſcipulis poſſit eſſe ſuſpicio: deinde ab omni ſeculari cura ſic ipſos liberos reddit, ut prædicationi ſolum vocare poſſint: adhæc immenſam ſuam potẽtiam ipſis patefacit, quod & poſtea commemoravit, dicens: Nunquid vobis tunc aliquid defuit, quãdo vos nudos, & abſq; calceis miſi? Illud etiam cõſideratione dignũ eſt, quòd nõ incipiens ſtatim dixit, Non poſſideatis aurum neq; argentũ: ſed cùm prius mũdãdi lepròſos, ejiciendi dæmonia po- E teſtatem eis dederit, tunc intulit: Nihil poſſideatis: gratis accepiſtis, gratis date. Sic rebus ipſis docuit utilia ſe & honeſta, & facilia factu eis præcipere. Sed inquies cætera quidem non abſque ratione certa dicta eſſe: quid autem ut peram non habeant in viam, nec duas tunicas, nec virgam nec calceos? quánam de cauſa eis injunxit? Exactiſſime certè ſublimioris vitæ fundamenta voluit jacere: ſic & in ſuperioribus nullam de craſtino die curam ipſos habere hortatur. Nam cùm ad univerſi terrarum orbis magiſterium ipſos miſſurus eſſet,

non injuria ad angelicam, ut ita dixerim, diſciplinam ex humana vita traducit, ab omni cura rerũ ſecularium liberos reddens, ut uni rei, prædicationi videlicet evangelii, ſolummodo vacarent: immo vero etiam ab ea ſolicitudine atque cura eos liberavit, cum dixerit: *Ne ſoliciti ſitis qualiter vel quid loquamini:* ita quod videbatur horroris laboriſque plenum, facile ipſis atque proclive fecit. Nulla enim res tranquillitatem animi magis, gaudiumque ſolet efficere, A quàm ſi omnem curam & ſolicitudinem depoſueris, præſertim cum licet ipſis hujuſmodi ſolicitudine liberis nihil detrimenti accipere, Deo videlicet præſente, atque abunde ipſis omnia ſuppeditante. Deinde ne dicant, Unde igitur quæ ad vitam neceſſaria ſunt, conſequemur? non adduxit in medium quod aliâs eis dixerat, Inſpicite volucres cœli, Nondum enim poterant re ipſa hoc præceptum præſtare, ſed quod multò eſt minus adjecit dicens: *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Unde perſpicuum fit, à diſcipulis ipſos eſſe alendos, B ne aut ipſi adverſus eos quos docebant, quaſi omnia præbentes, & nihil viciſſim accipientes, inſurgerent, aut illi qui audirent, quaſi neglecti atque ſpreti decederent, ac ne eos pudeat, qui quaſi mendicando vivere ipſos volebat, operarios vocavit: & quod eis dabatur, mercedem appellavit, ut rem debitam dari ſibi oſtenderet. Nam etſi vobis ſolum operari videbantur, res tamen erant non parvi laboris, & beneficia collata non parva. Quare quod apoſtolis dabatur, non gratis C offerebatur: ſed ad retributionem beneficiorum reddebatur. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo, non quia tanti ſolummodo labores illi apoſtolici fuerunt, abſit: nequaquam enim hoc cogitandum eſt, ſed propterea iſtud ita ordinavit, ne apoſtoli plus aliquid quærant: & qui ipſis neceſſaria miniſtrabant, nulla jactatione liberalitatis tumerent, ſi debitum perſolvebant. *In quamcunq; autem civitatem vel caſtellum introieritis, exquirite quis dignus in ipſa eſt, & illic manete donec exieritis.* Hic quoniam dignos eſſe dixit operarios D cibo ſuo: ne opinarentur omnium domus hoc verbo ſibi patere, ſed magnam quoque in hoc moderationem ſcirent eſſe habendam: hoc adjecit, quod & laudi eſſe poterat, & ad neceſſariorum præparationem conferebat: nam ſi dignum invenirent, daret certè ille cibaria non invitus, præſertim cum nihil ultra neceſſaria peterent. Non autem ſolum dignos quærendos jubet, verumetiam ne de domo in domum tranſeant, ut neque qui ſuſcepit, turbaretur, nec ipſi aut leves aut ventri deditividerentur: quod ſignanter expreſſit cum E dicat, *Ibi manete donec exieritis.* Quod clarius ab aliis evangeliſtis diſcere poſſumus. Perſpicis qualiter jam ipſos graviores maturioreſque reddidit: & eos qui ſuſcepturi erant diligentiores, cùm oſtenderit magnam hinc illos potius utilitatem, magnamque gloriam conſecuturos. Deinde ipſum rurſus confirmare volens, dixit: *Intrantes autem in domum: ſalutate eam, dicentes: pax huic domui.*

Et ſi

Infra. c.

Mar. 6. b. & Luc, 10. a. b.

διὰ τοῦτο καὶ ἀγγέλους αὐτοὺς ἐξ ἀνθρώπων ὡς εἰπεῖν κατασκευάζει, πάσης ἀπολύων φροντίδος βιωτικῆς, ὥστε μιᾷ κατέχεσθαι φροντίδι [μόνῃ,] τῆς διδασκαλίας. μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνης αὐτοὺς ἀπολύει λέγων· μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε. ὥστε ὃ δοκεῖ σφόδρα φορτικὸν εἶναι καὶ ἐπαχθές, τοῦτο μάλιστα εὔκολον αὐτοῖς ἀποφαίνει καὶ ῥᾴδιον. οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐθυμεῖσθαι ποιεῖ, ὡς τὸ φροντίδος ἀπηλλάχθαι καὶ μερίμνης· A καὶ μάλιστα ὅταν ἐξῇ ταύτης ἀπηλλαγμένους μηδενὸς ἐλαττοῦσθαι, τοῦ θεοῦ παρόντος καὶ ἀντὶ πάντων αὐτοῖς γινομένου. Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσι, πόθεν οὖν τῆς ἀναγκαίας ἀπολαύσομεν τροφῆς; οὐ λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἠκούσατε ὅτι εἶπον ὑμῖν ἔμπροσθεν· ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· οὔπω γὰρ ἦσαν δυνατοὶ τὸ ἐπίταγμα τοῦτο ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπιδεῖξαι· ἀλλὰ τὸ πολὺ τούτου καταδεέστερον ἐπήγαγε λέγων· ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι, δηλῶν ὅτι παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοὺς τρέφεσθαι B δεῖ, ἵνα μήτε αὐτοὶ μέγα φρονῶσι κατὰ τῶν μαθητευομένων, ὡς πάντα παρέχοντες καὶ μηδὲν λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν, μήτε ἐκεῖνοι πάλιν ἀπορραγῶσιν ὑπερορώμενοι παρὰ τούτων. εἶτα, ἵνα μὴ λέγωσιν· προσαιτοῦντας οὖν ἡμᾶς κελεύεις ζῆν; καὶ αἰσχύνωνται τοῦτο, δείκνυσι τὸ πρᾶγμα ὀφειλὴν ὄν, ἐργάτας τε αὐτοὺς καλῶν, καὶ τὸ διδόμενον μισθὸν νομίζων. μὴ γὰρ ἐπειδὴ ἐν λόγοις ἡ ἐργασία φησί, νομίσητε μικρὰν εἶναι τὴν εὐεργεσίαν τὴν παρ' ὑμῶν· καὶ γὰρ πόνους ἔχει τὸ πρᾶ- C γμα πολλούς· καὶ ὅπερ ἂν δῶσιν οἱ διδασκόμενοι, οὐ χαριζόμενοι παρέχουσιν, ἀλλ' ἀμοιβὴν ἀποδιδόντες. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ [ἐστι.] καὶ τοῦτο δὲ εἴρηκεν, οὐ τοσούτου τοὺς ἀποστολικοὺς ἀποφαίνων πόνους ἀξίους· ἄπαγε μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις νομοθετῶν μηδὲν πλέον ζητεῖν, καὶ τοὺς παρέχοντας πείθων ὅτι οὐ φιλοτιμία τὸ γιγνόμενον παρ' αὐτῶν [ἐστιν.] ἀλλ' ὀφλή. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐρωτήσατε τίς ἄξιος ἐν αὐτῇ ἐστι, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξ- D έλθητε. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ εἶπον φησιν, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ, τὰς πάντων θύρας ὑμῖν ἀνέῳξα· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα πολλὴν κελεύω ποιεῖσθαι τὴν ἀκρίβειαν. τοῦτο γὰρ καὶ εἰς δόξαν ὑμᾶς ὀφελήσει, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τρέφεσθαι. εἰ γὰρ ἄξιός ἐστι, πάντως δώσει τροφήν. καὶ μάλιστα ὅταν μηδὲν πλέον τῶν ἀναγκαίων αἰτῆτε. οὐ μόνον δὲ ἀξίους κελεύει ζητεῖν, ἀλλὰ μηδὲ οἰκίαν ἐξ οἰκίας ἀμείβειν, ὥστε μήτε τὸν δεχόμενον λυπεῖν, μήτε αὐτοὺς δόξαν λαβεῖν γαστρι- E μαργίας καὶ εὐκολίας. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε. καὶ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἔστι καταμαθεῖν. εἶδες πῶς αὐτοὺς καὶ ταύτῃ σεμνοὺς ἐποίησε καὶ τοὺς δεχομένους ἐναγωνίους, δείξας ὅτι αὐτοὶ μᾶλλόν εἰσιν οἱ κερδαίνοντες καὶ εἰς δόξαν καὶ εἰς ὠφέλειαν λοιπόν; εἶτα αὐτὸ τοῦτο πάλιν ἐπεξιὼν φησιν· εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν.

καὶ

καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστραφέτω. Ὁρᾷς μέχρι τίνος οὐ παραιτεῖται διαλεχθῆναι; καὶ μάλα εἰκότως. ἀθλητὰς γὰρ εὐσεβείας καὶ κήρυκας κατεσκεύαζε τῆς οἰκουμένης, καὶ ταύτῃ [καὶ] μετριάζειν παρασκευάζων, καὶ ἐπεράστους ποιῶν, φησί· [καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τῶν λόγων ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρ- A ρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Μὴ γὰρ ἐπειδὴ διδάσκετε [φησὶ] διὰ τοῦτο περιμένετε παρ' ἑτέρων ἀσπάζεσθαι, ἀλλὰ προηγεῖσθε τῆς τιμῆς. εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐχ ἀσπασμὸς οὗτός ἐστι ψιλὸς ἀλλ' εὐλογία, ἐὰν ᾖ φησὶν ἀξία ἡ οἰκία, ἥξει ἐπ' αὐτήν. ἐὰν δὲ ὑβρίζῃ, πρώτη μὲν κόλασις, τὸ μὴ ἀπολαύσασθαι τῆς εἰρήνης. δευτέρα δὲ, ὅτι τὰ Σοδόμων πείσεται. καὶ τί πρὸς ἡμᾶς φησὶν ἡ ἐκείνων κόλασις; ἕξετε τὰς τῶν ἀξίων οἰκίας. τί δὲ βού- B λεται τὸ, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν, ἢ ὥστε δεῖξαι ὅτι οὐδὲν ἔλαβον παρ' αὐτῶν, ἢ ὥστε εἰς μαρτύριον αὐτοῖς γενέσθαι τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας, ἣν ἐστείλαντο δι' αὐτούς. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οὐδέπω τὸ πᾶν αὐτοῖς δίδωσιν. οὐδὲ γὰρ πρόγνωσιν πως αὐτοῖς χαρίζεται, ὥστε μαθεῖν τίς ἄξιος καὶ τίς οὐκ ἄξιος· ἀλλὰ περιεργάζεσθαι καὶ τὴν πεῖραν ἀναμένειν κελεύει. πῶς οὖν αὐτὸς παρὰ τελώνῃ ἔμενεν; ὅτι ἄξιος γέγονεν ἐκ τῆς μεταβολῆς. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς πάν- C των αὐτοὺς γυμνώσας πάντα αὐτοῖς ἔδωκεν, ἐπιτρέψας ἐν ταῖς τῶν μαθητευομένων μένειν οἰκίαις, καὶ οὐδὲν ἔχοντας εἰσιέναι. οὕτω γὰρ καὶ τῆς φροντίδος ἀπηλλάττοντο, κἀκείνους ἔπειθον ὅτι διὰ τὴν αὐτῶν παραγεγένασι σωτηρίαν μόνον, καὶ τῷ μηδὲν ἐπιφέρεσθαι, καὶ τῷ μηδὲν πλέον αὐτοὺς ἀπαιτεῖν τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῷ μὴ πρὸς πάντας ἁπλῶς εἰσιέναι. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν σημείων αὐτοὺς ἐβούλετο φαίνεσθαι λαμπροὺς μόνον· ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν σημείων ἀπὸ τῆς οἰκεί- D ας ἀρετῆς. οὐδὲν γὰρ οὕτω χαρακτηρίζει φιλοσοφίαν, ὡς τὸ ἀπέριττον καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἀνενδεές. τοῦτο καὶ οἱ ψευδαπόστολοι ᾔδεσαν. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν· ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσιν ὡς καὶ ἡμεῖς. εἰ δὲ ἐπὶ ξένης ὄντας καὶ πρὸς ἀγνῶτας ἀπιόντας οὐδὲν δεῖ πλέον ζητεῖν τῆς ἐφημέρου τροφῆς, πολλῷ μᾶλλον οἴκοι μένοντας; ταῦτα μὴ ἀκούωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ μιμώμεθα. οὐ γὰρ περὶ τῶν ἀποστόλων εἴρηται μόνον· ἀλλὰ καὶ E περὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἁγίων. γενώμεθα τοίνυν αὐτῶν ἄξιοι τῆς ὑποδοχῆς.

ἀπὸ γὰρ

Et si quidem domus fuerit digna, veniat pax veſtra ſuper ipſam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra ad vos reuertatur. Vides quod vſque ad minima non recuſat deſcendere, nec iniuria athletas eos pietatis, & prędicatores veritatis ad vniuerſum orbem erat miſſurus, ac ideo etiam vt moderatiores, ſimul & magis expetendos eos faceret, adiecit: *Quicunque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes domum vel ciuitatem illam, excutite puluerem de pedibus veſtris: Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum* A *& Gomorrhæ in die iudicij, quàm ciuitati illi.* Nolite, inquit, cogitare quoniam doctores eſtis, idcirco expectandum vobis eſſe, donec illic ſalutatio ab illis vobis afferatur, ſed præuenite vos honore, primique ſalutate. Volens autem oſtendere non eſſe ſalutationem hanc nudam, atque inanem, ſed benedictionis vires retinere: Si erit, inquit, digna domus, veniet ſuper ipſam: ſin vero ſuperba atque contumelioſa, prima quidem pœna erit quod pace veſtra non perfruetur, deinde non minori ſupplicio punietur B quam Sodoma. Sed quid ad nos, inquient, ſupplicia eorum? domos dignorum habebitis. Quid autem ſibi vult, cum dicit: Excutite puluerem pedum veſtrorum? certè vt oſtendant nihil penitus ab illis habuiſſe, vel vt teſtimonium perhibeant longi itineris quo ad eos peruenerunt. Tu vero conſidera nondum ipſis omnia eſſe donata. Non enim præſcientiam ipſis adhuc largitus eſt, vt proſpicere poſſent quis dignus, quiſque indignus ſit, ſed inueſtigandi cura & periculo rerum id intelligendum commiſit: ita ipſe apud publica- C num manſit, quoniam dignum ſe per pœnitentiam præbuit publicanus. Sed illud (Matth. 9. a.) non prætermittendum, quòd cum omnibus eos priuaſſe videatur, cuncta conceſſit. Permiſit enim vt ipſi nihil habentes, in eorum domos intrarent, qui diſciplinam ſuam ſuſciperent, & ibi diutius manerent: hoc pacto & ab omni apoſtolos cura liberabat, & cæteris perſuadebat, propter ſalutem eorum ad ſe miſſos apoſtolos fuiſſe. Perſuadebat autem facilè, vel quoniam nihil importarent, vel D quoniam nihil plus, quam neceſſaria doctores & medici petebant: vel quoniam non ad omnes ſimpliciter, & ſine inquiſitione introibant: ita non ſignis ſolum, ſed multò magis propria illorum virtute ſieri claros apoſtolos volebat. Nam nihil ita ſublimitatem philoſophiæ oſtendit, quemadmodum ſi nihil ſuperfluum poſſideas, & quoad licet nulla re indigeas, quam etiam illi qui falsò appellati apoſtoli fuerant, non ignorant: idcirco Paulus quoque dicebat, vt in eo quo gloriantur, inueniantur ſicut & nos. Quòd ſi alienas regiones peten- E tibus, & ad ignotos proficiſcentibus nihil plus quærendum ſit, quam quotidianus cibus: quantò minora quærenda ſunt ab his qui domi ſuæ morantur; Hæc (quæſo) non audiamus ſolum, ſed diligenter etiam imitemur. Non enim ſolis Apoſtolis dicta ſunt, ſed omnibus qui cum ſanctis connumerari volunt. Faciamus ergo nos dignos à quibus Apoſtoli ſuſcipiantur. Ex animo enim & bona ſuſcipientium voluntate pax iſta in domum venit, & ex mala rurſus euolat.

non enim docentium præſentia ſolùm ſed dignitate ſuſcipientium id fieri ſcimus. Nolite ergo paruam putare iacturã, ſi quis hanc pacem amiſerit, quam propheta quoque multo antè pronunciabat, dicens: *Quàm pulchri ſunt pedes euangelizantium pacem*, cuius pacis dignitatem atque præſtantiam explicans, intulit: *Euangelizantium bona*: cuius etiam Chriſtus magnitudinem atque ſublimitatem oſtendens, dicit: *Pacem dimitto vobis, pacem meam do vobis.* Quare omnia nobis facienda ſunt, vt ea pace & domi & in eccleſia potiamur. Nam & in eccleſia præſul pacem præſtat, & hoc illius figura eſt, & oportet omni ſtudio ipſum ante menſam libenter recipere. Nam ſi turpe eſt menſæ communionem non offerre, quantò turpius hic faciet, qui pacem offerentem depellet? Cauſa tui presbyter ſedet, cauſa tui rectus ſtat doctor, laboribus & afflictione affectus. Qua igitur te excuſabis ratione, ſi ne ad audiendum quidem paratum animum ei præbueris? Communis certè domus eccleſia omnium eſt, quam vos priores, nos poſteriores intramus, illorum formam & exemplum obſeruantes: atque ideo communiter omnibus confeſtim cùm intrauerimus, pacem ſecundum illam legem offerimus. Nemo ergo deſidia veniendi ſtudio ſuperſedeat, nemo ſecularibus ſuſpenſum animum rebus habeat, cum iam ad prædicandum ſacerdotes intrauerint: non enim parua imminet punitio. Vnde ipſe optarim millies domi alicuius veſtrum contemtus eſſe, quam in hoc loco prædicans, ſemel tantummodo non auditus: tantò certè mihi hoc quam illud moleſtius eſſe videtur, quantò hæc domus quàm veſtra excellentior eſt. Nam hîc magnæ nobis ſunt poſſeſſiones, hîc omnis ſpes noſtra ſita eſt: omnia quæ hîc ſunt, ſublimia certè ſunt atque fulgentia: hæc menſa precioſior multò eſt atq; iucundior, quàm tua: & lucerna quàm tua lucerna: Et nouerunt quotquot cum fide tempeſtiuè oleo vncti à morbis liberati ſunt. Arca etiam hæc melior quàm tua eſt, magisq; neceſſaria: non enim precioſas veſtes, ſed miſericordiam incluſam continet, qua qui priuantur, culpa ſua priuantur. Hic & lectulus eſt valde tuo præſtantior: diuinarum enim ſcripturarum lectio omni magnifico lecto ſuauior eſt: & certè benè nobiſcum ageretur, ſi nullã aliam domum præter hanc poſſideremus: quod dictum ne graue vobis videatur, rectè dictum tria milia hominum & quinq; milia illi teſtantur, qui domum vnam, & menſam vnã, & animam vnam habuerunt. *Totius enim multitudinis credentium*, inquit, *vnum cor erat & anima vna.* Verùm quoniam nimium longè à virtute illorum abſumus, & diſſipati per proprias domos ſumus, ſaltem quando huc conuenimus, omni ſtudio iſtud faciamus. Nam & ſi in aliis rebus pauperes & inopes nos ſimus, nihilominus cum huc ad vos intramus, cum charitate nos oro ſuſcipiatis: cumque pax vobis dicimus: & vos dixeritis, & ſpiritui tuo, non voce ſolum, ſed animo quoque reſpondeatis, non ore magis, quam mente id proferentes.

Quòd

Naum. 1. d. & Rom. 10. c. — *Ioan. 14.* — *Actor. 4. f.*

ἀπὸ γὰρ τῆς γνώμης τῶν ὑποδεχομένων, καὶ ἡ εἰρήνη ἔρχεται αὐτὴ, καὶ ἀφίσταται πάλιν. οὐ γὰρ μόνον ἀπὸ τῆς τῶν διδασκόντων παῤῥησίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν λαμβανόντων ἀξίας τοῦτο γίνεται. μὴ δὴ μικρὰν νομίζωμεν εἶναι ζημίαν τὸ μὴ ἀπολαῦσαι τοιαύτης εἰρήνης. ταύτην γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἄνωθεν προανεφώνει λέγων· ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην. εἶτα αὐτῆς τὸ ἀξίωμα ἑρμηνεύων ἐπήγαγε· τῶν εὐαγγελιζο-A μένων τὰ ἀγαθά. ταύτην καὶ ὁ Χριστὸς μεγάλην οὖσαν ἀπέφηνεν, εἰπών· εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. καὶ δεῖ πάντα ποιεῖν, ὡς ταύτης ἀπολαύειν, καὶ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ. [καὶ γὰρ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ] ὁ προεστὼς δίδωσιν εἰρήνην. καὶ τοῦτο ἐκείνου τύπος ἐστί, καὶ δεῖ μετὰ πάσης αὐτὴν δέχεσθαι [τῆς] προθυμίας, τῇ γνώμῃ πρὸ τῆς τραπέζης. εἰ γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς τραπέζης μὴ μεταδιδόναι φορτικὸν, τὸ τὴν λεγομένην διακρούεσθαι, πόσῳ μᾶλλον ἂν φορτικώτερον. διὰ σὲ κάθηται ὁ πρεσβύτερος, B διὰ σὲ ἕστηκεν ὁ διδάσκαλος πονῶν καὶ ταλαιπωρούμενος. τίνα οὖν ἕξεις ἀπολογίαν, μηδὲ τὴν ἐν ἀκροάσει αὐτῷ παρέχων ὑποδοχήν; καὶ γὰρ οἶκος κοινὸς πάντων ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, καὶ προλαβόντων ὑμῶν εἰσίμεν ἡμεῖς, τὸν ἐκείνων τύπον διατηροῦντες. διὰ τοῦτο καὶ κοινῇ πᾶσι τὴν εἰρήνην ἐπιλέγομεν εἰσιόντες εὐθέως, κατὰ τὸν νόμον ἐκεῖνον. μηδεὶς τοίνυν ἔστω ῥᾴθυμος, μηδεὶς μετέωρος, εἰσελθόντων τῶν ἱερέων καὶ λεγόντων. οὐδὲ γὰρ μικρὰ ἐπὶ τούτῳ κεῖται κόλασις. καὶ γὰρ βουλοίμην ἂν ἔγωγε μυριάκις εἰς οἰκίαν C ἑνὸς ὑμῶν εἰσελθὼν ἐξατιμασθῆναι, ἢ ἐνταῦθα λέγων μὴ ἐξακουσθῆναι. τοῦτο ἐμοὶ φορτικώτερον ἐκείνου, ἐπειδὴ καὶ κυριωτέρα αὕτη ἡ οἰκία. καὶ γὰρ τὰ μεγάλα ἡμῶν ἐνταῦθα κεῖται κτήματα· ἐνταῦθα ἡμῖν αἱ ἐλπίδες πᾶσαι. τί γὰρ οὐχὶ ἐνταῦθα μέγα καὶ φρικῶδες; καὶ γὰρ ἡ τράπεζα αὕτη πολλῷ τιμιωτέρα καὶ ἡδίων, καὶ ἡ λυχνία τῆς λυχνίας, καὶ ἴσασιν ὅσοι μετὰ πίστεως καὶ εὐκαίρως ἐλαίῳ χρισάμενοι νοσήματα ἔλυσαν. καὶ τὸ κιβώτιον δὲ τοῦτο ἐκείνου τοῦ κιβωτίου πολλῷ βέλτιον καὶ ἀναγκαιότερον. οὐ γὰρ ἱμάτια, ἀλλ' D ἐλεημοσύνην ἔχει συγκεκλεισμένην, εἰ καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ κεκτημένοι ἐνταῦθα. καὶ κλίνη ἐκείνης βελτίων. ἡ γὰρ τῶν θείων γραφῶν ἀνάπαυσις πάσης κλίνης ἡδίων ἐστί. καὶ εἰ καλῶς ἦν ἡμῖν [τὰ τῆς ὁμονοίας κατωρθωμένα], οὐκ ἂν ἑτέραν ἔχομεν παρὰ ταύτην οἰκίαν. καὶ ὅτι οὐ φορτικὸν τὸ εἰρημένον, μαρτυροῦσιν οἱ τρισχίλιοι καὶ οἱ πεντακισχίλιοι, καὶ οἰκίαν καὶ τράπεζαν καὶ ψυχὴν ἐσχηκότες μίαν. τοῦ γὰρ πλήθους τῶν πιστευσάντων φησὶν ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. ἐπειδὴ δὲ πολὺ τῆς ἐκείνων ἀπέχο-E μεν ἀρετῆς, καὶ διῳκίσμεθα κατὰ τὰς οἰκίας, κἂν ἡνίκα ἐνταῦθα συλλεγώμεθα μετὰ προθυμίας τοῦτο ποιῶμεν. εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις πτωχοὶ καὶ πένητές ἐσμεν, [ἀλλ' ἐν τούτοις πλουτοῦμεν] καὶ ἐνταῦθα δέξασθε μετὰ ἀγάπης εἰσιόντας ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὅταν εἴπω, εἰρήνη ὑμῖν, εἶτα εἴπητε, καὶ τῷ πνεύματί σου, μὴ τῇ φωνῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώμῃ λέγετε· μὴ στόματι, ἀλλὰ καὶ τῇ διανοίᾳ.

νοις. ἐὰν δὲ ἐνταῦθα μὲν λέγῃς, εἰρήνη καὶ τῷ
πνεύματί σου· ἔξω δέ μοι πολεμῇς διασύρων καὶ
κατηγορῶν, μυρίοις λάθρα πλύνων ὀνείδεσι,
ποία εἰρήνη αὕτη; ἐγὼ μὲν γὰρ κἂν μυριάκις κα-
κηγορήσῃς, μετὰ καθαρᾶς καρδίας τὴν εἰρήνην
σοι δίδωμι, μετὰ εἰλικρινοῦς γνώμης, καὶ πονηρὸν
οὐδὲν [illegible] ποτε περὶ σοῦ εἰπεῖν. σπλάγχνα
γὰρ ἔχω πατρικά. κἂν ἐπιπλήξω ποτέ, κηδό-
μενος σου τοῦτο ποιῶ. σὺ δὲ λάθρα δάκνων καὶ μὴ
δεχόμενός με ἐν τῇ δεσποτικῇ οἰκίᾳ, δέδοικα
μὴ πάλιν μοι τὴν ἀθυμίαν αὐξήσῃς· οὐκ ἐπειδὴ
ὕβρισας, οὐδὲ ἐπειδὴ [ἐξέβαλες, ἀλλ' ἐπειδὴ]
τὴν εἰρήνην ἀπεκρούσω, καὶ τὴν χαλεπὴν ἐκεί-
νην ἐπεσπάσω κόλασιν. κἂν γὰρ μὴ ἐκτινάξω
τὸν κονιορτὸν ἐγώ, κἂν μὴ ἀποστραφῶ, τὰ τῆς ἀ-
πειλῆς ἀκίνητα μένει. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐπιλέγω
πολλάκις ὑμῖν εἰρήνην, καὶ ἀεὶ τοῦτο λέγων οὐ
παύσομαι· ἂν δὲ καὶ μετὰ τῶν ὕβρεων μὴ δέχη-
σθε, οὐδὲ οὕτω τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξω. οὐκ ἐπει-
δὴ παρακούω τοῦ δεσπότου· ἀλλ' ἐπειδὴ σφό-
δρα ὑμῶν ἐκκαίομαι. ἄλλως δὲ οὐδὲ ἔπαθόν τι δι'
ὑμᾶς, οὐκ ἐπὶ μακρὰν ἦλθον ἀποδημίαν, οὐδὲ μετὰ
σχήματος ἐκείνου καὶ τῆς ἀκτημοσύνης ἦλ-
θον, διὰ τοῦτο πρότερον ἑαυτοῖς ἐγκαλοῦμεν, οὐδὲ
χωρὶς ὑποδημάτων καὶ δευτέρου χιτῶνος,
διὰ τοῦτο τάχα καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ἐλιμπάνετε.
πλὴν [ἀλλ'] οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο ὑμῖν εἰς ἀπολογίαν.
ἀλλ' ἡμῖν μὲν τὸ κρίμα μεῖζον, ὑμῖν δὲ συγ-
γνώμης οὐ μεταδίδωσι. τότε αἱ οἰκίαι ἐκκλησίαι
ἦσαν, νῦν δὲ ἡ ἐκκλησία οἰκία γέγονεν. οὐδὲν ἦν
τότε ἐν οἰκίᾳ λαλῆσαι βιωτικόν· οὐδέν ἐστι νῦν ἐν
ἐκκλησίᾳ πνευματικὸν εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦ-
θα τὰ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπεισάγετε, καὶ τοῦ θεοῦ
διαλεγομένου ἀφέντες τὸ σιγῇ τῶν λεγομένων
ἀκούειν, τἀναντία φέροντες ἐμβάλλετε πράγ-
ματα. καὶ εἴθε τὰ ὑμέτερα· νῦν δὲ τὰ μηδὲν ὑ-
μῖν προσήκοντα καὶ λέγετε καὶ ἀκούετε. διὰ ταῦ-
τα θρηνῶ, καὶ θρηνῶν οὐ παύσομαι. οὐδὲ γὰρ
εἰμὶ κύριος τὴν οἰκίαν ἀμεῖψαι ταύτην, ἀλλ'
ἐντεῦθεν ἀνάγκη μένειν ἕως ἂν ἐκ τοῦ παρόν-
τος ἐξέλθωμεν βίου. χωρήσατε τοίνυν ἡμᾶς
καθὼς ὁ Παῦλος ἐκέλευσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τρα-
πέζης ἐκεῖ τὸ εἰρημένον ἦν αὐτῷ, ἀλλὰ περὶ γνώ-
μης καὶ διανοίας. τοῦτο καὶ ἡμεῖς παρ' ὑμῶν ζη-
τοῦμεν, τὴν ἀγάπην, τὴν φιλίαν τὴν θερμὴν
ἐκείνην καὶ γνησίαν. εἰ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀνέχεσθε,
κἂν ὑμᾶς αὐτοὺς φιλήσατε τὴν παροῦσαν ἀποτι-
θέμενοι ῥᾳθυμίαν. ἀρκεῖ τοῦτο εἰς παραμυθίαν ἡ-
μῖν, ἂν ἴδωμεν εὐδοκιμοῦντας καὶ γινομένους
βελτίους ὑμᾶς. οὕτω καὶ αὐτὸς μείζονα ἐπι-
δείξομαι τὴν ἀγάπην, εἰ καὶ περισσότερον ἀγα-
πῶν ἧττον ἀγαπῶμαι. [καὶ γὰρ] πολλὰ ἡμᾶς ἐστὶ
τὰ συνάγοντα· [καὶ γὰρ] μία τράπεζα πρόκει-
ται πᾶσιν, εἷς ἐγέννησεν ἡμᾶς πατήρ, τὰς αὐτὰς
πάντες ἐλύσαμεν ὠδῖνας, τὸ αὐτὸ ποτὸν ἅπασι
δέδοται. μᾶλλον δὲ οὐ μόνον τὸ αὐτὸ ποτόν,
ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑνὸς ποτηρίου πίνειν. ὁ γὰρ πατὴρ
βουλόμενος

Quòd ſi hic quidem reſpondeas, pax etiam ſpi-
ritui tuo: cum vero exieris, impugnas, deſpi-
cis, maledicis, mille opprobriis clam laceras,
qualis nam hæc pax eſt? Sed ego quidem etiam-
ſi centies mihi coram maledixeris, toto ſtudio
tibi mente ſyncera, & animo integro pacem
præbeo, nihil vnquam de te maledicens aut
cogitans: habeo enim viſcera paterna: & ſi ali-
quando increpauero, cura tui permotus id fa-
cio. Tu autem occultè mordes, & cum me in
hac dominica domo mente non recipis, vehe-
A menter timeo ne rurſus maiorem mihi mœ-
rorem inferas: non quia contumeliatus, nec
quia ex animo me eiecisti, ſed quoniam ita
pacem repuliſti, vt acerrima illa tibi attraxeris
ſupplicia. Nam & ſi ipſe puluerem aduerſus te
non excutiam, etiamſi non auertam animum
meum abs te, permanent tamen immota quæ
tibi Chriſtus minatus eſt: ita ego quidem cre-
brò pax vobis dicam, neq; vnquam id dicens fi-
nem faciam. Si vero vos contemptui & contu-
meliæ me habebitis, neque ſic puluerem in
B vos excutiam: non quia nolim auſcultare, ob-
temperareq; domino, ſed quia charitate veſtri
vehementius ardeo. Nam nihil prorſus veſtri
effeci cauſa neq; longam peregrinationem ac-
cepi, nec in illo habitu ita veni, vt nihil pror-
ſus haberem. Quapropter noſipſos prius ac-
cuſemus, nec ſine calceis, nec abſque ſecunda
tunica veni, ac ideo forſan vos quoque negli-
gentiores facti eſtis. Veruntamen non eſt id ſa-
tis ad veſtram excuſationem: ſed quamuis iu-
dicium nobis maius ipſi præparauimus, nulla
tamen hinc vobis venia concedetur. Domus
C priſcis temporibus eccleſiæ erant, nunc ipſa et-
iam eccleſia in domum redacta eſt. Nil autem
in priuata domo carnale loquebantur, nihil
nunc in eccleſia ſpirituale memoratur: ſed huc
etiã fori & iudicij negotia introducitis. Cumq;
Deus loquatur, non modo ipſum ſilentio non
auditis, verumetiam contraria inferentes in-
culcatis: atq; vtinam ad hanc vitam ſaltem vti-
lia, & ad voſipſos pertinentia, & non illa quæ
nihil ad vos pertineant & diceretis & audiretis.
quas ob res acerbè fleo, & nunquam flendi finẽ
D faciam. Nunquam enim poſſum ab hac domo
in aliam proficiſci, ſed neceſſe eſt mihi donec à
præſenti vita in aliam traducar, hic habitare.
Suſcipite igitur nos ſicut Paulus quoque iuſſit.
Nec enim hæc de menſa dixit, ſed de animo,
atq; mente: hoc ipſum ergo nos etiam à vobis
quærimus, charitatem ſcilicet, dilectionemq;
feruentem illam & ſynceram. Quod ſi hoc et-
iam recuſatis, ſaltem omni languore animi de-
poſito, voſipſos diligite, hoc nobis ſatis eſt ad
conſolationem, ſi viderimus vos feliciter agen-
tes, & ad meliora progredientes. Qua ratione
E maiorem etiam ipſe potero oſtendere charita-
tem, ſi abundantius vos amans minus à vobis
diligar. Multa enim nos coniungunt ac copu-
lant, vna menſa omnibus nobis propoſita eſt,
vnus nos omnes genuit pater, eoſdem omnes
dolores partus intulimus parenti, idem potus
omnibus: quid dico, idem ac vnus potus, cum
etiam ex vno & eodem calice detur? Pater enim

 noſter

noſter magno charitatis vinculo ſtudens nos vnire, vt etiam ex vno calice biberemus effecit: quæ res maxima nos charitate copulat. Sed longè, inquies, à dignitate apoſtolorum tu abes? Fateor, nec vnquam negabo non ſolum non illis, ſed ne vmbra quidem eorum me dignum eſſe: ſed tamen ſi veſtrum officium vos conſeruabitis, nullam iacturam hinc facietis, immo magnam etiam vtilitatem conſequemini. Nam cum vel erga indignos magna iitis affecti charitate, cùm ſingularem præſtetis eis obedientiam, maiora tunc præmia, maiorque vobis debetur retributio. Non enim noſtra prædicamus, quoniam nullus eſt nobis doctor in terra: ſed quæ recepimus, ea tradimus, & tradentes ea, nihil aliud à vobis flagitamus, quam vt diligamur. Quòd ſi etiam diligi ſumus indigni, ſed nos ex dilectione ac charitate veſtra dignos citò facietis: quamuis mandatum ſit non amicos ſolum, verumetiam inimicos diligere. Quis ergo ſic durus atque agreſtis eſt, vt cum huiuſmodi mandata ſibi tradita ſint, nihilominus amantes auerſetur, atque oderit, etiamſi mille viciis mentem irretitam atque oppreſſam habeat? Communicamus eadem menſa ſpiritali, communicemus & ſpiritali charitate. Nam ſi latrones cùm alteri alteris ſale communicauerint, latrocinandi ferocitatem deponant: quibus nos rationibus excuſabimus domini corpore communicantes, & latronum conſuetudinem atrocitate ſuperantes? præſertim cum multis gentilibus, non quoniam vna menſa vterentur, ſed quoniam vnius eſſent ciuitatis, ſatis ad amicitiam fuerit: nos autem qui eiuſdem ſumus ciuitatis, vna nobis domus eſt, eadem menſa, eadem via, ianua, radix, vita, quibus idem caput eſt, idem paſtor, idem rex, vnus & idem magiſter, iudex, conditor, pater, atque omnia nobis æqualiquadã inſunt communitate, qua erimus venia digni, ſi mente diuiſi alter alterum non diligimus? Sed ſigna forſan quæritis, quæ Apoſtoli faciebant: velletis videre mundari leproſos, dæmoniacos curari, defunctos è ſepulchris exilire. Sed maximum vobiſcum & ardentis illud charitatis ſignum eſt, ſi abſque pignoribus firmiter Deo credatis. Qua de cauſa iam ceſſaſſe crediderim, quamuis etiam aliam ceſſationis cauſam habeam. Nam ſi ceſſantib. ſignis qui doctrina aut virtute aliqua præſtant, ſeipſos extollunt, paruique cæteros facientes, diſſeparant ſe ab illis atque ſeiungunt: quot quantaſque diuiſiones ac ſchiſmata eſſe putaretis, ſi miraculo ſignorum aliqui præfulgerent? Hæc non coniectura mihi
1. Cor. 1. c. d. inani dicta ſunt, ſed atteſtãtur mihi Corinthij, qui multa perpeſſi diſſidia ſunt, quoniam valde ſignis attendebant. Non ergo ſigna, ſed animi incolumitatem quæras: noli defunctum aliquem ex mortuis ſuſcitari deſiderare, cum didiceris vniuerſos homines reſurrecturos. Non quæras cæci curationem, qui omnes nunc videas acutiſſimè aſpiciẽtes ſublimiori atque vtiliori aſpectu. Quare diſcas tu quoque continentiſſimè aſpicere, vt incolumitatem oculorum poſſideas. Nam certè ſi talis vita noſtra eſſet, qualem ſcripturæ inſtituunt: multò magis de nobis quã de ſigna facientib. gentiles admirarẽtur.

βουλόμενος ἡμᾶς εἰς φιλοστοργίαν ἀγαγεῖν, καὶ τοῦτο ἐμηχανήσατο, ἐξ ἑνὸς ποτηρίου πίνειν πείσας ἡμᾶς· ὅπερ ἐπιτεταμένης ἐστὶν ἀγάπης. ἀλλ' οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι τῶν ἀποστόλων ἡμεῖς; ὁμολογῶ κἀγὼ καὶ οὐκ ἄν ποτε ἀρνηθείην· οὐ γὰρ μόνον ἐκείνων, ἀλλ' οὐδὲ τῆς σκιᾶς ἄξιοι τῆς ἐκείνων ἡμεῖς. ἀλλ' ὅμως τὰ παρ' ὑμῶν γενέσθω· οὐδὲν ὑμᾶς τοῦτο καταισχῦναι δυνήσεται, ἀλλὰ καὶ ὠφελήσει μειζόνως. ὅταν γὰρ περὶ ἀναξίους τοσαύτην ἐπιδείξησθε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπακοὴν, τότε μείζονα λήψεσθε τὴν ἀντιμισθίαν. οὐδὲ γὰρ τὰ ἡμέτερα λέγομεν· ἐπεὶ μηδέ ἐστιν [ὑμῖν] διδάσκαλος ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἃ παρελάβομεν καὶ δίδομεν, καὶ διδόντες οὐδὲν πλέον ἐπιζητοῦμεν παρ' ὑμῶν, ἀλλ' ἢ τὸ φιλεῖσθαι μόνον. εἰ δὲ ἀνάξιοι καὶ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ φιλεῖν ὑμᾶς ἄξιοι ταχέως ἐσόμεθα. καίτοι γε προσετάγημεν μὴ τοὺς φιλοῦντας φιλεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθρούς. τίς οὖν οὕτως ἀπηνής; τίς οὕτως ἄγριος, ὃς τοιοῦτον δεξάμενος νόμον, καὶ τοὺς φιλοῦντας ἀποστραφήσεται καὶ μισεῖ, κἂν μυρίων κακῶν ἀνάμεστος ᾖ; ἐκοινωνήσαμεν τραπέζης πνευματικῆς, κοινωνήσωμεν καὶ ἀγάπης πνευματικῆς. εἰ γὰρ λῃσταὶ κοινωνήσαντες ἁλῶν ἐπιλανθάνονται τοῦ τρόπου, τίνα ἕξομεν ἀπολογίαν ἡμεῖς σώματος [ἀεὶ] δεσποτικοῦ μετέχοντες, καὶ οὐδὲ τὴν ἐκείνων μιμούμενοι ἡμερότητα; καίτοι γε πολλοῖς οὐχὶ τράπεζα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ πόλεως εἶναι μιᾶς, ἤρκεσεν εἰς φιλίαν· ἡμεῖς δὲ ὅταν καὶ πόλιν τὴν αὐτὴν ἔχωμεν, καὶ οἰκίαν τὴν αὐτὴν, καὶ τράπεζαν, καὶ ὁδὸν, καὶ θύραν καὶ ῥίζαν, καὶ ζωὴν, καὶ κεφαλὴν, καὶ ποιμένα τὸν αὐτὸν, καὶ βασιλέα, καὶ διδάσκαλον, καὶ κριτὴν καὶ δημιουργὸν καὶ πατέρα, καὶ πάντα ἡμῖν ᾖ κοινὰ, τίνος ἂν εἴημεν συγγνώμης ἄξιοι ἀπ' ἀλλήλων διαιρούμενοι; ἀλλὰ τὰ σημεῖα ἐπιζητεῖτε ἅπερ εἰσιόντες ἐποίουν ἐκεῖνοι, τοὺς λεπροὺς τοὺς καθαιρομένους, καὶ τοὺς δαίμονας τοὺς ἐλαυνομένους, καὶ τοὺς ἐγειρομένους νεκρούς; ἀλλὰ καὶ τοῦτο [καὶ] τῆς εὐγενείας ὑμῶν μέγιστον δεῖγμα καὶ τῆς ἀγάπης, τὸ μὴ μετ' ἐνεχύρων πιστεύειν τῷ θεῷ. καὶ γὰρ καὶ διὰ τοῦτο καὶ δι' ἕτερον [τὰ σημεῖα] ἔπαυσεν ὁ θεός. εἰ γὰρ οὐ γινομένων σημείων οἱ πλεονεκτήμασιν ἑτέροις κομῶντες, οἷον ἢ λόγου σοφίας, ἢ εὐλαβείας ἐπιδείξει, κενοδοξοῦσιν, ἐπαίρονται, ἀπ' ἀλλήλων σχίζονται· εἰ καὶ σημεῖα ἐγένετο, πῶς οὐκ ἂν ἐγένετο ῥήγματα; καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον, μαρτυροῦσι κορίνθιοι εἰς πολλὰ [ἐντεῦθεν] διαιρεθέντες μέρη. μὴ δὴ σημεῖα ζήτει, ἀλλὰ ψυχῆς ὑγείαν· μὴ ζήτει νεκρὸν ἰδεῖν ἐγειρόμενον· καὶ γὰρ ἔμαθες ὅτι ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη ἀνίσταται. μὴ ζήτει τυφλὸν ἰδεῖν θεραπευόμενον, ἀλλ' ὅρα πάντας ἀναβλέποντας νῦν τὴν βελτίω καὶ χρησιμωτέραν ἀνάβλεψιν, καὶ μάθε καὶ σὺ σωφρόνως ὁρᾷν, καὶ διόρθωσαι τὸν ὀφθαλμόν. καὶ γὰρ εἰ πάντες ὡς ἐχρῆν ἐζῶμεν, μᾶλλον ἂν τῶν θαυματουργούντων ἐθαύμασαν [ἂν] ἡμᾶς ἑλλήνων παῖδες.

τὰ μὲν

Signa

τὰ μὲν γὰρ σημεῖα, καὶ φαντασίας ὑπόνοιαν ἔχει πολλάκις, καὶ ἑτέραν πονηρὰν ὑποψίαν, εἰ καὶ τὰ ἡμέτερα οὐ τοιαῦτα· βίος δὲ καθαρὸς, οὐδεμίαν τοιαύτην ἐπήρειαν δύναται δέξασθαι· ἀλλὰ πάντων ἐμφράττει τὰ στόματα ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις. ταύτης τοίνυν ἐπιμελώμεθα· πολὺς γὰρ αὐτῆς ὁ πλοῦτος, καὶ τὸ θαῦμα μέγα. αὕτη τὴν ὄντως ἐλευθερίαν παρέχει, καὶ ἐν τῇ δουλείᾳ θεωρεῖσθαι ταύτην παρασκευάζει, οὐκ ἀπαλλάττουσα τῆς δουλείας, ἀλλὰ δούλους μένοντας ἐλευθέρων ἀποφαίνουσα σεμνοτέρους· ὃ τοῦ δοῦναι ἐλευθερίαν πολλῷ πλέον ἐστίν· οὐ ποιοῦσα πλούσιον τὸν πένητα, ἀλλὰ μένοντα πένητα τοῦ πλουσίου εὐπορώτερον ἀποφαίνουσα. εἰ δὲ καὶ σημεῖα βούλει ποιεῖν, ἀπαλλάγηθι πλημμελημάτων, καὶ τὸ πᾶν ἀνύσας. καὶ γὰρ μέγας δαίμων ἡ ἁμαρτία ἀγαπητέ. κἂν ταύτην ἐξέλῃς, τῶν μυρίους δαίμονας ἐλαυνόντων μεῖζον εἰργάσω. ἄκουσον Παύλου λέγοντος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν θαυμάτων προτιθέντος· ζηλοῦτε δέ φησι τὰ χαρίσματα τὰ πνευματικά. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. καὶ μέλλων λέγειν τὴν ὁδὸν ταύτην, οὐ τὴν νεκρῶν εἶπεν ἀνάστασιν, οὐ λεπρῶν κάθαρσιν, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· ἀλλ' ἀντὶ πάντων τούτων τὴν ἀγάπην τέθεικεν. ἄκουσον καὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πρὸ τούτου πάλιν· ἐροῦσί μοι πολλοὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι τὰ δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ἀπολογήσομαι αὐτοῖς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. καὶ ὅτε ἔμελλε σταυροῦσθαι, καλέσας τοὺς μαθητὰς ἔλεγεν [αὐτοῖς·] ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε· οὐκ ἐὰν δαίμονας ἐκβάλητε, ἀλλ' ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. [καὶ πάλιν·] ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι σύ με ἀπέστειλας, οὐχὶ ἂν νεκροὺς ἐγείρωσιν οὗτοι, ἀλλ' ἐὰν ὦσιν ἕν. τὰ μὲν γὰρ σημεῖα πολλάκις ἕτερον [μὲν] ὠφέλησε, τὸν δὲ ἔχοντα παρέβλαψεν, εἰς ἀπόνοιαν ἐπάραντα καὶ κενοδοξίαν, [ἢ καὶ ἑτέρῳ τινὶ τρόπῳ·] ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων, οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι ἂν εἴη, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετιόντας αὐτὰ καὶ ἑτέρους πολλοὺς ὠφελεῖ. ταῦτα τοίνυν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἐργασώμεθα. ἂν γὰρ ἐξ ἀπανθρωπίας εἰς ἐλεημοσύνην μεταβάλῃς, ξηρὰν τὴν χεῖρα οὖσαν ἐξέτεινας· ἂν θεάτρων ἀποστὰς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰσίῃς, χωλεύοντα τὸν πόδα διωρθώσας· ἂν ἀποστήσῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ πόρνης καὶ κάλλους ἀλλοτρίου, τυφλοὺς ὄντας ἀνέῳξας· ἐὰν ἀντὶ σατανικῶν ᾠδῶν ψαλμοὺς μάθῃς πνευματικούς, κωφὸς ὢν ἐλάλησας. ταῦτα τὰ θαύματα μέγιστα· ταῦτα τὰ σημεῖα παράδοξα. ἂν ταῦτα τὰ σημεῖα ποιοῦντες διατελῶμεν, καὶ αὐτοὶ μεγάλοι τινὲς καὶ θαυμαστοὶ διὰ τούτων ἐσόμεθα, καὶ τοὺς πονηροὺς ἐπισπασόμεθα πάντας εἰς ἀρετήν, καὶ τῆς μελλούσης ἀπολαύσομεν ζωῆς. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς [ἀτελευτήτους,] τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

OMI-

Signa enim non verè, ſed phantaſticè nõnunquam apparuiſſe homines ſuſpicati ſunt, & à dæmonibus plerunque fieri credita, quamvis noſtra ſẽper veriſſima fuerint vita vero integra nullam unquã patitur ſuſpicionem, ſed omnium hominũ qui detrahunt ora facilè obſtruit virtutis poſſeſſio. Virtutis igitur, quæſo, cura & ſtudio exardeſcamus: ingẽtes in ea opes depoſitæ ſunt: omnes eam admirantur: hæc homines vel dum ſerviunt liberos eſſe oſtẽdit, nõ A ſervitutem depellendo, ſed liberis multò præſtantiores ſervos faciendo: quæ res ipſa libertate multò excellentior eſt. Hęc non facit quidem ex paupere divitem, verùm ut paucioribꝰ pauper quam dives egeat, facilè facit. Quòd ſi velis etiã ſigna videre, extermina abs te omne delictum, & vidiſti quod cupiebas. Magnus enim dæmon peccatum eſt, quod ſi abs te abjeceris, major tu eris, mihi crede, quam qui dæmonia ejiciunt. Audi Paulum dicentem, & miraculis longè virtutem anteponentem: *Aemulamini*, ait, *chariſmata meliora*, & adhuc (1. Cor. 12. d.) B excellentiorẽ vobis viam oſtendo: quamviam deinceps exponens, nullam facit mentionem de mortuorum reſurrectione, nihil dixit de leproſorum mundatione: nihil, inquam, omnino harum rerũ, ſed charitatẽ in medio poſuit. Audi Chriſtum etiam ipſum dicentem: *Non lætamini quoniam dæmonia vobis obediunt, ſed quoniam nomina veſtra ſcripta in cœlis ſunt.* (Luca 6. d.) Et iterum: *Multi dicent in illa die, domine domine, nónne in nomine tuo prophetavimus, & dæmonia ejecimus, & virtutes multas fecimus? tunc reſpondebo eis, quoniam non novi vos.* (Matt. 7. d.) Ad crucem etiam C iturus vocavit diſcipulos, & dixit eis: *In hoc cognoſcent omnes, quoniam mei diſcipuli eſtis*, non ſi dæmonia ejiciatis, *ſed ſi charitatem habeatis inter vos.* (Ioan. 13. d.) Et alibi: *In hoc cognoſcent omnes quoniam tu me miſiſti*, non ſi mortuos hi ſuſcitaverint, *ſed ſi unum fuerint.* (Ioan. 17. d.) Nam ſigna ſæpe profectò utilitati aliis fuerunt: eum vero qui fecit, cùm in tumorem inanemque gloriam impulerunt, plurimum nocuerunt. Virtutis autem opus, tum aliis, tum vel maximè eis qui operantur, profuerit. Virtutis igitur, virtutis inquam, curam oro habeatis. D Si ex avaricia in liberalitatem tranſieris, ſiccam & mancam manum recuperaſti. Si theatralibus ludis ſpretis atque relictis, eccleſiam petieris, claudicanti pedi incolumitatem reſtituiſti. Si oculos tuos ab aliena forma, & à meretricio aſpectu revocaveris, cæcum te illuminaſti. Si diabolicos cantus deſpexeris, & eorum loco ſpiritales pſalmos didiceris, jam loqueris, cum antea mutus eſſes. Hæc maxima miracula ſunt, hæc ſigna eximia, hæc ſi faciemus, nosipſi præclari erimus, atque illuſtres, & multos E à fœditate viciorum in virtutis fulgorem revocabimus, & vitam demum æternæ beatitudinis conſequemur. Ad quam utinam perveniamus gratia & miſericordia, &c.

HOMI-

HOMILIA XXXIIII.

[*Gr. Codd. eſt XXXIII.*]

EX CAPITE X.

Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Cavete autem ab hominibus: tradent enim, &c.

CVm magno animo eſſe, & de neceſſariis ad vitam cõfidere fecerit, omniũ hominum domos patefaciendo, & honeſtiſſimam ipſi ingreſſui formam addiderit, non enim ut errones quoſdã & mẽdicos, ſed ut ipſis etiam ſuſcipientibus excellẽtiores adire alios juſſit, quod oſtẽdit dicendo: *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* Et quoniam præcepit dignos eſſe quærendos, & manendum apud eos, & ſuſcipientes eſſe ſalutandos, & quoniam intolerabilia non ſuſcipientibus imminere ſupplicia dixit. Cum igitur his omnibus omnem ſolicitam curam ab ipſis eorum cordibus ejecerit, & ſignorum armaverit miraculis, omnique ſeculari negocio & cura liberos, ferreos quaſi atque adamantinos fecerit: tunc eventura ſibi adverſa prædicit, non ea ſolũ quæ paulò pòſt futura erant, verumetiam illa quæ poſt longa temporũ ſpacia, ut ab initio & antequam duri labores acciderent, adverſus diaboli bellum ipſos inſtrueret. Multa enim ex hac prædictione futurarum rerũ in melius rediguntur. Primùm ut ſummã eius virtutem atq; potentiam, qua etiam futura noverat, non ignorarẽt. Deinde ut nemo poſſet ſuſpicari de imbecillitate ipſius qui miſit in tantas ipſos afflictiones incidiſſe. Præterea ne ſi repente atrocitate malorum premerẽtur, quia præter ſpem, & contra opinionem aliquid accidiſſet, turbarentur. Denique ne paſſionis tempore iſta audientes ſtuperent nimium, & ultrà quam oporteret moverentur: quod certè dominicæ tempore paſſionis ipſis accidit: unde & increpabat ipſos dicens: *Quoniam hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum, & nullus ex vobis interrogat me, quò vadis?* Nondũ tamen de ſe quicquam dicit, quod ſcilicet vinciretur, flagellis cæderetur, & demum crudeliter & iniquè interficeretur. Magis enim hæc mentes eorum ꝑfectò exagitaſſent, quam quæ ſibiipſis futura prædicabantur. Deinde ut videant novum quendam atque inauditum bellandi modum imminere, ac mirabilem hanc aciem militum futuram, qui nudi, una induti tunica, ſine calceis atq; virga, ſine cingulo, abſq; proprio cibo in prælia deſcendebant. Non fecit hic dicendi finem, ſed inexpugnabilem virtutẽ ſuam oſtendens, quãvis adverſus lupos eſſent ituri: nec ſimpliciter adverſus lupos, ſed in medium luporũ, omnẽ tamen manſuetudinem eos habere jubet: nec ovium tantum manſuetudinem, ſed columbæ quoq; ſimplicitatem: ſic enim virtus eius maximè patere poteſt, ſi lupi ſuperabuntur ab ovibus, quæ cum in medio luporũ ſint, & hinc atque illinc morſibus luporum lacerarentur, non

Luce 10. Suprà b. Ibidem.

Ioan. 16. b.

ὉΜΙΛΙ'Α ΛΓ'.

Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.

Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἀναγκαίας ἐποίησεν αὐτοὺς θαῤῥεῖν τροφῆς, καὶ τὰς πάντων ἀνέῳξεν αὐτοῖς οἰκίας, καὶ σεμνὸν τῇ εἰσόδῳ αὐτῶν σχῆμα περιέθηκεν, οὐχ ὡς ἀλήτας καὶ προσαιτοῦντας εἰσιέναι κελεύων, ἀλλ' ὡς τῶν ὑποδεχομένων πολλῷ σεμνοτέρους. τοῦτο γὰρ ἔδειξε διὰ τοῦ εἰπεῖν· ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦ κελεῦσαι ἐρωτᾷν τίς ἄξιος, κἀκεῖ μένειν, καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς δεχομένους προστάττειν, καὶ διὰ τοῦ τοῖς μὴ δεχομένοις τὰ ἀνήκεστα ἐκεῖνα ἀπειλῆσαι κακά. ἐπειδὴ οὖν ταύτην ἐξέβαλεν αὐτῶν τὴν φροντίδα, καὶ τῇ τῶν σημείων καθώπλισεν ἐπιδείξει, καὶ σιδηροῦς τινας καὶ ἀδαμαντίνους εἰργάσατο, πάντων ἀπαλλάξας τῶν βιωτικῶν, καὶ πάσης ἐλευθερώσας ἐπικαίρου μερίμνης αὐτοὺς, λέγει λοιπὸν καὶ τὰ μέλλοντα συμπίπτειν αὐτοῖς κακά· οὐ τὰ μικρὸν ὕστερον συμβησόμενα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ μακρὸν ἐσόμενα χρόνον, ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλοῦ τὸν πρὸς τὸν διάβολον προπαρασκευάζων αὐτοὺς πόλεμον. καὶ γὰρ πολλὰ ἐντεῦθεν κατωρθοῦτο· καὶ πρῶτον, τὸ μαθεῖν τῆς προγνώσεως αὐτοῦ τὴν δύναμιν· δεύτερον [δὲ,] τὸ μηδένα ὑποπτεύειν ὅτι δι' ἀσθένειαν τοῦ διδασκάλου ταῦτα ἐπῆλθε τὰ δεινά· τρίτον, τὸ τοὺς ὑπομένοντας ταῦτα μὴ ἐκπλήττεσθαι τῷ ἀπροσδοκήτως καὶ παρ' ἐλπίδας ἐκβαίνειν· τέταρτον, [τὸ] μὴ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ ταῦτα ἀκούοντας θορυβηθῆναι. καὶ γὰρ καὶ ἔπαθον τοῦτ' [αὐτὸ] τότε. ὀνειδίζων γοῦν αὐτοὺς ἔλεγεν· ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν· καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; καί[τοι] οὐδὲν οὐδέπω περὶ ἑαυτοῦ λέγει· οἷον ὅτι δεθήσεται καὶ μαστιγωθήσεται καὶ ἀναιρεθήσεται, ὥστε μὴ καὶ ταύτῃ συνταράξαι αὐτῶν τὴν διάνοιαν· ἀλλὰ τέως τὰ αὐτοῖς συμπεσούμενα προαναφωνεῖ. εἶτα ἵνα μάθωσιν ὅτι καινὸς οὗτος ὁ τοῦ πολέμου νόμος, καὶ παράδοξος ὁ τῆς παρατάξεως τρόπος, γυμνοὺς πέμπων καὶ μονοχίτωνας καὶ ἀνυποδέτους, καὶ χωρὶς ῥάβδου, καὶ χωρὶς ζώνης [καὶ πήρας,] καὶ παρὰ τῶν δεχομένων κελεύων τρέφεσθαι, οὐδὲ ἐνταῦθα τὸν λόγον ἔστησεν· ἀλλὰ δεικνὺς αὐτοῦ τὴν ἄφατον δύναμιν, φησὶ, καὶ οὕτως ἀπιόντες τὴν προβάτων ἡμερότητα ἐπιδείκνυσθε. καὶ ταῦτα πρὸς λύκους ἰέναι μέλλοντες· καὶ οὐχ ἁπλῶς πρὸς λύκους, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ λύκων. καὶ οὐ προβάτων ἡμερότητα μόνον ἔχειν κελεύει, ἀλλὰ καὶ τῆς περιστερᾶς τὸ ἀκέραιον. οὕτω γὰρ [μάλιστα] τὴν ἐμὴν ἐνδείξομαι ἰσχὺν, ὅταν πρόβατα λύκων περιγένηται, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λύκων ὄντα καὶ μυρία λαμβάνοντα δήγματα, μὴ μόνον

μημένον μὴ καταναλίσκηται, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους καταβάλῃ· ὃ πολλῷ θαυμαστότερόν ἐστι καὶ μεῖζον τοῦ ἀνελεῖν, τὸ μεταθεῖναι τὴν γνώμην καὶ μεταρρυθμίσαι τὴν διάνοιαν· καὶ ταῦτα δώδεκα ὄντας μόνον, τῆς οἰκουμένης τῶν λύκων ἐμπεπλησμένης. αἰσχυνώμεθα τοίνυν οἱ τἀναντία ποιοῦντες· οἱ ὡς λύκοι τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτιθέμενοι. ἕως γὰρ ἂν ὦμεν πρόβατα, νικῶμεν· κἂν μυρίοι περιστοιχίσωνται λύκοι, περιγινόμεθα καὶ κρατοῦμεν. ἂν δὲ γενώμεθα λύκοι, ἡττώμεθα. A ἀφίσταται γὰρ ἡμῶν ἡ τοῦ ποιμένος βοήθεια. οὐ γὰρ λύκους, ἀλλὰ πρόβατα ποιμαίνει, καὶ καταλιμπάνει σε καὶ ἀναχωρεῖ. οὐδὲ γὰρ συγχωρεῖς αὐτοῦ δειχθῆναι τὴν δύναμιν. ἂν μὲν γὰρ πάσχων κακῶς ἡμερότητα ἐπιδείξῃ, αὐτῷ λογίζεται ἅπαν τὸ τρόπαιον· ἂν δὲ ἐπεξέλθῃς καὶ πυκτεύσῃς, ἐπισκιάζεις τῇ νίκῃ. σὺ δέ μοι σκόπει τίνες εἰσὶν οἱ τῶν προσταγμάτων τούτων ἀκούοντες τῶν σκληρῶν καὶ ἐπιπόνων. οἱ δειλοὶ καὶ ἰδιῶται· οἱ ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς· B οἱ πάντοθεν ἄσημοι· οἱ μηδέποτε τοῖς ἔξωθεν τραφέντες νόμοις· οἱ μὴ ταχέως εἰς ἀγορὰς ἐμβάλλοντες ἑαυτούς· οἱ ἁλιεῖς, οἱ τελῶναι, οἱ μυρίων γέμοντες ἐλαττωμάτων. εἰ δὲ καὶ τοὺς ὑψηλοὺς καὶ μεγάλους ἱκανὰ ταῦτα θορυβῆσαι ἦν, τοὺς πάντοθεν ἀπείρους καὶ οὐδὲν οὐδέποτε φαντασθέντας γενναῖον πῶς οὐκ ἦν ἱκανὰ καταβαλεῖν καὶ ἐκπλῆξαι; ἀλλ᾽ οὐ κατέβαλε· καὶ μάλα εἰκότως. καὶ ἴσως εἴποι τις ἄν· ἔδωκε γὰρ αὐτοῖς ἐξουσίαν λεπροὺς καθαίρειν καὶ δαίμονας ἐλαύνειν. C ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι· ὅτι αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἱκανὸν ἦν θορυβῆσαι, ὅτι καὶ νεκροὺς ἐγείροντες τὰ ἀνήκεστα ταῦτα ἔμελλον ὑπομένειν, καὶ δικαστήρια, καὶ ἀπαγωγάς, καὶ τοὺς παρὰ πάντων πολέμους, καὶ τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης μῖσος, καὶ τοιαῦτα αὐτοὺς θαυματουργοῦντας ἀναμένειν δεινά. τίς οὖν ἡ τούτων πάντων παράκλησις; ἡ τοῦ πέμποντος δύναμις. διὸ καὶ τοῦτο πρὸ πάντων τέθεικε λέγων· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς. ἀρκεῖ τοῦτο εἰς παραμυθίαν ὑμῖν· ἀρκεῖ τοῦτο εἰς τὸ θαῤῥεῖν D καὶ μηδένα δεδοικέναι τῶν ἐπιόντων. εἶδες αὐθεντίαν; εἶδες ἐξουσίαν; εἶδες δύναμιν ἄμαχον; ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· μὴ θορυβῆτε, φησίν, ὅτι μεταξὺ λύκων πέμπων ὡς πρόβατα καὶ ὡς περιστερὰς εἶναι κελεύω. ἐδυνάμην [μὲν] γὰρ ποιῆσαι τοὐναντίον, καὶ μηδὲν ὑμᾶς ἀφεῖναι δεινὸν ὑπομεῖναι, μηδὲ ὡς πρόβατα ὑποτεθῆναι λύκοις, ἀλλὰ λεόντων ἐργάσασθαι φοβερωτέρους· ἀλλ᾽ οὕτω συμφέρει γενέσθαι. τοῦτο καὶ ὑμᾶς λαμπροτέρους ποιεῖ· τοῦτο καὶ τὴν ἐμὴν ἀνα- E κηρύττει δύναμιν. τοῦτο καὶ πρὸς Παῦλον ἔλεγεν· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἐγὼ τοίνυν οὕτως ὑμᾶς ἐποίησα εἶναι. ὅταν γὰρ εἴπῃ· ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα, τοῦτο αἰνίττεται· μὴ τοίνυν καταπέσητε. οἶδα γὰρ οἶδα σαφῶς ὅτι ταύτῃ μάλιστα πᾶσιν ἀχείρωτοι ἔσεσθε.

ἔπει-

non modò non deficerent, ſed lupus in naturam ovium transſmutaretur. Majus certè atque admirabilius eſt mentem atq; animum adverſariorum cōmutare, quam gladio ipſos ſuperare: præſertim cùm duodecim numero ibi eſſent, qui adverſus ceteros omnes homines (qui lupos atrocitate vincebant) mitterentur. Erubeſcant igitur qui contrà facientes, quaſi lupi adverſarios ſuos perſequuntur, cum videant innumeros lupos ab ovibus vinci pauciſſimis. A Et certè quouſq; ſumus oves, facile hoſtes vincimus: cùm verò in naturam luporum tranſimus, tunc ſuperamur: tunc enim nullum nobis à paſtore patrocinium adeſt, qui non lupos, ſed oves paſcit: atq; ideo cum in lupū te cōverteris, abit confeſtim, & relinquit te, qui non permittis virtutem ipſius in te clareſcere. Quādo enim injuria vexatus, æquo mitiquè animo cuncta pateris, ipſi ſoli trophæum attribuis. Si verò exieris adverſus hoſtes atq; pugnaveris, victoriam illius obfuſcas. Tu autem etiā diligenter cōſidera, qui ſunt qui hæc ardua & la- B borioſa audiūt, formidoloſi videlicet, & indocti, illiterati, rudes, obſcuri quidā homines & ignoti, qui nunquā philoſophorū perceperūt inſtituta, vixq; unquam in forū deſcenderunt, piſcatores & publicani, multis repleti rebus quæ jure animos eorum poſſent dejicere. Nam ſi magnos & claros viros tanta difficultas rerū potuiſſet cōmovere, quo modo non potuiſſet imperitos homines, quibus nullius rei magnæ aliquid venit in mentem? Sed non dejecit neque turbavit: Nec injuria, fortaſſe dicet aliquis, dedit enim ipſis poteſtatem qua leproſos C mundarent, dæmones ejicerent. Ego autem dicere non dubitarim, quod videlicet idipſum jure debebat ipſos conturbare: quoniam qui tantam poteſtatem haberent, ut defunctos etiam à morte poſſent excitare, hi tanta pericula eſſent ſubituri, tanta bella geſturi, ad iudices vincti deducendi, communis denique totius orbis abominatio futuri. Quæ igitur in omnibus his erat cōſolatio? Sola mētis virtus. Quocirca ita ſignanter incepit: Ecce ego mitto vos. Sufficiat hoc vobis ad omnem conſolationem, D ſatis ſit ad confidendum, nec quenquam metuendum eorum qui in ipſos irruat. Vides quāta eius eſt authoritas, intelligis quoniam maxima ſit poteſtas? percipis inexpugnabilē eius eſſe virtutem? ſic enim dicere videtur, nolite turbari, ſi quaſi oves in medio luporū vos verſari, & columbas eſſe jubeo. Nam & ſi poſſum contrarium quoque præſtare, ut nihil laboris atque doloris ad vos perveniat, neque ut tanquam oves lupos timeatis, ſed quaſi leones terrorem inferatis omnibus, tamen confert ita fieri quemadmodum jubeo: E id enim illuſtriores vos facit, id meam facilè declarabit virtutem. Sic enim poſtea dixit Paulo: *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea in infirmitatibus perficitur.* Ipſe igitur Apoſtolos oves manſuetudine fecit. Id enim ſignificatur cùm dicitur: *Ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Nolite igitur animo eſſe dejecto, mittenti mihi credite hac re præcipuè invictos vos eſſe futuros.

2. Cor. 12. 9.

Deinde

Deinde ut etiam aliquid à ſeipſis cōferant, nec
omnia videantur eſſe à gratia, nec fruſtra &
aliena ſolum virtute coronari æſtimentur, ad-
jecit: *Efficiamini ergo prudentes ut ſerpentes, &*
ſimplices ſicut columbæ. Sed quid poterit noſtra
prudentia in tot tantiſque periculis efficere?
Aut qualiter poterimus tantis agitati flucti-
bus prudenter quippiam ꝓvidere? Quid enim
ſibi ꝓdeſſe poterit ovis, etiamſi omnem ovium
ſenſum accumulaverit, cum in medio tam
multorum converſetur luporum? Aut quid
emolumenti columba cōſequetur etiamſi fue-
rit ſimpliciſſima, cum eam undiq; truculentiſ-
ſimi accipitres invadant? In his quidem quæ
carent ratione, nihil: in vobis vero, plurimum:
ſed inſpiciamus quam prudentiam quęrit, ſer-
pentis certè prudentiam imitari cohortatur.
Nam quemadmodū ſerpens totū ſeipſum tra-
dit, nec admodū curat, ſi corpus inciditur, do-
nec caput ſuum integrum ſervet: Eodem tu
quoq; modo, præter fidem cætera perdere non
cures: profundas univerſam tuam pecuniam,
tradas corpus: vitæ ipſi, ſi opus eſt, minimè
parcas, dummodo fidem ſerves quæ caput &
radix eſt: qua ſervata etiamſi omnia perdas,
omnia tamen rurſus majora cum magnificen-
tia recuperabis: idcirco nec ſimplices ſolum
juſſit eſſe, nec prudentes ſolùm, ſed ambo hæc
in unum commiſcuit, ut in præcipuam virtu-
tem ſimul vertantur. Et prudentiam quidem
ſerpentis adhibere te jubet, ne velis vulneri-
bus atque periculis principaliſſima membra
objicere. Simplicitatem verò columbæ, ne in-
juriatus ulciſcaris, aut ad punitionem inſidi-
antes abducas: nihil enim tibi prudentia pro-
derit, niſi hæc ſimplicitas adjiciatur. Quid er-
go magis arduum atque difficilius his, inquies,
poterit unquam inveniri præceptis? Non ſuf-
ficit quòd malè vexer, verumetiam omnem a-
nimi moleſtiam ejiciendam imperas. Id enim
per ſimplicitatem columbæ ſignificas, quod ſi-
mile eſt ac ſi quis arundinem in ignem impo-
nens non cremari ab igne illam velit, ſed con-
trà ignem ab arundine extingui. Sed nihil vo-
bis, quæſo, conturbationis oriatur: hæc enim
quæ impoſſibilia videntur, exitū ſuum jam &
finem cōſecuta ſunt, & re ipſa atq; opere, non
mutata natura, ſed in eadem qua nos ſumus
humanitatis natura perſiſtentes, ſerpentis pru-
dentiam, & ſimplicitatem columbæ habuerūt
Apoſtoli. Nemo igitur impoſſibilia quædam
data putet mandata. Scit enim ipſe naturam
rerum præ aliis omnibus, ſcit non audaciam
audacia, neque temeritatem temeritate, ſed
manſuetudine extingui ſolere. Quòd ſi re-
bus ipſis id ita fieri videri deſideras, Acta
Apoſtolorum diligenter lectitato: perſpi-
cies profectò cum ſæpe Iudæorum populus
in Apoſtolos inſurrexerit, ac dentes in eos
acuerit, columbæ ſimplicitatem nunquam
ipſos perdidiſſe: ſed manſuetudine ac mode-
ratione reſpondendi, iram ipſorum ſuperaſſe,
furorem incitatum extinxiſſe, impetum retar-
Act. 4. d. daſſe. Nam cùm illi dicerent, *Nonne etiam atq;*
etiam præcepimus vobis ne doceretis in nomine iſto:
quamvis innumera poſſent edere miracula,
nihil

εἶτα, ἵνα τι καὶ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωσι, καὶ μὴ πάντα τῆς
χάριτος εἶναι δοκῇ, μηδὲ εἰκῇ καὶ μάτην στεφανοῦσθαι
νομίζωνται, φησί· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις "
καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. καὶ τί δυνήσεται ἂν ἡ ἡμε- "
τέρα φρόνησις φησὶν ἐν τοσούτοις κινδύνοις; πῶς δὲ
ὅλως δυνησόμεθα φρόνησιν ἔχειν, ὑπὸ τοσούτων
περιαντλούμενοι κυμάτων; ὅσον ἂν γένηται φρόνι-
μον [πρόβατον] μεταξὺ λύκων ὂν καὶ λύκων τοσού-
των, τί δυνήσεται πλέον ἀνύσαι; ὅσον ἂν γένηται
A ἀκέραιος ἡ περιστερά, τί ὠφελήσει τοσούτων ἐπι-
κειμένων ἱεράκων; ἐπὶ μὲν [γὰρ] τῶν ἀλόγων,
οὐδέν· ἐπὶ δὲ ὑμῶν, τὰ μέγιστα. ἀλλ' ἴδωμεν
ποίαν φρόνησιν ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ. τὴν τοῦ ὄφεως
[φησι.] καθάπερ ἐκεῖνος τὰ πάντα προΐεται
κἂν αὐτὸ δέῃ τὸ σῶμα ἀποτμηθῆναι, οὐ σφόδρα
ἀντέχεται αὐτοῦ ὥστε τὴν κεφαλὴν διατηρῆσαι.
οὕτω καὶ σύ φησι, πλὴν τῆς πίστεως πάντα ἐκδί-
δου, κἂν χρήματα, κἂν τὸ σῶμα, κἂν αὐτὴν
τὴν ψυχὴν ἐκδοῦναι δέῃ. ἐκείνη γὰρ ἡ κε-
B φαλὴ καὶ ἡ ῥίζα, κἀκείνης διατηρουμένης κἂν
πάντα ἀπολέσῃς ἅπαντα ἀνακτήσῃ πάλιν με-
τὰ πλείονος τῆς περιφανείας. διὰ δὴ τοῦτο οὔ-
τε ἁπλοῦν ἵνα εἶναι καὶ ἀφελῆ προσέταξεν, οὔ-
τε φρόνιμον μόνον, ἀλλ' ἐκέρασε ταῦτα ἀμφό-
τερα, ὥστε γενέσθαι αὐτὰ ἀρετήν· τὴν μὲν φρό-
νησιν τοῦ ὄφεως, εἰς τὸ μὴ πλήττεσθαι ἐν τοῖς και-
ρίοις παραλαβών· τὸ δὲ ἀκέραιον τῆς περι-
στερᾶς, εἰς τὸ μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικοῦν-
τας, μηδὲ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐπιβουλεύοντας.
C ἐπεὶ πάλιν οὐδὲν ὄφελος τῆς φρονήσεως, ἂν
μὴ τοῦτο προσῇ. τί τοίνυν τούτων δυνατώτερον
γένοιτ' ἂν τῶν ἐπιταγμάτων; οὐ γὰρ ἤρκει τὸ
παθεῖν κακῶς; οὐχί φησιν· ἀλλ' οὐδὲ ἀγα-
νακτεῖν σοι συγχωρῶ. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ περιστε-
ρά. ὥσπερ ἂν εἴ τις κάλαμον εἰς πῦρ ἐμβα-
λὼν κελεύῃ μὴ κατακαίεσθαι ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀλ-
λὰ σβεννύναι τὸ πῦρ. ἀλλὰ μὴ θορυβώμεθα.
καὶ ἐξέβη ταῦτα καὶ τέλος ἔλαβε, καὶ ἐπ' αὐ-
τῶν ἐδείχθη τῶν ἔργων, καὶ φρόνιμοι γεγόνασιν
D ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· οὐχ
ἄλλης ὄντες φύσεως, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἡμῖν. μὴ
τοίνυν ἀδύνατα νομιζέτω τις εἶναι τὰ ἐπιτάγ-
ματα. πρὸ γὰρ τῶν ἄλλων ἁπάντων αὐτὸς
οἶδε τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν· οἶδεν ὅτι
θρασύτης, οὐ θρασύτητι, ἀλλ' ἐπιεικείᾳ σβέν-
νυται. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦτο γι-
νόμενον ἰδεῖν ἐθέλοις, ἀνάγνωθι τῶν πράξεων
τῶν ἀποστόλων τὸ βιβλίον, καὶ ὄψει ποσάκις
τοῦ δήμου τῶν ἰουδαίων καθεξαναστάντος
E καὶ τοὺς ὀδόντας θήγοντος, τὴν περιστερὰν οὗ-
τοι μιμούμενοι, καὶ μετὰ τῆς πρεπούσης ἐπιει-
κείας ἀποκρινόμενοι, κατέλυσαν τὸν ἐκείνων
θυμόν, ἔσβεσαν τὴν μανίαν, ἐξέλυσαν τὴν ὁρμήν.
ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον· οὐ παραγγελίᾳ παρηγ- "
γείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐν τῷ ὀνόματι τού- "
τῳ; καίτοι μυρία δυνάμενοι θαυματουργεῖν, "
τραχὺ

τραχὺ μὲν οὐδὲν οὔτε εἶπον οὔτε ἐποίησαν, μετὰ πραότητος δὲ πάσης ἀπελογοῦντο λέγοντες· εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ κρίνατε. εἶδες τὸ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς; βλέπε τὸ φρόνιμον τοῦ ὄφεως· ἡμεῖς γὰρ οὐ δυνάμεθα ἃ οἴδαμεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. εἶδες πῶς πανταχόθεν ἠκριβωμένους εἶναι χρὴ, ὥστε μήτε ὑπὸ κινδύνων ταπεινοῦσθαι, μήτε ὑπὸ θυμοῦ παροξύνεσθαι; διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· προσέχετε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
A συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσι. πάλιν [γὰρ] νήφειν αὐτοὺς παρασκευάζει, πανταχοῦ τὸ μὲν παθεῖν κακῶς αὐτοῖς διδοὺς, τὸ δὲ ποιῆσαι, ἑτέροις ἀφιεὶς, ἵνα μάθῃς ὅτι ἐν τῷ παθεῖν κακῶς ἡ νίκη, καὶ τὰ λαμπρὰ ἐντεῦθεν ἵσταται τρόπαια. οὐδὲ γὰρ εἶπε, πυκτεύετε καὶ ὑμεῖς, καὶ ἀνθίστασθε τοῖς ἐπηρεάζειν βουλομένοις ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι τὰ ἔσχατα πείσεσθε μόνον. Βαβαί. πόση τοῦ λέγοντος ἡ δύναμις; πόση τῶν ἀκουόντων ἡ φιλοσοφία; καὶ γὰρ
B σφόδρα ἄξιον θαυμάζειν, πῶς οὐκ εὐθέως ἀπεπήδησαν ταῦτα ἀκούοντες, ἄνθρωποι ψοφοδεεῖς, καὶ τὴν λίμνην οὐδέποτε ὑπερβάντες ἐκείνην περὶ ἣν ἡλίευον· πῶς δὲ οὐκ ἐνενόησαν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς εἶπον, καὶ ποῦ φευξόμεθα λοιπόν; τὰ δικαστήρια καθ' ἡμῶν· οἱ βασιλεῖς καθ' ἡμῶν· οἱ ἡγεμόνες, αἱ συναγωγαὶ τῶν Ἰουδαίων· οἱ δῆμοι τῶν Ἑλλήνων, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι. ἐντεῦθεν γὰρ οὐχὶ μόνον τὴν Παλαιστίνην αὐτοῖς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κακὰ προανεφώνησεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς οἰκουμένης παρανοίξει πολέμους, εἰπών· ἐπὶ βα-
C σιλεῖς ἀχθήσεσθε καὶ ἡγεμόνας, δεικνὺς, ὅτι καὶ τοῖς ἔθνεσι μετὰ ταῦτα κήρυκας αὐτοὺς ἔμελλε πέμπειν. τὴν οἰκουμένην ἡμῖν ἐξεπολέμωσας, τοὺς τὴν γῆν οἰκοῦντας ἅπαντας ὥπλισας καθ' ἡμῶν, δήμους, τυράννους, βασιλεῖς. καὶ τὸ ἑξῆς δὲ πολὺ φρικωδέστερον, ὅτι ἂν καὶ ἀδελφοκτόνοι [καὶ παιδοκτόνοι] καὶ πατροκτόνοι δι' ἡμᾶς μέλλωσιν οἱ ἄνθρωποι γίνεσθαι. παραδώσει γάρ φησιν ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. πῶς οὖν οἱ λοιποί φησι πιστεύσου-
D σιν, ὅτ' ἂν ἴδωσι δι' ἡμᾶς παῖδας ὑπὸ πατέρων ἀναιρουμένους, καὶ ἀδελφοὺς ὑπὸ ἀδελφῶν, καὶ μιασμάτων τὰ πάντα πληρούμενα. οὐ γὰρ ὡς δαίμονας ἀλάστορας; οὐχ ὡς ἐναγεῖς καὶ τῆς οἰκουμένης λυμεῶνας ἀπελάσουσιν ἡμᾶς πάντοθεν, αἱμάτων συγγενικῶν τὴν γῆν πεπληρωμένην ὁρῶντες καὶ φόνων τοιούτων; πάνυ γε. οὐ γὰρ τὴν εἰρήνην εἰς τὰς οἰκίας εἰσάγοντες δώσομεν, τοσούτων [αὐτὰς] ἐμπιπλῶντες σφαγῶν. εἰ γὰρ πολλοί τινες ἦμεν, καὶ μὴ δώδεκα· εἰ γὰρ μὴ ἰδιῶται καὶ ἀγράμματοι, ἀλλὰ σοφοὶ καὶ ῥήτορες καὶ δει-
E νοὶ λέγειν· μᾶλλον δὲ εἰ βασιλεῖς αὐτοὶ καὶ στρατόπεδα ἔχοντες καὶ χρημάτων περιουσίαν· πῶς ἂν ἰσχύσαιμεν πεῖσαί τινας ἐμφυλίους πολέμους ἀνάπτοντες, καὶ ἐμφυλίων πολλῷ χαλεπωτέρους; κἂν γὰρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας καταφρονήσωμεν, τίς ἡμῖν τῶν ἄλλων προσέξει; ἀλλ' οὐδὲν τούτων [οὔτε ἐνενόησαν] οὔτε εἶπον, οὔτε εὐθύνας ἀπῄτουν τῶν ἐπιταγμάτων, ἀλλ' εἶκον καὶ ἐπείθοντο μόνον. τοῦτο δὲ οὐ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς [ἦν μόνον,] ἀλλὰ [καὶ] τῆς τοῦ διδασκάλου σοφίας.

nihil tamen aſperum, nihil acre neq; dixerunt, neq; fecerunt, ſed manſuetè reſpondentes dicebant: Si juſtum eſt vos audire magis quam Deum, judicate. Perſpexiſti ſimplicitatem columbę, vide nunc ſerpentis prudentiam. Non enim poſſumus, inquiunt, nos quæ vidimus & audivimus, non loqui. Perpēde qualiter exactè nos admonet, quia perfectos undiq; eſſe oportet, ut neque periculis animus dejiciatur, neq; ab ira efferatur: idcirco dicebat: *Cavete ab hominibus, tradent enim vos in concilia, & in ſynago-*
A *gis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides & reges ducemini propter me, in teſtimonium illis & gentibus.* Ita ubiq; ad vigilandū eos animo præparat, afflictiones quidem ipſis tribuendo, affligere autem poſſe cæteris permittendo, ut tu ex hoc diſcas in afflictionib' eſſe victoriam, & præclara hinc ſtatui trophæa. Non enim dixit, luctamini cū illis & concertate, & contra inſidiantes inſurgite: ſed ad ultimas afflictiones atq; pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutē, ô ſublimem audientium philoſophiam: valde
B namq; mirandū eſt, quomodo non ſtatim hæc audientes, fugā ceperunt formidoloſi homines atq; imperiti, qui nihil ultra ſtagnū illud, in quo piſcabantur, noverant. Quomodo autem non cogitarunt, neq; hæc ſecum dixerunt: quò igitur fugiemus, ſi omnia judicia hominū in nos præparātur, ſi reges adverſus nos futuri ſunt, ſi Iudæorum ſynagogæ, ſi duces, ſi populi gentiū, ſi principes deniq;, & ſubditi? Non .n. in Iudæa ſolum hæc futura prædixit, ſed in toto terrarū orbe. Ad reges enim, inquit, & ad præ-
C ſides ducemini: ut oſtenderet ad gentes quoq; ipſas ſuo juſſu illos præcones deſtinari. Omnē orbē in nos cōcitaſti, omnes terrarum habitatores adverſus nos armaſti, populos, duces, reges. Sed longè horribilius eſt ꝙ ſequitur, cū & fratricidas & parricidas ꝓpter noſtrā doctrinā homines futuros pronuncies. *Tradet enim frater fratrem in mortē, & pater filium, & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parētibus, fratres à fratribus, cū ſceleribus cuncta repleri ſenſerint? Nónne ut
D ſeductores dæmones, nónne ut ſceleſtos latrones, & totius orbis corruptores undiq; nos expellent, cum viderint cognatorū atq; affiniū ſanguine omnia repleri? Hánccne igitur pacem ita optabilem quæ tot tantaſq; cædes illis inferat, domi ſuſcipientibus retribuemus? Quòd ſi nō duodecim, ſed mille millia eſſemus: ſi non rudes atq; indocti, ſed ſagaces & peritiſſimi ad dicendū oratores: ſi non inopes atq; mendici, ſed reges magnos exercitus, magnas opes poſſidentes, non poſſemus adhuc ꝑfectò terrarum
E orbi perſuadere, cū ad inteſtina, civiliaq; bella, immo civilibus multò peiora inflāmare videmur. Nam & ſi parum, ut præcipis, de ſalute noſtra curabimus, quis tamē nobis mentē adhibebit? Nihil certè horum cogitaverunt, nihil dixerunt, nec præceptorum temeraria curioſitate rationes quæſierunt, ſed cedebant libenter imperanti, atque obſequebantur: quod non ipſorum ſolummodo virtutis erat, ſed etiam præcipientis immenſæ ſapientiæ.

Examinemus enim diligẽtius qualiter unicuique afflictioni conſolationem adjunxit. De nõ
Mat. 10. b. ſuſcipientibus enim dixit: *Tolerabilius erit terra Sodomorum & Gomorrha in die judicii, quam civitati illi:* & hic rurſus quia dixit, *ad præſides & reges ducemini:* ſtatim intulit, *propter me in teſtimonium ipſis & gentibus.* Non eſt profectò parva hæc conſolatio, ut ꝓpter Chriſtum patiaris; & in redargutionem illorũ qui tibi moleſti erant. Nam Deus etiam ſi nullus attendat, ubique tamen quæ ſua ſunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipſos non ideo conſolabantur, quoniam punitionis adverſariorum cupidi eſſent, ſed partim quia cõfidere poterant ſe ubique ipſum habituros præſentem, qui hæc provideret: partim quia non quaſi pernicioſi & perditi homines, ſed altioris diſpenſatione myſterii hæc paterentur. Quibus etiam aliam addidit præcipuã, meo judicio, afflictionis mitigationem, dicit enim: *Cùm autem tradiderint vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Ne dicere poſſent, qualiter, cùm tam crudeliter atq; acerbè in nos invehãtur, perſuadere ipſis poterimus? ſummo-
Luca 21. c. perè jubet & ſuper defenſione confidere. Et alibi quidem ait, Ego vobis os & ſapientiam dabo: in hoc autem loco, Spiritus patris veſtri eſt, qui loquitur in vobis. Sic ad dignitatem ꝓphetarũ qui ſpiritu loquebantur, eos adducit. Ac ideo cum virtutem eis datam expoſuerit, tunc etiam cõſecutura mala conjunxit, cædes ſcilicet atq; interitus. *Tradet enim frater fratrem ad mortem,* ait, *& pater filium, & inſurgent in parentes filii, & morte afficient eos.* Nec finem hic fecit, ſed aliud quoq; multò horribilius addidit, vel quod lapidea corda poſſet exagitare atque concutere. *Et eritis odio omnibus:* & confeſtim conſolationem adjunxit, cum dicit, *propter nomen meum iſta patiemini:* cui alteram copulavit: *Qui autem perſeveraverit uſque in finem,* dicens, *hic ſalvus erit.* Hæc etiam alioquin animos eorum erigere poſſent, atq; confirmare: quoniam tantam prædicationis ſuæ virtutem audiebãt futuram, ut omnis ſanguinis conjunctio virtute illius contemneretur, omnis affinitas ſperneretur, omnia illi cederent adverſa, omnis poteſtas undiq; pelleretur. Nam ſi nulla naturæ vis adverſus ſermonẽ veſtrũ poteſt reluctari, ſed univerſa deprimitur atq; reſolvitur, quidnam aliud vincere vos poterit? Nec tamẽ quoniã tanta poteſtas vobis data eſt, idcirco in ſecuritate vitã agetis, ſed omnes cõmuniter homines qui terrarũ orbẽ habitant, hoſtili odio vos aggredientur. Ubi nunc Plato, ubi nunc Pythagoras, ubi Stoicorũ turba? Plato certè quanquam magnam gloriam fuerit conſecutus, ſic tamen à nonnullis contemptus fuit, ut etiam venderetur; & ut videtur, nihil earum rerum quas optaverat, in finem perduxit, neque uni ſolummodo principi perſuadere potuit, ſed perditis auditoribus non parva cum miſeria naturæ conceſſit. Cynicorum autem duriſſima vita quaſi umbra atque ſomnium ab omnibus jamdiu contempta eſt: atqui

ὅρα γὰρ πῶς ἑκάστῳ τῶν δεινῶν τὴν παραμυθίαν παρέζευξε· καὶ ἐπὶ [μὲν] τῶν μὴ δεχομένων αὐτοὺς ἔλεγεν· ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων καὶ γομόῤῥας [ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως] ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ ἐνταῦθα πάλιν εἰπών, ἐπὶ ἡγεμόνας [καὶ βασιλεῖς] ἀχθήσεσθε, ἐπήγαγεν, ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. οὐ μικρὰ δὲ αὕτη παράκλησις, τὸ [καὶ] διὰ τὸν χριστὸν ταῦτα πάσχειν, καὶ εἰς ἔλεγχον ἐκείνων. ὁ γὰρ θεὸς, κἂν μηδεὶς προσ-
A έχῃ, τὰ αὐτοῦ πανταχοῦ φαίνεται ποιῶν. ταῦτα δὲ αὐτοὺς παρεκάλει, οὐκ ἐπειδὴ τῆς ἑτέρων ἐπεθύμουν τιμωρίας, ἀλλ' ἐπειδὴ θαῤῥεῖν εἶχον ὅτι πανταχοῦ πρὸς αὐτὸν ἕξουσι τὸν καὶ προειπόντα καὶ προειδότα ταῦτα, [καὶ] ὅτι οὐχ ὡς πονηροὶ καὶ λυμεῶνες ταῦτα πείσονται. μετὰ δὲ τούτων, οὐ μικρὰν καὶ ἑτέραν προσετίθει τὴν αὐτοῖς παράκλησιν λέγων· ὅταν δὲ παραδώσωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε. [δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. οὐ γὰρ ὑμεῖς
B ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.] ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πῶς [πείσαι] δυνησόμεθα περὶ τῶν γιγνομένων πραγμάτων; καὶ περὶ τῆς ἀπολογίας κελεύει θαῤῥεῖν. καὶ ἀλλαχοῦ μὲν φησίν· ἐγὼ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν· ἐνταῦθα δὲ, τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἐστι τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν, εἰς τὸ τῶν προφητῶν αὐτοὺς ἀνάγων ἀξίωμα. διὰ τοῦτο ὅτε εἶπε τὴν δύναμιν τὴν δεδομένην, τότε καὶ τὰ δεινὰ ἐπήγαγε, τοὺς φόνους καὶ τὰς σφαγάς. παραδώσει γὰρ ἀδελφὸς
C ἀδελφόν φησιν εἰς θάνατον. [καὶ πατὴρ τέκνον] καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.] καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ φρικωδέστερον προσέθηκε καὶ πέτρας ἱκανὸν διασαλεῦσαι, ὅτι καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων. καὶ ἐνταῦθα [δὲ] πάλιν ἐπὶ θύραις ἡ παράκλησις. διὰ τὸ γὰρ ὄνομά μου, φησὶ, τοῦτο πείσεσθε. καὶ μετὰ τούτου πάλιν ἕτερον· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ταῦτα δὲ καὶ ἄλλως ἱκανὰ ἦν διορθῶσαι αὐτῶν τὰ φρονήματα, εἴγε τοσαύτη
D τοῦ κηρύγματος ἔμελλεν ἀνάπτεσθαι [ἡ] δύναμις, ὡς φύσιν ἀτιμάζεσθαι, καὶ συγγένειαν ἐκβάλλεσθαι, καὶ προτιμᾶσθαι πάντων τὸν λόγον, κατὰ κράτος πάντα ἐλαύνοντα. εἰ γὰρ φύσεως τυραννὶς οὐκ ἰσχύει πρὸς τὰ λεγόμενα ἀντιστῆναι, ἀλλὰ διαλύεται καὶ καταπεπάτηται, τί ἕτερον ὑμῖν περιγενέσθαι δυνήσεται; οὐ μὴν ἐπειδὴ ταῦτα ἔσται, ἐν ἀδείᾳ ὑμῖν ἔσται ὁ βίος, ἀλλὰ [καὶ] κοινοὺς ἕξετε πολεμίους καὶ ἐχθροὺς τοὺς τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντας. ποῦ νῦν πλάτων;
E ποῦ πυθαγόρας; ποῦ τῶν στωϊκῶν ὁ ὁρμαθός; καὶ γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας ἐκεῖνος τιμῆς οὕτως ἠλέγχετο, ὡς καὶ ἀπεμποληθῆναι, καὶ μηδὲν ὧν ἐβούλετο κατορθῶσαι οὐδὲ ἐφ' ἑνὸς τυράννου· ὁ δὲ τοὺς μαθητὰς προδοὺς ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέλυσε. καὶ τὰ κυνικὰ καθάρματα ὥσπερ ὄναρ καὶ σκιὰ παρῆλθεν· καί τοι

καὶ τί γε οὐδέποτε τοιοῦτον οὐδὲν ἐν ἐκείνοις συνέπεσεν, ἀλλὰ καὶ λαμπροὶ διὰ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἔξωθεν εἶναι ἐδόκουν, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀνέγνωσαν δημοσίᾳ Ἀθηναῖοι τὰς Πλάτωνος παρὰ Δίωνος πεμφθείσας, καὶ ἐν ἀνέσει τὸν πάντα διῆγον χρόνον, καὶ χρήμασιν ἐπλούτουν οὐκ ὀλίγοις. οὕτω γοῦν ὁ μὲν Ἀρίστιππος πόρνας ἠγόραζε πολυτελεῖς· ὁ δὲ διαθήκας ἔγραφεν, οὐ τὸν τυχόντα κλῆρον καταλιμπάνων· ὁ δὲ τῶν μαθητῶν γεφυρωσάντων ἑαυτοὺς, ἄνωθεν ἐβάδιζεν· τὸν δὲ Σινωπέα φασὶ καὶ δημοσίᾳ ἀσχημονεῖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. ταῦτα γὰρ αὐτῶν τὰ σεμνά. ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπιτεταμένη σωφροσύνη καὶ κοσμιότης ἠκριβωμένη, καὶ πόλεμος πρὸς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ὑπὲρ [τῆς] ἀληθείας καὶ εὐσεβείας, καὶ τὸ καθ' ἑκάστην σφάττεσθαι τὴν ἡμέραν, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ τρόπαια τὰ λαμπρά. ἀλλ' εἰσί τινὲς φησὶ καὶ στρατηγικοὶ παρ' αὐτοῖς· οἷον, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Περικλῆς. ἀλλὰ καὶ ταῦτα παίδων ἀθύρματα πρὸς τὰ τῶν ἀλιέων. τί γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν; ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ἔπεισεν ἐπιβῆναι τῶν πλοίων, τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐλαύνοντος; ἐνταῦθα δὲ οὐ Ξέρξου ἐλαύνοντος, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου μετὰ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης καὶ τῶν ἀπείρων δαιμόνων κατὰ τῶν δώδεκα τούτων ἐπιόντων, οὐκ ἐν ἑνὶ καιρῷ, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου, περιεγένοντο καὶ ἐκράτησαν· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, οὐκ ἀνελόντες τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ μεταβαλόντες καὶ μεταρρυθμίσαντες. τοῦτο γὰρ μάλιστα δεῖ πανταχοῦ παρατηρεῖν, ὅτι οὐκ ἀνεῖλον οὐδὲ ἠφάνισαν τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῖς· ἀλλὰ δαιμόνων λαβόντες ἴσους, ἀγγέλων ἐποίησαν ἐφαμίλλους, τὴν μὲν ἀνθρωπίνην φύσιν τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐλευθερώσαντες τυραννίδος, τοὺς δὲ ἀλιτηρίους ἐκείνους καὶ πάντας συνταράττοντας δαίμονας, ἐκ μέσων ἀγορῶν καὶ οἰκιῶν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῆς ἀπελάσαντες τῆς ἐρημίας. καὶ μαρτυροῦσιν οἱ τῶν μοναχῶν χοροὶ, οὓς κατεφύτευσαν πανταχοῦ, οὐ τὴν οἰκουμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀοίκητον ἐκκαθάραντες. καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι οὐκ ἐκ παρατάξεως ἴσης ταῦτα ἐποίουν· ἀλλ' ἐν τῷ πάσχειν κακῶς πάντα ἔλυον. καὶ γὰρ εἶχον αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ δώδεκα ἀνθρώπους ἰδιώτας, δεσμεύοντες, μαστίζοντες, ἐλαύνοντες, καὶ οὐκ ἴσχυον ἐπιστομίσαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἀκτῖνα δῆσαι ἀδύνατον, οὕτως ἀδύνατον ἦν δῆσαι καὶ τὴν γλῶτταν ἐκείνων. τὸ δὲ αἴτιον, οὐκ αὐτοὶ ἦσαν οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Παῦλος ἐνίκησε τοὺς περὶ Ἀγρίππαν, καὶ τὸν κακίᾳ νικήσαντα
„ πάντας ἀνθρώπους Νέρωνα. ὁ γὰρ κύριός
„ μοι παρέστη φησὶ καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, καὶ
„ ἐρρύσατό με ἐκ στόματος λέοντος. σὺ δὲ
καὶ αὐτοὺς θαύμαζε, πῶς ἀκούσαντες,
„ μὴ μεριμνήσητε, καὶ ἐπίστευσαν καὶ κατεδέξαντο,

καὶ οὐδὲ,

atqui nullos in labores, nulla in odia hominũ inciderunt, ſed contrà clari atq; illuſtres propter ſeculares has literas, & inanem mũdi philoſophiam videbantur, adeò ut Athenienſes Dionis epiſtolas, quas ille Platoni ſcripſerat, publicè propoſuiſſe ferantur. Et tamen ſolutam vitam ſemper vivebant, & opibus non parvis affluebant. Unde Ariſtippus quidem magni precii ſcorta conduxit. Alius verò teſtamenta condidit, non contemnendã pecuniam hære-
A dibus relinquens: alius cùm diſcipuli ſeipſos ſubſtraviſſent, deſuper ambulavit. Sinopenſem autẽ Diogenem ſcribunt in foro turpitudinẽ publicè peregiſſe. Talia certè omnia præclara illorum ſunt: nihil verò hic hujuſmodi cernimus, ſed omnia cum exquiſita modeſtia, & honeſtate ſuprema, & bellũ etiam adverſus terrarũ orbem pro veritate & pietate ſuſceptũ: quo fiebat, ut quotidie cęſi, & neci traditi, fulgentiſſima tamen poſtea trophæa erigerẽt. Sed fuerunt apud gentiles etiã, objicies, illuſtriſſimi duces, qualis Themiſtocles ille, qualis Peri-
B cles fuerat. Veruntamen puerorũ ludos & ineptorũ ſtudia, res geſtas judicabis, ſi cum his quæ piſcatores geſſerunt, conferre volueris. Quid enim magni de Themiſtocle dices? an quoniam perſuaſit Athenienſibus naves conſcendere, cum ingenti exercitu Græciam Xerxes aggrederetur? Sed hic non Xerxes invadit Gręciam, ſed diabolus cum univerſo terrarum orbe, innumeris dæmonibus, adverſus duodecim homines, non brevi tempore, ſed per totã eorũ vitam inſurrexit. Superarunt tamen atq; vicerunt duodecim illi homunculi: quodque
C mirabilius eſt, non fuderunt adverſarios, nec trucidarunt, ſed mentes atq; animos ipſorũ in melius reduxerunt. Illud verò obſervãdũ ubique eſt, quòd non fugarunt atq; interfecerũt inſidiantes ſibi Apoſtoli hoſtes: ſed cùm fœdiores atq; immaniores dæmonibus inveniſſent, ad angelicam vitã traduxerũt. Sic humanæ naturæ libertate donata, ne pernicioſo ſimulachrorũ cultui ſervirẽt, ſeductores illos & corruptores hominum dæmones, nõ ſolùm à domibus ac civitatibus, verumetiam ab eremo extermi-
D narunt. Teſtãtur id chori & multitudo monachorum, quibus ubiq; plantatis habitata ſimul loca & deſerta omni ab inquinatione mundata perlucent: & quod nemo unquam cogitaſſet, nulla hæc legione, nullis armis, ſed paſſionibus ſolùm Apoſtolorum perfecta ſunt. Habebant in medio ſui civitates, ſynagogæ, reges, ac principes, duodecim homines: vinculis, flagellis, carceribus, quibuſcunq; poterant, ut ſilerent cõminabantur, nec potuerunt ora eorum obſtruere: ſed veluti nemo ſolares radios vincire poteſt, ſic nullus linguam eorũ potuit
E cõpeſcere. Quæ res ea de cauſa ſic fiebat, quoniam nõ homines, ſed ſpiritus ſancti virtus loquebatur: qua etiam Paulus Agrippam & Agrippæ miniſtros, Neronẽ quoq; omnium hominum pernicioſiſſimum facilè ſuperavit. *Dominus enim mihi adſtitit*, ait, *& confortavit, & eruit me ab ore leonis*. Tu verò de ipſis etiam Apoſtolis mecũ admirare, qui cum audierint, ne ſoliciti ſitis: & crediderunt, & obſecuti ſunt,

2. Tim. 4. d.
Luc. 12. b.

& nihil ex terribilibus horrorē potuit illis inferre. Si verò quiſpiam objiciet, ſatis illos inde
Mat. 10. c. corroboratos fuiſſe, quoniam audiverint: *Spiritus patris veſtri loquetur*: Ego certè etiam ꝓpter hoc ſtupeo, quod nulla ambiguitate detenti fuerunt, nullam liberationem ab his malis quæſierunt, præſertim cum nō per duos vel tres annos, ſed per totam vitā hoc impendêre ſibi perciperent. Hoc enim ipſum ſignàter expreſſit, cum dixit: Qui autem in finem perſeveraverit, hic ſalvus erit. Vult quippe non ſolum gratia ſui ipſos eſſe munitos, ſed à ſeipſis etiā nonnihil ad pręclara opera cōferre. Quod ita eſſe videbis, ſi altius conſideraveris, alia omnino ad eum, alia etiam ad diſcipulos poſſe referri. Nam quod ſigna facere queant, Chriſti eſt: quod autem nihil poſſideant, Apoſtolorum. Similiter quod domus alienæ ipſis paterent, gratia Chriſti faciebat: quod verò nihil ultra neceſſaria peterent, ad perfectionē ipſorū pertinere videtur. Dign⁹ eſt enim operarius
Matt. 10. & Luca 10. b. & 1. Tim. 5. c. cibo ſuo. Præterea ꝙ poſſent pacē ſuſcipientibus donare, cœleſtis liberalitate muneris præſtabatur: quod autem dignos quærerent, neq; omnes indiſcretè adirent, cōtinentiæ erat hoc ſuæ, atque maturitatis. Adhuc quod pœnas daturi eſſent, qui non ſuſceperint, omnipotentiæ Chriſti: quod verò clementer abirent, nullam injuriam, nullam reddentes cōtumeliam, ad manſuetudinem illorum ſpectabat. Quòd etiā ſpiritus eis daretur, & ab omni ſolicitudine liberarentur, Chriſti erat mittentis ſpiritū: quòd verò mites ut oves fierent, & columbæ ſimplicitatem imitarentur, ac magno animo ferrent, robur Apoſtolorum profectò ac prudentiam reſpicit. Quòd etiam odio haberentur, neque tamen mentem atque animum dejicerent, ipſorum erat: quòd verò perſeverantes ſalvarentur, mittentis ſpiritum proprium eſt: ideo dicebat, Qui perſeveraverit in finem, hic ſalvus erit. Nam quoniam plerique cōſueverunt magnam diligentiam incipientes adhibere, ac poſtea reſolvi & dejici: idcirco finem, ait, ego ſummopere conſidero. Nam quam utilitatem pullulatio ſeminum poteſt habere, ſi cùm uſque ad flores creverint, poſteà exaruerint? Cōtinuam ergo patientiam quærit. Nam ne quis nihil Apoſtolis, ſed totum Chriſto attribuat: ne quis nihil mali pertuliſſe Apoſtolos putet, atq; ideo de patientia ipſorum non admiretur, idcirco patientia quoq; veſtra opus eſt, ait. Nam & ſi primo vos à periculis eruam, graviora tamen alia atque alia deinde ſuccedent, nec exitus unquam illorum erit in hac vita. Iſtud enim ſignificavit dicens: *Qui autem perſeveraverit in finem, hic ſalvus erit*. Hac
Mat. 13. b. 1. Pet. 3. c. etiam de cauſa hic cum dixiſſet, *Ne ſoliciti ſitis quid loquamini*, alibi ait: *Parati ſitis ad reſpondendum omni petenti vos rationem de ſpe veſtra*: ita quādo certamen quoddā & luctatio ad amicos eſt, nobis quoq; nonnullā curam reliquit. Quando autem terribilis judex ſedet, & populus rabie furit. & horror undique circūſtat: ſua ope facit ut confidamus, ut omni trepidatione ab animis pulſa, non prodamus veritatem.

Incre-

καὶ οὐδὲν αὐτοὺς τῶν φοβερῶν ἐξέπληξεν. εἰ δὲ λέγοις, ὅτι ἱκανὴν αὐτοῖς δέδωκε παράκλησιν, τῷ εἰπεῖν ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἐστι τὸ λαλοῦν, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐκπλήττομαι αὐτοὺς ὅτι οὐκ ἀμφέβαλλον οὐδὲ ἐζήτησαν ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν. καὶ ταῦτα οὐ δύο οὐ τρία ἔτη μέλλοντες ταῦτα πάσχειν, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον. τὸ γὰρ εἰπεῖν· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, τοῦτό ἐστιν αἰνιττομένου.
A βούλεται γὰρ μὴ παρ' αὐτοῦ μόνον εἰσφέρεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν γίγνεσθαι τὰ κατορθώματα. σκόπει γοῦν ἄνωθεν, πῶς τὰ μὲν ἑαυτοῦ, τὰ δὲ τῶν μαθητῶν γίγνεται. τὸ μὲν γὰρ σημεῖα ποιεῖν, αὐτοῦ· τὸ δὲ μὴ κτήσασθαι μηδὲν, ἐκείνων. πάλιν, τὸ τὰς οἰκίας ἀνοῖξαι πάσας, τῆς ἄνωθεν χάριτος· τὸ δὲ μηδὲν πλέον τῆς χρείας ἀπαιτῆσαι, τῆς αὐτῶν φιλοσοφίας. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. τὸ τὴν εἰρήνην χαρίσασθαι, τῆς τοῦ
B θεοῦ δωρεᾶς· τὸ δὲ τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖν καὶ μὴ πρὸς πάντας ἁπλῶς εἰσιέναι, τῆς αὐτῶν ἐγκρατείας. πάλιν, τὸ κολάζειν τοὺς μὴ δεχομένους αὐτοὺς, αὐτοῦ· τὸ δὲ μετ' ἐπιεικείας ἀναχωρεῖν ἐκ τούτων, μὴ λοιδορουμένους μηδὲ ὑβρίζοντας, τῆς τῶν ἀποστόλων πραότητος. τὸ δοῦναι πνεῦμα καὶ μὴ ποιῆσαι μεριμνᾶν, τοῦ πέμποντος ἦν· τὸ δὲ ὡς πρόβατα γίνεσθαι καὶ περιστεράς, καὶ φέρειν πάντα γενναίως, τῆς τούτων εὐτονίας καὶ συνέσεως. τὸ μισεῖσθαι,
C καὶ μὴ καταπίπτειν καὶ τὸ ὑπομένειν, αὐτῶν· τὸ ὑπομείναντας σῶσαι, τοῦ πέμποντος. διὸ καὶ ἔλεγεν· ὁ [δὲ] ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ἐπειδὴ γὰρ εἰώθασιν οἱ πολλοὶ, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις εἶναι σφοδροί, μετὰ δὲ ταῦτα ἐκλύεσθαι, διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι τὸ τέλος ἐπιζητῶ. τί γὰρ ὄφελος σπερμάτων, παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀνθούντων, μικρὸν δὲ ὕστερον μαραινομένων; διὰ τοῦτο διαρκῆ τὴν ὑπομονὴν παρ' αὐτῶν ἀπαιτεῖ. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ ὅτι τὸ πᾶν αὐτοῦ ἐστὶ, καὶ
D θαυμαστὸν οὐδὲν τοιούτους ἐκείνους γενέσθαι οὐδὲν πάσχοντας φορτικὸν, διὰ τοῦτό φησιν αὐτοῖς, ὅτι καὶ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν χρεία. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ἐξαρπάσω κινδύνων, ἑτέροις χαλεπωτέροις τηρῶ, καὶ μετ' ἐκείνους πάλιν ἕτεροι διαδέξονται· καὶ οὐ στήσεσθε ἐπιβουλευόμενοι, ἕως ἂν ἐμπνέητε. τοῦτο γὰρ ᾐνίξατο εἰπών· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. διὰ δὴ τοῦτο καὶ εἰπὼν, μὴ μεριμνήσητε, τί λαλήσετε, ἀλλαχοῦ φησίν· ἕτοιμοι
E γίνεσθε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος. ὅταν μὲν γὰρ μεταξὺ φίλων ὁ ἀγὼν ᾖ, κελεύει καὶ ἡμᾶς μεριμνᾶν· ὅτ' ἂν δὲ δικαστήριον φοβερὸν, καὶ δῆμοι μαινόμενοι, καὶ φόβος πάντοθεν, τὴν παρ' αὐτοῦ παρέχει ῥοπὴν, ὥστε θαρρῆσαι καὶ φθέγξασθαι, καὶ μὴ καταπλαγῆναι μηδὲ προδοῦναι τὰ δίκαια.

καὶ πολὺ

Digitized by Google

καὶ πολὺ μέγα τὸν ἄνθρωπον περὶ λίμνας ἠσχολημένον καὶ δέρματα καὶ τελωνείαν, τυράννων καθημένων καὶ σατραπῶν παρεστηκότων καὶ δορυφόρων, καὶ τῶν ξιφῶν γεγυμνωμένων, καὶ πάντων μετ' ἐκείνων ἑστώτων, εἰσελθόντα μόνον δεδεμένον, κάτω κύπτοντα, δυνηθῆναι διᾶραι στόμα. καὶ γὰρ οὐδὲ λόγου οὐδὲ ἀπολογίας αὐτοῖς μετεδίδοσαν τῶν δογμάτων ἕνεκεν, ἀλλ' ὡς κοινοὺς τῆς οἰκουμένης λυμεῶνας οὕτως ἀποτυμπανίζειν ἐπεχείρουν. „Οἱ γὰρ τὴν οἰκουμένην φησὶν A „ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισι. καὶ „πάλιν· ἐναντία τοῖς Καίσαρος δόγμασι πράσσουσι, λέγοντες εἶναι βασιλέα Χριστὸν Ἰησοῦν. καὶ πανταχοῦ τὰ δικαστήρια προκατείληπτο τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, καὶ πολλῆς ἔδει τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς εἰς τὸ ἀμφότερα δεῖξαι, καὶ τὸ δόγμα ἀληθὲς ὂν ὅπερ ἐπρέσβευον, καὶ ὅτι οὐ λυμαίνεται τοῖς κοινοῖς νόμοις, καὶ μήτε συσκιάζοντας εἰπεῖν περὶ τοῦ δόγματος, ἐμπεσεῖν εἰς ὑπόνοιαν τῆς τῶν νόμων ἀνατροπῆς, μὴ B τ' αὖ πάλιν σπουδάζοντας δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἀνατρέπουσι τὴν κοινὴν πολιτείαν, διαφθεῖραι τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν. ἅπερ ἅπαντα ὄψει καὶ παρὰ Πέτρῳ καὶ παρὰ Παύλῳ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἅπασι, μετὰ τῆς πρεπούσης συνέσεως κατωρθωμένα. καὶ γὰρ [ὡς] στασιασταὶ καὶ νεωτεροποιοὶ καὶ καινοτόμοι πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐνεκαλοῦντο· ἀλλ' ὅμως καὶ ταύτην ἀπεκρούσαντο τὴν ὑπόνοιαν, καὶ τὴν ἐναντίαν ἑαυτοῖς περιέθηκαν, ὡς σωτῆ- C ρες καὶ κηδεμόνες καὶ εὐεργέται παρὰ πᾶσιν ἀνακηρυττόμενοι. ταῦτα δὲ πάντα διὰ τῆς πολλῆς κατώρθουν ὑπομονῆς. διὸ καὶ Παῦλος „ἔλεγε· καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, καὶ μέχρι τέλους κινδυνεύων διέμεινε. τίνος [οὖν] ἂν εἴημεν ἄξιοι τοσαῦτα ἔχοντες ὑποδείγματα, καὶ ἐν εἰρήνῃ μαλακιζόμενοι καὶ καταπίπτοντες. οὐδενός γ' οὖν πολεμοῦντος σφαττόμεθα· οὐδενὸς διώκοντος ἐκλυόμεθα· ἐν εἰρήνῃ σωθῆναι κελευόμεθα, καὶ οὐδὲ τοῦτο δυνάμεθα. κἀκεῖνοι μὲν D τῆς οἰκουμένης [καιομένης,] καὶ κατὰ τὴν γῆν ἁπάσης τῆς πυρᾶς ἀναπτομένης, εἰσιόντες ἔνδοθεν, ἐκ μέσης ἥρπαζον τῆς φλογὸς τοὺς ἐμπεπρησμένους· σὺ δὲ οὐδὲ σαυτὸν διατηρῆσαι δύνασαι. τίς οὖν ἡμῖν ἔσται παρρησία; ποία συγγνώμη; οὐ μάστιγες, οὐ δεσμωτήρια, οὐκ ἄρχοντες, οὐ συναγωγαί, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐπίκειται, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν, ἡμεῖς ἄρχομεν καὶ κρατοῦμεν. καὶ γὰρ βασιλεῖς εὐσεβεῖς, καὶ τιμαὶ πολλαὶ Χριστιανοῖς, καὶ προ- E εδρίαι καὶ δόξαι, καὶ ἀνέσεις. καὶ οὐδὲ οὕτω περιγινόμεθα· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἀπαγόμενοι καθ' ἡμέραν καὶ διδάσκαλοι καὶ μαθηταί, καὶ μυρίους μώλωπας ἔχοντες καὶ συνεχῆ στίγματα, τῶν ἐν παραδείσῳ [διαγόντων] μᾶλλον ἐτρύφων. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ὄναρ τοιοῦτόν τι ὑπομείναντες, κηροῦ παντὸς ἐσμὲν μαλακώτεροι.

ἀλλ'

Incredibile profectò eſt, hominem in ſtagnis exercitatū, circa pelles & publicanorū officia educatum, cum reges pro tribunali ſedeant, ſatrapę & ſatellites cum euaginatis aſſiſtant enſibus, ac cæteri cùm illis adſtent, ipſum introductum ſolum, vinctum catenis, oculos in terram demittentem, potuiſſe os aperire, & verbum aliquod proferre. Neque enim ipſorum excuſationem aliquam audire ſuſtinebāt, ſed dogmatis novitate perculſi, ceu cōmunes orbis peſtiferos hoſtes ad cruciatum atque tormēta rapiebant. *Qui enim orbem terrarū perturbant, hi ſunt*, dicebant, *& hic adſunt*. Et rurſus adverſus edicta Cæſaris iſti prædicant, cùm Ieſum Chriſtum regem appellant. Iudices ergo ubique jam adverſus eos erant perſuaſi, & abſq; ſuperiori auxilio nulla humana virtus utrunq; potuiſſet demonſtrare, tum quod verum eſſet ipſorum dogma quod prædicabant, tum quod communi hominum legi non adverſarentur. Nam ſi veritate dogmatis ſui non perterriti exclamarent, mandata legum evertere videbantur: ſi verò perterriti communem diſciplinam ſuſpicere faterentur, veri dogmatis ſynceritatem confundebant: quæ tamen omnia tam à Petro & Paulo, quàm cæteris omnibus prudenter atque decenter facta eſſe non ignoramus. Nam cum quaſi factioſi, novarumque rerum cupidi accuſarentur, non ſolùm hanc ſuſpicionem tanquam falſam refutarunt, verumetiam contrariam de ſe animis hominum exiſtimationem immiſerunt: ut ubique quaſi ſalvatores & præcipui benefactores, & quaſi patres curam de omnibus gerentes, facilè prædicarentur, quæ omnia inaudita incredibilique patientia faciebant: quod Paulus oſtendit, dicens: *Quotidie morior*: & tamen ad finem in periculis patienter perſeverabat. Qua igitur venia nos erimus digni, talia habētes exempla, & in omni tranquillitate & ſecuritate rerum molliter ac dejectè viventes? Nam cùm nemo nos hoſtiliter invadat, trucidamur: cum nemo nos perſequatur, fundimur atque diſſipamur, nec in pace ipſa ut jubemur, ſalvi poſſumus vivere. Et illi quidem cum totus orbis arderet, cumque in tota terra unus quaſi rogus flagraret, in medias flammas inſilientes multos eripiebant. Tu verò nec tibi ſoli ſaluti eſſe potes. Quænam ergo libera nobis reſpondendi poteſtas erit, quæ venia concedetur, quos non exagitat flagella, non urgent carceres, quibus non principes, non ſynagogæ minantur, nec aliquid hujuſmodi malorum impendeat, immo verò omnia ſe in contrarium habeant? dominamur enim, & regna poſſidemus: quippe qui fideles reges habemus, unde Chriſtiani honoribus affluunt, præfecturas regionum adipiſcuntur, honore, ſecuritate, ac pace potiuntur, neque ſic tamen vincimus. Et illi quidem cùm ad cruciatū quotidie ducerentur, & tam magiſtri q̄ diſcipuli, mille tormentis atq; flagellis cæderentur, majoribus tamen illi delitiis fruebantur, quam qui in viridariis & hortis amœnis degunt. Nos verò qui nec in ſomnis quidem cruciatum aliquem ſuſtinuimus, multò molliores quam cera ſumus.

Act. 16. d.

Ibid. 17. b.

2. Cor. 15. d.

Sed

Sed illi, dices miraculis atq; ſignis fulgebant. An fortaſſis idcirco non cædebantur, an ideo undiq; nõ pellebantur? immo vero etiam iſtud valde admirandum ac ſuſpiciendum eſt, quod cum ab his de quibus bene meriti fuerant, ſæpenumero vexarentur, nec ſic tamen conturbarentur, maleficia pro beneficiis recipientes. Tu vero ſi cui non magnum beneficium contuleris, ac deinde ab eo ꝓ gratia malum ſuſceperis, pœnitet illico te beneficii, ac omni tribulatione furoreque plenus pati non potes. Quòd ſi acciderit, quod Deus avertat, neque permittat unquã venire, bellũ eccleſiæ ac perſecutio: cogita quantus orietur riſus, quã magna erunt noſtra opprobria. Meritò id quidem. Nã cùm nemo in arena ſeipſum exerceat, quo modo aliquis in certamine inſignis erit, atque conſpicuus? Quis unquam athleta, non ab ineunte adoleſcẽtia in palæſtra corroboratus, potuit in Olympicis excelſo ac magno animo adverſarium aggredi? An non oportet quotidie luctari atque currere? Nõnne videtis eos quos quinq; certaminum athletas appellant, cum nullũ fortè reluctatorem repererint, ad ſaccum arena plenũ, vires ſuas excitare: his verò juniores cum junioribus quaſi cum adverſariis pugnã ad exercitationem inire? Hos imitari ſtude, ac ipſe tecum altioris philoſophiæ inſtituta meditare, ac reipſa plerunq; cõfirma. Sunt enim multi qui ad iræ nos rabiem incitãt, multi qui concupiſcentiæ flamma incendunt. Inſurge igitur contra paſſiones, vincas animi labores, ut corporis quoq; labores poſſis perferre. Nam & beatus Iob ille, niſi antea præmeditatus fuiſſet, non ita in certamine refulſiſſet: niſi certè crebrò cogitaſſet, qua ratione mœrorem omnem ſuperaret: dixiſſet omnino aliquid mœſtũ, cùm repentè obiiſſe filios reſciſſet. Nunc verò ita præmeditatus exercitatuſq;
Iob 1.c.& ſeq. fuerat, ut ad omnia ingenti animo perſtiterit, ad totius ſubſtantiæ, & tam multarum rerum jacturam, ad filiorum amariſſimum obitum, ad uxoris affectum, ad acerba corporis ulcera, ad injuſta amicorum opprobria, ad ancillarũ convicia atque ſervorum. Quòd ſi eius mirabilia geſta cupis inſpicere, ipſum audi, ac ab eo ipſo diſce qualiter univerſam ſpernebat pecuniam. *Si lætatus ſum*, inquit, *multis mihi aſ-*
Iob. 13. c. *fluentibus undiq; divitiis, ſi putavi aurum robur meum, ſi in lapide precioſo fiduciam habui.* Hæc ille. Propterea nec cum erepta quidem omnia ſubitò eſſent, turbatus eſt, quippe qui præſentibus non delectabatur. Tu verò etiam animadverte quo modo filiorum rem gubernabati, & admiraberis ipſum nulla negligẽtia unquam, quemadmodum nos retardatum, ſed exactiſſima cura quæ facienda eſſent illis propoſuiſſe. Nã qui pro occultis filiorũ delictis ſa-
Iob. 31. a. crificabat, quãta eos ſolicitudine in manifeſtis debebat corripere? Quòd ſi continentiæ quoque certamina videre cupis, audi ipſum dicentem: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogita-*
Iob. 31. c. *rem quidem de virgine.* Hac de cauſa non fregit animam eius uxor: diligebat enim profectò, ſed nõ magis quam debebat, ſed ſicut prudens vir atque vir fortis uxorem modeſtam.

Quas

ἀλλ' ἐκεῖνοι φησὶν ἐθαυματούργουν. διὰ τοῦτο
γ' οὖν οὐκ ἐμαστιγοῦντο; διὰ τοῦτ' οὐκ ἠλαύ-
νοντο; καὶ γὰρ τοῦτ' ἐστὶ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ
παρὰ τῶν εὐεργετουμένων πολλάκις τοιαῦτα ἔ-
πασχον. καὶ οὐδὲ οὕτως ἐθορυβοῦντο, κακὰ ἀν-
τὶ ἀγαθῶν ἀπολαμβάνοντες. σὺ δὲ, ἄν τινα εὐ-
εργετήσῃς μικράν τινα εὐεργεσίαν, εἶτα λυπηροῦ
τινος ἀπολαύσῃς, θορυβῇ, ταράττῃ, καὶ ἐπὶ τῷ
γεγενημένῳ μετανοεῖς. εἰ τοίνυν γένοιτο· ὃ μὴ
A γένοιτο μηδὲ συμβαίη ποτέ· γενέσθαι πόλεμον
ἐκκλησιῶν καὶ διωγμὸν, ἐννόησον πόσος ἔσται ὁ γέ-
λως, πόσα τὰ ὀνείδη. καὶ μάλα εἰκότως. ὅτ'
ἂν γὰρ ἐν τῇ παλαίστρᾳ μηδεὶς γυμνάζηται, πῶς
ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἔσται λαμπρός; ποῖος γὰρ ἀ-
θλητὴς παιδοτρίβῃ οὐκ εἰθὼς δυνήσεται κα-
λιώτων τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων μέγα
τι καὶ γενναῖον ἐπιδείξασθαι πρὸς τὸν ἀνταγωνι-
στήν; οὐ γὰρ ἐχρῆν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πα-
λαίειν ἡμᾶς καὶ πυκτεύειν καὶ τρέχειν; οὐχ ὁ-
B ρᾶτε τοὺς λεγομένους πεντάθλους, ἐπειδὰν μη-
δένα ἔχωσι [τὸν] ἀνταγωνιστὴν, πῶς θύλακον
ἄμμου γεμίσαντες πολλῆς καὶ κρεμάσαντες, ἐκεῖ
τὴν ἰσχὺν γυμνάζουσιν ἅπασαν; οἱ δὲ τούτων νεώ-
τεροι, ἐν τοῖς τῶν ἑταίρων σώμασι μελετῶσι τὴν
πρὸς τοὺς ἐχθροὺς μάχην; τούτους καὶ σὺ
ζήλωσον, καὶ μελέτα τῆς φιλοσοφίας τὰ πα-
λαίσματα. καὶ γὰρ εἰς θυμὸν πολλοὶ παροξύ-
νουσι καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐμβάλλουσι, καὶ πολ-
λὴν ἀνάπτουσι [τὴν] φλόγα. στῆθι τοίνυν κατὰ
C τῶν παθῶν, φέρε γενναίως τὰς κατὰ διάνοιαν
ὀδύνας, ἵνα καὶ τὰς τοῦ σώματος ἐνέγκῃς. καὶ
γὰρ ὁ μακάριος ἰὼβ, εἰ μὴ καλῶς ἦν γυμνασά-
μενος πρὸ τῶν ἀγώνων, οὐκ ἂν οὕτω λαμπρῶς
ἐπὶ τῶν ἀγώνων ἔλαμψεν· εἰ μὴ μεμελετήκει
πάσης ἀθυμίας ἐκτὸς εἶναι, εἶπεν ἄν τι τολμηρὸν
τῶν παίδων ἀποθανόντων· νυνὶ δὲ πρὸς πάντα
ἔστη τὰ παλαίσματα· πρὸς χρημάτων ἀπώ-
λειαν καὶ περιουσίας [τοσαύτης] ἀφανισμόν· πρὸς
παίδων ἀποβολήν· πρὸς γυναικὸς συμπάθειαν·
D πρὸς σώματος μάστιγας· πρὸς ὀνείδη φίλων·
πρὸς λοιδορίας οἰκετῶν. εἰ δὲ θέλεις καὶ τὰ γυ-
μνάσια αὐτοῦ ἰδεῖν, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος πῶς
κατεφρόνει χρημάτων· εἰ δὲ καὶ εὐφράνθην
φησὶ πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου, εἰ ἔταξα χρυσίον
εἰς χοῦν, εἰ λίθῳ πολυτελεῖ ἐπεποίθειν. διὰ τοῦτο
οὔτε ἁρπαγέντων αὐτῶν ἐθορυβεῖτο, ἐπειδὴ καὶ παρ-
όντων οὐκ ἐπεθύμει. ἄκουσον πῶς καὶ τὰ κατὰ τοὺς
παῖδας διῴκει, οὐ καταμαλακιζόμενος παρὰ τὸ
δέον ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν παρὰ
E αὐτῶν ἀπαιτῶν. ὁ γὰρ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδήλων
θυσίαν ἀναφέρων, [ἐννόησον] πῶς ἦν ἀκριβὴς τῶν
φανερῶν δικαστής. εἰ δὲ καὶ τοὺς περὶ σωφροσύνης
ἀγῶνας ἀκοῦσαι βούλει, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος·
διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου μὴ κατα-
νοῆσαι εἰς παρθένον. διὰ τοῦτο αὐτὸν οὐ κατέκλασεν
ἡ γυνή· ἐφίλει μὲν γὰρ αὐτὴν καὶ πρὸ τούτου·
ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τὸ μέτρον, ἀλλ' ὡς εἰκὸς γυναῖκα.

ὅθεν

ὅθεν μοι καὶ θαυμάσαι ἔπεισι, πόθεν ἐπῆλθε τῷ διαβόλῳ εἰδότι αὐτοῦ τὰ γυμνάσια κινῆσαι τοὺς ἀγῶνας. πόθεν οὖν ἐπῆλθε; πονηρόν ἐστι τὸ θηρίον, καὶ οὐδέποτε ἀπογινώσκει. ὃ μέγιστον ἡμῖν κατάκριμα γίνεται, ὅτι ἐκεῖνος μὲν οὐδέποτε ἡμῶν ἀπελπίζει τὴν ἀπώλειαν, ἡμεῖς δὲ τὴν ἑαυτῶν ἀπογινώσκομεν σωτηρίαν. ἀλλὰ [καὶ] σώματος πήρωσιν καὶ λώβην σκόπει πῶς ἐμελέτα. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς οὐδέπω τι τοιοῦτον ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἐν πλούτῳ καὶ τρυφῇ καὶ τῇ ἄλλῃ περιφανείᾳ διετέλεσε ζῶν, τὰς ἀλλοτρίας καθ' ἑκάστην ὠνειροπόλει συμφοράς. καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγε· φόβος γὰρ ὃν ἐφοβούμην ἦλθέ μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίκειν συνήντησέ μοι. καὶ πάλιν· ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα, καὶ ἐστέναξα ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲν αὐτὸν ἐθορύβει τῶν προσπιπτόντων τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ἀφορήτων. μὴ γάρ μοι τὴν ἀπώλειαν εἴπῃς τῶν χρημάτων, μηδὲ τὴν τῶν παίδων ἀφαίρεσιν, μηδὲ τὴν πληγὴν ἐκείνην τὴν ἀνίατον, μηδὲ τὴν τῆς γυναικὸς ἐπιβουλήν· ἀλλὰ τὰ πολλῷ τούτων χαλεπώτερα. καὶ τί τούτων χαλεπώτερον φησὶν ἔπαθεν ὁ Ἰώβ; παρὰ γὰρ τῆς ἱστορίας οὐδὲν πλέον μανθάνομεν· ἐπειδὴ καθεύδομεν, οὐ μανθάνομεν· ὡς ὅ γε μεριμνῶν, καὶ τὸν μαργαρίτην καλῶς διερευνώμενος, πολλῷ πλείονα τούτων εἴσεται. τὰ [γὰρ] χαλεπώτερα καὶ ἱκανὰ μείζονα ἐμποιεῖν θόρυβον, ἕτερα ἦν. καὶ πρῶτον, τὸ μηδὲν εἰδέναι περὶ βασιλείας οὐρανῶν καὶ ἀναστάσεως σαφές, ὅπερ οὖν καὶ θρηνῶν ἔλεγεν· οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμήσω. δεύτερον, τὸ πολλὰ ἑαυτῷ συνειδέναι καλά. τρίτον, τὸ μηδὲν συνειδέναι πονηρόν. τέταρτον, τὸ παρὰ θεοῦ νομίζειν ταῦτα ὑπομένειν· εἰ δὲ καὶ παρὰ διαβόλου, καὶ [τοῦτο] ἱκανὸν ἦν αὐτὸν σκανδαλίσαι. πέμπτον, τὸ ἀκούειν τῶν φίλων ἐπὶ κακίᾳ διαβαλλόντων αὐτόν· οὐκ ἄξια γὰρ ὧν ἥμαρτες ἐμαστίγωσαι. ἕκτον, τὸ τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας εὖ πράττοντας ὁρᾶν καὶ ἐπεγγελῶντας αὐτῷ. ἕβδομον, τὸ μὴ ἔχειν εἰς ἕτερον ἰδεῖν τοιαῦτα πεπονθότα ποτέ. καὶ εἰ βούλει μαθεῖν, ἡλίκα ταῦτά ἐστιν, ἐννόησον τὰ παρόντα. εἰ γὰρ νῦν βασιλείας προσδοκωμένης, καὶ ἀναστάσεως ἐλπιζομένης καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καὶ μυρία συνειδότες ἑαυτοῖς κακά, καὶ τοσαῦτα ἔχοντες παραδείγματα, καὶ τοσαύτης μετέχοντες φιλοσοφίας, ἂν ὀλίγον χρυσίον ἀπολέσωσί τινες καὶ τοῦτο πολλάκις ἁρπάσαντες, ἀβίωτον τὸν βίον εἶναι νομίζουσιν, οὐ γυναικὸς ἐπικειμένης, οὐ παίδων ἀφαιρεθέντων, οὐ φίλων ὀνειδιζόντων, οὐκ οἰκετῶν ἐπεμβαινόντων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ὄντων τῶν παρακαλούντων, τῶν μὲν διὰ ῥημάτων, τῶν δὲ διὰ πραγμάτων· πόσων οὐκ ἄξιος ἐκεῖνος ἂν εἴη στεφάνων, τὰ ἐκ δικαίων πόνων συλλεγέντα ὁρῶν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἁρπαζόμενα, καὶ

Quas omnes ob res mecum ipſe plerunque admirari ſoleo, quare in mentem diabolo venit, exercitationes iſtius non ignoranti, tot tantoſq; adverſus ipſum cogitaſſe labores. Cur igitur illi venit in mentem? Truculentiſſima certè eſt beſtia, nec unquam ſolet deſperare victoriam, quod ad condemnationem noſtrā ſpectat: nam ille nunquam, ut dixi, noſtram deſperat perditionem, nos de ſalute noſtra ſæpius deſperamus. Sed perpēde etiam quo mo-

A do corporis morbum & labem, antequam pateretur, cura & cogitatione ferebat. Nam quoniam nihil tale unquā pertulit, ſed in divitiarum vivebat deliciis & ſplendore, alienas calamitates præ oculis indies ſibi proponebat. Id enim ſignificat dicens: *Timor quem formidabā, pervenit ad me, & quem trepidabam occurrit mihi.* (*Iob. 3. d.*) Et rurſus: *Ego verò ſuper omni imbecillo ploravi, & ingemui in neceſſitate hominem videns.* (*Ibid. 30. d.*) His igitur de cauſis nulla rerum acerbitas, nullus calamitatum impetus eum perturbavit. Nec ſolum ſubſtantiæ jacturam conſidera, nec imma-

B turum filiorum obitum, nec ulcera illa procul ab omni curatione remota, nec uxoris aſtutas inſidias: verumetiam ea quæ his omnibus longè graviora fuerunt. At quid gravius, objicies, his paſſus unquam Iob eſt? Nihil enim præter hæc ab hiſtoria cognoſcimus. Rectè dicis: nam quoniam ſedemus dormitantes & oſcitantes, non diſcimus: nam qui diligenti cura, & ſolerti ſtudio margaritas quærit, multò plura invenit. Graviora quippe alia etiam erant, quæ turbare magis animam ho-

C minis poterant. Ac primùm, quoniam non ita clarè de regno cœlorum, & reſurrectione noſtra quicquam perceperat, unde lugens quoq; ipſe dicebat: *Non enim in æternum vivam, ut longanimus ſim:* (*Ibid. 7. c.*) deinde, quoniam à Deo multorū bonorum ſibi conſcius erat. Tertium, quoniā nullius delicti conſcientia eum remordebat. Quartùm, quoniam à Deo hæc ſibi putabat illata: quòd ſi etiā à diabolo, idipſum ſatis erat ad perturbandum. (*Iob 2. c.*) Quintùm, quoniam audiebat amicos tanquam perditum hominem vituperantes. (*Ibidem 4.*) Non enim condigna, dicebant,

D neq; ut peccata tua flagitant percuſſus es. Sextùm, quoiam iniquè viventes in felicitate vivere conſpiciebat, qui etiam quod acerbius eſt, ipſi illudebant. Septimùm, quoniam non viderat quenquam qui talia paſſus eſſet, cujus exemplo poſſet conſolari. Hæc q̃ maxima ſint, facilè intelliges, ſi præſentia cōſiderabis, quod quamvis firma ſpe cœlorum regnum ac reſurrectio, & beatitudo illa ſuprema expectatur: quamvis multorum homines ſibi atrocium peccatorum conſcii ſunt: quamvis exempla

E ſublimis philoſophiæ plena non deſint, ſi tamen parum quid auri quiſpiam amiſerit, nec id forſan ſuum, ſed quod aliunde vi rapuit, nec moleſtia uxoris incumbente, nec liberis ſuis defunctis, nec amicis exprobrantibus, nō inſultantibus ſervis, cum multi verbis, multi rebus conſolentur, vitam ſibi acerbam putat. Quibus igitur ille laudibus dignus non erit, qui videbat quæ juſtis laboribus ſibi ac liberis collegerat, repentè abſque cauſa eripi:

qui poſteaquam omnia perdidit, quaſi vim pluviæ tentationum multitudinem pertulit, nec cõmotus unquam fuit, ſed gratias ſemper domino decentes peregit. Sed ut alia omittamus, nónne ſolius uxoris verba duriſſimos ſilices commoviſſent? Animadverte quam verſutè atque malicioſè ipſum invadit. Nullam de divitiis fecit mentionem, nullam de camelis, nullam de gregibus atque armentis. Sciebat enim quanta philoſophia mariti animus in cõtemnendis rebus hujuſmodi muniretur. Sed A quod erat durius atque acerbius, liberorum obitum ante oculos ponit, hanc rem tragicis verbis amplificat, cui etiam vexationem ſuam adjunxit. Quòd ſi multi cùm felici etiam in ſtatu eſſent, cum nihil mali ſibi accideret, uxoris tamen verbis deliniti peccarunt: quanti roboris illi animum fuiſſe credẽdum, qui tamen uxoris vim atque arma facile repulit, qui duas acerrimas paſſiones depreſſit, cupiditatem ſcilicet, atque miſericordiam? Multi enim cupi-
Gen. 39. b. ditatis victores miſericordia inflexi ſunt. Nam
gloriosus ille Ioſeph ardentiſſimas quidem cu- B
piditates, atque tyrannicas flammas extinxit,
Ibid. 37. f. & barbaram mulierem, quæ mille indies machinas ad capiendum excogitabat, robore animi repulit, lachrymas verò idem continere nõ
Ibid. 45. a. potuit: ſed cum vidiſſet fratres quorum injuria venundatus fuit, flagravit affectu, & velamine abjecto rem totam patefecit. Quando autem uxor quæ poſſunt ad miſericordiam cõmovere flebiliter dicit, cui etiam opportunitas temporis opituletur, ulcera quoque atque livores, milleque alii ærumnarum fluctus: C quónam modo adamantis etiam naturam ſuperaſſe illum animum non dicemus, qui à magnæ tempeſtatis impetu, atque procellis commotus non eſt? date veniam libere loquenti. Si non fuit major Apoſtolis beatiſſimus ille Iob, certè nec minor, meo judicio fuit. Nam Apoſtolis non parva erat cõſolatio cum ſe ſcirent cauſa Chriſti tormentis vexari: quod remedium tanti erat, tantamque vim ad ſublevandos à paſſionibus quotidie Apoſtolos retinebat, ut ubique firmè id poſitum eſſe à domino videamus. Crebrò enim ſcriptum invenies, D propter me, & gratia mei: &, ſi patremfamiliâs Beelzebub vocarunt. Ille autem tali conſolatione omnino carebat, ſed nec ſignorum miraculis juvabatur, nec gratiæ cauſa cõfirmabatur. Non enim gratia ſpiritus tanta vi temporibus illis fuſa erat, & quod majus eſt, in divitiarum educatus deliciis, non piſcator, nec publicanus fuit, nec tenuiter vitam peregit: ſed quia antea honorificentiſſimè vixit, multa poſtea indignè perpeſſus eſt. Quodq; in Apoſtolis gravius videtur, idipſum ille quoque ſu- E ſtinuit ab ancillis & ſervis, ab inimicis, ab his ipſis de quibus bene meritus fuerat, acerbiſſimo vexatus odio: nec ſacratiſſima illa muniebatur ancora, nec tranquilliſſimo portu illo quieſcebat, qui Apoſtolis erat donatus, propter me, ſcilicet, & propter nomen meum. Mirabiles etiam eſſe dico tres illos pueros, qui ardentem fornacem contempſerunt: qui tyranno reſtiterunt: ſed

καὶ μετὰ ταῦτα ἐκεῖνα μυρίας ὑπομείνας πειρασμῶν νιφάδας, καὶ διὰ πάντων ἀκίνητος μένων, καὶ τὴν προσήκουσαν ἀναφέρων τῷ δεσπότῃ περὶ πάντων εὐχαριστίαν. ἂν γὰρ μηδὲ τῶν ἄλλων μηδεὶς εἴπῃ τι, τὰ τῆς γυναικὸς μόνον ῥήματα καὶ πέτρας ἦν ἱκανὰ διασαλεῦσαι. ὅρα γοῦν αὐτῆς τὴν κακουργίαν. οὐ μέμνηται χρημάτων, οὐ μέμνηται καμήλων καὶ ποιμνίων καὶ βουκολίων· συνῄδει γὰρ τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐπὶ A τούτοις φιλοσοφίαν· ἀλλὰ τὸ πάντων τούτων φορτικώτερον, τῶν παίδων λέγω, καὶ πλατύνει τὴν τραγῳδίαν, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῆς προστίθησιν. εἰ δὲ ἐν εὐθηνίᾳ ὄντας καὶ μηδὲν πάσχοντας ἄνδρας πολλὰ πολλάκις ἔπεισαν γυναῖκες· ἐννόησον πῶς ἦν ἐκείνη νεανικὴ ἡ ψυχή, μετὰ τοσούτων ὅπλων αὐτὴν ἐπελθοῦσαν ἀποκρουσαμένη, καὶ δύο τὰ τυραννικώτατα πάθη καταπατήσασα, ἐπιθυμίαν καὶ ἔλεον. καί τοι πολλοὶ τῶν κρατησάντων ἐπιθυμίας, ὑπ' ἐ- B λέου ἐκάμφθησαν. ὁ γοῦν γενναῖος ἐκεῖνος ἰωσὴφ τῆς μὲν τυραννικωτάτης ἡδονῆς κατέσχε, καὶ τὴν βάρβαρον γυναῖκα ἐκείνην διεκρούσατο μυρία προσάγουσαν μηχανήματα· δακρύων δὲ οὐ κατέσχεν, ἀλλ' ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἠδικηκότας ἐνεπρήσθη τῷ πάθει, καὶ τὸ πρόσωπον ταχέως νίψας τὸ δρᾶμα ἀπεκάλυψεν. ὅταν δὲ καὶ γυνὴ ᾖ, καὶ ἐλεεινὰ λέγῃ καὶ τὸν καιρὸν ἔχῃ συμπράττοντα, καὶ τὰ τραύματα, καὶ τοὺς μώλωπας, καὶ τὰ μυρία κύματα C τῶν συμφορῶν, πῶς οὐκ αὐτῆς δικαίως ἀδάμαντος στερροτέραν τὴν οὐδὲν ὑπὸ τοσούτου χειμῶνος παθοῦσαν ψυχὴν εἶναι ἀποφήναιτο; δότε μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν ἀποστόλων, εἰ μὴ μείζων, ἀλλ' οὐδὲ ἐλάττων ὁ μακάριος οὗτος ἦν. ἐκείνους μὲν γὰρ παρεμυθεῖτο, τὸ διὰ τὸν χριστὸν πάσχειν, καὶ οὕτω τοῦτο ἱκανὸν ἦν τὸ φάρμακον καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτοὺς ἀναστῆσαι, ὡς πανταχοῦ αὐτὸ τιθέναι τὸν δεσπότην, δι' ἐμὲ καὶ ἕνεκεν ἐμοῦ D λέγοντα, καὶ εἰ ἐμὲ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν. ἐκεῖνος δὲ ταύτης ἔρημος ἦν τῆς παραμυθίας, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν σημείων, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς χάριτος. οὐδὲ γὰρ εἶχε τοσαύτην πνεύματος δύναμιν. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι περ ἐν πολλῇ τρυφῇ τραφεὶς οὐκ ἐξ ἁλιέων καὶ τελωνῶν καὶ τῶν εὐτελῶς βεβιωκότων, ἀλλ' ἐκ τοσαύτης ἀπολελαυκὼς τιμῆς, ἔπασχεν ἅπερ ἔπασχεν ἅπαντα· καὶ ὅπερ φορτικώτατον ἐπὶ τῶν ἀποστόλων εἶναι ἐδό- E κει, τὸ αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὑπέμεινε, παρὰ φίλων, παρὰ οἰκετῶν, παρὰ ἐχθρῶν μισούμενος, παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων, καὶ τὴν ἱερὰν ἄγκυραν, καὶ τὸν ἀκύμαντον λιμένα. τοῦτο δέ ἦν τὸ τοῖς ἀποστόλοις εἰρημένον, τὸ, ἕνεκεν ἐμοῦ, τοῦτο ἰδεῖν οὐκ εἶχε. θαυμάζω [ὲ] τοὺς τρεῖς παῖδας ὅτι κατετόλμησαν καμίνου, ὅτι κατεξανέστησαν τυράννου· ἀλλ'

» ἀλλ' ἄκουσον τί λέγουσι· τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύο-
» μεν, καὶ τῇ εἰκόνι ᾗ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν. ὅπερ με-
γίστη παραμυθία αὐτοῖς ἦν τὸ σαφῶς εἰδέναι ὅτι
διὰ τὸν θεὸν πάντα ταῦτα πάσχουσιν, ἅπερ ἂν πάθωσιν· οὗ-
τος δὲ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀγωνίσματα ταῦτα ἦν καὶ πά-
λη. εἰ γὰρ ᾔδει, οὐκ ἂν ᾔσθετο τῶν γινομένων. ὅτι γοῦν
ἤκουσεν, ὅτι ἄλλως με οἴει σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα
ἀναφανῇς δίκαιος, ἐνόησον πῶς ἀπὸ ψιλοῦ ῥήμα-
τος ἀνέπνευσε· πῶς ἐξευτέλισεν ἑαυτόν· πῶς οὐδὲ
» πεπονθέναι ἐνόμισεν ἅπερ ἔπαθεν, οὕτω λέγων· τί ἔτι
» κρίνομαι νουθετούμενος καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ κυ-
» ρίου, ἀκούων τοιαῦτα οὐδὲν ὢν ἐγώ; καὶ πάλιν· ἕως μὲν
» ὠτὸς ἀκοῆς ἤκουόν σου τὸ πρότερον· νυνὶ δὲ ὁ ὀφθαλμός
» μου ἑώρακέ σε· διὸ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἥγη-
» μαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν. ταύτην τοίνυν τὴν ἀν-
δρίαν, ταύτην τὴν ἐπιείκειαν καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν
οἱ μετὰ νόμον καὶ χάριν, τοῦ πρὸ νόμου καὶ χάριτος γενο-
μένου, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων [αὐτῷ] δυνηθῶμεν κοινω-
νῆσαι σκηνῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΛΔ'.

Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύ-
γετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε
τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰπὼν ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ καὶ
φρικώδη καὶ ἀδάμαντας ἱκα-
νὰ διαλῦσαι, τὰ [μετὰ τὸν σταυ-
ρὸν καὶ] τὴν ἀνάστασιν [αὐτοῦ]
καὶ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῖς συμ-
βησόμενα, ἄγει πάλιν τὸν λό-
γον ἐπὶ τὰ ἡμερώτερα, διδοὺς ἀναπνεῦσαι τοῖς
ἀθληταῖς, καὶ πολλὴν αὐτοῖς παρέχων τὴν
ἄδειαν. οὐδὲ γὰρ ἐκέλευσε διωκομένους ὁ-
μόσε χωρεῖν, ἀλλὰ φεύγειν. ἐπειδὴ γὰρ
ἀρχὴ τέως ἦν καὶ προοίμια, συγκαταβατικώ-
τερον κέχρηται τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν
μετὰ ταῦτά φησι διωγμῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸ
τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πάθους. καὶ τοῦτο ἐδήλω-
» σε λέγων· οὐ γὰρ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ
» Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἵνα
γὰρ μὴ λέγωσι· τί οὖν ἐὰν διωκόμενοι φεύ-
γωμεν, καὶ πάλιν ἐκεῖ καταλαβόντες ἐλαύ-
» νωσι; τοῦτον ἀναιρῶν τὸν φόβον φησίν· οὐ φθά-
» σετε περιελθόντες τὴν παλαιστίνην, καὶ εὐ-
θέως ὑμᾶς καταλήψομαι. καὶ θέα πῶς ἐν-
ταῦθα οὐ λύει τὰ δεινά, ἀλλὰ παρίσταται
τοῖς κινδύνοις. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐξαρπάσο-
» μαι καὶ λύσω τοὺς διωγμούς· ἀλλὰ τί; οὐ μὴ τελέσητε
» τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

καὶ

ſed audi quid dicunt, *Deos tuos non colimus, & imaginem quam ſtatuiſti, non adoramus.* Daniel. 3. b. c.
Idipſum certè magnum illis robur præbebat, quoniam non ignorabant ꝓpter Deum ſe pati quæcunque ipſi paterentur: Iob autem neſciebat quod certamen quoddam in his erat atque luctatio. Nam ſi reſciviſſet, nullo penè ſenſu percepiſſet dolorem. Unde quando audivit: alia me ratione putas tibi reſpondiſſe, quam ut juſtus prædiceris? animadverte qualiter confeſtim
A hoc verbo reſpiravit, qualiter ſeipſum ſtatim æſtimavit, dicens: *Quid adhuc judicor admonitus & correctus à domino, cum hæc audiam qui nihil ſum?* Iob. 42. a.
Et rurſus: *Auditu quidem auris audiebam te prius, nunc autem & oculus meus vidit te: quapropter nihil me facio, & liquefactus ſum, ducoque meipſum terram eſſe ac cinerem.* Hanc igitur animi fortitudinem, hanc incredibilem manſuetudinem imitemur, qui poſt legem, qui poſt gratiam ſumus. Illius exemplo vivamus, qui ante legem & gratiam vixit, ut in æterna tabernacula ad eum perveniamus. Quod uti-
B nam omnibus nobis contingat, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum patre, ſimul ac ſpiritu ſancto gloria, imperium & honor, nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XXXV.

[*in Gr. Codd. eſt XXXIV.*]

EX CAPITE X.

Cum autem perſequentur vos in civitate hac, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis
C *civitates Iſraël, donec veniat filius hominis.*

CVm illa terroris atq; horroris plena abſolverit, quæ vel adamantinos animos frangere potuiſſent, quæ poſt crucem & reſurrectionem, & aſcenſionem domini eis erant eventura: ad leviora rurſus orationem deducit, ut milites videlicet illi reſpirare poſſent, atq; aliqua tran-
D quillitate prænunciatam duritiem rerum mitigare. Non enim juſſit cominus aggredi perſecutores, ſed fugere. Nam quoniam adhuc in primis atque in ipſa origine res erat, mitiori utitur oratione. Non enim de his perſecutionibus dicit quæ poſt crucem fuerunt, ſed de his quas ante crucem & paſſionem habuerunt: quod ſignificanter expreſſit, dicens: *Non enim obibitis civitates Iſraël, donec venerit filius hominis.* Nam ne dicerent, ſi ab alia civitate in aliam fugerimus, quid faciendum nobis eſt, ſi illuc uſque perſecutores pervenerint? ab
E hoc timore ipſos liberans, Non poteritis, inquit, Palæſtinam prius circuire, quam ego ad vos veniam. Tu verò perpende qualiter etiam in hoc loco non penitus imminentia mala repellit, ſed adeſt in periculis atque levat. Non enim dicit, eripiam vos à perſecutionibus, ac perſecutiones cunctas diſſolvam: ſed nequaquam explebitis civitates Iſraël, donec filius hominis venerit.

Suffi-

Digitized by Google

Sufficiebat certè ad ſedandos labores ipſorum ſolus aſpectus Chriſti. Tu verò hic conſidera non omnia eis per gratiam concedi, ſed nonnihil etiam ipſos conferre jubet, quod ſignificavit dicens: Si timetis, fugite: nec antequam pellerentur fugere permittit ipſis, nec magna ſpacia locorum largitur, cùm Palæſtinæ civitates ſolum circumeundas dicit. Deinde rurſus ad aliam partem philoſophiæ traducit. Nam primùm quidem à ſolicitudine ciborum liberavit, deinde periculorum terrorem expulit, nunc autem detractionis atque infamiæ abjecit timorem. Primùm illis verbis docuit: *Dignus eſt operarius cibo ſuo:* quibus ſignificavit multos eorum doctrinam eſſe ſuſcepturos. Alterum verò quod ad pericula attinet, cum dicit, *Non ſitis ſoliciti qualiter aut quid loquamini.* Et, *Qui perſeveraverit in finem, hic ſalvus erit.* Verum quoniam timere poterant ne infamiæ maculis laborarent, quod moleſtius multis plerunque ſolet videri: attende quo modo ipſos hac quoque in re conſolatur à ſeipſo, & ab aliis dictis ſuis conſolatione diligenter contexta, quo quidem conſolandi modo nihil melius, nihil ipſis gratius inveniri poterat. Sicut igitur prius dixit, *Omnes vos odio habebunt:* & ſtatim adjecit, *propter nomen meum:* Ita etiam in hoc loco quamvis alteram quoque afferat conſolationem, cum dicat: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrũ, nec ſervus ſuper dominũ ſuum: ſufficit diſcipulo ut ſit ſicut magiſter eius, & ſervo ſicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos eius?* Perpende quemadmodum Deum, conditoremq; omnium ſeipſum eſſe oſtendit. Quid igitur, inquies? Nequaquámne diſcipulus ſuper magiſtrum, & ſervus ſuper dominum reperiri poteſt? Nempe quouſque diſcipulus aut ſervus eſt, magiſtro & domino nunquam excellentior erit honore ac dignitate. Noli enim ea quæ rariſſima ſunt in medium producere, ſed ab his quæ ſæpe ſolent fieri, orationem conſidera. Non autem dicit, quantò magis ſervos: ſed, quantò magis domeſticos eius, ut magna ſe illi charitate conjunctos cognoſcerent: ſic etiam alibi: *Vos amici mei eſtis,* &, *non dico ſervos vos.* Nec generaliter ſolùm contumeliis atque maledictis patremfamiliâs petitum dixit, verumetiam contumeliæ modum expreſſit, dicens: Beelzebub vocarunt. Tertiam quoq; ad hæc addidit conſolationem, altera non minorem: & quoniam altiorem philoſophiam adhuc non attigerant, altera etiam opus erat, quæ maximè ipſorum animos reficere poſſet, quam hic ponit. Et ſermo quidem univerſalé de omnibus annunciationé continere videtur: non tamen ad omnia, ſed ad ꝓpoſita ſolũ pertinet. Quid .n. ait? *Nihil eſt opertum, quod non revelabitur: nec occultũ, quod non cognoſcetur.* Hoc autem hujuſmodi eſt: ſufficere vobis debet illa conſolatio, quod me quoq; magiſtrũ & dominũ ſimilib' injuriis ac contumeliis lacerarunt. Si verò adhuc dolore vexamini, quoniã malè audituri propter me ſitis: illud dolorem veſtrũ ſedet, quòd non multò poſtea ab omni ſuſpicione liberamini. Cujus enim rei gratia graviter cõtumelias fertis?

An

Lucæ 10. b. & 1. Tim 5. b.
Matt. 12. b. Hic & infrà 24. b.
Hic, & Lucæ 21.
Ioan. 15. b.

καὶ γὰρ ἤρκει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς τὸ ἰδεῖν αὐτὸν μόνον. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οὐ πανταχοῦ πάντα ἐπιτρέπει τῇ χάριτι, ἀλλά τι καὶ παρ' αὐτῶν εἰσφέρεσθαι κελεύει. εἰ γὰρ φοβεῖσθε, φησὶ, φεύγετε καὶ μὴ φοβεῖσθε. καὶ οὐκ αὐτοὺς πρώτους ἐκέλευσε φεύγειν, ἀλλ' ἐλαυνομένους ὑποχωρεῖν· καὶ οὐδὲ πολύ τι διάστημα δίδωσιν, ἀλλ' ὅσον περιελθεῖν τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ. εἶτα πάλιν πρὸς ἕτερον αὐτοὺς ἀλείφει μέρος φιλοσοφίας. πρότερον μὲν, A τὴν μέριμναν τῆς τροφῆς ἐκβαλών· δεύτερον δὲ, τὸν τῶν κινδύνων φόβον· νυνὶ δὲ τὸν τῆς κακηγορίας. ἐκείνης μὲν γὰρ ἀπήλλαξε τῆς φροντίδος εἰπὼν, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ, καὶ δείξας ὅτι πολλοὶ αὐτοὺς ὑποδέξονται· τῶν δὲ κινδύνων εἰπὼν, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε, καὶ ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. ἐπειδὴ δὲ μετὰ τούτων εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ πονηρὰν δόξαν λαβεῖν, ὅπερ πολλοῖς πάντων φορτικώτερον εἶναι δοκεῖ, ὅρα πόθεν αὐτοὺς καὶ ἐντεῦθεν παρακαλεῖ, ἀφ' ἑαυτοῦ B καὶ τῶν περὶ ἑαυτοῦ εἰρημένων ἁπάντων τὴν παραμυθίαν τιθεὶς, ὅπερ ἴσον οὐδὲν ἦν. ὥσπερ γὰρ εἶπεν ἐκεῖ, ὅτι ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων· καὶ προσέθηκε, διὰ τὸ ὄνομά μου· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἑτέρως αὐτοὺς παραμυθεῖται, ἕτερον μετ' ἐκείνου τιθείς. ποῖον δὴ τοῦτο; οὐκ ἔστι μαθητὴς φησὶν ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. [ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· καὶ ὁ δοῦλος, ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.] εἰ τὸν δεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς C αὐτοῦ; [μὴ οὖν φοβεῖσθε αὐτούς.] ὅρα πῶς ἑαυτὸν ἐκκαλύπτει τῶν πάντων εἶναι δεσπότην καὶ θεὸν καὶ δημιουργόν; τί οὖν; οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ; ἕως ἂν μὲν ᾖ μαθητὴς καὶ δοῦλος, οὐκ ἔστι κατὰ τὴν τῆς τιμῆς φύσιν. μὴ γάρ μοι τὰ σπανίζοντα ἐνταῦθα λέγε, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πλειόνων λέγε τὸν λόγον. καὶ οὐ λέγει, [πόσῳ μᾶλλον] τοὺς δούλους, ἀλλὰ τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ, πολλὴν πρὸς αὐτοὺς ἡμερότητα ἐπιδεικνύμενος. D καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ἔλεγεν· οὐκέτι καλῶ ὑμᾶς δούλους, ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ τὸν οἰκοδεσπότην ὕβρισαν καὶ κακηγόρησαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ὕβρεως τίθησιν, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν. εἶτα καὶ ἑτέραν ταύτης οὐκ ἐλάττονα δίδωσι παραμυθίαν. ἦν μὲν γὰρ μεγίστη καὶ αὕτη· ἐπειδὴ δὲ τοῖς οὐδέπω φιλοσοφοῦσι καὶ ἑτέρας ἔδει τῆς μάλιστα αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι δυναμένης, [καὶ] ταύτην τίθησι. καὶ τὸ μὲν σχῆμα τῶν λεγομένων καθολικὴν δοκεῖ τὴν ἀπόφασιν ἔχειν· πλὴν οὐ περὶ πάντων [τῶν] πραγμάτων, E ἀλλὰ περὶ τῶν προκειμένων εἴρηται μόνον. τί γάρ φησι; μὴ φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· οὐδὲ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἀρκεῖ μὲν ὑμῖν εἰς παραμυθίαν, τὸ καὶ ἐμὲ κοινωνῆσαι τῆς αὐτῆς λοιδορίας ὑμῖν, τὸν διδάσκαλον καὶ [τὸν] δεσπότην. εἰ δὲ ἔτι ἀλγεῖτε ταῦτα ἀκούοντες, ἐννοεῖτε κἀκεῖνο, ὅτι καὶ ταύτης μικρὸν ὕστερον ἀπαλλαγήσεσθε τῆς ὑποψίας.

τίνος

τίνος γὰρ εἵνεκεν ἀλγεῖτε; ὅτι γόητας ὑμᾶς καλοῦσι καὶ πλάνους; ἀλλ' ἀναμείνατε μικρὸν, καὶ σωτῆρας ὑμᾶς καὶ εὐεργέτας τῆς οἰκουμένης προσερούσιν ἅπαντες. καὶ γὰρ ἀποκαλύπτει ἅπαντα ὁ χρόνος τὰ συνεσκιασμένα, καὶ τὴν ἐκείνων συκοφαντίαν ἐλέγξει, καὶ δηλώσει τὴν ὑμετέραν ἀρετήν. ὅταν γὰρ διὰ τῶν πραγμάτων φανῆτε φωστῆρες καὶ εὐεργέται καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπιδεικνύμενοι, οὐ τοῖς ἐκείνων προσέξουσι λόγοις οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ· καὶ οἱ μὲν συκοφάνται καὶ ψεῦσται καὶ κακήγοροι, ὑμεῖς δὲ τοῦ ἡλίου φανεῖσθε λαμπρότεροι, τοῦ μακροῦ χρόνου ἐκκαλύπτοντος ὑμᾶς καὶ ἀνακηρύττοντος, καὶ σάλπιγγος λαμπροτέραν φωνὴν ἀφιέντος, καὶ μάρτυρας ἅπαντας τῆς ὑμετέρας ποιοῦντος ἀρετῆς. μὴ τοίνυν τὰ λεγόμενα [νῦν] ὑμᾶς ταπεινούτω, ἀλλ' ἡ ἐλπὶς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀνορθούτω· ἀμήχανον γὰρ κρυβῆναι τὰ καθ' ὑμᾶς. Εἶτα ἐπειδὴ πάσης αὐτοὺς ἀπήλλαξεν ἀγωνίας καὶ φόβου καὶ μερίμνης, καὶ ὑψηλοτέρους ἐποίησε τῶν ὀνειδῶν, τότε λοιπὸν εἰς καιρὸν αὐτοῖς καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ κηρύγματι παρρησίας διαλέγεται. ὃ λέγω γὰρ ὑμῖν φησὶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καίτοιγε οὐκ ἦν σκότος ἡνίκα ταῦτα ἔλεγεν, οὐδὲ εἰς τὸ οὖς αὐτοῖς διελέγετο, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς κέχρηται τῷ λόγῳ. ἐπειδὴ γὰρ μόνοις αὐτοῖς διελέγετο καὶ ἐν μικρᾷ γωνίᾳ [τῆς παλαιστίνης,] διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐν σκοτίᾳ, καὶ εἰς τὸ οὖς, πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα παρρησίαν ἐπομένην, ἣν ἔμελλεν αὐτοῖς διδόναι, τὸν τύπον τῆς διαλέξεως ἀντιδιαστέλλων ἐκείνοις. οὐ μιᾷ καὶ δύο καὶ τρισὶ πόλεσιν, ἀλλὰ τῇ οἰκουμένῃ κηρύξατε πάσῃ φησὶ γῆν καὶ θάλατταν ἐπιόντες, οἰκουμένην καὶ ἀοίκητον, καὶ τυράννοις καὶ δήμοις, καὶ φιλοσόφοις καὶ ῥήτορσι, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ μετὰ παρρησίας πάσης πάντα λέγοντες. διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐπὶ τῶν δωμάτων, καὶ ἐν τῷ φωτὶ, χωρὶς ὑποστολῆς τινος καὶ μετὰ ἐλευθερίας ἁπάσης. καὶ τί μὴ εἶπεν, [ἀκωλύτως] κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων καὶ εἴπατε ἐν τῷ φωτὶ [μόνον] ἀλλὰ [καὶ] προσέθηκεν, ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε; ἐπαίρων αὐτῶν τὰ φρονήματα. ὥσπερ οὖν ὅτε ἔλεγεν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, δεικνὺς ὅτι πάντα δι' αὐτῶν ἐργάσεται, καὶ πλέον ἢ δι' ἑαυτοῦ, τοῦτο τέθεικεν. τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ἐγὼ δέδωκα φησὶ καὶ τὰ προοίμια· τὸ δὲ πλέον, δι' ὑμῶν ἀνύσαι βούλομαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἐπιτάττοντός ἐστι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον προαναφωνοῦντος καὶ θαρροῦντος τοῖς λεγομένοις, καὶ δεικνύντος ὅτι πάντων κρατήσουσι, καὶ ἠρέμα καὶ τὴν περὶ τῆς κακηγορίας ἀγωνίαν πάλιν ὑποῤῥύπτοντος. ὥσπερ γὰρ οὗτος τὸ κήρυγμα λανθάνον τέως πάντα ἐπελεύσεται, οὕτω καὶ ἡ πονηρὰ τῶν ἰουδαίων ὑπόληψις ἀπολεῖται ταχέως. Εἶτα ἐπειδὴ ἐπῆρεν αὐτοὺς καὶ ὕψωσε, προαναφωνεῖ πάλιν καὶ τοὺς κινδύνους, ἀναπτερῶν αὐτῶν τὴν διάνοιαν καὶ ὑψηλοτέρους πάντων ποιῶν. τί γάρ

An gravis injuria eſt, quia præſtigiatores & ſe-
ductores vos vocant? At ſuſtinete pauliſper,
& non multò pòſt ſalvatores vos, benefacto-
reſq; totius orbis terrarū prædicabunt. Tem-
pus enim quod obumbrata omnia declarat, ac
detegit, & illorum adverſus vos ementia ver-
ba redarguet, & virtutis veſtræ ſplēdorem pa-
tefaciet. Nam quando reipſa benefactores eſ-
ſe cognoſcemini, quando videbunt omnes ve-
ræ cultores virtutis vos eſſe, tunc adverſario-
rum veſtrorum ſermonem contemnent, ve-
A ritati rerum adhærentes. Sic illi ſycophantæ
mendaces, maledici, falſiq; aliorum accuſato-
res videbuntur, vos autem vel Sole ipſo clario-
res eritis, atque illuſtriores: longa enim ſpa-
cia temporis omnem tubarum clangorem in
prædicandis meritis veſtris ſuperabunt, teſteſ-
que claritatis veſtræ univerſos ſimul habebitis
homines. Nequaquam verò præſenti ſermo-
ne animus veſter dejiciatur, ſed ſpes futuro-
rum bonorū erigat: impoſſibile .n. eſt abſcōdi
res veſtras. Deinde quoniam ab omni terrore
B & ſolicitudine ipſos eripuit, atq; altiores omni
calumnia effecit, opportunè nunc de libertate
prædicationis differit. Quid enim ait? *Quod in
tenebris vobis dico, dicite in lumine: & quod in aure
auditis, prædicate ſuper tecta.* Quanquam enim
non fuerint tenebræ quando hęc illis cōmitte-
bat, nec in aure clàm ipſis loquebatur, ſuper-
latione quadam tamen ſermonis utitur. Solis
enim ipſis, & in parvo angulo Palæſtinæ dice-
bat, idcirco quaſi ad futurum ubiq; ingentem
evangelii ſonitum hæc cōferendo ita dixit: nō
C enim uni, aut duobus, aut tribus civitatibus,
ſed toti orbi terrarum prædicabitis: maria,
terras, loca habitata & inhabitata tranſituros
oſtendit. Nec pauperibus ſolùm, aut rudi-
bus, ſed regibus opulentis, potentibus popu-
lis, acutiſſimis philoſophis, facundiſſimis ora-
toribus, aperto ac nudo capite liberè ac fiden-
ter hæc dicturos prænunciat. Propterea dixit,
ſuper tecta & in lumine, ne aliquid ſubticen-
dum aut celandum putent. Sed nónne ſatis e-
rat, forſan quiſpiam objiciet, ſuper tecta, atq;
in lumine dicere: ſed adjecit, quod in tenebris
D vobis dico, & quod in aure auditis? Nónne erat
certè ſatis majores ipſorū animos reddere vo-
lenti: nam veluti quando dicebat, *Qui credit in
me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet, & ma-
jora his faciet*: ſic etiam in hoc loco, ut oſtendat Ioan. 14. b.
totum, aut certè multò majorem partem per
illos quam per ſe facturum, id poſuit. Princi-
pia enim, ait, horum ego ſum exorſus per me:
quæ verò poſt principia ſequuntur, per vos
conficere ſtatui. Hæc autem non imperando
ſolummodo dicit, verumetiam multò antè
E futura prædicendo. His enim dictis, & omni-
um illos victores fore prædixit, & occultè
contumeliarum moleſtiam ſedavit. Nam ſic-
ut hoc evangelium interim latens omnia
pervadet ac illuſtrabit, ſic malicioſa Iudæo-
rum ac pernicioſa de Apoſtolis exiſtimatio ci-
tò peribit. Verum cum extuliſſet animos eo-
rum, atque ſublimius evexiſſet, pericula
rurſus prænunciat, eorum mentem erigens,
& ſublimiores omnibus periculis reddens.
Quid

Digitized by Google

Quid enim dicit? *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum qui poteſt & corpus & animã perdere in gehennam.* Videſne ut omnibus eos effecerit ſuperiores? non ſolũ curis, neq; conviciis, neque periculis & inſidiis, ſed ipſa etiam morte, quæ omnium maxime videtur terrorem incutere: neq; verò ſimpliciter morte, ſed ea etiã violenta. Et non dixit, interficiemini, ſed cum quadã amplitudine conveniente omnem rem explicat. Nolite timere eos, inquiens, qui corpus occidunt, animã autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eũ qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennã. Crebrò id facit: ſæpe.n. ad oppoſitum orationẽ detorquet. Nã quid pertimeſcitis, inquit? mortemne, aut eius terrore pulſi tardiores eritis ad prędicandũ? At hac de cauſa potius vobis prædicandũ eſt, quoniam mortẽ perhorreſcitis. Nihil enim aliud à vera morte vos eripiet, quam ſalutaris evãgelii prædicatio. Nã etſi interempturi vos ſunt, meliorẽ tamen partẽ veſtri nullo modo attingẽt, etiamſi maxime cõtendant. Idcirco non dixit, qui animã non occidunt, ſed qui non poſſunt occidere: ut intelligam' non poſſe ipſos etiãſi voluerint. Quare ſi ultima ſupplicia timetis, illa perhorreſcite, quæ multò graviora ſunt. Vides φ non ꝓmittit ipſis hujus vitæ perpetuitatem, mori autem ꝓmittit, ut majora ſublimioraq; conferat, q̃ ſi nunquã morti traderentur. Et certè multò melius eſt mortẽ omnino deſpicere q̃ eam effugere. Quocirca non in pericula eos conjicit, ſed periculis ſuperiores facit. Ita brevi oratione duob' vel tribus verbis abſoluta, ſalutarẽ de immortalitate opinionẽ in animis eorũ fixit atq; plantavit, & aliis rationibus eos conſolatur: Ne enim putarent quaſi ſe derelictos ab eo, ad cædem & violẽtum perventuros interitum, de providẽtia Dei diſputat, dicens: *Nonne duo paſſeres aſſe venduntur, & unus ex ipſis non cadet in laqueum ſine patre veſtro qui eſt in cœlis? Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt.* Quid enim vilius paſſeribus? ait, ſed tamẽ nunquam ignorante Deo capientur. Non enim cooperante Deo cadere ait, φ divina majeſtate indignum eſt, ſed nihil prorſus eorum quæ geruntur, Deum latere oſtendit. Quòd ſi nihil penitus eorũ quæ accidunt, Deus ignorat: vos autem vere ac ſyncere magis q̃ pater amat, & ita amat, ut pilos capitis quoque veſtri non negligat: quid timendũ vobis eſt? Hoc autem dicebat non quia Deus aliquo humano more numerat, ſed quia perfectã cognitionem rerũ omnium, & ſummã de omnibus Dei providentiam oſtendere voluit. Si ergo cuncta novit quæ fiunt, ſi vult poteſtque ſimul ſervare vos: nolite cum tribulationes vobis acciderint, derelictos vos eſſe à Deo exiſtimare. Non enim ab incõmodis corporis liberare vos vult, ſed ad eam perfectionẽ adducere ſtudet, ut incõmoda corporis contemnatis. Id .n. eſt q͞d maximè à corporis liberat incõmodis. *Nullus ergo timor animos veſtros perturbet, cum multis paſſeribus vos ſitis præſtantiores.* Vides quomodo timorem eorum depreſſit. Sciebat enim arcana mẽtis, ac ideo attulit: *Nolite ipſos timere.* Nam

τί γάρ φησι; μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. εἶδες πῶς πάντων αὐτοὺς ἔστησεν ἀνωτέρους; οὐ φροντίδος μόνον, οὐδὲ κακηγορίας, οὐδὲ κινδύνων καὶ ἐπιβουλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ πάντων εἶναι δοκοῦντος φοβερωτέρου θανάτου [πείθων καταφρονεῖν]· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς θανάτου, ἀλλὰ καὶ βιαίου. καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἀναιρεθήσεσθε. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης μεγαλοπρεπείας τὸ πᾶν ἐδήλωσε, μὴ φοβηθῆτε

A λέγων ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα [τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον, τὸν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα δυνάμενον ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.] ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, εἰς τοὐναντίον περιτρέπων τὸν λόγον. τί γάρ φησι; δεδοίκατε [τὸν] θάνατον, καὶ διὰ τοῦτο ὀκνεῖτε κηρύσσειν; δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο κηρύξατε, ἐπειδὴ δεδοίκατε [θάνατον.] τοῦτο γὰρ ὑμᾶς ἐξαιρήσεται τοῦ ὄντως θανάτου. εἰ γὰρ καὶ μέλλουσιν ὑμᾶς ἀναιρεῖν, ἀλλὰ τοῦ κρείττονος οὐ περιέσονται, κἂν μυρία φιλονεικήσωσι. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὴν δὲ ψυχὴν

B οὐκ ἀποκτεινόντων, ἀλλὰ μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. εἰ γὰρ καὶ θελήσωσιν, οὐ περιέσονται. ὥστε εἰ δέδοικας κόλασιν, ἐκείνην φοβοῦ τὴν πολλῷ χαλεπωτέραν. ὁρᾷς πῶς πάλιν οὐκ ἐπαγγέλλεται αὐτοῖς ἀπαλλαγὴν θανάτου, ἀλλ' ἀφίησιν ἀποθανεῖν, μείζονα χαριζόμενος ἢ εἰ μὴ συνεχώρησε τοῦτο παθεῖν; τοῦ γὰρ ἀπαλλάξαι θανάτου τὸ πεῖσαι καταφρονῆσαι θανάτου πολλῷ μεῖζόν ἐστιν. οὐ τοίνυν εἰς κινδύνους ἐμβάλλει αὐτούς, ἀλλ' ἀνωτέρους ποιεῖ κινδύνων, καὶ ἐν βραχεῖ λόγῳ τὰ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς ἐν αὐτοῖς

C πήγνυσι δόγματα, καὶ ἐν δύο καὶ τρισὶ λέξεσι δόγμα σωτήριον καταφυτεύσας, καὶ ἀπὸ λογισμῶν αὐτοὺς ἑτέρων παραμυθεῖται. ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσιν ἀναιρούμενοι καὶ σφαττόμενοι ὡς ἐγκαταλιμπανόμενοι ταῦτα πάσχειν, πάλιν τὸν περὶ τῆς προνοίας τοῦ θεοῦ εἰσάγει λόγον, οὕτω λέγων· οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται εἰς παγίδα ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. τί γὰρ εὐτελέστερον ἐκείνων φησίν; ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐκεῖνα ἁλώσεται ἀγνοοῦντος τοῦ

D θεοῦ. οὐ γὰρ τοῦτό φησιν, ὅτι αὐτοῦ ἐνεργοῦντος πίπτει· τοῦτο γὰρ ἀνάξιον θεοῦ· ἀλλ' ὅτι οὐδὲν αὐτὸν λανθάνει τῶν γινομένων. εἰ τοίνυν ἀγνοεῖ οὐδὲν τῶν συμβαινόντων· ὑμᾶς δὲ φιλεῖ πατρὸς γνησιώτερον, καὶ οὕτω φιλεῖ, ὡς καὶ τὰς τρίχας ἠριθμηκέναι· οὐ χρὴ δεδοικέναι. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὅτι τὰς τρίχας ὁ θεὸς ἀριθμεῖ· ἀλλ' ἵνα τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ τὴν πολλὴν πρόνοιαν τὴν περὶ αὐτοὺς ἐνδείξηται. εἰ τοίνυν καὶ οἶδε πάντα τὰ γινόμενα, καὶ δύναται σώζειν ὑμᾶς καὶ βούλεται, ὅσα

E ἂν πάθητε μὴ νομίσητε ἐγκαταλιμπανόμενοι πάσχειν. οὐδὲ γὰρ ἀπαλλάξαι ὑμᾶς βούλεται τῶν δεινῶν, ἀλλὰ πεῖσαι καταφρονεῖν τῶν δεινῶν. ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα ἀπαλλαγὴ τῶν δεινῶν. μὴ οὖν φοβηθῆτε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. ὁρᾷς ἤδη τὸν φόβον αὐτῶν κρατήσαντα; καὶ γὰρ ᾔδει τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας. διὰ τοῦτο ἐπήγαγε, μὴ οὖν φοβεῖσθε αὐτούς. καὶ

Digitized by Google

κἂν γὰρ κρατήσωσι, τοῦ καταδεεστέρου κρατήσουσι, τοῦ σώματος λέγω. ὃ κἂν μὴ οὗτοι ἀποκτείνωσιν, ἡ φύσις λαβοῦσα ἄπεισι πάντως. ὥστε οὐδὲ τούτου οὗτοι γεγένασι κύριοι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτὸ ἰσχύουσιν. εἰ δὲ τοῦτο δέδοικας, πολλῷ μᾶλλον τὸ μεῖζον δεδοικέναι χρὴ, καὶ φοβεῖσθαι τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐν γεέννῃ ἀπολέσαι. καὶ οὐ λέγει φανερῶς ἑαυτὸν [εἶναι] εἶναι τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι. διὰ δὲ τῶν ἔμπροσθεν ἐνέφηνε, κριτὴν ἑαυτὸν ὄντα ἐδήλωσεν. ἀλλὰ νῦν τοὐναντίον γίνεται. τὸν μὲν γὰρ δυνάμενον ψυχὴν ἀπολέσαι, τουτέστι, κολάσαι, οὐ φοβούμεθα· τοὺς δὲ τὸ σῶμα ἀναιροῦντας πεφρίκαμεν. καίτοι γε ὁ μὲν μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα τιμωρεῖται· οἱ δὲ οὐ μόνον οὐ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ σῶμα κολάσαι δύνανται· κἂν μυριάκις κολάσωσιν, ἀλλὰ λαμπρότερον μᾶλλον οὕτω ποιοῦσιν αὐτό. εἶδες, πῶς δείκνυσι τοὺς ἀγῶνας εὐχερεῖς; καὶ γὰρ σφόδρα ὁ θάνατος κατέσειεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, φοβερόν πως ἐμπνέων, τῷ μηδέπω γεγενῆσθαι εὐκαταγώνιστος, μηδὲ τοὺς μέλλοντας αὐτοῦ καταφρονεῖν τοῦ πνεύματος ἀπολελαυκέναι χάριτος. ἐκβαλὼν τοίνυν τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν τὴν κατασείουσαν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τῶν ἑξῆς παραθαρρύνει πάλιν. φόβῳ φόβον ἐκβάλλων καὶ οὐ φόβῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπάθλων ἐλπίδι μεγάλων, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς τῆς ἐξουσίας, καὶ [ἑκατέρωθεν] αὐτοὺς προτρέπων εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παρρησίαν. καὶ ἐπάγει λέγων· πᾶς ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὐ γὰρ διὰ τῶν ἀγαθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ὠθεῖ, καὶ εἰς τὰ σκυθρωπὰ καταλήγει. καὶ σκόπει τὴν ἀκρίβειαν. οὐκ εἶπεν ἐμὲ, ἀλλ' [ἐν] ἐμοί. δεικνὺς ὅτι οὐκ οἰκείᾳ δυνάμει, ἀλλὰ τῇ ἄνωθεν βοηθούμενος χάριτι ὁμολογεῖ ὁ ὁμολογῶν. περὶ δὲ τοῦ ἀρνουμένου, οὐκ εἶπεν ἐν ἐμοὶ, ἀλλ' ἐμέ. ἔρημος γὰρ γενόμενος τῆς δωρεᾶς, οὕτως ἀρνεῖται. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐγκαλεῖται φησὶν, εἰ [ὁ] ἐγκαταλειφθεὶς ἀρνεῖται; ὅτι τὸ ἐγκαταλειφθῆναι παρ' αὐτῶν γίνεται τῶν ἐγκαταλιμπανομένων. τίνος δὲ ἕνεκεν οὐκ ἀρκεῖται τῇ κατὰ διάνοιαν πίστει, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τοῦ στόματος ὁμολογίαν ἀπαιτεῖ; εἰς παρρησίαν ἡμᾶς ἀλείφων καὶ πλείονα ἀγάπην καὶ διάθεσιν, καὶ ὑψηλοὺς ἐργαζόμενος. διὸ καὶ πρὸς ἅπαντας διαλέγεται. καὶ οὐδὲ τῷ προσώπῳ τῶν μαθητῶν κέχρηται μόνον· οὐ γὰρ αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν ἤδη κατασκευάζει γενναίους. ὁ γὰρ τοῦτο μαθὼν, οὐ διδάξει μόνον μετὰ παρρησίας, ἀλλὰ καὶ πείσεται [πάντα εὐκόλως καὶ] μετὰ προθυμίας. τοῦτο γοῦν πολλοὺς τοῖς ἀποστόλοις προσήγαγε, τὸ πιστεῦσαι τῷ ῥήματι τούτῳ. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ κολάσει πλείων ἡ τιμωρία, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς μείζων ἡ ἀντίδοσις. ἐπειδὴ γὰρ τῷ χρόνῳ πλεονεκτεῖ ὁ κατορθῶν, καὶ τῇ ἀναβολῇ τῆς τιμωρίας νομίζει κερδαίνειν ὁ δὲ ἁμαρτὼν, ἀντίρροπον. μᾶλλον δὲ πολλῷ μείζονα πλεονεξίαν εἰσήγαγε τὴν προσθήκην τῶν ἀντιδόσεων. ἐπλεονέκτησας φησὶ τῷ προτέρως με ὁμολογῆσαι ἐνταῦθα;

πλεο-

Nam ſi vos vincent, inferiorem partem veſtri, corpus videlicet, ſolùmodo vincẽt: quod etiã ſi ab iſtis trucidatum non fuerit, natura tamen duce obruetur: nam nihil iſti à ſe vobis facient, ſed q̃ duce natura ſit, id ferocitate cõpulſi. Quòd ſi hos timetis, quãto magis ille timẽdus eſt, qui tam animam q̃ corpus in gehennã perdere poteſt? Non expreſſit tamen aperte ſe illũ eſſe, ſed per ea quæ jam dicta ſunt, neminem fugiet q̃ de ſe ipſo dicit, cum jã ipſum judicẽ fore ſignificaverit. A Nos verò cõtrarium omnino facimus: nam cum qui poteſt animam perdere, id eſt, æternis ſuppliciis punire, nequaquã timemus: eos autem qui corpus interimũt, perhorreſcimus: atqui ille quidẽ unà cum anima corpus quoq; ipſum ſupplicio afficit: hi verò quos nimium metuimus, non ſolum animam, ſed ne corpus quidem punire poſſunt. Nam quæ pœna hæc eſt, quę quãtò major fuerit, tanto illuſtriorem reddit patientem? Percipis qualiter hęc certamina faciliora facit: valde namq; adhuc terribilis mors videbatur, nõ-B dum contempta ac ſpreta erat. Nec qui eam neglecturi erant, ſpiritus ſancti gratia potiebantur. Terrore igitur mortis, quo movebantur, repulſo, timore iterum timorem ejecit, & ſpe pręmiorũ corroborat. Magna igitur comminatur eis poteſtate atq; licentia. Ita utrinq; timore peiorũ, & certa ſpe meliorum, ad liberam veritatis prædicationem impellit, dicens: *Quicunq; igitur cõfitebitur in me coram hominibus, confitebor eum & ego coram patre meo, qui eſt in cœlis. Qui autem negaverit me coram hominibus, ne-C gabo & ego ipſum coram patre meo qui eſt in cœlis.* Ita non ſpe meliorũ ſolum, ſed ab oppoſitis etiam hortatur, & in acerbiora tandem deſinit. Tu autẽ diligenter ſcriptũ conſidera. Non .n. dixit, qui confitebitur me, ſed in me: ut tibi oſtenderet, nõ ꝓpria virtute, ſed gratia ſuperiore adjutũ confiteri eum qui cõfitetur. Qua etiã de cauſa non ſimpliciter dixit de negante, qui in me negaverit. Nam qui negat, ſuperioris patrocinio gratiæ privatus negat. Sed cujus rei gratia, inquies, ſi privat' quis gratia, derelictuſque negat, quaſi crimino ſe egiſſet, accuſatur? D quia videlicet qui derelinquitur, culpa ſua derelinquitur. Sed quãobrẽ, quiſpiam, objiciet, nõ ſufficit fides in animo & voluntate, verumetiam oris confeſſio flagitatur? Liberam certè petit confeſſionem, ad majoremq; charitatem nos adducit, & ſublimes atq; invictos eſſe deſiderat. Quapropter omnibus hæc præcipit: non enim ad perſonã ſolùmodo ſpectant diſcipulorum, ſed diſcipulorũ quoq; diſcipulis robur adjiciunt. Nam qui hæc rectè intellexerit, ac crediderit: is non liberè ſolum prædicabit, E verumetiam cuncta pericula magno & æquo animo perferet. Id certè firma creditum fide multos fecit confluere ad Apoſtolos. Nam ut in malis majora ſupplicia ſequuntur: ſic in bonis major erit retributio. Etenim quoniã qui cõfitetur in Chriſto, tẽpore primus eſt, & quia tarditate ſupplicii nonnihil ſe lucrari peccator putat: idcirco parem, immo verò multò majorem tam mali q̃ boni retributionem habẽt: videlicet prior tu, ait, tẽpore me hic confeſſus es,

F ſed

ſed majora tibi referam, & tantò majora, ut o-
mnem ad hæc quæ tu feciſti, comparationem
effugiant: ibi enim te cõfitebor. Vides ibi no-
bis tam bona quam mala reſervata eſſe? Cur er-
go feſtinas? cur properas? cur in hac vita retri-
butiones quæris, qui per ſpem ſervatus es? His
de cauſis ſi quid boni hic feceris, cujus retribu-
tionem hic nõ receperis, forti tranquilloq; a-
nimo ſis: majora .n. præmia in futura vita tibi
reſervata ſunt. Quòd ſi quicquã perperam geſ-
ſeris, neq; pœnã unquã propter id dederis, no- A
li credere jam te effugiſſe: futuram enim te ibi
æternaq; pœna expectat, niſi pœnitentia me-
liorẽ te feceris. Si verò parũ mihi credis, ſaltem
à præſentibus futura conjicias. Nam ſi in cer-
taminis laboriſq; tempore ſic ſunt illuſtres, qui
confitentur: quales in coronæ retributioniſq;
tempore futuros credis? Si hoſtes hic ſuperant
te atq; deprimunt, qui te magis diligit, quam
parens tuus dilexit: admirabitur te ibi & lauda-
bit, ubi tam bonorũ præmia, quàm malorum
ſupplicia reſervãtur. Quare qui Chriſtũ negãt,
& nũc vexantur, & tunc in æternũ punientur. B
Nunc quidem quoniã cõſcientiæ ſtimulis exa-
gitantur, nec vitam negatione conſecuti ſunt,
qui paulò pòſt morituri ſunt: tunc autẽ etiam
ipſi non dubitant ultimos ſe cruciatus perpe-
tuosq; ſubituros. Qui verò Chriſtum cõfiten-
tur, magnos in hac vita & in illa quæſtus, &
magna lucra invenient. Cumq; bene mortui
ſunt, & hic vivis clariores ſunt, & ibi bonis in-
effabilibus perfruentur. Non .n. ad punien-
dum ſolum, verumetiam multo magis ad bona
largiendum paratus eſt Deus. Sed curnam, in- C
quies, alterum ſemel, alterum bis poſuit? novit
pœnarum timore magis, quàm bonorum ſpe
homines caſtigari: idcirco cùm dixiſſet, Time-
te magis eum, qui poteſt & animam & corpus
in gehennam perdere: iterum intulit, Nega-
bo & ego ipſum. Hac ratione Paulus quoque
aſſiduè pœnarum meminit. Verum omni ex
parte audientes cõmunivit, cœlos enim nobis
aperuit, terribile judicium monſtravit futurũ,
ubi angelici præconis tuba athletarum coronæ
prædicantur, quibus magna incentiva nobis
præbentur ad ſervandam facilè pietatem ac fi- D
dem. Nam ne timiditate Apoſtolorum evan-
gelium retardari queat, ad armatas quoq; ex-
peditasq; legiones paratos eſſe jubet: ut diſca-
mus infideles homines non ſolùm ſuę perfidię,
verumetiam inſidiarum quas adverſus fideles
cogitant, acriores pœnas daturos. Cùm ſimus
igitur certiores ad meliorem vitam nos mor-
te trajecturos, antequam tempus moriendi
adveneirt, mortem contemnamus. Sed do-
lendum eſt, quiſpiam dicet, quoniam corpus
poſt mortem omnino corrumpitur. Ego verò E
ideo gaudendũ nobis magis cenſeo, quoniam
corruptione corporis mors ipſa corrumpitur,
mortalitas deſtruitur, non ſubſtantia corpo-
ris: nam ut quando æs funditur ut inde ſtatua
conſletur, nullam æris perditionem tunc
eſſe dicemus, cum ad meliorem uſum tra-
ducatur: ſimiliter de corpore quoque tuo
futurum eſt. Nullis ergo lachrymis, nullo mœrore, quoniam moriturus es, te lacera-

πλεονεκτήσω σε κἀγώ φησιν τῷ μείζονά σοι δοῦναι,
καὶ ἀφάτως μείζονα. ἐκεῖ γάρ σε ὁμολογήσω. ὁρᾷς
ἐκεῖ καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ταμιευόμενα; τί τοί-
νυν σπεύδεις καὶ ἐπείγῃ; τί δὲ ζητεῖς ἐνταῦθα τὰς ἀ-
μοιβὰς ἐλπίδι σωθείς; διὰ δὴ τοῦτο κἂν ποιή-
σῃς τι χρηστὸν, καὶ μὴ λάβῃς αὐτοῦ τὴν ἀντίδο-
σιν ἐνταῦθα, μὴ ταράττου· μετὰ γὰρ προσ-
θήκης ἐν τῷ μέλλοντί σε καιρῷ ἀναμένει τούτων
ἡ ἀμοιβή. κἂν ποιήσῃς τι πονηρὸν καὶ μὴ δῷς
δίκην, μὴ ῥαθύμει. ἐκεῖ γάρ σε ἐκδέξεται ἡ τι-
μωρία, ἂν μὴ μεταβάλῃ καὶ γένῃ βελτίων. εἰ
δὲ ἀπιστεῖς, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα καταστοχάζου τὰ
τῶν μελλόντων. εἰ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώ-
νων οὕτως εἰσὶ λαμπροὶ οἱ ὁμολογοῦντες, ἐν τῷ
καιρῷ τῶν στεφάνων ἐννόησον τίνες ἔσονται; εἰ οἱ
ἐχθροὶ ἐνταῦθα κρατοῦσιν, ὁ πάντων πατέρων
φιλοστοργότερος πῶς οὐ θαυμάσεταί σε καὶ
ἀνακηρύξει; ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν [εἰσὶ] καὶ τῶν ἀ-
γαθῶν αἱ δωρεαὶ, καὶ τῶν κακῶν αἱ τιμωρίαι.
ὥστε οἱ μὲν ἀρνούμενοι, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ βλα-
βήσονται· ἐνταῦθα μὲν, μετὰ πονηροῦ συνειδότος
ζῶντες, κἂν μή ποτε ἀποθάνωσιν ἀποθανοῦ-
νται πάντως· [καὶ] ἐκεῖ δὲ τὴν ἐσχάτην ὑπομέ-
νοντες δίκην. οἱ δὲ ἕτεροι, καὶ ἐνταῦθα καὶ
ἐκεῖ κερδανοῦσι, καὶ τὸν θάνατον [ἐνταῦθα] πραγ-
ματευόμενοι καὶ τῶν ζώντων ταύτῃ λαμπρότεροι
γινόμενοι, καὶ ἐκεῖ τῶν ἀπορρήτων ἀπολαύοντες
ἀγαθῶν. οὐ γὰρ δὴ πρὸς τὸ κολάζειν μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ πρὸς τὸ εὐεργετεῖν ἕτοιμος ὁ θεός· καὶ
πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἢ [πρὸς] ἐκεῖνο. Ἀλλὰ τίνος
ἕνεκεν τοῦτο μὲν ἅπαξ τίθησιν, ἐκεῖνο δὲ δίς; οἶδε
μᾶλλον τούτῳ σωφρονιζομένους. διὰ τοῦτο εἰπών·
Φοβήθητε τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα "
ἐν γεέννῃ ἀπολέσαι, πάλιν λέγει· ἀρνήσομαι "
[αὐτὸν] κἀγώ. οὕτω καὶ Παῦλος ἐποίει, συνε- "
χῶς τῆς γεέννης μεμνημένος· ἀλείψας τοίνυν
τὸν ἀκροατὴν διὰ πάντων· καὶ γὰρ τοὺς οὐρα-
νοὺς ἀνέῳξεν αὐτῷ· καὶ τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο ἐ-
πέστησε τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ θέατρον ἔδειξε τῶν ἀγ-
γέλων, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀνακήρυξιν τῶν στεφά-
νων, πολλὴν ἐντεῦθεν προσαποτιθέμενος τῷ λόγῳ τῆς
εὐσεβείας τὴν εὐκολίαν· λοιπὸν ἵνα μὴ δειλῶν γε-
νομένων ἐμποδισθῇ τὸ κήρυγμα, καὶ πρὸς αὐτὰς
τὰς σφαγὰς αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι κελεύει·
ἵνα μάθωσιν, ὅτι οἱ ἐν τῇ πλάνῃ μένοντες, καὶ τῆς τού-
των ἐπιβουλῆς δώσουσι δίκην. Καταφρονῶμεν
τοίνυν θανάτου, κἂν μὴ παρῇ καιρὸς ὁ τοῦτον ἀπαιτῶν.
καὶ γὰρ εἰς πολλῷ βελτίονα ἀναστησόμεθα ζωήν. ἀλλὰ
φθείρεται τὸ σῶμα; καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα χαίρειν δεῖ,
ὅτι ὁ θάνατος φθείρεται καὶ ἡ θνητότης ἀπόλλυται, οὐχ
ἡ οὐσία τοῦ σώματος. οὐδὲ γὰρ εἰ ἀνδριάντα ἴδοις χω-
νευόμενον, ἀπώλειαν προσερεῖς τὸ γινόμενον, ἀλ-
λὰ βελτίω κατασκευήν. τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ
τοῦ σώματος λογίζου, καὶ [μὴ] θρήνει.

[τότε

Tunc

[τότε γὰρ ἔδει θρηνεῖν] εἰ ἔμενεν [ἐν] τῇ κολάσει. ἀλλ' ἔδει [φησὶ] χωρὶς τοῦ φθείρεσθαι τὰ σώματα τοῦτο γίνεσθαι, καὶ ὁλόκληρα μένειν αὐτά. καὶ τί τοῦτο ἢ τοὺς ζῶντας ἢ τοὺς ἀπελθόντας ὤνησεν ἄν; μέχρι πότε φιλοσώματοι; μέχρι πότε τῇ γῇ προσηλωμένοι πρὸς τὰς σκιὰς κεχήνατε; τί γὰρ τοῦτο ὠφέλησεν ἄν; μᾶλλον δὲ τί οὐκ ἂν ἔβλαψεν; εἰ γὰρ μὴ ἐφθείρετο τὰ σώματα, πρῶτον τὸ πάντων μεῖζον τῶν κακῶν ὁ τῦφος παρὰ πολλοῖς ἔμενεν ἄν. εἰ γὰρ καὶ τούτου γινομένου καὶ σκωλήκων πηγαζόντων πολλοὶ θεοὶ νομισθῆναι ἐφιλονείκησαν, τί οὐκ ἂν ἐγένετο τούτου μένοντος; δεύτερον, οὐκ ἂν ἐπιστεύθησαν ἀπὸ γῆς εἶναι. εἰ γὰρ τοῦ τέλους μαρτυροῦντος ἀμφισβητοῦσιν ἔτι τινές, τί οὐκ ἂν ὑπώπτευσαν εἰ μὴ τοῦτο ἑώρων; τρίτον, σφόδρα ἂν ἐφιλήθη τὰ σώματα, καὶ οἱ πλείους σαρκικώτεροι καὶ παχύτεροι ἐγένοντο [ἄν.] εἰ δὲ καὶ νῦν τοῖς τάφοις συμπλέκονταί τινες καὶ ταῖς σοροῖς ἀφανισθέντων ἐκείνων, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν εἰ καὶ τὴν εἰκόνα εἶχον διατηρουμένην; τέταρτον, οὐκ ἂν σφόδρα ἐπόθησαν τὰ μέλλοντα. πέμπτον, οἱ τὸν κόσμον ἀθάνατον εἶναι λέγοντες, μᾶλλον ἂν ἐβεβαιώθησαν, καὶ οὐκ ἂν ἔφασαν [τὸν] θεὸν εἶναι δημιουργόν. ἕκτον, οὐκ ἂν ἔγνωσαν τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετήν, καὶ πόσον ἐστὶ παροῦσα σώματι ψυχή. ἕβδομον, πολλοὶ τῶν ἀποβαλόντων τοὺς οἰκείους τὰς πόλεις ἀφέντες τὰ σήματα ἔμελλον οἰκεῖν καὶ παραπλῆγες γίνεσθαι τοῖς νεκροῖς τοῖς αὐτῶν διηνεκῶς διαλεγόμενοι. εἰ γὰρ καὶ νῦν εἰκόνας πλάττοντες ἄνθρωποι, ἐπειδὴ τὸ σῶμα κατέχειν οὐκ ἔχουσιν [οὐδὲ γὰρ δυνατὸν] ἀλλὰ καὶ ἀκόντων [αὐτῶν] ῥεῖ καὶ ἀποπηδᾷ, προσηλωμένοι τῷ σανίσιν εἰσί, τί οὐκ ἂν τότε ἐπενόησαν ἄτοπον; ἐμοὶ δοκοῦσι καὶ ναοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις σώμασιν οἰκοδομῆσαι [οἱ] πολλοί, καὶ πεῖσαι δαίμονας φθέγγεσθαι δι' αὐτῶν οἱ τὰ τοιαῦτα μαγγανεύειν εἰδότες, ὅπου γε καὶ νῦν οἱ τῆς νεκυομαντείας τολμῶντες πολλὰ τούτων ἀτοπώτερα ἐπιχειροῦσιν, οἵ γε μετὰ τὴν κόνιν καὶ τὴν τέφραν ταῦτα ποιεῖν ἔτι φιλονεικοῦσι. πόσαι δὲ οὐκ ἂν εἰδωλολατρείας ἐντεῦθεν ἐγένοντο; ταῦτα τοίνυν ἀναιρῶν ὁ θεὸς τὰ ἄτοπα, καὶ παιδεύων ἡμᾶς ἀφίστασθαι τῶν γηΐνων [ἁπάντων,] ἀφανίζει τὸ σῶμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμετέρων. καὶ γὰρ ὁ φιλοσώματος, καὶ πρὸς κόρην ἐπτοημένος εὔμορφον, εἰ μὴ βούλοιτο μαθεῖν τῷ λόγῳ τὸ εἰδεχθὲς τῆς οὐσίας, δι' αὐτῆς αὐτὸ τῆς ὄψεως εἴσεται. καὶ γὰρ πολλαὶ τῆς ἐρωμένης ὁμήλικες, πολλάκις δὲ καὶ λαμπρότεραι ἀποθανοῦσαι μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν δυσωδίαν παρέσχον καὶ ἰχῶρα καὶ σηπεδόνα σκωλήκων. ἐννόησον τοίνυν οἷον κάλλος φιλεῖς, καὶ πρὸς ποίαν ἐπτόησαι εὐμορφίαν. εἰ δὲ μὴ ἐφθείρετο τὰ σώματα, οὐκ ἂν τοῦτο ἐγνώσθη καλῶς.

Tunc enim flendum eſſet, quādo in hujuſmodi conditione ac pœna perpetuò corpus tuum permanſurum ſcires. Sed melius eſſet, inquies, ſi nulla putredine corpora tabeſcerent, ſi integritatem ſuam ſemper conſervarent. Ego verò nō video, quàm hoc aut defūctis vivis utilitatē afferre poſſet. Quouſq; hæc fœtida corpora diligetis? Quouſq; terræ affixā mentē habebitis? Quouſq; hujus umbræ ardenti amore laborabitis? Non .n. intelligo quid emolumēti ſi cor-
A pora integra permanerent, cōſequeremur, immo vero econtra magna pernicies nos inde invaderet. Nā ſi corpora nullo fœtore inquinata cōſervarentur, primùm pernicioſiſſimum ſuperbiæ malū magis vigeret. Nam ſi etiam cùm putredine tabeſcant, cùm vermib' poſt mortē ſcaturiant: multi tamen deorum honoribus coli voluerunt: quid non fieret, niſi fœdiſſimo corporis fœtore ab hac inſania deterrerentur? Deinde non facilè aliqui ſibi perſuaderent terrena eſſe corpora noſtra. Nam ſi cùm in terrā modò reſolvuntur, nonnulli tamen an terre-
B na ſint ambigunt: quid non ſuſpicarentur, niſi hoc ita fieret? Tertiùm, magis ab omnibus corpora diligerentur, & carnales magis rudioreſque multi hominum efficerentur. Nam ſi aliqui etiam fœtentibus ſepulchris ſtulto ſuorum amore conjunguntur: quid facerent, ſi corpus integrum detinere poſſent? Quartùm, non valde homines futuræ vitæ ſtatum deſiderarent. Quintùm, qui perpetuum eſſe mundū opinantur, quaſi certior conſervatione corporis eſſet ſua opinio, eſſe conditorem mundi
C aliquem pernegarent. Sextùm, quanta ſit virtus animi, non facilè cognoſceretur, nec quātum ipſi corpori affert, cum ei cōjuncta ſit. Septimùm, multi amore ſuorum cœtibus hominum ſpretis, ut continuè ſuos viderent, ſepulchra mortuorum habitare non erubeſcerent. Etenim ſi chariſſimorum effigies plerique depingentes, quoniam defluens corpus ſecū detinere non poſſunt (id enim fieri non poteſt, ſed illis etiā invitis defluit & diſſilit) tabulis affixi vitam peragunt: quid non auderent excogitare, ſyncerum ac integrum corpus ſuſpici-
D entes? Facile mihi videtur ad condenda talibus corporibus templa multos conſpiraturos fuiſſe, & cultu dæmonum ariolos, qui talibus rebus dediti ſunt efficere, ut mortui ſui quaſi vivi loquerentur, quando etiam nunc hi quos necromantas Græcè appellamus, multa hujuſcemodi ſolent excogitare. Quanta vero idololatriæ cultus ſævitia fureret, quis ignorat, cùm in pulverē corporibus redactis, nonnulli magnopere contendant idololatriæ cultum reſtituere? Ne igitur omnia hæc mala, cæteraq; hu-
E juſcemodi locum habeant, ac ut diſcamus nō eſſe mentē in terrenis rebus retinendam, noſtra ante oculos noſtros corpora omnem fœtorem exhalantia tabeſcunt: ſic qui nimium corporis formam admiratur, muliebri ardore perflagrans, ſi ratione deformitatem noſtri corporis intelligere nollet, ipſis oculis cernere poſſet, cum multæ pares atq; æquales eius q̃ ardet, ditiores etiā plerunq; ac delicatiores morte prẹventæ, poſt unū vel alterū die fœtida ſanie fluentes, vermium materia factæ ſunt. Qua ex re pcipere debes, quali forma occupatus es, & quæ te peruertit cupiditas. Quòd ſi corruptionem corpora omnem effugerent, unde id aliquis rectè perdiſceret?

Digitized by Google

Nónne quemadmodum ad ſepulchra dæmones concurrere videntur, ſic morbo cupidinis laborantes, ſepulchris continuè affixi, dæmonum ſuas animas efficerent habitacula, atque in hoc ſæviſſimo inſaniæ furore animam amitterent? Nunc verò ad hæc omnia id etiam animum cupientis conſolatur, quoniam cum nullibi veram deſideratæ imaginem rei videre licet, in oblivionem facilè labitur: ego verò arbitror quod nec ſepulchra quidem eſſent, ſi corpora illæſa remanerent: urbes quippe non ſtatuis, ſed mortuorum corporibus plenas videres, cum ſinguli ſuos apud ſe retinerent. Qua ex re, magna quædam & deteſtanda fieret confuſio: Pauciſſimi animæ curam haberent, cùm plures nihil de immortalite animi audire paterentur. Multa prætereo fœdiora, quæ ſilentio tranſcunda judico. Ea ergo de cauſa cõfeſtim tabeſcunt, ut tu pulchritudinem animi nudá perſpicere queas: nam ſi talem formam, & talem viam anima corpori præbet, qua ipſa in ſe pulchritudine ac vita vivit? ſi corpus ita deforme ac fœtulentum ipſa continet & conſervat, quantò magis ſeipſam conſervabit? Nulla enim alia corporis noſtri pulchritudo eſt, niſi ſtaturæ compoſitio, & flos qui ab anima corpori conceditur. Animam ergo dilige tuam, quæ corpus tuum in pulchritudine ac in flore conſervat. Sed neſcio cur dixi in morte quanta ſit vis animæ, facilè videri, cum in ipſa vita facilius hoc perſpiciatur. Læticia enim animus perfuſus, roſeo genas conſperſit colore: dolore autem vexatus, omnem oris pulchritudinem ſtatim deformavit: unde qui aſſidua læticia gaudent, in bonam corpora ſua reducunt habitudinem: qui verò ſemper dolent, imbecilliora telis aranearum atque ſubtiliora reddiderunt. Ita perterritus animus furibundũ vultum efficit: tranquillitate autem ſtabilitus jucundam conſtituit faciem. Si laboravit invidia, tabidum pallorem per corpus effudit: honeſto amore, ac moderato captus, formoſitatem corpori mirabilem largitus eſt. Qua ratione multæ deformes non parvam gratiam ab anima ad corpus traduxerunt, nonnullæ præcipuam corporis formam animi vicioſitate corruperunt. Veniat in mentem tibi, quomodo candida facies interiore rubro pertincta, cum pudoris affectus animam invaſit, varietate coloris ſuaviſſimam reddit faciem: ſicut etiam cõtrà impudens animus quavis fera faciem exhibet ingratiorem. Nihil.n. eſt formoſo animo formoſius, nihil jucundius: nam corpora quidem abſque dolore amari non poſſunt, animi autem pura ſynceraque voluptate amantur. Cur igitur regem omittis animum, & ad præconem ſtupes? cur philoſopho ſpreto interpretem nimia cupidine ardes? oculos perſpexiſti formoſos, quære quo animo reguntur: quem ſi turpem inveneris, oculos quoque deſpice. Nam ſi mulierem deformem ſpecioſo velamine adopertam conſpiceres, nullo affectu movereris: ſic econtrà pati non poſſes, ut ſpecioſa & pulchra velamine tegeretur, ſed

ἀλλ' ὥσπερ οἱ δαίμονες περὶ τοὺς τάφους τρέχουσιν· οὕτω καὶ πολλοὶ τῶν ἐρώντων τοῖς μνήμασι παρακαθήμενοι διηνεκῶς δαίμονας ἂν ἐδέξαντο τῇ ψυχῇ, καὶ τῇ χαλεπῇ ταύτῃ ταχέως ἂν ἐναπέθανον μανίᾳ. Νῦν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων [ἁπάντων] καὶ τοῦτο παραμυθεῖται τὴν ψυχὴν, τὸ μὴ φαίνεσθαι τὴν εἰκόνα καὶ εἰς λήθην ἐμβάλλει τοῦ πάθους. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδ' [ἂν] μνήματα ἦν, ἀλλὰ τὰς πό-
A λεις εἶδες ἂν ἀντὶ ἀνδριάντων νεκροὺς ἐχούσας, ἑκάστου τὸν ἑαυτοῦ βλέπειν ἐπιθυμοῦντος· καὶ πολλὴ ἂν ἐγένετο σύγχυσις ἐντεῦθεν· καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν πολλῶν ψυχῆς ἐπεμελήσατο· οὐκ ἂν παρεχώρησε τῷ περὶ ἀθανασίας ἐπεισελθεῖν λόγῳ. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ ἂν ἀπὸ τούτων ἐγένετο, ἃ μηδὲ εἰπεῖν καλόν. διὰ τοῦτο σήπεται εὐθέως, ἵνα ἴδῃς γυμνὸν τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος. εἰ γὰρ ἐκείνη τοσούτου κάλλους καὶ τοσαύτης ζωῆς πρόξενος, πολλῷ μᾶλλον αὐτὴ
B βελτίων ἂν εἴη; εἰ τὸ οὕτως εἰδεχθὲς καὶ δυσειδὲς διακρατεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἑαυτήν; οὐ γὰρ τὸ σῶμά ἐστι τὸ καλὸν, ἀλλ' ἡ διάπλασις, καὶ τὸ ἄνθος ὅπερ παρὰ τῆς ψυχῆς ἐπιχρώννυται τῇ οὐσίᾳ. Φίλει τοίνυν ἐκείνην τὴν κἀκεῖνο τοιοῦτον ποιοῦσαν φαίνεσθαι. καὶ τί λέγω [τὸν] θάνατον; καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ δείκνυμί σοι πῶς πάντα αὐτῆς ἐστι καλά. ἂν μὲν γὰρ ἡσθῇ, ῥόδα κατέπασε τῶν παρειῶν· ἂν δὲ ἀλγήσῃ, τὸ κάλλος λαβοῦσα ἐκεῖνο μελαίνῃ στολῇ τὸ πᾶν πε-
C ριέβαλε· κἂν εὐφραίνηται διηνεκῶς, γέγονεν ἀπαθὲς τὸ σῶμα· ἂν δὲ ἀλγήσῃ, ἀράχνης ἰσχνότερόν τι καὶ ἀσθενέστερον ἐποίησεν· ἂν θυμωθῇ, πάλιν πεποίηκεν [αὐτὸ] ἀποτρόπαιον καὶ αἰσχρόν· ἂν γαληνὸν ὀφθαλμὸν δείξῃ, πολὺ [τὸ] κάλλος ἐχαρίσατο· ἂν βασκαίνῃ, πολλὴν ὠχρίαν καὶ τὴν τηκεδόνα ἐξέχεεν· ἂν ἀγαπήσῃ, πολλὴν τὴν εὐμορφίαν ἐδωρήσατο. οὕτω γοῦν πολλαὶ οὐκ οὖσαι εὔμορφοι τὴν ὄψιν, χάριν πολλὴν ἀπὸ ψυχῆς ἔλαβον· ἕτεραι [πάλιν] λάμπουσαι τῇ ὥρᾳ, ἐπειδὴ ψυχὴν ἄχαριν εἶχον, ἐλυμήναντο τὴν
D εὐμορφίαν. Ἐννόησον πῶς ἐρυθραίνει πρόσωπον λευκὸν ὂν, καὶ τῇ τοῦ χρώματος ποικιλίᾳ πολλὴν ἐργάζεται τὴν ἡδονὴν, ὅταν αἰσχύνεσθαι δέῃ καὶ ἐρυθριᾶν· ὥσπερ οὖν ἐὰν ἀναίσχυντος ᾖ, θηρίου παντὸς ἀηδεστέραν τὴν ὄψιν [δείκνυσιν. οὕτως ἡ αἰδήμων, ἥμερον καὶ εὐειδῆ τὴν ὄψιν] ἐργάζεται. οὐδὲν [γὰρ] ψυχῆς καλῆς ὡραιότερον οὐδὲ ἥδιον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων, μετὰ ἀλγηδόνος ὁ πόθος· ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν, καθαρὰ καὶ ἀκύματος ἡ
E ἡδονή. Τί τοίνυν τὸν βασιλέα ἀφεὶς πρὸς τὸν κήρυκα ἐπτόησαι; τί τὸν φιλόσοφον καταλιπὼν κέχηνας πρὸς τὸν ἑρμηνέα; εἶδες καλὸν ὀφθαλμὸν, κατάμαθε τὸν ἔνδον· κἂν μὴ ᾖ καλὸς ἐκεῖνος, καταφρόνησον καὶ τούτου. οὐδὲ γὰρ εἰ γυναῖκα εἶδες ἄμορφον προσωπεῖον περικειμένην καλὸν, ἔπαθες ἄν τι πρὸς αὐτήν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ εὐειδῆ καὶ καλὴν οὖσαν ἠνέσχου ἂν κρύπτεσθαι τῷ προσωπείῳ, ἀλλὰ

ἀλλὰ περιελὼν αὐτὸ γυμνὴν ἂν ἠθέλησας τὴν ὥραν ἰδεῖν. τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ποίει. καὶ αὐτὴν καταμάνθανε πρώτην. ἐν προσωπείου γὰρ χώρᾳ τὸ σῶμα [αὐτῇ] περίκειται. διὸ καὶ μένει τοιοῦτον οἷόν ἐστιν· ἐκείνη δὲ κἂν ἄμορφος ᾖ, ταχέως δύναται γενέσθαι καλή· κἂν ὀφθαλμὸν ἔχῃ δυσειδῆ καὶ τραχὺν καὶ σκληρόν, δύναται γενέσθαι καλός, ἥμερος, γαληνός, μείλιχος, προσηνής. ταύτην τοίνυν τὴν εὐμορφίαν ζητῶμεν· ταύτην τὴν καλλωπιζομένην ὄψιν· ἵνα καὶ ὁ θεὸς ἐπιθυμήσας τοῦ ἡμετέρου κάλλους, μεταδῴη ἡμῖν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΛΕ'.

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς· καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ.

Πάλιν τὰ φορτικώτερα τίθησι καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας· καὶ ὅπερ ἔμελλον αὐθυποφέρειν, τοῦτο προλέγει. ἵνα γὰρ μὴ ταῦτα ἀκούοντες λέγωσι [καὶ] διὰ τοῦτο οὖν παραγέγονας ὥστε [καὶ] ἡμᾶς ἀνελεῖν καὶ τοὺς ἡμῖν πειθομένους, καὶ πολέμου τὴν γῆν ἐμπλῆσαι; πρότερος αὐτός φησιν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. πῶς οὖν αὐτοῖς ἐπέταξεν εἰς ἑκάστην οἰκίαν [εἰσιοῦσιν] εἰρήνην ἐπιλέγειν; πῶς δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι ἔλεγον· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη; πῶς δὲ [καὶ] οἱ προφῆται πάντες τοῦτο εὐηγγελίζοντο; ὅτι τοῦτο μάλιστα εἰρήνη, ὅταν τὸ νενοσηκὸς ἀποτέμνηται· ὅταν τὸ στασιάζον χωρίζηται. οὕτω γὰρ δυνατὸν τὸν οὐρανὸν τῇ γῇ συναφθῆναι. ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς οὕτω τὸ λοιπὸν διασώζει σῶμα, ὅταν τὸ ἀνιάτως ἔχον ἐκτέμῃ· καὶ στρατηγός, ὅταν κακῶς ὁμονοοῦντας εἰς διάστασιν ἀγάγῃ. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πύργου γέγονεν ἐκείνου. τὴν γὰρ κακὴν εἰρήνην ἡ [καλὴ] διαφωνία ἔλυσε καὶ ἐποίησεν εἰρήνην. οὕτω καὶ Παῦλος τοὺς κατ' αὐτοῦ συμφωνοῦντας διεῖλεν. ἐπὶ δὲ τοῦ Ναβουθὲ πολέμου παντὸς ἡ συμφωνία τότε ἐκείνη χαλεπωτέρα γέγονεν. οὐ γὰρ πανταχοῦ ὁμόνοια καλόν· ἐπεὶ καὶ λῃσταὶ συμφωνοῦσιν. οὐκ ἄρα οὖν τῆς αὐτοῦ προθέσεως τὸ ἔργον, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων γνώμης ὁ πόλεμος. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο πάντας ὁμονοεῖν εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι διεστασίαζον, πόλεμος γίνεται. ἀλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως· ἀλλὰ τί φησιν; οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἐκείνους παραμυθούμενος.

μὴ

ſed eo detracto nudā ipſius formam velles intueri. Idipſum igitur in anima etiam facias, cui quaſi velamen corporis pondus circumpoſitū eſt: quod quidem vim ſenſitivam omnino deponere non poteſt: animus autem citò à deformitate ad pulchritudinem trāſibit, dum velit. Nam cùm deformem, aſperum atque durum habuerit oculum, facilè poteſt eum in formoſum, mitē, ſerenum, jucundumq; reformare. Animi ergo noſtri pulchritudinem quæramus,
A oro, hujus decore gloriemur, ut Deus qui hunc decorem concupiſcit, æternam beatitudinem nobis largiatur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXVI.

[*in Gr. Codd. eſt XXXV.*]

EX CAPITE X.

Nolite arbitrari quia veni mittere pacem in terram: non veni mittere pacem, ſed gladium.

B Iterum difficiliora, magisque ardua, & quidem affatim atq; copioſe proponit, quòdque ipſi objecturi erant, id præveniendo prædicit. Nam ne ſuperioribus auditis in talem ſermonem erumperēt: Idcirco ergo adveniſti, ut tam nos qui te ſecuti ſumus, quam eos qui ſermonem noſtrum non repudiabunt, interimas, ac orbem terrarum bellis & cædibus repleas? prævenit ipſe, atq; ait: Non veni pacem
C in terram mittere. Quomodo igitur ipſis præcipit, cùm ad ſuſcipientium domos ingrederentur, pacem omnibus dicere? aut quomodo angeli clamabant: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax?* Quomodo etiam omnes pacem prophetæ tempore ipſius futuram prænunciarunt? Quia videlicet præcipua, ſingularisq; pax tunc præſtatur, quando quod tabo vel ſanie corruptum eſt, abſcinditur atque projicitur, quando factioſa & improba pars repellitur, aut omnino deſtruitur: ſic certè cœlis terra cōjungi poteſt. Nam & medicus hoc modo reliquum
D corpus conſervat facilè, ſi quod reduci ad ſanitatem nō poteſt, exciderit atque abjecerit: & militiæ dux ad ſolvendam militum conſpirationem, alterum in alterum concitat. Sic in turre ille factum videmus, quando perniciosa illa pax per ſalutarem vocis diſſonantiam diſſoluta, trāquillam atq; laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui adverſus ſe cōſpirabant, dividebat atque diſſipabat. Tempore verò ipſius Naboth concordia illa quovis bello fuit atrocior. Nec enim ſemper concor-
E dia laudanda, cùm etiam latrones magna inter ſe concordia conſpirare ſciamus. Non igitur ex propoſito Chriſti, ſed ex mente animoque hominum vicioſo bellum erumpit. Nam ipſe certè vellet, ut omnes uno conſenſu veram pietatem amplecterentur: verùm quoniam reſiſtūnt atque reluctantur, bellum prorumpit. Quod igitur ait, Non veni mittere pacem, ad illorum conſolationem dicit.

Luca 2. b.

Gen. 11. b.

Act. 9. e. & 13. e.

3. Reg. 21. d.

Nolite exiſtimare harum rerum cauſam vos futuros. Ego ſum, qui quoniam homines ad vicia, infidelitatemq; proclives ſunt hæc præparo. Non ergo quaſi præter expectationem veſtram quicquã acciderit, turbatione aliqua moveamini, cùm ideo venerim, ut bellum cõmittam. Hæc voluntas mea eſt, nulla vos invadat turbatio, quaſi bello atque inſidiis orbe terrarũ ferocius exagitato. Nam ſi hoc modo peiorem partem conciderimus, tunc pars melior cœlo copulabitur. His etiam verbis adverſus malam multorũ exiſtimationem ipſos fecit firmiores. Non autem dixit bellum, ſed quod atrocius eſt, gladium: quod ſi acerbius hæc, & minus cõpoſitè dicta tibi videantur, nequaquã mireris. Verborũ enim aſperitate aures ipſorũ exercere voluit, ne in rerum ipſarũ difficultate reſilirent, atq; etiam ne quis diceret verborum lenociniis allectos fuiſſe apoſtolos, non jucundè rem aſperam, ſed aſperrime protulit: ſatius eſt .n. lenitatem & manſuetudinẽ in rebus cernere quã in verbis. Propterea nec iſta ſibi ſuffecerunt, ſed latius naturam iſtius belli ac ſingulas partes amplificans, omni bello inteſtino atque civili multò magis peſtiferum oſtendit, dicens: *Veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem ſuam, & nurum adverſus ſocrũ ſuam.* Non enim cives ſolùm, aut amici, ſed affines atq; cognati alter in alterũ inſurgẽt, & natura ipſa diſſeparata, nunc ſemetipſam impugnabit. Separare namq; hominẽ veni adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrẽ ſuam, & nurũ adverſus ſocrũ ſuam: ita non ſolùm inter domeſticos bellũ oriri prædicabat, verũ etiam inter ipſos qui neceſſariis naturę vinculis proximè colligati ſunt: quę res virtutem ipſius magnopere declarat. Magnum enim omnino, ac ſuper hominem eſt, ꝙ qui primi hæc audierint, libenter ſuſcipere, & aliis perſuadere potuerunt. Et quãquam non ipſe, ſed hominũ improbitas horum omnium cauſa futura eſſet, ſe tamen facturũ omnia dicit. Talis quippe ſcripturarum eſt cõſuetudo:
Ezech 12. a. & Ioan. 9. g. ut enim etiam alibi dicitur, Dedit ipſis Deus oculos ne videant: ſic etiam in hoc loco, ut quemadmodũ diximus, hæc omnia præmeditati atq; his verbis ſtabiliti, cum opprobriis & cõtumeliis peterentur, minus turbari poſſent. Si autem graviora hæc cuipiam videantur, priſcam hiſtoriam animo verſet. Hoc .n. ipſum & ſuperioribus tẽporibus contigit: quod maximo argumẽto eſt, cognata eſſe vetera novis, & eundem eſſe, qui hæc dicat, & illa imperavit.
Exod. 32 f. Iudæis enim tunc placatus eſt, cum ſinguli proximos ſuos interemiſſent ſic etiã quando vitulum cõſecrarunt, & quãdo Beelphegor initiati
Num. 25. b. c. Pſal. 106. e. ſunt. Ubi ergo ſunt, qui dicere audent, peſtifer eſt ille Deus, hic ꝓpitius atq; mitis? Ecce namque cognatis videmus ſanguinibus orbem redundaſſe, & tamen magnam in hoc opere miſericordiam ac manſuetudinẽ Dei fuiſſe aſſerimus. Quapropter ut oſtendat ſeipſum eſſe, cui etiam illa grata fuerunt, prophetiæ mentionem fecit: quæ quamvis ad hoc propoſitum dicta non ſit, hoc ipſum tamen ſignanter expreſſit. Sed quænam hæc eſt prophetia?

Inimici

μὴ γὰρ νομίσητέ φησιν, ὅτι ὑμεῖς αἴτιοι τούτων· ἐγώ εἰμι ὁ ταῦτα κατασκευάζων, ἐπειδὴ οὕτω διάκεινται. μὴ τοίνυν θορυβεῖσθε ὡς παρὰ προσδοκίαν τῶν πραγμάτων γινομένων. διὰ τοῦτο ἦλθον ὥστε πόλεμον ἐμβαλεῖν. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι τὸ θέλημα. μὴ τοίνυν θορυβεῖσθε πολεμουμένης ὡς ἐπιβουλευομένης τῆς γῆς. ὅταν γὰρ ἀποσχισθῇ τὸ χεῖρον, τότε τὸ λοιπὸν τῷ κρείττονι συνάπτεται ὁ οὐρανός. ταῦτα δὲ λέγει πρὸς τὴν πονηρὰν ὑπόνοιαν τῶν πολλῶν
A αὐτοὺς ἀλείφων. καὶ οὐκ εἶπε πόλεμον, ἀλλ' ὃ [πολλῷ] τούτου χαλεπώτερον ἦν, μάχαιραν. εἰ δὲ φορτικώτερον εἴρηται [ταῦτα] καὶ κακεμφάτως, μὴ θαυμάσῃς. βουλόμενος γὰρ αὐτῶν γυμνάσαι τῇ τραχύτητι τῶν ῥημάτων τὴν ἀκοήν, ἵνα μὴ ἐν τῇ δυσκολίᾳ τῶν πραγμάτων ἀποπηδήσωσιν, οὕτω [καὶ] τὸν λόγον ἐσχημάτισε· [καὶ] ἵνα μή τις λέγῃ, ὅτι κολακεύσας ἔπεισε καὶ τὰ δυσχερῆ κρύψας. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑτέρως ὀφείλοντα λεχθῆναι, ἐπαχθέστερον ἡρμήνευσε καὶ
B φοβερώτερον. βέλτιον γὰρ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὴν ἡμερότητα ἰδεῖν, ἢ ἐπὶ τῶν ῥημάτων. διὰ τοῦτο οὐδὲ τούτοις ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἀναπλώσας αὐτὸ τοῦ πολέμου τὸ εἶδος, δείκνυσι καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολλῷ χαλεπώτερον ὄντα, καί φησιν· ἦλθον διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, [καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς.] οὐ γὰρ φίλοι φησὶ καὶ πολῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς κατ' ἀλλήλων στήσονται, καὶ ἡ φύσις καθ' ἑαυτῆς σχισθήσεται.
C [ἦλθον γάρ φησι διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς [αὐτοῦ,] καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,] [καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,] οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐν τοῖς οἰκείοις ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἐν τοῖς φιλτάτοις καὶ τοῖς σφόδρα ἀναγκαίοις. ὃ μάλιστα αὐτοῦ τὴν δύναμιν δείκνυσιν, ὅτι ταῦτα ἀκούοντες καὶ αὐτοὶ κατεδέχοντο, καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειθον. καί τοι γε οὐκ αὐτὸς ταῦτα ἐποίει, ἀλλ' ἡ ἐκείνων πονηρία· ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ταῦτα λέγει ποιεῖν. τοιοῦτον γὰρ τῆς γραφῆς τὸ ἔθος. καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησιν·
D ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν. ἐνταῦθα δὲ οὕτω φησίν· ἵν' ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, μελετήσαντες ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις, μὴ θορυβῶνται ὀνειδιζόμενοι καὶ ὑβριζόμενοι. εἰ δέ τινες φορτικὰ ταῦτα εἶναι νομίζουσιν, ἀναμνησθήτωσαν παλαιᾶς ἱστορίας. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις τοῦτο συνέβη, ὃ μάλιστα δείκνυσι τὴν παλαιὰν τῇ καινῇ συγγενῆ, καὶ τὸν ταῦτα λέγοντα τοῦτον ὄντα τὸν καὶ ἐκεῖνα ἐπιτάξαντα. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων ὅτε ἕκαστος τὸν πλησίον ἀνεῖλε, τότε τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἔπαυσε· καὶ ὅτε τὸν μόσχον
E ἐποίησαν, καὶ ὅτε τῷ Βεελφεγὼρ ἐτελέσθησαν. ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ λέγοντες ὅτι πονηρὸς ἐκεῖνος ὁ θεός, οὗτος δὲ ἀγαθός; ἰδοὺ γὰρ συγγενικῶν αἱμάτων τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν. ἀλλ' ὅμως πολλῆς καὶ τοῦτο φιλανθρωπίας [τὸ] ἔργον εἶναι φαμέν. διὰ δὴ τοῦτο δεικνὺς αὐτὸν ὄντα τὸν [καὶ] ἐκεῖνα ἀποδεξάμενον, καὶ προφητείας μέμνηται εἰ καὶ μὴ εἰς τοῦτο εἰρημένης, ἀλλ' ὅμως τὸ αὐτὸ ἐμφαινούσης. τίς δὲ αὕτη ἐστίν;

ἐχθροὶ

Digitized by Google

ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων πολλάκις τοῦτο συνέβη. ἦσαν γὰρ προφῆται καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ ὁ δῆμος ἐσχίζετο, καὶ [αἱ] οἰκίαι διῃροῦντο· καὶ οἱ μὲν τούτοις ἐπίστευον, οἱ δὲ ἐκείνοις. διὰ τοῦτο παραινεῖ ὁ προφήτης λέγων· μὴ πιστεύετε ἐν φίλοις, μηδὲ ἐλπίζετε ἐπὶ ἡγουμένοις· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαξαι τοῦ ἀναθέσθαι τι αὐτῇ, ὅτι ἐχθροὶ τοῦ ἀνδρὸς [οἱ] ἄνδρες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ταῦτα δὲ ἔλεγε, τὸν μέλλοντα δέχεσθαι τὸν λόγον πάντων ἀνώτερον εἶναι κατασκευάζων. οὐδὲ γὰρ τὸ ἀποθανεῖν κακόν, A ἀλλὰ τὸ κακῶς ἀποθανεῖν. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε, πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν. [τοῦτο δὲ ἔλεγε] τὴν σφοδρότητα [καὶ θερμότητα] δηλῶν τῆς ἀγάπης ἣν ἀπῄτει. ἐπειδὴ γὰρ [οὕτως] ἡμᾶς [σφόδρα] ἠγάπησεν, οὕτω καὶ ἀγαπᾶσθαι βούλεται παρ' ἡμῶν. ταῦτα δὲ καὶ τούτους ἤλειφε τὰ ῥήματα, καὶ [τούτους] ὑψηλοτέρους ἐποίει. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι μέλλουσι φησὶ συγγενῶν καὶ παίδων καὶ γονέων καταφρονεῖν, ἐννόησον ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους ὁποίους εἶναι χρή. οὐδὲ γὰρ μέχρις ὑμῶν τὰ δυσχερῆ στήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους διαβήσεται. B ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα κομίζων ἦλθον ἀγαθά, μεγάλην ἀπαιτῶ καὶ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν διάθεσιν. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. εἶδες ἀξίωμα διδασκάλου; εἶδες πῶς δείκνυσιν ἑαυτὸν γνήσιον τοῦ γεγεννηκότος υἱόν, πάντα κελεύων ἀφεῖναι κάτω, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν αὐτοῦ προτιμᾶν; καὶ τί λέγω φησὶ φίλους καὶ συγγενεῖς; C κἂν τὴν ψυχὴν τὴν σαυτοῦ προτιμήσῃς τῆς ἐμῆς ἀγάπης, πόρρω τῶν ἐμῶν ἕστηκας μαθητῶν. τί οὖν; οὐκ ἐναντία ταῦτα τῇ παλαιᾷ; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδοντα. καὶ γὰρ ἐκεῖ τοὺς εἰδωλολατροῦντας, οὐχὶ μισεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ λιθάσαι κελεύει· καὶ ἐν τῷ δευτερονομίῳ δὲ τούτους θαυμάζων φησίν· ὁ λέγων τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ οὐχ ἑώρακά σε, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔγνω, καὶ τοὺς υἱοὺς [αὐτοῦ] ἀπέγνω, ἐφύλαξε τὰ λόγιά σου. εἰ δὲ ὁ παῦλος πολλὰ περὶ γονέων διατάττεται, καὶ πάντα αὐτοῖς ὑπακούειν κελεύει, μὴ θαυμάσῃς. εἰς ἐκεῖνα γὰρ μόνα φησὶν ὑπακούειν, ὅσα μὴ D παραβλάπτει τὴν εὐσέβειαν. καὶ γὰρ ὅσιον τὴν ἄλλην αὐτοῖς ἅπασαν ἀποδιδόναι τιμήν. ὅταν δὲ πλέον τοῦ ὀφειλομένης ἀπαιτῶσιν, οὐ δεῖ πείθεσθαι. διὰ τοῦτο ὁ λουκᾶς φησίν· εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ [τὰ] τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφούς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι· οὐχ ἁπλῶς μισῆσαι κελεύων, ἐπεὶ [καὶ] τοῦτο σφόδρα παράνομον, ἀλλ' ὅταν βούληται πλέον ἐμοῦ φιλεῖσθαι, μίσησον αὐτὸν κατὰ τοῦτο. τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν φιλούμενον, καὶ τὸν E φιλοῦντα ἀπόλλυσι. ταῦτα [δὲ] ἔλεγε, καὶ τοὺς παῖδας ἀνδρειοτέρους ἐργαζόμενος, καὶ τοὺς πατέρας τοὺς μέλλοντας κωλύειν πρᾳοτέρους ποιῶν. ὁρῶντες γὰρ ὅτι τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει καὶ δύναμιν ὡς ἀποσχίζειν αὐτῶν τὰ τέκνα, ἅτε ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦντες, καὶ ἀφίστασθαι ἔμελλον· διὸ καὶ τούτους ἀφεὶς πρὸς ἐκείνους ποιεῖται τὸν λόγον,

τούτους

Inimici hominis domeſtici eius. Nam cùm pariter temporibus Iudæorum accideret, ut populus propter ꝓphetas & pſeudoprophetas ſcinderetur, & domus dividerentur, & iſtos alii, alii illos ſequerentur, monebat populum propheta, dicens: *Nolite credere amicis, nec ſperare in ducibus.* A conjuge quoque tua te cuſtodias, nec quicquam ipſi cõmittas. Inimici enim hominis ſunt, qui in domo ejus ſunt. His verbis propheta omnibus rebus ſuperiorem facere conatur eum, qui dicta eius eſſet ſuſcepturus. Nec enim mori, ſed malè mori malum eſt: ideo dicebat, Ignem veni mittere in terrã: quibus verbis vult ſignificare magnitudinem ac ardorem charitatis quam flagitat. Nam quoniã ipſe nos mirum in modũ dilexit, ideo ſingulari à nobis quoque charitate diligi deſiderat. His quippe monitionibus Apoſtolos ſimul & muniebat, & ſublimiores faciebat. Nam ſi à poſterioribus uxores unà & liberi & parẽtes propter me cõtemnentur: quales oportet vos eſſe, à quibus illi quaſi magiſtris fidem ſuſcipient? Nec enim hæc quæ prædixi dura & ardua vobiſcũ finem habebunt, ſed in poſteriores quoq; transfundentur. Sicut enim ſummam vobis attuli beatitudinem, ſic ſingularem obedientiam & affectionem à vobis poſtulo. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus. Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Vidiſti præcipuam docentis authoritatẽ? intellexiſti quomodo verum patris Dei filium ſe eſſe oſtendit, cum jubet omnibus rebus charitatem ſuam anteponere? Sed quid de amicis, atq; cognatis diſputo, cum etiam ſi animã tuam meæ charitati antepoſueris, ꝓcul à diſcipulorum meorum numero, ait, te ſeparaveris? Quid igitur, objiciet quiſpiam, an hæc veteribus cõtraria nõ ſunt? Nequaquã, immo verò & valde conſona, omninoq; conjuncta. Sic enim etiam non odio ſolũ, verumetiam lapidibus cultores idolorum perſequẽdos juſſit: & in Deuteronomio veritatis cultores admirandos, ait: *Qui dicit patri, aut matri, non vidi te, & fratres ſuos non cognovit, & filios ignoravit, is cuſtodivit eloquia tua.* Si autem Paulus multa diſputat de parẽtibus, ſummam eis obedientiam volẽs præberi, nõ admireris: In omnibus enim obtemperandũ parentibus eſt, præterquam in his quæ pietati officiunt. Ita cum ſanctum ſit omnem honorẽ parentibus afferre, cum plus quàm oporteat, quærunt veritati reluctantes, reſiliendum eſt: ſic Lucas quoque ſcribit: *Si quis venit ad me, & non habet odio patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & adhuc animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Non enim ſimpliciter juſſit te conjunctos tibi homines inſequi: id enim iniquum omnino atq; peſtiferũ eſt: ſed quando plus me petit aliquis diligi, odio ipſum habeas, ait. Hoc enim tam diligenti, quàm ei qui diligitur, pernicioſiſſimũ eſt: hac doctrina & credẽtes filios majoris animi fecit, & patres remiſſiores & leniores, ne ab amore Chriſti liberos deturbarent, faciebat, videntes tantas eſſe ipſius vires, ut facilè poſſet à parentibus filios eripere:

Mich. 7. b.
Ibidem. a.
Deut. 33. b.
Coloſ 3t. c. & 1 Theſ 5. a.
Luca. 14. f.

quare

quare ea tentare non debent, quæ ad finem deducere non poſſunt. Deinde non moleſtè aut graviter ferant fideles, animadverte quò ſermonem deducit: cùm enim dixerit, Qui non audit patrem & matrem; confeſtim intulit, & animam ſuam. Quid enim parentes, fratres, ſorores uxorem, pro me ſolum abjiciendos putas? Nihil eſt homini anima ſua conjunctius, & tamen niſi hanc etiam oderis, nō ea quæ diligenti, ſed ea quæ odio habenti tibi retribuentur. Nec ſimpliciter odiſſe animam jubet, ſed adeò, ut ad bellum, ad pugnas, ad cædem, ad ſanguinem prodas. *Nam qui non portat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Ita non ad mortem ſimpliciter paratos eſſe jubet, ſed ad mortem etiam violentam: nec ad violentam ſolum, verumetiam ad maximè omnium exprobrabilem. Nec tamen aliquid adhuc de ſua paſſione diſſeruit, ut iſtis interea caſtigati, æquiori animo de paſſione ipſius verba facturum audiant. An non eſt dignum vehemēter admirari atq; ſtupere, quomodo anima à corpore illorum non evolavit, qui hæc audiebant, qui dura & triſtia omnia jam ſentire poterant, jucunda verò atq; felicia ſpe ſola conſequebantur? Quomodo igitur nō evolavit? Maxima erat ac ineffabilis virtus dicentis, atque audientium charitas non parva: hac de cauſa cum graviora multò & duriora q̄ magni illi viri Moſes atq; Hieremias perpeſſi fuerant audirent, ferebant æquo animo, immo perſuaſi nihil penitus objecerunt. *Qui invenit animam ſuam*, ait, *perdet eam: & qui perdet animam ſuam propter me, inveniet eam.* Perſpicis quantam jacturam faciant qui animam ſuam plus quam oporteat diligant? perſpicis quam utilitatem conſequantur qui oderint? Nam cū amariſſima quædam illis atque ardua præciperet, cùm adverſus parētes, adverſus liberos, adverſus naturalē cognationē, cōtra univerſum orbem terrarū, contra etiā ipſam animā pugnā indiceret, atq; aciem eſſe inſtruendam, magnitudinem quoq; utilitatis oſtendit. Non enim magna hæc atq; aſpera, quæ multis deteſtanda videntur, ſolūmodo nō obſunt, ſed ſummam quoq; afferunt utilitatem: horū autem cōtraria ſunt, quæ maximè obſunt: ſic ab his quæ ipſi deſiderant, quod ſæpe facit, ipſis perſuadet. Cur enim, ait tuam deſpicere animam non vis? an quia ipſam amas? Ideo ergo quia ipſam diligis, deſpice, ut ſummopere ipſi proſis, ac tum quæ ſunt vere amantis demonſtraveris. Animadverte autem quomodo ineffabili prudentia hæc diſpoſita ſunt. Nam poſteaquam de parentibus & liberis dixit, tunc ad animā opportuniſſimè tranſit: ut ab hoc ultimo illa priora minora animo videantur, ac etiam ut diſcant ſic ſe parētibus maximè proficuos fore, quemadmodū animæ ſuæ rei omnium precioſiſſimæ prodeſſe poſſunt. Quæ omnia ſatis poterant homines ad ſuſcipiendos apoſtolos tanquam ipſis profuturos inducere. Quis enim tam generoſos animos, tam fortes viros, qui ceu leones curſu orbem circumibant, qui cuncta ſpreverant ſua, ut alios ſalvos facerent, libenti ac prompto animo non ſuſciperet?

Sed

τούτους παιδεύων μὴ ἐπιχειρεῖν, ἅπερ ἀμηχάνοις ἐπιχειροῦντας. εἶτα ἵνα μὴ ἀγανακτῶσιν ἐκεῖνοι μηδὲ δυσχεραίνωσιν, ὅρα ποῦ περιάγει τὸν λόγον. εἰπὼν γάρ, ὃς οὐ μισεῖ πατέρα καὶ μητέρα, ἐπήγαγε, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. τί γάρ μοι λέγεις τοὺς γεγεννηκότας φησὶ καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ γυναῖκα; ψυχῆς οὐδὲν οἰκειότερον οὐδενί· ἀλλ' ὅμως ἂν μὴ καὶ ταύτην μισήσῃς, τὰ ἐναντία τοῦ φιλοῦντος ὑποστήσῃ πάντα. καὶ
A οὐδὲ ἁπλῶς αὐτὴν μισῆσαι ἐκέλευσεν, ἀλλ' ὥστε καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς μάχας αὐτὴν ἐκδιδόναι καὶ εἰς σφαγὰς καὶ αἵματα. ὃς γὰρ οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου [φησὶ] μαθητὴς εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι πρὸς θάνατον δεῖ παρατετάχθαι ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς θάνατον βίαιον, καὶ οὐ πρὸς [θάνατον] βίαιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπονείδιστον. καὶ οὐδὲν οὐδέπω περὶ τοῦ οἰκείου διαλέγεται πάθους, ἵνα πως ἐν τούτοις παιδευθέντες εὐκολώτερον τὸν περὶ ἐκείνου δέξωνται λόγον. ἆρα
B οὐκ ἄξιον ἐκπλαγῆναι, πῶς ταῦτα ἀκουόντων αὐτῶν οὐκ ἀπέστη ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος; πανταχοῦ τῶν μὲν λυπηρῶν ἐν χερσὶν ὄντων, τῶν δὲ χρηστῶν ἐν ἐλπίσιν [ὄντων;] [πῶς οὖν οὐκ ἀπέστη;] πολλὴ καὶ ἡ τοῦ λέγοντος δύναμις ἦν, καὶ ἡ τῶν ἀκουόντων ἀγάπη. διὸ πολλῷ φορτικώτερα καὶ ἐπαχθέστερα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀκούοντες ἀνδρῶν τῶν περὶ μωσέα καὶ ἱερεμίαν, ἔμενον πειθόμενοι καὶ οὐδὲν ἀντιλέγοντες. ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ [φησὶν] ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν
C ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. εἶδες πόσον τῶν παρὰ τὸ δέον φιλουμένων τὸ βλάβος; πόσον τῶν μισουμένων τὸ κέρδος; ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἐπιτάγματα φορτικὰ ἦν· πρὸς [γὰρ] γονέας καὶ παῖδας καὶ φύσιν, καὶ συγγένειαν καὶ τὴν οἰκουμένην, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ψυχὴν κελεύοντος αὐτοῦ παρατάττεσθαι· τίθησι καὶ τὸ ὄφελος, καὶ μέγιστον ὄν. οὐ γὰρ δὴ μόνον οὐ βλάψει [φησὶ] ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὠφελήσει τὰ μέγιστα,
D τὰ ἐναντία δὲ παραβλάψει. ὅπερ πανταχοῦ ποιεῖ, ἀφ' ὧν ἐπιθυμοῦσιν, ἀπὸ τούτων ἐνάγων. διατί γὰρ οὐ βούλει καταφρονῆσαι σου τῆς ψυχῆς; ἐπειδὴ φιλεῖς αὐτήν; οὐκοῦν διὰ τοῦτο καταφρόνησον, καὶ τότε αὐτὴν τὰ μέγιστα ὀνήσεις, καὶ τὰ τοῦ φιλοῦντος ἐπιδείξῃ. Καὶ σκόπει σύνεσιν ἄφατον. οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν γονέων γυμνάζει τὸν λόγον μόνον, οὐδὲ ἐπὶ τῶν παίδων μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πάντων οἰκειοτέρας ψυχῆς· ἵνα ἐκεῖνο ἐντεῦθεν ἀναμφισβήτητον γένηται, καὶ μάθωσιν ὅτι καὶ ἐκείνους
E οὕτω τὰ μέγιστα [κερδανοῦσι καὶ] ὠφελήσουσι, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τῆς πάντων ἀναγκαιοτέρας ψυχῆς τοῦτο συμβαίνει. ἱκανὰ μὲν οὖν ἦν καὶ ταῦτα πεῖσαι δέχεσθαι τοὺς μέλλοντας ἑαυτοὺς θεραπεύειν. τίς γὰρ [τοὺς] οὕτω γενναίους καὶ ἀριστεύοντας, καὶ καθάπερ λέοντας τὴν οἰκουμένην περιτρέχοντας, [καὶ] πάντων καταφρονοῦντας τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἵνα ἕτεροι σωθῶσιν, οὐκ ἂν ἐδέξατο προθυμίας πάσης;

ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ' ὅμως καὶ ἕτερον μισθὸν τίθησι, δεικνὺς ὅτι τῶν ξενοδοχούντων φροντίζει μᾶλλον ἐν τούτῳ, ἢ τῶν ξενιζομένων. καὶ δίδωσι μὲν πρώτην τιμὴν λέγων· ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται [καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με.] οὗ τί γένοιτ' ἂν ἴσον, τοῦ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ὑποδέχεσθαι; ἐπαγγέλλεται δὲ μετὰ τούτου καὶ ἑτέραν ἀμοιβήν. Ὁ δεχόμενος γὰρ [φησὶ] προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται, [καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται.] καὶ ἀνωτέρω μὲν κόλασιν ἀπειλεῖ τοῖς μὴ δεχομένοις· ἐνταῦθα δὲ καὶ ἄνεσιν ὁρίζει ἀγαθῶν. καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τούτων φροντίζει [μᾶλλον,] οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ὁ δεχόμενος προφήτην [καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον,] ἀλλ' ἐπήγαγεν, εἰς ὄνομα προφήτου· [καὶ εἰς ὄνομα δικαίου·] τουτέστιν, ἐὰν μὴ διὰ βιωτικὴν προστασίαν, μηδὲ δι' ἄλλο ὅ τι τῶν ἐπικήρων δέξηται, ἀλλ' ἐπειδὴ [ὁ] προφήτης ἐστίν, [ἢ δίκαιος] μισθὸν προφήτου [καὶ μισθὸν δικαίου] λήψεται. ἢ οἷον εἰκὸς τὸν προφήτην [ἢ δίκαιον] δεξάμενον λαβεῖν· ἢ οἷον ἐκεῖνος μέλλει λαμβάνειν. ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα. εἶτα ἵνα μηδὲ πενίαν τις προβάλληται, φησί· [ἢ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ.] κἂν ποτήριον ψυχροῦ ὕδωρ, ἔνθα οὐδέν ἐστι δαπανῆσαι, καὶ τούτου κείσεται [σοι] μισθός. διὰ γὰρ ὑμᾶς ἅπαντα ποιῶ τοὺς δεχομένους. εἶδες δι' ὅσων ἔπεισε, καὶ τὰς οἰκίας αὐτοῖς ἀνέῳξε τῆς οἰκουμένης ἁπάσης; καὶ γὰρ ἔδειξε διὰ πάντων ὀφειλέτας αὐτοὺς ὄντας· πρῶτον, εἰπών· ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ [ἐστι]· δεύτερον, τῷ μηδὲν ἔχοντας ἐκπέμψαι· τρίτον, τῷ εἰς πολέμους καὶ μάχας ὑπὲρ τῶν δεχομένων ἐκδοῦναι· τέταρτον, τῷ καὶ σημεῖα αὐτοῖς ἐγχειρῆσαι· πέμπτον, τῷ τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν εἰρήνην διὰ τοῦ στόματος αὐτῶν εἰς τὰς τῶν δεχομένων εἰσάγειν οἰκίας· ἕκτον, τῷ χαλεπώτερα Σοδόμων ἀπειλῆσαι τοῖς μὴ δεχομένοις αὐτούς· ἕβδομον, τῷ δεῖξαι καὶ αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα δεχομένους τοὺς ὑποδεχομένους αὐτούς· ὄγδοον, τῷ καὶ προφήτου [καὶ δικαίου] μισθὸν ἐπαγγείλασθαι· ἔνατον, τῷ καὶ ποτηρίου ψυχροῦ μεγάλας ὑποσχέσθαι τὰς ἀμοιβάς. τούτων δὴ ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι. τίς γὰρ εἰπέ μοι στρατηγὸν [καὶ] μυρία τραύματα ἔχοντα καὶ ᾑμαγμένον [ὁρῶν] καὶ μετὰ [τὰ] πολλὰ τρόπαια ἀπὸ πολέμου καὶ παρατάξεως ἐπανιόντα οὐκ ἂν ἐδέξατο, τὰς θύρας ἀναπετάσας τῆς οἰκίας ἁπάσης; Καὶ τίς νῦν τοιοῦτος φησί; δι' αὐτὸ προσέθηκεν, εἰς ὄνομα προφήτου καὶ μαθητοῦ [καὶ δικαίου,] ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ τῇ ἀξίᾳ τοῦ παραγινομένου, ἀλλὰ

Sed aliam quoque mercedem proponit, declarans non minorem ſibi de ſuſcipientib' hoſpitio curam eſſe, quam de hoſpitio ſuſceptis. Et primum quidem maximum honorem præbet, cum dicit: *Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Cui quidem rei quid unquã æquale poterit inveniri? aut quid conferri omnino huic poterit? patrem enim ac filium unà ſuſceptos eſſe vides, promittit tamen etiam alteram retributionem nõ parvã.

A *Qui recipit, ait, prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* In ſuperioribus quidẽ non parva ſupplicia nõ ſuſcipientibus minatus eſt: hic verò bonorũ requie ac felicitate ipſos condonat. Et ut diſcas majori ſe habere curæ ſuſcipientes, non dixit ſolum qui ꝓphetã aut juſtũ ſuſcipit: ſed adjecit, in nomine prophetæ, & in nomine juſti: quod ſignificat, ne alia quidem de cauſa ſeculari, neq; propter has caducas mortaleſq; res, ſed ſolũ quia propheta ſit, vel juſtus ſit, ſuſcipiat: tunc enim

B prophetæ vel juſti mercedem capiet, illam videlicet, quam decens eſt ut is capiat, qui prophetam aut juſtum recipit, vel certè qualem ipſe propheta aut juſtus conſequetur: quod & Paulus dicebat: *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat*, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Deinde ne quis inopia ſe poſſit excuſare, ait: *Quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, nequaquam perdet mercedem ſuam.* Etiamſi fri- [2 Cor. 8. 14.]

C gidæ aquæ calicem dabis, quam rem nullo impendio facilimè facies, erit tibi merces omnino repoſita. Hæc enim univerſa gratia eorum qui recipiunt. Animadvertis quot, quibuſque cauſis perſuadet, & domos totius orbis Apoſtolis aperit, cum plane his omnibus ſignificet univerſos ipſis homines debitores futuros. Primum quia dixit, dignus eſt operarius cibo ſuo. Deinde quia nudos nihil habentes emiſit. Tertiò, quia in bella & pugnas pro ſuſcipientibus eos miſit. Quartò, quia mirabilibus atque inauditis ſignis eos il-

D luſtravit. Quintò, quia quod omnium bonorum cauſa, pacem ipſorum ore ad domos recipientium adducit. Sextò, quia graviora non ſuſcipientibus minatus ſupplicia, quàm Sodoma mereantur. Septimo, quia ipſum etiam cum patre apud recipientes hoſpitari aſſeruit. Octavò, quia prophetæ mercedem ac juſti futuram recipienti pollicetur. Nonò, quòd aquæ frigidæ calicem præbentes, non parvas ſint retributiones habituri. Quorum unumquodque per ſeipſum ſatis magnas vires ad attrahendum poſſidet. Quis enim

E militiæ ducem, quàm plurimis vulneribus ſanguinolentum videns poſt multa trophæa à bello atque acie redeuntem omnibus januis patefactis non libenter domum recipiat? Sed quiſnam talis modò eſt, inquies, & recipimus ipſum? Propterea diſcipuli prophetæ ac juſti denique nomen adjecit, ut diſcas non ex dignitate recepti,

ſed

Digitized by Google

ſed ex volũtate recipientis mercedem omnem eſſe conſtitutam. Nam quod in hoc loco de ꝓphetis, diſcipulis, ac juſtis dicit: id alibi de recipientib' abjectos ac minimos homines protulit. In quantũ enim, inquit, uni minimorum feciſtis, mihi feciſtis: & cõtrà rurſus, ſi nulli horum, nec mihi. Nam etſi nihil habeat magni qui ad te refugit, homo tamen eſt, qui eundem quem tu terrarum orbem habitat, ejuſdem radiis ſolis illuſtratur: immortalem ſicut tu habet animã, eundem adorat cõditorem, ad eandem myſteriorum cõmunicationem crebrò acceſſit, ad eoſdem vocatus eſt cœlos: & quod negligendum non eſt, juſtè ideo petit, quia paupertate oppreſſus, neceſſariis eget vivendi alimentis. Nunc verò qui te à ſomno hyemis tẽpore tibię ſonitu atq; fiſtularum excitant quãquam ea res plerunque tibi moleſta ſit, multis tamen onerati muneribus abeunt, hiſtriones præſtigiatoresque & qui fuligine obliti ne noſcantur, turpia in omnes jaciunt ſcommata: & qui ſagaciori verſutia ꝓdigia facere videntur, omnes harum rerũ abs te non parvam mercedem accipiunt. Si autem mendicus ac pauper, ipſius etiam panis indigens te adierit, quibus tu non uteris maledictis, quæ crimina, quas cõtumelias, quæ convicia, quas deſidias non objicies? cùm nec tecum ipſe reputas, quanta etiam tu deſidia vitam trahas, & tamẽ Deus multa tibi bona indies præbet. Nec volo mihi reſpondeas, nonnihil te quotidie facere. Sed illud mihi oſtende, ſi earum rerum aliquid tractas ac facis quæ neceſſariæ ſunt. Sin verò pecuniarum quæſtus quaſi diligẽtiſſimus caupo, & jugem quam de accumulãdis opibus habes, curam mihi proponis: nõ verebor ipſe tibi reſpondere, non eſſe opera hæc: quippe cùm illa mea ſententia, & quidem certè, magnaque opera ſint, miſericordia erga pauperes, oratio jugis, eorumq; protectio qui majoris alicujus injuria vexantur, cæteraq; hujuſmodi. Quæ omnia nullum apud nos habent locum, ſed in maxima deſidia, ocioque vivimus ſemper, nec tamen nobis unquam à Deo dictum eſt, Ocioſus es atque deſes. Nolo ergo tibi ſolem accendere, nihil quod ſit neceſſarium operaris, lunam ergo tibi extinguo, in ſterilitatem graminum vertam terrarum, retinebo ſtagna, fontes recondã, flumina exiccabo, aërem in nihilum redigã, pluvias retrudã: ſed omnia nobis affatim atq; copioſè proponit. Quid quod multis non ſolũ ocio corruptis, verumetiam non parva peccatorum illuvie merſis, eorum omnium quæ diximus, uſum præſtet? quare cùm inopem videris, nulla dedignatione movearis, ſi juvenis, atq; ſalvus abs te alimenta petat. ne ſiquidem ſicut ſervus ſit fugitivus: ſed ea quæ diximus, tecũ verſa, immo verò illi ad hæc dicenda libertatem cõcede, & clamabit ad te juſtus magna ſe turbari dedignatione: quoniã cùm ſanus felixq; judicio tuo ſis, nihil eorum agas quæ à Deo nobis mandata ſunt: ſed quaſi ſervus à cõmuni omnium domino arrepta fuga, in alienis, id eſt, in omni vicio verſaris, temulentia, furto, rapina, cæteriſque viciis inquinatus aliorum domus ſubvertis. Deinde

ἀλλὰ [καὶ] τῇ γνώμῃ τοῦ ξενίζοντος τὸν μισθὸν τίθησιν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ περὶ προφητῶν [καὶ δικαίων] καὶ μαθητῶν φησίν· ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τοὺς σφόδρα ἀπερριμμένους ὑποδέχεσθαι κελεύει, καὶ τοὺς μὴ ὑποδεχομένους κολάζει. ἐφ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε· καὶ τοὐναντίον πάλιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν λέγει. ἂν γὰρ μηδὲν ᾖ κατορ- A θῶν τοιοῦτον, ἄνθρωπός ἐστι τὸν αὐτὸν σοι κόσμον οἰκῶν, τὸν αὐτὸν ἥλιον ὁρῶν, τὴν αὐτὴν ψυχὴν, τὸν αὐτὸν ἔχων δεσπότην, τῶν αὐτῶν σοι κεκοινωνηκὼς μυστηρίων, ἐπὶ τὸν αὐτόν σοι καλούμενος οὐρανὸν, ἔχων μέγα δικαίωμα, τὴν πενίαν, καὶ τὸ δεῖσθαι τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. νῦν δὲ οἱ μὲν ἐξυπνίζοντες μετὰ αὐλῶν καὶ συρίγγων ἐν χειμῶνος ὥρᾳ, καὶ εἰκῇ καὶ μάτην ἐνοχλοῦντες, ξένια πολλὰ λαμβάνοντες παρὰ σοῦ B ἀναχωροῦσι· καὶ οἱ χελιδόνας περιφέροντες καὶ ἠσβολωμένοι καὶ πάντας κακηγοροῦντες, μισθὸν τῆς τερατωδίας ταύτης λαμβάνουσιν· ἂν δὲ προσέλθῃ πένης ἄρτου δεόμενος, μυρίαι κακηγορίαι καὶ διαβολαὶ, καὶ ἀργίας ἐγκλήματα καὶ λοιδορίαι, καὶ ὕβρεις καὶ σκώμματα. καὶ οὐ λογίζῃ πρὸς ἑαυτὸν ὅτι καὶ σὺ ἀργεῖς, καὶ ὅμως ὁ θεὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ σοι δίδωσι. μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι πράττεις τι καὶ αὐ- C τός· ἀλλ' ἐκεῖνό μοι δεῖξον, εἰ τῶν ἀναγκαίων τι ποιεῖς καὶ μεταχειρίζῃ. εἰ δὲ λέγεις μοι χρηματισμοὺς καὶ καπηλείας καὶ τὴν τῶν ὄντων ἐπιμέλειαν καὶ προσθήκην, εἴποιμι ἄν σοι καὶ αὐτὸς, ὅτι ταῦτα οὐκ ἂν εἴη ἔργα, ἀλλ' ἐλεημοσύνη καὶ εὐχαὶ καὶ τῶν ἀδικουμένων προστασία, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὧν ἐν ἀργίᾳ ζῶμεν διαπαντός. ἀλλ' ὅμως ἡμῖν οὐδέποτε εἶπεν ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ἀργεῖς, οὐκ ἀνάπτω σοι τὸν ἥλιον, ἐπειδὴ οὐδὲν πράττεις τῶν ἀναγκαίων, D τὴν σελήνην σβεννύω, πηρῶ τὴν γαστέρα τῆς γῆς, κωλύω τὰς λίμνας, τὰς πηγὰς, τοὺς ποταμοὺς, ἀφανίζω τὸν ἀέρα, ἐπέχω τοὺς ἐτησίους ὑετούς· ἀλλὰ πάντα μετὰ δαψιλείας ἡμῖν παρέχει. ἐνίοις δὲ οὐ μόνον ἀργοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πονηρὰ πράττουσι τούτων χαρίζεται τὴν ἀπόλαυσιν. ὅταν τοίνυν ἴδῃς πένητα, καὶ εἴπῃς, [ὅτι] ἀποπνίγομαι ὅτι νέος ὢν οὗτος, ὑγιὴς, οὐδὲν ἔχων βούλεται τρέφεσθαι ἀργῶν, οἰκέτης πού καὶ δραπέτης ὢν καὶ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην καταλιπὼν, ταῦ- E τα ἅπερ εἶπον εἰπὲ πρὸς ἑαυτὸν, μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον δὸς [αὐτὰ] μετὰ παῤῥησίας εἰπεῖν πρὸς σὲ, καὶ δικαιότερον ἐρεῖ, ὅτι ἀποπνίγομαι, ὅτι ὑγιὴς ὢν ἀργεῖς, καὶ οὐδὲν πράττεις ὧν ἐπέταξεν ὁ θεὸς, ἀλλὰ δραπετεύσας ἀπὸ τῶν ἐπιταγμάτων τοῦ δεσπότου, περιέρχῃ καθάπερ ἐν ἀλλοδαπῇ τῇ κακίᾳ διατρίβων, μεθύων, κραιπαλῶν, κλέπτων, ἁρπάζων, τὰς ἑτέρων ἀνατρέπων οἰκίας. καὶ

Digitized by Google

καὶ σὺ μὲν ὑπὲρ ἀργίας ἐγκαλεῖς· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ ἔργων πονηρῶν, ὅταν ἐπιβουλεύῃς, ὅταν ὀμνύῃς, ὅταν ψεύδῃ, ὅταν ἁρπάζῃς, ὅταν μυρία τοιαῦτα ποιῇς. ταῦτα [δὲ] λέγω, οὐ νομοθετῶν ἀργεῖν· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ σφόδρα βουλόμενος πάντας ἐν ἔργοις εἶναι· πᾶσαν γὰρ κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία· παρακαλῶ δὲ μὴ ἀνηλεεῖς εἶναι μηδὲ ὠμούς. ἐπεὶ καὶ Παῦλος μυρία μεμψάμενος καὶ εἰπών· εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴ δὲ ἐσθιέτω, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ προσέθηκεν· ὑμεῖς [δὲ] μὴ ἐκκακήσητε τὸ καλὸν ποιοῦντες, καὶ μὴν ταῦτα ἐναντία ἐστίν. εἰ γὰρ ἐκέλευσας αὐτοὺς μὴ ἐσθίειν, πῶς ἡμῖν παραινεῖς διδόναι; καί φησι, καὶ ἐκέλευσα αὐτοὺς ἀποστρέφεσθαι καὶ μὴ ἀναμίγνυσθαι, καὶ πάλιν εἶπον, μὴ ἐχθροὺς ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε· οὐκ ἐναντία νομοθετῶν, ἀλλὰ καὶ πάνυ συνᾴδοντα. ἂν γὰρ σὺ πρὸς ἔλεον ἕτοιμος ᾖς, κἀκεῖνος ταχέως ὁ πένης τῆς ἀργίας ἀπαλλαγήσεται, καὶ σὺ τῆς ὠμότητος. ἀλλὰ ψεύδεται πολλὰ καὶ πλάττεται φησιν. ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἄξιος ἐλεεῖσθαι, ὅτι εἰς τοιαύτην κατέπεσεν ἀνάγκην, ὡς καὶ τοιαῦτα ἀναισχυντεῖν. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐλεοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὠμὰ ἐκεῖνα προστίθεμεν ῥήματα· οὐκ ἔλαβες ἅπαξ καὶ δὶς λέγοντες; [τί οὖν;] οὐ δεῖται τραφῆναι πάλιν, ἐπειδὴ ἅπαξ ἐτράφη; διατί μὴ καὶ τῇ σαυτοῦ γαστρὶ τούτους τίθης τοὺς νόμους, καὶ λέγεις· ἐνεπλήσθης χθὲς καὶ πρὸ τῆς χθὲς, [καὶ] μὴ ζήτει νῦν; ἀλλ᾽ ἐκείνην μὲν καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον διαῤῥηγνύεις, τοῦτον δὲ καὶ τὰ σύμμετρα ἀπαιτοῦντα ἀποστρέφῃ, ὀφείλων διατοῦτο αὐτὸν ἐλεεῖν, ὅτι καθ᾽ ἑκάστην ἀναγκάζεται σοι προσιέναι τὴν ἡμέραν. εἰ γὰρ καὶ μηδαμόθεν ἑτέρωθεν ἐπικάμπτῃ, διατοῦτο αὐτὸν ἔδει σε ἐλεεῖν· τῇ γὰρ τῆς πενίας ἀνάγκῃ ταῦτα βιάζεται καὶ ποιεῖ· καὶ οὐκ ἐλεεῖς αὐτὸν ὅτι τοιαῦτα ἀκούων οὐκ αἰσχύνεται. ἡ γὰρ ἀνάγκη δυνατωτέρα. σὺ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐλεεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκπομπεύεις· καὶ τοῦ θεοῦ κελεύσαντος λάθρα διδόναι, ἕστηκας δημοσιεύων τὸν προσελθόντα καὶ ὀνειδίζων, ὑπὲρ ὧν ἐλεεῖν ἐχρῆν. εἰ γὰρ μὴ βούλει δοῦναι, τί [καὶ] ἐγκαλεῖς καὶ συντρίβεις τὴν ταλαίπωρον καὶ ἀθλίαν ψυχήν; ἦλθεν ὡς εἰς λιμένα τὰς σὰς χεῖρας ἐπιζητῶν, τί κύματα ἐγείρεις καὶ χαλεπώτερον τὸν χειμῶνα ἐργάζῃ; τί καταγινώσκεις ἀνελευθερίαν; μὴ γὰρ εἰ προσεδόκησε τοιαῦτα ἀκούσεσθαι, προσῆλθεν ἄν; εἰ δὲ καὶ ταῦτα προειδὼς προσῆλθεν, διατοῦτο ἄξιον κἀκεῖνον ἐλεεῖν, καὶ τὴν σὴν φρίττειν ὠμότητα· ὅτι οὐδὲ οὕτως ἀπαραίτητον ἐπικειμένην ὁρῶν ἀνάγκην ἡμερώτερος [οὐ] γίνῃ. οὐδὲ [γὰρ] ἀρκεῖν αὐτῷ νομίζεις εἰς ἀπολογίαν τὴν ἀναισχυντίαν καὶ τὸ τοῦ λιμοῦ δέος, ἀλλ᾽ ἀναισχυντίαν ἐγκαλεῖς· καίτοι

Deinde audes ocium cæteris objicere, qui tot delicta tibi non objicis, non inſidias, non perjuria, non mendacia, non latrocinia, non alia mille tua hujuſcemodi facinora & flagitia recordaris. Hæc autem dico, non quia velim legem pro ocioſis concedere, (abſit:) ſed quia valde deſidero bonis vos eſſe operibus occupatos. Omniũ enim viciorũ quaſi magiſtra quædam atq; origo eſt ocioſitas. Itaque oro vos atque obſecro, ne miſericordiam cõtemnatis, ne A duri & illiberales ſitis. Nam & Paulus cùm multùm conqueſtus fuerat, dicens: *Si quis operari non vult, non comedat*: non facit hic finem, ſed ad hæc addit, *Bonum facientes, non deficiatis*: quæ certè contraria eſſe videntur. Nã ſi juſſiſti ne comedamus, quomodo aliis dare ocioſis mones? Itaque, inquit, juſſi: removere enim volens vos ab illis, & non converſari cum illis: ac rurſus monui ne inimicos eos putetis, ſed continuè ac diligenter admoneatis, nõ diſcrepantia, ſed conſona nimiũ atq; convenientia ad unius legis ſeriem deducens. Nam ſi ad mi- B ſericordiã ambos proclives faciam, citò & ille ab ocio, & tu à mente illiberali recedes. Sed multa, inquies, mendacia, multas fabulas pauperes fingũt. Ego verò hac etiam de causa majori miſericordia moveor, cùm in eam neceſſitatem incidiſſe homines videam, ut impudẽtiſſimè mendaciis vivere cogantur: quorũ nos non modò non miſeret, ſed verbis etiam aſperis eos laceramus: nõ accepiſtis dicentes ſemel jam, atque bis? An ergo cibo rurſus non indigent, quia ſemel, atque bis acceperunt? Cur nõ C quoque ventri eandem legem imponis? Cur ad eum non dicis, repletus heſterno die, atque nudiuſtertius fuiſti, quid amplius quæris? Sed ventrem quidem tuum etiam ultra menſuram replendo diſrumpis, à paupere autem modica petente faciem avertis, cujus vel hac de cauſa miſereri debes quoniam quotidie te adire non parva premitur neceſſitate. Nam ſi nulla eſſet alia ratio, quæ ad miſericordiam flecteret: propterea tamẽ miſericors erga pauperem eſſe deberes, quoniam neceſſitate coactus ad te venit. Tu verò non modò benigno D animo non es, quoniam illum ad eam impudentiam ipſa penuriæ coëgerit neceſſitas: nec ſolùm te illius nõ miſeret, verũ etiam paupertatem multis præſentibus exprobras. Cumque Deus jubeat occultè, atq; in abdito præbere: audes tu publicè pauperem afficere opprobriis, qui à te miſericordia eſſet ſublevandus. Dare miſericorditer non vis? Quid igitur criminaris? quid tribulas calamitoſam atq; miſerã animam? Refugit ille ad manus tuas ceu in tranquillũ portum. Cur tu omnem fluctuum vim in illũ concitas, & majores in ipſum excitas E procellas? Cur miſeriæ ipſum condemnas? Credis, quia ſi talia ſe putaſſet abs te percipere, veniſſet ad te? Quòd ſi talia ſe auditurum abs te putavit, & tamen venit: multò magis tamen eius te miſereri oportuit, teque de tua crudelitate pertimeſcere, qui cùm ita invictam neceſſitatem imminere illi videas, mitior factus non es, nec opinaris ſatis ipſi eſſe ad excuſationem impudentiæ ingentes famis vires: ſed

2. Theſ. 3. c.

ſed impudentiam ei objicis, qui majoribus in
rebus impudẽtiſſimus ſæpe fuiſti. Quippe pau-
perum impudẽtiæ venia jure conceditur. Nos
autem plerumq; tanta impudentia fervemus,
ut non modò veniã non mereamur, verumet-
iam acerbis ſuppliciis ſimus puniendi. Hæc
quæſo ita in memoria teneamus, ut humilio-
res facti non irrideamus miſeros, nec vulnere-
mus eos qui remedium à nobis quærunt. Nam
ſi præbere non vis, cur cædis? Non eſt tibi ani-
mus largiendi, quid cõtumeliaris? Sed nõ vult
aliter abire, inquies. Sic ergo fac quemadmo-
Eccle. 4. c. dum vir ille ſapiens juſſit: *pacificè ac manſuetè*
pauperi reſpondeto: qui certè invitus ita impudẽs
eſt: non enim eſt omnino, non eſt (inquam)
homo qui non invitus impudentiæ crimine
velit confundi. Nam ſi etiam mille quiſpiam
afferat rationes, quibus oppoſitum probare
contendat: nunquam tamen mihi perſuadere
poterit, eum qui victum facilè habeat, malle ſe
ab aliis turpiter mendicare, quam honeſtiſſimè
ſuis veſci. Nemo ergo vos falſis rationibus de-
2. Theſ. 3. cipiat. Si autem Paulus ſcripſit, *Si quis operari*
non velit, non manducet: pauperibus, non diviti-
bus ſcripſit. Nam potentibus quidem contra-
Ibidem. rium dicit: *bonum facientes non deficiatis*. Etenim
quemadmodum nos ſæpe domi facimus, qui
quando viderimus duos amicos, alterum in
alterum acerbè inſurgere, ſeorſum alterum
deducentes, utrumque admonẽdo culpamus:
ſic non Moſes ſolùm, verumetiam ipſe Deus
fecit. Nam Moſes quidem ad Deum dicebat:
Exod. 32. g. *Niſi dimittis ipſis peccatum, me quoque unà cum*
ipſis deleas. Ipſos autem juſſit ſeveriſſime pu-
niri, cognatoſque à cognatis interimi. Quæ
quamvis oppoſita videantur, ad unum tamen
finem concurrebant. Deus autem ad Moſem
Ibid. 32. b. quidem Iudæis audientibus dicebat: *Dimitte*
me, & conteram populum hunc. Nam etſi tunc
non aderant Iudæi, quando hæc Deus Moſi
dicebat, poſtea tamen hæc audituri erant:
ſeorſum autem atque privatim contraria his
Moſi committit: unde Moſes coactus excla-
Num. 11. mabat, dicens: *Nunquid ego ipſos in utero*
concepi, quia dicis mihi, Leva eos, ſicut levat
nutrix lactentem, in ſinum ſuum? Similia in ma-
gnis familiis quoq; fiunt. Nam crebrò pater-
familiâs pædagogum ſeorſum increpat, di-
cens: Nimium es acerbus in adoleſcentu-
lum, atque durus. Adoleſcentem autem,
quaſi jure cæſum criminatur. Sic à contrariis
eandem utilitatem educandi honeſtè filii col-
ligit. Pariter igitur Paulus quoque ſanis qui-
dem, ac inopibus ſcribit, ut ad operandum
eos excitet: Si quis nolit operari, nõ comedat:
his autem qui poſſunt liberalitate uti, non ſic,
2. Theſ. 3. c. ſed aliter ſcribit, *Bonum facientes non deficiatis*:
Rom. 11. c. ut eos ad benignè dandum impellat. Eodem
quoque modo in epiſtola ad Romanos his qui
à gentibus erant, conſulvit, ne cervices in Iu-
dæos extollant, & oleaſtri ſimilitudinem ad-
duxit in medium, ita ut alia his, alia illis di-
cere videatur. Non ergo in crudelitatem in-
cidamus, sed pareamus Paulo dicenti: Bo-
num facientes non deficiatis. Audiamus etiam
dominũ, qui jubet omni petẽti dare, & alibi ait,
Eſtote

καί τι μείζονα αὐτῆς ἐν αἰσχύνῃ τισὶ πολλάκις,
καὶ ὑπὲρ χαλεπῶν πραγμάτων. ἐνταῦθα μὲν
γὰρ καὶ συγγνώμην ἡ ἀναισχυντία φέρει. ἡμεῖς
δὲ πολλάκις κολάσεως ἄξια [πράττοντες] ἀναι-
δευόμεθα· καὶ δέον ἐννοοῦντας ἐκεῖνα ταπεινοὺς
γίνεσθαι, καὶ ἐπεμβαίνομεν τοῖς ταλαιπώροις τού-
τοις, καὶ φάρμακα αἰτοῦσι τραύματα προστίθεα-
μεν. εἰ γὰρ μὴ βούλει [δοῦναι, τί καὶ πλήτ-
τεις; εἰ μὴ βούλει] χαρίζεσθαι, τίνος ἕνεκεν
A καὶ ὑβρίζεις; ἀλλ' οὐκ αἰσχύνεται ἀποστῆναι ἑτέ-
ρως; οὐκοῦν ὡς ἐκέλευσεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος, οὕ-
τω ποίησον· ἀποκρίθητι αὐτῷ ἐν πραΰτητι εἰρη- "
νικά. οὐδὲ γὰρ ἑκὼν τοιοῦτος ἀναισχυντεῖ. οὐ "
γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἁπλῶς βουλόμενος
αἰσχύνεσθαι· κἂν μυρία τινὲς φιλονεικοῦσιν, οὐκ
[ἂν] ἀνασχοίμην ἐγὼ πεισθῆναί ποτε, ὅτι ἄνθρω-
πος ἐν ἀφθονίᾳ ζῶν εἵλετο ἂν ἐπαιτεῖν. Μηδεὶς
τοίνυν ἡμᾶς παραλογιζέσθω, ἀλλὰ κἂν λέγῃ
Παῦλος· εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐ- "
B σθιέτω, πρὸς ἐκείνους λέγει. πρὸς δὲ ἡμᾶς "
οὐ [τοῦτο] λέγει· ἀλλὰ τοὐναντίον· τὸ καλὸν
ποιοῦντες μὴ ἐκκακῆτε. οὕτω καὶ ἐν οἰκίᾳ ποι-
οῦμεν ἡμεῖς. ὅταν [τινῶν] δύο τινὲς μάχωνται
πρὸς ἀλλήλους, κατ' ἰδίαν ἕκαστον λαβόντες τἀ-
ναντία παραινοῦμεν. τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἐποίησε καὶ
Μωϋσῆς. πρὸς μὲν γὰρ τὸν θεὸν ἔλεγεν· εἰ μὲν "
ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες. εἰ δὲ μή, κἀμὲ "
ἐξάλειψον· αὐτοὺς δὲ ἐκέλευσεν κατασφάττειν ἀλ-
λήλους καὶ τοὺς προσήκοντας ἅπαντας. καίτοι ταῦ-
C τα ἐναντία ἐστίν, ἀλλ' ὅμως εἰς ἓν ἀμφότερα ἔβλε-
πε τέλος. πάλιν ὁ θεὸς τῷ [μὲν] Μωϋσεῖ, Ἰου-
δαίων ἀκουόντων ἔλεγεν· ἄφες με καὶ ἐκτρίψω τὸν "
λαόν· εἰ γὰρ καὶ μὴ παρῆσαν ταῦτα λέγοντος [τοῦ "
θεοῦ,] ἀλλ' ἔμελλον αὐτὰ ἀκούσεσθαι ὕστερον· κατ'
ἰδίαν δὲ τὰ ἐναντία τούτων αὐτῷ παραινεῖ. ὃ καὶ τοῦ-
το Μωϋσῆς ἀναγκασθεὶς ὕστερον ἐξελάλησεν οὕτω
λέγων· μὴ γὰρ ἐγὼ αὐτοὺς ἐν γαστρὶ ἔλαβον, ὅτι λέ- "
γεις μοι, [ὅτι] ἆρον αὐτοὺς ὡς ἂν ἄρῃ τιθηνὸς τὸν [θη- "
λὴν] θηλάζοντα εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς; ταῦτα καὶ ἐν "
D οἰκίαις γίνεται, καὶ πολλάκις πατήρ, τῷ μὲν παιδα-
γωγῷ ὑβρίσαντι τὸν παῖδα κατ' ἰδίαν ἐπιτιμᾷ λέ-
γων· μὴ [ἔσο] τραχὺς μηδὲ σκληρός· τῷ δὲ
νέῳ τὰ ἐναντία λέγει· κἂν ἀδίκως ὑβρίζῃ, φέ-
ρε, ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἕν τι [τὸ] χρήσιμον συνά-
γων. οὕτω καὶ Παῦλος, τοῖς μὲν ὑγιαίνουσι καὶ
προσαιτοῦσιν ἔλεγεν· εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, "
μηδὲ ἐσθιέτω, ἵνα αὐτοὺς εἰς ἔργον ἐμβάλῃ· τοῖς "
δὲ ἐλεεῖν δυναμένοις· ὑμεῖς δὲ τὸ καλὸν ποι- "
οῦντες μὴ ἐκκακῆτε, ἵνα αὐτοὺς εἰς ἐλεημοσύνην "
E ἀγάγῃ. οὕτω καὶ ἡνίκα τοῖς ἐξ ἐθνῶν παρῄνει
ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ μὴ ὑψηλοφρονεῖν
κατὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν ἀγριελαίαν παρή-
γαγεν εἰς μέσον, καὶ ἄλλα μὲν τούτοις, ἄλλα δὲ ἐκεί-
νοις φαίνεται λέγων. μὴ τοίνυν εἰς ὠμότητα ἐκ-
πέσωμεν, ἀλλ' ἀκούσωμεν Παύλου λέγοντος· τὸ
καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῆτε. Ἀκούσωμεν
τοῦ δεσπότου λέγοντος· παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· "
καὶ

Digitized by Google

„ καὶ, γίνεσθε οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν. καίτοι πολλὰ εἰπὼν, οὐδαμοῦ τοῦτο τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν οἰκτιρμῶν μόνον. οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς ἴσους θεῷ ποιεῖ ὡς τὸ εὐεργετεῖν. ἀλλ' οὐδὲν ἀναιδέστερον φησὶ πένητος; διατί [εἰπέ μοι] παρακαλῶ; ὅτι ἐπιτρέχων καταβοᾷ; βούλει οὖν δείξω ὅτι ἐκείνων ἡμεῖς [ἐσμὲν] ἀναισχυντότεροι καὶ σφόδρα ἀναιδεῖς; ἀναμνήσθητί μοι νῦν ἐν καιρῷ τῆς νηστείας, ποσάκις τραπέζης παρακειμένης [ἐν] ἑσπέρᾳ, [καὶ] τὸν ὑπηρετοῦντα οἰκέτην καλέσας, ἵνα σχολαιότερον βαδίσῃ πάντα ἀνέτρεψας, λακτίζων, ὑβρίζων, λοιδορούμενος, ὑπὲρ ἀναβολῆς μόνον μικρᾶς· καίτοι σφόδρα εἰδὼς, ὅτι κἂν μὴ εὐθέως ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον ἀπολαύσῃ τῆς ἐδωδῆς; εἶτα σαυτὸν μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς ἐκθηριούμενον οὐ καλεῖς ἀναίσχυντον, τὸν δὲ πένητα τὸν ὑπὲρ τῶν μειζόνων δεδοικότα καὶ τρέμοντα· οὐδὲ γὰρ περὶ μελλήσεως, ἀλλὰ περὶ λιμοῦ πᾶς ὁ φόβος αὐτῷ· τοῦτον καὶ ἰταμὸν καὶ ἀναιδῆ καὶ ἀναίσχυντον καὶ πάντα προσηγορεῖς τὰ αἴσχιστα; καὶ πῶς οὐκ ἐσχάτης τοῦτο ἀναισχυντίας; ἀλλ' οὐκ ἐννοοῦμεν ταῦτα· διὰ τοῦτο ἐπαχθεῖς ἐκείνους εἶναι νομίζομεν· ὡς εἴγε τὰ ἡμέτερα ἐξητάζομεν καὶ παρεβάλλομεν τοῖς ἐκείνων, οὐκ ἂν αὐτοὺς ἐνομίσαμεν εἶναι φορτικούς. μὴ δὴ γίνῃ πικρὸς δικαστής. ἐγὼ γὰρ εἰ πάντων ἁμαρτημάτων ἧς ἀπηλλαγμένος, οὐδέπω οὕτως σοι ἐπιτρέπει ὁ τοῦ θεοῦ νόμος ἀκριβῆ γενέσθαι ἐξεταστὴν τῶν ἀλλοτρίων. εἰ γὰρ ὁ Φαρισαῖος διὰ τοῦτο ἀπώλετο, ποίας τευξόμεθα ἀπολογίας ἡμεῖς; εἰ τοῖς [καλῶς] κατορθωκόσιν οὐκ ἐπιτρέπει πικρῶς ἐξετάζειν τὰ ἑτέρων, πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἡμαρτηκόσι; μὴ τοίνυν ὠμοὶ μηδὲ ἀπηνεῖς, μὴ ἄσπονδοι, μὴ [δὲ] ἄστοργοι, μὴ θηρίων χείρους ὦμεν. καὶ γὰρ πολλοὺς εἰς τοῦτο οἶδα θηριωδίας ἐλθόντας, ὡς δι' ὄκνον [δὲ] μικρὸν, λιμώττοντας περιορᾶν, καὶ ταῦτα λέγοντας τὰ ῥήματα· οὐ πάρεστιν οἰκέτης ἐμοὶ νῦν, πόρρω τῆς οἰκίας ἐσμὲν, τραπεζίτης οὐδείς ἐστί μοι γνώριμος· ὢ τῆς ὠμότητος. τὸ μεῖζον ἀνύσας, καὶ τὸ ἔλαττον οὐκ ἀνύεις; ἵνα σὺ μὴ βαδίσῃς μικρὸν, ἐκεῖνος λιμῷ διαφθείρεται; ὢ τῆς ὕβρεως· ὢ τοῦ τύφου. εἰ γὰρ δέκα στάδια βαδίσαι ἐχρῆν, ὀκνῆσαι ἔδει; οὐδὲ ἐννοεῖς ὅτι μείζων ὁ μισθός σοι οὕτω γίνεται; ὅταν μὲν γὰρ δῷς, ὑπὲρ τοῦ διδομένου λαμβάνεις μισθὸν μόνον· ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς βαδίσῃς, καὶ τούτου σοι κεῖται πάλιν ἀμοιβή. ἐπεὶ καὶ τὸν πατριάρχην διὰ τοῦτο θαυμάζομεν, ὅτι αὐτὸς ἐπὶ τὰς βοῦς ἔδραμε καὶ τὸ μοσχάριον ἥρπασε, καὶ ταῦτα τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῖς ἔχων. νῦν δὲ τοσούτου τινές εἰσι τύφου πεπληρωμένοι, ὡς διὰ παίδων ταῦτα ποιεῖν καὶ μὴ αἰσχύνεσθαι. ἀλλὰ δὴ ἐμαυτοῦ μὲν ταῦτα κελεύεις ἀνύειν, [φησὶ] ἐγὼ πῶς οὐ δόξω κενοδοξεῖν; καὶ

Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter. Ita cum
pleraque alia dixit, de nullo id præterquam de
miſericordia dixit, *Sitis miſericordes ſicut pater
veſter.* Nihil enim certè nos vſque ad ſimili-
tudinem Dei ſic effert atque extollit, quem-
admodum libera, benefica & copioſa collatio.
Sed nihil eſt impudentius paupere, ais. Cur
quæſo? Quoniam huc atque illuc percur-
rens aduerſus omnes inuehitur, atque obtre-
ctat. Vis ergo vt facilè tibi oſtendam multò im-
A pudentiores moleſtioreſque nos illis eſſe? Ve-
niat tibi (oro) in mentem quoties ieiunij tem-
pore menſa veſperi appoſita, ſi miniſter vocà-
tus tardiuſculè acceſſerit, omnia euertiſti con-
tumeliando, calcitrando, atrociter miſerum
miniſtrum verbis ac pugnis mulctaſti, quæ o-
mnia parua mora incitatus feciſti, cùm tamen
certior eſſes paulò pòſt variis poſſe ventrem
tuum cibariis explere. Deinde non vocas te-
ipſum, qui nulla de cauſa vel certè minima in
beſtiarum ferocitatem excidiſti, impuden-
tem atque importunum: pauperem verò qui
B magno pondere premitur, qui non moram
edendi, ſed famem perhorreſcit, importu-
num atque impudentem, cæteriſque conui-
ciis audes petere. Et quomodo, dic mihi,
non maximæ impudentiæ hoc eſt? ſed hæc
nec cogitare quidem volumus, ac ideò mo-
leſtos eſſe illos arbitramur. Nam ſi noſtra
quoque diligentius examinaremus, & cum
factis eorum iuſtius conferremus, non pu-
taremus illos eſſe importunos. Noli igitur iu-
dex eſſe acerbus. Nam etſi ab omni delicto li-
ber eſſes, nec tamen etiam ſic lex diuina tibi
C committit temeraria curioſitate aliorum cri-
mina rimari. Nam ſi Phariſæus hac de cauſa *Luca 18. b.*
ſeipſum perdidit, quam nos excuſationem in-
uenimus? ſi rectè viuentes non patitur alio-
rum crimina indagare, quanto minus pecca-
tores patietur? Nolite igitur duras atque inex-
orabiles pauperibus aures præbere. Nolite fe-
rarum immanitatem ſuperare. Non enim ſum
neſcius, ad tantam crudelitatem nonnullos
deueniſſe, vt ex deſidia fame pereuntes negle-
xerint, & ad hæc verba impudenter erupe-
D rint, nullus impræſentiarum hic famulus mi-
hi adeſt, procul ab ædibus meis abſum, nullus
hic mihi argentarius cognitus eſt. O immani-
tatem ab humanitate omni alienam, maius
facilè perfeciſti, & quod minus eſt non abſol-
uis: ne paululum itineris defatigeris labore,
inedia mendicus peribit. O contumeliæ no-
uum genus, ô ſuperbiam inauditam. Nam ſi
per decem milia paſſuum eundum eſſet, non-
nihil rationis hæc excuſatio habere forſan vi-
deretur. Nec cogitas tantò maiorem merce-
dem tibi eſſe repoſitam, quantò magis labo-
E ras. Nam quando de tuo ſolummodo præbes:
pro eo ſolùm quod dediſti, mercedem accipis:
quando verò ipſe quoque ad dandum profe-
ctus es, huius etiam laboris retributio tibi de-
betur. Sic & patriarcham ideo magis admira-
mur, quoniam cùm trecentos & decem & o-
cto vernos haberet, non alium miſit, ſed curſu ipſe ad boues contendit, ac vitulum attulit.
Nunc verò ita inflati nonnulli ſunt, vt non vereantur per famulos miſericordiæ vti virtu- *Gen. 18. a.*
te. Sed nónne ſi per me faciam, vt tu iubes, inquies, inanis gloriæ crimine captus videbor?

G immo

immo verò nunc hoc crimine laborare mihi videris, cùm te fruſtra pudeat ad pauperem venire, ac eum alloqui. Sed hæc nunc non diſputo: tantummodo tua præbeas, idque vel per te, vel per alium facere, tui arbitrij ſit: illud obſecro atque obteſtor, ne contumeliis atque criminibus inopem turpiter cædas. Remedio indiget, qui te adiit, non vulneribus: miſericordiæ ope, non acuto gladio. Nam ſi quis lapide percuſſus, cæteris omnibus neglectis ad genua tua ſanguinolentus refugerit, alióne tu iterum lapide caput eius percuteres, & vulnus vulneri adderes? Nequaquam certè id faceres, ſed priori etiam vulneri mederi conareris. Cur igitur in paupere oppoſitum facis? an ignoras quantum prodeſſe iucunda, & quantum obeſſe amara poteſt oratio? Melius eſt, inquit, ſermo pius quam datio. Non putas aduerſum teipſum enſe abuti grauioreque ictu confoſſum iacere, cùm dolore pauper commotus gemens atque lachrymans, ſilentio abs te diſceſſerit, nempe à Deo ad te miſſus fuerat? Quare cogita nunc quò illæ contumeliæ atq; iniuriæ peruenerunt: cum Deus quidem ad te pauperē miſerit quia dādi potentem fecit, & præbere illi iuſſit: tu autem non modò non dederis, ſed conuiciis turpiter expuleris: huius delicti magnitudinem ſi facilè percipere non potes, conſidera id in his temporalibus rebus, & tunc vltrò intelliges quam atrox facinus commiſiſti. Nam ſi famulus tuus ad alium famulum ſimiliter tuum argentum repetiturus, quod illi dederis, iuſſu tuo profectus ſit, nec inde ſolum vacuis manibus, verumetiam omni conuicio, atque contumelia pulſus redierit: dic, quo ſupplicio famulum tuum punires, cum teipſum ab eo cōtemptum atque ſpretum cenſeres? pauper ergo de Deo etiam cogita. Ipſe enim eſt qui ad nos pauperes mittit, nec noſtra, ſed Dei damus, ſi quicquam dederimus. Quod ſi non dederimus, verumetiam iniuria laceſſitos repulerimus, ipſe tecum animo volue, quibus ſuppliciis, quo fulmine rem dignam egerimus. Hæc omnia (quæſo) cogitantes, & linguam domitam quaſi fræno teneatis, & omnem illiberalitatem eiiciatis, manuſq; veſtras ad miſericordiæ munera porrigatis. Nec pecuniis ſolum & rebus noſtris, verumetiam ſuauitate ſermonis conſolemur pauperes: hoc enim modo tam æterna, quæ contumelioſis hominibus impendentur, ſupplicia fugiemus, quàm beatiſſima illa regna, quæ miſericordibus & benignis conferentur, adipiſcemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXVII.

[vel XXXVI. Gr.] EX CAP. XI.

Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſijt inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum.

CVM Apoſtolos dominus miſerat, tunc ſeipſum data opera ſubtraxit ab ipſis, vt opportunitatem, occaſionemque haberent mandata efficere. Nemo enim profectò præſente magiſtro, morbumque omnem repellente, Diſcipulos adire voluiſſet.

Cum

καὶ μὴν καὶ νῦν διπλοῦν κενοδοξίαν τοῦτο ποιεῖς, αἰ-
σχυνόμενος ὀφθῆναι πένητι διαλεγόμενος.
ἀλλ' οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἀκριβολογοῦμαι· μόνον
δίδου, εἴτε διὰ σεαυτοῦ, εἴτε διὰ ἑτέρων τοῦτο βούλει
ποιεῖν, [καὶ] μὴ ἐγκάλει, μὴ πλῆττε, μὴ λοιδόρει.
φαρμάκων γὰρ, οὐ τραυμάτων δεῖται ὁ προσιών· ἐ-
λέου, οὐ ξίφους. εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις λίθῳ βλη-
θεὶς καὶ τραῦμα λαβὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς, τοὺς
ἄλλους ἀφεὶς ἅπαντας προσέδραμέ σου τοῖς γό-
A νασι καταῤῥεόμενος τῷ αἵματι, ἆρα ἑτέρῳ λί-
θῳ παίσας προσέθηκας ἂν αὐτῷ ἕτερον τραῦ-
μα; οὐκ ἔγωγε οἶμαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐπεχεί-
ρησας ἂν διορθῶσαι. τί οὖν ἐπὶ τῶν πενήτων
ποιεῖς τὸ ἐναντία; οὐκ οἶδας ὅσον δύναται καὶ
ἀναστῆσαι καὶ καθελεῖν λόγος; κρεῖττον γάρ φησι
λόγος ἢ δόσις. οὐ λογίζῃ ὅτι κατὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος
ὠθεῖς; καὶ χαλεπώτερον τραῦμα λαμβάνεις, ὅ-
ταν λοιδορηθεὶς ἐκεῖνος ἀναχωρήσῃ σιγῇ στένων
καὶ πολλὰ δακρύων; καὶ γὰρ παρὰ τοῦ θεοῦ πέμπε-
B ται πρὸς σε. ἐννόησον οὖν ὑβρίζων αὐτὸν, ποῦ δια-
βιβάζεις τὴν ὕβριν, ὅταν ἐκεῖνος μὲν πέμπῃ
πρὸς σὲ καὶ σοὶ δοῦναι κελεύῃ· [σὺ δὲ] μὴ μόνον μὴ
δῷς, ἀλλὰ καὶ ὑβρίσῃς ἐλθόντα; εἰ δὲ ἀγνοεῖς
τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτοπίας, ἐπ' ἀνθρώπων
αὐτὸ σκόπησον, καὶ τότε εἴσῃ καλῶς τὸ μέγεθος
τῆς ἁμαρτίας. εἰ γὰρ σὸς οἰκέτης παρὰ σοῦ κελευ-
σθεὶς πρὸς ἕτερον ἀπελθεῖν οἰκέτην ἀργύριον ἔ-
χοντα σὸν λαβεῖν, οὐ μόνον κεναῖς ἐπανῆλθε χερ-
σὶν, ἀλλὰ καὶ ὑβρισθεὶς, τί οὐκ ἂν εἰργάσω τὸν
C ὑβρικότα; ποίαν οὐκ ἂν δίκην ἀπῄτησας ἅτε λοι-
πὸν αὐτὸς ὢν ὁ ὑβρισμένος; τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ
θεοῦ λογίζου. καὶ γὰρ αὐτὸς πέμπει πρὸς ἡμᾶς τοὺς
πένητας, καὶ τὰ αὐτοῦ δίδομεν, ἂν ἄρα δῶμεν.
ἂν δὲ πρὸς τὸ μὴ δοῦναι καὶ ὑβρισθέντας ἐκπέμ-
ψωμεν, ἐννόησον [πόσων σκηπτῶν] πόσων κεραυνῶν
ἄξιον [τὸ] πρᾶγμα ποιοῦμεν; ταῦτ' οὖν ἅπαντα λο-
γιζόμενοι, καὶ τὴν γλῶτταν χαλινώσωμεν, καὶ τὴν ἀπαν-
θρωπίαν ἐκβάλλωμεν, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς ἐλεη-
μοσύνην ἐκτείνωμεν, καὶ μὴ χρήμασι μόνον, ἀλ-
D λὰ καὶ ῥήμασι παραμυθησώμεθα τοὺς δεομένους·
ἵνα καὶ τὴν ἀπὸ τῆς λοιδορίας κόλασιν φύγωμεν, καὶ
τὴν ἀπὸ τῆς εὐλογίας καὶ τῆς ἐλεημοσύνης βασι-
λείαν κληρονομήσωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρά-
τος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΊΑ ΛϚ.

E *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.*

Ἐπειδὴ [γὰρ] αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὑπεξῆρχε λοιπὸν ἑαυτὸν διδοὺς χώραν αὐτοῖς καὶ καιρὸν ποιεῖν ἅπερ ἐπέταξεν. οὐδὲ γὰρ ἂν αὐτοῦ παρόντος καὶ θεραπεύοντος ἠθέλησεν ἄν τις ἐκείνοις προσελθεῖν.

ἄκκτας

ἀκούσας δὲ [ὁ] ἰωάννης ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν ἠρώτα αὐτὸν λέγων· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ὁ δὲ λουκᾶς φησὶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀπήγγειλαν τὰ σημεῖα τῷ ἰωάννῃ, καὶ τότε ἔπεμψεν [αὐτούς.] πλὴν ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀπορίαν οὐδεμίαν ἔχει, ἀλλὰ θεωρίαν μόνον· τὴν γὰρ ζηλοτυπίαν αὐτῶν [καὶ] τοῦτο ἐμφαίνει τὴν πρὸς αὐτόν. τὸ δὲ ἑξῆς, σφόδρα ἐστὶ τῶν ζητουμένων. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ A εἰπεῖν, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ὁ γὰρ πρὸ τῶν σημείων εἰδὼς αὐτὸν, ὁ παρὰ τοῦ πνεύματος μαθὼν, ὁ παρὰ [τοῦ] πατρὸς ἀκούσας, ὁ ἐπὶ πάντων ἀνακηρύξας, νῦν πέμπει παρ᾽ αὐτοῦ μαθησόμενος εἴτε αὐτός ἐστιν, εἴτε μή; καίτοι εἰ μὴ οἶδας ὅτι αὐτός ἐστι σαφῶς, πῶς αὐτὸν ἀξιόπιστον εἶναι νομίζεις, ἀποφαινόμενος ὑπὲρ τῶν ἀγνοουμένων; τὸν γὰρ ἑτέροις μαρτυρήσοντα πρότερον αὐτὸν ἀξιόπιστον εἶναι δοκεῖ. οὐ σὺ ἔλεγες, ὅτι οὐκ εἰ- B μὶ ἱκανὸς λῦσαι αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος; οὐ σὺ ἔλεγες ὅτι οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ᾽ αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ; οὐκ εἶδες τὸ πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς; οὐχὶ τῆς φωνῆς ἤκουσας; οὐχὶ διεκώλυες [αὐτὸν] λέγων, ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, [καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;] οὐχὶ [καὶ] τοῖς μαθηταῖς ἔλεγες· ἐκεῖνον δεῖ C αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι; οὐχὶ τὸν δῆμον ἐδίδασκες ἅπαντα, ὅτι αὐτὸς αὐτοὺς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί; καὶ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου; οὐχὶ πρὸ τῶν σημείων ταῦτα πάντα καὶ [πρὸ] τῶν θαυμάτων ἀνεκήρυξας; πῶς οὖν [νῦν] ὅτι δῆλος πᾶσιν ἐγένετο καὶ πανταχοῦ διῆλθεν αὐτοῦ ἡ φήμη, καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν, καὶ δαίμονες ἀπηλάθησαν, καὶ σημείων τοσούτων ἐ- D πίδειξις γέγονε, τότε πέμπεις μανθάνων παρ᾽ αὐτοῦ; τί δὴ γέγονεν; ἀπάτη τις ἦν πάντα ἐκεῖνα τὰ ῥήματα; σκηνὴ καὶ μῦθος; καὶ τίς ἂν ταῦτα νοῦν ἔχων εἴποι; οὐ λέγω ἰωάννης, ὁ ἐν τῇ μήτρᾳ σκιρτήσας, ὁ πρὸ τῶν ὠδίνων αὐτὸν ἀνακηρύξας, ὁ τῆς ἐρήμου πολίτης, ὁ τὴν ἀγγελικὴν ἐπιδειξάμενος πολιτείαν. ἀλλ᾽ εἰ καὶ τῶν πολλῶν εἷς ἦν καὶ τῶν σφόδρα ἀπερριμμένων, οὐκ ἂν μετὰ τοσαύτας μαρτυρίας καὶ τὰς παρ᾽ ἑ- E αυτοῦ καὶ τὰς παρ᾽ ἑτέρων ἀμφέβαλλεν. ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς ἀμφισβητῶν ἔπεμπεν, οὐδὲ ἀγνοῶν ἠρώτα. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι ᾔδει μὲν σαφῶς, διὰ δὲ τὸ δεσμωτήριον δειλότερος γέγονεν· οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγήσεσθαι ἐντεῦθεν προσεδόκα, οὐδὲ εἰ προσεδόκα, προὔδωκεν ἂν τὴν εὐσέβειαν ὁ πρὸς θανάτους παρατεταγμένος. οὐδὲ

Cum autem audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, interrogabat eum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Luca. 7. c. Lucas autem dicit ipſos Ioannis diſcipulos ſigna Ieſu ad Ioannem detuliſſe, ac tum demum ad Ieſum miſſos fuiſſe: quod tamen nullã prorſus habet ambiguitatem, ſed altiorem quandã ſolùm conſiderationem. Hinc etenim etiam quam acerbo invidiæ flagrarent ardore, occultius ſuboſtenditur. Quod autem ſequitur, ambiguum valde perplexumq; eſſe videtur. A Quid enim ſibi voluit illa interrogatione, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quomodo enim qui vel antea quàm ſigna Ieſus feciſſet, ipſum cognovit, qui à ſpiritu hæc didicerat, qui à patre ipſo audierat, qui coram omnibus ipſum eſſe agnum Dei prædicaverat: quomodo (inquam) interrogatum nunc mittit, utrum ipſe, an alius venturus ſit? Nam ſi dubitas an ipſe ſit Chriſtus, quomodo tibi fidem habendam putas, ſi de rebus ignotis enuncies & aſſeveres? Summæ namque fidei dignitatem B oportet eum habere, qui teſtimonii ſui pondere tantam rem ſit approbaturus: an non es tu qui dicebas, *Non ſum ſufficiens corrigiam calciamenti eius ſolvere?* Luca 3 & Ioan. 1. d. qui dicebas: *quoniam non noveram ipſum, ſed ille qui miſit me baptizare in aqua, ille dixit: Super quem videris deſcendentem ſpiritum, & permanentem in ipſo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto?* Ioan. 1. e. An non vidiſti ſpiritum in ſpecie columbæ? Non audiſti vocem? Nónne tu ꝓhibebas ipſum dicẽs: *Mihi eſt opus à te baptizari?* Matt. 3. d. Nónne diſcipulis quoq; tuis dicebas, illũ oportet creſcere, me autem minui? C Nónne univerſæ prædicabas plebi ipſum eſſe, Ioan. 3. d. qui baptizabat in ſpiritu ſancto, & igne: & quod ipſe eſt *agnus Dei, qui tollit peccata mundi?* Matth. 3. c. Ioan. 1. d. Hæc certè tu omnia, antequam ille ſignorum miraculis coruſcaret, magna voce prædicaſti. Quomodo ergo nunc, quando jam omnibus ipſius virtus manifeſtior eſt, quando per totam Palæſtinam celeberrima ejus fama præfulget, quando mortui ab eo excitati ſunt, dæmones depulſi, multaque alia perlucent miracula, tunc mittis, ac inter- D rogas ipſum? Quidnam hoc eſt? an per fraudem illa priora quaſi longas fabulas cõfinxiſti? Et quis mentis compos talia feciſſet? Non dico de Ioanne, qui exultavit in utero, qui priuſquam naſceretur, Chriſtum prædicavit, Luca. 1. e. qui eremum habitavit, qui angelicam vivendi perfectionem in corpore adhibuit: ſed de quovis homine non inſano? Nam ſi etiam abjectiſſimum quendam dicas, certè tamen poſt tot tantaque tam ſua quam aliorum teſtimonia nullo modo dubitaſſet. Ex his omnibus apertiſſimè patet non ambigentem, nec ulla E ignorantia ductum miſiſſe qui quærerent. Sed nec illud dicere quiſquam poterit, sciviſſe quidem ipſum, terrore autem carceris, ac vinculorum timidiorem fuiſſe. Num deliberationem ſibi hæc interrogatio affert, nec ſi etiam hanc ſperaſſet, quicquam adverſus veritatem ſimulaſſet vir ille, qui pietatis gratia vel mille mortes obiiſſet?

Nam niſi excelſo robore animi atq; invicto fuiſſet, nunquam profectò ad univerſum Iudaicum populũ jam diu exercitatum effuſione prophetici ſanguinis tam fortis extitiſſet. Nunquam ferociſſimũ illum tyrannum tanta libertate dicendi ſic redarguiſſet, ut in media urbe, ac foro cunctis audientibus, tanquã infantem, aut adoleſcentulũ increpaſſet. Quod ſi timidiorem quiſpiam ſuſpicatur factum fuiſſe, quomodo diſcipulos ſuos non fuerit veritus, quibus audientibus tot tantaq; de Ieſu atteſtatus fuit: ſed eos interrogatum miſit, cum alios mittere potuiſſet, quãvis non ignoraret invidia quadam illos in Chriſtum commoveri, & anſas reprehendendi ſemper quæſiſſe. Quomodo autem plebis etiam eum Iudaicæ non puduit, cui multa de Chriſto, ac magnifica prædicaverit? Quid autem ipſi ad effugienda vincula & carceres hoc profuiſſet, qui nec Chriſti cauſa vinctus fuerit: nec quia divinam virtutem Chriſti prędicaverit: verũ quia illegitima Herodis conjugia accuſavit? Patet igitur non dubitaſſe Ioannem ea de re, de qua non niſi infans, aut mente captus dubitaſſet. Imò ea de re nec vulgaris aliquis homo aut ſtupidus, ut ex prædictis patet, dubitare potuiſſet: tantum abeſt ut de Ioanne iſtud ſuſpicari poſſimus. Quare oportet reſponſum adinvenire, cujus nam rei gratia interrogatum Joannes miſit. Alieniores erant à Chriſto diſcipuli eius, & invidiæ cujuſdam ſtimulis ſemper agitabantur, magiſtrum ſuum pluris eſſe cupientes, quæ res maximè verbis ipſorũ comprobatur. Dicebant ad Ioannem: qui tecum erat trans Iordanem, cui & teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes ad eum veniunt: ac rurſus de mundatione facta eſt quæſtio inter Ioannis diſcipulos, & Iudæos: præterea Ieſum aggredientes dicebant, *Cur nos & phariſæi jejunamus frequenter, diſcipuli autem tui non jejunant?* Nam cùm nihil adhuc altius, ac ſuper hominem de Chriſto cogitarẽt: Ioannem autem pluſquam hominẽ arbitrarẽtur, non poterant æquo animo ferre, creſcere indies Ieſum vidẽtes, Ioannẽ verò queãdmodũ ipſe dixerat, quotidie minoris æſtimari: quæ quidẽ invidia impediebat ac viam intercludebat ne ad Chriſtũ accederent: ad quod Ioannes donec cum ipſis erat tam precibus quam rationib' hortabatur. Verùm cum nõ perſuaſerit, mortẽ autem propinquã fore videret, timens ne pernicioſæ materiã opinionis relinqueret, ſi majorẽ ſe Chriſto putãtes diſcipuli nullo pacto illi conjungerẽtur, hoc modo Chriſto ipſos offerre curavit. Nã ſi apertè ipſis cõſuluiſſet ut Chriſto tanquã meliori adhærerẽt, nullo pacto ei credidiſſent: ut qui ab ipſo diſtrahi nollẽt: ſed præcipua Ioannis modeſtia id dictũ putantes, magis ipſum colerent, ſilentio autem tantam rem pertranſire nõ potuit. Quid igitur facit? ut ab illis ipſis quãta miraculorũ ſplenderet gloria Chriſtus, poſſet audire, nõ omnes, ſed duos, quos forſan faciliores ad credendum cæteris putabat, & qui ſimpliciter abſq; ſuſpicione interrogare poſſent, ac rebus ipſis diſcere quantum intereſt inter Ioannem & Ieſum, mittere ſtuduit. Ite igi-

Matt. 9. 2.

οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ μὴ πρὸς τοῦτο ἦν παρεσκευασμένος, πρὸς δῆμον ὁλόκληρον αἵματα μελετήσαντα ἐκχέειν προφητικὰ τοσαύτην [ἂν] ἐπεδείξατο τὴν ἀνδρείαν· οὐκ ἂν τὸν ὠμὸν τύραννον ἐκεῖνον μετὰ τοσαύτης ἤλεγξε τῆς παρρησίας ἐν μέσῃ πόλει καὶ ἀγορᾷ, καθάπερ παιδίῳ μικρῷ σφόδρα ἐπιτιμῶν ἀκουόντων ἁπάντων. εἰ δὲ καὶ δειλότερος γέγονε, πῶς τοὺς μαθητὰς οὐκ ᾐσχύνετο τοὺς ἑαυτοῦ, ἐφ' ὧν αὐτῷ τοσαῦτα ἐμαρτύρησεν; ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἠρώτα, ὀφείλων δι'
A ἑτέρων· καίτοι γε ᾔδει σαφῶς, ὅτι καὶ ἐζηλοτύπουν αὐτόν, καὶ λαβήν τινα εὑρεῖν ἐπεθύμουν. πῶς δὲ τὸν δῆμον τὸν ἰουδαϊκὸν οὐκ ἠρυθρίασεν, ἐφ' οὗ τοσαῦτα ἐκήρυξε; τί δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δεσμῶν ἐντεῦθεν πλέον ἐγίνετο; οὐδὲ γὰρ διὰ τὸν χριστὸν ἦν ἐμβεβλημένος, οὐ[δὲ] διὰ τὸ ἀνακηρύξαι αὐτοῦ τὴν δύναμιν· ἀλλὰ διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν ἐπὶ τῷ παρανόμῳ γάμῳ. ποίου δὲ παιδίου ἀνοήτου τινὸς δὲ ἀνθρώπου μαινομένου οὐκ ἂν ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκε; τί οὖν ἐστι τὸ κατασκευαζόμενον; ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν
B ἰωάννου τὸ ἀμφισβητῆσαι ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ τυχόντος, οὐδὲ τοῦ σφόδρα ἀνοήτου καὶ παραπαίοντος, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. δεῖ δὲ λοιπὸν τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἔπεμψεν ἐρωτῶν; ἐπεπήδων τῷ ἰησοῦ οἱ ἰωάννου μαθηταί· καὶ τοῦτο παντί που δῆλόν ἐστιν· καὶ ζηλοτύπως ἀεὶ πρὸς αὐτὸν εἶχον. καὶ δῆλον ἐξ ὧν πρὸς τὸν διδάσκαλον ἔλεγον· ὃς γὰρ « ἦν φησὶ μετὰ σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρ- « τύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς « αὐτόν. καὶ πάλιν ζήτησις ἐγένετο ἰουδαίων μετὰ τῶν
C μαθητῶν ἰωάννου περὶ καθαρισμοῦ. καὶ αὐτῷ πάλιν προσελθόντες ἔλεγον· διατί ἡμεῖς καὶ οἱ φα- « ρισαῖοι νηστεύομεν [πολλά,] οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νη- « στεύουσιν; οὔπω γὰρ ἦσαν εἰδότες, τίς ἦν ὁ χριστός· « ἀλλὰ τὸν μὲν [ἰησοῦν] ἄνθρωπον ψιλὸν ὑποπτεύοντες, τὸν δὲ ἰωάννην μείζονα ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἐδάκνοντο διὰ τὸ εὐδοκιμοῦντα τοῦτον ὁρῶντες, ἐκεῖνον δὲ καθὼς εἶπε λοιπὸν λήγοντα. καὶ τοῦτο αὐτοὺς ἐκώλυε [προσελθεῖν,] τῆς ζηλοτυπίας διατειχιζούσης τὴν πρόσοδον. ἕως μὲν οὖν ἦν ἰωάννης μετ' αὐτῶν,
D παρεκάλει συνεχῶς καὶ ἐδίδασκε· καὶ οὐδὲ οὕτως ἔπειθεν. ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν ἔμελλε τελευτᾶν, πλείονα ποιεῖται τὴν σπουδήν. καὶ γὰρ ἐδεδοίκει μὴ καταλίπῃ πονηροῦ πράγματος ὑπόθεσιν, καὶ μείνωσιν ἀπερρηγμένοι τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐσπούδαζε καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσάγειν ἅπαντας τοὺς αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔπειθε, τελευτῶν λοιπὸν πλείονα ποιεῖται τὴν προθυμίαν. εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἀπέλθετε πρὸς αὐτόν, αὐτός μου βελτίων ἐστίν, οὐκ ἂν ἔπεισε δυσαποσπάστως ἔχοντας· ἀλλὰ καὶ ἐνομίσθη με-
E τριάζων ταῦτα λέγων, καὶ μᾶλλον [ἂν] αὐτῷ προσηλώθησαν. εἰ δὲ ἐσίγησε, [πάλιν] οὐδὲν πλέον ἐγίνετο. τί οὖν ποιεῖ; ἀναμένει παρ' αὐτῶν ἀκοῦσαι, ὅτι θαυμαστὰ ἐργάζεται· καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτοῖς παραινεῖ, οὐδὲ πάντας πέμπει, ἀλλὰ δύο τινὰς οὓς ᾔδει ἴσως τῶν ἄλλων εὐπειθεστέρους ὄντας, ἵνα ἀνύποπτος ἡ ἐρώτησις γένηται, ἵνα παρὰ τῶν πραγμάτων μάθωσιν [αὐτῶν] τὸ μέσον τοῦ ἰησοῦ καὶ ἐκείνου.

καὶ

καὶ φησίν· ἀπέλθετε καὶ εἴπατε, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ὁ δὲ χριστὸς τὴν γνώμην εἰδὼς τὴν Ἰωάννου, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι· πάλιν γὰρ [ἂν] προσέστη τοῦτο τοῖς ἀκούουσι, καίτοι [τοῦτο] ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτοὺς ἀφίησι μανθάνειν. λέγεται γὰρ, ὅτι προσελθόντων αὐτῷ τούτων, τότε πολλοὺς ἐθεράπευσε. καίτοι ποία ἀκολουθία ἦν ἐρωτηθέντα, [εἰ] σὺ εἶ; πρὸς μὲν τοῦτο μηδὲν εἰπεῖν, θεραπεῦσαι δὲ εὐθέως [τοὺς κακῶς] ἔχοντας; εἰ μὴ τοῦτο ἐβούλετο κατασκευάσαι ὅπερ εἶπον [ἐγώ;] καὶ γὰρ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων μαρτυρίαν πιστοτέραν καὶ μᾶλλον ἀνύποπτον εἶναι ἐνόμιζε τῆς ἀπὸ τῶν ῥημάτων. Εἰδὼς τοίνυν, ἅτε θεὸς ὤν, τὴν διάνοιαν μεθ᾽ ἧς αὐτοὺς ἔπεμψεν [ὁ] Ἰωάννης, εὐθέως ἐθεράπευσε τυφλοὺς, χωλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλούς. οὐκ ἐκεῖνον διδάσκων· πῶς γὰρ τὸν πεπεισμένον; ἀλλὰ τούτους τοὺς ἀμφιβάλλοντας. καὶ θεραπεύσας φησὶ· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε, καὶ βλέπετε.] τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, καὶ λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, [καὶ] νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.] καὶ προσέθηκε· καὶ μακάριος ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί· δεικνὺς ὅτι καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν οἶδεν. εἰ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ προσέστη ἂν ὅπερ ἔφθην εἰπὼν τοῦτο αὐτοῖς· καὶ ἐνενόησαν ἄν, εἰ καὶ μὴ εἶπον, ὅπερ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς. διὰ τοῦτο αὐτὸς μὲν οὐ λέγει τοῦτο· ἀπὸ δὲ τῶν θαυμάτων ἀφίησιν αὐτοὺς πάντα μαθεῖν, ἀνύποπτον τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος καὶ σαφεστέραν. διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν λανθανόντως ἐπήγαγεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ, τὸ πάθος αὐτῶν ἀνακηρύξας, καὶ τῷ συνειδότι αὐτῶν μόνῳ τοῦτο καταλιπὼν, καὶ οὐδένα μάρτυρα τῆς κατηγορίας ταύτης ποιησάμενος, ἀλλ᾽ ἢ μόνους ἐκείνους τοὺς ταῦτα ἐπισταμένους, μειζόνως αὐτοὺς καὶ ταύτῃ ἐπεσπάσατο, εἰπών· μακάριός ἐστιν ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. καὶ γὰρ αὐτοὺς αἰνιττόμενος ταῦτα ἔλεγεν. ἵνα δὲ μὴ τὰ παρ᾽ ἡμῶν εἰρημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ παρ᾽ ἑτέρων λεγόμενα θέντες εἰς μέσον, σαφεστέραν ὑμῖν ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν λεγομένων ποιήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἀναγκαῖον κἀκεῖνα εἰπεῖν. Τί οὖν φασί τινες; [ὅτι] οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία ἡ παρ᾽ ἡμῶν εἰρημένη, ἀλλ᾽ ἠγνόει ὁ Ἰωάννης. ἠγνόει δὲ οὐ τὸ πᾶν· ἀλλ᾽ ὅτι μὲν αὐτός ἦν ὁ χριστὸς ᾔδει· εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἔμελλε τελευτᾶν, οὐκ ᾔδει. διὰ τοῦτο εἶπε, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος; τουτέστιν, ὁ εἰς τὸν ᾅδην μέλλων καταβαίνειν. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον· ὁ γὰρ Ἰωάννης οὐδὲ τοῦτο ἠγνόει. τοῦτο γοῦν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐκήρυξε, καὶ πρῶτον τοῦτο ἐμαρτύρησεν. ἴδε γάρ φησιν ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. ἀμνὸν δὲ ἐκάλεσε, τὸν σταυρὸν ἀνακηρύττων. καὶ τῷ εἰπεῖν δὲ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐδήλωσεν. οὐ γὰρ ἑτέρως, ἀλλ᾽ ἢ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦτο εἰργάσατο. ὃ καὶ Παῦλος ἔλεγε· καὶ τὸ χειρόγραφον ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ. καὶ τὸ

Ite igitur (inquit) atque ab eo quærite, tu es Chriſtus, an alium expectamus? Ieſus autem qui mentem Ioannis non ignorabat, non dicit: Reſpondete Ioanni, quia ego ſum: ſed quamvis ad interrogationem conſequens erat, tamen quoniã poterat turbare auditores, ut ab ipſis rebus poſſent quod quærebat perdiſcere, ſedulò facit. Scribitur .n. multos ipſum tunc curaſſe cũ advenissent. & certè non erat conſequens cum interrogatus eſſet, túne Chriſt⁹ es, A ad quæſitũ q̃dem nihil reſpõdiſſe, ſed cõfeſtim multos ægrotantes curaſſe, niſi hoc facere voluiſſet quod diximus: cum nemo ignoret, teſtimonium quòd à rebus trahitur, certius eſſe quam verborũ, & abſq; ulla ſuſpicione. Quia ergo ſicut Deus qua mente miſiſſet Ioannes, non erat neſcius: cæcos, claudos, aliiſq; morbis plurimis laborantes illico curavit. Non ut Ioannes hæc diſceret: non indigebat enim his ille qui credebat: ſed ut diſcipulos eius ambigentes attraheret, ideo poſt curationem multorum, ait ad eos: *Ite & renũciate Ioanni quæ au-* B *ditis & videtis: cæci reſpiciunt, claudi rectè ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur.* Quibus adjecit, *& beatus eſt qui non ſcãdalizatur in me.* Ex quo illis oſtẽdit, non eſſe ſibi occultas cogitationes eorum. Quòd ſi reſpondiſſet, ego ſum: & offendiſſet nempe ipſos reſponſum hoc, & dixiſſent, aut certè cogitaſſent, quod Iudæi crebrò ſolent dicere, tu de te ipſo teſtimonium perhibes: idcirco non ita dicit, ſed ſignis ipſos ad fidem adducit, & ut omni ſuſpicione doctrina eius careat, & dilucidior ſit. Quapropter occul- C tè ipſos arguendo momordit. Nam cùm illi ſcandalum propter ipſum paterentur, paſſionem mentis eorũ ita detexit, ut nullus hujus rei teſtis eſſe poſſet, ſed conſcientiæ ipſorum qui ſibiipſis conſcii erant, res tota relicta ſit, quantum in ipſo ſcandalum paterentur, ac ideo attraxit eos dicens: Beatus eſt qui non ſcandalizatur in me: illos enim notans iſta dicebat. Verùm ut veritas undique colluceſcat, illa etiam quæ ab aliis hoc in loco dicuntur, in medium protrahamus, ut ex il- D lorum comparatione veritas manifeſtior reddatur. Negant igitur nonnulli, ea de cauſa quæ jam dicta eſt ad interrogandum miſiſſe Ioannem, ſed quia ignorabat: ignorabat autem, aiunt, non totum myſterium, ſed ipſum quidem eſſe Chriſtum nõ ambigebat: utrum verò ab hominibus morti traderetur, an non, id dubitabat: propterea etiam interrogabat, dicens: túne es ille qui venturus eſt? id eſt, túne ipſe ad inferos deſcendes? ſed nulla prorſus hic ſermo ratione comprobari poteſt. Non *Ioan. 1. d.* enim ignorabat hoc Ioannes, qui hoc ante E alios maximè prædicavit. *Ecce namque*, inquit, *agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Agnum quippe vocavit, qui in crucis patibulo ſuſpendendum ſciebat. Cum etiam dixerit, qui tollit peccata mundi, idipſum ſignificavit. Non *Coloſ. 2. c.* enim alia, quam per crucem, via peccatum mundi abſtulit, ut Paulus etiam declarat, dicens: *Quod adverſus nos erat chirographum, de medio abſtulit, cruci ipſum affigens.*

Luc. 3. c. Quando autem dicebat, *hic est qui vos in spiritu baptizabit*, ea quæ poſt reſurrectionem futura erant prædixit. Sed reſurrecturum quidem ipſum & ſpiritum daturum, inquiunt, ſanctum non ignorabat, ſed cruci affigendũ neſciebat. Quomodo igitur reſurgere poterat, niſi paſſus crucifixusque fuiſſet? Quomodo autem major, pphetis Ioannes, qui vel ipſa

Matt. 11. b. & Luca 7. d. quæ prophetæ dixerunt neſciebat? Quòd verò major erat q̃ propheta, ipſe Chriſtus atteſtatus eſt. Quòd autem prophetæ paſſionẽ Chriſti præviderunt, nemo unquã inficiabitur. Eſaias enim clamat:

Eſa. 53. c. *Sicut ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tõdente ſe, obmuteſcet.* Et ante

Eſa. 11. c. hoc teſtimonium, dicit: *Erit radix Ieſſe, & qui exurget principari gentibus: in ipſo gentes ſperabunt.* Paſſionem deinde ſignificans paſſionisque gloriam adjecit: *Et erit requies eius honor.* Nec ſolùm quod crucifigitur, Eſaias prædixit: verumetiam cum quibus crucifigetur: *Reputatus eſt enim*, inquit, *cum iniquis*: neque id ſolùm, ſed etiam quod nulla ſe defenſione liberabit: *hic namque*, ait, *non aperiet os ſuum*. Iniquitatem

Pſal. 2. a. enim condemnantium ſignificat, cum dicit: *In humilitate eius judicium ipſius ſublatum eſt.* Sed

Eſa. 53. d. Ibidem. David quoq; ante Eſaiam totũ prædixit, & judicium ſimul deſcripſit. *Quare*, inquit, *fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Adſtiterunt reges terræ, & principes congregati ſunt in unum adverſus dominum, & adverſus Chriſtum eius.* Alibi autem modum quoque ipſum crucifigendi expreſſit, dicens: *Foderunt manus meas, & pedes meos:* & ipſa quæ milites facere auſi ſunt, exquiſitiſſimè expreſſit. *Partiti ſunt*, inquit, *veſtimenta mea, & in veſtẽ meam miſerunt ſortem.* Nec de aceto ſiluit, quod Chriſto allatum in

Pſal. 68. e. cruce eſt. *Dederunt*, inquit, *in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto.* Deinde prophetæ quidem aut multos annos judicium & condemnationem crucifigendorũ cum ipſo, veſtimentorum diſtributionem, veſtis ſortem, aliaque hujuſmodi plura præſcierunt: nec enim nunc omnia dicere neceſſe eſt, ne prolixa nobis nimium fiat oratio. Hic verò qui major illis omibus fuerat, etiam hæc ab aliis prædicta ignorabat? Quónam rationis colore hic ſermo ſuſtentari poterit? Aut cur illo modo non interrogavit Ioannes, tu es qui ad inferos venturus es, ſed ſimpliciter, tu es venturus? Multo autem illud ridiculoſius eſt: aſſerunt enim ideo à Joanne quæſitum fuiſſe, ut cum ad inferos deveniſſet, ibi quoque prædicaret: adverſus quos non erit

1. ad Cor. 14. d absque re ita dicere, *Fratres nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote*: præſens .n. hæc vita rectè vivendi occaſionem & opportunitatem habet, poſtquam verò diem tuum objeris, judicium & pœna conſequitur. *In inferno enim*,

Pſal. 6. b. Pſalmiſta dicit, *quis confitebitur tibi?* Quomodo igitur æneæ portæ confractæ ſunt, & vectes ferrei contriti? Per corpus eius: tunc enim primò immortale corpus hominis apparuit, quod etiam mortis ipſius tyrannicam diſſolvit poteſtatem, omnibusque oſtendit vires mortis jam eſſe deſtructas, non eorum qui ante ipſum mortui fuerant peccata diſſoluta. Quod

καὶ τὸ λέγειν δὲ [ὅτι] ἐν πνεύματι ἁγίῳ βαπτίσει ὑμᾶς, τὰ «
μετὰ τὴν ἀνάστασιν προφητεύοντός ἐστιν. ἀλλ' ὅτι μὲν «
ἀναστήσεται, φησὶν, ᾔδει καὶ δώσει πνεῦμα ἅγιον· ὅτι
δὲ σταυρωθήσεται, οὐκ ᾔδει. πῶς οὖν ἔμελλεν ἀνίστα-
σθαι ὁ μὴ παθὼν μηδὲ σταυρωθείς; πῶς δὲ μείζων
προφήτου ἦν, ὁ μηδὲ τὰ τῶν προφητῶν ἐπιστά- «
μενος; ὅτι γὰρ μείζων προφήτου ἦν, καὶ αὐτὸς ὁ Χρι- «
στὸς ἐμαρτύρησεν· ὅτι δὲ οἱ προφῆται τὸ πάθος ᾔδεισαν,
παντί που δῆλόν ἐστι. Καὶ γὰρ Ἡσαΐας φησὶν· ὡς πρό- «
A βατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ «
κείραντος αὐτὸν ἄφωνος. καὶ πρὸ τῆς μαρτυρίας δὲ «
ταύτης φησί· [καὶ] ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμε- «
νος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. εἶτα τὸ «
πάθος λέγων καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ δόξαν ἐπήγαγε· καὶ «
ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμή. οὐ μόνον δὲ ὅτι σταυρω- «
θήσεται προείρηκεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τίνων. καὶ γὰρ ἐν «
τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη φησί. καὶ οὐδὲ τοῦτο μόνον, ἀλλ' «
ὅτι οὐδὲ ἀπολογήσεται· οὗτος γάρ φησιν οὐκ ἀνοίγει «
τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ ὅτι ἀδίκως καταδικασθήσεται· ἐν τῇ «
B ταπεινώσει γὰρ αὐτοῦ φησιν [ἡ κρίσις αὐτοῦ] ἤρθη. καὶ «
περὶ τούτου δὲ [αὐτοῦ] ὁ Δαβὶδ καὶ τοῦτο λέγει. καὶ τὸ δικα- «
στήριον ὑπογράφει· ἱνατί γάρ φησιν ἐφρύαξαν ἔ- «
θνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασι- «
λεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, «
κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τὸν «
τύπον [αὐτὸν] λέγει τοῦ σταυροῦ· ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ «
πόδας· καὶ τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν τολμηθέντα προστί- «
θησι μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. διεμερίσαντο γάρ φη- «
σι τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔ- «
C βαλον κλῆρον. ἀλλαχοῦ δὲ καὶ ὅτι ὄξος προσενήνεγ- «
καν [αὐτῷ λέγει·] ἔδωκαν γάρ φησιν εἰς τὸ βρῶ- «
μά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν «
με ὄξος. εἶτα οἱ μὲν προφῆται πρὸ τοσούτων ἐτῶν «
καὶ τὸ δικαστήριον, καὶ τὴν καταδίκην, καὶ τοὺς συσταυ-
ρωθέντας μετ' αὐτοῦ λέγουσι, καὶ τῶν ἱματίων τὴν
διανομὴν, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῶν κλῆρον, καὶ πολλῷ
πλείονα ἕτερα· οὐδὲ γὰρ πάντα ἀναγκαῖον παραθεῖ-
ναι νῦν, ὥστε μὴ μακρὸν ποιῆσαι τὸν λόγον· οὗτος δὲ
ὁ μείζων ἐκείνων ἁπάντων, ἅπαντα ταῦτα ἠγνόει;
D καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; τίνος δὲ ἕνεκεν οὐκ ἔλεγε,
σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν ᾅδην, ἀλλ' ἁπλῶς, ὁ ἐρχό-
μενος; ἀλλὰ καὶ τὸ πολλῷ καταγελαστότερον τού-
του, ἐκεῖνο ἂν εἴη· φασὶ γὰρ [ὅτι] διὰ τοῦτο ταῦ-
τα ἔλεγε, ἵνα κἀκεῖ ἀπελθὼν κηρύξῃ. πρὸς
οὓς εὔκαιρον εἰπεῖν· ἀδελφοὶ, μὴ παιδία γί- «
νεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε. «
ὁ μὲν γὰρ παρὼν βίος, πολιτείας ἐστὶ καιρός·
μετὰ δὲ [τὴν] τελευτὴν, κρίσις καὶ κό-
λασις. ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ φησὶν τίς ἐξομολογή- «
E σεταί σοι; πῶς οὖν συνετρίβησαν πύλαι χαλ- «
καῖ, καὶ μοχλοὶ σιδηροῖ συνεθλάσθησαν;
διὰ τοῦ σώματος τοῦ αὐτοῦ. τότε γὰρ
πρῶτον ἐδείχθη σῶμα ἀθάνατον καὶ δια-
λῦον αὐτοῦ τὴν τυραννίδα. ἄλλως δὲ,
τοῦτο δείκνυσι τοῦ θανάτου τὴν ἰσχὺν ἀ-
νῃρημένην, οὐ τῶν πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ
τετελευτηκότων τὰ σώματα λελυμένα.
ἃ δὲ

Digitized by Google

εἰ δὲ μὴ τοῦτο [φασὶν,] ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν [ἅπαντας] ἀπήλλαξε γεέννης· πῶς φησὶν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων καὶ [γῇ] γομόῤῥας; τοῦτο γὰρ ὡς καὶ ἐκείνων κολασθησομένων εἴρηται, ἡμερώτερον μὲν, κολασθησομένων δ' [οὖν] ὅμως. καίτοι γε καὶ δίκην ἐνταῦθα ἔδοσαν τὴν ἐσχάτην· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο αὐτοὺς ἐξαιρήσεται. εἰ δὲ τούτους, πολλῷ μᾶλλον τοὺς μηδὲν πεπονθότας; τί οὖν φησιν ἠδικήθησαν οἱ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ; οὐδαμῶς· A ἐξῆν γὰρ καὶ μὴ ὁμολογήσαντας τὸν χριστὸν τότε σωθῆναι. οὐ γὰρ τοῦτο ἀπῃτοῦντο παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ εἰδωλολατρεῖν, καὶ τὸν ἀληθινὸν θεὸν εἰδέναι. κύριος γάρ φησιν ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστι. διὰ τοῦτο καὶ οἱ μακκαβαῖοι ἐθαυμάζοντο, ὅτι ὑπὲρ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς ἔπαθον ἅπερ ἔπαθον, καὶ οἱ παῖδες οἱ τρεῖς, καὶ ἕτεροι [δὲ] πολλοὶ παρὰ ἰουδαίοις βίον ἄριστον ἐπιδειξάμενοι, καὶ τὸ μέτρον τῆς γνώσεως ταύτης διατηρήσαντες, οὐδὲν ἀπῃτήθησαν πλέον. τότε B μὲν γὰρ εἰς σωτηρίαν ἤρκει καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, τὸ τὸν θεὸν εἰδέναι μόνον· νῦν δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς τοῦ χριστοῦ γνώσεως. διὰ τοῦτο [καὶ] ἔλεγεν· εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πολιτείας· τότε μὲν ὁ φόνος ἀπώλλυεν τὸν ἐργασάμενον, νῦν δὲ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι· καὶ τότε μὲν τὸ μοιχεύειν καὶ μίγνυσθαι ἀλλοτρίᾳ γυναικὶ κόλασιν ἔφερε· νῦν δὲ καὶ τὸ ἀκολάστοις ἰδεῖν C ὀφθαλμοῖς. ὥσπερ γὰρ ἡ γνῶσις, οὕτω καὶ ἡ πολιτεία ἐπιτέτακται νῦν. ὥστε οὐδὲν ἔδει προδρόμου ἐκεῖ. ἄλλως δὲ, εἰ μέλλοιεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν οἱ ἄπιστοι πιστεύοντες σώζεσθαι, οὐδεὶς ἀπολεῖταί ποτε. πάντες γὰρ μεταγνώσονται τότε καὶ προσκυνήσουσι. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, ἄκουσον παύλου λέγοντος· ὅτι πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, καὶ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· καὶ ὅτι ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται D ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος τῆς ὑποταγῆς ἐκείνης. οὐ γὰρ προαιρέσεώς ἐστιν εὐγνώμονος, ἀλλὰ τῆς τῶν πραγμάτων ὡς ἂν εἴποι τις λοιπὸν ἀνάγκης. μὴ δὴ τοιαῦτα λοιπὸν εἰσάγωμεν δόγματα γραώδη καὶ μύθους ἰουδαϊκούς. ἄκουσον γοῦν τί περὶ τούτων ὁ παῦλός φησιν· ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται, περὶ τῶν ἐν τῷ πρὸ τοῦ νόμου χρόνῳ διαλεγόμενος· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται, περὶ τῶν μετὰ μωϋσέα λέγων ἁπάντων· καὶ ὅτι ἀποκα- E λύπτεται ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων· καὶ, θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ θλίψις [καὶ στενοχωρία] ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ ἕλληνος. καίτοι μυρία ἐντεῦθεν ἔπαθον ἕλληνες κακά· καὶ τοῦτο καὶ αἱ τῆς ἔξωθεν ἱστορίας δηλοῦσι καὶ [αἱ] γραφαὶ αἱ παρ' ἡμῖν.

Quod ſi ita non eſt, ſed omnes ab initio defunctos à gehēna liberavit: quomodo ipſe inquit, *tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum?* [Matth. 11. b.] Quod certè ſignificat puniendos quidem illos omnino, quamvis remiſſius. Nam ſi hac quoque in vita pœnas dederunt, non tamen idcirco punitionem in vita illa effugerunt. Quòd ſi illi qui tam graviter hic puniti ſunt, ibi quoque puniuntur, quantò magis qui nullum hic perpeſſi ſunt ſupplicium? Sed ma- A gna, inquies, injuria illis hac ratione fit, qui ante adventum Chriſti naturæ conceſſerunt. Minimè, inquam: poterant enim homines tunc, etiā ipſum non cōfeſſi, ſalvari. Non enim Chriſti, qui nondum venerat, ab illis cultus petebatur, ſed ut idolorum cultu ſpreto, unū ſolum Deum conditorem omnium noſcerent. *Dominus enim*, inquit, *Deus tuus, dominus unus eſt*: [Deut. 6. a.] idcirco Maccabæi admirationi ſunt, qui ne legem traderent, mori maluerunt. [1. Maccabæorum. 1. g.] Valde admiramur pueros quoque illos, aliosque complures apud Iudæos, qui bene & opti- B mè vixerunt, & hanc cognitionis menſuram inviolatam conſervarunt, à quibus nil aliud amplius petitum eſt. Tunc enim, ut diximus, ſufficiebat unum ſolū Deum noſſe. Nunc autem nō ita eſt, ſed neceſſaria eſt ad ſalutē Chriſti cognitio: propterea dicebat, *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* [Ioan. 15. d.] Pariter etiam majora in vivendi diſciplina petuntur à nobis. Nam illis temporibus [Exod. 21. b.] cædis perpetratio homicidam perdebat, nunc C vero etiam iraſci ſatis eſt ut pereas. Et tunc quidem alienæ uxori commiſceri: atque adulterari ſupplicium afferebat: nunc autem etiam incontinenter oculis cernere, punitionē non fugit. Nam ſicut cognitio ad perfectius atque ſublimius pervenit, ſic certè diſciplina quoq; vivendi ad melius nunc ꝓgreſſa eſt. Nō igitur præcurſore apud inferos opus erat. Præterea ſi poſt mortem infideles reduci ad fidem poſſunt, atque ſalvari: nullus unquam peribit. Poterunt enim homines tunc pœnitentiam agere, & Chriſtum adorare, quod Pau- D lus teſtatur, dicens: *Omnis lingua confitebitur, & omne genu flectetur, cæleſtium, terreſtrium & inferorum*: [Philip. 2. b.] & iterum: *Vltima inimica deſtruetur mors.* [1. Cor. 15. e.] Sed nullam utilitatem ex iſta ſubjectione conſequentur. Non enim voluntatis gratæ ac bonæ opus erit, ſed rerum ipſarum (ut ita dicam) neceſſitatis. Fugiamus ergo tales opiniones: fabulas certè aniles, atq; Iudaicas: ipſum audiamus Paulum de his differētem. *Quicunq; enim*, ait, *ſine lege peccaverunt, ſine lege etiā peribunt:* [Rom. 2. b.] qd de de his qui ante legem fue- E runt, protulit. *Et quicunq; in lege peccaverunt, per legē judicabuntur*: id jam de his qui poſt Moſem fuerunt, omnibus dicit. Et quoniam *revelatur ira Dei de cœlo in omnem impietatem & injuſtitiam hominū, furor, & ira, & tribulatio, & anguſtia in omnem animā hominis operantis malū, Iudæi primùm atq; Græci.* Et certè mille afflictiones, ut hiſtoriæ externæ demonſtrant, & ſcripturæ quoque noſtræ, gentes in hac vita paſſæ ſunt.

Quis enim narrare poterit exquiſitè, quæcunque Babylonii paſſi mala omni tragœdia digna? Aut quis Ægyptiorum exponet calamitates? Quòd autem qui ante Chriſtum obierunt, ac ideo ipſum non cognoverunt, ſi ab idolorum cultu receſſerunt, ac Deum ſolum adorarunt, ſi præterea honeſtè vitam peregerunt, æterna bona & beatitudinem adipiſcentur, audi quid dicat Paulus, *Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Gentili.* Rom. 2. b. Vides apertè retributiones bonorum iſtis repoſitas, contrà ſupplicia & pœnas illis qui oppoſita effecerunt. Ubi ergo, ubi ſunt (inquam) qui gehennam fore non credunt? Nam ſi qui antè adventum Chriſti vixerunt, qui nunquam gehennæ aut reſurrectionis nomen audierunt, qui hac in vita graves pœnas dederunt, etiam ibi puniuntur: quid de nobis erit, qui tam ſublimis philoſophiæ præceptis educati ſumus? Sed quænam ratio perſuadebit, inquies, eos qui nunquam aliquid de gehenna perceperunt, ad ipſam eſſe venturos? Poterunt enim facile ſeipſos excuſare ac dicere, Si gehennã nobis minitatus fuiſſes, metu perterriti, modeſtius vitam egiſſemus: Sane quidem: non .n. ut nunc vivimus, qui quotidie de gehenna verba facientes audimus, nec tamen ullo modo attendimus. Sed præter hæc illud quoque dicere licet, quod ſi quis vitæ ſuppliciis non corrigitur, eum multò minus futuris punitionibus emendatè victurũ. Rudiores enim homines & craſſiores præſentia magis quam futura mala perhorreſcunt. Sed cur, inquit, cùm majore formidine nos à malè agendo deterreamur, non injuria illis facta eſt, qui tanto timore caſtigati non ſunt? Nequaquam: primum quidem nõ iidem labores nobis, atque illis propoſiti ſunt, ſed multo majores nobis. Qui autem majore onere laboribus premũtur, eis majore patrocinio opus eſt. Non eſt autem parvum patrocinium atque tutela, formidinis incrementum. Quòd ſi nos illis potiores ſumus, quia futura non ignoramus, in hoc etiam illi nos ſuperant, quoniam vehementius, ac ferè confeſtim puniebantur. Sed adverſus hæc nonnulli dicunt: Et quomodo juſtus eſt Deus, ſi quis cùm hic peccarit, hic atque ibi puniatur? Vultis igitur in memoriam eius rationis vos redigam, quam in ore habere ſoletis, ut nullum nobis afferatis laborem, cum ſatisfactionem à vobis ipſis habeatis. Multos veſtrum ego ſępe audivi, cum latro, aut fur, pœnas dederit, ex dedignatione hujuſmodi verba dicere: Mille cædes ſceleſtus ille, mille furta commiſit, & unica ſolùm morte morietur? Ubi ergo juſticia? Voſipſi ergo confitemini non ſatis feciſſe ad juſticiam quòd unica morte ille mulctatus eſt. Cur igitur nunc contraria ſententia judicatis? quia videlicet vobis ipſis, non aliis modò judices eſtis. Impeditur certè qui ſeipſum nimium amat, ne poſſit quod juſtum ſit proſpicere. Propterea quandoquidem de aliis judicamus, diligenter omnia perſcrutamur: quando verò de nobiſipſis ſententiam laturi ſumus, tenebris obducti parum intelligimus.

Nam

τίς γὰρ ἂν διηγήσαιτο τὰς τῶν Βαβυλωνίων τρα-
γῳδίας, ἢ τὰς τῶν αἰγυπτίων; ὅτι δὲ καὶ οἱ τὸ χρι-
στὸν οὐκ ἐγνωκότες πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας,
εἰδωλολατρείας δὲ ἀποστάντες καὶ τὸν θεὸν προσ-
κυνήσαντες μόνον, καὶ πολιτείαν ἐπιδειξάμενοι
ἀρίστην, ἁπάντων ἀπολαύσονται τῶν ἀγαθῶν, ἄ-
κουσον τί φησιν· δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παν-
τὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ
ἕλληνι. ὁρᾷς ὅτι [καὶ] ἀγαθῶν ἀμοιβαὶ πολλαὶ
A τούτοις εἰσὶ, καὶ κολάσεις καὶ τιμωρίαι πάλιν
τοῖς τὰ ἐναντία πεποιηκόσι; Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ
τῇ γεέννῃ διαπιστοῦντες; εἰ γὰρ οἱ πρὸ τῆς παρου-
σίας τοῦ χριστοῦ, οἱ μηδὲ ὄνομα γεέννης ἀκούσαντες
μηδὲ ἀναστάσεως, [οἱ] καὶ ἐνταῦθα κολασθέντες
κἀκεῖ δώσουσι δίκην· πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ
τοσούτοις συντραφέντες λόγοις σοφίας; καὶ πῶς
εὔλογον φησὶ τοὺς μηδὲν περὶ γεέννης ἀκούσαντας
εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν; ἐροῦσι γὰρ, ὅτι εἰ ἠπείλη-
σας γέενναν, μᾶλλον ἂν ἐφοβήθημεν καὶ ἐσωφρο-
B νήσαμεν. πάνυγε. οὐ γὰρ ὡς ἡμεῖς βιοῦμεν νῦν
καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκούοντες τοὺς περὶ γεέν-
νης λόγους, καὶ οὐδὲ οὕτως προσέχοντες· χω-
ρὶς δὲ τούτων, κἀκεῖνό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ τῆς πα-
ρὰ πόδας μὴ κατεχόμενος τιμωρίαις, πολλῷ
μᾶλλον ἐκείναις οὐ κατασχεθήσεται. τοὺς [γὰρ]
ἀλογωτέρους καὶ παχύτερον διακειμένους, τὰ
ἐν χερσὶ μᾶλλον καὶ εὐθέως συμβησόμενα εἴω-
θε σωφρονίζειν, ἢ τὰ μακροῖς ὕστερον ἐκβησό-
μενα χρόνοις. ἀλλ' ἡμῖν [φησὶ] μείζων ἐπε-
C κρεμάσθη ὁ φόβος, καὶ τοῦτο ἐκεῖνοι οὐκ ἠ-
δίκηνται; οὐδαμῶς. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τὰ
αὐτὰ πρόκειται σκάμματα ἡμῖν κἀκείνοις, ἀλ-
λὰ πολλῷ μείζονα ἡμῖν. τοὺς δὲ μείζονας ἀνα-
δεξαμένους πόνους, μείζονος δεῖ βοηθείας
ἀπολαῦσαι. βοήθεια δὲ οὐ μικρὰ, τὸ αὐξη-
θῆναι τὸν φόβον. εἰ δὲ πλεονεκτοῦμεν αὐτοὺς τῷ
τὰ μέλλοντα εἰδέναι, πλεονεκτοῦσιν ἡμᾶς [κἀ-
κεῖνοι] τῷ παραυτίκα ἐπιφέρεσθαι [σφοδρὰς]
τὰς τιμωρίας αὐτοῖς. ἀλλ' ἕτερόν τι καὶ πρὸς
D ταῦτα λέγουσιν οἱ πολλοί. ποῦ γὰρ φησὶ τὸ δίκαιον
τοῦ θεοῦ, ὅταν ἐνταῦθά τις ἁμαρτὼν καὶ ἐνταῦ-
θα καὶ ἐκεῖ κολάζηται; βούλεσθε οὖν ὑμᾶς
ἀναμνήσω τῶν ὑμετέρων λόγων, ἵνα μηκέτι πό-
νους ἡμῖν παρέχητε, ἀλλ' οἴκοθεν φέρητε τὴν
λύσιν; ἐγὼ πολλῶν ἤκουσα [λεγόντων] ἀνθρώ-
πων ἡμετέρων, ὁπότε μάθοιεν ἀνδροφόνον ἀπο-
τμηθέντα ἐν δικαστηρίῳ δυσχεραινόντων καὶ ταῦ-
τα λεγόντων τὰ ῥήματα· τριάκοντα φόνους ὁ
μιαρὸς οὗτος καὶ ἐναγὴς τολμήσας ἢ καὶ πολ-
E λῷ πλείους, ἕνα μόνον αὐτὸς ὑπέμεινεν θά-
νατον; καὶ ποῦ τὸ δίκαιον; ὥστε ὑμεῖς αὐτοὶ
ὁμολογεῖτε, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ θάνατος εἷς εἰς τι-
μωρίαν. πῶς οὖν τὰ ἐναντία ψηφίζεσθε νυνί; ὅτι οὐχ
ἑτέροις, ἀλλ' ὑμῖν αὐτοῖς δικάζετε. τοσοῦτον ἡ φιλαυ-
τία γίνεται κώλυμα εἰς τὸ συνορᾶν τὸ δίκαιον. διὰ τοῦτο
ὅταν μὲν ἑτέροις κρίνωμεν, μετ' ἀκριβείας ἐξετάζο-
μεν· ὅταν δὲ ἡμῖν αὐτοῖς δικάζωμεν, ἐσκοτώμεθα.

ὡς ἐὰν

ὡς ἐὰν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ποτὲ ἐξετάζωμεν ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀδέκαστον τὴν ψῆφον δώσομεν. ἔστι γὰρ καὶ ἡμῖν ἁμαρτήματα, οὐ δύο καὶ τριῶν, ἀλλὰ μυρίων θανάτων ἄξια. καὶ ἵνα τὰ ἄλλα παρῶ, ἀναμνήσωμεν ἑαυτοὺς ὅσοι τῶν μυστηρίων μετέχομεν ἀναξίως· οἱ δὲ τοιοῦτοι ἔνοχοί εἰσι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος εἰσὶ τοῦ Χριστοῦ. ὥστε ὅταν τὸν ἀνδροφόνον λέγῃς, καὶ σεαυτὸν λογίζου. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἄνθρωπον ἐφόνευσε, σὺ δὲ τῆς σφαγῆς ὑπεύθυνος εἶ τοῦ δεσπότου. κἀκεῖνος μέν, οὐδὲ μεταλαχὼν οὐκ ἀπέ- A λαυσε μυστηρίων· ἡμεῖς δὲ τραπέζης ἀπολαύοντες ἱερᾶς. τί δὲ οἱ τοὺς ἀδελφοὺς δάκνοντες καὶ κατεσθίοντες καὶ πολὺν ἀφιέντες τὸν ἰόν; τί δὲ ὁ τὴν τροφὴν τῶν πενήτων ἀφαιρούμενος; εἰ γὰρ [ὁ] μὴ μεταδιδοὺς τοιοῦτός ἐστι, πολλῷ μᾶλλον ὁ τὰ ἀλλότρια λαμβάνων; πόσων λῃστῶν οἱ πλεονέκται χείρους [εἰσί;] πόσων ἀνδροφόνων οἱ ἅρπαγες; πόσων τυμβωρύχων; πόσοι δὲ μετὰ τὸ ἀποδῦσαι, καὶ αἱμάτων εἰσὶν ἐπιθυμοῦντες; ἄπαγε· μὴ γένοιτο φησί. νῦν λέγεις, μὴ γένοιτο, ὅταν ἐχθρὸν ἔχῃς; τότε εἰπέ, μὴ γένοιτο, καὶ μέ- B μνησο τῶν εἰρημένων, καὶ βίον ἐπιδείκνυσο πολλῆς γέμοντα ἀκριβείας, ἵνα μὴ καὶ ἡμᾶς τὰ Σοδόμων μένῃ· ἵνα μὴ τὰ Γομόρρων πάθωμεν· ἵνα μὴ τὰ Τυρίων ὑπομείνωμεν καὶ τὰ Σιδωνίων κακά· μᾶλλον δέ, ἵνα μὴ τῷ Χριστῷ προσκρούσωμεν, ὅπερ ἁπάντων ἐστὶ χαλεπώτερον [καὶ φοβερώτερον.] εἰ γὰρ καὶ πολλοῖς ἡ γέεννα φοβερὸν εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' ἐγὼ οὐ παύσομαι συνεχῶς βοῶν, ὅτι τοῦτο γεέννης καὶ χαλεπώτερον [καὶ φοβερώτερον.] καὶ ὑμᾶς οὕτω διακεῖσθαι παρακαλῶ. οὕτω γὰρ καὶ γεέννης ἀπαλλα- C γησόμεθα, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἀπολαύσομεν δόξης. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Nam ſi tam acri cura noſtra examinaremus, quemadmodum aliorũ, ſyncera integraq; ſententia judicaremus. Sunt .n. & nobis certè peccata nõ duabus aut trib⁹, ſed mille digniſſima mortibus. Et ut alia prætermittam, recordemur quoties indignè corpus Chriſti ſuſcepimus, cùm nõ ignoremus hujuſmodi homines corporis atq; ſanguinis Chriſti reos eſſe. Ita cũ de homicida quicquã dicis: tuiipſius veniat in mentem. Et conſidera illum quidẽ hominem interfeciſſe, te autem cædis dominicæ reum eſ- A ſe. Et illum quidem tantorum participationem myſteriorum nõ habuiſſe, nos autem ad ſanctiſſimam menſam ſæpius acceſſiſſe. Quid de his dicam, qui proximos aſſiduè mordent, atq; devorant, magnum illis venenũ immittentes? aut de his qui cibum inopum rapiunt? Nam ſi qui retinet, nec præbet pauperi de ſuo, quaſi cibum eripiat ab eo, peccare videtur: q̃ multis latronibus pejores hi ſunt, qui avaricia inducti per fraudem aliena retinent? quam multis homicidis aut ſepulchrorum effoſſori- B bus hi qui rapiunt fœdiores? Quot autem inveniuntur qui ſpoliis hominum non ſatiati, ſanguinem eorum etiam concupiſcunt? Minimè minimè, inquies. Nunc quidem minimè dicis: ſed vellem tunc potius diceres, quando inimicum tuum perſequeris: tunc (quæſo) hæc verba memoria habeas, ut cum exquiſitè vixeris, Sodomorũ ſupplicia fugias. Ne Gomorrhæ mala in te veniant, ne Tyriorum afflictiones Sidoniorumq; patiaris, vel potius ne Chriſtum malè vivendo offendas: quod mihi C cæteris omnibus magis pertimeſcendum videtur. Nam etſi multi gehennam omnium malorum ſupremum atque ultimum putant, ego tamen ſic cenſeo, ſic aſſiduè prædicabo, multò acerbius eſſe Chriſtum offendere, quam gehennæ malis vexari. Hortor vos, atq; oro, ut mecum hac in re ſentire velitis. Hoc enim modo & gehennam fugiemus, & Chriſti gloria perfruemur. Quam utinam omnes conſequamur, gratia & miſericordia domini Ieſu Chriſti, Amen.

1. Cor. 11.

ὉΜΙΛΊΑ ΛΖ'. D

[Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; [ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν καὶ περισσότερον προφήτου.]

Ὁ μὲν κατὰ τοὺς μαθητὰς Ἰωάννου ᾠκονομήθη καλῶς, καὶ E βεβαιωθέντες ἀπῆλθον ἀπὸ τῶν παραυτίκα [γινομένων] σημείων· ἔδει δὲ λοιπὸν καὶ τὰ πρὸς τὸν δῆμον ἰάσασθαι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν τοιοῦτον ὑπώπτευσαν περὶ τοῦ ἑαυτῶν διδασκάλου· ὁ δὲ πολὺς ὄχλος ἐκ τῆς

HOMILIA XXXVIII.

EX CAPITE XI.

Illis autem abeuntibus cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? prophetam? etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

Bene confecta fuiſſe à Ieſu quæ ad diſcipulos Ioannis ſpectabant, jam vidimus. Signis enim atq; miraculis illico factis confirmati redierunt. Reſtabat autem ut multitudinem etiam ad meliora reduceret. Nã etſi diſcipuli quidẽ Ioannis nullũ levitatis crimẽ de magiſtro ſuo cogitaſſent, vulgus tamen & turbæ, cum qua mente Ioannes interrogaret ſcire nequirent,

exillo-

Digitized by Google

ex illorum interrogatione ad abſurda multa poterât devenire, ſecumq; ipſi cogitare: Nonne Ioannes multa de iſto teſtimonia perhibuit? quomodo igitur nûc mutatus ambigit utrum iſte an alius venturus ſit? Num diſſidia forſan inter ipſum & Ieſum ſunt, an fortaſſe afflictione carceris timidior factus eſt? An potius illa teſtimonia vana & temeraria erant? Hæc igitur, alique hujuſmodi quæ illi ex imbecillitate poterant ſuſpicari, vide quomodo illorum ſuſpiciones tollit, ac imbecillitatem corrigit. Euntibus autem illis, inquit, cœpit dicere turbis. Cur ita illis abeuntibus? ne videatur aſ-
Matth. 9. a. & Mar. 2.
ſentari homini. Cum autem populum emendat, non producit in medium illorum ſuſpicionem: ſed cogitationum tâtum ſolutionem adducit, quæ ipſorum mentem turbabat: ut etiam iſtis oſtendat non ignorare ſe arcana mentis eorum. Nec dicit quemadmodum ad
Mat. 9. a. Mar. 2. b.
Iudæos, *quid cogitatis prava in cordibus veſtris?* Nam quicquid illi cogitarunt, non ex malicia, ſed ex ignorantia eorum quę dicta erant agitabantur: ideo non acriter illis loquitur, ſed ſuaviter ab omni falſa ſuſpicione ipſos removet, & pro Ioanne reſpondet, oſtendens non ipſum eſſe mutatum ab illa priore ſua opinione. Non eſſe levem quendam hominem, qui huc atque illuc euripi modo jactetur: ſed ſtabilem, atque conſtantem, ita ut nullo modo proditam ab eo veritatē fuiſſe ſuſpicari poſſitis. Hæc autem non ſtatim ſua ſententia, ſed ab eorum prius teſtimonio probat, oſtendens eos non verbis ſolùm, verumetiam factis ſtabilitatem Ioannis atteſtatos fuiſſe. Dixit enim: Quid exiſtis in deſertum videre, id eſt, cur omiſſis civitatibus atque domibus veſtris ad deſertum unà omnes concurriſtis, ut miſerû quendam, atque mobilem hominem videretis? Non potuiſſetis certè tanto ſtudio in deſertum impelli, tot tantarumque civitatum populi, nec ita facilè omnes ex univerſa Iudæa effuſi in fluvium Iordanem fuiſſetis, niſi magnum quendam & mirabilem virum, & adamantinis lapidibus firmiorem Ioannem putaſſetis. Nec enim ad videndum arundinem vento agitatam exiſtis. Iſtis maximè ſunt ſimiles illi qui nunquam idem dicunt, ſed huc atque illuc facilè pulſi, modò hæc, modò illa ſoliti ſunt aſſerere. Conſidera autem quomodo cæteris malis omiſſis hanc ſolam ſuſpicionem poſuit, qua tunc illi turbabantur, atque mobilitatis & inconſtantiæ occaſionem aufert. *Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis amictum? Ecce qui mollibus induti ſunt, in domibus regum ſunt.* Quod quidem hujuſmodi eſt: A ſeipſo mutabilem atque inconſtantem non fuiſſe Ioannem, totius Iudææ ad ipſum effuſio demonſtravit. Nec tamen illud poterit quiſpiam dicere, ſtabilem quidem illum prius fuiſſe, ſed emollitum vitæ deliciis, mobilitatis macula deturpari. Nam hominum alii natura proclives ad aliquid ſunt, alii vitæ inſtitutione ac caſu proclives fiunt: quemadmodum iracundi multi ſunt natura, nonnulli longa ægrotatione ad hujuſmodi vicium lapſi fuerunt. Et rur-

ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τῶν ἰωάννου μαθητῶν, πολλὰ ἂν
ἄτοπα ὑπενόησαν, οὐκ εἰδότες τὴν γνώμην μεθ' ἧς
ἔπεμψε τοὺς μαθητάς. καὶ εἰκὸς ἦν διαλογίζεσθαι
πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγειν· ὁ τοσαῦτα μαρτυρήσας μετ-
επείσθη νῦν καὶ ἀμφιβάλλει, εἴτε οὗτός ἐστιν, εἴτε ἕτερός
ἐστιν ὁ ἐρχόμενος; ἆρα μὴ στασιάζων πρὸς τὸν ἰησοῦν
ταῦτα λέγει; ἆρα μὴ δειλότερος ὑπὸ τοῦ δεσμωτη-
ρίου γενόμενος; ἆρα μὴ μάτην καὶ εἰκῆ τὰ πρότε-
ρα εἴρηκεν; ἐπεὶ οὖν πολλὰ τοιαῦτα εἰκὸς ἦν αὐτοὺς
A ὑποπτεύειν, ὅρα πῶς αὐτῶν διορθοῦται τὴν ἀσθέ-
νειαν, καὶ ταύτας ἀναιρεῖ τὰς ὑποψίας. πορευο-
μένων γὰρ αὐτῶν ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις. διατί
πορευομένων αὐτῶν; ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν τὸν
ἄνθρωπον. διορθούμενος δὲ τὸν δῆμον, οὐκ ἄγει εἰς
μέσον αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν, ἀλλὰ τὴν λύσιν μόνον
ἐπάγει τῶν κατὰ διάνοιαν θορυβούντων αὐτοὺς
λογισμῶν, δεικνὺς ὅτι ᾔδει τὰ ἀπόρρητα ἁπάντων.
οὐδὲ γὰρ λέγει καθάπερ πρὸς ἰουδαίους· τί ἐνθυμεῖσθε
πονηρά; εἰ γὰρ καὶ ἐνενόησαν, οὐκ ἀπὸ πονηρίας ἐλο-
B γίζοντο ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν εἰρημένων ἀγνοίας.
διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιπληκτικῶς αὐτοῖς διαλέγεται,
ἀλλὰ διορθοῦται αὐτῶν μόνον τὴν διάνοιαν, καὶ ἀπο-
λογεῖται ὑπὲρ ἰωάννου· καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ μετέ-
πεσε τῆς προτέρας δόξης οὐδὲ μεταβέβληται. οὐδὲ
γάρ ἐστιν εὔκολος ἄνθρωπος καὶ εὔριπος,
ἀλλὰ πεπηγὼς καὶ βέβαιος, καὶ οὐ τοιοῦτος
ὡς καὶ προδοῦναι τὰ ἐμπεπιστευμένα. ταῦτα δὲ
κατασκευάζων, οὐκ ἐκ τῆς οἰκείας ἀποφάσεως εὐ-
θέως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκείνων πρότερον ταῦτα κατα-
C σκευάζει μαρτυρίας· οὐ δι' ὧν εἶπον μόνον, ἀλλὰ
καὶ δι' ὧν ἔπραξαν, δείξας αὐτοὺς μαρτυροῦντας
αὐτοῦ τῇ στερρότητι. διό φησι· τί ἐξήλθετε εἰς τὴν
ἔρημον ἰδεῖν; ὡσανεὶ ἔλεγε· διατί τὰς πόλεις
ἀφέντες καὶ τὰς οἰκίας συνήλθετε εἰς τὴν ἔρημον
ἅπαντες; ἵνα οἰκτρόν τινα ἴδητε καὶ εὔκολον ἄν-
θρωπον; ἀλλ' οὐκ ἔχοι λόγον. οὐ γὰρ τοῦτο δείκνυσιν ἡ
σπουδὴ ἐκείνη, καὶ τὸ πάντας συντρέχειν εἰς τὴν ἔρη-
μον. οὐ γὰρ ἂν δῆμος τοσοῦτος καὶ πόλεις τοσαῦται
μετὰ τοσαύτης προθυμίας εἰς τὴν ἔρημον καὶ τὸν ἰορδά-
D νην ποταμὸν ἐξεχύθησαν τότε, εἰ μὴ μέγαν τινὰ καὶ
θαυμαστὸν καὶ πέτρας στερρότερον ὄψεσθαι προσ-
δοκήσαντες. οὐ γὰρ δὴ κάλαμον ἐξήλθετε ἰδεῖν ὑπὸ
ἀνέμου σαλευόμενον. οἱ γὰρ εὔκολοι καὶ ῥᾳδίως περι-
φερόμενοι, καὶ νῦν μὲν ταῦτα, νῦν δὲ ἐκεῖνα λέγον-
τες καὶ ἐπὶ μηδενὸς ἑστῶτες, τούτῳ μάλιστα ἐοίκα-
σι. καὶ ὅρα πῶς πᾶσαν πονηρίαν ἀφεὶς ταύτην τί-
θησι τὴν μάλιστα ὑφορμοῦσαν αὐτοῖς τότε, καὶ ἀναι-
ρεῖ τῆς εὐκολίας τὴν ὑπόθεσιν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε
ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμέ-
E νον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν
βασιλέων εἰσίν. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι οἴκοθεν οὐκ
ἦν εὔριπος, καὶ τοῦτο ἐδηλώσατε διὰ τῆς σπουδῆς
ὑμεῖς. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὡς στερρὸς
μὲν ἦν, τρυφῇ δὲ δουλεύσας ὕστερον χαῦνος γέγο-
νε. τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν οἴκοθεν εἰσὶ τοιοῦτοι, οἱ δὲ
γίνονται· οἷον, ὁ μέν ἐστιν ὀργίλος φύσει, ὁ δὲ εἰς ἀρ-
ρωστίαν ἐμπεσὼν μακρὰν τοῦτο κτᾶται τὸ νόσημα.
πάλιν

πάλιν εὔκολοι καὶ κοῦφοι, οἱ μέν εἰσι φύσει, οἱ δὲ τρυφῇ διαλυθέντες καὶ μαλακιζόμενοι τοιοῦτοι γίνονται. ἀλλ' ὁ ἰωάννης φησὶν, οὔτε φύσει τοιοῦτος ἦν· οὐδὲ γὰρ κάλαμον ἐξήλθετε ἰδεῖν· οὔτε τρυφῇ δὲ ἑαυτὸν ἀπώλεσεν ὅπερ εἶχε πλεονέκτημα. ὅτι γὰρ οὐκ ἐδούλευσε τρυφῇ, δείκνυσιν ἡ στολὴ καὶ ἡ ἐρημία καὶ τὸ δεσμωτήριον. εἰ γὰρ ἐβούλετο μαλακὰ φορεῖν, οὐκ ἂν τὴν ἔρημον ᾤκησεν, οὐκ ἂν τὸ δεσμωτήριον, ἀλλὰ τὰ βασίλεια. ἐξῆν γὰρ αὐτῷ σιγήσαντι μόνον μυρίας ἀπολαῦσαι τιμῆς. ὅπου γὰρ καὶ ἐλέγξαντα καὶ δεδεμένον οὕτως ᾐδεῖτο ὁ ἡρώδης, πολλῷ μᾶλλον σιγήσαντα οὐκ ἐκόλασεν ἄν; ἔργῳ τοίνυν τῆς αὐτοῦ στερρότητος παρασχὼν βάσανον καὶ τῆς καρτερίας, πῶς ἂν οὐκ ἦν δίκαιος ἐπὶ τοιούτοις ὑποπτεύεσθαι; καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τοίνυν, καὶ ἀπὸ τῶν ἱματίων, καὶ ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τὸ ἦθος αὐτοῦ χαρακτηρίσας ἐπάγει λοιπὸν καὶ τὸν προφήτην· εἰπὼν γὰρ, τί ἐξήλθετε; προφήτην ἰδεῖν; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου φησίν. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. πρότερον τὴν ἰουδαίων μαρτυρίαν θεὶς, τότε τὴν τοῦ προφήτου ἐφαρμόζει· μᾶλλον δὲ, πρώτην μὲν τὴν ψῆφον τίθησι τῶν ἰουδαίων, ἥπερ μεγίστη γένοιτ' ἂν ἀπόδειξις, ὅταν παρ' ἐχθρῶν ἡ μαρτυρία φέρηται· δεύτερον, τὸν βίον τὸν τοῦ ἀνδρός· τρίτον τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν· τέταρτον, τὸν προφήτην, πάντοθεν αὐτοὺς ἐπιστομίζων. εἶτα, ἵνα μὴ λέγωσι, τί οὖν εἰ τότε μὲν τοιοῦτος ἦν, νῦν δὲ μεταβέβληται; ἐπήγαγε καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, τὰ ἱμάτια, τὸ δεσμωτήριον, καὶ μετὰ τούτων τὴν προφητείαν. εἶτα, εἰπὼν [ὅτι] μείζων προφήτου, δείκνυσι καὶ κατὰ τί μείζων. κατὰ τί τοίνυν μείζων; κατὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ παραγενομένου· ἀποστελῶ γάρ φησι τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, τουτέστιν, ἐγγύς σου. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλέων οἱ ἐγγὺς τοῦ ὀχήματος ἐλαύνοντες, οὗτοι τῶν ἄλλων εἰσὶ λαμπρότεροι· οὕτω δὴ καὶ ὁ ἰωάννης ἐγγὺς φαίνεται τῆς παρουσίας ἐλαύνων. ὅρα πῶς καὶ ἐντεῦθεν τὴν ὑπεροχὴν ἔδειξε, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ λοιπὸν ἐπάγει ψῆφον, λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. οὐκ ἔτεκε γυνὴ τούτου μείζονα. καὶ ἀρκεῖ μὲν καὶ ἡ ἀπόφασις· εἰ δὲ βούλει καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων μαθεῖν, ἐννόησον αὐτοῦ τὴν τράπεζαν, τὴν διαγωγὴν, τῆς γνώμης τὸ ὕψος. ὥσπερ γὰρ ἐν οὐρανῷ, οὕτω διῆγε, καὶ τῶν τῆς φύσεως ἀναγκῶν ἀνώτερος γενόμενος, ξένην τινὰ ὥδευσεν ὁδὸν, ἐν ὕμνοις καὶ εὐχαῖς τὸν πάντα διάγων χρόνον. καὶ ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ, θεῷ δὲ ὁμιλῶν μόνῳ διηνεκῶς. οὐ γὰρ εἶδέ τινα τῶν ὁμοδούλων, οὔτε ὤφθη τινὶ τούτων, οὐκ ἐγαλακτοτροφήθη, οὐ κλίνης, οὐ στέγης, οὐκ ἀγορᾶς, οὐκ ἄλλου τινὸς ἀπήλαυσε τῶν ἀνθρωπίνων· καὶ ὅμως ἥμερος ἦν ὁμοῦ καὶ σφοδρός. ἄκουσον γοῦν πῶς μετ' ἐπιεικείας τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς διελέγετο, πῶς μετ' ἀνδρείας τῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων, πῶς μετὰ παρρησίας τῷ βασιλεῖ.

Et rurſus alij leues natura & inconſtantes. alij deliciis effœminati, enerues & inſtabiles facti ſunt. Sed Ioannes nec natura inſtabilis eſt: non enim quaſi ad videndum arundinem in Iordanem ad ipſum Iudæa fuit effuſa. Nec deliciis corruptus robur animi ſui perdidit: probat hoc amictus ipſius, probat eremus, probant carceres. Nam ſi deliciis ille caperetur, non eremum, non carceres, ſed regias domos habitaſſet: poterat enim profectò, ſi tantummodo ſilere voluiſſet, magnis ab Herode affici honoribus. Nam ſi & redarguentem & vinctum mirum in modum Herodes verebatur, multò magis tacentem coluiſſet. Matth. 6. e. Quare qui geſtis ſuis tantam conſtantiam oſtendit, quomodo poterit in ſuſpicionem incidere leuitatis? Ita partim à loco, partim à veſtimentis, partim à concurſu populi, Ioannis moribus laudatis, maius quid adduxit, dicens: *Sed quid exiſtis videre? prophetam? vtique dico vobis, & plus quàm prophetam. Hic enim eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.* Malac. 3. a Quum prius Iudæorum de Ioanne teſtimonium adduxiſſet, tūc & prophetarum adaptat teſtimonium. Vel potius: Primum quidem Iudæorum de Ioanne adduxit teſtimonium, quod quidem quoniam ab inimicis ipſis ferebatur, maximas vires habebat. Deinde arduam viri vitam præ oculis poſuit. Tertio, ſententiam ſuā protulit. Quartò, authoritate prophetica ora ipſorum obſtruxit: & ne dicere aut cogitare poſſent, magnū quidem illum prius virum fuiſſe, nunc autem mutatum, veſtimentis & carcere atque etiam prophetia in oppoſitum induxit. Tandem cùm dixiſſet Prophetis illum eſſe maiorem, quare maior ſit oſtendit. Cur igitur maior Prophetis Ioannes? quoniam propinquior erat Chriſto venturo. Mitto, inquit, Angelum meum ante faciem tuam: qui autem ante faciem eſt, is proximus eſt. Nam quemadmodum maiore dignitate hi ſunt, qui proximè regium vehiculum equitant: ſic & Ioannes proximè ipſius aduentum præcedēs, maiore gratia fulſit. Nec tamen teſtimonium Prophetæ ad oſtendendam excellentiam ipſius ſuffecit, ſed ſententiam quoque ſuam attulit: *Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta.* Id eſt, non peperit mulier Ioanne maiorem. Quæ ſententia quamuis per ſeipſam ſufficiat, tamen ſi velis à rebus ipſis veritatem inſpicere, veniat in mentem tibi menſa illius, educatioque, & mentis altitudo: ita enim in terris quaſi in cœlo verſabatur. Naturæ namque omni neceſſitate ſuperata, mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, ſemper in orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, Deo autem ſoli ſua ſemper offerebat colloquia: neminem vidit vnquam conſeruorum, nec ab aliquo horum viſus fuit: non lacte nutritus, non lecto ſuſceptus, non tecto, non foro, non alia re humana vſus erat: tamen mitis ſimul & acer, quorum alterum ex conuerſatione ſua cum diſcipulis, alterum ex reſponſione ad Iudæos atque ad regem libera, facilè perdiſces.

Itaque

Digitized by Google

κατηγορεῖ. εἰ γὰρ μέχρις Ἰωάννου πεπλήρωται πάντα, ἐγώ εἰμι ὁ ἐρχόμενος. πάντες γάρ φησιν οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. οὐ γὰρ ἂν ἐπαύσαντο οἱ προφῆται, εἰ μὴ ἦλθον ἐγώ. μηδὲν τοίνυν προσδοκᾶτε πλέον ἕτερον, μηδὲ ἕτερόν τινα μένετε. ὅτι γὰρ ἐγώ εἰμι, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ τοὺς προφήτας πεπαῦσθαι, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἑκάστην ἁρπαζόντων [τὴν] ἡμέραν τὴν πίστιν εἰς ἐμέ. οὕτω γὰρ δήλη ἐστὶ καὶ σαφής, ὡς καὶ πολλοὺς ἁρπάζειν αὐτήν. καὶ τίς ἥρπασεν εἰπέ μοι; πάντες οἱ μετὰ σπουδῆς προσιόντες. A Εἶτα καὶ ἕτερον τεκμήριον τίθησι λέγων· εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ἀποστελῶ γάρ φησιν ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, ὃς ἐπιστρέψει καρδίαν πατρὸς ἐπὶ υἱόν. οὗτος οὖν ἐστιν Ἠλίας, ἐὰν προσέχητε μετὰ ἀκριβείας φησί. καὶ γὰρ ἀποστελῶ φησι τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου. καὶ καλῶς εἶπεν, εἰ θέλετε δέξασθαι, τὸ ἀβίαστον δεικνύς. οὐ γὰρ ἀναγκάζω φησί. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, εὐγνώμονα ἀπαιτῶν διάνοιαν, καὶ δηλῶν, ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστι, B κἀκεῖνος οὗτος. ἀμφότεροι γὰρ μίαν διακονίαν ἀνεδέξαντο, καὶ πρόδρομοι γεγόνασιν ἀμφότεροι. διόπερ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, οὗτός ἐστιν Ἠλίας, ἀλλ' εἰ θέλετε δέξασθαι οὗτός ἐστιν, [τουτέστιν] εἰ μετὰ εὐγνώμονος διανοίας προσέχοιτε τοῖς γινομένοις. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι συνέσεως χρεία, προσέθηκε πρὸς τό, οὗτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. τοσαῦτα δὲ αἰνίγματα ἐτίθει διεγείρων αὐτοὺς εἰς ἐρώτησιν. εἰ δὲ οὐδὲ οὕτως ἐξυπνίζοντο, πολλῷ μᾶλλον εἰ δῆλα ἦν καὶ σαφῆ. C οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἐτόλμων ἐρωτᾶν, καὶ ὅτι δυσπρόσιτος ἦν· οἱ γὰρ ὑπὲρ τῶν τυχόντων αὐτὸν ἐρωτῶντες καὶ πειράζοντες, καὶ μυριάκις ἐπιστομισθέντες καὶ οὐκ ἀποστάντες, πῶς ἂν ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων οὐκ ἐπύθοντο καὶ ἠρώτησαν, εἴγε μαθεῖν ἐπεθύμουν; εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν νομίμων ἠρώτων, ποία ἐντολὴ πρώτη καὶ ὅσα τοιαῦτα, καίτοιγε οὐδεμία ἦν ἀνάγκη ταῦτα εἰπεῖν, πῶς τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων ὧν καὶ τὰς ἀποκρίσεις μᾶλλον ὑπεύθυνος D ἦν, οὐκ ἂν ἐξήταζε τὴν διάνοιαν; καὶ μάλιστα ὅτε αὐτὸς ἦν ὁ προτρεπόμενος εἰς τοῦτο καὶ ἐφελκόμενος; τὸ γὰρ εἰπεῖν, βιασταὶ ἁρπάζουσιν [αὐτήν,] εἰς προθυμίαν αὐτοὺς διεγείρει· καὶ τὸ εἰπεῖν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω, τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ. τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην φησίν; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις καθημένοις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ἐκόψασθε. E Πάλιν ταῦτα. δοκεῖ μὲν ἀπηρτῆσθαι τῶν προτέρων, σφόδρα δέ ἐστιν αὐτοῖς ἀκόλουθα. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ [τοῦ] δεῖξαι συνῳδὰ αὐτῷ πράττοντα Ἰωάννην, εἰ καὶ τὰ γινόμενα ἐναντία ἦν. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν ὅτι οὐδὲν ἦν ὀφεῖλον γενέσθαι εἰς σωτηρίαν αὐτῶν καὶ παρελείφθη· ὃ πρὸς τὸν ἀμπελῶνά φησιν ὁ προφήτης· τί ἔτι

vehementius comprobat. Nam ſi uſq; ad Ioannem omnia completa ſunt, ego ille ſum qui venturus erat. *Omnes enim*, inquit, *prophetæ & lex uſq; ad Ioannem prophetarunt*. Non enim ceſſaſſent prophetæ, niſi ego veniſſem. Quare nihil eſt quod amplius expectetis: nemo expectandus ulterius vobis eſt, cum inde apertè pateat, quòd ego ſim: quoniam prophetæ jam ceſſarunt, & quoniam multi quotidie fidē rapiunt. Sic enim jam manifeſta atq; illuſtris eſt, ut ad ipſam multi curſu cōtendant. Et quis unquam A rapuit? objicies. Omnes ſcilicet, qui magno ſtudio properantes Chriſto adhæſerunt. Aliud deinde ſignum ponit, dicens: *Si vultis recipere, ipſe eſt Helias qui venturus eſt. Mittam enim*, ait, *vobis Heliam Thesbitem, qui convertat corda patrum ad filios. Hic eſt* (ait) *Helias, ſi attendere diligenter volueritis. Mittam enim*, ait, *angelum meum ante faciem tuam*. Rectè autem appoſuit, ſi vultis recipere, oſtendens neminem violenter cogi: non enim cogo, inquit. Hoc autem dicebat, ut gratam ab omnibus petere men- B tem videretur. Significavit autem Ioannem Heliam eſſe, & Heliam Ioannem; utrique enim unam adminiſtrationem ſuſceperunt, & præcurſores ambo conſtituti ſunt. Quapropter non dixit, hic eſt profectò Helias; ſed ut vultis ſuſcipere, hic eſt: ſi mente videlicet attenta utriuſque geſta, & animo facili, nō contentioſo conſiderare volueritis. Nec finem hic fecit: ſed ut oſtendat quanta ſolertia opus ſit, cum dixiſſet, Helias qui venturus eſt, confeſtim adjecit: *Qui habet aures audiendi, audiat*. C Multa vero hujuſmodi, ut ad interrogandum eos incenderet, ænigmata proferebat. Qui ſi ne ſic quidem excitarentur, ſed quaſi dormitantes negligebant, multò tardiores certè fuiſſent ſi apertè planeque omnia dixiſſet. Nemo enim objicere audebit, ita difficilem Ieſum fuiſſe, ut interrogandi fiduciam difficultate illius amitterent. Nam qui de parvis rebus per tentationē interrogabant, quive ſubdolè quærere, quamvis ſæpius refutati fuerint, nunquā ceſſaverunt: quomodo non quæſiſſent de neceſſariis, ſi diſcendi cupiditate incenſi fuiſſent? D Et qui de legalibus quærebant, quodnam eſſet mandatum primum, nulla opportunitate inducti ſciſcitabantur: quomodo eorum quæ ab ipſo dicebantur, & quorum rationem reddere, ſi dubia erant, tenebatur, ſenſum non inveſtigaret, præſertim cum ipſe ad hoc incitare videantur? Nam cum dixerit, violenti rapiunt illud: &, qui habet aures ad audiendum, audiet: ad interrogandum eos impellebat. *Cui autem aſſimilabo generationem hanc? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui acclamantes ſodalibus ſuis dicunt: Tibia cecinimus vobis, & non* E *ſaltaſtis: lamentati ſumus, & non planxiſtis*. Hæc rurſus quamvis ſuſpendi ſepararique à ſuperioribus videantur, valde tamen illis conjuncta ſunt, & ad illum locum pertinent, quo ipſi conſona Ioannem facere oſtendebat, etiamſi ea quæ fiebant, contraria eſſent. Probat igitur nihil ſpectare ad ſalutem ipſorum, quod jam diligenter adhibitum non ſit, & in medium illud quaſi adducit propheticum:

Mala. 4. b.

Mala. 3. a.

Digitized by Google

Quid oportebat facere huic vineæ, & non feci? Cui
Eſaia. 5. a. *enim, ait, ſimilem exſtimabo hanc generationem? ſimilis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamãtes cum æqualibus dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentati ſumus, & non planxiſtis. Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt, dæmonium habet: venit filius hominis manducans, atque bibens, & dicunt: ecce homo vorax, & vini potator, publicanorum amicus & peccatorum.* Hujuſmodi autem eſt quod dicitur, Oppoſitis quibuſdã itineribus ego & Joannes ad vos venimus, idemq; fecimus, quod venatores ſolẽt facere, qui quando fugaciſſima captuq; difficillima inſectantur animalia, non una via, ſed diverſis, & non diverſis ſolũ, ſed per contraria plerunq; aggrediuntur, ut ſi alterum effugerint, in alterum incidant. Nam quoniam univerſum penè genus hominũ maximè jejunãtes ſolet admirari, & duritiem vivẽdi nimium approbare: idcirco ſtatim à teneris unguiculis diſpenſatione divina duriter vixit Ioannes, ad hoc ut ad credendum verbis ſuis populi ducentur. Sed cujuſnam rei gratia, inquies, hoc
Luc. 9. g. ipſe iter vivendi ingreſſus non eſt? Immo vero hanc quoque viam ipſe confecit, cùm quadraginta diebus jejunaverit, & circumiret ita docens, ut non haberet ubi caput reclinaret. Sed tamen etiam aliter idipſum præparavit, ut facilius omnes lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam majus, teſtimonio eius, qui duriſſima diſciplina vivendi fuerat uſus, approbari, quam ipſum jejunare, atque duriter vivere. Præterea præter vitæ ſanctimoniam
Ioan. 10. g. nihil aliud magni Ioannes oſtendit. *Nullum*
Ibidem. 11. f. *enim*, ait, *ſignum Ioannes fecit:* Chriſtus vero ſignorum atq; miraculorũ teſtimonio claruit. Illam autẽ aliam vivendi viam quæ jejunio claros effecit, Ioanni omnino poſtea dimiſit: ipſe vero publicanorum atq; peccatorum menſas elegit, ut publicanos & peccatores ſalvaret. Interrogabimus ergo Iudæos ſi jejunium admirantur, atque collaudant: cur Ioanni jejunanti non crediderunt, cujus verba ad Ieſum apertiſſimè illos adducebant? Quòd ſi gravis quædam res atque triſtis jejunium ipſis videtur: cur Ieſum comedentẽ atq; bibentem repulerunt? utraque enim via, ſive Ioannem, ſive Ieſum recepiſſent, ſalutem conſequebantur. Illi autem quaſi crudelis quædam beſtia contumeliis utrunque lacerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non credebatur, ſed eorum qui credere nolebant. Nemo enim non inſanus contraria ſimul vituperare ac laudare ſtudet. Quod autem dico, hujuſmodi eſt: qui remiſſos, lætoſq; homines laudant, hi ſeveros atq; triſtes ferre nõ poſſunt: & qui ſeveros laudant, hi lætos repudiant. Non enim poſſumus utroſque ſimul judicio noſtro approbare. Propterea etiam ipſe ait: *Tibia cecinimus vobis, & non ſaltaſtis*, id eſt, remiſſiore vivendi diſciplina volui vos attrahere, & noluiſtis: *lamentati ſumus, & non plaxiſtis*: id eſt, noluiſtis attentam Ioanni mentem adhibere, qui duriſſima diſciplina vivendi ad vos venit. Non enim ad aliud Ionnes, ad aliud ego vos induco.

Quippe

τί ἔτι ποιήσω τῷ ἀμπελῶνι τούτῳ καὶ οὐκ ἐποίησα; τίνι γάρ φησιν ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις καθημένοις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ λέγουσιν· ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. ὃ δὲ λέ-
A γει τοιοῦτόν ἐστιν. ἐναντίαν ἑκάτερος ἤλθομεν ὁδόν, καὶ ταὐτὸν [ἂν] ἐποιήσαμεν, οἷον ἂν εἴ τινες θηρευταὶ ζῶον δυσθήρατον διὰ δύο μέλλον ἐμπίπτειν ὁδῶν εἰς τὰ θήρατρα, ἑκατέραν ἕκαστος ἀπολαβὼν ὁδὸν ἐλαύνοι ἐξ ἐναντίας ἑστὼς τῷ ἑτέρῳ, ὥστε πάντως εἰς θάτερον ἐμπεσεῖν. σκόπει γοῦν ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅπως πρὸς τὸ τῆς νηστείας ἐπτόηται θαῦμα καὶ τὸν σκληρὸν τοῦτον καὶ φιλόσοφον βίον· διὰ τοῦτο ᾠκονόμηται τοῦτο ἐκ πρώτης ἡλικίας οὕτω τραφῆναι τὸν ἰωάννην, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν
B ἀξιόπιστα γενέσθαι τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῦ. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ αὐτός φησι ταύτην εἵλετο τὴν ὁδόν; μάλιστα μὲν οὖν καὶ αὐτὸς [ταύτην] ἦλθεν, ὅτε τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐνήστευσε, καὶ περιῄει διδάσκων καὶ οὐκ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέρως τὸ αὐτὸ τοῦτο κατεσκεύαζε καὶ τὸ ἐντεῦθεν ᾠκονόμει κέρδος. τοῦ γὰρ ἐλθεῖν αὐτὸν τὴν ὁδὸν ταύτην, ταὐτὸν ἦν· ἢ καὶ πολλῷ μεῖζον, τὸ ὑπὸ τοῦ ἐλθόντος μαρτυρεῖσθαι. ἄλλως δέ. ὁ μὲν ἰωάννης οὐδὲν πλέον ἐπεδείξατο
C πλὴν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας· ἰωάννης γὰρ οὐδὲν ἐποίησε σημεῖον· αὐτὸς δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν θαυμάτων μαρτυρίαν εἶχεν. ἀφεὶς τοίνυν ἰωάννην ἀπὸ τῆς νηστείας λάμπειν αὐτὸς τὴν ἐναντίαν ἦλθε, καὶ εἰς τραπέζας εἰσιὼν τελωνῶν, καὶ ἐσθίων καὶ πίνων. ἐρώμεθα τοίνυν ἰουδαίους· καλὸν ἡ νηστεία καὶ θαυμαστόν; οὐκοῦν ἔδει πείθεσθαι ἰωάννῃ καὶ ἀποδέχεσθαι αὐτόν, καὶ πιστεύειν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. οὕτω γὰρ ὑμᾶς ἔμελλεν ἐκεῖνα τὰ ῥήματα προσάγειν τῷ ἰη-
D σοῦ. ἀλλὰ φορτικὸν ἡ νηστεία καὶ ἐπαχθές; οὐκοῦν ἔδει πείθεσθαι τῷ ἰησοῦ καὶ πιστεύειν αὐτῷ τὴν ἐναντίαν ἐλθόντι. δι' ἑκατέρας μὲν ὁδοῦ εἰς τὴν βασιλείαν ἐμέλλετε ἐμπίπτειν. ἀλλ' ὥσπερ θηρίον δύστροπον ἑκατέρους ἐκακίζον. οὐκ ἄρα τὸ ἔγκλημα τῶν μὴ πιστευθέντων, ἀλλ' ἡ κατηγορία τῶν μὴ πιστευσάντων ἦν. οὐδεὶς γάρ ποτε τὰ ἐναντία κακίζειν ἕλοιτο, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐπαινεῖν. οἷον τί λέγω· ὁ τὸν φαιδρὸν ἀποδεχόμενος ἄνθρωπον καὶ ἀνειμένον, τὸν σκυθρωπὸν καὶ βάρβαρον οὐκ ἀποδέξεται· ὁ
E τὸν σκυθρωπὸν ἐπαινῶν, τὸν φαιδρὸν οὐκ ἐπαινέσει. ἀμήχανον γὰρ καὶ ταύτην κἀκείνην τιθέναι τὴν ψῆφον. διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν· ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· τουτέστι, τὸν ἀνειμένον βίον ἐπέδειξα, καὶ οὐκ ἐπείσθητε· καὶ ἐθρηνήσαμεν, καὶ οὐκ ἐκόψατε· [illegible]ιν, ἰωάννης τὸν σκληρὸν καὶ βαρὺν μετῆλθε βίον, καὶ οὐ προσέσχετε. καὶ οὐ λέγει· ἐκεῖνος τοῦτο, κἀγὼ τοῦτο·

ἀλλ'

ἀλλ' ἐπειδὴ μία ἡ γνώμη ἑκατέρων ἦν, εἰ καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐναντία, διὰ τοῦτο κοινὰ τὰ γεγενημένα φησὶν εἶναι. καὶ γὰρ καὶ τὸ τὴν ἐναντίαν ἐλθεῖν ὁδὸν, ἀπὸ συμφωνίας [ἐπιτεταμένης] ἐγένετο, καὶ πρὸς » ἓν βλεπούσης τέλος. ποίαν οὖν σχοίητε λοιπὸν ἀπο- » λογίαν; διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε· καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. τουτέστιν, εἰ καὶ ὑμεῖς οὐκ ἐπείσθητε, ἀλλ' ἐμὲ λοιπὸν ἐγκαλεῖν οὐκ ἔχετε. ὃ περὶ » τοῦ πατρός φησιν ὁ προφήτης· ὅπως ἂν δικαιωθῇς » ἐν τοῖς λόγοις σου. ὁ γὰρ θεὸς, κἂν μηδὲν ἀνύσῃ πλέον

A

ἀπὸ τῆς περὶ ἡμᾶς κηδεμονίας, τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα πληροῖ· ὥστε τοῖς ἀναισχυντεῖν βουλομένοις μηδὲ σκιὰν [τινα] καταλιπεῖν ἀγνώμονος ἀμφιβολίας. εἰ δὲ τὰ παραδείγματα εὐτελῆ καὶ κακέμφατα, μὴ θαυμάσῃς· πρὸς γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων διελέγετο. ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ πολλὰ λέγει παραδείγματα αὐτοῖς πρόσφορα καὶ τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλωσύνης ἀνάξια. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μάλιστα ἄξιον αὐτοῦ τῆς κηδεμονίας. σκόπει δὲ αὐτοὺς καὶ ἑτέρωθεν ἐναντίας περιενεχθέντας δόξας. εἰπόντες γὰρ περὶ

B

Ἰωάννου ὅτι δαιμόνιον ἔχει, οὐκ ἔστησαν μέχρι τούτου· ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τὰ ἐναντία αἱρουμένου τὸ αὐτὸ τοῦτο εἶπον πάλιν. οὕτως εἰς μαχομένας ἀεὶ περιεφέροντο δόξας. ὁ δὲ Λουκᾶς μετὰ τούτων καὶ ἑτέραν » μείζονα τίθησιν αὐτῶν κατηγορίαν, εἰπών· οἱ γὰρ τε- » λῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, δεξάμενοι τὸ βάπτισμα » Ἰωάννου. τότε λοιπὸν ὀνειδίζει τὰς πόλεις, ὅτε ἐδι- καιώθη ἡ σοφία, ὅτε ἀπέδειξε πάντα πεπληρωμένα· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔπεισε, ταλανίζει λοιπόν. ὃ τοῦ φοβῆσαι πλέον ἐστί. καὶ γὰρ τὴν ἀπὸ τῶν λόγων

C

διδασκαλίαν ἐπιδειξάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων θαυματουργίαν. ἐπειδὴ δὲ ἔμειναν ἐπὶ τῆς αὐτῶν » ἀπειθείας, ὀνειδίζει λοιπόν. τότε γάρ φησιν ὁ » Ἰησοῦς ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο » αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν, » λέγων· οὐαί σοι Χοραζείν· οὐαί σοι Βηθσαϊδάν. εἶτα, ἵνα μάθῃς οὐκ ἀπὸ φύσεως αὐτοὺς τοιούτους ὄντας, τίθησι καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς πέντε ἀπῆλθον ἀπόστολοι. ὅ, τε γὰρ Φίλιππος καὶ αἱ δύο ξυνωρίδες ἐκεῖναι τῶν κορυφαίων ἐν-

D

» τεῦθεν ἦσαν. ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο φη- » σὶν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, ἐν σάκκῳ καὶ » σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ » Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. » καὶ σὺ Καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψω- » θεῖσα, ἕως [τοῦ] ᾅδου καταβιβασθήσῃ. ὅτι » εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμε- » ναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν » λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν » ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί. καὶ τὰ Σόδομα δὲ αὐτοῖς,

E

» οὐχ ἁπλῶς προστίθησιν, ἀλλ' αὔξων τὴν κα- » τηγορίαν. καὶ γὰρ μεγίστη κακίας ἀπόδειξις, ὅ- » ταν μὴ τῶν τότε ὄντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πώποτε γενομένων πονηρῶν φαίνωνται χείρους ἐκεῖνοι. οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖται σύγκρισιν, διὰ Νινευιτῶν αὐτοὺς κατακρίνων καὶ διὰ τῆς βασιλίσσης τοῦ νότου.

ἀλλ'

Quippe unum eſtutriuſque conſilium, etiamſi vivendi ſtudia contraria videantur. Quapropter ea quæ ab utriſq; facta ſunt, cõmunia ſunt. Non enim à diſcrepantia, ſed à ſumma concordia contrarias vias elegimus, quæ tamen ad unum exitũ omnino perducunt: qua igitur excuſatione uti poteritis? *Et juſtificata eſt*, inquit, *ſapientia à filiis ſuis*. Id eſt, nulla vos potui attrahere via, quare jure me jam incuſare nunquam poteritis: quod de patre pariter dixit ꝓpheta, *Vt juſtificeris in ſermonibus tuis*. Deus e- Pſal.50.a.

A nim, quamvis ſciat nihil boni vos facturos, cura tamẽ ac providentia ſumma erga vos utitur: ita ut etiam his qui impudentiſſimi ſunt, nec umbram quidem inſulſæ dubitationis relinquat. Si vero exempla, quibus utitur, tenuia quidem tibi videntur, ac incompoſito orationis contextu, non movearis. Ad fragilitatem enim audientium ſermo ſemper accommodãdus eſt. Sic Ezechiel multis ſimilitudinibus Ezech.4.a. quæ Iudæis conveniebant, utitur: quamvis & 10.c. non ignoraret, à divina majeſtate alienas fuiſ-

B ſe. Id enim maximè dignum atq; gratum Deo eſt, quod imbecillitati humanæ accommodatum, ad ſalutem noſtram pertinet. Tu vero adverte quemadmodum repugnantibus Iudæi ſeipſos implicabant. Namque de Ioanne jejunante dixerunt, quod dæmonium haberet. Iidem ipſi rurſus hoc ipſum de Chriſto cõtrario quodã modo vivente affirmarunt. Sic ſibiipſis ſemper repugnantes, nunquam conſtanter idem ſenſerunt. Lucas autem ad ea quæ dicta ſunt, aliud etiam addit, quo multò magis Iudæi accuſandi eſſe videntur: dicit enim: *Quo-*

C *niam publicani juſtificarunt Deum ſuſcipientes baptiſma Ioannis*. Tunc incepit exprobrare civitatibus, cum juſtificatam eſſe ſapientiam à filiis ſuis, atq; omnia impleta eſſe oſtendiſſet. Nam quæ docendo perſuadere non potuit, quæ ſignis atque miraculis non effecit, ut duritiem cordis deponerent, ad exprobrandum jam accedit, quod multo majus mihi videtur, quam ſi formidinẽ atq; timorem incuteret. *Tunc enim*, ait, *Ieſus cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia non egiſſent pœ-*

D *nitentiam, dicens: Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaida*. Et ut videas non natura illos tales fuiſſe, nomen illius urbis poſuit, unde quinque emicuerunt apoſtoli. Nam Philippus, & duo illa paria quę apoſtolatus verticẽ tenuerunt, inde fuiſſe dicuntur. *Quoniam ſi in Tyro atq; Sidone* Luca.9. *factæ eſſent*, ait, *virtutes, quæ in vobis factæ ſunt, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamen dico vobis: Tyro & Sidoni remiſſius erit in die judicii, quàm vobis. Et tu Capernaum quæ uſq; ad cœlũ exaltata es, uſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis facta fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te,*

E *manſiſſent utique uſque in hanc diem: veruntamen dico vobis, quia terra Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi*. Non ſimpliciter neq; ocioſè Sodomorum fecit mentionem, ſed ut oſtendat quòd maxima ſit pravitas eorum qui non ſolum præſentes, verumetiam præteritos omnes viciis ſuperaſſe videntur. Sic etiam alibi modò ad Ninivitas, modò ad reginam Auſtri conferens, ipſos condemnat.

Digitized by Google

Verùm eorum ibi qui rectè, hic eorum exemplo qui perperam fecerunt, quod modo gravius eſt, eos accuſat. Hanc condemnandi legem ac rationem Ezechiel quoque non ignoravit. Dicit enim ad Hieruſalem: *Iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus peccatis tuis*. Ita ubique veteri teſtamento doctrina ejus conſimilis eſt: nec tamen orationem adhoc uſque ſolum produxit, ſed majorem incutit metum dicendo, graviora incredulos Iudæos, quam Tyrios atque Sodomitas expectare ſupplicia: ita ipſos partim quoniam ut miſeros luget, partim quoniam terret, allicere ſtudet. Hæc autem etiam nos audiamus: non enim infidelibus ſolum, ſed nobis etiam graviorem pœnam quã Sodomitis conſtituit, niſi advenas & peregrinos ad nos venientes ſuſceperimus, cum etiam pulverem excutere juſſerit: nec id injuria. Nã Sodomitæ quãvis iniquiſſimè vixerint, ſed tamen ante legem & gratiam peccarunt: nos autem poſt legis & gratiæ tam diligẽtem curam, qua venia digni erimus, advenas atq; peregrinos odio tam magno perſequentes, & januas noſtras, immo vero antequam illas claudamus, aures pauperibus obturantes? quid dico pauperibus, cum apoſtolis ipſis id faciamus? Idcirco etiam pauperibus ſiquidem & apoſtolis: Nam quãdo publicè legitur Paulus, & tu nõ animadvertis: quando Ioannes tonat, & tu nõ audis: inopem tu audies, qui apoſtolum non audis? Ut igitur pauperibus domus noſtræ, & apoſtolis aures pateant, omnem ſordiciem ab auribus animi expurgemus. Nam quemadmodum ſordes & limus aures corporis obſtruere ſolent: ſic meritricii cantus, hujus ſeculi fabulę, debitorum onus, creditorumque ac fœnorum ratio, aures mentis ſolent magis quam quævis ſordes obſtruere. Vel potius, non obſtruunt tantum, ſed etiam impurum faciunt & immundum: quaſi enim ſtercus auribus veſtris immittunt hujuſmodi colloquia: quod Barbarus ille minabatur dicens: Comedetis ſtercus veſtrum: id etiam nunc multi nõ verbo, ſed re vobis faciunt, immo vero etiã multò peius, ac fœdius. Nam fornicatorii cantus multò magis quam ſtercora ſunt abominabiles. Quódque ægrius ferendum eſt, non ſolum nullam talia audientes moleſtiam capitis, verum etiam ridetis, atque lætamini. Cúmq; vitare iſta, abominarique deberetis, ſuſcipitis ac laudatis. Deſcende igitur tu quoq; ſi hæc abominabilia non ſint, in orcheſtram, imitare quod laudas, habeas cum his qui hujuſmodi commovent riſum, ſocietatem atq; commercium: ſed ſi in illo ipſo conſortio cõjungi nolles, cur tantum ei honorem tribuis? Et leges quidem gentilium infames eos eſſe volunt: tu vero quaſi ad legatos, aut duces militiæ cum univerſa civitate omnibus convocatis effunderis, ut unà cum omnibus ſtercus in aures tuas immittas: & qui ſervum cædis ſi coram te turpe quicquam protulit, qui filio id non permittis, qui domi tuæ quaſi turpitudinem quãdam iſta fieri nõ pateris, cùm verberones quidam, & ſerviles abjectique homines, ut hæc audias, vocent, non modò moleſtè non fers, ſed

Eze, 16. f.

ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν, διὰ τῶν κατωρθωκότων· ἐνταῦθα δὲ, καὶ διὰ τῶν ἡμαρτηκότων, ὃ πολὺ βαρύτερον ἦν. τοῦτον καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ οἶδε τῆς κατηγορίας τὸν νόμον. διὸ καὶ ἔλεγε τῇ Ἱερουσαλήμ· "ἐδικαίωσας τὰς ἀδελφάς σου ἐν πάσαις ταῖς ἁμαρτίαις σου." οὕτω πανταχοῦ τῇ παλαιᾷ ἐμφιλοχωρεῖν εἴωθε. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα τὸν λόγον ἵστησιν, ἀλλὰ καὶ τὸν φόβον ἐπιτείνει λέγων, ὅτι χαλεπώτερα πείσονται Σοδομιτῶν καὶ Τυρίων, ὥστε πανταχόθεν αὐτοὺς ἐπαγαγεῖν,
A καὶ ἀπὸ τοῦ ταλανίζειν, καὶ ἀπὸ τοῦ φοβεῖν. ταῦτα δὴ καὶ ἡμεῖς ἀκούωμεν. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀπίστοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν χαλεπωτέραν ὥρισε κόλασιν Σοδομιτῶν, εἰ μὴ δεξόμεθα τοὺς εἰσιόντας πρὸς ἡμᾶς ξένους, ὅτε καὶ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξαι ἐκέλευσε. καὶ μάλα εἰκότως. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰ καὶ παρανόμως ἥμαρτον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος· ἡμεῖς δὲ μετὰ τοσαύτην ἐπιμέλειαν [ἁμαρτάνοντες,] τίνος ἂν εἴημεν συγγνώμης ἄξιοι, μισοξενίαν τοσαύτην ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοῖς δεομένοις τὰς θύρας ἀπο-
B κλείοντες, καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τὰς ἀκοάς; μᾶλλον δὲ οὐ τοῖς πένησι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀποστόλοις. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς πένησιν· ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις. ὅταν γὰρ ἀναγινώσκηται Παῦλος, καὶ σὺ μὴ προσέχῃς· ὅταν κηρύττῃ Ἰωάννης, καὶ σὺ μὴ ἀκούῃς, πότε δέξῃ πένητα, ἀπόστολον μὴ δεχόμενος; ἵνα οὖν καὶ τούτοις αἱ οἰκίαι, κἀκείνοις αἱ ἀκοαὶ ἀνεῳγμέναι ὦσιν, ἀποκαθάρωμεν τὸν ῥύπον ἀπὸ τῶν τῆς ψυχῆς ὤτων. καθάπερ γὰρ ῥύπος καὶ πηλὸς τὰ ὦτα τῆς σαρκός· οὕτω τὰ πορνικὰ ᾄσματα, καὶ τὰ
C βιωτικὰ διηγήματα, καὶ τὰ χρέα, καὶ τὰ περὶ τόκων καὶ δανεισμάτων, ῥύπου παντὸς χαλεπώτερον ἐμφράττει τῆς διανοίας τὴν ἀκοήν. μᾶλλον δὲ οὐκ ἐμφράττει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκάθαρτον ποιεῖ. καὶ γὰρ κόπρον ἐντιθέασιν ὑμῶν ταῖς ἀκοαῖς οἱ [ταῦτα] διηγούμενοι. καὶ ὅπερ ὁ βάρβαρος ἠπείλησε, λέγων· Φάγεσθε τὴν κόπρον ὑμῶν καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦτο καὶ οὗτοι οὐ λόγῳ, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ὑπομένειν ποιοῦσι· μᾶλλον δὲ καὶ [πολλῷ] χαλεπώτερον. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἀηδέστερα ἐκεῖνα τὰ ᾄσ-
D ματα, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐνοχλεῖσθαι νομίζετε τούτων ἀκούοντες, ἀλλὰ καὶ γελᾶτε, δέον βδελύττεσθαι καὶ φεύγειν. εἰ δὲ οὐ βδελυκτά, κατάβηθι εἰς τὴν ὀρχήστραν, ζήλωσον ὅπερ ἐπαινεῖς· μᾶλλον δὲ βάδισον μόνον μετὰ τούτου τοῦ κινοῦντος τὸν γέλωτα ἐκεῖνον. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἀνάσχοιο. τί τοίνυν τοσαύτην ἀπονέμεις αὐτῷ τιμήν; καὶ οἱ μὲν νόμοι οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων γραφέντες ἀτίμους αὐτοὺς εἶναι βούλονται· σὺ δὲ αὐτοὺς ὅλῃ τῇ πόλει δέχῃ ὥσπερ πρεσβευτὰς καὶ στρατηγούς, καὶ
E ἅπαντας συγκαλεῖς ἵνα δέξωνται κόπρον εἰς τὰς ἀκοάς. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης αἰσχρόν τι φθεγγόμενος ἀκούοντός σου μυρίας λήψεται μάστιγας· κἂν υἱὸς, κἂν γυνὴ, κἂν ὅστις οὖν αὐτὸ τοῦτο ποιήσῃ, ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς· ἂν δὲ ἄνθρωποι μαστιγίαι καὶ τριωβολιμαῖοι καλέσωσί σε τῶν αἰσχρῶν ἀκουσόμενον ῥημάτων, οὐ μόνον οὐκ ἀγανακτεῖς,

ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ χαίρεις καὶ ἐπαινεῖς. καὶ τί ταύτης τῆς ἀλογίας ἴσον γένοιτ' ἄν; ἀλλ' αὐτὸς οὐ φθέγγῃ τὰ αἰσχρὰ ταῦτα; καὶ τί τὸ κέρδος; μᾶλλον δὲ, καὶ αὐτὸ τοῦτο πόθεν δῆλον; εἰ γὰρ μὴ ἐφθέγγου, οὐκ ἂν οὐδὲ ἀκούων ἐγέλας, οὐδ' ἂν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἔδραμες ἐπὶ τὴν καταισχύνουσάν σε φωνήν. εἰπὲ γάρ μοι, χαίρεις ἀκούων βλασφημούντων, ἀλλ' οὐχὶ φρίττεις καὶ τὰ ὦτα ἐμφράττεις; ἔγωγε οἶμαι. τί δήποτε; ὅτι οὐδὲ αὐτὸς βλασφημεῖς.

A οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσχρολογίας ποίει. καὶ εἰ βούλει δεῖξαι σαφῶς ἡμῖν ὅτι οὐ χαίρεις αἰσχρὰ φθεγγόμενος, μηδὲ [δὲ] ἀκούειν ἀνέχου. πότε γὰρ δυνήσῃ γενέσθαι σπουδαῖος τοιούτοις ἐντρεφόμενος ἀκούσμασι; πότε τοὺς ὑπὲρ σωφροσύνης ἱδρῶτας ἐνεγκεῖν ἀνέξῃ κατὰ μικρὸν ὑπορρέων ἀπὸ τοῦ γέλωτος καὶ τῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν αἰσχρῶν ῥημάτων τούτων; καὶ γὰρ ἀγαπητὸν ἁπάντων τούτων καθαρεύουσαν ψυχὴν, δυνηθῆναι γενέσθαι σεμνὴν καὶ σώφρονα, μή τι γε τοῖς τοιούτοις ἀκούσμασιν ἐντρεφομένην.

B ἢ οὐκ ἴστε ὅτι πρὸς κακίαν ἐπιρρεπέστερον ἔχομεν; ὅταν οὖν καὶ τέχνην αὐτὸ ποιησώμεθα καὶ ἔργον, πότε διαφευξόμεθα τὴν κάμινον ἐκείνην; οὐκ ἤκουσας τί φησιν ὁ Παῦλος; χαίρετε ἐν κυρίῳ; οὐκ εἶπεν, ἐν διαβόλῳ. πότε οὖν ἀκοῦσαι δυνήσῃ Παύλου; πότε αἴσθησιν λαβεῖν τῶν πεπλημμελημένων, μεθύων ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ἀπὸ τῆς θεωρίας ἐκείνης; ὅτι γὰρ παραγέγονας ἐνταῦθα, οὐ θαυμαστὸν καὶ μέγα· μᾶλλον δὲ θαυμαστόν· ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ ἁπλῶς καὶ ἀφοσιούμενος παραγίνῃ· ἐκεῖ δὲ, μετὰ σπουδῆς καὶ δρόμου καὶ πολλῆς τῆς προθυμίας. καὶ δῆλον ἐξ ὧν

C οἴκαδε φέρεις ἐκεῖθεν ἀναχωρῶν. καὶ γὰρ τὸν βόρβορον ἅπαντα τὸν ἐκχυθέντα ὑμῖν διὰ τῶν ῥημάτων, διὰ τῶν ᾠδῶν, διὰ τοῦ γέλωτος, εἰς τὴν οἰκίαν ἕκαστος συναγαγόντες φέρετε. μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς τὴν οἰκίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διάνοιαν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ. καὶ τὰ μὲν οὐκ ἄξια τοῦ βδελύττεσθαι ἀποστρέφῃ, τὰ δὲ βδελυκτὰ οὐ μισεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾷς. πολλοὶ γοῦν ἀπὸ μὲν τάφων ἐπανελθόντες ἐλούσαντο· ἀπὸ δὲ θεάτρων ἀναχωροῦντες οὐκ ἐστέναξαν, οὐδὲ ἐξέχεαν δακρύων πηγάς. καίτοι γε μὲν νεκρὸς οὐκ ἀκάθαρτον·

D ἡ δὲ ἁμαρτία τοσαύτην τίθησι κηλῖδα, ὡς μηδὲ μυρίαις πηγαῖς ἐκκαθᾶραι ταύτην δύνασθαι, ἀλλὰ μόνοις δάκρυσι καὶ ἐξομολογήσεσιν. ἀλλ' οὐδεὶς ὁ αἰσθανόμενος τῆς κηλῖδος ταύτης. ἐπειδὴ γὰρ ἃ χρὴ οὐ φοβούμεθα, διὰ τοῦτο ἃ μὴ χρὴ δεδοίκαμεν. τίς δὲ καὶ ὁ πάταγος; τίς δὲ καὶ ὁ θόρυβος, καὶ αἱ σατανικαὶ κραυγαὶ καὶ τὰ διαβολικὰ σχήματα; ὁ μὲν γὰρ ὄπισθεν ἔχει κόμην νέος ὢν, καὶ τὴν φύσιν ἐκθηλύνων, καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῷ σχήματι, καὶ τοῖς ἱματίοις, καὶ πᾶσιν

E ἁπλῶς, εἰς εἰκόνα κόρης ἁπαλῆς ἐκβῆναι φιλονεικεῖ· ἄλλος δὲ τις γεγηρακὼς ὑπεναντίως τούτῳ τὰς τρίχας ξυρῷ περιελὼν, καὶ ἐζωσμένος τὰς πλευρὰς, πρὸ τῶν τριχῶν ἐκτεμὼν τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ ῥαπίζεσθαι ἕτοιμος ἕστηκε, πάντα λέγειν καὶ ποιεῖν παρεσκευασμένος. αἱ δὲ γυναῖκες, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἀπηρυθριασμέναι πρὸς δῆμον ἑστήκασι διαλεγόμεναι, τοσαύτην μελέτην ἀναισχυντίας ποιούμεναι, καὶ πᾶσαν

ſed lætaris etiam, atque laudas, & gratias agis. Et quid hac amẽtia majus unquam poterit inveniri? Sed ego turpia hæc, & incentiva voluptatum nec dixi, nec cecini unquam, dicis. Et quænam utilitas eſt, ſi cum non dicas libenter audis, immò vero undeidipſum planum facies, quod non dicas? cum libenter hæc cum riſu audias, & ad percipiendum magno curſu contendas? dic mihi oro, cum blaſphemantes audis, gaudes atque exultas, aut potius perhor-

A reſcis, aures obſtruis? non dubito quin perhorreſcas. Quamobrem? quia videlicet nunquam tu blaſphemare ſoleas: pariter ergo in turpiloquio etiam facito, ſi perſuadere nobis omnino vis non libenter turpiſſima te verba proferre: tunc tibi credimus, cum nec audire quidem perſpeximus. Nam quomodo virtutem colis, qui hæc audiendo enutriris? quomodo caſtimoniæ arduos poteris perferre labores, qui riſu defluis, & cantu meretricio caperis? Nam ſi vix quæ longè ab hujuſcemodi cantibus remota eſt anima, caſtimoniæ

B honeſtatem amplectitur, quomodo continẽter vivere poterit, qui in his vivit? An ignoratis procliviores nos eſſe ad vicia? Cum igitur etiam arte & ſtudio ad ea curramus, quomodo fornacem æterni ignis fugiemus? Non audiſtis Paulum dicentem: *Gaudete in domino?* In domino dixit, non in diabolo. Quando igitur audire Paulum poteris? quando peccaſſe te ſenties, cum ſemper ridiculis iſtis atq; ſpectaculis quaſi ebrius efficiaris? Quòd enim huc modò perveniſti, nõ miror, immo vero & valde miror. Nam huc quaſi ſimpliciter, ac per-

C functoriè veniſti: illuc vero omni ſtudio, curſu, alacritate quotidie ruis: quod inde patet, quia fœtulentiſſimum limum, qui in animas veſtras riſu & auditu infuſus fuit, inde à theatris domos veſtras conducitis, immo vero in mentibus ipſis atque animis collocatis, ac ſumitis: & ea quæ digna abominatione non ſunt, averteris, abominanda vero admiraris ac amas. Multi enim à ſepeliendi officio redeuntes, balneum confeſtim intrarunt: à theatris autem recedentes, nec gemuerunt, nec la-

D chrymarum fontes effuderunt. At certè nullam immundiciam cadaver habet, peccatum autem ita maculat, ut nulli fontes, nulla flumina, ſed lachrymæ ſolùm atq; cõfeſſio mundare queant. Sed nemo eſt qui peccati ſordes quam magnæ ſint ſentiat. Nam quoniam non timemus timenda, idcirco formidamus quæ nullam in ſe cauſam formidinis habent. Quis autem eſt ille theatralium hominum adeò magnus ſonitus? quis tantus tumultus? qui diabolici clamores? qui veſtitus ſatanicus? Alius cum adoleſcens ſit, comá ponè reductam

E habet, & naturam aſpectu, veſtitu, inceſſu, cæteriſque hujuſmodi effœminando, ad teneriuſculę imaginem puellę deducere contendit, alius econtrà cum ſit ſenex, novacula pilos pudorem omnem abraſus, cinctus aſſiſtens, ad dicendum ac faciendum omnia paratus eſt. Mulieres autem nudo atque aperto capite populum abſque rubore alloquuntur, tantaque præmeditatione impudentiam adſciſcunt,

Phil. 3. & 4. a.

 tan-

Digitized by Google

tantamq; laſciviam in audientium atq; videntium animos infundunt; ut uno omnes animo radicitus modeſtiam è mentibus evellere, dedecore muliebrem naturā afficere, pernicioſa voluptate cupiditates ſuas implere conari videantur. Cuncta enim ſimpliciter quæ ibi fiunt turpiſſima ſunt, verba: veſtitus, tonſura, inceſſus, voces, cātus, modulationes, oculorū everſiones, ac motus, tibiæ, fiſtulæ, & ipſa fabularum argumenta, omnia (inquam) turpi laſcivia plena ſunt. Dic ergo, quādo à tanta fornicationis immūda cupidine, quā tibi diabolus infundit, teipſum recipies, atq; reſipiſces? Non enim ignoramus quot ibi fornicationes peragantur, quot adulteriis matrimonia maculentur, quot viri muliebria patiantur, quot juvenes effœminentur, cuncta iniquitatis ſummę, cuncta prodigiorum, cuncta impudentiæ plena ſunt. Quas ob res non cachinnis diffluere ſedentes, ſed lachrymis gemere ac dolore oportet. Quid igitur vis, inquies, an ut ludorum omnium locum claudamus, & tibi obtemperantes, omnia evertamus? Quid evertamus dixiſti? Nónne cuncta jam everſa ſunt? Nam unde credis nuptiarum inſidiatores proficiſci? Nónne ab hujuſcemodi ſcenis? Unde illos qui thalamos aliorum effodiunt? Nonne ab orcheſtra illa? An non hinc uxoribus viri moleſtiſſimi, & viris mulieres contemnendæ fiunt? Nónne hinc complures adulteri? Itaq; is mihi videtur omnia evertere, qui theatra petit, qui tyrannidem ſæviſſimam inducit. Minimè, inquies, mulieres à viris ſuis diſſeparare, puerorum pudicitiam rapere, domos evertere: hæc omnia eorum tyrannorum ſunt, qui arcem occuparunt, & civitatem vi premunt: quę vero nos facimus, legibus approbata ſunt. & adulteriis nunquam hæc ſpectacula opportunitatem præbuere. Immo verò quis non adulter modò factus eſt? Nam ſi poſſem nomine omnes appellare, citò tibi oſtenderem. Quot quaſi captivos ſcorta inde abduxerunt, quot aut ab uxoribus abſtraxerunt, aut ad legitimū omnino thorum pervenire non dimiſerunt? Quid igitur, inquis, an leges omnes evertemus, quibus hæc conſtituta ſunt? immo vero his theatralibus ludis everſis, non leges ſed iniquitatem evertetis, ac omnem civitatis peſtem extinguetis. Hinc enim ſeditiones excitantur, hinc tumultus oriuntur. Qui enim his ludis aluntur, quíq; vocem ventris cauſa vendunt, qui dicere facere omnia promptiſſimi ſunt, atq; in eo ſuam operam collocant, hi maximè ſolēt rumoribus populos inflammare, & tumultum in civitates immittere. Ocioſa enim juventus in hujuſmodi malis educata, omni ferociſſima beſtia immanior eſt. Malefici autem nónne à theatralibus ludis multi conſtituuntur? Nam ut univerſum populum ad hæc poſſint inflammare, ut tripudiantes ſuas conſequantur voluptates, ut modeſtas mulieres meretricibus commixtas corrumpant, ad tantum maleficii genus perveniunt, ut nec ab oſſibus quidem mortuorum abſtineant. Quid dicam quòd ad diabolicas has ſodalitates innumeras multi conſummunt pecunias?

Quid

καὶ πᾶσαν ἰταμότητα καὶ ἀσέλγειαν εἰς τὰς τῶν
ἀκουόντων ἐκχέουσι ψυχὰς, καὶ μία σπουδὴ πᾶ-
σιν ἐκ βάθρων ἀνασπάσαι τὴν σωφροσύνην,
καταισχῦναι τὴν φύσιν, ἐμπλῆσαι τοῦ πονηροῦ
δαίμονος τὴν ἐπιθυμίαν. καὶ γὰρ καὶ ῥήμα-
τα αἰσχρὰ αὐτόθι, καὶ σχήματα καταγέλαστα, καὶ
κουρὰ τοιαύτη, καὶ βάδισις, καὶ στολὴ καὶ φωνὴ,
καὶ μελῶν διακλάσεις, καὶ ὀφθαλμῶν ἐκστρο-
φαὶ, καὶ σύριγγες, καὶ αὐλοὶ, καὶ δράματα, καὶ
A ὑποθέσεις, καὶ πάντα ἁπλῶς τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας
ἀνάμεστα. πότε οὖν ἀνανήψεις εἰπέ μοι, τοσοῦτόν σοι
πορνείας ἄκρατον ἐγχέοντος τοῦ διαβόλου, τοσαύτας
ἀκολασίας κύλικας κεραννύντος; καὶ γὰρ καὶ μοι-
χεῖαι, καὶ γάμων ἐκεῖ κλοπαὶ, καὶ γυναῖκες ἐκεῖ
πορνευόμεναι καὶ ἄνδρες ἡταιρηκότες, [καὶ] νέοι μα-
λακιζόμενοι, πάντα παρανομίας μεστὰ, πάντα τε-
ρατωδίας, πάντα αἰσχύνης. οὐκ ἄρα γελᾶν ἐπὶ
τούτοις τοὺς καθημένους ἐχρῆν, ἀλλὰ δακρύειν καὶ
στένειν πικρόν. τί οὖν; ἀποκλείσομεν τὴν ὀρχήστραν
B φησὶ, καὶ τῷ λόγῳ τῷ σῷ πάντα ἀνατραπήσε-
ται; νῦν μὲν οὖν πάντα ἀνατέτραπται. πόθεν
γὰρ οἱ τοῖς γάμοις ἐπιβουλεύοντες εἰπέ μοι; οὐκ
ἀπὸ τῆς σκηνῆς ταύτης· πόθεν οἱ τοὺς θαλάμους
διορύττοντες; οὐκ ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας ἐκείνης; οὐκ
ἐντεῦθεν οἱ ἄνδρες ταῖς γυναιξὶ φορτικοί; οὐκ ἐν-
τεῦθεν τοῖς ἀνδράσιν αἱ γυναῖκες εὐκαταφρόνη-
τοι; οὐκ ἐντεῦθεν οἱ πλείους μοιχοί; ὥστε ὁ τὰ
πάντα ἀνατρέπων ὁ πρὸς τὸ θέατρον βαδίζων
ἐστὶν, ὁ τυραννίδα χαλεπὴν ἐπεισάγων. οὐ-
C χί φησιν, ἀλλὰ τῇ τῶν νόμων εὐταξίᾳ τοῦτο δο-
κεῖ. τὸ γὰρ γυναῖκας διασπᾶν, καὶ παῖδας
ὑβρίζειν νέους, καὶ οἰκίας ἀνατρέπειν, τῶν τὰς
ἀκροπόλεις κατειληφότων ἐστί. καὶ τίς μοι-
χός φησιν ἀπὸ τῶν θεαμάτων τούτων γέγονε; τίς
γὰρ οὐ μοιχός; καὶ εἴγε ἦν ὀνόμασι νῦν εἰπεῖν,
ἔδειξα ἂν ὅσους ἄνδρας ἀπέσχισαν γυναικῶν, ὅ-
σους ἔλαβον αἰχμαλώτους αἱ πόρναι ἐκεῖναι,
τοὺς μὲν ἀπ᾽ αὐτῆς ἀναστήσασαι τῆς εὐνῆς, τοὺς δὲ
οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἀφεῖσαι ὁμιλῆσαι γάμῳ. τί οὖν
D εἰπέ μοι, τοὺς νόμους ἀνατρέψομεν ἅπαντας;
καὶ μὴν παρανομίας ἐστὶν ἀνατρέψαι ταῦτα λύον-
τας τὰ θέατρα. οἱ γὰρ τὰς πόλεσι λυμαινόμενοι ἐκ τού-
των εἰσίν. ἐντεῦθεν γοῦν στάσεις καὶ ταραχαί. οἱ γὰρ
ὑπὸ τῶν ὀρχουμένων τρεφόμενοι, καὶ γαστρὶ τὴν ἑ-
αυτῶν πωλοῦντες φωνὴν, οἷς ἔργον βοῆσαι καὶ
πρᾶξαι πᾶν ἄτοπον, οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ τοὺς
δήμους ἀναρριπίζοντες, οἱ τὰς ταραχὰς ἐμποιοῦν-
τες ταῖς πόλεσι. νεότης γὰρ ἀργίας ἐπιλαβομένη,
καὶ τοσούτοις ἐντρεφομένη κακοῖς, θηρίου παντὸς ἀ-
E γριωτέρα γίνεται. οἱ γὰρ γόητες, εἰπέ μοι, πόθεν;
οὐκ ἐντεῦθεν; ἵνα δῆμον ἀναπτερώσωσιν εἰκῆ σχο-
λάζοντα, καὶ τοὺς ὀρχουμένους πολλῶν ἀπολαῦσαι
ποιήσωσι θορύβων, καὶ τὰς πορνευομένας γυναῖκας
ταῖς σωφρονούσαις ἐπιτειχίσωσιν. εἰς τοῦτο [γὰρ] ἔρχονται
μαγγανείας, ὡς μηδὲ τὰ ὀστᾶ τῶν κατοιχομένων κινεῖν
ὀκνεῖν. οὐκ ἐντεῦθεν, ὅταν [μυρία] ἀναγκάζωνται
εἰς τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον τοῦ διαβόλου χορὸν ἀναλίσκειν;
ἡ δὲ ἀ-

Digitized by Google

ἡ δὲ ἀσέλγεια πόθεν καὶ τὰ μυρία κακά; ὁρᾷς ὅτι σὺ μὲν τὸν βίον ἀνατρέπεις, ἐπὶ ταῦτα ἕλκων· ἐγὼ δὲ συγκροτῶ καταλύων; καθέλωμεν οὖν τὴν ὀρχήστραν φησίν; εἴθε καθελεῖν δυνατὸν ἦν, μᾶλλον δὲ ἂν ἐθέλητε, τὸ ἡμέτερον μέρος καθῄρηται καὶ κατέσκαπται. πλὴν ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο κελεύω. τὰ ἔσω ταῦτα ποιήσατε ἄκυρα, ὅπερ μεῖζόν ἐστιν ἐγκώμιον τοῦ καθελεῖν. εἰ καὶ μηδένα ἕτερον, τοὺς γοῦν βαρβάρους ζηλώσατε. καὶ γὰρ πάσης τοιαύτης ἐ- A κεῖνοι καθαρεύουσι θεωρίας. τίς οὖν νῦν ἔσται ἀπολογία λοιπόν; ὅταν ἡμεῖς οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται καὶ τῶν χερουβὶμ συγχορευταὶ, καὶ τῶν ἀγγέλων κοινωνοὶ τῶν βαρβάρων χείρους ταύτῃ γινώμεθα, καὶ ταῦτα ἐξὸν μυρίας ἑτέρας τούτων βελτίους τέρψεις εὑρεῖν; εἰ γὰρ βούλει ψυχαγωγεῖσθαι, βάδιζε εἰς παραδείσους, ἐπὶ παραρρέοντα ποταμὸν καὶ λίμνας· κατάμαθε κήπους· ἄκουε τεττίγων ᾀδόντων· ἐπιχωρίαζε σηκοῖς μαρτύρων· ὅπου σώματος ὑγεία B καὶ ψυχῆς ὠφέλεια, καὶ βλάβος οὐδὲν, οὐδὲ μεταμέλεια μετὰ τὴν ἡδονὴν καθάπερ ἐνταῦθα. ἔχεις γυναῖκα, ἔχεις παιδία· τί ταύτης τῆς ἡδονῆς ἴσον; ἔχεις οἰκίαν, ἔχεις φίλους· ταῦτα τερπνὰ, πολὺ μετὰ [τῆς] σωφροσύνης καὶ τὸ κέρδος παρέχοντα. τί γὰρ παίδων γλυκύτερον [εἰπέ μοι;] τί δὲ γυναικὸς τῷ σωφρονεῖν βουλομένῳ; λέγονται γοῦν οἱ βάρβαροί ποτε εἰπεῖν ῥῆμα φιλοσοφίας γέμον· περὶ γὰρ τῶν θεάτρων τούτων ἀκούσαντες τῶν πα- C ρανόμων, καὶ τῆς ἀκαίρου τέρψεως. ῥωμαῖοι γάρ φησιν ὡς οὐκ ἔχοντες παῖδας καὶ γυναῖκας, οὕτως τοιαύτας ἐπινόησαν τὰς ἡδονάς· δεικνύντες ὅτι οὐδὲν παίδων γλυκύτερον καὶ γυναικὸς, ἐὰν σεμνῶς ἐθέλῃς βιοῦν. τί οὖν ἐὰν δείξω φησὶ μηδὲν βλαβέντας ἐκ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς; μάλιστα μὲν καὶ [αὐτὸ] τοῦτο βλάβος, τὸ εἰκῇ καὶ μάτην τὸν καιρὸν δαπανᾷν, καὶ ἑτέροις γίνεσθαι σκάνδαλον. κἂν γὰρ σὺ μὴ βλαβῇς, ἕτερον ποιεῖς εἰς τοῦτο σπου- D δαιότερον. πῶς δὲ καὶ αὐτὸς οὐ βλαβήσῃ, παρέχων ἀφορμὰς τοῖς γινομένοις; καὶ γὰρ ὁ γέης, καὶ ὁ πορνευόμενος [παῖς,] καὶ ἡ πορνευομένη γυνὴ, καὶ πάντες ἐκεῖνοι οἱ διαβολικοὶ χοροὶ, ἐπὶ τὴν σὴν κεφαλὴν τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων φέρουσιν. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ ἦσαν οἱ θεωροῦντες, οὐκ ἂν ἦσαν οἱ ταῦτα μελετῶντες· οὕτως ἐπειδὴ εἰσὶ, καὶ αὐτοὶ μερίζονται τῶν γινομένων τὸ πῦρ. ὥστε κἂν εἰς σωφροσύνην μηδὲν παραβλαβῇς ὅπερ [ἐστὶν] ἀμήχανον, ἀλλὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ἑτέρων E χαλεπὰς δώσεις εὐθύνας, καὶ τῶν θεωρούντων, καὶ τῶν αὐτοὺς συναγόντων, καὶ εἰς σωφροσύνην δὲ μείζονα ἂν ἐκέρδανες, εἰ μὴ ἐκεῖσε ἐβάδιζες. εἰ γὰρ καὶ νῦν εἶ σώφρων, σωφρονέστερος ἂν ἐγένου τὰς τοιαύτας φεύγων θέας. μὴ τοίνυν περιττὰ φιλονεικῶμεν, μηδὲ ἀνοήτους ἀπολογίας ἐπινοῶμεν. μία γὰρ ἀπολογία τὸ φυγεῖν τὴν κάμινον τὴν Βαβυλωνίαν,

τὸ πόρρω

Quid de laſcivia? quid de aliis malis? Animadvertis te illum eſſe qui univerſam vitam hominũ evertis, cùm ad hæc cæteros trahis, non me qui hujuſcemodi omnes ludos omittẽdos cenſeo. Diruemus igitur omnium loca ludorum? inquies. Utinã jam diruta eſſent, quãvis, quantum ad nos attinet, jam pridem deſolata jacẽt. Nihil tamen facere horum vos jubeo, quippe cùm ædificiorum magnificentia permanere poſſit, & ludi & tripudia omnino ceſſare: quod majori vobis laudi erit, quam ſi cuncta funditus everteretis. Sumite ſaltem exemplum vobis à Barbaris, qui omnium hujuſmodi ſpectaculorum turpitudine carent: quam rationẽ pro vobis afferetis, ſi, qui adſcripti eſtis in cœlis, angelorum atque archangelorum ſocii ac cohæredes, multò peiores hac in re Barbaris ipſis inveniamini? præſertim cùm queas multa aliunde tibi meliora ſolatia cõparare. Nam cùm recreare animum volueris, poteris hortos petere, fluentes rivos conſpicere, ingentes lacus conſiderare, amœna cernere loca, cicadas audire canentes, & in templis martyrum converſari: unde præcipua tibi corporis ſanitas tribuetur, ac ad animam tuam eximia perveniet utilitas, unde ſingularem capies voluptatem: quoniam nullum damnum, nullus dolor, nulla mœſticia cõſequitur. Habes uxorem, non cares liberis, abundas amicis, quæ omnia ad dilectionem honeſtam & emolumenta nonnunquam ſolent præbere. Quid enim liberis ſuavius? quid uxore caſta moderato & temperanti marito dulcius? Barbari quidem ipſi cùm de theatralibus his ludis, & importuna delectatione fabularum audiſſent, dixiſſe feruntur verba omnibus inſtitutis philoſopiæ digniſſima. Romanos enim dixerunt, quaſi liberis atque uxoribus careant, tales ſibi excogitaſſe voluptates. Quibus verbis oſtendebant nihil uxore modeſta, nihil liberis eſſe poſſe ſuavius ei qui honeſte vivere velit. Sed ego, inquies, oſtendam nihil multis hujuſmodi ludos obfuiſſe: immo verò id maximè nocet, quòd fruſtra & incaſſum tempus conſumis, & ſcandalum aliis offers. Nam etſi tu quodam excelſi animi robore, nihil inde tibi mali contraxiſti: attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui ſpectaculorum ſtudioſos feciſti, quomodo non ipſe malum tibi contraxiſti, qui cauſam mali committendi aliis præbuiſti? Qui enim ibi corrumpuntur, tam viri quàm mulieres, omnes corruptionis crimina & cauſam in caput tuum transferunt. Nam quemadmodum ſi non eſſent qui ſpectarent, nec eſſent etiam qui luderent: ſic quoniam uterque ſunt cauſa peccatorum quæ committuntur, ignem etiam patiuntur. Quare quamvis animi tui modeſtia effeciſti, ut nihil tibi inde offuerit, quod ego fieri poſſe non arbitror: quoniam tamen alii cauſa ludorum multa peccarunt, graves propter hoc pœnas lues, quamvis etiam multò modeſtior & temperantior eſſes, ſi nullo modo eò pergeres. Nõ ergo inutiliter contendamus, nec vanas excuſationes excogitemus, cum nobis ſufficiat excuſatio, longè à fornace Babylonia fugere,

procul ab Ægytio ſcorto abeſſe, atque ſi neceſſe ſit, nudos à manibus eius elabi: ſic enim ingentes voluptates capiemus, cum ſtimulis conſcientiæ minimè pungamur. Sic & in hac vita moderatè vivemus, & futura bona conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXIX.

[*in Gr. Codd. eſt XXXVIII.*]

EX CAPITE XI.

In illo tempore reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Ita pater quoniam ſic fuit placitum ante te.

PErpendis quot, quibuſque modis ad fidem ipſos inducit? Primùm præcipuis Ioannis laudib⁹: nam cùm eum magnum atque mirabilem, & plus quàm prophetam oſtenderet, ad præbendam illi fidem impellebat, qui apertiſſimè ipſum eſſe Chriſtum atteſtabatur. Deinde, quia dixit, *regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: hoc enim non hortantis magis ad fidem, quàm impellentis eſſe videtur. Tertio, quoniam omnium prophetarum prædicationem adimpletam jam eſſe docebat, quo ſignificabat ſeipſum eſſe quem illi prædixerunt venturum. Quartò, quoniam omnia jam facta eſſe monſtravit, quæ ab ipſo fieri oportebat, quod ſimilitudine puerorum ante oculos poſuit. Quinto, exprobrando ac miſerando incredulos, & terrore ac minis revocando. Sexto, quoniam gratias modò pro credentibus agit. Quòd enim hic, confiteor dixit: idem valet quòd gratias ago. Gratias, inquit, tibi ago, quoniam à prudentibus & ſapientibus hæc celaſti. An igitur perditione illorum gaudere ipſum dicemus, & quoniam illi hæc non didicere? Minimè. Sed hæc eſt via ſalutis optima, ut qui reſpuunt quæ dicuntur, & nolunt ſuſcipere, nullo pacto cogantur: ut quoniam vocati non obtemperarunt nec meliores hic facti ſunt, ſed ſpreverunt atq; contempſerunt ſalutem, quoniam ejecti ſunt, reſipiſcere cogantur: ſic certè diligentiores etiam fient, qui crediderunt, quibus quoniam revelata myſteria ſunt, lætari atque gaudere dignum eſt. Quoniam vero ab illis occulta ſunt, non gaudere, ſed lachrymarum fontes emittere digniſſimum: quod profectò facit lachrymans atque commiſerans civitatem. Non ergo quia ſapientes non cognoverunt, gaudet: ſed quia quæ ſapientes non cognoverunt, hæc iſti perceperunt, lætatur. Ita & Paulus dicit: *Gratias ago Deo meo, quoniam fuiſtis ſervi peccati: obediſtis autem ex corde in quam traditi eſtis formam doctrinæ.* Non ergo Paulus propterea gaudet, qui erant ſervi peccati: ſed quia cum eſſent hujuſmodi, veritatis cultores facti ſunt. Prudentes autem hic ſcribas & Phariſæos appellat: quibus verbis alacriores reddit diſcipulos, cum

Rom. 6. c.

τὸ πόρρω γενέσθαι τῆς αἰγυπτίας πόρνης, κἂν γυμνὸν δέῃ τὰς ἐκείνης χεῖρας διαφυγεῖν. οὕτω γὰρ καὶ ἡδονῆς πολλῆς ἀπολαυσόμεθα, τοῦ συνειδότος οὐ κατηγοροῦντος ἡμῶν, καὶ τὸν παρόντα μετὰ σωφροσύνης ἀπολαυσόμεθα βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ΄.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

ΟΡᾷς διὰ πόσων αὐτοὺς ἐνάγει εἰς τὴν πίστιν. πρῶτον, διὰ τῶν ἐγκωμίων τοῦ Ἰωάννου. δείξας γὰρ αὐτὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν ἀξιόπιστα καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ πάντα ἀπέφηνε, δι' ὧν εἰς τὴν αὐτοῦ γνῶσιν αὐτοὺς ἐφείλκετο. δεύτερον, τῷ εἰπεῖν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, [καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.] τοῦτο γάρ ἐστιν ἐπειγομένου καὶ ὠθοῦντος. τρίτον, διὰ τοῦ δεῖξαι ὅτι οἱ προφῆται πάντες ἀπηρτίσθησαν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐδήλου αὐτὸν εἶναι τὸν δι' ἐκείνων προαναφωνούμενον. τέταρτον, διὰ τοῦ δεῖξαι ὅτι πάντα ὅσα ἐχρῆν γενέσθαι παρ' αὐτοῦ πάντα γέγονεν, ὅτε καὶ τῆς παραβολῆς τῶν παίδων ἐμνημόνευσε. πέμπτον, διὰ τοῦ ὀνειδίσαι τοὺς μὴ πιστεύοντας καὶ φοβῆσαι καὶ ἀπειλῆσαι μεγάλα. ἕκτον, διὰ τοῦ εὐχαριστῆσαι ὑπὲρ τῶν πιστευσάντων. τὸ γὰρ, ἐξομολογοῦμαί σοι, ἐνταῦθα, [τὸ] εὐχαριστῶ [ἐστιν. εὐχαριστῶ] φησιν, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν. τί οὖν; ἐπ' ἀπωλείᾳ χαίρει, καὶ τῷ μὴ μαθεῖν ἐκείνους ταῦτα; οὐδαμῶς· ἀλλ' αὕτη τῆς σωτηρίας ὁδὸς ἀρίστη, τὸ τοὺς διαπτύοντας καὶ μὴ βουλομένους δέχεσθαι τὰ λεγόμενα μὴ καταναγκάζειν· ἵν' ἐπειδὴ τῷ κληθῆναι βελτίους οὐκ ἐγένοντο, ἀλλ' ἀνέπεσον καὶ κατεφρόνησαν, τῷ ἐκβληθῆναι εἰς ἐπιθυμίαν τούτων ἐμπέσωσιν. οὕτω γὰρ καὶ οἱ προσέχοντες σπουδαιότεροι γίνεσθαι ἔμελλον. τὸ μὲν γὰρ ἀποκαλυφθῆναι τούτοις, ἄξιον χαρᾶς· τὸ δὲ κρυβῆναι ἐξ ἐκείνων, οὐκ ἔτι χαρᾶς, ἀλλὰ δακρύων ἄξιον. οὕτω γοῦν καὶ ποιεῖ δακρύων τὴν πόλιν. οὐ τοίνυν διὰ τοῦτο χαίρει, ἀλλ' ὅτι ἃ σοφοὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἔγνωσαν οὗτοι. ὡς ὅταν λέγῃ Παῦλος· εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. οὐ τοίνυν Παῦλος διὰ τοῦτο χαίρει, ὅτι ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅτι ὄντες τοιοῦτοι τοιούτων ἀπέλαυσαν. σοφοὺς δὲ ἐνταῦθα τοὺς γραμματέας φησὶ καὶ τοὺς Φαρισαίους. ταῦτα δὲ λέγει, τοὺς μαθητὰς προθυμοτέρους ποιῶν, καὶ

Digitized by Google

ποιῶν, καὶ δηλῶν τίνων κατηξιώθησαν οἱ ἁλιεῖς, ὧν ἐκεῖνοι πάντες ἐξέπεσον. εἰπὼν δὲ σοφοὺς, οὐ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν λέγει καὶ ἐπαινετὴν, ἀλλὰ ταύτην ἣν ἐδόκουν ἀπὸ δεινότητος ἔχειν. διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶπεν, ἀπεκάλυψας μωροῖς, ἀλλὰ νηπίοις, ἀπλάστοις φησὶν, ἀφελέσι, καὶ δείκνυσιν οὐ μόνον παρὰ ἀξίαν οὐκ ἀπολαύσαντας τούτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ εἰκός. καὶ παιδεύει διὰ πάντων ἡμᾶς, ἀπονοίας μὲν ἀπηλλάχθαι, ἀφέλειαν δὲ ζηλοῦν. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος αὐτὸ ἔλεγε μετὰ πλείονος τῆς ὑπερβολῆς, οὕτω γράφων· εἴ τις δοκεῖ ἐν ὑμῖν σοφὸς εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. A οὕτω γὰρ δείκνυται ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. διὰ τί δὲ εὐχαριστεῖ τῷ πατρὶ, καίτοιγε αὐτὸς αὐτὸ ἐποίησεν; ὥσπερ [ἀλλαχοῦ] εὔχεται καὶ ἐντυγχάνει τῷ θεῷ, τὴν πολλὴν ἀγάπην τὴν περὶ ἡμᾶς ἐνδεικνύμενος· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. πολλῆς γὰρ καὶ τοῦτο ἀγάπης. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ παρὰ αὐτοῦ ἐξέπεσον μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ πατρός. ὅπερ γὰρ εἶπε τοῖς μαθηταῖς λέγων· μὴ βάλητε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, τοῦτο προλαβὼν αὐτὸς ἐποίησεν. B εἶτα δείκνυσιν ἐκ τούτων καὶ τὸ αὐτοῦ προηγούμενον θέλημα, καὶ τὸ τοῦ πατρός. αὐτοῦ μὲν γὰρ τὸ εὐχαριστεῖν καὶ χαίρειν ἐπὶ τῷ γινομένῳ· τοῦ πατρὸς δὲ, τὸ δεῖξαι, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνος παρακληθεὶς τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς οἴκοθεν ὁρμηθείς. οὕτω γάρ φησιν ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου· τουτέστιν, οὕτω σοι ἤρεσε. διὰ τί δὲ ἀπεκρύβη ἀπ' ἐκείνων; ἄκουε Παύλου λέγοντος· ὅτι ζητοῦντες τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην στῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. C ἐννόησον τοίνυν τί εἰκὸς εἶναι τοὺς μαθητὰς ταῦτα ἀκούοντας· ὅτι ἃ σοφοὶ οὐκ ἔγνωσαν, οὗτοι ἔγνωσαν· καὶ ἔγνωσαν μένοντες νήπιοι· καὶ ἔγνωσαν τοῦ θεοῦ ἀποκαλύψαντος. ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὅτε ἦλθον οἱ ἑβδομήκοντα ἀπαγγέλλοντες περὶ τῶν δαιμόνων, τότε ἠγαλλιάσατο καὶ εἶπε ταῦτα, ὅπερ μετὰ τοῦ σπουδαιοτέρους αὐτοὺς ποιεῖν καὶ μετριάζειν παρεσκεύαζεν. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μέγα φρονεῖν ἐπὶ τῷ τοὺς δαίμονας ἐλαύνειν, καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς καταστέλλει. ἀποκάλυψις γὰρ ἦν τὸ γινόμενον, οὐκ ἐκείνων σπουδή. D διὸ καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ σοφοὶ συνετοὶ νομίζοντες εἶναι παρ' ἑαυτοῖς, ἐξέπεσον διὰ τὸν οἰκεῖον τῦφον. οὐκοῦν εἰ διὰ τοῦτο ἐξ αὐτῶν ἀπεκρύβη, φοβήθητε φησὶ καὶ ὑμεῖς καὶ μένετε νήπιοι. τοῦτο γὰρ ὑμᾶς ἐποίησε τῆς ἀποκαλύψεως ἀπολαῦσαι, ὥσπερ οὖν καὶ ἐκείνους τὸ ἐναντίον ἀποστερηθῆναι. οὐδὲ γὰρ ὅταν λέγῃ, ἀπέκρυψας, τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν εἶναί φησιν, ἀλλ' ὥσπερ ὅταν λέγῃ Παῦλος, ὅτι παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ ἐτύφλωσεν αὐτῶν τὰ νοήματα, οὐκ αὐτὸν εἰσάγων ταῦτα ἐνεργοῦντα τοῦτό φησιν, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς τὴν αἰτίαν παρέχοντας· E οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησι τὸ, ἀπεκάλυψας. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι ὅτι ἀπέκρυψας καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι ὡς αὐτὸς ἀπεστερημένος τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸ κατορθῶσαι, οὕτως εὐχαριστεῖ φησί· πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου. πρὸς δὲ τοὺς χαίροντας, ὅτι τὰ δαιμόνια αὐτοῖς ὑπακούει· τί γὰρ θαυμάζετέ φησιν; ὅτι δαίμονες ὑμῖν ὑπείκουσιν; ἐμὰ πάντα ἐστὶ, πάντα μοι παρεδόθη.

cum intelligant illa ſe piſcatores eſſe conſecutos à quibus illi ſummi, ut videbantur, viri exciderunt. Cum autem, ſapientes, dixerit: non illam veram laudabilem ſapientiam intelligit, ſed hanc quæ ſeculari doctrina præſtatur: idcirco etiam non dixit, ſtultis revelaſti, ſed parvulis: quaſi non fucatis, ſed ſimplicibus. Ita oſtendit non indignè illos, ſed jure his rebus fuiſſe privatos: ac per omnia nos docet ſtatum ſuperbiæ omnino eſſe fugiendum, ac ſimplicitatem admirandam. Quod Paulus amplioribus verbis ſcribit dicens: *Si quis in vobis videtur in hoc ſeculo ſapiens eſſe, is fiat ſtultus, ut ſapiens efficiatur*. Sic enim gratia Dei monſtratur. Cur vero gratias agit patri, cum ipſe illud fecerit? Sicut orat & intercedit pro nobis ad Deum, magnam erga nos declarans charitatẽ, ſic etiam & hoc ex charitatis fervore peragit: & ſimul oſtendit non ab ipſo ſolum, verumetiam à patre illos excidiſſe. Quòd enim præcepit diſcipulis, dicens, *Nolite ſanctum dare canibus*, hoc præoccupans ipſe facit. Deinde ex his oſtendit tum ſuam tum patris primariam & antecedentẽ voluntatem. Ut enim ſuum eſt gratias agere, atq; gaudere quòd parvuli recepti ſunt: ſic patris eſt, ne precib⁹ flexus, ſed ſpõte ſua cõmotus id feciſſe videatur. *Sic enim*, inquit, *fuit placitum ante te*: id eſt, ſic tibi patri omniũ placuit. Sed cur tandẽ, inquies, occultata ab illis ſunt? audi Paulũ dicentem. *Quoniã quærentes propriam juſticiã ſtatuere, juſticiæ Dei ſubjecti nõ fuerunt*. Perpende igitur qualiter affici diſcipuli debebant, cum audirẽt, quia ſapientes nõ noverũt quæ ipſe cognoverunt: & cognoverunt parvuli permanẽtes, cognoverũt ipſius Dei revelatione. Lucas autẽ dicit, ea hora quando ſeptuaginta redierũt de dæmonib⁹ nunciantes, tũc exultaſſe ſpiritu, & iſta dixiſſe, quæ tam diligentiores, q̃ moderatiores ipſos faciebant. Erat.n. moderãte doctrina certè illis opus, ne magnũ quid de ſe crederent, atq; inflarentur, quoniã dæmonia eis obtẽperarent. Revelatio enim magnarũ ſibi rerũ nõ ſtudio, nec merito ſuo cõceſſa fuit: quapropter ſcribę ac Phariſæi qui ſe ſua opera ſapientes eſſe arbitrabãtur, ſuo elati tumore ceciderunt. Quare ſi arrogãtia illis offuit formidate vos, inquit, ut parvulorum ſtatum conſervetis, nõ ignorantes id illud eſſe quòd vobis hæc revelari effecit, cujus contrariũ illos hac revelatione privavit: non .n. quãdo dicitur, occultaſti hæc à ſapientib⁹, rem totam Deo attribuit: ſed ſicut cum Paulus dicit, *Quia tradidit eos in reprobũ ſenſum, & excæcavit intelligẽtiam ipſorũ*: non operatũ hęc Deum fuiſſe aſſerit, ſed illos qui cauſam prębuerũt: ſic etiam hic dictũ eſt, *revelaſti*. Deinde quoniã prędixit, *Confiteor tibi pater, quia hæc occultaſti ab illis, & revelaſti parvulis*: ne putes hac revolandi poteſtate ipſum eſſe privatũ, ac ideo gratias agere, adjecit: *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo*. Ad eos vero qui lætabantur quoniã dæmones ſibi parerent, Quid ita gaudetis fruſtra, inquit? mea omnia ſunt, mihi à patre meo tradita.

1. Cor. 3. d.
Matt. 7. a.
Rom. 10. a.
Luc. 10. e.
Rom. 1. e.

ὅταν

Cum autem audis, tradita: nihil humano more factum ſuſpiceris, quæ dictio, ne duos ingenitos arbitrari quis poſſit, poſita eſt. Filius autem dominus omnium naſcitur, quod alibi multis in locis ſignificat. Majus quiddam deinde adducit, ut mētem tuam ad ſublimius erigat. *Et nemo novit filium, niſi pater: neque patrem quis novit, niſi filius*. Et videtur quidem id multis qui hæc altius non examinant, ſeparatum atq; alienū à ſuperioribus eſſe: quod certè plurimùm illis convenit, atq; cohæret. Nam quoniam dixit, *Tradita ſunt mihi omnia*: quid miramini intulit, ſi omnium ego ſum dominus, qui & aliud quid multò majus poſſideo, quòd patrem noverim, quòd ejuſdem cum eo ſubſtantiæ ſim? Id .n. occultius ſignificatur ex eo quòd ſic ſolum ſe noviſſe patrem dicit, idipſum (inquam) ſignificatur quando dicitur: *Nullus cognoſcit patrem, niſi filius*. Tu autem diligenter perſpice quando hæc dixit, quando videlicet, quanta eſſet potentia ipſius, operibus cognoverunt, quādo nō ſolum ab ipſo ſigna vidiſſent fieri, ſed ipſi quoque in nomine ipſius miracula perpetrarunt: deinde quoniam & revelaſti ea parvulis dixit, oſtendit etiam ipſum feciſſe. Nemo enim, inquit, cognovit patrem, niſi filius, *Et cui voluerit filius revelare*. Non, inquit, cuicunq; injunctum ſit, nec cuicunq; juſſum ſit, ſed cuicunq; velit revelare. Quòd ſi patrem revelat, & ſeipſum videlicet. quod tanquā manifeſtum, & tanquā cōſequens, reliquit, quod & alibi facit: ut quando dicit,

Ioan. 14. a. *Nemo poteſt venire ad patrem, niſi per me*. Hinc etiam monſtratur unius eſſe voluntatis cū patre: ita enim, inquit, procul abſum, ne repugnare Deo patri videar, aut illi aliquo modo reluctari, ut nemo ad ipſum aliter quam per me poſſit accedere. Nam quoniam multi turbabantur, antitheum appellantes: propterea tam ſignis, quam doctrina hanc eorum opinionem deſtruit. Cum autem dicit à nemine patrem, niſi à filio cognoſci: non dicit ab omnibus Deum ignorari, ſed nō cognoſci ea cognitione ab alio qua ipſe cognoſcit: quod pariter de filio quoq; dicendum eſt. Non enim de ignoto quodā Deo, cujus nulla unquā habita ſit cognitio, hæc dicit, ut Marcion aſſerit: ſed exquiſitam perfectamq; cognitionem hic intelligit. Nam nos quidem nec filium perfectè cognoſcimus, quod Paulus ſcribit dicens:

1. Cor. 13. c. *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus*. Cum igitur per ea quæ dicta ſunt, cōfirmaſſet ipſos, atq; in deſideriū ſui attraxiſſet, omnipotētia ipſius aliqualiter monſtrata, tunc ad ſe vocat dicēs: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Nō hic, aut ille, ſed omnes qui curis, qui doloribus, qui peccatis laboratis, venite ad me, nō ut pœnas luatis, verū ut dolores peccataq; veſtra reſolvantur: venite ad me, non quia glorificari me à vobis opus eſt mihi, ſed quia ſalutem veſtram maximè ſitio. Ego, inquit, requiem vobis tribuam: non dixit ſalvos faciam, ſed quod majus eſt, in omni quiete conſtituam. *Tollite jugū meum ſuper vos. & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Jugū .n. meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

Nolite

ὅταν δὲ ἀκούσῃς, παρεδόθη, μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς. ἵνα γὰρ μὴ δύο θεοὺς ἀγεννήτους νομίσῃς, ταύτην τὴν λέξιν τίθησιν. ἐπεὶ ὅτι ὁμοῦ [τε] ἐγεννήθη καὶ πάντων δεσπότης ἦν, πολλαχόθεν καὶ ἀλλαχόθεν δηλοῖ. εἶτα λέγει τι καὶ τούτου μεῖζον, ἀνοίγων σου τὴν διάνοιαν· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τὸν πατέρα [ἐπιγινώσκει] εἰ μὴ ὁ υἱός. καὶ δοκεῖ μὲν ἀπηρτῆσθαι τῶν ἔμπροσθεν τοῖς ἀγνοοῦσι, πολὺ δὲ ἔχει τὸ σύμφωνον. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, πάντα μοι παρεδόθη [ὑπὸ τοῦ
A πατρός μου,] ἐπάγει· καὶ τί θαυμαστὸν [φησὶν] εἰ πάντων εἰμὶ δεσπότης, ὅπου γε καὶ ἕτερόν τι μεῖζον ἔχω, τὸ εἰδέναι τὸν πατέρα καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο λανθανόντως δείκνυσιν ἐκ τοῦ μόνος αὐτὸν οὕτως εἰδέναι. ὅταν γὰρ εἴπῃ· οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, τοῦτό φησιν. καὶ ὅρα πότε λέγει ταῦτα, ὅτε διὰ τῶν ἔργων τῆς δυνάμεως ἔλαβον αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν· οὐχὶ θαυματουργοῦντα ἰδόντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τοσαῦτα δυνηθέντες. εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἀπεκάλυψας [αὐτὰ] νηπίοις, δεί-
B κνυσι καὶ τοῦτο αὐτοῦ ὄν. οὐδὲ [γὰρ] τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει φησὶν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι· οὐχ ᾧ ἂν ἐπιτάττηται, οὐδὲ ᾧ ἂν κελεύηται. εἰ δὲ ἐκεῖνον ἀποκαλύπτει, καὶ ἑαυτόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς ὡμολογημένον ἀφῆκεν· ἐκεῖνο δὲ τίθηκε. καὶ πανταχοῦ τοῦτό φησιν, ὡς ὅταν λέγῃ· οὐδεὶς δύναται πρὸς τὸν πατέρα ἐλθεῖν εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. διὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλο κατασκευάζει, τὸ σύμφωνος αὐτῷ εἶναι καὶ ὁμογνώμων. τοσοῦτον γὰρ [φησὶν] ἀπέχω τοῦ μάχεσθαι αὐτῷ καὶ πολεμεῖν, ὅτι οὐ δυνατὸν πρὸς
C ἐκεῖνον ἐλθεῖν εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἐσκανδάλιζε, τὸ δοκεῖν ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι, διὰ πάντων τοῦτο ἀναιρεῖ, καὶ τῶν σημείων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον περὶ τούτου ἐσπούδακεν. ὅταν δὲ λέγῃ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι πάντες αὐτὸν ἠγνόησαν, ἀλλ' ὅτι τὴν γνῶσιν ἣν αὐτὸς αὐτὸν οἶδεν οὐδεὶς [αὐτὸν] ἐπίσταται. ὃ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ ἐστιν εἰπεῖν. οὐδὲ γὰρ περὶ ἀγνώστου [τινὸς] θεοῦ καὶ μηδενὶ γινωσκομένου ταῦτα ἔφασκεν ὥς φησιν ὁ μαρκίων, ἀλλὰ τὴν
D ἀκριβῆ γνῶσιν ἐντεῦθεν αἰνιττόμενος. ἐπεὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν ἴσμεν ὡς χρὴ εἰδέναι. καὶ τοῦτο γοῦν αὐτὸ παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. εἶτα κατεστήσας διὰ τῶν εἰρημένων εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς, καὶ δείξας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἄφατον, τότε καλεῖ λέγων· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, [κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.] οὐχ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ πάντες οἱ ἐν φροντίσιν, οἱ ἐν λύπαις, οἱ ἐν ἁμαρτίαις. δεῦτε, οὐχ ἵνα ἀπαιτήσω εὐθύνας, ἀλλ' ἵνα λύσω
E [τὰ] ἁμαρτήματα· δεῦτε, οὐκ ἐπειδὴ δέομαι ὑμῶν τῆς δόξης, ἀλλ' ἐπειδὴ δέομαι ὑμῶν τῆς σωτηρίας. ἐγὼ γάρ φησιν ἀναπαύσω ὑμᾶς, οὐκ εἶπε, σώσω μόνον. ἀλλὰ καὶ ὃ πολλῷ πλέον ἦν, ἐν ἀδείᾳ καταστήσω πάσῃ. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι [καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.] ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν.

μὴ

Digitized by Google

μὴ γὰρ φοβηθῆτε φησὶ ζυγὸν ἀκούοντες, χρηστὸς γάρ ἐστι· μὴ δείσητε, ἐπειδὴ φορτίον εἶπον, ἐλαφρὸν γάρ ἐστι. καὶ πῶς ἔμπροσθεν ἔλεγε· στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός; ὅταν ῥάθυμος ᾖς, ὅταν ἀναπεπτωκώς. ὡς ἐὰν κατορθώσῃς τὰ εἰρημένα, ἐλαφρὸν ἔσται τὸ φορτίον. διὸ καὶ νῦν αὐτὸ τοιοῦτον ἐκάλεσε. πῶς δὲ κατορθοῦται; ἂν ταπεινὸς γένῃ καὶ πρᾶος καὶ ἐπιεικής. αὕτη γὰρ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ φιλοσοφίας ἁπάσης. διὸ A καὶ ἀρχόμενος τῶν θείων ἐκείνων νόμων, ἐντεῦθεν ἤρξατο· καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ αὐτὸ [τοῦτο] ποιεῖ, καὶ μέγιστον τίθησι [τὸ] ἔπαθλον. οὐ γὰρ ἑτέροις γὰρ χρήσιμος μόνον, ἀλλὰ [καὶ] σαυτὸν πρὸ πάντων ἀναπαύεις φησίν. εὑρήσετε γὰρ ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. καὶ πρὸ τῶν μελλόντων ἐντεῦθεν δίδωσί σοι τὴν ἀμοιβὴν, καὶ τὸ βραβεῖον ἤδη παρέχει, καὶ ταύτῃ καὶ τῷ ἑαυτὸν ὑπόδειγμα θεῖναι, εἰς μέσον εὐπαράδεκτον ποιῶν τὸν λόγον. τί γὰρ δέδοικας φησί; μὴ ἐλαττω- B θῇς ταπεινὸς ὤν; ἐμὲ σκόπει, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα· ἀπ' ἐμοῦ μάνθανε, καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς ἡλίκον τὸ ἀγαθόν. Ὁρᾷς πῶς διὰ πάντων αὐτοὺς ἐνάγει εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην; ἀφ' ὧν ἐποίησε· μάθετε [γὰρ] ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι. ἀφ' ὧν αὐτοὶ κερδαίνειν μέλλουσιν· εὑρήσετε γάρ φησιν ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἀφ' ὧν αὐτοῖς χαρίζεται· ἀναπαύσω γὰρ ὑμᾶς κἀγώ φησιν. ἀφ' ὧν κοῦφον αὐτὸ κατεσκεύασεν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐ- C λαφρόν ἐστιν. Οὕτω καὶ Παῦλος πείθει λέγων· τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν [εἰς ὑπερβολὴν] αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται. καὶ πῶς ἐλαφρόν φησι, [τὸ φορτίον] ὅταν λέγῃ· ἐὰν μή τις μισήσῃ πατέρα καὶ μητέρα· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν [αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν,] οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· ὅταν κελεύῃ καὶ αὐτὴν ἀποστρέφεσθαι τὴν ψυχήν; D διδασκέτω σε Παῦλος λέγων· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καὶ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι [εἰς ἡμᾶς.] Διδασκέτωσάν σε οἱ ἐκ τοῦ συνεδρίου [τῶν ἰουδαίων] μετὰ μυρίας μάστιγας ὑποστρέφοντες, καὶ χαίροντες ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀτιμασθῆ- E ναι. εἰ δὲ ἔτι δέδοικας καὶ φρίττεις [τὸν ζυγὸν καὶ τὸ φορτίον ἀκούων,] οὐ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ὁ φόβος, ἀλλὰ τῆς σῆς ῥαθυμίας. ὡς ἂν ᾖς παρεσκευασμένος καὶ προθυμίαν ἔχων, πάντα σοι ῥᾴδια ἔσται καὶ κοῦφα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δεικνὺς ὅτι δεῖ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πονεῖν, οὐ τὰ χρηστὰ μόνον εἶπε καὶ ἐσίγησεν, οὐδὲ τὰ φορτικὰ μόνον, ἀλλ'

Nolite igitur jugum audientes pertimeſcere, ſuavitatis enim eximiæ plenum eſt. Neq; metuatis etiamſi onus dixerim, leve.n. eſt. Quomodo autem in ſuperioribus dicebat anguſtã eſſe januam, & arctam tribulationibus viam? quando videlicet deſidia, quando ignavia diſſolutus es. Nam quando quæ dicta ſunt perfeceris, leve tunc erit onus. *Supr. 7. b.* Quomodo autem, inquies, quæ dicta ſunt perficiam animo? Si humilitate ſyncera, ſi manſuetudine vera, ſi moderatione integra te cõmunis. A Humilitas quippe virtus eſt, & ſublimioris philoſophiæ mater eſt atque origo. Propterea etiam cum nobis divina traderet inſtituta, ab humilitate initium fecit. Et hoc in loco ab eo iterum exorſus magnam pollicetur mercedem. Non enim aliis, inquit, ſolum accommodus atque utilis fueris, ſed tibiipſi firmam ſtabilemque requiem compræſtabis. *Invenietis enim animabus veſtris requiem*, inquit. Sic antequam futura veniant, hic quoque retribuit, & victoriæ præmium præbet, non ſolum hac ra- B tione, ſed etiam ſeipſum in exemplum nobis ꝓponendo, faciens, ut acceptior doctrina hęc ſua, & gratior eſſet. Quid enim dubitas, inquit, ne minor atq; deſpectior ꝓpter humilitatem videaris? In me igitur reſpice: meaque omnia hæc præcepta non ab alio, ſed à memetipſo diſcas: ita enim & luce clarius patebit tibi quam maximum bonũ humilitas ſit. Conſidera quomodo his omnibus ut humilitatem præcipuè colant, ipſis perſuadet. Primo in his quæ ipſe peregit. *Diſcite* (inquit) *à me, quoniam mitis ſum.* C Deinde magnitudine retributionis: *Invenietis .n. requiem animabus veſtris.* Præterea his quę ipſe gratis affert. Ego enim, inquit, refocillabo vos. Ad hæc, quia facilem rem atq; ſuavem eſſe approbavit. Suave namq; jugũ eſt, inquit, & onus meum leve. Sic & Paulus perſuadet, dicens: *Quod .n. momentaneum & leve tribulationis noſtra eſt, mire ſupra modũ æternum gloriæ pondus operatur.* *2. Cor. 4. b.* Sed quomodò, inquies, leve hoc onus eſt, cùm dicatur: *Niſi quis odio habuerit patrem ac matrem: & niſi quis tollat crucem ſuam, & ſequatur me, non eſt me dignus: & niſi quis omnibus* *Luc. 14. b.* *Ibidem.* *Ibidem. g.* D *rebus ſuis renunciaverit, non poteſt meus eſſe diſcipulus*: cum jubeat ipſam quoque animam eſſe tradendam, quomodo (inquam) leve eſt? doceat te Paulus, dicens: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, aut gladius?* *Rom. 8. g.* Et, *quoniam non ſunt condignæ paſſiones præſentis hujus temporis ad gloriam quæ revelabitur erga nos.* *Ibidem. d.* Doceant te illi qui à ſynagogis Iudęorum poſt mille flagella ac verbera, ſummo gaudio affecti redibant, quia videlicet digni ſunt inventi qui pro Chriſti nomine contumeliam *Act. 5. g.* E paterẽtur. Quod ſi adhuc jugũ ac onus audiendo formidas nimium, atq; perhorreſcis, nõ naturæ rerum hujuſmodi timorem, ſed ignaviæ totum attribuas. Nam ſi accinctus & præparatus eris, & nulla deſidia effœminatus, cuncta tibi facilia, leviſſimaque videbuntur. Quapropter etiam Chriſtus, ut quanta cura vigilandũ eſſet, certiores nos redderet, nõ commoda & ſuavia tantum poſuit, nec etiam tantũ oneroſa, ſed

ſed utrumq; complexus, & jugum dixit, & ſua-
ve appellavit: onus appoſuit, & leve adjecit: ne
aut tanquã laborioſa nimium fugeres, aut tan-
quã nimium facilia contemptu proſequereris.
Quod ſi poſt hæc omnia vehementer ardua dif-
ficiliſque tibi virtus videtur, veniat in mentem
tibi quantò difficilior vicioſitas eſt: quod ipſe
occultius ſignificat, cum antequã de jugo ſuo
aliquid dixerit, Venite ad me omnes, exclama-
verit, qui laboratis & onerati eſtis. Hinc enim
oſtendere voluit, quantũ laborem, quantum
gravamẽ intolerabile, peccatum hominibus
afferat: idcirco non qui laboratis ſolummodo
ait, ſed etiã qui onerati eſtis: quod Pſalmiſta ſi-
gnificavit apertius, & naturã ipſius peccati de-
ſcripſit, dicens: *Sicut onus grave gravata ſunt ſu-* Pſal. 37. a.
per me. Zacharias quoq; ſimiliter peccatũ de- Zach. 5. c.
ſcribens, plumbi talentum eſſe ait. Id etiam re-
rũ experientia facilè intelligimus. Nullo enim
põdere gravius premitur anima, nihil tam ve-
hementer mentis reſtringit oculos, nihil ma-
gis dejicit atq; proſternit, quam malè actæ vitæ
ac peccatorũ conſcientia & recordatio: nihil
econtra ſublimiorem atq; altiorem mentẽ ho-
minis reddit, ſicut juſticiæ atq; virtutis poſſeſ-
ſio. Quid enim intolerabilius eſſe videtur, quã
nihil penitus poſſidere? Quid difficilius, quam
ſi vapules, non ſolum vices non reddere, verũ
etiam alterã vertere maxillam? Quid gravius,
quam mortem violentia obire? Sed tamẽ hæc
omnia ſi rectè perpetiamur, levia & facilia, &
honeſtæ voluptatis efficacia cõſtituuntur. Sed
nulla turbatione moveamini: inquirere namq;
ſingula diligenter, ac exactè tractare animus
eſt, & ſi ita vultis, quod primum dictum eſt,
quódque multis difficilimum eſſe videtur, jam
perſcrutemur. Utrum igitur grave atque mo-
leſtum eſt, unius habere ventris curam, an de
mille ſolicitum eſſe? unico veſtimento indui,
nec plura deſiderare, an plura & precioſa poſſi-
dentem, die ac noctu cruciari de conſervatio-
ne ipſorum atq; cuſtodia metuentem, & ſola
damni memoria dolentem, ne fortè tineis
corrodantur, ne ſervus furto auferat? verum-
tamẽ quantũcunq; dixero, nunquam tantum
oratione aſſequar, quãtum vos experientia re-
rum cognoſcitis. Quare optarem aliquem eo-
rum qui ad ſummum philoſophiæ apicem per-
venerũt, nobis adeſſe, ut facilè aſpiceres, quã-
ta res iſta voluptate potiatur: propterea nemo
eorum unquam qui paupertatẽ amplectuntur,
divitias optat. Sed ne divites quidem, inquies,
paupertatem eligerent, ut à multarum rerum
curis perſolverentur. Et quid iſtud eſt? Stulti-
ciæ enim ipſorum, ac ægroti animi, non ju-
cunditatis rerũ hoc ſignum eſt. Nec alios hujus
rei teſtes citare volumus, quam voſipſos, qui
quotidie curis preſſi, acerbam hanc vitam vo-
bis putatis: non autem illi ſic, ſed gaudentes
ſemper, ſed exultantes ſemper, nõ minus pau-
pertate, quàm reges diademate gloriantur. Maxil-
lam autẽ vertere multò facilius vapulãti, quam
repercutere, ſi attẽditis. Hinc.n. bella & diſſidia

ἀλλ' ἑκάτερα τέθεικε· καὶ γὰρ ζυγὸν αὐτὸ ἐ-
κάλεσε, καὶ φορτίον ὠνόμασε, καὶ ἐλαφρὸν προσέθη-
κεν· ἵνα μήτε ὡς ἐπίπονα φύγῃς, μήτε ὡς σφόδρα
εὐκόλων καταφρονήσῃς. εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πάντα δύσ-
κολον ἡ ἀρετὴ εἶναί σοι δοκεῖ, ἐννόησον ὅτι δυσκολώ-
τερον ἡ κακία. ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς αἰνιττόμενος, οὐ πρό-
τερον εἶπε, λάβετε τὸν ζυγόν μου· ἀλλὰ πρῶτον, δεῦτε
οἱ κοπιῶντες [καὶ] πεφορτισμένοι· δεικνὺς ὅτι ἡ ἁ-
μαρτία κόπον ἔχει καὶ φορτίον [ἐστὶ] βαρὺ καὶ δυσ-
A βάστακτον. οὐδὲ γὰρ κοπιῶντες εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ πε-
φορτισμένοι. καὶ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε, τὴν φύσιν
αὐτῆς ὑπογράφων· ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύν-
θησαν ἐπ' ἐμέ. καὶ ὁ Ζαχαρίας δὲ ὑπογράφων αὐ-
τὴν, μολύβδου τάλαντον αὐτὴν εἶναί φησι. καὶ αὐτὴ δὲ
ἡ πεῖρα αὐτὴ δείκνυσιν. οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρεῖ ψυχὴν,
οὐδὲν οὕτω πηροῖ διάνοιαν καὶ πιέζει κάτω, ὡς ἁμαρ-
τίας συνειδός· οὐδὲν οὕτω πτεροῖ καὶ μετάρσιον ποιεῖ, ὡς
δικαιοσύνης κτῆσις καὶ ἀρετῆς. σκόπει δὲ τί φορτικώ-
τερον εἰπέ μοι, τοῦ μηδὲν κεκτῆσθαι· τοῦ στρέψαι τὴν σια-
B γόνα καὶ τυπτόμενον μὴ ἀντιτύπτειν· τοῦ ἀποθανεῖν βι-
αίῳ θανάτῳ· ἀλλ' ὅμως ἐὰν φιλοσοφῶμεν, ταῦτα πάν-
τα κοῦφα καὶ ῥᾴδια καὶ ἡδονῆς ποιητικά. ἀλλὰ μὴ
θορυβηθῆτε, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν μετ' ἀκριβείας ἐξε-
τάσωμεν μετὰ σχολῆς, καὶ εἰ βούλεσθε, τὸ πρῶτον
καὶ [τὶ] πολλοῖς ἐπίπονον εἶναι δοκοῦν. πότερον οὖν, εἰ-
πέ μοι, βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς, τὸ μίαν γαστέρα μεριμνᾶν,
ἢ τὸ μυρίων [φορτίων] φροντίζειν· τὸ ἓν περιβεβλῆ-
σθαι ἱμάτιον καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν, ἢ τὸ πολλὰ
ἔνδον ἔχοντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα κόπτε-
C σθαι, δεδοικότα, τρέμοντα ὑπὲρ τῆς [αὐτοῦ] φυλακῆς,
ἀλγοῦντα, [καὶ] ἀγχόμενον ὑπὲρ τῆς ζημίας, μὴ
σητόβρωτα γένηται, μὴ οἰκέτης ἀφελόμενος ἀποπη-
δήσῃ. ἀλλ' ὅσα ἂν εἴπω, οὐδὲν παραστήσει ὁ λόγος
τοιοῦτον, οἷον ἡ τῶν πραγμάτων πεῖρα. διὸ ἐβουλόμην
ἵνα τινὰ τῶν [εἰς] ἐκείνην φθασάντων τῆς ἄκρας τῆς φι-
λοσοφίας παρεῖναι ἡμῖν, καὶ τότε σαφῶς ἂν εἴδετε τοῦ
πράγματος τὴν ἡδονήν. καὶ οὐδεὶς ἂν ἐδέξατο ἐκεί-
νων τῶν ἐρώντων ἀκτημοσύνης, μυρίων περιχυθῆναι
πλούτων· οὐδ' ἂν ἐδέξαντο ἄν ποτε γενέσθαι πένητες
D φησὶ, καὶ ῥίψαι τὰς φροντίδας ἃς ἔχουσι. καὶ τί τοῦτο; τοῦ-
το γὰρ ἀνοίας αὐτῶν καὶ τοῦ χαλεποῦ νοσήματος. τοῦτο δεῖ-
γμα, οὐ τοῦ τὸ πρᾶγμα ἥδιστον εἶναι. καὶ τοῦτο καὶ αὐτοὶ
μαρτυρήσαιεν ἂν ἡμῖν, οἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ
ταύταις ἀποδυρόμενοι ταῖς φροντίσι, καὶ τὸν βίον ἀβίωτον
εἶναι νομίζοντες. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι οὕτως, ἀλλὰ γε-
λῶσι, σκιρτῶσι, καὶ τῶν [τὸ] διάδημα περικειμένων
μᾶλλον ἐπὶ [τῇ] πενίᾳ καλλωπίζονται. καὶ λοιπὸν
στρέψαι τὴν σιαγόνα τοῦ πλῆξαι ἕτερον κουφότερον
τῷ προσέχοντι. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀρχὴν ὁ πόλεμος λαμ-
E βάνει, ἐνταῦθα δὲ λύσιν· καὶ ἐκεῖ μὲν καὶ
τὴν ἑτέρου πυρὰν ἀνῆψας, τούτῳ δὲ καὶ τὴν σαυ-
τοῦ φλόγα ἔσβεσας. ὅτι δὲ τὸ μὴ καίεσθαι τοῦ
καίεσθαι ἥδιον, παντί που δῆλόν ἐστιν. εἰ δὲ
ἐπὶ σωμάτων τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ψυχῆς.

originem trahunt, inde verò bellorũ omnium atque inimicorum cauſæ ſolvuntur. Et altero quidẽ
modo majorem flammam ſuſcitaſti, altero autem utriuſque incendium extinxiſti. Quòd vero nullo
incendio laborare ſuavius eſt, quàm igne peruri, nullus unquam ſi de corporibus dicitur, dubitabit.
Quantò autẽ animus corpori pſtat, tantò & incẽdiũ eius periculoſius eſt, & ſuavitas certè jucũdior.

τί δὲ κουφότερον; ἀγωνίζεσθαι, ἢ στεφανοῦσθαι; συντρέχειν, ἢ τὸ βραβεῖον ἔχειν; [καὶ] κυμάτων ἀνέχεσθαι, ἢ εἰς λιμένα καταίρειν; οὐκοῦν καὶ τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν βέλτιον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐξάγει τῶν κλυδώνων καὶ τῶν κινδύνων· ἐκεῖνο δὲ πάθησι, καὶ ὑπευθύνους ποιεῖ μυρίαις ἐπιβουλαῖς καὶ ἀνάγκαις, δι' ἃς ἀβίωτον εἶναι τὸν βίον ἐνόμισας. εἰ δὲ ἀπιστεῖς τοῖς λεγομένοις, ἄκουσον τῶν ἑωρακότων τὰ πρόσωπα τῶν μαρτύρων ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων, πῶς μαστιζόμενοι καὶ ξεόμενοι
A
περιχαρεῖς ἦσαν καὶ φαιδροί, καὶ τῶν ἐπὶ ῥοδωνιᾶς κατακεκλιμένων ἐπὶ τηγάνων προκείμενοι μᾶλλον ἔχαιρον καὶ εὐφραίνοντο. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε μέλλων ἐντεῦθεν ἀπιέναι καὶ καταλύειν βιαίῳ θανάτῳ τὴν ζωήν· » χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. » τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς, χαίρετε καὶ συγχαίρετέ » μοι. εἶδες μεθ' ὅσης ὑπερβολῆς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐφροσύνης καλεῖ; οὕτω μέγα ἀγαθὸν ᾔδει τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν οὖσαν· οὕτω ποθεινὸν τὸν αὐτὸν καὶ φοβερὸν θάνατον
B
καὶ ἐπέραστον καὶ εὐχῆς ἄξιον. ἀλλ' ὅτι μὲν ἡδὺς καὶ κοῦφος ὁ τῆς ἀρετῆς ζυγός, καὶ ἑτέρωθεν πολλαχόθεν δῆλον. λοιπὸν δὲ εἰ δοκεῖ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἴδωμεν τὰ φορτία. οὐκοῦν [καὶ] τὴν πλεονεξίαν εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τοὺς καπήλους καὶ παλιγκαπήλους τῶν αἰσχίστων συμβολαίων. τί οὖν φορτικώτερον τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας γένοιτ' ἄν; πόσαι λῦπαι; πόσαι φροντίδες; πόσα προσκρούσματα; πόσοι κίνδυνοι; πόσαι ἐπιβουλαὶ καὶ πόλεμοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τούτοις φύονται τοῖς κέρδεσι; πόσοι
C
θόρυβοι καὶ ταραχαί; ὥσπερ γὰρ τὴν θάλατταν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ποτὲ κυμάτων χωρίς· οὕτως οὐδὲ τὴν τοιαύτην ψυχὴν φροντίδος καὶ ἀθυμίας καὶ φόβου καὶ ταραχῆς ἐκτός, ἀλλὰ τὰ πρότερα καταλαμβάνει τὰ δεύτερα καὶ πάλιν ἕτερα ἐπεισι, καὶ τούτων οὐδέπω παυομένων ἕτερα κορυφοῦται. ἀλλὰ τὴν λοιδόρων καὶ τῶν ἀκροχόλων βούλει τὰς ψυχὰς ἰδεῖν; καὶ τί τῆς βασάνου ταύτης χεῖρον; τί τῶν τραυμάτων ὧν ἔχουσιν ἔνδον; τί τῆς καμίνου τῆς διηνεκῶς καιομένης, καὶ τῆς φλογὸς τῆς μηδέποτε σβεννυμένης; ἀλλὰ
D
[τί] τῶν φιλοσωμάτων καὶ τῇ παρούσῃ προσεστηκότων ζωῇ; καὶ τί ταύτης τῆς δουλείας χαλεπώτερον; τὸν τοῦ Κάϊν βίον ζῶσι, τρόμῳ διηνεκεῖ συζῶντες καὶ φόβῳ, [καὶ] καθ' ἕκαστον τῶν τελευτώντων μᾶλλον τῶν ἐκείνοις προσηκόντων, τὴν οἰκείαν θρηνοῦντες τελευτήν; τί δὲ τῶν πεφυσιωμένων ταραχωδέστερόν τε καὶ μανικώτερον; » μάθετε [γάρ φησιν] ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρ- » δίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἁπάντων γὰρ μήτηρ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀνεξικακία. Μὴ
E
τοίνυν φοβηθῇς μηδὲ ἀποπηδήσῃς τὸν ἁπάντων σε τούτων κουφίζοντα ζυγόν, ἀλλ' ὑπέλθε μετὰ προθυμίας ἁπάσης αὐτόν, καὶ τότε αὐτοῦ εἴσῃ σαφῶς τὴν ἡδονήν. οὐδὲ γὰρ τρίβει σου τὸν αὐχένα, ἀλλ' εὐταξίας ἕνεκεν ἐπίκειται μόνης, καὶ τοῦ πεῖσαι βαδίζειν εὔρυθμα, καὶ πρὸς τὴν βασιλικήν σε ὁδὸν ἀγαγεῖν, καὶ τὴν

Præterea utrum levius atque facilius, in luctamine concertare, an corona donari: currere in ſtadium, an bravium jam obtinuiſſe: fluctibus agitari, an in portu devehi? quare mori etiam melius, quam vivere cenſeo. A procellis enim atque periculis per mortem liberamur, vita vero & laborum cumulos exaggerat, & plurimorum peccatorum reos facit, & inſidiis quotidie implicat, quibus efficitur ut mori melius, quam vivere mihi videatur.
A
Quòd ſi mihi non credis, ab his audias, qui vultus martyrum in tempore certaminis conſpexerunt, quando flagellis cæſi, uncis ferreis laniati, in ſartagine immiſſi lætabantur, gaudebant, & cùm in roſario conſtituti geſtiebant. Quare Paulus quoque hinc abiturus, & violenta morte obiturus, *Gaudeo*, inquit, *& congaudeo vobis omnibus; & vos pariter gaudete & mihi congaudete.* Phil. 2. c. Vides quanto conatu univerſum orbem terrarum ad communicationem gaudii convocat? adeò magnum eſſe bonum hinc diſcedere noverat, ita mor-
B
tem illam terribilem atque violentam deſiderandam exiſtimabat. Verum quod ſuave leveque ſit virtutis jugum, multis aliis etiam poſſet comprobari: ſed nos ad ultimum jam veniamus, & moleſta onera peccati conſideremus, ac ex omnibus maximè avaritiam in medium educamus, qua turpiſſima multi peccata doloſè cauponantur, recauponanturque. Quid igitur moleſtius hac re unquam invenitur? quot dolores, quæ magnæ curæ, quot rerum offenſiones, quanta pericu-
C
la, inſidiæ, pugnæ, hujuſmodi lucris quotidie exoriuntur? quæ turbationes, qui tumultus? Nam quemadmodū ſine fluctibus mare nunquam conſpicitur, ſic animos eorum abſque ſolicitudine, terrore, turbatione nunquam reperies: ſed antequam priora componant, alia invaſerunt: & ad hæc rurſus alia atque alia ſubingreſſa, ingentem cumulum montium inſtar erexerunt. Sed iracundi animum atque contumelioſi fortè velles videre, quo quidem cruciatu quid peius? quid inteſtinis ulceribus aſperius? quid fornace qua uruntur quo-
D
tidie, & flamma qua ſemper incenduntur, ardentius? At vero vita eorum, qui corporū formas admirantur, & pulchritudine aliorum tabeſcunt, quid miſerius? quid hac dejectione animi moleſtius? Vitam ipſius Cain degunt, perpetuo tremori & metui impliciti, in unoquoque morientium magis quam illorum propinqui propriam lamentantes mortem! Quid porrò turbulentius ſuperbia & cervicibus? aut quid tumore hoc animi furioſius? Diſcite, inquit, à me quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris.
E
Omnium enim bonorum fons atque origo clementia eſt. Non ergo pertimeſcas onus, nec ab eo jugo reſilias, quo te Chriſtus ab omnibus iſtis vindicat: ſed omni alacritate animi jugum hoc ſubeas, & tunc quam ſuave ſit, facilè cognoſces. Nec enim teret cervicem tuam, ſed ornatus gratia imponitur: & ut diſcas ordine ad regiam viam procedere,

 & præ-

Digitized by Google

Verùm eorum ibi qui rectè, hic eorum exemploqui perperam fecerunt, quod modo gravius eſt, eos accuſat. Hanc condemnandi legem ac rationem Ezechiel quoque non ignoravit. Dicit enim ad Hieruſalem : *Iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus peccatis tuis*. Ita ubique veteri teſtamento doctrina ejus conſimilis eſt: nec tamen orationem adhuc uſque ſolum produxit, ſed majorem incutit metum dicendo, graviora incredulos Iudæos, quam Tyrios atque Sodomitas expectare ſupplicia : ita ipſos partim quoniam ut miſeros luget, partim quoniam terret, allicere ſtudet. Hæc autem etiam nos audiamus : non enim infidelibus ſolum, ſed nobis etiam graviorem pœnam quã Sodomitis conſtituit, niſi advenas & peregrinos ad nos venientes ſuſceperimus, cum etiam pulverem excutere juſſerit : nec id injuria. Nã Sodomitæ quãvis iniquiſſimè vixerint, ſed tamen ante legem & gratiam peccarunt: nos autem poſt legis & gratiæ tam diligẽtem curam, qua venia digni erimus, advenas atq; peregrinos odio tam magno perſequentes, & januas noſtras, immo vero antequam illas claudamus, aures pauperibus obturantes? quid dico pauperibus, cum apoſtolis ipſis id faciamus? Idcirco etiam pauperibus ſiquidem & apoſtolis: Nam quãdo publicè legitur Paulus, & tu nõ animadvertis: quando Ioannes tonat, & tu nõ audis: inopem tu audies, qui apoſtolum non audis? Ut igitur pauperibus domus noſtræ, & apoſtolis aures pateant, omnem ſordiciem ab auribus animi expurgemus. Nam quemadmodum ſordes & limus aures corporis obſtruere ſolent: ſic meritricii cantus, hujus ſeculi fabulę, debitorum onus, creditorumque ac fœnorum ratio, aures mentis ſolent magis quam quævis ſordes obſtruere. Vel potius, non obſtruunt tantum, ſed etiam impurum faciunt & immundum : quaſi enim ſtercus auribus veſtris immittunt hujuſmodi colloquia : quod Barbarus ille minabatur dicens : Comedetis ſtercus veſtrum : id etiam nunc multi nõ verbo, ſed re vobis faciunt, immo vero etiá multò peius, ac fœdius. Nam fornicatorii cantus multò magis quam ſtercora ſunt abominabiles. Quódque ægrius ferendum eſt, non ſolum nullam talia audientes moleſtiam capitis, verum etiam ridetis, atque lætamini. Cúmq; vitare iſta, abominarique deberetis, ſuſcipitis ac laudatis. Deſcende igitur tu quoq; ſi hæc abominabilia non ſint, in orcheſtram, imitare quod laudas, habeas cum his qui hujuſmodi commovent riſum, ſocietatem atq; commercium: ſed ſi in illo ipſo conſortio cõjungi nolles, cur tantum ei honorem tribuis? Et leges quidem gentilium infames eos eſſe volunt: tu vero quaſi ad legatos, aut duces militiæ cum univerſa civitate omnibus convocatis effunderis, ut unà cum omnibus ſtercus in aures tuas immittas: & qui ſervum cædis ſi coram te turpe quicquam protulit, qui filio id non permittis, qui domi tuæ quaſi turpitudinem quãdam iſta fieri nõ pateris, cùm verberones quidam, & ſerviles abjectique homines, ut hæc audias, vocent, non modò moleſtè non fers, ſed

Eze, 16.f.

ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, διὰ τῶν κατωρθωκότων ἐνταῦθα δὲ,
καὶ διὰ τῶν ἡμαρτηκότων, ὃ πολὺ βαρύτερον ἦν.
τοῦτον καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ οἶδε τῆς κατακρίσεως τὸν νόμον.
διὸ καὶ ἔλεγε τῇ Ἱερουσαλὴμ· ἐδικαίωσας τὰς
ἀδελφάς σου ἐν πάσαις ταῖς ἁμαρτίαις σου. οὕτω
πανταχοῦ τῇ παλαιᾷ ἐμφιλοχωρεῖν εἴωθε. καὶ
οὐδὲ ἐνταῦθα τὸν λόγον ἵστησιν· ἀλλὰ καὶ τὸν φόβον ἐπι-
τείνει λέγων, ὅτι χαλεπώτερα πείσονται Σοδομι-
τῶν καὶ Τυρίων, ὥστε πανταχόθεν αὐτοὺς ἐπαγαγεῖν,
A καὶ ἀπὸ τοῦ ταλανίζειν, καὶ ἀπὸ τοῦ φοβεῖν. ταῦτα
δὴ καὶ ἡμεῖς ἀκούωμεν. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀπιστοῦσι
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν χαλεπωτέραν ὥρισε κόλα-
σιν Σοδομιτῶν, εἰ μὴ δεξόμεθα τοὺς εἰσιόντας πρὸς
ἡμᾶς ξένους, ὅτε καὶ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξαι ἐκέλευσε.
καὶ μάλα εἰκότως. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰ καὶ παράνομα
ἥμαρτον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος· ἡμεῖς
δὲ μετὰ τοσαύτην ἐπιμέλειαν [ἁμαρτάνοντες,] τίνος
ἂν εἴημεν συγγνώμης ἄξιοι μισοξενίαν τοσαύτην ἐ-
πιδεικνύμενοι, καὶ τοῖς δεομένοις τὰς θύρας ἀπο-
B κλείοντες, καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τὰς ἀκοάς; μᾶλλον δὲ
οὐ τοῖς πένησι μόνον· ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀποστόλοις.
διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς πένησιν· ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἀποστό-
λοις. ὅταν γὰρ ἀναγινώσκηται Παῦλος, καὶ σὺ μὴ προσ-
έχῃς· ὅταν κηρύττῃ Ἰωάννης καὶ σὺ μὴ ἀκούῃς, πότε δέ-
ξῃ πένητα, ἀπόστολον μὴ δεχόμενος; ἵν' οὖν καὶ
τούτοις αἱ οἰκίαι, κἀκείνοις αἱ ἀκοαὶ ἀνεῳγμέναι
ὦσιν, ἀποκαθαίρωμεν τὸν ῥύπον ἀπὸ τῶν τῆς ψυχῆς
ὤτων. καθάπερ γὰρ ῥύπος καὶ πηλὸς τὰ ὦτα
τῆς σαρκός· οὕτω τὰ πορνικὰ ᾄσματα, καὶ τὰ
C βιωτικὰ διηγήματα, καὶ τὰ χρέα, καὶ τὰ περὶ τό-
κων καὶ δανεισμάτων, ῥύπου παντὸς χαλεπώτε-
ρον ἐμφράττει τῆς διανοίας τὴν ἀκοήν. μᾶλλον δὲ
οὐκ ἐμφράττει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκάθαρτον ποιεῖ.
καὶ γὰρ κόπρον ἐνιᾶσιν ὑμῶν ταῖς ἀκοαῖς οἱ [ταῦ-
τα] διηγούμενοι. καὶ ὅπερ ὁ βάρβαρος ἠπείλει, λέ-
γων· φάγεσθε τὴν κόπρον ὑμῶν καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦτο
καὶ οὗτοι οὐ λόγῳ ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ἀπο-
μένειν ποιοῦσι· μᾶλλον δὲ καὶ [πολλῷ] χαλεπώ-
τερον. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἀηδέστερα ἐκεῖνα τὰ ᾄσ-
D ματα, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐνο-
χλεῖσθαι νομίζετε τούτων ἀκούοντες, ἀλλὰ καὶ γελᾶ-
τε, δέον βδελύττεσθαι καὶ φεύγειν. εἰ δὲ οὐ βδελυ-
κτὰ, κατάβηθι εἰς τὴν ὀρχήστραν, ζήλωσον ὅπερ ἐ-
παινεῖς· μᾶλλον δὲ βάδισον μόνον μετὰ τούτου τοῦ
κινοῦντος τὸν γέλωτα ἐκεῖνον. ἀλλ' οὐκ ἂν ἀνά-
σχοις. τί τοίνυν τοσαύτην ἀπονέμεις αὐτῷ τιμήν; καὶ
οἱ μὲν νόμοι οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων γραφέντες ἀτίμους
αὐτοὺς εἶναι βούλονται· σὺ δὲ αὐτοὺς ὅλῃ τῇ πό-
λει δέχῃ ὥσπερ πρεσβευτὰς καὶ στρατηγοὺς, καὶ
E ἅπαντας συγκαλεῖς ἵνα δέξωνται κόπρον ταῖς ἀ-
κοαῖς. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης αἰσχρόν τι φθεγγόμε-
νος ἀκούοντός σου μυρίας λήψεται μάστιγας·
κἂν υἱὸς, κἂν γυνὴ, κἂν ὁστισοῦν αὐτὸ τοῦτο
ποιήσῃ, ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλεῖς· ἂν δὲ
ἄνθρωποι μαστιγίαι καὶ τριωβολιμαῖοι κα-
λέσωσί σε τῶν αἰσχρῶν ἀκουσόμενον ῥημά-
των, οὐ μόνον οὐκ ἀγανακτεῖς,

ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ χαίρεις καὶ ἐπαινεῖς. καίτοι τί ταύτης τῆς ἀλογίας ἴσον γένοιτ' ἄν; ἀλλ' αὐτὸς οὐ φθέγγῃ τὰ αἰσχρὰ ταῦτα; καὶ τί τὸ κέρδος; μᾶλλον δὲ, καὶ αὐτὸ τοῦτο πόθεν δῆλον; εἰ γὰρ μὴ ἐφθέγγου, οὐκ ἂν οὐδὲ ἀκούων ἐγέλας, οὐδ' ἂν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἔδραμες ἐπὶ τὴν καταισχύνουσάν σε φωνήν. εἰπὲ γάρ μοι, χαίρεις ἀκούων βλασφημούντων, ἀλλ' οὐχὶ φρίττεις καὶ τὰ ὦτα ἐμφράττεις; ἔγωγε οἶμαι. τί δήποτε; ὅτι οὐδὲ αὐτὸς βλασφημεῖς. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσχρολογίας ποίει. καὶ εἰ βούλει δεῖξαι σαφῶς ἡμῖν ὅτι οὐ χαίρεις αἰσχρὰ φθέγγεσθαι, μὴ [δὲ] ἀκούων ἀνέχου. πότε γὰρ δυνήσῃ γενέσθαι σπουδαῖος τοιούτοις ἐντρεφόμενος ἀκούσμασι; πότε τοὺς ὑπὲρ σωφροσύνης ἱδρῶτας ἐνεγκεῖν ἀνέξῃ, κατὰ μικρὸν ὑπορρέων ἀπὸ τοῦ γέλωτος καὶ τῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν αἰσχρῶν ῥημάτων τούτων; καὶ γὰρ ἀγαπητὸν ἁπάντων τούτων καθαρεύουσαν ψυχὴν, δυνηθῆναι γενέσθαι σεμνὴν καὶ σώφρονα, μή τί γε τοῖς τοιούτοις ἀκούσμασιν ἐντρεφομένην. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι πρὸς κακίαν ἐπιρρεπέστερον ἔχομεν; ὅταν οὖν καὶ τέχνην αὐτὸ ποιησώμεθα καὶ ἔργον, πότε διαφευξόμεθα τὴν κάμινον » ἐκείνην; οὐκ ἤκουσας τί φησιν ὁ Παῦλος; χαίρετε » ἐν κυρίῳ; οὐκ εἶπεν, ἐν διαβόλῳ. πότε οὖν ἀκοῦσαι δυνήσῃ Παύλου; πότε αἴσθησιν λαβεῖν τῶν πεπλημμελημένων, μεθύων ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ἀπὸ τῆς θεωρίας ἐκείνης; ὅτι γὰρ παραγίνονται ἐνταῦθα, οὐ θαυμαστὸν καὶ μέγα· μᾶλλον δὲ θαυμαστόν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ ἁπλῶς καὶ ἀφοσιούμενος παραγίνῃ· ἐκεῖ δὲ μετὰ σπουδῆς καὶ δρόμου καὶ πολλῆς τῆς προθυμίας. καὶ δῆλον ἐξ ὧν οἴκαδε φέρεις ἐκεῖθεν ἀναχωρῶν. καὶ γὰρ τὸν βόρβορον ἅπαντα τὸν ἐκχυθέντα ὑμῖν διὰ τῶν ῥημάτων, διὰ τῶν ᾠδῶν, διὰ τοῦ γέλωτος, εἰς τὴν οἰκίαν ἕκαστος συνάγοντες φέρετε. μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς τὴν οἰκίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διάνοιαν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ. καὶ τὰ μὲν οὐκ ἄξια τοῦ βδελύττεσθαι ἀποστρέφῃ, τὰ δὲ βδελυκτὰ οὐ μισεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾷς. πολλοὶ γοῦν ἀπὸ μὲν τάφων ἐπανελθόντες ἐλούσαντο· ἀπὸ δὲ θεάτρων ἀναχωροῦντες οὐκ ἐστέναξαν, οὐδὲ ἐξέχεαν δακρύων πηγάς. καίτοι γε ὁ μὲν νεκρὸς οὐκ ἀκάθαρτον, ἡ δὲ ἁμαρτία τοσαύτην τίθησι κηλῖδα, ὡς μηδὲ μυρίαις πηγαῖς ἐκκαθᾶραι ταύτην δύνασθαι, ἀλλὰ μόναις δάκρυσι καὶ ἐξομολογήσεσιν. ἀλλ' οὐδεὶς ὁ αἰσθανόμενος τῆς κηλῖδος ταύτης. ἐπειδὴ γὰρ ἃ χρὴ οὐ φοβούμεθα, διὰ τοῦτο ἃ μὴ χρὴ δεδοίκαμεν. τίς δὲ καὶ ὁ πάταγος; τίς δὲ καὶ ὁ θόρυβος, καὶ αἱ σατανικαὶ κραυγαὶ καὶ τὰ διαβολικὰ σχήματα; ὁ μὲν γὰρ ὄπισθεν ἔχει κόμην νέος ὤν, καὶ τὴν φύσιν ἐκθηλύνων, καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῷ σχήματι, καὶ τοῖς ἱματίοις, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς, εἰς εἰκόνα κόρης ἁπαλῆς ἐκβῆναι φιλονεικεῖ. ἄλλος δέ τις γεγηρακὼς ὑπεναντίας τούτῳ τὰς τρίχας ξυρῷ περιελὼν, καὶ ἐζωσμένος τὰς λαγόνας, πρὸ τῶν τριχῶν ἐκτεμὼν τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ ῥαπίζεσθαι ἕτοιμος ἕστηκε, πάντα λέγειν καὶ ποιεῖν παρεσκευασμένος. αἱ δὲ γυναῖκες, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἀπηρυθριασμέναι πρὸς δῆμον ἑστήκασι διαλεγόμεναι, τοσαύτην μελέτην ἀναισχυντίας ποιούμεναι,

καὶ πᾶσαν

ſed lætaris etiam, atque laudas, & gratias agis.
Et quid hac amẽtia majus] unquam poterit in-
veniri? Sed ego turpia hæc, & incentiva volu-
ptatum nec dixi, nec cecini unquam, dicis. Et
quænam utilitas eſt, ſi cum non dicas libenter
audis, immò vero unde id ipſum planum facies,
quod non dicas? cum libenter hæc cum riſu
audias, & ad percipiendum magno curſu con-
tendas? dic mihi oro, cum blaſphemantes au-
dis, gaudes atque exultas, aut potius perhor-
A reſcis, aures obſtruis? non dubito quin per-
horreſcas. Quamobrem? quia videlicet nun-
quam tu blaſphemare ſoleas: pariter ergo in
turpiloquio etiam facito, ſi perſuadere nobis
omnino vis non libenter turpiſſima te verba
proferre: tunc tibi credimus, cum nec au-
dire quidem perſpeximus. Nam quomodo
virtutem colis, qui hæc audiendo enutriris?
quomodo caſtimoniæ arduos poteris perfer-
re labores, qui riſu defluis, & cantu meretri-
cio caperis? Nam ſi vix quæ longe ab hujuſce-
modi cantibus remota eſt anima, caſtimoniæ
B honeſtatem amplectitur, quomodo continẽ-
ter vivere poterit, qui in his vivit? An ignora-
tis procliviores nos eſſe ad vicia? Cum igitur
etiam arte & ſtudio ad ea curramus, quomodo
fornacem æterni ignis fugiemus? Non audiſtis
Paulum dicentem: *Gaudete in domino?* In do- *Phil 3. & 4. a.*
mino dixit, non in diabolo. Quando igitur
audire Paulum poteris? quando peccaſſe te
ſenties, cum ſemper ridiculis iſtis atq; ſpecta-
culis quaſi ebrius efficiaris? Quòd enim huc
modò perveniſti, nõ miror, immo vero & val-
de miror. Nam huc quaſi ſimpliciter, ac per-
C functoriè veniſti: illuc vero omni ſtudio, cur-
ſu, alacritate quotidie ruis: quod inde patet,
quia fœtulentiſſimum limum, qui in animas
veſtras riſu & auditu infuſus fuit, inde à thea-
tris domos veſtras conducitis, immo vero in
mentibus ipſis atque animis collocatis, ac fu-
mitis: & ea quæ digna abominatione non ſunt,
averteris, abominanda vero admiraris ac a-
mas. Multi enim à ſepeliendi officio redeun-
tes, balneum confeſtim intrarunt: à theatris
autem recedentes, nec gemuerunt, nec la-
D chrymarum fontes effuderunt. At certè nul-
lam immundiciam cadaver habet, peccatum
autem ita maculat, ut nulli fontes, nulla flu-
mina, ſed lachrymæ ſolum atq; cõfeſſio mun-
dare queant. Sed nemo eſt qui peccati ſordes
quam magnæ ſint ſentiat. Nam quoniam non
timemus timenda, idcirco formidamus quæ
nullam in ſe cauſam formidinis habent. Quis
autem eſt ille theatralium hominum adeò
magnus ſonitus? quis tantus tumultus? qui
diabolici clamores? qui veſtitus ſatanicus? A-
lius cum adoleſcens ſit, comã ponè reductam
E habet, & naturam aſpectu, veſtitu, inceſſu,
cæteriſque hujuſmodi effœminando, ad tene-
rinſculę imaginem puellę deducere contendit,
alius econtra cum ſit ſenex, novacula pilos
pudorem omnem abraſus, cinctus aſſiſtens,
ad dicendum ac faciendum omnia paratus eſt.
Mulieres autem nudo atque aperto capite po-
pulum abſque rubore alloquuntur, tanta-
que præmeditatione impudentiam adſciſcunt,

tan-

tantamq; laſciviam in audientium atq; videntium animos infundunt; ut uno omnes animo radicitus modeſtiam è mentibus evellere, dedecore muliebrem naturã afficere, pernicioſa voluptate cupiditates ſuas implere conari videantur. Cuncta enim ſimpliciter quæ ibi fiunt turpiſſima ſunt, verba: veſtitus, tonſura, inceſſus, voces, cãtus, modulationes, oculorũ everſiones, ac motus, tibiæ, fiſtulæ, & ipſa fabularum argumenta, omnia (inquam) turpi laſcivia plena ſunt. Dic ergo, quãdo à tanta fornicationis immũda cupidine, quã tibi diabolus infundit, teipſum recipies, atq; reſipiſces? Non enim ignoramus quot ibi fornicationes peragantur, quot adulteriis matrimonia maculentur, quot viri muliebria patiantur, quot juvenes effœminentur, cuncta iniquitatis ſummę, cuncta prodigiorum, cuncta impudentiæ plena ſunt. Quas ob res non cachinnis diffluere ſedentes, ſed lachrymis gemere ac dolore oportet. Quid igitur vis, inquies, an ut ludorum omnium locum claudamus, & tibi obtemperantes, omnia evertamus? Quid evertamus dixiſti? Nónne cuncta jam everſa ſunt? Nam unde credis nuptiarum inſidiatores proficiſci? Nónne ab hujuſcemodi ſcenis? Unde illos qui thalamos aliorum effodiunt? Nonne ab orcheſtra illa? An non hinc uxoribus viri moleſtiſſimi, & viris mulieres contemnendæ fiunt? Nónne hinc complures adulteri? itaq; is mihi videtur omnia evertere, qui theatra petit, qui tyrannidem ſæviſſimam inducit. Minimè, inquies, mulieres à viris ſuis diſſeparare, puerorum pudicitiam rapere, domos evertere: hæc omnia eorum tyrannorum ſunt, qui arcem occuparunt, & civitatem vi premunt: quę vero nos facimus, legibus approbata ſunt, & adulteriis nunquam hæc ſpectacula opportunitatem præbuere. Immo verò quis non adulter modò factus eſt? Nam ſi poſſem nomine omnes appellare, citò tibi oſtenderem. Quot quaſi captivos ſcorta inde abduxerunt, quot aut ab uxoribus abſtraxerunt, aut ad legitimũ omnino thorum pervenire non dimiſerunt? Quid igitur, inquis, an leges omnes evertemus, quibus hæc conſtituta ſunt? immo vero his theatralibus ludis everſis, non leges ſed iniquitatem evertetis, ac omnem civitatis peſtem extinguetis. Hinc enim ſeditiones excitantur, hinc tumultus oriuntur. Qui enim his ludis aluntur, quiq; vocem ventris cauſa vendunt, qui dicere facere omnia promptiſſimi ſunt, atq; in eo ſuam operam collocant, hi maximè ſolét rumoribus populos inflammare, & tumultum in civitates immittere. Ocioſa enim juventus in hujuſmodi malis educata, omni ferociſſima beſtia immanior eſt. Malefici autem nónne à theatralibus ludis multi conſtituuntur? Nam ut univerſum populum ad hæc poſſint inflammare, ut tripudiantes ſuas conſequantur voluptates, ut modeſtas mulieres meretricibus commixtas corrumpant, ad tantum maleficii genus perveniunt, ut nec ab oſſibus quidem mortuorum abſtineant. Quid dicam quòd ad diabolicas has ſodalitates innumeras multi conſummunt pecunias?

Quid

καὶ πᾶσαν ἰταμότητα καὶ ἀσέλγειαν εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ἐκχέουσι ψυχὰς, καὶ μία σπουδὴ πᾶσιν ἐκ βάθρων ἀνασπάσαι τὴν σωφροσύνην, καταισχῦναι τὴν φύσιν, ἐμπλῆσαι τὸ πονηροῦ δαίμονος τὴν ἐπιθυμίαν. καὶ γὰρ καὶ ῥήματα αἰσχρὰ αὐτόθι, καὶ σχήματα καταγέλαστα, καὶ κουρὰ τοιαύτη, καὶ βάδισις, καὶ στολὴ καὶ φωνὴ, καὶ μελῶν διάκλασις, καὶ ὀφθαλμῶν ἐκστροφαὶ, καὶ σύριγγες, καὶ αὐλοὶ, καὶ δράματα, καὶ

A ὑποθέσεις, καὶ πάντα ἁπλῶς τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας ἀνάμεστα. πότε οὖν ἀνανήψεις εἰπέ μοι, τοσοῦτόν σοι πορνείας ἄκρατον ἐγχέοντος τοῦ διαβόλου, τοσαύτας ἀκολασίας κύλικας κεραννύντος; καὶ γὰρ καὶ μοιχεῖαι, καὶ γάμων ἐκεῖ κλοπαὶ, καὶ γυναῖκες ἐκεῖ πορνευόμεναι καὶ ἄνδρες ἡταιρηκότες, [καὶ] νέοι μαλακιζόμενοι, πάντα παρανομίας μεστὰ, πάντα τερατωδίας, πάντα αἰσχύνης. οὐκ ἄρα γελᾶν ἐπὶ τούτοις τοὺς καθημένους ἐχρῆν, ἀλλὰ δακρύειν καὶ στένειν πικρόν. τί οὖν; ἀποκλείσομεν τὴν ὀρχήστραν

B φησὶ, καὶ τῷ λόγῳ τῷ σῷ πάντα ἀνατραπήσεται; νῦν μὲν οὖν πάντα ἀνατέτραπται. πόθεν γὰρ οἱ τοῖς γάμοις ἐπιβουλεύοντες εἰπέ μοι; οὐκ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ταύτης· πόθεν οἱ τοὺς θαλάμους διορύττοντες; οὐκ ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας ἐκείνης; οὐκ ἐντεῦθεν οἱ ἄνδρες ταῖς γυναιξὶ φορτικοί; οὐκ ἐντεῦθεν τοῖς ἀνδράσιν αἱ γυναῖκες εὐκαταφρόνητοι; οὐκ ἐντεῦθεν οἱ πλείους μοιχοί; ὥστε ὁ τὰ πάντα ἀνατρέπων ὁ πρὸς τὸ θέατρον βαδίζων ἐστὶν, ὁ τυραννίδα χαλεπὴν ἐπεισάγων. οὐ-

C χί φησιν, ἀλλὰ τῇ τῶν νόμων εὐταξίᾳ τοῦτο δοκεῖ. τὸ γὰρ γυναῖκας διασπᾶν, καὶ παῖδας ὑβρίζειν νέους, καὶ οἰκίας ἀνατρέπειν, τῶν τὰς ἀκροπόλεις κατειληφότων ἐστί. καὶ τίς μοιχὸς φησὶν ἀπὸ τῶν θεαμάτων τούτων γέγονε; τίς γὰρ οὐ μοιχός; καὶ εἴγε ἦν ὀνομαστὶ νῦν εἰπεῖν, ἔδειξα ἂν ὅσους ἄνδρας ἀπέσχισαν γυναικῶν, ὅσους ἔλαβον αἰχμαλώτους αἱ πόρναι ἐκεῖναι, τοὺς μὲν ἀπ' αὐτῆς ἀναστήσασαι τῆς εὐνῆς, τοὺς δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἀφεῖσαι ὁμιλῆσαι γάμῳ. τί οὖν

D εἰπέ μοι, τοὺς νόμους ἀνατρέψομεν ἅπαντας; καὶ μὴν παρανομίαν ἐστὶν ἀνατρέψαι ποτὲ λύοντας τὰ θέατρα. οἱ γὰρ τὰς πόλεσι λυμαινόμενοι ἐκ τούτων εἰσίν. ἐντεῦθεν γοῦν στάσεις καὶ ταραχαί. οἱ γὰρ ὑπὸ τῶν ὀρχουμένων τρεφόμενοι, καὶ γαστρὶ τὴν ἑαυτῶν πωλοῦντες φωνὴν, οἷς ἔργον βοῆσαι καὶ πρᾶξαι πᾶν ἄτοπον, οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ τοὺς δήμους ἀναρριπίζοντες, οἱ τὰς ταραχὰς ἐμποιοῦντες ταῖς πόλεσι. νεότης γὰρ ἀργίας ἐπιλαβομένη, καὶ τοσούτοις ἐντρεφομένη κακοῖς, θηρίου παντὸς ἀ-

E γριωτέρα γίνεται. οἱ γὰρ γόητες, εἰπέ μοι, πόθεν; οὐκ ἐντεῦθεν; ἵνα δῆμον ἀναπτερώσωσιν εἰκῇ σχολάζοντα, καὶ τοὺς ὀρχουμένους πολλῶν ἀπολαῦσαι ποιήσωσι θορύβων, καὶ τὰς πορνευομένας γυναῖκας τῆς σωφρονούσης ἐπιλεχίσωσιν. εἰς τοῦτο [γὰρ] ἔρχονται μαγγανείας, ὡς μηδὲ τὰ ὀστᾶ τῶν κεκοιμημένων κινεῖν ὀκνεῖν. οὐκ ἐντεῦθεν, ὅταν [μυρία] ἀναγκάζωνται εἰς τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον τοῦ διαβόλου χορὸν ἀναλίσκειν;

ἡ δὲ ἀ-

ἡ δὲ ἀσέλγεια πόθεν καὶ τὰ μυρία κακά; ὁρᾷς ὅτι σὺ μὲν τὸν βίον ἀνατρέπεις, ἐπὶ ταῦτα ἕλκων· ἐγὼ δὲ συγκροτῶ καταλύων; καθέλωμεν οὖν τὴν ὀρχήστραν φησίν; εἴθε καθελεῖν δυνατὸν ἦν, μᾶλλον δὲ ἂν ἐθέλητε, τὸ ἡμέτερον μέρος καθῄρηται καὶ κατέσκαπται. πλὴν ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο κελεύω. τὰ ἑστῶτα ποιήσατε ἄκυρα, ὅπερ μεῖζόν ἐστιν ἐγκώμιον τοῦ καθελεῖν. εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, τοὺς γοῦν βαρβάρους ζηλώσατε. καὶ γὰρ πάσης τοιαύτης ἐκεῖνοι καθαρεύουσι θεωρίας. τίς οὖν νῦν ἔσται ἀπολογία λοιπόν; ὅταν ἡμεῖς οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται καὶ τῶν χερουβὶμ συγχορευταὶ, καὶ τῶν ἀγγέλων κοινωνοὶ τῶν βαρβάρων χείρους ταύτῃ γινώμεθα, καὶ ταῦτα ἐξὸν μυρίας ἑτέρας τούτων βελτίους τέρψεις εὑρεῖν; εἰ γὰρ βούλει ψυχαγωγεῖσθαι, βάδιζε εἰς παραδείσους, ἐπὶ παραρρέοντα ποταμὸν καὶ λίμνας· κατάμαθε κήπους· ἄκουε τεττίγων ᾀδόντων· ἐπιχωρίαζε θήκαις μαρτύρων· ὅπου σώματος ὑγεία καὶ ψυχῆς ὠφέλεια, καὶ βλάβος οὐδὲν, οὐδὲ μετάνοια μετὰ τὴν ἡδονὴν καθάπερ ἐνταῦθα. ἔχεις γυναῖκα, ἔχεις παιδία· τί ταύτης τῆς ἡδονῆς ἴσον; ἔχεις οἰκίαν, ἔχεις φίλους· ταῦτα τερπνὰ, πολὺ μετὰ [τῆς] σωφροσύνης καὶ τὸ κέρδος παρέχοντα. τί γὰρ παιδίων γλυκύτερον [εἰπέ μοι;] τί δὲ γυναικὸς τῷ σωφρονεῖν βουλομένῳ; λέγονται γοῦν οἱ βάρβαροί ποτε εἰπεῖν ῥῆμα φιλοσοφίας γέμον· περὶ γὰρ τῶν θεάτρων τούτων ἀκούσαντες τῶν παρανόμων, καὶ τῆς ἀκαίρου τέρψεως. ῥωμαῖοι γάρ φησιν ὡς οὐκ ἔχοντες παῖδας καὶ γυναῖκας, οὕτως τοιαύτας ἐπινόησαν τὰς ἡδονάς· δεικνύντες ὅτι οὐδὲν παίδων γλυκύτερον καὶ γυναικὸς, ἐὰν σεμνῶς ἐθέλῃς βιοῦν. Τί οὖν ἐὰν δείξω φησὶ μηδὲν βλαβέντας ἐκ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς; μάλιστα μὲν καὶ [αὐτὸ] τοῦτο βλάβος, τὸ εἰκῇ καὶ μάτην τὸν καιρὸν δαπανᾶν, καὶ ἑτέροις γίνεσθαι σκάνδαλον. κἂν γὰρ σὺ μὴ βλαβῇς, ἕτερον ποιεῖς εἰς τοῦτο σπουδαιότερον. πῶς δὲ καὶ αὐτὸς οὐ βλαβήσῃ, παρέχων ἀφορμὰς τοῖς γινομένοις; καὶ γὰρ ὁ γόης, καὶ ὁ πορνευόμενος [παῖς,] καὶ ἡ πορνευομένη γυνὴ, καὶ πάντες ἐκεῖνοι οἱ διαβολικοὶ χοροὶ, ἐπὶ τὴν σὴν κεφαλὴν τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων φέρουσιν. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ ἦσαν οἱ θεωροῦντες, οὐκ ἂν ἦσαν οἱ ταῦτα μελετῶντες· οὕτως ἐπειδή εἰσι, καὶ αὐτοὶ μερίζονται τῶν γινομένων τὸ πῦρ. ὥστε κἂν εἰς σωφροσύνην μηδὲν παραβλαβῇς ὅπερ [ἐστὶν] ἀμήχανον, ἀλλὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ἑτέρων χαλεπὰς δώσεις εὐθύνας, καὶ τῶν θεωρούντων, καὶ τῶν αὐτοὺς συναγόντων, καὶ εἰς σωφροσύνην δὲ μείζονα ἂν ἐκέρδανες, εἰ μὴ ἐκεῖσε ἐβάδιζες. εἰ γὰρ καὶ νῦν εἶ σώφρων, σωφρονέστερος ἂν ἐγένου τὰς τοιαύτας φεύγων θέας. μὴ τοίνυν περιττὰ φιλονεικῶμεν, μηδὲ ἀνοήτους ἀπολογίας ἐπινοῶμεν. μία γὰρ ἀπολογία τὸ φυγεῖν τὴν κάμινον τὴν Βαβυλωνίαν,

τὸ πόρρω

Quid de laſcivia? quid de aliis malis? Animadvertis te illum eſſe qui univerſam vitam hominũ evertis, cùm ad hæc cæteros trahis, non me qui hujuſcemodi omnes ludos omittẽdos cenſeo. Diruemus igitur omnium loca ludorum? inquies. Utinã jam diruta eſſent, quãvis, quantum ad nos attinet, jam pridem deſolata jacẽt. Nihil tamen facere horum vos jubeo, quippe cùm ædificiorum magnificentia permanere poſſit, & ludi & tripudia omnino ceſſare: quod majori vobis laudi erit, quam ſi cuncta funditus everteretis. Sumite ſaltem exemplum vobis à Barbaris, qui omnium hujuſmodi ſpectaculorum turpitudine carent: quam rationẽ pro vobis afferetis, ſi, qui adſcripti eſtis in cœlis, angelorum atque archangelorum ſocii ac cohæredes, multò peiores hac in re Barbaris ipſis inveniamini? præſertim cùm queas multa aliunde tibi meliora ſolatia cõparare. Nam cùm recreare animum volueris, poteris hortos petere, fluentes rivos conſpicere, ingentes lacus conſiderare, amœna cernere loca, cicadas audire canentes, & in templis martyrum converſari: unde præcipua tibi corporis ſanitas tribuetur, ac ad animam tuam eximia perveniet utilitas, unde ſingularem capies voluptatem: quoniam nullum damnum, nullus dolor, nulla mœſticia cõſequitur. Habes uxorem, non cares liberis, abundas amicis, quæ omnia ad dilectionem honeſtam & emolumenta nonnunquam ſolent præbere. Quid enim liberis ſuavius? quid uxore caſta moderato & temperanti marito dulcius? Barbari quidem ipſi cùm de theatralibus his ludis, & importuna delectatione fabularum audiſſent, dixiſſe feruntur verba omnibus inſtitutis philoſophiæ digniſſima. Romanos enim dixerunt, quaſi liberis atque uxoribus careant, tales ſibi excogitaſſe voluptates. Quibus verbis oſtendebant nihil uxore modeſta, nihil liberis eſſe poſſe ſuavius ei qui honeſte vivere velit. Sed ego, inquies, oſtendam nihil multis hujuſmodi ludos obfuiſſe: immo verò id maximè nocet, quòd fruſtra & incaſſum tempus conſumis, & ſcandalum aliis offers. Nam etſi tu quodam excelſi animi robore, nihil inde tibi mali contraxiſti: attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui ſpectaculorum ſtudioſos feciſti, quomodo non ipſe malum tibi contraxiſti, qui cauſam mali committendi aliis præbuiſti? Qui enim ibi corrumpuntur, tam viri quàm mulieres, omnes corruptionis crimina & cauſam in caput tuum transferunt. Nam quemadmodum ſi non eſſent qui ſpectarent, nec eſſent etiam qui luderent: ſic quoniam uterque ſunt cauſa peccatorum quæ committuntur, ignem etiam patiuntur. Quare quamvis animi tui modeſtia effeciſti, ut nihil tibi inde offuerit, quod ego fieri poſſe non arbitror: quoniam tamen alii cauſa ludorum multa peccarunt, graves propter hoc pœnas lues, quamvis etiam multò modeſtior & temperantior eſſes, ſi nullo modo eò pergeres. Nõ ergo inutiliter contendamus, nec vanas excuſationes excogitemus, cum nobis ſufficiat excuſatio, longè à fornace Babylonia fugere,

 procul

procul ab Ægytio ſcorto abeſſe, atque ſi neceſſe ſit, nudos à manibus eius elabi: ſic enim ingentes voluptates capiemus, cum ſtimulis conſcientiæ minimè pungamur. Sic & in hac vita moderatè vivemus, & futura bona conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXIX.

[*in Gr. Codd. eſt XXXVIII.*]

EX CAPITE XI.

In illo tempore reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Ita pater quoniam ſic fuit placitum ante te.

Perpendis quot, quibuſque modis ad fidem ipſos inducit? Primùm præcipuis Ioannis laudib⁹: nam cùm eum magnum atque mirabilem, & plus quàm B prophetam oſtenderet, ad præbendam illi fidem impellebat, qui apertiſſimè ipſum eſſe Chriſtum atteſtabatur. Deinde, quia dixit, *regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: hoc enim non hortantis magis ad fidem, quàm impellentis eſſe videtur. Tertio, quoniam omnium prophetarum prædicationem adimpletam jam eſſe docebat, quo ſignificabat ſeipſum eſſe quem illi prædixerunt venturum. Quartò, quoniam omnia jam facta eſſe monſtravit, quæ ab ipſo fieri oportebat, quod ſimilitudine puerorum ante oculos poſuit. Quinto, exprobrando ac miſerando incredulos, & terrore ac minis revocando. Sexto, quoniam gratias modò pro credentibus agit. Quòd enim hic, confiteor dixit: idem valet quòd gratias ago. Gratias, inquit, tibi ago, quoniam à prudentibus & ſapientibus hæc celaſti. An igitur perditione illorum gaudere ipſum dicemus, & quoniam illi hæc non didicere? Minimè. Sed hæc eſt via ſalutis optima, ut qui reſpuunt quæ dicuntur, & nolunt ſuſcipere, nullo pacto cogantur: ut quoniam vocati non obtemperarunt nec meliores hic facti ſunt, ſed ſpreverunt atq; contempſerunt ſalutem, quoniam ejecti ſunt, reſipiſcere cogantur: ſic certè diligentiores etiam fient, qui crediderunt, quibus quoniam revelata myſteria ſunt, lætari atque gaudere dignum eſt. Quoniam vero ab illis occulta ſunt, non gaudere, ſed lachrymarum fontes emittere digniſſimum: quod profectò facit lachrymans atque commiſerans civitatem. Non ergo quia ſapientes non cognoverunt, gaudet: ſed quia quæ ſapientes non cognoverunt, hæc iſti perceperunt, lætatur. Ita &

Rom. 6. c. Paulus dicit: *Gratias ago Deo meo, quoniam fuiſtis ſervi peccati: obediſtis autem ex corde in quam traditi eſtis formam doctrinæ.* Non ergo Paulus propterea gaudet, qui erant ſervi peccati: ſed quia cum eſſent hujuſmodi, veritatis cultores facti ſunt. Prudentes autem hic ſcribas & Phariſæos appellat: quibus verbis alacriores reddit diſcipulos, cum

τὸ πόῤῥω γίνεσθαι τῆς αἰγυπτίας πόρνης, καὶ γυμνὸν δέῃ τὰς ἐκείνης χεῖρας διαφυγεῖν. οὕτω γὰρ καὶ ἡδονῆς πολλῆς ἀπολαυσόμεθα, τοῦ συνειδότος οὐ κατηγοροῦντος ἡμῶν, καὶ τὸν παρόντα μετὰ σωφροσύνης ἀπολαυσόμεθα βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

A

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

B

Ὁρᾷς διὰ πόσων αὐτοὺς ἐνάγει εἰς τὴν πίστιν. πρῶτον, διὰ τῶν ἐγκωμίων τοῦ Ἰωάννου. δείξας γὰρ αὐτὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν, ἀξιόπιστα καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ πάντα ἀπέφηνε, δι' ὧν εἰς τὴν αὐτοῦ γνῶσιν αὐτοὺς ἐφείλκετο. δεύτερον, τῷ εἰπεῖν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, [καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.] τοῦτο γάρ ἐστιν ἐπειγομένου καὶ ὠθοῦντος. τρίτον, διὰ C τοῦ δεῖξαι ὅτι οἱ προφῆται πάντες ἀπηρτίσθησαν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐδήλου αὐτὸν εἶναι τὸν δι' ἐκείνων προαναφωνούμενον. τέταρτον, διὰ τοῦ δεῖξαι ὅτι πάντα ὅσα ἐχρῆν γενέσθαι παρ' αὐτοῦ πάντα γέγονεν, ὅτε καὶ τῆς παραβολῆς τῶν παίδων ἐμνημόνευσε. πέμπτον, διὰ τοῦ ὀνειδίσαι τοὺς μὴ πιστεύοντας καὶ φοβῆσαι καὶ ἀπειλῆσαι μεγάλα. ἕκτον, διὰ τοῦ εὐχαριστῆσαι ὑπὲρ τῶν πιστευσάντων. τὸ γὰρ, ἐξομολογοῦμαί σοι, ἐνταῦθα, [τὸ] εὐχαριστῶ [ἐστιν. εὐχαριστῶ] φησιν, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν. τί οὖν; ἐπ' ἀ- D πωλείᾳ χαίρει, καὶ τῷ μὴ μαθεῖν ἐκείνους ταῦτα; οὐδαμῶς· ἀλλ' αὕτη τῆς σωτηρίας ὁδὸς ἀρίστη, τὸ τοὺς διαπτύοντας καὶ μὴ βουλομένους δέχεσθαι τὰ λεγόμενα μὴ καταναγκάζειν· ἵν' ἐπειδὴ τῷ κληθῆναι βελτίους οὐκ ἐγένοντο, ἀλλ' ἀνέπεσον καὶ κατεφρόνησαν, τῷ ἐκβληθῆναι εἰς ἐπιθυμίαν τούτων ἐμπέσωσιν. οὕτω γὰρ καὶ οἱ προσέχοντες σπουδαιότεροι γίνεσθαι ἔμελλον. τὸ μὲν γὰρ ἀποκαλυφθῆναι τούτοις, ἄξιον χαρᾶς· τὸ δὲ κρυβῆναι ἐξ ἐκείνων, οὐκ ἔτι χαρᾶς, ἀλλὰ δακρύων ἄξιον. τοῦτο γοῦν καὶ ποιεῖ δακρύων τὴν πόλιν. οὐ E τοίνυν διὰ τοῦτο χαίρει, ἀλλ' ὅτι ἃ σοφοὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἔγνωσαν οὗτοι. ὡς ὅταν λέγῃ Παῦλος· εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. οὐ τοίνυν Παῦλος διὰ τοῦτο χαίρει, ὅτι ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅτι ὄντες τοιοῦτοι τοιούτων ἀπέλαυσαν. σοφοὺς δὲ ἐνταῦθα τοὺς γραμματεῖς φησι καὶ τοὺς Φαρισαίους. ταῦτα δὲ λέγει, τοὺς μαθητὰς προθυμοτέρους ποιῶν, καὶ

ποιῶν, καὶ δηλῶν τίνων κατηξιώθησαν οἱ ἁλιεῖς, ὧν ἐκεῖνοι πάντες ἐξέπεσον. εἰπὼν δὲ σοφοὺς, οὐ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν λέγει καὶ ἐπαινετὴν, ἀλλὰ ταύτην ἣν ἐδόκουν ἀπὸ δεινότητος ἔχειν. διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶπεν, ἀπεκάλυψας μωροῖς, ἀλλὰ νηπίοις, ἀπλάστοις φησὶν, ἀφελέσι, καὶ δείκνυσιν οὐ μόνον παρ' ἀξίαν οὐκ ἀπολαύσαντας τούτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ εἰκός. καὶ παιδεύει διὰ πάντων ἡμᾶς, ἀπονοίας μὲν ἀπηλλάχθαι, ἀφέλειαν δὲ ζηλοῦν. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος αὐτὸ ἔλεγε μετὰ πλείονος τῆς ὑπερβο- A λῆς, οὕτω γράφων· „εἴ τις δοκεῖ ἐν ὑμῖν σοφὸς εἶναι ἐν „τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. οὕτω γὰρ δείκνυται ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. διατί δὲ εὐχαριστεῖ τῷ πατρὶ, καίτοι γε αὐτὸς αὐτὸ ἐποίησεν; ὥσπερ [ἀλλαχοῦ] εὔχεται καὶ ἐντυγχάνει τῷ θεῷ, τὴν πολλὴν ἀγάπην τὴν περὶ ἡμᾶς ἐνδεικνύμενος· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. πολλῆς γὰρ καὶ τοῦτο ἀγάπης. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ παρ' αὐτοῦ ἐξέπεσον μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ πατρός. ὅπερ γὰρ εἶπε τοῖς μαθηταῖς λέ- „γων· μὴ βάλητε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, τοῦτο προλα- B βὼν αὐτὸς ἐποίησεν. εἶτα δείκνυσιν ἐκ τούτων καὶ τὸ αὐτοῦ προηγούμενον θέλημα, καὶ τὸ τοῦ πατρός. αὐτοῦ μὲν γὰρ τὸ εὐχαριστεῖν καὶ χαίρειν ἐπὶ τῷ γενομένῳ· τοῦ πατρὸς δὲ, τὸ δεῖξαι, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνος παρακληθεὶς τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς οἴκοθεν ὁρμηθείς. „οὕτω γάρ φησιν ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου· τουτέστιν, οὕτω σοι ἤρεσε. διατί δὲ ἀπεκρύβη ἀπ' ἐκείνων, „ἄκουσον Παύλου λέγοντος· „ὅτι ζητοῦντες τὴν ἰδίαν „δικαιοσύνην στῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπε- „τάγησαν. ἐννόησον τοίνυν τί εἰκὸς εἶναι τοὺς μαθη- C τὰς ταῦτα ἀκούοντας, ὅτι οἱ σοφοὶ οὐκ ἔγνωσαν, οὗτοι ἔγνωσαν· καὶ ἔγνωσαν μείναντες νήπιοι· καὶ ἔγνωσαν τοῦ θεοῦ ἀποκαλύψαντος. ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὅτε ἦλθον οἱ ἑβδομήκοντα ἀπαγγέλλοντες περὶ τῶν δαιμόνων, τότε ἠγαλλιάσατο καὶ εἶπε ταῦτα, ἅπερ μετὰ τοῦ σπουδαιοτέρους αὐτοὺς ποιεῖν καὶ μετριάζειν παρεσκεύαζεν. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μέγα φρονεῖν ἐπὶ τῷ τοὺς δαίμονας ἐλαύνειν, καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς καταστέλλει. ἀποκάλυψις γὰρ ἦν τὸ γινόμενον, οὐκ ἐκείνων σπουδή. διὸ καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ D σοφοὶ συνετοὶ νομίζοντες εἶναι παρ' ἑαυτοῖς, ἐξέπεσον διὰ τὸν οἰκεῖον τῦφον. οὐκοῦν εἰ διὰ τοῦτο ἐξ αὐτῶν ἀπεκρύβη, φοβήθητε φησὶ καὶ ὑμεῖς καὶ μείνατε νήπιοι. τοῦτο γὰρ ὑμᾶς ἐποίησε τῆς ἀποκαλύψεως ἀπολαῦσαι, ὥσπερ οὖν καὶ ἐκείνους τὸ ἐναντίον ἀποστερηθῆναι. οὐδὲ γὰρ ὅταν λέγῃ, ἀπέκρυψας, τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν „εἶναί φησιν, ἀλλ' ὥσπερ ὅταν λέγῃ Παῦλος, ὅτι πα- „ρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ ἐτύφλωσεν αὐτῶν „τὰ νοήματα, οὐκ αὐτὸν εἰσάγων ταῦτα ἐνεργοῦντα τοῦτό φησιν, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς τὴν αἰτίαν παρέχοντας· E οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησι τὸ, ἀπεκάλυψας. ἐπειδὴ γὰρ „εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι ὅτι ἀπέκρυψας καὶ ἀπεκά- „λυψας αὐτὰ νηπίοις, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι ὡς αὐτὸς ἀπεστερημένος τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸ κατορθῶσαι, οὕτως εὐχαριστεῖ φησί· „πάν- „τα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου. πρὸς δὲ τοὺς χαίροντας, ὅτι τὰ δαιμόνια αὐτοῖς ὑπακούει· τί „γὰρ θαυμάζετέ φησιν; ὅτι δαίμονες ὑμῖν ὑπακούουσιν; ἐμὰ πάντα ἐστὶ, πάντα μοι παρεδόθη.

cum intelligant illa ſe piſcatores eſſe conſecutos à quibus illi ſummi, ut videbantur, viri exciderunt. Cum autem, ſapientes, dixerit: non illam veram laudabilem ſapientiam intelligit, ſed hanc quæ ſeculari doctrina præſtatur: idcirco etiam non dixit, ſtultis revelaſti, ſed parvulis: quaſi non fucatis, ſed ſimplicibus. Ita oſtendit non indignè illos, ſed jure his rebus fuiſſe privatos: ac per omnia nos docet ſtatum ſuperbiæ omnino eſſe fugiendum, ac ſimplicitatem admirandam. Quod Paulus amplioribus verbis ſcribit dicens: *Si quis in vobis videtur in hoc ſeculo ſapiens eſſe, is fiat ſtultus, ut ſapiens efficiatur.* Sic enim gratia Dei monſtratur. Cur vero gratias agit patri, cum ipſe illud fecerit? Sicut orat & intercedit pro nobis ad Deum, magnam erga nos declarans charitatẽ, ſic etiam & hoc ex charitatis fervore peragit: & ſimul oſtendit non ab ipſo ſolum, verumetiam à patre illos excidiſſe. Quòd enim præcepit diſcipulis, dicens, *Nolite ſanctum dare canibus*, hoc præoccupans ipſe facit. Deinde ex his oſtendit tum ſuam tum patris primariam & antecedentẽ voluntatem. Ut enim ſuum eſt gratias agere, atq; gaudere quòd parvuli recepti ſunt: ſic patris eſt, ne precib' flexus, ſed ſpõte ſua cõmotus id feciſſe videatur. *Sic enim*, inquit, *fuit placitum ante te:* id eſt, ſic tibi patri omniũ placuit. Sed cur tandẽ, inquies, occultata ab illis ſunt? audi Paulũ dicentem. *Quoniã quærentes propriam juſticiã ſtatuere, juſticiæ Dei ſubjecti nõ fuerunt.* Perpende igitur qualiter affici diſcipuli debebant, cum audirẽt, quia ſapientes nõ noverũt quæ ipſe cognoverunt: & cognoverunt parvuli permanẽtes, cognoverũt ipſius Dei revelatione. Lucas autẽ dicit, ea hora quando ſeptuaginta redierũt de dæmonib' nunciantes, tũc exultaſſe ſpiritu, & iſta dixiſſe, quæ tam diligentiores, q̃ moderatiores ipſos faciebant. Erat.n. moderâte doctrina certè illis opus, ne magnũ quid de ſe crederent, atq; inflarentur, quoniã dæmonia eis obtẽperarent. Revelatio enim magnarũ ſibi rerũ nõ ſtudio, nec merito ſuo cõceſſa fuit: quapropter ſcribę ac Phariſæi qui ſe ſua opera ſapientes eſſe arbitrabãtur, ſuo elati tumore ceciderunt. Quare ſi arrogãtia illis offuit formidate vos, inquit, ut parvulorum ſtatum conſervetis, nõ ignorantes id illud eſſe quòd vobis hæc revelari effecit, cujus contrariũ illos hac revelatione privavit: non .n. quãdo dicitur, occultaſti hæc à ſapientib', rem totam Deo attribuit: ſed ſicut cum Paulus dicit, *Quia tradidit eos in reprobũ ſenſum, & excæcavit intelligẽtiam ipſorũ:* non operatũ hęc Deum fuiſſe aſſerit, ſed illos qui cauſam prębuerũt: ſic etiam hic dictũ eſt, *revelaſti.* Deinde quoniã prędixit, *Confiteor tibi pater, quia hæc occultaſti ab illis, & revelaſti parvulis:* ne putes hac revolandi poteſtate ipſum eſſe privatũ, ac ideo gratias agere, adjecit: *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo.* Ad eos vero qui lætabantur quoniã dæmones ſibi parerent, Quid ita gaudetis fruſtra, inquit? mea omnia ſunt, mihi à patre meo tradita.

1. Cor. 3. d.

Matt. 7. a.

Rom. 10. a.

Luc. 10. e.

Rom. 1. e.

ὅταν

Digitized by Google

Cum autem audis, tradita: nihil humano more factum ſuſpiceris, quæ dictio, ne duos ingenitos arbitrari quis poſſit, poſita eſt. Filius autem dominus omnium naſcitur, quod alibi multis in locis ſignificat. Majus quiddam deinde adducit, ut mẽtem tuam ad ſublimius erigat. *Et nemo novit filium, niſi pater: neque patrem quis novit, niſi filius.* Et videtur quidem id multis qui hæc altius non examinant, ſeparatum atq; alienũ à ſuperioribus eſſe: quod certè plurimùm illis convenit, atq; cohæret. Nam quoniam dixit, *Tradita ſunt mihi omnia:* quid miramini intulit, ſi omnium ego ſum dominus, qui & aliud quid multò majus poſſideo, quòd patrem noverim, quòd ejuſdem cum eo ſubſtantiæ ſim? Id .n. occultius ſignificatur ex eo quòd ſic ſolum ſe noviſſe patrem dicit, idipſum (inquam) ſignificatur quando dicitur: *Nullus cognoſcit patrem, niſi filius.* Tu autem diligenter perſpice quando hæc dixit, quando videlicet, quanta eſſet potentia ipſius, operibus cognoverunt, quãdo nõ ſolum ab ipſo ſigna vidiſſent fieri, ſed ipſi quoque in nomine ipſius miracula perpetrarunt: deinde quoniam & revelaſti ea parvulis dixit, oſtendit etiam ipſum feciſſe. Nemo enim, inquit, cognovit patrem, niſi filius, *Et cui voluerit filius revelare.* Non, inquit, cuicunq; injunctum ſit, nec cuicunq; juſſum ſit, ſed cuicunq; velit revelare. Quòd ſi patrem revelat, & ſeipſum videlicet. quod tanquã manifeſtum, & tanquã cõſequens, reliquit, quod & alibi facit: ut quando dicit, *Nemo poteſt venire ad patrem, niſi per me.* Hinc etiam monſtratur unius eſſe voluntatis cũ patre: ita enim, inquit, procul abſum, ne repugnare Deo patri videar, aut illi aliquo modo reluctari, ut nemo ad ipſum aliter quam per me poſſit accedere. Nam quoniam multi turbabantur, antitheum appellantes: propterea tam ſignis, quam doctrina hanc eorum opinionem deſtruit. Cum autem dicit à nemine patrem, niſi à filio cognoſci: non dicit ab omnibus Deum ignorari, ſed nõ cognoſci ea cognitione ab alio qua ipſe cognoſcit: quod pariter de filio quoq; dicendum eſt. Non enim de ignoto quodã Deo, cujus nulla unquã habita ſit cognitio, hæc dicit, ut Marcion aſſerit: ſed exquiſitam perfectamq; cognitionem hic intelligit. Nam nos quidem nec filium perfectè cognoſcimus, quod Paulus ſcribit dicens: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus.* Cum igitur per ea quæ dicta ſunt, cõfirmaſſet ipſos, atq; in deſideriũ ſui attraxiſſet, omnipotẽtia ipſius aliqualiter monſtrata, tunc ad ſe vocat dicẽs: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Nõ hic, aut ille, ſed omnes qui curis, qui doloribus, qui peccatis laboratis, venite ad me, nõ ut pœnas luatis, verũ ut dolores peccataq; veſtra reſolvantur: venite ad me, non quia glorificari me à vobis opus eſt mihi, ſed quia ſalutem veſtram maximè ſitio. Ego, inquit, requiem vobis tribuam: non dixit ſalvos faciam, ſed quod majus eſt, in omni quiete conſtituam. *Tollite jugũ meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Jugũ .n. meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

Ioan. 14. a.

1. Cor. 13. c.

Nolite

ὅταν δὲ ἀκούσῃς, παρεδόθη, μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς. ἵνα γὰρ μὴ δύο θεοὺς ἀγεννήτους νομίσῃς, ταύτην τὴν λέξιν τίθησιν. ἐπεὶ ὅτι ὁμοῦ [τε] ἐγεννήθη καὶ πάντων δεσπότης ἦν, πολλαχόθεν καὶ ἀλλαχόθεν δηλοῖ. εἶτα λέγει τι καὶ τούτου μεῖζον, ἀνεγείρων σου τὴν διάνοιαν· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τὸν πατέρα [ἐπιγινώσκει] εἰ μὴ ὁ υἱός. καὶ δοκεῖ μὲν ἀπηρτῆσθαι τῶν ἔμπροσθεν τοῖς ἀγνοοῦσι, πολλὴν δὲ ἔχει τὸ σύμφωνον. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, πάντα μοι παρεδόθη [ὑπὸ τοῦ

A πατρός μου,] ἐπάγει· καὶ τί θαυμαστὸν [φησὶν] εἰ πάντων εἰμὶ δεσπότης, ὅπου γε καὶ ἕτερόν τι μεῖζον ἔχω, τὸ εἰδέναι τὸν πατέρα καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο λανθανόντως δείκνυσιν ἐκ τοῦ μόνος αὐτὸν οὕτως εἰδέναι. ὅταν γὰρ εἴπῃ· οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, τοῦτο φησίν. καὶ ὅρα πότε λέγει ταῦτα, ὅτε διὰ τῶν ἔργων τὰς δυνάμεις ἔλαβον αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν· οὐχὶ θαυματουργοῦντα ἰδόντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τοσαῦτα δυνηθέντες. εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἀπεκάλυψας [αὐτὰ] νηπίοις, δεί-

B κνυσι καὶ τοῦτο αὐτοῦ ὄν. οὐδὲ [γὰρ] τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει φησὶν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι· οὐχ ᾧ ἂν ἐπιταγῇ, οὐδὲ ᾧ ἂν κελευσθῇ. εἰ δὲ ἐκεῖνον ἀποκαλύπτει, καὶ ἑαυτόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς ὁμολογημένον ἀφῆκεν· ἐκεῖνο δὲ τίθηκε. καὶ πανταχοῦ τοῦτο φησὶν, ὡς ὅταν λέγῃ· οὐδεὶς δύναται πρὸς τὸν πατέρα ἐλθεῖν εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. διὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλο κατασκευάζει, τὸ σύμφωνος αὐτῷ εἶναι καὶ ὁμογνώμων. τοσοῦτον γὰρ [φησὶν] ἀπέχω τοῦ μάχεσθαι αὐτῷ καὶ πολεμεῖν, ὅτι οὐ δυνατὸν πρὸς

C ἐκεῖνον ἐλθεῖν εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἐσκανδάλιζε, τὸ δοκεῖν ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι, διὰ πάντων τοῦτο ἀναιρεῖ, καὶ τῶν σημείων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον περὶ τούτου ἐσπούδακεν. ὅταν δὲ λέγῃ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι πάντες αὐτὸν ἠγνόησαν, ἀλλ' ὅτι τὴν γνῶσιν ἣν αὐτὸς αὐτὸν οἶδεν οὐδεὶς [αὐτὸν] ἐπίσταται. ὃ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ ἐστιν εἰπεῖν. οὐδὲ γὰρ περὶ ἀγνώστου [τινὸς] θεοῦ καὶ μηδενὶ γνωσθέντος ταῦτα ἔφασκεν ὥς φησιν ὁ Μαρκίων, ἀλλὰ τὴν

D ἀκριβῆ γνῶσιν ἐνταῦθα αἰνιττόμενος. ἐπεὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν ἴσμεν ὡς χρὴ εἰδέναι. καὶ τοῦτο γοῦν αὐτὸ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. εἶτα κατεπιστήσας διὰ τῶν εἰρημένων εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς, καὶ δείξας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἄφατον, τότε καλεῖ λέγων· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, [κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.] οὐχ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ πάντες οἱ ἐν φροντίσιν, οἱ ἐν λύπαις, οἱ ἐν ἁμαρτίαις. δεῦτε, οὐχ ἵνα ἀπαιτήσω εὐθύνας, ἀλλ' ἵνα λύσω

E [τὰ] ἁμαρτήματα· δεῦτε, οὐκ ἐπειδὴ δέομαι ὑμῶν τῆς δόξης, ἀλλ' ἐπειδὴ δέομαι ὑμῶν τῆς σωτηρίας. ἐγὼ γάρ φησιν ἀναπαύσω ὑμᾶς, οὐκ εἶπε, σώσω μόνον. ἀλλὰ καὶ ὃ πολλῷ πλέον ἦν, ἐν ἀδείᾳ καταστήσω πάσῃ. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι [καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.] ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν.

μὴ

Digitized by Google

Μὴ γὰρ φοβηθῆτε, φησὶ ζυγὸν ἀκούοντες, χρηστὸς
γάρ ἐστι· μὴ δείσητε, ἐπειδὴ φορτίον εἶπον, ἐλαφρὸν
γάρ ἐστι. καὶ πῶς ἔμπροσθεν ἔλεγε· στενὴ ἡ πύ-
λη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός; ὅταν ῥᾴθυμος ᾖς, ὅταν
καταπεπτωκώς. ὡς ἐὰν κατορθώσῃς τὰ εἰρημέ-
να, ἐλαφρὸν ἔσται τὸ φορτίον. διὸ καὶ νῦν αὐτὸ
οὕτως ἐκάλεσε. πῶς δὲ κατορθοῦται; ἂν τα-
πεινὸς γένῃ καὶ πρᾶος καὶ ἐπιεικής. αὕτη γὰρ
μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ φιλοσοφίας ἁπάσης. διὸ
καὶ ἀρχόμενος τῶν θείων ἐκείνων νόμων, ἐντεῦ- A
θεν ἤρξατο· καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ αὐτὸ [τοῦτο]
ποιεῖ, καὶ μέγιστον τίθησι [τὸ] ἔπαθλον. οὐ γὰρ
ἑτέρῳ γίνῃ χρήσιμος μόνον, ἀλλὰ [καὶ] σαυ-
τὸν πρὸ πάντων ἀναπαύεις φησίν. εὑρήσετε γὰρ
ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. καὶ πρὸ τῶν μελ-
λόντων ἐντεῦθεν δίδωσί σοι τὴν ἀμοιβὴν, καὶ τὸ
βραβεῖον ἤδη παρέχει, καὶ ταύτῃ καὶ τῷ ἑαυτὸν
ὑπόδειγμα θεῖναι εἰς μέσον εὐπαράδεκτον ποιῶν
τὸν λόγον. τί γὰρ δέδοικας φησί; μὴ ἐλαττω-
θῇς ταπεινὸς ὤν; ἐμὲ σκόπει, καὶ τὰ ἐμὰ πάν- B
τα· ἀπ' ἐμοῦ μάνθανε, καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς
ἡλίκον τὸ ἀγαθόν. Ὁρᾷς πῶς διὰ πάντων αὐ-
τοὺς ἐνάγει εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην; ἀφ' ὧν
αὐτὸς ἐποίησε· μάθετε [γὰρ] ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰ-
μι. ἀφ' ὧν αὐτοὶ κερδαίνειν μέλλουσιν· εὑρήσετε
γάρ φησιν ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἀφ'
ὧν αὐτοῖς χαρίζεται· ἀναπαύσω γὰρ ὑμᾶς κἀ-
γώ φησιν. ἀφ' ὧν κοῦφον αὐτὸ κατεσκεύασε·
ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐ-
λαφρόν ἐστιν. Οὕτω καὶ Παῦλος πείθει λέγων· C
τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ'
ὑπερβολὴν [εἰς ὑπερβολὴν] αἰώνιον βάρος
δόξης κατεργάζεται. καὶ πῶς ἐλαφρόν φησι,
[τὸ φορτίον] ὅταν λέγῃ· ἐὰν μή τις μισήσῃ πα-
τέρα καὶ μητέρα· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυ-
ρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος·
καὶ ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν [αὐτοῦ τοῖς ὑπαρ-
χουσιν,] οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· ὅταν
κελεύῃ καὶ αὐτὴν ἀποστρέφεσθαι τὴν ψυχήν; δι-
δασκέτω σε Παῦλος λέγων· τίς ἡμᾶς χωρί- D
σει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις; ἢ στε-
νοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνό-
της; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καὶ ὅτι οὐκ
ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν
μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι [εἰς ἡ-
μᾶς.] Διδασκέτωσάν σε οἱ ἐκ τοῦ συνε-
δρίου [τῶν Ἰουδαίων] μετὰ μυρίας μάστιγας
ὑποστρέφοντες, καὶ χαίροντες ὅτι κατηξιώθη-
σαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀτιμασθῆ-
ναι. εἰ δὲ ἔτι δέδοικας καὶ φρίττεις [τὸν ζυ- E
γὸν καὶ τὸ φορτίον ἀκούων,] οὐ τῆς φύσεως τοῦ
πράγματος ὁ φόβος, ἀλλὰ τῆς σῆς ῥᾳθυ-
μίας. ὡς ἂν ᾖς παρεσκευασμένος καὶ προθυ-
μίαν ἔχων, πάντα σοι ῥᾴδια ἔσται καὶ κοῦφα.
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δεικνὺς ὅτι δεῖ καὶ
ἡμᾶς αὐτοὺς πονεῖν, οὐ τὰ χρηστὰ μόνον εἶ-
πε καὶ ἐσίγησεν, οὐδὲ τὰ φορτικὰ μόνον,
ἀλλ'

Nolite igitur jugum audientes pertimeſcere,
ſuavitatis enim eximiæ plenum eſt. Neq; me-
tuatis etiamſi onus dixerim, leve.n. eſt. Quo-
modo autem in ſuperioribus dicebat anguſtā
eſſe januam, & arctam tribulationibus viam?
quando videlicet deſidia, quando ignavia diſ-
ſolutus es. Nam quando quæ dicta ſunt per- Supr. 7. b.
feceris, leve tunc erit onus. Quomodo au-
tem, inquies, quæ dicta ſunt perficiam ani-
mo? Si humilitate ſyncera, ſi manſuetudine
vera, ſi moderatione integra te cōmunis. Hu-
militas quippe virtus eſt, & ſublimioris philo-
ſophiæ mater eſt atque origo. Propterea etiam
cum nobis divina traderet inſtituta, ab humi-
litate initium fecit. Et hoc in loco ab eo ite-
rum exorſus magnam pollicetur mercedem.
Non enim aliis, inquit, ſolum accommodus
atque utilis fueris, ſed tibiipſi firmam ſtabi-
lemque requiem compræſtabis. *Invenietis enim
animabus veſtris requiem*, inquit. Sic antequam
futura veniant, hic quoque retribuit, & vi-
ctoriæ præmium præbet, non ſolum hac ra-
tione, ſed etiam ſeipſum in exemplum nobis
proponendo, faciens, ut acceptior doctrina hęc
ſua, & gratior eſſet. Quid enim dubitas, inquit,
ne minor atq; deſpectior propter humilitatem
videaris? In me igitur reſpice: meaque omnia
hæc præcepta non ab alio, ſed à memetipſo di-
ſcas: ita enim & luce clarius patebit tibi quam
maximum bonū humilitas ſit. Conſidera quo-
modo his omnibus ut humilitatem præcipuè
colant, ipſis perſuadet. Primo in his quæ ipſe
peregit. *Diſcite* (inquit) *à me, quoniam mitis ſum.*
Deinde magnitudine retributionis: *Invenie-
tis .n. requiem animabus veſtris.* Præterea his quę
ipſe gratis affert. Ego enim, inquit, refocilla-
bo vos. Ad hæc, quia facilem rem atq; ſuavem
eſſe approbavit. Suave namq; jugū eſt, inquit,
& onus meum leve. Sic & Paulus perſuadet, di-
cens: *Quod .n. momentaneum & leve tribulationis* 2. Cor. 4. b.
*noſtra eſt, mire ſupra modū æternum gloriæ pondus
operatur.* Sed quomodò, inquies, leve hoc o-
nus eſt, cùm dicatur: *Niſi quis odio habuerit pa-* Luc. 14. b.
trem ac matrem: & niſi quis tollat crucem ſuam, & Ibidem.
ſequatur me, non eſt me dignus: & niſi quis omnibus Ibidem. g.
*rebus ſuis renunciaverit, non poteſt meus eſſe diſcipu-
lus*: cum jubeat ipſam quoque animam eſſe
tradendam, quomodo (inquam) leve eſt? do-
ceat te Paulus, dicens: *Quis nos ſeparabit à cha-* Rom. 8. g.
*ritate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecu-
tio, an fames, an nuditas, an periculum, aut gla-
dius?* Et, *quoniam non ſunt condigna paſſiones præ-* Ibidem. d.
*ſentis hujus temporis ad gloriam quæ revelabitur er-
ga nos.* Doceant te illi qui à ſynagogis Iudęo-
rum poſt mille flagella ac verbera, ſummo gau-
dio affecti redibant, quia videlicet digni ſunt
inventi qui pro Chriſti nomine contumeliam Act. 5. g.
paterētur. Quod ſi adhuc jugū ac onus audien-
do formidas nimium, atq; perhorreſcis, nō na-
turæ rerum hujuſmodi timorem, ſed ignaviæ
totum attribuas. Nam ſi accinctus & præpara-
tus eris, & nulla deſidia effœminatus, cuncta
tibi facilia, leviſſimaque videbuntur. Quapro-
pter etiam Chriſtus, ut quanta cura vigilandū
eſſet, certiores nos redderet. nō commoda &
ſuavia tantum poſuit, nec etiam tantū oneroſa,
ſed

ſed utrumq; complexus, & jugum dixit, & ſuave appellavit: onus appoſuit, & leve adjecit: ne aut tanquā laborioſa nimium fugeres, aut tanquā nimium facilia contemptu proſequereris. Quod ſi poſt hæc omnia vehemēter ardua difficiliſque tibi virtus videtur, veniat in mētem tibi quantò difficilior vicioſitas eſt: quod ipſe occultius ſignificat, cum antequā de jugo ſuo aliquid dixerit, Venite ad me omnes, exclamaverit, qui laboratis & onerati eſtis. Hinc enim oſtendere voluit, quantū laborem, quantum gravamē intolerabile, peccatum hominibus afferat: idcirco non qui laboratis ſolummodo ait, ſed etiā qui onerati eſtis: quod Pſalmiſta ſignificavit apertius, & naturā ipſius peccati de-

Pſal. 37. a. Zach. 5. c.

ſcripſit, dicens: *Sicut onus grave gravata ſunt ſuper me.* Zacharias quoq; ſimiliter peccatū deſcribens, plumbi talentum eſſe ait. Id etiam rerū experientia facilè intelligimus. Nullo enim pōdere gravius premitur anima, nihil tam vehementer mentis reſtringit oculos, nihil magis dejicit atq; proſternit, quam malè actæ vitæ ac peccatorū conſcientia & recordatio: nihil econtra ſublimiorem atq; altiorem mentē hominis reddit, ſicut juſticiæ atq; virtutis poſſeſſio. Quid enim intolerabilius eſſe videtur, quā nihil penitus poſſidere? Quid difficilius, quam ſi vapules, non ſolùm vices non reddere, verū etiam alterā vertere maxillam? Quid gravius, quam mortem violentia obire? Sed tamē hæc omnia ſi rectè perpetiamur, levia & facilia, & honeſtæ voluptatis efficacia cōſtituuntur. Sed nulla turbatione moveamini: inquirere namq; ſingula diligenter, ac exactè tractare animus eſt, & ſi ita vultis, quod primum dictum eſt, quódque multis difficilimum eſſe videtur, jam perſcrutemur. Utrum igitur grave atque moleſtum eſt, vnius habere ventris curam, an de mille ſolicitum eſſe? unico veſtimento indui, nec plura deſiderare, an plura & precioſa poſſidentem, die ac noctu cruciari de conſervatione ipſorum atq; cuſtodia metuentem, & ſola damni memoria dolentem, ne fortè tineis corrodantur, ne ſervus furto auferat? verumtamē quantūcunq; dixero, nunquam tantum oratione aſſequar, quātum vos experientia rerum cognoſcitis. Quare optarem aliquem eorum qui ad ſummum philoſophię apicem pervenerūt, nobis adeſſe, ut facilè aſpiceres, quāta res iſta voluptate potiatur: propterea nemo eorum unquam qui paupertatē amplectuntur, divitias optat. Sed nē divites quidem, inquies, paupertatem eligerent, ut à multarum rerum curis perſolverentur. Et quid iſtud eſt? Stulticiæ enim ipſorum, ac ægroti animi, non jucunditatis rerū hoc ſignum eſt. Nec alios hujus rei teſtes citare volumus, quam voſipſos, qui quotidie curis preſſi, acerbam hanc vitam vobis putatis: non autem illi ſic, ſed gaudentes ſemper, ſed exultantes ſemper, nō minus paupertate, q̄ reges diademate gloriantur. Maxillam autē vertere multò facilius vapulāti, quam repercutere, ſi attēditis. Hinc enim bella & diſſidia originem trahunt, inde verò bellorū omnium atque inimicorum cauſæ ſolvuntur. Et altero quidē modo majorem flammam ſuſcitaſti, altero autem utriuſque incendium extinxiſti. Quòd vero nullo incendio laborare ſuavius eſt, quàm igne peruri, nullus unquam ſi de corporibus dicitur, dubitabit. Quantò autē animus corpori p̄ſtat, tantò & incēdiū eius periculoſius eſt, & ſuavitas certè jucūdior.

ἀλλ' ἑκάτερα τέθεικε. καὶ γὰρ ζυγὸν εἶπε, καὶ χρηστὸν ἐκάλεσε, καὶ φορτίον εἴρηκε, καὶ ἐλαφρὸν προσέθηκεν· ἵνα μήτε ὡς ἐπίπονα φύγῃς, μήτε ὡς σφόδρα εὔκολα καταφρονήσῃς. εἰ δὲ καὶ μετὰ πάντα ταῦτα δύσκολον ἡ ἀρετὴ εἶναί σοι δοκεῖ, ἐννόησον ὅτι δυσκολώτερον ἡ κακία. ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς αἰνιττόμενος, οὐ πρότερον εἶπε, λάβετε τὸν ζυγόν μου· ἀλλὰ πρῶτον, δεῦτε οἱ κοπιῶντες [καὶ] πεφορτισμένοι· δεικνὺς ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία κόπον ἔχει καὶ φορτίον [ἐστὶ] βαρὺ καὶ δυσ-
A βάστακτον. οὐ γὰρ κοπιῶντες εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ πεφορτισμένοι. καὶ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε, τὴν φύσιν αὐτῆς ὑπογράφων· ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. καὶ ὁ Ζαχαρίας δὲ ὑπογράφων αὐτὴν, μολίβδου τάλαντον αὐτὴν εἶναί φησι. καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἡ πεῖρα αὐτὴ δείκνυσιν. οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρεῖ ψυχὴν, οὐδὲν οὕτω πηροῖ διάνοιαν καὶ πιέζει κάτω, ὡς ἁμαρτίας συνειδός· οὐδὲν οὕτω πτεροῖ καὶ μετέωρον ποιεῖ, ὡς δικαιοσύνης κτῆσις καὶ ἀρετῆς. σκόπει δέ· τί φορτικώτερον εἰπέ μοι, τοῦ μηδὲν κεκτῆσθαι· τοῦ στρέψαι τὴν σια-
B γόνα καὶ τυπτόμενον μὴ ἀντιτύπτειν· τοῦ ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ; ἀλλ' ὅμως ἐὰν φιλοσοφῶμεν, πάντα ταῦτα κοῦφα καὶ ῥᾴδια καὶ ἡδονῆς πηλίκα. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν μετ' ἀκριβείας ἐξετάσωμεν μεταχειρισάμενοι, καὶ εἰ βούλεσθε, τὸ πρῶτον, καὶ [τὸ] πολλοῖς ἐπίπονον εἶναι δοκοῦν. πότερον οὖν εἰπέ μοι βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς, τὸ μίαν γαστέρα μεριμνᾷν, ἢ τὸ μυρίων [φορτίων] φροντίζειν· τὸ ἓν περιβεβλῆσθαι ἱμάτιον καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν, ἢ τὸ πολλὰ ἔνδον ἔχοντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα κόπτε-
C σθαι, δεδοικότα, τρέμοντα ὑπὲρ τῆς [αὐτῶν] φυλακῆς, ἀλγοῦντα, [καὶ] ἀγχόμενον ὑπὲρ τῆς ζημίας, μὴ σὴς διαβρώσῃ, μὴ οἰκέτης ἀφελόμενος ἀπέλθῃ· ἀλλ' ὅσα ἂν εἴπω, οὐδὲν παραστήσει ὁ λόγος τοιοῦτον, οἷον ἡ τῶν πραγμάτων πεῖρα. διὸ ἐβουλόμην ἵνα τῶν [εἰς] ἐκείνην φθασάντων τὴν κορυφὴν τῆς φιλοσοφίας παρεῖναι ἡμῖν, καὶ τότε σαφῶς ἂν εἴδετε τοῦ πράγματος τὴν ἡδονήν. καὶ οὐδεὶς ἂν ἐδέξατο ἐκείνων τῶν ἐρώντων ἀκτημοσύνης, μυρίων παρεχόντων πλουτεῖν. οὗτοι δὲ ἐδέξαντο ἄν ποτε γενέσθαι πένητες
D φησὶ, καὶ ῥῖψαι τὰς φροντίδας ἃς ἔχουσι. καὶ τί τοῦτο; τοῦτο γὰρ ἀνοίας αὐτῶν καὶ τοῦ χαλεποῦ νοσήματός ἐστι δεῖγμα, οὐ τοῦ τὸ πρᾶγμα ἥδιστον εἶναι. καὶ τοῦτο καὶ αὐτοὶ μαρτυρήσαιεν ἂν ἡμῖν, οἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ ταύταις ἀποδυρόμενοι ταῖς φροντίσι, καὶ τὸν βίον ἀβίωτον εἶναι νομίζοντες. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι οὕτως, ἀλλὰ γελῶσι, σκιρτῶσι, καὶ τῶν [τὸ] διάδημα περικειμένων μᾶλλον ἐπὶ [τῇ] πενίᾳ καλλωπίζονται. καὶ λοιπὸν στρέψαι τὴν σιαγόνα τοῦ πλῆξαι ἕτερον κουφότερον τῷ προσέχοντι. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀρχὴν ὁ πόλεμος λαμ-
E βάνει, ἐντεῦθεν δὲ λύσιν· καὶ ἐκείνῳ μὲν καὶ τὴν ἑτέρου πυρὰν ἀνῆψας, τούτῳ δὲ καὶ τὴν σὴν τὴν φλόγα ἔσβεσας. ὅτι δὲ τὸ μὴ καίεσθαι τοῦ καίεσθαι ἥδιον, παντί που δῆλόν ἐστιν. εἰ δὲ ἐπὶ σωμάτων τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ψυχῆς.

Præterea

τί δὲ κουφότερον; ἀγωνίζεσθαι, ἢ στεφανοῦσθαι;
πυκτεύειν, ἢ τὸ βραβεῖον ἔχειν; [καὶ] κυμα-
τοῦσθαι, ἢ εἰς λιμένα καταίρειν; οὐκοῦν
καὶ τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν βέλτιον. τοῦτο μὲν γὰρ
ἐξάγει τῶν κλυδώνων καὶ τῶν κινδύνων· ἐκεῖνο
δὲ πλήθει, καὶ ὑποτίθησι μυρίαις ἐπιβου-
λαῖς καὶ ἀνάγκαις, δι' ἃς ἀβίωτον εἶναι τὸν βίον
ἐνόμισας. εἰ δὲ ἀπιστεῖς τοῖς λεγομένοις, ἄκουσον
τῶν ἑωρακότων τὰ πρόσωπα τῶν μαρτύρων ἐν τῷ
καιρῷ τῶν ἀγώνων, πῶς μαστιζόμενοι καὶ ξεόμε- A
νοι περιχαρεῖς ἦσαν καὶ φαιδροί, καὶ τῶν ἐπὶ ῥοδω-
νιᾶς κατακεκλιμένων ἐπὶ τηγάνων προκείμενοι
μᾶλλον ἔχαιρον καὶ εὐφραίνοντο. διὸ καὶ Παῦλος
ἔλεγε μέλλων ἐντεῦθεν ἀπιέναι καὶ καταλύειν βι-
αίῳ θανάτῳ τὴν ζωήν· „ Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶ-
„ σιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς, χαίρετε καὶ συγχαίρετέ
„ μοι. εἶδες μεθ' ὅσης ὑπερβολῆς τὴν οἰκουμένην ἅ-
πασαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐφροσύνης καλεῖ;
οὕτω μέγα ἀγαθὸν ᾔδει τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν οὖ-
σαν· οὕτω ποθεινὸν τὸν αὐτὸν καὶ φοβερὸν θάνατον B
καὶ ἐπέραστον καὶ εὐχῆς ἄξιον. ἀλλ' ὅτι μὲν ἡδὺς καὶ
κοῦφος ὁ τῆς ἀρετῆς ζυγός, καὶ ἑτέρωθεν πολλα-
χόθεν δῆλον. λοιπὸν δὲ εἰ δοκεῖ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἴδω-
μεν τὰ φορτία. οὐκοῦν [καὶ] τὴν πλεονεξίαν εἰς
μέσον ἀγάγωμεν, τοὺς καπήλους καὶ παλιγκαπή-
λους τῶν αἰσχίστων συμβολαίων. τί οὖν φορτι-
κώτερον τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας γένοιτ' ἄν; πόσαι
λῦπαι; πόσαι φροντίδες; πόσα προσκρούσματα;
πόσοι κίνδυνοι; πόσαι ἐπιβουλαὶ καὶ πόλεμοι καθ'
ἑκάστην ἡμέραν τούτοις φύονται τοῖς κέρδεσι; πόσοι C
θόρυβοι καὶ ταραχαί; ὥσπερ γὰρ τὴν θάλατταν οὐκ
ἔστιν ἰδεῖν ποτὲ κυμάτων χωρίς· οὕτως οὐδὲ τὴν τοι-
αύτην ψυχὴν φροντίδος καὶ ἀθυμίας καὶ φόβου
καὶ ταραχῆς ἐκτός, ἀλλὰ τὰ πρότερα καταλαμ-
βάνει τὰ δεύτερα, καὶ πάλιν ἕτερα ἐπέστη, καὶ τούτων
οὐδέπω παυομένων ἕτερα κορυφοῦται. ἀλλὰ τῶν λοι-
δόρων καὶ τῶν ἀκροχόλων βούλει τὰς ψυχὰς ἰδεῖν;
καὶ τί τῆς βασάνου ταύτης χεῖρον; τί τῶν τραυμάτων
ὧν ἔχουσιν ἔνδον; τί τῆς καμίνου τῆς διηνεκῶς καιομέ-
νης, καὶ τῆς φλογὸς τῆς μηδέποτε σβεννυμένης; ἀλλὰ D
[τί] τῶν φιλοσωμάτων καὶ τῇ ὥρᾳ προσεστη-
κότων ζωῆς; καὶ τί ταύτης τῆς δουλείας χαλεπώτερον;
τὸν τοῦ Κάϊν βίον ζῶσι, τρόμῳ διηνεκεῖ συζῶντες καὶ
φόβῳ. [καὶ] καθ' ἕκαστον τῶν τελευτώντων μᾶλ-
λον τῶν ἐκείνοις προσηκόντων, τὴν οἰκείαν θρη-
νοῦντες τελευτήν. τί δὲ τῶν πεφυσιωμένων τα-
„ ραχωδέστερόν τε καὶ μανικώτερον; μάθετε [γάρ
„ φησιν] ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρ-
„ δίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ἁ-
πάντων γὰρ μήτηρ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀνεξικακία. Μὴ E
τοίνυν φοβηθῇς μηδὲ ἀποπηδήσῃς τὸν ἀπάντων σε
τούτων κουφίζοντα ζυγόν, ἀλλ' ὑπόελθε μετὰ προθυ-
μίας ἁπάσης αὐτόν, καὶ τότε αὐτοῦ εἴσῃ σαφῶς τὴν
ἡδονήν. οὐδὲ γὰρ τρίβει σου τὸν αὐχένα, ἀλλ' εὐτα-
ξίας ἕνεκεν ἐπίκειται μόνης, καὶ τοῦ πεῖσαι βαδίζειν
εὔρυθμα, καὶ πρὸς τὴν βασιλικήν σε ὁδὸν ἀγαγεῖν,
καὶ τὴν

Præterea utrum levius atque facilius, in lucta-
mine concertare, an corona donari: currere
in ſtadium, an bravium jam obtinuiſſe: flucti-
bus agitari, an in portu devehi? quare mori
etiam melius, quam vivere cenſeo. A procel-
lis enim atque periculis per mortem libera-
mur, vita vero & laborum cumulos exagge-
rat, & plurimorum peccatorum reos facit, &
inſidiis quotidie implicat, quibus efficitur ut
mori melius, quam vivere mihi videatur.
A Quòd ſi mihi non credis, ab his audias, qui
vultus martyrum in tempore certaminis con-
ſpexerunt, quando flagellis cæſi, uncis ferreis
laniati, in ſartagine immiſſi lætabantur, gau-
debant, & cùm in roſario conſtituti geſtiebant.
Quare Paulus quoque hinc abiturus, & vio-
lenta morte obiturus, *Gaudeo*, inquit, *&* Phil. 2. c.
*congaudeo vobis omnibus, & vos pariter gaude-
dete & mihi congaudete.* Vides quanto co-
natu univerſum orbem terrarum ad commu-
nicationem gaudii convocat? adeò magnum
eſſe bonum hinc diſcedere noverat, ita mor-
B tem illam terribilem atque violentam deſi-
derandam exiſtimabat. Verum quod ſuave
leveque ſit virtutis jugum, multis aliis etiam
poſſet comprobari: ſed nos ad ultimum jam
veniamus, & moleſta onera peccati conſide-
remus, ac ex omnibus maximè avariciam
in medium educamus, qua turpiſſima multi
peccata doloſè cauponantur, recauponantur-
que. Quid igitur moleſtius hac re unquam
invenitur? quot dolores, quæ magnæ cu-
ræ, quot rerum offenſiones, quanta pericu-
C la, inſidiæ, pugnæ, hujuſmodi lucris quotidie
exoriuntur? quæ turbationes, qui tumultus?
Nam quemadmodũ ſine fluctibus mare nun-
quam conſpicitur, ſic animos eorum abſque
ſolicitudine, terrore, turbatione nunquam
reperies: ſed antequam priora componant,
alia invaſerunt: & ad hæc rurſus alia atque a-
lia ſubingreſſa, ingentem cumulum montium
inſtar erexerunt. Sed iracundi animum atque
contumelioſi fortè velles videre, quo qui-
dem cruciatu quid peius? quid inteſtinis ulce-
ribus aſperius? quid fornace qua uruntur quo-
D tidie, & flamma qua ſemper incenduntur, ar-
dentius? At vero vita eorum, qui corporũ for-
mas admirantur, & pulchritudine aliorum ta-
beſcunt, quid miſerius? quid hac dejectione
animi moleſtius? Vitam ipſius Cain degunt,
perpetuo tremori & metui impliciti, in uno-
quoque morientium magis quam illorum
propinqui propriam lamentantes mortem!
Quid porrò turbulentius ſuperbia & cervici-
bus? aut quid tumore hoc animi furioſius? Di-
ſcite, inquit, à me quia mitis ſum & humilis
corde, & invenietis requiem animabus veſtris.
E Omnium enim bonorum fons atque origo
clementia eſt. Non ergo pertimeſcas onus,
nec ab eo jugo reſilias, quo te Chriſtus ab o-
mnibus iſtis vindicat: ſed omni alacritate a-
nimi jugum hoc ſubeas, & tunc quam ſuave
ſit, facilè cognoſces. Nec enim teret cervi-
cem tuam, ſed ornatus gratia imponitur: &
ut diſcas ordine ad regiam viam procedere,

Digitized by Google

& præcipitia utrinque vitare, ac facilè per anguſtam viam lætus incedere. Quoniam ergo tot tantaque bona hoc jugum præbet, quoniã tanta ſecuritate vallatum eſt, quoniam tanto gaudio replet: omni cura, ſtudio, operaque ipſum trahamus, ut & hic requiem animarum inveniamus, & futura beatitudine potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XL.
[*in Gr. Codd. eſt XXXIX.*]
EX CAPITE XII.

In illo tempore: Abiit Ieſus ſabbato per ſata: diſcipuli autem eius eſurientes, cœperunt evellere ſpicas & manducare.

Luce. 6.a LVcas vero dicit in ſabbato ſecundo primo. Quid autem eſt, in ſabbato ſecundo primo? Quãdo feſtum duplex erat, tam ſabbati domini, quam ſolennitatis alterius ſuccedentis. Sabbatum enim quamlibet quietem atq; ocium appellabant: cúrnam per ea loca illos ducebat, cum ſciret omnia, niſi ſolvere quietem ſabbati vellet? Et volebat quidem, ſed non abſque cauſa ſolvere: quapropter nunquam niſi data occaſione ſolvit, ut & legem ceſſare faciat, & obtrectatores non offendat. Eſt autem quando principaliter etiam nulla re cogente ſabbatum ſolvit: ut cum luto cæci oculos perunxit: &

Ioan. 5.c. cum dicit, *Pater meus uſq; modo operatur, & ego operor*: quæ omnia ſic gerit, tum ut patrem glorificet ſuum: tum ut imbecillitati conſulat Iudæorum: quod etiam hic factũ videmus, cùm eſurientium naturalis neceſſitas ad excuſationem adhibetur. In his autem quæ peccata omnino ſunt, nulla certè unquam excuſatio inveniri poteſt. Nam neque homicida, ſi per iracundiam ſe feciſſe dicet: neque adulter, ſi per cupiditatem commiſiſſe aſſeverabit, nunquá ſatisfaciet: nec alia ulla excogitari cauſa poterit, ut hæc quæ peccata ſunt, non eſſe peccata videantur: hic autem cum famis neceſſitatem ad ſatisfactionem attulerit, ab omni crimine illos vindicavit. Tu vero abſtinentiam diſcipuloram mecum admirare: admirare, inquam, quomodo nullam corporis curam, nullum ſtudium habeant: ſed ſine præmeditatione aliqua ac præparatione menſam ſibi ſic conſtituunt, ut continua ferè cogantur inedia premi, neq; tamen à Chriſto abſcedant: nam niſi malo inediæ nimium vexarentur, nunquã certè illud in ſabbato feciſſent. Quid igitur Phariſæi? cùm vidiſſent, ait, dixerunt ei: *Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere in ſabbatis.* Non vehementer quidem hoc in loco quávis cõſequentia rerum id petere videatur, incenſi ſunt, ſed ſimpliciter atq; oratione quieta criminantur. Quando autẽ ſiccam, detentamq; manũ curavit, atq; reſtituit: tanta tunc exarſerunt immanitate, ut etiã de interimẽdo ipſo conſilia agitarent. Cum.n. nil magnum atque ſublime fit, quietiores ſunt: cùm autẽ ſanitatem hominib⁹ ſolo verbo pręſtari conſpiciunt, quaſi

καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ἀπαλλάξαι κρημνῶν, καὶ ποιῆσαι μετ' εὐκολίας τὴν στενὴν βαδίσαι ὁδόν. Ἐπεὶ οὖν τοσαῦτα αὐτοῦ τὰ ἀγαθά, τοσαύτη ἡ ἀσφάλεια, τοσαύτη ἡ εὐφροσύνη, πάσῃ ψυχῇ, πάσῃ σπουδῇ τοῦτον ἕλκωμεν τὸν ζυγόν· ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἀνάπαυσιν εὕρωμεν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

A

ὉΜΙΛΙΑ ΛΘ΄.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. [Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ· ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβίδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις;]

B ὉΔὲ Λουκᾶς φησὶν ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ. τί δέ ἐστι δευτερόπρωτον; ὅταν διπλῆ ἡ ἀργία ᾖ, καὶ τοῦ σαββάτου τοῦ κυρίου, καὶ ἑτέρας ἑορτῆς διαδεχομένης. σάββατον γὰρ ἑκάστην ἀργίαν καλοῦσι. [Καὶ] τί δήποτε ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἦγεν ὁ πάντα προειδώς, εἰ [καὶ] μὴ ἐβούλετο λυθῆναι τὸ σάββατον; ἐβούλετο μέν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. διόπερ οὐδέποτε χωρὶς αἰτίας [αὐτὸ] λύει, ἀλλὰ διδοὺς προφάσεις

C εὐλόγους· ἵνα καὶ τὸν νόμον ἀναπαύσῃ, καὶ ἐκείνους μὴ πλήξῃ. ἔστι δ' ὅπου καὶ προηγουμένως αὐτὸ λύει οὐ μετὰ περιστάσεως, ὡς ὅταν τὸν πηλὸν χρίῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ὡς ὅταν λέγῃ· ὁ πατήρ μου [ἕως ἄρτι] ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. ποιεῖ δὲ [ταῦτα] τοῦτο μὲν δοξάζων τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ἐκεῖνο δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν Ἰουδαίων παραμυθούμενος. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα κατασκευάζει τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην προβαλλόμενος. καίτοιγε καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν ὡμολογημένων, οὐκ ἂν γένοιτο ποτὲ ἀπολογία· οὔτε γὰρ ὁ φονεύων,

D τὸν θυμὸν ἂν ἀρκοίη προβαλέσθαι, οὔτε ὁ μοιχεύων τὴν ἐπιθυμίαν, μᾶλλον δὲ [οὐδὲ] ἄλλην αἰτίαν οὐδεμίαν εἰπεῖν· ἐνταῦθα δὲ τὴν πεῖναν εἰπὼν παντὸς ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἐγκλήματος. Σὺ δέ μοι θαύμασον τοὺς μαθητάς, τοὺς οὕτω συνεσταλμένους καὶ μηδένα τῶν σωματικῶν ποιουμένους λόγον, ἀλλὰ παρέργως τιθεμένους τὴν τῆς σαρκὸς τράπεζαν, καὶ λιμῷ ἀγχομένους διηνεκεῖ, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφισταμένους. εἰ γὰρ μὴ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς σφόδρα τὸ πεινῆν, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ἐποίησαν. τί οὖν οἱ Φαρισαῖοι; ἰδόντες φησὶν εἶπον αὐτῷ· ἰδοὺ οἱ

E μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ἐνταῦθα μὲν οὐ πάνυ σφοδροί, καίτοιγε ἀκόλουθον ἦν τοῦτο, ἀλλ' ὅμως οὐ [σφόδρα] παροξύνονται, ἀλλ' ἐγκαλοῦσιν ἁπλῶς. ὅτε δὲ τὴν χεῖρα τὴν ξηρὰν ἐξέτεινε καὶ διώρθωσε, τότε οὕτως ἐξεθηριώθησαν, ὡς καὶ περὶ σφαγῆς αὐτοῦ βουλεύεσθαι καὶ ἀναιρέσεως. ἔνθα μὲν γὰρ οὐδὲν γίνεται μέγα καὶ γενναῖον, ἡσυχάζουσιν· ἔνθα δὲ ὁρῶσί τινας σωζομένους, ἀγριαί-

Digitized by Google

ἀγριαίνουσι καὶ παράττονται καὶ πάντων εἰσὶ
φορτικώτεροι. οὕτως ἐχθροὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων
σωτηρίας εἰσί. πῶς οὖν ἀπολογεῖται περὶ αὐτῶν
ὁ ἰησοῦς; οὐκ ἀνέγνωτέ φησι τί ἐποίησε δαβὶδ
ἐν τῷ ἱερῷ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐ-
τοῦ πάντες; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ
καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, [οὓς
οὐκ ἐξὸν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ,
εἰ μὴ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν;] ὅταν μὲν γὰρ ὑπὲρ
τῶν μαθητῶν ἀπολογῆται, τὸν δαβὶδ εἰς μέ- A
σον παράγει· ὅταν δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸν πα-
τέρα. καὶ ὅρα πῶς ἐπιπληκτικῶς· οὐκ ἀνέ-
γνωτε τί ἐποίησε δαβίδ; καὶ γὰρ πολλὴ τοῦ
προφήτου ἦν ἡ δόξα, ὡς καὶ πέτρον [μετὰ
ταῦτα] ἀπολογούμενον [πρὸς ἰουδαίους] οὕ-
τως εἰπεῖν· ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς
ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβίδ· ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη; διατί δὲ αὐτὸν οὐχὶ
μετὰ τοῦ ἀξιώματος καλεῖ οὔτε ἐνταῦθα οὔτε
μετὰ ταῦτα; ἴσως ἐπειδὴ ἐκεῖθεν τὸ γένος κα- B
τῆγεν. εἰ μὲν οὖν εὐγνωμονικοί τινες ἦσαν, ἐπὶ
τὸ πάθος ἂν τῆς πείνης τὸν λόγον ἤγαγεν· ἐ-
πειδὴ δὲ μιαροὶ καὶ ἀπάνθρωποι, καὶ ἱστορίαν
αὐτοῖς ἀναγινώσκει. ὁ δὲ μάρκος ἐπὶ ἀβιά-
θαρ τοῦ ἀρχιερέως φησίν· οὐκ ἀντιλέγων τῇ
ἱστορίᾳ, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι διώνυμος ἦν. καὶ
προστίθησιν ὅτι ἐκεῖνος ἔδωκεν αὐτῷ· δεικνὺς καὶ ἐν-
τεῦθεν μεγάλην οὖσαν ἀπολογίαν, ὅπουγε καὶ ὁ
ἱερεὺς ἐπέτρεψε· καὶ οὐ μόνον ἐπέτρεψεν, ἀλ-
λὰ καὶ διηκονήσατο. μὴ γάρ μοι λέγε ὅτι προ- C
φήτης ἦν ὁ δαβίδ. οὐδὲ γὰρ οὕτως ἐξῆν, ἀλ-
λὰ τῶν ἱερέων ἦν τὸ προτέρημα. διὸ [καὶ]
προσέθηκεν, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. εἰ γὰρ
καὶ μυριάκις ἦν προφήτης, ἀλλ' οὐχ ἱερεύς.
εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνος προφήτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
οἱ μετ' αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις ἔδωκε. τί
οὖν φησίν; ἴσον δαβὶδ καὶ οὗτοι; τί μοι λέ-
γεις ἀξίαν, ὅπου νόμου παράβασις εἶναι
δοκεῖ, καὶ φύσεώς ἐστιν ἀνάγκη; καὶ γὰρ
καὶ ταύτῃ μᾶλλον αὐτοὺς ἀπήλλαξε τῶν ἐγ- D
κλημάτων, ὅτ' ἂν ὁ μείζων φαίνηται τὸ αὐτὸ
πεποιηκώς. καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸ ζητούμενον
[φησιν;] οὐ γὰρ δὴ σάββατον ἐκεῖνος παρ-
έβη· τὸ μεῖζόν μοι λέγεις, καὶ ὃ μάλιστα δεί-
κνυσι τοῦ χριστοῦ τὴν σοφίαν, ὅτι τὸ σάββα-
τον ἀφεὶς ἕτερον ὑπόδειγμα φέρει τοῦ σαββά-
του μεῖζον. οὐδὲ γὰρ [ἦν] ἴσον παραβῆναι ἡ-
μέραν, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἅψασθαι τραπέ-
ζης, ἧς μηδενὶ θέμις ἦν. τὸ μὲν γὰρ σάβ-
βατον, καὶ ἐλύθη πολλάκις, μᾶλλον δὲ ἀεὶ E
λύεται, καὶ ἐν τῇ περιτομῇ, καὶ ἐν ἑτέροις πλεί-
οσιν ἔργοις, καὶ ἐν τῇ ἱεριχῷ δὲ τὸ αὐτὸ γενό-
μενον ἴδοι τις ἄν· τοῦτο δὲ τότε μόνον ἐγένε-
το. ὥστε ἀπὸ τοῦ πλείονος ἡ νίκη. πῶς οὖν
οὐδεὶς ἐνεκάλεσε τῷ δαβίδ· καίτοι καὶ
τούτου μεῖζον [ἕτερον] ἔγκλημα ἦν, τὸ τοῦ
φόνου τῶν ἱερέων ἐντεῦθεν λαβὸν τὴν ἀρχήν;
ἀλλ'

quaſi feroces beſtiæ perturbati, vehemẽtius in
illum inſiliunt. Sic invidiæ veneno ſuffecti, ſa-
lutem hominũ perſequuntur. Quomodo autẽ
diſcipulos excuſat Chriſtus? *Non legiſtis*, ait, *1. Reg. 21. b.*
quid fecit David in templo quãdo eſurivit & ipſe, &
qui erant cum eo, qualiter intravit in domum Dei,
& panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei co-
medere, neq; his qui cum ipſo erant, niſi ſolis ſacerdo-
tibus? Ita quãdo pro diſcipulis cauſam dicit, ꝓ-
phetam aliquem: quãdo autem pro ſemetipſo,
patrẽ in medium ſolet adducere. Et animad-
verte quam acriter: non legiſtis, inquit, quid
David fecit? Magna .n. erat de propheta illo
hominum exiſtimatio atq; opinio & ita ſingu-
laris, ut Petrus etiam poſtea cum ad Iudæos fa-
ceret verba, ſic dixerit: *Licet ad vos libere de pa-* *Act. 2. c.*
triarcha David dicere, quoniam & obiit, & ſepul-
tus eſt. Cur autem cum David mentionem fa-
ciat, neque hic, neq; alibi adjecta dignitate un-
quam nominavit? Ideo forſan, quoniam ſe-
cundum ſeriẽ generis ab illo trahebat origi-
nem. Si Phariſæi autem indulgere atq; veniam
opportune ſcirent concedere, inediæ cauſam
pro integra ſatisfactione ſolam potuiſſet ad-
ducere: Verùm quoniã iniqui atq; inhumani
ſunt, hiſtoriæ quoq; recitatione comprimun-
tur. Marcus autem ſub Abiathar ſacerdote *Mar. 2. d.*
illud factum fuiſſe aſſerit: neq; contraria & re-
pugnantia hiſtoriæ dicit, ſed diverſis nomini-
bus illum appellatum fuiſſe oſtendit: deinde
cum ab eo datos fuiſſe panes Dauid atque ſuis
aſſeveret, magnos defenſioni campos aſſerit.
Siquidem etiam ſacerdos ipſe id fieri permiſit,
neque permiſit ſolum verumetiam diligentius
adminiſtravit. Nec modò mihi illud oppo-
nas, quod David propheta erat. Nam ne
prophetis quidem id licebat, ſed ſoli ſacerdoti
hæc prærogativa conferebatur: unde & adje-
cit, Niſi ſolis ſacerdotibus. Quantumvis enim
propheta eſſet, attamen non erat ſacerdos, &
ille quidem tantummodo erat propheta, non
autem & qui ſecum erant, quibus pariter dé
propoſitionum panibus conceſſum fuit, pro-
phetæ fuerunt. Quid igitur? æquales ne Da-
vid prophetæ iſti ſunt, quiſpiam objiciet? Cur
dignitatem quæris, ubi legis tranſgreſſio fieri
videtur? Quid ſi naturalis neceſſitas urget?
hac enim ratione potius à crimine liberantur,
cum qui major fuerat, ſimiliter fecerit. Sed
quid ad propoſitum inquies? Non diem ſab-
bati David contempſit. Majus certè quid di-
cis, quo præcipuè ſapientia Chriſti demon-
ſtratur, qui die ſabbati prętermiſſo aliud quod-
dam exemplum protulit, ipſo ſabbato ma-
jus. Non eſt profectò æquale, diei ſolenni-
tatem non obſervare, & ſacram illam menſam,
ad q̃ tibi accedere nefas ſit, omnibus contre-
ctare. Sabbatum quippe ſæpe ſolutum fue- *Num. 28. a.*
rat, immo vero & in circumciſione, & in aliis
compluribus ſemper ſolvitur: & in Hiericho *Ioſue. 5. b.*
autem hoc ipſum eſſe factum licet conſpice-
re: iſtud autem, tunc ſolummodo: quare à
pluribus victoria præſtatur. Quomodo igi- *1. Reg. 21. a.*
tur hac de re David nemo criminatus eſt:
præſertim cum major hinc culpa cædis ſacer-
dotum, atque interitus exordium ſumpſerit?

I 2 quam

quam rem ideo non poſuit, quoniam ea ſibi ſola ſufficiunt, quæ ad propoſitum ſpectant: ſed aliter quoq; reſpondere voluit. Nam cùm arrogantiam, elationemque ipſorum, David dignitate atque authoritate preſſerit, tunc majorem ſubjungit ambiguitatis ſolutionem. Et quænam hæc eſt? *Neſcitis*, inquit, *quoniam in templo ſacerdotes ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt?* In ſuperioribus quippe neceſſitatis cauſa, hic autẽ nulla ex cauſa ſatisfactio affertur: itaque primũ confeſſione, deinde per negationẽ reſpondit: & quod vehementius eſt, ultimũ ut oportuit collocavit, quàvis etiam prius ſuam habet efficaciam. Noli enim mihi objicere nõ eſſe idoneam excuſationem, cùm alium idem impunè feciſſe in medium adducimus. Nam quando qui fecit, nullius criminis accuſatur, tunc quod factũ eſt, quaſi lege lata cõprobari videtur. Non tamen illo ſolo contentus fuit, ſed vehementius etiam ac majus attulit, cum apertè neget culpam eſſe quicquam in ſabbatis operari, quod claræ ac indubitatæ victoriæ ꝓprium eſt. Sic à ſeipſa legem jam ſolutam oſtendit, nec eſſe nefas id facere, dupliciter, partim à loco, partim ab ipſo ſabbati die cõprobat: immo vero tripliciter, quoniã & duplicatum opus attulit, & aliud à ſacerdotibꝰ ſubjungit: & quod mirabilius ac majus eſt, abſq; culpa ipſos etiam tunc fuiſſe aſſeruit: ait enim, & ſine crimine ſunt. Perpendis quot argumenta induxit? Locũ, quia in templo: perſonã, quia ſacerdotes: tẽpus, quia in ſabbato: rem ipſam, quia violãt. non .n. dixit, quod ſabbatũ ſolvũt, ſed violant ſive ꝓphanant: & quod illi qui majus faciunt, quia cõtaminant, nõ modò pœnas nõ luant, verumetiam culpa careant: ſine crimine enim ſunt. Quod certè nullo modo illi priori ſimile putare debemus: nam illud ſemel duntaxat ꝓpter neceſſitatem, nec à ſacerdote factum, veniam nõ injuria conſecutũ eſt: hoc autem omni ſabbato & in templo, & ſecundũ legem ſacerdotes factitant. Quapropter etiam non conceſſionis atq; veniæ jure, ſed authoritate legis longe ab omni culpa, inquit, remoti ſunt. Nec enim criminando hæc dixi, ait. neq; ut venia dignos oſtendam: ſed ut juſticiæ dignitate defendam. Ita illorum quidem cauſam dicere videtur, & diſcipulos innocentes eſſe oſtendit. Nam quando de illis dicit, quòd inculpabiles ſint: relinquitur quòd iſti multò magis inculpabiles ſint. An nõ fuiſſe hos ſacerdotes, fortè objicies: ego autem non verebor reſpondere multò majores ſacerdotibus illos fuiſſe, præſertim cum ipſe dominus templi, ipſa veritas non figura ipſis affuerit: quapropter etiam dicebat, *Dico autẽ vobis, quia templo major eſt hic.* Quam rem ita magnã atq; mirabilẽ illi audientes, nihil dixerunt, forſan quia nõ de ſalute hominis agebatur, cui tamen quia moleſta videri poterat, citò medetur ad veniã, cum quadam acrimonia traducẽs orationem:
Oſee. 6. a dicit enim, *Si autem ſciretis, quid eſt, miſericordiã volo & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes.* Animadvertis quomodo veniæ innititur, & quomodo rurſus præſtantiores oſtendit, quam qui ad veniã debeant confugere?

non

ἀλλ' οὐ τέθεικεν αὐτό· ἀρκεῖ γὰρ τὸ προκείμενον ἱστάναι μόνον. εἶτα πάλιν καὶ ἑτέρως αὐτὸ λύει. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τὸν Δαβὶδ παρήγαγε, τῷ ἀξιώματι τοῦ προσώπου καταστέλλων αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὺς ἐπεστόμισε καὶ τὴν ἀλαζονείαν καθεῖλε, τότε καὶ τὴν κυριωτέραν ἐπάγει λύσιν. τίς δὲ ἦν αὕτη; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ οἱ ἱερεῖς τὸ σάββατον "
βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; ἐκεῖ μὲν γὰρ [φη- "
σὶν] ἡ περίστασις τὴν λύσιν ἐποίησεν· ἐνταῦθα δὲ
A χωρὶς περιστάσεως ἡ λύσις. ἀλλ' οὐκ εὐθέως οὕτως ἔλυσεν· ἀλλὰ πρῶτον [μὲν] κατὰ συγγνώμην, εἶτα κατ' ἔνστασιν. τὸ γὰρ ἰσχυρότερον ὕστερον ἐπάγειν ἐχρῆν, καίτοιγε καὶ τὸ πρότερον τὴν οἰκείαν εἶχε δύναμιν. μὴ γάρ μοι λέγε ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπηλλάχθαι ἐγκλήματος τὸν καὶ ἕτερον τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνοντα εἰς μέσον ἐνεγκεῖν. ὅταν γὰρ μὴ ἐγκαλῆται ὁ πεποιηκώς, νόμος ἀπολογίας γίνεται τὸ πλημμεληθέν. πλὴν οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, ἀλλὰ καὶ τὸ κυριώτερον ἐπάγει λέγων· ὅτι οὐδὲ ἁμάρτημά ἐστι τὸ γεγενημένον· ὅπερ μά-
B λιστα λαμπρᾶς νίκης ἦν, τὸ δεῖξαι τὸν νόμον ἑαυτὸν παραλύοντα, καὶ διπλῇ τοῦτο ποιοῦντα, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοῦ σαββάτου· μᾶλλον δὲ τριπλῇ, τῷ καὶ διπλοῦν τὸ ἔργον γίνεσθαι· καὶ μετὰ τούτου καὶ ἕτερον, τὸ ὑπὸ τῶν ἱερέων. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, τὸ καὶ μὴ ἔγκλημα εἶναι. ἀναίτιοι γάρ φησιν εἰσίν. εἶδες πόσα τέθεικε; τὸν τόπον, ἐν τῷ ἱερῷ γάρ φησιν· τὸ πρόσωπον, οἱ γὰρ ἱερεῖς· τὸν καιρόν, τὸ σάββατον γὰρ [φησίν·] τὸ πρᾶγμα αὐτό, βεβηλοῦσι γάρ. οὐδὲ γὰρ εἶπε, λύουσιν· ἀλλὰ τὸ φορτικώ-
C τερον, βεβηλοῦσι· τὸ μὴ μόνον μὴ δίκην διδόναι, ἀλλὰ καὶ αἰτίας ἀπηλλάχθαι. ἀναίτιοι γάρ φησι. μὴ δὴ νομίσητε τοῦτο ὅμοιον εἶναι τῷ προτέρῳ. ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ ἅπαξ γέγονε, καὶ οὐχ ὑπὸ ἱερέων, καὶ ἀνάγκης ἦν, διὰ τοῦτο καὶ συγγνώμης ἐγένοντο ἄξιοι· τοῦτο καὶ καθ' ἕκαστον σάββατον, καὶ ὑπὸ ἱερέων καὶ ἐν ἱερῷ, καὶ κατὰ νόμον. διόπερ οὐδὲ κατὰ συγγνώμην [μόνον,] ἀλλὰ καὶ νόμον εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι τῶν ἐγκλημάτων. οὐδὲ γὰρ ἐγκαλῶν τοῦτο εἶπον φησίν, οὐδὲ κατὰ συγγνώμην αὐ-
D τοὺς [αἰτίας] ἀπαλλάττων, ἀλλὰ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον. καὶ δοκεῖ μὲν ὑπὲρ ἐκείνων ἀπολογεῖσθαι· τούτους δὲ ἐλευθεροῖ τῶν ἐγκλημάτων. ὅταν γὰρ εἴπῃ· ἀναίτιοί εἰσιν ἐκεῖνοι, πολλῷ μᾶλλον οὗτοι φησίν; ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἱερεῖς; ἀλλὰ [καὶ] ἱερέων μείζους· αὐτὸς γὰρ πάρεστιν ἐνταῦθα ὁ τοῦ ἱεροῦ δεσπότης· ἡ ἀλήθεια, οὐχ ὁ τύπος. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· [λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι] μεῖζον τοῦ ἱεροῦ [ἐστὶν] ὧδε. "
ἀλλ' ὅμως τηλικαῦτα ἀκούσαντες, οὐδὲν εἶπον. οὐδὲ γὰρ ἦν σωτηρία ἀνθρώπου τὸ προκείμενον.
E εἶτα ἐπειδὴ βαρὺ τοῖς ἀκούουσιν ἐδόκει εἶναι, ταχέως αὐτὸ συνεκάλυψε, πάλιν ἐπὶ συγγνώμην τὸν λόγον ἄγων, καὶ μετ' ἐπιπλήξεως, καὶ οὕτω λέγων· εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. Εἶδες πῶς "
πάλιν ἐπὶ συγγνώμην ἄγει τὸν λόγον, καὶ "
πάλιν συγγνώμης ἀνωτέρους ἀποφαίνει;

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἂν κατεδικάσατε, φησί, τοὺς ἀναιτίους. τὸ μὲν πρότερον τὸ τῶν ἱερέων συνήγαγε τὸ αὐτὸ λέγων, ἀναίτιοί εἰσι· τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τίθησι· μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νόμου. προφητικὴν γὰρ ἀνέγνω ῥῆσιν. εἶτα καὶ ἄλλην αἰτίαν λέγει· κύριος γὰρ [φησιν] ἐστὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, περὶ ἑαυτοῦ λέγων. ὁ δὲ μάρκος καὶ περὶ τῆς κοινῆς φύσεως αὐτὸν τοῦτο εἰρηκέναι φησίν. ἔλεγε γάρ· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. τίνος οὖν ἕνεκεν A ἐκολάζετο ὁ τὰ ξύλα συνάγων; ὅτι εἰ ἔμελλον καὶ ἐν ἀρχῇ καταφρονεῖσθαι οἱ νόμοι, σχολῇ γ' ἂν ὕστερον ἐφυλάχθησαν. καὶ γὰρ πολλὰ ὠφέλει [κατὰ τὴν ἀρχὴν] τὸ σάββατον καὶ μεγάλα· οἷον, ἡμέρους ἐποίει πρὸς τοὺς οἰκείους εἶναι καὶ φιλανθρώπους· ἐδίδασκεν αὐτοὺς τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν δημιουργίαν, ὅπερ φησὶν ὁ ἰεζεκιήλ· ἐπαίδευσεν αὐτοὺς κατὰ μικρὸν ἀπέχεσθαι πονηρίας, καὶ τοῖς πνευματικοῖς προσέχειν παρεσκεύαζεν. ἐπειδὴ γὰρ τὸν νόμον δι- B δοὺς τὸν τοῦ σαββάτου, εἰ εἶπε, τὰ μὲν ἀγαθὰ πράττετε [ἐν τῷ σαββάτῳ,] τὰ δὲ κακὰ μὴ ποιεῖτε, οὐκ ἂν ἠνέσχετο· [ἀλλ'] ἁπάντων ὁμοίως ἀπεῖργε· μηδὲν γὰρ ποιήσητε φησί· καὶ οὐδὲ οὕτω κατείχοντο. αὐτὸς δὲ [καὶ τὸν νόμον διδοὺς τὸν τοῦ σαββάτου,] καὶ οὕτως ᾐνίξατο, ὅτι τῶν πονηρῶν αὐτοὺς ἀπέχεσθαι βούλεται μόνον. μηδὲν γὰρ ποιήσητε φησί, πλὴν ὧν ποιηθήσεται ψυχῇ. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ δὲ πάντα ἐγίνετο, καὶ μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς, καὶ δι- C πλασίονος τῆς ἐργασίας. οὕτω καὶ δι' αὐτῆς τῆς σκιᾶς τὴν ἀλήθειαν αὐτοῖς παρανοίγει. τοσοῦτον οὖν κέρδος φησὶν ἔλυσεν ὁ χριστός; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπέτεινε. καιρὸς γὰρ ἦν διὰ τῶν ὑψηλοτέρων αὐτοὺς πάντα παιδεύεσθαι, καὶ οὐκ ἔδει δεδέσθαι τὰς χεῖρας τοῦ πονηρίας μὲν ἀπηλλαγμένου, πρὸς δὲ τὰ ἀγαθὰ πάντα ἐπτερωμένου, οὐδὲ ἐντεῦθεν μανθάνειν ὅτι [ὁ] θεὸς ἅπαντα ἐποίησεν· οὐδὲ ἐντεῦθεν ἡμέρους εἶναι τοὺς πρὸς αὐτὴν τοῦ θεοῦ τῆς φιλανθρωπίας τὴν μί- D μησιν καλουμένους. γίνεσθε γάρ φησιν οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν [ὁ οὐράνιος·] μηδὲ μίαν ἡμέραν ἑορτάζειν τοὺς πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγειν κελευομένους. ἑορτάζωμεν γάρ φησι, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. οὐ δεῖ γὰρ παρὰ κιβωτὸν ἑστάναι καὶ θυσιαστήριον χρυσοῦν τοὺς αὐτὸν τὸν πάντων δεσπότην ἔνοικον ἔχοντας καὶ διὰ πάντων ὁμιλοῦντας αὐτῷ, [καὶ] δι' εὐχῆς, [καὶ] διὰ προσφο- E ρᾶς, [καὶ] διὰ γραφῶν, [καὶ] δι' ἐλεημοσύνης, καὶ διὰ τοῦ ἔνδον ἔχειν [αὐτόν.] τί τοίνυν σαββάτου χρεία τῷ διὰ παντὸς ἑορτάζοντι, τῷ πολιτευομένῳ ἐν οὐρανοῖς; ἑορτάζωμεν τοίνυν διηνεκῶς, καὶ μηδὲν πονηρὸν πράττωμεν· τοῦτο γὰρ ἑορτή· ἀλλ' ἐπιτεινέσθω μὲν τὰ πνευματικά, καὶ παραχωρείτω τὰ ἐπίγεια, καὶ δε-

non enim cōdemnaſſetis, inquit, iuculpabiles. Et prius quidē à ſacerdotū facto idem inferebat, quòd inculpabiles eſſent: hoc autem à ſeipſo, immo vero etiam hoc à ſcriptura cōcludit, propheticum enim dictum recitavit. Demum poſt hæc omnia alia etiam cauſam adjecit: *Dominus enim eſt ſabbati filius hominis*, quod de ſeipſo dictum accipimus, quamvis Marcus etiam de natura communiter hominum id dictum ſcribat. Dicit enim, *ſabbatum propter hominem factum eſt; non autem homo propter ſabbatum*. Mar. 2. d. A Sed ſi ita eſt, inquies, cujus rei gratia qui ligna colligebat, puniebatur? Certè quoniam ſi ſtatim à principio, quando feruntur leges, ac ferè in promulgatione ipſa contemnerentur, nullo modo poſſent poſtea cuſtodiri. Sabbati autem obſervatio, magnas utilitates ab initio contulit populo: mites enim atq; humanos alterum ad alterum reddidit, providentiam Dei atque creationem rerum, ut Ezechiel, docuit, Ezech. 20. b. caſtigavit paulisper, & à malignitate ſemovit, ac ſpiritalibus rebus attentiores effecit. Nam B quando lex de ſabbato dabatur, ſi ſcriptum fuiſſet, bona quidem omnia in ſabbato faciatis, mala vero non faciatis, non conſervaſſent legem Iudæi: quocirca neceſſe fuit ab omnibus eodem modo compeſcere: nihil enim in die ſabbati faciatis, inquit: neque tamen ſic detineri potuerunt. Ipſe autem occultius ſignificavit, quoniam à malignitate ſolummodo legis compeſcat authoritas: nihil faciatis inquit, præterquam ea quæ facit anima. Cum autem in templo die ſabbati, & quidem ſtudio atque C opera multò majore fierent omnia, per ipſam certè legis umbrā veritatem his ſubaperiebat. Sed cur, inquies, tantam utilitatem, quantam ſabbato conſequebantur, abſtulit Chriſtus? immo non abſtulit, ſed felicia illi addidit incrementa. Tempus enim jam aderat altiore ſublimioreque rerum omnium intelligentia erudiri: quare non oportebat manus hominis, qui pravitatē odiſſet, & virtutis ardore ſublimius volaret, vinctas coërceri. Nec decebat authoritate legis ſolum à Deo creata eſſe omnia credere, nec terrore præcepti humanos eos eſſe, D qui ad imitationem clementiæ divinæ convocantur. *Sitis enim*, ait, *miſericordes, ſicut & pater veſter*: nec unum diem ſolennem agere ipſos, Luca. 6. e. quibus tota vita ſolennitas eſt. *Feſtum enim celebremus*, ait, *non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis.* 1. Cor. 5. e. Nec juxta Dei arcam aſſiſtere atq; altare aureum, eos qui creatorem omnium in ſeipſis habebant habitantem, multiſque modis, immo vero modis omnibus ipſos alloquētem: alloquitur enim certè fideles, orantes, offerentes, per ſcripturas, per miſericordiæ offi- E cia: & quod omnia continet, qui in ipſis habitat. Cur igitur ſabbato illi opus eſt, qui per totam vitam ſuam agit ſolennitatem, qui cœleſti vivit diſciplina, qui peccatorū immunis, virtutes obſervat & colit? Solenniter igitur vivam' continuè, nihil omnino malignitatis cōmittentes. Nam tunc ſolū veram ſolennitatem peragimus: cum ſpiritalis vitæ continuè cultū augemus, quum à terreſtribus abſtinemus,

quum ſpirituali ociamur ocio, manus ab avaricia cohibentes, corpus à ſuperfluis & inutilib' abducẽtes laboribus. Servitutis.n. ſunt extremæ hi labores, illisq; ꝑfectò ſimiles ſunt, quibus in Ægypto Iudæorum populus vexabatur. Nullum.n. inter auri ſolicitos collectores, & cœni atq; laterũ operarios, quiq; ad paleas colligẽdas flagellis adigebantur, diſcrimen omnino eſt. Exod. 1. c. Ibidem 5. b. Nã ut tunc Pharao atrociſſimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas compellebat Hebræos: ſic etiam nunc diabolus ad officium laterũ flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurũ eſt, q̃ cœnum? & argentũ quid aliud, quàm palea? ſicut ergo palea ignẽ, ſic pecuniæ cupiditas avariciæ flammã incendit, & quaſi cœnũ aurũ ipſum inquinat poſſidẽtes. ſed miſſus eſt nobis liberator, nõ Moſes à deſerto, ſed Dei filius de cœlo. Quare ſi poſt adventum eius etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorũ etiam ſuppliciis cruciaberis: ſin vero Ægypto ſpretâ Iſrael ſpiritalẽ ſequeris, miraculorũ omnium eris ſpectator. Heb. 11. f. Exod. 14. f. Exod. 16. d. Ibid. 17. b. Nec tamen id ſolũ ad ſalutem ſufficit: non enim ab Ægypto tantũmodo recedẽdum eſt, ſed in repromiſſionis quoq; terram omnino veniendũ. Nam & Iudæi, ſicut Paulus atteſtatur, & ſi per mare rubrũ facto itinere tranſierint, & ſi manna comederint, & ſi ſpiritalem biberint potũ, omnes tamen perierunt. Ne igitur etiam nos ſimilia patiamur, omnem deſidiam, omnẽ torporem ꝓjiciamus. Num. 13. d. Ioſu 14 & 15. Eccleſ. 46 f. Rom. 5. b. Cumq; audiverimus malignos quoſdam exploratores, qui anguſtũ & laboris plenũ iter quemadmodũ ſpeculatores illi faciebant, cõdemnent, nõ vulgus, ſed Ieſum imitemur & Chaleb Iephonne filium, nec à latere ipſorũ antè recedamus, q̃ repromiſſionis terram, & cœlos ipſos adipiſcamur. Itineris autem difficultatem cur quiſq; timebit? Nam ſi hoſtes atq; inimici Dei reconciliati cum Deo ſumus, multò facilius poſt reconciliationem ſalvabimur. Sed anguſta eſt, inquies, via hæc & ardua nimis: illa vero prior, qua ꝓgrediebaris, non anguſta ſolum & ardua, verum etiam invia, & atrociſſimis plena beſtiis fuit. Et quemadmodum impoſſibile omnino erat per mare rubrũ pertranſire, niſi miraculo facta via fuiſſet: ſic à priore vita ad cœlos conſcendere ſine meditatione baptiſmi nõ poſſumus. Et ſi quod factu impoſſibile erat, factũ eſt poſſibile: quãtò magis anguſtum hoc atq; arduum iter facile fiet? Ita, inquies, ſed divina poteſtate atq; gratia ſolùm tranſitus tunc Iudæis conceſſus fuit. Idcirco tu debes cõfidere. Nam ſi gratiæ beneficio ſolùm illi tranſierunt, cùm tu ad gratiam laboribus quoq; tuis niteris: nónne ſecurior es? Si enim ocioſos ſalvavit, quantò magis ſolerti laborantib' ſtudio certiſſimã feret opem? Sed quid ab impoſſibilib' divina poteſtate cõfectis, ut in difficili re cõfidas te hortor, cũ illud liceat dicere, quod ſi jugiter vigilamus, non eſt anguſtum, neque difficile hoc iter? Conſidera enim diligenter quæ facta ſunt, mors jam ipſa conculcata eſt, diaboli crudele imperium cecidit, atrox peccati lex extincta eſt, ſpiritus gratia diffuſa, via in cõpendium redacta, onera legis ablata: at ſi velis ita eſſe ut dico perdiſcere, cogita

καὶ ἀργῶμεν ἀργίαν πνευματικὴν, χεῖρας ἐκ πλεονεξίας ἀφιστῶντες, τὸ σῶμα τῶν περιττῶν καὶ ἀνοήτων ἀπαλλάττοντες καμάτων, καὶ ὧν ἐν αἰγύπτῳ τότε ὑπέμενεν ὁ τῶν ἑβραίων δῆμος. οὐδὲν γὰρ διαφέρομεν οἱ χρυσίον συνάγοντες τῶν τῷ πηλῷ προσδεδεμένων, καὶ τὴν πλίνθον ἐκείνην ἐργαζομένων, καὶ ἄχυρα συλλεγόντων καὶ μαστιζομένων. καὶ γὰρ [καὶ] νῦν ὁ διάβο- A λος ἂν τοίνυν μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν μένῃς ἐν Αἰγύπτῳ, πείσῃ τὰ τῶν αἰγυπτίων· ἂν δὲ ἐκείνην ἀφεὶς ἀναβῇς μετὰ τοῦ πνευματικοῦ ἰσραὴλ, ὄψει τὰ θαύματα ἅπαντα. πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ εἰς σωτηρίαν· οὐδὲ γὰρ [ἐξ] αἰγύπτου δεῖ μόνον ἀπαλλαγῆναι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν εἰσελθεῖν. ἐπεὶ καὶ ἰουδαῖοι, καθὼς ὁ παῦλος φησὶ, καὶ διὰ τῆς ἐρυθρᾶς διῆλθον, καὶ μάννα ἔφαγον, καὶ πόμα πνευ- B ματικὸν ἔπιον, ἀλλ' ὅμως πάντες ἀπώλοντο. ἵν' οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πάθωμεν, μὴ ὀκνῶμεν, μηδὲ ἀναδυώμεθα· ἀλλ' ὅταν ἀκούσῃς πονηρῶν καὶ νῦν κατασκόπων, διαβαλλόντων τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν, καὶ λεγόντων ἅπερ εἶπον τότε ἐκεῖνοι οἱ κατάσκοποι, μὴ τὸν δῆμον τὸν πολὺν, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν ζηλώσωμεν, τὸν χαλὲβ τὸν [τοῦ] ἰεφονῆ παῖδα, καὶ μὴ πρότερον ἀποστῇς, ἕως ἂν ἐπιλάβῃ τῆς ἐπαγγε- C λίας καὶ τῶν οὐρανῶν ἐπιβῇς. μὴ δὲ δύσκολον τὴν ὁδοιπορίαν νομίσῃς εἶναι. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα; ἀλλὰ στενὴ καὶ τεθλιμμένη φησὶν ἡ ὁδὸς αὕτη; ἀλλ' ἡ προτέρα δι' ἧς διῆλθες οὐ στενὴ καὶ τεθλιμμένη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄβατος καὶ θηρίων ἀγρίων γέμουσα· καὶ ὥσπερ οὐκ ἦν διὰ τῆς ἐρυθρᾶς διαβῆναι θαλάσσης, εἰ μὴ τὸ θαῦμα ἐκεῖνο ἐγένετο, οὕτως οὐκ ἦν ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ μείναντας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν, εἰ μὴ D τὸ βάπτισμα μέσον ἐφάνη. εἰ δὲ τὸ ἀδύνατον γέγονε δυνατὸν, πολλῷ μᾶλλον τὸ δύσκολον ἔσται ῥᾴδιον. ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶ χάριτος μόνης ἦν. διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστα δίκαιος ἂν εἴης θαῤῥεῖν. εἰ γὰρ ἔνθα χάρις ἦν μόνη συνήργησεν, ἔνθα καὶ πόνους ἐπιδείκνυσαι οὐ πολλῷ μᾶλλον συμπράξει; εἰ ἀργοῦντας ἔσωσεν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐργαζομένῳ βοηθήσει; ἀνωτέρω μὲν οὖν ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀδυ- E νάτων καὶ τοῖς δυσκόλοις ὀφείλεις θαῤῥεῖν· νυνὶ δὲ ἐκεῖνο ἐρῶ, ὅτι ἐὰν νήφωμεν, οὐδὲ δύσκολα ταῦτα ἔσται. ὅρα γάρ· θάνατος πεπάτηται· διάβολος κατέπεσεν· ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας ἐσβέσθη· τοῦ πνεύματος ἡ χάρις ἐδόθη· ἡ ζωὴ εἰς ὀλίγον συνεστάλη· τὰ φορτικὰ ἐπιτέτμηται. καὶ ἵνα μάθῃς τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, σκόπει

σκόπει πόσοι ὑπερηκόντισαν τὰ προστάγματα τοῦ
χριστοῦ· σὺ δὲ καὶ τὸ μέτρον αὐτὸ δέδοικας· ποίαν
οὖν ἕξεις ἀπολογίαν, ὅταν ἑτέρων ὑπὲρ τὰ σκάμ-
ματα πηδώντων ὀκνῇς πρὸς τὰ νενομισμένα αὐ-
τός; σοὶ μὲν γὰρ παραινοῦμεν ἐλεημοσύνην δι-
δόναι ἀπὸ τῶν ὄντων, ἕτερος δὲ καὶ τὰ ὄντα ἅ-
παντα ἀπεδύσατο· σὲ σωφρόνως ζῆν ἀξιοῦμεν μετὰ
τῆς γυναικός, ἕτερος δὲ οὐδὲ ὡμίλησε γάμῳ·
καὶ σὲ μὲν παρακαλοῦμεν μὴ βάσκανον εἶναι, ἕτε-
ρον δὲ ἔχομεν καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἀγάπης ἐπι- A
διδόντα τὴν ἑαυτοῦ· καὶ σὲ μὲν παρακαλοῦμεν συγ-
γνωμονικὸν εἶναι καὶ μὴ βαρὺν τοῖς ἁμαρτάνου-
σιν, ἄλλος δὲ ῥαπιζόμενος καὶ τὴν ἑτέραν ἔστρε-
ψε σιαγόνα. τί οὖν ἐροῦμεν εἰπέ μοι; τί δὲ ἀπολο-
γησόμεθα μηδὲ ταῦτα ποιοῦντες, ἑτέρων τοσοῦτον
ὑπερβαινόντων ἡμᾶς; οὐκ ἂν δὲ ὑπερέβησαν, εἰ
μὴ πολλὴ τοῦ πράγματος ἦν [ἡ] εὐκολία. τίς
γὰρ τήκεται, ὁ φθονῶν τοῖς ἑτέρων ἀγαθοῖς, ἢ ὁ συνη-
δόμενος καὶ χαίρων; τίς ὑποπτεύει πάντα καὶ τρέ-
μει διηνεκῶς, ὁ σώφρων, ἢ ὁ μοιχεύων; τίς ἐν ἐλ- B
πίσιν εὐφραίνεται χρησταῖς, ὁ ἁρπάζων, ἢ ὁ ἐλεῶν
καὶ τῶν αὐτοῦ μεταδιδοὺς τῷ δεομένῳ; ταῦτ' οὖν ἐν-
νοοῦντες, μὴ ναρκῶμεν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς δρό-
μους, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας ἁπάσης ἀποδυσάμενοι
πρὸς τὰ καλὰ ταῦτα παλαίσματα, ὀλίγον κάμω-
μεν χρόνον, ἵνα τοὺς διηνεκεῖς καὶ ἀμαράντους λά-
βωμεν στεφάνους. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρι-
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν. C

cogita quòd jam viri ſancti majora quã Chri-
ſtus præcipiat, effecerunt: tu vero mediocri-
ter quæ ſcripta ſunt, reformidas. Quam igitur
ſatisfactionem habebis, cum aliis etiam ultra
metam currentibus, tu vel ad conſtitutum ter-
minum pervenire graveris? Tibi quippe ut
partem tuarum rerum pauperibus offeras præ-
cipitur, qui alios vides omnia ſua cõtempſiſſe.
Tu rogaris cum uxore modeſtè vivere, qui ali-
os videas ne legitimo quidem conjugio copu-
A lari voluiſſe. Et quotidie quidem noſtro tu
hortatu impelleris, ne venenoſæ invidiæ vicio
labores, quum alium producere poſſimus qui
præ alterius charitate ſuam ipſius animam ex-
poſuerit: ac te hortamur ut clemens ſis & non
crudelis in peccantes, quum alius alapa per-
cuſſus, alteram quoque maxillam verterit.
Quid igitur (quæſo) reſpõdebimus, aut quo-
modo defendemus, qui nec juſſa quidem ſuſci-
pimus: cum alii multo majora, quam juberen-
tur, perfecerint? qui certè nequaquam præ-
cepta ipſa ſuperaſſent, niſi mirum in modum
B res ipſa facilis eſſe comprobaretur. Reſponde,
quæſo, Quis tabeſcit, & quaſi cera continuè li-
quatur? utrum qui bonis aliorum inſidiatur
ac invidet, an qui gaudet ac congratulatur?
Quis atroci ſuſpicione ſemper vexatur, ac tre-
mit? utrum qui moderatè vivens, caſtitatem
colit ac ſervat, an qui alienis uxoribus plagas
tendit? Quis optima ſpe munitus, gaudet? u-
trum qui rapto vivit, an qui ſua indigentibus
partitur? Hæc igitur cogitantes non cuncte-
mur, nec ignavia virtutis curſum relinqua-
C mus: ſed cum omni alacritate animi præclara
hæc certamina arripientes, parvo tempore
colluctemur, ut coronas ſemper florentes
adipiſcamur. Quibus utinam omnes potia-
mur, gratia & miſericordia domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, Amen.

Ὁμιλία μ'.

Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν, καὶ ἰδού, ἄνθρωπος ἦν ἐκεῖ, τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν. D

Πάλιν ἐν σαββάτῳ θεραπεύει, ὑπὲρ τῶν παρὰ τῶν μαθητῶν γεγενημένων ἀπολογούμενος. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταί φασιν, ὅτι ἔστησε τὸν ἄνθρωπον μέσον καὶ ἠρώτησεν αὐτούς, εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι. θέα τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ δεσπότου· ἔστησεν αὐτὸν μέ- E
σον, ἵνα τῇ ὄψει αὐτοὺς ἐπικάμψῃ, ἵνα κατακλασθέντες τῇ θέᾳ τὴν πονηρίαν ἐκβάλωσι, καὶ τὸν ἄνθρωπον αἰδεσθέντες παύσωνται τῆς θηριωδίας. ἀλλ' οἱ ἀπηνεῖς καὶ μισάνθρωποι μᾶλλον αἱροῦνται τοῦ χριστοῦ βλάψαι τὴν δόξαν, ἢ τοῦτον ἰδεῖν σωζόμενον, ἑκατέρωθεν ἐνδεικνύμενοι τὴν πονηρίαν, καὶ τῷ

HOMILIA XLI.
[*in Gr. Codd. eſt XL.*]
EX CAPITE XII.

D *Et tranſiens inde venit in ſynagogam eorum: & ecce homo habens manum aridam.*

ITerum ut re quoque ipſe pro diſcipulis ſatisfactionem redderet, in ſabbato curat. Et alii quidem euangeliſtæ ſcribunt in medio homine conſtituto interrogaſſe, an bene agere liceret in ſabbatis. Vide igitur miſericordiæ viſcera, conſtituit hominem in medio, ut videntes viderent, ut oculis cernentes miſericordia fracti, malignitatem deponerent, aut ſaltem ægroti hominis eos puderet, ut ab immanitate ferarum ceſſarent: illi autem non inhumani ſolum, verumetiam hominum omnino inimici malebant gloriæ Chriſti officere, quam ægroti hominis ſalutem videre: ita utrinque pravitatem animi oſtendebant, (*Marc. 3. a. & Luc. 6. b.*)

& quia Chriſto data opera repugnabãt: & quia
id ſic obſtinato animo faciebant, ut aliorum
etiam ſanitatem ac utilitatem impedire cona-
rentur. Et alii quidem, ut diximus, ipſum
Chriſtum interrogaſſe ſcripſerunt, hic autem
interrogatum fuiſſe aſſeruit. *Et interrogaverunt
ipſum*, inquit, *dicentes: Licet in ſabbatis curare?
ut accuſarent eum.* Utrumq; autem factum eſſe
credendũ eſt. Sceleſti enim illi atq; aſtuti, quo-
niam ad curationem hominis tandem ipſum
perventurum non dubitant, interrogando
prævenire ſtuduerunt, ut hoc pacto ipſum à
benefaciendo removerẽt. Nõ ergo interroga-
bant ſi licet in ſabbatis curare, ut diſcerent, ſed
ut accuſandi reprehendẽdiq; materiam nanci-
ſcerentur. Cumque operatio ipſa ad accuſan-
dũ malignis animis poſſet ſatis eſſe, verbis tamẽ
etiam irretitũ ideo capere conabantur, ut ma-
gnam ſibi argumentorũ copiam inde conſti-
tuerent. Ipſe autem humaniter curat, & reſpõ-
det, quam mitis ſit facilè omnibus aperiens, ac
inſidias inimicorũ in ipſos convertens, ac in-
humanitatem atq; atrocitatem ipſorũ omni-
Ibidem. bus manifeſtans. *Statuit*, inquit, *hominem in
medio*: non quia ipſos metueret, ſed quoniam
ad miſericordiam eos trahere cupiebat. Cum
autem nullo modo illi flexi ſunt, tunc contri-
ſtatus ait atq; iratus ipſis ꝓpter duritiem cor-
dis eorum: *Quis erit homo*, inquit, *ex vobis, qui
habet ovem unam, et ſi ſabbatis in foveam hæc ceci-
derit, nonne tenebit & levabit eam? Quantò me-
lior eſt homo ove? Itaque licet ſabbatis benefacere.*
Nam ne rurſus impudenter invehantur, nec
tranſgreſſionis crimine iterum incuſent, hac
ſimilitudine prius ad eos ratiocinatur. Tu vero
diligenter perpẽde qualiter variis modis & u-
biq; convenienter ac cõſequenter ſatisfactio-
Ioan. 9. a. nes de ſabbati ſolutione intulit. Et quãvis pa-
riter cæci miraculum, quãdo lutum fecit ab eis
reprehenderetur: tamen tacuit tunc, quoniam
ipſe curationis modus creationem adumbrans
Matt. 9. a. dominũ legis per ſe prædicabat. At vero in pa-
ralytico qui lectulum portavit, modò ut Deus,
modò ut homo reſpondere voluit. Ut homo
quidem cum dicat, circumciſionẽ ſumit homo
Ioan. 7. c. in ſabbato, ut nõ ſolvatur lex Moyſi: mihi quo-
niã totũ hominẽ ſalvũ feci, iraſcimini: ut Deus
Ibidem. 5. c. autẽ, cum dicit: *Pater meus uſq; modo operatur, &
Hic ſupra, & *ego operor.* Pro diſcipulis autẽ ſatisfaciens, dixit:
1. Reg. 21. *Non legiſtis quid fecit David quando ipſe eſuriit, &
qui cum eo erant, quomodo introivit in domũ Dei, &
panes propoſitionis comedit?* Sacerdotes quoq; in
mediũ detulit: hic vero interrogavit utrũ lice-
ret in ſabbato benefacere, aut malefacere, & qs
ex vobis, cũ habeat ovem &c. Non erat .n. ne-
ſcius quãta ęris cupiditate vexarentur, & ꝙ au-
ri multo magis q̃ humanitatis eſſent cultores.
Marci 3. a. Alius autem evãgeliſta ſcribit, ꝙ circunſpexit
etiam eos cũ hæc interrogaret, ut etiam aſpe-
ctu atq; oculorum motu ad miſericordiã ipſos
flecteret: ſed ne ſic qdem illi facti ſunt melio-
Mat. 9. c. & Mar. 7. d. res: & hic quidẽ verbo tantũmodo, alibi autem
manus quoque impoſitione curavit, ſed nihil
horum ipſos reddidit miſericordes. Homo igi-
tur ægrotus ſanitatem adeptus eſt, ipſi autem
curatione illius ad peius fuerant devoluti.

Et

καὶ τῷ πολεμεῖν τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ μετὰ φιλονεί-
κίας τοσαύτης, ὡς καὶ τῆς ἑτέρων εὐεργεσίας ἐ-
πηρεάζειν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι εὐαγγελισταί φασιν,
ὅτι αὐτὸς ἠρώτησεν· οὗτος δὲ, ὅτι ἠρωτήθη. καὶ
ἐπηρώτησαν αὐτὸν φησι λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς σάβ-
βασι θεραπεύειν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Εἰκὸς
δὲ ἀμφότερα γεγενῆσθαι. μιαροὶ γὰρ ὄντες, καὶ εἰ-
δότες ὅτι ἥξει πάντως ἐπὶ τὴν ἰατρείαν, τῇ πεύσει
προκαταλαβεῖν αὐτὸν ἔσπευδον, προσδοκῶντες ταύ-
A τῃ κωλύειν. διὸ καὶ ἠρώτων εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι
θεραπεῦσαι· οὐχ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα κατηγο-
ρήσωσι. καίτοι γε ἤρκει τὸ ἔργον εἴγε ἐβούλοντο κα-
τηγορεῖν· ἀλλὰ καὶ διὰ ῥημάτων ἤθελον λαβὴν
εὑρεῖν, ἀφθονίαν ἑαυτοῖς λημμάτων προπαρα-
σκευάζοντες. ὁ δὲ φιλάνθρωπος καὶ τοῦτο
ποιεῖ, καὶ ἀποκρίνεται, παιδεύων ἡμᾶς ἐπι-
είκειαν καὶ ἡμερότητα, καὶ εἰς αὐτοὺς πε-
ριτρέπων τὸ πᾶν, καὶ δεικνυσιν αὐτῶν τὴν ἀπ-
ανθρωπίαν. καὶ ἵστησι τὸν ἄνθρωπον μέσον· οὐχὶ
B δεδοικὼς αὐτοὺς, ἀλλ' ὠφελῆσαι σπουδάζων, καὶ εἰς
ἔλεον ἐμβαλεῖν. ὡς δὲ οὐδὲ οὕτως ἐπέκαμψε, τότε ἐ-
λυπήθη [φησὶ] καὶ ὠργίσθη αὐτοῖς διὰ τὴν πώρωσιν
τῆς καρδίας αὐτῶν, καί φησι· τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄν-
θρωπος ὃς ἕξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς
σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;
πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔ-
ξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. ἵνα γὰρ μὴ ἔχωσιν
ἀναισχυντεῖν μηδὲ παραβάσιν ἐγκαλεῖν πάλιν,
συλλογίζεται αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδείγματος
C τούτου. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ποικίλως καὶ κα-
ταλλήλως πανταχοῦ τὰς ἀπολογίας ἐπάγει, τὰς
περὶ τῆς λύσεως τοῦ σαββάτου. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ τυφλοῦ
οὐδὲ ἀπολογεῖται αὐτοῖς ὅτι τὸν πηλὸν ἐποίησε· καί-
τοι καὶ τότε ἐνεκάλουν, ἀλλ' ἤρκει τῆς δημιουργίας
ὁ τρόπος δεῖξαι τοῦ νόμου τὸν δεσπότην. ἐπὶ δὲ τοῦ πα-
ραλύτου ἡνίκα τὴν κλίνην ἐβάσταζε καὶ ἐνεκάλουν,
νῦν μὲν ὡς θεὸς, νῦν δὲ ὡς ἄνθρωπος ἀπολογεῖται.
ὡς ἄνθρωπος μὲν, ὅταν λέγῃ, εἰ περιτομὴν λαμ-
βάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νό-
D μος· καὶ οὐκ εἶπεν, ἵνα ὠφεληθῇ ἄνθρωπος. ἐμοὶ
χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα; ὡς δὲ θεὸς,
ὅταν λέγῃ, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κἀγὼ
ἐργάζομαι. ὑπὲρ δὲ τῶν μαθητῶν ἐγκαλούμενος
ἔλεγεν· οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ ὅτε ἐπείνα-
σεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶ-
κον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε; καὶ
τοὺς ἱερεῖς εἰς μέσον παράγει. καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὅτι
ἔξεστιν ἐν σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι.
τίς [γὰρ] ἐξ ὑμῶν ἕξει πρόβατον ἕν; ᾔδει γὰρ αὐτῶν τὸ
E φιλοχρήματον, ὅτι τοῦτο μᾶλλον ἦσαν ἢ φιλάνθρω-
ποι. καίτοι ὁ ἄλλος εὐαγγελιστής φησι, ὅτι καὶ περιε-
βλέψατο πάντας ἐρωτῶν, ὥστε καὶ τῷ ὄμματι αὐτοὺς
ἐπισπάσασθαι. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐγένοντο βελτίους·
καίτοι ἐνταῦθα φθέγγεται μόνον, ἀλλαχοῦ δὲ πολλα-
χοῦ καὶ χεῖρας ἐπιθεὶς θεραπεύει. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν
αὐτοὺς τούτων ἐποίει πράους· ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐθε-
ραπεύετο, ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὴν ὑγίειαν τὴν τούτου χείρους ἐ-
γίνοντο.

ἤδροντο. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο πρὸ ἐκείνων θεραπεῦσαι ἐκείνους, καὶ μυρίους ἐκίνησε τρόπους ἰατρείας, καὶ διὰ ὧν ἔμπροσθεν ἐποίησε, καὶ διὰ ὧν εἶπεν· ἐπειδὴ δὲ ἀνίατα λοιπὸν ἐνόσουν, ἐπὶ τὸ ἔργον ἐχώρησε. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινόν σου τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. Τί οὖν ἐκεῖνοι; ἐξερχόμενοί φησι καὶ συμβουλεύονται, ἵνα ἀνέλωσιν αὐτόν. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι, φησὶν, ἐξελθόντες συμβούλιον ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. οὐδὲν ἀδικηθέντες ἀνελεῖν ἐπιχειροῦσι. τοσοῦτον ἡ βασκανία κακόν. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις μόνον· ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκείοις ἀεὶ πολεμεῖ. ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν τοῦτο ἐβουλεύσαντο. τί οὖν ὁ ἥμερος καὶ πρᾶος; ἀνεχώρησε ταῦτα μαθών· ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν ἀνεχώρησέ φησιν ἐκεῖθεν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ λέγοντες, ὅτι σημεῖα γίνεσθαι ἔδει; διὰ γὰρ τούτων ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀγνώμων ψυχὴ οὐδὲ ἐντεῦθεν πείθεται. καὶ ἐδήλωσεν ὅτι καὶ τοῖς μαθηταῖς εἰκῆ ἐνεκάλουν. ἐκεῖνο μέντοι παρατηρεῖν χρὴ, ὅτι μάλιστα πρὸς τὰς τῶν πλησίον ἀγριαίνουσιν εὐεργεσίας· καὶ ὅταν ἴδωσί τινα ἢ νοσήματος ἢ κακίας ἀπαλλαττόμενον, τότε καὶ ἐγκαλοῦσι καὶ ἐκθηριοῦνται. καὶ γὰρ ὅτε τὴν πόρνην σώζειν ἔμελλε, διέβαλλον αὐτόν· καὶ ὅτε μετὰ τελωνῶν ἔφαγε, καὶ νῦν πάλιν ἐπειδὴ τὴν χεῖρα ἀποκατασταθεῖσαν εἶδον. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς οὐδὲ τῆς πρὸς τοὺς ἀῤῥώστους κηδεμονίας ἀφίσταται, καὶ τὸν ἐκείνων παραμυθεῖται φθόνον. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας· καὶ ἐπετίμησε τοῖς θεραπευθεῖσιν, ἵνα μηδενὶ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. οἱ μὲν οὖν ὄχλοι πανταχοῦ καὶ θαυμάζουσι καὶ ἀκολουθοῦσιν· ἐκεῖνοι δὲ τῆς πονηρίας οὐκ ἀφίστανται. εἶτα ἵνα μὴ θορυβηθῇς ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐκείνων μανίας, εἰσάγει καὶ τὸν προφήτην ταῦτα προαναφωνοῦντα. τοσαύτη γὰρ ἦν τῶν προφητῶν ἡ ἀκρίβεια, ὡς μηδὲ ταῦτα παραλιπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς μεταβάσεις προφητεύειν, καὶ τὴν γνώμην μεθ᾽ ἧς ταῦτα ἐποίει· ἵνα μάθῃς, ὅτι πάντα πνεύματι ἐφθέγγοντο. εἰ γὰρ τὰ ἀνθρώπων ἀπόῤῥητα ἀμήχανον εἰδέναι, πολλῷ μᾶλλον τοῦ Χριστοῦ τὸν σκοπὸν ἀδύνατον ἦν μαθεῖν, μὴ τοῦ πνεύματος ἀποκαλύψαντος. τί οὖν ὁ προφήτης φησὶν ἐπήγαγεν εἰπών· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ· κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι.

τὴν

Et quidem præ cæteris illos curare volebat, & multis modis remedium afferebat, tum re ipſa & ſignis tum verbis & argumentis. Cùm autem omnem illi rationem retruderent, tunc homini dixit: *Extende manum tuam: & extendit, & reſtituta eſt ſanitati, ſicut altera.* Quid autem illi? egrediuntur, inquit, & conſilium capiunt ut ipſum perdant: ait enim, *Phariſæi exeuntes, conſilium ceperunt adverſus eum, quomodo eum perderent.* Ita nulla injuria vexati de interitu
A meditabantur, adeo perniciosum malum invidia eſt: nec enim alienis ſolùm, ſed domeſticis & illis ipſis qui invidēt peſtifera eſt. Marcus *Mar. 3. a.* autem inquit, quod cum Herodianis tale conſilium capiebant. Quid autem ille mitis atque manſuetus, quem omnia nequaquam fugiebant? quid inquam fecit? *Ieſus autem,* inquit, *cum cogitationes eorum cognoſceret, receſſit inde.* Ubi ſunt ergo, qui clamare audent ſigna fieri oportere? etiam eis planè monſtratur, nec ſignis quidem animo ingrato poſſe perſuaderi, ſimulque declaratur quod diſci-
B pulos temere accuſaverint. Obſervare autem diligenter oportet, tunc maximè illos efferatos, cùm juvari homines perſpexiſſent: tunc enim incuſabant, tunc vehementi furore incitati inſaniebant, quando ægrotum aliquem repentè incolumitati reſtitutum cernebant, quando etiam à pravitate, corruptiſque moribus revocatos ad virtutem nonnullos intelligebant. Nam quando meretricem erat ſer- *Ioan. 8. b.* vaturus, & quando cum publicanis comede- *Luc. 7. a.* bat, quaſi atrox facinus commiſiſſet, criminabantur: nunc & quando manum ſiccam reſti-
C tuit, ferre non poſſunt. Tu verò illud mecum admirare, qualiter & ægrotorū præcipuam habet curam, & invidiam illorum multis mitigat modis. *Et ſecuti ſunt ipſum multi, & curavit eos omnes, & præcepit ne manifeſtum eum facerent.* Turbæ quidem nimium admirantur, nimium etiam diligenter ſequuntur. Illi autem à mente mala maloque animo non recedunt: verùm ne quis conturbetur inauditum illorum furorem conſiderans, prophetæ prædicentis hæc teſtimonia affert. Tanta enim fuit
D prophetarum diligentia, ut ne minutiora quidem reliquerint: ſed tam itinera eius, quam migrationes prædixerint, quaque mente fecerit non conticuerint, ut tu credas ſpiritus ſancti poteſtate cuncta fuiſſe prædicta. Nam ſi nudi cujuſdam hominis impoſſibile eſt arcana cognoſcere, multò minus certè Chriſti animus atque voluntas, non revelante ſpiritu, à prophetis cognita fuiſſet. Quid autem propheta dixit? *Vt impleatur quod dictum* *Eſa. 42. d.* *eſt per prophetam Eſaiam: Ecce puer meus quem elegi: dilectus meus, in quo bene complacuit ani-*
E *ma mea: ponam ſpiritum meum ſuper ipſum, & judicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius: arundinem quaſſatam non confringet: & linum fumigans non extinguet, donec emittat in victoriam judicium: & in nomine ipſius gentes ſperabunt.*

Clemen-

Clementiam atq; manſuetudinem eius, & ineffabilē potentiā hujus effert, & januam gentibus latā adapertam oſtēdit, & eventura Iudæis mala prædicit: atq; concordiā & cōſenſum qui ipſi eſt cum patre nō occultat. *Ecce*, inquit, *puer meus quē elegi: dilectus meus, in quo bene complacuit anima mea.* Qui autē electus eſt, is non uti inimicus atq; hoſtis legū latoris legem ſolvit, ſed ut conſentiens, eaque agens, quæ à legum latore ſimiliter comprobātur: Clementiam autem ipſius mirabilē, inauditam manſuetudinē, incredibilem humanitatē prædicendo, inquit: *Non litigabit, neq; clamabit.* Nam ipſe quidē optabat cum eis eſſe, atq; eos curare: renuentibus autem ipſis, atq; adeò repellentibus reſiſtere atque reluctari noluit. Deinde propheta ut virtutem Chriſti, & illorū imbecillitatem oſtēderet: *Arundinem*, inquit, *contritam non franget.* Sic certè ipſe omnes frāgere facilè poterat, ut arundinem: nec ut arundinem ſimpliciter, ſed ut arūdinē jam contritā. *Et linum fumigans non extinguet.* Hic accenſam illorum iram, atq; furorem præ oculis ponit: & virtutem Chriſti tantum eſſe confirmat, ut comprimere ac extinguere facilè poſſit: quod cùm non fecerit, immenſa humilitate ac manſuetudine feciſſe cōprehenditur. An igitur ſemper hęc ita erunt ſemperque feret eos, qui ſingulari furore concitati, hæc inſidiantur? Nequaquam: ſed cùm ſua omnia optatum exitum fuerint conſecuta, tunc etiam illos caſtigabit, quod inde ſignificatur. Donec, inquit, emittet in victoriam judicium: & in nomine eius gentes ſperabunt: ut & Paulus quoque dicit: *In promptu habentes*, inquit, *omnem inobedientiam ulciſci: cùm completa fuerit veſtra obedientia.* Quid autem eſt, *cùm emiſerit in victoriam judicium?* cùm ſua omnia impleverit, videlicet tunc ultionē conſummabit, tunc gravia nimis, duraq; aderunt omnia, cùm ipſe clarū trophęum ſtatuerit, cū juſtificationes ſuæ victoriā nactę fuerint, cùm denique nullam, etiamſi impudentiſſimi ſint, reſponſionem ſibi relictam viderint. Novit .n. judiciū ipſam juſticiam dicere, verùm non in ſupplicio ſeductorū diſpenſatio finietur, ſed orbē quoq; univerſum ad ſe attractur^9 eſt, ideo ſubjunxit: *Et in nomine ipſius gentes ſperabunt.* Et ut certior ſis hoc etiā voluntate patris factum, ideo ſtatim ꝓpheta cum cæteris hoc quoq; cōfirmavit, dicēs: *Dilectus meus, in quem ſibi complacuit anima mea.* Qui .n. dilectus eſt, is cuncta ex ſententia diligentis peragit. *Tunc oblatus eſt ei dæmoniū habens cæcus & mutus: & curavit eum ita ut cæcus ac mutus & loqueretur & videret.* O peſtiferā dæmonis aſtutiam, utranq; viam occupavit atq; obſtruxit, quib^9 erat ille crediturus, viſum ſcilicet atq; auditum, quas tamen ambas vias Chriſt^9 reſeravit. *Et ſtupebant turbæ dicentes: Nunquid hic eſt filius David? Phariſæi audientes dixerunt: Iſte nō ejicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorū.* Et certè nihil magni turbę dixerūt, & tamē nec illud pati potuerunt, adeo quēadmodū jam dixiſſe memini, beneficiis aliorū ceu acerbo morſu exagitātur. Nec quicquā eſt q̃ eos tāto dolore cruciet, ſicut indubitata hominum certaq; ſalus. Nam quāvis & receſſerit, occa-

2. Cor. 10. b.

τὴν πραότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἄφατον τούτοις αἰνίττεται, καὶ θύραν τοῖς ἔθνεσιν ἀνοίγουσι μεγάλην καὶ ἐνεργῆ, καὶ τὰ καταληψόμενα τοὺς ἰουδαίους προλέγει κακά· καὶ δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς τὸν πατέρα. ἰδοὺ γάρ φησιν ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. εἰ δὲ ἡρέτισεν, οὐχ ὡς ἐναντιούμενος λύει τὸν νόμον, οὐδὲ ὡς ἐχθρὸς ὢν τοῦ νομοθέτου, ἀλλ' ὡς ὁμογνώμων καὶ τὰ αὐτὰ πράτ-
A των. εἶτα τὴν πραότητα αὐτοῦ ἀνακηρύττων, φησίν· οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο θεραπεύειν ἐπ' αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἀπεκρούοντο, οὐδὲ πρὸς τοῦτο ἀντέτεινε. καὶ δεικνὺς καὶ τὴν αὐτοῦ ἰσχὺν καὶ τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν, φησί· κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει. καὶ γὰρ ἦν ῥᾴδιον ἅπαντας αὐτοὺς ὥσπερ κάλαμον διακλάσαι· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς κάλαμον, ἀλλ' ἤδη συντετριμμένον. καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐκείνων θυμὸν τὸν ἀναπτόμενον πα-
B ρίστησι καὶ τὴν τούτου ἰσχὺν, ἱκανὴν οὖσαν καταλῦσαι τὸν θυμὸν αὐτῶν καὶ κατασβέσαι μετ' εὐκολίας ἁπάσης. ὅθεν ἡ πολλὴ ἐπιείκεια δείκνυται. τί οὖν; ἀεὶ ταῦτα ἔσται; καὶ οἴσει διὰ τέλους τοὺς τοιαῦτα ἐπιβουλεύοντας καὶ μαινομένους; ἄπαγε· ἀλλ' ὅταν τὰ αὐτοῦ ἐπιδείξηται, τότε καὶ ἐκεῖνα ἐργάσεται. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών· ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι. καθάπερ ὁ παῦλος φησί· ἕτοιμοι ὄντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν
C πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τί δέ ἐστιν, ὅταν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν; ὅταν τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρώσῃ πάντα φησί, τότε τὴν ἐκδίκησιν ἐπάξει, καὶ ἐκδίκησιν τελείαν· τότε τὰ δεινὰ πείσονται, ὅταν λαμπρὸν στήσῃ [τὸ] τρόπαιον, καὶ νικήσῃ τὰ παρ' ἑαυτοῦ δικαιώματα, καὶ μηδὲ ἀναισχυντοῦσιν αὐτοῖς καταλίπῃ ἀντιλογίας πρόφασιν. οἶδε γὰρ κρίσιν τὴν δικαιοσύνην λέγειν. ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ ἕστηκε τὰ τῆς οἰκονομίας, ἐν τῷ κολασθῆναι τοὺς ἀπιστήσαντας μόνον· ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπισπάσασθαι. διὸ καὶ ἐπήγαγε· καὶ τῷ ὀνό-
D ματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. εἶτα ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ τοῦτο κατὰ γνώμην ἐστὶ τοῦ πατρὸς, ἐν τῷ προοιμίῳ ὁ προφήτης καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐνεχείρισεν εἰπών· ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. ὁ γὰρ ἀγαπητὸς, εὔδηλον ὅτι κατὰ γνώμην τοῦ φιλοῦντος καὶ ταῦτα ἐποίει. τότε προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζόμενον, τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν. ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. ὢ πονηρία δαίμονος. ἑκατέραν εἴσοδον ἐνέφραξε δι' ἧς ἔμελλε πιστεύειν ἐκεῖνος, καὶ ὄψιν καὶ ἀκοήν.
E ἀλλ' ὅμως ἑκατέρας ὁ χριστὸς ἀνέῳξε. καὶ ἐξίσταντο οἱ ὄχλοι λέγοντες· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ; οἱ δὲ φαρισαῖοι εἶπον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. καί τοι τί μέγα ἐφθέγξαντο; ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο ἠνέγκαν. οὕτως, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, ἀεὶ ταῖς τῶν πλησίον δάκνονται εὐεργεσίαις, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς οὕτω λυπεῖ ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία. καί τοι καὶ ἀνεχώρησε, καὶ

Digitized by Google

καὶ λωφῆσαι ἔδωκε τῷ πάθει· ἀλλὰ πάλιν ἀνῆπτε τὸ κακὸν, ἐπειδὴ πάλιν εὐεργεσία ἐγένετο. καὶ μᾶλλον τοῦ δαίμονος ἠγανάκτουν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ ἐξίστατο τοῦ σώματος καὶ ἀνεχώρει καὶ ἔφευγε μηδὲν φθεγγόμενος· οὗτοι δὲ νῦν μὲν ἀνελεῖν ἐπεχείρουν, νῦν δὲ διαβάλλειν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνο οὐ προεχώρει, τὴν δόξαν ἤθελον βλάψαι. Τοιοῦτον ἡ βασκανία, ἧς οὐκ ἂν γένοιτο κακία χείρων. ὁ μὲν γὰρ μοιχὸς, κἂν ἡδονήν καρποῦταί τινα, A καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαρτίζει τὴν ἑαυτοῦ· ὁ δὲ βάσκανος πρὸ τοῦ φθονουμένου ἑαυτὸν κολάζει καὶ τιμωρεῖται, καὶ οὐδέποτε παύεται τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἐν τῷ πράττειν αὐτήν ἐστι διηνεκῶς. καθάπερ γὰρ χοῖρος βορβόρῳ, καὶ δαίμονες βλάβῃ τῇ ἡμετέρᾳ· οὕτω καὶ οὗτος τοῖς τοῦ πλησίον χαίρει κακοῖς. κἂν γένηταί τι ἀηδὲς, τότε ἀναπαύεται καὶ ἀναπνεῖ, τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς οἰκείας εὐθυμίας ἡγούμενος, καὶ οἰκεῖα κακὰ τὰ τῶν ἄλλων ἀγαθά· B καὶ οὐ σκοπεῖ τί ἂν αὐτῷ γένοιτο ἡδὺ, ἀλλὰ τί τῷ πλησίον λυπηρόν. Τούτους οὖν οὐ καταλεύειν καὶ ἀποτυμπανίζειν ἄξιον, ὡς κύνας λυττῶντας, ὡς δαίμονας ἀλάστορας, ὡς αὐτὰς τὰς ἐριννῦς; καθάπερ γὰρ οἱ κάνθαροι τρέφονται τῇ κόπρῳ, οὕτω καὶ οὗτοι ταῖς ἑτέρων δυσημερίαις, κοινοί τινες ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τῆς φύσεως ὄντες. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄλογον σφαττόμενον ἐλεοῦσι· σὺ δὲ ἄνθρωπον ὁρῶν εὐεργετούμενον, ἐκθηριοῦσαι καὶ τρέμεις καὶ ὠχριᾷς; καὶ τί ταύτης τῆς μανίας χεῖρον C γένοιτ' ἄν; Διά τοι τοῦτο πόρνοι μὲν καὶ τελῶναι εἰς βασιλείαν ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν· οἱ δὲ βάσκανοι ἔνδον ὄντες, ἐξῆλθον· οἱ γὰρ υἱοὶ τῆς βασιλείας, φησὶ, ἔξω βληθήσονται. κἀκεῖνοι μὲν τῆς παρούσης ἀπαλλαγέντες πονηρίας, ὧν οὐδέποτε προσεδόκησαν ἐπέτυχον· οὗτοι δὲ καὶ ἃ εἶχον ἀγαθὰ ἀπώλεσαν. καὶ μάλα εἰκότως. τοῦτο γὰρ διάβολον ἐξ ἀνθρώπου ποιεῖ· τοῦτο δαίμονα ἄγριον ἀπεργάζεται· οὕτως ὁ πρῶτος φόνος ἐγένετο· οὕτως ἡ φύσις ἠγνοήθη· οὕτως ἡ γῆ D ἐμολύνθη· οὕτω μετὰ ταῦτα τὸ στόμα ἀνοίξασα [ἡ γῆ] ζῶντας ὑπεδέξατο καὶ ἀπώλεσε τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Κορὲ καὶ Ἀβειρὼν καὶ τὸν δῆμον ἐκεῖνον ἅπαντα. ἀλλὰ τὸ μὲν κατηγορεῖν βασκανίας, εἴποι τις ἂν ῥᾴδιον εἶναι· δεῖ δὲ εἰπεῖν καὶ ὅπως ἀπαλλαγησόμεθα τοῦ νοσήματος. πῶς οὖν ἀπαλλαγησόμεθα τῆς πονηρίας ταύτης; ἂν ἐννοήσωμεν ὅτι ὥσπερ τῷ πεπορνευκότι οὐ θέμις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὕτως οὐδὲ τῷ βασκαίνοντι· καὶ πολλῷ E μᾶλλον τούτῳ ἢ ἐκείνῳ. νῦν μὲν γὰρ καὶ ἀδιάφορον εἶναι δοκεῖ· διὸ καὶ ἠμέληται· ἂν δὲ φανερὸν γένηται πονηρὸν ὂν, ἀποστησόμεθα ῥᾳδίως. κλαῦσον τοίνυν καὶ στέναξον· θρήνησον καὶ παρακάλεσον τὸν Θεόν·

occaſionemq; ipſis ſedandi perturbationes dederit, imflãmabatur tamẽ rurſus illorum animus, quoniã iterum beneficio illius incolumẽ hominem videbant. Qua ex re dæmone quoq; ipſo magis dolebant: quippe dæmõ ab homine citò recedens, ac nihil dicens, fugã arripuit: illi verò modò interficiendi agitabant cõſilia, modò quoniã illud ſibi nõ proceſſit, calumniis exiſtimationem hominũ de eo retundere conabantur. Tale certè malum invidia eſt, qua A nulla unquam malignitas peior invenitur. Nã adulterio inquinati, voluptatis ſaltem iniquæ fructum, ut putant aliquem capiunt, & brevi tempore peccatũ committunt. Invidi autem & multò ante ſeipſos, quam quibus invidẽt perturbant & cruciant, & ita in agẽdo ſemper invidendoq; ſunt, ut nunquã peccandi afferant finem: ſed quemadmodũ ſues lutoſa immundicia, & dæmones noſtris damnis lætantur, ſic invidi calamitate proximorũ exultant. Cumq; aliquid triſte ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulũ acquieſcit, atque re- B ſpirat invidus: alienas enim jacturas ſuos quæſtus exiſtimat, & aliorum felicitatem miſeriam ſuam arbitratur: nec magis conſiderat quid ipſe ſuave conſequatur, quam quid ꝓximo calamitoſum inferatur. Nõne igitur tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cruciatu torquẽdi ſunt? Nõ aliter profectò q̃ canes rabie cõcitati, infeſtiq; dęmones, atq; furiæ ipſæ. Nam quẽadmodũ ſcarabæi alieno ſtercore, ſic invidi adverſa aliorũ fortuna nutriuntur, cum ſint cõmmunes humano generi hoſtes atque C inimici. Et alii quidẽ homines ſi animantes rationis expertes crudeliter cædi, ac dilaniari viderint, aliquantulum commiſerantur: tu verò cum ſalutis beneficium conferri homini cernas, expalles & tremis, & in ferocitatẽ cædendi benefactoris conſpiras. Et quid hac inſania furioſius unquã reperietur? His ꝓfectò de cauſis fornicatores, ac publicani ad cœlos conſcendere potuerunt, invidiæ autem morbo laborantes, quum intus eſſent, à regno cœlorũ exciderunt: *filii autem*, inquit, *regni ejicientur foras*: præterea omni pravitate illi ex animis D expulſa, ea quæ nunquam ſperarunt, facilè nacti ſunt. Phariſæi autem vel ea quæ retinebant bona penitus amiſerunt: neq; id injuria. Nam invidia peſtiferũ malũ, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immaniſſimum cõvertit. Invidia prima hominis cædes apparuit. Invidia fraterna charitas contẽpta eſt. Invidia ſanguine hominis terra primo maculata. Invidia deniq; factũ eſt, ut hiatu ſuo terra Dathan, Chore, Abyron, univerſumque illũ populum vivos abſorpſerit. Sed facillimũ eſt dicet aliquis, invidos accuſare: dicendũ au- E tem eſt quomodo hoc morbo liberabimur. Quomodo igitur ne veneno ſuo nos inficiat facimus? Si dabimus operã, ut quemadmodũ fornicatori nefas eſt eccleſiã ingredi, ſic invido quoq; immo verò multò magis invidus, quam fornicator à cœtu fidelium exterminandus eſt. Si enim nunc cum id malum indifferens penè videatur, è nonnullis ſpernitur: profectò ſi atrocitas malignitatis eius omnib' patuerit, facilè ab ea reſiliemus. Lachrymarũ igitur fontes in fletibus manare deberent ex oculis. Deus orandus, perdi-

Mat. 8. b.

Gen. 4. a. b.

Num. 16. & 26. a.

perdiſcendumque tibi eſt turpiſſimum flagitium eſſe invidiam: ſic enim affectus celeriter tanquam à periculoſo morbo fugies, ac pœnitentiam ages. Sed quis ignorat, inquies, vitium eſſe invidiam? Ignorat quidem, ut dicis, nemo: non tamen ſicuti fornicationem, aut adulterium, abominandum ducunt. Quod ut credas, quæſo dic mihi: quando quiſpiam amare flevit, quoniam in invidiam lapſus eſſet? Quando Deum aliquis propitium eſſe ſibi oravit quoniam invidia peccaſſet? Nemo certè unquam. Sed quamvis omnibus invidentior hominibus ſit, jejunio tamen aliquo aut parvo argento pauperibus dato effeciſſe credit, ut nihil mali commiſiſſe videatur cum tamen omnium peſſima atque ſceleſtiſſima paſſione vexetur. Nam unde Cain fratricida effectus eſt? Unde vero Eſau fratrem inſectabatur? Unde Laban: unde Iacob filii: unde Chore, Dathan, & Abyron: unde Maria atque Aaron inquinati fuerunt? Unde ipſe diabolus calumniæ nomen ſortitus eſt? Ad hæc illud etiam tecum ſemper verte, quia non majorem illi cui invides, quam tibiipſis facis injuriam, cùm teipſum verſus mucronem impellas. Quid enim incommodi Cain fratri ſuo Abel intulit? Nonne illum quidem invitus ad meliorem vitam citius tranſmiſit, ac ſeipſum ærumnis involuit? Eſau verò qua in re manſueto Iacob obfuit, cùm ipſe etiã paterna domo excidit: & poſt inſidias illas in aliena vagabatur regione: Iacob verò multis bonis, atq; divitiis abundavit. Qua in re fratres ſui Ioseph peiorem reddiderunt? Nonne quanquam uſque ad ſanguinem ferè veniſſent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cum ille regia poteſtate in Ægypto potiretur? Nam quanto majore invidia laboras, tanto majora illi offers bona, cui invides. Deus enim qui omnia perſpicit, cùm viderit innocentem injuria circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit. Nam ſi eos qui ob inimicorum incommoda lætantur, non ſinit eſſe impunitos (*Ne gaudeas enim*, inquit, *caſu inimicorum tuorum ne quando videat Deus, & diſpliceat ei*) multò majoribus profectò eos à quibus innocentes per invidiam exagitantur, ſuppliciis tradet. Interimamus ergo peſtiferam hanc beſtiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippe invidiæ ſunt ſpecies. Quòd ſi quia amantem ſe diligit, nihil majus publicanis adipiſcitur: qui odio innocentem inſectatur, quid patietur? Quomodo autem gehennam effugietis, qui gentibus atq; infidelibus deteriores eſtis? Quibus de cauſis fit, ut vehementius doleam atq; crucier, cùm video nos qui angelos vel potius angelorum dominum imitari ex præcepto debemus, diabolum obnixa æmulatione zelare. Magna enim etiam in eccleſia & in clero, multoq; major quam in laicis eſt invidia: ꝑpterea de nobis quoque ipſis dicendum eſt aliquid. Cujus enim rei gratia proximum invidẽdo perſequeris? An quia in honore ac dignitate vivit?

Non

Gen. 4. b.
Ibidem. 27. g
Geneſ. 31.
Ibidem 37.
Num. 16. & 26.
Ibidem. 12.
Gene. 3.
Proverb. 14.

μάθε ὡς περὶ ἁμαρτήματος χαλεποῦ διακεῖσθαί σε καὶ μετανόει. κἂν οὕτω διατεθῇς, ταχέως ἀπαλλαγήσῃ τοῦ νοσήματος. καὶ τίς ἀγνοεῖ, φησὶν, ὅτι πονηρὸν ἡ βασκανία; ἀγνοεῖ μὲν οὐδείς· οὐ μὴν τὴν αὐτὴν περὶ πορνείας καὶ μοιχείας ἔχουσι δόξαν, καὶ περὶ τοῦ πάθους τούτου. πότε γοῦν ἑαυτοῦ τις κατέγνω πικρῶς βασκήνας; πότε θεὸν ἠξίωσεν ὑπὲρ τούτου τοῦ νοσήματος ὥστε γενέσθαι αὐτῷ ἵλεων; οὐδεὶς
A οὐδέποτε· ἀλλ' εἰ νηστεύει καὶ πένητι δῷ μικρὸν ἀργύριον, κἂν μυριάκις βάσκανος ᾖ, οὐδὲν ἡγεῖται πεποιηκέναι δεινὸν, τῷ πάντων μιαρωτέρῳ κατεχόμενος πάθει. πόθεν γοῦν ὁ Κάϊν τοιοῦτος ἐγένετο; πόθεν ὁ Ἡσαῦ; πόθεν οἱ τοῦ Λάβαν παῖδες; πόθεν οἱ τοῦ Ἰακὼβ υἱοί; πόθεν οἱ περὶ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών; πόθεν Μαρία; πόθεν Ἀαρών; πόθεν αὐτὸς ὁ διάβολος; μετὰ τούτων κἀκεῖνο ἐννόει, ὅτι οὐ τὸν φθονούμενον ἀδικεῖς, ἀλλὰ κα-
B τὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς. τί γὰρ τὸν Ἄβελ ἠδίκησεν ὁ Κάϊν; ἐκεῖνον μὲν γὰρ ταχύτερον καὶ ἄκων εἰς βασιλείαν παρέπεμψεν· ἑαυτὸν δὲ μυρίοις περιέπειρε κακοῖς. τί τὸν Ἰακὼβ ἔβλαψεν ὁ Ἡσαῦ; οὐχὶ ὁ μὲν ἐπλούτει καὶ μυρίων ἀπέλαυσεν ἀγαθῶν· αὐτὸς δὲ καὶ τῆς πατρῴας οἰκίας ἐξέπεσε, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐπλανᾶτο μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκείνην; τί δὲ οἱ παῖδες τούτου τὸν Ἰωσὴφ ἐποίησαν χείρω καὶ ταῦτα μέχρις αἵματος ἐλθόντες; οὐχὶ οὗτοι μὲν καὶ
C λιμὸν ὑπέμειναν καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκινδύνευσαν, ἐκεῖνος δὲ βασιλεὺς γέγονε τῆς Αἰγύπτου ἁπάσης; ὅσῳ γὰρ ἂν φθονῇς, τοσούτῳ γίνῃ μειζόνων πρόξενος ἀγαθῶν τῷ φθονουμένῳ. θεὸς γάρ ἐστιν ὁ πάντα ἐφορῶν. καὶ ὅταν ἴδῃ τὸν οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀδικούμενον, αὐτὸν μὲν ἐπαίρει μᾶλλον καὶ ποιεῖ λαμπρὸν ταύτῃ· σὲ δὲ κολάζει. εἰ γὰρ τοὺς ἐφηδομένους τοῖς ἐχθροῖς οὐκ ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ παρελθεῖν· μὴ ἐπίχαιρε γάρ φησιν ἐπὶ πτώμασιν ἐχ-
D θρῶν σου, μή ποτε ἴδῃ ὁ θεὸς καὶ οὐ μὴ ἀρέσῃ αὐτῷ· πολλῷ μᾶλλον τοὺς βασκαίνοντας τοῖς οὐδὲν ἠδικηκόσι; ἐκκόψωμεν τοίνυν τὸ πολυκέφαλον θηρίον. καὶ γὰρ πολλὰ τὰ εἴδη τῆς βασκανίας. εἰ γὰρ ὁ τὸν φιλοῦντα ἀγαπῶν οὐδὲν πλέον ἔχει τοῦ τελώνου, ὁ τὸν οὐδὲν ἀδικοῦντα μισῶν ποῦ στήσεται; πῶς δὲ ἐκφεύξεται τὴν γέενναν, τῶν ἐθνικῶν χείρων γινόμενος; διὸ καὶ σφόδρα ὀδυνῶμαι, ὅτι οἱ τοὺς ἀγγέλους, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἀγγέ-
E λων τὸν δεσπότην, μιμεῖσθαι κελευόμενοι, τὸν διάβολον ζηλοῦμεν. καὶ γὰρ πολλὴ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ βασκανία· μᾶλλον δὲ ἐν ἡμῖν ἢ ἐν τοῖς ἀρχομένοις. διὸ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς διαλεκτέον. Τίνος γὰρ ἕνεκεν εἰπέ μοι, βασκαίνεις τῷ πλησίον; ὅτι τιμῆς ἀπολαύοντα βλέπεις καὶ χρηστῶν ῥημάτων;

εἶτα

Digitized by Google

εἶτα οὐκ ἐννοεῖς πόσον φέρουσι κακὸν αἱ τιμαὶ τοῖς μὴ προσέχουσιν; εἰς κενοδοξίαν αἴρουσαι· εἰς τῦφον· εἰς ἀπόνοιαν· εἰς ὑπεροψίαν· ῥαθυμοτέρους ποιοῦσι καὶ μετὰ τούτων τῶν κακῶν καὶ μαραίνονται ῥαδίως. τὸ γὰρ δὴ χαλεπώτατον τοῦτο, ὅτι τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ κακὰ ἀθάνατα μένει· ἡ δὲ ἡδονή, ὁμοῦ τε ἐφάνη καὶ ἀπέπτη. Διὰ ταῦτα οὖν βασκαίνεις εἰπέ μοι; ἀλλ' ἐξουσίαν ἔχει παρὰ τῷ κρατοῦντι πολλήν, καὶ ἄγει καὶ φέρει πάντα ὅποι θέλει, καὶ τοὺς προσκρούοντας λυπεῖ, καὶ τοὺς κολακεύοντας εὐεργετεῖ, καὶ πολλὴν ἔχει δύναμιν. Βιωτικῶν προσώπων ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ τῶν τῇ γῇ προσηλωμένων ἀνθρώπων ἐστί. τὸν γὰρ πνευματικὸν οὐδὲν λυπῆσαι δυνήσεται. τί γὰρ αὐτὸν ἐργάσεται δεινόν; ἀποχειροτονήσει τῆς ἀξίας; καὶ τί τοῦτο; ἂν μὲν γὰρ δικαίως, καὶ ὠφελεῖται· οὐδὲν γὰρ οὕτω παροξύνει θεὸν, ὡς τὸ παρ' ἀξίαν ἱερᾶσθαι· ἂν δὲ ἀδίκως, τὸ ἔγκλημα πάλιν ἐπ' ἐκεῖνον οὐκ ἐπὶ τοῦτον χωρεῖ. ὁ γὰρ ἀδίκως τι παθὼν καὶ γενναίως ἐνεγκὼν πλείονα ταύτῃ κτᾶται πρὸς τὸν θεὸν [τὴν] παῤῥησίαν. Μὴ τοίνυν τοῦτο σκοπῶμεν, ὅπως ὦμεν ἐν δυναστείαις καὶ ἐν τιμαῖς καὶ ἐν ἐξουσίαις· ἀλλ' ὅπως ὦμεν ἐν ἀρετῇ καὶ φιλοσοφίᾳ. ὡς αἵγε ἐξουσίαι πολλὰ τῶν τῷ θεῷ μὴ δοκούντων ποιεῖν πείθουσι, καὶ σφόδρα νεανικῆς δεῖ ψυχῆς ὥστε τῇ ἐξουσίᾳ εἰς δέον χρήσασθαι. ὁ μὲν γὰρ ἀπεστερημένος αὐτῆς, καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων φιλοσοφεῖ· ὁ δὲ ἀπολαύων αὐτῆς, τοιοῦτόν τι πάσχει οἷον ἂν εἴ τις κόρῃ συνοικῶν εὐειδεῖ καὶ καλῇ νόμους δέξαιτο μηδέποτε εἰς αὐτὴν ἰδεῖν ἀκολάστως. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐξουσία. διὸ πολλοὺς καὶ ἄκοντας εἰς τὸ ὑβρίζειν ἐνέβαλε, καὶ θυμὸν ἤγειρε, καὶ χαλινὸν γλώττης ἀφεῖλε, καὶ θύραν ἀνέσπασε στόματος, ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος τὴν ψυχὴν ἀναῤῥιπίζουσα, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κακῶν βυθὸν καταποντίζουσα τὸ σκάφος. τὸν οὖν ἐν τοσούτῳ κινδύνῳ θαυμάζεις, καὶ ζηλωτὸν εἶναι φῄς; καὶ πόσης ταῦτα ἀνοίας; ἐννόησον γοῦν μετὰ τῶν εἰρημένων, πόσους ἐχθροὺς καὶ κατηγόρους, πόσους δὲ κόλακας οὗτος ἔχει πολιορκοῦντας αὐτόν; ταῦτ' οὖν εἰπέ μοι μακαρισμῶν ἄξια; καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι; ἀλλὰ παρὰ τῷ λαῷ φησὶν εὐδοκιμεῖ. καὶ τί τοῦτο; οὐ γὰρ δὴ ὁ λαός ἐστιν ὁ θεὸς ᾧ μέλλει τὰς εὐθύνας ὑπέχειν. ὥστε ὅταν λαὸν εἴπῃς, οὐδὲν ἄλλο λέγεις, ἢ προβόλους ἑτέρους, καὶ σκοπέλους, καὶ ὑφάλους, καὶ σπιλάδας. τὸ γὰρ εὐδοκιμεῖν ἐν δήμῳ ὅσῳ λαμπρότερον ποιεῖ, τοσούτῳ μείζους ἔχει τοὺς κινδύνους, τὰς φροντίδας, τὰς ἀθυμίας. ἀναπνεῦσαι γὰρ ὁ τοιοῦτος ἢ στῆναι οὐ δύναται ὅλως οὕτω πικρὸν ἔχων δεσπότην. καὶ τί λέγω στῆναι ἢ ἀναπνεῦσαι; κἂν μυρία κατορθώματα ἔχῃ ὁ τοιοῦτος, δυσκόλως εἰς βασιλείαν εἰσέρχεται. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐκτραχηλίζειν εἴωθεν, ὡς ἡ παρὰ τῶν πολλῶν δόξα, δειλοὺς, ἀγεννεῖς, κόλακας, ὑποκριτὰς ποιοῦσα.

Non cogitas igitur quantam honores pernici-em ignauis ac indigentibus ſolent afferre? Extollunt enim ad inanem facilè gloriam, in tumorem atque ſuperbiam, & contemptum aliorum impellunt, deſidiam augent: & ad hæc omnia ipſi etiam parua commoti aura de-floreſcunt: quodque acerbius eſt, malorũ præcipitia, in quæ honores detrudunt, perpetua ſunt atque prærupta. Voluptas verò quæ ab eis capitur, vix ſenſum deliniuit, ac repentè A vniuerſa deuolauit. Iſtis ergo de cauſis inui-des, reſponde quæſo? Ita, inquis: ſed pluri-mum ille apud Pontificem poteſt. Ducit, fert, vexatque omnia quocunque velit, & offen-dentes atque inimicos perſequi poteſt: adu-latores, aſſentatoreſque ſuos in maius euehit, magnaque vſus felicitate poteſtateque ſimul lætatur. Secularium, perditorumque homi-num hæc verba ſunt. Nam ſpiritalem homi-nem nulla res poteſt dolore vexare. Quid e-nim malefaciet, ſi etiam à dignitate te depo-neret? Nam ſi iuſtè id fecerit, maxima certè B contulit. Nulla enim re magis Deus offendi-tur, quam ſi quis indignus ſacerdotij dignita-te præfulgeat. Sin verò iniuria, omnis culpa non te, ſed illum tenet irretitum: nam qui in-iuriam paſſus æquo animo perfert, maiorem hac re apud Deum acquirit fiduciam: quare nolimus, obſecro, excogitare quomodo in honoribus atque dignitatibus, ſed quomodo in virtute atque recta philoſophia viuemus. Nam dignitates profectò ad multa quæ Deo minime placent, hominem inducunt. Qua-C propter etiam valde magno animo, ſublimi-que opus ingenio eſt, vt dignitate vti, non ab-uti poſſis: ita qui ea caret, volens nolenſque philoſophatur. Qui verò dignitate ac poteſta-te floret, ei ſimilis eſt qui cum puella formoſa cohabitans, legem atque præceptum ſuſcepit, ne iniquè laſciuientibus ipſam oculis videat. Talis quippe res dignitas atque poteſtas eſt. Quocirca multos etiam inuitos ad contume-liandum intruſit, iram plerumque accendit, linguæ frænum abſtulit, & ianuam morti re-ſerauit, quaſi magna procellarum vi animum D ſubuertens, & ad profundum malorum omni-um nauiculam ſubmergens. Cur igitur virum tu admiraris, eique inuidendum eſſe putas, qui tot tantiſque periculis concutitur? & quænam hæc eſt dementia iſſed ad hæc quæ dicta ſunt, te-cum illud etiam verſa, quot inimicis, quot ac-cuſatoribus, quot aſſentatoribus, qui in digni-tatibus eſt obſidetur. Hæc igitur reſponde quæ-ſo, beatificatione digna opinaris? quiſnam id diceret? Sed apud populum, inquies, magna de ipſo exiſtimatio eſt. Quidnam hoc ſibi vult? Nō E enim certè populus, ſed Deus iudex eſt, cui vi-tæ rationes redditurus es. Quare quando po-pulum dicis, caue promontoria, ſcopulos, atq; latentia ſaxa. Approbatio enim vulgi quanto clariorem quempiam facit, tantò maioribus cu-ris ſolicitudineatq; periculis vexat. Nec enim reſpirare quiſ dominatui populi ſeruit, nec in re aliqua firmiter ſtare poteſt. Cur autem nec reſpirare, nec firmiter ſtare diximus? Difficilè (inquam) huiuſmodi homines, etiamſi mille virtutibus mu-niantur, in regnum Dei peruenient. Nihil enim magis è iugo iuſtitiæ ſubducere collum ſolet, quam hic inanis conflatus gloriæ, quæ timidos, remiſſos, adulatores, ſimulatores homines reddit.

K Cur

Digitized by Google

Cur autem putas Chriſtum à Phariſæis dæmoniacum fuiſſe appellatum? Nónne quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Vnde autem vulgus rectius de Chriſto ſentiebat? nónne quia procul ab huiuſmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos atque amentes facit, quemadmodum ſi ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, ac adamantis inſtar infractos conſtituit homines, quemadmodum inanis huius gloriæ ac exiſtimationis multorum contemptus. Quare excelſo quodam robore animi opus eſt, vt poſſimus tot tantoſque vndarum fluctus euadere, tot ventorum flatibus reluctari, atque reſiſtere. Nam qui multitudinis exiſtimationem & famam ſequitur, quando adſpirauerit fortuna, omnibus ſeipſum fluctibus proponit: quando verò reflauerit, in profundum vellet ſeipſum ſubmergere. Etenim cùm hac paſſione quiſpiam victus fuerit, ſicut populari aura extolli, regnum cœlorum ducit, ita deprimi atque exibilari gehennam arbitratur. Hæc igitur, obſecro, digna ſunt, quibus inuideas, an potius fletu atque lachrymis copioſis? Tali ergo tu homini cum inuideas, ei ſimilis es qui cum vinctum afflictumque viderit, atque cæſum vulneribus ac flagellis, commotus ipſi nimium inuidet. Nam certè quot homines in populo ſunt, tot vinculis conſtringitur, tot dominis ſubiicitur, qui vulgi laude gaudet: quodque indignius eſt, quod ſinguli diuerſis vtantur ſententiis: qui cum incommoda accidunt: ea omnia ipſis ſeruienti attribuunt, nullum negocium examinantes, ſed quæ huic vel illi viſa in concione fuerint affirmantes. Hæc igitur qua tempeſtate, quibus procellis peiora non ſunt? Inflantur enim voluptate tales homines, ac extolluntur, & in profundum rurſus facilè demerguntur, ſemper vexati animo, nunquam in tranquillitate viuunt. Nam antequam dies concionis, & orandi facultas aduenerit, tremunt, ac de exitu nimium reformidant: poſt concionem verò, atque comitia, aut repulſi mœrore repulſæ iacent, aut quod mœſtitia turbulentius eſt, immoderata lætitia inflantur. Quòd enim voluptas non minus malum, quam dolor eſt, facilè credes ſi quomodo animum noſtrum afficit, diligentius conſiderabis. Leuem enim, atque quaſi alatum faciens ventis ſecundis committit: quod à prioribus illis viris facilè diſcere poſſumus. Quando igitur probum fuiſſe Dauid legimus? Vtrum cum ſecunda afflaret fortuna, an quando aduerſa premebat? Et quando Iudæorum populus virtutem colebat, vtrum cùm anguſtis rebus
Exod.32.b. perdomiti gemitibus atque lachrymis Deum inuocabant, an quando in eremo lætitia corrupti vitulum adorabant? Quas ob res etiam Salomon, qui maximè omnium
Eccleſ.7.a. quidnam voluptas ſit percepiſſe videtur: *Me-*
Matth.5.a. *lius eſt*, inquit, *ire in domum luctus quam in domum riſus.* Idcirco Dominus quoque alteros beatificat,
Luc.6.d. *Beati qui lugent*, dicens: Alteros quaſi miſericors deflet: Væ vobis qui ridetis, quoniã flebitis: nec iniuria. Nã in deliciis mollior fleſibiliorq́; eſt animus, in luctu verò quaſi cõtract', atq; in ſe reuerſus moderationẽ colit, & à cõgerie paſſionũ liberatus, robuſtior atq; ſublimior efficitur. Hęc igitur oĩa probè ſcientes,

Τίνος γοῦν ἕνεκεν οἱ Φαρισαῖοι τὸν Χριστὸν ἔλεγον δαιμονᾶν; οὐχ ἐπειδὴ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν ἐπεθύμουν δόξης; πόθεν δὲ οἱ πολλοὶ τὴν ὀρθὴν περὶ αὐτοῦ ἔφερον ψῆφον; οὐχ ἐπειδὴ τούτῳ οὐ κατείχοντο τῷ νοσήματι; οὐδὲν γὰρ οὐδὲν οὕτω ποιεῖ παρανόμους καὶ ἀνοήτους, ὡς τὸ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν κεχηνέναι δόξαν· οὐδὲν εὐδοκίμους καὶ ἀδαμαντίνους, ὡς τὸ ταύτης ὑπερορᾶν. διὸ καὶ σφόδρα νεανικῆς δεῖ ψυχῆς
A τῷ μέλλοντι πρὸς τοσαύτην ἀντέχειν ῥύμην καὶ βίαν πνεύματος. καὶ γὰρ ὅταν εὐημερῇ, πάντων ἑαυτὸν προτίθησι· καὶ ὅταν τἀναντία ὑπομένῃ, κατορύξαι ἑαυτὸν βούλεται· καὶ τοῦτο αὐτῷ καὶ γέεννα καὶ βασιλεία, ὅταν ὑποβρύχιος ὑπὸ τοῦ πάθους γένηται τούτου. Ταῦτα οὖν φθόνων ἄξια, εἰπέ μοι; ἀλλ' οὐχὶ θρήνων καὶ δακρύων; παντί που δῆλον. σὺ δὲ τὸν τοιοῦτον φθονῶν τῷ οὕτως εὐδοκιμοῦντι, ὥσπερ ἂν εἴ τις δεδεμένον ἰδὼν καὶ μεμαστιγωμένον καὶ ὑπὸ μυρίων ἑλκόμενον θηρίων
B ἐβάσκαινεν αὐτῷ τῶν τραυμάτων καὶ μαστίγων. καὶ γὰρ ὅσους ἂν ἀνθρώπους ὁ δῆμος ἔχῃ, τοσούτους καὶ οὗτος δεσμούς, τοσούτους δεσπότας· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ διάφορον ἕκαστος τούτων γνώμην ἔχει, καὶ τὰ δοκοῦντα περὶ τοῦ δουλεύοντος αὐτοῖς ψηφίζονται πάντες, οὐδὲν βασανίζοντες, ἀλλ' ἅπερ ἂν τῷ δεῖνι δόξῃ καὶ τῷ δεῖνι, ταῦτα καὶ αὐτοὶ κυροῦντες. Ποίων οὖν ταῦτα κυμάτων, ποίου κλύδωνος οὐ χαλεπώτερα; καὶ γὰρ καὶ φυσᾶται ἀθρόον ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ὁ τοιοῦτος, καὶ βαπτίζεται
C εὐκόλως πάλιν· ἐν ἀνωμαλίᾳ μὲν ἀεί, ἐν ἡσυχίᾳ δὲ οὐδέποτε ὤν. πρὸ μὲν γὰρ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ἐν τῷ λέγειν ἀγώνων, ἐν ἀγωνίᾳ καὶ τρόμῳ κατέχεται· μετὰ δὲ τὸ θέατρον, ἢ ἀποτέθνηκεν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας, ἢ χαίρει πάλιν ἀμέτρως· ὅπερ λύπης ἐστὶ χαλεπώτερον. ὅτι γὰρ ἡδονὴ λύπης οὐκ ἔλαττον κακόν, δῆλον ἀφ' ὧν τὴν ψυχὴν διατίθησι. καὶ γὰρ καὶ κούφην ποιεῖ καὶ μετέωρον καὶ ἀνεπτερωμένην. καὶ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν προτέρων ἀνδρῶν ἐστιν
D ἰδεῖν. πότε οὖν καλὸς ἦν ὁ Δαβίδ; ὅτε ἔχαιρεν, ἢ ὅτε ἐν στενοχωρίᾳ ἦν; πότε τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος; ὅτε ἔστενον καὶ τὸν θεὸν ἐκάλουν, ἢ ὅτε ἔχαιρον ἐπὶ τῆς ἐρήμου, καὶ τὸν μόσχον προσεκύνουν; διὸ καὶ ὁ Σολομὼν ὁ μάλιστα πάντων εἰδὼς τί ποτέ ἐστιν ἡδονή, φησίν· ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ εἰς οἶκον γέλωτος. καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς μὲν μακαρίζει λέγων· μακάριοι οἱ πενθοῦντες· τοὺς δὲ ταλανίζει. οὐαὶ γὰρ ὑμῖν οἱ γελῶντες, ὅτι κλαύσετε. καὶ μάλα εἰκότως. ἐν μὲν γὰρ τρυφῇ
E χαυνοτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ καὶ μαλακωτέρα· ἐν δὲ πένθει, συνέσταλται καὶ σωφρονεῖ, καὶ τοῦ τῶν παθῶν δεσμοῦ παντὸς ἀπήλλακται, καὶ ὑψηλοτέρα γίνεται καὶ ἰσχυροτέρα. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες,

Digitized by Google

εἰδότες, φύγωμεν τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἡδονήν, ἵνα τῆς ὄντως δόξης καὶ μενούσης ἀεὶ τύχωμεν. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ſcientes, inanem gloriam & voluptatem quæ ab ipſa capitur celeriter fugiamus, vt veram atque permanentem conſequamur. Qua potiri vt omnes poſſimus deprecemur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu CHRISTI, Amen.

ὉΜΙΛΙΑ ΜΑ.

Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς· πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημωθήσεται· πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; A

Καὶ ἤδη τοῦτο κατηγόρησαν, ὅτι ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ ἐπετίμησε, διδοὺς αὐτοῖς ἀπό τε τῶν πλειόνων σημείων γνῶναι αὐτοῦ τὴν δύ- B
ναμιν, ἀπό τε τῆς διδασκαλίας μαθεῖν αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην. ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενον τὰ αὐτὰ λέγοντες, καὶ ἐπιτιμᾷ λοιπόν. πρῶτον μὲν, τούτῳ τὴν θεότητα ἐνδεικνύμενος τὴν αὐτοῦ, τῷ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν εἰς μέσον ἐξαγαγεῖν. δεύτερον δὲ, αὐτῷ τῷ μετ' εὐκολίας τοὺς δαίμονας ἐκβάλλειν. καί τοι καὶ [ἡ] κατηγορία σφόδρα ἀναίσχυντος ἦν. ὅπερ γὰρ ἔφην, ὁ φθόνος οὐ ζητεῖ τί εἴπῃ, ἀλλ' ἵνα εἴπῃ μόνον· ἀλλ' ὅμως
οὐδὲ οὕτω κατεφρόνησεν αὐτῶν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' C
ἀπολογεῖται μετὰ τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἐπιεικείας, παιδεύων ἡμᾶς πρᾴους εἶναι τοῖς ἐχθροῖς· κἂν τοιαῦτα λέγωσιν ἃ μήτε αὐτοῖς συνίσμεν ἡμεῖς, μήτε τὸν τυχόντα ἔχει λόγον· μὴ δὲ θορυβεῖσθαι, μὴ δὲ ταράττεσθαι, ἀλλὰ μετὰ μακροθυμίας ἁπάσης παρέχειν αὐτοῖς εὐθύνας. ὃ δὴ μάλιστα καὶ τότε ἐποίει, δεῖγμα μέγιστον παρεχόμενος τοῦ ψευδῆ εἶναι τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα. οὐδὲ γὰρ δαιμονῶντος ἦν τοσαύτην
ἐπιδείκνυσθαι ἐπιείκειαν· οὐ δαιμονῶντος τὸ τὰ D
ἀπόρρητα εἰδέναι· καὶ γὰρ καὶ διὰ τὸ σφόδρα ἀναίσχυντον εἶναι τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν, καὶ διὰ τὸν παρὰ τῶν πολλῶν φόβον, οὐδὲ ἐτόλμων δημοσιεύειν τὰ ἐγκλήματα ταῦτα, ἀλλ' ἐν διανοίᾳ ἔστρεφον. αὐτὸς δὲ δεικνὺς αὐτοῖς ὅτι κἀκεῖνα οἶδε, τὴν μὲν κατηγορίαν οὐ τίθησιν, οὐδὲ ἐκπομπεύει αὐτῶν τὴν πονηρίαν· τὴν δὲ λύσιν ἐπάγει, τῷ συνειδότι τῶν εἰρηκότων καταλιμπάνων τὸν ἔλεγχον. ἓν γὰρ αὐτῷ ἐσπουδάσθη μόνον,
ὠφελῆσαι τοὺς ἁμαρτάνοντας, οὐκ ἐκπομ- E
πεῦσαι. καί τοιγε εἰ ἐβούλετο μακρὸν ἀποτεῖναι λόγον καὶ καταγελάστους ποιῆσαι, καὶ μετὰ τούτων καὶ δίκην αὐτοὺς ἀπαιτῆσαι τὴν ἐσχάτην οὐδὲν τὸ κωλῦον ἦν· ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα παρεὶς εἰς ἓν ἔβλεπε μόνον, τὸ μὴ φιλονεικοτέρους ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἐπιεικεστέρους, καὶ ταύτῃ πρὸς διόρθωσιν ἐπιτηδειοτέρους ποιῆσαι. πῶς οὖν αὐτοῖς

HOMILIA XLII.

Græcè eſt XLI.

EX CAPITE XII.

Sciens autem Ieſus cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra ſe diuiſum deſolabitur, & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit: & ſi ſatanas ſatanam eiiciet, aduerſus ſe diuiſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum eius?

CAlumniati iam Phariſæi fuerant, quod in Beelzebub dæmonia eiiceret ſed tunc quidem non increpauit, nec quicquam omnino ad hoc reſpondit: ſed partim à multitudine ſignorum partim à dignitate doctrinæ ad cognoſcendam omnipotentiam ſuam inducebat. Verùm quoniam in nequitia eorum perſeuerantes eadem dictitabant, reſpōdit nunc, vt deitatem ſuam oſtendat. Primùm quando arcana cordium ipſorum, quæque inter eos ſecretè agitabant proferret: deinde quando facilè dæmones proiiceret. & quamuis valde impudens illa calumnia erat, cum inuidentes non confiderent quid dicant, ſed quicquid in buccam venerit, proferant, non neglexit tamen CHRISTVS, ſed propter vtilitatem ipſorum clementer atque vtiliter reſpondet: vt nos doceat, ita mites eſſe erga inimicos, vt etiamſi aduerſus nos ea dicant, quæ nulla ratione nitantur, quorumque ipſi nequaquam conſcii ſimus, non conturbemur tamen neque commoueamur, ſed æquo animo ipſis omnium rationem referamus. Quod ideò maximè tunc peregit, vt vel hoc ſigno mentitos eſſe aduerſus ipſum eos confirmaret, quoniam non ſit dæmoniaci tanta clementia. manſuetudine, humanitateque vti, nec eſt dæmoniaci arcana hominum noſſe. Nam quia impudentiſſima erat talis excogitatio, ideo etiam timore multorum perterriti, non auſi fuerant in publicum afferre, ſed mente ſecum aſſiduè verſabant. Chriſtus verò, vt viderent quoniam hæc ipſum non fugiunt, arcanas eorum cogitationes atque calumnias non publicauit, nec verſutam malignitatem eorum effert, ſed occultorum incuſatione ſolutionem adducit, conſcientiæ ipſorum redargutionem relinquens. Vni enim ſolummodo rei maximè ſtudebat, vtilitati peccantium, non vt in vulgus eos traduceret. Et quanquam ſi voluiſſet rationibus eos quaſi nequam homines conuincere ac pœnas ab eis petere facilè potuiſſet, hac re tamen prætermiſſa ad illud ſolūmodo reſpiciebat, vt moderatiores eos redderet. aut ſaltē à praua cogitatione ſubduceret, ac aptiores ad emendandū redderet. Quomodo

Digitized by Google

igitur reſpondet? non à ſcriptura certè, cui minimè ipſi probè vacabant, falſis eam expoſitionib. ſubuertentes, verū ab his quæ communiter ſolent fieri arguit, dicens: *Omne regnum contra ſeipſum diuiſum no ſtabit*. Ciuitas enim ac domus ſi fuerit ſciſſa, diſſoluetur. Nō enim adeò externa quātū inteſtina atq; ciuilia bella proſternūt: idipſum in corporib. quoq; fieri ſolet, id in cæteris ac etiā omnibus rebus: ſed à manifeſtioribus ſimilitudines ſumpſit. Nam etſi nihil regno in terris eſt firmius, facilè tamē deſtruitur ſeditione diſſipatum. Quòd ſi multitudine ac magnitudine rerū regni, quæ in ſe aduerſæ corruent, fieri quiſpiam contendit: quid de ciuitate aut domo vna dici poteſt? Ita ſiue paruum ſiue magnū ſit quod ſecum ipſum diſſidet: proſterni atq; accedere neceſſe eſt. Si ergo dæmoniū ipſe habeo, quo dæmones eiicio, ſeditio iā & pugna inter dæmones eſt, cū alter in alterum inſurgat. Quod ſi dabitis, diſſoluta eſt iā omnis vis ipſorū, atq; corrupta. *Si ſatanas ſatanā proiciet*. Non dixit, ſi ſatanas demonia, ſed ſi ſatanas ſatanā, vt magnā inter eos cōcordiā oſtēderet. In ſeipſum autem regnum diuiſum ait, quoniam quod diuiſum eſt, imbecillius factū diſpergitur: diſperſum aūt atq; diſſolutum, quā vim habebit vt alios poſſit eiicere? Vides quāto riſu digna eſt hęc accuſatio quā furioſa, quā repugnans. Non eſt enim conſentaneum vt vnus & idē dicat quod ſtet & quod eiiciat dæmones: quodq́; propter hoc ſtet propter quod deſtructas iam eſſe vires ipſius oporteret: & hæc quidem vna ſolutio eſt. Altera verò illa, quæ de diſcipulis dicitur. Non n. vno ſolo argumento, ſed altero, atque tertio nonnunquam futiles rationes diſſoluit, multis modis volens impudentiam eorum retundere. ſic & de die ſabbati feciſſe ipſum videmus, cum & Dauid regem in medium produxerit, & ſacerdotum factum non tacuerit, & ſcripturam teſtem citauerit, dicentem: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*: ac denique cauſam ſabbati adduxit, quomodo hominis cauſa factū fuit: pariter igitur etiam hic ſecundā ſatisfactionē multò quàm primam clariorem ſubiunxit, dicens: *Si ego in Beelzebub dæmonia eiicio, filij veſtri in quo eiciunt?* Perſpicis etiam hic quam mitis ſit ſermo. Non enim dixit diſcipuli mei, aut apoſtoli, ſed filij veſtri, vt ſiquidem ad eandem cum illis animi nobilitatem venire velint, magnam hinc opportunitatem, atque occaſionem nanciſcātur. Si autem in ingratitudine, ac ſopore mentis & in nequicia permaneāt, nulla ſibi ratio ad excuſationem relinquatur. Tale igitur eſt quod dicitur: Si ego in Beelzebub eiicio, Apoſtoli ac diſcipuli mei in quo eiiciūt? Expulerūt enim iā & Diſcipuli dæmonia poteſtate illis à Chriſto data nec ipſos criminabantur. Non enim rem, ſed perſonam perſequebantur. Vt igitur oſtenderet ea quæ aduerſus ipſum aut dicebant, aut cogitabant ex ſola inuidia proficiſci, Apoſtolos in medium produxit. Nam ſi ego ea ratione dæmonia expello, qua ſuſpicamini, multò magis illi qui à me poteſtatem proiiciendi acceperunt: de quibus cū nihil tale vnquā ſuſpicati ſitis, quomodo mihi à quo illi hāc gratiā habuerūt moleſti eſtis, nihil tale in ipſos cōferentes?

Qua

αὐτοῖς ἀπολογεῖται; οὐδὲν ἀπὸ τῶν γραφῶν φησίν· οὐδὲ γὰρ προσεῖχον, ἀλλὰ καὶ παρερμηνεύειν ἔμελλον· ἀλλ' ἀπὸ τῶν κοινῇ συμβαινόντων. πᾶσα γὰρ βασιλεία, φησὶν, ἐφ' ἑαυτὴν μερισθεῖσα οὐ σταθήσεται· καὶ πόλις καὶ οἰκία ἂν σχισθῇ, ταχέως διαλύεται. οὐ γὰρ οὕτως οἱ ἔξωθεν πόλεμοι, ὡς οἱ ἐμφύλιοι διαφθείρουσι. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν σώμασι γίνεται· τοῦτο καὶ ἐν ἅπασι πράγμασιν. ἀλλὰ τέως ἀπὸ τῶν γνωριμωτέρων τὰ ὑποδείγματα ἄγει.

A καί τοι τῆς βασιλείας ἐπὶ τῆς γῆς δυνατώτερον; οὐδέν. ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυται στασιάζουσα. εἰ δὲ ἐκεῖ τὸν ὄγκον τῶν πραγμάτων αἰτιᾶταί τις, ὡς ἑαυτὴν συῤῥηγνύμενον, τί ἂν εἴποι περὶ πόλεως; τί δὲ περὶ οἰκίας; κἂν [γὰρ] μικρὸν ᾖ κἂν μέγα ᾖ, πρὸς ἑαυτὸ στασιάζον ἀπόλλυται. εἰ τοίνυν ἐγὼ δαίμονα ἔχων δι' ἐκείνου ἐκβάλλω τοὺς δαίμονας, στάσις καὶ μάχη μεταξὺ δαιμόνων ἐστὶ, καὶ κατ' ἀλλήλων ἵστανται. εἰ δὲ κατ' ἀλλήλων ἵστανται, ἀπόλωλεν αὐτῶν ἡ ἰσχὺς καὶ διέφθαρται. εἰ γὰρ ὁ σατανᾶς ἐκβάλλει· καὶ οὐκ εἶπεν τοὺς δαίμονας, δεικνὺς

B πολλὴν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν οὖσαν· ἐφ' ἑαυτὸν οὖν ἐμερίσθη φησίν. εἰ δὲ ἐμερίσθη, ἀσθενέστερος γέγονε καὶ ἀπόλωλεν. εἰ δὲ ἀπόλωλε, πῶς δύναται ἕτερον ἐκβάλλειν; εἶδες πόσος τῆς κατηγορίας ὁ γέλως; πόση ἡ ἄνοια; πόση ἡ μάχη; οὐδὲ γάρ ἐστι τὸν αὐτὸν λέγειν μὲν ὅτι ἕστηκε καὶ ὅτι ἐκβάλλει τοὺς δαίμονας, λέγειν δὲ, ὅτι διὰ τοῦτο ἕστηκε, δι' ὃ εἰκὸς ἦν αὐτὸν καταλελύσθαι. καὶ πρώτη μὲν αὕτη ἡ λύσις· δευτέρα δὲ μετ' ἐκείνην, ἡ περὶ τῶν μαθητῶν. οὐδὲ γὰρ ἑνὶ μόνον ἀεὶ τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ δευτέρῳ καὶ

C τρίτῳ καταλύει τὰς ἀντιθέσεις αὐτῶν, ἐκ περιουσίας ἐπιστομίσαι βουλόμενος αὐτῶν τὴν ἀναισχυντίαν. ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου ἐποίησε, τὸν Δαβὶδ φέρων εἰς μέσον, τοὺς ἱερέας, τὴν μαρτυρίαν τὴν λέγουσαν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, τὴν αἰτίαν τοῦ σαββάτου δι' ἣν γέγονε. διὰ [γὰρ] τὸν ἄνθρωπόν φησι τὸ σάββατον. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ· μετὰ γὰρ τὴν προτέραν ἐπὶ δευτέραν ἔρχεται λύσιν τῆς προτέρας σαφεστέραν. εἰ γὰρ ἐγώ φησιν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;

D ὅρα κἀνταῦθα τὴν ἐπιείκειαν. οὐ γὰρ εἶπεν, οἱ μαθηταί μου, οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι· ἀλλ' οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἵν' εἰ μὲν βουληθεῖεν ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν ἐκείνων αὐτοῖς εὐγένειαν, πολλὴν ἐντεῦθεν λάβωσι τὴν ἀφορμήν· εἰ δὲ ἀγνωμονοῖεν καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοιεν, μηδὲ ἀναισχυντοῦντες λοιπὸν πρόφασιν ἔχωσιν εἰπεῖν. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ ἀπόστολοι ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; καὶ γὰρ ἦσαν ἐκβάλλοντες ἤδη, διὰ τὸ λαβεῖν ἐξουσίαν παρ' αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐνεκάλουν οὗτοι. οὐ γὰρ πράγμασιν, ἀλλὰ προσώ-

E πῳ μόνον ἐμάχοντο. θέλων τοίνυν δεῖξαι ὅτι φθόνου ἦν τὰ πρὸς αὐτὸν τὰ εἰρημένα μόνον, ἄγει τοὺς ἀποστόλους εἰς μέσον· εἰ γὰρ ἐγὼ οὕτως ἐκβάλλω, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνοι οἱ παρ' ἐμοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβόντες. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον εἰρήκατε αὐτοῖς· πῶς οὖν ἐμοὶ τῷ κἀκείνοις αἰτίῳ τῶν γινομένων ταῦτα ἐγκαλεῖτε ἐκείνους ἀπολύοντες τῶν ἐγκλημάτων;

οὐ μὴν

μόνον τοῦτο ὑμᾶς ἐλευθερώσει τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ καταδικάσει μειζόνως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν· Αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται. Ὅτ' ἂν γὰρ ἐξ ὑμῶν ὄντες καὶ ταῦτα μεμελετηκότες, καὶ πείθωνται ἐμοὶ καὶ ὑπακούωσιν, εὔδηλον ὅτι καὶ κατακρινοῦσι τοὺς τὰ ἐναντία καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας. Εἰ δὲ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τί ἐστιν ἡ βασιλεία; ἡ παρουσία ἡ ἐμή. Ὅρα πῶς πάλιν αὐτοὺς ἐφέλκεται καὶ θεραπεύει καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν ἐπισπᾶται, καὶ δείκνυσιν ὅτι τοῖς οἰκείοις πολεμοῦσιν ἀγαθοῖς, καὶ φιλονεικοῦσι κατὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Δέον γὰρ χαίρειν φησὶ, καὶ σκιρτᾶν, ὅτι τὰ μεγάλα καὶ ἀπόρρητα ἐκεῖνα παραγέγονα δωρούμενος τὰ πάλαι παρὰ τῶν προφητῶν ᾀδόμενα, καὶ τῆς εὐπραγίας ὑμῶν ἐφέστηκεν ὁ καιρός· ὑμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε, οὐ μόνον οὐ δεχόμενοι τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ διαβάλλοντες καὶ συντιθέντες οὐκ οὔσας αἰτίας. Ὁ μὲν οὖν Ματθαῖός φησιν· Εἰ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω· ὁ δὲ Λουκᾶς, Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, δεικνὺς ὅτι μεγίστης δυνάμεως ἔργον ἐστὶ τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν, καὶ οὐ τῆς τυχούσης χάριτος. Καὶ βούλεται μὲν ἀπὸ τούτων συλλογίσασθαι καὶ εἰπεῖν· ὅτι εἰ δὲ τοῦτό ἐστιν, ἄρα ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ παραγέγονεν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει· συνεσκιασμένως δὲ καὶ ὡς ἐκείνοις ἀνεπαχθὴς ἦν αἰνίττεται αὐτὸ λέγων· ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Εἶδες περιουσίαν σοφίας; δι' ὧν ἐνεκάλουν, διὰ τούτων ἔδειξεν αὐτοῦ τὴν παρουσίαν ἐκλάμπουσαν. Εἶτα ἵνα ἐφελκύσηται, οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, ἔφθασεν ἡ βασιλεία, ἀλλ' ἐφ' ὑμᾶς· [ὡσανεὶ ἔλεγεν,] ὑμῖν ἥκει τὰ ἀγαθά. Διατί [οὖν] πρὸς τὰ οἰκεῖα καλὰ ἀηδῶς διάκεισθε; διατί τῇ ὑμῶν αὐτῶν πολεμεῖτε σωτηρίᾳ; Οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, ὃν πάλαι προὔλεγον οἱ προφῆται· τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας τῆς παρ' αὐτῶν ᾀδομένης, τὸ ταῦτα γενέσθαι θείᾳ δυνάμει. Ὅτι μὲν γὰρ γίνεται, καὶ ὑμεῖς ἴστε· ὅτι δὲ θείᾳ δυνάμει γίνεται, τὰ πράγματα βοᾷ. Οὐκ ἔστι γὰρ δυνατὸν σατανᾶν ἰσχυρότερον εἶναι νῦν, ἀλλ' ἀνάγκη πάσα ἀσθενῆ· τὸν δὲ ἀσθενοῦντα οὐκ ἔστιν ὡς ἰσχυρὸν ἐκβάλλειν τὸν ἰσχυρὸν δαίμονα. Ταῦτα δὲ ἔλεγε τῆς ἀγάπης δεικνὺς τὴν δύναμιν, καὶ τῆς διαστάσεως καὶ τῆς φιλονεικίας τὴν ἀσθένειαν. Διὸ καὶ αὐτὸς συνεχῶς τοῖς μαθηταῖς ἄνω καὶ κάτω περὶ ἀγάπης παραινεῖ, καὶ ὅτι ὁ διάβολος ὑπὲρ τοῦ ταύτην ἀνελεῖν πάντα ποιεῖ. Εἰπὼν τοίνυν τὴν δευτέραν λύσιν, ἐπάγει καὶ τρίτην οὕτω λέγων· Πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε αὐτοῦ τὰ σκεύη διαρπάσῃ; Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἐγχωρεῖ σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ὅτι δὲ οὐδὲ ὅλως δυνατὸν ἐκβάλλειν, ἐὰν μὴ πρότερον ἐκείνου περιγένηται, καὶ τοῦτο πᾶσιν ἐστὶν ὡμολογημένον. Τί οὖν ἐκ τούτων συνίσταται; τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον μετὰ πλείονος τῆς περιουσίας. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω φησὶ συμμάχῳ χρήσασθαι τῷ διαβόλῳ, ὅτι καὶ πολεμῶ καὶ δεσμῶ· καὶ τούτου τεκμήριον, τὸ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι. Ὅρα πῶς τοὐναντίον ὅπερ ἐπεχείρουν ἐκεῖνοι κατασκευάσαι ἀποδείκνυται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐβούλοντο δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει ἐκβάλλει δαίμονας· αὐτὸς

Qua de re non euadetis ſupplicium, ſed cruciatu maiori torquebimini. Ac ideo ſubiūxit, Ipſi veſtri erunt iudices: nam quoniam à vobis ſunt eiuſdem legis atque diſciplinæ, & tamen mihi paruerunt: non eſt dubium, quin condemnabunt vos, à quibus contrà & dictum & factum eſt. *Si autem ego in ſpiritu Dei dæmones eiicio: igitur peruenit in vos regnum Dei.* Quid eſt regnum Dei? Aduentus ſcilicet Chriſti. Tu verò diligenter rurſus conſidera quomodo ipſos attra-
A hit, mitigat, & ad cognitionem allicit ſuam, oſtendens eis, quod bona propria, & felicitatem propriam contemnant. Nam cum gaudere & exultare debeatis, inquit, quoniam ingentia & ineffabilia illa, quæ prophetæ cecinerunt largiturus vobis veni: quoniamque beatitudinis veſtræ iam tempus adeſt, vos contrà facitis, non ſolum hæc bona repellentes, verumetiam calumniantes & falſas aduerſus me cauſas confingentes. Et Matthæus quidem, Si ego in ſpiritu Dei: Lucas autem, Si ego in digito Dei, ſcriptum reliquit. Qua ex re monſtratur dæmones
B eiicere maximæ potentiæ eſſe, ac gratiæ minime vulgaris. Vnde ratiocinando concludi poteſt: quoniam ſi hoc eſt, certè peruenit ad vos filius Dei. Sed id quidem non apertè infert, adumbratè autem & occultius, vt æquiori animo ferant, illud ipſum ſignificauit dicens: Peruenit ad vos regnum Dei. Vides excellentiam ſapientiæ, atque præſtantiam: per ea quibus incuſabant monſtrabat aduentus ſui fulgorem. Deinde vt alliciat, non dixit ſolùm peruenit regnum Dei, ſed, ad vos, inquit, hæc bona iu-
C giter manant. Cur ergo in beatitudine veſtra tanto mœrore turbamini? Cur aduerſus veſtrā ſalutem arma confertis? Hoc tempus eſt quod prophetæ futurum prædixerunt, hoc ſignum aduentus mei dederunt, quod hæc diuinitus fierent. Nam quod hæc aguntur, vosipſi videtis: quod diuinitus, magna voce res ipſæ prædicant. Non enim poſſibile eſt, cùm hæc in ſalutem hominum fiant, fortiorem eſſe quam prius ſatanam, ſed imbecillior eſt neceſſariò. Qui verò imbecillior eſt, non poteſt quaſi robuſtus robuſtum dæmonem eiicere. His verbis chari-
D tatis vires, & diſſidij atque litigationis imbecillitatem patefacit: idcirco aſſiduè ſurſum atque deorſum ad charitatē hortatur, vt diaboli robur deiiciat, qui omni conatu vt eam auferat incumbit. Ad ſecundam autem ſatisfactionem ſubiunxit & tertiam, dicens: *Quomodo poteſt aliquis intrare in domum fortis, & vaſa illius diripere, niſi prius ligauerit fortem, & tunc domum illius diripiat?* Nam quoniam non poteſt ſatanàs ſatanam pellere, à dictis manifeſtum eſt. Quoniam autem nemo extrudere fortem poteſt, niſi prius
E illum ſuperet: nullus vnquam dubitauit. Quid igitur ex his conficitur? Maiori robore confirmatur quod dictum eſt. Adeò enim procul abſum ne ſocio atq; coadiutore diabolo vtar, quod bellum mihi perpetuū cum eo eſt, & victū vincio atque ſpolio: cuius rei certum illud veſtigium eſt, quia vaſa eius direpta videtis. Animaduerte qualiter in oppoſitum quam argumentantur, concluditur. Illi enim inferre volebāt, non propria ipſum poteſtate dæmones eiicere,

ipſe autem oſtendit non ſolùm dæmones eiicere, ſe principem quoque dæmonum vinculis complicatum detinere, atque illũ ſua propria poteſtate viciſſe: quod à rebus factis comprobatur. Nam ſi diabolus quidem princeps eſt, cæteri verò dæmones illi ſubiiciuntur: quomodo illo non victo, atque perdomito ſatellites vincerentur? Mihi autem prophetic è id dici videtur. Non enim ſolum dæmones vaſa diaboli ſunt, ſed vniuerſi ceré homines qui malè viuendo illi adhærent. Quare non dæmonia ſolùm eiici ab eo confirmat, verumetiam totius orbis terrarum tenebras illuminaturum, & ſeducentes dæmonum artes deſtructurum prædicit. Nec dixit rapiet ſed diripiet, vt cum poteſtate fieri hæc ab ipſo ſignificaret. Fortem autem diabolum appellauit, non quia natura talis ſit, ſed vt tyrannicas eius vires, quas prius habuit, ex noſtra ignauia habuiſſe oſtenderet. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.* Ecce quarta ad idem ſolutio. Quid enim ego quæro, aut quid volo, inquit? vniuerſos ad Deum reducere, vera ipſis virtutum tradere documenta, regnum cœlorum cunctis annunciare. Quid autem diabolus, atque dæmones quærunt? Quippe omnia quæ eis oppoſita ſunt. Quomodo igitur qui mecum non colligit, neque mecum omnino eſt, ſua me operatione iuuat? Sed quid iuuare dico? qui etiam ſpargere, atque diſſipare mea deſiderat? Qui igitur non ſolum mecum non colligit, verumetiam cuncta mea diſpergit, quomodo adeò mihi aſſentiret, vt mecum vellet dæmonia eiicere? Hoc autem non de diabolo tantummodo, verumetiam de ſeipſo dictum non iniuria poſſet quiſpiam opinari. Hoſtis quippe diaboli Chriſtus eſt, & omnia quæ diaboli ſunt, ipſe diſpergit. Quomodo autem qui non eſt ſecum, aduerſus eum eſt? hac ipſa re ſcilicet, quia non colligit, neque congregat ſecum: quod ſi verum eſt, multo magis ipſe aduerſatur, qui aduerſus eum eſt. Nam ſi ille eſt inimicus, qui non iuuat, quantò magis erit, qui bella ſuſcitat? Hæc ab ipſo dicta ſunt omnia, vt magnas inter ſe ac diabolum inimicitias eſſe oſtenderet. Reſponde enim obſecro, ſi aliquis cùm bellum gerendum ſit, nolit tibi eſſe auxilio: nónne idcirco aduerſus teipſum eſſe iudicabis? quod ſi alibi ſcribi-

Luca 9. f. tur, *qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt*, non eſt profectò illud huic contrarium. Nam hic aduerſarium eis oſtendit, illic vero oſtendit

Matth. 7. e. eum aliqua ex parte cum eis eſſe. *In nomine enim tuo vidimus quendam eiicientem dæmonia.* Quamuis mea quidem ſententia Iudæos hic occultius denotaſſe videatur. Qui enim aduerſus ipſum inuigilabant, & quæ ipſe congregaſſet diſpergere conabantur, cum diabolo conſtituti ſunt: quod ſignificauit dicens: *Ideo dico vobis: omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus.* Poſteaquam enim reſponderit, & obiectionem illorum diluerit, oſtenderitque illos temere, & ſine cauſa impudenter agere, deinceps illos terret. Conſilij ſiquidem & correctionis iſta non parua eſt portio, non ſolum defendere & ſuadere, verum etiam comminari. Quod frequenter facere ſolet qui leges ſancit, atque

αὐτὸς δὲ δείκνυσιν, ὅτι οὐ μόνον τοὺς δαίμονας,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν μετὰ πολλῆς τῆς ἐ-
ξουσίας δεδεμένον ἔχει, καὶ ἐκείνου περὶ τούτων
ἐκράτησεν ἰδίᾳ δυνάμει. καὶ δῆλον ἀπὸ τῶν
γινομένων. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἄρχων ἐστὶν, οἱ δὲ ὑπό-
κεινται, πῶς ἂν ἐκείνου μὴ ἡττηθέντος μηδὲ ὑπο-
κύψαντος οὗτοι διηρπάγησαν; ἐνταῦθα δέ μοι
καὶ προφητεία δοκεῖ τὸ λεγόμενον εἶναι. οὐ γὰρ
δὴ μόνον οἱ δαίμονες σκεύη τοῦ διαβόλου, ἀλ-
A λὰ καὶ οἱ τὰ ἐκείνου πράττοντες ἄνθρωποι. δη-
λῶν τοίνυν ὅτι οὐ δαίμονας ἐκβάλλει μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὴν πλάνην τῆς οἰκουμένης ἅπασαν ἀπελάσει, καὶ τὰς
μαγγανείας τοῦ διαβόλου καταλύσει, καὶ πάντα ἄχρη-
στα ποιήσει τὰ ἐκείνου, ταῦτα εἴρηκε. καὶ οὐκ εἶπεν, ἁρ-
πάσει, ἀλλὰ διαρπάσει τὸ μετ' ἐξουσίας γινόμενον δη-
λῶν. ἰσχυρὸν δὲ αὐτὸν καλεῖ, οὐκ ἐπειδὴ τῇ φύσει τοιοῦ-
τός ἐστι· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἔμπροσθεν δηλῶν
τυραννίδα, τὴν ἐκ τῆς ῥᾳθυμίας τῆς ἡμετέρας
γεγενημένην. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· »
B καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ἰδοὺ καὶ »
τετάρτη λύσις. τί γὰρ ἐγὼ βούλομαι φησί; τῷ
θεῷ προσαγαγεῖν, ἀρετὴν διδάσκειν, βασιλείαν κα-
ταγγέλλειν. τί δὲ ὁ διάβολος καὶ οἱ δαίμονες;
τὰ ἐναντία τούτοις. πῶς οὖν ὁ μὴ μετ' ἐμοῦ συνά-
γων, μηδὲ μετ' ἐμοῦ ὢν, ἐμοὶ συμπράττειν ἔ-
μελλε; καὶ τί λέγω συμπράττειν; τοὐναντίον δὲ
καὶ σκορπίζειν αὐτοῦ ἐπιθυμία τὰ ἐμά. ὁ τοίνυν
μὴ μόνον μὴ συμπράττων ἀλλὰ καὶ σκορπίζων,
πῶς ἂν τοσαύτην πρὸς ἐμὲ ὁμόνοιαν ἐπιδείξαι-
C το, ὥστε μετ' ἐμοῦ τοὺς δαίμονας ἐκβάλλειν;
τοῦτο δὲ οὐ περὶ τοῦ διαβόλου μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐ-
τὸν περὶ ἑαυτοῦ εἰκὸς ὑποπτεύειν εἰρηκέναι, ὡς καὶ
κατὰ τοῦ διαβόλου ὄντος καὶ σκορπίζοντος τὰ ἐκεί-
νου. καὶ πῶς φησι, ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι; »
[ἀντὶ τοῦ] αὐτῷ τούτῳ τῷ μὴ συνάγειν. εἰ δὲ τοῦτο ἀ-
ληθὲς πολλῷ μᾶλλον ὁ κατ' αὐτοῦ ὤν; εἰ γὰρ ὁ μὴ
συμπράττων, ἐχθρός· πολλῷ μᾶλλον ὁ πολεμῶν;
ταῦτα δὲ πάντα λέγει, ἵνα δείξῃ πολλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν
D διάβολον τὴν ἔχθραν καὶ ἄφατον οὖσαν. εἰπὲ γάρ
μοι, εἰ δέοι τινὶ πολεμῆσαι, ὁ μὴ βουλόμενός σοι
συμμαχῆσαι, αὐτῷ τούτῳ οὐκ ἔστι κατὰ σοῦ; εἰ δὲ ἀλ-
λαχοῦ φησιν, ὁ μὴ ὢν καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν, »
οὐκ ἔστιν ἐναντίον τούτῳ. ἐνταῦθα γὰρ ἔδειξε κατ' »
αὐτῶν ὄντα· ἐκεῖ δὲ δείκνυσιν ἐν μέρει μετ' αὐτῶν
ὄντα. ἐν γὰρ τῷ ὀνόματί σου φησὶν, ἐκβάλλουσι τὰ δαι- »
μόνια. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἐνταῦθα καὶ ἰουδαίους αἰνίττεσθαι, »
μετὰ τοῦ διαβόλου τιθεὶς αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ κατ'
αὐτοῦ ἦσαν, καὶ ἐσκόρπιζον ἃ συνήγαγεν. ὅτι γὰρ [καὶ] αὐ-
E τοὺς ἠνίττετο, ἐδήλωσεν οὕτως εἰπών· διὰ τοῦτο λέ- »
γω ὑμῖν, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀ- »
φεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. ἐπειδὴ γὰρ ἀπελογήσατο »
καὶ τὴν ἀντίθεσιν ἔλυσε καὶ ἀπέδειξεν ἀναισχυντοῦν-
τας μάτην, φοβεῖ λοιπόν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο συμβουλῆς οὐ
μικρὸν μέρος καὶ διορθώσεως, τὸ μὴ μόνον ἀπολογεῖσθαι
καὶ πείθειν, ἀλλὰ καὶ ἀπειλεῖν, ὃ πολλαχοῦ ποιεῖ νομοθετῶν

καὶ συμβουλεύων. καὶ δοκεῖ μὲν ἀσάφειαν ἔχειν πολλὴν τὸ εἰρημένον· ἐὰν δὲ προσέχωμεν, εὔκολον ἕξει τὴν λύσιν. πρότερον οὖν αὐτῶν ἐπακοῦσαι καλὸν τῶν ῥημάτων. πᾶσα, φησὶν, ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς. καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Τί τοίνυν ἐστὶν ὅ φησι; πολλὰ κατ' ἐμοῦ εἰρήκατε, ὅτι πλάνος, ὅτι ἀντίθεος. ταῦτα ὑμῖν ἀφίημι μετανοοῦσι, καὶ οὐκ ἀπαιτῶ δίκας ὑμᾶς· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται [οὐδὲ] μετανοοῦσι. καὶ πῶς ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον; καὶ γὰρ καὶ αὕτη ἀφείθη μετανοήσασι. πολλοὶ γοῦν τῶν ταῦτα εἰρηκότων ἐπίστευσαν ὕστερον, καὶ πάντα αὐτοῖς ἀφείθη. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν; ὅτι ὑπὲρ πάντα αὕτη ἡ ἁμαρτία ἀσύγγνωστος. τί δή ποτε; ὅτι αὐτὸν μὲν ἠγνόουν ὅστις ποτὲ ἦν· τοῦ δὲ πνεύματος ἱκανὴν εἰλήφασι πεῖραν. καὶ γὰρ καὶ οἱ προφῆται δι' αὐτοῦ ἐφθέγξαντο ἅπερ ἐφθέγξαντο, καὶ πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ μεγάλην περὶ αὐτοῦ εἶχον ἔννοιαν. ὃ τοίνυν λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἔστω, ἐμοὶ προσεκόψατε διὰ τὴν σάρκα τὴν περικειμένην· μὴ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχετε εἰπεῖν ὅτι ἀγνοοῦμεν αὐτό; διὰ δὴ τοῦτο ἀσύγγνωστος ὑμῖν ἔσται ἡ βλασφημία, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ δώσετε δίκην. πολλοὶ [μὲν] γὰρ ἐνταῦθα ἐκολάσθησαν μόνον, ὡς ὁ πεπορνευκὼς, ὡς οἱ ἀναξίως μετασχόντες μυστηρίων παρὰ Κορινθίοις· ὑμεῖς δὲ, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ. ὅσα μὲν οὖν ἐβλασφημήσατε κατ' ἐμοῦ πρὸ τοῦ σταυροῦ, ἀφίημι· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦ σταυροῦ τὸ πλημμέλημα, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπιστίας οὐ κατακριθήσεσθε μόνης. οὐδὲ γὰρ οἱ πρὸ τοῦ σταυροῦ πιστεύσαντες πεπληρωμένην πίστιν εἶχον. καὶ πολλαχοῦ δὲ παραγγέλλει μηδενὶ κατάδηλον αὐτὸν ποιεῖν πρὸ τοῦ πάθους· καὶ ἐν τῷ σταυρῷ ταύτην ἔλεγεν ἀφεθῆναι αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν. ἃ δὲ περὶ τοῦ πνεύματος εἰρήκατε, ταῦτα οὐχ ἕξει συγγνώμην. ὅτι γὰρ περὶ τῶν εἰς αὐτὸν εἰρημένων πρὸ τοῦ σταυροῦ φησιν [ἅπερ λέγει] ἐπήγαγεν, ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐκ ἔτι. διατί; ὅτι τοῦτο γνώριμον ὑμῖν ἐστι, καὶ πρὸς τὰ δῆλα ἀναισχυντεῖτε. εἰ γὰρ καὶ ἐμὲ λέγετε ἀγνοεῖν, οὐ δήπου κἀκεῖνο ἀγνοεῖτε, καὶ ὅτι τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν καὶ ἰάσεις ἐπιτελεῖν τοῦ ἁγίου πνεύματός ἐστιν ἔργον. οὐκ ἄρα ἐμὲ ὑβρίζετε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. διὸ καὶ ἀπαραίτητος ὑμῖν ἡ δίκη καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ. καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν καὶ ἐνταῦθα κολάζονται καὶ ἐκεῖ· οἱ δὲ ἐνταῦθα μόνον· [οἱ δὲ ἐκεῖ μόνον·] οἱ δὲ οὐδὲ ἐνταῦθα, οὐδὲ ἐκεῖ.

ἐνταῦθα

atque etiam qui conſilium dat & admonet. Quod autem de Chriſto dicitur, videtur quidem non parum habere obſcuritatis: ſi verò attendamus, tenebras facilè diſſoluemus. Prius itaque operæprecium vt verba ipſa expendamus. *Omne*, inquit, *peccatum & blaſphemia dimittetur hominibus; blaſphemia verò ſpiritus non dimittetur eis. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: quicunque autem dixerit contra ſpiritum ſanctum, non re-*
A *mittetur ei, neque in præſenti ſeculo, neque in futuro.* Quid igitur eſt quod dicitur? Multa iam aduerſus me calumniati eſtis, quoniam ſeductor, quoniam Deo aduerſarius, aliaque plura, quæ omnia vobis ſi pœnitentiam geſſeritis, penitus dimitto, nulla ſupplicia ſumam. Spiritúsne, inquies, blaſphemia non dimittetur pœnitentibus? quod omnino falſum eſſe patet. Nam & hoc peccatum dimiſſum ſcimus, cùm multis eorum qui talia in ſpiritum dixerant, quia poſtea eius rei pertæſum fuit, ignotum fuiſſe conſtet. Quid igitur eſt quod
B dicit? Significare voluit multo minus cæteris hoc eſſe ignoſcibile, ac veniale. Quámnam ob rem? Quia videlicet quiſnam eſſet Chriſtus, ignorabant. Spiritus autem ſancti gratia multis & magnis ſignis ſeipſam manifeſtauerat. Nam & Prophetæ per Spiritum omnia locuti ſunt, & omnes illi veteres multa de ipſo acceperant documenta. Tale igitur eſt quod dicitur: Seduiò in me offenditis propter hāc mihi aſſumptam carnem. An igitur etiam de ſpiritu poteſtis dicere, quoniam ipſum quo-
C que ignoretis? Minimè. Ideo cum veniale vobis non ſit hoc peccatum, tam in præſenti vita quam in futura pœnas luetis ingentes. Multi enim hic ſolum puniti ſunt: vt ille qui fornicatus eſt, & qui ſacramentis indignè apud Corinthios communicauerunt. *1. Corinth. 11.* Vos autem tam hic, quàm ibi vexabimini. Nam quæcunque aduerſus me anteà blaſphemaſtis, æquo animo vobis dimitto: pariter etiam facinus illud atrox crucis, quod in me committetis, dimittam, & ſolius infidelitatis ſupplicia patiemini. Id ideo fecit,
D quoniam qui ante crucem crediderunt, plenam in omnibus fidem non habebant. Qua de cauſa crebrò admonet, ne ante paſſionem ipſum manifeſtum faciant: & in ipſa cruce pro eis orauit, vt illud ipſis peccatum dimitteretur. Quæ autem de ſpiritu dixiſtis, nullam pro eis veniam impetrabitis. Quod autem de his dicat quæ ante crucem aduerſus ipſum dixerint, ſignificauit dicens: Quicunque dixerit ſermonem aduerſus filium hominis, dimittetur ei: quicunque autem aduerſus
E Spiritum ſanctum dixerit, minimè. Quare ſic? quoniam cùm ſpiritus iam vobis notus eſſe debeat, rem claram atque manifeſtam impudenter oppugnatis. Nam ſi me ignoratis, ignorare tamen non poteſtis expulſionem dæmonum, curationeſque hominum mirificas Spiritus ſancti eſſe operationes. Non ergo mihi, ſed Spiritui ſancto contumelias exaggerare conamini: quapropter niſi pœnitentiam agatis, nec in futura punitionem effugietis. Vniuerſorū enim hominum alij & hic & ibi ſupplicia dabunt, alij in præſenti ſolummodo vita, alij in futura tantùm: alij nec in præſenti nec in futura:

hic

hîc quidem & illic, vt illi ipſi de quibus nunc agitur. Nam & hic ipſos vltus eſt, quoniam intolerabilia paſſi ſunt, vrbe ipſorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbiſſima eos expectant tormenta, vt Gomorrhæ ac Sodomorum ciues, aliique complures. Ibi verò ſolummodo, vt diues ille qui in flamma cruciatus, nec guttæ vnius aquæ dominus eſt. Hic autem tantùm, vt qui apud Corinthios fornicabatur: neque hic verò, neque ibi, ſicut Apoſtoli, prophetæ: ſic beatus ille Iob, cæterique huiuſmodi. Non enim ad punitionem aliquas paſſiones hic ſuſceperũt, ſed vt clarius in luctamine viciſſe cognoſcerentur. Diligenter igitur demus operam, oro, vt in portione iſtorum inueniamur. Quòd ſi iſtorum aſſequi portionem propter negligentiam non poterimus, ſaltem partem eorum cõſequi ſtudeamus, qui hic in vita commiſſa diſſoluunt. Terribile nanque illud iudicium eſt, ineuitabilis pœna, intolerabilia tormenta: ſed ſi vis, quod ego conſulo, nec hic quoque aliqua pœna cruciari, tu ipſe tibi iuſtus ſis iudex, exige à teipſo rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem, *Quoniam ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur*. Si id facies, ordine paulatim progrediens, ad coronam quoque peruenies. Et quonam modo, inquies, à meipſo rationes viuendi & ſupplicium exigam? Largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes compunctionis gemitus redde, humilimus ſis, laboribus ac vigiliis teipſum afflige, peccata tua per ſingulas ſpecies recole. Non paruus eſt hic cruciatus animæ, nec quantus ſit ab alio cognoſcitur, niſi ab eo qui compunctus eſt, qui non ignorat hac re animam in hac vita maximè torqueri, nec eſt neſcius quantus dolor ex memoria peccatorum naſcatur. Quas ob res iuſticiam Deus huic pœnitentiæ in præmium propoſuit dicens: *Dic tu primus peccata tua, vt iuſtificeris*. Non eſt profectò, non eſt inſufficiens ad emendandum via, ſi cum omnia ſecundum ſpeciem in vnum peccata collegeris, aſſiduè animo deinde ipſa verſes, ac de ipſis continuè mediteris & cogites. Nam qui hoc faciet, his adeò compungetur, vt neque hac vita ſeipſum dignum exiſtimet. Quòd qui de ſeipſo iudicabit, omni cera tenerior humilius viuet in dies. nec fornicationes ſolùm & adulteria, atque illa quæ omnes perhorreſcunt, collegeris: verum etiam occulta inſidiarum conſilia, & calumnias, obtrectationes arcanas, inanem gloriam, inuidiam, cæteraque huiuſmodi omnia collige. Non enim effugient qui hæc delinquunt, extremos ſuppliciorum dolores. Nam & conuiciatores in gehennam incident: & qui vino inebriatur, nihil cum regno Dei habet commune. Et qui proximum non diligit, ſic Deum offendit, vt neq; martyrio iuuetur. Et qui propinquos negligit, fidem negat: & qui pauperes deſpicit atque contemnit, ad ignem mittitur. Noli ergo tanquam parua hæc negligere, ſed collige, ac in mente peruide, ac ſi in libro conſcriberes. Si enim tu ſcripſeris, Deus delebit: ſin verò non conſcripſeris, ipſe Deus & ſcribit, & pœnas exigit.

Quare

ἐνταῦθα μὲν καὶ ἐκεῖ, ὡς οὗτοι αὐτοί. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἔδοσαν δίκην, ἡνίκα ἔπαθον τὰ ἀνήκεστα ἐκεῖνα τῆς ὧδε πόλεως ἁλούσης· καὶ ἐκεῖ χαλεπωτάτην ὑπομενοῦσιν, ὡς οἱ Σοδόμων πολῖται, ὡς ἕτεροι πολλοί. ἐκεῖ δὲ μόνον, ὡς ὁ πλούσιος ὁ ἀποτηγανιζόμενος καὶ οὐδὲ σταγόνος κύριος ὤν. ἐνταῦθα δὲ, ὡς ὁ πεπορνευκὼς παρὰ Κορινθίοις. ἔτι δὲ ἐνταῦθα ἔτι ἐκεῖ, ὡς οἱ ἀπόστολοι, ὡς οἱ προφῆται, A ὡς ὁ μακάριος Ἰώβ. οὐ γὰρ δὴ κολάσεως ἦν ἅπερ ἔπασχον, ἀλλ' ἀγώνων καὶ παλαισμάτων. Σπουδάζωμεν τοίνυν τῆς τούτων γενέσθαι μερίδος· εἰ δὲ μὴ τούτων, κἂν τῶν ἐνταῦθα ἀπολυομένων τὰ ἁμαρτήματα. καὶ γὰρ φοβερὸν ἐκεῖνο τὸ κριτήριον, καὶ ἀπαραίτητος ἡ τιμωρία, καὶ ἀφόρητος ἡ κόλασις. εἰ δὲ βούλει μηδὲ ἐνταῦθα δοῦναι δίκην, σαυτῷ δίκασον, ἀπαίτησον σαυτὸν εὐθύνας· ἄκουσον Παύλου λέγοντος, ὅτι εἰ ἑαυτοὺς ἐκρί- B νομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. ἂν τοῦτο ποιῇς, ὁδῷ προβαίνων καὶ ἐπὶ στέφανον ἥξεις. Καὶ πῶς [δικάσομεν] ἢ ἀπαιτήσομεν ἑαυτοὺς δίκην φησί; θρήνησον, στέναξον πικρὸν, ταπείνωσον σαυτὸν, κάκωσον, ἀνάμνησον τῶν ἁμαρτημάτων κατ' εἶδος. οὐ μικρὰ αὕτη βάσανος ψυχῆς. εἴ τις ἐν κατανύξει γέγονεν, οἶδεν ὅτι μάλιστα πάντων ἡ ψυχὴ τούτῳ κολάζεται. εἴ τινι γέγονεν ἁμαρτιῶν μνήμη, οἶδε τὴν ἐντεῦθεν ὀδύνην. διὰ τοῦτο δικαιοσύνην ἔπαθλον τί- C θησιν ὁ θεὸς τῇ τοιαύτῃ μετανοίᾳ, λέγων· λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι μικρὸν εἰς διόρθωσιν τὸ πάντα συναγαγόντας τὰ ἁμαρτήματα κατ' εἶδος αὐτὰ στρέφειν συνεχῶς καὶ ἀναλογίζεσθαι. ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν οὕτω κατανυγήσεται, ὡς μήτε τοῦ ζῆν ἄξιον ἑαυτὸν εἶναι νομίζειν. ὁ δὲ τοῦτο νομίζων, κηροῦ παντὸς ἁπαλώτερος ἔσται. Μὴ γάρ μοι πορνείας εἴπῃς μόνον, μὴ δὲ μοιχείας, μὴ δὲ ταῦτα D τὰ δῆλα καὶ ὡμολογημένα παρὰ πᾶσιν· ἀλλὰ καὶ τὰς λαθραίας ἐπιβουλὰς, καὶ τὰς συκοφαντίας, καὶ τὰς κακηγορίας, καὶ τὰς κενοδοξίας, καὶ τὸν φθόνον, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα συνάγαγε. οὐδὲ γὰρ ταῦτα μικρὰν οἴσει κόλασιν. καὶ γὰρ καὶ ὁ λοίδορος εἰς γέενναν ἐμπεσεῖται, καὶ ὁ μεθύων οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν βασιλείαν, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον οὕτω προσκρούει θεῷ, ὡς μηδὲ μαρτυρῶν αὐτὸς ὠφελεῖσθαι. καὶ ὁ τῶν οἰκείων ἀμε- E λῶν τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ὁ πένητας περιορῶν εἰς τὸ πῦρ πέμπεται. μὴ τοίνυν μικρὰ ταῦτα νόμιζε εἶναι, ἀλλὰ συνάγαγε πάντα, καὶ ὡς ἐν βιβλίῳ γράφε. ἂν γὰρ σὺ γράψῃς, ὁ θεὸς ἐξαλείφει· ὥσπερ οὖν ἐὰν σὺ μὴ γράψῃς, ὁ θεὸς καὶ ἐγγράφει καὶ δίκην ἀπαιτεῖ.

πλὴν

πολὺ τοίνυν βέλτιον παρ' ἡμῶν αὐτὰ γραφῆναι καὶ ἄνωθεν ἐξαλειφθῆναι, ἢ τοὐναντίον ἡμῶν ἐπιλαθομένων τὸν θεὸν αὐτὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐνεγκεῖν τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, πάντα μετὰ ἀκριβείας ἀναλογιζώμεθα, καὶ εὑρήσομεν πολλῶν ἑαυτοὺς ὑπευθύνους ὄντας. τίς γὰρ πλεονεξίας καθαρός; Μὴ γάρ μοι τὸ μέτρον εἴπῃς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τῷ μικρῷ τὴν αὐτὴν δώσομεν δίκην. τοῦτο ἐννόει καὶ μετανόει. τίς ὕβρεως ἀπήλλακται; τοῦτο δὲ εἰς γέενναν ἐμβάλλει. τίς λάθρα τὸν πλησίον οὐκ ἐκακηγόρησε; τοῦτο δὲ βασιλείας ἀποστερεῖ. τίς οὐκ ἀπενοήθη; οὗτος δὲ πάντων ἀκαθαρτότερος. τίς οὐκ εἶδεν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς; οὗτος δὲ, μοιχὸς ἀπηρτισμένος. τίς οὐκ ὠργίσθη τῷ ἀδελφῷ εἰκῆ; οὗτος δὲ ἔνοχος τῷ συνεδρίῳ. τίς οὐκ ὤμοσε; τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ πονηροῦ. τίς οὐκ ἐπιώρκησεν; οὗτος δὲ πλέον ἢ τοῦ πονηροῦ. τίς οὐκ ἐδούλευσε τῷ μαμωνᾷ; οὗτος δὲ τῆς γνησίας ἐξέπεσε τοῦ χριστοῦ δουλείας. Ἔχω καὶ ἕτερα μείζονα τούτων εἰπεῖν· ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ταῦτα, καὶ ἱκανὰ τὸν μὴ λίθινον ὄντα μηδὲ σφόδρα ἀναίσθητον εἰς κατάνυξιν ἀγαγεῖν. εἰ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν εἰς γέενναν ἐμβάλλει· πάντα ὁμοῦ συνελθόντα, τί οὐκ ἐργάσεται; πῶς οὖν ἔστι σωθῆναί φησι; τὰ ἀντίρροπα τούτων φάρμακα ἐπιθέντας, ἐλεημοσύνην, εὐχὰς, κατάνυξιν, μετάνοιαν, ταπεινοφροσύνην, συντετριμμένην καρδίαν, ὑπεροψίαν τῶν ὄντων. μυρίας γὰρ ὁδοὺς σωτηρίας ἔτεμεν ὁ θεὸς, ἐὰν ἐθέλωμεν προσέχειν. Προσέχωμεν τοίνυν, καὶ διὰ πάντων τὰ τραύματα ἐκκαθαίρωμεν, ποιοῦντες ἐλεημοσύνην, ὀργὴν τοῖς λελυπηκόσιν ἀφιέντες, εὐχαριστοῦντες ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, νηστεύοντες κατὰ δύναμιν, εὐχόμενοι γνησίως, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦντες ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας. οὕτω γὰρ δυνησόμεθα καὶ συγγνώμης ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ.

Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.

Πάλιν ἑτέρως αὐτοὺς καταισχύνει, καὶ οὐκ ἀρκεῖται τοῖς προτέροις ἐλέγχοις. τοῦτο δὲ ποιεῖ, οὐχ ἑαυτὸν ἀπαλλάττων ἐγκλήματος· ἤρκει γὰρ καὶ τὰ πρότερον· ἀλλ' αὐτοὺς διορθῶσαι βουλόμενος. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. οὐδεὶς ὑμῶν οὔτε ἐμέμψατο τοῖς θεραπευθεῖσιν [ὡς οὐ θεραπευθεῖσιν], οὔτε εἶπεν ὅτι πονηρὸν τὸ δαιμόνιον ἐλευθερῶσαι. εἰ γὰρ

Quare multò melius eſt à nobis iſta conſcribi, vt à Deo deleantur, quam horum nobis omnium oblitis, præ oculis noſtris in die iudicij hæc à Deo proponi. Quod ne ita fiat, exquiſite omnia recolamus, & inueniemus multis nos eſſe obnoxios. Quis enim ab auariciæ crimine mũdus? Noli enim mihi dicere, moderatè aliena atque timidè tetigiſſe: ſed cogita propter hanc rem paruam quam rapuiſti, non paruo te cruciatu in æternum eſſe puniendum. Id inquam
A cogita, & pœnitentiam age. Quis à conuicio atque obtrectatione liber eſt? Id autem proculdubio in gehẽnam intrudit. Quis occultè proximum calumniatus non eſt? quis ſuperbia nõ intumuit? Hic etiam cæteris omnibus immundior eſt. Quis oculos à laſciuo aſpectu continuit? Quem adulterio deliquiſſe non dubitamus? Quis fruſtra fratri ſuo iratus, non conſilio atque reatui reus eſt? Quis non iurauit, qui à malo eſſe cognoſcitur? Quis nõ periurauit? De quo quid poſſum dicere videtis, cum qui iurauit, eum à malo eſſe contendam. Quis aliquan-
B do mammonæ ſeruus non fuit? Qui profectò fecit ne Chriſti ſeruus ſit. Poſſum & alia his maiora recenſere: ſed hæc ſufficiẽtia duxi ad compunctionem vos inducere, niſi quis valde lapideus atque inſenſatus eſt. Nam ſi ſingula iſtorum ad gehennam deducunt, quid futurum eſt, ſi ad vnum omnia coeunt? Quomodo igitur, inquies, ſaluari poſſibile eſt? Si oppoſita his adhibeamus remedia, miſericordiã in pauperes, orationem, compunctionem, pœnitentiam, humilitatem, contritum cor apprimè, cõ-
C temptum rerum præſentium. Mille namq; ſalutis vias Deus nobis propoſuit, dummodo diligenter velimus attendere. Animaduertamus igitur nos, ita medicinam recipiamus, vt per omnia remedia vulnera noſtra curemus, & maculas detergamus: quod facilè facimus, ſi miſericordes ſimus, ſi his qui nobis dolori fuerãt, nequaquam iraſcimur: ſi gratias in omnibus Deo agimus, ieiunantes pro viribus, orãtes aſſiduè, amicos nobis ex mammona iniquitatis facientes. Sic enim certè poterimus & delicto-
D rum veniam impetrare, & futura bona conſequi. Ad quæ vtinam omnes perueniamus, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XLIIII.

[*vel ſecundum Gr. Cod. XLII.*]

EX CAPITE XII.

E *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Ex fructu enim arbor cognoſcitur.*

RVrſus aliter ipſos confundit, nec ſibi ſatis ſuperiores ſunt redargutiones, quod non facit vt ſeipſum à culpa defendat, ſuffeciſſent enim quæ iam dicta ſunt, ſed ad emendationem eorum ſedulò facit. Tale igitur eſt quod dicit: Nemo veſtrum curatos reprehendit, nec malum eſſe auſus eſt eis dicere à dæmone liberari. Nam

Nam etſi valde temerarij erant, non fuerant tamen id dicere auſi. Quoniam ergo operibus quidem non detrahebant, operum autem authorem diabolum nuncupant: oſtendere voluit, quia & præter communes hominum cogitationes, & contra conſequentiam rerum, calumnia & obtrectatio illa eſt. Et certè inauditæ videtur eſſe impudentię, quòd non malignè ſolum cogitarent, ſed ea etiã cogitarent, quæ cõmuniter homines concipere atq; cogitare non ſoleant. Tu verò perpende quam procul à contentione ſit. Non. n. dixit, facite arborẽ bonam, quoniam fructus eius bonus eſt: ſed vltrà quàm dici poſſit, ora eorum obſtruit, tam mãſuetudinem ſuam, quam impudentiam eorũ aperiens. Dicit. n. Si opera mea reprehendere vultis, nihil prohibeo, dũmodo conſtanter nec inconſequenter id faciatis. Sic enim manifeſtius quaſi compediti teneri poterant, ſi oſtenderentur clara nimium impudenter cõfundere. Nam & malignè agitis, inquit, nec conſequentia ac cohærentia ſibiipſis & cogitatis & dicitis. Arbor enim à fructu non autem fructus ab arbore cognoſcitur. Vos autem contrarium facitis. Nam etiam ſi arbor fructus ſui cauſa ſit, fructus tamen arboris qualitatem declarat. Atque conſequens erat aut etiam opera reprehẽdere, quoniam nos accuſatis: aut ſi opera laudatis, nos quoque operum authores immunes criminis ducere. Nunc autem contrà omnino facitis. Nam cum nullo modo fructui, id eſt operibus, conuiciari poſſitis, dæmoniacum me appellatis, qui arboris locum in hac ſimilitudine teneo: quod extremæ dementiæ eſt. Hoc iam etiam in ſuperioribus approbauit, dicens: Quoniam non poteſt arbor bona fructus malos facere, nec econtrà. Quare præter omnem rerum conſequentiam atq; naturam huiuſmodi criminatione vſi ſunt. Deinde quia nõ pro ſe, ſed pro ſpiritu verba facit, acrius inuehitur, dicens: *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali?* Id iam & accuſantis eſt, & ſuperiora ab illorum exemplo confirmantis. Ecce namque inquit, cum deprauatę vos arbores ſitis bonum fructum producere non poteſtis. Quare non mirandum, ſi malè loquimini, quia cum à malis parentibus malè educati ſitis, mentem quoque malam poſſidetis. Tu autem diligenter perſpice, quomodo crimina tam clarè illata ſunt vt negari nõ poſſint. Nec enim dixit, quónam pacto bona loqui poteritis, cum progenies ſitis viperarum, hoc enim nihil ad illud: ſed qualiter poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? A viperis autem eos productos dixit, quoniam de maioribus nimirum gloriabantur. Vt igitur oſtendat nihil eos à progenitoribus lucratos fuiſſe, ab Abrahæ quidem coniunctione ipſos abſcindit, ſimilium verò morum progenitores ipſis attribuit, & à nobilitate Abrahæ denudauit. *Ex abundantia enim cordis os loquitur* Hic rurſus ſe Deum oſtendit, quoniam ſecretas cogitationes eorum pernoſceret: & docet, quod non de verbis ſolum, verumetiam de prauis cogitationibus pœnas luent: & quod eas norit tanquam Deus: quamuis & hominibus poſſe ſcire concedat,

ex naturæ

εἰ γὰρ καὶ σφόδρα ἦσαν ἀναισχυντοι, οὐκ ἐδύναντο τοῦτο εἰπεῖν. ἐπεὶ οὖν τοῖς μὲν ἔργοις οὐκ ἐπέσκηπτον· τὸν δὲ ταῦτα ἐργαζόμενον διέβαλλον· δείκνυσιν ὅτι καὶ παρὰ τοὺς κοινοὺς λογισμοὺς καὶ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν ἡ κατηγορία αὕτη. ὅπερ ἐπιτεταμένης ἐστὶν ἀναισχυντίας, τὸ μὴ μόνον πονηρεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα συντεθῆναι ἃ καὶ παρὰ τὰς κοινάς ἐστιν ἐννοίας. καὶ ὅρα τὸ ἀφιλόνεικον. Οὐ γὰρ εἶπε, ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ **A** καρπὸς καλός· ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς αὐτοὺς ἐπιστομίζων, καὶ τὴν ἐπιείκειαν τὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναισχυντίαν τὴν ἐκείνων ἐνδεικνύμενος, φησὶν· εἰ γὰρ καὶ τῶν ἔργων βούλεσθε ἐπιλαβέσθαι, οὐδὲν κωλύω· μόνον μὴ ἀσύμφωνα μηδὲ ἀνακόλουθα ἐγκαλεῖτε. οὕτω γὰρ σαφέστερον ἁλίσκεσθαι ἔμελλον, πρὸς τὰ λίαν φανερὰ ἀναισχυντοῦντες. ὥστε εἰκῆ πονηρεύεσθέ φησι, καὶ ἀνακόλουθα ἑαυτοῖς λέγετε. καὶ γὰρ ἡ τοῦ δένδρου διάγνωσις ἀπὸ τοῦ καρποῦ φαίνεται, οὐχ ὁ καρπὸς ἀπὸ τοῦ δένδρου· **B** ὑμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε. εἰ γὰρ καὶ τὸ δένδρον τοῦ καρποῦ αἴτιον· ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου γνωριστικός. καὶ ἀκόλουθον ἦν, ἢ καὶ τὰ ἔργα διαβάλλειν ἡμᾶς αἰτιωμένους, ἢ ταῦτα ἐπαινοῦντας, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐργαζομένους τῶν ἐγκλημάτων ἀπαλλάττειν τούτων. νῦν δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε. τοῖς γὰρ ἔργοις οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντες, ὅπερ ἐστὶν ὁ καρπὸς, τὴν ἐναντίαν περὶ τοῦ δένδρου φέρετε ψῆφον, ἐμὲ δαιμονῶντα καλοῦντες, ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶ παρανοίας. καὶ γὰρ ἔμπροσθεν εἶπε, τοῦτο καὶ **C** νῦν κατασκευάζει, ὅτι οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδ' αὖ τοὐναντίον πάλιν, ὥστε παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν καὶ φύσιν αὐτῶν τὰ ἐγκλήματα εἶναι. ἐπειδὴ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πνεύματος ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ καταφορικῶς κέχρηται τῇ κατηγορίᾳ λέγων· γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; τοῦτο δὲ ὁμοῦ καὶ ἐγκαλοῦντός ἐστι, καὶ τῶν εἰρημένων τὴν ἀπόδειξιν ἐξ ἐκείνων παρέχοντος. ἰδοὺ γὰρ ὑμεῖς φησι δένδρα ὄντες πονηρὰ οὐ δύνασθε φέρειν καρ**D**πὸν ἀγαθόν. οὐ τοίνυν θαυμάζω ὅτι ταῦτα φθέγγεσθε. καὶ γὰρ ἐτράφητε κακῶς, προγόνων ὄντες πονηρῶν, καὶ διάνοιαν κέκτησθε πονηράν. καὶ ὅρα πῶς ἀκριβῶς καὶ χωρὶς λαβῆς ἁπάσης τέθεικε τὰ ἐγκλήματα. οὐ γὰρ εἶπε, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν γεννήματα ὄντες ἐχιδνῶν; οὐδὲν γὰρ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο· ἀλλὰ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; γεννήματα δὲ ἐχιδνῶν αὐτοὺς εἴρηκεν, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς προγόνοις ηὔχουν. δεικνὺς τοίνυν ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς ἐντεῦθεν τὸ κέρδος, τῆς μὲν πρὸς τὸν **E** Ἀβραὰμ ἐξέβαλεν αὐτοὺς συγγενείας· δίδωσι δὲ αὐτοῖς προγόνους ὁμοτρόπους, τῆς ἐκεῖθεν περιφανείας γυμνώσας αὐτούς. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. ἐνταῦθα πάλιν τὴν θεότητα αὐτοῦ δείκνυσιν εἰδυῖαν τὰ ἀπόρρητα· καὶ ὅτι οὐχὶ ῥημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ πονηρῶν ἐννοιῶν δώσουσι δίκην· καὶ ὅτι οἶδεν αὐτὰ ὁ θεὸς. λέγει δὲ, ὅτι καὶ ἀνθρώποις δυνατὸν ταῦτα εἰδέναι.

φύσεως

Digitized by Google

φύσεως γὰρ ἀκολουθία τοῦτο, τὸ ὑπερβλυζούσης ἔνδον τῆς πονηρίας ἐκχεῖσθαι ἔξω διὰ τοῦ στόματος τὰ ῥήματα. ὥστε ὅταν ἀκούσῃς ἀνθρώπου πονηρὰ φθεγγομένου, μὴ τοσαύτην νόμιζε πονηρίαν ἐγκεῖσθαι αὐτῷ, ὅσην τὰ ῥήματα ἐπιδείκνυται· ἀλλὰ πολλῷ πλείονα στοχάζου εἶναι τὴν πηγήν· τὸ γὰρ ἔξωθεν λεγόμενον, τὸ περιττόν ἐστι τοῦ ἔνδον. εἶδες πῶς αὐτῶν καθήψατο σφοδρῶς; εἰ γὰρ τὸ λεχθὲν οὕτω πονηρὸν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τοῦ διαβόλου τῆς γνώμης A ἐστὶν, ἐννόησον ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῶν ῥημάτων ἡλίκη; συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ γλῶττα αἰσχυνομένη πολλάκις, οὐκ ἀθρόον ἐκχεῖ τὴν πονηρίαν· ἡ δὲ καρδία οὐδένα ἀνθρώπων ἔχουσα μάρτυρα, ἀδεῶς ὅσα ἂν θέλῃ τίκτει κακά. τοῦ γὰρ θεοῦ οὐ πολὺς λόγος αὐτῇ. Ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν λεγόμενα εἰς ἐξέτασιν ἔρχεται καὶ πᾶσι προτίθεται, ἐκείνη δὲ συνεσκίασται, διὰ τοῦτο τὰ μὲν ταύτης ἐλάττω, τὰ δὲ ἐκείνης πλείονα γίνεται. ὅταν δὲ πολὺ τὸ πλῆθος γένηται τῶν ἔνδον, B πολλῷ τῷ ῥοίζῳ τὰ τέως κρυπτόμενα προῆλθε. καὶ καθάπερ οἱ ἐμοῦντες, πρότερον μὲν τὴν ἀρχὴν βιάζονται ἔνδον κατέχειν ἐπιπηδῶντας τοὺς χυμοὺς, ἐπειδὰν δὲ ἐκνικηθῶσι πολλὴν τὴν βδελυγμίαν προΐενται· οὕτω καὶ οἱ τὰ πονηρὰ βουλεύματα ἔχοντες, καὶ τοὺς πλησίον κακηγοροῦντες. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ φησὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ πονηρά. C Μὴ γὰρ δὴ νομίσῃς φησὶν ἐπὶ τῆς πονηρίας τοῦτο γίνεσθαι μόνον. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦτο συμβαίνει. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πλείων τῶν ἔξωθεν ῥημάτων ἔνδον ἡ ἀρετή. ἐξ ὧν ἐδείκνυ, ὅτι κἀκείνους πονηροτέρους ἐχρῆν νομίζειν ἢ τὰ ῥήματα ἐνεδείκνυτο, καὶ αὐτὸν ἀγαθώτερον ἢ τὰ λεγόμενα ἐνέφαινε. θησαυρὸν δὲ φησὶ, τὸ πλῆθος ἐνδεικνύμενος. εἶτα πάλιν πολὺν ἐπιτειχίζει τὸν φόβον. Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε φησὶ μέχρι τούτου καὶ τῆς τῶν πολλῶν καταγνώσεως τὸ πρᾶγμα ἑστηκέναι· καὶ γὰρ τὴν ἐσχάτην D δώσουσι δίκην ἅπαντες οἱ τὰ τοιαῦτα πονηρευόμενοι. καὶ οὐκ εἶπεν, ὑμεῖς· ὁμοῦ μὲν τὸ κοινὸν παιδεύων γένος· ὁμοῦ δὲ ἀνεπαχθέστερον τὸν λόγον ποιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ ἐὰν λαλήσωσιν ἀργὸν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἀργὸν δὲ, τὸ μὴ κατὰ πράγματος κείμενον, τὸ ψευδὲς, τὸ συκοφαντίαν ἔχον [ἐστί]. τινὲς δέ φασιν, ὅτι καὶ τὸ μάταιον [οἷον,] τὸ γέλωτα κινοῦν ἄτακτον, ἢ τὸ αἰσχρὸν καὶ ἀναίσχυντον καὶ ἀνελεύθερον. ἐκ γὰρ τῶν λόγων E σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. εἶδες πῶς ἀνεπαχθὲς τὸ δικαστήριον; πῶς ἥμεροι αἱ εὔθυναι; οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἕτερος εἶπε περὶ σοῦ, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτὸς ἐφθέγξω τὰς ψήφους ὁ δικαστὴς οἴσει, ὅπερ ἁπάντων ἐστὶ δικαιότατον. καὶ γὰρ σὺ κύριος εἶ, καὶ τοῦ εἰπεῖν καὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν.

οὐ τοίνυν

ex naturæ ſcilicet quadam conſequentia, cum malignitate intus ebulliente, verba foris per os effundantur. Quare cum hominem audias turpiter loquentem, noli tantam ſolummodo putare in animo ipſius prauitatem eſſe ſitã, quanta impudenter nimium os ſuis verbis ſuſpicari manifeſtauit: ſed multo maiorem fontem eſſe cõiice. Quod.n. extra profertur, ex illo profluit: eiuſq; ſuperfluũ eſt, quod intus eſt. Vides quanta eos acrimonia percuſſit. Nã ſi dicta eorũ praua ſunt, & ab ipſo diaboli ſenſu ſcatent, coniice A qualis eſt ille fons ex quo iſta deriuantur: quæ res certè natura duce ita fit Nam lingua quodã rubore impedita, non poteſt vniuerſum mentis furorem effundere: pectus autem cùm nullum huiuſmodi teſtem habeat, intrepide quæcunque vult mala excogitat, ſi mens ad Deum conuerſa nõ ſit. Quoniam igitur quæ dicimus, trutinæ audientium ſubiecta eſſe: quæ verò in pectore ſunt, velaminibus obducta penitus obfuſcari non ignoramus, idcirco parua verborũ turpitudo magnam intus recõditam eſſe teſta- B tur. Cum verò magnus obſcœnarum cumulus cogitationũ intus ebulliat, tunc magno impetu obducta exiliunt. Et quemadmodũ vomitu laborantes, in principio quidem detinere intus egredientes humores nitũtur: cũ verò faſtidio victi ſuccubuerint, magnis ſingultibus omnia è profundo eructant: ſic qui praua conſilia in proximos verſant, cũ malignitatem mentis ferre nequeant, obtrectationis ſaniem euomunt. *Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala*. Noli putare, inquit, id in viciis ita fieri ſolummodo, cum et- C iam in virtute pariter contingat. Proba.n. verba multò probatiorem virtutem intus eſſe ſignificant: per quæ declarat exiſtimandum eſſe, & illos peiores eſſe, quam verba ſignificarent, & ſe meliorem quam verbis confirmaretur: theſaurum autem ait, vt ſtupendã multitudinem ante oculos ponat: deinde rurſus timorem intulit. Nec.n. putare debetis, inquit, ad hæc vſq; tantũ condẽnationem veſtrã progreſſam eſſe, vt prauæ cogitationes veſtræ omnib. notæ factæ ſint: ab ipſiſq; cõdemnentur, ſed ad vltima tormẽta D deuenietis, quicunq; talia perpetratis: nec dicit, vos: partim vt communius oratione prolata vniuerſum genus hominum cõmoneat, partim vt minus onerosus ſermo eſſe videatur. *Dico autem vobis, omne verbum ocioſum quodcunq; loquentur homines, reddent de eo rationem in die iudicij*. Ocioſum eſt verbum, quod rei propoſitæ nõ cõuenit, nihilque confert vtilitatis, quod mendacio inquinat, quod ad calumniam dicitur. Quidam autem ocioſa etiam aſſerunt verba, quæ vana ſunt: vt quæ profuſum mouẽt riſum, aut turpia, impudica, illiberalia. *Ex verbis enim* E *tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis*. Perpendis non eſſe moleſtum, aut crudele hoc iudicium. Vides quomodo hæ exactiones rationum tranquillæ ſunt. Non enim ex aliorum verbis, quæ aduerſum te dixerint, ſed ex his quæ tu ipſe protuleris, iudex ſententiam feret: quod omnium certe iuſtiſſimum eſt. Tu enim qui iudicaris, dicendi male, & non dicendi quoque poteſtatem habes:

quare

Digitized by Google

quare non hi quorum aures iniuriis percuſſæ ſunt, ſed hi qui cõuiciantur, perhorreſcere debent. Non enim qui malè audierunt, ſed qui malè dixerunt, iudicio ſubiecti ſunt: his pericula imminẽt, hos cruciatus expectãt. Quare qui male audierunt, cùm nullam eius rei reddituri ſunt rationẽ, tranquillo animo eſſe oportet. Nõ enim de his quæ alij malè dixerint, rationẽ ſunt reddituri. qui verò de aliis male fuerint locuti, illos tremere ac trepidare oportet, tãquam qui ſuper his ad iudicium ſint trahendi; diabolicus certè hic malè dicendi laqueus eſt, & peccatum nullam voluptatem, ſed damnum tantum afferens, & magnum delictorum aceruum efficiẽs. Quod ſi quis pernicioſis humoribus plenus, ægrotationis laborem non effugiet: multò magis qui hanc omni cholera amariorem malignitatem in ſeipſo recondit atque conſeruat, vltimi atq; perpetui dolorib. morbi laborabit. Quod planum à verbis ſuis eſt, quæ cùm aliis dolorem inferant, quãtò magis animam prorumpentis interiment? Nam inſidiator & calumniator ſeipſum prius interficit. Siquidem qui ignem tãgit, ſeipſum comburit: & qui adamantem percutit, ſeipſum lædit: & qui aduerſus ſtimulos calcitrat, ſeipſum cruentat. Tale quiddã eſt qui iniuriam pati ac generoſe ferre nouit, & adamas, & ſtimuli & ignis. Qui verò iniuriam inferre meditatur, quouis luto imbecillior eſt. Non ergo iniuriam pati, ſed iniuriam facere, aut neſcire pati, malum eſt. Quot quantaſq; iniurias ferebat Dauid? quot quantaſque faciebat Saul? vter enim iſtorum fortior, ac beatior fuit: & vter miſerior, aut miſerabilior? Nónne qui iniurioſè faciebat? Expende autem, promiſerat Saul, ſi à Dauid ſuperatus alienigena fuerit, affinitate ſibi eum coniungere, ac filiam illi in vxorem libenter tradere. Interemptus à Dauid fuit alienigena, neglexit conuentiones atque pacta Saul, nec ſolum filiam illi nón tradebat, ſed necem quoque machinabatur. Vter igitur illorum clarior atque illuſtrior? nónne alter tum mœrore tum pernicioſo dęmone angebatur, alter fulgorem ſolis trophæis, atq; victoriis ſuperabat, quodque maius eſt, gratiam diuinam conſequebatur? In mulierũ verò choro, nónne alter inuidia tabeſcebat, alter ſilentio cuncta ferendo ad ſe vniuerſos attraxit, atque coniunxit? Cumque illum in manib. habuerit Dauid, atque pepercerit, vter miſerior ac imbecillior, aut beatior atque fortior? Nónne ille qui ne iuſtè quidem in inimicum animaduertit? Meritò, inquam, ille fortior. Nam Saul armatus erat, conſtipatus militibus: Dauid autem iuſtitia muniebatur, quæ multis exercitibus robuſtior eſt: idcirco iniuria vexatus, nec iuſtè quidem perimere inimicum voluit, nouerat enim nequaquam nos inferendo iniuriam, ſed æquo animo patiendo fortiores fieri: quod & in corporibus & arboribus perſpicere licet. Quid porrò Iacob? Nónne à Laban iniuriam accepit? Vter igitur fortior atque robuſtior, qui cum alterum in manu habuerit, nec tangere vnquam auſus fuerit, ſed ſemper eum timuerit: an qui ſine turba militum omni exercitus ductore illi terribilior fuerit?

Verùm

1 Reg 18.d.
1 Reg 17 f
Ibidem 19. a.
1. Reg. 14.
Gen 31 d.

οὐ τοίνυν τοὺς κατηγορουμένους ἀγωνιᾷν δεῖ καὶ τρέμειν, ἀλλὰ τοὺς κατηγοροῦντας. οὐ γὰρ ἐκεῖνοι ἀναγκάζονται ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ ὧν κακῶς ἤκουσαν· ἀλλ' οὗτοι ὑπὲρ ὧν κακῶς εἶπον, καὶ τούτοις ἐπικρέμαται ὁ κίνδυνος ἅπας. ὥστε τοὺς μὲν κακῶς ἀκούοντας, ἀμερίμνους δεῖ εἶναι· οὐ γὰρ παρέξουσιν εὐθύνας, ὧν ἕτεροι εἶπον κακῶς· τοὺς δὲ κακῶς εἰρηκότας ἀγωνιᾷν καὶ τρέμειν, ἅτε αὐτοὺς μέλλοντας εἰς τὸ δικαστήριον ὑπὲρ A τούτων ἕλκεσθαι. καὶ γὰρ διαβολικὴ αὕτη παγὶς καὶ ἁμαρτία οὐδὲ μίαν ἔχουσα ἡδονήν, ἀλλὰ βλάβην μόνον. καὶ γὰρ πονηρὸν ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρὸν ἀποτίθεται ὁ τοιοῦτος. εἰ δὲ ὁ χυμὸν πονηρὸν ἔχων αὐτὸς καρποῦται πρῶτον τὴν νόσον· πολλῷ μᾶλλον ὁ τὸ χολῆς πάσης πικρότερον τὴν πονηρίαν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων τὰ ἔσχατα πείσεται, χαλεπὴν συνάγων νόσον; καὶ δῆλον ἐξ ὧν ἐρεύγεται. εἰ γὰρ τοὺς ἄλλους οὕτω λυπεῖ, πολλῷ μᾶλλον τὴν τεκοῦσαν αὐτὰ ψυχήν. ὁ γὰρ ἐπιβουλεύων ἑαυτὸν ἀναι- B ρεῖ πρῶτον. καὶ γὰρ ὁ πῦρ ἅπτων, ἑαυτὸν κατακαίει· καὶ ὁ ἀδάμαντα παίων, ἑαυτὸν ἐπηρεάζει· καὶ ὁ πρὸς κέντρα λακτίζων, ἑαυτὸν αἱμάττει. Τοιοῦτον γὰρ ἐστιν ὁ εἰδὼς ἀδικεῖσθαι [καλῶς] καὶ φέρειν γενναίως, καὶ ἀδάμας, καὶ κέντρα, καὶ πῦρ. ὁ δὲ ἀδικεῖν μεμελετηκὼς πηλοῦ παντὸς ἀσθενέστερος. οὐ τοίνυν τὸ ἀδικεῖσθαι κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀδικεῖν, καὶ [τὸ] μὴ εἰδέναι φέρειν ἀδικούμενον. Πόσα γοῦν ἠδικεῖτο ὁ Δαβίδ; πόσα ἠδίκει ὁ Σαούλ; τίς οὖν ἰσχυρότερος γέγονε καὶ μακαριώτερος; τίς δὲ ἀθλιώτερος καὶ C ἐλεεινότερος; οὐχ ὁ ἠδικηκώς; σκόπει δέ. ὑπέσχετο ὁ Σαούλ, εἰ καθέλοι τὸν ἀλλόφυλον ὁ Δαβίδ, κηδεστὴν αὐτὸν λήψεσθαι, καὶ δοῦναι τὴν θυγατέρα αὐτῷ μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος. καθεῖλε τὸν ἀλλόφυλον, παρέβη τὰς συνθήκας ἐκεῖνος· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνελεῖν ἐπεχείρει. τίς οὖν γέγονε λαμπρότερος; οὐχ ὁ μὲν ἀπεπνίγετο ὑπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ τοῦ πονηροῦ δαίμονος· ὁ δὲ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμπε τοῖς τροπαίοις καὶ τῇ πρὸς τὸν θεὸν εὐνοίᾳ; πάλιν ἐπὶ τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν, D οὐχ ὁ μὲν ἀπηγχονίζετο τῷ φθόνῳ· ὁ δὲ τῇ σιγῇ πάντα φέρων ἅπαντας εἷλε καὶ ἑαυτῷ προσέδησεν; ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς ἔλαβεν αὐτὸν εἰς χεῖρας καὶ ἐφείσατο, τίς πάλιν μακάριος ἦν; τίς δὲ ἄθλιος; τίς δὲ ἀσθενέστερος; τίς δὲ δυνατώτερος; οὐχ οὗτος ὁ μηδὲ δικαίως ἐπεξελθών; καὶ μάλα εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ στρατιώτας ὡπλισμένους, ὁ δὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν μυρίων στρατοπέδων ἰσχυροτέραν εἶχε σύμμαχον καὶ βοηθόν. διά τοι τοῦτο ἐπιβουλευθεὶς ἀδίκως, οὐδὲ δικαίως ἀνελεῖν ὑπέμεινεν. ᾔδει γὰρ ἐκ τῶν ἔμ- E προσθεν, ὅτι οὐ τὸ ποιεῖν κακῶς, ἀλλὰ τὸ πάσχειν κακῶς, τοῦτο ποιεῖ δυνατωτέρους. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων γίνεται, τοῦτο καὶ ἐπὶ δένδρων. Τί δὲ ὁ Ἰακώβ; οὐκ ἠδικήθη παρὰ τοῦ Λάβαν καὶ ἔπαθε κακῶς; τίς οὖν ἦν ἰσχυρότερος· ὁ λαβὼν αὐτὸν εἰς χεῖρας καὶ μὴ τολμῶν ἅψασθαι, ἀλλὰ δεδοικὼς καὶ τρέμων, ἢ οὐχὶ οὗτος ὁ χωρὶς ὄχλων καὶ στρατιωτῶν μυρίων βασιλέων γενόμενος αὐτῷ φοβερώτερος;

ἵνα

Digitized by Google

ἵνα δὲ καὶ ἑτέραν μείζονα ταύτης ἀπόδειξιν ὑμῖν παράσχωμεν τῶν εἰρημένων, ἐπ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ Δαβὶδ εἰς τοὐναντίον τὸν λόγον γυμνάσωμεν. ὁ γὰρ ἀδικηθεὶς οὗτος καὶ ἰσχύσας, ἀδικήσας ὕστερον πάλιν ἀσθενέστερος γέγονεν. ὅτε γοῦν ἠδίκησε τὸν Οὐρίαν, μετέστη πάλιν ἡ τάξις, καὶ ἡ μὲν ἀσθένεια πρὸς τὸν ἀδικήσαντα, ἡ δὲ δύναμις πρὸς τὸν ἀδικηθέντα διέβη· νεκρὸς γὰρ ὢν ἐπόρθη τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου, καὶ αὐτὸς μὲν βασιλεὺς ὢν καὶ ζῶν οὐδὲν ἴσχυσεν· ἐκεῖνος δὲ καὶ στρατιώτης ὢν καὶ σφαγεὶς, πάντα ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε τὰ ἐκείνου. Βούλεσθε καὶ ἑτέρωθεν ὃ λέγω ποιήσω σαφέστερον; ἐξετάσωμεν καὶ τοὺς δικαίως ἀμυνομένους. οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ὅτι πάντων εἰσὶν ἀτελέστεροι τῇ ἑαυτῶν πολεμοῦντες ψυχῇ, παντί που δῆλόν ἐστιν. ἀλλὰ τίς φησὶν ἠμύνατο δικαίως, καὶ μυρία αὐτὸς ἔπαθε κακὰ, καὶ πολλαῖς ἑαυτὸν περιέπειρε συμφοραῖς τε καὶ ὀδύναις; ὁ τοῦ Δαβὶδ στρατηγός. οὗτος γὰρ καὶ πόλεμον συνεκρότησε χαλεπὸν, καὶ μυρία ἔπαθε κακά. ὧν οὐδὲν ἂν ἐγεγόνει, εἴγε ἠπίστατο φιλοσοφεῖν. Φεύγωμεν τοίνυν τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, καὶ μήτε ῥήμασι μήτε πράγμασιν ἀδικῶμεν τοὺς πλησίον· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐὰν κατηγορήσῃς καὶ δικαστήριον καθίσῃς· ἀλλ' ἁπλῶς, ἐὰν κακῶς εἴπῃς, καὶ κατὰ σαυτοῦ, καὶ οὕτω τὴν ἐσχάτην δώσεις δίκην· κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον, σὺ δὲ μὴ πεπιστευμένος εἴπῃς, καὶ οὕτως τιμωρηθήσῃ. οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἔπραξεν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐξ ὧν
» εἶπες σὺ τὴν ψῆφον ὁ θεὸς οἴσει. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου
» κατακριθήσῃ φησίν. οὐκ ἀκούεις ὅτι καὶ ὁ Φαρισαῖος τἀληθῆ ἐφθέγξατο, καὶ τὰ πᾶσι κατάδηλα εἶπεν, οὐ τὰ λανθάνοντα ἐκκαλύψας; ἀλλ' ὅμως τὴν ἐσχάτην ἔδωκε δίκην. εἰ δὲ τῶν ὡμολογημένων οὐ δεῖ κατηγορεῖν, πολλῷ μᾶλλον τῶν ἠμφισβητημένων. καὶ γὰρ ἔχει δυνάστην ὁ πεπλημμεληκώς. μὴ τοίνυν ἁρπάσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ μονογενοῦς. ἐκείνῳ τῆς κρίσεως ὁ θρόνος τετήρηται. ἀλλὰ βούλει δικάζειν; ἔστι σοι κριτήριον πολὺ τὸ κέρδος ἔχον, καὶ οὐδὲν ἔγκλημα φέρον. κάθισον ἐπὶ τοῦ συνειδότος τὸν δικάζοντα λογισμὸν, καὶ παράγαγε εἰς μέσον τὰ πεπλημμελημένα σοι πάντα· ἐξέτασον σου τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπαίτει μετὰ ἀκριβείας τὰς εὐθύνας, καὶ λέγε. διατί τὸ καὶ τὸ σοι τετόλμηται; κἂν ταῦτα μὲν φεύγῃ, τὰ δὲ ἑτέρων ἐξετάζῃ, λέγε πρὸς αὐτήν· οὐχ ὑπὲρ τούτων σε κρίνω, οὐχ ὑπὲρ τούτων εἰσῆλθες ἀπολογησομένη. τί γὰρ ἂν ὁ δεῖνα πονηρὸς; σὺ τίνος ἕνεκεν τὸ καὶ τὸ ἐπλημμέλησας; ἀπολογοῦ, μὴ κατηγόρει· τὰ ἑαυτῆς σκόπει, μὴ τὰ ἑτέρων· καὶ συνεχῶς αὐτὴν εἰς ταύτην ἐμβίβαζε τὴν ἀγωνίαν. εἶτα, ἂν μηδὲν ἔχῃ λέγειν, ἀλλὰ καταδύηται, καταξαίνε μαστίζων αὐτὴν, καθάπερ τινὰ θεραπαινίδα μετέωρον καὶ πορνευομένην, καὶ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν κάθιζε τὸ δικαστήριον, καὶ ὑπόγραφε τὸν ποταμὸν τοῦ πυρὸς, τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον, τὰ ἄλλα βασανιστήρια· καὶ μὴ ἀφῇς αὐτὴν συγγενέσθαι λοιπὸν τῷ διαβόλῳ· μηδὲ ἀνάσχῃ ἀναισχυντα λεγούσης· ὅτι ἐκεῖνος πρός με ἔρχεται, αὐτός μοι ἐπιβουλεύει, αὐτός με πειράζει; ἀλλ'

Verùm ut nobis confirmatior hæc oratio fiat, in ipſo rurſus David in contrariam partem verſo ſermone rem conſiderabimus. Nam qui *2. Reg. 10. b.* cum magno animo ferebat injurias invictus erat: is poſtea injuriatus, imbecillis factus eſt. Nam ordo ille tunc permutatus fuerat, cum Uriæ injuriam intulit, & imbecillitas quidem injurianti, robur autem injuriam perpeſſo cõjungebatur: quippe Urias vel mortuus domũ *2. Reg. 11. d.* illius univerſam depopulabatur, ita ut David,
A quamvis & rex eſſet, & viveret, nihil tamẽ poſſet. Ille autem gregarius miles & occiſus omnia illius ſurſum ac deorſum confudit. Vultis quoque alia ratione muniamus orationem? Perſcrutemur diligẽter quid his evenerit, qui juſtè vindictam peregerunt. Nam quòd injuriantes viliores cæteris ſint animam ſuam oppugnantes, nullus unquã negabit. Sed quiſnã, inquies, juſtam expetẽs ultionem mille incendit mala, & multis calamitatibus fuit confoſſus? Ductor exercitus David. Nam & hic bellum grave cõcitavit, & non pauca pericula ſubiit, quorum
B nihil accidiſſet, ſi philoſophari voluiſſet. Fugiamus igitur, fugiam' hujuſmodi delicta, ſtudeamuſq; ut nec verbo nec re injuriam inferamus. Non enim dixit, ſi accuſabis publicè, ſi ad judicem deferas, ſed ſimpliciter, ſi maledixeris, etiam ſi tecum id feceris, etiam ſi verè, non falſò dixeris, non effugies tamen extremas pœnas, nec ſi perſuaſus quidem dixeris, atque ſic ultionem exegeris: non .n. à factis illius, ſed à verbis tuis adverſus te divinitus ſententia feretur. Ex verbis .n. tuis condemnabe-
C ris, ait. Non animadvertis ꝙ & Phariſæus, quãquam & vera & manifeſta dixerit, nec tectũ aliquid retexerit, condẽnatus tamen eſt? Quòd ſi & aperta in dedecus aliorũ dicenda non ſunt, quãto magis ſilẽtio tradẽda quę ambigua ſunt? Eſt enim cõſtitutus judex peccatori: noli tu dignitatẽ unigeniti temerario impetu rapere, illi judicii ſedes ac ſoliũ conſervatur. Quòd ſi cupiditate judicandi judex eſſe velis, ſedem ego tibi oſtendam, quæ magnũ quæſtum tibi cõferet, & nulla criminis ſorde maculabit. Sedeat mens, atq; cogitatio tua judex in animam atq;
D conſcientiam tuam, adducas omnia delicta tua in medium, ſcrutare quæ animo cõmiſiſti, & ſedulo rationem exigas & dicas, Quare hoc, atque hoc auſus es? quare illud & illud perpetraſti? Quòd ſi ab his quidem conſcientia tua refugit, aliena verò curioſè rimatur, dic ad ipſam: Non ego judex in alios, nec tu alios defenſura judicium ſubjiſti. Quid enim ad te, ſi hic vel ille malè vivat? tu cujus rei gratia hoc atque illud deliquiſti? nõ defende: accuſa tua vicia, non aliena. Sic aſſiduè ipſam ad hunc terrorem revoca, deinde ſi cauſam ſuam dicere nõ poſ-
E ſit, ſed ſubterfugiat & detrectet: quaſi ſuperbam ancillam, & fornicatione corruptam, cæde, verberibus ac flagellis dilania. Hoc judicium quotidie tibi diligenter conſtituatur. Venenoſum vermem & ardentem fluvium ꝓpone, cęteraq; tormenta omnia oſtende, neq; dimittas in poſterum cum diabolo fornicari, neque patiaris ſi impudenter dicit, diabolum ad ipſam venire, inſidias ſibi ab eo ſtrui:

Digitized by Google

ſed dic ad eam. Superflua ſunt hæc omnia, ſi tu velis. Quòd ſi rurſus dicit, corpori colligata ſum, carne induta, cum hominibus habito, in terris converſor: dicas, hæc omnia inanes cauſæ ſunt, peccandi opportunitatem volenti præſtantes. Nam & alii corpori cõjuncti, carnemque habentes, cum hominib° habitantes, & in terra converſati rectè vixerunt, tu quoq; ipſa carne induta nullo à benefaciendo impedimẽto unquam veratis. Quòd ſi hæc audiens doleat, non ſubtrahas manũ: non enim morietur percuſſa, ſed morrem effugiet: & ſi rurſus dicit, ille me irritavit, reſponde: Atqui in poteſtate tua eſt non irritari: cujus certiſſimum argumentũ eſt, quia nonnunquam iram ſuperaſti. Si dixerit, formoſitate mulieris incẽſam ſe atq; inflammatam fuiſſe, reſponde ad eam, Poteras profectò teipſam cõtinere: afferas exempla multorum, memento mulieris primæ, quę dixit, *Serpens decepit me*, & non effugit. Hæc omnia cum inquiras, nemo aſſit, nemo perturbet: ſed quemadmodum judices ſemotis arbitris ſententiam conſcribunt, pariter tu quoq; ad occaſionem tranquillitatis ſecretiora loca require. Itaq; lectum atq; quietem petiturus, hoc judicium ineas: idoneum enim ad hanc rem hoc tempus eſt, & conſentaneus locus, camera & lectulus: q; propheta quoq; denotavit dicens: *Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini.* Nec res parvas contemne, ſed magnas etiam earum rationes repete. Hoc modo magna facilius evitabis delicta. Id ſi quotidie diligenter facies, terribili futuri judicis tribunali lætus aſſiſtes. Hoc modo Paulus ſeipſum mundavit, ac ideo dicebat: *Si noſipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Sic & Iob liberos ſuos mundavit: nam qui pro incertis hoſtias aſſiduè offerebat, multò magis certorum illum atque manifeſtorum rationes repetiſſe credendũ eſt. Nos autem non ita facimus, ſed contrà: quoniam quamprimum recumbimus, ſeculari a nobiſcum negocia vertimus, ac alii quidem ſpurciſſimis cogitationibus inquiamur: alii verò quid mutuò dedim°, aut accepimus, cæteraq; hujuſcemodi caduca & inſtabilia cogitamus. Et filias quidem virgines diligenter obſervamus: animam verò quæ omni hac vita præſtantior eſt, fornicari atque deturpari mille ſpurciſſimis cogitationibus ſinimus. Nam ſive deliciarum, ſive formoſi corporis, ſive odii, ſive alia quæcunque cogitatio nobis inciderit, januis continuò apertis invitamus & trahimus, & cum omni ſecuritate fornicari cum anima noſtra permittimus. Quare quid ineptius aut ſtultius fieri poteſt? Animam noſtram qua nihil habemus pretioſius, tot tantiſque ſordidiſſimis adulteriis quaſi deſpectam tradere, ut cum illis tandiu corrumpatur, quandiu ſatietate illi feciſſe deceſſerint. Quod nunquam certè fit, niſi cum jam ſomnus defatigatos invaſerit, imò verò ne tunc quidem tantum. Somnia enim, atque nocturna earundem rerum ſimulachra nobiſcum pernoctant, ita illuceſcẽte jam die, ſomnia plerunq; in rem veram exeunt. Et pupillam quidem oculorum tuorum, ne mi-

Gen. 3. d.

Pſal. 4. b.

1. Cor. 11. f.

ἀλλ' εἰπὲ πρὸς αὐτήν· ἂν σὺ μὴ θέλῃς, πάντα ἐκεῖνα περιττά. Κἂν λέγῃ πάλιν, ὅτι σώματι συμπέπλεγμαι, σάρκα ἐνδέδυμαι, κόσμον οἰκῶ, ἐν γῇ διατρίβω· εἰπὲ πρὸς αὐτήν, ὅτι πάντα ταῦτα σκήψεις καὶ προφάσεις. καὶ γὰρ ὁ δεῖνα σάρκα περιέκειτο, καὶ ὁ δεῖνα κόσμον οἰκῶν, καὶ ἐν γῇ διατρίβων εὐδοκίμει· καὶ σὺ δὲ αὐτὴ ὅτ' ἂν ἐπ' ἀγαθῆς σάρκα περικειμένη τοῦτο ποιῇς. κἂν ἀλγῇ ταῦτα ἀκούουσα, μὴ ἄρῃς τὴν χεῖρα. οὐ γὰρ ἀποθανεῖται
A ἐὰν πατάξῃς, ἐκ θανάτου δὲ αὐτὴν ῥύσῃ. Κἂν λέγῃ πάλιν, ὅτι ὁ δεῖνα παρώξυνεν, εἰπὲ πρὸς αὐτήν· ἀλλ' ἔξεστί σοι μὴ παροξύνεσθαι. πολλάκις γοῦν κατέσχες ὀργῆς. ἐὰν εἴπῃ, ὅτι ἡ εὐμορφία τῆς δεῖνος ἀνεπτέρωσέ με· εἰπὲ πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἐδύνασο κρατεῖν. παράγαγε τοὺς περιγινομένους, παράγαγε τὴν γυναῖκα τὴν πρώτην, τὴν εἰποῦσαν, ὁ ὄφις ἠπάτησέ με, καὶ οὐκ ἀπηλλάγη τοῦ ἐγκλήματος. ὅτ' ἂν δὲ ταῦτα ἐξετάζῃς, μηδεὶς παρέστω, μηδεὶς θορυβείτω, ἀλλ' ὥσπερ οἱ δικασταὶ ὑπὸ παραπετά-
B σματι καθεζόμενοι κρίνουσιν· οὕτω καὶ σύ, ἀντὶ παραπετασμάτων καιρὸν ζήτησον ἡσυχίας καὶ τόπον. καὶ ὅτ' ἂν δειπνήσας ἀναστῇς, καὶ μέλλῃς κατακλίνεσθαι, τότε ταῦτα δίκαζε. οὗτος ὁ καιρὸς ἐπιτήδειός σοι· τόπος δὲ, ἡ κλίνη καὶ ὁ θάλαμος. τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐκέλευσεν εἰπών· ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε. καὶ τῶν μικρῶν μεγάλας εὐθύνας ἀπαίτει, ἵνα τῶν μεγάλων μηδὲ ἐγγὺς ἔλθῃς ποτέ. ἂν τοῦτο ποιῇς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, μετὰ παρρησίας στήσῃ παρὰ τὸ βῆμα ἐκεῖ-
C νο τὸ φοβερόν. οὕτως ὁ Παῦλος ἐγένετο καθαρός. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. οὕτω τοὺς παῖδας ἐξεκάθαιρεν ὁ Ἰώβ. ὁ γὰρ ὑπὲρ ἀδήλων θυσίας ἀναφέρων, πολλῷ μᾶλλον τῶν δήλων εὐθύνας ἀπῄτει. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτω ποιοῦμεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. ὁμοῦ τε γὰρ κατακλίθημεν, καὶ τὰ βιωτικὰ στρέφομεν ἅπαντα· καὶ οἱ μὲν ἀκαθάρτους εἰσάγουσι λογισμούς, οἱ δὲ δανείσματα καὶ συμβόλαια καὶ φροντίδας ἐπικήρους. καὶ θυγατέρα μὲν ἔχοντες παρθενευομένην, ἀκρι-
D βῶς φυλάττομεν· ὁ δὲ θυγατρὸς ἡμῖν τιμιώτερον ἡ ψυχή, ταύτην ἐῶμεν πορνεύεσθαι καὶ μολύνεσθαι, μυρίας ἐπεισάγοντες ἐννοίας πονηρὰς αὐτῇ. κἂν [γὰρ] ὁ τῆς πλεονεξίας ἔρως, κἂν ὁ τῆς τρυφῆς, κἂν ὁ τῶν λαμπρῶν σωμάτων, κἂν ὁ τοῦ θυμοῦ, κἂν ὅστις οὖν ἕτερος ἐπεισελθεῖν βούληται, τὰς θύρας ἀναπετάσαντες ἕλκομεν καὶ καλοῦμεν, καὶ μετ' ἀδείας αὐτῇ παρέχομεν μίγνυσθαι. οὗ τί γένοιτ' ἂν βαρβαρικώτερον, τὴν πάντων ἡμῖν τιμιωτέραν ψυχήν, ὑπὸ τοσούτων μοιχῶν ὑβριζομένην περιο-
E ρᾶν, καὶ μέχρι τοσούτου συγγινομένην, ἕως ἂν κορεσθῶσιν ἐκεῖνοι, ὅπερ οὐδέποτε ἔσται. διὰ δὴ τοῦτο ὅτ' ἂν ὕπνος καταλάβῃ, τότε μόνον ἀφίστανται· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε. καὶ γὰρ τὰ ὀνείρατα καὶ αἱ φαντασίαι τὰ αὐτὰ αὐτῇ φέρουσιν εἴδωλα. ὅθεν καὶ ἡμέρας γενομένης ἡ τοιαῦτα φανταζομένη ψυχή, καὶ εἰς τὸ ἔργον τῶν φαντασιῶν ἐκείνων πολλάκις ἐξέπεσε. σὺ δὲ τῇ μὲν κόρῃ τῶν ὀφθαλμῶν, οὐδὲ

οὐδὲ μικρὰν κόνιν ἐπισυλλεχθῆναι ἐᾷς· τὴν δὲ ψυχὴν φορυτῷ τοσούτων κακῶν ἐπισυρομένην περιορᾷς; Πότε οὖν τὸν κόπρον ταύτην ἐξαντλῆσαι δυνησόμεθα, ἣν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποτιθέμεθα; πότε τὰς ἀκάνθας ἐκτεμεῖν; πότε τὰ σπέρματα καταβαλεῖν; οὐκ οἴδατε ὅτι τοῦ ἀμήτου λοιπὸν ἐφέστηκεν ὁ καιρός; ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ἐνεώσαμεν οὐδέπω τὰς ἀρούρας. ἂν οὖν παραγένηται ὁ γεωργὸς καὶ ἐγκαλῇ, τί ἐροῦμεν; τί δὲ ἀποκρινούμεθα; ὅτι τὰ σπέρματα οὐδεὶς ἔδωκε; καὶ μὴν καθ' ἑκάστην καταβάλλεται ταῦτα τὴν ἡμέραν. ἀλλ' A ὅτι τὰς ἀκάνθας οὐδεὶς ἐξέτεμε; καὶ μὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν δρεπάνην θήγομεν. ἀλλ' αἱ βιωτικαὶ περιέλκουσιν ἀνάγκαι; καὶ διατί μὴ ἐσταύρωσας σαυτὸν τῷ κόσμῳ; εἰ γὰρ ὁ τὸ δοθὲν ἀποδιδοὺς μόνον πονηρός, ἐπειδὴ μὴ ἐδιπλασίασεν· ὁ καὶ τοῦτο διαφθείρας, τί ἀκούσεται; εἰ ἐκεῖνος δεθεὶς ἐξηνέχθη ὅπου ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ἡμεῖς τί πεισόμεθα, μυρίων ἡμᾶς ἑλκόντων ἐπ' ἀρετήν, ἀναδυόμενοι καὶ ὀκνοῦντες; τί γὰρ οὐχ ἱκανόν σε προτρέψαι; Οὐχ ὁρᾷς τὸ εὐτελὲς τοῦ βίου; τὸ ἄδηλον τῆς ζωῆς; τὸν πόνον τὸν ἐν τοῖς B παροῦσι; τὸν ἱδρῶτα; μὴ γὰρ τὴν μὲν ἀρετὴν μετὰ πόνου, τὴν δὲ κακίαν ἄνευ πόνων ἐστὶ μετελθεῖν; εἰ οὖν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ πόνος, διατί μὴ ταύτην εἵλου τὴν πολὺ τὸ κέρδος ἔχουσαν; μᾶλλον δὲ ἐστὶν ἃ τῆς ἀρετῆς, ἃ μηδὲ πόνον ἔχει. ποῖος γὰρ πόνος τὸ μὴ κακηγορεῖν, μὴ δὲ ψεύδεσθαι, τὸ μὴ ὀμνύναι, τὸ τὴν ὀργὴν ἀφιέναι τῷ πλησίον; τοὐναντίον μὲν οὖν τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐπίπονον καὶ πολλὴν φέρει τὴν φροντίδα. Τίς οὖν ἡμῖν ἔσται ἀπολογία; ποία συγγνώμη, μηδὲ ταῦτα κατορθοῦσιν; ἀπὸ γὰρ τούτων δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἐπιπονώτερα ἀπὸ C ῥᾳθυμίας ἡμᾶς διαφεύγει καὶ ὄκνου. ἅπερ ἅπαντα ἐννοήσαντες, φύγωμεν κακίαν, ἑλώμεθα ἀρετήν· ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, [ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν] χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ'.

Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες, Διδάσκαλε θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.

Ἆρα τί γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον τούτων καὶ ἀσεβέστερον, οἳ μετὰ τοσαῦτα σημεῖα, ὡς οὐδενὸς γινομένου λέγουσι· θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν τοῦτο ἔλεγον; ἵνα ἐπιλάβωνται πάλιν. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς ἐπεστόμισε, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἔφραξε γλῶτταν, ἐπὶ τὰ ἔργα πάλιν ἔρχονται. ὅπερ καὶ θαυμάζων πάλιν ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγε· τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων, σημεῖον αἰτοῦντες. Τότε. πότε; ὅτε ἀποκόπτειν ἐχρῆν, ὅτε θαυμάζειν, ὅτε ἐκπλήττεσθαι καὶ παραχωρεῖν, τότε τῆς πονηρίας οὐκ ἀφίστανται. ὅρα δὲ καὶ τὰ ῥήματα κολακείας

ne minimo lætatur pulvere, diligenter custodis: animã autem tuam tanta malorũ congerie preſſam negligis. Quãdo igitur ab his ſordib⁹ animã detergemus? Quãdo hujuſmodi vepriũ radices amputabimus? Quando virtutũ ſemina ſpargemus? Neſcitis tempus meſſis jam inſtare? Nos verò nec novales quidẽ adhuc præſcidimus. Si ergo agri dominus venerit, & rationes petat, quid dicemus? quid reſpondebimus? An quia ſemina nobis adhuc tradita non ſunt? Atqui quotidie in animis noſtris diſſeminatur. An quia ſentes incidere nullus docuit? Atqui aſſiduè acutas falces præbemus. An quia ſecularium curę rerũ illiciunt? Quare his te non eruis? cur teipſum mundo non crucifigis? Si enim is qui ſolũmodo reddidit id quod acceperat, malus habetur, quoniam acceptum nõ duplicaverit: quid auditurus eſt is qui illud ꝙ acceperat, diſſipaverit ac perdiderit? Si ille cõſtrictus eò projectus eſt, ubi fletus eſt, ac ſtridor dentium, q d nobis eveniet, qui quũ infinita nos ad virtutẽ attrahãt, cunctamur tamen ac refugimus? Quid enim nõ ſufficiat ut nos ad meliora incitet? An non vides q̃ vilis & abjecta ſit hæc vita atq; incerta, quamq; multis laboribus ac ſudoribus referta? Ne enim mihi dixeris virtutẽ cum laboribus, vicium verò citra labores exerceri poſſe. Quum igitur & hic & illic labor objiciatur, cur non potius virtutem amplecteris, quæ plurimum lucri ſibi conjunctũ habeat? Quin potius virtutes quædã ſunt quæ ſine labore parari queant. Quis.n. labor eſt nõ maledicere, non mentiri, non jurare, iram ꝓximo remittere? Contrarium potius eveniet ſi iſta facias. Multam.n. & moleſtam ſecũ invehunt ſolicitudinem. Quæ igitur nobis reliqua erit defenſio, quæ venia, quum ne iſta quidem corrigamus? Ex his enim manifeſtum eſt, quòd ardua illa & magis laborioſa præ negligentia & ſocordia nos fugiant. Quæ omnia conſiderantes, vicium fugiamus, virtutem amplectamur: ut tum præſentia bona tum futura conſequamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Cui gloria, &c.

HOMILIA XLIV. D

[*in Gr. Codd. eſt XLIII.*] EX CAPITE XII.

Tunc reſponderunt ei quidam de ſcribis & Phariſæis dicentes, Magiſter, volumus à te ſignum videre. Qui reſpondens ait, &c.

Matth. 25. c.

POteritne quicquam nõ dico impiũ magis, ſed ſtolidius iſtis inveniri, qui etiam poſt tot tantaq; ſigna, quaſi nullum ſignum eſſet factum, dicere audent, volumus abs te ſignũ videre? Cujus igitur rei gratia ita ſtultè loquuntur? profectò ut rurſus carpant. Nam quoniã non ſemel, ſed bis E atq; ſæpius inverecundorũ linguam argumẽtis compeſcuit, opera rurſus quærunt, ac ideo quaſi admiratus euangeliſta ſcribit: *Tunc reſponderunt ei quidã ſcribarũ & phariſæorũ ſignum petentes.* Tunc iſtud, quando ſignificat? Quando ſcilicet flexos jam eſſe oporteret, quando admirari atque obſtupeſcere, quando ſaltem confuſi decedere debebant, tunc in malignitate atque pertinacia ſua pertinaciter perſeverant. Tu verò ipſa etiam verba conſidera,

Digitized by Google

quomodo adulatione ac deriſione plena ſunt. Putarunt enim aſſentatiuncula ipſum allicere, qui modò adulantur, modò cõviciantur, modò dæmoniacum, modò magiſtrum appellant. Quę quanquam inter ſe oppoſita reperiantur, à malo tamen animo atque mente procedunt, quapropter valde ipſos carpere voluit. Ita cum illi aſpere atque contumelioſè interrogant, manſuete ac leniter reſpõdet: cùm verò aſſententur, tunc non mediocri utitur acrimonia, omni ſe perturbatione ſuperiorem oſtendens. Veluti enim tunc nulla ira concitatur, eodem nunc modo adulationibus non delinitur. Adverte autem quia ita conviciando reſpondere videtur, ut non ſolum convicietur, verum etiam illorũ malignitatem declarat. Quid enim ait? *Generatio mala & adultera ſignũ quærit.* Tale igitur eſt, quod dicit: Quid mirum eſt, ſi ita perperam me tractatis, quem nondum cognoviſtis, cùm etiam patrem quem plurimis & maximis periculis noſcere deberetis, pariter offendatis: quem crebrò dereliquentes dæmonum cultus ſecuti eſtis. malos vobis (veluti Ezechiel aſſiduè carpere ſolebat) amatores allicientes. Quibus verbis & ſe conſonum atque concordem eſſe patri oſtendit, & eos nihil alienum majoribus ſuis facere. Arcanaque mentis ipſorum revelat, quod ſimulantes, & ceu inimici miracula petebant: propterea & generationem malam nuncupavit, tum quia ſemper ingrati benefactoribus extiterunt, tum quia ſuſceptis beneficiis, quod extremæ vicioſitatis eſt, ad malignitatem incitantur. Adulteram porrò generationem appellavit, tam priorem quam præſentem ipſorũ infidelitatem deſignans. Unde rurſus patri ſeipſum æqualem eſſe demonſtrat. Siquidem pariter qui ſibi, quemadmodũ qui patri non credunt, adulterii crimine notantur: deinde poſt contumelioſa & acerba illa verba addidit: *Nec dabitur ei ſignum, niſi ſignum Ionæ prophetæ.* Reſurrectionis jam mentionem facit, & à figura Ionæ rem ipſam confirmat. Quid igitur inquies? Nónne data ſunt ipſi ſigna petenti? Sed non ut eos induceret, ſciebat enim obſtinatos eſſe: verum ut alios alliceret, ſigna faciebat. Aut ita igitur reſpondere poſſumus, aut quia non habituri erant tale quale illud erat. Signum enim illis datum eſt, quando vexati quanta eſſet virtus illius cognoverunt. Et hîc quidem comminationibus occultius id tangit: ut quaſi dicere videatur: Mille vobis beneficia contuli, & nihil horum vos mihi conciliavit, neq; fecit ut omnipotentiam meam velitis cognoſcere: ſed cognoſcetis tunc à contrariis, quando urbem veſtram proſtratam videbitis, quando mœnia eius dejecta, quando templum ſubverſum, quando libertate, priſcaquè vivendi diſciplina privati, errantes, ac profugi per univerſum orbem diſpergemini. Hæc igitur omnia, quæ poſt paſſionem meam evenient, in ſignum vobis maximum erunt. Et certè maximum videri debet, ſicuti & eſt, quòd afflictiones eorũ nec auferantur, nec remittantur, neq; quamvis multi conati ſint, nullus tamẽ potuerit ærumnis atque miſeriis Iudæorum mederi.

Ezech. 16. d. & 23. e. d.

Nec

κολακείας γέμοντα καὶ εἰρωνείας. προσεδόκων γὰρ αὐτὸν ἐπισπάσασθαι διὰ τούτων. καὶ νῦν μὲν ὑβρίζουσι, νῦν δὲ κολακεύουσι· νῦν μὲν δαιμονῶντα καλοῦντες, νῦν δὲ διδάσκαλον. ἀμφότερα ἀπὸ πονηρᾶς γνώμης, εἰ καὶ ἐναντία τὰ λεγόμενα. διὰ τοῦτο αὐτῶν καὶ σφόδρα καθάπτεται. καὶ ὅτ' ἂν μὲν αὐτὸν τραχέως ἠρώτων καὶ ὕβριζον, ἐπιεικῶς αὐτοῖς διελέγετο· ὅτε δὲ ἐκολάκευον, ὑβριστικῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, δεικνὺς ὅτι ἑκατέρου τοῦ πάθους ἐστὶν A ἀνώτερος, καὶ οὔτε τότε εἰς ὀργὴν ἐξάγεται, οὔτε νῦν ὑπὸ κολακείας μαλακίζεται. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὕβριν, οὐχ ἁπλῶς λοιδορίαν οὖσαν, ἀλλ' ἀπόδειξιν ἔχουσαν τῆς πονηρίας αὐτῶν. τί γάρ φησι; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζητεῖ. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. τί θαυμαστὸν, εἰ εἰς ἐμὲ τοῦτο ποιεῖτε τοῦ τέως ἀγνοουμένου παρ' ὑμῶν, ὅπουγε καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς, οὗ τοσαύτην ἐλάβετε πεῖραν, τὸ αὐτὸ τοῦτο πεποιήκατε. καταλιπόντες γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τοὺς δαίμονας ἐτρέχετε, B ἐραστὰς ἐπισπώμενοι πονηρούς. ὃ συνεχῶς αὐτοῖς καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ὠνείδιζε. ταῦτα δὲ ἔλεγε, δεικνὺς ἑαυτὸν τῷ πατρὶ συμφωνοῦντα, καὶ τούτους οὐδὲν ξένον ποιοῦντας, καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν ἐκκαλύπτων· καὶ ὅτι μεθ' ὑποκρίσεως καὶ ὡς ἐχθροὶ ᾔτουν. διὰ τοῦτο αὐτοὺς εἶπε γενεὰν πονηρὰν, ὅτι ἀγνώμονες ἀεὶ γεγόνασι περὶ τοὺς εὐεργέτας, ὅτι εὖ πάσχοντες γίνονται χείρους· ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶ πονηρίας. μοιχαλίδα δὲ ἐκάλεσε, καὶ τὴν προτέραν καὶ τὴν παροῦσαν C ἀπιστίαν δηλῶν. ὅθεν δείκνυσιν ἑαυτὸν πάλιν τῷ πατρὶ ἴσον, εἴγε καὶ τὸ μὴ πιστεῦσαι αὐτῷ μοιχαλίδα ποιεῖ. εἶτα ὑβρίσας, τί φησι; καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Ἤδη τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως προανακρούεται λόγον, καὶ πιστοῦται αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τύπου. τί οὖν, οὐκ ἐδόθη αὐτῇ σημεῖόν φησι; οὐκ ἐδόθη αἰτούσῃ. οὐ γὰρ ὥστε αὐτοὺς ἐνάγειν ἐποίει τὰ σημεῖα· ᾔδει γὰρ πεπωρωμένους· ἀλλ' ὥστε ἑτέρους διορθῶσαι. ἢ τοῦτο οὖν ἐστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι τοιοῦτον οὐ λήψονται σημεῖον D οἷον ἐκεῖνο. σημεῖον γὰρ αὐτοῖς γέγονεν, ὅτε διὰ τῆς οἰκείας κολάσεως ἔγνωσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν. ἐνταῦθα τοίνυν ἀπειλῶν λέγει, καὶ τοῦτο αὐτὸ αἰνιττόμενος, ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· μυρίας εὐεργεσίας ἐπιδειξάμην, οὐδὲν τούτων ὑμᾶς ἐπεσπάσατο, οὐδὲ ἠθελήσατε προσκυνῆσαί μου τὴν δύναμιν. γνώσεσθε τοίνυν διὰ τῶν ἐναντίων τὴν ἰσχὺν τὴν ἐμὴν, ὅτ' ἂν τὴν πόλιν χαμαὶ ἐῤῥιμμένην ἴδητε, ὅτε τὰ τείχη περιῃρημένα, ὅτε τὸν ναὸν ἔρημον γεγενημένον, ὅτ' ἂν καὶ τῆς E πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκπέσητε τῆς προτέρας, καὶ πάλιν ἄοικοι καὶ φυγάδες πανταχοῦ περιέρχησθε. πάντα γὰρ ταῦτα μετὰ τὸν σταυρὸν γέγονε. ταῦτα οὖν ὑμῖν ἀντὶ σημείων ἔσται μεγάλων. καὶ γὰρ σφόδρα μέγα σημεῖόν ἐστι, τὸ ἀκίνητα αὐτοῖς μένειν τὰ κακὰ, τὸ μυρίων ἐπιχειρησάντων μηδένα δυνηθῆναι διορθῶσαι τὴν ἅπαξ κατ' αὐτῶν ἐξενεχθεῖσαν δίκην.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ τότε μὲν οὐ λέγει· καταλιμπάνει δὲ τῷ μετὰ
ταῦτα χρόνῳ γενέσθαι αὐτοῖς σαφῆ. πῶς τὸν περὶ τῆς
ἀναστάσεως γυμνάζει λόγον, ὃν ἔμελλον εἴσεσθαι διὰ
» ὧν ἔμελλον ὕστερον ὑπομένειν. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς
» φησὶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύ-
» κτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ
» τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. φανερῶς μὲν
γὰρ οὐκ εἶπεν ὅτι ἀναστήσεται· ἐπεὶ ἂν καὶ κατεγέ-
λασαν· ᾐνίξατο δὲ οὕτως, ὡς ἐκείνους πιστεῦσαι
ὅτι προῄδει. ὅτι γὰρ ᾔδεσαν λέγουσι πρὸς τὸν Πι-
» λάτον· εἶπε φησὶν ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν,
» μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσομαι· καίτοι γε οἱ μαθη-
ταὶ τοῦτο ἠγνόουν, καὶ γὰρ ἀπειρότεροι αὐτῶν
ἔμπροσθεν ἦσαν. διὸ καὶ αὐτοκατάκριτοι γε-
γένασιν οὗτοι. ὅρα δὲ πῶς καὶ αἰνιττόμενος ἀκρι-
βῶς αὐτὸ τίθησιν. οὐ γὰρ εἶπεν, ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' ἐν τῇ καρ-
δίᾳ τῆς γῆς· ἵνα καὶ τὸν τάφον δηλώσῃ, καὶ μηδεὶς δόκη-
σιν ὑποπτεύσῃ. καὶ τρεῖς δὲ ἡμέρας διὰ τοῦτο συνε-
χώρησεν, ἵνα πιστευθῇ ὅτι ἀπέθανεν. οὐ γὰρ τῷ σταυρῷ
αὐτὸ μόνον βεβαιοῦται, καὶ τῇ πάντων ὄψει· ἀλλὰ καὶ
τῷ χρόνῳ τῶν ἡμερῶν. τὴν μὲν γὰρ ἀνάστασιν, πᾶς ὁ μετὰ
ταῦτα ἔμελλε μαρτυρήσειν χρόνος· ὁ σταυρὸς δὲ εἰ μὴ
τότε πολλὰ εἶχε τὰ μαρτυροῦντα αὐτῷ σημεῖα,
κἂν ἠπιστήθη. τούτου δὲ ἀπιστηθέντος, καὶ ἡ ἀνά-
στασις ἂν διηπιστήθη. διὰ τοῦτο καὶ σημεῖον αὐτὸ
καλεῖ. εἰ δὲ μὴ ἐσταυρώθη, οὐκ ἂν ἐδόθη τὸ ση-
μεῖον· διὰ τοῦτο καὶ τὸν τύπον φέρει εἰς μέσον,
ἵνα πιστευθῇ ἡ ἀλήθεια. εἰπὲ γάρ μοι, φαντα-
σία ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους; ἀλλ' οὐκ ἂν
ἔχοις τοῦτο εἰπεῖν. οὐκοῦν οὐδὲ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς. οὐ γὰρ δήπου ὁ μὲν τύπος ἐν ἀ-
ληθείᾳ, ἡ δὲ ἀλήθεια ἐν φαντασίᾳ. διὰ τοῦτο
πανταχοῦ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλομεν, καὶ
ἐν τοῖς μυστηρίοις, καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ ἐν
τοῖς ἄλλοις ἅπασι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λαμ-
» πρᾷ βοᾷ τῇ φωνῇ· ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι,
» εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὅθεν
δῆλον ὅτι τέκνα τοῦ διαβόλου εἰσὶν οἱ τὰ Μαρκίωνος
νοσοῦντες, ταῦτα ἐξαλείφοντες, ἅπερ ὥστε μὴ ἀφα-
νισθῆναι μυρία ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, καὶ ὥστε ἀφανι-
σθῆναι μυρία ἐσπούδασεν ὁ διάβολος· τὸν σταυρὸν
λέγω καὶ τὸ πάθος. διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ἀλλαχοῦ·
» λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐ-
» γερῶ αὐτόν. καὶ, ἔσονται ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ
» ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος. καὶ ἐνταῦθα· οὐ δοθήσε-
» ται αὐτῇ σημεῖον, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου,
καὶ ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν πείσεται δηλῶν, καὶ ὅτι οὐδὲν
κερδανοῦσι. τοῦτο γὰρ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσεν, ἀλλ'
ὅμως καὶ ταῦτα εἰδὼς ἀπέθανε. τοσαύτη ἦν αὐ-
τοῦ ἡ κηδεμονία. ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς ὅτι καὶ τὰ
ἑξῆς τοιαῦτα ἔσται ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, οἷα ἐπὶ τῶν
Νινευϊτῶν, καὶ ἐπιστραφήσονται, καὶ καθάπερ ἐ-
κείνοις σειομένην τὴν πόλιν ἔστησε, καὶ τοὺς βαρβάρους
ἀπέστρεψεν, οὕτω καὶ οὗτοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐ-
πιστρέψουσιν, ἄκουσον πῶς τοὐναντίον ἅπαν δηλοῖ. ὅτι
γὰρ οὐδὲν καρπώσονται ἐντεῦθεν εἰς τὴν οἰκείαν
εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνήκεστα πείσονται,
καὶ

Nec hęc expreſſit, ſed futuris temporibus manifeſtanda reliquit. Nunc autem reſurrectionis ſermonem quam futuris calamitatibus cogituri erant, probat atque adſtruit. *Sicut enim fuit Ionas*, ait, *in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus*. Iona. 2. a. Liquidò ne verba eius illuderent, non dixit, quia reſurget: id autem occultius tetigit, ut pręſcientiā eius non ignorarent, quæ ipſos adeò non fugit, ut ad Pilatū
A poſtea aſſererent, quia ille ſeductor dixit, poſt tres dies reſurrecturum: quod certè diſcipuli eius tanquam rudiores nō intellexerunt. Matt.29.g. Quocirca phariſæi & ſcribæ ſua ipſorum ſententia condemnati eſſe videntur. Adverte autem quomodo, quamvis occultè, ſignificanter tamen illud dixit. Non enim ait, in terra, ſed in corde terræ: ut & ſepulchrum denotet, & nemo apparentiam fuiſſe ſuſpicetur. Tribus autem diebus mortuus eſſe voluit, ut nemo mortuum eſſe ambigeret. Non enim cruce ſolùm, & viſu omnium qui tunc aderant, verùm etiam
B dierum numero mortem confirmat. Nam etſi univerſa futura tempora reſurrectioni teſtatura erant, tamen ſi tunc non multa morti atteſtata fuiſſent, potuiſſet dubitari: morte autem non credita, reſurrectionis etiam myſterium omnino vacillabat. Idcirco ſignum etiam mortem vocavit: quare niſi crucifixus fuiſſet, ſignum datum non eſſet. Hac etiam de cauſa figuram ipſam in medium adduxit, ut veritas crederetur. Dic mihi, quæſo, fictóne ſermone putas in ventre ceti Ionā fuiſſe?
C Nec potes id quidem dicere: quare nec Chriſtum in corde terræ fuiſſe negandum tibi eſt. Non enim fieri poteſt, ut veritatis figura procul à figmento ſit, veritas autem ipſa falſa imagine involuatur: idcirco ubique & in myſteriis, & in baptiſmate, & in cæteris omnibus mortem ipſius annunciamus. Ideo Paulus magna & clara voce clamat dicens: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti*. Gal. 7. d. Unde apertiſſimè patet diaboli diſcipulos eſſe omnes qui Marcionis morbo laborant, cum hæc non credant: quæ ne obli-
D vioni traderentur, mille ſacramentis effectum à Chriſto eſt, & quæ maximè diabolus delere oblivione conatur, crucem dico, & paſſionem. Ita & alibi dicit: *Solvite templum hoc, & in tribus erigam ipſum diebus*. *Et erunt dies quando auferetur ab ipſis ſponſus*: Mat. 26. f. & Ioan. 2. d. hic autem, *Non dabitur ſignum*, inquit, *niſi ſignum Ionæ prophetæ*: oſtendens quod pro ipſis patietur, & nihil inde lucrabuntur: quod paulò poſt ſignificavit. Et tamen quāquam ſciret nihil ſe ipſis profuturū, tanta eius miſericordia eſt, quòd
E pro ipſis mortuus eſt. Sed ne quis putet tales Judæorum exitus futuros, quales Ninivitarum fuerunt, quorum urbem, quoniam pœnitentiam egerunt, ab irruentibus Barbaris eripuit. Ne igitur quis putet poſt reſurrectionem pœnitentiam Iudæos hanc quoque acturos, audias quemadmodum contrarium deſignatur. Nam quod nihil fructus ex tot tantiſque beneficiis conſequantur, imò etiam econtrà intolerabiles ærumnas patientur, ſimili-

ſimilitudine dæmonis denotavit, ac futurarũ afflictionũ cauſam reddidit, oſtendens q̃ merito in ipſos incident: calamitates autem & deſolationẽ ipſorum per hoc exemplum repræſentavit: interim autem declarat quod juſte iſta patientur: quod antiquiſſimis etiam fecit temporibus. [Gen. 18. c.] Sodomorum .n. urbem vaſtaturus, cauſam Abrahæ prius expoſuit, declaravitque quãtus virtutũ contemptus Sodomis eſſet, ubi in tam magnis populoſisq; urbibus, ne decem quidẽ viri moderatè viventes poterant reperi- A ri. [Ibidem 19.] Ipſi quoq; Loth inhoſpitalitatem ipſorum antea, & amores mõſtravit turpiſſimos, & poſtea ignẽ immiſit. Pariter etiam in diluvio rebus ipſis ad Noë cauſam detuliſſe videtur: [Gen 6. c.] ſed [Ezech. 8. b.] Ezechieli etiã cùm apud Babylonios degeret, quæ Hieroſolymis mala fiebant, ante oculos perſpicienda ꝓpoſuit. Cumq; Hieremiæ dice- [Hier. 7. d & 11. c. & 14. b.] bat: *Noli pro ipſis orare, an non vides quid iſti faciunt?* cauſam ꝓfectò dicebat: quod igitur ubique fere factitavit, id etiã hic conſervat. Quid enim ait? *Viri Ninivitæ ſurgent, & cõdemnabunt generationẽ hanc, quia pœnitentiam egerunt in præ-* B *dicatione Ionæ: & ecce plus quam Ionas hic.* Nam cùm ille ſervus fuerit, ego dominus ſum: ille à ceto exiliit, ego à morte reſurgã. Subverſionẽ ille urbi futuram prædicavit, ego regni cœlorũ evangelia vobis enuncio. Et Ninivitæ quidem abſq; ſigno aliquo crediderunt, cùm vos multa miraculorũ ſigna videatis: nec quicquã ante Ionæ verba illi audierunt, cum vos per diverſa genera philoſophiæ ego educarim. Præterea Ionas quaſi miniſter ad Ninivitas acceſſit, ego autem ad vos dominus atq; creator de- C veni, nihil intẽtãs, nullas vivẽdi rationes exigens, ſed peccatorũ condonationem adferens. Accedit quod illi quidẽ eſſent barbari, vos autem inter prophetas innumeros educati: tum q̃ de Iona nemo illis prædixit, cum de me plurimi prædixerint, & opera prędicationi conſonare perſpiciatis. Jonam etiam ne derideretur fugiſſe non ignoratis, cùm ego & crucis patibulum ſubiturus, & omnes illuſiones veſtras laturus ultrò advenerim. Itaq; cùm ille nullum pró Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter ſufferam. Et ille D advena quidẽ atq; peregrinus erat, & hominibus illis omnino ignotus: ego vero vobis conjunctus ſecundum carnem, ab eiſdem ſum oriundus progenitoribus. Multa hujuſmodi relinquo, quæ ab exemplo Ionæ atque Ninivitarum facilè quis poteſt excogitare. Dominus verò aliud etiam ſubjunxit, dicens: *Quoniam & regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic.* Hoc priore majus atque mirabi- E lius eſt. Ionas enim ipſe ad Ninivitas abiit. Regina vero auſtri non expectavit oſcitando, ut [Iona 3. a.] Salomon illam requireret: ſed ipſa & mulier barbara, & tanto intervallo locorum remota, ſtuduit ad Salomonem venire, non minis aut terrore aliquo impulſa, ſed ſolo ſapientiæ amore incenſa. *Sed ecce plus Salamone hic.* Tunc ad Salomonem regina mulier acceſſit, nunc ipſe rex omnium ad vos advenio. Et illa

καὶ τοῦτο ἐξῆς ἐδήλωσε διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ δαίμονος. πῶς δὲ ὑπὲρ ὧν μέλλουσι πάσχειν μετὰ ταῦτα ἀπολογεῖται, δεικνὺς ὅτι δικαίως πείσονται. τὰς μὲν γὰρ συμφορὰς αὐτῶν καὶ τὴν ἐρημίαν, ἀπὸ τοῦ παραδείγματος ἐκείνου παρίστησι. πῶς δὲ δείκνυσιν, ὅτι δικαίως ταῦτα πάντα πείσονται· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐποίει. Καὶ γὰρ τὰ σόδομα μέλλων καθαιρεῖν, ἀπελογήσατο τῷ ἀβραὰμ πρότερον, τὴν ἐρημίαν δείξας καὶ τὴν σπάνιν τῆς ἀρετῆς, ὅπου γε οὐδὲ δέκα A εὑρεθῆναι ἄνδρες ἐν πόλεσι τοσαύταις σωφρόνως ζῆν προῃρημένοι. καὶ τῷ λὼτ δὲ ὁμοίως δείξας τὴν μισοξενίαν καὶ τοὺς ἀτόπους αὐτῶν ἔρωτας, τότε ἐπάγει τὸ πῦρ. καὶ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐποίησε, διὰ τῶν ἔργων ἀπολογησάμενος τῷ νῶε. καὶ τῷ ἰεζεκιὴλ δὲ ὁμοίως, ὅτι ἐν βαβυλῶνι διάγοντα τὰ ἐν ἱεροσολύμοις ἰδεῖν ἐποίησε κακά. Καὶ τῷ ἱερεμίᾳ δὲ πάλιν, ὅτε ἔλεγε· μὴ προσεύχου, ἀπολογούμενος ἔλεγεν· ἢ οὐχ ὁρᾷς τί οὗτοι ποιοῦσι; καὶ πανταχοῦ τὸ αὐτὸ B τοῦτο ποιεῖ· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα. τί γάρ φησιν; « ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. « καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. « ὁ μὲν γὰρ δοῦλος, ἐγὼ δὲ δεσπότης· καὶ ὁ μὲν ἐκ κήτους ἐξῆλθεν, ἐγὼ δὲ ἐκ θανάτου ἀνέστην· καὶ ὁ μὲν καταστροφὴν ἐκήρυξεν, ἐγὼ δὲ βασιλείαν ἦλθον εὐαγγελιζόμενος. καὶ οἱ μὲν χωρὶς σημείου ἐπίστευσαν, ἐγὼ δὲ πολλὰ σημεῖα ἐπεδειξάμην· καὶ οἱ μὲν οὐδὲν πλέον ἤκουσαν τῶν ῥημάτων ἐκείνων, ἐγὼ δὲ πᾶσαν ἐκίνησα φιλοσοφίας C ἰδέαν· καὶ ὁ μὲν διακονούμενος παρεγένετο, ἐγὼ δὲ αὐτὸς ὁ δεσπότης, καὶ ὁ πάντων κύριος ἦλθον, οὐκ ἀπειλῶν, οὐκ ἀπαιτῶν εὐθύνας, ἀλλὰ συγχώρησιν κομίζων. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι ἦσαν, οὗτοι δὲ προφήταις συναναστραφέντες μυρίοις· καὶ περὶ ἐκείνου μὲν οὐδεὶς προεῖπε, περὶ ἐμοῦ δὲ ἅπαντες, καὶ τὰ ἔργα τοῖς λόγοις συνέβαινε. Κἀκεῖνος μὲν ἐδραπέτευσεν ἀπιέναι μέλλων ὑπὲρ τοῦ μὴ γελασθῆναι· ἐγὼ δὲ εἰδὼς ὅτι καὶ σταυροῦσθαι καὶ γελᾶσθαι μέλλω, παρεγενόμην. καὶ ἐκεῖνος μὲν οὐδὲ ὀνειδισθῆναι ἠνέσχετο ὑπὲρ τῶν σωζομένων· ἐγὼ δὲ καὶ θά- D νατον ὑπέμεινα, θάνατον τὸν αἴσχιστον, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἑτέρους ἀποστέλλω. καὶ ὁ μὲν ξένος τις ἦν καὶ ἀλλότριος, καὶ ἀγνώς· ἐγὼ δὲ συγγενὴς κατὰ σάρκα καὶ προγόνων τῶν αὐτῶν. καὶ πολλὰ δὲ ἕτερα ἄν τις συναγάγειε πλέον ἐπιζητῶν. αὐτὸς δὲ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται, ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθησι παράδειγμα λέγων· « ὅτι καὶ βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ « κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς « γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σο- « E λομῶνος ὧδε. τοῦτο τοῦ προτέρου πλέον ἦν. ὁ μὲν γὰρ « ἰωνᾶς πρὸς ἐκείνους ἀπῆλθεν· ἡ δὲ βασίλισσα τοῦ νότου οὐκ ἀνέμεινε τὸν σολομῶνα πρὸς αὐτὴν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτὴ πρὸς αὐτὸν παρεγένετο, καὶ γυνὴ καὶ βάρβαρος οὖσα, καὶ τοσοῦτον ἀφεστηκυῖα, οὐκ ἀπειλῆς ἐπικειμένης, οὐ θάνατον δεδοικυῖα, ἀλλ' ἔρωτι ῥημάτων μόνον σοφῶν. ἀλλ' ἰδοὺ καὶ πλεῖον σολομῶνος ὧδε. ἐκεῖ « μὲν γὰρ ἡ γυνὴ παρεγένετο· ἐνταῦθα δὲ ἐγὼ ἦλθον.

καὶ ἡ

Digitized by Google

καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀνέστη, ἐγὼ δὲ καὶ πό-
λεις καὶ κώμας περιέρχομαι. κἀκεῖνος μὲν ὑπὲρ
δένδρων καὶ ξύλων διελέγετο, ἃ μηδὲν μέγα ὠφε-
λῆσαι τὴν παραγενομένην δυνάμενα, ἐγὼ δὲ ὑπὲρ
ἀπορρήτων πραγμάτων καὶ μυστηρίων φρικωδε-
στάτων. ἐπεὶ οὖν αὐτοὺς κατέκρινε, δείξας ἐκ πολ-
λοῦ τοῦ περιόντος ἀσυγγνώστως ἁμαρτάνοντας, καὶ τῆς
αὐτῶν ἀγνωμοσύνης οὔσης, οὐ τῆς τοῦ διδασκάλου ἀσθενείας
τὴν παρακοὴν οὖσαν, καὶ τοῦτο ἀπό τε ἄλλων πολλῶν, καὶ
τῶν Νινευιτῶν καὶ τῆς βασιλίσσης ἀπέδειξε, τότε λέγει καὶ τὴν
καταληψομένην αὐτοὺς κόλασιν. αἰνιγματωδῶς μὲν
λέγει, ὅμως δὲ πολὺν τὸν φόβον ἐμφαίνων τῷ διη-
„ γήματι. ὅταν γάρ φησιν ἐξέλθῃ τὸ ἀκάθαρτον
„ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, πορεύεται δι᾽ ἀνύδρων τό-
„ πων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον λέγει· ἐπι-
„ στρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρί-
„ σκει σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
„ τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ᾽ ἑαυτοῦ ἑπτὰ
„ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κα-
„ τοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
„ χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
ἐντεῦθεν δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μό-
νον, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα χαλεπώτατα πείσονται. ἐπει-
„ δὴ γὰρ εἶπεν, ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρί-
„ σει καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην· ἵνα μὴ διὰ τὴν
τοῦ χρόνου μέλλησιν καταφρονήσωσι, καὶ ῥᾳθυμότεροι
γένωνται, ἐντεῦθεν ἐφίστησιν αὐτοῖς τὰ δεινά. ὅπερ καὶ ὁ
„ προφήτης Ὠσηὲ αὐτοῖς ἀπειλῶν ἔλεγεν· ὅτι ἔσονται
„ ὥσπερ ὁ προφήτης ὁ παρεξεστηκὼς ἄνθρωπος, ὁ
„ πνευματοφόρος· τουτέστιν, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι καὶ
βακχευόμενοι ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων οἱ ψευ-
δοπροφῆται. προφήτην γὰρ ἐνταῦθα παρεξεστηκό-
τα, τὸν ψευδοπροφήτην φησὶν, οἷοί εἰσιν οἱ μάντεις. τοῦ-
το δὴ καὶ ὁ Χριστὸς δηλῶν, φησὶν, ὅτι τὰ ἔσχατα πεί-
σονται. εἶδες πῶς πανταχόθεν αὐτοὺς ὠθεῖ ἐπὶ τὸ
προσέχειν τοῖς λεγομένοις; ἀπὸ τῶν παρόντων, ἀπὸ
τῶν μελλόντων, ἀπὸ τῶν εὐδοκιμησάντων· ἀπὸ τῶν Νινευι-
τῶν λέγω καὶ τῆς βασιλίσσης, ἀπὸ τῶν προσκεκρουκότων
Τυρίων καὶ Σοδομιτῶν. ὃ καὶ οἱ προφῆται ἐποίουν, τοὺς
υἱοὺς Ῥηχαβὶν παράγοντες, καὶ τὴν νύμφην τὴν οὐκ
ἐπιλανθανομένην τοῦ κόσμου τοῦ οἰκείου καὶ τοῦ στηθοδε-
σμίδος, καὶ τὸν βοῦν τὸν εἰδότα τὸν κτησάμενον, καὶ τὸν ὄνον
τὴν φάτνην ἐπιγινώσκοντα. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦ-
θα, ἀπὸ συγκρίσεως παραστήσας αὐτῶν τὴν ἀ-
γνωμοσύνην, λέγει καὶ τὴν τιμωρίαν λοιπόν.
τί ποτ᾽ οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον; καθάπερ οἱ δαιμο-
νῶντές φησι, ὅτ᾽ ἂν ἀπαλλαγῶσι τῆς ἀρρωστίας
ἐκείνης, ἂν ῥᾳθυμότεροι γένωνται χαλεπωτέραν
ἐπισπῶνται καθ᾽ ἑαυτῶν τὴν φαντασίαν· οὕτω καὶ
ὑφ᾽ ὑμῶν γίνεται· καὶ γὰρ καὶ ἔμπροσθεν κατείχε-
σθε δαίμονι, ὅτε τὰ εἴδωλα προσεκυνεῖτε, καὶ τοὺς
υἱοὺς ὑμῶν ἐσφάττετε τοῖς δαιμονίοις, πολλὴν ἐπι-
δεικνύμενοι μανίαν· ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἐγκατέλιπον
ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἐξέβαλον τὸν δαίμονα ἐκεῖνον διὰ τῶν προ-
φητῶν, καὶ δι᾽ ἐμαυτοῦ πάλιν ἦλθον ἐπὶ πλεῖον ἐκκα-
θᾶραι ὑμᾶς βουλόμενος. ἐπεὶ οὖν οὐ βούλεσθε προσέ-
χειν, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείονα ἐξωκείλατε πονηρίαν·

τοῦ γὰρ

Et illa ab extremis orbis terrarum partibus ac-
ceſſit: vos in urbibus atque vicis veſtris ſeden-
tes omnia me luſtrantem videtis. Et Salomon *Eccl. 2 & 3. d.*
quidem de arboribus & plantis peritè diſſere-
bat, unde non præcipuam utilitatem audiens
conſequi poterat: ego autem ineffabiles quaſ-
dam res & mirabilia ſacramenta vobis annun-
cio. Cùm igitur oratione ipſos corripuerit, ac
declaraverit ipſos peccata minime condonan-
da patraſſe, oſtenderitq; ingratitudini atq; p-
A tinaciæ ſuæ inobedientiam eorum, non imbe-
cillitati dicentis eſſe attribuendam, idque tam
aliis multis, quàm Ninivitarum ac reginæ ex-
emplo cōmunìverit: tunc futuros quoque la-
bores prænunciat, & quamvis occultè & æni-
gmaticè, ita tamen ut non parvum narratio-
nis ſeries terrorem inferre videatur. *Cum enim,
ait, exierit immundus ſpiritus ab homine, ambulat
per loca arida requiem quærens, & nō inveniens di-
cit, revertar in domū meam unde exivi. Et veniens
invenit eam vacantē, ſcopis mundatam & ornatā:
tunc vadit, & aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus ne-*
B *quiores ſe, & intrantes habitāt ibi: & fiunt noviſſima
hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi
huic.* Hinc dilucidius oſtendit, nō in futuro ſe-
culo ſolùm, verūetiam hic graviora durioraq;
ipſos paſſuros. Nam quoniā Ninivitas dicebat
reſurrecturos in judicio, & condēnaturos ge-
nerationem hanc: ne prolixitate temporis ad
injuriam devoluantur, ac circa virtutes negli-
gentiores reddātur, hac in vita futuras ipſis af-
flictiones ſubtexit: quas Oſee propheta minā- *Oſee. 9. b.*
do dicebat, quoniam erunt veluti mēte captus
C propheta, homo ſpiritu correptus: hoc eſt ſi-
cuti furioſi & bacchantes præ multitudine ini-
quitatum, falſi prophetæ, qui malis ſpiritibus
exagitantur. Mente .n. captum hic prophetā,
falſum prophetam appellavit: quales arioli, &
gentium vates fuerant. Quod ſignificātèr ex-
preſſit, dicens: quia peiora prioribus erunt.
Adverte quo pacto undique attentiores facit,
à præſentibus, à futuris, à comprobatis atque
laudatis, Ninivitis dico, Auſtri regina: & ab
his qui Deum offenderant, nempe à Tyri &
Sodomorum civibus. Pariter etiam prophetæ *Hier. 35. a. b.*
D hac ſimili doctrina utebantur, qui filios Re- *Oſee. 2. c.*
chabin adducunt: & ſponſam quæ ornatus *Eſa. 1. a.*
proprii, atque monilis non obliviſcitur: & bo-
vem qui cognovit poſſidentem, ac aſinum qui
præſepe domini ſui non ignoravit. Hac ergo
trita prophetarum doctrina progrediens, cùm
per comparationem ingratitudinem eorum,
atque malignitatem præ oculis poſuerit, tunc
futuras calamitates prænunciat. Quid igi-
tur dicit? Quemadmodum dæmoniaci, ait,
cùm ab infeſto dæmone ſunt liberati, ſi ne-
E gligentia corrumpantur, graviores adverſus
ſe attrahunt imaginationes: ſic vobis acci-
det. Dæmonio enim tunc vexabamini, quan-
do idola colebatis, & dæmoniis filios veſtros
occiſos offerebatis, ingentem hac ex re in-
ſaniam oſtendentes: nec tamē dereliqui vos,
ſed per prophetas dæmonem ejeci, & nunc
per memetipſum curare penitus vos con-
ſtitui. Verum, quoniam advertere non vul-
tis, ſed ad majorem pravitatem ſponte ruitis:

quippe cum multò deterius ſit in meum, quàm in prophetarum interitũ ſævire: idcirco multò graviora vobis imminent, quàm Babylonis, quàm Ægypti, quàm Antiochi mala fuere. Nã quæ Veſpaſiano duce ac Tito ipſis acciderunt, multò magis omnibus illis aſperiora durioraque fuerunt. Quapropter dicebat, erit tribulatio magna, qualis nunquam fuit nec erit. Nõ autem hoc ſolũ ſimilitudo deſignat, verumetiã quia omnium virtutũ numero contempto, facilius à pravis ſpiritibus quàm prius occupabãtur. Nam quamvis olim aſſiduè peccarent, habebant tamen emendantem doctoris diſciplinam, aderat illis ipſa Dei providentia, non omnino dereliquerat eos ſpirit⁹ gratia, cura, caſtigatione, omniumq; remedio juvans: nunc verò penitus à diligenti cura ſpiritus deſolatos fore prædicit. Quare cum virtutis penuria ſit, crimina intenduntur, dæmones acrius in eos inſurgunt. Nemo enim veſtrum ignorat, memoria noſtra, quãdo Iulianus (qui omnes homines impietate ſuperavit) cõtra Chriſtianos ſęviret, quomodo pleriq; gentibus adhærebant, & cultus idolorum præferebãt. Quare ſi aliquo modo modeſtius nũc degere videntur, formidine principum id ſimulant: quæ ſi nulla eſſet, crudeliora quàm anteà unquàm facere auderent, cum omni pravitate atq; malicia priſcos nimium antecedant, maleficas artes atq; magicas, petulantiam, audaciam, cæteraq; vicia ſupra modũ colentes: & quamvis tanto fræno coërceantur, ſæpenumero tamen in principes conſpirarunt, & in extremas inde calamitates inciderũt. Ubi ergo nunc, ubi (inquam) ſunt, qui ſigna & miracula curioſè inquirunt? Audiant & intelligant, mente atq; animo grato nobis opus eſſe: quæ res ſi non adeſt, nihil utilitatis à ſignis adipiſcimũr. Nam & Ninivitæ abſque aliquo penitus ſigno animo crediderunt: Iudæi verò etiam poſt tot & tanta miracula in peius devoluti, domicilium dęmonum facti ſunt, & innumeras contraxerũt ærumnas: neq; id injuria. Nam quando quiſpiam ab afflictionibus liberatus nõ modeſtior ſit, multò graviora quàm prius patietur: idcirco enim dixit, Non invenit requiem: ut oſtendat neceſſariò ad hujuſmodi hominẽ inſidias dæmonũ perventuras. Nam qui duab⁹ his prę cipuis cauſis caſtigatus non eſt, à præcedentib⁹ videlicet calamitatibus, & à liberatione ſecuta, quibus tertiam quoq; addere poſſumus, comminationis ſcilicet peioris: niſi reſipuerit, quã ratione ſperare de illo poteris amplius, quòd melior futurus ſit? Hæc non ad illos ſolùm, verumetiam ad noſipſos dicta eſſe credamus. Nã ſi divina luce illuminati, & à prima delictorum miſeria erepti, rurſus ad eandem malignitatem revertimur, gravior punitio nos profectò expectabit: ideo Chriſtus quoque paralyticum admonebat dicens, *Sanus jam factus es, noli ergo amplius peccare, ne quid peius tibi eveniat.* Sed quid peius, inquies, illi accidere poterat, qui triginta & octo annos ægrotus jacuit? Multa profectò peiora & graviora diuturno illo morbo poſſent excogitari. Utinamque tot tantaq; nobis non accidant, quot

Matt. 24. b.

Ioan. 5. c.

οὐ γὰρ προφήτας ἀνελεῖν, πολλῷ μεῖζον καὶ χαλεπώτερον τὸ καὶ αὐτὸν κατασφάξαι. διὰ τοῦτο χαλεπώτερα πείσεσθε τῶν προτέρων, τῶν κατὰ Βαβυλῶνα λέγω, καὶ κατ' Αἴγυπτον, καὶ κατὰ Ἀντίοχον τὸν πρῶτον. τὰ γὰρ ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου συμβάντα αὐτοῖς πολλῷ μᾶλλον τούτων χαλεπώτερα. διὸ καὶ ἔλεγεν· ἔσται θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐδέποτε γέγονεν οὐδὲ μὴ ἔσται. οὐ τοῦτο δὲ μόνον δηλοῖ τὸ ὑπόδειγμα, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀρετῆς ἁπάσης ἔσονται ἔρημοι καθόλου, καὶ τῇ τῶν δαι-
A μόνων ἐνεργείᾳ εὐεπιχείρητοι μᾶλλον ἢ τότε. τότε μὲν γὰρ εἰ καὶ ἡμάρτανον, ἀλλ' ὅμως ἦσαν καὶ οἱ κατορθοῦντες ἐν αὐτοῖς, καὶ παρῆν ἡ τοῦ θεοῦ προνοία, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ἐπιμελουμένη, διορθουμένη τὰ παρ' ἑαυτῆς ἅπαντα πληροῦσα. νυνὶ δὲ καὶ ταύτης καθόλου ἐρημωθήσονται τῆς κηδεμονίας φησί, ὥστε καὶ ἀρετῆς πλείων σπάνις νῦν, καὶ συμφορᾶς ἐπίτασις, καὶ δαιμόνων ἐνέργεια τυραννικωτέρα. ἴστε δὲ ὅτι ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας, ὅτε ὁ πάντας ἀσεβείᾳ νικήσας Ἰουλιανὸς ἐξεβακχεύθη, πῶς μετὰ τῶν
B Ἑλλήνων ἑαυτοὺς ἔταττον· πῶς τὰ ἐκείνων ἐθεράπευον. ὥστε κἂν μικρόν τι δοκῶσι σωφρονεῖν νῦν, διὰ τὸν τῶν βασιλέων φόβον ἡσυχάζουσιν· ὡς εἰ μὴ τοῦτο ἦν, πολλῷ τῶν προτέρων χαλεπώτερα ἐτόλμησαν ἄν. ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις πονηροῖς ἔργοις νικῶσι τοὺς ἔμπροσθεν, γοητείας, μαγγανείας, ἀσελγείας, μετὰ πολλῆς ἐπιδεικνύμενοι τῆς ὑπερβολῆς. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ τῷ τοσούτῳ χαλινῷ κατεχόμενοι πολλάκις ἐστασίασαν, καὶ βασιλέων κατεξανέστησαν, ὡς καὶ τοῖς ἐσχάτοις περιπαρῆναι κακοῖς. Ποῦ νῦν εἰ-
C σιν οἱ τὰ σημεῖα ζητοῦντες; ἀκουέτωσαν ὅτι γνώμης χρεία εὐγνώμονος. κἂν μὴ αὕτη παρῇ, σημείων οὐδὲν ὄφελος. ἰδοὺ γοῦν οἱ μὲν Νινευῖται χωρὶς σημείων ἐπίστευσαν· οὗτοι δὲ μετὰ τοσαῦτα θαύματα χείρους ἐγένοντο, καὶ δαιμόνων ἀπείρων οἰκητήριον ἑαυτοὺς κατέστησαν, καὶ μυρίας ἐπεσπάσαντο συμφοράς· καὶ μάλα εἰκότως. ὅτε ἂν γὰρ ἅπαξ τις ἐλευθερωθεὶς τῶν κακῶν μὴ σωφρονισθῇ, πολλῷ χαλεπώτερα πείσεται τῶν προτέρων. διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν, ὅτι οὐχ εὑρίσκει ἀνάπαυσιν, ἵνα δείξῃ ὅτι πάντως καὶ ἐξ ἀ-
D νάγκης λήψεται τὸν τοιοῦτον ἡ τῶν δαιμόνων ἐπιβουλή. καὶ γὰρ ἀπὸ δύο τούτων σωφρονισθῆναι ἔδει, ἀπό τε τοῦ παθεῖν πρότερον, ἀπό τε τοῦ ἀπαλλαγῆναι· μᾶλλον δὲ καὶ τρίτην πρόσεστιν, ἡ τοῦ χείρονα πείσεσθαι ἀπειλή. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐγένοντο βελτίους. Ταῦτα δὲ μὴ πρὸς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς εἰρῆσθαι καιρὸν ἂν ἔχοι, ὅτ' ἂν φωτισθέντες καὶ τῶν προτέρων ἀπαλλαγέντες κακῶν πάλιν τῆς αὐτῆς ἐχώμεθα πονηρίας, χαλεπωτέρα λοιπὸν ἔσται
E ἡ κόλασις τῶν μετὰ ταῦτα ἁμαρτημάτων. διὰ τοῦτο καὶ τῷ παραλύτῳ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται· καὶ ταῦτα πρὸς ἄνθρωπον τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχοντα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Καὶ τί χεῖρον ἔμελλε φησὶ πείσεσθαι τούτων; πολλῷ χεῖρον καὶ χαλεπώτερον· μὴ γὰρ δὴ γένοιτο τοσαῦτα ἡμᾶς ὑπομένειν, ὅσα

Digitized by Google

ὅσα δυνάμεθα παθεῖν. οὐδὲ γὰρ ἀπορεῖ τιμωριῶν ὁ θεός. κατὰ γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ ὀργὴ αὐτοῦ. καὶ τοῦτο καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐγκαλεῖ, διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ. εἶδον γάρ σε φησὶ πεφυρμένην ἐν αἵματι, καὶ ἔλουσα καὶ ἔχρισα, καὶ ἐγένετό σοι ὄνομα ἐν τῷ κάλλει σου· καὶ ἐξεπόρνευσας φησὶν ἐπὶ τοὺς ὁμοροῦντάς σοι. διὸ καὶ χαλεπώτερα ἀπειλεῖ σοι ἁμαρτανούσῃ. ἐντεῦθεν δὲ μὴ τὴν κόλασιν λογίζου μόνον· ἀλλὰ καὶ τὴν ἄπειρον τοῦ θεοῦ μακροθυμίαν. πολλάκις γοῦν τῶν αὐτῶν ἡψάμεθα κακῶν, καὶ ἔτι μακροθυμεῖ. ἀλλὰ μὴ θαρρῶμεν, ἀλλὰ φοβηθῶμεν. καὶ γὰρ ὁ Φαραὼ, εἰ ἐκ τῆς πρώτης πληγῆς ἐπαιδεύθη, οὐκ ἂν ἔλαβε πεῖραν τῶν ὑστέρων, οὐκ ἂν μετὰ ταῦτα ἅμα αὐτῷ τῷ στρατῷ κατεποντίσθη. Ταῦτα δὲ λέγω ἐπειδὴ πολλοὺς οἶδα κατὰ τὸν Φαραὼ καὶ νῦν λέγοντας, οὐκ οἶδα τὸν θεὸν, ἐν τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ προσηλοῦντας τοὺς ὑπηκόους. πόσοι τοῦ θεοῦ κελεύοντος ἀνιέναι τὴν ἀπειλὴν, οὐδὲ τὸν πόνον ἀνέχονται χαλάσαι; ἀλλ' οὐκ **B** ἔστιν ἐρυθρὰν θάλατταν διαβῆναι νῦν λοιπόν· ἀλλὰ πέλαγος ἐστὶ πυρὸς, πέλαγος οὐ τοιοῦτον οὐδὲ τοσοῦτον, ἀλλὰ πολλῷ μεῖζον καὶ ἀγριώτερον, ἐκ τοῦ πυρὸς ἔχον τὰ κύματα, πυρὸς ξένου τινὸς καὶ φρικώδους· ἄβυσσός ἐστιν ἐκεῖ μεγάλη φλογὸς χαλεπωτάτης. πανταχοῦ γὰρ πῦρ περιτρέχον ἐστὶν ἰδεῖν, ἀγρίῳ τινὶ θηρίῳ ἐοικός. εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ αἰσθητὸν τοῦτο καὶ ὑλικὸν πῦρ ὥσπερ θηρίον ἐκπηδῆσαν τῆς καμίνου, ἐφήλατο τοῖς ἔξω καθημένοις ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων· τί οὐκ ἐργάσεται ἐκεῖνο **C** τοὺς ἐμπεσοῦντας; ἄκουσον περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης λεγόντων τῶν προφητῶν· ἡμέρα κυρίου ἀνίατος, θυμοῦ καὶ ὀργῆς πλήρης. οὐδεὶς γὰρ ἔσται ὁ παριστάμενος, οὐδεὶς ὁ ἐξαιρούμενος· οὐδαμοῦ τοῦ Χριστοῦ τὸ πρόσωπον τὸ ἥμερον καὶ γαληνόν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰ μέταλλα ἐργαζόμενοι χαλεποῖς τισὶ παραδίδονται ἀνθρώποις, καὶ οὐδένα τῶν οἰκείων βλέπουσιν, ἀλλὰ τοὺς ἐφεστηκότας μόνους· οὕτω δὴ καὶ τότε, μᾶλλον δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ πολλῷ χαλεπώτερον. ἐνταῦθα **D** μὲν γὰρ δυνατὸν καὶ προσελθεῖν καὶ δεηθῆναι τοῦ βασιλέως, καὶ λῦσαι τὸν καταδικασθέντα· ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔτι. οὐ γὰρ ἐφίενται, ἀλλὰ μένουσιν ἀποτηγανιζόμενοι, καὶ τοσαύτην ὀδύνην ἔχοντες, ὅσην οὐδὲ εἰπεῖν δυνατόν. εἰ γὰρ τῶν ἐνταῦθα καιομένων τὰς δριμείας ἀλγηδόνας οὐδεὶς δύναται παραστῆσαι λόγος· πολλῷ μᾶλλον τῶν ταῦτα ἐκεῖ πασχόντων· ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ τὸ πᾶν γίνεται· ἐκεῖ δὲ, καίεται μὲν, οὐ δαπανᾶται δὲ τὸ καιόμενον. τί τοίνυν ποιήσομεν ἐκεῖ; καὶ γὰρ **E** πρὸς ἐμαυτὸν ταῦτα λέγω. καὶ εἰ σύ φησιν ὁ διδάσκαλος, περὶ σεαυτοῦ ταῦτα λέγεις, οὐδὲν ἐμοὶ μέλει λοιπόν. τί γὰρ θαυμαστὸν ἐμὲ κολάζεσθαι; μὴ, παρακαλῶ, μηδεὶς ταύτην ζητείτω τὴν παραμυθίαν. οὐ γάρ ἐστιν αὕτη παραψυχή. εἰπὲ γάρ μοι, οὐχὶ ἀσώματος δύναμις ἦν ὁ διάβολος; οὐ τῶν ἀνθρώπων βελτίων; ἀλλ' ὅμως ἐξέπεσεν. ἆρ' οὖν

quot quantaque pati poſſumus. Magna enim ſuppliciorum atque punitionum apud Deum copia eſt, quamvis per ineffabilem miſericordiam eius juſta ipſius ira clementer mitigetur: quod & ad Hieruſalem per Ezechielem dicit: [*Ezech. 16. a. b.*] *Vidi enim te*, ait, *pollutam ſanguine, & ablui atque unxi, & factum eſt tibi nomen in pulchritudine tua, & fornicata es cum finitimis tuis*: ideo nunc graviora illi peccanti minatur. Qua ex re non ſupplicia tantummodo, verumetiam infinitam Dei longanimitatem, atq; miſericordiam
A admirari debemus. Quoties enim ad eadem peccata lapſi ſumus, & uſque adhuc in clementia & miſericordia ſua perſeverat? Non tamen propter miſericordiam ſuam nobis cõfidendum eſt magis quàm pertimeſcendum. Nam & Pharao ſi confeſtim prima percuſſione fuiſſet admonitus, neque poſteriores plagas habuiſſet, neq; tandè cum eo tantus exercitus demerſus periiſſet. [*Exod. 7. & ſeq. Exod. 14.*] Hæc ideo dico, quia non ignoro multos etiam nunc in Pharaonis impietate viventes dicere, Non novi Deum &
B luto ac figulinæ ſuos ſubditos affigere: quumque Deus jubeat ut minas remittant, ipſi ne labores quidem volunt relaxare, qui non in rubro mari demergentur, ſed in ignis fluvium, atque pelagus intrudentur, pelagus impertrãſibile, atque magnitudine acerbiſſimum, in quo ignei fluctus montium inſtar eriguntur: ignei dico, nõ hujus ignis, ſed ignis certè multò quam hic horribilioris, cujus flamma maximam conficit abyſſum, ita ut undique ignis immaniſſimæ ſimilis feræ tranſcurrere videatur. Quòd ſi ſenſibilis iſte atque materialis, eos
C qui extra fornacem erant veluti fera exiliens abſorpſit, quid ille ignis faciet iis qui in ipſum inciderint? Et audi quid prophetæ de illo die præcinuerunt: [*Eſa. 13. b.*] *Tues domini incurabilis, furore ac ira plenus*. Nullus enim erit qui aſſiſtat, nemo qui juvare poſſit, nunquam jucundam & tranquillã Chriſti faciem perſpicere poteris. Verùm quemadmodum qui ad metalla deſtinantur, acerbis ita traduntur hominibus, ut nullos amicorum poſtea, ſed ſolos eos qui præſunt videant: ſimile quid tunc etiam erit, imò
D verò aſperius atq; truculentius. Nam hîc quidem accedere nonnunquam ad principes, atque rogare pro condemnatis poſſumus: ibi autem non amplius licet, ſed perſeverabunt in tanto dolore atque moleſtia, quantum nec dicere homini poſſibile eſt. Nam ſi acerrimos quos iſte ignis, & hæc flamma dolores infert, oratione aſſequi non poſſumus: quid de illo dicemus? præſertim cum hîc uno temporis momento in ignem poſitus homo expiret, ibi autem crematur quidem ac dolet, ſed nequaquam, quod crematur, conſumitur. Quid
E ergo ibi faciemus? Nam hæc etiam de meipſo dico. Sed tu qui magiſter es, de teipſo hæc dicis, quiſpiam objiciet, Nulla mihi ergo cura eſt, nihil mirum ſi in illa ſupplicia venero. Noli, obſecro, his cogitationibus depravari, noli hinc tibi conſolationem quærere. Dic enim quæſo, nónne naturæ incorporeæ diabolus eſt? nónne multò melior hominibus erat? hic tamen in tenebras ex luce cõverſus eſt.

Putáſne

Digitized by Google

Putáſne igitur conſolationem inde tibi futurá, ſi unà cum illo punieris? Minimè certè. Quid porrò Ægyptij? nónne magiſtratus etiam ſuos, & ſingulas principum domos eiſdem ulceribus vexari videbant, quumq; ſingulas domos luctus occupaſſet? an igitur putas ea de re illos reſpiraſſe? Nequaquam. Quod à factis eorum patuit. Nam ut quaſi flagello igneo cõpulſi, ad regem irruerunt, & Hebræorum populũ emittere coëgerunt. Frivola enim atq; frigida hæc ratio, nec credas, ſi cum aliis puniaris, conſolari te poſſe. Sed quid ego de gehenna loquor? Podagricos tibi ante oculos pone, qui quando acutis compunguntur dolorum ſtimulis, etſi mille offerres vehementius dolentes, ne reſpicere quidem dignantur. Non enim patitur intenſus dolor, ut quaſi ocioſi de cæteris cogitent, ac inde conſolentur. Minimè igitur nos hujuſmodi ſpes alat: nam conſolatio quæ à malis aliorum originem trahit, in mediocri afflictione locum habet. Quando autem magnus eſt cruciatus, & anima vexata nimium, adeo fluctuatur, ut ſeipſam quoq; ignorare videatur: unde fructum cõſolationis excerpere poterit? Ridicula ergo ſunt hujuſmodi verba, & puerorum incompoſitæ fabulæ, mœrori atq; luctui, & huic moderato hæc ſolent remedia decantari. Quieſcimus enim aliquantulum, quum audimus ſimile quid alteri accidiſſe: quamvis plerunque ipſe quoq; luctus hac ratione non mitigetur. Quid ergo erit in cruciatu ineffabili, quem ſtridor dentium declarat? Nunc moleſtus forſan vobis ſum, & dolorem his verbis infero. Sed quid faciam? Vellem ita mihi & vobis conſcius eſſe virtutis, ut hæc dicenda non viderentur. Verùm quamplurimi noſtrûm in peccatis vitam trahimus, utinam poſſem verè ad dolorem vos inducere, utinam mentem atque animum veſtrum poſſem commovere: quo facto, exitum orationi tunc optatum facerem. Nunc autem vereor, ne quidam hæc dicta mea contemnant, & majores hac de cauſa pœnas mereantur. Nec enim cùm dominus quiſpiam ſervis ſuis comminetur, ſi quis verba eius contemnat, impunè id faciet, ſed hujus quoque rei ſupplicium ſuet. Quare oro atque obſecro, quando de gehenna quicquam audimus, compungamur. Nihil enim certè hoc ſermone jucundius eſt, quandoquidem nihil ſit his rebus amarius. Et quomodo, inquies, de gehenna audire quicquam, ac dicere jucundum eſſe aſſeris? quippe quoniam res triſtis eſt in gehennam incidere, idcirco qui ab ea re procul amovent, ſermones ſuaviſſimi ſunt. Præterea hæc audiendo anima ad ſe convertitur, & cautior facta effertur altius, volatque ſublimius, malignæ cupiditatis expulſa tyrannide. Ita hæc de gehenna verba, ne in gehennam devenias efficiunt, ac medicinæ loco ſunt ſumenda. Quare date mihi veniam, vt verecundiam etiam atque dedecus futurum adiiciam. Nam quemadmodum Niniuitæ Iudæos tunc condemnabunt: ſic multi qui modò inferiores videntur, nos condemnabunt. Veniat ergo in mente quãta erit illa deriſio, quãta cõdénatio:

Luc. 11. d.

ἆρ' οὖν ἐστιν ὅστις παραμυθίαν ἐκ τοῦ μετ' ἐκείνου κολάζεσθαι λήψεται; οὐδαμῶς. τί δαὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ; πάντες; οὐχὶ καὶ τοὺς ἐν ἀρχαῖς ἑώρων κολαζομένους, καὶ ἑκάστην οἰκίαν πένθος ἔχουσαν; ἆρ' οὖν ἐντεῦθεν παρεκλήθησαν καὶ ἀνέπνευσαν; οὐ δῆτα· καὶ δῆλον ἐξ ὧν μετὰ ταῦτα ἐποίησαν, ὥσπερ ὑπό τινος φλογὸς μαστιζόμενοι, συνεπιστάντες τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναγκάσαντες ἐκβαλεῖν τῶν Ἑβραίων τὸν δῆμον. Καὶ γὰρ σφόδρα ψυχρὸς οὗτος ὁ λόγος, τὸ νομίζειν παρα-

A μυθίαν φέρειν τὸ μετὰ πάντων κολάζεσθαι, τὸ λέγειν, ὡς πάντες καὶ ἐγώ. τί γὰρ χρὴ λέγειν τὴν γέενναν; ἐννόησόν μοι τοὺς ὑπὸ ποδαλγίας κατεχομένους, ὅτ' ἂν ὑπὸ δριμείας ὀδύνης κατατείνωνται, κἂν μυρίους δείξῃς χαλεπώτερα πάσχοντας, οὐδ' εἰς νοῦν λαμβάνουσι. τὸ γὰρ ἐπιτεταμένον τῆς ἀλγηδόνος, οὐ συγχωρεῖ τῷ λογισμῷ σχολὴν τινὰ ἄγειν, εἰς τὸ λογίσασθαι ἑτέρους καὶ παραμυθίαν εὑρεῖν. Μὴ τοίνυν τῆς ψυχρᾶς ταύτης ἐλπίσι τρεφώμεθα. τὸ γὰρ δέξασθαι παραμυθίαν ἐκ τῆς τῶν πέλας

B κακῶν, ἐν ταῖς συμμέτροις γίνεται τῶν παθῶν· ὅτ' ἂν δὲ ὑπερέχῃ ἡ βάσανος, καὶ ζάλης ἡ πάντα μετὰ τὰ ἔνδον, καὶ μηδὲ ἑαυτὴν εἰδέναι ἡ ψυχὴ λοιπὸν ἔχῃ, πόθεν καρπώσεται παραμυθίαν; ὥστε γέλως πάντα ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ μῦθοι παίδων ἀνοήτων εἰσίν. τοῦτο γὰρ ὃ λέγεις ἐν ἀθυμίᾳ συμβαίνει, καὶ ἐν ἀθυμίᾳ συμμέτρῳ, ὅτ' ἂν ἀκούσωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα τὸ αὐτὸ ἐπέπονθεν· ἔστι δὲ ὅτι οὐδὲ ἐν ἀθυμίᾳ. εἰ δὲ ἐκεῖ οὐδὲ μίαν ἰσχὺν ἔχει· πολλῷ μᾶλλον ἐν ὀδύνῃ καὶ τοιαύτῃ ἀρρήτῳ, ἣν ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων δείκνυσι. καὶ οἶδα μὲν φορ-

C τικὸς ὢν καὶ λυπῶν ὑμᾶς διὰ τῶν ῥημάτων τούτων· ἀλλὰ τί πάθω; οὐ γὰρ ἐβουλόμην ταῦτα λέγειν, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτῷ καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἀρετὴν συνειδέναι· ἐπειδὴ δὲ ἐν ἁμαρτήμασιν ἐσμὲν οἱ πλείους, τίς ἄν μοι δοίη ἀληθῶς δυνηθῆναι λυπῆσαι ὑμᾶς, καὶ καθικέσθαι τῆς διανοίας τῶν ἀκροωμένων; τότε ἂν οὕτως ἀνέπαυσα τὸν λόγον. νῦν δὲ δέδοικα μή τινες καταφρονήσωσι τῶν λεγομένων, καὶ μείζων ἡ κόλασις διὰ τὴν ὀλιγωρίαν τῆς ἀκροάσεως γένηται. οὐ δὴ γὰρ εἰ δεσπότης τινὸς ἀπειλοίη, τῶν οἰκετῶν τις ἀκούων κα-

D ταφρονεῖ τῆς ἀπειλῆς, ἀτιμώρητον παρέδραμεν ἂν αὐτὸν ὁ ἀγανακτήσας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπόθεσις αὐτῷ κολάσεως ἂν ἐγένετο μείζονος. διὸ παρακαλῶ, κατανύξωμεν ἑαυτοὺς τῶν περὶ γεέννης ἀκούοντες λόγων· οὐδὲν γὰρ ἥδιόν ἐστι τῆς διαλέξεως ταύτης, ἐπειδὴ τῶν πραγμάτων οὐδὲν πικρότερον. καὶ πῶς ἡδὺ τὸ περὶ γεέννης ἀκοῦσαι φησί; ἐπειδὴ ἀηδὲς τὸ εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν, ὅπερ ἀποκρούεται τὰ δοκοῦντα φορτικὰ εἶναι ῥήματα, καὶ πρὸ τούτου ἑτέραν τίθησιν ἡδονήν. ἐπιστρέφει γὰρ ἡμῶν τὰς ψυχάς, καὶ εὐλαβεστέρας

E ποιεῖ, καὶ μετεωρίζει τὴν διάνοιαν, καὶ πτεροῖ τὸν λογισμόν, καὶ τὴν πονηρὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκβάλλει πολιορκίαν, καὶ ἰατρεία τὸ πρᾶγμα γίνεται. διὸ δὴ μετὰ τῆς κολάσεως δότε μοι καὶ τὴν αἰσχύνην εἰπεῖν. καθάπερ γὰρ τοὺς Ἰουδαίους οἱ Νινευῖται κατακρινοῦσι τότε· οὕτω καὶ ἡμᾶς πολλοὶ κατακρινοῦσι τῶν δοκούντων καταδεεστέρων νῦν. Ἐννοήσωμεν τοίνυν ὅσος ὁ γέλως, ὅση ἡ κατάγνωσις·

Digitized by Google

ἐννοήσωμεν καὶ βουλώμεθα ἵνα ἀρχὴν καινήν, καὶ
θύραν μετανοίας. πρὸς ἐμαυτὸν ταῦτα λέγω,
πρῶτον ἐμαυτῷ ταῦτα παραινῶ, καὶ μηδεὶς ὀργι-
ζέσθω ὡς κατακρινόμενος. ἀψώμεθα τῆς ὁδοῦ
τῆς στενῆς. μέχρι πότε τρυφή; μέχρι πότε ἄνε-
σις; οὐκ ἐνεπλήσθημεν ῥαθυμοῦντες; γελῶν-
τες; ἀναβαλλόμενοι; οὐ ταῦτα πάλιν ἔσται· τρά-
πεζα καὶ κόρος, καὶ πολυτέλεια, καὶ χρήματα,
καὶ κτήσεις, καὶ οἰκοδομαί; καὶ τί τὸ τέλος; θά-
νατος. τί τὸ τέλος; τέφρα καὶ κόνις καὶ σοροὶ καὶ A
σκώληκες. ἐπιδειξώμεθα τοίνυν καινήν τινα
ζωήν· ποιήσωμεν τὴν γῆν οὐρανόν· ἐντεῦθεν
δείξωμεν Ἕλλησιν ὅσων εἰσὶν ἀπεστερημένοι καλῶν.
ὅταν γὰρ ἴδωσι καλῶς ἡμᾶς πολιτευομένους, τὴν
ὄψιν αὐτὴν θεάσονται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
ὅταν γὰρ ἴδωσιν ἐπιεικεῖς, ὀργῆς καθαρούς, ἐπι-
θυμίας πονηρᾶς, βασκανίας, πλεονεξίας, τὰ ἄλ-
λα πάντα κατορθοῦντας, ἐροῦσιν· εἰ ἐνταῦθα
ἄγγελοι γεγόνασιν οἱ Χριστιανοί, τί ἔσονται μετὰ
τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν; εἰ ἔνθα ξένοι εἰσὶν οὕ- B
τω λάμπουσιν, ὅταν τὴν πατρίδα αὐτῶν ἀπο-
λάβωσιν, ἡλίκοι γενήσονται; οὕτω καὶ ἐκεῖνοι
βελτίους ἔσονται, καὶ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας δρα-
μεῖται, οὐκ ἔλαττον ἢ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων. Εἰ γὰρ
δώδεκα ὄντες ἐκεῖνοι, πόλεις ὁλοκλήρους καὶ
χώρας ἐπέστρεψαν· εἰ πάντες γενησόμεθα δι-
δάσκαλοι διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιμελείας,
ἐννόησον ποῦ ἀρθήσεται τὰ ἡμέτερα. οὐδὲ γὰρ
οὕτως ἐπισπᾶται τὸν Ἕλληνα νεκρὸς ἀνιστάμενος,
ὡς ἄνθρωπος φιλοσοφῶν. πρὸς μὲν γὰρ ἐκεῖ- C
νο ἐκπλαγήσεται, ἀπὸ δὲ τούτου κερδανεῖ. ἐκεῖ-
νο γέγονε καὶ παρῆλθε, τοῦτο δὲ μένει, καὶ διὰ
παντὸς αὐτοῦ γεωργεῖ τὴν ψυχήν. Ἐπιμελη-
σώμεθα τοίνυν ἡμῶν αὐτῶν, ἵνα καὶ ἐκείνους κερ-
δάνωμεν. οὐδὲν λέγω φορτικόν· οὐ λέγω,
μὴ γάμει· οὐ λέγω, καταλίμπανε πόλεις,
καὶ ἀφίστασο πολιτικῶν πραγμάτων· ἀλλ' ἐν
τούτοις ὤν, δεῖξον τὴν ἀρετήν. καὶ γὰρ τοὺς
ἐν μέσαις πόλεσι στρεφομένους βούλομαι μᾶλ-
λον εὐδοκιμεῖν τῶν τὰ ὄρη κατειληφότων. Δια- D
» τί; ὅτι πολὺ τὸ κέρδος ἐντεῦθεν γίνεται. οὐ-
» δεὶς γὰρ καίει λύχνον καὶ τίθησιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν
μόδιον. διὰ τοῦτο βούλομαι ἐπὶ τῆς λυχνίας κεῖ-
σθαι τοὺς λύχνους ἅπαντας, ἵνα πολὺ τὸ φῶς
γένηται. Ἀνάψωμεν τοίνυν αὐτοῦ τὸ πῦρ, ποι-
ήσωμεν τοὺς ἐν σκότῳ καθημένους ἀπαλλαγῆ-
ναι τῆς πλάνης. καὶ μή μοι λέγε ὅτι γυναῖκα
ἔχω, καὶ παιδία κέκτημαι, καὶ οἰκίας προΐ-
σταμαι, καὶ οὐ δύναμαι ταῦτα κατορθοῦν.
κἂν γὰρ τούτων μηδὲν ἔχῃς, ῥάθυμος δὲ ᾖς, E
πάντα οἴχεται· κἂν ταῦτα πάντα ᾖς περικείμε-
νος, σπουδαῖος δὲ ᾖς, περιέσῃ τῆς ἀρετῆς. ἓν
γάρ ἐστι τὸ ζητούμενον, γνώμης γενναίας παρασκευή.
καὶ οὔτε ἡλικία, οὔτε πενία, οὐ πλοῦτος, οὐ πραγμάτων
περίστασις, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ἐμποδίσαι δυνήσεται. καὶ
γὰρ γέροντες καὶ νέοι, καὶ γυναῖκας ἔχοντες,
καὶ

veniat ita (inquam) in mentem, ut incipiamus
aliquando ad veram accedere pœnitentiæ ja-
nuam. Mihi hæc ipſi dico, meipſum primò ex-
hortor, nemo mihi quaſi contemptus atq; cō-
demnatus iraſcatur. Capiamus iter anguſtum.
Uſquequo deliciabimur? uſquequo degemus
ocioſè, ridētes ac oſcitantes? Nō ſumus adhuc
ſatiati deſidia, & ꝑcraſtinatione? Nónne cadē
ſemper erunt, eadem iterum menſa, eadem ſa-
turitas, idem ſumptus, eædem pecuniæ, poſſeſ-
A ſiones, cōſtructiones ædium, quarum rerū o-
mnium qui erit demū finis? mors: quis erit, in-
quam, finis? cinis, ſepulchrum, vermes, pulvis.
Aliam ergo vivamus vitam, faciamus de terra
cœlū, monſtremus rectè vivēdo gentilib', qui-
bus bonis careant: nam quādo laudabiliter nos
vivere videbunt, quaſi faciem regni cœlorum
aſpicient. Quando quippe cernent modeſtos,
juſtos, ꝑcul ab ira, invidia, avaricia, atq; ab o-
mni prava cupiditate: quando cernent omnes
virtutis numeros in nobis, admirabuntur, ac
dicent: Si angeli nunc facti ſunt Chriſtiani,
B quales poſtea futuri ſunt? Si vehementer hîc
ſplendent, ubi ſe peregrinos arbitrantur, quo
fulgore rutilabunt, cum patriam recipient? Sic
illos etiam meliores faciemus, ſic religionis
noſtræ ſermo non minus quàm tempore apo-
ſtolorum curret ac progredietur. Nam ſi duo-
decim illi viri, civitates ac nationes integras
converterunt: quid erit, ſi vitam illorū omnes
imitabimur? ac per vitæ noſtræ integritatem
& claritatem aliis præluceamus? Cogita tecū
ipſe, quò ſublimitatis religio noſtra convola-
C bit: non enim ita mortuus à morte excitatus
ethnicum attrahet, ut vir religioſe vivens: ab
illo enim in admirationem rapietur, ab hoc
verò magnam utilitatem conſequetur. Præ-
terea reſurrectio à mortuis ſemel facta, facilè
oblivioni committitur: philoſophia verò vi-
vendi perpetuò manet, & viventium animos
ſedulò excolit atque nutrit. Excolamus igitur
noſmetipſos, ut etiam illos lucrifaciamus: nihil
dico arduū, nihil difficile. Non præcipio ne
uxorem ducas, nō jubeo ut urbē derelinquas,
ut ſecularia negocia negligas: ſed ut in his vi-
D vendo virtute præfulgeas. Volo enim majori
gloria virtutis coruſcare vos qui in medio ur-
bis verſamini, quàm illos qui montes & ere-
mum petierunt. Quare ſic? Quia magnā hinc
utilitatem cęteri conſequuntur. *Nemo enim ac-* *Mat. 5. b. &*
cenſa lucerna ſub modio ipſam ponit. Hac de cauſa *Luca 11. c.*
hortor, ut ſupra ornata cādelabra cunctas im-
ponatis lucernas, ut ampliſſima inde luce hūc
ignem accendamus, cujus lumine ſedentes in
tenebris ab errore liberabimus. Nec mihi di-
cas (quæſo) uxorem te duxiſſe, liberos ꝓcre-
E aſſe, magnarum ædium gubernationē habere,
ac ideo non poſſe iſta perficere. Nam quemad-
modum etiamſi nihil harum rerum haberes,
nihil tamen facere poſſes pigreſcendo: ſic his
omnibus circundatus, diligentia, ſtudio curá-
que ſuperabis. Una certè res quæritur, magni-
tudo & generoſitas animi, quam non ætas, non
inopia, non divitiæ, non aliquid aliud ne ad
virtutem pervenias coërcebit. Quippe tam
ſenes quàm juvenes, quàm uxores habentes,
liberos

Digitized by Google

liberos educantes, artes profeſſi præceptis do-
Daniel. 1. mini rectè paruerunt. Iuvenis atque adeo ado-
Gen 39. leſcens Daniel erat: Ioſeph in Ægypto ſervie-
Act. 18 a. bat: Aquila artem profitebatur: & purpuram
Ibidem 16. c. quædã vendens, officinæ præerat: alius carce-
Ibid. 16. e f. ris cuſtos: alius Centurio, ut Cornelius: alius
Ibid 10. a c d. imbecillis ac æger, ut Timotheus: alius non ſo-
Ibid. 16. a. lum ſervus, ſed & fugitivus, ut Oneſimus: ſed
nihil horum obfuit, ne omnes viri, mulieres,
juvenes, ſenes, ſervi, liberi, tam privati quàm
cum poteſtate, virtute coruſcent. Non ergo
vanis nos cauſis excuſemus, ſed optimo uſi cõ- A
ſilio, qualeſcunque ſimus, meliora capeſſa-
mus, ut rectè vivendo futura bona conſequa-
mur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu
Chriſti, Amen.

HOMILIA XLV.
[*in Gr. Codd. eſt XLIV.*]
EX CAPITE XII.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fra- B
tres ſtabant foris quærentes ei loqui. Dixit autem
quidã ei: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant
quærentes te alloqui. Ipſe autem reſpondens dicen-
ti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fra-
tres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos
dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

QVod pridie dicebam, inania
ſcilicet eſſe cuncta, atq; ſu-
perflua, cùm virtus non aſ-
ſit: id nunc, imò multò ma- C
gis etiam oſtenditur. Nam
ego quidem dicebam, nec
ætatem, nec ſexum, nec ere-
mi habitationem, nec cætera hujuſmodi quic-
quam nobis conferre, ſi mens atque animus
probus non ſit: hodierno verò die majus ali-
quid quàm hoc ſit, ab euangelio diſcimus.
Nam neque Chriſtum in utero geſtaſſe, neq;
mirabilem illum partũ edidiſſe admodum ꝑ-
fuerit, niſi virtus adfuerit: quod ex ſequẽtibus
patet. Adhuc enim ipſo loquente ad turbas, ait,
dixit quidam ei, mater tua & fratres tui quæ- D
runt te: cui Chriſtus reſpõdet: *Quænam eſt ma-*
ter mea, aut qui ſunt fratres mei? Hoc autem dice-
bat, nõ quia de matre ſua verecundaretur, aut
quia natũ ſe negaret ab illa. Non .n. profectò
ille uterus eum concepiſſet, ſi ab ea matre naſci
noluiſſet. Verùm ut ſignificanter exprimeret,
nullam etiam eſſe matri, quoniam peperit,
futuram utilitatem, niſi ut decet vitam pera-
gat. Quamvis & ex facto matris nõnihil impor-
tunitatis quoq; acceſſit. Conſidera igitur tam
matris quam fratrũ importunitatẽ: nam cùm E
debuiſſent intrare, atq; cum turbis ſimul au-
dire, aut ſaltem expectare foris ſermonis fi-
nem, ac demum accedere, ambitione quadam
ac oſtentatione commoti, foris eum in præ-
ſentia omnium evocarunt, ut viderentur fa-
cilè ac magna cum poteſtate Chriſto impera-
re. Hoc enim ipſum occultius ſignificans eu-
angeliſta, dicit: Adhuc ipſo loquente tur-
bis: ac ſi diceret, an nõ erat alia opportunitas?
an non

καὶ παῖδας τρέφοντες, καὶ τέχνας μεταχειριζόμενοι, καὶ
στρατευόμενοι, κατώρθωσαν τὰ ἐπιταχθέντα ἅπαν-
τα. καὶ γὰρ ὁ Δανιὴλ νέος ἦν, καὶ ὁ Ἰωσὴφ δοῦλος ἦν, καὶ
ὁ Ἀκύλας τέχνην μετεχειρίζετο, καὶ ἡ πορφυρόπω-
λις ἐργαστηρίου προειστήκει. καὶ ἄλλος δεσμοφύλαξ
ἦν, καὶ ἄλλος ἑκατοντάρχης ὡς ὁ Κορνήλιος, καὶ ἕτε-
ρος ἀσθενὴς ὡς ὁ Τιμόθεος, καὶ ἄλλος δραπέτης
ὡς Ὀνήσιμος· ἀλλ' οὐδὲν οὐδενὶ τούτων γέγονε κώλυ-
μα, ἀλλὰ πάντες εὐδοκίμησαν, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖ-
κες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, καὶ στρα-
τιῶται καὶ ἰδιῶται. Μὴ τοίνυν περιττὰ σκηπτώμεθα,
ἀλλὰ γνώμην παρασκευάσωμεν ἀρίστην. κἂν ὁπ-
οιοῦν ὦμεν, πάντως ἐπιληψόμεθα ἀρετῆς, καὶ τῶν μελ-
λόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πα-
τρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ'

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
εἶπε δέ τις αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑ-
στήκασι ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ εἰ-
πόντι αὐτῷ, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; καὶ τίνες οἱ ἀδελφοί μου;
καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶ-
πεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

Ὅπερ πρώην ἔλεγον, ὅτι ἀρετῆς
ἀπούσης ἅπαντα περιττὰ, τοῦτο
καὶ νῦν μετὰ πολλῆς δείκνυται τῆς
περιουσίας. ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλεγον,
ὅτι καὶ ἡλικία, καὶ φύσις, καὶ τὸ ἔ-
ρημον οἰκεῖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀ-
νόητα γνώμης οὐκ οὔσης ἀγαθῆς· σήμερον δὲ καὶ πλέον
ἕτερόν τι μανθάνομεν, ὅτι οὐδὲ τὸ κυοφορῆσαι τὸν Χρι-
στὸν καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον τόκον τεκεῖν, ἔχει τι κέρ-
δος, ἀρετῆς οὐκ οὔσης. καὶ τοῦτο μάλιστα ἐντεῦθεν δῆλον.
ἔτι γὰρ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, φησὶ, εἶπέ τις «
αὐτῷ, ὅτι ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε. ὁ «
δὲ λέγει· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες οἱ ἀδελφοί μου. «
Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐκ ἐπαισχυνόμενος ἐπὶ τῇ μη-
τρὶ, οὐδὲ ἀρνούμενος τὴν γεγεννηκυῖαν. εἰ γὰρ ἐπῃσχύνε-
το, οὐδ' ἂν διῆλθε διὰ τῆς μήτρας ἐκείνης· ἀλλὰ δη-
λῶν ὅτι οὐδὲν αὐτῇ ὄφελος τούτου, εἰ μὴ τὰ δέοντα
ποιεῖ ἅπαντα. καὶ γὰρ ὅπερ ἐπεχείρησε, φιλοτιμίας ἦν
περιττῆς· ἐβούλετο γὰρ ἐνδείξασθαι τῷ δήμῳ ὅτι κρα-
τεῖ καὶ αὐθεντεῖ τοῦ παιδὸς, οὐδὲν οὐδέπω περὶ αὐτοῦ μέ-
γα φανταζομένη. διὸ καὶ ἀκαίρως προσῆλθεν. Ὅρα
γοῦν καὶ αὐτῆς καὶ ἐκείνων τὴν ἀπόνοιαν. δέον γὰρ εἰσελ-
θόντας ἀκοῦσαι μετὰ τοῦ ὄχλου, ἢ μὴ τοῦτο βουλομένους
ἀναμεῖναι καταλῦσαι τὸν λόγον, καὶ τότε προσελθεῖν·
οἱ δὲ ἔξω καλοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἐπὶ πάντων τοῦτο ποιοῦσι,
φιλοτιμίαν περιδεικνύμενοι περιττὴν, καὶ δεῖξαι θέ-
λοντες ὅτι μετὰ πολλῆς αὐτῷ ἐπιτάττουσι τῆς ἐξου-
σίας. ὅπερ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς δείκνυται ἐγκα-
λῶν. αὐτὸ γὰρ τοῦτο αἰνιττόμενος οὕτως εἴρη-
κεν· ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις· ὡσα-
νεὶ ἔλεγε· μὴ γὰρ οὐκ ἦν καιρὸς ἕτερος;
μὴ

Digitized by Google

μὴ γὰρ οὐκ ἦν καὶ ἰδίᾳ διαλεχθῆναι αὐτῷ καὶ λαλῆσαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων, κοινῇ ταῦτα προθεῖναι ἐχρῆν καὶ ἐπὶ πάντων εἰπεῖν, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους κερδαίνειν· εἰ δὲ περὶ ἑτέρων τῶν αὐτοῖς διαφερόντων, οὐκ ἐχρῆν οὕτω κατεπείγειν. εἰ γὰρ πατέρα θάψαι οὐκ ἀφῆκεν, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ἀκολούθησις· πολλῷ μᾶλλον τὴν αὐτοῦ δημηγορίαν καταλῦσαι οὐκ ἐχρῆν ὑπὲρ τῶν οὐδὲν προσηκόντων. ὅθεν δῆλον ὅτι κενοδοξίᾳ τοῦτο μόνον ἐποίουν· A ὃ καὶ Ἰωάννης δηλῶν ἔλεγεν· ὅτι οὐδὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· καὶ τὰ ῥήματα δὲ αὐτῶν ἀπαγγέλλει τὰ πολλῆς γέμοντα ἀνοίας, λέγων, ὅτι εἷλκον αὐτὸν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, δι' ἕτερον μὲν οὐδέν, ἵνα δὲ αὐτοὶ δόξαν ἀπὸ τῶν ἐκείνου σημείων καρπώσωνται· εἰ γὰρ ταῦτα ποιεῖς, φησί, δεῖξον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδεὶς γάρ τι ποιεῖ ἐν κρυπτῷ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς φανερὸς εἶναι· ὅτε καὶ αὐτὸς αὐτοῖς ἐπετίμησε, τὴν σαρκικὴν αὐτῶν αἰτιώμενος γνώμην. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ὠνείδιζον καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὗ ἡμεῖς ἴσμεν τὸν πα- B τέρα καὶ τὴν μητέρα; καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οὐχὶ πρὸς ἡμᾶς εἰσι; τὴν εὐτέλειαν βουλόμενοι τὴν ἀπὸ τοῦ γένους ἀποκρύψασθαι, ἐπὶ τὴν τῶν σημείων αὐτὸν ἐκάλουν ἐπίδειξιν, διὰ τοῦτο αὐτοὺς διακρούεται, τὸ πάθος αὐτῶν βουλόμενος ἰάσασθαι· ὡς εἴγε ἀρνήσασθαι ἤθελε τὴν μητέρα, ὅτε ἐκεῖνοι ὠνείδιζον, τότε ἂν ἠρνήσατο· νῦν δὲ φαίνεται τοσαύτην αὐτῆς ποιούμενος πρόνοιαν, ὡς καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ σταυρῷ τῷ πάντων μάλιστα ποθουμένῳ μαθητῇ παρακαταθέσθαι αὐτήν, καὶ πολλὰ ὑπὲρ C αὐτῆς ἐπισκῆψαι. ἀλλ' οὐχὶ νῦν τοῦτο ποιεῖ, κηδόμενος αὐτῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ προσεῖχον ψιλῷ καὶ ἐκενοδόξουν, τὸ νόσημα ἐκβάλλει, οὐχ ὑβρίζων, ἀλλὰ διορθούμενος. σὺ δέ μοι μὴ τὰ ῥήματα ἐξέταζε μόνον τὰ ἐπιτίμησιν ἔχοντα σύμμετρον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀτοπίαν καὶ τὴν τόλμαν τῶν ἀδελφῶν, ἣν ἐτόλμησαν, καὶ τὸν ἐπιτιμῶντα τίς ἦν· ὅτι οὐχὶ ψιλὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ τί βουλόμενος ἐπετίμα. οὐδὲ γὰρ ἐξαπο- D ρῆσαι θέλων, ἀλλ' ἀπαλλάξαι τοῦ τυραννικωτάτου πάθους, καὶ κατὰ μικρὸν ἐναγαγεῖν εἰς τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν, καὶ πεῖσαι ὅτι οὐχ υἱὸς αὐτῆς μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ δεσπότης· καὶ ὄψει σφόδρα πρέπουσαν καὶ αὐτῷ τὴν ἐπιτίμησιν, κἀκείνῃ λυσιτελοῦσαν, καὶ μετὰ τούτων πολὺ καὶ τὸ ἥμερον ἔχουσαν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἄπελθε εἰπὲ τῇ μητρί, ὅτι οὐκ εἶ μου μήτηρ, ἀλλὰ πρὸς τὸν εἰπόντα ἀποτείνεται λέγων· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; μετὰ τῶν εἰρημένων, καὶ ἕτερόν τι κατα- E σκευάζων. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ μήτε ἐκείνους, μήτε ἄλλους συγγενείᾳ θαρροῦντας ἀρετῆς ἀμελεῖν. εἰ γὰρ ταύτην οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ μητέρα εἶναι, εἰ μὴ ἐκεῖνο εἴη, σχολῇ γ' ἂν ἕτερός τις ἀπὸ συγγενείας σωθήσεται. μία γὰρ εὐγένεια μόνη, τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιεῖν.

an non poteſt atis ſeorſum atq; ſecretius colloqui? Quid porro alioqui Chriſtũ volebant? Si enim de dogmatibus veritatis, publiceatq; in medium cunctis audientibus ꝓponere debebant, & cõmuniter omnib' fierent utilitati: ſin verò de rebus quibuſdam privatis atq; ſuis, nõ decebat tanta feſtinatione urgere. Nã ſi ad ſepeliendum patrem, ne conſequentia diſciplinæ inſcinderetur, non abire permiſit: quantò minus prędicationem abſolviſſet pro re aliqua A privata? Unde patet inani quadam gloria illos cõmotos fuiſſe, nihil adhuc magni de ipſo cogitantes: quod apertius ſignificavit Ioannes, dicens: *quia neque fratres eius credebant in eum.* Ioan. 7. a. Verba quoq; ipſorum recitat, non parvæ plena dementiæ, dicens, quod magno ſtudio Hieroſolymam ipſum trahebant, non alia de re, niſi ut à ſignis illius aliquod choragium gloriæ conſequerentur. Nam tu qui hæc facis, ajebant, oſtendas teipſum mundo. Nemo enim in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Ipſe autem tunc eos increpavit, carnales Mar. 6. a. B eorum accuſans cogitationes. Nam quoniam & Ioan. 6. c. Iudæi conviciantes dicebant: *Nónne hic eſt fabri filius, cujus & patrem & matrem novimus, & fratres eius apud nos ſunt?* ignobilitati generis detrahentes, ꝓpterea ipſum ad oſtendẽda miracula provocabant. Chriſtus autem ipſos depellebat, ut ab hac ægritudine animos ipſorũ liberaret. Nam ſi matrẽ voluiſſet negare, tunc opportunè profectò negaſſet, quando ſibi opprobrio mater à Iudæis dabatur. Nunc autem tantam curam de ipſa facere videtur, ut cùm C vel in cruce penderet, amantiſſimo eam diſcipulo commendaret, ac multa ſuper illa ordinaret: nunc verò non tantum ei honoris conferre videtur, quoniam fratrum qui nudum hominem illum cenſebant, inanem ambitionem ejicere ſtudebat. Itaque acerbius non ad contumeliam, ſed ad emendationem reſpondit. Tu verò noli verba tantùm perpendere, quæ mediocrem acrimoniam continent, verumetiam importunitatem, atq; audaciam fratrum conſidera. Et ad hæc quanta eſſet majeſtas illius qui increpat, in animo tuo verſe- D tur, quia nõ nudus homo, ſed unigenitus Dei filius: quem etiam ad finem verba illa tendant cogita. Non enim id dicebat ut illos perturbaret, ſed ut à tyrannica paſſione ipſos liberaret, & paulatim ad rectam opinionem traduceret, ac perſuaderet, quod non ſolummodo filius ipſius eſſet, verumetiam dominus atque curator: tunc videbis increpationem illam decentem, atque utilem, admodumq; manſuetam. Non enim reſpondet, abeas & dic mulieri huic, quia mater mea non eſt: ſed ad dicentem directo ſermone dicit, *quæ eſt mater mea?* E Præterea illud etiam probat, nec matrem, nec fratres ſuos, nec quoſcunque alios ſua fretos neceſſitudine & conſanguinitate, virtutem negligere oportere. Nam ſi nullam mater etiam in quantum mater, utilitatem conſequitur, niſi virtutem colat: multò minus alii neceſſitudine ſalvabuntur. Una enim ſola & vera & communis nobilitas atq; neceſſitudo cum Chriſto eſt, ut voluntatẽ Dei facias:

hic propinquitatis modus multo melior illo eſt
atque præſtantior. Quæ omnia probe tenen-
tes, nec de filiorum geſtis gloriemur, niſi vir-
tutes eorum imitemur: nec de parentum no-
bilitate quicquam nobis arrogemus, niſi pro-
bam eorum vitam ſequamur. Poteſt quippe et-
iam qui nõ genuit pater eſſe, & qui genuit, eo-
dem modo non eſſe. Idcirco alibi cum mulier
Luc. 11. d. quædam dixiſſet, *Beatus venter qui te portavit,*
& ubera quæ ſuxiſti: non reſpondit, nullus me
portavit venter, nec ulla ipſe ubera ſuxi, ſed,
beati qui faciunt voluntatẽ patris mei. Vides quẽ-
admodum nullibi conjunctionem hanc natu-
ræ hominum negat, ſed præponit ſemper il-
lam quæ à virtutibus eſt. Præcurſor etiam Io-
Matt. 3. b. annes cùm dicit: *Genimina viperarum*, ne vi-
deamini dicere, patrem habemus Abraham,
noluit oſtendere quia non eſſent ex Abraham
ſecundum naturam. ſed quia nihil ipſis prode-
rat eſſe filios Abrahæ, niſi etiam virtute illi
conjungerentur: quod & Chriſtus denotat di-
Ioan. 8. e. cens, *Si filii eſſetis Abrahæ, opera utique Abrahæ*
faceretis. Nec enim carnis conjunctione ab
Abraham eos ſeparare volebat, ſed admone-
bat ut nobiliorem hac atque veriorem inveſti-
garent propinquitatem. Quod & hîc diligen-
ter facit, quamvis aliquantulum moderatius
& levius videatur, quia de matre ſermo habe-
tur. Nec dixit, non eſt mater mea hæc, nec illi
fratres mei, quoniã non faciunt voluntatem
patris mei: nõ enim condemnare fratres ſuos,
ſed emẽdare voluit, ac ideo manſuetè ut ipſum
decebat reſpondens: *Qui facit voluntatem patris*
mei, inquit, *hic frater & ſoror & mater eſt*. Qua-
re ſi iſti etiam eſſe volunt, hanc viam peragant,
in hac perſeverent. Quando autem mulier il-
la clamavit dicens, *Beatus venter qui te portavit*:
non dixit ſe non habere matrem, ſed inde ma-
trem quoque ſuam beatitudinem conſecutu-
ram aſſeruit, ſi patris eius faceret voluntatem:
quam qui diligenter ſequuntur, & fratris, &
ſororis, & matris retinent locum. O mirabi-
lem honorẽ, ô virtutis incredibiles vires, quò
ducitis bene viventes homines? mulieres ſan-
ctiſſimam illam virginem beatificarunt, quot-
quot uterum illum admirantur, quotquot o-
ptarunt tales fuiſſe matres, & cætera conte-
mnere omnia. Quid igitur prohibet? Ecce nã-
que rectam, atq; facilem viam nobis ꝓpoſuit,
ut non fœminis ſolùm, verumetiam viris ad
hunc ordinem pervenire liceat, imò verò etiã
ad majorem. Multò enim propinquiores Deo
ſunt, qui voluntatem eius faciunt, q̃ qui ſum-
ma carnis neceſſitudine conjunguntur. Non
ergo ſimpliciter propinquitatem illam deſide-
ra, verumetiam viam capeſſe, magnoque ſtu-
dio confice, quæ ad hoc deſiderium te perdu-
cat. Hoc cùm dixiſſet, exivit è domo. Ita & in-
crepavit, & citò fecit quod poſtulabant. Pari-
ter in nuptiis quoque factum ab eo videamus.
Ioan. 2. a. Nam & ibi increpavit importunè petentem,
non tamen contradixit, ut & imbecillitati me-
deretur, & benevolentiam erga parentem o-
ſtenderet: hic quoq; ſimiliter & ægritudinem
inanis gloriæ repulit, & matrem ut decebat,
quamvis non in tempore petierit, honoravit.

In illo

οὗτος τῆς εὐγενείας ὁ τρόπος βελτίων ἐκείνου καὶ
κυριώτερος. ταῦτ᾽ οὖν εἰδότες, μήτε ἐπὶ παισὶν
εὐδοκίμοις μέγα φρονῶμεν, ἂν μὴ τὴν ἀρετὴν αὐ-
τῶν ἔχωμεν· μήτε ἐπὶ πατράσι γενναίοις, ἐὰν μὴ
ὦμεν αὐτοῖς ὁμότροποι. ἔστι γὰρ καὶ τὸν γεννήσαντα μὴ
εἶναι πατέρα, καὶ τὸν μὴ γεννήσαντα εἶναι. διὰ δὴ
τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ γυναικός τινος εἰπούσης· μακα-
ρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλα-
σας· οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐβάστασέ με κοιλία, οὐδὲ, μα-
A στοὺς οὐκ ἐθήλασα· ἀλλὰ τοῦτο, μενοῦνγε μακάριοι
οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου. ὁρᾷς πῶς ἄ-
νω καὶ κάτω οὐκ ἀρνεῖται τὴν κατὰ φύσιν συγγένειαν,
ἀλλὰ προστίθησι τὴν κατ᾽ ἀρετήν; καὶ ὁ πρόδρο-
μος δὲ λέγων· γεννήματα ἐχιδνῶν, μὴ δόξητε λέγειν
πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ, οὐ τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι οὐκ
ἦσαν ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ φύσιν, ἀλλ᾽ ὅτι οὐδὲν αὐ-
τοὺς ὠφελεῖ τὸ εἶναι ἐκ τοῦ Ἀβραάμ, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ
τῶν τρόπων συγγένειαν ἔχοιεν. ὃ καὶ ὁ Χριστὸς δη-
λῶν ἔλεγεν, εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀ-
B βραὰμ ἐποιεῖτε· οὐ τῆς συγγενείας αὐτοὺς ἀποστερῶν τῆς
κατὰ σάρκα, ἀλλὰ παιδεύων τὴν μείζονα ταύτης καὶ
κυριωτέραν ἐπιζητεῖν. τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα κατα-
σκευάζει, ἀλλ᾽ ἀνεπαχθέστερον καὶ ἐμμελέστερον.
καὶ γὰρ πρὸς μητέρα ἦν ὁ λόγος αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ
εἶπεν, οὐκ ἔστι μου μήτηρ, οὐδὲ ἀδελφοὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ
οὐ ποιοῦσι τὸ θέλημά μου, οὐδὲ ἀπεφήνατο καὶ κατεδί-
κασεν· ἀλλ᾽ ἐπὶ κυρίους αὐτοὺς ἐποίει τοῦ βούλεσθαι,
μετὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἐπιεικείας φθεγγόμενος.
ὁ γὰρ ποιῶν, φησι, τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, οὗτός
C μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν. ὥστε εἰ
βούλονται εἶναι, ταύτην ἐρχέσθωσαν τὴν ὁδόν. καὶ
ἡνίκα δὲ ἐβόησεν ἡ γυνὴ λέγουσα, μακαρία ἡ κοι-
λία ἡ βαστάσασά σε, οὐκ εἶπεν, οὐκ ἔστι μου μήτηρ,
ἀλλ᾽ εἰ βούλεται μακαρία εἶναι, τὸ θέλημα ποιείτω
τοῦ πατρός μου. ὁ γὰρ τοιοῦτος, καὶ ἀδελφὸς καὶ
ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν. βαβαὶ τῆς τιμῆς· βαβαὶ
τῆς ἀρετῆς. εἰς ὅσην ἀνάγει κορυφὴν τὸν μετιόντα αὐ-
τήν; πόσαι γυναῖκες ἐμακάρισαν τὴν ἁγίαν παρ-
θένον ἐκείνην καὶ τὴν νηδὺν, καὶ ηὔξαντο τοιαύτης
D γενέσθαι μητέρες καὶ πάντα προέσθαι; τί τοίνυν τὸ κω-
λῦον; ἰδοὺ γὰρ εὐρεῖαν ἔτεμεν ἡμῖν ὁδὸν, καὶ ἔξεστιν οὐ γυ-
ναιξὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνδράσιν ἐπὶ τῆς τοιαύτης γε-
νέσθαι τάξεως· μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πολλῷ μείζονος.
τοῦτο γὰρ πολλῷ μᾶλλον μητέρα ποιεῖ, ἢ αἱ ὠδῖνες
ἐκεῖναι. ὥστε εἰ μακαριστὸν ἐκεῖνο, πολλῷ μᾶλ-
λον τοῦτο, ὅσῳ καὶ κυριώτερον. μὴ τοίνυν ἁπλῶς
ἐπιθύμει· ἀλλὰ καὶ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσάν σε
ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν βάδιζε μετὰ πολλῆς τῆς σπου-
δῆς. ταῦτα τοίνυν εἰπὼν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας. εἶ-
E δες πῶς καὶ ἐπέπληξε καὶ ἐποίησεν ὅπερ ἐπεθύμει
ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῷ γάμῳ ποιεῖ. καὶ γὰρ ἐκεῖ ἐπετίμησεν
ἀκαίρως αἰτούσῃ, καὶ ὅμως οὐκ ἀντεῖπεν· τῷ μὲν προ-
τέρῳ διορθούμενος τὴν ἀσθένειαν, τῷ δὲ δευτέρῳ τὴν
περὶ τὴν μητέρα εὔνοιαν ἐπιδεικνύμενος. οὕτω
δὴ καὶ ἐνταῦθα, τῆς τε κενοδοξίας τὸ νόσημα
ἰάσατο, καὶ τὴν πρέπουσαν τιμὴν τῇ μη-
τρὶ ἀπέδωκε, καί τοι καὶ ἄκαιρα αἰτούσῃ.

ἐν

„ Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ φησὶν ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῆς
„ οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. εἰ γὰρ βού-
λεσθέ φησιν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ἰδοὺ ἐξέρχομαι καὶ δια-
λέγομαι. ἐπειδὴ γὰρ σημεῖα πολλὰ ἐποίησε, πάλιν
τὴν ἐκ τῆς διδασκαλίας ὠφέλειαν παρέχει, καὶ κά-
θηται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἁλιεύων καὶ σαγηνεύων
τοὺς ἐν τῇ γῇ. ἐκάθητο δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν οὐχ'
ἁπλῶς. καὶ τοῦτο αὐτὸ τέθεικεν αἰνιττόμενος ὁ εὐαγ-
γελιστής. ἵνα γὰρ δείξῃ, ὅτι βουλόμενος μετὰ ἀκρι-
βείας συγκροτῆσαι τὸ θέατρον, τοῦτο πεποίηκε, καὶ ὥστε
μηδένα ἀφεῖναι κατὰ νώτου, ἀλλὰ πάντας αὐτῷ προ-
σώπους ἔχειν. καὶ συνήχθησαν φησὶ πρὸς αὐτὸν ὄχλοι
„ πολλοί, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι,
„ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καθίσας
„ δὲ ἐκεῖ, διὰ παραβολῶν φθέγγεται, καὶ ἐλάλησεν αὐ-
„ τοῖς φησι πολλὰ ἐν παραβολαῖς. καίτοι γε ἐπὶ τοῦ
ὄρους οὐχ' οὕτως ἐποίησεν· οὐδὲ διὰ παραβολῶν τοσού-
των τὸν λόγον ὕφηνεν. τότε γὰρ ὄχλοι μόνον ἦσαν καὶ
δῆμος ἄπλαστος· ἐνταῦθα δὲ, καὶ γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι. σὺ δέ μοι σκόπει ποίαν προτέραν λέγει
παραβολήν, καὶ πῶς κατὰ ἀκολουθίαν αὐτὰς τίθη-
σιν ὁ Ματθαῖος. ποίαν οὖν πρώτην λέγει; ἣν μά-
λιστα πρώτην ἐχρῆν εἰπεῖν, τὴν ποιοῦσαν τὸν ἀκροα-
τὴν προσεκτικώτερον. ἐπειδὴ γὰρ αἰνιγματωδῶς ἔ-
μελλε διαλέγεσθαι, διανίστησι τὴν διάνοιαν τῶν ἀ-
κουόντων πρῶτον διὰ τῆς παραβολῆς. διὰ τοῦτο καὶ
ἕτερος εὐαγγελιστής φησι, ὅτι ἐπετίμησεν αὐτοῖς
ὅτι οὐ νοοῦσι, λέγων· πῶς οὐκ ἔγνωτε τὴν παραβολήν;
„ οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἐν παραβολαῖς φθέγγεται, ἀλλ'
ἵνα καὶ ἐμφαντικώτερον τὸν λόγον ποιήσῃ, καὶ πλείονα τὴν
μνήμην ἐνθῇ, καὶ ὑπ' ὄψιν ἀγάγῃ τὰ πράγματα. οὕ-
τω καὶ οἱ προφῆται ποιοῦσι. τίς οὖν ἐστιν ἡ παραβολή; ἰδοὺ
„ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν φησί. πόθεν ἐξῆλθεν ὁ
πανταχοῦ παρών, ὁ τὰ πάντα πληρῶν; ἢ πῶς ἐξῆλ-
θεν; οὐ τόπῳ, ἀλλὰ σχέσει καὶ οἰκονομίᾳ τῇ πρὸς ἡμᾶς,
ἐγγύτερος ἡμῖν γινόμενος διὰ τῆς κατὰ τὴν σάρκα πε-
ριβολῆς. ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς εἰσελθεῖν οὐκ ἐδυνάμεθα,
τῶν ἁμαρτημάτων διατειχιζόντων ἡμῖν τὴν εἴσοδον, αὐ-
τὸς ἐξέρχεται πρὸς ἡμᾶς. καὶ τί ἐξῆλθεν; ἀπολέσαι τὴν
γῆν ἀκανθῶν γέμουσαν; τιμωρήσασθαι τοὺς γεωργούς;
οὐδαμῶς· ἀλλὰ γεωργῆσαι καὶ ἐπιμελήσασθαι, καὶ σπεῖ-
ραι τὸν εὐσεβείας λόγον. σπόρον γὰρ ἐνταῦθα τὴν δι-
δασκαλίαν φησίν· ἄρουραν δὲ, τῶν ἀνθρώπων τὰς ψυ-
χάς· σπορέα δὲ ἑαυτόν. τί τοίνυν γίνεται ἀπὸ τοῦ σπέρ-
ματος τούτου; τρία ἀπόλλυται μέρη, καὶ σώζεται τὸ ἕν. καὶ
„ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσέ φησι παρὰ τὴν ὁδόν,
„ καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτά. οὐκ εἶπεν ὅτι
„ αὐτὸς ἔρριψεν, ἀλλ' ὅτι ἔπεσεν. ἃ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη,
„ ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ
„ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυ-
„ ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἃ δὲ ἐπὶ
„ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνι-
„ ξαν αὐτά. ἃ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου
„ καρπόν, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκον-
„ τα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Τέταρτον μέρος
ἐσώθη. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἐξίσης, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα
πολλὴ ἡ διαφορά. ταῦτα δὲ ἔλεγε, δηλῶν ὅτι μετὰ ἀ-
φθονίας ἅπασι διελέγετο. καθάπερ γὰρ ὁ σπείρων

In illo enim die, ait, *exiens Ieſus domo*, *ſedebat ſecus* Cap. 13.
mare. Ac ſi diceret, ſi videre me ac audire vul-
tis, jam exeo ut diſſeram. Et quoniam multis
coruſcavit ſignis, prædicando rurſus prodeſſe
hominibus vult. Et prope mare ſedens, eos
qui in terris erant piſcabatur. Sediſſe autem in
littore ſecus mare, non ſimpliciter poſitum ab
evangeliſta eſt, ſed ut intelligamus ne quiſpiã
à tergo Chriſti eſſet, ſed omnes contra faciem
eius aſpicerent. *Et congregatæ ſunt*, inquit, *ad*
A *ipſum turba multa, ita ut in naviculam aſcendens ſe-*
deret, & omnis turba in littore ſtabat, & locutus eſt Matt. 5. a.
eis multa in parabolis. Non ita certè in monte,
neq; per tot parabolas ſermonem contexuit:
tunc enim ibi quædam turba erat, & plebs in-
compoſita, hîc verò & ſcribæ & phariſæi pleri-
que aſſunt. Sed advertamus (quæſo) diligenter
quam primò parabolam attulit, & quomodo
ex conſequentia Matthæus omnia nobis pro-
poſuit. Quam ergo primum dixit? Certè quàm
primam eſſe oportebat, quæq; auditores mirũ
in modum attentiores faciebat: nam quia æni-
B gmaticè prędicaturus erat, exſuſcitandæ vehe-
mentius primum erant audientium mentes.
Hac ratione increpaſſe quoq; ipſum alius eu-
angeliſta ſcribit, quaſi non intelligentibus di-
centem: Quomodo non percepiſtis parabolã?
Neque hac ratione in parabolis ſolummodo Mar. 4. b.
loquitur, ſed etiam ut tenacius memoriæ quæ
dicuntur commendari poſſint, & expreſſior
ꝓpter ſimilitudines ſermo res ipſas ante ocu-
los apponat: qui dicendi modus prophetis et-
iam tritus eſt. Quæ igitur parabola eſt? *Exiit*
qui ſeminat ſeminare, inquit. Unde exiit, qui
C ubique præſens eſt, qui omnia replet? aut qua-
litérnam exiit? Certè non loco, ſed habitudi-
ne, atque incarnationis diſpenſatione propin-
quior nobis factus. Nam quia nos venire ad
ipſum non poteramus, peccatorum maceria
ingreſſum atque aditum prohibente, ipſe ad
nos egreditur. Ad quid igitur exivit? an ut
terram vepribus plenam perderet, & ignavos
agricolas puniret? Minimè: verùm ut optimo
cultu terram arando fertilem faceret, religio-
nis ac pietatis ſeminibus diligentius jactis.
D Nam ſemen hîc doctrinam ſuam, arva verò
& campos animas hominũ, ſeminatorem autẽ
ſeipſum appellat. Quid igitur de iſto ſemine
fit? Tribus perditis partibus, una tantummo-
do ſalvatur. *In ſeminando enim ipſum*, inquit,
quadam ſecus viam ceciderunt, & venerunt volu-
cres cœli, & comederunt ea. Nec dixit ſeipſum in
viam projeciſſe, ſed quòd ceciderũt ſecus viam.
Quadam verò ſupra lapidem, ubi nõ habebant ter-
ram multã, & continuò exorta ſunt, quia non habe-
bant altitudinẽ terræ: Sole autem orto aſtuaverunt,
& quia nõ habebant radicem, aruerunt. Quadam
E *autem ceciderunt inter ſpinas, & creverunt ſpina, &*
ſuffocaverunt ea. Quadam verò ceciderunt in terrã
bonam, & dabant fructũ, aliud centeſimum, aliud
ſexageſimũ, aliud triceſimum. Qui habet aures au-
diendi audiat. Quarta pars ſola ſalvata eſt, nec
univerſa æqualiter, ſed magno quodam inter-
jecto diſcrimine. His verbis copioſiſſimè o-
mnibus pietatis doctrinam propoſitam eſſe o-
ſtendit. Nam quemadmodũ agricola ſeminãs

non diſcernit campũ, ut in altera parte ſeminet, in altera verò minimè, ſed ꝓjicit ſemina: eodem ipſe modo ſalvator noſter non divitẽ, non pauperem, non ingenioſum aut rudẽ, aut fortem aut ignavum, aut diligentem aut deſidem diſcernit: ſed omnibus, quãvis non ignoret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei dicere: *Quid oportuit me facere, nec feci?* Et prophetæ quidẽ tanquam de vinea de populo loquuntur. *Vinea enim facta eſt*, ait, *dilecto*: & *Vineam de Aegypto tranſtuli*. Ipſe autem tanquam de ſemine: unde ſignificat facilius. atque maturius nunc homines obtemperaturos, & fructum confeſtim daturos. Quando autẽ audis exiiſſe ſeminantem, ut ſeminet, nõ idem iterari putes. Sæpius enim egreditur ſeminans ad aliam quoq; rem, quàm ad ſeminãdũ: puta ut novales ſcindat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evellat, aut tale quid aliud faciat. Ipſe autem ad ſeminandum egreſſus eſt. Cujus igitur cauſa, dic (quæſo) major pars ſeminis amiſſa eſt? Non ſeminantis quippe cauſa, ſed ſuſcipientis culpa terræ, hoc eſt ꝓpter non attendentem aut repugnantem animam. Sed cujus rei gratia nõ dixit quòd inertes ac deſides ocio ſemina corruperunt, divites deliciis merſerunt, molles atque ignavi perdiderunt? Noluit acerbius reprehẽdere, ne in deſperationem immittat: ſed conſcientiæ audientium, atque prudentiæ hujuſmodi examinationem reliquit: non autem ſemen ſolummodo, verumetiam ſagenã hoc paſſam eſſe invenies. Multa enim illa quoque incommoda tulit. Hac parabola diſcipulos docuit & exercuit, ut etſi plures eorum qui prædicationem apoſtolorum ſuſcepturi erant, perderentur, non caderent animis, cum id etiam in domino atque magiſtro pariter factum recordarentur: neque tamen ipſe, quamvis ita id futurum non ignoraret, ſemina projicere neglexit. Sed quomodo, inquies, credendum eſt in vepribus, & in lapide, & in via prudentem hominem ſeminare? In agris certè & in ſeminibus quæ terræ traduntur, ſtulte factum videretur: in animis autem, atq; doctrina probè atque laudabiliter. Non enim abſq; crimine agricola illud faceret, cùm nõ ſit poſſibile lapidem, aut viam aut vepres in terram bonam mutari: in animis autem hominũ non ita. Poſſibile enim eſt, ut lapis in terrã fertilem convertatur, & ut via non conculcetur, nec prætereuntibus cunctis ꝓpoſita jaceat: ſed in uberes agros traducta, nec vepres emittat, & ſemina foveat. Nam niſi hoc poſſibile, immo verò facile eſſet, nec certè ſeminaſſet. Quòd ſi hæc præterea mutatio in omnibus facta non eſt, non ſeminantis culpa, ſed audientium inobedientia id contigit. Nam ipſe quidem diligenter eis ſemina tradidit. Si verò illi corruperunt accepta, inculpabilis omnino eſt qui tanta benignitate in omnes æqualiter utitur. Nos verò illud etiã intelligimus, quia non eſt una perditionis via, ſed multæ, magnoque inter ſe disjunctæ intervallo. Nam qui via ſignificantur, hi negligentes ſunt, atq; ocioſi. Qui

Eſaia 5. b.
Ibidem. a.
Pſal. 79. b.
Matt. 13 f.

οὐ διαιρεῖ τὴν ὑποκειμένην ἄρουραν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἀδιακρίτως βάλλει τὰ σπέρματα· οὕτω καὶ αὐτὸς, οὐ πλούσιον οὐ πένητα διαιρεῖ, οὐ σοφὸν οὐκ ἄσοφον, οὐ ῥάθυμον οὐ σπουδαῖον, οὐκ ἀνδρεῖον οὐ δειλὸν, ἀλλὰ πᾶσι διαλέγεται τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρῶν, καίτοι προειδὼς τὰ ἐσόμενα· ἵνα ἐξῇ αὐτῷ λέγειν, τί με ἔδει ποιῆσαι καὶ οὐκ ἐποίησα; καὶ οἱ μὲν προφῆται ὡς περὶ ἀμπέλου διαλέγονται περὶ τοῦ δήμου· ἀμπελὼν γὰρ ἐγενήθη φησὶ τῷ ἠγαπημένῳ· καὶ, ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρεν· αὐτὸς δὲ ὡς περὶ σπόρου. τί δήποτε δηλῶν; ὅτι ταχεῖα ἔσται νῦν ἡ ὑπακοὴ καὶ εὐκολωτέρα, καὶ εὐθέως τὸν καρπὸν δώσει. Ὅταν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, μὴ ταυτολογίαν εἶναι νόμιζε· ἐξέρχεται γὰρ ὁ σπείρων πολλάκις καὶ ἐφ' ἕτερον πρᾶγμα, ἢ ὥστε νεῶσαι, ἢ ὥστε τὰς πονηρὰς ἐκτεμεῖν βοτάνας, ἢ ὥστε ἀκάνθας ἀνασπάσαι, ἢ ἄλλο τι ἐπιμελήσασθαι τοιοῦτον· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸ σπεῖραι ἐξῆλθεν. Πόθεν οὖν εἰπέ μοι τὸ πλεῖον ἀπώλετο τοῦ σπόρου; οὐ παρὰ τὸν σπείραντα, ἀλλὰ παρὰ τὴν ὑποδεχομένην γῆν, τουτέστι, παρὰ τὴν μὴ ἀκούσασαν ψυχήν. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐ λέγει, ὅτι τὰ μὲν ἐδέξαντο οἱ ῥάθυμοι καὶ ἀπώλεσαν· τὰ δὲ οἱ πλούσιοι καὶ ἀπέπνιξαν· τὰ δὲ οἱ χαῦνοι καὶ προὔδωκαν; οὐ βούλεται αὐτῶν σφόδρα καθικέσθαι, ὥστε μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ καταλιμπάνει τῷ συνειδότι τῶν ἀκουόντων τὸν ἔλεγχον. οὐχ ὁ σπόρος δὲ τοῦτο ἔπαθε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ σαγήνη. πολλὰ γὰρ καὶ ἐκείνη ἤνεγκεν ἄχρηστα. Ταύτην δὲ λέγει τὴν παραβολὴν, τοὺς μαθητὰς ἀλείφων καὶ παιδεύων, κἂν πλείους τῶν δεχομένων τὸν λόγον ὦσιν οἱ ἀπολλύμενοι, μὴ καταπίπτειν. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ δεσπότου τοῦτο γέγονε, καὶ ὁ πάντως προειδὼς, ὅτι ταῦτα ἔσται, οὐκ ἀπέστη τοῦ σπείρειν. καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον φησὶν, ἐπὶ τὰς ἀκάνθας σπείρειν, ἐπὶ τὴν πέτραν, ἐπὶ τὴν ὁδόν; ἐπὶ μὲν τῶν σπερμάτων καὶ τῆς γῆς οὐκ ἂν ἔχοι λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν διδαγμάτων, καὶ πολὺν ἔχει τοῦτο τὸν ἔπαινον. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς εἰκότως ἂν ἐγκαλεῖτο τοῦτο ποιῶν· οὐ γὰρ ἔνι τὴν πέτραν γενέσθαι γῆν, οὐδὲ τὴν ὁδὸν μὴ εἶναι ὁδὸν, οὐδὲ τὰς ἀκάνθας μὴ εἶναι ἀκάνθας· ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν οὐχ οὕτω. δυνατὸν γὰρ πέτραν μεταβληθῆναι, καὶ γενέσθαι γῆν λιπαρὰν καὶ τὴν ὁδὸν μηκέτι καταπατεῖσθαι μηδὲ προκεῖσθαι τοῖς παριοῦσιν ἅπασιν, ἀλλ' εἶναι ἄρουραν πίονα· καὶ τὰς ἀκάνθας ἀφανισθῆναι, καὶ πολλῆς ἀπολαύειν ἀδείας τὰ σπέρματα. εἰ γὰρ μὴ ἐξῆν, οὐκ ἂν ἔσπειρεν οὗτος. εἰ δὲ μὴ ἐγένετο ἐπὶ πάντων ἡ μεταβολὴ, οὐ παρὰ τὸν σπείραντα, ἀλλὰ παρὰ τοὺς μὴ βουλομένους μεταβληθῆναι. αὐτὸς μὲν γὰρ τὸ αὐτοῦ πεποίηκεν. εἰ δὲ ἐκεῖνοι τὰ παρ' αὐτοῦ προὔδωκαν, ἀνεύθυνος αὐτὸς ὁ τοσαύτην φιλανθρωπίαν ἐπιδειξάμενος. σὺ δέ μοι ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι οὐ μία τῆς ἀπωλείας ἡ ὁδὸς, ἀλλὰ διάφοροι καὶ ἀλλήλων διεστηκυῖαι. οἱ μὲν γὰρ τῇ ὁδῷ ἐοικότες εἰσὶν, οἱ βάναυσοι καὶ ῥάθυμοι καὶ ὀλίγωροι· οἱ δὲ

» οἱ δὲ ἐν τῇ πέτρᾳ, οἱ ἀσθενέστεροι μόνον. ὁ γὰρ ἐπὶ τὰ » πετρώδη σπαρείς φησι, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων » καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ ῥί- » ζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι. γινομένης δὲ » θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδα- » λίζεται. παντός, φησι, ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασι- » λείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπά- » ζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. οὐκ ἔστι δὲ ἴσον, μηδενὸς ἐπηρεάζοντος μὴ δὲ ἐνοχλοῦντος τὴν διδασκαλίαν μαρανθῆναι, καὶ πειρασμῶν ἐπικειμένων. οἱ δὲ ταῖς ἀκάνθαις προσεοικότες, πολλῷ τούτων ἀσυγγνωστότερον. ἵν' οὖν μή τι τούτων πάθωμεν, ἐπικαλύψωμεν τῇ προθυμίᾳ τὰ λεγόμενα καὶ τῇ διηνεκεῖ μνήμῃ. εἰ γὰρ καὶ ἁρπάζει ὁ διάβολος, ἀλλ' ἡμεῖς κύριοι τοῦ μὴ ἁρπαγῆναι· εἰ καὶ ξηραίνεται τὰ σπέρματα, οὐ παρὰ τὸ καῦσμα τοῦτο γίνεται. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι διὰ τὸ καῦσμα ἐξηράνθη, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν. εἰ καὶ ἀποπνίγεται τὰ λεγόμενα, οὐ παρὰ τὰς ἀκάνθας, ἀλλὰ παρὰ τοὺς συγχωροῦντας ἀναβῆναι ταύτας. ἔνεστι γάρ, ἐὰν θέλῃς, κωλῦσαι τὴν πονηρὰν πρὸ τὴν βλάστην, καὶ τῷ πλούτῳ εἰς δέον χρήσασθαι. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὁ αἰών, ἀλλ' ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος· οὐδὲ ὁ πλοῦτος, ἀλλ' ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου. Μὴ τοίνυν τὰ πράγματα αἰτιώμεθα, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διεφθαρμένην. ἔστι γὰρ καὶ πλουτεῖν, καὶ μὴ ἀπατᾶσθαι· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι εἶναι τούτῳ, καὶ μὴ ἀποπνίγεσθαι ταῖς φροντίσι. καὶ γὰρ δύο ἐλαττώματα ὁ πλοῦτος ἔχει ἐναντία· τὸ μέν, κατατεῖνον καὶ ἐπισκοτοῦν, τὴν μέριμναν· τὸ δέ, μαλακωτέρους ποιοῦν, τὴν τρυφήν. καὶ καλῶς εἶπεν, ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου· πάντα γὰρ τὰ τοῦ πλούτου ἀπάτη. ὀνόματα γὰρ μόνον ἐστὶν οὐκ ἐπὶ πραγμάτων κείμενα. καὶ γὰρ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ δόξα, καὶ ὁ καλλωπισμὸς καὶ πάντα ταῦτα φαντασία τίς ἐστιν, οὐ πραγμάτων ἀλήθεια. εἰπὼν τοίνυν τοὺς τρόπους τῆς ἀπωλείας, ὕστερον τίθησι τὴν καλὴν γῆν, οὐκ ἀφεὶς ἀπογνῶναι, ἀλλὰ διδοὺς ἐλπίδα μετανοίας· καὶ δεικνύς, ὅτι δυνατὸν ἐκ τῶν εἰρημένων εἰς ταύτην μεταβαλεῖν. καὶ τί εἰ καὶ ἡ γῆ καλὴ καὶ ὁ σπορεὺς εἷς, καὶ τὰ σπέρματα τὰ αὐτά, διατί ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα ἐνήνοχεν; ἐντεῦθεν πάλιν παρὰ τὴν φύσιν τῆς γῆς ἡ διαφορά. καὶ γὰρ ἔνθα ἂν καλὴ ἡ γῆ, πολλὴ ἐν αὐτῇ καὶ ἡ διαφορά. Ὁρᾷς οὐχὶ τὸν γεωργὸν αἴτιον ὄντα οὐδὲ τὰ σπέρματα, ἀλλὰ τὴν δεχομένην γῆν; οὐ παρὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην. καὶ ἐντεῦθεν δὲ πολλὴ ἡ φιλανθρωπία, ὅτι οὐχ ἕνα ἀπαιτεῖ μέτρον ὁ Θεὸς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρώτους ἀποδέχεται, καὶ τοὺς δευτέρους οὐκ ἐκβάλλει, καὶ τοῖς τρίτοις δίδωσι χώραν. ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἀκρόασις εἰς σωτηρίαν. καὶ τίνος ἕνεκεν φησίν, οὐχὶ καὶ τὰς ἄλλας ἔθηκε πονηρίας· οἷον, ἐπιθυμίαν σωμάτων, κενοδοξίαν; εἰπὼν τὴν μέριμναν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ πλούτου, ἅπαντα τέθεικε· καὶ γὰρ καὶ κενοδοξία καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα, τοῦ αἰῶνός ἐστι τούτου καὶ τῆς τοῦ πλούτου ἀπάτης· οἷον, ἡδονή, καὶ γαστριμαργία, καὶ βασκανία, κενοδοξία, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

περισσό-

Qui lapidi conferuntur, hi ſunt puſillanimes
qui ſolum per infirmitatem labuntur. Quod
enim in petroſa loca cecidit, inquit, hic eſt, qui
verbum audit, & accipit cum gaudio: ſed quoniam
non habet radicem, in tempore credidit,
& perſequutione veniente ſcandalũ paſſus eſt.
Omnes audientes veritatis verbum, & non intelligentes,
quoniam à cordibus eorum perniciosus
diabolus rapit quod ſeminatum eſt: hi
omnes viæ conferuntur. Non eſt autem æqua-
A le nulla tribulatione atque vexatione deficere,
& tentationib' victum ſuccumbere. Qui autẽ
vepribus atq; ſpinis ſimiles ſunt, multò magis
cæteris omnibus peccare videntur. Quare ne
quid tale nos patiamur, diligentia, magnitudine
animi, & jugi memoria ſemina obducamus.
Rapere quidem ipſa diabolus poteſt, ſed nos
poſſumus facere ne rapiantur. Areſcunt plerunque
ſemina, ſed non exuſta calore. Non
enim æſtibus calefacta exaruiſſe dixit, ſed quia
radicem nõ habebant. Suffocantur ſpinis quæ
audivimus, non quidem ipſarum ſpinarũ cul-
B pa, ſed eius qui creſcere ipſas permittit. Potes
enim, dummodo velis, pernicioſa hæc germina
ſentium incidere, ac divitiis laudabiliter uti.
Ideo nec ſeculum dixit, ſed ſolicitudinẽ ſeculi,
nec divitias, ſed divitiarum fraudem: non ergo
rebus cauſam, ſed menti corruptæ, atque
animo attribuamus. Poſſumus enim ita ditari,
ut non decipiamur: & in hoc ſeculo ſic conversari,
ut harum rerum curis non ſubmergamur.
Duo quippe vicia inter ſe oppoſita in divitiis
ſunt. Alterum quod incendit ſolicitudi-
C nem, & obfuſcat curis: alterum quod molliores
deliciis reddit. Rectè autem dixit fraus atque
deceptio divitiarum: quippe cum nihil aliud
in deliciis ſit, præter deceptionem: nomina
enim ſola ſunt in illis de rebus poſita. Nam
cùm voluptas & glória, tum ornatus & pompa
horumque ſimilia, phantaſmata quædam ſunt
nullam rem vero continentia. Quando igitur
perditionis modos primò expoſuit, de agro feraci
poſtremò mentionem facit, docens quod
deſperandum non ſit, ſed ſpem ſalutis per pœnitentiam
eſſe retinendam: hoc enim poſſibile
D eſt à dictis perditionum modis ad hunc ſalutiferum
modum traduci. Sed cur, ſi fertile territorium
eſt, & agricola unus, & eadem ſemina,
alius centum, alius ſexaginta, alius triginta
ꝓducit? Certè hóc quoq; propter ipſam terræ
naturã, cum diſcrimine ac differentia hæc ꝓdeunt.
Ita non agricolæ, neq; ſeminum cauſa,
ſed terræ conditione non naturaliter inſita, ſed
voluntate conſtituta, major atq; minor ꝓgreſſio
ſit. Miſericordia vero eius atq; benignitas
hic quoque apparet, cùm non unam omnibus
menſuram efflagitet: ſed primos ita libẽter re-
E cipiat, ut ſecundos non ejiciat, & tertiis locum
præbeat. Quæ omnia dixit, ne ſequẽtes
ipſum putarent ſolam audientiam ad ſalutem
ſufficere. Sed cur nam, inquies, nullam aliarum
malignitatũ mentionem facit? nihil de amoribus,
nihil de vana gloria, nihil de aliis compluribus?
Quum dixerit, ſolicitudo ſeculi iſtius,
& fallacia divitiarum, omnia comprehendit:
omnia enim hæc hujus ſeculi & divitiarũ ſunt.

Viam

Digitized by Google

Viam autem & lapidem adjecit. ut oſtendat nō
eſſe ſatis pecuniam contemnere, ſed oportere
aliis etiam virtutibus operam dare. Quid enim
prodeſt, ſi divitiis non ſervis, ignavus autem
atque mollis ſis? Quid etiam, ſi cùm ſis gene-
roſus, pigricia & negligentia audiendi verbi
divini labores? Non enim una re ad ſalutem o-
pus eſt, ſed primum oportet exquiſitè audire,
atq; audita rite memoriæ commēdare, deinde
magnitudinem animi adhibere. Accedit quod
omnis pecunia contemnenda ſit, & ſecula- A
rium cura rerum ejicienda: ac ideo audien-
tiam primo poſuit quandoquidem ea in pri-
Rom. 10. c mis opus eſt. *Quomodo enim credent, ſi non audi-
ent.?* Nos quoq; ipſi, quomodo quæ facienda
ſunt perdiſcemus, niſi prædicantibus diligen-
ter attendamus? Fortitudinem animi, ac divi-
tiarum contemptum ſubjunxit. Hæc atten-
tè audientes, undique noſipſos diligenter mu-
niamus, firmas in profundum radices jacien-
tes, ac ſeculares res omnes paruifacientes.
Quòd ſi illa faciemus, alia negligemus, nihil
nobis confert ad ſalutem. Quid enim refert, B
utrum hoc vel illo modo perdaris? Quid in-
tereſt ſi non divitiarum fraude, ſed ocio: aut
nō ocio, ſed puſillanimitate corrumparis? Sic
& agricola quocunque modo ſemina peritu-
ra pariter luget. Non ergo conſolationem
hinc accipias, quòd non omnibus modis pe-
reas: ſed acerbè lugeas, quod uno aliquo
quocunq; tandē modo pereas. Crememus ve-
pres, quæ prædicationem ſuffocant. Sciunt
id probe divites, quoniam non ad hæc ſo-
lùm, ſed nihil etiam ad aliud valent: nam cùm C
voluptatibus ſerviant, etiam ad res civiles
inutiles redduntur: quod ſi ad illas, multo
magis ad cœleſtes. Duplex enim peſtis cogi-
tationes illorum invadit: deliciarum putre-
do, & curarum magnitudo: quorum u-
numquodque ad ſubigendum navigium ſuf-
ficit. Si verò ambo concurrant atque con-
veniant, quanti proh dolor fluctus, quanta
tempeſtas concitatur? Nec mireris ſi nomi-
ne ſpinarum delicias appellavit. Tu enim ha-
rum turbatione ſuperatus, non ſentis: ſed qui
procul inde abſunt, non ignorant quod vehē- D
mētius omnibus ſtimulis pungant ciborū deli-
ciæ, ac multò magis quàm ulla ſolicitudo ta-
befaciant animā, acerbiſſimos dolores tam a-
nimæ quàm corpori inferentes. Non ita certè
curis homo ſauciatꝛ, ut voracitate. Itaq; quādo
vigiliç, quādo auriū quādo capitis dolores, atq;
tinnitus, quando ſtomachi ſubverſio, cæteraq;
hujuſmodi hominē occuparunt: nónne omniū
ſtimulorū puncturas hæc ſuperant? & quēad-
modū acutę vepres undecunq; capiuntur, atq;
cōſtringuntur, manus cruentant: eodē modo E
deliciæ pedibus, manibus, capiti oculis, omni-
bus ſimiliter membris officiunt: ſteriles etiam
ſunt, nullū quemadmodū vepres fructum p-
ducentes. ac multò magis quam cætera penè o-
mnia hominem cōficiunt. Deliciis enim ſene-
ctus citius ſurrepit, deliciis ſenſus obtundun-
tur, deliciis cogitatio retardatur, citius mens
tenebris obducitur, corpus diſſolvitur, major
ſtercoris copia recōditur quaſi atq; reponitur:
ita

προσέθηκε δὲ, καὶ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν πέτραν, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀρκεῖ χρημάτων ἀπηλλάχθαι μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀσκεῖν. Τί γὰρ ἂν χρημάτων μὲν ἐλεύθερος ἧς, ἄνανδρος δὲ καὶ μαλακός; τί δὲ εἰ ἄνανδρος μὲν μὴ ἧς, ῥάθυμος δὲ καὶ ὀλίγωρος περὶ τὴν ἀκρόασιν; οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ μέρος ἓν πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν, ἀλλὰ δεῖ πρῶτον μὲν ἀκροάσεως ἀκριβοῦς καὶ μνήμης διηνεκοῦς, ἔπειτα ἀνδρείας, εἶτα χρημάτων ὑπεροψίας, καὶ τῆς τῶν βιωτικῶν ἁπάντων ἀπαλλαγῆς. Διὰ γάρ τοι τοῦτο πρῶτον τίθησιν ἐκεῖνο τοῦτο, ἐπειδὴ τούτου πρώτου χρεία. πῶς γὰρ πιστεύσουσιν, ἐὰν μὴ ἀκούσωσι; καθάπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐὰν μὴ προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις, οὐδὲ μαθεῖν δυνησόμεθα ἃ χρὴ ποιεῖν· ἔπειτα τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὴν τῶν παρόντων ὑπεροψίαν. Ταῦτ' οὖν ἀκούοντες, πάντοθεν ἑαυτοὺς τειχίζωμεν, προσέχοντες τοῖς λεγομένοις, καὶ κατὰ βάθους ἀφιέντες τὰς ῥίζας, καὶ πάντων ἑαυτοὺς ἐκκαθαίροντες τῶν βιωτικῶν. ἂν δὲ τὰ μὲν ποιῶμεν, τῶν δὲ ἀμελῶμεν, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον. καὶ γὰρ μὴ οὕτως, ἀλλ' ἐκείνως ἀπολλύμεθα. τί γὰρ διαφέρει, ἂν μὴ διὰ πλοῦτον, ἀλλὰ διὰ ῥᾳθυμίαν· ἂν μὴ διὰ ῥᾳθυμίαν, ἀλλὰ δι' ἀνανδρίαν διαφθαρῶμεν; ἐπεὶ καὶ ὁ γεωργὸς, ἄν τε οὕτως ἄν τε ἐκείνως ἀπολέσῃ τὸν σπόρον, ὁμοίως πενθεῖ. μὴ τοίνυν ἐπειδὴ μὴ πᾶσιν ἀπολλύμεθα τοῖς τρόποις παραμυθίαν ἔχωμεν, ἀλλὰ ἀλγῶμεν οἵῳ ἂν ἀπολλώμεθα τρόπῳ, καὶ κατακαίωμεν τὰς ἀκάνθας, καὶ γὰρ ἀποπνίγουσι τὸν λόγον. καὶ ἴσασι τοῦτο οἱ πλουτοῦντες, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ μηδὲ πρὸς ἕτερα ὄντες χρήσιμοι. δουλεύοντες γὰρ καὶ αἰχμάλωτοι γενόμενοι τῶν ἡδονῶν, καὶ πρὸς τὰ πολιτικά εἰσιν ἄχρηστοι πράγματα. εἰ δὲ πρὸς ἐκεῖνα, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὰ τῶν οὐρανῶν; καὶ γὰρ διπλῆ τοῖς λογισμοῖς ἐντεῦθεν ἡ λύμη γίνεται, ἀπό τε τῆς τρυφῆς, ἀπό τε τῆς φροντίδος. τούτων γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸ μὲν ἕκαστον ἱκανὸν καταποντίσαι τὸ σκάφος· ὅτ' ἂν δὲ καὶ ἀμφότερα συνδράμῃ, ἐννόησον ἡλίκον τὸν κλύδωνα γίνεται. καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ τὴν τρυφὴν ἀκάνθας ἐκάλεσε. σὺ μὲν γὰρ ἀγνοεῖς μεθύων τῷ πάθει· οἱ δὲ ὑγιαίνοντες, ἴσασιν ὅτι ἀκάνθης μᾶλλον κεντεῖ, καὶ τρυφὴ πλέον ἢ μέριμνα δαπανᾷ τὴν ψυχὴν, καὶ χαλεπωτέρας παρέχει τὰς ὀδύνας καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ. οὐδὲ γὰρ οὕτως ὑπὸ φροντίδος τις πλήττεται, ὡς ὑπὸ πλησμονῆς. ὅτ' ἂν γὰρ ἀγρυπνίαι, καὶ κροτάφων διάτασις, καὶ καρηβαρίαι, καὶ σπλάγχνων ὀδύναι περιέχωσι τὸν τοιοῦτον, ἐννόησον πόσων ἀκανθῶν ταῦτα χαλεπώτερα. καὶ καθάπερ αἱ ἄκανθαι, ὅθεν ἂν κατασχεθῶσιν, αἱμάττουσι τὰς κατεχούσας αὐτὰς χεῖρας· οὕτω δὴ καὶ ἡ τρυφὴ, καὶ πόδας, καὶ χεῖρας, καὶ κεφαλὴν, καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ πάντα ἁπλῶς λυμαίνεται τὰ μέλη· καὶ ξηρὰ δὲ καὶ ἄκαρπός ἐστιν ὥσπερ ἡ ἄκανθα· καὶ πολλῷ μειζόνως ἐκείνης λυπεῖ καὶ ἐν τοῖς καιρίοις. καὶ γὰρ καὶ γῆρας ἄκαιρον ἐπισπᾶται, καὶ ἀμβλύνει τὰς αἰσθήσεις, καὶ σκοτοῖ τὸν λογισμὸν, καὶ πηροῖ τὸν νοῦν ὀξὺ βλέποντα, καὶ πλαδαρὸν τὸ σῶμα ποιεῖ, δαψιλεστέραν τῆς κόπρου τὴν ἀποθήκην ἐργαζομένη,
καὶ

Digitized by Google

ἢ πολλὴν τὴν σωρείαν τῶν κακῶν συνάγουσι, καὶ μεῖζον τὸ φορτίον, καὶ ὑπέρογκον ποιεῖται τὸν γόμον. ὅθεν καὶ πολλὰ καὶ συνεχῆ τὰ πταίσματα, καὶ πυκνὰ τὰ ναυάγια. τί δὲ λιπαρὸν ἐργάζῃ εἰπέ μοι τὸ σῶμα; μὴ γὰρ καταθῦσαί σε ἔχομεν; μὴ γὰρ παραθεῖναι τραπέζῃ; τοὺς ὄρνις καλῶς πιαίνεις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκείνας καλῶς. ὅτ' ἂν γὰρ πιανθῶσιν, ἄχρηστοι πρὸς ὑγιεινὴν εἰσὶ δίαιταν. τοσοῦτον κακὸν ἡ τρυφή, ὡς καὶ ἐν ἀλόγοις τὴν λύμην ἐπιδείκνυσθαι. καὶ γὰρ ἐκείνας τρυφώσας καὶ ἑαυταῖς καὶ ἡμῖν ἀχρήστους ποιοῦμεν· καὶ γὰρ τὰ περιττώματα ἀκατέργαστα· καὶ ἡ ὑγροτέρα σῆψις ἀπὸ τῆς πιμελῆς ἐκείνης γίνεται· τὰ δὲ οὐχ οὕτω τρεφόμενα, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τις ἐν νηστείᾳ διάγοντα, καὶ συμμέτρῳ διαίτῃ, καὶ πόνῳ τὰ καὶ ταλαιπωρούμενα, ταῦτα καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἄλλοις χρησιμώτατα, καὶ πρὸς τροφὴν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἅπαντα. οἱ γοῦν ἐκεῖνα σιτούμενοι μᾶλλον ὑγιαίνουσιν· οἱ δὲ τούτοις τρεφόμενοι, αὐτοῖς ἐοίκασι τοῖς θρέμμασι, καὶ ἐπίνοσοι γινόμενοι, καὶ τὸν δεσμὸν χαλεπώτερον ἐργαζόμενοι. οὐδὲν γὰρ οὕτω σώματι πολέμιον καὶ βλαβερόν, ὡς τρυφή· οὐδὲν οὕτω διαρρήγνυσι καὶ κατορύττει αὐτὸ καὶ διαφθείρει, ὡς ἀσωτία. διὸ μάλιστα ἄν τις καὶ ἐντεῦθεν ἐκπλαγείη τῆς ἀνοίας αὐτῶν, ὅτι οὐδὲ ὅσην ἐπὶ τῶν ἀσκῶν ἔχουσιν ἕτεροι τὴν φειδώ, τοσαύτην ἐφ' ἑαυτῶν θέλουσιν ἐπιδείκνυσθαι οὗτοι. ἐκείνους μὲν γὰρ οἱ τὸν οἶνον πωλοῦντες οὐκ ἐῶσι πλέον τοῦ δέοντος βαλεῖν, ὥστε μὴ διαρραγῆναι· τὴν δὲ ἀθλίαν οὗτοι γαστέρα, οὐδὲ ταύτης ἀξιοῦσι τῆς προνοίας, ἀλλ' ἐπειδὰν αὐτὴν ἐμπλήσωσι καὶ διαρρήξωσι, καὶ μέχρι τῶν ὤτων, μέχρι τῶν ῥινῶν, μέχρι τοῦ φάρυγγος αὐτὴν πληροῦσι τοῦ οἴνου, διπλῆν ἐντεῦθεν τῷ πνεύματι καὶ τῇ τὸ ζῶον οἰκονομούσῃ δυνάμει κατασκευάζοντες τὴν στενοχωρίαν. μὴ γὰρ διὰ τοῦτό σοι γέγονε φάρυγξ, ἵνα μέχρι τοῦ στόματος ἀνασπαστὸν οἴνου καὶ τῆς ἄλλης ἀποπληρώσῃς αὐτὸν διαφθορᾶς; οὐ διὰ τοῦτο ἄνθρωπε, ἀλλ' ἵνα προηγουμένως ᾄδῃς τῷ θεῷ, καὶ τὰς ἱερὰς ἀναπέμπῃς εὐχάς, καὶ τοὺς θείους ἀναγινώσκῃς νόμους, καὶ τοῖς πλησίον τὰ συμφέροντα συμβουλεύῃς. σὺ δὲ ὥσπερ διὰ τοῦτο αὐτὴν λαβών, ἐκείνῃ μὲν οὐδὲ μικρόν τινα καιρὸν σχολάζειν τῇ λειτουργίᾳ, πάντα δὲ τὸν βίον τῇ πονηρᾷ ταύτῃ αὐτὴν ὑποτάττεις δουλείᾳ. καὶ ὥσπερ εἴ τις κιθάραν λαβών, χρυσᾶς νευρὰς ἔχουσαν καὶ ἡρμοσμένην καλῶς, ἀντὶ τοῦ τὴν παναρμόνιον μελῳδίαν εἰς αὐτὴν ἀνακρούεσθαι, κόπρῳ πολλῇ καταχώσειε καὶ πηλῷ, οὕτω καὶ οὗτοι ποιοῦσι. κόπρον δὲ οὐ τὴν τροφήν, ἀλλὰ τὴν τρυφὴν ἐκάλεσα καὶ τὴν πολλὴν ἐκείνην ἀσέλγειαν. τὸ γὰρ πλέον τοῦ δέοντος, οὐκ ἔτι τροφή, ἀλλὰ λύμη μόνον. καὶ γὰρ ἡ γαστὴρ μόνη διὰ τὴν τῶν σιτίων μόνων γέγονεν ὑποδοχήν· στόμα δὲ καὶ φάρυγξ καὶ γλῶττα καὶ δι' ἕτερα ἀναγκαιότερα τούτων. πολλῷ μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἡ γαστὴρ διὰ σιτίων ὑποδοχὴν ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ σιτίων ὑποδοχὴν συμμέτρων. καὶ τοῦτο δηλοῖ, καταβοῶσα ἡμῖν μυρία ὅτ' ἂν ἐπηρεάσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς πλεονεξίας ταύτης. οὐ καταβοᾷ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμυνομένη τῆς ἀδικίας τὴν ἐσχάτην ἡμᾶς ἀπαιτεῖ δίκην. καὶ πρῶτον τοὺς πόδας τιμωρεῖται, τοὺς βαστάζοντας καὶ ἀπάγοντας ἡμᾶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα συμπόσια· ἔπειτα τὰς χεῖρας τὰς διακονουμένας αὐτῇ συνδέουσα, ἀνθ' ὧν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα προσήγαγον ἐδέσματα. πολλοὶ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ στόμα διέστρεψαν, καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ κεφαλήν· καὶ καθάπερ οἰκέτης, ὅτ' ἂν ἐπιταγῇ τι τὴν δύναμιν ὑπερβαῖνον, ἀπονοηθεὶς ὑβρίζει εἰς τὸν ἐπιτάξαντα πολλάκις· οὕτω καὶ αὐτή, μετὰ τῶν μελῶν τούτων καὶ τὸν ἐγκέφαλον πολλάκις αὐτὴν βιασθεῖσα ἀπόλλυσι καὶ διαφθείρει.

ſita ex ingenti afflictionũ aceruo, nauigio nimiũ onerib. oppreſſo, crebra cõtingũt naufragia. Quid.n. reſpõde quæſo, ita pingue corpus efficere ſtudes? An vt te ad immolandũ ducamus? an ut mẽſæ immolatũ apponamus? aves certè pingues ad ſaniorẽ diætam inutiles ſunt. Adeò mala deliciarum laſcivia eſt, vt irrationalibus quoq; peſtifera ſit. Nam & volucres ſaturitate nimia & ſibi & nobis inutiles efficiũtur: ſuperfluitates .n. indigeſtæ, ac putredo humidior à
A pinguedine oriũtur: quæ verò animalia nõ copioſè aluntur, ſed quaſi jejunãtia mediocri victu ſimul & labore exercentur, hęc animalia tã ſibi ſanitatem ſervant, q̃ nobis accõmodiora ſunt. Quare qui his veſcuntur, ſani vivunt: qui verò illis pinguiorib' ventres voraciter replẽt, illis ſimiles efficiuntur, tardi, & ad ægrotandũ aptiorrs facti, & ſtrictiora ſibi vincula cõparãtes. Nihil certè ita corpori noſtro repugnat & obeſt, ut ſatietas: nihil ita reſcindit, & ſuffodit ipſum, atq; corrumpit, ut luxuria. Quare amẽtiam atq; ſtoliditatem ipſorũ inde maximè
B quiſpiã admirabitur, quia nec ita ſibi parcere volunt, ſicut utribus cæteri. Nam qui vina huc & illuc traducunt, nolunt nimiũ utres implere, ne diſtenti rumpantur: iſti verò ærũnoſum ventrẽ nec utris quidẽ dignitate cõdonant, ſed diſtentant, & replent uſq; ad fauces, uſque ad nares, uſq; ad aures, duplicẽ hinc ſpiritui & vi animal diſpenſanti anguſtiã facientes. An ideo tibi fauces factæ ſunt, ut uſq; ad os vino atque cibo, & aliis corruptionibus te impleas? Non idcirco, crede mihi, ſed principaliter, ut oran-
C do canas ad Deum, & divinas ſcripturas ſacro ore perlegas, & proximis oratione conſulas. Tu verò ad hoc miniſterium nunquam aut rariſſimè faucib' uteris ſed per totũ vitæ ſpacium voracitatis inſanæ ſubjicis ſervituti. Et quemadmodum ſi quis citharam aureis ſidibus coaptatam in manus ſumeret, & cum illam concinne pulſare deberet ſtercore atq; cęno ipſam indigne obrueret: ſimiliter hi quoque faciunt. Sterc' aũt nõ alimẽtũ, ſed delicias & intẽperãtẽ illã voracitatẽ appellavi. Quod.n. neceſſitatem in comedẽdo excedit, id nõ alimẽtũ, ſed peſtis
D eſt. Aluus n. ſola ad cibos recipiẽdos facta eſt, os verò & fauces & lingua etiã ad alia his magis neceſſaria creata ſunt. Vel potius neque aluus aut ſtomach' ad recipiẽdũ ſimpliciter cibũ, ſed moderatè recipiẽdũ factus eſt: q manifeſtat cùm vehemẽter repletione gravatur, nõ modo reclamãdo nobis, ſed ulciſcẽdo, & ultima ſupplicia inferendo. Nã primũ pedes acrius punit, quib. ad praua ſympoſia, ad incõtinẽtes epulas adducimur. Deinde man', q̃ ſupflua miniſtrarũ, acrius ligat: in pleriſq; autẽ diſtortione os,
E oculi & caput dolore vexati ſunt. Et quẽadmodũ ſeruus quãdo ſupra vires quicquã impoſitũ eſt, dño impudẽtius maledicit: ſic & vẽter nimium plenus pręter dicta mẽbra, mẽtem quoque & cogitationem plerunque corrumpit.

Quod mirifica diſpẽſatione dixerim divinitus factũ: ut ſi ſponte moderatiorem vivendi contemnis normam, ſaltem invitus, quoniã videas tantum ex ſaturitate tibi imminere periculũ, modeſtius vivere coneris. Hęc igitur probè tenentes, fugiamus delicatas ciborũ apparationes, quæ in voracitatem inducunt. Curæ nobis ſit moderatio, ut & corpore bene valeamus, & animã ab omni languore liberemus, & futuram beatitudinem cõſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, &c.

HOMILIA XLVI.

[*in Gr. Codd. eſt XLV.*] EX CAPITE XIII.

Et accedentes diſcipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Ipſe autem reſpondens, dixit eis: vobis datum eſt noſſe myſterium regni cælorum, illis autem non eſt datum.

DIgnum certè eſt de diſcipulorum admirari prudentia, qui etſi magna diſcendi cupiditate arderent, opportunitatem tamẽ interrogationis expectant. Non enim coram omnibus id faciunt, quod Matthæus uno verbo deſignavit, dicens: & accedentes. Nec à verbo hoc ſolùm quaſi conjiciens id aſſero, ſed à Marco apertius ſcriptũ non ignoro, dicente ꝙ ſeorſum
Mar. 4. b. acceſſerint. Sic matrem quoq; ac fratres feciſſe decuiſſet: non autẽ palàm oſtentationis cauſa foras evocaſſe. Sed charitatem eorũ diligenter perpende, quomodo nõ mediocri curæ omnes qui Ieſum ſequebantur, ſibi erant. Prius enim aliorum commoda, deinde ſua quærere videntur. Cur enim, inquiunt, in parabolis eis loqueris? Non dixerũt, cur in parabolis nobis loqueris? Nã & alibi ſæpius nimium ſe proximis affectos eſſe omnib' oſtendũt: ut cùm dicunt, abſolve turbas: & quoniam noviſti quod ſcan-
Infr. 14. b. Infr. 15. b. dalizati ſunt. Quid igitur Chriſtus? *Vobis datũ eſt noſſe myſteria regni cælorũ: illis autem datum non eſt.* Hoc autem dixit, non neceſſitatẽ quãpiam oſtẽdens, nec temerariam ad aliquos doctrinæ attributionẽ à caſu, & ut contingit, illatam: ſed ut in ipſis omnium cauſam eſſe malorũ ſignificaret, ac aperiret donũ quoddã hoc eſſe, ac gratiam infuſam, quæ nullo pacto libertatem humanę tollit naturę: ꝙ à ſequentib' liquidius efficitur. Et attende quomodo ne aut illi deſperent, aut iſti torpore tabeſcant, datũ & nõ datũ eſſe audientes, in nobis harũ eſſe principium rerum aſſeruit. *Quicunq; n. habet dabitur ei, & abundabit: quicũq; autem non habet, & quod habet auferetur ab ipſo.* Is locus non parva caligine obductus eſt, & ineffabilẽ divinæ majeſtatis juſticiam aperit. Talę namq; eſt ꝙ dicitur: Cum .n. quiſpiam deſiderat, ait, & magno ſtudio atque cura virtutẽ inquirit, tunc ei ex Deo cuncta præſtabuntur: cùm autem nullo ſtudio atque voluntate ad rectè faciendum pronus eſt, tunc ei divinũ auxilium nõ conceditur: & quod etiam habet, auferetur ab ipſo. Non aufert certè Deus, ſed non prębet indignis favorẽ & patrocinium ſuum. Hoc ipſi quoq; nos factitamus. Cùm

Καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ᾠκονόμησε καλῶς, ἐκ τῆς ἀμετρίας τοσαύτην γίνεσθαι βλάβην· ἵν' ὅτ' ἂν ἑκὼν μὴ φιλοσοφῇς, κἂν ἄκων διὰ τὸν φόβον τῆς τοσαύτης διαφθορᾶς μετριάζειν μάθῃς. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, φεύγωμεν τρυφὴν, ἐπιμελώμεθα συμμετρίας, ἵνα καὶ τῆς τοῦ σώματος ὑγιείας ἀπολαύσωμεν, καὶ τὴν ψυχὴν πάσης ἀπαλλάξαντες ἀῤῥωστίας, τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
A αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΜΕ´.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ, διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.

B Ἄξιον θαυμάσαι τοὺς μαθητὰς, πῶς καὶ ἐπιθυμοῦντες μαθεῖν, ἴσασι πότε ἐρωτῆσαι ἐχρῆν. οὐ γὰρ ἐπὶ πάντων τοῦτο ποιοῦσι. καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ Ματθαῖος εἰπὼν, καὶ προσελθόντες. καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον, ὁ Μάρκος αὐτὸ σαφέστερον παρέστησεν, εἰπὼν ὅτι κατ' ἰδίαν προσῆλθον αὐτῷ. τοῦτο δὴ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μητέρα ποιῆσαι ἐχρῆν, καὶ οὐχὶ καλέσαι ἔξω καὶ ἐπιδείξασθαι. σκόπει δὲ αὐτῶν καὶ τὴν φιλοστοργίαν, πῶς πολὺν ὑπὲρ τῶν
C ἄλλων ποιοῦνται λόγον, καὶ πρότερον τὰ ἐκείνων ζητοῦσι, καὶ τότε τὰ ἑαυτῶν. Διατί γάρ φησιν ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; οὐκ εἶπον, διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς ἡμῖν; καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ φαίνονται φιλόστοργοι πρὸς ἅπαντας διακείμενοι, ὡς ὅτ' ἂν λέγωσιν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, καὶ ὅτι οἶδας ὅτι ἐσκανδαλίσθησαν. Τί οὖν ὁ Χριστός; ὅτι ὑμῖν δέδοται φησὶ γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐκ ἀνάγκην εἰσάγων οὐδὲ ἀποκλήρωσίν τινα ἁπλῶς καὶ
D ὡς ἔτυχε γινομένην· ἀλλὰ δεικνὺς αὐτοὺς ἁπάντων αἰτίους ὄντας τῶν κακῶν, καὶ παραστῆσαι θέλων ὅτι δωρεὰ τὸ πρᾶγμά ἐστι καὶ χάρις ἄνωθεν δεδομένη. οὐ μὴν ἐπειδὴ δωρεὰ, διὰ τοῦτο τὸ αὐτεξούσιον ἀνῄρηται. καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον. ὅρα γοῦν πῶς, ἵνα μήτε ἐκεῖνοι ἀπογνῶσι, μήτε οὗτοι ῥαθυμήσωσιν ἀκούσαντες ὅτι δέδοται, δείκνυσιν παρ' ἡμῖν τὴν ἀρχὴν οὖσαν. ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πολλῆς μὲν ἀσαφείας
E γέμει τὸ εἰρημένον· ἄφατον δὲ δικαιοσύνην ἐνδείκνυται. ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ὅτ' ἄν τις προθυμίαν ἔχῃ καὶ σπουδὴν, δοθήσεται αὐτῷ καὶ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἅπαντα· ὅτ' ἂν δὲ τούτων κενὸς ᾖ καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ μὴ εἰσφέρῃ, οὐδὲ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ δίδοται. καὶ γὰρ ὃ δοκεῖ ἔχειν φησὶν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ· οὐ τοῦ θεοῦ αἴροντος, ἀλλὰ μὴ καταξιοῦντος αὐτὸν τῶν αὐτοῦ. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν. ὅτ' ἂν

Digitized by Google

ὅτ' ἂν ἴδωμέν τινα ἀκούοντα ῥαθύμως, καὶ πολλὰ παρακαλοῦντες προσέχειν μὴ πείθωμεν, σιγῶμεν λοιπόν. εἰ γὰρ μέλλοιμεν ἐπιμένειν, ἐπιτείνεται αὐτῷ τὰ τῆς ῥαθυμίας. τὸν δὲ σπουδάζοντα μαθεῖν, ἐπισπώμεθα καὶ πολλὰ ἐγχέομεν. Καὶ καλῶς εἶπε καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν. οὐδὲ γὰρ αὐτὸ τοῦτο ἔχει. εἶτα καὶ σαφέστερον ὅπερ εἶπεν, ἐποίησε, δεικνὺς τί ἐστι τό, τῷ ἔχοντι δοθήσεται εἰπών· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτό φησι, ἐν παραβολαῖς λαλῶ αὐτοῖς, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν. οὐκοῦν ἀνοῖξαι ἔδει φησὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰ μὴ βλέπουσιν. ἀλλ' εἰ μὲν φύσεως ἡ πήρωσις ἦν, ἀνοῖξαι ἔδει· ἐπειδὴ δὲ ἑκουσία καὶ αὐθαίρετος ἡ πήρωσις, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν ἁπλῶς οὐ βλέπουσιν, ἀλλὰ βλέποντες οὐ βλέπουσιν. ὥστε τῆς αὐτῶν πονηρίας ἡ πήρωσις. εἶδον γὰρ καὶ δαίμονας ἐξελθόντας καὶ ἔλεγον· ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ἤκουσαν τῷ Θεῷ προσάγοντος αὐτοὺς καὶ πολλὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυμένου τὴν ὁμόνοιαν, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν οὗτος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐπεὶ οὖν τἀναντία καὶ ὧν ἔβλεπον καὶ ὧν ἤκουον ἀπεφαίνοντο, διὰ τοῦτό φησι καὶ τὸ ἀκούειν ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρῶ. οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἐντεῦθεν πλέον γίνεται, ἀλλὰ καὶ κρῖμα πλέον. οὐ γὰρ μόνον ἠπίστουν, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμων, καὶ κατηγόρουν, καὶ ἐπεβούλευον. ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο· οὐ γὰρ βούλεται εἶναι φορτικὸς κατηγορῶν. οὐκοῦν ἐξ ἀρχῆς οὐχ οὕτως αὐτοῖς διελέχθη· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς σαφηνείας. ἐπειδὴ δὲ διέστρεφον ἑαυτούς, ἐν παραβολαῖς λοιπὸν φθέγγεται. εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃ τις κατηγορίαν εἶναι ψιλὴν τὰ εἰρημένα, μηδὲ λέγωσιν ὅτι ἐχθρὸς ἡμῶν ὢν ταῦτα αἰτιᾶται καὶ διαβάλλει, καὶ τὸν προφήτην εἰσάγει τὰ αὐτὰ αὐτῷ ψηφιζόμενον. πληροῦται γὰρ αὐτοῖς φησὶν ἡ προφητεία ἡ λέγουσα· ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Εἶδες καὶ τὸν προφήτην μετὰ ταύτης τῆς ἀκριβείας κατηγοροῦντα; οὐδὲ γὰρ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι οὐ βλέπετε, ἀλλὰ βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· οὐδ' ὅτι οὐκ ἀκούσεσθε, ἀλλ' ὅτι ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε. ὥστε αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀφείλοντο πρῶτον τὰ ὦτα βύσαντες, τοὺς ὀφθαλμοὺς μύσαντες, τὴν καρδίαν παχύναντες. οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἤκουον, ἀλλὰ καὶ βαρέως ἤκουον. Ἐποίησαν δὲ τοῦτό φησι, μήποτε ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσομαι αὐτούς, τὴν ἐπιτεταμένην αὐτῶν λέγων πονηρίαν, καὶ μετὰ σπουδῆς ἀποστροφήν. καὶ τοῦτο λέγει, ἐφελκόμενος αὐτοὺς καὶ ἐρεθίζων, καὶ δεικνὺς ὅτι ἂν ἐπιστρέψωσιν ἰάσεται αὐτούς. ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι· οὐκ ἐβουλήθη με ἰδεῖν, καὶ χάριν ἔχω· εἰ γὰρ ἠξιώθην, εὐθέως ἐνδιδόναι ἔμελλον. Τοῦτο δὲ λέγει, δεικνὺς πῶς ἂν καταλλαγείη. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθά φησι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς, δεικνὺς

Cùm enim negligentem quẽquam ad audien-
dum perſpexerimus, adhortamur & admone-
mus, ut diligentius attendat: & ſi crebrò id fa-
cientes nõ perſuademus, ſilentio utimur, præ-
ſertim cùm videamus ex majori cura in majo-
rem illum devolui deſidiam. Attentiores au-
tem diſcendique cupidos attrahimus libenter,
& cõplura docemus. Rectè autem dixit, quod
habere videtur: neque enim habet, quod æſti-
matur habere. Deinde aperiens quid ſibi vult
A illud: ei qui habet, dabitur: ab eo verò qui nõ
habet, auferetur: *Idcirco*, ait, *in parabolis eis lo-
quor, ut videntes non videant, & audientes non au-
diant, neque intelligant.* Aperire igitur oculos
eorum oportebat, inquies, quoniam non vi-
debant. Oportebat quippe, ſi natura cæci non
vident. Verùm quoniã volentes oculos clau-
debant, ideo non ſimpliciter dixit, nõ vident,
ſed videntes non vident, ut à prava illorum
mente cæcitatis originem eſſe intelligeremus.
Nam cùm videant dæmonia ejici, dicunt: in
Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia Supra. 12. b.
B ejicit. Cùm audiant quod ad Deum eos addu-
cam, & oſtendam me admodum ipſius volun-
tati conſentire, non eſſe me à Deo cõtendunt.
Quoniam igitur contra veritatem, quam vide-
runt & audierunt, judicant: ideo etiam ipſam
audiendi facultatem ab eis aufero, cum nihil
ipſis utile inde, ſed majus peccatum accedere,
rerũ periculo pateat. Non enim ſolum incre-
dulitatis crimine tenebantur, verum etiam
quoniam accuſabant, & increpabant, & inſi-
diabantur, & majorem ſibi delictorum cumu-
lum exaggerabant. Non autem dixit hæc aper-
C te, ne accuſando moleſtus eſſet: ſed ab initio
quidem non ſic locutus eſt, ſed enodatius atq;
apertius: poſtea verò quia ſeipſos pervertebãt,
in parabolis loquitur. Sed ne quis eorum putet
odio atque calumnia ad dedecus ipſorum di-
cta, prophetam ipſius dictis conſona ꝑferen-
tem in medium adduxit. *Completur enim* ait, Eſai. 6. c.
*prophetia quæ dicit: Auditu audietis, & non intel-
ligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. In-
craſſatum enim eſt cor populi hujus, & auribus ſuis
graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: ne
D quando videant oculis, & auribus audiant, & cor-
de intelligant: & convertantur, & ſanem eos.* Vi-
des quam exquiſite propheta iſte prædixit? vi-
des quàm palam ipſos accuſavit? Nec enim di-
xit, non videbitis: ſed, videbitis, & non vide-
bitis: nec ſcriptum reliquit, quia non audie-
tis: ſed, audietis & non intelligetis. Quare ipſi
ſeipſos intelligentia vera privarunt, qui aures
obſtruunt, qui oculos clauſerunt, corda obdu-
rarunt. Non ſolum .n. non audiebant, ſed gra-
viter audiebant: hoc autẽ faciebant, ne quando
convertantur & ſanem eos: intenſam & ma-
E gnam nimirum nequitiam eorum ſignificat, &
ſtudioſe ipſos averti oſtendit: quamvis etiam
his verbis incitet ipſos, atq; attrahat, cùm o-
ſtendat, quia ſi convertantur, ſanabit eos. Ac
ſi quiſpiam diceret, noluiſti me videre gratiam
habeo: nam ſi dignum me putaſſes, ſtatim fle-
xus tibi aſſuiſſem: qui enim his verbis utitur,
reconciliationis viam affert. Sic igitur etiã hic,
quando ait, *ne quando convertantur, & ſanem eos:*
ita

ita utrumque oſtendit eſſe poſſibile, & converſionem videlicet hominum, & ſalutem cōverſorū: & ꝙ non ad gloriam ſuam, ſed ad ſalutē illorum omnia faciebat. Niſi.n. voluiſſet eos converti, ac ſalvos eſſe, tacuiſſet profectò, neque in parabolis quicquam locutus eſſet: nunc verò hac ipſa re, quia tenebris obfuſcatur oratio, ad quærendum eos movet. *Deus enim non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat.* Nam quòd nec à natura, nec à neceſſitate atque vi delicta oriuntur, audi quid ait Apoſtolis: *Veſtri autem beati ſunt oculi, quoniam vident: & aures, quoniam audiunt.* Non dicit quippe de viſu hoc, neq; de auditu corporis, ſed de viſu atq; auditu mentis. Iudæi etiam illi erant, ad quos hęc ſcribit, in eiſdem legibus atq; moribus educati, nec tamē ipſis quicquam obfuit ꝓphetia: quia bona fundamēta, bonas radices voluntatis atq; mētis poſſidebant. Vides nō ſignificare neceſſitatem, quod dicitur, vobis datum eſt? Non.n. beatificarentur, ſi coacti vi quicquam rectè feciſſent. Nec objicere potes obſcure illis hæc dicta fuiſſe: potuiſſent enim opportunè accedere ac interrogare, ſicut & diſcipuli fecerunt: ſed torpore atq; negligentia corrupti noluerunt. Cur dixi noluerunt? immo etiam adverſus eum ſtudioſè nitebātur: nec enim ſolum non credebant, aut nō audiebant, verūetiam impugnabant & perſequebātur prædicantem: quod ꝓpheta illis verbis denotavit dicēs: graviter audierūt. Diſcipuli quia tales nō fuerunt, beatificantur, & alibi rurſus beatitudinē eorum confirmando, dicit: *Amen amen dico vobis, quia multi prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt:* adventum ſcilicet meum, pręſentiā, miracula, vocem, pręd icationem. Hic.n. non ſolùm perditis illis eos anteponit, verumetiam ꝓphetis ac juſtis præſtantiores eſſe aſſerit atque beatiores. Quare ita? quoniam non ſolùm iſta aſpiciunt, quæ illi nō viderunt, verūetiam quæ illi videre cupierunt, iſti oculis cernūt. Nam fide ſolū illi intuiti hæc fuerūt, ſed iſti & oculis & multò clarius omnia perſpexerunt. Perpēdis quomodo rurſus vetera novis conglutinat? cùm enim non ſolū pręciſè illos futura non vidiſſe, ſed deſideraſſe quoque oſtendat: ſi alienus quidem à Deo eſſet, aut Deo cōtrarius, ꝓfectò non deſideraſſent. Vos igitur, inquit, quibus datū eſt, audiatis parabolā. Expoſuit deinde quæ nobis dicta pridem ſunt de negligentia & ſtudio, de ignavia & fortitudine, de conſequendis & abjiciendis pecuniis, ut quantū altera noceant, tantum altera ꝓdeſſe intelligamus. Virtutis quoque ipſius non unā dedit viam: neq; dixit, niſi qui centū faciet, ejicietur, ſed ſalvabitur, etiam ſi ſexaginta reddet, ſi ad triginta ſolummodo perveniet: ita facilè nobis per omnia ſalutis iter conſtituit. Quas ob res etiam tu ſi virginitatis arduū iter ingredi non potes, vivas moderatè cum uxore. Non potes omni ex parte pecuniam ejicere? offeras partem egentibus: grave videtur onus illud? æqualiter cum Chriſto partire ea quæ habes: quod ſi nō velis illi omnia relinquere, dimidium ſaltem,

Ezech. 18.g.

Luc. 3.b.

vel

δεικνὺς ὅτι καὶ τὸ ἐπιστραφῆναι δυνατὸν, καὶ μετα-
νοήσαντας ἔνι σωθῆναι· καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὴν αὐτοῦ δό-
ξαν, ἀλλ' εἰς τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἅπαντα ἐποίει.
εἰ γὰρ μὴ ἐβούλετο αὐτοὺς ἀκοῦσαι καὶ σωθῆναι, σι-
γῆσαι ἔδει, οὐχὶ ἐν παραβολαῖς λέγειν· νυνὶ δὲ αὐτῷ
τούτῳ κινεῖ αὐτοὺς, τῷ συνεσκιασμένα λέγειν. ὁ γὰρ
θεὸς οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ. ὅτι γὰρ οὐ
φύσεως τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲ ἀνάγκης καὶ βίας, ἄκου-
σον τί φησι πρὸς τοὺς ἀποστόλους· ὑμῶν δὲ μακά-
A ριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὅτι ἀκούει·
οὐ ταύτην λέγων τὴν ὄψιν οὐδὲ τὴν ἀκοὴν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ
διανοίας. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἰουδαῖοι ἦσαν, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς
τεθραμμένοι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρεβλάβησαν ἀπὸ
τῆς προφητείας, ἐπειδὴ τὴν ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν εἶχον
εὖ διακειμένην, τὴν προαίρεσιν λέγω, καὶ τὴν γνώ-
μην. ὁρᾷς, ὅτι τὸ, ὑμῖν δέδοται, οὐκ ἀνάγκης ἦν; οὐδὲ
γὰρ ἂν ἐμακαρίσθησαν, εἰ μὴ αὐτῶν ἦν τὸ κατόρθω-
μα. μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἀσαφῶς ἐλέγετο· ἠδύ-
ναντο γὰρ καὶ προσελθεῖν καὶ ἐρωτῆσαι καθάπερ οἱ μα-
B θηταί· ἀλλ' οὐκ ἠθέλησαν ῥάθυμοι ὄντες καὶ ἀνα-
πεπτωκότες. καὶ τί λέγω, οὐκ ἠθέλησαν; καὶ τὰ ἐναν-
τία μὲν οὖν ἐποίουν. οὐ γὰρ μόνον ἠπίστουν, οὐδὲ μόνον
οὐκ ἤκουον, ἀλλὰ καὶ ἐπολέμουν καὶ σφόδρα ἀη-
δῶς εἶχον πρὸς τὰ λεγόμενα. ὅπερ τὸν προφήτην
εἰσάγει κατηγοροῦντα, τῷ λέγειν βαρέως ἤκου-
σαν. ἀλλ' οὐ καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι· διὸ καὶ ἐμακάριζεν αὐ-
τούς. καὶ ἑτέρωθεν δὲ αὐτοὺς βεβαιοῖ πάλιν λέγων· Ἀ-
μὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐ-
πεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι
C ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν, τὴν παρουσίαν τὴν ἐμὴν
φησι, τὰ θαύματα αὐτὰ, τὴν φωνὴν, τὴν διδα-
σκαλίαν. ἐνταῦθα γὰρ οὐχὶ τῶν διεφθαρμένων
τούτων· ἀλλὰ καὶ τῶν κατωρθωκότων αὐτοὺς προ-
τίθησι. καὶ γὰρ καὶ ἐκείνων μακαριωτέρους αὐτοὺς εἶ-
ναί φησι. τί δήποτε; ὅτι οὐ μόνον ἅπερ οἱ ἰουδαῖοι οὐκ
εἶδον βλέπουσιν οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἐκεῖνοι ἐπεθύ-
μησαν ἰδεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τῇ πίστει μόνον ἐθεάσαν-
το· οὗτοι δὲ καὶ τῇ ὄψει, καὶ πολλῷ σαφέστερον. εἶδες πῶς
πάλιν τὴν παλαιὰν συνάπτει τῇ καινῇ, δεικνὺς οὐ
D μόνον οὐκ ἰδόντας ἐκείνους τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ
σφόδρα ἐπιθυμοῦντας; οὐκ ἂν δὲ, εἰ ἀλλοτρίου τινὸς
καὶ ἐναντίου θεοῦ ἦσαν, ἐπεθύμησαν. ὑμεῖς οὖν ἀκού-
σατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος· φησὶ, καὶ λέ-
γει τὰ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένα, τὰ περὶ ῥαθυμίας
καὶ σπουδῆς, τὰ περὶ δειλίας καὶ ἀνδρείας, τὰ περὶ χρη-
μάτων καὶ ἀκτημοσύνης, δεικνὺς τὴν ἐκεῖθεν βλά-
βην καὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν· εἶτα καὶ τῆς ἀρετῆς εἰσ-
άγει διαφόρους τρόπους. φιλάνθρωπος γὰρ ὢν, οὐ
μίαν ἔτεμεν ὁδὸν, οὐδὲ εἶπεν, ἐὰν μή τις ἑκατὸν ποιή-
E σῃ ἐξέπεσεν, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ ἑξήκοντα ποιῶν σώζεται·
καὶ οὐχ οὗτος μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ τριάκοντα. τοῦτο
δὲ ἐποίησεν εὔκολον κατασκευάζων τὴν σωτηρίαν.
Καὶ σὺ τοίνυν οὐ δύνασαι παρθενίαν ἀσκῆσαι;
γάμησον σωφρόνως. οὐ δύνασαι γενέσθαι ἀκτή-
μων; δὸς ἐκ τῶν ὄντων. οὐ φέρεις ἐκεῖνο τὸ φορτίον;
μέρισαι μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ ὑπάρχοντα. οὐ βούλει
αὐτῷ παραχωρῆσαι ἁπάντων; κἂν τὴν ἡμίσειαν.

κἂν

Digitized by Google

καὶ τὴν τρίτην ἐπίδος μοῖραν. ἀδελφός σου ἐστὶ καὶ συγκληρονόμος· ποίησον αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα συγκληρονόμον. ὅσα ἂν ἐκείνῳ δῷς, σαυτῷ δώσεις. οὐκ ἀκούεις τί φησιν ὁ προφήτης; τοὺς οἰκείους τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. εἰ δὲ συγγενεῖς ὑπερορᾶν οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον τὸν δεσπότην μετὰ τῆς δεσποτείας, καὶ τῆς συγγενείας δικαίωμα πρός σε ἔχοντα καὶ πολλῷ πλείονα ἕτερα. καὶ γὰρ καὶ μερίστην σε ἐποίησε τῆς αὐτοῦ, οὐδὲν παρὰ σοῦ λαβὼν, ἀλλὰ καὶ κατάρξας τῆς ἀφάτου ταύτης εὐεργεσίας. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, μήτε τῇ δωρεᾷ ταύτῃ γενέσθαι φιλάνθρωπον, μήτε ἀμοιβὴν ἀντὶ χάριτος δοῦναι, καὶ ἐλάττονα ἀντὶ μειζόνων; αὐτὸς μὲν γάρ σε τῶν οὐρανῶν κληρονόμον ἐποίησε· σὺ δὲ αὐτῷ οὐδὲ τῶν ἐν τῇ γῇ μεταδίδως. αὐτός σε οὐδὲν κατωρθωκότα, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸν ὄντα κατήλλαξε· σὺ δὲ οὐδὲ φίλον ὄντα καὶ εὐεργέτην ἀμείβῃ. καίτοι γε καὶ πρὸ τῆς βασιλείας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ δοῦναι χάριν δίκαιον ἔχειν αὐτῷ. καὶ γὰρ καὶ οἰκέται δεσπότας ἐπ' ἄριστον καλοῦντες οὐ παρέχειν, ἀλλὰ λαμβάνειν νομίζουσιν· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον γέγονεν. οὐ γὰρ ὁ οἰκέτης τὸν δεσπότην, ἀλλ' ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην πρῶτος ἐκάλεσεν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν. σὺ δὲ, οὐδὲ μετὰ τοῦτο καλεῖς; πρῶτός σε εἰς τὴν αὐτοῦ στέγην εἰσήγαγε· σὺ δὲ οὐδὲ δεύτερος; γυμνὸν ὄντα περιέβαλε· σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ ταῦτα ξένον ὄντα συνάγεις; πρῶτός σε ἐπότισε τὸ ἑαυτοῦ ποτήριον· σὺ δὲ οὐδὲ μικροῦ ἢ ψυχροῦ μεταδίδως ὕδατος; ἐπότισέ σε πνεῦμα ἅγιον· σὺ δὲ οὐδὲ τὴν σωματικὴν παραμυθῇ δίψαν; ἐπότισέ σε πνεῦμα, ἄξιον ὄντα κολάσεως· σὺ δὲ καὶ διψῶντα περιορᾷς; καὶ ταῦτα ἐκ τῶν αὐτοῦ μέλλων ἅπαντα ταῦτα ποιεῖν; οὐ γὰρ μέγα ἡγῇ τὸ ποτήριον κατέχειν ἐξ οὗ πίνειν ὁ Χριστὸς μέλλει καὶ προσάγειν τῷ στόματι; οὐχ ὁρᾷς ὅτι τῷ ἱερεῖ μόνῳ θέμις, τὸ τοῦ αἵματος ἐπιδιδόναι ποτήριον; ἐγὼ οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἀκριβολογοῦμαί φησι· ἀλλὰ κἂν αὐτὸς ἐπιδῷς, δέχομαι· κἂν λαϊκὸς ᾖς, οὐ παραιτοῦμαι. καὶ οὐκ ἀπαιτῶ οἷον ἔδωκα· οὐ γὰρ αἷμα ζητῶ, ἀλλ' ὕδωρ ψυχρόν. ἐννόησον τίνα ποτίζεις καὶ φρίξον· ἐννόησον ὅτι ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ γίνῃ σὺ, ἰδίᾳ χειρὶ διδοὺς, οὐ σάρκα, ἀλλ' ἄρτον, οὐχ αἷμα, ἀλλὰ ψυχροῦ ὕδατος ποτήριον. ἐνέδυσέ σε ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ ἐνέδυσέ σε δι' ἑαυτοῦ· σὺ κἂν διὰ τοῦ παιδὸς ἔνδυσον. ἐποίησέ σε ἔνδοξον ἐν οὐρανοῖς· σὺ τῆς φρίκης ἀπάλλαξον, καὶ τῆς γυμνότητος καὶ τῆς ἀσχημοσύνης. ἐποίησέ σε ἀγγέλων πολίτην, σὺ κἂν στέγης μετάδος μόνον· ὡς τῷ οἰκέτῃ τῷ σῷ δὸς οἰκίαν, οὐκ ἀποστρέφομαι ἐπὶ τὸ καταγώγιον, καὶ ταῦτά σοι τὸν οὐρανὸν ἀνοίξας ἅπαντα. ἀπήλλαξά σε φυλακῆς χαλεπωτάτης· ἐγὼ τοῦτο οὐκ ἀπαιτῶ, οὐδὲ λέγω, ἀπάλλαξόν με, ἀλλ' ἂν ἴδῃς με μόνον δεδεμένον, ἀρκεῖ τοῦτο εἰς παραμυθίαν ἐμοί. νεκρὸν ὄντα ἀνέστησα ἐγώ· παρὰ σοῦ οὐκ ἀπαιτῶ τοῦτο, ἀλλὰ λέγω, ἐπίσκεψαί με μόνον ἀρρωστοῦντα. ὅτ' ἂν οὖν οὕτως ᾖ μεγάλα τὰ διδόμενα, καὶ πολὺ κοῦφα τὰ ἀπαιτούμενα, καὶ μηδὲ ταῦτα παρέχωμεν, πόσης

vel etiam tertiã partem ipſi tradas. Frater tuus eſt, atque cohæres in regno cœlorum, fac eum etiam hîc cohæredem, præſertim cum omnia quæ ei præſtas, ad teipſum redundent, atq; refundantur. Non audis prophetam dicentem: *Propinquos ſeminis tui non deſpicias?* Quòd ſi cõjunctos ſanguine minime oportet negligere, quantò magis Deus negligendus non eſt, qui cum ſit dominus, ſumma etiam tecum neceſſitudine jungitur: qui etſi nihil abs te acceperit, ultro tamen ineffabili ſua commotus mi- Eſa. 58. b.
A ſericordia, cohæredem te ſuum conſtituit. Quomodo igitur nõ eſt extremæ tuæ dementiæ, ad nullã te benignitatẽ tanto munere moveri? Nec retributionem aliquam pro gratia, nec minima pro maximis reddere? Ipſe te cœlorum hæredem ſtatuit, tu nec ex iſtis terrenis quicquã ipſi concedis? Ipſe nullius te boni authorem, ſed hoſtem atq; inimicũ Dei reconciliavit: tu nec etiam amico & benefactori quippiam retribues? Quãvis certè etiam antequam regnum adipiſcaris, antequã cętera cõſequaris
B quæ tibi pmittuntur, propter ipſum, quoniã das, gratiam ei referre par eſt: ſic enim etiam liberti atq; clientes, cum dominos atq; patronos in convivium invitarunt, non obtuliſſe illis aliquid, ſed accepiſſe ab illis arbitrantur: hîc autem contrà factum eſſe videmus. Non enim ſervus dominũ, ſed dominus ſervum ad menſam ſuam primus invitavit, primus ad tecta ſua ſubduxit: tu verò etiam nec poſt hæc nec ſecundo loco invitare ſuſtines. Nudũ te induit, tu nec peregrinum conducis: primus tibi ca-
C licem ſuum obtulit, tu vel aquam frigidam ei negas: potavit te ſpiritu ſancto, quamvis indignus eſſes: tu nec corporalem hanc ſitim ſuã mitigare ſtudes, præſertim cum omnia hęc nõ à tuo, ſed à ſuo proveniant. Nónne magnum ducis, quòd calicem illum tenere potes, unde Chriſtus bibiturus eſt? nónne vides, quia ſoli ſacerdoti fas eſt ſanguinis calicem tibi tradere? Ego verò, Chriſtus inquit, non ad unguem iſta perſcrutor: ſed cum te præbueris, accipiam: etiamſi ſecularis ſis, non recuſabo, nec tantum poſtulo, quantum dedi: non enim
D ſanguinem, ſed aquam frigidam flagito. Cogita igitur cui potum præbes, & perhorreſcas: cogita quia ſacerdos Chriſti tu fias, cum propria manu ei offeras, non carnem, ſed panem: non ſanguinis, ſed aquæ frigidę calicem. Veſtimentũ te induit ſalutare, & hoc per ſeipſum, atq; ultro perfecit: tu ſaltem ipſum per puerũ atque famulum indue. Glorioſum te fecit in cœlis: tu nuditate, deformitate, frigore ipſum eripe. Angelorum te cõcivem effecit, tu in tecto ſaltem ſuſcipias, & ſicut unum famulorum domo tua contegas. Non renuo, inquit, hoc
E ego diverſorium, qui tibi ad cœlum viam cõſtruxi: qui te à duriſſimo erui carcere, iſtud abs te non peto: ſi liberare me à carceribus non potes, non parvum mihi ſolamen eſt, ſi modò vinctum viſites. Ego te mortuum ſuſcitavi, nec tale quid abs te requiro, ſed ad videndum ægrotum ſolummodo venias. Quando igitur ita ſe res habeant, & magna nobis largitus ſit, pro quibus minima quædam repetat: iſta

iſta negligentes jure ad ignem intrudemur, ad quem ſponte ruimus, diabolo & angelis eius præparatũ, cum vel lapides ipſos, ac duros ſilices inſenſibilitate ſuperemus. Dic enim, quæſo, quãta tibi hæc mentis videtur tarditas, ſi qui tot tantáque accepiſti, qui tot tantáque accepturus es, pecuniæ ſervies, quam paulò pòſt etiam invitus relinques? Quãdoquidem multi vel vitam ipſam neglexerint, ſanguinẽ ſuum effuderint: tu nec iſta quidẽ ſuperflua, ut cœlo potiaris, promere velis: qua dignus eris veniæ? aut quam ſatisfactionem invenies, qui ſemina terræ ſpe inductus tradis, qui magnas fœnore pecunias locas, & in domino ſub pauperum perſona alendo durus atq; inflexibilis omnino eſſe videris? Quæ omnia jugiter animo verſantes, ac recolentes quæ accepimus, quæ accepturi ſumus, quæ à nobis repetuntur: omni ſtudio, cura, opera, ſpiritalibus rebus incumbamus, humani atq; miſericordes ſimus, ne intolerabiles cruciatus nobis attrahamus. Cur.n. non putas ſufficere ad condemnandos nos, quod tot & tanta ſimus cõſecuti, quòd nihil magni à nobis exigatur, quodq; illa exigátur quæ vel inviti hic relinquemus, quòd deniq; tantam in rebus temporariis curam impendamus? Quorum ſingula ad cõdemnationem noſtram certè ſufficiunt. Si vero univerſa confluant atq; concurrant, quæ nobis ſpes reliqua ſalutis erit? Ne igitur condemnati cruciemur, benigne inopes pertractemus, ut hic honeſtè, & ibi glorioſè in æternum vivamus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XLVII.

[*in Gr. Codd. eſt XLVI.*] EX CAPITE XIII.

Aliam parabolam propoſuit eis dicens: Simile factum eſt regnum cœlorum homini qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo: cum autem dormirent, &c. Vſque, Simile eſt regnum cœlorum fermento.

QVid intereſt inter hanc & ſuperiorem parabolam? Illud certè: nam ibi eos qui nullo modo eum audire voluerunt, ſed confeſtim reſilientes, ſemina omnino perdiderunt: hic hæreticorum conciliabula ſignificavit. Prædixit enim etiam hoc, ne hac de re diſcipuli poſtea turbarentur. Illa igitur parabola non ſuſceptum, aut abjectum Chriſtũ eſſe oſtenditur: hac vero corruptorem etiam ſimul demonſtrat ſuſceptum. Illud ꝓfectò diaboli artibꝰ aſtutè fieri ſcire debemꝰ, ut veritati ſemper errores connexi atq; inſerti, per ſimilitudines facile decipiant leviores. Propterea nõ alia ſemina, ſed zizania immixta dixit, quæ tritico in ſpeciem ſimilima ſunt. Modũ quoq; inſidiarum ꝓpoſuit: dum .n. homines dormirent, ait. Non parvũ periculum prærupti præcipitii præſulibꝰ hinc imminere videtur, quibus agrorum cuſtodia cõmiſſa eſt: nec præſulibus modò, verùmetiam ſubditis. Liquidò autem hinc apparet poſt veritatis ſemina jam collecta erroris fraudẽ pullulaſſe, quod eventus quoque rerum confirmavit. Falſi enim prophetæ poſt prophetas apparuerunt,

πῶς οὐκ ἂν εἴημεν ἄξιοι γεέννης; πῶς οὐκ εἰκότως εἰς τὸ πῦρ ἄπιμεν τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, πέτρας ὄντες ἀναισθητότεροι. πόσης γὰρ ἀναισθησίας εἰπέ μοι, τοσαῦτα λαβόντας, τοσαῦτα ληψομένους χρημάτων εἶναι δούλους, ὧν μικρὸν ὕστερον ἀποστησόμεθα καὶ ἄκοντες; καὶ ἕτεροι μὲν καὶ τὴν ψυχὴν ἐπιδώκασι, καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεαν· σὺ δὲ οὐδὲ τὰ περιττὰ προΐεσαι ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν, ὑπὲρ τῶν τοσούτων στεφάνων; καὶ ποίας ἂν ἄξιος εἴης συγγνώμης, τίνος ἀπο-

A λογίας, ἐν μὲν τῷ σπείρειν τὴν γῆν πάντα ἡδέως προϊέμενος, καὶ ἐν τῷ δανείζειν ἀνθρώποις οὐδενὸς φειδόμενος· ἐν δὲ τῷ τρέφειν σου τὸν δεσπότην διὰ τῶν δεομένων, ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος ὤν; ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοήσαντες, καὶ λογισάμενοι ἅπερ εἰλήφαμεν, ἅπερ λαμβάνειν μέλλομεν, ἅπερ αἰτούμεθα, μὴ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἐπιδεικνύμεθα· γινώμεθά ποτε ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι, ἵνα μὴ τὴν ἀφόρητον δίκην ἐφ' ἑαυτοὺς ἑλκύσωμεν. τί γὰρ ἡμᾶς οὐχ ἱκανὸν κατακρῖναι, τὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀπολαῦσαι, τὸ

B μηδὲν μέγα αἰτεῖσθαι, τὸ τοιαῦτα αἰτεῖσθαι ἃ καὶ ἄκοντες ἐνταῦθα ἀπολείψομεν, τὸ πολλὴν ἐν τοῖς βιωτικοῖς φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυσθαι; τούτων γὰρ ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἱκανὸν ἡμᾶς καταδικάσαι· ὅταν δὲ ὁμοῦ τὰ πάντα συνέλθῃ, τίς ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; ἵν' οὖν ἅπασαν ταύτην τὴν κατάκρισιν διαφύγωμεν, ἐπιδειξώμεθά τινα δαψίλειαν περὶ τοὺς δεομένους. οὕτω γὰρ καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν ἐκεῖ ἁπάντων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα

C καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μϛʹ.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐπέσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ, κύριε οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ ἀγρῷ σου; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, θέλεις οὖν ἀ-

D πελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε οὖν συναυξάνεσθαι ἀμφότερα ἄχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ τότε ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια.

Τί τὸ μέσον ταύτης καὶ τῆς προτέρας παραβολῆς; ἐκεῖ τοὺς μηδ' ὅλως προσεσχηκότας [αὐτῷ] φησὶν, ἀλλ' ἀποπηδήσαντας καὶ τὸν σπόρον προϊεμένους· ἐνταῦθα δὲ, τὰ τῶν αἱρετικῶν λέγει συστήματα. ἵνα γὰρ μηδὲ τοῦτο τοὺς μαθητὰς θορυβῇ, καὶ τοῦτο προλέγει, μετὰ τὸ διδάξαι αὐτοὺς διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖ. ἐκείνη μὲν ἡ παραβολὴ

E φησὶν, ὅτι οὐκ ἐδέξαντο· αὕτη δὲ, ὅτι φθορέας ἐδέξαντο. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ διαβόλου μεθοδείας, τῇ ἀληθείᾳ ἀεὶ παρεισάγειν τὴν πλάνην, πολλὰ ἐπιχρωννῦντα αὐτῇ τὰ ὁμοιώματα, ὥστε εὐκόλως κλέψαι τοὺς εὐεξαπατήτους. διὰ τοῦτο οὐκ ἄλλο τι σπέρμα, ἀλλὰ ζιζάνια καλεῖ, ὃ καὶ κατὰ τὴν ὄψιν ἔοικέ πως τῷ σίτῳ. εἶτα λέγει καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιβουλῆς. ἐν γὰρ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους φησίν. οὐ μικρὸν τοῖς ἄρχουσιν ἐντεῦθεν ἐπικρεμννὺς τὸν κίνδυνον, τοῖς μάλιστα τῶν ἀρουρῶν τὴν φυλακὴν ἐμπεπιστευμένοις. οὐ τοῖς ἄρχουσι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις. δείκνυσι δὲ καὶ τὴν πλάνην μετὰ τὴν ἀλήθειαν οὖσαν, ὅπερ καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἔκβασις μαρτυρεῖ. καὶ γὰρ μετὰ τοὺς προφήτας, οἱ ψευδοπροφῆται·

καὶ

Digitized by Google

καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ψευδαπόστολοι· καὶ μετὰ τὸν Χριστὸν, ὁ ἀντίχριστος. ἂν γὰρ μὴ ἴδῃ τι μιμήσηται ὁ διάβολος, ἢ τισὶν ἐπιβουλεύσῃ, οὔτε ἐπιχειρεῖ οὔτε οἶδε. Καὶ νῦν τοίνυν, ἐπειδὴ εἶδεν· ὅτι ὁ μὲν ἐποίησεν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα, ἄλλην ἔρχεται [λοιπὸν] ὁδόν. ἐπεὶ γὰρ ἁρπάσαι οὐκ ἠδυνήθη τὸ ῥιζωθὲν, οὐδὲ ἀποπνῖξαι, οὐδὲ κατακαῦσαι, δι' ἑτέρας ἀπάτης ἐπιβουλεύει, παρεμβάλλων τὰ [ὧδε] ἑαυτοῦ. καὶ τί διαφέρουσιν οἱ καθεύδοντες φησὶ τῶν τὴν ὁδὸν μεμιμημένων; ὅτι [ἐκεῖ] εὐθέως ἥρπασεν· οὐδὲ γὰρ ῥιζωθῆναι ἀφῆκεν· ἐνταῦθα δὲ, πλείονος ἐδεήθη τῆς μηχανῆς. ταῦτα δὲ λέγει ὁ Χριστὸς, παιδεύων ἡμᾶς διαπαντὸς ἐγρηγορέναι. κἂν γὰρ ἐκείνας διαφύγῃς τὰς βλάβας φησὶν, ἔστι καὶ ἑτέρα βλάβη. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διὰ τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς πέτρας καὶ τῶν ἀκανθῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διὰ τοῦ ὕπνου ἡ ἀπώλεια γίνεται. ὥστε διηνεκοῦς φυλακῆς δεῖ. διὸ καὶ ἔλεγεν· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. τοιοῦτόν τι γέγονε καὶ παρὰ τὴν ἀρχήν. πολλοὶ γοῦν τῶν προεστώτων πονηροὺς εἰσάγοντες ἄνδρας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αἱρεσιάρχας κρυπτομένους πολλὴν εὐκολίαν τῇ τοιαύτῃ παρέσχον ἐπιβουλῇ. οὐδὲ γὰρ πονεῖν δεῖ τῷ διαβόλῳ [λοιπὸν] ὅταν ἐκείνους εἰς μέσον φυτεύσῃ. καὶ πῶς δυνατὸν μὴ καθεύδειν φησί; τὸν μὲν [οὖν] φυσικὸν ὕπνον, οὐ δυνατὸν· τὸν δὲ τῆς προαιρέσεως, δυνατόν. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε· γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει. εἶτα δείκνυσι καὶ περιττὸν τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ βλαβερὸν μόνον. μετὰ γὰρ τὸ γεωργηθῆναι τὴν ἄρουραν, καὶ μὴ χρείαν εἶναι μηδενὸς, τότε ἐπισπείρει οὗτος, καθάπερ καὶ οἱ αἱρετικοὶ ποιοῦσιν· [οἳ] δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ κενοδοξίαν ἐμβάλλουσι τὸν ἑαυτῶν ἰόν. οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μετὰ τοῦτο μετ' ἀκριβείας αὐτῶν ὑπογράφει τὴν σκηνὴν ἅπασαν. ὅτε γὰρ ἐβλάστησε [φησὶν] ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. ὅπερ καὶ οὗτοι ποιοῦσι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν συσκιάζουσιν ἑαυτούς· ἐπειδὰν δὲ πολλὴν λάβωσι τὴν παρρησίαν, καὶ λόγου τις αὐτοῖς μεταδῷ, τότε τὸν ἰὸν ἐκχέουσι. τίνος δὲ ἕνεκεν εἰσάγει τοὺς δούλους λέγοντας τὸ γεγενημένον; ἵνα εἴπῃ ὅτι οὐ δεῖ ἀναιρεῖν αὐτούς. ἐχθρὸν δὲ ἄνθρωπον αὐτὸν καλεῖ, διὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους βλάβην. ἡ μὲν γὰρ ἐπήρεια καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ἐπηρείας, οὐκ ἀπὸ τῆς εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν ἔχθρας ἐγένετο. ὅθεν δῆλον, ὅτι μᾶλλον ὁ Θεὸς ἡμᾶς φιλεῖ, ἢ ἡμεῖς ἑαυτούς. ὅρα δὲ καὶ ἑτέρωθεν τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν. οὐ γὰρ πρὸ τούτου ἔσπειρεν, ἐπειδὴ μηδὲν εἶχεν ἀπολέσθαι· ἀλλ' ὅτε ἦν ἅπαντα πεπληρωμένα, ἵνα τὴν σπουδὴν λυμήνηται τοῦ γεωργοῦ. οὕτω πρὸς ἐκεῖνον ἐχθρωδῶς ἔχων πάντα ἐποίει. σκόπει δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν τὴν φιλοστοργίαν. καὶ γὰρ ἐπείγονται ἤδη τὰ ζιζάνια ἀνασπάσαι, εἰ καὶ μὴ διεσκεμμένως ποιοῦσιν. ὅπερ δείκνυσι τὴν ὑπὲρ τοῦ σπόρου μέριμναν αὐτῶν, καὶ πρὸς ἓν μόνον βλέποντας, οὐχ ὅπως ἐκεῖνος δῷ δίκην, ἀλλ' ὥστε τὰ καταβληθέντα μὴ ἀπολέσθαι. οὐ γὰρ

& fallaces apoſtoli poſt apoſtolos, & poſt Chriſtũ Antichriſtus. Nam diabolus niſi prius videt quid ſibi ſequẽdũ ſit, aut quibus inſidiandum, cùm quid faciẽdũ ſit neſciat, nec conatur quidem. Sic ergo etiam nũc, poſteaq̃ intellexit ab alio centum, ab alio ſexaginta, ab alio triginta fuiſſe ꝓducta, fraudẽ excogitauit: nam quoniã euellere non potuit q̃ actis radicibus jam propagatũ fuit, nec ſuffocare, nec vrere: fraudulẽter niſus eſt ſua diſſeminare. Et quònam diſcri-
A mine diſſeparantur dormientes hi, & illi, qui per viam ſignificati fuerant? quod videlicet ibi cõtinuò rapuit, antequam radices emitterent: vnde majori artificio, & nõ parvo conatu hic ſibi opus fuiſſe videmus: ita omnib⁹ iſtis ſemper vigilandũ eſſe admonet. Nam ſi illas peſtes effugies, nõ adhuc tutus es, inquit, atq; ſecur⁹: ſed quẽadmodũ ibi alios per viam, alios per petram, alios per ſpinas, ſic multos hic per ſomnũ ſalutem amittere videmus. Iugi ergo atq; perpetua nobis cuſtodia opus eſt. Ideo alibi dicebat: *Qui ad finẽ uſq; perſeveraverit, hic ſalvus erit.* Sup. 10. c. & Infra 14. b.
B Principium autẽ mali fuit, quia multi ex præſulibus dormitantes, prauos & hereſim occultantes viros, ad gubernacula eccleſiarum promouerũt: qua ex re tanta facultas diabolo data eſt, vt jam illis in medio prælatis multò minus laboret. Et quomodo, inquies, nõ dormire poterimus? Corporis certè ſomno penitus impoſſibile, voluntatis autẽ omnino poſſibile. Quare Paulus quoq; dicebat: Vigilate, ſtate in fide. Nec noxiam ſolũ, ſed ſuperfluam rem oſtẽdit, cum poſteaquã cultus ſeminatuſq; ſic ager fue-
C rit, vt nulla re opus eſſe videretur: tunc tãdem diabolus per hæreticos ſeminat, qui non alia de re, quam inani cõmoti gloria, pernicioſum venenũ effuderunt: non autem his verbis ſolũ, ſed per ſequẽtia etiã diligenter eorum figmenta deſcripſit. Quando .n. germinavit, ait, herba, & & fructũ fecit, tunc apparuerunt zizania. Id certè moris eſt apud hæreticos, vt obumbrent ſeipſos, atq; occultent in principiis quouſq; maiorem fiduciã capiant, & quodã fauore multitudinis iuuentur: tunc .n. contagioſa venena intrepidi effundunt. Sed cuius rei gratia
D ſeruos introduxit factũ narrãtes? vt ſcilicet nõ eſſe timendos hęreticos oſtenderet. Hominem vero inimicum, ipſum diabolũ, quia ſemper omnibus obeſſe conetur, meritò appellavit. 1. Cor. 16. c.
Conatus enim ipſius omnis aduerſus nos eſt: cauſa vero atq; origo, vt nos impugnet, ab odio quo in maieſtatem diuinã fertur, profecta eſt. Unde patet quia maiore charitate nos à Deo, quam à nobiſipſis diligimur. Verum inimici malignitas etiã inde perſpicitur, quia non præparauit ſeminare tunc cũ nihil poterat in-
E terimere, ſed cùm alia ſata diligenter vidiſſet, tũc ſeminauit, vt vniuerſo ſimul labori agricolæ, ſtudioq; officeret: quæ omnia ꝓpter teſtatas erga agricolã inimicitias fecit. Vide autẽ & ipſorũ ſeruorũ diligentiam. Nam etſi non prudenter, ſedulo tamen ad euellẽda zizania feſtinant, quæ res ſolicitudinem ipſorum ac diligentiam erga ſemina oſtendit, quodque ad vnum ſolũmodo reſpiciant, non vt pœnas inimicus luat, ſed vt jacta ſemina non depereant.

Digitized by Google

Quare quomodo morbũ depellant, inquirũt: nec ſibi confidunt, ſed domini ſententiam expectant, ac ideo interrogant, dicentes: *Vis igitur abeuntes colligamus ea?* Dominus autem ꝓhibet, ne fortè ſimul cum zizaniis herbã etiam tritici euellant: quod dicebat, vt bella & effuſionem ſanguinis ꝓhiberet. Nam ſi trucidarẽtur hæretici, atrox & irreconciliabile bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus ꝓhibuit: Altera, quia frumentis parum nocerẽt: altera, quia niſi ſanarentur, extrema ſupplicia non euaderent. A Quare ſi & puniri eos vultis, & frumẽtis nequaq̃ officere, opportunitas temporis cõgrua expectãda vobis eſt. Quid autem eſt quod ait, ne eradicetis ſimul cum eis & triticum? Certè aut quia ſi arma capietis, inquit, neceſſe eſt, cum hæreticos trucidatis, multos ſanctorum ſimul interimere: aut quia ab ipſis zizaniis verſimile eſſet multos in triticum convertẽdos. Si ergo præuenientes euelletis, ea frumẽta deperibunt, quæ à cõmutatis zizaniis ꝓuenirent. Non prohibet autẽ conciliabula hæreticorũ diſſipare, ora ſtruere, libertatẽ loquẽ- B di concidere: verũ interficere ac trucidare. Sed vide quam mitis ſit: nõ enim ſolùm prohibet, ſed cur prohibet, rationem exponit. Quid autem ſi perſeuerabunt ad finem uſque zizania? *Tunc dicã meſſoribus*, inquit, *colligite primùm zizania, & in faſciculos ea alligate ad comburendum.* Rurſus eos verborum Ioannis commonefacit, quibus judicẽ ipſum fore aſſerebat, dicẽs parcendũ eſſe zizaniis quouſq; vnà cũ frumẽtis in agro ſunt, quia poſſunt in frumẽti ſtatũ cõmutari. Si vero nihil hac lõganimitate domini lu- C crabũtur, & receſſerint, tũc ineuitabilis pœna neceſſariò eos ſuſcipiet. Dicam .n. meſſoribus, ait, colligite zizania primùm. Cur ita primùm? Ne ſuſpicentur ſerui, quaſi vnà cum zizaniis frumenta incidantur: & alligate ea, inquit, in faſciculos ad comburendum: triticum verò congregate in horreum meum. *Aliam parabolã poſuit eis, dicens: Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis.* Nam quoniã dictũ eſt tres partes ſeminis amitti, ac vnam ſolummodo cõſeruari, ipſi quoq; cõſeruatæ portioni tot tantaq; præterea imminere pericula: ne occaſionem interrogã- D di habeant, q & qui fideles erunt, ultrò ipſorũ ſolicitudinẽ tollit, per ipſius grani ſinapis parabolã ad ſincerã fidem conducens. Hac quippe imagine prædicit prædicationẽ per vniuerſum orbẽ omnino coruſcaturã: idcirco huius oleris ſimilitudinẽ ꝓpoſuit, quia his rebus apprimè accõmodetur. *Cæteris .n. ſeminibus minus eſt: cum autẽ creuerit, maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & in ramis eius habitent.* Magnitudinis .n. indiciũ declarare voluit. Quod etiam in prædicatione futurũ dicit. Imbecilliores cæteris omnibus atq; mi- E nores erant Apoſtoli, verũ quia in ipſis magna erat virt⁹, fama eorũ vbiq; terrarũ claruit. Deinde fermenti ponit imaginẽ, dicens: *Simile eſt regnũ cælorũ fermẽto, quod accipiens mulier abſcondit in farina ſatis tribus, donec fermentatũ eſt totum.* Nam

οὐ γὰρ δὴ τοῦτ' ἐστι τὸ καταπεῖγον. διόπερ ὅπως τὸ νόσημα πως ἐξελάσωσι σκοποῦσι. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς ζητοῦσιν. οὐ γὰρ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου τὴν γνώμην ἀναμένουσι λέγοντες· θέλεις οὖν; τί οὖν ὁ δεσπότης; κωλύει λέγων· μήποτε ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. τοῦτο δὲ ἔλεγε, κωλύων πολέμους γίνεσθαι καὶ αἵματα καὶ σφαγάς. οὐ γὰρ δεῖ ἀναιρεῖν αἱρετικόν· ἐπεὶ [ὁ] πόλεμος ἄσπονδος εἰς τὴν οἰκουμένην ἔμελλεν εἰσάγεσθαι. δύο τοίνυν τούτοις αὐτοὺς κατέχει τοῖς λογισμοῖς· ἑνὶ μὲν, τῷ μὴ τὸν σῖτον βλαβῆναι· ἑτέρῳ δὲ, τῷ καταλήψεσθαι τὴν κόλασιν πάντως αὐτοὺς ἀνιάτως νοσοῦντας. ὥστε εἰ βούλει καὶ κολασθῆναι αὐτοὺς καὶ χωρὶς τῆς τοῦ σίτου βλάβης, ἀνάμενε τὸν προσήκοντα καιρόν. τί δὲ ἄλλο διὰ τοῦ μὴ ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὅπλα καὶ κατασφάττειν τοὺς αἱρετικούς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων συγκαταβάλλεσθαι· ἢ ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν ζιζανίων πολλοὺς εἰκὸς μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι σῖτον; ἂν τοίνυν προλαβόντες αὐτοὺς ἐκριζώσητε, λυμαίνεσθε τῷ μέλλοντι γίνεσθαι σίτῳ, οὓς ἐγχωρεῖ μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι βελτίους ἀναιροῦντες. οὐ τοίνυν κατέχειν αἱρετικοὺς καὶ ἐπιστομίζειν, καὶ ἐκκόπτειν αὐτῶν τὴν παρρησίαν καὶ τὰς συνόδους, καὶ τὰς σπονδὰς διαλύειν κωλύει, ἀλλ' ἀναιρεῖν καὶ κατασφάττειν. σὺ δὲ αὐτοῦ σκόπει τὴν ἡμερότητα, πῶς οὐκ ἀποφαίνεται μόνον οὐδὲ κωλύει, ἀλλὰ λογισμοὺς τίθησι. τί οὖν ἂν μέχρι τέλους μένῃ τὰ ζιζάνια; τότε ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ δεσμὰς πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. πάλιν ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς τῶν Ἰωάννου ῥημάτων, τὸν κριτὴν αὐτὸν εἰσαγόντων· καί φησιν ὅτι ἕως μὲν ἑστήκασιν ἐγγὺς τοῦ σίτου, φείδεσθαι χρή· ἐγχωρεῖ γὰρ αὐτοὺς καὶ σῖτον γενέσθαι. ὅταν δὲ μηδὲν κερδάναντες ἀπέλθωσι, τότε αὐτοὺς ἀναγκαίως ἡ ἀπαραίτητος διαδέξεται δίκη. ἐρῶ γὰρ τοῖς θερισταῖς φησί, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια. διατί πρῶτον; ἵνα μὴ φοβηθῶσιν οὗτοι ὡς συναποσπωμένου ἅμα αὐτοῖς τοῦ σίτου. καὶ δήσατε αὐτὰ δεσμάς, ὥστε κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην. ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ σπόρου τρία μέρη ἀπόλλυται καὶ σώζεται ἕν, καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν τῷ σωζομένῳ τοσαύτη γίνεται βλάβη, ἵνα μὴ λέγωσι, καὶ τίνες καὶ πόσοι ἔσονται οἱ πιστοί; καὶ τοῦτον ἐξαιρεῖ τὸν φόβον διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ σινάπεως ἐνάγων εἰς [τὴν] πίστιν αὐτούς, καὶ δεικνὺς ὅτι πάντως ἐκταθήσεται τὸ κήρυγμα. διὰ δὴ τοῦτο τοῦ λαχάνου τὴν εἰκόνα εἰς μέσον ἤγαγε σφόδρα ἐοικυῖαν τῇ ὑποθέσει. ὃ μικρότερον μέν φησιν ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. τοῦ γὰρ μεγέθους τὸ τεκμήριον ἐνδείξασθαι ἠβουλήθη. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος ἔσται φησί. καὶ γὰρ ἁπάντων ἀσθενέστεροι ἦσαν οἱ μαθηταὶ καὶ πάντων ἐλάττους· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ μεγάλη ἦν ἡ ἐν αὐτοῖς δύναμις, ἐξηπλώθη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. εἶτα καὶ τὴν ζύμην ταύτῃ προστίθησι τῇ εἰκόνι λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

καθάπερ γὰρ αὕτη τὸ πολὺ ἄλευρον μεθίστησιν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἰσχύν· οὕτω καὶ ὑμεῖς τὸν πάντα κόσμον μεταστήσετε. καὶ ὅρα σοφίαν. τὰ γὰρ τῆς φύσεως παράγει, δεικνὺς ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνα ἀνεγχώρητον μὴ γίνεσθαι, οὕτω καὶ ταῦτα. μὴ γάρ μοι τοῦτο λέγε· τί δυνησόμεθα δώδεκα ἄνθρωποι εἰς πλῆθος ἐμπεσόντες τοσοῦτον; καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα ὑμῶν ποιεῖ τὴν ἰσχὺν ἐκλάμψαι, τὸ ἀναμιγῆναι τῷ πλήθει καὶ μὴ φυγεῖν· ὥσπερ καὶ ἡ ζύμη τότε τὸ φύραμα ζυμοῖ, ὅταν ἐγγὺς γένηται τοῦ ἀλεύρου. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐγγὺς, ἀλλ᾽ οὕτως ὥστε καὶ μιγῆναι. οὐ γὰρ εἶπεν, ἔθηκεν ἁπλῶς· ἀλλ᾽ ἐνέκρυψεν. οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν κολληθῆτε καὶ ἑνωθῆτε τοῖς πολεμοῦσιν ὑμῖν, τότε αὐτῶν περιέσεσθε. καὶ καθάπερ ἐκείνη, καταχώννυται μὲν, οὐκ ἀφανίζεται δὲ, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἕξιν ἅπαντα μεταποιεῖ· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος τοῦτο συμβήσεται. μὴ τοίνυν ἐπειδὴ πολλὰς εἶπον τὰς ἐπηρείας, φοβηθῆτε· καὶ γὰρ καὶ οὕτως ἐκλάμψετε, καὶ ἁπάντων περιέσεσθε. τρία δὲ σάτα ἐνταῦθα, τὰ πολλὰ εἴρηκεν. οἶδε γὰρ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ πλήθους λαμβάνειν. μὴ θαυμάσῃς δὲ εἰ περὶ βασιλείας διαλεγόμενος, κόκκου καὶ ζύμης ἐμνήσθη· ἀνθρώποις γὰρ διελέγετο ἀπείροις καὶ ἰδιώταις, καὶ δεομένοις ἀπὸ τούτων ἐνάγεσθαι. οὕτω γὰρ ἦσαν ἀφελεῖς, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα πάντα δεῖσθαι θαμινὰ ἑρμηνείας πολλῆς. ποῦ τοίνυν Ἑλλήνων παῖδές εἰσι; μανθανέτωσαν τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, ὁρῶντες τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἑκατέρωθεν αὐτὸν προσκυνείτωσαν, ὅτι καὶ τοσοῦτον πρᾶγμα προεῖπε, καὶ ἐπλήρωσε. καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τὴν δύναμιν ἐνθεὶς τῇ ζύμῃ. διὰ τοῦτο καὶ ἀνέμιξε τῷ πλήθει τοὺς αὐτῷ πιστεύοντας, ἵνα μεταδῶμεν ἀλλήλοις τῆς ἡμετέρας συνέσεως. μηδεὶς τοίνυν ὀλιγότητα αἰτιάσθω· πολλὴ γὰρ τοῦ κηρύγματος ἡ δύναμις· καὶ τὸ ζυμωθὲν ἅπαξ, ζύμη γίνεται τοῖς λοιποῖς πάλιν. καὶ καθάπερ ὁ σπινθὴρ ὅταν ἐπιλάβηται ξύλων, τὰ ἤδη κατακαυθέντα ποιήσας τῆς φλογὸς προσθήκην, οὕτω τοῖς ἄλλοις ἔπεισιν· οὕτω δὴ τὸ κήρυγμα. ἀλλ᾽ οὐκ εἶπε πῦρ, ἀλλὰ ζύμην. τί δήποτε; ὅτι οὐ τοῦ πυρός ἐστιν ἐκεῖ τὸ ὅλον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναπτομένων ξύλων· ἐνταῦθα δὲ τὸ ὅλον ἡ ζύμη ἐργάζεται δι᾽ ἑαυτῆς. εἰ δὲ ἄνθρωποι δώδεκα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐζύμωσαν, ἐννόησον ὅση ἡμῶν ἡ κακία, ὅταν τοσοῦτοι ὄντες τοὺς ὑπολειπομένους μὴ δυνώμεθα διορθοῦν, οὓς μυρίοις κόσμοις ἀρκεῖν ἐχρῆν καὶ γενέσθαι ζύμην. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι φησὶν ἀπόστολοι ἦσαν; καὶ τί τοῦτο; οὐχὶ τῶν αὐτῶν σοὶ μετεῖχον; οὐκ ἐν πόλεσιν ἐτράφησαν; οὐ τῶν αὐτῶν ἀπέλαυσαν; οὐχὶ τέχνας μετεχειρίζοντο; μὴ γὰρ ἄγγελοι ἦσαν; μὴ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ κατέβησαν; ἀλλὰ τὰ σημεῖα φησὶν εἶχον. οὐ τὰ σημεῖα θαυμαστοὺς αὐτοὺς ἐποίησε. μέχρι πότε προκαλύμματι κεχρήμεθα τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας τοῖς θαύμασιν ἐκείνοις; [ἴδε τὸν χορὸν τῶν ἁγίων οὐ τοῖς θαύμασιν ἐκείνοις λάμψαντα.] πολλοὶ γὰρ καὶ δαίμονας ἐκβαλόντες, ἐπειδὴ τὴν ἀνομίαν εἰργάσαντο, οὐκ ἐγένοντο θαυμαστοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐκολάσθησαν.

καὶ τί

Nam ſicut fermẽtum magnã farinæ copiam in vires ſuas, quãuis modicum ſit, conuertit: ſic quoq; vos vniuerſum terrarũ orbem conuertetis. Prudẽtiſſimè autẽ ex natura rerum imagines adduxit, vt oſtendat ꝙ ſicut illa natura duce impoſſibile eſt non fieri, pariter hæc quoque naturæ domino cõducente neceſſario fiet. Non igitur opponetis: Et quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinẽ? Id enim ipſum maximè virtutis veſtræ ſplendorẽ
A oſtendet, quod multitudini orbis immixti nõ confundemini. Nam & fermentum cùm farinæ appropinquauerit, non ſolum appoſitum, ſed immixtũ penitus totã maſſam fermentat: ꝓpterea nõ dixit, appoſuit: ſed, abſcondit. Sic igitur & vos cùm vniti atq; cõmixti ijs fueritis qui vos oppugnant, tunc ipſos ſuperabitis: & quemadmodũ fermentũ in farina ſubmerſum nõ deperditur, ſed in naturã ſuam farinã tranſmutat: pariter in prædicatione hac euangelii fiet. Nolite igitur timere, ſi magna pericula futura prædixi: nõ .n. extinguetur fulgor veſter,
B ſed omnia ſuperabit. Tria vero ſata pro multis hîc poſuit. Conſueuit .n. hoc numero ꝓ multitudine abuti ſcriptura. Nec mireris, ſi de regno cœlorũ diſſerens, ſinapis & fermenti fecit mentionẽ: homines enim alloquebatur quaſi agreſtes. atq; imperitos, qui maximè his rebus cõmoneri ſolent, quiq; ſic erãt agreſtes, vt harum rerũ etiam ſæpius interpretationẽ requirerent. Vbi nunc gentiliũ alumni ſunt? Intelligant ſaltẽ nunc à rerũ ipſarũ euentu, quam ineffabilis ſit Chriſti virtus, & utraque ratione ipſum adorandũ credãt: vel quia incredibilẽ fu-
C turã rem prędixit, vel quia ꝙ prædixit, nõ aliter q̃ prædixerat, adimpleuit. Ipſe namque eſt qui tantã fermento virtutẽ impoſuit, & multitudini hominũ ita credẽtes immiſcuit, vt in fideles fidei credentiũ adhærerent. Nemò ergo paucitatem veſtram, inquit, deploret: magna .n. eſt prædicationis virtus. Et quod ſemel fermentatũ eſt, fermentũ rurſus ad reliqua efficitur. Et quẽadmodũ fauilla cùm in arida ligna inciderit, in flãmã ipſa conuertit, quæ vi ſua deinde vel viridia ligna facilè incendit: eodẽ quo-
D que modo prædicatio. Sed cur non dixit ignis, ſed fermentũ? Quoniam non ignis virtute totum fit, ſed lignorum quoq; ariditate: fermentũ vero ꝑ ſeipſum omnia conficit. Si autẽ duodecim homines totã penè farinã orbis fermentarunt, diligenter animo verſa quæſo quãta ſit noſtra malignitas atq; ignauia, qui cùm jam innumeri ſimus, has gentiũ reliquias conuertere non poſſumus, qui vel mille mundis ſatisfacere deberemus. Sed apoſtolos illos fuiſſe inquies. Quid ad rem? Nónne tecũ ejuſdẽ naturæ fuerunt? Nónne cum hominibꝰ etiam ipſi cõuer-
E ſabãtur, eaſdẽ artes profeſſi, eiſdem rebus nutriti? An forſan credis illos angelos natura, aut de cœlo lapſos fuiſſe? Nõ, inquies, ſed ſignis illi rutilabãt. Non ꝓpter ſigna certè illi claruerunt. Vſquequo ita ignauiam noſtrã miraculorũ fulgore, quæ tũc coruſcarũt, quaſi velamine quodã obducimus? Multi .n. qui dæmones ejecerunt, ob improbam ipſorũ vitã haudquaq̃ clari euaſerũt, ſed etiam ſupplicijs affecti ſunt. Supr. 9. b.

N 2 Quid

Quid igitur, inquies, fuit quod præcipuè illos magnos effecit? Certè verus ac non ſimulatus gloriæ atq; pecuniæ cõtemptus, & quoniã nullam ſeculariũ harum rerũ omnino curã habebant. Nam niſi hoc habuiſſent, ſi paſſionib' veluti nos ſeruijſſent, etiam ſi à morte innumeros homines ſuſcitaſſent, non ſolũ nihil vtilitatis feciſſent, verũetiã ſeductorum atq; deceptorũ nomen nõ effugiſſent. Viuendi ergo diſciplina eſt, quæ vbiq; fulget, quæ ſpiritus etiam gratiã attrahit. Quod .n. ſignũ Ioannes fecit, qui tot
A
tantaſq; ciuitates erudiuit? Nam nihil miraculoſè ipſum egiſſe teſtatur euangeliſta, dicens:
Ioan. 10. g. *Ioannes quidem nullum ſignũ fecit.* Vnde autem
3. Reg. 18. Helias mirabilis factus? nõnne quia regem libere alloquebatur? Nõnne à zelo quem habebat erga Deum? nõnne quia nihil poſſidebat,
Iob. 1. & 2. clari' q̃ per ſigna quoq; perfecit? Iob autem illum quib' ſignis diabolus admiratus eſt? Certè ſigno quidẽ nullo, vitæ autẽ mirabili diſciplina, & robore animi excelſo atq; invicto. Quæ ſigna Dauid adhuc adoleſcens effecit, vt Deus
B
Act. 13. d. diceret: *Inueni Dauid filium Ieſſe, virum ſecundũ cor meum.* Abrahã porrò, Iſaac & Iacob quos mortuos ſuſcitarũt? quẽ leproſum mundarũt? An ignoras quia miracula niſi iugiter vigile-
1. Cor 1. & 3. mus, plerunq; nocent? Multi .n. è Corinthiis
Act. 8. d. alter ab altero ſciſſi miraculis fuerunt, multi Romanorum reſilierunt. Simon quoq; Magus hac ratione fuit eiectus: quia etiã ille qui ſequi Chriſtum deſiderauit, quaſi reprob' audiuit, Vulpes foueas habẽt, & aues cœli nidos.
Supr. 8. c. Nam horũ omnium alius pecuniam, alius glo-
& Luca 9. g. riam à ſignis accumlare cupiens, eijciebatur,
C
& deperiebant: cura verò rectè viuendi & ſincerus virtutis amor, non modo tales cupiditates non parit, ſed natas etiam radicitus euellit. Ipſe autem dominus quando leges diſcipulis ferebat, quid eis præcipiebat? non certè vt ſigna facerent, vt videntes homines glorificarẽt
Supr. 7. c. patrem. Sed quid porrò? *Luceat lumen veſtrũ coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Petro
Ioan. 21. d. quoq; non dixit: *ſi me amas*, ſigna fac: ſed *paſce oues meas.* Cumque ipſum cæteris præponeret
D
cum Iacobo ſimul atque Ioanne, quare quæſo te præponebat? vtrum propter ſigna? Ab omnibus certè pariter leproſi mundabantur, mortui ſuſcitabantur: omnib' enim æqualiter poteſtas fuit cõceſſa. Vnde igitur tres illi anteponebantur? Non ꝓfectò præterquã à virtute ac magnitudine animi. Vides quia bene viuen-
Supr. 5. b. di norma, & rectis operibus opus eſt. A fructibus namque ipſorum cognoſcetis eos, inquit. Vitam autem noſtram quid eſt quod maximè cõmendat? Putáſne quia ſignorum oſtentatio, an viuendi exquiſita diſciplina? Iſtud vide-
E
licet vltimum, à quo etiam ſigna originem trahunt, & ad quod tandem deuenire ſolẽt. Nam & qui rectè vixit, ſignorũ gratiam impetrauit: & qui gratiã impetrauit, ideo ſuſcepit, vt aliorum vitã facile poſſit emendare. Nam & Chriſtus ꝓpterea miracula fecit, vt cum fide dign' videretur, ad ſe homines attraheret, & virtuoſè viuere pſuaderet. Quocirca magnã curã, magnumq; ſibi ſtudiũ virtutis fuiſſe videmus.

Non

Τί ποτ' οὖν ἐστι, φησὶν, ὃ μεγάλους αὐτοὺς ἔδειξε; τὸ χρημάτων καταφρονεῖν, τὸ δόξης ὑπερορᾶν, τὸ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι βιωτικῶν. ὡς εἴγε μὴ ταῦτα εἶχον, ἀλλὰ δοῦλοι τῶν παθῶν ἦσαν, εἰ καὶ μυρίους νεκροὺς ἤγειραν, οὐ μόνον οὐδὲν ἂν ὠφέλησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπατεῶνες ἂν ἐνομίσθησαν εἶναι. οὕτως ὁ βίος ἐστὶν ὁ πανταχοῦ λάμπων· ὁ καὶ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐπισπώμενος. ποῖον σημεῖον ἰωάννης ἐποίησεν ὅτι τὰς πόλεις τοσαύτας ἀνηρτήσατο; ὅτι γὰρ οὐδὲν ἐθαυματούρ-
A
γησεν, ἄκουσον τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος· ὅτι ἰωάννης μὲν ἐποίησε σημεῖον οὐδέν. πόθεν δὲ θαυμαστὸς ἡλίας ἐγένετο; οὐκ ἀπὸ τῆς παῤῥησίας τῆς πρὸς τὸν βασιλέα; οὐκ ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς τὸν θεόν; οὐκ ἀπὸ τῆς ἀκτημοσύνης; οὐκ ἀπὸ τῆς μηλωτῆς καὶ τοῦ σπηλαίου καὶ τῶν ὀρέων; τὰ γὰρ σημεῖα μετὰ ταῦτα ἅπαντα ἐποίησε. τὸν δὲ ἰὼβ ποῖον σημεῖον ὁρῶν ποιοῦντα ἐξεπλάγη ὁ διάβολος; σημεῖον μὲν οὐδὲν, βίον δὲ λάμποντα καὶ ὑπομονὴν ἀδάμαντος στεῤῥοτέραν ἐπιδεικνύμενον. ποῖον σημεῖον ὁ δαβὶδ ἐποίησεν ἔτι νέος ὢν, ὡς εἰπεῖν τὸν
B
θεόν· εὗρον δαβὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου; ὁ δὲ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ποῖον νεκρὸν ἤγειραν; ποῖον δὲ λεπρὸν ἐκάθηραν; οὐκ οἶσθα ὅτι τὰ σημεῖα, ἐὰν μὴ νήφωμεν, καὶ βλάπτει πολλάκις; οὕτω [γὰρ] πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀπεσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων· οὕτω πολλοὶ τῶν ῥωμαίων ἀπηνέχθησαν· οὕτω σίμων ἐξεβλήθη· οὕτως ὁ τῷ χριστῷ ποτε ἐπιθυμήσας ἀκολουθῆσαι ἀποδοκιμάζεται, ἀκούσας ὅτι αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις. τούτων γὰρ ἕκαστος, ὁ μὲν χρημάτων, ὁ δὲ δόξης
C
ἐφιέμενος τῆς ἀπὸ τῶν σημείων, ἐξέπιπτον καὶ ἀπώλλυντο. βίου δὲ ἐπιμέλεια καὶ ἀρετῆς ἔρως, οὐ μόνον οὐ τίκτει ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ καὶ οὖσαν ἀναιρεῖ. καὶ αὐτὸς δὲ ὅτε ἐνομοθέτει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, τί ἔλεγε; ποιήσατε σημεῖα, ἵνα ἴδωσιν οἱ ἄνθρωποι; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τί; λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τῷ πέτρῳ δὲ οὐκ εἶπεν, εἰ φιλεῖς με ποίει σημεῖα, ἀλλὰ ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. καὶ πανταχοῦ δὲ αὐτὸν προτι-
D
μῶν τῶν ἄλλων μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου, πόθεν εἰπέ μοι προτιμᾷ; ἀπὸ τῶν σημείων; καὶ μὴν πάντες ὁμοίως ἐκάθαιρον τοὺς λεπροὺς, καὶ τοὺς νεκροὺς ἤγειρον· καὶ πᾶσιν ὁμοίως τὴν ἐξουσίαν ἔδωκε. πόθεν οὖν εἶχον τὸ πλέον οὗτοι; ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς. ὁρᾷς ὅτι πανταχοῦ βίου χρεία καὶ τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείξεως; ἀπὸ τῶν καρπῶν γὰρ αὐτῶν φησὶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. τί δὲ τὴν ζωὴν συνίστησι τὴν ἡμετέραν; ἆρα μὴ σημείων ἐπίδειξις, ἢ πολιτείας ἀρίστης ἀκρίβεια; εὔδηλον ὅτι τὸ δεύτερον· τὰ δὲ ση-
E
μεῖα καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐντεῦθεν ἔχει, καὶ τὸ τέλος εἰς τοῦτο καταλήγει. ὅ, τε γὰρ βίον ἄριστον ἐπιδεικνύμενος, ἐπισπᾶται ταύτην τὴν χάριν· ὅ, τε λαμβάνων τὴν χάριν, διὰ τοῦτο λαμβάνει, ἵνα τὸν ἑτέρων διορθώσηται βίον. ἐπεὶ καὶ ὁ χριστὸς τὰ θαύματα ἐκεῖνα διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα ἀξιόπιστος φανεὶς ἐντεῦθεν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἑλκύσας, ἀρετὴν εἰς τὸν βίον εἰσαγάγῃ· διὸ καὶ τὰ πλείονα ὑπὲρ τούτου ποιεῖται σπουδήν.

οὐδὲ

οὐδὲ γὰρ τοῖς σημείοις ἀρκεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ γέενναν ἀπειλεῖ, καὶ βασιλείαν ἐπαγγέλλεται, καὶ τοὺς παραδόξους τίθησι νόμους, καὶ πάντα ὑπὲρ τούτου πραγματεύεται, ἵνα ἰσαγγέλους ἐργάσηται. καὶ τί λέγω ὅτι ὁ χριστὸς πάντα ὑπὲρ τούτου ἕνεκεν ποιεῖ; σοὶ γὰρ εἴ τις ἔδωκεν εἰπὼν ἑλέσθαι αἵρεσιν, νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἢ διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀποθανεῖν, τί ἂν ἐδέξω μᾶλλον; οὐκ εὔδηλον ὅτι τὸ δεύτερον; καὶ μὴν τὸ μὲν σημεῖόν ἐστι, τὸ δὲ ἔργον. τί δὲ εἴ τις σοι προὔθηκε ποιῆσαι χόρτον χρυσόν, ἢ δυνηθῆναι πάντων τῶν χρημάτων ὡς χόρτου καταφρονῆσαι, οὐκ αὐτὸ τοῦτο ἐδέξω μᾶλλον; καὶ μάλα εἰκότως. καὶ γὰρ τοὺς ἀνθρώπους τοῦτο ἂν μάλιστα ἐπεσπάσατο. εἰ μὲν γὰρ εἶδον τὸν χόρτον χρυσὸν γενόμενον, κἂν ἐπεθύμησαν καὶ αὐτοὶ λαβεῖν τὴν δύναμιν ὥσπερ ὁ σίμων, καὶ ηὐξήθη ἂν αὐτοῖς ὁ τῶν χρημάτων ἔρως. εἰ δὲ εἶδον ὡς χόρτου τοῦ χρυσοῦ πάντας καταφρονοῦντας καὶ ὑπερορῶντας, πάλαι ἂν τῆς νόσου ταύτης ἀπηλλάγησαν. ὁρᾷς ὅτι ὁ βίος μᾶλλον ὠφελεῖν δύναται; βίον δὲ λέγω νῦν, οὐχὶ ἂν νηστεύσῃς, οὐδὲ ἂν σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃς· ἀλλ' ἐὰν χρημάτων ὑπερίδῃς ὡς ὑπεριδεῖν χρή· ἐὰν φιλόστοργος ᾖς· ἐὰν δῷς πεινῶντι τὸν ἄρτον σου· ἐὰν θυμοῦ κρατήσῃς· ἐὰν κενοδοξίαν ἐκβάλῃς· ἐὰν βασκανίαν ἀνέλῃς. οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπαίδευεν· μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. [καὶ] οὐκ εἶπεν ὅτι ἐνήστευσα· καίτοι γε εἶχεν εἰπεῖν τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο· ἀλλ' ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. πάλιν πέμπων αὐτούς, οὐκ εἶπεν, ὅτι νηστεύετε· ἀλλὰ πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. χρημάτων μέντοι ἕνεκεν πολλὴν ἀκρίβειαν ἀπῄτησε λέγων· μὴ κτήσησθε χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. ταῦτα δὲ λέγω, οὐχὶ νηστείαν κακίζων· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπαινῶν. ἀλγῶ δὲ ὅταν τῶν ἄλλων ἠμελημένων ταύτην νομίζητε ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν ὑμῖν, τὸ ἔσχατον τοῦ χοροῦ τῆς ἀρετῆς ἐχούσαν μέρος. τὸ γὰρ μέγιστον, ἀγάπη καὶ ἐπιείκεια καὶ ἐλεημοσύνη ἡ καὶ παρθενίαν ὑπερηκόντισεν. ὥστε εἰ βούλει ἀποστόλων γενέσθαι ἴσος, οὐδὲν τὸ κωλῦον. ἀρκεῖ γὰρ ταύτην τὴν ἀρετὴν ἐπελθόντα μόνον μηδὲν ἔλαττον ἐκείνων ἔχειν. μηδεὶς τοίνυν εἰς σημεῖα ἀναβαλλέσθω. ἀλγεῖ μὲν γὰρ ὅταν ἐξελαθῇ σώματος δαίμων· πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅταν ἁμαρτίας ἀπαλλαττομένην ἴδῃ ψυχήν. καὶ γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις ἐκείνου ἡ μεγάλη. διὰ ταύτην ἀπέθανεν ὁ χριστός, ἵνα ταύτην καταλύσῃ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν θάνατον εἰσήγαγε· διὰ ταύτην τὰ ἄνω κάτω γέγονεν. ἂν τοίνυν ταύτην ἐξέλῃς, ἐξέκοψας τοῦ διαβόλου τὰ νεῦρα, συνέτριψας αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, κατέλυσας αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν ἅπασαν, διέσπασας τὸ στρατόπεδον, ἁπάντων σημείων ἐπεδείξω σημεῖον μεῖζον. οὐκ ἐμὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου παύλου. εἰπὼν γάρ, ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι, οὐκ ἐπήγαγε σημεῖον, ἀλλ' ἀγάπην, τὴν πάντων ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν. ἂν τοίνυν ταύτην ἀσκῶμεν καὶ τὴν ἐκ ταύτης φιλοσοφίαν ἅπασαν, οὐδὲν

Non enim ſignis vtitur ſolùm, verum etiam gehennæ atrocitatem intentat, regnum cœlorum pollicetur, mirabilia præcepta ac leges poſuit, cæteraq; omnia pertractauit, vt in angelorũ æqualitatem homines adduceret. Cur dixi à Chriſto omnia virtutis gratia facta fuiſſe? cum tu ſi quis optionem tibi daret, vtrum ſuſcitare in nomine Chriſti mortuum velles an propter nomen ipſius mortem oppetere: hoc vltimum proculdubio eligeres. Alterum enim
A ſignum eſt, alterum opus. Si quis autem, vt alterutrum optares, tibi poteſtatem daret, fœnum in aurum vertere, aut omnes pecunias tanquam fœnum contemnere, nónne hoc ſecundum capeſſeres? neque id iniuria: hac enim re homines maximè alliciuntur. Nam ſi alias res in aurum verteres, augeretur certe pecuniæ cupiditas, cunctis optantibus talem virtutem poſſidere: quod Simoni mago euenit: ſin vero aduerterint te quaſi fœnũ contemnere aurum, hoc exemplo commoti, morbo huic merito mederentur. Vides quia vita recta ma-
B gis cæteris omnibus juuat. Rectam autem vitam appello, non jeiunandi laborem, nec cilicii ac cineris lectulum: ſed ſi pecuniam nõ aliter quam oporteat deſpicias, ſi charitate ardeas, fameſcentes pane tuo nutrias, ſi ſuperior ira ſis, ſi gloriam inanem non concupiſcas, ſi inuidia non detinearis. Hæc enim ipſius documenta ſunt. Nõ enim dicit ieiunium ſuum eſſe imitandum, quanuis quadraginta illos dies poſſet proponere: ſed, diſcite à me, quoniam mitis ſum, & humilis corde. Immo ve- *Supr. 11. d. Luc 10. b. & 1. Cor. 10. f. Supr. 10. b.*
C ro contrà, quum apoſtolos ad euangelizandũ mitteret, non dixit, jeiunate: ſed, quicquid vobis apponitur, comedite. De pecuniis autẽ quam exactiſſime mandauit, dicens: Non poſſideatis aurum, neq; argentum, nec æs in zonis veſtris. Hæc dixi, non quia ieiunium mihi non placeat, quod magnis ſoleo efferre laudibus: ſed quia doleo, ſi cæteris neglectis, ſatis ad ſalutem vobis ieiuniũ exiſtimetis, quod in choro virtutum vltimum certè ſortitur locũ. Præcipuæ nanq; virtutes ſunt charitas, humilitas, miſericordia, quæ vel virginitatem ſuperant.
D Quare ſi volueris apoſtolorũ virtutes aſſequi, nihil te prohibebit: ſola enim voluntas, ac feruentiſſimus virtutum amor tibi ſufficiet: nullum igitur expectatio ſignorum retardet. Multò enim magis dæmõ dolet, ſi à peccato liberatam animã perſpexerit, quam ſi à corpore fuerit eiectus: maxima enim eius virtus eſt peccati amplificatio, quam ut extinguat Chriſtus, in patibulo pependit. Peccatũ enim mortem induxit, per peccatũ quæ ſuperiora fuerãt, ad inferos depreſſa ſunt. Id igitur ſi deſtruxeris, ner-
E uos diaboli omnes incidiſti, caput eius contriuiſti, vires reſoluiſti, ac vniuerſum eius exercitum fudiſti atq; fugaſti: ſignum omnib' miraculis majus effeciſti. Nec à me id, ſed à beato Paulo dictum putes, qui cùm dixiſſet, Æmulamini chariſmata meliora: & adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro: non ſubjunxit ſigna, ſed charitatẽ quæ omniũ bonorũ & radix & fundamentũ eſt. Hanc igitur ſi retinebimus, & omnẽ quæ ab hac oritur philoſophiam, *1. Cor. 12. d.*

non erit nobis opus ſignis: ſin vero negligem', nihil nobis proderunt ſigna. Hæc igitur ſcientes, illa faciamus, quibus apoſtoli perfulſerunt. Vnde igitur illi tales facti ſunt? Petrum audi,
Infr. 19. d. rogo. Ecce nos dereliquimus omnia, inquit,
Ibidem. & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? audi &
Ibidem. Chriſtum reſpondẽtem: Super duodecim ſe-
Mar. 10. d. des ſedebitis: & alibi, Quicunque reliquerit domũ, aut fratres, aut patrẽm, aut matrem, cẽtuplum accipiet in hoc ſeculo, & vitam æternã poſſidebit. Quas ob res omnibus ſeculi negociis poſtpoſitis, Chriſto nos ipſos tradamus: & ex ſententia ipſius ad apoſtolorũ æqualitatem aſcendemus, & vita æterna perfruemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

οὐδὲν δεηθησόμεθα σημείων· ὥσπερ οὖν ἐὰν μὴ ἀσκῶμεν, οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῶν σημείων. ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, ἀφ' ὧν ἐγένοντο οἱ ἀπόστολοι μεγάλοι, ταῦτα ζηλώσωμεν. πόθεν οὖν ἐγένοντο ἐκεῖνοι μεγάλοι; ἄκουσον λέγοντος πέτρου· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ἄκουσον καὶ τοῦ χριστοῦ λέγοντος αὐτοῖς· ὅτι ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθιεῖσθε· καὶ ὅτι πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς, ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἑκατοντα-
A πλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἁπάντων τοίνυν ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες τῶν βιωτικῶν ἐκδώμεθα ἑαυτοὺς τῷ χριστῷ, ἵνα καὶ τῶν ἀποστόλων γενώμεθα ἴσοι κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολαύσωμεν. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων·] ἀμήν.

HOMILIA XLIIX.

[*in Gr. Codd. eſt XLVII.*]

Ex capite XIII.

Hæc omnia Ieſus in parabolis locutus eſt ad turbas: & ſine parabolis non loquebatur iis, vt impleretur quod dictum eſt per prophetam, dicentem: B
Pſal. 77. a. *Aperiam in parabolis os meum: & eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.*

Mar. 4. d. Marcus autem aſſeruit nõ aliter ipſum in parabolis fuiſſe locutũ, quam ferre poterant. Sed ne quid in noua re præter veteris ſcripturæ documenta dicere videret, ꝓphetã introduxit, huius prædicationis modũ magnis antea temporib' prę̃cinentem. Deinde oſtendens ea mẽte Chriſtũ C ita prædicaſſe, nõ vt ignorarẽt, ſed ad ſciſcitandum incitarentur, ſubiunxit: *Et abſq; parabola nihil loquebatur eis.* Dixit quippe multa etiam abſq; parabola, ſed non illo tempore, nec vllus ab eo quicquã ſciſcitatus eſt. Et ꝓphetas quidem ſæpius interrogabãt, vt Ezechielem, alioſque complures: à Chriſto autẽ iſti nihil prorſus de his parabolis quæſierunt. Nam quamuis quæ dicta erant, ſufficerent ad incẽdendũ eorũ animũ ad quæſtionem, maximè quia ſupplicia plerũq; cõminari parabolis videbatur, nullo tamen pacto illi cõmoti fuerunt. Quocirca re- D liquit ipſos, atq; abijt. *Tunc enim,* ait, *dimittens turbas, venit in domum.* Ieſus ſcilicet: & nemo ipſum ſcribarũ ſequebatur. Vnde clarum fit, nõ alia de cauſa ipſos ſecutos fuiſſe, quam vt capiendi cauſas reperirent. Poſteaquã autem non intelligerent ea quæ dicebantur, reliquit eos, & abiit. *Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes: Ediſſere nobis parabolã zizaniorum agri.* Cumque eos trepidantes plerũq; aliâs quicquam ab eo quærere nõ ignoremus, vnde nũc ipſis tanta
Supr. b & fiducia eſt? Quia audierũt: Vobis datũ eſt noſſe
Mar. 4. & myſteria regni cœlorũ: & audentiores facti ſe- E
Luc. b. orſum ſciſcitãtur, nõ quia inuidebãt multitudini, ſed quia dominũ audierunt: Iſtis autẽ datum non eſt. De fermento autẽ & ſinapi parabolas tanquam liquidiores prætererunt: hanc vero & coniunctam illi de ſemine, & maius aliquid afferentem, exponi maluerunt. Nequaquam enim bis eadem dixiſſet: huius autem explicationem cognoſcere percupiebant,

quan-

ὉΜΙΛΙΑ ΜΖ'.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐξερεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Ὁ δὲ μάρκος φησὶν, ὅτι καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν, ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον ἐν παραβολαῖς. εἶτα δεικνὺς οὐδὲν αὐτὸν καινοτομοῦντα, εἰσάγει τὸν προφήτην καὶ τοῦτον προαναφωνοῦντα τὸν διδασκαλίας τρόπον. καὶ διδάσκων ἡμᾶς
C τοῦ χριστοῦ τὴν γνώμην, ὅτι οὐχ ἵνα ἀγνοῶσιν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς εἰς ἐρώτησιν ἀγάγῃ, οὕτως διελέγετο, ἐπήγαγε· καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς. καί τοι γε πολλὰ χωρὶς παραβολῆς εἶπεν· ἀλλὰ τότε οὐδέν. καὶ ὅμως οὐδεὶς αὐτὸν ἠρώτησε· καί τοι γε τοὺς προφήτας πολλάκις ἠρώτων, ὡς τὸν ἰεζεκιὴλ, ὡς ἑτέρους πολλούς. οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίουν· καί τοι γε ἱκανὰ τὰ εἰρημένα ἦν εἰς ἀγωνίαν αὐτοὺς ἐμβαλεῖν καὶ διεγεῖραι πρὸς τὴν ἐρώτησιν. καὶ γὰρ κόλασιν μεγίστην ἠπείλουν αἱ παραβολαί. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἐκινήθησαν.
D διὸ καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπῆλθε. τότε γάρ φησιν ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς. καὶ οὐδεὶς ἕπεται τῶν γραμματέων. ὅθεν δῆλον, ὅτι δι' οὐδὲν ἕτερον εἵποντο, ἢ ὥστε ἐπιλαβέσθαι. ἐπειδὴ δὲ οὐ συνῆκαν τὰ λεγόμενα, εἴασεν αὐτοὺς λοιπόν. καὶ προσέρχονται οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐρωτῶντες περὶ τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων. καί τοι γε ἔστιν ὅπου βουλόμενοι μαθεῖν καὶ δεδοικότες ἐρωτῆσαι. πόθεν οὖν ἐνταῦθα γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρρησία; ἤκουσαν ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐθάρρησαν. διὸ
E καὶ ἰδίᾳ ἐρωτῶσιν· οὐ τῷ πλήθει βασκαίνοντες, ἀλλὰ τὸν τοῦ δεσπότου τηροῦντες νόμον. ἐκείνοις γάρ φησιν οὐκ ἐδόθη. καὶ τί δήποτε τὴν τῆς ζύμης καὶ τοῦ σινάπεως ἀφέντες παραβολὴν περὶ ταύτης πυνθάνονται; ὡς σαφεστέρας ἐκείνας ἀφῆκαν· ταύτην δὲ, ὡς ἔχουσαν συγγένειαν πρὸς τὴν προειρημένην καὶ πλέον τι ἐνδεικνυμένην ἐκείνης, μαθεῖν ἠβουλήθησαν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐκ δευτέρου τὴν αὐτὴν εἶπεν ἐπιθυμοῦσι μαθεῖν.

καὶ γὰρ

Digitized by Google

καὶ γὰρ ἑώρων πολλὴν ἐξ αὐτῆς ἐμφαινομένην τὴν ἀπειλήν. διὸ οὐδὲ ἐγκαλεῖ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀναπληροῖ τὰ εἰρημένα. καὶ ὅπερ ἔλεγον ἀεί, ὅτι τὰς παραβολὰς οὐ κατὰ τὴν ῥῆσιν ἐπεξιέναι δεῖ, ἐπεὶ πολλὰ τὰ ἄτοπα εἵψεται, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα παιδεύων ἡμᾶς, οὕτως ἐξηγεῖται τὴν παραβολήν. οὐδὲ γὰρ λέγει, τίνες εἰσὶν οἱ δοῦλοι οἱ προσελθόντες· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι ἀκολουθίας τινὸς ἕνεκεν αὐτοὺς παρείληφε καὶ τοῦ διαπλάσαι τὴν εἰκόνα, ἐκεῖνο ἀφεὶς τὸ μέρος τὰ κατεπείγοντα ἑρμηνεύει καὶ συνέχοντα μάλιστα, καὶ δι' ἃ ἡ παραβολὴ εἴρηται, δεικνὺς αὐτὸν ὄντα κριτὴν καὶ κύριον τοῦ παντός. καὶ ἀποκριθεὶς φησὶν εἶπεν αὐτοῖς· ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός, ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοι εἰσὶν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια, οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ, ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς ἐστὶν ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος· οἱ δὲ θερισταί, ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὅταν γὰρ αὐτὸς ᾖ ὁ σπείρων, καὶ τὸν ἀγρὸν τὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας τῆς ἑαυτοῦ συνάγῃ, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ παρὼν κόσμος αὐτοῦ ἐστι. σκόπει δὲ αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἄφατον, καὶ τὸ πρὸς εὐεργεσίαν ἐπιρρεπές, καὶ τὸ πρὸς κόλασιν ἠλλοτριωμένον. ὅταν μὲν γὰρ σπείρῃ, δι' ἑαυτοῦ [σπείρει·] ὅταν δὲ κολάζῃ, δι' ἑτέρων, τουτέστι, τῶν ἀγγέλων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. οὐκ ἐπειδὴ οὕτως μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ τούτου τοῦ ἄστρου φανερώτερον οὐκ ἴσμεν ἕτερον, τοῖς γνωρίμοις ἡμῖν κέχρηται παραδείγμασι. καίτοι γε ἀλλαχοῦ φησι τὸν θερισμὸν ἤδη παρεῖναι, ὡς ὅταν λέγῃ περὶ τῶν σαμαρειτῶν· ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη· καὶ πάλιν, ὁ θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. πῶς οὖν ἐκεῖ μὲν ἤδη τὸν θερισμὸν παρεῖναί φησιν· ἐνταῦθα δὲ μέλλειν; ὅτι τὸν θερισμὸν εἶπε κατ' ἄλλο σημαινόμενον. καὶ πῶς ἀλλαχοῦ εἰπών, [ὅτι] ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων [καὶ ἄλλος ὁ θερίζων·] ἐνταῦθα [δὲ] ἑαυτόν φησιν εἶναι τὸν ἐπισπείραντα; ὅτι κἀκεῖ οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλὰ προφήταις ἀποστόλους ἀντιδιαστέλλων ἔλεγε, καὶ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων καὶ σαμαρειτῶν. καὶ γὰρ [καὶ] διὰ τῶν προφητῶν αὐτὸς ἔσπειρεν. ἔστι δὲ ὅπου καὶ θερισμὸν καὶ σπόρον αὐτὸ τοῦτο καλεῖ, πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο αὐτὸ ὀνομάζων. ὅταν μὲν γὰρ τὴν πειθὼ καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν ὑπακουσάντων λέγῃ, θερισμὸν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ὡς τὸ πᾶν ἀπαρτίσας· ὅταν δὲ τὸν καρπὸν ἐπιζητῇ τῆς ἀκροάσεως, σπόρον καὶ θερισμὸν τὴν συντέλειαν λέγων. καὶ πῶς ἀλλαχοῦ φησιν ὅτι πρῶτοι οἱ δίκαιοι ἁρπάζονται; ἁρπάζονται μὲν γὰρ πρῶτοι, παραγινομένου γὰρ τοῦ χριστοῦ παραδίδονται δὲ οὗτοι κολάσει, καὶ τότε εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἀπέρχονται ἐκεῖνοι. ἐπειδὴ

quandoquidem viderent ex hac non paruas repræſentari comminationes. Præterea nec carpit quaſi parũ intelligentes, ſed explanauit apertius parabolam: & ita explanauit vt ſæpius me dixiſſe memini, non ad verbum exponendas eſſe parabolas, ne multa ſequantur abſurda. Id diligẽter ad noſtram doctrinam ſubſeruit. Non enim dixit, quinam eſſent ſerui qui acceſſerunt, ſed vt oſtendat conſequentiæ cuiuſdam cauſa, ac ferè ad conformationem imaginis eos poſitos eſſe, hac relicta particula A neceſſaria, & propter quæ parabola hæc dicta eſt, interpretatur: ſeipſum & iudicem & dominum omnium rerum declarãs. *Et reſpondẽs,* inquit, *dixit eis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis: ager autem eſt mundus. Bonum autẽ ſemen, hi ſunt filii regni: zizania autem, filii ſunt illius mali: inimicus vero qui ea ſeminauit, diabolus eſt: meſſis vero, conſummatio ſeculi eſt: meſſores autem angeli ſunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ita erit in conſummatione ſeculi huius. Mittet enim angelos ſuos filius hominis, & col-* B *ligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciebant iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum.* Nam quoniã ipſe eſt qui ſeminat agrum ſuum, quiq; ex regno ſuo congregat, non eſt clàm, quin & hic præſens mundus ipſius ſit. Tu vero conſidera ineffabilẽ eius miſericordiam, & quod ad benefaciendum quidem pronus eſt, à deſiderio autem puniendi alienus: nam quãdo ſeminat, per ſeipſum id peragit, ſupplicia vero per alios C infert. Mittet enim, inquit, angelos ſuos. Tũc, ait, iuſti fulgebunt vt ſol in regno patris ſui: nõ quia Solis etiam ſplendorem non ſuperabunt, ſed quando nihil fulgentius Sole videmus, ꝓpterea re apertiſſima nobis ad exprimendum vſus eſt. Cùm autem alibi meſſem iam adeſſe dixerit, vt cùm de Samaritanis dicat: Leuate oculos veſtros, & conſiderate regiones, quoniam iam albę ſunt ad meſſem: & rurſus, Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Quomodo igitur illic quidem iam meſſem adeſſe dicit, hic verò futuram eſſe oſtendit? Aliam D certè ibi, aliam hic verbi huius poteſtatem eſſe videmus. Quare etiam, inquies, cùm alibi dixerit quod alius eſt qui ſeminat, alius qui metit, hic ſeipſum eſſe qui ſeminat? Profectò ibi non ſimpliciter, ſed ad prophetarum atq; apoſtolorum diſtinctionem illud dicebat, quod de Iudæis quoq; ac de Samaritanis dicebat. Ipſe enim eſt qui per prophetas ſeminauit: quamuis nonnunquam meſſem & ſemen eandem rem, ad aliud tamen atque aliud referens nuncupauit. Nam quando crudelitatem atque o- E bedientiam audientium deſignat, vt rei conſummationem oſtendat, meſſis vocabulo denotat: quando autem fructum prædicationis quærit, ſemen: & meſſem ipſam cõſummationem appellat. Et quomodo etiam alibi ſcribitur, quoniam primi iuſti rapiuntur? rapiuntur quidem primi, poſt autem Chriſti aduentum pœnis traduntur iniqui: & tunc ad regnum cœlorum iuſti proficiſcuntur. Nam quoniam in cœlo iuſtos oportet conſeruari,

Ioan. 4. c.

Supr 9. d. & Luc. 10. a.

Luc. 13. f. & 1. Theſ. 4. d.

Digitized by Google

iudicium vero in terris peragitur: cùm alteros condemnauerit, tunc à iudicio abiens alteros quaſi rex amicos ſuos in vltimã beatitudinẽ illam traducet. Ita duplicem futuram punitionem videre licet: alterã, quoniã igni æterno ardebunt, alterã quoniam ab ineffabili illa gloria excident. Sed cui' rei gratia, inquies, cùm multitudo iam receſſit, in parabolis etiam diſcipulos alloquitur? Sapientiores iam præcedentibus facti facilius atq; melius intelligebant: ꝓpterea etiã cùm ad eos dixiſſet. intellexiſtis hęc A omnia? vtiq; domine, reſpõderunt. Sic ad alia quæ dicta ſunt, hoc etiã parabolis effectum eſt, vt perſpicaciores diſcipuli redderentur: quid igitur, ait? Rurſum *Simile eſt regnum cœlorũ theſauro abſcondito in agro: quem qui inuenit homo abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit omnia quæ habet, & emit agrum illum: Item ſimile eſt regnum cœlorum homini negociatori bonas quærenti margaritas: qui inuenta vna precioſa margarita, abiit. & vendit omnia quæ habet. & emit eam.* Sicut granũ ſinapis & fermentũ, ſic duæ parabolæ iſtę theſauri atq; margaritæ parũ inter ſe diffe- B runt: illud .n. ambabus his denotatur, quoniã oporteat prædicationẽ euangelii omnib' cętetris anteponere. Et illis quidẽ, fermẽti dico, atque ſinapis. magna euãgelii virtus oſtendebatur, quæ omnino totũ orbẽ terrarũ erat ſuperatura: hæ vero poſteriores ſummi eſſe precii ſignificant: ſicut .n. ceu ſinapis extẽditur, atq; ꝓpagatur, & ceu fermentum ſuperat, ſic quaſi margarita precioſiſſimũ eſt: ac infinitas exhibet cõmoditates, vt theſaurus. Nec illud ſolum diſcimus, quia cętera abijcienda ſunt omnia, & C ſola prędicatio euangelii retinenda, verũ etiam magno id eſſe cum gaudio faciendũ. Sane qui renunciationem bonorũ facit, is nullam iacturam, ſed quæſtuoſiſſimã facit mercaturã. Perpendis quomodo in mundo abdita atq; cælata prædicatio eſt, & in prædicatione ſumma felicitas recondita? niſi ergo cunctas res tuas venundabis, non emes: niſi curioſè quæras, non inuenies. Duo hæc quippe nobis ad ſalutẽ neceſſaria ſunt, ſecularium rerũ contemptus, & iugis vigilantia: quærenti enim, inquit, bonas margaritas: & cùm inueniſſet vnam, precioſiſ- D ſimam vendidit quæcunq; habebat, ac emit eam. Vna quippe veritas eſt, nec in multas ſcinditur partes, ac veluti qui margaritam habet, ipſe nouit ſe diuitem eſſe, etiã ſi aliis ignotum nõnunquã illud ſit, cùm paruo in loculo margarita recondatur: Sic & in prædicatione veritatis qui ei adhærent, totoq; animo illam amplectuntur, opulentos ſeſe non ignorant, quãvis infideles theſauri vim non cognoſcentes, fidelium opes contemnant. Deinde ne confidamus plurimum quoniam euangelium ſuſce- E pimus, neque opinemur ſufficere ſolùm nobis fidem ad ſalutem, horroris plenam affert parabolam. Quænã eſt illa? *Simile eſt*, inquit, *regnum cœlorũ ſagenæ miſſæ in mare, ac ex omni genere piſcium cõgreganti: quã cùm impleta eſſet educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt.* Sed quid intereſt hęc ab illa, quæ de zizaniis eſt? eodem enim modo etiam ibi alii ſaluantur, alii perduntur.

Verum

ἐπειδὴ γὰρ ἐν οὐρανῷ δεῖ αὐτοὺς εἶναι· ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς ἥξει καὶ κρινεῖ πάντας ἀνθρώπους· δοὺς τὴν ἀπόφασιν τούτοις, καθάπερ τις βασιλεὺς ἄπεισι μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην λῆξιν αὐτοὺς ἄγων. εἶδες διπλῆν τὴν κόλασιν οὖσαν; τῷ τε κατακαίεσθαι, τῷ τε τῆς δόξης ἐκπίπτειν ἐκείνης; ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν λοιπὸν ἀναχωρησάντων ἐκείνων, καὶ αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖ; σοφώτεροι ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένοντο, ὡς καὶ συνιέναι. ἀμέλει γοῦν λέγει A αὐτοῖς μετὰ ταῦτα· συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. οὕτως μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο κατώρθωσεν ἡ παραβολή, τὸ διορατικωτέρους αὐτοὺς ποιῆσαι. τί οὖν φησὶ πάλιν; ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν ὅσα εἶχε καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. ὥσπερ B ἐκεῖ ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως ἡ καὶ ζύμη μικρὰν εἶχον πρὸς ἀλλήλας διαφοράν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα αἱ δύο παραβολαὶ αὗται, ἥ τε τοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ μαργαρίτου. καὶ γὰρ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων αἰνίττεται, ὅτι δεῖ τὸ κήρυγμα πάντων προτιμᾶν. κἀκεῖναι μὲν ἡ τῆς ζύμης καὶ τοῦ σινήπεως πρὸς τὴν δύναμιν εἴρηται τοῦ κηρύγματος, καὶ ὅτι περιέσται τῆς οἰκουμένης πάντως· αὗται δὲ τὸ τίμιον καὶ πολυτελὲς ἐμφαίνουσιν. ἐκτείνεται μὲν γὰρ ὡς σίναπι καὶ περιγίνεται ὡς ζύμη· πολυτελὲς δὲ ἐστιν ὡς μαργαρίτης, καὶ μυρίαν παρέχει τὴν εὐπορί- C αν ὡς θησαυρός. οὐ δὴ τοῦτο μόνον ἔστι μαθεῖν, ὅτι πάντα δεῖ τὰ ἄλλα ἀποδυσαμένους τοῦ κηρύγματος ἔχεσθαι· ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ χαρᾶς τοῦτο δεῖ ποιεῖν· καὶ ἀποκλώμενον τὰ ὄντα δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐμπορία ἐστὶν, οὐχὶ ζημία. ὁρᾷς πῶς κέκρυπται καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κήρυγμα, καὶ ἐν τῷ κηρύγματι τὰ ἀγαθά; κἂν μὴ πωλήσῃς πάντα, οὐκ ἀγοράζεις· κἂν μὴ ψυχὴν τοιαύτην ἔχῃς μεμεριμνημένην καὶ ζητοῦσαν, οὐχ εὑρίσκεις. δύο [τοίνυν] δεῖ προσεῖναι, καὶ τὸ τῶν βιωτικῶν ἀπέχεσθαι, καὶ τὸ ἐγρηγορώτατον εἶναι. D ζητοῦντι γάρ φησι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον πέπρακε πάντα καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. μία γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια καὶ οὐ πολυσχιδής. καὶ καθάπερ ὁ τὸν μαργαρίτην ἔχων, αὐτὸς μὲν οἶδεν ὅτι πλουτεῖ, τοῖς δὲ λοιποῖς οὐκ ἔστι γνώριμος πολλάκις τῇ χειρὶ κατέχων· οὐ γάρ ἐστιν ὄγκος σώματος· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος. οἱ μὲν αὐτὸ κατέχοντες ἴσασιν ὅτι πλουτοῦσιν, οἱ δὲ ἄπιστοι τὸν θησαυρὸν οὐκ εἰδότες τοῦτον, καὶ τὸν πλοῦτον ἡμῶν ἀγνοοῦσιν. εἶτα ἵνα μὴ θαρρῶμεν τῷ κηρύγματι μόνον, μηδὲ ἀρκεῖν τὴν πίστιν E μόνην [νομίζωμεν] εἰς σωτηρίαν ἡμῖν, λέγει καὶ ἑτέραν φοβερὰν παραβολήν. ποίαν δὴ ταύτην; τὴν τῆς σαγήνης. ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· ἣν ἀνενέγκαντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν, καθίσαντες καὶ συλλέξαντες τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖον ἔβαλον, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. καὶ τί διέστηκεν αὕτη τῆς τῶν ζιζανίων παραβολῆς; Καὶ γὰρ ἐκεῖ οἱ μὲν σώζονται, οἱ δὲ ἀπόλλυνται·

Digitized by Google

ἀλλ᾽ ἐκεῖ διὰ πονηρῶν δογμάτων αἵρεσιν. καὶ
οἱ πρὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ μὴ προσέχειν τοῖς λεγο-
μένοις· οὗτοι δὲ, διὰ βίου πονηρίαν. οἳ πάν-
των εἰσὶν ἀθλιώτεροι, τῆς μὲν γνώσεως ἐπιτυχόν-
τες καὶ ἁλιευθέντες· οὐ δυνηθέντες δὲ οὐδὲ
„ οὕτως σωθῆναι. καί τοι γε ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι
„ αὐτὸς ἀφορίζει ὁ ποιμήν· ἐνταῦθα δὲ τοὺς ἀγ-
γέλους τοῦτο ποιεῖν φησιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ζιζανίων.
τί οὖν ἐστι; ποτὲ μὲν αὐτοῖς παχύτερον διαλέγεται,
ποτὲ δὲ ὑψηλότερον. καὶ ταύτην οὐδὲ ἐρωτηθεὶς τὴν
παραβολὴν ἑρμηνεύει, ἀλλ᾽ αὐτομάτως, ἀπὸ τοῦ
μέρους αὐτὴν ἐσαφήνισε, καὶ τὸν φόβον ηὔξησεν. ἵνα γὰρ
μὴ ἀκούσας ὅτι τὰ σαπρὰ ἔβαλον ἔξω, ἀκίνδυνον
εἶναι τὴν ἀπώλειαν νομίσῃς, διὰ τῆς ἑρμηνείας, ἔ-
δειξε τὴν κόλασιν εἰπὼν ὅτι εἰς κάμινον βαλοῦσι, καὶ
τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ τὴν ὀδύνην ἄρρητον
οὖσαν ἐνέφηνεν. εἶδες πόσαι τῆς ἀπωλείας αἱ ὁδοί;
ἡ διὰ τῆς πέτρας· ἡ διὰ τῶν ἀκανθῶν· ἡ διὰ τῆς
ὁδοῦ· ἡ διὰ τῶν ζιζανίων· ἡ διὰ τῆς σαγήνης. οὐκ
„ ἄρα ἀπεικότως ἔλεγεν, ὅτι εὐρεῖα ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀ-
„ πάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσ-
„ ερχόμενοι δι᾽ αὐτῆς. ταῦτα τοίνυν εἰπὼν καὶ εἰς τὸ
φοβερὸν κατακλείσας τὸν λόγον, καὶ πλείονα πάν-
τα δείξας, μᾶλλον γὰρ αὐτοῖς ἐνδιέτριψε, φησί·
„ συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ· ναὶ κύριε.
εἶτα ἐπειδὴ συνῆκαν, πάλιν αὐτοὺς ἐπαινεῖ λέγων·
„ διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς ἐν τῇ βα-
„ σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπό-
„ τῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ
„ παλαιά. διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησίν· ἀποστελῶ ὑμῖν σο-
„ φοὺς καὶ γραμματεῖς. εἶδες πῶς οὐκ ἐγκλείει τὴν
παλαιὰν, ἀλλὰ καὶ ἐγκωμιάζει [καὶ δημηγορεῖ]
θησαυρὸν αὐτὴν καλῶν; ὥστε ὅσοι τῶν θείων εἰσὶν ἄ-
πειροι γραφῶν, οὐκ ἂν εἶεν οἰκοδεσπόται, ὅσοι μήτε
αὐτοὶ ἔχουσι, μήτε παρ᾽ ἑτέρων λαμβάνουσιν, ἀλλὰ
περιορῶσιν ἑαυτοὺς λιμῷ φθειρομένους. οὐχ οὗτοι δὲ
μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱρετικοὶ ἐκτός εἰσι τοῦ μακαρισμοῦ
τούτου. οὐ γὰρ ἐκβάλλουσι καινὰ καὶ παλαιά· οὐδὲ γὰρ
ἔχουσι τὰ παλαιά, διὸ οὐδὲ καινά. ὥσπερ οὖν οἱ καινὰ
οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ παλαιὰ ἔχουσιν, ἀλλ᾽ ἑκατέρων
ἐστέρηνται. ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις συνδέδεται καὶ συμ-
πέπλεκται. ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι τῆς τῶν γραφῶν
ἀμελοῦμεν ἀναγνώσεως, ὅσην ὑπομένομεν βλά-
βην, ὅσην πενίαν. πότε γὰρ τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιλη-
ψόμεθα πολιτείας, οἱ μηδὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους εἰδό-
τες καθ᾽ οὓς πολιτεύεσθαι χρή; ἀλλ᾽ οἱ μὲν πλουτοῦν-
τες, οἱ περὶ χρήματα μεμηνότες, συνεχῶς τινάσσου-
σιν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια, ὥστε μὴ σητόβρωτα γενέσθαι·
σὺ δὲ σητὸς χαλεπώτερον ὁρῶν τὴν λήθην λυμαι-
νομένην σου τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐντυγχάνεις βι-
βλίοις, οὐ διακρούῃ τὴν λύμην, οὐ καλλωπίζεις σου
τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐπισκοπεῖς συνεχῶς τὴν εἰκόνα
τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ μέλη αὐτῆς καταμανθάνεις καὶ
τὴν κεφαλήν; καὶ γὰρ καὶ κεφαλὴν ἔχει καὶ μέλη
παντὸς σώματος εὐειδοῦς καὶ καλοῦ εὐπρεπέστε-
ρα. τίς οὖν ἡ κεφαλή φησιν τῆς ἀρετῆς; ἡ ταπεινο-
φροσύνη. διὸ καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ἄρχεται ὁ Χριστὸς λέγων·
μακάριοι

Verum ibi hæreſi, atq; prauis dogmatib' & qui
ante illam parabolã ſunt, quoniam prędicatio-
ni non adhæſerunt: iſti vero malè viuendo per-
eunt, & cæteris ſunt inferiores, quoniam ve-
ritatem quidem cognouerunt, & in verriculũ
piſcatorum inciderunt, & tamen malè viuẽdo
periere. Et certè alibi ait: Quia ipſe ſegregabit *Infr. 25. e.*
eos vt paſtor oues ſegregat: hic vero & in pa-
rabola de zizaniis angelos iſtud facturos dixit.
Sic enim, inquit, *erit in conſummatione ſeculi, exi-*
A *bunt angeli, & ſegregabunt malos de medio iuſtorũ,*
& mittent eos in fornacem ignis, ibi erit fletus & ſtri-
dor dentium. Quid igitur hoc eſt? Nonnunquã
condeſcendens ipſis craſſius, ut ita dixerin, nõ-
nunquam vt res petit ſublimius loquitur. Hãc
autem parabolam non interrogatus, ſed ſpon-
tè atque à ſeipſo ex patre interpretatur, & for-
midinem magis amplificat. Nam ne cum ad-
uertis putrida foras eiecta eſſe, nullũ aut parvũ
eiectionis periculũ credas, interpretando ſup-
plicium declarauit, dicens quod in fornacem
immittent. Et ſtridore dentium doloris ma-
B gnitudinem expreſſit. Animaduertis quot p-
ditionis viæ? Vides quod alii vepribus, alii via,
alii lapidibus, alii zizaniis, alii in ſagena pere-
unt? Non igitur injuria dictum eſt, latam eſſe *Supr. 7. b.*
viam illam quæ in perditionẽ adducit, ac mul-
tos eſſe qui per eam ingrediuntur: hæc enim
cum dixiſſet, & ad horrorem terminaſſet ſer-
monem, atque immoratus amplificaſſet, ad-
iecit: *Intellexiſtis hæc omnia? dicunt ei, Vtique*
domine. Deinde quoniam intellexerunt, lau-
dat, dicens: *Propterea omnis ſcriba doctus in regno*
cælorum, ſimilis eſt homini patrifamiliâs, qui pro-
C *fert de theſauro ſuo noua & vetera.* Ideo alibi ait:
Mittam vobis ſapientes & ſcribas. Vides quo- *Mat. 23. d.*
modo vetus teſtamentum non eiicit, ſed lau-
dibus effert, & theſaurum appellat? Quare
qui diuinarum ſcripturarum imperiti ſunt, nõ
erunt hi certè patresfamiliâs, qui cum nec à ſe-
ipſis habent, quærere indignum putant, ſed
negligenter viuendo inedia depereunt. Non
autem hi ſolum, verum etiam hęretici expertes
ſunt huius beatificationis: quia non poſſunt
emittere noua & vetera: nam cum vetera non
D teneant, noua credere non poſſunt: ſicut ecõ-
trà, qui noua non habent, hi veteribus peni-
tus carent: hæc enim inter ſe magno iuncta
& connexa vinculo ſunt. Audiamus igitur, au-
diamus quicunq; ſcripturarum lectionem ne-
gligimus, quantũ damnum, quantam inopi-
am patiamur. Quando enim bona viuendi o-
pera faciemus, qui etiam præcepta & inſtitu-
ta ipſa quibus viuendum eſt, ignoramus? Et
opulenti quidem qui cupiditate pecuniarum
inſaniunt, aſſiduè veſtes ſuas, ne tineis corro-
dantur excutiunt: tu vero cùm obliuio omni-
E bus tineis peior ac maior peſtis animam tuam
deuoret, non accedes ad libros, non excu-
ties tineas, non ornabis animam tuam, non
aſpicies continuè imaginem virtutis, nec mẽ-
bra eius & caput conſiderabis: habet enim
certè caput & membra omni muliere formoſa
multò venuſtiora ac pulchriora. Quod igi- *Supr. 5. a.*
tur caput virtutis eſt? humilitas certè: qua-
propter ab ipſa incipit Chriſtus dicens:
Beati

Digitized by Google

Beati pauperes ſpiritu. Hoc caput etſi nec cæ-
ſariem nec crines habeat: ſic tamen pulchrū
Eſa. 66. a. eſt, vt Deum ad ſeipſum attrahat. Ad quem .n.
inſpiciam, ait, niſi ad mitem & quietum, & hu-
Pſal. 33. d. milē, & trementem ſermones meos? Et oculi
mei ſuper mites terræ, & propè dominus eſt
tribulatis corde. Hoc caput pro crinibus atque
coma hoſtias offert Deo gratiſſimas, hoc au-
Pſal. 50. d. reum certè altare eſt, hæc ara ſpiritalis. Sacrifi-
cium enim Deo ſpiritus contribulatus: hęc ſa-
pientiæ mater eſt: qui hoc habet, is membra
reliqua etiā cōſequetur. Perſpexiſti caput qua-
le nunquā vidiſti: vide nunc etiam faciem, ac
primum attēde qualis color eius ſit, quàm ru-
bicundus, quàm floridus, quàm glorioſus, &
diſce vnde conſtat. Vnde igitur cōſtat? ab eru-
beſcentia certè atque pudore: propterea qui-
Eccleſ. 32. b. dam dicebat, Ante verecundum gratia proce-
det. Hæc & aliis quoque membris magnā vim
formoſitatis effundunt: nec ſi mille cōmiſceas
colores talem ſpeciem conficies. Quòd ſi ocu-
los quoque velis aſpicere, conſidera modeſtiā,
quanto decore, quanta diligentia depingan- B
tur: vnde non ſolum ſpecioſiſſimi, verum et-
iam tam acri acumine pollent, vt vel domi-
Matt. 5. a. num ipſum aſpiciant. Beati enim inquit, mun-
do corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Huic
capiti os eſt ſapientia & intellectus, & ſpirita-
lium cātuum perpetua vox. Cor autem magna
ſcripturarum peritia, veri dogmatis conſer-
uatio, miſericordia & benignitas. Et quem-
admodum non eſt poſſibile animal ſine corde
viuere, ſic ſine hoc corde ſalus haberi non po-
teſt: hinc enim omnia bona originem trahunt.
Pedes ac manus habet, quibus recta opera o- C
ſtendat: animata eſt pietatis & rectæ fidei ani-
ma: pectus aureum ac adamante robuſtius ipſi
eſt fortitudo, per quam efficitur ne vnquā pe-
ctus hoc queat infringi. Spiritus autem qui a-
nimalium corda & cerebrum continet, chari-
tas eſt. Vis reipſa tibi hanc imaginem oſtenda-
mus? Hunc ipſum euangeliſtam conſidera, cu-
jus etſi conſcriptam vniuerſam non habeamus
vitam, poſſumus etiam ex paucis coruſcantem
effigiem eius videre. Quantâ enim humilita-
te, quantaq; contritione rutilaret, inde cogno- D
ſces, quia vel poſteaquā præeſt euangelio, pu-
Supr. 9. b. blicanū ſeipſum nominat. Miſericordiam ve-
rò eius inde percipies, quia cunctis exutus Ie-
ſum ſequebatur. Sinceram fidem de dogmati-
bus percipies, prudentiā & charitatem ab eu-
angelii cōpoſitione facilè intelliges. Vniuerſi
enim orbis curā gerebat. Fortitudinē eius co-
gnoſcimus, quia cum gaudio à conſpectu con-
cilii reuertebatur: bonorū autem operū oſten-
tationem, quia in ſublimi ſede omnino ſeſſu-
rus eſt. Imitemur ego omnes eius virtutes,
ac maximè omnium humilitatē & miſericor-
diam, ſine quibus ſalutē conſequi non poſſu-
Infr. 25. a. mius: ut quinq; illæ virgines, & Phariſæus poſt
Luc. 18. b. illas oſtēderunt: quippe abſq; virginitate mul-
ti beatitudine illa potiētur, quam nemo abſq;
miſericordia cōſequetur. Vna .n. res ex neceſ-
ſariis, quibus ſalus ipſa continetur, miſericor-
dia eſt. Quare meritò in corde virtutis ipſam
collocauimus, & cor ipſum eſſe cenſemus:
quod

μακάριοι οἱ πτωχοί. αὕτη ἡ κεφαλή, οὐ κόμας
ἔχει καὶ βοστρύχους, ἀλλὰ κάλλος τοσοῦτον οἷον τὸν
θεὸν ἐπισπάσασθαι. ἐπὶ τίνα γὰρ ἐπιβλέψω
φησὶν; ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ταπεινὸν καὶ
τρέμοντά μου τοὺς λόγους; καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου
ἐπὶ τοὺς πραεῖς τῆς γῆς· καὶ ἐγγὺς κύριος τοῖς
συντετριμμένοις τὴν καρδίαν. αὕτη ἡ κεφαλή,
ἀντὶ τριχῶν καὶ κόμης, θύματα φέρει τῷ θεῷ
κεχαρισμένα. βωμός ἐστι χρυσοῦς, καὶ θυσιαστήριον
A πνευματικόν. θυσία γὰρ τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμ-
μένον. αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς σοφίας μήτηρ. ἂν ταύτην ἔχῃ τις,
καὶ τὰ λοιπὰ ἕξει. εἶδες κεφαλὴν οἵαν οὐδέποτε εἶδες;
βούλει καὶ τὸ πρόσωπον ἰδεῖν, μᾶλλον δὲ μαθεῖν; ἐκεῖ
μάθε πῶς αὐτοῦ τὸ χρῶμα τὸ ἐρυθρὸν καὶ εὐανθὲς
καὶ πολλὴν ἔχον τὴν χάριν, καὶ μάθε πόθεν συνίσταται.
πόθεν οὖν συνίσταται; ἀπὸ τοῦ αἰσχύνεσθαι καὶ ἐρυθριᾶν. διὸ
καί τις φησὶν· πρὸ αἰσχυντηροῦ προελεύσεται χά-
ρις. τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων μελῶν πολὺ καταχεῖ τὸ κάλ-
λος. κἂν μυρία μίξῃς χρώματα, οὐκ ἐργάσῃ τοι-
B αύτην ὥραν. εἰ δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν βούλει, ὅρα
κοσμιότητι καὶ σωφροσύνῃ μετὰ ἀκριβείας ὑπογε-
γραμμένους. διὸ καὶ οὕτω καλοὶ καὶ ὀξυδερκεῖς γίνονται,
ὡς καὶ αὐτὸν τὸν κύριον ὁρᾶν. μακάριοι γάρ φησιν οἱ
καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. στόμα δὲ
αὐτοῦ, σοφία καὶ σύνεσις, καὶ τὸ πνευματικοὺς ὕμνους εἰ-
δέναι. καρδία δὲ γραφῶν ἐμπειρία, καὶ δογμάτων ἀ-
κριβῶν διατήρησις, καὶ φιλανθρωπία καὶ χρηστότης.
καὶ καθάπερ ζῶον ταύτης ἄνευ οὐκ ἔνι ζῆσαι, οὐδὲ ἐκείνης
χωρὶς σωθῆναι ἔνι ποτέ. καὶ γὰρ ἐκεῖθεν πάντα τίκτε-
C ται καλά. εἰσὶν αὐτῇ καὶ πόδες καὶ χεῖρες, τῶν ἀγα-
θῶν ἔργων αἱ ἐπιδείξεις· ἔστιν αὐτῇ καὶ ψυχή, ἡ εὐ-
σέβεια· ἔστιν αὐτῇ καὶ στῆθος χρυσοῦν καὶ ἀδάμαν-
τος στερρότερον, ἡ ἀνδρεία, καὶ πάντα ἁλῶναι εὔκο-
λον ἢ τοῦτο διαρραγῆναι τὸ στῆθος. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ
ἐν ἐγκεφάλῳ καὶ καρδίᾳ ἡ ἀγάπη ἐστί. βούλει καὶ ἐπ᾽
αὐτῶν τῶν ἔργων δείξω σοι τὴν εἰκόνα; ἐννόησόν μοι
τοῦτον αὐτὸν τὸν εὐαγγελιστήν, καὶ εἰ οὐ πάντα αὐτοῦ τὸν
βίον ἀναγεγραμμένον ἔχομεν, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ἐξ ὀλίγων ἔ-
νεστιν αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἰδεῖν διαλάμπουσαν. ὅτι μὲν
D ταπεινὸς καὶ συντετριμμένος ἦν, ἄκουσον μετὰ τὸ εὐαγ-
γέλιον τελώνην ἑαυτὸν καλοῦντα. ὅτι δὲ καὶ ἐλεή-
μων, ὅρα πάντα ἀποδυσάμενον καὶ ἀκολουθήσαν-
τα τῷ Ἰησοῦ. ὅτι δὲ καὶ εὐσεβής, δῆλον ἀπὸ τῶν δογμά-
των. καὶ τὴν σύνεσιν δὲ αὐτοῦ ἀφ᾽ οὗ συνέθηκεν εὐαγ-
γελίου ῥᾴδιόν ἐστιν ἰδεῖν καὶ τὴν ἀγάπην. τῆς γὰρ
οἰκουμένης ἐπεμελήσατο. καὶ τὴν τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν
ἐπίδειξιν, ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐφ᾽ οὗ μέλλει καθιεῖσ-
θαι· καὶ τὴν ἀνδρείαν δέ, ἐξ ὧν χαίρων ὑπέ-
στρεψεν ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου. ζηλώσω-
E μεν τοίνυν τὴν ἀρετὴν ταύτην, καὶ μάλιστα πάν-
των ταπεινοφροσύνην καὶ ἐλεημοσύνην, ὧν ἄνευ
σωθῆναι οὐκ ἔνι. καὶ δηλοῦσι αἱ πέντε παρ-
θένοι, καὶ μετ᾽ ἐκείνων, ὁ Φαρισαῖος. χωρὶς
μὲν γὰρ παρθενίας, δυνατὸν βασιλείαν ἰδεῖν·
χωρὶς δὲ ἐλεημοσύνης, ἀμήχανον. τῶν γὰρ
ἀναγκαίων τοῦτό ἐστι καὶ συνεχόντων τὸ πᾶν. οὐκ ἄρα
ἀπεικότως καρδίαν αὐτὸ κεκλήκαμεν ἀρετῆς.
ἀλλ᾽

Digitized by Google

ἀλλ' ἡ καρδία αὕτη, ἐὰν μὴ πᾶσι χορηγῇ [τὸ] πνεῦμα, ταχέως σβέννυται· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ πηγή, ἐὰν μὴ ἔχῃ διοχετεύειν τὰ νάματα παρ' ἑαυτῇ, σήπεται. οὕτω καὶ οἱ πλουτοῦντες, ὅταν παρ' ἑαυτοῖς τὰ ὄντα κατέχωσι. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κοινῇ συνηθείᾳ λέγομεν, πολλὴ ἡ σῆψις τοῦ πλούτου παρὰ τῷ δεῖνι· καὶ οὐ λέγομεν, πολλὴ ἡ ἀφθονία, πολὺς ὁ θησαυρός· καὶ γὰρ σῆψίς ἐστιν, οὐχὶ τῶν κεκτημένων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ πλούτου. καὶ γὰρ τὰ ἱμάτια κείμενα φθείρεται, καὶ τὸ χρυσίον ἰοῦται, καὶ ὁ σῖτος βιβρώσκεται, καὶ ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ ταῦτα ἔχοντος, τούτων ἁπάντων μᾶλλον ταῖς φροντίσι καὶ ἰοῦται καὶ σήπεται. κἂν ἐθέλῃς φιλαργύρου ψυχὴν εἰς τὸ μέσον ἐξενεγκεῖν, καθάπερ ἱμάτιον ὑπὸ μυρίων βρωθὲν σκωλήκων καὶ οὐκ ἔχον οὐδὲν ὑγιές, οὕτως εὑρήσεις διατετρυπημένην πάντοθεν αὐτὴν ὑπὸ φροντίδων, ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων σεσηπυῖαν καὶ ἰωμένην. ἀλλ' οὐχὶ τοῦ πένητος τοιαύτη, τοῦ πένητος τοῦ ἑκόντος· ἀλλ' ἀποστίλβει μὲν ὡς χρυσίον, λάμπει δὲ ὥσπερ μαργαρίτης, ἀνθεῖ δὲ ὥσπερ ῥόδον. οὐ γάρ ἐστιν ἐκεῖ σής, οὐκ ἔστιν ἐκεῖ κλέπτης, οὐκ ἔστι φροντὶς βιωτική· ἀλλ' ὡς ἄγγελοι οὕτω πολιτεύονται. βούλει τῆς ψυχῆς ταύτης τὸ κάλλος ἰδεῖν; βούλει τῆς πενίας τὸν πλοῦτον καταμαθεῖν; οὐκ ἐπιτάττει ἀνδράσιν, ἀλλὰ δαίμοσιν ἐπιτάττει· οὐ παρίσταται βασιλεῖ, ἀλλὰ παρέστηκε θεῷ· οὐ στρατεύεται μετὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ στρατεύεται μετὰ ἀγγέλων. οὐκ ἔχει κιβώτιον καὶ δύο καὶ τρία καὶ εἴκοσιν, ἀλλὰ τοιαύτην εὐπορίαν, ὡς τὸν κόσμον ἅπαντα μηδὲν εἶναι νομίζειν. οὐκ ἔχει θησαυρόν, ἀλλὰ τὸν οὐρανόν. οὐ δεῖται δούλων, μᾶλλον δὲ ἔχει δούλους τὰ πάθη, ἔχει δούλους τοὺς βασιλέων κρατοῦντας λογισμούς. ὁ γὰρ ἐπιτάττων τῷ τὴν ἁλουργίδα περικειμένῳ, οὗτος αὐτὸν καταπέπληχεν ὁ λογισμός, καὶ ἀντιβλέψαι οὐ τολμᾷ. βασιλείαν δὲ καὶ χρυσὸν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, καθάπερ παίδων ἀθύρματα γελᾷ. καὶ καθάπερ τροχοὺς καὶ ἀστραγάλους καὶ κεφαλὰς καὶ σφαίρας, οὕτω ταῦτα πάντα ἡγεῖται εἶναι εὐκαταφρόνητα. ἔχει γὰρ κόσμον, ὃν οὐδὲ ἰδεῖν οἱ ἐν τούτοις παίζοντες δύνανται. τί τοίνυν τοῦ πένητος τούτου βέλτιον γένοιτ' ἄν; ἔδαφος γοῦν ἔχει τὸν οὐρανόν. εἰ δὲ τὸ ἔδαφος τοιοῦτον, ἐννόησον τὸν ὄροφον. ἀλλ' οὐκ ἔχει ἵππους καὶ ὀχήματα; τί γὰρ αὐτῷ τούτων χρεία, τῷ μέλλοντι ἐπὶ τῶν νεφελῶν ὀχεῖσθαι καὶ μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι; ταῦτ' οὖν ἐννοήσαντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐκεῖνον ζητῶμεν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀνάλωτον εὐπορίαν, ἵνα καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

quod quidem cor niſi cæteris omnibus ſpiritũ præbet, velociter extinguitur. Nam quemadmodũ fõs ſi aquarũ flumina in ſeipſo quaſi ſtagnum quoddã retineat, facile putreſcit: eodẽ certè modo diuites, cum in ſeipſis opes ſuas detineant, marceſcunt: idcirco trito prouerbio fertur: Multa diuitiarum putredo apud talem hominem eſt, nec dicitur magna copia, ingens theſaurus: putredo enim profectò eſt, nõ poſſidentium, ſed opum ipſarum. Nam recondite
A veſtes corrumpuntur, aurum ærugine decoloratur, frumẽta marceſcũt. Quid plura? Cor poſſidentis hæc atque conſeruantis maioribus in dies curis, quam ærugine decoloratur atque tabeſcit. Nam ſi animum auari nudum abſque corpore cogitatione perſpexeris, inuenies ſicut veſtem mille tineis corroſam: ſic utique à curis perforatum, à peccatis putrefactum, & habendi ſolicitudine tabeſcentem. Non talis profectò animus inopis eſt. Inopis dico, vltrò ac ſponte ſua: ſed fulget ille quidem vt aurum, ſplendet ſicut gemma, floret quaſi roſa: nulla
B tinea ibi eſt, nullus fur, nulla cura ſecularis, ſed viuit angelica vita. Vis huius animi pulchritudinem aſpicere? vis paupertatis opes quantæ ſint diſcere? Non imperat hæc viris, ſed imperat dæmonibus: non aſſiſtit regi, ſed aſſiſtit Deo: nõn hominum, ſed angelorum commilito eſt. Non habet duos, tres, vel viginti loculos rerum plenos: ſed ſic abundat, vt vniuerſum mundum paruipendat: & theſaurum habet in cœlo. Non indiget mancipiis, ſed habet loco ſeruorum paſſiones, habet ſer-
C uos appetitus, qui regibus dominantur, vt nec reſpicere audeant: regnum porrò atque aurum, & omnia huius generis hæc de qua dicimus paupertas, quaſi pueriles ludos, trochos dico, talos, pilas, turbines, aſpernatur atque contemnit. Habet enim ornamenta quæ videre atque ſentire nequeunt, qui huiuſmodi rebus ludicris occupantur. Quid igitur hoc paupere melius excogitari poterit? Hic in cœlo tanquam in pauimento ambulat. Quòd ſi tale pauimentum domus eius eſt, cogita per teipſum quale tectum ſit. Sed non ha-
D bet, inquies, equos neque vehicula. Certè nec harum rerum opus eſt ei, qui nubibus vectatur, & cum Ieſu conuerſatur. Hoc igitur tam viri quàm mulieres diligenter intelligentes, diuitiarum copiam inconſumptibilium inquiramus, ut & regno Dei perſuamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν.

Τίνος ἕνεκεν εἶπε, ταύτας; ἐπειδὴ καὶ ἄλλας ἔμελλεν ἐρεῖν. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ μεταβαίνει; πα-

HOMILIA XLIX.

E [in Gr. Codd. eſt XLVIII.]

Ex capite XIII. et XIV.

Et factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, tranſiuit inde, uſq. ibi: & accedentes diſcipuli eius tulerunt corpus eius, & ſepelierunt illud.

CVIVS rei gratia iſtas, dixit? quoniam & alias videlicet dicturus erat. Qua porrò de cauſa inde recedit? vt cer-

vt certè verbum euangelij ubiq; ſeminaret. *Et*
Supr. 11. c. *cùm veniſſet*, inquit, *in patriam ſuam, docebat eos*
in ſynagogis eorum. Quáſnam patriam ſuam
modò appellat? meo quidẽ judicio, Nazareth:
non enim fecit ibi, ait, virtutes multas: in Ca-
pernaum autem fecit: vnde dictum eſt: *Et tu*
Capernaum quæ uſq; ad cœlos exaltata es, uſq; ad in-
feros deſcendes: quoniam ſi in Sodomis facta eſſent
virtutes quæ facta ſunt in te, manſiſſent vtique ho-
die. Cum igitur iuiſſet illuc, ſigna quidem mul-
ta non fecit, ne majore inuidia exardeſcerent, A
néue grauius propter maiorem incrudelitatẽ
damnarentur. Doctrinam autem proponit
non minoris quam ſigna admirationis: illi ve-
ro cum mirari ac ſtupere propter docendi vir-
tutem debuiſſent, ex vecordia vilipendũt eum,
ob illum qui pater eſſe putaretur, quum tamen
exemplis priſcorum potuiſſent commoueri,
qui à parentibus parum notis inſignes filios
1. Par. 2. b. procreatos nouiſſent. Nam & Dauid agricolæ
Amos. 1. a. ignoti filius erat. Et Amos caprarii filius, &
Exod. 2. a. b. ipſe caprarum cuſtos. Moſes quoque ille le-
giſlator multò inferiorem ſeipſo parentem B
habuit. Cum igitur eò maximè admirari &
venerari deberent, quod à tali natus, ita di-
uinitus loquebatur, vt clarum eſſet, non hu-
mana doctrina, ſed Dei virtute ipſum ita præ-
dicare: vnde admirari ac colere debebant,
inde ad ſpernendum concitantur. Aſſiduè
autem ad ſynagogas ibat, ne ſi continuò in
eremo verſaretur, tanquam ſchiſmaticum &
reipublicæ aduerſarium impugnarent. Stu-
pentes igitur & ambigentes dicebant: *Vnde*
huic ſapientia hæc, & virtutes? Virtutes aut ſi- C
gna nominabant, aut etiam ſapientiam at-
que doctrinam ipſam. *Nonne hic eſt fabri fi-*
lius? quare miraculum maius: & ſtupor mul-
tò amplior. *Nonne mater eius dicitur Maria,*
fratres eius Iacobus & Ioſes & Simon & Iudas, &
ſorores eius nonne omnes apud nos ſunt? vnde ergo
huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo. Vi-
des in Nazareth iſta dicta fuiſſe. Nonne fra-
tres eius, inquiunt, ille atque ille ſunt? Quid
hoc ſibi vult? Hinc enim magis in fidem
induci deberetis. Sed peſſima certè res inui-
dia eſt, & ſibiipſi ſæpe repugnat. Nam quæ D
inaudita & mirabilia erant, ac ſufficientia
ipſos ad Ieſum attrahere, ea illos magis ſcan-
dalizabant. Quid igitur dicit ad eos? *Non*
eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in
domo ſua. Et non fecit ibi, ait, *multas virtutes,*
propter incredulitatem eorum. Lucas autem in-
quit, & non fecit ibi ſigna multa. Atqui qui-
ſpiam objiciet, facere debuiſſet. Nam ſi admi-
rationi eſſe id illi ſuccederet, tunc enim admi-
rabantur, quamobrem multa non fecit ſigna?
Quia videlicet non ſeipſum oſtentare, ſed a-
liorum vtilitatem quærebat. Quia igitur in- E
credulos eos eſſe videbat, ne maiori culpa
obnoxij eſſent, non multa ſigna operatur.
Quanquam enim multo tempore pòſt, cùm
jam miraculorum fama vniuerſam Iudæam
impleuiſſet, patriam repetiiſſet, non potue-
runt tamen ferre, ſed magno igne liuoris inflã-
mabantur. Sed cur etiam pauca fecit ſigna?

πανταχοῦ τὸν λόγον σπεῖραι βουλόμενος. καὶ ἐλθὼν εἰς
τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγω-
γῇ αὐτῶν. καὶ ποίαν πατρίδα αὐτοῦ καλεῖ νῦν; ἐμοὶ
δοκεῖ, τὴν Ναζαρέτ. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολ-
λάς φησιν· ἐν δὲ Καπερναοὺμ ἐποίησε σημεῖα. διὸ καὶ
ἔλεγε· καὶ σὺ Καπερναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα,
ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένον-
το αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι
τῆς σήμερον. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, τῶν μὲν σημείων καθυφίη-
σιν, ὥστε μὴ εἰς πλείονα αὐτοὺς φθόνον ἐκκαῦσαι,
μηδὲ κατακρῖναι μειζόνως τῆς ἀπιστίας ἐπιτεινομέ-
νης· διδασκαλίαν δὲ προτείνεται, τῶν σημείων οὐκ
ἔλαττον θαῦμα ἔχουσαν. οἱ γὰρ παντελῶς ἀνόητοι, δέον
θαυμάσαι καὶ ἐκπλαγῆναι τῶν λεγομένων τὴν
δύναμιν· οὗτοι δὲ τοὐναντίον, ἐξευτελίζουσιν
αὐτὸν ἀπὸ τοῦ δοκοῦντος εἶναι πατρός. καίτοι
γε πολλὰ τούτων παραδείγματα ἔχοντες ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ πατέρων ἀσήμων γενναίους
ἑωρακότες παῖδας. καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ εὐτελοῦς τι-
νὸς ἦν γεωργοῦ τοῦ Ἰεσσαί· καὶ ὁ Ἀμὼς, αἰπόλου,
καὶ [αὐτὸς] οὗτος αἰπόλος· καὶ [ὁ] Μωϋσῆς δὲ ὁ
νομοθέτης, σφόδρα αὐτοῦ ἀποδέοντα εἶχε πατέρα.
δέον οὖν διὰ τοῦτο μάλιστα προσκυνεῖν καὶ ἐκπλήτ-
τεσθαι, ὅτι τοιούτων ὢν τοιαῦτα ἐφθέγγετο· εὔδηλον γὰρ,
ὅτι οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας ἦν, ἀλλὰ θείας
χάριτος· καὶ ἀφ' ὧν ἔδει θαυμάζειν, ἀπὸ τούτων
καταφρονοῦσιν. συνεχῶς δὲ ταῖς συναγωγαῖς ἐπι-
χωριάζει, ἵνα μὴ διαπαντὸς ἐπὶ τῆς ἐρήμου δια-
τρίβοντος αὐτοῦ, μᾶλλον κατηγορήσωσιν ὡς ἀ-
ποσχίζοντος καὶ τῇ πολιτείᾳ μαχομένου. ἐκπληττ-
τόμενοι τοίνυν καὶ ἐν ἀπορίᾳ ὄντες ἔλεγον· πόθεν
αὕτη ἡ σοφία τούτῳ καὶ αἱ δυνάμεις; ἤτοι τὰ σημεῖα
δυνάμεις καλοῦντες, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν σοφίαν. οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐκοῦν μεῖζον τὸ θαῦ-
μα, καὶ μείζων ἡ ἔκπληξις. οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέ-
γεται Μαρία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰω-
σῆς, καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐ-
χὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσί; πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ
ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁρᾷς ὅτι ἐν τῇ Ναζαρὲτ
διελέγετο. οὐχ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ φησὶν ὁ δεῖνα καὶ ὁ
δεῖνα εἰσίν; καὶ τί τοῦτο; ἐντεῦθεν γὰρ ὑμᾶς μάλιστα
εἰς πίστιν ἐναχθῆναι ἔδει. ἀλλὰ γὰρ πονηρὸν ὁ φθόνος,
καὶ ἑαυτῷ περιπίπτει πολλάκις. ἃ γὰρ ἦν παράδοξα καὶ
θαυμαστὰ καὶ ἱκανὰ αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι, ταῦτα ἐ-
κείνους ἐσκανδάλιζε. τί οὖν ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτούς;
οὐκ ἔστι προφήτης φησὶν ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πα-
τρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησε
φησὶ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
ὁ δὲ Λουκᾶς φησι, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ σημεῖα πολ-
λά· καίτοι ποιῆσαι εἰκὸς ἦν. εἰ γὰρ τὸ θαυμάζεσθαι
αὐτῷ προεχώρει· καὶ γὰρ καὶ τότε ἐθαυμάζετο· τίνος ἕνε-
κεν οὐκ ἐποίησεν; ὅτι οὐ πρὸς ἐπίδειξιν ἔβλεπε τὴν ἑ-
αυτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐκείνοις συμφέρον. τούτου τοίνυν
μὴ προχωροῦντος, παρεῖδε τὸ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ τὴν κόλα-
σιν αὐτοῖς αὐξῆσαι. καίτοι ὅρα μετὰ πόσον πρὸς αὐτοὺς
ἦλθε χρόνον καὶ πόσην σημείων ἐπίδειξιν· ἀλλ' οὐδ' οὕ-
τως ἠνέγκαν, ἀλλὰ πάλιν ἐξεκαίοντο τῷ φθόνῳ. τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ ὀλίγα ἐποίησε σημεῖα;

ἵνα μὴ

τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ ὀλίγα ἐποίησε σημεῖα; ἵνα μὴ
λέγωσιν, ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν· ἵνα μὴ λέγω-
σι, πολέμιος ἡμῖν ἐστι καὶ ἐχθρὸς, καὶ τοὺς οἰκείους
ὑπερορᾷ· ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι εἰ ἐγεγένει σημεῖα,
καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν ἄν. διὰ τοῦτο καὶ ἐποίησε καὶ
ἐπέσχε· τὸ μὲν, ἵνα τὸ αὐτοῦ πληρώσῃ· τὸ δὲ, ἵνα μὴ
μειζόνως ἐκείνους καταβάλῃ. ἐνόησον δὲ τῶν λεγο-
μένων τὴν δύναμιν, ὅπου γε καὶ ὑπὸ φθόνου κα-
τεχόμενοι ὁμοίως ἐθαύμαζον. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν
ἔργων οὐ τὸ γινόμενον μέμφονται, ἀλλ' αἰτίας πλάτ- A
τουσιν οὐκ οὔσας, λέγοντες, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει
τὰ δαιμόνια· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐ τὴν διδασκαλίαν
αἰτιῶνται, ἀλλ' ἐπὶ τὴν εὐτέλειαν καταφεύγουσι
τοῦ γένους. σὺ δέ μοι σκόπει τὴν ἐπιείκειαν τοῦ δι-
δασκάλου, πῶς αὐτοὺς οὐχ ὑβρίζει, ἀλλὰ μετὰ
πολλῆς τῆς ἡμερότητος φησὶν, οὐκ ἔστι προφήτης
ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. καὶ οὐδὲ ἐνταῦ-
θα ἔστη, ἀλλὰ προσέθηκε, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ἐ-
μοὶ δοκεῖ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αἰνιττόμενος τοὺς
ἑαυτοῦ τοῦτο προστεθεικέναι. ἐν δὲ τῷ λουκᾷ καὶ B
παραδείγματα τούτου τίθησι λέγων· ὅτι οὐδὲ ἠ-
λίας ἦλθε πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀλ-
λόφυλον χήραν· οὐδὲ παρὰ ἐλισσαίου ἄλλος τις ἐ-
θεραπεύθη λεπρὸς, ἀλλ' ἢ ἀλλόφυλος νεεμάν.
ἰσραηλῖται δὲ, οὔτε εὖ ἔπαθον, οὔτε εὖ ἐποίησαν, ἀλλ'
οἱ ξένοι. ταῦτα δὲ λέγει, πανταχοῦ δεικνὺς τὴν πονη-
ρίαν αὐτῶν συνήθη, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοῦ γέγονε και-
νόν. ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρώδης ὁ τετράρχης
τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ. ὁ γὰρ βασιλεὺς ἡρώδης ὁ τούτου πα-
τὴρ τετελευτηκὼς ἦν, ὁ τὰ παιδία ἀνελών. οὐχ ἁ- C
πλῶς δὲ τὸν καιρὸν ἐπισημαίνεται ὁ εὐαγγελιστὴς,
ἀλλ' ἵνα μάθῃς τὸν τῦφον τοῦ τυράννου καὶ τὴν ὀ-
λιγωρίαν. οὐδὲ γὰρ ἐν προοιμίοις ἔμαθε τὰ κατ' αὐ-
τὸν, ἀλλὰ μετὰ χρόνον ἄπειρον. τοιοῦτοι γὰρ οἱ
ἐν δυναστείαις καὶ πολὺν τὸν ὄγκον περιβεβλη-
μένοι, ὀψὲ ταῦτα μανθάνουσι, διὰ τὸ μὴ πολλὴν
αὐτῶν ποιεῖσθαι λόγον. σὺ δέ μοι σκόπει ἡλίκον ἡ
ἀρετή· ὅτι καὶ τετελευτηκότα αὐτὸν δέδοικε, καὶ ἀπὸ
τοῦ φόβου περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφεῖ. εἶπε γάρ φη-
σι τοῖς παισὶν αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ἰωάννης, ὃν ἐγὼ ἀ- D
πέκτεινα· αὐτὸς ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ διὰ τοῦ-
το αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. εἶδες τὸν φό-
βον ἐπιτεταμένον; οὐδὲ γὰρ τότε ἐξενεγκεῖν ἐτόλμη-
σεν ἔξω, ἀλλὰ καὶ τότε τοῖς οἰκέταις λέγει τοῖς ἑαυ-
τοῦ. ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη ἡ δόξα στρατιωτικὴ καὶ
παράλογος. καὶ γὰρ καὶ πολλοὶ ἀνέστησαν
ἀπὸ νεκρῶν, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτον εἰργά-
σατο. δοκεῖ δέ μοι καὶ φιλοτιμίας εἶναι καὶ
φόβου τὰ ῥήματα. τοιοῦτον γὰρ αἱ ἄλογοι
ψυχαί, ἐναντίαν μίξιν δέχονται παθῶν πολ- E
λάκις. ὁ δὲ λουκᾶς φησὶν ὅτι οἱ ὄχλοι ἔλεγον·
οὗτός ἐστιν ἠλίας, ἢ ἱερεμίας, ἢ τῶν προφητῶν
εἷς τῶν ἀρχαίων. οὗτος δὲ, ὡς δή τι
τῶν ἄλλων σοφώτερον λέγων, τοῦτο εἴρηκεν.
εἰκὸς δὲ αὐτὸν πρότερον μὲν πρὸς τοὺς
λέγοντας αὐτὸν εἶναι τὸν ἰωάννην· πολλοὶ γὰρ
καὶ τοῦτο ἔλεγον· ἀρνήσασθαι καὶ λέγειν,
ἐγὼ

ne dicere poſſent ad eum, Medice, cura teipſū,
ne hoſtem atq; inimicū putarent, neq; deſpici
ſe ab eo arbitrarentur, ne deniq; ſic excuſare ſe
auderent, dicentes: Si facta ſigna fuiſſent, cre-
didiſſemus: idcirco igitur pauca, nō multa fe-
cit, partim vt ſuas partes ipſe expleret, partim
ne maioris illi criminis rei fierent. Quanta igi-
tur illius eſſet ſapientia, tecum tu ipſe cogita,
quippe vel cùm inuidiæ malo vehementius la-
borātes ipſum admirentur. Verū quemadmo-
A dum in operibus atq; ſignis nō accuſant quæ
facta ſunt, ſed falſas confingunt cauſas dicen-
tes: *In Beelzebub principe dæmoniorum, dæmonia* Supr. 12. b. & Luc. 11. b.
eiecit: ſic etiam hic nō vilipendunt doctrinam,
ſed ignobilitatē generis reſpuunt. Doctor at-
que magiſter non conuiciatus eſt, ſed mirabili
quadā manſuetudine reſpōdet: *Non eſt*, inquit,
propheta ſine honore niſi in patria ſua. Nec hic ſer-
monem terminauit, ſed illud ſubiunxit: Et in
domo ſua, vt (mea quidem ſententia) hac ad-
iecta particula, fratres quoq; ſui intelligeren-
tur. Apud Lucam verò exempla quoq; ponun- Luc. 4. e. d.
B tur, quia nec Helias ad ſuos venit, ſed ad vidu- 3. Reg. 17. a. b.
am alienigenam: nec ab Heliſæo quiſquam 4. Reg. 5. d.
leproſus alius mundatus eſt, præter alienige-
nam Naaman. Iudæi autem non receperunt
quicquam boni ab illis, neq; fecerunt, ſed pe-
regrini ſolummodo atq; aduenæ. Quibus di-
ctis prauos eorum mores, ac improbam con-
ſuetudinem à priſcis defluxam temporibus re-
prehendit, oſtendens nihil in ipſo noui ab eis
fieri. *In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha fa-* CAP. XIIII.
mam Ieſu. Rex enim Herodes, pater huius qui
C pueros in Bethlehem crudeliſſimè necauit, fe-
rè iam pridem expirauit. Non autem ocioſè
tempus euangeliſta denotauit, verùm vt faſtū
tyranni & negligentiam omnes intelligere
poſſemus. Non enim ab ipſis ſtatim miracu-
lorum exordiis famam Ieſu, ſed poſt multum
tempus percepit. Huiuſmodi certè ſunt qui
in principatib' viuunt. Nam quoniā faſtu rerū
plurimū ſibi arrogant, parui facientes cætera,
ſerò ea perdiſcunt. Tu autē etiam hic animad-
uerte, quā ingentes virtus habeat vires. Nam
hic Herodes adeo Ioannem mortuū perhor-
D ruit, vt à nimia formidine, vel de reſurrectione
philoſopharetur. *Dixit autem pueris ſuis: hic eſt*
Ioannes, quem ego interfeci, ipſe ſurrexit à mortuis,
& ideo virtutes operantur in eo. Vides nimium i-
pſum timuiſſe, nec etiam hæc verba ad alienos
efferre audet, ſed vernas ſuos alloquitur. Sed
tamē hæc ſua opinio irrationabilis & abſurda,
& (vt ita dicā) militaris eſt. Multi .n. ſurrexerūt
à mortuis, nec vllus eorū huiuſmodi quid vnq̃
confecit, quāuis ambitionis ſimul atq; timoris
hæc verba mihi plena videantur. Solet quippe
veſanus anim' repugnātia ſæpe ſimul recipere.
E Lucas autē ait, quia turbæ dicebant, hic eſt He- Luc. 9. a.
lias, aut Hieremias, vel priſcorū vnus ꝓpheta-
rū: quare hic quaſi prudētius quicq̃ atq; verius
allaturus hoc dixit. Veriſimile autē mihi vide-
tur, aduerſus eos qui ipſum Ioannem eſſe dice-
bant, (multi enim etiā id de Ieſu arbitrati fue-
runt) illud primò Herodem dixiſſe quaſi in-
ſoleſcentem, & amentiæ cæteros accuſantem.

Digitized by Google

Ego Ioannem interfeci, quomodo dicitis Ioannem hic eſſe? Solebat enim dicere, vt à Marco & à Luca ſubintelligere poſſumus, *Ego Ioannem decollaui:* fama vero ſignorum jam corroborata ſurrexiſſe Ioannem ſuſpicatur. Deinde hiſtoriam nobis euangeliſta contexit, nõ quidem principaliter: omnis enim intentio eius atq; ſtudium eſt, doctrinã & ſigna Chriſti deſcribere, quare nihil aliud niſi quod ad hoc negociũ conducat exponit. Itaq; hanc quoq; hiſtoriam non induxit, niſi ꝓpter Chriſtũ, & quoniam Herodes dicebat ſurrexiſſe Ioãnem. Marcus autem ait, quia Herodes quãuis à Ioãnne reprehenderetur, valde tamẽ ipſum honorabat: ita inuicta res virtus eſt. Narrando deinde inquit: *Herodes enim cum tenuiſſet Ioannem, ligauit eum, & poſuit in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui: dicebat enim illi Ioannes, non licet tibi habere eam. Et volens eum interficere, timuit populum, quia ſicut prophetam eum habebant.* Et curnam nihil Ioannes hac de re mulierẽ, ſed virum alloquitur? quia & principalior vir eſt, & poteſtas in illo erat. Animaduerte autem quomodo hanc accuſationẽ minus onero ſam facit, quaſi hiſtoriam deſcribit, dicens: *Cum autem natalitia Herodis agerentur, ſaltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.* O condiuium diabolicum. O ſatanæ ſpectaculum. O iniquum tripudium, & mercedem tripudij multò iniquiorẽ. Cædes enim omniũ ſceleſtiſſima cædium excogitabatur. Et qui coronari, ac laudibus in cœlum efferri merebatur, percuſſus ſecuri jacebat. Qui dæmones deuicit, eius caput poſt cædem ad menſam afferebatur, & victoriæ modus rebus geſtis reſpondens. *Saltauit*, inquit, *Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi: vnde iureiurando affirmauit, quodcunq; petierit, ſe illi daturũ: illa verò à matre præmonita, Da mihi*, ait, *hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ.* Duplex hic crimen eſt, & quoniam impudenter ſaltauit, & quoniam adeò placuit, vt cædem loco mercedis acceperit. Vides quàm atrox, quàm inſenſat᾽, quàm vecors eſt, qui iurando ſe obnoxium facit, & illi petendi poteſtatem concedit, & poſteaquam vidit ad quantum mali res prorupit, contriſtat᾽ eſt, inquit. Atqui timuiſſe ipſum à principio ſcribitur. Cur igitur contriſtatur? Quia videlicet talis res virtus eſt, vt nequã etiam homines & admirentur ipſam, & laudent. Sed ô furioſam mulierem, quæ cùm adorare admirarique deberet Ioannẽ, quoniam ab iniuria eam vendicabat, cædem conſtruit, laqueum ponit, & gratiam petit diabolicã. *Ipſe autẽ timuit*, inquit, *propter iuſiurandũ autem & ſimul recũbentes.* Et quamobrẽ ꝙ grauius erat nõ timuiſti? Nã ſi teſtes periurii habere formidabas, multò te magis metuere oportuit, tot tantoſq; iniquiſſimæ cædis teſtes habere. Verũ quoniam multos opinor criminis cauſam vnde cędes oborta eſt, ignorare, operæprecium duco id nunc diſcere, vt legũlatoris prudentiam videatis. Quænam erat ergo priſca illa lex, quam Herodes conculcabat, & Ioannes vlciſcebatur? *Si quis abſque liberis obierit, fratri eius vxor ipſius detur.*

Luc. 9. a. Marc. 6. c.

Ibidem.

Deut. 25.

ὅτι ἐγὼ αὐτὸν ἀπέκτεινα, φιλοτιμούμενος καὶ ἐναβρυνόμενος. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μάρκος καὶ ὁ λουκᾶς φησὶν ὅτι ἔλεγεν· ὅτι ἐγὼ ἰωάννην ἀπεκεφάλισα. τῆς δὲ φήμης ἀρθείσης, λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ λέγει τοῖς πολλοῖς. εἶτα καὶ τὴν ἱστορίαν ἡμῖν ὁ εὐαγγελιστὴς διηγεῖται. καὶ τί δή ποτε οὐ προηγουμένως αὐτὴν εἰσήγαγεν; ὅτι καὶ ἡ πᾶσα πραγματεία αὐτῷ περὶ τοῦ χριστοῦ εἰπεῖν, καὶ οὐδὲν ἐπεισῆγε τούτου πάρεργον ἕτερον, πλὴν εἰ μὴ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ συντελεῖν

A ἔμελλεν. οὐκ ἂν οὖν οὐδὲ νῦν ἐμνημόνευσε τῆς ἱστορίας, εἰ μὴ διὰ τὸν χριστὸν καὶ διὰ τὸ λέγειν ἡρώδην ὅτι ἀνέστη ἐκεῖνος. ὁ δὲ μάρκος φησὶν ὅτι σφόδρα ἐτίμα τὸν ἄνδρα ὁ ἡρώδης, [καὶ ταῦτα ἐλεγχόμενος.] τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετή. εἶτα διηγούμενος οὕτω φησίν· ὁ γὰρ ἡρώδης κρατήσας τὸν ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης· οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶ-

B χον. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐδὲν ἐκείνῃ διαλέγεται, ἀλλὰ τῷ ἀνδρί; ὅτι κυριώτερος οὗτος ἦν. ὅρα δὲ πῶς ἀνεπαχθῆ ποιεῖται τὴν κατηγορίαν, ὡς ἱστορίαν διηγούμενος μᾶλλον, ἢ κατηγορίαν εἰσάγων. γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρώδου φησὶν, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρώδῃ. ὢ συμπόσιον διαβολικόν· ὢ θέατρον σατανικόν· ὢ παράνομος ὄρχησις, καὶ μισθὸς ὀρχήσεως παρανομώτερος. φόνος γὰρ ὁ πάντων φόνων ἐναγέστερος ἐτολμᾶτο, καὶ ὁ στεφανοῦσθαι καὶ ἀνακηρύττεσθαι ἄξιος ἐν

C τῷ μέσῳ κατεσφάττετο, καὶ τὸ τῶν δαιμόνων τρόπαιον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔκειτο. καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς νίκης τῶν γενομένων ἄξιος. ὠρχήσατο γάρ φησιν ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρώδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὤμοσεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς, δός μοι φησὶν [ὧδε] ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. διπλοῦν τὸ ἔγκλημα· καὶ ὅτι ὠρχήσατο, καὶ ὅτι ἤρεσε, [καὶ οὕτως ἤρεσεν,] ὡς καὶ φόνον λαβεῖν τὸν μισθόν. εἶδες πῶς ὠμός; πῶς ἀναίσθητος; πῶς ἀ-

D νόητος; ἑαυτὸν μὲν γὰρ ὅρκῳ ὑπεύθυνον ποιεῖ, ἐκείνην δὲ κυρίαν τῆς αἰτήσεως καθίστησιν. ἐπειδὴ δὲ εἶδε τὸ κακὸν ὅτι ἐξέβη, ἐλυπήθη φησί· καίτοι γε ἐξ ἀρχῆς ἔδησεν αὐτόν. τίνος οὖν ἕνεκεν λυπεῖται; τοιοῦτον ἡ ἀρετή, καὶ παρὰ τοῖς κακοῖς θαυμαστὴ καὶ ἐπαίνων ἀξία. ἀλλ' ὢ τῆς μαινομένης. δέον αὐτὴν θαυμάζειν, δέον [αὐτὸν] προσκυνεῖν, ὅτι ἠμύνετο ὑβριζομένην· ἡ δὲ καὶ συγκατασκευάζει τὸ δρᾶμα, καὶ παγίδα τίθησι, καὶ αἰτεῖ χάριν σατανικήν. ὁ δὲ ἐφοβήθη διὰ τοὺς ὅρκους φησὶ καὶ τοὺς συνανακειμένους. καὶ πῶς

E τὸ χαλεπώτερον οὐκ ἐδεδοίκεις; εἰ γὰρ τὸ μάρτυρας ἔχειν ἐπιορκίας ἐδεδοίκεις, πολλῷ μᾶλλον φοβηθῆναι ἐχρῆν φόνου οὕτω παρανόμου μάρτυρας ἔχειν τοσούτους. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὺς ἡγοῦμαι καὶ τοῦ ἐγκλήματος ὅθεν ὁ φόνος ἐτέχθη τὴν ὑπόθεσιν ἀγνοεῖν, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἵνα μάθητε τοῦ νομοθέτου τὴν σύνεσιν. τίς οὖν ἦν ὁ παλαιὸς νόμος, ὃν κατεπάτησε μὲν ἡρώδης, ἐξεδίκησε δὲ ὁ ἰωάννης; τοῦ τελευτήσαντος ἄπαιδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀδελφῷ δίδοσθαι ἐδό-

κει

ἐπειδὴ γὰρ ἀπαραμύθητον κακὸν ὁ θάνατος ἦν, καὶ πάντα ὑπὲρ ζωῆς ἐπραγματεύετο, νομοθετεῖ γαμεῖν τὸν ζῶντα ἀδελφὸν, καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ τετελευτηκότος τὸ τικτόμενον καλεῖν παιδίον, ὥστε μὴ διαπεσεῖν τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου. εἰ γὰρ μὴ παῖδας ἔμελλε καταλιμπάνειν ὁ τετελευτηκὼς, ὅπερ μεγίστη ἐστὶ τοῦ θανάτου παραμυθία, ἀνήκεστον ἔμελλεν εἶναι [τοῦ θανάτου] τὸ πένθος. διὰ δὴ τοῦτο ἐπενόησε τὴν παραψυχὴν ταύτην ὁ νομοθέτης τοῖς ἐκ φύσεως παίδων ἀπεστερημένοις, καὶ τὸ τικτόμενον ἐκείνου σὺν ἐκείνῳ λογίζεσθαι. ὄντος δὲ παιδίου, οὐκ ἐπιεφίετο οὗτος ὁ γάμος. καὶ τίνος ἕνεκεν φησίν; εἰ γὰρ ἑτέρῳ ἐξῆν, πολλῷ μᾶλλον τῷ ἀδελφῷ; οὐδαμῶς. βούλεται γὰρ ἐκτείνεσθαι τὴν συγγένειαν, καὶ πολλὰς εἶναι τὰς ἀφορμὰς τῆς πρὸς ἀλλήλους οἰκειώσεως. διὰ τί οὖν καὶ ἀπαιδος τελευτήσαντος οὐκ ἄλλος ἐγάμει; ὅτι οὐκ ἂν οὕτως ἐνομίσθη τοῦ ἀπελθόντος εἶναι τὸ παιδίον· νυνὶ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ σπείροντος, πιθανὸν τὸ σόφισμα ἐγίνετο. ἄλλως δὲ, οὐδὲ ἀνάγκην εἶχεν ἕτερος τὴν οἰκίαν στῆσαι τοῦ τελευτήσαντος. οὗτος δὲ, τὸ ἀπὸ τῆς συγγενείας ἐκέκτητο δικαίωμα. ἐπεὶ οὖν ὁ ἡρώδης παιδίον ἔχουσαν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ ἔγημε, διὰ τοῦτ' ἐγκαλεῖ ὁ ἰωάννης, καὶ ἐγκαλεῖ συμμέτρως μετὰ τῆς παρρησίας καὶ τὴν ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύμενος. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς τὸ θέατρον ὅλον σατανικὸν ἦν. πρῶτον μὲν γὰρ ἀπὸ μέθης καὶ τρυφῆς συνειστήκει· ὅθεν οὐδὲν ἂν γένοιτο ὑγιές. δεύτερον, τοὺς θεατὰς διεφθαρμένους εἶχε, καὶ τὸν ἑστιάτορα ἁπάντων ἀτιμότερον. τρίτον, ἡ τέρψις ἡ παράλογος. τέταρτον ἡ κόρη δι' ἣν παράνομος ἦν ὁ γάμος, ἣν καὶ κρύπτεσθαι ἔδει ὡς ὑβριζομένης αὐτῇ τῆς μητρὸς, ἐπεισέρχεται ἐμπομπεύουσα, καὶ πόρνας ἁπάσας ἀποκρύπτουσα ἡ παρθένος. καὶ ὁ καιρὸς δὲ οὐ μικρὸν εἰς κατηγορίαν συντελεῖ τῆς παρανομίας ταύτης. ὅτε γὰρ αὐτὸν εὐχαριστεῖν ἐχρῆν τῷ θεῷ, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς φῶς αὐτὸν ἤγαγε, τότε τὰ παράνομα ἐκεῖνα τολμᾶται· ὅτε λῦσαι ἐχρῆν δεδεμένον, τότε σφαγὴν τοῖς δεσμοῖς προστίθησιν. ἀκούσατε τῶν παρθένων, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν γεγαμημένων, ὅσαι ἐν τοῖς ἑτέρων γάμοις τοιαῦτα ἀσχημονεῖν καταδέχεσθε, ἀλλόμεναι καὶ πηδῶσαι, καὶ τὴν κοινὴν καταισχύνουσαι φύσιν. ἀκούσατε καὶ ἄνδρες, ὅσοι τὰ πολυτελῆ συμπόσια καὶ μέθης γέμοντα διώκετε· καὶ δείσατε τοῦ διαβόλου τὸ βάραθρον. καὶ γὰρ οὕτω κατὰ κράτος εἷλε τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον τότε, ὡς ὀμόσαι καὶ τὰ ἡμίση δοῦναι τῆς βασιλείας. τοῦτο γὰρ ὁ μάρκος φησίν· ὅτι
„ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως
„ ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. τοσούτου τὴν ἀρχὴν ἐτιμᾶτο τὴν ἑαυτοῦ, οὕτω καθάπερ αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ πάθους ἐγένετο, ὡς δι' ὄρχησιν αὐτῆς παραχωρῆσαι. καὶ τί θαυμάζεις εἰ τότε ταῦτα ἐγένετο, ὅπου γε καὶ νῦν μετὰ τοσαύτην φιλοσοφίαν ὀρχήσεως ἕνεκεν τῶν μαλακιζομένων τούτων νέων πολλοὶ καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπιδιδόασιν, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχοντες ὅρκου.

ὑπὸ

Nam quoniam nullo ſolatio mors mitigabatur, & pro vita omnia facere ſolebat, legem tulit, vt frater vivens mortui fratris vxorem ducat, & fœtus inde procreatus defuncti nomine appellaretur, ne domus ſcilicet illius omnino corrueret: niſi .n. liberos defunctus reliquiſſet, quæ res maximè mortis conſolatio eſt, intolerabilis luctus atque inextinguibilis fuiſſet: idcirco tale ſolamen ijs quibus natura prolem negaſſet, conditor legum excogitauit, & naſciturum illius nomine vocari præcepit.
A Cùm verò liberi erant defuncti, nullo modo tale matrimonium procedebat. Sed curnam ita, inquies? Nam ſi alij vxorem defuncti ducere licebat, nónne multò magis fratri? Minimè. Voluit enim latius affinitates euagari, vt multis modis inter ſe homines vincirentur. Quare igitur non alius quam frater, ſine liberis defuncti vxorem ducebat? Quia eo pacto nequaquam defuncti fœtus putaretur. Nunc autem ſi frater generaret, probabilis animos hominum occuparet cautio, quamuis & alioqui
B nulla neceſſitate alius vrgebatur defuncti domum reſtituere, quod à fratre iure propinquitatis poſtulabatur. Qoniam igitur Herodes vxorem fratris quæ prolē habebat, duxit: hac de cauſa Ioannes criminatur, moderatè id & cum fiducia manſuetudine mixta faciens. Tu vero perſpice quomodo totum illud ſpectaculum ſatanæ erat. Nam primum temulentia & deliciis conſtabat, vnde nihil vnquā probè factū eſt. Deinde ſpectatores omnes erant corrupti, & ille qui cōuiuio præerat, omnium iniquiſſimus. Tertiò, voluptas atque licentia
C omni dicendi, audiendi, faciendi, maxima in ipſis erat. Quarto, puella ꝑpter quam matrimonium fieri non poterat, quæ abdi atque occultari tanquam matre per illam infamata debebat, ingreditur, ſeſe oſtētans, & omnes meretrices virgo impudentia ſuperans. Temporis quoq; ipſius inopportunitas, ſcelus Herodis mirum in modum amplificat. Nam quando gratias Deo agere oportebat, qui eum illo die in lucem produxit, tunc nefandiſſimam cædem committit: quando vinctum ex gaudio
D ſoluere decebat, tunc ad vincula iniquiſſima iuſſu mors ſuo acceſſit. Audiatis hæc virgines, immo verò etiam nuptæ, quæ in aliorum nuptiis ſimiliter indecorè vos gerere, ſaltare ac tripudiare, & communem fœminarum ſexum deturpare non veremini. Audiatis etiam hæc viri, qui magnifica conuiuia ebrietate plena conſectamini: audiatis, inquam & diaboli barathrum perhorreſcite: ſic enim omnino miſerum illum hæc conuiuiorum pompa oppreſſit, vt quemadmodum Marcus dicit, etiam iurauerit, quicquid puella peteret & ad Mar. 6. c.
E dimidium uſque regni ſui ſe libenter daturum. Tanti ſcilicet principatū ſuum faciebat, adcò voluptate captus erat, vt tripudiis regna cōcederet. Miraris forſan ſi hæc tunc fiebant, cùm etiā nūc poſt tātam religionis noſtræ philoſophiā, multi iuuenū adeò molles eneruesque ſint, vt nulla iuriſiurandi neceſſitate vrgēte, vel animas ſuas tripudii gratia largiantur.

Nam

Digitized by Google

Nam à voluptate ſemel victi, quaſi pecudes quò lupus trahit, concurrunt: quod etiam tũc veſanus ille patiebatur, qui duo maxima mẽte captus commiſit. Nam & illam furore & temulentia cõcitatam adeò, vt nihil mali prætermittendum duceret, dominam fecit, & iuriſiurandi neceſſitate rem confirmauit. Sed quamuis ita iniquus ille fuerit, multò tamen iniquior tyranno & puella muliercula illa fuit, quæ omnia hæc mala cõtexuit, & quaſi architectus magna verſutia totã rem fabricata eſt: quam maximas habere gratias Ioanni oportebat, hæc ad impudentiſſima tripudia filiam impulit, hæc cædem Baptiſtæ flagitauit, ab hac Herodes irretitus deperiit. Vides quam probè illud à Chriſto dictum eſt: *Qui patrem aut matrem ſuper me diligit, non eſt me dignus?* nam ſi hæc illa conſeruaſſet, non tot tantaſque leges tranſgreſſa corruiſſet, non ita ſceleſtam cædem perpetraſſet. Quid enim hac immanitate peius excogitari poterit? cædem in gratiam petis, & cædem ſceleſtiſſimam, & hoc inter cœnandum publicè atque impudentiſſimè. Nec enim ſeorſum acceſſit, ac colloquuta de iſtis eſt, ſed coram cunctis audientibus, velamine abiecto, nudo capite, diaboli vſa patrocinio, petitionem peregit: ille enim effecit vt ipſa ſaltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Vbi enim ſaltus laſciuus, ibi diabolus certè adeſt. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, ſed vt modeſtè incedamus, nõ vt impudenter camelorum modo ſaliamus: nec enim ſolùm fœminæ, verumetiam cameli turpiter ſaliunt: ſed vt in angelorum choris conſiſtamus. Quòd ſi corpus deforme fit impudenter ſaliendo, quantò magis animam fœdari credendum eſt? His tripudiis diabolus ſaltat, his à dæmonum miniſtris homines decipiuntur. Sed petitionem ipſam conſideremus. *Da mihi*, ait, *hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ.* Vides impudentiam puellæ, vides à diabolo penitus ipſam detineri? Dignitatis etiam meminit, neque ſic tamen pudore affecta vultum demittit: ſed quaſi de dapibus loqueretur, ſic ſacrum illud atque beatũ caput in diſco afferri poſtulat: nec cauſam petitionis vllam affert, quippe nulla excogitari poterat: ſed abſque ratione aliorum calamitatibus honorari contendit: nec poſtulat vt coram producatur atq; interficiatur. Nec enim etiam ad mortem euntis libertatẽ ferre potuiſſet: ſed & horruiſſet etiam dum necaretur, vocem illius. Non enim in extremo tempore vitæ ſiluiſſet: ideo da mihi hic, ait, in diſco. Magno enim inflammata cupiditate ſum videndi illam linguam ſilentem. Non enim effugere ſolum illas redargutiones cupiebat, ſed inſultare quoque ac illudere iacenti. Deus autem ſuſtinuit, nec fulgure à cœlo vibrato impudentiſſima facies illa eſt, nec terræ hiatu turpiſſimum illud eſt abſorptum conuiuium: vt & iuſtus ille fulgentiores coronas conſequeretur, & qui poſtea iniuriam paſſuri eſſent, hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus hæc omnes qui ſtudioſè viuentes, à prauis vexamur hominibus: intel-

Supr. 10. d.

ὑπὸ γὰρ τῆς ἡδονῆς αἰχμάλωτοι γινόμενοι καθάπερ βοσκήματα ἄγονται, ᾗπερ ἂν ὁ λύκος σύρῃ. ὃ δὴ καὶ τότε ἔπασχεν ὁ παραπλὴξ ἐκεῖνος. δύο τὰ ἀλογώτατα παραφρονήσας, τῷ τε ἐκείνην κυρίαν ποιῆσαι οὕτω μαινομένην καὶ μεθύουσαν τῷ πάθει, καὶ οὐδὲν παραιτουμένην· τῷ τε ἀνάγκῃ ὅρκου καταδῆσαι τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' οὕτως ὄντος ἐκείνου παρανόμου, παρανομωτέρα πάντων τῶν γυναικῶν ἦν, καὶ τῆς κόρης καὶ τοῦ τυράννου. καὶ γὰρ ἡ τῶν κακῶν ἁπάντων
A ἀρχιτέκτων καὶ τὸ πᾶν ὑφάνασα δρᾶμα αὕτη ἦν, ἣν μάλιστα χάριν εἰδέναι ἐχρῆν τῷ προφήτῃ. καὶ γὰρ ἡ θυγάτηρ αὐτῇ πεισθεῖσα, καὶ ἠσχημόνησε καὶ ὠρχήσατο καὶ τὸν φόνον ᾔτησε, καὶ ὁ Ἡρώδης ὑπ' αὐτῆς ἐσαγηνεύθη. ὁρᾷς πῶς δικαίως ἔλεγεν ὁ Χριστός· ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος; εἰ γὰρ αὕτη τὸν νόμον τοῦτον ἐτήρησεν, οὐκ ἂν τοσούτους παρέβη νόμους, οὐκ ἂν τὴν μιαιφονίαν ταύτην εἰργάσατο. τί γὰρ τῆς θηριωδίας ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἄν; φόνον ἐν χάριτος αἰτεῖν μέρει· φό-
B νον παράνομον· φόνον μεταξὺ δείπνου· φόνον ἀναισχύντως. οὐ γὰρ ἰδίᾳ προσελθοῦσα διελέχθη περὶ τούτων, ἀλλὰ δημοσίᾳ, καὶ τὸ προσωπεῖον ῥίψασα γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸν διάβολον λαβοῦσα συνήγορον, οὕτω φησὶν ὅ φησι. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐποίησεν αὐτὴν καὶ εὐδοκιμῆσαι ὀρχουμένην, καὶ τὸν Ἡρώδην ἑλεῖν τότε. ἔνθα γὰρ ὄρχησις, ἐκεῖ ὁ διάβολος. οὐδὲ γὰρ εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν πόδας ὁ θεὸς, [ἵνα ἀσχημονῶμεν] ἀλλ' ἵνα εὐτάκτως βαδίζωμεν· οὐχ ἵνα κατὰ τὰς καμήλους πηδῶμεν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖναι ἀηδεῖς ὀρχούμεναι, μή τί γε δὴ γυναῖ-
C κες· ἀλλ' ἵνα σὺν ἀγγέλοις χορεύωμεν. εἰ γὰρ τὸ σῶμα αἰσχρὸν [τὸ] τοιαῦτα ἀσχημονοῦν, πολλῷ μᾶλλον ἡ ψυχή· τοιαῦτα ὀρχοῦνται οἱ δαίμονες· τοιαῦτα ἐπιτωθάζουσιν οἱ τῶν δαιμόνων διάκονοι. σκόπει δέ μοι αὐτῆς τὴν αἴτησιν· δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. εἶδες τὴν ἀπηρυθριασμένην; τὴν ὅλην τοῦ διαβόλου γεγενημένην; καὶ τοῦ ἀξιώματος μέμνηται, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐγκαλύπτεται· ἀλλ' ὡς περί τινος ἐδέσματος διαλεγομένη, οὕτω τὴν ἱερὰν ἐκείνην καὶ μακαρίαν αἰτεῖ κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος εἰσενεχθῆναι.
D καὶ οὐδὲ αἰτίαν τίθησιν. οὐδὲ γὰρ εἶχεν εἰπεῖν· ἀλλ' ἁπλῶς τιμηθῆναι ταῖς ἑτέρων ἀξιοῖ συμφοραῖς. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰσάγαγε αὐτὸν ἐνταῦθα καὶ κατάσφαξον· οὐδὲ γὰρ μέλλοντος τελευτᾶν τὴν παρρησίαν ἤνεγκεν ἄν· καὶ γὰρ ἐδεδοίκει καὶ κατασφαττομένου τῆς φρικτῆς ἀκοῦσαι φωνῆς. οὐδὲ γὰρ ἀποτέμνεσθαι μέλλων ἐσίγησεν ἄν. διὰ τοῦτό φησι· δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι. ἰδεῖν γὰρ ἐπιθυμῶ τὴν γλῶτταν ἐκείνην σιγῶσαν. οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐλέγχων ἔσπευδε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβῆναι καὶ ἐπιτω-
E θάσαι κειμένῳ. ὁ δὲ θεὸς ἠνείχετο, καὶ οὔτε κεραυνὸν ἀφῆκεν ἄνωθεν καὶ τὴν ἀναίσχυντον κατέφλεξεν ὄψιν· οὔτε τῇ γῇ διαστῆναι ἐκέλευσε καὶ τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο συμπόσιον δέξασθαι, ὁμοῦ καὶ τὸν δίκαιον μείζονος στεφανῶν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀδίκως τι πάσχουσι πολλὴν καταλιμπάνων παραμυθίαν. ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι δεινὰ πάσχομεν ἐν ἀρετῇ ζῶντες παρὰ πονηρῶν ἀνθρώπων.

καὶ γὰρ

ἐννοῶμεν γὰρ ἕκαστα, ὅτι ὁ Θεὸς ἠνέσχετο τὸν ἐν ἐρήμῳ, τὸν ἐν τῇ ζώνῃ τῇ δερματίνῃ, τὸν ἐν τριχίνῳ ἱματίῳ, τὸν προφήτην, τὸν προφήτου μείζονα, τὸν μηδένα μείζονα ἔχοντα ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, καὶ κατασφαγῆναι [καὶ] ὑπὸ κόρης ἀκολάστου καὶ διεφθαρμένης πόρνης, καὶ ταῦτα νόμοις ἀμύνοντα θείοις. Ταῦτα τοίνυν λογιζόμενοι, φέρωμεν γενναίως ὅσα ἂν πάσχωμεν. Καὶ γὰρ καὶ τότε ἡ μιαιφόνος καὶ παράνομος αὕτη, ὅσον ἀμύνασθαι τὸν λελυπηκότα ἐπεθύμησε, τοσοῦτον ἴσχυσε, καὶ τὸν θυμὸν ἅπαντα ἐνέπλησε, καὶ ὁ Θεὸς συνεχώρει· καίτοι γε πρὸς αὐτὴν οὐδὲν εἶπεν οὐδὲ κατηγόρησεν, ἀλλὰ τῷ ἀνδρὶ μόνῳ ἐνεκάλει. ἀλλὰ τὸ συνειδὸς πικρὸς κατήγορος ἦν. διὸ καὶ εἰς μείζονα ἐξεβάκχευτο κακὰ, ἀλγοῦσα καὶ δακνομένη, καὶ κατῄσχυνεν ὁμοῦ πάντας, ἑαυτὴν, τὴν θυγατέρα, τὸν ἀπελθόντα ἄνδρα, τὸν ζῶντα μοιχὸν, καὶ τοῖς προτέροις ἐπηγωνίζετο. εἰ γὰρ ἀλγεῖς φησὶν, ὅτι μοιχεύει, ἐγὼ αὐτὸν ἐργάζομαι καὶ ἀνδροφόνον, καὶ ποιῶ σφαγέα τοῦ ἐγκαλοῦντος. ἀκούσατε ὅσοι πρὸς γυναῖκας ἐστὲ ἐπτοημένοι παρὰ τὸ δέον· ἀκούσατε ὅσοι ἐπ' ἀδήλοις ὅρκους προτείνετε, καὶ ἑτέρους κυρίους ποιεῖτε τῆς ὑμετέρας ἀπωλείας, καὶ βάραθρον ἑαυτοῖς κατορύττετε. καὶ γὰρ καὶ οὗτος οὕτως ἀπώλετο. καὶ γὰρ προσεδόκησεν ἄξιόν τι αὐτὴν τῶν δείπνων αἰτήσειν, καὶ κόρην οὖσαν, καὶ ἐν ἑορτῇ καὶ συμποσίῳ καὶ πανηγύρει χάριν αἰτοῦσαν φαιδρὰν ἵνα καὶ ἐπίχαριν, οὐ μὴν κεφαλὴν αἰτεῖν· καὶ ἠπατήθη. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αὐτοῦ προστήσεται. εἰ γὰρ καὶ ἐκείνη θηλυμάχων ἀνδρῶν ψυχὴν ἐκτήσατο, ἀλλ' αὐτὸν παραλογίσασθαι ἔδει, οὐδὲ τυραννικοῖς οὕτω διακονήσασθαι ἐπιτάγμασι. [πρῶτον μὲν γὰρ] τίς οὐκ ἂν ἔφριξε τὴν ἱερὰν ἐκείνην κεφαλὴν αἵματι στάζουσαν, ὁρῶν ἐπὶ δείπνου προκειμένην; ἀλλ' οὐχ ὁ παράνομος Ἡρώδης, οὐδὲ ἡ ἐναγεστέρα τούτου γυνή. τοιαῦται γὰρ αἱ πορνευόμεναι γυναῖκες, ἁπάντων εἰσὶν ἰταμώτεραι καὶ ὠμότεραι. εἰ γὰρ ἡμεῖς ἀκούοντες ταῦτα φρίττομεν, τί εἰκὸς ἦν ἐκεῖ τὴν ὄψιν τότε ἐργάσασθαι; τί παθεῖν τοὺς συνανακειμένους νεοσφαγοῦς κεφαλῆς αἷμα στάζουσαν ὁρῶντας ἐν μέσῳ τῷ συμποσίῳ; ἀλλ' οὐχ ἡ αἱμοβόρος ἐκείνη καὶ ἐριννύων ἀγριωτέρα ἔπαθέ τι πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ ἐνετρύφα· καίτοι γε εἰ καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀπὸ τῆς ὄψεως μόνης εἰκὸς ἦν ἀφεῖσθαι λοιπόν. ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθεν ἡ μιαιφόνος καὶ αἱμάτων διψῶσα προφητικῶν. τοιοῦτον γὰρ ἡ πορνεία, οὐκ ἀσελγεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ μιαιφόνους ποιεῖ. αἱ γὰρ μοιχευθῆναι ἐπιθυμοῦσαι, καὶ πρὸς σφαγὴν ἑαυτὰς παρεσκευάσαντο τῶν ἀδικουμένων ἀνδρῶν· καὶ οὐχ ἕνα μόνον οὐδὲ δύο, ἀλλὰ καὶ μυρίους [ἕτοιμαι] πληρῶσαι φόνους. καὶ τούτων πολλοὶ μάρτυρες τῶν δραμάτων εἰσίν. ὃ δὴ καὶ ἐκείνη τότε ἐποίησε, προσδοκῶσα λήσεσθαι λοιπὸν καὶ ἀποκρύψειν τὸ πλημμέλημα. ὃ τοὐναντίον ἀπεξέβαινεν. καὶ γὰρ μειζόνως μετὰ ταῦτα ἐβόησεν [Ἰωάννης.] ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἡ κακία μόνον ὁρᾷ, καθάπερ οἱ πυρέττοντες ὅτ' ἂν ψυχρὸν ἀκαίρως αἰτῶσι.

καὶ γὰρ

intelligamus hęc omnes, inquam, Deum tunc ſuſtinuiſſe illum, qui in eremo, qui in zona pellicea, qui in cilicio vixerat, qui ꝑpheta fuit, & prophetis omnibus maior, quo nemo maior in natis mulierum ſurrexit, à petulantiſſima puella, & impudentiſſimo ſcorto iugulari, præſertim cum leges diuinas defenderet. Hęc cogitantes, magno feramus animo quæcunq; patiamur: nam & tunc polluta illa homicida tantum efficere potuit, quantum voluit, & a-
A nimum ſuum ſatis ſuperq; expleuit. Deus autem permittebat, quãuis nihil prorſus in illam, ſed in illum crimina Ioannes conieccit: ſed habebat accuſantem conſcientiam ſuam, cuius morſibus tanquam ſtimulis concitata, magis bacchabatur, & in ſummum dedecus omnem detruſit, ſeipſam, filiam ſuam, defunctũ maritum, viuentem adulterum, & priora ſuperare certabat. Nam ſi doles, inquit, quod adulteriũ committat, ego illum etiam homicidã faciam, & accuſantis interfectorem. Audiatis quicunque mulieres plus quàm decet admiramini, au-
B diatis quicunq; de re incerta iuſiurãdum præſtatis, & aliis perditionis veſtræ poteſtatẽ tribuitis, & ꝓfundiſſimum vobis barathrum effoditis: ſic enim Herodes periit. Putauit enim puellam in ſolennitate & cõuiuio, in tanta celebritate gratiolam quandã feſtiuam, & ſibi nihilominus conuenientem, non autem caput Ioannis petituram, & deceptus eſt. Sed tamen nihil horum à ſupplicio illum defendit. Nam licet illa atrociſſimi animi fuerit, nõ tamen ita facilè ille decipi debebat, vt in tyrannico imperio mulieris omnia ſubire vellet. Nam primum
C quis nõ abhorruiſſet, ſacrum illud in cœna caput ꝓpoſitum videns ſanguinem ſtillare? Sed nõ fuit cõmotus Herodes, nec illo ſceleratior illa mulier. Tales quippe ſunt mulieres omnes quæ mercede corpus proſtituunt, impudẽtiſſimæ omnium atque truculentiſſimæ. Quod ſi nos modò hæc audientes perhorreſcimus: quanta illos turbatione ad tale ſpectaculum tunc commotos eſſe credimus, qui ſimul in conuiuio recumbebant, nuper interfecti caput hominis cruentatum videntes? Sed nihil
D illa truculentiſſima furiis quoque ipſis immanior hoc aſpectu paſſa eſt, verumetiam exultabat ac lætabatur. Et quamuis ipſius aſpectus flexiſſe ipſam debuiſſet, nihil tamen ſceleſta & ſanguinem propheticum ſitiens commota eſt. Talis certè res luxuria eſt, non petulantes ſolùm, verum homicidas facit. Nec dubitandum eſt adulterii cupidas, ad maritorum cædem, quibus iniuriam afferre meditantur, paratas eſſe atque accinctas: nec ad vnius hominis interitum ſolum, verumetiam ad omnium ad quos ſui dedecoris infamia pertinet: cuius
E rei multi paſſim teſtes inueniuntur. Quod & illa tunc fecit, putans nullum amplius quicquam de fornicatione ſua dicturum. Euenit autem totum oppoſitum, quia maiore ac clariore voce poſtea Ioannes exclamauit. Verum malignitas, quemadmodum febricitantes quando frigidam aquam expetunt, non futura, ſed præſentia ſolum conſiderat.

Nam

Nam niſi accuſantem iugulaſſet, non ita prædicata eſſet petulantia ipſius & audacia: diſcipuli enim eius, quando in carcerem fuit coniectus, nolentes aliorum publicare flagitia, nihil omnino dixerunt: cùm verò iniuria interfectũ doctorem vidiſſent, tunc coacti rem omnem expoſuerunt, cauſam etiam ipſius cædis, ne quis fortè iuſtiorem putaret, ſicut in Theuda & Iuda, impellũtur explicare. Vnde patet quãtò magis quis hoc modo peccata obumbrare atque offuſcare voluerit, tantò magis in lucem omnia venire. Sic delicta non adiectione delictorum, ſed pœnitentia & confeſſione celantur. Tu autem perpende quemadmodum ſimpliciter omnia, & abſq; moleſtia ita narrat, vt quaſi defendere videatur Herodem. De ipſo enim dicit, quod triſtatus fuit, ſed tamen propter iuſiurandum, ac ſimul recumbentes: de puella vero, quoniam à matre fuit inducta, cui etiam poſtea caput attulit: perinde ac ſi diceret, mandatum illius implebat. Omnes enim iuſti, non quia quiſpiam iniuriam patiatur, ſed quia faciunt iniuriam, dolent: quem profectò verè iniuriam pati dicere poſſumus. Nullam enim Ioannes, ſed qui mortem ipſi machinati ſunt, iniuriam patiebatur. Ita & nos, oro, faciamus. Non inſultemus proximorum peccatis, ſed quantum poſſumus, occultare conemur: ſuſcipiamus animum philoſophia dignum, imitemur euangeliſtam, qui etſi de muliere fornicatrice & homicida diceret, quantum potuit tamen abſq; vlla reprehenſione narrauit: non enim dixit à ſcelerata & veſana, ſed à matre puellam admonitam atq; inductam fuiſſe. Ille honeſtiſſimo vocabulo matrem appellauit. Tu maledicis & conuiciaris proximum. Nec ita manſuetè ſi frater vnquam te irritauerit, de ipſo loqueris, vt ipſe de corrupta muliere: ſed quaſi fera beſtia ita tumeſcens, malignum diceres illum, fraudulentum, amentem, cæteraque huiuſcemodi. In ferarum enim crudelitatem prorumpentes, quaſi de alienigena loquimur, contumeliantes atque vituperantes. Non ita certè ſancti faciunt, ſed lachrymas potius pro peccatoribus fundunt, quàm eis maledicant. Hoc nos quoque, obſecro, faciamus: lachrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiã nunc huiuſmodi ſympoſia celebrantur, in quibus etſi Ioannes non interficitur, Chriſti tamen membra dilaniantur, multoque grauiora committuntur. Non enim caput Ioannis qui modò tripudiant, ſed animas recumbentiũ petunt. Cùm enim voluptatum ſeruos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occuparint, non caput à ceruicibus, ſed animam à Chriſto diſiungunt, adulteros & enerues ac effœminatos ſpectatores reddentes. Nec audebis, rectè ſcio, mihi reſpondere, vino te ſepultum, & ebrietate ſuperatum, tripudio mulieris, & dictis laſciuijs non fuiſſe commotum. Moueris enim certè in laſciuiam, & illud in te horribile perficitur, quod Chriſti membra, meretricis conficis membra: etſi nõ aſſit Herodiadis filia, ſed

Act. 5.f.g.

καὶ γὰρ εἰ μὴ ἔσφαξε τὸν κατήγορον, οὐκ ἂν οὕτως ἐξεκαλύφθη τὸ τόλμημα. οἱ δὲ μαθηταὶ ὅτι αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἔβαλεν, οὐδὲν τοιοῦτον εἶπον· ὅτι δὲ ἀπέκτεινεν, τότε ἠναγκάσθησαν καὶ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. τὴν γὰρ μοιχαλίδα κρύπτειν ἐβούλοντο, καὶ οὐκ ἤθελον ἐκπομπεύειν τὰς τῶν πλησίον συμφοράς. ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀνάγκην ἐνέπεσον τῆς ἱστορίας, τότε λέγουσι τὸ τόλμημα ἅπαν. ἵνα γὰρ μὴ πονηράν τις ὑποπτεύσῃ τῆς σφαγῆς [τὴν] αἰτίαν, καθάπερ ἐπὶ Θευδᾶ καὶ

A Ἰούδα, ἀναγκάζονται καὶ τὴν πρόφασιν εἰπεῖν τοῦ φόνου. ὥστε ὅσῳ ἂν βουληθῇς ἁμαρτίαν συσκιάσαι τῷ τρόπῳ τούτῳ, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὴν ἐκπομπεύσεις. ἁμαρτία γὰρ οὐχ ἁμαρτίας προσθήκῃ κρύπτεται, ἀλλὰ μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει. θέα δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν πῶς ἀνεπαχθῶς πάντα διηγεῖται, καὶ ὡς οἷόν τε ἐστὶν αὐτῷ καὶ ἀπολογίαν συντίθησιν. ὑπὲρ μὲν γὰρ τοῦ Ἡρώδου φησὶν διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, καὶ ὅτι ἐλυπήθη· περὶ δὲ τῆς κόρης, ὅτι προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς, καὶ ὅτι ἤνεγκε τῇ μητρί. ὥσπερ

B εἰ ἔλεγεν· ἐκείνης τὸ πρόσταγμα ἐπλήρου. οὐ γὰρ ὑπὲρ τῶν κακῶς πασχόντων, ἀλλὰ [καὶ] ὑπὲρ τῶν ποιούντων ἀλγοῦσιν οἱ δίκαιοι πάντες, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ κακῶς πάσχοντες. οὐδὲ γὰρ Ἰωάννης ἠδίκητο· ἀλλ' οὗτοι οἱ ταῦτα οὕτως κατασκευάσαντες. τούτους καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα, καὶ μὴ ἐπεμβαίνωμεν ταῖς τῶν πλησίον ἁμαρτίαις· ἀλλ' ὅσον ἂν δέῃ συσκιάζωμεν, λάβωμεν φιλόσοφον ψυχήν. καὶ γὰρ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ὑπὲρ πόρνης καὶ μιαιφόνου γυναικὸς διαλεγόμενος, ἀνεπαχθὴς ἐγένετο ὡς οἷόν τε ἦν. οὐδὲ

C γὰρ εἶπεν, ὑπὸ τῆς μιαιφόνου καὶ ἐναγοῦς· ἀλλ' [προβιβασθεῖσα] ὑπὸ τῆς μητρὸς, ἀπὸ τῶν εὐφημοτέρων καλῶν ὀνομάτων. σὺ δὲ καὶ ὑβρίζεις καὶ κατηγορεῖς τοὺς πλησίον, καὶ οὐκ ἀνέχῃ ποτὲ λελυπηκότος οὕτως ἀδελφοῦ μνησθῆναι, ὡς ἐκεῖνος τῆς πόρνης· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θηριωδίας καὶ τῶν ὀνειδῶν τῶν πονηρῶν, τὸν κακοῦργον, [τὸν πονηρὸν,] τὸν ὕπουλον, τὸν ἀνόητον, καὶ πολλὰ ἕτερα χαλεπώτερα τούτων καλῶν. καὶ γὰρ ἐκθηριούμεθα μᾶλλον, καὶ ὡς περὶ ἀλλοτρίου ἀνθρώπου διαλεγόμεθα, κακίζοντες, λοι-

D δοροῦντες, ὑβρίζοντες. ἀλλ' οὐχ οἱ ἅγιοι οὕτως· ἀλλὰ θρηνοῦσι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ καταρῶνται. τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, καὶ δακρύωμεν τὴν Ἡρωδιάδα καὶ τοὺς ἐκείνην ζηλοῦντας. πολλὰ γὰρ καὶ νῦν τοιαῦτα συμπόσια γίνεται. κἂν μὴ Ἰωάννης ἀναιρῆται, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη, καὶ πολλῷ χαλεπώτερον. οὐ γὰρ κεφαλὴν αἰτοῦσιν ἐπὶ πίνακι αἱ νῦν ὀρχούμεναι· ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τῶν συνανακειμένων. ὅταν γὰρ δούλους αὐτοὺς ποιῶσι, καὶ εἰς παρανόμους ἔρωτας ἄγωσι, καὶ πόρνας ἐπιτειχίζωσιν,

E οὐχὶ τὴν κεφαλὴν ἀναιροῦσιν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν σφάττουσι, μοιχοὺς ἐργαζόμενοι καὶ θηλυδρίας καὶ πόρνους. οὐ γὰρ δή [μοι] ἐρεῖς ὡς οἰνωμένος καὶ μεθύων, καὶ γυναῖκα ὀρχουμένην καὶ αἰσχρολογοῦσαν ὁρῶν, οὐ πάσχεις τι πρὸς αὐτὴν, οὐδὲ ἐκφέρῃ πρὸς ἀσωτείαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἡττώμενος; καὶ πάσχεις ἐκεῖνο τὸ φρικτὸν, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μέλη ἀπεργαζόμενος πόρνης. εἰ γὰρ καὶ μὴ πάρεστιν ἡ θυγάτηρ Ἡρωδιάδος, ἀλλ' ὁ

ἀλλ' ὁ διὰ ἐκείνης ὀρχησάμενος τότε διάβολος, καὶ διὰ τούτων χορεύει νυνὶ, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνακειμένων λαβὼν ἄπεισιν [αἰχμαλώτους.] εἰ δὲ ὑμεῖς δύνασθε μέθης μένειν ἐκτὸς, ἀλλ' ἑτέρας χαλεπωτάτης κοινωνεῖτε ἁμαρτίας. καὶ γὰρ πολλῶν ἁρπαγῶν τὰ τοιαῦτα γέμει συμπόσια. μὴ γάρ μοι τὰ ἐπικείμενα κρέα ἴδῃς, μὴ δὲ τοὺς πλακοῦντας· ἀλλὰ [καὶ] πόθεν συνείλεκται ἐννόει, καὶ ὄψει ὅτι ἐξ ἐπηρείας καὶ πλεονεξίας, καὶ βίας καὶ ἁρπαγῆς. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐκ τούτων ταῦτα φησί· μὴ γένοιτο. A οὐδὲ γὰρ ἐγὼ βούλομαι. πλὴν εἰ καὶ τούτων καθαρεύοι, οὐδὲ οὕτως ἐγκλήματος τῶν δείπνων ἡ πολυτέλεια ἀπήλλακται. ἄκουσον γοῦν πῶς καὶ χωρὶς τούτων ἐγκαλεῖ ὁ προφήτης οὕτω λέγων· "οὐαὶ οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον, καὶ τὰ "πρῶτα μύρα χριόμενοι. ὁρᾷς πῶς καὶ τρυφῆς κατηγορεῖ; οὐδὲ γὰρ πλεονεξίαν ἐνταῦθα αἰτιᾶται· ἀλλ' ἀσωτίαν μόνον. καὶ σὺ μὲν εἰς ἀμετρίαν ἐσθίεις, ὁ δὲ Χριστὸς οὐδὲ εἰς χρείαν· σὺ μὲν [τοὺς] πλακοῦντας διαφόρους, ἐκεῖ- B νος δὲ [οὐδὲ] ἄρτον ξηρόν· σὺ θάσιον οἶνον, ἐκείνῳ δὲ οὐδὲ ποτήριον ψυχρὸν ἐπέδωκας διψῶντι· σὺ μὲν ἐπὶ στρωμνῆς ἁπαλῆς καὶ πεποικιλμένης, ὁ δὲ ὑπὸ [τοῦ] κρυμοῦ διαφθείρεται. διὸ κἂν πλεονεξίας καθαρὰ ᾖ τὰ δεῖπνα, καὶ οὕτως ἐναγῆ ἐστιν, ὅτι σὺ μὲν ὑπὲρ τὴν χρείαν πάντα ποιεῖς· ἐκείνῳ δὲ οὐδὲ τὴν χρείαν δίδως, καὶ ταῦτα ἐντρυφῶν τοῖς αὐτοῦ. ἀλλ' εἰ παιδὸς μὲν ἐπετρόπευες, καὶ λαβὼν τὰ αὐτοῦ περιεώρας αὐτὸν ἐν τοῖς ἐσχάτοις [ὄντα,] μυρίους ἂν ἔσχες κατηγόρους, C καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ἔδωκας [ἂν] δίκην· τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν, [καὶ] οὕτως μάτην ἀναλίσκων, οὐχ ἡγῇ δώσειν εὐθύνας; καὶ ταῦτα, οὐ περὶ τῶν [τὰς] πόρνας ταῖς τραπέζαις αὐτῶν ἐπεισαγόντων λέγω· πρὸς γὰρ ἐκείνους οὐδείς μοι λόγος, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τοὺς κύνας, οὐδὲ περὶ τῶν πλεονεκτούντων καὶ ἑτέρους γαστριζόντων· οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐτούς ἐστι [μοι] κοινόν τι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τοὺς χοίρους καὶ [τοὺς] λύκους· ἀλλὰ περὶ τῶν ἀπολαυόντων μὲν τῆς ἰδίας οὐσίας, οὐ μεταδι- D δόντων δὲ ἑτέροις, περὶ τῶν τὰ πατρῷα ἀναλισκόντων ἁπλῶς. οὐδὲ γὰρ οὗτος κατηγορίας ἐκτός. πῶς γὰρ εἰπέ μοι διαφεύξῃ κατηγορίαν καὶ ἐγκλήματα, ὅτ' ἂν ὁ μὲν παράσιτός σου γαστρίζηται, καὶ ὁ κύων παρεστὼς, ὁ δὲ Χριστὸς μηδὲ τούτων ἄξιός σοι φαίνηται; ὅτ' ἂν ὁ μὲν ὑπὲρ γέλωτος αὐτὰ λαμβάνῃ· ὁ δὲ ὑπὲρ βασιλείας [οὐρανῶν] οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τούτων; καὶ ὁ μὲν ἵνα τι εἴπῃ ἀστεῖον ἐμπλησθεὶς ἀπῆλθεν· οὗτος [δὲ] διδάξας ἡμᾶς ἃ μὴ μαθόντες οὐδὲν ἂν τῶν κυ- E νῶν διεφέρομεν, οὐδὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦται ἐκείνῳ; φρίττεις ἀκούων [ταῦτα;] οὐκοῦν φρίξον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἔκβαλε τοὺς παρασίτους, καὶ ποίησον συγκατακλίνεσθαι τὸν Χριστόν. ἂν ἁλῶν κοινωνήσῃ καὶ τραπέζης, ἥμερος ἔσται σοι δικάζων· οἶδεν αἰδεῖσθαι τράπεζαν. εἰ γὰρ λῃσταὶ ἴσασι· πολλῷ μᾶλλον ὁ δεσπότης. ἐννόησον γοῦν τὴν πόρνην ἐκείνην, πῶς ἀπὸ τραπέζης ἐδικαίωσε.

καὶ Σίμωνι

ſed adeſt tibi diabolus, qui etiã tunc in illa tripudiauit, & nũc in iſta te ſpectatore tripudiat, & diſcumbentium atque ſpectantium animas captiuas abducit. Quòd ſi quis poteſt ebrietatem vitare, & omnem huiuſcemodi temulentiam ſuperare: aliorum tamen peccatis adeſſe, nihil aliud eſt, quam peccati ſe participem facere. Multis certè rapinis huiuſcemodi conuiuia plena ſunt. Nam ſi cum appoſitas videas carnes, & ingentis placentas precii: vnde illa- A rum rerum copia collecta ſit, cogitas, inuenies vi & rapinã fuiſſe accumulatas. Quòd ſi illa non fuerint rapta, neq; tamen etiam ſic opiparæ comparatæ cœnæ, delictis carent: audi qualiter propheta etiam ſi per fraudem aut vim illa parta non fuerint, tamen accuſat: Væ qui bibitis vinum colatum, & vnguentis precioſis vngimini. Vides qualiter hic delicatam vitam reprehendit? Non enim auaritiam his verbis, ſed voluptatem accuſat. Et tu quidem immoderatè deuoras, cum Chriſtus eſuriat. Tu precioſiſſimas placentas, ac liba, B Chriſtus verò nec ſiccum quidem fruſtum panis. Tu vina bibis ſalerna, Chriſto vero nec frigidæ quidem aquæ calicem ſitienti dediſti. Tu in tenerrimo lecto atq; perornato ſtertis, cum Chriſtus frigore laboret. Quare ſi omni etiam auaritia conuiuia tua vacent, tamẽ ideo flagitioſa ſunt, quia cum immoderatè omnia facias, nec neceſſaria quidem Chriſto præbes, præſertim cùm rebus illius laſciuias. Sed etſi orbi parentum adoleſcentuli tutelam haberes, quo fameſcente tu rebus illius lautiſſimè viueres, & mille homines haberes accu- C ſatores, & à legibus ſtatuta ſupplicia non euaderes: cùm autem diuitias Chriſti receperis, non putas fruſtra eas conſumendo pœnas te aliquando daturum? Hæc non de his dico qui ſcorta nutriunt. non enim magis ad illos mihi ſermo eſt, quam ad canes. Nec de auaris atque rapacibus, nec de his qui tam ſuo, quam aliorum ventri diligentiſſimè ſtudent: nihil n. mihi commune cum ipſis eſt, quemadmodum neq; cum porcis, aut cum lupis: ſed de his dico, qui abunde rebus ſuis potiuntur, nihil aliis D præbentes, de his qui paterna bona ocioſè cõſumunt, qui omnes grauiter accuſandi ſunt. Cur enim iure non accuſaberis, cùm gnathones tibi, & canes pleno ventre aſſiſtant: Chriſtus vero indign⁹, qui tibi aſſit, videatur? Cùm hiſtrio ad riſum te mouendo abundè ac delicatè cibum abs te ſumat: Chriſtus verò cœlorum regnum offerendo, nec minimam quidem partem accipiat? Et ille ſi facetè aliquid dixerit, plenus abit: Chriſtus autem qui ea docuit, quæ niſi ſciremus, nihil canib⁹ præſtantiores ꝓfectò eſſemus, nec tantũ quidem E quantum ille conſequitur. Horreſcis hæc audiendo? horreſce (quæſo) non verbo, ſed opere: eiice hos gnathones, ſuſcipe loco ipſorũ Chriſtum. Si ſale ac menſa tibi communicauerit, mitis erit cùm te iudicet: ſolet enim valde menſam venerari. Nec id iniuria, cùm eam etiam latrones venerentur, quantò magis dominus? Veniat tibi in mẽtem meretricis illius, quæ à menſa ita manſuetũ Chriſtum reddidit,

Marc. 6.

Amos 6. 6.

Digitized by Google

Luc. 7. f.

vt Simeon increparet, dicens: Oſculum non dediſti mihi. Quòd ſi hæc te non facientem Chriſtus nutrit, quid non retribuet tibi facienti? Nec inopem faſtidias, quoniam ſordidus atq; pannoſus accedit: ſed recordare quia Chriſtus domum per illum tuam ingreditur, & derelinquas aliquando verborum acrimoniam, quibus ſemper confundis accedentes, importunos, ocioſos, cæteraque huiuſmodi inclamando. Cogita, oro, quando hoc dicis, quot quantáſque res tibi gnathones conficiunt, quod emolumentum tibi, aut domui tuæ afferunt. Prandium, inquies, ſuauius reddunt: quomodo ſuaue quicquam facere poſſunt, qui palmis cæduntur, qui turpiſſimè loquuntur? Quid amarius, reſponde, quàm ad imaginem Dei factum, pugnis laceſſere, & ab hac proximi contumelia iucũditate affici? An non pudet ſpectaculum ex domo tua facere conuiuio hominum repleta, & ſcenicos imitari, cum ingenuus vir & generoſus eſſe videaris? Hæc igitur ſuauia tu vocas, reſpondé (quæſo) pro quibus largus lachymarum fluuius effundendus, pro quibus flendum atque ingemiſcendum eſt? Cumque deberes ad probam eos vitam exhortari, & rectè conſulere, tu ad periuria, & ad turpiſſima verba impellis: oblectationem hanc rem tu vocas, & voluptatis materiam tibi præbere putas, quæ gehennam tibi adminiſtrat. Cùm enim vrbanè quicquam dicere gnathones non poſſunt, iureiurando & periurio inde ſe ſoluunt. Hæc tu riſu, & non lachrymis & planctu proſequenda ducis. Quis niſi mentis inops hæc diceret? Hæc à me dicta ſunt, non quia prohibeam alimenta illis præſtari, ſed quia hac de cauſa nollem præſtari. Ex miſericordia enim, non ex contumelia originem alimonia trahit: miſereſce, non derideas, nutriáſque quia inops eſt, nutrias quia Chriſtum in ipſo nutris, non quia diabolicis verbis cachinnum mouet, & ſuam obruit vitam. Noli faciem externam reſpicere ridentis, ſed animum eius conſidera, & tunc intelliges millies ſibi à ſeipſo maledici, tunc gementem atque plangentem videbis. Quam rem ſi occultat, propter te quippe occultat. Adhibeas igitur pauperes homines & liberos in conuiuio, non periuros, neque mimos. Quòd ſi huius impendii atque laboris mercedem exigere ab eis velis, da eis libertatem, vt ſi quid abs te fieri abſurdè videant, increpent, admoneant, habeant curam domus atque familiæ tuæ: habes liberos, ſint tecum patres illorum, illis tecum vnà præficiantur, qui omnes lucra tibi afferant, quæ Deo placeant, in ſpiritalem ipſos remitte mercaturam. Auxilio quis eget, ipſis iniunge vt auxilientur: iube vt inſeruiant: per iſtos venare peregrinos, per iſtos indue nudos, neceſſitates diſſolue proximorum, tunc tibi alimoniæ gratiam referant: quæ tam tibi, quam illis prodeſſe poteſt quam nullus vnquam accuſabit: hoc modo etiam amicitiæ conglutinantur. Nam & qui gratis nutriuntur etiam ſi diligi videantur, verentur tamē, quaſi apud te incaſſum viuētes.

Si

καὶ Σίμωνι ὀνειδίζει λέγων· Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας. εἰ γὰρ μὴ ποιοῦντά σε ταῦτα τρέφει, πολλῷ μᾶλλον ποιοῦντα ἀμείψεται. μὴ πρὸς τὸ πίνημα ἴδῃς, ὅτι ῥυπῶν προσέρχεται καὶ αὐχμῶν· ἀλλ' ἐννόησον ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἐκείνου ἐπιβαίνει τῆς σῆς οἰκίας, καὶ παῦσαι τῆς ὠμότητος καὶ τῶν ἀπηνῶν ῥημάτων, οἷς ἀεὶ πλύνεις τοὺς προσιόντας, ἐπιθέτας, ἀργοὺς, καὶ ἕτερα χαλεπώτερα τούτων καλῶν. καὶ λογίζου ὅτ' ἂν ταῦτα λέγῃς, [ὅτι] οἱ παράσιτοι ποῖα
A ἔργα κατασκευάζουσι; τί τὴν οἰκίαν ὠφελοῦσι τὴν σήν; ἡδὺ πάντως σοι ποιοῦσι τὸ ἄριστον; καὶ πῶς ἡδὺ, ῥαπιζόμενοι καὶ αἰσχρὰ λέγοντες; καὶ τί τούτου ἀηδέστερον, ὅτ' ἂν τὸν κατ' εἰκόνα θεοῦ γενόμενον τύπτῃς, καὶ ἐκ τῆς εἰς ἐκεῖνον ὕβρεως τέρψιν ἑαυτῷ συνάγῃς, θέατρον ποιῶν τὴν οἰκίαν, καὶ μίμων [πληρῶν] τὸ συμπόσιον; [καὶ] τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐξευρημένους μιμούμενος ὁ εὐγενὴς καὶ ἐλεύθερος; καὶ γὰρ ἐκεῖ γέλως καὶ ῥαπίσματα. ταῦτα οὖν ἡδονὴν καλεῖς εἰπέ μοι, ἃ πολλῶν ἄξια δακρύων ἐστίν; ἃ πολλῶν θρήνων καὶ οἰμωγῶν;
B καὶ δέον εἰς βίον αὐτοὺς ἐμβαλεῖν ἀστεῖον, ὀρθῶς παραινέσαι τὰ δέοντα· σὺ δὲ εἰς ἐπιορκίας καὶ ῥήματα ἄτακτα ἐνάγεις [καὶ τέρψιν τὸ πρᾶγμα καλεῖς;] καὶ τὸ γεέννης πρόξενον, ἡδονῆς εἶναι ὑπόθεσιν νομίζεις; καὶ γὰρ ὅτ' ἂν ἀπορήσωσιν ἀστείων ῥημάτων, ὅρκοις καὶ ἐπιορκίαις τὸ πᾶν διαλύονται. ταῦτ' οὖν γέλωτος ἄξια, ἀλλ' οὐκ ὀδυρμῶν καὶ δακρύων; καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι νοῦν ἔχων; καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων τρέφεσθαι αὐτούς· ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τοιαύτῃ αἰτίᾳ. φιλανθρωπίας γὰρ ἡ τροφὴ τὴν ὑπόθε-
C σιν ἐχέτω, μὴ ὠμότητος· ἔλεον, μὴ ὕβριν· ὅτι πένης ἐστὶ θρέψον, μὴ ἐπειδὴ [τὰ] σατανικὰ εἰσάγει ῥήματα καὶ τὴν ἑαυτοῦ καταισχύνει ζωήν· [ὅτι Χριστὸς τρέφεται θρέψον.] μὴ ἴδῃς αὐτὸν ἔξωθεν γελῶντα, ἀλλὰ τὸ συνειδὸς ἐξέταζε, καὶ τότε ὄψει μυριάκις αὐτὸν ἑαυτῷ καταρώμενον καὶ στένοντα καὶ ὀδυρόμενον. εἰ δὲ οὐκ ἐπιδείκνυται, καὶ τοῦτο διὰ σέ. ἔστωσαν τοίνυν ἄνθρωποι πένητες καὶ ἐλεύθεροι [οἱ] σύσσιτοί σου, μὴ ἐπίορκοι μηδὲ μῖμοι. εἰ δὲ βούλει καὶ τῆς τροφῆς αὐτοὺς ἀμοιβὴν ἀπαιτῆσαι, κέλευ-
D σον, ἂν ἴδωσί τι τῶν ἀτόπων [γινόμενον] ἐπιπλῆξαι, παραινέσαι, συναντιλαβέσθαι τῆς καὶ τὴν οἰκίαν ἐπιμελείας, τῆς τῶν οἰκετῶν προστασίας. παιδία ἔχεις, κοινοὶ πατέρες ἔστωσαν ἐκείνων, μετὰ σοῦ τὴν προστασίαν διανεμέσθωσαν, κέρδη σοι φερέτωσαν τὰ τῷ θεῷ φίλα, εἰς ἐμπορίαν αὐτοὺς ἔμβαλε πνευματικήν. κἂν ἴδῃς δεόμενον προστασίας, ἐπίταξον βοηθῆσαι, κέλευσον διακονήσασθαι. διὰ τούτων θήρευε τοὺς ξένους, διὰ τούτων ἔνδυε τοὺς γυμνούς, διὰ τούτων εἰς δεσμωτήριον
E πέμπε, τὰς ἀνάγκας λῦε τὰς ἀλλοτρίας. ταύτην σοι διδότωσαν τῆς τροφῆς τὴν ἀμοιβὴν, τὴν καὶ σὲ καὶ ἐκείνους ὠφελοῦσαν, καὶ οὐδὲ μίαν κατηγορίαν ἔχουσαν. διὰ τούτων καὶ ἡ φιλία σφίγγεται μᾶλλον. νῦν μὲν γὰρ κἂν δοκοῦσι φιλεῖσθαι, ἀλλ' ὅμως αἰσχύνονται ὡς εἰκῆ ζῶντες παρὰ σοί·

ἂν

Digitized by Google

ἂν δὲ ταῦτα ἀνύωσι, [καὶ αὐτοὶ] ῥᾴδιον διακείσονται, καὶ σὺ ἥδιον θρέψεις, ἅτε οὐ μάτην δαπανῶν, κἀκεῖνοι μετὰ παρρησίας σοι συνέσονται καὶ τῆς προσηκούσης ἐλευθερίας, καὶ ἡ οἰκία σου ἀντὶ θεάτρου ἐκκλησία σοι γενήσεται, καὶ ὁ διάβολος δραπετεύσει, καὶ ὁ χριστὸς εἰσελεύσεται καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων χορός. ὅπου γὰρ ὁ χριστὸς, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄγγελοι· [ὅπου δὲ ὁ χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐκεῖ καὶ ὁ οὐρανός.] ἐκεῖ φῶς τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φαιδρότερον. εἰ δὲ καὶ ἑτέραν βούλει δι' αὐτῶν καρποῦσθαι παράκλησιν, κέλευσον σχολὴν ἄγων βιβλία λαβόντας τὸν θεῖον νόμον ἀναγινώσκειν. ἥδιον σοι ταῦτα ὑπηρετήσουσι δὲ ἢ ἐκεῖνα. ταῦτα μὲν γὰρ καὶ σὲ κἀκείνους ποιεῖ σεμνοτέρους· ἐκεῖνα δὲ ἅπαντας ὁμοῦ καταισχύνει· σὲ μὲν ὡς ὑβριστὴν καὶ πάροινον, ἐκείνους δὲ ὡς ἀθλίους καὶ γαστριμάργους. ἂν μὲν γὰρ ἐφ' ὕβρει τρέφῃς, χαλεπώτερον ἢ [εἰ] ἀνεῖλες· ἂν δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ κέρδει, χρησιμώτερον πάλιν ἢ εἰ ἀπαγομένους τὸν ἐπὶ θανάτῳ ἐπανήγαγες. καὶ νῦν μὲν τῶν οἰκετῶν μᾶλλον αὐτοὺς καταισχύνεις, καὶ οἱ οἰκέται πλείονα τούτων ἔχουσι παρρησίαν καὶ ἐλεύθερον συνειδός· τότε δὲ τῶν ἀγγέλων ἐργάσῃ ἴσους. καὶ τούτους τοίνυν καὶ σαυτὸν ἀπάλλαξον, ἐξελὼν τὸ τῶν παρασίτων ὄνομα, συσσίτους κάλει, καὶ ἐκβαλὼν τὴν τῶν κολάκων τὴν τῶν φίλων ἐπίθες προσηγορίαν. διὰ τοῦτο καὶ τὰς φιλίας ἐποίησεν ὁ θεὸς, οὐκ ἐπὶ κακῷ τῶν φιλουμένων καὶ τῶν φιλούντων, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ καὶ χρησίμῳ. αὗται δὲ αἱ φιλίαι πάσης ἔχθρας εἰσὶ χαλεπώτεραι. παρὰ μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν ἂν θέλωμεν καὶ κερδαίνομεν· παρὰ δὲ τούτων ἀνάγκη [πᾶσα] καὶ βλάπτεσθαι [πάντως·] μὴ δὴ κάτεχε φίλους, βλάβης [κατηγόρους καὶ] διδασκάλους· μὴ κάτεχε φίλους τραπέζης μᾶλλον ἢ φιλίας ἐραστὰς ὄντας. οἱ γὰρ τοιοῦτοι πάντες ἂν τὴν τρυφὴν καταλύσῃς, καταλύουσι καὶ τὴν φιλίαν. οἱ δὲ δι' ἀρετήν σοι συνόντες μένουσι διηνεκῶς, πᾶσαν φέροντες ἀνωμαλίαν. τὸ δὲ τῶν παρασίτων γένος, καὶ ἀμύνονται σε πολλάκις, καὶ πονηρὰν [ὑπὲρ σοῦ] περιτιθέασι δόξαν. ἐγὼ γοῦν πολλοὺς τῶν ἐλευθέρων οἶδα πονηρὰς ὑπολήψεις λαβόντας· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ γοητείαις, οἱ δὲ ἐπὶ μοιχείαις καὶ παίδων διαφθοραῖς διεβλήθησαν. ὅτ' ἂν γὰρ μηδὲν ἔργον ἔχωσιν, ἀλλ' εἰκῇ τὸν ἑαυτῶν ζῶσι βίον, ὡς ταῦτα διακονούμενοι τοῖς πᾶσι, παρὰ πολλῶν ὑποπτεύονται). καὶ δόξης τοίνυν ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντες πονηρᾶς, καὶ πρὸ πάντων τῆς μελλούσης γεέννης, καὶ τὰ τῷ θεῷ δοκοῦντα ποιοῦντες, τὴν διαβολικὴν ταύτην συνήθειαν καταλύσωμεν, ἵνα καὶ ἐσθίοντες καὶ πίνοντες εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ ποιῶμεν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσωμεν δόξης· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ] καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων·] ἀμήν.

ΟΜΙ-

Si verò iſta perficiant, & ipſi ad te facilius venient, & tu ſuauius nutries, tanquã non fruſtra ſumptum faciens: & illi honeſtius & liberius apud te verſabuntur. Ita domus tibi non ſpectaculum, ſed eccleſia fiet. Ita fugam inde diabolus rapiet, & Chriſtus cum angelorum innumera multitudine ingredietur. Vbi enim Chriſtus eſt, ibi angeli ſunt, ibi cœlum, ibi lux hac ſolari luce fulgentior. Quòd ſi vberiores fructus ab eis capere volueris, iube cum tibi eſt ocium, diuinas ab eis legi ſcripturas: A libentius in his tibi morem gerent, quibus tam tu quam illi honeſtiores efficimini, quàm in illis gnathonicis, quibus vna omnes dehoneſtamini, tu quaſi contumeliator ac temulentus, illi quaſi miſeri ac ventri ſeruientes. Nam qui ad contumeliam aliquos nutrierit, grauius quid facit, quam ſi occideret: qui verò ad lucrum & laudem, is magis prodeſt, quam ſi à morte liberaret. Et modo quidem magis quam vernas ipſos contemnis, & vernæ ipſi, cæterique ſerui liberius apud te viuunt, tunc ve- B rò angelis æquales facies. Libera igitur & te & illos ab his opprobriis, & gnathonum & paraſitorum omiſſo vocabulo, ſocios vivendi appella, amicos non adulatores voca. Amicitia enim diuinitus non in malũ amicorum, ſed in vtilitatem atque commodum inuenta eſt. Illæ verò paraſitorum amicitiæ omni capitali peiores inimicitia ſunt. Nam multa ab inimicis lucrati ſumus, ab iſtis verò ſemper nobis opprobria, ſemper nocumenta inuehuntur. Non retineas amicos damni magiſtros, non retineas amicos menſæ magis, quam amicitiæ C cupidos. Qui enim tales ſunt, ſi delicias detraxeris, illi quoque amicitias diſſoluent. Qui verò virtutis gratia tecum viuunt, erunt continui, etiam ſi aduerſa fortuna reflauerit: paraſitorum autem genus ſæpe etiam te vlciſcitur, prauam de te apud homines æſtimationem ſuſcitans. Non enim ignoro multos hinc ingenuos viros praua & falſa fama laboraſſe, alios maleficis artibus, alios adulterii crimine, alios aliter dehoneſtatos. Cum enim nihil faciant, & lautè apud aliquem fruſtra vi- D vant, voluptatis miniſtri fuiſſe facilè traduntur. Quare ne in hanc ſuſpicionem deueniamus, & ut maximè Deo placeamus, & gehennæ ſupplicia fugiamus, diabolicam hanc conſuetudinem omnino diſſoluamus: & comedentes itaque & bibentes, ad gloriam Dei omnia facite, vt ad gloriam ipſius peruenire poſſitis, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. E 1. Cor. 10.

HOMI-

Digitized by Google

HOMILIA L.

[*in Gr. Codd. eſt XLIX.*]

EX CAPITE XIV.

Et cum audiſſet Ieſus, receſſit inde in nauicula in lo-
1. *cum deſertum ſeorſum: & cum audiſſent turbæ, ſecuta ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus.*

Supra. a. Supr. 3. b. VIde crebrò ipſum ſecedentem. Nam & quando Ioannes traditus fuit, & quando interemptus, & quando Iudæi audierunt complures ad eum diſcipulos confluere: pleraque enim volebat humano more peragere, cum nondum tempus poſtularet vt Deitatem ſuam manifeſtè reuelaret: qua de re diſcipulis quoque dicebat ne vlli dicerent, quia ipſe eſſet Chri-

Matt. 17. a. & Mar. 9. a. & Luc. 9. d. B ſtus: poſt reſurrectionem enim ſuam hoc manifeſtari volebat: vnde non ſeuerus fuit in eos Iudæos qui ante crucem non crediderunt, ſed ad dandam veniam paratiſſimus. Cùm autem receſſiſſet, non ad vrbem aliquam, ſed in eremum, & cum nauigio proficiſcitur, vt nemo ipſum ſequeretur. Tu vero conſidera, quo

Supr. 9. b. modo Ioannis diſcipuli familiariores Ieſu facti ſunt. Ipſi enim erant, qui occiſum Ioannem nunciauerunt: ita cæteris omnibus derelictis, ad Ieſum confugiunt. Sic quæ optimè diſſe-

C rendo ab eo reſponſa fuerant, non parum vtilitatis poſt calamitatem illis attulerunt. Sed cuius rei gratia non antè receſſit, quàm de interempto Ioanne nuncium acceperit, præſertim cùm omnia quæ fiunt, antequam nuncientur, non ignoret? per omnia videlicet oſtendens incarnationis veritatem. Ideo non ſolum aſpectu, ſed reipſa & opere hominem ſe credi volebat, quoniam diaboli verſutiam atque malitiam nouit, quem omnia facturum videbat, vt non verè homo factus fuiſſe videretur. Et ipſe quidem hac

D de cauſa diſceſſit, turbæ autem neque ſic remorantur, nec Ioannis interitu quicquam de ſe reformidant, ſed ſequuntur diligenter vbique (dilectio nempe atque amor cuncta facilè mala & terribilia depellit) ideo etiam confeſtim retributionem laboris acceperunt. *Cùm enim exiſſet*, ait, *Ieſus, vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curauit languidos eorum.* Quamuis magno ſudore illi ſequebantur, tamen quæ Chriſtus ipſis retribuit, omnem ſtudii illorum diligentiam ſu-

E perabant. Idcirco huius curationis cauſam intenſam quandam miſericordiam fuiſſe aſſerit: curauit enim omnes, nec fidem vt ſolitus fuit eorum petiit. Nam quoniam vrbibus relictis, incertis eum locis diligenter quærebant, ac inedia etiam cogente non recedebant, quo animo atq; fide in ipſum eſſent, latere non poterat. Cumq; fameſcentibus cibum miraculosè allaturus eſſet, differt tamen, nec vltrò à ſeipſo illud facit, ſed preces aliorum expectat. Con-

ὉΜΙΛΙ´Α ΜΘ´

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ᾿ ἰδίαν, καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

A Ὅρα πανταχοῦ αὐτὸν ἀναχωροῦντα, καὶ ὅτε παρεδόθη Ἰωάννης, καὶ ὅτε ἀνῃρέθη, καὶ ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουσαν ὅτι πλείους μαθητὰς ποιεῖ. τὰ γὰρ πλείονα ἀνθρωπινώτερον βούλεται διοικεῖν, οὐδέπω τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἀπογυμνῶσαι τὴν θεότητα σαφῶς. διὸ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε μηδενὶ εἰπεῖν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν [αὐτοῦ] ἐβούλετο τοῦτο γενέσθαι γνώριμον. ὅθεν τοῖς τέως ἀπιστήσασι [τῶν] ἰουδαίων οὐ σφόδρα ἦν βαρὺς, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικός. ἀναχωρήσας δὲ οὐκ ἄπεισιν εἰς

B πόλιν, ἀλλ᾿ εἰς ἔρημον, καὶ ἐν πλοίῳ, ὥστε μηδένα ἀκολουθῆσαι. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λοιπὸν μᾶλλον ᾠκειώθησαν τῷ ἰησοῦ. αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ ἀπηγγελκότες αὐτῷ τὸ γεγενημένον. καὶ γὰρ πάντα ἀφέντες ἐπ᾿ αὐτὸν καταφεύγουσι λοιπόν. οὕτως οὐ μικρὸν μετὰ τῆς συμφορᾶς καὶ τὰ ἤδη παρ᾿ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποκρίσεως ἐκείνης οἰκονομηθέντα κατώρθωσεν. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν πρὶν ἢ ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ οὐκ ἀνεχώρησε καίτοι γε ᾔδει καὶ πρὶν

C ἢ ἀπαγγεῖλαι τὸ γεγενημένον; δεικνὺς διὰ πάντων τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ δὴ μόνον τῇ ὄψει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τοῦτο πιστοῦσθαι ἐβούλετο, διὰ τὸ εἰδέναι τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν, καὶ ὅτι πάντα ἐργάσεται, ὥστε ποιῆσαι τὴν ἀνελεῖν τὴν δόξαν. αὐτὸς μὲν οὖν διὰ τοῦτο ἀναχωρεῖ· οἱ δὲ ὄχλοι οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται, ἀλλ᾿ ἕπονται προσηλωμένοι, καὶ οὐδὲ τὸ δρᾶμα αὐτοὺς ἐφόβησε τὸ ἰωάννου. τοσοῦτόν ἐστι πόθος, τοσοῦτον ἀγάπη· αὕτη

D πάντα νικᾷ καὶ διακρούεται τὰ δεινά. διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὴν ἀμοιβὴν εὐθέως ἀπελάμβανον· ἐξελθὼν γάρ φησιν [ὁ ἰησοῦς] εἶδεν « ὄχλον πολὺν, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾿ αὐτοῖς, « καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. εἰ γὰρ « καὶ πολλὴ ἦν αὐτῶν ἡ προσεδρεία, ἀλλ᾿ ὅμως τὰ παρ᾿ αὐτοῦ γινόμενα πάσης σπουδῆς ὑπερέβαινεν ἀμοιβήν. διὸ [καὶ] αἰτίαν τῆς τοιαύτης θεραπείας τὸν ἔλεον τίθησιν [οὕτω λέγων,] ἔλεον ἐπιτεταμένον, καὶ θερα-

E πεύει πάντας. καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ πίστιν ἐνταῦθα. καὶ γὰρ τὸ προσελθεῖν, καὶ τὸ τὰς πόλεις ἀφεῖναι, καὶ τὸ μετὰ ἀκριβείας αὐτὸν ζητῆσαι, καὶ τὸ παραμένειν καὶ τοῦ λιμοῦ καταναγκάζοντος, τὴν πίστιν ἐπιδείκνυται τὴν αὐτῶν. μέλλει δὲ καὶ τρέφειν αὐτούς. καὶ οὐ ποιεῖ τοῦτο ἀφ᾿ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾿ ἀναμένει παρακληθῆναι, ὅπερ

Digitized by Google

ὅπερ ἔφην, πανταχοῦ τοῦτο διατηρῶν, τὸ μὴ πρότερος ἐπιπηδᾶν τοῖς θαύμασιν, ἀλλὰ καλούμενος. καὶ διατί μηδεὶς τῶν ὄχλων προσελθὼν ὑπὲρ αὐτῶν διελέχθη; ᾐδοῦντο αὐτὸν μεθ' ὑπερβολῆς, καὶ οὐδὲ τῆς πείνης ἐλάμβανον αἴσθησιν τῷ πόθῳ τῆς προσεδρίας. ἀλλ' οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ προσελθόντες λέγουσι, θρέψον αὐτούς. ἔτι γὰρ ἀτελέστερον διέκειντο. ἀλλὰ τί; [ὀψίας δὲ γενομένης φησὶ, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες·] ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους [ἵνα ἀπελθόντες ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.] εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ θαῦμα ἐπελάθοντο τοῦ γεγενημένου, καὶ μετὰ τὰς σπυρίδας ἐνόμιζον [αὐτὸν] περὶ ἄρτων λέγειν, ἡνίκα ζύμην τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων ἐκάλει, πολλῷ μᾶλλον μηδέπω πεῖραν λαβόντες τοιούτου σημείου οὐκ ἂν προσεδόκησαν τοιοῦτόν τι ἔσεσθαι. καίτοι γε προλαβὼν καὶ ἀρρώστους πολλοὺς ἐθεράπευσεν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐντεῦθεν τὸ τῶν ἄρτων προσεδόκησαν. οὕτως ἦσαν ἀτελεῖς τέως. σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ διδασκάλου τὴν σοφίαν, πῶς αὐτοὺς ἐκκαλεῖται σαφῶς πρὸς τὸ πιστεῦσαι. [οὐδὲ γὰρ εἶπεν εὐθέως, τρέφω αὐτούς· οὐδὲ γὰρ ἔμελλεν εὐπαράδεκτος εἶναι·] [ὁ δὲ Ἰησοῦς φησιν εἶπεν αὐτοῖς·] ἀλλὰ τί; οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οὐκ εἶπε, δίδωμι αὐτοῖς· ἀλλὰ ὑμεῖς δότε. ἔτι γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ προσεῖχον. αὐτοὶ δὲ οὐδ' ὅλως διανέστησαν, ἀλλ' ἔτι ὡς ἀνθρώπῳ διαλέγονται, λέγοντες· οὐκ ἔχομεν εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. διὸ καὶ Μάρκος φησὶν ὅτι [καὶ αὐτοὶ] οὐ συνῆκαν τὸ λεχθέν· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη. ἐπεὶ οὖν ἔτι χαμαὶ ἐσύροντο, τότε τὰ παρ' ἑαυτοῦ λοιπὸν εἰσάγει, καί φησι· φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. εἰ γὰρ καὶ ἔρημος [ἐστιν] ὁ τόπος· ἀλλ' ὁ τρέφων τὴν οἰκουμένην πάρεστιν. εἰ δὲ [καὶ] ἡ ὥρα παρῆλθεν, ἀλλ' ὁ μὴ ὑποκείμενος ὥρᾳ ὑμῖν διαλέγεται. ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ κριθίνους τοὺς ἄρτους εἶναι λέγει, οὐ παρέργως οὐ τοῦτο διηγούμενος, ἀλλὰ τὸν τῦφον τῆς πολυτελείας παιδεύων ἡμᾶς καταπατεῖν. τοιαύτη καὶ ἡ τοῦ προφήτου τράπεζα ἦν. λαβὼν τοίνυν τοὺς [πέντε] ἄρτους, καὶ [τοὺς δύο ἰχθύας καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους φησὶν ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους,] ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον ἅπαντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. διατί ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εὐλόγησεν; ἔδει πιστευθῆναι αὐτὸν, ὅτι ἀπὸ τοῦ πατρός ἐστιν, καὶ ὅτι ἴσος ἐστίν. τὰ δὲ τούτων κατασκευαστικὰ ἀλλήλοις ἐδόκει μάχεσθαι. τὸ [μὲν] γὰρ ἰσότιμον, τῷ μετ' ἐξουσίας πάντα ποιεῖν ἐδείκνυ· τὸ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς εἶναι, οὐκ ἂν ἑτέρως ἐπείσθησαν, εἰ μὴ μετὰ πολλῆς ταπεινότητος καὶ εἰς αὐτὸν πάντα ἀναφέρων ἐποίει, καὶ καλῶν αὐτὸν εἰς τὰ γινόμενα. διὰ δὴ τοῦτο, οὐδὲ ταῦτα μόνα ποιεῖ, οὔτε ἐκεῖνα, ἵνα ἀμφότερα βεβαιωθῇ, καὶ νῦν μὲν μετ' ἐξουσίας, νῦν δὲ εὐχόμενος θαυματουργεῖ. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ πάλιν μάχη εἶναι τὸ γινόμενον, ἐν [μὲν] τοῖς ἐλάττοσιν ἀναβλέπει εἰς τὸν οὐρανὸν· ἐν δὲ τοῖς μείζοσιν, ἀπ' ἐξουσίας πάντα ποιεῖ, ἵνα

Conſeruat enim conſuetudinem ſuam, vt jam diximus, neq; prior quaſi exultans & inſiliens ſed vocatus atq; rogatus ſigna & miracula cõficit. Sed cúrnam nemo ex turba accedens pro ſeipſis Chriſtum rogauit? Mirum in modũ verebantur ipſum, aq; amabant, adeo vt vel inediam æquiori animo perferrent: ſed neq; diſcipuli pro turba orauerunt, vt eos nutriret: imperfectiores .n. adhuc erant. *Veſpere autem facto*, ait, *acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes:* A *Deſertus eſt locus, & hora jã præterit, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emãt ſibi eſcas.* Nam ſi poſt factum miraculum obliti ſunt, ſi poſt ſportas, cùm doctrinam phariſæorũ fermentũ appellaret, de panibus ipſum putarunt dicere: quantò minus anteaquã hæc viderũt, nihil huiuſmodi ſuſpicati fuiſſent? Et quãuis præueniens, multos curauit ægrotos: ſic tamen adhuc imperfectiores erant, vt neq; hinc quod de panibus factum eſt, cogitare potuiſſent. Perpende igitur Chriſti ſapientiam, quo modo ad fidem vocare voluit. Non enim dixit, ego ipſos paſcam: B incredibile .n. id videretur audientibus. Quid igitur? *Ieſus autem*, inquit, *dixit eis: Non habent neceſſe ire, date illis vos manducare.* Non dixit, ego eis dabo: ſed, vos date: vt homini .n. ſolum ei adminiſtrabant, nec adhuc commoniti emendantur, aut ad altiora eriguntur, verùm vt homini reſpondent, dicentes: *Non habemus niſi quinque panes, & duos piſces.* Vnde Marcus quoq; ait, quia non intellexerunt quod dictum erat: erat enim obſcuratum cor eorum, quoniam humi iacebant, à ſeipſo jam omnia C peragit. *Afferte namque*, ait, *illos mihi huc.* Nam etſi locus deſertus eſt, tamen qui vniuerſum orbem terrarum paſcit, hic præſens eſt: etſi tranſierit hora, ſed qui temporibus non ſubijcitur, vobiſcum colloquitur. Ioannes autem hordeaceos panes fuiſſe ſcribit, non ſuperfluè, neque ocioſè id enarrans, ſed deliciarum luxum Apoſtolorum exemplo calcandũ eſſe inſtruens. Talis nempe prophetarũ etiam menſa erat. *Cùm igitur ſumpſiſſet quinq; panes & duos piſces, ac juſſiſſet turbas recumbere in fœno: reſpexit*, inquit, *in cœlum, & benedixit: cumq; fregiſſet, de-* D *dit diſcipulis panes, diſcipuli autem turbis: & manducarunt omnes, & ſaturati ſunt: & tulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos. Mãducauerunt autem fuit numerus ferme quinque millia virorum, exceptis mulieribus & pueris.* Cur ita reſpexit in cœlum, & benedixit? Vt crederetur non aliunde quam à patre miſſus fuiſſe, & illi æqualis eſſe, quarum rerum approbationes repugnare ſibiipſis videntur. Nam æqualitas quidem, quoniam magna poteſtate omnia faciebat, demonſtrabatur: à patre verò ipſum eſſe vnde perſuaderetur, niſi multa cum humilita- E te quæcunque faciebat, in ipſum ita retuliſſet, vt etiam eum ad præclara facinora inuocaret? Propterea nõ alterum ipſorum ſemper ſolùm factitauit, ſed vt vtraque illa confirmaret, modò ſumma cum poteſtate imperij, modò inuocans patrem atque orans, miracula peragit. Ac ne repugnantia quædam in ipſis eſſe videretur, in cœlum minora peracturus reſpicit, cum maiora cum poteſtate à ſeipſo faciat, vt vi-

Mar. 6. 5.

Ioan. 6. a.

vt videlicet tu diſcas, non quia non poſſet minora peragere, idcirco inuocaſſe atque oraſſe, ſed vt patri honorem redderet. Nam quando peccata dimiſit, quando paradiſum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem vt author eius ſoluit, quando mortuos quaſi à ſomno excitauit, mare frenauit, ſecreta cordium reuelauit, oculos cæci hominis curauit, quæ nullus niſi Deus facere poteſt: non orauit neque inuocauit. Quando autem panes multiplicauit, quod multo minus erat, tunc in cœlum reſpexit: partim vt ea quæ diximus, firma, ſtabiliaque haberentur, partim docens non eſſe ad menſam accedendum, quouſque gratias ei agamus, qui cibum nobis præbuit. Sed cur panes non fecit ex eo quod non eſt? Vt Marcionis & Manichæi impudentia ora hinc obſtruantur, qui cum non eſſe creationem aſſeuerant. His .n. operibus docet opera ſua eſſe omnia quæ videtur, & eũ eſſe qui terræ fructus prębet, qui ab initio dixit: Germinet terra herbam fœni, & producant aquæ reptilia anima- *Gen. 1. b.* rum viuentium. Non eſt certè minus illis, nam etſi ex eo quod non eſt, reptilia tunc producta videntur, ex aquis tamen fuere. Nec eſt minus ex quinque panibus tot panes produxiſſe, & ex duobus piſcibus tam magnam multitudinem piſcium, quam aut germinaſſe à principio terram, aut aquas piſces produxiſſe. Hoc nempe ſignum erat terræ ac maris ipſum eſſe creatorem. Nam quoniam crebrò in ſingulis ægrotantibus diuinas vires ſuas oſtendebat, vniuerſale nunc beneficium turbæ contulit, ne ſpectatores ſolummodo aliorum multitudo ſalutis eſſent, ſed ipſi quoque in ſeipſis gratia fruerentur. Ita quod Iudæis in deſerto mirabile videbatur: dicebant quippe, Nunquid & *Pſal. 77. c.* panem poteſt dare, vel parare menſam in deſerto? idipſum opere conficit. Propterea in eremum etiam ipſos duxit, vt & maius, & abſque ſuſpicione aliqua, ſignum & eſſet & videretur: ne quis putet ſi vicus aut villa propinquior eſſet, inde ad illam menſam aliquid fuiſſe conductum. Quocirca non modo loci, verumetiam temporis atq; horæ mentionem fecit. Illud enim hinc diſcimus, quanta philoſophia, anguſtaq; diſciplina viuendi Apoſtoli viuerent, omnium deliciarum luxum contemnentes. In duodecim nempe hominibus, quinq; panes & duo piſces reperti ſunt: ita quę ad corpus pertinent, omnia ſuperflua & contemnenda ſibi videbantur: ita ſpiritalium rerum tantummodo cura tenebatur, vt ea quoq; pauca libenter aliis tradiderint: vnde docemur etiam ſi pauca poſſideamus, ipſa tamen egentibus eſſe concedenda. Nam & illi cùm quinq; panes afferre ad Chriſtum iuſſi eſſent, non clamauerunt: Nihil nobis poſtea relinquitur, quo noſtram inediam mitigare poſſimus: ſed confeſtim nihil murmurantes paruerunt. Accedit autem ad ea quæ quæſita ſunt, quamobrem ex ſubiecto produxit? vt ad fidem eos, meo quidem iudicio, paulatim attraheret: imbecilliores enim adhuc erant, qua de cauſa etiam in cœlum reſpexit.

Nam

ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἐλάττοσιν οὐχ ὡς δυνάμενος ἔπραττεν, ἀλλὰ τιμῶν τὸν γεγεννηκότα αὐτὸν ἐποίει τοῦτο. ὅτε γοῦν ἁμαρτήματα ἀφῆκε, καὶ τὸν παράδεισον ἀνέῳξε, καὶ τὸν λῃστὴν εἰσήγαγε, καὶ τὸν παλαιὸν μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας ἔλυσε νόμον, καὶ νεκροὺς ἤγειρε μυρίους, καὶ θάλατταν ἐχαλίνωσε, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῶν ἀνθρώπων ἤλεγξε, καὶ ὀφθαλμὸν ἐδημιούργησε, ἃ θεοῦ μόνου κατορθώματά ἐστι καὶ οὐδενὸς ἑτέρου, οὐδαμοῦ φαίνεται
A εὐχόμενος· ὅτε δὲ τοὺς ἄρτους πηγάσαι παρεσκεύασεν, ὃ πολὺ τούτων ἁπάντων ἔλαττον ἦν, τότε εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπει· ὁμοῦ μὲν ταῦτα κατασκευάζων, ὁμοῦ δὲ ἅπερ εἶπον παιδεύων ἡμᾶς, μὴ πρότερον ἅψασθαι τραπέζης ἕως ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τὴν τροφὴν ἡμῖν ταύτην παρέχοντι. καὶ διατί οὐ ποιεῖ ἐκ μὴ ὄντων; ἐμφράττων τὸ Μαρκίωνος καὶ Μανιχαίου στόμα, τῶν τὴν κτίσιν ἀλλοτριούντων αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτὸν παιδεύων, ὅτι καὶ τὰ ὁρώμενα πάντα αὐτοῦ [καὶ]
B ἔργα καὶ κτήματά ἐστι· καὶ δεικνὺς ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τοὺς καρποὺς διδούς, ὁ εἰπὼν ἐξ ἀρχῆς· "Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου· καὶ ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ψυχὴν ἑρπετῶν ζώντων." οὐδὲ γὰρ ἔλαττον τοῦτο ἐκείνου. [εἰ γὰρ καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ἐκεῖνα·] ἀλλ' ὅμως ἐξ ὕδατος. οὐκ ἔλαττον δὲ τοῦ ἀπὸ γῆς δεῖξαι καρπὸν [καὶ ἀπὸ ὑδάτων ἑρπετὰ ἔμψυχα] τὸ ἀπὸ ἄρτων πέντε ποιῆσαι ἄρτους τοσούτους, καὶ ἀπὸ ἰχθύων πάλιν. ὃ σημεῖον ἦν τοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης αὐτὸν κρατεῖν. ἐπειδὴ
C γὰρ ἐν τοῖς ἀσθενοῦσιν ἀεὶ ἐποίει θαύματα, ποιεῖ καὶ καθολικὴν εὐεργεσίαν, ἵνα μὴ θεωροὶ μόνον οἱ πολλοὶ τῶν ἑτέροις συμβαινόντων γίνωνται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τῆς δωρεᾶς ἀπολαύσωσι. καὶ ὅπερ ἐδόκει ἐπὶ τῆς ἐρήμου τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι θαυμαστὸν ἔλεγον γοῦν, "μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι; ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ;" τοῦτο διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείκνυται. διὰ τοῦτο [καὶ] εἰς ἔρημον αὐτοὺς ἄγει, ἵνα μεθ' ὑπερβολῆς ἀνύποπτον ᾖ τὸ θαῦμα, καὶ μηδεὶς νομίσῃ πλησίον κώμην παρακειμένην εἰσενεγκεῖν τι εἰς τὴν
D τράπεζαν. διὰ τοῦτο καὶ τῆς ὥρας μέμνηται, οὐχὶ τοῦ τόπου μόνον. καὶ ἕτερον δὲ μανθάνομεν· τὴν φιλοσοφίαν τῶν μαθητῶν τὴν ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ πῶς κατεφρόνουν τρυφῆς. δώδεκα γὰρ ὄντες πέντε ἄρτους εἶχον μόνους καὶ δύο ἰχθύας. οὕτω πάρεργον ἦν αὐτοῖς τὰ σωματικά, καὶ τῶν πνευματικῶν εἴχοντο μόνον. καὶ οὐδὲ τῶν ὀλίγων ἀντείχοντο· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς αἰτηθέντες ἔδωκαν. ὅθεν παιδευθῆναι χρή, ὅτι κἂν ὀλίγα ἔχωμεν, καὶ αὐτὰ παρέχεσθαι δεῖ τοῖς δεομένοις.
E κελευσθέντες γοῦν ἐνεγκεῖν τοὺς πέντε ἄρτους οὐ λέγουσι, καὶ πόθεν [οὖν] ἡμῖν ἔσται [ἡ] διατροφή, πόθεν δὲ παραμυθησόμεθα τὴν πεῖναν τὴν ἡμετέραν; ἀλλ' ὑπακούουσιν εὐθέως. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ὑποκειμένων ποιεῖ, ἵνα αὐτοὺς εἰς πίστιν ἀγάγῃ. ἔτι γὰρ ἀσθενέστερον διέκειντο. διὸ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπει.

τοῖς μὲν

Digitized by Google

τῶν μὲν γὰρ ἄλλων σημείων εἶχον πολλὰ ὑποδείγματα· τούτου δὲ οὐδέν. λαβὼν τοίνυν διέκλασε καὶ ἐδίδου διὰ τῶν μαθητῶν, τούτῳ αὐτοὺς τιμῶν. οὐ τιμῶν δὲ μόνον, ἀλλ' ἵνα ὅτ' ἂν γένηται τὸ θαῦμα, μὴ ἀπιστήσωσι, μηδὲ ἐπιλάθωνται παρελθόντος, τῶν χειρῶν αὐτοῖς μαρτυρουσῶν. διὸ καὶ τοὺς ὄχλους ἀφίησι πρότερον τῆς πείνης αἴσθησιν λαβεῖν, καὶ τούτους ἀναμένει πρότερον προσελθεῖν καὶ ἐρωτῆσαι, καὶ δι' αὐτῶν [αὐτοὺς] κατακλίνει, καὶ δι' αὐτῶν διανέμει, ταῖς οἰκείαις ὁμολογίαις καὶ τοῖς ἔργοις προκαταλαβεῖν βουλόμενος A ἕκαστον. διὰ τοῦτο καὶ παρ' αὐτῶν λαμβάνει τοὺς ἄρτους, ἵνα πολλὰ τὰ μαρτύρια ᾖ τοῦ γινομένου, καὶ ὑπομνήματα τοῦ θαύματος ἔχωσιν. εἰ γὰρ καὶ τούτων συμβάντων ἐπελάθοντο, τί οὐκ ἂν ἔπαθον εἰ μὴ καὶ ταῦτα κατεσκεύασε; καὶ κελεύει [δὲ αὐτοὺς] ἐπὶ στιβάδος ἀναπεσεῖν, φιλοσοφεῖν τοὺς ὄχλους παιδεύων. οὐ γὰρ θρέψαι τὰ σώματα μόνον ἐβούλετο, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν παιδεῦσαι. καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τοίνυν, καὶ ἀπὸ τοῦ μηδὲν πλέον ἄρτων δοῦναι καὶ ἰχθύων, καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶσι τὰ αὐτὰ προθεῖναι καὶ ποιῆσαι κοινά, καὶ μηδὲν θατέρου B θατέρῳ πλέον παρασχεῖν, καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην, καὶ τὸ ὁμοίως πρὸς ἀλλήλους διακεῖσθαι, καὶ τὸ κοινὰ πάντα νομίζειν εἶναι ἐπαίδευε. » καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ μα» θηταὶ τοῖς ὄχλοις. τοὺς πέντε ἄρτους κλάσας ἔδωκε, καὶ οἱ πέντε ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μαθητῶν ἐπήγαζον· καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου τὸ θαῦμα ἵσταται, ἀλλὰ [καὶ] περισσεῦσαι ἐποίησε· καὶ περισσεῦσαι οὐχὶ ἄρτους μόνον, ἀλλὰ κλάσματα· ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκείνων τῶν ἄρτων ταῦτα [τὰ] λείψανα ἦν, καὶ ὥστε τοὺς C ἀπόντας μαθεῖν τὸ γεγενημένον. διὰ τοῦτο καὶ πεινάσαι ἀφῆκε [τοὺς ὄχλους,] ἵνα μή τις φαντασίαν εἶναι νομίσῃ τὸ γεγενημένον. διὰ τοῦτο καὶ δώδεκα [κο]φίνους περισσεῦσαι ἐποίησεν, ἵνα καὶ Ἰούδας βαστάσῃ. ἠδύνατο μὲν γὰρ καὶ σβέσαι τὴν πεῖναν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ τὴν δύναμιν. ἐπεὶ καὶ ἐπὶ Ἡλιοῦ τοῦτο γέγονεν. οὕτω γοῦν αὐτὸν ἐξεπλάγησαν ἐντεῦθεν [οἱ Ἰουδαῖοι,] ὅτι καὶ βασιλέα ἠθέλησαν ποιῆσαι· καίτοι γε ἐπὶ τῶν ἄλλων [σημείων] οὐδαμοῦ τοῦτο ποιήσαντες. τίς τοίνυν D παραστήσει ἐν λόγοις πῶς ἐπήγαζον οἱ ἄρτοι; πῶς ἐπέρρεον ἐν τῇ ἐρήμῳ; πῶς [τε] τοσούτοις ἤρκεσαν; καὶ γὰρ πεντακισχίλιοι ἦσαν, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, ὃ μέγιστον ἦν τοῦ δήμου ἐγκώμιον, ὅτι καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες προσήδρευον. πῶς τὰ λείψανα [γέγονε;] καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ προτέρου οὐκ ἔλαττον. [καὶ] τοσαῦτα γέγονεν, ὥστε ἰσαρίθμους γενέσθαι τοῖς μαθηταῖς κοφίνους, καὶ μήτε πλείους, μήτε ἐλάττω. λαβὼν τοίνυν τὰ κλάσματα, οὐχὶ τοῖς ὄ- E χλοις ἔδωκεν, ἀλλὰ τοῖς μαθηταῖς. καὶ γὰρ τῶν μαθητῶν οἱ ὄχλοι ἀτελέστερον διέκειντο. ποιήσας δὲ τὸ σημεῖον, [εὐθέως] ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. εἰ γὰρ καὶ παρὼν ἐδόκει φαντάζειν, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ πεποιηκέναι· οὐ δήπου [καὶ] ἀπών.

διὰ

Nam aliorum quidem ſignorũ multa ſibi poterant exempla ꝓponere, huic autem ſimile nihil habebant. Cùm ergo accepiſſet panes, fregit, & dedit diſcipulis, diſcipuli verò turbis, honoratiores hac re ipſos conſtituens: nec id ſolùm, verumetiam vt miniſtri rerum facti, nec dubitarent, nec obliuiſcerentur eius miraculi, quia manus ſuæ atteſtarẽtur. Qua de cauſa nõ prius eum feciſſe crediderim, quam acriore inediæ ſenſu turbæ vexarentur, & quam diſcipuli accesſiſſent, atq; rogaſſent, per quos etiam multitudinem diſcũbere fecit, & quorum manibus A diſtribuit, ita ſingulos opere ipſo voluit præoccupare: ad hæc panes etiam ab ipſis accepit, vt multa ſigni haberent teſtimonia, multa miraculi monumenta extarent. Nam ſi etiã his omnibus adhibitis obliti ſunt, ſi hæc nõ fuiſſent facta, quid ipſis accidiſſet? Iubet autem in fœno diſcumbere, ad ſublimiorem philoſophiam eos inſtruens. Nec .n. corporibus ſolum, verũ etiam animis alimenta præbere volebat. Sic & à loco: & quoniam non plures panes ac piſces B ꝓpoſiti fuerant, & quoniam omnibus communiter eadem allata ſunt, & quoniam æqualiter diſtributa, ad humilitatem, abſtinentiam, charitatem mutuam, & vt omnia communia eſſe putarẽt, eos inducebat. Cùm igitur quinque panes fregiſſet, illos dedit diſcipulis, diſcipuli verò turbis. Cum inquam panes fregiſſet ac dediſſet, quinq; illi panes in diſcipulorũ manibus multiplicabantur, ac fontis in morem ſcaturiebant, adeo vt non ſuffecerint ſolum, verumetiam ſuperabundauerint. Non C integri quidem panes, ſed fragmenta, vt oſtenderent illorũ panum has reliquias eſſe, vtq; ad omnes quod factum eſſet, peruenire facilius poſſet. Propterea & eſuriiſſe turbas permiſit, ne quiſpiam phantaſma id fuiſſe opinaretur. Duodecim verò corbes abundarunt, vt Iudas etiam corbem portaret. Potuiſſet autem facere, vt extincta fame, nihil ſuperflui remaneret: verùm quoniam & ſub Helia ſimile quid factũ *1. Reg. 17. c.* eſt, non ita omnipotentiam eius diſcipuli cognouiſſent. Vnde adeo ipſum hinc Iudæi mira- *Ioan. 6. d.* ti ſunt, vt regem quoque conſtituere volue- D rint, cum in alijs ſignis nunquam iſtud feciſſent. Sed qua quis oratione aſſequi poterit, qualiter panes è panibus, vt de fonte profluebant, quo modo multiplicabantur in deſerto, qua ratione tam multis ſatisfecerunt? Quinq; millia enim erant abſque mulieribus & pueris. Magna profectò laus multitudinis illius, cùm fœminæ & pueri vnà cum viris omni labore contempto ſequerentur. Sed & illud prioribus minus non eſt, quo modo tantæ reliquiæ factę ſunt, vt æquales numero corbes, nec plu- E res neque pauciores diſcipulis exæquarentur: quos quidem fragmentorum corbes non turbis, ſed diſcipulis tradidit. Imperfectior namque multitudo erat quam diſcipuli. Signo autem facto ſtatim ad nauigium aſcendere diſcipulos compulit, & præcedere eùm in vlteriorem ripam, donec ipſe turbas dimitteret: vt ſi præſentia ſua phantaſmatis ſuſpicionem, non veritatis certitudinem ipſis præberet, abſentia magis corroborarẽtur,

P accu-

accuratiori experientiæ rem factam permittẽs, cùm monumenta ſigni, & teſtimonia miraculi ſecum habentes traijcerent: Quamuis etiam, quando maiora faciebat, turbas à diſcipulis, & ſeipſum ab hominibus dirimere ſolebat. Docet quippe nos, nunquã inanem multorum gloriam eſſe aucupandam, neq; multitudini ſemper adhærendum. Quum autem dicit, compulit, declarat quod magno ſuæ amore præſentiæ diſcipuli detinebantur, & occaſione quidem turbæ ipſos miſiſſe videtur. Id autem fecit, vt in montem ipſe ſolus aſcenderet, vt nos diſcamus non ſemper cũ multis eſſe conuerſandũ, neq; ſemper multitudinem fugiendam, ſed alterutrum eſſe faciendũ. Diſcamus igitur etiã nos Chriſto adhærere, nõ corruptibilium harum rerum præmio, ne Iudæorum exprobremur more: Quæritis enim, inquit, me, non quia ſigna videtis, ſed quia panibus ſaturati fuiſtis. Quapropter nec crebrò id ſignum, ſed vix ſemel ac iterũ operatus eſt, vt doctiores omnes redderet, non eſſe ventri ſeruiendũ, ſed jugiter ac ſemper in ſpiritalib⁹ cõmorandum. Sic igitur faciamus: quæramus panem diligenter illum cœleſtem, quo accepto, omnium ſecularium rerum curam proijciamus. Nam ſi illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis in deſertis morabãtur, nec vrgente inedia recedebant: quid facere nos oportet, qui in tali tantaq; menſa recumbimus? Maiorem certè afferre nos philoſophiam debemus, & ſpiritalia ſemper appetere: & poſt iſta, corporalia petere. Nam illos accuſari videmus, non quia propter panes, ſed quia propter id ſolùm atque principaliter eum quærebant. Caueamus igitur: nam ſi quis magna & mirabilia dona negligit, & parua diligentius ſectatur, quæ contemnenda cenſet is qui ea largitur, etiam magna illa perdit, quemadmodum ſi illa ſectatur, hæc quoque parua ſibi accedunt. Magnis enim parua, non econtra, in acceſſionem data ſunt. Hæc autem caduca & inſtabilia, etiamſi maxima in ſe videantur, tamen illis collata, parua & vilia comperiuntur. Non ergo his ſtudeamus, ſed tam poſſeſſionem, quàm priuationem indifferentem arbitremur, Iob illum imitantes, qui neque cum hæc adeſſent vehementius his detinebatur: neque cum abeſſent, valde quærebat. Pecuniæ certè χρήματα Græca lingua dicuntur, quia non ſuffodere, ſed vti probe eis debemus, cum χρῶμαι Græcè, Latinè vtor dicamus. Et quẽadmodum artificum vnuſquiſque propriam artificij ſui ſcientiam nouit: ſic diuites non fabricare, nec ædificare, nec texere, nec nauem extruere, nec aliud huiuſmodi artificium norunt. Illam igitur artem diſcant, vt divitijs rectè & vt decet vtantur. Non eſt enim certè ars illa contẽnenda, qua diſcunt opulenti, conferendũ indigentibus eſſe. Præcipua .n eſt, & alijs artibus multò præſtantior. Huius artis offitina in cœlo eſt, huius non à ferro, neque ab ære inſtrumenta ſunt: ſed voluntate ſola, ac benignitate mentis conſtructa. Huius magiſter Chriſtus eſt, & pater eius.

Iob. 1. d.

Sitis

διὰ δὴ τοῦτο ἀκριβεστέραν βάσανον τὰ γεγενημένα ἐπιτρέπων, τοὺς τὰ ὑπομνήματα λαβόντας καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν σημείων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς χωρίζεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ, ὅτ᾽ ἂν μεγάλα ἐργάσηται, ἀποσχεδάζεται τοὺς ὄχλους καὶ τοὺς μαθητάς, πείθων ἡμᾶς μηδαμοῦ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν διώκειν, καὶ μὴ ἐπισύρεσθαι πλῆθος. ὅτ᾽ ἂν δὲ εἴπῃ, ἠνάγκασε, τὴν πολλὴν τῶν μαθητῶν προσεδρείαν δείκνυσι. καὶ ἔπεμψεν αὐτούς, ἐπὶ προφάσει μὲν τῶν ὄχλων·
A αὐτὸς δὲ εἰς τὸ ὄρος βουλόμενος ἀναβῆναι. ἐποίει δὲ τοῦτο, [πάλιν] παιδεύων ἡμᾶς, μήτε ὄχλοις ἀναμίγνυσθαι διηνεκῶς, μήτε φεύγειν ἀεὶ τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ ἑκάτερα χρησίμως, καὶ ἑκάτερον ἐναλλάττοντας πρὸς τὸ δέον. μάθωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς προσεδρεύειν τῷ Ἰησοῦ· ἀλλὰ μὴ διὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν δόσιν, ἵνα μὴ ὀνειδισθῶμεν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους. καὶ γὰρ „ ζητεῖτέ με φησὶν οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ᾽ ὅτι ἐ-„ φάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. διὰ τοῦτο „ οὐδὲ συνεχῶς ποιεῖ τουτὶ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ δεύτερον
B μόνον· ὥστε παιδεύεσθαι αὐτοὺς μὴ [τῇ] γαστρὶ δουλεύειν, ἀλλὰ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι διηνεκῶς. τούτων οὖν ἐχώμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ ζητῶμεν τὸν ἄρτον τὸν ἐπουράνιον, καὶ λαβόντες πᾶσαν ἐκβάλλωμεν φροντίδα βιωτικήν. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι καὶ οἰκίας καὶ πόλεις καὶ συγγενεῖς, καὶ πάντα ἀφῆκαν καὶ ἐν ἐρήμῳ διέτριβον, καὶ τοῦ λιμοῦ καταναγκάζοντος οὐκ ἀνεχώρουν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τοιαύτῃ προσιόντας τραπέζῃ πλείονα ἐπιδείκνυσθαι χρὴ φιλοσοφίαν, καὶ τῶν πνευματικῶν ἐρᾶν, καὶ τὰ αἰσθητὰ
C μετὰ ταῦτα ζητεῖν. ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἐνεκαλοῦντο, οὐχ ὅτι ἐζήτησαν αὐτὸν διὰ τὸν ἄρτον, ἀλλ᾽ ὅτι διὰ τοῦτο μόνον αὐτὸν ἐζήτησαν, καὶ διὰ τοῦτο προηγουμένως. ἂν γάρ τις τῶν μεγάλων μὲν δώρων καταφρονῇ, τῶν δὲ μικρῶν ἔχηται, καὶ ὧν βούλεται καταφρονεῖν αὐτὸν ὁ διδοὺς καὶ ἐκείνων ἐκπίπτει· ὥσπερ οὖν [ὅτ᾽] ἂν ἐκείνων ἐρῶμεν, καὶ ταῦτα προστίθησι. καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων, οὕτως εὐτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ πρὸς ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. μὴ τοίνυν περὶ ταῦ-
D τα σπουδάζωμεν, ἀλλ᾽ ἀδιάφορον αὐτῶν εἶναι νομίζωμεν καὶ τὴν κτῆσιν καὶ τὴν ἀφαίρεσιν. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Ἰὼβ οὔτε παρόντων ἀντείχετο, οὔτε ἀπόντα ἐζήτει. καὶ γὰρ χρήματα διὰ τοῦτο λέγεται, οὐχ ἵνα κατορύξωμεν, ἀλλ᾽ ἵνα εἰς δέον χρησώμεθα. καὶ καθάπερ τῶν τεχνιτῶν ἕκαστος ἰδίαν ἐπιστήμην ἔχει· οὕτω καὶ ὁ πλουτῶν οὐκ οἶδε χαλκεύειν, οὐδὲ ναυπηγεῖν, οὐδὲ ὑφαίνειν, οὐδὲ οἰκοδομεῖν, οὐδὲ ἄλλο [τι] τῶν τοιούτων οὐδέν. μανθανέτω [τοίνυν] τῷ πλούτῳ κεχρῆ-
E σθαι εἰς δέον, καὶ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους, καὶ πάντων ἐκείνων εἴσεται βελτίονα τέχνην. καὶ γὰρ αὕτη τῶν τεχνῶν ἐκείνων ἀμείνων πασῶν. ταύτης τὸ ἐργαστήριον ἐν οὐρανῷ ᾠκοδόμηται. αὕτη οὐκ ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ τὰ ὄργανα ἔχει, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγαθότητος [καὶ ἀπὸ γνώμης.] ταύτης τῆς τέχνης ὁ Χριστός ἐστι διδάσκαλος, καὶ ὁ τούτου πατήρ.

γίνεσθε

» Γίνεσθε γάρ φησιν οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ὑ-
» μῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι οὕτω τῶν ἄλλων οὖσα βελτίων, οὐ πόνου, οὐ χρόνου δεῖται πρὸς τὸ κατορθωθῆναι. ἀρκεῖ [γὰρ τὸ] θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσται. ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ τέλος αὐτῆς οἷόν ἐστι. τί οὖν ἐστιν αὐτῆς τὸ τέλος; ὁ οὐρανὸς, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά. ἡ δόξα ἡ ἀπόρρητος ἐκείνη· αἱ πνευματικαὶ παστάδες [αἱ φαιδραὶ λαμπάδες·] ἡ μετὰ τοῦ νυμφίου διαγωγή· τὰ ἄλλα, ἃ μηδεὶς λόγος μηδὲ νοῦς παραστῆσαι δυνήσεται. ὥστε κἀντεῦθεν πολλὴ A πρὸς τὰς ἄλλας αὐτῇ ἡ διαφορά. τῶν γὰρ τεχνῶν αἱ πλείους πρὸς τὴν παροῦσαν εἰσὶ χρήσιμοι χρόνον μόνον ἡμῖν· αὕτη δὲ καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωήν. εἰ δὲ [τῶν] εἰς τὸν παρόντα ἡμῖν ἀναγκαίων τεχνῶν τοσοῦτον διενήνοχεν, οἷον ἰατρικῆς λέγω καὶ οἰκοδομικῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· πολλῷ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἃς εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειεν, οὐδὲ τέχνας εἶναι φαίη. ὅθεν ἔγωγε τὰς ἄλλας τὰς περιττὰς οὐδὲ τέχνας εἴποιμι ἂν εἶναι. ποῦ γὰρ ἡ ὀψαρτυτικὴ καὶ [ἡ] καρυκευτικὴ χρήσιμοι ἡμῖν; οὐδαμοῦ· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἄχρηστοι καὶ βλαβεραὶ, σώ- B ματι καὶ ψυχῇ λυμαινόμεναι, τῷ τὴν μητέρα τῶν νοσημάτων ἁπάντων [καὶ παθημάτων] τὴν τρυφὴν μετὰ πολλῆς εἰσάγειν τῆς φιλοτιμίας. οὐ μόνον δὲ ταύτας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ζωγραφικὴν, οὐδὲ τὴν ποικιλτικὴν εἴποιμι ἂν ἔγωγε τέχνην εἶναι. εἰς γὰρ δαπάνην μόνην ἐμβάλλουσι περιττήν. τὰς δὲ τέχνας τῶν ἀναγκαίων καὶ συνεχόντων ἡμῶν τὴν ζωὴν παρεκτικὰς εἶναι δεῖ καὶ κατασκευαστικάς. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σοφίαν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, ἵνα εὕρωμεν μεθόδους δι' ὧν δυνησόμεθα τὸν βίον συγκροτεῖν τὸν ἡμέτερον. τὸ δὲ ζῴδια γίνεσθαι, ἢ ἐν C τοίχοις, ἢ ἐν ἱματίοις, ποῦ χρήσιμον εἰπέ μοι; διὰ δὴ τοῦτο καὶ τῶν ὑποδηματορράφων, καὶ τῶν ὑφαντῶν πολλὰ περικόπτειν ἔδει τῆς τέχνης. καὶ γὰρ ἐπὶ τὴν βάναυσον τὰ πλείονα αὐτῆς ἐξήγαγον, τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς διαφθείροντες, τέχνῃ κακοτεχνίαν μίξαντες. ὃ καὶ οἰκοδομικὴ ἔπαθεν. ἀλλ' ὥσπερ ταύτην ἕως ἂν οἰκίας οἰκοδομῇ καὶ οὐ θέατρα, τότε ἀναγκαῖα καὶ οὐ περιττὰ ἐργάζηται, τέχνην καλῶ· οὕτω καὶ τὴν ὑφαντικὴν, ἕως ἂν ἱμάτια ποιῇ καὶ ἐπιβλήματα, ἀλλὰ μὴ τὰς ἀράχνας μιμῆται, καὶ πολὺν καταχέῃ τὸν D γέλωτα καὶ τὴν βλακείαν ἄφατον [τέχνην ὀνομάζω]. καὶ τὴν τῶν ὑποδηματοποιῶν, ἕως ἂν ὑποδήματα ποιῇ, οὐκ ἀποστερήσω τὸ τῆς τέχνης ὄνομα· ὅταν δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς τὰ τῶν γυναικῶν ἐξαγάγῃ σχήματα, καὶ μαλακίζεσθαι ποιῇ διὰ τῶν ὑποδημάτων καὶ θρύπτεσθαι, μετὰ τῶν βλαβερῶν καὶ περιττῶν αὐτὴν τάξομεν, [καὶ οὐδὲ τέχνην ἐροῦμεν.] καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοῖς σμικρολόγος εἶναι δοκῶ ταῦτα περιεργαζόμενος· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀποστήσομαι. τὸ γὰρ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν E τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. καὶ τί τούτου φησὶν εὐτελέστερον ἁμάρτημα γένοιτ' ἂν, κεκαλλωπισμένον ἔχειν ὑπόδημα καὶ ἀποστίλβον, καὶ τῷ ποδὶ προσηρτημένον; εἴγε καὶ ἁμάρτημα τοῦτο καλεῖν δοκεῖ. βούλεσθε οὖν ἐπαφήσω τὴν γλῶτταν αὐτῷ, καὶ δείξω τὴν ἀσχημοσύνην ὅσην, καὶ οὐκ

Estote misericordes, inquit, *sicut & pater vester* Luc. 6. f. *qui in cælis est*. Quodque mirabilius eſt, cum ita cæteras artes antecellat, non opus eſt labore, neque tempore, ſed ſola voluntas ſufficit vt perdiſcatur. Sed conſpiciamus etiam finem iſtius artis. Quis igitur finis huius eſt? Cœlum, & quæ in cœlo feliciſſima atq; beatiſſima ſunt, ineffabilis illa gloria, ſpiritales thalami, fulgētiſſimæ lampades; conuerſatio æterna cum ſponſo, cæteraque huiuſmodi, quæ nulla oratio, nullum flumen ingenii poteſt aſſequi: A quare à fine quoque multò excellentius hoc cæteris artificiis eſt. Nam cùm complures aliarum artium ad hanc ſolummodo vitam conferant, hæc etiam ad futuram vitam nos ducit. Quòd ſi commodiſſimis & neceſſariis in hoc ſeculo artibus tantum præſtat, vtputa medicinæ, ædificatoriæ, cæteriſq; huiuſmodi: quantò magis aliis excellat, quas ne artes quidem, ſi quis curioſius inueſtigat, appellabit? Nunquam enim ego ſuperfluas atque otioſas artes vocabulo artis eſſe dignas putabo. Ad quid B enim ars coquorum nobis prodeſt, immo verò ad quid nō obeſt, cum tam corpori quam animo non mediocriter officiat? Matrem enim omnium ægrotationum atque paſſionum, delitiarum ſcilicet vſum, magna pompa conſtipatam, in medium adducit. Neque pingendi artem, aut variè exornandi, artes ego nominarim, quippe cùm nihil conferant neceſſariarum rerum, quibus vita noſtra continetur: artes cōſtructiuæ ſunt. Propterea mens diuinitus nobis data eſt, vt artificia inueniamus, C quib' facilius atq; honeſtius viuere poſſumus: qui verò animalia in tabulis pingunt, aut in pannis intexunt, reſponde, quæſo, ad quid cōducunt? quas ob res & à texentibus, & ab his qui calceos conſuunt, multa ſunt circuncidenda. Neceſſitate nanque ſuperata, ad delicatiſſima atque ſuperflua artes peruenerunt, & veræ arti vanam admiſcuerunt curioſitatem: quod ædificatoria quoque ars paſſa eſt. Sed quemadmodum ipſam quouſque domus non theatra conſtruit, & in domibus neceſſaria nō ſuperuacanea componit, artem appello. Tex- D toris artificium quouſque pannos veſtitui neceſſarios texit, nec araneas ita imitatur, vt multa ridicula inſerat, artem nominare ſoleo. Similiter calceamentorum ſutores donec neceſſarios faciunt calceos, artificis vocabulo largior: cum verò virorum calceos mulieribus adaptant, & econtrà: tunc quia vtrunque ſexum eneruant, ſuperfluam immò maleficam artem appellamus. Nec ignoro quod multi puſilla me quærere, ac valde me curioſum eſſe opinantur, nec verò idcirco hęc prætermittam: nam etſi parua hæc peccata vide- E antur, ac ideo negligantur, maiorum tamen delictorum cauſas nobis præbent. Sed quod minus peccatum inueniri poterit, inquies, quam ornatos & quaſi reſplendentes habere calceos, ac pedibus ita inhærentes, vt nulla inde ruga conficiatur? ſi tamen iſtud peccati appellatione notandum ſit. Vultis igitur vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus?

Sed nolite (oro) iraſci, immo verò etiã ſi iraſcimini, parua mihi cura eſt, non enim ipſe, ſed vos huius moleſtiæ cauſa eſtis, qui cũ nec peccata quidẽ iſta putetis, ad reprehendẽdũ acrius tale ꝓdigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori vſi examine, quale malum hoc ſit, videamus. Quantum vobis dedecus eſſe putatis, cum ſerica licia calceamentis veſtris, quæ nec veſtibus quidem vir probus vnquam ſubtexerit, diligẽter inſeritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quòd ſi huic noſtræ ſententiæ nõ acquieſcitis, audiatis Paulũ quãta hæc cum acrimonia reprehendat, & authoritate ipſius turpitudinẽ rei cognoſcite. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit? *Non in tortis crinibus*, inquit, *aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa*. Quam igitur veniam habere poteris, cùm neque vxori tuæ, jubente Paulo, precioſæ veſtes permittantur: tu calceos luxurioſiſſimè polias ac ita conſtruas, vt nimium attentus ad ridiculoſa dedecora eſſe videaris? Nónne vides naues fabricari, eligi remiges, ac gubernatores, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patria vxoribus & liberis relictis, ac vita contempta, & fluctibus commiſſa, ad extremas Barbarorum partes mille periculis peruenire propter ſerica hæc licia, vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras, & corium exornes? Dic, oro, quid hac abſurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, ſed viris probè conuenientia. Quare ipſe timeo ne tempus veniat, in quo adoleſcentes apud nos veſtibus atque calceamentis ſine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem moleſtius differendum eſt, quod iuuenum parentes cum indifferentem hanc rem cenſeant, nõ increpent, non expoſtulent. Vultis vt afferam quod grauiſſimum mihi videtur, quod pecuniis ita abutimini, quum multi inedia laborent. quum eſuriens Chriſt' ac nudus in medio veſtri verſetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquã: & quibus non iſta digna ſunt fulminibus? Illum quidem cibo neceſſario indigentem negligẽtes vos ſericũ calceis inſeritis. Ipſe cùm diſcipulos ſuos legibus inſtituebat, nullos illis calceos permittebat: nos autem nõ dico nudis pedibus, ſed viriliter calceatis deambulare non ſuſtinemus. Qua turpitudine atque riſu quid peius fiet? Magnam enim animi molliciem hoc oſtendit, atque etiam ſæuitiam & crudelitatem, magnam denique leuitatem vnà cum curioſitate temeraria. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxuriis, diligenter vacare? quando animæ ſuæ curam habebit? immo verò, quando ſe omnino habere animum cognoſcet? puſillanimis enim omnino eſt, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de cauſa pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui ſtudium ſuum ad hæc contulit vniuerſum. Nam qui gloriam ſerici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curioſè perſpicit: quando in cœlum ſuſpiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas iſtas reſpiciens & ad terrã flexus altius ſe nõ poteſt erigere?

1. Tim. 2. c.

Supr. 10. b. Mar. 6. a. & Luc. 9. a.

Et Deus

καὶ οὐκ ὀργισθήσεσθε μᾶλλον ἢ κἂν ὀργίζησθε, οὐ πολύς μοι λόγος. καὶ γὰρ ὑμεῖς αἴτιοι τῆς ἀηδίας ταύτης, οἱ μηδὲ ἁμάρτημα εἶναι νομίζοντες, καὶ ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἀναγκάζοντες εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ἀσωτίας ἐμβῆναι ταύτης. φέρε οὖν αὐτὸ ἐξετάσωμεν, καὶ ἴδωμεν ὁποῖόν ἐστι κακόν. ὅταν γὰρ τὰ νήματα τὰ σηρικά, ἃ μηδὲ ἐν ἱματίοις ὑφαίνεσθαι καλὸν, ταῦτα ἐν ὑποδήμασι διαρράπτηται, πόσης ὕβρεως, πόσου γέλωτος ταῦτα ἄξια; εἰ δὲ τῆς ἡμετέρας ψήφου καταφρο- A νεῖς, ἄκουσον τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ταῦτα ἀπαγορεύοντος, καὶ τότε αἰσθήσῃ τοῦ γέλωτος. τί οὖν ἐκεῖνός φησι; μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ. τίνος [οὖν] ἂν εἴης συγγνώμης ἄξιος, ὅταν τῇ γεγαμημένῃ μὴ ἐπιτρέποντος Παύλου πολυτελῆ ἱμάτια ἔχειν, σὺ καὶ ἐπὶ τὰ ὑποδήματα τὴν βλακείαν ταύτην ἐξάγῃς, καὶ μυρία κατασκευάζῃς ὑπὲρ τῆς καταγελάστου ὕβρεως; καὶ γὰρ καὶ νῆες πήγνυνται, καὶ ἐρέται καταλέγονται, καὶ πρωρεὺς καὶ κυβερ- B νήτης, καὶ ἱστίον ἀναπετάννυται, καὶ πέλαγος ἀνύεται, καὶ γυναῖκα καὶ παιδία καὶ πατρίδα ἀφεὶς καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ἔμπορος ἐκδίδωσι κύμασι, καὶ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων ἀπέρχεται χώραν, καὶ μυρίους ὑπομένει κινδύνους διὰ ταῦτα τὰ νήματα, ἵνα σὺ μετὰ πάντα ἐκεῖνα λαβὼν ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων διαρράψῃς καὶ τὸ δέρμα καλλωπίσῃς. καὶ τί ταύτης τῆς ἀλογίας χεῖρον γένοιτ' ἄν; ἀλλ' οὐ τὰ παλαιὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ ἀνδράσι πρέποντα. ὅθεν ἔγωγε προσδοκῶ, χρόνου προϊόντος, τοὺς νέους τοὺς παρ' ὑμῖν καὶ γυ- C ναικῶν ὑποδήματα σχήσειν, καὶ οὐκ αἰσχυνθήσεσθαι. καὶ τὸ χαλεπώτερον ὅτι οἱ πατέρες ταῦτα ὁρῶντες οὐκ ἀγανακτοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίζουσι. βούλεσθε εἴπω καὶ τὸ ἔτι χαλεπώτερον; ὅτι καὶ πενήτων ὄντων πολλῶν ταῦτα γίνεται. βούλεσθε εἰς μέσον ἀγάγω τὸν Χριστὸν τὸν λιμώττοντα, τὸν γυμνὸν, τὸν ἀλώμενον πανταχοῦ, τὸν δεδεμένον; καὶ πόσων οὐκ ἂν εἴητε κεραυνῶν ἄξιοι, ἐκεῖνον μὲν τροφῆς ἀναγκαίας ἀπορούμενον περιορῶντες, τὰ δὲ δέρματα μετὰ πολλῆς καλλωπίζοντες τῆς σπουδῆς. καὶ D αὐτὸς μὲν ἡνίκα τοῖς μαθηταῖς ἐνομοθέτει, οὐδὲ ἁπλῶς ὑποδήματα ἔχειν ἐπέτρεψεν, ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον γυμνοῖς ποσὶν οὐκ ἀνεχόμεθα βαδίζειν, ἀλλ' οὐδὲ ὑποδεδεμένοις ὡς ὑποδεδέσθαι δεῖ. τί τοίνυν τῆς ἀκοσμίας ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἂν; τί δὲ γελοιότερον; καὶ γὰρ ψυχῆς ἐστι μαλακώδους τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀπηνοῦς καὶ ὠμῆς, καὶ περιέργου καὶ ματαιοπόνου. πότε γὰρ δυνήσεται ἀναγκαίων τινὶ προσέχειν, ὁ περὶ ταῦτα τὰ περιττὰ ἠσχολημένος; πότε ἀνέξεται ὁ τοιοῦτος νέος ψυχῆς ἐπιμελήσασθαι, ἢ ἐννοῆσαι ὅτι καὶ ψυ- E χὴν ἔχει; καὶ γὰρ σμικρολόγος ἔσται ὁ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν ἀναγκαζόμενος, καὶ ὠμὸς ὁ διὰ ταῦτα τῶν πτωχῶν ἀμελῶν, καὶ ἀρετῆς ἔρημος ὁ πᾶσαν εἰς ταῦτα καταναλίσκων τὴν σπουδήν. ὁ γὰρ νημάτων ἀρετὰς καὶ χρωμάτων ἄνθος, καὶ τοὺς κισσοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν χρυσῶν ὑφασμάτων περιεργαζόμενος, πότε εἰς τὸν οὐρανὸν δυνήσεται ἰδεῖν; πότε τὸ ἐκεῖ θαυμάσεται κάλλος, ὁ πρὸς κάλλος ἐπτοημένος δέρματος, καὶ χαμαὶ κύπτων;

καὶ

Καὶ ὁ μὲν θεὸς ἐξέτεινεν οὐρανὸν, καὶ ἥλιον ἀνῆψεν, ἄνω σου
τὰς ὄψεις ἕλκων· σὺ δὲ κάτω σαυτὸν καὶ πρὸς τὴν γῆν
κατὰ τοὺς χοίρους νεύειν ἀναγκάζεις, καὶ τῷ διαβόλῳ
πείθῃ. καὶ γὰρ ὁ πονηρὸς δαίμων οὗτος ταύτην ἐπινόη-
σε τὴν ἀσχημοσύνην, ἐκείνου σε τοῦ κάλλους ἀπά-
γων, διὰ τοῦτό σε ἐνταῦθα εἵλκυσε, καὶ παραδο-
κιμάζεται θεὸς οὐρανὸν δεικνὺς ὑπὸ διαβόλου δέρ-
ματα δεικνύντος· μᾶλλον δὲ οὐδὲ δέρματα, καὶ γὰρ
ταῦτα τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ βλακείαν καὶ κακοτεχνίαν.
καὶ κάτω εἰς τὴν γῆν νεύων ὁ νέος περίεισιν, ὁ τὰ A
ἐν τοῖς οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν κελευσθεὶς, μᾶλλον ἐγ-
καλλωπιζόμενος τούτοις, ἢ εἰ τῶν μεγάλων τι κα-
τορθωκὼς ἦν, καὶ ἀκροβατεῖ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ λύπας
καὶ ἀθυμίας ἐντεῦθεν τίκτων ἑαυτῷ περιττάς· μὴ μο-
λυνθῇ τῷ πηλῷ χειμῶνος ὄντος, μὴ καλυφθῇ τῷ
κονιορτῷ θέρους ἐπιστάντος. τί λέγεις ἄνθρωπε; τὴν
ψυχὴν ἅπασαν εἰς πηλὸν ἔρριψας διὰ ταύτης τῆς
ἀσωτείας, καὶ χαμαὶ συρομένην περιορᾷς, καὶ περὶ ὑ-
ποδημάτων τοσοῦτον ἔχεις ἀγῶνα; μάθε τὴν χρῆ-
σιν αὐτῶν, καὶ αἰδέσθητι τὴν ψῆφον ἣν περὶ αὐτῶν φέ- B
ρεις. ὥστε γὰρ πηλὸν πατεῖν καὶ βόρβορον, καὶ πᾶσαν τὴν
ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κηλῖδα, γέγονε τὰ ὑποδήματα. εἰ
δὲ οὐκ ἀνέχῃ, λαβὼν ἐξάρτησον τοῦ τραχήλου, ἢ τῇ
κεφαλῇ περίθες. καὶ ὑμεῖς μὲν γελᾶτε ταῦτα ἀκού-
οντες· ἐμοὶ δὲ δακρύειν ἔπεισι τὴν τούτων μανίαν, καὶ
τὴν περὶ ταῦτα σπουδήν. καὶ γὰρ ἥδιον ἂν οὗτοι τὸ
σῶμα μολύνειεν ἐν πηλῷ, ἢ τὰ δέρματα ἐκεῖνα.
μικρολόγοι μὲν οὖν οὕτω γίνονται· φιλοχρήματοι δὲ
πάλιν ἑτέρως. ὁ γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα μαίνεσθαι καὶ
σπουδάζειν ἐθισθεὶς, καὶ ἐν τοῖς ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς C
ἄλλοις ἅπασι, πολλῆς δεῖται διαπάνης καὶ πολλῆς τῆς
προσόδου. κἂν μὲν φιλότιμον ἔχῃ πατέρα, μᾶλλον
αἰχμάλωτος γίνεται, τὴν ἄτοπον ταύτην ἐπι-
τείνων ἐπιθυμίαν· ἂν δὲ σμικρολόγον, ἀναγκά-
ζεται ἕτερα ἀσχημονεῖν ὥστε χρυσίον εἰσπορίζειν εἰς
τὰς τοιαύτας δαπάνας. ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν νέων
καὶ τὴν ὥραν ἀπέδοντο καὶ παράσιτοι τοῖς εὐπό-
ροις ἐγένοντο, καὶ ἑτέρας δουλοπρεπεῖς ὑπέμειναν
διακονίας, ἀντὶ τούτων ὠνούμενοι τὸ τὰς τοιαύτας
ἐπιθυμίας ἐκπληροῦν. ὅτι μὲν [οὖν] καὶ φιλο- D
χρήματος οὗτος ἔσται καὶ μικρολόγος, καὶ πε-
ρὶ τὰ ἀναγκαῖα πάντων ἀργότερος, καὶ πολλὰ
ἀναγκασθήσεται ἁμαρτάνειν, δῆλον ἐκ τούτων. ὅτι
δὲ [καὶ] ὠμὸς καὶ κενόδοξος, οὐδὲ τοῦτο τὶς ἀντερεῖ.
ὠμὸς μὲν ὅτ' ἂν πένητα ἰδὼν, τῷ πόθῳ τοῦ καλλωπι-
σμοῦ μηδὲ ἑωρακέναι δοκῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν χρυ-
σῷ καλλωπίζεται, ἐκεῖνον δὲ ὑπὸ λιμοῦ διαφθειρό-
μενον περιορᾷ. κενόδοξος δὲ, ὅτ' ἂν καὶ ἐν τοῖς μικροῖς
σπουδάζηται τὴν παρὰ τῶν ὁρώντων δόξαν θηρᾶν. οὐ
γὰρ οὕτως οἶμαι στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς στρατοπέδοις E
καὶ τροπαίοις μέγα φρονεῖν, ὡς ἀκόλαστον νέον
ἐπὶ τῷ καλλωπισμῷ τῶν ὑποδημάτων, ἐπὶ
τοῖς συρομένοις ἱματίοις, ἐπὶ τῇ κουρᾷ τῆς κεφαλῆς·
καίτοιγε ταῦτα πάντα τεχνιτῶν ἔργα ἐστὶν ἑτέρων.
εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις οὐκ ἀφίστανται κενοδο-
ξοῦντες, πότε ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀποστήσονται;
εἴπω

Et Deus quidem cœlum extendit, ac ſolem accendit, vt oculos tuos ſurſum erigat: tu verò ad terrena quaſi porcus diaboli artibus perſuaſus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illa tu beatitudine priuatus, & ad hæc miſerrima detrudaris. Ita Deus qui cœlum tibi offert, à diabolo ſerica tibi licia offerente ſuperatur: immo verò nec iſta offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei ſunt, ſed molliciem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppreſſi adoleſcentes aſpicere terram coguntur: qui cœlorum philoſophiæ ſtudere iuſſi ſunt, magis calceis ſuis gloriantur, quam ſi nouas res atq; inauditas geſſiſſent. Digitis enim pedum ſubleuatis deambulant in plateis, nimio plerunq; inde mœrore confecti, ne cœno in hyeme, aut puluere in æſtate, calcei ſui maculentur. Quid facis homo? animam hac luxuria in cœnum conieciſti, eam in terra negligis detineri, & calceamentorum tanto mœrore angeris: diſcas vſum ipſorum, & tanti ea facere pudebit. Adinuenta enim certè ſunt, vt lutum & omnes terræ ſordes audacter conculcemus. Quòd ſi tu ab huiuſcemodi labe munda cupis calceamenta ſeruare, ceruicibus tuis aut capiti connecte. Rideretis hoc audientes, mihi autem lachrymandum potius videtur, cum ſtudia in his rebus veſtra, & veſaniam conſidero, cumque intelligam corpus vos malle luto quàm calceos deturpare. Ita puſillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam alia ratione pecuniarum auidi. Nam qui veſtibus, calceis, cæteriſque huiuſmodi valde inhiare ſoliti ſunt, cùm multa in his rebus conſumant, magno indigent pecuniæ cumulo: quod ſi acciderit, vt ambitioſum etiam, & oſtentatorē patrem quiſpiam habeat, tunc verò hac turpiſſima captus cupiditate, acrioribus ſeruitutis vinculis coarctatur: ſin verò auarum cogitur ad alia peiora confugere, vt ſibi pecuniam ad impendia iſta conquirat. Hac ratione multi ex adoleſcentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque paraſiti diuitum conſtituti, vt huiuſmodi cupiditatem, atque animum ſuum expleant, turpia nimium miniſteria ſubierunt. Quòd igitur auarus effœminatus, puſillanimis atque otioſiſſimus ſit, & ad omnem luxuriam pronior qui hęc optat, manifeſtum ex iſtis fecimus: quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquā non inſanus dubitabit? Crudelis enim eſt, quia cùm viderit pauperem, tanta ſui ornatus cura detinetur, vt nec aſpexiſſe quidem videatur: ſed auro quidem atq; ſerico ſeipſum ornat, pauperem autem fame perire ſinit. Inanis verò gloriæ cupidus eſt, qui vel minimarum rerum gloriā aucupatur. Ego quippe ſic arbitror, Romanorum nunquam imperatorem fuiſſe, qui ſe tantum propter trophęa ſua iactaret, quantum luxu perditi adoleſcentes ob calceorum ornatum, ob veſtes ſcitè conſtrictas, ob cæſariem in modum pilæ tonſoris opere circumductam: nec pudet alienis artificum operibus gloriari. Quòd ſi aliorum artificio ſe iactant, quid facerent ſi quicquam magni de ſeipſis præſtarent?

Adderem alia his grauiora, at hæc vobis ſatis ſunt: ſed mihi opus eſt orationem iam finire. Longior autem propter contentionis cupidos fui, qui nullum his rebus committi delictũ arbitrantur. Et quamuis non ignorem plurimos adoleſcentum tanta huius paſſionis temulentia mente capi, vt nullam verbis meis attentionem præbuerint, non fuit tamen conſilium ſilentio hæc præterire. Nam patres eorum, niſi mente capti ſint, vel inuitos filios ad meliorem cogẽt vitam tranſire. Nemo ergo mihi dicat nihil eſſe hoc, aut minimum, etenim idipſum iam pridẽ cuncta deiecit. Quippe qui paruis in rebus magnanimos, & ornamentorum cõtemptores filios reddit, is etiam in magnis probatiores inueniet. Quid enim elementorum doctrina humilius? Hinc tamẽ rhetores, hinc eloquentes, hinc philoſophi eruuntur. Et qui elementa ignorant, maiora percipere nequeunt. Quare non ad iuuenes ſolùm, verumetiam multò magis ad puellas, & mulieres hæc dicta eſſe velim: quę eò magis ad illas pertinent, quò virginibus & mulieribus honeſtatis decus magis conuenire videtur. Quamobrem quæ ad adoleſcentes diximus, ne rurſus eadem reuoluere opus ſit, vobis quoq; dicta putate. Sed iam tempus eſt ſermonem orando concludere. Orate igitur vniuerſi nobiſcum, vt adoleſcentes baptiſmatis lauacro renouati, honeſtè vitam perducãt, & ad maturam ſenectutem perueniant. Nam qui luxurioſè ac malè viuunt, eos ſenes fieri nõ expedit: qui verò in adoleſcentia moribus conſeneſcunt, eos oro ad extremã vſq; viuere ſenectutem, & liberos ſui ſimiles procreare, quorũ virtute parẽtes, atque in primis Deus gaudeat: qui vtinam nõ iſtum ſolùm ornatus morbum, ſed omnem animi perturbationẽ radicitus ex vobis reuellat. Nam quemadmodum ager diu non proſciſſus, ſic iuuentus neglecta ſylueſcit, ac paſſim innumeras vepres producit. Ignis ergo ſancti ſpiritus immittendus eſt, quo improbis cupiditatibus concrematis, noualia excolamus quæ ſpiritalia ſemina poſſint ſuſcipere. Quod ſi nunc apertè fecerimus, iuuenes aliarũ nationũ ſenibus erunt modeſtiores: quod certè admiratione dignum eſt, vt in adoleſcentia diligens fulgeat moderatio. Nam qui modeſtus eſt in ſenectute, cum cùm ætate plurimum iuuetur, non magnam ſuæ modeſtiæ mercedem arbitror habiturum: illud verò mirum eſt, vt in fluctibus & procellis tranquillitate fruaris, & in media fornace non ardeas, & in iuuenta nulla corrumparis luxuria. *Gen. 39. b.* Hæc igitur memoria tenentes, beatum illũ Ioſeph, qui ſummis temperantiæ laudibus coruſcauit, diligenter imitemur, vt vnà cum illo fulgentiſſimas conſequamur coronas. Quibus vtinam omnes potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium nunc & in ſecula, Amen.

εἴπω καὶ ἕτερα τούτων χαλεπώτερα, ἢ καὶ ταῦτα ὑμῖν
ἀπόχρη. οὐκ οὖν ἀνάγκη καταλῦσαι τὸν λόγον ἐν-
ταῦθα· ἐπεὶ καὶ ταῦτά μοι εἴρηται διὰ τοὺς φιλονει-
κοῦς καὶ οὐδὲν ἄτοπον τὸ πρᾶγμα εἶναι λέγοντας. καὶ οἴ-
δαμεν μὲν ὅτι πολλοὶ τῶν νέων οὐδὲ προσέξουσι [τοῖς] λεγο-
μένοις, μεθύοντες ἅπαξ τῷ πάθει· οὐ μὴν διὰ τοῦτο σι-
γῆσαι ἔδει. οἱ γὰρ νοῦν ἔχοντες πατέρες καὶ ὑγιαίνοντες
τέως· καὶ ἄκοντας αὐτοὺς εἰς τὴν προσήκουσαν εὐσχημο-
σύνην ἐμβιβάσαι δυνήσονται. μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν
A περὶ τοῦτο, οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀ-
πώλεσεν. ἔδει γὰρ καὶ ἐνταῦθα αὐτοὺς παιδεύειν, καὶ ἀπὸ
τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν σεμνοὺς ποιεῖν, μεγαλο-
ψύχους, κρείττους χρημάτων. οὕτω γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐν τοῖς
μεγάλοις εὑρήσομεν δοκίμους. τί γὰρ τῆς τῶν στοιχείων μα-
θήσεως εὐτελέστερον; ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τούτων καὶ ῥήτο-
ρες, καὶ σοφισταὶ, καὶ φιλόσοφοι γίνονται. κἂν ταῦτα ἀ-
γνοήσωσιν, οὐδὲ ἐκεῖνα ποτὲ εἴσονται. ταῦτα δὲ ἡμῖν οὐ
πρὸς νέους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς γυναῖκας καὶ κόρας
εἴρηται. καὶ γὰρ καὶ αὗται τοῖς τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑπό-
B κεινται, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὅσῳ παρθένῳ κοσμιότης ἐ-
πιτήδειον. τὰ τοίνυν πρὸς ἐκείνους εἰρημένα καὶ πρὸς
ὑμᾶς εἰρῆσθαι νομίζετε. [ἵνα μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ ἀνα-
λάβωμεν.] καὶ γὰρ ὥρα λοιπὸν εὐχῇ κατακλεῖσαι τὸν
λόγον. ἅπαντες τοίνυν ἡμῖν συνεύξασθε, ὥστε τοὺς
νέους, τοὺς τῆς ἐκκλησίας μάλιστα, δυνηθῆναι κο-
σμίως ζῆν, καὶ εἰς γῆρας ἐλθεῖν αὐτοὺς πρέπον· ὡς τούς
γε οὐχ οὕτω ζῶντας, οὐδὲ εἰς γῆρας ἐλθεῖν καλόν· τοὺς
δὲ καὶ ἐν νεότητι γεγηρακότας εὔχομαι καὶ εἰς πολιὰν
βαθυτάτην ἐλθεῖν, καὶ πατέρας γενέσθαι παίδων δοκί-
C μων, καὶ τοὺς γεγεννηκότας εὐφρᾶναι, καὶ πρό γε πάν-
των τὸν πεποιηκότα αὐτοὺς θεὸν, καὶ πᾶσαν ἐξελάσαι
νόσον, οὐ τὴν ἐν τοῖς ὑποδήμασιν, οὐδὲ
τὴν ἐν τοῖς ἱματίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην
ἅπασαν. καὶ γὰρ οἷον γῆ χερσουμένη, τοιοῦτόν ἐστι καὶ νεό-
της ἀμελουμένη, πολλὰς πολλαχόθεν ἐκφέρουσα τὰς
ἀκάνθας. ἐπαφῶμεν τοίνυν τὸ πῦρ τοῦ πνεύματος, καὶ κατα-
καύσωμεν τὰς πονηρὰς ταύτας ἐπιθυμίας, καὶ νεά-
σωμεν τὰς ἀρούρας, καὶ ἑτοίμους πρὸς τὴν τοῦ σπόρου ποι-
ήσωμεν ὑποδοχὴν, καὶ τοὺς νέους τοὺς παρ' ἡμῖν τῶν ἀλ-
D λαχοῦ γερόντων ἀποδείξωμεν σωφρονεστέρους. καὶ γὰρ
τὸ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτ' ἂν ἐν νεότητι σωφροσύνη
λάμπῃ, ὡς ὅ γε ἐν γήρᾳ σωφρονῶν, οὐδὲ μισθὸν ἂν
ἔχῃ πολὺν, [ἀκριβῆ] τὴν ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἀσφάλειαν
ἔχων. τὸ δὲ παράδοξον, ἐν κύμασι γαλήνης ἀπο-
λαύειν, καὶ ἐν καμίνῳ μὴ κατακαίεσθαι, καὶ ἐν νεότητι μὴ
ἀσελγαίνειν. ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες ζηλώσωμεν τὸν
μακάριον ἐκεῖνον ἰωσὴφ, τὸν διὰ πάντων λάμψαν-
τα τούτων, ἵνα καὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτύχωμεν στεφάνων αὐ-
τῷ, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
E φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μεθ' οὗ
τῷ πατρὶ ἡ δόξα [ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Digitized by Google

ὉΜΙΛΙΑ Ν.

Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων. ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.

Τίνος ἕνεκεν εἰς τὸ ὄρος ἀναβαίνει; παιδεύων ἡμᾶς ὅτι καλὸν ἡ ἐρημία καὶ ἡ μόνωσις ὅτ' ἂν ἐντυγχάνειν δέῃ τῷ θεῷ. Διὰ τοῦτο συνεχῶς εἰς τὰς ἐρήμους ἄπεισι, κἀκεῖ διανυκτερεύει πολλάκις εὐχόμενος, παιδεύων ἡμᾶς A καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου θηρᾶσθαι ἐν ταῖς εὐχαῖς ἀταραξίαν. ἡσυχίας γὰρ μήτηρ ἡ ἐρημία, καὶ γαλήνη καὶ λιμὴν ἁπάντων ἀπαλλάττουσα θορύβων ἡμᾶς. αὐτὸς μὲν [οὖν] διὰ τοῦτο ἀνέβαινεν ἐκεῖσε· οἱ δὲ μαθηταὶ κλυδωνίζονται πάλιν, καὶ χειμῶνα ὑπομένουσιν οἷον καὶ πρότερον. ἀλλὰ τότε μὲν ἔχοντες αὐτὸν ἐν τῷ πλοίῳ τοῦτο ἔπασχον· νυνὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες μόνοι. Ἠρέμα γὰρ καὶ κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ μείζονα αὐτοὺς ἐνάγει καὶ ἐμβιβάζει, καὶ εἰς τὸ φέρειν πάντα γενναίως. B Διὰ δὴ τοῦτο, ὅτε μὲν πρῶτον κινδυνεύειν ἔμελλον, παρῆν μὲν, ἐκάθευδε δὲ, ὥστε ἐξ ἑτοίμου δοῦναι τὴν παραμυθίαν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἐπὶ μείζονα ἄγων αὐτοὺς ὑπομονὴν οὐδὲ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀπέστη, καὶ ἐν μέσῳ θαλάσσης συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα διεγερθῆναι, ὡς μηδὲ προσδοκῆσαι ποθὲν ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἀφίησιν αὐτοὺς κλυδωνίζεσθαι, διεγείρων αὐτῶν ὡς οἶμαι πεπωρωμένην τὴν καρδίαν. καὶ γὰρ τοιοῦτον ὁ φόβος, ὃν μετὰ τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ καιρὸς ποιεῖ· μετὰ δὲ τῆς κατανύξεως καὶ εἰς ἐπιθυμίαν C μείζονα [αὐτοὺς ἐνέβαλε τὴν] αὐτοῦ, καὶ εἰς μνήμην διηνεκῆ. Διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εὐθέως αὐτοῖς ἐπέστη· τετάρτη γὰρ φησὶ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, παιδεύων αὐτοὺς μὴ ταχέως λύσιν ἐπιζητεῖν τῶν συνεχόντων δεινῶν, ἀλλὰ φέρειν τὰ συμπίπτοντα γενναίως. ὅτε γοῦν προσεδόκησαν ἀπαλλαγήσεσθαι, τότε ἐπετάθη πάλιν ὁ φόβος. ἰδόντες γὰρ αὐτὸν [φησὶν] οἱ μαθηταὶ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν, λέγοντες Φάντασμά ἐστι, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. καὶ γὰρ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ, ὅτ' ἂν μέλλῃ λύειν τὰ δεινὰ, ἕτερα ἐπάγει χαλεπώτερα καὶ φοβερώτερα. D ὃ δὴ καὶ τότε συνέβη. μετὰ γὰρ τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ ὄψις αὐτοὺς ἐθορύβησε τοῦ χειμῶνος οὐχ ἧττον. διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ σκότος ἔλυσεν, οὐδὲ φανερὸν ἑαυτὸν εὐθέως ἐποίησεν, ἀλείφων αὐτοὺς ὅπερ εἶπον ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν φόβων τούτων, καὶ παιδεύων εἶναι καρτερικούς. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἐποίησεν. ὅτε [μὲν] γὰρ ἔμελλε λύειν τὸν φόβον καὶ τὸν πειρασμὸν, τότε τὸ τέλος χαλεπώτερον εἴασε γενέσθαι· οὐ διὰ τὸν τῶν παίδων θάνατον λέγω καὶ τὰ ῥήματα τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ διὰ τὰ ὀνείδη τὰ τῶν οἰκετῶν E καὶ τῶν φίλων. καὶ ὅτε τὸν Ἰακὼβ ἐξαρπάζειν ἔμελλε τῆς ἐν τῇ ξένῃ ταλαιπωρίας, ἀφῆκε διεγερθῆναι καὶ μείζονα γενέσθαι τὸν θόρυβον. ὁ γὰρ κηδεστὴς καταλαβὼν θάνατον ἠπείλει, καὶ μετ' ἐκεῖνον ὁ ἀδελφὸς διαδεξάμενος τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπεκρέμασε κίνδυνον. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνι καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ πειράζεσθαι καὶ σφοδρῶς, ὅτ' ἂν μέλλωσιν ἐκβαίνειν τοὺς ἀγῶνας, οἱ δίκαιοι, βουλόμενος αὐτοὺς πλέον κερδαίνειν, ἐπιτείνει τὰ γυμνάσια.

HOMILIA LI.

[*in Gr. Codd. eſt L.*]

EX CAPITE XIV.

Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi: nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

CVius rei gratia in mōtem aſcendit? Certè vt nos erudiat, cum orare Deum opus ſit, tunc eremo ac ſolitudine nobis maximè opus eſſe. Propterea igitur crebro deſerta petit, & ſolus orans plerunque pernoctat vt eius exemplo tam à tempore, quàm à loco tranquillitatem orandi quæramus. Tranquillitatis quippe mater eremus eſt, quietis portus, omnis turbationis expultrix. Et ipſe quidem *Supr. 8. a.* his de cauſis aſcendit in montem, diſcipuli verò iterum procellis & fluctibus vexantur, & tempeſtate non minori quàm prius exagitantur, niſi quia tunc in nauigio ſecum dominus erat: nunc verò abſentia domini deſolati, tempeſtatis acerbitate iactantur. Paulatim .n. ad maiora ipſos ita inducebat, vt excelſo cuncta perferre animo diſcerent: idcirco præſens quidẽ erat in primo periculo, ſed dormiebat, vt nõ longe ſalutẽ abeſſe crederent. Nunc verò firmiorem illorum animũ faciens, cùm omnino abſit, in medio mari tempeſtatem exoriri ſinit, ne alicunde ſalutis ſpem expectent: atq; etiam tempeſtate ipſos per totam noctem laborare permittit, vt tempeſtatis & temporis terrore perculſi magis ipſum deſiderarent, & firmam eius atq; perpetuam memoriã retinerent. Propterea nec confeſtim periclitantibus ſuccurrit, ſed quarta vigilia in mari ambulans venit ad ipſos: erudiens nos, nõ eſſe citò ſolutionem calamitatũ quærendam, ſed magno animo aduerſa perferẽda. Cum igitur jam confeſtim ſe liberatũ iri crediderunt, tũc maior eis timor calamitatũ erat. Videntes .n. eum, inquit, ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes, Phantaſma eſt: & præ timore clamauerunt: hoc enim ſemper facit, vt quãdo vrgentia mala expulſurus ſit, tunc grauiora & terribiliora inducat: quod etiã tunc accidit. Ad tẽpeſtatis enim terrorẽ non minor à viſu terror acceſſit: ꝓpterea nec tenebras omnino diſſoluit, nec ſe ſtatim manifeſtauit, vt (quod dixi) periculorũ frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Iob factũ fuiſſe videmus. Nam cùm tentationi finem allatur' eſſet, tunc moleſtiora fieri permiſit, non dico de liberorum morte, non de verbis vxoris, ſed de ſeruorum atq; amicorum opprobriis. Similiter quando de *Iob. 42. & 19.* peregrinationis afflictione Iacob illum liberatur' erat, maior turbatio accidit: ſocer enim *Gen. 31. c. d.* eum perſecutus, mortem minabatur, & paulo poſt frater ſucceſſit, qui maiorẽ illi timorẽ incuſſit. Nam quoniã ferre iuſti homines nõ poſſent, ſi lõgo tempore atq; acerrimè tentarẽtur, cùm pericula euaſuri ſint: tunc vt maiora mereantur, maiora inferri permittit certamina.

Id

Id etiam in Abraham factum non ignoramus: vltima enim atque terribilis illa tentatio fuit, qua immolatione filii angebatur. Sic .n. quæ intolerabilia ſunt, tolerari poterunt, ſi iuxta tentationum finem illata velociter diſſoluantur. Hoc igitur tunc etiam factum videmus. Nec enim prius ſe Chriſtus reuelauit, quam magnitudine terroris ſuperati vna omnes voce clamitaſſent. Quanto enim maior erat trepidatio, tanto lætior atque gratior præſentia eius illis apparuit: cum enim clamaſſent, ait: *Statim locutus eſt Ieſus ipſis, dicens: Habete fiduciam, ego ſum, nolite timere.* His verbis timor omnis ſolutus, fiduciæ ac certæ ſpei locum reliquit. Nam cum viſu ipſum non cognouiſſent, partim propter noctis tenebras, partim etiam quia nunquam auditum fuit ſuper aquas hominem ambulaſſe, voce ſeipſum manifeſtauit. Quid igitur Petrus, qui ſemper feruentiſſimus fuit, & vbiq; ante alios præſiliebat? *Domine*, inquit, *ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas.* Non dixit, ora & deprecare Deum, vt venire poſſim: ſed, *iube vt veniam.* Vides quàm vehementer arderet? vides quanta fides ipſius etiam tunc eſſet? Et certè ſæpenumero, quia maiora petit quàm vires ſuæ poſtularent, in periculum incidit, & nunc amore, & non oſtentatione impulſus immenſa petijt. Nemo enim ita vt ipſe Ieſum amabat: propterea nec dixit, iube vt ſuper aquas ambulem: ſed, iube vt ad te veniam. Pariter etiam poſt reſurrectionem fecit. Non enim potuit alios expectare, ſed feruore victus præcurrit. Non ſolum autem charitatem, ſed fidem etiam oſtendit: quia enim credebat, non tantummodo Chriſtum ſuper mare ambulare, verum etiam alijs id poſſe concedere, auſus eſt hoc petere, vt cum eo citius eſſe poſſet. *Ipſe autem dixit, Veni. Et cùm deſcendiſſet de nauicula Petrus, ambulabat ſuper aquas, ut veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamauit dicens: Domine ſaluum me fac. Et continuo Ieſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitâſti?* Hoc priore multò mirabilius eſt, ac ideo poſt illud etiam conficitur. Cùm enim ex priore miraculo patuerit in maria ipſum habere imperium, tunc magis admirandũ profert miraculũ. Prius .n. ventis ſolummodo imperauit, nunc verò & ipſe ambulat, & aliũ ambulare ſuper maria facit: quod ſi ab initio feciſſet, non ſimiliter certè Petrus, (non enim tantam fidem adhuc habebat) mari ſe cõmiſiſſet. Quámobrem igitur Chriſtus juſſit? Quia ſi dixiſſet, Petre non potes: ille amore concitatus contendiſſet: ideo re ipſa eum deterret, vt modeſtior poſtea fieret. Ille autem nõ potuit ſeipſum detinere, ſed deſcendit: & timore victus, fluctibus obruebatur. Et timor quidem à vi procellarum, periculum verò à timore originem cepit. Ioannes autem ait, quia voluerunt ipſum in nauigium accipere, & confeſtim nauigium venit ad terram, ad quam ibat: idipſum certè ſignificans, ita cùm terræ applicaturus eſſet, in nauigium aſcendit. Cum

Gen. 22. a. b

Ioan. 21. c.

Ioan. 6. c.

ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀβραὰμ ἐποίησε, [τὸν] ἔσχατον ἆθλον, τὸν τοῦ παιδὸς θείς. οὕτω γὰρ [καὶ] φορητὰ ἔσται τὰ ἀφόρητα, ὅτ' ἂν ἐπὶ θύραις ἐπάγηται, ἐγγὺς ἔχοντα τὴν ἀπαλλαγήν. τοῦτ' δὴ καὶ τότε ἐποίησε, καὶ οὐ πρότερον ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν [αὐτοῖς] ὁ χριστὸς, ἕως ὅτε ἐκραξαν. ὅσῳ γὰρ ἐπιτείνετο τὰ τῆς ἀγωνίας, τοσούτῳ μᾶλλον ἠσμενίζοντο αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. ἐπεὶ ἐπειδὴ ἐβόησαν, φησίν· εὐθέως ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ

A ἰησοῦς λέγων· θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. τοῦτο τὸ ῥῆμα τὸν φόβον ἔλυσε, καὶ θαρρῆσαι παρεσκεύασεν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὄψεως οὐκ ἐπεγίνωσκον, καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς βαδίσεως καὶ διὰ τὸν καιρὸν, ἀπὸ τῆς φωνῆς δῆλον ἑαυτὸν ποιεῖ. τί οὖν ὁ πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς καὶ ἀεὶ τῶν ἄλλων προπηδῶν; κύριε, εἰ σὺ εἶ φησι, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. οὐκ εἶπεν, εὖξαι καὶ παρακάλεσον, ἀλλὰ κέλευσον. εἶδες πόση ἡ θερμότης; πόση ἡ πίστις; καί τοι γε ἐκ τούτου πολλαχοῦ κιν-

B δυνεύει, ἐκ τοῦ πέρα τοῦ μέτρου ζητεῖν. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα πολὺ μέγα ἐζήτησε, διὰ ἀγάπην μόνον, οὐ δι' ἐπίδειξιν. οὐδὲ γὰρ εἶπε, κέλευσόν με βαδίσαι ἐπὶ τὰ ὕδατα· ἀλλὰ τί; κέλευσόν με ἐλθεῖν πρός σε. οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἐφίλει τὸν ἰησοῦν. τοῦτ' καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐποίησεν. οὐκ ἠνέσχετο μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθεῖν, ἀλλὰ προεπήδησεν. οὐ τὴν ἀγάπην δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν ἐπιδείκνυται. οὐ γὰρ μόνον ἐπίστευσεν, ὅτι αὐτὸς δύναται περιπατεῖν ἐπὶ τῆς θαλάσσης·

C ἀλλ' ὅτι καὶ ἑτέρους ἐνάγειν, καὶ ἐπιθυμεῖ ταχέως ἐγγὺς αὐτοῦ γενέσθαι. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε λέγων· κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο, καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε, τί ἐδίστασας; τοῦτο τοῦ προτέρου παραδοξότερον. διὰ τοῦτο μετ' ἐκεῖνο τοῦτο γίνεται. ὅτι γὰρ

D ἔδειξεν ὅτι κρατεῖ τῆς θαλάσσης, τότε καὶ ἐπὶ τὸ θαυμαστότερον ἐξάγει τὸ σημεῖον, τότε μὲν γὰρ τοῖς ἀνέμοις ἐπετίμησε μόνον· νυνὶ δὲ καὶ αὐτὸς βαδίζει, καὶ ἑτέρῳ παραχωρεῖ τοῦτο ποιεῖν. ὅπερ εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐκέλευσε γενέσθαι, οὐκ ἂν ὁμοίως κατεδέξατο πέτρος, διὰ τὸ μηδέπω τοσαύτην κεκτῆσθαι πίστιν. τί οὖν ὁ χριστὸς ἐπέτρεψε. καὶ γὰρ εἰ εἶπεν, οὐ δύνασαι, πάλιν θερμὸς ὢν ἀντεῖπεν ἄν. διὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτὸν πείθει, ἵνα εἰς τὸ μέλλον σωφρονισθῇ. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀνέχεται. κατα-

E βὰς τοίνυν κλυδωνίζεται. ἐφοβήθη γάρ. καὶ τοῦτο τὸ κλυδώνιον ἐποίησε· τὸν δὲ φόβον ὁ ἄνεμος εἰργάσατο. ὁ δὲ ἰωάννης φησὶν, ὅτι ἤθελον λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν ὑπῆγον. τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο δηλῶν, ὥστε μέλλοντας αὐτοὺς πρὸς τὴν γῆν γενέσθαι ἐπέβη τοῦ πλοίου.

καταβὰς

Digitized by Google

καταβὰς τοίνυν ἀπὸ τοῦ πλοίου πρὸς αὐτὸν ᾔει, οὐχ
οὕτως τῷ περιπατεῖν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὡς τῷ πρὸς αὐτὸν
ἔρχεσθαι χαίρων. καὶ τοῦ μείζονος περιγενόμενος, ἀπὸ τοῦ
ἐλάττονος ἔμελλε πάσχειν κακῶς, τοῦ τῶν ἀνέμων λέγω
ῥύμης, οὐ τῆς θαλάττης. τοιαύτη γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη φύ-
σις, πολλάκις τὰ μεγάλα κατορθοῦσα ἐν τοῖς ἐλάτ-
τοσιν ἐλέγχεται. οἷον ὁ Ἠλίας ἐπὶ τῆς Ἰεζάβελ ἔπαθεν·
οἷον ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ Αἰγυπτίου· οἷον ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τῆς
Βηρσαβεέ. οὕτω δὴ καὶ οὗτος. ἔτι τοῦ φόβου ἀνακμάζον-
τος ἐπιβῆναι τῶν ὑδάτων ἐθάρρησε· πρὸς δὲ τὴν τοῦ A
ἀνέμου ἐμβολὴν οὐκ ἔτι ἠδυνήθη στῆναι, καίτοι
ἐγγὺς ὢν τοῦ Χριστοῦ. οὕτως οὐδὲν ὠφελεῖ ἐγγὺς εἶναι
τοῦ Χριστοῦ μὴ πίστει ὄντα ἐγγύς. τοῦτο δὲ καὶ τὸ μέσον ἐδεί-
κνυ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους πα-
ρεμυθεῖτο. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἠγανάκτησαν,
πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα. οὔπω γὰρ ἦσαν πνεύματος
ἠξιωμένοι. μετὰ γοῦν ταῦτα οὐ τοιοῦτοι. πανταχοῦ γὰρ
τῶν πρωτείων παραχωροῦσι τῷ Πέτρῳ, καὶ ἐν ταῖς δημη-
γορίαις αὐτὸν προβάλλονται, καίτοι γε ἀγροικότε-
ρον τῶν ἄλλων διακείμενον. καὶ διατί οὐκ ἐπέταξε B
τοῖς ἀνέμοις παύσασθαι, ἀλλ' αὐτὸς ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἐπελάβετο αὐτοῦ; ὅτι τῆς ἐκείνου πίστεως ἔδει. ὅταν γὰρ
τὰ παρ' ἡμῶν ἐλλιμπάνει, καὶ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἵστα-
ται. δεικνὺς τοίνυν ὅτι οὐχ ἡ τοῦ ἀνέμου ἐμβολή, ἀλλ'
ἡ ἐκείνου ὀλιγοπιστία τὴν περιτροπὴν εἰργάσατο, φη-
„ σίν· ὀλιγόπιστε εἰς τί ἐδίστασας; ὥστε εἰ μὴ ἡ πίστις ἠσ-
θένησε, καὶ πρὸς τὸν ἄνεμον ἀνέστη ῥᾳδίως. διὰ τοι-
τοῦτο καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ τὸν ἄνεμον ἐᾷ πνεῖν, δει-
κνὺς ὅτι οὐδὲν ἐκεῖνος παραβλάπτει, ὅταν ἡ πίστις
ἢ πεπηγυῖα. καὶ καθάπερ νεοττὸν πρὸ καιροῦ τῆς κα- C
λιᾶς προελθόντα, καὶ μέλλοντα καταπίπτειν, ἡ
μήτηρ ταῖς πτέρυξι διαβαστάσασα πάλιν ἐπὶ τὴν
„ καλιὰν ἄγει· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε. καὶ ἐπι-
„ βάντων αὐτῶν τοῦ πλοίου, τότε ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.
„ πρὸ τούτου μὲν οὖν ἔλεγον· ποταπός ἐστιν ὁ ἄνθρω-
„ πος οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπα-
„ κούουσιν αὐτῷ; νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως. οἱ γὰρ ἐν τῷ πλοίῳ
„ φησὶν ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· ἀ-
„ ληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. ὁρᾷς πῶς κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸ ὑψη-
λότερον ἅπαντας ἦγε; καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ βαδίσαι ἐν τῇ D
θαλάσσῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρῳ κελεῦσαι τοῦτο ποιῆσαι,
καὶ κινδυνεύοντα διασῶσαι, πολλὴ λοιπὸν ἡ πί-
στις ἦν. τότε μὲν γὰρ ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ· νυνὶ
δὲ οὐκ ἐπιτιμᾷ, ἑτέρως τὴν δύναμιν αὐτοῦ δεικνὺς
μειζόνως. διὸ καὶ ἔλεγον· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. τί
οὖν; ἐπετίμησε τοῖς εἰρηκόσι; τοὐναντίον μὲν οὖν
ἅπαν, καὶ ἐβεβαίωσε τὸ λεχθέν, μετὰ μείζονος
ἐξουσίας θεραπεύων τοὺς προσιόντας, καὶ οὐχ ὡς
„ ἔμπροσθεν. καὶ διαπεράσαντες φησὶν ἦλθον εἰς
„ τὴν γῆν Γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες E
„ τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περί-
„ χωρον ἐκείνην. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας
„ τοὺς κακῶς ἔχοντας φησὶ, καὶ παρεκάλουν ἵνα ἅψων-
„ ται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο ἐσώ-
„ θησαν. οὐδὲ γὰρ ὁμοίως ὡς πρότερον προσῄεσαν εἰς
τὰς οἰκίας αὐτὸν ἕλκοντες, καὶ χειρὸς ἀφὴν ἐπι-
ζητοῦντες, καὶ πρόσταγμα διὰ ῥημάτων·
ἀλλ'

Cum itaq; deſcendiſſet de naui, ad ipſum ibat, non tantum gaudens, quia ſuper mare ambulabat, quantũ quòd ad Ieſum itinere mirabili veniebat. Ita quod maius erat, ſuper maria ſcilicet de nauigio confidenter deſcẽdere, magno animo fecit: vi autem ventorum, & impetu fluctuum, quod erat minus, ſuperatus timuit. Naturæ quippe humanæ hæc conditio eſt, vt difficilioribus nonnunquam ſuperatis, ſuccumbat in minoribus, quod etiam Helias ſub Iezabel paſſus eſt, Moſes in Ægypto, Dauid in Bethſabee: & nunc Petrus terrore tempeſtatis tota nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas deſcendit: ad ventorum autem impetum animi magnitudinem retinere nõ potuit, præſertim cùm jam prope Chriſtum eſſet. Nihil certè prodeſt loco juxta Chriſtum eſſe, ſi fide non ſis. Hac de re quantum intereſt inter magiſtrum & diſcipulum, patuit. Hinc cæteri ſolamen conſecuti ſunt. Nam ſi in duobus fratribus commoti fuerant, multò magis id moleſtè tuliſſent: nondum enim gratia ſpiritus corroborati, facilè mouebantur: gratia verò accepta non tales nempe fuerunt, ſed vbique primatum Petro præbent, & in concionibus eum anteponunt, quamuis cæteris rudior videretur. Sed curnam non imperauit ventis vt ceſſarent, ſed ipſe manu extenſa accepit eum? Quia videlicet fide ipſius opꝰ eſſet. Cùm enim nosipſi fide deficimus, tunc Dei patrocinia retardantur. Vt ergo oſtenderet non à procellis, neque à ventis, ſed à modica fide ſua ipſum euerti, ait: *Quid haſitaſti modica fidei?* Niſi enim labefactatus in fide aliquo modo fuiſſet, etiam ventis facilè reſtitiſſet: idcirco manu comprehendens eum confirmauit vento ſpirante, qui donec firma fides erat, nihil nocere potuit. Et ſicut cùm antequam volare queat, ſi nido pullus exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum reſtituit: ſic tunc Chriſtus in Petro peregit. *Et cùm aſcendiſſent in naniculam, ceſſauit ventus.* Et prius quidem dicebant, *qualis eſt homo hic, quia venti & mare ei obediunt*, nunc autem non ita. Nam qui erant in nauicula, venientes, inquit, adorauerunt eum dicentes: *Verè filius Dei es.* Perpende quomodo paulatim ad ſublimius omnes adduxit. Nam & quia ipſe ambulauit ſuper maria, & quia alium etiam fecit ambulare, & quia ipſum à periculo liberauit, non parum eorum fides creuit. Et prius quidem imperauit mari, vt quieſceret: nunc autem non ſic, ſed alio quodam multo mirabiliori pacto omnipotentiam ſuam oſtendit. Vnde in fidem ducti, verè filius Dei es tu, dicebant. Num igitur increpauit eos qui iſtud dicebant? Imò verò contrà verba eorum cõfirmauit, & cum maiori poteſtate q̃ antea venientes ægrotos curauit. *Et cùm tranſfretaſſent*, ait, *venerunt in terrã Geneſaret. Et cùm cognouiſſent eum viri loci illius, miſerũt in vniuerſam regionem illam, & attulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, ſalui facti ſunt.* Non enim quemadmodum prius ad domos ſuas ipſum trahebant, nec magnum tactum quærunt, nec imperia eius verbis edita, ſed

1. Reg. 19.
Exod. 2. b.
2. Reg. 11. a.
Gal. 1. b. & Act. 2. c. f.
Supr. 8. d.

ſed maiore fide altioreq; philoſophia curationem morborum conſequebantur. Ita mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur rectius philoſophari omnes erudiuit. Vt autem oſtenderet euãgeliſta magno temporis interuallo illuc Chriſtũ rediiſſe, ait: *Quia cum cognouiſſent eum viri loci illius, miſerunt ad omnem regionem, vt ægrotos ad eum offerrent.* Sic longa temporis ſpacia non modo non debilitarunt fidem illorum, verumetiam in maius deſiderium extulerunt. Tangamus ergo etiam nos fimbriam veſtimenti eius, vel potius ſi volumus, ipſum totum habemus. Non enim veſtis ſolum, ſed corpus ipſius nobis propoſitum eſt, non vt tãgamus ſolummodo, ſed vt comedamus & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtum ſinguli ægrotantes magna cum fide. Nam ſi qui fimbriam veſtimenti eius tunc tetigerunt, rectè omnes conuolauerunt: quantò magis corroborabimur, ſi totum in nobis habebim⁹? Cùm fide autem accedere, non eſt vt tantummodo propoſitum corpus recipias, verũetiam multò magis, vt mundo corde tangas, vt ſic adeas quemadmodum ad ipſum Chriſtum. Quid n. ſi vocem eius non audis? nónne vides jacentẽ, immo verò & loquẽtem per euangeliſtã ipſum audis? Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa cœna celebratur, in qua Chriſt⁹ ipſe recũbebat. Nihil quippe intereſt inter illam & hãc: Non enim hæc ab homine, illa ab ipſo conficitur: ſed hanc & illam ipſe efficit. Quando igitur ſacerdotem corpus tibi præbere videris, noli ſacerdotis, ſed Chriſti manum ad te porrigi arbitrari. Nam quemadmodum in baptiſmo non à ſacerdote baptizaris, ſed à Deo caput tuum virtute inuiſibili tenetur, non ab angelo, neque ab archangelo: nullus enim prorſus id facere poteſt. ita etiam nunc. Cum enim homo regeneratur, ſolius Dei hoc munus eſt. Nonne vides eos qui in hoc ſeculo ſibi filios adoptant, quomodo nullo pacto rem ſeruis committunt, ſed ipſi præſentes in iudicio cuncta peragunt? Sic Deus non angelis hoc munus commiſit, ſed ipſe præſens jubet, ac dicit: *Nolite vocare patrem ſuper terram*: non vt parentes contemnas, ſed vt omnibus illum anteponas qui te creauit & adoptauit. Qui enim mai⁹, id eſt ſeipſum pro te poſuit, quare dedignabitur ſuum tibi tradere corpus? Audiamus igitur tam ſacerdotes q̃ alij, quàm magna, quam admirabilis res nobis conceſſa eſt. Audiamus oro & perhorreſcamus: carnes ſuas nobis tradidit, ſeipſum immolatum ꝓpoſuit. Quã igitur ſatisfactionem offeremus cùm tali pabulo nutriti taliter peccemus, cum agnum comedentes in lupos conuertimur, cum ouinis carnibus ſaturati, vt leones rapiamus? præſertim cum id ſacramentum non à rapina ſolùm, verumetiam ab omni ſuſpicione inimicitiarum mundum ſemper ſeruare jubeamur. Pacis enim ſacramentum eſt hoc ſacramentum: inquiſitioni pecuniarum & ſimoniæ non conuenit. Nam ſi ipſe ſibi gratia noſtri non pepercit, quo ſupplicio non erimus digni, ſi animam negligimus, pro qua Chriſtus ſeipſum tradidit, & pecuniis parcimus? Et Iu-

Supr. 9. Matt. 5. c.

Infra 23. a.

ἀλλ᾽ ὑψηλότερον καὶ φιλοσοφώτερον καὶ μετὰ πλείονος τῆς πίστεως τὴν θεραπείαν ἐπισπώντων. ἡ γὰρ αἱμοῤῥοοῦσα ἅπαντας ἐδίδαξε φιλοσοφεῖν. δεικνὺς δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι καὶ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τοῖς μέρεσιν ἐπέστη, φησίν· ὅτι ἐπιγνόντες οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἀπέστειλαν εἰς τὴν περίχωρον, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ τοὺς κακῶς ἔχοντας. ἀλλ᾽ ὅμως ὁ χρόνος, οὐ μόνον οὐκ ἐξέλυσε τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ μείζονα εἰργάσατο,
A καὶ ἀκμάζουσαν διετήρησεν. ἁψώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· μᾶλλον δὲ, ἐὰν θέλωμεν, ὅλον αὐτὸν ἔχωμεν. καὶ γὰρ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ πρόκειται νῦν ἡμῖν· οὐ τὸ ἱμάτιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα· οὐχ ὥστε ἅψασθαι μόνον, ἀλλ᾽ ὥστε καὶ φαγεῖν καὶ ἐμφορηθῆναι. προσέρχωμεν τοίνυν μετὰ πίστεως, ἕκαστος ἀσθένειαν ἔχων. εἰ γὰρ οἱ τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἁψάμενοι τοσαύτην εἵλκυσαν δύναμιν, πόσῳ μᾶλλον οἱ ὅλον αὐτὸν
B κατέχοντες; τὸ δὲ προσελθεῖν μετὰ πίστεως, οὐ τὸ λαβεῖν ἐστι μόνον τὸ προκείμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ καθαρᾶς καρδίας ἅψασθαι, τὸ οὕτω διακεῖσθαι ὡς αὐτῷ προσιόντας τῷ Χριστῷ. τί γὰρ εἰ μὴ φωνῆς ἀκούεις; ἀλλ᾽ ὁρᾷς αὐτὸν κείμενον. μᾶλλον δὲ καὶ φωνῆς αὐτοῦ ἀκούεις, φθεγγομένου αὐτοῦ διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν. πιστεύσατε τοίνυν ὅτι καὶ νῦν ἐκεῖνο τὸ δεῖπνόν ἐστιν, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀνέκειτο. οὐδὲν γὰρ ἐκεῖνο τούτου διενήνοχεν. οὐδὲ γὰρ τοῦτο μὲν ἄνθρωπος ἐργάζεται, ἐκεῖνο δὲ αὐτός· ἀλλὰ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο αὐτός. ὅταν
C τοίνυν τὸν ἱερέα ἐπιδιδοῦντά σοι ἴδῃς, μὴ τὸν ἱερέα νόμιζε τὸν τοῦτο ποιοῦντα, ἀλλὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χεῖρα εἶναι τὴν ἐκτεινομένην. ὥσπερ γὰρ ὅτ᾽ ἂν βαπτίζῃ, οὐκ αὐτός σε βαπτίζει, ἀλλ᾽ ὁ Θεός ἐστιν ὁ κατέχων σου τὴν κεφαλὴν ἀοράτῳ δυνάμει, καὶ οὔτε ἄγγελος οὔτε ἀρχάγγελος, οὔτε ἄλλος τις τολμᾷ προσελθεῖν καὶ ἅψασθαι· οὕτω καὶ νῦν. ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς μόνος γεννᾷ, αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἡ δωρεά. οὐχ ὁρᾷς τοὺς υἱοποιουμένους ἐνταῦθα; πῶς οὐ δούλοις ἐπιτρέπουσι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ αὐτοὶ πάρεισι τῷ δικαστηρίῳ;
D οὕτω καὶ ὁ Θεὸς, οὐκ ἀγγέλοις ἐπέτρεψε τὴν δωρεὰν, ἀλλ᾽ αὐτὸς πάρεστι κελεύων καὶ λέγων· μὴ καλέσητε πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς. οὐχ ἵνα ἀτιμάσῃς τοὺς γεγεννηκότας, ἀλλ᾽ ἵνα πάντων ἐκεῖνον παραθείς, πολλῷ μᾶλλον οὐκ ἀπαξιώσει καὶ διαδοῦναί σοι τὸ σῶμα. ἀκούσωμεν τοίνυν, καὶ ἱερεῖς καὶ ἀρχόμενοι, τίνος κατηξιώθημεν· ἀκούσωμεν καὶ φρίξωμεν. τῶν ἁγίων σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι δέδωκεν ἡμῖν, ἑαυτὸν παρέθηκε τεθυμένον. τίς οὖν ἔσται ἀπολογία ἡμῖν,
E ὅτ᾽ ἂν τοιαῦτα σιτούμενοι τοιαῦτα ἁρπάζωμεν; τοῦτο γὰρ τὸ μυστήριον, οὐ μόνον ἁρπαγῆς, ἀλλὰ καὶ ψιλῆς ἔχθρας καθαρεύειν κελεύει διὰ παντός. καὶ γὰρ εἰρήνης ἐστὶ μυστήριον. οὐκ ἀφίησιν αὐτὸ περιποιεῖσθαι χρημάτων. εἰ γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ οὐκ ἐφείσατο δι᾽ ἡμᾶς, τίνος ἂν εἴημεν ἄξιοι χρημάτων φειδόμενοι καὶ ψυχῆς ἀφειδοῦντες, ὑπὲρ ἧς ἐκεῖνος οὐκ ἐφείσατο ἑαυτοῦ;

τοῖς

τοῖς μὲν ἰουδαίοις καθ' ἐνιαυτὸν ὑπόμνημα τῶν οἰκείων εὐεργεσιῶν τὰς ἑορτὰς ἐνέδησεν ὁ θεός· σοὶ δὲ καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν τὴν ἡμέραν διὰ τούτων τῶν μυστηρίων. μὴ τοίνυν αἰσχύνου τὸν σταυρόν. ταῦτα γὰρ ἡμῶν ἐστι τὰ σεμνά· ταῦτα ἡμῶν τὰ μυστήρια· τούτῳ κοσμούμεθα τῷ δώρῳ· τούτῳ καλλωπιζόμεθα. κἂν εἴπω, ὅτι τὸν οὐρανὸν ἔτεινε καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν ἥπλωσε, προφήτας καὶ ἀγγέλους ἔπεμψεν, οὐδὲν ἐρῶ ἴσον. τὸ γὰρ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἵνα τοὺς ἀλλοτριωθέντας οἰκέτας σώσῃ. μηδεὶς τοίνυν ἰούδας ταύτῃ προσίτω τῇ τραπέζῃ, μηδεὶς σίμων. καὶ γὰρ ἀμφότεροι διὰ φιλαργυρίαν ἀπώλοντο οὗτοι. φύγωμεν τοίνυν τοῦτο τὸ βάραθρον, μηδὲ νομίζωμεν ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν, εἰ χήρας καὶ ὀρφανοὺς ἀποδύσαντες, ποτήριον χρυσοῦν καὶ λιθοκόλλητον προσενέγκωμεν τῇ τραπέζῃ. εἰ γὰρ βούλει τιμῆσαι τὴν θυσίαν, τὴν ψυχὴν προσένεγκε, δι' ἣν καὶ ἐτύθη. ταύτην χρυσῆν ποίησον. ἂν δὲ αὕτη μένῃ μολίβδου καὶ ὀστράκου χείρων, τὸ δὲ σκεῦος χρυσοῦν, τί τὸ κέρδος; μὴ τοίνυν τοῦτο σκοπῶμεν, ὅπως χρυσᾶ σκεύη προσφέρωμεν μόνον, ἀλλ' ὅπως καὶ ἐκ δικαίων πόνων. ταῦτα γάρ ἐστι τὰ καὶ χρυσῶν τιμιώτερα, τὰ χωρὶς πλεονεξίας. οὐ γὰρ χρυσοχοεῖον, οὐδὲ ἀργυροκοπεῖόν ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων. διὸ ψυχῶν ἡμῖν δεῖ. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα διὰ τὰς ψυχὰς προσίεται ὁ θεός. οὐκ ἦν ἡ τράπεζα ἐξ ἀργύρου τότε ἐκείνη, οὐδὲ τὸ ποτήριον χρυσοῦν, ἐξ οὗ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ χριστὸς τὸ αἷμα τὸ ἑαυτοῦ· ἀλλὰ τίμια ἦν καὶ φρικτά, ἐπειδὴ πνεύματος ἔγεμε. βούλει τιμῆσαι τοῦ χριστοῦ τὸ σῶμα, μὴ περιίδῃς αὐτὸν γυμνόν· μηδὲ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν σηρικοῖς ἱματίοις τιμήσῃς, ἔξω δὲ ὑπὸ κρυμοῦ καὶ γυμνότητος διαφθειρόμενον περιίδῃς. ὁ γὰρ εἰπών, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ τῷ λόγῳ τὸ πρᾶγμα βεβαιώσας, οὗτος εἶπε· πεινῶντά με εἴδετε καὶ οὐκ ἐθρέψατε· καὶ, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. τοῦτο γὰρ οὐ δεῖται περιβλημάτων, ἀλλὰ ψυχῆς καθαρᾶς· ἐκεῖνο δὲ πολλῆς δεῖται ἐπιμελείας. μάθωμεν τοίνυν φιλοσοφεῖν, καὶ τὸν χριστὸν τιμᾶν ὡς αὐτὸς βούλεται. τῷ γὰρ τιμωμένῳ τιμὴ ἡδίστη ἣν αὐτὸς θέλει, οὐχ ἣν ἡμεῖς νομίζομεν. ἐπεὶ καὶ πέτρος τιμᾶν αὐτὸν ᾤετο τῷ κωλῦσαι νίψαι τοὺς πόδας, ἀλλ' οὐκ ἦν τιμὴ τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τοὐναντίον. οὕτω καὶ σὺ ταύτην αὐτὸν τίμα τὴν τιμήν, ἣν αὐτὸς ἐνομοθέτησεν, εἰς πένητας ἀναλίσκων τὸν πλοῦτον. οὐδὲ γὰρ σκευῶν χρείαν ἔχει χρυσῶν ὁ θεός, ἀλλὰ ψυχῶν χρυσῶν. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων ἀναθήματα κατασκευάζεσθαι τοιαῦτα· ἀξιῶν δὲ μετὰ τούτων, καὶ πρὸ τούτων, τὴν ἐλεημοσύνην ποιεῖν. δέχεται μὲν γὰρ καὶ ταῦτα· πολλῷ μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ προσενεγκὼν ὠφελήθη μόνον· ἐκεῖ δὲ καὶ ὁ λαβών. ἐνταῦθα δοκεῖ καὶ φιλοτιμίας ἀφορμὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι· ἐκεῖ δὲ ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία τὸ πᾶν ἐστι. τί γὰρ ὄφελος, ὅταν ἡ τράπεζα αὐτοῦ γέμῃ χρυσῶν ποτηρίων, αὐτὸς δὲ λιμῷ διαφθείρηται; πρότερον αὐτὸν ἔμπλησον πεινῶντα, καὶ τότε ἐκ περιουσίας καὶ τὴν τράπεζαν αὐτοῦ κόσμησον. ποτή-

Et Iudæis quidem ſingulis annis beneficiorum ſuorum monimenta per feſtos dies Deus poſuit, tibi verò quotidie ferme per hæc myſteria ipſe (ne obliuiſcaris) proponitur. Noli erga crucem verecundari: hæc enim ſunt decora noſtra, hæc ſacramenta, hoc ornamur dono, hoc gloriamur: nec ſi cælum, ſi terram, ſi maria dixero à Deo creata, ſi prophetam, ſi angelos miſſos, nihil quicquam huic æquale afferam. Hoc certè caput bonorum A eſt, quod proprio filio non pepercit, vt fugitiuos ſeruos ſeruaret. Nullus ergo Iudas, nullus Simon hanc menſam adeat, quorum vterque æris cupiditate periit. Quare fugiamus, oro, hanc foueam, neque putemus ſatis eſſe nobis ſalutem, ſi cùm viduas & orbos parentum ſpoliaueris, aureum calicem & gemmis ornatum huic menſæ offeras. Vis hoc ſacrificium honorare? animam tuam offeras, propter quam Chriſtus immolatus eſt, eam auream facito. Quòd ſi anima tua plumbo ac teſta deterior eſt, quid tibi proderunt aurea vaſa? Non igi- B tur laboremus ad aurea vaſa offerenda ſolum, verumetiam multò magis de iuſto labore acquiſita offeramus. Hæc enim aurea ſunt & pretioſa, quæ auaritia non maculantur: nõ enim auri vel argenti officina, ſed angelorum celebritas eccleſia eſt. Animarum ergo mundicia opus eſt, propter quas etiam vaſa hæc Deus recipit. Et certè non erat e[illegible]ento illa menſa, nec ex auro ille cal[illegible]riſtus diſcipulis ſanguinem pra[illegible]: pretioſa tamen erant omnia, & venerationis plena, quia ſpi- C ritu abundabant. Vis corpus Chriſti honorare? non deſpicias ipſum nudum: neque hic quidem in eccleſia ſericis pannis induas, foris autem frigore ac nuditate confici negligas. Qui enim dixit, Hoc eſt corpus meum, & rem ſimul cum verbo confecit, idem dixit: *Eſurientem me vidiſtis, & non cibaſtis: & in quantum non feciſtis vni eorum minimorum, nec mihi feciſtis.* Hoc certè corpus Chriſti non amictu, ſed anima munda indiget: illud autem multa cura, & magna diligentia eget. Perdiſcamus igitur philoſophari, & ipſum Chriſtum ex voluntate ſua honorare: nam qui ho- D noratur, eo maximè honore lætatur, quem ipſe vult, non quem optamus. Sic & Petrus honorare Chriſtum credebat, ſi eum à lotione pedum prohibuiſſet: quod certè contrarium erat. Pariter tu etiam ita eum honora, vt ipſe vult, expone diuitias tuas pauperibus. Non eſt opus vaſis, ſed animis aureis. Hæc dico, non quia vetare velim talium vaſorum oblationem, ſed quia dignum putem ante omnia miſericordiæ ac benignitati eſſe incumben- E dum: nam & vaſa Deus ſuſcipit, ſed illa multò magis ſibi gratioſa ſunt. Et vaſa quidem danti ſolum profuerint, benignitas verò etiam accipienti. Et hic quidem oſtentatio nonnunquam poteſt accuſari, ibi verò totũ miſericordi animo attribuitur. Reſpõde, quæſo, quænã vtilitas eſt, ſi cùm menſa eius multis calicibus aureis ornatur, ipſe inedia pereat? Prius igitur ipſum eſurientem ſatura, deinde ex quadã ſuperabundantia menſam etiam eius ornabis. Cali-

Rom. 8. f.
Matth. 27. a.
Act. 8. a.
Infr. 26. c. &
Mar. 14. a.
Infr. 25. d.
Ioan. 13. a.

Digitized by Google

Calicem aureum facis, & aquę frigidæ calicem ei non præbes: & quid hinc emolumentũ conſequitur? Coopertoria menſæ auro nitent, & ipſi neceſſaria velamina negas: quid igitur ipſi præbes? Dic oro, ſi quem fame pereuntem videres, nec cibo ſoluere ipſius famem curares, ſed multo argento ac auro menſam ſolummodo exornares: quas putas illum gratias tibi habiturum, ac non potius indignaturum? Quid porro ſi veſtibus detritis ac pertuſis veſtitum, & frigore congelatum hominem aſpiceres, nec veſtem aliquam ei præparares, aureas ſtatuas ad laudem eius erigeres, nonne cõtemnere, atq; irridere ipſum videreris? Ita te oportet in Chriſto etiam cogitare, cum errabundus & peregrinus circumuagetur, tecto indigens, tunc tu ipſum quidem non ſuſcipis: vermiculato emblemate pauimenta ornas, magnificos muros conſtruis, columnarum capita erigis, lychnos ab argenteis catenis dependére facis: ipſum verò nec viſitare quidem curas in carceribus vinctum. Nec prohibeo magnifica templa condere, ſed hæc cum illis, immo vero hæc ante illa facere moneo: nemo enim quia templa magnifica non condiderit, vnquã accuſatus eſt: at verò gehenna, ignis inextinguibilis, ſupplicia dæmonum imminent, niſi quis diligenter iſta peragere velit. Cùm ergo ędes exornes, noli afflictum fratrem deſpicere: hoc enim templum illo eſt multo præſtantius: nam & illud infideles reges & tyranni, & latrones capere poſſunt. Quicquid autẽ benignè in fratrem feceris, nec diabolus ipſe poterit vnquam eripere, ſed manet theſauris æternis reconditum. Quare igitur, inquies, ipſe dixit:

Infra 26. & Marci 14. a.

Pauperes vobiſcum ſemper habetis, me autem ſemper non habetis? Propterea etiam cenſeo miſericordia liberaliter eſſe vtendum, quia non ſemper, ſed in præſenti tantũmodo vita ipſum eſurientem habemus. Quòd ſi ſenſum cupis illius textus vniuerſum perdiſcere, ſcias illud non eſſe aduerſum diſcipulos dictum, quamuis ita videatur, ſed imbecillitati mulieris accommodatum. Nam cùm adhuc imperfectior eſſet, ne verbis diſcipulorum quaſi perperam faciens turbaretur, ad confirmandam ipſam hęc dicta ſunt. Vnde pro ea reſpondens, intulit:

Ibidem.

Quid moleſti eſtis huic mulieri? Nam quia ipſum nobiſcum ſemper habemus, alibi manifeſtauit, dicens:

Infr. 28. b.

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ex quibus omnibus patet, non alia de cauſa Chriſtum ita dixiſſe, niſi vt tenera mulieris fides tunc pullulans, dura diſcipulorum increpatione non emarceſceret. Non confugiamus ergo ad ea, quæ tunc aliqua de cauſa dicta, tempori accommodata fuerunt, ſed omnia quæ in ſcriptura ſiue noua, ſiue veteri de miſericordia & benignitate ſcripta ſunt diligenter lectitantes, magno ſtudio huic rei incumbamus. Hæc enim à peccato mundat. Date, inquit, eleemoſynam, & omnia vobis munda erunt. Hæc ſacrificio maior eſt: *Miſericordiam*, inquit, *volo, & non ſacrificium.* Hæc cœlos aperit. *Orationes*, inquit, *tuæ & eleemoſynæ tuæ conſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.*

Luc. 11. f.
Oſeæ. 6. c. & Matt. 9. b.
Act. 10. a.
Infr. 21. a.

Hæc

ποτήριον χρυσοῦν ποιεῖς, καὶ ποτήριον ψυχροῦ οὐ δί-
δως; καὶ τί τὸ ὄφελος; χρυσόπαστα ἐπιβλήματα κα-
τασκευάζειν τῇ τραπέζῃ· αὐτῷ δὲ μὴ δὲ τὴν ἀναγ-
καίαν παρέχειν σκέπην; καὶ τί τὸ κέρδος ἐκ τούτου;
εἰπὲ γάρ μοι· εἴ τινα ἰδὼν τῆς ἀναγκαίας ἀπορούντα
τροφῆς ἀφεὶς αὐτῷ λῦσαι τὸν λιμὸν, τὴν τράπε-
ζαν ἀργύρῳ περιέβαλες μόνον· ἆρα ἂν ἔγνω σοι
χάριν, ἀλλ' οὐχὶ μᾶλλον ἠγανάκτησε; τί δὲ εἰ ῥά-
κιον περιβεβλημένον ὁρῶν καὶ ὑπὸ κρυμοῦ πηγνύ-
A μενον, ἀφεὶς αὐτῷ δοῦναι ἱμάτιον, κίονας κα-
τασκευάζεις χρυσοῦς, λέγων εἰς ἐκείνου τιμὴν
ποιεῖν, οὐκ ἄν σε καὶ εἰρωνεύεσθαι ἔφη, καὶ ὑβρί-
ζεσθαι ἐνόμισε τὴν ἐσχάτην; τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Χρι-
στοῦ λογίζου, ὅτ' ἂν ἀλήτης καὶ ξένος περιέρχηται
δεόμενος ὀροφῆς· σὺ δὲ αὐτὸν ἀφεὶς ὑποδέ-
ξασθαι ἔδαφος καλλωπίζεις, καὶ τοίχους καὶ κι-
όνων κεφαλὰς, καὶ ἀργυρᾶς ἁλύσεις διὰ λαμπά-
δων ἐξάπτεις, αὐτὸν δὲ ἐν δεσμωτηρίῳ δεδεμένον
μηδὲ ἰδεῖν ἐθέλεις. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων
B [καὶ] ἐν τούτοις φιλοτιμεῖσθαι· ἀλλὰ ταῦτα μετ'
ἐκείνων· μᾶλλον δὲ ταῦτα πρὸ ἐκείνων παραι-
νῶν ποιεῖν. ὑπὲρ μὲν γὰρ τοῦ ταῦτα μὴ ποιῆσαι, οὐ-
δεὶς ἐνεκλήθη ποτέ· ὑπὲρ δὲ ἐκείνων, καὶ γέεννα ἠ-
πείληται, καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ ἡ μετὰ δαιμόνων τι-
μωρία. μὴ τοίνυν τὸν οἶκον κοσμῶν, τὸν ἀδελφὸν θλι-
βόμενον περιόρα· οὗτος γὰρ ἐκείνου [ὁ] ναὸς κυριώ-
τερος. καὶ ταῦτα μὲν καὶ βασιλεῖς ἄπιστοι, καὶ τύραννοι,
καὶ λῃσταὶ δυνήσονται λαβεῖν τὰ κειμήλια· ὅσα δ' ἂν
εἰς τὸν ἀδελφὸν ποιήσῃς πεινῶντα καὶ ξένον ὄντα καὶ γυ-
C μνὸν, οὐδὲ ὁ διάβολος συλῆσαι δυνήσεται, ἀλλ' ἐν
ἀσύλῳ κείσεται θησαυρῷ. τί οὖν αὐτός φησι; τοὺς «
πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντο- «
τε ἔχετε. διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστα ἐλεεῖν δεῖ, ὅτι οὐ πάν- «
τοτε ἔχομεν αὐτὸν πεινῶντα, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι βίῳ
μόνον. εἰ δὲ βούλει τοῦ εἰρημένου τὴν διάνοιαν ἅπα-
σαν μαθεῖν, ἄκουσον· ὅτι τοῦτο οὐ πρὸς τοὺς μαθητὰς
εἴρηται, εἰ καὶ οὕτω δοκεῖ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀσθένειαν
τῆς γυναικός. ἐπειδὴ γὰρ ἀτελέστερον ἔτι διέκειτο, ἐκεῖ-
νοι δὲ αὐτὴν [διηπόρουν, ἀγανακτώμενος αὐτῇ] ταῦ-
D τα ἔλεγεν. ὅτι γὰρ ἐκείνην παραμυθούμενος ταῦτα
ἔφη, ἐπήγαγε· τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ὅτι «
δὲ καὶ αὐτὸν ἀεὶ μεθ' ὑμῶν ἔχομεν, φησί· ἰδοὺ ἐγὼ «
μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντε- «
λείας τοῦ αἰῶνος. ἐξ ὧν ἁπάντων δῆλον, ὅτι δι' οὐ- «
δὲν ἕτερον ἐλέγετο ταῦτα, ἀλλ' ἵνα τὴν πίστιν τῆς γυ-
ναικὸς, τὴν ἄρτι βλαστήσασαν, μὴ καταμαράνῃ ἡ
τῶν μαθητῶν ἐπιτίμησις. μὴ τοίνυν ταῦτα εἰς
μέσον φέρωμεν νῦν, ἃ διά τινα οἰκονομίαν εἴρη-
ται· ἀλλὰ τοὺς νόμους ἅπαντας, τοὺς ἐν τῇ καινῇ,
E τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ περὶ ἐλεημοσύνης αὐτοὺς κει-
μένους ἀναγνόντες, πολλὴν ὑπὲρ τοῦ πράγμα-
τος τούτου ποιώμεθα σπουδήν. τοῦτο γὰρ [καὶ] ἁ-
μαρτίας καθαίρει· δότε γάρ φησιν ἐλεημοσύνην, «
καὶ πάντα ὑμῖν ἔσται καθαρά. τοῦτο θυσίας μεῖζον· ἔ- «
λεον γὰρ θέλω καὶ οὐ θυσίαν. τοῦτο τοὺς οὐρανοὺς ἀ- «
νοίγνυσιν· αἱ εὐχαὶ γάρ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι «
σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. «

τοῦτο

τῆς παρθενίας ἀναγκαιότερον· οὕτω γὰρ ἐξεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος ἐκεῖναι. οὕτως αἱ ἄλλαι εἰσηνέχθησαν. ἅπερ ἅπαντα συνειδότες σπείρωμεν φιλοτίμως, ἵνα μετὰ πλείονος θερίσωμεν δαψιλείας· καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΑ'.

A

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι λέγοντες· Διατί, &c.

Τότε πότε; ὅτε τὰ μυρία σημεῖα εἰργάσατο, ὅτε τοὺς ἀρρώστους ἐθεράπευσεν ἐκ τῆς ἁφῆς τοῦ κρασπέδου. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται τὸν καιρόν, ἵνα ἐνδείξηται τὴν ἄφατον αὐτῶν πονηρίαν οὐδενὶ εἴκουσαν. τί δέ ἐστιν, οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι; B πανταχοῦ τῶν φυλῶν ἦσαν διεσπαρμένοι, καὶ εἰς δώδεκα διῃρημένοι μέρη· ἀλλ' οἱ τὴν μητρόπολιν ἔχοντες, πονηρότεροι τῶν ἄλλων ἦσαν, ἅτε καὶ πλείονος ἀπολαύοντες τιμῆς, καὶ πολὺν κεκτημένοι τὸν τῦφον. θέα δέ μοι πῶς καὶ ἀπὸ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς ἁλίσκονται. οὐδὲ γὰρ λέγουσι, Διατί παραβαίνουσι τὸν νόμον Μωϋσέως· ἀλλὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. ὅθεν δῆλον, ὅτι πολλὰ ἐκαινοτόμουν οἱ ἱερεῖς· καίτοι Μωϋσέως μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου καὶ μετὰ πολλῆς [τῆς] ἀπειλῆς ἐπισκήψαντος ὥστε μήτε προσθεῖναι μήτε ἀφελεῖν. C οὐ προσθήσετε γὰρ πρὸς τὸ ῥῆμα ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐκαινοτόμουν· οἷον δὴ καὶ τοῦτο ἦν, τὸ μὴ δεῖν ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίειν, τὸ ποτήριον βαπτίζειν καὶ χαλκεῖα, τὸ καὶ αὐτοὺς βαπτίζεσθαι. ὅτε γὰρ ἔδει λοιπὸν αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι τῶν παρατηρήσεων τοῦ χρόνου προελθόντος, τότε αὐτοὺς μᾶλλον πλείοσιν ἔδησαν ταῖς παρατηρήσεσι, δεδοικότες μή τις αὐτῶν ἀφέληται τὴν ἀρχήν, καὶ φοβερώτεροι εἶναι βουλόμενοι, ὡς δὴ καὶ αὐτοὶ νομοθέται. D εἰς τοσοῦτον οὖν προῆλθε παρανομίας τὸ πρᾶγμα, ὡς τὰς μὲν αὐτῶν φυλάττεσθαι ἐντολάς, τὰς δὲ τοῦ θεοῦ παραβαίνεσθαι· καὶ τοσοῦτον ἐκράτουν, ὥστε μὴ κατηγορίαν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα εἶναι. ὅπερ διπλοῦν κατ' αὐτῶν ἔγκλημα ἦν, ὅτι τε ἐκαινοτόμουν, καὶ ὅτι οὕτως ἐξεδίκουν τὰ ἑαυτῶν, τοῦ θεοῦ οὐδένα ποιούμενοι λόγον. καὶ ἀφέντες τὰ ἄλλα εἰπεῖν, τοὺς ξέστας καὶ τὰ χαλκεῖα, καταγέλαστα γὰρ ἦν, ὃ τῶν ἄλλων ἐδόκει μᾶλλον [λόγον] ἔχειν, τοῦτο εἰς μέσον προφέρουσιν. E οὕτως ὥς ἔμοιγε δοκεῖ, εἰς ὀργὴν αὐτὸν ἐξάγειν βουλόμενοι. διὸ καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἐμνημόνευσαν, ἵνα ὡς ἐξουδενῶν αὐτούς, παράσχῃ καθ' ἑαυτοῦ λαβήν. ἄξιον δὲ πρῶτον ἐξετάσαι, διατί καὶ οἱ μαθηταὶ χερσὶν ἀνίπτοις ἤσθιον. οὐκ ἐπιτηδεύοντες τοῦτο, ἀλλ' ὑπερορῶντες λοιπὸν τῶν περιττῶν, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις προσέχοντες, οὔτε τὸ νίπτεσθαι, οὔτε τὸ μὴ νίπτεσθαι νόμον ἔχοντες, ἀλλ'

Hæc magis neceſſaria quàm virginitas eſt: teſtãtur virgines, quarum aliæ huius rei diligenti cura ſuſceptæ, aliæ expulſæ à thalamis negligentia ſunt. Quæ omnia colligentes, ſeminemus in benedictionib⁹, vt copioſa nobis meſſis afferatur, & futura bona conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LII.

[*in Gr. Codd. eſt L I.*]

EX CAPITE XV.

Tunc acceſſerunt ad Ieſum à Hieroſolymis ſcribæ & phariſæi, dicentes: Quare, &c.

TVnc, inquit, quando ſcilicet innumera ſigna operatus eſt, quando tactu ſolummodo ſimbriæ multos curauit ægrotos: ꝓpterea enim euangeliſta notauit tempus, vt magnã eorũ malitiam oſtẽderet. A Hieroſolymis autem ait ſcribas illos & phariſæos fuiſſe, quoniã per omnes tribus in duodecim partes erant diſſeminati: ac nequiores alijs Hieroſolymitanos fuiſſe nõ eſt dubitandum, quia cùm maiores honores conſequerentur, plurimum ſibi arrogabant. Tu autem cõſidera, quomodo ab ipſa interrogatione capiuntur: non enim dicunt, cur legem Moſi, ſed cur traditionẽ ſeniorum tranſgrediuntur. Vnde patet multa fuiſſe à ſacerdotibus innouata: & quamuis Moſes magno terrore cõminatus fuerit, ne quid addant, aut auferãt. *Non adiicietis enim ad verbum*, ait, *quod ego præcipio vobis hodie, nec auferetis ab eo*: plurima tamen noua induxerũt. Ex quibus illa erant, ne illotis comederẽt manib⁹, calices ac vaſa ænea & ſeipſos baptizarent. Cumq; oportuiſſet eos progreſſione temporis huiuſcemodi obſeruationes contemnere, pluribus ac maioribus ſeipſos coarctauerũt. Ita cùm timerent ne principatum amitterent, ceu legumlatores, vt maiores viderentur, plurima innouarunt. Quæ res ad tantam peruenit nequitiam, vt præcepta ipſorũ magis, quàm Dei mandata cuſtodirentur, adeò vt iam iure reprehendi viderentur, q obſeruationes ipſorũ negligebant. Qua ex re duplicem culpam contrahebant: nam & innouatio ipſa non parvum erat crimen, & quia nullam de mandatis Dei curam facientes, obſeruationũ contemptores vlciſcebantur, maximo delicto obnoxii erant. Prætermiſſis ergo vrceis & æramentis, & huiuſmodi aliis quæ ridicula erant, quod præcipuũ ipſis videbatur, id in medium afferũt, vt ſi quoquo modo poſſent, ad iram eum incitarent. Quocirca de ſenioribus etiam mẽtionem faciunt, vt ſi eos deſpicere videretur, quaſi victũ iam, atq; confuſum tenerent. Sed conſideratione dignum eſt, cur illotis manibus diſcipuli manducarẽt. Cuius igitur rei gratia ſic comedebant? nõ ſtudioſè, atque data certè opera, ſed ſerijs atq; neceſſarijs apprimè attendentes, ſuperflua & inutilia facile ſpernebant, ita vt pro lege non haberent lotis aut illotis manibus comedere:

Deut. 4. 4.

Q ſed

ſed ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui alimenta neceſſaria plerunq; negligebant, quomodo his minimis animum dediſſent? Quoniam igitur ſæpius illotis ma-

Supr. 14. b. & 12. a.

nibus nulla obſeruatione comederent: vt quãdo in deſerto, vt quando ſpicas incidebant, idipſum pro crimine illi obijciunt, qui grandia ſemper negligentes, maxima de friuolis cura ſolicitabantur. Quid igitur Chriſtus? Non reſtitit eis, neque cauſam diſcipulorum dixit: ſed ſtatim recriminatus eſt, vt audaciam eorum reprimeret, atque oſtenderet non oportere illos qui delinquunt in maximis, pro paruis aliorum criminibus adeò moueri, vt exactiori eos trutinæ ſubijcere velint. Cum oporteret, inquit, vos reprehendi, audetis etiam alios ipſi reprehendere? Tu autem diligenter perpende quomodo quandocunque legale aliquod ſoluere volebat, excuſationis quodam ordine illud fecit: quod hoc loco factum videmus. Non enim ad tranſgreſſionis crimen ſubito venit, nec friuolum eſſe id atque ſuperfluum dicit, ne audientes magis inflammarentur: ſed prius maiora in caput illorum crimina ingerendo, ferocitatem retudit. Nec dixit rectè ipſos facere, qui non Dei, ſed legem hominum contemnunt, ne reprehendendi anſas ipſis præberet: neque rurſus perperam diſcipulos ſuos facere conceſſit, ne legem ipſorum approbaret. Nec ſeniores tanquam iniquos & ſceleſtos accuſauit, ne quaſi conuiciatorem ipſum auerſarentur. Verum omnibus his neglectis, aliam quandam & altiorem viam regit: & videtur quidem hos, qui hæc diſcipulis imponebant increpare, pungit verò eos qui hæc quaſi legalia tradiderunt. Ita quamuis nullam de ſenioribus fecerit mentionem, iſtos tamen accuſando, ita illos deiecit, vt duplex id eſſe crimen oſtenderet. Primò quia Deo non parerent, deinde quia hominum gratia id facerent: ac ſi diceret: Hoc inquam vos & illos perdit, quia ſenioribus vbique obtemperare vultis. Non autem exprimit apertè, ſed occultius id ſigni-

Exo. 20. c. & Deut. 5. b. Exo. 21. c. & Leui. 20. b. Prouerb. 20. c.

ficat, hoc modo reſpondendo. *Quare etiam vos tranſgredimini mandatũ Dei propter traditionem veſtram? Deus enim dixit, Honora patrem & matrem: &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: & non honorabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Non dixit, ſeniorum traditionem, ſed veſtram: nec quia vos dicitis, vt minus moleſtus ſermo videretur. Nam quoniam tranſgreſſores legis diſcipulos oſtendere conabantur, idipſum eos re vera facere oſtendit, & diſcipulos ab hoc crimine vindicauit. Non enim habet authoritatem legis, quod ab hominibus adinuentum eſt: quocirca non legem, ſed traditionem hominum iniquiſſimorum traditionem appellat. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quę lotis manibus comedere jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit: quod enim dicit, tale quid eſt: Pieta-

ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἑκάτερον ποιοῦντες. οἱ γὰρ καὶ αὐτῆς
τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καταφρονοῦντες, πῶς ἔμελ-
λον τοιαῦτα περιεργάζεσθαι ἔχειν; ἐπεὶ οὖν συνέβαινε
πολλάκις τοῦτο ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γίνεσθαι, οἷον ὡς ὅτε
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἤσθιον, ὡς ὅτε τοὺς ἀστάχυας ἔτιλλον, αἰτ'
ἐγκλήματος αὐτὸ προβάλλονται, οἱ τὰ μεγάλα
ἀεὶ παρατρέχοντες, καὶ τῶν περιττῶν πολὺν ποιού-
μενοι λόγον. τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ ἔστη πρὸς τοῦτο,
οὐδὲ ἀπελογήσατο· ἀλλ' εὐθέως ἀντεγκαλεῖ,
A καταστέλλων αὐτῶν τὴν παῤῥησίαν, καὶ δεικνὺς,
ὅτι τὸν μεγάλα ἁμαρτάνοντα ὑπὲρ μικρῶν πρὸς
ἑτέρους ἀκριβολογεῖσθαι οὐ χρή. δέον γὰρ ὑ-
μᾶς ἐγκαλεῖσθαι φησὶ, καὶ ἐγκαλεῖτε. σὺ δὲ παρα-
τήρει. πῶς ὅτ' ἄν τι βούληται λῦσαι τῶν νομίμων,
ἐν τάξει ἀπολογίας αὐτὸ ποιεῖ. ὅπερ καὶ τότε ἐποί-
ησεν. οὐδὲ γὰρ εὐθέως ἐπὶ τὴν παράβασιν ἔρ-
χεται, οὐδὲ λέγει, οὐδέν ἐστιν· ἢ γὰρ ἂν θρα-
συτέρους εἰργάσατο· ἀλλὰ πρῶτον ἐκκόπτει αὐτῶν
τὴν θρασύτητα, τὸ πολλῷ μεῖζον ἔγκλημα εἰς
B μέσον ἄγων, καὶ εἰς τὴν ἐκείνων περιέλκων κε-
φαλήν. Καὶ οὔτε λέγει, ὅτι καλῶς ποιοῦσι πα-
ραβαίνοντες, ἵνα μὴ δῷ λαβὴν αὐτοῖς· οὔτε κα-
κίζει τὸ γινόμενον, ἵνα μὴ βεβαιώσῃ τὸν νόμον·
οὐδ' αὖ πάλιν κατηγορεῖ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς
παρανόμων καὶ μιαρῶν· ἢ γὰρ ἂν, ὡς λοίδορον
καὶ ὑβριστὴν ἀπεστράφησαν· ἀλλὰ ταῦτα πάν-
τα ἀφεὶς, ἑτέραν ὁδὸν ἔρχεται. καὶ δοκεῖ μὲν
αὐτοῖς ἐπιτιμᾶν τοῖς παραγινομένοις, καθάπτε-
ται δὲ τῶν ταῦτα νομοθετησάντων· τῶν μὲν πρεσ-
C βυτέρων οὐδαμοῦ μνημονεύσας, ἐν δὲ τῇ πρὸς
τούτους κατηγορίᾳ κἀκείνους καταβάλλων, καὶ
δεικνὺς ὅτι διπλοῦν τὸ ἁμάρτημα, ὅτι καὶ τῷ
θεῷ οὐ πείθονται. καὶ διὰ ἀνθρώπους τοῦτο ποιοῦ-
σιν. ὡσανεὶ ἔλεγε· τοῦτο γὰρ αὐτὸ ὑμᾶς κἀ-
κείνους ἀπώλεσε, τοῦτο, τὸ πάντα πείθεσθαι
τοῖς πρεσβυτέροις. ἀλλ' οὐ λέγει οὕτω· τοῦτο
δὲ αὐτὸ αἰνίττεται, οὕτως αὐτοῖς ἀποκριθείς·
Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ
Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ Θεὸς ἐν-
D τείλατο· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ,
ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευ-
τάτω· ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ
ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ
οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πα-
ράδοσιν ὑμῶν. καὶ οὐκ εἶπε, τῶν πρεσβυτέ-
ρων, ἀλλ' ὑμῶν· καὶ ὑμεῖς λέγετε, καὶ οὐκ εἶ-
πεν, οἱ πρεσβύτεροι, ὥστε ἀνεπαχθέστερον ποιῆ-
σαι τὸν λόγον. ἐπειδὴ γὰρ παρανόμους ἠθέ-
E λησαν δεῖξαι τοὺς μαθητὰς, δείκνυσιν αὐτοὺς
τοῦτο ποιοῦντας, τούτους δὲ ἀπηλλαγμένους
ἐγκλήματος. οὐ γὰρ δὴ νόμος τὸ ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων ἐπιταχθέν· διὸ καὶ παράδοσιν αὐτὸ κα-
λεῖ καὶ ἀνθρώπων μάλιστα παρανόμων. καὶ ἐπειδὴ
τοῦτο οὐκ ἦν ὑπεναντίον τῷ νόμῳ, τὸ κελεύειν τὰς χεῖ-
ρας νίπτειν, ἑτέραν παράδοσιν εἰς μέσον ἄγει, ἐναν-
τιουμένην τῷ νόμῳ. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν.
ἐπαγ-

Digitized by Google

ἐπαιδοτρίβουν τοὺς νέους εὐσεβείας σχήματι καταφρονεῖν τῶν πατέρων. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; εἴ τις τῶν γονέων εἶπε τῷ παιδὶ· δός μοι τὸ πρόβατον τοῦτο ὃ ἔχεις, ἢ τὸν μόσχον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἔλεγον, δῶρόν ἐστι τοῦτο τῷ θεῷ ὃ θέλεις ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆναι, καὶ οὐ δύνασαι λαβεῖν. καὶ διπλοῦν ἐντεῦθεν ἐγίνετο τὸ κακόν. οὔτε γὰρ τῷ θεῷ προσῆγον, καὶ τοὺς γονέας ὀνόματι τῆς προσφορᾶς ἀπεστέρουν, τούς τε γεγεννηκότας διὰ τὸν θεὸν ὑβρίζοντες, καὶ τὸν θεὸν διὰ τοὺς γεγεννηκότας. ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο εὐθέως. ἀλλὰ πρότερον τὸν νόμον ἀναγινώσκει, δι' οὗ δείκνυσι σφόδρα βουλόμενον αὐτὸν τιμᾶσθαι γονέας. τίμα γάρ φησι τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἵνα ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάλιν, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνο ἀφεὶς, τὸ κείμενον ἔπαθλον τοῖς τιμῶσι τοὺς γονέας, τὸ φοβερώτερον τίθησι, τὴν κόλασιν λέγω τὴν τοῖς ἀτιμάζουσιν ἠπειλημένην, καὶ αὐτοὺς καταπλῆξαι βουλόμενος, καὶ τοὺς νοῦν ἔχοντας ἐπισπάσασθαι, καὶ δείκνυσιν ἐντεῦθεν θανάτου ἀξίους ὄντας. εἰ γὰρ ὁ ῥήματι ἀτιμάζων κολάζεται, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ ἔργῳ· καὶ οὐ μόνον ἀτιμάζοντες, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τοῦτο διδάσκοντες; οἱ τοίνυν μηδὲ ζῆν ὀφείλοντες, πῶς ἐγκαλεῖτε τοῖς μαθηταῖς; τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ εἰς ἐμὲ τὸν τέως ἀγνοούμενον τοιαῦτα ὑβρίζετε, ὅτ' ἂν καὶ εἰς τὸν πατέρα φαίνησθε τοιαῦτα ποιοῦντες; πανταχοῦ γὰρ καὶ λέγει καὶ δείκνυσιν, ὅτι ἐκεῖθεν τῆς ἀπονοίας ἤρξαντο ταύτης. τινὲς γὰρ καὶ ἑτέρως ἑρμηνεύουσι τὸ δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, τουτέστιν, οὐκ ὀφείλω σοι τιμὴν, ἀλλὰ χαρίζομαί σοι, ἂν ἄρα σε τιμήσω. ἀλλ' οὐκ ἂν ὁ χριστὸς τοιαύτης ἐμνημόνευσεν ὕβρεως· καὶ ὁ μάρκος δὲ σαφέστερον τοῦτο ποιεῖ λέγων· κορβᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, ὅπερ οὐκ ἔστι δωρεὰ καὶ δόσις, ἀλλὰ προσφορὰ κυρίως λέγεται. δείξας τοίνυν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν δίκαιοι ἐγκαλεῖν παραβαίνουσιν ἐντολὴν πρεσβυτέρων οἱ τὸν νόμον καταπατοῦντες, δείκνυσι τοῦτο αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοῦ προφήτου. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς εἷλε σφοδρῶς, περαιτέρω πρόεισιν. ὃ δὴ πανταχοῦ ποιεῖ, τὰς γραφὰς εἰς μέσον ἄγων, καὶ ταύτῃ δεικνὺς ἑαυτὸν συμβαίνοντα τῷ θεῷ. τί δαὶ ὁ προφήτης φησίν; ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. εἶδες προφητείαν συμβαίνουσαν τοῖς εἰρημένοις μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν προαναφωνηθεῖσαν τὴν κακίαν; ὅπερ γὰρ ὁ χριστὸς ἐνεκάλεσε νῦν, τοῦτο καὶ ὁ ἡσαΐας ἄνωθεν εἶπεν, ὅτι τῶν μὲν τοῦ θεοῦ καταφρονοῦσι· μάτην γὰρ σέβονταί με φησὶ· τῶν δὲ ἰδίων πλείω ποιοῦνται λόγον· διδάσκοντες γὰρ ἐντάλματα διδασκαλίας ἀνθρώπων. οὐκοῦν εἰκότως αὐτὰς οὐ τηροῦσι. δοὺς τοίνυν αὐτοῖς καιρίαν [τὴν] πληγὴν, καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκείας ψήφου, καὶ ἀπὸ τοῦ προφήτου τὴν κατηγορίαν αὐξήσας, ἐκείνοις μὲν οὐκέτι διαλέγεται, ἀδιορθώτως λοιπὸν ἔχουσι,

τῷ δὲ

Pietatis ſimulatione deſpicere parentes adoleſcentes fuerunt eruditi. Quo pacto? Si quis parens à filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiuſmodi aliquid, præmonitus à ſcribis & phariſæis filius reſpondebat: Quod à me in vtilitatem tuam pater petis dono, jam Deo promiſſum eſt, ac ideo dare non poſſum: ita dupliciter peccabant. Nam neque Deo offerebant, & parentes oblationis nomine defraudabant. Parentes igitur quaſi gratia Dei, & A Deum parentem nomine cõtemnebant. Non intulit id antequam legem diuinam recitaſſet, qua oſtenditur quam maximè Deo placeret, parentes à liberis honorari. *Honora enim*, inquit, *patrem tuum, vt ſis longæuus in terra*. Item, *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur*. Chriſtus autem determinatum his qui parentes honorant præmium omiſit, & horribile contemnentibus genitores ſupplicium poſuit, vt perterriti comminatione legis reſipiſcerent, atque per iſta morte dignos eos eſſe demonſtrat. Nam ſi qui verbo parentibus in- B iuriantur, morte plectantur: quo ſupplicio digni eſtis, qui reipſa & opere violatis? Nec ſolùm id vos facitis, verumetiam alios inſtruitis. Qui ergo capitali ſupplicio digni eſtis, quomodo meos diſcipulos criminamini? Non autem mirum eſt, ſi ita me quem non cognoſcitis, ac meos repellitis, cùm aduerſus patrem alia machinati ſitis. Ita vbique & dicit, & oſtendit à contemptu patris hanc arrogantiam originem traxiſſe. Nonnulli aliter id exponunt, donum quodcunque ex me tibi C proderit: id eſt, nullum honorem tibi debeo, ſed dono tibi datum ſit, ſi à me honoratus fuiſti. Sed cuius contumeliæ nullam Chriſtus mentionem feciſſet. Marcus etiam liquidius fecit ſic dicens: *Corban quodcunq; ex me tibi proderit*. Corban verò non donum, non munus, ſed oblatio proprie dicitur. Cùm igitur demonſtraſſet, non jure illos qui legem Dei cõculcent, alios reprehendere, quod ſeniorum inſtituta non ſeruant: prophetica etiam authoritate idipſum approbat, & aduerſus confuſos vi maiori inuehitur: quod vbique facit; D ſcripturam in medium producens, vt eius authoritate conſonum ſe Deo atque concordem oſtendat. Quid igitur ait propheta? *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè à me eſt: incaſſum verò colunt me docentes doctrinas mandata hominum*. Vides ad vnguem prophetica verba euangelicis conuenire? Vides à priſcis temporibus malignitatem ipſorum eſſe prædictam? quod enim Chriſtus poſtea criminabatur, id Eſaias multò ante prædixit, quod ſcilicet mandata quidem diuina ſpernant: *incaſſum enim*, inquit, *me colunt*. Magnam verò E curam de ſeruanda ſua doctrina habent: *docentes enim*, inquit, *mandata doctrinam hominum*. Iure igitur doctrinam non Dei, ſed hominum diſcipuli mei non ſeruant. Cum itaque letalem plagam eis inflixiſſet, & rebus ipſis, hac ipſorum ſententia, atque prophetica authoritate grauiorem accuſationem effeciſſet, nihil jam ad illos qui emendari non poterant,

Mar. 7. b.

Eſa. 29. d.

ſed

ſed ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui alimenta neceſſaria plerunq; negligebant, quomodo his minimis animum dediſſent? Quoniam igitur ſæpius illotis ma-
Supr. 14. b. & 12. a. nibus nulla obſeruatione comederent: vt quãdo in deſerto, vt quando ſpicas incidebant, idipſum pro crimine illi obijciunt, qui grandia ſemper negligentes, maxima de friuolis cura ſolicitabantur. Quid igitur Chriſtus? Non reſtitit eis, neque cauſam diſcipulorum dixit: ſed ſtatim recriminatus eſt, vt audaciam eorum reprimeret, atque oſtenderet non oportere illos qui delinquunt in maximis, pro paruis aliorum criminibus adeò moueri, vt exactiori eos trutinæ ſubijcere velint. Cum oporteret, inquit, vos reprehendi, audetis etiam alios ipſi reprehendere? Tu autem diligenter perpende quomodo quandocunque legale aliquod ſoluere volebat, excuſationis quodam ordine illud fecit: quod hoc loco factum videmus. Non enim ad tranſgreſſionis crimen ſubito venit, nec friuolum eſſe id atque ſuperfluum dicit, ne audientes magis inflammarentur: ſed prius maiora in caput illorum crimina ingerendo, ferocitatem retudit. Nec dixit rectè ipſos facere, qui non Dei, ſed legem hominum contemnunt, ne reprehendendi anſas ipſis præberet: neque rurſus perperam diſcipulos ſuos facere conceſſit, ne legem ipſorum approbaret. Nec ſeniores tanquam iniquos & ſceleſtos accuſauit, ne quaſi conuiciatorem ipſum auerſarentur. Verum omnibus his neglectis, aliam quandam & altiorem viam regit: & videtur quidem hos, qui hæc diſcipulis imponebant increpare, pungit verò eos qui hæc quaſi legalia tradiderunt. Ita quamuis nullam de ſenioribus fecerit mentionem, iſtos tamen accuſando, ita illos deiecit, vt duplex id eſſe crimen oſtenderet. Primò quia Deo non parerent, deinde quia hominum gratia id facerent: ac ſi diceret: Hoc inquam vos & illos perdit, quia ſenioribus vbique obtemperare vultis. Non autem exprimit apertè, ſed occultius id ſigni-
Exo. 20. c. & Deut. 5. b. ficat, hoc modo reſpondendo. *Quare etiam*
Exo. 21. c. & Leui 20. b. *vos tranſgredimini mandatũ Dei propter traditionem veſtram? Deus enim dixit, Honora patrem*
Prouerb. 20 c. *& matrem: &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri vel matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: & non honorabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Non dixit, ſeniorum traditionem, ſed veſtram: nec quia vos dicitis, vt minus moleſtus ſermo videretur. Nam quoniam tranſgreſſores legis diſcipulos oſtendere conabantur, idipſum eos re vera facere oſtendit, & diſcipulos ab hoc crimine vindicauit. Non enim habet authoritatem legis, quod ab hominibus adinuentum eſt: quocirca non legem, ſed traditionem hominum iniquiſſimorum traditionem appellat. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quę lotis manibus comedere jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit: quod enim dicit, tale quid eſt:

Pieta-

ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἑκάτερον ποιοῦντες. οἱ γὰρ καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καταφρονοῦντες, πῶς ἔμελλον τοῦτο περισπούδαστον ἔχειν; ἐπεὶ οὖν συνέβαινε πολλάκις τοῦτο ἀπὸ τοῦ συμπτώματος γίνεσθαι, οἷον ὡς ὅτε ἐν τῇ ἐρήμῳ ἤσθιον, ὡς ὅτε τοὺς ἀστάχυας ἔτιλλον, αὐτοὶ ἐγκλήματος αὐτὸ προεβάλλοντο, οἱ τὰ μεγάλα ἀεὶ παρατρέχοντες, καὶ τῶν περιττῶν πολὺν ποιούμενοι λόγον. τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ ἔστη πρὸς τοῦτο, οὐδὲ ἀπελογήσατο· ἀλλ' εὐθέως ἀντεγκαλεῖ,
A καταστέλλων αὐτῶν τὴν παρρησίαν, καὶ δεικνὺς, ὅτι τὸν μεγάλα ἁμαρτάνοντα ὑπὲρ μικρῶν πρὸς ἑτέρους ἀκριβολογεῖσθαι οὐ χρή. δέον γὰρ ὑμᾶς ἐγκαλεῖσθαι φησὶ, καὶ ἐγκαλεῖτε. σὺ δὲ παρατήρει, πῶς ὅτ' ἄν τι βούληται λῦσαι τῶν νομίμων, ἐν τάξει ἀπολογίας αὐτὸ ποιεῖ. ὅπερ καὶ τότε ἐποίησεν. οὐδὲ γὰρ εὐθέως ἐπὶ τὴν παράβασιν ἔρχεται, οὐδὲ λέγει, οὐδέν ἐστιν· ἤγουν ἂν θρασυτέρους εἰργάσατο· ἀλλὰ πρῶτον ἐκκόπτει αὐτῶν τὴν θρασύτητα, τὸ πολλῷ μεῖζον ἔγκλημα εἰς
B μέσον ἄγων, καὶ εἰς τὴν ἐκείνων περιέλκων κεφαλήν. Καὶ οὔτε λέγει, ὅτι καλῶς ποιοῦσι παραβαίνοντες, ἵνα μὴ δῷ λαβὴν αὐτοῖς· οὔτε κακίζει τὸ γινόμενον, ἵνα μὴ βεβαιώσῃ τὸν νόμον· οὐδ' αὖ πάλιν κατηγορεῖ τῶν πρεσβυτέρων, ὡς παρανόμων καὶ μιαρῶν· ἦ γὰρ ἂν, ὡς λοίδορον καὶ ὑβριστὴν ἀπεστράφησαν· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀφεὶς, ἑτέραν ὁδὸν ἔρχεται. καὶ δοκεῖ μὲν αὐτοῖς ἐπιτιμᾶν τοῖς παραγινομένοις, καθάπτεται δὲ τῶν ταῦτα νομοθετησάντων· τῶν μὲν πρεσ-
C βυτέρων οὐδαμοῦ μνημονεύων, ἐν δὲ τῇ πρὸς τούτους κατηγορίᾳ κἀκείνους καταβάλλων, καὶ δεικνὺς ὅτι διπλοῦν τὸ ἁμάρτημα, ὅτι καὶ τῷ Θεῷ οὐ πείθονται, καὶ διὰ ἀνθρώπους τοῦτο ποιοῦσιν. ὡσανεὶ ἔλεγε· τοῦτο γὰρ αὐτὸ ὑμᾶς κἀκείνους ἀπώλεσε, τοῦτο, τὸ πάντα πείθεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις. ἀλλ' οὐ λέγει οὕτω· τοῦτο δὲ αὐτὸ αἰνίττεται, οὕτως αὐτοῖς ἀποκριθείς· διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ Θεὸς ἐν-
D τείλατο· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω· ὑμεῖς δὲ λέγετε· ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. καὶ οὐκ εἶπε, τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλ' ὑμῶν· καὶ ὑμεῖς λέγετε, καὶ οὐκ εἶπεν, οἱ πρεσβύτεροι, ὥστε ἀνεπαχθέστερον ποιῆσαι τὸν λόγον. ἐπειδὴ γὰρ παρανόμους ἠθέ-
E λησαν δεῖξαι τοὺς μαθητὰς, δείκνυσιν αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντας, τούτους δὲ ἀπηλλαγμένους ἐγκλήματος. οὐ γὰρ δὴ νόμος τὸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπινοηθέν· διὸ καὶ παράδοσιν αὐτὸ καλεῖ· καὶ ἀνθρώπων μάλιστα παρανόμων. καὶ ἐπειδὴ ἐκείνη οὐκ ἦν ὑπεναντίον τῷ νόμῳ, τὸ κελεύειν τὰς χεῖρας νίπτειν, ἑτέραν παράδοσιν εἰς μέσον ἄγει, ἐναντιουμένην τῷ νόμῳ. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν.

ἐπαγ-

ἐπαιδοτρίβουν τοὺς νέους εὐσεβείας σχήματι καταφρονεῖν τῶν πατέρων. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; εἴ τις τῶν γονέων εἶπε τῷ παιδί· δός μοι τὸ πρόβατον τοῦτο ὃ ἔχεις, ἢ τὸν μόσχον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἔλεγον, δῶρόν ἐστι τοῦτο τῷ θεῷ ὃ θέλεις ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῆναι, καὶ οὐ δύνασαι λαβεῖν. καὶ διπλοῦν ἐντεῦθεν ἐγίνετο τὸ κακόν. οὔτε γὰρ τῷ θεῷ προσῆγον, καὶ τοὺς γονέας ὀνόματι τῆς προσφορᾶς ἀπεστέρουν, τοὺς τε γεγεννηκότας διὰ τὸν θεὸν ὑβρίζοντες, καὶ τὸν θεὸν διὰ τοὺς γεγεννηκότας. ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο εὐθέως. ἀλλὰ πρότερον τὸν νόμον ἀναγινώσκει, δι' οὗ δείκνυσι σφόδρα » βουλόμενον αὐτὸν τιμᾶσθαι γονέας. τίμα γάρ φησι » τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἵνα ἔσῃ μακροχρό» νιος ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάλιν, ὁ κακολογῶν πατέ» ρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνο ἀφείς, τὸ κείμενον ἔπαθλον τοῖς τιμῶσι τοὺς γονέας, τὸ φοβερώτερον τίθησι, τὴν κόλασιν λέγω τὴν τοῖς ἀτιμάζουσιν ἠπειλημένην, καὶ αὐτοὺς καταπλῆξαι βουλόμενος, καὶ τοὺς νοῦν ἔχοντας ἐπισπάσασθαι, καὶ δείκνυσιν ἐντεῦθεν θανάτου ἀξίους ὄντας. εἰ γὰρ ὁ ῥήματι ἀτιμάζων κολάζεται, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ ἔργῳ· καὶ οὐ μόνον ἀτιμάζοντες, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τοῦτο διδάσκοντες; οἱ τοίνυν μηδὲ ζῆν ὀφείλοντες, πῶς ἐγκαλεῖτε τοῖς μαθηταῖς; τί δὲ θαυμαστόν, εἰ εἰς ἐμὲ τὸν τέως ἀγνοούμενον τοιαῦτα ὑβρίζετε, ὅτ' ἂν καὶ εἰς τὸν πατέρα φαίνησθε τοιαῦτα ποιοῦντες; πανταχοῦ γὰρ καὶ λέγει καὶ δείκνυσιν, ὅτι ἐκεῖθεν τῆς ἀπονοίας ἤρξατο ταύτης. τινὲς γὰρ καὶ ἑτέρως ἑρμηνεύουσι τὸ δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, τουτέστιν, οὐκ ὀφείλω σοι τιμήν, ἀλλὰ χαρίζομαί σοι, ἂν ἄρα σε τιμήσω. ἀλλ' οὐκ ἂν ὁ χριστὸς τοιαύτης ἐμνημόνευσεν ὕβρεως· καὶ » ὁ μάρκος δὲ σαφέστερον τοῦτο ποιεῖ λέγων· κορ» βᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. ὅπερ οὐκ ἔστι δω» ρεὰ καὶ προῖξ, ἀλλὰ προσφορὰ κυρίως λέγεται. » δείξας τοίνυν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν δίκαιοι ἐγκαλεῖν παραβαίνουσιν ἐντολὴν πρεσβυτέρων οἱ τὸν νόμον καταπατοῦντες, δείκνυσι τοῦτο αὐτὸ καὶ ἀπὸ » τοῦ προφήτου. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς εἷλε σφοδρῶς, περαιτέρω πρόεισιν. ὃ δὴ πανταχοῦ ποιεῖ, τὰς γραφὰς εἰς μέσον ἄγων, καὶ ταύτῃ δεικνὺς ἑαυτὸν συμβαίνοντα τῷ θεῷ. τί δαὶ ὁ προ» φήτης φησίν; ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ » δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ » σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλμα» τα ἀνθρώπων. εἶδες προφητείαν συμβαίνουσαν τοῖς εἰρημένοις μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν προαναφωνηθεῖσαν τὴν κακίαν; ὅπερ γὰρ ὁ χριστὸς ἐνεκάλεσε νῦν, τοῦτο καὶ ὁ ἡσαΐας ἄνωθεν εἶπεν, ὅτι τῶν » μὲν τοῦ θεοῦ καταφρονοῦσι· μάτην γὰρ σέβονταί με » φησὶ· τῶν δὲ ἰδίων πολὺν ποιοῦνται λόγον· διδάσκον» τες γὰρ ἐντάλματα διδασκαλίας ἀνθρώπων. οὐκοῦν εἰκότως αὐτοὺς οὐ τηροῦσι. δοὺς τοίνυν αὐτοῖς καιρίαν [τὴν] πληγήν, καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκείας ψήφου, καὶ ἀπὸ τοῦ προφήτου τὴν κατηγορίαν αὐξήσας, ἐκείνοις μὲν οὐκέτι διαλέγεται, ἀδιορθώτως λοιπὸν ἔχουσι,

τῷ δ'

Pietatis ſimulatione deſpicere parentes adoleſcentes fuerunt eruditi. Quo pacto? Si quis parens à filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiuſmodi aliquid, præmonitus à ſcribis & phariſæis filius reſpondebat: Quod à me in vtilitatem tuam pater petis dono, jam Deo promiſſum eſt, ac ideo dare non poſſum: ita dupliciter peccabant. Nam neque Deo offerebant, & parentes oblationis nomine defraudabant. Parentes igitur quaſi gratia Dei, &
A Deum parentem nomine cõtemnebant. Non intulit id antequam legem diuinam recitaſſet, qua oſtenditur quam maximè Deo placeret, parentes à liberis honorari. *Honora enim*, inquit, *patrem tuum, vt ſis longæuus in terra.* Item, *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Chriſtus autem determinatum his qui parentes honorant præmium omiſit, & horribile contemnentibus genitores ſupplicium poſuit, vt perterriti comminatione legis reſipiſcerent, atque per iſta morte dignos eos eſſe demonſtrat. Nam ſi qui verbo parentibus in-
B iuriantur, morte plectantur: quo ſupplicio digni eſtis, qui reipſa & opere violatis? Nec ſolùm id vos facitis, verumetiam alios inſtruitis. Qui ergo capitali ſupplicio digni eſtis, quomodo meos diſcipulos criminamini? Non autem mirum eſt, ſi ita me quem non cognoſcitis, ac meos repellitis, cùm aduerſus patrem alia machinati ſitis. Ita vbique & dicit, & oſtendit à contemptu patris hanc arrogantiam originem traxiſſe. Nonnulli aliter id exponunt, donum quodcunque ex me tibi
C proderit: id eſt, nullum honorem tibi debeo, ſed dono tibi datum ſit, ſi à me honoratus fuiſti. Sed cuius contumeliç nullam Chriſtus mentionem feciſſet. Marcus etiam liquidius *Mar. 7. b.*
fecit ſic dicens: *Corban quodcunq; ex me tibi proderit.* Corban verò non donum, non munus, ſed oblatio proprie dicitur. Cùm igitur demonſtraſſet, non jure illos qui legem Dei cõculcent, alios reprehendere, quod ſeniorum inſtituta non ſeruant: prophetica etiam authoritate idipſum approbat, & aduerſus confuſos vi maiori inuehitur: quod vbique facit;
D ſcripturam in medium producens, vt eius authoritate conſonum ſe Deo atque concordem oſtendat. Quid igitur ait propheta? *Populus* *Eſa. 29. d.*
hic labiis me honorat, cor autem eorum longè à me eſt: incaſſum verò colunt me docentes doctrinas mandata hominum. Vides ad vnguem prophetica verba euangelicis conuenire? Vides à priſcis temporibus malignitatem ipſorum eſſe prędictam? quod enim Chriſtus poſtea criminabatur, id Eſaias multò ante prædixit, quod ſcilicet mandata quidem diuina ſpernant: *incaſ-*
E *ſum enim*, inquit, *me colunt.* Magnam verò curam de ſeruanda ſua doctrina habent: *docentes enim*, inquit, *mandata doctrinam hominum.* Iure igitur doctrinam non Dei, ſed hominum diſcipuli mei non ſeruant. Cum itaque letalem plagam eis inflixiſſet, & rebus ipſis, hac ipſorum ſententia, atque prophetica authoritate grauiorem accuſationem effeciſſet, nihil jam ad illos qui emendari non poterant,

Digitized by Google

ſed ad turbas refert orationem, ſublime quoddam, & perfectiore philoſophia plenum dogma introducens, ſumptaque occaſione maius illud ex hac opportunitate conſtruit, vniuerſam ciborum obſeruationem eijciens. Et perſpice quando. Quando leproſo mundato ſabbatum diſſoluit, quando terræ & maris dominum eſſe res ipſa oſtendit, quando peccata remiſit, quando mortuos excitauit, quando multa jam deitatis ſuæ teſtimonia extabant, tunc de cibis diſputat: nec id iniuria. A Vniuerſus Iudaïſmus hac re continetur, qua refutata totus facilè refutatur: hinc quippe oſtenditur circunciſionem quoque ſoluere oportere: Sed non principaliter de circunciſione quicquam induxit, quoniam cum multò antiquior eſſet alijs mandatis, maiore hominum exiſtimatione ſeruabatur, ſed diſcipulorum legibus eam poſtea ſoluit. Nempe adeò magna res videbatur, vt cùm poſtea diſcipuli eam deiecturi eſſent, magna diſpenſatione atque tractatione ad deijciendam indiguerint. B Sed videamus qualiter legem induxit: *Cùm aduocaſſet* (inquit) *turbas, dixit eis: audite & intelligite*. Ita non ſimpliciter quod vult enunciat, ſed honorifice atque obſequioſe eos compellando prius attentiores ad audiendum facit, quod eo denotauit euangeliſta, quia dixit: Cùm aduocaſſet turbas: quamuis etiam opportunitate ipſa multo attentiores reddebantur. Poſtea enim quam phariſæi & ſcribæ confuſi ſunt, poſteaquam prophetica authoritate illos condemnaſſet, tunc legem propoſuit, cùm iam facilius o- C mnia quæ dicebantur poſſent ſuſcipi. Nec ſolùm aduocando eos verumetiam verbis attentiores facit dicens: *Intelligite*, Id eſt attendite, atque aures arrigite. Si enim iſtis auſcultatis inſtituta ſua tradentibus, multò magis par eſt me audire, qui ad ſublimiorem vos opportunè philoſophiam induco. Nec dixit friuolam eſſe obſeruationem ciborum atque inanem, nec quia non rectè fecerit Moſes, qui hæc præcepit, nec quia condeſcendens hæc ſcripſerit: ſed quaſi admonendo atque conſulendo à conditione ipſarum rerum te- D ſtimonio ſumpto, inquit: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quæ ab ore procedunt*. Ita ſecundum rerum ipſarum naturam legem ponit, & ſententiam profert. Hæc phariſæi ac ſcribæ audientes, nec contradixerunt quidem, nec dixerunt: Quid tu ais, cùm Deus de obſeruatione ciborum millies præceperit, tu contradicis? Sed quoniam jam vehementius refutati atque reiecti fuerant, non ſolum quia confuſi, verumetiam quia quæ doloſè intendebant, apparuit, & arcana E mentis ſuæ reuelauit: cum ſilentio receſſerunt. Tu autem conſidera quomodo nondum manifeſtè propter infirmitatem multitudinis contra obſeruationem ciborum inuehitur. Non enim apertè dixit cibaria, ſed ea quæ intrant, non coinquinant hominem. Quod non abſurdè de illotis etiam manibus accipi potuiſſet: de cibis tamen dicebat, etiamſi de illotis manibus intelligi potuit.

Tanta

τὸν δὲ λόγον τρέπει πρὸς τοὺς ὄχλους, ὥστε τὸ δόγμα εἰσενεγκεῖν ὑψηλὸν καὶ μέγα ὂν, καὶ πολλῆς φιλοσοφίας γέμον· καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἀπ᾽ ἐκείνου, τὸ μεῖζον ὑφαίνει· λοιπὸν δὲ καὶ τὴν βρωμάτων παρατήρησιν ἐκβάλλει. ἀλλ᾽ ὅρα πότε. ὅτε τὸν λεπρὸν ἐκάθηρεν, ὅτε τὸ σάββατον ἔλυσεν, ὅτε [τῆς] γῆς καὶ θαλάττης βασιλέα ἑαυτὸν ἀπέφηνεν, ὅτε ἐνομοθέτησεν, ὅτε ἁμαρτήματα ἀφῆκεν, ὅτε νεκροὺς ἤγειρεν, ὅτε πολλὰ δείγματα τῆς θεότητος αὐτοῦ παρέσχεν A αὐτοῖς, τότε περὶ βρωμάτων διαλέγεται. καὶ γὰρ ὁ πᾶς ἰουδαϊσμὸς ἐν τούτῳ συνέχεται· κἂν τοῦτο ἀνέλῃς, τὸ πᾶν ἀνεῖλες. ἐντεῦθεν [γὰρ] δείκνυσιν, ὅτι καὶ περιτομὴν δεῖ λύειν. ἀλλ᾽ αὐτὸς μὲν οὐ προηγουμένως οὐκ εἰσηγεῖται, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐντολῶν πρεσβύτερον ἦν, καὶ πλείονα εἶχε τὴν ὑπόληψιν· διὰ δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸ νομοθετεῖ. οὕτω γὰρ μέγα ἦν, ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ μετὰ τοσοῦτον χρόνον, βουλόμενοι αὐτὸ ἀνελεῖν, πρότερον αὐτὸ μεταχειρίζονται, καὶ οὕτω καταλύουσιν. ὅρα δὲ πῶς εἰσάγει τὸν νόμον. προσκαλεσάμενος B γὰρ τοὺς ὄχλους εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατε καὶ συνίετε. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς αὐτοῖς ἀποφαίνεται· ἀλλὰ τῇ τιμῇ καὶ τῇ θεραπείᾳ πρῶτον εὐπαράδεκτον ποιεῖ τὸν λόγον· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς εἰπών, προσκαλεσάμενος· ἔπειτα καὶ τῷ καιρῷ. μετὰ γὰρ τὸν ἐκείνων ἔλεγχον καὶ τὴν νίκην τὴν κατ᾽ αὐτῶν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ προφήτου κατηγορίαν, τότε ἄρχεται τῆς νομοθεσίας, ὅτε καὶ εὐκολώτερον κατεδέχοντο τὰ λεγόμενα. καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτοὺς προσκαλεῖται, ἀλλὰ καὶ προσεκτικωτέρους ποιεῖ. συνίετε γάρ φησι· C τουτέστι, νοήσατε, διαναστῆτε. τοιοῦτος γὰρ ὁ μέλλων γράφεσθαι νόμος. εἰ γὰρ αὐτοὶ τὸν νόμον ἔλυσαν, καὶ παρὰ καιρὸν διὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν, καὶ ἠκούσατε· πολλῷ μᾶλλον ἐμοῦ ἀκούειν χρὴ τοῦ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐπὶ μείζονα ὑμᾶς ἄγοντος φιλοσοφίαν. καὶ οὐκ εἶπεν, οὐδέν ἐστιν ἡ παρατήρησις τῶν βρωμάτων, οὐδ᾽ ὅτι μωϋσῆς κακῶς προσέταξεν· οὐδ᾽ ὅτι συγκαταβαίνων· ἀλλ᾽ ἐν τάξει παραινέσεως καὶ συμβουλῆς, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως τὴν μαρτυρίαν λαβών, D φησίν· οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τοῦ στόματος, ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν καταφεύγων, καὶ νομοθετῶν καὶ ἀποφαινόμενος. καὶ ταῦτα ἀκούοντες οὐδὲν ἀντεῖπον ἐκεῖνοι, οὐδὲ εἶπον, τί λέγεις; τοῦ θεοῦ μυρία παραγγείλαντος περὶ βρωμάτων παρατηρήσεως, σὺ τοιαῦτα νομοθετεῖς; ἀλλ᾽ ἐπειδὴ σφόδρα αὐτοὺς ἐπεστόμισεν, οὐ τῷ ἐλέγξαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τὸν δόλον αὐτῶν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ [τῷ] τὸ λάθρα E γινόμενον παρ᾽ αὐτῶν ἐκπομπεῦσαι, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας αὐτῶν ἀνακαλύψαι, ἐπιστομισθέντες ἀπῆλθον. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς οὐδέπω θαρρεῖ σαφῶς κατατολμῆσαι τῶν βρωμάτων. διὰ τοῦτο οὐδὲ εἶπε τὰ βρώματα, ἀλλ᾽ οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ὅπερ εἰκὸς ἦν καὶ περὶ τῶν ἀνίπτων χειρῶν ὑποπτεύειν· αὐτὸς μὲν γὰρ περὶ βρωμάτων ἔλεγεν, ἐνῆν δ᾽ ἂν καὶ περὶ τούτων·

τοσαύτη

τοσαύτη γὰρ ἡ παρατήρησις τῶν βρωμάτων ἦν, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸν Πέτρον εἰπεῖν· οὐχὶ κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. εἰ γὰρ καὶ δι' ἑτέρους ταῦτα ἔλεγε, καὶ ὥστε καταλιπεῖν ἑαυτῷ ἀπολογίαν πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας. καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ ἀντεῖπε, καὶ οὐδὲ οὕτω συνεχωρήθη, ὅμως δείκνυσι πολλὴν οὖσαν τοῦ πράγματος τὴν ὑπόνοιαν. διά τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς οὐ φανερῶς εἶπε περὶ βρωμάτων· ἀλλὰ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα· καὶ πάλιν, ὅτε σαφέστερον ἔδοξεν ὕστερον λέγειν, ἀπὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ συνεσκίασεν εἰπών· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἵνα δόξῃ ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι, καὶ [τὸ] περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι πῶς. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε· τὸ δὲ βρώματα φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ὡς περὶ ἐκείνου διαλεγόμενος, ἵνα μηδὲν ἔχωσιν ἀντειπεῖν ἐκεῖνοι. ταῦτα τοίνυν ἀκούσαντες ἐσκανδαλίσθησαν φησὶν, οἱ Φαρισαῖοι, οὐχ οἱ ὄχλοι. προσελθόντες γάρ φησιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ· οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; καίτοι γε οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς εἴρητο. τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ ἔλυσε τὸ σκάνδαλον ἐκείνοις, ἀλλ' ἐπετίμησε λέγων· πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. οἶδε γὰρ καὶ καταφρονεῖν σκανδάλων, καὶ μὴ καταφρονεῖν. ἀλλαχοῦ γοῦν φησιν, ἵνα μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, βάλε ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἐνταῦθα δέ φησιν, ἄφες αὐτοὺς, ὁδηγοί εἰσι τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. ταῦτα δὲ ἔλεγον οἱ μαθηταὶ, οὐχ οὕτως ὑπὲρ ἐκείνων ἀλγοῦντες μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἠρέμα θορυβούμενοι. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐτόλμων εἰπεῖν ἐξ οἰκείου προσώπου τοῦτο, ἐν τῇ περὶ ἑτέρων διηγήσει τοῦτο μανθάνειν ἐβούλοντο. ὅτι γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον πῶς μετὰ ταῦτα ὁ θερμὸς καὶ πανταχοῦ προφθάνων Πέτρος προσελθών φησιν· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην, τὸν ἐν τῇ ψυχῇ θόρυβον ἐκκαλύπτων. καὶ φανερῶς μὲν οὐ τολμῶν εἰπεῖν ὅτι σκανδαλίζομαι· ἀξιῶν δὲ διὰ τῆς ἑρμηνείας ἀπαλλαγῆναι τοῦ θορύβου. διὸ καὶ ἐπιτιμᾶται. τί οὖν ὁ Χριστός φησι; πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. τοῦτο περὶ τοῦ νόμου φασὶν εἰρῆσθαι οἱ τὰ Μανιχαίων νοσοῦντες· ἀλλ' ἐπιστομίζει τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα αὐτούς. εἰ γὰρ περὶ τοῦ νόμου ἔλεγε, πῶς ἀνωτέρω ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μάχεται λέγων· διὰ τί παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; πῶς δὲ τὸν προφήτην εἰσάγει εἰς μέσον λέγοντα· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, καὶ τὰ ἑξῆς; ἀλλὰ περὶ αὐτῶν ἐκείνων καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῶν ταῦτά φησιν. εἰ γὰρ ὁ θεὸς εἶπε· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, πῶς οὐκ ἔστι φυτεία θεοῦ τὸ παρὰ θεοῦ εἰρημένον; καὶ τὸ ἑξῆς δὲ δείκνυσιν, ὅτι περὶ αὐτῶν εἴρηται καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῶν. ἐπήγαγε γοῦν· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν.

εἰ δὲ

Tanta quippe cura & obſeruatio ciborũ defendebatur, tanta exiſtimatione hominum muniebatur, vt vel poſt reſurrectionem Petrus dixerit: *Non domine, quia nunquam comune, aut immundum quid comedi.* Nam etſi aliorum gratia hæc dicebat, & vt ſatisfactione ad accuſantes præpararet: cùm ſe contradixiſſe oſtenderet, nec quicquam efficere potuiſſe: magnam tamen mõſtrat de hac re curam & opinionem hominum fuiſſe. Ideo & Chriſtus non apertè dixit cibaria, ſed quæ in os intrant. Cumque circa huiuſmodi ſermonis finem clarius id expreſſiſſet, illis tamen verbis expreſſum obduxit, atque obumbrauit, dicens: *Illotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.* Ita viſus eſt hoc orationis exitu de illotione manuum cuncta diſſeruiſſe. Quocirca non dixit, nulla cibaria quæ comedit homo, inquinant eum: ſed quaſi de re illa diſputans, quæ intrant dixit, vt illi omnino confuſi, ne mutire quidem poſſent: hæc igitur audientes, inquit, ſcandalizati ſunt, non turbæ, ſed phariſæi. *Accedentes enim*, inquit, *diſcipuli eius dixerunt ei: Scis quia phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?* Et certè nihil aduerſus eos dictum erat. Quid igitur Chriſtu? Non ſoluit ſcandalum illorum. ſed increpauit, dicens: *Omnis plantatio quam non plantauerit pater meus cœleſtis, eradicabitur.* Sciebat enim quando contemnenda, & quando non contemnenda ſcandala erant: quippe alibi ait, Sed ne ſcandalizemus eos, mitte hamum in mare: hic autem dicit: *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadent.* Hæc autem diſcipuli dixerunt, non quia ſolùm pro illis dolebant, verumetiam quia ipſi quoque aliquantulum turbabantur, neque audentes de ſeipſis hoc dicere, quaſi condolentes alijs certiores fieri nitebantur: quod ita eſſe facilius credideris, ſi ardentem illum, & vbique cæteros præuenientem Petrum audias: paulò enim poſt acceſſit ac dixit: *Ediſſere nobis parabolam hanc.* Ita etſi turbationem, atque imbecillitatem animi non omnino reuelauit, tamen quia parabolæ petebat explanationem, commotum ſe eſſe oſtendebat, atque ꝓpterea increpabatur. Quid igitur Chriſtus? *Omnis plantatio quam non plantauerit pater meus cœleſtis, eradicabitur.* Quod de lege dictum eſſe Manichæi contendunt: ſed ea quæ præceſſerunt, ora ipſorum penitus obſtruunt. Nam ſi de lege hoc dictum eſt, quo modo ſuperius acerrimè pro lege ipſa pugnabat, dicens: Quare mandatum Dei propter obſeruandas traditiones veſtras tranſgredimini? Quo modo etiam prophetam in medium induxit dicentem, *Populus iſte labiis me honorat, &c.* Non igitur de lege, ſed de illis ipſis, ac de traditionibus illorum hæc diſputat. Præterea ſi à Deo dictum eſt: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*: quomodo non eſt plantatum à Deo, quod dictum à Deo eſt? à ſequentibus autem etiam patet non de lege, ſed de ipſis & traditionibus dictum eſſe. Quippe cùm ſubiunxerit, *duces ſunt cæci cæcorum*:

Act. 10. b.

Infr. 17. d.

Exod. 20. d.

Q 3 ita

ita legem ab omni accuſatione vindicauit, & ad illos omnem culpam traiecit. Quod ſi de lege illud dictum eſſet, dixiſſet vtique, dux eſt cæcus cæcorum, non autem ita dixit, ſed, duces ſunt cęci cæcorum: legem quidem ab accuſatione liberans, & in illos crimen omne conferens. Deinde multitudinem ab eis diſſeparans, quæ per doctrinam illorum ad interitum veniebat, ait: *Si cæcus cæcum ducat, vterq; in foueam cadet.* Magnum quidem malum eſt, ſi quis cæcus eſt: quod ſi talis quiſpiam exiſtat, nec ſolum doctorem aſpernetur, verumetiam ipſe ſi ducis locum retineat, multiplex culpa contrahitur. Si enim periculoſum cæco eſt, ductore carere: multò periculoſius profectò erit, ſi alijs quoque loco ducis velit præeſſe. Quid igitur Petrus? Non dicit, quid hoc eſt quod propoſuiſti, nec tanquam iniquum reprehendit, ne commotus putaretur, ſed quaſi de obſcuro dicto interpretationem deſiderat. Quòd verò non obſcuritatis cauſa, ſed ſcandalizatus quærebat, locus ipſe in quo nihil obfuſcatum latet, oſtendit. Quocirca & increpatur à Chriſto dicente: *Adhuc vos etiam amentes eſtis?* Nam turbæ forſan intellexerunt quæ dicebãtur, ipſi verò ſcandalizati, primò quidem quaſi de phariſæis dolentes occultius diſcere voluerunt: deinde poſtquam comminantem in ipſum, atque dicentem audierunt: *Quia omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus cæleſtis, eradicabitur: &, duces ſunt cæcorum:* depreſſi atque coarctati tacuerunt. Sed ardor Petri ſilere non patitur: quid igitur dicit? *Ediſſere nobis parabolam hanc.* Chriſtus verò vehementius increpat, dicens: *Adhuc vos ſine intellectu eſtis?* nondum ſcilicet hæc intelligitis. Hæc dicebat & reprehendebat, vt à præoccupatione animos illorum eriperet. Ideo non hic finem fecit, ſed alia quoque adiecit, dicens: *Quoniam omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: quæ autem procedunt ex ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, blaſphemiæ, falſa teſtimonia: & hæc ſunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Vides quanta vehemẽtia atq; acrimonia vtitur, ab eo quod natura duce ſolet fieri, ad vtilitatẽ ipſorum, quæ dicta ſunt comprobans. Cùm enim dixerit, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: iuxta Iudaicam deiectionem adhuc ad illos reſpondet: *Non enim permanet*, inquit, *ſed egreditur*: ac certè etiamſi permaneret, nullo modo immundum redderet. Sed nondum id æquo animo audire poterant. Propterea & legiſlator tanto dimittit tempore, quanto intus maneat: cùm autem egreſſum fuerit, non amplius ita: in ſero denique lauari iubet, ac mundum eſſe, digeſtionis ac expulſionis tempus diligentius examinans. Quæ autem cordis ſunt, inquit, non ſolùm cùm intus locata ſint, verũetiam egreſſa cõtaminant. Primum autem prauas poſuit cogitationes, quod maxime Iudæorum erat: nec adhuc à natura rerum, ſed à partu ventris & cordis redarguit, quia

εἰ δὲ περὶ τοῦ νόμου ἔλεγε τοῦτο· εἶπεν ἄν· ὁδηγός ἐστι τυφλὸς τυφλῶν. ἀλλ' οὐχ οὕτως εἶπεν· ἀλλ' ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν, ἐκεῖνον μὲν ἀπαλλάττων τῆς κατηγορίας, εἰς δὲ τούτους τὸ πᾶν περιέλκων. εἶτα καὶ τὸ πλῆθος ἀποσχίζων αὐτῶν, ὡς μέλλοντας εἰς βάραθρον ἐμπίπτειν δι' αὐτούς, φησί· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. μέγα μὲν κακὸν, καὶ τυφλὸν εἶναι· τὸ δὲ καὶ τοιοῦτον ὄντα, μήτε ἔχειν [τὸν] χειραγωγοῦντα,
A καὶ ὁδηγοῦ τάξιν ἐπέχειν, διπλοῦν καὶ τριπλοῦν ἔγκλημα. εἰ γὰρ τὸ μὴ ἔχειν ὁδηγὸν τὸν τυφλὸν ἐπισφαλὲς, πολλῷ μᾶλλον τὸ καὶ ἑτέρων ὁδηγὸν βούλεσθαι εἶναι; τί οὖν ὁ Πέτρος; οὐ λέγει τί τοῦτο εἴρηκας, ἀλλ' ὡς ἀσαφείας γέμον ἐρωτᾷ. καὶ οὐ λέγει, διατί [illegible]· ἐδεδοίκει γὰρ, ἵνα μὴ νομίσῃ αὐτὸν ἐσκανδαλίσθαι· ἀλλ' ὡς ἀσαφείας ὄν τι εἶναι φησίν. ὅτι δὲ οὐκ ἦν ἀσαφείας, ἀλλ' ἐσκανδαλίζετο, δῆλον· οὐδὲν γὰρ ἀσαφείας εἶχε. διὸ καὶ ἐπιπλήττει αὐτοὺς λέγων·
B ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οἱ μὲν γὰρ ὄχλοι, οὐ δὲ συνῆκαν ἴσως τὸ λεχθέν· αὐτοὶ δὲ ὥσπερ οἱ σκανδαλισθέντες. διὸ παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, ὡς ὑπὲρ τῶν Φαρισαίων δεδιότες ἐρωτῶντες, ἐβούλοντο μαθεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ μεγάλην ἀπειλὴν ἀπειλοῦντος καὶ λέγοντος· ὅτι πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται, καὶ ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν, κατεστάλησαν. ὁ δὲ πανταχοῦ θερμὸς, οὐδὲ οὕτως ἀνέχεται σιγῆσαι· ἀλλά φησι· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. τί οὖν
C ὁ Χριστός; σφόδρα ἐπιπληκτικῶς ἀποκρίνεται· ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε; ταῦτα δὲ ἔλεγε καὶ ἐπετίμα, ὥστε τὴν πρόληψιν ἐκβαλεῖν. οὐ μὴν ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ [ἕτερα] ἐπάγει λέγων· ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται· τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, βλασφη-
D μίαι, ψευδομαρτυρίαι. καὶ ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίειν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. εἶδες πῶς αὐτοῖς σφοδρῶς κέχρηται καὶ ἐπιτιμητικῶς; εἶτα, κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὴν θεραπείαν τὴν ἐκείνων. ὅταν γὰρ εἴπῃ εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς [τὸν] ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται, ἔτι κατὰ ἰουδαϊκὴν ταπεινότητα ἀποκρίνεται. λέγει γάρ· ὅτι οὐ μένει, ἀλλ' ἐξέρχεται. καίτοι καὶ εἰ ἔμενεν, οὐκ ἐποίει ἀκάθαρτον. ἀλλ' οὐδέπω δυνατοὶ ἦσαν τοῦτο ἀκοῦσαι. διὰ γοῦν τοῦτο καὶ ὁ νομοθέτης τοσοῦτον
E χρόνον ἀφίησιν, ὅσον ἂν ἔνδον μένῃ· ὅτ' ἂν δὲ ἐξέλθῃ, οὐκ ἔτι. ἐν ἑσπέρᾳ γοῦν κελεύει λούεσθαι καὶ καθαρὸν εἶναι, τὸν καιρὸν τῆς πέψεως ἀναμετρῶν καὶ τῆς ἐκκρίσεως. τὰ δὲ τῆς καρδίας φησὶν, ἔνδον μένει, καὶ ἐξελθόντα κοινοῖ, οὐ μένοντα μόνον. καὶ πρότερον τίθησι τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς, ὅπερ ἦν ἰουδαϊκὸν, καὶ οὐδέπω ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ποιεῖται τὸν ἔλεγχον· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τόκου τῆς κοιλίας καὶ τῆς καρδίας·

καὶ

καὶ ἐκ τούτου τὰ μὲν μένειν, τὰ δὲ μὴ μένειν. τὰ μὲν γὰρ ἔξωθεν εἰσιόντα, ἔξω πάλιν ἄπεισι· τὰ δὲ ἔνδοθεν τίκτεται, καὶ ἐξελθόντα κοινοῖ, καὶ τότε μᾶλλον, ὅτ' ἂν ἐξέλθῃ. οὔπω γὰρ ἦσαν δυνατοὶ ὅπερ ἔφην ἀκοῦσαι μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοσοφίας ταῦτα. ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι καθαρίζοντα τὰ βρώματα, ταῦτα ἔλεγεν· οὐ μὴν ἐνέφηνεν οὐδὲ εἶπε, τὸ δὲ βρώματα τοιάδε φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. οὔτε γὰρ ἠνείχοντο σαφῶς οὕτως αὐτοῦ ἀκοῦσαι. διὸ καὶ ἐπήγαγε· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. μάθωμεν τοίνυν τίνα ἐστὶ τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· μάθωμεν καὶ φύγωμεν. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοιοῦτον ὁρῶμεν ἔθος κρατοῦν παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ὅπως μὲν καθαροῖς εἰσέλθοιεν ἱματίοις σπουδάζοντας, καὶ ὅπως τὰς χεῖρας νίψαιντο. ὅπως δὲ ψυχὴν καθαρὰν παραστήσαιεν τῷ θεῷ, οὐδένα ποιουμένους λόγον. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ κωλύων ὥστε νίπτειν χεῖρας, οὐδὲ στόμα· ἀλλὰ βουλόμενος οὕτω νίπτειν, ὡς προσήκει, οὐχ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὕδατος ταῖς ἀρεταῖς. ῥύπος γὰρ στόματος, κατηγορία, βλασφημία, λοιδορία, ὀργίλα ῥήματα, αἰσχρολογία, γέλως, εὐτραπελία. εἰ τοίνυν συνειδὼς σαυτῷ μηδὲν τούτων φθεγγομένῳ, μηδὲ ῥυπῶντι τὸν ῥύπον τοῦτον, πρόσελθε θαρρῶν. εἰ δὲ μυριάκις ἐδέξω ταύτας τὰς κηλῖδας, τί ματαιοπονεῖς, ὕδατι μὲν περικλύζων τὴν γλῶτταν, τὸν δὲ ὀλέθριον καὶ βλαβερὸν περιφέρων ἐν αὐτῇ ῥύπον; εἰπὲ γάρ μοι, εἰ κόπρον ἐν ταῖς χερσὶν εἶχες καὶ βόρβορον, ἆρα ἂν ἐτόλμησας εὔξασθαι; οὐδαμῶς. καίτοι τοῦτο οὐδὲ μία βλάβη· ἐκεῖνο δὲ ὄλεθρος. πῶς οὖν ἐν μὲν τοῖς ἀδιαφόροις εὐλαβὴς, ἐν δὲ τοῖς κεκωλυμένοις ῥᾴθυμος; τί οὖν; οὐ δεῖ προσεύχεσθαι φησί; δεῖ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ῥυπῶντα, οὐδὲ τοιοῦτον ἔχοντα βόρβορον. τί οὖν, ἐὰν προληφθῶ φησί; καθᾶρον σαυτόν. πῶς δὲ, καὶ τίνι τρόπῳ; κλαῦσον, στέναξον, δὸς ἐλεημοσύνην, ἀπολόγησαι τῷ ὑβρισμένῳ, καταλλάγηθι αὐτῷ διὰ τούτων, ἀπόσμηξον τὴν γλῶτταν, ἵνα μὴ μειζόνως παροξύνῃς τὸν θεόν. καὶ γὰρ εἴ τις κόπρου τὰς χεῖρας πληρώσας, οὕτω σοῦ κατέχοι τοὺς πόδας ἱκετεύων, οὐ μόνον οὐκ ἂν ἤκουσας, ἀλλὰ καὶ τῷ ποδὶ ἐλάκτισας· πῶς οὖν σὺ τολμᾷς οὕτω θεῷ προσιέναι; καὶ γὰρ χείρ ἐστιν ἡ γλῶττα τῶν εὐχομένων, καὶ δι' αὐτῆς κατέχομεν τὰ γόνατα τοῦ θεοῦ. μὴ τοίνυν μολύνῃς αὐτὴν, ἵνα μὴ καὶ πρὸς σὲ εἴπῃ· ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν [ὑμῶν,] οὐκ εἰσακούσομαι. καὶ γὰρ ἐν χειρὶ γλώσσης ζωὴ καὶ θάνατος, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. μᾶλλον τοίνυν τῆς κόρης φύλαττε τὴν γλῶτταν. ἵππος ἐστὶ βασιλικὸς ἡ γλῶσσα.

ἂν μὲν

quia hęc remaneant, illa minimè. Nam quæ de foris ingrediuntur, foras rurſum expelluntur: quæ verò intrinſecus oriuntur, hæc & cum intus ſint, & multo magis cùm exierint, maculant. Hęc ita dicit, quia nondum poterant altiora conuenienter recipere. Marcus *Mar. 7. e.* autem ſcribit, quia hęc ad purganda cibaria dixerit, non tamen expreſſit, quia talibus veſci non maculat animam. Non enim potuiſſent ita clarè id dictum ęquo animo perpeti, ac ideo illico ſubiunxit: *Illotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.*

A Diſcamus igitur, obſecro, quænam ea ſint, quibus turpiter homines fœdantur. Diſcamus, oro, & fugiamus: in nonnullis enim iam eccleſiis hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi ſtudeant, quomodo manibus loti, candidis induti veſtimentis, in eccleſiam ingrediantur: quo modo autem animam atque mentem ſuam puram atque defecatam offerant Deo, nullam prorſus habent curam. Hæc dico, non quia lauare os

B aut manus prohibeam: ſed quia non aqua ſolum lauare os velim, verumetiam, vt æquius eſt, omni virtutis numero. Sordeſcunt quippe manus homicidio, cæteriſque operationibus prauis: os autem maledictione, blaſphemia, contumelia, verbis iracundis atque obſcœnis, diſſoluto riſu, atque ſcurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conſcius es, neque his maculis obſcœnus, ingenti accede fiducia: ſin autem millies his ſordib' te deturpaſti, cur incaſſum labores? cur

C aqua os atque linguam diligenter lauas, pernicioſam verò atque peſtiferam maculam ipſorum non abſtergis? Dic ſodes, ſi ſtercore manus atque cœno illitas haberes, auderéſne ita ſordidus orare? Minimè, inquies. Atqui hoc nullum tibi damnum afferret: illud omni peſte pernicioſius eſt. Quomodo igitur ea quæ indifferentia ſunt, vereris: quę autem certam perniciem habent, ex deſidia negligis? Quid igitur? an non eſt orandum, inquies? Orandum quidem tibi eſt, ſed non ſordido neque ita deturpato. Sed ſi caſu la-

D pſus fuero, inquis, quid faciendum cenſes eſſe? Deterge maculas tuas diligenter. Quo pacto? Largas effunde lachrymas, ingemiſce, miſericorditer pauperibus de tuis offeras: ſi iniuriatus cuipiam es, ſatisfacias abunde, reconcilia te illi, & ne magis oratione tua Deus irritetur, deterge linguam oraturus. Nam ſi quis pedes tuos ſtercore ſordidatis manibus ſupplicando tangeret, non modò non exaudires, verumetiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc Deum orare?

E nam qui orat, quaſi manu lingua vtitur, qua genua Dei ſupplicando attingit. Nolite igitur ipſam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaueritis deprecationem non exaudiam vos.* *Vita enim mors eſt in manu lin-* *Eſa. 1. d.* *gua: & ex ſermonibus tuis iuſtificaberis, atque* *Prou. 18. d.* *ex ſermonibus tuis condemnaberis.* *Supr. 12. e.* Magis igitur quam pupillam oculi linguam tuam cuſtodias. Regius quidam equus eſt lingua noſtra.

Si ergo

Digitized by Google

Si ergo ei frænum immiſeris, & doctrina tua gradarium feceris, aſcēdet in eum rex, & quieſcet in eo: ſi autem nullo fræno domueris, ſed huc atq; illuc infrænum iactari permiſeris, diaboli eam vehiculū feciſti. Tu verò eo die quo liberis legitimè operam dediſti, quāuis crimen illud non ſit, orare tamen non audes: conuiciatus autem atque contumeliatus, quod gehennam tibi præparat, antequam teipſum mundes, manum ad cœlū tollis: dic quæſo, quo modo non inhorreſcis? (Heb. 13. a.) An non audiſti Paulū dicentem, honorabiles eſſe nuptias, ac lectū incontaminatū? quòd ſi ab incōtaminato reſurgens lectulo times ad orandū accedere: cum in diaboli lectulo ſis, cur horribile Dei nomē audes inuocare? Diaboli quippe lectus eſt, in cōuiciis & iniuriis delectari: atque veluti perniicioſus quidam adulter, iracundia occulta voluptate cum animo adulteratur, & ex pernicioſo ſpermate diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonium omnia peragens, eos qui pacis vinculo in vnum coarctātur, in multas dirimit partes, cum matrimonium in vna duos carne coniungat: nec coniunctos ſolùm diſſeparet, ſed ipſum etiam animum ſcindit & lacerat. Quare vt liberè Deum adire poſſis, cōiunctionem hanc atque adulterium iracundiæ quaſi rabidum canem procul ab animo tuo extermina. (1 Tim. 2. b.) Sic Paulus etiam iuſſit: *Lauantes*, inquit, *ſanctas manus abſque ira & diſceptatione.* Noli igitur pati linguam ſordeſcere: quo enim pacto pro te deprecabitur, ſi libertatem propriam amittat? Orna eam humilitate atq; modeſtia, dignam fac Deo qui per eam rogatur, repleas ipſam benedictionibus, repleas miſericordiæ muneribus: poſſumus enim etiam verbis miſericordiæ opera efficere. (Eccleſ. 4. a.) *Melior*, inquit, *eſt ſermo quam datio: & reſponde pauperi pacifica in manſuetudine*: omni tempore diuinarum legum narratione ipſam politiorem facere coneris. Omnis enim narratio tua, inquit, (Ibidem 9. d.) in lege altiſſimi ſit. Sic diſpoſiti atque affecti ad regem accedamus, & ad genua eius procidamus, non corpore ſolum, verum etiam multò magis mente atque animo. Veniat nobis in mentem quem adire conſtituimus, & pro quibus, & quid efficere volentes Deum adimus, quem Seraphin aſpicere nequeunt, quem terra contremiſcit, qui lucem inacceſſibilem habitat. Adimus autem, vt nos à tormentis gehennæ vindicemus, vt peccatorum indulgentiam impetremus, vt intolerabiles pœnæ diſſoluantur, vt cœlos, & quæ ibi bona ſunt, conſequamur. Concidamus igitur tam corpore quam mente, vt ipſe jacentes nos erigat: oremus humiliter ac manſuete. Sed quis ita miſer, inquies, ac ærumnoſus, vt dum orat humilis atq; manſuetus non ſit? Ille certè qui maledictionibus & furore plenus orat, qui inimicos perſequitur. Nā ſi vis accuſare, teipſum accuſa: ſi vis acutam atque volubilem ad eneruanda peccata hominis linguam habere, tua delicta ſedulò recenſe: nec quid alius, ſed quid tu aduerſum teipſum feciſti, enarra. Id enim maximum malum tibi eſt, quod tu perpetraſti.

Nemo

ἂν μὲν οὖν ἐπιθῇς αὐτῇ χαλινὸν, καὶ διδάξῃς βαδίζειν εὔρυθμα, ἐπαναπαύεται αὐτῇ καὶ ἐπικαθιεῖται ὁ βασιλεύς· ἂν δὲ ἀχαλίνωτον ἀφῇς φέρεσθαι καὶ σκιρτᾶν, τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων ὄχημα γίνεται. σὺ δὲ ἀπὸ μὲν συνουσίας ὢν τῆς σου γυναικὸς, οὐ τολμᾷς εὔξασθαι, καί τοι γε οὐδὲ ἔγκλημα τοῦτο· ἀπὸ δὲ λοιδορίας ὢν καὶ ὕβρεως, ὃ καὶ γέενναν προξενεῖ, πρὶν ἢ καθᾶραι σαυτὸν καλῶς, ἀνατείνεις τὰς χεῖρας; καὶ πῶς οὐ φρίττεις εἰπέ μοι; οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος, A ὅτι τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος; εἰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀμιάντου κοίτης ἀνιστάμενος οὐ τολμᾷς εὐχῇ προσελθεῖν, ἀπὸ τῆς κοίτης ὢν τῆς διαβολικῆς, πῶς καλεῖς τὸ φρικτὸν ὄνομα ἐκεῖνο καὶ φοβερόν; καὶ γὰρ κοίτη διαβολικὴ, τὸ ἐν ὕβρεσι πλύνεσθαι καὶ λοιδορίαις. καὶ καθάπερ πονηρός τις μοιχὸς ὁ θυμὸς μετὰ πολλῆς ἡμῖν συγγίνεται τῆς ἡδονῆς, τὰ ὀλέθρια προϊέμενος ἐν ἡμῖν σπέρματα, καὶ τὴν διαβολικὴν ποιῶν ἀποτίκτειν ἔχθραν, καὶ τἀναντία τῷ γάμῳ πάντα ἐργαζόμενος. ὁ μὲν γὰρ γάμος τοὺς δύο ποιεῖ B σάρκα γενέσθαι μίαν· ὁ δὲ θυμὸς, τοὺς ἡνωμένους εἰς πολλὰ διαιρεῖ μέρη, καὶ αὐτὴν κατασχίζει καὶ κατατέμνει τὴν ψυχήν. ἵν' οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θεῷ προσίῃς, μὴ δέξῃ τὸν θυμὸν εἰσιόντα σου τῇ ψυχῇ, καὶ συγγίνεσθαι βουλόμενον· ἀλλ' ὥσπερ κύνα λυττῶντα ἀπέλασον. οὕτω γὰρ καὶ Παῦλος ἐκέλευσεν. ἐπαίροντας γὰρ φησὶν ὁσίους χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν. μὴ δὴ καταισχύνῃς τὴν γλῶτταν, ἐπεὶ πῶς ὑπὲρ σοῦ δεηθήσεται, ὅτ' ἂν τὴν οἰκείαν παῤῥησίαν ἀπολέσῃ; ἀλλὰ κόσμησον αὐτὴν ἐπιεικείᾳ, ταπεινοφροσύνῃ· ποίησον C ἀξίαν τοῦ παρακαλουμένου θεοῦ, εὐλογίας αὐτὴν ἐμπλῆσον, ἐλεημοσύνης πολλῆς. ἔστι γὰρ καὶ διὰ ῥημάτων ἐλεημοσύνην ποιεῖν· κρεῖττον γὰρ λόγος, ἢ δόσις· καὶ ἀποκρίθητι τῷ πτωχῷ ἐν πραΰτητι εἰρηνικά· καὶ τὸν ἄλλον δὲ ἅπαντα χρόνον τῇ διηγήσει τῶν θείων καλλώπιζε νόμων. πᾶσα γὰρ ἡ διήγησίς σου ἔστω ἐν νόμῳ ὑψίστου. οὕτως ἑαυτοὺς κοσμήσαντες, προσερχώμεθα τῷ βασιλεῖ, καὶ πίπτωμεν ἐπὶ τὰ γόνατα, μὴ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ διανοίᾳ. ἐννοήσωμεν τίνι προσίεμεν, καὶ ὑπὲρ τίνων, καὶ τί βουλόμενοι ἀνύσαι. D θεῷ προσίεμεν, ὃν τὰ σεραφὶμ ἰδόντα τὰς ὄψεις ἀπέστρεψαν, οὐ φέροντα τὴν λαμπηδόνα, ὃν ἡ γῆ βλέπουσα τρέμει· θεῷ προσίεμεν, τῷ φῶς οἰκοῦντι ἀπρόσιτον, καὶ προσίεμεν, ὑπὲρ γεέννης ἀπαλλαγῆς, ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ἀφέσεως, ὑπὲρ τοῦ λυθῆναι τὰς ἀφορήτους ἡμῖν τιμωρίας ἐκείνας, ὑπὲρ τοῦ τῶν οὐρανῶν τυχεῖν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκεῖ. προσπέσωμεν τοίνυν καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ διανοίᾳ, ἵνα αὐτὸς ἀναστήσῃ κειμένους· μετὰ ἐπιεικείας διαλεχθῶμεν καὶ E πραότητος ἁπάσης. καὶ τίς οὕτως ἄθλιος φησὶ καὶ ταλαίπωρος, ὡς ἐν εὐχῇ μὴ γενέσθαι ἐπιεικής; ὁ μετὰ ἀρᾶς εὐχόμενος καὶ θυμοῦ πληρῶν ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἐχθρῶν καταβοῶν. εἰ μὲν βούλει κατηγορεῖν, σαυτοῦ κατηγόρει· εἰ βούλει τὴν γλῶτταν ἀκονᾷν καὶ θήγειν, κατὰ τῶν σῶν ἁμαρτημάτων· καὶ μὴ τί ἕτερός σε εἰργάσατο κακὸν εἴπῃς, ἀλλὰ τί σὺ σαυτὸν εἰργάσω. τοῦτο γάρ μάλιστά ἐστι κακόν.

οὐδὲ

οὐδὲ γὰρ ἕτερός σε τὶς ἀδικῆσαι δυνήσεται, ἂν μὴ σὺ σαυτὸν ἀδικῇς. ὥστε εἰ κατὰ τῶν ἀδικούντων ὁρμᾶσθαι βούλει, κατὰ σαυτοῦ πρόσελθε πρώτου. οὐδεὶς ὁ κωλύων. ὡς ἂν κατὰ ἑτέρου προσέλθῃς, μείζονα ἀδικηθεὶς ἀπῆλθες. τίνα δὲ ὅλως ἀδικίαν ἔχεις εἰπεῖν; ὅτι ὁ δεῖνα ὕβρισε καὶ ἥρπασε καὶ κινδύνοις περιέβαλεν; ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἠδικῆσθαι· ἀλλ' ἐὰν νήφωμεν, καὶ ὠφελῆσθαι τὰ μέγιστα. ὁ γὰρ ἠδικημένος, ὁ ταῦτα ποιήσας ἐστὶν, οὐχ ὁ παθών. καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστι τῶν πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅτι οὐδὲ ἴσμεν τίς ποτέ ἐστιν ὁ ἀδικούμενος, καὶ τίς ὁ ἀδικῶν. ὡς εἰ τοῦτο ᾔδειμεν καλῶς, οὐχ ἂν ἑαυτούς ποτε ἠδικήσαμεν, οὐκ ἂν καθ' ἑτέρων ηὐξάμεθα, μαθόντες ὅτι παρ' ἑτέρου ἀδυνατοῦμεν παθεῖν κακῶς. οὐδὲ γὰρ τὸ ἁρπάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἁρπάζειν κακόν. ὥστε εἰ μὲν ἥρπασας, κατηγόρει σαυτοῦ· εἰ δὲ ἡρπάγης, καὶ εὔχου ὑπὲρ τοῦ ἡρπακότος, ὅτι σε τὰ μέγιστα ὤνησεν. εἰ γὰρ καὶ μὴ τοιαύτη ἡ γνώμη τοῦ πεποιηκότος, ἀλλὰ σὺ τὰ μέγιστα ὠφελήθης, ἂν γενναίως ἐνέγκῃς. ἐκεῖνον μὲν γὰρ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ θεῖοι ταλανίζουσι νόμοι· σὲ δὲ, τὸν ἠδικημένον, καὶ στεφανοῦσι καὶ ἀνακηρύττουσιν. οὐδὲ γὰρ εἰ πυρέττοντός τις ἥρπασε πεπληρωμένον ἀγγεῖον ὕδωρ ἔχον, καὶ ἐνεφορήθη τῆς βλαβερᾶς ἐπιθυμίας, [οὐ] τὸν ἁρπαγέντα εἴποιμεν ἂν ἠδικῆσθαι, ἀλλὰ τὸν ἁρπάσαντα· τὸν γὰρ πυρετὸν ηὔξησε, καὶ τὴν νόσον χαλεπωτέραν ἐποίησε. τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ φιλοχρηματοῦ καὶ φιλαργύρου λογίζου. καὶ γὰρ οὗτος πυρέττων πολλῷ χαλεπώτερον ἐκείνου διὰ τῆς ἁρπαγῆς ταύτης τὴν φλόγα ἀνῆψε τὴν ἑαυτοῦ. καὶ ξίφος δὲ εἴ τις μαινόμενος ἁρπάσας παρόντος ἑαυτὸν διεχειρίσατο, τίς ἦν ὁ ἠδικημένος; ὁ ἁρπαγεὶς, ἢ ὁ ἁρπάσας; εὔδηλον ὅτι ὁ ἁρπάσας. οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τῆς τῶν χρημάτων ἁρπαγῆς τὸ αὐτὸ τοῦτο ψηφιζώμεθα. ὅπερ γὰρ μαινομένῳ ξίφος, τοῦτο καὶ φιλαργύρῳ πλοῦτος· μᾶλλον δὲ καὶ χαλεπώτερον. ὁ μὲν γὰρ μαινόμενος, τὸ ξίφος λαβὼν καὶ ὠθήσας διὰ ἑαυτοῦ, τῆς τε μανίας ἀπηλλάγη, καὶ οὐκ ἔτι δευτέραν λαμβάνει πληγήν· ὁ δὲ φιλάργυρος μυρία χαλεπώτερα ἐκείνου τραύματα καθ' ἑκάστην δέχεται τὴν ἡμέραν, οὐκ ἀπαλλάττων τῆς μανίας ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπιτείνων μειζόνως. καὶ ὅσῳπερ ἂν λάβῃ πλείονα τραύματα, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπόθεσιν ἑτέροις παρέχει πληγῆς χαλεπωτέρας. ταῦτ' οὖν ἐννοήσαντες, φύγωμεν τουτὶ τὸ ξίφος, φύγωμεν τὴν μανίαν· ὀψέ ποτε νήψωμεν. καὶ γὰρ καὶ ταύτην ἀρετὴν σωφροσύνην δεῖ καλεῖν, οὐχ ἧττον ἐκείνης τῆς παρὰ πᾶσι νενομισμένης. ἐκεῖ μὲν γὰρ, πρὸς μίαν ἐπιθυμίας τυραννίδα ἡ πάλη γίνεται· ἐνταῦθα δὲ, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἐπιθυμιῶν περιγίνεσθαι δεῖ. οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἀφρονέστερον τοῦ χρημάτων δούλου.
δοκεῖ

Nemo enim poteſt iniuriam tibi inferre, præter teipſum. Quare ſi iniuriatos tibi perſequi cupis, teipſum primò inuadas, nullus enim prohibet: nam ſi alium aggredieris, maiori iniuria preſſus iacebis. Quas vero iniurias alterius aduerſus te dicere potes, quia tibi ſcilicet alius conuitiatus eſt, alius te percuſſit, alius tua rapuit, alius in pericula iniecit? Sed non eſt hoc iniuriam pati: verum ſi vigilanter inſpicimus, non paruo emolumento
A iuuari: non enim qui paſſus eſt, ſed qui fecit, iniuriam patitur. Omnium certè malorum hæc cauſa eſt, quia nec intelligimus quidem quis facit, & quis patitur iniuriam. Nam ſi rectè intelligeremus, non iniurijs noſipſos vexaremus aduerſus alium orantes, cùm certiores eſſemus, neminem in terris poſſe nobis officere: non enim tua rapi, ſed aliena te rapere, tibi malum eſt. Quare ſi rapuiſti, acerrimè teipſum accuſa: ſin verò alius tua rapuit, non parua tibi ſedulitate orandum pro illo eſt, qui tibi maximè profuit. Nam & ſi
B non ea mente fecerit, plurimum tamen tibi contulit, dummodo tu viriliter, ac magno animo perferas. Illum quippe tam homines, quam diuinæ literæ miſerantur: te autem qui patienter iniuriam pertuliſti, & corona donant, & æternis præconijs laudant. Quemadmodum enim ſi quis febricitans, plenum frigidiſſima vas aqua rapuerit ab aliquo, & & cum peſtiferam bibendi cupiditatem expleuerit, & morbum vehementer auxerit, non eum vnde aqua rapta eſt, ſed eum qui rapuit,
C læſum eſſe, & ſibiipſi iniuriatum cenſemus: ſic certè de auaris atque rapacibus cogitare debemus. Peiore namque iſti febri laborantes, per alienarum rerum rapinam ſuam ipſorum flammam incendunt. Et ſi quiſpiam furore concitus, gladio à latere cuiuſpiam rapto, ſeipſum inuaſerit: nónne qui rapuit, ſibiipſi iniuriam intulit, cum is à quo enſis raptus fuit, nulla ſit vexatus iniuria? Hoc ipſum ergo in pecuniarum quoque rapina fieri iudicemus. Sicut enim periculoſiſſimum eſt furioſo, ſi enſem teneat: ſic diuitiarum cumulus a-
D uaro pernicioſus, immo verò etiam multò magis. Inſanus enim ille mucrone ad ſeipſum conuerſo, à furore liberatus quieuit, nec vllum poſtea vulnus accipit: rapax verò atque auarus poſteaquam ſemel ſeipſum percuſſerit, mille indies vulneribus laceratur. Non enim poteſt à cupiditate ſeipſum rapiendo vindicare, ſed illam potius auget: & quantò plura, maioraque vlcera ſibi præparauerit, tantò inconſideratius ad alia ruit. Hæc igitur nobiſcum quotidie verſantes, magno hunc
E mucronem ſtudio fugiamus, inhorreſcamus iſtam inſaniam: non parũ faciemus ſi aliquando, quãuis tardè, ab hac liberati, temperiem colemus. Non .n. minus hæc virtus modeſtia poteſt appellari, quam illa cui hoc vocabulum vulgò accõmodatur. Ibi enim aduerſus vnam cupiditatem certatur, hic multæ ac variæ cupiditates extirpandæ ſunt: nihil eſt quippe amentius, nihil deterius eo, qui pecuniæ ſeruit.
Domi-

Digitized by Google

Dominari videtur, cùm ſeruiat: imperare cæteris credit, cùm à viliſſima metallorũ ſibi materia imperetur: vinculis ſeipſum vehementius coarctando gaudet, cùm ferocior propter maiorem rerum copiam aduerſus ipſum beſtia inſurrexerit, lætatur, & cupiditate vinctus, gaudet & exultat: cumque à rabido iſto auaritiæ cane opprimi ſe videat, nec vinculis arcere, nec inedia eum conſumere parat, ſed largiora ei pabula præbet, quibus & fortior factus, maiore vi aduerſus miſerum inſiliat. Hæc igitur omnia cogitantes, diſſoluamus vincula quibus ligati ſumus, interimamus atrociſſimam hanc feram, quæramus remedium morbi, liberem⁹ nos à furore: vt quiete animi ſereniſſima, & ſanitate potiti, ad tutiſſimum ſecurumque deducamur portum, atque æterna bona conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LIII.

[*in Gr. Codd. eſt LII.*]

Ex capite XV.

Et egreſſus inde Ieſus, receſſit in partes Tyri & Sidonis: & ecce mulier Cananæa à finibus illis egreſſa clamauit dicens ei: Miſerere mei fili Dauid, filia male à dæmonio vexatur.

MArcus autem ait, quia cum in domũ veniſſet, latêre nõ potuit. Quamobrem autem in illas partes profectus eſt? Quum obſeruationem ciborum contemnendam eſſe docuiſſet, tunc recto itinere ac ordine progrediens, gentibus etiam ianuam aperit. Sic & Petrus, cùm ſoluere has obſeruationes iuſſus eſſet, tunc ad Cornelium
Act. 10. b. miſſus fuit. Si verò quiſpiam dixerit, & quónam modo cùm diſcipulis iniunxerit, dicens:
Supr. 10. a. *In viam gentium ne abieritis*, ille ipſe abiit? Primùm illud adducemus, quia non tenebatur ipſe, quæ diſcipulis ſeruanda præcepit, omnino cõſeruare deinde: quia nõ vt prædicaturus
Mar. 7. c. illuc acceſſit, quod denotauit Marcus dicens, quoniam & occultauit ſeipſum, & non latuit. Quemadmodum enim rerum conſequentia poſtulabat, ne ad gentes primùm proficiſceretur, ſic non erat humanitatis, vltrò venientes repellere: nam ſi fugientes ſequendi ſunt, multò magis ſequentes expectandi. Conſidera igitur omni beneficio dignam mulierem fuiſſe: non enim auſa fuit in Iudæam abire, quando ſeipſam indignam putabat. Niſi enim is timor eam deterruiſſet, Hieruſalem ipſam profectò petiiſſet: quod partim ardore fidei ſuæ, partim quia terminos ſuos egreſſa fuerat, comprobatur. Nonnulli autem & allegoricè iſtud exponunt, dicentes: quia quando à Iudæa Chriſtus exiuit, tunc & eccleſia gentium terminos ſuos egreſſa, adire ipſum auſa eſt. *Obliviſcere namque*, ait, *populum tu-*
Pſal. 44. c. *um & domum patris tui*. Tam enim Chriſtus, quàm mulier illa egreſſi à terminis ſuis, conuenire, & colloqui potuerunt. *Ecce namque*, inquit, *mulier Chananæa egreſſa à finibus ſuis.* Accu-

δοκεῖ κρατεῖν, κρατούμενος· δοκεῖ κύριος εἶναι δοῦλος ὤν· καὶ δεσμὰ περιθεὶς ἑαυτῷ, χαίρει· χαλεπώτερον τὸ θηρίον ἐργαζόμενος, εὐφραίνεται· καὶ αἰχμάλωτος γινόμενος, ἀγάλλεται καὶ πηδᾷ· καὶ ὁρῶν κύνα λυττῶντα καὶ ἐφαλλόμενον αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, δῆσαι δέον καὶ λιμῷ τῆξαι, ὁ δὲ καὶ ἄφθονον αὐτῷ παρέχει τὴν τροφὴν, ἵνα μειζόνως ἐφάλληται καὶ φοβερὸς ᾖ. ταῦτ' οὖν πάντα ἐννοοῦντες λύσωμεν τὰ δεσμά· ἀνέλωμεν τὸ θηρίον· ἀπελάσωμεν τὴν
A νόσον· ἐκβάλωμεν τὴν μανίαν ταύτην, ἵνα γαλήνης ἀπολαύσωμεν καὶ ὑγιείας καθαρᾶς, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἡδονῆς εἰς τὸν εὔδιον καταπλεύσαντες λιμένα, τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ] καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

B ὉΜΙΛΊΑ ΝΒʹ

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα· ἐλέησόν με κύριε υἱὲ Δαυΐδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.

Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν. τί δαὶ ὅλως ἀπῄει εἰς τὰ μέρη ταῦτα; ὅτε τῆς τῶν βρωμάτων παρατηρήσεως αὐτοὺς ἀπήλλαξε, τότε καὶ τοῖς
C ἔθνεσι θύραν ἀνοίγει λοιπὸν, ὁδῷ προβαίνων. ὥσπερ οὖν καὶ Πέτρος, πρότερον τοῦτον ἐπιταγεὶς λῦσαι τὸν νόμον, πέμπεται πρὸς τὸν Κορνήλιον. εἰ δὲ λέγοι τις, πῶς οὖν τοῖς μαθηταῖς λέγων εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ « ἀπέλθητε, ταύτην προσίεται; πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐ- « ροῦμεν, ὅτι οὐχ' ὥσπερ ἐπέταξε τοῖς μαθηταῖς, τούτοις καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνος ἦν· δεύτερον δὲ, ὅτι οὐδὲ ὡς κηρύξων ἀπῆλθεν. ὅπερ καὶ ὁ Μάρκος αἰνιττόμενος ἔλεγεν· ὅτι καὶ ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ οὐκ ἔλαθεν. ὥσ- « περ δὲ τὸ μὴ δραμεῖν ἐπ' αὐτοὺς πρώτους, τῆς ἀκο-
D λουθίας τῶν πραγμάτων ἦν· οὕτω τὸ προσερχομένους διώκειν, ἀνάξιον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας. εἰ γὰρ τοὺς φεύγοντας διώκειν ἐχρῆν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς διώκοντας φεύγειν οὐκ ἔδει. ὅρα γοῦν πῶς ἐστιν εὐεργεσίας ἁπάσης ἀξία ἡ γυνή. οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησεν ἐλθεῖν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, φοβουμένη καὶ ἀναξίαν ἑαυτὴν τιθεμένη. ὅτι γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν ἐκεῖ παρεγένετο ἂν, δῆλον καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης σφοδρότητος, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὁρίων αὐτῆς ἐξελθεῖν. τινὲς δὲ καὶ ἀλληγοροῦντές φα-
E σιν, ὅτι ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὁ Χριστὸς, τότε αὐτῷ προσελθεῖν ἐτόλμησεν ἡ ἐκκλησία, καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς ἐξελθοῦσα. ἐπιλάθου « γάρ φησι τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός « σου. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν ὁρίων αὐτοῦ ἐξῆλθε, καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς. καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν συντυχεῖν ἀλλήλοις. ἰδοὺ γὰρ γυνὴ Χα- « ναναία, φησὶν, ἐξελθοῦσα ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς. «

κατηγορεῖ

Digitized by Google

κατηγορεῖ τὴν γυναῖκα ὁ εὐαγγελιστής, ἵνα δείξῃ τὸ θαῦμα, καὶ αὐτὴν ἀνακηρύξῃ μειζόνως. καὶ γὰρ ἀκούσας χαναναίαν, ἀναμνήσθητι τῶν παρανόμων ἐκείνων ἐθνῶν, οἳ καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους ἐκ βάθρων ἀνέτρεψαν. μνησθεὶς δὲ αὐτῶν, ἐννόει καὶ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας τὴν δύναμιν. οἱ γὰρ ἐκβληθέντες ἵνα μὴ διαστρέψωσιν ἰουδαίους, οὗτοι τοσοῦτον ἐφάνησαν τῶν ἰουδαίων ἐπιτηδειότεροι, ὡς καὶ ἐξιέναι ἐκ τῶν ὁρίων καὶ προσιέναι τῷ χριστῷ, ἐκείνων καὶ πρὸς αὐτοὺς A ἐρχόμενον ἐλαυνόντων. προσελθοῦσα τοίνυν οὐδὲν ἕτερον, φησὶν ἀλλ' ἐλέησόν με, καὶ πολὺ διὰ [τῆς] κραυγῆς πεποίηκε τὸ θέατρον. καὶ γὰρ ἦν θέαμα ἐλεεινὸν, γυναῖκα ἰδεῖν βοῶσαν μετὰ συμπαθείας τοσαύτης, καὶ γυναῖκα μητέρα καὶ ὑπὲρ θυγατρὸς δεομένην, καὶ θυγατρὸς οὕτω κακῶς διακειμένης. οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν τοῦ διδασκάλου τὴν δαιμονῶσαν ἀγαγεῖν, ἀλλ' ἀφεῖσα οἴκοι κεῖσθαι αὐτὴ τίθησι τὴν ἱκετηρίαν, καὶ λέγει τὸ πάθος μόνον, καὶ οὐδὲν B πλέον προστίθησιν, οὐδὲ ἕλκει τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν οἰκίαν καθάπερ ὁ βασιλικὸς ἐκεῖνος, λέγων· ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου, καὶ κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου· ἀλλὰ καὶ τὴν συμφορὰν διηγησαμένη, καὶ τῆς νόσου τὴν ἐπίτασιν, τὸν ἔλεον τοῦ δεσπότου προβάλλεται, καὶ κράζει μεγάλα. καὶ οὐ λέγει, ἐλέησον τὴν θυγατέρα μου, ἀλλ' ἐλέησόν με. ἐκείνη μὲν γὰρ ἀναίσθητός ἐστι τοῦ πάθους· ἐγὼ δὲ ἡ τὰ μυρία πάσχουσα εἰμὶ δεινά· ἡ μετὰ αἰσθήσεως νοσοῦσα· ἡ μετὰ τοῦ εἰδέναι μαινομένη. C ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. τί τὸ καινὸν καὶ παράδοξον; τοὺς μὲν ἰουδαίους, καὶ ἀγνωμονοῦντας ἐνάγει, καὶ βλασφημοῦντας παρακαλεῖ, καὶ πειράζοντας οὐκ ἀφίησι· τὴν δὲ ἐπιτρέχουσαν αὐτῷ καὶ παρακαλοῦσαν καὶ δεομένην, καὶ οὔτε νόμῳ οὔτε προφήταις ἐντραφεῖσαν, καὶ τοσαύτην εὐλάβειαν ἐπιδεικνυμένην, ταύτην οὐδὲ ἀποκρίσεως ἀξιοῖ. τίνα οὐκ ἂν τοῦτο ἐσκανδάλισεν, ὁρῶντα τὰ ἐναντία τῇ φήμῃ γινόμενα; καὶ γὰρ ἤκουσαν, ὅτι περιῄει τὰς κώμας θεραπεύων· ταύτην D δὲ ἐλθοῦσαν, διακρούεται. τίνα δὲ οὐκ ἂν ἐπέκλασε τὸ πάθος καὶ ἡ ἱκετηρία, ἣν ἐποιεῖτο ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς οὕτω κακῶς διακειμένης; οὐδὲ γὰρ ὡς ἀξία οὖσα, οὐδὲ ὡς ὀφειλὴν ἀπαιτοῦσα οὕτω προσῆλθεν, ἀλλ' ἐλεηθῆναι ἠξίου, καὶ τὴν συμφορὰν τὴν οἰκείαν ἐξετραγῴδει μόνον, καὶ οὐδὲ ἀποκρίσεως ἀξιοῦται. τάχα πολλοὶ τῶν ἀκουόντων ἐσκανδαλίσθησαν· ἐκείνη δὲ οὐκ ἐσκανδαλίσθη. καὶ τί λέγω, τῶν ἀκουσάντων; καὶ γὰρ οἶμαι καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς παθεῖν τι πρὸς τὴν συμφορὰν τῆς γυναικὸς, καὶ διαταραχθῆναι E καὶ ἀθυμῆσαι. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταραχθέντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν· δὸς αὐτῇ τὴν χάριν, ἀλλὰ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. καὶ γὰρ ἡμεῖς ὅταν βουληθῶμεν τινὰ πεῖσαι, τἀναντία πολλάκις λέγομεν. ὁ δὲ χριστὸς φησὶν, οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

τί οὖ

Accuſare mulierem euangeliſta videtur, vt & miraculum oſtendat, & ipſam laude dignam fuiſſe cõfirmet. Cùm .n. audiueris Chananæã, non poteris nõ meminiſſe iniquiſſimarum illarum gentium, apud quas etiam leges ipſius naturæ funditus euerſæ fuerant: quod cùm memoria repetieris, virtutem quoque aduentus Chriſti diligentius cogita. Qui enim eiecti ſunt, ne Iudæos peruerterent, hi adeò ipſis Iudæis meliores fuerunt, vt terminis ſuis relictis, A ad Chriſtum accederent, cùm Iudæi ad ipſos venientẽ extruſerunt. Cùm igitur acceſſiſſet mulier, nihil aliud, niſi miſerere mei exclamabat, & ingens ſpectaculum clamore ſuo cõcitauit. Erat enim certè miſerabilis quædã res, mulierem, aſpicere tam magno dolore coactã exclamare: mulierem, inquam, & matrem, & pro filia quæ malè vexabatur, miſerabilis res erat exclamantem præ dolore aſpicere. Nec enim auſa fuit ad magiſtri & domini cõſpectũ dæmoniacam filiam adducere, ſed illa domi iacere dimiſſa, ſola ipſa ad ſupplicandum profi-B ciſcitur: & morbi quidem genus exponit tantummodo, nec quicquam addit, medicum autem non domum ſuam vt regulus ille adducere conatur, qui dicebat: *Veni & impone manum tuam, & deſcende antequam moriatur puer meus*: (Supr. 9. 18.) ſed calamitatibus ſuis expoſitis, & morbi magnitudine narrata, miſericordiam à domino poſtulabat vehementius clamans. Nec dicit miſerere filiæ meæ: ſed, *miſerere mei: nam illa inſenſata iacet*, ego verò illa ſum quam ſenſus morbi non fugit, quæ ſentiens atque C intelligens inſanio, mille vexor ærumnis. *Ipſe autem non reſpondit ei verbum*. Quam novum atque inauditum hoc eſt: Iudæos ingratos rationibus etiam inducit, & blaſphemantes rogat, & tentantes non negligit: hanc autem quæ ſponte venit, quæ deprecabatur & ſupplicabat, quæ quanquam nulla lege, nullis prophetis fuit commonita, tamen cum reuerentia acceſſit, nec reſponſo quidem dignam putare videtur. Et quis non moueretur, cùm aliter quàm fama prædicaret, fieri videret? Audierunt certè quia ciuitates & D vicos Iudææ circumiens, ægrotos curabat, & hanc vident mala ſua deplorantem depelli. Quis porrò miſericordia flexus non fuiſſet, cùm ita humiliter illam ꝓ laborante filia ſupplicare oculis cerneret? nec enim quaſi digna, nec quaſi debitum efflagitans adijt, ſed miſericordiam petebat, & calamitates ſuas tragica oratione narrabat, nec reſponſo digna viſa fuit. Multi forſan eorum qui audiebant, ſcandalum paſſi ſunt, ipſa verò nec commota quidem fuit. Quid dico multos audientium, vbi E & diſcipulos ipſos calamitate mulieris commotos fuiſſe, atque turbatos arbitror? nec tamen auſi fuerunt dicere, concede ipſi quod petit. *Sed accedentes diſcipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Nos enim cùm volumus vt auditorum animum noſtra oratio penetret, contraria ſæpenumero dicimus. Chriſtus verò ait: *Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael.* (Ioan. 7. 8.)

Quid

Digitized by Google

Quid igitur mulier, poſteaquam hoc audiuit, num tacuit, ac deſtitit, aut alacritatem remiſit? nequaquã: ſed magis inſtabat. At nos haud ita: verũ quum quod volumus nõ aſſequimur, deſiſtimus: quum ꝓpterea magis inſtare oporteret. Atqui quem non perplexum reddidiſſet iſta reſponſio? Sufficiens equidem erat Chriſti ſilentium, vt illam in deſperationem conijceret: reſponſio verò id multo magis efficiebat. Quum enim videret patronos etiã ipſos repulſam paſſos fuiſſe, ac perplexos eſſe, audiretque rem iſtam fieri non poſſe, iſtud ſanè ſufficiens erat vt ipſam in permagnam deſperationem deijceret. Attamen non deſperauit mulier: ſed quum videret patronos ſuos nihil efficere, pulchra quadam inuerecundia inuerecunda fuit. Antea enim in conſpectũ venire non audebat (clamat enim, inquit. poſt nos) quãdo verò cõſentaneum erat vt ipſa rebus deſperatis longius abiret, tunc ꝓpius etiam accedit, atq; adorat, dicens: *Domine, adiuua me.* Quid hoc eſt, mulier? num plus fiduciæ habes q̃ apoſtoli? num plus viriũ? Fiduciæ quidẽ, inquit, & viriũ nequaquã, quin & pudore abundè ſuffundor: attamen ipſam inuerecundiam ꝓ ſupplicatione propono. Meam, ſpero, fiduciam & libertatem reuerebitur. Sed quid hoc? an non audiuiſti ipſum dicentem, *Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael?* Audiui, inquit: ſed ipſe dominus eſt. Propterea nõ dicebat, ora & precare: ſed, *adiuua me.* Quid igitur ipſe Chriſtus? ne iſtis quidẽ fuit contentus, ſed rurſum deſperationẽ auxit, dicens: *Nõ eſt bonũ ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Ita quãdo reſpõſum ei dedit, tunc magis, quàm prius ſilentio exulcerauit: ac non iam ad alios cauſam traducit, nec ſe non eſſe miſſum affirmat: ſed quantò illa feruentius orat, tantò ipſe vehemẽtius retrudit: nec oues Iudęos amplius, ſed filios, ipſam verò canem appellat. Quid igitur mulier? Ab ipſis Chriſti verbis deprecatoriam orationẽ concedit: Nam & ſi canis ſum,

Ioan. 6. g.

inqt, non tamẽ penitus aliena ſum. Rectè igitur Chriſtus dicebat, in iudicium ſe in mundũ veniſſe. Philoſophatur alienigena fœmina, & dum cõtemnitur, ſingularem patientiam, pręcipuamq; fidem oſtendit. Iudæi verò tanto affecti honore, tot tantiſq; miraculis admoniti, mala pro bonis referunt. Non enim ignoro, inquit, quin neceſſaria hæc alimenta filiis ſeruanda ſint: veruntamen cur ego vetor, etiam ſi canis ſum? Nam ſi nefas eſt quicquã accipere, nec micæ quidem ſumẽdæ ſunt: ſin verò licet quodammodo participare canibus, nõ omnino ipſa prohibeor, ſed potius hac ratione participare debeo. Hæc de cauſa certè Chriſt' eam repellebat, nouerat enim ipſam ita dicturam: ideo negabat gratiam, vt philoſophiam eius omnibus patefaceret, nõ quia curare filiam eius nolebat, quam certè curauit: ſed quod ad Cẽ-

Supr. 8. a.

turionem dixit, *Ego veniens curabo ipſum*: vt reuerentiam, & fidem illius nos perdiſcamus,

Supr. 8. b. Mar. 5. c. & Luc. 8. g. Ioan. 4. c, d.

ac audiamus dicentem: *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum,* quodq; in fluxum ſanguinis patiente fecit: *Ego,* inqt, *noui virtutem ex me egreſſam:* vt & miraculum, & fides illius pateret: quod

τί οὖν ἡ γυνή; ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσεν, ἐσίγησεν; ἢ ἀ-
πέστη; ἢ καθυφῆκε τῆς προθυμίας; οὐδαμῶς. ἀλλὰ
μᾶλλον ἐπέκειτο. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως· ἀλλ' ὅταν
μὴ τύχωμεν ἀφιστάμεθα, δέον διὰ τοῦτο ἐπικεῖσθαι
μᾶλλον. καίτοι τίνα οὐκ ἂν ἐξηπόρησε τοῦτο τὸ ῥη-
θέν; ἱκανὴ μὲν οὖν καὶ ἡ σιγὴ εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὴν
ἐμβαλεῖν· ἡ δὲ ἀπόκρισις, καὶ πολλῷ μᾶλλον [ἐπιζ.]
τὸ γὰρ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τοὺς συνηγόρους ἐξαπορηθέντας
ἰδεῖν, καὶ τὸ ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ πρᾶγμα γενέσθαι ἀμή-
A χανον, εἰς ἄφατον ἀπορίαν ἐνέβαλεν. ἀλλ' ὅμως
οὐκ ἠπόρει ἡ γυνή· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν οὐδὲν ἰσχύον-
τας τοὺς προστάτας, ἀπηναισχύντησε καλὴν ἀναι-
σχυντίαν. πρὸ τούτου μὲν γὰρ οὐδὲ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐ-
τόλμα· κράζει γάρ φησιν ὄπισθεν ἡμῶν· ὅτε δὲ εἰ- "
κὸς ἦν αὐτὴν καὶ πορρωτέρω ἀπελθεῖν ἐξαπορη-
θεῖσαν, τότε καὶ ἐγγυτέρω ἔρχεται καὶ προσκυνεῖ
λέγουσα· κύριε βοήθει μοι. τί τοῦτο ὦ γύναι; μὴ γὰρ "
μείζονα παῤῥησίαν ἔχεις τῶν ἀποστόλων; μὴ γὰρ πλεί-
ονα ἰσχύν; παῤῥησίαν μὲν καὶ ἰσχύν φησιν οὐδαμῶς,
B ἀλλὰ καὶ αἰσχύνης γέμω· ἀλλ' ὅμως αὐτὴν τὴν ἀναι-
σχυντίαν ἀντὶ ἱκετηρίας προβάλλομαι. αἰδεσθή-
σεταί μου τὴν παῤῥησίαν. καὶ τί τοῦτο; οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ
λέγοντος· [ὅτι] οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβα- "
τα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ; ἤκουσα φησίν, ἀλλ' "
αὐτὸς κύριός ἐστι· διόπερ οὐδὲ ἔλεγε· παρακάλεσον
καὶ δεήθητι· ἀλλὰ βοήθει μοι. τί οὖν ὁ χριστός; οὐδὲ ἐν τού-
τοις ἠρκέσθη· ἀλλ' ἐπιτείνει τὴν ἐξαπόρησιν πάλιν,
λέγων· οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ "
δοῦναι τοῖς κυναρίοις. καὶ ὅτε ἠξίωσεν αὐτὴν λόγου, τότε "
C μειζόνως ἐπέπληξεν ἢ διὰ τῆς σιγῆς· καὶ οὐκ ἐπὶ ἑ-
τέρους μεταφέρει τὴν αἰτίαν, οὐδὲ λέγει, οὐκ ἀπεστάλην·
ἀλλ' ὅσῳ ἐπιτείνει ἐκείνη τὴν ἱκετηρίαν, τοσούτῳ καὶ
αὐτὸς τὴν παραίτησιν ἐπιτείνει· καὶ οὐκ ἔτι πρόβατα
αὐτοὺς καλεῖ, ἀλλὰ τέκνα, καὶ αὐτὴν κυνάριον. τί οὖν
ἡ γυνή; ἀπ' αὐτῶν τῶν αὐτοῦ ῥημάτων πλέκει τὴν συνη-
γορίαν. εἰ γὰρ κυνάριον εἰμί φησιν, οὐκ εἰμὶ ἀλλο-
τρία. δικαίως ἔλεγεν ὁ χριστός. εἰς κρίμα ἐγὼ ἦλ- "
θον. ἡ γυνὴ φιλοσοφεῖ, καὶ καρτερίαν ἐπιδείκνυται πολ- "
λὴν καὶ πίστιν. καὶ ταῦτα ὑβριζομένη· ἐκεῖνοι δὲ θερα-
D πευόμενοι καὶ τιμώμενοι τοῖς ἐναντίοις ἀμείβονται. ὅτι
μὲν γὰρ ἀναγκαία ἡ τροφὴ τοῖς τέκνοις φησίν, οἶδα
κἀγώ· πλὴν οὐδὲ ἐγὼ κεκώλυμαι, κυνάριον οὖσα.
εἰ μὲν γὰρ μὴ θέμις λαβεῖν, οὐδὲ τῶν ψιχίων μεταλα-
βεῖν θέμις· εἰ δὲ κἂν ἐκ μικροῦ δεῖ κοινωνεῖν, οὐδὲ ἐγὼ
κεκώλυμαι κἂν κυνάριον ὦ· ἀλλὰ καὶ ταύτῃ μά-
λιστα μετέχω, εἰ κυνάριον εἰμί. διὰ ταῦτα ἀνεβάλ-
λετο ὁ χριστός. ἐροῦσαν γὰρ ταῦτα ᾔδει. διὰ ταῦτα
ἠρνεῖτο τὴν δόσιν, ἵνα δείξῃ αὐτῆς τὴν φιλοσοφίαν.
εἰ γὰρ μὴ δοῦναι ἔμελλεν, οὐδ' ἂν μετὰ ταῦτα ἔδω-
E κεν, οὐδ' ἂν ἐπεστόμισεν αὐτὴν πάλιν· ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ
τοῦ ἑκατοντάρχου ἐποίησε λέγων· ἐγὼ ἐλθὼν θερα- "
πεύσω αὐτόν. ἵνα μάθωμεν ἐκείνου τὴν εὐλάβειαν "
καὶ ἀκούσωμεν αὐτοῦ λέγοντος· οὐκ εἰμὶ ἄξιος "
ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς "
αἱμοῤῥοούσης ποιεῖ λέγων· ἐγὼ οἶδα δύναμιν ἐξελ- "
θοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἵνα κατάδηλον αὐτῆς τὴν πίστιν ποιήσῃ. "
καὶ ὅπερ

καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς σαμαρείτιδος, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐδὲ ἐλεγχομένη ἀφίσταται, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. οὐ γὰρ ἐβούλετο κρυβῆναι τοσαύτην γυναικὸς ἀρετήν. ὥστε οὐχ ὑβρίζοντος ἦν ἅπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ ἐκκαλουμένου, καὶ τὸν ἀποκείμενον θησαυρὸν ἐκκαλύπτοντος. σὺ δέ μοι μετὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ὅρα καὶ τὴν πίστιν. αὐτὸς μὲν γὰρ, τέκνα ἐκάλεσε τοὺς ἰουδαίους· αὕτη δὲ, οὐκ ἠρκέσθη τούτοις, ἀλλὰ καὶ κυρίους ὠνόμασε. τοσοῦτον ἀπεῖχεν ἀλγῆσαι τοῖς ἑτέρων ἐγκωμίοις. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια φησὶν, ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων, ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. εἶδες γυναικὸς σύνεσιν, πῶς οὐδὲ ἀντειπεῖν ἐτόλμησεν, οὐδὲ ἐδήχθη τοῖς ἑτέρων ἐπαίνοις, οὐδὲ ἠγανάκτησε τῇ ὕβρει; εἶδες εὐτονίαν; αὐτὸς ἔλεγεν, οὐκ ἔστι καλόν· αὕτη δὲ ἔλεγε, ναὶ κύριε. αὐτὸς τέκνα ἐκάλει· αὕτη δὲ καὶ κυρίους. αὐτὸς κύνα ὠνόμασεν, αὕτη δὲ καὶ τὸ ἔργον τοῦ κυναρίου προσέθηκεν. εἶδες ταύτης τὴν ταπεινοφροσύνην; ἄκουσον ἰουδαίων μεγαληγορίαν. σπέρμα ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ γεγεννήμεθα. ἀλλ᾽ οὐχ [οὕτως] αὕτη· ἀλλὰ κυνάριον ἑαυτὴν καλεῖ, καὶ κυρίους ἐκείνους. διὰ δὴ τοῦτο γέγονε τέκνον. τί οὖν ὁ χριστός; ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις. διὰ γὰρ τοῦτο ἀνεβάλλετο, ἵνα τοῦτο ἀναβοήσῃ τὸ ῥῆμα· ἵνα στεφανώσῃ τὴν γυναῖκα. γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἡ μὲν πίστις σου, καὶ μειζόνων τούτων ἀνύσαι δυνατή· πλὴν γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. αὕτη συγγενὴς ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τῇ λεγούσῃ· γενηθήτω ὁ οὐρανὸς, καὶ ἐγένετο. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. εἶδες πῶς οὐ μικρὸν καὶ αὕτη εἰσήνεγκεν εἰς τὴν ἰατρείαν τοῦ θυγατρίου; διὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ εἶπεν ὁ χριστὸς, ἰαθήτω σου τὸ θυγάτριον· ἀλλὰ, μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ κολακείας ἦν τὰ ῥήματα· ἀλλὰ πολλὴ τῆς πίστεως ἡ δύναμις. τὴν γοῦν ἀκριβῆ βάσανον αὐτῆς καὶ ἀπόδειξιν, τῇ τῶν πραγμάτων ἐπέτρεψεν ἐκβάσει. ἰάθη οὖν φησὶ τὸ θυγάτριον αὐτῆς εὐθέως. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς τῶν ἀποστόλων ἡττηθέντων καὶ οὐκ ἀνυσάντων, αὕτη ἤνυσε. τοσοῦτόν ἐστι προσεδρεία εὐχῆς. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων παρ᾽ ἡμῶν βούλεται [μᾶλλον] τῶν ὑπευθύνων ἀξιοῦσθαι, ἢ παρ᾽ ἑτέρων ὑπὲρ ἡμῶν. καίτοι μείζονα παρρησίαν εἶχον ἐκεῖνοι· ἀλλὰ πολλὴν καρτερίαν ἐπεδείξατο αὕτη. διὰ δὲ τοῦ τέλους καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀπελογήσατο τῆς ἀναβολῆς ἕνεκα, καὶ ἔδειξεν, ὅτι δικαίως αὐτῶν ἀξιωσάντων, οὐκ ἐπένευσε. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας. καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ᾽ ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κυλλοὺς, κωφοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, τυφλοὺς [ἰδεῖν.] βλέποντας, κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, [καὶ] χωλοὺς περιπατοῦντας [καὶ λεπροὺς καθαρισθέντας.] καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἰσραήλ. ποτὲ μὲν αὐτὸς περιέρχεται, ποτὲ δὲ κάθηται περιμένων τοὺς κάμνοντας, καὶ χωλοὺς εἰς τὸ ὄρος ἀνάγει. καὶ οὐκέτι ἅπτονται οὐδὲ τοῦ ἱματίου, ἀλλ᾽

quod denique in Samaritana, vt nec redarguta quidē deſtitiſſe noſceretur, hoc in hoc loco facit: noluit.n. talem tātamq; mulieris virtutē ignorationis tenebris obfuſcari. Non ergo quia negligebat, verum vt repoſitum atq; abſconditū in animo eius virtutis theſaurum in lucem protraheret, eam repellebat. Tu verò non fidem ſolùm illius, verūetiam humilitatem mecū admirare: nam cùm ipſe Iudæos filios appellaſſet, adeò procul aberat, ne liuore alienæ laudis cōtaminaretur, vt maius adiecerit, atq; dominos nūcupauerit. *Etenim catelli*, inquit, *edunt de micis quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum.* Vides prudentiam mulieris? vides quo modo nec cōtraxit, nec aliorū laudibus doluit, nec quia cōtemni videbatur, moleſtè tulit? vides magnitudinem animi, atq; conſtantiā? non eſt bonum, ipſe dicebat: atq; illa, vtiq; domine, reſpōdebat. Filios ipſe Iudæos vocauit, illa dominos: in conditionē canum illam locauit, & confeſtim ipſam cōditionem canum atq; ſtatū vltrò illa ſubiunxit. Mirabilis tibi hæc videtur humilitas, audias & Iudæorum iactantiam: *Semē,* inquiunt, *Abraham ſumus, & nulli vnquam ſeruiuimus, & ex Deo nati ſumus.* Non ſic certè mulier, ſed quemadmodū ſe canem, ita illos dominos appellauit, & hac humilitate ex abiecta conditione canū vendicata, filia facta eſt. Quid igitur Chriſtus? *Magna eſt fides tua, ô mulier.* Ideo certè eam repellebat, vt ad hanc vocē cōſequentia rerum conueniret, vt fulgente corona mulierem ornaret. *Fiat,* inquit, *tibi ſicut vis.* Ac ſi diceret, fides quidē tua maiora quam petis poſſet impetrare, veruntamē fiat vt vis. Hęc vox illi affinis eſt, qua dictum eſt: *Fiat cœlum, & factum eſt cœlum.* *Saluata eſt enim,* ait, *filia eius ab illa hora.* Perſpicis iam non parū ab ipſa ad curationem filiæ collatum fuiſſe, propterea nec dixit Chriſtus, ſanetur filia tua: *ſed magna eſt fides tua, fiat tibi vt vis:* vt nos diſcamus non ocioſè, nec aſſentationis gratia ita ipſum dixiſſe, ſed eximiam illius virtutem, ac fidem prædicare voluiſſe: rerum enim euentus facilè fidem illius docuit. *Sanata eſt enim,* inquit, *ſtatim filia eius.* Tu verò diligenter conſidera, cùm nihil ab Apoſtolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipſa fuiſſe perfectum: tantum quippe poteſt iugis & feruens oratio: Mauult enim noſtram Deus, qui rei ſumus, quam aliorum pro nobis orationem. Nam quamuis maiore illi ad Chriſtum potiebantur libertate, magnam tamen mulier patientiam oſtendit, & exitu ipſo rerū facillimè intellexerunt Apoſtoli, quam ob rem non ſtatim ipſis quod pro ea petebant, conceſſit. *Et cùm tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galileæ, & aſcendens in montem, ſedebat ibi: & acceſſerunt ad eum turbæ multæ habentes ſecum claudos, cæcos, mutos, debiles, & multos alios: & proiecerunt eos ad pedes Ieſu, & curauit eos: ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquētes, & claudos ambulantes, & cæcos videntes: & magnificabant Deum Iſrael.* Nonnunquam quidem ipſe ciuitates ac vicos circuit, nonnunquam ſedet, expectatq; laborantes, & claudos ad cacumina montiū aſcendere facit. Nec fimbria veſtimenti modò tangitur, ſed

Ioan. 8. d.

Gen. 1. a.

ſed ſublimiores iam animo, qui adeunt, ad pedes ſe ipſius proijciunt, & dupliciter fidem ſuam oſtendunt: quia claudi aſcenderunt, & quia nihil aliud quæſierunt, ſed ſolum coram eo proiecti, poſſe ſanari crediderūt. Et erat ingens omnium admiratio, cùm multos qui prius ab alijs portabantur, iam ambulare viderent, ac cæcos cernere, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum, qui curati fuerant, & ſumma curationis facilitas obſtupeſcere vniuerſos cogebat. Perpendis quia Chananæam quidem tardius, & quaſi virtute illius inductus, tandem curauit, hos verò confeſtim vt ad eum peruenerunt: non certè quia meliores illa fuerunt, ſed quoniam fide illa multò iſtis feruentior. Quocirca tardior tunc fuit, vt perſeuerantia mulieris oſtenderetur: at verò iſtis ſtatim quod petebant conceſſit, vt Iudæorum non credentium ora magis obſtrueret, & nullus eis defenſionis locus relinqueretur. Nam quo maiora quis beneficia conſecutus eſt, eo maiori ſubiacet culpæ, ſi nullo beneficiorum aceruo victus, in ingratitudine pertinaciter perſeuerat. Qua de re locupletes quoque, quia nulla copia rerum facti ſunt meliores, multò magis quam pauperes punientur. Nec volo mihi reſpondeas, quia miſericorditer aliquid ediderunt: nam niſi liberaliter ſecundum rerum tuarum affluentiam dederis, non omnino pœnas euitabis. Non enim menſura rerum quæ offeruntur miſericordia iudicatur, ſed largitate ac liberalitate mentis & animi. Quod ſi huiuſmodi homines puniantur, multò magis vexabuntur, qui ſuperflua detinent, qui ſibi triſtega & quadriſtega fabricantes, nulla cura eſurientium commouentur: qui vnde argentum colligant, perſpiciunt: quomodo rectè collocent, nec cogitant quidem. Verum quoniam & de miſericordia & benignitate mētionem feci, age iam ſermonem illum ſuſcipiam*, quem nudiuſtertius de humanitate ac liberalitate facientes, infectum reliquimus. Meminiſtis profectò quando iampridem de inani calceamentorum cura, de vano circa huiuſmodi res labore, de adoleſcentium molli ornatu diſputabam, quomodo à liberalitate & miſericordia ad illa crimina lapſa nobis oratio fuit. Quod igitur fuit exhortationis illius initium? Quòd ars quædā liberalis miſericordia ſit, in cœlis habens officinam, & non hominem, ſed Deum magiſtrū poſſideat: deinde quærentes quidnam ars ſit, & quid non ſit ars, in vanos labores, & inutiles artes excidimus: & ſic etiam huius artis, qua faciunt calceos, ſuperfluitatē reprehendimus. Habetiſne memorię? Age igitur hodie illū ſermonem reſumamus, oſtendamuſq; quomodo ipſa miſericordia ars ſit cæteris omnibus multò præſtantior. Et certè ſi illud maximè proprium artis eſſe ab omnibus prædicatur, vt ad vtiliſſimum finem rectiſſimè tendat, nec vtilius quicquam liberali materia facilè inuenies: nemo ipſam & artem eſſe, & cæteris excellentiorem dubitabit. Non ſanè hæc nobis calceamenta, nec veſtimenta contexit, nec luteas domos conſtruit: ſed

ἀλλ' ἐπὶ ὑψηλότερον ἀναβαίνουσι, ῥιπτόμενοι πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ διπλῆν τὴν πίστιν τὴν ἑαυ-
τῶν ἐπιδείκνυντο, τῷ τε χωλεύοντας εἰς τὸ ὄρος
ἀναβαίνειν, καὶ τῷ μηδενὸς δέεσθαι ἑτέρου, ἀλ-
λὰ τοῦ ῥιφῆναι πρὸς τοὺς πόδας μόνον. καὶ ἦν
πολὺ τὸ θαῦμα καὶ παράδοξον, τοὺς φερομένους
περιπατοῦντας ἰδεῖν, τοὺς πηροὺς βλέποντας,
καὶ οὐ χρείαν ἔχοντας χειραγωγούντων. καὶ γὰρ
τὸ πλῆθος τῶν θεραπευομένων, καὶ τὸ εὔκολον
A τῆς ἰατρείας, αὐτοὺς ἐξέπληττεν. εἶδες πῶς τὴν
μὲν γυναῖκα μετὰ τοσαύτης μελλήσεως ἐθεράπευ-
σε, τούτους δὲ εὐθέως; οὐκ ἐπειδὴ βελτίους
ἐκείνης οὗτοι, ἀλλ' ἐπειδὴ πιστοτέρα ἐκείνη τού-
των. διὰ τοῦτο ἐπ' ἐκείνης μὲν ἀναβάλλεται καὶ
μέλλει, τὸ εὔτονον αὐτῆς ἐνδεικνύμενος· τούτοις
δὲ εὐθέως παρέχει τὴν δωρεάν, ἐμφράττων
τῶν ἀπίστων ἰουδαίων τὰ στόματα, καὶ πᾶσαν
αὐτῶν ἐκκόπτων ἀπολογίαν. ὅσῳ γὰρ ἄν τις μεί-
ζονα εὐεργετῆται, τοσούτῳ μᾶλλόν ἐστιν ὑπεύ-
B θυνος κολάσει ἀγνωμονῶν, καὶ μηδὲ τῇ τιμῇ
γινόμενος βελτίων. διὰ δὴ τοῦτο καὶ οἱ πλου-
τοῦντες τῶν πενομένων μᾶλλον κολάζονται κα-
κοὶ ὄντες, ὅτι μηδὲ ἐν εὐθηνίᾳ γεγόνασιν ἥμεροι.
μὴ γάρ μοι λέγε, ὅτι ἔδωκαν ἐλεημοσύνην. εἰ
γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν ἔδωκαν τῆς οὐσίας, οὐδ'
οὕτως διαφεύξονται. οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῶν
διδομένων ἡ ἐλεημοσύνη κρίνεται· ἀλλὰ τῇ
δαψιλείᾳ τῆς γνώμης. εἰ δὲ οὗτοι δίκην
διδόασι, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὰ περιττὰ κεκτη-
C μένοι· οἱ τριώροφα καὶ τετραώροφα οἰκοδο-
μοῦντες, τῶν δὲ πεινώντων καταφρονοῦντες· οἱ
φιλαργυρίας μὲν ἐπιμελούμενοι, ἐλεημοσύνης
δὲ ἀμελοῦντες. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ἐλεημοσύ-
νης λόγος ἐνέπεσε, φέρε δὴ τὸν λόγον ἐκεῖνον,
ὃν πρὸ τριῶν ἡμερῶν περὶ φιλανθρωπίας ποιού-
μενος ἀτέλεστον εἴασα, ἀναλάβωμεν σήμερον.
μέμνησθε ὅτε πρώην περὶ ὑποδημάτων περιερ-
γίας διελεγόμην, καὶ τῆς ματαιοπονίας ἐκείνης
καὶ τῆς τῶν νέων βλακείας, τότε ἀπὸ ἐλεημοσύ-
D νης ἡμῖν εἰς ἐκεῖνα ὁ λόγος ἐξέπεσε τὰ ἐγκλήμα-
τα. τίνα οὖν ἦν τὰ τότε κινούμενα; ὅτι τέ-
χνη τίς ἐστιν ἡ ἐλεημοσύνη, ἐν οὐρανῷ τὸ ἐργα-
στήριον ἔχουσα, καὶ διδάσκαλον οὐκ ἄνθρω-
πον, ἀλλὰ θεόν· εἶτα ζητοῦντες, τί τέχνη
καὶ τί οὐ τέχνη, εἰς ματαιοπονίας καὶ κακο-
τεχνίας ἐνεπέσομεν, ἐν αἷς καὶ τῆς τέχνης
ταύτης ἐμνημονεύσαμεν τῆς τῶν ὑποδημάτων.
ἆρα ἀνεπολήσατε; φέρε οὖν καὶ τήμερον τὰ
τότε εἰρημένα ἀναλάβωμεν, καὶ δείξωμεν πῶς
E τέχνη καὶ ἀμείνων πασῶν τεχνῶν ἡ ἐλεημοσύ-
νη. εἰ γὰρ τέχνης ἴδιον τὸ πρὸς ἕν χρήσιμον
τελευτᾶν, ἐλεημοσύνης δὲ οὐδὲν χρησιμώ-
τερον, εὔδηλον ὅτι καὶ τέχνη, καὶ τεχνῶν ἁ-
πασῶν αὕτη ἀμείνων. οὐ γὰρ ὑποδήματα
ἡμῖν ἐργάζεται, οὐδὲ ἱμάτια ὑφαίνει,
οὐδὲ οἰκίας οἰκοδομεῖ τὰς πηλίνας·

ἀλλ' ἀ-

ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ, καὶ τῶν τοῦ θανάτου χειρῶν ἐξαρπάζει, καὶ ἐν ἑκατέρᾳ τῇ ζωῇ λαμπροὺς ἀποφαίνει, καὶ οἰκοδομεῖ τὰς μονὰς τὰς ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰς σκηνὰς ἐκείνας τὰς αἰωνίους. αὕτη τὰς λαμπάδας ἡμῶν οὐκ ἀφίησι σβεσθῆναι, οὐδὲ ῥυπαρὰ ἔχοντας ἱμάτια φανῆναι ἐν τῷ γάμῳ, ἀλλὰ πλύνει καὶ χιόνος καθαρώτερα ἐργάζεται. ἐὰν γὰρ ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ἐμπεσεῖν ἔνθα ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, οὐδὲ ἀκοῦσαι τῶν φοβερῶν ῥημάτων· ἀλλ' εἰς κόλπους χει- A ραγωγεῖ τοῦ Ἀβραάμ. καίτοι τῶν τεχνῶν βιωτικῶν ἑκάστη ἀπολαβοῦσα ἔχει κατόρθωμα· οἷον ἡ γεωργία, τὸ τρέφειν· ἡ ὑφαντική, τὸ ἐνδύειν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο. οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ μόνη τὰ παρ' ἑαυτῆς ἡμῖν συνεισενεγκεῖν. καὶ εἰ βούλει τὴν γεωργίαν ἐξετάσωμεν πρώτην. ἂν γὰρ μὴ ἔχῃ τὴν χαλκευτικήν, ἵνα δίκελλαν καὶ ὕνιν, καὶ δρεπάνην καὶ πέλεκυν, καὶ ἕτερα πλείονα δανείζηται παρ' αὐτῆς· καὶ τὴν τεκτονικήν, ὥστε καὶ ἄροτρον πῆξαι, καὶ ζεύγλην κατασκευάσαι καὶ ἅμαξαν, ὥστε τρίβειν ἀστάχυας· καὶ τὴν σκυτοτομικήν, ὥστε καὶ ἱμάντα B ἐργάσασθαι· καὶ τὴν οἰκοδομικήν, ὥστε καὶ τοῖς ἀροτριῶσι ταύροις βουστάσιον οἰκοδομῆσαι, καὶ τοῖς σπείρουσι γεωργοῖς οἰκίαν· καὶ τὴν δρυοτομικήν, ὥστε ξύλα τέμνειν· καὶ τὴν ἀρτοποιητικὴν μετὰ ταῦτα πάντα, οὐδαμοῦ φανεῖται. οὕτω καὶ ἡ ὑφαντική, ὅταν τι ποιῇ, πολλὰς μεθ' ἑαυτῆς καλεῖ τέχνας, ὥστε αὐτῇ συνεφάψασθαι τῶν προκειμένων· κἂν μὴ παραγένωνται καὶ χεῖρα ὀρέξωσιν, ἕστηκε καὶ αὐτὴ καθάπερ ἐκείνη ἀπορουμένη. καὶ ἑκάστη δὲ τῶν τεχνῶν τῆς ἑτέρας δεῖται. ὅταν δὲ ἐλεῆσαι δέῃ, οὐδενὸς ἡμῖν δεῖ ἑτέρου, ἀλλὰ γνώμης δεῖ μόνον. εἰ δὲ λέγει, C ὅτι χρημάτων δεῖται καὶ οἰκημάτων, καὶ ἱματίων, καὶ ὑποδημάτων, ἀνάγνωθι τὰ ῥήματα τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνα, ἃ περὶ τῆς χήρας εἶπε, καὶ παῦσαι ταύτης τῆς ἀγωνίας. κἂν σφόδρα πένης ᾖς, καὶ τῶν προσαιτούντων [χείρων,] δύο λεπτὰ ἂν βάλῃς, τὸ πᾶν ἀπήρτισας· κἂν δῷς μάζαν ἄρτου ταύτην ἔχων μόνον, πρὸς τὸ τέλος ἦλθες τῆς τέχνης. ταύτην τοίνυν δεξώμεθα τὴν ἐπιστήμην καὶ τέχνην, καὶ κατορθώσωμεν. καὶ γὰρ βέλτιον ταύτην εἰδέναι, ἢ βασιλέα εἶναι καὶ διάδημα περικεῖσθαι. οὐ D γὰρ δὴ τοῦτο ἐστὶ τὸ πλεονέκτημα αὐτῆς μόνον, ὅτι οὐ δεῖται ἑτέρων· ἀλλ' [ὅτι] καὶ ποικίλων πραγμάτων ἐστὶν ἀνυστική, καὶ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν. καὶ γὰρ οἰκίας οἰκοδομεῖ τὰς ἀεὶ μενούσας ἐν οὐρανοῖς, καὶ διδάσκει τοὺς κατορθοῦντας αὐτήν, πῶς ἂν τὸν ἀθάνατον θάνατον διαφύγοιεν· καὶ θησαυρούς σοι δωρεῖται μηδέποτε δαπανωμένους, ἀλλὰ πᾶσαν διαφεύγοντας βλάβην, καὶ τὴν ἀπὸ λῃστῶν, καὶ τὴν ἀπὸ σκωλήκων, καὶ τὴν ἀπὸ σητῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου. καίτοι γε εἰ ἐπὶ πυρῶν φυλακῇ τοῦτο μόνον σε τις ἐδίδαξε, τί οὐκ ἂν ἔδωκας ὥστε δυνηθῆναι ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν ἀνάλωτον διατηρῆσαι τὸν E σῖτον; ἀλλ' ἰδού σε αὕτη οὐκ ἐπὶ πυροῦ μόνον, ἀλλ' ἐπὶ πάντων παιδεύει· καὶ πῶς ἂν καὶ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀνάλωτα μένοιεν δείκνυσι. καὶ τί δεῖ κατὰ μέρος ἅπαντα λέγειν χρὴ τῆς τέχνης ταύτης τὰ κατορθώματα; αὕτη γάρ σε διδάσκει, πῶς ἂν γένοιο θεῷ ὅμοιος, ὃ πάντων ἐστὶ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν.

ὁρᾷς

ſed vitam æternam facilè præbet, ac à manibus mortis eripit, & tam in hac vita, quam in futura præclaros reddit. Hæc manſionem nobis in cœlo ædificat, & æterna tabernacula præparat. Hæc lampades noſtras extingui non ſinit, hæc veſtes noſtras ita lauat, vt non ſordidi, ſed niue candidiores ad nuptias peruenire poſſimus. *Si enim fuerint*, ait, *peccata veſtra ſicut puniceum, ſuper niuem dealbabo*. *Eſa. 1. c.* Hæc non patitur eò nos detrudi, vbi diues ille cruciatur, *Luc. 16. e. f.* ſed in ſinum Abrahæ certo itinere ducit. Et cæterarum quidem artium quælibet vnum aliquem finem reſpicit, vt agricultura hominis pabulum, ars textoria noſtrum amictum, imò verò nulla ſola finem ſuum conſequitur. Et primò, ſi placet, in agricultura id curioſius perſcrutemur. Hæc igitur niſi ferrarius faber vomerem, ligonem, falcem, ſecurim, aliaque complura ipſi mutuetur, niſi lignarius aratrum ipſi fabricet, & iugum præparet, & vehiculum ad terendas conſtruat ſpicas, niſi à coriariorum artificibus corrigiam ſumat, niſi ædificator aliquis arantibus tauris ſtabulum, & colentibus agrum tugurium ſtruat, niſi deniq; piſtoris artificium tandem accedat, vniuerſa penitus agricultura euanuit. Non aliter etiam textoria multas ad auxilium ſui artes conuocat, quæ ſi opitulatæ non fuerint, remanet inutilis: ita ſingulæ artium altera alterius auxilio eget. Cùm verò liberaliter miſericordia moti, quippiam facimus, nulla re alia præter voluntatem nobis opus eſt. Si autem putas magno pecuniarum cumulo, & veſtibus, & calceis tibi opus *Mat. 12. d. &* *Luca 21. a.* eſſe, illa Chriſti verba quę de vidua dixit, tecum retracta. Et ſi adeò pauper es, vt mendicare cogaris, nulla tamen animi ſolicitudine laborabis. Nam ſi duo minuta miſeris, dummodo id ex facultate feceris tua, pręclarum facinus edidiſti. Si panis fruſtum, quia nihil aliud habeas dederis, ad huius artis faſtigium aſcendiſti. Hanc igitur artem, oro, profeſſi, diligenter officia eius perſequamur. Hęc vberiores nobis offert fructus, quam imperia huius vitę ac regna. Non enim hac re ſolùm cæteris pręſtat, quia alijs artibus non indiget, verumetiam quia multa nobis & varia ſola conſtruit. Nam & domos perpetuas in cœlis condit, & facit vt profeſſores eius immortali morte non moriantur, & theſauro locupletat inexhauſto, qui nec à latronibus, nec à vermibus, nec à tineis, nec à longis temporum ſpatijs violatur. Si quis te docere polliceretur, quo artificio ad longiora tempora fruges terræ poſſes reſeruare: quid non dares, vt tibi frumenta magis temporibus illęſa permanerent? Ecce autem hęc non vt frumenta ſolum, ſed vt cuncta quę habes in ęternum conſerues, docet, & pollicetur, & poteſt: nec ſolum quemadmodum externę res tuę, verumetiam quomodo tam corpus, quàm anima perpetua integritate fruantur, diligenter inſtituit. Cur tempus conterimus in exponendis ſingulatim artis huius officijs? Hęc erudire ſolet quo pacto poſſis Deo ſimilis eſſe, quod omnium bonorum caput & ſumma eſt

Sed breuiter fines quoq; ipſius perſtringamus, vt videas quomodo ad plurima cōducit, nulla arte alia adiuta. Veſtimenta igitur texit, domos conſtruit, theſauros immarceſcibiles reddit, mortem ſuperari facit, diabolum nobis domat, Deo denique ſimiles efficit. Quid igitur hac arte vtilius atq; præſtantius? Nam aliæ ad ea quæ dicta ſunt, ſimul cum hac vita prætereunt: & cum artifices ægrotant, labaſcunt, opera quoque ipſarum non permanent, & ad hæc labore ac longo egent tempore, alijſque quam A plurimis. Hæc verò poſt hanc vitam maximè fulget, poſt mortē maximè radios ſuos & opera ſua oſtendit: nec ſpacijs temporū longioribus, nec labore improbo, nec alia re huiuſmodi eget: quodq; maius eſt etiā, quando ægrotatione laboras, quando ſenio confectus iaces, operatur, & tecum ſimiliter ab hac vita egreditur, nec te vnquam ſolum deſerere patitur. Hæc eloquentiſſimis te oratoribus ſuperiorem facilè reddit: & cum illis dicendi arte pręſtantibus plures inuideant, & proſperitate illorum tabeſcant, qui hac in arte excel- B lunt, ab vniuerſis benedicūtur. Accedit, quòd illi ad mortalium tribunalia venientes, ab iniuria nonnullos defendunt, & nonnunquam etiam iniuriantibus patrocinantur: hæc verò ad tribunal Chriſti accedit, nec ipſa ſolum patrocinatur, verum etiam ipſi iudici perſuadet vt reo patrocinetur, & pro eo ſententiam ferat: ſed & ſi millies homo peccauerit, coronat tamen eum, & laudibus effert. *Date enim eleemoſynam, & omnia* (Luc. 11. f.) *erunt munda.* Sed quid de futuris bonis lo- C quor? Multos in hac vita ego arbitror homines, ſi optio ipſis detur, eloquentés ne ſe oratores, an miſericordes humanos & benignos vellent prædicari: Hoc vltimum potius electuros. Et meritò quidem. Nam ſi volubilitatem linguæ de medio tollas, nihil mali humana vita patietur, quippe quæ multò antequam ars oratoria & perpolita orationis compoſito inuenta ſit, tunc conſiſtebat. Sin verò miſericordiam ſuſtuleris, omnia funditus euertes. Nam quemadmodum nauiga- D re tutè per maria nunquam poteris, ſi portus & ſtationes omnino deſtruas, ſic nulla erit hæc vita, ſi miſericordiam, indulgentiam humanitatem radicitus extirpaueris. Quas ob res non voluntati ſolum hanc tantam rem Deus commiſit, verumetiam multas non paruas eius partes naturæ ipſi inſeuit. Natura enim duce patres & matres liberorum miſerētur, & filij parentum: neque id in hominibus tantum, ſed in orationis etiā expertib⁹ fieri videmus. Natura duce fratres alter in alterū humaniores ſunt: propinqui etiam ac affines, & E ſimpliciter homines inter ſe vniuerſi. Natura vtiq; proni ad miſericordiā facti ſumus. Quāobrem quum aliquos iniuria affici videmus, moleſte ferimus, commovemur, iraſcimur: & cędi homines aſpicientes, aut interimi, flectimur: & cum fluentes cernimus, collachrymamus. Quandoquidem enim vt iſtud efficiatur & conſummetur, Deo ſummopere placet: iuſſu eius natura nobis ad iſta plurima contulit, vt ſal-

ὁρᾷς πῶς οὐχ' ἓν αὐτῆς τὸ ἔργον, ἀλλὰ πολλά; οὐ δεομένη τέχνης ἑτέρας οἰκίας οἰκοδομεῖ, ἱμάτια ὑφαίνει, θησαυροὺς ἀναλώτους κατασκευάζει, θανάτου περιγενέσθαι ποιεῖ, διαβόλου κρατεῖ, θεῷ κατασκευάζει ὁμοίους. τί τοίνυν τῆς τέχνης ταύτης χρησιμώτερον γένοιτ' ἄν; αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ τῷ παρόντι συγκαταλύονται βίῳ, καὶ νοσούντων τῶν τεχνιτῶν οὐδαμοῦ φαίνονται, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν διαμένειν οὐκ ἰσχύουσι, καὶ πόνου A δέονται καὶ χρόνου πολλοῦ, καὶ μυρίων ἑτέρων· αὕτη δὲ ὅτ' ἂν κόσμος παρέλθῃ, τότε μάλιστα φαίνεται· ὅτ' ἂν ἀποθάνωμεν, τότε μάλιστα διαλάμπει, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τὰ γεγενημένα δείκνυσι· καὶ οὔτε χρόνου, οὔτε πόνου, οὔτε ἄλλης τινὸς δεῖται ἐργωδίας τοιαύτης· ἀλλὰ καὶ νοσοῦντός σου ἐνεργεῖ, καὶ γεγηρακότος, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσάν σοι ζωὴν συναποδημεῖ, καὶ οὐδέποτέ σε ἀπολιμπάνει. αὕτη [σε] καὶ σοφιστῶν καὶ ῥητόρων δυνατώτερον κατασκευάζει. οἱ μὲν γὰρ ἐν B ἐκείναις εὐδοκιμοῦντες ταῖς τέχναις, πολλοὺς ἔχουσι τοὺς φθονοῦντας· οἱ δὲ ἐν ταύτῃ λάμποντες, μυρίους τοὺς εὐχομένους. κἀκεῖνοι μὲν ἀνθρώπων παρεστήκασι βήματι, συνηγοροῦντες τοῖς ἀδικουμένοις, πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν· αὕτη δὲ βήματι παρέστηκε τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον συνηγοροῦσα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν δικάζοντα πείθουσα συνηγορεῖν τῷ κρινομένῳ, καὶ τὴν ψῆφον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκφέρειν· κἂν μυρία ἡμαρτηκὼς ᾖ, στεφανοῖ καὶ ἀνακηρύττει. δότε γάρ C φησιν ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα ἔσται καθαρά. καὶ τί λέγω τὰ μέλλοντα; ἐν γὰρ τῷ παρόντι βίῳ εἰ τοὺς ἀνθρώπους ἐροίμεθα, τί βούλονται μᾶλλον, σοφιστὰς εἶναι πολλοὺς καὶ ῥήτορας, ἢ ἐλεήμονας καὶ φιλανθρώπους, ἀκούσῃ τὸ δεύτερον αἱρουμένους· καὶ μάλα εἰκότως. εὐγλωττίας μὲν γὰρ ἀναιρουμένης, οὐδὲν ὁ βίος βλαβήσεται· καὶ γὰρ καὶ πρὸ ταύτης συνειστήκει χρόνον πολύν· ἐὰν δὲ τὸ ἐλεεῖν ἐξέλῃς, πάντα οἰχήσεται καὶ ἀπόλωλε. καὶ καθάπερ τὴν D θάλατταν οὐκ ἔνι πλεῖσθαι, λιμένων καὶ ὅρμων προσκεχωσμένων· οὕτως οὐδὲ τὸν βίον συνεστηκέναι τοῦτον, ἂν ἔλεον καὶ συγγνώμην καὶ φιλανθρωπίαν ἀνέλῃς. διὰ τοῦτο οὐδὲ λογισμῷ μόνον αὐτὸ ἐπέτρεψεν ὁ θεός· ἀλλὰ πολλὰ μέρη αὐτοῦ καὶ τῇ τῆς φύσεως ἐνεστήριξε τυραννίδι. οὕτω καὶ πατέρες παῖδας ἐλεοῦσιν· οὕτω μητέρες· οὕτω τέκνα γονεῖς. οὐκ ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ἁπάντων. οὕτως ἀδελφοὺς ἀδελφοί, καὶ συγγενεῖς [καὶ] προσ- E ήκοντας· οὕτως ἄνθρωπος ἀνθρώπους. ἔχομεν γάρ τι καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως πρὸς ἔλεον ἐπιρρεπές. διὸ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων ἀγανακτοῦμεν, καὶ σφαττομένους ὁρῶντες ἐπικαμπτόμεθα· καὶ πενθοῦντας βλέποντες δακρύομεν. ἐπειδὴ γὰρ σφόδρα βούλεται κατορθοῦσθαι αὐτὸ ὁ θεός, ἐκέλευσε τῇ φύσει πολλὰ εἰς τοῦτο συνεισενεγκεῖν, δεικνὺς,

δεικνὺς, ὅτι σφόδρα αὐτῷ τοῦτό ἐστι περισπούδα-
στον. ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, καὶ ἡμᾶς ἑαυτοὺς καὶ τὰ
παιδία καὶ τοὺς προσήκοντας, εἰς τὸ τῆς ἐλεημοσύ-
νης ἀγάγωμεν διδασκαλεῖον, καὶ τοῦτο πρὸ πάν-
των ἄνθρωπος μανθανέτω, ἐπειδὴ καὶ τοῦτό ἐστιν ἄν-
θρωπος. μέγα γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ
ἐλεήμων. ὡς ἂν μὴ τοῦτο ἔχῃ, καὶ τοῦ εἶναι ἄνθρω-
πος ἐξέπεσε. τοῦτο σοφοὺς ἐργάζεται. καὶ τί
„ θαυμάζεις εἰ τοῦτο ἄνθρωπος; τοῦτο θεός. γίνε-
„ σθε γάρ φησιν οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν. μά- A
„ θωμεν τοίνυν εἶναι ἐλεήμονες ἁπάντων ἕνεκα,
μάλιστα δὲ, ὅτι καὶ ἡμεῖς πολλοῦ δεόμεθα ἐλέους,
καὶ μὴ ζῆν ἡγούμεθα τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτ' ἂν
μὴ ἐλεῶμεν. ἐλεημοσύνην δὲ λέγω, τὴν πλεο-
νεξίας καθαρὰν. εἰ γὰρ ὁ τοῖς αὐτοῦ ἀρκούμε-
νος καὶ μηδενὶ μεταδιδοὺς, οὐκ ἐλεήμων· ὁ τὰ
τῶν ἑτέρων λαμβάνων, πῶς ἐλεήμων κἂν μυρία
δῷ; εἰ γὰρ τὸ ἀπολαύειν μόνον τῶν ὄντων, ἀπ-
ανθρωπίας· πολλῷ μᾶλλον τὸ ἑτέρους ἀφαιρεῖ-
σθαι. εἰ οἱ μηδὲν ἀδικήσαντες κολάζονται ὅτι οὐ B
μετέδωκαν· πολλῷ μᾶλλον οἱ καὶ τὰ ἑτέρων
λαμβάνοντες. μὴ τοίνυν τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἄλ-
λος ἠδίκηται, καὶ ἄλλος ἐλεεῖται. τὸ γὰρ
δεινὸν τοῦτό ἐστιν. ἔδει γὰρ τὸν ἀδικούμενον
αὐτὸν εἶναι καὶ τὸν ἐλεούμενον· νυνὶ δὲ ἑτέ-
ρους τραυματίζων, οὓς οὐκ ἐτραυμάτισας θε-
ραπεύεις. δέον ἐκείνους θεραπεύειν· μᾶλ-
λον δὲ μὴ δὲ τραυματίζειν. φιλάνθρωπος
γὰρ, οὐχ ὁ πλήττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ τοὺς
ὑφ' ἑτέρων πληγέντας ἰώμενος. τὰ σαυτοῦ τοί- C
νυν ἴασαι κακὰ, μὴ τὰ ἑτέρου· μᾶλλον δὲ μηδὲ
πλῆττε, μηδὲ καταβάλλε· τοῦτο γὰρ παίζοντός
ἐστιν· ἀλλ' ἀνάστησον τοὺς καταβληθέντας. οὐδὲ
γὰρ δυνατὸν τῷ αὐτῷ μέτρῳ τῆς ἐλεημοσύνης
θεραπεῦσαι τὸ ἀπὸ τῆς πλεονεξίας κακόν. ἂν
γὰρ πλεονεκτήσῃς ὀβολὸν, οὐχ ὀβολοῦ σοι δεῖ
πάλιν εἰς ἐλεημοσύνην ἵνα ἀνέλῃς τὸ ἀπὸ τῆς
πλεονεξίας ἕλκος, ἀλλὰ ταλάντου. διὰ τοῦ-
το ὁ κλέπτης ἁλοὺς τετραπλάσιον καταβάλλει.
τοῦ δὲ κλέπτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων. εἰ δὲ D
ἐκεῖνον τετραπλασίονα δοῦναι δεῖ ὧν ἔκλεψε, τὸν
ἁρπάζοντα δεκαπλασίονα καὶ πολλῷ πλέον· καὶ
ἀγαπητὸν, τὸ καὶ οὕτω δυνηθῆναι τὴν ἀδικίαν
ἐξιλεώσασθαι. ἐλεημοσύνης γὰρ, οὐδὲ τότε
„ λήψεται καρπόν. διὰ τοῦτο ὁ Ζακχαῖος, ἀπο-
„ τίσω φησὶν ὧν ἐσυκοφάντησα τετραπλασίονα,
„ καὶ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μοι δώσω πτω-
„ χοῖς. εἰ δὲ ἐν τῷ νόμῳ τετραπλασίονα δοῦ-
ναι δεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ χάριτι. εἰ
τὸν κλέπτοντα· πολλῷ μᾶλλον τὸν ἁρπάζοντα. E
μετὰ γὰρ τῆς ζημίας ἐνταῦθα καὶ ἡ ὕβρις πολ-
λή. ὥστε κἂν ἑκατονταπλασίονα δῷς, οὐδέ-
πω τὸ πᾶν ἔδωκας. ὁρᾷς ὡς οὐ μάτην ἐλέ-
γον, [ὅτι] κἂν ὀβολὸν ἁρπάσῃς καὶ τάλαντον
ἐπιδῷς, μόλις καὶ οὕτως θεραπεύεις; εἰ δὲ
τοῦτο ποιῶν μόλις, ὅτ' ἂν ἀντιστρέψῃς τὴν τά-
ξιν, καὶ ἁρπάζῃς μὲν οὐσίας ὁλοκλήρους,
ὀλίγα

vt ſaltem ex hoc intelligamus, quàm magnæ
Deo curæ miſericordia ſit. Hæc igitur nobiſ-
cum verſantes, noſipſos, liberos, propin-
quos, atque affines ad miſericordiæ ſcholam
perducamus: iſtud in primis homo diſcat. Iſtud
enim eſt hominem eſſe. Magna quippe res
homo eſt, & precioſum quid eſt vir miſeri-
cors. Qui hoc non habet, à natura hominis
decidit, hoc ſapientes facit. Et tu miraris ſi
hoc homo eſt: hoc Deus eſt? *Sitis enim miſeri-* Luc. 6. c.
cordes, inquit, *ſicut & pater veſter cœleſtis miſe-*
A *ricors eſt*. Diſcamus igitur hanc miſericordiæ
artem, non ſolum multorum, ſed omnium
gratia, præcipuè autem quia etiam nos ma-
gna opus habemus miſericordia: ac ne tum
quidem nos viuere exiſtimemus, quum miſe-
ricordiam non exercemus. Miſericordiam
porro quando dico, de illa dico, quæ auaritia
vacat. Nam ſi qui ſuis contentus eſt, & nihil
alteri largitur, immiſericors eſt: quomodo mi-
ſericors erit, qui aliena rapit, etiam ſi contrà
inopibus ſubuenerit? Quòd ſi ſuis ſolum frui,
B putatur eſſe inhumanum: inhumanius certè
multò erit, ſi abſtuleris aliena. Si igitur qui
nihil iniuriati ſunt, quoniam de ſuo non de-
derunt, punientur: quanto magis vexabun-
tur, qui alios ſuis priuant? Nolite ergo mihi
dicere, quoniam ſi abſtuli ab alio, huic tan-
tundem contuli. Hoc enim certè peſſimum
eſt. Par enim erat, cum ipſum qui paſſus iniu-
riam eſt, miſericordiæ opera iuuari: nunc ve-
rò alios cædis, & quos non cæcidiſti, curas,
cum æquum ſit illos curare quos ſauciaſti: imò
vero nullo modo cædere hominem, aut iniu-
C riari oportet. Miſericors enim non eſt qui cu-
rat quem vulnerauit, ſed qui aliunde vulnera-
tis medetur. Tuos ergo morbos diligenter
cura, reſarcias quæ laceraſti, imò verò noli
alium lacerare, noli alij detrahere: ludentis
enim eſt quotidie deijcere ac erigere, ſed eri-
git deiectos vndecunque. Nec credas eſſe poſ-
ſibile eadem dando menſura, qua rapuiſti,
vulnus illud curare, quod per auaritiam abs
te illatum eſt. Nam qui minam rapuit, non
erit ſibi ſatis ad remedium huius vlceris, ſi pœ-
D nitentia pulſus, minam miſericorditer dede-
rit, ſed talento indigebit, propterea furti con-
demnatus quadruplum reddit. Cùm igitur
fure multò peior rapax ſit, cumque ille qua-
druplum reddat, decuplum, imò verò multò
plus reſtituere iſto debet, atque vtinam etiam
ſic rapinæ ſordes omnino detergamus. Non
enim puto hanc illam eſſe miſericordiam, cui
magnus meritorũ cumulus reſeruetur. Quo-
circa Zacchæus dicebat: *Si quid calumniatus* Luc. 19. b.
ſum, quadruplum dabo, & mediam mearum re-
rum partem inopibus offeram. Quòd ſi qua-
E druplum tempore legis redditur, quantò ma-
gis ſub gratia? & ſi furem tantùm reſtitue-
re oportet, quantùm rapacem? Nam præter
damnum contumelioſa res rapacitas eſt. Qua-
re ſi centuplum etiam dabis, vix totum red-
didiſti. Non temerè igitur diximus talentum
eſſe offerendum, ſi mina tibi rapta ſit. Quæ
cum ita ſe habeant, ſi hunc ordinem peruer-
teris, & integras aliorum hereditates rapueris,
R 3 pauca

Digitized by Google

pauca verò ex multis, & ea non illis, quibus iniuria intuliſti reddideris: quæ tibi ſatisfactio, quæ indulgentia, quæ ſalutis ſpes remaneret? Vis videre quam magnum ex huiuſcemodi miſericordia facinus committas, audi ſcripturam:
Ecclef. 34. d. *Sicut*, inquit, *qui filium coram patre ſuo interficit, ita qui offert ſacrificium ex pecuniis pauperum.* Has intentatas nobis minas in corde primò ſcribamus, deinde hinc abeamus: has in parietibus, has in cubilibus, has vbique conſcribamus, vt ſaltem harum minarum iugi memoria ingens ſemp. ac recens formido manus noſtras à quotidiana cæde coërceat. Peior ſanè multò quàm cædes rapina eſt, paulatim tabo pauperem cõſumens. Vt igitur hoc ſcelus euitare poſſimus, & nobiſcum meditemur, & adinuicem hæc crebrò loquamur: hoc enim pacto etiã ad miſericordiam erimus proniores, & fructus vberiores eius capiemus, & æterna bona conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LIIII.

[*in Gr. Codd. eſt LIII.*]

Ex capite XV.

Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis dixit: Miſereor turba, quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

QVemadmodum ſuperius cum tale ſignum facturus eſſet, primo corporis ægrotationes curauit: ſic etiam in hoc loco à cæcorum atq; claudorum curatione ad id tandẽ deductus eſt. Cur autem tunc quidem diſcipuli eius, *Dimitte turbas*, dicebant: nunc verò nihil huiuſmodi dicũt, præſertim tribus iam diebus exactis? Aut quia iam meliores facti erant, aut quia etiam multitudinem non nimia inedia vexari, ſed glorificare Deum in his quæ facta erant, videbant. Tu etiam conſidera, quoniã etiã nunc nõ ſimpliciter, neq; priuſq̃ diſcipulos ad hoc prouocaſſet, ad agendum miraculoſe peruenit. Nam turbæ quidẽ quę ob morborũ curam ſuorum ipſum petierant, non audebant panes petere: ipſe verò qui miſericors eſt, qui omnium curã gerit, etiam non petentibus præbet, & ait ad diſcipulos: *Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerauerunt mecum, & non habent quod manducent: & ieiunos dimittere ipſos nolo.* Nam ne reſpondere
Supr. 14. b. & Mar. 6. c.
poſſent, quia ſecum viatica portarunt, triduo iam mecum ſunt, inquit. Ita etiam ſi quicquam ſecum habuerunt, cõſumptum eſſe debet: quocirca non in prima, neque in ſecunda die id fecit, ſed expectauit vt omnibus conſumptis, indigentia coacti maiori admiratione factum proſequerentur. Propterea dicit, ne deficiant in via, vt oſtenderet non prope ſibi eſſe domicilia, & ſimul aperiret nihil eis eſſe derelictum. Sed ſi non vis, quiſpiam obijciet, ieiunos dimittere, cur miraculum non facis? Vt, inquit, verbis de hac re vltrò citroque datis, attentiores fiant diſcipuli, & fidem ſuam oſtendentes, peterent panes produci. Sed

ὀλίγα δὲ παρέχῃς, καὶ μηδὲ ἐκείνοις τοῖς ἀδικηθεῖσιν, ἀλλ' ἑτέροις ἀντ' ἐκείνων, ποίαν ἕξεις ἀπολογίαν; τίνα συγγνώμην; ποίαν σωτηρίας ἐλπίδα; βούλει μαθεῖν ὅσον ἐργάζῃ κακὸν οὕτως ἐλεῶν; ἄκουσον τῆς γραφῆς λεγούσης· ὡς ὁ ἀποκτείνων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς, οὕτως ὁ προσάγων θυσίαν ἐκ χρημάτων πενήτων. ταύτην τοίνυν τὴν ἀπειλὴν ἐγγράψαντες τῇ διανοίᾳ, ἀπέλθωμεν· ταύτην ἐν τοῖς τοίχοις· [ταύτην ἐν ταῖς χερσί·] ταύτην
A ἐν τῷ συνειδότι· ταύτην πανταχοῦ· ἵνα κἂν ὁ φόβος οὗτος ἀκμάζων ἡμῶν ἐν τῇ διανοίᾳ κωλύῃ τὰς χεῖρας ἡμῶν καθημερινῶν φόνων. φόνου γὰρ, ἁρπαγὴ χαλεπώτερον, κατὰ μικρὸν τὸν πένητα ἀναλίσκουσα. ἵν' οὖν καθαρεύωμεν τοῦ νοσήματος τούτου, μελετῶμεν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους ταῦτα. οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἔλεον ἐσόμεθα προθυμότεροι, καὶ καθαροὺς τοὺς ἐπὶ ταύτῃ ληψόμεθα μισθοὺς, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
B σὺν τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΝΓ'

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπε· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μή ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

C Καὶ ἀνωτέρω τὸ σημεῖον τοῦτο μέλλων ποιεῖν, πρῶτον ἐθεράπευσε τοὺς τὸ σῶμα πεπηρωμένους· καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ, ἀπὸ τῆς τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν ἰάσεως εἰς τοῦτο ἐμβαίνει καὶ πάλιν. τί δήποτε δὲ, τότε μὲν εἶπον οἱ μαθηταὶ, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους· νῦν δὲ οὐκ εἶπον, καίτοι παρελθουσῶν τριῶν ἡμερῶν; ἢ καὶ αὐτοὶ βελτίους γινόμενοι [λοιπὸν,] ἢ καὶ ἐκείνους ὁρῶντες οὐ σφόδρα αἰσθανομένους τοῦ λιμοῦ. καὶ γὰρ ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τοῖς γινομένοις. ἀλλ' ὅρα πῶς καὶ νῦν οὐχ' ἁπλῶς ἐπὶ τὸ θαῦ-
D μα ἔρχεται, ἀλλ' ἐκκαλεῖται αὐτοὺς εἰς τοῦτο. οἱ μὲν γὰρ ὄχλοι ἐπὶ ἰατρείαν ἐλθόντες, οὐκ ἐτόλμων τοὺς ἄρτους αἰτῆσαι· αὐτὸς δὲ καὶ φιλάνθρωπος καὶ κηδεμὼν, καὶ οὐκ αἰτοῦσι δίδωσι καὶ φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι ἐφόδια ἔχοντες ἦλθον, φησί· τρεῖς ἡμέρας ἤδη μοι προσμένουσιν, ὥστε εἰ καὶ ἔχοντες ἦλθον, ἀνάλωται ταῦτα. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς, οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλ' ὅτε αὐτοῖς ἅπαντα ἀνάλωτο· ὥστε πρό-
E τερον αὐτοὺς ἐν χρείᾳ καταστάντας, μετὰ πλείονος τῆς προθυμίας δέξασθαι τὸ γινόμενον. διὰ τοῦτο φησὶν, ἵνα μὴ ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ· δεικνὺς ὅτι καὶ πόρρωθεν ἀφιστήκεσαν, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ὑπολελειμμένον ἦν. καὶ εἰ μὴ θέλεις ἀπολῦσαι νήστεις, τίνος ἕνεκεν οὐ ποιεῖς τὸ σημεῖον; ἵνα ἐν τῇ ἐρωτήσει ταύτῃ καὶ τῇ ἀποκρίσει προσεκτικωτέρους ποιήσῃ τοὺς μαθητὰς, τὴν πίστιν ἑαυτῶν ἐπιδεικνύντας, προσιόντας καὶ λέγοντας, πόθεν ἄρτους. ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ᾽ οὐδὲ οὕτω συνῆκαν τῆς ἐρωτήσεως τὴν αἰτίαν. ὅθεν ὕστερον λέγει αὐτοῖς, καθώς φησιν ὁ Μάρκος· ὅτι οὕτως εἰσὶ πεπωρωμέναι αἱ καρδίαι ὑμῶν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; [ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τίνος ἕνεκεν τοῖς μαθηταῖς λέγει, καὶ δείκνυσιν ἀξίους τοῦ παθεῖν εὖ τοὺς ὄχλους; καὶ προστίθησι καὶ τὸ ἔλεον τὸ παρ᾽ αὐτοῦ;] ὁ δὲ Ματθαῖός φησιν, ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς λέγων· ὀλιγόπιστοι, οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων; καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; οὕτως ἀλλήλοις συμφωνοῦσιν οἱ εὐαγγελισταί. τί οὖν οἱ μαθηταί; ἔτι χαμαὶ ἕρπουσι, καίτοι μυρία ἐποίησεν, ὥστε μνημονεῦσαι ἐκεῖνο τὸ θαῦμα· καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ διὰ τῆς ἀποκρίσεως, καὶ διὰ τοῦ ποιῆσαι διακονῆσαι αὐτοὺς, καὶ διὰ τὸ εἶναι τοὺς κοφίνους, ἀλλ᾽ ἔτι ἀτελέστερον διέκειντο. διὸ καὶ λέγουσιν αὐτῷ· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι; καὶ πρὸ τούτου καὶ νῦν, τῆς ἐρημίας μέμνηνται· αὐτοὶ μὲν ἀσθενεῖ λογισμῷ τοῦτο λέγοντες, τὸ δὲ σημεῖον καὶ ἐντεῦθεν ἀνύποπτον ποιοῦντες. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, ὅπερ καὶ ἤδη εἶπον, ὅτι ἀπό τινος πλησίον κώμης οὔσης ἔλαβεν, ὁμολογεῖται ὁ τόπος, ἵνα πιστευθῇ τὸ θαῦμα. διὰ τοῦτο καὶ τὸ πρότερον σημεῖον, καὶ τοῦτο ἐν ἐρημίᾳ ποιεῖ, πολὺ τῶν κωμῶν ἀπεχούσῃ. ὧν οὐδὲν συνιέντες οἱ μαθηταὶ ἔλεγον· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι; καὶ γὰρ ἐνόμιζον ταῦτα αὐτὸν εἰρηκέναι ὡς αὐτοῖς μέλλοντα ἐπιτάττειν διατρέφειν αὐτοὺς, σφόδρα ἀνοήτως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πρῴην ἔλεγε· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, ἵνα αὐτοὺς εἰς ἀφορμὴν ἐμβάλῃ [τοῦ] αὐτὸν [περὶ τούτου] παρακαλέσαι. νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτό φησι, [δότε αὐτοῖς φαγεῖν·] ἀλλὰ τί; σπλαγχνίζομαι [ἐπὶ τὸν ὄχλον] καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, ἐγγύτερον αὐτοὺς ἄγων καὶ ἐρεθίζων μᾶλλον, καὶ διδοὺς διαβλέψαι πρὸς τὸ παρ᾽ αὐτοῦ ταῦτα αἰτῆσαι. καὶ γὰρ δεικνύντος ἦν τὰ ῥήματα, ὅτι δύναται μὴ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, καὶ ἐμφαίνοντος τὴν ἐξουσίαν. τὸ γὰρ, οὐ θέλω, τοῦτό ἐστιν ἐνδεικνυμένου. ἐπειδὴ δὲ τοῦ πλήθους ἐμνημόνευσαν λοιπὸν, καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐρημίας· πόθεν γὰρ, φησὶν, ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ οὐδὲ οὕτως συνῆκαν τὸ λεχθὲν, λοιπὸν αὐτὸς τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ εἰσφέρει, καί φησιν [αὐτοῖς·] πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ λέγουσιν, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ οὐκ ἔτι λέγουσιν· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους, ὥσπερ ἔμπροσθεν εἶπον· οὕτως εἰ μὴ καὶ τοῦ παντὸς ἐπελαμβάνοντο, ἀλλ᾽ ὅμως ὑψηλότεροι κατὰ μικρὸν ἐγίνοντο. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς διὰ τούτων ἐγείρων αὐτῶν τὴν διάνοιαν ὁμοίως ἐρωτᾷ, ὥσπερ καὶ πρότερον· ἵνα καὶ τῷ τρόπῳ τῆς ἐρωτήσεως ἀναμνήσῃ αὐτοὺς τῶν ἤδη γεγενημένων. σὺ δὲ ὥσπερ εἶδες αὐτῶν τὸ ἀτελὲς ἐκ τούτων, οὕτω κατάμαθε καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς γνώμης, καὶ θαύμασον τὸ φιλαλήθες, πῶς αὐτοὶ γράφοντες τὰ ἑαυτῶν οὐ κρύπτουσιν ἐλαττώματα, καὶ ταῦτα μεγάλα ὄντα. οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν ἦν ἔγκλημα, ἐγγὺς τοῦ σημείου τούτου γεγενημένου οὕτως εὐθέως ἐπιλαθέσθαι.

διὰ τοῦτο

Sed illi non intellexerunt quamobrem ita lo-
cutus eſſet: vnde poſtea dixit ad eos, vt Marcus
ait: *Sicne ſunt obturata corda veſtra, vt oculos ha-* Mar. 8. b.
bentes non videatis, & aures habentes non audiatis?
Qua enim de cauſa, niſi hoc eſſet, diſcipulis o-
ſtendere voluiſſet dignam eſſe turbam huiuſ-
modi beneficio, ac miſericordia ſe moueri ſu-
per turbam addidit. Mattheus vero dicit quod Infr. 16. b.
poſtea increpauit eos dicens: *Paruæ fidei, non-
dum intelligitis nec meminiſtis quinque panum &
quinq; millium hominũ, & quot cophinos ſumſiſtis?
nec ſeptem panum, & quatuor hominum millium,
& quot ſportas ſumpſiſtis?* Ita euangeliſtæ con-
cordes inter ſe ſunt, diſcipuli autem adhuc ſer-
punt. Et quamuis multa fecerit atque dixerit,
vt prioris miraculi memoriam haberent, in-
terrogando, reſpondendo, & quomodo mi-
niſterio ipſorum vſus fuerit, & quomodo eis
corbes diſtribuerit, tamen quaſi nulla re ad-
moniti, imperfectiores adhuc reſpondent:
Vnde nobis in ſolitudine tot panes? Sic &
prius & nunc ſolitudinis meminerunt, quod
quamuis ipſi ex imbecillitate dicebant, hinc
tamen miraculum ab omni ſiniſtra ſuſpicione
liberabant. Nam ne, quemadmodum dixi-
mus, cogitare quiſpiam poſſet à propinqua
quadam villa aut vico panes aſſumptos fuiſſe,
ſolitudo loci vndique idcirco declaratur, vt
miraculi fides excreſcat. Propterea & prius
& nunc multò procul à vicis, atque habita-
tione hominum in deſerto tale ſignum ope-
ratur. Sed diſcipuli horum nihil intelligen-
tes: vnde nobis, dicebant, tot panes in ſo-
litudine? Putarunt enim ita Chriſtum dixiſ-
ſe, quaſi eis præciperet, vt ipſos cibarent.
Ideo etiam ſuperius dixit, *Date vos eis man-* Sup. 14. b.
ducare: vt commoti rogare ipſum compelle-
rentur. Nunc verò non dicit, date vos ipſis
manducare: ſed quid? *Miſereor*, inquit, *&
dimittere ieiunos nolo*: mouens ac incitans i-
pſos eò intendere, vt iſta ab illo petant. Verbis
enim illis certè ſignificatur, quod poterat
non ieiunos eos dimittere: id enim oſten-
debat cum nolle ſe dicebat: ſed poſtquam &
multitudinis, & loci, & ſolitudinis ipſi men-
tionem fecerunt: (vnde namque nobis in ſo-
litudine, inquiunt, tot panes, vt tantam tur-
bam ſaturemus?) & ne ſic quidem quod Chri-
ſtus dixerat intellexerunt, tunc ſuum ipſe opus
peragit, *Et ait ad eos, Quot panes habetis? At illi
dixerunt: Septem, & paucos piſciculos*. Et non
iam dicunt, Sed hæc quid ſunt inter tam mul-
tos quemadmodum prius dixerunt. Sic etſi
rem totam non comprehẽderent, ſublimiores
tamẽ paulatim fiebant: quamobrẽ ipſe quoq;,
vt mentem eorũ erigeret, ſimili quodã modo
vt prius interrogauit, vt ipſo interrogationis
modo, & (vt ita dicã) vultu interrogantis prio-
ris miraculi recordarentur. Vidiſti diſcipu-
lorum imperfectionem, vide nunc quàm
ſublimi poſtea fuerint philoſophia, quantam
curam veritatis habuerunt. Hæc enim ipſi
ſcripſerunt, & tamen culpam ſuam, quam-
uis non paruam, occultare noluerunt. Ma-
gnum enim erat profectò crimen, miraculi &
inauditi & recentis nullam tenere memoriam.

R 4 Qua

Qua de re increpati, nec increpationem quoq; ſiluerunt. Ad hæc illud etiam philoſophiæ tu genus admirare, q veraciter ventris ſuperiores nulla præparãdę menſę ſolicitudine tenebãtur. Triduo .n. iam in vaſta ſolitudine cõmorantes, ſeptẽ ſolũmodo panes habebant. Sed Chriſtus cætera quidẽ omnia ſimiliter vt prius. Recumbere namq; illos fecit in terra, & in manib' diſcipulorũ panes multiplicauit. *Iuſſit .n.*, ait, *turbis recũbere ſuper terram, & accipiens ſeptẽ panes & piſces, & gratias agens fregit & dedit diſcipulis ſuis: diſcipuli autem populo.* Finis verò miraculi huius priori non fuit ſimilis. *Manducauerunt enim omnes*, inquit, *& ſaturati ſunt, & quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas. Qui comederunt autem, erant quatuor millia, ſine mulieribus & paruulis.* Sed curnã tunc quidem cùm quinq; millia virorũ comederent, duodecim corbes ſuperfuerũt, nunc autẽ ſeptẽ ſportæ poſtq̃ quatuor virorum millia comederent? Quamobrẽ igitur, quãuis pauciores eſſent comedentes, pauciora relicta ſunt? Iſtud vtiq; dicere poſſumus, q aut multò maiores corbibus ſportę fuerũt, aut ne reliquiarũ æqualitas miracula cõfunderet, & obliuionem obduceret, hoc diſcrimine differẽtia vtriuſq; ſigni memoriã voluit confirmare: ꝓpterea tunc quidẽ diſcipulorũ numero corbium numerũ, nunc verò panibus ſportas exæquauit. Accedit q ineffabilem quoq; virtutẽ ſuam, & q omnia poteſtati ſuæ ſubiecta ſunt, vt quoquo modo velit, nutu tantũmodo peragat, omnibus mõſtrauit. Non enim erat paruæ virtutis ita in vtroq; numerum poſſe cõſeruare, vt cum multitudo comedentium alia atq; alia fuerit, nec plura nec pauciora reliquiarum fragmenta, quàm tunc duodecim corbes, aut nunc ſeptẽ ſportę ſuperfuerint. Signo autẽ facto relicta turba vt prius, nauigio receſſit, ſicut ait Ioannes. Nã quoniã nullo miraculo ad ſequendũ ipſum magis turbæ inducebantur, quàm hoc ſigno, quippe qui non ſolùm ſequerẽtur, verumetiã ad regni faſtigium ꝓmouere vellent: vt omnem tyrãnidis ſuſpicionem euitaret, poſt huiuſmodi miracula confeſtim recedit, nec pedibus ne ipſum ſequerẽtur, ſed nauigio. *Et dimiſſa turba*, inquit, *aſcendit in nauiculam, & venit in fines Magdalá: & acceſſerũt ad eum Phariſæi & Sadducæi tentantes, & rogauerunt eum vt ſignum de cœlo eis oſtenderet. Ipſe autẽ ait eis: Veſpere facto dicitis, ſerenũ erit, rubicundũ .n. cœlum eſt: & mane, hodie tempeſtas erit, rutilat enim triſte cœlum. Hypocritæ, faciem quidẽ cœli noſtis dijudicare, ſigna verò temporum non poteſtis? Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et derelinquens eos abijt.* Marcus autem dicit, quòd cùm acceſſiſſent, & quærerent, ingemuit ſpiritu: ac dixit, *Quid generatio iſta ſignum quærit?* ita quod cuius animam hæc interrogatio ad iram poſſet cõcitare: non commouetur tamen ille miſericors & protector hominum:

Supr. 14. c. Ioan. 6. b.

Cap. 16.

Iona 2. a. Mar. 8. b.

διὰ τοῦτο καὶ ἐπιτιμῶντι. μετὰ δὲ τούτων καὶ τὴν ἄλλην φιλοσοφίαν ἐννόησον· πῶς ἦσαν γαστρὸς κρείττους· πῶς ἐπαιδεύοντο μὴ πολλὴν ποιεῖσθαι τραπέζης λόγον. ἐν ἐρημίᾳ γὰρ ὄντες, καὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκεῖ διατρίβοντες, ἑπτὰ ἄρτους εἶχον. τὰ μὲν οὖν ἄλλα, ὁμοίως τοῖς προτέροις ποιεῖ· καὶ γὰρ κατακλίνει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μαθητῶν ποιεῖ πηγάζειν τοὺς ἄρτους. ἐκέλευσε γάρ φησι τοὺς ὄχλους ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ

A ἄρτους, καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. τὸ δὲ τέλος οὐκ ἔστιν ὅμοιον· ἔφαγον γὰρ πάντες φησὶ καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. ἀλλὰ διατί τότε μὲν πεντακισχιλίων ὄντων, δώδεκα κόφινοι ἐπερίσσευσαν· ἐνταῦθα δὲ τετρακισχιλίων, ἑπτὰ σπυρίδες; τίνος οὖν καὶ διατί ἐλάττονα ἦν τὰ λείψανα· καίτοι οὐ τοσούτων

B τῶν ἐστιωμένων; ἢ τοίνυν τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι αἱ σπυρίδες τῶν κοφίνων μείζους ἦσαν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἵνα μὴ πάλιν ἡ ἰσότης τοῦ σημείου εἰς λήθην αὐτοὺς ἐμβάλῃ, τῇ διαφορᾷ τὴν μνήμην αὐτῶν διεγείρων, ἵνα ἐκ τοῦ παρηλλαγμένου ἀναμνησθῶσι κἀκείνου καὶ τούτου. διὰ δὴ τοῦτο τότε μὲν τοῖς μαθηταῖς ἰσαρίθμους ποιεῖ τοὺς κοφίνους τῶν λειψάνων· νυνὶ δὲ, τοῖς ἄρτοις τὰς σπυρίδας. κἀν τούτῳ τὴν ἄφατον δύναμιν ἐνδεικνύμενος, καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐξουσίας, ὅτι αὐτῷ δυνατὸν καὶ οὕτως καὶ ἑτέρως

C τὰ τοιαῦτα θαυματουργεῖν. οὐδὲ γὰρ μικρᾶς δυνάμεως ἦν τὸ τὸν ἀριθμὸν διατηρῆσαι, καὶ τότε καὶ νῦν. τότε μὲν πεντακισχιλίων ὄντων, νυνὶ δὲ τετρακισχιλίων· καὶ μήτε τῶν κοφίνων, μήτε νῦν τῶν σπυρίδων, μήτε ἐλάττονα μήτε πλείονα συγχωρῆσαι ἀφεῖναι τὰ λείψανα, καίτοι γε τοῦ πλήθους τῶν ἐστιωμένων διαφόρου ὄντος. καὶ τὸ τέλος δὲ ὅμοιον τῷ προτέρῳ. καὶ γὰρ καὶ τότε τοὺς ὄχλους ἀφεὶς ἀνεχώρησεν ἐν πλοίῳ, καὶ νῦν. καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ τοῦτό φησιν. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὕτω σημεῖον ἀκο-

D λουθεῖν αὐτῷ παρεσκεύαζεν, ὡς τὸ τῶν ἄρτων θαῦμα· καὶ οὐ μόνον ἀκολουθεῖν, ἀλλὰ καὶ βασιλέα ποιεῖν ἐβούλοντο, τυραννίδος φεύγων ὑποψίαν ἀποπηδᾷ μετὰ τὴν θαυματουργίαν ταύτην. καὶ οὐδὲ πεζῇ ἄπεισιν, ἵνα μὴ ἀκολουθήσωσιν· ἀλλ' εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάς. καὶ ἀπολύσας φησὶ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά. καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, ἠρώτων αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δέ φησιν· ὀψίας γενομένης λέγετε εὐδία· πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· καὶ πρωῒ σήμερον

E χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, ἢ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν. ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι προσελθόντων αὐτῷ καὶ συζητούντων, ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; καίτοι γε ὀργῆς ἀξία ἡ ἐρώτησις καὶ ἀγανακτήσεως· ἀλλ' ὅμως ὁ φιλάνθρωπος καὶ κηδεμὼν οὐκ ὀργίζεται.

ἀλλ' ἐλεεῖ

ἀλλ' ἐλεεῖ καὶ ταλανίζει ἅτε ἀνίατα νοσοῦντας,
καὶ μετὰ τοσαύτην ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως
πειράζοντας αὐτόν. οὐδὲ γὰρ ὥστε πιστεῦσαι ἐ-
ζήτουν, ἀλλ' ὥστε ἐπιλαβέσθαι. εἰ γὰρ ὡς πιστεύ-
οντες προσῆλθον, ἔδωκεν ἄν. ὁ γὰρ τῇ γυναικὶ
εἰπὼν οὐκ ἔστι καλὸν, καὶ μετὰ ταῦτα δοὺς, πολ-
λῷ μᾶλλον ἂν τούτοις παρέσχεν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ πι-
στεῦσαι ἐζήτουν, διὰ τοῦτο ὑποκριτὰς ἑτέρωθεν
καλεῖ, ὅτι ἕτερα μὲν ἔλεγον, ἕτερα δὲ ἐφρόνουν. εἰ
γὰρ ἐπίστευον, οὐδ' ἂν ᾔτησαν. καὶ ἑτέρωθεν δὲ δῆ- A
λον ὅτι οὐκ ἐπίστευον. ἐπιτιμηθέντες γὰρ καὶ ἐλεγ-
χθέντες, οὐ παρέμειναν οὐδὲ εἶπον, ὅτι ἀγνοοῦμεν καὶ
μαθεῖν ζητοῦμεν. τί δὲ σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ᾔτουν;
ἢ ἥλιον στῆσαι, ἢ σελήνην χαλινῶσαι· ἢ κεραυνοὺς
κατενεγκεῖν· ἢ τὸν ἀέρα μεταβαλεῖν· ἢ ἄλλο τι
„ τοιοῦτον. τί οὖν αὐτός φησι; τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ
„ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα τῶν
„ καιρῶν οὐ δύνασθε; ὁρᾶτε τὴν πρᾳότητα καὶ τὴν
ἐπιείκειαν; οὐδὲ γὰρ ὡς πρότερον ἠρνήσατο μόνον
καὶ εἶπεν, οὐ δοθήσεται αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν B
λέγει, δι' ἣν οὐ δίδωσι, καίτοιγε οὐχ ὑπὲρ τοῦ
μαθεῖν ἐρωτώντων αὐτόν. τίς οὖν ἡ αἰτία; ὥσ-
περ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, φησίν, ἄλλο μὲν σημεῖον τοῦ χει-
μῶνος, ἄλλο δὲ τῆς εὐδίας· καὶ οὐκ ἄν τις τὸ ση-
μεῖον ἰδὼν τοῦ χειμῶνος γαλήνην ζητήσειεν, οὐδὲ
ἐν γαλήνῃ καὶ εὐδίᾳ χειμῶνα· οὕτω καὶ ἐπ' ἐμοῦ λο-
γίζεσθαι χρή. ἄλλος γὰρ οὗτος τῆς παρουσίας ὁ
καιρὸς, ἄλλος δὲ ὁ μέλλων· νῦν χρεία τούτων τῶν ση-
μείων τῶν ἐν τῇ γῇ, τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκείνῳ τετα-
μίευται τῷ καιρῷ· νῦν ὡς ἰατρὸς ἦλθον, τότε ὡς δι- C
καστὴς παρέσομαι· νῦν ὥστε ζητῆσαι τὸ πεπλανη-
μένον, τότε ὡς ἀπαιτῆσαι εὐθύνας. διὰ τοῦτο λαθὼν
ἦλθον· τότε δὲ μετὰ πολλῆς τῆς δημοσιεύσεως, τὸν οὐρα-
νὸν ἑλίττων, τὸν ἥλιον ἀποκρύπτων, τὴν σελήνην οὐκ
ἀφιεὶς δοῦναι τὸ φῶς. τότε καὶ αἱ δυνάμεις τῶν
οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ ἀστραπὴν ἀθρόως πᾶσι
φαινομένην μιμήσεται τῆς παρουσίας μου ἡ ἐπι-
φάνεια. ἀλλ' οὐχὶ νῦν τούτων ὁ καιρὸς τῶν σημείων.
ἦλθον γὰρ ἀποθανεῖν, καὶ τὰ αἴσχιστα παθεῖν. οὐκ
„ ἠκούσατε τοῦ προφήτου λέγοντος· οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ D
„ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἔξω ἡ φωνὴ αὐτοῦ; καὶ
„ ἑτέρου πάλιν· καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον; εἰ
δὲ τὰ ἐπὶ Φαραὼ λέγοιεν σημεῖα, πολεμίου τότε ἀ-
παλλαγῆναι ἔδει, καὶ εἰκότως ἐκεῖνα ἐγίνετο· τῷ
δὲ πρὸς φίλους ἐλθόντι, τούτων οὐ χρεία τῶν σημείων.
πῶς δὲ καὶ τὰ μεγάλα δώσω, τῶν μικρῶν μὴ πιστευο-
μένων; μικρῶν ὡς πρὸς ἐπίδειξιν λέγω· ἐπεὶ
τῇ δυνάμει πολλῷ ταῦτα ἐκείνων μείζονα ἦν. τί
γὰρ ἴσον ἂν εἴη, τοῦ ἁμαρτήματα λῦσαι, καὶ νεκρὸν
ἀναστῆσαι, καὶ δαίμονας ἀπελάσαι, καὶ δημιουρ- E
γῆσαι σῶμα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα διορθῶσαι; σὺ δὲ
αὐτῶν ὅρα τὴν πεπωρωμένην καρδίαν, πῶς ἀκού-
σαντες, ὅτι οὐ δοθήσεται αὐτοῖς σημεῖον εἰ μὴ τὸ ση-
μεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, οὐκ ἠρώτησαν· καίτοιγε ἐ-
χρῆν καὶ τὸν προφήτην εἰδότας, καὶ τὰ συμβάν-
τα ἅπαντα, καὶ ἐκ δευτέρου τοῦτο ἀκούσαντας πυ-
θέσθαι καὶ μαθεῖν τί ποτε ἦν τὸ λεγόμενον.
ἀλλ'

ſed tanquam miſeros ac incurabili morbo la-
borantes miſeratur eos, qui poſt tot tantaq; ſuę
virtutis ſigna, vt tentarent acceſſerunt. Non
enim vt crederent quærebant, ſed facultatem
reprehendendi inueſtigabant. Nam ſi quaſi
credituri ipſum adijſſent, dediſſet vtiq;. Nam
qui Cananeæ dixit: *Non eſt bonum panem filio-* Supr. 15. c.
rum canibus mittere, & tamen præbuit ei quod & Mar. 7. c.
quærebat: multò magis iſtis petentibus pręſti-
tiſſet. Idcirco etiam hypocritas appellauit, qa
A aliud ore ꝓferebãt, aliud mẽte tegebant. Quã-
uis inde quoque pateat, nulla illos fide adijſſe,
quod increpati & redarguti non permanſerũt,
neque dixerunt: quia ignoramus, idcirco di-
ſcere quærimus. Quæ porro ſigna de cœlo pe-
tebant? Certè vt Solem ſiſteret, aut Lunam
frænaret & inhiberet, aut fulmina proijceret,
aut aëra commutaret, aut huiuſmodi aliqd fa-
ceret. Quid autem ipſe ad hæc ait? *Faciem cœ-
li dijudicare ſcitis, & ſigna temporum non poteſtis?*
Vide mitiſſimum ac humilimum animum. Nõ
enim ſolum negauit vt prius, verũetiam quã-
B uis non diſcendi gratia quærerent, cauſam
ſubiecit, quare negauit. Sicut enim in cœlo,
inquit, aliud tempeſtatis, aliud ſereni tempo-
ris ſignum eſt & nullus ſigno tempeſtatis con-
ſpecto trãquillitatẽ expectat: neq; in tranquil-
lo tempore tempeſtatẽ ſcrutatur: eodem quoq;
modo in me cogitare oportet. Aliud enim
tempus huius aduentus eſt, aliud futuri. His
miraculis quæ in terra facimus, vobis nunc o-
opus eſt: quæ vero in cœlo fiunt, illi tempori
reſeruantur. Nunc enim quaſi medicus veni,
C tunc quaſi iudex adero: nunc quaſi errabun-
das oues reducam, tunc verò factorum ratio-
nes repetam. Et nunc quidem occultius, tunc
verò apertiſſimè cœlo implicato, Sole abdito,
Luna obſcurata veniam, tunc virtutibus cœ-
lorum commotis, quaſi fulgor ſubitò meus
aduentus omnibus apparebit: ſed horum op-
portunum nunc tempus non eſt: non enim ad
hæc, ſed ad paſſionem veni, atque ad mortem.
Non audiſtis prophetam dicentem: *Non con-* Eſa. 42. a.
*tendet, neque clamabit, neque audietur foris vox
eius?* Et alium prophetam rurſus: *Deſcendet ſic-* Pſal. 71. a.
D *ut pluuia in vellus.* Quòd ſi quis ea ſigna com- Exod. 7. & ſeq.
memorat, quæ Pharaonis tempore facta fue-
runt, ſciat nõ iniuria tunc ad incutiendũ hoſti
terrorem illa facta fuiſſe, quibus nõ eget, q ad
amicos ac domeſticos venit. Quomodo autem
& magna illa quę petitis faciã, cùm parua hæc
nõ credatis? Parua quantum ad oſtentationem
dico. Nam virtute quidem multò hæc illis ma-
iora fuerunt. Quid enim peccatorum remiſ-
ſioni exęquabitur? aut quid maius excogitari
poteſt, quam mortuos excitare, dæmonia
E depellere, diſſolutam corporis compaginem
verbo conſolidare? Tu autem cordis eo-
rum tarditatem, & mentis cæcitatem conſi-
dera, quomodo cùm audierint, quia non dabi-
tur eis ſignum, niſi Ionæ prophetę, non inter-
rogarunt. Oportebat enim certè, cùm non
ignorarent, quæ illi prophetæ accidiſſent,
cumque iam iterum id ipſum audirent, dili-
gentius rogare, vt diſcerẽt quidnam erat quod
dicebatur. Verum, vt diximus, non diſcendi,
ſed

Digitized by Google

ſed tentandi gratia iſta dicebãt: ac ideo ipſis relictis abijt. *Et cùm veniſſent*, ait, *diſcipuli eius trans fretũ, obliti ſunt panes accipere. Ieſus autem dixit eis: Intuemini & cauete à fermẽto Phariſæorũ & Sadducæorum.* Quare nõ apertè dixit, Cauete diligenter à doctrina eorũ? Quia cum ſciret præteritarum rerũ iam eſſe oblitos, in memoriam ipſis eas reducere voluit, ac ita occaſione ab ipſis habita opportunè reprehẽdit, adeò vt nullã criminatio hęc moleſtiã afferre videatur. Et quãobrem, inquies, tunc increpauit, quando dixerunt: Vnde nobis in ſolitudine tot panes, præſertim cum nõ parua opportunitas reprehendẽdi ſibi daretur? Ne videretur cũ oſtẽtatione ad ſigna ꝓcurrere, quãuis coram multitudine reprehendẽdi opportunitas nõ eſt ei, qui ambitionem & inanem gloriam cõtemnit. Nunc verò hæc idcirco etiã iuſtior eſt increpatio, quia bis iam eodem miraculo facto tales adhuc permanerẽt. Idcirco altero miraculo facto tunc ipſos increpat: cogitationes .n. ipſorũ in medium ꝓducit. Quid porrò cogitabãt? *Ipſi autem*, inquit, *cogitabãt in ſeipſis dicentes, quia panes non accepimus.* Adhuc .n. purgationib' & obſeruationibus ciborũ Iudaicis nimium ſolicitabantur, quorũ omnium gratia acrius inuehitur, dicens: *Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non ſumpſeritis? Nondum intelligitis, neq; recordamini?* Obcæcatum eſt cor veſtrum? oculos habentes non videtis, aures habentes nõ auditis? *Non recordamini quinque panum in quinq; millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſuſtuliſtis?* Vides tanta cum ferri in illos acrimonia, vt nunquã alibi ſic vehementer increpaſſe ipſos videatur. Cur igitur ita facit? Vt rurſum ciborum obſeruationem qua præoccupati erant, eijceret: quapropter tunc quidem ſolũmodo dixit, *Sine intellectu eſtis?* non intelligitis? nunc verò magna cum vehementia, *modicæ fidei*, ait. Non enim ſemper verborum remiſſio laudabilis eſt. Quare ſicut magna vti libertate apud eum ipſis concedebat, ſic etiam ſi opus erat reprehendebat, vt hæc varietate rebus accommodata mirabilia ſua diſpenſatione ſalutem eis cõferret. Tu autem animaduerte quomodo mãſuetudo increpationi permixta eſt. Quaſi enim excuſando increpata reſponderit, dixit: *Nondum intelligitis, nec recordamini quinque panum, & quinque millium, & quot corbes accepiſtis? & ſeptem panum, & quatuor millium, & quot ſportas accepiſtis?* Nam idcirco tam eorum qui manducarunt, quàm reliquiarum numerum poſuit, vt & præterita memoria colligerent, & ad futura ſe attentiores præberent: atque vt videas quantum hæc increpatio valuit, & quomodo mentes eorum quaſi ſomno grauatas excitauit, ipſius euangeliſtæ verba diligenter conſidera. Nam cùm Ieſus nihil amplius dixiſſet, ſed ſolummodo increpaſſet, atque ſubiunxiſſet, quomodo non intelligitis, quia non de panibus dixi vobis, *attendite à fermento Phariſæorum & Sadducæorum*, tunc tandem euangeliſta illud addit: *Et tunc intellexerunt, quia non dixerit, cauendũ à fermento panis, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum:* quan-

Mar. 14. b. Ioan. 7. 4.

Supr. 15. b.

ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐκ ἐπιθυμίᾳ τοῦ μαθεῖν ταῦτα λέγουσι. διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτοὺς ἀφεὶς αὐτοὺς ἀπῆλθε. καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ φησὶν εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. διατί μὴ εἶπε προσέχετε ἀπὸ τῆς διδασκαλίας; σαφῶς βούλεται αὐτοὺς ἀναμνῆσαι τῶν γενομένων. καὶ γὰρ ἤδει ἐπιλελησμένους. ἀλλὰ τὸ μὲν ἁπλῶς ἐγκαλέσαι, οὐκ ἐδόκει λόγον ἔχειν· τὸ δὲ ἀφορμὴν

A ἀπ' αὐτῶν λαβόντα οὕτως ἐπιτιμῆσαι, εὐπαράδεκτον ἐποίει τὸ ἔγκλημα. καὶ διατί μὴ τότε ἐπετίμησεν αὐτοῖς ὅτε εἶπον· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι; καὶ γὰρ εὔκαιρον ἐδόκει τότε ταῦτα λέγεσθαι, ἵνα μὴ δόξῃ ἐπιτρέχειν τῷ σημείῳ. καὶ ἄλλως δὲ οὐκ ἐβούλετο ἐπὶ τῶν ὄχλων αὐτοῖς ἐγκαλέσαι, οὐδὲ ἐπ' ἐκείνων φιλοτιμεῖσθαι. καὶ νῦν δὲ εὐλογωτέρα ἡ κατηγορία, ὅτι δὶς τοῦ θαύματος γενομένου τοιοῦτοι ἦσαν. διὸ καὶ ἄλλο θαῦμα ποιήσας, τότε ἐπιτιμᾷ. ἃ γὰρ διελογίζοντο, ταῦτα εἰς μέσον φέρει.

B τί δὲ διελογίζοντο; ὅτι ἄρτους φησὶν οὐκ ἐλάβομεν. ἔτι γὰρ περὶ τὰ καθάρσια ἦσαν τὰ ἰουδαϊκὰ ἐπτοημένοι, καὶ τὰς τῶν βρωμάτων παρατηρήσεις. διὸ ἁπάντων ἕνεκεν καὶ σφοδρότερον αὐτοῖς ἐπιτίθεται λέγων· τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; πεπωρωμένη ὑμῶν ἐστὶν ἡ καρδία; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, οὐ βλέπετε; ὦτα ἔχοντες, οὐκ ἀκούετε; οὐ μνημονεύετε τῶν πεντακισχιλίων τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,

C καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; εἶδες ἀγανάκτησιν ἐπιτεταμένην; οὐδὲ γὰρ ἀλλαχοῦ φαίνεται οὕτως αὐτοῖς ἐπιτιμήσας. τίνος οὖν ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖ; ὥστε πάλιν τὴν περὶ τῶν βρωμάτων πρόληψιν ἐκβαλεῖν. διὰ γὰρ τοῦτο, τότε μὲν οὐ νοεῖτε μόνον εἶπεν, οὐδὲ συνίετε φησίν· ἐνταῦθα δὲ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιπλήξεως, ὀλιγόπιστοι φησίν. οὐ γὰρ πανταχοῦ ἡ προσήνεια καλόν. ὥσπερ γὰρ μεταδίδου παῤῥησίας αὐτοῖς· οὕτω καὶ ἐπιτιμᾷ τῇ ποικιλίᾳ ταύτῃ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν οἰκονομῶν. ὅρα

D δὲ καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πολλὴν καὶ τὴν ἐπιείκειαν. μόνον οὐχὶ γὰρ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ ὧν ἐπετίμησεν αὐτοῖς σφοδρῶς φησίν· οὔπω νοεῖτε τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἀριθμὸν τίθησι καὶ τῶν τραφέντων καὶ τῶν λειψάνων, ὁμοῦ τε εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ἄγων τῶν παρελθόντων, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα προσεκτικωτέρους ποιῶν. καὶ ἵνα μάθῃς ὅσον ἴσχυσεν ἡ ἐπιτίμησις καὶ πῶς διήγειρεν

E αὐτῶν καθεύδουσαν τὴν διάνοιαν, ἄκουσον τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής. οὐδὲν γὰρ πλέον εἰπόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐπιτιμήσαντος καὶ τοῦτο προσθέντος μόνον, πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν προσέχειν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, ἐπήγαγε λέγων· τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων·

καὶ

καὶ τί αὐτὸ τοῦτ' ἑρμηνεύσαντος. ὁρᾷς πόσα ἀγαθὰ ἡ ἐπιτίμησις εἰργάσατο. καὶ γὰρ τῶν ἰουδαϊκῶν αὐτοὺς ἀπήγαγε παρατηρήσεων, καὶ ῥαθύμους ὄντας προσεκτικωτέρους εἰργάσατο, καὶ τῆς φιλοψυχίας καὶ ὀλιγοπιστίας ἀπήλλαξεν. ὥστε μὴ δεδοικέναι μηδὲ τρέμειν, εἴποτε ἄρτους φαίνοιντο ὀλίγους ἔχοντες, μηδὲ ὑπὲρ λιμοῦ φροντίζειν, ἀλλ' ὑπερορᾶν τούτων πάντων. μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς πανταχοῦ κολακεύωμεν τοὺς ὑποκειμένους, μηδὲ κολακεύεσθαι παρὰ τῶν ἀρχόντων ζητῶμεν. καὶ γὰρ ἀμφοτέρων δεῖται ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ τῶν φαρμάκων τούτων. διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ὁ Θεὸς οὕτως διοικεῖ· ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο ποιῶν· καὶ οὔτε τὰ χρηστὰ μόνιμα, οὔτε τὰ λυπηρὰ καθ' ἑαυτὰ ἀφίησιν εἶναι. ὥσπερ γὰρ ποτὲ μὲν νύξ, ποτὲ δὲ ἡμέρα· καὶ τότε μὲν θέρος, τότε δὲ χειμών· οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν, ποτὲ μὲν λύπη, ποτὲ δὲ ἡδονή· ποτὲ μὲν νόσος, ποτὲ δὲ ὑγεία. μὴ θαυμάζωμεν ὅτ' ἂν νοσῶμεν, ἐπεὶ καὶ ὅτ' ἂν ὑγιαίνωμεν θαυμάζειν δεῖ· μὴ δὲ θορυβώμεθα, ὅτ' ἂν ἀλγῶμεν, ἐπεὶ καὶ ὅτ' ἂν χαίρωμεν θορυβεῖσθαι εἰκός. κατὰ φύσιν γὰρ πάντα γίνεται καὶ ἀκολουθίαν. καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἐπὶ σοῦ τοῦτο; καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐκείνων συμβαῖνον τοῦτο ἴδοι τις ἄν. καὶ ἵνα τοῦτο μάθῃς, φέρε ὃν νομίζεις μάλιστα βίον ἡδονῆς γέμειν καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, τοῦτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν. βούλει τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ζωὴν ἐξετάσωμεν ἐκ προοιμίων; τί οὖν οὗτος εὐθέως ἤκουσεν; ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου. εἶδες πρᾶγμα λυπηρὸν ἐπιταττόμενον; ἀλλ' ὅρα καὶ τὸ χρηστὸν διαδεχόμενον· καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα. τί οὖν, ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ τοῦ λιμένος ἐπελάβετο, ἔστη τὰ λυπηρά; οὐδαμῶς· ἀλλὰ πάλιν ἕτερα χαλεπώτερα τῶν προτέρων διαδέχεται. λιμὸς γὰρ καὶ μετάβασις, καὶ γυναικὸς ἁρπαγή· καὶ μετὰ ταῦτα χρηστὰ ἕτερα αὐτὸν ἐξεδέχετο, ἡ κατὰ τοῦ Φαραὼ πληγή, καὶ ἡ ἄφεσις καὶ ἡ τιμή, καὶ τὰ πολλὰ δῶρα ἐκεῖνα, καὶ ἡ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπάνοδος. καὶ τὰ ἑξῆς δὲ ἅπαντα τοιαύτην ἔχει τὴν σειράν, ἀπὸ χρηστῶν καὶ λυπηρῶν πλεκομένην. καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ τοιαῦτα συνέβαινε. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ θλίψει, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει. τί οὖν πρὸς ἐμέ φησι τὸν ἀεὶ ἐν λύπαις ὄντα; μὴ ἀγνώμων μηδὲ ἀχάριστος γίνου. καὶ γὰρ ἀμήχανον εἶναι ἐν λυπηροῖς εἶναι διηνεκῶς· οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ ἡ φύσις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν χαρᾷ βουλόμεθα εἶναι ἀεί, διὰ τοῦτο ἐν λύπαις εἶναι νομίζομεν. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν χρηστῶν καὶ ἀγαθῶν εὐθέως ἐπιλανθανόμεθα· τῶν δὲ λυπηρῶν ἀεὶ μνημονεύομεν,

quanquam ipſe non fuiſſet iſtud interpretatus. Vides quam multa præclara vehemens efficit increpatio. Nam à Iudaicis obſeruationibus eos abduxit, & deſidia remota multò attentiores reddidit, & ad maiorem fidem inuitauit, vt iam non formident, neque contremiſcant, ſi quãdo pauciores habere panes videantur, ne inediæ malo pereant, ſed omnia hæc ecu caduca omnino negligant. Sic igitur etiam nos non vbique, neque ſemper aſſentari ſubiectis
A velimus, nec optemus vt principes nobis adulentur. Nam vtriuſque remedijs iſtis mens hominum atq; animus indiget. Vnde & Deus vniuerſum quoque orbem terrarum ita gubernat, vt modò hoc modò illud adhibeat, ſecunda ſemper concedat, nec aduerſa per ſe ſola eſſe permittat. Et quemadmodum nox eſt poſt diem, & dies poſt noctem, & æſtas atque hyems viciſſim: eodem nos quoque modo aliàs dolor vexat, aliàs voluptas permulcet: & nunc quidem ægrotatione laboramus, modò autem fruimur ſanitate. Non ergo admi-
B remur quando morbis exagitamur, quoniam etiam quando nobis ſanitas adeſt, admirari oportet: nec conturbemur cum nos dolor exagitat, quoniam etiam quando gaudemus, conturbari par eſſet. Naturali enim ſucceſſione ac conſequentia hæc omnia fiunt. Cur igitur admiraris, ſi hæc tibi accidat rerum viciſſitudo, cùm & priſcis illis, atque ſanctiſſimis viris non aliter accidiſſe perſpicias? Verum vt inducas animum ita id eſſe, illius vitam hominis in medium producamus, quam pro-
C cul maximè ab omni cura conſtitutam, ac voluptatis plenam fuiſſe arbitrare. Vis igitur Abrahæ vitam ab ineunte adoleſcentia examinemus? Quid ergo ille adoleſcentiam ingreſſus ſtatim audiuit? *Exeas de terra*, inquit, *atque cognatione tua*. Perſpicis rem doloris plenam illi mandari: vide nunc proſpera ſuccedere: *Veni in terram, quam ego tibi monſtrauero, ac faciam te in gentem magnam*. Quid deinde? poſteaquam in terram illam peruenit, ac ceu in portum quendam deductus fuit, nihilne aduerſi accidit?
D Minimè: ſed alia rurſum grauiora irrumpunt, fames, tranſmigratio, vxoris rapina: & poſt iſta alia bona ſucceſſerunt, Pharaonis videlicet vultus, dimiſſio, honor, & magnifica munera illa, & in domum ſuam regreſſio. Cætera quoque omnia hanc inter ſe habuerunt catenam, quæ ex proſperis & aduerſis connectebatur. Apoſtolis quoque ſimilia euenerunt. Vnde Paulus dicebat: *qui nos conſolatur in omni tribulatione, vt poſſimus nos quoque illos conſolari, qui in o-*
E *mni tribulatione ſunt*. Sed quid hæc ad me, dices, qui ſemper in doloribus ſum? Non ſis ingratus, neque animo ita duro, vt meliora non cognoſcas: non enim in doloribus quiſquam ſemper eſſe poteſt, quippe cum ipſa natura id ſufferre nequeat. Verum quoniam in gaudio ſemper eſſe vellemus, idcirco in doloribus ſemper eſſe putamus. Nec hac de cauſa ſolum, verumetiam quia ſecundarum rerum obliuio citò irrepit, aduerſarum verò memoria iugis atq; ſtabilis eſt:

Gen. 12. a.

Ibidem.

Gen. 12. c.d.

Ibidem. d.

2. Cor. 1. a.

idcirco

Digitized by Google

idcirco in doloribus nos ſemper eſſe contendimus, cum impoſſibile ſit hominem ſemper in doloribus eſſe. Sed ſi vultis conditionem quoque illorũ inueſtigemus, qui aut delicijs, & abundantia rerum omnium affluunt: aut viuendi anguſtia, omni onere ac ærumna opprimuntur. Facilè namque vobis oſtendemus neutram vitæ conditionem dolore aut voluptate carere. Afferantur autem in medium rex, & plebeius: ac etiam delicijs defluens iuuenis, qui magnam diuitiarum copiam à parentibus ſuſceperit: & huic oppoſitus mercenarius aliquis, qui quotidiano labore panem inquirat. Vis igitur illius angores primo perſtringamus, cui magna facultas affluit rerum? Cogita quibus illius mentem fluctibus par eſt agitari, cum maiorem appetat gloriam quam aſſequi poſſit: cùm nonnunquam à ſeruis ſuis etiam deſpiciatur, cum à minorib⁹ negligatur, cum mille luxum ipſius accuſent, atque in alijs detrahant, quæ in huiuſmodi diuitijs euenire ſolent. Nec poſſet quiſquam oratione aſſequi, quæ incommoda diuitias conſequuntur. Quis enim recenſebit anguſtias, offenſiones, damna, inuidentium inſidias, qui ſi nõ potuerint falſis criminibus opes eius in ſeipſos traducere, mille calumnijs huc atque illuc hominem trahentes, quieſcere non ſinunt? Videas nunc mercenarij voluptates: cunctis enim huiuſmodi moleſtijs vacat: ſi quiſpiam vituperat, qui nullo ſe maiorem ducit, non dolet, non angitur, neque timet ne magnum aliquod pecuniarum damnum patiatur: veſcitur voluptuoſè, dormit tutus: non ita Falerno vino gaudent qui luxu pereunt, vt hic fontibus & liquido fluuio. Verum quia forſan quæ dicta ſunt, tibi non ſufficiunt, vt præclara ſit noſtra victoria, age iam plebeium & regem inter ſe comparemus. Videre igitur licebit illum quidem magna voluptate commotum ridere, ludere, geſtire: hunc vero diademate ornatum, & purpura reſplendentem, mille curis & ſolicitudine continua vexari, & timore, ita etiam metu nonnunquam palleſcere, vt morti propinquus eſſe videatur. Non eſt igitur, non eſt ſine dolore vitam hominis inuenire: ſed nec voluptatis quidem omnino expertem. Non enim poſſet natura humana, vt iam diximus, perferre. Quod ſi alius alio plus gaudet aut dolet, non naturæ rerum iſtud, ſed hominis animo tribuendum eſt. Si enim continuò gaudere volumus, multas certè adhuc cauſas habemus. Nam ſi virtuti nos tradam⁹ nihil poterit dolorem inferre. Hæc .n. ſpem bonã ſuggerit, ſemper hæc & Deo nos reconciliat, & hominibus gratos facit, hæc deniq; ingenti animum replet voluptate. Nam & ſi laborioſa virtutis operatio videtur, facilè tamen efficit, vt cùm nullis ſtimulis conſcientiæ animus pungatur, magno ſemper fruatur gaudio, adeò vt nemo id oratione poſſit exponere. Quid enim tibi videtur in præſenti vita iucundum atque ſuaue? Menſæne delitioſa, bona valetudo corporis, ingens gloria, diuitiarum copia?

Sed

διὰ τοῦτο καὶ ἀεὶ ἐν λύπαις εἶναι φαμέν. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἄνθρωπον ὄντα, ἀεὶ ἐν λύπαις εἶναι· καὶ εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν ἐν τρυφῇ βίον ἐξετάσωμεν, τὸν ἁβρὸν καὶ διαῤῥέοντα καὶ τὸν φορτικὸν καὶ ἐπαχθῆ καὶ δυσπονηρόν. ἐπιδείξομεν γὰρ ὑμῖν καὶ τοῦτον ἔχοντα λύπας, κἀκεῖνον ἀνέσεις. ἀλλὰ μὴ θορυβεῖσθε. προκείσθω γὰρ εἰς μέσον δεσπότης ἄνθρωπος, καὶ ἄλλος βασιλεὺς νέος ὀρφανὸς, οὐσίαν διαδεξάμενος μεγάλην· προκείσθω δὲ καὶ

A ὁ μισθωτὸς, δι' ὅλης πονούμενος τῆς ἡμέρας, ὁ δὲ ἕτερος τρυφῶν διηνεκῶς. βούλει δὴ ἐκείνου τὰς ἀθυμίας πρότερον εἴπωμεν τοῦ τρυφῶντος; ἐννόησον πῶς αὐτοῦ εἰκὸς χειμάζεσθαι τὴν διάνοιαν, ὅτ' ἂν δόξης ἐφίεται τῆς ὑπερβαινούσης αὐτόν· ὅτ' ἂν καταφρονῆται παρὰ τῶν οἰκετῶν· ὅτ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων ὑβρίζεται· ὅτ' ἂν μυρίους ἔχῃ κατηγόρους, καὶ τοὺς διαβάλλοντας αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν. καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὅσα ἐν πλούτῳ τοιούτῳ συμβαίνειν εἰκὸς, οὐδὲ εἰπεῖν ἔνι· τὰς ἀπεχθείας· τὰ προσ-

B κρούσματα· τὰς κατηγορίας· τὰς ζημίας· τὰς παρὰ τῶν φθονούντων ἐπιβουλάς. οἱ ἐπειδὴ ἂν τὸν ἐκείνου πλοῦτον εἰς ἑαυτοὺς ἐνεγκεῖν μὴ δυνηθῶσιν, ἕλκουσι, σπαράττουσι πανταχόθεν τὸν νέον, μυρίους ἐγείρουσι χειμῶνας αὐτῷ. βούλει καὶ τούτου εἴπω τὴν ἡδονὴν τοῦ μισθωτοῦ; ἁπάντων ἀπήλλακται τούτων· κἂν ὑβρίσῃ τις αὐτὸν, οὐκ ἀλγεῖ· οὐδ' ἑνὸς γὰρ ἑαυτὸν ἡγεῖται μείζονα· οὐχ ὑπὲρ χρημάτων δέδοικε· μεθ' ἡδονῆς ἐσθίει· μετ' εὐφροσύνης καθεύδει πολ-

C λῆς. οὐχ οὕτως οἱ τὸν Θάσιον οἶνον πίνοντες τρυφῶσιν, ὡς ἐκεῖνος ἐπὶ πηγὰς ἀπιὼν καὶ τῶν ναμάτων ἀπολαύων ἐκείνων. ἀλλ' ἐκείνου οὐ τοιαῦτα. εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ σοι τὰ εἰρημένα, ἵνα μείζονα ποιήσω τὴν νίκην, φέρε τὸν βασιλέα καὶ τὸν δεσπότην συγκρίνωμεν· καὶ ὄψει πολλάκις τοῦτον μὲν ἐν ἡδονῇ ὄντα καὶ παίζοντα καὶ πηδῶντα· ἐκεῖνον δὲ ἐν διαδήματι καὶ πορφυρίδι ἀθυμοῦντα, καὶ μυρίας ἔχοντα φροντίδας, καὶ ἀποτεθνηκότα τῷ δέει. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι βίον ἄ-

D λυπον οὐδενὸς εὑρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἡδονῆς ἄμοιρον. οὐδὲ γὰρ ἂν ἤρκεσεν ἡμῶν ἡ φύσις, καθάπερ ἔφθην εἰπών. εἰ δὲ ὁ μὲν χαίρει πλείονα, ὁ δὲ ἀλγεῖ πλείονα, τοῦτο παρ' αὐτὸν τὸν ἀλγοῦντα συμβαίνει, ὅτ' ἂν μικρόψυχος ᾖ, οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν. εἰ γὰρ βουλοίμεθα συνεχῶς χαίρειν, πολλὰς ἔχομεν ἀφορμάς. ἂν γὰρ ἐπιλαβώμεθα ἀρετῆς, οὐδὲν ἔσται τὸ λυποῦν ἡμᾶς λοιπόν. καὶ γὰρ ἐλπίδας ἐπιτείνει χρηστὰς αὕτη τοῖς κεκτημένοις αὐτήν· καὶ

E θεῷ εὐαρέστους ποιεῖ, καὶ παρ' ἀνθρώποις εὐδοκίμους, καὶ ἡδονὴν ἐντίθησιν ἄφατον. εἰ γὰρ καὶ ἐν τῷ κατορθοῦσθαι πόνον ἔχει ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ τὸ συνειδὸς πολλῆς ἐμπλήσει τῆς εὐφροσύνης· καὶ τοσαύτην ἔνδον ἐντίθησι τὴν ἡδονὴν, ὅσην οὐδεὶς παραστῆσαι δυνήσεται λόγος. τί γάρ σοι δοκεῖ τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ εἶναι ἡδύ; τράπεζα πολυτελὴς, καὶ σώματος ὑγεία, καὶ δόξα, καὶ πλοῦτος;

ἀλλὰ

ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἡδέα ἂν ἐκείνῃ παραβάλλῃς τῇ ἡ-
δονῇ, πάντων ἔσται πικρότερα πρὸς αὐτὴν συγ-
κρινόμενα. οὐδὲν γὰρ ἥδιον συνειδότος ἀγα-
θοῦ, καὶ ἐλπίδος χρηστῆς. καὶ εἰ βούλεσθε τοῦτο
μαθεῖν, τὸν μέλλοντα ἀπιέναι ἐντεῦθεν ἐξετάσω-
μεν, ἢ τὸν γεγηρακότα· καὶ ἀναμνήσαντες αὐτὸν
τραπέζης πολυτελοῦς ἧς ἀπέλαυσε, καὶ δόξης
καὶ τιμῆς, καὶ ἀγαθῶν ἔργων ὧν εἰργάσατό ποτε
καὶ ἐποίησεν, ἐρώμεθα ἐπὶ τίσι γάννυται μᾶλλον,
καὶ ὀψόμεθα ἐπ' ἐκείνοις μὲν αἰσχυνόμενον καὶ A
ἐγκαλυπτόμενον, ἐπὶ τούτοις δὲ πτερούμενον καὶ σκιρ-
τῶντα. οὕτω καὶ Ἐζεκίας ὅτε ἐμαλακίσθη, οὐ δόξης,
οὐ βασιλείας, οὐ τραπέζης πολυτελοῦς ἐμνημόνευ-
» σεν, ἀλλὰ δικαιοσύνης. μνήσθητι γάρ φησι κύριε,
» ὡς ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου ἐν ὁδῷ εὐθείᾳ· ὅρα καὶ
» Παῦλον ἀπὸ τούτων σκιρτῶντα καὶ λέγοντα· τὸν ἀ-
» γῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα,
» τὴν πίστιν τετήρηκα. τί γὰρ καὶ εἶχεν εἰπεῖν οὗ-
τος φησί; πολλὰ καὶ πλείονα τούτων· καὶ τι-
μὰς ἃς ἐτιμήθη· καὶ δορυφορίας ἧς ἀπέλαυ- B
σε· καὶ θεραπείας πολλῆς. ἢ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ
» λέγοντος· ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με· ὡς
» Χριστὸν Ἰησοῦν· καὶ, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλ-
» μοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι· καὶ ὅτι
» ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὸν τράχηλον ὑπέθηκαν;
ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων φέρει εἰς μέσον· ἀλλὰ τοὺς πό-
νους, καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων
στεφάνους. καὶ μάλα εἰκότως. ταῦτα μὲν γὰρ ἐν-
ταῦθα ἀφίεται· ἐκεῖνα δὲ, ἡμῖν συναποδημεῖ. κά-
κείνων μὲν δώσομεν λόγον· τούτων δὲ, μισθὸν ἀ- C
παιτήσομεν. οὐκ ἴστε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς πῶς
ἀναστρέφει ψυχὴν ἁμαρτήματα; πῶς κάτωθεν
τὴν καρδίαν ἀνακινεῖ; τότε τοίνυν ὅτε ταῦτα γί-
νεται, τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἡ μνήμη παραστᾶσα,
καθάπερ εὐδία ἐν χειμῶνι, παραμυθεῖται τὴν τε-
θορυβημένην ψυχήν. ἂν μὲν γὰρ νήφωμεν, καὶ ζῶ-
σιν ἡμῖν ἀεὶ οὗτος παρέσται ὁ φόβος· ἐπειδὴ δὲ ἀναι-
σθήτως διακείμεθα, ὅτ' ἂν ἐκβαλλώμεθα ἐντεῦ-
θεν, ἐπιστήσεται πάντως. ἐπεὶ καὶ ὁ δεσμώτης τό-
τε μάλιστα ἀλγεῖ, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἐξαγάγωσιν ἐπὶ D
τὸ δικαστήριον· τότε μάλιστα τρέμει, ὅτ' ἂν ἐγ-
γὺς ᾖ τοῦ βήματος, ὅτ' ἂν δέῃ τὰς εὐθύνας δοῦ-
ναι. διὰ δὴ τοῦτο καὶ δείματα τῶν πολλῶν τό-
τε ἔστιν ἀκούειν διηγουμένων, καὶ ὄψεις φοβεράς,
ὧν οὐδὲ τὴν θεωρίαν λοιπὸν φέροντες οἱ ἀπιόντες,
καὶ τὴν κλίνην αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης τι-
νάσσουσι κείμενοι, καὶ φοβερὸν ἐνορῶσι τοῖς παροῦ-
σι, τῆς ψυχῆς ἔνδον ἑαυτὴν εἰσωθούσης, καὶ ὀκνού-
σης ἀπορραγῆναι τοῦ σώματος, καὶ τὴν ὄψιν τῶν
ἐρχομένων ἀγγέλων οὐ φερούσης. εἰ γὰρ ἀνθρώ- E
πους φοβεροὺς ἐνορῶντες δεδιττόμεθα, ἀγγέλους
ἀπειληφόρους καὶ δυνάμεις ἀποτόμους τῶν
παραγενομένων βλέποντες τί οὐ πεισόμεθα,
ἑλκομένης ἡμῖν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς,
καὶ συρομένης καὶ πολλὰ ἀποδυρομένης εἰκῆ καὶ
μάτην. ἐπεὶ καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος μετὰ τὸ ἀ-
πελθεῖν, πολλὰ ἐπένθησεν, ἀλλ' οὐδὲν ἀπώνατο.

ταῦτα

Sed hæc illi voluptati, quæ virtutem conſequitur, collata: amara, & mœſtitiæ plena videbuntur. Nihil enim iucundius eſt, quàm conſcientia proba, & ſpes futurorum certior. Quod ſi vultis iſtud diſcere, iam moriturum hominem, aut ſenio confectum, cùm ei in memoriā primùm reduxerimus, magnificę menſę, inſignis gloriæ, præcipuæ laudis, & geſtarum rerum quas ex officio virtutis operatus eſt: tunc demum interrogemus, quibus maximè gaudet, & videbimus non mediocri A
pudore ipſum propter illa commoueri: propter hæc autem quæ rectè fecit, tanta lætitia geſtientem, vt ſalire & volare videatur. Sic & Ezechias cum ægrotaret, non menſæ deliciarum plenę recordabatur, eximjæ gloriæ, non regni, aut imperij, ſed iuſtitię ac rectæ conſcientiæ. *Memento enim*, 4. Reg. 20. b.
inquit, *domine qualiter ambulauerim in conſpectu tuo in via recta*. Paulum quoque vide propter hæc exultantem, atque dicentem: *Certamen* 2. Tim. 4. b.
bonum certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Sed quid aliud, inquies, Paulus poterat dicere? honores certè, gloriam, cæteraque huiuſmodi nec parua, nec pauca. An B
non audis ipſum dicentem: *Sicut angelum domini ſuſcepiſtis me, ſicut Ieſum Chriſtum*: & ſi Galat. 4. b.
poſſibile fuiſſet, oculos veſtros effodientes dediſſetis mihi? & quoniam pro anima eius collum ſuppoſuerunt. Nihil autem horum omnium, ſed labores, ſed pericula, & repoſitas pro his ſibi coronas in medium attulit. Neque id iniuria. Illa enim cum hac vita finiuntur, hæc vero nobiſcum egrediuntur: C
& illorum quidem rationes exiguntur, pro his autem præmia nobis retribuentur. An ignoratis quemadmodum in die nouiſſimo acerba ipſi animæ recordatio eſt delictorum? quomodo funditus cor euertit, quomodo ſummis doloribus cruciat? Tunc igitur, tunc iucunda bene actę vitæ memoria, quaſi tranquillitas poſt tempeſtatem veniens, conturbatam facilè animam conſolatur. Verum ſi ab omni temulentia liberi vigilaremus, per totam vitam huiuſmodi nobis formido adeſſet: ſed quoniam ſicut inſenſati vitam agimus: in decedendo ex hac vita proculdubio D
aderit. Nam & qui vinctus propter ſua ſcelera fuerit, cùm ſoluitur vt ad iudicium produci queat, tunc maximè tremit, tunc formidat, quando ad tribunal iudicis iam appropinquat, quando ad relationem rationum iam deuenit. Idcirco terribiles viſiones narrare ſolent morituri, quarum ſpeciem nullo modo ferentes, & lectulos plerunque ipſos magno iacentes impetu cōcutiunt, & toruis eos qui adſunt aſpiciunt oculis: vel quia vi à E
corpore reſcinditur reluctans anima, vel quia ſpirituum ſpeciem ferre non poſſunt. Si enim terribiles intuiti homines metu concutimur, quid faciemus cùm minaces angeli, & reſcindētes animam à corpore virtutes nos inuadunt, cùm à corpore anima tracta multa incaſſum deflet? Sic & diues ille poſt mortem Luc. 16 f.
multùm plorauit, & nihil ſibi prodeſſe potuit.

S Hæc

Hęc igitur nobiſcum verſantes & reuoluentes, ne quid tale ipſi quoq; patiamur, iugem horũ omnium timorem retineamus, ſi volumus re ipſa timorem & punitionem effugere, & ad æterna bona peruenire, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LV.

[*in Gr. Codd. eſt LIIII.*]

EX CAPITE XVI.

Cum veniſſet autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, interrogabat diſcipulos ſuos dicens: Quem me dicunt homines eſſe filium hominis? A

CVius rei gratia nomen illius ſcripſit, qui vrbem condidit? Quoniam alia etiam eſt, quæ Stratonis dicitur, nec in illa, ſed in hac diſcipulos interrogauit. Procul enim à Iudæis abduxit, vt ab omni ſolicitudine liberi non dubitarent apertè dicere quæ ſentirent. Cur autem non ſtatim de ſua, ſed de multorum prius ſententia ipſos interrogauit? Vt opinione aliorũ expoſita, rurſus interrogati, *Vos autem quem me eſſe dicitis?* B ab ipſo interogandi modo, nõ abiecta atq; humilia, vt multi: ſed ſublimiora, ac diuiniora reſpõderent. Qua etiam de cauſa non illico ab ipſo prædicationis initio hęc quæſiuit, ſed quãdo multa coram ipſis operatus miracula iam fuit, ſublimiora dogmata perceperint, cùm de ſua deitate ac æqualitate cum patre multa ſignificauit, tunc demum ad hæc interroganda deſcendit. Nec dixit, quémnam me aſſerunt eſſe ſcribæ & Phariſæi, quãuis crebrò etiam ipſi collocuti cum eo fuerint, & C miracula nõnulla viderint: ſed quem me, inqt, homines eſſe dicunt? Populi certè opinionem de ſe quęrebat: quoniã & ſi deiectior eſſet, ꝓcul tamen ab omni erat malicia, qua Phariſæi & ſcribæ maximè peruertebãtur. Vt autẽ oſtẽderet, q̃ valde vellet humanitatis ſuæ dogma confirmari, filium hominis inquit: deitatem .n. ſuam ſic ſolet appellare. *Nullus enim*, ait, *aſcẽdit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo.* Et rurſus: *Cùm autem videris aſcendentem filium hominis vbi erat prius.* Cùm itaque diſcipuli reſpondiſſent, *Alii Ioannem baptiſtam, alii Heliam, alii Hieremiam, aut vnum prophetarum*: D hac falſa eorum opinione in mediũ prolata, *Vos vero*, inquit, *quem me eſſe dicitis?* Ita eos hac ſecunda interrogatione, vt maiora de ipſo cogitarent admonuit. Ipſo enim interrogandi oſtendit modo, multùm à dignitate ſua vulgares illas abeſſe opiniones: idcirco enim iterum interrogando, aliam ab eis ſententiam, quærit: vt quoniã plura maioraq; ſigna quàm cæteri viderunt, maiora etiam de ipſo dicerẽt, quàm homini conueniant. Nam vulgus quidẽ E hominem nudũ putabant ex mortuis reſurrexiſſe, veluti etiam Herodes dicebat: à qua ſuſpicione procul abducens, *vos vero*, ait, *quem me eſſe dicitis?* Vos inquam qui mecum ſemper verſantes, plura me feciſſe vidiſtis, qui meo nomine complures virtutes ipſi quoq; feciſtis.

Ioan. 3. b. & Epheſ. 4. b.
Ioan. 6. g.

Ταῦτα δὴ πάντα ἀναπλάττοντες παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἀναστρέφοντες, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πάθωμεν, τὸν ἐκ τούτων φόβον ἀκμάζοντα διατηρῶμεν, ὅπως τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων φύγωμεν κόλασιν, καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΝΔ'.

Ἐξελθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;

Τίνος ἕνεκεν τὸν οἰκιστὴν τῆς πόλεως εἴρηκεν; ἐπειδὴ ἔστι καὶ ἑτέρα, ἡ Στράτωνος. καὶ οὐκ ἐν ἐκείνῃ, ἀλλ' ἐν ταύτῃ αὐτοὺς ἐρωτᾷ, πόρρω τῶν Ἰουδαίων ἀπαγαγών, ὡς πάσης ἀπαλλαγέντας ἀγωνίας μετὰ παρρησίας εἰπεῖν τὰ κατὰ διάνοιαν ἅπαντα. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθέως τὴν γνώμην αὐτῶν ἠρώτησεν, ἀλλὰ B τὴν τῶν πολλῶν; ἵνα εἰπόντες τὴν ἐκείνων, εἶτα ἐρωτηθέντες, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεως εἰς μείζονα ἀναχθῶσιν ἔννοιαν, καὶ μὴ εἰς τὴν αὐτὴν ταπεινότητα τοῖς πολλοῖς περιπέσωσι. διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν πυνθάνεται, ἀλλ' ὅτε σημεῖα πολλὰ ἐποίησε, καὶ περὶ πολλῶν αὐτοῖς διελέχθη καὶ ὑψηλῶν δογμάτων, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος, καὶ τῆς πρὸς τὸν πατέρα ὁμονοίας πολλὰς παρέσχε τὰς ἀποδείξεις, τότε τὴν πεῦσιν αὐτοῖς προσάγει ταύτην. καὶ οὐκ εἶπε, τίνα με λέ- C γουσιν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἶναι· καίτοι γε οὗτοι αὐτῷ πολλάκις προσῄεσαν καὶ διελέγοντο· ἀλλὰ τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὴν τοῦ δήμου γνώμην τὴν ἀδέκαστον ἐξετάζων. εἰ γὰρ αὐτὴ πολλῷ ταπεινοτέρα τοῦ δέοντος ἦν, ἀλλὰ πονηρίας ἀπήλλακτο· ἐκείνη δὲ πολλῆς ἔγεμε τῆς κακίας. καὶ δεικνὺς πῶς σφόδρα βούλεται τὴν οἰκονομίαν ὁμολογεῖσθαι, φησὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν θεότητα ἐντεῦθεν καλῶν. ὃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ποιεῖ. φησὶ γάρ, οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τοῦ D ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ πάλιν, ὅταν δὲ ἴδητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον. εἶτα, ἐπειδὴ εἶπον οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν· οἱ δὲ Ἠλίαν· οἱ δὲ Ἱερεμίαν· οἱ δὲ ἕνα τῶν προφητῶν· καὶ τὴν πεπλανημένην αὐτῶν δόξαν εἰς μέσον ἤγαγον, τότε ἐπήγαγεν· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἐκκαλούμενος αὐτοὺς διὰ τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως, εἰς τὸ μεῖζόν τι φαντασθῆναι περὶ αὐτοῦ· καὶ ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς, ὅτι ἡ προτέρα ψῆφος σφόδρα ἐστὶν ἀποδέουσα αὐτοῦ τῆς E ἀξίας. διὸ παρ' αὐτῶν ἑτέραν ἐπιζητεῖ, καὶ δευτέραν ἐπάγει πεῦσιν, ὑπὲρ τοῦ μὴ συμπεσεῖν τοῖς πολλοῖς. εἰ ἐπειδὴ μείζονα εἶδον τὰ σημεῖα ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἄνθρωπον μὲν εἶναι ἐνόμιζον, ἐξ ἀναστάσεως δὲ φανέντα, καθάπερ καὶ Ἡρώδης ἔλεγε. ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ τῆς αὐτοὺς ἀπάγων τῆς ὑπονοίας, φησίν· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; τουτέστιν, οἱ συνόντες ἀεὶ καὶ θαυματουργοῦντα βλέποντες, καὶ πολλὰς δυνάμεις δι' ἐμοῦ πεποιηκότες αὐτοί.

τί οὖν

Τί οὖν τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων ὁ πέτρος; ὁ πανταχοῦ
θερμός, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος· πάντων
ἐρωτηθέντων, αὐτὸς ἀποκρίνεται. καὶ ὅτε μὲν τὴν τοῦ
δήμου γνώμην ἠρώτα, πάντες εἶπον τὸ ἐρωτηθέν· ὅτε
δὲ τὴν αὐτῶν, πέτρος προπηδᾷ καὶ προλαμβάνει,
καί φησι· σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. τί οὖν
ὁ χριστός; μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ
καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι. καίτοι εἰ μὴ γνησίως
αὐτὸν ὡμολόγησε καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον,
οὐκ ἦν ἀποκαλύψεως τὸ ἔργον· εἰ τῶν πολλῶν
αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζεν, οὐ μακαρισμοῦ ἄξιον ἦν
A τὸ λεχθέν. ἐπεὶ καὶ πρὸ τούτου εἶπον· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς
εἶ, οἱ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τὸν σάλον ὃν εἶδον, καὶ οὐκ ἐ-
μακαρίσθησαν· καίτοιγε ἀληθῶς εἰπόντες. οὐ γὰρ
τοιαύτην ὡμολόγησαν υἱότητα, οἵαν ὁ πέτρος· ἀλλ'
ἕνα τῶν πολλῶν ἀληθῶς υἱὸν ἐνόμιζον εἶναι· ἐξαίρε-
τον μὲν παρὰ τοὺς πολλούς, οὐ μὴν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς.
καὶ ὁ ναθαναὴλ δὲ ἔλεγε· ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· σὺ
εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. καὶ οὐ μόνον οὐ μακαρίζεται,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἐνδεέστερον πολλῷ τῆς ἀληθείας εἰρηκώς,
B ἐλέγχεται παρ' αὐτοῦ. ἐπήγαγε γοῦν· ὅτι εἶπόν σοι, εἶ-
δόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς πιστεύεις· μείζονα τούτων
ὄψει. τίνος οὖν ἕνεκεν οὗτος μακαρίζεται; ὅτι γνή-
σιον αὐτὸν ὡμολόγησεν υἱόν. διὰ δὴ τοῦτο ἐπ' ἐκεί-
νων μὲν οὐδὲν τοιοῦτον εἴρηκεν, ἐπὶ δὲ τούτου καὶ τὸν ἀπο-
καλύψαντα δείκνυσιν. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ τοῖς πολλοῖς,
ἐπειδὴ σφοδρὸς ἦν ἐραστὴς τοῦ χριστοῦ, φιλίας καὶ κο-
λακείας εἶναι τὰ ῥήματα, καὶ διαθέσεως αὐτῷ χα-
ριζομένης, ἄγει εἰς μέσον τὸν ἐνηχήσαντα αὐτοῦ τῇ
C ψυχῇ· ἵνα μάθῃς, ὅτι πέτρος μὲν ἐφθέγξατο, ὁ
πατὴρ δὲ ὑπηγόρευσε· καὶ μηκέτι δόξαν ἀνθρωπί-
νην, ἀλλὰ δόγμα εἶναι θεῖον τὰ εἰρημένα πιστεύ-
σῃς. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ αὐτὸς ἀποφαίνεται, οὐ-
δὲ λέγει· ἐγώ εἰμι ὁ χριστός· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ
ἐρωτήσεως κατασκευάζει τοῦτο, αὐτοὺς εἰσάγων
ὁμολογῆσαι; ὅτι οὕτω καὶ αὐτὸ τότε πρεπωδέστε-
ρον ἦν καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ἐκείνους μᾶλλον ἐφειλ-
κύσατο πρὸς τὴν πίστιν τῶν λεγομένων. εἶδες πῶς
υἱὸν ἀποκαλύπτει πατήρ; πῶς πατέρα υἱός; οὐ-
D δεὶς γὰρ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, φησὶν, εἰ μὴ ὁ
υἱός, καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. οὐκ
ἄρα ἔνι παρ' ἑτέρου μαθεῖν τὸν υἱόν, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ πα-
τρός· οὐδὲ παρ' ἑτέρου μαθεῖν τὸν πατέρα, ἢ πα-
ρὰ τοῦ υἱοῦ. ὥστε καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὁμότιμόν τε καὶ ὁμο-
ούσιον δῆλον. τί οὖν ὁ χριστός; σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰω-
νᾶ· σὺ κληθήσῃ κηφᾶς. ἐπειδὴ γὰρ ἐκήρυξάς μου
τὸν πατέρα φησί, κἀγὼ τὸν γεγεννηκότα σε ὀνομά-
ζω, μονονουχὶ λέγων· ὅτι ὥσπερ σὺ τοῦ ἰωνᾶ παῖς,
οὕτω κἀγὼ τοῦ πατρὸς ἐμοῦ, ἐπεὶ καὶ παρέλκον ἦν
εἰπεῖν, σὺ εἶ υἱὸς ἰωνᾶ. ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεν, υἱὸν
E θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὕτως ἐστὶν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὥσ-
περ ἐκεῖνος υἱὸς ἰωνᾶ, τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γε-
γεννηκότι, διὰ τοῦτο τοῦτο προστέθηκε· καὶ ἐγώ
σοι λέγω, σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέ-
τρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· τουτέστι, τῇ πί-
στει τῆς ὁμολογίας. ἐντεῦθεν δείκνυσι πολλοὺς μέλ-
λοντας ἤδη πιστεύειν, καὶ ἀνίστησιν αὐτοῦ τὸ φρόνημα,
καὶ ποι-

Quid igitur Petrus omnium apoſtolorum os, vertex conſortij totius? cùm omnes interrogati eſſent, ipſe ſolus reſpondet. Et quandoquidem de ſententia vulgi petebat, omnes reſponderunt: cùm verò de ſua eos rogaret Petrus confeſtim præſiliuit, ac præueniens ait: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*. Quid igitur Chriſtus? *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi*: Atqui niſi propriè ſic Petrus intellexiſſet, & ab ipſo patre natum crederet, nõ fuiſſet reuelationis opus illa confeſſio, nec aliqua beatificatione digna, ſi vnum ex multis Dei filijs illum putaſſet. Etenim iam pridem poſt tempeſtatem, qui erant in nauigio, *Verè filius Dei es tu*, dixerunt: & quamuis verè dixerint, beatificati tamen ab eo non ſunt. Non enim ita vt Petrus, ſed vnum ex multis verè filium æſtimabant, præcipuum quidem magiſque dilectum, non tamen ex patris ſubſtantia natum. Nathanaël quoque dicebat: *Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Iſraël*: nec ſolùm beatificatus non eſt, verumetiam quaſi multò inferiora quam oporteat, cogitaret, ſic à Chriſto erat redargutus. Subiunxit enim, *quoniam tibi dixi, quia vidi te ſub ficu, credidiſti: maiora his videbis*. Ea igitur de re Petrus beatificatur, quia Chriſtum patris propriè filium confeſſus eſt, qua etiam de cauſa nihil tale de illis dictum eſt, quale de hoc dicitur, quia pater reuelauit tibi. Nam ne, quoniam vehementer amoris vinculo Petrus Chriſto coniungebatur, aſſentatiuncula gratificans hæc verba dixiſſe multis videretur, in medium patrem produxit, qui ad confeſſionem veritatis animum Petri commouit: ita Petrus quidem locutus eſt, pater autem illi quod loqueretur, ſubiecit: vt non humanam opinionem, ſed diuinam ſententiam diuinitus dictam Petrum credas enuntiaſſe. Quare autem non ipſe aperte dicit, ego ſum Chriſtus, ſed de aliorum ſententia rogando diſcipulos iſtud confiteri inducit? Quia videlicet & ipſum magis ita decebat, & illi ad fidem hoc modo inuitabantur. Vides quomodo filium pater, patrem filius reuelat. *Nec enim patrem quiſquam nouit*, ait, *niſi filius, & cuicunque voluerit filius reuelare*. Non ergo poſſumus aliunde cognoſcere filium, quàm à patre: nec patrem aliunde, quàm à filio: ita etiam hinc honoris æqualitas, & ſubſtantiæ prædicatur identitas. Quid igitur Chriſtus? *Tu es Simon filius Ionæ, tu vocaberis Cephas*. Nã quia patrem meum prædicaſti, ego etiam illum nomino qui te genuit: ac ſi diceret, quemadmodum tu Ionæ filius es, ſic ego patris mei filius ſum. Nam aliter ſuperuacaneum omnino, atque ſuperfluum eſſet dicere, tu es filius Ionæ. Verum quia ille dixit, *tu es filius Dei*: vt ſic ſe eſſe filium Dei oſtendat, ſicut ille Ionæ filius, eiuſdem videlicet ſubſtantiæ cum patre, idcirco illud adiecit: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam*: id eſt, fidem atque confeſſionem. Hic apertè prædixit magnam eorum qui credituri & erant & ſunt multitudinem fore, & ſubliniora ſapere ipſum facit,

Supr. 14. a.

Ioan. 1. g.

Supr. 11 d. & Luc. 10. d.

& eccleſiæ paſtorem conſtituit. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Si vero aduerſus eccleſiam non præualebunt, multo minus aduerſus me præualebunt. Non enim turbari te conuenit cùm audieris quia tradar & crucifigar: alium deinde honorem ei præbet. *Ego autem dabo tibi claues regni cælorum.* Quid verò eſt, Et ego autem tibi dabo? Quemadmodum pater tibi dedit vt me cognoſceres, ſic & ego tibi dabo. Et non dixit, rogabo patrem vt tibi det, ſed quamuis magna erat poteſtas, & doni magnitudo ineffabilis: & ego tamen dabo tibi, inquit. Quid das quæſo? Claues, inquit, regni cœlorum: *Et quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata in cælis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta in cælis.* Infr. 20. c. Quo modo igitur non eſt eius qui dicit, ego tibi dabo, vt etiam in dextris & ſiniſtris ſedere concedat? Animaduertis quo pacto ipſe etiam ad altiorem de ſe opinionem Petrum adducit, & ſeipſum his duabus pollicitationibus filium eſſe Dei reuelat & oſtendit. Nam quæ Deus concedere ſolus poteſt, peccatorum ſcilicet remiſſionem, & vt eccleſia tot tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cuius paſtor & caput piſcator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate ſuperet, hæc inquam omnia quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum. Ita & pater ad Hieremiam dicebat: *Sicut columnam ferream, & ſicut murum æneum poſui te.* Sed ipſum quidem genti vni pater, hunc autem vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit. Quare libenter ab his quærerem, qui dignitatem filij minorem, quam patris dicunt, quænam ſibi maiora dono videantur, quæ pater, aut quæ filius Petro largitus eſt? Pater quidem reuelationem ei filij ſui dedit: filius autem partim vt tam patris quam filij ſui reuelationem vbique terrarum poſſet ſeminare, partim vt quãuis homo eſſet mortalis, cœleſti tamen poteſtate polleret, & claues haberet regni cœlorum: ita Petrus eccleſiam per vniuerſum orbem amplificatam, cœlo etiam ipſo validiorem monſtrauit. Infr. 24. c. *Tranſibunt enim*, inquit, *cælum & terra, verba autem mea non tranſibunt.* Quo modo ergo minor eſt, qui hæc dedit, qui hæc Petro effecit? Hęc autem non ideo dico, quia alia patris, alia filij opera eſſe putem. *Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: Sed vt linguam eorum abſcindamus, qui talia proferunt. Tu vero mecum ex eis omnibus quanta ſit poteſtas eius intellige. *Ego tibi dico*, inquit, *tues Petrus, & ego ſuper te ædificabo eccleſiam meam: Ego tibi dabo claues regni cælorum.* Ioan. 1. a. Hæc cum dixiſſet, *Præcepit eis, vt nulli dicerent, quia ipſe eſt Chriſtus.* Cuius rei gratia mandauit? Vt ſcilicet ſcandalis de medio ſublatis, & myſterio crucis, ac domino paſſione conſummato, cum nihil reſtaret quod retundere aut perturbare multitudinis fidem poſſet, ſyncera & immobilis opinio de ipſo in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clarè ſua virtus effulſerat,

qua

καὶ ποιμένα ποιεῖ. καὶ πύλαι ᾅδου οὐκ ἀντισχύσουσιν αὐτῆς. εἰ δὲ ἐκείνης οὐκ ἀντισχύσουσι, πολλῷ μᾶλλον ἐμοῦ· ὥστε μὴ θορυβηθῇς, ἐπειδ' ἂν μέλλῃς ἀκούειν, ὅτι παραδοθήσομαι, καὶ σταυρωθήσομαι. εἶτα καὶ ἑτέραν λέγει τιμήν· καὶ ἐγὼ δέ σοι δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. τί ἐστι καὶ ἐγὼ δέ σοι δώσω; ὥσπερ ὁ πατήρ σοι ἔδωκε τὸ ἐμὲ γνῶναι, οὕτω καὶ ἐγώ σοι δώσω. καὶ οὐκ εἶπε παρακαλέσω τὸν πατέρα· καίτοι πολλὴ ἦν τῆς ἐξουσίας ἡ
A ἔνδειξις, καὶ τοῦ δώρου τὸ μέγεθος ἄφατον· ἀλλ' ἐγώ σοι δώσω. τί δίδως εἰπέ μοι; τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἵνα ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. πῶς οὖν οὐκ ἔστιν αὐτοῦ δοῦναι τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, τοῦ λέγοντος, ἐγώ σοι δώσω; εἶδες πῶς καὶ αὐτὸς ἀνάγει τὸν πέτρον εἰς ὑψηλὴν τὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν, καὶ ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει καὶ δείκνυσιν υἱὸν ὄντα τοῦ θεοῦ διὰ τῶν ὑπο-
B σχέσεων τῶν δύο τούτων; ἃ γὰρ θεοῦ μόνου ἐστὶν ἴδια, τί, τὸ ἁμαρτήματα λῦσαι, καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τοσαύτῃ κυμάτων ἐμβολῇ, καὶ ἄνθρωπον ἁλιέα πέτρας πάσης ἀποφῆναι στερρότερον τῆς οἰκουμένης πολεμούσης ἁπάσης, ταῦτα αὐτῷ ἐπαγγέλλεται δώσειν. καθάπερ ὁ πατὴρ πρὸς ἱερεμίαν διαλεγόμενος ἔλεγεν· ὡς στῦλον χαλκοῦν, καὶ ὡσεὶ τεῖχος τέθηκα αὐτόν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν, ἑνὶ ἔθνει· τοῦτον δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. ἡδέως ἂν ἐροίμην
C τοὺς ἐλαττοῦν βουλομένους τοῦ υἱοῦ τὴν ἀξίαν, ποῖα μείζονα δῶρα; ἅπερ ἔδωκεν ὁ πατὴρ τῷ πέτρῳ, ἢ ἅπερ ἔδωκεν ὁ υἱός; ὁ μὲν γὰρ τῷ πέτρῳ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ υἱοῦ ἐχαρίσατο· ὁ δὲ υἱὸς, τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τὴν αὐτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἔσπειρε, καὶ ἀνθρώπῳ θνητῷ πάντων τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ τὴν ἐξουσίαν ἐνεχείρισε, τὰς κλεῖς αὐτῷ δούς· ὃς τὴν ἐκκλησίαν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξέτεινε, καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἰσχυροτέραν ἀπέφηνεν. ὁ οὐρανὸς γὰρ καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. πῶς οὖν ἐλάτ-
D των, ὁ τοιαῦτα κατωρθωκὼς, καὶ ταῦτα λέγων; οὐ διαιρῶν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὰ ἔργα· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν· ἀλλὰ διατεμεῖν τὴν ἀναίσχυντον γλῶτταν τῶν τοιαῦτα τολμώντων. ὅρα δὲ διὰ πάντων αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν· ἐγώ σοι λέγω, σὺ εἶ πέτρος· ἐγὼ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν· ἐγώ σοι δώσω τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. καὶ τότε ταῦτα εἰπὼν, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός. καὶ τίνος ἕνεκεν διεστεί-
E λατο; ὥστε τῶν σκανδαλιζόντων ἐκ μέσου γενομένων, καὶ τοῦ σταυροῦ τελεσθέντος, καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἔπαθεν ἀπαρτισθέντων, καὶ μηδενὸς ὄντος λοιποῦ τοῦ διακόπτοντος καὶ θολοῦντος τὴν τῶν πολλῶν πίστιν, καθαρὰν καὶ ἀκίνητον ἐντυπωθῆναι τῶν ἀκουόντων τῇ διανοίᾳ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν. καὶ γὰρ οὔπω σαφῶς ἦν ἐκλάμψασα αὐτοῦ ἡ δύναμις.

διὰ

διὰ δὴ τοῦτο τότε ἐβούλετο ἀνακηρύττεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅτε καὶ ἡ σαφὴς τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, καὶ ἡ τῶν γινομένων ἰσχὺς συνηγόρει τοῖς παρὰ τῶν ἀποστόλων λεγομένοις. οὐδὲ γὰρ ἴσον ὁρᾷν, νῦν μὲν ἐν παλαιστίνῃ θαυματουργοῦντα, νῦν δὲ ὑβριζόμενον, ἐλαυνόμενον. καὶ μάλιστα ὁπότε καὶ ὁ σταυρὸς ἔμελλε διαδέχεσθαι τὰ θαύματα τὰ γινόμενα· καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης προσκυνούμενον βλέπειν καὶ πιστευόμενον, καὶ μηδὲν τοιοῦτον πάσχοντα λοιπὸν οἷον ἔπαθε. A τὸ μὲν γὰρ ῥιζωθὲν ἅπαξ, εἶτα ἀνασπασθὲν, δυσκόλως ἂν φυλαχθὲν καταφυτευθείη πάλιν παρὰ τοῖς πολλοῖς· τὸ δὲ μετὰ τὸ παγῆναι μεῖναν ἀκίνητον καὶ μηδαμόθεν ἐπηρεασθὲν, ῥᾳδίως ἄνεισι καὶ πρὸς αὔξησιν ἐπιδίδωσι μείζονα. εἰ γὰρ οἱ σημείων ἀπολελαυκότες πολλῶν, καὶ τοσούτων μετασχόντες μυστηρίων ἀπορρήτων, ὑπὸ τῆς ἀκοῆς μόνης ἐσκανδαλίσθησαν· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοὶ μόνοι, ἀλλὰ καὶ ὁ πάντων κορυφαῖος πέτρος· ἐννόησον τί τοὺς πολλοὺς ἦν εἰκὸς παθεῖν, B μαθόντας μὲν ὅτι υἱὸς θεοῦ ἐστὶν, ὁρῶντας δὲ καὶ σταυρούμενον καὶ ἐμπτυόμενον, καὶ τῶν μυστηρίων τούτων τὸ ἀπόρρητον οὐκ εἰδότας, οὐδὲ πνεύματος ἀπολελαυκότας ἁγίου. εἰ γὰρ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε· πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· πολλῷ μᾶλλον ὁ λοιπὸς δῆμος κατέπεσεν ἂν, εἰ πρὸ καιροῦ τοῦ προσήκοντος τὸ τῶν μυστηρίων τούτων ἀκρότατον αὐτοῖς ἀπεκαλύφθη. διὰ δὴ τοῦτο κωλύει εἰπεῖν. καὶ ἵνα μάθῃς πόσον ἦν τὸ μετὰ ταῦτα μαθεῖν C πλήρη τὴν διδασκαλίαν τῶν σκανδαλιζόντων παρελθόντων, ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κορυφαίου μάνθανε. αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ πέτρος, ὁ μετὰ τοσαῦτα σημεῖα οὕτω φανεὶς ἀσθενὴς, ὡς καὶ ἀρνήσασθαι καὶ κόρην εὐτελῆ δεῖσαι, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς προεχώρησε, καὶ τῆς ἀναστάσεως σαφεῖς ἔλαβε τὰς ἀποδείξεις, καὶ οὐδὲν ἦν λοιπὸν τὸ σκανδαλίζον αὐτὸν καὶ θορυβοῦν, οὕτως ἀκίνητον κατέσχε τοῦ πνεύματος τὴν διδασκαλίαν, ὡς λέοντος σφοδρότερον ἐπιπηδᾷν τῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων, καί τοι κινδύνων καὶ D μυρίων θανάτων ἀπειλουμένων. πολλὰ γὰρ ἔχω λέγειν ὑμῖν φησιν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· καὶ τῶν εἰρημένων δὲ παρ' αὐτοῦ πολλὰ ἠγνόουν, ἃ οὐκ ἐποίησε σαφῆ πρὸ τοῦ σταυροῦ. ὅτε γοῦν ἀνέστη, τότε ἔγνωσαν ἔνια τῶν λεχθέντων. εἰκότως τοίνυν τοῖς πολλοῖς ἐκέλευσε μὴ εἰπεῖν πρὸ τοῦ σταυροῦ. ὅπουγε οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς μέλλουσι διδάσκειν πάντα ἐκθεῖναι ἐθάρρησε πρὸ τοῦ σταυροῦ. ἀπὸ τότε ἤρξατο αὐτοῖς δεικνύειν, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν. ἀπὸ τότε. πότε; ὅτε ἔπηξεν ἐν αὐτοῖς τὸ δόγμα· E ὅτε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν εἰσήγαγε. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως συνίεσαν τὸ λεγόμενον. ἦν γὰρ φησὶ κεκαλυμμένος ὁ λόγος ἀπ' αὐτῶν· καὶ ὥσπερ ἐν ἀσαφείᾳ ἦσαν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἀναστῆναι αὐτὸν δεῖ. διὰ τοῦτο καὶ ἐνδιατρίβει τοῖς δυσχερέσι καὶ ἐμπλατύνει τὸν λόγον, ἵνα διανοίξῃ αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ συνιῶσι τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον. ἀλλ'

qua de cauſa poſt reſurrectionem, quando rerum veritas erat coruſcata, & virtus eorum quæ fiebant præcipuè apoſtolis auxiliatura, volebat iſta prædicari. Non æquale erat in Palæſtina videre modo quidem miraculis clarum, modo vero contumelijs affectum & agitatum, ac maximè quando crux miraculis erat ſucceſſura, & vbique terrarum fide, ac adoratione certa perſpicere nihil amplius tale quale paſſus fuerat patientem: propter A hæc igitur omnia mandauit, ne vlli dicerent. Quod enim iam radices egit, ſi euulſum fuerit, non facilè poteſt iterum plantatum pullulare: quod vero poſteaquam ſemel locatum eſt, immobile atque innexum remanſit, facilè propagatur ac creſcit. Nam ſi diſcipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana, ſolo auditu ſcandalizati fuerunt, nec ipſi ſolùm, verumetiam & vertex omnium Petrus: cogita nunc tecum quid vulgus, qui nihil altius ſecretè inſpexerunt, nulla ſpiritus gratia ſtabili fuere, perpeſſi B fuiſſent, ſi quem filium Dei eſſe didiciſſent, eum crucifigi, & omni contumelia exagitari viderent? Si enim diſcipulis dicebat, *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis ferre modo*: Ioan. 16. a. quantò magis reliqua multitudo decidiſſet, ſi ante opportunum tempus huiuſmodi ſummum myſterium fuiſſet reuelatum? Propter hoc itaque dicere prohibet. Et vt credas quantum intererat, planam poſtea doctrinam accipere, cùm ea quæ ſcandalizare poſſent præterierint, huius ipſius anteſignani C facta diligenter conſidera. Ille namque Luc. 12. f. ipſe Petrus qui poſt tot tantaque ſigna adeo imbecillus apparuit, vt ter negauerit, vt vilem puellam timuerit: poſteaquam crucis myſterio conſummato claras habuit reſurrectionis demonſtrationes, ne quicquam relinqueretur, quod animum eius conturbaret atque concuteret: ſic immobilem & fixam doctrinam ſpiritus tenuit, vt veluti leo in populum Iudæorum irrueret, & pericula mille, ac denique ipſam mortem contemneret. Iure igitur iuſſit, ne ad multos ſermonem D ederent, cùm neque ipſis qui orbis magiſtri futuri erant, cuncta committere apertè ante crucem voluerit. *Multa enim habeo vobis dicere*, inquit, *ſed non poteſtis portare modo.* Quin & multa ab ipſo dicta non intelligebant, quæ ante crucem ipſis manifeſta non reddidit. Poſteaquam igitur reſurrexerat, tunc quædam ex ijs quæ prius dixerat intellexerunt. *Ex eo tempore cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quòd oporteret eum pati.* Ex eo tempore. quo? quando in animis eorum præcipuum hoc dogma E fixit, atque locauit, tunc de paſſione incepit dicere: neque tamen etiam ſic intellexerunt quod dicebatur. Erat, enim, inquit, quaſi velamine obductus hic ſermo, & ceu obſcuritate ita tectus, vt capere non poſſent, quia & reſurrecturus erat: idcirco in difficilioribus immoratur, & ſermonem latius extendit, vt mente ipſorum adaperta, percipere poſſent quidnam eſſet quod diceretur.

Sed non intellexerunt, inquit, ſed erat hoc occultum ab eis, & timebant eum interrogare, non vtique vtrum moriretur, ſed qualiter & quo modo, & quidnam hoc myſterium ſit. Nam cum neſcirent quid ipſum reſurrectionis verbum ſignificaret, non mori non modico præſtantius eſſe putabant: quam ob rem cùm alij dubitantes turbarentur, Petrus iterum ex feruore ſolus audet ea de re quicquam dicere, neque illud palàm, ſed ſingulatim atque ſeorſum quum ab alijs ſe ſubtraxiſſet diſcipulis, *Propitius*, inquit, *tibi ſis domine, non erit tibi hoc.* Quid nam ô Petre hoc eſt, tu qui reuelationem deſuper habuiſti, qui beatificationem conſecutus es, cui claues cœlorum traditæ, tam citò adeò grauiter lapſus cecidiſti, vt paſſionem pertimueris? Cur mirum tibi videtur, inquit, ſi in ea re id paſſus ſum, de qua nihil reuelatum eſt? Hinc certè clare videmus, non à ſeipſo, ſed ex reuelatione illa dixiſſe: quia in his quæ reuelata non ſunt, turbatur, & percellitur, & centies audiendo non ſentit quod dicitur. Didicit certè, quod filius Dei eſt: quid autem myſterium crucis, & reſurrectionis ſibi velit, nondum didicit. Erat enim, ait, occultum ab eis hic ſermo. Perſpicis quia iure mandauit, ne in publicum hæc efferrentur. Vbi enim iſti turbantur, quibus hæc neceſſariò committuntur, quid non paterentur cæteri? Ipſe vero vt oſtenderet ſponte ſe ad paſſionem venire, increpauit Petrum, & ſatanam appellauit. Audiant quicunque paſſionis Chriſti crucem verecundantur. Nam ſi apoſtolorum vertex, etiam antequam crucis myſterium aperte cognouiſſet, ſatanas vocatus eſt: quam veniam impetrabunt, qui vbique iam prædicatam Chriſti crucem negare audent? Nam ſi, qui à Deo beatificatus fuerat Petrus, qui ex reuelatione fuit veritatem confeſſus, ſic acriter increpatur: quo ſupplicio cruciabuntur, qui crucis myſterium poſtiſta non ſuſcipiunt? Nec dixit, quia ſatanas per te locutus eſt: ſed, *vade poſt me ſatana.* Hæc.n. illius oppoſiti cupiditas erat, ne Chriſtus pateretur: idcirco ſic vehementer increpauit, quia ſciebat tam ipſum, quam cæteros valde id formidare, nec facilè poſſe audire: quocirca & mentis eius arcana reuelat, dicens: *Quia non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.* Nam ille cùm humanis caducíſque cogitationibus rem penſaret, turpe ac indecorum id omnino futurum æſtimabat. Carpens igitur ipſum, ait, nequaquam me quidem paſſio dedecet, ſed tu carnali conſilio id ita iudicas. Nam ſi diuinis ductus præceptis, atque carnalis ſenſus immunis, hæc audires: non te fugeret profectò quia præcipuum mihi decus eſt paſſio, tu indignamne ipſam arbitraris? Ego vero dico, quòd paſſionem meam impedire, ex conſilio diaboli eſt. Sic ex contrarijs ſolicitudinem mentis eius comprimebat. Et quemadmodum Ioanni indignum putanti, quòd à ſe Chriſtus baptizaretur, baptizare perſuaſit, cùm dixerat, ſic decet nos. Et huic ipſi Petro pedes ſuos prohibenti lauari cum dixerit,

Supr. c.

Supra 3. d.

Non

ἀλλ' οὐ συνῆκαν· ἀλλ' ἦν τὸ ῥῆμα κεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν· καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι· οὐχὶ εἰ ἀποθανεῖται, ἀλλὰ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ. καὶ τί ποτέ ἐστι τοῦτο τὸ μυστήριον; οὐδὲ γὰρ ᾔδεσαν, τί ποτέ ἐστι τὸ ἀναστῆναι οὕτω αὐτό, καὶ πολλῷ βέλτιον ἐνόμιζον εἶναι τὸ μὴ ἀποθανεῖν. διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων θορυβουμένων καὶ διαπορούντων, πάλιν ὁ πέτρος θερμὸς ὤν, μόνος τολμᾷ περὶ τούτων διαλεχθῆναι. καὶ οὐδὲ οὗτος παρρησίᾳ, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν λαβὼν τουτέστι, τῶν λοιπῶν
A ἀποσχίσας ἑαυτὸν μαθητῶν· καί φησιν· ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. τί ποτε τοῦτό ἐστιν; ὁ ἀποκαλύψεως τυχών· ὁ μακαρισθείς· οὗτος οὕτω ταχέως διέπεσε καὶ ἐσφάλη, ὡς φοβηθῆναι τὸ πάθος; καὶ τί θαυμαστὸν, τὸν οὐ δεξάμενον ἐν τούτοις ἀποκάλυψιν τοῦτο παθεῖν; ἵνα γὰρ μάθῃς, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνα οἴκοθεν ἐφθέγξατο, ὅρα πῶς ἐν τούτοις τοῖς οὐκ ἀποκεκαλυμμένοις αὐτῷ, πῶς θορυβεῖται, καὶ περιτρέπεται· καὶ μυριάκις ἀκούων, οὐκ οἶδε τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον. ὅτι μὲν γὰρ υἱὸς θεοῦ ἐστιν, ἔμαθεν·
B ὅτι ποτέ ἐστι τὸ μυστήριον τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, οὐδέπω αὐτῷ δῆλον ἐγένετο. καὶ γὰρ ἦν φησιν ἀπ' αὐτῶν, ὁ λόγος κεκαλυμμένος. ὁρᾷς ὅτι δικαίως ἐκέλευσε τοῖς ἄλλοις μὴ ἐξειπεῖν; εἰ γὰρ οὓς ἀναγκαῖον ἦν μαθεῖν οὕτως ἐθορυβήθησαν, τί οὐκ ἂν ἔπαθον οἱ λοιποί; αὐτὸς μέντοι δεικνὺς ὅτι τοσοῦτον ἀπέχει ἄκων ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ καὶ σατανᾶν ἐκάλεσεν. ἀκουσάτωσαν ὅσοι τὸ πάθος ἐπαισχύνονται τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ ὁ κορυφαῖος καὶ πρὶν ἢ πάν-
C τα μαθεῖν σαφῶς, σατανᾶς ἐκλήθη τοῦτο παθών· τίνα ἂν ἔχοιεν συγγνώμην οἱ μετὰ τοσαύτην ἀπόδειξιν τὴν οἰκονομίαν ἀρνούμενοι; ὅτ' ἂν γὰρ οὕτω μακαρισθεὶς, ὁ τοιαῦτα ὁμολογήσας τοιαῦτα ἀκούσῃ, ἐννόησον τίνα πείσονται οἱ μετὰ ταῦτα ἀθετοῦντες τοῦ σταυροῦ τὸ μυστήριον. καὶ οὐκ εἶπεν, ὁ σατανᾶς ἐφθέγξατο διὰ σοῦ, ἀλλ' ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. καὶ γὰρ ἐπιθυμία ἦν τοῦ ἀντικειμένου, τὸ μὴ παθεῖν τὸν χριστόν. διὰ τοῦτο μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος ἐπετίμησεν αὐτῷ· ἐπειδὴ ᾔδει μάλιστα καὶ
D αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοῦτο φοβουμένους καὶ οὐκ εὐκόλως αὐτὸ δεξαμένους. διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλύπτει τὰ ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτοῦ λέγων· οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. [τί δέ ἐστιν οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων;] ἐκεῖνος ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ καὶ γηΐνῳ τὸ πρᾶγμα ἐξετάζων, ἐνόμισεν αἰσχρὸν εἶναι τοῦτο αὐτῷ καὶ ἀπρεπές. καθικνούμενος τοίνυν αὐτοῦ φησιν· οὐ τὸ ἐμὲ παθεῖν ἀπρεπές· ἀλλὰ σὺ σαρκικῇ γνώμῃ τοῦτο ψηφίζῃ. ὡς εἰ κατὰ θεὸν ἤκουες τῶν λεγομένων, τῆς σαρκικῆς διανοίας ἀ-
E παλλαγείς, ᾔδεις ἂν ὅτι ἐμοὶ μάλιστα τοῦτο πρέπον ἐστί. σὺ μὲν γὰρ νομίζεις ὅτι ἀνάξιόν μου ἐστὶ τὸ παθεῖν· ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι τὸ μὴ παθεῖν με τῆς τοῦ διαβόλου γνώμης ἐστίν, ἀπὸ τῶν ἐναντίων καταστέλλων αὐτοῦ τὴν ἀγωνίαν. ὥσπερ γὰρ ἰωάννην, ἀνάξιον αὐτοῦ νομίζοντα εἶναι τὸ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, βαπτίσαι ἔπεισεν εἰπών, οὕτω πρέπον ἐστὶν ἡμῖν· καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πέτρῳ κωλύοντι αὐτῷ νίψαι τοὺς πόδας εἰπών·

οὐκ

οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ, ἐὰν μὴ νίψω τοὺς πόδας σου· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτὸν κατέσχε, καὶ τῇ τῆς ἐπιτιμήσεως σφοδρότητι τὸν ὑπὲρ τοῦ παθεῖν φόβον κατέστειλε. μηδεὶς τοίνυν αἰσχυνέσθω τὰ σεμνὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν σύμβολα καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, καὶ δι᾽ ὃ ζῶμεν, καὶ δι᾽ ὅ ἐσμεν· ἀλλ᾽ ὡς στέφανον, οὕτω περιφέρωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ χριστοῦ. καὶ γὰρ πάντα δι᾽ αὐτοῦ τελεῖται τὰ καθ᾽ ἡμᾶς. κἂν ἀναγεννηθῆναι δέῃ, σταυρὸς παραγίνεται· κἂν τραφῆναι τὴν μυστικὴν ἐκείνην τροφήν· κἂν χειροτονηθῆναι· κἂν ὁτιοῦν ἕτερον ποιῆσαι, πανταχοῦ τοῦτο τῆς νίκης ἡμῖν παρίσταται σύμβολον. διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων, καὶ ἐπὶ τῶν θυρίδων, καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας, μετὰ πολλῆς ἐπιγράφομεν αὐτὸν τῆς σπουδῆς. τῆς γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν σωτηρίας, καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς κοινῆς, καὶ τῆς ἐπιεικείας ἡμῶν τοῦ δεσπότου, τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον. ὡς πρόβατον γὰρ ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. ὅτ᾽ ἂν τοίνυν σφραγίζῃ, ἐννόει πᾶσαν τοῦ σταυροῦ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ σβέσον θυμὸν καὶ τὰ λοιπὰ πάντα πάθη. ὅτ᾽ ἂν [γὰρ] σφραγίζῃ, πολλῆς ἔμπλησον τὸ μέτωπον παρρησίας, ἐλευθέραν τὴν ψυχὴν ποίησον. ἴστε δὲ πάντως τίνα ἐστὶ τὰ ἐλευθερίαν παρέχοντα. διὸ καὶ παῦλος εἰς τοῦτο ἐνάγων ἡμᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν λέγω τὴν προσήκουσαν ἡμῖν, οὕτως ἐνῆγε, τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ αἵματος ἀναμνήσας τοῦ δεσποτικοῦ· τιμῆς γάρ φησιν ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἐννόησον φησὶ τὴν ὑπὲρ σοῦ καταβληθεῖσαν τιμὴν, καὶ οὐδενὸς τῶν ἀνθρώπων ἔσῃ δοῦλος, τὴν τιμὴν, τὸν σταυρὸν λέγων. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς τῷ δακτύλῳ ἐγχαράττειν αὐτὸν δεῖ· ἀλλὰ πρότερον τῇ προαιρέσει μετὰ πολλῆς τῆς πίστεως. κἂν οὕτως ἐντυπώσῃς αὐτὸν τῇ ὄψει, οὐδεὶς ἐγγύς σου στῆναι δυνήσεται τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, ὁρῶν τὴν μάχαιραν ἐν ᾗ τὴν πληγὴν ἔλαβεν· ὁρῶν τὸ ξίφος, ὃ τὴν καιρίαν ἐδέξατο [πληγήν.] εἰ γὰρ ἡμεῖς τόπους ὁρῶντες ἐν οἷς ἀποτέμνονται οἱ καταδίκοι φρίττομεν, ἐννόησον τί πείσεται ὁ διάβολος καὶ οἱ δαίμονες, τὸ ὅπλον ὁρῶντες δι᾽ οὗ πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτῶν ἔλυσεν ὁ χριστὸς, καὶ τὴν τοῦ δράκοντος ἀπέτεμε κεφαλήν. μὴ τοίνυν ἐπαισχυνθῇς τοσοῦτον ἀγαθὸν, ἵνα μή σε ἐπαισχυνθῇ ὁ χριστὸς ὅτ᾽ ἂν ἔρχηται μετὰ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τὸ σημεῖον ἔμπροσθεν φαίνηται λαμπρὸν ὑπὲρ αὐτὴν τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου. καὶ γὰρ ἔρχεται ὁ σταυρὸς τότε φωνὴν ἀφιεὶς διὰ τῆς ὄψεως, καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ δεσπότου, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ἐνέλιπε τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων. τοῦτο τὸ σημεῖον καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ νῦν θύρας ἀνέῳξε κεκλεισμένας· τοῦτο δηλητήρια ἔσβεσε φάρμακα· τοῦτο κωνείου δύναμιν ἐξέλυσε· τοῦτο θηρίων δήγματα ἰοβόλων ἰάσατο. εἰ γὰρ ᾅδου πύλας ἀνέῳξε, καὶ οὐρανῶν ἁψῖδας ἀνεπέτασε, καὶ παραδείσου εἴσοδον ἐνεκαίνισε, καὶ τοῦ διαβόλου τὰ νεῦρα ἐξέκοψε· τί θαυμαστὸν εἰ καὶ φαρμάκων δηλητηρίων, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων περιεγένετο; τοῦτο τοίνυν ἐγκόλαψον τῇ διανοίᾳ τῇ σῇ, καὶ τὴν σωτηρίαν περίπτυξαι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν.

Non habebis partem mecum, ſi pedes tuos non lauauero: (Ioan. 13.a.) ſic etiam hic à contrarijs eum repreſſit: & increpationis acrimonia timorem paſſionis extinxit. Neminem igitur pudeat horum ſalutis noſtræ ſymbolorum atque ſignorum. Paſſio certe domini noſtræ beatitudinis caput eſt atque origo, qua viuimus, & per quam ſumus. Sed veluti coronam, ſic læto animo crucem Chriſti circunferamus. Omnia enim quæ ad ſalutem noſtram conducunt, per ipſam conſummantur. A Nam cùm regeneramur, crux domini adeſt, cum ſacratiſſimo alimur cibo, cum in ordine conſecrandi ſtatuimur, vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis aſſiſtit: Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoque, ac mente magno ſtudio crucem inſeramus. Id enim ſalutis noſtræ, id communis libertatis, id manſuetudinis atque humilitatis domini ſignum eſt. *Ductus eſt enim vt ouis ad occiſionem.* (Eſa. 53.c. & Act. 8.f.) Quando igitur cruce te ſignas, B vniuerſam tecum crucis cauſam verte, & iræ ac reliquarum paſſionum incendia extingue: quando te cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animum munias. Nec enim latet vos quæ nam ſint, quibus libertate donati ſumus. Paulus enim cùm ad capeſſendam veram hanc libertatem nos hortaretur, ad crucis & ſanguinis dominici memoriam reduxit dicens: *Pretio empti eſtis, non ſitis ſerui hominum.* (1. Cor. 6.a.) Conſidera, inquit, pretium quod pro te perſolutum eſt, & nullius hominis C ſeruus eris. Pretium autem hic crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente prius formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum cùm haſtam videat, qua letale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Nam ſi cum ſolummodo loca in quibus capite damnati pœnas perſoluunt videmus, ingenti horrore concutimur: quid paſſurum putas diabolũ, ſi mucronem tenere te viderit, quo vires eius Chriſtus diſſoluit, & quo caput draconis magno D ictu rotauit? Noli ergo tanto tu bono verecundari, ne, quando in maieſtate ſua veniet Chriſtus, de te verecundetur. Tunc .n. ſignum hoc ſuper radios ſolis coruſcans, ante Chriſtum videbis. Præcedet enim tunc profectò crux magnam vocem aſpectu emittens, & ad vniuerſos homines pro domino reſpondens, atque oſtendens nihil ex parte domini defuiſſe. Hoc ſignum & priſcis, & noſtris temporibus clauſas ianuas reſerauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc cicutę vim diſſoluit, E hoc feroces beſtias repreſſit, hoc letales ſerpentum morſus curauit. Etenim ſi portas inferni perfregit, ſi cœlorum oſtia recluſit, ſi paradiſi renouauit ingreſſum, ſi diaboli neruos recidit, quid mirum eſt, ſi peſtifera venena, atroces beſtias, aliaque huiuſmodi ſuperauit? Hoc igitur in mente tua inſculpe, & animarum amplectere ſalutem:

» θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐχὶ θεὸς πόῤῥωθεν. ὥσπερ οὖν ἁμαρτίαι διïστῶσιν ἡμᾶς ἀπ᾽ αὐτοῦ, οὕτω δικαιοσύναι συνάγουσιν ἡμᾶς πρὸς αὐτόν. ἔτι γὰρ λαλοῦντός σου φησὶν, ἐρῶ ἰδοὺ πάρειμι. ποῖος πατὴρ οὕτως ἂν ὑπακούσειέ ποτε τοῖς ἐγγόνοις; ποία μήτηρ οὕτως ἐστὶ παρεσκευασμένη καὶ διηνεκῶς ἑστηκυῖα, μή ποτε καλέσειεν αὐτὴν τὰ παιδία; οὐκ ἔστιν οὐδείς· οὐ πατὴρ, οὐ μήτηρ. ἀλλ᾽ ὁ θεὸς διηνεκῶς ἕστηκεν ἀναμένων· εἴ τίς ποτε καλέσειεν αὐτὸν τῶν οἰκετῶν, καὶ οὐδέποτε καλεσάντων ἡμῶν ὡς δεῖ παρήκουσε. διὰ τοῦτό φησιν· ἔτι λαλοῦντός σου. οὐκ ἀναμένω σε πληρῶσαι, καὶ εὐθέως ὑπακούω. καλέσωμεν τοίνυν αὐτὸν ὡς κληθῆναι βούλεται. πῶς οὖν βούλεται; λῦε φησὶ πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα, διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν περίβαλε· καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει· τότε ῥαγήσεται πρώϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ σε. τότε ἐπικαλέσῃ με, καὶ εἰσακούσομαί σου· ἔτι λαλοῦντός σου ἐρῶ, ἰδοὺ πάρειμι. καὶ τίς ταῦτα πάντα δυνήσεται ποιῆσαι φησί; τίς δὲ οὐ δύναται εἰπέ μοι; τί γὰρ δυσχερὲς τῶν εἰρημένων; τί δὲ ἐργῶδες; τί δὲ οὐ ῥᾴδιον; οὕτω δὲ ἐστὶν οὐχὶ δυνατὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ εὔκολα, ὅτι πολλοὶ καὶ τὸ μέτρον τῶν εἰρημένων ὑπερηκόντισαν. οὐκ ἄδικα γραμματεῖα διασπῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντα ἀποδυσάμενοι πάντα· οὐ στέγῃ καὶ τραπέζῃ τοὺς πτωχοὺς δεχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ σώματος ἱδρῶτι καὶ κάμνοντες ὥστε αὐτοὺς διαθρέψαι· οὐ συγγενεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐχθροὺς εὐεργετοῦντες. τί δὲ ὅλως δύσκολον τῶν εἰρημένων; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑπέρβηθι τὸ ὄρος· διάβηθι τὸ πέλαγος· διάσκαψον πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα· ἄσιτος διάμενε· σάκκον περιβαλοῦ· ἀλλὰ μετάδος τοῖς οἰκείοις· μεταδὸς τοῦ ἄρτου· τὰ ἀδίκως συγκείμενα γραμματεῖα διάῤῥηξον. τί τούτων εὐκολώτερον εἰπέ μοι· εἰ δὲ καὶ δύσκολα εἶναι νομίζεις, σκόπει μοι καὶ τὰ ἔπαθλα, καὶ ἔσται σοι ῥᾴδια. καθάπερ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις πρὸ τῶν ἀγωνιζομένων στεφάνους καὶ βραβεῖα καὶ ἱμάτια συντιθέασιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ χριστὸς ἐν μέσῳ τίθησι τῷ σταδίῳ τὰ ἔπαθλα, καθάπερ διὰ πολλῶν χειρῶν τῶν τοῦ προφήτου ῥημάτων ἐκείνων αὐτά. καὶ οἱ μὲν βασιλεῖς κἂν μυριάκις ὦσι βασιλεῖς, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ εὐπορίαν δαπανωμένην ἔχοντες, καὶ φιλοτιμίαν ἀναλισκομένην, τὰ ὀλίγα πολλὰ φιλοτιμοῦνται δεῖξαι· διὸ καὶ ἓν ἕκαστον ἑκάστῳ διακόνων ἐγχειρίζουσιν, οὕτως εἰσάγουσιν εἰς μέσον· ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ ἡμέτερος τοὐναντίον· ἅπαντα ὁμοῦ συμφορήσας, ἐπειδὴ σφόδρα ἐστὶν εὔπορος, καὶ οὐδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖ, οὕτως εἰς μέσον προτίθησιν, ἅπερ ἐκταθέντα ἄπειρα ἔσται, καὶ πολλῶν δεήσεται τῶν κατεχουσῶν χειρῶν. καὶ ἵνα μάθῃς τοῦτο, ἕκαστον αὐτῶν σκόπει μετὰ ἀκριβείας. τότε ῥαγήσεται πρώϊμον τὸ φῶς σου. ἆρα σὺ δοκεῖ ἕν τι εἶναι τὸ δῶρον τοῦτο; ἀλλ᾽

Deus appropinquans ego ſum, & non Deus à longè: (Hier. 23. e.) quare quemadmodum peccata nos ab illo diſiungunt; ſic virtus nos illi conglutinat. *Adhuc enim te loquente*, ait, *dicet: ecce ego adſum.* (Eſa. 58. e.) Quis enim parens adeò fuit paratus; & erectis continuè auribus adſtans, ne quando à filijs ſuis vocaretur? Nemo profectò, non pater, non mater: Deus autem paratus continuè ad ſuorum vocem ſeruorum eſt, nec vnquã vt oportet vocatus, obaudiuit. Hac de cauſa dicit, adhuc te A loquente, non expecto, inquit, vt orationem finias, ſed confeſtim cum incipias, exaudio. Vocemus ergo ita ipſum, vt vocari deſiderat. Quomodo autem vocari vult? *Solue*, ait, *omne vinculum iniuſtitiæ, diſſolue obligationes violentarum cautionum, omnem ſcripturam iniquam conſcinde, Frange panem tuum eſurienti, & pauperes qui ſine tecto ſunt, in domum tuam inducas. Si videris nudum, indue ipſum, & domeſticos ſeminis tui non deſpexeris. Tunc erumpet matutinale lumen tuum, & ſanitates tua citò tibi orientur, & præibit ante te iuſtitia tua. & gloria Dei circumamiciet te.* (Ibidem.) B *Tunc inuocabis me, & ego exaudiam te: & adhuc te loquente, dicam: Ecce adſum.* Sed quis hæc omnia poterit facere, inquies? immo vero, dic quæſo, quis non poteſt? Quid enim ex illis difficile, aut quid arduum? quæ certè ita facilia factu ſunt, vt multi menſuram eorũ in agendo exceſſerint nõ iniuſta chirographa ſolùm lacerantes, verumetiam omnibus ſuis ſe denudantes: nõ tecto, & menſa pauperes tantummodo recipientes, verumetiam magno ſe ſudore conficientes, vt inopes nutriant: qui C non cognatis tantummodo, verum etiam inimicis beneficia contulerunt. Tu vero neſcio quid illorũ difficile putas. Nõ enim dixit, mõtes pertrãſeas, maria nauiges, tot tantaq; terræ iugera effodias, ieiunus permaneas, cilicio te induas: ſed impertias domeſticis, frange panẽ eſurienti, iniuſta chirographa proijce. Quid iſtis facilius inuenire potes? Si vero tu difficilia putas, magnitudinem præmiorum conſidera diligentius, & facillima tibi reddentur. Nam quemadmodum reges in equorum curſu atq; certamine, in ipſo agone coronas, veſtes cæte- D raque munera ante certantium oculos ponũt: ſic & dominus in medio ſtadio premia locauit, & quaſi multorũ manibus per verba prophetæ oſtendit. Et reges quidem iſti etſi millies reges ſint, tamen quia & ipſi mortales ſunt & ipſorum facultas caduca, & liberalitas facilè poteſt exhauriri: idcirco vt multa eſſe videantur quæ donant, ſingulis ſingula munera miniſtris tradentes, ſic in medium producunt: rex autem noſter econtrà. Nam quoniam immortalis & ditiſſimus, & nihil omnino facit ad oſtẽtationem, omnia ſimul collecta ante E oculos poſuit: quæ ſi qs per ſingula diuidat, innumera erunt, & infinitis opus manibus erit, vt teneri & oſtentari poſſint. Quod ita eſſe credes, ſi vnumquodque in ſe diligenter perſpicias. *Tunc erumpet, ait, matutinale lumẽ tuum.* (Eſa. 58. b.) Putáſne vnum quoddam hoc munus videri? ſed

Digitized by Google

ſed non eſt certè vnum: multas enim coronas, multa præmia in ſeipſo includit. Quare ſi placet, reuoluamus hoc inuolucrum, quantum in nobis ſitum eſt, & ingentes in hoc contineri diuitias inſpicietis, dummodo non deficiatis: ſed attentè oro, mentem adhibeatis. Et primũ illud videamus, cur non, apparebit, dixit: ſed, erumpet? Vt velocitatem ſcilicet, & copiam dantis exprimeret: vtque hoc verbo intelligamus valde illum noſtræ ſalutis cupidum eſſe, quodque muneribus plenus ex largiendi feſtinatione quaſi prorumpit, cùm nihil ſit quod ineffabilem eius impetum prohibere poſſit, quibus omnibus infinitam profectò bonorum copiam paratam nobis eſſe oſtendit. Deinde videamus quid ſibi matutinale velit. Nihil aliud certè hoc te nomine docet, niſi vt ſcias, quod non poſteaquam periculum tentando feceris, neque poſtquã afflictiones inuaſerint ſolùm, verum etiam antea præuenire ſolet. Nam quemadmodum in frugibus matutinalia, quæ citius, quam ſperauim' in maturitatem peruenerunt, appellare ſoliti ſumus: eodem hic ſanè pacto quod vel ante tempus nobis illuceat, matutinale nuncupauit. Quale illud etiam eſt, *adhuc te loquente dicam: Ecce adſum.* Quod porrò lumẽ dicit? Non iſtud certè quod ſenſib' noſtris ſubiectum eſt, ſed aliud multò præſtantius, quo cœlum, angelos, archangelos, cherubin, ſeraphin, ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, vniuerſum cœleſtem exercitum, regia denique illa tabernacula videmus. Quod lumen qui receperunt, iſta videbunt, & non ad gehennam, non ad vermem, à quo peſtifera funduntur venena, non ad ſtridores dentium, non ad vincula quę diſſolui non poſſunt, nõ ad anguſtias, tribulationes, ꝓfundas tenebras, fluuium ignis, maledictionem, loca doloris: ſed eo peruenient, vnde dolor & mœſtitia ſemper fugit, vbi gaudium ingens, pax, charitas, delitiæ ſpiritales, vbi vita æterna, ineffabilis gloria, inenarrabilis pulchritudo, maieſtas regis inæſtimabilis, vbi bona illa ſunt, q̃ oculus nõ vidit, auris non audiuit, & quæ in cor hominis nunquam aſcenderunt: vbi thalamus eſt ſpiritalis, vbi ornamenta cœlorum cõſpiciuntur, vbi virgines quæ fulgidas habent veſtes, & omnes qui nuptialem habent amictum conuerſantur, vbi opes ſunt domini, ac theſauri, & æraria eius regia. Vidiſti quã multa & magna ſunt hæc præmia, quę omnia vno verbulo cõprehendit: ſic aliorum etiam vocabulorũ poteſtatem reuoluentibus, magna nobis copia & profundiſſimũ pelagus occurret. Tardabimus igitur, reſponde (queſo) adhuc, nec prompti erimus ad miſericordiam? Minimè, oro: ſed etiam ſi omnia nobis eijcienda eſſent, ſi in ignem ſaliendum, ſi in enſes atque mucrones incumbendum, aut quiduis aliud patiendum, magno animo cuncta perferamus, vt regni cœlorum amictum, & ineffabilem illam gloriam conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

(margin: Ibidem.)

* *

HOMI-

ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἕν· καὶ γὰρ πολλὰ ἔνδον ἔχει, καὶ βραβεῖα καὶ στεφάνους, καὶ ἕτερα ἔπαθλα. καὶ εἰ βούλεσθε, λύσαντες δείξωμεν τὸν πλοῦτον ἅπαντα καθὼς οἷόν τέ ἐστιν ἡμῖν δεῖξαι· μόνον μὴ ἀποκάμητε. καὶ πρῶτον μάθωμεν τί ἐστι ῥαγήσεται· οὐδὲ γὰρ εἶπε φανεῖται, ἀλλὰ ῥαγήσεται· τὸ ταχὺ καὶ δαψιλὲς ἡμῖν ἐμφαίνων, καὶ πῶς σφόδρα ἐφίεται τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ πῶς ὠδίνει τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ προελθεῖν καὶ ἐπείγεται· καὶ οὐδέν ἐστι τὸ κωλῦον τὴν ἄφατον ῥύμην. δι' ὧν ἁπάν-
A των τῆς δαψιλείας αὐτῶν ἐνδείκνυται, καὶ τὸ ἄπειρον τῆς περιουσίας. τί δέ ἐστι πρώϊμον; τουτέστιν, οὐ μετὰ τὸ ἐν τοῖς πειρασμοῖς γενέσθαι· οὐδὲ μετὰ τὴν τῶν κακῶν ἔφοδον, ἀλλὰ καὶ προφθάνει. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν καρπῶν λέγομεν πρώϊμον τὸ πρὸ τοῦ καιροῦ φανέν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, τὸ ταχινὸν πάλιν ἐμφαίνων. οὕτως εἶπεν, ὥσπερ ἄνω ἐλέγομεν· ἔτι λαλοῦντός σου ἐρῶ ἰδοὺ πάρειμι. ποῖον δὲ λέγει καὶ φῶς; καὶ τί ποτε τοῦτό ἐστι τὸ φῶς; οὐ τοῦτο τὸ αἰσθητόν, ἀλλ' ἕτερον πολλῷ βέλτιον· ὃ τὸν οὐρανὸν ἡμῖν δείκνυσι, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους,
B τὰ χερουβίμ, τὰ σεραφίμ, τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τοὺς θρόνους, τὰς κυριότητας, τὸ στρατόπεδον ἅπαν· τὰς αὐλὰς τὰς βασιλικάς, τὰς σκηνάς. ἂν γὰρ τοῦ φωτὸς ἐκείνου καταξιωθῇς, καὶ ταῦτα ὄψει καὶ ἀπαλλαγήσῃ γεέννης· καὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἰοβόλου· καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων· καὶ τῶν δεσμῶν τῶν ἀλύτων· καὶ τῆς στενοχωρίας καὶ τῆς θλίψεως· καὶ τοῦ σκότους τοῦ ἀφεγγοῦς· καὶ τοῦ διχοτομηθῆναι· καὶ τῶν ποταμῶν τοῦ πυρός· καὶ τῆς κατάρας· καὶ τῶν τῆς ὀδύνης χωρίων· καὶ ἀπελεύσῃ ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη· ἔνθα πολλὴ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρή-
C νη, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ τρυφή· ἔνθα ζωὴ αἰώνιος, καὶ δόξα ἄρρητος, καὶ κάλλος ἄφραστον· ἔνθα αἰώνιοι σκηναί, καὶ ἡ δόξα τοῦ βασιλέως ἡ ἀπόρρητος· καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· ἔνθα ὁ νυμφὼν ὁ πνευματικός, καὶ αἱ ἀψῖδες τῶν οὐρανῶν· καὶ αἱ παρθένοι αἱ τὰς λαμπρὰς ἔχουσαι λαμπάδας· καὶ οἱ τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου ἔχοντες· ἔνθα πολλὰ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ δεσπότου· καὶ τὰ ταμιεῖα τὰ βασιλικά. εἶδες ἡλίκα τὰ ἔπαθλα; καὶ ὅσα διὰ
D ῥήσεως ἐπεδείξατο; καὶ πῶς πάντα συνεφόρησεν εἰς ταὐτό; καὶ τῶν ἑξῆς ῥήσεων ἑκάστην ἀναπτύξαντες, πολλὴν εὑρήσομεν τὴν περιουσίαν, καὶ τὸ πέλαγος ἀχανές. εἶτα οὖν ἀναβαλλόμεθα εἰπέ μοι καὶ ὀκνήσομεν ἐλεεῖν τοὺς δεομένους; μὴ παρακαλῶ, ἀλλὰ κἂν πάντα ῥῖψαι δέῃ, κἂν εἰς πῦρ ἐμβληθῆναι, κἂν ξίφους κατατολμῆσαι, κἂν κατὰ μαχαιρῶν ἅλλεσθαι· κἂν ὁτιοῦν παθεῖν, πάντα φέρωμεν εὐκόλως, ἵνα τοῦ ἐνδύματος ἐπιτύχωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τῆς ἀπορρήτου δόξης ἐκείνης. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
E χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΟΜΙ-

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ'

*Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· εἴ τις θέλει ὀπί-
σω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.*

Τότε· πότε; ὅτε ὁ Πέτρος εἶπεν, ἵλεώς σοι,
οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο· καὶ ἤκουσεν ὕπαγε ὀπίσω
μου σατανᾶ. οὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη τῇ ἐπιτιμή-
σει μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐκ περιουσίας βουλόμενος δεῖ-
ξαι, τήν τε τῶν παρὰ τοῦ Πέτρου εἰρημένων ἀτο-
πίαν, καὶ τὸ κέρδος τὸ ἀπὸ τοῦ πάθους, φησί· σύ A
μοι λέγεις ἵλεώς σοι οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο· ἐγὼ δέ σοι
λέγω, ὅτι οὐ μόνον ἐμὲ τὸ κωλύσειν, καὶ τῷ ἐμῷ
πάθει δυσχεραίνειν ἐπιβλαβές σοι, καὶ ὀλέθριον,
ἀλλ' οὐδὲ σωθῆναι δυνήσῃ, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς εἰς
τὸ ἀποθανεῖν ᾖς παρεσκευασμένος διαπαντός.
ἵνα γὰρ μὴ ἀνάξιον αὐτοῦ τὸ παθεῖν εἶναι νομίσωσιν,
οὐ διὰ τῶν προτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπα-
γομένων αὐτοὺς παιδεύει τοῦ πράγματος τὸ κέρ-
δος. ἐν μὲν οὖν τῷ Ἰωάννῃ φησίν· ἐὰν πεσὼν
ὁ κόκκος τοῦ σίτου εἰς τὴν γῆν μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς B
μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ἐν-
ταῦθα δὲ ἐκ περιουσίας αὐτὸ γυμνάζων, οὐκ ἐφ'
ἑαυτοῦ προάγει τὸν λόγον μόνον τὸν περὶ τοῦ δεῖν
ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκείνων· τοσοῦτον
γὰρ τοῦ πράγματος τούτου τὸ κέρδος, ὅτι καὶ
ἐφ' ὑμῶν, τὸ μὲν μὴ θέλειν ἀποθανεῖν δεινόν· τὸ
δὲ ἕτοιμον εἶναι πρὸς τοῦτο ἀγαθόν. ἀλλὰ τοῦτο
μὲν διὰ τῶν ἑξῆς δηλοῖ, τέως δὲ ἐξ ἑνὸς αὐτὸ γυμνάζει
μέρους. καὶ ὅρα πῶς καὶ ἀνανάγκαστον ποιεῖ τὸν
λόγον. οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι κἂν βούλησθε, κἂν μὴ βού- C
λησθε, δεῖ τοῦτο ὑμᾶς παθεῖν, ἀλλὰ πῶς; εἴ τις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν. οὐ βιάζομαι, οὐκ ἀναγκάζω·
ἀλλ' ἕκαστον κύριον τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως ποιῶ.
διὸ καὶ λέγω, εἴ τις θέλει. ἐπὶ γὰρ ἀγαθὰ καλῶ·
οὐχὶ ἐπὶ κακὰ καὶ ἐπαχθῆ, οὐκ ἐπὶ κόλασιν καὶ
τιμωρίαν, ἵνα καὶ ἀναγκάσω. καὶ γὰρ αὐτὴ τοῦ
πράγματος ἡ φύσις ἱκανὴ ἐφελκύσασθαι. ταῦ-
τα δὲ λέγων ἐπεσπάσατο μειζόνως. ὁ μὲν γὰρ βια-
ζόμενος ἀποτρέπει πολλάκις· ὁ δὲ ἀφεὶς κύριον
τὸν ἀκροατὴν εἶναι, μᾶλλον ἐφέλκεται. βίας γὰρ D
δυνατώτερον θεραπεία. διὸ καὶ αὐτὸς ἔλεγεν· εἴ
τις θέλει. μεγάλα γάρ ἐστιν ἃ δίδωμι ὑμῖν φησιν
ἀγαθὰ· καὶ τοιαῦτα, ὡς καὶ ἐπιτρέχειν ἑκόν-
τας. οὐδὲ γὰρ εἴ τις χρυσίον παρεῖχεν, καὶ θη-
σαυρὸν προετίθει, μετὰ βίας ἐκάλεσεν ἄν. εἰ δὲ
εἰς ἐκεῖνα οὐ μετὰ βίας, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά; εἰ γὰρ μὴ ἡ τοῦ πράγμα-
τος φύσις πείθει σε δραμεῖν, οὐδὲ λαβεῖν ἄξιος
εἶ· οὐδ' ἂν λάβῃς, εἴσῃ καλῶς τὸ ληφθέν. διὰ
τοῦτο οὐκ ἀναγκάζει ὁ Χριστός· ἀλλὰ προτρέπει E
φειδόμενος ἡμῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκουν πολλὰ δια-
θρυλεῖν, ἰδίᾳ θορυβούμενοι πρὸς τὸ εἰρημένον, φησίν·
οὐ χρεία θορύβου καὶ ταραχῆς. εἰ μὴ νομίζετε μυρίων
ἀγαθῶν αἴτιον εἶναι τὸ εἰρημένον, καὶ ἐφ' ὑμῶν συμ-
βαῖνον, οὐ βιάζομαι οὐδὲ ἀναγκάζω, ἀλλ' εἴ τις θέ-
λει ἀκολουθεῖν, τοῦτον καλῶ. μὴ γὰρ δὴ τοῦτο νομίζετε
εἶναι τὴν ἀκολούθησιν, ὃ ποιεῖτε νῦν ἑπόμενοί μοι·
πολλῶν

HOMILIA LVI.
[*in Gr. Codd. eſt LV.*]
Ex capite XVI.

Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

TVnc iſtud ad quódnã eſt tempus referen-
dum? ad illud videlicet, quãdo Petrus di-
xit, *propitius tibi ſis, non erit tibi hoc:* & au-
diuit, *Vade poſt me ſatana.* Nam cùm magis atq;
magis horum verborũ Petri abſurditatem, &
paſſionis vtilitatem voluerit oſtendere, nõ fuit
contentus increpaſſe ſolummodo: Sed tu, in-
quit, mihi dicis, *propitius tibi eſto, nec erit tibi hoc:*
ego vero tibi reſpõdeo: quòd non ſolum me impe-
dire, & meam paſſionẽ ægre ferre, tibi damno-
ſum erit & pernicioſum, verum etiam quòd nulla
tibi prorſus ſpes ſalutis reſtabit, niſi & ipſe ad
paſſionem ſemper paratiſſim' ſis. Nam ne ipſo
indignã paſſionem putarent, non cõtentus his
quæ dicta ſunt, alia etiam attulit cõſequenter,
quib' vtilitas enodatur: ac apud Ioannem qui-
dem dicit, *Niſi granum frumenti cadens in terram
mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſin ve-* Ioan. 12. e.
ro mortuum fuerit, multum fructum affert: apud
iſtum vero, Matthæum dico, hoc ipſum magis
probare ſtudens, nõ ſe ſolummodo pati opor-
tere oſtendit, verum etiam & diſcipulos in id
tandem deuenturos prænunciat. Tanta enim
iſtius rei vtilitas eſt, vt nõ bene vobiſcum aga-
tur, ſi hanc mortem effugere cupiatis: contrà
verò beati ſitis, ſi parati ſemper ad patiendum
fueritis: ſed hęc quidẽ poſtea, interim vero ex
vna tantummodo parte hoc probat. Tu autem
perpende, quo modo nullo pacto cogit oratio.
Non enim dixit oportere ipſos pati, vellẽt nol-
lentq;: ſed quid? Si quis, ait, poſt me venire vult:
non impello, non vrgeo, ſed liberam ſingulo-
rum volũtatem efficiens, dico, ſi quis vult. Nõ
enim ad afflictiones & onera, nec ad ſupplicia,
& pœnas, vt cogere mihi opus ſit, ſed ad ineffa-
bilia bona cõuoco, quorum ea natura eſt, vt
facilè per ſeipſam vos inuitare poſſit. His dictis
vehemẽter eos attraxit: Nam ſicut qui vim af- D
fert, plerunq; auertit: ſic qui liberos audientes
cõſtituit, multò magis attrahit: potẽtior enim
omnino eſt oratio mitis, quam violenta: ideo
dicebat: Si quis vult. Magna .n. ſunt, ait, quæ
retribuo, ac talia, vt vltrò ac ſponte homines ad
ea concurſuros dubitare nõ debeas. Non enim
ſi quis aurum atq; argentum proponeret, vim
inferret: quantò igitur magis in cœleſtibus bo-
nis inferenda nõ eſt? & certè ſi rerum ipſa na-
tura non perſuadet, & niſi ſpontè curres, nec
accipere quidem dignus es: nec ſi acceperis,
quale quantũq; ſit quòd acceperis, cognoſces: ideo
non cogit Chriſtus, ſed hortatur, indulgens
nobis. Nam quia turbari & cõmoti propter di-
ctum illud murmurare videbantur, Non eſt
opus, inquit, turbari, ſi non putatis id quod
dixi, mille vobis adferre commoda, ac vo-
bis conuenire, nullam vim infero, nec cogo,
ſed eos duntaxat voco, qui me ſequi vo-
lunt. Nec iſtud ſequi quod modo facitis,
poſt me venientes, intelligere me arbitremini:
multis

Digitized by Google

multis laborib' vobis opus erit, multa pericula ſubeunda, ſi me illo modo ſequi cōſtitueris. Non enim ô Petre, quoniā me filium Dei cōfeſſus es, hac te ſolùm coronæ tibi expectandæ ſunt, & quaſi hoc tibi ad ſalutem ſuffecerit, totaq; res conſummata ſit, in ocio & voluptate viuendum. Nam etſi facilè ipſe queam, quia filius ſum Dei, omnium te periculorum expertem facere: tui tamen gratia nolo, vt & ipſe nonnihil afferas, & illuſtrior euadas. Quemadmodum enim q ludicrum inſtituit agonem: ſi cui athletarum amicitiæ vinculo iungitur, nunquam eum ob beneuolentiam ſuam tantum, niſi etiam aſcenderit in certamen coronabit: qui pprium illius videlicet laborem deſiderat: & quò magis eum diligit, eò magis victorem videre cupit: ſic etiam Chriſtus quos maximè diligit, eos nō ſolùm auxilio ſuo duntaxat, verum etiam & à ſeipſis vult comprobari. Minimè autem oneroſam orationem reddit, quia non ſibi ſolis hæc imminere, ſed cōmuniter vniuerſo terrarum orbi pponit, dicens: Si quis vult, ſiue vir, ſiue mulier, ſiue princeps, ſiue ſubditus, hanc viam ingrediatur. Et ſermo quidem vnum q d ſignificare videtur, tria vero continet, abnegationem tui ipſius, & vt crucem accipias, & tertio vt Chriſtum ſequaris: quorum duo coniuncta ſunt, vnum per ſeipſum ſeparatim ponitur. Conſideremus igitur prius quidnam ſit abnegare ſeipſum. Si ergo intelligis quid ſit alium abnegare, tunc rectè percipies q d ſit abnegare teipſum. Quid eſt igitur abnegare aliū? Qui aliū iam abnegauit, fratrē puta, aut ſeruum, aut quemuis alium ſi cædi eum virgis videat, ſi arceri vinculis, quicquid aliud mali pati cum conſpexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorſus vllo modo mouetur, ceu ille qui penitus ab illo alienatus eſt. Sic igitur nullo nos pacto corpori noſtro parcere vult, vt neque ſi cæditur, neque ſi pellitur, neque ſi vritur, nec ſi quid aliud huiuſmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cum id profectò ſit verè parcere? Nam etiam tunc patres maximè filijs parcunt, cum magiſtris atque doctoribus tradentes, maximè rogant ne parcant. Sic igitur Chriſtus, non dixit tamen non parcas, ſed ſignificantius ac expreſſius, denega teipſum, pericula ſubi, certaminibus te offer, & quaſi alius hæc patiatur ſic afficiare. Nec dixit, neget: ſed, abneget: ac vt hac adiunctiuncula plurimum addat, cùm abnegare multò plus quam negare profectò ſit. *Et tollat crucem ſuam.* Iſtud ex illo ſequitur. Nam ne quis putet ad verba vſque tantummodo, ac contumelias & opprobria abnegationem hanc ſui fieri oportere, id ſubiunxit, vt videas abnegandos nos eſſe vſque ad mortem, & mortem turpiſſimam: quam deſignans non dixit, abneget ſeipſum vſque ad mortem, ſed, *tollat crucem ſuam*, mortem ignominioſam ſignificans: & non ſemel, nec bis, ſed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circunferas, & continuè ad necem paratiſſimus ſis. Multi quidem pecunias contempſere, multi delicias vitæ ac gloriam conculcauerunt, mor-

πολλῶν ὑμῖν δεῖ πόνων, πολλῶν κινδύνων, εἰ μέλλοι-
τε ὀπίσω μου ἰέναι. οὐ γὰρ δὴ ὦ Πέτρε ἐπειδὴ υἱόν
με ὡμολόγησας θεοῦ, διὰ τοῦτο μόνον προσδοκᾶν
ὀφείλεις στεφάνους. καὶ νομίζειν εἰς σωτηρίαν
ἀρκεῖν σοι τοῦτο, καὶ ἀδείας λοιπὸν ἀπολαύειν, ὡς
τὸ πᾶν εἰργασμένος. δυνάμαι μὲν γὰρ ἅτε υἱὸς ὢν
θεοῦ, μηδὲ ἀφεῖναί σε πεῖραν τῶν δεινῶν λαβεῖν
οὐ βούλομαι δὲ διὰ σὲ ἵνα καὶ αὐτός τι συνεισε-
νέγκῃς καὶ δοκιμώτερος γένῃ. οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἀγω-
A νοθέτης εἴη καὶ φίλον ἀθλητὴν ἔχοι, βουληθείη ἂν
χάριτι αὐτὸν στεφανῶσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν
οἰκείων πόνων· καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐπειδὴ αὐ-
τὸν φιλεῖ, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, οὓς μάλιστα φιλεῖ,
τούτους μάλιστα βούλεται καὶ οἴκοθεν εὐδοκιμεῖν, οὐκ
ἀπὸ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μόνης. ὅρα δὲ πῶς καὶ ἀ-
νεπαχθῆ ποιεῖ τὸν λόγον. οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτοὺς
περιΐστησι μόνους τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ κοινὸν τὸ δό-
γμα τῇ οἰκουμένῃ προτίθησι λέγων· εἴ τις θέλει·
κἂν γυνή· κἂν ἀνήρ· κἂν ἄρχων· κἂν ἀρχόμε-
B νος, ταύτην ἐρχέσθω τὴν ὁδόν. καὶ δοκεῖ μὲν ἕν
τι εἰρηκέναι· τρία δέ ἐστι τὰ λεγόμενα· τὸ ἀπαρνή-
σασθαι ἑαυτόν· καὶ τὸ ἆραι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ· καὶ
τὸ ἀκολουθείτω μοι. καὶ τὰ μὲν δύο συνέζευκται·
τὸ δὲ ἓν καθ' ἑαυτὸ τίθεται. ἀλλ' ἴδωμεν πρότε-
ρον τί ποτέ ἐστι τὸ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν. μάθωμεν πρό-
τερον τί ἐστιν ἀρνήσασθαι ἕτερον, καὶ τότε εἰσόμεθα
τί ποτέ ἐστιν ἀρνήσασθαι ἑαυτόν; τί οὖν ἐστιν ἀρνήσα-
σθαι ἕτερον; ὁ ἀρνούμενος ἕτερον, οἷον ἢ ἀδελφὸν,
ἢ οἰκέτην, ἢ ὅντινα οὖν, κἂν μαστιζόμενον ἴδῃ, κἂν
C δεσμούμενον, κἂν ὁτιοῦν πάσχοντα, οὐ παρί-
σταται, οὐ βοηθεῖ, οὐ ἐπικλᾶται, οὐ πάσχει τι
πρὸς αὐτὸν, ἅτε ἅπαξ ἀπαλλοτριωθείς. οὕτω τοίνυν
βούλεται τοῦ σώματος ἀφειδεῖν τοῦ ἡμετέρου, ἵνα
κἂν μαστίζωσι, κἂν ἐλαύνωσι, κἂν καίωσι, κἂν
ὁτιοῦν ποιῶσι, μὴ φεισώμεθα. τοῦτο γάρ ἐστι φείσα-
σθαι· ἐπεὶ καὶ οἱ πατέρες τότε φείδονται τῶν ἐγγό-
νων, ὅτ' ἂν διδασκάλοις αὐτὰ παραδιδόντες, κε-
λεύουσιν αὐτῶν μὴ φείδεσθαι. οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐκ
εἶπεν μὴ φείσασθαι ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπιτεταμένως ἀ-
D παρνησάσθω ἑαυτόν. τουτέστι μηδὲν ἐχέτω κοι-
νὸν πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐκδότω τοῖς κινδύνοις, τοῖς ἀ-
γῶσιν, καὶ ἑτέρου ὡς ταῦτα πάσχοντος οὕτω διακεί-
σθω. καὶ οὐκ εἶπεν ἀρνησάσθω ἀλλ' ἀπαρνησάσθω
καὶ τῇ μικρᾷ ταύτῃ προσθήκῃ πολλὴν πάλιν ἐμ-
φαίνων τὴν ὑπερβολήν. καὶ γὰρ πλέον τοῦτο ἐκείνου
ἐστίν. καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. τοῦτο ἐξ ἐκείνου
γίνεται. ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς ὅτι μέχρι ῥημάτων καὶ
ὕβρεων καὶ ὀνειδισμῶν δεῖ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν,
λέγει καὶ μέχρι πόσου ἀπαρνεῖσθαι ἑαυτὸν δεῖ· τουτέ-
E στι, μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπονειδίστου. διὰ
τοῦτο οὐκ εἶπεν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν μέχρι θανά-
του, ἀλλ' ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, τὸν ἐπονείδιστον θά-
νατον δηλῶν· καὶ ὅτι οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ διὰ
παντὸς τοῦ βίου τοῦτο δεῖ ποιεῖν. διηνεκῶς γάρ φησι
περίφερε τὸν θάνατον τοῦτον, καὶ καθ' ἡμέραν ἕτοι-
μος ἔσο πρὸς σφαγήν. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ χρημά-
των μὲν κατεφρόνησαν καὶ τρυφῆς καὶ δόξης,
θανάτου

Digitized by Google

θανάτου δὲ οὐχ ὑπερεῖδον, ἀλλ' ἔδεισαν κινδύνους, ἐγὼ φησὶ καὶ μέχρις αἵματος παλαίειν τὸν ἀγωνιστὴν βούλομαι τὸν ἐμόν· καὶ ἕως σφαγῆς τὰ σκάμματα γίνεσθαι. ὥστε κἂν θάνατον τὸν ἐπονείδιστον· κἂν θάνατον τὸν ἐπάρατον· καὶ ἐπὶ πονηρᾷ ὑπολήψει, πάντα δεῖ γενναίως φέρειν, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἀγάλλεσθαι. καὶ ἀκολουθείτω μοι. ἐπειδὴ γάρ ἐστι καὶ πάσχοντα μὴ ἀκολουθεῖν, ὅταν μὴ δι' αὐτόν τις πάθῃ. καὶ γὰρ λῃσταὶ πολλὰ καὶ χαλεπώτερα πάσχουσι, καὶ τυμβωρύχοι καὶ γόητες· ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι ἀρκεῖ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, προστίθησι τὴν ὑπόθεσιν τῶν δεινῶν. τίς δέ ἐστιν αὕτη; ἵνα καὶ ταῦτα ποιῶν καὶ πάσχων αὐτῷ ἀκολουθῇς· ἵνα δι' αὐτὸν πάντα ὑπομένῃς, ἵνα καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἔχῃς. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἀκολουθείτω μοι, ὥστε μὴ μόνον ἀνδρείαν τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνην καὶ ἐπιείκειαν, καὶ πᾶσαν ἐπιδείκνυσθαι φιλοσοφίαν. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀκολουθεῖν ὡς χρή. τὸ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὸ δι' αὐτὸν πάντα πάσχειν. εἰσὶ γὰρ οἱ τῷ διαβόλῳ ἀκολουθοῦντες, καὶ ταῦτα πάσχουσι, καὶ δι' ἐκεῖνον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκδιδόασιν· ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τὸν Χριστόν, μᾶλλον δὲ διὰ ἡμᾶς αὐτούς. ἐκεῖνοι μέν, ἵνα ἑαυτοὺς βλάψωσι, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ· ἡμεῖς δὲ ἵνα κερδήσωμεν ἑκατέραν τὴν ζωήν. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης βλακείας, μηδὲ τὴν αὐτὴν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐπιδείκνυσθαι ἀνδρείαν, καὶ ταῦτα, τοσούτους μέλλοντας καρποῦσθαι στεφάνους; καίτοι γε ἡμῖν μέν, καὶ ὁ Χριστὸς πάρεστι βοηθῶν, ἐκείνοις δὲ οὐδείς. εἶπε μὲν οὖν ἤδη καὶ τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, ὅτε ἔπεμπεν αὐτοὺς λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε· ἀποστέλλω γὰρ ὑμᾶς ἐν μέσῳ λύκων ὡς πρόβατα· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε. νυνὶ δὲ ἐπιτεταμένως μᾶλλον καὶ αὐστηρότερον. τότε μὲν γὰρ θάνατον εἶπε μόνον· ἐνταῦθα δὲ καὶ σταυροῦ ἐμνημόνευσε, καὶ σταυροῦ διηνεκοῦς. ἀράτω γάρ φησι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ· τουτέστι βασταζέτω διηνεκῶς καὶ φερέτω. καὶ τοῦτο ποιεῖν εἴωθε πανταχοῦ, οὐκ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲ ἐκ προοιμίων, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τὰ μείζονα τῶν παραγγελμάτων εἰσάγων, ἵνα μὴ ξενίζωνται οἱ ἀκούοντες. εἶτα, ἐπειδὴ σφόδρα ἐδόκει εἶναι τὸ εἰρημένον, ὅρα πῶς αὐτὸ διὰ τῶν ἑξῆς παραμυθεῖται καὶ τίθησιν ἔπαθλα ὑπερβάλλοντα τοὺς ἱδρῶτας· καὶ οὐκ ἔπαθλα μόνον, ἀλλὰ τὰ τῆς κακίας ἐπίχειρα. καὶ γὰρ τούτοις ἐνδιατρίβει μᾶλλον, ἢ ἐκείνοις· ἐπειδήπερ οὐχ οὕτως ἡ τῶν ἀγαθῶν δόσις, ὡς ἡ τῶν αὐστηρῶν ἀπειλὴ τοὺς πολλοὺς σωφρονίζειν εἴωθε. σκόπει δὲ πῶς καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται, καὶ εἰς τοῦτο τελευτᾷ. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἀφειδῶν ὑμῶν, ἀλλὰ

mortem autem deſpicere non potuerunt, ſed pericula & dolores formidarunt: ego vero ad effuſionem vſque ſanguinis volo certatores meos luctari, & ad necem vſque pugnam continuare. Quare ſi mortem obire oporteat, & eam turpiſſimam & æſtimatione hominum peſſimam, ferenda omnia ſunt æquo, immò potius læto animo. *Et ſequatur me*, inquit. Poſſet enim aliquis talia pati, Chriſtum tamen non ſequi, ſi nihil videlicet propter ipſum pateretur.
A Quippe latrones, ſepulchrorum violatores, dæmonum inuocatores, multa plerunque talia patiuntur. Ne igitur credas ipſius paſſionis naturam per ſe ſufficere, cauſam eius ſubiecit. Quam ipſam? Vt quæ dicta ſunt, vniuerſa faciens atque patiens, ipſum ſequaris: vt ſcilicet propter ipſum omnia ſuſtineas, vtque omnem virtutis numerum habeas: Is enim Chriſtum ſequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, ſed modeſtiam, ſed humilitatem, & omne ſublimioris philoſophiæ genus complectitur. Id enim
B eſt rectè dominum ſequi, & vt oportet. ſi propter ipſum cũcta ſufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum ſequentes, multa patiuntur, & vitam propter ipſum perdunt: quam nos propter Chriſtum, immo vero propter noſipſos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hic quam in futura vita ſibi obſunt: nos autem vt vtraq; vita potiamur, faciamus obſecro. Summa enim ignauia eſt, non tantam ſaltem ſolertiæ magnitudinem animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur,
C quantam perditi homines oſtentãt, præſertim cùm nobis Chriſtus adſit atque opituletur, illis vero nemo patrocinium præbeat. Verùm hoc præceptum etiam tunc dixit, quando mittebat eos, dicens: *In viam gentium ne abieritis. Mitto enim vos*, inquit, *ſicuti oues in medio luporum, & ad principes & reges ducemini.* Nunc autem idipſum multo intenſius atque acrius expreſſit. Mortis enim tunc ſolummodo, nunc autem crucis etiam mentionem fecit, & crucis iugis atque perpetuæ. *Tollat namq;*, ait, *crucem ſuam*: id eſt, portet ſemper, feratque ſecum. Illud
D porrò ſolitus eſt vbique conſeruare, vt non à primis exordiis, ſed paulatim progrediendo, ne audientes conturbentur, ſublimiora præcepta inducat. Verùm quoniam nimium videbatur quod dixit, vide quomodo ex conſequentibus illud mitigat. Non enim ſolummodo præſtantiſſima præmia, quæ labores excedant: ſed viciorũ etiã ſupplicia ponit, in quibus multò magis immoratur. Quoniam non ita præmiorum retributione, quemadmodum pœnis & cruciatu multi reſipiſcere ſolent.
E Quare conſidera quomodo & initium hinc ſumpſit, & exitum huc tandem conducit. *Quicunque enim voluerit animam ſuam*, ait, *ſaluam facere, perdet eam: quicunque autem perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam: Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo permutationem pro anima ſua?* Tale quid igitur eſt quod dicit. Non quia nolim vobis parcere,

Sup. 10. a ibid. b & Lu. 10. a

ſed quia valde parcere volo, hæc impero. Nam & qui liberis parcit, is eos perdit: qui autem caſtigat, & non parcit, is ſalutem eis præbet:
Prou. 23.b quod & ſapiens quidem dixit, *Si percuſſeris*, inquit, *filium tuum virga, non morietur, ſed*
Ibid. 29.c *animam eius eripies de morte*. & rurſus, *Qui refrigerat filium ſuum, colligabit vulnera eius*: hoc & in caſtris fieri ſolet. Nam ſi quando militibus dux parcat, & idcirco intus ſemper eos detineat, tam milites quàm alios ſimul corrumpit, ac perdit. Quod ne vobis accidat, inquit, neceſſe eſt vt ad mortem ſemper expediti ſitis: bellum enim graue indicitur, quare noli domi ſedere, ſed expeditus ad pugnam egrediaris, & ſi cecideris in acie, tunc vixiſti. Nam ſi qui in his ſecularibus pugnis morte contempta magno aggrediatur hoſtes animo, is probatiſſimus inter alios, & inuictus plerunque permanet, & terrorem hoſtibus facilius incutit: quibus de cauſis, quanuis poſt mortem imperator, cuius edicto arma capta ſunt, ſuſcitare neminem poteſt, multi tamen viri fortes inueniuntur: quantò magis in ſpiritali & noſtra pugna vbi certa reſurrectionis ſpes nobis proponitur, is inueniet animam ſuam, qui morti eam expoſuerit? Primo quidem, quia citò non capietur: deinde etiam ſi ceciderit, ad meliorem vitam perducit eam. Verùm quoniam dixit, *Qui vult animam ſuam ſaluare, perdet eam: & quicunque perdet, ſaluabit*, & ſalutem & perditionem in vtroque collocauit, ne quis & hanc perditionem illi æqualem putet, & ſalutem ſaluti ſimilem: ſed certior ſit tanto ſalutem à ſalutis diſcrimine differre, quantò perditio à ſalute ſimpliciter diſtat: à contrariis hoc comprobat. *Quid enim prodeſt homini*, ait, *ſi vniuerſum lucrabitur mundum, & animæ ſua detrimentum patietur?* Vides ſalutem hanc indecenter comparatam perditionem eſſe, imò perditione omni peiorem, quia nullo remedio ſanari, nullo præmio amplius redimi poteſt: non ergo dicas, ait, animam ſuam eum ſeruaſſe, qui hæc pericula euaſit. Nam ſi orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc illa perdita lucrabitur? Dic oro quid lucraberis, ſi dum ſeruos tuos magnificis dapibus delicioſè viuere videas, tu extremo inediæ malo debilitatus iaceas? An fortè quia Dominus es, lucrari te quicquam dices? Nequaquam. Id ergo ipſum ad animam tuam transferas, cùm deliciaris corpore, & magna rerum affluentia ditatis eſuriente anima, & extremam expectante perditionem. *Quid autem dabit homo in permutationem pro anima ſua?* Immoratur iterum atque iterum in eodem. Num, ait, aliam habes animam, quam poſſis pro anima tua dare? Nam pecuniam qui amiſit, aliam pro amiſſa poteſt afferre: ſimiliter qui ædes, qui ſeruos, qui cætera huiuſmodi amiſit: animam vero ſi perdas, aliam pro ea dare nunquam poteris: ſed ſi rex orbis atque Dominus eſſes, ſi omnia quæ in orbe ſunt, & ipſum orbem offerres, non poteris animam vnam redimere. Non eſt autem mirum, ſi hoc in anima ita fit, cùm & in corpore ſimilia perſpicere liceat.

Nam

ἀλλὰ καὶ σφόδρα φειδόμενος ταῦτα ἐπιτάττω. καὶ γὰρ ὁ φειδόμενος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ἀπόλλυσιν αὐτό. ὁ δὲ μὴ φειδόμενος διασώζει· ὃ καί τις σοφὸς ἔλεγεν· ὅτι ἐὰν παίσῃς τὸν υἱόν σου ῥάβδῳ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ· καὶ πάλιν, ὁ περιψύχων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καταδήσει τραύματα αὐτοῦ· τοῦτο καὶ ἐπὶ στρατοπέδου γίνεται. ἂν γὰρ ὁ στρατηγὸς φειδόμενος τῶν στρατιωτῶν ἔνδον κελεύῃ μένειν διὰ παντὸς, καὶ τοὺς ἔνδον αὐτοῖς προσαπολλύει. A ἵν' οὖν μὴ καὶ ἐφ' ὑμῶν τοῦτο συμβαίνῃ φησὶ, δεῖ πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον ὑμᾶς παρατετάχθαι. καὶ γὰρ καὶ νῦν πόλεμος ἀναῤῥιπίζεσθαι μέλλει χαλεπός. μὴ τοίνυν καθίσῃς ἔνδον, ἀλλ' ἐξέρχου καὶ πολέμει· κἂν πέσῃς ἐν τῇ παρατάξει, τότε ἔζησας. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν πολέμων ὁ παρατεταγμένος εἰς σφαγὴν, οὗτος τῶν ἄλλων εὐδοκιμώτερος μᾶλλον καὶ ἀνάλωτός ἐστι, καὶ τοῖς πολεμίοις φοβερώτατος, καίτοι γε μετὰ θάνατον οὐκ ἰσχύοντος αὐτὸν ἀναστῆσαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ οὗ τὰ B ὅπλα τίθεται· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πολέμων τούτων, ὅτε καὶ ἀναστάσεως ἐλπίδες τοσαῦται, ὁ προβαλλόμενος εἰς θάνατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὑρήσει αὐτήν· ἑνὶ μὲν τρόπῳ, ὅτι οὐ ταχέως ἁλώσεται· δευτέρῳ δὲ ὅτι κἂν πέσῃ ἐπὶ μείζονα αὐτὴν χειραγωγήσει ζωήν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ὁ θέλων σῶσαι ἀπολέσει αὐτὴν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ σώσει, κἀκεῖ σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν καὶ ἐνταῦθα σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν τέθεικεν, ἵνα μὴ νομίσῃ τὶς ἴσην εἶναι τὴν ἀπώλειαν ταύτην κἀκείνην καὶ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ C μάθῃ σαφῶς ὅτι τοσοῦτον ἐκείνης τῆς σωτηρίας. καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων καθάπαξ ἐπάγει ταῦτα κατασκευάζων. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος φησὶν, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; εἶδες πῶς ἡ παρὰ τὸ δέον αὐτῆς σωτηρία, καὶ ἀπώλεια, καὶ ἀπωλείας ἁπάσης χείρων, ἅτε καὶ ἀνίατος οὖσα, τῷ μηδὲν εἶναι λοιπὸν τὸ ἐξωνούμενον αὐτήν; μὴ γάρ μοι λέγε τοῦτο φησὶν, ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν ὁ κινδύνους διαφυγὼν τοὺς τοιούτους, ἀλλὰ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θὲς καὶ τὴν D οἰκουμένην ἅπασαν. καὶ τί τὸ πλέον ἐντεῦθεν αὐτῷ ἐκείνης ἀπολλυμένης; εἰπὲ γάρ μοι, εἰ τοὺς οἰκέτας ἴδοις τοὺς σοὺς ἐν τρυφῇ, σαυτὸν δὲ ἐν κακοῖς ἐσχάτοις, ἆρα κερδανεῖς ἐκ τοῦ δεσπότης εἶναι τί; οὐδαμῶς. τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου· ὅτ' ἂν τῆς σαρκὸς τρυφώσης καὶ πλουτούσης, αὕτη τὴν μέλλουσαν ἀπώλειαν ἀναμένει. τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; πάλιν ἐπιμένει τῷ αὐτῷ. μὴ γὰρ ἑτέραν ψυχὴν ἔχεις δοῦναι, ἀντὶ ψυχῆς φησί; χρήματα μὲν γὰρ ἂν ἀπολέσῃς δυνήσῃ δοῦναι χρή- E ματα. κἂν οἰκίαν, κἂν ἀνδράποδα, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον τῶν κτημάτων· ψυχὴν δὲ ἂν ἀπολέσῃς, ἑτέραν οὐ δυνήσῃ ἐπιδοῦναι ψυχήν· ἀλλὰ κἂν τὸν κόσμον ἔχῃς, κἂν βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης ᾖς, οὐχ οἷός τε ἔσῃ τὰ τῆς οἰκουμένης πάντα καταβαλὼν μετὰ τῆς οἰκουμένης αὐτῆς ψυχὴν ἀγοράσαι μίαν. καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ἐπὶ ψυχῆς τοῦτο συμβαίνει; καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ σώματος τοῦτο γινόμενον ἴδοι τις ἄν.

κἂν

Digitized by Google

κἂν μυρία διαδήματα περικείμενος, σῶμα δὲ ἔχῃς ἐπίνοσον φύσει καὶ ἀνιάτως ἔχον, οὐ δυνήσῃ, κἂν τὴν βασιλείαν ἅπασαν ἐπιδῷς, τὸ σῶμα διορθώσασθαι τοῦτο, κἂν μυρία σώματα προσθεὶς καὶ πόλεις καὶ χρήματα. οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, εἰς ταύτην ἅπασαν ἀνάλισκε τὴν σπουδήν. μὴ δὴ τῶν ἀλλοτρίων φροντίζων ἀμέλει σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν· ὃ νῦν ἅπαντες ποιοῦσιν, ἐοικότες τοῖς τὰ μέταλλα ἐργαζομένοις. οὐδὲ γὰρ ἐκείνοις ὄφελος τῆς ἐργασίας ταύτης οὐδὲ τοῦ πλούτου· ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ βλάβος, ὅτι τε κινδυνεύουσιν εἰκῇ, καὶ ὅτι ἑτέροις κινδυνεύουσιν, οὐδὲν ἐκ τῶν ἱδρώτων ἐκείνων καὶ τῶν θανάτων καρπούμενοι. τούτους καὶ νῦν εἰσι πολλοὶ οἱ μιμούμενοι, οἱ ἑτέροις μεταλλεύοντες πλοῦτον. μᾶλλον δὲ καὶ τούτων ἀθλιώτεροι, ὅσῳ καὶ γέεννα ἡμᾶς ἀναμένει μετὰ τοὺς πόνους τούτους. ἐκείνους μὲν γὰρ ἵστησι τῶν ἱδρώτων ἐκείνων ὁ θάνατος· ἡμῖν δὲ ἀρχὴ μυρίων κακῶν ὁ θάνατος γίνεται. εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἀπολαύεις τῶν σῶν πόνων πλουτῶν, δεῖξον τὴν ψυχὴν εὐφρανθεῖσαν, καὶ τότε πείθομαι. τὸ γὰρ ἐν ἡμῖν κυριώτερον ἡ ψυχή. εἰ δὲ τὸ σῶμα πιαίνεται τηκομένης ἐκείνης, οὐδὲν αὐτῇ πρὸς σὲ ἡ εὐθυμία· ὥσπερ οὖν τῆς δούλης εὐφραινομένης, οὐδὲν πρὸς τὴν δέσποιναν ἀπολλυμένην ἡ τῆς θεραπαινίδος εὐημερία, οὐδὲ ἡ τῆς στολῆς εὐκοσμία πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς ἀσθένειαν. ἀλλ᾽ ἐρεῖ σοι πάλιν ὁ Χριστός· Τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ἄνω καὶ κάτω περὶ ἐκείνην σε στρέφεσθαι κελεύων, καὶ αὐτῆς μόνης ποιεῖσθαι λόγον. Φοβήσας τοίνυν ἐντεῦθεν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραμυθεῖται. Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου φησὶν ἔρχεσθαι, ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καὶ πρᾶξιν αὐτοῦ. εἶδες πῶς δόξα μία πατρὸς καὶ υἱοῦ; εἰ δὲ δόξα μία, δῆλον ὅτι καὶ οὐσία μία. εἰ γὰρ ἐν οὐσίᾳ μιᾷ διαφορὰ δόξης· ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, καίτοι μιᾶς οὔσης οὐσίας· πῶς ἂν ὧν ἡ δόξα μία, ἡ οὐσία ἑτέρα νομισθείη; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐν δόξῃ τοιαύτῃ οἵα ὁ πατὴρ, ἵνα πάλιν παραλλαγήν τινα ὑποπτεύσῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπηκριβωμένον δεικνὺς, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ δόξῃ φησὶν ἥξει, ὡς μίαν αὐτὴν ὑποπτεύεσθαι καὶ τὴν αὐτήν. Τί τοίνυν φοβῇ, Πέτρε, φησὶ, θάνατον ἀκούων; τότε με γὰρ ὄψει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρός. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δόξῃ, καὶ ὑμεῖς. οὐδὲ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ὑμέτερα· ἀλλ᾽ ἑτέρα τις ὑμᾶς διαδέξεται λῆξις ἀμείνων. ἀλλ᾽ ὅμως εἰπὼν τὰ χρηστὰ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰ φοβερὰ ἀνέμιξε, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο εἰς μέσον ἀγαγὼν, καὶ τὰς εὐθύνας τὰς ἀπαραιτήτους, καὶ τὴν ψῆφον τὴν ἀδέκαστον, καὶ τὴν κρίσιν τὴν ἀνεξαπάτητον. οὐ μὴν ἀφῆκεν σκυθρωπὸν μόνον φανῆναι τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ χρησταῖς ἀνέμιξεν ἐλπίσιν. οὐδὲ γὰρ εἶπε, τότε κολάσει τοὺς ἡμαρτηκότας, ἀλλ᾽ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, οὐχὶ τοὺς ἡμαρτηκότας κολάσεως ἀναμιμνήσκων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατωρθωκότας βραβείων καὶ στεφάνων. ἀλλ᾽ αὐτὸς μὲν, ἵνα καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀνακτήσηται.

Nam ſi tu diademate inſignitus, natura morbidum & incurabile corpus habes, non poteris ſi mille alia corpora, mille vrbes, mille regna, infinitam pecuniam impenderes, à morbo illud vindicare. Pariter itaque de anima, imò multò magis quam de corpore cogita, & cæteris omnibus neglectis, omnem curam, omne ſtudium, omnem operam tuam ad ipſam conferas. Noli igitur de alienis curare, & te ac tua negligere: quod A plerique omnes nunc faciunt. His ſimilis es, qui metallorum operi traditi ſunt: nullum enim illi emolumentum, nullas opes inde conſequuntur, ſed magno periculo atque detrimento ſuo aliis laborant, nihil prorſus de ſudore, ac labore, & morte, quam plerunque obeunt ad fructum ſuum inde conuertentes. Hos igitur plurimi nunc imitantur, qui non ſibi, ſed alijs diuitias quærunt. Imò vero & his multo miſeriores ſumus: quoniam mors doloris finem illis, nobis autem quos gehenna expectat, veræ afflictionis ini-B tium affert. At ſi dices, fruar laboribus atque diuitiis meis: Animam fruentem oſtende, quæ princeps omnium noſtrarum eſt rerum, & mihi perſuaſiſti: ſin vero corpus pingueſcit, atque floreſcit illa tabeſcente, quid ad te pertinet hæc rerum copia? Nihil certè, ſicut nec ancillæ voluptas mœrenti dominæ aliquid confert, nec veſtis magnificentia imbecillitati corporis. Quare tibi Christus iterum atque iterum dicit, quid dabis ô homo in permutationem pro anima tua? Ita ſurſum atque deorſum, & vbique ad C conſeruandam animam te impellit & de ipſa ſolùm curandum admonet. Verùm poſt hos terrores à retributione bonorum dolores mitigat. *Venturus eſt enim filius hominis*, ait, *in gloria patris ſui, cum ſanctis angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius.* Vides vnam eſſe gloriam patris & filij: quod ſi gloria vna eſt, neceſſariò & ſubſtantia vna. Nam ſi in vna ſubſtantia, gloriæ differentia inuenitur: *Alia enim*, inquit, *gloria Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum: ſtella enim à ſtella differt in* D *gloria*, quanuis vna ſubſtantia ſit: quónam modo quorum gloria vna eſt, eorum aliam atque aliam ſubſtantiam eſſe putabimus? Non enim dixit, in tali gloria, qualis patris gloria eſt, ne diſcrimen aliquod eſſe ſuſpiceris: ſed exactiſſimè ac exquiſitiſſimè in ea ipſa gloria, inquit, adeò vt vna & eadem ſit. Cur igitur reformidas Petre, cum moriturum me audias? videbis enim tunc me in gloria patris. Si vero ipſe in gloria ero, & vos ſimiliter. Non enim præſens hæc vita terminum vobis apponet, ſed vera beatitudo vos ſuſcipiet. His edictis, non E fecit hic finem, ſed terribile illud iudicium, relationem rationum, ineuitabilem ſentẽtiam, quæ flecti, & iudicium quod decipi non poteſt, in mediũ adduxit. Quã rationẽ rurſus bona ſpe permiſcuit, qã nõ dixit tũc ſe peccatores puniturũ, ſed vnicuiq; ſecundũ operationẽ ſuã redditurũ. Hoc ita facit vt & peccatores ſupplicij, & rectè viuẽtes coronæ ac premiorũ recordẽtur. Et ipſe qdem vt & bonos refocillaret ac recrearet,

1 Corint. 15.

creαret, hæc dicebat. Ego vero cũ cognoſco quia non ſum de numero eorum qui coronantur, perhorreſco hæc audiens: puto autem in hoc timore atque anguſtia nonnullos me ſocios habere. Quem enim non poſſent hæc verba in ſeipſum ita conuertere, vt cum ſibi conſcius ſit, non perhorreſcat & perſuaſum
Ionæ 3. b habeat, quod cilicio nobis opus ſit, & longiore ieiunio, quam Niniuitarum populus olim adhibuit? Non enim vrbis euerſio, & communis mors nobis imminet, ſed æterna ſupplicia, & ignis inextinguibilis intentatur. Quare illos monachos qui eremum habitant, & aliorum multorum cauſa, & maximè propter hæc verba & laudo, & admiror. Nam illi poſt prandium, imò vero poſt cœnam, prandium enim penitus ignorant, quia videlicet certiores ſunt, luctus & ieiunij præſens tempus hoc eſſe: poſt cœnam igitur quoſdam gratiarum actionis hymnos ad Deum dicentes, huius etiam vocis meminerunt. Sed ſi placet, vniuerſum ſacratiſſimum illum cantum vobis exponam, vt aſſiduè illum vos quoque canatis. His itaque verbis continetur. Benedictus Deus, qui me paſcis à iuuentute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda noſtra, vt ſemper ſatis habentes, ad omne bonum opus abundemus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum ſancto ſpiritu in ſecula, Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex: quoniam dediſti nobis eſcas: gaudio & læticia reple nos in ſpiritu ſancto, vt inueniamur in conſpectu tuo acceptabiles: nec pudefiamus quando vnicuique reddes ſecundum opera ſua. Omnia igitur huius hymni admiratione digna ſunt, ſed exitus multò magis. Nam quoniam menſa & cibus diffundere ſolet atque grauare, quaſi frænum aliquod hæc euangelica verba tempore lætitiæ animo imponunt, vt diligenter illius iudicii recordentur: non enim fugit eos quanta mala paſſus à menſa luxurioſa Iſraël fuit. *Comedit enim*, inquit, *& incraſſatus eſt, & recalcitrauit*
Deut. 32. c.
Ibid. 8. c. *dilectus*. Ideo & Moſes ſcripſit: *Cum manducaueris, atque biberis, & ſaturatus fueris, memento Domini Dei tui*: poſt menſam enim iniquiſſimè agere auſi fuerant. Caue igitur etiam tu, ne tale quid patiaris: nam ſi nec lapidi nec auro oues ac vitulos ſacrificaueris, caue tamen ne iracundiæ animam tuam, ne ſalutem tuam fornicationi, aut huiuſcemodi cæteris paſſionibus ſacrifices: hac enim de cauſa etiã monachi hæc præcipitia & prærupta metuentes, cum menſa, imò vero ieiunio vſi fuerint, ieiunium quippe menſa eorum eſt, in illius ſe diei & terribilis iudicij memoriam reducunt. Si autem illi qui ieiunando humi dormiendo, vigilãdo, cilicium induendo, milleq; aliis ſeipſos caſtigãt, hac etiã admonitione indigent: quando nos moderatè ac probè viuemus quibus menſæ mille naufragiis refertæ proponuntur: qui nec in principio manducandi, nec in fine ad orationem nos conuertimus? Quod ne faciamus, & vt naufragia menſarum diſſoluamus: totus ille hymnus in medio poſitus explanetur, & quan-

τήσησθαι, ταῦτα εἴρηκεν· ἐγὼ δὲ φρίττω ἀεὶ ταῦτα ἀκούων. οὐ γάρ εἰμι τῶν στεφανουμένων. οἶμαι δὲ καὶ ἑτέρους ἡμῖν κοινωνεῖν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας. τίνα γὰρ οὐχ ἱκανὸν τοῦτο πτοῆσαι τὸ ῥῆμα, εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθόντα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ποιῆσαι φρίττειν, καὶ πεῖσαι ὅτι σάκκου ἡμῖν χρεία, καὶ νηστείας ἐπιτεταμένης μᾶλλον, ἢ τῷ δήμῳ τῶν νινευιτῶν; οὐ γὰρ ὑπὲρ καταστροφῆς πόλεως καὶ τῆς κοινῆς τελευτῆς ὁ λόγος ἡμῖν· ἀλλ' ὑπὲρ τῆς κολάσεως τῆς αἰωνίου, καὶ τοῦ πυ-
A ρὸς τοῦ μὴ σβεννυμένου. διὸ καὶ τοὺς τὰς ἐρήμους κατειληφότας μοναχοὺς ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῶν τε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν. ἐκεῖνοι γὰρ μετὰ τὸ ἀριστοποιήσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἴσασί ποτε, καὶ γὰρ ἴσασιν ὅτι πένθους ὁ παρὼν καιρὸς καὶ νηστείας· μετὰ τὸ δεῖπνον λέγοντες ὕμνους εὐχαριστηρίους εἰς τὸν θεόν, καὶ ταύτης μέμνηνται τῆς φωνῆς. καὶ εἰ βούλεσθε καὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι τῶν ὕμνων, ἵνα καὶ αὐτοὶ λέγητε συνεχῶς, πᾶσαν ὑμῖν ἀπαγγελῶ τὴν ᾠδὴν ἐκείνην τὴν ἱεράν. ἔχει τοίνυν τὰ ῥήματα αὐ-
B τῆς οὕτως· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. δόξα σοι κύριε· δόξα σοι ἅγιε· δόξα σοι βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην. πλῆσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου εὐάρεστοι, καὶ μὴ αἰσχυνόμενοι, ὅτε ἀπο-
C δίδως ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. πάντα μὲν οὖν ἄξιον θαυμάσαι τὸν ὕμνον τοῦτον· μάλιστα δὲ τὸ τέλος. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τράπεζα καὶ ἡ τροφὴ διαχεῖν εἴωθε καὶ βαρύνειν, καθάπερ τινὰ χαλινὸν τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐπιτιθέασι τῇ ψυχῇ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως αὐτὴν ἀναμιμνήσκοντες. ἔμαθον γὰρ οἷα ἔπαθεν ὁ ἰσραὴλ ἀπὸ τραπέζης πολυτελοῦς. ἔφαγε γὰρ καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος. διὸ καὶ μωϋσῆς ἔλεγε· φαγὼν καὶ πιὼν καὶ ἐμπλησθεὶς μνήσθητι κυρίου τοῦ θεοῦ σου. μετὰ
D γὰρ ἐκείνην τὴν τράπεζαν, τὰ παράνομα αὐτοῖς ἐτολμήθη τότε ἐκεῖνα τολμήματα. σκόπει τοίνυν καὶ σύ, μὴ τοιοῦτόν τι πάθῃς. κἂν γὰρ μὴ λίθῳ θύσῃς, μηδὲ χρυσῷ, καὶ πρόβατα καὶ μόσχους, σκόπει μὴ θυμῷ θύσῃς τὴν σαυτοῦ ψυχήν· μὴ πορνείᾳ θύσῃς τὴν σωτηρίαν τὴν σήν· μὴ ἑτέροις τοιούτοις πάθεσι. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς κρημνοὺς δεδοικότες τούτους, τραπέζης ἀπολαύσαντες, μᾶλλον δὲ νηστείας· καὶ γὰρ καὶ ἡ τράπεζα αὐτῶν νηστεία· τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου, καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἑαυτοὺς ἀναμιμνή-
E σκοντες. εἰ δὲ ἐκεῖνοι οἱ καὶ νηστείαις, καὶ χαμευνίαις, καὶ ἀγρυπνίαις ἑαυτοὺς σωφρονίζοντες, ἔτι καὶ ταύτης δέονται τῆς ὑπομνήσεως· πότε δυνησόμεθα ἡμεῖς ἐπιεικῶς ζῆν οἱ τραπέζαις παρατιθέντες μυρία ναυάγια φερούσας, καὶ μηδὲ εὐχόμενοι, μήτε ἐν ἀρχῇ μήτε ἐν τέλει; δι' ὅπερ ἵνα τὰ ναυάγια ταῦτα λύσωμεν, τὸν ὕμνον ἐκεῖνον εἰς μέσον ἀγαγόντες ἀναπτύξωμεν πάντα

πα

Digitized by Google

ἵνα τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος ἰδόντες, καὶ αὐτοὶ συνεχῶς ἐπᾴδωμεν αὐτὸν τῇ τραπέζῃ, καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς γαστρὸς καταστέλλωμεν. καὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀγγέλων ἐκείνων, εἰς τὰς οἰκίας εἰσάγοντες τὰς ἡμετέρας. ἔδει μὲν γὰρ βαδίζοντας ἐκεῖ, ταῦτα καρποῦσθαι· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, κἂν διὰ τῶν ἡμετέρων λόγων ἀκούσατε τῆς πνευματικῆς ταύτης μελῳδίας, καὶ ἕκαστος μετὰ τὴν τράπεζαν ταῦτα λεγέτω τὰ ῥήματα· ἀρχόμενος οὕτως· εὐλογητὸς ὁ θεός. τὸν γὰρ ἀποστολικὸν εὐθέως πληροῦσι νόμον τὸν κελεύοντα· πᾶν ὅτι ἂν ποιῶμεν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. εἶτα ἡ εὐχαριστία οὐχ ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἡμέρας ἐκείνης μόνης, ἀλλ' ὑπὲρ παντὸς τοῦ βίου γίνεται. ὁ τρέφων γάρ με φησὶν ἐκ νεότητός μου. καὶ διδασκαλία φιλοσοφίας ἐντεῦθεν. τοῦ γὰρ θεοῦ τρέφοντος, οὐ χρὴ μεριμνᾶν. εἰ γὰρ βασιλέως σοι ὑποσχομένου παρέχειν ἐκ τῶν αὐτοῦ ταμιείων τὴν καθημερινὴν τροφὴν, ἐθάρρησας ἂν λοιπόν· πολλῷ μᾶλλον ὅτ' ἂν ὁ θεὸς παρέχῃ, πάσης φροντίδος ἀπηλλάχθαι δεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ταῦτα λέγουσιν, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μαθητευομένους πείσωσι πᾶσαν φροντίδα ἀποδύσασθαι καὶ μέριμναν βιωτικήν. εἶτα, ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ἀναφέρουσιν, ἐπάγουσι λέγοντες· ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, ὑπὲρ παντὸς εὐχαριστοῦντες τοῦ κόσμου· καὶ καθάπερ πατέρες τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, οὕτως τὰς ὑπὲρ ἁπάντων εὐφημίας ἀναφέρουσιν, καὶ εἰς φιλαδελφίαν αὐτοὺς ἀλείφουσι γνησίαν. οὐδὲ γὰρ δύνανται μισεῖν ἐκείνους ὑπὲρ ὧν ὅτι τρέφονται εὐχαριστοῦσι τῷ θεῷ. εἶδες καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τῆς εὐχαριστίας εἰσαγομένην, καὶ μέριμναν ἐκβαλλομένην βιωτικὴν, καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν καὶ διὰ τούτων; εἰ γὰρ πᾶσαν τρέφει σάρκα, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· εἰ γὰρ τοὺς βιωτικαῖς ἐνδεδυμένους φροντίσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τούτων ἀπηλλαγμένους; τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς κατασκευάζων ἔλεγε· πόσων στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς; ταῦτα δὲ ἔλεγε, παιδεύων μὴ θαρρεῖν πλούτῳ καὶ γῇ καὶ σπέρμασιν. οὐ γὰρ ταῦτά ἐστι τὰ τρέφοντα· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. ἀπὸ τούτων καὶ Μανιχαίους, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἐκείνων φρονοῦντας ἐπιστομίζουσιν. οὐ γὰρ δὴ καὶ πονηρὸς οὗτος, ὁ πᾶσι προθεὶς τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς βλασφημοῦσιν αὐτόν. εἶτα ἡ αἴτησις, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. ποίας ἄρα χαρᾶς λέγει; μὴ τῆς βιωτικῆς; μὴ γένοιτο. οὐ γὰρ ἄν, εἰ ταύτην ἤθελον, ὀρῶν κορυφὰς κατελάμβανον καὶ ἐρημίας, καὶ σάκκον περιεβάλλοντο· ἀλλ' ἐκείνην λέγουσι τὴν χαρὰν, τὴν οὐδὲν κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τὴν τῶν ἀγγέλων, τὴν ἄνω. καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτὴν αἰτοῦσιν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς. οὐ γὰρ λέγουσι, δὸς, ἀλλὰ πλήρωσον· καὶ οὐ λέγουσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ τὰς καρδίας ἡμῶν. αὕτη γὰρ μάλιστα καρδίας χαρά. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἁμαρτία λύπην εἰσήγαγεν, ἀξιοῦσι διὰ τῆς χαρᾶς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῖς ἐμφυτευθῆναι. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγγένοιτο χαρά.

ἵνα

& quantam vtilitatem afferat non ignorantes, aſſiduè ipſum in menſa canamus, & ventris inſultationes comprimamus, moribus atque legibus illorum domi noſtræ ſuſceptis. Nam quoniam ad illos (quod quidem conueniens erat) vos ire non vultis, ſaltem noſtris verbis huius ſpiritalis cantus fructum colligite, & poſt menſam ſinguli hæc verba cantetis, ſic incipientes: Benedictus Deus. Secundum apoſtolicam legem, qua iubemur, vt omne quodcunque facimus in verbo aut A in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & patri per ipſum, agamus, ſtatim incipiunt: & gratiarum hæc actio non pro illa & vna die ſolum, ſed pro vniuerſa vita effunditur. Qui enim me paſcis, ait, à iuuentute mea. Ecce ſublimioris philoſophiæ doctrina: cùm enim Deus te paſcat, nulla tibi ſolicitudine opus eſt. Nam ſi rege aliquo tibi pollicente quotidianum ex menſa ſua cibum confideres vtique, nec de cibo deinceps ſolicitus eſſes, multò B magis cum omnia tibi diuina voluntate quaſi è fontibus emanant, omni cura expers eſſe debes. Idcirco enim hæc dicunt, vt tam ſibiipſis quam diſcipulis ſuis perſuadeant, vt ab omni ſeculari cura immunes ſe conſeruent, ac ne quis ſuſpicetur pro ſeipſis ſolummodo gratias Deo reddere, ſubiungunt: Qui omni carni cibum præbes: ita quaſi vniuerſi orbis parentes pro omnibus gratias agunt, & ad fraternam omnium dilectionem ſeipſos inſtruunt: non enim poſſunt eos odiſſe pro quibus, quia diuinitus nutriantur, Deo gra- C tias agant. Perpendis in actione gratiarum & præcipuam charitatem adeſſe, & ſecularem calcari ſolicitudinem. Nam ſi carnem omnem nutriat, multò magis alet eos, qui ſemper ei adhærent: & ſi eos qui ſecularibus curis inuoluti ſunt, quanto magis illos qui omnia hęc mundana contemnunt? Quam rem Chriſtus etiam confirmans, dicebat: *Quot paſſeribus meliores vos eſtis?* His enim verbis inducit nos, vt non opibus, & terræ ſeminibus confidamus; quoniam non his, ſed verbo Dei D alamur. Cæterum hoc exordio hymni, Manichæos quoque ac Valentinianos, & vniuerſum illorum morbum retrudunt. Non enim nequam & prauus poteſt eſſe ille, qui omnibus ipſis etiam non adorantibus, imò blaſphemantibus eum affatim ſua proponit. Deinde ſequitur: Reple lætitia & gaudio corda noſtra. De quânam lætitia dicunt? de ſecularine? Minimè: non enim profectò, ſi hanc expeterent, deſerta loca & montiũ cacumina peterẽt, nec cilicio ſibi opus eſſet: ſed illam optant lætitiam, cui nihil cũ vita præſente cõmune eſt. Illã dico, E quæ angelorũ eſt, quæ ſuperna eſt. Nec ſimpliciter eã petunt, ſed cũ exuberãtia. Nõ enim dicunt præſta, ſed reple: nec dicunt nos, ſed corda noſtra. Hæc enim maxima lætitia & præcipua eſt, quæ cordis eſt. *Fructus enim ſpiritus:* inquit, *charitas, lætitia, & pax.* Et quoniam mœſtitia peccato inducta eſt, orant vt per gaudium iuſtitia in cordibus eorum plantetur: nec ſane aliter lætitia vnquam vero poteſt generari.

Coloſ.3.c Luc.12.a Galat.5.b

Vt ſemper ſatis habentes, ad omne opus bonum abundemus. Vide euangelicum illud dictum ab ipſis impleri, quo dicitur: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.*

Supr. 6. b & Luca. 11. a

Quem panem etiam propter ſpiritualia quærunt, Vt ad omne opus bonum abundemus, ſubiungentes. Nec dixerunt, vt faciamus ſolum quod debemus, ſed vt vlterius etiam quam nobis iniunctum eſt, progrediamur: hoc enim ſignificat, vt ad omne opus bonum abundemus: ſic à Deo quidem, quod ſibi ſatis ſit in rebus neceſſarijs petunt: ipſi vero maiora & plura quam ſufficiant, imò autem omnia offerre parati ſunt. Hoc ſeruorum non ingratorum eſt, hoc virorum qui verè philoſophantur, vt ſemper & in omnibus bonis abundare velint. Deinde vt imbecillitatis ſuæ memores ſint, nec obliuiſcantur, nihil abſque Dei nutu generoſum fieri poſſe,

Ephes. 3 b.

cum dixerint, *vt ad omne bonum opus abundemus*, adijciunt: In Christo Ieſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria honor & imperium cum ſancto ſpiritu in ſecula amen. Aequalem principio finem per gratiarum actionem texuerunt. Deinde videntur iterum exordiri, cùm eandem orationem continuant: ſic & Paulus in quodam exorſu epiſtolæ, cum in glorificationem deueniſſet dicens:

Galat. 1. a

Secundum voluntatem Dei & patris, cui gloria in ſecula amen: ingreditur materiam rurſus de qua ſcripſerat. Et alibi rurſus:

Rom. 1. c

Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quam creatori, qui eſt benedictus in ſecula amen: non abſoluebat orationem, ſed continuabat. Nemo igitur hos angelos incuſet, tanquam ſermonis ſeriem confundentes, qui leges apoſtolicas ſequentes, quamuis in glorificatione exiſſe videantur, ſacrum tamen hymnum continuant. Sed à glorificatione cœperunt, & in glorificationem diuerterunt, & poſt huiuſmodi clauſulam ceu iterum exorſi dicunt. Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex, quoniã dediſti nobis eſcas in lætitiam: non enim pro magnis ſolùm, verumetiam pro minimis gratiæ agendæ ſunt: quanuis etiam hinc Manichæorum hæreſim, & omnes qui præſentem vitam malam arbitrantur, repellant: nam ne quis propter arduam eorum philoſophiam & ventris contemptum ſuſpicetur, quod eſcas ſicuti illi qui ſe ſuffocant, abominẽtur: his verbis docent omnes, quod non abominatione creaturarũ Dei, ſed quia ſublimiori philoſophia viuere ſtatuerunt, à pluribus ſe abſtinent. Tu autem cõſidera quomodo ab actione gratiarum propter illa quæ iam data ſunt, ad petitionem maiorũ accedunt, nec in rebus ad hanc vitã pertinẽtibus inſiſtũt, ſed ſuper cœlos aſcẽdũt, & dicunt, Reple nos ſpiritu ſancto. Nõ enim probè, ac vt oportet, agere poſſumus, niſi gratia illa repleti fuerimus. Quis enim poteſt generoſè quicquam facere, niſi Chriſti nutus accedat? Sicut igitur poſtquam dixerunt, vt ad omne bonum opus abundemus, in Chriſto Ieſu adiunxerũt: ita hîc dicũt, reple nos ſpiritu ſancto, vt inueniamur in conſpectu tuo acceptabiles, nec pudefiamus: ac ſi dicerent:

Nulla

ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. ὅρα τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην πληρουμένην ῥῆσιν, τὴν λέγουσαν· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ταύτην δὲ αὐτὴν ζητοῦντας διὰ τὰ πνευματικά. ἵνα γὰρ περισσεύωμεν φησὶν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. οὐκ εἶπεν ἵνα τὸ ὀφειλόμενον μόνον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ πλέον τῶν ἐπιτεταγμένων. τοῦτο γάρ ἐστιν ἵνα περισσεύωμεν. καὶ παρὰ μὲν τοῦ θεοῦ τὴν αὐτάρκειαν ζητοῦσιν A ἐν τοῖς ἀναγκαίοις· αὐτοὶ δὲ οὐ μετὰ αὐταρκείας βούλονται ὑπακούειν μόνον, ἀλλὰ μετὰ περιουσίας πολλῆς καὶ ἐν ἅπασιν. τοῦτο δούλων εὐγνωμόνων, τοῦτο φιλοσόφων ἀνδρῶν, τὸ ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσι περισσεύειν. εἶτα πάλιν ἀναμιμνήσκοντες ἑαυτοὺς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ὡς οὐδὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς γενναῖον δύναται γενέσθαι, εἰπόντες, ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἐπάγουσιν· ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. ἴσον τῇ ἀρχῇ τὸ B τέλος ὑφαίνουσι διὰ τῆς εὐχαριστίας. εἶτα πάλιν δοκοῦσι μὲν ἐκ προοιμίων ἄρχεσθαι, τοῦ αὐτοῦ δὲ ἔχονται λόγου. ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐν προοιμίῳ ἐπιστολῆς καταλύσας εἰς δοξολογίαν καὶ εἰπών, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν, ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως πάλιν ὑπὲρ ἧς ἔγραφεν. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ εἰπών· ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν, οὐκ ἀπήρτισε τὸν λόγον, ἀλλ' ἔχεται C πάλιν. μὴ τοίνυν μηδὲ τούτοις ἐγκαλῶμεν τοῖς ἀγγέλοις ὡς ἀτάκτως ποιοῦσιν, ὅτι καταλύσαντες τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν, πάλιν ἄρχονται τῶν ὕμνων τῶν ἱερῶν. ἀποστολικοῖς γὰρ ἕπονται νόμοις, ἀπὸ δοξολογίας ἀρχόμενοι, καὶ εἰς ταύτην τελευτῶντες, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ταύτην προοιμιαζόμενοι πάλιν. διὸ λέγουσι· δόξα σοι κύριε, δόξα σοι ἅγιε, δόξα σοι βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην. οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγάλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν μικρῶν δεῖ εὐχαριστεῖν. εὐχα- D ριστοῦσι δὲ καὶ ὑπὲρ τούτων, καταισχύνοντες τὴν τῶν μανιχαίων αἵρεσιν, καὶ ὅσοι τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν εἶναι λέγουσιν. ἵνα γὰρ διὰ τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῆς γαστρὸς ἣν ἐπιδείκνυνται, μηδεὶς αὐτοὺς ὡς τὰ σιτία βδελυττομένους, οἷον περὶ ἐκείνων τῶν ἀπαγχονιζόντων ἑαυτοὺς, διαβάλλῃ, διὰ τῆς εὐχῆς παιδεύουσιν· ὅτι οὐ βδελυττόμενοι τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ τῶν πλειόνων ἀπέχονται, ἀλλ' ἡ φιλοσοφίαν ἀσκοῦντες. καὶ ὅρα πῶς ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας τῶν ἤδη δοθέντων, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαλέγονται, καὶ οὐ μένουσιν ἐπὶ τῶν βιωτικῶν, ἀλλὰ ἀναβαίνουσιν ὑ- E πὲρ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ φασί· πλήρωσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου. οὐδὲ γάρ ἐστιν εὐδοκιμεῖν ὡς χρὴ, μὴ πληρωθέντα τῆς χάριτος ἐκείνης. καθάπερ οὐκ ἔστι γενναῖόν τι ποιεῖν ἢ μέγα, μὴ τῆς τοῦ χριστοῦ ῥοπῆς ἀπολαύσαντα. ὥσπερ οὖν εἰπόντες, ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπήγαγον, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα λέγουσι, πλήρωσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου εὐάρεστοι, μὴ αἰσχυνόμενοι.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ μέλλει ἡμῖν τῆς παρὰ τῶν πολλῶν αἰσχύνης φησίν· ἀλλ', ὅσα ἂν εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ ἡμῶν γελῶντές, ὀνειδίζοντες, οὐδὲ ἐπιστρεφόμεθα· ὁ δὲ ἀγὼν ἡμῶν ἅπας, ὥστε μὴ τότε αἰσχυνθῆναι. ὅταν δὲ ταῦτα εἴπωσι, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ἐπεισάγουσι ποταμὸν, καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ βραβεῖα. οὐκ εἶπον ἵνα μὴ κολασθῶμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν. τοῦτο γὰρ ἡμῖν πολὺ φοβερώτερον γεέννης, τὸ δόξαι προσκεκρουκέναι τῷ δεσπότῃ. ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς οὐ φοβεῖ τοῦτο καὶ παχυτέρους, ἐπάγουσιν· ὅτε ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. εἶδες ἡλίκα ἡμᾶς ὤνησαν οἱ ξένοι καὶ παρεπίδημοι οὗτοι, οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται· μᾶλλον δὲ οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται; ἡμεῖς μὲν γὰρ τῶν οὐρανῶν ξένοι, πολῖται δὲ τῆς γῆς· αὐτοὶ δὲ τοὐναντίον. μετὰ δὲ τὸν ὕμνον τοῦτον πολλῆς ἐμπλησθέντες κατανύξεως καὶ θερμῶν καὶ πολλῶν δακρύων, οὕτως ἐπὶ ὕπνον βαδίζουσι, τοσοῦτον ὑπνοῦντες, ὅσον μικρὸν ἀναπαύσασθαι. καὶ πάλιν τὰς νύκτας ἡμέρας ποιοῦσιν, ἐν εὐχαριστίαις καὶ ψαλμῳδίαις διάγοντες. οὐκ ἄνδρες δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῇ περιουσίᾳ τῆς προθυμίας νικῶσαι· αἰσχυνθῶμεν τοίνυν τὴν ἐκείνων εὐτονίαν οἱ ἄνδρες ἡμεῖς, καὶ παυσώμεθα τοῖς παροῦσι προσεστηκότες, τῇ σκιᾷ, τοῖς ὀνείρασι, τῷ καπνῷ. καὶ γὰρ τὸ πλέον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν ἀναισθησίᾳ. ἥτε γὰρ πρώτη ἡλικία πολλῆς γέμει τῆς ἀνοίας· ἡ δὲ πρὸς τὸ γῆρας ὀκλάζουσα πάλιν, πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν αἴσθησιν καταμαραίνει. καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ μέσον, τὸ δυνάμενον μετὰ αἰσθήσεως τρυφῆς ἀπολαῦσαι. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο καθαρῶς τούτου μετέχει, μυρίων φροντίδων καὶ πόνων λυμαινομένων αὐτῷ. διὸ παρακαλῶ τὰ ἀκίνητα καὶ ἀθάνατα ζητήσωμεν ἀγαθὰ, καὶ τὴν ζωὴν τὴν οὐδέποτε γῆρας ἔχουσαν. ἔστι γὰρ καὶ πόλιν οἰκοῦντα, τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ζηλοῦν· ἔστι καὶ γυναῖκα ἔχοντα, καὶ ἐν οἰκίᾳ στρεφόμενον καὶ εὔχεσθαι καὶ νηστεύειν καὶ κατανύττεσθαι. ἐπεὶ καὶ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατηχηθέντες, τὰς μὲν πόλεις ᾤκουν· τῶν δὲ τὰς ἐρημίας κατειληφότων τὴν εὐλάβειαν ἐπεδείκνυντο· καὶ ἕτεροι δὲ πάλιν ἐργαστηρίων προεστηκότες, ὡς πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας. καὶ οἱ προφῆται δὲ πάντες, καὶ γυναῖκας εἶχον καὶ οἰκίας· ὡς ὁ ἡσαΐας, ὡς ὁ ἰεζεκιὴλ, ὡς ὁ μέγας μωϋσῆς, καὶ οὐδὲν ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν παρεβλάβησαν. τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, διὰ παντὸς εὐχαριστήσωμεν τῷ θεῷ, διὰ παντὸς ὑμνῶμεν αὐτὸν, καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιμελώμεθα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἐρημίαις φιλοσοφίαν εἰς τὰς πόλεις εἰσαγάγωμεν· ἵνα καὶ παρὰ θεῷ εὐάρεστοι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις δόκιμοι φανησόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα τιμὴ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ὉΜΙΛ-

Nulla cura eſt nobis, ne verecundemur in conſpectu hominum, ſed quæcunque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem. totum autem hoc certamen nobis eſt, ne tunc verecundemur. His dictis ignei tandem fluuij recordantur, & præmiorũ mentionem faciunt: nec dicunt ne puniamur, ſed ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehenna ipſa terribilius eſt, ſi videbimur Dominum offendiſſe. Quod quia
A multos & rudiores non terret, addũt: Quando vnicuique reddes ſecundum opera ſua. Vides quantũ nobis aduenæ ac peregrini profuerũt: hi dico eremi habitatores, imo vero cœlorum ciues: nos certè qui harum vrbiũ ciues ſumus, peregrinamur à cœlo, illi autem econtrà. Qui poſt huiuſcemodi orationem ac hymnum magna compunctione commoti, ac feruentioribus & largioribus lachrymis perfuſi ad ſomnũ gradiuntur, tantum dormientes, quantum neceſſe ad requiem eſt: ac rurſus ex noctibus dies faciẽtes, in actionibus gratiarum, glorificatio-
B ne & pſalmis viuunt: nec viri ſolum, ſed mulieres etiã hoc genere philoſophãdi exercẽtur, & naturę infirmitatem magnitudine animi ſuperãt. Vereamur igitur inuictum illarum robur, nos qui viri ſumus, & ceſſemus aliquando præſentium rerum, imo verò vmbræ, ſomniorum, ac euaneſcẽtis fumi cupiditate tabeſcere. Magna enim pars vitę noſtrę ſenſu quaſi carere videtur. Iniẽs enim ætas multa ſtultitia plena eſt, prouectior vero, & quæ iã ſenectuti admouetur, ſenſus aciẽ hebetiorẽ reddere ſolet. Ita parua illa media vitæ particula eſt, quæ deliciarum
C voluptate poteſt potiri: imò vero nec illa ſyncerè hoc facere poteſt, cũ mille curæ, mille labores impedimento ſint. Quare (obſecro) ſtabilia, immortaliaque illa quęramus bona, & cã vitam, in qua nũquam ſeneſcimus. Potes enim & vrbes habitare, & monachorũ philoſophiã imitari. Potes & vxorem habere, & in magna familia verſari, & orare, ſimul ieiunare atque compungi. Nam & qui ab apoſtolis in principio initiati fuerunt, vrbes quidem habitabant, & eorum qui in eremo conuerſantur vitam vi-
D uebant, quorum nonnulli, vt Priſcilla & Aquila officinæ præerant: prophetæ quidem omnes & vxores & domos habebant, ſicuti Eſaias & Ezechiel, & eximius ille Moſes, & nihil hinc virtuti eorum fuit impedimento. Horum igitur zelò commoti ſemper gratias Deo agentes, ſemper hymnis eum laudemus, & temperantiam atque reliquum omne virtutis gen s amplectamur, & eremi philoſophiam in vrbes adducamus, vt apud Deum ac-
E ceptabiles, & apud homines probati appareamus, & cœleſtium bonorum participes in æternum gaudeamus, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Act. 18. a

Exo. 2. d

Ose. 12. a

Digitized by Google

HOMILIA LXII.

EX CAPITE XVI & XVII.

Amen dico vobis, ſunt quidam de hic adſtantibus, qui nunquam guſtabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in regno ſuo.

QVONIAM multa de periculis, multa de morte, multa de paſſione ſua, & de cęde diſcipulorum locutus eſt, & aſpera complura atque ardua eis iniũxit: quę om- A nia cùm ad præſentẽ vitam ſpectarent, imminere iã atq; incũbere videbãtur: bona vero quę pollicebatur, lõgiore ſpe erãt expectãda, vtputa quia ſeruarent animã ſuam ſi perderẽt eã: quia in gloria patris ſui vẽturus ſit, & præmia redditurus: vt viſu etiam certiores faceret quantum capere poſſint, gloriã ſuã qua cum vẽturus eſt, in præſenti vita ipſis vult oſtẽdere, & iam viſuros pollicetur, ne aut ſua, aut Domini morte poſthac doleãt, & maximè Petrus. Et vide quid agit, cũ de regno & gehenna diſſeruerit: quãdo B enim dixit, *Qui inuenit animam ſuam perdet eam, & quicunque perdet eam gratia mei, inueniet ipſam:* (Ioan.12.d) *& vnicuique ſecundum opera ſua reddet:* regnum & gehennam deſignauit. Cùm igitur de vtriſque diſſeruerit, (Rom 2.d) regnum quidem vt oculis cernatur concedit, gehennam autem minimè. Quare ſic? quoniam rudioribus ac ineptioribus id neceſſarium erat, probis vero & iam perſpicacibus ſatis fuit à melioribus confirmari: præterea hoc multò magis ipſum decebat: non tamen omnino illam partem prætermiſit, ſed eſt quando atrocitatem gehennæ quaſi an- C te oculos oratione proponit: veluti quando Lazari effigiem deſcripſit, & eius meminit qui denarios centum repetijt, & illius qui ſordida (Luc.16.c Infr 18.d Infr.22 d Ca.XVII.) veſte veſtitus erat. *Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum, Ioannem & Iacobum.* Alius autem euangeliſta, *poſt octo*, ait: nec vlla certè diſſonan- (Luc.9.d) tia eſt. Nã alter tã illã diẽ qua Chriſtus locutus eſt, quam qua in montẽ adduxit: alter intermedias ſolùm connumerauit. Tu vero Matthæi philoſophiã conſidera, qui nõ celauit nomina eorum qui præpoſiti fuerant: quod & Ioannes D ſæpius facit, cùm eximias Petri laudes veriſſime ac diligentiſſimè deſcribat. Nullum enim in hoc apoſtolorum conſortio liuor aut inanis glória locum habebat. Primos igitur apoſtolorum ſeorſum aſſumpſit. *Et ſubducit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta vero eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ecce apparuerunt eis Moſes & Helias loquentes cum ipſo.* Quam ob rem hos ſolos accipit? quia excellentiores cæteris videlicet erant. Et Petrus quidem, quia E valde Chriſtum diligeret, idcirco pręſtabat. Ioannes vero, q̃a nimiũ diligebatur, ac Iacobus à reſponſo quod dedit, cum fratre interrogatus (Infr.20.e) dicens, Poſſumus hunc calicem bibere: & non ſolũ à reſpõſo, ſed etiã ab operibus tũ aliis, tũ ab his per quæ impleuit q̃d dixerat: ſic .n. acer atq; grauis Iudæis erat, vt magnum munus illis obtuliſſe, cum eũ interfecerit Herodes, viſus ſit.

ὉΜΙΛΙΑ Νϛ.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ περὶ κινδύνων διελέχθη, καὶ θανάτου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφαγῆς, καὶ τὰ αὐστηρὰ ἐπέταξεν ἐκεῖνα· καὶ τὰ μὲν ἦν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν χερσί, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις· οἷον τὸ σώζειν τὴν ψυχὴν τοὺς ἀπολλύντας αὐτὴν· τὸ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ἀποδιδόναι τὰ ἔπαθλα· βουλόμενος καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι τί ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ὡς ἐγχωροῦν ἦν αὐτοῖς μαθεῖν, καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον δείκνυσιν αὐτοῖς καὶ ἀποκαλύπτει ταύτην· ἵνα μή τι ἐπὶ τῷ οἰκείῳ θανάτῳ, μήτε ἐπὶ τῷ τοῦ δεσπότου λοιπὸν ἀλγῶσι, καὶ μάλιστα Πέτρος ὀδυνώμενος. Καὶ ὅρα τί ποιεῖ περὶ γεέννης καὶ βασιλείας διαλεχθείς· τῷ τε γὰρ εἰπεῖν, ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἂν ἀπολέσῃ αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν· καὶ τῷ εἰπεῖν, ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, ἀμφότερα ταῦτα ἐδήλωσεν. Περὶ ἀμφοτέρων τοίνυν εἰπών, τὴν μὲν βασιλείαν τῇ ὄψει δείκνυσι, τὴν δὲ γέενναν οὐκέτι. Τί δήποτε; ὅτι εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς ἦσαν παχύτεροι, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο ἦν· ἐπειδὴ δὲ εὐδόκιμοι καὶ εὐγνώμονες, ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων αὐτοὺς ἐνάγει. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον δείκνυσι τοῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτῷ τοῦτο μᾶλλον πρεπωδέστερον ἦν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο παρατρέχει τὸ μέρος· ἀλλ' ἔστιν ὅπου σχεδὸν καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτὰ φέρει τὰ πράγματα τῆς γεέννης. ὡς ὅταν τοῦ Λαζάρου τὴν εἰκόνα εἰσάγῃ, καὶ τοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένου ἱμάτια, καὶ ἑτέρων πλειόνων. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. Ἕτερος δὲ μετὰ ὀκτώ φησιν, οὐκ ἐναντιούμενος τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδων. Ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφθέγξατο, κἀκείνην καθ' ἣν ἐπήγαγεν εἶπεν, ὁ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων μόνον. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ὁ Ματθαῖος φιλοσοφεῖ, οὐκ ἀποκρυπτόμενος τοὺς ἑαυτοῦ προτιμηθέντας. Τοῦτο δὲ καὶ Ἰωάννης πολλαχοῦ ποιεῖ, τὰ ἐξαίρετα τοῦ Πέτρου ἐγκώμια μετὰ πολλῆς ἀναγράφων τῆς ἀληθείας. Βασκανίας γὰρ καὶ δόξης κενῆς πανταχοῦ καθαρὸς ἦν ὁ τῶν ἁγίων τούτων χορός. Λαβὼν τοίνυν τοὺς κορυφαίους ἀναφέρει εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ γέγονε λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Διὰ τί τούτους παραλαμβάνει μόνους; ὅτι οὗτοι τῶν ἄλλων ἦσαν ὑπερέχοντες. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν αὐτὸν ἐδήλου τὴν ὑπεροχήν· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι· καὶ ὁ Ἰάκωβος δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως ἧς ἀπεκρίνατο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ λέγων, δυνάμεθα πιεῖν τὸ ποτήριον. Οὐκ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων, τῶν τε ἄλλων, καὶ ἀφ' ὧν ἐπλήρωσεν ἅπερ εἶπεν. Οὕτω γὰρ ἦν σφοδρὸς καὶ βαρὺς Ἰουδαίοις, ὡς καὶ τὸν Ἡρώδην ταύτην δωρεὰν μεγίστην νομίσαι χαρίσασθαι τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ ἐκεῖνον ἀνέλοι.

Διὰ τί

διὰ τί δὲ μὴ εὐθέως αὐτοὺς ἀνάγει; ὥστε μηδὲν παθεῖν ἀνθρώπινον τοὺς λοιποὺς μαθητάς. διὰ τοῦτο οὐδὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν λέγει τῶν ἀνιέναι μελλόντων. καὶ γὰρ σφόδρα ἂν ἐπεθύμησαν οἱ λοιποὶ ἀκολουθῆσαι, ὑπόδειγμα μέλλοντες τῆς δόξης ἐκείνης ὁρᾶν, καὶ ἤλγησαν ἂν ὡς παροφθέντες. εἰ γὰρ καὶ σωματικώτερον τοῦτο ἐδείκνυ, ἀλλ᾽ ὅμως πολλὴν ἐπιθυμίαν τὸ πρᾶγμα εἶχε. τί δήποτε οὖν καὶ προλέγει; ἵνα εὐμαθέστεροι περὶ τὴν θεωρίαν γένωνται ἀφ᾽ ὧν προεῖπεν, καὶ σφοδροτέρας ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ τῆς ἐπιθυμίας ἐμπλησθέντες, A οὕτω νενηφυίᾳ καὶ μεμεριμνημένῃ τῇ διανοίᾳ παραγένωνται. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ Μωυσῆν καὶ Ἠλίαν εἰς μέσον ἄγει; πολλὰς μὲν ἔχοι τις εἰπεῖν αἰτίας· καὶ πρώτην μὲν ταύτην, ὅτι ἐπειδὴ οἱ ὄχλοι ἔλεγον, οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν, οἱ δὲ ἕνα τῶν ἀρχαίων προφητῶν, τοὺς κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον καὶ ἐντεῦθεν ἴδωσι τῶν δούλων καὶ τοῦ δεσπότου, καὶ τὴν διαφοράν, ὅτι καλῶς ἐπῃνέθη Πέτρος ὁμολογήσας αὐτὸν υἱὸν θεοῦ. μετ᾽ ἐκείνην δέ, καὶ ἑτέραν ἐστὶν εἰπεῖν. ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς ἐνεκάλουν αὐτῷ τὸ παραβαίνειν τὸν νόμον καὶ βλάσφημον αὐ- B τὸν εἶναι ἐνόμιζον, ὡς σφετεριζόμενον δόξαν οὐ προσήκουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ πατρός, καὶ ἔλεγον· οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ· καὶ πάλιν, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν· ἵνα δειχθῇ ὅτι βασκανίας ἀμφότερα τὰ ἐγκλήματα, καὶ ἑκατέρων τούτων ἐστὶν ἀνεύθυνος, καὶ οὔτε νόμου παράβασις τὸ γινόμενον, οὔτε δόξης σφετερισμὸς τῆς μὴ προσηκούσης τὸ λέγειν ἑαυτὸν ἴσον τῷ πατρί, τοὺς ἐν ἑκατέρῳ λάμψαντας τούτων εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ Μωυσῆς τὸν νόμον ἔδωκε, καὶ C ἠδύναντο λογίσασθαι Ἰουδαῖοι, ὅτι οὐκ ἂν περιεῖδεν πατούμενον αὐτὸν ὡς ἐνόμιζον, οὐδ᾽ ἂν τὸν παραβαίνοντα αὐτὸν καὶ τῷ τεθεικότι πολέμιον ὄντα ἐθεράπευσεν ἄν. καὶ Ἠλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐζήλωσε, καὶ οὐκ ἂν εἰ ἀντίθεος ἦν, καὶ θεὸν ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρί, παρέστη καὶ αὐτὸς καὶ ὑπήκουσεν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέραν αἰτίαν εἰπεῖν μετὰ τῶν εἰρημένων. ποίαν δὴ ταύτην; ἵνα μάθωσιν, ὅτι καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω κρατεῖ. διὰ τοῦτο καὶ τὸν τετελευτηκότα, D καὶ τὸν οὐδέπω τοῦτο παθόντα εἰς μέσον ἄγει. τὴν δὲ πέμπτην αἰτίαν· πέμπτη γὰρ αὕτη ἐστὶ πρὸς τὰς εἰρημέναις· καὶ αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς ἀπεκάλυψε. τίς δὲ ἦν αὕτη; δεῖξαι τοῦ σταυροῦ τὴν δόξαν καὶ παραμυθήσασθαι τὸν Πέτρον καὶ ἐκείνους δεδοικότας τὸ πάθος, καὶ ἀναστῆσαι αὐτῶν τὰ φρονήματα. καὶ γὰρ παραγενόμενοι οὐκ ἐσίγων· ἀλλ᾽ ἐλάλουν φησὶ τὴν δόξαν ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ· τουτέστι τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρόν. οὕτω γὰρ αὐτὸ καλοῦσιν ἀεί. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον αὐτοὺς ἤλειφεν, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ E τῶν ἀνδρῶν, ἣν μάλιστα παρ᾽ αὐτῶν ἐζήτει. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι· τοὺς μυριάκις ἀποθανόντας ὑπὲρ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων, καὶ δήμου τοῦ πιστευθέντος αὐτοῖς, τούτους εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος τὴν ψυχὴν ἀπολέσας, εὗρεν αὐτήν. καὶ γὰρ καὶ πρὸς τυράννους ἕκαστος ἐπαρρησιάσατο· ὁ μὲν

Cur autem non illico, ſed poſt ſex dies hoc fecit? ne cæteri ſcilicet diſcipuli ſeu homines mouerentur. Qua de re nec eos nominauit quos accepturus erat? Ne audientes alij ardore ſequendi vexarentur: deſideraſſent enim exemplum futuræ gloriæ videre, doluiſſent etiam forſan tanquam neglecti. Nam & ſi corporale magis illud oſtendebatur, ſumma tamen erat cupiditate deſiderandum. Cur autē id prædixit? Vt ipſa prædicatione dociliores ac paratiores ad ſpectaculum faceret, & dierū nume- A ro, atque mora maiori deſiderio concitati, vigilanti animo & attenta mente accederēt. Cuius autē rei gratia Moſem & Heliam produxit? Multas quidem dicere quis cauſas poſſet, & primum quoniam turbæ, alij Heliā, alij Hieremiā, alij priſcorum prophetarū vnum opinabantur, idcirco Moſem & Heliā cæterorū prophetarum vertices producit, vt quā magnū ſit inter ſeruos & Dominū diſcrimen oculis cernerent, vtq; rectè laudatū crederent Petrū, qui filium Dei eū cōfeſſus eſt. Deinde quoniā aſſi- B duè quaſi trāſgreſſorem legis Iudæi accuſabāt, & blaſphemare putabāt, quaſi gloriā patris nihil ad eum pertinentē vendicaret. *Dicebant enim, hic non eſt a Deo, quia ſabbatum non ſeruat.* & rurſus: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiā, & quia tu, homo cum ſis, Deum te facis,* vt ipſa re monſtretur, quòd ex inuidia hæc criminabantur, quodq; neutri horum criminum ſubiiceretur, nec legis præuaricator eſſet, nec alienam gloriam ſibi acquireret, æqualem ſe patri faciendo: eos produxit in medium, quorū alteruter in alterutra iſtarum rerum perfulſit. C Moſi enim legem dedit, quare non fuiſſet paſſus Moſes conculcari legem vt Iudæi credebant, nec præuaricatorem eius, & legumlatori hoſtem lator ipſe vnquam coluiſſet. Helias autem pro gloria Dei zelo vtique commotus fuiſſet, quare non aſtitiſſet ei qui æqualem ſe patri dicebat, ſi non eſſet, nec paruiſſet illi qui ſibi quod nō habebat vendicaret. Ad hæc omnia illud etiam poſſumus dicere. vt tam mortis, quā vitæ habere poteſtatem liquidò ac verè crederetur, vtque ſupernorum & infernorum Do- D minus oſtenderetur, idcirco Moſem iā mortuum, & Heliā, qui nondū id paſſus eſt, in mediū produxit. Quartam verò cauſam (quarta enim eſt prioribus connumerata) euangeliſta quoq; ipſe tetigit. Quænam igitur illa eſt? Vt crucis gloriam oſtendat, & tam Petrum quàm reliquos, qui paſſionem formidabant, cōſolaretur, & ad ſublimius erigeret. Non enim tacebāt inquit, ſed loquebantur de gloria quam completurus erat in Hieruſalem, de cruce videlicet, ac paſſione: ſic enim ipſam ſemper appellabant. Accedit ad hæc omnia virtus quoque virorum E illorum ſingularis atque præcipua, quam maximè à diſcipulis flagitabat. Nam quoniā dixit: *Si quis vult poſt me venire, tollat crucem ſuam, & ſequatur me:* hac de cauſa eos qui centies pro Dei præceptorum cuſtodia, & populi qui ſibi creditus fuerat mortem ſuſcepiſſent, in medium producit: quorum vterque cùm animam perdiderit, inuenit eam, vterq; ſanè magna libertate aduerſus tyrannos locuti ſunt: alter

Ioan 9 c.
Ibid. 10 f
Deut. 5 a
Luc 9 a

Digitized by Google

alter aduerſus Aegyptium, alter aduerſus A-
Exod.5.a chab, & quod magnum eſt pro ingratis ho-
3.Reg 17.a. minibus & inobedientibus, à quibus in atro-
cia pericula compulſi ſunt: qui etſi priuati ac
abſque poteſtate fuerant, propoſitum tamen
habuerunt ab idolorum cultu populum eri-
Exod.4.c pere: quorum alter tardus lingua, & voce te-
nuis, alter etiam aliquo modo ruſticior, & v-
terque ſecularium diuitiarum apprimè con-
temptor. Nam neque Moſes quicquam poſſi-
debat, nec Helias præter melotem aliquid ha-
bebat, preſertim cum veteris eſſent teſtamenti, A
neque tanta gratia ſignorum pollerent. Nam
Exo.14.d etſi mare Moſes ſcidit, ſed Petrus ſuper ma-
ria deambulauit, montes transferre poterat,
varios morbos curabat, immaniſſimos dæ-
mones pellebat, & ſola vmbra corporis mi-
raculoſa agebat & vniuerſum orbem ad Chri-
ſtum reduxit. Si verò etiam Helias mortu-
3.Regum 17.d um ſuſcitauit: ſed ab iſtis mille, vel antequam
ſpiritu eſſent donati, fuerant excitati. Pro-
duxit igitur illos etiam propter hoc in medi-
um, vt eos qui maximè populares fuerunt i- B
mitarentur, & animi robur atque conſtanti-
am ſequerentur, fierentque mites vt Moſes,
zelotæ vt Helias, & de alijs ſimiliter ſoliciti.
Alter enim triennem annonæ inopiam ad e-
mendandum Iudaicum populum intulit: al-
3 Reg 17 ter dicebat, *Si quidem dimiſeris eis peccatum,*
Exo.32 g *dimitte: ſi autem non, dele me de libro tuo quem*
ſcripſiſti. Ad hæc omnia ſuæ quoque gloriæ a-
poſtolos admonebat, cum aſſiſtere feciſſet,
non vt ad ſimilem ſolum, ſed vt ad maiorem
certando ſtatum conſcenderent. Quare quan-
Luc 9 g. do dixerunt, *dicamus ignem de cælo deſcendere,* C
4.Reg.1.a. & Heliæ qui hoc fecit, meminerunt. *Neſci-*
tis, reſpondit, *cuius ſpiritus eſtis:* ad patienti-
am eos ac malorum tolerantiam per doni
præſtantiam exercebat. Non putet autem
aliquis Heliam nos tanquam imperfectum
vilipendere. perfectum enim illum omnino,
temporum tamen ſuorum conſideratione ar-
bitramur fuiſſe. Nam cùm puerilior tunc, vt
ita dicam, mens hominum fuerit, non tam ex-
quiſita egebat doctrina. Hac quoque ratione
Moſem perfectum æſtimamus fuiſſe, & tamen D
plus ab apoſtolis petitur, quàm ab illo fuit de-
Sup 5 e ſideratum. *Niſi enim abundauerit iuſtitia veſtra,*
inquit, *plus quàm ſcribarum & Phariſæorum*
non intrabitis in regnum cælorum. Non enim in
Aegyptum ſolum, ſed in vniuerſum terrarum
orbem non minore idololatriæ inſania fu-
rentem mittebantur: neque vt cum Pharaone
colloquerentur, ſed vt aduerſus ipſum diabo-
lum viciolitatis principem arma ſumerent. Il-
lud certè ipſis luctamen fuit propoſitum, vt
Mar.3.d diabolum vincirent, & vaſa eius omnia rape-
rent: quæ quidem fecerunt, non mare diui- E
dentes, ſed impietatis profundum maioribus
inſurgens fluctibus virga Ieſſe dirumpentes. Et
expende diligenter, quot quantaque erant
quæ illis terrorem incutiebant, mors, pauper-
tas, infamia, & mille paſſiones, quibus omni-
bus magis terrebantur, quàm tunc mari rubro
Iudęi. Perſuaſit tamē eis, vt omnia deſpicerent,
& quaſi ſicco itinere ſecuri pertranſirent,
Ad

ὁ μὲν πρὸς τὸν αἰγύπτιον, ὁ δὲ πρὸς τὸν ἀχαάβ, καὶ ὑπὲρ ἀγνωμόνων ἀνθρώπων καὶ ἀπειθῶν. καὶ ὑπ' αὐτῶν, τῶν παρ' αὐτῶν σωζομένων εἰς τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἤχθησαν κίνδυνον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἰδωλολατρείας ἀπαλλάξαι βουλόμενος, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἰδιώτης ὤν. ὁ μὲν γὰρ βραδύγλωσσος καὶ ἰσχνόφωνος· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγροικότερον διακείμενος· καὶ ἀκτημοσύνης δὲ πολλῆς παρ' ἑκατέρων ἡ ἀκρίβεια. οὔτε γὰρ μωυσῆς τι ἐκέκτητο, οὔτε ἠλίας· τί γὰρ εἶχεν πλέον τῆς μηλωτῆς, καὶ ταῦτα ἐν τῇ παλαιᾷ, καὶ οὐδὲ χάριν τοσαύτην λαβόντες σημείων; εἰ γὰρ καὶ θάλατταν ἔσχισεν μωυσῆς, ἀλλὰ πέτρος ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐβάδισεν, καὶ ὄρη μεταθεῖναι ἱκανὸς ἦν· καὶ νοσήματα σωμάτων διώρθου παντοδαπά· καὶ δαίμονας ἤλαυνεν ἀγρίους, καὶ σκιᾷ σώματος τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ἐθαυματούργει τεράστια καὶ τὴν οἰκουμένην μετέστησεν ἅπασαν. εἰ δὲ καὶ ἠλίας νεκρὸν ἀνέστησεν ἀλλ' οὗτοι μυρίους. καὶ ταῦτα μηδέπω πνεύματος καταξιωθέντες. ἄγει τοίνυν καὶ διὰ τοῦτο εἰς μέσον· ἐβούλετο γὰρ αὐτοὺς καὶ τὸ δημαγωγικὸν τὸ ἐκείνων ζηλῶσαι, καὶ τὸ εὔτονον, καὶ τὸ ἀκαμπές· καὶ γενέσθαι ἐπιεικεῖς κατὰ μωυσέα, καὶ ζηλωτὰς κατὰ τὸν ἠλίαν, καὶ κηδεμονικοὺς ὁμοίως. ὁ μὲν γὰρ λιμὸν τριῶν ἐτῶν ὑπήνεγκεν διὰ τὸν δῆμον τὸν ἰουδαϊκόν· ὁ δὲ ἔλεγεν· εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· ἐπεὶ κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. μετὰ τούτων δὲ ἁπάντων ἀνεμίμνησκε διὰ τῆς ὄψεως· καὶ γὰρ ἐν δόξῃ αὐτοὺς ἤγαγεν. οὐχ ἵνα μέχρι τούτων στῶσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ ὑπερβῶσι τὰ σκάμματα. ὅτι γοῦν εἶπον, εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσαν τοῦ ἠλίου, ὡς τοῦτο πεποιηκότος. φησίν· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε; εἰς ἀνεξικακίαν αὐτοὺς ἀλείφων διὰ τῆς κατὰ τὸ χάρισμα διαφορᾶς. καὶ μή τις ἡμᾶς νομιζέτω καταγινώσκειν ἠλίου ὡς ἀτελοῦς, οὐ τοῦτό φαμεν. καὶ γὰρ σφόδρα τέλειος ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς καιροῖς τοῖς ἑαυτοῦ, ὅτε παιδικωτέρα ἡ τῶν ἀνθρώπων διάνοια ἦν καὶ ταύτης ἐδέοντο τῆς παιδαγωγίας. ἐπεὶ καὶ μωυσῆς κατὰ τοῦτο τέλειος ἦν· ἀλλ' ὅμως κἀκείνου πλέον ἀπαιτοῦνται οὗτοι. ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὐ γὰρ εἰς αἴγυπτον εἰσῄεσαν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν χαλεπώτερον αἰγυπτίων διακειμένην· οὐ δὲ τῷ φαραὼ διαλεξόμενοι, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ πυκτεύοντες, αὐτῷ τῷ τῆς κακίας τυράννῳ. καὶ γὰρ ἀγὼν ἦν αὐτοῖς, κἀκεῖνον δῆσαι καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι πάντα. καὶ ταῦτα ἐποίουν οὐ θάλατταν ῥηγνύντες, ἀλλὰ βυθὸν ἀσεβείας διὰ τῆς ῥάβδου τῆς ἰεσσαὶ πολλῷ χαλεπώτερα κύματα ἔχοντα. ὅρα γοῦν πόσα ἐφόβει τοὺς ἀνθρώπους· θάνατος, πενία, ἀδοξία, τὰ μυρία πάθη· καὶ μᾶλλον ταῦτα ἔτρεμον, ἢ τὸ πέλαγος τότε ἐκεῖνο οἱ ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅμως ἁπάντων τούτων ἔπεισεν αὐτοὺς καταπετολμῆσαι, καὶ ὥσπερ διὰ ξηρᾶς διαβῆναι μετὰ ἀσφαλείας ἁπάσης.

Digitized by Google

πρὸς ταῦτα τοίνυν ἅπαντας αὐτοὺς ἀλείφων, παρήγαγε τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ λάμψαντας. τί οὖν ὁ πέτρος, ὁ θερμός; καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσεν ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ παθεῖν, δεδοικὼς ἔτι καὶ τρέμων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν προσελθεῖν μὲν καὶ εἰπεῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο οὐ τολμᾷ πάλιν, ὅτι ἵλεώς σοι· ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου ἐκείνου τὰ αὐτὰ πάλιν αἰνίττεται δι' ἑτέρων ῥημάτων. ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὄρος, καὶ πολλὴν τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἐρημίαν, ἐνενόησεν ὅτι ἔχει πολλὴν ἀσφάλειαν A τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου· οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηκέτι ἀπελθεῖν αὐτὸν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. βούλεται γὰρ αὐτὸν ἐκεῖ εἶναι διηνεκῶς, διὸ καὶ σκηνῶν μέμνηται. εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτό φησιν, οὐκ ἀναβησόμεθα εἰς τὰ ἱεροσόλυμα· εἰ δὲ μὴ ἀναβαίημεν, οὐκ ἂν ἀποθανεῖται. ἐκεῖ γὰρ ἔφη τοὺς γραμματεῖς ἐπιθήσεσθαι αὐτῷ. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν· ταῦτα δὲ βουλόμενος κατασκευάσαι, ἔλεγεν ἐν ἀσφαλείᾳ. καλόν ἐστιν ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶναι, ἔνθα καὶ μωυσῆς πάρεστι καὶ ἠλίας. ἠλίας ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους πῦρ κατενεγκὼν, B καὶ μωυσῆς ὁ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθὼν καὶ τῷ θεῷ διαλεχθεὶς, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ εἴσεται ἔνθα ἐσμέν. εἶδες τὸν θερμὸν ἐραστὴν τοῦ χριστοῦ; μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ζήτει ὅτι οὐκ ἦν ἐξητασμένος ὁ τρόπος τῆς παρακλήσεως· ἀλλ' ὅπως θερμὸς ἦν, πῶς περιεκαίετο τοῦ χριστοῦ. ὅτι γὰρ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοσοῦτον τρέμων ταῦτα ἔλεγεν, ἡνίκα αὐτοῦ τὸν ἐσόμενον προεμήνυεν θάνατον καὶ τὴν ἔφοδον, ἄκουσον τί φησι· τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐν μέσοις αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις παρεβουλεύετο. C τοσούτου γοῦν περιεστῶτος δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν σπασάμενος τὸ ὠτίον ἀπέκοψεν τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως. οὕτως οὐ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐσκόπει, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου ἔτρεμεν. εἶτα ἐπειδὴ ἀποφαντικῶς ἐφθέγξατο, ἐπιλαμβάνεται ἑαυτοῦ. καὶ ἐννοήσας, μὴ πάλιν ἐπιτιμηθῇ, φησίν· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. τί λέγεις ὦ πέτρε; οὐ πρὸ μικροῦ τῶν δούλων αὐτὸν ἀπήλλαξας; πάλιν μετὰ τῶν δούλων αὐτὸν ἀριθμεῖς; εἶδες πῶς σφόδρα ἀτελεῖς ἦσαν πρὸ τοῦ σταυροῦ; εἰ γὰρ καὶ D ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ πατήρ· ἀλλ' οὐ διηνεκῶς κατεῖχε τὴν ἀποκάλυψιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀγωνίας ἐταράχθη, οὐ ταύτης ἧς εἶπον μόνης, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας τῆς ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐκείνης. οἱ γοῦν ἕτεροι εὐαγγελισταὶ τοῦτο δηλοῦντες, καὶ τὸ συγκεχυμένον αὐτοῦ τῆς γνώμης μεθ' ἧς ταῦτα ἐφθέγγετο ἀπὸ τῆς ἀγωνίας ἐκείνης δεικνύντες γεγενημένον, ἔλεγον· ὁ μὲν μάρκος, ὅτι οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο· ὁ δὲ λουκᾶς μετὰ τὸ εἰπεῖν, τρεῖς σκηνὰς ποιήσωμεν, ἐπήγαγε· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. εἶτα δηλῶν ὅτι πολλῷ κατείχετο φόβῳ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποὶ, E φησί· βεβαρημένοι ἦσαν ὕπνῳ, διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὕπνον ἐνταῦθα καλῶν, τὴν πολλὴν κάρον τὴν ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐκείνης αὐτοῖς ἐγγινόμενον. καθάπερ γὰρ ὀφθαλμοὶ ἐξ ὑπερβαλλούσης λαμπηδόνος σκοτοῦνται· οὕτω καὶ τότε ἔπαθον. οὐ γὰρ δὴ νὺξ ἦν, ἀλλ' ἡμέρα· καὶ τὸ τῆς αὐγῆς ὑπέρογκον ἐβάρει τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀσθένειαν. τί οὖν; αὐτὸς μὲν οὐδὲν φθέγγεται, οὐδὲ μωυσῆς, οὐδὲ ἠλίας· ὁ δὲ πάντων μείζων καὶ ἀξιοπιστότερος, ὁ πατὴρ, φωνὴν ἀφίησιν ἐκ τῆς νεφέλης.

Ad hæc igitur omnia ipſos confirmãs, viros adduxit, quorum virtus apud veteres rutilauit. Quid igitur ait feruentiſſimus ille Petrus? *Bonum eſt nos hic eſſe.* Nam quoniã audiuit iturũ ad Hieroſolymã vt pateretur, metuẽs adhuc illi ac tremẽs, & poſt increpationẽ accedere quidem non audet: nec rurſum iſtud idem dicere, *Propitius tibi ſis:* præ metu tamẽ illo eadem aliis verbis occultius ſuggerit. Nam cùm mõtem & ſolitudinẽ viderit, exiſtimauit quòd multã haberet à loco ſecuritatẽ. Nec ſolũ propter locũ; verumetiam propterea quod ipſe amplius Hieroſolymam non accederet. Volebat enim ipſum ibi perpetuò manere: quocirca & tabernaculorum mentionem fecit. Cogitabat enim ſi non aſcenderet in Hieroſolymam, non moriturum Chriſtum, quia ibi audiuit ſcribas cum aggreſſuros: hæc cum dicere non auderet apertè, occultius adſtruit, dicens *Bonum eſt nos hic eſſe,* vbi Moſes & Helias quoque adſunt. Helias qui de cœlo fecit ignem deſcendere: Moſes qui ingreſſus in caliginem cum Deo collocutus eſt: præterea nullus ſciet hic nos eſſe. Vides quanto Chriſti ardore incendebatur. Non enim quærere debes quam prudenter hortabatur, ſed quam feruens charitate Chriſti, quamque inflammatus eſſet. Nam quod non pro ſe tantum, quantum pro Chriſto timeret, quando mortem & inſidias Chriſtus prædicabat, ipſum audias dicentem: *Animam meam pro te ponam: etſi oportuerit me tecum mori, non te negabo:* vnde factum eſt, vt in medio periculo conſtitutus, tam ingenti caterua circumfuſus, non modò non fugerit, verumetiã gladio arrepto ſacerdotis ſerui aurẽ abſciderit. Nõ itaq; pro ſe, ſed pro magiſtro expaueſcebat. Deinde quoniam bonum eſt nos hîc eſſe, abſolutè dixerat, timens ne iterum increparetur, emendauit ſeipſum dicens: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moſi vnum, & Heliæ vnum.* Quid facis Petre? nonne paulò antè à ſeruis eũ ſeparaſti, cur ſeruis modò cõnumeras? Perpẽdis quomodo ante crucẽ erant imperfectiores. Nã etſi pater ei reuelauit, ſed nõ continuè reuelationem ſecum tenebat, ſed pauore, non quo diximus ſolũ, ſed etiam eo qui tũc viſu ipſum inuaſit, turbatus fuit: quod alij euãgeliſtæ ſignificãtes, & confuſionẽ mẽtis à viſione illa factã oſtendẽtes. Marcus quidem dicit, *Non enim ſciebat quid loqueretur, perterriti namq; fuerunt.* Lucas verò cũ illud poſuerit, *faciamus hic tria tabernacula,* ſtatim ſubiũxit, neſciẽs quid diceret. Deinde oſtendẽs magno fuiſſe omnes terrore deiectos, Grauati erant ſomno, ait, & cũ euigilaſſent, viderũt gloriã eius: Somnũ enim hîc vocauit, magnam reſolutionẽ virium, quæ ab illa viſione facta fuit. Nã veluti oculi ex nimio fulgore obtenebrãtur, ſic tunc illis euenit: non enim id in nocte, ſed in media die accidit: & ſplendoris excellẽtia imbecillitatem oculorum grauabat. Quid deinde? ipſe quidem nihil locutus eſt, ſed nec Moſes, nec Helias, pater autem omnibus maior, & fide dignior magnam ex nube vocem emittit.

Sup. 19. d. & Marc. 8. d.

4. Reg. 1. a
Exo 33. b

Mat 24. d.

Mar c. 9. a
Luc. 9. d.

Quamobrē ex nube? Sic ferè ſemper Deus videtur. Pſ 69 a Pſal 103.a *Nubes enim & caligo in circuitu eius*: &, *ſedet in nube leui*. &, *Qui poſuit nubem aſcenſum ſuū*. Et, Acto 13 b *Nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum*. Et, *quaſi filius* Mar.13 e Dan.7.d *hominis veniens in nubibus*. Vt igitur credant ab ipſo Deo vocem venire, à nube vox emittitur quæ lucidiſſima erat. *Adhuc enim*, inquit, *eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos, & ecce vox de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite*. Quando enim minatur, tenebroſam nubem oſtendit, A Exo.24.d quemadmodum in Sina: *intrauit enim*, ait, *in nubem & in caliginem Moſes, & velut vapor ita ferebatur fumus*. Pſal.17.b Et propheta de minis eius diſſerens, *Tenebroſa*, inquit, *aqua in nubibus aëris*: hic verò, quia non terrere, ſed docere volebat, lucida nebula videtur: & Petrus quidem dicebat: Faciamus hic tria tabernacula: ipſe autem tabernaculum nullis factum manibus oſtendit: ideo ibi fumus & vapor fornacis, hic vox & lux ineffabilis. Vt autem nulla dubitatio emergeret, de quónam è tribus vox emitteretur, vtque de Chriſto ſolum dictum eſſe in- B telligerent, illis iam duobus, Moſe ſcilicet & Helia remotis, vox fertur: *Hic eſt filius meus dilectus*. Nullo metu Petre mouearis, oportet enim iam te omnipotentiam eius non ignorare, ac de reſurrectione certiorem eſſe: verum quoniam adhuc dubitare videris, ſaltem à voce patris fidentior eſto. Si enim omnipotens pater eſt, proculdubio etiam filius omnipotens eſt: quod ſi adhuc formidas & paueſcis, non ſolùm filium eſſe, verumetiam dilectum ſcito. *Hic eſt enim*, ait, *filius meus dilectus*. Quod C ſi amatur, ne metuas: nemo perdit quem amat. Noli ergo turbari, non potes tu magis ipſum diligere, quam à parente ametur: *In quo mihi bene complacui*. Non enim quia genuit, idcirco tantúmodo diligit, verumetiam quia cum ſit ipſi æqualis in omnibus, eiuſdem etiam penitus eſt voluntatis. Duplex igitur, immo verò triplex dilectio eſt, quia filius, quia dilectus, quia bene in ipſo ſibi complacuit. Quid porrò ſignificat, in quo mihi bene complacui? ac ſi diceret, in quo requieſco, in quo acquieſco & oblector. Quæ ideo ita ſe habent, quia D per omnia patri æqualis vnam cum patre voluntatem habet: & cum permaneat filius, vnum omnino eſt cum patre. *Ipſum*, inquit, *audite*: quare ſi crucis patibulum ſuſtinere vult, non contradicas. *Et cum audiſſent diſcipuli, ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Et acceſſit Ieſus & tetigit eos, & dixit: ſurgite, nolite timere. Leuantes autem oculos ſuos, neminem viderunt, niſi Ieſum ſolum*. Supr.3.d & Ioan.1.c Ioan.12.d Quo modo autem hæc audientes perculſi ſunt, cùm iam antè ſimilis vox in Iordane audita fuerit, nemo ex turba E qui aderat expauit: & iterum quando tonitru factum fuiſſe dicebant, nullus commotus fuit: quomodo, inquam, nunc timore perculſi ceciderūt? Quoniā videlicet ſolitudo & altitudo montis ingens, & transformatio plena horroris, lux fulgentiſſima, profunda nubes & lata,

Διὰ τί ἐκ τῆς νεφέλης; οὕτως ἀεὶ φαίνεται ὁ θεός. νεφέλη γὰρ καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ. καὶ πάλιν, κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης. καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν. ἵν' οὖν πιστεύσωσιν, ὅτι παρὰ τοῦ θεοῦ ἡ φωνὴ φέρεται, ἐκεῖθεν ἔρχεται, καὶ ἡ νεφέλη ἡ φωτεινή. ἔτι γὰρ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ φωτεινὴ νεφέλη ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς A νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. ὅτε μὲν γὰρ ἀπειλεῖ, σκοτεινὴν δείκνυσι νεφέλην, ὥσπερ ἐν τῷ σινᾷ· εἰσῆλθε γάρ φησιν εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὸν γνόφον ὁ μωϋσῆς, καὶ ὡς ἀτμὶς οὕτως ἐφέρετο ὁ καπνός. καὶ ὁ προφήτης φησὶ περὶ τῆς ἀπειλῆς αὐτοῦ διαλεγόμενος· σκοτεινὸν ὕδωρ, ἐν νεφέλαις ἀέρων. ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ οὐ φοβῆσαι ἐβούλετο, ἀλλὰ διδάξαι, νεφέλη φωτεινή. καὶ ὁ μὲν πέτρος ἔλεγε, ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, αὐτὸς δὲ ἀχει- B ροποίητον ἔδειξε σκηνήν. διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν καπνὸς, καὶ ἀτμὶς καμίνου· ἐνταῦθα δὲ φῶς ἄφατον καὶ φωνή. εἶτα ἵνα δειχθῇ ὅτι οὐ περὶ ἑνός τινος τῶν τριῶν ἁπλῶς ἐλέχθη, ἀλλὰ περὶ τοῦ χριστοῦ μόνου, ὅτι ἡ φωνὴ ἠνέχθη, ἐκποδὼν ἐγένοντο ἐκεῖνοι. οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ περί τινος αὐτῶν ἐλέγετο ἁπλῶς, οὗτος ἂν ἔμεινε μόνος, ἀποσχισθέντων τῶν δύο. καὶ τί φησιν ἡ φωνή; οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. εἰ δὲ ἀγαπητὸς, μὴ φοβοῦ πέτρε. ἔδει μὲν γάρ σε καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἤδη εἰδέναι, καὶ πεπληροφορῆσθαι περὶ C τῆς ἀναστάσεως. ἐπειδὴ δὲ ἀγνοεῖς, κἂν ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς θάρρησον. εἰ γὰρ δυνατὸς ὁ θεὸς, ὥσπερ οὖν καὶ δυνατὸς, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως. μὴ τοίνυν δέδιθι τὰ δεινά. εἰ δὲ οὐδέπω τοῦτο καταδέχῃ, κἂν ἐκεῖνο λογίζου, ὅτι καὶ υἱὸς καὶ φιλεῖται. οὗτος γάρ ἐστι φησὶν ὁ υἱός μου ἀγαπητός. εἰ δὲ φιλεῖται, μὴ φοβοῦ· οὐδεὶς γὰρ ὃν ἀγαπᾷ προΐεται. μὴ τοίνυν θορυβοῦ, κἂν μυριάκις αὐτὸν φιλῇς. οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὡς ὁ γεγεννηκὼς ἴσον. ἐν ᾧ εὐδόκησα. οὐ γὰρ ἐπειδὴ ἐγέννησε μόνον φιλεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ D ἴσος αὐτῷ κατὰ πάντα καὶ ὁμογνώμων ἐστίν. ὥστε διπλοῦν τὸ φίλτρον, μᾶλλον δὲ καὶ τριπλοῦν· ἐπειδὴ υἱὸς, ἐπειδὴ ἀγαπητὸς, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ εὐδόκησε. τί δέ ἐστιν ἐν ᾧ εὐδόκησα; ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, ἐν ᾧ ἀρέσκομαι· διὰ τὸ κατὰ πάντα ἐξισῶσθαι πρὸς αὐτὸν μετὰ ἀκριβείας, καὶ θέλημα ἓν ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ τῷ πατρὶ, καὶ μένοντα υἱὸν κατὰ πάντα ἓν εἶναι πρὸς τὸν γεγεννηκότα. αὐτοῦ ἀκούετε· ὥστε κἂν σταυρωθῆναι βούληται, μὴ ἀντιπίπτῃς. καὶ ἀκούσαντες ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἐφοβήθησαν σφό- E δρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. πῶς ταῦτα ἀκούσαντες κατεπλάγησαν; καίτοι καὶ πρὸ τούτου ἠνέχθη φωνὴ ἐπὶ τοῦ ἰορδάνου τοιαύτη, καὶ ὄχλος παρῆν, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθε, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ὅτε καὶ βροντὴν ἔλεγον γεγενῆσθαι· ἀλλ' οὐδὲ τότε τοιοῦτον οὐδὲν ὑπέμειναν. πῶς οὖν ἐν τῷ ὄρει ἔπεσον; ὅτι καὶ ἐρημία, καὶ ὕψος, καὶ ἡσυχία πολλή, καὶ μεταμόρφωσις φρίκης γέμουσα, καὶ φῶς ἄκρατον, καὶ νεφέλη ἐκτεταμένη·

ἅπερ

ἅπερ ἅπαντα εἰς πολλὴν ἀγωνίαν αὐτοὺς ἐνέβαλλε,
καὶ πανταχόθεν ἡ ἔκπληξις συνήγετο, καὶ ἔπεσον φοβηθέν-
τες τε ὁμοῦ καὶ προσκυνήσαντες. ὥστε δὲ μὴ ἐπὶ πολὺ τὸ
δέος μένον ἐκβαλεῖν αὐτῶν τὴν μνήμην, εὐθέως λύει
αὐτῶν τὴν ἀγωνίαν, καὶ ὁρᾶται αὐτὸς μόνος, καὶ ἐντέλλεται
αὐτοῖς μηδενὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἕως ἂν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. ὅ-
σῳ γὰρ μείζονα ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, τοσοῦτο δυσπαρα-
δεκτότερα ἦν τοῖς πολλοῖς τότε. καὶ τὸ σκάνδαλον δὲ τὸ
ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπετείνετο μᾶλλον ἐντεῦθεν. διὰ τοῦτο κε-
λεύει σιγᾶν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πάλιν τοῦ πάθους ἀνα- A
μιμνήσκων, καὶ μονονουχὶ καὶ τὴν αἰτίαν λέγων, δι' ἣν καὶ
σιγᾶν ἐκέλευσεν. οὐ γὰρ δὴ διὰ παντὸς ἐκέλευσε μη-
δενὶ εἰπεῖν, ἀλλ' ἕως ἂν ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν. καὶ τὸ δυσχε-
ρὲς σιγήσας, τὸ χρηστὸν ἐμφαίνει μόνον. τί οὖν; μετὰ
ταῦτα οὐκ ἔμελλον σκανδαλίζεσθαι; οὐδαμῶς. τὸ γὰρ
ζητούμενον ὁ πρὸ τοῦ σταυροῦ καιρὸς ἦν. μετὰ γὰρ ταῦτα καὶ
πνεύματος καταξιώθησαν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων
εἶχον φωνὴν συνηγοροῦσαν αὐτοῖς, καὶ πάντα ὅσα
ἔλεγον λοιπὸν εὐπαράδεκτα ἦν, σάλπιγγος λαμπρό-
τερον ἀνακηρυττόντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, B
καὶ οὐδενὸς σκανδάλου τοιούτου μεσολαβοῦντος τὰ γινό-
μενα. οὐδὲν ἄρα τῶν ἀποστόλων μακαριώτερον, καὶ μά-
λιστα τῶν τριῶν, οἳ καὶ ἐν τῇ νεφέλῃ ὁμωρόφιοι γενέσθαι κα-
τηξιώθησαν τῷ δεσπότῃ. ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, ὀψόμεθα
καὶ ἡμεῖς τὸν Χριστόν· οὐχ οὕτως ὡς ἐκεῖνοι τότε ἐν τῷ ὄρει,
ἀλλὰ πολλῷ λαμπρότερον. οὐ γὰρ οὕτως ὕστερον ἥξει. τότε
μὲν γὰρ τῶν μαθητῶν φειδόμενος τοσοῦτον παρήνοιξε μό-
νον τῆς λαμπρότητος ὅσον ἠδύναντο ἐνεγκεῖν· ὕστερον δὲ
ἐν αὐτῇ τοῦ πατρὸς τῇ δόξῃ ἥξει, οὐ μετὰ Μωσέως καὶ Ἠλία
μόνον, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπείρου τῶν ἀγγέλων στρατιᾶς, μετὰ τῶν C
ἀρχαγγέλων, μετὰ τῶν χερουβίμ, μετὰ τῶν δήμων τῶν ἀπείρων
ἐκείνων· οὐ νεφέλης γινομένης ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ συστελλομένου τοῦ οὐρανοῦ. καθάπερ
γὰρ τοῖς δικασταῖς, ὅταν δημοσίᾳ κρίνωσι, τὰ παραπε-
τάσματα συνελκύσαντες οἱ παρεστῶτες, πᾶσιν αὐτοὺς
δεικνύουσιν· οὕτω δὴ καὶ τότε καθήμενον αὐτὸν ἅπαντες ὄ-
ψονται, καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη παραστήσεται φύσις, καὶ αὐτὸς
" αὐτοῖς οἰκείως ἀποκρινεῖται. καὶ τοῖς μὲν ἐρεῖ, Δεῦτε οἱ εὐλο-
" γημένοι τοῦ πατρός μου, ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φα-
" γεῖν· τοῖς δὲ ἐρεῖ, Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πι- D
" στός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. καὶ πάλιν τὰ ἐναντία ψηφιζό-
" μενος, τοῖς μὲν ἀποκρινεῖται, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνι-
" ον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ·
" τοῖς δέ, πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ. καὶ τοὺς μὲν διχοτομήσει καὶ πα-
ραδώσει τοῖς βασανισταῖς· τοὺς δὲ κελεύσει δεθέντας χεῖρας
καὶ πόδας, εἰς τὸ σκότος ἐμβληθῆναι τὸ ἐξώτερον. καὶ μετὰ τὴν
ἀξίνην, ἡ κάμινος διαδέξεται, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς σαγήνης
" ῥιπτόμενα ἐκεῖ ἐμπεσεῖται. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσι
" ὡς ὁ ἥλιος· μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἢ ὁ ἥλιος. τοσοῦτον δὲ
εἴρηται, οὐκ ἐπειδὴ τοσοῦτον αὐτῶν μόνον ἔσται τὸ φῶς· E
ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ἄστρου τούτου φαιδρότερον οὐκ ἴσμεν ἕτε-
ρον, ἀπὸ τοῦ γνωρίμου παραστῆσαι ἠβουλήθη τὴν μέλλουσαν
λαμπηδόνα τῶν ἁγίων. ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ ὄρει εἰπὼν ὅτι ἔλαμ-
ψεν ὡς ὁ ἥλιος, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὕτως εἴρηκεν. ὅτι
γὰρ τοῦ ὑποδείγματος μεῖζον ἦν τὸ φῶς, ἔδειξαν οἱ μα-
θηταὶ πεσόντες. εἰ δὲ μὴ ἄκρατον ἦν τὸ φῶς, ἀλλὰ τῷ ἡ-
λίῳ σύμμετρον, οὐκ ἂν ἔπεσον, ἀλλ' εὐκόλως ἤνεγκαν

ἄν. οἱ

hæc omnia magnum vndique illis pauorem
inferebant, & ceciderunt trementes ſimul at-
que adorantes. Ne autem ex timore diutur-
niore obliuio fieret, citò eos liberauit, & ſo-
lus ipſe viſus mandauit eis, ne cuiquam di-
cant, donec à mortuis reſurrexit. *Cum enim
deſcenderent de monte, præcepit illis dicens, Nemini
dixeritis viſionem, donec filius hominis à mortuis re-
ſurgat*. Nam quantò maiora de ipſo dicebãtur,
tantò difficiliora tunc creditu multis videban-
tur, & ſcandalum quod à cruce oriebatur, mul-
tò magis inde creſcebat: idcirco ſilẽtium iuſſit,
neque id ſimpliciter, ſed cum paſſionis men-
tione, quaſi cauſam exponat, quare opus ſilen-
tio ſit. Non enim perpetuum indixit ſilẽtium,
ſed donec à mortuis reſurrexerit; atq; hic quod
iucundum erat, ſolum dixit: aſperum verò atq;
amarum ſilentio tradidit. Quid igitur poſtea?
nónne id poſt reſurrectionem ſcandalum paſſi
ſunt? Minimè. De tempore enim quod crucẽ
præcedebat, agitur. Nam poſtea & ſpiritu re-
cepto, & ſignis clara voce atteſtãtibus, cæteriſ-
que rebus omnibus ad declarandã omnipotẽ-
tiã ipſius vndiq; cõfluentibus, nullo ſcandalo
poterãt cõmoueri. Nihil ergo apoſtolis, & ma-
ximè his tribus qui ſub nube vnà cũ Domino
fuerunt, beatius inuenitur. Verũ ſi voluerimus
nos quoque Chriſtum, non vt illi tunc in mõ-
te videbimus, ſed multò certè fulgentiorẽ. Nã
tunc diſcipulis parcens, tantum ſplendorem
adaperuit, quantum illi percipere poterant: in
extremo autẽ die in ipſa gloria atq; maieſtate
patris, non cum Moſe & Helia ſolis, ſed cũ in-
numero angelorum, archangelorũ, aliarumq;
poteſtatum exercitu, cumq; innumeris tribu-
bus & populis veniet, nulla nube caput eius
contegente, verumetiam mirum in modum
cœlo compreſſo: & quemadmodum cùm pu-
blicè ſententiam iudices prolaturi ſunt, vela-
mina ſtatores contrahunt, vt ab omnibus vide-
antur: ſic in ſolio ſuo ſedentem vniuerſi cõſpi-
cient, & vniuerſum genus hominum iudicio
aderit, quos ipſe nõ per alium, ſed per ſeipſum
alloquetur: & alijs quidem dicet: *Venite benedi- Infr. 25. c
cti patris mei: eſuriui enim, & dediſtis mihi mandu- Ibidem. b
care*. Alijs quidem: *Euge ſerue & bone & fidelis,
ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam*. Ibidem. d
Contrà verò alijs: *Ite maledicti in ignem æter-
num, qui paratus eſt diabolo & angelis eius*.
Alijs verò, *Male ſerue, ac deſes*: & hoc quidem Ibidem. e
diſſecabit, & tradet tortoribus: hoc verò ma-
nibus & pedibus ligatis in tenebras iubebit
immitti exteriores. Ita poſt ſecurim fornax
ſuccedet, & qui à ſagena projjciuntur, illuc
præcipitabuntur. *Tunc quaſi ſol iuſti*, imò verò
multo magis quam ſol *reſplendebunt*. Non e-
nim id dictũ eſt, quoniam tantus ſplendor eo-
rum futurus eſt: verum quia nihil ſole fulgen-
tius videmus, ab eo quod nobis notiſſimũ eſt,
futurum deſignare ſanctorum ſplẽdorem vo-
luit. Hac enim de cauſa & in monte ſicut ſol ef-
fulſiſſe ſcribitur. Nã maiorẽ lucem illã fuiſſe,
quã ſit hæc ſolaris, inde patet, quia diſcipuli, cũ
ferre non poſſunt, ceciderunt. Si enim nõ fuiſ-
ſet lumen immodicum, ſed ſoli æquale, nequa-
quam cecidiſſent, ſed facilè ſuſtinuiſſent.

V Sic

ſed quia valde parcere volo, hæc impero. Nam & qui liberis parcit, is eos perdit: qui autem caſtigat, & non parcit, is ſalutem eis præbet: quod & ſapiens quidem dixit, *Si percuſſeris,* inquit, *filium tuum virga, non morietur, ſed animam eius eripies de morte.* & rurſus, *Qui refrigerat filium ſuum, colligabit vulnera eius:* hoc & in caſtris fieri ſolet. Nam ſi quando militibus dux parcat, & idcirco intus ſemper eos detineat, tam milites quàm alios ſimul corrumpit, ac perdit. Quod ne vobis accidat, inquit, neceſſe eſt vt ad mortem ſemper expediti ſitis: bellum enim graue indicitur, quare noli domi ſedere, ſed expeditus ad pugnam egrediaris, & ſi cecideris in acie, tunc viciſti. Nam ſi qui in his ſecularibus pugnis morte contempta magno aggrediatur hoſtes animo, is probatiſſimus inter alios, & inuictus plerunque permanet, & terrorem hoſtibus facilius incutit: quibus de cauſis, quamuis poſt mortem imperator, cuius edicto arma capta ſunt, ſuſcitare neminem poteſt, multi tamen viri fortes inueniuntur: quantò magis in ſpiritali & noſtra pugna vbi certa reſurrectionis ſpes nobis proponitur, is inueniet animam ſuam, qui morti eam expoſuerit? Primo quidem, quia citò non capietur, deinde etiam ſi ceciderit, ad meliorem vitam perducit eam. Verùm quoniam dixit, *Qui vult animam ſuam ſaluare, perdet eam:* & *quicunque perdet, ſaluabit,* & ſalutem & perditionem in vtroque collocauit, ne quis & hanc perditionem illi æqualem putet, & ſalutem ſaluti ſimilem: ſed certior ſit tanto ſalutem à ſalutis diſcrimine differre, quantò perditio à ſalute ſimpliciter diſtat: à contrariis hoc comprobat. *Quid enim prodeſt homini,* ait, *ſi vniuerſum lucrabitur mundum, & anima ſua detrimentum patietur?* Vides ſalutem hanc indecenter comparatam perditionem eſſe, imò perditione omni peiorem, quia nullo remedio ſanari, nullo præmio amplius redimi poteſt: non ergo dicas, ait, animam ſuam eum ſeruaſſe, qui hæc pericula euaſit. Nam ſi orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc illa perdita lucrabitur? Dic oro quid lucraberis, ſi dum ſeruos tuos magnificis dapibus delicioſè viuere videas, tu extremo inediæ malo debilitatus iaceas? An fortè quia Dominus es, lucrari te quicquam dices? Nequaquam. Id ergo ipſum ad animam tuam transferas, cùm deliciaris corpore, & magna rerum affluentia ditatis eſuriente animas, & extremam expectante perditionem. *Quid autem dabit homo in permutationem pro anima ſua?* Immoratur iterum atque iterum in eodem. Num, ait, aliam habes animam, quam poſſis pro anima tua dare? Nam pecuniam qui amiſit, aliam pro amiſſa poteſt afferre: ſimiliter qui ædes, qui ſeruos, qui cætera huiuſmodi amiſit: animam vero ſi perdas, aliam pro ea dare nunquam poteris: ſed ſi rex orbis atque Dominus eſſes, ſi omnia quæ in orbe ſunt, & ipſum orbem offerres, non poteris animam vnam redimere. Non eſt autem mirum, ſi hoc in anima ita fit, cùm & in corpore ſimilia perſpicere liceat.

Nam

Prou 23.b

Ibid.29.c

ἀλλὰ καὶ σφόδρα φειδόμενος ταῦτα ἐπιτάττω. ὁ
γὰρ ὁ φειδόμενος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ἀπόλλυσιν αὐ-
τό. ὁ δὲ μὴ φειδόμενος διασώζει. ὃ καὶ τις σοφὸς
ἔλεγεν· ὅτι ἐὰν πατάξῃς τὸν υἱόν σου ῥάβδῳ, οὐ μὴ ἀπο- „
θάνῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ. καὶ „
πάλιν, ὁ περιψύχων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καταδήσει τραύ- „
ματα αὐτοῦ. τοῦτο καὶ ἐπὶ στρατοπέδου γίνεται. ἂν γὰρ „
ὁ στρατηγὸς φειδόμενος τῶν στρατιωτῶν ἔνδον κε-
λεύῃ μένειν διὰ παντὸς, καὶ τοὺς ἔνδον αὐτοῖς προ-
A σαπολλύει. ἵνα οὖν μὴ καὶ ἐφ' ὑμῶν τοῦτο συμβαίνῃ
φησὶ, δεῖ πρὸς τὸν διηνεκῆ θάνατον ὑμᾶς παρεσκευ-
άσθαι. καὶ γὰρ καὶ νῦν πόλεμος ἀναρριπίζεσθαι
μέλλει χαλεπός. μὴ τοίνυν καθίσῃς ἔνδον, ἀλλ' ἐξ-
έρχου καὶ πολέμει· κἂν πέσῃς ἐν τῇ παρατάξει, τότε
ἔζησας. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν πολέμων ὁ παρα-
τεταγμένος εἰς σφαγὴν, οὗτος τῶν ἄλλων εὐδοκι-
μώτερος μᾶλλον καὶ ἀνάλωτός ἐστι, καὶ τοῖς πολεμίοις
φοβερώτατος, καί τοι γε μετὰ θάνατον οὐκ ἰσχύον-
τος αὐτὸν ἀναστῆσαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ οὗ τὰ
B ὅπλα τίθεται· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πολέμων
τούτων, ὅτι καὶ ἀναστάσεως ἐλπίδες πρόκεινται, ὁ προ-
βαλλόμενος εἰς θάνατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὑρήσει
αὐτήν· ἑνὶ μὲν τρόπῳ, ὅτι οὐ ταχέως ἁλώσεται·
δευτέρῳ δὲ ὅτι κἂν πέσῃ ἐπὶ μείζονα αὐτὴν χειρα-
γωγήσει ζωήν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ὁ θέλων σῶσαι „
ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ σώσει, κἀκεῖ σωτη- „
ρίαν καὶ ἀπώλειαν καὶ ἐνταῦθα σωτηρίαν καὶ ἀπώ-
λειαν τέθηκεν, ἵνα μὴ νομίσῃ τις ἴσην εἶναι τὴν ἀπώ-
λειαν ταύτην κἀκείνην καὶ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ
C μάθῃ σαφῶς ὅτι τοσοῦτον ἐκείνης τῆς σωτηρίας.
καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων καθάπαξ ἐπάγει ταῦτα
κατασκευάζων. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος φη- „
σὶν, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐ- „
τοῦ ζημιωθῇ; εἶδες πῶς ἡ παρὰ τὸ δέον αὐτῆς σω-
τηρία, καὶ ἀπώλεια, καὶ ἀπωλείας ἁπάσης χείρων,
ἅτε καὶ ἀνίατος οὖσα, τῷ μηδὲν εἶναι λοιπὸν τὸ ἐξω-
νούμενον αὐτήν; μὴ γάρ μοι λέγε τοῦτο φησὶν, ὅτι τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν ὁ κινδύνους διαφυγὼν τοὺς
τοιούτους, ἀλλὰ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θὲς καὶ τὴν
D οἰκουμένην ἅπασαν. καὶ τί τὸ πλέον ἐντεῦθεν αὐτῷ
ἐκείνης ἀπολλυμένης; εἰπὲ γάρ μοι, εἰ τοὺς οἰκέτας
ἴδοις τοὺς σοὺς ἐν τρυφῇ, σαυτὸν δὲ ἐν κακοῖς ἐσχά-
τοις, ἆρα κερδανεῖς ἐκ τοῦ δεσπότης εἶναι; τὶ οὐδα-
μῶς. τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου, ὅτ' ἂν
τῆς σαρκὸς τρυφώσης καὶ πλουτούσης, αὐτὴ τὴν μέλ-
λουσαν ἀπώλειαν ἀναμένει. τί δώσει ἄνθρωπος ἀν- „
τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; πάλιν διατρίβει τῷ αὐτῷ. „
μὴ γὰρ ἑτέραν ψυχὴν ἔχεις δοῦναι, ἀντὶ ψυχῆς φησίν;
χρήματα μὲν γὰρ ἂν ἀπολέσῃς δυνήσῃ δοῦναι χρή-
E ματα. κἂν οἰκίαν, κἂν ἀνδράποδα, κἂν ὅτι οὖν ἕτερον
τῶν κτημάτων· ψυχὴν δὲ ἂν ἀπολέσῃς, ἑτέραν οὐ
δυνήσῃ ἀποδοῦναι ψυχήν· ἀλλὰ κἂν τὸν κόσμον
ἔχῃς, κἂν βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης ᾖς, οὐχ οἷός τε
ἔσῃ τὰ τῆς οἰκουμένης πάντα καταβαλὼν μετὰ τῆς
οἰκουμένης αὐτῆς ψυχὴν ἀγοράσαι μίαν. καὶ
τί θαυμαστὸν εἰ ἐπὶ ψυχῆς τοῦτο συμβαίνει; καὶ
γὰρ καὶ ἐπὶ σώματος τοῦτο γινόμενον ἴδοι τις ἄν.

κἂν

Digitized by Google

κἂν μυρία διαδήματα περικείμενος, σῶμα δὲ ἔχῃς ἐπίνοσον φύσει καὶ ἀνιάτως ἔχον, οὐ δυνήσῃ κἂν τὴν βασιλείαν ἅπασαν ἐπιδῷς, τὸ σῶμα διορθώσασθαι τοῦτο. κἂν μυρία σώματα προσθεὶς καὶ πόλεις καὶ χρήματα. οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, εἰς ταύτην ἅπασαν ἀνάλισκε τὴν σπουδήν. μὴ δὴ τῶν ἀλλοτρίων φροντίζων ἀμέλει σαυτοῦ καὶ τῶν σῶν· ὃ νῦν ἅπαντες ποιοῦσιν, ἐοικότες τοῖς τὰ μέταλλα ἐργαζομένοις. οὐδὲ γὰρ ἐκείνοις ὄφελος τῆς ἐργασίας ταύτης οὐδὲ τοῦ πλούτου· ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ βλάβος, ὅτι τε κινδυνεύουσιν εἰκῆ, καὶ ὅτι ἑτέροις κινδυνεύουσιν, οὐδὲν ἐκ τῶν ἱδρώτων ἐκείνων καὶ τῶν θανάτων καρπούμενοι. τούτους καὶ νῦν εἰσι πολλοὶ οἱ μιμούμενοι, οἱ ἑτέροις μεταλλεύοντες πλοῦτον. μᾶλλον δὲ καὶ τούτων ἀθλιώτεροι, ὅσῳ καὶ γέεννα ἡμᾶς ἀναμένει μετὰ τοὺς πόνους τούτους. ἐκείνους μὲν γὰρ ἵστησι τῶν ἱδρώτων ἐκείνων ὁ θάνατος· ἡμῖν δὲ ἀρχὴ μυρίων κακῶν ὁ θάνατος γίνεται. εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἀπολαύεις τῶν σῶν πόνων πλουτῶν, δεῖξον τὴν ψυχὴν εὐφρανθεῖσαν, καὶ τότε πείθομαι. τὸ γὰρ ἐν ἡμῖν κυριώτερον ἡ ψυχή. εἰ δὲ τὸ σῶμα πιαίνεται τηκομένης ἐκείνης, οὐδὲν αὕτη πρὸς σὲ ἡ εὐθυμία· ὥσπερ οὖν τῆς δούλης εὐφραινομένης, οὐδὲν πρὸς τὴν δέσποιναν ἀπολλυμένην ἡ τῆς θεραπαινίδος εὐημερία, οὐδὲ ἡ τῆς στολῆς εὐκοσμία πρὸς τὴν σαρκὸς ἀσθένειαν. ἀλλ' ἐροῖ σοι πάλιν ὁ Χριστός· τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ἄνω καὶ κάτω περὶ ἐκείνην σε στρέφεσθαι κελεύων καὶ αὐτῆς μόνης ποιεῖσθαι λόγον. φοβήσας τοίνυν ἐντεῦθεν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραμυθεῖται. μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου φησὶν ἔρχεσθαι, ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καὶ πρᾶξιν αὐτοῦ. εἶδες πῶς δόξα μία πατρὸς καὶ υἱοῦ; εἰ δὲ δόξα μία, δῆλον ὅτι καὶ οὐσία μία. εἰ γὰρ ἐν οὐσίᾳ μιᾷ διαφορὰ δόξης· ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, καίτοι μιᾶς οὔσης οὐσίας· πῶς ἂν ὧν ἡ δόξα μία, ἡ οὐσία ἑτέρα νομισθείη; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐν δόξῃ τοιαύτῃ οἵα ὁ πατήρ, ἵνα πάλιν παραλλαγήν τινα ὑποπτεύσῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπηκριβωμένον δεικνὺς, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ δόξῃ φησὶν ἥξειν, ὡς μίαν αὐτὴν ὑποπτεύεσθαι καὶ τὴν αὐτήν. τί τοίνυν φοβῇ, Πέτρε, φησὶ θάνατον ἀκούων; τότε με γὰρ ὄψει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρός. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δόξῃ, καὶ ὑμεῖς. οὐδὲ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ὑμέτερα· ἀλλ' ἑτέρα ὑμᾶς διαδέξεται λῆξις ἀμείνων. ἀλλ' ὅμως εἰπὼν τὰ χρηστὰ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου. ἀλλὰ καὶ τὰ φοβερὰ ἀνέμιξε, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο εἰς μέσον ἀγαγὼν, καὶ τὰς εὐθύνας τὰς ἀπαραιτήτους, καὶ τὴν ψῆφον τὴν ἀδέκαστον, καὶ τὴν κρίσιν τὴν ἀνεξαπάτητον. οὐ μὴν ἀφῆκεν σκυθρωπὸν μόνον φανῆναι τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ χρησταῖς ἀνέμιξεν ἐλπίσιν. οὐδὲ γὰρ εἶπε, τότε κολάσει τοὺς ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, οὐχὶ τοὺς ἡμαρτηκότας κολάσεως ἀναμιμνήσκων μόνον, ἀλλὰ τοὺς κατορθωκότας βραβείων καὶ στεφάνων. ἀλλ' αὐτὸς μὲν, ἵνα καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀνακτήσηται.

Nam ſi tu diademate inſignitus, natura morbidum & incurabile corpus habes, non poteris ſi mille alia corpora, mille vrbes, mille regna, infinitam pecuniam impenderes, à morbo illud vindicare. Pariter itaque de anima, imò multò magis quam de corpore cogita, & cæteris omnibus neglectis, omnem curam, omne ſtudium, omnem operam tuam ad ipſam conferas. Noli igitur de alienis curare, & te ac tua negligere: quod
A plerique omnes nunc faciunt. His ſimilis es, qui metallorum operi traditi ſunt: nullum enim illi emolumentum, nullas opes inde conſequuntur, ſed magno periculo atque detrimento ſuo aliis laborant, nihil prorſus de ſudore, ac labore, & morte, quam plerunque obeunt ad fructum ſuum inde conuertentes. Hos igitur plurimi nunc imitantur, qui non ſibi, ſed alijs diuitias quærunt. Imò vero & his multo miſeriores ſumus: quoniam mors doloris finem illis, nobis autem quos gehenna expectat, veræ afflictionis ini-
B tium affert. At ſi dices, fruar laboribus atque diuitiis meis: Animam fruentem oſtende, quæ princeps omnium noſtrarum eſt rerum, & mihi perſuaſiſti: ſin vero corpus pingueſcit, atque floreſcit illa tabeſcente, quid ad te pertinet hæc rerum copia? Nihil certè, ſicut nec ancillæ voluptas mœrenti dominæ aliquid confert, nec veſtis magnificentia imbecillitati corporis. Quare tibi Chriſtus iterum atque iterum dicit, quid dabis ô homo in permutationem pro anima tua? Ita ſurſum atque deorſum, & vbique ad
C conſeruandam animam te impellit & de ipſa ſolùm curandum admonet. Verùm poſt hos terrores à retributione bonorum dolores mitigat. *Venturus eſt enim filius hominis*, ait, *in gloria patris ſui, cum ſanctis angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius.* Vides vnam eſſe gloriam patris & filij: quod ſi gloria vna eſt, neceſſariò & ſubſtantia vna. Nam ſi in vna ſubſtantia, gloriæ differentia inuenitur: *Alia enim*, inquit, *gloria Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum: ſtella enim à ſtella differt in* 1 Corint. 15. a.
D *gloria*, quanuis vna ſubſtantia ſit: quónam modo quorum gloria vna eſt, eorum aliam atque aliam ſubſtantiam eſſe putabimus? Non enim dixit, in tali gloria, qualis patris gloria eſt, ne diſcrimen aliquod eſſe ſuſpiceris: ſed exactiſſimè ac exquiſitiſſimè in ea ipſa gloria, inquit, adeò vt vna & eadem ſit. Cur igitur reformidas Petre, cum moriturum me audias? videbis enim tunc me in gloria patris. Si vero ipſe in gloria ero, & vos ſimiliter. Non enim præſens hæc vita terminum vobis apponet, ſed vera beatitudo vos ſuſcipiet. His edictis, non
E fecit hîc finem, ſed terribile illud iudicium, relationem rationum, ineuitabilem ſentẽtiam, quæ flecti, & iudicium quod decipi non poteſt, in mediũ adduxit. Quã rationẽ rurſus bona ſpe permiſcuit, q̃a nõ dixit tũc ſe peccatores punitur ũ, ſed vnicuiq; ſecundũ operationẽ ſuã redditurũ. Hoc ita facit vt & peccatores ſupplicij, & rectè viuẽtes coronæ ac pręmiorũ recordẽtur. Et ipſe q̃dem vt & bonos refocillaret ac re-

Digitized by Google

crearet, hæc dicebat. Ego vero cũ cognoſco qa non ſum de numero eorum qui coronantur, perhorreſco hæc audiens: puto autem in hoc timore atque anguſtia nonnullos me ſocios habere. Quem enim non poſſent hæc verba in ſeipſum ita conuertere, vt cum ſibi conſcius ſit, non perhorreſcat & perſuaſum habeat, quod cilicio nobis opus ſit, & lon-
Ionæ 3.b giore ieiunio, quam Niniuitarum populus olim adhibuit? Non enim vrbis euerſio, & communis mors nobis imminet, ſed æterna ſupplicia, & ignis inextinguibilis intentatur. Quare illos monachos qui eremum habitant, & aliorum multorum cauſa, & maximè propter hæc verba & laudo, & admiror. Nam illi poſt prandium, imò vero poſt cœnam, prandium enim penitus ignorant, quia videlicet certiores ſunt, luctus & ieiunij præſens tempus hoc eſſe: poſt cœnam igitur quoſdam gratiarum actionis hymnos ad Deum dicentes, huius etiam vocis meminerunt. Sed ſi placet, vniuerſum ſacratiſſimum illum cantum vobis exponam, vt aſſiduè illum vos quoque canatis. His itaque verbis continetur. Benedictus Deus, qui me paſcis à iuuentute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda noſtra, vt ſemper ſatis habentes, ad omne bonum opus abundemus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum ſancto ſpiritu in ſecula, Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex: quoniam dediſti nobis eſcas: gaudio & lætitia reple nos in ſpiritu ſancto, vt inueniamur in conſpectu tuo acceptabiles: nec pudefiamus quando vnicuique reddes ſecundum opera ſua. Omnia igitur huius hymni admiratione digna ſunt, ſed exitus multò magis. Nam quoniam menſa & cibus diffundere ſolet atque grauare, quaſi frænum aliquod hæc euangelica verba tempore lætitiæ animo imponunt, vt diligenter illius iudicii recordentur: non enim fugit eos quanta mala paſſus à menſa luxurioſa Iſraël fuit. *Comedit e-*
Deut. 32.c. *num*, inquit, *& incraſſatus eſt, & recalcitrauit*
Ibid. 6.a. *dilectus*. Ideo & Moſes ſcripſit: *Cum manducaueris, atque biberis, & ſaturatus fueris, memento Domini Dei tui:* poſt menſam enim iniquiſſimè agere auſi fuerant. Caue igitur etiam tu, ne tale quid patiaris: nam ſi nec lapidi nec auro oues ac vitulos ſacrificaueris, caue tamen ne iracundiæ animam tuam, ne ſalutem tuam fornicationi, aut huiuſcemodi cæteris paſſionibus ſacrifices. hac enim de cauſa etiã monachi hæc præcipitia & prærupta metuentes, cum menſa, imò vero ieiunio vſi fuerint, ieiunium quippe menſa eorum eſt, in illius ſe diei & terribilis iudicij memoriam reducunt. Si autem illi qui ieiunando, humi dormiendo, vigilãdo, cilicium induendo, milleq́; aliis ſeipſos caſtigãt, hac etiã admonitione indigent: quando nos moderatè ac probè viuemus, quibus menſæ mille naufragiis refertæ proponuntur: qui nec in principio manducandi, nec in fine ad orationem nos conuertimus? Quod ne faciamus, & vt naufragia menſarum diſſoluamus: totus ille hymnus in medio poſitus explanetur, & quan-

τήσησαι, ταῦτα εἴρηκεν· ἐγὼ δὲ φρίττω ἀεὶ ταῦτα ἀκούων. οὐ γάρ εἰμι τῶν ἐστεφανωμένων. οἶμαι δὲ καὶ ἑτέρους ἡμῖν κοινωνεῖν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας. τίνα γὰρ οὐχ ἱκανὸν τοῦτο πλῆξαι τὸ ῥῆμα, εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθόντα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ποιῆσαι φρίττειν, καὶ πεῖσαι ὅτι σάκκου ἡμῖν χρεία, καὶ νηστείας ἐπιτεταμένης μᾶλλον, ἢ τῷ δήμῳ τῶν Νινευιτῶν; οὐ γὰρ ὑπὲρ καταστροφῆς πόλεως καὶ τῆς κοινῆς τελευτῆς ὁ λόγος ἡμῖν· ἀλλ' ὑπὲρ τῆς κολάσεως τῆς αἰωνίου, καὶ τοῦ πυ-
A ρὸς τοῦ μὴ σβεννυμένου. διὸ καὶ τοὺς τὰς ἐρήμους κατειληφότας μοναχοὺς ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῶν τε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν. ἐκεῖνοι γὰρ μετὰ τὸ ἀριστοποιήσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἴσασί ποτε, καὶ γὰρ ἴσασιν ὅτι πένθους ὁ παρὼν καιρὸς καὶ νηστείας· μετὰ τὸ δεῖπνον λέγοντες ὕμνους εὐχαριστηρίους εἰς τὸν θεόν, καὶ ταύτης μέμνηνται τῆς φωνῆς. καὶ εἰ βούλεσθε καὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι τῶν ὕμνων, ἵνα καὶ αὐτοὶ λέγητε συνεχῶς, πᾶσαν ὑμῖν ἀπαγγελῶ τὴν ᾠδὴν ἐκείνην τὴν ἱεράν. ἔχει τοίνυν τὰ ῥήματα αὐ-
B τῆς οὕτως· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοὶ δόξα τιμὴ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. δόξα σοι κύριε· δόξα σοι ἅγιε· δόξα σοι βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην. πλῆσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου εὐάρεστοι, καὶ μὴ αἰσχυνόμενοι, ὅτε ἀπο-
C δίδως ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. πάντα μὲν οὖν ἄξιον θαυμάσαι τὸν ὕμνον τοῦτον· μάλιστα δὲ τὸ τέλος. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τράπεζα καὶ ἡ τροφὴ διαχεῖν εἴωθε καὶ βαρύνειν, καθάπερ τινὰ χαλινὸν τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐπιτιθέασι τῇ ψυχῇ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως αὐτὴν ἀναμιμνήσκοντες. ἔμαθον γὰρ ἃ ἔπαθεν ἰσραὴλ ἀπὸ τραπέζης πολυτελοῦς. ἔφαγε γὰρ καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος. διὸ καὶ μωϋσῆς ἔλεγε· φαγὼν καὶ πιὼν καὶ ἐμπλησθεὶς μνήσθητι κυρίου τοῦ θεοῦ σου. μετὰ
D γὰρ ἐκείνην τὴν τράπεζαν, τὰ παράνομα αὐτοῖς ἐτολμήθη τότε ἐκεῖνα τολμήματα. σκόπει τοίνυν καὶ σύ, μὴ τοιοῦτόν τι πάθῃς. κἂν γὰρ μὴ λίθῳ θύσῃς, μηδὲ χρυσῷ, καὶ πρόβατα καὶ μόσχους, σκόπει μὴ θυμῷ θύσῃς τὴν σαυτοῦ ψυχήν· μὴ πορνείᾳ θύσῃς τὴν σωτηρίαν τὴν σήν· μὴ ἑτέροις τοιούτοις πάθεσι. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς κρημνοὺς δεδοικότες τούτους, τραπέζης ἀπολαύσαντες, μᾶλλον δὲ νηστείας· καὶ γὰρ καὶ ἡ τράπεζα αὐτῶν νηστεία· τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου, καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἑαυτοὺς ἀναμιμνή-
E σκοντες. εἰ δὲ ἐκεῖνοι οἱ καὶ νηστείαις, καὶ χαμευνίαις, καὶ ἀγρυπνίαις ἑαυτοὺς σωφρονίζοντες, ἔτι καὶ ταύτης δέονται τῆς ὑπομνήσεως· πότε δυνησόμεθα ἡμεῖς ἐπιεικῶς ζῆν οἱ τραπέζας παρατιθέντες μυρία ναυάγια φερούσας, καὶ μηδὲ ὅλως εὐχόμενοι, μήτε ἐν ἀρχῇ μήτε ἐν τέλει; δι' ὅπερ ἵνα τὰ ναυάγια ταῦτα λύσωμεν, τὸν ὕμνον ἐκεῖνον εἰς μέσον ἀγαγόντες ἀναπτύξωμεν πάντα.

ἵνα

ἵνα τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος ἰδόντες, καὶ αὐτοὶ συνεχῶς ἐπᾴδωμεν αὐτὸν τῇ τραπέζῃ, καὶ τὰ σκιρτήματα τῆς γαστρὸς καταστέλλωμεν. καὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀγγέλων ἐκείνων, εἰς τὰς οἰκίας εἰσάγοντες τὰς ἡμετέρας. ἔδει μὲν γὰρ βαδίζοντας ἐκεῖ, ταῦτα καρποῦσθαι· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, κἂν διὰ τῶν ἡμετέρων λόγων ἀκούσατε τῆς πνευματικῆς ταύτης μελῳδίας, καὶ ἕκαστος μετὰ τὴν τράπεζαν ταῦτα λεγέτω τὰ ῥήματα· ἀρχόμενος οὕτως· εὐλογητὸς ὁ θεός. τὸν γὰρ ἀποστολικὸν εὐθέως πληροῦσι νόμον τὸν κελεύοντα· πᾶν ὅτι οὖν ποιῶμεν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. εἶτα ἡ εὐχαριστία οὐχ ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἡμέρας ἐκείνης μόνης, ἀλλ' ὑπὲρ παντὸς τοῦ βίου γίνεται. ὁ τρέφων γάρ με φησὶν ἐκ νεότητός μου. καὶ διδασκαλία φιλοσοφίας ἐντεῦθεν. τοῦ γὰρ θεοῦ τρέφοντος, οὐ χρὴ μεριμνᾷν. εἰ γὰρ βασιλέως σοι ὑποσχομένου παρέχειν ἐκ τῶν αὐτοῦ ταμιείων τὴν καθημερινὴν τροφὴν, ἐθάρρησας ἂν λοιπόν· πολλῷ μᾶλλον ὅτ' ἂν ὁ θεὸς παρέχῃ, πάσης φροντίδος ἀπηλλάχθαι δεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ταῦτα λέγουσιν, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μαθητευομένους πείσωσι πᾶσαν φροντίδα ἀποδύσασθαι καὶ μέριμναν βιωτικήν. εἶτα, ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνων τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ἀναφέρουσιν, ἐπάγουσι λέγοντες· ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, ὑπὲρ παντὸς εὐχαριστοῦντες τοῦ κόσμου· καὶ καθάπερ πατέρες τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, οὕτως τὰς ὑπὲρ ἁπάντων εὐφημίας ἀναφέρουσιν, καὶ εἰς φιλαδελφίαν αὐτοὺς ἀλείφουσι γνησίαν. οὐδὲ γὰρ δύνανται μισεῖν ἐκείνους ὑπὲρ ὧν ὅτι τρέφονται εὐχαριστοῦσι τῷ θεῷ. εἶδες καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τῆς εὐχαριστίας εἰσαγομένην, καὶ μέριμναν ἐκβαλλομένην βιωτικήν, καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν καὶ διὰ τούτων; εἰ γὰρ πᾶσαν τρέφει σάρκα, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· εἰ γὰρ τοὺς βιωτικαῖς ἐνδεδυμένους φροντίσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τούτων ἀπηλλαγμένους; τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς κατασκευάζων ἔλεγε· πόσων στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς; ταῦτα δὲ ἔλεγε, παιδεύων μὴ θαρρεῖν πλούτῳ καὶ γῇ καὶ σπέρμασιν. οὐ γὰρ ταῦτά ἐστι τὰ τρέφοντα· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. ἀπὸ τούτων καὶ μανιχαίους, καὶ τοὺς οὐαλεντίνου, καὶ πάντας τοὺς τὰ ἐκείνων φρονοῦντας ἐπιστομίζουσιν. οὐ γὰρ δὴ καὶ πονηρὸς οὗτος, ὁ πᾶσι παρατιθεὶς τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς βλασφημοῦσιν αὐτόν. εἶτα ἡ αἴτησις, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. ποίας ἄρα χαρᾶς λέγεις; μὴ τῆς βιωτικῆς; μὴ γένοιτο. οὐ γὰρ ἂν, εἰ ταύτην ἤθελον, ὀρῶν κορυφὰς κατελάμβανον καὶ ἐρημίας, καὶ σάκκον περιεβάλλοντο· ἀλλ' ἐκείνην λέγουσι τὴν χαρὰν, τὴν οὐδὲν κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τὴν τῶν ἀγγέλων, τὴν ἄνω. καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτὴν αἰτοῦσιν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς. οὐ γὰρ λέγουσι, δὸς, ἀλλὰ πλήρωσον· καὶ οὐ λέγουσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ τὰς καρδίας ἡμῶν. αὕτη γὰρ μάλιστα καρδίας χαρά. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἁμαρτία λύπην εἰσήγαγεν, ἀξιοῦσι διὰ τῆς χαρᾶς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῖς ἐμφυτευθῆναι. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγένοιτο χαρά.

ἵνα

& quantam vtilitatem afferat non ignorantes, aſſiduè ipſum in menſa canamus, & ventris inſultationes comprimamus, moribus atque legibus illorum domi noſtræ ſuſceptis. Nam quoniam ad illos (quod quidem conueniens erat) vos ire non vultis, ſaltem noſtris verbis huius ſpiritalis cantus fructum colligite, & poſt menſam ſinguli hæc verba cantetis, ſic incipientes: Benedictus Deus. Secundum apoſtolicam legem, qua iubemur, vt omne quodcunque facimus in verbo aut

A in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & patri per ipſum, agamus, ſtatim incipiunt: & gratiarum hæc actio non pro illa & vna die ſolum, ſed pro vniuerſa vita effunditur. Qui enim me paſcis, ait, à iuuentute mea. Ecce ſublimioris philoſophiæ doctrina: cùm enim Deus te paſcat, nulla tibi ſolicitudine opus eſt. Nam ſi rege aliquo tibi pollicente quotidianum ex menſa ſua cibum confideres vtique, nec de cibo deinceps ſolicitus eſſes, multò *Coloſ.3.c*

B magis cum omnia tibi diuina voluntate quaſi è fontibus emanant, omni cura expers eſſe debes. Idcirco enim hæc dicunt, vt tam ſibiipſis quam diſcipulis ſuis perſuadeant, vt ab omni ſeculari cura immunes ſe conſeruent, ac ne quis ſuſpicetur pro ſeipſis ſolummodo gratias Deo reddere, ſubiungunt: Qui omni carni cibum præbes: ita quaſi vniuerſi orbis parentes pro omnibus gratias agunt, & ad fraternam omnium dilectionem ſeipſos inſtruunt: non enim poſſunt eos odiſſe pro quibus, quia diuinitus nutriantur, Deo gra-

C tias agant. Perpendis in actione gratiarum & præcipuam charitatem adeſſe, & ſecularem calcari ſolicitudinem. Nam ſi carnem omnem nutriat, multò magis alet eos, qui ſemper ei adhærent: & ſi eos qui ſecularibus curis inuoluti ſunt, quanto magis illos qui omnia hęc mundana contemnunt? Quam rem Chriſtus etiam confirmans, dicebat: *Quot paſſeribus meliores vos eſtis?* His enim verbis inducit nos, vt non opibus, & terræ ſeminibus confidamus: quoniam non his, ſed verbo Dei *Luc.12.a*

D alamur. Cæterum hoc exordio hymni, Manichæos quoque ac Valentinianos, & vniuerſum illorum morbum retrudunt. Non enim nequam & prauus poteſt eſſe ille, qui omnibus ipſis etiam non adorantibus, imò blaſphemantibus eum affatim ſua proponit. Deinde ſequitur: Reple lætitia & gaudio corda noſtra. De quánam lætitia dicunt? de ſecularíne? Minimè: non enim profectò, ſi hanc expeterent, deſerta loca & montiũ cacumina peterẽt, nec cilicio ſibi opus eſſet: ſed illam optant lætitiam, cui nihil cũ vita præſente cõmune eſt. Illã dico,

E quæ angelorũ eſt, quæ ſuperna eſt. Nec ſimpliciter eã petunt, ſed cũ exuberãtia. Nõ enim dicunt præſta, ſed reple: nec dicunt nos, ſed corda noſtra. Hæc enim maxima lætitia & præcipua eſt, quæ cordis eſt. *Fructus enim ſpiritus*: inquit, *charitas, lætitia, & pax.* Et quoniam mœſtitia peccato inducta eſt, orant vt per gaudium iuſtitia in cordibus eorum plantetur: nec ſane aliter lætitia vnquam vero poteſt generari. *Galat.5.b*

T 3 Vt

Vt ſemper ſatis habentes, ad omne opus bonum abundemus. Vide euangelicum illud dictum ab ipſis impleri, quo dicitur: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* (Supr.6.b & Luca.11.a) Quem panem etiam propter ſpiritualia quærunt, Vt ad omne opus bonum abundemus, ſubiungentes. Nec dixerunt, vt faciamus ſolum quod debemus, ſed vt vlterius etiam quam nobis iniunctum eſt, progrediamur: hoc enim ſignificat, vt ad omne opus bonum abundemus: ſic à Deo quidem, quod ſibi ſatis ſit in rebus neceſſarijs petunt: ipſi vero maiora, & plura quam ſufficiant, imò autem omnia offerre parati ſunt. Hoc ſeruorum non ingratorum eſt, hoc virorum qui verè philoſophantur, vt ſemper & in omnibus bonis abundare velint. Deinde vt imbecillitatis ſuæ memores ſint, nec obliuiſcantur, nihil abſque Dei nutu generoſum fieri poſſe, cum dixerint, *vt ad omne bonum opus abundemus,* (Ephef.3.b.) adijciunt: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria honor & imperium cum ſancto ſpiritu in ſecula amen. Aequalem principio finem per gratiarum actionem texuerunt. Deinde videntur iterum exordiri, cùm eandem orationem continuant: ſic & Paulus in quodam exorſu epiſtolæ, (Galat.1.a) cum in glorificationem deueniſſet dicens: *Secundum voluntatem Dei & patris, cui gloria in ſecula amen:* ingreditur materiam rurſus de qua ſcripſerat. Et alibi rurſus: (Rom.1.c) *Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quam creatori, qui eſt benedictus in ſecula amen:* non abſoluebat orationem, ſed continuabat. Nemo igitur hos angelos incuſet, tanquam ſermonis ſeriem confundentes, qui leges apoſtolicas ſequentes, quamuis in glorificatione exiſſe videantur, ſacrum tamen hymnum continuant. Sed à glorificatione cœperunt, & in glorificationem diuerterunt, & poſt huiuſmodi clauſulam ceu iterum exorſi dicunt. Gloria tibi Domine, gloria tibi ſancte, gloria tibi rex. quoniã dediſti nobis eſcas in lætitiam: non enim pro magnis ſolùm, verumetiam pro minimis gratiæ agendæ ſunt: quanuis etiam hinc Manichæorum hæreſim, & omnes qui præſentem vitam malam arbitrantur, repellant: nam ne quis propter arduam eorum philoſophiam & ventris contemptum ſuſpicetur, quod eſcas ſicuti illi qui ſe ſuffocant, abominẽtur: his verbis docent omnes, quod non abominatione creaturarũ Dei, ſed quia ſublimiori philoſophia viuere ſtatuerunt, a pluribus ſe abſtinent. Tu autem cõſidera quomodo ab actione gratiarum propter illa quæ iam data ſunt, ad petitionem maiorũ accedunt, nec in rebus ad hanc vitã pertinẽtibus inſiſtũt, ſed ſuper cœlos aſcẽdũt, & dicunt, Reple nos ſpiritu ſancto. Nõ enim probè, ac vt oportet, agere poſſumus, niſi gratia illa repleti fuerimus. Quis enim poteſt generoſe quicquam facere, niſi Chriſti nutus accedat? Sicut igitur poſtquam dixerunt, vt ad omne bonum opus abundemus, in Chriſto Ieſu adiunxerũt: ita hîc dicũt, reple nos ſpiritu ſancto, vt inueniamur in conſpectu tuo acceptabiles, nec pudeſiamus; ac ſi dicerent: Nulla

ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. ὁρᾷς τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην πεπληρωμένην ῥῆσιν, τὴν λέγουσαν· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ τοῦτον δὲ αὐτὸν ζητοῦντες διὰ τὰ πνευματικά. ἵνα γὰρ περισσεύωμεν φησὶν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. οὐκ εἶπον ἵνα τὸ ὀφειλόμενον μόνον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ πλείονα τῶν ἐπιτεταγμένων. τοῦτο γάρ ἐστιν ἵνα περισσεύωμεν. καὶ παρὰ μὲν τοῦ θεοῦ τὴν αὐτάρκειαν ζητοῦσιν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις· αὐτοὶ δὲ οὐ μετὰ αὐταρκείας βούλονται ὑπακούειν μόνον, ἀλλὰ μετὰ περιουσίας πολλῆς καὶ ἐν ἅπασιν. τοῦτο δούλων εὐγνωμόνων τοῦτο φιλοσόφων ἀνδρῶν, τὸ ἀεὶ καὶ ἐν ἅπασι περισσεύειν. εἶτα πάλιν ἀναμιμνήσκοντες ἑαυτοὺς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ὡς οὐδὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς γενναῖον δυνάμεθα γενέσθαι, εἰπόντες, ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπάγουσιν· ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. ἴσον τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος ὑφαίνουσι διὰ τῆς εὐχαριστίας. εἶτα πάλιν δοκοῦσι μὲν ἐκ προοιμίων ἄρχεσθαι, τοῦ αὐτοῦ δὲ ἔχονται λόγου. ὥσπερ καὶ ὁ παῦλος ἐν προοιμίῳ ἐπιστολῆς καταλύσας εἰς δοξολογίαν καὶ εἰπὼν, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμὴν, ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως πάλιν ὑπὲρ ἧς ἔγραφεν. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ εἰπών· ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμὴν, οὐκ ἀπήρτισε τὸν λόγον, ἀλλ' ἔχεται πάλιν. μὴ τοίνυν μηδὲ τούτοις ἐγκαλῶμεν τοῖς ἀγγέλοις ὡς ἀτάκτως ποιοῦσιν, ὅτι καταλύσαντες τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν, πάλιν ἄρχονται τῶν ὕμνων τῶν ἱερῶν. ἀποστολικοῖς γὰρ ἕπονται νόμοις, ἀπὸ δοξολογίας ἀρχόμενοι, καὶ εἰς ταύτην τελευτῶντες, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ταύτην προοιμιαζόμενοι πάλιν. διὸ λέγουσι· δόξα σοι κύριε, δόξα σοι ἅγιε, δόξα σοι βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν βρώματα εἰς εὐφροσύνην. οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγάλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν μικρῶν δεῖ εὐχαριστεῖν. εὐχαριστοῦσι δὲ καὶ ὑπὲρ τούτων καταισχύνοντες τὴν τῶν μανιχαίων αἵρεσιν, καὶ ὅσοι τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν εἶναι λέγουσιν. ἵνα γὰρ διὰ τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῆς γαστρὸς ὑποπτεύσῃς περὶ αὐτῶν ὡς τὰ σιτία βδελυττομένων, οἷον περὶ ἐκείνων τῶν ἀπαγχονιζόντων ἑαυτοὺς, διὰ τῆς εὐχῆς σε παιδεύουσιν, ὅτι οὐ βδελυττόμενοι τὰ κτίσματα τοῦ θεοῦ τῶν πλειόνων ἀπέχονται, ἀλλ' ἢ φιλοσοφίαν ἀσκοῦντες. καὶ ὅρα πῶς ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας τῆς τῶν ἤδη δοθέντων, καὶ περὶ τῶν μειζόνων δυσωποῦσι, καὶ οὐ μένουσιν ἐπὶ τῶν βιωτικῶν, ἀλλὰ ἀναβαίνουσιν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ φασί· πλήρωσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου. οὐδὲ γάρ ἐστιν εὐδοκιμεῖν ὡς χρὴ μὴ πληρωθέντα τῆς χάριτος ἐκείνης. καθάπερ οὐκ ἔστι γενναῖόν τι ποιῆσαι ἢ μέγα μὴ τῆς τοῦ χριστοῦ ῥοπῆς ἀπολαύσαντα. ὥσπερ οὖν εἰπόντες, ἵνα περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπήγαγον, ἐν χριστῷ ἰησοῦ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα λέγουσι, πλήρωσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὑρεθῶμεν ἐνώπιόν σου εὐάρεστοι μὴ αἰσχυνόμενοι. οὐ γὰρ

οὐ γὰρ μέλλει ἡμῖν τῆς παρὰ τῶν πολλῶν αἰσχύνης φησίν· ἀλλ᾽, ὅσα ἂν εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ ἡμῶν γελῶντές τε, ὀνειδίζοντες, οὐδὲ ἐπιστρεφόμεθα· ὁ δὲ ἀγὼν ἡμῖν ἅπας, ὥστε μὴ τότε αἰσχυνθῆναι. ὅτ᾽ ἂν δὲ ταῦτα εἴπωσι, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς εἰσάγουσι ποταμὸν, καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ βραβεῖα. οὐκ εἶπεν ἵνα μὴ κολασθῶμεν, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν. τοῦτο γὰρ ἡμῖν πολὺ φοβερώτερον γεέννης, τὸ δόξαι προσκεκρουκέναι τῷ δεσπότῃ. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς οὐ φοβεῖ τοῦτο καὶ παχυτέρους, ἐπάγουσιν· ὅτι ἀποδίδως ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. A εἶδες ἡλίκα ἡμᾶς ὠνήσουσιν οἱ ξένοι καὶ παρεπίδημοι οὗτοι, οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται· μᾶλλον δὲ οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται; ἡμεῖς μὲν γὰρ τῶν οὐρανῶν ξένοι, πολῖται δὲ τῆς γῆς· αὐτοὶ δὲ τοὐναντίον. μετὰ δὲ τὸν ὕμνον τοῦτον πολλῆς ἐμπλησθέντες κατανύξεως καὶ θερμῶν καὶ πολλῶν δακρύων, οὕτως ἐπὶ ὕπνον βαδίζουσιν, τοσοῦτον ὑπνοῦντες, ὅσον μικρὸν ἀναπαύσασθαι. καὶ πάλιν τὰς νύκτας ἡμέρας ποιοῦσιν, ἐν εὐχαριστίαις καὶ ψαλμῳδίαις διάγοντες. B οὐκ ἄνδρες δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῇ περιουσίᾳ τῆς προθυμίας νικῶσαι· αἰσχυνθῶμεν τοίνυν τὴν ἐκείνων ἀνδρείαν οἱ ἄνδρες ἡμεῖς, καὶ παυσώμεθα τοῖς παροῦσι προστετηκότες, τῇ σκιᾷ, τοῖς ὀνείρασι, τῷ καπνῷ. καὶ γὰρ τὸ πλέον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν ἀναισθησίᾳ· ἥ τε γὰρ πρώτη ἡλικία πολλῆς γέμει τῆς ἀνοίας· ἥ τε πρὸς τὸ γῆρας ἐσβεσμένη πάλιν, πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν αἴσθησιν καταμαραίνει. καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ μέσον, C τὸ δυνάμενον μετὰ αἰσθήσεως τρυφῆς ἀπολαῦσαι. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο καθαρῶς τούτου μετέχει, μυρίων φροντίδων καὶ πόνων λυμαινομένων αὐτῷ. διὸ παρακαλῶ τὰ ἀκίνητα καὶ ἀθάνατα ζητήσωμεν ἀγαθὰ, καὶ τὴν ζωὴν τὴν οὐδέπω γῆρας ἔχουσαν. ἔστι γὰρ καὶ πόλιν οἰκοῦντα, τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ζηλοῦν· ἔστι καὶ γυναῖκα ἔχοντα, καὶ ἐν οἰκίᾳ στρεφόμενον καὶ εὔχεσθαι καὶ νηστεύειν καὶ κατανενύχθαι. ἐπεὶ καὶ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατηχηθέντες, τὰς μὲν πόλεις ᾤκουν· τῶν δὲ τὰς ἐρημίας κατειληφότων τὴν εὐλάβειαν D ἐπεδείκνυντο· καὶ ἕτεροι δὲ ἐργαστηρίων προεστήκεσαν, ὡς Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας. καὶ οἱ προφῆται δὲ πάντες, καὶ γυναῖκας εἶχον καὶ οἰκίας· ὡς ὁ Ἡσαΐας, ὡς ὁ Ἰεζεκιήλ, ὡς ὁ μέγας Μωϋσῆς, καὶ οὐδὲν ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν παρεβλάβησαν. τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, διαπαντὸς εὐχαριστήσωμεν τῷ θεῷ, διαπαντὸς ὑμνῶμεν αὐτὸν, καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιμελώμεθα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἐρημίαις φιλοσοφίαν εἰς τὰς πόλεις εἰσαγάγωμεν· E ἵνα καὶ παρὰ θεῷ εὐάρεστοι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις δόκιμοι φανησόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Nulla cura eſt nobis, ne verecundemur in conſpectu hominum, ſed quæcunque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis eſt, ne tunc verecundemur. His dictis ignei tandem fluuij recordantur, & præmiorũ mentionem faciunt: nec dicunt ne puniamur, ſed ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehenna ipſa terribilius eſt, ſi videbimur Dominum offendiſſe. Quod quia A multos & rudiores non terret, addũt: Quando vnicuique reddes ſecundum opera ſua. Vides quantũ nobis aduenæ ac peregrini profuerũt: hi dico eremi habitatores, imò verò cœlorum ciues: nos certè qui harum vrbiũ ciues ſumus, peregrinamur à cœlo, illi autem econtrà. Qui poſt huiuſcemodi orationem ac hymnum magna compunctione commoti, ac feruentioribus & largioribus lachrymis perfuſi ad ſomnũ gradiuntur, tantum dormientes, quantum neceſſe ad requiem eſt: ac rurſus ex noctibus dies facientes, in actionibus gratiarum, glorificatio- B ne & pſalmis viuunt: nec viri ſolum, ſed mulieres etiã hoc genere philoſophãdi exercẽtur, & naturę infirmitatem magnitudine animi ſuperãt. Vereamur igitur inuictum illarum robur, nos qui viri ſumus, & ceſſemus aliquando præſentium rerum, imò verò vmbræ, ſomniorum, ac euaneſcẽtis fumi cupiditate tabeſcere. Magna enim pars vitę noſtrę ſenſu quaſi carere videtur. Iniẽs enim ætas multa ſtultitia plena eſt, prouectior vero, & quæ iã ſenectuti admouetur, ſenſus aciẽ hebetiorẽ reddere ſolet. Ita parua illa media vitæ particula eſt, quæ deliciarum C voluptate poteſt potiri: imò vero nec illa ſyncerè hoc facere poteſt, cũ mille curæ, mille labores impedimento ſint. Quare (obſecro) ſtabilia, immortaliaque illa quęramus bona, & eã vitam, in qua nũquam ſeneſcimus. Potes enim & vrbes habitare, & monachorũ philoſophiã imitari. Potes & vxorem habere, & in magna familia verſari, & orare, ſimul ieiunare atque compungi. Nam & qui ab apoſtolis in principio initiati fuerunt, vrbes quidem habitabant, & eorum qui in eremo conuerſantur vitam vi- D uebant, quorum nonnulli, vt Priſcilla & Aquila officinæ præerant: prophetæ quidem omnes & vxores & domos habebant, ſicuti Eſaias & Ezechiel, & eximius ille Moſes, & nihil hinc virtuti eorum fuit impedimento. Horum igitur zelo commoti ſemper gratias Deo agentes, ſemper hymnis eum laudemus, & temperantiam atque reliquum omne virtutis gen s amplectamur, & eremi philoſophiam in vrbes adducamus, vt apud Deum acceptabiles, & apud homines probati appareamus, & cœleſtium bonorum participes in æternum gaudeamus, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Act. 18. a

Exo. 2. a & 18. a

Digitized by Google

HOMILIA LXII.

EX CAPITE XVI & XVII.

Amen dico vobis, ſunt quidam de hic adſtantibus, qui nunquam guſtabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in regno ſuo.

QVONIAM multa de periculis,
multa de morte, multa de paſſione ſua, & de cęde diſcipulorum
locutus eſt, & aſpera complura
atque ardua eis iniũxit: quę om- A
nia cùm ad præſentẽ vitam ſpectarent, imminere iã atq; incũbere videbãtur: bona vero quę
pollicebatur, lõgiore ſpe erãt expectãda, vtputa
quia ſeruarent animã ſuam ſi perderẽt eã: quia
in gloria patris ſui vẽturus ſit, & præmia redditurus: vt viſu etiam certiores faceret quantum
capere poſſint, gloriã ſuã qua cum vẽturus eſt,
in præſenti vita ipſis vult oſtẽdere, & iam viſuros pollicetur, ne aut ſua, aut Domini morte
poſthac doleãt, & maximè Petrus. Et vide quid
agit, cũ de regno & gehenna diſſeruerit: quãdo B
enim dixit, *Qui inuenit animam ſuam perdet eam,*
Ioan.12.d *& quicunque perdet eam gratia mei, inueniet ipſam:*
& vnicuique ſecundum opera ſua reddet: regnum
& gehennam deſignauit. Cùm igitur de vtriſ-
Rom 2.d que diſſeruerit, regnum quidem vt oculis cernatur concedit, gehennam autem minimè.
Quare ſic? quoniam rudioribus ac ineptioribus id neceſſarium erat, probis vero & iam
perſpicacibus ſatis fuit à melioribus confirmari: præterea hoc multò magis ipſum decebat:
non tamen omnino illam partem prætermiſit,
ſed eſt quando atrocitatem gehennæ quaſi an- C
te oculos oratione proponit: veluti quando
Lazari effigiem deſcripſit, & eius meminit qui
Luc.16.c denarios centum repetijt, & illius qui ſordida
Infr 18.d veſte veſtitus erat. *Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus*
Infr.22 d *Petrum, Ioannem & Iacobum.* Alius autem eu-
Ca.XVII. angeliſta, *poſt octo*, ait: nec vlla certè diſſonantia eſt. Nã alter tã illã diẽ qua Chriſtus locutus
Luc.9.d eſt, quam qua in montẽ adduxit: alter intermedias ſolùm connumerauit. Tu vero Matthæi
philoſophiã conſidera, qui nõ celauit nomina
eorum qui præpoſiti fuerant: quod & Ioannes D
ſæpius facit, cùm eximias Petri laudes veriſſime ac diligentiſſimè deſcribat. Nullum enim
in hoc apoſtolorum conſortio liuor aut inanis glória locum habebat. Primos igitur apoſtolorum ſeorſum aſſumpſit. *Et ſubducit illos
in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt
ante eos, & reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta
vero eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ecce apparuerunt eis Moſes & Helias loquentes cum ipſo.* Quam
ob rem hos ſolos accipit? quia excellentiores
cæteris videlicet erant. Et Petrus quidem, quia
valde Chriſtum diligeret, idcirco pręſtabat. Io- E
annes vero, q̃a nimiũ diligebatur, ac Iacobus à
Infr.20.e reſponſo quod dedit, cum fratre interrogatus
dicens, Poſſumus hunc calicem bibere: & non
ſolũ à reſpõſo, ſed etiã ab operibus tũ aliis, tũ ab
his per quæ impleuit q̃d dixerat: ſic .n. acer atq;
grauis Iudæis erat, vt magnum munus illis obtuliſſe, cum eũ interfecerit Herodes, viſus ſit.

ὉΜΙΛΙΑ ΝϚ.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ περὶ κινδύνων διελέχθη, καὶ θανάτου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφαγῆς, καὶ τὰ αὐστηρὰ ἐπέταξεν ἐκεῖνα· καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν χερσί, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις· οἷον τὸ σώζειν τὴν ψυχὴν τοὺς ἀπολλύντας αὐτήν· τὸ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ἀποδιδόναι τὰ ἔπαθλα· βουλόμενος καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι τί ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ὡς ἐγχωροῦν ἦν αὐτοῖς μαθεῖν, καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον δείκνυσιν αὐτοῖς καὶ ἀποκαλύπτει ταύτην· ἵνα μήτι ἐπὶ τῷ οἰκείῳ θανάτῳ, μήτι ἐπὶ τῷ τοῦ δεσπότου λοιπὸν ἀλγῶσι, καὶ μάλιστα Πέτρος ὀδυνώμενος. καὶ ὅρα τί ποιεῖ περὶ γεέννης καὶ βασιλείας διαλεχθείς. τῷ τε γὰρ εἰπεῖν· ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἂν ἀπολέσῃ αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν· καὶ τῷ εἰπεῖν, ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, ἀμφότερα ταῦτα ἐδήλωσεν. περὶ ἀμφοτέρων τοίνυν εἰπών, τὴν μὲν βασιλείαν τῇ ὄψει δείκνυσι, τὴν δὲ γέενναν οὐκέτι. τί δήποτε; ὅτι εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς ἦσαν παχύτεροι, ἀναγκαῖον καὶ τοῦτο ἦν· ἐπειδὴ δὲ εὐδόκιμοι καὶ εὐγνώμονες, ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων αὐτοὺς ἐνάγει. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον δείκνυσι τοῦτο· ἀλλ', ὅτι καὶ αὐτῷ τοῦτο μᾶλλον πρεπωδέστερον ἦν. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο παρατρέχει τὸ μέρος· ἀλλ' ἔστιν ὅπου σχεδὸν καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτὰ φέρει τὰ πράγματα, τῆς γεέννης. ὡς ὅταν τοῦ Λαζάρου τὴν εἰκόνα εἰσάγῃ καὶ τοῦ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένου ἱμάτια, καὶ ἑτέρων πλειόνων. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. ἕτερος δὲ μετὰ ὀκτώ φησιν, οὐκ ἐναντιούμενος τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδων. ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφθέγξατο, κἀκείνην καθ' ἣν ἐπήγαγεν εἶπεν, ὁ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων μόνον. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ὁ Ματθαῖος φιλοσοφεῖ, οὐκ ἀποκρυπτόμενος τοὺς ἑαυτοῦ προτιμηθέντας. τοῦτο δὲ καὶ Ἰωάννης πολλαχοῦ ποιεῖ, τὰ ἐξαίρετα τοῦ Πέτρου ἐγκώμια μετὰ πολλῆς ἀναγράφων τῆς ἀληθείας. βασκανίας γὰρ καὶ δόξης κενῆς πανταχοῦ καθαρὸς ἦν ὁ τῶν ἁγίων τούτων χορός. λαβὼν τοίνυν τοὺς κορυφαίους ἀναφέρει εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ γέγονε λευκὰ ὡς τὸ φῶς. διὰ τί τούτους παραλαμβάνει μόνους; ὅτι οὗτοι τῶν ἄλλων ἦσαν ὑπερέχοντες. καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν αὐτόν, ἐδήλου τὴν ὑπεροχήν· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι· καὶ ὁ Ἰάκωβος δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως ἧς ἀπεκρίνατο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ λέγων· δυνάμεθα πιεῖν τὸ ποτήριον. οὐκ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων, τῶν τε ἄλλων, καὶ ἀφ' ὧν ἐπλήρωσεν ἅπερ εἶπεν. οὕτω γὰρ ἦν σφοδρὸς καὶ βαρὺς Ἰουδαίοις, ὡς καὶ τὸν Ἡρώδην ταύτην δωρεὰν μεγίστην νομίσαι χαρίσασθαι τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ ἐκεῖνον ἀνέλοι.

Digitized by Google

Διὰ τί δὲ μὴ εὐθέως αὐτοὺς ἀνάγει; ὥστε μηδὲν παθεῖν ἀνθρώπινον τοὺς λοιποὺς μαθητάς. Διὰ τοῦτο οὔτε τὰ ὀνόματα αὐτῶν λέγει τῶν ἀνιέναι μελλόντων. καὶ γὰρ σφόδρα ἂν ἐπεθύμησαν οἱ λοιποὶ ἀκολουθῆσαι, ὑπόδειγμα μέλλοντες τῆς δόξης ἐκείνης ὁρᾶν, καὶ ἤλγησαν ἂν ὡς παροφθέντες. εἰ γὰρ καὶ σωματικώτερον τοῦτο ἐδείκνυ, ἀλλ' ὅμως πολλὴν ἐπιθυμίαν τὸ πρᾶγμα εἶχε. τί δήποτε οὖν καὶ προλέγει; ἵνα εὐμαθέστεροι περὶ τὴν θεωρίαν γένωνται ἀφ' ὧν προεῖπεν, καὶ σφοδροτέρας ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ τῆς ἐπιθυμίας ἐμπλησθέντες, A οὕτω νενηφυίᾳ καὶ μεμεριμνημένῃ τῇ διανοίᾳ παραγένωνται. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ μωυσῆν καὶ ἠλίαν εἰς μέσον ἄγει; πολλὰς μὲν ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν αἰτίας· καὶ πρώτην μὲν ταύτην, ὅτι ἐπειδὴ οἱ ὄχλοι ἔλεγον, οἱ μὲν ἠλίαν, οἱ δὲ ἱερεμίαν, οἱ δὲ ἕνα τῶν ἀρχαίων προφητῶν, τοὺς κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον καὶ ἐντεῦθεν ἴδωσι τῶν δούλων καὶ τοῦ δεσπότου, καὶ τὴν διαφορὰν, ὅτι καλῶς ἐπῃνέθη πέτρος ὁμολογήσας αὐτὸν υἱὸν θεοῦ. μετ' ἐκείνην δὲ, καὶ ἑτέραν ἔστιν εἰπεῖν. ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς ἐνεκάλουν αὐτῷ τὸ παραβαίνειν τὸν νόμον καὶ βλάσφημον αὐ- B τὸν εἶναι ἐνόμιζον, ὡς σφετεριζόμενον δόξαν οὐ προσήκουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἔλεγον· οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ· καὶ πάλιν, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν· ἵνα δειχθῇ ὅτι βασκανίας ἀμφότερα τὰ ἐγκλήματα, καὶ ἑκατέρων τούτων ἐστὶν ἀνεύθυνος, καὶ οὔτε νόμου παράβασις τὸ γινόμενον, οὔτε δόξης σφετερισμὸς τῆς μὴ προσηκούσης τὸ λέγειν ἑαυτὸν ἴσον τῷ πατρὶ, τοὺς ἐν ἑκατέρῳ λάμψαντας τούτων εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ μωυσῆς τὸν νόμον ἔδωκε, καὶ C ἐδύναντο λογίσασθαι ἰουδαῖοι, ὅτι οὐκ ἂν περιεῖδεν πατούμενον αὐτὸν ὡς ἐνόμιζον, οὐδ' ἂν τὸν παραβαίνοντα αὐτὸν καὶ τῷ τεθεικότι πολέμιον ὄντα ἐθεράπευσεν ἄν. καὶ ἠλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐζήλωσε, καὶ οὐκ ἂν εἰ ἀντίθεος ἦν, καὶ θεὸν ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ πατρὶ, παρέστη καὶ αὐτὸς καὶ ὑπήκουσεν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέραν αἰτίαν εἰπεῖν μετὰ τῶν εἰρημένων. ποίαν δὴ ταύτην; ἵνα μάθωσιν, ὅτι καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω κρατεῖ. διὰ τοῦτο καὶ τὸν τετελευτηκότα, D καὶ τὸν οὐδέπω τοῦτο παθόντα εἰς μέσον ἄγει. τὴν δὲ πέμπτην αἰτίαν· πέμπτη γάρ αὕτη ἐστὶ πρὸς ταῖς εἰρημέναις· καὶ αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς ἀπεκάλυψε. τίς δὲ ἦν αὕτη; δεῖξαι τοῦ σταυροῦ τὴν δόξαν καὶ παραμυθήσασθαι τὸν πέτρον καὶ ἐκείνους δεδοικότας τὸ πάθος, καὶ ἀναστῆσαι αὐτῶν τὰ φρονήματα. καὶ γὰρ παραγενόμενοι οὐκ ἐσίγων· ἀλλ' ἐλάλουν φησὶ τὴν δόξαν ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ· τουτέστι τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρόν. οὕτω γὰρ αὐτὸ καλοῦσιν ἀεί. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον αὐτοὺς εἴληφεν, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἀρετῇ E τῶν ἀνδρῶν, ἣν μάλιστα παρ' αὐτῶν ἐζήτει. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι· τοὺς μυριάκις ἀποθανόντας ὑπὲρ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων, καὶ δήμου τοῦ πιστευθέντος αὐτοῖς, τούτους εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος τὴν ψυχὴν ἀπολέσας, εὗρεν αὐτήν. καὶ γὰρ καὶ πρὸς τυράννους ἕκαστος ἐπαρρησιάσατο· ὁ μὲν

Cur autem non illico, ſed poſt ſex dies hoc fecit? ne cæteri ſcilicet diſcipuli ſeu homines mouerentur. Qua de re nec eos nominauit quos accepturus erat? Ne audientes alij ardore ſequendi vexarentur: deſideraſſent enim exemplum futuræ gloriæ videre, doluiſſent etiam forſan tanquam neglecti. Nam & ſi corporale magis illud oſtendebatur, ſumma tamen erat cupiditate deſiderandum. Cur autẽ id prędixit? Vt ipſa prædicatione dociliores ac paratiores ad ſpectaculum faceret, & dierũ numero, atque mora maiori deſiderio concitati, vigilanti animo & attenta mente accederẽt. A Cuius autẽ rei gratia Moſem & Heliam produxit? Multas quidem dicere quis cauſas poſſet, & primum quoniam turbæ, alij Heliã, alij Hieremiã, alij priſcorum prophetarũ vnum opinabantur, idcirco Moſem & Heliã cæterorũ prophetarum vertices producit, vt quã magnũ ſit inter ſeruos & Dominũ diſcrimen oculis cernerent, vtq; rectè laudatũ crederent Petrũ, qui filium Dei eũ cõfeſſus eſt. Deinde quoniã aſſiduè quaſi trãſgreſſorem legis Iudæi accuſabãt, B & blaſphemare putabãt, quaſi gloriã patris nihil ad eum pertinentẽ vendicaret. *Dicebant enim, hic non eſt à Deo, quia ſabbatum non ſeruat.* & rurſus: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiâ, & quia tu, homo cum ſis, Deum te facis*, vt ipſa re monſtretur, quòd ex inuidia hæc criminabantur, quodq; neutri horum criminum ſubiiceretur, nec legis præuaricator eſſet, nec alienam gloriam ſibi acquireret, æqualem ſe patri faciendo: eos produxit in medium, quorũ alteruter in alterutra iſtarum rerum perfulſit. C Moſi enim legem dedit, quare non fuiſſet paſſus Moſes conculcari legem vt Iudæi credebant, nec præuaricatorem eius, & legumlatori hoſtem lator ipſe vnquam coluiſſet. Helias autem pro gloria Dei zelo vtique commotus fuiſſet, quare non aſtitiſſet ei qui æqualem ſe patri dicebat, ſi non eſſet, nec paruiſſet illi qui ſibi quod nõ habebat vendicaret. Ad hæc omnia illud etiam poſſumus dicere, vt tam mortis, quã vitæ habere poteſtatem liquidò ac verè crederetur, vtque ſupernorum & infernorum D Dominus oſtenderetur, idcirco Moſem iã mortuum, & Heliã, qui nondũ id paſſus eſt, in mediũ produxit. Quartam verò cauſam (quarta enim eſt prioribus connumerata) euangeliſta quoq; ipſe tetigit. Quænam igitur illa eſt? Vt crucis gloriam oſtendat, & tam Petrum quàm reliquos, qui paſſionem formidabant, cõſolaretur, & ad ſublimius erigeret. Non enim tacebãt inquit, ſed loquebantur de gloria quam completurus erat in Hieruſalem, de cruce videlicet, ac paſſione: ſic enim ipſam ſemper appellabant. Accedit ad hæc omnia virtus quoque virorum E illorum ſingularis atque præcipua, quam maximè à diſcipulis flagitabat. Nam quoniã dixit: *Si quis vult poſt me venire, tollat crucem ſuam, & ſequatur me*: hac de cauſa eos qui centies pro Dei præceptorum cuſtodia, & populi qui ſibi creditus fuerat mortem ſuſcepiſſent, in medium producit: quorum vterque cùm animam perdiderit, inuenit eam, vterq; ſanè magna libertate aduerſus tyrannos locuti ſunt: alter

Ioan 9. c.
Ibid. 10 g
Deut. 5 b
Luc. 9 A

alter aduerſus Aegyptium, alter aduerſus A-
Exod.5.a chab, & quod magnum eſt pro ingratis ho-
3.Reg.17.a. minibus & inobedientibus, à quibus in atro-
cia pericula compulſi ſunt: qui etſi priuati ac
abſque poteſtate fuerant, propoſitum tamen
habuerunt ab idolorum cultu populum eri-
Exod.4.e pere: quorum alter tardus lingua,& voce te-
nuis, alter etiam aliquo modo ruſticior, & v-
terque ſecularium diuitiarum apprimè con-
temptor. Nam neque Moſes quicquam poſſi-
debat, nec Helias præter melotem aliquid ha-
bebat, preſertim cum veteris eſſent teſtamenti, A
neque tanta gratia ſignorum pollerent. Nam
Exo.14.d etſi mare Moſes ſcidit, ſed Petrus ſuper ma-
ria deambulauit, montes transferre poterat,
varios morbos curabat, immaniſſimos dæ-
mones pellebat, & ſola vmbra corporis mi-
raculoſa agebat & vniuerſum orbem ad Chri-
ſtum reduxit. Si verò etiam Helias mortu-
3.Regum.17.d um ſuſcitauit: ſed ab iſtis mille, vel antequam
ſpiritu eſſent donati, fuerant excitati. Pro-
duxit igitur illos etiam propter hoc in medi-
um, vt eos qui maximè populares fuerunt i- B
mitarentur, & animi robur atque conſtanti-
am ſequerentur, fierentque mites vt Moſes,
zelotæ vt Helias, & de alijs ſimiliter ſoliciti.
Alter enim triennem annonæ inopiam ad e-
mendandum Iudaicum populum intulit: al-
3.Reg.17 ter dicebat, *Si quidem dimiſeris eis peccatum,*
Exo.32.g *dimitte: ſi autem non, dele me de libro tuo quem*
ſcripſiſti. Ad hæc omnia ſuæ quoque gloriæ a-
poſtolos admonebat, cum aſſiſtere feciſſet,
non vt ad ſimilem ſolum, ſed vt ad maiorem
certando ſtatum conſcenderent. Quare quan- C
Luc.9.g. do dixerunt, *dicamus ignem de cælo deſcendere,*
4.Reg.1.c. & Heliæ qui hoc fecit, meminerunt. *Neſci-*
tis, reſpondit, *cuius ſpiritus eſtis:* ad patienti-
am eos ac malorum tolerantiam per doni
præſtantiam exercebat. Non putet autem
aliquis Heliam nos tanquam imperfectum
vilipendere. perfectum enim illum omnino,
temporum tamen ſuorum conſideratione ar-
bitramur fuiſſe. Nam cùm puerilior tunc, vt
ita dicam, mens hominum fuerit. non tam ex-
quiſita egebat doctrina. Hac quoque ratione
Moſem perfectum æſtimamus fuiſſe,& tamen D
plus ab apoſtolis petitur, quàm ab illo fuit de-
Sup.5.e ſideratum. *Niſi enim abundauerit iuſtitia veſtra,*
inquit, *plus quàm ſcribarum & Phariſæorum*
non intrabitis in regnum cælorum. Non enim in
Aegyptum ſolum, ſed in vniuerſum terrarum
orbem non minore idololatriæ inſania fu-
rentem mittebantur: neque vt cum Pharaone
colloquerentur, ſed vt aduerſus ipſum diabo-
lum vicioſitatis principem arma ſumerent. Il-
lud certè ipſis luctamen fuit propoſitum, vt
Mar.3.d diabolum vincirent, & vaſa eius omnia rape- E
rent: quæ quidem fecerunt, non mare diui-
dentes, ſed impietatis profundum maioribus
inſurgens fluctibus virga Ieſſe dirumpentes. Et
expende diligenter, quot quantaque erant
quæ illis terrorem incutiebant, mors, pauper-
tas, infamia, & mille paſſiones, quibus omni-
bus magis terrebantur, quàm tunc mari rubro
Iudæi. Perſuaſit tamē eis, vt omnia deſpicerent,
& quaſi ſicco itinere ſecuri pertranſirent.
Ad

ὁ μὲν πρὸς τὸν αἰγύπτιον, ὁ δὲ πρὸς τὸν ἀχαάβ, καὶ
ὑπὲρ ἀγνωμόνων ἀνθρώπων καὶ ἀπειθῶν. καὶ ὑπ'
αὐτῶν, τῶν παρ' αὐτῶν σωζομένων εἰς τὸν περὶ τῶν
ἐσχάτων ἤχθησαν κίνδυνον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἰ-
δωλολατρείας ἀπαλλάξαι βουλόμενος, καὶ ἕκασ-
τος αὐτῶν ἰδιώτης ὤν. ὁ μὲν γὰρ βραδύγλωσσος
καὶ ἰσχνόφωνος· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγροικότερον διά-
κειμενος· καὶ ἀκτημοσύνης δὲ πολλῆς παρ' ἑκατέ-
ρων ἡ ἀκρίβεια. οὔτε γὰρ μωυσῆς ἦν ἐκέκτητο, οὔτε ἠ-
λίας· τί γὰρ εἶχεν πλέον τῆς μηλωτῆς, καὶ ταῦτα ἐν
τῇ παλαιᾷ, καὶ οὐδὲ χάριν τοσαύτην λαβόντες ση-
μείων; εἰ γὰρ καὶ θάλατταν ἔσχισεν μωυσῆς, ἀλλὰ πέ-
τρος ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐβάδισεν, καὶ ὄρη μεταθεῖναι
ἱκανὸς ἦν· καὶ νοσήματα σωμάτων διώρθου παντο-
δαπά· καὶ δαίμονας ἤλαυνεν ἀγρίους, καὶ σκιᾷ σώ-
ματος τὰ μεγάλα ἐκεῖνα ἐθαυματούργει τεράσ-
τια καὶ τὴν οἰκουμένην μετέστησεν ἅπασαν. εἰ δὲ
καὶ ἠλίας νεκρὸν ἀνέστησεν ἀλλ' οὗτοι μυρίους. καὶ
ταῦτα μηδέπω πνεύματος καταξιωθέντες. ἄγει
τοίνυν καὶ διὰ τοῦτο εἰς μέσον· ἐβούλετο γὰρ αὐτοὺς
καὶ τὸ δημαγωγικὸν τὸ ἐκείνων ζηλῶσαι, καὶ τὸ εὔ-
τονον, καὶ τὸ ἀκαμπές· καὶ γενέσθαι ἐπιεικεῖς
κατὰ μωυσέα, καὶ ζηλωτὰς κατὰ τὸν ἠλίαν, καὶ
κηδεμονικοὺς ὁμοίως. ὁ μὲν γὰρ λιμὸν τριῶν ἐτῶν "
ἤνεγκεν διὰ τὸν δῆμον τὸν ἰουδαικόν· ὁ δὲ ἔλεγεν· "
εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· ἐπεὶ "
κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. με- "
τὰ τούτων δὲ ἁπάντων ἀνεμίμνησκε διὰ τῆς ὄψε-
ως· καὶ γὰρ ἐν δόξῃ αὐτοὺς ἤγαγεν. οὐχ ἵνα μέχρι
τούτου στῶσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ ὑπερβῶσι τὰ σκάμ-
ματα. ὅτε γοῦν εἶπον, εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἐκ "
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσαν τοῦ ἠλία, ὡς τοῦτο "
πεποιηκότος, φησίν· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματος "
ἐστέ; εἰς ἀνεξικακίαν αὐτοὺς ἀλείφων διὰ τὸ κατὰ τὸ "
χάρισμα διαφορᾶς. καὶ μή τις ἡμᾶς νομιζέτω
καταγινώσκειν ἠλιοῦ ὡς ἀτελοῦς, οὐ τοῦτο φαμέν.
καὶ γὰρ σφόδρα τέλειος ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς καιροῖς τοῖς
ἑαυτοῦ, ὅτε παιδικωτέρα ἡ τῶν ἀνθρώπων διάνοια
ἦν καὶ ταύτης ἐδέοντο τῆς παιδαγωγίας. ἐπεὶ καὶ
μωυσῆς κατὰ τοῦτο τέλειος ἦν· ἀλλ' ὅμως κἀκείνου
πλέον ἀπαιτοῦνται οὗτοι. ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ "
ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ "
φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν "
τῶν οὐρανῶν. οὐ γὰρ εἰς αἴγυπτον εἰσῄεσαν, ἀλλ' "
εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν χαλεπώτερον αἰγυ-
πτίων διακειμένην· οὐδὲ τῷ φαραὼ διαλεγό-
μενοι, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ πυκτεύοντες, αὐτῷ τῷ
τῆς κακίας τυράννῳ. καὶ γὰρ ἀγὼν ἦν αὐτοῖς,
κἀκεῖνον δῆσαι καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι
πάντα. καὶ ταῦτα ἐποίουν οὐ θάλατταν ῥηγνύντες,
ἀλλὰ βυθὸν ἀσεβείας διὰ τῆς ῥάβδου τῆς ἰεσσαὶ πολ-
λῷ χαλεπώτερα κύματα ἔχοντα. ὅρα γοῦν πόσα
ἐφόβει τοὺς ἀνθρώπους· θάνατος, πενία, ἀδοξία,
τὰ μυρία πάθη· καὶ μᾶλλον ταῦτα ἔτρεμον, ἢ τὸ πέ-
λαγος τότε ἐκεῖνο οἱ ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅμως ἁπάντων
τούτων ἔπεισεν αὐτοὺς κατατολμῆσαι, καὶ ὥσπερ
διὰ ξηρᾶς διαβῆναι μετὰ ἀσφαλείας ἁπάσης.
πρὸς

Digitized by Google

πρὸς ταῦτα τοίνυν ἅπαντα αὐτοὺς ἀλείφων, παρήγα-
γε τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ λάμψαντας. τί οὖν ὁ πέτρος,
ὁ θερμός; καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. ἐπειδὴ γὰρ ἤκου-
σεν ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πα-
θεῖν, δεδοικὼς ἔτι καὶ τρέμων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ
τὴν ἐπιτίμησιν προσελθεῖν μὲν καὶ εἰπεῖν τὸ αὐτὸ τοῦ-
το οὐ τολμᾷ πάλιν, ὅτι ἵλεώς σοι· ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου
ἐκείνου τὰ αὐτὰ πάλιν αἰνίττεται δι' ἑτέρων ῥημάτων.
ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὄρος, καὶ πολλὴν τὴν ἀναχώρησιν καὶ
τὴν ἐρημίαν, ἐνενόησεν ὅτι ἔχει πολλὴν ἀσφάλειαν A
τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου· οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ
μηκέτι ἀπελθεῖν αὐτὸν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. βούλεται γὰρ
αὐτὸν ἐκεῖ εἶναι διηνεκῶς, διὸ καὶ σκηνῶν μέμνηται.
εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτό φησιν, οὐκ ἀναβησόμεθα εἰς τὰ
ἱεροσόλυμα· εἰ δὲ μὴ ἀναβαίημεν, οὐκ ἂν ἀποθα-
νεῖται. ἐκεῖ γὰρ ἔφη τοὺς γραμματεῖς ἐπιθήσεσθαι
αὐτῷ. ἀλλ', οὕτω μὲν οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν· ταῦτα δὲ
βουλόμενος κατασκευάσαι, ἔλεγεν ἐν ἀσφαλείᾳ.
καλόν ἐστιν ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶναι, ἔνθα καὶ μωυσῆς πά-
ρεστι καὶ ἠλίας. ἠλίας ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους πῦρ κατενεγκὼν, B
καὶ μωυσῆς ὁ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθὼν καὶ τῷ θεῷ δια-
λεχθεὶς, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ εἴσεται ἔνθα ἐσμέν. εἶδες τὸν
θερμὸν ἐραστὴν τοῦ χριστοῦ; μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ζήτει ὅτι οὐκ
ἦν ἐξητασμένος ὁ τρόπος τῆς παρακλήσεως· ἀλλ'
ὅπως θερμὸς ἦν, πῶς περιεκέκαυτο τοῦ χριστοῦ. ὅτι γὰρ οὐχ
ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοσοῦτον τρέμων ταῦτα ἔλεγεν, ἡνίκα αὐτοῦ
τὸν ἐσόμενον προεμελέτα θάνατον καὶ τὴν ἔφοδον, ἄκου-
σον τί φησι· τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. κἂν δέῃ
με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὅρα δὲ
πῶς καὶ ἐν μέσοις αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις παρεβάλλετο. C
τοσούτου γοῦν περιεστῶτος δήμου, οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν,
ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν σπασάμενος τὸ ὠτίον ἀπέ-
κοψεν τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως. οὕτως οὐ τὸ καθ' ἑαυτὸν
ἐσκόπει, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου ἔτρεμεν. εἶτα ἐπει-
δὴ ἀποφαντικῶς ἐφθέγξατο, ἐπιλαμβάνεται ἑαυτοῦ,
καὶ ἐννοήσας, μὴ πάλιν ἐπιτιμηθῇ, φησίν· εἰ θέλεις,
ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν,
καὶ ἠλίᾳ μίαν. τί λέγεις ὦ πέτρε; οὐ πρὸ μικροῦ τῶν δούλων
αὐτὸν ἀπήλλαξας; πάλιν μετὰ τῶν δούλων αὐτὸν ἀριθμεῖς;
εἶδες πῶς σφόδρα ἀτελεῖς ἦσαν πρὸ τοῦ σταυροῦ; εἰ γὰρ καὶ D
ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ πατήρ· ἀλλ' οὐ διηνεκῶς κατεῖχε
τὴν ἀποκάλυψιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀγωνίας ἐταράχθη, οὐ
καὶ ταύτης ἧς εἶπον μόνης, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας τῆς ἀπὸ τῆς
ὄψεως ἐκείνης. οἱ γοῦν ἕτεροι εὐαγγελισταὶ τοῦτο δη-
λοῦντες, καὶ τὸ συγκεχυμένον αὐτοῦ τῆς γνώμης μεθ' ἧς
ταῦτα ἐφθέγγετο ἀπὸ τῆς ἀγωνίας ἐκείνης δεικνύντες
γεγενημένον, ἔλεγον· ὁ μὲν μάρκος, ὅτι οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλή-
σει· ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο· ὁ δὲ λουκᾶς μετὰ τὸ εἰπεῖν, τρεῖς
σκηνὰς ποιήσωμεν, ἐπήγαγε· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. εἶτα δη-
λῶν ὅτι πολλῷ κατείχετο φόβῳ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποί, E
φησί· βεβαρημένοι ἦσαν ὕπνῳ, διαγρηγορήσαντες δὲ
εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὕπνον ἐνταῦθα καλῶν τὴν πολλὴν
κάρον τὴν ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐκείνης αὐτοῖς ἐγγινόμενον. κα-
θάπερ γὰρ ὀφθαλμοὶ ἐξ ὑπερβαλλούσης λαμπηδόνος
σκοτοῦνται· οὕτω καὶ τότε ἔπαθον. οὐ γὰρ δὴ νὺξ ἦν, ἀλλ'
ἡμέρα· καὶ τὸ τῆς αὐγῆς ὑπέρογκον ἐβάρει τῶν ὀφθαλμῶν
τὴν ἀσθένειαν. τί οὖν; αὐτὸς μὲν οὐδὲν φθέγγεται, οὐδὲ
μωυσῆς, οὐδὲ ἠλίας· ὁ δὲ πάντων μείζων καὶ ἀξιοπιστότερος, ὁ πατὴρ, φωνὴν ἀφίησιν ἐκ τῆς νεφέλης.

Ad hæc igitur omnia ipſos confirmãs, viros adduxit, quorum virtus apud veteres rutilauit. Quid igitur ait feruentiſſimus ille Petrus? *Bonum eſt nos hic eſſe.* Nam quoniã audiuit iturũ ad Hieroſolymã vt pateretur, metuẽs adhuc illiac tremẽs, & poſt increpationẽ accedere quidem non audet: nec rurſum iſtud idem dicere, *Propitius tibi ſis:* præ metu tamẽ illo eadem aliis verbis occultius ſuggerit. Nam cùm mõtem & ſolitudinẽ viderit, exiſtimauit quòd multã haberet à loco ſecuritatẽ. Nec ſolũ propter locũ; verumetiam propterea quod ipſe amplius Hieroſolymam non accederet. Volebat enim ipſum ibi perpetuò manere: quocirca & tabernaculorum mentionem fecit. Cogitabat enim ſi non aſcenderet in Hieroſolymam, non moriturum Chriſtum, quia ibi audiuit ſcribas eum aggreſſuros: hæc cum dicere non auderet apertè, occultius adſtruit, dicens *Bonum eſt nos hic eſſe*, vbi Moſes & Helias quoque adſunt. Helias qui de cœlo fecit ignem deſcendere: Moſes qui ingreſſus in caliginem cum Deo collocutus eſt: præterea nullus ſciet hîc nos eſſe. Vides quanto Chriſti ardore incendebatur. Non enim quærere debes quam prudenter hortabatur, ſed quam feruens charitate Chriſti, quamque inflammatus eſſet. Nam quod non pro ſe tantum, quantum pro Chriſto timeret, quando mortem & inſidias Chriſtus prædicabat, ipſum audias dicentem: *Animam meam pro te ponam: etſi oportuerit me tecum mori, non te negabo:* vnde factum eſt, vt in medio periculo conſtitutus, tam ingenti caterua circumfuſus, non modò non fugerit, verumetiã gladio arrepto ſacerdotis ſerui aurẽ abſciderit. Nõ itaq; pro ſe, ſed pro magiſtro expaueſcebat. Deinde quoniam bonum eſt nos hîc eſſe, abſolutè dixerat, timens ne iterum increparetur, emendauit ſeipſum dicens: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moſi vnum, & Heliæ vnum.* Quid facis Petre? nonne paulò antè à ſeruis eũ ſeparaſti, cur ſeruis modò cõnumeras? Perpẽdis quomodo ante crucẽ erant imperfectiores. Nã etſi pater ei reuelauit, ſed nõ continuè reuelationem ſecum tenebat, ſed pauore, non quo diximus ſolũ, ſed etiam eo qui tũc viſu ipſum inuaſit, turbatus fuit: quod alij euãgeliſtæ ſignificãtes, & confuſionẽ mẽtis à viſione illa factã oſtendẽtes Marcus quidem dicit, *Non enim ſciebat quid loqueretur, perterriti nanq; fuerunt.* Lucas verò cũ illud poſuerit, *faciamus hic tria tabernacula*, ſtatim ſubiũxit, neſciẽs quid diceret. Deinde oſtendẽs magno fuiſſe omnes terrore dejectos, Grauati erant ſomno, ait, & cũ euigilaſſent, viderũt gloriã eius: Somnũ enim hîc vocauit, magnam reſolutionẽ virium, quæ ab illa viſione facta fuit. Nã veluti oculi ex nimio fulgore obtenebrãtur, ſic tunc illis euenit: non enim id in nocte, ſed in media die accidit: & ſplendoris excellẽtia imbecillitatem oculorum grauabat. Quid deinde? ipſe quidem nihil locutus eſt, ſed nec Moſes, nec Helias, pater autem omnibus maior, & fide dignior magnam ex nube vocem emittit.

Sup. 19. d. & Marci. 8. a
4. Reg. 1. a
Exo. 33. b
Mar. 14. k
Mat. 9. a
Luc. 9. d.

ἐπεὶ ταῦτα πάντα πολλὴν ἀγωνίαν αὐτοῖς ἐνέβαλλε, καὶ πανταχόθεν ἡ ἔκπληξις συνήγετο, καὶ ἔπεσον φοβηθέντες τε ὁμοῦ καὶ προσκυνήσαντες. ὥστε δὲ μὴ ἐπιπολὺ τὸ δέος μένον ἐκβαλεῖν αὐτῶν τὴν μνήμην, εὐθέως ἔλυσεν αὐτῶν τὴν ἀγωνίαν, καὶ ὁρᾶται αὐτὸς μόνος, καὶ ἐντέλλεται αὐτοῖς μηδενὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἕως ἂν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. ὅσῳ γὰρ μείζονα ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, τοσοῦτον δυσπαραδεκτότερα ἦν τοῖς πολλοῖς τότε· καὶ τὸ σκάνδαλον δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπετείνετο μᾶλλον ἐντεῦθεν. Διὰ τοῦτο κελεύει σιγᾷν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πάλιν τοῦ πάθους ἀναμιμνήσκων, καὶ μονονουχὶ καὶ τὴν αἰτίαν λέγων, δι' ἣν καὶ σιγᾷν ἐκέλευσεν. οὐ γὰρ δὴ διὰ παντὸς ἐκέλευσε μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλ' ἕως ἂν ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν. καὶ τὸ δυσχερὲς σιγήσας, τὸ χρηστὸν ἐμφαίνει μόνον. τί οὖν μετὰ ταῦτα; οὐκ ἔμελλον σκανδαλίζεσθαι; οὐδαμῶς. τὸ γὰρ ζητούμενον ὁ πρὸ τοῦ σταυροῦ καιρὸς ἦν. μετὰ γὰρ ταῦτα καὶ πνεύματος κατηξιώθησαν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων εἶχον φωνὴν συνηγοροῦσαν αὐτοῖς, καὶ πάντα ὅσα ἔλεγον λοιπὸν εὐπαράδεκτα ἦν, σάλπιγγος λαμπρότερον ἀνακηρυττόντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, καὶ οὐδενὸς σκανδάλου τοιούτου μεσολαβοῦντος τὰ γινόμενα. οὐδὲν ἄρα τῶν ἀποστόλων μακαριώτερον, καὶ μάλιστα τῶν τριῶν, οἳ καὶ ἐν τῇ νεφέλῃ ὁμορόφιοι γενέσθαι κατηξιώθησαν τῷ δεσπότῃ. ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, ὀψόμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν Χριστόν· οὐχ οὕτως ὡς ἐκεῖνοι τότε ἐν τῷ ὄρει, ἀλλὰ πολλῷ λαμπρότερον. οὐ γὰρ οὕτως ὕστερον ἥξει. τότε μὲν γὰρ τῶν μαθητῶν φειδόμενος τοσοῦτον παρήνοιξε μόνον τῆς λαμπρότητος, ὅσον ἠδύναντο ἐνεγκεῖν· ὕστερον δὲ ἐν αὐτῇ τοῦ πατρὸς τῇ δόξῃ ἥξει, οὐ μετὰ Μωσέως καὶ Ἠλίου μόνον, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπείρου τῶν ἀγγέλων στρατιᾶς, μετὰ τῶν ἀρχαγγέλων, μετὰ τῶν χερουβίμ, μετὰ τῶν δήμων τῶν ἀπείρων ἐκείνων, οὐ νεφέλης γενομένης ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ συστελλομένου τοῦ οὐρανοῦ. καθάπερ γὰρ τοῖς δικασταῖς, ὅταν δημοσίᾳ κρίνωσι, τὰ παραπετάσματα συνελκύσαντες οἱ παρεστῶτες, πᾶσιν αὐτοὺς δεικνύουσιν· οὕτω δὴ καὶ τότε καθήμενον αὐτὸν ἅπαντες ὄψονται, καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη παραστήσεται φύσις, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς δι' ἑαυτοῦ ἀποκρινεῖται. καὶ τοῖς μὲν ἐρεῖ, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. τοῖς δὲ ἐρεῖ, Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. καὶ πάλιν τὰ ἐναντία ψηφιζόμενος, τοῖς μὲν ἀποκρινεῖται, Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· τοῖς δέ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ. καὶ τοὺς μὲν διχοτομήσει καὶ παραδώσει τοῖς βασανισταῖς· τοὺς δὲ κελεύσει δεθέντας χεῖρας καὶ πόδας, εἰς τὸ σκότος ἐμβληθῆναι τὸ ἐξώτερον. καὶ μετὰ τὴν ἀξίνην, ἡ κάμινος διαδέξεται, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς σαγήνης ῥιπτόμενα ἐκεῖ ἐμπεσεῖται. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἢ ὁ ἥλιος. τοσοῦτον δὲ εἴρηται, οὐκ ἐπειδὴ τοσοῦτον αὐτῶν μόνον ἔσται τὸ φῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ἄστρου τούτου φαιδρότερον οὐκ ἴσμεν ἕτερον, ἀπὸ τοῦ γνωρίμου ἡμῖν παραστῆσαι ἠβουλήθη τὴν μέλλουσαν λαμπηδόνα τῶν ἁγίων. ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ ὄρει εἰπὼν ὅτι ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὕτως εἴρηκεν. ὅτι γὰρ τοῦ ὑποδείγματος μεῖζον ἦν τὸ φῶς, ἔδειξαν οἱ μαθηταὶ πεσόντες. εἰ δὲ μὴ ἄκρατον ἦν τὸ φῶς, ἀλλὰ τῷ ἡλίῳ σύμμετρον, οὐκ ἂν ἔπεσον, ἀλλ' εὐκόλως ἤνεγκαν

ἄν. οἱ

hæc omnia magnum vndique illis pauorem inferebant, & ceciderunt trementes ſimul atque adorantes. Ne autem ex timore diuturniore obliuio fieret, citò eos liberauit, & ſolus ipſe viſus mandauit eis, ne cuiquam dicant, donec à mortuis reſurrexit. *Cum enim deſcenderent de monte, præcepit illis dicens, Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat*. Nam quantò maiora de ipſo dicebãtur, tantò difficiliora tunc creditu multis videbantur, & ſcandalum quod à cruce oriebatur, mul-

A tò magis inde creſcebat: idcirco ſilẽtium iuſſit, neque id ſimpliciter, ſed cum paſſionis mentione, quaſi cauſam exponat, quare opus ſilentio ſit. Non enim perpetuum indixit ſilẽtium, ſed donec à mortuis reſurrexerit; atq; hic quod iucundum erat, ſolum dixit: aſperum verò atq; amarum ſilentio tradidit. Quid igitur poſtea? nónne id poſt reſurrectionem ſcandalum paſſi ſunt? Minimè. De tempore enim quod crucẽ præcedebat, agitur. Nam poſtea & ſpiritu recepto, & ſignis clara voce atteſtãtibus, cæteriſ-

B que rebus omnibus ad declarandã omnipotẽtiã ipſius vndiq; cõfluentibus, nullo ſcandalo poterãt cõmoueri. Nihil ergo apoſtolis, & maximè his tribus qui ſub nube vnà cũ Domino fuerunt, beatius inuenitur. Verũ ſi voluerimus nos quoque Chriſtum, non vt illi tunc in mõte videbimus, ſed multò certè fulgentiorẽ. Nã tunc diſcipulis parcens, tantum ſplendorem adaperuit, quantum illi percipere poterant: in extremo autẽ die in ipſa gloria atq; maieſtate patris, non cum Moſe & Helia ſolis, ſed cũ in-

C numero angelorum, archangelorũ, aliarumq; poteſtatum exercitu, cumq; innumeris tribubus & populis veniet, nulla nube caput eius contegente, verumetiam mirum in modum cœlo compreſſo: & quemadmodum cùm publicè ſententiam iudices prolaturi ſunt, velamina ſtatores contrahunt, vt ab omnibus videantur: ſic in ſolio ſuo ſedentem vniuerſi cõſpicient, & vniuerſum genus hominum iudicio aderit, quos ipſe nõ per alium, ſed per ſeipſum alloquetur: & alijs quidem dicet: *Venite benedicti patris mei: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare*. Alijs quidem: *Euge ſerue & bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam*. Contrà verò alijs: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius*. Alijs verò, *Male ſerue, ac deſes*: & hoc quidem diſſecabit, & tradet tortoribus: hoc verò manibus & pedibus ligatis in tenebras iubebit immitti exteriores. Ita poſt ſecurim fornax ſuccedet, & qui à ſagena projiciuntur, illuc præcipitabuntur. *Tunc quaſi ſol iuſti*, imò verò multo magis quam ſol *reſplendebunt*. Non e-

Infr. 25. c

Ibidem. b

D

Ibidem d

Ibidem e

E nim id dictũ eſt, quoniam tantus ſplendor eorum futurus eſt: verum quia nihil ſole fulgentius videmus, ab eo quod nobis notiſſimũ eſt, futurum deſignare ſanctorum ſplẽdorem voluit. Hac enim de cauſa & in monte ſicut ſol effulſiſſe ſcribitur. Nã maiorẽ lucem illã fuiſſe, quã ſit hæc ſolaris, inde patet, quia diſcipuli, cũ ferre non poſſunt, ceciderunt. Si enim nõ fuiſſet lumen immodicum, ſed ſoli æquale, nequaquam cecidiſſent, ſed facilè ſuſtinuiſſent.

V Sic

Digitized by Google

Sic igitur iuſti ſolem fulgore ſuperabunt, pec-
catores autem extrema ſupplicia patientur. Nõ
erit tunc opus chirographis, non argumentis:
non teſtibus, omnia enim hæc in ipſo iudice
ſunt, ipſe teſtis, ipſe accuſator, ipſe iudex. Om-
Ad Hebr. 4. d nia enim manifeſtè nouit: nam omnia nuda &
aperta ſunt oculis eius, non diues, non pauper,
non robuſtus, non imbecillis, non ſapiens, non
inſipiens, non ſeruus, non liber aliquis ibi vi-
debitur: ſed his laruis contritis, operum ſolũ-
modo erit ſcrutatio. Nã ſi quando de tyrãnide,
aut de cæde quiſpiam cauſam dicit, quicunque
fuerit, ſiue præfectus, ſiue conſul, ſiue quauis a-
lia dignitatis excellens præſtantia, nihil peni-
tus valet, ſed condemnatur, ad pœnam arripi-
tur: multò magis id tũc in omnibus pariter fie-
ri videbitis. Quod ne fiat, deponamus obſecro
ſordidos peccatorum amictus, & arma lucis di-
ligenter induamus, & gloria Dei amiciet nos.
Quid enim ex præceptis graue, vel potius quid
non facile? Audi quid dicat propheta. & tunc
Eſa. 58. b facilitatem intelliges. *Neque ſi incuruaueris quaſi
circulum collum tuum, & cilicium & cinerem
ſubſtraueris, neque ſic vocabis ieiunium acceptabi-
le. Sed ſolue omnem colligaturam iniquitatis: diſ-
ſolue obligationes violentarum cautionum.* Vide
quanta ſapientia loquitur propheta: poſuit
prius & abſtulit difficiliora. & à facilibus ſal-
uari iubet, vt cognoſcas non labores, ſed obe-
dientiam à Deo expoſci. Deinde oſtendens
virtutis facilitatem, & grauiſſimum vitioſita-
tis onus, nudiſque nominibus id comprobans,
colligaturam & obligationes, vicium: virtutẽ
verò horum omnium diſſolutionem appellat:
omnem conſcriptionem iniuſtam perrumpe,
fœnoris videlicet, ac vſurarũ literas ita appel-
lans: *Dimitte confractos in remiſſione*, miſeros vi-
delicet. Talis quippe debitor eſt, qui cũ viderit
creditorem, mente infringitur, & magis eum
quam atrocem beſtiam formidans, conſterna-
Eſa. 58. a tur. *Pauperes tecto carẽtes in domum tuam inducas:
ſi videris nudum, operi eum, & proprios ſeminis tui
non deſpicias.* Et quoniã pridem hac de re diſpu-
tantes, quam magna præmia, quam inæſtima-
biles diuitiæ iuſtis reſeruentur, mõſtrabamus:
videamus nunc ſi quid horum mandatorum
difficile ſit, & naturam humanã tranſgrediens.
Nihil igitur tale profectò, ſed econtrà incre-
dibilem in his facilitatem, in omni autem vitio
maximum laborem & ſudorem non paruum
inueniemus. Quid enim difficilius, quam fœ-
nerari, & pro vſuris vel huiuſcemodi cõmuta-
tionibus vehementer ſolicitũ vades quærere,
& modò de pignoribus, modò de ſorte, nũc de
tabulis, nunc de vſuris, nunc de vadibus ipſis
formidare? in his enim ſecularibus etiam ſub-
tilis fideiuſſionum ſecuritas ſuſcepta, fragilis
eſt: ex miſericordia verò de tuis offerre tã faci-
le, quam ab omni cura liberum eſt. Non vta-
mur ergo illa mercatura, quæ calamitatem ali-
is infert: nec quæ liberaliter offerenda ſunt,
ceu caupones fœneremur. Nõ ſum autem ne-
ſcius moleſta hæc verba multis videri: verũ quo
niam nullum emolumentum ſilentij eſt, a-
pertè mihi dicenda eſſe omnia video: quip-
pe ſi tacuero, nec verbis vos exagitauero,
non

οἱ μὲν οὖν δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, καὶ ὑπὲρ
τὸν ἥλιον τότε· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τὰ ἔσχατα πείσονται. τό-
τε οὐχ ὑπομνημάτων δεήσει, οὐκ ἐλέγχων, οὐ μαρ-
τύρων. πάντα γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ δικάζων, καὶ μάρτυς καὶ ἔ-
λεγχος καὶ κριτής. πάντα γὰρ οἶδε σαφῶς· πάντα γὰρ
γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· οὐ
πλούσιος, οὐ πένης, οὐ δυνάστης, οὐκ ἀσθενὴς, οὐ σοφὸς,
οὐκ ἄσοφος, οὐ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος, οὐδεὶς ἐκεῖ
φανεῖται, ἀλλὰ τῶν προσωπείων τούτων συντριβέντων
A ἡ τῶν ἔργων ἐξέτασις ἔσται μόνη. εἰ γὰρ ἐν τοῖς δικαστηρίοις
ὅτ' ἂν ὑπὲρ τυραννίδος τις κρίνηται ἢ φόνου, ὅστις
ἂν ᾖ, κἂν ὕπαρχος, κἂν ὕπατος, κἂν ὅ,τι οὖν ὑ-
πάρχῃ, πάντα ἀφίπταται τὰ ἀξιώματα, καὶ ὁ ἁλοὺς τὴν
ἐσχάτην δίδωσι δίκην· πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ τοῦτο ἔ-
σται. ἵν' οὖν μὴ γένηται τοῦτο, ἀποθώμεθα τὰ ῥυπαρὰ
ἱμάτια, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, καὶ ἡ δό-
ξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ ἡμᾶς. τί γὰρ καὶ φορτικὸν τῶν
ἐπιταγμάτων; τί δὲ οὐ ῥᾴδιον; ἄκουσον γοῦν τοῦ
προφήτου λέγοντος, καὶ τότε εἴσῃ τὴν εὐκολίαν. οὐ-
B δὲ ἐὰν κάμψῃς ὡς κλοιὸν τὸν τράχηλόν σου, καὶ "
σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃς, οὐδὲ οὕτω καλέσεις "
θυσίαν δεκτήν· ἀλλὰ λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδι- "
κίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμά- "
των. ὅρα σοφίαν προφήτου. θεὶς γὰρ τὰ φορτικὰ
πρότερον καὶ ἀνελὼν, ἀπὸ τῶν εὐκόλων ἀξιοῖ σώ-
ζεσθαι, δεικνὺς ὅτι ὁ θεὸς οὐ πόνων δεῖται, ἀλλ' ὑ-
πακοῆς. εἶτα δεικνὺς ὅτι εὔκολον μὲν ἡ ἀρετὴ, βα-
ρὺ δὲ ἡ κακία, ἀπὸ τῶν ὀνομάτων γυμνῶν τοῦτο
κατασκευάζει. ἡ μὲν γὰρ κακία σύνδεσμος καὶ
C στραγγαλιά φησιν, ἡ δὲ ἀρετὴ, τούτων ἁπάντων ἀ-
παλλαγὴ καὶ διάλυσις. πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον "
διάσπα, τὰ τῶν τόκων γραμματεῖα, τὰ τῶν δα-
νεισμάτων οὕτω καλῶν· ἀπόλυε τεθραυσμένους ἐν "
ἀφέσει, τοὺς ταλαιπωρηκότας. τοιοῦτον γὰρ ὁ χρε-
ώστης, ὅτ' ἂν ἴδῃ τὸν δανειστὴν, κλᾶται αὐτοῦ ἡ διά-
νοια, καὶ θηρίου μᾶλλον αὐτὸν δέδοικε. καὶ πτωχοὺς ἀστέ- "
γους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν περί- "
βαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπε-
ρόψῃ. ἐν μὲν οὖν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν γενομένῃ διαλέξει
D τὰ ἔπαθλα διηγούμενοι, τὸν πλοῦτον ἐδείκνυμεν τὸν ἐκ
τούτων. νυνὶ δὲ ἴδωμεν εἴ τι τῶν ἐπιταγμάτων ἐστὶ δύ-
σκολον, καὶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαῖνον φύσιν. ἀλλ' οὐ-
δὲν τοιοῦτον εὑρήσομεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαντα ταῦτα
μὲν πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, τὰ δὲ τῆς κακίας
πολὺν τὸν ἱδρῶτα. τί γὰρ δυσκολώτερον τοῦ δανεί-
ζειν, καὶ ὑπὲρ τόκων καὶ συναλλαγμάτων φροντί-
ζειν, καὶ ἐγγύας ἀπαιτεῖν καὶ δεδοικέναι καὶ τρέμειν
ὑπὲρ ἐνεχύρων, ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου, ὑπὲρ τῶν
γραμματείων, ὑπὲρ τῶν τόκων, ὑπὲρ τῶν ἐγγυωμέ-
E νων; τοιαῦτα γὰρ τὰ βιωτικά. αὕτη γὰρ ἡ δοκοῦσα καὶ ἐπι-
νοουμένη ἀσφάλεια πάντων ἐστὶ σαθροτέρα καὶ ὕποπ-
τος. τὸ δὲ ἐλεεῖν ῥᾴδιον, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένον φρον-
τίδος. μὴ τοίνυν πραγματευώμεθα τὰς ἀλλοτρίας
συμφορὰς, μηδὲ καπηλεύωμεν τὴν φιλανθρωπίαν.
καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοὶ τούτων ἀηδῶς ἀκούουσι
τῶν λόγων· ἀλλὰ τί τὸ κέρδος τῆς σιγῆς; κἂν
γὰρ σιγήσω, καὶ μηδὲν ἐνοχλήσω διὰ ῥημάτων,
ἀδύνατον

Digitized by Google

ἀδύνατον διὰ τῆς σιγῆς ταύτης ἀπαλλάξαι τῆς
κολάσεως ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν ἐν-
τεῦθεν γίνεται· ἐπιτείνεται τὰ τῆς τιμωρίας, καὶ
οὐχ ὑμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ προξενεῖ τὴν
κόλασιν ἡ τοιαύτη σιγή. τίς οὖν ἡ τῶν ῥημάτων
χάρις, ὅταν εἰς τὰ ἔργα μὴ βοηθῇ, ἀλλὰ
καὶ καταβλάπτῃ; τί τὸ κέρδος, εὐφρᾶναι
λόγῳ, καὶ λυπῆσαι πράγματι; τέρψαι τὴν ἀ-
κοὴν, καὶ κολάσαι τὴν ψυχήν; διὸ ὅπερ ἀναγ-
καῖον ἐνταῦθα λυπεῖν, ἵνα μὴ τιμωρίαν δῶ- A
μεν ἐκεῖ. καὶ γὰρ δεινὸν ἀγαπητοὶ δεινὸν καὶ
πολλῆς δεόμενον θεραπείας νόσημα εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν ἐμπέπτωκεν. εἰ γὰρ μὴ δὲ ἐκ δικαί-
ων πόνων θησαυρίζειν κελευόμενοι, ἀλλὰ τὰς οἰ-
κίας ἀνοίγειν τοῖς δεομένοις, τὴν ἑτέρων καρ-
ποῦνται πενίαν, εὐπρόσωπον ἁρπαγὴν ἀπροφά-
σιστον πλεονεξίαν ἐπινοοῦντες. μὴ γάρ μοι λέγε
τοὺς ἔξω νόμους· ἐπεὶ καὶ ὁ τελώνης νόμον πλη-
ροῖ τὸν ἔξωθεν, ἀλλ' ὅμως κολάζεται. ὃ καὶ ἡμεῖς
πεισόμεθα, ἐὰν μὴ ἀποστῶμεν τοὺς πένητας ἐπι- B
τρίβοντες, καὶ τῇ χρείᾳ καὶ τῇ ἀναγκαίᾳ τρο-
φῇ καὶ ἀφορμῇ εἰς καπηλείαν ἀναίσχυντον ἀ-
ποχρώμενοι. διὰ γὰρ τοῦτο χρήματα ἔχεις, ἵνα
λύσῃς πενίαν, οὐχ ἵνα πραγματεύσῃ πενίαν.
σὺ δὲ ἐν προσχήματι παραμυθίας, μείζονα
ἐργάζῃ τὴν συμφορὰν, καὶ πωλεῖς φιλανθρω-
πίαν χρημάτων. πώλησον, οὐ κωλύω, ἀλλὰ
βασιλείας οὐρανῶν· μὴ μικρὰν λάβῃς τιμὴν τοῦ
τοσούτου κατορθώματος τόκον ἑκατοστιαῖον, ἀλλὰ
τὴν ἀθάνατον ζωὴν ἐκείνην. τί πτωχὸς εἶ καὶ πένης καὶ C
τί μικρολόγος, ὀλίγου τὰ μεγάλα πωλῶν, χρημάτων
ἀπολλυμένων, δέον βασιλείας ἀεὶ μενούσης; τί τὸν θεὸν
ἀφεὶς, ἀνθρώπινα κερδαίνεις κέρδη; τί τὸν πλουτοῦντα
παραδραμὼν, τὸν οὐκ ἔχοντα ἐνοχλεῖς, καὶ τὸν ἀποδι-
δόντα καταλιπὼν τῷ ἀγνωμονοῦντι συλλαλεῖς καὶ
συμβάλλεις; ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖ ἀποδοῦναι· οὗτος
δὲ καὶ δυσχεραίνει ἀποδιδούς. οὗτος μόλις ἑκατοστὴν
ἀποδίδωσιν· ἐκεῖνος δὲ ἑκατονταπλασίονα,
καὶ ζωὴν αἰώνιον. οὗτος μετὰ ὕβρεων καὶ λοι-
δοριῶν· ἐκεῖνος μετὰ ἐπαίνων καὶ εὐφημίας. D
οὗτός σοι βασκανίαν ἐγείρει· ἐκεῖνος δὲ καὶ στε-
φάνους σοι πλέκει. οὗτος μόλις ἐνταῦθα· ἐκεῖ-
νος δὲ καὶ ἐκεῖ καὶ ἐνταῦθα. ἆρ' οὖν οὐκ ἐ-
σχάτης ταῦτα ἀνοίας, τὸ μὴ δὲ εἰδέναι κερδαί-
νειν; πόσοι καὶ τὸ κεφάλαιον ἀπώλεσαν διὰ τό-
κους; πόσοι κινδύνοις περιέπεσον διὰ τόκους; πόσοι καὶ
ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους πενίᾳ περιέβαλον ἐσχάτῃ διὰ τὴν
ἄφατον πλεονεξίαν; μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἥδεται
λαμβάνων καὶ χάριν ἔχει τοῦ δανείσματος. τοῦτο
γὰρ διὰ τὴν σὴν ὠμότητα γίνεται. ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβρα- E
ὰμ τὴν γυναῖκα ἐκδιδοὺς τοῖς βαρβάροις,
αὐτὸς κατεσκεύαζεν εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὴν
ἐπιβουλὴν, ἀλλ' οὐχ ἑκὼν, ἀλλὰ διὰ τὸν φό-
βον τοῦ Φαραώ. οὕτω καὶ ὁ πένης, ἐπειδὴ
οὐδὲ τούτου ἄξιον αὐτὸν εἶναι νομίζεις, καὶ ὠ-
μότητος ἀναγκάζεται χάριν εἰδέναι. σὺ δέ
μοι δοκεῖς, κἂν κινδύνων ἀπαλλάξῃς μισθὸν ἀπαιτεῖν τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης αὐτόν. ἄπαγε φησὶ, μὴ γένοιτο.

non potero per taciturnitatem à ſupplicio vos liberare: immo verò econtrà non ſolùm veſtræ afflictiones futuræ augentur, verumetiam meæ creſcunt. Quid igitur valet blanda verborum palpatio, quæ non modò non iuuat ad opus, verumetiam vehementer nocet? Quid lucrabor ſi lætitiam vobis afferam verbo & re ipſa mœrorem præparabo? Si delicatiſſimum aurium ſenſum demulceam, & animam in pœnas detrudam? Quare neceſſe eſt mœrorem hic inferre, ne ibi atrociter puniamur. Grauis dilectiſſimi morbus, & magno ſtudio indigens in eccleſiam incidit. Nam cùm neque à iuſtis quidem laboribus recondere pecuniam iubeamur, ſed apertas pauperibus domos tenere, ex aliorum inopia opes nobis colligimus, excuſabile auaritiæ ac rapinæ genus inueniſſe putantes. Nec de illis quicquam mihi dicas, quæ exterioris ſunt legis. Nam & publicanus exteriorem ſeruat legem, & tamen punitur: quod ſanè nos quoque patiemur, niſi deſinamus pauperes conterere, atque egeſtate neceſſarioque alimento & penuria in cauponationem impudentem abuti: ea enim de cauſa pecuniis abundas, vt paupertate homines liberes, non vt in paupertatem cauponando intrudas: tu verò ſimulatione ſolaminis maiores facis ærumnas, & liberalitatem vendis fœnore. Vendas licèt, ſi vendis regno cœlorum, nec centeſimam partem, abiectum certè & minimum liberalitatis pretium, ſed vitam rapis immortalem. Quid ita pauper & egenus es, ita puſillanimus, vt paruo magna, & caducis pecuniis liberalitatem vendas, cum poſſis æterno regno vendere? Cur omiſſo Deo, humano lucro ſolicitaris? Cur diuitem tranſcurriſti, & pauperi adhæres? reliquiſti eum qui reddere poteſt, & ingrato ac inopi loqueris? Ille reſtituere deſiderat, hic non reddet niſi coactus: hic vix centeſimam partem reddit, ille centuplum & vitam æternam: hic conuitio & contumeliis, ille ſingulari ac præcipua laude: hic inuidiam multorum in te ſuſcitat, ille immarceſcibiles tibi coronas connectit: hic deinde vix in hac vita, ille tam in hac quam in futura. Putáſne igitur extremæ non eſſe amentiæ neſcire lucrari? Neſcis quot homines ſortem amiſerunt fœnoris expectatione, quot in pericula deciderunt, quorum ampla deſiderarunt fœnora, quot tam ſeipſos, quam alios in vltimam deuoluerunt paupertatem propter nimiam auaritiam? Noli enim mihi dicere, quæſo, quia gaudet & gratiam habet, quod ſibi fœnore pecuniam colloces: id enim crudelitate tua coactus fecit. Nam & Abraham cùm vxorem barbaris traderet, ipſe modum inuenit, quo facilius vxor ſuſciperetur. Non libenter autem, ſed timore Pharaonis impulſus: ſic & pauper poſtquam ea re tu dignum non putas, cogitur crudelitati gratias agere. Tu autem mihi videris ſi à periculis hominem vindicares, mercedem ab eo flagitare, quoniam liberaſti. Minimè, inquies. Quid

Luc.18.b

Gen 12,c d.

Quid dicis? Si à maioribus liberaſti, pecuniam non exiges, qui pro multo minore tantam inhumanitatem oſtendis, nec vides quod intentantur pœnæ? Non audis quia veteri etiam teſtamento prohibetur? Sed quænam eſt multorum excuſatio? Fœneratus ſum, aiunt, ſed pauperi obtuli. Bona verba quæſo, talia Deus ſacrificia non accipit. Noli cauillari legem. Multò melius eſt non dare pauperi, quàm hoc modo dare. Quod enim iuſtis laboribus collectum argentum eſt, propter hos iniquos fœtus plerunque contaminas, quaſi quis fœcundum cogat vterum ſcorpiones parere. Cur autem dixi legem Dei cauillari? an non & vos vſuras ſordes appellatis? Quòd ſi qui lucrum percipiunt, ita cenſent: cogita iam qualis Dei de hac ſententia ſit. Quòd ſi exteriores legum conditores interrogare volueris, diſces ab illis quia extremæ impudentiæ ſignum fœnus ſemper iudicatum eſt: quare nec ampliſſimos homines quos ſenatores appellant, huiuſmodi emolumentis deturpari ſinunt, ſed lege prohibent, ne qui rempublicam gerunt, tali lucro maculentur. Quo modo igitur horreſcere non oportet, ſi tantum regno cœlorum honorem non tribuis, quantum legislatores ſenatui? Sed minus tibi cœlum videtur, quàm terra: nec te pudet talem in hac re excuſationem excogitare. Quid enim irrationabilius inueniri poteſt, quàm vt ſine agro & pluuia & aratro ſeminare contendas? Has ob res omnes qui hanc peſtiferam agriculturam adinuenerunt, zizania metunt, quæ igni æterno tradentur. An forſan viuendi iuſtè modi non inueniuntur? Num ſunt agrorum cultus, gregis pabula, armentorum cuſtodia, manuum operatio, ſolers rerum tuarum cura? Quid inſanis, quid ceſpitas, agricultura ſpinarum occupatus? Sed aduerſantur, inquies, frugibus terræ multa, grando, rubigo, imbres copioſi. Sit ſanè, non tamen tot tantaque illis contraria ſunt, quot fœnori. Quicquid enim accidit, fructui ſolummodo nocet: ſors autem, id eſt ager, ſemper inuiolabilis remanet. In hac verò tua mercatura multi ſortis etiam naufragium pertulerunt, & antequam detrimentum patiantur, continuis curis vexantur. Nunquam enim rebus ſuis iucundè vtitur fœnerator, nec lætatur quoniam habet, ſed quando ſibi fœnus allatum eſt, non tantum gaudet quod additio facta ſit, quàm mœret quòd nondum vſuræ ſortem adæquarunt: ac ideo antequam pernicioſus iſte fœtus perfectior edatur, cogitur alium fœtum producere: ita fœnora in ſortem redire compelluntur, & immaturum ac abortiuum partum parere viperarum. Tales certè iſti fœtus pecuniarum ſunt, vt magis miſerorum animas corrodant, quam illæ feræ aluos parentum ſoleant lacerare. Hæc iniuſtitiæ vincula ſunt, hic faſciculus violentarum commutationum. Do enim, concedoque, inquit, tibi non vt habeas, ſed vt maiora reſtituas: & cùm Deus nolit quod dederis, accipere: *date namque illis*, inquit, *à quibus accipere non ſperatis.*

Deut. 15. b & Luc. 6. e

Luce 6. e & Deut. 15. b

tu

τί λέγεις; τοῦ μείζονος ἀπηλλάγης, οὐ βούλει χρήματα ἀπαιτεῖν· ὑπὲρ δὲ τοῦ ἐλάττονος τοσαύτην ἐπιδείκνυσαι τὴν ἀπανθρωπίαν; οὐχ ὁρᾷς ὅση τῷ πράγματι κεῖται τιμωρία; οὐκ ἀκούεις ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ τοῦτο κεκώλυται; ἀλλὰ τίς τῶν πολλῶν ὁ λόγος; λαβὼν τὸν τόκον, πένητι δίδωμι φησίν. εὐφήμει ἄνθρωπε. οὐ βούλεται τοιαύτας θυσίας ὁ θεός. μὴ σοφίζου τὸν νόμον. βέλτιον μὴ διδόναι πένητι, ἢ ἐντεῦθεν διδόναι. ὅτι τὸ ἐκ δικαίων πόνων συλλεγὲν ἀργύ-
A ριον πολλάκις ποιεῖς εἶναι παράνομον διὰ τὰ πονηρὰ γεννήματα, ὥσπερ ἂν εἴ τις νηδὺν καλὴν ἀναγκάζοι τίκτειν σκορπίους. καὶ τί λέγω τὸν τοῦ θεοῦ νόμον; οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ῥύπον αὐτὸ καλεῖτε. εἰ δὲ οἱ κερδαίνοντες ταῦτα ψηφίζεσθε, ἐννόησον τίνα ὁ θεὸς περὶ ὑμῶν οἴσει τὴν ψῆφον. εἰ δὲ βούλει καὶ τοὺς ἔξωθεν νομοθέτας ἐρέσθαι, ἀκούσῃ ὅτι κἀκείνοις τῆς ἐσχάτης ἀναισχυντίας τὸ πρᾶγμα ἔλεγχος εἶναι δοκεῖ. τοὺς γοῦν ἐν ἀξιώμασιν ὄντας, καὶ εἰς τὴν μεγάλην τελοῦντας βουλήν, ἣν σύγκλητον καλοῦ-
B σιν, οὐ θέμις τοιούτοις κέρδεσι καταισχύνεσθαι· ἀλλὰ νόμος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ὁ τὰ τοιαῦτα ἀπαγορεύων κέρδη. πῶς οὖν οὐκ ἄξιον φρίκης, εἰ μὴ δὲ τοσαύτην ἀπονέμοις τῇ τῶν οὐρανῶν πολιτείᾳ τιμήν, ὅσην τῇ βουλῇ ῥωμαίων οἱ νομοθέται, ἀλλ' ἔλαττον εἶναι τῆς γῆς ὁ οὐρανός· καὶ οὐδὲ αὐτὴν αἰσχύνῃ τοῦ πράγματος τὴν ἀλογίαν; τί γὰρ τούτου γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον, ἀλλ' ἢ ὅτ' ἄν τις χωρὶς γῆς καὶ ὑετοῦ καὶ ἀρότρου βιάζηται σπείρειν; διὰ τοῦτο ζιζάνια θερίζουσι τὰ τῷ πυρὶ παραδιδόμε-
C να, οἱ τὴν πονηρὰν ταύτην ἐπινοήσαντες γεωργίαν. μὴ γὰρ οὐκ εἰσὶ δίκαιαι ἐμπορίαι πολλαί; αἱ τῶν ἀγρῶν· αἱ τῶν ποιμνίων· αἱ τῶν βουκολίων· αἱ τῶν θρεμμάτων· αἱ τῶν χειρῶν· αἱ τῆς ἐπιμελείας τῶν ὄντων; τί μαίνῃ καὶ παραπαίεις, εἰκῇ γεωργῶν ἀκάνθας; ἀλλ' ἔχουσιν ἀποτυχίας οἱ τῆς γῆς καρποί, καὶ χάλαζαν καὶ ἐρυσίβην καὶ ἐπομβρίας; ἀλλ' οὐ τοσαύτας ὅσας οἱ τόκοι. κἂν γὰρ ἔσται ἢ γίνηται τοιαῦτα, περὶ τὴν πρόσοδον ἡ ζημία· τὸ δὲ κεφάλαιον ἕστηκεν, ὁ ἀγρός. ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ
D πολλάκις ἐν τῷ κεφαλαίῳ τὸ ναυάγιον ὑπέμειναν· καὶ πρὸ τῆς ζημίας δὲ ἐν διηνεκεῖ εἰσιν ἀθυμίᾳ. οὐδέποτε γὰρ ἀπολαύει τῶν ὄντων ὁ δανειστής, οὐδὲ εὐφραίνεται ἐπὶ τούτοις· ἀλλ' ὅταν ὁ τόκος εἰσενεχθῇ, οὐ χαίρει ὅτι πρόσοδος γέγονεν, ἀλλὰ λυπεῖται ὅτι οὐδέπω τὸ κεφάλαιον ἔφθασεν ὁ τόκος· καὶ πρὶν ἢ τέλειον τεχθῆναι τὸ κακὸν γέννημα τοῦτο, καὶ αὐτὸ τίκτειν ἀναγκάζει, τοὺς τόκους κεφάλαιον ποιῶν, καὶ βιαζόμενος τὰ ἄωρα καὶ ἀμβλωθρίδια προε-
E νεγκεῖν γεννήματα ἐχιδνῶν. τοιοῦτοι γὰρ οἱ τόκοι τῶν θηρίων ἐκείνων μᾶλλον κατεσθίουσι καὶ σπαράττουσι τὰς τῶν ἀθλίων ψυχάς. τοῦτο σύνδεσμος ἀδικίας· τοῦτο στραγγαλιὰ βιαίων συναλλαγμάτων. δίδωμι γάρ φησιν, οὐχ ἵνα λάβῃς, ἀλλ' ἵνα πλείονα ἀποδῷς. καὶ ὁ μὲν θεὸς, οὔτε τὸ διδόμενον κελεύει λαβεῖν· „δότε γάρ φησι παρ' ὧν οὐ προσδοκᾶτε λαβεῖν· „

σὺ

τὸ γὰρ τοῦ διδομένου πλέον ἀπαιτεῖς, καὶ ὅπερ οὐκ ἔδωκας, τοῦτο ὡς ὀφειλόμενον ἀναγκάζεις καταθεῖναι τὸν εἰληφότα. καὶ σὺ μὲν νομίζεις τὴν οὐσίαν σοι πλεονάζειν ἐντεῦθεν· ἀντὶ δὲ τῆς οὐσίας, τὸ πῦρ ἀνάπτεις τὸ ἄσβεστον. ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, ἐκκόψωμεν τὴν πονηρὰν ὠδῖνα τῶν τόκων, πηρώσωμεν τὰς παρανόμους ὠδῖνας, ἀναξηράνωμεν τὴν ὀλεθρίαν ταύτην γαστέρα, καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ μεγάλα κέρδη διώκωμεν μόνα. τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; ἄκουσον Παύλου λέγοντος· ὅτι μέγας πορισμὸς ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. τοῦτον τοίνυν πλουτῶμεν τὸν πλοῦτον μόνον, ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἀδεῶς ἀπολαύωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ'.

Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;

Οὐκ ἄρα ἀπὸ τῶν γραφῶν τοῦτο ᾔδεσαν· ἀλλ' ἐκεῖνοι αὐτοὺς διεσάφουν, καὶ περιεφέρετο ὁ λόγος οὗτος ἐν τῷ ἀπείρῳ δήμῳ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις ἔλεγε· Μεσσίας ἔρχεται, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. καὶ αὐτοὶ ἠρώτων τὸν Ἰωάννην, Ἠλίας εἶ, ἢ ὁ προφήτης; ἐκράτει μὲν γὰρ [ὅπερ] ἔφην ὁ λόγος, καὶ ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ περὶ τοῦ Ἠλία, οὐχ ὡς ἐχρῆν δὲ παρ' ἐκείνων ἑρμηνευόμενος. αἱ μὲν γραφαὶ δύο λέγουσι τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ταύτην τε τὴν γεγενημένην, καὶ τὴν μέλλουσαν. καὶ ταύτας δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτήριος [πᾶσιν ἀνθρώποις,] παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν. ἰδοὺ ἡ μία. ἄκουσον πῶς καὶ τὴν ἑτέραν δηλοῖ. εἰπὼν γὰρ ταῦτα, ἐπήγαγε· προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ οἱ προφῆται δὲ ἑκατέρας μέμνηνται, τῆς μέντοι μιᾶς τῆς δευτέρας πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἠλίαν ἔσεσθαι· τῆς μὲν προτέρας ἐγένετο Ἰωάννης, ὃν καὶ Ἠλίαν ὁ Χριστὸς ἐκάλει, οὐκ ἐπειδὴ Ἠλίας ἦν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν διακονίαν ἐπλήρου τὴν ἐκείνου. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτω καὶ οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο. ἀλλ' οἱ γραμματεῖς ταῦτα συγχέοντες καὶ διαστρέφοντες τὸν δῆμον, ἐκείνης ἐμνημόνευον μόνης πρὸς τὸν δῆμον τῆς δευτέρας παρουσίας, καὶ ἔλεγον· εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, ἔδει τὸν Ἠλίαν προλαβεῖν. διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ λέγουσι· πῶς οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην πέμψαντες οἱ Φαρισαῖοι ἠρώτων· εἰ σὺ [εἶ] ὁ Ἠλίας; οὐδαμοῦ μνημονεύοντες τῆς προτέρας παρουσίας. τίς οὖν ἡ λύσις ἣν ὁ Χριστὸς ἐπήγαγεν; ὅτι Ἠλίας μὲν ἔρχεται τότε πρὸ τῆς δευτέρας μου παρουσίας· καὶ νῦν δὲ ἐλήλυθεν Ἠλίας, τὸν Ἰωάννην οὕτω καλῶν. οὗτος ἦλθεν Ἠλίας. εἰ δὲ τὸν Θεσβίτην ζητοίης, ἔρχεται. διὸ καὶ ἔλεγεν· Ἠλίας μὲν ἔρχεται, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. ποῖα πάντα; ἅπερ ὁ προφήτης ἔλεγε Μαλαχίας. ἀποστελῶ γὰρ ὑμῖν

Ἠλίαν

tu etiam pluſquam dederis flagitas, & quod nunquam dediſti, illud quaſi debitum exigis: & putas maiorem hinc tibi, atque affatim bonorum copiam præparari, vnde inextinguibilem ardorem ignis tibi incendis: quod ne fiat, huiuſmodi pecuniarum partum excidamus, recludamus hos iniquos parturiendi dolores, exiccemus hunc peſtiferum vterum, & ſequamur illa quæ ſola & magna lucra ſunt. Quæ autem iſta ſint, á Paulo audi, quoniã ma-
A gnus quæſtus eſt pietas cum ſufficientia. His igitur ditemur diuitiis, vt & hîc iucundè viuamus, & futuris bonis fruamur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LVIII. EX CAPITE XVII.

Et interrogauerunt eum diſcipuli eius dicentes: Quid igitur dicunt ſcribæ, quod Heliam oporteat primum venire?

B NON ergo à ſcripturis id ſciebant, ſed quoniam ſcribæ illis declarabant, vulgo hæc opinio ferebatur: quemadmodum & de Chriſto, ideo & Samaritana dicebat: *Meſſias venit, & cum ille venerit, nunciabit nobis hæc omnia:* ab ipſis quoque interrogatus fuit Ioannes, *Heliáſne es tu, aut propheta?* latè namque, vt dixi, hæc de Chriſto & de Helia opinio animos hominum occupauerat, non tamen rectè ab illis hæc interpretabantur. Diuinæ namque ſcripturæ duos aduentus Chriſti teſtantur, quorum alter iam fa-
C ctus eſt, alter verò futurus eſt: quos ſignificauit Paulus, dicens: *Apparuit gratia Dei, ſalutifera omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſeculares cupiditates, modeſtè, iuſtè ac piè viuamus.* Ecce de primo aduentu, audies nunc quomodo & alterum ſignificans ſubiunxit: *Expectantes beatam ſpem, & aduentum magnum Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Sed prophetæ quoque vtriuſque mentionem faciunt, & ſecundi cui præcurſorem Heliam aſſerunt futurum: primi enim Io-
D annes fuit præcurſor, quem etiam Heliam Chriſtus appellabat, non quia Helias eſſet, ſed quoniam miniſterium Heliæ faciebat: nam, ſicut ille ſecundi aduentus præcurſor erit, ſic primi fuit Ioannes. Sed ſcribæ iſta confundentes, & populum peruertentes, ſecundi aduentus ſolummodo recordabantur, & dicebant ad plebem: *Si Chriſtus hic eſſet, Helias veniſſet:* quapropter diſcipuli quoque dicunt, *quare igitur ſcribæ Heliam oportere primum venire aſſerunt?* Hac de cauſa Phariſæi miſerunt ad Ioannem, ac interrogabant, *Heliáſne es tu?*
E nullam prioris aduentus mentionem facientes: quam ſolutionem attulit Chriſtus, quia ſcilicet Helias quidem tunc veniet, ſcilicet ante ſecundum meum aduentum, & nunc iam Helias venit, ipſum Ioannem ita vocans. Si verò Thesbitem quæritis, veniet: ideo dicebat, *Helias quidem veniet, & reſtituet omnia.* Quænam omnia? Quæcunque Malachias propheta dicebat. *Mittam enim vobis*

Heliam

vobis Heliam Thesbitem, ait, *qui reſtituet cor patris ad filiū, ne veniens percutiā terrā penitus.* Vides exactā diligentiā propheticæ prædicationis? Nam quoniā propter miniſterii ſimilitudinē Ioānes quoq; poterat Helias nominari, ne cōfuſio fiat, patriā adſcripſit, Heliā Thesbitē appellans. Ioannes.n.non erat Thesbites. Aliud etiā ſignū addit, dicens: *ne percutiā terrā penitus*: ſecundum atq; terribilē illū aduentū ſignificās: non.n. ad feriendā terrā primò venit. *Nō veni*, ait, *vt mūdū iudicē, ſed vt ſaluē.* A Quod dixit, vt expreſsè ſi- Ioan. 3.b gnificaret ante illū aduentū, quo iudiciū exercetur, Thesbitem eſſe venturū: cauſam quoq; cur venturus ſit docuit. Quænā verò cauſa eſt? Vt Iudæis credere in Chriſtū perſuadeat ne omne illo adueniente penitus perdantur: quam rem ipſe in memoriam reducens, inquit: & reſtituet omnia, incredulitatem videlicet Iudæorum, qui tunc erunt reſidui, ad fidem conuertet. Exquiſitiſſimè autem dictum eſt, qui reſtituet, non filii cor ad patrem, ſed patris ad filiū. Iudæorum enim filii apoſtoli erant, ad quorum dogmata pectora patrum, id eſt, Iudæorum ge- B neris mentem cōuertet. *Dico autem vobis, Helias iam venit, & non cognouerunt eum. ſed fecerunt in eo quæcunq; voluerunt: ſic filius hominis paſſurus eſt ab ipſis. Tunc intellexerunt diſcipuli quòd de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.* Nā & ſi nec ſcribæ, nec ſcripturæ id dixerunt, tamen quoniam acutiores & attentiores facti ſunt, citò illud intellexerunt, & maximè quia iā antè dixerat, Ipſe eſt Helias qui Sup. 11.d vēturus erat. Hoc loco autē quod iā venerit, & rurſus quod Helias veniet, & reſtituet omnia. Sed ne turberis, neq; in ſermone vllū eſſe erro- C rē putes, ſi modo quidē venturū eſſe, modo verò iā veniſſe dixerit: ambo enim hæc vera ſunt. Quando.n.dicit, *Helias quidem veniet, & reſtituet omnia*: ipſum Heliam dicit; & eam quæ tunc futura eſt Iudæorum conuerſionem. Quum verò dicebat, *ipſe eſt qui venturus erat*, ipſum Ioannē propter miniſterii ſimilitudinē Heliā vocabat. Nā & prophetæ vnūquemq; ex approbatis regibus Dauid appellabāt: & Iudęos propter morū deprauationē Sodomorū principes & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut.n. ille ſecundi aduentus, ita iſte primi præcurſor fuit quamuis D & illa de cauſa Heliæ nomine Ioannē appellet, vt & valde ſe veteri ſcripturę concordē, & hunc aduentum prædicatione prophetæ confirmari oſtēdat, ac ideo ſubiecit: *Iam venit, & non cognouerunt eū, ſed fecerunt ei quæcunq; voluerunt.* Quid eſt, quæcunq; voluerūt? In vincula coniecerūt, contumeliis affecerūt, occiderūt, caput diſco portarunt: ſic & filius hominis paſſurus eſt ab ipſis. Opportunè iterū de paſſione ſua facit mētionē, partim à Ioānis paſſione dolorē eorū mitigans, partim quia mirabilia ſigna confeſtim E operatus eſt. Inuenies enim ſæpius, ſi diligentius obſeruaueris, quādocunq; de paſſione ſua locutus eſt, & antè & pòſt illico miraculosè ipſum egiſſe. *Tūc demū, incepit oſtendere, quoniam oporteret eum abire in Hierosolymam, & multa pati.*

ἠλίαν τὸν θεσβίτην, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν, μὴ ἐξελθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην. εἶδες ἀκρίβειαν προφητικῆς ῥήσεως; ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἰωάννην ἠλίαν ἐκάλεσεν ὁ χριστὸς, διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας, ἵνα μὴ νομίσῃς τοῦτο καὶ τὸν διὰ τοῦ προφήτου λέγεσθαι νῦν, προσέθηκεν αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα εἰπὼν, τὸν θεσβίτην. ἰωάννης [δὲ] θεσβίτης οὐκ ἦν. καὶ ἕτερον δὲ μετὰ τούτου τεκμήριον τίθησι λέγων· μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην, τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐμφαίνων τὴν φοβεράν. A τῇ γὰρ προτέρᾳ, οὐκ ἦλθε πατάξαι τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἦλθον φησὶν, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. δηλῶν τοίνυν ὅτι πρὸ ἐκείνης ἔρχεται ὁ θεσβίτης τῆς τὴν κρίσιν ἐχούσης, τοῦτο εἴρηκε· καὶ τὴν αἰτίαν δὲ ὁμοῦ διδάσκει τῆς παρουσίας αὐτοῦ. τίς δὲ ἡ αἰτία; ἵνα ἐλθὼν πείσῃ πιστεῦσαι τοὺς ἰουδαίους τῷ χριστῷ, καὶ μὴ πάντες ἄρδην ἀπόλωνται προσερχομένου. διὸ δὴ καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην αὐτοὺς παραπέμπων τὴν μνήμην, φησί· καὶ ἀποκαταστήσει πάντα· τουτέστι, διορθώσει τὴν ἀπιστίαν τῶν ἰουδαίων τῶν τότε εὑρισκομένων. B διὸ καὶ σφόδρα ἀκριβέστατα εἴρηκεν. οὐ γὰρ εἶπεν, ἀποκαταστήσει καρδίαν υἱοῦ πρὸς πατέρα, ἀλλὰ πατρὸς πρὸς υἱόν. ἐπειδὴ γὰρ πατέρες ἦσαν τῶν ἀποστόλων οἱ ἰουδαῖοι, τοῦτο λέγει, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐτῶν, τουτέστι τῶν ἀποστόλων, τὰς καρδίας τῶν πατέρων, τουτέστι τοῦ γένους τῶν ἰουδαίων τὴν διάνοιαν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν [ἐν] αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν, ὅτι περὶ ἰωάννου εἶπεν αὐτοῖς. καίτοι οὔτε οἱ γραμματεῖς τοῦτο εἶπον, οὔτε αἱ γρα- C φαί· ἀλλ' ἐπειδὴ λοιπὸν ὀξύτεροι ἐγένοντο καὶ προσεκτικώτεροι πρὸς τὰ λεγόμενα, ταχέως συνίεσαν. πόθεν δὲ ἔγνωσαν τοῦτο οἱ μαθηταί; ἤδη προειρήκει αὐτοῖς, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ἐνταῦθα δὲ, ὅτι ἦλθε· καὶ πάλιν, ὅτι ἠλίας ἔρχεται καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῇς, μηδὲ πεπλανῆσθαι τὸν λόγον νομίσῃς, εἰ ποτὲ μὲν αὐτὸν ἥξειν, ποτὲ δὲ ἐληλυθέναι ἔφη. πάντα γὰρ ἀληθῆ ταῦτα. ὅτ' ἂν μὲν γὰρ εἴπῃ, ὅτι ἠλίας μὲν ἔρχεται καὶ ἀποκαταστήσει πάντα, αὐτὸν ἠλίαν φησὶ καὶ τὴν τότε ἐσομένην τῶν ἰουδαίων ἐπιστροφήν· ὅτ' ἂν δὲ εἴπῃ, ὅτι ὁ μέλλων D ἔρχεσθαι, κατὰ τὸν τρόπον τῆς διακονίας [τὸν] ἰωάννην ἠλίαν καλεῖ. καὶ γὰρ οἱ προφῆται ἕκαστον τῶν εὐδοκίμων βασιλέων δαβὶδ ἐκάλουν, καὶ τοὺς ἰουδαίους ἄρχοντας σοδόμων, καὶ υἱοὺς αἰθιόπων, ἀπὸ τῶν τρόπων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τῆς δευτέρας ἔσται παρουσίας, οὕτως οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο πρόδρομος. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἠλίαν αὐτὸν ὀνομάζει πανταχοῦ, ἀλλ' ἵνα δείξῃ σφόδρα αὐτὸν τῇ παλαιᾷ συμβαίνοντα, καὶ κατὰ προφητείαν καὶ ταύτην παρουσίαν οὖσαν. διὸ καὶ ἐπάγει πάλιν, ὅτι ἦλθε καὶ οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν εἰς αὐτὸν πάντα ὅσα ἠθέλησαν. ἐνέβαλον εἰς δε- E σμωτήριον, ὕβρισαν, ἀπέκτειναν, ἤνεγκαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακος· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. ὁρᾷς πῶς πάλιν εὐκαίρως αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει τοῦ πάθους, ἀπὸ τοῦ πάθους [τοῦ] ἰωάννου πολλὴν αὐτοῖς προξενῶν τὴν παραμυθίαν; καὶ οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ θαύματα εὐθέως ἐργάσασθαι μεγάλα. καὶ γὰρ ἡνίκα ἂν περὶ τοῦ πάθους διαλέγηται, εὐθέως θαυματουργεῖ, καὶ μετὰ τοὺς λόγους, καὶ πρὸ τῶν λόγων τούτων, καὶ πολλαχοῦ τοῦτο παρατηρήσαντα ἔστιν εὑρεῖν. τότε γοῦν, φησὶν, ἤρξατο δεικνύειν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ πολλὰ παθεῖν.

τότε.πῶς

τότε. πότε; ὅτι ὡμολογήθη Χριστὸς καὶ υἱὸς εἶναι τοῦ Θεοῦ. πάλιν ἐν τῷ ὄρει, ὅτι τὴν θαυμαστὴν αὐτοῖς ἔδειξεν ὄψιν, καὶ περὶ τῆς δόξης αὐτοῦ διελέχθησαν οἱ προφῆται, ἀνεμίμνησκεν αὐτοὺς τοῦ πάθους. εἰπὼν γὰρ τὴν κατὰ Ἰωάννην ἱστορίαν, ἐπήγαγεν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ᾽ αὐτῶν. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν, ὅτι τὸν δαίμονα ἐξέβαλεν, ὃν οὐκ ἴσχυσαν οἱ μαθηταὶ ἐκβαλεῖν. καὶ γὰρ καὶ τότε, ἀναστρεφομένων αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, φησὶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ [ἐν] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. τοῦτο δὲ ἐποίει, τῷ μεγέθει τῶν θαυμάτων τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης ὑποτεμνόμενος, καὶ παντὶ τρόπῳ αὐτοὺς παραμυθούμενος, ὥσπερ καὶ ἐνταῦθα τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου Ἰωάννου πολλὴν αὐτοῖς παρεῖχε τὴν παράκλησιν. εἰ δὲ λέγοι τις, τίνος ἕνεκεν μὴ καὶ νῦν τὸν Ἠλίαν ἀναστήσας ἔπεμψεν, εἴγε τοσαῦτα αὐτοῦ μαρτυρεῖ τῇ παρουσίᾳ [τὰ] ἀγαθά; ἐροῦμεν ὅτι καὶ νῦν τὸν Χριστὸν νομίζοντες Ἠλίαν εἶναι, οὐκ ἐπίστευον αὐτῷ. Οἱ μὲν γάρ φησιν Ἠλίαν σε λέγουσιν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν. καὶ Ἰωάννου δὲ καὶ Ἠλίου οὐδὲν ἦν τὸ μέσον, ἢ ὁ χρόνος μόνος. πῶς οὖν τότε πιστεύσουσι, φησί; καὶ γὰρ ἀποκαταστήσει πάντα· οὐ διὰ τὸ γνώριμος εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ διατεθῆναι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπὶ πλεῖον τοῦ Χριστοῦ τὴν δόξαν, καὶ [πρὸς] πᾶσιν εἶναι τοῦ ἡλίου φανερωτέραν. ὅταν οὖν τοσαύτης προλαβούσης ὑπολήψεως καὶ προσδοκίας ἔλθῃ ἐκεῖνος τὰ αὐτὰ κηρύττων τούτῳ, καὶ ἀναγγέλλων καὶ αὐτὸς τὸν Ἰησοῦν, εὐκολώτερον δέξονται τὰ λεγόμενα. ὅταν δὲ εἴπῃ, οὐκ ἔγνωσαν αὐτὸν, καὶ ὑπὲρ τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν ἀπολογεῖται. καὶ οὐ ταύτῃ αὐτοὺς μόνον παραμυθεῖται, ἀλλὰ καὶ τῷ δεῖξαι ἀδίκως παρ᾽ αὐτῶν πάσχοντα ἅπερ πάσχει. καὶ τῷ τὰ λυπηρὰ δύο συγκαλύψαι σημείοις, τῷ τε ἐν τῷ ὄρει, καὶ τῷ μέλλοντι γίνεσθαι. ταῦτα δὲ ἀκούσαντες, οὐκ ἐρωτῶσιν αὐτὸν πότε ἔρχεται Ἠλίας, ἢ τῇ ἀθυμίᾳ πιεζόμενοι τοῦ πάθους, ἢ δεδοικότες. πολλαχοῦ γὰρ ὅταν ἴδωσι μὴ βουλόμενόν τι σαφῶς εἰπεῖν, σιγῶσι λοιπόν. ὅτι γοῦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ διατριβόντων εἶπε, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, ἐπήγαγε· [καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.] ὁ Μάρκος μὲν, ὅτι ἠγνόουν τὸ ῥῆμα καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι· ὁ Λουκᾶς δὲ, ὅτι ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτὸ, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι περὶ τοῦ ῥήματος. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων· κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει. πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, [καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ.] καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. τοῦτον τὸν ἄνθρωπον σφόδρα ἀσθενοῦντα κατὰ [τὴν] πίστιν δείκνυσιν ἡ γραφή. καὶ ἐκ πολλῶν τοῦτο δῆλον· ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν, τῷ πιστεύοντι πάντα δυνατά· ἐκ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν τὸν προσελθόντα, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ· καὶ ἐκ τοῦ τὸν Χριστὸν κελεῦσαι τῷ δαίμονι μηκέτι εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν· καὶ ἐκ τοῦ πάλιν εἰπεῖν τὸν ἄνθρωπον τῷ Χριστῷ, εἰ δύνασαι. καὶ εἰ ἡ ἀπιστία αὐτοῦ γέγονεν αἰτία, φησὶ, τοῦ μὴ ἐξελθεῖν τὸν δαίμονα, τί τοῖς μαθηταῖς ἐγκαλεῖ; δεικνὺς ὅτι δυνατὸν αὐτοῖς καὶ χωρὶς τῶν προσαγόντων μετὰ πίστεως πολλαχοῦ θεραπεῦσαι. ὥσπερ γὰρ ἤρκει πολλάκις ἡ τοῦ προσιόντος πίστις εἰς τὸ καὶ παρ᾽ ἐλαττόνων λαβεῖν

Tunc iſtud quando ſignificat? quando prædicatus fuit Chriſtus, & filius eſſe Dei, quando in monte mirabilem eis viſionem oſtendit, & de gloria ipſius prophetas colloquentes apoſtoli viderunt, tunc apertius de paſſione prædixit. Poſteaquam enim Ioannis hiſtoriam narraſſet, ſubiunxit, *Sic & filius hominis paſſurus eſt ab ipſis*: deinde poſt paululum eiecto dæmone, quem diſcipuli expellere non potuerunt. *Cùm enim in Galilæam reuerterentur, dixit eis Ieſus*, inquit,
A *tradendus eſt filius hominis in manus peccatorum hominum, & interficient eum. & in tertia die reſurget.* (Marc. 8. d) Hoc autem faciebat, vt magnitudine miraculorum magnitudinem doloris minueret, & ſolamen omnimodo ipſis præberet, vt hic ex memoria Ioannis eos conſolatus eſt. Si autem quiſpiam roget, ſi tot tantaq; aduentu Heliæ bona futura teſtatur, cur ipſum modo non miſit? Quia certè quamuis Chriſtum Heliam eſſe putarent, non crediderunt tamen ei. Alii enim, inquit, te Heliam eſſe dicunt, alii Hieremiam, (Sup. 16. b) & inter Ioannem & Heliam præ-
B ter temporum ſpacia nihil intereſt. Quomodo igitur tunc credituri ſunt, inquies? ſiquidem Helias cuncta reſtituet, non modo ſanè quia notus, verum etiam quoniam vſque ad illum diem amplior magis, atq; amplior gloria Chriſti ſolaribus iam radiis erit fulgentior: ad quæ omnia cùm prædicatio illius accedat, ad Chriſti fidem impellens, facillimè ſuſcipient. Cùm autem dicat: *Et non cognouerunt eum*: excuſare illos videtur: & partim quia iniuſtè paſſurus ab ipſis eſt, diſcipulos cõſolatur: partim quia ſignis
C duobus dolorem obruit, altero iam in monte facto, altero iam futuro. Cùm verò hæc audiſſent, aut mœrore paſſionis preſſi, aut interrogare veriti, quando venturus ſit Helias, non quæſierunt. Frequenter enim quando vident ipſum nolle quidpiam aperte dicere, tunc tacent. Quum itaque illis in Galilæa commorantibus dixiſſet tradendum eſſe filium hominis, & interficient eum: ſubiunxit, valde illos doluiſſe. Marcus autem dicit, quia ignorabant hoc verbum, & interrogare verebantur. (Marc. 9. a) Et Lucas, quia occultatum fuit ab ipſis hoc ver-
D bum, ne ſentirent illud, & interrogare de hoc timebant. (Luc. 9. c) *Cùm veniſſent autem ad turbam, acceſſit ad eum homo genua flectens ante eum, & dicens: Domine, miſerere filio meo, quoniam lunaticus eſt, & malè patitur. Sæpius enim cadit in ignem, & crebro in aquam, & attuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt eum curare.* Valde hunc hominem infirmum in fide ſcriptura oſtendit, quod multis manifeſtum eſt; vel quia Chriſtus dixit, omnia eſſe credenti poſſibilia: (Marc. 9. d) vel quia ille dicebat, iuua incredulitatem meam: (Ibidem)
E vel quia iuſſum à CHRISTO dæmoni fuit, ne amplius in eum intraret: vel quia rurſus ille CHRISTO dicebat, ſi potes. Cæterùm ſi hominis illius infidelitate factum eſt ne demonium exiret, quare diſcipulos criminatur? Vt oſtendat quòd etiam abſque fide adducentium curare poterant. Nam quemadmodum petentis fides à minoribus miracula elicuit:

εἰ δὲ σεληνιαζόμενον καλεῖ, μηδὲν θορυβηθῇς. τοῦ γὰρ πατρὸς τοῦ δαιμονῶντός ἐστιν ἡ φωνή. πῶς οὖν φησὶ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι σεληνιαζομένους πολλοὺς ἐθεράπευσεν; ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας αὐτοὺς καλῶν. ὁ γὰρ δαίμων ἐπὶ διαβολῇ τοῦ στοιχείου καὶ ἐπιτίθεται τοῖς ἁλοῦσι, καὶ ἀνίησιν αὐτοὺς κατὰ τοὺς τῆς σελήνης δρόμους. οὐχ ὡς ἐκείνης ἐνεργούσης· ἄπαγε· ἀλλ' αὐτὸς τοῦτο κακουργῶν, εἰς τὴν τοῦ στοιχείου διαβολήν. διὸ καὶ πεπλανημένη περὶ τοῖς ἀνοήτοις ἐκράτησε δόξα, καὶ οὕτω τοὺς τοιούτους δαίμονας ἀπατώμενοι. οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦτο ἀληθές. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτῷ κατ' ἰδίαν, ἠρώτησαν αὐτὸν τίνος ἕνεκεν οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτοὶ τὸ δαιμόνιον ἐκβαλεῖν; ἐμοὶ δοκοῦσιν ἀγωνιᾷν καὶ δεδοικέναι, μή ποτε τὴν χάριν ἣν ἐπιστεύθησαν ἀπώλεσαν. ἔλαβον γὰρ ἐξουσίαν κατὰ δαιμόνων ἀκαθάρτων. διὸ καὶ ἐρωτῶσι κατ' ἰδίαν αὐτῷ προσελθόντες, οὐκ αἰσχυνόμενοι. εἰ γὰρ τὸ ἔργον ἐξήλεγξε καὶ ἠλέγχθησαν ἄν, περιττὸν ἦν αἰσχύνεσθαι λοιπὸν τὴν διὰ τῶν λόγων ὁμολογίαν· [ἀλλ'] ἐπειδὴ περὶ ἀπορρήτου καὶ μεγάλου πράγματος ἤμελλον ἐρωτᾷν. τί οὖν ὁ Χριστός; διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν φησίν. ἐὰν γὰρ ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. εἰ δὲ λέγεις, ποῦ ὄρος μετέθηκαν; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι πολλῷ μείζονα ἐποίησαν, μυρίους νεκροὺς ἀναστήσαντες. οὐδὲ γὰρ ἴσον ὄρος μεταστῆσαι, καὶ θάνατον ἀπὸ σώματος κινῆσαι. λέγονται δὲ μετ' ἐκείνους [ὡς] ἅγιοί τινες ἐκείνων ἐλάττους πολλῷ, [εἰ] καὶ ὄρη χρείας καλεσάσης μετατεθῆναι, μετέθησαν. ὅθεν δῆλον ὡς καὶ οὗτοι μετέθεσαν ἄν, καλούσης χρείας. εἰ δὲ τότε οὐκ ἐγένετο χρεία, μὴ ἐγκάλει. ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς οὐκ εἶπεν, ὅτι μεταστήσετε πάντως· ἀλλ' ὅτι δυνήσεσθε καὶ τοῦτο. εἰ δὲ οὐ μετέστησαν, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ ἠδυνήθησαν· πῶς γὰρ τὰ μείζονα δυνηθέντες; ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐβουλήθησαν, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι χρείαν. εἰκὸς δὲ καὶ γεγενῆσθαι τοῦτο καὶ μὴ γεγράφθαι. οὐδὲ γὰρ πάντα ἃ ἐθαυματούργησαν ἐγράφη. τότε μέντοι ἀτελέστεροι πολλῷ διέκειντο. τί οὖν; οὐδὲ ταύτην τὴν πίστιν εἶχον τότε; οὐκ εἶχον. οὐδὲ γὰρ ἀεὶ οἱ αὐτοὶ ἦσαν· ἐπεὶ καὶ Πέτρος νῦν μὲν μακαρίζεται, νῦν δὲ ἐπιτιμᾶται· καὶ οἱ λοιποὶ δὲ εἰς ἄνοιαν σκώπτονται παρ' αὐτοῦ, ὅτι οὐ συνῆκαν τὸν περὶ τῆς ζύμης λόγον. συνέβη δὲ καὶ τότε τοὺς μαθητὰς ἀσθενῆσαι· ἀτελέστερον γὰρ διέκειντο πρὸ τοῦ σταυροῦ. πίστιν δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν τῶν σημείων. καὶ σινάπεως μέμνηται, τὴν ἄφατον αὐτῆς δηλῶν δύναμιν. εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρὸν εἶναι δοκεῖ τὸ σίναπι, ἀλλὰ τῇ δυνάμει πάντων ἐστὶ σφοδρότερον. δεικνὺς τοίνυν ὅτι καὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς γνησίας πίστεως μεγάλα δύναται, ἐμνήσθη τοῦ σινάπεως. καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄρη προσέθηκε, καὶ περαιτέρω προέβη. οὐδὲν γάρ φησιν ἀδυνατήσει ὑμῖν. σὺ δὲ κἀνταῦθα αὐτῶν θαύμασον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τοῦ πνεύματος τὴν ἰσχύν. τὴν μὲν φιλοσοφίαν, ὅτι οὐκ ἔκρυψαν αὐτῶν τὸ ἐλάττωμα· τοῦ δὲ πνεύματος τὴν ἰσχὺν, ὅτι τοὺς οὐδὲ κόκκον σινάπεως ἔχοντας, οὕτω κατὰ μικρὸν ἐνήγαγεν, ὡς ποταμοὺς καὶ πηγὰς ἐν αὐτοῖς πίστεως ἀναδοῦναι. τὸ δὲ γένος τοῦτο οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ [προσέθηκε], τὸ τῶν δαιμόνων ἅπαν, οὐ τὸ τῶν σεληνιαζομένων λέγων μόνον.

turberis autem ſi lunaticus eſt appellatus: patris enim dæmoniaci hæc vox fuit. Cæterùm & Euangeliſta multos lunaticos curatos fuiſſe alibi ait, à communi omnium conſuetudine ipſos nominans: vt enim elemento illi, ac luminari dæmones detrahant, ſecundum lunares curſus aggrediuntur, & remittunt homines. Vnde hæc falſa opinio apud multos conualuit, quod luna varietate ſui curſus operetur: quod minimè verum eſt. *Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecreto, & dixerunt: Quare nos non potuimus eiicere illum?*
A Timuiſſe mihi videtur apoſtoli, ne conceſſam ſibi gratiam amiſerint: data enim ſibi aduerſus immundos ſpiritus poteſtas fuit, quare ſeorſum accedentes interrogare nō verecundantur. Nam ſi reipſa potentia eorum fuiſſet redarguta, cur puduiſſent verbis cōfiteri quod opere apparebat? Seorſum autem & remotis arbitris faciunt, quoniā de arcana & magna re quæſituri erant. Quid igitur Chriſtus? *Propter incredulitatem veſtram, ait. Si enim habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic:*
B *tranſi hinc, & tranſibit: & nihil impoſſibile vobis erit.* Si verò quiſpiam dicet, & quādo montes tranſtulerunt? Reſpondebimus, quia multò maiora fecerunt: multos enim mortuos excitauerunt: æquale quippe non eſt, montes tranſponere, & animam hominis reuocare. Dicunt autē nonnulli, poſtea quoſdā ſanctitate illis multo minores, id re poſtulante feciſſe. Vnde patet, quia ſi opus fuiſſet, montes quoque tranſtuliſſent: ideo non dixit, tranſponetis omnino montes, ſed tranſponere poteritis: ſi autē non fecerunt, non eſt argumētum impotentiæ. Maiora enim
C ab ipſis facta non ignoramus, ſed quoniam res non poſtulauerat, noluerunt: quamuis poſſit etiam aliquid tale factum eſſe, & non ſcriptum. Non enim omnia miracula ſanctorum conſcripta ſunt. Nonne igitur, inquies, tantam fidem tunc habebant? Non certè. Ita enim imperfectiores erant, vt non ſemper idem eſſent: vnde Petrus quoque modo beatificatur, modò increpatur: & reliqui de inſcitia caſtigantur, cùm ſermonem de fermento non intellexerint. Sic ergo & nunc ex
D imperfectione ipſorum accidit, vt maiore infirmitate languerent, quod ſæpius ante crucem patiebantur: fidem autem hic ſignorum dicit, & ſinapis meminit, cuius maxima virtus eſt. Nam cùm minimæ ſit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior eſt. Vt igitur oſtenderet ſinceræ fidei minimum ingentia poſſe, ſinapis mentionem fecit: neque hic ſtetit, ſed montes addidit, & vlterius progreſſus, nihil (inquit) vobis erit impoſſibile. Tu verò & diſcipulorum philoſophiam, qui ſuam impotentiam non occultarunt, & Spiri-
E tus ſancti virtutem admirare, qui paulatim homines, vt granum quidem ſinapis fidem habentes, ſic in ſumma erexit, vt largos fluuios, & copioſos fidei fontes egererent. *Genus autem hoc, inquit, non eiicitur niſi per orationem & ieiunium.* Vniuerſum dæmonum genus, non lunaticorum ſolummodo intellexit.

Act. 20. b

ὁρᾷς πῶς

Et vide quomodo iam in ipſis ieiunii ſemina iecit: nec mihi ea quæ rara ſunt dicas, quod ſcilicet abſque ieiunio eiecti dæmones aliquando fuerint: ſi enim vnus aut alter ſic expulit, impoſſibile tamen eſt, ſi quis id patitur, & in delitiis viuit, ab hoc furore liberari: huiuſmodi enim morbo laborantibus ieiunio maximè opus eſt. Sed ſi fide opus eſt, inquies, cur ieiunare oportet? quia vnà cum fide non paruas vires affert ieiunium. Cumque maioris philoſophiæ ſingulare opus ſit, angelum ex homine facilè reddit, & virtutibus incorporeis mirum in modum reluctatur, quamuis non ieiunio ſolùm, ſed oratione quoque ac multo magis oratione opus ſit. Expende igitur, quæſo, quot quantáque bona ex vtriſq; iunctis emanent. Qui enim orat, & ieiunat vt oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis non indiget, nunquam fiet auarus: & qui non eſt auarus, pronior ſemper ad miſericordiam erit. Qui ieiunat, leuior eſt, & vigilanter orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam ſuam humilians, facilè Deum placat: idcirco & apoſtoli ferè ſemper ieiunabant. Qui orans ieiunat, binas poſſidet alas quibus ventos ipſos volando præteruehitur: non enim oſcitat, nec extenditur, nec torpet orando, quæ multi patiuntur: ſed igne ardentior, & terra ſuperior eſt, quare terribilis hoſtis dæmonibus redditur. Nihil enim eſt homine probè orante potentius. *Luc. 18. a* Nam ſi mulier crudelem iudicem, qui nec Deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit: multò magis propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhærens ventrem ſuperat, & delitias ſpernit. Si verò imbecillis corpore ieiunare ſemper non potes, non eris tamen ad orandum infirmus, neque ad contemnendas ventris delitias inualidus. Ieiunare quidem non potes, ſed non viuere in delitiis potes: quod ſanè paruum non eſt, nec magno interuallo à ieiunio diſtat. Sed ſufficit etiam hoc diaboli furorem deprimere, cui nemo magis amicus eſt, quàm qui delitiis & ebrietate maculatur: hic enim fons, hæc mater, atque origo vitiorum omnium eſt: hac via olim Hebræos in cultum diabolus idolorum iniecit, hac iniquos amores Sodomitarum inflammauit: hæc enim ait, iniquitas eſt Sodomæ, in copia & plenitudine panis luxuriabantur: hac denique via mille alii gehennæ traditi periere. Quid enim delitiarum hæc fœditas mali non inducit? ſues ex hominibus facit, immo verò etiam ſuibus multò deteriores. Sus enim in luto voluitur, & ſtercore nutritur: hic verò abominabilem magis ſibi menſam conſtruit, iniquas commixtiones cogitans, & amores nefarios: hic nullo certè à dæmoniaco diſcrimine ſeparatur: impudens enim & furioſus pariter eſt: & dæmoniacum quidem omnes miſeramur, hunc verò auerſamur, & odimus. Quid ita? quia ſponte furorem ſibi attrahit: & os, oculos, nares, cætera ſimpliciter ſenſuum inſtrumenta amariſſimas voluptatis conficit cloacas.

Quod

ὁρᾷς πῶς αὐτοῖς ἤδη τὸν περὶ [τῆς] νηστείας καταβάλλεται λόγον; μὴ γάρ μοι ἀπὸ τῶν σπανιζόντων λέγε, ὅτι τινὲς καὶ χωρὶς νηστείας ἐξέβαλον. εἰ γὰρ καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμώντων τοῦτο ἂν εἴποι τις ἑνὸς ἢ καὶ δευτέρου· ἀλλὰ τὸν πάσχοντα ἀμήχανον τρυφῶντα ἀπαλλαγῆναι τῆς μανίας ταύτης. δεῖ γὰρ μάλιστα τοῦ πράγματος τούτου τῷ τὰ τοιαῦτα νοσοῦντι. καὶ μὴν εἰ πίστεως χρεία φησὶ, τί δεῖ νηστείας; ὅτι μετὰ τῆς πίστεως κἀκεῖνο οὐ μικρὰν A εἰσάγει τὴν ἰσχύν. φιλοσοφίαν γὰρ πολλὴν ἐντίθησι, καὶ ἄγγελον ἐξ ἀνθρώπου κατασκευάζει, καὶ ταῖς ἀσωμάτοις δυνάμεσι πυκτεύει· ἀλλ' οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ δεῖ καὶ εὐχῆς καὶ πρώτης τῆς εὐχῆς. ὅρα γοῦν πόσα ἀγαθὰ ἐξ ἀμφοτέρων γίνεται. ὁ γὰρ εὐχόμενος ὡς χρὴ καὶ νηστεύων, οὐ πολλῶν δεῖται· ὁ δὲ πολλῶν μὴ δεόμενος, οὐκ ἂν γένοιτο φιλοχρήματος· ὁ μὴ φιλοχρήματος, καὶ πρὸς ἐλεημοσύνην ἐπιτηδειότερος. ὁ νηστεύων κοῦφός ἐστι καὶ ἐπτερωμένος, καὶ μετὰ νήψεως εὔχεται, καὶ τὰς ἐπιθυμίας σβέννυσι τὰς πονηρὰς, καὶ B ἐξιλεοῦται τὸν θεὸν, καὶ ταπεινοῖ τὴν ψυχὴν ἐπαιρομένην. διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀεὶ σχεδὸν ἐνήστευον. ὁ εὐχόμενος μετὰ νηστείας, διπλᾶς ἔχει τὰς πτέρυγας καὶ τῶν ἀνέμων αὐτῶν κουφοτέρας. οὐδὲ γὰρ χασμᾶται καὶ διατείνεται καὶ ναρκᾷ εὐχόμενος, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί. ἀλλ' ἔστι πυρὸς σφοδρότερος καὶ τῆς γῆς ἀνώτερος. διὸ καὶ μάλιστα ὁ τοιοῦτος, τοῖς δαίμοσιν ἐχθρὸς καὶ πολέμιος. οὐδὲν γὰρ ἀνθρώπου γνησίως εὐχομένου δυνατώτερον. εἰ γὰρ γυνὴ ὠμὸν ἕνα ἄρχοντα, καὶ οὔτε τὸν θεὸν φοβούμενον, C οὔτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον ἴσχυσεν ἐπικάμψαι, πολλῷ μᾶλλον τὸν θεὸν ἐπισπάσεται ὁ συνεχῶς αὐτῷ προσεδρεύων, καὶ γαστρὸς κρατῶν, καὶ τρυφὴν ἐκβάλλων. εἰ δὲ ἀσθενές σοι τὸ σῶμα ὥστε νηστεύειν διηνεκῶς, ἀλλ' οὐκ εἰς εὐχὴν ἀσθενὲς, οὐδὲ πρὸς ὑπεροψίαν γαστρὸς ἄτονον. εἰ γὰρ καὶ νηστεύειν οὐ δύνασαι, ἀλλὰ μὴ τρυφᾶν δύνασαι. οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο, οὐδὲ πολὺ νηστείας ἀπέχον· ἀλλ' ἱκανὸν μὲν καὶ τοῦτο, καταστεῖλαι τὴν τοῦ διαβόλου μανίαν. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως ἐκείνῳ τῷ δαίμονι φίλον, ὡς τρυφὴ D καὶ μέθη. ἐπειδὴ καὶ πηγὴ καὶ μήτηρ ἐστὶν ἁπάντων τῶν κακῶν. διὰ ταύτης γοῦν ποτὲ τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς εἰδωλολατρείαν ἐνέβαλε· διὰ ταύτης τοὺς Σοδομίτας εἰς παρανόμους ἀνῆψεν ἔρωτας. τοῦτο γάρ φησι τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐν πλησμονῇ ἄρτων [καὶ εὐθηνίαις] ἐσπατάλων. διὰ ταύτης μυρίους ἑτέρους ἀπώλεσε, καὶ τῇ γεέννῃ παρέδωκε. τί γὰρ οὐκ ἐργάζεται κακὸν ἡ τρυφή; χοίρους ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖ, καὶ χοίρων χείρους. ὁ μὲν γὰρ χοῖρος βορβόρῳ ἐγκαλινδεῖται καὶ κόπρῳ τρέφεται· οὗτος δὲ E ἐκείνης βδελυκτοτέραν σιτεῖται τράπεζαν, μίξεις ἐπινοῶν ἀθέσμους καὶ παρανόμους ἔρωτας. ὁ τοιοῦτος οὐδὲν δαιμονῶντος διενήνοχεν· ὁμοίως γὰρ ἀναισχυντεῖ καὶ μαίνεται. καὶ τὸν μὲν δαιμονῶντα, κἂν μὲν ἐλεοῦμεν· τοῦτον δὲ ἀποστρεφόμεθα καὶ μισοῦμεν. τί δή ποτε; ὅτι αὐθαίρετον ἐπισπᾶται μανίαν, καὶ τὸ στόμα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ῥῖνας, καὶ πάντα ἁπλῶς καταγώγια ὀχετοῦ καὶ ἀμάρας ἐργάζεται.

εἰ δὲ

εἰ δὲ καὶ τὰ ἔνδον ἴδοις, ὄψει καὶ τὴν ψυχὴν καθάπερ
ἔν τινι χειμῶνι καὶ κρυμῷ πεπηγυῖαν καὶ ναρκῶσαν, καὶ
μηδὲν τὸ σκάφος ὠφελῆσαι δυναμένην διὰ τὴν τοῦ
χειμῶνος ὑπερβολήν. αἰσχύνομαι εἰπεῖν ὅσα ἀπὸ
τρυφῆς πάσχουσι [καὶ] ἄνδρες καὶ γυναῖκες κακά· τῷ δὲ
αὐτῶν συνειδότι καταλείπω, τῷ πάντα ἀκριβέστερον εἰδότι.
τί δὲ αἴσχιον γυναικὸς μεθυούσης ἢ ἁπλῶς περι-
φερομένης; ὅσῳ γὰρ ἀσθενέστερον τὸ σκεῦος, τοσούτῳ
πλέον τὸ ναυάγιον, ἄντε ἐλευθέρα ᾖ, ἄντε δούλη. ἡ μὲν
γὰρ ἐλευθέρα, ἐν μέσῳ τῷ θεάτρῳ τῶν δούλων ἀσχημο-
νεῖ· ἡ δὲ δούλη πάλιν ὁμοίως μεταξὺ τῶν δούλων,
καὶ παρασκευάζουσι τοῦ θεοῦ τὰ δῶρα βλασφημεῖσθαι
παρὰ τῶν ἀνοήτων. πολλῶν γὰρ ἀκούω λεγόντων ὅτ-
αν τοιαῦτα συμβαίνει [τὰ] πάθη, μὴ ἔστω οἶνος. ὢ τῆς
ἀνοίας· ὢ τῆς παραπληξίας. ἄλλων ἁμαρτανόντων,
τὰ τοῦ θεοῦ δωρεαῖς ἐγκαλεῖς; καὶ πόσης τοῦτο μα-
νίας; μὴ γὰρ ὁ οἶνος ἐποίησεν ἄνθρωπε τοῦτο τὸ κακόν;
οὐχ ὁ οἶνος, ἀλλ' ἡ ἀκολασία τῶν ἀπολαβόντων κα-
κῶς. εἰπὲ τοίνυν, μὴ ἔστω μέθη, μὴ [δὲ] ἔστω τρυφή· εἰ
δὲ λέγοις μὴ ἔστω οἶνος, ἐρεῖς κατὰ μικρὸν προβαί-
νων, μὴ ἔστω σίδηρος διὰ τοὺς ἀνδροφόνους· μὴ ἔστω
νὺξ, διὰ τοὺς κλέπτας· μὴ ἔστω φῶς, διὰ τοὺς συκο-
φάντας· μὴ ἔστω γυνή, διὰ τὰς μοιχείας· καὶ πάντα
ἁπλῶς ἀναιρήσεις. ἀλλὰ μὴ οὕτως ποίει· σατανικῆς
γὰρ τοῦτο γνώμης· μηδὲ διάβαλλε τὸν οἶνον, ἀλλὰ τὴν
μέθην, καὶ λαβὼν τοῦτον αὐτὸν νήφοντα, ὑπόγρα-
ψον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀσχημοσύνην, καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτόν·
οἶνος ἐδόθη ἵνα εὐφραινώμεθα, οὐχ ἵνα ἀσχημονῶ-
μεν· ἵνα γελῶμεν, οὐχ ἵνα γελώμεθα· ἵνα ὑγιαίνω-
μεν, οὐχ ἵνα νοσῶμεν· ἵνα ἀσθένειαν σώματος διορ-
θωσώμεθα, οὐχ ἵνα ψυχῆς ἰσχὺν καταβάλωμεν. ἐ-
τίμησέ σε ὁ θεὸς τῷ δώρῳ· τί σεαυτὸν ὑβρίζεις τῇ ἀμε-
τρίᾳ; ἄκουσον τί φησιν ὁ [μακάριος] παῦλος· οἴ-
" νῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς
" [σου] ἀσθενείας. εἰ δὲ ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, καὶ νόσῳ κατε-
χόμενος καὶ ἐπαλλήλους ἀῤῥωστίας ὑπομένων, οὐ
μετέλαβεν οἴνου ἕως ἂν ἐπέτρεψεν ὁ διδάσκαλος, τί-
να ἂν σχοίημεν συγγνώμην ἡμεῖς ἐν ὑγείᾳ μεθύοντες;
ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἔλεγεν, οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμα-
χόν σου, [καὶ τὰς ἀσθενείας σου]· ὑμῶν δὲ ἑκάστῳ τῶν
μεθυόντων ἐρεῖ· οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὰς πορνείας,
ἃς ἡ μέθη τίκτειν εἴωθεν. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε διὰ ταῦτα
ἀπέχεσθαι, διὰ γοῦν τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐξ αὐτοῦ καὶ
τὰς ἀηδίας ἀπέχεσθε. οἶνος γὰρ εἰς εὐφροσύνην ἐ-
δόθη· οἶνος γάρ φησιν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου·
ὑμεῖς δὲ καὶ ταύτην αὐτοῦ λυμαίνεσθε τὴν ἀρε-
τήν. ποία γὰρ εὐφροσύνη μὴ εἶναι ἐν ἑαυτῷ, καὶ
ἀλγηδόνας μυρίας ἔχειν, καὶ πάντα ὁρᾶν περι-
φερόμενα, καὶ σκότῳ δεινῷ κατέχεσθαι, καὶ
κατὰ τοὺς πυρέττοντας δεῖσθαι τῶν ἐλαίῳ κατα-
βρεχόντων τὰς κεφαλάς; ταῦτά μοι οὐ πρὸς πάν-
τας εἴρηται, μᾶλλον δὲ πρὸς πάντας. οὐκ ἐπει-
δὴ πάντες μεθύουσι· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν
μεθυόντων οἱ μὴ μεθύοντες οὐ φροντίζουσι. διὰ
τοῦτο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἀποτείνομαι μᾶλλον τοὺς
ὑγιαίνοντας· ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς τοὺς ἀῤῥωστοῦντας ἀφεὶς,
ἐκείνοις διαλέγεται τοῖς παρακαθημένοις αὐτοῖς.
πρὸς

Quòd ſi etiam interiora inſpicias, videbis ani-
mam eius ceu hyeme ac intentiſſimo frigore
congelatam adeò, atq; torpentem, vt nulla præ
hyemis magnitudine vtilitas corpori ab ea
poſſit afferri. Verecundor apertius enarrare
quæcunq; à delitiis mala tam viri quã mulieres
patiuntur: quare cõſcientiæ ſingulorum, quæ
certius hæc nouit, relinquẽda eſſe ſtatuo. Quid
turpius ebrioſa fœmina, quæ huc & illuc exte-
mulentia peruagatur? quantò enim infirmius
A vaſculum eſt, tantò maius naufragium fit, ſiue
libera ſiue ancilla mulier ſit: nam libera in me-
dio ancillarum ſpectaculo deformatur. & ſer-
ua ſimiliter inter ancillas turpior redditur: ita
faciunt, vt Dei munera à ſtolidioribus vitu-
perentur. Audiui enim multos, cùm inſaniæ
iſtæ accidunt paſſiones, dicentes: Vtinam non
eſſet vinum. O amentiam ſingularem, ô ſtoli-
ditatem inauditam, alij delinquunt, & Dei tui
dona criminaris: putáſne à vino hoc factum
malum? Non fecit vinum certè, ſed inconti-
nentia eorum qui vino abuſi ſunt. Dicas ergo,
B vtinam non eſſet ebrietas, non eſſent deli-
tiæ: ſi verò dicis, vtinam non eſſet vinum, or-
dine paulatim progrediens, optabis ne ſit fer-
rum propter homicidium, ne ſit nox propter
fures, ne ſit lux propter calumniatores, ne ſit
fœmina propter adulterium & ſic omnia Dei
opera tibi deſtruentur. Non igitur ita dicas,
mentis enim iſtud eſt diabolicæ: nec vinum, ſed
ebrietatem crimineris: & ebrio cùm in ſe fue-
rit reuerſus, omni dedecore ſuo prius deſcri-
pto, dicas datum eſſe vinum ad lætitiam, nõ ad
turpitudinem noſtram: datum eſt vt rideamus,
C non vt derideamur: vt rectè valeamus, non vt
ægrotemus: vt imbecilla corpora reficiamus,
non vt robur animi deficiamus: honorauit te
hoc munere Deus, cur dehoneſtas propter in-
temperantiam bibendi teipſum? Audi quid ad
Timotheum dicit Paulus: *Modico vino vtere* 1.Tim.5.d.
propter ſtomachum tuum & crebras infirmitates tuas.
Quod ſi ſanctus vir ille morbo depreſſus, & al-
ternis ægritudinibus laborans, quouſque ma-
giſter permiſit, vino non vtebatur: quam ve-
niam nos conſequemur, vino ad ebrietatem
D ſani abutentes? Et illi quidem dicebat, pauco
vtere vino propter ſtomachum tuum: ebrioſo
verò dicet, vtaris modico vino propter forni-
cationes, vt crebra turpiloquia fugias, pro-
pter peſtiferas cupiditates quas ebrietas parit.
Quòd ſi hæc non perſuadent vobis, vt ab his
abſtineatis, ſaltem propter dolores & euerſio-
nes ſtomachi abſtineatis. Non ad mœrorem,
nec ad dolorem, ſed ad lætitiam vinum datum
eſt. *Vinum enim*, inquit, *lætificat cor hominis:* Pſalm.103.b.
quam eius virtutem vos deiicitis. Nam quæ læ-
E titia eſt, ſi non es in teipſo, ſi mille doloribus
vexaris, ſi omnia tibi circumferri videantur, ſi
tenebris detẽtus, quaſi febricitans hominibus
indigeas, qui oleo caput tuum perfundant?
Hæc non omnibus dicta eſſe velim, imo verò
dicta ſunt omnibus: nõ quia omnes vino cor-
rumpantur, ſed quia nullam de ebrioſis curam
ſobrii habent, idcirco ad ſobrios magis oratio-
nem direxerimus, quoniam & medicus ægro-
tis omiſſis, ſanos qui ipſis aſſident alloquitur.
Vos

Digitized by Google

Vos ergo ſobrios oro, ne hac turpiſſima inſania vnquam capiamini, & vt eos qui capiuntur, diligenter ſanare curetis. Nolite pati peiores beſtiis homines fieri: nihil enim vltra quam opus eſt illæ deſiderant: iſti autem mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis conſtituuntur. Quanto enim melior aſinus ebrioſo eſt, quanto canis præſtantior? Omnes certè animantes, quę rationis expertes ſunt, cùm bibunt, aut comedunt, vltra quam ſatis eſt, etiam ſi mille homines cogerent, nunquam elabuntur. Peiores igitur irrationabilibus vos eſtis, qui inebriamini, non apud mentis compotes ſolùm, verumetiam apud vos iudices. Inde namque manifeſtum eſt, canibus atque aſinis veſtro vos iudicio eſſe deteriores, & magis abiectos, quia nullum brutorum ſupra menſuram comedere aut bibere cogitis. Et ſi quis huius rei cauſam quæreret, nemo reſpondere dubitabit, ne comedendi atque bibendi exceſſus detrimento ei ſit. Cùm igitur minus tibi quàm beſtiæ prouideas, nonne hoc facto tuo minoris te putare videris, qui te continuè in dolores impellas? Non enim ſolum in die quo inebriaris, verumetiam in craſtinum ebrietatis reliquiæ conſeruantur. Et quemadmodum cum febris ceſſarit, debilitas tamen inde facta, diutius remanet: ſic ebrietate tranſacta, fluctuatio tamen eius tam corpus quàm animam diutius exagitat. Iacet enim plerunque tanquam tempeſtate conquaſſata nauis, miſerum hominis corpus, anima verò deteſtabili cupiditate compulſa, vehementer inceenditur: & cum corpus diſſolutum fuerit, ipſa tempeſtatem excitat, & cupiditatem incendit: & cum reſipuiſſe videtur, tunc multò magis quam prius inſanit, vinum, dolia, calices, cyathos, & crateres plenos imaginans. Et quemadmodum quanuis tranquillitas ex tempeſtate facta ſit, detrimentum tamen quod inde factum eſt, non reſtituitur, ſi ſemel iactura facta ſit: ſic omnium penè bonorum iacturam ebrij patiuntur. Modeſtiam enim, pudorem, prudentiam, patientiam, humilitatem, omnia hæc quaſi naufragium paſſi, iniquitatis pelago ſubmerſerunt: verum multò peiora ſunt, quæ ſequuntur ebrietatem, quàm quæ tempeſtatem. Nam ibi quidem poſt onera eiecta nauis leuior redditur: hic vero magis grauatur: nam pro diuitiis virtutum eiectis, arenam atque aquam fœtidam ex ebrietate ſibi coaceruauit, quibus nauicula cũ vectoribus atque gubernatore ſimul demergitur. Quæ ne accidant, fugiamus oro hanc tẽpeſtatem: reuoluamus ſemper nobiſcum ebrioſum neminẽ in cœlorum regnum peruenturũ.

1.Cor.6.b. *Nolite*, inquit apoſtolus *errare: nec ebrioſi, nec conuiciatores regnum cœlorum hereditabũt.* Quid regnum cœlorũ dixi, cum nec præſentibus quidẽ iucũdè vtatur, noctẽ in die habẽtes, & in luce tenebris obuoluti, & apertis oculis nihil rectè vidẽtes? Et ad hęc grauiſſimũ illud ſupplicium luunt, cùm mœrore ſine ratione conficiantur, inſaniant, ægrotent, ac omnibus ridiculi ſint. Quæ igitur venia ipſis dabitur, qui ſponte tantis ſe malis obruũt? Nulla profectò. Fugia-

πρὸς ὑμᾶς τοίνυν ἀποτείνω τὸν λόγον, παρακαλῶ μήτι ἁλῶναί ποτε τῷ πάθει τούτῳ, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀνιμᾶσθαι, ἵνα μὴ τῶν ἀλόγων φανῶσι χείρους. ἐκεῖνα μὲν γὰρ πλέον τῆς χρείας οὐδὲν ἐπιζητεῖ· οὗτοι δὲ κἀκείνων ἀλογώτεροι γεγόνασι, τοὺς τῆς συμμετρίας ὑπερβαίνοντες ὅρους. πόσῳ γὰρ βελτίων τούτων ὁ ὄνος; πόσῳ δὲ ἀμείνων ὁ κύων; καὶ γὰρ ἕκαστον τούτων τῶν ζώων, καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων, ἀντὶ φαγεῖν, ἀντὶ πιεῖν δέῃ, ὅρον τὴν αὐτάρκειαν οἶδε, καὶ πέρα τῆς χρείας A οὐ πρόεισι. κἂν [γὰρ] μυρίοι οἱ καταναγκάζοντες ὦσιν, οὐκ ἀνέξεται ἐξελθεῖν εἰς ἀμετρίαν. οὐκοῦν ταύτῃ καὶ τῶν ἀλόγων χείρους ὑμεῖς, οὐ παρὰ τοῖς ὑγιαίνουσι [δὲ] μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ' ὑμῖν αὐτοῖς. ὅτι γὰρ κυνῶν καὶ ὄνων ἀτιμοτέρους ἑαυτοὺς εἶναι κεκρίκατε, δῆλον ἐκεῖθεν. τὰ μὲν γὰρ ἄλογα ταῦτα οὐκ ἀναγκάζεις πέρα τοῦ μέτρου τροφῆς ἀπολαύειν. κἂν ἐρηταί τις, διατί; ἵνα μὴ καταβλάψῃς ἐρεῖς. σαυτῷ δὲ οὐδὲ ταύτην παρέχεις τὴν πρόνοιαν· οὕτω κἀκείνων σαυτὸν εὐτελέστερον εἶναι νομίζεις, καὶ περιορᾷς διηνεκῶς B χειμαζόμενον. οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μέθης [μόνον τῆς ἐκ τῆς μέθης] βλάβην ὑπομένεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. καὶ καθάπερ πυρετοῦ παρελθόντος, ἡ ἐκ τοῦ πυρετοῦ μένει λύμη· οὕτω καὶ μέθης ἀπελθούσης, ἡ τῆς μέθης ζάλη καὶ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῷ σώματι στρέφεται. καὶ τὸ μὲν ἄθλιον σῶμα κεῖται παραλυθὲν, καθάπερ ὑπὸ ναυαγίου σκάφος· ἡ δὲ τούτου ταλαιπωροτέρα ψυχὴ καὶ τούτου διαλυθέντος, τὸν χειμῶνα διεγείρει, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀνάπτει, καὶ ὅτ' ἂν δοκῇ C σωφρονεῖν, τότε μάλιστα μαίνεται, οἶνον καὶ πίθους, καὶ φιάλας, καὶ κρατῆρας φανταζομένη. καὶ καθάπερ ἐν χειμῶνι παυθείσης τῆς ζάλης, ἡ διὰ τὸν χειμῶνα μένει ζημία· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖ τῶν ἀγωγίμων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐκβολὴ γίνεται σχεδὸν ἁπάντων ἀγαθῶν. κἂν σωφροσύνην εὕρῃ, κἂν αἰδῶ, κἂν σύνεσιν, κἂν ἐπιείκειαν, κἂν ταπεινοφροσύνην, πάντα ῥίπτει εἰς τὸ τῆς παρανομίας πέλαγος ἡ μέθη. ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα, οὐκ ἔτι ὅμοια. ἐκεῖ μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἐκβολὴν τὸ D σκάφος κουφίζεται· ἐνταῦθα δὲ βαρύνεται μᾶλλον. ἀντὶ γὰρ ἐκείνου τοῦ πλούτου, δέχεται ψάμμον καὶ ὕδωρ ἁλμυρὸν, καὶ πάντα τὸν τῆς μέθης φορυτὸν, ἅπερ ἅμα τοῖς ἐπιβάταις καὶ τῷ κυβερνήτῃ καταβαπτίζει τὸ σκάφος εὐθέως. ἵν' οὖν μὴ ταῦτα πάσχωμεν, ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς τοῦ χειμῶνος. οὐκ ἔστι μετὰ μέθης βασιλείαν οὐρανῶν ἰδεῖν. μὴ πλανᾶσθε γάρ φησιν ὁ ἀπόστολος· οὐ » μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομήσουσι. » καὶ τί λέγω βασιλείαν οὐρανῶν; μετὰ γὰρ μέθης, » E οὐδὲ τὰ παρόντα ἔστιν ἰδεῖν. καὶ γὰρ τὰς ἡμέρας νύκτας ἐργάζεται ἡμῖν ἡ μέθη· καὶ τὸ φῶς σκότος, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνεῳγμένων οὐδὲ τὰ ἐν ποσὶ βλέπουσιν οἱ μεθύοντες. καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινὸν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τούτων καὶ ἑτέραν χαλεπωτάτην ὑπομένουσι δίκην, ἀθυμίας ἀλόγους, μανίαν, ἀῤῥωστίαν, γέλωτα, ὄνειδος διηνεκῶς ὑπομένοντες. ποία τοίνυν συγγνώμη τοῖς ἑαυτοὺς τοσούτοις περιπείρουσι κακοῖς; οὐκ ἔστιν οὐδὲ μία.

Φύγωμεν

φύγωμεν τοίνυν τὸ νόσημα τοῦτο, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΊΑ ΝΗ΄.

Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. [καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.]

Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι· τίνος ἕνεκεν ἐνταῦθα διατρίβομεν διηνεκῶς, πάλιν περὶ τοῦ πάθους αὐτοῖς φησίν. ὅπερ ἀκούοντες οὐδὲ ἰδεῖν ἐβούλοντο τὰ Ἱεροσόλυμα. ὅρα γοῦν πῶς καὶ τοῦ Πέτρου ἐπιτιμηθέντος, καὶ τῶν περὶ Μωσέα καὶ Ἠλίαν περὶ αὐτοῦ διαλεχθέντων, καὶ δόξαν τὸ πρᾶγμα καλεσάντων, καὶ τοῦ πατρὸς ἄνωθεν φωνὴν ἀφιέντος, καὶ σημείων τοσούτων γινομένων, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπὶ θύραις οὔσης· οὐδὲ γὰρ πολὺν ἔφησε χρόνον ἐν τῷ θανάτῳ μένειν, ἀλλὰ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεσθαι· οὐδὲ οὕτως ἀνήνεγκαν ἀλλ' ἐλυπήθησαν· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς, ἀλλὰ σφόδρα. ἐγίνετο δὲ τοῦτο, διὰ τὸ ἀγνοεῖν ἔτι τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. ὅπερ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς αἰνιττόμενοι ἔλεγον· ὁ μὲν ὅτι ἠγνόουν τὸ ῥῆμα καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι· ὁ δὲ, ὅτι ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται. καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι περὶ τοῦ ῥήματος. καὶ μὴν εἰ ἠγνόουν, πῶς ἐλυπήθησαν; ὅτι οὐ πάντα ἠγνόουν, ἀλλ' ὅτι μὲν ἀποθανεῖται ᾔδεσαν, συνεχῶς ἀκούοντες. ὅτι ποτὲ δὲ ἦν οὗτος ὁ θάνατος, καὶ ὅτι ταχέως λυθήσεται, καὶ [τὰ] μυρία ἐργάσεται ἀγαθὰ, τοῦτο οὐδέπω ᾔδεισαν σαφῶς· οὐδὲ ὅτι ποτέ ἐστιν αὕτη ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' ἠγνόουν. διὸ καὶ ἤλγουν. καὶ γὰρ σφόδρα ἀντείχοντο τοῦ „ διδασκάλου. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προσ„ ῆλθον οἱ τὰ δίδραγμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ „ εἶπον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραγμα; καὶ τίνα ἐστὶ ταῦτα τὰ δίδραγμα; ὅτε τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἀπέκτεινεν ὁ θεὸς, τότε τὴν Λευὶ φυλὴν ἀντ' αὐτῶν ἔλαβεν. εἶτα ἐπειδὴ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις πρωτοτόκων ἐλάττων ὁ τῆς φυλῆς ἀριθμὸς ἦν, ἀντὶ τῶν λειπόντων εἰς τὸν ἀριθμὸν, σίκλον [ἓν] ἐκέλευσεν εἰσενεχθῆναι· καὶ ἄλλως δὲ, ἐξ ἐκείνου ἐκράτησεν ἔθος τὰ πρωτότοκα τὸν φόρον τοῦτον εἰσφέρειν. ἐπεὶ οὖν πρωτότοκος ἦν ὁ Χριστός· ἐδόκει δὲ τῶν μαθητῶν πρῶτος εἶναι ὁ Πέτρος, αὐτῷ προσέρχονται. καὶ γὰρ ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, κατὰ πόλιν ἑκάστην ἀπῄτουν. διὸ καὶ ἐν τῇ πατρίδι προσῆλθον αὐτῷ, ἐπειδὴ πατρὶς αὐτοῦ ἐνομίζετο Καπερναούμ. καὶ αὐτῷ μὲν οὐκ ἐτόλμησαν προσελθεῖν, τῷ Πέτρῳ δὲ· καὶ οὐδὲ τούτῳ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ἀλλ' ἐπιεικέστερον. οὐδὲ γὰρ „ ἐγκαλοῦντες, ἀλλ' ἐρωτῶντες ἔλεγον· ὁ διδάσκα„ λος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραγμα; τὴν μὲν γὰρ προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν οὐδέπω εἶχον, ἀλλ' ὡς περὶ ἀνθρώπου οὕτω διέκειντο· πλὴν τινὰ αὐτῷ ἀπένεμον [αἰδῶ καὶ] τιμὴν, διὰ τὰ προλαβόντα σημεῖα. τί οὖν

Fugiamus igitur hunc morbum, ſi tam præſenti vita, quàm futura frui volumus: quod nobis gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti concedat, cui gloria in ſecula, Amen.

HOMILIA LIX.

EX CAPITE XVII

A *Conuerſantibus autem ipſis in Galilæa dixit eis Ieſus: Tradendus eſt filius hominis in manus hominum, & occident eum, & tertia die reſurget. Et contriſtati ſunt vehementer.*

IDCIRCO de paſſione ſua verba facere voluit, ne, qua de cauſa ibi aſſiduè morarentur, interrogandi occaſionem haberent. Paſſurum enim in Hieroſolyma ipſum audientes, nec videre quidem illam vrbem volebant. Conſidera igitur quomodo & ſi Petrus fuerit increpatus, (Luc. 9.d) B & Moſes & Helias cum ipſo collocuti, gloriam hanc rem appellarint: & pater è nube vocem emiſerit, & ſigna non parua fuerint facta, ac denique reſurrectio in ianuis poſt paſſionem adeſſet: non enim longo tempore poſt, ſed tertio ſe die reſurrecturum affirmauit: nullo tamen pacto ferre potuerunt, ſed triſtati ſunt, inquit, valde: quod eis accidebat, quando adhuc eorum verborum poteſtatem ignorabant. Quod Marcus & Lucas ſignificarunt, quorum alter ignoraſſe illo verbum, & veritos interrogare ait: alter (Mar. 9.e; Luc. 9.e) C velatum ab eis fuiſſe ne ſentirent, & timuiſſe de hoc verbo quærere. Atqui quomodo ignorantes contriſtati fuerunt? quia videlicet moriturum eum non ignorabant, ſed mortem hanc non duraturam, & mille allaturam bona nondum apertè nouerant, cùm quidnam futura eſſet illa reſurrectio, non intelligerent: dolebant ergo, quia valde magiſtrum ſuum diligebant. *Cùm autem veniſſent in Capernaum, adierunt Petrum qui didrachma accipiebant, & dixerunt ei: Magiſter veſter* D *nō ſoluit didrachma?* Quænam ſunt iſta didrachma? Quãdo Ægyptiorum primogenita Deus interfecit, tunc Leuiticã tribũ pro ipſis accepit, quoniam huius tribus minor numerus (Num. 3.g) erat, quàm primogenita Iudæorũ fuiſſent, pro deficientibus ad ſupplendum numerũ, ſiclum iuſſit deferri. Conſuetudo igitur ex illo tempore obtinuit, vt primogeniti hoc vectigal perſoluerent: cumque ita primogenitus eſſet Chriſtus, Petrus quoque diſcipulorum primus eſſe videretur, ipſum adeunt. Puto autem quoniam in Capernaum, quæ patria Chriſti putabatur, E iſtud geſſerunt, per ſingulas ciuitates id vectigal petere ſolitos fuiſſe. Non fuerunt autem auſi Chriſtum aggredi, ſed Petro nulla ferè acrimonia, nec vt criminantes, ſed vt interrogantes dixerũt: *Magiſter veſter nō ſoluit didrachma?* Nam etſi de ipſo conuenientem decentémque non habebant opinionẽ, hominẽ eum nudum putantes, tamen propter ſigna quæ (Col. 1.c & Apo. 1.b) fecerat, nonnihil reuerentiæ ipſi attribuebant.

Quid igitur Petrus? *Vtique ait.* Ita illis quidem ſoluturum eſſe reſpondit. Chriſto autem, vt erubeſcens forſan hac de re quicquam dicere, nihil retulit: ſed mitis ille quem nihil fugere poteſt, præueniens, ait: *Quid tibi videtur Simon? reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Ieſus: Ergò liberi ſunt filij.* Nam ne poſſet Petrus opinari hæc à Chriſto dici, quoniam ab illis quicquam perceperit, anteuertit Chriſtus, vt hoc ipſum ſignificaret, & fiduciam timenti quippiam de his dicere Petro præbet. Quod autem dicitur, tale quid eſt Immunis ego à cenſu ſum. Nam ſi reges terræ non à filijs, ſed à ſubditis cenſum capiunt, multò magis me, qui non terrarum, ſed cœlorum regis filius ſum, liberum à tributis eſſe oportet. Perpendis quomodo diſtinxit filios à non filiis? Si enim filius non eſſet, hoc profectò regum exemplo vſus non fuiſſet. Sed filius quiſpiam, inquies, eſt: non autem proprius, non ergo filius: quod ſi non filius, nec proprius, nec omnino eius, ſed alienus. Ita exemplum nullas vires habebit. Non enim de filijs ſimpliciter, ſed de proprijs, & regni hæredibus diſputat. Atque ideo diſtinguendo alienos oppoſuit, quo vocabulo eos appellauit, qui ab ipſis regibus nati non ſunt: ſuos verò, quos ex ſe genuerunt. Tu verò etiam illud conſidera, quomodo reuelatam Petro cognitionem hic confirmauit, neque hic terminauit ſermonem: ſed condeſcendendo quod ſapientiæ inæſtimabilis eſt, idipſum approbauit: nam cum hæc dixiſſet, ait: *Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum aſſumens da eis pro me & te.* Vide quemadmodum nec omnino recuſat, nec ſimpliciter iubet dare tributum: ſed prius monſtrauit non eſſe his vectigalium legibus ſe ſubiectum, tunc demum dari iuſſit: alterum ne illi, alterum ne iſti ſcandalum patiantur. Non enim vt debitor reddidit, ſed vt illorum infirmitati conſuleret. Et certè alibi cùm de cibis diſſereret, ſcandalum nullo modo conſideraſſe, ſed penitus ſpreuiſſe videtur: ita nos decet temporum & opportunitatum rationem habere, ac ſcire quando, quibusque in rebus contemnenda vel curanda ſcandala ſint. Sed dationis etiam modo ſeipſum demonſtrat. Nam vt rerum omnium Dominum ſe eſſe oſtenderet, vtque maris ipſius ditionem habere videretur, non à reconditis, ſed mirabili quodam modo inuentam pecuniam deferri iubet: & quanuis tum increpatione, tum quia virtute ſua ſuper fluctus Petrus ambulauit, maris Dominus demonſtraretur, tamen alio quodam modo, nec minus mirabili idipſum impræſenſentiarum oſtendit. Non erat quippe paruum prædixiſſe à profundiſſimis fluctibus eum piſcem hamum hauſurum, qui vectigal erat ſoluturus. Ita imperio eius quaſi verriculo in mari demerſo ille captus eſt piſcis, in quo ſtater reſeruabatur. Diuina igitur ac ineffabili eius virtute munera pelagus offerebat, & vndiq; ſubiectionem ſuam oſtendebat,

Sup. 15.a

Sup. 14.d

vel

τί οὖν ὁ πέτρος; ναί φησι. καὶ τούτοις μὲν εἶπεν ὅτι τελεῖ·
αὐτῷ δὲ οὐκ εἶπεν, ἴσως ἐρυθριῶν ὑπὲρ τούτων αὐτῷ
διαλεχθῆναι. διὸ καὶ ὁ ἥμερος καὶ [ὁ] πάντα σαφῶς εἰ-
δώς, προλαβὼν αὐτόν φησι· τί σοι δοκεῖ σίμων, οἱ
βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον·
ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; ἔφη· ἀπὸ τῶν ἀλ-
λοτρίων. ὁ δὲ εἶπεν· ἄρα γε ἐλεύθεροι εἰσὶν οἱ υἱοί. ἵνα
γὰρ μὴ νομίσῃ ὁ πέτρος ὅτι παρ' ἐκείνων ἀκηκοὼς
λέγει, προλαμβάνει αὐτόν, καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλῶν, καὶ παρ-
A ρησίαν αὐτῷ παρέχων ὀκνοῦντι προτέρῳ περὶ τούτων
εἰπεῖν. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. ἐλεύθερος [μέν] εἰμι τοῦ
δοῦναι κῆνσον. εἰ γὰρ οἱ τῆς γῆς βασιλεῖς ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐ-
τῶν οὐ λαμβάνουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων· πολλῷ
μᾶλλον ἐμὲ ἀπηλλάχθαι δεῖ [ἀπὸ] τῆς ἀπαιτήσεως
ταύτης, οὐκ ἐπιγείου βασιλέως, ἀλλὰ τοῦ τῶν οὐρανῶν
ὄντα υἱὸν καὶ βασιλέα. ὁρᾷς πῶς διέστειλε τοὺς υἱούς,
καὶ τοὺς οὐχ υἱούς; εἰ δὲ οὐκ ἦν υἱός, εἰκῆ καὶ τὸ ὑπόδειγμα
παρήγαγε τῶν βασιλέων. ναί φησιν υἱός. ἀλλ' οὐ γνή-
σιος. οὐκ ἄρα οὐχ υἱός. εἰ δὲ οὐχ υἱός, οὐδὲ γνήσιος
B οὐδὲ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀλλότριος. εἰ δὲ ἀλλότριος, οὐδὲ
τὸ παράδειγμα ἔχει τὴν ἰδίαν ἰσχύν. αὐτὸς γὰρ οὐ περὶ τῶν
υἱῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ περὶ τῶν γνησίων διαλέγεται καὶ ἰδίων,
καὶ τῶν κοινωνούντων τοῖς γεγεννηκόσι τῆς βασιλείας. διὸ
καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἔθηκε τοὺς ἀλλοτρίους οὕτω κα-
λῶν, τοὺς οὐκ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας· τοὺς δὲ αὐτῶν, οὓς ἐξ
αὐτῶν γεγεννήκασι. σὺ δέ μοι σκόπει κἀκεῖνο, πῶς τὴν
ἀποκαλυφθεῖσαν τῷ πέτρῳ γνῶσιν καὶ ἐντεῦθεν βεβαιοῖ.
καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγκαταβάσεως τὸ
αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ. ὅπερ πολλῆς ἦν σοφίας. καὶ γὰρ ταῦτα εἰ-
C πών φησιν· ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευ-
θεὶς βάλε ἄγκιστρον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἀνα-
βάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῷ στατῆρα.
ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς [αὐτοῖς] ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ὁρᾷς πῶς
οὔτε παραιτεῖται τὸν φόρον, οὔτε ἁπλῶς κελεύει δοῦ-
ναι, ἀλλὰ πρότερον δείξας οὐκ ὄντα ὑπεύθυνον τό-
τε δίδωσι· τὸ μέν, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι σκανδαλισθῶσι· τὸ δέ,
ἵνα μὴ οὗτοι. οὐδὲ γὰρ ὡς ὀφείλων δίδωσιν· ἀλλ' ὡς τὴν
ἐκείνων ἀσθένειαν διορθούμενος. ἀλλαχοῦ μέντοι κα-
ταφρονεῖ τοῦ σκανδάλου, ὅτε περὶ βρωμάτων διελέγετο,
D διδάσκων ἡμᾶς εἰδέναι καιροὺς καθ' οὓς δεῖ [φρον-
τίζειν] μὴ καταφρονεῖν τῶν σκανδαλιζομένων, καὶ καθ'
οὓς δεῖ καταφρονεῖν. καὶ αὐτῷ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς δό-
σεως, δείκνυσιν ἑαυτὸν πάλιν. τίνος γὰρ ἕνεκεν οὐκ ἐξ
ἀποκειμένων κελεύει δοῦναι; ἵνα ὅπερ ἔφην καὶ ἐν
τούτῳ δείξῃ θεὸν ἑαυτὸν ὄντα τῶν ὅλων, καὶ ὅτι καὶ τῆς θα-
λάττης κρατεῖ. ἔδειξε μὲν γὰρ καὶ ἤδη ἐπιτιμήσας,
καὶ τὸν πέτρον τοῦτον αὐτὸν κελεύσας ἐπιβῆναι
τῶν κυμάτων· δείκνυσι δὲ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο
ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ, πολλὴν δὲ καὶ ἐν τούτῳ παρέχων
E τὴν ἔκπληξιν. οὐδὲ γὰρ μικρὸν ἦν ἀπὸ τῶν βυθῶν
ἐκείνων προειπεῖν, ὅτι καὶ πρῶτος ἐμπεσεῖται ὁ τὸν
φόρον ἐκεῖνον πλουτῶν ἰχθύς, καὶ ὥσπερ ἀμφιβλη-
στρον εἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην ἀφέντα αὐτοῦ τὸ πρό-
σταγμα, ἀναγαγεῖν τὸν κομίζοντα τὸν στατῆρα, ἀλλὰ
θείας δυνάμεως καὶ ἀπορρήτου, τὸ καὶ τὴν
θάλατταν οὕτω ποιῆσαι δωροφορεῖν, καὶ πάν-
τοθεν τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς ἐπιδείκνυσθαι. καὶ

ἐπειδὴ

ἡνίκα μαινομένη ἐσίγα· καὶ ὅτι τὸν σύνδουλον ἐδέχετο ἀγριαίνουσα· καὶ νῦν πάλιν ὅτι πρὸς τοὺς ἀπαιτοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ διαλύεται. Καὶ δὸς αὐτοῖς φησὶν ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Εἶδες τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς; ἴδε καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς τοῦ Πέτρου γνώμης. Τοῦτο γὰρ οὐ φαίνεται Μάρκος ὁ τούτου φοιτητὴς γεγραφηκὼς τὸ κεφάλαιον, ἐπειδὴ πολλὴν ἐδείκνυ τὴν εἰς αὐτὸν τιμήν· ἀλλὰ τὴν μὲν ἄρνησιν καὶ αὐτὸς ἔγραψε, τὰ δὲ ποιοῦντα αὐτὸν λαμπρὸν, ἀπεσίγησεν· ἴσως τοῦ διδασκάλου παραιτουμένου τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν. Ἀντὶ ἐμοῦ δὲ καὶ σοῦ εἶπεν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς πρωτότοκος ἦν. Ὥσπερ δὲ ἐξεπλάγης τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, οὕτω θαύμασον καὶ τοῦ μαθητοῦ τὴν πίστιν, ὅτι πράγματι ἀπόρῳ οὕτως ὑπήκουσε. Καὶ γὰρ σφόδρα ἄπορον ἦν κατὰ τὴν φύσιν· διὸ καὶ τῆς πίστεως αὐτὸν ἀμειβόμενος συνῆψεν ἑαυτῷ κατὰ τὴν τοῦ φόρου δόσιν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ λέγοντες· τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Ἔπαθόν τι ἀνθρώπινον οἱ μαθηταί· διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται λέγων· ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ· ὅτε πάντων αὐτὸν προετίμησε. Καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης θάτερος πρωτότοκος ἦν, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ὑπὲρ τούτων ἐποίησεν. Εἶτα αἰσχυνόμενοι τὸ πάθος ὁμολογῆσαι ὅπερ ἔπαθον, φανερῶς μὲν οὐ λέγουσι, τίνος ἕνεκεν τὸν Πέτρον ἡμῶν προετίμησας; καὶ εἰ μείζων ἡμῶν οὗτός ἐστιν; ᾐσχύνοντο γάρ· ἀδιορίστως δὲ ἐρωτῶσι, τίς ἄρα μείζων ἐστίν; ὅτε μὲν γὰρ τοὺς τρεῖς εἶδον προτιμωμένους, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἕνα περιέστη τὸ τῆς τιμῆς, τότε ἤλγησαν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλὰ συναγαγόντες τὸ πάθος ἀνῆψαν. Καὶ γὰρ εἶπεν αὐτῷ· σοὶ δώσω τὰς κλεῖς· καὶ μακάριος εἶ Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ· καὶ ἐνταῦθα, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ· καὶ τὴν ἄλλην δὲ παρρησίαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν ὁρῶντες παρεκνίζοντο. Εἰ δὲ ὁ Μάρκος φησὶν, ὅτι οὐκ ἠρώτησαν, ἀλλ' ἐν ἑαυτοῖς διελογίζοντο, οὐδὲν τοῦτο ἐναντίον ἐστὶν ἐκείνῳ. Εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς κἀκεῖνο καὶ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πρότερον μὲν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τοῦτο παθεῖν καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον, τότε δὲ καὶ ἐξειπεῖν καὶ ἐν ἑαυτοῖς διαλογίσασθαι. Σὺ δέ μοι μὴ τὸ ἔγκλημα μόνον ἴδῃς, ἀλλὰ κἀκεῖνο λογίζου· πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐνταῦθα ζητοῦσιν· ἔπειτα, ὅτι καὶ τοῦτο ὕστερον τὸ πάθος ἀπέθεντο, καὶ τῶν πρωτείων ἀλλήλοις παραχωροῦσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ εἰς τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν φθάσαι δυνάμεθα· οὐ γὰρ ζητοῦμεν τίς μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τίς μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς γῆς, τίς εὐπορώτερος, τίς δυνατώτερος. Τί οὖν ὁ Χριστός; ἀνακαλύπτει αὐτῶν τὸ συνειδὸς, καὶ πρὸς τὸ πάθος ἀποκρίνεται, οὐχ ἁπλῶς πρὸς τὰ ῥήματα. Προσκαλεσάμενος γὰρ παιδίον φησὶν, εἶπεν· ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὑμεῖς μὲν γὰρ ἐξετάζετε τίς μείζων, καὶ περὶ πρωτείων φιλονεικεῖτε· ἐγὼ δὲ τὸν μὴ πάντων ταπεινότερον γινόμενον, οὐδὲ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναι φημί. Καὶ καλῶς τὸ ὑπόδειγμα παράγει· καὶ οὐ παράγει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδίον εἰς μέσον ἵστησι, καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐντρέπων, καὶ πείθων εἶναι ταπεινοὺς οὕτω καὶ ἀπλάστους. καὶ γὰρ

vel quia increpatum ex furore in tranquillitatem ſubitò ſe conuertit, & quando ipſa ferociens conſeruum ſuſcepit ac ſuſtinuit, ac nunc rurſum quando exactoribus pro ipſo cenſum perſoluit, *Da eis*, inquit, *pro me & te.* Vidiſti honoris excellentiam, vide nunc quanta philoſophia vtitur Petrus. Hunc enim locum Marcus qui Petri diſcipulus fuit, ideo non ſcripſiſſe videtur, quoniam ingens hinc honor magiſtro deferebatur. Sed negationem quidem ille quoque diligentiſſimè ſcripſit: hæc verò quæ ad magiſtri laudem pertinent, ipſo forſan deprecante, ne magnifica de eo diceret, omninò ſiluit. Pro me vero, inquit, & te: quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Chriſti? mirare diſcipuli etiam fidē, qui ad rem ita natura incredibilem illico paruit, cuius quidem fidei retributionem confeſtim habuit, Chriſto in tributi ſolutione coniunctus. *In illa hora adierunt diſcipuli Ieſum, dicentes: Quis putas maior eſt in regno cœlorum?* Humanū quid paſſi diſcipuli ſunt, quod euangeliſta quoque ſignificauit, dicens: In illa hora, quando ſcilicet cæteris omnibus Petrum prætulit. Nam cùm ex Iacobo & Ioanne alter primogenitus eſſet, nihil tamen tale pro ipſis feciſſe videtur: veriti autem turbationem profiteri ſuam, non apertè quare Petrum ipſis præponeret, ſed confusè, Quis ergo maior eſt, interrogarunt. Quando tres illos præferri conſpexerunt, nihil tale paſſi ſunt: cùm verò ad vnum delatus honor eſt, tunc nimirum doluerunt: quanuis non ex hac re ſolum, ſed ex aliis quoque multis inflammati fuerunt: Tum quia dixit illi, *Dabo tibi claues regni cœlorum*: tum quia, *Beatus es tu Simon Bar Iona*: tum etiam hic, *Da eis pro me & te*: tum denique quia liberius eum multò Chriſto colloqui conſpiciebant. Quòd ſi non interrogaſſe, ſed ſecum id cogitaſſe Marcus ſcribit, non ſunt oppoſita profectò hæc, ſed valde inter ſe conſonant: nec ſemel, ſed bis, ac tertiò hæc eos cogitaſſe crediderim, & tunc demum interrogaſſe. Tu verò non ſolummodo crimen conſidera, ſed illud quoque tecum expende, primum quod nulla eis de rebus huius ſeculi quæſtio eſt: deinde quod poſtea hac quoque turbatione ſuperata, alteri alteris in primatu cedebant. Nos verò neque ad hos quidem defectus eorum deuenire poſſumus, nec quis futurus ſit maior in regno cœlorum, ſed quis in terris maior ſit, quis ditior, quis potentior, quærimus. Quid autem Chriſtus? Reuelat arcana eorum, nec ſimpliciter ad verba, ſed ad paſſionem & affectum reſpondet. *Et aduocans Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum.* Curioſè, inquit, ſcrutamini vos, quis veſtrûm maior ſit, & de primatus honore contenditis: ego autem ſi quis humiliorem ſe cæteris non effecerit, ipſo ingreſſu cœleſti omnino indignum aſſero. Rectè autē ante oculos monſtratione paruuli totam rem poſuit, ipſo aſpectu eos cōuertens ac perſuadens, vt abſque ſimulatione aliqua humilitatem amplectātur.

Caput XVIII.

Sup. 16. c.

Ibidem.

Mar 9. e.

Paruuli autem non inuidere, nec alienam expectare gloriam, nec primatus deſiderare dignitatem nouerunt, ſed maximam hanc virtutem poſſident, puram dico ſimplicitatem & humilitatem. Non ergo fortitudine tantum, ac prudentia, ſed humilitatis quoque virtute, & ſimplicitate nobis opus eſt: quæ ſi non adeſt, ſalus noſtra certè claudicat. Paruuli enim nec ſi cōtumelientur aut verberentur, afficiuntur odio: nec ſi laudantur & honorantur, vlla commouentur arrogantia. Vi-
A des quomodo rurſus ad præclara naturæ opera nos prouocat, vt oſtendat poſſe nos voluntatem iſtam nanciſci, & pernitioſam Manichæorum rabiem acuto concidit gladio. Si enim natura per ſe mala eſt, cuius gratia philoſophandi exempla inde trahit? Paruulum autem ætate, & quidem mea ſententia, valde paruulum qui ab omnibus eſſet paſſionibus liber, in medio ſtatuit. Illa enim ætas omni arrogantia, omni gloriæ inanis furore, omni liuoris inſania, omni contentionis cupi-
B ditate, cæteriſque huiuſmodi affectibus immunis eſt. Cumque præcipuis muniatur virtutibus, ſimplicitatis ſcilicet ac humilitatis, de nulla iſtarum ſuperbit, ita duplici philoſophia ornatur. Nam & hæc bona poſſidet, & nihil ſibi propter hæc arrogat, his de cauſis in medio paruulum ſtatuit: nec ſermonis finem hic fecit, ſed vlterius admonitionem producit, dicens: *Et quicunque ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit*. Non enim ſolùm, inquit, magna erit
C merces veſtra, ſi tales efficiemini, verumetiam ſi alios tales propter me honorabitis: propter veſtrum ergo illos honorem regnum vobis retribuetur, quodque omnium extremum eſt, me ipſum ſuſcipietis. Ita vehemēter humilitate & moribus qui procul ab omni ſimulatione abſint afficior. Paruulos quidem hic ſimplices homines atque humiles, quos multi ſpernunt, appellauit: hunc autem ſermonem non premiis ſolùm in animum penetrare facit: verumetiam terrore pœnarum corroborat, dicens: *Qui autem ſcandalizauerit vnum de paruulis iſtis qui*
D *in me credunt, expedit ei vt mola aſinaria ſuſpendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Nam quemadmodum qui hos paruulos propter me honorant, cœlum poſſidebunt, inquit, imò verò cœlo quoque ipſo maius aliquid atque præſtantius: ſic & qui deſpiciunt atque vituperant, (hoc enim ſcandalizare hic ſignificat) maximo plectentur ſupplicio. Nec mireris ſi ſcandali vocabulo contumeliam & vituperationem intellexit, cùm multi propter puſillanimitatem non parum, ſi contempti vitu-
E peratique ſint, ſcandalizentur. Detrimentum autem quod huius criminis cauſa homines inuadet, & acerba ſupplicia ab his quæ nobis notiſſima ſunt, præ oculis poſuit. Nam cum rudiores commouere ſummopere velit, ſenſibilioribus vtitur exemplis. Quare in hoc etiam loco atrocitatem punitionis exprimens, qua contemptores paruulorum poſſit commouere, ſenſibilem pœnam molæ, ac ſubmerſionis in medium attulit.

Et

καὶ γὰρ φθόνου καθαρὸν τὸ παιδίον καὶ κενοδοξίας, καὶ τοῦ τῶν πρωτείων ἐρᾶν, καὶ τὴν μεγίστην κέκτηται ἀρετὴν, τὴν ἀφέλειαν καὶ τὸ ἄπλαστον καὶ ταπεινόν. οὐκ ἄρα ἀνδρείας δεῖ μόνον καὶ φρονήσεως, ἀλλὰ καὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς, τῆς ταπεινοφροσύνης λέγω, καὶ τῆς ἀφελείας. καὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις χωλεύει τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τούτων ἡμῖν οὐ παρόντων. τὸ παιδίον κἂν ὑβρίζηται, κἂν δοξάζηται, κἂν τύπτηται, κἂν τιμᾶται, οὔτε ἐκεῖθεν δυ-
A σχεραίνει καὶ βασκαίνει, οὔτε ἐντεῦθεν ἐπαίρεται. εἶδες πῶς πάλιν ἡμᾶς πρὸς τὰ φυσικὰ κατορθώματα ἐκκαλεῖται; δεικνὺς ὅτι ἐκ προαιρέσεως ταῦτα κατορθοῦν δυνατὸν, καὶ τὴν πονηρὰν μανιχαίων ἐπιστομίζει λύτταν. εἰ γὰρ πονηρὸν ἡ φύσις, τίνος ἕνεκεν ἐκεῖθεν τῆς φιλοσοφίας τὰ παραδείγματα ἕλκει; παιδίον δέ μοι δοκεῖ σφόδρα παιδίον ἐν τῷ μέσῳ στῆσαι, τῶν παθῶν ἁπάντων τούτων ἀπηλλαγμένον. τὸ γὰρ τοιοῦτον παιδίον καὶ ἀπονοίας, καὶ δοξομανίας, καὶ βασκανίας, καὶ φιλονεικίας,
B καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἀπήλλακται παθῶν, καὶ πολλὰς ἔχον τὰς ἀρετὰς, ἀφέλειαν, ταπεινοφροσύνην, ἀπραγμοσύνην, ἐπ' οὐδενὶ τούτων ἐπαίρεται. ὅπερ διπλῆς ἐστι φιλοσοφίας, τὸ κεκτῆσθαι ταῦτα, καὶ μὴ φυσιοῦσθαι ἐπ' αὐτοῖς. διόπερ αὐτὸ παρήγαγε, καὶ ἔστησεν ἐν τῷ μέσῳ. καὶ οὐ μέχρι τούτου μόνον τὸν λόγον κατέκλεισεν, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προάγει τὴν παραίνεσιν ταύτην λέγων· καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. οὐ γὰρ δὴ μόνον φησὶν ἐὰν αὐτοὶ τοιοῦτοι γένησθε μισθὸν λή-
C ψεσθε μέγαν· ἀλλὰ κἂν ἑτέρους τοιούτους τιμήσητε δι' ἐμὲ, καὶ τῆς εἰς ἐκείνους τιμῆς βασιλείαν ὑμῖν ὁρίζω τὴν ἀμοιβήν. μᾶλλον δὲ τὸ πολλῷ μεῖζον τίθησιν. ἐμὲ δέχεται λέγων. οὕτω μοι σφόδρα ποθεινὸν τὸ ταπεινὸν καὶ ἄπλαστον. παιδίον γὰρ ἐνταῦθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς οὕτως ἀφελεῖς φησι, καὶ ταπεινοὺς καὶ ἀπερριμμένους παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ καταφρονουμένους. εἶτα ἀποδεκτὸν ποιῶν μειζόνως τὸν λόγον, οὐκ ἀπὸ τῆς τιμῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κολάσεως αὐτὸν συνίστησιν ἐπάγων καὶ λέγων· καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕ-
D να τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ὥσπερ γὰρ οἱ τούτους τιμῶντές φησι δι' ἐμὲ τὸν οὐρανὸν ἔχουσι, μᾶλλον δὲ τῆς βασιλείας αὐτῆς μείζω τιμήν· οὕτω δὴ καὶ οἱ ἀτιμάζοντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σκανδαλίσαι· τὴν ἐσχάτην δώσουσι δίκην. εἰ δὲ σκάνδαλον τὴν ὕβριν καλεῖ, μὴ θαυμάσῃς. πολλοὶ γὰρ τῶν μικροψύχων οὐχ ὡς ἔτυχον ἐκ τοῦ περιφρονηθῆναι καὶ καθυβρισθῆναι ἐσκανδα-
E λίσθησαν. ἐπιτείνων τοίνυν καὶ αὔξων τὸ ἔγκλημα, τὴν ἐξ αὐτοῦ τίθησι βλάβην. καὶ οὐκ ἔτι ἀπὸ τῶν αὐτόθι τιμωρίαν ἐμφαίνει, ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν γνωρίμων τὸ ἀφόρητον αὐτῆς ἐνδείκνυται. ὅταν γὰρ μάλιστα καθικέσθαι βούληται τῶν παχυτέρων, αἰσθητὰ ἄγει παραδείγματα. διὸ καὶ ἐνταῦθα βουλόμενος δεῖξαι ὅτι πολλὴν ἀποτίσουσι τὴν τιμωρίαν, καὶ καθικέσθαι τῆς τῶν διαπτυόντων αὐτοὺς ἀπονοίας, αἰσθητήν τινα κόλασιν εἰς μέσον ἤγαγε, τὴν τοῦ μύλου καὶ τοῦ καταποντισμοῦ.

καὶ τοιγ

„ καὶ τοίγε ἀκόλουθον τῷ προτέρῳ ἦν εἰπεῖν· ὁ μὴ δε-
„ χόμενος ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, ἐμὲ οὐ δέχεται, ὃ πάσης κολάσεως πικρότερον ἦν. ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν σφόδρα ἀναισθήτων καὶ παχυτάτων καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο οὐχ οὕτως καθικνεῖτο, τίθησι μύλον καὶ καταποντισμόν. καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι μύλος κρεμασθήσεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ· ἀλλὰ συμφέρει αὐτῷ τοῦτο ὑπομεῖναι, δεικνὺς ὅτι ἕτερον τούτου χαλεπώτερον αὐτὸν ἀναμένει κακόν. εἰ δὲ τοῦτο ἀφόρητον, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνο. εἶδες πῶς ἑκατέρωθεν φοβερὰν ἐποίησε τὴν ἀπειλήν; τῇ μὲν τοῦ γνωρίμου παραδείγματος συγκρίσει σαφεστέραν αὐτὴν ποιῶν· τῇ δὲ ἐντεῦθεν ὑπεροχῇ πολλῷ μείζονα τῆς ὁρωμένης φαντάζεσθαι παρασκευάσας. εἶδες πῶς πρόρριζον ἀνέσπασε τῆς ἀπονοίας τὸ φρόνημα; πῶς ἰάσατο τῆς κενοδοξίας τὸ ἕλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδαμοῦ τῶν πρωτείων ἐρᾶν; πῶς ἔπεισε τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῶν πρωτείων τὴν ἐσχάτην πανταχοῦ διώκειν τάξιν; οὐδὲν γὰρ ἀπονοίας χεῖρον. αὕτη καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐξίστησι φρενῶν, καὶ μωρῶν ἐπιτίθησι δόξαν· μᾶλλον δὲ καὶ σφόδρα ἀνοήτους εἶναι ποιεῖ. ὥσπερ γὰρ εἴ τις τρίπηχυς ὤν, βιάζοιτο εἶναι τῶν ὀρῶν ὑψηλότερος, καὶ νομίζοι τοῦτο, καὶ ἀνατείνοι ἑαυτὸν ὡς ὑπερβαλλόμενος αὐτῶν τὰς κορυφάς, οὐδὲν ἕτερον ζητήσομεν δεῖγμα ἀνοίας· οὕτω καὶ ὅτ' ἂν ἄνθρωπον ἀπονενοημένον εἶναι καὶ ὕβριν νομίζοντα εἶναι τὸ μετὰ τῶν πολλῶν ζῆν, καὶ ζήτει λοιπὸν ἕτερον ἔλεγχον ἰδεῖν τῆς ἐκείνου παρανοίας. τῶν γὰρ φύσει μωρῶν πολὺ καταγελαστότερος οὗτος, ὅσον καὶ ἑκὼν ταύτην δημιουργεῖ τὴν νόσον. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον ἄθλιος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀναλγήτως εἰς αὐτὸ τῆς κακίας ἐμπίπτει τὸ βάραθρον. πότε γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐπιγνώσεται ἁμαρτάνων ὡς χρή; πότε αἰσθήσεται πλημμελῶν; καὶ γὰρ ὡς ἀνδράποδον κακὸν καὶ αἰχμάλωτον λαβὼν αὐτὸν ὁ διάβολος ἄπεισιν, καὶ ἄγει καὶ φέρει ῥαπίζων πανταχόθεν, καὶ μυρίαις περιβάλλων ὕβρεσιν. εἰς τοσαύτην γὰρ αὐτοὺς ἄγει μωρίαν λοιπόν, ὡς πείθειν καὶ κατὰ παίδων καὶ γυναικῶν μέγα φρονεῖν, καὶ κατὰ τῶν προγόνων τῶν οἰκείων. ἑτέρους δὲ τοὐναντίον ἀπὸ τῆς τῶν προγόνων περιφανείας φυσᾶσθαι παρασκευάζει, οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον, ὅτ' ἂν ἀπὸ τῶν ἐναντίων ὁμοίως φλεγμαίνωσιν, οἱ μὲν ἐπειδὴ εὐτελεῖς ἔχουσι πατέρας καὶ πάππους καὶ προπάππους, οἱ δὲ ἐπειδὴ λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς; πῶς οὖν ἂν τις ἑκατέρων καταστείλοι τὴν φλεγμονήν; πρὸς μὲν ἐκείνους λέγων· ἀνάβηθι περαιτέρω τῶν πάππων καὶ τῶν προπάππων, καὶ πολλοὺς ἴσως εὑρήσεις μαγείρους, καὶ ὀνηλάτας, καὶ καπήλους· πρὸς δὲ τούτους, τοὺς ἀπὸ τῆς εὐτελείας τῶν προγόνων φυσωμένους, τὸ ἐναντίον πάλιν· ὅτι καὶ σὺ πάλιν ἀνωτέρω προελθὼν τῶν προγόνων, εὑρήσεις πολλῷ σου λαμπροτέρους πολλούς. ὅτι γὰρ οὕτως ἔχει τὸν δρόμον ἡ φύσις, φέρε καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν ὑμῖν ἀποδείξω· ὁ Σολομὼν υἱὸς βασιλέως καὶ βασιλέως λαμπροῦ· ἀλλ' ὁ τούτου πατὴρ τῶν εὐτελῶν καὶ ἀσήμων, καὶ ὁ πρὸς μητρὸς δὲ πάππος ὁμοίως. οὐδὲ γὰρ ἂν ψιλῷ στρατιώτῃ τὴν θυγατέρα ἐξέδωκεν. εἰ δὲ

Et quanuis ſecundum rerum conſequentiam, *qui non ſuſceperit vnum horum paruulorum non ſuſcipiet me*, dici conueniebat, quæ res omne punitionis genus excedit: tamen quia rudes atque inſenſatos, etiam ſi multum iſtud metuendum ſit, non admodum commouere ſolet, molam potius & ſubmerſionem poſuit: nec dixit molam collo eius ſuſpenſum iri, ſed expediet ipſi ſi hoc patietur: vt oſtendat grauius quoddam atque acerbius malum iſtum expectare. Quòd ſi hoc intolerabile
A iure videtur, quantò magis illud? Ita vtrinque terribilem comminationem effecit, comparationem quidem exempli notiſſimi ante oculos adducens, exceſſum verò multò maiorem hac illos cogitare compellens. Vides quomodo radicitus arrogantiæ tumorem euulſit? quomodo vanæ gloriæ vlcus curauit? quomodo edocuit nulla in re primatus dignitatem expetendam? quomodo animos primatus honorem deſiderantium induxit, vt vbique ac ſemper in vltimo ſe velint or-
B dine collocare? Nihil certè arrogantia atque ſuperbia peius, quæ mentis quoque vires natura hominibus conceſſas ita deiicit, vt amentes ac valde ſtolidos efficere videatur. Nam quemadmodum ſi quis cum ſtatura tricubitali ſit, inſtar montium, imò etiam altiorem ſe putet, ac ideo ſeipſum quaſi montes exceſſurus erigat, nullum aliud argumentum inſaniæ ſuæ quæremus: Sic cùm inflatum videris hominem, qui meliorem ſe cæteris arbitretur, contemnique opinetur, ſi cæteris hominibus
C conferatur, nullum iam aliud ſignum vecordię hominis exquiras. Tantò quippe ridiculoſior his eſt qui natura ſtulti ſunt, quantò ipſe ſpōte hunc ſibi morbum iniecit: nec hac re ſolum miſer, verumetiā quia in miſeriæ fundum abſq; ſuę miſerię ſenſu ſe præcipitauit. Quando enim is peccata ſua vt oportet cognoſcet? Quādo nimium ſe delinquere ſentiet? Certè quaſi vile mancipium & miſerum, captiuum diabolus eum abduxit, agitatque verberibus & mille contumelijs quocunque velit. Nam in tantam amentiam plerunq; eos impellit, vt perſuadeat
D aduerſus liberos & vxores præ tumore inſoleſcere, atque etiam aduerſus ſuos maiores. Contrà verò nonnullos maiorum excellentia inflari facit. Qua quidem re quid eſſe poſſit ſtultius, quum a rebus contrarijs ſimiliter intumeſcant? Nam alij quoniam parentes, auos, proauos humiles ipſi habuerunt, alij quoniam claros & nobiles efferuntur: quomodo igitur quiſpiam vtriuſque poterit tumorem deprimere? Si ad alteros ſcilicet dixerit, tu qui magna de nobilitate maiorū iactas, vltra proauos atque atauos tuos ſi progrediaris, inueni-
E es multos è genere tuo agaſones forſan, aut caupones fuiſſe: ad alteros è contrario, progrediaris tu aliquantulum vltra parentes, & inuenies multos te clariores fuiſſe: hunc enim curſum habere genus humanū etiā à ſcripturis cōprobari poteſt. Salomō regis erat filius, & regis quidē illuſtriſſimi: huius tamen pater abiectus 2. Reg. 12. f
atq; ignobilis fuit: matern⁹ etiā au⁹ adeò vilis, vt nec gregario militi filiam collocare poſſet:

hæc ipſa ſi altius repetes, inuenies iurſus horum vilium genus illuſtre ac regium. Hoc de Saul, hoc de multis aliis dici poteſt. Non i-
1.Reg 9.a gitur multum hinc extollamur. Dic enim, quæſo, quid genus eſt? Nihil aliud certè quam verbi ſonitus ab omni re deſtitutus, quod in extremo illo die probè ſcietis. Verum quoniam nondum dies illa adeſt, rationibus quantum in nobis ſitum eſt, nullam in genere fieri præſtantiã vobis perſuadebimus. Cõſidera igitur, quãdo bellũ quãdo fames premit irrũpit, A quãdo cætera huiuſmodi mala incũbunt, quomodo vniuerſus nobilitatis huius flatus euaneſcit: neſcit inter diuitem & pauperem vllo modo morbus diſcernere, glorioſum & inglorioſum, nobilem & ignobilem peſtis non diſtinguit. Mors quoque aliæque humanarum rerum mutationes pariter omnes aggrediuntur, imò verò, quod mirabile fortaſſis videbitur, multò magis diuites inuadere ſolent. Quò enim minus ad ferendas mutationes exercitati ſunt, eò magis cùm inciderint, pereunt. Timor etiam ditiores B maximè terret. Nam & principes ſummopere formidant, & liberos populos non minus quam principes metuunt. Multas quippe diuitum ædes modò impetuoſa ira populi, modò principis furor euertit, quorum pauper fluctuum immunis omnino eſt. Hac igitur nobilitate omiſſa, ſi nobilitatem tuam oſtentare placet, libertatem mihi animi oſtende, libertatem dico eam, quam ille vir beatus habebat, cùm eſſet pauperrimus, qui Herodi
Sup.14.a liberè dicebat: *Non licet tibi fratris tui Philippi vxorem habere*, quam is quoque habuit C qui ante iſtum huic ſimilis fuit, qui dicebat
3.Reg.18. Achab: *Non ego, ſed tu & domus patris tui Iſraelem peruertis*: quam prophetæ, quam apoſtoli omnes poſſidebant. Quales eorum animi qui diuitijs ſeruiunt, eſſe non poſſunt: ſed quemadmodum qui ſub mille pædagogis degunt, quique à lictoribus detinentur: ſic non audent extollere oculos, nec liberè quicquam dicere de virtute. Acris enim cupiditas gloriæ, ac aliarum rerum auiditas, tantum terrorem eis inferunt, vt ſeruiles, D abiectos, adulatoreſque conſtituant. Nihil prorſus libertatem animi ſic tollit quemadmodum ſecularium rerum cupiditas, & eorum quæ videntur eſſe præclara. Non enim ſibi viuunt, ſed alteri, & mille crudelibus dominis huiuſmodi homines premuntur: quos ſi recenſere placet, aliquem ex his qui apud reges plurimùm poſsũt, nobis proponamus, cui magna rerum affluat copia, ingens potẽtia, patriæ ſplendor, maiorũ nobilitas, ad quem vniuer- E ſa penè reſpiciat ciuitas. Conſideremus igitur, an iſte ſeruus omnium abiectiſſimus ſit: quod vt facilius demonſtremus, non ſimpliciter ſeruum, ſed ſeruum ſerui ei conferamus. Is igitur ſerui ſeruus, & ſi non liberum, vnicum tamen habet dominum, ad cuius nutum omnia refert: quem ſi bene agendo propitium ſibi faciat, ſine aliqua cura quietè viuit. Ille verò quẽ admiraris, non vnum aut alterum, ſed multos & importunos ſibi dominos conquiſiuit.

Domi-

εἰ δὲ ἀναβαίης ἀνωτέρω, πάλιν ἀπὸ τῶν εὐτελῶν τούτων λαμπρότερον ὄψει τὸ γένος καὶ βασιλικώτερον. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Σαούλ· οὕτω καὶ ἐπὶ πολλῶν ἑτέρων εὕροι τις ἂν τοῦτο συμβαῖνον. μὴ μέγα φρονῶμεν ἐντεῦθεν. τί γάρ ἐστι γένος εἰπέ μοι; οὐδέν, ἀλλ' ἢ ὄνομα μόνον πράγματος ἔρημον. καὶ τοῦτο εἴσεσθε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ἐπειδὴ δὲ οὔπω πάρεστιν ἐκείνη, φέρε καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων ὑμᾶς πείσομεν, ὅτι οὐδεμία ἐντεῦθεν ὑπεροχή. καὶ γὰρ κἂν πόλεμος κατα-
A λάβῃ, κἂν λιμός, κἂν ἕτερον ὁτιοῦν, πάντα ἐλέγχεται ταῦτα τὰ τῆς εὐγενείας φυσήματα. κἂν νόσος ἐπέλθῃ, κἂν λοιμός, οὐκ οἶδεν διαγνῶναι τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα, τὸν ἔνδοξον καὶ τὸν ἄδοξον, τὸν εὐγενῆ καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε αἱ λοιπαὶ τῶν πραγμάτων μεταβολαί, ἀλλ' ὁμοίως πᾶσι ταῦτα ἐπανίσταται. καὶ εἰ δεῖ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τοῖς πλουτοῦσι μᾶλλον. ὅσῳ γὰρ ἀμελέτητοι τούτων εἰσί, τοσούτῳ μᾶλλον ἁλόντες ἀπόλλυνται. καὶ ὁ φόβος δὲ παρὰ τοῖς πλουτοῦσι μείζων. καὶ γὰρ ἄρ-
B χοντας οὗτοι μάλιστα τρέμουσι, καὶ τοὺς δήμους τῶν ἀρχόντων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον. πολλὰς γοῦν οἰκίας τοιαύτας ὁμοίως καὶ δήμων θυμός, καὶ ἀρχόντων ἀνέτρεψεν ὀργή· ὁ δὲ πένης ἑκατέρων τούτων τῶν κυμάτων ἀπήλλακται. ὥστε ταύτην ἀφεὶς τὴν εὐγένειαν, εἰ βούλει μοι δεῖξαι ὅτι εὐγενὴς εἶ, δεῖξον τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευθερίαν, οἵαν εἶχεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ταῦτα πένης ὤν, ὁ λέγων τῷ Ἡ-
ρώδῃ· οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ,,
ἀδελφοῦ σου. οἵαν ἐκέκτητο ὁ πρὸ ἐκείνου τοιοῦτος καὶ ,,
C μετ' ἐκεῖνον τοιοῦτος, ὁ λέγων τῷ Ἀχαάβ· οὐ δια- ,,
στρέφω τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ἢ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός ,,
σου. οἵαν εἶχον οἱ προφῆται, οἵαν οἱ ἀπόστολοι πάντες. ἀλλ' οὐχ αἱ τῶν πλούτῳ δουλευόντων ψυχαὶ τοιαῦται. ἀλλ' ὥσπερ οἱ ὑπὸ μυρίους ὄντες παιδαγωγοὺς καὶ δημίους, οὕτως οὐδὲ ἐπαίρειν τὸ ὄμμα τολμῶσι, καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς παρρησιάσασθαι. ὁ γὰρ τῶν χρημάτων ἔρως, καὶ ὁ τῆς δόξης, καὶ ὁ τῶν ἄλλων πραγμάτων φοβερὸν εἰς αὐτοὺς βλέποντες, δουλοπρεπεῖς ποιοῦσι καὶ κόλακας. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐλευθερίαν ἀναιρεῖ,
D ὡς τὸ βιωτικοῖς ἐμπεπλέχθαι πράγμασι, καὶ τὸ δοκοῦντα εἶναι λαμπρὰ περιβεβλῆσθαι. οὐδὲ γὰρ ἕνα δεσπότην καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ μυρίους ὁ τοιοῦτος ἔχει. καὶ εἰ βούλεσθε καὶ ἀριθμήσωμαι τούτους, παραγάγωμεν ἕνα τινὰ τῶν εὐδοκιμούντων ἐν βασιλείοις, καὶ ἔστω αὐτῷ καὶ χρήματα πάμπολλα, καὶ δυναστεία μεγάλη, καὶ πατρὶς ὑπερέχουσα, καὶ προγόνων περιφάνεια, καὶ ἀποβλεπέσθω παρὰ πάντων. ἴδωμεν τοίνυν εἰ μὴ οὗτός ἐστιν ὁ πάντων δουλικώτερος. καὶ ἀντιστήσωμεν αὐτῷ
E μὴ δοῦλον ἁπλῶς, ἀλλὰ δοῦλον δούλου. πολλοὶ γὰρ καὶ οἰκέται δούλους ἔχουσιν. οὗτος μὲν οὖν ὁ δοῦλος τοῦ δούλου ἕνα ἔχει δεσπότην. τί γὰρ εἰ καὶ μὴ ἐλεύθερον, ἀλλ' ἕνα; καὶ πρὸς τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν ὁρᾷ μόνον. κἂν γὰρ ὁ τούτου δεσπότης αὐτοῦ δοκῇ κρατεῖν, ἀλλὰ πῶς ἑνὶ μόνῳ πείθεται. κἂν τὰ πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ καλῶς ἔχῃ, ἐν ἀδείᾳ τὸν ἅπαντα καθευδήσει βίον. οὗτος δὲ οὐχ ἕνα καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ χαλεπωτέρους ἔχει δεσπότας,

καὶ πρῶτον

Digitized by Google

καὶ πρῶτον αὐτὸν τὸν βασιλεύοντα μεριμνᾷ. οὐκ ἔστι δὲ ἴσον ἁπλῆ δεσπότην ἔχειν καὶ βασιλέα ὑπὸ πολλῶν τὰ ὦτα διαθρυλλούμενον, καὶ νῦν μὲν τούτων, νῦν δὲ ἐκείνων γινόμενον. οὗτος κἂν μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ᾖ, πάντας ὑποπτεύει, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς ἐχθρούς. ἀλλὰ καὶ οὗτος φησὶ τὸν δεσπότην. καὶ πῶς ἴσον ἕνα καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς δεδιττομένους αὐτόν; μᾶλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειεν, οὐδὲ ἕνα φοβεῖται. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ἐκεῖνος μὲν A οὐδένα ἔχει τὸν ἐπιθυμοῦντα αὐτὸν ἐκβαλεῖν τῆς δουλείας ταύτης, καὶ εἰσαγαγεῖν ἑαυτόν, ὅθεν οὐδὲ τὸν ἐπιβουλεύοντα ἐν τούτοις ἔχει. οὗτοι δὲ, οὐδὲ ἕτερον σπουδὴν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ σαλεῦσαι τὸν εὐδοκιμώτερον καὶ μᾶλλον ἀγαπώμενον παρὰ τῷ κρατοῦντι. διὸ καὶ πάντας ἀνάγκη κολακεύειν, τοὺς μείζους, τοὺς ὁμοτίμους, τοὺς φίλους. ἔνθα γὰρ βασκανία καὶ δόξης ἔρως, οὐδὲ φιλίας εἰλικρινοῦς ἔστιν ἰσχύς. ὥσπερ γὰρ οἱ ὁμότεχνοι φιλεῖν ἀλλήλους οὐκ ἂν δύναιντο B ἀκριβῶς καὶ γνησίως· οὕτω καὶ οἱ ὁμότιμοι καὶ τῶν αὐτῶν ἐρῶντες ἐν τοῖς βιωτικοῖς. ὅθεν καὶ ὁ πόλεμος ἔνδον πολύς. εἶδες δεσποτῶν ἑσμὸν, καὶ δεσποτῶν χαλεπῶν; βούλει καὶ ἕτερον ἐπιδείξω τούτου χαλεπώτερον; οἱ μετ' αὐτὸν ἅπαντες πρὸ αὐτοῦ γενέσθαι σπεύδουσιν, οἱ πρὸ αὐτοῦ κωλῦσαι γενέσθαι πλησίον καὶ παραδεχθῆναι. ἀλλ' ὢ οὗτος θαυμαστός. ἐγὼ μὲν ὑποσχόμενος δεσπότας δεῖξαι, ὁ δὲ λόγος προϊὼν καὶ ἀγωνιζόμενος πλέον τῆς ὑποσχέσεως ἐποίησε, πολεμίους ἀντὶ δεσποτῶν C δείξας, μᾶλλον δὲ καὶ πολεμίους καὶ δεσπότας τοὺς αὐτούς. θεραπεύονται μὲν γὰρ ὡς δεσπόται· φοβεροὶ δέ εἰσιν ὡς πολέμιοι, καὶ ἐπιβουλεύουσιν ὡς ἐχθροί, ὅτ' ἄν τις τοὺς αὐτοὺς καὶ κυρίους ἔχῃ καὶ ἐχθρούς. τί ταύτης τῆς συμφορᾶς χεῖρον γένοιτ' ἄν; ὁ μὲν δοῦλος κἂν ἐπιτάττηται, ἀλλ' ὅμως ἐπιμελείας ἀπολαύει παρὰ τῶν κελευόντων, καὶ εὐνοίας. οὗτοι δὲ καὶ ἐπιτάττονται, καὶ πολεμοῦνται, καὶ κατ' ἀλλήλων ἑστήκασιν· καὶ τοσούτῳ τῶν ἐν ταῖς μάχαις χαλεπώτερον, ὅσῳ καὶ λάθρα κεντῶσι, καὶ D ἐν προσωπείῳ φίλων τὰ τῶν ἐχθρῶν διαπράττουσι, καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων πολλάκις εὐδοκιμοῦσι συμφορῶν. ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα· ἀλλὰ κἂν πράξῃ κακῶς ἕτερος, πολλοὶ οἱ συναλγοῦντες· κἂν εὐδοκιμῇ, πολλοὶ οἱ συνηδόμενοι. ἀλλ' ὡς ὁ ἀπόστολος. εἴτε γὰρ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη φησί. καὶ νῦν μὲν ἔλεγεν ὁ ταῦτα παραινῶν· τίς μου ἐστὶν ἡ ἐλπὶς ἢ χαρά, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς; νῦν δὲ, E ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ· νῦν δὲ, ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν· καὶ, τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπὶ τῆς ζάλης ἀνεχόμεθα καὶ τῶν κυμάτων τῶν ἔξωθεν, καὶ οὐ τρέχομεν ἐπὶ τὸν εὔδιον λιμένα τοῦτον, καὶ τὰ ὀνόματα ἀφέντες τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τὰ πράγματα βαδίζομεν αὐτά; δόξα γὰρ

Dominatur enim ei primò rex ipſe. Nõ eſt autẽ æquale abiectũ habere dominũ, & regi ſeruire, cuius aures multorum verbis expoſitæ ſunt, & ipſi modò hi, modò illi perſuadẽt. Quare quãuis nullius ſibi mali conſcius ſit qui regi ſeruit, omnes tamen ſuſpectos habet, tã pares q̃ ſibi ſubiectos, & tam amicos quã inimicos: ſed hic etiã, inquies, domini terrore agitatur at nõ eſt æquale vnũ & multos timere, imò vero ſi quis voluerit diligẽtius inueſtigare, multos ille, neminẽ hic formidat Cur, & quo pacto? Quoniã A iſti nemo eſt qui inuidiat, quiq; velit iſto expulſo ad eandem ſe intrudere ſeruitutẽ. Quare fit, vt nullus inueniatur, qui ipſi velit inſidias tendere: multi verò ſunt qui nulli aliæ rei ſtudent, quàm illum qui proximus regi eſt, à ſtatu eiicere: quare omnibus adulari cogitur, maiori, æquali, amicis. Nam vbi gloriæ cupiditas eſt, ibi quia liuor vires ſuas exercet, nulla ſincera poteſt amicitia inueniri: ſed quemadmodũ qui eodem artificio quæſtum habent, ſic ſimilium honorum conſortes, qui eadem in ſeculo B appetunt, ſyncero ac puro nequeunt amore coniungi, vnde fit vt bellum intus ſine induciis ſemper geratur. Vidiſti acerborum multitudinem dominorum? vis grauiores alios afferamus? omnes qui eo minores ſunt, maiores fieri diligentiſſimè ſtudent. Qui verò excellunt, quoniam timent ne iſte anteueniat, apertè ipſi aduerſantur. Proh fidem hominum. Quid dicam: video me pollicitum fuiſſe dominorum horum multitudinem recenſere: oratio verò conſequenter progreſſa magis quàm polliciti ſumus attulit, cùm hoſtium C ingentem aceruum, non dominorum recenſuerit: imò verò & dominos, & hoſtes eoſdem eſſe probauerit, quippe qui ceu domini diligenter coluntur, & ceu hoſtes nimium terrẽt, ceuque inimici occultè inſidiantur. Neſcio enim quid peius excogitari poſſit, quam vt eoſdem quiſpiam & dominos & inimicos habeat. Nam ſerui & ſi iuſſa capeſſere coguntur, diligenti tamen cura dominorum proteguntur. Illi verò & iuſſa vt ſerui faceſſunt, & vt hoſtes impugnantur: & tantò peius, quàm qui a- D perto prælio certant, alter in alterum inſurgit, quantò occultius pungunt, quantoque perſonas amicorum induti quaſi hoſtes aggrediuntur, & aliorum calamitatibus felicitatem ſibi componunt. Noſtra verò non ſunt huiuſmodi: ſed ſi quis aduerſa opprimitur fortuna, multi ipſi compatiuntur & condolent, in ſecundis rurſus multi congratulantur, ſicut apoſtolus ait: *Siue vnum membrorum patiatur, omnia membra compatiuntur: ſiue vnum membrum glorificatur, omnia membra congaudent.* Et mo- 1.Cor.12.d E dò quidem qui iſta ſuadet, dicebat: *Quæ autem mea ſpes vel lætitia eſt, an non vel vos?* 1.Theſſ.2.d Modò autem, *Nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino.* Modò verò, *Ex multa tribulatione & compreſſione cordis ſcripſi vobis.* &, *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Cuius igitur rei gratia exteriores fluctus ſuſtinemus, nec volumus ad trãquilliſſimum hũc nauigare portũ? Quare bonorũ nominibus omiſſis, res ipſas oro amplectamur. 2.Cor.2.b 2.Cor.11.g.

Gloria enim & potentia, diuitiæ ac nobilitas, cæteraque huiuſmodi nomina ſunt apud exteros nuda, apud nos res firmæ atque perpetuæ. Econtra verò, mors, ignominia, cæteraque quibus dolor ac mœror efficitur, nuda ſunt apud nos nomina, res autem apud illos veriſſimæ. Quod vt oculis ipſis cernas, gloriam in medium primò adducamus, quæ magna expetendaque illis videtur. Non dico igitur, quia breuiſſimi eſt temporis: non dico quia cito extinguitur: ſed quando maximè floret, tunc mihi (rogo) ipſam oſtende. Non auferas à ſcorto picturam & fucos, ſed ornatum inducas. & tunc magis deformitatem ipſius reprehendam. Veſtitum igitur expone, lictorum multitudinem, præconis vocem, populi ſubiectionem, ſilentium omnium, & quod admirantes aſpiciunt, quodque occurrentes percutiantur. An igitur, inquies, hæc præclara non ſunt? Age, perſcrutemur ſintne iſta ſuperflua, & potius inutili quadam ac falſa opinione quàm veritate rerum comprobentur. Quid enim melius aut corpori aut animæ inde accidit? ex his enim homo conſtat: an maior ſtatura huic erit, aut ſanior, aut velocior, aut acutiores perſpicacioreſquè ſenſus acquiret? Minimè. Conſideremus ergo ne fortè anima quicquam lucrata ſit. Num igitur modeſtior, aut prudentior, aut manſuetior eo cultu hominum erit? Nequaquam, imò verò econtrà: non enim quemadmodum corpori nihil commodi eueniebat, ſic & animæ accidit. Sed quod grauiſſimum eſt, non ſolùm nihil tum proficit anima, ſed magnum inſuper vitiorum cumulum attrahit: hinc enim ad arrogantiam, hinc ad inanem gloriæ dementiam, iram, milleque alias paſſiones impellitur. Sed gaudet, inquies, iactat atque gloriatur. Incurabilem morbum, & malorum apicem ei attribuis. Nam qui lætatur his rebus, non volet, nec poterit facile liberari, cùm hac voluptate viam remedij omnino abſciderit. Id igitur peſtiferum penitus eſt, quòd non dolet, ſed lætatur magnitudine ac incremento malorum. Non enim ſemper lætari bonum eſt. Nam & fures furto lætantur, & adulter matrimonij ſordibus: cæde homicida, auarus rapina. Non ergo ſi lætatur ſolum cōſidera, verumetiam ſi rectè lętatur. Animaduertēdum enim eſt, ne talis lætitia eius ſit qualis adulteri & furis. Cur enim, dic obſecro, lætatur? Quoniam à multis honoratur, circumſpicitur, & extolli atque inflari poteſt? Et quid hac elatione leuius excogitari poteſt? quid hac cupiditate peius? Nam ſi id malum non eſt, cur inanis gloriæ cupidos vituperantes, mille opprobriis laceramus? Deſinite arrogantes, & aliorum hominum contemptores execrari. Sed nequaquam poteritis abſtinere: plurimis itaque accuſationibus digni & ipſi, quanuis mille habeant lictores. Hęc de modeſtioribus mihi principibus dicta ſunt. Multi enim eorū maiora quā latrones, quā homicidæ, quā adulteri & ſepulchrorū violatores plerūq; committunt, cū principatu non rectè vtantur. Nam

δόξα γὰρ καὶ δυναστεία, καὶ πλοῦτος καὶ εὐδοκίμησις, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὀνόματα παρ' ἐκείνοις, παρὰ δὲ ἡμῖν πράγματα· ὥσπερ οὖν τὰ λυπηρά, θάνατος καὶ ἀτιμία, καὶ πενία, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὀνόματα μὲν παρ' ἡμῖν, πράγματα δὲ παρ' ἐκείνοις. καὶ εἰ βούλει τὴν δόξαν πρῶτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τὴν παρ' ἐκείνοις πᾶσαν ἐπέραστον καὶ ποθεινήν. καὶ οὐ λέγω ὅτι ὀλιγοχρόνιος, οὐδ' ὅτι ταχέως σβέννυται· ἀλλ' ὅτι ἀνθεῖ, τότε μοι δεῖξον αὐτήν. μὴ περιέλῃς τῆς πόρνης τὰ ἐπιτρίμματα καὶ τὰς ὑπογραφάς, ἀλλὰ κεκαλλωπισμένην εἰς μέσον ἄγε καὶ ἐπίδειξον ἡμῖν, ἵνα τότε αὐτῆς ἐλέγξω τὸ δυσειδές. οὐκοῦν τὸ σχῆμα πάντως ἐρεῖς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ῥαβδούχων, καὶ τοῦ κήρυκος τὴν φωνήν, καὶ τὴν τοῦ δήμου τὴν ὑπακοήν, καὶ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν σιγήν, καὶ τὸ τύπτεσθαι τοὺς ἀπαντῶντας ἅπαντας, καὶ τὸ ὑπὸ πάντων περιβλέπεσθαι. οὐκ ἄρα ταῦτά ἐστι τὰ λαμπρά; φέρε οὖν ἐξετάζωμεν, εἰ μὴ περιττὰ ταῦτα, καὶ ὑπόληψις μόνον ἀνόητος. τί γὰρ ἐκεῖνος ἀπὸ τούτων βελτίων γίνεται, ἢ τὸ σῶμα, ἢ τὴν ψυχήν; τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. ἆρα ὑψηλότερος ἔσται ἐντεῦθεν; ἢ ἰσχυρότερος; ἢ ὑγιεινότερος; ἢ ταχύτερος; ἢ τὰς αἰσθήσεις ὀξυτέρας κτήσεται καὶ τρανωτέρας; ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἔχοι τοῦτο εἰπεῖν. ἴωμεν τοίνυν ἐπὶ τὴν ψυχήν, μήποτε ἐκεῖ τὸ κέρδος προσγινόμενον ἐντεῦθεν εὑρήσομεν. τί οὖν; σωφρονέστερος, ἐπιεικέστερος, συνετώτερος, ἀπὸ ταύτης ἔσται τῆς θεραπείας ὁ τοιοῦτος; οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν. οὐ γὰρ ὅπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα συμβαίνει. ἐκεῖ μὲν γὰρ οὐδὲν πρὸς τὴν οἰκείαν προσλαμβάνει ἀρετὴν τὸ σῶμα· ἐνταῦθα δὲ οὐ μόνον τοῦτό ἐστι τὸ δεινὸν ὅτι οὐδὲν καρποῦται χρηστόν, ἀλλ' ὅτι καὶ κακίαν δέχεται πολλὴν ἐντεῦθεν ἡ ψυχή· καὶ γὰρ εἰς ἀπόνοιαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ ἄνοιαν, καὶ εἰς θυμόν, καὶ εἰς μυρία ἐλαττώματα τοιαῦτα ἐντεῦθεν ἐκφέρεται. ἀλλὰ χαίρει φησὶ καὶ γαννῦται τούτοις καὶ φαιδρύνεται. τὸν κολοφῶνά μοι τῶν κακῶν εἶπας, καὶ τοῦ νοσήματος τὸ ἀνίατον. ὁ γὰρ χαίρων ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι ῥᾳδίως ἂν θελήσειε τῆς ὑποθέσεως τῶν κακῶν, ἀλλ' ἀπετείχισεν ἑαυτῷ τῆς θεραπείας τὴν ὁδὸν διὰ τῆς ἡδονῆς· ὥστε τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ δεινόν, ὅτι οὐδὲ ἀλγεῖ, ἀλλὰ καὶ χαίρει τῶν νοσημάτων αὐξανομένων αὐτῷ. οὐδὲ γὰρ πανταχοῦ τὸ χαίρειν καλόν· ἐπεὶ καὶ κλέπται χαίρουσι κλέπτοντες, καὶ μοιχὸς διαφθείρων τοῦ πλησίον γάμον, καὶ ὁ πλεονέκτης ἁρπάζων, καὶ ὁ ἀνδροφόνος φονεύων. μὴ τοίνυν εἰ χαίρει ἴδωμεν, ἀλλ' εἰ ἐπὶ χρησίμῳ· καὶ διασκεψώμεθα, μήποτε τοιαύτην εὑρήσομεν τὴν χαράν, οἵαν τὴν τοῦ μοιχοῦ καὶ τοῦ κλέπτου. τίνος γὰρ ἕνεκεν χαίρει; διὰ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν, καὶ τὸ δύνασθαι φυσᾶσθαι, καὶ περιβλέπεσθαι; καὶ τί τῆς ἐπιθυμίας ταύτης πονηρότερον γένοιτ' ἂν καὶ τοῦ ἀτόπου τούτου ἔρωτος; εἰ δὲ μὴ πονηρόν, παύσασθε τοὺς κενοδόξους σκώπτοντες, καὶ μυρίοις πλύνοντες σκώμμασι· παύσασθε τοῖς ἀπονενοημένοις καὶ ὑπερόπταις ἐπαρώμενοι. ἀλλ' οὐκ ἂν ἀνάσχοισθε. οὐκοῦν μυρίας ἄξιοι καὶ αὐτοὶ κατηγορίας, κἂν μυρίους ἔχωσι ῥαβδούχους. καὶ ταῦτά μοι περὶ τῶν ἀνεκτοτέρων ἀρχόντων εἴρηται, ὡς τούς γε πλείονας καὶ λῃστῶν καὶ ἀνδροφόνων καὶ μοιχῶν καὶ τυμβωρύχων μείζονα ἁμαρτάνοντας εὑρήσομεν, ἀπὸ τοῦ μὴ καλῶς κεχρῆσθαι τῇ ἀρχῇ. καὶ γὰρ

καὶ γὰρ καὶ κλέπτουσιν ἐκείνων ἀναισχυντότερον· καὶ διορύττουσιν, οὐ τοῖχον ἕνα, ἀλλὰ οὐσίας καὶ οἰκίας ἀπείρους, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας πολλὴν τὴν εὐκολίαν ἔχοντες, καὶ διαλύοντες δι' ἀμελείας χαλεπωτέραν, καὶ τοῖς πάθεσιν ὑποκύπτοντες αἰσχρῶς, καὶ τοὺς συνδούλους τύπτοντες ἀφειδῶς, καὶ τοὺς συνειδότας αὐτοῖς ἅπαντας τρέμοντες. μόνος γάρ ἐστιν ἐλεύθερος, καὶ μόνος ἄρχων, καὶ τῶν βασιλέων βασιλικώτερος, ὁ τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος. ταῦτα οὖν εἰδότες, διώκωμεν τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, καὶ τῆς πονηρᾶς δουλείας ἀπαλλάξωμεν ἑαυτούς· καὶ μή τι ἀρχῆς ὄγκον, μήτι πλούτου τυραννίδα, μήτι ἄλλο τι τοιοῦτον μακαριστὸν νομίζωμεν, ἀλλὰ ἀρετὴν μόνην. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἀπολαυσόμεθα ἀδείας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ.

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὰ σκάνδαλα ἔρχεται.

Καὶ εἰ ἀνάγκη ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, εἴποι τις ἂν ἴσως τῶν ἐναντίων, τί ταλανίζει τὸν κόσμον, δέον ἀμύνειν καὶ χεῖρα ὀρέξαι; τοῦτο γὰρ ἰατροῦ καὶ προστάτου· ἐκεῖνο δὲ καὶ τοῦ τυχόντος. τί οὖν ἂν εἴποιμεν πρὸς τὴν οὕτως ἀναίσχυντον γλῶτταν; καὶ τί τῆς θεραπείας ταύτης ἴσον ἐπιζητεῖς; καὶ γὰρ θεὸς ὢν ἄνθρωπος ἐγένετο διὰ σέ, καὶ δούλου μορφὴν ἔλαβε, καὶ τὰ αἴσχιστα πάντα ὑπέστη, καὶ οὐδὲν ἐνέλειπε τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων· ἀλλ' ἐπειδὴ πλέον οὐδὲν γέγονε τοῖς ἀγνώμοσι, διὰ τοῦτο αὐτοὺς ταλανίζει, ὅτι μετὰ τὴν τοσαύτην θεραπείαν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἀρρωστίας. ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ τὸν κάμνοντα πολλῆς ἀπολαύσαντα ἐπιμελείας, καὶ οὐκ ἐθελήσαντα νόμοις πεισθῆναι ἰατρικοῖς, θρηνῶν λέγοι· οὐαὶ τῷ δεῖνι ἀνθρώπῳ ἀπὸ τῆς ἀρρωστίας, ἣν διὰ τῆς οἰκείας ηὔξησε ῥαθυμίας. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐδὲν ὄφελος ἀπὸ τοῦ θρήνου· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο εἶδος θεραπείας ἐστὶ, τὸ προειπεῖν τὸ ἐσόμενον καὶ ταλανίσαι. πολλοὶ γὰρ πολλάκις συμβουλευθέντες μὲν οὐδὲν ὠφελήθησαν, θρηνηθέντες ἀνήνεγκαν. διὸ καὶ μάλιστα τὸ οὐαὶ τέθεικε, διεγείρων αὐτοὺς καὶ ἐναγωνίους ποιῶν, καὶ ἐγρηγορέναι παρασκευάζων. μετὰ δὲ τούτων καὶ τὴν εὔνοιαν ἐπιδείκνυται τὴν περὶ αὐτοὺς ἐκείνους, καὶ τὴν ἡμερότητα αὐτοῦ, ὅτι καὶ ἀντιπίπτοντας θρηνεῖ, οὐ δυσχεραίνων μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθούμενος, καὶ τῷ θρήνῳ καὶ τῇ προρρήσει, ὥστε αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι. καὶ πῶς ἔνι τοῦτο φησίν; εἰ γὰρ ἀνάγκη ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πῶς δυνατὸν ταῦτα διαφυγεῖν; ὅτι ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα ἀνάγκη· ἀπολέσθαι δὲ οὐ πάντως ἀνάγκη.

ὥσπερ

Nam & furantur aliena impudentius, occidũt crudelius, multò laſciuiunt petulantius: nec parietem vnum, ſed innumeras domos effodiunt, facilius omnia principatus licentia peragentes. Ita duriſſima eſt eorum ſeruitus, cùm paſſionibus dediti neminem vereantur. Verè igitur liber, & ſolus princeps, ac regio potiſſimum nomine dignus ille eſt, qui paſſionum immunis eſt. Quæ omnia intelligentes, veram libertatem amplectamur, & pernicioſam ſeruitutem A fugiamus, nec principatus magnitudinem, nec diuitiarum pondus, nec aliud huiuſmodi præter virtutem beatificãdum putemus: ſic enim & hic iucundè viuemus, & futura bona conſequemur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LX. *in Gr. Codd. eſt LIX.*

EX CAPITE XVIII.

Væ mundo ab ſcandalis. Neceſſe enim eſt venire B *ſcandala, veruntamen væ homini illi per quem ſcandalum venit. Si autem manus tua, vel pes tuus, &c.*

SED ſi neceſſe eſt, vt ſcandala veniant, quiſpiam opponet, cur mundum quaſi miſerum deflet, cum manum ei porrigere atq; opitulari potius oporteret? Hæc quippe prudentis medici, dominique prouidentiſſimi, illud cuiuſuis opus eſſe non iniuria poteſt: quid igitur ad C tam impudentem linguam reſpondebimus? quod ſcilicet nihil diligentiſſimæ illius curæ par excogitari queat? Cum enim Deus ſit, homo quoque propter te factus eſt, & ſerui aſſumpta forma extrema omnia paſſus, nihil quod ad ſe pertineret, prætermiſit: cæterum quoniam nihil hinc vtilitatis ignauiſſimi homines conſecuti ſunt, idcirco eos deflet: Quia etiam poſt tot tantaque ipſis allata remedia in morbis ſuis perſeuerarunt: veluti ſi quis febricitantem, cui licet peritus medicus affuerit, tamen quia præcepta eius con- D tempſit, complorans diceret: Væ illi homini à graui ægrotatione, quam per ignauiam plurimum atque plurimum auxit. Verùm ibi nihil prolatus cõducere poteſt. Hic genus quoddam curationis eſt, futura mala prædicere, & deflere nõ pœnitentes, præſertim cùm multi nullam quidem ex conſilio, multam verò ex fletu vtilitatem habuerunt. Ideo, væ dolentis vocem adhibuit, vt dolore ſuo ipſos incitaret, ac diligentiores vigilantioresque faceret. Ad hæc beneuolentiam quoque ſuam erga illos, & clementiæ magnitudinem oſtendit, quia vel contradicentes deflet. Ita non modò mo- E leſtiam quandam ex duritia aduerſariorum capiebat, verumetiam & flendo & prædicendo, ad ſanam eos mentem reuocare conabatur. Sed quomodo, inquies, id fieri poteſt? Nam ſi neceſſe eſt vt ſcandala veniant, quo pacto ea euitare poterimus? Quia videlicet neceſſe quidem eſt vt ſcandala veniant, perire autem non omnino neceſſe eſt:

ceu ſi

Digitized by Google

ceu ſi medicus quidem dixerit, ſi nulla medicina vteris, neceſſe eſt vt in hunc rurſus incidas morbum: non omnino perire neceſſe eum erit, qui vigilanter attendit. Accedit quod diſcipulos etiam hac ratione nonnihil exuſcitat. Nam ne dormirent, tanquam ad profundam pacem & tranquillam vitam mittantur, ac negligentiores ſint, multa vndique aduerſus eos tam deforis quam intus inſurrectura bella oſtendit: quod Paulus quoque ſignificauit dicens:

2.Cor.7.b.

Foris pugnæ, intus timores: & pericula in falſis fratribus: & ad Mileſios diſſerens dixit:

Acto.20.f.

Exurgent quidam ex vobis loquentes peruerſa. Ipſe quoque dicebat:

Mich.7.b.

Inimici hominis domeſtici eius. Cùm autem neceſſitatem dicat, non quia poteſtatis libertatem, poteſtatemque liberi arbitrij tollat, nec quia neceſſitati rerum humanam ſubiiciat vitam, hoc dicit, ſed quod omnino venturum eſt prænunciat. Quod Lucas alijs verbis expreſſit.

Luc.17.a

Impoſſibile eſt vt non veniant ſcandala. Quę porro ſunt ſcandala? Rectæ ac probæ vitæ confuſio atque peruerſio. Sic etiam qui verſantur in ſcena, eos qui corpora peruertunt, ſcandala vocant. Non ergo prædictio ipſius ſcandala inducere putanda eſt. Non enim quia futura ſcandala prædixit, idcirco veniunt: ſed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent, ſi nollent ea excogitare nequam homines atque peſtiferi, quod ſi ventura non fuiſſent, nec ipſe futura prædixiſſet. Ventura verò erãt, quia multi erant grauiter ac incurabili morbo laborantes, qui noluerunt non agere malignè, & ipſe quod futurum erat, prędixit. Sed ſi illi curati fuiſſent, quiſpiam dicet, ac nemo eſſet qui ſcãdala faceret, nonne hic ſermo falſitatis crimine teneretur? Certè ſi curari ſanarique omnes voluiſſent, non dixiſſet, neceſſe eſt ſcandala venire. Sed quia ſua ſponte incurabiles futuros perſpiciebat, ideo ventura omnino prædixit. Sed quam ob rem ipſe non eiecit ſcandala, inquies? Et cuius rei gratia tollenda erant, an propter eos qui detrimento afficiuntur? Sed non inde qui detrimentum patiuntur, pereunt, ſed deſidia & ignauia ſua: quod virtutis cultores verum eſſe oſtendunt, qui non modò nullam à ſcandalis iniuriam patiuntur, ſed plurimum etiam lucrantur: Qualis certè Iob ille erat, qualis Ioſeph, quales iuſti denique omnes. Quòd ſi multi pereunt, propter negligentiam ſuam id accidit. Niſi enim ita res ſe haberet, ſi propter ſcandala ipſa homines perirent, vniuerſi ſanè homines id paterentur: quoniam verò multi euadunt, qui non effugit, ſibiipſi culpam attribuant. Nam ſcandala quidem, vt iam tetigimus, excitant etiam atque acuunt, & perſpicaciorem faciunt non ſolùm eum qui ſibi diligenter cauit, verumetiam eum qui fortè incidit: nam poſteaquam inde ſe eripuerit, cautior atque tutior redditur. Quare ſi diligentiores ſumus, non paruum fructum ea ex re capiemus, quare vigilare ſemper compellimur. Quòd ſi in ipſo congreſſu hoſtium cùm tot tantæque incumbant tentationes, quaſi ſomno diſſoluti iacemus: quid

ὥσπερ κἂν ἰατρὸς εἴποι· οὐδὲν γὰρ κωλύει τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι χρήσασθαι πάλιν· ἀνάγκη τὴν νόσον τήνδε ἐπισχεῖν. ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη διαφθαρῆναι πάντως ὑπὸ τῆς νόσου τὸν προσέχοντα. τοῦτο δὲ ἔλεγεν ὅπερ ἔφην μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς μαθητὰς ἀφυπνίζων. ἵνα γὰρ μὴ νυστάζωσιν, ὡς ἐπὶ εἰρήνην καὶ ἀπράγμονα βίον πεμπόμενοι, πολλοὺς ἐφεστῶτας αὐτοῖς δείκνυσι πολέμους, ἔξωθεν, ἔσωθεν. ὅπερ καὶ ὁ Παῦ-

A λος δηλῶν ἔλεγεν· ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι, κίνδυνοι ἐν ψευδαδέλφοις. καὶ Φιλιππησίοις δὲ διαλεγόμενος ἔφη· ἀναστήσονταί τινες ἐξ ὑμῶν λαλοῦντες διεστραμμένα. καὶ αὐτὸς δὲ ἔλεγεν· ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὅταν δὲ ἀνάγκην εἴπῃ, οὐ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἐξουσίας αἰρῶν, οὐδὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς προαιρέσεως, οὐδὲ ἀνάγκῃ τινὶ πραγμάτων ὑποβάλλων τὸν βίον φησὶ τοῦτο· ἀλλὰ τὸ πάντως ἐσόμενον προλέγει. ὅπερ ὁ Λουκᾶς ἑτέ-

B ρᾳ λέξει παρέστησεν εἰπών· οὕτως ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. τὰ κωλύματα τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ. οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοὺς περὶ ταῦτα δεινοὺς καλοῦσι τοὺς τὰ σώματα διαστρέφοντας. οὐ τοίνυν ἡ πρόρρησις αὐτοῦ τὰ σκάνδαλα ἄγει· ἄπαγε· οὐδὲ ἐπειδὴ προεῖπε, διὰ τοῦτο γίνεται· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντως ἔμελλεν ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο προεῖπεν. ὡς εἴγε μὴ ἐβούλοντο οἱ φέροντες αὐτὰ πονηρεύεσθαι, οὐδ' ἂν ἦλθον. εἰ δὲ μὴ ἔμελλον ἔρχε-

C σθαι, οὐδ' ἂν προερρήθη· ἐπειδὴ δὲ ἐκακούργησαν ἐκεῖνοι, καὶ ἀνίατα ἐνόσησαν, ἦλθε καὶ προλέγει τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. καὶ εἰ διορθώθησαν ἐκεῖνοι φησὶν, καὶ μηδεὶς ἦν ὁ τὰ σκάνδαλα κομίζων, οὐκ ἔμελλεν ὁ λόγος οὗτος ψευδὴς ἁλίσκεσθαι; οὐδαμῶς. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐλέχθη. εἰ γὰρ ἔμελλον διορθοῦσθαι πάντες, οὐκ ἂν εἶπεν ὅτι ἀνάγκη ἐλθεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ προῄδει ἀδιορθώτους ἐσομένους οἴκοθεν, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι πάντως ἥξουσιν. καὶ τίνος ἕνεκεν αὐτοὺς οὐκ ἀνεῖ-

D λε φησί; τίνος γὰρ ἕνεκεν ἀναιρεθῆναι ἔδει; διὰ τοὺς βλαπτομένους; ἀλλ' οὐκ ἐκεῖθεν οἱ βλαπτόμενοι ἀπόλλυνται, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτῶν ῥᾳθυμίας. καὶ δηλοῦσιν οἱ ἐνάρετοι, οὐ μόνον οὐδὲν ἀδικούμενοι ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα κερδαίνοντες. οἷος ἦν ὁ Ἰὼβ, οἷος ὁ Ἰωσὴφ, καὶ πάντες οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι· εἰ δὲ ἀπώλοντο πολλοὶ, παρὰ τὸν ἑαυτῶν ὕπνον. εἰ δὲ μὴ οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ παρὰ τὰ σκάνδαλα ἡ ἀπώ-

E λεια, πάντας ἀπολέσθαι ἔδει. εἰ δὲ εἰσὶν οἱ διαφεύγοντες, ὁ μὴ διαφυγὼν ἑαυτῷ λογιζέσθω. τὰ γὰρ σκάνδαλα, ὅπερ ἔφην, καὶ διεγείρει, καὶ ὀξυτέρους ποιεῖ, καὶ ἀκονᾷ, καὶ οὐ μόνον τὸν φυλαττόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν προσπεσόντα ταχέως ἀνιστᾷ ἀσφαλέστερον γὰρ αὐτὸν μᾶλλον ποιεῖ. ὥστε ἂν νήφωμεν, οὐ μικρὸν ἐντεῦθεν καρπούμεθα κέρδος, τὸ διηνεκῶς ἐγρηγορέναι. εἰ δὲ πολεμίων ὄντων καὶ τοσούτων πειρασμῶν ἐπικειμένων καθεύδομεν,

τίς

τίνες ἂν εὕημεν ἐν ἀδείᾳ ζῶντες; καὶ εἰ βούλει τὸν πρῶτον ἄνθρωπον σκόπει. εἰ γὰρ ὀλίγον χρόνον, τάχα δὲ οὐδὲ ἡμέραν ὅλην ἐν τῷ παραδείσῳ ζήσας, καὶ τρυφῆς ἀπολαύσας εἰς τοσοῦτον ἤλασε κακίας, ὡς καὶ ἰσοθεΐαν φαντασθῆναι, καὶ τὸν ἀπατεῶνα εὐεργέτην νομίσαι, καὶ μιᾶς μὴ κατασχεῖν ἐντολῆς· εἰ καὶ τὸν ἐφεξῆς βίον ἀταλαίπωρον ἔζη, τί οὐκ ἂν εἰργάσατο; ἀλλ' ὅτ' ἂν ταῦτα εἴπωμεν, πάλιν ἕτερα ἀντιλέγουσιν, ἐρωτῶντες· καὶ διὰ τί αὐτὸν τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ θεός; οὐχὶ ὁ θεὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἐποίησεν· ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἐκόλασεν. εἰ γὰρ ἡμεῖς ἐν οἷς ἂν ὦμεν αἴτιοι ἐγκαλοῦμεν τοῖς οἰκέταις· πολλῷ μᾶλλον ὁ τῶν ὅλων θεός; ἀλλὰ πόθεν τοιοῦτος ἐγένετο φησί; παρ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ῥαθυμίας. τί ἐστι παρ' ἑαυτοῦ; ἐρώτησον σεαυτόν. εἰ γὰρ οὐ παρ' ἑαυτῷ εἰσὶ κακοί, μὴ κόλαζε τὸν οἰκέτην, μὴ δὲ ἐπιτίμα τῇ γυναικὶ ἐν οἷς ἂν ἁμαρτάνῃ, μὴ δὲ τύπτε τὸν υἱόν, μὴ δὲ ἐγκάλει τῷ φίλῳ, μὴ δὲ μίσει τὸν ἐπηρεάζοντά σε. πάντες γὰρ οὗτοι ἐλεεῖσθαι, οὐ κολάζεσθαι ἄξιοι, εἰ μὴ οἴκοθεν πλημμελοῦσιν. ἀλλ' οὐ δύναμαι φιλοσοφεῖν φησι. καί τοι γε ὅτ' ἂν συνίδῃς οὐκ ἐκείνων τὴν αἰτίαν οὖσαν, ἀλλ' ἀνάγκης ἑτέρας, δύνασαι φιλοσοφεῖν. ὅτ' ἂν γὰρ ὑπὸ νόσου κατεχόμενος οἰκέτης μὴ ποιήσῃ τὰ ἐπιταχθέντα, οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλεῖς, ἀλλὰ καὶ συγγινώσκεις. οὕτως σὺ μάρτυς, ὅτι τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸ δὲ οὐκ αὐτοῦ. ὥστε κἀνταῦθα εἰ ᾔδεις ὅτι διὰ τὸ γενέσθαι τοιοῦτον πονηρὸς ἦν, οὐ μόνον οὐκ ἂν ἐνεκάλεσας, ἀλλὰ καὶ συγγνώμην ἔδωκας ἄν. οὐ γὰρ δήπου διὰ μὲν τὴν νόσον συγγινώσκεις, διὰ θεοῦ δὲ δημιουργίαν οὐκ ἂν συνέγνως, εἴγε τοιοῦτος ἐξ ἀρχῆς γέγονεν. καὶ ἑτέρωθεν δὲ ἐπιστομίσαι τοὺς τοιούτους ῥᾴδιον. πολλὴ γὰρ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία. διὰ τί γὰρ μηδέποτε ἐνεκάλεσας οἰκέτῃ ὅτι οὐκ ἔστι καλὸς τὴν ὄψιν, ὅτι οὐκ ἔστιν εὐμήκης τὸ σῶμα, ὅτι οὐκ ἔστι πτηνός; ὅτι τῆς προαιρέσεως ταῦτα οὐκ ὄντα τῶν τῆς φύσεως ἐγκλημάτων ἀπήλλακται. καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. ὅτ' ἂν οὖν ἐγκαλῇς, δεικνύεις ὅτι οὐ τῆς φύσεως τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως. εἰ γὰρ ἐν οἷς οὐκ ἐγκαλοῦμεν μαρτυροῦμεν τῆς φύσεως εἶναι τὸ πᾶν, δῆλον ὅτι ἐν οἷς ἐπιτιμῶμεν δηλοῦμεν ὅτι προαιρέσεως ἐστὶ τὸ πλημμέλημα. μὴ τοίνυν λογισμοὺς εἰς μέσον ἄγαγε διεστραμμένους, μὴ δὲ σοφίσματα, καὶ πλοκὰς ἀραχνῶν ἀσθενεστέρας, ἀλλ' ἐκεῖνο πάλιν ἀποκρίναι μοι· πάντας ἀνθρώπους ὁ θεὸς εἰργάσατο; παντί που δῆλον. πῶς οὖν οὐ πάντες ἴσοι κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον καὶ τὸν τῆς κακίας; πόθεν οἱ ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ καὶ ἐπιεικεῖς; πόθεν οἱ φαῦλοι καὶ πονηροί; εἰ γὰρ μὴ γνώμης ταῦτα δεῖται, ἀλλὰ φύσεως ἐστι, πῶς ζώματι οἱ μὲν τοῦτο εἰσίν, οἱ δὲ ἐκεῖνος;

εἰ μὲν γὰρ

quid de nobis ſperandum eſſet; ſi magna in tranquillitate rerum viueremus? Quod ſi vis à primo ſtatim homine id conſidera. Nam ſi cùm breui tempore, nec die fortaſſe integra in paradiſo delitiarum vixerit, ad tantum prauitatis deuenit, vt æqualitatem Dei falſa cogitatione ſperauerit, & ſeductorem huius beneficij authorem opinatus, vnum præceptum ſeruare non potuit: quid ille non feciſſet, ſi longiſſimo in tranquillitate illa tempore vixiſſet? His ita dictis, alia rurſus interrogantes opponunt: & cur, inquiunt, Deus talem ipſum effecit? Non fecit quippe Deus talem: non enim pœnis afflixiſſet, ſi talem ipſum feciſſet. Nam ſi nullius nos rei, cùm ipſi cauſa ſumus, ſeruos noſtros & vernas criminamur, multò minus creator omnium criminaretur. Vnde igitur hoc factum eſt inquiunt? ab eo ſanè ipſo, & negligentia ſua. Quid porrò eſt inquiunt, ab eo ipſo? Diligenter abs te ipſo require. Nam qui mali ſunt, ſi à ſeipſis mali non ſint, noli tuos ſeruos caſtigare, nec vxorem, ſi peccat increpa, nec liberos verbera, nec amicos incuſa, nec offendentibus inimicis intenſus ſis. Nam hi omnes niſi ſponte delinquant, non punitione, ſed miſeratione digni ſunt. Non poſſum, inquies, ita philoſophari: certè ſi non illorum culpa quicquam factum conſpexeris, ſed quadam alia neceſſitate incumbente, minime nō poteris philoſophari. Nam quando ſeruus ægritudine oppreſſus iuſſa non fecerit: non modò non criminaris, verum etiam valde commiſereſcis. Quare tu ipſe teſtimonium perhibes, nonnihil ab ipſo, nonnihil aliunde, ac non ab ipſo fieri. Similiter ergo etiam hic, ſi ſcires quod malus eſſet propterea quòd talis natus ſit, non modo non accuſares, verum etiam veniam dares. Non eſt enim conſentaneum, vt qui propter morbum ignoſcis, propter Dei opificium non ignoſceres, ſi quidem talis ab initio factus eſſet. Verum inde quoque ora iſtorum obſtruere facilè poſſumus: nam vndique veritatis affluunt adminicula, ſi eos interrogabimus quam ob rem nunquam ſeruos criminantur, ſi facie formoſi non ſint, ſi non proceri ſtatura, ſi non quaſi volucres in eundo, cæteraque huiuſmodi, quia videlicet natura hæc non voluntate conceduntur: immunis eſt ergo ipſe eius culpæ, quam ei natura inuexit: nec vllus vnquam huic rationi contradicet. Cùm igitur accuſas, tunc oſtendis profectò non à natura, ſed à voluntate mali quippiam proceſſiſſe. Nam ſi quæ minimè culpamus, ea naturæ delicta eſſe, aut ſaltem non voluntatis teſtamur, patet ea ſolum culpari, quæ voluntate committuntur: Noli ergo peruerſas in medium ratiocinationes inferre, nec ſophiſmata & orationis contextum telis aranearū viliorē. Verū illud mihi rurſum reſpondeas, nōne omnes homines à Deo creati ſunt? Quis dubitat, inquies? quomodo igitur virtutis ac vitioſitatis ratione omnes æquales nō ſunt? Nā ſi naturæ ſunt hæc, & non volūtatis, quomodo virtutē alij eligunt, alii vitioſitatē ſequuntur: cùm

cùm certè ſi natura omnes vicioſi eſſent concreati, nemo virtutem colere poſſet? Sin verò econtra natura boni omnes prodiremus, nullus vnquam malus inueniretur. Nam ſi vna, eademque natura omnium eſt, hac ratione vnum vniuerſos eſſe oportet, ſiue bonos quis dicat, ſiue malos: ſi putarit natura alios bonos, alios malos, id (vt diximus) præter omnem rationem eſt. Nam cum quæ naturæ fuerint, immobilia ſint, nunquam A profectò hæc mouentur: quod hoc pacto conſidera, mortales omnes ſumus atque paſſibiles, quare nemo impaſſibilis erit, etiam ſi quis contendendo dirumpatur. Nunc verò multos à probis moribus ad improbos, & econtra à malis ad bonos conuerti: & illos negligentia delinquere, hos diligentia proficere quotidie videmus: quod maximè non naturæ hæc eſſe facilè demonſtrat. Quippe cùm naturalia nec vllo modo mutentur, nec ſtudio ac diligentia hominum B acquirantur: & quemadmodum nulla indiges ad videndum audiendumque opera, ſic nullo tibi labore ad colendam virtutem opus eſſet, ſi natura nobis inſita eſſet. Cuius autem rei gratia malos natura nos ab initio creaſſet, præſertim cùm poſſet bonos creare? Nullius profectò. Vnde igitur mala, inquies, ortum habuerunt? tu tibiipſi reſponde. Meum enim opus eſt, non à natura hoc, neque à Deo inditum nobis fuiſſe. Caſu ergo, inquies? Minimè, minimè inquam. An igitur nullum eorum principium eſt, ſed ingenita C ſunt? Meliora dic verba homo, & immaniſſimum hunc furorem execrare, quo vnum Deo & peccato cultum attribuis, & cultum præcipuum, imò verò ſupremum, meo iudicio. Præterea ſi mala ingenita ſunt, tantas vires poſſidebunt, vt nec euelli, nec omnino non eſſe poſſint. Nam quod ingenitum & abſque principio eſt, nulli corruptioni ſubiicitur. Ad hæc ſi nequitia ſic inuicta eſſet, quomodo tam multi homines virtutem colere potuerunt, aut quo-D modo mortales & caduci æternam & immortalem vitioſitatem ſuperauerunt? Sed Deus, inquies, vires eorum eneruat: quomodo eneruabit, aut omnino quomodo deſtruet cœterna vitia, nec minus pollentia, ſed æqualium virium, & eiuſdem (vt ita dixerim) ætatis? O acutam diaboli malitiam, quantum quamque pernicioſum malum excogitauit, qua impietate ac blaſphemia inuoluit homines? Simulatione nanque pietatis, ne à Deo peccatum eſſe videatur, peſtiferum dogma introductum eſt, quo ingenitum eſſe peccatum aſſerunt. Vnde igitur orta ſunt, inquies? Ex eo profectò quod eſt velle & nolle. Ipſum autem velle & nolle vndenam eſt? Sanè à nobiſipſis. Verùm hæc crebra interrogatio tua ita profertur, quemadmodum ſi à me quæreres, vnde homines videant, cumque ipſe reſponderem, ex eo quod eſt oculos claudere ac non claudere: rurſum tu interrogationibus me fatigando diceres, hoc ipſum autem claudere oculos, & non claudere, vnde eſt? at ſi ego à nobiſipſis dicerem, & à voluntate noſtra, huius rei rurſum alias cauſas quæreres. Nihil enim aliud malum eſt, quam Deo nõ obedire. Sed hoc ipſum, inquies, vnde homines

εἰ μὲν γὰρ φύσει πάντες κακοὶ, οὐδένα οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι. εἰ δὲ ἀγαθοὶ φύσει, οὐδένα κακόν. εἰ γὰρ μία φύσις ἀνθρώπων ἁπάντων, ἔδει καὶ κατὰ τοῦτο πάντας ὁμοίως εἶναι, εἴτε τοῦτο εἴτε ἐκεῖνο ἤμελλον εἶναι. εἰ δὲ λέγοι μὲν, ὅτι φύσει οἱ μὲν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ κακοὶ, ὅπερ οὐκ ἂν ἔχοι λόγον, ὥσπερ ἀπεδείξαμεν, ἐχρῆν ἀκίνητα ταῦτα εἶναι, καθὸ καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀκίνητα. σκόπει δέ· θνητοὶ πάντες καὶ παθητοὶ, καὶ οὐδεὶς ἀπαθὴς κἂν μυρία φιλονεικῇ. νῦν δὲ ὁρῶμεν ἀπὸ χρηστῶν φαύλους πολλοὺς, καὶ ἀπὸ φαύλων χρηστοὺς γινομένους. τοὺς μὲν ῥαθυμίᾳ, τοὺς δὲ σπουδῇ. ὅπερ μάλιστα δείκνυσιν οὐκ ὄντα φύσεως ταῦτα. οὔτε γὰρ μεταβάλλεται, οὔτε ἵνα προσγένηται σπουδῆς δεῖται τὰ φυσικά. ὥσπερ γὰρ εἰς τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν οὐ δεόμεθα πόνου· οὕτως οὐδὲ ἐν τῇ ἀρετῇ ἱδρώτων ἡμῖν ἔδει εἰ τῇ φύσει αὐτῇ ἦν συγκεκληρωμένη. τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ φαύλους ἐποίει, δυνάμενος ἀγαθοὺς ποιῆσαι ἅπαντας; πόθεν οὖν τὰ κακά φησίν; ἐρώτησον σεαυτόν· ἐμὸν γὰρ δεῖξαι ὅτι οὐχὶ φύσεως, οὐδὲ ἀπὸ θεοῦ. οὐκ οὖν αὐτόματα φησίν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ ἀγέννητα; οὐ φημὶ ἄνθρωπε· καὶ ἀποπήδησον τῆς μανίας ταύτης· μιᾷ τιμῇ τὸν θεὸν τιμῶν καὶ τὰ κακά, καὶ τιμῇ τῇ ἀνωτάτῃ· εἰ γὰρ ἀγέννητα, καὶ ἰσχυρὰ ἔσται, καὶ οὐδὲ ἀνασπασθῆναι δυνήσεται, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ εἶναι χωρῆσαι· ὅτι γὰρ τὸ ἀγέννητον ἀνώλεθρον, παντί που δῆλον. πόθεν δὲ καὶ ἀγαθοὶ τοσοῦτοι, τοσαύτην τοῦ κακοῦ τὴν δύναμιν ἔχοντος; πῶς οἱ γεννητοὶ τοῦ ἀγεννήτου ἰσχυρότεροι; ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὰ ἀναιρήσει φησί ποτε. πῶς δὲ καὶ ἀναιρήσει τὰ ὁμότιμα καὶ ὁμοσθενῆ καὶ ὁμήλικα ὡς ἄν τις εἴποι; ὢ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας. πόσον ἐξεῦρε κακόν; οἵᾳ τὸν θεὸν περιβαλεῖν ἔπεισε βλασφημίᾳ; οἵῳ προσχήματι εὐσεβείας, ἕτερον δύσφημον ἐπενόησε λόγον; βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἐξ αὐτοῦ τὸ κακὸν, πονηρὸν ἄλλο δόγμα εἰσήγαγον, ἀγέννητα αὐτὰ φήσαντες εἶναι. πόθεν οὖν τὰ κακά φησίν; ἐκ τοῦ θέλειν καὶ μὴ θέλειν. αὐτὸ δὲ τὸ θέλειν καὶ μὴ θέλειν πόθεν; παρ' ἡμῶν αὐτῶν· σὺ δὲ ταυτὸν ποιεῖς ἐρωτῶν ὡσανεὶ ἐρωτωμένου σου πόθεν τὸ βλέπειν καὶ μὴ βλέπειν; εἶτα εἰπόντος ἐμοῦ, ἐκ τοῦ μύειν καὶ μὴ μύειν. πάλιν ἔροιο, αὐτὸ δὲ τὸ μύειν καὶ μὴ μύειν πόθεν; εἶτα ἀκούσας, ἐξ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ θέλειν, ἑτέραν πάλιν αἰτίαν ζητοίης. τὸ γὰρ κακὸν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἢ παρακοῦσαι θεοῦ. πόθεν οὖν τοῦτό φησιν εὗρεν ὁ ἄνθρωπος;

Digitized by Google

θρωπος; ἔργον γὰρ τοῦτο εἰπέ μοι δυσχερῶν; οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τοῦτό φημι ὅτι δύσκολον τοῦτο. ἀλλὰ πόθεν ἠθέλησε παρακοῦσαι θεοῦ; ἀπὸ ῥαθυμίας. κύριος γὰρ ὢν ἑκατέρων, πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἀπέκλινεν. εἰ δ' ἄρα διαπορεῖς ἔτι καὶ ἰλιγγιᾷς ταῦτα ἀκούων, ἐγώ σε ἐρήσομαι οὐδὲν δυσχερὲς οὐδὲ ποικίλον, ἀλλὰ ἁπλοῦν τινα καὶ σαφῆ λόγον. γέγονας ποτὲ κακός; γέγονας [δέ ποτε] καὶ ἀγαθός. ὃ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν· ἐκράτησας ποτὲ πάθους; [καὶ ἑάλως πάλιν ὑπὸ τοῦ πάθους.] περιέπεσας μέθῃ· καὶ ἐκράτησας μέθης. ὠργίσθης ποτέ; καὶ οὐκ ὠργίσθης. παρεῖδες πένητα; καὶ οὐ παρεῖδες. ἐπόρνευσας ποτέ; καὶ ἐσωφρόνισας πάλιν. πόθεν οὖν ταῦτα πάντα εἰπέ μοι; κἂν γὰρ αὐτὸς μὴ λέγῃς, ἐγὼ ἐρῶ· ὅτι τὸ μὲν ἐσπούδασας καὶ συνέτεινας σαυτόν. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐξελύθης καὶ ἐρραθύμησας. τοῖς μὲν γὰρ ἀπεγνωσμένοις καὶ διόλου οὖσιν ἐν κακίᾳ, καὶ ἀναισθήτως ἔχουσι καὶ μαινομένοις, καὶ οὐκ ἐθέλουσιν οὐδὲ ἀκούειν τὰ διορθοῦντα αὐτούς, οὐδὲ διαλέξομαι περὶ φιλοσοφίας· τοῖς δὲ ποτὲ μὲν ἐν τούτῳ· ποτὲ δὲ ἐν ἐκείνῳ γινομένοις, ἡδέως ἐρῶ. ἥρπασας ποτὲ μὲν τὰ μὴ προσήκοντα· μετὰ δὲ ταῦτα κατακλασθεὶς ὑπὸ ἐλέους, καὶ τῶν σαυτοῦ μετέδωκας τῷ δεομένῳ. πόθεν οὖν αὕτη ἡ μεταβολή; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἀπὸ τῆς γνώμης [καὶ] τῆς προαιρέσεως; εὔδηλον· καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἴποι τοῦτο. διὸ παρακαλῶ σπουδάζειν καὶ ἀρετῆς ἔχεσθαι, καὶ οὐδὲν δεήσεσθε τῶν ζητημάτων τούτων· τὰ γὰρ κακὰ, ὀνόματά ἐστι μόνον, ἐὰν θέλωμεν. μὴ τοίνυν ζήτει πόθεν, τὰ κακὰ, μηδὲ διαπόρει· ἀλλ' εὑρὼν ὅτι [ἀπὸ] ῥαθυμίας μόνης, φεῦγε τὰ κακά; κἂν εἴπῃ τις, ὅτι οὐ παρ' ἡμῶν ταῦτα· ὅτ' ἂν ἴδῃς ὀργιζόμενον οἰκέτῃ, καὶ παροξυνόμενον γυναικὶ, καὶ ἐγκαλοῦντα παιδὶ, καὶ καταγινώσκοντα τῶν ἀδικούντων, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· πῶς οὖν ἔλεγες ὅτι οὐ παρ' ἡμῶν τὰ κακά; εἰ γὰρ οὐ παρ' ἡμῶν, τίνος ἕνεκεν ἐγκαλεῖς; εἰπὲ πάλιν· ἀπὸ σαυτοῦ λοιδορεῖς καὶ ὑβρίζεις; εἰ [μὲν] γὰρ οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ, μηδείς σοι ὀργιζέσθω· εἰ δὲ ἀπὸ σαυτοῦ, ἀπὸ σοῦ καὶ τῆς ῥαθυμίας τῆς σῆς τὰ κακά. τί δαί; νομίζεις εἶναί τινας ἀγαθούς; εἰ μὲν γὰρ μηδεὶς ἀγαθὸς, πόθεν σοι τὸ ὄνομα τοῦτο; πόθεν σοι οἱ ἔπαινοι; εἰ δὲ εἰσὶν ἀγαθοὶ, εὔδηλον ὅτι καὶ τοῖς πονηροῖς ἐπιτιμήσουσιν. ἀλλ' εἰ μή τις ἐστὶν ἑκὼν πονηρὸς, μηδὲ παρ' ἑαυτοῦ, ἀδίκως εὑρεθήσονται ἐπιτιμῶντες οἱ ἀγαθοὶ τοῖς κακοῖς, καὶ ἔσονται καὶ αὐτοὶ ταύτῃ κακοὶ πάλιν. τί γὰρ ἂν κάκιον γένοιτ' ἂν τοῦ τὸν ἀνεύθυνον ὑποβάλλειν ἐγκλήμασιν· εἰ δὲ μένουσιν ἀγαθοὶ καὶ ἐπιτιμῶντες, καὶ τοῦτο μάλιστα τῆς ἀγαθότητος αὐτῶν δεῖγμα καὶ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις, κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνάγκῃ κακός. εἰ δὲ καὶ

mines inuenerunt? Dic quæſo putáſne difficile adinuentum fuiſſe? Non dico, inquies, quia difficile hoc ſit: ſed vnde inductus eſt vt obtemperare nollet? Ex deſidia ſanè atq; ignauia. Nam cùm Dominus ad vtrumlibet ſit, pronior ad hoc propter deſidiam fuit. Quòd ſi adhuc ancipiti mente vagaris & obſtupeſcis cùm hæc audias, ego abs te non arduum quiddam ac multiplex, ſed ſimplex & perſpicuum quæram. Fuiſti ne vnquam malus, cùm anteà
A probus eſſes? vtputa fuiſti aliqua paſſione ſuperior antè, deinde ab eadem ipſa ſuperatus? Sopitúſne vnquam vino fuiſti, & rurſus bibendi voluptatem depuliſti? Aut nonnunquam ira commotus, nonnunquam in te conuerſus, nihil aut parum paſſus ab ira es? Deſpexiſti pauperem aliquando, & aliquando fouiſti: Fuiſti fornicatus aliquando, cùm impręſentiarum modeſtiſſimè viuas. Reſponde igitur quæſo, vndénam hæc omnia ſunt? quod ſi non facis, ego pro te libenter faciam, quia videlicet ſtudio ac diligentia voluiſti à malo
B nonnunquam abſtinere, nonnunquam verò deſidia diſſolutus cecidiſti. Hæc ad te: nam his qui bene agendi deſperatione quaſi furore quodam adacti, ita ſemper in peccatorum ſordibus inuoluuntur, vt nec audire quicquam de virtute velint, nulla de rectè viuendi philoſophia verba faciam: cum his verò qui modò rationem ſecuti rectè agunt, modò cupiditate ſuperati delinquunt, iucundè diſſeram. Rapuiſti aliquando alienum, deinde pœnitentia flexus, non modò reſtituiſti, ve-
C rumetiam de tuis egeno contuliſti. Vnde igitur hæc tanta mutatio? nónne à voluntate atque conſilio tuo? Nemo profectò dubitabit. Quare obſecro ſtudete inquam virtuti, & friuolas quæſtiones has relinquatis. Mala enim cùm nullam rem habeant, nomina ſolum ſunt. Non ergo quęras vnde ſint, nec ancipiti mente pendeas, ſed cùm audieris ex negligentia noſtra proficiſci, quaſi venenum ea fugito. & ſi quis dixerit non eſſe à nobis ipſa, cùm eum videris ſeruo iratum, infeſtum vxori, criminantem liberos, improbantem iniuſtos, dic
D ad eum: Quomodo igitur dicebas hæc non eſſe à nobis? Nam ſi à nobis non ſunt cur illos criminaris? ac rurſum ad ipſum dicas, abs te ne ipſo ad obiurgandum & contumeliandum procedis, an non? Nam ſi nullo pacto abs teipſo, nec tibi alius, nec tu aliis iraſcaris: ſin verò abs teipſo, iam vides abs te, ac negligentia tua originem vitia traxiſſe. Quid porrò? num opinaris nonnullos eſſe probos? Si nemo enim probus eſt, vnde tibi hoc nomen inuentum eſt? vnde hortatio ad virtutem? vnde bo-
E norum laudes? Sin verò probi aliqui ſunt, procul dubio iure improbos increpabunt. Quòd ſi nullus ſit ſua ſponte malus, neque à ſeipſo probi iniuſtè improbos reprehendere conuincentur. Nam & increpantes ipſi hac ratione, quoniam iniuria increpant, boni non erunt. Quid enim peius excogitari poſſit quàm innocentem criminibus falsò accuſare? Quòd ſi prauos idcirco boni reprehēdunt, quia poſſent eſſe non praui, hoc certè non paruum probitatis ſuæ argumētū dixerim. Vnde vel mēte captis patere arbitror, nemine vnq̄ neceſſariò malū fuiſſe.

Si vero poſt hæc omnia, vnde ſunt mala quæreres, non dubitabo ſæpius dicere à deſidia ac ignauia tua: quia cum prauis conuerſeris, quia virtutem ſpernas, hinc certè & mala ſunt, & hoc ipſum vt inde ſint mala quæras, hinc omnino eſt. Nemo enim rectè viuentium, nemo eorum qui modeſtiam, atque humilitatem colunt, friuola iſta quærit: ſed audaces atque proterui, qui deſidiam ſuam defendere conantur, has aranearum conſimiles telis rationes fruſtra confingunt, quas non verbis ſolùm, ſed multò magis opere nos deſtruamus: non enim ex neceſſitate iſta fiunt. Nam ſi ex neceſſitate mala fierent, non dixiſſet profectò Chriſtus, *Væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Illos enim ſolos quaſi miſeros deflet, qui ſponte ſua malis adhærent. Noli autem admirari ſi, Per quem, ſcriptum eſt. Non enim tanquam alio per ipſum agente hoc dicit, ſed tanquam ipſe totum efficiat: Conſueuit quippe ſcriptura, Per quem: nonnunquam pro, à quo, dicere: ſicut quando dicitur, *Poſſedi hominem per Deum*: non enim ſecundam quandam cauſam, ſed primam omnino poſuit. Et rurſus, *Nonne per Deum manifeſtatio eorum eſt: & fidelis eſt Deus, per quem vocati eſtis in communicationem filij ſui.* Cæterum vt diſcas, non neceſſario nos malos eſſe, quæ ſequuntur conſidera: nam poſteaquam malos quaſi miſeros defleuit, *Si manus, vel pes,* ait, *tuus te ſcandalizauerit, abſcinde ea & proiice abs te. Bonum eſt tibi claudum vel debilem intrare in vitam, quàm duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus dexter ſcandalizauerit te, erue eum, & proiice abs te. Bonum tibi eſt monoculum in vitam intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in caminum ignis.* Non enim hęc de membris dicta ſunt, ſed de amicis, ac neceſſarijs, quos quaſi membra nobis coniunctos ducimus: quod & ſi ſuperius ab eo tactum ſit, tamen etiam nunc dicitur. Nihil enim ita perniciosum ac peſtiferum eſt, vt conſuetudo prauorum hominum & conuerſatio: quippe cum amicitia atque neceſſitudo & ad nocendū & ad iuuandū plus nonnunquam efficit, quā neceſſitas potuiſſet: ac ideo magna quadam cū vehementia iuſſit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos atque proiiciendos eſſe, conſequentia ipſa rerum ſignificat, qui ſcandali authores ſunt. Vides quemadmodum futurum è ſcandalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omnino ventura, vt nullus ocio poſſit marceſcere: ſed expectatione ſcandali commotus, iugiter vigilet: tum quia oſtenderit extrema & maxima eſſe mala. Non enim ſolummodo ſimpliciter, væ dixit mundo à ſcandalis, verumetiam vt maximam ab illis ſequi perniciem monſtret, authorem ſcandali multò magis quaſi miſerum deplorauit dicens: *Verumtamen væ homini illi.* Quibus verbis magnum oſtendit ſupplicium illi futurum: nec id ſatis fuit: ſed ſimilium adiectione terrorem in maius extulit, & viam monſtrauit, per quam hæc ſcandala fugere poſſimus.

Gen.4.a

1.Cor.1.b

εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ζητοίης πόθεν τὰ κακά, ἀπὸ ῥαθυμίας εἴποιμι ἄν· ἀπὸ ῥᾳθυμίας ἀπὸ τοῦ πονηροῖς συγγίνεσθαι· ἀπὸ τοῦ καταφρονεῖν ἀρετῆς. ἐντεῦθεν καὶ τὰ κακὰ, καὶ τὸ ζητεῖν τινὰς πόθεν τὰ κακά. ὡς τῶν γε κατορθούντων οὐδεὶς τοῦτο ζητεῖ, τῶν ἐπιεικῶς καὶ σωφρόνως ζῆν προαιρουμένων· ἀλλ' οἱ πονηρὰ τολμῶντες, καὶ ῥαθυμίαν τινὰ ἀνόνητον διὰ τούτων βουλόμενοι τῶν λόγων ἐπινοεῖν, ἀραχνῶν
A ὑφάσματα πλέκουσιν. ἀλλ' ἡμεῖς ταῦτα μὴ διὰ λόγων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων διαῤῥήξωμεν· οὐδὲ γὰρ ἀνάγκης ἐστὶ ταῦτα· εἰ γὰρ ἀνάγκης ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν· οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. ἐκείνους γὰρ μόνους ταλανίζει, τοὺς ἐκ προαιρέσεως πονηρούς. εἰ δὲ, δι' οὗ, λέγει, μὴ θαυμάσῃς. οὐ γὰρ ὡς ἑτέρου δι' αὐτοῦ εἰσάγοντος τοῦτό φησιν, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ τὸ πᾶν κατασκευάζοντος. οἶδε γὰρ τὸ, δι' οὗ, τὸ ὑφ' οὗ λέγειν ἡ
B γραφή. ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ· ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ· οὐ τὸ [πρῶτον] δεύτερον [αἴτιον,] ἀλλὰ τὸ [δεύτερον] πρῶτον τιθεῖσα. καὶ πάλιν· οὐχὶ διὰ τοῦ θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστιν; καὶ πιστὸς ὁ θεὸς δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ἵνα δὲ μάθῃς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκης, ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς. μετὰ γὰρ τὸ ταλανίσαι φησίν· εἰ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον [αὐτὰ,] καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλὸν [γάρ] σοι ἐστὶν εἰς
C τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο πόδας καὶ χεῖρας ἔχοντα βληθῆναι εἰς πῦρ. καὶ εἰ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν. καλὸν γάρ σοι ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. οὐ περὶ μελῶν ταῦτα λέγων· ἄπαγε· ἀλλὰ περὶ φίλων, περὶ [τῶν] προσηκόντων, οὓς ἐν τάξει μελῶν ἔχομεν ἀναγκαίων. τοῦτο καὶ ἀνωτέρω εἴρηκε, καὶ νῦν λέγει: οὐδὲν γὰρ οὕ-
D τω βλαβερὸν, ὡς συνουσία [πονηρὰ ἐστὶ] βλαβερά. ὅσα γὰρ ἀνάγκη μὴ δύναται, δύναται φιλία πολλάκις καὶ εἰς βλάβην καὶ εἰς ὠφέλειαν. διὸ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς ἐκκόπτειν κελεύει, τούτους αἰνιττόμενος τοὺς τὰ σκάνδαλα φέροντας. εἶδες πῶς τὴν ἐσομένην ἐκ τῶν σκανδάλων ἀνακρούεται βλάβην, τῷ προειπεῖν ὅτι πάντως ἔσται; ὥστε μηδένα ἐν ῥαθυμίᾳ εὑρεῖν, ἀλλὰ προσδοκῶντας αὐτὰ νήφειν, τῷ δεῖξαι μεγάλα ὄντα κακά. οὐ γὰρ ἂν ἁπλῶς
E εἶπεν, οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀλλὰ δεικνὺς μεγάλην τὴν ἐξ αὐτῶν λύμην τῷ ταλανίσαι πάλιν τὸν εἰσάγοντα αὐτὰ μειζόνως. τὸ γὰρ εἰπεῖν. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, πολλὴν δεικνύοντός ἐστι τὴν τιμωρίαν. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ παραδείγματος προσθήκῃ ηὔξησε τὸν φόβον. εἶτα οὐκ ἀρκεῖται τούτοις, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁδὸν δείκνυσι δι' ἧς ἄν τις διαφύγῃ τὰ σκάνδαλα.

Quæ

τίς δὲ

τίς δέ ἐστιν αὕτη; τοὺς πονηρούς φησι κἂν σφόδρα σοι φίλοι ὦσιν, ἀπότεμνε τῆς φιλίας· καὶ λέγει λογισμὸν ἀναντίρρητον. ἂν μὲν γὰρ μένωσι φίλοι, οὔτε αὐτοὺς κερδανεῖς, καὶ σαυτὸν προσαπολεῖς. ἂν δὲ ἀποτέμνῃς, τήν γοῦν ἀπὸ τοῦ σωτηρίαν καρπώσῃ. ὥστε εἴ τινός σοι φιλία βλάπτει, ἔκκοπτε ἀπὸ σοῦ. εἰ γὰρ τῶν ἡμετέρων μελῶν πολλάκις ἀποτέμνομεν, ὅταν αὐτά τι ἀνιάτως ἔχῃ καὶ τοῖς λοιποῖς λυμαίνηται, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ φίλων τοῦτο ποιεῖν χρή. εἰ δὲ φύσει ἦν τὰ κακά, περιττὴ πᾶσα αὕτη ἡ παραίνεσις καὶ [ἡ] συμβουλή· περιττὴ ἡ διὰ τῶν προειρημένων φυλακή. εἰ δὲ οὐ περιττή, δῆλον ὅτι γνώμης ἡ πονηρία. ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουσι διαπαντὸς τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. μικρούς, οὐ τοὺς ἀληθῶς μικρούς φησιν, ἀλλὰ τοὺς νομιζομένους παρὰ τοῖς πολλοῖς· τοὺς πτωχούς· τοὺς εὐκαταφρονήτους· τοὺς ἀγνῶτας. πῶς γὰρ ἂν εἴη μικρός, [ὁ τοῦ κόσμου παντὸς ἀντάξιος; πῶς ἂν εἴη μικρός,] ὁ τῷ θεῷ φίλος; ἀλλὰ τοὺς παρὰ τῇ τῶν πολλῶν ὑπονοίᾳ τοιούτους νομιζομένους. καὶ οὐ λέγει περὶ πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑνός. κἀντεῦθεν πάλιν ἀποτειχίζων τὴν τῶν [πολλῶν] σκανδάλων βλάβην. ὥσπερ γὰρ τὸ φεύγειν τοὺς πονηρούς, οὕτως τὸ τιμᾶν τοὺς χρηστούς, κέρδος ἔχει μέγιστον, καὶ διπλῆ γένοιτ' ἂν ἀσφάλεια τῷ προσέχοντι· μία μὲν ἐκ τοῦ τῶν σκανδαλιζόντων τὰς φιλίας ἐκτέμνειν· ἑτέρα δὲ ἐκ τοῦ τοὺς ἁγίους τούτους ἔχειν ἐν θεραπείᾳ καὶ τιμῇ. εἶτα καὶ ἑτέρωθεν αὐτοὺς αἰδεσίμους ποιεῖ, λέγων ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι ἀγγέλους ἔχουσιν οἱ ἅγιοι, ἢ καὶ πάντες. καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολός φησι περὶ τῆς γυναικός, ὅτι ὀφείλει ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους. καὶ ὁ Μωϋσῆς, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ. ἐνταῦθα δὲ οὐ περὶ ἀγγέλων διαλέγεται μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀγγέλων ὑπερεχόντων. ὅταν δὲ εἴπῃ, τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν πλείονα παρρησίαν λέγει, καὶ τὴν πολλὴν τιμήν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. πάλιν ἕτερον λογισμὸν τίθησι τοῦ προτέρου μείζονα, καὶ παραβολὴν συνάπτει, δι' ἧς καὶ τὸν πατέρα εἰσάγει ταῦτα βουλόμενον. τί γὰρ ὑμῖν δοκεῖ φησιν; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. ὁρᾷς δι' ὅσων ἡμᾶς ἐνάγει εἰς τὴν τῶν εὐτελῶν ἀδελφῶν ἐπιμέλειαν; μὴ τοίνυν εἴπῃς χαλκοτύπος ὁ δεῖνα, ὑποδηματορράφος, γεωργός ἐστιν, ἀνόητός ἐστι, καὶ καταφρονήσεις. ἵνα γὰρ

Quæ autem hæc via eſt? Praui homines, inquit, etiam ſi valde tecum amore aut neceſſitudine coniuncti ſint, abſcindendi ſunt ab amicitia tua, & rationem affert manifeſtam. Nam ſi maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipſe ſimul peribis: ſin verò procul abs te illos abieceris, tu ſaltem ſalutem conſequeris: quare ſi cuius coniunctio ſaluti tuæ obeſt, reiice ipſum abs te. Nam ſi noſtra plerunque membra reſcindimus, cum incurabili morbo & ipſa tabeſcunt, & reliquis **A** officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum. Sin autem natura nobis mala inſita eſſent, hæc ſanè admonitio, atque conſilium fruſtra omnino daretur, cum omni cura & diligentia nihil poſſet prodeſſe: ſin verò vanum hoc conſilium non eſt, ſicut certè non eſt, patet à voluntate hominum improbitatis opera proficiſci. *Vide ne contemnatis vnum de paruulis iſtis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris mei, qui eſt in cœlis.*

B Paruulos hic non verè paruulos, ſed multorum æſtimatione appellauit: pauperes dico, ignotos, cæteroſque huiuſmodi, quos multi contemnere ſolent, qui nec reuera paruuli ſunt, cum toti mundo ſint æquiparabiles, & creatori omnium amici, ſed multorum æſtimatione tales eſſe putantur. Nec id tantum de multis dicit, ſed etiam de vno: atque hinc iterum detrimentum ſcandali ſemouet, atque diſterminat. Nam quemadmodum ſi quis proteruos homines fugiat: ſic ſi probis **C** adhæret, vberes fructus inueniet, ac duplici quadam tutela, & firmiore ſecuritate vtetur: altera, quia ſcandalizantium coniunctionem aſpernatur: altera, quia probos ac ſanctos viros colit, atque honorat. Deinde alia etiam ratione illos venerabiles facit, dicens, quia angeli eorum ſemper vident faciem patris mei qui eſt in cœlis. Hic manifeſtum eſt, quia omnes ſancti angelos habeant. Apoſtolus etiam ait de muliere, quoniam velamen debeat habere in capite propter angelos. *1.Cor.11.b* Et Moſes ſtatuit fines gentium ſecundum **D** numerum angelorum Dei: hic verò non de angelis ſimpliciter dicitur, ſed de angelis excellentibus, atque ſupremis. Nihil enim aliud deſignatur, cum faciem dicat patris mei aſpiciunt, quam ſumma fiducia eorum & honor præcipuus. *Venit autem filius hominis ſaluare quod perierat.* Aliā rurſus infert rationem & multò quam prior fuerat firmiorem, cui ſimilitudinem ſubiungit, qua patrem eadē velle inducit. *Quid enim vobis videtur*, inquit, *ſi fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex ipſis, nonne* **E** *relinquens nonagintanouem, ad montem profectus, quærit eam quæ errauit. Et ſi contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis, gaudet ſuper eam magis, quā ſuper nonagintanouē, quæ non errauerūt. Ita non eſt voluntas coram patre meo, qui eſt in cœlis, vt pereat vnus de paruulis iſtis.* Perpendis quot, quibuſq; rationibus ad curam tenuiorū fratrū nos inducit. Noli ergo dicere ferrariū eſſe aliquem fabrum, aut ſutorē, aut agricolā, ac ideo quaſi rudē atq; indoctum eſſe cōtemnendum.

Vide quanta ſibi cura ſit, ne hoc patiaris, vide quot te argumentis ad modeſtiam, & ad curam minorum fratrum reuocat. Infantem in medio ſtatuit, & dixit: Efficiamini vt paruuli: &, quicunque talem ſuſceperit paruulum, me ſuſcipiet: quicunque hunc ſcandalizabit, extrema luet ſupplicia: & ad terrorem molæ ac ſubmerſionis, væ, nimium miſerantis verbum adiecit: & ſcandalizantes homines, etiam ſi loco manuum atque oculorum nobis eſſent, abſcindere iuſſit; angelorum quoque, qui hos tenues fratres tutantur authoritate, vt eos veneremur impellit, ac demum à ſua voluntate ac paſſione hortatur. Nam cum dicit, *Venit filius hominis ſaluare quod perierat:* paſſionem & crucem ſuam ſignificat, ſicut & Paulus de fratre ſcribens, dixit: *Propter quem Chriſtus mortuus eſt.* (Rom.14.c) Nec ſuffecerunt ſibi hæc omnia, verumetiam à dignitate patris ad hoc ipſum inducit, quia nec patri quidem videtur, vt vnus iſtorum paruulorum pereat: & à communi conſuetudine hominum, quia paſtor ſaluis ouibus derelictis, eam quæ errauit diligentius quærit: & cum inuenerit, ſummopere de illius ſalute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum inuento paruulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere, atque conculcare, qui Deo chariſſimi ſunt, cum oporteat animam quoque ipſam pro vno iſtorum tradere puſillorum? Ita inquies, ſed abiectus & tenuis eſt. Hac quidem ratione multò diligentius tibi omnia facienda ſunt, vt eum conſerues. Nam & ipſe nonagintanouem relictis ouibus ad errantem abiit, nec potuit illarum multarum ſalus perditionem vnius obducere, atque obfuſcare. Lucas autem in humeris quoque attuliſſe ait, & maiorem factam eſſe lætitiam in vno peccatore (Luc.15.a) pœnitentiam agente aſſerit, quam in nonaginta & nouem iuſtis. Ita & quia propter errantem vniuerſum dereliquit gregem, quia magis in hac inuenta lætatus eſt, magnum ſtudium multamque curam eius ſe habuiſſe oſtendit. Ne igitur talium animos negligamus. Omnia enim iſta propterea dicta ſunt. Minis enim illis quibus intendit nullum perventurum ad cœlos qui non fuerit ſicut paruulus, & mola & ſubmerſione, tumorem proteruorum hominum depreſſit. Nihil ſanè ita charitati repugnat, ſicut ſuperbia & mentis elatio. Quia verò dixit ſcandala neceſſaria fore vigilantiores eos reddidit. Cumque adiecerit, *Væ illi per quem ſcandala veniunt,* vnumquenque cauere hortatur, ne culpa ſua ſcandalum accidat. Quòd autem præcepit ſcandalizantes eſſe propellendos, ſalutis iter nobis expeditius faciendum admonet. Quòd denique iniunxerit ne ipſos contemnamus, neque id ſimpliciter, ſed vehementer, atque acriter, cùm dicat: Videte ne aliquem iſtorum contempſeritis paruulorum, quia eorum angeli patris mei faciem ſemper aſpiciunt: & quia ego propter eos veni, & hęc patris mei voluntas eſt, ad tuendos conſeruandoſque puſillos diligentiores nos reddit.

Perſpi-

ἵνα γὰρ μὴ τοῦτο πάθῃς, ὅρα διὰ πόσων σε πείθει
μετριάζειν, καὶ εἰς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν ἐμ-
βάλλει. ἔστησε παιδίον καὶ φησί· γένεσθε ὡς τὰ
παιδία. καὶ ὃς ἂν δέξηται παιδίον τοῦτο, ἐ-
μὲ δέχεται. καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ, τὰ ἔσχα-
τα πείσεται. καὶ οὐδὲ ἠρκέσθη τῷ παραδείγ-
ματι [τῷ] τοῦ μύλου, ἀλλὰ καὶ τὸ οὐαὶ προ-
σέθηκε, καὶ τοὺς τοιούτους ἐκτέμνειν ἐκέλευσε,
κἂν ἐν τάξει χειρῶν ὦσι καὶ ὀφθαλμῶν ἡμῖν,
A καὶ ἀπὸ τῶν ἀγγέλων πάλιν τῶν ἐγκεχειρισ-
μένων [αὐτοὺς τούτους] τοὺς εὐτελεῖς ἀδελφοὺς
αἰδεσίμους ποιεῖ, καὶ ἀπὸ τοῦ οἰκείου θελήματος
καὶ πάθους. ὅτ' ἂν γὰρ εἴπῃ· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς, καὶ τὸν σταυρὸν
δηλοῖ, καθάπερ καὶ παῦλος φησὶ περὶ τοῦ ἀ-
δελφοῦ λέγων· δι' ὃν χριστὸς ἀπέθανε· καὶ ἀπὸ
τοῦ πατρὸς, ὅτι οὐδὲ αὐτῷ δοκεῖ ἀπολέσθαι· καὶ
ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας; ὅτι καταλιπὼν τὰ
σεσωσμένα ὁ ποιμὴν ζητεῖ τὸ ἀπολωλός· καὶ
B ὅτ' ἂν εὕρῃ τὸ πεπλανημένον, σφόδρα ἥδεται
τῇ εὑρέσει καὶ τῇ σωτηρίᾳ τούτου. εἰ τοίνυν ὁ
θεὸς οὕτω χαίρει ἐπὶ τῷ μικρῷ τῷ εὑρεθέντι,
πῶς σὺ καταφρονεῖς τῶν τῷ θεῷ περισπουδάστων,
δέον καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν προΐεσθαι ὑπὲρ ἑ-
νὸς τῶν μικρῶν τούτων; ἀλλ' ἀσθενὴς ἐστὶ καὶ εὐ-
τελής; δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα δεῖ πάν-
τα ποιεῖν, ὥστε αὐτὸν διασώζειν. καὶ γὰρ καὶ
αὐτὸς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἀφεὶς πρόβατα ἐπ'
ἐκεῖνο ἦλθε, καὶ οὐκ ἴσχυσε τῶν τοσούτων ἡ σω-
C τηρία συσκιάσαι τὴν ἑνὸς τὴν ἀπώλειαν. ὁ δὲ
λουκᾶς, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἤνεγκέ φησι· καὶ
μείζων ἐγένετο χαρὰ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετα-
νοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις· καὶ ἀπὸ
τοῦ ἐγκαταλιπεῖν τὰ σεσωσμένα δι' αὐτό· καὶ
ἀπὸ τοῦ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ἡσθῆναι πολλὴν ἔδει-
ξε τὴν περὶ αὐτοῦ σπουδήν. μὴ δὴ [οὖν] ἀ-
μελῶμεν τῶν ψυχῶν τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ
ταῦτα πάντα διὰ τοῦτο εἴρηται· τῷ μὲν γὰρ ἀ-
πειλῆσαι μηδὲ ὅλως ἐπιβήσεσθαι τῶν οὐρανῶν
D τὸν μὴ γινόμενον παιδίον, καὶ τῷ μύλου μνησθῆ-
ναι τὸν τῦφον κατήνεγκε τῶν ἀλαζόνων. οὐ-
δὲν γὰρ οὕτως ἀγάπῃ πολέμιον, ὡς ἀπόνοια.
τῷ δὲ εἰπεῖν· ἀνάγκη ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάν-
δαλα, ἐγρηγορέναι πεποίηκε· τῷ δὲ προσ-
θεῖναι, οὐαὶ δὲ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται,
ἕκαστον σπουδάζειν μὴ δι' αὐτοῦ γενέσθαι πα-
ρεσκεύασε. καὶ τῷ μὲν κελεῦσαι ἐκκόψαι τοὺς
σκανδαλίζοντας, εὔκολον τὴν σωτηρίαν ἐ-
ποίησε· τῷ δὲ ἐπιτάξαι μὴ καταφρονεῖν αὐ-
E τῶν, καὶ μηδὲ ἁπλῶς ἐπιτάξαι, ἀλλὰ
σφοδρῶς· ὁρᾶτε γάρ φησι μὴ καταφρονήση-
τε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· καὶ τῷ εἰπεῖν,
ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουσι τὸ πρόσωπον
τοῦ πατρός μου· καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον ἐ-
γώ· καὶ [ὅτι] ὁ πατήρ μου τοῦτο βούλεται, τοὺς ἐ-
φέλκοντας αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι σπουδαστικωτέρους ποιῶν.

ὅ,τες

φρᾶς ὅσον τεῖχος αὐτοῖς περιήλασε, καὶ πόσην τῶν εὐκαταφρονήτων καὶ τῶν ἀπολλυμένων ποιεῖται σπουδὴν, ἀπειλῶν τι ἀνήκεστα τοῖς ὑποσκελίζουσιν ἑαυτοῖς, καὶ μεγάλα ἐπαγγελλόμενος ἀγαθὰ τοῖς θεραπεύουσι καὶ ἐπιμελουμένοις αὐτῶν, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ πάλιν τὸ ὑπόδειγμα φέρων καὶ παρὰ τοῦ πατρός; τοῦτον καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα μηδὲν παραιτούμενοι τῶν δοκούντων εἶναι ταπεινῶν τι καὶ μοχθηρῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν· ἀλλὰ κἂν διακονεῖσθαι δέῃ, κἂν μικρὸς ᾖ, κἂν εὐτελὴς ὑπὲρ οὗ τοῦτο γίνεται, κἂν ἐπίπονον τὸ πρόσταγμα ᾖ, κἂν ὄρη καὶ κρημνοὺς διαβαίνειν χρῇ, πάντα ἔστω φορητὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ. οὕτω γὰρ περισπούδαστον ψυχὴ Θεῷ, ὡς μηδὲ τοῦ ἰδίου υἱοῦ φείσασθαι. διὸ παρακαλῶ τοῦ ὄρθρου φανέντος εὐθέως ἐξιόντες ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦτον ἕνα σκοπὸν ἔχωμεν, καὶ τὴν αὐτὴν σπουδὴν, ὥστε τὸν κινδυνεύοντα ἐξαρπάσαι. οὐ λέγω τοῦτον μόνον τὸν κίνδυνον τὸν αἰσθητόν· τοῦτο γὰρ οὐδὲ κίνδυνος· ἀλλὰ τὸν τῆς ψυχῆς, τὸν παρὰ τοῦ διαβόλου τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφερόμενον. καὶ γὰρ ὁ ἔμπορος, ὥστε αὐξῆσαι τὴν περιουσίαν, πέλαγος διαβαίνει· καὶ ὁ χειροτέχνης, ὥστε προσθεῖναι τοῖς ὑπάρχουσι πάντα ποιεῖ. καὶ ἡμεῖς τοίνυν μὴ τῇ σωτηρίᾳ μόνον ἀρκώμεθα τῇ ἡμετέρᾳ, ἐπεὶ καὶ ταύτῃ λυμαινόμεθα· καὶ γὰρ ἐν πολέμῳ παρατάξει ὁ πρὸς τοῦτο μόνον ὁρῶν στρατιώτης ὅπως ἑαυτὸν διασώσειε φεύγων, καὶ τοὺς ἄλλους μεθ᾽ ἑαυτοῦ προσαπόλλει. ὥσπερ οὖν ὁ γενναῖος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ ὅπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὸν διασώζει. ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ ἡμέτερα πόλεμος, καὶ πολέμων ἁπάντων ὁ πικρότατος, καὶ παράταξις καὶ μάχη, ὡς ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἐκέλευσεν οὕτως παρατατώμεθα ἐπὶ τῆς παρατάξεως, πρὸς σφαγὰς καὶ φόνους καὶ αἵματα παρεσκευασμένοι, πρὸς τὴν ὑπὲρ ἁπάντων σωτηρίαν βλέποντες, καὶ τοὺς ἑστηκότας ἀλείφοντες, καὶ τοὺς κειμένους ἐγείροντες. καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων ἐν ταύτῃ κεῖνται τῇ παρατάξει, τραύματα ἔχοντες, [καὶ] αἵματι περιρρεόμενοι, καὶ ὁ θεραπεύων οὐδείς· οὐ τοῦ λαοῦ τις· οὐχ ἱερεύς· οὐκ ἄλλος οὐδείς· οὐ προστάτης· οὐ φίλος· οὐκ ἀδελφός· ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦμεν ἕκαστος. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτοῦ κολοβοῦμεν. ἡ γὰρ μεγίστη παῤῥησία καὶ εὐδοκίμησις, τὸ μὴ τὰ ἑαυτῶν ζητεῖν. διά τοι τοῦτο ἀσθενεῖς καὶ εὐκαταγώνιστοι καὶ ἀνθρώποις καὶ διαβόλῳ, ὅτι [τὸ] ἐναντίον τούτου ζητοῦμεν, καὶ οὐ συνασπίζομεν ἀλλήλοις, οὐδὲ πεφράγμεθα τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἑτέρας ἑαυτοῖς ἐπιζητοῦμεν φιλίας προφάσεις· οἱ μὲν ἀπὸ συγγενείας· οἱ δὲ ἀπὸ συνηθείας· οἱ δὲ ἀπὸ κοινωνίας· οἱ δὲ ἀπὸ γειτνιάσεως· ὥστε πάντοθεν μᾶλλόν ἐσμεν φίλοι, ἢ ἀπὸ εὐσεβείας, δέον ἐκ ταύτης μόνης συνάπτεσθαι τὰς φιλίας. νῦν δὲ

Perſpicis quam ingentia in tutelam tenuium mœnia erexerit, & quantum ſtudium, curamque habeat ne perdantur, tum quia ſupremas decipientibus eos pœnas ſtatuit, tum quia ſummam pollicetur mercedem his qui curam eorum ſuſcipiunt, idque tam ſuo, quam patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia, viliaque nimium videantur: ſed ſi adminiſtratione noſtra etiam opus fuerit, quanuis A tenuis, atque abiectus quidem cui adminiſtrandum ſit, fuerit, quanuis ardua nobis res, atque laboris plena eſſe videatur, quanuis montes, præruptaque præcipitia tranſcunda, omnia hæc pro fratris ſalute tolerabiliora, faciliora que oro videantur: tanto enim ſtudio, tantaque cura Deus dignam eſſe animam oſtendit, vt neque filio ſuo pepercerit. *Rom. 8 f* Quare obſecro, ſummo mane cùm à domo exieritis, hanc vnicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia ſtudium, vtè periculis B aliquem liberare poſſitis. Nec dico ab hoc corporis periculo ſolùm: nam hoc neque periculum quidem verè dici poteſt, ſed multò magis à periculo animæ, quod tentatione diabolica hominibus inferri ſolet. Si enim mercator, vt rem familiarem amplificet, terroris plena maria nauigat: ſi opifices, vt rebus ſuis quicquam adiiciant, duros tolerant labores: & nos pariter ſaluti noſtræ ſalutem proximorũ adiiciamus, præſertim cùm qui ſua contentus negligit alienam, nec ſuam quidem conſequi poteſt. In prælio enim, ac expedita acie, C qui ſibi ſolùm conſulit miles, nec aliud reſpicit, quam quomodo poſſit fugiendo animam ſuam ſeruare, is cæteros quoque milites ſecum ad perniciem trahit: quemadmodum econtra, generoſus miles cùm alios tutari conatur, ſe quoque ipſum defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum eſt, & prælium agitur amariſſimum, & acie inſtructa iam pugnamus: ſic magno animo, vt noſter iuſſit imperator, ad ſanguinem & ad necem ſimus præparati, vt ad ſalutem omnium pu- D gnemus, alios cohortatione, alios auxilio iuuantes. Multi enim in hac acie fratres perfoſſi atque ſanguinolenti iacent, nec vllus inuenitur qui medicetur, non è vulgo aliquis, non presbyter, non pontifex, non amicus, non frater, non alius quiſpiam: ſed ſinguli quæ noſtra ipſorum ſunt, quærimus: ac propterea noſtra diminuimus. Atqui non ignoramus magnam inde ad Deum fiduciam, magnam approbationem comparari, ſi quis quæ ſunt non quærat. Cuius rei oppoſitum facientes, tam prauis hominibus, quàm dia- E bolo captu faciliores, imbecillioreſque noſipſos conſtituimus: non enim alter pro altero arma capimus, nec Dei charitate nos communimus, ſed alios quoſdam amicitiæ prætextus quærimus: ſic alius affinitate, alius conſuetudine, alius conſortio, alius vicinia, alius alia quadam ratione. nemo fidei ac religionis pietate nobis amicus eſt. Cumque deberemus hinc ſolummodo amicitiæ fœdera cõtrahere, oppoſi-

Digitized by Google

oppoſitum omnino, & quidem ſtudioſe facimus, cùm Iudæis nonnunquam & gentilibus magis, quam cum eccleſiæ filijs amicitias coniungentes: proteruus enim iſte, ille verò humanus (aiunt) eſt atque modeſtus. Quid agis? proteruum tu fratrem vocas cui nec rhaca quidem dicere permittitur, nec aliquo pudoris ſigno erubeſcis: ita de fratre ſentiens atque prædicans, qui membrum eſt tuum, qui eoſdem vnà tecum parturienti labores attulit, qui eadem tecum alitur menſa? At ſi fratrem ſecundum carnem habeas, etiamſi mille vitiis polluatur, non parum tamē ad illius defenſionem ſtudes cùm putes ſi facinora illius in lucem prodeant, ſocium te dedecoris futurum: ſpiritalem autem fratrem, non ſolùm à contumelia & maledicto non vis defendere, verum etiam turpiter vltrò calumniaris. Proteruus enim eſt, ais, atque importunus: idcirco igitur amicitia illi coniungaris, & vt ab hoc vitio ſemoueas, & ad virtutem reducas: ſed non exaudiet me, inquies, nec conſilium meum approbabit. Vnde id ſcis? an admonuiſti vnquam emendareque conatus es? Sæpius id, ais, atque ſæpius feci. Dicas, oro, certiore quodam ac definito numero: Et ſemel, & bis feciſſe me arbitror, inquies. O rem miram, ita ſemel, aut ad ſummum iterum illud ſæpius atque ſæpius tibi ſignificauit, & ſi per totam tuam id vitam feciſſes, non oportuiſſet te labore victum defeciſſe. Nonne vides, quomodo continuè per prophetas, per apoſtolos, per euangeliſtas nos Deus admonet? putáſne igitur per omnia nos perſuaſos emendare, rectéque viuere? Minimè: vt tum ab admonitione deſtitit, vtrum ſiluit, an potius quotidie clamat: *Non poteſtis ſimul mammonæ atque*
Sup. 6 d *Deo ſeruire?* Creſcit tamen diuitiarum cupiditas atque ſitis. Ille intonare non ceſſat: *Dimit-*
Luca. 7. f *tite, & dimittetur vobis* at nos magis efferamur. Ille ſemper ad continentiam nos hortatur: nos verò quaſi porci in luto libidinum inuoluimur, attamen ille prædicare non ceſſat. Cuius ergo rei gratia hæc non cogitamus, neque id nobiſcum dicimus, quod Deus ſemper nos alloquitur, neque quamuis ex negligentia obaudiamus, defatigatur ſemper id faciens: hac
Infrà. 20. & 22. b de cauſa nempe dicebat, pauciſſimos eos fore qui ſaluabuntur. Nā ſi non eſt nobis ſatis ad ſalutem, quod virtuoſe ipſi viuamus, ſed oportet aliorum ſalutem re ipſa deſiderare: cum neque nos rectè viuamus, neq; alios hortemur, quid reſpondebimus? quæ nobis ſpes ſalutis reliqua erit? Sed cur hęc criminor, cū neq; eorum cum quibus habitamus, vxoris, liberorum, famulorū vllā curā habeamus, ſed alia pro alijs quaſi temulenti ſoliciti cogitamus? quomodo ſcilicet plures famulos comparabimus, qui diligētiori nobis ſtudio miniſtrabunt, quomodo liberis amplas hæreditates reliquemus, quomodo vxor pretioſis veſtibus, & ornatu aureo potiatur. Nullam enim noſtri, ſed rerum noſtrarū curam habemus: vxoris obliuiſcimur, & quæ vxoris ſunt recordamur: de liberis non prouidemus, & quę liberorū ſunt, amplificare atque augere ſtudemus. Itaque his ſimiles ſumus, qui

νῦν δὲ τοὐναντίον γίνεται, ἰουδαίοις καὶ ἕλλησιν ἔστιν ὅπου γινόμεθα φίλοι, ἢ τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις; ναὶ φησίν, ὁ μὲν γάρ ἐστι μοχθηρὸς, ὁ δὲ χρηστὸς καὶ ἐπιεικής. τί λέγεις; μοχθηρὸν τὸν ἀδελφὸν καλεῖς, ὁ μηδὲ ῥακὰ καλεῖν κελευόμενος; καὶ οὐκ αἰσχύνῃ οὐδὲ ἐρυθριᾷς ἐκπομπεύων τὸν ἀδελφόν; τὸ μέλος τὸ σόν; τὸν τῶν αὐτῶν σοι κοινωνήσαντα ὠδίνων; τὸν τῆς αὐτῆς μετασχόντα τραπέζης; ἀλλ' εἰ μέν τινα ἀδελφὸν κα-
A τὰ σάρκα ἔχεις; κἂν μυρία ἐργάζηται κακὰ, σπουδάζεις αὐτὸν περιστέλλειν, καὶ νομίζεις καὶ αὐτὸς αἰσχύνης κοινωνεῖν ἐκείνου κατῃσχυμμένου· τὸν δὲ πνευματικὸν ἀδελφὸν, δέον ἐλευθερῶσαι διαβολῆς, σὺ δὲ καὶ μυρίαις περιβάλλεις κατηγορίαις [καὶ μοχθηρὸν ἀποκαλεῖς.] μοχθηρὸς γάρ ἐστι καὶ δυσανάσχετος [φησίν]. οὐκοῦν διὰ τοῦτο γενοῦ φίλος, ἵνα παύσῃς ὄντα τοιοῦτον· [ἵνα μεταβάλλῃς·] ἵνα ἐπαναγάγῃς ἐπὶ τὴν ἀρετήν. ἀλλ' οὐ πείθεται φησίν, οὐδὲ ἀνέχεται συμβουλῆς.
B πόθεν οἶδας; παρῄνεσας [γὰρ] καὶ διορθῶσαι ἐπεχείρησας; παρῄνεσα πολλάκις φησί. ποσάκις; πολλάκις· καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον. βαβαί· τοῦτό [ἐστι τὸ] πολλάκις; εἰ γὰρ διὰ παντὸς τοῦτο ἐποίεις τοῦ χρόνου, κάμνειν οὐκ ἐχρῆν καὶ ἀπαγορεῦσαι. οὐχ ὁρᾷς πῶς διὰ παντὸς ὁ θεὸς ἡμῖν παραινεῖ, διὰ τῶν προφητῶν, διὰ τῶν ἀποστόλων, διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν; τί οὖν; πάντα κατωρθώσαμεν καὶ πάντα ἐπείσθημεν; οὐδαμῶς. ἆρ' οὖν ἐπαύσατο παραινῶν; ἆρα ἐσίγησεν; οὐ
C καθ' ἑκάστην λέγει τὴν ἡμέραν· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ, καὶ αὔξεται [παρὰ] πολλοῖς τῶν χρημάτων [ἡ περιουσία καὶ] ἡ τυραννίς; οὐ καθ' ἑκάστην βοᾷ· ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, καὶ ἡμεῖς ἐκθηριούμεθα μᾶλλον; οὐ διὰ παντὸς παραινεῖ κρατεῖν ἐπιθυμίας καὶ εἶναι κρείττους ἡδονῆς πονηρᾶς; πολλοὶ δὲ χοίρων μᾶλλον ἐγκαλινδοῦνται τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ; ἀλλ' ὅμως οὐ παύεται λέγων. τίνος οὖν ἕνεκα μὴ ταῦτα πρὸς ἑαυτοὺς λογιζόμεθα καὶ λέγομεν· ὅτι καὶ ἡμῖν ὁ θεὸς
D διαλέγεται καὶ οὐκ ἀφίσταται τοῦτο ποιῶν, καίτοι πολλὰ παρακουόντων ἡμῶν. διὰ ταῦτα ἔλεγεν· ὅτι ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι. εἰ γὰρ οὐκ ἀρκεῖ εἰς σωτηρίαν ἡμῖν ἡ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἀρετή, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἑτέρους ἔχοντας ἀπελθεῖν· ὅτ' ἂν μήτε ἑαυτοὺς μήτε ἑτέρους διασώσωμεν, τί πεισόμεθα; πόθεν ἐλπίδα λοιπὸν σωτηρίας ἕξομεν; ἀλλὰ τί ταῦτα ἐγκαλῶ, ὅτ' ἂν μηδὲ τῶν συνοικούντων λόγον τινὰ ποιώμεθα, γυναικὸς καὶ παίδων καὶ οἰκετῶν· ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων μεριμνῶ-
E μεν καθάπερ οἱ μεθύοντες, ὅπως οἱ μὲν οἰκέται πλείους γένοιντο, καὶ μετὰ πολλῆς [καὶ μεγάλης] τῆς σπουδῆς ἡμῖν διακονήσαιεν· οἱ δὲ παῖδες πολὺν παρ' ἡμῶν δέξαιντο κλῆρον· ἡ δὲ γυνὴ χρυσία φοροίη καὶ ἱμάτια πολυτελῆ καὶ κτήματα, καὶ μηδαμοῦ αὐτῶν φροντίζομεν, ἀλλὰ τῶν αὐτοῖς. οὐ γὰρ τῆς γυναικὸς [φροντίζομεν ἢ] προνοοῦμεν, ἀλλὰ τῶν τῆς γυναικός· οὐ τῶν παιδίων, [ἀλλὰ τῶν τῶν παιδίων.] καὶ τοῦτον ποιοῦμεν, οἷον

οἷον ἂν εἴ τις οἰκίαν ὁρῶν καλῶς διακειμένην καὶ τοὺς τοίχους κλινομένους ἀφεὶς ἀναστῆσαι τούτους, περιβόλους αὐτῇ μεγάλους ἔξωθεν κατασκευάζῃ· ἢ σώματος ἠσθενηκότος, τούτου μὲν μὴ ἐπιμελοῖτο, ἱμάτια δὲ χρυσᾶ αὐτῷ ὑφαίνοι· ἢ τῆς δεσποίνης κακῶς διακειμένης, θεραπαινίδων καὶ ἱστῶν, καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν σκευῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιλοίπων ἐπιμελοῖτο, ἐκείνην ἀφεὶς ἐρρίφθαι καὶ οἰμώζειν. τοῦτο [γὰρ] καὶ νῦν γίνεται, καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν κακῶς διακειμένης καὶ ἀθλίως, καὶ θυμουμένης, καὶ λοιδορουμένης, καὶ ἐπιθυμούσης ἀτόπως, καὶ κενοδοξούσης, καὶ στασιαζούσης, καὶ πρὸς [τὴν] γῆν συρομένης, καὶ ὑπὸ θηρίων τοσούτων σπαραττομένης, ἀφέντες αὐτῆς ἀπελάσαι τὰ πάθη, οἰκίας καὶ οἰκετῶν φροντίζομεν. καὶ εἰ μὲν ἄρκτος λαθοῦσα ἀποφύγοι, τὰς οἰκίας ἀποκλείομεν, καὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς τρέχομεν, ὥστε μὴ περιπεσεῖν τῷ θηρίῳ· νυνὶ δὲ οὐχ ἑνὸς θηρίου, ἀλλὰ πολλῶν ἡμῶν λογισμῶν τοιούτων τὴν ψυχὴν σπαραττόντων, οὐδὲ αἴσθησιν λαμβάνομεν. καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει τοσαύτην ποιούμεθα σπουδήν, ὡς ἐν ἐρήμῳ τόπῳ, καὶ ἐν γαλεάγραις κατείργειν τὰ θηρία· καὶ οὔτε πρὸς τῷ βουλευτηρίῳ τῆς πόλεως, οὔτε πρὸς τοῖς δικαστηρίοις, οὔτε πρὸς τοῖς βασιλείοις, ἀλλὰ πόρρω που καὶ μακρὰν δεδεμένα κατέχομεν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς, ἔνθα τὸ βουλευτήριον, [ἔνθα τὰ βασίλεια, ἔνθα τὰ δικαστήρια] ἄνεισι τὰ θηρία, περὶ τὸν νοῦν αὐτὸν καὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν κράζοντα καὶ θορυβοῦντα. διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γίνεται, καὶ πάντα μετὰ ταραχῆς, τὰ ἔνδον, τὰ ἔξω, καὶ οὐδὲν διεστήκαμεν ἕκαστος ἡμῶν πόλεως ὑπὸ καταδρομῆς βαρβάρων θορυβουμένης. καὶ ταὐτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἰ δράκοντος νεοττείαις στρουθῶν ἐπιτιθεμένου πανταχοῦ τρίζοντες οἱ στρουθοὶ πέτοιντο φοβούμενοι καὶ ταραχῆς γέμοντες, οὐκ ἔχοντες δὲ ὅποι καταλύσωσι τὴν ἀγωνίαν. διὸ παρακαλῶ τὸν δράκοντα ἀνέλωμεν, συγκλείσωμεν τὰ θηρία, ἀποπνίξωμεν, κατασφάξωμεν, καὶ τοὺς πονηροὺς τούτους λογισμοὺς τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος παραδῶμεν, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν ἀπειλῇ [τὰ] τοιαῦτα ὁ προφήτης, οἷα καὶ τῇ Ἰουδαίᾳ·
„ ὅτι ὀνοκένταυροι ἐκεῖ ὀρχήσονται καὶ ἐχῖνοι καὶ δρά-
„ κοντες. εἰσὶ γάρ εἰσι καὶ ἄνθρωποι ὀνοκενταύρων χείρους, καθάπερ ἐν ἐρημίᾳ ζῶντες, καὶ λακτίζοντες, καὶ τὸ πλέον τῆς νεότητος παρ' ἡμῖν τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἀγρίας ἔχοντες ἐπιθυμίας, οὕτω πηδῶσιν, οὕτω λακτίζουσιν ἀχαλίνωτοι περιιόντες, καὶ τῇ σπουδῇ πρὸς οὐδὲν τῶν δεόντων χρώμενοι. αἴτιοι δὲ οἱ πατέρες, οἳ τοὺς μὲν πωλοδάμνας ἀναγκάζουσι τοὺς ἵππους τοὺς ἑαυτῶν μετὰ πολλῆς ῥυθμίζειν τῆς ἐπιμελείας, καὶ οὐκ ἀφιᾶσιν ἐπὶ πολὺ ἐκ πώλου τὴν ἡλικίαν ἀδάμαστον προελθεῖν, ἀλλὰ καὶ χαλινὸν, καὶ τἄλλα πάντα ἐπιτιθέασιν ἐκ προοιμίων· τοὺς δὲ αὐτῶν νέους ἐπὶ πολὺ περιορῶσιν ἀχαλινώτους περιιόντας καὶ σωφροσύνης ἐρήμους, πορνείαις καὶ κύβοις, καὶ ταῖς ἐν τοῖς παρανόμοις θεάτροις διατριβαῖς καταισχυνομένους, δέον πρὸ τῆς πορνείας γυναικὶ παραδοῦναι, γυναικὶ σώφρονι καὶ σοφωτάτῃ.
αὐτὴ

qui cùm malè maceriatam ac ruinoſam videant domum, ipſam quidem reſtituere negligunt, porticus ei & ſepta in circuitu præparant: aut illis, qui quanuis morbo conficiantur, cura tamen valetudinis neglecta, aureas ſibi veſtes contexunt: aut mulieri quæ cum aduerſa valetudine nimium laboret, nullum ægrotationis remedium, ſed ancillas & ornamenta, cæteraque huiuſmodi ipſi ſtudeat comparare. Non aliter ſanè nos cum anima A noſtra, modo iræ furore, modò cupiditatis ardore, nunc maledicendi ſtudio, nunc inanis gloriæ iactatione mirabiliter vexetur, ac humi iacens, & ſecum ipſa diſſidens, ab innumeris laceretur feris: non vt ipſam curemus, ſed vt magnificas ædes conſtruamus, & gregem ſeruorum, cæteraque huiuſmodi acquiramus, omni ſtudio atque cura vigilamus. Et ſi vrſa fugam è cauea ceperit, domos præcludimus, vicos obſidemus, vt intercepta nemini noceat: nunc verò cum non vna beſtia, ſed multæ atque obſcœnæ cogita-B tiones omni beſtia ferociores animam noſtram lacerent, nec ſentire quidem videmur: & vrbium ſanè habitationi adeò prouidemus, vt vel in deſertis locis, vel in vallatis atque munitis atrocem feram coërceamus; cauemuſque diligenter ne ad curiam aut tribunal, néve ad regiam accedere poſſint huiuſmodi immanes feræ, ſed procul alicubi vinctas tenemus. In anima verò noſtra vbi locus conſilij eſt, vbi regia ſedes, vbi iudicium, eò immanes beſtiæ ad mentem i-C pſam, ad regale ſolium omnia perturbantes magna licentia conſcendunt: propterea ad inferiora depelluntur, quæ ſuperius ſtare debebant, omniaque ſimul turba conquaſſantur, quæ intus quæ foris ſunt. Ciuitatique ſimiles ſumus, quæ barbarorum incurſu conturbatur: aut auiculis quæ dracone ad nidum ſerpente, trepidæ ac conturbatæ circumuolant. Quare vehementer vos oro, atque obſecro, interficiamus hunc draconem, arceamus atroces beſtias & prauas cogitationes mucrone ſpiritus confodia-D mus, ne nobis quoque propheta Iudæorum mala intentet dicens: *Onocentauri, ericij & dracones illic tripudiabunt*. Sunt enim, ſunt certè homines onocentauris multo peiores, qui ceu in deſerto viuentes calcitrent, & ætatem iuuentæ miſerabiliter agant. Nam cum atroci cupiditate vexentur, non aliter quam effrænes onocentauri circumeuntes ſaliunt, & calcitrant, nulli rei probe ſtudentes: cuius mali patres eorum cau-E ſa ſunt, qui equorum quidem domitores cogunt, vt ſtudioſiſſimè ſibi equos domitent, nec incuria committant ad firmiorem indomitos ætatem peruenire, ſed frænum ac cætera quibus opus eſt, incipientes adhibent: liberos autem ſuos longè proheui abſque caſtigationis negligunt fræno, & dimittunt circuire, ſcortis, aleis & obſcœnis ſpectaculis inhiantes, cum deberent antequam fornicationibus ſe traderent, prudenti & modeſtæ vxori coniungere, *Eſa. 13. d*

quæ

quæ ab omni mala conſuetudine maritum eripiat, & frænum pullo facta ſalutari domatione contineat. Non enim fornicationes & adulteria aliunde proueniunt, quam ex nimia iuuentutis licentia. Nam ſi cum prudenti vxore nuberet, laudis ac æſtimationis hominum, ac denique domus curam haberet. Sed vix ab ephebis exiuit, inquies: nec ego ignoro, & certè (Gen. 25. a) ſi annos Iſaac attigit quadraginta, & ætatem illam in virginitate traducens, poſtea ſponſam duxit: multò magis iuuentutem in tempore A gratiæ degentem, hæc philoſophia deceret. Sed quid faciam? non vultis modeſtiæ ipſorum curam habere, ſed ſordibus, atque cœno, omnique turpitudine inquinari negligitis, neſcientes hoc præcipuum eſſe matrimonij lucrũ, vt caſtimonia conſeruetur: quod ſi non fit, quęnam vtilitas ex matrimonio erit? Vos autem quid facitis? cum omni turpitudine liberi veſtri ſe maculauerint, tunc fruſtra vxori copulatis. Decet nanque, ais, vt in republica comprobatus, conſpicuus anteà fiat quam vxorem ducat. B Animæ verò nulla vobis cura eſt, ſed deiectam deſpicitis: idcirco omnia confuſa turbataque iacent, quia quaſi ſuperflua quædam res anima ſpernitur: quia quæ neceſſaria ſunt, contemnuntur: quæ vilia ſunt & caduca, magno ſtudio confouentur. Neſcis nihil te ita magnum poſſe filio tuo largiri, quam vt à fornicationis immunditia integrum conſerues? nihil ſanè ita magnum nobis eſt ſicut anima. (Sup. 16. d) *Quid enim proderit homini, ſi vniuerſum orbem terrarum lucrabitur, & animæ ſuæ detrimentum patietur?* Sed certè cuncta C peruertit atque deiicit immenſa diuitiarum cupiditas, & ceu crudeliſſimus quidam tyrannus arce occupata libertate ciuitatem priuat: ſic animis omnium deiectis verum Dei timorem turpiter expellit. Ideoq; tam noſtram, quàm liberorum noſtrorum ſalutem negligimus, ac vnum ſolummodo reſpicimus, vt magis locupletati magnum pecuniarũ numerum alijs relinquamus, qui pariter alijs, atque iſti poſtea alijs relinquant: ſic pecuniarum tranſmiſſores (vt ita dicam) ad poſteros, non domini ſumus, nec ſentimus hac vecordia ſeruis noD ſtris viliores nos reddere. Nam ſeruos quidem, etſi non ipſorum cauſa, attamẽ noſtra caſtigamus: liberis verò tantum prouidentiæ nequaq̃ tribuimus, ſed quaſi viliores mancipiis prætermittimus. Cur, mancipiis, dixi: cum vel pecudibus ipſis minoris fieri videantur? Maiorem enim aſinorum ac equorum, quàm filiorum curam habemus. Nam ſi burdonibus atq; aſinis agaſo nobis præficiendus eſt, non parum vigilamus, ne dementem, aut temulentum, aut furem, aut rei eius imperitum præficiamus: ſin verò ad colendum filiorum ingenium pędagogus ſit nobis inueniendus, E qui caſu oblatus fuerit, eum recipimus, nec conſideramus vllam artem hoc artificio ſublimiorem non inueniri. Quid enim maius quàm animis moderari, quam adulescentulorum fingere mores? Omni certè pictore, omni certè ſtatuario, cæteriſq; huiuſmodi omnibus excellentiorẽ hũc duco, qui iuuenũ animos fingere non ignoret. Attamen

αὕτη γὰρ καὶ τῆς ἀτοπωτάτης ἀπείξει διατριβῆς τὸν ἄνδρα, καὶ ἀντὶ χαλινοῦ τῷ πώλῳ γενήσεται. οὐδὲ γὰρ ἑτέρωθεν αἱ πορνεῖαι καὶ αἱ μοιχεῖαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀφέτους εἶναι τοὺς νέους. ἂν γὰρ γυναῖκα ἔχῃ συνετὴν, καὶ οἰκίας ἐπιμελήσεται, καὶ δόξης, καὶ ὑπολήψεως. ἀλλὰ νέος ἐστί φησιν; οἶδα κἀγώ. εἰ γὰρ ὁ Ἰσαὰκ τεσσαράκοντα ἐτῶν ὢν τὴν νύμφην ἠγάγετο, ἐν παρθενίᾳ τὴν ἡλικίαν πᾶσαν ἐκείνην ἄγων, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἐν τῇ χάριτι νέους τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ἀσκεῖν ἔδει. ἀλλὰ τί πάθω; οὐκ ἀνέχεσθε τῆς σωφροσύνης αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ περιορᾶτε καταισχυνομένους [καὶ] μολυνομένους [καὶ] ἐναγεῖς γινομένους, οὐκ εἰδότες ὅτι γάμου κέρδος τὸ καθαρὸν διατηρῆσαι τὸ σῶμα· κἂν τοῦτο μὴ ᾖ, οὐδὲν ὄφελος γάμου. ὑμεῖς δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε· ὅτ' ἂν μυρίων ἐμπλησθῶσι κηλίδων, τότε αὐτοὺς ἐπὶ γάμον ἄγετε, εἰκῆ καὶ μάτην. δεῖ γὰρ ἀναμεῖναι φησὶν, ἵνα εὐδόκιμος γένηται, ἵνα ἐν τοῖς πολιτικοῖς λάμψῃ πράγμασι· τῆς δὲ ψυχῆς [ὑμῖν] οὐδεὶς λόγος, ἀλλὰ περιορᾶτε αὐτὴν ἐρριμμένην. διὰ τοῦτο πάντα συγχύσεως γέμει καὶ ταραχῆς καὶ ἀταξίας, ὅτι πάρεργον αὐτῆς· ὅτι τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἠμέληται, τὰ δὲ εὐτελῆ πολλῆς τυγχάνει προνοίας. οὐκ οἶσθα, ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον χαριεῖ τῷ παιδὶ, ὡς τὸ φυλάξαι πορνικῆς ἀκαθαρσίας καθαρόν; ψυχῆς γὰρ ἴσον οὐδέν. ὅτι τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος φησὶν, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἀλλὰ γὰρ πάντα ὁ τῶν χρημάτων ἔρως ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλε, καὶ τοῦ θεοῦ τὸν ἀκριβῆ φόβον παρώθησεν. ὥσπερ [γὰρ] τις τύραννος ἀκρόπολιν, οὕτως τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς καταβαλών. διὸ καὶ τῆς τῶν παίδων καὶ τῆς ἡμετέρας ἀμελοῦμεν σωτηρίας, ἓν μόνον σκοποῦντες, ὅπως εὐπορώτεροι γενόμενοι [τὸν] πλοῦτον ἑτέροις ἀφῶμεν· κἀκεῖνοι πάλιν ἄλλοις, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τοῖς μετ' αὐτούς, παράπομποί τινες τῶν ἡμετέρων γινόμενοι κτημάτων [τε καὶ χρημάτων,] ἀλλ' οὐ δεσπόται. [ἐντεῦθεν πολλὴ ἡ ἄνοια·] ἐντεῦθεν τῶν δούλων οἱ ἐλεύθεροι ἀτιμότεροι. τοῖς [μὲν] γὰρ δούλοις, εἰ καὶ μὴ δι' αὐτούς, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιτιμῶμεν· οἱ δὲ ἐλεύθεροι, οὐδὲ ταύτης ἀπολαύουσι τῆς προνοίας, ἀλλὰ καὶ τούτων [ἡμῖν] εἰσὶν εὐτελέστεροι. καὶ τί λέγω τῶν δούλων; καὶ γὰρ βοσκημάτων οἱ παῖδες ἀτιμότεροι· καὶ ὄνων καὶ ἵππων μᾶλλον ἐπιμελούμεθα, ἢ παίδων. κἂν μὲν ἡμίονόν τις ἔχῃ, πολλὴ [ἡ] φροντὶς ὥστε ὀνηλάτην εὑρεῖν ἄριστον, καὶ μήτε ἀγνώμονα, μὴ κλέπτην, μὴ μέθυσον, μὴ τῆς τέχνης ἄπειρον· ἂν δὲ ψυχῇ παιδὸς ἐπιστῆσαι δέῃ παιδαγωγὸν, ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὸν ἐπελθόντα αἱρούμεθα. καίτοιγε τῆς τέχνης ταύτης οὐκ ἔστιν ἄλλη μείζων. τί γὰρ ἴσον τοῦ ῥυθμίσαι ψυχὴν, καὶ διαπλάσαι νέου διάνοιαν; καὶ γὰρ παντὸς [ζωγράφου καὶ] ἀνδριαντοποιοῦ τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην ἀκριβέστερον διακεῖσθαι χρή. ἀλλ'

ἀλλ' ἡμεῖς οὐδένα τούτου ποιούμεθα λόγον, ἀλλ' ἓν ὁρῶμεν μόνον, ὅπως παιδευθῇ τὴν γλῶτταν. καὶ τοῦτο δὲ διὰ χρήματα πάλιν ἐσπουδάκαμεν. οὐ γὰρ ἵνα δύνωνται λέγειν, ἀλλ' ἵνα χρηματίζηται μανθάνει τὸ λέγειν. ὡς εἰ ἐξῆν καὶ χωρὶς τούτου πλουτεῖν, οὐδεὶς ἡμῖν ἦν οὐδὲ τούτου λόγος. εἶδες πόση τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς; πῶς πάντα κατέσχε [καὶ] καθάπερ ἀνδράποδά τινα καὶ θρέμματα δήσασα ἕλκει ὅπου περ ἂν ἐθέλῃ; ἀλλὰ τί τὸ κέρδος ἀπὸ τῶν τοσούτων ἐγκλημάτων ἡμῖν; ἡμεῖς μὲν γὰρ τοῖς λόγοις αὐτὴν βάλλομεν· ἐκείνη δὲ τοῖς ἔργοις ἡμῶν κρατεῖ. πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτως παυσόμεθα τοῖς ἀπὸ τῆς γλώττης αὐτὴν βάλλοντες ῥήμασιν· ἂν μὲν γὰρ γένηταί τι πλέον, ἐκερδάναμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς· ἂν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένητε, τό γε ἡμέτερον ἅπαν ἀπήρτισται. ὁ δὲ θεὸς καὶ ὑμᾶς ταύτης ἀπαλλάξειε τῆς νόσου, καὶ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν καυχᾶσθαι παρασκευάσειεν. ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Attamen nos omnia ſpernimus,ac illud tantummodo conſideramus, quomodo volubilitate linguæ adoleſcentes præſtabunt, quod etiam quæſtus gratia facimus. Non enim vt eloqui ſciant, ſed vt pecuniam eloquentia colligant, eloqui ſtudent. Nam ſi eum facilius poſſe ditari abſque vlla eloquentia videremus,tunc omnis apud nos ſqualeret eloquētia. Vides quàm tyrannica vis pecuniarum ſit, vides quo pacto cuncta occupauit, & quaſi A mancipia, vel potius pecudes alligatas quonis homines detrudit? verùm neſcio quid lucrabimur hac noſtra in eam oratione: verbis eam nos ferimus, illa rebus nos ſuperat. Non ceſſabimus tamen ſed verbis ſcelera ſua patefaciemus: & ſi quid oratione conſequemur, tam nos quàm vos mirificè lucrabimur: ſin verò in propoſito perſeuerabitis, nos tamen officio noſtro fungemur. Creator autem omnium & vos morbi huius immunes, & nos in vobis gloriari faciat, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

B

ὉΜΙΛΙ'Α Ξ'.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. [καὶ] ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐπειδὴ [γὰρ] σφοδρὸν κατέτεινε λόγον κατὰ τῶν σκανδαλιζόντων καὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ἐφόβησεν, ἵνα μὴ πάλιν ταύτῃ γενόμενοι ῥᾴθυμοι οἱ σκανδαλιζόμενοι, μηδὲ τὸ πᾶν νομίζοντες ἐφ' ἑτέρους ἐρρῖφθαι εἰς ἑτέραν κακίαν ἐξέλθωσι θρυπτόμενοι, καὶ πάντα θεραπεύεσθαι θέλοντες [καὶ] εἰς ἀπόνοιαν ἐξοκείλωσιν, ὅρα πῶς καὶ αὐτοὺς συστέλλει πάλιν, καὶ κελεύει τὸν ἔλεγχον μεταξὺ τῶν δύο γίνεσθαι μόνων· ἵνα μὴ τῇ τῶν πολλῶν μαρτυρίᾳ βαρυτέραν ἐργάσηται τὴν κατηγορίαν, καὶ ἰταμώτερος γενόμενος ἐκεῖνος δυσδιόρθωτος μείνῃ. διό φησι μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ [μόνου.] κἂν ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. τί ἐστιν ἐὰν ἀκούσῃ; ἐὰν κατεγνῷ ἑαυτοῦ, ἐὰν πεισθῇ ὅτι ἥμαρτεν. ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. [οὐκ εἶπεν, ἔχεις ἱκανὴν τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου,] δεικνὺς ὅτι κοινὴ ἡ ζημία ἀπὸ τῆς ἔχθρας. οὐ γὰρ εἶπεν, ἐκέρδησεν ἐκεῖνος ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ σὺ αὐτὸν ἐκέρδησας. δι' ὧν ἔδειξεν ὅτι καὶ αὐτὸς κἀκεῖνος προεζημιοῦτο τούτου, ὁ μὲν τὸν ἀδελφόν, ὁ δὲ τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. τοῦτο [καὶ] ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκάθητο παρῄνει· ποτὲ μὲν τὸν λελυπηκότα πρὸς τὸν λυπηθέντα ἄγων καὶ λέγων· ἐὰν τῷ θυσιαστηρίῳ παρεστὼς ἐκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ὕπαγε διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου· ποτὲ δὲ τὸν ἠδικημένον κελεύων ἀφεῖναι τῷ πλησίον. ἄφες γὰρ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν λέγειν ἐδίδαξεν. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἕτερον ἐπινοεῖ τρόπον. οὐ γὰρ τὸν λελυπηκότα, ἀλλὰ τὸν λυπηθέντα ἄγει πρὸς τοῦτον.

ἐπειδὴ γὰρ

HOMILIA LXI. *in Gr. eſt LX.*

Ex capite xviii.

Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

QVONIAM acri oratione aduerſus ſcandalizantes vſus, multis eos argumentis terruit, ne ſupini atque deſi- C des hac ratione hi fiant quibus ſcandala inferuntur, & ne putantes totam in alios culpā eſſe reiectā, ad mollitiei vitium delabantur, & quaſi omni fauore digni in arrogantiam incidant: perſpice quo modo ipſos etiam comprimit atque coercet, & inter duos ſolummodo redargutionem fieri iubet, ne ſcilicet teſtimonio multitudinis grauiore accuſatione viſa, dedignatus ille duriorem ſe ad corrigendum præbeat, ideo dicit, inter te & ipſum ſolum, & ſiquidem te audierit, lucratus es fra- D trem tuum. Quid eſt ſi te audierit? ſi perſuaſus videlicet abs te, peccati ſe condemnabit, lucratus es fratrem tuum. non dixit ſatisfactum tibi eſt, cū hoc modo animaduerſum eſſe in ipſum videatur ſed lucratus es fratrem tuum vt deſignaret communiter vtrique inimicitias eſſe detrimentum. Nec dixit, effeciſti vt frater tuus ſeipſum lucraretur, ſed tu fratrem lucratus es. Ita ſignificauit vtrunque prius iacturam feciſſe, alterum fratris alterum propriæ ſalutis. Idipſum etiam cum in monte ſedebat, admonebat: tū ipſum qui offendit ad eum qui offen- E ſus fuerat mittens, *Si munus tuum ad altare attuleris,* ait *ac ibi recordatus fueris, quia frater tuus aduerſus te aliquid habeat, vade prius reconciliare fratri tuo,* tum ipſum qui paſſus iniuriam eſt, remittere proximò peccata iubens. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,* dicere docuit. Nunc verò aliam quendam modum inducit: nec eum qui fecit, ſed cū qui paſſus iniuriā eſt, ad illum adducit.

Supr. 5. d

Supr. 6. c

Nam

Digitized by Google

Nam quoniam non facilis ille qui iniuriam fecit, ad ſatisfaciendum eſt, rubore ac dedecore quodam impeditus, cum qui paſſus eſt, ad illum non temerè, ſed emendationis cauſa mittit: non enim dicit, accuſa, increpa, pœnas petito: ſed argue, inquit. Nam cum ille partim ira, partim rubore quaſi vino ſopitus non videat, opus eſt vt tu qui rectè valeas, ad ægrotum proficiſcaris, & priuato quodam iudicio conſtituto, remedium facilius inferas. Nihil enim aliud eſt arguere, quam in memoriam eius peccata reducere, ac ad eum, quæ paſſus ſis exponere. Quod ſi rectè fit, quaſi pars quędam defenſionis eſt, quæ vehementer ad reconciliationem impellit. Quid igitur, inquies, faciam ſi durus ac pertinax fuerit? *Aſſume tecum*, inquit, *vnum aut duos: vt in ore duorum aut trium teſtium ſtet omne verbum*. Nam quantò ille impudentior atque pertinacior fuerit, tantò magis ad emendationem eius abſque ira & moleſtia nobis ſtudendum eſt. Nam & medicus cum grauiorem viderit morbum, non deſiſtit, nec moleſtia oppreſſus deficit, ſed ad ferenda remedia diligẽtius ſe accingit. quod nos quoque facere iubet: quoniam enim ſolus imbecillior viſus es, adiectione duorũ fortior factus, argue delinquentem. Perpende quia non ſolum eius qui laceſſitus iniuria eſt, verumetiam laceſſentis vtilitatem quærit. Nam verè paſſus iniuriam is certè eſt, qui paſſione victus ſuccubuit: is, inquam, eſt, qui morbo captus laborat: propterea ſæpius ſanum ad illum, modò ſolum, modò cum aliis mittit: & ſi pertinacia obduratus eſt, etiam eccleſiam ad hunc ægrotum adducat. *Dic enim*, inquit, *eccleſiæ*, quoniam ſi eius qui patitur commodum tantummodo quæreret, certè non iuſſiſſet ſeptuagiesſepties pœnitenti eſſe remittendum, nec toties, tamque multos paſſionis emendatores ei ſtatuiſſet: nunc verò non ſemel, ſed bis atque ter, modò ſolum, modò cum duobus, modò cum pluribus ad curam illius te remittit. Ac de exterioribus quidem nihil tale præcepit: ſed ſi quis, inquit, dexteram verberibus tibi cædit maxillam, ei alteram quoque verte: hic autem non ita. Quod & Paulus ait dicens. *Quid enim mihi & eos qui exterius ſunt iudicare?* fratres autem & arguere & auerti iubet, & inobedientes abſcindi, vt rubore impulſi meliores fiant: id ipſe quoque hic facit. Nam cum de fratribus legem promulget, tres peccanti magiſtros atque iudices conſtituit, qui doceant & enarrent quæcunque in temulẽtia ſibi perpetrata ſunt. Nam etſi ipſe eſt qui illa abſurda omnia & fecerit & dixerit, doctoribus tamen ſicut vinolentus indiget, omni ſanè ebrietate peccatum magis mentem perturbat, & animum inſania furoreque replet. Quis enim ſapientior, quam Dauid fuit? ſed tamen cum rationis vires à cupiditate tenerentur, quæ quaſi fumus animum eius occupauerat, in peccatum delapſus non ſentit: ac ideo lucerna ſibi prophetica opus fuit, & verbis quæ perperam geſta in memoriam reducerẽt: ꝓpterea etiã hic ad delinquentẽ multos ac varios cõducit, vt de iniuriis ſecũ cõquerantur.

Cur

Deu.19.b

1.Cor.5.d

2.Reg.12.a.b

ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἠδικηκὼς οὐκ εὐκόλως ἂν ἔλθοι πρὸς ἀπολογίαν αἰσχυνόμενος καὶ ἐρυθριῶν, τοῦτον πρὸς ἐκεῖνον ἕλκει· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥστε καὶ διορθῶσαι τὸ γεγενημένον. καὶ οὐ λέγει, κατηγόρησον, οὐδέ, ἐπιτίμησον, οὐδέ, δίκας ἀπαίτησον καὶ εὐθύνας, ἀλλά, ἔλεγξον φησίν. αὐτὸς [μὲν] γὰρ καθάπερ τινὶ κάρῳ τῷ θυμῷ καὶ τῇ αἰσχύνῃ κατέχεται μεθύων· δεῖ δὲ σε τὸν ὑγιαίνοντα πρὸς ἐκεῖνον τὸν νοσοῦντα ἀπελθεῖν, καὶ ἀδημοσίευτον ποιῆσαι τὸ δι-

A καστήριον, καὶ εὐπαράδεκτον τὴν ἰατρείαν. τὸ γὰρ εἰπεῖν, ἔλεγξον, οὐχ ἕτερόν [τι] ἐστιν, ἢ ἀνάμνησον τοῦ ἁμαρτήματος, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν ἅπερ ἔπαθες παρ' αὐτοῦ. ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐὰν ὡς χρὴ γίνηται, μέρος ἐστὶν ἀπολογουμένου καὶ σφόδρα ἐφελκομένου πρὸς καταλλαγήν. [φησί.] ἂν οὖν, ἐὰν ἀπειθῇ καὶ σκληρῶς διακέηται; παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. ὅσῳ γὰρ ἂν ἀναιδέστερος εἴη καὶ ἰταμώτερος, τοσούτῳ μᾶλλον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἰατρείαν σπεύδειν χρή, οὐκ ἐπὶ τὴν ὀργὴν

B καὶ τὴν ἀγανάκτησιν. καὶ γὰρ [καὶ] ἰατρὸς ὅταν ἴδῃ τὸ πάθος δυσένδοτον, οὐκ ἀφίσταται, οὐδὲ δυσχεραίνει, ἀλλὰ τότε μᾶλλον παρασκευάζεται, ὃ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖν κελεύει. ἐπειδὴ γὰρ ἀσθενέστερος [μόνος] ὢν ἐφάνης, γενοῦ δυνατώτερος τῇ προσθήκῃ. καὶ [γὰρ] ἱκανοὶ οἱ δύο τὸν ἡμαρτηκότα ἐλέγξαι. ὁρᾷς ὡς οὐ τὸ τοῦ λελυπημένου ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ λελυπηκότος; ὁ γὰρ ἠδικημένος οὗτός ἐστιν, ὁ ἁλοὺς ὑπὸ τοῦ πάθους, αὐτὸς ὁ νοσῶν καὶ ἀσθενῶν [καὶ κάμνων.] διὰ τοῦτο πολλάκις ἐκεῖνον πρὸς τοῦτον ἄγει, νῦν μὲν μόνον, νῦν δὲ μεθ' ἑτέρων. εἰ δὲ

C ἐπιμένοι, καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας. εἰπὲ γάρ φησι τῇ ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ [τὸ] τούτου μόνον ἐζήτει, οὐκ ἂν ἐκέλευσεν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ μετανοοῦντι συγχωρεῖν· οὐκ ἂν τοσαυτάκις καὶ τοσούτους ἐπέστησεν αὐτῷ διορθωτὰς τοῦ πάθους· ἀλλ' ἐκ πρώτης αὐτὸν ἀδιόρθωτον μένοντα [συντυχείας χωρὶς εἴασε. νῦν δὲ καὶ ἅπαξ] καὶ δὶς καὶ τρὶς αὐτὸν θεραπεῦσαι κελεύει. καὶ νῦν μὲν μόνον, νῦν δὲ μετὰ δύο, νῦν δὲ μετὰ πλειόνων. διὰ δὴ τοῦτο, ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ἀλλ' ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ φησὶν εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· ἐνταῦθα δὲ

D οὐχ οὕτως. ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος φησὶ λέγων· τί μοι καὶ τοὺς ἔξωθεν κρίνειν; τοὺς δὲ ἀδελφοὺς καὶ ἐλέγχειν καὶ ἀποστρέφεσθαι κελεύει, καὶ ἀποτέμνειν μὴ πειθομένους ἵνα ἐντραπῶσι. τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα ποιεῖ περὶ τῶν ἀδελφῶν ταῦτα νομοθετῶν. καὶ τρεῖς ἐφίστησιν αὐτῷ διδασκάλους καὶ δικαστάς, [καὶ] διδάσκοντας τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μέθης γινόμενα. εἰ γὰρ καὶ αὐτός ἐστιν ὁ φθεγξάμενος καὶ [ὁ] ποιήσας πάντα ἐκεῖνα τὰ ἄτοπα, ἀλλ' ὅμως ἑτέρων δεῖται τῶν διηγησάντων καθάπερ οἰνωμένος ὁ μεθύων. καὶ γὰρ πάσης μέθης θυμὸς καὶ ἁμαρ-

E τία σκοτωτικώτερον, καὶ ἐν μείζονι τὴν ψυχὴν καθίστησι παραφροσύνῃ. τίς γοῦν τοῦ Δαβὶδ συνετώτερος ἦν; ἀλλ' ὅμως ἁμαρτὼν οὐκ ᾔσθετο, τῆς ἐπιθυμίας τοὺς λογισμοὺς ἁπάσας κατεχούσης, καὶ ὥσπερ τινὸς καπνοῦ πληρούσης αὐτοῦ τὴν ψυχήν. διὰ τοῦτο ἐδεήθη λύχνου παρὰ τοῦ προφήτου καὶ ῥημάτων ἀναμιμνησκόντων αὐτὸν ὧν ἔπραξε. διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἀγείρει τοὺς πρὸς τὸν ἡμαρτηκότα, διαλεξομένους αὐτῷ περὶ ὧν ἐπλημμέλησε.

Διατί

Διατί δὲ τούτῳ κελεύει ἐλέγξαι καὶ οὐχ ἑτέρῳ; ὅτι οὗτον ἐπιεικέστερον ἂν ἤνεγκε τὸν ἠδικημένον, [τὸν λελυπημένον,] τὸν ἐπηρεασμένον. οὐ γὰρ ὁμοίως τις παρ' ἑτέρου περὶ τοῦ ὑβρισθέντος ἐλεγχόμενος φέρει, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ὑβρισμένου, [καὶ] μάλιστα ὅτ' ἂν μόνος ᾖ ὁ διελέγχων αὐτόν. ὅτ' ἂν [γὰρ] ὁ δίκην αὐτὸν ἀπαιτεῖν ὀφείλων, οὗτος καὶ τῆς σωτηρίας φαίνηται ἐπιμελούμενος τῆς ἐκείνου, μάλιστα πάντων αὐτὸν δυσωπῆσαι δυνήσεται. ὁρᾷς πῶς οὐ δίκης ἕνεκε τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ διορθώσεως. διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εὐθέως καὶ A τοὺς δύο κελεύει λαβεῖν, ἀλλ' ὅτ' ἂν αὐτὸς ἀτονήσῃ. οὐδὲ τότε ἐπαφίησιν αὐτῷ πλῆθος, ἀλλὰ μέχρι δύο ποιεῖται τὴν προσθήκην ἢ καὶ ἑνός. ὅτ' ἂν δὲ καὶ τούτων καταφρονήσῃ, τότε αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐξάγει. οὕτω πολλὴν ποιεῖται σπουδὴν μὴ ἐκπομπεύεσθαι τὰ τῶν πλησίον ἁμαρτήματα, τῷ ἐξ ἀρχῆς μὴ τοῦτο κελεύεσθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, οὐκ ἐκέλευσεν, ἀλλὰ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν τοῦτο νομοθετεῖ. τί δέ ἐστιν, ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα; ἔχεις B μαρτυρίαν ἱκανήν φησιν ὅτι τὸ σαυτοῦ ἅπαν ἐποίησας, ὅτι οὐδὲν ἐνέλιπες τῶν εἰς σὲ ἡκόντων. ἐὰν δὲ καὶ τούτων παρακούσῃ, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, τουτέστι τοῖς προεδρεύουσιν. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ τελώνης. λοιπὸν γὰρ ἀνίατα ὁ τοιοῦτος νοσεῖ. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πανταχοῦ τὸν τελώνην εἰς ὑπόδειγμα τῆς μεγίστης τίθησι κακίας. καὶ γὰρ ἀνωτέρω φησὶν, οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; καὶ προϊὼν πάλιν, καὶ τελῶναι καὶ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. τουτέστιν, C οἱ σφόδρα κατεγνωσμένοι καὶ καταδεδικασμένοι. ἀκουέτωσαν οἱ κέρδεσιν ἐπιπηδῶντες ἀδίκοις· οἱ τοὺς τόκους ἐπὶ τόκοις ἀριθμοῦντες. διὰ τί δὲ αὐτὸν μετ' ἐκείνων ἔταξεν; παραμυθούμενος τὸν ἠδικημένον καὶ φοβῶν ἐκεῖνον. τοῦτο δὲ ἡ κόλασις μόνον; οὐχί. ἀλλ' ἄκουε καὶ τῶν ἑξῆς. ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ οὐκ εἶπε τῷ προέδρῳ τῆς ἐκκλησίας, δῆσον τὸν τοιοῦτον· ἀλλὰ ἐὰν δήσῃς, αὐτῷ [τῷ λελυπημένῳ] τὸ πᾶν ἐπιτρέπων, καὶ ἄλυτα μένει τὰ δεσμά. οὐκοῦν τὰ ἔσχατα πείσεται δῆλον. ἀλλ' οὐχὶ ὁ ἄγων αἴτιος, D ἀλλ' ὁ μὴ θελήσας πεισθῆναι. εἶδες πῶς αὐτὸν διπλαῖς κατεδίκασεν ἀνάγκαις. καὶ τῇ ἐντεῦθεν τιμωρίᾳ, καὶ τῇ ἐκεῖ κολάσει; ἀλλὰ ταῦτα ἠπείλησεν, ἵνα μὴ ταῦτα συμβαίνῃ, ἀλλὰ φοβούμενος [καὶ τὴν ἀπειλήν,] καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκβολήν, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ κίνδυνον, καὶ τὸ ἐν οὐρανοῖς δεδέσθαι, ἡμερώτερος γένηται. καὶ ταῦτα εἰδὼς, εἰ καὶ μὴ ἐκ προοιμίων, ἐν γοῦν τῷ πλήθει τῶν δικαστηρίων ἐκλύσει τὴν ὀργήν. διὰ τοι τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπέστησε κριτήριον, καὶ οὐκ εὐθέως ἐξέκοψεν· ἵνα κἂν τοῦ πρώτου παρακούσῃ τῷ δευτέρῳ εἴξῃ· κἂν ἐκεῖνο διαπτύσῃ, τὸ τρίτον φοβηθῇ· κἂν τούτου μηδένα E ποιῆται λόγον, τὴν μέλλουσαν κατεπλαγῇ τιμωρίαν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ψῆφόν τε καὶ δίκην. πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὗ γὰρ ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

ὁρᾷς

Cur autem hunc qui paſſus eſt, & non alium arguere & expoſtulare præcepit? quoniam patientius hunc, in quem iniurias iaculatus eſt, cui dolorem intulit, quem oppreſſit, laturus eſt. Non enim pariter æquo animo, ab alio quam iniuriam perpeſſo, & contumelijs laceſſito expoſtulatus ſuſtinebit, præſertim cũ ſolus ſit, cum eum arguat. Nam ſi qui pœnas ab eo petere poſſet, is de ſalute ipſius laborat, maximè omnium poterit eum placare. Vides non ſupplicij, ſed emendationis gratia id fieri, propterea nullos ſibi teſtes initio præbet, ſed cum ipſe per ſe nihil effecerit, neque tunc multitudini committendam rem præcipit, ſed vnum aut ad ſummum alterum addidit: quos ſi propter ſuam proteruiam deſpexerit, tunc tãdem ad eccleſiam offerendam rem cenſuit. Ita magnũ ſibi eſt ſtudiũ, ne proximorum delicta, niſi poſt primam & alteram admonitionem efferãtur. Quid autẽ ſibi vult, in ore duorum vel triũ teſtium ſtabit omne verbũ? Habes iam teſtes, inquit, opus abs te tuum ita eſſe confectum, vt nihil quod ad te pertineat, reliquum eſſe videatur. *Si autem eos non audierit, dic eccleſiæ* præſulibus ſcilicet, ac præſidentibus. *Quod ſi etiam eccleſiæ non obedierit: tibi ſit ſicut ethnicus & publicanus.* Iam enim talis immedicabili morbo laborat. Tu verò conſidera quo modo publicanum ad exemplum ſummæ nequitiæ ſemper poſuit. Etenim ſuperius dixit Nonne publicani quoque hoc faciunt? ac deinde, publicani præcedẽt vos, ait, in regnum cœlorum: id eſt qui valde improbitate condemnantur. Audiant hæc attentè, qui ſibi quæſtus iniuſtos excogitant, qui fœnus fœnori adiiciunt. Cur autem iſtũ cũ publicanis collocauit? Vt certè & illũ qui pertulit iniuriã conſolaretur, & hunc meritò perterreret. Num igitur hoc modo ſolummodo iſte punitur? Non certè, ſed audi quæ ſequũtur. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt & ligata in cœlis.* Nec dixit eccleſiæ præſuli: vinculis iſtum cõſtringe ſed, ſi ligaueris, ei qui dolorem pertulit totum permittens: tunc hæc vincula indiſſolubilia manent. Patet ergo extremis iſtum ſupplicijs eſſe vexandum, ſed nulla culpa eius eſt qui detulit, ſed totum crimen iure in eum qui pertinax in malignitate fuit, reiicitur. Animaduertis quo pacto duplici hunc neceſſitate vinxit, præſenti dico punitione. & futuro ſupplicio? hæc minatus eſt ne hæc accidant, ſed tum ne ab eccleſia eiiciatur metuens, tum vt vincula tam terreſtria quam cœleſtia reformidans mitior fiat. Nam cùm hæc ſciat, quanuis primo ingreſſu minus fecerit, multitudine tamen iudiciorum conuictus, iram fortaſſe deponet: hac enim de cauſa non confeſtim abſcindit, ſed ad tertium vſque iudicium progreſſus eſt: vt ſi primo non paruerit, obtemperet alteri, quod ſi ſecundum etiam ſpreuerit, tertio ſaltem moueatur: at ſi hoc etiam neglexerit, æterna ſupplicia tandem, & iudicium Dei expaueſcat, *Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet eis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim duo ſunt, vel tres congregati in nomine meo, illic ſum in medio eorũ.*

Animad-

Inf. 21. c.

Digitized by Google

Animaduerte quemadmodum etiam hic diſ-
ſidia & inimicitias diſſoluat, & puſillanimi-
tatem omnem exterminet, & homines ad v-
nam congreget voluntatem, non prædicta-
rum pœnarum tantummodo terrore, verum-
etiam his donis quæ à charitate profluunt. Nã
poſteaquam contentionis extrema ſupplicia
poſuit, magna concordiæ præmia exponit, cũ
& à patre qui conſenſu & charitate coniuncti
ſunt, facilè impetrent quod petunt. & ipſum
Chriſtum in medio ſui poſſideant. Putáſne i-
gitur, vllibi duos reperiri conſentientes? puto
ſanè multis in locis, ac forſan etiam vbiq;. Quo
modo igitur à patre cuncta non conſequun-
tur? quia videlicet multæ ſint cauſæ non im-
petrandi. Nam aut inconducibilia poſtulant,
2. Cor. 12. b nec mirum eſt ſi non exaudiuntur, cùm & Pau-
lus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia
mea, virtus enim mea in infirmitate perficitur.*
Aut indigni exaudiri ſunt, nec quicquam bo-
ni à ſeipſis offerunt, cum Dominus Apoſto-
lorum ſimiles denotare videatur. Ex vobis e-
nim, inquit, qui virtute polletis, qui euangeli-
cam doctrinam rectè viuendo complectimini.
Aut aduerſus eos qui ipſis dolorem intulerũt,
vltionem orantes petunt, quod omnino pro-
Supr. 5. g. & Luca. 6. d. hibetur. *Orate*, nanque ait, *pro inimicis veſtris.*
Aut miſericordiam poſtulant, cùm nullam e-
gerint pœnitentiam. Quare potiri penitus eſt
impoſſibile, etiam ſi qui multam fiduciam ad
Hier. 7. d. 11. c & 14. b Deum habẽt, pro eis deprecentur: veluti Hie-
remias cum pro Iudæis oraret, audiuit: *Noli o-
rare pro populo hoc, quoniam te non exaudiam.*
Si verò cuncta hæc affuerint, & conducen-
tia petas, & quantum in te, euangelicam vitam
reipſa probes, & concorditer atque cum cha-
ritate cum proximo viuas, impetrabis orando
miſericordiam Domini. Verumetiam quoni-
am à patre meo dixit, vt vnà cum patre ſei-
pſum quoque poſtulata largiri oſtendat, ſub-
iunxit: *Ubi enim duo vel tres congregati ſunt in
nomine meo, illic ſum in medio eorum.* Nónne
igitur ſunt duo aut tres in nomine ipſius vſ-
quequaque congregati? Sunt quidem: raro
tamen inueniuntur. Non enim de conuentu
ſimpliciter dixit, nec congreſſum tantum-
modo quærit: ſed cum hoc reliquum etiam
virtutis genus, vt prius dixi, potiſſimum requi-
rit: deinde vt hoc ipſum exactiſſimè ac dili-
gentiſſimè fiat. Tale quippe eſt quod dicitur: Si
quis propter me principaliter charitate proxi-
mo coniungitur, ſecum ipſe ſum, ſi ad hoc vir-
tutis etiam opus adiecerit. Nunc autẽ cõplures
videmus alias quaſdam cauſas amicitię quære-
re. Nam alius amat quia redamatur, alius quia
honore afficitur, alius quia vtilitati ſibi eſſe aut
fore hominẽ putat: Chriſti verò cauſa difficilli-
mè quemquam inuenies, qui amicum vt opor-
tet diligat, ſed omnes ferè ſecularium vinculo
rerũ inter ſe vinciuntur. Non ita quippe Pau-
lus, ſed propter Chriſtũ diligebat: quare quáuis
non tantũ amabatur, quantum amabat: tamen
quoniam robuſtas amoris radices iecit, non
diſſoluit charitatem. Nunc verò ſi omnia dili-
gẽtiori cura ſcrutabimur, amicitiarũ efficiẽtia
cõmoda magis ſecularia, quã hoc inueniemus.

Quod

ὁρᾷς πῶς καὶ ἑτέρωθεν παραλύει τὰς ἔχθρας, καὶ
τὰς μικροψυχίας ἀναιρεῖ, καὶ πρὸς ἀλλήλους συνάγει.
[καὶ] οὐκ ἀπὸ τῆς κολάσεως μόνης τῆς εἰρημένης,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκ τῆς ἀγάπης; καὶ
γὰρ ἀπειλήσας ἐκεῖνα τῇ φιλονεικίᾳ, [τὰ] μεγά-
λα ἐντεῦθεν τῆς συμφωνίας τίθησιν ἔπαθλα. εἴ-
γε καὶ τὸν πατέρα πείθουσιν οἱ συμφωνοῦντες, ὑ-
πὲρ ὧν αἰτοῦσι, καὶ τὸν χριστὸν ἔχουσιν ἐς τὸ μέσον.
[ἆρ' οὖν οὐδαμοῦ εἰσὶ δύο συμφωνοῦντες; καὶ πολ-
A λαχοῦ μὲν, τάχα δὲ καὶ πανταχοῦ. πῶς οὖν] οὐ
πάντα ἐπιτυγχάνουσιν; ὅτι πολλαὶ [αἱ] αἰτίαι τοῦ
ἀποτυγχάνειν. ἢ γὰρ ἀσύμφορα πολλάκις αἰτοῦσι.
καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἕτεροί τινες, ὅπουγε καὶ παῦλος
τοῦτο ἔπαθεν, ἡνίκα ἤκουσεν· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις "
μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται; "
ἢ ἀνάξιοι τῶν ταῦτα ἀκηκοότων εἰσὶ καὶ τὰ παρ' ἑ-
αυτῶν οὐκ εἰσφέρουσιν. αὐτὸς δὲ τοὺς κατ' ἐκείνους
[ὄντας] ἐπιζητεῖ. διατοῦτό φησιν, ἐξ ὑμῶν, τῶν
ἐναρέτων, τῶν εὐαγγελικὴν ἐπιδεικνυμένων πο-
B λιτείαν. ἢ κατὰ τῶν λελυπηκότων εὔχονται, ἐκ-
δικίαν καὶ τιμωρίαν ἐπιζητοῦντες. ὅπερ ἐστὶ κεκωλυ-
μένον. εὔχεσθε γάρ φησιν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν· "
ἢ ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντες αἰτοῦσιν ἔλεον, ὅπερ ἐστὶν
ἀδύνατον λαβεῖν, οὐ μόνον ἂν αὐτοὶ αἰτῶσιν, ἀλλὰ καὶ
ἕτερος, πρὸς τὸν θεὸν παρρησίαν ἔχων ὑπὲρ αὐτῶν
παρακαλέσῃ. ὅπερ καὶ ἱερεμίας εὐχόμενος ὑπὲρ
ἰουδαίων ἤκουσε· μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, "
ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. ἂν δὲ πάντα παρῇ, καὶ [τὰ] "
συμφέροντα αἰτῇς, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα εἰσ-
C φέρῃς, καὶ βίον παρέχῃς ἀποστολικὸν, καὶ ὁμόνοιαν καὶ
ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον ἔχῃς, ἐπιτεύξῃ παρα-
καλῶν. φιλάνθρωπος γὰρ ὁ δεσπότης. εἶτα ἐπειδὴ
εἶπε, παρὰ τοῦ πατρός μου, ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν ὄν-
τα τὸν παρέχοντα καὶ οὐ τὸν γεγεννηκότα μόνον, ἐπή-
γαγεν· οὗ γὰρ ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ "
ἐμὸν ὄνομα ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. τί οὖν, οὐκ "
εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ; εἰσὶ
μὲν, σπανίως δέ. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὴν σύνοδον λέγει, οὐδὲ
τοῦτο ἐπιζητεῖ μόνον, ἀλλὰ [καὶ] μάλιστα μὲν, ὅπερ καὶ
D ἔμπροσθεν εἶπον, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν μετὰ τούτου.
ἔπειτα δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸ μετὰ πολλῆς ἀπαιτεῖ τῆς ἀκρι-
βείας. ὃ γὰρ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· εἴ τις ἐμὲ τῆς πρὸς τὸν
πλησίον φιλίας ὑπόθεσιν προηγουμένην ἔχει, μετ'
αὐτοῦ ἔσομαι, ἂν καὶ τὰ ἄλλα ἐνάρετος ᾖ. νυνὶ δὲ τοὺς
πλείονας ὁρῶμεν, ἑτέρας ἔχοντας φιλίας ἀφορμάς.
ὁ μὲν, ὅτι φιλεῖται φιλεῖ· ὁ δὲ, ὅτι ἐτιμήθη· ὁ δὲ ὅτι
ἐν ἑτέρῳ τινὶ βιωτικῷ πράγματι γέγονεν αὐτῷ
χρήσιμος ὁ δεῖνα· ὁ δὲ, δι' ἕτερόν τι τοιοῦτον. διὰ
δὲ τὸν χριστὸν, δύσκολόν ἐστιν εὑρεῖν τινὰ γνησίως καὶ
E ὡς χρὴ φιλεῖν τὸν πλησίον φιλοῦντα. οἱ γὰρ
πλείους ἀπὸ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εἰσὶ συν-
δεδεμένοι ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος οὕτως ἐ-
φίλει, ἀλλὰ διὰ τὸν χριστόν. διὸ καὶ μὴ φιλού-
μενος οὕτως ὥσπερ ἐφίλει οὐ κατέλυσε τὴν ἀγάπην,
ἐπειδὴ ῥίζαν ἰσχυρὰν κατεβάλετο τοῦ φίλτρου. ἀλλ' οὐχὶ
νῦν οὕτως· ἀλλὰ πάντα ἐξετάζοντες εὑρήσομεν παρὰ
τοῖς πολλοῖς φιλίας ποιητικὰ μᾶλλον, ἢ τοῦτο.

καὶ

καὶ εἴ τις μοι παρέσχεν ἐξουσίαν ἐν τοσούτῳ πλήθει ἐξετάσαι ταύτην, ἔδειξα ἂν τοὺς πλείονας ἐκ προφάσεων βιωτικῶν ἀλλήλους συνδεδεμένους. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ἀπὸ τῶν αἰτιῶν τῶν τὴν ἔχθραν ἐργαζομένων. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν ἐπικήρων τούτων εἰσὶν ἀλλήλοις συνημμένοι, διὰ τοῦτο οὔτε θερμοὶ πρὸς ἀλλήλους εἰσίν, οὔτε διηνεκεῖς· ἀλλὰ κἂν ὕβρις, κἂν χρημάτων ζημία, κἂν φθόνος, κἂν κενοδοξίας ἔρως καὶ πᾶν τοιοῦτον ἐπέλθῃ, διαλύει τὸ φίλτρον. οὐ γὰρ εὑρίσκει τὴν ῥίζαν πνευματικήν· ὡς εἴ γε τοιαύτη ἦν, A οὐδὲν ἂν τῶν βιωτικῶν τὰ πνευματικὰ διέλυσεν. ἡ γὰρ διὰ τὸν Χριστὸν ἀγάπη βεβαία καὶ ἀρραγὴς καὶ ἀνάλωτος· καὶ οὐδὲν αὐτὴν διασπᾶσαι δυνήσεται. οὐ διαβολαί, οὐ κίνδυνοι, οὐ θάνατοι, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. καὶ γὰρ μυρία πάθῃ ὁ οὕτω φιλῶν, πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγάπης ὁρῶν, οὐκ ἀποστήσεται. ὁ μὲν γὰρ διὰ τὸ φιλεῖσθαι φιλῶν, κἂν ἀηδές τι πάθῃ, διαλύει τὴν ἀγάπην· ὁ δὲ ἐκείνην συνδεδεμένος οὐδέποτε ἀποστήσεται. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. τί γὰρ B ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι τιμώμενος ὕβρισεν, ὅτι εὐεργετούμενος σφάξαι ἠβουλήθη; ἀλλὰ καὶ τοῦτό σε μᾶλλον φιλεῖν παρασκευάζει, ἂν διὰ τὸν Χριστὸν φιλῇς. ἃ γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνατρεπτικὰ ἀγάπης, ταῦτα ἐνταῦθα κατασκευαστικὰ γίνεται. πῶς; πρῶτον μέν, ὅτι σοι μισθῶν αἴτιος ὁ τοιοῦτος· δεύτερον, ὅτι πλείονος δεῖται βοηθείας ὁ τοιοῦτος καὶ θεραπείας πολλῆς. διὰ τοῦτο ὁ οὕτω φιλῶν, οὐ γένος ἐξετάζει, οὐ πατρίδα, οὐ πλοῦτον, οὐ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· C ἀλλὰ κἂν μισῆται, κἂν ὑβρίζηται, κἂν ἀναιρῆται, μένει φιλῶν, ἱκανὴν ἔχων ὑπόθεσιν τοῦ φιλεῖν τὸν Χριστόν. ὅθεν καὶ ἵσταται πεπηγὼς βέβαιος, ἀπερίτρεπτος πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὕτως ἐφίλησε τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς ὑβριστάς, τοὺς βλασφημοῦντας, τοὺς μισοῦντας, τοὺς οὐδὲ ἰδεῖν αὐτὸν θέλοντας, τοὺς ξύλα καὶ λίθους προτιμῶντας αὐτοῦ, ἀγαπήσας τῇ ἀνωτάτῳ ἀγάπῃ, καὶ μεθ' ἣν ἑτέραν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. μείζονα γὰρ ταύτης οὐδεὶς ἔχει, φησίν, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ D θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. καὶ τοὺς σταυροῦντας δὲ αὐτόν, καὶ τοσαῦτα εἰς αὐτὸν ἐμπαροινήσαντας, ὅρα πῶς μένει θεραπεύων. καὶ γὰρ τῷ πατρὶ περὶ αὐτῶν διαλέγεται λέγων· ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. καὶ τοὺς μαθητὰς δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλε. ταύτην τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀγάπην ζηλώσωμεν, καὶ πρὸς ταύτην ἀπίδωμεν, ἵνα μιμηταὶ γενόμενοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, E ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Quòd ſi quis mihi poteſtatẽ inueſtigandi concederet, in hac multitudine facilè oſtenderem: ſed perſpicuum id erit, ſi quis vigilãter inimicitiæ cauſas inueſtigabit. Nam qui caducis, citoq; inſtabilibus cauſis copulantur, eorũ coniunctio perpetua eſſe non poteſt, ſed ſi vel cõtemptus, vel pecuniarum iactura, vel liuor, vel glorię cupiditas, vel aliud huiuſmodi superuenerit, amicitiam diſſoluit. Radicem enim non inuenit ſpiritualem, nam ſi talis eſſet, nulla res ſecularis eam euelleret. A Ea certè charitas, quæ Chriſti cauſa fundatur, firma, ſtabilis atque inuicta eſt, nec vlla re conquaſſatur, non obtrectatione, non periculis, nõ morte, non alia re temporali. Nam qui hac de cauſa diligit, nullo diſſidio disiungetur: qui enim amat quoniam redamatur, ſi quid minus iucundum ab amico ad eum profectum fuerit, finem amandi illico facit: qui verò Chriſti charitate amicis cõglutinatur, nunquam ab amando deſiſtit: ideirco Paulus quoque dicebat, *Charitas nunquam excidit.* 1.Cor.13.b Quid enim dicere poteris, an quia hono- B ratus abs te contumeliæ vicem honoris loco retulit, an quia pro beneficiorum gratia interficere conatus eſt? Sed ſi propter Chriſtum diligis, hæc ipſa ad maiorem te impellunt charitatem. Omnia enim quæ ſeculares amicitias tollunt, ſpiritualem confirmant amorem magis, atque ſtabiliunt. Quo pacto inquies? Primùm, quia hic præmia tibi præparat amicus, deinde quia magis ope indiget tua, qui ſic miſerè affectus eſt. Quapropter qui hoc amore ſpiritali diligit, non generis nobilitatem, non C præſtantiam patriæ, non excellentes diuitias, non denique quantum redametur, inueſtigat; verumetiam ſi odio habeatur, ſi cõtemnatur, ſi interficiatur, quoniã ſufficiens ſibi ad amandum Chriſtus cauſa eſt, perſeuerat in amore. Firmus ergo ac ſtabilis ſtat, fixus & immobilis ad Chriſtum reſpiciens à quo inimici, cõtemptores, obtrectatores, perſecutores, qui nec videre ipſum æquo animo poterant, ſupremo amore, quo maiorem excogitare non poſſumus, amati ſunt. *Maiorem enim hoc amorem nemo*, inquit, *habet, quam vt aliquis animam ſuam* Ioan 15.b D *ponat pro amicis ſuis.* Et conſidera quoniam etiam eos q crucifixerunt ipſum, qui ſummo furore aduerſus ipſum inſaniebant, magno ſtudio curare conabatur. Sic enim ad patrem de illis dicit: *Dimitte eis: neſciunt enim quid faciunt.* Luc.23.c Et diſcipulos quoque poſtea ad ſaluandos eos miſit. Hanc igitur charitatem imitemur, & ad hãc quaſi ad exemplar reſpiciamus, vt imitatores Chriſti facti, tã præſentia quàm futura bona cõſequamur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui E gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Digitized by Google

HOMILIA LXII.
In Gr. Cod. eſt LXI.
EX CAPITE XIX.

Tunc accedens Petrus ad eum Dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vſq; ſepties?

QVoniam magnum quid ſe allaturum Petrus putauit, idcirco quaſi gloriabundus, vſque ſepties, intulit. Nam ſi ſemper frater meus peccat, ſemperq; cum arguatur, ad pœnitētiam reducatur: quoties, inquit, remittere debemus? an vſque ſepties? Video n. vltrò te illi terminum affixiſſe, qui pertinaciter in peccato perſeuerat cùm dixeris: *Sit tibi ceu gentilis ac publicanus*: huic verò quem pœnitet, nullum terminū attuliſti, cùm ſimpliciter iuſſeris ipſum eſſe recipiendum. Quoties igitur ipſum feram pœnitentem? an ſepties? Quid igitur facilis ac miſericors dominus? *Non dico tibi vſq; ſepties*, ait, *ſed vſq; ſeptuagies ſepties*. Qua quidē oratione nullū omnino numerum poſuit, ſed indefinite, continuè, ac ſemper ſignificauit. Nam ſicut millies infinitè deſignat, ſic quando hic numerus dicitur, plerunq; multa indefinitè atq; indiſtinctè denotantur: veluti cùm dicitur, Quia ſterilis peperit ſeptem, per id ſcriptura multos ſignificat: non ergo certo numero indulgentiam cōcluſit, ſed continuò atq; ſemper indulgendū eſſe denotauit: quod & ſequenti parabola confirmat. Nam ne videatur difficilia & oneroſa imperare, cū ſeptuagies ſepties dixerit, confeſtim parabolam adiūxit, vt & dictum communiret præceptum, & iactantem in hoc deprimeret, & facilitatem rei oſtenderet. Quocirca miſericordiam quoq; ſuam in mediū adduxit, vt hac collatione facilius diſcas, quod etiā ſi ſeptuagies ſepties indulſeris, etiam ſi cuncta ſimpliciter proximo peccata dimiſeris, quantùm aquę ſtilla ingenti mari comparata, tantùm, immo vero multo etiam magis miſericordia tua ab infinita Dei bonitate diſtabit: qua tu vehementer indigebis, cum vitæ tuæ rationes in iudicio relaturus ſis: ideo parabolam attulit, dicens: *Simile eſt regnum cælorum homini regi, qui voluit ponere rationē cum ſeruis ſuis. Et cùm cœpiſſet ponere rationem, oblatus eſt ei vnus, qui debebat decē millia talenta: non habente autem eo reddere, iuſſit eum Dominus venundari, & vxorē & filios eius, & omnia quæ habebat.* Sed miſericordia deinde domini impetrata, *cùm vidiſſet conſeruū centum ſibi denarios debentem, angebat eum, & ſuffocabat: qua ex re adeò commotus Dominus fuit, vt rurſus in carcerem eum coniecerit, quouſq; vniuerſum debitū reddiderit.* Perſpicis quantum inter peccata & peccata diſcrimen eſt? Quantùm enim cētum denarij à decē milibus talentis diſtāt: tantùm, immo vero multò plus ea quæ in hominē peccata, diſtant ab his quæ in Deum committuntur: q tum differētia perſonarū, tū crebritate, immo vero continētia peccandi pſpicitur. Nā cum peccātes nos homo quiſpiā videat, veriti à peccādo deſiſtim*: cū aūt Deus quotidie delinquentes perſpiciat, nequaquam veremur, ſed

Inf. 18. c

1. Reg. 2. a

ΟΜΙΛΙΑ ΞΑ'.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε, κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

ΕΝόμισε μέγα τι λέγειν ὁ Πέτρος, διὸ καὶ ὡς φιλοτιμούμενος ἐπήγαγεν, ἕως ἑπτάκις; τοῦτο γάρ φησιν ὃ ἐκέλευσας ποιεῖν, ποσάκις ποιήσω; ἂν γὰρ ἀεὶ [μὲν] ἁμαρτάνῃ, ἀεὶ δὲ ἐλεγχόμενος μετανοῇ, ποσάκις δὲ τοῦτο ἀνέχεσθαι κελεύεις ἡμᾶς; ἐκείνῳ μὲν γὰρ τῷ μὴ μετανοοῦντι, μηδὲ καταγινώσκοντι ἑαυτοῦ, πέρας ἐπέθηκας εἰπών, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης· τούτῳ δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ἐκέλευσας αὐτὸν προσίεσθαι. ποσάκις οὖν αὐτὸν ὀφείλω φέρειν ἐλεγχόμενον καὶ μετανοοῦντα; ἀρκεῖ [ἕως] ἑπτάκις; τί οὖν ὁ Χριστός, ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἀγαθὸς θεός; οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις· ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά· οὐκ ἀριθμὸν τιθεὶς ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸ ἄπειρον καὶ διηνεκὲς καὶ ἀεί. ὥσπερ γὰρ τὸ μυριάκις τὸ πολλάκις δηλοῖ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. καὶ γὰρ τό, στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά, τὰ πολλά φησιν ἡ γραφή. ὥστε οὐκ ἀριθμῷ περιέκλεισε τὴν ἄφεσιν, ἀλλὰ τὸ διηνεκὲς ἐδήλωσε καὶ ἀεί. τοῦτο γοῦν καὶ διὰ τῆς παραβολῆς τῆς ἐφεξῆς κειμένης ἐδήλωσεν. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ τισὶ μέγα τι καὶ φορτικὸν ἐπιτάττειν εἰπών, ἑβδομηκοντάκις ἑπτά, προσέθηκε τὴν παραβολὴν ταύτην, ὁμοῦ τε ἐνάγων εἰς ὅπερ εἴρηκε, καὶ τὸν μέγα φρονοῦντα ἐπὶ τούτῳ καταστέλλων, καὶ δεικνὺς οὐ βαρὺ τὸ πρᾶγμα ὄν, ἀλλὰ [καὶ] σφόδρα εὔκολον. διά τοι τοῦτο τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν εἰς μέσον ἤγαγεν· ἵνα τῇ παραθέσει μάθῃς, ὅτι κἂν ἑβδομηκοντάκις [ἑπτὰ] ἀφῇς, κἂν πάντα ἁπλῶς τὰ ἁμαρτήματα διηνεκῶς συγχωρῇς τῷ πλησίον, ὅσον σταγὼν ὕδατος πρὸς πέλαγος ἄπειρον, τοσοῦτον [ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία,] μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἀποδεῖ σου ἡ φιλανθρωπία πρὸς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, ἧς ἐν χρείᾳ καθέστηκας δικάζεσθαι μέλλων καὶ εὐθύνας παρέχειν. διὸ καὶ ἐπήγαγε λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσε πραθῆναι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν. εἶτα ἐπειδὴ τῆς φιλανθρωπίας ἀπήλαυσεν οὗτος, ἐξελθὼν τὸν ὀφείλοντα αὐτῷ σύνδουλον ἑκατὸν δηνάρια ἔπνιγε· καὶ τούτοις κινήσας τὸν δεσπότην παρεσκεύασε πάλιν εἰς δεσμωτήριον βαλεῖν αὐτόν, ἕως ἂν ἀποτίσῃ τὸ πᾶν. εἶδες ὅσον τὸ μέσον τῶν εἰς ἄνθρωπον καὶ τῶν εἰς θεὸν ἁμαρτημάτων; ὅσον τὸ μέσον μυρίων ταλάντων καὶ ἑκατὸν δηναρίων· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. γίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν προσώπων καὶ ἀπὸ τῆς συνεχείας τῶν ἁμαρτημάτων. ἀνθρώπου μὲν γὰρ ὁρῶντος, καὶ ἀφιστάμεθα, καὶ ὀκνοῦμεν ἁμαρτεῖν· θεοῦ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βλέποντος, οὐκ αἰσχυνόμεθα· ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ πράττομεν ἀδεῶς ἅπαντα, καὶ φθεγγόμεθα. οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας, καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς ἧς ἀπηλαύσαμεν χαλεπώτερα γίνεται τὰ ἁμαρτήματα. καὶ εἰ βούλεσθε μαθεῖν πῶς ἐστι μυρία τάλαντα, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλείονα τὰ εἰς αὐτὸν ἁμαρτήματα, δεῖξαι πειράσομαι διὰ βραχέων. ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ τοῖς εἰς κακίαν ῥέπουσι καὶ διηνεκῶς ἁμαρτάνειν φιλοῦσι, πλείονα παράσχω τὴν ἄδειαν, ἢ τοὺς ἐπιεικεστέρους εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβά» λω, καὶ τὸ τῶν μαθητῶν εἴπωσι· τίς δύναται » σωθῆναι; Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐρῶ· ἵνα τοὺς προσέχοντας ἀσφαλεστέρους ἐργάσωμαι καὶ ἐπιεικεστέρους. οἵ τε γὰρ ἀνίατα νοσοῦντες καὶ ἀνάλγητοι, καὶ τούτων χωρὶς τῶν λόγων οὐκ ἀφίστανται τῆς οἰκείας πονηρίας τε καὶ ῥαθυμίας. εἰ δὲ καὶ ἐντεῦθεν πλείονα λαμβάνοιεν ἀφορμὴν ὀλιγωρίας, οὐ τῶν λεγομένων ἡ αἰτία, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀναισθησίας, ὡς τά γε λεγόμενα καὶ συστεῖλαι δύναται καὶ κατανύξαι τοὺς προσέχοντας μᾶλλον. οἱ ἐπιεικέστεροι, ὅτ' ἂν ἴδωσι μὲν τὸν ὄγκον τῶν ἁμαρτημάτων, μάθωσι δὲ καὶ τὴν δύναμιν τῆς μετανοίας, μᾶλλον αὐτῆς ἀνθέξονται. διόπερ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἐρῶ τοίνυν καὶ θήσω τὰ ἁμαρτήματα, ὅσα τε εἰς θεὸν πλημμελοῦμεν, καὶ ὅσα εἰς ἀνθρώπους· καὶ θήσω, οὐ τὰ ἴδια, ἀλλὰ τὰ κοινά· τὰ δὲ ἴδια ἕκαστος συναπτέτω λοιπὸν ἀπὸ τοῦ συνειδότος. ποιήσω δὲ τοῦτο, πρότερον τὰς εὐεργεσίας θεὶς τοῦ θεοῦ. Τίνες οὖν αἱ εὐεργεσίαι τοῦ θεοῦ; ἐποίησεν ἡμᾶς οὐκ ὄντας, καὶ πάντα δι' ἡμᾶς ἐποίησε τὰ ὁρώμενα, οὐρανόν, θάλατταν, γῆν, ἀέρα, τὰ ἐν τούτοις πάντα, τὰ ζῶα, τὰ φυτά, τὰ σπέρματα. δεῖ γὰρ ἐπιτέμνειν διὰ τὸ πέλαγος τῶν ἔργων τὸ ἄπειρον. ψυχὴν ζῶσαν ἡμῖν ἐνέπνευσε μόνοις τοιαύτην τῶν ἐπὶ γῆς, παράδεισον ἐφύτευσε, βοηθὸν ἔδωκε, πᾶσι τοῖς ἀλόγοις ἐπέστησε, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσε. μετὰ ταῦτα γενόμενον ἀγνώμονα περὶ τὸν εὐεργέτην, μείζονος ἠξίωσε δωρεᾶς. μὴ γὰρ τοῦτο ἴδῃς μόνον ὅτι ἐξέβαλε παραδείσου· ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος σκόπει τὸ ἐκ τούτου γενόμενον. μετὰ γὰρ τὸ ἐκβαλεῖν παραδείσου, καὶ τὰ μυρία ἐκεῖνα ἐργάσασθαι ἀγαθά, καὶ τὰς ποικίλας οἰκονομίας ἐπιτελέσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐκπέμψαι τὸν ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ μισούντων, καὶ τὸν οὐρανὸν ἡμῖν ἀνέῳξε, καὶ τὸν παράδεισον αὐτὸν ἀνεπέτασε, καὶ υἱοὺς [ἡμᾶς] ἐποίησε, τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἀγνώμονας. διὸ καὶ εὔκαιρον » νῦν εἰπεῖν· ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ » γνώσεως θεοῦ. ἔδωκε δὲ ἡμῖν καὶ βάπτισμα ἀφέσεως ἁμαρτημάτων, καὶ τιμωρίας ἀπήλλαξε, καὶ βασιλείας κληρονομίαν, καὶ μυρία ἐπηγγείλατο κατορθοῦσιν ἀγαθά, καὶ χεῖρα ὤρεξε, καὶ πνεῦμα ἐξέχεεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. τί οὖν μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀγαθά; πῶς ἡμᾶς διακεῖσθαι ἐχρῆν; εἰ καθ' ἑκάστην ἀπεθνήσκομεν τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τοῦ οὕτως ἡμᾶς φιλοῦντος, ἐξετίνομεν ἂν τὴν ἀξίαν; μᾶλλον δὲ τὸ πολλοστὸν τῆς ὀφειλῆς κατετιθέμεθα; οὐδαμῶς. καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τὸ ἡμέτερον κέρδος περιΐσταται.

ſed omnia intrepidè facimus atque dicimus: neque hac ratione ſolum, verumetiam & propter collata beneficia, & honoris gratiam, quo diuinitus præditi ſumus, aduerſus Deum delicta grauiora redduntur. At ſi vultis diſcere quo modo decem millia talenta, imò vero multò plura ſunt quæ aduerſus Deum delinquimus, paucis explanare conabor. Attamen non parum metuo, ne aut his qui ad nequitiam proniores ſunt, quique continuò in luto peccatorum inuolui deſiderant, A maiorem licentiam præbeam, aut temperantiores & modeſtos in deſperationem inducam, vt velut diſcipuli dicant, quis poteſt ſaluari? faciam tamen, vt qui attentè audiunt, humiliores ac tutiores conſtituantur. Nam qui morbo laborantes incurabili non dolent, etiam ſine hac ratione à deſidiâ & ignauia ſua non recedent. Quòd ſi etiam hinc maiores cauſas contemnendi arripient, non meis profectò verbis, ſed amentiæ ſuæ culpa erit attribuenda. Nam oratio quidem hæc & reprime- B re, & compungere attẽtiores facilè poterit, & qui moderatè viuũt, cum magnitudinem peccatorum intellexerint, & pœnitentiæ vires didicerint, magis proficient. Dicendum mihi ergo eſt, & ita dicendum, vt quæcunque aduerſus Deum committimus, & quæcunque communiter in homines, exponam: quæ autem propria ſunt, vnuſquiſque prout ſibi conſcius eſt afferat, atque coniungat: ſed prius beneficia erga nos Dei breuiter percurram. Quæ igitur ſunt beneficia? Creauit nos atque C produxit cum non eſſemus, & omnia quæ videntur, cœlum, terram, maria, aërem, quæque in ipſis ſunt, omnia animalia, plantas, ſemina, cauſa noſtri effecit. Neceſſe enim eſt propter infinitam rerum multitudinem capita ſolum tangere: animam nobis viuentem inſpirauit, ac ſolis ſuper terram talem animam condidit, paradiſum plantauit, auxiliatricem dedit, cunctis irrationabilibus præpoſuit, gloria & honore coronauit. Cum vero ingratus in benefactorem homo inueniretur, maioribus eũ donauit muneribus. Non enim ſolum conſide- D randum eſt, quia ex paradiſo eiecerit, ſed quid inde quoq; lucri ſecutũ eſt. Nam poſteaquam è paradiſo eiectus eſt, & poſt innumera illa beneficia, & varias atque mirabiles diſpenſationes, filium quoque ſuum ad præuaricatores miſit, cœlum eis recluſit, paradiſum reſerauit, & filios ex ingratis atque inimicis effecit. Quare opportunum eſt etiam nunc dicere: *O profunditatem diuitiarum & ſapientiæ & cognitionis Dei.* Rom. 11. 4. Præbuit nobis in remiſſionem peccatorum baptiſmum, eripuit à ſuppliciis, hẹredes regni conſtituit, infinita ſincerè credentibus bona polli- E citus eſt: manum porrexit, ſpiritum in corda noſtra infudit. Quo modo igitur poſt tot tantaque ſponte ſua nobis collata, affici nos erga ipſum oportet? Putáſne ſi quotidie pro eo, qui nos tam mirificè amat moriamur, condignas poſſe referre gratias? Imò vero minimum quid debiti reddere? Nequaquam. Nam ſi hoc etiam faceremus, ad vtilitatem noſtram id redundaret.

Cum vero ſic affici deberemus, quónam pacto erga ipſum affecti ſumus? quotidie, immo vero in horas atque in momenta temporis, leges atq; præcepta ipſius contemnimus. Sed nolite o-ro, ſi liberiorem in peccantes linguam dimiſero, iniquiore animo ferre: non enim vos ſolum, ſed me quoq; ipſum accuſabo. Vnde igitur vultis incipiam? à ſeruis, an à liberis, an à militibus, an à priuatis, an à viris, an à fœminis, an à ſenibus, an ab adoleſcentulis? à qua ætate, à quo genere; à qua dignitate, à quo artificio? Vultis à militantibus exordiar? An igitur parum iſti delinquant, cum in dies atque horas contumelientur, maledicant, conuicientur, ex alienis ditentur calamitatibus? rapaces lupos imitentur: nunquam à delinquẽdo deſiſtant, niſi quis abſque vndis maria eſſe contendat. Quæ enim paſſio ipſos non turbat? aut quænam ęgritudo animam eorum non obſidet? Aequalibus inuidẽt, & inuidentes mirificè ſe apud eos oſtentant: ſubiectis auariſſimè vtuntur: his qui alicuius cauſa coacti ad eos quaſi ad portum refugiunt, tanquam hoſtes inferuntur. Quot apud eos rapinæ quot obtrectationes atq; cauponationes ſunt? quot ſeruiles adulationes, quot mendacia, quot maledicta? Sed ad ſingula ſingulas leges Chriſti opponamus. *Qui dixerit fratri ſuo, ſtulte, reus erit gehennæ ignis. Qui mulierem ad concupiſcentiam inſpexerit, iam eã in corde ſuo mœchatus eſt. Niſi quis ſe humiliauerit ſicut paruulus, non intrabit in regnum cœlorum*: iſti vero tumorẽ atq; arrogantiã aduerſus minores, vt eos vehementius timeant, magno ſtudio exercent, ac omni atroci fera crudeliores in eos inueniuntur. Nihil pro Chriſto, omnia pro ventre, pro quæſtu, pro vana gloria faciunt. Putáſne poſſe nos oratione delicta eorum recenſere? Quis poſſet ſubſannationes ipſorum verbis cõſequi? quis profuſiſſimum riſum? quis importunas contentiones, quis turpiloquia? Nam de auaritia nihil dicendum eſt. Etenim quemadmodum in eremo educati monachi, nec quid ſit auaritia ſciũt: ita & iſti auaritiam ignorant, quanuis alio quodam quam illi modo. Nam illi quia longè à morbo abſunt, hunc affectum ignorant: iſti quia valde huius paſſionis ebrietate occupãtur, nec ſentire quidem morbũ hunc poſſunt. Si enim hoc vicium expulſa virtute animum ipſorum detinet, vt nec crimen apud inſanientes illos eſſe videatur. Sed his omiſſis, iam ad alios moderatiores veniamus. Age igitur opificũ genus, qui maximo labore atque ſudore ſuo iuſtè degere videntur, diligẽter inueſtigemus. Verùm & iſti, quia parum ſibiipſis attendunt, multa de laboribus ſuis colligunt mala: vendendo enim ac emendo complures iuſtis operibus iniurias coniungunt: iurant, deierant, mentiuntur, ac vt multa poſſideant, totos ſe negociis ſecularibus tradũt: & terrę affixi, omnia vt pecunia creſcat faciunt, nullã curam de pauperib. habẽtes.

Quid

Supra 5. c.
Ibidem. d.
Infr. 18. a.

πῶς οὖν διακείμεθα οἱ οὕτω διακεῖσθαι ὀφείλοντες; καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς νόμους ἐνυβρίζομεν τοὺς αὐτοῦ. ἀλλὰ μὴ ἀγανακτήσητε, ἂν ἐπαφῶ τὴν γλῶτταν τοῖς ἁμαρτάνουσιν. οὐ γὰρ ὑμῶν κατηγορήσω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτοῦ. πόθεν οὖν βούλεσθε ἄρξωμαι; ἀπὸ τῶν δούλων; ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων; ἀπὸ τῶν στρατευομένων; ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν; ἀπὸ τῶν ἀρχόντων; [ἀπὸ τῶν ἀρχομένων;] ἀπὸ τῶν γυναικῶν; ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν; ἀπὸ τῶν γερόντων; ἀπὸ τῶν παιδίων; ἀπὸ ποίας ἡλικίας; ἀπὸ ποίου γένους; ἀπὸ ποίου ἀξιώματος; ἀπὸ ποίου ἐπιτηδεύματος; βούλεσθε ἀπὸ τῶν στρατευομένων ποιήσομαι τὴν ἀρχήν; τί τοίνυν οὐχ ἁμαρτάνουσιν οὗτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὑβρίζοντες, λοιδορούμενοι, [μαινόμενοι] τὰς ἀλλοτρίας πραγματευόμενοι συμφοράς, λύκοις ἐοικότες, πλημμελημάτων οὐδέποτε καθαρεύοντες. πλὴν εἰ μὴ καὶ τὴν θάλατταν εἴποι τις κυμάτων εἶναι ἐκτός. ποῖον γὰρ αὐτοῖς πάθος οὐκ ἐνοχλεῖ; ποῖον δὲ νόσημα οὐ πολιορκεῖ αὐτῶν τὴν ψυχήν; πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ὁμοτίμους ζηλοτύπως διακεῖνται, καὶ φθονοῦσι καὶ κενοδοξοῦσι· πρὸς δὲ τοὺς ὑποτεταγμένους πλεονεκτικῶς· πρὸς δὲ τοὺς δίκας ἔχοντας καὶ ὡς λιμένας κατατρέχοντας πολεμίως καὶ ἐπιόρκως. πόσαι γὰρ αὐτοῖς ἁρπαγαί; πόσαι πλεονεξίαι; πόσαι συκοφαντίαι καὶ καπηλεῖαι; πόσαι κολακεῖαι δουλοπρεπεῖς; φέρε οὖν καθ' ἕκαστον ἁρμόζωμεν τὸν τοῦ Χριστοῦ νόμον. ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ μωρέ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός. ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν μή τις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὗτοι δὲ καὶ ἐπιδείκνυσι τῦφον κατὰ τῶν ὑπηκόων καὶ πεφοβημένων καὶ τρεμόντων αὐτοὺς καὶ δεδοικότων, θηρίων γενόμενοι χαλεπώτεροι· διὰ μὲν τὸν Χριστὸν οὐδὲν ποιοῦντες, πάντα δὲ διὰ τὴν γαστέρα, διὰ τὰ χρήματα, διὰ τὴν κενοδοξίαν. ἆρα οὖν ἔνι ἀριθμῆσαι διὰ ῥημάτων τὴν τῶν πραγμάτων πλημμέλειαν; τί ἄν τις εἴποι τὰς χλευασίας αὐτῶν; τὸν γέλωτα; τὰς ἀτάκτους διαλέξεις; τὰς αἰσχρολογίας; περὶ δὲ πλεονεξίας οὐδὲ εἰπεῖν ἔνι. καθάπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι μοναχοὶ οὐδὲ τί ποτέ ἐστιν ἡ πλεονεξία ἴσασιν· οὕτως οὐδὲ οὗτοι, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐκείνοις. ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸ πόρρω τοῦ νοσήματος εἶναι ἀγνοοῦσι τὸ πάθος· οὗτοι δὲ διὰ τὸ σφόδρα μεθύειν [τῷ πάθει,] οὐδὲ αἰσθάνονται ὅσον ἐστὶ τὸ κακόν. οὕτω γὰρ περιώσατο τὴν ἀρετὴν ἡ κακία αὕτη καὶ τυραννεῖ, ὡς μηδὲ ἔγκλημα βαρὺ νομίζεσθαι αὐτὴν εἶναι παρὰ τοῖς μαινομένοις ἐκείνοις. ἀλλὰ βούλεσθε τούτους ἀφέντες, ἐφ' ἑτέρους ἔλθωμεν ἐπιεικεστέρους; φέρε οὖν τὸ τῶν δημιουργῶν γένος καὶ χειροτεχνῶν ἐξετάζωμεν. οὗτοι γὰρ μάλιστα δοκοῦσιν ἐκ δικαίων διάγειν πόνων καὶ τῶν ἱδρώτων τῶν ἑαυτῶν. ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὅταν μὴ προσέχωσιν ἑαυτοῖς, πολλὰ ἐντεῦθεν συνάγουσιν ἑαυτοῖς τὰ κακά. τὴν γὰρ ἀπὸ τῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας ἀδικίαν ἐπισυνάγουσι τῇ τῶν δικαίων πόνων ἐργασίᾳ. καὶ ὅρκους καὶ ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας προστιθέασι τῇ πλεονεξίᾳ πολλάκις, καὶ τῶν βιωτικῶν μόνον εἰσὶ πραγμάτων, καὶ τῇ γῇ προσηλωμένοι διατελοῦσι. καὶ ὅπως μὲν χρηματίζωνται, πάντα πράττουσιν· ὅπως δὲ μεταδοῖεν τοῖς δεομένοις, οὐ πολλὴν τίθενται τὴν σπουδήν, ἀεὶ τὰ ὄντα αὔξειν βουλόμενοι.

τί ἄν τις

τί αὐτὰς εἴποι τὰς λοιδορίας τὰς ὑπὲρ τῶν τοιούτων; τὰς ὕβρεις; τὰ δανείσματα; τοὺς τόκους; τὰ συναλλάγματα τὰ πολλῆς γέμοντα καπηλείας; τὰς ἐμπορίας τὰς ἀναισχύντους; ἀλλ' εἰ βούλεσθε καὶ τούτους ἀφέντες ἐφ' ἑτέρους ἔλθωμεν τοὺς δὴ δοκοῦντας εἶναι δικαιοτέρους; τίνες οὖν εἰσὶν οὗτοι; οἱ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι καὶ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς δρεπόμενοι πλοῦτον. καὶ τί τούτων γένοιτ' ἂν ἀδικώτερον; εἰ γάρ τις ἐξετάσειε πῶς τοῖς ἀθλίοις καὶ ταλαιπώροις κέχρηνται γεωργοῖς, βαρβάρων αὐτοὺς ὠμοτέρους ὄψεται. τοῖς γὰρ ἐν λιμῷ τηκομένοις, καὶ δι' ὅλης πονουμένοις τῆς ζωῆς, καὶ τελέσματα διηνεκῆ καὶ ἀφόρητα ἐπιτιθέασι, καὶ διακονίας ἐπιπόνους ἐπιτάττουσι, καὶ ὡς ὄνοις καὶ ἡμιόνοις· μᾶλλον δὲ ὡς λίθοις τοῖς ἐκείνων κέχρηνται σώμασιν, οὐδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι συγχωροῦντες, καὶ παρεχούσης τῆς γῆς καὶ μὴ παρεχούσης ὁμοίως αὐτοὺς κατατείνουσι, καὶ οὐδὲ μιᾶς συγγνώμης μεταδιδόασιν. οὗ τί γένοιτ' ἂν ἐλεεινότερον, ὅτ' ἂν δι' ὁλοκλήρου τοῦ χειμῶνος πονέσαντες, καὶ κρυμῷ καὶ ὄμβρῳ καὶ ἀγρυπνίαις δαπανηθέντες κεναῖς ἀναχωρῶσι ταῖς χερσὶν, ἔτι καὶ προσοφείλοντες, καὶ τοῦ λιμοῦ τούτου καὶ τοῦ ναυαγίου, τὰς τῶν ἐπιτρόπων βασάνους καὶ τοὺς ἑλκυσμοὺς, καὶ τὰς ἀπαιτήσεις, καὶ τὰς ἀπαγωγὰς, καὶ τὰς ἀπαραιτήτους λειτουργίας, ἅπασι μᾶλλον δεδοικότες καὶ φρίττοντες. Τί ἄν τις εἴποι τὰς ἐμπορείας, ἃς αὐτοὺς ἐμπορεύονται; τὰς καπηλείας, ἃς αὐτοὺς καπηλεύουσιν; ἀπὸ μὲν τῶν πόνων αὐτῶν καὶ τῶν ἱδρώτων ληνοὺς καὶ ὑπολήνια πληροῦντες· αὐτοῖς δὲ οἴκαδε οὐδὲ ὀλίγον ἐπιτρέποντες εἰσαγαγεῖν μέτρον, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν καρπὸν εἰς τοὺς τῆς παρανομίας αὐτῶν ἀντλοῦντες πίθους, καὶ ὀλίγον αὐτοῖς ὑπὲρ τούτου προσριπτοῦντες ἀργύριον. καινὰ δὲ [καὶ] γένη τόκων ἐπινοοῦσι· καὶ οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς Ἑλλήνων νόμοις νενομισμένα, καὶ δανεισμάτων γραμματεῖα πολλῆς γέμοντα τῆς ἀρᾶς συντιθέασιν. οὐδὲ γὰρ ἑκατοστὴν τοῦ παντὸς, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς ἀπαιτεῖν βιάζονται· καὶ ταῦτα τοῦ ἀπαιτουμένου καὶ γυναῖκα ἔχοντος, καὶ παιδία [τρέφοντος,] καὶ ἀνθρώπου ὄντος [πένητος,] καὶ τοῖς οἰκείοις πόνοις, καὶ τὴν ἅλω καὶ τὴν ληνὸν πληροῦντος. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐννοοῦσι. Διὸ δὴ τὸν προφήτην εὔκαιρον παραστησαμένους εἰπεῖν· ἔκστηθι οὐρανὲ καὶ φρῖξον γῆ. εἰς οἵαν θηριωδίαν [τὸ] τῶν ἀνθρώπων ἐξεβακχεύθη γένος; ταῦτα δὲ λέγω, οὐ τέχνας· οὐδὲ γεωργίας, οὐδὲ στρατείαν, οὐδὲ ἀγροὺς διαβάλλων, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς. ἐπεὶ καὶ ὁ Κορνήλιος ἑκατοντάρχης ἦν· καὶ ὁ Παῦλος σκυτοτόμος, καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τῇ τέχνῃ ἐκέχρητο· καὶ ὁ Δαβὶδ βασιλεὺς ἦν· καὶ ὁ Ἰὼβ χωρίων ἀπήλαυε καὶ πολλῶν προσόδων, καὶ οὐδὲν ἐντεῦθεν κώλυμα ἦν [οὐδενὶ τούτων πρὸς ἀρετήν.] ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, καὶ τὰ μυρία τάλαντα ἀναλογιζόμενοι, κἂν ἐντεῦθεν ἐπειχθῶμεν πρὸς τὸ ἀφεῖναι τοῖς πλησίον τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα καὶ εὐτελῆ. καὶ γὰρ λόγος ἡμῖν γίνεται τῶν ἐμπιστευθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν, καὶ οὐκ ἔχομεν πάντα καταβαλεῖν, οὐδ' ἂν ὅτι οὖν ποιήσωμεν. Διὰ τοῦτο ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς πρὸς ἔκλυσιν εὔκολόν τε καὶ ῥᾳδίαν ὁδὸν καὶ πάντα δυναμένην διαλῦσαι τὰ ἐκεῖνα, τὸ μὴ μνησικακεῖν λέγω. ἵν' οὖν τοῦτο μάθωμεν καλῶς, ἀκούσωμεν ὅλου προϊόντες τῆς παραβολῆς ἁπάσης. προσηνέχθη γὰρ αὐτῷ

Quid dicam de maledictis, & cõtumeliis eorũ, de fœnore, de cõmerciis, quæ more cauponum peragunt? Quid multa? non alia re magis quam impudentia ducuntur. Verũ iſtos quoq; ſi vultis omittamus, & ad locupletes qui agrorũ fœtu diuitias acquirũt, quiq; cæteris iuſtiores videntur deueniamus, quorum iniuſtitia tanta eſt, vt ſi quis penitus inquirat, nihil penè iniurioſius inueniat. Quo modo enim miſeris vtuntur agricolis? nonne humanius multò Barbari eos tractarent? fame nanque tabeſcentibus, & per
A totam inſudantibus vitam intolerabilia non erubeſcunt vectigalia imponere, ac onera & labores quotidie maiores afferre: & ſicuti aſinis, imò verò quaſi lapidibus corporibus illorum abuti, nec reſpirare quidem cõcedentes, ſed ſiue ager quicquam produxerit, ſiue non: eodẽ ſemper exigunt modo, nihil eis concedentes. Quare quid miſerabilius excogitari poteſt? tota hyeme laborant frigore, imbre, vigiliis contriti, nec vacuis ſolùm manibus, verumetiam multa debentes recedunt. Cæterùm omnium
B famem ac naufragia, procuratorum tormenta, exactiones, & ſeruitutem intolerabilem formidant. Quis negociationes, cauponationeſque ipſorum enarrabit? ingentia ipſi ſudore hominum dolia replent, nec vrceum domum afferre illis permittunt: ſed quicquid vinea protulit, in cella condunt vinaria, & argenti paululum hac de re illis proiiciunt. Fœnoris inaudita excogitant genera, quæ nec gentilium quidem legibus comprobantur, mutui literas maledictionis plenas conſcribunt. Non enim cẽteſimam totius partem, ſed medietatem flagi-
C tant, cùm ille qui ſoluit, & vxorem habeat, & paruulos nutriat, & homo ſit: quódque maximum eſt, tam aream quam torcular ſuis laboribus impleat: quorum illi omnium nihil omnino cogitare volunt. Quare opportunè prophetam, vt exclamet induxerimus: *Obſtupeas cœlum & horreſce terra.* quia in ferarum mores humanũ genus detruſum eſt. Hęc cùm dico, nõ artes, non agriculturam, non militiam, non agros: ſed noſipſos vitupero. Nam & Cornelius *Actor. 10. c.* centurio erat, & Paulus ſcenofactoriæ artis pe- *Ibid. 18. a.*
D ritus, quo artificio etiam prædicando vſus eſt. Dauid quoque rex fuit, & Iob locupletiſſimus, *3. Reg. 1. a.* & multorũ agrorũ dominus, nec horũ aliquid *Iob. 1. a.* impedimento illis fuit ad virtutem: quæ omnia probè tenentes, & decẽ milia talẽtorum animo verſantes, ſaltẽ hinc vrgeamur, vt pauca illa & vilia proximis remittamus. Referẽda enim nobis ratio eſt de mandatis nobis cõmiſſis, quæ ita negleximus, vt non poſſimus integrã de omnibus reddere rationem: ac ideo bonã atque facilem ad ſatisfaciendum nobis viam præbuit Deus, qua omnia noſtra debita poſſumus per-
E ſoluere. Quænam hæc via? Obliuio eorum omniũ quę aduerſus te à fratre tuo cõmiſſa ſunt. Quod vt rectè perdiſcas, ordine progrediẽs totam hanc parabolam audi. *Oblatus eſt enim ei*

vnus, inquit, *debitor decem millium talentorum, quo non habente reddere, iuſſit eum Dominus eius vendi, & vxorem, & filios eius*. Cuius rei gratia, dic quæſo? Non ex crudelitate certè, nec quia inhumanus eſſet, cum ad ſeipſum detrimentum rurſus redundaret, è ſeruis enim ſuis debitor fuerat: ſed quia incredibili cura illius deuictus hac comminatione ad ſupplicandum ne venderetur, adducebat. Nam ſi propter debitum feciſſet, non annuiſſet ſanè petitioni debitoris, nec vniuerſo ipſum debito cōdonaſſet. Quamobrem igitur, antequam ratio ſibi oblata eſſet, debitum non dimiſit: Vt non ignoraret ſeruus quot quantáque ſibi remitterentur, quorum notitia erga conſeruum mitior fieret. Nam ſi debiti magnitudinem, & mirabilem indulgentiæ modum re ipſa expertus conſeruum angebat, ſi tantopere non fuiſſet caſtigatus, quo crudelitatis non irruiſſet? Quid autem calamitate oppreſſus ait? *Patientiam habe in me, & omnia tibi reddam. Miſertus autem Dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum ei dimiſit.* Perſpexiſti rurſus mirabilem exaggerationem miſericordiæ: dilationem ſolummodo temporis ac propagationem quandam ſeruus poſtulauit, ille autem multò magis quam petiit, videlicet totius æris alieni donationem vltrò præbuit. Ita patet ab initio etiam voluiſſe ipſum tamen non prius id facere niſi debitor ſupplicaret, vt donum non modo ſuum, verumetiam petitionis illius eſſe videretur: quod fecit, vt coronam quoque ſeruus conſequeretur: totum tamen ad Dominum meritò refertur. Nam etſi procidit debitor, atque rogauit, ex cauſa tamen indulgentiæ vniuerſam rem Domino attribui videmus. Commotus enim miſericordia dimiſit eum, nec antequam ſupplicaret, vt cùm videretur aliquid ipſum quoque feciſſe, non maiore confunderetur rubore, vtque calamitate ſua perductus facilis ad ignoſcendum conſeruo fieret: ſed ad hoc vſque probus ac placens fuit. Nam nec debitum negauit, & redditurum ſe vniuerſum promittens procidit, atque orauit, & quaſi vt delinquentem ſe condemnauit, cùm magnitudinem peccati non ignorauerit. Quæ verò ſequuntur, indigna omnino prioribus ſunt. Nam cùm exiiſſet, inquit, non multo tempore pòſt, ſed confeſtim beneficij magnitudinem ante oculos adhuc habens, tanto munere, tantáque liberalitate Domini abuſus eſt. *Dùm enim inueniſſet vnum conſeruorum ſuorum, qui ſibi centum denarios debebat, ſuffocabat eum dicens: Redde quod debes.* Vidiſti humanitatem & miſericordiam Domini, vide nunc inauditam ſerui crudelitatem. Audiatis hæc, quicunque pecuniarum gratia ſimilia in dies committitis. Nam ſi in peccatis id fieri non licet, quantò minus in pecunijs licebit? quid autem ille conſeruus? *Patientiam habe in me, & omnia reddā tibi.* Ne verba quidem ipſa veritus eſt, quibus ſalutē acquiſiuit: his enim ipſe dictis decies mille talētorū debitum euitauit. Ita nec portum quidē cognouit, quo tutatus à naufragio euaſit, nec modus ipſe ſupplicationis ad miſericordis Domini

φησὶν ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. οὐκ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ παιδία. τίνος οὖν ἕνεκεν εἰπέ μοι [τὴν γυναῖκα;] οὐκ ἐξ ὠμότητος οὐδὲ ἀπανθρωπίας· καὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ἡ ζημία περιΐστατο πάλιν· δούλη γὰρ ἦν κἀκείνη· ἀλλ' ἐξ ἀφάτου κηδεμονίας. βούλεται γὰρ αὐτὸν φοβῆσαι διὰ τῆς ἀπειλῆς ταύτης, ἵνα εἰς ἱκετηρίαν ἀγάγῃ, οὐχ ἵνα πραθῇ. εἰ γὰρ [μὴ] διὰ τοῦτο ἐποίει, οὐκ ἂν ἐπένευσεν αὐτοῦ τῇ A αἰτήσει, οὐδ' ἂν τὴν χάριν ἔδωκε. Διατί οὖν πρὸ τοῦ λογοθεσίου τοῦτο οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἀφῆκε τὸ ὄφλημα; διδάξαι βουλόμενος πόσων αὐτὸν ὀφλημάτων ἐλευθεροῖ· ἵνα κἂν ταύτῃ ἡμερώτερος περὶ τὸν σύνδουλον γένηται. εἰ γὰρ καὶ μαθὼν τοῦ ὀφλήματος τὸν ὄγκον, καὶ τῆς συγχωρήσεως τὸ μέγεθος, ἐπέμενεν ἄγχων τὸν σύνδουλον· εἰ μὴ τοιούτοις αὐτὸν προεπαίδευσε φαρμάκοις, ποῦ οὐκ ἂν ἐξῆλθεν ὠμότητος; τί οὖν ἐκεῖνος, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω φησίν. ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ B σπλαγχνισθεὶς ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. εἶδες πάλιν φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; ἐζήτησε μόνον καιροῦ ὑπέρθεσιν ὁ οἰκέτης· ὁ δὲ μεῖζον ἢ ᾔτησεν ἔδωκεν, ἄφεσιν ὁλοκλήρου τοῦ δανείσματος καὶ συγχώρησιν. ἐβούλετο [μὲν] γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς δοῦναι, ἀλλ' οὐκ ἐβούλετο αὐτοῦ εἶναι τὸ δῶρον μόνον· ἀλλὰ καὶ τῆς τούτου ἱκετηρίας, ἵνα μὴ ἀστεφάνωτος ἀπέλθῃ. ὅτι γὰρ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἦν, εἰ καὶ προσέπεσεν οὗτος καὶ ἐδεήθη, ἡ αἰτία τῆς συγχωρήσεως ἐδήλωσε. σπλαγχνισθεὶς γάρ φη- C σιν ἀφῆκεν αὐτῷ· ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἐβούλετο κἀκεῖνόν τι δοκεῖν συνεισφέρειν, ἵνα μὴ σφόδρα ᾖ κατῃσχυμμένος· καὶ ἵνα παιδευθεὶς ἐν ταῖς οἰκείαις συμφοραῖς συγγνωμονικὸς γένηται τῷ συνδούλῳ. μέχρι μὲν οὖν τούτου καλὸς οὗτος καὶ εὐάρεστος· καὶ γὰρ ὡμολόγησε καὶ ἐπηγγείλατο ἀποδώσειν τὸ ὄφλημα, καὶ προσέπεσε καὶ παρεκάλεσε, καὶ κατέγνω τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, καὶ ἔγνω τὸ μέγεθος τοῦ ὀφλήματος· ἀλλὰ [τὰ] μετὰ ταῦτα ἀνάξια τῶν προτέρων. D ἐξελθὼν γὰρ εὐθέως, οὐδὲ μετὰ χρόνον πολὺν, ἀλλ' εὐθέως, ἔναυλον ἔχων τὴν εὐεργεσίαν, εἰς κακίαν ἀπεχρήσατο τῇ δωρεᾷ, καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῇ παρὰ τοῦ δεσπότου αὐτῷ παρασχεθείσῃ. εὑρὼν γὰρ ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὀφείλοντα αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, ἔπνιγεν αὐτὸν λέγων· ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. εἶδες δεσπότου φιλανθρωπίαν; εἶδες δούλου ὠμότητα; ἀκούσατε οἱ ὑπὲρ χρημάτων ταῦτα ποιοῦντες. εἰ γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων οὐ χρὴ, E πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ χρημάτων. τί οὖν ἐκεῖνος; μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. ὁ δὲ τὰ ῥήματα ᾐδέσθη δι' ὧν ἐσώθη· καὶ γὰρ αὐτὸς ταῦτα εἰπὼν, ἀπηλλάγη τῶν μυρίων ταλάντων. [καὶ] οὐδὲ τὸν λιμένα ἐπέγνω, δι' οὗ τὸ ναυάγιον διέφυγεν. οὐ τὸ σχῆμα τῆς ἱκετηρίας ἀνέμνησεν αὐτὸν τῆς

τῆς τοῦ δεσπότου φιλανθρωπίας, ἀλλὰ πάντα
ἐκεῖνα ὑπὸ τῆς πλεονεξίας καὶ [τῆς] ὠμότητος
καὶ τῆς μνησικακίας ἐκβαλὼν, θηρίου παντὸς
χαλεπώτερος ἦν, ἄγχων τὸν σύνδουλον. Τί
ποιεῖς ἄνθρωπε; σαυτὸν ἀπαιτῶν οὐκ αἰσθάνῃ;
καὶ κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθῶν, καὶ τὴν ἀ-
πόφασιν καὶ τὴν δωρεὰν ἀνακαλούμενος; ἀλλ᾽
οὐδὲν τούτων ἐνενόησεν, οὐδὲ ἐμνήσθη τῶν αὐτοῦ, οὐ-
δὲ ἐνέδωκε· καίτοι γε οὐχ ὑπὲρ τῶν ἴσων ἡ ἱκε-
τηρία. ὁ μὲν γὰρ ὑπὲρ μυρίων ταλάντων, ὁ δὲ
ὑπὲρ ἑκατὸν δηναρίων παρεκάλει· καὶ ὁ μὲν
τὸν σύνδουλον, ὁ δὲ τὸν δεσπότην· καὶ ὁ μὲν τελείαν
[τὴν] συγχώρησιν ἔλαβεν, ὁ δὲ ἀναβολὴν ᾔτει. καὶ
οὐδὲ ταύτην αὐτὸς ἐδίδου· ἔβαλε γὰρ αὐτὸν εἰς
» φυλακήν. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ, [κατη-
» γόρησαν αὐτοῦ πρὸς τὸν δεσπότην.] διεσάφησαν
» τῷ δεσπότῃ. οὐδὲ ἀνθρώποις τοῦτο ἤρεσεν ἦν, μήτι
» γε θεῷ. συνηγανάκτησαν οὖν οἱ μὴ ὀφείλοντες. τί
» οὖν ὁ δεσπότης; Πονηρὲ δοῦλε [καὶ ὀκνηρέ·] πᾶσαν
» τὴν ὀφειλὴν [ἐκείνην] ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκά-
» λεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σε ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου
» ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; Ὅρα πάλιν τὴν ἡμερότη-
τα τοῦ δεσπότου. κρίνεται πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπο-
λογεῖται, μέλλων αὐτοῦ ἀνατρέπειν τὴν δωρεάν. μᾶλ-
λον δὲ οὐκ αὐτὸς ἀνέτρεψεν, ἀλλ᾽ ὁ λαβών. διό
» φησι· πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι· οὐκ
» ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου; εἰ γὰρ καὶ βα-
ρύ σοι τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ, ἀλλ᾽ ἔδει καὶ πρὸς
τὸ κέρδος ἰδεῖν τὸ γεγενημένον [καὶ] τὸ ἐσόμενον·
εἰ καὶ ἐπαχθὲς τὸ ἐπίταγμα, τὸ ἔπαθλον ἐννοῆσαι ἐ-
χρῆν· μὴ δὲ ὅτι λελύπηκεν ἐκεῖνος, ἀλλ᾽ ὅτι θεὸν
σὺ παρώξυνας, ὃν ἀπὸ ψιλῆς ἱκετηρίας κατήλ-
λαξας. εἰ δὲ καὶ οὕτως σοι φορτικὸν τὸ φίλον γενέσθαι
τῷ λελυπηκότι, πολὺ βαρύτερον τὸ εἰς γέενναν ἐμπε-
σεῖν. καὶ εἰ τοῦτο ἀντέθηκας ἐκείνῳ, τότε ἂν ἔγνως ὅ-
τι πολλῷ τοῦτο κουφότερον. καὶ ὅτι μὲν μυρία τά-
λαντα ὤφειλεν, οὐκ ἐκάλεσε πονηρὸν, οὐδὲ ὕβρι-
σεν, ἀλλ᾽ ἠλέησεν· ὅτι δὲ περὶ τὸν σύνδουλον ἀγνώμων
ἐγένετο, τότε λέγει πονηρὲ δοῦλε. ἀκούσατε οἱ πλεονέκται.
καὶ γὰρ πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος. ἀκούσατε οἱ ἀνελεήμο-
νες καὶ ὠμοί· ὅτι οὐχ ἑτέροις ἐστὲ ὠμοὶ, ἀλλ᾽ ἑαυτοῖς. ὅ-
ταν οὖν βούλῃ μνησικακεῖν, ἐννόησον ὅτι σαυτῷ μνη-
σικακεῖς οὐχ ἑτέρῳ· ὅτι τὰ σαυτοῦ καταδεσμεῖς ἁ-
μαρτήματα, οὐ τὰ τοῦ πλησίον. σὺ μὲν γὰρ ὅπερ ἂν
ἐργάζῃ τούτῳ ὡς ἄνθρωπος ἐργάζῃ, καὶ ἐν τῷ πα-
ρόντι βίῳ· ὁ δὲ θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μειζόνως σε τι-
» μωρήσεται, καὶ τιμωρίαν τὴν ἐκεῖ. παρέδωκε γὰρ
» αὐτὸν φησι [τοῖς βασανισταῖς] ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ
» ὀφειλόμενον· τουτέστι, διηνεκῶς. οὔτε γὰρ ἀποδώ-
σει ποτέ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐγένετο τῇ εὐεργεσίᾳ βελ-
τίων, λείπεται τῇ τιμωρίᾳ καὶ διορθοῦσθαι. καίτοι
γε ἀμεταμέλητα τὰ χαρίσματα καὶ αἱ δωρεαὶ
τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ κακία, ὡς καὶ
τοῦτον λῦσαι τὸν νόμον. τί τοίνυν τοῦ μνησικα-
κεῖν χαλεπώτερον, ὅτ᾽ ἂν δωρεὰν θείαν το-
σαύτην καὶ τηλικαύτην ἀνατρέπων φαίνηται; καὶ
οὐδὲ ἁπλῶς αὐτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ ὀργισθεὶς.
ὅτι

mini memoriam eum reduxit: ſed omnia illa, crudelitate ac auaritia oblitus, omni fera ſæuius in conſeruum inſiliebat. Quid facis homo? non ſentis aduerſus teipſum mucronem adigere, ac ſententiam & munus Domini reuocare? Sed ille nihil horũ cogitauit, nec rei ſuæ meminit, nec vllo modo remiſit. Et certè non ęquali de re iſte ſupplicabat, cùm pro talentis hic decem millibus, alter autem pro centum denariis ſupplicauerit. & ille conſeruo ſe proſtrauit,
A iſte Domino: & cui omnino indultum fuit, is nec prorogationem quidem conceſſit: vinculis enim atque carcere ipſum oppreſſit. quod alij ſerui non ferentes, totam rem ad Dominum retulerũt. Ne hominibus quidem iſtud placuit, nedum Deo. Condoluerunt itaque illi, qui nihil debebant. Quid igitur Deus faciet? *Dominus autem, nequam*, inquit, *ſerue, omne debitum illud dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Animaduerte quam mitis ſit Dominus, quaſi conſtitutus in iudicio ſatisfactionẽ reddit, qua-
B re donationem illam vniuerſam reuocauit, imò verò nõ ipſe reuocauit, ſed ille qui accepit, euertit. Quid enim ait? *Serue nequam, omne debitum illud dimiſi tibi, quia rogaſti me, nonne oportuit etiam te miſereri conſerui tui?* Nam & ſi dura hæc res tibi videtur, oportebat tamẽ & lucrum iam acquiſitum & futurũ perſpicere: graue & onéroſum præceptum hoc eſt, ſed oportet magnitudinem quoque præmij conſiderare, nec illud tecũ ſolummodo vertas, quia illa te contriſtauit, ſed tu cum magis Deum offendiſſes, ſola deprecatio-
C ne reconciliatus es. Quòd ſi tibi oneroſum ac durum nimis, cum qui te contriſtauit diligere videtur: ſed multò magis oneroſum eſt gehennæ ſuppliciis in æternum torqueri: quod ſi illi oppoſuiſſes cognouiſſes ſanè multò leuius hoc quam illud, atque facilius eſſe. Et quandoquidem decem millia talenta debebantur, non cõuitiatus debitori, ſed miſertus fuit: quando verò aduerſum conſocium crudelitatem exercuit, tunc nequam atque improbum ſeruum appellauit. Audiamus qui aliena rapimus: nobis enim hæc quoque dicuntur. Audiamus om-
D nes qui crudelitate occupati neminem miſeramur: audiamus inquam, quia non in alios, ſed aduerſus noſipſos ſæuitiam exercemus. Quare cùm peccati alieni recorderis, cogita te tibiipſi, non alij detrimentum inferre. Tua enim non proximi peccata in faſcem colligis: & tu quidem quicquid aduerſus delinquentem operatus fueris in præſenti vita, hæc vt homo facis: Deus verò non ita, ſed maioribus ac æternis te ſuppliciis puniet. *Tradidit enim eum*, ait, *tortoribus, donec vniuerſum de-*
E *bitum perſolueret*. Id eſt, ad perpetuitatem eum ſupplicij tradidit: nunquam enim perſoluturus eſt. Nam quoniam beneficijs melior fieri non potuiſti, reliquum eſt vt pœna torquearis. Et quanuis chariſmata hæc, & dona irreuocabilia ſint, tantum tamen malignitas valuit, vt hãc quoq; legem ſuperauerit. Quid igitur deterius memoria peccatorum, ac vltione, quę tot tãtaq; diuina dona euertere poſſe videatur? Nec quietus; ſed ira cõmotus eũ tradidit.

Digitized by Google

Quando enim vendi eum iuſſit, nulla ira fuit in verbis ideo nec vendidit: ſed humanitatis maxima fuit occaſio: nũn autem hæc ſententia non parua cum moleſtia ad compunctionem atque ſupplicium terminatur. Quid autem hęc parabola ſibi voluit? *Sic*, ait, *faciet vobis pater meus, ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de corde veſtro peccata ipſorum.* Non dixit, pater veſter, ſed pater meus. Non enim digni ſunt iſti quorum pater Deus vocetur, cùm ita nequaquam ſint, vt homines odio perſequantur. Duo enim hinc eum quærere diligenter animaduerte: vt & nosipſos peccãtes culpemus, & aliorum peccata dimittamus, ita hoc poſtremum propter alterum facilius reddit. Nam qui ſua cogitat peccata, ad dandam conſeruo veniam, non ore ſolum, ſed corde facilior eſt. Non impellamus ergo aduerſus pectora noſtra mucronem: nunquam enim tantum tibi doloris afferre alius poterit, quantum ipſe tibi, ſi recordatus iræ vindictam quæras, & aduerſus teipſum ſententiam iudicis attrahas. Nam ſi vigiles, atque philoſopheris, in illius caput totum malum retorquetur, ac ipſe mala patietur, non tu: ſin verò moleſtè ac grauiter feras, tunc non ab illo, ſed à teipſo detrimento afficieris. Noli ergo dicere, obtrectauit & calumniatus eſt mihi, & mille intulit incommoda. Quantò enim plura dices, tãto re ipſa benefactorem ipſum oſtendes, qui cauſam tibi præbuit, vt tuorum poſſis peccatorum ſordes detergere. Ita quò maiores ille iniurias in te iaculatus eſt, eò maioris indulgentiæ tibi cauſa conſtitutus eſt. Nam ſi voluerimus, nemo nobis vnquam nocere poterit, ſed cum inimici ſint, præcipua tamen nobis conferunt lucra. Cur de hominibus tantùm loquor, cum diabolus quoque ipſe, quo nihil pernicioſius, non paruas nobis approbatio-
Iob 1. & 2. nis cauſas afferat: quam rem Iob ille manifeſtam omnibus fecit. Si ergo diabolus occaſionem coronæ præbuit: cur homines inimicos formidas? Perſpice igitur quot quantáque lucreris, ſi æquo animo oppreſſiones inimicorum tuleris. Primò, quòd maximum eſt, peccatorum remiſſionem. Deinde patientiam, atque perſeuerantiam laudabilem. Tertiò manſuetudinẽ & humanitatem: nam qui neſcit aduerſus inimicos iraſci, multò magis amicis erit commodior. Quartò, quia procul ab ira tranquillo ſemper animo viues, cui rei quid vnquã conferri poterit? Qui enim ira non capitur, is iucunditatem animi conſecutus eſt. Nec vitam vanis laboribus ac doloribus vnquam conſumet. Nã qui neſcit odiſſe, nec triſtari cognouit, ſed cõtinuè gaudens, bonis ſuis perfruitur. Quare non mediocri ſupplicio nos afficimus, ſi alios odio perſequamur: quemadmodum etiã è diuerſo nobis proſumus, ipſi ſyncerè alios diligentes. Ad hæc omnia ipſis quoque inimicis ac æmulis, etiam ſi dæmones eſſent. venerabilis eris: imò vero ſi animum, vt diximus, tuum ira paraueris, nemo te inimicitiis perſequetur: primum autem omnium atque præſtantiſſimum, Dei miſericordiam nanciſceris: & quemadmodum peccatorum veniam, ſic virtutum maiora præmia conſequeris.

Diligenter

Ὅτι μὲν γὰρ ἐκέλευσε πραθῆναι, οὐκ ἦν ὀργῆς τὰ ῥήματα, οὐκ οὖν οὐδὲ ἐπλήρωσεν, ἀλλ' ἀφορμὴ φιλανθρωπίας μεγίστη· νυνὶ δὲ ἀγανακτήσεως πολλῆς ἡ ψῆφος, καὶ τιμωρίας καὶ κολάσεως. Τί οὖν ἡ παραβολὴ βούλεται; "οὕτως ποιήσει καὶ ὑμῖν φησὶν ὁ πατήρ μου, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτοῦ." οὐ λέγει, ὁ πατὴρ ὑμῶν· ἀλλ', ὁ πατήρ μου. οὐ γὰρ ἄξια τοῦ τοιοῦτον πατέρα καλεῖσθαι τὸν θεὸν, τοῦ οὕτω
A πονηροῦ καὶ μισανθρώπου. δύο τοίνυν ἐνταῦθα ζητεῖ, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων καταγινώσκειν ἡμᾶς, καὶ ἑτέροις ἀφιέναι. καὶ ἐκεῖνο διὰ τοῦτο, ἵνα εὐκολώτερον τοῦτο γένηται. ὁ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ἐννοῶν, συγγνωμονικώτερος ἔσται τῷ συνδούλῳ. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀφιέναι ἀπὸ στόματος, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας. μὴ δὴ καθ' ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὠθῶμεν μνησικακοῦντες. Τί γάρ [σε] καὶ τοιοῦτον ἐλύπησεν ὁ λελυπηκὼς, οἷον σὺ σεαυτὸν ἐργάζῃ τῆς ὀργῆς μεμνημένος, καὶ ἐπισπώμενος κατὰ σαυτοῦ τὴν καταδικάζουσάν σε
B παρὰ τοῦ θεοῦ ψῆφον; ἂν μὲν γὰρ νήφῃς καὶ φιλοσοφῇς, εἰς τὴν ἐκείνου κεφαλὴν περιστήσεται τὸ δεινὸν, κἀκεῖνος ἔσται ὁ πάσχων κακῶς· ἂν δὲ μένῃς ἀγανακτῶν καὶ δυσχεραίνων, τότε αὐτὸς ὑποστήσῃ τὴν βλάβην, οὐ παρ' ἐκείνου ἀλλὰ παρὰ ἑαυτοῦ. μὴ τοίνυν λέγε ὅτι ὕβρισε καὶ διέβαλε καὶ μυρία εἰργάσατο κακά. ὅσα γὰρ ἂν εἴπῃς, τοσούτῳ μᾶλλον δεικνύεις αὐτὸν εὐεργέτην. ἔδωκε γὰρ ἀφορμὴν ἀπολύσασθαι τὰ ἁμαρτήματα. ὥστε ἂν μεῖζον ἠδικηκὼς ᾖ, τοσούτῳ μειζόνων ἁμαρτη-
C μάτων ἀφέσεως αἴτιός σοι καθίσταται. ἂν γὰρ ἐθέλωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἀδικῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ τὰ μέγιστα ὠφελοῦσιν ἡμᾶς. καὶ τί λέγω τοὺς ἀνθρώπους; τοῦ γὰρ διαβόλου τί γένοιτ' ἂν πονηρότερον; ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκεῖθεν πολλὴν ἀφορμὴν εὐδοκιμήσεως ἔχομεν, καὶ δείκνυσιν ὁ Ἰώβ. εἰ δὲ ὁ διάβολος ἀφορμὴ γέγονε στεφάνων, τί δέδοικας ἄνθρωπον ἐχθρόν; Ὅρα γοῦν ὅσα κερδαίνεις [πρᾴως] τὰς τῶν ἐχθρῶν φέρων ἐπηρείας. πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον, ἁμαρτημάτων ἀπαλ-
D λαγήν· δεύτερον, καρτερίαν καὶ ὑπομονήν· τρίτον, ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν. ὁ γὰρ τοῖς λυποῦσιν οὐκ εἰδὼς ὀργίζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον τοῖς φιλοῦσιν αὐτὸν ἐπιτήδειος ἔσται. τέταρτον, τὸ καθαρεύειν ὀργῆς διηνεκῶς· ᾧ οὐδὲν γένοιτ' ἂν ἴσον. ὁ γὰρ ὀργῆς καθαρεύων, εὔδηλον ὅτι καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀθυμίας ἀπήλλακται, καὶ οὐκ ἀναλώσει τὸν βίον εἰς ματαιοπονίας καὶ ὀδύνας. ὁ γὰρ οὐκ εἰδὼς ἀπεχθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι οἶδεν, ἀλλὰ τρυφῆς ἀπολαύσεται καὶ μυρίων ἀγαθῶν. ὥστε
E ἑαυτοὺς τιμωρούμεθα μισοῦντες ἑτέρους· ὥσπερ οὖν καὶ ἑαυτοὺς εὐεργετοῦμεν ἀγαπῶντες. πρὸς τούτοις ἅπασιν αἰδέσιμος ἔσῃ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς, κἂν δαίμονες ὦσι· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ ἕξεις λοιπὸν ἐχθρὸν διακείμενος οὕτως. τὸ δὲ πάντων μεῖζον καὶ πρῶτον, τὴν τοῦ θεοῦ κερδανεῖς φιλανθρωπίαν. κἂν ἡμαρτηκὼς ᾖς, τεύξῃ συγγνώμης· κἂν κατωρθωκὼς, πλείονα προσλήψῃ παρρησίαν.

ἀνύσωμεν

Digitized by Google

σπουδάσωμεν τοίνυν τὸ μηδένα μισεῖν, ἵνα καὶ ἡμᾶς ὁ θεὸς φιλήσῃ· ἵνα κἂν μυρίων ὦμεν ταλάντων ὑπεύθυνοι, σπλαγχνισθῇ καὶ ἐλεήσῃ. ἀλλ' ἠδίκησαι παρ' αὐτοῦ; οὐκοῦν ἐλέησον αὐτὸν, μὴ μισήσῃς· δάκρυσον καὶ θρήνησον, μὴ ἀποστραφῇς. οὐ γὰρ σὺ εἶ ὁ προσκεκρουκὼς τῷ θεῷ, ἀλλ' ἐκεῖνος· σὺ δὲ καὶ εὐδοκίμησας ἐὰν ἐνέγκῃς. ἐννόησον ὅτι σταυροῦσθαι μέλλων ὁ χριστὸς, ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὲν ἔχαιρεν, ὑπὲρ δὲ τῶν σταυρούντων ἐδάκρυεν· οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρή· καὶ ὅσῳ ἂν ἀδικώμεθα, τοσούτῳ μᾶλλον δεῖ θρηνεῖν τοὺς ἀδικοῦντας. ἡμῖν μὲν γὰρ πολλὰ ἐντεῦθεν τὰ ἀγαθά· ἐκείνοις δὲ τὰ ἐναντία. ἀλλ' ἐπὶ πάντων ὕβρισε καὶ ἐτύπτησεν; οὐκοῦν ἐπὶ πάντων ἑαυτὸν ᾔσχυνε καὶ ἠτίμωσε καὶ μυρίων κατηγόρων ἤνοιξε στόματα, καὶ πλείονάς σοι τοὺς στεφάνους ὕφηνε, καὶ πολλούς σοι τῆς μακροθυμίας συνήγαγε κήρυκας. ἀλλὰ πρὸς ἑτέρους διέβαλε; καὶ τί τοῦτο, τοῦ θεοῦ ὄντος τοῦ μέλλοντος ἀπαιτεῖν τὰς εὐθύνας; ἀλλ' οὐκ ἐκείνων τῶν ἀκουόντων; ἑαυτῷ γὰρ προσέθηκε κολάσεως ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ μόνον ὑπὲρ τῶν οἰκείων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν περὶ σοῦ διελέχθη παράσχῃ λόγον. καὶ σὲ μὲν πρὸς ἀνθρώπους διέβαλεν, αὐτὸς δὲ πρὸς θεὸν διεβλήθη. εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ σοι ταῦτα, ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ δεσπότης σου διεβλήθη, καὶ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων; καὶ πρὸς τοὺς μάλιστα φιλουμένους· καὶ ὁ τούτου μονογενὴς πάλιν
„ [τὰ αὐτά.] διὸ καὶ ἔλεγεν· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βε-
„ ελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
„ κοὺς αὐτοῦ. καὶ οὐ διέβαλεν αὐτὸν μόνον ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἐπιστεύθη· καὶ διέβαλεν, οὐ τὰ τυχόντα, ἀλλὰ τὰ μέγιστα ὀνείδη καὶ ἐγκλήματα. καὶ γὰρ καὶ δαιμονῶντα αὐτὸν ἔφησε, καὶ πλάνον εἶναι καὶ ἀντίθεον. ἀλλὰ καὶ εὐεργετήσας ἔπαθες κακῶς; καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ὑπὲρ μὲν τοῦ ποιήσαντος θρήνει καὶ ἄλγει· ὑπὲρ δὲ σαυτοῦ χαῖρε, ὅτι τῷ θεῷ γέγονας ὅμοιος, τῷ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντι ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς. εἰ δὲ καὶ ὑπερβαίνει σε τὸ τὸν θεὸν μιμεῖσθαι, καίτοιγε τῷ νήφοντι οὐδὲ τοῦτο δύσκολον, ἀλλ' ὅμως εἰ μεῖζον εἶναί σοι τοῦτο δοκεῖ, φέρε σε πρὸς τοὺς συνδούλους ἀγάγωμεν· πρὸς τὸν Ἰωσὴφ, τὸν μυρία παθόντα, καὶ εὐεργετήσαντα τοὺς ἀδελφούς· πρὸς τὸν μωυσέα, τὸν μετὰ μυρίας ἐπιβουλὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθέντα· πρὸς τὸν [μακάριον] παῦλον, τὸν οὐδὲ ἀριθμῆσαι ἔχοντα ἅπερ ἔπαθε παρ' αὐτῶν, καὶ ἀξιοῦντα ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν· πρὸς τὸν στέφανον, τὸν λιθαζόμενον καὶ παρακαλοῦντα λυθῆναι αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν. καὶ ταῦτα πάντα ἐννοήσας, ἔκβαλε πᾶσαν ὀργὴν, ἵνα καὶ ἡμῖν ὁ θεὸς ἀφῇ πάντα τὰ ἁμαρτήματα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ὉΜΙΛ.

Diligenter igitur ſtudeamus, ne quemquam odio habeamus, ſi volumus vt nos quoq; à Deo diligamur: vtque quamuis decem millium talentorum rationes eſſent referendæ, miſericordia motus, cuncta nobis remittat. Sed iniuria me non laceſſitus vexauit, inquies. Miſerere igitur eius, non auertaris ab eo, ſed lachrymis & fletu ipſi auxiliator: non enim tu, ſed ille Deum offendit. Tu autem ſi pertuleris, valde Deo te approbaſti. Præterea tecum crebrò verte,
A quia Chriſtus ad crucem iturus ipſe quidem gaudebat de crucifigentibus autem lachrymabat. Quem ita imitari debemus, vt quò magis perſeuerant perſecutores noſtri, eo largiores lachrymas pro ipſis effundamus: innumera enim nobis hinc bona, illis autem non pauca incommoda comparantur. Sed coram, inquies, omnibus, & verbis & verberibus me duriter vexauit? Coram igitur omnibus, dedecore atque infamia ſe notauit, & multorum aduerſus ſeipſum aperuit ora, tibique maiores ſubtexuit coronas, & multos præcones patientiæ ac ma-
B gnanimitatis tuæ conſtituit. Sed clam, inquies, apud alios mihi detraxit. Et quid hoc eſt? huius enim rei rationem Deus, non illi qui detrahentem audierunt, petiturus eſt. Accedit, quòd pœnas ſibi multiplicauit, non de delictis ſuis solùm, verumetiam de his quæ de te oblocutus eſt, rationem redditurus: præterea apud homines tibi detraxit, & apud Deum ſibi detractum eſt. Quòd ſi hæc tibi ſatis non ſunt, cogita quia Deo apud homines, quos maximè diligebat, diabolus detraxit, & vnigenito filio ſimili-
C ter. Propterea dicebat. *Si patrem familiâs Beelzebub vocarunt: quanto magis domeſticos eius?* Supr. 10. c.
Nec obtrectauit ſolùm iniquiſſimus ille dæmon, verumetiã fides ſibi adhibita eſt, nec minima, ſed maxima ei crimina intulit, dæmoniacum, ſeductorem, & aduerſarium Deo appellans. Sed magnis oppreſſus ſum ærumnis ab eo, ais, qui beneficio meo conſpicuus eſt. Ideò maximè tibi dolendum ac flendum eſt eius cauſa qui iſtud commiſerit, tua verò cauſa gaudendũ eſt, quia Deo qui tam ad probos, quàm im-
D probos Solẽ oriri facit, ſimilis factus es. Quod ſi arduum, ac vltra vires tuas imitatio Dei tibi videtur, quanuis ſtudioſo difficile non ſit, tamen quoniam te tuo iudicio excedit, age ad ſeruorum eius venias imitationem. Imitare Ioſeph, qui ad ſeruitutem vſque fratrum iniuria traditus, beneficio ſuo ſponte ipſos ſubleuauit. Imitare Moſem, qui vel poſt mille iniurias pro populo deprecabatur. Imitare beatũ Paulum, qui quamuis mille à Iudæis afflictionibus quotidie premeretur, anathema tamen eſſe pro
E ſalute ipſorum volebat. Imitare Stephanum, qui dum peteretur lapidibus, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc omnia cogitantes, omne iræ incendium extinguamus, vt & noſtra Deus delicta penitus remittat, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Supra 5. g. — Gen. 42. c. — Exod. 32. b. g. — Rom. 9. a. — Actor. 7. g.

HOMI-

HOMILIA LXIII.
EX CAP. XIX.

Et factum eſt, cùm Ieſus conſummaſſet iſtos ſermones, migrauit à Galilea, & venit in fines Iudææ trans Iordanem.

Aſſiduè à Iudæa propter Phariſæorum
inuidiam Chriſtus excedebat, nunc
quoniam paſſionis tẽpus appropin-
quabat, in ea immoratur: nec tamen
ad Hieruſalem interim aſcendit, ſed in finibus A
Iudææ conuerſatur, *Et ſecuta ſunt eum*, inquit,
turbæ multa & curauit eos. Nec continuè verbis
atque doctrina, nec ſignorum miraculis, ſed
modo hoc, modo illud facit, ac variis modis
adhęrentibus & ſequentibus prodeſt, ita ſigno-
rum magnitudine ac multitudine, fide dignior
doctrina videbatur, à prædicatione vero atque
doctrina, miraculorum vtilitas vberior reſulta-
bat. Sic vtrinque ad cognitionem Dei adduce-
bantur. Tu autem illud perpende, quo modo
integras plebes vnico verbo euangeliſtæ tranſ-
currunt, nomina ſingulorum qui curabantur B
prætermittentes. Non enim dixerunt illum at-
que illum, ſed multos curatos fuiſſe, vt fugien-
dam eſſe iactantiam ſignificarent. Chriſtus au-
tem ęgrotos curabat: vt & illis, & multis aliis
per ipſos prodeſſet. Curatio namque illorum
multis cauſam præbuit vt eum cognoſcerent,
non tamen etiam Phariſæis: imò econtrà idcir-
cò ad atrocitatem ferarum educti, ad tentan-
dum accedebant. Nam quoniam quæ fiebant,
carpere nequibãt, problema quoddam ei pro-
ponunt. Dicebant enim tentantes: *Si licet homi-* C
ni quacunque ex cauſa dimittere vxorem ſuam? O
ſingularẽ arrogantiam, putarunt ſe poſſe quæ-
Sup. 12. a. ſtionibus os illius obſtruere. Atqui rerum ex-
perientia, quanta hoc in genere ſua virtus eſſet
oſtenderat, vt quando de ſabbato multa diſſe-
ruerunt, quando quaſi blaſphemantem redar-
guebant, quando dęmonium habere aſſerebãt,
Suprà 9. a. quando tranſeuntes per ſata diſcipulos repre-
Luc 7. c. hendebant, quando de illotis manibus diſpu-
Sup 12 a. tabant: in his enim omnibus oribus eorum cõ-
Sup. 15. a. futis, & impudenti lingua repreſſa, confuſi ab-
iere, non tamen omnino deſiſtunt. Peruicax ſa- D
nè malum atque impudens inuidia eſt, & milli-
es retruſa aggredi non veretur. Tu autem quã-
ta malicia interrogent, diligẽter attende. Non
enim dixerunt, iuſſiſti iam non eſſe repudian-
Suprà 5. dam vxorem. Nã quamuis eſſet hac de re prius
locutus, nullam tamen horum verborum illi
mẽtionem faciunt, verùm putantes maioribus
hinc cum inſidiis poſſe capere, & ſtudentes in
repugnantiam eum deducere non dicunt: cur
ſic & ſic legem ſanxiſti? ſed quaſi nihil hac de re
dictum eſſet, quærunt an liceat, oblitum eum E
iam exiſtimãtes: paratique, ſi licere dixiſſet, ſua
ſibi opponere: ſin vero propria confirmaſſet,
legi Moſaicæ repugnantem oſtendere. Quid i-
gitur Chriſtus? Non ſtatim dixit. *Cur me tentatis*
hypocritæ? Quod tamen poſtea dicit. Hic autem
id nõ ait. Quare ſic? vt cũ õnipotẽtia ſua humi-
litatẽ quoq; mõſtraret. Ideo nec ſemper hæc ſi-
lẽtio tradit, ne ignotã ipſi malitiã ſuã putarent:

ΟΜΙΛΙΑ ξβ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Συνεχῶς τὴν ἰουδαίαν ἀφεὶς διὰ τὴν βασκανίαν τὴν ἐκείνων, νῦν ἐπιχωριάζει λοιπὸν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγὺς ἔμελλεν εἶναι. οὐ μὴν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα τέως ἄνεισιν· ἀλλ' εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας. καὶ ἐλθόντι ἠκολούθησαν [αὐτῷ] ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. οὔτε τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ διηνεκῶς ἐνδιατρίβει, οὔτε τῇ τῶν σημείων θαυματουργίᾳ· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖ, ποικίλλων τὴν σωτηρίαν τῶν προσεδρευόντων καὶ ἐπιμενόντων, ὥστε ἀπὸ μὲν τῶν σημείων ἀξιόπιστος ἐν οἷς ἔλεγε φανῆναι διδάσκαλος, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν λόγων διδασκαλίας ἐπιτείνειν τὸ ἀπὸ τῶν σημείων κέρδος. τοῦτο δὲ ἦν τὸ πρὸς θεογνωσίαν αὐτοὺς χειραγωγῆσαι. σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει, πῶς ὁλοκλήρους δήμους παρατρέχουσιν ἐν ἑνὶ ῥήματι οἱ μαθηταὶ, οὐ καθ' [ὄνομα] ἕκαστον ἀπαγγέλλοντες τῶν θεραπευομένων. οὐ γὰρ εἶπον, [ὅτι] ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· ἀλλ' ὅτι πολλοὶ, τὸ ἀκόμπαστον παιδεύοντες. ἐθεράπευσε δὲ ὁ χριστὸς, ἐκείνους τε εὐεργετῶν, καὶ δι' ἐκείνων πολλοὺς ἑτέρους. ἡ γὰρ τῆς τούτων ἀσθενείας διόρθωσις, ἑτέροις ὑπόθεσις θεογνωσίας ἐγίνετο. ἀλλ' οὐχὶ τοῖς φαρισαίοις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἐξηγριοῦντο καὶ προσέρχονται αὐτῷ πειράζοντες. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν γινομένων ἐπιλαβέσθαι οὐκ εἶχον, προβλήματα αὐτῷ προβάλλουσι. προσελθόντες γὰρ αὐτῷ καὶ πειράζοντες ἔλεγον· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὢ τῆς ἀπονοίας. ᾤοντο ἐπιστομίζειν αὐτὸν διὰ τῶν ζητημάτων· καίτοιγε ἤδη λαβόντες αὐτοῦ τεκμήριον τῆς δυνάμεως ταύτης. ὅτε γοῦν περὶ τοῦ σαββάτου πολλὰ διελέχθησαν, ὅτε εἶπον, ὅτι βλασφημεῖ, ὅτε εἶπον, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, ὅτε τοῖς μαθηταῖς ἐπετίμησαν διὰ τῶν σπορίμων βαδίζουσιν, ὅτε περὶ ἀνίπτων διελέχθησαν χειρῶν, πανταχοῦ ἀποῤῥάψας αὐτῶν τὰ στόματα, καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἐμφράξας γλῶτταν οὕτω παρέπεμψεν. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίσταντο. τοιοῦτον γὰρ πονηρία, καὶ τοιοῦτον ἡ βασκανία, ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. κἂν γὰρ μυριάκις ἐπιστομισθῇ, μυριάκις ἐφίσταται πάλιν. σὺ δέ μοι σκόπει καὶ τὴν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεως κακουργίαν. οὐδὲ γὰρ εἶπον αὐτῷ, ἐκέλευσας μὴ ἀφιέναι γυναῖκα· καὶ γὰρ [ἤδη] ἦν περὶ τοῦ νόμου τούτου διαλεχθείς· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐμνημόνευσαν ἐκείνων τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ὡρμήθησαν μὲν ἐκεῖθεν. οἰόμενοι δὲ μείζονα ποιεῖν τὴν ἐνέδραν, καὶ βουλόμενοι εἰς ἀντινομίας ἀνάγκην αὐτὸν ἐμβαλεῖν, οὐ λέγουσι, διατί ἐνομοθέτησας τὸ καὶ τό; ἀλλ' ὡς οὐδενὸς εἰρημένου ἐρωτῶσιν εἰ ἔξεστι, προσδοκῶντες ὅτι ἐπιλέλησται εἰρηκώς· καὶ ὄντες ἕτοιμοι, εἰ μὲν εἴποι ὅτι ἔξεστιν ἀφεῖναι, ἀντιθεῖναι αὐτῷ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ εἰπεῖν· πῶς οὖν εἴρηκας τὰ ἐναντία; εἰ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν εἴποι ἅπερ καὶ ἔμπροσθεν, ἀντιθεῖναι τὰ μωσέως. τί οὖν αὐτός; οὐκ εἶπε· τί με πειράζετε ὑποκριταί; καίτοιγε μετὰ ταῦτα λέγει. ἀλλ' ἐνταῦθα οὐ φησὶ τοῦτο. τί δήποτε; ἵνα μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα ἐπιδείξηται. οὔτε γὰρ ἀεὶ σιγᾷ, ἵνα μὴ νομίζωσι λανθάνειν·

οὔτε

οὔτε ἀεὶ ἐλέγχει, ἵνα παιδεύσῃ ἡμᾶς ἡμέρως πάντα φέρειν. πῶς οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεται; οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα [αὐτοῦ,] καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὅρα σοφίαν διδασκάλου. ἐρωτηθεὶς γὰρ εἰ ἔξεστιν, οὐκ εὐθέως εἶπεν, οὐκ ἔξεστιν· ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ ταραχθῶσιν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀπο- A φάσεως διὰ τῆς κατασκευῆς κατίστησι τοῦτο δῆλον, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐστι τὸ πρόσταγμα, καὶ ὅτι οὐκ ἐναντιούμενος μωσεῖ ταῦτα ἐπέταξε. σκόπει δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας διϊσχυριζόμενον [μόνον,] ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ. οὐ γὰρ εἶπεν, ἐποίησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον· ἀλλ', ὅτι καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεσθαι. εἰ δὲ ἐβούλετο τὴν μὲν ἀφιέναι, ἑτέραν δὲ ἐπεισάγειν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας πολλὰς ἂν ἔπλασε γυναῖκας. νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς δημιουργίας, B καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν, ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συνοικεῖν διαπαντὸς, καὶ μηδέποτε διαρρήγνυσθαι. καὶ ὅρα πῶς φησιν· ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν [αὐτούς·] τουτέστι, καὶ ἐκ μιᾶς ῥίζης ἐγένοντο, καὶ εἰς ἓν σῶμα συνῆλθον. ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα φοβερὸν ποιῶν τὸ ταύτης κατηγορεῖν τῆς νομοθεσίας, καὶ πηγνὺς τὸν νόμον, οὐκ εἶπε, μὴ διασπᾶτε τοίνυν μηδὲ χωρίζετε· ἀλλὰ, ὃ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. εἰ δὲ μωϋσέα προβάλλῃ, ἐγώ σοι λέγω τὸν C μωϋσέως δεσπότην, καὶ μετὰ τούτου καὶ τῷ χρόνῳ ἰσχυρίζομαι. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ πρεσβύτερος οὗτος ὁ νόμος, εἰ καὶ δοκεῖ παρ' ἐμοῦ νῦν εἰσάγεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς κείμενος τῆς σπουδῆς. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀφιέναι ἐκέλευσε καὶ πατέρα. καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ καὶ κολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν μείζονα συνάφειαν ἐπεζήτησεν. D ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα ἐπειδὴ τὸν παλαιὸν ἀνέγνω νόμον τὸν καὶ διὰ πραγμάτων καὶ διὰ ῥημάτων εἰσενεχθέντα, καὶ ἀξιόπιστον ἀπὸ τοῦ δεδωκότος ἀπέφηνε, μετ' ἐξουσίας λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει καὶ νομοθετεῖ λέγων· ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὥσπερ οὖν σάρκα τέμνειν ἐναγὲς, οὕτω καὶ γυναῖκα διαστῆσαι παράνομον. καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπήγαγε λέγων· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, δεικνὺς ὅτι καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ νό- E μον τὸ γινόμενον· παρὰ φύσιν μὲν, ὅτι μία τέμνεται σάρξ· παρὰ νόμον δὲ, ὅτι τοῦ θεοῦ συνάψαντος καὶ κελεύσαντος μὴ διαχωρίζεσθαι, αὐτοὶ ἀντεπιτίθεσθε τοῦτο δρᾷν. τί οὖν μετὰ ταῦτα ἐχρῆν; οὐχὶ ἡσυχάσαι καὶ ἐπαινέσαι τὸ εἰρημένον; οὐχὶ θαυμάσαι τὴν σοφίαν; οὐκ ἐκπλαγῆναι τὴν συμφωνίαν, τὴν πρὸς τὸν πατέρα; ἀλλ' οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν· ἀλλ' ὡς

nec ſempet carpit, vt cuncta manſuete ferre diſcamus. Quónam igitur pacto reſpōdet? *Non legiſtis, quia qui fecit à principio, maſculū & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc homo relinquet patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erūt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed caro vna. Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vide magiſtri ſapientiam, qui cùm interrogatus eſſet ſi liceret: ne conturbarentur, antequam ſententiam proferret, confirmationem à ſcriptura poſuit, oſtendens Dei & patris id eſſe mandatum. Et quod ea quæ ab ipſo ſunt dicta de non repudianda vxore, non modò non repugnant, verumetiam valde cum Moſe conueniunt. Conſiderandum autem eſt, quòd non ſolum ab opificio, verum etiam ab ipſo præcepto ſententiam ſuam corroborat. Non enim dixit, quia virum & mulierem vnam ſolummodo fecit, verumetiam quia iuſſit vt vnus vni coniungatur. Nam ſi voluiſſet alteram etiam conduci vxorem, vni viro creato multas conformaſſet mulieres: nunc vero & creationis & ſanctionis modo, vnam vni perpetuò coniūgi, & nunquā reſcindi oportere perdocuit: audi autem quo modo dicit: *Qui fecit à principio, maſculum & fœminam fecit eos.* Hoc eſt, Ex vna radice germinarunt, & in vnum corpus conuenerunt. *Erunt enim duo in carne vna.* Deinde terrorem his intulit, qui hanc ſanctionem legis carpere auderent. Nam vt fixa ſtabiliorq́; lex permaneret, non dixit, nolite igitur vos diuortio ſeparare: ſed, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Quòd ſi authoritate Moſi tutaris, ego tibi non Moſem, ſed Deum produco, vt vetuſtate præterea temporū ſuperior ſim. *Deus enim à principio maſculum & fœminam fecit eos.* Hęc ergo lex & ſi modo à me promulgari videatur, diligentiſſimè tamen à principio temporū ſancita eſt. Hac etiam non ſimpliciter mulierē viro collocari videtis, ſed patrem & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierem accedere virum ſimpliciter voluit, verumetiam προσκολληθῆναι, i. adhærere ſiue adglutinari, poteſtate dictionis oſtendens minimè illos eſſe ſeparandos. Nec illud ſibi ſolum ſufficit, ſed maiorem coniunctionem oſtendit, cum dicat: *Et erunt duo in carne una.* Deinde priſca iam perfecta lege, quæ tàm verbis quàm rebus firma perſiſtit, & authoritate latoris nititur, magna iam cum poteſtate ipſe quoque & interpretatur, & legem ſanxit, dicens: Quare non ſunt duo, ſed caro vna. Quemadmodum igitur ſcelus eſt in duo diuidere vnam carnem, ſic & mulierem à viro ſuo diripere, iniquiſſimum eſt. Nec in hoc ſtetit, ſed Deum quoque attulit, dicens: *Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Ita oſtendit & præter naturam & contra legem eſſe repudium: præter naturam quidem, quia vna caro inciditur: contra legem autem, quia cùm Deus coniunxerit, ac iuſſerit non ſeparare, ipſi contra præcepta Dei facere auſi eſtis. His auditis, nónne quieſcere, ac laudare dicta eius oportebat? nónne admirari tantam ſapientiam? nónne ſtupeſcere, cùm tantam conſonantiam cum patre viderent? ſed nihil horum faciunt,

ſed

Gene. 1. d

Geneſ. 2. d

Digitized by Google

ſed ceu pugnaces & contentioſi aiunt: *Quomodo*
Deut.24.a *igitur Moſes præcepit libellũ repudij dare, & dimittere*
ipſam? Quod quãuis non ab ilis, ſed cõtra ab ipſo
ꝓferri poterat, nõ tamẽ inſultat, nec dicit, nihil
ad me hoc: ſed hoc quoq; ſoluit. Atq; ſi oppoſit⁹
veteri teſtamẽto fuiſſet, nõ decertaſſet certè pro
Moſe, neq; ea q̃ ſemel à principio facta fuerunt,
cõfirmaſſet, nec ſua priſcis conuenire ſtuduiſſet
Deut.5.b oſtẽdere. Cęterũ cum etiã multa Moſes alia iuſ-
Ibid.12.b.a ſerit, vel de cibis, vel de ſabbato, cuius rei gratia
nullibi præterq̃ in hoc loco autoritate illius ſei-
pſos tutantur? Quippe quia ſtudebãt ingentẽ vi-
rorũ multitudinẽ aduerſus eũ incitare: ita enim
indifferẽs hoc apud Iudæos erat, vt omnes vul-
gò factitarẽt: quaꝓpter cũ multa in mõte diſſe-
ruiſſet, huius tantũ mãdati nũc mentionẽ fece-
rũt. Ineſtimabilis tamẽ illa ſapiẽtia ꝓ Moſe quo-
q; ſatisfacit, dicens: *Ad duritiẽ cordis eorũ illã legem*
ita latam fuiſſe. Nã quoniã ab ipſo etiã illa emana-
uit, iure ab omni crimine illã defendit, ac totam
accuſationẽ in caput eorũ cõuertit: q vbiq; ferè
Sup.12.a factitat. Nã & quãdo diſcipulos vellere ſpicas ac-
cuſabãt, eos in culpa eſſe oſtẽdit: & quãdo quaſi
ꝑuaricatores, quia nõ lauabãt man⁹, criminabã-
Ibid.15.a tur, eos trãſgreſſores comprobauit. Et quãdo de
ſabbato diſputabat. Deinde quoniã acre nimiũ
Sup.12.a atque oneroſum erat quod dixerat, valdeq; ipſis
detrahebat, ad priſcam ſubitò legem orationem
reduxit, replicans quod ſuperius dixerat. *A prin-*
cipio autem non fuit ſic: id eſt, rebus ipſis contraria
his Deus ſe nobis à principio ſanxiſſe oſtendit.
Nam ne dicere poſſent, vnde clarum facies.
Moſem propter cordis noſtri duritiem ita ſcri-
pſiſſe? inde rurſus ora eorum obſtruit. Nam ſi
hæc lex principalis atque commoda eſſet, non
illa ſtatim à principio ſancita fuiſſet, nec crea-
tor Deus ſic aut creaſſet, aut dixiſſet: *Ego autem*
dico vobis, quia quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, ex-
cepta cauſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur.
Confuſis iam illis ſumma cum authoritate le-
gem ſanxit, quod etiam cum de cibis, cumq; de
Ibid.15.a ſabbato diſputaret, ſimiliter fecit. De cibis enim
differens, poſteaquam illos conuicit, tunc tur-
bas alloquebatur, dicens non ab eo quod intrat
hominem coinquinari. Et de ſabbato pariter il-
Ibid.12.b lis confuſis intulit, Licet ergo in ſabbato bene-
facere: hic quoque eodem modo. Verùm quẽ-
admodum ibi confuſis Phariſæis diſcipuli tur-
Ibid.13.c bati accedentes cum Petro dixerunt, *Expone no-*
bis parabolam hanc: ſic nunc quoque tumultuan-
tes, dicebant: *Si ita eſt cauſa hominis, non expedit*
nubere. Ita quia melius nunc intellexerunt, tur-
bantur: tunc autem non intelligentes, ſiluerũt.
Nam ex interrogatis & reſponſis clarior modò
lex facta eſt. Non audentes autẽ apertius inter-
rogare, quod ex eo graue ac moleſtum ſequi vi-
debatur, id in medium producunt, dicẽtes: *Si ſic*
eſt cauſa hominis cum vxore, nõ expedit vxorẽ ducere.
Oneroſum ac durum valde ſibi videbatur, omni
nequitia plenã mulierem retinere, & tã atrocẽ
beluã in penetralibus domus ſæuientẽ fouere.

ἀλλ' ὡς δῆθεν ἐπαγωνιζόμενοι, φασί. πῶς οὖν μω-
σῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπο-
λῦσαι αὐτήν; καί τοι γε τοῦτο λοιπὸν, οὐκ αὐτοὺς
ἔδει προβαλεῖν, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς· ἀλλ' ὅμως οὐκ
ἐπεμβαίνει, οὐδὲ λέγει αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐδὲ οὐκ ἐμοὶ
λοιπὸν ὑπεύθυνος ἐγώ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαλύει.
καὶ μὴν εἰ ἀλλότριος ἦν τῆς παλαιᾶς, οὐκ ἂν ἠγω-
νίσατο ὑπὲρ μωϋσέως· οὐδ' ἂν ἀπὸ τῶν ἅπαξ ἐν ἀρχῇ
γινομένων ἰσχυρίσατο· οὐκ ἂν ἐσπούδασε τὰ αὐτοῦ δεῖ-
A ξαι συμβαίνοντα τοῖς παλαιοῖς, καί τοι γε πολλὰ καὶ
ἄλλα μωϋσῆς ἐκέλευσε, καὶ τὰ περὶ βρωμάτων, καὶ
τὰ περὶ σαββάτων. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐδαμοῦ αὐτὸν
προβάλλονται ὡς ἐνταῦθα; βουλόμενοι τὸ πλῆθος
τῶν ἀνδρῶν ἐπιστρατεῦσαι αὐτῷ. καὶ γὰρ ἀδιάφορον ἰου-
δαίοις τοῦτο ἦν, καὶ πάντες τοῦτό [γε] ἔπραττον. διὰ
δὴ τοῦτο τοσούτων ἐν τῷ ὄρει λεχθέντων ταύτης ἐμέ-
μνηντο τῆς ἐντολῆς μόνης [νῦν.] ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπόῤ-
ῥητος σοφία καὶ ὑπὲρ τούτων ἀπολογεῖται, καί φη-
σιν· ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν οὕτως
B ἐνομοθέτησε. καὶ οὐδὲ ἐκεῖνον ἀφίησιν ὑπὸ κατηγο-
ρίαν μένειν· ἐπειδὴ καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἦν αὐτῷ δεδω-
κώς· ἀλλ' ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ τὸ
πᾶν εἰς τὴν ἐκείνων περιτρέπει κεφαλήν. ὃ πανταχοῦ
ποιεῖ. καὶ γὰρ ὅτε τοὺς μαθητὰς τίλλοντας στάχυας ᾐτι-
ῶντο, δείκνυσιν αὐτοὺς [ὄντας ὑπευθύνους· καὶ ὅτε πα-
ραβάσιν ἐνεκάλουν περὶ τοῦ μὴ νίπτεσθαι τὰς χεῖρας,
δείκνυσιν αὐτοὺς] ὄντας [τοὺς] παραβάτας· καὶ ἐπὶ τοῦ
σαββάτου δὲ, καὶ πανταχοῦ. καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. εἶτα ἐ-
πειδὴ φορτικὸν ἦν τὸ εἰρημένον, καὶ πολλὴν ἔφερεν αὐ-
C τοῖς διαβολὴν, ταχέως πάλιν ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἀνά-
γει νόμον τὸν λόγον, λέγων ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν·
ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐκ ἐγένετο οὕτως· τουτέστιν, ὅτι διὰ τῶν
πραγμάτων ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέτησεν ὁ θεὸς τὰ
ἐναντία. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πόθεν δῆλον ὅτι διὰ τὴν
ἡμῶν σκληρότητα τοῦτο εἶπε μωϋσῆς; ἐκεῖθεν αὐτοὺς
πάλιν ἐπιστομίζει. εἰ γὰρ οὗτος προηγούμενος ἦν ὁ νό-
μος καὶ συμφέρων, οὐκ ἂν ἐκεῖνος ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη· οὐκ
ἂν οὕτω πλάττων ἔπλασεν ὁ θεός· οὐκ ἂν τοιαῦτα
εἶπε. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
D αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην,
μοιχᾶται) ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐπεστόμισε, μετ' αὐθεντείας
νομοθετεῖ λοιπὸν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ὥσπερ
ἐπὶ τῶν σαββάτων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βρωμάτων τρεψά-
μενος αὐτοὺς, τότε διελέχθη τοῖς ὄχλοις, ὅτι οὐ τὸ
εἰσερχόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου
ἐπιστομίσας αὐτοὺς φησίν· ὥστε ἔξεστιν ἐν σαββάτῳ
καλῶς ποιεῖν· καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ [τοῦτο.] ἀλλ' ὅπερ
ἐκεῖ συνέβη, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τῶν ἰου-
δαίων ἐπιστομισθέντων οἱ μαθηταὶ ἐθορυβήθησαν,
E καὶ προσελθόντες αὐτῷ μετὰ τοῦ πέτρου ἔλεγον· φράσον
ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. οὕτω καὶ νῦν θορυβηθέντες
ἔλεγον· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου, συμφέρει μὴ
γαμῆσαι. καὶ γὰρ νῦν ἐνόησαν μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ
λεχθέν. διὰ τοῦτο τότε μὲν ἐσίγησαν, νυνὶ δὲ ἐπειδὴ
ἀντίῤῥησις καὶ ἀπόκρισις γέγονε, καὶ ἐρώτησις καὶ πεῦσις, καὶ σαφέστερος ὁ νόμος ἐφάνη, ἐρωτῶσιν αὐτόν· καὶ
φανερῶς μὲν αἰτιᾶσθαι οὐ τολμῶσι, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ βαρὺ δοκοῦν εἶναι καὶ φορτικὸν, τοῦτο εἰς μέσον προάγουσι λέγοντες· εἰ
οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. καὶ γὰρ σφόδρα ἐπαχθὲς εἶναι ἐδόκει τὸ γυναῖ-
κα πάσης κακίας γέμουσαν ἔχειν, καὶ ἀνέχεσθαι, ἀνημέρου θηρίου διὰ παντὸς ἔνδον συγκεκλεισμένου.

καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι σφόδρα τοῦτο αὐτοὺς ἐθορύβει, ὁ Μάρκος αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι κατ' ἰδίαν εἶπον αὐτῷ. τί δέ ἐστιν, εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός; τουτέστιν, εἰ διὰ τοῦτο συνήφθη ἵνα ἓν ὦσιν, εἰ ἐκεῖνο αἰτίαν ἐπὶ τούτοις ἀναλήψεται ὁ ἀνήρ, καὶ παντάχου παρανομεῖν ἐκβάλλων, κουφότερον πρὸς ἐπιθυμίαν μάχεσθαι φύσεως καὶ πρὸς ἑαυτόν, ἢ πρὸς γυναῖκα πονηράν. τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν, ὅτι ναὶ κουφότερον καὶ ποιεῖ τοῦτο, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι νόμος τὸ πρᾶγμά ἐστιν. ἀλλ' ἐπήγαγεν, οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται, ἐπαίρων A τὸ πρᾶγμα, καὶ δεικνὺς μέγα ὄν, καὶ ταύτῃ ἐφελκόμενος καὶ προτρέπων. ἀλλ' ὅρα ἐντεῦθεν ἐναντιολογίαν. αὐτὸς μὲν γὰρ μέγα φησὶ τοῦτο· ἐκεῖνοι δὲ κουφότερον. καὶ γὰρ ἀμφότερα ἔδει γενέσθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ μέγα ὁμολογηθῆναι, ἵνα προθυμοτέρους ἐργάσηται, καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων παρ' αὐτοῖς κουφότερον δειχθῆναι, ἵνα καὶ ταύτῃ μᾶλλον τὴν παρθενίαν ἕλωνται καὶ τὴν ἐγκράτειαν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ περὶ παρθενίας εἰπεῖν ἐπαχθὲς ἐδόκει εἶναι, ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νόμου τούτου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἐκείνην ἐνέβαλεν. εἶτα τὸ δυνατὸν δεικνύς, φησίν· εἰσὶν B εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. διὰ τούτων λανθανόντως ἐνάγων αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ πράγματος αἵρεσιν, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀρετῆς ταύτης κατασκευάζων, καὶ μονονουχὶ λέγων· ἐννόησον [ὅτι] εἰ ἐκ φύσεως ἦς τοιοῦτος, ἢ παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπηρεαζόντων τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑπέμεινας, τί ἂν ἐποίησας, τῆς ἀπολαύσεως μὲν ἐστερημένος, μισθὸν δὲ οὐκ ἔχων. οὐκοῦν εὐχαρίστει τῷ Θεῷ νῦν, ὅτι μετὰ μισθοῦ καὶ στεφά- C νων τοῦτο ὑπομένεις, ὃ χωρὶς στεφάνων ἐκεῖνοι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλῷ κουφότερον, τῇ τε ἐλπίδι διορθούμενος, καὶ τῷ συνειδότι τοῦ κατορθώματος, καὶ μηδὲ τὴν ἐπιθυμίαν οὕτω κυμαίνουσαν ἔχων. οὐ γὰρ οὕτως ἐκτομὴ μέλους, ὡς λογισμοῦ χαλινὸς τὰ τοιαῦτα οἶδε καταστέλλειν κύματα, καὶ γαλήνην ποιεῖν· μᾶλλον δὲ λογισμὸς μόνος. διὰ τοῦτο τοίνυν ἐκείνους παρήγαγεν, ἵνα τούτους ἀλείψῃ· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο κατεσκεύαζε, τί βούλεται ὁ περὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων λόγος αὐτῷ; ὅταν δὲ λέγῃ, εὐνούχισαν ἑαυτούς, οὐ τὴν τῶν μελῶν λέγει τὴν D ἐκτομήν· ἄπαγε· ἀλλὰ τὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν τὴν ἀναίρεσιν. ὡς ὅγε τὸ μέλος ἐκτεμών, καὶ ἀρᾷ ἐστὶν ὑπεύθυνος, καθὼς ὁ Παῦλος φησίν· ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. καὶ μάλα εἰκότως. καὶ γὰρ τὰ τῶν ἀνδροφόνων ὁ τοιοῦτος τολμᾷ, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ διαβάλλουσι τὴν δημιουργίαν δίδωσιν ἀφορμήν, καὶ τῶν Μανιχαίων ἀνοίγει τὰ στόματα, καὶ τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀκρωτηριαζομένοις τὰ αὐτὰ παρανομεῖ. τὸ γὰρ ἀποκόπτειν τὰ μέλη, δαιμονικῆς ἐνεργείας καὶ σατανικῆς ἐπιβουλῆς [ἐξ ἀρχῆς] γέγονεν ἔργον· ἵνα τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον E διαβάλλωσιν· ἵνα τὸ ζῶον τοῦ Θεοῦ λυμήνωνται· ἵνα μὴ τῇ προαιρέσει, ἀλλὰ τῇ τῶν μελῶν [ἀφαιρέσει καὶ τῇ] φύσει τὸ πᾶν λογιζόμενοι, οὕτως ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν αὐτῶν οἱ πολλοί, ἅτε ἀνεύθυνοι ὄντες, καὶ διπλῇ τοῦτο παραβλάψωσι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ τῷ τὰ μέλη πηροῦν, καὶ τῷ τὴν προαιρέσεως τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν προθυμίαν κωλύειν.

Ταῦτα

Hac ratione illos turbatos fuiſſe Marcus aperit, dicens, arbitris remotis illos dixiſſe. Quid porrò illud ſibi vult? Si ſic eſt cauſa hominis cũ vxore: id eſt, ſi hac de cauſa coniuncti ſunt, vt vnũ ſint, nec ſi cauſam marit⁹ habeat, poſſit eijcere: facilius .n. hac cupiditate erat ipſum abdicare, quam vxori improbę repugnare. Quid igitur Chriſtus? Non reſpondit, vtiq; facilius eſt, ne legis vim id putaſſent habere: ſed intulit, *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt*. Ita *Mar. 10. b.*

A rem extulit, præcipuamque oſtendit, & hac ratione attraxit atque hortatus eſt. Sed perpende repugnantiam magnam: ipſe arduum id eſſe confirmat, illi vero paruum ac facile vtrumque certè cõmode factum. Nam cùm ab ipſo magnum eſſe confirmetur inſtructiores paratioreſq; fiunt quæ hoc deſiderant. Cumque à verbis eorum facilius eſſe videatur, hac ratione ad eligendam continentiam atq; virginitatem proniores redduntur. Nam quibus ad perpetuam hortari virginitatem arduum atq; durum videtur, neceſſitate legis in cupiditatem

B virginitatis impellit. Poſſe autem nos perpetuam ſeruare continentiam oſtendit dicens: *Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt eunuchi ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnũ cœlorum*. His omnibus occultè ad optandam eligendamq; virginitatem inducit: poſſibile namq; id eſſe hominib⁹ hoc ferè modo confirmat. Cogita tecũ, ſi aut à natura eunuchus eſſes, aut iniuria hominum ſic effectus: quid faceres cùm & huiuſmodi voluptate careres, &

C nullã carendo mercedem conſequereris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilãteſq; coronas habebis, ſi ita viues quẽadmodum ſine aliquo illi præmio: immo vero multò facilius, tutius atq; iucundius, tum quia ſpe retributionis corroboraris, tum quia cõſcientia virtutis gaudes, & ad hæc non ita ingentib⁹ cupiditatis fluctibus iactaris. Non .n. ſic amputatio membri quemadmodum rationis frænum, immo vero ſola ratio huiuſmodi fluctus cõprimit, & in tranquillitatis portũ animũ reducit: idcirco igitur illos recenſuit, vt hos ve-

D hementius exhortaretur: niſi enim huc tenderet, ad quid aliorum feciſſet eunuchorũ mentionem? Quando autem dicit, qui ſeipſos caſtrauerunt, non de abſciſione membrorũ dicit, ſed prauæ cogitationis interemptionẽ intelligit. Nam qui membrũ incidit, maledictioni ſubiectus eſt, vt Paulus ait: *Vtinam abſcindantur qui vos conturbant*: *neque iniuria*. Nam cùm homicidæ opus id eſſe videatur, & Dei creaturæ apertè detrahit, Manichæorum ora recludit, & eandem qui hoc agit, inquitatem *Gal. 5. b.*

E cõmittit, q̃ qui apud gentes mutilãtur. Membrorum .n. inciſio, diabolicæ fraudis ac inuentionis opus à principio fuit, vt operi diuino detraheretur, vt rationale animal læderetur, vt non voluntati, ſed membrorũ naturæ vniuerſa re attributa, largas ſibi ad peccandum homines portas reſerarent, tanquam rationem non eſſent reddituri: ac ita dupliciter læderentur, quia membris ſuis carerent, tum quia voluntatis ad bona inclinatio reprimeretur.

Digitized by Google

Quæ omnia ex lege diabolica ſunt, qui ad ea quæ dicta ſunt via quadam progrediens, perniciosum illud fatalis rerum neceſſitatis dogma introduxit. Ita vndique datam nobis libertatem diuinitus, vitia naturalia eſſe ſuadens, euellere conatur, multaque alia hinc peſtifera dogmata occultius ſeminat. Talia quippe ſunt diaboli pernicioſa venena: quare oro atque obſecro, fugiatis talem iniquitatem. Ad ea enim quæ dicta ſunt accedit, quod nec cupiditatis incendia mitigantur, ſed grauiora inflammatioraq; redduntur. Alij namque ſunt fontes ſpermatis hominum, ac aliunde certè prorumpunt, quidam à cerebro, quidam à lumbis illum inquietiſſimum œſtrum proficiſci contendunt: ego vero non aliunde dixerim, quam à laſciuia mentis, & cogitationis neglectu. Quippe modeſtia mentis facit, vt naturales motus nullum afferant detrimētum. Cùm ergo de his eunuchis dixerit, qui niſi etiam ipſi mente ſe contineant, fruſtra & incaſſum tales ſunt: ac de his qui vt cœlos nanciſcātur, ſe continent, ſubiunxit rurſus dicens: *Qui poteſt capere, capiat*. Ita magis animat atque incendit, vel quia magnitudinem virtutis oſtendit, vel quia inæſtimabili miſericordia ſua noluit rem in neceſſitatem legis concludere. Et ad hæc poſſibile id eſſe monſtrat, vt eligendi cupiditas creſcere poſſit. Sed ſi electionis opus eſt id, inquies, quomodo incipiens ſtatim dixit: *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt?* Vt ſingulare id eſſe certamē perdiſcas, non vt forte datam neceſſitatem ſuſpiceris. His enim datum eſt, qui ſponte id eligunt: quod ideo dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opus: (quod quidem omnib' illud expetentibus paratum eſt) ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt, quandocunque res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: vt etiam quando dicebat, *Vobis eſt datum noſſe myſteria regni cœlorum*, quod maximè ita eſſe præſenti loco approbant. Nam ſi ſupernæ ſolummodo donationis iſtud eſt, ac nihil penitus qui ſe in perpetua virginitate conſeruant conferre videntur, ſuperflue ipſis regnum cœlorum pollicetur, nec merito à ceteris ipſos eunuchis diſtinguit. Tu autem perpende quomodo ab aliorum malitioſis quæſtionibus non parum alij lucrantur. Nam Phariſæi quidem, qui vt caperent, non vt diſcerent interrogabant, nihil inde conſecuti abierunt, diſcipuli vero attētè cuncta percipientes multa didicerunt. *Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus imponeret ſuper eos, & oraret. Diſcipuli autem increpauerunt eos. Ieſus vero dixit ei: Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me, talium enim eſt regnum cœlorum. Et cùm impoſuiſſet eis manus, abiit inde* Cuius rei gratia diſcipuli paruulos repellebant? Dignitatis profectò cauſa. Quid porrò ipſe? Humiliores eſſe, tumoremque mundanum calcare diligentius docens libenter ſuſcipit, & manus imponit, regnumque cœlorum talibus pollicetur: quod ab ipſo in ſuperiorib' etiam factum eſt. Quare nos quoque ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus, hanc paruulorū virtutem cōſequi ſtudeamus.

Supr. 13. b. & Luca 8. b.

Hoc

ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησε. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἕτερον πονηρὸν δόγμα εἰσάγων, καὶ τὸν περὶ εἱμαρμένης καὶ ἐντεῦθεν προοδοποιῶν λόγον, καὶ πανταχοῦ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν λυμαινόμενος, καὶ πείθων φυσικὰ εἶναι τὰ κακά, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐντεῦθεν ὑποσπείρων δόγματα πονηρά, εἰ καὶ μὴ προφανῶς. τοιαῦτα γὰρ τοῦ διαβόλου τὰ δηλητήρια. διὰ τοῦτο παρακαλῶ φεύγειν τὴν τοιαύτην παρανομίαν. μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ τὰ

A τῆς ἐπιθυμίας ἡμερώτερα ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα γίνεται. ἑτέρωθεν γὰρ ἔχει τὰς πηγὰς τὸ σπέρμα τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ ἑτέρωθεν κυμαίνει· καὶ οἱ μὲν, ἀπὸ ἐγκεφάλου· οἱ δὲ, ἀπὸ ὀσφύος τὸν οἶστρον ἐκεῖνον φύεσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἴποιμι ἄν, ἀλλ᾽ ἢ ἀπὸ γνώμης ἀκολάστου καὶ διανοίας ἠμελημένης. κἂν αὕτη σωφρονῇ, τῶν φυσικῶν κινημάτων βλάβος οὐδέν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς εὐνούχους [τοὺς εἰκῆ καὶ μάτην εὐνούχους] εἰ μὴ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτοὶ σωφρονοῖεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ [τῆς βασιλείας] τῶν οὐρανῶν

B παρθενεύοντας, πάλιν ἐπάγει λέγων· ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω, προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι ὑπέρογκον ὂν τὸ κατόρθωμα. καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀνάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα κλεισθῆναι διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἡμερότητα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔτι σφόδρα ἔδειξε δυνατὸν ὄν, ἵνα πλείων τῆς προαιρέσεως φιλοτιμία γένηται. καὶ εἰ προαιρέσεώς ἐστι φησί, πῶς ἀρχόμενος ἔλεγεν· οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται; ἵνα μάθῃς ὅτι μέγας ὁ ἆθλος. οὐχ ἵνα ἀποκλήρωσίν τινα ἠναγκασμένην ὑποπτεύσῃς. δέδοται γὰρ ἐκείνοις,

C τοῖς βουλομένοις. εἶπε δὲ οὕτως, δεικνὺς ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τῷ εἰς τοῦτο εἰσελθόντι τὸ σκάμμα, ἧς ἀπολαύσεται πάντως ὁ βουλόμενος. ἔθος γὰρ αὐτῷ ταύτῃ κεχρῆσθαι τῇ λέξει, ὅτ᾽ ἂν μέγα τι κατορθούμενον ᾖ. ὡς ὅτ᾽ ἂν λέγῃ· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, δῆλον [καὶ] ἐκ τοῦ παρόντος. εἰ γὰρ τῆς ἄνωθεν δόσεως μόνης ἐστὶ, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ συνεισφέρουσιν οἱ παρθενεύοντες, περιττῶς αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπηγγείλατο, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς διεῖλεν εὐ-

D νούχων. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἐξ ὧν ἕτεροι πονηρεύονται, κερδαίνουσιν ἕτεροι. οἱ μὲν γὰρ ἰουδαῖοι, μηδὲν μαθόντες ἀπῆλθον· οὐδὲ γὰρ ἵνα μάθωσιν ἠρώτων· οἱ δὲ μαθηταὶ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκέρδαινον. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς ἐπ᾽ αὐτὰ τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

E Καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ἀπεσόβουν τὰ παιδία; ἀξιώματος ἕνεκεν. τί οὖν αὐτός; διδάσκων αὐτοὺς μετριάζειν καὶ τὸν τῦφον καταπατεῖν κοσμικὸν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐναγκαλίζεται, καὶ τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν εἰ βουλοίμεθα κληρονόμοι γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρετὴν ταύτην μετὰ πολλῆς κτησώμεθα τῆς ἐπιμελείας.

οὗτος

οὗτος γὰρ φιλοσοφίας ὅρος, μετὰ συνέσεως ἁπλοῦν εἶναι· τοῦτο βίος ἀγγελικός. καὶ γὰρ πάντων τῶν παθῶν καθαρεύει ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου· τοῖς λελυπηκόσιν οὐ μνησικακεῖ· ἀλλ' ὡς φίλοις προσέρχεται, ὡς οὐδενὸς γενομένου· καὶ ὅσα ἂν παρὰ τῆς μητρὸς μαστιχθῇ, ταύτην ἐπιζητεῖ καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. κἂν [τὴν] βασιλίδα δείξῃς μετὰ διαδήματος, οὐ προτίθησιν αὐτὴν τῆς μητρὸς ῥάκια περιβεβλημένης, ἀλλ' ἕλοιτο [ἂν] μᾶλλον ἐκείνην ἰδεῖν μετὰ τούτων, ἢ τὴν βασιλίδα μετὰ A κόσμου. τὸ γὰρ οἰκεῖον καὶ ἀλλότριον, οὐ πενίᾳ, οὐ πλούτῳ, ἀλλὰ φιλίᾳ διαγινώσκειν οἶδε· καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν πλέον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλησθῆναι τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφίσταται τῆς θηλῆς τὸ παιδίον. οὐ λυπεῖται ἐφ' οἷς ἡμεῖς· [οἷον ἐπὶ ζημίᾳ χρημάτων καὶ τοῖς τοιούτοις· οὐ χαίρει πάλιν ἐφ' οἷς ἡμεῖς,] τοῖς ἐπικήροις τούτοις· οὐκ ἐπτόηται πρὸς κάλλη σωμάτων. διὰ τοῦτ' ἔλεγε· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἵνα τῇ προαιρέσει ταῦτα ἐργαζώμεθα, ἃ τῇ φύσει τὰ παιδία B ἔχει. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Φαρισαῖοι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ [ὡς] ἀπὸ κακουργίας καὶ ἀπονοίας ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τοὺς μαθητὰς ἀφελεῖς εἶναι κελεύει, ἐκείνους τε αἰνιττόμενος, καὶ τούτους παιδεύων. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰς ἀλαζονείαν ἐπαίρει, ὡς ἀρχὴ καὶ προεδρία. ἐπεὶ οὖν ἔμελλον ἀπολαύειν οἱ μαθηταὶ πολλῆς τιμῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, προκαταλαμβάνει αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐκ ἀφεὶς ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, οὐδὲ τιμὰς ἀπαιτεῖν πα- C ρὰ τοῦ πλήθους, οὐδὲ [τὸ] σοβεῖν πρὸ αὐτῶν. εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ταῦτα εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ μεγάλων κακῶν ἐστιν αἴτια. οὕτω γοῦν οἱ Φαρισαῖοι παιδοτριβούμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν ἐξέπεσαν, τοὺς ἀσπασμοὺς, τὰς προεδρίας, τοὺς μεσασμοὺς ἐπιζητοῦντες· ἀπὸ γὰρ τούτων εἰς δοξομανίαν, εἶτα ἐκεῖθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλαν. διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀρὰν ἐπισπασάμενοι διὰ τοῦ πειράζειν ἀπῆλθον· τὰ δὲ παιδία εὐλογίας, ἅτε τούτων ἁπάντων ἠλευθερωμένα. D Γενώμεθα δὴ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ παιδία, καὶ τῇ κακίᾳ νηπιάζωμεν. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἰδεῖν οὐρανόν· ἀλλ' ἀνάγκη πάντως εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν τὸν ὕπουλον καὶ πονηρόν. καὶ πρὸ τῆς γεέννης δὲ, ἐνταῦθα τὰ ἔσχατα πεισόμεθα. ἐὰν γὰρ κακὸς ᾖς, φησὶ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ ἀγαθὸς, σαυτῷ καὶ τῷ πλησίον [σύ.] σκόπει γοῦν ὡς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων [συνέβη. τί γὰρ πονηρότερόν τι τοῦ Σαοὺλ] γέγονεν, οὔτε ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον τοῦ Δαβίδ. [τίς οὖν ἰσχυ- E ρότερος ἦν; οὐ δεύτερον αὐτὸν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ὁ Δαβίδ;] καὶ κύριος τοῦ ἀνελεῖν γενόμενος ἀπίσῃ; οὐχ ὡς ἐν σαγήνῃ καὶ δεσμωτηρίῳ συνειλημμένον εἶχε καὶ ἐφείσατο; καὶ ταῦτα, καὶ ἑτέρων παροξυνόντων, καὶ αὐτὸς μυρία ἐγκαλεῖν ἔχων ἐγκλήματα; ἀλλ' ὅμως ἀφῆκε σῶον ἀπελθεῖν.

καὶ

Hoc enim ſupremum philoſophiæ culmen eſt, vt cum prudens ſis, nihil facti, nihil ſimulati aſciſcas, id angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima paruulorum munda eſt, his qui dolorem intulerunt, nullas vltionis vices reſeruant, & quaſi nihil actum eſſet, veluti ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant atq; cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiam ſi regina cum diademate atq; purpura ſibi of-
A ferretur, non præponerent eam matri etiam ſi pannoſa eſſet: quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quam reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non inopia & copia rerum, ſed amicitia & familiaritate diſcernunt: nec vltra neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cum lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum aliarumque rerum huiuſmodi iacturam, ſicuti grandiores: non venuſtas formas admirantur, ideo dicebat, *Talium eſt regnum cœlorum*: vt ea nos volentes faciamus,
B quæ ingenita paruulus atque inſita duce natura facit. Nam quoniam omnia Phariſæi malitia & arrogantia faciebant, idcirco vbique diſcipulos ad ſimplicitatem hortatur, illos occultè malignos eſſe ſignificans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in ſuperbiam euehit, ſicut principatus, & primi conſeſſus. Quoniam igitur per vniuerſum terrarum orbem magnum diſcipuli honorem conſecuturi erant, ne humanum quid patiantur, & aut honores à multitudine petant, aut ſe coram alijs oſten-
C tent, præueniens ſolidiori doctrina mentes eorum confirmauit. Nam & ſi parua hæc eſſe videantur, magna tamen hinc vitia originem trahunt. Sic enim Phariſæi ab adoleſcentia ducti, ad ſummam ſuperbiæ arcem ſalutationes, primos conſeſſus, & inceſſus medios requirentes, facilè aſcenderunt. Ab iſtis enim ad furioſam gloriæ cupiditatem, & hinc ad pietatem delapſi ſunt: propterea quoniam ad tentandum accedebant, maledictione peccati receſſerunt: paruuli vero quia ab his omnibus immunes fuerunt, benedictionem conſecuti
D ſunt. Imitemur igitur etiam nos paruulos, & eorum mores in omni faſtu & malitia contemnenda complectamur. Non enim eſt, non eſt inquam aliter poſſibile cœlos attingere, ſed neceſſe omnino eſt in gehennam detrudi malitioſos omnes atque ſimulatores: immo vero vel antequam tempus gehennæ venerit, non paruis hic ſupplicijs cruciantur. Si enim malus fueris, inquit, ſolus mala exhauries: ſin vero bonus tibi ipſi eris & proximo: quod ita ſolitum euenire facilius credes, ſi priſcorum
E vitam conſiderabimus. Nemo quippe quam Saul verſutior vnquam fuit: nemo ſimplicior atque integrior quam Dauid. Vter igitur 1. Reg. 24. b.
munitior atque tutior? Nonne his illum in manibus habuit Dauid, & cum interficere poſſet, pepercit? Nonne irretitum, & quaſi carcere circumuallatum tenebat, & dimiſit? Et quamuis in Dauid ille commiſerit crimina, quamuis à multis in necem illius Dauid incitaretur, intactum tamen abire voluit.

Ita

Τίνες γάρ εἰσιν οἱ καταγέλαστοι; εἰπέ μοι· οἱ διὰ δόξαν τι ποιοῦντες τὴν τῶν πολλῶν. τίνες δὲ ἐπαινετοί; οἱ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύοντες ἔπαινον. οὐκοῦν εἰ τὸ [κενῆς] δόξης ἐρᾶν ἐπονείδιστον· ὁ δὲ κενόδοξος οὐ δύναται λαθεῖν ἐρῶν αὐτῆς, ἐπονείδιστος ἔσται πάντως, καὶ γέγονεν αὐτῷ τὸ τῆς δόξης ἐρᾶν ἀτιμίας αἴτιον. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον καταισχύνεται· ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν αἰσχρὰ καὶ δουλοπρεπείας τῆς ἐσχάτης γέμοντα, καὶ ὥσπερ εἰς τὸ κερδαίνειν βλάπτεσθαι μάλιστα ἀπὸ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοκερδείας εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι. πολλὰς γοῦν ἀπάτας ὑφίστανται, καὶ τὰ μικρὰ κέρδη μεγάλας ποιεῖ ζημίας. διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ὁ λόγος οὗτος ἐξενήνεκται· οὕτω καὶ τῷ λάγνῳ κώλυμα πρὸς τὸ ἡδονῆς ἀπολαύειν τὸ πάθος γίνεται. τοὺς γοῦν σφόδρα καταφερεῖς καὶ γυναικοδούλους, τούτους μάλιστα ὡς ἀνδράποδα περιφέρουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ οὐκ ἄν ποτε καταξιώσαιεν ἐκεῖναι ὡς ἀνδράσιν [αὐτοῖς] κεχρῆσθαι, ῥαπίζουσαι, διαπτύουσαι, ἄγουσαι καὶ περιάγουσαι πανταχοῦ καὶ θρυπτόμεναι, καὶ πάντα ἐπιτάττουσαι μόνον· οὕτω καὶ τοῦ ἀπονενοημένου καὶ δοξομανοῦντος καὶ δοκοῦντος εἶναι ὑψηλοῦ, οὐδὲν ταπεινότερόν τι καὶ ἀτιμότερον. καὶ γὰρ φιλόνεικον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντικαθίσταται ὡς πρὸς ἀλάζονα καὶ ὑπερόπτην καὶ δόξης δοῦλον. καὶ αὐτὸς δὲ ἐκεῖνος, ὥστε διατηρῆσαι τὸ σχῆμα τῆς ἀπονοίας, τὰ τῶν ἀνδραπόδων πρὸς τοὺς πλείονας ἐπιδείκνυται, κολακεύων, θεραπεύων, παντὸς ἀργυρωνήτου δουλείαν δουλεύων χαλεπωτέραν. ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες, καταθώμεθά ποτε τὰ πάθη, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα δίκην δῶμεν, καὶ ἐκεῖ κολασθῶμεν ἀπέραντα. γενώμεθα τῆς ἀρετῆς ἐρασταί. οὕτω γὰρ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα καλά, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τῶν αἰωνίων μεθέξομεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Quinam igitur ridiculoſi ſunt, dic quæſo? Nonne qui omnia faciunt vt multitudinis auram adipiſcantur? Qui porrò laudabiles? Nónne qui hanc vulgarem laudem contemnunt? Ergo ſi inanem quærere gloriam exprobrabile eſt, vanæ gloriæ autem cupidus eam expetere haud dubiè deprehenditur, quin itaq; exprobrabilis ſit, effugere omnino non poterit. Ita cupido inanis gloriæ dehonorationis cauſa eſſe inuenitur, neque hinc ſolùm gloA rioſi dedecora ſordidantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa ſeruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli conſequantur, auaritia ſolet eſſe impedimento: ſic fit in hac re. Multis quippe illi modis adeò decipiuntur, vt parua plerumque lucra magna afferant detrimenta: vnde id factum eſt jam trito ſermone prouerbium. Nam ſicut luxurioſus à perfruenda voluptate per affectionem & perturbationem impeditur, cùm qui valde laſciui muliebreſque ſunt, eos veluti mancipia mulieres contemnant, nec ipſis tanB quam viris vnquam vti dignantur, ſed colaphis cædentes, atque deſpuentes, huc atque illuc circunducentes, ac omnia imperantes, ſolummodo irrident, atque illudunt: ſic eo qui plurimum ſibi arrogat, & inanis cupiditate gloriæ furit, ac magnum quendam atq; ſublimem ſeipſum arbitratur, nihil profectò deiectius. Cùm enim genus humanum contentioſum ſit, nullum magis oppugnat, quàm elatos, arrogantes, ac inanis gloriæ ſeruos. Hic autem ipſe qui ſic affectus eſt, quo gloriam jam C acquiſitam, vt putat conſervet, quaſi mancipium plurimis adulatur, nonnullos præter dignitatem ſuam nimium colit, & quouis emptitio ſeruo ſeruitutem ſervit difficiliorem. Quæ omnia rectè ſentientes deponamus oro has paſſiones: nam aliter & hîc pœnas dabimus, & ibi perpetuò cruciabimur. Admiremur ergo virtutem obſecro, atque colamus, vt in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturæ conceſſerimus, æternam beatitudinem adipiſcamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

D

ὉΜΙΛΙΑ ξγ΄

Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

Τινὲς μὲν διαβάλλουσι τὸν νεανίσκον τοῦτον, ὡς ὕπουλόν τινα καὶ πονηρόν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα· ἐγὼ δὲ φιλάργυρον μὲν αὐτὸν καὶ χρημάτων ἐλάττονα οὐκ ἂν παραιτησαίμην εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἤλεγξεν ὄντα· ὕπουλον δέ, οὐδαμῶς, διά τε τὸ [μήτι] ἀσφαλὲς εἶναι τῶν ἀδήλων κατατολμᾶν καὶ μάλιστα ἐν ἐγκλήμασι· καὶ τὸ τὸν μάρκον ταύτην ἀνῃρηκέναι τὴν ὑποψίαν. καὶ γάρ φησιν
» ὅτι προσδραμὼν καὶ γονυπετῶν παρεκάλει αὐτόν.
» [καὶ ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν αὐτόν.]
ἀλλὰ

HOMILIA LXIIII.

[*in Gr. Codd. eſt LXIII.*]

Ex capite XIX.

Et ecce vnus accedens dixit illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?

Nonnulli huic homini quaſi fraudulento & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Ieſum acceſſiſſe affirmantes: ego vero habēdi quidem E cupidū, atq; auarū non negauerim, talem enim ipſum fuiſſe Chriſti verbis declaratur: ſubdolum autem & ſimulatorem nunquam dixerim. Partim quia non debemus quod incertum eſt, maximè in criminibus, quaſi certum aſſerere: partim quia hanc de ipſo ſuſpicionem Marcus remouit: ait enim: Quoniam accurrens, & genu flectens rogabat eum, & quod Ieſus intuitus illum dilexerit eum. *Mar. 6, b.*

Digitized by Google

Verùm tam atrox eſt pecuniarum cupiditas, vt
licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil ta-
men diuitiarum appetitione impediti proficere
poſſimus. Quare non iniuria Paulus eam
1. Tim. 6. b. malorum omnium radicem appellauit. *Radix
enim omnium vitiorum*, inquit, *auaritia eſt*.
Quare autem Chriſtus neminem eſſe bonum
reſpondet? Quoniā ceu ad hominem nudum,
& vnum è multis Iudæorū magiſtris adijt, id-
circo etiā ipſe quaſi homo ei reſpōdet. Sæpius
A .n. ad mentē rogantium orationem accōmo-
Ioan. 4. b. dat: vt quādo dicit, *Nos adoramus quod nouimus*:
&, *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non
eſt verum*. Cum igitur nullū bonum dicit, non
ſe eijcit à bonitate, abſit. Non enim dixit, *Quid
me dicis bonū?* non ſum bonus: ſed, nullus bo-
nus, hoc eſt nullus hominū. Neq; tamen cum
hoc dicit, omnino humanum genus bonitate
priuatū eſſe affirmat, ſed cōparatione diuinæ
bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo
ſubiunxit: *Niſi vnus Deus*. Nec intulit, niſi pater
meus, vt diſcas quia nō reuelauit ſe illi: ſic & in
Supr. 7. b. B antecedentibus: *Si vos cùm ſitis nequam*, dicebat,
noſtis bona filiis veſtris dona concedere. Nam & ibi
nequā homines appellauit, nō quia genus hu-
manum nequitiæ cōdemnaret, (dixit enim,
vos, nō homines) ſed hominis bonitatem Dei
bonitati cōparauit: quod à ſequentibus illico
patet: quantò enim magis, inquit, pater veſter
bona dabit petentib⁹ ſe? Sed quid vrgebat, in-
quies, aut quódnam cōmodum ex huiuſmodi
reſpōſo ſequebatur? Ad altiora ſenſim eum ad-
ducebat, ac ab adulationis vitio liberare vole-
C bat, vt ſimul & à terrenis abduceret, & Deo af-
figeret, ſuaderetque futura ſolummodo bo-
na eſſe quærenda: vtq; ſolum Deum verè bo-
num, & radicem ac fontem bonorū omniū eſſe
cognoſceret, & ei gloriam referret. Nam &
Infr. 23. a. quando ait: *Nolite magiſtrum vocare in terra*:
tum ad diſtinctionē ſui hoc dixit, tum vt diſcāt
quænam ſit prima rerū omnium ac vera origo.
Tantum .n. ille ſtudium demōſtrauit, quod cum
alij tentarent, alij pro ægrotis venirent, ipſe me-
liore cupiditate incenſus, de vita æterna Ieſum
adiens interrogabat. Fertilis quippe atq; vber
D ager erat, ſed multitudo vepriū ſemen ſuffoca-
bat. Et cōſidera quomodo parat⁹ ad obedien-
dū mandatis erat. *Quid enim faciendo*, inquit, *vi-
tam æternam poſſidebo?* Sic promptus ad parendū
eſſe videbatur. Quòd ſi tentandi animo acceſ-
Mat. 22. a. ſiſſet, iſtud vtiq; nobis declaraſſet euangeliſta,
quemadmodū in alijs facit, vt in legiſdoctore:
ſi vero ipſe ſiluiſſet, domin⁹ certè patefeciſſet,
aut apertè redarguendo, aut occultius ſigni-
ficando, ne videretur decepiſſe ac latuiſſe,
& non paruum hinc detrimentum contra-
E xiſſe. Præterea ſi tentationis gratia interro-
gaſſet, nullo propter illa quæ audiuit affe-
ctus mœrore fuiſſet. Nemo certè phariſæo-
rum contriſtatus vnquam abijt, ſed confu-
ſi domini doctrina, confutatique magis fu-
riebant, hic autem triſtis abijt: quod non
paruum ſignum eſt, non peruerſa illum mente,

ἀλλὰ πολλὴ τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα αὕτη λυμαίνεται τὰ καλά. [εἰκότως οὖν καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων κακῶν εἶναί φησι· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία φησί.] Διὰ τί δὲ οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς λέγων οὐδεὶς ἀγαθός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλθε ψιλῷ καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ ἰουδαϊκῷ. διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται. καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς τὰς ὑπονοίας τῶν πολλῶν ἀποκρίνεται. ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν. καὶ, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ὅτ' ἂν οὖν εἴπῃ, οὐδεὶς ἀγαθὸς, οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε. οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός. ἀλλ', οὐδεὶς ἀγαθὸς, τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅτ' ἂν λέγῃ, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει· ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ [μου,] ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ. οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους λέγων· εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν, οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· τὸ γὰρ, ὑμεῖς, οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποί φησιν· ἀλλὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθότητα τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων οὕτως ὠνόμασε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; καὶ τί τὸ κατεπεῖγον ἦν φησιν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ παιδεύει κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων, καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ εἰδέναι τὸ ὄντως ἀγαθὸν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰς τιμὰς ἀναφέρειν. ἐπεὶ καὶ ὅτ' ἂν λέγῃ, μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, [καὶ] πρὸς ἀντιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησι, [καὶ] ἵνα μάθωσι τίς ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή. οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν τέως, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον ἐμπεσὼν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγόμενος. καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. σκόπει γοῦν πῶς ἐστι παρεσκευασμένος τέως πρὸς τὴν τῶν ἐπιταγμένων ὑπακοήν. τί γὰρ ποιήσας φησὶ, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν τῶν λεχθησομένων. εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐποίει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ ταύτῃ βλαβῆναι. εἰ γὰρ πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. τοῦτο γοῦν οὐδεὶς πώποτε ἔπαθε τῶν Φαρισαίων, ἀλλ' ἠγρίαινον ἐπιστομιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλ' ἄπεισι κατηφής· ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον

[ἦν] τοῦ

οὐ μὴν μετὰ πονηρᾶς γνώμης αὐτὸν προσεληλυθέναι, ἀλλ' ἀσθενεστέρας· καὶ ἐπιθυμοῦντα μὲν τῆς ζωῆς, κατεχόμενον δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ. εἰπόντος γοῦν τοῦ Χριστοῦ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν πρὸς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολὰς, λέγει· ποίας; οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας εἶναι παρὰ τὰς νομικὰς εἶναι τὰς τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντός ἐστιν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ πάλιν ἐρωτᾷ, τί ἔτι ὑστερῶ; ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας [αὐτοῦ.] οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἡγεῖσθαι ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. τί οὖν ὁ Χριστός; ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι ἐπιτάττειν, προστίθησι τὰ ἔπαθλα καὶ φησίν· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἶδες πόσα βραβεῖα, πόσους στεφάνους δίδωσι τῷ σταδίῳ τούτῳ; εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. νυνὶ δὲ καὶ λέγει· καὶ ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. διὸ καὶ πρὶν εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι λέγων· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι. καὶ τότε φησί, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα, ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει. καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρασχεῖν ἔδωκεν. οὐ πλείονα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ μείζω, ὅσον γῆς [ὁ] οὐρανὸς, καὶ ἔτι πλείω. θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διατρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τουτέστι, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θάνατον καθημερινόν. εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, [ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ] ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὥστε τοῦ ῥίψαι τὰ χρήματα, πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθε λυπούμενος. εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀπεικός τι πέπονθε, φησίν· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται, οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ. τυραννικώτερος γὰρ ὁ ἔρως τότε γίνεται. ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ παύομαι· ὅτι ἡ προσθήκη τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κεκτημένους, εἴγε ἐν πλείοσι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίαις, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.

Σκόπει

ſed imbecilliore tamen, ad Chriſtũ vitæ deſiderio perueniſſe. Opprimebatur autem alia quadam grauiſſima paſſione, vnde cum dominus dixiſſet: *Si vis in vitam introire, ſerua mãdata*: quænam mandata ſeruanda eſſent interrogauit, nõ tentando quidẽ, abſit hoc .n.: verũ quia exiſtimabat, alia quædã præter legalia, vitæ ſibi cauſam futura: quod certè magnam hominis cupiditatem deſignat. Deinde cum Ieſus mandata legis recitaſſet, *Hæc*, inquit, *omnia ab* A *adoleſcentia mea cuſtodiui*. Nec finem hic fecit, ſed rurſus quærit, quid adhuc mihi deeſt, quæ res etiam nimiam eius cupiditatẽ ſignificabat. Nec paruum illud quoq; fuit, quòd deeſſe ſibi aliquid putans, non arbitrabatur ſatis dictum eſſe ad conſequendũ quod optabat. Quid igitur Chriſtus? Quoniam magnum quiddã iniunctur' erat, magnitudinem prius præmij poſuit, dicens *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me*. Perſpicis quot brabia, quot coronas huic ſtadio proponit? ſi au- B tem ille tentaſſet, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifeſtantur, & vt alliciatur, ingentẽ ei mercedem futuram oſtendit, & voluntati eius vniuerſa relinquit. Ita his omnib' ne oneroſa videretur admonitio facere ſtudebat, ac ideo antequã certaminis laborem oſtenderet, brabium præ oculis poſuit, dicens: Si vis perfectus eſſe: tunc infert, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: & mox iterum præmia inculcat, *Et habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me*. Non enim parua retributio eſt C diligenter dominum ſequi. Et habebis, inqt, theſaurum in cœlis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, & quãdoquidem ipſum cunctis denudari rebus conſulebat, vt oſtendat non amiſſurum bona ſua, ſed tantò plura maioraque inuenturum, quantum terra cœlum præſtabilius eſt, retributionis præſtantiã theſaurum appellauit, & ſimul ſtabilitatem atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignanter expreſſit. Nõ ergo ſatis eſt pecuniã ſpernere, verumetiã oportet pauperib' opem ferre, & ante omnia ipſum D Chriſtum ſequi diligenter: id eſt, omnia reipſa præſtare quæ ab ipſo iubentur, paratumque ſemper eſſe tam labores ſubire, quã omne genus mortis ſufferre. *Si quis enim*, inquit, *venire poſt me velit, abneget ſemetipſum, tollatq́; crucem ſuam, & ſequatur me*. Maius quippe eſt quam pecuniam contemnere, proprij ſanguinis effuſio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non ſimulatus pecuniæ contemptus. *Cum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonem, abijt triſtis*. Quod non abſq; cauſa illi acci- E diſſe ſignificauit euãgeliſta dicẽs: *Habebat enim poſſeſſiones multas*. Nõ pariter certè hac paſſione opprimuntur qui pauca poſſidẽt, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc .n. violẽtior fit ipſa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare ceſſabo, acceſſione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia creſcente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori deſiderio ardent, egere ſe magis ſentiunt.

Luc. 9. c.

Digitized by Google

Perſpice igitur quanta huius paſſionis vis ſit, cùm magna diues ille Chriſtum lætitia adiiſſet, ita ſuffoſſus atque obrutus fuit, quia eiiciendam pecuniam eſſe audiuit, vt nec reſpondere quidem potuerit, ſed triſtis, ac mœſtitia preſſus deceſſerit. Quid igitur Chriſtus? *Difficile,* inquit, *in regnum cœlorum diuites intrabunt.* Quibus verbis non pecuniam, ſed pecunia detentos carpit: quod ſi diuites ſimpliciter difficile ſaluantur, quid facient rapientes? Nam ſi ſua non dare, impedimento ad regnum eſt: A quantum ſibi accumulat ignem, qui aliena occupat? Cur autem diſcipulis adeò pauperibus, vt nihil prorſus haberent, hæc dicit? Sanè vt eos erudiret, ne pudori paupertatem ſibi putarent, & quaſi reſpondeat, quam ob rem nihil habere eos permiſerit. Quòd autem primò difficilè dixit: idipſum progrediens, cameli atque acus comparatione valde impoſſibile oſtendit. *Facilius enim eſt,* ait, *camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Vnde patet non paruam mercedem philoſophanti locupleti eſſe repoſitam: B ideo Dei quoq; opus id eſſe aſſeruit, vt ingentis gratiæ dono ad hanc rem opus eſſe oſtẽdat. Nam diſcipulis perturbatis, *Hoc apud homines,* inquit, *impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Et cuius rei gratia diſcipuli, qui nimium inopes erant turbabantur? Quia propter perditionem aliorum dolebant, quorum omnium iam charitate afficiebantur, & quaſi magiſtrorum ac patrum viſcera ſuſceperant: ſic enim ꝓ vniuerſo terrarum orbe huius ſententiæ acrimonia expauerunt, vt non parva eis C conſolatione opus fuerit: hác de cauſa inſpiciens eos prius dixit. *Quæ apud homines impoſſibilia ſunt, apud Deum poſſibilia ſunt.* Iucundo namque aſpectu ac manſueto, mentis horrore eorum opportune ſedato, & anguſtia diſſoluta, quod inſpiciendi verbo euangeliſta ſignificauit, demum verbis quoque exuſcitat, Dei virtutem in medium adducendo, ac vt conſiderent exhortando. Si vero modum quoque ipſum perdiſcere deſideras, & quónam pacto quod impoſſibile eſt, poſſibile fiat, diligenter attende. Non enim ea de cauſa, D quæ apud homines impoſſibilia ſunt apud Deum poſſibilia eſſe dixit, vt tu deſperatione confuſus quaſi ab impoſſibilibus deterrearis: verùm vt cùm magnitudinem virtutis perceperis, facilius rem aggrediaris, Deumq; ores propitium tibi fore, vt eius ope æternæ vitæ præmia cõſequaris. Quomodo igitur id poſſibile fiet? Certè ſi opes ꝓieceris, ſi pecuniã contẽpſeris, ſi hac ſordida cupiditate nõ ſuperteris. Quod .n. nõ Deo ſoli, ſed voluntati quoq; tuæ rem attribuit, quodq; dicta hæc ab ipſo ſunt, vt E virtutis præ oculis magnitudo ponatur, ex his quæ ſequuntur perpendes: *Nam cùm Petrus rogauit, Ecce nos relictis omnib. te ſecuti ſumus, quid ergo erit nobis?* Mercede illis prius definita, ſubiunxit: *Et quicunq; reliquerit domos, vel agros, vel fratres, vel patrem, vel matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

Σκόπει γοῦν καὶ ἐντεῦθεν οἵαν ἐνεδείξατο τὴν ἰσχὺν τὸ πάθος. τὸν γὰρ μετὰ χαρᾶς προσελθόντα καὶ προθυμίας, ἐπειδὴ ἐκέλευσεν ὁ Χριστὸς ῥῖψαι τὰ χρήματα, οὕτω κατέχωσε καὶ ἐβάρησεν, ὡς μηδὲ ἀποκρίσεως περὶ τούτων ἀφεῖναι, ἀλλὰ σιγήσαντα καὶ κατηφῆ καὶ σκυθρωπὸν γενόμενον ἀπελθεῖν. τί οὖν ὁ Χριστός; πῶς δυσκόλως οἱ πλούσιοι εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; οὐ τὰ χρήματα διαβάλλων, ἀλλὰ τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν. εἰ δὲ πλούσιοι δυσκόλως, A πολλῷ μᾶλλον ὁ πλεονέκτης. εἰ γὰρ τὸ μὴ δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ πρὸς βασιλείαν ἐμπόδιον, τὸ καὶ τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, ἐννόησον πόσον σωρεύει τὸ πῦρ. τί δήποτε [δὲ] τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται, πένησιν οὖσι καὶ οὐδὲν κεκτημένοις; παιδεύων αὐτοὺς μὴ αἰσχύνεσθαι τὴν πενίαν, καὶ ὡσανεὶ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐπιτρέψαι ἔχειν. εἰπὼν δὲ δύσκολον, προϊὼν δείκνυσιν ὅτι καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτάσεως [ἀδύνατον.] καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ B παραδείγματος ἐδήλωσε, τοῦ κατὰ τὴν κάμηλον καὶ τὴν βελόνην. εὐκοπώτερον γάρ φησι κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον [εἰσελθεῖν] εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅθεν δείκνυται, ὅτι οὐχ ὁ τυχὼν μισθὸς τοῖς πλουτοῦσι καὶ δυναμένοις φιλοσοφεῖν. διὸ καὶ θεοῦ ἔργον ἔφησεν εἶναι αὐτό· ἵνα δείξῃ, ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τοῦτο κατορθοῦν. τῶν γοῦν μαθητῶν ταραχθέντων ἔλεγε· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ταράττονται πένητες ὄντες, καὶ σφόδρα πέ- C νητες; τίνος οὖν ἕνεκεν θορυβοῦνται; ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας ἀλγοῦντες, καὶ πολλὴν πρὸς ἅπαντας φιλοστοργίαν ἔχοντες, καὶ τὰ τῶν διδασκάλων ἤδη σπλάγχνα ἀναλαβόντες. οὕτω γοῦν ἔτρεμον καὶ ἐδεδοίκεσαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὥστε πολλῆς δεηθῆναι τῆς παρακλήσεως. διὰ τοῦτο πρότερον ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ παρὰ θεῷ. ἡμέρῳ γὰρ ὄμματι καὶ πράῳ φρίττουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν παραμυθησάμενος, καὶ τὴν ἀγωνίαν καταλύσας· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς D εἰπών, ἐμβλέψας· τότε καὶ διὰ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς ἀνίστησι, τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν εἰς μέσον ἀγαγών· καὶ οὕτω ποιήσας θαρρεῖν. εἰ δὲ βούλει καὶ τὸν τρόπον μαθεῖν, καὶ πῶς ἂν τὸ ἀδύνατον γένοιτο δυνατόν, ἄκουε. οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο εἶπε, τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ παρὰ θεῷ, ἵνα ἀναπέσῃς καὶ ὡς ἀδυνάτων ἀπόσχῃ· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος ἐννοήσας ἐπιπηδήσῃς ῥᾳδίως, καὶ τὸν θεὸν παρακαλέσῃς συνεφάψασθαί σοι τῶν τοιούτων ἄθλων, καὶ τῆς ζωῆς ἐπιτύχῃς. πῶς οὖν γένοιτο τοῦτο δυνατόν; ἂν ῥίψῃς τὰ ὄντα, ἂν κε- E νώσῃς τὰ χρήματα, ἂν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀποστῇς. ὅτι γὰρ οὐ τῷ θεῷ μόνον αὐτὰ λογίζεται, ἀλλὰ διὰ τοῦτο εἶπεν ἵνα δείξῃ τὸν ὄγκον τοῦ κατορθώματος, ἄκουε τῶν μετὰ ταῦτα. τοῦ Πέτρου γὰρ εἰπόντος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, καὶ ἐρωτήσαντος, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; τὸν μισθὸν ὁρίσας ἐκείνοις, ἐπήγαγε· καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀγρούς, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, [ἢ πατέρα, ἢ μητέρα,] ἑκατονταπλασίονα λήψεται [ἐν τῷ νῦν αἰῶνι] καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

[ὅτι

[οὕτω τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν.] ἀλλὰ πῶς
αὐτὸ τοῦτο γένοιτ' ἄν φησι τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνα-
τὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων τοι-
αύτῃ ἀνενεγκεῖν; ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων κενοῦν
καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω
προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται.
μὴ τοίνυν ὑφ' ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ
μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν
οὐρανὸν ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαί-
νεται. καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες [καὶ] δριμεῖαν A
χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσαν, ὅτ' ἂν ἐπεμ-
βάλλωσί [τινα] σιτία καὶ ποτὰ, οὐ μόνον οὐ κατα-
σβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν
φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅτ' ἂν τῇ πο-
νηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δρι-
μυτέρᾳ τὰ χρήματα ἐπεμβάλλωσι, μᾶλλον αὐτὴν
ἐκκαίουσιν. οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς
τὸ ἀποστῆναι πως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας,
ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολὴν, ὀλιγοσιτία καὶ
κένωσις. τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται φησί; ἂν ἐν- B
νοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν
καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπ-
αλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆ-
σαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ
ἀχρήστα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων
ἐλεεινότερος ᾖς τοιαῦτα λυττῶν. ἀπόκριναι γάρ
μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι,
[οὐ] τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ ποτῶν πολυτε-
λῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν
οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; εὔδηλον ὅτι τὸν C
ἐπιθυμοῦντα μὲν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν
ὧν ἐπιθυμεῖ. οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρὸν, τὸ ἐπι-
θυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν,
ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον ἡμῖν ὑπογράψαι
τὸν Χριστὸν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν τρόπον,
καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμε-
νον. ὃς ἐπιθυμῶν σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπο-
λαύων οὕτως ἐκολάζετο. οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων
καταφρονῶν, ἔστησε τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν
βουλόμενος καὶ περιβαλέσθαι, πλέον ἀνῆψε μᾶλ- D
λον, καὶ οὐδέποτε τοῦ πάθους ἀπήλλακται· ἀλλὰ
κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπι-
θυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων
ἄλλων ἐφίεται· [ὧν τί ὑπερβάλλον γένοιτ' ἂν ἀνοίας·] καὶ
προϊὼν, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ
πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι χρυσίον, καινήν τινα
μανίαν μαινόμενος καὶ φοβερὰν, καὶ οὐδέποτε οὕτως
σβεσθῆναι δυναμένην. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσ-
θήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακὸν, εἴ
σοι γένοιτο ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος πτῆναι καὶ E
διὰ ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην
σβέσειας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕ-
τερα ὄργανα κατασκευάζειν· ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογι-
σμὸν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπι-
χειρεῖν δεῖ; εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν.
ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶν ἀδύνατον; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυ-
νατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν.
καὶ γὰρ

Ita quod impoſſibile erat, poſſibile factum eſſe
videm⁹. Sed quo pacto, inquies, opes relinque-
re potero? Quomodo qui ſemel tali paſſione,
ac magno habendi deſiderio ſubmergitur, re-
cipere ſeipſum, ac è fluctib⁹ emergere poterit?
Certè ſi incipiat ſuperfluam rerũ copiam cir-
cuncidere, atq; abijcere: ſic .n. vlterius ꝓgre-
dietur, & facilius ac expeditius huius certami-
nis curſum ſubibit. Non ergo tantã rem ſimul
aggrediaris, ſed ſi arduũ tibi videtur, eodẽ vni-
uerſa tẽpore aggredi, ſenſim atq; gradatim per
hanc ſcalam aſcendas, quæ te tandem in cœlos
adducet. Nam queadmodũ qui acutæ bilis fer-
uore febricitant, non ſolùm extinguunt ardo-
rẽ potu, verumetiã incendunt atq; inflammãt:
ſic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati
omni bile acerbiori pecuniam afferunt, ma-
iori ſeipſos flamma incendunt. Nihil quippe
hanc ſitim ita extinguit, queadmodũ ſi ab hu-
iuſmodi deſiderio teipſum liberum cõſtituas:
ſicut etiam acuta bilis non potu, ſed è contra-
rio potius abſtinentia & vacuatione extingui-
tur. Sed hoc ipſum, inquies, quomodo facere
potero? Si perſpexeris nunquã rerũ copia hu-
ius te ardorem ſitis extincturũ, ſed ſolo diuitia-
rũ deſpectu ab hoc te tabifico morbo eripere
poſſe. Noli ergo multa cõquirere, ne incõpre-
henſibilia ſequaris & incurabili peſte labores,
ac omnibus miſerior intolerabili hoc dolore &
ſis, & videaris. Reſpõdeas .n. mihi oro, quém-
nam putas magno dolore cruciari? vtrum eum
qui edẽdi atq; bibẽdi cupiditate vexatur, cum
nõ poſſit deſiderio ſatisfacere ſuo: an eum qui
C nec tali quidẽ cupiditate vexatur? Non dubito
quin eum reſpõdebis, qui cum vehemẽter cu-
piat, animũ tamen ſuũ explere nõ poteſt. Tan-
ti certè doloris plenum eſt, nõ poſſe voluptate
frui, cùm nimiũ deſideres, nec bibere poſſe, cũ
ingenti ſiti exagiteris: vt cùm præ oculis nobis
ponere gehennam Chriſtus voluerit, hoc mo- *Lucæ 16. f.*
do deſcripſit, & diuitẽ ſic tabeſieri & cruciari
dixit, vt cùm ſtillã aquę deſideraret, nec habere
poſſet, atrociter vexaret. Quas ob res q pecu-
nias deſpicit, is cupiditati terminũ conſtituit:
qui vero ditari deſiderat, & plurima in dies cõ-
D quirit, maiore ſiti cõpulſus, nunquã ad finem
deueniet: ſed ſi mille adipiſceretur talẽta, mil-
le alia cõtinuò quærit: quæ ſi poſſidebit, dupli-
care vniuerſam ſubſtantiã multò magis exarde-
ſcit: ac ita ꝓgrediens, mõtes, terrã, maria, cun-
cta ſibi aurum fieri precatur, eo furoris genere
inſaniens, ꝙ nunquã hac ratione deprimi po-
teſt. Verùm vt tibi perſuadeas, ablatione non
acceſſione id nos malũ poſſe cõpeſcere, cõſide-
ra ſi tibi vnquã in mentem veniret, vt per aera
ceu volucres ferri optares, quomodo hanc ab-
E ſurdam cupiditatem reprimere poſſes. Vtrum
fingẽdo pennas, aliaq; ad volandũ inſtrumẽta
faciendo: an ſuadẽdo tibiipſi veſana impoſſi-
bilium cupiditate detineri: non ambiges, bene
ſcio, quoniã ſi animũ induxeris nõ debere nos
impoſſibilia proſequi, tranquillo penitus ani-
mo eris. Sed hoc, inquies, penitus impoſſi-
bile. Sane nõ minus impoſſibilia petit, qui ha-
bendi cupiditatis terminum inuenire conatur.
Faci-

Digitized by Google

Quando enim vendi eum iuſſit, nulla ira fuit in verbis ideo nec vendidit: ſed humanitatis maxima fuit occaſio: nũn autem hæc ſententia non parua cum moleſtia ad compunctionem atque ſupplicium terminatur. Quid autem hęc parabola ſibi voluit? *Sic*, ait. *faciet vobis pater meus ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de corde veſtro peccata ipſorum.* Non dixit, pater veſter, ſed pater meus. Non enim digni ſunt iſti quorum pater Deus vocetur, cùm ita nequaquam ſint, vt homines odio perſequantur. Duo enim hinc eum quærere diligenter animaduerte: vt & noſipſos peccãtes culpemus, & aliorum peccata dimittamus, ita hoc poſtremum propter alterum facilius reddit. Nam qui ſua cogitat peccata, ad dandam conſeruo veniam, non ore ſolum, ſed corde facilior eſt. Non impellamus ergo aduerſus pectora noſtra mucronem: nunquam enim tantum tibi doloris afferre alius poterit, quantum ipſe tibi, ſi recordatus iræ vindictam quæras, & aduerſus teipſum ſententiam iudicis attrahas. Nam ſi vigiles, atque philoſopheris, in illius caput totum malum retorquetur, ac ipſe mala patietur, non tu: ſin verò moleſtè ac grauiter feras, tunc non ab illo, ſed à teipſo detrimento afficieris. Noli ergo dicere, obtrectauit & calumniatus eſt mihi, & mille intulit incommoda. Quantò enim plura dices, tãto re ipſa benefactorem ipſum oſtendes, qui cauſam tibi præbuit, vt tuorum poſſis peccatorum ſordes detergere. Ita quò maiores ille iniurias in te iaculatus eſt, eò maioris indulgentiæ tibi cauſa conſtitutus eſt. Nam ſi voluerimus, nemo nobis vnquam nocere poterit, ſed cum inimici ſint, præcipua tamen nobis conferunt lucra. Cur de hominibus tantum loquor, cum diabolus quoque ipſe, quo nihil pernicioſius, non paruas nobis approbationis cauſas afferat: quam rem Iob ille manifeſtam omnibus fecit. Si ergo diabolus occaſionem coronæ præbuit: cur homines inimicos formidas? Perſpice igitur quot quantáque lucreris, ſi æquo animo oppreſſiones inimicorum tuleris. Primò, quòd maximum eſt, peccatorum remiſſionem. Deinde patientiam, atque perſeuerantiam laudabilem. Tertiò manſuetudinẽ & humanitatem: nam qui neſcit aduerſus inimicos iraſci, multò magis amicis erit commodior. Quartò, quia procul ab ira tranquillo ſemper animo viues, cui rei quid vnquã conferri poterit? Qui enim ira non capitur, is iucunditatem animi conſecutus eſt. Nec vitam vanis laboribus ac doloribus vnquam conſumet. Nã qui neſcit odiſſe, nec triſtari cognouit, ſed cõtinuè gaudens, bonis ſuis perfruitur. Quare non medioeri ſupplicio nos afficimus, ſi alios odio perſequamur: quemadmodum etiã è diuerſo nobis profumus, ipſi ſyncerè alios diligentes. Ad hæc omnia ipſis quoque inimicis ac æmulis, etiam ſi dæmones eſſent, venerabilis eris: imò vero ſi animum, vt diximus, tuum ira paraueris, nemo te inimicitiis perſequetur: primum autem omnium atque præſtantiſſimum, Dei miſericordiam nanciſceris: & quemadmodum peccatorum veniam, ſic virtutum maiora præmia conſequeris.

Iob 1. & 2.

Diligenter

Ὅτι μὲν γὰρ ἐκέλευσε πραθῆναι, οὐκ ἦν ὀργῆς
τὰ ῥήματα, οὐκ οὖν οὐδὲ ἐπώλησεν, ἀλλ' ἀφορμὴ φι-
λανθρωπίας μεγίστη· νυνὶ δὲ ἀγανακτήσεως πολλῆς
ἡ ψῆφος, καὶ τιμωρίας καὶ κολάσεως. Τί οὖν ἡ πα-
ραβολὴ βούλεται; οὕτως ποιήσει καὶ ὑμῖν φησὶν ὁ
πατήρ μου, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτοῦ. οὐ
λέγει, ὁ πατὴρ ὑμῶν· ἀλλ', ὁ πατήρ μου. οὐ γὰρ ἄ-
ξια τοῦ τοιούτου πατέρα καλεῖσθαι τὸν θεὸν, τοῦ οὕτω
A πονηροῦ καὶ μισανθρώπου. δύο τοίνυν ἐνταῦθα
ζητεῖ, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων καταγινώσκειν ἡμᾶς,
καὶ ἑτέροις ἀφιέναι. καὶ ἐκεῖνο διὰ τοῦτο, ἵνα εὐκο-
λώτερον τοῦτο γίνηται. ὁ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ἐννοῶν, συγ-
γνωμονικώτερος ἔσται τῷ συνδούλῳ. καὶ οὐχ ἁπλῶς
ἀφιέναι ἀπὸ στόματος, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας. μὴ δὴ
καθ' ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὠθῶμεν μνησικακοῦντες.
Τί γὰρ [σε] καὶ τοιοῦτον ἐλύπησεν ὁ λελυπηκὼς,
οἷον σὺ σαυτὸν ἐργάζῃ τῆς ὀργῆς μεμνημένος, καὶ
ἐπισπώμενος κατὰ σαυτοῦ τὴν καταδικάζουσάν σε
B παρὰ τοῦ θεοῦ ψῆφον; ἂν μὲν γὰρ νήφῃς καὶ φι-
λοσοφῇς, εἰς τὴν ἐκείνου κεφαλὴν περιστήσεται τὸ
δεινὸν, κἀκεῖνος ἔσται ὁ πάσχων κακῶς· ἂν δὲ
μένῃς ἀγανακτῶν καὶ δυσχεραίνων, τότε αὐτὸς
ὑποστήσῃ τὴν βλάβην, οὐ παρ' ἐκείνου ἀλλὰ πα-
ρὰ ἑαυτοῦ. μὴ τοίνυν λέγε ὅτι ὕβρισε καὶ διέβαλε
καὶ μυρία εἰργάσατο κακά. ὅσα γὰρ ἂν εἴπῃς, το-
σούτῳ μᾶλλον δεικνύεις αὐτὸν εὐεργέτην. ἔδωκε
γὰρ ἀφορμὴν ἀποδύσασθαι τὰ ἁμαρτήματα. ὥστε
ἂν μεῖζον ἠδικηκὼς ᾖ, τοσούτῳ μειζόνων ἁμαρτη-
C μάτων ἀφέσεως αἴτιός σοι καθίσταται. ἂν γὰρ ἐθέ-
λωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἀδικῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ
καὶ οἱ ἐχθροὶ τὰ μέγιστα ὠφελοῦσιν ἡμᾶς. καὶ τί
λέγω τοὺς ἀνθρώπους; τοῦ γὰρ διαβόλου τί γένοιτ' ἂν
πονηρότερον; ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκεῖθεν πολλὴν ἀφορ-
μὴν εὐδοκιμήσεως ἔχομεν· καὶ δείκνυσιν ὁ Ἰώβ.
εἰ δὲ ὁ διάβολος ἀφορμὴ γέγονε στεφάνων, τί
δέδοικας ἄνθρωπον ἐχθρόν; Ὅρα γοῦν ὅσα κερ-
δαίνεις [πρᾴως] τὰς τῶν ἐχθρῶν φέρων ἐπη-
ρείας. πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον, ἁμαρτημάτων ἀπαλ-
D λαγήν· δεύτερον, καρτερίαν καὶ ὑπομονήν· τρί-
τον, ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν. ὁ γὰρ τοῖς
λυποῦσιν οὐκ εἰδὼς ὀργίζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον
τοῖς φιλοῦσιν αὐτὸν ἐπιτήδειος ἔσται. τέταρτον,
τὸ καθαρεύειν ὀργῆς διηνεκῶς· ᾧ οὐδὲν γένοιτ' ἂν ἴσον.
ὁ γὰρ ὀργῆς καθαρεύων, εὔδηλον ὅτι καὶ τῆς ἐν-
τεῦθεν ἀθυμίας ἀπήλλακται, καὶ οὐκ ἀναλώσει
τὸν βίον εἰς ματαιοπονίας καὶ ὀδύνας. ὁ γὰρ οὐκ
εἰδὼς ἀπεχθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι οἶδεν, ἀλλὰ
τρυφῆς ἀπολαύσεται καὶ μυρίων ἀγαθῶν. ὥστε
E ἑαυτοὺς τιμωρούμεθα μισοῦντες ἑτέρους· ὥσπερ
οὖν καὶ ἑαυτοὺς εὐεργετοῦμεν ἀγαπῶντες. πρὸς
τούτοις ἅπασιν αἰδέσιμος ἔσῃ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχ-
θροῖς, κἂν δαίμονες ὦσι· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ ἕξεις
λοιπὸν ἐχθρὸν διακείμενος οὕτως. τὸ δὲ πάντων
μεῖζον καὶ πρῶτον, τὴν τοῦ θεοῦ κερδανεῖς φιλαν-
θρωπίαν. κἂν ἡμαρτηκὼς ᾖς, τεύξῃ συγγνώμης
κἂν κατωρθωκὼς, πλείονα προσλήψῃ παῤῥησίαν.

ἀνύσωμεν

σπουδάσωμεν τοίνυν τὸ μηδένα μισεῖν, ἵνα καὶ ἡμᾶς ὁ θεὸς φιλήσῃ· ἵνα κἂν μυρίων ὦμεν ταλάντων ὑπεύθυνοι, σπλαγχνισθῇ καὶ ἐλεήσῃ. ἀλλ' ἠδίκησεν παρ' αὐτοῦ; οὐκοῦν ἐλέησον αὐτὸν, μὴ μισήσῃς. δάκρυσον καὶ θρήνησον, μὴ ἀποστραφῇς. οὐ γὰρ σὺ εἶ ὁ προσκεκρουκὼς τῷ θεῷ, ἀλλ' ἐκεῖνος. σὺ δὲ καὶ εὐδοκίμησας ἐὰν ἐνέγκῃς. ἐννόησον ὅτι σταυροῦσθαι μέλλων ὁ χριστὸς, ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὲν ἔχαιρεν, ὑπὲρ δὲ τῶν σταυρούντων ἐδάκρυεν· οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρή· καὶ ὅσῳ ἂν ἀδικώμεθα, τοσούτῳ A μᾶλλον δεῖ θρηνεῖν τοὺς ἀδικοῦντας. ἡμῖν μὲν γὰρ πολλὰ ἐντεῦθεν τὰ ἀγαθὰ· ἐκείνοις δὲ τὰ ἐναντία. ἀλλ' ἐπὶ πάντων ὕβρισε καὶ ἐτύπτησεν; οὐκοῦν ἐπὶ πάντων ἑαυτὸν ᾔσχυνε καὶ ἠτίμωσε καὶ μυρίων κατηγόρων ἤνοιξε στόματα, καὶ πλείονάς σοι τοὺς στεφάνους ὕφηνε, καὶ πολλούς σοι τῆς μακροθυμίας συνήγαγε κήρυκας. ἀλλὰ πρὸς ἑτέρους διέβαλε; καὶ τί τοῦτο, τοῦ θεοῦ ὄντος τοῦ μέλλοντος ἀπαιτεῖν καὶ εὐθύνας; ἀλλ' οὐκ ἐκείνων τῶν ἀκουόντων; ἑαυτῷ γὰρ προσέθηκε κολάσεως ὑπόθεσιν, B ἵνα μὴ μόνον ὑπὲρ τῶν οἰκείων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν περὶ σοῦ διελέχθη ὑπόσχῃ λόγον. καὶ σὲ μὲν πρὸς ἀνθρώπους διέβαλεν, αὐτὸς δὲ πρὸς θεὸν διεβλήθη. εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖ σοι ταῦτα, ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ δεσπότης σου διεβλήθη, καὶ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ πρὸς τοὺς μάλιστα φιλουμένους· καὶ ὁ τούτου μονογενὴς πάλιν „ [τὰ αὐτά.] διὸ καὶ ἔλεγεν· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βε„ελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς οἰκια„κοὺς αὐτοῦ. C καὶ οὐ διέβαλεν αὐτὸν μόνον ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἐπιστεύθη· καὶ διέβαλεν, οὐ τὰ τυχόντα, ἀλλὰ τὰ μέγιστα ὀνείδη καὶ ἐγκλήματα. καὶ γὰρ καὶ δαιμονῶντα αὐτὸν ἔφησε, καὶ πλάνον εἶναι καὶ ἀντίθεον. ἀλλὰ καὶ εὐεργετήσας ἔπαθες κακῶς; καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ὑπὲρ μὲν τοῦ ποιήσαντος θρήνει καὶ ἄλγει, ὑπὲρ δὲ σαυτοῦ χαῖρε, ὅτι τῷ θεῷ γέγονας ὅμοιος, τῷ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντι ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς. D εἰ δὲ καὶ ὑπερβαίνει σε τὸ τὸν θεὸν μιμεῖσθαι, καίτοιγε τῷ νήφοντι οὐδὲ τοῦτο δύσκολον, ἀλλ' ὅμως εἰ μεῖζον εἶναί σου τοῦτο δοκεῖ, φέρε σε πρὸς τοὺς συνδούλους ἀγάγωμεν· πρὸς τὸν Ἰωσὴφ, τὸν μυρία παθόντα, καὶ εὐεργετήσαντα τοὺς ἀδελφούς· πρὸς τὸν Μωυσέα, τὸν μετὰ μυρίας ἐπιβουλὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθέντα· πρὸς τὸν [μακάριον] Παῦλον, τὸν οὐδὲ ἀριθμῆσαι ἔχοντα ἅπερ ἔπαθε παρ' αὐτῶν, καὶ ἀξιοῦντα ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν· πρὸς τὸν Στέφανον, τὸν λιθαζόμενον καὶ παρακαλοῦντα λυθῆναι αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν. E καὶ ταῦτα πάντα ἐννοήσας, ἔκβαλε πᾶσαν ὀργὴν, ἵνα καὶ ἡμῖν ὁ θεὸς ἀφῇ πάντα τὰ ἁμαρτήματα, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΟΜΙΛ.

Diligenter igitur ſtudeamus, ne quemquam odio habeamus, ſi volumus vt nos quoq; à Deo diligamur: vtque quamuis decem millium talentorum rationes eſſent referendæ, miſericordia motus, cuncta nobis remittat. Sed iniuria me non laceſſitus vexauit, inquies. Miſerere igitur eius, non auertaris ab eo, ſed lachrymis & fletu ipſi auxiliator: non enim tu, ſed ille Deum offendit. Tu autem ſi pertuleris, valde Deo te approbaſti. Præterea tecum crebrò verte, A quia Chriſtus ad crucem iturus ipſe quidem gaudebat de crucifigentibus autem lachrymabat. Quem ita imitari debemus, vt quò magis perſeuerant perſecutores noſtri, eo largiores lachrymas pro ipſis effundamus: innumera enim nobis hinc bona, illis autem non pauca incommoda comparantur. Sed coram, inquies, omnibus, & verbis & verberibus me duriter vexauit? Coram igitur omnibus, dedecore atque infamia ſe notauit, & multorum aduerſus ſeipſum aperuit ora, tibique maiores ſubtexuit coronas, & multos præcones patientiæ ac ma- B gnanimitatis tuæ conſtituit. Sed clam, inquies, apud alios mihi detraxit. Et quid hoc eſt? huius enim rei rationem Deus, non illi qui detrahentem audierunt, petiturus eſt. Accedit, quòd pœnas ſibi multiplicauit, non de delictis ſuis ſolùm, verumetiam de his quæ de te oblocutus eſt, rationem redditurus: præterea apud homines tibi detraxit, & apud Deum ſibi detractum eſt. Quòd ſi hæc tibi ſatis non ſunt, cogita quia Deo apud homines, quos maximè diligebat, diabolus detraxit, & vnigenito filio simili- C ter. Propterea dicebat. *Si patrem familiâs Beelzebub vocarunt: quanto magis domeſticos eius?* (Supr. 10. c) Nec obtrectauit ſolùm iniquiſſimus ille dæmon, verumetiã fides ſibi adhibita eſt, nec minima ſed maxima ei crimina intulit, dæmoniacum, ſeductorem, & aduerſarium Deo appellans. Sed magnis oppreſſus ſum ærumnis ab eo, ais, qui beneficio meo conſpicuus eſt. Ideò maximè tibi dolendum ac flendum eſt eius cauſa qui iſtud commiſerit, tua verò cauſa gaudendũ eſt, quia Deo qui tam ad probos, quàm im- D probos Solẽ oriri facit, ſimilis factus es. (Supra 5. g.) Quod ſi arduum, ac vltra vires tuas imitatio Dei tibi videtur, quanuis ſtudioſo difficile non ſit, tamen quoniam te tuo iudicio excedit, age ad ſeruorum eius venias imitationem. Imitare Ioſeph, qui ad ſeruitutem vſque fratrum iniuria traditus, beneficio ſuo ſponte ipſos ſubleuauit. Imitare Moſem, qui vel poſt mille iniurias (Gen. 42. c.) pro populo deprecabatur. (Exod. 32. b. g.) Imitare beatũ Paulum, qui quamuis mille à Iudæis afflictionibus (Rom. 9. a.) quotidie premeretur, anathema tamen eſſe pro E ſalute ipſorum volebat. Imitare Stephanum, (Actor. 7 g.) qui dum peteretur lapidibus, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc omnia cogitantes, omne iræ incendium extinguamus, vt & noſtra Deus delicta penitus remittat, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

HOMI-

Digitized by Google

HOMILIA LXIII.
EX CAP. XIX.

Et factum eſt, cùm Ieſus conſummaſſet iſtos ſermones, migrauit à Galilea, & venit in fines Iudææ trans Iordanem.

Aſſiduè à Iudæa propter Phariſæorum inuidiam Chriſtus excedebat, nunc quoniam paſſionis tẽpus appropinquabat, in ea immoratur: nec tamen A ad Hieruſalem interim aſcendit, ſed in finibus Iudææ conuerſatur, *Et ſecuta ſunt eum*, inquit, *turbæ multæ & curauit eos*. Nec continuè verbis atque doctrina, nec ſignorum miraculis, ſed modo hoc, modo illud facit, ac variis modis adhærentibus & ſequentibus prodeſt, ita ſignorum magnitudine ac multitudine, fide dignior doctrina videbatur, à prædicatione vero atque doctrina, miraculorum vtilitas vberior reſultabat. Sic vtrinque ad cognitionem Dei adducebantur. Tu autem illud perpende, quo modo integras plebes vnico verbo euangeliſtæ tranſ- B currunt, nomina ſingulorum qui curabantur prætermittentes. Non enim dixerunt illum atque illum, ſed multos curatos fuiſſe, vt fugiendam eſſe iactantiam ſignificarent. Chriſtus autem ægrotos curabat: vt & illis, & multis aliis per ipſos prodeſſet. Curatio namque illorum multis cauſam præbuit vt eum cognoſcerent, non tamen etiam Phariſæis: imò econtrà idcirco ad atrocitatem ferarum educti, ad tentandum accedebant. Nam quoniam quæ fiebant, carpere nequibãt, problema quoddam ei pro- C ponunt. Dicebant enim tentantes: *Si licet homini quacunque ex cauſa dimittere vxorem ſuam?* O ſingularẽ arrogantiam, putarunt ſe poſſe quæſtionibus os illius obſtruere. Atqui rerum experientia, quanta hoc in genere ſua virtus eſſet oſtenderat, vt quando de ſabbato multa diſſeruerunt, quando quaſi blaſphemantem redarguebant, quando dæmonium habere aſſerebãt, quando tranſeuntes per ſata diſcipulos reprehendebant, quando de illotis manibus diſputabant: in his enim omnibus oribus eorum cõſutis, & impudenti lingua repreſſa, confuſi ab- D iere, non tamen omnino deſiſtunt. Peruicax ſanè malum atque impudens inuidia eſt, & millies retruſa aggredi non veretur. Tu autem quãta malicia interrogent, diligẽter attende. Non enim dixerunt, iuſſiſti iam non eſſe repudiandam vxorem. Nã quamuis eſſet hac de re prius locutus, nullam tamen horum verborum illi mẽtionem faciunt, verùm putantes maioribus hinc eum inſidiis poſſe capere, & ſtudentes in repugnantiam eum deducere, non dicunt: cur ſic & ſic legem ſanxiſti? ſed quaſi nihil hac de re E dictum eſſet, quærunt an liceat, oblitum eum iam exiſtimãtes: paratique, ſi licere dixiſſet, ſua ſibi opponere: ſin vero propria confirmaſſet, legi Moſaicæ repugnantem oſtendere. Quid igitur Chriſtus? Non ſtatim dixit, *Cur me tentatis hypocritæ?* Quod tamen poſtea dicit. Hic autem id nõ ait. Quare ſic? vt cũ õnipotẽtia ſua humilitatẽ quoq; mõſtraret. Ideo nec ſemper hæc ſilẽtio tradit, ne ignotã ipſi malitiã ſuã putarent:

Sup 12.a.

Suprà 9.a.
Luc 7.c.
Sup 12 a.
Sup.15.a.

Suprà 5.

ΟΜΙΛΙΑ ξβ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Συνεχῶς τὴν Ἰουδαίαν ἀφεὶς διὰ τὴν βασκανίαν τὴν ἐκείνων, νῦν ἐπιχωριάζει λοιπὸν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγὺς ἔμελλεν εἶναι. Οὐ μὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τέως ἄνεισιν, ἀλλ' εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας. Καὶ ἐλθόντι ἠκολούθησαν [αὐτῷ] ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Οὔτε τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ διηνεκῶς ἐνδιατρίβει, οὔτε τῇ τῶν σημείων θαυματουργίᾳ· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖ, ποικίλλων τὴν σωτηρίαν τῶν προσεδρευόντων καὶ ἐπιμενόντων, ὥστε ἀπὸ μὲν τῶν σημείων ἀξιόπιστος ἐν οἷς ἔλεγε φανῆναι διδάσκαλος, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν λόγων διδασκαλίας ἐπιτεῖναι τὸ ἀπὸ τῶν σημείων κέρδος. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ πρὸς θεογνωσίαν αὐτοὺς χειραγωγῆσαι. Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει, πῶς ὁλοκλήρους δήμους παρατρέχουσιν ἐν ἑνὶ ῥήματι οἱ μαθηταὶ, οὐ καθ' [ὄνομα] ἕκαστον ἀπαγγέλλοντες τῶν θεραπευομένων. Οὐ γὰρ εἶπον, [ὅτι] ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· ἀλλ' ὅτι πολλοὶ, τὸ ἀκόμπαστον παιδεύοντες. Ἐθεράπευσε δὲ ὁ Χριστὸς, ἐκείνους τε εὐεργετῶν, καὶ δι' ἐκείνων πολλοὺς ἑτέρους. Ἡ γὰρ τῆς τούτων ἀσθενείας διόρθωσις, ἑτέροις ὑπόθεσις θεογνωσίας ἐγίνετο. Ἀλλ' οὐχὶ τοῖς Φαρισαίοις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἐκθηριοῦνται καὶ προσέρχονται αὐτῷ πειράζοντες. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν γινομένων ἐπιλαβέσθαι οὐκ εἶχον, προβλήματα αὐτῷ προβάλλουσι. Προσελθόντες γὰρ αὐτῷ καὶ πειράζοντες ἔλεγον· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; Ὢ τῆς ἀπονοίας. Ὤοντο ἐπιστομίζειν αὐτὸν διὰ τῶν ζητημάτων, καίτοι γε ἤδη λαβόντες αὐτοῦ τεκμήριον τῆς δυνάμεως ταύτης. Ὅτε γοῦν περὶ τοῦ σαββάτου πολλὰ διελέχθησαν, ὅτε εἶπον, ὅτι βλασφημεῖ, ὅτε εἶπον, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, ὅτε τοῖς μαθηταῖς ἐπετίμησαν διὰ τῶν σπορίμων βαδίζουσιν, ὅτε ἐπὶ ἀνίπτων διελέχθησαν χειρῶν, πανταχοῦ ἀποῤῥάψας αὐτῶν τὰ στόματα, καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἐμφράξας γλῶτταν οὕτω παρέπεμψεν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται. Τοιοῦτον γὰρ πονηρία, καὶ τοιοῦτον ἡ βασκανία, ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. Κἂν γὰρ μυριάκις ἐπιστομισθῇ, μυριάκις ἐφίσταται πάλιν. Σὺ δέ μοι σκόπει καὶ τὴν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεως κακουργίαν. Οὐδὲ γὰρ εἶπον αὐτῷ, ἐκέλευσας μὴ ἀφιέναι γυναῖκα· καὶ γὰρ [ἤδη] ἦν περὶ τοῦ νόμου τούτου διαλεχθείς· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐμνημόνευσαν ἐκείνων τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ὡρμήθησαν μὲν ἐκεῖθεν, οἰόμενοι δὲ μείζονα ποιεῖν τὴν ἐνέδραν, καὶ βουλόμενοι εἰς ἀντινομίας ἀνάγκην αὐτὸν ἐμβαλεῖν, οὐ λέγουσι, διατί ἐνομοθέτησας τὸ καὶ τό; ἀλλ' ὡς οὐδενὸς εἰρημένου ἐρωτῶσιν εἰ ἔξεστι, προσδοκῶντες ὅτι ἐπιλέλησται εἰρηκώς· καὶ ὄντες ἕτοιμοι, εἰ μὲν εἴποι ὅτι ἔξεστιν ἀφεῖναι, ἀντιθεῖναι αὐτῷ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ εἰπεῖν· πῶς οὖν εἴρηκας τὰ ἐναντία; εἰ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν εἴποι ἅπερ καὶ ἔμπροσθεν, ἀντιθεῖναι τὰ Μωσέως. Τί οὖν αὐτός; Οὐκ εἶπε, τί με πειράζετε ὑποκριταί; καί τοι γε μετὰ ταῦτα λέγει. Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐ φησὶ τοῦτο. Τί δήποτε; ἵνα μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα ἐπιδείξηται. Οὔτε γὰρ ἀεὶ σιγᾷ, ἵνα μὴ νομίζωσι λανθάνειν·

οὔτε

ὅτι τὰ ἄλλα ἐλέγχει, ἵνα παιδεύσῃ ἡμᾶς ἡμέρως πάντα φέρειν. πῶς οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεται; οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα [αὐτοῦ,] καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὅρα σοφίαν διδασκάλου. ἐρωτηθεὶς γὰρ εἰ ἔξεστιν, οὐκ εὐθέως εἶπεν, οὐκ ἔξεστιν· ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ ταραχθῶσιν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀπο- A φάσεως διὰ τῆς κατασκευῆς κατέστησε τοῦτο δῆλον, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐστι τὸ πρόσταγμα, καὶ ὅτι οὐκ ἐναντιούμενος Μωσεῖ ταῦτα ἐπέταξε. σκόπει δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας διϊσχυριζόμενον [μόνον,] ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ. οὐ γὰρ εἶπεν, ἐποίησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεσθαι. εἰ δὲ ἐβούλετο τὴν μὲν ἀφιέναι, ἑτέραν δὲ ἐπεισάγειν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας πολλὰς ἂν ἔπλασε γυναῖκας. νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς δημιουργίας, B καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν, ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συνοικεῖν διαπαντὸς, καὶ μηδέποτε διαρρήγνυσθαι. καὶ ὅρα πῶς φησιν· ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν [αὐτούς·] τουτέστι, ἐκ μιᾶς ῥίζης ἐγένοντο, καὶ εἰς ἓν σῶμα συνῆλθον. ἔσονται γὰρ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα φοβερὸν ποιῶν τὸ τῆς κατηγορεῖν τὴν νομοθεσίαν, καὶ πηγνὺς τὸν νόμον, οὐκ εἶπε, μὴ διασπᾶτε τοίνυν μηδὲ χωρίζετε· ἀλλὰ τί; ὃ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. εἰ δὲ Μωϋσέα προβάλλῃ, ἐγώ σοι λέγω τὸν C Μωϋσέως δεσπότην, καὶ μετὰ τούτου καὶ τῷ χρόνῳ ἰσχυρίζομαι. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ πρεσβύτερος οὗτος ὁ νόμος, εἰ καὶ δοκεῖ παρ' ἐμοῦ νῦν εἰσάγεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς κείμενος τῆς σπουδῆς. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀφιέναι ἐκέλευσε καὶ πατέρα. καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ καὶ κολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν μείζονα συνάφειαν ἐπεζήτησεν. D ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα ἐπειδὴ τὸν παλαιὸν ἀνέγνω νόμον τὸν καὶ διὰ πραγμάτων καὶ διὰ ῥημάτων εἰσενεχθέντα, καὶ ἀξιόπιστον τοῦ δεδωκότος ἀπέφηνε, μετ' ἐξουσίας λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει καὶ νομοθετεῖ λέγων· ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὥσπερ οὖν σάρκα τέμνειν ἐναγὲς, οὕτω καὶ γυναῖκα διαστῆσαι παράνομον. καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπήγαγε λέγων· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, δεικνὺς ὅτι καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ νό- E μον τὸ γινόμενον· παρὰ φύσιν μὲν, ὅτι μία τέμνεται σάρξ· παρὰ νόμον δὲ, ὅτι τοῦ θεοῦ συνάψαντος καὶ κελεύσαντος μὴ διαχωρίζεσθαι, αὐτοὶ ἀνεπιθέσθε τοῦτο δρᾷν. τί οὖν μετὰ ταῦτα ἐχρῆν; οὐχὶ ἡσυχάσαι καὶ ἐπαινέσαι τὸ εἰρημένον; οὐχὶ θαυμάσαι τὴν σοφίαν; οὐκ ἐκπλαγῆναι τὴν συμφωνίαν, τὴν πρὸς τὸν πατέρα; ἀλλ' οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν·

ἀλλ' ὡς

nec ſemper carpit, vt cuncta manſuete ferre diſcamus. Quónam igitur pacto reſpōdet? *Non legiſtis, quia qui fecit à principio, maſculũ & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc homo relinquet patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed caro vna. Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vide magiſtri ſapientiam, qui cùm interrogatus eſſet ſi liceret: ne conturbarentur, antequam ſententiam proferret, confirmationem à ſcriptura po- A ſuit, oſtendens Dei & patris id eſſe mandatum. Et quod ea quæ ab ipſo ſunt dicta de non repudianda vxore, non modò non repugnant, verumetiam valde cum Moſe conueniunt. Conſiderandum autem eſt, quòd non ſolum ab opificio, verum etiam ab ipſo præcepto ſententiam ſuam corroborat. Non enim dixit, quia virum & mulierem vnam ſolummodo fecit, verumetiam quia iuſſit vt vnus vni coniungatur. Nam ſi voluiſſet alteram etiam conduci vxorem, vni viro creato multas conformaſſet mulieres: nunc B vero & creationis & ſanctionis modo, vnam vni perpetuò coniũgi, & nunquã reſcindi oportere perdocuit: audi autem quo modo dicit: *Qui fecit à principio, maſculum & fœminam fecit eos.* Hoc eſt, Ex vna radice germinarunt, & in vnum corpus conuenerunt. *Erunt enim duo in carne vna.* Deinde terrorem his intulit, qui hanc ſanctionem legis carpere auderent. Nam vt fixa ſtabiliorq; lex permaneret, non dixit, nolite igitur vos diuortio ſeparare: ſed, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Quòd ſi authoritate Moſi tutaris, ego tibi non Moſem, ſed Deum produco, vt C vetuſtate præterea temporũ ſuperior ſim. *Deus enim à principio maſculum & fœminam fecit eos.* Hęc ergo lex & ſi modo à me promulgari videatur, diligentiſſimè tamen à principio temporũ ſancita eſt. Hac etiam non ſimpliciter mulierẽ viro collocari videtis, ſed patrem & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierem accedere virum ſimpliciter voluit, verumetiam προσκολληθῆναι, i. adhærere ſiue adglutinari, poteſtate dictionis oſtendens minimè illos eſſe ſeparandos. Nec illud ſibi ſolum ſufficit, ſed maiorem coniunctionem oſtendit, cum dicat: *Et erunt duo in carne* D *una.* Deinde priſca iam perfecta lege, quæ tàm verbis quàm rebus firma perſiſtit, & authoritate latoris nititur, magna iam cum poteſtate ipſe quoque & interpretatur, & legem ſanxit, dicens: Quare non ſunt duo, ſed caro vna. Quemadmodum igitur ſcelus eſt in duo diuidere vnam carnem, ſic & mulierem à viro ſuo diripere, iniquiſſimum eſt. Nec in hoc ſtetit, ſed Deum quoque attulit, dicens: *Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Ita oſtendit & præter naturam E & contra legem eſſe repudium: præter naturam quidem, quia vna caro inciditur: contra legem autem, quia cùm Deus coniunxerit, ac iuſſerit non ſeparare, ipſi contra præcepta Dei facere auſi eſtis. His auditis, nónne quieſcere, ac laudare dicta eius oportebat? nónne admirari tantam ſapientiam? nónne ſtupeſcere, cùm tantam conſonantiam cum patre viderent? ſed nihil horum faciunt,

ſed

Gene. 1. d

Geneſ. 2. d

Digitized by Google

ſed ceu pugnaces & contentioſi aiunt: *Quomodo*
Deut.24.a *igitur Moſes præcepit libellũ repudij dare, & dimittere*
ipſam? Quod quãuis non ab illis, ſed cõtra ab ipſo
ꝓferri poterat, nõ tamẽ inſultat, nec dicit, nihil
ad me hoc: ſed hoc quoq; ſoluit. Atq; ſi oppoſit⁹
veteri teſtamẽto fuiſſet, nõ decertaſſet certè pro
Moſe, neq; ea q̃ ſemel à principio facta fuerunt,
cõfirmaſſet, nec ſua priſcis conuenire ſtuduiſſet
Deut.5.b oſtẽdere. Cęterũ cum etiã multa Moſes alia iuſ-
Ibid.12.b.c ſerit, vel de cibis, vel de ſabbato, cuius rei gratia
nullibi præterq̃ in hoc loco autoritate illius ſei-
pſos tutantur? Quippe quia ſtudebãt ingentẽ vi-
rorũ multitudinẽ aduerſus eũ incitare: ita enim
indifferẽs hoc apud Iudæos erat, vt omnes vul-
gò factitarẽt: quaꝓpter cũ multa in mõte diſſe-
ruiſſet, huius tantũ mãdati nũc mentionẽ fece-
rũt. Ineſtimabilis tamẽ illa ſapiẽtia ꝓ Moſe quo-
q; ſatisfacit, dicens: *Ad duritiẽ cordis eorũ illã legem*
ita latam fuiſſe. Nã quoniã ab ipſo etiã illa emana-
uit, iure ab omni crimine illã defendit, ac totam
accuſationẽ in caput eorũ cõuertit: q̃ vbiq; ferè
Sup.12.a factitat. Nã & quãdo diſcipulos vellere ſpicas ac-
cuſabãt, eos in culpa eſſe oſtẽdit: & quãdo quaſi
p̃uaricatores, quia nõ lauabãt man⁹, criminabã-
Ibid.15.a tur, eos trãſgreſſores comprobauit. Et quãdo de
ſabbato diſputabat. Deinde quoniã acre nimiũ
Sup.12.a atque oneroſum erat quod dixerat, valdeq; ipſis
detrahebat, ad priſcam ſubitò legem orationem
reduxit, replicans quod ſuperius dixerat. *A prin-*
cipio autem non fuit ſic: id eſt, rebus ipſis contraria
his Deus ſe nobis à principio ſanxiſſe oſtendit.
Nam ne dicere poſſent, vnde clarum facies,
Moſem propter cordis noſtri duritiem ita ſcri-
pſiſſe? inde rurſus ora eorum obſtruit. Nam ſi
hæc lex principalis atque commoda eſſet, non
illa ſtatim à principio ſancita fuiſſet, nec crea-
tor Deus ſic aut creaſſet, aut dixiſſet: *Ego autem*
dico vobis, quia quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, ex-
cepta cauſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur.
Confuſis iam illis ſumma cum authoritate le-
gem ſanxit, quod etiam cum de cibis, cumq; de
Ibid.15.a ſabbato diſputaret, ſimiliter fecit. De cibis enim
differens, poſteaquam illos conuicit, tunc tur-
bas alloquebatur, dicens non ab eo quod intrat
hominem coinquinari. Et de ſabbato pariter il-
Ibid.12.b lis confuſis intulit, Licet ergo in ſabbato bene-
facere: hic quoque eodem modo. Verùm quẽ-
admodum ibi confuſis Phariſæis diſcipuli tur-
Ibid.13.c bati accedentes cum Petro dixerunt, *Expone no-*
bis parabolam hanc: ſic nunc quoque tumoltuan-
tes, dicebant: *Si ita eſt cauſa hominis, non expedit*
nubere. Ita quia melius nunc intellexerunt, tur-
bantur: tunc autem non intelligentes, ſiluerũt.
Nam ex interrogatis & reſponſis clarior modò
lex facta eſt. Non audentes autẽ apertius inter-
rogare, quod ex eo graue ac moleſtum ſequi vi-
debatur, id in medium producunt, dicẽtes: *Si ſic*
eſt cauſa hominis cum vxore, nõ expedit vxorẽ ducere.
Oneroſum ac durum valde ſibi videbatur, omni
nequitia plenã mulierem retinere, & tã atrocẽ
beluã in penetralibus domus ſæuientẽ fouere.

ἀλλ᾽ ὡς δῆθεν ἐπαγωνιζόμενοι, φασί· πῶς οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; καί τοι γε τοῦτο λοιπὸν, οὐκ αὐτοὺς ἔδει προβαλεῖν, ἀλλ᾽ αὐτὸν αὐτοῖς· ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἐπεμβαίνει, οὐδὲ λέγει αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι τοῦτο οὐκ ἐμὸν λοιπὸν ὑπεύθυνός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαλύεται. καί τοι εἰ ἀλλότριος ἦν τῆς παλαιᾶς, οὐκ ἂν ἠγωνίσατο ὑπὲρ μωϋσέως· οὐδ᾽ ἂν ἀπὸ τῶν ἅπαξ ἐξ ἀρχῆς γινομένων ἰσχυρίσατο· οὐκ ἂν ἐσπούδασε τὰ αὐτοῦ δεῖ-
A ξαι συμβαίνοντα τοῖς παλαιοῖς, καί τοι γε πολλὰ καὶ ἄλλα μωϋσῆς ἐκέλευσε, καὶ τὰ περὶ βρωμάτων, καὶ τὰ περὶ σαββάτων. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐδαμοῦ αὐτὸν προβάλλονται ὡς ἐνταῦθα; βουλόμενοι τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν ἐπιστρατεῦσαι αὐτῷ. καὶ γὰρ ἀδιάφορον ἰουδαίοις τοῦτο ἦν, καὶ πάντες τοῦτό [γε] ἔπραττον. διὰ δὴ τοῦτο τοσούτων ἐν τῷ ὄρει λεχθέντων ταύτης ἐμέμνηντο τῆς ἐντολῆς μόνης [νῦν.] ἀλλ᾽ ὅμως ἡ ἀπόρρητος σοφία καὶ ὑπὲρ τούτων ἀπολογεῖται, καί φησιν· ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν οὕτως
B ἐνομοθέτησε. καὶ οὐδὲ ἐκεῖνον ἀφίησιν ὑπὸ κατηγορίαν μένειν· ἐπειδὴ καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἦν αὐτῷ δεδωκώς· ἀλλ᾽ ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐκείνων περιτρέπει κεφαλήν. ὃ πανταχοῦ ποιεῖ. καὶ γὰρ ὅτε τοὺς μαθητὰς τίλλοντας στάχυας ᾐτιῶντο, δείκνυσιν αὐτοὺς [ὄντας ὑπευθύνους· καὶ ὅτε παράβασιν ἐγκαλοῦσι περὶ τοῦ μὴ νίπτεσθαι τὰς χεῖρας, δείκνυσιν αὐτοὺς] ὄντας [τοὺς] παραβάτας· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου δὲ, καὶ πανταχοῦ. καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. εἶτα ἐπειδὴ φορτικὸν ἦν τὸ εἰρημένον, καὶ πολλὴν ἔφερεν αὐ-
C τοῖς διαβολὴν, ταχέως πάλιν ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἀνάγει νόμον τὸν λόγον, λέγων ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν· ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐκ ἐγένετο οὕτως· τουτέστιν, ὅτι διὰ τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέτησεν ὁ θεὸς τὰ ἐναντία. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πόθεν δῆλον ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν σκληρότητα τοῦτο εἶπε μωϋσῆς; ἐκεῖθεν αὐτοὺς πάλιν ἐπιστομίζει. εἰ γὰρ οὗτος προηγούμενος ἦν ὁ νόμος καὶ συμφέρων, οὐκ ἂν ἐκεῖνος ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη· οὐκ ἂν οὕτω πλάττων ἔπλασεν ὁ θεός· οὐκ ἂν τοιαῦτα εἶπε. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
D αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐπεστόμισε, μετ᾽ αὐθεντίας νομοθετεῖ λοιπὸν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ὥσπερ ἐπὶ τῶν σαββάτων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βρωμάτων τρεψάμενος αὐτοὺς, τότε διελέχθη τοῖς ὄχλοις, ὅτι οὐ τὸ εἰσερχόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου ἐπιστομίσας αὐτοὺς φησίν· ὥστε ἔξεστιν ἐν σαββάτῳ καλῶς ποιεῖν· καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ [τοῦτο.] ἀλλ᾽ ὅπερ ἐκεῖ συνέβη, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τῶν ἰουδαίων ἐπιστομισθέντων οἱ μαθηταὶ ἐθορυβήθησαν,
E καὶ προσελθόντες αὐτῷ μετὰ τοῦ πέτρου ἔλεγον· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. οὕτω καὶ νῦν θορυβηθέντες ἔλεγον· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου, συμφέρει μὴ γαμῆσαι. καὶ γὰρ νῦν ἐνόησαν μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ λεχθέν. διὰ τοῦτο τότε μὲν ἐσίγησαν, νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ἀντίρρησις καὶ ἀπόκρισις γέγονε, καὶ ἐρώτησις καὶ πεῦσις, καὶ σαφέστερος ὁ νόμος ἐφάνη, ἐρωτῶσιν αὐτόν· καὶ φανερῶς μὲν ἀντειπεῖν οὐ τολμῶσι· τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ βαρὺ δοκοῦν εἶναι καὶ φορτικὸν, τοῦτο εἰς μέσον προάγουσι λέγοντες· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. καὶ γὰρ σφόδρα ἐπαχθὲς εἶναι ἐδόκει τὸ γυναῖκα πάσης κακίας γέμουσαν ἔχειν, καὶ ἀνέχεσθαι ἀνήμερον θηρίον διὰ παντὸς ἔνδον συγκεκλεισμένον.

Digitized by Google

ἵνα μάθῃς ὅτι σφόδρα τοῦτο αὐτοὺς ἐθορύβει, ὁ Μάρκος αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι κατ' ἰδίαν εἶπον αὐτῷ. τί δέ ἐστιν· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός; τουτέστιν, εἰ διὰ τοῦτο συνήφθη ἵνα ἓν ὦσιν, εἰ ἐκεῖνο αἰτίαν ἐπὶ τούτοις ἀναλήψεται ὁ ἀνὴρ, καὶ πανταχοῦ παρανομεῖ ἐκβάλλων, κουφότερον πρὸς ἐπιθυμίαν μάχεσθαι φύσεως καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ἢ πρὸς γυναῖκα πονηράν. τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν, ὅτι ναὶ κουφότερον, καὶ ποίει τοῦτο, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι νόμος τὸ πρᾶγμά ἐστιν. ἀλλ' ἐπήγαγεν, οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται, ἐπαίρων A τὸ πρᾶγμα, καὶ δεικνὺς μέγα ὄν, καὶ ταύτῃ ἐφελκόμενος καὶ προτρέπων. ἀλλ' ὅρα ἐνταῦθα ἐναντιολογίαν. αὐτὸς μὲν γὰρ μέγα φησὶν εἶναι· ἐκεῖνοι δὲ κουφότερον. καὶ γὰρ ἀμφότερα ἔδει γενέσθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ μέγα ὁμολογηθῆναι, ἵνα προθυμοτέρους ἐργάσηται, καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων παρ' αὐτοῖς κουφότερον δειχθῆναι, ἵνα καὶ ταύτῃ μᾶλλον τὴν παρθενίαν ἕλωνται καὶ τὴν ἐγκράτειαν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ περὶ παρθενίας εἰπεῖν ἐπαχθὲς ἐδόκει εἶναι, ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νόμου τούτου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἐκείνην ἐνέβαλεν. εἶτα τὸ δυνατὸν δεικνὺς, φησίν· εἰσὶν B εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. διὰ τούτων λανθανόντως ἐνάγων αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ πράγματος αἵρεσιν, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀρετῆς ταύτης κατασκευάζων, καὶ μονονουχὶ λέγων· ἐννόησον [ὅτι] εἰ ἐκ φύσεως τοιοῦτος εἶς, ἢ παρὰ τῶν τοιαῦτα ἐπηρεαζόντων τοῦτο ὑπέμεινας, τί ἂν ἐποίησας, τῆς ἀπολαύσεως μὲν ἐστερημένος, μισθὸν δὲ οὐκ ἔχων. οὐκοῦν εὐχαρίστει τῷ Θεῷ νῦν, ὅτι μετὰ μισθοῦ καὶ στεφά- C νων τοῦτο ὑπομένεις, ὃ χωρὶς στεφάνων ἐκεῖνοι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλῷ κουφότερον, τῇ τε ἐλπίδι διορθούμενος, καὶ τῷ συνειδότι τοῦ κατορθώματος, καὶ μηδὲ τὴν ἐπιθυμίαν οὕτω κυμαινομένην ἔχων. οὐ γὰρ οὕτως ἐκτομὴ μέλους, ὡς λογισμοῦ χαλινὸς τὰ τοιαῦτα οἶδε κατασέλλειν κύματα καὶ γαλήνην ποιεῖν· μᾶλλον δὲ λογισμὸς μόνος. διὰ τοῦτο τοίνυν ἐκείνους παρήγαγεν, ἵνα τούτους ἀλείψῃ· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο κατεσκεύαζε, τί βούλεται ὁ περὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων λόγος αὐτῷ; ὅταν δὲ λέγῃ, εὐνούχισαν ἑαυτοὺς, οὐ τὴν τῶν μελῶν λέγει τὴν D ἐκτομὴν· ἄπαγε· ἀλλὰ τὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν τὴν ἀναίρεσιν. ὡς ὅ γε τὸ μέλος ἐκτεμὼν, καὶ ἀρᾷ ἐστιν ὑπεύθυνος, καθὼς ὁ Παῦλος φησὶν· ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. καὶ μάλα εἰκότως. καὶ γὰρ τὰ τῶν ἀνδροφόνων ὁ τοιοῦτος τολμᾷ, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ διαβάλλουσι τὴν δημιουργίαν δίδωσιν ἀφορμὴν, καὶ τῶν Μανιχαίων ἀνοίγει τὰ στόματα, καὶ τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀκρωτηριαζομένοις τὰ αὐτὰ παρανομεῖ. τὸ γὰρ ἀποκόπτειν τὰ μέλη, δαιμονικῆς ἐνεργείας καὶ σατανικῆς ἐπιβουλῆς [ἐξ ἀρχῆς] γέγονεν ἔργον· ἵνα τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον E διαβάλλωσιν· ἵνα τὸ ζῶον τοῦ Θεοῦ λυμήνωνται· ἵνα μὴ τῇ προαιρέσει, ἀλλὰ τῇ τῶν μελῶν [ἀφαιρέσει καὶ τῇ] φύσει τὸ πᾶν λογισάμενοι, οὕτως ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν αὐτῶν οἱ πολλοὶ, ἅτε ἀνεύθυνοι ὄντες, καὶ διπλῇ τοῦτο βλάψωσι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ τῷ τὰ μέλη πηροῦν, καὶ τῷ τὴν τῆς προαιρέσεως τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν προθυμίαν κωλύειν.

Ταῦτα

Hac ratione illos turbatos fuiſſe Marcus aperit, dicens, arbitris remotis illos dixiſſe. Quid porrò illud ſibi vult? Si ſic eſt cauſa hominis cũ vxore: id eſt, ſi hac de cauſa coniuncti ſunt, vt vnũ ſint, nec ſi cauſam marit' habeat, poſſit eijcere: facilius .n. hac cupiditate erat ipſum abdicare, quam vxori improbę repugnare. Quid igitur Chriſtus? Non reſpondit, vtiq; facilius eſt, ne legis vim id putaſſent habere: ſed intulit, *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt.* Ita Mar. 10. b.
A rem extulit, præcipuamque oſtendit, & hac ratione attraxit atque hortatus eſt. Sed perpende repugnantiam magnam: ipſe arduum id eſſe confirmat, illi vero paruum ac facile vtrumque certè cōmode factum. Nam cùm ab ipſo magnum eſſe confirmetur inſtructiores paratioreſq; fiunt quæ hoc deſiderant. Cumque à verbis eorum facilius eſſe videatur, hac ratione ad eligendam continentiam atq; virginitatem proniores redduntur. Nam quibus ad perpetuam hortari virginitatem arduum atq; durum videtur, neceſſitate legis in cupiditatem
B virginitatis impellit. Poſſe autem nos perpetuam ſeruare continentiam oſtendit dicens: *Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt eunuchi ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnũ cælorum.* His omnibus occultè ad optandam eligendamq; virginitatem inducit: poſſibile namq; id eſſe hominib' hoc ferè modo confirmat. Cogita tecũ, ſi aut à natura eunuchus eſſes, aut iniuria hominum ſic effectus: quid faceres cùm & huiuſmodi voluptate careres, &
C nullã carendo mercedem conſequereris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilãteſq; coronas habebis, ſi ita viues quẽadmodum ſine aliquo illi præmio: immo vero multò facilius, tutius atq; iucundius, tum quia ſpe retributionis corroboraris, tum quia cõſcientia virtutis gaudes, & ad hæc non ita ingentib' cupiditatis fluctibus iactaris. Non .n. ſic amputatio membri quemadmodum rationis frænum, immo vero ſola ratio huiuſmodi fluctus cõprimit, & in tranquillitatis portũ animũ reducit: idcirco igitur illos recenſuit, vt hos ve-
D hementius exhortaretur: niſi enim huc tenderet, ad quid aliorum feciſſet eunuchorũ mentionem? Quando autem dicit, qui ſeipſos caſtrauerunt, non de abſciſione membrorũ dicit, ſed prauæ cogitationis interemptionẽ intelligit. Nam qui membrũ incidit, maledictioni ſubiectus eſt, vt Paulus ait: *Vtinam abſcindantur qui vos conturbant: neque iniuria.* Nam Gal. 5. b.
cùm homicidæ opus id eſſe videatur, & Dei creaturæ apertè detrahit, Manichæorum ora recludit, & eandem qui hoc agit, inquitatem
E cõmittit, q̃ qui apud gentes mutilãtur. Membrorum .n. inciſio, diabolicæ fraudis ac inuentionis opus à principio fuit, vt operi diuino detraheretur, vt rationale animal læderetur, vt non voluntati, ſed membrorũ naturæ vniuerſa re attributa, largas ſibi ad peccandum homines portas reſerarent, tanquam rationem non eſſent reddituri: ac ita dupliciter læderentur, quia membris ſuis carerent, tum quia voluntatis ad bona inclinatio reprimeretur.

Quæ omnia ex lege diabolica ſunt, qui ad ea quæ dicta ſunt via quadam progrediens, perniciosum illud fatalis rerum neceſſitatis dogma introduxit. Ita vndique datam nobis libertatem diuinitus, vitia naturalia eſſe ſuadens, euellere conatur, multaque alia hinc peſtifera dogmata occultius ſeminat. Talia quippe ſunt diaboli pernicioſa venena: quare oro atque obſecro, fugiatis talem iniquitatem. Ad ea enim quæ dicta ſunt accedit, quod nec cupiditatis incendia mitigantur, ſed grauiora in- A flammatioraq; redduntur. Alij namque ſunt fontes ſpermatis hominum, ac aliunde certè prorumpunt, quidam à cerebro, quidam à lumbis illum inquietiſſimum œſtrum proficiſci contendunt: ego vero non aliunde dixerim, quam à laſciuia mentis, & cogitationis neglectu. Quippe modeſtia mentis facit, vt naturales motus nullum afferant detrimẽtum. Cùm ergo de his eunuchis dixerit, qui niſi etiam ipſi mente ſe contineant, fruſtra & incaſſum tales ſunt: ac de his qui vt cœlos nanciſcãtur, ſe continent, ſubiunxit rurſus dicens: B *Qui poteſt capere, capiat*. Ita magis animat atque incendit, vel quia magnitudinem virtutis oſtendit, vel quia inæſtimabili miſericordia ſua noluit rem in neceſſitatem legis concludere. Et ad hæc poſſibile id eſſe monſtrat, vt eligendi cupiditas creſcere poſſit. Sed ſi electionis opus eſt id, inquies, quomodo incipiens ſtatim dixit: *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt?* Vt ſingulare id eſſe certamẽ perdiſcas, non vt ſorte datam neceſſitatem ſuſpiceris. His enim datum eſt, qui ſpontè id eligunt: quod C ideo dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opus: (quod quidem omnib' illud expetentibus paratum eſt) ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt, quandocunque res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: vt etiam quando dicebat,

Supr. 13. b. & Luca 8. b.

Vobis eſt datum noſſe myſteria regni cœlorum, quod maximè ita eſſe præſenti loco approbant. Nam ſi ſupernæ ſolummodo donationis iſtud eſt, ac nihil penitus qui ſe in perpetua virginitate conſeruant conferre videntur, ſuperflue ipſis regnum cœlorum pollicetur, nec merito à ce- D teris ipſos eunuchis diſtinguit. Tu autem perpende quomodo ab aliorum malitioſis queſtionibus non parum alij lucrantur. Nam Phariſæi quidem, qui vt caperent, non vt diſcerent interrogabant, nihil inde conſecuti abierunt, diſcipuli vero attẽtè cuncta percipientes multa didicerunt. *Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus imponeret ſuper eos, & oraret. Diſcipuli autem increpauerunt eos. Ieſus vero dixit ei: Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me, talium enim eſt regnum cœlorum. Et cùm impoſuiſſet eis manus,* E *abiit inde* Cuius rei gratia diſcipuli paruulos repellebant? Dignitatis profectò cauſa. Quid porrò ipſe? Humiliores eſſe, tumoremque mundanum calcare diligentius docens libenter ſuſcipit, & manus imponit, regnumque cœlorum talibus pollicetur: quod ab ipſo in ſuperiorib' etiam factum eſt. Quare nos quoque ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus, hanc paruulorũ virtutem cõſequi ſtudeamus.

Hoc

ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησε πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἕτερον πονηρὸν δόγμα εἰσάγων, καὶ τὸ περὶ εἱμαρμένης καὶ ἐντεῦθεν προοδοποιῶν λόγον, καὶ πανταχοῦ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν λυμαινόμενος, καὶ πείθων φυσικὰ εἶναι τὰ κακὰ, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐντεῦθεν ὑποσπείρων δόγματα πονηρὰ, εἰ καὶ μὴ προφανῶς. τοιαῦτα γὰρ τοῦ διαβόλου τὰ δηλητήρια. διὰ τοῦτο παρακαλῶ φεύγειν τὴν τοιαύτην παρανομίαν. μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ τὸ A τῆς ἐπιθυμίας ἡμερώτερα ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα γίνεται. ἑτέρωθεν γὰρ ἔχει τὰς πηγὰς τὸ σπέρμα τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ ἑτέρωθεν κυμαίνει. καὶ οἱ μὲν, ἀπὸ ἐγκεφάλου· οἱ δὲ, ἀπὸ ὀσφύος τὸν οἶστρον ἐκεῖνον φύεσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἴποιμι ἂν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ γνώμης ἀκολάστου καὶ διανοίας ἠμελημένης. κἂν αὕτη σωφρονῇ, τῶν φυσικῶν κινημάτων βλάβος οὐδέν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς εὐνούχους [τοὺς εἰκῆ καὶ μάτην εὐνούχους] εἰ μὴ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτοὶ σωφρονεῖεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ [τῆς βασιλείας] τῶν οὐρανῶν B παρθενεύοντας, πάλιν ἐπάγει λέγων· ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω, προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι ὑπέρογκον ὂν τὸ κατόρθωμα. καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀνάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα κλεισθῆναι διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἡμερότητα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔτι σφόδρα ἔδειξε δυνατὸν ὂν, ἵνα πλείων τῆς προαιρέσεως φιλοτιμία γένηται. καὶ εἰ προαιρέσεώς ἐστι φησὶ, πῶς ἀρχόμενος ἔλεγεν οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται; ἵνα μάθῃς ὅτι μέγας ὁ ἆθλος. οὐχ' ἵνα ἀποκλήρωσίν τινα ἠναγκασμένην ὑποπτεύσῃς. δέδοται γὰρ ἐκείνοις, C τοῖς βουλομένοις. εἶπε δὲ οὕτως, δεικνὺς ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τῷ εἰς τοῦτο εἰσελθόντι τὸ σκάμμα, ἧς ἀπολαύσεται πάντως ὁ βουλόμενος. ἔθος γὰρ αὐτῷ ταύτῃ κεχρῆσθαι τῇ λέξει, ὅτ' ἂν μέγα τι κατορθούμενον ᾖ. ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, δῆλον [καὶ] ἐκ τοῦ παρόντος. εἰ γὰρ τῆς ἄνωθεν δόσεως μόνης ἐστὶ, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ συνεισφέρουσιν οἱ παρθενεύοντες, περιττῶς αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπηγγείλατο, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς διεῖλεν εὐ- D νούχων. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἐξ ὧν ἕτεροι πονηρεύονται, κερδαίνουσιν ἕτεροι. οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι, μηδὲν μαθόντες ἀπῆλθον· οὐδὲ γὰρ ἵνα μάθωσιν ἠρώτων· οἱ δὲ μαθηταὶ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκέρδαινον. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὰ τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. E Καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ἀπεσόβουν τὰ παιδία; ἀξιώματος ἕνεκεν. τί οὖν αὐτός; διδάσκων αὐτοὺς μετριάζειν καὶ τῦφον καταπατεῖν κοσμικὸν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐναγκαλίζεται, καὶ τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν εἰ βουλοίμεθα κληρονόμοι γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρετὴν ταύτην μετὰ πολλῆς κτησώμεθα τῆς ἐπιμελείας.

οὗτος

οὗτος γὰρ φιλοσοφίας ὅρος, μετὰ συνέσεως ἄπλαστον εἶναι· τοῦτο βίος ἀγγελικός. καὶ γὰρ πάντων τῶν παθῶν καθαρεύει ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου· τοῖς λελυπηκόσιν οὐ μνησικακεῖ· ἀλλ' ὡς φίλοις προσέρχεται, ὡς οὐδενὸς γενομένου· καὶ ὅσα ἂν παρὰ τῆς μητρὸς μαστιχθῇ, ταύτην ἐπιζητεῖ καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. κἂν [τὴν] βασιλίδα δείξῃς μετὰ διαδήματος, οὐ προτίθησιν αὐτὴν τῆς μητρὸς ῥάκια περιβεβλημένης, ἀλλ' ἕλοιτ' [ἂν] μᾶλλον ἐκείνην ἰδεῖν μετὰ τούτων, ἢ τὴν βασιλίδα μετὰ A κόσμου. τὸ γὰρ οἰκεῖον καὶ ἀλλότριον, οὐ πενίᾳ, οὐ πλούτῳ, ἀλλὰ φιλίᾳ διαγινώσκειν οἶδε· καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν πλέον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλησθῆναι τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφίσταται τῆς θηλῆς τὸ παιδίον. οὐ λυπεῖται ἐφ' οἷς ἡμεῖς· [οἷον ἐπὶ ζημίᾳ χρημάτων καὶ τοῖς τοιούτοις· οὐ χαίρει πάλιν ἐφ' οἷς ἡμεῖς,] τοῖς ἐπικήροις τούτοις· οὐκ ἐπτόηται πρὸς κάλλη σωμάτων. διὰ τοῦτο ἔλεγε· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἵνα τῇ προαιρέσει ταῦτα ἐργαζώμεθα, ἃ τῇ φύσει τὰ παιδία B ἔχει. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Φαρισαῖοι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ [ὡς] ἀπὸ κακουργίας καὶ ἀπονοίας ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τοὺς μαθητὰς ἀφελεῖς εἶναι κελεύει, ἐκείνους τε αἰνιττόμενος, καὶ τούτους παιδεύων. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰς ἀλαζονείαν ἐπαίρει, ὡς ἀρχὴ καὶ προεδρία. ἐπεὶ οὖν ἔμελλον ἀπολαύειν οἱ μαθηταὶ πολλῆς τιμῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, προκαταλαμβάνει αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐκ ἀφιεὶς ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, οὐδὲ τιμὰς ἀπαιτεῖν πα- C ρὰ τοῦ πλήθους, οὐδὲ [τὸ] σοβεῖν πρὸ αὐτῶν. εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ταῦτα εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ μεγάλων κακῶν ἐστὶν αἴτια. οὕτω γοῦν οἱ Φαρισαῖοι παιδοτριβούμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν ἐξέπεσαν, τοὺς ἀσπασμοὺς, τὰς προεδρίας, τοὺς μεσασμοὺς ἐπιζητοῦντες. ἀπὸ γὰρ τούτων, εἰς δοξομανίαν, εἶτα ἐκεῖθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλαν. διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀρὰν ἐπισπασάμενοι διὰ τοῦ πειράζειν ἀπῆλθον· τὰ δὲ παιδία εὐλογίαν, ἅτε τούτων ἁπάντων ἠλευθερωμένα. D Γενώμεθα δὴ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ παιδία, καὶ τῇ κακίᾳ νηπιάζωμεν. οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἰδεῖν οὐρανόν· ἀλλ' ἀνάγκη πάντως εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν τὸν ὕπουλον καὶ πονηρόν. καὶ πρὸ τῆς γεέννης δὲ, ἐνταῦθα τὰ ἔσχατα πεισόμεθα. ἐὰν γὰρ κακὸς γένῃ φησὶ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ ἀγαθὸς, σαυτῷ καὶ τῷ πλησίον [σου.] σκόπει γοῦν ὡς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων [συνέβη. οὔτε γὰρ πονηρότερόν τι τοῦ Σαοὺλ] γέγονεν, οὔτε ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον τοῦ Δαβίδ. [τίς οὖν ἰσχυ- E ρότερος ἦν; οὐ δεύτερον αὐτὸν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ὁ Δαβίδ;] καὶ κύριος τοῦ ἀνελεῖν γενόμενος ἀπέσχη; οὐχ' ὡς ἐν σαγήνῃ καὶ δεσμωτηρίῳ συνειλημμένον εἶχε καὶ ἐφείσατο; καὶ ταῦτα, καὶ ἑτέρων παροξυνόντων, καὶ αὐτὸς μυρία ἐγκαλεῖν ἔχων ἐγκλήματα; ἀλλ' ὅμως ἀφῆκε σῶον ἀπελθεῖν.

καὶ

Hoc enim ſupremum philoſophiæ culmen eſt, vt cum prudens ſis, nihil facti, nihil ſimulati aſciſcas, id angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima paruulorum munda eſt, his qui dolorem intulerunt, nullas vltionis vices reſeruant, & quaſi nihil actum eſſet, veluti ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant atq; cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiam ſi regina cum diademate atq; purpura ſibi offerretur, non præponerent eam matri etiam ſi A pannoſa eſſet: quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quàm reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non inopia & copia rerum, ſed amicitia & familiaritate diſcernunt: nec vltrà neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cùm lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum aliarumque rerum huiuſmodi iacturam, ſicuti grandiores: non venuſtas formas admirantur, ideo dicebat, *Talium eſt regnum cœlorum*: vt ea nos volentes faciamus, B quæ ingenita paruulus atque inſita duce natura facit. Nam quoniam omnia Phariſæi malitia & arrogantia faciebant, idcirco vbique diſcipulos ad ſimplicitatem hortatur, illos occultè malignos eſſe ſignificans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in ſuperbiam euehit, ſicut principatus, & primi conſeſſus. Quoniam igitur per vniuerſum terrarum orbem magnum diſcipuli honorem conſecuturi erant, ne humanum quid patiantur, & aut honores à multitudine petant, aut ſe coram alijs oſten- C tent, prçueniens ſolidiori doctrina mentes eorum confirmauit. Nam & ſi parua hæc eſſe videantur, magna tamen hinc vitia originem trahunt. Sic enim Phariſæi ab adoleſcentia ducti, ad ſummam ſuperbiæ arcem ſalutationes, primos conſeſſus, & inceſſus medios requirentes, facilè aſcenderunt. Ab iſtis enim ad furioſam gloriæ cupiditatem, & hinc ad pietatem delapſi ſunt: propterea quoniam ad tentandum accedebant, maledictione peccati receſſerunt: paruuli vero quia ab his omnibus immunes fuerunt, benedictionem conſecuti D ſunt. Imitemur igitur etiam nos paruulos, & eorum mores in omni faſtu & malitia contemnenda complectamur. Non enim eſt, non eſt inquam aliter poſſibile cœlos attingere, ſed neceſſe omnino eſt in gehennam detrudi malitioſos omnes atque ſimulatores: immo vero vel antequam tempus gehennæ venerit, non paruis hîc ſupplicijs cruciantur. Si enim malus fueris, inquit, ſolus mala exhauries: ſin vero bonus tibi ipſi eris & proximo: quod ita ſolitum euenire facilius credes, ſi priſcorum vitam conſiderabimus. Nemo quippe quam E Saul verſutior vnquam fuit: nemo ſimplicior atque integrior quam Dauid. Vter igitur munitior atque tutior? Nonne his illum in manibus habuit Dauid, & cùm interficere poſſet, pepercit? Nonne irretitum, & quaſi carcere circumuallatum tenebat, & dimiſit? Et quamuis in Dauid ille commiſerit crimina, quamuis à multis in necem illius Dauid incitaretur, intactum tamen abire voluit. *1. Reg. 24. b.*

Ita

Τίνες γάρ εἰσιν οἱ καταγέλαστοι, εἰπέ μοι; οἱ διὰ δόξαν τι ποιοῦντες τὴν τῶν πολλῶν. τίνες δὲ ἐπαινετοί; οἱ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύοντες ἔπαινον. εἰ τοίνυν τὸ [κενῆς] δόξης ἐρᾶν ἐπονείδιστον, ὁ δὲ κενόδοξος οὐ δύναται λαθεῖν ἐρῶν αὐτῆς, ἐπονείδιστος ἔσται πάντως, καὶ γέγονεν αὐτῷ τὸ τῆς δόξης ἐρᾶν ἀτιμίας αἴτιον. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον καταισχύνεται, ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν αἰσχρὰ καὶ δουλοπρεπείας τῆς ἐσχάτης γέμοντα, καὶ ὥσπερ εἰς τὸ κερδαίνειν βλάπτεσθαι μάλιστα ἀπὸ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοκερδίας εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι. πολλὰς γοῦν ἀπάτας ὑφίστανται, καὶ τὰ μικρὰ κέρδη μεγάλας ποιεῖ ζημίας. διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ὁ λόγος οὗτος ἐξενήνεκται· οὕτω καὶ τῷ λάγνῳ κώλυμα πρὸς τὸ ἡδονῆς ἀπολαύειν τὸ πάθος γίνεται. τοὺς γοῦν σφόδρα καταφερεῖς καὶ γυναικοδούλους, τούτους μάλιστα ὡς ἀνδράποδα περιφέρουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ οὐκ ἄν ποτε καταξιώσαιεν ἐκεῖναι ὡς ἀνδράσιν [αὐτοῖς] κεχρῆσθαι, ῥαπίζουσαι, διαπτύουσαι, ἄγουσαι καὶ περιάγουσαι πανταχοῦ καὶ θρυπτόμεναι, καὶ πάντα ἐπιτάττουσαι μόνον· οὕτω καὶ τοῦ ἀπονενοημένου καὶ δοξομανοῦντος καὶ δοκοῦντος εἶναι ὑψηλοῦ, οὐδὲν ταπεινότερόν τι καὶ ἀτιμότερον. καὶ γὰρ φιλόνεικον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντικαθίσταται ὡς πρὸς ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δόξης δοῦλον. καὶ αὐτὸς δὲ ἐκεῖνος, ὥστε διατηρῆσαι τὸ σχῆμα τῆς ἀπονοίας, τὰ τῶν ἀνδραπόδων πρὸς τοὺς πλείονας ἐπιδείκνυται, κολακεύων, θεραπεύων, παντὸς ἀργυρωνήτου δουλείαν δουλεύων χαλεπωτέραν. ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες, καθελώμεθά ποτε τὰ πάθη, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα δίκην δῶμεν, καὶ ἐκεῖ κολασθῶμεν ἀπέραντα. γενώμεθα τῆς ἀρετῆς ἐρασταί. οὕτω γὰρ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα καλὰ, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τῶν αἰωνίων μεθέξομεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Quinam igitur ridiculoſi ſunt, dic quæſo? Nonne qui omnia faciunt vt multitudinis auram adipiſcantur? Qui porro laudabiles? Nonne qui hanc vulgarem laudem contemnunt? Ergo ſi inanem quærere gloriam exprobrabile eſt, vanæ gloriæ autem cupidus eam expetere haud dubiè deprehenditur, quin itaq; exprobrabilis ſit, effugere omnino non poterit. Ita cupido inanis gloriæ dehonorationis cauſa eſſe inuenitur, neque hinc ſolùm glo- A rioſi dedecora ſordidantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa ſeruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli conſequantur, auaritia ſolet eſſe impedimento: ſic fit in hac re. Multis quippe illi modis adeò decipiuntur, vt parua plerumque lucra magna afferant detrimenta: vnde id factum eſt jam trito ſermone prouerbium. Nam ſicut luxurioſus à perfruenda voluptate per affectionem & perturbationem impeditur, cùm qui valde laſciui muliebreſque ſunt, eos velut mancipia mulieres contemnant, necipſis tan- B quam viris vnquam vti dignantur, ſed colaphis cædentes, atque deſpuentes, huc atque illuc circunducentes, ac omnia imperantes, ſolummodo irrident, atque illudunt: ſic eo qui plurimum ſibi arrogat, & inanis cupiditate gloriæ furit, ac magnum quendam atq; ſublimem ſeipſum arbitratur, nihil profectò deiectius. Cùm enim genus humanum contentioſum ſit, nullum magis oppugnat, quàm elatos, arrogantes, ac inanis gloriæ ſeruos. Hic autem ipſe qui ſic affectus eſt, quo gloriam jam C acquiſitam, vt putat conſeruet, quaſi mancipium plurimis adulatur, nonnullos præter dignitatem ſuam nimium colit, & quouis emptitio ſeruo ſeruitutem ſeruit difficiliorem. Quæ omnia rectè ſentientes deponamus oro has paſſiones: nam aliter & hic pœnas dabimus, & ibi perpetuò cruciabimur. Admiremur ergo virtutem obſecro, atque colamus, vt in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturæ conceſſerimus, æternam beatitudinem adipiſcamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

D

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ

Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

Τινὲς μὲν διαβάλλουσι τὸν νεανίσκον τοῦτον, ὡς ὕπουλόν τινα καὶ πονηρὸν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα. ἐγὼ δὲ φιλάργυρον μὲν αὐτὸν καὶ χρημάτων ἐλάττονα οὐκ ἂν παραιτησαίμην εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἤλεγξεν ὄντα, ὕπουλον δὲ, οὐδαμῶς, διά τε [μήτε] ἀσφαλὲς εἶναι τῶν ἀδήλων κατατολμᾶν, καὶ μάλιστα ἐν ἐγκλήμασι· καὶ τὸ τὸν Μάρκον ταύτην ἀνῃρηκέναι τὴν ὑποψίαν. καὶ γάρ φησιν
» ὅτι προσδραμὼν καὶ γονυπετῶν παρεκάλει αὐτόν.
» [καὶ ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν αὐτόν.]
ἀλλὰ

HOMILIA LXIIII.

[*in Gr. Codd. eſt LXIII.*]

Ex capite XIX.

Et ecce vnus accedens dixit illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?

Nonnulli huic homini quaſi fraudulento & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Ieſum acceſſiſſe affirmantes: ego vero habẽdi quidem E cupidũ, atq; auarũ non negauerim, talem enim ipſum fuiſſe Chriſti verbis declaratur: ſubdolum autem & ſimulatorem nunquam dixerim. Partim quia non debemus quod incertum eſt, maximè in criminibus, quaſi certum aſſerere: partim quia hanc de ipſo ſuſpicionem Marcus remouit: ait enim: Quoniam accurrens, & genu flectens rogabat eum, *Mar. 6, b.* & quod Ieſus intuitus illum dilexerit eum. Verum

Digitized by Google

Verùm tam atrox eſt pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti proficere poſſimus. Quare non iniuria Paulus eam malorum omnium radicem appellauit. *Radix enim omnium vitiorum*, inquit, *auaritia eſt.* Quare autem Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniã ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorũ magiſtris adijt, idcirco etiã ipſe quaſi homo ei reſpõdet. Sæpius .n. ad mentẽ rogantium orationem accõmodat: vt quãdo dicit, *Nos adoramus quod nouimus:* &, *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Cum igitur nullũ bonum dicit, non ſe eijcit à bonitate, abſit. Non ènim dixit, *Quid me dicis bonũ?* non ſum bonus: ſed, nullus bonus, hoc eſt nullus hominũ. Neq; tamen cum hoc dicit, omnino humanum genus bonitate priuatũ eſſe affirmat, ſed cõparatione diuinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo ſubiunxit: *Niſi vnus Deus.* Nec intulit, niſi pater meus, vt diſcas quia nõ reuelauit ſe illi: ſic & in antecedentibus: *Si vos cùm ſitis nequam* dicebat, *noſtis bona filiis veſtris dona concedere.* Nam & ibi nequã homines appellauit, nõ quia genus humanum nequitiæ cõdemnaret, (dixit enim, vos, nõ homines) ſed hominis bonitatem Dei bonitati cõparauit: quod à ſequentibus illico patet: quantò enim magis, inquit, pater veſter bona dabit petentib' ſe? Sed quid vrgebat, inquies, aut quódnam cõmodum ex huiuſmodi reſpõſo ſequebatur? Ad altiora ſenſim eum adducebat, ac ab adulationis vitio liberare volebat, vt ſimul & à terrenis abduceret, & Deo affigeret, ſuaderetque futura ſolummodo bona eſſe quærenda: vtq; ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorũ omniũ eſſe cognoſceret, & ei gloriam referret. Nam & quando ait: *Nolite magiſtrum vocare in terra:* tum ad diſtinctionẽ ſui hoc dixit, tum vt diſcãt quænam ſit prima rerũ omnium ac vera origo. Tantum .n. ille ſtudium demõſtrauit, ꝙ cum alij tentarent, alij ꝓ ægrotis venirent, ipſe meliore cupiditate incenſus, de vita æterna Ieſum adiens interrogabat. Fertilis quippe atq; vber ager erat, ſed multitudo vepriũ ſemen ſuffocabat. Et cõſidera quomodo parat' ad obediendũ mandatis erat. *Quid enim faciendo*, inquit, *vitam æternam poſſidebo?* Sic promptus ad parendũ eſſe videbatur. Quòd ſi tentandi animo acceſſiſſet, iſtud vtiq; nobis declaraſſet euangeliſta, quemadmodũ in alijs facit, vt in legiſdoctore: ſi vero ipſe ſiluiſſet, domin' certè patefeciſſet, aut apertè redarguendo, aut occultius ſignificando, ne videretur decepiſſe ac latuiſſe, & non paruum hinc detrimentum contraxiſſe. Præterea ſi tentationis gratia interrogaſſet, nullo propter illa quæ audiuit affectus mœrore fuiſſet. Nemo certè phariſæorum contriſtatus vnquam abijt, ſed confuſi domini doctrina, confutatique magis furiebant, hic autem triſtis abijt: quod non paruum ſignum eſt, non peruerſa illum mente,

1. Tim. 6. b. — Ioan. 5. b. — Supr. 7. b. — Infr. 23. a. — Mat. 22. a.

ἀλλὰ πολλὴ τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα αὕτη λυμαίνεται τὰ καλά. [εἰκότως οὖν καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων κακῶν εἶναί φησι· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, φησί.] Διὰ τί οὖν οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς λέγων, οὐδεὶς ἀγαθός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλθε ψιλῷ καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ Ἰουδαϊκῷ. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται· καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς τὰς ὑπονοίας τῶν πολλῶν ἀποκρίνεται. ὡς ὅταν λέγῃ· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· καὶ, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ὅταν οὖν εἴπῃ, οὐδεὶς ἀγαθός, οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε. οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός. ἀλλ', οὐδεὶς ἀγαθός· τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅταν λέγῃ, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ [μου,] ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ. οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους λέγων· εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν, οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· τὸ γὰρ, ὑμεῖς, οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποί φησιν· ἀλλὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθότητα τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων οὕτως ὠνόμασε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; καὶ τί τὸ κατεπεῖγον ἦν φησιν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ παιδεύει κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων, καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ εἰδέναι τὸν ὄντως ἀγαθὸν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰ τῆς τιμῆς ἀναφέρειν. ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ, μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, [καὶ] πρὸς ἀντιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησι, [καὶ] ἵνα μάθωσι τίς ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή. οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν τέως, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον ἐμπεσὼν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγόμενος. καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. σκόπει γοῦν πῶς ἐστι παρεσκευασμένος τέως πρὸς τὴν τῶν ἐπιταγμένων ὑπακοήν. τί γὰρ ποιήσας φησὶ, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν τῶν λεχθησομένων. εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐποίει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ ταύτῃ βλαβῆναι. εἰ γὰρ πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. τοῦτο γοῦν οὐδείς ποτε ἔπαθε τῶν Φαρισαίων, ἀλλ' ἠγρίαινον ἐπιστομιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλ' ἄπεισι κατηφής· ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον

[ἦν] τοῦ μὴ μετὰ πονηρᾶς γνώμης αὐτὸν προσελθεῖν, ἀλλ' ἀσθενεστέρας· καὶ ἐπιθυμοῦν μὲν τῆς ζωῆς, κατέχεσθαι δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ. εἰπόντος γοῦν τοῦ Χριστοῦ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν πρὸς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς, λέγει· ποίας; οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας εἶναι παρὰ τὰς νομικὰς, εἶναι τὰς τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντός ἦν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη· ἀλλὰ πάλιν ἐρωτᾷ, τί ἔτι ὑστερῶ; ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας [αὐτοῦ.] οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. τί οὖν ὁ Χριστός; ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι ἐπιτάττειν, προτίθησι τὰ ἔπαθλα καὶ φησίν· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἶδες πόσα βραβεῖα, πόσους στεφάνους δίδωσι τῷ σταδίῳ τούτῳ; εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. νυνὶ δὲ καὶ λέγει· καὶ ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. διὸ καὶ πρὶν ἢ εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι λέγων· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, καὶ τότε φησί, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα, ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει· καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε προέσθαι ἔδωκεν. οὐ πλείονα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ μείζω, ὅσον γῆς [ὁ] οὐρανὸς, καὶ ἔτι πλείω. θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διαθρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τουτέστιν, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θάνατον καθημερινόν. εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, [ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ] ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὥστε τοῦ ῥίψαι τὰ χρήματα, πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθε λυπούμενος. εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀπεικὸς ἦν πέπονθε, φησίν· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται, οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ. τυραννικώτερος γὰρ ὁ ἔρως τότε γίνεται. ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ παύομαι· ὅτι ἡ προσθήκη τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν πλείοσι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίαις, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.

Σκόπει

ſed imbecilliore tamen, ad Chriſtũ vitæ deſiderio perueniſſe. Opprimebatur autem alia quadam grauiſſima paſſione, vnde cum dominus dixiſſet: *Si vis in vitam introire, ſerua mãdata*: quænam mandata ſeruanda eſſent interrogauit, nõ tentando quidẽ, abſit hoc .n.: verùm quia exiſtimabat, alia quædã præter legalia, vitæ ſibi cauſam futura: quod certè magnam hominis cupiditatem deſignat. Deinde cum Ieſus mandata legis recitaſſet, *Hæc*, inquit, *omnia ab* A *adoleſcentia mea cuſtodiui*. Nec finem hic fecit, ſed rurſus quærit, quid adhuc mihi deeſt, quæ res etiam nimiam eius cupiditatẽ ſignificabat. Nec paruum illud quoq; fuit, quòd deeſſe ſibi aliquid putans, non arbitrabatur ſatis dictum eſſe ad conſequendũ quod optabat. Quid igitur Chriſtus? Quoniam magnum quiddã iniunctur' erat, magnitudinem prius præmij poſuit, dicens *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me*. Perſpicis quot brabia, quot coronas huic ſtadio proponit? ſi au- B tem ille tentaſſet, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifeſtantur, & vt alliciatur, ingentẽ ei mercedem futuram oſtendit, & voluntati eius vniuerſa relinquit. Ita his omnib' ne oneroſa videretur admonitio facere ſtudebat, ac ideo antequã certaminis laborem oſtenderet, brabium præ oculis poſuit, dicens: Si vis perfectus eſſe: tunc infert, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: & mox iterum præmia inculcat, *Et habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me*. Non enim parua retributio eſt C diligenter dominum ſequi. Et habebis, inqt, theſaurum in cœlis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, & quãdoquidem ipſum cunctis denudari rebus conſulebat, vt oſtendat non amiſſurum bona ſua, ſed tantò plura maioraque inuenturum, quantum terra cœlum præſtabilius eſt, retributionis præſtantiã theſaurum appellauit, & ſimul ſtabilitatem atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignanter expreſſit. Nõ ergo ſatis eſt pecuniã ſpernere, verumetiã oportet pauperib' opem ferre, & ante omnia ipſum D Chriſtum ſequi diligenter: id eſt, omnia reipſa præſtare quæ ab ipſo iubentur, paratumque ſemper eſſe tam labores ſubire, quã omne genus mortis ſufferre. *Si quis enim*, inquit, *venire* Luc. 9. c. *poſt me velit, abneget ſemetipſum, tollatq; crucem ſuam, & ſequatur me*. Maius quippe eſt quam pecuniam contemnere, proprij ſanguinis effuſio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non ſimulatus pecuniæ contemptus. *Cum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonem, abijt triſtis*. Quod non abſq; cauſa illi acci- E diſſe ſignificauit euãgeliſta dicẽs: *Habebat enim poſſeſſiones multas*. Nõ pariter certè hac paſſione opprimuntur, qui pauca poſſidẽt, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc .n. violẽtior fit ipſa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare ceſſabo, acceſſione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia creſcente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori deſiderio ardent, egere ſe magis ſentiunt.

 Per-

Digitized by Google

[οὕτω τὸ ἀδύνατον γένηται δυνατόν.] ἀλλὰ πῶς αὐτὸ νῦν γένοιτ᾽ ἄν, φησί, τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνατὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων τοιαύτῃ ἀνενεγκεῖν; ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων κενοῦν καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται. μὴ τοίνυν ὑφ᾽ ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ᾽ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαίνεται. A καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες [καὶ] δριμεῖαν χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζωσιν, ὅτ᾽ ἂν ἐπεμβάλλωσι [τινα] σιτία καὶ ποτά, οὐ μόνον οὐ κατασβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅτ᾽ ἂν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δριμυτέρᾳ τὰ χρήματα ἐπεμβάλλωσι, μᾶλλον αὐτὴν ἐκκαίουσι. οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς τὸ ἀποστῆναι πως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας, ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολήν, ὀλιγοσιτία καὶ κένωσις. B τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται, φησί; ἂν ἐννοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆσαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ ἀκίχητα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων ἐλεεινότερος ᾖς τοιαῦτα λυπῶν. ἀπόκριναι γάρ μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, [οὐ] τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ πότων πολυτελῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν C οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; εὔδηλον ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦντα μέν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖ. οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρόν, τὸ ἐπιθυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν, ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον ἡμῖν ὑπογράψαι τὸν Χριστόν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν τρόπον, καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμενον, ὃς ἐπιθυμῶν σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπολαύων, οὕτως ἐκολάζετο. οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων καταφρονῶν, ἔστησε τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν D βουλόμενος καὶ περιβαλέσθαι, πλέον ἀνῆψε μᾶλλον, καὶ οὐδέποτε τοῦ πάθους ἀπήλλακται· ἀλλὰ κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπιθυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων ἄλλων ἐφίεται· [ὢ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀνοίας·] καὶ προϊών, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι χρυσίον, καινήν τινα μανίαν μαινόμενος καὶ φοβεράν, καὶ οὐδέποτε οὕτως σβεσθῆναι δυναμένην. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσθήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακόν, εἴ E σοι γέγονεν ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος πτῆναι καὶ δι᾽ ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕτερα ὄργανα κατασκευάζειν· ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδὲν τούτων ἐπιχειρεῖν δεῖ; εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν. ἀλλ᾽ ἐκεῖνο, φησίν, ἀδύνατον; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυνατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν. καὶ γὰρ

Ita quod impoſſibile erat, poſſibile factum eſſe videm⁹. Sed quo pacto, inquies, opes relinquere potero? Quomodo qui ſemel tali paſſione, ac magno habendi deſiderio ſubmergitur, recipere ſeipſum, ac è fluctib⁹ emergere poterit? Certè ſi incipiat ſuperfluam rerũ copiam circuncidere, atq; abijcere: ſic .n. vlterius ꝓgredietur, & facilius ac expeditius huius certaminis curſum ſubibit. Non ergo tantã rem ſimul aggrediaris, ſed ſi arduũ tibi videtur, eodẽ vni- A uerſa tẽpore aggredi, ſenſim atq; gradatim per hanc ſcalam aſcendas, quæ te tandem in cœlos adducet. Nam quẽadmodũ qui acutæ bilis feruore febricitant, non ſolùm extinguunt ardorẽ potu, verumetiã incendunt atq; inflammãt: ſic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati omni bile acerbiori pecuniam afferunt, maiori ſeipſos flamma incendunt. Nihil quippe hanc ſitim ita extinguit, quẽadmodũ ſi ab huiuſmodi deſiderio teipſum liberum cõſtituas: ſicut etiam acuta bilis non potu, ſed è contrario potius abſtinentia & vacuatione extingui- B tur. Sed hoc ipſum, inquies, quomodo facere potero? Si perſpexeris nunquã rerũ copia huius te ardorem ſitis extincturũ, ſed ſolo diuitiarũ deſpectu ab hoc te tabifico morbo eripere poſſe. Noli ergo multa cõquirere, ne incõprehenſibilia ſequaris & incurabili peſte labores, ac omnibus miſerior intolerabili hoc dolore & ſis, & videaris. Reſpõdeas .n. mihi oro, quemnam putas magno dolore cruciari? vtrum eum qui edẽdi atq; bibẽdi cupiditate vexatur, cum nõ poſſit deſiderio ſatisfacere ſuo: an eum qui C nec tali quidẽ cupiditate vexatur? Non dubito quin eum reſpõdebis, qui cum vehemẽter cupiat, animũ tamen ſuũ explere nõ poteſt. Tanti certè doloris plenum eſt, nõ poſſe voluptate frui, cùm nimiũ deſideres, nec bibere poſſe, cũ ingenti ſiti exagiteris: vt cùm præ oculis nobis ponere gehennam Chriſtus voluerit, hoc modo deſcripſit, & diuitẽ ſic tabeſieri & cruciari dixit, vt cùm ſtillã aquę deſideraret, nec habere poſſet, atrociter vexaret. Quas ob res ꝗ pecunias deſpicit, is cupiditati terminũ conſtituit: qui vero ditari deſiderat, & plurima in dies cõ- D quirit, maiore ſiti cõpulſus, nunquã ad finem deueniet: ſed ſi mille adipiſceretur talẽta, mille alia cõtinuò quęrit: quæ ſi poſſidebit, duplicare vniuerſam ſubſtantiã mulò magis exardeſcit: ac ita ꝓgrediens, mõtes, terrã, maria, cuncta ſibi aurum fieri precatur, eo furoris genere inſaniens, ꝙ nunquã hac ratione deprimi poteſt. Verùm vt tibi perſuadeas, ablatione non acceſſione id nos malũ poſſe cõpeſcere, cõſidera ſi tibi vnquã in mentem veniret, vt per aera ceu volucres ferri optares, quomodo hanc ab- E ſurdam cupiditatem reprimere poſſes. Vtrum fingẽdo pennas, aliaq; ad volandũ inſtrumẽta faciendo, an ſuadẽdo tibiipſi veſana impoſſibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene ſcio, quoniã ſi animũ induxeris nõ debere nos impoſſibilia proſequi, tranquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquies, penitus impoſſibile. Sane nõ minus impoſſibilia petit, qui habendi cupiditatis terminum inuenire conatur.

Lucæ 16. f.

Faci-

Facilius namque eſt hominem volare, quàm acquiſitione ac acceſſione pecuniæ, cupiditatem habendi terminare. Quare quando ea quæ deſiderantur poſſibilia ſunt, non eſt præter naturam eorum acquiſitione deſiderium mitigari: quando autem penitus impoſſibilia, nihil aliud relinquitur, quàm vt animum tuum procul à cupiditate abducas: alia enim ratione animi tranquillitatem conſequi non poteris. Ne igitur incaſſum laboremus cupiditate pecuniarum, quæ ſemper nobis mœroris cauſa eſt, neque vnquam peҫtus noſtrum quieſcere patitur, omnino abieҫta, ad alium portum plenis velis nauigemus, qui & felicior eſt, & ſupremam nobis facilè præbebit beatitudinem. Cœleſtes ergo theſauros expetamus, qui non laboris multum afferent nobis, & quæſtum inæſtimabilem præparabunt: in quibus conſequendis, nullam facere vnquam poſſumus iaҫturam, dummodo vigilemus, & præſentia contemnamus. Nam qui ſecularibus rebus ſeruit, ac ſemel illis deditus, in propoſito perſeuerat, is neceſſe eſt vt ſuperiorem amittat theſaurum. Hæc omnia tecum cogita, & te à flamma eripe huius cupiditatis. Nemo enim profeҫtò dicere poterit, præſentia quidem bona hanc cupiditatem præſtare, etiam ſi futuris nos ſpoliet. Atqui etiam ſi ita res haberet, extrema hæc eſſet pœna, & ſupplicium maximum: nunc verò ad futura ſupplicia præſens quoque accedit cruciatus. Multas quippe domos hæc cupiditas euertit, multa bella concitauit, & laqueo pleroſque abrumpere vitam coëgit, ad hæc omnia nobilitatem humani animi exterminat, timidum, ignauum, mendacem, audaciſſimum, rapacem obtreҫtatoremque conſtituens. Sed argumenti atque auri ſplendor, multitudo ſeruorum, ædium magnificentia, ſalutatio atque concurſus in foro vulgi te decipit. Cui rei optimum illud remedium eſt, ſi quomodo hinc animus afficitur intellexeris (ater enim ratione deſolatus, & deformis efficitur) ſi cogitabis quãtis malis hęc acquiſita ſunt, quanto labore, quibuſque periculis conſeruantur, nec tamen diu conſeruari poſſunt, ſed ſi euaſerint vndique, cùm mors ſurrepſerit, ad inimicorum manus fortè peruenient. Tu autem nihil ex his niſi vulnera tecum retines, profundaque vlcera, quę dum hæc colligeres, anima tua peccata contraxit, & miſer recedis. Cùm igitur videris magnifico veſtitu, & multis ſatellitibus aliquem præfulgere, eius cõſcientiam cogitatione confeſtim euolue, & inuenies omnia intus turpiſſimis plena ſordibus. Veniat tibi in mentem, qualis erat Paulus, qualis Petrus, qualis Ioannes: qualis Helias, vel potius ipſius vnigeniti Dei filij recordare, qui non habebat vbi caput inclinaret: cum ac veros eius ſeruos imitandos ducas, & inæſtimabilibus eius diuitijs firmo cogitationis phantaſmate inhæreas: quod ſi paululum reſpexeris, deinde rurſus tibi tanquã in naufragio procella incubuerit tenebras afferens, hãc Chriſti ſententiam tecũ illico verſa, repeteque ſæpius,

Lucæ 9. g.

quod

καὶ γὰρ εὐκολώτερον ἀνθρώπους ὄντας πτῆναι, ἢ τῇ προσθήκῃ τοῦ πλείονος παῦσαι τὸν ἔρωτα. ὅτ᾽ ἂν μὲν γὰρ [ἢ] δυνατὰ τὰ ἐπιθυμητά, [ἢ] τῇ ἀπολαύσει παραμυθήσασθαι δυνατόν· ὅτ᾽ ἂν δὲ ἀδύνατα, ἓν δεῖ σπουδάζειν μόνον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς ἀπαλλαγῆναι, ἑτέρως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνακτήσασθαι τὴν ψυχήν. ἵν᾽ οὖν μὴ περιττὰ ὀδυνώμεθα, τὸν διηνεκῶς λυποῦντα τῶν χρημάτων ἔρωτα καὶ οὐδέποτε σιγῆσαι ἀνεχόμενον ἀφέντες, ἐφ᾽ ἕτερον μεθορμισώμεθα, A τὸν καὶ μακαρίους ἡμᾶς ποιοῦντα, καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, καὶ τῶν ἄνω θησαυρῶν ἐπιθυμήσωμεν. οὔ τι γὰρ πόνος ἐνταῦθα τοσοῦτος, καὶ τὸ κέρδος ἄφατον, καὶ ἀποτυχεῖν οὐκ ἔνι τὸν καὶ ὁπωσοῦν ἀγρυπνοῦντα καὶ νήφοντα καὶ τῶν παρόντων ὑπερορῶντα· ὥσπερ οὖν τὸν δουλεύοντα αὐτοῖς καὶ ἐκδεδομένον [εἰς] ἅπαξ ἀνάγκη πᾶσα ἐκπεσεῖν ἐκείνων. ταῦτα οὖν ἅπαντα λογιζόμενος τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἔκβαλε τῶν χρημάτων. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν παρόντα B δίδωσι, τῶν δὲ μελλόντων ἀποστερεῖ· καίτοι καὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐσχάτη τοῦτο κόλασις καὶ τιμωρία. νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἔνι. μετὰ γὰρ τῆς γεέννης, καὶ πρὸ τῆς γεέννης ἐκείνης, καὶ ἐνταῦθα εἰς χαλεπωτέραν σε ἐμβάλλει κόλασιν. καὶ γὰρ οἰκίας πολλὰς ἡ ἐπιθυμία ἀνέτρεψε, καὶ πολέμους χαλεποὺς ἀνεῤῥίπισε, καὶ βιαίῳ θανάτῳ κατηνάγκασε καταλῦσαι τὸν βίον· καὶ πρὸ τῶν κινδύνων δὲ τούτων, τῆς ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν· καὶ δοῦλον καὶ ἄνανδρον, [καὶ θρασεῖαν] καὶ ψεύστην, καὶ συκο-C φάντην, καὶ ἅρπαγα, καὶ πλεονέκτην, καὶ τὰ ἔσχατα πάντα τὸν ἔχοντα πολλάκις εἰργάσατο. ἀλλ᾽ ἴσως τὴν λαμπηδόνα τοῦ ἀργυρίου, καὶ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὸ κάλλος, καὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐπ᾽ ἀγορᾶς ὁρῶν καταγοητεύῃ; τίς οὖν ἂν γένοιτο θεραπεία τῶν πονηρῶν τραυμάτων τούτων; ἂν ἐννοήσῃς, πῶς σοι ταῦτα τὴν ψυχὴν διατίθησι; πῶς σκοτεινὴν [καὶ] ἔρημον καὶ αἰσχρὰν κατασκευάζει καὶ δυσειδῆ αὐτήν; ἂν λογίσῃ μεθ᾽ ὅσων ταῦτα ἐκτήθη κακῶν· μεθ᾽ ὅσων φυλάττεται D πόνων, μεθ᾽ ὅσων κινδύνων; μᾶλλον δὲ οὐδὲ φυλάττεται μέχρι τέλους, ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἂν ἁπάντων διαφύγῃς τὰς λαβάς, ὁ θάνατος ἐπελθὼν ταῦτα μὲν εἰς τὰς τῶν σῶν ἐχθρῶν πολλάκις ἐξήγαγε χεῖρας, σὲ δὲ ἔρημον λαβὼν ἄπεισιν, οὐδὲν τούτων ἐπισυρόμενον, ἀλλ᾽ ἢ [τὰ] τραύματα καὶ τὰ ἕλκη μόνον, ἅπερ ἐκ τούτων λαβοῦσα ἄπεισιν ἡ ψυχή. ὅτ᾽ ἂν οὖν ἴδῃς τινὰ λάμποντα ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ἱματίων καὶ τῆς πολλῆς δορυφορίας, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδός, καὶ πολλὴν εὑρήσεις τὴν ἀράχνην E ἔνδον, καὶ πολλὴν τὴν κόνιν [ὄψει.] ἐννόησον τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον· ἐννόησον τὸν Ἰωάννην, τὸν Ἠλίαν· μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν τὸν οὐκ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. ἐκείνου γενοῦ ζηλωτὴς καὶ τῶν ἐκείνου δούλων, καὶ τὸν ἄφατον τούτων φαντάζου πλοῦτον. εἰ δὲ μικρὸν διαβλέψας ἐκ τούτων σκοτωθείης πάλιν, καθάπερ ἔν τινι ναυαγίῳ καταιγίδος ἐπελθούσης, ἄκουσον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Χριστοῦ λεγούσης,

ὅτι

Digitized by Google

ὅτι ἀδύνατον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην θὲς τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ πάντα εἰ βούλει τῷ λόγῳ ποίησον εἶναι χρυσὸν, καὶ οὐδὲν ἴσον ὄψει τῆς ζημίας τῆς ἐκεῖθεν σοι γινομένης. καὶ σὺ μὲν πλέθρων γῆς τόσων καὶ τόσων μέμνησαι, καὶ οἰκιῶν δέκα καὶ εἴκοσι καὶ πλειόνων, καὶ βαλανείων τοσούτων καὶ ἀνδραπόδων χιλίων ἢ δὶς τοσούτων, καὶ ὀχημάτων ἀργυρενδέτων καὶ χρυσεμπάστων. ἐγὼ δὲ ἐκεῖνό φημι, [ὅτι] εἰ τῶν πλουτούντων ὑμῶν ἕκαστος τὴν πενίαν ταύτην ἀφεὶς· πενία γὰρ ταῦτα A πρὸς ὃ μέλλω λέγειν· ὁλόκληρον ἐκέκτητο κόσμον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοσούτους εἶχεν ἀνθρώπους, ὅσοι νῦν εἰσὶ πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης καὶ οἰκουμένης, καὶ ἑκάστος γῆν καὶ θάλατταν καὶ πανταχοῦ οἰκοδομήματα καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ πανταχόθεν ἀντὶ ὕδατος καὶ πηγῶν αὐτῷ χρυσίον ἐπέῤῥει, τριῶν ὀβολῶν οὐκ ἂν ἔφην ἀξίους εἶναι τοὺς οὕτω πλουτοῦντας, τῆς βασιλείας [τῶν οὐρανῶν] ἐκπεσόντας. εἰ γὰρ νῦν χρημάτων τῶν ἀπολλυμένων ἐφιέμενοι ὅτ' ἂν μὴ ἐπιτύχωσι βασανίζονται· εἰ λάβοιεν αἴσθησιν τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἐκείνων, τί λοιπὸν ἀρκέσει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς; B οὐκ ἔστιν οὐδέν· μὴ τοίνυν μοι λέγε τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν, ἀλλ' ἐννόει τὴν ζημίαν ὅσην ἐκ ταύτης οἱ ταύτης ἀντεχόμενοι ἐργάζονται, ἀντὶ τούτων τοὺς οὐρανοὺς ἀπολλύντες, καὶ ταὐτὸν πάσχοντες, οἷον ἂν εἴτις τῶν βασιλείοις μεγίστης τιμῆς ἐκπεσὼν, κόπρου θημωνίαν ἔχων μέγα ἐπὶ ταύτῃ φρονεῖ. οὐδὲν γὰρ κρεῖττον ἐκείνης ἡ τῶν χρημάτων σωρεία· μᾶλλον δὲ βέλτιον ἐκείνη· ἡ μὲν γὰρ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειος, καὶ πρὸς βαλανείου ἔκκαυσιν, καὶ πρὸς ἄλλα τοιαῦτα· C ὁ δὲ κατορωρυγμένος χρυσὸς πρὸς οὐδὲν τούτων. καὶ εἴθε μόνον ἄχρηστος ἦν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὰς ἀνάπτει τῷ ἔχοντι τὰς καμίνους, εἰ μὴ εἰς δέον αὐτῷ χρήσαιτο. τὰ γοῦν μυρία κακὰ ἐντεῦθεν φύεται. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔξωθεν, ἀκρόπολιν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν ἐκάλεσαν· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, πολλῷ βέλτιον καὶ ἐμφαντικώτερον, ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων τῶν κακῶν εἰπών. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες μάθωμεν ζηλοῦν τὰ ἄξια ζήλου, μὴ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς, μηδὲ τοὺς πολυτελεῖς ἀγροὺς· ἀλλὰ τοὺς πολλὴν παῤῥησίαν πρὸς [τὸν] θεὸν ἔχοντας ἄνδρας, τοὺς ἐν οὐρανῷ D πλουτοῦντας, τοὺς [τῶν] θησαυρῶν ἐκείνων [ὄντας] κυρίους, τοὺς ὄντως πλουσίους, τοὺς διὰ Χριστὸν πένητας· ἵνα τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, [καὶ προσκύνησις] νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΞΔ'.

E Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

Ποῖα πάντα ὦ μακάριε Πέτρε; τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; ταῦτά μοι πάντα λέγεις; ναί φησιν. ἀλλ' οὐ διὰ φιλοτιμίαν ταῦτα λέγω· ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης τὸν τῶν πενήτων εἰσάγω δῆμον. ἐπειδὴ

quod impoſſibile ſit ad cœlos diuitem peruenire. Ad hanc tu ſentétiam montes, terram, maria conferas: ac omnia, ſi ita vis, cogitatione aurum facito. Nihil enim exęquari damno poterit, quod inde patieris. Et tu quidem multa iugera terræ deſideras, domos habere velles quamplures, totidem balnea, mille mancipia, ornatas argendo ædes, auro decoratos thalamos. Ego verò illud dicere nō dubitabo, ſi diuitum quilibet hac paupertate omiſſa, (paupertas enim hęc eſt cum eo collata quod dicturus ſum (vniuerſum mundum poſſideret, totque ſeruos haberet, quot nunc in orbe terrarum ſunt homines, ac vbique terrarum ædes, ciuitates, gentes ſua ditione teneret, & fontes ac fluuij auro ſibi pro aqua fluerent, tribus certè obolis huiuſcemodi hominem vnà cum diuitijs ſuis, ſi regno cœlorum excluderetur, dignum non duceremus. Nam ſi modò cùm caducas has opes expectant, magno mœrore torquentur, niſi acquirant: quid harum rerum eos conſolari poterit, ſi ſenſum aliquem ineffabilium illorum bonorum accipiant? nihil ꝓfectò. Noli ergo tuarum pecuniarum affluentiam recenſere, ſed diligenti ſtudio quantum hinc detrimentum qui eam affectant patiuntur, conſidera, cùm cœlorum gloria hæc permutent, ac idem faciant, vt ſi quis regno exactus ampliſſimo, ſtercoris cumulo glorietur: nihil nempe pecuniarum aceruus à ſtercoris cumulo diſtare videtur, immo verò multo præſtantior hic quam ille. Nam tum ad ædificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros neceſſaria eſt ſtercoris exaggeratio: aurum verò ſuffoſſum nihil penitus prodeſt: neque non ꝓdeſt ſolùm, verum etiam quaſi fornax ardentiſſima, niſi quis opportunè vtatur, habétem exurit. Adeò enim multa hinc mala, adeò magnæ afflictiones ſcaturiunt, vt malorum omnium arx ab authoribus auaritia vocitata ſit, q̃ beatiſſimus ille Paulus multò ſignificantius omnium malorũ radicem appellauit. Hæc igitur cogitantes, æmulemur ea quæ noſtra digna ſunt æmulatione. Non magnificas ædes, non vberrima prædia, non cætera huiuſmodi: ſed eos viros qui magnam apud Deum fiduciam cōſecuti ſunt, qui diuitias in cœlo ingentes poſſident, quorũ theſauri ibi reſeruantur, qui paupertatem longo diuitijs interuallo præponentes, verè diuites ſunt. Id enim ſi faciamus, æternam proculdubio beatitudinem conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

1. Tim. 6. b.

HOMILIA LXV.

[*in Gr. Codd. eſt LXIV.*]

EX CAPITE XIX.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

QVænam ſunt hæc omnia quæ te dicis beatiſſime Petre reliquiſſe? Arundinem, retia, nauiculam vniuerſumque piſcatorum artificium: hæc tu omnia vocas? Ita, inquit, ſed non ambitione quadã, aut inani gloria, verùm vt pauperum plebẽ hac interrogatione introducam.

Nam

Digitized by Google

Nam quoniam à domino dictũ eſt: *Si vis perfectus eſſe, vende quæ habes, & diſtribue pauperibus & habebis in cœlo theſaurum*: ne quis pauperum opinetur, nõ poſſe ad perfectionem ſe peruenire, cùm non habebat quæ pauperibus offerat: quærit Petrus, vt tu diſcas nihil te minus propter inopiam habiturũ: quærit inquã, Petrus, ne ſi id à Petro perciperes, præſertim cùm adhuc ſpiritus gratia nõ abundaret, ambiguitate perplexus iaceres, ſed vt ab ipſo eius magiſtro ꝓlata ſententia, firma ſpe roboreris. Nam quemadmodũ etiam nos pro alijs diſputamus, ſic Apoſtol' quoq; ad vniuerſi orbis cõmodum non dubitauit interrogare. A ſuperioribus n. patet, nihil de ſeipſo ambiguiſſe: qui .n ipſorum cœlorũ claues ſuſcepit, quantò magis de cæteris quę in cœlo ſunt confideret? Tu autem illud diligenter expende, quam exquiſitè duo illa quæ Chriſtus à diuite petijt, vt ſcilicet pauperib' ſubſtantiam diſtribueret ſuam, & Chriſtum ſequeretur, breuiter complexus eſt, dicens: *Reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*: ambo enim hæc facta iam erant: nam ſua reliquerũt, vt ipſum ſequerentur, & eo ꝙ omnia reliquerunt, ſequi facilius potuerũt: & quoniam reliquerunt, cõfidere, atq; gaudere ipſos admonebat. Quid igitur Chriſtus reſpondet? *Amen dico vobis, quia vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in throno maieſtatis ſuæ, ſedebitis vos ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael.* An igitur & Iudas ſedebit? Minimè. Quomodo igitur in duodecim ſedibus ſedebunt, quomodo pollicitatio hæc adimplebitur? Attẽde quomodo, & qua ratione lex eſt à Deo per Hieremiam promulgata in qua hæc continentur: *Ad ſummã loquar ſuper gentem, & ſuper regnũ, vt auferam & perdam: & ſi conuertetur gens illa à malis ſuis, me quoque pœnitebit à malis quæ cogitaui eis facere. Et ad ſummã loquar ſuper gentem & regnum, vt reſtaurem & plantẽ: & ſi nequitiam fecerint in conſpectu meo, & non audient vocem meam: me quoq; pœnitebit eorũ bonorũ quæ facturum eſſe ipſis locutus ſum.* Pariter enim, inqt, tam in bonis, q̃ in malis id facere ſoleo. Si .n. reſtauraturum me dixero non faciam, ſcilicet ſi quis indignũ ſe hac pollicitatione prębuerit: quod primo confeſtim homini accidit. *Tremor enim veſter & timor*, ait, *erit ſuper feras*: quod e cõtrario fieri videmus, quia videlicet indignũ ſe homo tali præbuit principatu: ſic etiam Iudas. Nam ne punitionũ terrore in deſperationem nõnulli cõpulſi duriores ad virtutẽ fiant, aut bonorũ pollicitationibus in deſidiam delabãtur, vtraq; iſta per Hieremiam corrigit dicens: Et ſi minatus fuero, non diffidas: potes enim pœnitentiã agere, & ſententiã meam ſicut Niniuitæ conuertere: & ſi aliquod bonum ꝓmittam, propter ꝓmiſſionem nõ ſupinus ſis & piger. Non enim proderit tibi pollicitatio mea, ſi te indignum feceris, immo verò maioris cauſa erit ſupplicij: nam ego dignis, & in eo quod digni ſunt perſeuerantibus polliceor: pro-

Hic ſupr. c.

Supr. 16. c.

Hier. 18. a. b.

Gen. 9. a.

Ioan. 3. b.

ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· ἵνα μὴ λέγῃ τις τῶν πενήτων τί οὖν ἐὰν μὴ ἔχω ὑπάρχοντα, οὐ δύναμαι τέλειος εἶναι; ἐρωτᾷ πέτρος, ἵνα σὺ μάθῃς ὁ πένης, ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἐλαττοῦσαι. ἐρωτᾷ πέτρος, ἵνα μὴ παρὰ πέτρου μαθὼν ἀμφιβάλλῃς· καὶ γὰρ ἀτελὴς ἦν ἔτι καὶ πνεύματος ἔρημος· ἀλλὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ πέτρου δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν θαῤῥῇς. καA θάπερ γὰρ ἡμεῖς ποιοῦμεν, οἰκειούμεθα γὰρ πράγματα πολλάκις ὑπὲρ ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι· οὕτως καὶ ἀπόστολος ἐποίησεν, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν πεῦσιν αὐτῷ ταύτην προσαγαγών. ἐπεὶ ὅτι γε τὰ ἑαυτοῦ ᾔδει σαφῶς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων· ὁ γὰρ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἤδη δεξάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ θαῤῥεῖν εἶχε. σκόπει δὲ καὶ πῶς ἀκριβῶς ἀποκρίνεται ἃ ὁ χριστὸς ἐπεζήτησε. καὶ γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ πλουσίου δύο ταῦτα ᾔτησε· δοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα, B καὶ ἀκολουθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς [τὰ] δύο ταῦτα τίθησι, τὸ ἀφεῖναι καὶ [τὸ] ἀκολουθῆσαι. ἰδοὺ γὰρ [φησὶν] ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τό τε γὰρ ἀφεῖναι, διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι γέγονεν· ἥ τε ἡ ἀκολούθησις, ἐκ τοῦ ἀφεῖναι εὐκολωτέρα κατέστη, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀφεῖναι θαῤῥεῖν καὶ χαίρειν αὐτοὺς παρεσκεύαζε. τί οὖν αὐτός; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες C τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. Τί οὖν; καὶ ἰούδας φησὶ καθεδεῖται; οὐδαμῶς. πῶς οὖν καὶ ὑμεῖς φησιν ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε; πῶς τὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωθήσονται; ἄκουσον πῶς καὶ τίνι τρόπῳ νόμος ἐστὶ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος, διὰ ἱερεμίου τοῦ προφήτου τοῖς ἰουδαίοις ἀναγνωσθείς, καὶ ταῦτα λέγων· πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξαίρειν καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω κἀγὼ ἀπὸ τῶν κακῶν ὧν ἐλογισάμην ποιῆσαι αὐD τοῖς. καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν· καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, τοῦ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς μου, μετανοήσω κἀγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. τὸ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν διαφυλάττω ἔθος φησι. κἂν γὰρ εἴπω τοῦ ἀνοικοδομεῖν· ἂν ἀξίους δὲ αὐτοὺς παράσχωσι τῆς ὑποσχέσεως, οὐκ ἔτι ποιήσω. ὅπερ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου πλασθέντος. ὁ τρόμος γὰρ ὑμῶν φησι καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ οὐκ ἔμεινε. ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν τῆς [τοιαύτης] ἀρχῆς E ἀπέφηνεν· ὥσπερ οὖν καὶ ἰούδας. ἵνα γὰρ μήτε τῇ ἀποφάσει τῆς κολάσεως ἀπογνόντες τινὲς σκληρότεροι γένωνται, μήτε ταῖς τῶν χρηστῶν ὑποσχέσεσιν ἁπλῶς ῥᾳθυμότεροι καθιστῶσιν, ἀμφότερα ταῦτα ἰᾶται διὰ τοῦ προειρημένου ταυτί, λέγων· κἂν ἀπειλήσω, μὴ ἀπογνῷς· δύνασαι γὰρ μετανοῆσαι καὶ λῦσαί μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς νινευῖται· κἂν ὑπόσχωμαί τι χρηστὸν, μὴ ἀναπέσῃς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν. ἂν γὰρ ἀνάξιος φανῇς, οὐδέν σε ὠφελήσει τὸ ὑποσχέσθαι με, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιμωρηθήσῃ. ἐγὼ γὰρ ἀξίῳ ὄντι ὑπεσχόμην.

Διὰ

Digitized by Google

Διὰ τοῦτο καὶ τότε διαλεγόμενος τοῖς μαθηταῖς, οὐχ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑμεῖς μόνον, ἀλλὰ [ἐ]προσέθηκεν, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἵνα καὶ τὸν Ἰούδαν ἐκβάλῃ, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐφελκύσηται. οὔτε γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται μόνους, οὔτε πρὸς Ἰούδαν λοιπὸν ἀνάξιον γεγενημένον. τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς τὰ μέλλοντα ἐπηγγείλατο, λέγων, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους· ἦσαν γὰρ ὑψηλότεροι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων ἐζήτουν· τοῖς δὲ ἄλλοις, καὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπισχνεῖται. πᾶς γάρ φησιν ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἵνα γὰρ μή τινες ἀκούσαντες τὸ, ὑμεῖς, [ὡς] ἐξαίρετον τῶν μαθητῶν εἶναι τοῦτο νομίσωσι· λέγω δὴ τὸ τῶν μεγίστων καὶ πρώτων ἐν τοῖς μέλλουσιν ἀπολαύειν· ἐξέτεινε τὸν λόγον καὶ ἥπλωσε τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ τὰ μέλλοντα πιστοῦται. καὶ τοῖς μαθηταῖς δὲ ἐν προοιμίοις, ὅτε ἀτελέστεροι διέκειντο, ἀπὸ τῶν παρόντων διελέγετο. ὅτε γὰρ εἵλκυσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τέχνης ἀπέστησε, καὶ ἀφείλετο τὸ πλοῖον ἐκέλευσεν, οὐκ οὐρανῶν, οὐ θρόνων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων, εἰπὼν ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ ὑψηλοτέρους εἰργάσατο, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ διαλέγεται. τί δέ ἐστι, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ; τουτέστι, κατακρίνοντες. οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ μέλλουσι καθεδεῖσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βασίλισσαν τοῦ νότου κρίνειν τὴν γενεὰν ἐκείνην ἔφησε, καὶ οἱ Νινευῖται δὲ κρινοῦσιν αὐτοὺς οὕτω δὴ καὶ οὗτοι. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ, τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθραμμένοι, καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι καὶ πολιτείᾳ, εἴτε Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὅτ' ἂν λέγωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυνήθημεν πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ, ὅτι ὁ νόμος ἐκώλυσεν αὐτοῦ τὰ παραγγέλματα δέχεσθαι, τούτους ἐκ μέσου παραγαγὼν τοὺς τὸν αὐτὸν δεξαμένους νόμον καὶ πιστεύσαντας, κατακρινεῖ πάντας ἐκείνους. ὅπερ καὶ ἤδη ἔλεγε, διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. καὶ τί μέγα αὐτοῖς ἐπηγγείλατο φησιν, εἰ ὅπερ ἔχουσιν οἱ Νινευῖται, καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου, καὶ οὗτοι ἕξουσι; μάλιστα μὲν καὶ ἄλλα ἔμπροσθεν αὐτοῖς πολλὰ ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπισχνεῖται, καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ ἆθλον. ἄλλως δὲ, καὶ ἐν τούτῳ παρῃνίξατό τι πλέον ἐκεῖ ὄν. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ἁπλῶς εἶπεν· ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην· καὶ βασίλισσα νότου κατακρινεῖ. περὶ δὲ τούτων, οὐχ ἁπλῶς· ἀλλὰ πῶς; ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν, ὅτι καὶ συμβασιλεύσουσι [καὶ κοινωνήσουσι] τῆς δόξης ἐκείνης. εἰ γὰρ ὑπομένομεν φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν. οὐδὲ γὰρ καθέδρας οἱ θρόνοι δηλοῦσι· μόνος γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ καθεζόμενος καὶ κρίνων· ἀλλὰ τιμὴν καὶ δόξαν ἄφατον παρεδήλωσε διὰ τῶν θρόνων. τούτοις μὲν οὖν ταῦτα εἶπε. τοῖς δὲ λοιποῖς [πᾶσι] ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἑκατονταπλασίονα, ... ἐνταῦθα. εἰ δὲ τοῖς λοιποῖς, πολλῷ μᾶλλον καὶ τούτοις, καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. καὶ τοῦτο γοῦν ἐξέβη·

propterea diſcipulos alloquens, non ſimpliciter pollicetur. Non enim ſedebitis & vos ſolūmodo dixit: ſed adiecit. Qui me ſecuti eſtis: vt & Iudam eijciat, & poſteriores attrahat. Non enim ad illos dictum eſt ſolos, neque ad Iudam qui ſe indignum effecit. Ita diſcipulis quidem futura pollicetur, dicens: Super duodecim ſedes ſedebitis: Sublimiores enim iam facti nihil è præſentibus rebus petebāt. Cæteris autem hęc etiam præſentia pollicetur dicens: A *Quicunque dimiſerit fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios aut agros, aut domum gratia nominis mei, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit*. Certè ne quis illud, vos audiens, diſcipulis, vt maxima in futuro præmia cōſequantur, datum ſolummodo credat: eapropter latius orationem ꝓduxit, & ad vniuerſum orbem pollicitationē extendit, ita vt à præſentibus futura cōfirmet. Sic & diſcipulis, cum imperfectiores à primis cunabulis adhuc eſſent, quæ ad hanc vitam pertinent, offerebat. Nam quando à mari, & B à piſcandi artificio remouit, nullam cœleſtium fecit ſedium mentionem, ſed quę in hac vita eueniebāt commemorabat, dicens: *Hominum vos faciam piſcatores*: (Supr. 4. c.) poſtquam verò ſublimiores fecit, de cœleſtibus diſſerit. Quid autem eſt quod dicit, *Iudicantes duodecim tribus Iſraël?* Nihil aliud profectò quàm condemnantes: nō enim in ſolio iudicaturi ſedebunt, ſed quemadmodū reginā Auſtri, & Niniuitas cōdemnaturos generationē illam aſſeruit, ſimili quodā modo diſcipuli nō gentes, nō vniuerſum orbē, C ſed tribus Iſraël cōdemnabūt. Nam quoniam eiſdem & legibus & inſtitutis viuēdi tam Iudęi, quàm Apoſtoli educati fuerūt, cum Iudæi dicturi ſint: Idcirco ſe credere Chriſto nō potuiſſe, quia mandata legis ſeruare iubebātur diſcipulis in medium ꝓductis, à quib⁹ & lex ſuſcipiebatur, & fides Chriſto adhibita eſt, omnes Iudęos cōdemnabit: propterea .n. dicebat Iudices veſtri futuri ſunt. Sed quid præcipuū pollicetur ipſis, inquis? Si quod Niniuitę & regina habebunt, id etiam diſcipuli poſſidebunt. (Supr. 12. b. & Luca 11. d.) Multa quoq; alia in ſuperiorib⁹ iſtis obtulit, & D in ſequentib⁹ pollicetur, quāuis aliquid occultius in hoc etiam ſignificatur, maiora iſtos illis habituros: de illis .n. ſimpliciter dicitur, *quia viri Niniuitæ reſurgent, & condemnabunt hanc generationem*: (Supr. 12. & Luca 11. d.) de regina quoq; Auſtri ſimiliter: de iſtis verò nō ita ſimpliciter: ſed quādo filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ ſedebit, *tunc & vos ſedebitis ſuper duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Iſraël*. Vnde ſignificatur, q a tam regni, q̄ gloriæ participes futuri ſunt. *Si .n. ſuſtinemus*, inquit, *ſimul quoq; conregnabimus*. (2. Tim. 2.) Et ecce non E conceſſas quidem eſſe ſedes ſignificauit, cum ipſe ſolus in ſolio iudicaturus ſedebit, ſed honorē atq; gloriam ineffabilē vocabulo ſedium ſignanter expreſſit. Verum iſta diſcipulis dicta ſunt, cæteris autem vniuerſis æternam ibi vitam & centuplum hic pollicetur: & ſi reliquis multo magis Apoſtolis, quibus promiſſa contigiſſe in hoc ſeculo non ignoramus;

qui cùm arundinem, & viliſſima retia reliquerint, omnia fidelium qui prædicatione ſua crediderunt, bona habebant, precia domorum & agrorum: immo verò eos quoq; ipſos credentes in poteſtate habuerunt. Nam vel mori pro ipſis centies voluiſſent, vt Paulus teſtatur, dicens: *Si poſſetis, etiam oculos veſtros mihi dediſſetis.* Cùm autem dicit, *Quicunque reliquerit vxorem*: non ſimpliciter præcipit dirimenda eſſe matrimonia, ſed ſicut in ſuperioribus dicebat: *Qui perdit animam ſuam propter me, inueniet ipſam*: non vt noſmetipſos interimamus: neque vt animam noſtram violenter à corpore diſiungamus, ſed vt religionis pietatem cęteris omnib' anteferamus: ita de vxore quoq; ac fratribus intelligendũ eſt. Mihi autẽ perſecutiones hic occultius ſignificare videtur: multi .n. à parẽtibus filij, multi mariti ab vxoribus ad impietatẽ trahebant: quæ cùm facere conabũtur, ait, nec vxoris loco, ne parẽtis habeãtur. quẽ & Paulus conſulebat, dicens: *Si verò infidelis diſcedit, diſcedat.* Cum igitur alacriores mentes eorum fecerit, nec pro ſe ſolum, ſed pro vniuerſo confidere orbe præparauit, continuò ſubiecit, quia: *Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Quod ita indefinitè atq; indiſtinctè de multis alijs dictũ, dicitur etiam de his ac de incredulis phariſæis: quod & in ſuperioribus dicebat, multos ab Oriente atque Occaſu venturos ad Abraham, Iſaac & Iacob fulgentiſſimos ſinus, filios autem regni proijciendos foras. Deinde parabolam adiecit, qua eorum qui tardauerunt ſtudia incendit. *Simile eſt*, ait, *regnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt primo manè conducere operarios in vineam ſuam: conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus tertia hora, vidit alios ſtantes otioſos, & illis dixit: Ite & vos in vineam meam: & quodcunq; fuerit iuſtum, dabo vobis. Et circa ſextam & nonam fecit ſimiliter. Circa vndecimam autem horam exijt, & inuenit alios ſtantes ociosos, & dixit eis: Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Ipſi autem dicunt ei: Nullus nos conduxit: dicit eis: Ite & vos in vineam meam, & quodcunq; fuerit iuſtũ accipietis. Sero autem facto, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde eis mercedem, incipiens ab vltimis vſq; ad primos. Cùm ergo veniſſent qui circa vndecimã horam venerant, acceperunt ſingulos denarios. Et primi exiſtimauerunt quod plus eſſent accepturi, & acceperũt & ipſi ſingulos denarios: & cum acceperũt, murmurabãt aduerſus patrẽfamilias dicentes: Hi vltimi vna hora fecerũt, & æquales eos nobis feciſti, qui portauimus põdus diei, & æſtum. Ipſe autẽ reſpõdens vni eorũ dixit: Amice, non iniuriam facio tibi: nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade. Volo autem dare & vltimo huic ſicut & tibi. Vel, non licet mihi quod volo facere in his quæ mea ſunt? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Ita erunt vltimi primi, & primi vltimi. Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi.* Quid hæc ſibi parabola vult? Non enim conſona ſunt, quæ iuxta finem iſtius dicuntur, ſed contraria omnino his quæ paulò ante diſputata ſunt.

Act. 4. 5.
Galat. 4. 6.
Supr. 16. d.
I. Cor. 7. c.
Supr. 8. b.
Cap. XX.

κάλαμον γὰρ καὶ δίκτυα ἀφέντες, τὰς πάντων οὐσίας
μεθ' ἐξουσίας εἶχον, [καὶ] τὰς τιμὰς τῶν οἰκιῶν, καὶ τῶν
χωρίων, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα τῶν πιστευόντων. καὶ σφα-
γῆναι γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις εἵλοντο, ὡς καὶ παῦλος
πολλοῖς μαρτυρεῖ, [ὅτ'] ἂν λέγῃ· εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι.] ὅτ' ἂν
δὲ λέγῃ· ὅτι πᾶς ὅστις ἀφῆκε γυναῖκα, οὐ τοῦτό φησιν,
ὥστε ἁπλῶς διασπᾶσθαι τοὺς γάμους· ἀλλ' ὥσπερ πε-
ρὶ τῆς ψυχῆς ἔλεγεν ὅτι ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
A ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν· οὐχ ἵνα ἀναιρῶμεν ἑαυ-
τούς, οὐδ' ἵνα ἐντεῦθεν ἤδη χωρίζωμεν αὐτὴν ἀπὸ
τοῦ σώματος· ἀλλ' ἵνα πάντων προτιμῶμεν τὴν εὐσέ-
βειαν. τοῦτο καὶ ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀδελφῶν φησι. δοκεῖ
δέ μοι καὶ τοὺς διωγμοὺς ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ
πολλοὶ ἦσαν καὶ πατέρες εἰς ἀσέβειαν ἕλκοντες παῖ-
δας, καὶ γυναῖκες ἄνδρας, ὅτ' ἂν ταῦτα κελεύωσι φη-
σί, μήτε γυναῖκες ἔστωσαν μήτε πατέρες. ὥσπερ οὖν καὶ
ὁ παῦλος ἔλεγεν· εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρι-
ζέσθω. ἀναστήσας τοίνυν αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ πεί-
B σας, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης θαρ-
ρεῖν, προσέθηκε· πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ
ἔσχατοι πρῶτοι. τοῦτο δὲ ἀδιορίστως καὶ περὶ πολλῶν
καὶ ἑτέρων εἴρηται· εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων, καὶ φαρι-
σαίων τῶν ἀπειθούντων, ὅπερ [καὶ] ἔμπροσθεν εἶπεν, ὅτι
πολλοὶ ἥξουσιν [ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν,] καὶ ἀνα-
κλιθήσονται μετὰ ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ· οἱ δὲ
υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐξω βληθήσονται. εἶτα ἐπάγει καὶ πα-
ραβολήν, εἰς πολλὴν προθυμίαν ἀλείφων τοὺς ὑστε-
ρηκότας. ὁμοία γάρ ἐστι φησὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
C ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μι-
σθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα [αὐτοῦ.] καὶ
συμφωνήσας μετ' αὐτῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν
ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· καὶ τῇ
τρίτῃ ὥρᾳ εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, κἀκείνοις εἶ-
πεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ὃ ἐὰν
ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν. καὶ περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν
[ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν,] εὗ-
ρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἑ-
στήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ·
D οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε.
ὀψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος
τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ δὸς αὐ-
τοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
πρώτων. καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλα-
βον ἀνὰ δηνάριον. καὶ ἐλθόντες οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν
ὅτι πλείονα λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνά-
ριον. καὶ λαβόντες ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου
λέγοντες· οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ
E ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βά-
ρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐ-
τῶν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνε-
φώνησάς μοι; ἆρον τὸ σόν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ καὶ τῷ
ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ
θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός [ἐστιν]
ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι
πρῶτοι. καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Τί βούλεται [ἡμῖν]
ἡ παραβολὴ αὕτη; οὐ γὰρ συνᾴδει τῷ πρὸς τῷ τέλει λεχθέντι, τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν ἐμφαίνει.

Digitized by Google

ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ δείκνυσι ἅπαντας τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας· καὶ αὐτοὺς μὲν ἐκβαλλομένους, τοὺς δὲ εἰσαγομένους· αὐτὸς δὲ καὶ πρὸ τῆς παραβολῆς, καὶ μετὰ τὴν παραβολὴν, τοὐναντίον εἶπεν, ὅτι ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι· τουτέστιν, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων πρῶτοι, οὐχὶ πρώτων μενόντων, ἀλλ᾽ ἐσχάτων ἐκείνων γινομένων. ὅτι γὰρ τοῦτο δηλοῖ, ἐπήγαγε· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. ὥστε διπλῇ κἀκείνους δάκνειν, καὶ τούτους παραμυθήσασθαι καὶ A προτρέψαι. Ἡ δὲ παραβολὴ οὐ τοῦτό φησιν· ἀλλ᾽ ὅτι τῶν εὐδοκίμων καὶ πολλὰ πεπονηκότων ἴσοι ἔσονται· ἴσους γὰρ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας φησὶ, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν ἡ παραβολή; ἀναγκαῖον γὰρ τοῦτο πρῶτον ποιῆσαι σαφὲς, καὶ τότε ἐκεῖνο διαλύσομεν. ἀμπελῶνα μὲν τὰ ἐπιτάγματα τοῦ θεοῦ φησιν εἶναι καὶ τὰς ἐντολάς· καιρὸν δὲ τῆς ἐργασίας, τὸν παρόντα βίον· ἐργάτας δὲ, τοὺς διαφόρως καλουμένους ἐπὶ τὰ [θεῖα] προστάγματα· πρωῒ δὲ καὶ περὶ τρίτην B καὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην καὶ ἑνδεκάτην ὥραν, τοὺς ἐν διαφόροις ἡλικίαις προσελθόντας καὶ εὐδοκιμήσαντας. ἀλλὰ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστιν, εἰ λαμπρῶς εὐδοκιμήσαντες οἱ πρῶτοι καὶ ἀρέσαντες τῷ θεῷ, καὶ δι᾽ ὅλης ἡμέρας λάμψαντες ἀπὸ τῶν πόνων, τῷ ἐσχάτῳ τῆς κακίας κατέχονται πάθει βασκανίας καὶ φθόνου. ἰδόντες γὰρ αὐτοὺς τῶν αὐτῶν ἀπολελαυκότας φησὶ [οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα;] καὶ ταῦτα μηδὲν μέλ- C λοντες ζημιοῦσθαι, μηδὲ εἰς τὸν ἑαυτῶν ἐλαττοῦσθαι μισθὸν, ἐδυσχέραινον καὶ ἤλγουν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς. ὃ φθόνου καὶ βασκανίας ἦν. καὶ τὸ ἔτι πλέον, ὅτι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ὑπὲρ αὐτῶν δικαιολογούμενος, καὶ πρὸς τὸν εἰρηκότα ταῦτα ἀπολογούμενος, πονηρίας αὐτὸν κρίνει καὶ βασκανίας ἐσχάτης, λέγων· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; τί οὖν ἐστι τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ τούτων; καὶ γὰρ καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων παραβολῶν τὸ D αὐτὸ τοῦτο ἐστιν ἰδεῖν. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς ὁ εὐδόκιμος αὐτὸ τοῦτο εἰσάγεται πεπονθὼς, ὅτε εἶδε τὸν ἄσωτον ἀδελφὸν πολλῆς ἀπολαύοντα τιμῆς, καὶ πλείονος ἢ αὐτός. ὥσπερ γὰρ οὗτοι πλέον ἀπήλαυον τῷ πρῶτοι λαβεῖν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος μειζόνως τῇ περιουσίᾳ τῶν δεδομένων ἐτιμᾶτο. καὶ πάντα αὐτὸς μαρτυρεῖ ὁ εὐδόκιμος. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ταῦτα δικαιολογούμενος ἐγκαλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἄπαγε· φθόνου γὰρ καὶ βασκανίας τὸ χωρίον ἐκεῖνο καθαρόν. εἰ γὰρ ἐν ταῦθα ὄντες οἱ ἅγιοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἑ- E αυτῶν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν διδόασι, πολλῷ μᾶλλον ὁρῶντες ἐκεῖ τούτων ἀπολαύοντας χαίρουσι, καὶ οἰκεῖα νομίζουσιν εἶναι ἀγαθά. τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως ἐσχημάτισε τὸν λόγον; παραβολὴ τὸ λεγόμενον· διόπερ οὐδὲ χρὴ πάντα τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς κατὰ λέξιν περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν μαθόντας δι᾽ ὃν συνετέθη, τοῦτον δρέπεσθαι καὶ μηδὲν πολυπραγμονεῖν περαιτέρω.

Τίνος

Nam hic non alios quidem eiici, alios verò introire, ſed omnes ad eundem ſtatum peruenire videmus, cùm tam ante, quam poſt parabolam econtrario vltimos primos, & primos vltimos affirmauerit: id eſt, his qui primi ſunt, priores erunt, non permanentibus tamen primis, ſed in extremum penitus locum deductis: quod inde magis declarat, *Multi enim*, inquit, *vocati, pauci verò electi ſunt*. Ita dupliciter & illi qui primatum amiſerunt, mordentur: & iſti qui lucrati ſunt, certiore hortatu inflammantur: parabola verò non id dicit, ſed his qui magno ſudore comprobati ſunt, æquales futuros oſtendit, Aequales enim, inquiunt, ipſos nobis feciſti, qui pondus & æſtum diei portauimus. Quid igitur parabola hæc ſibi vult? Hoc enim declarato, facilius illud ſoluemus. Vineam igitur, mandata Dei: operandi autem opportunitatem ac tempus commodum præſentem vitam appellauit: operarios verò qui differenter, aut manè, aut tertia, aut ſexta, aut nona, aut vndecima hora vocati ſunt, eos appellauit qui diuerſis ætatibus vocati acceſſerunt, & comprobati ſunt. Sed hinc iam ambiguitas prorumpit, cur cùm rectè primi laboraſſent, ideoque placuiſſent, & diurno ſudore coruſcaſſent, peſſima ad extremum liuoris atque inuidiæ paſſione vexentur? videntes enim eadem illos præmia conſecutos, qui per vnam horam laborauerunt, murmurabant, & æquales (dicunt) nobis, qui diei pondus & æſtum tulimus, ipſos feciſti: Ita cùm nullum ipſi detrimentum paterentur, nec de mercede ſua quicquam diminueretur, mærore ac moleſtia propter aliorum bona premebantur: quodque peius eſt, ipſe etiam dominus domus de iure aduerſus eũ qui hæc dixit reſpondens, liuoris ipſum atque nequitiæ condemnat, dicens: *Nonne ex denario conueniſti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem vltimo dare ſicut & tibi. An oculus tuus nequam eſt, quoniam ego bonus ſum?* Quid igitur eſt, quod iſtis verbis adſtruitur? hoc ipſum enim & alijs æmulationibus accidiſſe videmus. Ille nanque filius qui probus ac patri obtemperans fuiſſe perhibetur, qui prodigum fratrem magis honoratum eſſe à parente quàm ſeipſum perſpexit, pariter dicitur conturbatus fuiſſe. Nam quemadmodum iſti qui primi mercedem recipiunt, magis honorantur: ſic ille profectò exaggeratione donorum magis honorabatur. Et hæc ille ipſe probus filius ita ſe habuiſſe teſtatur. Quid igitur dicere poſſumus? Nemo talia in regno cœlorũ de iure diſputat, aut alios criminatur: procul enim hoc abſit. Nempe ille locus omnis liuoris atq; *Luc. 15. f.* turbationis expers eſt: ſi enim animas ſuas in hac vita pro peccatoribus ſancti tradere ſolent, quantò magis cùm ibi æternis eos bonis fruentes videant, gaudebunt, ac propria eſſe bona putabunt? Cuius igitur rei gratia hac figurata oratione vſus eſt? Parabolam dixit, & in parabolis non oportet nimia in ſingulis verbis cura perangi. Sed cùm quid per parabolam intẽdat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxio eſt conatu inueſtigandum.

Cur igitur hæc ſibi parabola compoſita eſt; & quid intendens his verbis vſus eſt? Auditores voluit eos facere, qui decrepita ætate delecti ſunt, ac ideo non patitur eos putare minus ſe habituros. Alios ergo introduxit moleſtè felicitatem eorum ferentes, non vt inuidiæ tabo morderi oſtenderet, ſed vt tanto illos honore frui demonſtraſſet, quantus ad inuidiam alios compellere poſſet: quod nonnulli, nec à quoquam interpellati, nec alij detrahere volentes, ſed muneris atq; honoris magnitudinem, quo ille affectus eſt, oſtendere cupientes, ſæpe faciunt, dicentes: Ille me accuſauit, ac expoſtulauit, quia te tantopere honoraui. Sed cur nam, inquies, non ſtatim omnes conduxit? Omnes quidem ille ab initio conduxiſſe voluiſſet, ſi verò non omnes eodem tempore paruerunt, à voluntate vocatorum hæc differentia reſultauit: idcirco alij manè, alij tertia, alij ſexta, alij nona, alij vndecima hora vocantur, quia tunc obtemperaturi erant: quod & Paulus apertè ſignificauit dicens: *Quando autem viſum eſt Deo, me ſegregauit ex vtero matris meæ.* Quando autem ei viſum eſt? quando certè obtemperaturus erat. Nam ipſe à primis etiam incunabulis voluiſſet: ſed quia illum reniturum ſciebat, tunc voluit, cum animum ipſius penetraturam vocationem non ignorabat. Sic & latronem cum poſtea vocauit, potuiſſet antea ipſum vocaſſe, ſed vocatus ille non paruiſſet. Nam ſi Paulus ab initio non paruiſſet, multò minus ipſe latro. Quòd ſi dicunt iſti, nemo nos conduxit: Primò quidem nō oportet cuncta, vt diximus, curioſè in parabolis ſcrutari. Deinde non dominus domus id, ſed illi dixerunt. Dominus verò domus, ne turbet eos, ſed vt magis alliciat, redarguere noluit. Nam quod omnes, quantùm ad ſe pertinet à prima ſtatim hora vocati ſunt: ipſa parabola etiam denotauit, dicens, mane ipſum ad conducendum exiuiſſe. Ita vndique aperitur ætates nobis hominū hac parabola deſignari, quorum alij iuniores, alij ſeniores virtutem amplectuntur: vt & illi diſcant non ſuperbire, neque opprobrio dare, quia vndecima hora rectè viuere aliqui cœperunt: & iſti etiam, quia breuiſſimo tempore vniuerſa poſſunt recuperare. Nam quoniam ad ardua nimium hortatur, vt ſcilicet & pecuniam proijcias, & terrena omnia ſub pedibus conculces: quæ res magno labore atq; ſtudio indiget: idcirco vt charitatis flammam accendat, & ardentioris faciat volūtatis, oſtēdit quia poſſibile ſit, etiam ſi nouiſſimus veneris, pro tota tamen die mercedem accipere: quod apertius non dixit, ne rurſus in deſidiam audientes illabantur. Ita ſubaperit, à ſua vniuerſam hanc rem miſericordia emanare, propter quam nec qui vndecima hora venerunt, à regno decident, ſed ineffabilia bona conſequentur etiam ipſi: & hoc quidem eſt, quod hac parabola potiſſimum conſtruere voluit. Si autem adiecit vltimos primos, & primos vltimos futuros: ac multos eſſe vocatos, paucos autem electos, non mireris: Non enim à parabola id ſibi concluſum eſt, ſed

Galat. 1. c.

Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως συνετέθη αὕτη ἡ παραβολή, καὶ τί κατασκευάσαι βούλεται; προθυμοτέρους ποιῆσαι τοὺς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ μεταβαλλομένους καὶ γινομένους βελτίους, καὶ μηδὲ ἀφεῖναι νομίζειν ἐλάττους. Διὰ δὴ τοῦτο εἰσάγει [καὶ] δυσχεραίνοντας ἑτέρους ἐπὶ τοῖς τούτων ἀγαθοῖς· οὐχ ἵνα δείξῃ τηκομένους καὶ δακνομένους ἐκείνους ἄπαγε· ἀλλ᾽ ἵνα διδάξῃ τούτους τοσαύτης ἀπολαύοντας τιμῆς, ἣ καὶ φθόνον τεκεῖν ἠδύνατο. ὃ A καὶ ἡμεῖς πολλάκις ποιοῦμεν λέγοντες· ὁ δεῖνά μοι ἐνεκάλεσεν, ὅτι σε τοσαύτης ἠξίωσα τιμῆς· οὔτε ἐγκληθέντες, οὔτε διαβαλεῖν ἐκεῖνον ἐθέλοντες, ἀλλὰ τούτῳ δεῖξαι τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς ἧς ἀπήλαυσεν. ἀλλὰ τί δήποτε οὐ πάντας εὐθέως ἐμισθώσατο; τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον, ἅπαντας· εἰ δὲ οὐχ ἅμα πάντες ὑπήκουσαν, τὴν διαφορὰν ἡ τῶν κληθέντων γνώμη πεποίηκε. διὰ τοῦτο οἱ μὲν πρωῒ, οἱ δὲ τρίτῃ, οἱ δὲ ἕκτῃ, οἱ δὲ ἐνάτῃ ὥρᾳ καλοῦνται· οἱ δὲ ἑνδεκάτῃ, ὅτε ἔμελλον ὑπακούσεσθαι. τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν B ἔλεγεν· ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου. πότε δὲ εὐδόκησεν; ὅτε ἔμελλεν ὑπακούσεσθαι. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο καὶ ἐκ προοιμίων· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἂν εἶξε, τότε εὐδόκησεν ὅτε καὶ αὐτὸς ἔμελλε πεισθῆναι. οὕτω καὶ τὸν λῃστὴν ἐκάλεσε, καίτοι δυνάμενος [καὶ] ἔμπροσθεν αὐτὸν καλέσαι· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος οὐκ ἂν ὑπήκουσεν. εἰ γὰρ ὁ Παῦλος ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἂν ὑπήκουσε, πολλῷ μᾶλλον ὁ λῃστής. εἰ δὲ οὗτοι λέγουσιν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο· μάλιστα μὲν, ὅπερ ἔφην, οὐ χρὴ πάντα περιεργάζεσθαι C τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὁ οἰκοδεσπότης φαίνεται τοῦτο λέγων, ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι· αὐτὸς δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐλέγχει, ἵνα μὴ διαπορήσῃ, ἀλλ᾽ ἐπισπάσηται. ὅτι γὰρ πάντας τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον ἐκ πρώτης ἐκάλει, ἐδήλωσε καὶ ἡ παραβολὴ λέγουσα ὅτι ἀπὸ πρωῒ ἐξῆλθε μισθώσασθαι. πάντοθεν οὖν δῆλον ἡμῖν, ὅτι πρὸς τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ [τοὺς] ἐν γήρᾳ καὶ βράδιον ἀρετῆς ἐπειλημμένους εἴρηται ἡ παραβολή· πρὸς ἐκείνους μὲν, ἵνα μὴ ἀπονοῶνται, μηδὲ ὀνειδίζωσι τοὺς περὶ ἑνδε- D κάτην ὥραν· πρὸς τούτους δὲ, ἵνα μάθωσιν ὅτι ἔστι καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ πᾶν ἀνακτήσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ περὶ σφοδρότητος διελέγετο, καὶ τοῦ χρήματα ῥῖψαι, καὶ καταφρονῆσαι τῶν ὄντων ἁπάντων· πολλοῦ δὲ τοῦτο ἐδεῖτο [τοῦ] τόνου καὶ νεανικῆς προθυμίας, ἀνάπτων ἐν αὐτοῖς φλόγα ἀγάπης καὶ εὔτονον ποιῶν τὴν γνώμην, δείκνυσιν ὅτι δυνατὸν καὶ ὕστερον ἐλθόντας τῆς πάσης ἡμέρας λαβεῖν τὸν μισθόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ πάλιν αὐτοὺς ἀπονοήσῃ· δείκνυσι δὲ E ὅτι τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστὶ τὸ πᾶν, καὶ διὰ ταύτην οὐκ ἐκπεσοῦνται, ἀλλ᾽ ἀπολαύσονται καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν. καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστιν ὃ βούλεται διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης κατασκευάσαι. εἰ δὲ ἐπάγει, ὅτι οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι [καὶ,] πολλοὶ γὰρ [εἰσι] κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, μὴ θαυμάσῃς. οὐ γὰρ ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦτο συναγαγών φησιν· ἀλλὰ

ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὥσπερ τοῦτο συνέβη, οὕτω καὶ ἐκεῖνο συμβήσεται. ἐν τούτῳ μὲν γὰρ οὐκ ἐγένετο ὁ πρῶτος ἔσχατος, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἅπαντες ἀπήλαυσαν παρ' ἐλπίδα, καὶ παρὰ προσδοκίαν ἐξέβη, καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐγένοντο ἴσοι οἱ μετὰ ταῦτα. οὕτω καὶ [τὸ] τούτου πλέον συμβήσεται καὶ παραδοξότερον, τὸ καὶ ἔμπροσθεν γενέσθαι τῶν πρώτων τοὺς ἐσχάτους, καὶ μετὰ τούτους πρώτους. ὥστε ἕτερον ἐκεῖνο, καὶ ἕτερον τοῦτο. δοκεῖ δέ μοι ταῦτα λέγειν [καὶ] Ἰουδαίους αἰνιττόμενος, καὶ τῶν πιστῶν τοὺς ἐξ ἀρχῆς λάμψαντας ὕστερον, δὲ ἀμελήσαντας ἀρετῆς καὶ εἰς τοὐπίσω κατενεχθέντας· κἀκείνους πάλιν τοὺς ἀπὸ κακίας ἀνενεγκόντας, καὶ πολλοὺς ὑπερακοντίσαντας. ὁρῶμεν γὰρ τὰς τοιαύτας μεταβολὰς, καὶ ἐπὶ πίστεως, καὶ ἐπὶ βίου γινομένας. διὸ παρακαλῶ πολλὴν ποιώμεθα σπουδὴν, καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως ἑστάναι τῆς ὀρθῆς, καὶ βίον ἐπιδείκνυσθαι ἄριστον. Ἂν γὰρ μὴ καὶ βίον προσθῶμεν τῆς πίστεως ἄξιον, τὴν ἐσχάτην δώσομεν δίκην. καὶ τοῦτο ἔδειξε μὲν καὶ ἀπὸ τῶν ἄνωθεν χρόνων ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτε ἔλεγεν· ὅτι πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· καὶ προσέθηκεν, ὅτι οὐκ ἐσώθησαν. κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἔδειξε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ὁ Χριστὸς, ὅτε εἰσήγαγέ τινας δαίμονας ἐκβαλόντας καὶ προφητεύοντας, καὶ εἰς κόλασιν ἀπαγομένους. καὶ πᾶσαι δὲ αὐτοῦ αἱ παραβολαί· οἷον ἡ τῶν παρθένων, ἡ τῆς σαγήνης, ἡ τῶν ἀκανθῶν, ἡ τοῦ δένδρου τοῦ μὴ ποιοῦντος καρπὸν, τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀρετὴν ἐπιζητοῦσι. περὶ μὲν γὰρ δογμάτων ὀλιγάκις διαλέγεται· οὐδὲ γὰρ δεῖται πόνου τὸ πρᾶγμα· περὶ δὲ βίου, πολλάκις· μᾶλλον δὲ πανταχοῦ. διηνεκὴς γὰρ ὁ πρὸς τοῦτον πόλεμος, διὸ καὶ πόνος. καὶ τί λέγω πολιτείαν ὁλόκληρον; καὶ γὰρ μέρος αὐτῆς παροφθὲν μεγάλα ἐπάγει κακά· οἷον, ἐλεημοσύνη παροφθεῖσα εἰς γέενναν ἐμβάλλει τοὺς ὑστερηκότας· καί τοι οὐχ ὁλόκληρος αὕτη ἀρετὴ, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς. ἀλλ' ὅμως καὶ παρθένοι διὰ τὸ μὴ ἔχειν ταύτην ἐκολάσθησαν· καὶ ὁ πλούσιος διὰ τοῦτο ἀπετηγανίζετο· καὶ οἱ πεινῶντα μὴ θρέψαντες, ἐντεῦθεν μετὰ τοῦ διαβόλου καταδικάζονται. πάλιν τὸ μὴ λοιδορεῖν, μέρος αὐτῆς ἐστιν ἐλάχιστον· ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἐκβάλλει τοὺς μὴ κατωρθωκότας. ὁ γὰρ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ φησὶ μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. πάλιν ἡ σωφροσύνη καὶ αὐτὴ μέρος ἐστίν. ἀλλ' ὅμως χωρὶς ταύτης οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. εἰρήνην γάρ φησι διώκετε καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. καὶ [ἡ] ταπεινοφροσύνη δὲ, ὁμοίως μόριόν ἐστιν ἀρετῆς· ἀλλ' ὅμως κἂν ἕτερά τις ἐπιτελῇ καλὰ, ταύτην δὲ μὴ κατορθώσῃ, ἀκάθαρτος [ἐστι] παρὰ τῷ θεῷ. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ Φαρισαίου, ὃς μυρίοις κομῶν ἀγαθοῖς, ἐντεῦθεν πάντα ἀπώλεσεν. ἐγὼ δὲ καὶ τούτων [τι] πλέον εἰπεῖν ἔχω πάλιν. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἓν τι αὐτῆς παροφθὲν ἀποκλείει τὸν οὐρανὸν ἡμῖν· ἀλλὰ κἂν γίνηται μὲν, μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης δὲ ἀκριβείας καὶ ὑπερβολῆς, τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ποιεῖ. ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ φησὶν ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὥστε κἂν ἐλεημοσύνην δῷς, μὴ πλείονα δὲ ἐκείνων, οὐκ εἰσελεύσῃ. καὶ πόσην ἐκεῖνοι παρεῖχον ἐλεημοσύνην φησί; τοῦτο

ſed quemadmodum iſtud contigit, vt præter ſpem, & contra opinionem omnium æqualem omnes mercedem acciperent: ſic maius illud, atque mirabilius vt primi, vltimi fiant, & vltimi primi, euenturum oſtendit. Aliud igitur illud, aliud hoc eſt. Videtur autem mihi Iudæos hic ſermo tangere, ac eos ex fidelibus qui primò virtute coruſcarunt, deinde neglecta virtute, ad poſt tergum omiſſa relapſi ſunt, & illos rurſus qui à nequitia ſeipſos recipientes ad anteriora cucurrerunt. Non enim neſcij ſumus tam fide, quam viuendi inſtitutis magnas mutationes plerunque fieri ſolere. Quare obſecro, magno ſtudio, diligentique cura & fidem rectam, & vitam integram conſeruemus. Niſi enim fidei viuendi congruat diſciplina, vltima pendemus ſupplicia: quod beatus Paulus à ſuperioribus temporibus oſtendit, dicens, ſpiritalem potum omnes bibiſſe, & ſpiritalem cibum omnes comediſſe, nec tamen omnes ſaluos fuiſſe, ſed multos eorũ in eremo proſtratos fuiſſe. Chriſtus quoque idipſum declarat, cum aliquos qui eiecerunt dæmonia, ac etiam prophetarunt, in gehennam intrudat. Ad hæc parabolæ quoque illæ, virginum dico, illæ ſagenæ, ſpinarum, ac denique arboris nullum producentis fructum, omne virtutis opus requirunt. Rarius etenim de dogmatibus Chriſtus diſſeruit, ſæpius, imò verò vbique & ſemper de viuendi ſinceritate: nullo enim ad illud labore opus eſt, hoc quoniam impugnatur quotidie, idcirco continuis laboribus indiget: nec ſolùm vniuerſa viuendi diſciplina, verumetiam parua eius omiſſa particula maxima damna intulit. Nam eleemoſyna neglecta, quamuis virtutis quædam pars, non ipſa vniuerſa virtus ſit, in gehennam tamen intrudit. Nam & virgines, quia ipſam non habuerunt, punitæ ſunt. Et diues hac de cauſa in inferno torquebatur, & qui eſurientem non cibarunt, vnà cum diabolo condemnantur. Præterea, non maledicere, particula quædam virtutis eſt, quam tamen niſi quis rectè peragat, foras eiicietur. Qui autem fratrem fatuum vocat, ait, gehennæ ignis reus eſt. Ad hæc modeſtia virtutis pars eſt, nullus tamen abſque hac Dominum videbit. *Perſequimini enim*, inquit, *pacem ac ſanctimoniam, abſque qua nemo videbit* DOMINVM. Humilitas ſimiliter virtutis pars eſt, ſine qua etiam ſi alia multa peragas, immundus eris apud Deum: quod phariſæus omnibus patefecit, qui mille virtutibus affluens, propter arrogantiam ſupernam felicitatem amiſit. Ego verò maius quiddam habeo dicere: non enim ſolum vna quædam particula virtutis omiſſa cœlum nobis claudit, verumetiam ſi non congruenti cura & ſtudio peragitur, illud ipſum ſolet inferre: *Niſi enim ſuperabundauerit*, inquit, *iuſticia veſtra plus quam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum*. Itaque etiam ſi eleemoſynam dederis, non tamen maiorem quam illi, non intrabis in regnum cœlorum. Et quantum illi præbebant, inquies?

Marginal notes: 1 Co.10.a; Supr.7.d.; Infr.25.a.; Supr.13.f; Marc.4.a; Luc.3.b.; Luc.16.e.; Supr.5.d.; Heb.12.d; Supr.5.e

Digitized by Google

Id iam etiam ipſe dicere volebam, vt & qui
non dant, incitentur ad dandum: & qui li-
benter afferunt, non ſuperbiant, ſed plura
dare conentur. Quantum igitur illi præbebant?
Decimam primò rerum ſuarum omnium, de-
inde alteram, & demum tertiam decimam of-
ferebant. Itaque propemodum tertiam par-
tem præbebant. Tres enim hæ decimæ coa-
ceruatæ iſtud conficiunt. Sed ad hæc primiti-
as quoque, ac primogenita, & alia plura par-
tim pro peccatis, partim pro purgationibus A
offerebant. Præterea in diebus feſtis, in iubi-
læo, in debiti abſciſione, & famulorum di-
miſſionibus, in mutuis abſque fœnore: ſi au-
tem qui tertiam partem, imò vero mediam
rerum ſuarum offerebant: aſcendent nempe
ad medietatem omnia vnà congregata. Si qui
mediam inquam dabant, nihil magni opera-
bantur: quid tu facies, qui nec decimam qui-
dem partem pauperibus vnquam dare cogi-
taſti? Quare non iniuria paucos fore ſaluos
quidam dicebat. Non negligamus igitur ex-
actam, atque exquiſitam viuendi diſciplinam. B
Nam ſi pars quædam omiſſa tantum pericu-
lum affert, ſi cuncta ſpreuerimus, quo modo
æterna tormenta fugiemus, aut quod genus
ſupplicij non perſoluemus? Sed quænam, in-
quies, ſpes ſalutis nobis reliqua eſt, ſi ſingula o-
miſſa in gehennam depellere poſſint? Hoc ip-
ſum eſt, quod etiam ego magna voce concla-
mo: veruntamen ſi attendere voluerimus, non
eſt impoſſibile ſaluari, præſertim ſi eleemoſynę
remedia mutuemur, quibus vulnera noſtra di-
ligenter curemus. Non enim ſic oleum corpus C
hominis roborat, vt animam miſericordia ſta-
bilit, adeòque confirmat, vt ſuperari à diabolo
nequeat: lubricum enim eleemoſynæ oleum
corpus hominis conſtituit, ita vt manus diabo-
li facilè propter lubricitatem effugiat. Hoc i-
gitur oleo crebrò nos perungamus, hoc ſpiri-
talis cauſa eſt ſanitatis, hoc lucem, hoc ſplendo-
rem animo afferre ſolet. Sed ille, inquit, ac ille
auri talenta non pauca poſſidet, nec aliquid
pauperibus præbet. Et quid hoc tua intereſt?
imò verò mirabilior atque venerabilior vide- D
beris, ſi cùm pauper ſis, benignior ac liberalior
eris. Nam & Apoſtolus Macedones admiratus
2.Cor.9.a & 10.b. eſt, nō quia præbebant, ſed quia quamuis pau-
peres eſſent, tamen largiter offerebant. Ve-
rùm tu non ad illos, ſed ad communem o-
mnium dominũ & magiſtrum reſpicias, qui
non habebat vbi caput inclinaret. Cur igitur
talis, inquies, id non facit? Noli alium iudi-
care, ſed te ipſum ita redde laudabilem, vt em-
nem meritò accuſationem poſſis effugere. Ma-
iora enim tormenta imminent, ſi cùm alios ac- E
cuſes, ipſe non facias, ſed eiuſdem criminis
obnoxius inueniaris. Nam ſi qui rectè viuunt,
iudicare alios non permittuntur, quanto ma-
gis à iudicando peccantibus abſtinendum eſt?
Non iudicemus igitur alios, neque deſidiam a-
liorum, ſed dominum noſtrum reſpiciamus, &
ab eo bonorum omnia exempla ſumamus. Nũ-
quid diuina ego tibi contuli beneficia? Nũquid
ipſe te redemi, vt ad me reſpicias? Alius hæc tibi

τοῦτο γὰρ αὐτὸς εἰπεῖν βούλομαι νῦν. ἵνα οἱ μὲν μὴ
διδόντες, ἀναγκασθῶσι πρὸς τὸ δοῦναι· οἱ δὲ δι-
δόντες· μὴ μέγα φρονῶσιν, ἀλλὰ καὶ προσθήκην
ἐργάζωνται. τί οὖν ἐδίδοσαν ἐκεῖνοι, τῶν ὄντων
ἁπάντων δεκάτην· καὶ μετὰ ταύτην, τρίτην,
ὥστε παρ᾽ οὐδὲν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας παρεῖχον, τρεῖς
γὰρ δεκάται συντιθέμεναι τοῦτο ποιοῦσι. καὶ με-
τὰ τούτων, καὶ ἀπαρχὰς, καὶ πρωτότοκα, καὶ
ἕτερα πλείονα· οἷον, τὰ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων,
τὰ ὑπὲρ καθαρμῶν, τὰ ἐν ταῖς ἑορταῖς, τὰ ἐν
τῷ ἰοβιλαίῳ, τὰ ἐν ταῖς τῶν χρεῶν ἀποκοπαῖς,
καὶ ταῖς τῶν οἰκετῶν ἀφέσεσι, καὶ τοῖς δανείσ-
μασι τοῖς τόκων ἀπηλλαγμένοις. εἰ δὲ ὁ τὸ
τρίτον διδοὺς τῶν ὄντων· μᾶλλον δὲ τὸ ἥμισυ·
μετὰ γὰρ τούτων ἐκεῖνα συντιθέμενα τὸ ἥμισυ ἐστίν·
εἰ τοίνυν ὁ τὸ ἥμισυ διδοὺς, οὐδὲν μέγα ἐργάζεται·
ὁ μὴ δὲ τὸ δέκατον παρέχων τίνος ἄξιος ἔ-
σται; εἰκότως [οὖν τις] ἔλεγεν, ὀλίγοι οἱ σω-
ζόμενοι· μὴ δὴ [οὖν] καταφρονῶμεν τῆς κατὰ
τὸν βίον ἐπιμελείας. εἰ γὰρ μέρος αὐτῆς κα-
ταφρονούμενον ἐν τοσαύτην φέρει τὴν ἀπώλειαν,
ὅταν πανταχόθεν ὦμεν ὑπεύθυνοι τῇ κατα-
δικαζούσῃ ψήφῳ, πῶς διαφευξόμεθα τὴν κό-
λασιν; Ποίαν δὲ οὐ τίσομεν δίκην; καὶ ποία ἡ-
μῖν σωτηρίας ἐλπὶς φησιν, εἰ τῶν ἀπηριθμη-
μένων ἕκαστον τὴν γέενναν ἡμῖν ἀπειλεῖ; κἀγὼ
τοῦτο λέγω· πλὴν ἐὰν προσέχωμεν, δυνα-
τὸν σωθῆναι, τὸ τῆς ἐλεημοσύνης κατασκευά-
ζοντες φάρμακον, καὶ τὰ τραύματα θερα-
πεύοντες. οὐ γὰρ οὕτως σῶμα ῥώννυσιν ἔλαιον,
ὡς φιλανθρωπία ψυχήν· καὶ ῥώννυσι, καὶ ἀ-
χείρωτον πᾶσιν ἐργάζεται, καὶ ἀνάλωτον τῷ δια-
βόλῳ ποιεῖ. Ὅπου γὰρ ἂν κατάσχῃ, λοιπὸν
διολισθαίνει, οὐκ ἐῶντος τοῦ ἐλαίου τούτου
τοῖς νώτοις τοῖς ἡμετέροις ἐνιζάνειν τὰς ἐκείνου
λαβάς. τούτῳ τοίνυν ἀλείφωμεν ἑαυτοὺς τῷ ἐ-
λαίῳ συνεχῶς. καὶ γὰρ ὑγιείας ἐστὶν ὑπόθεσις·
καὶ γὰρ φωτὸς χορηγία καὶ φαιδρότητος ἀ-
φορμή. ἀλλ᾽ ὁ δεῖνα φησὶ τόσα καὶ τόσα ἔχει
τάλαντα χρυσίου, καὶ οὐδὲν προΐεται; καὶ τί τοῦ-
το πρὸς σέ; οὕτω γὰρ θαυμαστότερος σὺ φανή-
σῃ, ὅτ᾽ ἂν ἀπὸ πενίας φιλοτιμότερος ἐκείνου
γένῃ. οὕτω καὶ μακεδόνας ὁ παῦλος ἐθαύμασεν·
οὐχ᾽ ὅτι παρέσχον, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἐν πτωχείᾳ ὄντες πα-
ρέσχον. μὴ δὴ [οὖν] πρὸς τούτους ἴδοις, ἀλλὰ πρὸς
τὸν κοινὸν ἁπάντων δεσπότην, ὃς οὐκ εἶχε ποῦ
τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. καὶ διατί φησιν ὁ δεῖνα καὶ ὁ
δεῖνα τοῦτο ποιεῖ; μὴ κρῖνε ἕτερον· ἀλλὰ σαυτὸν ἀ-
πάλλαξον τῆς κατηγορίας. ἐπεὶ μείζων ἡ κόλασις
ὅτ᾽ ἂν καὶ ἑτέροις ἐγκαλῇς, καὶ αὐτὸς μὴ ποιῇς·
ὅτ᾽ ἂν ἄλλους κρίνων, τῷ αὐτῷ κρίματι πάλιν
ὑπεύθυνος ᾖς καὶ αὐτός. εἰ γὰρ οὐδὲ κατορ-
θοῦντες κρίνειν ἀφίενται ἑτέρους· πολλῷ μᾶλλον
πταίοντες. Μὴ τοίνυν κρίνωμεν ἑτέρους, μηδὲ τοὺς
ῥαθυμοῦντας βλέπωμεν· ἀλλὰ πρὸς τὸν [κύριον]
ἰησοῦν [χριστὸν,] καὶ ἐκεῖθεν τὰ ὑποδείγματα φέρω-
μεν. μὴ γὰρ ἐγώ σε εὐηργέτησα; μὴ γὰρ ἐγώ σε ἐλυτρωσάμην, ἵνα πρὸς ἐμὲ βλέπῃς; ἄλλος ἐστὶν ὁ ταῦτα πάντα σοι
παρασχών.

...ἀγωγήν. τί τὸν δεσπότην ἀφεὶς, πρὸς τὸν σύνδουλον ὁρᾷς; οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ; καὶ πάλιν, ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων διάκονος; καὶ πάλιν, καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι; καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἵνα μὴ προσταίων τοῖς ῥαθύμοις τῶν συνδούλων μένῃς ἐν ὀλιγωρίᾳ, ἀφέλκων σε τούτων, φησίν· ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν ἐμαυτὸν, ἵνα καθὼς ἐποίησα, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.

A ἀλλ' οὐκ ἔστι σοι διδάσκαλος ἀρετῆς τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς, οὐδὲ οἷός τε εἰς ταύτην ἐναγαγεῖν; οὐκοῦν πλείων ὁ ἔπαινος· μεῖζον τὸ ἐγκώμιον, ὅτι μὴ διὰ διδασκάλων ἀνθρώπων γέγονας οὕτω θαυμαστός· καὶ γὰρ δυνατὸν τοῦτο καὶ σφόδρα ῥᾴδιον ἐὰν θέλωμεν. καὶ δηλοῦσιν οἱ πρῶτοι ταῦτα κατωρθωκότες· οἷον, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μελχισεδὲκ, ὁ Ἰὼβ, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους ἄνθρωποι πάντες, πρὸς οὓς ἀναγκαῖον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρᾶν. ἀλλὰ μὴ πρὸς τούτους, οὓς οὐδέποτε παύεσθε ζηλοῦντες καὶ ἐν τοῖς συλλόγοις τοῖς ἡμετέροις περιφέροντες.

B καὶ γὰρ οὐδὲν ἄλλο πανταχοῦ λεγόντων ἀκούω, ἀλλ' ἢ ταῦτα τὰ ῥήματα· ὁ δεῖνα ἐκτήσατο πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα· ὁ δεῖνα πλουτεῖ· ὁ δεῖνα οἰκοδομεῖ. κέχηνας ἔξω, ἄνθρωπε; τί πρὸς ἑτέρους βλέπεις; εἰ βούλει πρὸς ἑτέρους ἰδεῖν, τοὺς κατορθοῦντας [βλέπε,] τοὺς τὸν νόμον [μετ' ἀκριβείας] ἅπαντα πληροῦντας, μὴ τοὺς προσκεκρουκότας καὶ ἠτιμωμένους. ἂν γὰρ πρὸς τούτους βλέπῃς, πολλὰ ἐντεῦθεν συλλέξεις [τὰ] κακὰ, εἰς ῥαθυμίαν ἐμπίπτων, εἰς ἀπόνοιαν, εἰς τὸ καταδικάζειν ἑτέρους. ἂν δὲ τοὺς κατορθοῦντας ἀριθμῇς,

C εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς σπουδὴν, εἰς κατάνυξιν, εἰς μυρία σαυτὸν ἐξάξεις ἀγαθά. ἄκουσον τί ἔπαθεν ὁ Φαρισαῖος· ἐπειδὴ τοὺς κατορθοῦντας ἀφεὶς τὸν ἡμαρτηκότα εἶδεν, ἄκουσον καὶ φοβήθητι. βλέπε πῶς θαυμαστὸς ἐγένετο ὁ Δαβίδ; ἐπειδὴ πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ τοὺς κατ' ἀρετὴν ἔβλεπε. πάροικος γάρ φησιν ἐγώ εἰμι, καὶ παρεπίδημος καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. καὶ γὰρ οὗτος καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὸν, τοὺς ἡμαρτηκότας ἀφέντες, τοὺς εὐδοκιμηκότας ἐνενόουν. οὕτω καὶ σὺ ποίει. οὐδὲ γὰρ δικαστὴς αὐτὸς κάθισαι τῶν ἑτέρων

D πεπλημμελημένων, οὐδὲ ἐξεταστὴς τῶν ἄλλοις ἁμαρτανομένων· σαυτῷ κρίνειν, οὐχ ἑτέροις προσετάχθης. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν [φησιν,] οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου, παιδευόμεθα. σὺ δὲ τὴν τάξιν ἀντέστρεψας, σαυτὸν μὲν οὐ μεγάλων οὐ μικρῶν πλημμελημάτων ἀπαιτῶν εὐθύνας, τὰ δὲ ἑτέρων μετ' ἀκριβείας περιεργαζόμενος. ἀλλὰ μηκέτι τοῦτο ποιῶμεν· ἀλλὰ ταύτην ἀφέντες τὴν ἀταξίαν, δικαστήριον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καθίζωμεν, τῶν [ἐν] ἡμῖν αὐτοῖς ἁμαρτανομένων, αὐτοὶ [καὶ] κατήγοροι, καὶ δικασταὶ

E ...ήμιοις τῶν πλημμελημάτων γινόμενοι. εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ ἑτέρων πολυπραγμονεῖν, τὰ κατορθώματα, μὴ τὰ ἁμαρτήματα περιεργάζου· ἵνα καὶ ἐκ τῆς μνήμης τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, καὶ ἐκ τοῦ ζήλου τῶν ἑτέροις κατωρθωμένων, καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀπαραιτήτου δικαστηρίου προσδοκίας, καθ' ἑκάστην ὥσπερ πλήκτρῳ τινὶ τῇ συνειδήσει νυττόμενοι εἰς ταπεινοφροσύνην καὶ μείζονα σπουδὴν ἑαυτοὺς ἐνάγοντες, τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

prębuit. Cur omiſſo domino cõſerui operationẽ aſpicis? Non audiſti clamantẽ: *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde?* (Supr. 11. d.) & rurſus: (Ibidem.) *Qui vult primus eſſe in vobis, ſit omnium miniſter:* (Infr. 20. d.) & rurſus: *Non venit filius hominis vt ei adminiſtretur, ſed vt ipſe adminiſtret.* Præterea ne aliorum pigritia offenſus negligenter vivas, dictum tibi ab eo eſt: *Exemplum enim dedi vobis, vt ſicut ego feci, & vos faciatis.* (Ioann. 13. b) Non eſt tibi magiſter virtutis viuentium aliquis hominum, nec poteſt vllus te ad eam conducere.

A Maior igitur tua laus, præſtantior erit tua gloria, ſi nulla humana doctrina mirabilis euaſeris. Potes enim, & quidem facilè ſi volueris: non enim primus eris. ſed multi iã id perfecerunt: vt Noë, Abraham, Melchiſedec, Iob, & omnes qui ſimiliter illis vixerunt. Si ad homines ergo reſpiciendum eſt, illos, non iſtos imitare, quos adeò æmulamini, vt in concionibus etiam veſtris nihil aliud in ore quàm hæc verba habeatis: Agri iugera ille tot, atq; tot poſſidet, ille diuitiis præpotens palatia con-

B dit, (maria conſtruit,) aliáque huiuſmodi facit. Quid ita alienis inhias homo? ſi ad alios reſpicis, cur probè viuentes, cur laudabiles viros, cur eos qui exquiſitiſſimè præcepta ſeruarunt, non vides? ſed inglorios & offendentes Deum admiraris, à quibus multa exempla nequitiæ colliges, vnde in negligentiam & in ſuperbiam incides, ac ad iudicandum alios conuerteris. Si verò virtutis cultores ſæpius tecum recẽſeas, in humilitatem & compunctionem, in ſtudia virtutum facilè teipſum perduces.

C Recordare phariſæi qui cùm ad probos nõ reſpexerit, ſed peccantis opprobria viderit, labores ſuos amiſit: illud igitur recordatus expaueſcas. Econtrario conſidera, quomodo mirabilis Dauid factus eſt: maiorum enim ſuorum virtutes præ oculis ponebat. *Aduena,* inquit, *ego ſum & peregrinus ſicut omnes patres mei:* (Pſalm. 38. a.) neq; is ſolũ, ſed oẽs ei ſimiles nõ peccatores, ſed virtutib. coruſcantes, tenaci mẽte vertebãt. Ita igitur tu quoq; facito. Nõ. n. quaſi iudex alieni peccati feciſti, nec ad examinãda hominũ peccata pręfectus à domino es, tuus nõ aliorũ iudex con-

D ſtitutus es. *Nam ſi nos iudicaremus, non vtiq;,* inquit Apoſtolus, *iudicaremur. Iudicati aũt à domino erudimur:* (1. Cor. 11. g.) quæ oĩa tu pvruertiſti. Nullã. n. à te exigis delictorũ rationẽ. ſed aliena nimiũ anxia curioſitate ſcrutaris. Oro igitur, obſecro atque obteſtor, deſinamus iã deſinamus hoc facere, & hac cõfuſione ordinis ciecta, noſtrorũ nos peccatorũ iudices cõſtituamus. Ipſi accuſantes, teſtimoniũ perhibẽtes iudicãtes, & ſupplicia exhibẽtes laudabimur. Quòd ſi aliena inquirere deſideras, clarorũ opera virorũ curioſius inueſtiga. vt tũ ex memoria delictorũ noſtrorũ, tum

E ex æmulatione alienæ virtutis, tũ deniq; ex iudicij noſtri in noſipſos ſententia, quaſi ſtimulo quotidie cõpũcti, ac humiliores & diligẽtiores facti, ęterna fruamur beatitudine. gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LXVI.

[*Græcè eſt LXV.*] EX CAP. XX.

Et aſcendens Ieſus in Hieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecreto in via, & dixit eis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget.

NON illico cùm à Galilæa redierit,
in Hieroſolymam aſcendit, ſed ſigna
prius non pauca fecit, & phariſæorum obſtruxit ora, & diſcipulis de
Supr. 19. c. paupertate locutus eſt. *Vende* nanqun, inquit,
ſubſtantiam tuam, ſi vis eſſe perfectus. Et de
virginitatis ſimiliter caſtimonia: *Qui* enim, in-
Ibidem b. quit *capere poteſt, capiat.* De humilitate etiam:
Supr 18 a. *Niſi enim conuerſi fueritis ad conditionem horum paruulorum, non intrabitis regnum cœlo-*
Ibd. 19 b. *rum.* De retributione quoque in hac vita:
Ibidem. *Nam qui domos, fratres ſorores reliquerit, &c. centuplum in hoc ſeculo accipiet.* Et de remuneratione futura. *Et vitam æternam poſſidebit.* His igitur omnibus prius factis atque diſpoſitis, ad vrbem acceſſit. Cumque aſcenderet, de paſſione rurſus diſſerit ſua. Nam quoniam facilè quod euenire nolebant, obliuiſci poterant, aſſiduè ipſis in memoriam reuocat: vt crebra illius commemoratione ipſorum mentem exerceat, & mœrorem ſuccidat. Priuatim autẽ eos neceſſariò alloquitur: non enim hæc efferenda erant, ex quibus nihil vtilitatis ſequeretur. Nam ſi diſcipuli audientes turbabantur, quid non feciſſet multitudo? An igitur nunquã id vulgo dictum eſt, inquies? Imò publicè quo-
Ioan. 2. d. que, ſed non ita apertè prædicatum. *Soluite enim*, inquit, *templum hoc, & in tribus diebus*
Sup 12. e *excitabo ipſum.* Et, *ſignum, quærit hæc genera-*
Luce 11. d *tio, nec dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ.*
Ioan. 7. e. Et alibi, *Adhuc paruo tempore vobiſcum ſum, & quæretis me, & non inuenietis.* Diſcipulis verò non ſic: ſed quemadmodum alia, ita etiam hoc modo clarius dictum. Sed cuius rei gratia, quiſpiam opponet, ſi non intelligatur, multitudini dicebat? hæc enim eis dicebantur, vt poſtea recordati credant illum volentem, non ignorantem, neque coactum paſſionem ſubiiſſe. Diſcipulis autem prædicebat non hac de cauſa ſolum, verumetiam, vt diximus, vt expectatione exercitati facilius paſſionis dolorem perferant. Nam ſi præmeditati non fuiſſent, vehementi turbatione quaſſati iacuiſſent: hac de cauſa de morte ſolum primò faciebat mẽtionem. Cùm autem corroborati fuerint, cætera quoque adiecit, quod ſcilicet tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum. Hęc autem prædicit, vt cùm triſtia veniſſe viderint, certiore ſpe reſurrectionem expectent: nam ſi mœſta non tacuit, & quæ opprobrij plena eſſe videbantur non occultauit eis, non iniuria proſpera quoque erant credenda.

Tu verò

ΟΜΙΛΙΑ ξε.

Καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ᾽ ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

A Οὐκ ἀθρόον ἀναβαίνει εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ γαλιλαίας ἐλθὼν, ἀλλὰ πρότερον θαυματουργήσας καὶ ἐπιστομίσας φαρισαίους, καὶ διαλεχθεὶς τοῖς μαθηταῖς περὶ ἀκτημοσύνης· εἰ γὰρ θέλεις τέλειος εἶναι φησι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα· καὶ περὶ παρθενίας, ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω· καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ περὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἐνταῦθα·
B ὅστις γὰρ ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. καὶ περὶ ἀμοιβῶν τῶν ἐκεῖ· καὶ ζωὴν γὰρ αἰώνιον κληρονομήσει· τότε προσβάλλει τῇ πόλει λοιπὸν, καὶ μέλλων ἀνιέναι περὶ τοῦ πάθους πάλιν διαλέγεται. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῦτο συμβῆναι ἐπιλανθάνεσθαι, συνεχῶς αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει, ἐγγυμνάζων αὐτῶν τὴν διάνοιαν τῇ πυκνότητι τῆς ἀναμνήσεως καὶ τὴν λύπην ὑποτεμνόμενος. κατ᾽ ἰδίαν δὲ αὐτοῖς διαλέγεται ἀναγκαίως. οὐ γὰρ ἔδει εἰς
C πολλοὺς ἐξενεχθῆναι τὸν περὶ τούτων λόγον, οὐδὲ σαφῶς λεχθῆναι, οὐδὲν γὰρ ἐκ τούτου πλέον ἐγίνετο. εἰ γὰρ οἱ μαθηταὶ ἐθορυβοῦντο ταῦτα ἀκούοντες, πολλῷ μᾶλλον ὁ τῶν πολλῶν δῆμος. τί οὖν; οὐκ ἐλέχθη τοῖς πολλοῖς φησιν; ἐλέχθη μὲν καὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς· οὐχ οὕτως δὲ σαφῶς. λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. καὶ, σημεῖον ἐπιζητεῖ ἡ γενεὰ αὕτη, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· καὶ πάλιν, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι, καὶ ζητήσετέ με καὶ οὐχ
D εὑρήσετε. τοῖς δὲ μαθηταῖς, οὐχ οὕτως· ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰ ἄλλα σαφέστερον ἔλεγεν, οὕτω καὶ τοῦτο εἶπεν. καὶ τίνος ἕνεκεν εἰ μὴ συνίεσαν οἱ πολλοὶ τὴν δύναμιν τῶν λεγομένων καὶ ἐλέγετο; ἵνα μάθωσι τὰ μετὰ ταῦτα, ὅτι προειδὼς ἐπὶ τὸ πάθος ᾔει καὶ ἑκὼν, οὐκ ἀγνοῶν οὐδὲ ἀναγκαζόμενος. τοῖς μαθηταῖς δὲ, οὐ διὰ τοῦτο μόνον προὔλεγεν· ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην, ἵνα ἐγγυμνασθέντες τῇ προσδοκίᾳ, ῥᾷδιον ἐνέγκωσι τὸ πάθος, καὶ μὴ ἀμελέτητον ἐπελθὸν ταράξῃ σφόδρα αὐτούς. διά τοι τοῦτο
E ἐξ ἀρχῆς μὲν τὸν θάνατον ἔλεγε μόνον· ὅτε δὲ ἐμελέτησαν καὶ ἐνεγυμνάσαντο, καὶ τὰ ἄλλα πάντα προστίθησιν· οἷον, ὅτι παραδώσουσι τοῖς ἔθνεσιν· ὅτι ἐμπαίξουσι καὶ μαστιγώσουσι. τούτου τί ἕνεκεν, ἵνα ὅταν τὰ σκυθρωπὰ ἴδωσιν ἐπελθόντα, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐντεῦθεν προσδοκήσωσιν. ὁ γὰρ τὰ λυποῦντα οὐκ ἀποκρυψάμενος καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι ἐπονείδιστα, εἰκότως ἔμελλε καὶ περὶ τῶν χρηστῶν πιστεύεσθαι.

σκόπει

σκόπει δέ μοι πῶς καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ σαφῶς τὸ πρᾶγμα ἐποίησεν. οὔτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς εἶπεν, ἵνα μὴ διαταράξῃ· οὔτε πρὸς αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἵνα μὴ κἀν τούτῳ θορυβήσῃ· ἀλλ' ὅτε πεῖραν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἔλαβον ἀρκοῦσαν, ὅτε μεγάλας ἔδωκε τὰς ἐπαγγελίας περὶ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, τότε καὶ τὸν περὶ τούτων ἐμβάλλει λόγον, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, ἐνυφαίνων αὐτὸν τοῖς θαύμασι καὶ ταῖς διδασκαλίαις. ἕτερος δὲ εὐαγγελιστής φησιν· ὅτι καὶ τοὺς προφήτας παρῆγε μάρτυρας· A ἄλλος δέ φησιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οὐ συνίεσαν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἦν κεκρυμμένον τὸ ῥῆμα ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. οὐκοῦν ἀνῄρηται φησὶ τῆς προρρήσεως τὸ κέρδος. εἰ γὰρ μὴ ᾔδεσαν ἅπερ ἤκουον, οὐδὲ προσδοκᾶν εἶχον· μὴ προσδοκῶντες δέ, οὐδὲ γυμνάζεσθαι ταῖς ἐλπίσιν. ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερον τούτου ἀπορώτερον φημὶ· ὅτι εἰ μὴ ᾔδεσαν, πῶς ἐλυποῦντο; καὶ γὰρ ἕτερός φησιν, ὅτι ἐλυποῦντο. εἰ τοίνυν μὴ ᾔδεσαν, πῶς ἐλυποῦντο; πῶς Πέτρος ἔλεγεν· ἵλεώς σοι, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο; τί οὖν ἐστιν εἰ- B πεῖν; ὅτι μὲν ἀποθανεῖται, ᾔδεσαν, εἰ μὴ καὶ σαφῶς τῆς οἰκονομίας ἠπίσταντο τὸ μυστήριον, οὔτε τὴν ἀνάστασιν σαφῶς ἠπίσταντο, οὔτε ἅπερ ἔμελλε κατορθοῦν. καὶ τοῦτ' ἦν κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ ἤλγουν. ἑτέρους μὲν γὰρ ὑφ' ἑτέρων ἀναστάντας εἶδον· αὐτὸν δέ τινα ἀναστήσαντα ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἀναστήσαντα ὡς μηκέτι λοιπὸν ἀποθανεῖν, οὐδέποτε εἶδον. τοῦτο οὖν οὐ συνίεσαν πολλάκις λεγόμενον. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν τοῦτον τὸν θάνατον τί ποτέ ἐστι, καὶ C πῶς ἐπελεύσεται, σαφῶς ἠπίσταντο. διὸ καὶ ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ ἐξέπληττεν αὐτοὺς περὶ τοῦ πάθους διαλεγόμενος. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐποίει θαρρεῖν αὐτούς, καίτοι συνεχῶς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀκούοντας. καὶ γὰρ μετὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἐθορύβει, τὸ ἀκούειν ὅτι ἐμπαίξουσι καὶ μαστιγώσουσι, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὅτε γὰρ ἐνενόησαν τὰ θαύματα, τοὺς δαιμονῶντας οὓς ἠλευθέρωσε, τοὺς νεκροὺς οὓς ἤγειρε, τὰ ἄλλα πάντα ἅπερ ἐθαυματούργει, εἶτα ἤκουσαν τούτων, D ἐξεπλήττοντο, [εἰ ὁ ταῦτα ποιῶν ταῦτα πείσεται.] διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτον· καὶ νῦν μὲν ἐπίστευον, νῦν δὲ ἠπίστουν, καὶ νοῆσαι οὐκ εἶχον τὰ λεγόμενα. οὕτω γοῦν οὐ συνῆκαν σαφῶς τὸ λεγόμενον, ὡς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου πρὸς αὐτὸν προσελθεῖν, καὶ περὶ προεδρίας αὐτῷ διαλεχθῆναι. θέλομεν γάρ φησιν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καθίσῃ, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. πῶς οὖν οὗτος ὁ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι ἡ μήτηρ προσῆλθεν; ἀμφότερα γενέσθαι εἰκός. E τὴν γὰρ μητέρα παρέλαβον, ὡς μείζονα τὴν ἱκετηρίαν ἐργασάμενοι, καὶ ταύτῃ τὸν Χριστὸν δυσωπήσοντες. ὅτι γὰρ τοῦτο ἀληθές ὅπερ ἔφην, καὶ αὐτῶν μᾶλλον ἡ αἴτησις ἦν, καὶ αἰσχυνόμενοι προβάλλονται τὴν τεκοῦσαν, σκόπει πῶς πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνει τὸν λόγον ὁ Χριστός. μᾶλλον δὲ πρότερον μάθωμεν τί αἰτοῦσι, καὶ ἀπὸ ποίας γνώμης, καὶ πόθεν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον. πόθεν οὖν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον;

Tu verò conſidera, quo modo etiam opportunitate commoda, vniuerſa patefecit. Nec enim ſtatim prædicationem incipiens, nec in ipſo paſſionis hæc dixit tempore, ne audientes turbarentur: ſed poſteaquam virtutes eius miraculis cognouerunt, & æternæ vitę pollicitationibus fuerunt confirmati: tunc paſſionis meminit, non ſemel aut bis, ſed ſæpius hunc ſermonem ſignis & doctrinę intexens. Alius autem euangeliſta prophetas quoque in teſti-
A monium citatos aſſerit. Alius non intellexiſſe *Luc. 18. f.*
ipſos affirmat, ſed occultatum id verbum ab eis fuiſſe, & quod tumultuabantur ſequentes. Sed ſi non intellexerunt, inquies, nulla præmeditatione poterant exerceri: quare prædictionis huius vtilitas omnino euaneſcit. Ego autem, vt hanc ambiguitatem in maius extollam: illud addere non dubito, quia ſi non intellexerunt, quo pacto mœrebant? Alius enim *Supr. 16. d.*
euangeliſta dicit: quia triſtabantur. Quo modo igitur ſi non percipiebant, triſtabantur? aut quo modo Petrus, propitius tibi eſto di-
B cebat? Quid igitur dicemus? Quia ſcilicet, quod de morte audierint, & ſi nõ clarè diſpenſationis huius myſterium ſciebant, intellexerunt tamen. Reſurrectionem verò non intelligebant, nec quæcunque per eam mirificè acturus erat, & erat occultatum hoc ab eis, & propterea triſtabantur. Nam alios quidem ab alijs excitatos à morte viderunt. Quòd verò quiſquam ſeipſum excitauerit, & ſic excitauerit vt nunquam in poſterum moreretur, minimè vnquam fuit auditum. Hoc igitur erat ꝙ
C abſconditum erat ab eis: ſed nec qualis futura eſſet ipſa mors, & quomodo ipſum aggreſſura foret apertè ſciebant, ideo igitur ſequentes turbabantur. Mihi autem etiam videtur magno ſtupore illos torpeſcere de paſſione ſua diſſerentem audientes: nec quia reſurrecturum ſe illis inculcabat, ideo confidebãt: Nam præter mortem, iſtud etiam illos maximè turbabat, quum audirent ipſum illudendum & flagellandum, & alia huiuſmodi. Cùm enim in mente verſarent miracula, dæmoniacos ſcilicet liberatos, mortuos excitatos, aliaque hu-
D iuſmodi ſigna, non poterant his auditis non obſtupeſcere, ac in magnam ambiguitatem incidere, haud comprehendentes quomodo qui iſta faceret, talia paſſurus eſſet. Ita modò hæc credentes, modò diſcredentes, quę dicebantur capere non poterant, adeoque procul à recta intelligentia erant, vt Zebedęi filij ad eum ac- *Mar. 10. e.*
cedentes de primo cõſeſſu eum alloquerentur. Volumus .n. aiunt, vt vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtrã ſedeat. Quomodo igitur iſtę euãgeliſta matrem ad hoc acceſſiſſe ait? Vtrũq;
E fuiſſe credendũ matremq; ab eis aſſumptam, vt authoritate ſupplicantis Chriſtũ facilius exorarent. Quod autem id verum ſit, quodque ab ipſis hæc excogitata petitio fuerit, ſed pudore victi matris patrocinium aſſumpſerunt: animaduerte quomodo Chriſtus ad ipſos verba ſua direxerit: ſed prius quid, & qua mente petant, & vnde ad hoc impulſi ſint, cõſideremus.

ἑώρων

Verùm tam atrox eſt pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti proficere poſſimus. Quare non iniuria Paulus eam
1. Tim. 6. b. malorum omnium radicem appellauit. *Radix enim omnium vitiorum*, inquit, *auaritia eſt.* Quare autem Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniã ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorũ magiſtris adijt, idcirco etiã ipſe quaſi homo ei reſpõdet. Sæpius .n. ad mentẽ rogantium orationem accõmo-
Ioan. 5. b. dat: vt quãdo dicit, *Nos adoramus quod nouimus:* &, *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Cum igitur nullũ bonum dicit, non ſe eijcit à bonitate, abſit. Non enim dixit, *Quid me dicis bonũ?* non ſum bonus: ſed, nullus bonus, hoc eſt nullus hominũ. Neq; tamen cum hoc dicit, omnino humanum genus bonitate priuatũ eſſe affirmat, ſed cõparatione diuinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo ſubiunxit: *Niſi vnus Deus.* Nec intulit, niſi pater meus, vt diſcas quia nõ reuelauit ſe illi: ſic & in
Supr. 7. b. antecedentibus: *Si vos cùm ſitis nequam* dicebat, *noſtis bona filiis veſtris dona concedere.* Nam & ibi nequã homines appellauit, nõ quia genus humanum nequitiæ cõdemnaret, (dixit enim, vós, nõ homines) ſed hominis bonitatem Dei bonitati cõparauit: quod à ſequentibus illico patet: quantò enim magis, inquit, pater veſter bona dabit petentib⁹ ſe? Sed quid vrgebat, inquies, aut quódnam cõmodum ex huiuſmodi reſpõſo ſequebatur? Ad altiora ſenſim eum adducebat, ac ab adulationis vitio liberare volebat, vt ſimul & à terrenis abduceret, & Deo affigeret, ſuaderetque futura ſolummodo bona eſſe quærenda: vtq; ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorũ omniũ eſſe cognoſceret, & ei gloriam referret. Nam &
Infr. 23. a. quando ait: *Nolite magiſtrum vocare in terra:* tum ad diſtinctionẽ ſui hoc dixit, tum vt diſcãt quænam ſit prima rerũ omnium ac vera origo. Tantum .n. ille ſtudium demõſtrauit, ꝙ cum alij tentarent, alij ꝓ ægrotis venirent, ipſe meliore cupiditate incenſus, de vita æterna Ieſum adiens interrogabat. Fertilis quippe atq; vber ager erat, ſed multitudo vepriũ ſemen ſuffocabat. Et cõſidera quomodo parat⁹ ad obediendũ mandatis erat. *Quid enim faciendo,* inquit, *vitam æternam poſſidebo?* Sic promptus ad parendũ eſſe videbatur. Quòd ſi tentandi animo acceſſiſſet, iſtud vtiq; nobis declaraſſet euangeliſta,
Mat. 22. a. quemadmodũ in alijs facit, vt in legiſdoctore: ſi vero ipſe ſiluiſſet, domin⁹ certè patefeciſſet, aut apertè redarguendo, aut occultius ſignificando, ne videretur decepiſſe ac latuiſſe, & non paruum hinc detrimentum contraxiſſe. Præterea ſi tentationis gratia interrogaſſet, nullo propter illa quæ audiuit affectus mœrore fuiſſet. Nemo certè phariſæorum contriſtatus vnquam abijt, ſed confuſi domini doctrina, confutatique magis furiebant, hic autem triſtis abijt: quod non paruum ſignum eſt, non peruerſa illum mente,

ἀλλὰ πολλὴ τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς. καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα αὕτη λυμαίνεται τὰ καλά. [εἰκότως οὖν καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων κακῶν εἶναι ἔφησε· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία φησί.] Διὰ τί δὲ οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς λέγων οὐδεὶς ἀγαθός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσέσχε ψιλῷ καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ ἰουδαϊκῷ. διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται. καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς
A τὰς ὑπονοίας τῶν προσιόντων ἀποκρίνεται. ὡς ὅταν λέγῃ· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· καὶ, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ὅταν οὖν εἴπῃ, οὐδεὶς ἀγαθός, οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε. οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός. ἀλλ', οὐδεὶς ἀγαθός· τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅταν λέγῃ, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει· ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ
B ὁ πατὴρ [μου,] ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ. οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους λέγων· εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν, οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· τὸ γὰρ, ὑμεῖς, οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι φησίν· ἀλλὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθότητα· τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων οὕτως ὠνόμασε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰ-
C τοῦσιν αὐτόν; καὶ τί τὸ κατεπεῖγον ἦν φησὶν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ παιδεύει κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων, καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ εἰδέναι τὸ ὄντως ἀγαθὸν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰ τῆς τιμῆς ἀναφέρειν. ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ, μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, [καὶ] πρὸς ἀντιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησι. [καὶ] ἵνα μάθωσι τίς ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή.
D οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν τέως, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον ἐμπεσὼν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγόμενος. καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. σκόπει γοῦν πῶς ἐστι παρεσκευασμένος τέως πρὸς τὴν τῶν ἐπιταγμάτων ὑπακοήν. τί γὰρ ποιήσας φησὶ, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν
E τῶν λεχθησομένων. εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐποίει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ παρὰ τοῦτο βλαβῆναι. εἰ γὰρ πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. τοῦτο γοῦν οὐδεὶς πώποτε ἔπαθε τῶν φαρισαίων, ἀλλ' ἠγρίαινον ἐπιστομιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλ' ἄπεισι κατηφὴς, ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον

[ἦν] οὐ μὴν πονηρᾶς γνώμης· αὐτὸν προσελθεῖν, ἀλλ' ἀσθενεστέρας· καὶ ἐπιθυμεῖν μὲν τῆς ζωῆς, κατέχεσθαι δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ. εἰπόντος τοίνυν τοῦ χριστοῦ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν πρὸς τὴν ζωήν, τήρησον τὰς ἐντολάς, λέγει· ποίας; οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας εἶναι παρὰ τὰς νομικὰς εἶναι τὰς τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντός ἐστιν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, ὁ ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται· ἀλλὰ πά- A λιν ἐρωτᾷ, τί ἔτι ὑστερῶ; ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας [αὐτοῦ.] οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἡγεῖσθαι ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. τί οὖν ὁ χριστός; ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι ἐπιτάττειν, προτίθησι τὰ ἔπαθλα καὶ φησίν· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἶδες πόσα βραβεῖα, πόσους στεφάνους δίδωσι τῷ σταδίῳ τούτῳ; εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. νυνὶ δὲ καὶ λέγει· καὶ B ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. διὸ καὶ πρὶν εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι λέγων· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, καὶ τότε φησί, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα, ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει· καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάν- C των αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖταί τι τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρασχεῖν ἔδωκεν. οὐ πλείονα δὲ μόνον· ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ μείζονα, ὅσον γῆς [ὁ] οὐρανός, καὶ ἔτι πλείω. θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διατρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ χριστῷ· του- D τέστιν, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θάνατον καθημερινόν. εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, [ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ] ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὥστε τοῦ ῥῖψαι τὰ χρήματα, πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν. μικρὸν δὲ οὐ τοῦτο εἰς τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθε λυπούμενος. εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἦν πέπονθε, φησίν· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα E πολλά. οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται, οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ. τυραννικώτερος ὁ ἔρως τότε γίνεται. ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ παύομαι· ἡ προσθήκη τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν πλείονι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίᾳ, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.

Σκόπει

ſed imbecilliore tamen, ad Chriſtũ vitæ deſiderio perueniſſe. Opprimebatur autem alia quadam grauiſſima paſſione, vnde cum dominus dixiſſet: *Si vis in vitam introire, ſerua mãdata*: quænam mandata ſeruanda eſſent interrogauit, nõ tentando quidẽ, abſit hoc .n.: verùm quia exiſtimabat, alia quædã præter legalia, vitæ ſibi cauſam futura: quod certè magnam hominis cupiditatem deſignat. Deinde cum Ieſus mandata legis recitaſſet, *Hæc*, inquit, *omnia ab adoleſcentia mea cuſtodiui*. A Nec finem hic fecit, ſed rurſus quærit, quid adhuc mihi deeſt, quæ res etiam nimiam eius cupiditatẽ ſignificabat. Nec paruum illud quoq; fuit, quòd deeſſe ſibi aliquid putans, non arbitrabatur ſatis dictum eſſe ad conſequendũ quod optabat. Quid igitur Chriſtus? Quoniam magnum quiddã iniunctur' erat, magnitudinem prius præmij poſuit, dicens *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me*. Perſpicis quot brabia, quot coronas huic ſtadio proponit? ſi autem B ille tentaſſet, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifeſtantur, & vt alliciatur, ingentẽ ei mercedem futuram oſtendit, & voluntati eius vniuerſa relinquit. Ita his omnib' ne oneroſa videretur admonitio facere ſtudebat, ac ideo antequã certaminis laborem oſtenderet, brabium præ oculis poſuit, dicens: Si vis perfectus eſſe: tunc infert, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: & mox iterum præmia inculcat, *Et habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me*. Non enim parua retributio eſt C diligenter dominum ſequi. Et habebis, inqt, theſaurum in cœlis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, & quãdoquidem ipſum cunctis denudari rebus conſulebat, vt oſtendat non amiſſurum bona ſua, ſed tantò plura maioraque inuenturum, quantum terra cœlum præſtabilius eſt, retributionis præſtantiã theſaurum appellauit, & ſimul ſtabilitatem atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignanter expreſſit. Nõ ergo ſatis eſt pecuniã ſpernere, verumetiã oportet pauperib' opem ferre, & ante omnia ipſum D Chriſtum ſequi diligenter: id eſt, omnia reipſa præſtare quæ ab ipſo iubentur, paratumque ſemper eſſe tam labores ſubire, quã omne genus mortis ſufferre. *Si quis enim*, inquit, *venire poſt me velit, abneget ſemetipſum, tollatq; crucem ſuam, & ſequatur me*. Luc. 9. c. Maius quippe eſt quam pecuniam contemnere, proprij ſanguinis effuſio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non ſimulatus pecuniæ contemptus. *Cum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonem, abijt triſtis*. Quod non abſq; cauſa illi acci- E diſſe ſignificauit euãgeliſta dicẽs: *Habebat enim poſſeſſiones multas*. Nõ pariter certè hac paſſione opprimuntur, qui pauca poſſidẽt, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc .n. violẽtior fit ipſa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare ceſſabo, acceſſione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia creſcente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori deſiderio ardent, egere ſe magis ſentiunt.

 Per-

Digitized by Google

[οὕτω τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν.] ἀλλὰ πῶς αὐτὸ τοῦτο γένοιτ' ἄν, φησί, τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνατὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων τοιαύτῃ ἀνενεγκεῖν; ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων κενοῦν καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται. μὴ τοίνυν ὑφ' ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαίνεται. A καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες [καὶ] δριμεῖαν χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσαν, ὅτ' ἂν ἐπεμβάλλωσί [τινα] σιτία καὶ ποτά, οὐ μόνον οὐ κατασβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅτ' ἂν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δριμυτέρᾳ τὰ χρήματα ἐπεμβάλλωσι, μᾶλλον αὐτὴν ἐκκαίουσιν. οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς τὸ ἀποστῆναι πως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας, ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολὴν, ὀλιγοσιτία καὶ κένωσις. B τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται φησί; ἂν ἐννοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆσαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ ἀκίχητα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων ἐλεεινότερος ᾖς ταῦτα λυττῶν. ἀπόκριναι γάρ μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, [οὐ] τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ ποτῶν πολυτελῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν C οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; εὔδηλον ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦντα μὲν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖ. οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρὸν, τὸ ἐπιθυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν, ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον ἡμῖν ὑπογράψαι τὸν Χριστὸν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν τρόπον, καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμενον. ὃς ἐπιθυμῶν σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπολαύων οὕτως ἐκολάζετο. οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων καταφρονῶν, ἔστησε τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν D βουλόμενος καὶ περιβαλέσθαι, πλέον ἀνῆψε μᾶλλον, καὶ οὐδέποτε τοῦ πάθους ἀπήλλακται· ἀλλὰ κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἕτερα τοσαῦτα ἐπιθυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων ἄλλων ἐφίεται· [ὢ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀνοίας·] καὶ προϊὼν, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι χρυσίον, καινήν τινα μανίαν μαινόμενος καὶ φοβερὰν, καὶ οὐδέποτε οὕτως σβεσθῆναι δυναμένην. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσθήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακὸν, εἰ E σοι γέγονεν ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος πτῆναι καὶ δι' ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕτερα ὄργανα κατασκευάζειν, ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογισμὸν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπιχειρεῖν δεῖ; εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν. ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶν ἀδύνατον; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυνατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν. καὶ γὰρ

Ita quod impoſſibile erat, poſſibile factum eſſe videm[9]. Sed quo pacto, inquies, opes relinquere potero? Quomodo qui ſemel tali paſſione, ac magno habendi deſiderio ſubmergitur, recipere ſeipſum, ac è fluctib[9] emergere poterit? Certè ſi incipiat ſuperfluam rerũ copiam circuncidere, atq; abijcere: ſic .n. vlterius ꝓgredietur, & facilius ac expeditius huius certaminis curſum ſubibit. Non ergo tantã rem ſimul aggrediaris, ſed ſi arduũ tibi videtur, eodẽ vniA uerſa tẽpore aggredi, ſenſim atq; gradatim per hanc ſcalam aſcendas, quæ te tandem in cœlos adducet. Nam quẽadmodũ qui acutæ bilis feruore febricitant, non ſolùm extinguunt ardorẽ potu, verumetiã incendunt atq; inflammãt: ſic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati omni bile acerbiori pecuniam afferunt, maiori ſeipſos flamma incendunt. Nihil quippe hanc ſitim ita extinguit, quẽadmodũ ſi ab huiuſmodi deſiderio teipſum liberum cõſtituas: ſicut etiam acuta bilis non potu, ſed è contrario potius abſtinentia & vacuatione extingui- B tur. Sed hoc ipſum, inquies, quomodo facere potero? Si perſpexeris nunquã rerũ copia huius te ardorem ſitis extincturũ, ſed ſolo diuitiarũ deſpectu ab hoc te tabifico morbo eripere poſſe. Noli ergo multa cõquirere, ne incõprehenſibilia ſequaris & incurabili peſte labores, ac omnibus miſerior intolerabili hoc dolore & ſis, & videaris. Reſpõdeas .n. mihi oro, quemnam putas magno dolore cruciari? vtrum eum qui edẽdi atq; bibẽdi cupiditate vexatur, cum nõ poſſit deſiderio ſatisfacere ſuo: an eum qui C nec tali quidẽ cupiditate vexatur? Non dubito quin eum reſpõdebis, qui cum vehemẽter cupiat, animũ tamen ſuũ explere nõ poteſt. Tanti certè doloris plenum eſt, nõ poſſe voluptate frui, cùm nimiũ deſideres, nec bibere poſſe, cũ ingenti ſiti exagiteris: vt cùm præ oculis nobis ponere gehennam Chriſtus voluerit, hoc modo deſcripſit, & diuitẽ ſic tabeſieri & cruciari dixit, vt cùm ſtillã aquę deſideraret, nec habere poſſet, atrociter vexaretur. Quas ob res q pecunias deſpicit, is cupiditati terminũ conſtituit: qui vero ditari deſiderat, & plurima in dies cõ- D quirit, maiore ſiti cõpulſus, nunquã ad finem deueniet: ſed ſi mille adipiſceretur talẽta, mille alia cõtinuò quęrit: quæ ſi poſſidebit, duplicare vniuerſam ſubſtantiã mulò magis exardeſcit: ac ita ꝓgrediens, mõtes, terrã, maria, cuncta ſibi aurum fieri precatur, eo furoris genere inſaniens, ꝙ nunquã hac ratione deprimi poteſt. Verùm vt tibi perſuadeas, ablatione non acceſſione id nos malũ poſſe cõpeſcere, cõſidera ſi tibi vnquã in mentem veniret, vt per aera ceu volucres ferri optares, quomodo hanc ab- E ſurdam cupiditatem reprimere poſſes. Vtrum fingẽdo pennas, aliaq; ad volandũ inſtrumẽta faciendo, an ſuadẽdo tibiipſi veſana impoſſibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene ſcio, quoniã ſi animũ induxeris nõ debere nos impoſſibilia proſequi, tranquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquies, penitus impoſſibile. Sane nõ minus impoſſibilia petit, qui habendi cupiditatis terminum inuenire conatur.

Luca 16. f.

Faci-

Digitized by Google

Facilius namque eſt hominem volare, quàm acquiſitione ac acceſſione pecuniæ, cupiditatem habendi terminare. Quare quando ea quæ deſiderantur poſſibilia ſunt, non eſt præter naturam eorum acquiſitione deſiderium mitigari: quando autem penitus impoſſibilia, nihil aliud relinquitur, quàm vt animum tuum procul à cupiditate abducas: alia enim ratione animi tranquillitatem conſequi non poteris. Ne igitur incaſſum laboremus cupiditate pecuniarum, quæ ſemper nobis mœroris cauſa eſt, neque vnquam pectus noſtrum quieſcere patitur, omnino abiecta, ad alium portum plenis velis nauigemus, qui & felicior eſt, & ſupremam nobis facilè præbebit beatitudinem. Cœleſtes ergo theſauros expetamus, qui non laboris multum afferent nobis, & quæſtum inæſtimabilem præparabunt: in quibus conſequendis, nullam facere vnquam poſſumus iacturam, dummodo vigilemus, & præſentia cõtemnamus. Nam qui ſecularibus rebus ſeruit, ac ſemel illis deditus, in propoſito perſeuerat, is neceſſe eſt vt ſuperiorem amittat theſaurum. Hæc omnia tecum cogita, & te à flamma cripe huius cupiditatis. Nemo enim profectò dicere poterit, præſentia quidem bona hanc cupiditatem præſtare, etiam ſi futuris nos ſpoliet. Atqui etiam ſi ita res haberet, extrema hæc eſſet pœna, & ſupplicium maximum: nunc verò ad futura ſupplicia præſens quoque accedit cruciatus. Multas quippe domos hæc cupiditas euertit, multa bella concitauit, & laqueo pleroſque abrumpere vitam coëgit, ad hæc omnia nobilitatem humani animi exterminat, timidum, ignauum, mendacem, audaciſſimum, rapacem obtrectatoremque conſtituens. Sed argumenti atque auri ſplendor, multitudo ſeruorum, ædium magnificentia, ſalutatio atque concurſus in foro vulgi te decipit. Cui rei optimum illud remedium eſt, ſi quomodo hinc animus afficitur intellexeris (ater enim ratione que deſolatus, & deformis efficitur) ſi cogitabis quãtis malis hęc acquiſita ſunt, quanto labore, quibuſque periculis conſeruantur, nec tamen diu conſeruari poſſunt, ſed ſi euaſerint vndique, cùm mors ſurrepſerit, ad inimicorum manus fortè peruenient. Tu autem nihil ex his niſi vulnera tecum retines, profundaque vlcera, quę dum hæc colligeres, anima tua peccata contraxit, & miſer recedis. Cùm igitur videris magnifico veſtitu, & multis ſatellitibus aliquem præfulgere, eius cõſcientiam cogitatione confeſtim euolue, & inuenies omnia intus turpiſſimis plena ſordibus. Veniat tibi in mentem, qualis erat Paulus, qualis Petrus, qualis Ioannes: qualis Helias, vel potius ipſius vnigeniti Dei filij recordare, qui *Luca 9. g.* non habebat vbi caput inclinaret: eum ac veros eius ſeruos imitandos ducas, & inæſtimabilibus eius diuitijs firmo cogitationis phantaſmate inhæreas: quod ſi paulùm reſpexeris, deinde rurſus tibi tanquã in naufragio procella incubuerit tenebras afferens, hãc Chriſti ſententiam tecũ illicò verſa, repeteque ſæpius, quod

καὶ γὰρ εὐκολώτερον ἀνθρώπους ὄντας πτῆναι, ἢ τῇ προσθήκῃ τοῦ πλείονος παῦσαι τὸν ἔρωτα. ὅταν μὲν γὰρ [ᾖ] δυνατὰ τὰ ἐπιθυμητὰ, [ἡ] τῇ ἀπολαύσει παραμυθεῖσθαι δυνατόν· ὅταν δὲ ἀδύνατα, ἓν δεῖ σπουδάζειν μόνον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοὺς ἀπαγαγεῖν, ἑτέρως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνακτήσασθαι τὴν ψυχήν. ἵν᾽ οὖν μὴ περιττὰ ὀδυνώμεθα, τὸν δὲ ἐλευθερικῶς λυποῦντα τῶν χρημάτων ἔρωτα καὶ οὐδέποτε σιγῆσαι ἀνεχόμενον ἀφέντες, ἐφ᾽ ἕτερον με-
A θορμισώμεθα, τὸν καὶ μακαρίους ἡμᾶς ποιοῦντα, καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, καὶ τῶν αἰωνίων θησαυρῶν ἐπιθυμήσωμεν. οὐ γὰρ πόνος ἐνταῦθα τοσοῦτος, καὶ τὸ κέρδος ἄφατον, καὶ ἀποτυχεῖν οὐκ ἔνι τὸν καὶ ὁπωσοῦν ἀγρυπνοῦντα καὶ νήφοντα καὶ τῶν παρόντων ὑπερορῶντα· ὥσπερ οὖν τὸν δουλεύοντα αὐτοῖς καὶ ἐκδεδομένον [εἰς] ἅπαξ ἀνάγκη πάσα ἐκπεσεῖν ἐκείνων. Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογιζόμενος τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἔκβαλε τῶν χρημάτων. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν πα-
B ρόντα δίδωσι, τῶν δὲ μελλόντων ἀποστερεῖ. καίτοι καὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐσχάτη τοῦτο κόλασις καὶ τιμωρία. νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἔνι. μετὰ γὰρ τῆς γεέννης, καὶ πρὸ τῆς γεέννης ἐκείνης, καὶ ἐνταῦθα εἰς χαλεπωτέραν σε ἐμβάλλει κόλασιν. καὶ γὰρ οἰκίας πολλὰς ἡ ἐπιθυμία ἀνέτρεψε, καὶ πολέμους χαλεποὺς ἀνερρίπισε, καὶ βιαίῳ θανάτῳ κατηνάγκασε καταλῦσαι τὸν βίον· καὶ πρὸ τῶν κινδύνων δὲ τούτων, τῆς ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν· καὶ δειλὸν καὶ ἄνανδρον, [καὶ θρασὺν] καὶ ψεύστην, καὶ συκο-
C φάντην, καὶ ἅρπαγα, καὶ πλεονέκτην, καὶ τὰ ἔσχατα πάντα τὸν ἔχοντα πολλάκις εἰργάσατο. ἀλλ᾽ ἴσως τὴν λαμπηδόνα τοῦ ἀργυρίου, καὶ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὸ κάλλος, καὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐπ᾽ ἀγορᾶς ὁρῶν καταγοητεύῃ; τίς οὖν ἂν γένοιτο θεραπεία τῶν πονηρῶν τραυμάτων τούτων; ἂν ἐννοήσῃς, πῶς σοι ταῦτα τὴν ψυχὴν διατίθησι· πῶς σκοτεινὴν [καὶ] ἔρημον καὶ αἰσχρὰν κατασκευάζει καὶ δυσειδῆ αὐτήν· ἂν λογίσῃ μεθ᾽ ὅσων ταῦτα ἐκτήθη κακῶν· μεθ᾽ ὅσων φυλάττεται
D πόνων, μεθ᾽ ὅσων κινδύνων; μᾶλλον δὲ οὐδὲ φυλάττεται μέχρι τέλους, ἀλλ᾽ ὅταν ἁπάντων διαφύγῃς τὰς λαβὰς, ὁ θάνατος ἐπελθὼν ταῦτα μὲν εἰς τὰς τῶν σῶν ἐχθρῶν πολλάκις ἐξήγαγε χεῖρας, σὲ δὲ ἔρημον λαβὼν ἄπεισιν, οὐδὲν τούτων ἐπισυρόμενον, ἀλλ᾽ ἢ [τὰ] τραύματα καὶ τὰ ἕλκη μόνον, ἅπερ ἐκ τούτων λαβοῦσα ἄπεισιν ἡ ψυχή. ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ λάμποντα ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ἱματίων καὶ τῆς πολλῆς δορυφορίας, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδὸς, καὶ πολλὴν εὑρήσεις τὴν ἀράχνην
E ἔνδον, καὶ πολλὴν τὴν κόνιν [ὄψει.] ἐννόησον τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον· ἐννόησον τὸν Ἰωάννην, τὸν Ἠλίαν· μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν τὸν οὐκ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. ἐκείνου γενοῦ ζηλωτὴς καὶ τῶν ἐκείνου δούλων, καὶ τὸν ἄφατον τούτων φαντάζου πλοῦτον. εἰ δὲ μικρὸν διαβλέψας ἐκ τούτων σκοτωθείης πάλιν, καθάπερ ἐν τινι ναυαγίῳ καταιγίδος ἐπελθούσης, ἄκουσον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Χριστοῦ λεγούσης,

ὅτι

ὅτι ἀδύνατον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τὴν γῆς τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ πάντα εἰ βούλει τῷ λόγῳ ποίησον εἶναι χρυσὸν, καὶ οὐδὲν ἴσον ὄψει τῆς ζημίας τῆς ἐκεῖθεν σοι γινομένης. καὶ σὺ μὲν πλέθρων γῆς τοσούτων καὶ τοσούτων μέμνησαι, καὶ οἰκιῶν δὲ καὶ εἴκοσι καὶ πλειόνων, καὶ βαλανείων τοσούτων καὶ ἀνδραπόδων χιλίων ἢ δὶς τοσούτων, καὶ ὀχημάτων ἐπαργυρωμένων καὶ χρυσοπάστων. ἐγὼ δὲ ἐκεῖνό φημι, [ὅτι] εἰ τῶν πλουτούντων ὑμῶν ἕκαστος, τὴν πενίαν ταύτην ἀφείς· πενία γὰρ πρὸς ταῦτα A πρὸς ὃ μέλλω λέγειν· ὁλόκληρον ἐκέκτητο κόσμον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοσούτους εἶχεν ἀνθρώπους, ὅσοι νῦν εἰσι πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης καὶ οἰκουμένης, καὶ ἕκαστος γῆν καὶ θάλατταν καὶ πανταχοῦ οἰκοδομήματα καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ πανταχόθεν ἀντὶ ὕδατος καὶ πηγῶν αὐτῷ χρυσίον ἐπέρρει, τριῶν ὀβολῶν οὐκ ἂν ἔφην ἀξίους εἶναι τοὺς οὕτω πλουτοῦντας, τῆς βασιλείας [τῶν οὐρανῶν] ἐκπεσόντας. εἰ γὰρ νῦν χρημάτων τῶν ἀπολλυμένων ἐφιέμενοι ὅτ' ἂν μὴ ἐπιτύχωσι βασανίζονται· εἰ λάβοιεν αἴσθησιν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἐ- B κείνων, τί λοιπὸν ἀρκέσει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς; οὐκ ἔστιν οὐδέν· μὴ τοίνυν μοι λέγε τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν, ἀλλ' ἐννόει τὴν ζημίαν ὅσην ἐκ ταύτης οἱ ταύτης ὑπομένουσιν ἐρασταὶ, ἀντὶ τούτων τοὺς οὐρανοὺς ἀπολλύντες, καὶ τοιοῦτόν τι πάσχοντες, οἷον ἂν εἴ τις τῶν βασιλείοις μεγίστης τιμῆς ἐκπεσὼν, κόπρου θημωνίαν ἔχων μέγα ἐπὶ ταύτῃ φρονεῖ. οὐδὲν γὰρ κρεῖττον ἐκείνης ἡ τῶν χρημάτων σωρεία· μᾶλλον δὲ βέλτιον ἐκείνη· ἡ μὲν γὰρ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειος, καὶ πρὸς βαλανείου ἔκκαυσιν, καὶ πρὸς ἄλλα τοιαῦτα· C ὁ δὲ κατορωρυγμένος χρυσὸς πρὸς οὐδὲν τούτων. καὶ εἴθε μόνον ἄχρηστος ἦν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὰς ἀνάπτει τῷ ἔχοντι τὰς καμίνους, εἰ μὴ εἰς δέον αὐτῷ χρήσαιτο. τὰ γοῦν μυρία κακὰ ἐντεῦθεν φύεται. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔξωθεν, ἀκρόπολιν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν ἐκάλεσαν· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, πολλῷ βέλτιον καὶ ἐμφαντικώτερον, ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων τῶν κακῶν εἰπών. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες μάθωμεν ζηλοῦν τὰ ἄξια ζήλου, μὴ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομάς, μηδὲ τοὺς πολυτελεῖς ἀγρούς· ἀλλὰ τοὺς πολλὴν παρ- D ρησίαν πρὸς [τὸν] θεὸν ἔχοντας ἄνδρας, τοὺς ἐν οὐρανῷ πλουτοῦντας, τοὺς [τῶν] θησαυρῶν ἐκείνων [ὄντας] κυρίους, τοὺς ὄντως πλουσίους, τοὺς διὰ Χριστὸν πένητας· ἵνα τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμή, [καὶ προσκύνησις] νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ'.

E Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

Ποῖα πάντα ὦ μακάριε Πέτρε; τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; ταῦτά μοι πάντα λέγεις; ναί φησιν. ἀλλ' οὐ διὰ φιλοτιμίαν ταῦτα λέγω· ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης τὸ τῶν πενήτων εἰσαγάγω δῆμον. ἐπειδὴ

quod impoſſibile ſit ad cœlos diuitem peruenire. Ad hanc tu ſententiam montes, terram, maria conferas: ac omnia, ſi ita vis, cogitatione aurum facito. Nihil enim exęquari damno poterit, quod inde patieris. Et tu quidem multa iugera terræ deſideras, domos habere velles quamplures, totidem balnea, mille mancipia, ornatas argendo ædes, auro decoratos thalamos. Ego verò illud dicere nõ dubitabo, ſi diuitum quilibet hac paupertate omiſſa, (paupertas enim hęc eſt cum eo collata quod dicturus ſum (vniuerſum mundum poſſideret, totque ſeruos haberet, quot nunc in orbe terrarum ſunt homines, ac vbique terrarum ædes, ciuitates, gentes ſua ditione teneret, & fontes ac fluuij auro ſibi pro aqua fluerent, tribus certè obolis huiuſcemodi hominem vnà cum diuitijs ſuis, ſi regno cœlorum excluderetur, dignum non duceremus. Nam ſi modò cùm caducas has opes expectant, magno mœrore torquentur, niſi acquirant: quid harum rerum eos conſolari poterit, ſi ſenſum aliquem ineffabilium illorum bonorum accipiant? nihil ꝓfectò. Noli ergo tuarum pecuniarum affluentiam recenſere, ſed diligenti ſtudio quantum hinc detrimentum qui eam affectant patiuntur, conſidera, cùm cœlorum gloria hæc permutent, ac idem faciant, vt ſi quis regno exactus ampliſſimo, ſtercoris cumulo glorietur: nihil nempe pecuniarum aceruus à ſtercoris cumulo diſtare videtur, immo verò multo præſtantior hic quam ille. Nam tum ad ædificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros neceſſaria eſt ſtercoris exaggeratio: aurum verò ſuffoſſum nihil penitus prodeſt: neque non ꝓdeſt ſolùm, verum etiam quaſi fornax ardentiſſima, niſi quis opportunè vtatur, habẽtem exurit. Adeò enim multa hinc mala, adeò magnæ afflictiones ſcaturiunt, vt malorum omnium arx ab authoribus auaritia vocitata ſit, q̃ beatiſſimus ille Paulus multò ſignificantius omnium malorũ radicem appellauit. Hæc igitur cogitantes, æmulemur ea quæ noſtra digna ſunt æmulatione. Non magnificas ædes, non vberrima prædia, non cætera huiuſmodi: ſed eos viros qui magnam apud Deum fiduciam cõſecuti ſunt, qui diuitias in cœlo ingentes poſſident, quorũ theſauri ibi reſeruantur, qui paupertatem longo diuitijs interuallo præponentes, verè diuites ſunt. Id enim ſi faciamus, æternam proculdubio beatitudinem conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. 1. Tim, 6. b.

HOMILIA LXV.

[in Gr. Codd. eſt LXIV.]

EX CAPITE XIX.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

QVænam ſunt hæc omnia quæ te dicis beatiſſime Petre reliquiſſe? Arundinem, retia, nauiculam vniuerſumque piſcatorum artificium: hæc tu omnia vocas? Ita, inquit, ſed non ambitione quadã, aut inani gloria, verùm vt pauperum plebẽ hac interrogatione introducam.

Nam

Nam quoniam à domino dictũ eſt: *Si vis perfectus eſſe, vende quæ habes, & diſtribue pauperibus & habebis in cœlo theſaurum*: ne quis pauperum opinetur, nõ poſſe ad perfectionem ſe peruenire, cùm non habebat quæ pauperibus offerat: quærit Petrus, vt tu diſcas nihil te minus propter inopiam habiturũ: quærit inquã, Petrus, ne ſi id à Petro perciperes, præſertim cùm adhuc ſpiritus gratia nõ abundaret, ambiguitate perplexus iaceres, ſed vt ab ipſo eius magiſtro ꝓlata ſententia, firma ſpe roboreris. Nam quemadmodũ etiam nos pro alijs diſputamus, ſic Apoſtolꝰ quoq; ad vniuerſi orbis cõmodum non dubitauit interrogare. A ſuperioribus n. patet, nihil de ſeipſo ambiguiſſe: qui .n. ipſorum cœlorũ claues ſuſcepit, quantò magis de cæteris quę in cœlo ſunt confideret? Tu autem illud diligenter expende, quam exquiſitè duo illa quæ Chriſtus à diuite petijt, vt ſcilicet pauperibꝰ ſubſtantiam diſtribueret ſuam, & Chriſtum ſequeretur, breuiter complexus eſt, dicens: *Reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*: ambo enim hæc facta iam erant: nam ſua reliquerũt, vt ipſum ſequerentur, & eo ꝙ omnia reliquerunt, ſequi facilius potuerũt: & quoniam reliquerunt, cõfidere, atq; gaudere ipſos admonebat. Quid igitur Chriſtus reſpondet? *Amen dico vobis, quia vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in throno maieſtatis ſuæ, ſedebitis vos ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael.* An igitur & Iudas ſedebit? Minimè. Quomodo igitur in duodecim ſedibus ſedebunt, quomodo pollicitatio hæc adimplebitur? Attẽde quomodo, & qua ratione lex eſt à Deo per Hieremiam promulgata, in qua hæc continentur: *Ad ſummã loquar ſuper gentem, & ſuper regnũ, vt auferam & perdam: & ſi conuertetur gens illa à malis ſuis, me quoque pœnitebit à malis quæ cogitaui eis facere. Et ad ſummã loquar ſuper gentem & regnum, vt reſtaurem & plantẽ: & ſi nequitiam fecerint in conſpectu meo, & non audient vocem meam: me quoq; pœnitebit eorũ bonorũ quæ facturum eſſe ipſis locutus ſum.* Pariter enim, inqt, tam in bonis, q̃ in malis id facere ſoleo. Si .n. reſtauraturum me dixero non faciam, ſcilicet ſi quis indignũ ſe hac pollicitatione præbuerit: quod primo confeſtim homini accidit. *Tremor enim veſter & timor*, ait, *erit ſuper feras*: quod e cõtrario fieri videmus, quia videlicet indignũ ſe homo tali præbuit principatu: ſic etiam Iudas. Nam ne punitionũ terrore in deſperationem nõnulli cõpulſi duriores ad virtutẽ fiant, aut bonorũ pollicitationibus in deſidiam delabãtur, vtraq; iſta per Hieremiam corrigit dicens: Et ſi minatus fuero, non diffidas: potes enim pœnitentiã agere, & ſententiã meam ſicut Niniuitæ conuertere: & ſi aliquod bonum ꝓmittam, propter ꝓmiſſionem nõ ſupinus ſis & piger. Non enim proderit tibi pollicitatio mea, ſi te indignum feceris, immo verò maioris cauſa erit ſupplicij: nam ego dignis, & in eo quod digni ſunt perſeuerantibus polliceor: pro-

Hic ſupr. c. — Supr. 16. c. — Hier. 18. a. b. — Gen. 9. a. — Ioan. 3. b.

ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· ἵνα μὴ λέγῃ τις τῶν πενήτων· τί οὖν ἐὰν μὴ ἔχω ὑπάρχοντα, οὐ δύναμαι τέλειος εἶναι; ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα σὺ μάθῃς ὁ πένης, ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠλάττωσαι. ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα μὴ παρὰ Πέτρου μαθὼν ἀμφιβάλλῃς· καὶ γὰρ ἀτελὴς ἦν ἔτι καὶ πνεύματος ἔρημος· ἀλλὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Πέτρου δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν θαῤῥῇς. κα-

A θάπερ γὰρ ἡμεῖς ποιοῦμεν, οἰκειούμεθα γὰρ πράγματα πολλάκις ὑπὲρ ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι· οὕτως καὶ ἀπόστολος ἐποίησεν, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν πεῦσιν αὐτῷ ταύτην προσαγαγών. ἐπεὶ ὅτι γε τὰ ἑαυτοῦ ᾔδει σαφῶς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. ὁ γὰρ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἤδη δεξάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ θαῤῥεῖν εἶχε. σκόπει δὲ καὶ πῶς ἀκριβῶς ἀπεκρίνατο ὡς ὁ Χριστὸς ἐπεζήτησε. καὶ γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ πλουσίου δύο ταῦτα ἐζήτησε· δοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα,

B καὶ ἀκολουθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς [τὰ] δύο ταῦτα τίθησι, τὸ ἀφεῖναι καὶ [τὸ] ἀκολουθῆσαι. ἰδοὺ γὰρ [φησὶν] ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τὸ μὲν γὰρ ἀφεῖναι, διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι γέγονεν· ἡ δὲ ἀκολούθησις, ἐκ τοῦ ἀφεῖναι εὐκολωτέρα κατέστη. καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀφεῖναι θαῤῥεῖν καὶ χαίρειν αὐτοὺς παρεσκεύαζε. τί οὖν αὐτός; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνον-

C τες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. τί οὖν; καὶ Ἰούδας φησὶ καθεδεῖται; οὐδαμῶς. πῶς οὖν καὶ ὑμεῖς φησιν ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε; πῶς τὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωθήσεται; ἄκουσον πῶς καὶ τίνι τρόπῳ. νόμος ἐστὶ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος, διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου τοῖς Ἰουδαίοις ἀναγνωσθείς, καὶ ταῦτα λέγων· πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξαίρειν καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω κἀγὼ ἀπὸ τῶν κακῶν ὧν ἐλογισάμην ποιῆσαι αὐ-

D τοῖς. καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν· καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν μου, τοῦ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς μου, μετανοήσω καὶ ἐγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. τὸ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν διαφυλάττω ἔθος φησί. κἂν γὰρ εἴπω τοῦ ἀνοικοδομῆσαι, ἀναξίους δὲ αὐτοὺς παράσχωσι τῆς ὑποσχέσεως, οὐκέτι ποιήσω. ὅπερ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου πλασθέντος. ὁ τρόμος γὰρ ὑμῶν φησι καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ οὐκ ἐγένετο. ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν τῆς [τοιαύτης] ἀρχῆς

E ἀπέφηνεν ὥσπερ καὶ Ἰούδας. ἵνα γὰρ μήτε τῆς ἀποφάσεως τῆς κολάσεως ἀπογνόντες τινὲς σκληρότεροι γένωνται, μήτε τοῖς τῶν χρηστῶν ὑποσχέσεσιν ἁπλῶς ῥαθυμότεροι καταστῶσιν, ἀμφότερα ταῦτα ἰᾶται διὰ τοῦ προειρημένου τούτου, λέγων· κἂν ἀπειλήσω, μὴ ἀπογνῷς· δύνασαι γὰρ μετανοῆσαι καὶ λῦσαί μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς οἱ Νινευῖται· κἂν ὑπόσχωμαί τι χρηστόν, μὴ ἀναπέσῃς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν. ἂν γὰρ ἀνάξιος φανῇς, οὐδέν σε ὠφελήσει τὸ ὑποσχεθῆναί με, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιμωρήσεται. ἐγὼ γὰρ ἀξίῳ ὄντι ὑπισχνούμην.

Δια

διὰ τοῦτο διαλεγόμενος τοῖς μαθηταῖς, οὐχ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑμεῖς μόνον, ἀλλὰ προσέθηκεν, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἵνα καὶ τὸν ἰούδαν ἐκβάλῃ, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐφελκύσηται. οὔτε γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται μόνους, οὔτε πρὸς ἰούδαν λοιπὸν ἀνάξιον γεγενημένον. τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς τὰ μέλλοντα ἐπηγγείλατο, λέγων, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους· ἦσαν γὰρ ὑψηλότεροι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων ἐζήτουν· τοῖς δὲ ἄλλοις, καὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπισχνεῖται. πᾶς γάρ φησιν ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίαν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἵνα γὰρ μή τινες ἀκούσαντες τὸ, ὑμεῖς, [ὡς] ἐξαίρετον τῶν μαθητῶν εἶναι τοῦτο νομίσωσι· λέγω δὴ τὸ τῶν μεγίστων καὶ πρωτείων ἐν τοῖς μέλλουσιν ἀπολαύειν· ἐξέτεινε τὸν λόγον καὶ ἥπλωσε τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ τὴν γῆν πᾶσαν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ τὰ μέλλοντα πιστοῦται. τοῖς μαθηταῖς δὲ ἐν προοιμίοις, ὅτε ἀτελέστεροι ἦσαν, ἀπὸ τῶν παρόντων διελέγετο. ὅτε γὰρ εἵλκυσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τέχνης ἀπέστησε, καὶ ἀφεῖναι τὸ πλοῖον ἐκέλευσεν, οὐκ οὐρανῶν, οὐ θρόνων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων, εἰπὼν, ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ ὑψηλοτέρους εἰργάσατο, τὸ λοιπὸν καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ διαλέγεται. τί δέ ἐστι, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ; τουτέστι, κατακρίνοντες. οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ μέλλουσι καθέζεσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βασίλισσαν τοῦ νότου κατακρινεῖν τὴν γενεὰν ἐκείνην ἔφησε, καὶ οἱ νινευῖται δὲ κατακρινοῦσιν αὐτούς· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ, τὰς φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθραμμένοι, καὶ νόμοις καὶ ἔθεσι καὶ πολιτείᾳ, οἵ τε ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπόστολοι· ἵν' ἂν λέγωσιν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυνήθημεν πιστεῦσαι τῷ χριστῷ, ὅτι ὁ νόμος ἐκώλυσεν αὐτοῦ τὰ ἐπιτάγματα δέχεσθαι. τούτους εἰς μέσον παραγαγὼν τοὺς τὸν αὐτὸν δεξαμένους νόμον καὶ πιστεύσαντας, κατακρινεῖ πάντας ἐκείνους. ὅπερ καὶ ἤδη ἔλεγε, διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. καὶ τί μέγα αὐτοῖς ἐπηγγείλατο φησὶν, εἰ ὅπερ ἔχουσιν οἱ νινευῖται, καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου, καὶ οὗτοι ἕξουσι; μάλιστα μὲν καὶ ἄλλα ἔμπροσθεν αὐτοῖς πολλὰ ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπισχνεῖται, καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ ...χον. ἄλλως δὲ, καὶ ἐν τούτῳ παρῃνίξατό τι πλέον ...ον. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ἁπλῶς εἶπεν· ἄνδρες ...ται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην· ...σίλισσα νότου κατακρινεῖ. περὶ δὲ τούτων, οὐχ ἁ...· ἀλλὰ πῶς; ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ...όνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ ...α θρόνους φησί· δηλῶν, ὅτι καὶ συμβασιλεύσου... κοινωνήσουσι] τῆς δόξης ἐκείνης. εἰ γὰρ ὑπομένομεν φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν. οὐδὲ γὰρ καθέδρας ...οι δηλοῦσι· μόνος γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ καθεζόμε...ρίνων· ἀλλὰ τιμὴν καὶ δόξαν ἄφατον παρεδήλωσε διὰ τῶν θρόνων. τούτοις μὲν οὖν ταῦτα εἶπε. τοῖς δὲ [πᾶσι] ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἑκατονταπλασίονα ἐνταῦθα. εἰ δὲ τοῖς λοιποῖς, πολλῷ μᾶλλον καὶ τούτοις, καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. καὶ τοῦτο γοῦν ἐξέβη·

propterea diſcipulos alloquens, non ſimpliciter pollicetur. Non enim ſedebitis & vos ſolũmodo dixit: ſed adiecit. Qui me ſecuti eſtis: vt & Iudam eijciat, & poſteriores attrahat. Non enim ad illos dictum eſt ſolos, neque ad Iudam qui ſe indignum effecit. Ita diſcipulis quidem futura pollicetur, dicens: Super duodecim ſedes ſedebitis: Sublimiores enim iam facti nihil è præſentibus rebus petebãt. Cæteris autem hęc etiam præſentia pollicetur di-
A cens: *Quicunque dimiſerit fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios aut agros, aut domum gratia nominis mei, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Certè ne quis illud, vos audiens, diſcipulis, vt maxima in futuro præmia cõſequantur, datum ſolummodo credat: eapropter latius orationem ꝑduxit, & ad vniuerſum orbem pollicitatiõe extendit, ita vt à præſentibus futura cõfirmet. Sic & diſcipulis, cum imperfectiores à primis cunabulis adhuc eſſent, quæ ad hanc vitam pertinent, offerebat. Nam quando à mari, &
B à piſcandi artificio remouit, nullam cœleſtium fecit ſedium mentionem, ſed quę in hac vita eueniebãt commemorabat, dicens: *Hominum vos faciam piſcatores*: poſtquam verò ſublimio- *Supr. 4. c.*
res fecit, de cœleſtibus diſſerit. Quid autem eſt quod dicit, *Iudicantes duodecim tribus Iſrael?* Nihil aliud profectò quàm condemnantes: nõ enim in ſolio iudicaturi ſedebunt, ſed quemadmodũ reginã Auſtri, & Niniuitas cõdemnaturos generationẽ illam aſſeruit, ſimili quodã modo diſcipuli nõ gentes, nõ vniuerſum orbẽ,
C ſed tribus Iſrael cõdemnabũt. Nam quoniam eiſdem & legibus & inſtitutis viuẽdi tam Iudęi, quàm Apoſtoli educati fuerũt, cum Iudæi dicturi ſint: Idcirco ſe credere Chriſto nõ potuiſſe, quia mandata legis ſeruare iubebãtur diſcipulis in medium ꝑductis, à quib' & lex ſuſcipiebatur, & fides Chriſto adhibita eſt, omnes Iudęos cõdemnabit: propterea .n. dicebat Iudices veſtri futuri ſunt. Sed quid præcipui pollicetur ipſis, inquis? Si quod Niniuitę & regi- *Supr. 12. b. & Luca 11. d.*
na habebunt, id etiam diſcipuli poſſidebunt. Multa quoq; alia in ſuperiorib' iſtis obtulit, &
D in ſequentib' pollicetur, quãuis aliquid occultius in hoc etiam ſignificatur, maiora iſtos illis habituros: de illis .n. ſimpliciter dicitur, *quia* *Supr. 12. & Luca 11. d.*
viri Niniuitæ reſurgent, & condemnabunt hanc generationem: de regina quoq; Auſtri ſimiliter: de iſtis verò nõ ita ſimpliciter: ſed quãdo filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ ſedebit, *tunc & vos ſedebitis ſuper duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Vnde ſignificatur, q a tam regni, q̃ gloriæ participes futuri ſunt. *Si .n. ſuſtinemus,* *2. Tim. 2.*
inquit, *ſimul quoq; conregnabimus.* Et ecce non
E conceſſas quidem eſſe ſedes ſignificauit, cum ipſe ſolus in ſolio iudicaturus ſedebit, ſed honorẽ atq; gloriam ineffabilẽ vocabulo ſedium ſignanter expreſſit. Verum iſta diſcipulis dicta ſunt, cæteris autem vniuerſis æternam ibi vitam & centuplum hic pollicetur: & ſi reliquis multo magis Apoſtolis, quibus promiſſa contigiſſe in hoc ſeculo non ignoramus;

Quæ omnia ex lege diabolica ſunt, qui ad ea
quæ dicta ſunt via quadam progrediens, per-
niciosũm illud fatalis rerum neceſſitatis do-
gma introduxit. Ita vndique datam nobis li-
bertatem diuinitus, vitia naturalia eſſe ſua-
dens, euellere conatur, multaque alia hinc pe-
ſtifera dogmata occultius ſeminat. Talia quip-
pe ſunt diaboli pernicioſa venena: quare oro
atque obſecro, fugiatis talem iniquitatem. Ad
ea enim quæ dicta ſunt accedit, quod nec cu-
piditatis incendia mitigantur, ſed grauiora in- A
flammatioraq; redduntur. Alij namque ſunt
fontes ſpermatis hominum, ac aliunde certè
prorumpunt, quidam à cerebro, quidam à
lumbis illum inquietiſſimum œſtrum profi-
ciſci contendunt: ego vero non aliunde dixe-
rim, quam à laſciuia mentis. & cogitationis
neglectu. Quippe modeſtia mentis facit, vt
naturales motus nullum afferant detrimẽtum.
Cùm ergo de his eunuchis dixerit, qui niſi et-
iam ipſi mente ſe contineant, fruſtra & incaſ-
ſum tales ſunt;: ac de his qui vt cœlos nanciſcã-
tur, ſe continent, ſubiunxit rurſus dicens: B
Qui poteſt capere, capiat. Ita magis animat at-
que incendit, vel quia magnitudinem virtutis
oſtendit, vel quia inæſtimabili miſericordia
ſua noluit rem in neceſſitatem legis conclude-
re. Et ad hæc poſſibile id eſſe monſtrat, vt eli-
gendi cupiditas creſcere poſſit. Sed ſi electio-
nis opus eſt id, inquies, quomodo incipiens
ſtatim dixit: *Non omnes capiunt, ſed quibus da-
tum eſt?* Vt ſingulare id eſſe certamẽ perdiſcas,
non vt forte datam neceſſitatem ſuſpiceris. His
enim datum eſt, qui ſpontè id eligunt: quod C
ideo dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxi-
lio eſſe opus: (quod quidem omnib' illud ex-
petentibus paratum eſt) ſi volumus in hac lu-
ctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe
eſt, quandocunque res ardua proponitur, hoc
vti modo dicendi: vt etiam quando dicebat,
Supr. 13. b & Luca 8. b. *Vobis eſt datum noſſe myſteria regni cœlorum*, quod
maximè ita eſſe præſenti loco approbant. Nam
ſi ſupernæ ſolummodo donationis iſtud eſt,
ac nihil penitus qui ſe in perpetua virginitate
conſeruant conferre videntur, ſuperflue ipſis
regnum cœlorum pollicetur, nec merito à cę- D
teris ipſos eunuchis diſtinguit. Tu autem per-
pende quomodo ab aliorum malitioſis quęſti-
onibus non parum alij lucrantur. Nam Pha-
riſæi quidem, qui vt caperent, non vt diſcerent
interrogabant, nihil inde conſecuti abierunt,
diſcipuli vero attẽtè cuncta percipientes mul-
ta didicerunt. *Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt ma-
nus imponeret ſuper eos, & oraret. Diſcipuli autem
increpauerunt eos. Ieſus vero dixit ei: Sinite paruu-
los, & nolite prohibere eos venire ad me, talium enim
eſt regnum cœlorum. Et cùm impoſuiſſet eis manus,* E
abiit inde. Cuius rei gratia diſcipuli paruulos re-
pellebant? Dignitatis profectò cauſa. Quid
porrò ipſe? Humiliores eſſe, tumoremque
mundanum calcare diligentius docens liben-
ter ſuſcipit, & manus imponit, regnumque
cœlorum talibus pollicetur: quod ab ipſo in
ſuperiorib' etiam factum eſt. Quare nos quo-
que ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus,
hanc paruulorũ virtutem cõſequi ſtudeamus.
Hoc

ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησε πρὸς δὲ τοῖς εἰρη-
μένοις, καὶ ἕτερον πονηρὸν δόγμα εἰσάγων, καὶ τὸ περὶ
εἱμαρμένης καὶ ἐντεῦθεν προοδοποιῶν λόγον, καὶ παν-
ταχοῦ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν λυ-
μαινόμενος, καὶ πείθων φυσικὰ εἶναι τὰ κακά, καὶ
πολλὰ ἕτερα ἐντεῦθεν ὑποσπείρων δόγματα πονη-
ρά, εἰ καὶ μὴ προφανῶς. τοιαῦτα γὰρ τοῦ διαβόλου
τὰ δηλητήρια. διὰ τοῦτο παρακαλῶ φεύγειν τὴν
τοιαύτην παρανομίαν. μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ τὸ
τῆς ἐπιθυμίας ἡμερώτερα ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ χαλε-
πώτερα γίνεται. ἑτέρωθεν γὰρ ἔχει τὰς πηγὰς τὸ σπέρ-
ματος ἐν ἡμῖν, καὶ ἑτέρωθεν κυμαίνει· καὶ οἱ μὲν, ἀπὸ
ἐγκεφάλου· οἱ δὲ, ἀπὸ ὀσφύος τὸν οἶστρον ἐκεῖνον φύ-
εσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἴποιμι ἄν,
ἀλλ' ἢ ἀπὸ γνώμης ἀκολάστου καὶ διανοίας ἠμελη-
μένης. κἂν αὐτὴ σωφρονῇ, τῶν φυσικῶν κινημάτων
βλάβος οὐδέν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς εὐνούχους [τοὺς εἰκῆ
καὶ μάτην εὐνούχους] εἰ μὴ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτοὶ σω-
φρονοῖεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ [τῆς βασιλείας] τῶν οὐρανῶν
παρθενεύοντας, πάλιν ἐπάγει λέγων· ὁ δυνάμενος
χωρεῖν χωρείτω, προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι
ὑπέρογκον ὂν τὸ κατόρθωμα. καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀ-
νάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα κλεισθῆναι· διὰ τὴν ἄφα-
τον αὐτοῦ ἡμερότητα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔτι σφόδρα ἔδει-
ξε δυνατὸν ὄν, ἵνα πλείων τῆς προαιρέσεως φιλοτιμία
γένηται. καὶ εἰ προαιρέσεώς ἐστι φησὶ, πῶς ἀρχόμενος
ἔλεγεν· οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται; ἵνα μά-
θῃς ὅτι μέγας ὁ ἄθλος. οὐχ' ἵνα ἀποκλήρωσίν τινα
ἠναγκασμένην ὑποπτεύσῃς. δέδοται γὰρ ἐκείνοις,
τοῖς βουλομένοις. εἶπε δὲ οὕτως, δεικνὺς ὅτι πολλῆς δεῖ
τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τῷ εἰς τοῦτο εἰσελθόντι τὸ σκάμμα,
ἧς ἀπολαύσεται πάντως ὁ βουλόμενος. ἔθος γὰρ αὐτῷ
ταύτῃ κεχρῆσθαι τῇ λέξει, ὅτ' ἂν μέγα τι κατορ-
θούμενον ᾖ. ὡς ὅτ' ἂν λέγῃ· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ
μυστήρια. καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθὲς, δῆλον [καὶ]
ἐκ τοῦ παρόντος. εἰ γὰρ τῆς ἄνωθεν δόσεως μόνης
ἐστὶ, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ συνεισφέρουσιν οἱ παρθενεύ-
οντες, περιττῶς αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἐπηγγείλατο, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς διεῖλεν εὐ-
νούχων. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἐξ ὧν ἕτεροι πο-
νηρεύονται, κερδαίνουσιν ἕτεροι. οἱ μὲν γὰρ ἰου-
δαῖοι, μηδὲν μαθόντες ἀπῆλθον· οὐδὲ γὰρ
ἵνα μάθωσιν ἠρώτων· οἱ δὲ μαθηταὶ, καὶ ἐν-
τεῦθεν ἐκέρδαινον. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παι-
δία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξη-
ται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με· τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ
ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὰ τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.
Καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ἀπεσόβουν τὰ παι-
δία; ἀξιώματος ἕνεκεν. τί οὖν αὐτός; διδά-
σκων αὐτοὺς μετριάζειν καὶ τῦφον καταπατεῖν
κοσμικὸν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐναγκαλίζεται,
καὶ τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται.
ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν εἰ βου-
λοίμεθα κληρονόμοι γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρετὴν
ταύτην μετὰ πολλῆς κτησώμεθα τῆς ἐπιμελείας.
οὗτος

οὗτος γὰρ φιλοσοφίας ὅρος, μετὰ συνέσεως ἄπλαστον εἶναι· τοῦτο βίος ἀγγελικός. καὶ γὰρ πάντων τῶν παθῶν καθαρεύει ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου· τοῖς λελυπηκόσιν οὐ μνησικακεῖ· ἀλλ' ὡς φίλοις προσέρχεται, ὡς οὐδενὸς γινομένου· καὶ ὅσῳ ἂν παρὰ τῆς μητρὸς μαστιχθῇ, ταύτην ἐπιζητεῖ καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. κἂν [τὴν] βασιλίδα δείξῃς μετὰ διαδήματος, οὐ προτίθησιν αὐτὴν τῆς μητρὸς ῥάκια περιβεβλημένης, ἀλλ' ἕλοιτ' [ἂν] μᾶλλον ἐκείνην ἰδεῖν μετὰ τούτων, ἢ τὴν βασιλίδα μετὰ A κόσμου. τῷ γὰρ οἰκείῳ καὶ ἀλλοτρίῳ, οὐ πενίᾳ, οὐ πλούτῳ, ἀλλὰ φιλίᾳ διαγινώσκειν οἶδε· καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν πλέον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλησθῆναι τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφίσταται τῆς θηλῆς τὸ παιδίον. οὐ λυπεῖται ἐφ' οἷς ἡμεῖς· [οἷον ἐπὶ ζημίᾳ χρημάτων καὶ τοῖς τοιούτοις· οὐ χαίρει πάλιν ἐφ' οἷς ἡμεῖς,] τοῖς ἐπικήροις τούτοις· οὐκ ἐπτόηται πρὸς „ κάλλη σωμάτων. διὰ τοῦτ' ἔλεγε· τῶν γὰρ τοι„ούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἵνα τῇ προαιρέσει ταῦτα ἐργαζώμεθα, ἃ τῇ φύσει τὰ παιδία B ἔχει. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Φαρισαῖοι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ [ὡς] ἀπὸ κακουργίας καὶ ἀπονοίας ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τοὺς μαθητὰς ἀφελεῖς εἶναι κελεύει, ἐκείνους τε αἰνιττόμενος, καὶ τούτους παιδεύων. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰς ἀλαζονείαν ἐπαίρει, ὡς ἀρχὴ καὶ προεδρία. ἐπεὶ οὖν ἔμελλον ἀπολαύειν οἱ μαθηταὶ πολλῆς τιμῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, προκαταλαμβάνει αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐκ ἀφιεὶς ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, οὐδὲ τιμὰς ἀπαιτεῖν πα- C ρὰ τοῦ πλήθους, οὐδὲ [τὸ] προβαίνειν πρὸ αὐτῶν. εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ταῦτα εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ μεγάλων κακῶν ἐστιν αἴτια. οὕτω γοῦν οἱ Φαρισαῖοι παιδοτριβούμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν ἐξέπεσαν, τοὺς ἀσπασμοὺς, τὰς προεδρίας, τοὺς μεσασμοὺς ἐπιζητοῦντες. ἀπὸ γὰρ τούτων, εἰς δοξομανίαν, εἶτα ἐκεῖθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλαν. διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀρὰν ἐπισπασάμενοι διὰ τοῦ πειράζειν ἀπῆλθον· τὰ δὲ παιδία εὐλογίαν, ἅτε τούτων ἁπάντων ἠλευθερωμένα. D Γενώμεθα δὴ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ παιδία, καὶ τῇ κακίᾳ νηπιάζωμεν. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἰδεῖν οὐρανόν· ἀλλ' ἀνάγκη πάντως εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν τὸν ὕπουλον καὶ πονηρόν. καὶ πρὸ τῆς γεέννης δὲ, ἐνταῦθα τὰ ἔσχατα πεισόμεθα. ἐὰν γὰρ κακὸς γένῃ φησὶ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ ἀγαθὸς, σαυτῷ καὶ τῷ πλησίον [σου.] σκόπει γοῦν ὡς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων [συνέβη. οὔτε γὰρ πονηρότερόν τι τοῦ Σαοὺλ] γέγονεν, οὔτε ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον τοῦ Δαβίδ. [τίς οὖν ἰσχυ- E ρότερος ἦν; οὐ δεύτερον αὐτὸν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ὁ Δαβίδ;] καὶ κύριος τοῦ ἀνελεῖν γενόμενος ἀπέστη; οὐχ ὡς ἐν σαγήνῃ καὶ δεσμωτηρίῳ συνειλημμένον εἶχε καὶ ἐφείσατο; καὶ ταῦτα, καὶ ἑτέρων παροξυνόντων, καὶ αὐτὸς μυρία ἐγκαλεῖν ἔχων ἐγκλήματα; ἀλλ' ὅμως ἀφῆκε σῶον ἀπελθεῖν.

καὶ

Hoc enim ſupremum philoſophiæ culmen eſt, vt cum prudens ſis, nihil facti, nihil ſimulati aſciſcas, id angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima paruulorum munda eſt, his qui dolorem intulerunt, nullas vltionis vices reſeruant, & quaſi nihil actum eſſet, veluti ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant atq; cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiam ſi regina cum diademate atq; purpura ſibi offerretur, non præponerent eam matri etiam ſi pannoſa eſſet: quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quam reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non inopia & copia rerum, ſed amicitia & familiaritate diſcernunt: nec vltra neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cùm lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum aliarumque rerum huiuſmodi iacturam, ſicuti grandiores: non venuſtas formas admirantur, ideo dicebat, *Talium eſt regnum cælorum*: vt ea nos volentes faciamus, quæ ingenita paruulus atque inſita duce natura facit. Nam quoniam omnia Phariſæi malitia & arrogantia faciebant, idcirco vbique diſcipulos ad ſimplicitatem hortatur, illos occultè malignos eſſe ſignificans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in ſuperbiam euehit, ſicut principatus, & primi conſeſſus. Quoniam igitur per vniuerſum terrarum orbem magnum diſcipuli honorem conſecuturi erant, ne humanum quid patiantur, & aut honores à multitudine petant, aut ſe coram alijs oſtentent, prçueniens ſolidiori doctrina mentes eorum confirmauit. Nam & ſi parua hæc eſſe videantur, magna tamen hinc vitia originem trahunt. Sic enim Phariſæi ab adoleſcentia ducti, ad ſummam ſuperbiæ arcem ſalutationes, primos conſeſſus, & inceſſus medios requirentes, facilè aſcenderunt. Ab iſtis enim ad furioſam gloriæ cupiditatem, & hinc ad pietatem delapſi ſunt: propterea quoniam ad tentandum acedebant, maledictione peccati receſſerunt: paruuli vero quia ab his omnibus immunes fuerunt, benedictionem conſecuti ſunt. Imitemur igitur etiam nos paruulos, & eorum mores in omni faſtu & malitia contemnenda complectamur. Non enim eſt, non eſt inquam aliter poſſibile cœlos attingere, ſed neceſſe omnino eſt in gehennam detrudi maltioſos omnes atque ſimulatores: immo vero vel antequam tempus gehennæ venerit, non paruis hîc ſupplicijs cruciantur. Si enim malus fueris, inquit, ſolus mala exhauries: ſin vero bonus tibi ipſi eris & proximo: quod ita ſolitum euenire facilius credes, ſi priſcorum vitam conſiderabimus. Nemo quippe quam Saul verſutior vnquam fuit: nemo ſimplicior atque integrior quam Dauid. Vter igitur munitior atque tutior? Nónne his illum in manibus habuit Dauid, & cùm interficere poſſet, pepercit? Nónne irretitum, & quaſi carcere circumuallatum tenebat, & dimiſit? Et quamuis in Dauid ille commiſerit crimina, quamuis à multis in necem illius Dauid incitaretur, intactum tamen abire voluit.

1. Reg. 24. b.

Ita

Digitized by Google

Τίνες γάρ εἰσιν οἱ καταγέλαστοι εἰπέ μοι; οἱ διὰ δόξαν τι ποιοῦντες τὴν τῶν πολλῶν. τίνες δὲ ἐπαινετοί; οἱ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύοντες ἔπαινον. οὐκοῦν εἰ τὸ [κενῆς] δόξης ἐρᾷν ἐπονείδιστον· ὁ δὲ κενόδοξος οὐ δύναται λαθεῖν ἐρῶν αὐτῆς, ἐπονείδιστος ἔσται πάντως, καὶ γέγονεν αὐτῷ τὸ τῆς δόξης ἐρᾷν ἀτιμίας αἴτιον. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον καταισχύνεται· ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν αἰσχρὰ καὶ δουλοπρεπείας τῆς ἐσχάτης γέμοντα, καὶ ὥσπερ εἰς τὸ κερδαίνειν βλάπτεσθαι μάλιστα ἀπὸ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοκερδίας εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι. πολλὰς γοῦν ἀπάτας ὑφίστανται, καὶ τὰ μικρὰ κέρδη μεγάλας ποιεῖ ζημίας. διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ὁ λόγος οὗτος ἐξενήνεκται· οὕτω καὶ τῷ λάγνῳ κώλυμα πρὸς τὸ ἡδονῆς ἀπολαύειν τὸ πάθος γίνεται. τοὺς γοῦν σφόδρα καταφερεῖς καὶ γυναικοδούλους, τούτους μάλιστα ὡς ἀνδράποδα περιφέρουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ οὐκ ἄν ποτε καταξιώσαιεν ἐκεῖναι ὡς ἀνδράσιν [αὐτοῖς] κεχρῆσθαι, ῥαπίζουσαι, διαπτύουσαι, ἄγουσαι καὶ περιάγουσαι πανταχοῦ καὶ θρυπτόμεναι, καὶ πάντα ἐπιτάττουσαι μόνον· οὕτω καὶ τοῦ ἀπονενοημένου καὶ δοξομανοῦντος καὶ δοκοῦντος εἶναι ὑψηλοῦ, οὐδὲν ταπεινότερόν τι καὶ ἀτιμότερον. καὶ γὰρ φιλόνεικον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντικαθίσταται ὡς πρὸς ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δόξης δοῦλον. καὶ αὐτὸς δὲ ἐκεῖνος, ὥστε διατηρῆσαι τὸ σχῆμα τῆς ἀπονοίας, τὰ τῶν ἀνδραπόδων πρὸς τοὺς πλείονας ἐπιδείκνυται, κολακεύων, θεραπεύων, παντὸς ἀργυρωνήτου δουλείαν δουλεύων χαλεπωτέραν. ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες, καταθώμεθά ποτε τὰ πάθη, ἵνα μὴ καὶ ἐντεῦθεν δίκην δῶμεν, καὶ ἐκεῖ κολασθῶμεν ἀπέραντα. γενώμεθα τῆς ἀρετῆς ἐρασταί. οὕτω γὰρ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα καλά, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τῶν αἰωνίων μεθέξομεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Quinam igitur ridiculoſi ſunt, dic quæſo? Nónne qui omnia faciunt vt multitudinis auram adipiſcantur? Qui porrò laudabiles? Nónne qui hanc vulgarem laudem contemnunt? Ergo ſi inanem quærere gloriam exprobrabile eſt, vanæ gloriæ autem cupidus eam expetere haud dubiè deprehenditur, quin itaq; exprobrabilis ſit, effugere omnino non poterit. Ita cupido inanis gloriæ dehonorationis cauſa eſſe inuenitur, neque hinc ſolùm glo-A rioſi dedecora ſordidantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa ſeruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli conſequantur, auaritia ſolet eſſe impedimento: ſic ſit in hac re. Multis quippe illi modis adeò decipiuntur, vt parua plerumque lucra magna afferant detrimenta: vnde id factum eſt jam trito ſermone prouerbium. Nam ſicut luxurioſus à perfruenda voluptate per affectionem & perturbationem impeditur, cùm qui valde laſciui muliebreſque ſunt, eos veluti mancipia mulieres contemnant, nec ipſis tan-B quam viris vnquam vti dignantur, ſed colaphis cædentes, atque deſpuentes, huc atque illuc circunducentes, ac omnia imperantes, ſolummodo irrident, atque illudunt: ſic eo qui plurimùm ſibi arrogat, & inanis cupiditate gloriæ furit, ac magnum quendam atq; ſublimem ſeipſum arbitratur, nihil profectò deiectius. Cùm enim genus humanum contentioſum ſit, nullum magis oppugnat, quàm elatos, arrogantes, ac inanis gloriæ ſeruos. Hic autem ipſe qui ſic affectus eſt, quo gloriam jam C acquiſitam, vt putat conſeruet, quaſi mancipium plurimis adulatur, nonnullos præter dignitatem ſuam nimium colit, & quouis emptitio ſeruo ſeruitutem ſeruit difficiliorem. Quæ omnia rectè ſentientes deponamus oro has paſſiones: nam aliter & hic pœnas dabimus, & ibi perpetuò cruciabimur. Admiremur ergo virtutem obſecro, atque colamus, vt in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturæ conceſſerimus, æternam beatitudinem adipiſcamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

D

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ'

Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

Τινὲς μὲν διαβάλλουσι τὸν νεανίσκον τοῦτον, ὡς ὕπουλόν τινα καὶ πονηρόν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα· ἐγὼ δὲ φιλάργυρον μὲν αὐτὸν καὶ χρημάτων ἐλάττονα οὐκ ἂν παραιτησαίμην εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἤλεγξεν ὄντα· ὕπουλον δὲ, οὐδαμῶς, διὰ τὸ [μήτι] ἀσφαλὲς εἶναι τῶν ἀδήλων κατατολμᾶν καὶ μάλιστα ἐν ἐγκλήμασι· καὶ τὸ τὸν Μάρκον ταύτην ἀνῃρηκέναι τὴν ὑποψίαν. καὶ γάρ φησιν
» ὅτι προσδραμὼν καὶ γονυπετῶν παρεκάλει αὐτόν.
» [καὶ ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν αὐτόν.] ἀλλὰ

HOMILIA LXIIII.
[in Gr. Codd. eſt LXIII.]
EX CAPITE XIX.

Et ecce vnus accedens dixit illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?

Nonnulli huic homini quaſi fraudulento & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Ieſum acceſſiſſe af-E firmantes: ego vero habêdi quidem cupidũ, atq; auarũ non negauerim, talem enim ipſum fuiſſe Chriſti verbis declaratur: ſubdolum autem & ſimulatorem nunquam dixerim. Partim quia non debemus quod incertum eſt, maxime in criminibus, quaſi certum aſſerere: partim quia hanc de ipſo ſuſpicionem Marcus remouit: ait enim: Quoniam accurrens, & genu flectens rogabat eum, & quod Ieſus intuitus illum dilexerit eum. Mar. 6, b.

Digitized by Google

Verùm tam atrox eſt pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti proficere poſſimus. Quare non iniuria Paulus eam
1. Tim. 6. b. malorum omnium radicem appellauit. *Radix enim omnium vitiorum*, inquit, *auaritia eſt*. Quare autem Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniã ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorũ magiſtris adijt, idcirco etiã ipſe quaſi homo ei reſpõdet. Sæpius .n. ad mentẽ rogantium orationem accõmo-
Ioan. 5. b. dat: vt quãdo dicit, *Nos adoramus quod nouimus*: & , *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum*. Cum igitur nullũ bonum dicit, non ſe eijcit à bonitate, abſit. Non ènim dixit, *Quid me dicis bonũ?* non ſum bonus: ſed, nullus bonus, hoc eſt nullus hominũ. Neq; tamen cum hoc dicit, omnino humanum genus bonitate priuatũ eſſe affirmat, ſed cõparatione diuinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo ſubiunxit: *Niſi vnus Deus*. Nec intulit, niſi pater meus, vt diſcas quia nõ reuelauit ſe illi: ſic & in
Supr. 7. b. antecedentibus: *Si vos cùm ſitis nequam*, dicebat, *noſtis bona filiis veſtris dona concedere*. Nam & ibi nequã homines appellauit, nõ quia genus humanum nequitiæ cõdemnaret, (dixit enim, vos, nõ homines) ſed hominis bonitatem Dei bonitati cõparauit: quod à ſequentibus illico patet: quantò enim magis, inquit, pater veſter bona dabit petentib' ſe? Sed quid vrgebat, inquies, aut quódnam cõmodum ex huiuſmodi reſpõſo ſequebatur? Ad altiora ſenſim eum adducebat, ac ab adulationis vitio liberare volebat, vt ſimul & à terrenis abduceret, & Deo affigeret, ſuaderetque futura ſolummodo bona eſſe quærenda: vtq; ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorũ omniũ eſſe cognoſceret, & ei gloriam referret. Nam &
Infr. 23. a. quando ait: *Nolite magiſtrum vocare in terra*: tum ad diſtinctionẽ ſui hoc dixit, tum vt diſcãt quænam ſit prima rerũ omnium ac vera origo. Tantum .n. ille ſtudium demõſtrauit, ꝙ cum alij tentarent, alij ꝓ ægrotis venirent, ipſe meliore cupiditate incenſus, de vita æterna Ieſum adiens interrogabat. Fertilis quippe atq; vber ager erat, ſed multitudo veprium ſemen ſuffocabat. Et cõſidera quomodo parat' ad obediendũ mandatis erat. *Quid enim faciendo*, inquit, *vitam æternam poſſidebo?* Sic promptus ad parendũ eſſe videbatur. Quòd ſi tentandi animo acceſ-
Mat. 22. a. ſiſſet, iſtud vtiq; nobis declaraſſet euangeliſta, quemadmodũ in alijs facit, vt in legiſdoctore: ſi vero ipſe ſiluiſſet, domin' certè patefeciſſet, aut apertè redarguendo, aut occultius ſignificando, ne videretur decepiſſe ac latuiſſe, & non paruum hinc detrimentum contraxiſſe. Præterea ſi tentationis gratia interrogaſſet, nullo propter illa quæ audiuit affectus mœrore fuiſſet. Nemo certè phariſæorum contriſtatus vnquam abijt, ſed confuſi domini doctrina, confutatique magis furiebant, hic autem triſtis abijt: quod non paruum ſignum eſt, non peruerſa illum mente,

ἀλλὰ πολλὴ τῶν χρημάτων ἡ τυραννίς, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα αὕτη λυμαίνεται τὰ καλά. [εἰκότως οὖν καὶ ὁ Παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων κακῶν εἶναί φησι· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία φησί.] Διὰ τί δὲ οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς λέγων, οὐδεὶς ἀγαθός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλθε ψιλῷ καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ ἰουδαϊκῷ. διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἀνθρώπῳ αὐτῷ διαλέγεται· καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς
A τὰς ὑπονοίας τῶν πολλῶν ἀποκρίνεται. ὡς ὅταν λέγῃ· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· καί, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ὅταν οὖν εἴπῃ, οὐδεὶς ἀγαθός, οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε. οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός. ἀλλ', οὐδεὶς ἀγαθός· τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅταν λέγῃ, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ
B ὁ πατήρ [μου,] ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ. οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους λέγων· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν, οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· τὸ γάρ, ὑμεῖς, οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποί φησιν· ἀλλὰ τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθότητα τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων οὕτως ὠνόμασε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰ-
C τοῦσιν αὐτόν; καὶ τί τὸ κατεπεῖγον ἦν φησιν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ παιδεύει κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων, καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ εἰδέναι τὸ ὄντως ἀγαθόν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰς τιμὰς ἀναφέρειν. ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ, μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, [καὶ] πρὸς ἀντιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησι. [καὶ] ἵνα μάθωσι τίς ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή.
D οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον ἐμπεσών, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγόμενος. καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. σκόπει γοῦν πῶς ἐστὶ παρεσκευασμένος πρὸς τὴν τῶν ἐπιταττομένων ὑπακοήν. τί γὰρ ποιήσας φησί, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν
E τῶν λεχθησομένων. εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐποίει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς, ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ ποτὲ βλαβῆναι. εἰ γὰρ

πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. τοῦτο γοῦν οὐδείς ποτε ἔπαθε τῶν φαρισαίων, ἀλλ' ἠγρίαινον ἐπιστομιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλ' ἄπεισι κατηφής· ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον

[ἦν] τοῦ

[ἦν] τοῦ μὴ μετὰ πονηρᾶς γνώμης αὐτὸν προσελθεῖν, ἀλλ' ἀσθενεστέρας· καὶ ἐπιθυμοῦντα μὲν τῆς ζωῆς, κατέχεσθαι δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ. εἰπόντος γὰρ τοῦ Χριστοῦ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν πρὸς τὴν ζωήν, τήρησον τὰς ἐντολάς, λέγει· ποίας; οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας τινὰς παρὰ τὰς νομικὰς εἶναι τὰς τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντός ἦν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ πάλιν ἐρωτᾷ, τί ἔτι ὑστερῶ; ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας [αὐτοῦ.] οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἡγεῖσθαι ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. τί οὖν ὁ Χριστός; ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι ἐπιτάττειν, προτίθησι τὰ ἔπαθλα καὶ φησίν· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἶδες πόσα βραβεῖα, πόσους στεφάνους δίδωσι τῷ σταδίῳ τούτῳ; εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. νυνὶ δὲ καὶ λέγει· καὶ ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. διὸ καὶ πρὶν εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι λέγων· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, καὶ τότε φησί, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα, ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει· καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρέχειν ἔδωκεν. οὐ πλείονα δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ μείζω, ὅσον γῆς [ὁ] οὐρανός, καὶ ἔτι πλείω. θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διατρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ· τουτέστιν, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θάνατον καθημερινόν. εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, [ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ] ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὥστε τοῦ ῥῖψαι τὰ χρήματα, πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθε λυπούμενος. εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι οὐκ ἀπεικός τι πέπονθε, φησίν· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται, οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ. τυραννικώτερος γὰρ ὁ ἔρως τότε γίνεται. ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ παύομαι· ὅτι ἡ προσθήκη τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν πλείοσι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίαις, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.

Σκόπει

ſed imbecilliore tamen, ad Chriſtũ vitæ deſiderio perueniſſe. Opprimebatur autem alia quadam grauiſſima paſſione, vnde cum dominus dixiſſet: *Si vis in vitam introire, ſerua mãdata*: quænam mandata ſeruanda eſſent interrogauit, nõ tentando quidẽ, abſit hoc n. : verùm quia exiſtimabat, alia quædã præter legalia, vitæ ſibi cauſam futura: quod certè magnam hominis cupiditatem deſignat. Deinde cum Ieſus mandata legis recitaſſet, *Hæc*, inquit, *omnia ab* A *adoleſcentia mea cuſtodiui*. Nec finem hîc fecit, ſed rurſus quærit, quid adhuc mihi deeſt, quæ res etiam nimiam eius cupiditatẽ ſignificabat. Nec paruum illud quoq; fuit, quòd deeſſe ſibi aliquid putans, non arbitrabatur ſatis dictum eſſe ad conſequendũ quod optabat. Quid igitur Chriſtus? Quoniam magnum quiddã iniunctur' erat, magnitudinem prius præmij poſuit, dicens *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me*. Perſpicis quot brabia, quot coronas huic ſtadio proponit? ſi au- B tem ille tentaſſet, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifeſtantur, & vt alliciatur, ingentẽ ei mercedem futuram oſtendit, & voluntati eius vniuerſa relinquit. Ita his omnib' ne oneroſa videretur admonitio facere ſtudebat, ac ideo antequã certaminis laborem oſtenderet, brabium præ oculis poſuit, dicens: Si vis perfectus eſſe: tunc infert, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: & mox iterum præmia inculcat, *Et habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me*. Non enim parua retributio eſt C diligenter dominum ſequi. Et habebis, inqt, theſaurum in cœlis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, & quãdoquidem ipſum cunctis denudari rebus conſulebat, vt oſtendat non amiſſurum bona ſua, ſed tantò plura maioraque inuenturum, quantum terra cœlum præſtabilius eſt, retributionis præſtantiã theſaurum appellauit, & ſimul ſtabilitatem atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignanter expreſſit. Nõ ergo ſatis eſt pecuniã ſpernere, verumetiã oportet pauperib' opem ferre, & ante omnia ipſum D Chriſtum ſequi diligenter: id eſt, omnia reipſa præſtare quæ ab ipſo iubentur, paratumque ſemper eſſe tam labores ſubire, quã omne genus mortis ſufferre. *Si quis enim*, inquit, *venire* *Luc. 9. c.* *poſt me velit, abneget ſemetipſum, tollatq; crucem ſuam, & ſequatur me*. Maius quippe eſt quam pecuniam contemnere, proprij ſanguinis effuſio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non ſimulatus pecuniæ contemptus. *Cum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonem, abijt triſtis*. Quod non abſq; cauſa illi accidiſſe ſignificauit euãgeliſta dicẽs: *Habebat enim* E *poſſeſſiones multas*. Nõ pariter certè hac paſſione opprimuntur, qui pauca poſſidẽt, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc .n. violẽtior fit ipſa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare ceſſabo, acceſſione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia creſcente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori deſiderio ardent, egere ſe magis ſentiunt.

Perſpice igitur quanta huius paſſionis vis ſit, cùm magna diues ille Chriſtum lætitia adiiſſet, ita ſuffoſſus atque obrutus fuit, quia eiiciendam pecuniam eſſe audiuit, vt nec reſpondere quidem potuerit, ſed triſtis, ac mœſtitia preſſus deceſſerit. Quid igitur Chriſtus? *Difficile*, inquit, *in regnum cælorum diuites intrabunt*. Quibus verbis non pecuniam, ſed pecunia detentos carpit: quod ſi diuites ſimpliciter difficile ſaluantur, quid facient rapientes? Nam ſi ſua non dare, impedimento ad regnum eſt: A quantum ſibi accumulat ignem, qui aliena occupat? Cur autem diſcipulis adeò pauperibus, vt nihil prorſus haberent, hæc dicit? Sanè vt eos erudiret, ne pudori paupertatem ſibi putarent, & quaſi reſpondeat, quam ob rem nihil habere eos permiſerit. Quòd autem primò difficilè dixit: idipſum progrediens, cameli atque acus comparatione valde impoſſibile oſtendit. *Facilius enim eſt*, ait, *camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum*. Vnde patet non paruam mercedem philoſophanti locupleti eſſe repoſitam: B ideo Dei quoq; opus id eſſe aſſeruit, vt ingentis gratiæ dono ad hanc rem opus eſſe oſtēdat. Nam diſcipulis perturbatis, *Hoc apud homines*, inquit, *impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt*. Et cuius rei gratia diſcipuli, qui nimium inopes erant, turbabantur? Quia propter perditionem aliorum dolebant, quorum omnium iam charitate aſſiciebantur, & quaſi magiſtrorum ac patrum viſcera ſuſceperant: ſic enim pro vniuerſo terrarum orbe huius ſententiæ acrimonia expauerunt, vt non parva eis C conſolatione opus fuerit: hac de cauſa inſpiciens eos prius dixit, *Quæ apud homines impoſſibilia ſunt, apud Deum poſſibilia ſunt*. Iucundo namque aſpectu ac manſueto, mentis horrore eorum opportune ſedato, & anguſtia diſſoluta, quod inſpiciendi verbo euangeliſta ſignificauit, demum verbis quoque exuſcitat, Dei virtutem in medium adducendo, ac vt conſiderent exhortando. Si vero modum quoque ipſum perdiſcere deſideras, & quónam pacto quod impoſſibile eſt, poſſibile fiat, diligenter attende. Non enim ea de cauſa, D quæ apud homines impoſſibilia ſunt apud Deum poſſibilia eſſe dixit, vt tu deſperatione confuſus quaſi ab impoſſibilibus deterrearis: verùm vt cum magnitudinem virtutis perceperis, facilius rem aggrediaris, Deumq; ores propitium tibi fore, vt eius ope æternæ vitæ præmia cōſequaris. Quomodo igitur id poſſibile fiet? Certè ſi opes proieceris, ſi pecuniā contēpſeris, ſi hac ſordida cupiditate nō ſupereris. Quod .n. nō Deo ſoli, ſed voluntati quoq; tuæ rem attribuit, quodq; dicta hæc ab ipſo ſunt, vt E virtutis præ oculis magnitudo ponatur, ex his quæ ſequuntur perpendes: *Nam cùm Petrus rogauit, Ecce nos relictis omnib. te ſecuti ſumus, quid ergo erit nobis?* Mercede illis prius definita, ſubiunxit: *Et quicunq; reliquerit domos, vel agros, vel fratres, vel patrem, vel matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

Σκόπει γοῦν καὶ ἐντεῦθεν οἷον ἐπεδείξατο τὴν ἰσχὺν τὸ πάθος. τὸν γὰρ μετὰ χαρᾶς προσελθόντα καὶ προθυμίας, ἐπειδὴ ἐκέλευσεν ὁ χριστὸς ῥίψαι τὰ χρήματα, οὕτω κατέχωσε καὶ ἐβάρησεν, ὡς μηδὲ ἀπόκρισιν περὶ τούτων ἀφεῖναι, ἀλλὰ σιγήσαντα καὶ κατηφῆ καὶ στυγνὸν γενόμενον ἀπελθεῖν. τί οὖν ὁ χριστός; πῶς δυσκόλως οἱ πλούσιοι εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; οὐ τὰ χρήματα διαβάλλων, ἀλλὰ τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν. εἰ δὲ πλούσιοι δυσκόλως, A πολλῷ μᾶλλον ὁ πλεονέκτης; εἰ γὰρ τὸ μὴ διδόναι τὰ ἑαυτοῦ πρὸς βασιλείαν ἐμπόδιον, τὸ καὶ τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, ἐννόησον πόσον σωρεύει τὸ πῦρ. τί δήποτε [δὲ] τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται, πένησιν οὖσι καὶ οὐδὲν κεκτημένοις; παιδεύων αὐτοὺς μὴ αἰσχύνεσθαι τὴν πενίαν, καὶ ὡσανεὶ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐπιτρέψαι ἔχειν. εἰπὼν δὲ δύσκολον, προϊὼν δείκνυσιν ὅτι καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτάσεως [ἀδύνατον.] καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ B παραδείγματος ἐδήλωσε, τοῦ κατὰ τὴν κάμηλον καὶ τὴν βελόνην. εὐκοπώτερον γάρ φησι κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον [εἰσελθεῖν] εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅθεν δείκνυται, ὅτι οὐχ ὁ τυχὼν μισθὸς τοῖς πλουτοῦσι καὶ δυναμένοις φιλοσοφεῖν. διὸ καὶ θεοῦ ἔργον ἔφησεν εἶναι αὐτό· ἵνα δείξῃ, ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τοῦτο κατορθοῦν. τῶν γοῦν μαθητῶν ταραχθέντων ἔλεγε· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ταράττονται πένητες ὄντες, καὶ σφόδρα πέ- C νητες; τίνος οὖν ἕνεκεν θορυβοῦνται; ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας ἀλγοῦντες, καὶ πολλὴν πρὸς ἅπαντας φιλοστοργίαν ἔχοντες, καὶ τὰ τῶν διδασκάλων ἤδη σπλάγχνα ἀναλαβόντες. οὕτω γοῦν ἔτρεμον καὶ ἐδεδοίκεσαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ὥστε πολλῆς δεηθῆναι τῆς παρακλήσεως. διὰ τοῦτο πρότερον ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ παρὰ θεῷ. ἡμέρῳ γὰρ ὄμματι καὶ πράῳ φρίττουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν παραμυθησάμενος, καὶ τὴν ἀγωνίαν καταλύσας· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς D εἰπών, ἐμβλέψας. τότε καὶ διὰ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς ἀνίησι, τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν εἰς μέσον ἀγαγών· καὶ οὕτω ποιήσας θαῤῥεῖν. εἰ δὲ βούλει καὶ τὸν τρόπον μαθεῖν, καὶ πῶς ἂν τὸ ἀδύνατον γένοιτο δυνατόν, ἄκουε. οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο εἶπε, τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα δυνατὰ παρὰ θεῷ, ἵνα ἀναπέσῃς καὶ ὡς ἀδυνάτων ἀποστῇς· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος ἐννοήσας ἐπιπηδήσῃς ῥᾳδίως, καὶ τὸν θεὸν παρακαλέσῃς συνεφάψασθαί σοι τῶν τοιούτων ἄθλων, καὶ τῆς ζωῆς ἐπιτύχῃς. πῶς οὖν γένοιτο τοῦτο δυνατόν; ἂν ῥίψῃς τὰ ὄντα, ἂν κε- E νώσῃς τὰ χρήματα, ἂν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἀποστῇς. ὅτι γὰρ οὐ τῷ θεῷ μόνον αὐτὰ λογίζεται, ἀλλὰ διὰ τοῦτο εἶπεν ἵνα δείξῃ τὸν ὄγκον τοῦ κατορθώματος, ἄκουσον τῶν μετὰ ταῦτα. τί γὰρ εἰπόντος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, καὶ ἐρωτήσαντος, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; τὸν μισθὸν ὁρίσας ἐκείνοις, ἐπήγαγε· καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀγρούς, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, [ἢ πατέρα, ἢ μητέρα,] ἑκατονταπλασίονα λήψεται [ἐν τῷ νῦν αἰῶνι] καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

[ὅτα

[οὕτω τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν.] ἀλλὰ πῶς
αὐτὸ τοῦτο γένοιτ' ἄν φησι τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνα-
τὸ βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων τοι-
αύτῃ ἀνενεγκεῖν; ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων κενοῦν
καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω
προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται.
μὴ τοίνυν ὑφ' ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κα-
τὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν
οὐρανὸν ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαί-
νεται. καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες [καὶ] δριμεῖαν A
χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσαν, ὅτ' ἂν ἐπεμ-
βάλωσι [τινα] σιτία καὶ ποτὰ, οὐ μόνον οὐ κατα-
σβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν
φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅτ' ἂν τῇ πο-
νηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δρι-
μυτέρᾳ τὰ χρήματα ἐπεμβάλλωσι, μᾶλλον αὐτὴν
ἐκκαίουσιν. οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς
τὸ ἀποστῆναι πως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας,
ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολὴν, ὀλιγοσιτία καὶ
κένωσις. τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται φησί; ἂν ἐν- B
νοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν
καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπ-
αλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆ-
σαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ
ἀκατάληπτα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων
ἐλεεινότερος ᾖς τοῦτο λυττῶν. ἀπόκριναι γάρ
μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι,
[τὸν] τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ ποτῶν πολυτε-
λῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν
οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; εὔδηλον ὅτι τὸν C
ἐπιθυμοῦντα μὲν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν
ὧν ἐπιθυμεῖ. οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρὸν, τὸ ἐπι-
θυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν,
ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον ἡμῖν ὑπογράψαι
τὸν Χριστὸν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν τρόπον,
καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμε-
νον. ὃς ἐπιθυμῶν σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπο-
λαύων οὕτως ἐκολάζετο. οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων
καταφρονῶν, ἵστησι τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν
βουλόμενος καὶ περιβαλέσθαι, πλέον ἀνῆψε μᾶλ- D
λον, καὶ οὐδέποτε τοῦ πάθους ἀπήλλακται· ἀλλὰ
κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπι-
θυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων
ἄλλων ἐφίεται· [ὢ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀνοίας·] καὶ
προϊὼν, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ
πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι χρυσίον, καινήν τινα
μανίαν μαινόμενος καὶ φοβερὰν, καὶ οὐδέποτε οὕτως
σβεσθῆναι δυναμένην. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσ-
θήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακὸν, εἰ
σοι γέγονεν ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος πτῆναι καὶ E
δι' ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην
ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕ-
τερα ὄργανα κατασκευάζειν· ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογι-
σμὸν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπι-
χειρεῖν δεῖ; εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν.
ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶν ἀδύνατον; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυ-
νατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν.
καὶ γάρ

Ita quod impoſſibile erat, poſſibile factum eſſe videm⁹. Sed quo pacto, inquies, opes relinquere potero? Quomodo qui ſemel tali paſſione, ac magno habendi deſiderio ſubmergitur, recipere ſeipſum, ac è fluctib⁹ emergere poterit? Certè ſi incipiat ſuperfluam rerũ copiam circuncidere, atq; abijcere: ſic .n. vlterius ꝓgredietur, & facilius ac expeditius huius certaminis curſum ſubibit. Non ergo tantã rem ſimul aggrediaris, ſed ſi arduũ tibi videtur, eodẽ vniuerſa tẽpore aggredi, ſenſim atq; gradatim per hanc ſcalam aſcendas, quæ te tandem in cœlos edducet. Nam quẽadmodũ qui acutæ bilis feruore febricitant, non ſolùm extinguunt ardorẽ potu, verumetiã incendunt atq; inflammãt: ſic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati omni bile acerbiori pecuniam afferunt, maiori ſeipſos flamma incendunt. Nihil quippe hanc ſitim ita extinguit, quẽadmodũ ſi ab huiuſmodi deſiderio teipſum liberum cõſtituas: ſicut etiam acuta bilis non potu, ſed è contrario potius abſtinentia & vacuatione extinguitur. Sed hoc ipſum, inquies, quomodo facere potero? Si perſpexeris nunquã rerũ copia huius te ardorem ſitis extincturũ, ſed ſolo diuitiarũ deſpectu ab hoc te tabifico morbo eripere poſſe. Noli ergo multa cõquirere, ne incõprehenſibilia ſequaris & incurabili peſte labores, ac omnibus miſerior intolerabili hoc dolore ſis, & videaris. Reſpõdeas .n. mihi oro, quémnam putas magno dolore cruciari? vtrum cum qui edẽdi atq; bibẽdi cupiditate vexatur, cum nõ poſſit deſiderio ſatisfacere ſuo: an eum qui nec tali quidẽ cupiditate vexatur? Non dubito quin eum reſpõdebis, qui cum vehemẽter cupiat, animũ tamen ſuũ explere nõ poteſt. Tanti certè doloris plenum eſt, nõ poſſe voluptate frui, cùm nimiũ deſideres, nec bibere poſſe, cũ ingenti ſiti exagiteris: vt cùm præ oculis nobis ponere gehennam Chriſtus voluerit, hoc modo deſcripſit, & diuitẽ ſic tabefieri & cruciari dixit, vt cùm ſtillã aquę deſideraret, nec habere poſſet, atrociter vexaret. Quas ob res q pecunias deſpicit, is cupiditati terminũ conſtituit: qui vero ditari deſiderat, & plurima in dies cõquirit, maiore ſiti cõpulſus, nunquã ad finem deueniet: ſed ſi mille adipiſceretur talẽta, mille alia cõtinuò quęrit: quæ ſi poſſidebit, duplicare vniuerſam ſubſtantiã mulò magis exardeſcit: ac ita ꝓgrediens, mõtes, terrã, maria, cuncta ſibi aurum fieri precatur, eo furoris genere inſaniens, ꝙ nunquã hac ratione deprimi poteſt. Verùm vt tibi perſuadeas, ablatione non acceſſione id nos malũ poſſe cõpeſcere, cõſidera ſi tibi vnquã in mentem veniret, vt per aera ceu volucres ferri optares, quomodo hanc abſurdam cupiditatem reprimere poſſes. Vtrum fingẽdo pennas, aliaq; ad volandũ inſtrumẽta faciendo, an ſuadẽdo tibiipſi veſana impoſſibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene ſcio, quoniã ſi animũ induxeris nõ debere nos impoſſibilia proſequi, tranquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquies, penitus impoſſibile. Sane nõ minus impoſſibilia petit, qui habendi cupiditatis terminum inuenire conatur. Faci-

Luca 16. f.

Digitized by Google

HOMILIA LXIII.

EX CAP. XIX.

Et factum eſt, cùm Ieſus conſummaſſet iſtos ſermones, migrauit à Galilea, & venit in fines Iudææ trans Iordanem.

Aſſiduè à Iudæa propter Phariſæorum inuidiam Chriſtus excedebat, nunc quoniam paſſionis tẽpus appropinquabat, in ea immoratur: nec tamen A ad Hieruſalem interim aſcendit, ſed in finibus Iudææ conuerſatur, *Et ſecutæ ſunt eum*, inquit, *turbæ multæ & curauit eos*. Nec continuè verbis atque doctrina, nec ſignorum miraculis, ſed modo hoc, modo illud facit, ac variis modis adhærentibus & ſequentibus prodeſt, ita ſignorum magnitudine ac multitudine, fide dignior doctrina videbatur, à prædicatione vero atque doctrina, miraculorum vtilitas vberior reſultabat. Sic vtrinque ad cognitionem Dei adducebantur. Tu autem illud perpende, quo modo integras plebes vnico verbo euangeliſtæ tranſ- B currunt, nomina ſingulorum qui curabantur prætermittentes. Non enim dixerunt illum atque illum, ſed multos curatos fuiſſe, vt fugiendam eſſe iactantiam ſignificarent. Chriſtus autem ægrotos curabat: vt & illis, & multis aliis per ipſos prodeſſet. Curatio namque illorum multis cauſam præbuit vt eum cognoſcerent, non tamen etiam Phariſæis: imò econtrà idcircò ad atrocitatem ferarum educti, ad tentandum accedebant. Nam quoniam quæ fiebant, carpere nequibãt, problema quoddam ei pro- C ponunt. Dicebant enim tentantes: *Si licet homini quacunque ex cauſa dimittere vxorem ſuam?* O ſingularẽ arrogantiam, putarunt ſe poſſe quæ- *Sup. 12. a.* ſtionibus os illius obſtruere. Atqui rerum experientia, quanta hoc in genere ſua virtus eſſet oſtenderat, vt quando de ſabbato multa diſſeruerunt, quando quaſi blaſphemantem redarguebant, quando dæmonium habere aſſerebãt, *Suprà 9. a.* quando tranſeuntes per ſata diſcipulos repre- *Luc 7. c.* hendebant, quando de illotis manibus diſpu- *Sup 12 a.* tabant: in his enim omnibus oribus eorum cõ- *Sup. 15. a.* futis, & impudenti lingua repreſſa, confuſi ab- D iere, non tamen omnino deſiſtunt. Peruicax ſanè malum atque impudens inuidia eſt, & millies retruſa aggredi non veretur. Tu autem quãta malicia interrogent, diligẽter attende. Non enim dixerunt, iuſſiſti iam non eſſe repudian- *Suprà 5.* dam vxorem. Nã quamuis eſſet hac de re prius locutus, nullam tamen horum verborum illi mẽtionem faciunt, verùm putantes maioribus hinc eum inſidiis poſſe capere, & ſtudentes in repugnantiam eum deducere non dicunt: cur ſic & ſic legem ſanxiſti? ſed quaſi nihil hac de re E dictum eſſet, quærunt an liceat, oblitum eum iam exiſtimãtes: paratique, ſi licere dixiſſet, ſua ſibi opponere: ſin vero propria confirmaſſet, legi Moſaicæ repugnantem oſtendere. Quid igitur Chriſtus? Non ſtatim dixit, *Cur me tentatis hypocritæ?* Quod tamen poſtea dicit. Hic autem id nõ ait. Quare ſic? vt cũ õnipotẽtia ſua humilitatẽ quoq; mõſtraret. Ideò nec ſemper hæc ſilẽtio tradit, ne ignotã ipſi malitiã ſuã putarent:

ΟΜΙΛΙΑ ξβ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Συνεχῶς τὴν Ἰουδαίαν ἀφεὶς διὰ τὴν βασκανίαν τὴν ἐκείνων, νῦν ἐπιχωριάζει λοιπόν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγὺς ἔμελλεν εἶναι. οὐ μὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τέως ἄνεισιν, ἀλλ' εἰς τὰ ὅρια A τῆς Ἰουδαίας. καὶ ἐλθόντι ἠκολούθησαν [αὐτῷ] ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. οὔτε τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ διηνεκῶς ἐνδιατρίβει, οὔτε τῇ τῶν σημείων θαυματουργίᾳ· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖ, ποικίλλων τὴν σωτηρίαν τῶν προσεδρευόντων καὶ ἐπιμενόντων, ὥστε ἀπὸ μὲν τῶν σημείων ἀξιόπιστος ἐν οἷς ἔλεγε φανῆναι διδάσκαλος, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν λόγων διδασκαλίας ἐπιτεῖναι τὸ ἀπὸ τῶν σημείων κέρδος. τοῦτο δὲ ἦν τὸ πρὸς θεογνωσίαν αὐτοὺς χειραγωγῆσαι. σὺ δέ μοι B κἀκεῖνο σκόπει, πῶς ὁλοκλήρους δήμους παρατρέχουσιν ἐν ἑνὶ ῥήματι οἱ μαθηταί, οὐ καθ' [ὄνομα] ἕκαστον ἀπαγγέλλοντες τῶν θεραπευομένων. οὐ γὰρ εἶπον, [ὅτι] ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· ἀλλ' ὅτι πολλοί, τὸ ἀκόμπαστον παιδεύοντες. ἐθεράπευσε δὲ ὁ Χριστός, ἐκείνους τε εὐεργετῶν, καὶ δι' ἐκείνων πολλοὺς ἑτέρους. ἡ γὰρ τῆς τούτων ἀσθενείας διόρθωσις, ἑτέροις ὑπόθεσις θεογνωσίας ἐγίνετο. ἀλλ' οὐχὶ τοῖς Φαρισαίοις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἐκθηριοῦνται καὶ προσέρχονται αὐτῷ πειράζοντες. ἐπειδὴ γὰρ τῶν γινομένων ἐπιλαβέσθαι οὐκ C εἶχον, προβλήματα αὐτῷ προβάλλουσι. προσελθόντες γὰρ αὐτῷ καὶ πειράζοντες ἔλεγον· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὢ τῆς ἀπονοίας. ᾤοντο ἐπιστομιεῖν αὐτὸν διὰ τῶν ζητημάτων· καίτοιγε ἤδη λαβόντες αὐτοῦ τεκμήριον τῆς δυνάμεως ταύτης. ὅτε γοῦν περὶ τοῦ σαββάτου πολλὰ διελέχθησαν, ὅτε εἶπον, ὅτι βλασφημεῖ, ὅτε εἶπον, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, ὅτε τοῖς μαθηταῖς ἐπετίμησαν διὰ τῶν σπορίμων βαδίζουσιν, ὅτε ἐπὶ ἀνίπτων διελέχθησαν χειρῶν, πανταχοῦ ἀπορράψας αὐτῶν τὰ στόματα, καὶ τὴν ἀναίσχυν- D τον ἐμφράξας γλῶτταν, οὕτω παρέπεμψεν. ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως ἀφίστανται. τοιοῦτον γὰρ ἡ πονηρία, καὶ τοιοῦτον ἡ βασκανία, ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. κἂν γὰρ μυριάκις ἐπιστομισθῇ, μυριάκις ἐφίσταται πάλιν. σὺ δέ μοι σκόπει καὶ τὴν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐρωτήσεως κακουργίαν. οὐ γὰρ εἶπον αὐτῷ, ἐκέλευσας μὴ ἀφιέναι γυναῖκα· καὶ γὰρ [ἤδη] ἦν περὶ τοῦ νόμου τούτου διαλεχθείς· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐμνημόνευσαν ἐκείνων τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ὡρμήθησαν μὲν ἐκεῖθεν. οἰόμενοι δὲ μείζονα ποιεῖν τὴν ἐνέδραν, καὶ βουλόμενοι εἰς ἀντινομίας ἀνάγκην αὐτὸν ἐμβαλεῖν, οὐ λέ- E γουσι, διὰ τί ἐνομοθέτησας τὸ καὶ τό; ἀλλ' ὡς οὐδενὸς εἰρημένου ἐρωτῶσιν εἰ ἔξεστι, προσδοκῶντες ὅτι ἐπιλέλησται εἰρηκώς· καὶ ὄντες ἕτοιμοι, εἰ μὲν εἴποι ὅτι ἔξεστιν ἀφιέναι, ἀντιθεῖναι αὐτῷ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ εἰπεῖν· πῶς οὖν εἴρηκας τὰ ἐναντία; εἰ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν εἴποι ἅπερ καὶ ἔμπροσθεν, ἀντιθεῖναι τὰ Μωσέως. τί οὖν αὐτός; οὐκ εἶπε· τί με πειράζετε ὑποκριταί; καίτοιγε μετὰ ταῦτα λέγει. ἀλλ' ἐνταῦθα οὐ φησὶ τοῦτο. τί δήποτε; ἵνα μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα ἐπιδείξηται. οὔτε γὰρ ἀεὶ σιγᾷ, ἵνα μὴ νομίζωσι λανθάνειν·

οὔτε

οὔτε ἀεὶ ἐλέγχει, ἵνα παιδεύσῃ ἡμᾶς ἡμέρως πάντα φέρειν. πῶς οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεται; οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα [αὐτοῦ,] καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὅρα σοφίαν διδασκάλου. ἐρωτηθεὶς γὰρ εἰ ἔξεστιν, οὐκ εὐθέως εἶπεν, οὐκ ἔστιν· ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ ταραχθῶσιν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀπο- A φάσεως διὰ τῆς κατασκευῆς κατέστησε τοῦτο δῆλον, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐστὶ τὸ πρόσταγμα, καὶ ὅτι οὐκ ἐναντιούμενος Μωσεῖ ταῦτα ἐπέταξε. σκόπει δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας διϊσχυριζόμενον [μόνον,] ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ. οὐ γὰρ εἶπεν, ἐποίησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον· ἀλλ', ὅτι καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεσθαι. εἰ δὲ ἐβούλετο τὴν μὲν ἀφιέναι, ἑτέραν δὲ ἐπεισάγειν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας πολλὰς ἂν ἔπλασε γυναῖκας. νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς δημιουργίας, B καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν, ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συνοικεῖν διὰ παντὸς, καὶ μηδέποτε διαρρήγνυσθαι. καὶ ὅρα πῶς φησιν· ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν [αὐτούς·] τουτέστι, καὶ ἐκ μιᾶς ῥίζης ἐγένοντο, καὶ εἰς ἓν σῶμα συνῆλθον. ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα φοβερὸν ποιῶν τὸ ταύτης κατηγορεῖν τῆς νομοθεσίας, καὶ πηγνὺς τὸν νόμον, οὐκ εἶπε, μὴ διασπᾶτε τοίνυν μηδὲ χωρίζετε· ἀλλὰ τί; ὃ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. εἰ δὲ Μωυσέα προβάλλῃ, ἐγώ σοι λέγω τὸν C Μωυσέως δεσπότην, καὶ μετὰ τούτου καὶ τῷ χρόνῳ ἰσχυρίζομαι. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ πρεσβύτερος οὗτος ὁ νόμος, εἰ καὶ δοκεῖ παρ' ἐμοῦ νῦν εἰσάγεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς κείμενος τῆς σπουδῆς. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς προσήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀφιέναι ἐκέλευσε καὶ πατέρα. καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ καὶ κολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν μείζονα συνάφειαν ἐπεζήτησεν. D ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. εἶτα ἐπειδὴ τὸν παλαιὸν ἀνέγνω νόμον τὸν καὶ διὰ πραγμάτων καὶ διὰ ῥημάτων εἰσενεχθέντα, καὶ ἀξιόπιστον ἀπὸ τοῦ δεδωκότος ἀπέφηνε, μετ' ἐξουσίας λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει καὶ νομοθετεῖ λέγων· ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὥσπερ οὖν σάρκα τέμνειν ἐναγὲς, οὕτω καὶ γυναῖκα διαστῆσαι παράνομον. καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπήγαγε λέγων· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, δεικνὺς ὅτι καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ νό- E μον τὸ γενόμενον· παρὰ φύσιν μὲν, ὅτι μία τέμνεται σάρξ· παρὰ νόμον δὲ, ὅτι τοῦ θεοῦ συνάψαντος καὶ κελεύσαντος μὴ διαχωρίζεσθαι, αὐτοὶ ἀνεπείθεσθε τοῦτο δρᾶν. τί οὖν μετὰ ταῦτα ἐχρῆν; οὐχὶ ἡσυχάσαι καὶ ἐπαινέσαι τὸ εἰρημένον; οὐχὶ θαυμάσαι τὴν σοφίαν; οὐκ ἐκπλαγῆναι τὴν συμφωνίαν, τὴν πρὸς τὸν πατέρα; ἀλλ' οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν·

ἀλλ' ὡς

nec ſemper carpit, vt cuncta manſuete ferre diſcamus. Quónam igitur pacto reſpõdet? *Non legiſtis, quia qui fecit à principio, maſculũ & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc homo relinquet patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed caro vna. Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vide magiſtri ſapientiam, qui cùm interrogatus eſſet ſi liceret: ne conturbarentur, antequam ſententiam proferret, confirmationem à ſcriptura poſuit, oſtendens Dei & patris id eſſe mandatum. Et quod ea quæ ab ipſo ſunt dicta de non repudianda vxore, non modò non repugnant, verumetiam valde cum Moſe conueniunt. Conſiderandum autem eſt, quòd non ſolum ab opificio, verum etiam ab ipſo præcepto ſententiam ſuam corroborat. Non enim dixit, quia virum & mulierem vnam ſolummodo fecit, verumetiam quia iuſſit vt vnus vni coniungatur. Nam ſi voluiſſet alteram etiam conduci vxorem, vni viro creato multas conformaſſet mulieres: nunc vero & creationis & ſanctionis modo, vnam vni perpetuò coniũgi, & nunquã reſcindi oportere perdocuit: audi autem quo modo dicit: *Qui fecit à principio, maſculum & fœminam fecit eos.* Hoc eſt, Ex vna radice germinarunt, & in vnum corpus conuenerunt. *Erunt enim duo in carne vna.* Deinde terrorem his intulit, qui hanc ſanctionem legis carpere auderent. Nam vt fixa ſtabiliorq; lex permaneret, non dixit, nolite igitur vos diuortio ſeparare: ſed, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Quòd ſi authoritate Moſi tutaris, ego tibi non Moſem, ſed Deum produco, vt vetuſtate præterea temporũ ſuperior ſim. *Deus enim à principio maſculum & fœminam fecit eos.* Hęc ergo lex & ſi modo à me promulgari videatur, diligentiſſimè tamen à principio temporũ ſancita eſt. Hac etiam non ſimpliciter mulierẽ viro collocari videtis, ſed patrem & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierem accedere virum ſimpliciter voluit, verumetiam προσκολλᾶσθαι, i. adhærere ſiue adglutinari, poteſtate dictionis oſtendens minimè illos eſſe ſeparandos. Nec illud ſibi ſolum ſufficit, ſed maiorem coniunctionem oſtendit, cum dicat: *Et erunt duo in carne vna.* Deinde priſca iam perfecta lege, quæ tàm verbis quàm rebus firma perſiſtit, & authoritate latoris nititur, magna iam cum poteſtate ipſe quoque & interpretatur, & legem ſanxit, dicens: Quare non ſunt duo, ſed caro vna. Quemadmodum igitur ſcelus eſt in duo diuidere vnam carnem, ſic & mulierem à viro ſuo diripere, iniquiſſimum eſt. Nec in hoc ſtetit, ſed Deum quoque attulit, dicens: *Quod igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Ita oſtendit & præter naturam & contra legem eſſe repudium: præter naturam quidem, quia vna caro inciditur: contra legem autem, quia cùm Deus coniunxerit, ac iuſſerit non ſeparare, ipſi contra præcepta Dei facere auſi eſtis. His auditis, nónne quieſcere, ac laudare dicta eius oportebat? nónne admirari tantam ſapientiam? nónne ſtupeſcere, cùm tantam conſonantiam cum patre viderent? ſed nihil horum faciunt,

ſed

Gene. 1. d

Gene. 2. d

ſed ceu pugnaces & contentioſi aiunt: *Quomodo* Deut.24.a *igitur Moſes præcepit libellũ repudij dare, & dimittere ipſam?* Quod quãuis non ab ilis, ſed cõtra ab ipſo ꝑferri poterat, nõ tamẽ inſultat, nec dicit, nihil ad me hoc: ſed hoc quoq; ſoluit. Atq; ſi oppoſit⁹ veteri teſtamẽto fuiſſet, nõ decertaſſet certè pro Moſe, neq; ea q̃ ſemel à principio facta fuerunt, cõfirmaſſet, nec ſua priſcis conuenire ſtuduiſſet Deut.5.b oſtẽdere. Cęterũ cum etiã multa Moſes alia iuſ- Ibid.12.b.c ſerit, vel de cibis, vel de ſabbato, cuius rei gratia nullibi præterq̃ in hoc loco autoritate illius ſeipſos tutantur? Quippe quia ſtudebãt ingentẽ virorũ multitudinẽ aduerſus eũ incitare: ita enim indifferẽs hoc apud Iudæos erat, vt omnes vulgò factitarẽt: quaꝑpter cũ multa in mõte diſſeruiſſet, huius tantũ mãdati nũc mentionẽ fecerũt. Ineſtimabilis tamẽ illa ſapiẽtia ꝑ Moſe quoq; ſatisfacit, dicens: *Ad duritiẽ cordis eorũ illã legem ita latam fuiſſe.* Nã quoniã ab ipſo etiã illa emanauit, iure ab omni crimine illã defendit, ac totam accuſationẽ in caput eorũ cõuertit: ꝙ vbiq; ferè Sup.12.a factitat. Nã & quãdo diſcipulos vellere ſpicas accuſabãt, eos in culpa eſſe oſtẽdit: & quãdo quaſi ꝑuaricatores, quia nõ lauabãt man⁹, criminabã- Ibid.15.a tur, eos trãſgreſſores comprobauit. Et quãdo de Sup.12.a ſabbato diſputabat. Deinde quoniã acre nimiũ atque oneroſum erat quod dixerat, valdeq́; ipſis detrahebat, ad priſcam ſubitò legem orationem reduxit, replicans quod ſuperius dixerat. *A principio autem non fuit ſic*: id eſt, rebus ipſis contraria his Deus ſe nobis à principio ſanxiſſe oſtendit. Nam ne dicere poſſent, vnde clarum facies, Moſem propter cordis noſtri duritiem ita ſcripſiſſe? inde rurſus ora eorum obſtruit. Nam ſi hæc lex principalis atque commoda eſſet, non illa ſtatim à principio ſancita fuiſſet, nec creator Deus ſic aut creaſſet, aut dixiſſet: *Ego autem dico vobis, quia quicunq́; dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur.* Confuſis iam illis ſumma cum authoritate legem ſanxit, quod etiam cum de cibis, cumq́; de Ibid.15.a ſabbato diſputaret, ſimiliter fecit. De cibis enim differens, poſteaquam illos conuicit, tunc turbas alloquebatur, dicens non ab eo quod intrat hominem coinquinari. Et de ſabbato pariter il- Ibid.12.b lis confuſis intulit, Licet ergo in ſabbato benefacere: hic quoque eodem modo. Verùm quẽadmodum ibi confuſis Phariſæis diſcipuli tur- Ibid.13.c bati accedentes cum Petro dixerunt, *Expone nobis parabolam hanc*: ſic nunc quoque tumoltuantes, dicebant: *Si ita eſt cauſa hominis, non expedit nubere.* Ita quia melius nunc intellexerunt, turbantur: tunc autem non intelligentes, ſiluerũt. Nam ex interrogatis & reſponſis clarior modò lex facta eſt. Non audentes autẽ apertius interrogare, quod ex eo graue ac moleſtum ſequi videbatur, id in medium producunt, dicẽtes: *Si ſic eſt cauſa hominis cum vxore, nõ expedit vxorẽ ducere.* Oneroſum ac durum valde ſibi videbatur, omni nequitia plenã mulierem retinere, & tã atrocẽ beluã in penetralibus domus ſæuientẽ fouere.

ἀλλ' ὡς δῆθεν ἐπαγωνιζόμενοι, φασί· πῶς οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; καίτοι γε τοῦτο λοιπὸν, οὐκ αὐτοὺς ἔδει προβάλλειν, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπεμβαίνει, οὐδὲ λέγει αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐδὲν οὐκ εἰμὶ λοιπὸν ὑπεύθυνος ἐγώ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαλύει. καὶ μὴν εἰ ἀλλότριος ἦν τῆς παλαιᾶς, οὐκ ἂν ἠγωνίσατο ὑπὲρ Μωϋσέως· οὐδ' ἂν ἀπὸ τῶν ἅπαξ ἐν ἀρχῇ γενομένων ἰσχυρίσατο· οὐκ ἂν ἐσπούδασε τὰ αὐτοῦ δεῖ-
A ξαι συμβαίνοντα τοῖς παλαιοῖς, καίτοι γε πολλὰ καὶ ἄλλα Μωϋσῆς ἐκέλευσε, καὶ τὰ περὶ βρωμάτων, καὶ τὰ περὶ σαββάτων. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐδαμοῦ αὐτὸν προβάλλονται ὡς ἐνταῦθα; βουλόμενοι τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν ἐπιστρατεῦσαι αὐτῷ. καὶ γὰρ ἀδιάφορον ἰουδαίοις τοῦτο ἦν, καὶ πάντες τοῦτό [γε] ἔπραττον. διὰ δὴ τοῦτο τοσούτων ἐν τῷ ὄρει λεχθέντων ταύτης ἐμέμνηντο τῆς ἐντολῆς μόνης [νῦν.] ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπόρρητος σοφία καὶ ὑπὲρ τούτων ἀπολογεῖται, καί φησιν· ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν οὕτως
B ἐνομοθέτησε. καὶ οὐδὲ ἐκεῖνον ἀφίησιν ὑπὸ κατηγορίαν μένειν· ἐπειδὴ καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἦν αὐτῷ δεδωκώς· ἀλλ' ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐκείνων περιτρέπει κεφαλήν. ὃ πανταχοῦ ποιεῖ. καὶ γὰρ ὅτε τοὺς μαθητὰς τίλλοντας στάχυας ᾐτιῶντο, δείκνυσιν αὐτοὺς [ὄντας ὑπευθύνους· καὶ ὅτε παράβασιν ἐνεκάλουν περὶ τοῦ μὴ νίπτεσθαι τὰς χεῖρας, δείκνυσιν αὐτοὺς] ὄντας [τοὺς] παραβάτας· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου δὲ, καὶ πανταχοῦ, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. εἶτα ἐπειδὴ φορτικὸν ἦν τὸ εἰρημένον, καὶ πολλὴν ἔφερεν αὐ-
C τοῖς διαβολήν, ταχέως πάλιν ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἀνάγει νόμον τὸν λόγον, λέγων ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐκ ἐγένετο οὕτως· τουτέστιν, ὅτι διὰ τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέτησεν ὁ θεὸς τὰ ἐναντία. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πόθεν δῆλον ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν σκληρότητα τοῦτο εἶπε Μωϋσῆς; ἐκεῖθεν αὐτοὺς πάλιν ἐπιστομίζει. εἰ γὰρ οὗτος προηγούμενος ἦν ὁ νόμος καὶ συμφέρων, οὐκ ἂν ἐκεῖνος ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη· οὐκ ἂν οὕτω πλάττων ἔπλασεν ὁ θεός· οὐκ ἂν τοιαῦτα εἶπε. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
D αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐπεστόμισε, μετὰ αὐθεντίας νομοθετεῖ λοιπόν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ὥσπερ ἐπὶ τῶν σαββάτων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βρωμάτων τρεψάμενος αὐτοὺς, τότε διελέχθη τοῖς ὄχλοις, ὅτι οὐ τὸ εἰσερχόμενον κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπὶ τοῦ σαββάτου ἐπιστομίσας αὐτοὺς φησίν· ὥστε ἔξεστιν ἐν σαββάτῳ καλῶς ποιεῖν· καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ [τοῦτο.] ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖ συνέβη, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ τῶν ἰουδαίων ἐπιστομισθέντων οἱ μαθηταὶ ἐθορυβήθησαν,
E καὶ προσελθόντες αὐτῷ μετὰ τοῦ Πέτρου ἔλεγον· φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην, οὕτω καὶ νῦν θορυβηθέντες ἔλεγον· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου, συμφέρει μὴ γαμῆσαι. καὶ γὰρ νῦν ἐνόησαν μᾶλλον ἢ πρότερον τὸ λεχθέν. διὰ τοῦτο τότε μὲν ἐσίγησαν, νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ἀντίρρησις καὶ ἀπόκρισις γέγονε, καὶ ἐρώτησις καὶ πεῦσις, καὶ σαφέστερος ὁ νόμος ἐφάνη, ἐρωτῶσιν αὐτόν· καὶ φανερῶς μὲν ἀντειπεῖν οὐ τολμῶσι· τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ βαρὺ δοκοῦν εἶναι καὶ φορτικὸν, τοῦτο εἰς μέσον προάγουσι λέγοντες· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. καὶ γὰρ σφόδρα ἐπαχθὲς εἶναι ἐδόκει τὸ γυναῖκα πάσης κακίας γέμουσαν ἔχειν, καὶ ἀνέχεσθαι, ἀνήμερον θηρίον διὰ παντὸς ἔνδον συγκεκλεισμένον.

Digitized by Google

καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι σφόδρα τοῦτο αὐτοὺς ἐθορύβει, ὁ Μάρ-
κος αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι κατ' ἰδίαν εἶπον αὐτῷ. τί δέ
„ ἐστιν εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός;
τουτέστιν, εἰ διὰ τοῦτο συνήφθη ἵνα ἓν ὦσιν, εἰ ἐκεῖνο αἰ-
τίαν ἐπὶ τούτοις ἀναλήψεται ὁ ἀνήρ, καὶ πανταχοῦ πα-
ρανομεῖ ἐκβάλλων, κουφότερον πρὸς ἐπιθυμίαν μά-
χεσθαι φύσεως καὶ πρὸς ἑαυτόν, ἢ πρὸς γυναῖκα πονηράν.
τί οὖν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν, ὅτι ναὶ κουφότερον. καὶ ποιεῖ τοῦ-
το, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι νόμος τὸ πρᾶγμά ἐστιν. ἀλλ'
ἐπήγαγεν, οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται, ἐπαίρων A
τὸ πρᾶγμα, καὶ δεικνὺς μέγα ὄν, καὶ ταύτῃ ἐφελκόμε-
νος καὶ προτρέπων. ἀλλ' ὅρα ἐνταῦθα ἐναντιολογίαν.
αὐτὸς μὲν γὰρ μέγα φησὶ τοῦτο· ἐκεῖνοι δὲ κουφότερον. καὶ
γὰρ ἀμφότερα ἔδει γενέσθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ μέγα ὁμολο-
γηθῆναι, ἵνα προθυμοτέρους ἐργάσηται, καὶ ἐκ τῶν εἰρη-
μένων παρ' αὐτοῖς κουφότερον δειχθῆναι, ἵνα καὶ ταύτῃ
μᾶλλον τὴν παρθενίαν ἕλωνται καὶ τὴν ἐγκράτειαν. ἐπειδὴ
γὰρ τὸ περὶ παρθενίας εἰπεῖν ἐπαχθὲς ἐδόκει εἶναι, ἐκ
τῆς ἀνάγκης τοῦ νόμου τούτου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἐ-
„ κείνην ἐνέβαλεν. εἶτα τὸ δυνατὸν δεικνύς, φησίν· εἰσὶν B
„ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως.
„ καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
„ πων· καὶ εἰσὶν οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασι-
„ λείαν τῶν οὐρανῶν. διὰ τούτων λανθανόντως ἐνάγων αὐ-
τοὺς εἰς τὴν τοῦ πράγματος αἵρεσιν, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀρε-
τῆς ταύτης κατασκευάζων, καὶ μονονουχὶ λέγων· ἐννόησον
[ὅτι] εἰ ἐκ φύσεως τοιοῦτος εἶς, ἢ παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐ-
πηρεαζόντων τοῦτο ὑπέμεινας. τί ἂν ἐποίησας,
τῆς ἀπολαύσεως μὲν ἐστερημένος, μισθὸν δὲ οὐκ ἔχων.
οὐκοῦν εὐχαρίστει τῷ θεῷ νῦν. ὅτι μετὰ μισθοῦ καὶ στεφά- C
νων τοῦτο ὑπομένεις, ὃ χωρὶς στεφάνων ἐκεῖνοι· μᾶλ-
λον δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλῷ κουφότερον, τῇ τε ἐλ-
πίδι διορθούμενος, καὶ τῷ συνειδότι τοῦ κατορθώματος,
καὶ μηδὲ τὴν ἐπιθυμίαν οὕτω κυμαινομένην ἔχων. οὐ γὰρ οὕ-
τως ἐκτομὴ μέλους, ὡς λογισμοῦ χαλινὸς τὰ τοιαῦ-
τα οἶδε καταστέλλειν κύματα καὶ γαλήνην ποιεῖν· μᾶλ-
λον δὲ λογισμὸς μόνος. διὰ τοῦτο τοίνυν ἐκείνους παρή-
γαγεν, ἵνα τούτους ἀλείψῃ· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο κατεσκεύα-
ζε, τί βούλεται ὁ περὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων λόγος αὐτῷ;
ὅτ' ἂν δὲ λέγῃ, εὐνούχισαν ἑαυτούς, οὐ τὴν μελῶν λέγει τὴν D
ἐκτομήν· ἄπαγε· ἀλλὰ τῶν πονηρῶν λογισμῶν τὴν ἀ-
ναίρεσιν. ὡς ὅγε τὸ μέλος ἐκτεμών, καὶ ἀρᾷ ἐστὶν
„ ὑπεύθυνος, καθὼς ὁ Παῦλος φησίν· ὄφελον καὶ ἀ-
„ ποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. καὶ μάλα εἰκότως.
καὶ γὰρ τὰ τῶν ἀνδροφόνων ὁ τοιοῦτος τολμᾷ, καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ
διαβάλλουσι τὴν δημιουργίαν δίδωσιν ἀφορμήν, καὶ τῶν
Μανιχαίων ἀνοίγει τὰ στόματα, καὶ τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀ-
κρωτηριαζομένοις τὰ αὐτὰ παρανομεῖ. τὸ γὰρ ἀποκό-
πτειν τὰ μέλη, δαιμονικῆς ἐνεργείας καὶ σατανικῆς ἐπι-
βουλῆς [ἐξ ἀρχῆς] γέγονεν ἔργον· ἵνα τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον E
διαβάλλωσιν· ἵνα τὸ ζῶον τοῦ θεοῦ λυμήνωνται· ἵνα μὴ
τῇ προαιρέσει, ἀλλ' αὐτῇ τῇ τῶν μελῶν [ἀφαιρέσει καὶ τῇ] φύ-
σει τὸ πᾶν λογισάμενοι, οὕτως ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν
αὐτῶν οἱ πολλοί, ἅτε ἀνεύθυνοι ὄντες, καὶ διπλῇ παρα-
βλάψωσι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ τῷ τὰ μέλη πηροῦν, καὶ τῷ τὴν
προαιρέσεως τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν προθυμίαν κωλύειν.

Ταῦτα

Hac ratione illos turbatos fuiſſe Marcus aperit, dicens, arbitris remotis illos dixiſſe. Quid porrò illud ſibi vult? Si ſic eſt cauſa hominis cū vxore: id eſt, ſi hac de cauſa coniuncti ſunt, vt vnū ſint, nec ſi cauſam marit' habeat, poſſit eijcere: facilius .n. hac cupiditate erat ipſum abdicare, quam vxori improbę repugnare. Quid igitur Chriſtus? Non reſpondit, vtiq; facilius eſt, ne legis vim id putaſſent habere: ſed intulit, *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt*. Ita *Mar. 10. b.*

A rem extulit, præcipuamque oſtendit, & hac ratione attraxit atque hortatus eſt. Sed perpende repugnantiam magnam: ipſe arduum id eſſe confirmat, illi vero paruum ac facile vtrumque certè cōmode factum. Nam cùm ab ipſo magnum eſſe confirmetur inſtructiores paratioreſq; fiunt quæ hoc deſiderant. Cumque à verbis eorum facilius eſſe videatur, hac ratione ad eligendam continentiam atq; virginitatem proniores redduntur. Nam quibus ad perpetuam hortari virginitatem arduum atq; durum videtur, neceſſitate legis in cupiditatem

B virginitatis impellit. Poſſe autem nos perpetuam ſeruare continentiam oſtendit dicens: *Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt eunuchi ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnū cælorum*. His omnibus occultè ad optandam eligendamq; virginitatem inducit: poſſibile namq; id eſſe hominib' hoc ferè modo confirmat. Cogita tecū, ſi aut à natura eunuchus eſſes, aut iniuria hominum ſic effectus: quid faceres cùm & huiuſmodi voluptate careres, &

C nullā carendo mercedem conſequereris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilāteſq; coronas habebis, ſi ita viues quēadmodum ſine aliquo illi præmio: immo vero multò facilius, tutius atq; iucundius, tum quia ſpe retributionis corroboraris, tum quia cōſcientia virtutis gaudes, & ad hæc non ita ingentib' cupiditatis fluctibus iactaris. Non .n. ſic amputatio membri quemadmodum rationis frænum, immo vero ſola ratio huiuſmodi fluctus cōprimit, & in tranquillitatis portū animū reducit: idcirco igitur illos recenſuit, vt hos ve-

D hementius exhortaretur: niſi enim huc tenderet, ad quid aliorum feciſſet eunuchorū mentionem? Quando autem dicit, qui ſeipſos caſtrauerunt, non de abſciſione membrorū dicit, ſed prauæ cogitationis interemptionē intelligit. Nam qui membrū incidit, maledictioni ſubiectus eſt, vt Paulus ait: *Vtinam abſcindantur qui vos conturbant*: *neque iniuria*. Nam *Gal. 5. b.* cùm homicidæ opus id eſſe videatur, & Dei creaturæ apertè detrahit, Manichæorum ora recludit, & eandem qui hoc agit, inquitatem

E cōmittit, q̃ qui apud gentes mutilātur. Membrorum .n. inciſio, diabolicæ fraudis ac inuentionis opus à principio fuit, vt operi diuino detraheretur, vt rationale animal læderetur, vt non voluntati, ſed membrorū naturæ vniuerſa re attributa, largas ſibi ad peccandum homines portas reſerarent, tanquam rationem non eſſent reddituri: ac ita dupliciter læderentur, quia membris ſuis carerent, tum quia voluntatis ad bona inclinatio reprimeretur.

Quæ omnia ex lege diabolica ſunt, qui ad ea quæ dicta ſunt via quadam progrediens, pernicioſum illud fatalis rerum neceſſitatis dogma introduxit. Ita vndique datam nobis libertatem diuinitus, vitia naturalia eſſe ſuadens, euellere conatur, multaque alia hinc peſtifera dogmata occultius ſeminat. Talia quippe ſunt diaboli pernicioſa venena: quare oro atque obſecro, fugiatis talem iniquitatem. Ad ea enim quæ dicta ſunt accedit, quod nec cupiditatis incendia mitigantur, ſed grauiora inflammatioraq; redduntur. A Alij namque ſunt fontes ſpermatis hominum, ac aliunde certè prorumpunt, quidam à cerebro, quidam à lumbis illum inquietiſſimum œſtrum proficiſci contendunt: ego vero non aliunde dixerim, quam à laſciuia mentis, & cogitationis neglectu. Quippe modeſtia mentis facit, vt naturales motus nullum afferant detrimētum. Cùm ergo de his eunuchis dixerit, qui niſi etiam ipſi mente ſe contineant, fruſtra & incaſſum tales ſunt: ac de his qui vt cœlos nanciſcātur, ſe continent, ſubiunxit rurſus dicens: B *Qui poteſt capere, capiat.* Ita magis animat atque incendit, vel quia magnitudinem virtutis oſtendit, vel quia inæſtimabili miſericordia ſua noluit rem in neceſſitatem legis concludere. Et ad hæc poſſibile id eſſe monſtrat, vt eligendi cupiditas creſcere poſſit. Sed ſi electionis opus eſt id, inquies, quomodo incipiens ſtatim dixit: *Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt?* Vt ſingulare id eſſe certamē perdiſcas, non vt forte datam neceſſitatem ſuſpiceris. His enim datum eſt, qui ſpontè id eligunt: quod C ideo dixit, vt oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opus: (quod quidem omnib⁹ illud expetentibus paratum eſt) ſi volumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt, quandocunque res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: vt etiam quando dicebat,
Supr. 13. b. & Lucæ 8. b. *Vobis eſt datum noſſe myſteria regni cœlorum,* quod maximè ita eſſe præſenti loco approbant. Nam ſi ſupernæ ſolummodo donationis illud eſt, ac nihil penitus qui ſe in perpetua virginitate conſeruant conferre videntur, ſuperſlue ipſis regnum cœlorum pollicetur, nec merito à cæ- D teris ipſos eunuchis diſtinguit. Tu autem perpende quomodo ab aliorum malitioſis quæſtionibus non parum alij lucrantur. Nam Phariſæi quidem, qui vt caperent, non vt diſcerent interrogabant, nihil inde conſecuti abierunt, diſcipuli vero attētè cuncta percipientes multa didicerunt. *Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus imponeret ſuper eos, & oraret. Diſcipuli autem increpauerunt eos. Ieſus vero dixit ei: Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me, talium enim eſt regnum cœlorum. Et cùm impoſuiſſet eis manus,* E *abiit inde.* Cuius rei gratia diſcipuli paruulos repellebant? Dignitatis profectò cauſa. Quid porrò ipſe? Humiliores eſſe, tumoremque mundanum calcare diligentius docens libenter ſuſcipit, & manus imponit, regnumque cœlorum talibus pollicetur: quod ab ipſo in ſuperiorib⁹ etiam factum eſt. Quare nos quoque ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus, hanc paruulorū virtutem cōſequi ſtudeamus.

Hoc

ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησε· πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἕτερον πονηρὸν δόγμα εἰσάγων, τὸ περὶ εἱμαρμένης, καὶ ἐντεῦθεν προοδοποιῶν λόγον, καὶ πανταχοῦ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν λυμαινόμενος, καὶ πείθων φυσικὰ εἶναι τὰ κακά, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐντεῦθεν ὑποσπείρων δόγματα πονηρά, εἰ καὶ μὴ προφανῶς. τοιαῦτα γὰρ τοῦ διαβόλου τὰ δηλητήρια. διὰ τοῦτο παρακαλῶ φεύγειν τὴν τοιαύτην παρανομίαν. μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ τὰ τῆς ἐπιθυμίας ἡμερώτερα ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα γίνεται. ἑτέρωθεν γὰρ ἔχει τὰς πηγὰς τὸ σπέρμα τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ ἑτέρωθεν κυμαίνει· καὶ οἱ μὲν, ἀπὸ ἐγκεφάλου· οἱ δὲ, ἀπὸ ὀσφύος τὸν οἶστρον ἐκεῖνον φύεσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἴποιμι ἄν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ γνώμης ἀκολάστου καὶ διανοίας ἠμελημένης. κἂν αὕτη σωφρονῇ, τῶν φυσικῶν κινημάτων βλάβος οὐδέν. εἰπὼν τοίνυν τοὺς εὐνούχους [τοὺς ἐκ γαστρὸς] καὶ μάτην εὐνούχους εἰ μὴ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτοὶ σωφρονοῖεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ [τῆς βασιλείας] τῶν οὐρανῶν παρθενεύοντας, πάλιν ἐπάγει λέγων· ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω, προθυμοτέρους τε ποιῶν τῷ δεῖξαι ὑπέρογκον ὂν τὸ κατόρθωμα. καὶ οὐκ ἀφιεὶς εἰς ἀνάγκην νόμου τὸ πρᾶγμα κλεισθῆναι, διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἡμερότητα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔτι σφόδρα ἔδειξε δυνατὸν ὄν, ἵνα πλείων τῆς προαιρέσεως φιλοτιμία γένηται. καὶ εἰ προαιρέσεως ἐστί φησι, πῶς ἀρχόμενος ἔλεγεν· οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται; ἵνα μάθῃς ὅτι μέγας ὁ ἆθλος. οὐχ ἵνα ἀποκληρῶσίν τινα ἠναγκασμένην ὑποπτεύσῃς. δέδοται γὰρ ἐκείνοις, τοῖς βουλομένοις. εἶπε δὲ οὕτως, δεικνὺς ὅτι πολλῆς δεῖ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τῷ εἰς τοῦτο εἰσελθόντι τὸ σκάμμα, ἧς ἀπολαύσεται πάντως ὁ βουλόμενος. ἔθος γὰρ αὐτῷ ταύτῃ κεχρῆσθαι τῇ λέξει, ὅταν μέγα τι κατορθούμενον ᾖ. ὥσπερ ὅταν λέγῃ· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, δῆλον [καὶ] ἐκ τοῦ παρόντος. εἰ γὰρ τῆς ἄνωθεν δόσεως μόνης ἐστὶ, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ συνεισφέρουσιν οἱ παρθενεύοντες, περιττῶς αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπηγγείλατο, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς διεῖλεν εὐνούχων. σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἐξ ὧν ἕτεροι πονηρεύονται, κερδαίνουσιν ἕτεροι. οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι, μηδὲν μαθόντες ἀπῆλθον· οὐδὲ γὰρ ἵνα μάθωσιν ἠρώτων· οἱ δὲ μαθηταὶ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκέρδαινον. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὰ τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ τίνος ἕνεκεν οἱ μαθηταὶ ἀπεσόβουν τὰ παιδία; ἀξιώματος ἕνεκεν. τί οὖν αὐτός; διδάσκων αὐτοὺς μετριάζειν καὶ τὸν τῦφον καταπατεῖν κοσμικὸν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐναγκαλίζεται, καὶ τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν εἰ βουλόμεθα κληρονόμοι γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρετὴν ταύτην μετὰ πολλῆς κτησώμεθα τῆς ἐπιμελείας.

οὗτος

Digitized by Google

Αὕτη γὰρ φιλοσοφίας ὅρος, μετὰ συνέσεως ἄπλαστον εἶναι· τοῦτο βίος ἀγγελικός. καὶ γὰρ πάντων τῶν παθῶν καθαρεύει ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου· τοῖς λελυπηκόσιν οὐ μνησικακεῖ· ἀλλ' ὡς φίλοις προσέρχεται, ὡς οὐδενὸς γινομένου· καὶ ὅσα ἂν παρὰ τῆς μητρὸς μαστιχθῇ, ταύτην ἐπιζητεῖ καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. κἂν [τὴν] βασιλίδα δείξῃς μετὰ διαδήματος, οὐ προτίθησιν αὐτὴν τῆς μητρὸς ῥάκια περιβεβλημένης, ἀλλ' ἕλοιτ' [ἂν] μᾶλλον ἐκείνην ἰδεῖν μετὰ τούτων, ἢ τὴν βασιλίδα μετὰ κόσμου. τὸ γὰρ οἰκεῖον καὶ ἀλλότριον, οὐ πενίᾳ, οὐ πλούτῳ, ἀλλὰ φιλίᾳ διαγινώσκειν οἶδε· καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν πλέον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλησθῆναι τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφίσταται τῆς θηλῆς τὸ παιδίον. οὐ λυπεῖται ἐφ' οἷς ἡμεῖς· [οἷον ἐπὶ ζημίᾳ χρημάτων καὶ τοῖς τοιούτοις· οὐ χαίρει πάλιν ἐφ' οἷς ἡμεῖς,] τοῖς ἐπικήροις τούτοις· οὐκ ἐπτόηται πρὸς κάλλη σωμάτων. διὰ τοῦτ' ἔλεγε· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἵνα τῇ προαιρέσει ταῦτα ἐργαζώμεθα, ἃ τῇ φύσει τὰ παιδία ἔχει. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Φαρισαῖοι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ [ὡς] ἀπὸ κακουργίας καὶ ἀπονοίας ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, διὰ τοῦτο ἄνω καὶ κάτω τοὺς μαθητὰς ἀφελεῖς εἶναι κελεύει, ἐκείνους τε αἰνιττόμενος, καὶ τούτους παιδεύων. καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως εἰς ἀλαζονείαν ἐπαίρει, ὡς ἀρχὴ καὶ προεδρία. ἐπεὶ οὖν ἔμελλον ἀπολαύειν οἱ μαθηταὶ πολλῆς τιμῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, προκαταλαμβάνει αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐκ ἀφεὶς ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, οὐδὲ τιμὰς ἀπαιτεῖν παρὰ τοῦ πλήθους, οὐδὲ [τὸ] σοβεῖν πρὸ αὐτῶν. εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ταῦτα εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ μεγάλων κακῶν ἐστιν αἴτια. οὕτω γοῦν οἱ Φαρισαῖοι παιδοτριβούμενοι εἰς τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν ἐξέπεσον, τοὺς ἀσπασμοὺς, τὰς προεδρίας, τοὺς μεσασμοὺς ἐπιζητοῦντες. ἀπὸ γὰρ τούτων, εἰς δοξομανίαν, εἶτα ἐκεῖθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλαν. διὰ δὴ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν ἀρὰν ἐπισπασάμενοι διὰ τοῦ πειράζειν ἀπῆλθον· τὰ δὲ παιδία εὐλογίαν, ἅτε τούτων ἁπάντων ἠλευθερωμένα. Γενώμεθα δὴ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ παιδία, καὶ τῇ κακίᾳ νηπιάζωμεν. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἰδεῖν οὐρανόν· ἀλλ' ἀνάγκη πάντως εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν τὸν ὕπουλον καὶ πονηρόν. καὶ πρὸ τῆς γεέννης δὲ, ἐνταῦθα τὰ ἔσχατα πεισόμεθα. ἐὰν γὰρ κακὸς γένῃ φησὶ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ ἀγαθὸς, σαυτῷ καὶ τῷ πλησίον [σου.] σκόπει γοῦν ὡς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων [συνέβη. οὔτι γὰρ πονηρότερόν τι τοῦ Σαοὺλ] γέγονεν, οὔτε ἁπλούστερον καὶ ἀφελέστερον τοῦ Δαβίδ. [τίς οὖν ἰσχυρότερος ἦν; οὐ δεύτερον αὐτὸν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ὁ Δαβίδ;] καὶ κύριος τοῦ ἀνελεῖν γινόμενος ἀπέσχε; οὐχ ὡς ἐν σαγήνῃ καὶ δεσμωτηρίῳ συνειλημμένον εἶχε καὶ ἐφείσατο; καὶ ταῦτα, καὶ ἑτέρων παροξυνόντων, καὶ αὐτὸς μυρία ἐγκαλεῖν ἔχων ἐγκλήματα; ἀλλ' ὅμως ἀφῆκε σῶον ἀπελθεῖν.

καὶ

Hoc enim ſupremum philoſophiæ culmen eſt, vt cum prudens ſis, nihil facti, nihil ſimulati aſciſcas, id angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima paruulorum munda eſt, his qui dolorem intulerunt, nullas vltionis vices reſeruant, & quaſi nihil actum eſſet, veluti ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant atq; cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiam ſi regina cum diademate atq; purpura ſibi offerretur, non præponerent eam matri etiam ſi
A
pannoſa eſſet: quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quam reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non inopia & copia rerum, ſed amicitia & familiaritate diſcernunt: nec vltrà neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cùm lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum aliarumque rerum huiuſmodi iacturam, ſicuti grandiores: non venuſtas formas admirantur, ideo dicebat, *Talium eſt regnum cœlorum*: vt ea nos volentes faciamus,
B
quæ ingenita paruulus atque inſita duce natura facit. Nam quoniam omnia Phariſæi malitia & arrogantia faciebant, idcirco vbique diſcipulos ad ſimplicitatem hortatur, illos occultè malignos eſſe ſignificans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in ſuperbiam euehit, ſicut principatus, & primi conſeſſus. Quoniam igitur per vniuerſum terrarum orbem magnum diſcipuli honorem conſecuturi erant, ne humanum quid patiantur, & aut honores à multitudine petant. aut ſe coram alijs oſten-
C
tent, præueniens ſolidiori doctrina mentes eorum confirmauit. Nam & ſi parua hæc eſſe videantur, magna tamen hinc vitia originem trahunt. Sic enim Phariſæi ab adoleſcentia ducti, ad ſummam ſuperbiæ arcem ſalutationes, primos conſeſſus, & inceſſus medios requirentes, facilè aſcenderunt. Ab iſtis enim ad furioſam gloriæ cupiditatem, & hinc ad pietatem delapſi ſunt: propterea quoniam ad tentandum accedebant, maledictione peccati receſſerunt: paruuli vero quia ab his omnibus immunes fuerunt, benedictionem conſecuti
D
ſunt. Imitemur igitur etiam nos paruulos, & eorum mores in omni faſtu & malitia contemnenda complectamur. Non enim eſt, non eſt inquam aliter poſſibile cœlos attingere, ſed neceſſe omnino eſt in gehennam detrudi malitioſos omnes atque ſimulatores: immo vero vel antequam tempus gehennæ venerit, non paruis hîc ſupplicijs cruciantur. Si enim malus fueris, inquit, ſolus mala exhauries: ſin vero bonus tibi ipſi eris & proximo: quod ita ſolitum euenire facilius credes, ſi priſcorum
E
vitam conſiderabimus. Nemo quippe quam Saul verſutior vnquam fuit: nemo ſimplicior atque integrior quam Dauid. Vter igitur munitior atque tutior? Nónne his illum in manibus habuit Dauid, & cùm interficere poſſet, pepercit? Nónne irretitum, & quaſi carcere circumuallatum tenebat, & dimiſit? Et quamuis in Dauid ille commiſerit crimina, quamuis à multis in necem illius Dauid incitaretur, intactum tamen abire voluit. 1. Reg. 24. b.

Aa 2 Ita

Τίνες γάρ εἰσιν οἱ καταγέλαστοι, εἰπέ μοι; οἱ διὰ δόξαν τι ποιοῦντες τὴν τῶν πολλῶν. τίνες δὲ ἐπαινετοί; οἱ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύοντες ἔπαινον. οὐκοῦν εἰ τὸ [κενῆς] δόξης ἐρᾶν ἐπονείδιστον· ὁ δὲ κενόδοξος οὐ δύναται λαθεῖν ἐρῶν αὐτῆς, ἐπονείδιστος ἔσται πάντως, καὶ γέγονεν αὐτῷ τὸ τῆς δόξης ἐρᾶν ἀτιμίας αἴτιον. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον καταισχύνεται· ἀλλὰ καὶ τῷ πολλὰ ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν αἰσχρὰ καὶ δουλοπρεπείας τῆς ἐσχάτης γέμοντα, καὶ ὥσπερ εἰς τὸ κερδαίνειν βλάπτεσθαι μάλιστα ἀπὸ τοῦ νοσήματος τῆς φιλοκερδίας εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι. πολλὰς γοῦν ἀπάτας ὑφίστανται, καὶ τὰ μικρὰ κέρδη μεγάλας ποιεῖ ζημίας. διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ὁ λόγος οὗτος ἐξενίκηκεν· οὕτω καὶ τῷ λάγνῳ κώλυμα πρὸς τὸ ἡδονῆς ἀπολαύειν τὸ πάθος γίνεται. τοὺς γοῦν σφόδρα καταφερεῖς καὶ γυναικοδούλους, τούτους μάλιστα ὡς ἀνδράποδα περιφέρουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ οὐκ ἄν ποτε καταξιώσαιεν ἐκεῖναι ὡς ἀνδράσιν [αὐτοῖς] κεχρῆσθαι, ῥαπίζουσαι, διαπτύουσαι, ἄγουσαι καὶ περιάγουσαι πανταχοῦ καὶ θρυπτόμεναι, καὶ πάντα ἐπιτάττουσαι μόνον· οὕτω καὶ τοῦ ἀπονενοημένου καὶ δοξομανοῦντος καὶ δοκοῦντος εἶναι ὑψηλοῦ, οὐδὲν ταπεινότερόν τι καὶ ἀτιμότερον. καὶ γὰρ φιλόνεικόν τι τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντικαθίσταται ὡς πρὸς ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δόξης δοῦλον. καὶ αὐτὸς δὲ ἐκεῖνος, ὥστε διατηρῆσαι τὸ σχῆμα τῆς ἀπονοίας, τὰ τῶν ἀνδραπόδων πρὸς τοὺς πλείονας ἐπιδείκνυται, κολακεύων, θεραπεύων, παντὸς ἀργυρωνήτου δουλείαν δουλεύων χαλεπωτέραν. ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰδότες, καταθώμεθα ταυτὶ τὰ πάθη, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα δίκην δῶμεν, καὶ ἐκεῖ κολασθῶμεν ἀπέραντα. γενώμεθα τῆς ἀρετῆς ἐρασταί. οὕτω γὰρ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα καλὰ, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ τῶν αἰωνίων μεθέξομεν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Quínam igitur ridiculoſi ſunt, dic quæſo? Nónne qui omnia faciunt vt multitudinis auram adipiſcantur? Qui porrò laudabiles? Nónne qui hanc vulgarem laudem contemnunt? Ergo ſi inanem quærere gloriam exprobrabile eſt, vanæ gloriæ autem cupidus eam expetere haud dubiè deprehenditur, quin itaq; exprobrabilis ſit, effugere omnino non poterit. Ita cupido inanis gloriæ dehonorationis cauſa eſſe inuenitur, neque hinc ſolùm glo-
A rioſi dedecora ſordidantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa ſeruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli conſequantur, auaritia ſolet eſſe impedimento: ſic fit in hac re. Multis quippe illi modis adeò decipiuntur, vt parua plerumque lucra magna afferant detrimenta: vnde id factum eſt jam trito ſermone prouerbium. Nam ſicut luxurioſus à perfruenda voluptate per affectionem & perturbationem impeditur, cùm qui valde laſciui muliebreſque ſunt, eos veluti mancipia mulieres contemnant, nec ipſis tan-
B quam viris vnquam vti dignantur, ſed colaphis cædentes, atque deſpuentes, huc atque illuc circunducentes, ac omnia imperantes, ſolummodo irrident, atque illudunt: ſic eo qui plurimum ſibi arrogat, & inanis cupiditate gloriæ furit, ac magnum quendam atq; ſublimem ſeipſum arbitratur, nihil profectò deiectius. Cùm enim genus humanum contentioſum ſit, nullum magis oppugnat, quàm elatos, arrogantes, ac inanis gloriæ ſeruos. Hic autem ipſe qui ſic affectus eſt, quo gloriam jam
C acquiſitam, vt putat conſervet, quaſi mancipium plurimis adulatur, nonnullos præter dignitatem ſuam nimium colit, & quouis emptitio ſeruo ſeruitutem ſervit difficiliorem. Quæ omnia rectè ſentientes deponamus oro has paſſiones: nam aliter & hîc pœnas dabimus, & ibi perpetuò cruciabimur. Admiremur ergo virtutem obſecro, atque colamus, vt in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturæ conceſſerimus, æternam beatitudinem adipiſcamur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

D

ὉΜΙΛΊΑ ΞΓ΄

Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

Τινὲς μὲν διαβάλλουσι τὸν νεανίσκον τοῦτον, ὡς ὕπουλόν τινα καὶ πονηρὸν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα· ἐγὼ δὲ φιλάργυρον μὲν αὐτὸν καὶ χρημάτων ἐλάττονα οὐκ ἂν παραιτησαίμην εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ἤλεγξεν ὄντα· ὕπουλον δὲ, οὐδαμῶς, διὰ τὸ [μήτε] ἀσφαλὲς εἶναι τῶν ἀδήλων κατατολμᾶν καὶ μάλιστα ἐν ἐγκλήμασι· καὶ τὸ τὸν Μάρκον ταύτην ἀνῃρηκέναι τὴν ὑποψίαν. καὶ γάρ φησιν
» ὅτι προσδραμὼν καὶ γονυπετῶν παρεκάλει αὐτόν.
» [καὶ ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν αὐτόν.]

ἀλλὰ

HOMILIA LXIIII.

[in Gr. Codd. eſt LXIII.]

Ex capite XIX.

Et ecce vnus accedens dixit illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?

Nonnulli huic homini quaſi fraudulento & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Ieſum acceſſiſſe affirmantes: ego vero habēdi quidem
E cupidū, atq; auarū non negauerim, talem enim ipſum fuiſſe Chriſti verbis declaratur: ſubdolum autem & ſimulatorem nunquam dixerim. Partim quia non debemus quod incertum eſt, maximè in criminibus, quaſi certum aſſerere: partim quia hanc de ipſo ſuſpicionem Marcus remouit: ait enim: Quoniam accurrens, & genu flectens rogabat eum, & quod Ieſus intuitus illum dilexerit eum. *Mar. 6. b.*

 Verùm

Verùm tam atrox eſt pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti proficere poſſimus. Quare non iniuria Paulus eam malorum omnium radicem appellauit. *Radix enim omnium vitiorum*, inquit, *auaritia eſt.* Quare autem Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniã ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorũ magiſtris adijt, idcirco etiã ipſe quaſi homo ei reſpõdet. Sæpius .n. ad mentẽ rogantium orationem accõmodat: vt quãdo dicit, *Nos adoramus quod nouimus:* &, *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Cum igitur nullũ bonum dicit, non ſe eijcit à bonitate, abſit. Non ènim dixit, *Quid me dicis bonũ?* non ſum bonus: ſed, nullus bonus, hoc eſt nullus hominũ. Neq; tamen cum hoc dicit, omnino humanum genus bonitate priuatũ eſſe affirmat, ſed cõparatione diuinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo ſubiunxit: *Niſi vnus Deus.* Nec intulit, niſi pater meus, vt diſcas quia nõ reuelauit ſe illi: ſic & in antecedentibus: *Si vos cùm ſitis nequam*, dicebat, *noſtis bona filiis veſtris dona concedere.* Nam & ibi nequã homines appellauit, nõ quia genus humanum nequitiæ cõdemnaret, (dixit enim, vos, nõ homines) ſed hominis bonitatem Dei bonitati cõparauit: quod à ſequentibus illico patet: quantò enim magis, inquit, pater veſter bona dabit petentib' ſe? Sed quid vrgebat, inquies, aut quódnam cõmodum ex huiuſmodi reſpõſo ſequebatur? Ad altiora ſenſim eum adducebat, ac ab adulationis vitio liberare volebat, vt ſimul & à terrenis abduceret, & Deo affigeret, ſuaderetque futura ſolummodo bona eſſe quærenda: vtq; ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorũ omniũ eſſe cognoſceret, & ei gloriam referret. Nam & quando ait: *Nolite magiſtrum vocare in terra:* tum ad diſtinctionẽ ſui hoc dixit, tum vt diſcãt quænam ſit prima rerũ omnium ac vera origo. Tantum .n. ille ſtudium demõſtrauit, ꝙ cum alij tentarent, alij ꝓ ægrotis venirent, ipſe meliore cupiditate incenſus, de vita æterna Ieſum adiens interrogabat. Fertilis quippe atq; vber ager erat, ſed multitudo vepriũ ſemen ſuffocabat. Et cõſidera quomodo parat' ad obediendũ mandatis erat. *Quid enim faciendo*, inquit, *vitam æternam poſſidebo?* Sic promptus ad parendũ eſſe videbatur. Quòd ſi tentandi animo acceſſiſſet, iſtud vtiq; nobis declaraſſet euangeliſta, quemadmodũ in alijs facit, vt in legiſdoctore: ſi vero ipſe ſiluiſſet, domin' certè patefeciſſet, aut apertè redarguendo, aut occultius ſignificando, ne videretur decepiſſe ac latuiſſe, & non paruum hinc detrimentum contraxiſſe. Præterea ſi tentationis gratia interrogaſſet, nullo propter illa quæ audiuit affectus mœrore fuiſſet. Nemo certè phariſæorum contriſtatus vnquam abijt, ſed confuſi domini doctrina, confutatique magis furiebant, hic autem triſtis abijt: quod non paruum ſignum eſt, non peruerſa illum mente,

1. Tim. 6. b.

Ioan. 4. b.

Supr. 7. b.

Infr. 23. a.

Mat. 22. a.

ἀλλὰ πολλὴ τῆς χρηματομανίας ἡ τυραννίς, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· κἂν γὰρ τὰ ἄλλα ὦμεν ἐνάρετοι, πάντα αὕτη λυμαίνεται τὰ καλά. [εἰκότως οὖν καὶ ὁ παῦλος ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων κακῶν εἶναι ἔφησε· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία φησί.] διατί τοίνυν οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ χριστὸς λέγων· οὐδεὶς ἀγαθός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλθε ψιλῷ καὶ ἑνὶ τῶν πολλῶν, καὶ διδασκάλῳ ἰουδαϊκῷ. διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται· καὶ γὰρ πολλαχοῦ πρὸς

A τὰς ὑπονοίας τῶν πολλῶν ἀποκρίνεται. ὡς ὅταν λέγῃ· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· καὶ, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ὅτ' ἂν οὖν εἴπῃ, οὐδεὶς ἀγαθὸς, οὐχ ἑαυτὸν ἐκβάλλων τοῦ ἀγαθὸς εἶναι τοῦτο λέγει· ἄπαγε. οὐ γὰρ εἶπε, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐκ εἰμὶ ἀγαθός. ἀλλ', οὐδεὶς ἀγαθός· τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅτ' ἂν λέγῃ, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστερῶν ἀγαθότητος λέγει, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ μὴ

B ὁ πατήρ [μου,] ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυψεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ. οὕτω καὶ ἀνωτέρω πονηροὺς ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους λέγων· εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πονηροὺς ἐκάλεσεν, οὐ τῆς φύσεως ἁπάσης πονηρίαν καταγινώσκων· τὸ γὰρ, ὑμεῖς, οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι φησὶν· ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι παραβάλλων οὕτως ὠνόμασε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγε, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰ-

C τοῦσιν αὐτόν; καὶ τί τὸ κατεπεῖγον ἦν φησιν, ἢ τί τὸ χρήσιμον, ὥστε οὕτως αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἀνάγει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ παιδεύει κολακείας ἀπηλλάχθαι πάσης, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπάγων, καὶ τῷ θεῷ προσηλῶν, καὶ πείθων τὰ μέλλοντα ζητεῖν, καὶ εἰδέναι τὸ ὄντως ἀγαθὸν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν ἁπάντων, καὶ αὐτῷ τὰ τῆς τιμῆς ἀναφέρειν. ἐπεὶ καὶ ὅτ' ἂν λέγῃ, μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, [καὶ] πρὸς ἀντιδιαστολὴν αὐτοῦ τοῦτό φησι, [καὶ] ἵνα μάθωσι τίς ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχή.

D οὐδὲ γὰρ μικρὰν ὁ νεανίσκος ἐπεδείξατο προθυμίαν, εἰς ἔρωτα τοιοῦτον ἐμπεσὼν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν πειραζόντων, τῶν δὲ ὑπὲρ νοσημάτων προσιόντων, ἢ τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων, αὐτὸς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου καὶ προσιὼν καὶ διαλεγόμενος. καὶ γὰρ λιπαρὰ ἦν ἡ γῆ καὶ πίων, ἀλλὰ τῶν ἀκανθῶν τὸ πλῆθος τὸν σπόρον συνέπνιγε. σκόπει γοῦν πῶς ἐστι παρεσκευασμένος πρὸς τὴν τῶν ἐπιταγμένων ὑπακοήν. τί γὰρ ποιήσας φησὶ, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; οὕτως ἕτοιμος ἦν πρὸς ἐργασίαν

E τῶν λεχθησομένων. εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐποίει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ νομικοῦ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, ὁ χριστὸς αὐτὸν οὐκ ἂν εἴασε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς ἢ καὶ ᾐνίξατο, ὥστε μὴ δόξαι ἠπατηκέναι καὶ λανθάνειν, καὶ ποιῆσαι βλάβην. εἰ γὰρ πειράζων προσῆλθεν, οὐκ ἂν ἀπῆλθε λυπούμενος ἐφ' οἷς ἤκουσε. τοῦτο γ' οὖν οὐδεὶς πώποτε ἔπαθε τῶν φαρισαίων, ἀλλ' ἠγρίαινον ἐπιστομιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως, ἀλλ' ἄπεισι κατηφής· ὅπερ οὐ μικρὸν σημεῖον

[ἦν] οὐ μὴν τῆς πονηρᾶς γνώμης, αὐτὸν προσελθεῖν, ἀλλ' ἀσθενεστέρας· καὶ ἐπιθυμοῦντα μὲν τῆς ζωῆς, κατέχεσθαι δὲ ἑτέρῳ πάθει χαλεπωτάτῳ. εἰπόντος τοίνυν τοῦ χριστοῦ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν πρὸς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολὰς, λέγει· ποίας; οὐχὶ πειράζων, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νομίζων ἑτέρας εἶναι παρὰ τὰς νομικὰς εἶναι τῆς ζωῆς προξένους αὐτῷ γενησομένας· ὃ σφόδρα ἐπιθυμοῦντος ἦν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου, φησί· ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη· ἀλλὰ πάλιν ἐρωτᾷ, τί ἔτι ὑστερῶ; ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἦν τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας [αὐτοῦ.] οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ νομίζειν αὐτὸν ὑστερεῖν, μηδὲ ἡγεῖσθαι ἀρκεῖν τὰ εἰρημένα, πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἐπεθύμει. τί οὖν ὁ χριστός; ἐπειδὴ ἔμελλε μέγα τι ἐπιτάττειν, προτίθησι τὰ ἔπαθλα καὶ φησίν· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. εἶδες πόσα βραβεῖα; πόσους στεφάνους δίδωσι τῷ σταδίῳ τούτῳ; εἰ δὲ ἐπείραζεν, οὐκ ἂν αὐτῷ ταῦτα εἶπε. νυνὶ δὲ καὶ λέγει· καὶ ὥστε αὐτὸν ἐφελκύσασθαι, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῷ δείκνυσι πολὺν ὄντα, καὶ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει, διὰ πάντων συσκιάζων τὸ δοκοῦν εἶναι βαρὺ τῆς παραινέσεως. διὸ καὶ πρὶν εἰπεῖν τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόνον, τὸ βραβεῖον αὐτῷ δείκνυσι λέγων· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, καὶ τότε φησὶ, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ εὐθέως πάλιν τὰ ἔπαθλα, ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ δεῦρο ἀκολούθει· καὶ γὰρ τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ, μεγάλη ἀντίδοσις· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνωθῆναι παρῄνει, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ προστίθησι τοῖς οὖσι, καὶ πλείονα ὧν ἐκέλευσε παρασχεῖν ἔδωκεν. οὐ πλείονα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοσούτῳ μείζω, ὅσον γῆς [ὁ] οὐρανὸς, καὶ ἔτι πλείω. θησαυρὸν δὲ εἶπε, τὸ δαψιλὲς τῆς ἀντιδόσεως, τὸ μόνιμον δηλῶν, τὸ ἄσυλον, ὡς ἐνεχώρει διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἰνίξασθαι τῷ ἀκούοντι. οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τὸ διατρέψαι πένητας, καὶ προηγουμένως ἀκολουθεῖν τῷ χριστῷ· τουτέστιν, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ κελευόμενα ποιεῖν, πρὸς σφαγὰς εἶναι ἕτοιμον, καὶ θάνατον καθημερινόν. εἴ τις γὰρ θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, [ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ] ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὥστε τοῦ ῥίψαι τὰ χρήματα, πολλῷ μεῖζον τοῦτο τὸ ἐπίταγμα, τὸ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα ἐκχεῖν. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ χρημάτων ἀπηλλάχθαι συμβάλλεται. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἀπῆλθε λυπούμενος. εἶτα ὥσπερ δεικνὺς ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀπεικὸς ἦν πέπονθε, φησί· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. οὐ γὰρ ὁμοίως κατέχονται, οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ πολλῇ βαπτισθέντες περιουσίᾳ. τυραννικώτερος γὰρ ὁ ἔρως τότε γίνεται. ὅπερ ἀεὶ λέγων οὐ παύομαι· ὅτι ἡ προσθήκη τῶν ἐπεισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν φλόγα, καὶ πενεστέρους ἐργάζεται τοὺς κτωμένους, εἴγε ἐν πλείοσι καθίστησιν αὐτοὺς ἐπιθυμίαις, καὶ μᾶλλον αἰσθάνεσθαι τῆς ἐνδείας ποιεῖ.

Σκόπει

ſed imbecilliore tamen, ad Chriſtũ vitæ deſiderio perueniſſe. Opprimebatur autem alia quadam grauiſſima paſſione, vnde cum dominus dixiſſet: *Si vis in vitam introire, ſerua mãdata*: quænam mandata ſeruanda eſſent interrogauit, nõ tentando quidẽ, abſit hoc .n.: verùm quia exiſtimabat, alia quædã præter legalia, vitæ ſibi cauſam futura: quod certè magnam hominis cupiditatem deſignat. Deinde cum Ieſus mandata legis recitaſſet, *Hæc*, inquit, *omnia ab* A *adoleſcentia mea cuſtodiui*. Nec finem hic fecit, ſed rurſus quærit, quid adhuc mihi deeſt, quæ res etiam nimiam eius cupiditatẽ ſignificabat. Nec paruum illud quoq; fuit, quòd deeſſe ſibi aliquid putans, non arbitrabatur ſatis dictum eſſe ad conſequendũ quod optabat. Quid igitur Chriſtus? Quoniam magnum quiddã iniunctur' erat, magnitudinem prius præmij poſuit, dicens *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni ſequere me*. Perſpicis quot brabia, quot coronas huic ſtadio proponit? ſi au- B tem ille tentaſſet, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifeſtantur, & vt alliciatur, ingentẽ ei mercedem futuram oſtendit, & voluntati eius vniuerſa relinquit. Ita his omnib' ne oneroſa videretur admonitio facere ſtudebat, ac ideo antequã certaminis laborem oſtenderet, brabium præ oculis poſuit, dicens: Si vis perfectus eſſe: tunc infert, *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: & mox iterum præmia inculcat, *Et habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me*. Non enim parua retributio eſt C diligenter dominum ſequi. Et habebis, inqt, theſaurum in cœlis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, & quãdoquidem ipſum cunctis denudari rebus conſulebat, vt oſtendat non amiſſurum bona ſua, ſed tantò plura maioraque inuenturum, quantum terra cœlum præſtabilius eſt, retributionis præſtantiã theſaurum appellauit, & ſimul ſtabilitatem atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo ſignanter expreſſit. Nõ ergo ſatis eſt pecuniã ſpernere, verumetiã oportet pauperib' opem ferre, & ante omnia ipſum D Chriſtum ſequi diligenter: id eſt, omnia reipſa præſtare quæ ab ipſo iubentur, paratumque ſemper eſſe tam labores ſubire, quã omne genus mortis ſufferre. *Si quis enim*, inquit, *venire poſt me velit, abneget ſemetipſum, tollatq; crucem ſuam, & ſequatur me*. (Luc. 9. c.) Maius quippe eſt quam pecuniam contemnere, proprij ſanguinis effuſio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non ſimulatus pecuniæ contemptus. *Cum audiſſet autẽ adoleſcens eum ſermonem, abijt triſtis*. Quod non abſq; cauſa illi acci- E diſſe ſignificauit euãgeliſta dicẽs: *Habebat enim poſſeſſiones multas*. Nõ pariter certè hac paſſione opprimuntur, qui pauca poſſidẽt, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc .n. violẽtior fit ipſa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare ceſſabo, acceſſione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia creſcente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori deſiderio ardent, egere ſe magis ſentiunt.

[οὕτω τὸ ἀδύνατον γίνεται δυνατόν.] ἀλλὰ πῶς αὐτὸ τοῦτο γένοιτ' ἄν φησι τὸ ἀφεῖναι; πῶς δυνατὸν τὸν βαπτισθέντα ἅπαξ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων τοιαύτῃ ἀνενεγκεῖν; ἂν ἄρξηται ἐκ τῶν ὄντων κενοῦν καὶ τὰ περιττὰ περικόπτειν. οὕτω γὰρ καὶ περαιτέρω προβήσεται, καὶ εὐκολώτερον λοιπὸν δραμεῖται. μὴ τοίνυν ὑφ' ἓν τὸ πᾶν ζητήσῃς, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάβαινε τὴν κλίμακα ταύτην, τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσαν, εἰ δυσχερές σοι τὸ ἀθρόον φαίνεται. A καθάπερ γὰρ οἱ πυρέττοντες [καὶ] δριμεῖαν χολὴν ἔνδον ἔχοντες πλεονάζουσιν, ὅτ' ἂν ἐπεμβάλωσί [τινα] σιτία καὶ ποτά, οὐ μόνον οὐ κατασβεννύουσι τὸ δίψος, ἀλλὰ καὶ ἀνάπτουσι τὴν φλόγα· οὕτω καὶ οἱ φιλοχρήματοι, ὅτ' ἂν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῆς χολῆς ἐκείνης δριμυτέρᾳ τὰ χρήματα ἐπεμβάλλωσι, μᾶλλον αὐτὴν ἐκκαίουσιν. οὐδὲν γὰρ αὐτὴν οὕτως ἵστησιν, ὡς τὸ ἀποστῆναι τέως τῆς τοῦ κερδαίνειν ἐπιθυμίας, ὥσπερ οὖν τὴν δριμεῖαν χολήν, ὀλιγοσιτία καὶ κένωσις. B τοῦτο δὲ αὐτὸ πόθεν ἔσται φησί; ἂν ἐννοήσῃς, ὅτι πλουτῶν μὲν οὐδέποτε παύσῃ διψῶν καὶ τηκόμενος τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμίᾳ· ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν ὄντων, καὶ τὸ νόσημα δυνήσῃ στῆσαι τοῦτο. Μὴ τοίνυν περιβάλλου πλείονα, ἵνα μὴ ἀνήνυτα διώκῃς, καὶ ἀνίατα νοσῇς, καὶ πάντων ἐλεεινότερος ᾖς τοιαῦτα λυττῶν. ἀπόκριναι γάρ μοι, τίνα ἂν φαίημεν βασανίζεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, [οὐ] τὸν ἐπιθυμοῦντα σιτίων καὶ πότων πολυτελῶν, καὶ οὐκ ἔχοντα ἀπολαῦσαι ὡς βούλεται· ἢ τὸν C οὐκ ἔχοντα ἐπιθυμίαν τοιαύτην; εὔδηλον ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦντα μέν, οὐ δυνάμενον δὲ μετασχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖ. οὕτω γάρ ἐστι τοῦτο ὀδυνηρὸν τὸ ἐπιθυμοῦντα μὴ ἀπολαύειν, καὶ διψῶντα μὴ πίνειν, ὡς καὶ τὴν γέενναν βουλόμενον ἡμῖν ὑπογράψαι τὸν Χριστόν, τοῦτον αὐτὴν ὑπογράψαι τὸν τρόπον, καὶ τὸν πλούσιον οὕτως εἰσαγαγεῖν ἀποτηγανιζόμενον, ὃς ἐπιθυμῶν σταγόνος ὕδατος, καὶ μὴ ἀπολαύων οὕτως ἐκολάζετο. οὐκοῦν ὁ μὲν χρημάτων καταφρονῶν, ἵστησι τὴν ἐπιθυμίαν· ὁ δὲ πλουτεῖν βουλόμενος καὶ περιβαλέσθαι, πλέον ἀνῆψε μᾶλλον, D καὶ οὐδέποτε τοῦ πάθους ἀπήλλακται· ἀλλὰ κἂν μυρία λάβῃ τάλαντα, ἑτέρων τοσούτων ἐπιθυμεῖ· κἂν τούτων ἐπιτύχῃ, πάλιν δὶς τοσούτων ἄλλων ἐφίεται· [ὥστε ὑπερβαλλούσῃ ἀνοίᾳ·] καὶ προϊών, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ πάντα εὔχεται αὐτῷ γενέσθαι χρυσίον, καινήν τινα μανίαν μαινόμενος καὶ φοβεράν, καὶ οὐδέποτε οὕτως σβεσθῆναι δυναμένην. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ τῇ προσθήκῃ, ἀλλὰ τῇ ἀφαιρέσει τοῦτο ἵσταται τὸ κακόν, εἴ E σοι γένοιτο ἐπιθυμία ποτὲ ἄτοπος πτῆναι καὶ δι' ἀέρος ἐνεχθῆναι, πῶς ἂν τὴν ἄτοπον ταύτην ἔσβεσας ἐπιθυμίαν; τῷ πτερὰ διαπλάττειν, καὶ ἕτερα ὄργανα κατασκευάζειν· ἢ τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν, ὅτι ἀδυνάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδενὶ τούτων ἐπιχειρεῖν δεῖ; εὔδηλον ὅτι τῷ πεῖσαι τὸν λογισμόν. ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶν ἀδύνατον; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀδυνατώτερον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὅρον εὑρεῖν. καὶ γὰρ

Ita quod impoſſibile erat, poſſibile factum eſſe videmꝰ. Sed quo pacto, inquies, opes relinquere potero? Quomodo qui ſemel tali paſſione, ac magno habendi deſiderio ſubmergitur, recipere ſeipſum, ac è fluctibꝰ emergere poterit? Certè ſi incipiat ſuperfluam rerũ copiam circuncidere, atq; abijcere: ſic .n. vlterius ꝓgredietur, & facilius ac expeditius huius certaminis curſum ſubibit. Non ergo tantã rem ſimul aggrediaris, ſed ſi arduũ tibi videtur, eodẽ vniuerſa tẽpore aggredi, A ſenſim atq; gradatim per hanc ſcalam aſcendas, quæ te tandem in cœlos adducet. Nam quẽadmodũ qui acutæ bilis feruore febricitant, non ſolùm extinguunt ardorẽ potu, verumetiã incendunt atq; inflammãt: ſic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati omni bile acerbiori pecuniam afferunt, maiori ſeipſos flamma incendunt. Nihil quippe hanc ſitim ita extinguit, quẽadmodũ ſi ab huiuſmodi deſiderio teipſum liberum cõſtituas: ſicut etiam acuta bilis non potu, ſed è contrario potius abſtinentia & vacuatione extingui- B tur. Sed hoc ipſum, inquies, quomodo facere potero? Si perſpexeris nunquã rerũ copia huius te ardorem ſitis extincturũ, ſed ſolo diuitiarũ deſpectu ab hoc te tabifico morbo eripere poſſe. Noli ergo multa cõquirere, ne incõprehenſibilia ſequaris & incurabili peſte labores, ac omnibus miſerior intolerabili hoc dolore ſis, & videaris. Reſpõdeas .n. mihi oro, quémnam putas magno dolore cruciari? vtrum eum qui edẽdi atq; bibẽdi cupiditate vexatur, cum nõ poſſit deſiderio ſatisfacere ſuo: an eum qui C nec tali quidẽ cupiditate vexatur? Non dubito quin eum reſpõdebis, qui cum vehemẽter cupiat, animũ tamen ſuũ explere nõ poteſt. Tanti certè doloris plenum eſt, nõ poſſe voluptate frui, cùm nimiũ deſideres, nec bibere poſſe, cũ ingenti ſiti exagiteris: vt cùm præ oculis nobis ponere gehennam Chriſtus voluerit, hoc modo deſcripſit, & diuitẽ ſic tabeſieri & cruciari dixit, vt cùm ſtillã aquę deſideraret, nec habere poſſet, atrociter vexaret. Quas ob res q pecunias deſpicit, is cupiditati terminũ conſtituit: qui vero ditari deſiderat, & plurima in dies cõ- D quirit, maiore ſiti cõpulſus, nunquã ad finem deueniet: ſed ſi mille adipiſceretur talẽta, mille alia cõtinuò quęrit: quæ ſi poſſidebit, duplicare vniuerſam ſubſtantiã mulò magis exardeſcit: ac ita ꝓgrediens, mõtes, terrã, maria, cuncta ſibi aurum fieri precatur, eo furoris genere inſaniens, ꝙ nunquã hac ratione deprimi poteſt. Verùm vt tibi perſuadeas, ablatione non acceſſione id nos malũ poſſe cõpeſcere, cõſidera ſi tibi vnquã in mentem veniret, vt per aera ceu volucres ferri optares, quomodo hanc ab- E ſurdam cupiditatem reprimere poſſes. Vtrum fingẽdo pennas, aliaq; ad volandũ inſtrumẽta faciendo, an ſuadẽdo tibiipſi veſana impoſſibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene ſcio, quoniã ſi animũ induxeris nõ debere nos impoſſibilia proſequi, tranquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquies, penitus impoſſibile. Sane nõ minus impoſſibilia petit, qui habendi cupiditatis terminum inuenire conatur.

Lucæ 16. f.

Faci-

Facilius namque eſt hominem volare, quàm acquiſitione ac acceſſione pecuniæ, cupiditatem habendi terminare. Quare quando ea quæ deſiderantur poſſibilia ſunt, non eſt præter naturam eorum acquiſitione deſiderium mitigari: quando autem penitus impoſſibilia, nihil aliud relinquitur, quàm vt animum tuum procul à cupiditate abducas: alia enim ratione animi tranquillitatem conſequi non poteris. Ne igitur incaſſum laboremus cupiditate pecuniarum, quæ ſemper nobis mœroris cauſa eſt, neque vnquam pectus noſtrum quieſcere patitur, omnino abiecta, ad alium portum plenis velis nauigemus, qui & felicior eſt, & ſupremam nobis facilè præbebit beatitudinem. Cœleſtes ergo theſauros expetamus, qui non laboris multum afferent nobis, & quæſtum inæſtimabilem præparabunt: in quibus conſequendis, nullam facere vnquam poſſumus iacturam, dummodo vigilemus, & præſentia cótemnamus. Nam qui ſecularibus rebus ſeruit, ac ſemel illis deditus, in propoſito perſeuerat, is neceſſe eſt vt ſuperiorem amittat theſaurum. Hæc omnia tecum cogita, & te à flamma eripe huius cupiditatis. Nemo enim profectò dicere poterit, præſentia quidem bona hanc cupiditatem præſtare, etiam ſi futuris nos ſpoliet. Atqui etiam ſi ita rés haberet, extrema hæc eſſet pœna, & ſupplicium maximum: nunc vero ad futura ſupplicia præſens quoque accedit cruciatus. Multas quippe domos hæc cupiditas euertit, multa bella concitauit, & laqueo pleroſque abrumpere vitam coëgit, ad hæc omnia nobilitatem humani animi exterminat, timidum, ignauum, mendacem, audaciſſimum, rapacem obtrectatoremque conſtituens. Sed argumenti atque auri ſplendor, multitudo ſeruorum, ædium magnificentia, ſalutatio atque concurſus in foro vulgi te decipit. Cui rei optimum illud remedium eſt, ſi quomodo hinc animus afficitur intellexeris (ater enim rationeque deſolatus, & deformis efficitur) ſi cogitabis quãtis malis hæc acquiſita ſunt, quanto labore, quibuſque periculis conſeruantur, nec tamen diu conſeruari poſſunt, ſed ſi euaſerint vndique, cùm mors ſurrepſerit, ad inimicorum manus fortè peruenient. Tu autem nihil ex his niſi vulnera tecum retines, profundaque vlcera, quę dum hæc colligeres, anima tua peccata contraxit, & miſer recedis. Cùm igitur videris magnifico veſtitu, & multis ſatellitibus aliquem præfulgere, eius cóſcientiam cogitatione confeſtim euolue, & inuenies omnia intus turpiſſimis plena ſordibus. Veniat tibi in mentem, qualis erat Paulus, qualis Petrus, qualis Ioannes: qualis Helias, vel

Luca 9. g. potius ipſius vnigeniti Dei filij recordare, qui non habebat vbi caput inclinaret: eum ac veros eius ſeruos imitandos ducas, & inæſtimabilibus eius diuitijs firmo cogitationis phantaſmate inhereas: quod ſi paulum reſpexeris, deinde rurſus tibi tanquã in naufragio procella incubuerit tenebras afferens, hãc Chriſti ſententiam tecũ illico verſa, repeteque ſæpius, quod

καὶ γὰρ εὐκολώτερον ἀνθρώπους ὄντας πτῆναι, ἢ τῇ προσθήκῃ τοῦ πλείονος παῦσαι τὸν ἔρωτα. ὅτ' ἂν μὲν γὰρ [ᾖ] δυνατὰ τὰ ἐπιθυμητά, [ἡ] τῇ ἀπολαύσει παραμυθεῖσθαι δυνατόν· ὅτ' ἂν δὲ ἀδύνατα, ἓν δεῖ σπουδάζειν μόνον, τὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοὺς ἀπάγειν, ὡς ἑτέρως γε οὐκ ἔστιν ἀνακτήσασθαι τὴν ψυχήν. ἵν' οὖν μὴ περιττὰ ὀδυνώμεθα, τὸν ἀνηνύτως λυποῦντα τῶν χρημάτων ἔρωτα καὶ οὐδέποτε στῆσαι ἀνεχόμενον ἀφέντες, ἐφ' ἕτερον μεθορμισώμεθα,

A τὸν καὶ μακαρίους ἡμᾶς ποιοῦντα, καὶ πολλὴν ἔχοντα τὴν εὐκολίαν, καὶ τῶν ἄνω θησαυρῶν ἐπιθυμήσωμεν. οὐ γὰρ πόνος ἐκεῖ τοσοῦτος, καὶ τὸ κέρδος ἄφατον, καὶ ἀποτυχεῖν οὐκ ἔνι τὸν καὶ ὁπωσοῦν ἀγρυπνοῦντα καὶ νήφοντα καὶ τῶν παρόντων ὑπερορῶντα· ὥσπερ οὖν τὸν δουλεύοντα αὐτοῖς καὶ ἐκδεδομένον [εἰς] ἅπαξ ἀνάγκη πᾶσα ἐκπεσεῖν ἐκείνων. ταῦτα οὖν ἅπαντα λογιζόμενος τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἔκβαλε τῶν χρημάτων. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν πα-

B ρόντα δίδωσι, τῶν δὲ μελλόντων ἀποστερεῖ· καίτοι καὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐσχάτη τοῦτο κόλασις καὶ τιμωρία. νῦν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἔνι. μετὰ γὰρ τῆς γεέννης, καὶ πρὸ τῆς γεέννης ἐκείνης, καὶ ἐνταῦθα εἰς χαλεπωτέραν σε ἐμβάλλει κόλασιν. καὶ γὰρ οἰκίας πολλὰς ἡ ἐπιθυμία ἀνέτρεψε, καὶ πολέμους χαλεποὺς ἀνερρίπισε, καὶ βιαίῳ θανάτῳ κατηνάγκασε καταλῦσαι τὸν βίον· καὶ πρὸ τῶν κινδύνων δὲ τούτων, τῆς ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν· καὶ δειλὸν καὶ ἄνανδρον, [καὶ θρασὺν] καὶ ψεύστην, καὶ συκο-

C φάντην, καὶ ἅρπαγα, καὶ πλεονέκτην, καὶ τὰ ἔσχατα πάντα τὸν ἔχοντα πολλάκις εἰργάσατο. ἀλλ' ἴσως τὴν λαμπηδόνα τοῦ ἀργυρίου, καὶ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος, καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὸ κάλλος, καὶ τὴν θεραπείαν τὴν ἐπ' ἀγορᾶς ὁρῶν καταγοητεύῃ· τίς οὖν ἂν γένοιτο θεραπεία τῶν πονηρῶν τραυμάτων τούτων; ἂν ἐννοήσῃς, πῶς σοι ταῦτα τὴν ψυχὴν διατίθησι· πῶς σκοτεινὴν [καὶ] ἔρημον καὶ αἰσχρὰν κατασκευάζει καὶ δυσειδῆ αὐτήν· ἂν λογίσῃ μεθ' ὅσων ταῦτα ἐκτήθη κακῶν· μεθ' ὅσων φυλάττεται

D πόνων, μεθ' ὅσων κινδύνων; μᾶλλον δὲ οὐδὲ φυλάττεται μέχρι τέλους, ἀλλ' ὅτ' ἂν ἁπάντων διαφύγῃ τὰς λαβάς, ὁ θάνατος ἐπελθὼν ταῦτα μὲν εἰς τὰς τῶν σῶν ἐχθρῶν πολλάκις ἐξήγαγε χεῖρας, σὲ δὲ ἔρημον λαβὼν ἄπεισιν, οὐδὲν τούτων ἐπισυρόμενον, ἀλλ' ἢ [τὰ] τραύματα καὶ τὰ ἕλκη μόνον, ἅπερ ἐκ τούτων λαβοῦσα ἄπεισιν ἡ ψυχή. ὅτ' ἂν οὖν ἴδῃς τινὰ λάμποντα ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ἱματίων καὶ τῆς πολλῆς δορυφορίας, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδός, καὶ πολλὴν εὑρήσεις τὴν ἀράχνην

E ἔνδον, καὶ πολλὴν τὴν κόνιν [ὄψει.] ἐννόησον τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον· ἐννόησον τὸν Ἰωάννην, τὸν Ἠλίαν· μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν τὸν οὐκ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. ἐκείνου γενοῦ ζηλωτὴς καὶ τῶν ἐκείνου δούλων, καὶ τὸν ἄφατον αὐτῶν φαντάζου πλοῦτον. εἰ δὲ μικρὸν διαβλέψας ἐκ τούτων σκοτωθείης πάλιν, καθάπερ ἔν τινι ναυαγίῳ καταιγίδος ἐπελθούσης, ἄκουσον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Χριστοῦ λεγούσης,

ὅτι

ὅτι ἀδύνατον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τὰ ὄρη, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ πάντα, εἰ βούλει, τῷ λόγῳ ποίησον εἶναι χρυσὸν, καὶ οὐδὲν ἴσον ὄψει τῆς ζημίας τῆς ἐκεῖθεν σοι γινομένης. Καὶ σὺ μὲν πλέθρων γῆς τοσούτων καὶ τοσούτων μέμνησαι, καὶ οἰκιῶν δὲ καὶ εἴκοσι καὶ πλειόνων, καὶ βαλανείων τοσούτων, καὶ ἀνδραπόδων χιλίων ἢ δὶς τοσούτων, καὶ ὀχημάτων ἀργυρενδέτων καὶ χρυσεμπάστων. ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο φημὶ, [ὅτι] εἰ τῶν πλουτούντων ὑμῶν ἕκαστος τὴν πενίαν ταύτην ἀφείς· πενία γὰρ ταῦτα πρὸς ὃ μέλλω λέγειν· ὁλόκληρον ἐκέκτητο κόσμον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοσούτους εἶχεν ἀνθρώπους, ὅσοι νῦν εἰσὶ πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης καὶ οἰκουμένης, καὶ ἑκάστης γῆν καὶ θάλατταν καὶ πανταχοῦ οἰκοδομήματα καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ πανταχόθεν ἀντὶ ὕδατος καὶ πηγῶν αὐτῷ χρυσίον ἐπέῤῥει, τριῶν ὀβολῶν οὐκ ἂν ἔφην ἀξίους εἶναι τοὺς οὕτω πλουτοῦντας, τῆς βασιλείας [τῶν οὐρανῶν] ἐκπεσόντας. εἰ γὰρ νῦν χρημάτων τῶν ἀπολλυμένων ἐφιέμενοι ὅτ' ἂν μὴ ἐπιτύχωσι βασανίζονται· εἰ λάβοιεν αἴσθησιν τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἐκείνων, τί λοιπὸν ἀρκέσει εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς; οὐκ ἔστιν οὐδέν· μὴ τοίνυν μοι λέγε τὴν τῶν χρημάτων περιουσίαν, ἀλλ' ἐννόει τὴν ζημίαν ὅσην ἐκ ταύτης οἱ ταύτης ὑπομένουσιν ἐρασταὶ, ἀντὶ τούτων τοὺς οὐρανοὺς ἀπολλύντες, καὶ τοιοῦτόν τι πάσχοντες, οἷον ἂν εἴ τις τῶν βασιλείοις μεγίστης τιμῆς ἐκπεσὼν, κόπρου θημωνίαν ἔχων μέγα ἐπὶ ταύτῃ φρονεῖ. οὐδὲν γὰρ κρείττων ἐκείνης ἡ τῶν χρημάτων σωρεία· μᾶλλον δὲ βελτίων ἐκείνη· ἡ μὲν γὰρ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειος, καὶ πρὸς βαλανείου ἔκκαυσιν, καὶ πρὸς ἄλλα τοιαῦτα· ὁ δὲ κατορωρυγμένος χρυσὸς πρὸς οὐδὲν τούτων. καὶ εἴθε μόνον ἄχρηστος ἦν· νυνὶ δὲ καὶ πολλὰς ἀνάπτει τῷ ἔχοντι τὰς καμίνους, εἰ μὴ εἰς δέον αὐτῷ χρήσαιτο. τὰ γοῦν μυρία κακὰ ἐντεῦθεν φύεται. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔξωθεν, ἀκρόπολιν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν ἐκάλεσαν· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, πολλῷ βέλτιον καὶ ἐμφαντικώτερον, ῥίζαν αὐτὴν ἁπάντων τῶν κακῶν εἰπών. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες μάθωμεν ζηλοῦν τὰ ἄξια ζήλου, μὴ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς, μηδὲ τοὺς πολυτελεῖς ἀγρούς· ἀλλὰ τοὺς πολλὴν παῤῥησίαν πρὸς [τὸν] θεὸν ἔχοντας ἄνδρας, τοὺς ἐν οὐρανῷ πλουτοῦντας, τοὺς [τῶν] θησαυρῶν ἐκείνων [ὄντας] κυρίους, τοὺς ὄντως πλουσίους, τοὺς διὰ χριστὸν πένητας· ἵνα τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, [καὶ προσκύνησις] νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ'.

Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;

Ποῖα πάντα ὦ μακάριε Πέτρε; τὸν κάλαμον; τὸ δίκτυον; τὸ πλοῖον; τὴν τέχνην; ταῦτά μοι πάντα λέγεις; ναί φησιν. ἀλλ' οὐ διὰ φιλοτιμίαν ταῦτα λέγω· ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης τὸν τῶν πενήτων εἰσάγω δῆμον. ἐπειδὴ

quod impoſſibile ſit ad cœlos diuitem peruenire. Ad hanc tu ſentétiam montes, terram, maria conferas: ac omnia, ſi ita vis, cogitatione aurum facito. Nihil enim exęquari damno poterit, quod inde patieris. Et tu quidem multa iugera terræ deſideras, domos habere velles quamplures, totidem balnea, mille mancipia, ornatas argendo ædes, auro decoratos thalamos. Ego verò illud dicere nõ dubitabo, ſi diuitum quilibet hac paupertate omiſſa, (paupertas enim hęc eſt cum eo collata quod dicturus ſum) vniuerſum mundum poſſideret, totque ſeruos haberet, quot nunc in orbe terrarum ſunt homines, ac vbique terrarum ædes, ciuitates, gentes ſua ditione teneret, & fontes ac fluuij auro ſibi pro aqua fluerent, tribus certè obolis huiuſcemodi hominem vnà cum diuitijs ſuis, ſi regno cœlorum excluderetur, dignum non duceremus. Nam ſi modò cùm caducas has opes expectant, magno mœrore torquentur, niſi acquirant: quid harum rerum eos conſolari poterit, ſi ſenſum aliquem ineffabilium illorum bonorum accipiant? nihil profectò. Noli ergo tuarum pecuniarum affluentiam recenſere, ſed diligenti ſtudio quantum hinc detrimentum qui eam affectant patiuntur, conſidera, cùm cœlorum gloria hæc permutent, ac idem faciant, vt ſi quis regno exactus ampliſſimo, ſtercoris cumulo glorietur: nihil nempe pecuniarum aceruus à ſtercoris cumulo diſtare videtur, immo verò multo præſtantior hic quam ille. Nam tum ad ædificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros neceſſaria eſt ſtercoris exaggeratio: aurum verò ſuffoſſum nihil penitus prodeſt: neque non prodeſt ſolùm, verum etiam quaſi fornax ardentiſſima, niſi quis opportunè vtatur, habẽtem exurit. Adeò enim multa hinc mala, adeò magnæ afflictiones ſcaturiunt, vt malorum omnium arx ab authoribus auaritia vocitata ſit, q̃ beatiſſimus ille Paulus multò ſignificantius omnium malorũ radicem appellauit. Hæc igitur cogitantes, æmulemur ea quæ noſtra digna ſunt æmulatione. *1. Tim. 6. b.* Non magnificas ædes, non vberrima prædia, non cætera huiuſmodi: ſed eos viros qui magnam apud Deum fiduciam cõſecuti ſunt, qui diuitias in cœlo ingentes poſſident, quorũ theſauri ibi reſeruantur, qui paupertatem longo diuitijs interuallo præponentes, verè diuites ſunt. Id enim ſi faciamus, æternam proculdubio beatitudinem conſequemur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LXV.
[*in Gr. Codd. eſt* LXIV.]
EX CAPITE XIX.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

QVænam ſunt hæc omnia quæ te dicis beatiſſime Petre reliquiſſe? Arundinem, retia, nauiculam vniuerſumque piſcatorum artificium: hæc tu omnia vocas? Ita, inquit, ſed non ambitione quadã, aut inani gloria, verùm vt pauperum plebẽ hac interrogatione introducam.

Nam

Digitized by Google

Nam quoniam à domino dictũ eſt: *Si vis perfectus eſſe, vende quæ habes, & diſtribue pauperibus & habebis in cœlo theſaurum*: ne quis pauperum opinetur, nõ poſſe ad perfectionem ſe peruenire, cùm non habebat quæ pauperibus offerat: quærit Petrus, vt tu diſcas nihil te minus propter inopiam habiturũ: quærit inquã, Petrus, ne ſi id à Petro perciperes, præſertim cùm adhuc ſpiritus gratia nõ abundaret, ambiguitate perplexus iaceres, ſed vt ab ipſo eius magiſtro ꝓlata ſententia, firma ſpe roboreris. Nam quemadmodũ etiam nos pro alijs diſputamus, ſic Apoſtol' quoq; ad vniuerſi orbis cõmodum non dubitauit interrogare. A ſuperioribus n. patet, nihil de ſeipſo ambiguiſſe: qui .n ipſorum cœlorũ claues ſuſcepit, quantò magis de cæteris quę in cœlo ſunt conſideret? Tu autem illud diligenter expende, quam exquiſitè duo illa quæ Chriſtus à diuite petijt, vt ſcilicet paupērib' ſubſtantiam diſtribueret ſuam, & Chriſtum ſequeretur, breuiter complexus eſt, dicens: *Reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*: ambo enim hæc facta iam erant: nam ſua reliquerũt, vt ipſum ſequerentur, & eo ꝙ omnia reliquerunt, ſequi facilius potuerũt: & quoniam reliquerunt, cõfidere, atq; gaudere ipſos admonebat. Quid igitur Chriſtus reſpondet? *Amen dico vobis, quia vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in throno maieſtatis ſuæ, ſedebitis vos ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael*. An igitur & Iudas ſedebit? Minimè. Quomodo igitur in duodecim ſedibus ſedebunt, quomodo pollicitatio hæc adimplebitur? Attẽde quomodo, & qua ratione lex eſt à Deo per Hieremiam promulgata in qua hæc continentur: *Ad ſummã loquar ſuper gentem, & ſuper regnũ, vt auferam & perdam: & ſi conuertetur gens illa à malis ſuis, me quoque pœnitebit à malis quæ cogitaui ei facere. Et ad ſummã loquar ſuper gentem & regnum, vt reſtaurem & plantẽ: & ſi nequitiam fecerint in conſpectu meo, & non audient vocem meam: me quoq; pœnitebit eorũ bonorũ quæ facturum eſſe ipſis locutus ſum*. Pariter enim, inqt, tam in bonis, q̃ in malis id facere ſoleo. Si .n. reſtauraturam me dixero non faciam, ſcilicet ſi quis indignũ ſe hac pollicitatione præbuerit: quod primo confeſtim homini accidit. *Tremor enim veſter & timor*, ait, *erit ſuper feras*: quod e cõtrario fieri videmus, quia videlicet indignũ ſe homo tali præbuit principatu: ſic etiam Iudas. Nam ne punitionũ terrore in deſperationem nõnulli cõpulſi duriores ad virtutẽ fiant, aut bonorũ pollicitationibus in deſidiam delabãtur, vtraq; iſta per Hieremiam corrigit dicens: Etſi minatus fuero, non diffidas: potes enim pœnitentiã agere, & ſententiã meam ſicut Niniuitæ conuertere: & ſi aliquod bonum ꝓmittam, propter ꝓmiſſionem nõ ſupinus ſis & piger. Non enim proderit tibi pollicitatio mea, ſi te indignum feceris, immo verò maioris cauſa erit ſupplicij: nam ego dignis, & in eo quod digni ſunt perſeuerantibus polliceor: pro-

Hic ſupr. c. — *Supr. 16. c.* — *Hier. 18. a. b.* — *Gen. 9. a.* — *Ioan. 3. 6.*

ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς· ἵνα μὴ λέγῃ τις τῶν πενήτων τί οὖν ἐὰν μὴ ἔχω ὑπάρχοντα, οὐ δύναμαι τέλειος εἶναι; ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα σὺ μάθῃς ὁ πένης, ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠλάττωσαι. ἐρωτᾷ Πέτρος, ἵνα μὴ παρὰ Πέτρου μαθὼν ἀμφιβάλλῃς· καὶ γὰρ ἀτελὴς ἦν ἔτι καὶ πνεύματος ἔρημος· ἀλλὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Πέτρου δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν θαρρῇς. κα-

A θάπερ γὰρ ἡμεῖς ποιοῦμεν, οἰκειούμεθα γὰρ πράγματα πολλάκις ὑπὲρ ἀλλοτρίων διαλεγόμενοι· οὕτως καὶ ἀπόστολος ἐποίησεν, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν πεῦσιν αὐτῷ ταύτην προσαγαγών. ἐπεὶ ὅτι γε τὰ ἑαυτοῦ ᾔδει σαφῶς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων· ὁ γὰρ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἤδη δεξάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ θαρρεῖν εἶχε. σκόπει δὲ καὶ πῶς ἀκριβῶς ἀποκρίνεται ὡς ὁ Χριστὸς ἐπεζήτησε. καὶ γὰρ αὐτὸς παρὰ τοῦ πλουσίου δύο ταῦτα ἐζήτησε· δοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα,

B καὶ ἀκολουθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς [τὰ] δύο ταῦτα τίθησι, τὸ ἀφεῖναι καὶ [τὸ] ἀκολουθῆσαι. ἰδοὺ γὰρ [φησὶν] ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τὸ μὲν γὰρ ἀφεῖναι, διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι γέγονεν· ἡ δὲ ἀκολούθησις, ἐκ τοῦ ἀφεῖναι εὐκολωτέρα κατέστη, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀφεῖναι θαρρεῖν καὶ χαίρειν αὐτοὺς παρεσκεύαζε. τί οὖν αὐτός; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνον-

C τες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. τί οὖν; καὶ Ἰούδας φησὶ καθεδεῖται; οὐδαμῶς. πῶς οὖν καὶ ὑμεῖς φησὶν ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε; πῶς τὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωθήσεται; ἄκουσον πῶς καὶ τίνα τρόπον νόμος ἐστὶ παρὰ τοῦ θεοῦ κείμενος, διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου τοῖς Ἰουδαίοις ἀναγνωσθεὶς, καὶ ταῦτα λέγων· πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξαίρειν καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω κἀγὼ ἀπὸ τῶν κακῶν ὧν ἐλογισάμην ποιῆσαι αὐ-

D τοῖς. καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν· καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὰ πονηρὰ ἐνώπιόν μου, τοῦ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς μου, μετανοήσω κἀγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. τὸ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν διαφυλάττω ἔθος φησί. κἂν γὰρ εἴπω τοῦ ἀνοικοδομεῖν, ἀναξίους δὲ αὐτοὺς παρέχωσι τῆς ὑποσχέσεως, οὐκ ἔτι ποιήσω. ὅπερ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου παραβάντος. ὁ τρόμος γὰρ ὑμῶν φησὶ καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ οὐκ ἔμεινε. ἀνάξιον γὰρ ἑαυτὸν τῆς [τοιαύτης] ἀρχῆς

E ἀπέφηνεν ὥσπερ καὶ Ἰούδας. ἵνα γὰρ μήτε τῇ ἀποφάσει τῆς κολάσεως ἀπογνόντες τινὲς σκληρότεροι γένωνται, μήτε τῆς τῶν χρηστῶν ὑποσχέσεως ἁπλῶς ῥᾳθυμότεροι καταστῶσιν, ἀμφότερα ταῦτα ἰᾶται διὰ τοῦ προειρημένου ταυτί, λέγων· κἂν ἀπειλήσω, μὴ ἀπογνῷς· δύνασαι γὰρ μετανοῆσαι καὶ λῦσαί μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς Νινευῖται· κἂν ὑπόσχωμαί τι χρηστόν, μὴ ἀναπέσῃς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν. ἂν γὰρ ἀνάξιος φανῇς, οὐδέν σε ὠφελήσει τὸ ὑποσχέσθαι με, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τιμωρήσεται. ἐγὼ γὰρ ἀξίοις ὑπισχνοῦμαι.

Δια

Διὰ τοῦτο καὶ νῦν διαλεγόμενος τοῖς μαθηταῖς, οὐχ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὑμεῖς μόνον, ἀλλὰ [καὶ] προσέθηκεν, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἵνα καὶ τὸν ἰούδαν ἐκβάλῃ, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐφελκύσηται. οὔτε γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται μόνους, οὔτε πρὸς ἰούδαν λοιπὸν ἀνάξιον γεγενημένον. τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς τὰ μέλλοντα ἐπηγγείλατο, λέγων, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους· ἦσαν γὰρ ὑψηλότεροι λοιπὸν, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων ἐζήτουν· τοῖς δὲ ἄλλοις, καὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπισχνεῖται. Ἕκαστος γάρ φησιν ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς, A ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίαν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἵνα γὰρ μή τινες ἀκούσαντες τὸ, ὑμεῖς, [ὡς] ἐξαίρετον τῶν μαθητῶν εἶναι τοῦτο νομίσωσι· λέγω δὴ τὸ τῶν μεγίστων καὶ πρωτείων ἐν τοῖς μέλλουσιν ἀπολαύειν· ἐξέτεινε τὸν λόγον καὶ ἥπλωσε τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ τὰ μέλλοντα πιστοῦται. καὶ τοῖς μαθηταῖς δὲ ἐν προοιμίοις, ὅτε ἀτελέστεροι διέκειντο, ἀπὸ τῶν παρόντων διελέγετο. ὅτε γὰρ εἵλκυσεν B αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τέχνης ἀπέστησε, καὶ ἀφεῖναι τὸ πλοῖον ἐκέλευσεν, οὐκ οὐρανῶν, οὐ θρόνων ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων, εἰπὼν ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ ὑψηλοτέρους εἰργάσατο, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ διαλέγεται. τί δέ ἐστι, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ; τουτέστι, κατακρίνοντες. οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ μέλλουσι καθεζεσθαι· ἀλλ' ὥσπερ τὴν βασίλισσαν τοῦ νότου κατακρίνειν τὴν γενεὰν ἐκείνην ἔφησε, καὶ οἱ νινευῖται δὲ κατακρινοῦσιν αὐτούς· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, C τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ, τὰς φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθραμμένοι, καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι καὶ πολιτείᾳ, εἴτε ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὅτ' ἂν λέγωσιν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυνήθημεν πιστεῦσαι τῷ χριστῷ, ὅτι ὁ νόμος ἐκώλυσεν αὐτοῦ τὰ παραγγέλματα δέχεσθαι, τούτους ἐκ μέσων παραγαγὼν τοὺς τὸν αὐτὸν δεξαμένους νόμον καὶ πεπιστευκότας, κατακρινεῖ πάντας ἐκείνους. ὅπερ καὶ ἤδη ἔλεγε, διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. καὶ τί μέγα αὐτοῖς ἐπηγγείλατο φησὶν, εἰ ὅπερ ἔχουσιν οἱ νι- D νευῖται, καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου, καὶ οὗτοι ἕξουσι; μάλιστα μὲν καὶ ἄλλα ἔμπροσθεν αὐτοῖς πολλὰ ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπισχνεῖται, καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ ἔπαθλον. ἄλλως δὲ, καὶ ἐν τούτῳ παρῃνίξατό τι πλέον ἐκείνων. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ἁπλῶς εἶπεν· ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην· καὶ βασίλισσα νότου κατακρινεῖ. περὶ δὲ τούτων, οὐχ ἁπλῶς· ἀλλὰ πῶς; ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν, ὅτι καὶ συμβασιλεύσου- E σι [καὶ κοινωνήσουσι] τῆς δόξης ἐκείνης. εἰ γὰρ ὑπομένομεν φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν. οὐδὲ γὰρ καθέδραν οἱ θρόνοι δηλοῦσι· μόνος γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ καθεζόμενος καὶ κρίνων· ἀλλὰ τιμὴν καὶ δόξαν ἄφατον παρεδήλωσε διὰ τῶν θρόνων. τούτοις μὲν οὖν ταῦτα εἶπε. τοῖς δὲ λοιποῖς [πᾶσι] ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἑκατονταπλασίονα μισθὸν ἐνταῦθα. εἰ δὲ τοῖς λοιποῖς, πολλῷ μᾶλλον καὶ τούτοις, καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. καὶ τοῦτο γοῦν ἐξέβη·

propterea diſcipulos alloquens, non ſimpliciter pollicetur. Non enim ſedebitis & vos ſolūmodo dixit: ſed adiecit. Qui me ſecuti eſtis: vt & Iudam eijciat, & poſteriores attrahat. Non enim ad illos dictum eſt ſolos, neque ad Iudam qui ſe indignum effecit. Ita diſcipulis quidem futura pollicetur, dicens: Super duodecim ſedes ſedebitis: Sublimiores enim iam facti nihil è præſentibus rebus petebāt. Ceteris autem hęc etiam præſentia pollicetur di-
A cens: *Quicunque dimiſerit fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios aut agros, aut domum gratia nominis mei, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Certè ne quis illud, vos audiens, diſcipulis, vt maxima in futuro præmia cōſequantur, datum ſolummodo credat: eapropter latius orationem ꝓduxit, & ad vniuerſum orbem pollicitationē extendit, ita vt à præſentibus futura cōfirmet. Sic & diſcipulis, cum imperfectiores à primis cunabulis adhuc eſſent, quæ ad hanc vitam pertinent, offerebat. Nam quando à mari, &
B à piſcandi artificio remouit, nullam cœleſtium fecit ſedium mentionem, ſed quę in hac vita eueniebāt commemorabat, dicens: *Hominum vos faciam piſcatores*: (Supr. 4. c.) poſtquam verò ſublimiores fecit, de cœleſtibus diſſerit. Quid autem eſt quod dicit, *Iudicantes duodecim tribus Iſraël?* Nihil aliud profectò quàm condemnantes: nō enim in ſolio iudicaturi ſedebunt, ſed quemadmodū reginā Auſtri, & Niniuitas cōdemnaturos generationē illam aſſeruit, ſimili quodā modo diſcipuli nō gentes, nō vniuerſum orbē,
C ſed tribus Iſraël cōdemnabūt. Nam quoniam eiſdem & legibus & inſtitutis viuēdi tam Iudęi, quàm Apoſtoli educati fuerūt, cum Iudæi dicturi ſint: Idcirco ſe credere Chriſto nō potuiſſe, quia mandata legis ſeruare iubebātur diſcipulis in medium ꝓductis, à quib⁹ & lex ſuſcipiebatur, & fides Chriſto adhibita eſt, omnes Iudęos cōdemnabit: propterea .n. dicebat Iudices veſtri futuri ſunt. Sed quid præcipui pollicetur ipſis, inquis? (Supr. 12. b. & Luca 11. d.) Si quod Niniuitę & regina habebunt, id etiam diſcipuli poſſidebunt. Multa quoq; alia in ſuperiorib⁹ iſtis obtulit, &
D in ſequentib⁹ pollicetur, quāuis aliquid occultius in hoc etiam ſignificatur, maiora iſtos illis habituros: de illis .n. ſimpliciter dicitur, (Supr. 12. & Luca 11. d.) *quia viri Niniuitæ reſurgent, & condemnabunt hanc generationem*: de regina quoq; Auſtri ſimiliter: de iſtis verò nō ita ſimpliciter: ſed quādo filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ ſedebit, *tunc & vos ſedebitis ſuper duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Vnde ſignificatur, q a tam regni, q̄ gloriæ participes futuri ſunt. *Si .n. ſuſtinemus,* (2. Tim. 2.) inquit, *ſimul quoq; conregnabimus.* Et ecce non
E conceſſas quidem eſſe ſedes ſignificauit, cum ipſe ſolus in ſolio iudicaturus ſedebit, ſed honorē atq; gloriam ineffabilē vocabulo ſedium ſignanter expreſſit. Verum iſta diſcipulis dicta ſunt, cæteris autem vniuerſis æternam ibi vitam & centuplum hic pollicetur: & ſi reliquis multo magis Apoſtolis, quibus promiſſa contigiſſe in hoc ſeculo non ignoramus;

qui cùm arundinem, & viliſſima retia reliquerint, omnia fidelium qui prædicatione ſua crediderunt, bona habebant, precia domorum & agrorum: immo verò eos quoq; ipſos credentes in poteſtate habuerunt. Nam vel mori pro ipſis centies voluiſſent, vt Paulus teſtatur,
Act. 4. 5. Galat 4. 6. dicens: *Si poſſetis, etiam oculos veſtros mihi dediſſetis.* Cùm autem dicit, *Quicunque reliquerit vxorem*: non ſimpliciter præcipit dirimenda eſſe matrimonia, ſed ſicut in ſuperioribus di-
Supr. 16. d. cebat: *Qui perdit animam ſuam propter me, inueniet ipſam*: non vt noſmetipſos interimamus: neque vt animam noſtram violenter à corpore diſiungamus, ſed vt religionis pietatem cęteris omnib' anteferamus: ita de vxore quoq;, ac fratribus intelligendũ eſt. Mihi autẽ perſecutiones hic occultius ſignificare videtur: multi .n. à parẽtibus filij, multi mariti ab vxoribus ad impietatẽ trahebant: quæ cùm facere conabũtur, ait, nec vxoris loco, ne parẽtis habeãtur. quod
1. Cor. 7. c. & Paulus conſulebat, dicens: *Si verò infidelis diſcedit, diſcedat.* Cum igitur alacriores mentes eorum fecerit, nec pro ſe ſolum, ſed pro vniuerſo conſidere orbe præparauit, continuò ſubiecit, quia: *Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Quod ita indefinitè atq; indiſtinctè de multis alijs dictũ, dicitur etiam de his ac de incredulis phariſæis: quod & in ſu-
Supr. 8. b. perioribus dicebat, multos ab Oriente atque Occaſu venturos ad Abraham, Iſaac & Iacob fulgentiſſimos ſinus, filios autem regni proijciendos foras. Deinde parabolam adiecit, qua
Cap. XX. eorum qui tardauerunt ſtudia incendit. *Simile eſt, ait, regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiuit primo manè conducere operarios in vineam ſuam: conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus tertia hora, vidit alios ſtantes otioſos, & illis dixit: Ite & vos in vineam meam: & quodcunq; fuerit iuſtum, dabo vobis. Et circa ſextam & nonam fecit ſimiliter. Circa vndecimam autem horam exiuit, & inuenit alios ſtantes otioſos, & dixit eis: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Ipſi autem dicunt ei: Nullus nos conduxit: dicit eis: Ite & vos in vineam meam, & quodcunq; fuerit iuſtũ accipietis. Sero autem facto, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde eis mercedem, incipiens ab vltimis vſq; ad primos. Cùm ergo veniſſent qui circa vndecimã horam venerant, acceperunt ſingulos denarios. Et primi exiſtimauerunt quod plus eſſent accepturi, & acceperũt & ipſi ſingulos denarios: & cum acceperũt: murmurabãt aduerſus patrẽfamilias dicentes: Hi vltimi vna hora fecerũt & æquales eos nobis feciſti, qui portauimus põdus diei, & æſtum. Ipſe autẽ reſpõdens vni eorũ dixit: Amice, non iniuriam facio tibi: nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade. Volo autem dare & vltimo huic ſicut & tibi. Vel, non licet mihi quod volo facere in his quæ mea ſunt? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Ita erunt vltimi primi, & primi vltimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Quid hæc ſibi parabola vult? Non enim conſona ſunt, quæ iuxta finem iſtius dicuntur, ſed contraria omnino his quæ paulò ante diſputata ſunt.

κάλαμον γὰρ καὶ δίκτυα ἀφέντες, τὰς πάντων οὐσίας μετ' ἐξουσίας εἶχον, [καὶ] τὰς τιμὰς τῶν οἰκιῶν, καὶ τῶν χωρίων, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα τῶν πιστευόντων. καὶ σφαγῆναι γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις εἵλοντο, ὡς καὶ Παῦλος πολλοῖς μαρτυρεῖ, [ὅτ'] ἂν λέγῃ· εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι.] ὅταν δὲ λέγῃ· ὅτι πᾶς ὅστις ἀφῆκε γυναῖκα, οὐ τοῦτό φησιν, ὥστε ἁπλῶς διασπᾶσθαι τοὺς γάμους· ἀλλ' ὥσπερ περὶ τῆς ψυχῆς ἔλεγεν· ὅτι ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
A ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν· οὐχ ἵνα ἀναιρῶμεν ἑαυτοὺς, οὐδ' ἵνα ἐντεῦθεν ἤδη χωρίζωμεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος· ἀλλ' ἵνα πάντων προτιμῶμεν τὴν εὐσέβειαν. τοῦτο καὶ ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀδελφῶν φησι. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοὺς διωγμοὺς ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν καὶ πατέρες εἰς ἀσέβειαν ἕλκοντες παῖδας, καὶ γυναῖκες ἄνδρας, ὅταν ταῦτα κελεύωσι φησί, μήτε γυναῖκες ἔστωσαν μήτε πατέρες. ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. ἀναστήσας τοίνυν αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ πεί-
B σας, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης θαῤῥεῖν, προσέθηκε· πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. τοῦτο δὲ καὶ ἀδιορίστως καὶ περὶ πολλῶν καὶ ἑτέρων εἴρηται· εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων, καὶ Φαρισαίων τῶν ἀπιστούντων, ὅπερ [καὶ] ἔμπροσθεν εἶπεν· ὅτι πολλοὶ ἥξουσιν [ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν,] καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐξωβληθήσονται. εἶτα ἐπάγει καὶ παραβολὴν, εἰς πολλὴν προθυμίαν ἀλείφων τοὺς ὑστερηκότας. ὁμοία γάρ ἐστι φησὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
C ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα [αὐτοῦ.] καὶ συμφωνήσας μετ' αὐτῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, κἀκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν. καὶ περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν [ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν,] εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ·
D οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. καὶ ἐλθόντες οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται. καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. καὶ λαβόντες ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου λέγοντες· οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ
E ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ καὶ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός [ἐστιν] ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Τί βούλεται [ἡμῖν] ἡ παραβολὴ αὕτη; οὐ γὰρ συνᾴδει τοῖς τῷ τέλει λεχθεῖσι τὰ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τἀναντία πάντα ἐμφαίνει.

ἐμ-

Digitized by Google

ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ δείκνυσι ἅπαντας τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας· καὶ αὐτοὺς μὲν ἐκβαλλομένους, τοὺς δὲ εἰσαγομένους· αὐτὸς δὲ καὶ πρὸ τῆς παραβολῆς, καὶ μετὰ τὴν παραβολὴν, τοὐναντίον εἶπεν, ὅτι ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι· τουτέστιν, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων πρῶτοι, οὐχὶ πρώτων μενόντων, ἀλλ' ἐσχάτων ἐκείνων γινομένων. ὅτι γὰρ τοῦτο δηλοῖ, ἐπήγαγε· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. ὥστε διπλῇ κἀκείνους δάκνειν, καὶ τούτους παραμυθήσασθαι καὶ προτρέψαι. Ἡ δὲ παραβολὴ οὐ τοῦτό φησιν· ἀλλ' ὅτι τῶν εὐδοκίμων καὶ πολλὰ ἐπιπονησάντων ἴσοι ἔσονται) ἴσους γὰρ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας φησὶ, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν ἡ παραβολή; ἀναγκαῖον γὰρ τοῦτο πρῶτον ποιῆσαι σαφὲς, καὶ τότε ἐκεῖνο διαλύσωμεν. ἀμπελῶνα μὲν, τὰ ἐπιτάγματα τοῦ θεοῦ φησιν εἶναι καὶ τὰς ἐντολάς· χρόνον δὲ τῆς ἐργασίας, τὸν παρόντα βίον· ἐργάτας δὲ, τοὺς διαφόρως καλουμένους ἐπὶ τὰ [θεῖα] προστάγματα· πρωῒ δὲ καὶ περὶ τρίτην καὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην καὶ ἑνδεκάτην ὥραν, τοὺς ἐν διαφόροις ἡλικίαις προσελθόντας καὶ εὐδοκιμήσαντας. ἀλλὰ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστιν, εἰ λαμπρῶς εὐδοκιμηκότες οἱ πρῶτοι καὶ ἀρέσαντες τῷ θεῷ, καὶ δι' ὅλης ἡμέρας λάμψαντες ἀπὸ τῶν πόνων, τῷ ἐσχάτῳ τῆς κακίας κατέχονται πάθει βασκανίας καὶ φθόνου. ἰδόντες γὰρ αὐτοὺς τῶν αὐτῶν ἀπολελαυκότας φησί· (οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους αὐτοὺς ἡμῖν ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα) καὶ ταῦτα μηδὲν μέλλοντες ζημιοῦσθαι, μηδὲ εἰς τὸν ἑαυτῶν ἐλαττοῦσθαι μισθὸν, ἐδυσχέραινον καὶ ἠγανάκτουν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς. ὃ φθόνου καὶ βασκανίας ἦν. καὶ τὸ ἐπὶ πλέον, ὅτι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ὑπὲρ αὐτῶν δικαιολογούμενος, καὶ πρὸς τὸν εἰρηκότα ταῦτα ἀπολογούμενος, πονηρίας αὐτῶν κρίνει καὶ βασκανίας ἐσχάτης, λέγων· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; τί οὖν ἐστι τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ τούτων; καὶ γὰρ καὶ ἐφ' ἑτέρων παραβολῶν τὸ αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ἰδεῖν. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς εὐδόκιμος αὐτὸ τοῦτο εἰσάγεται πεπονθὼς, ὅτε εἶδε τὸν ἄσωτον ἀδελφὸν πολλῆς ἀπολαύσαντα τιμῆς, καὶ πλείονος ἢ αὐτός. ὥσπερ γὰρ οὗτοι πλείονος ἀπήλαυον τῷ πρῶτοι λαβεῖν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος μειζόνως τῇ περιουσίᾳ τῶν δεδομένων ἐτιμᾶτο. καὶ πάντα αὐτὸς μαρτυρεῖ ὁ εὐδόκιμος. τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ταῦτα δικαιολογούμενος ἐγκαλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἄπαγε· φθόνου γὰρ καὶ βασκανίας τὸ χωρίον ἐκεῖνο καθαρόν. εἰ γὰρ ἐνταῦθα ὄντες οἱ ἅγιοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν διδόασι, πολλῷ μᾶλλον ὁρῶντες ἐκεῖ τούτων ἀπολαύοντας χαίρουσι, καὶ οἰκεῖα νομίζουσιν εἶναι ἀγαθά. τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως ἐσχημάτισε τὸν λόγον; παραβολὴ τὸ λεγόμενον· διόπερ οὐδὲ χρὴ πάντα τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς κατὰ λέξιν περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν μαθόντας δι' ὃν συνετέθη, τοῦτον δρέπεσθαι καὶ μηδὲν πολυπραγμονεῖν περαιτέρω.

Τίνος

Nam hic non alios quidem eiici, alios verò introire, ſed omnes ad eundem ſtatum peruenire videmus; cùm tam ante, quam poſt parabolam econtrario vltimos primos, & primos vltimos affirmauerit: id eſt, his qui primi ſunt, priores erunt, non permanentibus tamen primis, ſed in extremum penitus locum deductis: quod inde magis declarat, *Multi enim*, inquit, *vocati, pauci verò electi ſunt*. Ita dupliciter & illi qui primatum amiſerunt,

A mordentur: & iſti qui lucrati ſunt, certiore hortatu inflammantur: parabola verò non id dicit, ſed his qui magno ſudore comprobati ſunt, æquales futuros oſtendit. Aequales enim, inquiunt, ipſos nobis feciſti, qui pondus & æſtum diei portauimus. Quid igitur parabola hæc ſibi vult? Hoc enim declarato, facilius illud ſoluemus. Vineam igitur, mandata Dei: operandi autem opportunitatem ac tempus commodum præſentem vitam appellauit: operarios verò qui differenter, aut manè, aut tertia, aut ſexta, aut nona, aut vnde-

B cima hora vocati ſunt, eos appellauit qui diuerſis ætatibus vocati acceſſerunt, & comprobati ſunt. Sed hinc iam ambiguitas prorumpit, cur cùm rectè primi laboraſſent, ideóque placuiſſent, & diurno ſudore coruſcaſſent, peſſima ad extremum liuoris atque inuidiæ paſſione vexentur? videntes enim eadem illos præmia conſecutos, qui per vnam horam laborauerunt, murmurabant, & æquales (dicunt) nobis, qui diei pondus & æſtum tulimus, ipſos feciſti: Ita cùm nullum ipſi detrimen-

C tum paterentur, nec de mercede ſua quicquam diminueretur, mærore ac moleſtia propter aliorum bona premebantur: quodque peius eſt, ipſe etiam dominus domus de iure aduerſus eũ qui hæc dixit reſpondens, liuoris ipſum atque nequitiæ condemnat, dicens: *Nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem vltimo dare ſicut & tibi. An oculus tuus nequam eſt, quoniam ego bonus ſum?* Quid igitur eſt, quod iſtis verbis adſtruitur? hoc ipſum enim & alijs æmulationibus accidiſſe videmus. Ille nanque filius qui probus ac patri obtem-

D perans fuiſſe perhibetur, qui prodigum fratrem magis honoratum eſſe à parente quàm ſeipſum perſpexit, pariter dicitur conturbatus fuiſſe. Nam quemadmodum iſti qui primi mercedem recipiunt, magis honorantur: ſic ille profectò exaggeratione donorum magis honorabatur. Et hæc ille ipſe probus filius ita ſe habuiſſe teſtatur. Quid igitur dicere poſſumus? Nemo talia in regno cœlorũ de iure diſputat, aut alios criminatur: procul enim hoc abſit. Nempe ille locus omnis liuoris atq; *Luc. 15 f.* turbationis expers eſt: ſi enim animas ſuas in

E hac vita pro peccatoribus ſancti tradere ſolent, quantò magis cùm ibi æternis eos bonis fruentes videant, gaudebunt, ac propria eſſe bona putabunt? Cuius igitur rei gratia hac figurata oratione vſus eſt? Parabolam dixit, & in parabolis non oportet nimia in ſingulis verbis cura perangi. Sed cùm quid per parabolam intẽdat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxio eſt conatu inueſtigandum.

Cur igitur hæc ſibi parabola compoſita eſt, & quid intendens his verbis vſus eſt? Auditores voluit eos facere, qui decrepita ætate delecti ſunt, ac ideo non patitur eos putare minus ſe habituros. Alios ergo introduxit moleſtè felicitatem eorum ferentes, non vt inuidiæ tabo morderi oſtenderet, ſed vt tanto illos honore frui demonſtraſſet, quantus ad inuidiam alios compellere poſſet: quod nonnulli, nec à quoquam interpellati, nec alij detrahere volentes, ſed muneris atq; honoris magnitudinem, quo ille affectus eſt, oſtendere cupientes, ſæpe faciunt, dicentes: Ille me accuſauit, ac expoſtulauit, quia te tantoperè honoraui. Sed curnam, inquies, non ſtatim omnes conduxit? Omnes quidem ille ab initio conduxiſſe voluiſſet, ſi verò non omnes eodem tempore paruerunt, à voluntate vocatorum hæc differentia reſultauit: idcirco alij manè, alij tertia, alij ſexta, alij nona, alij vndecima hora vocantur, quia tunc obtemperaturi erant: quod & Paulus apertè ſignificauit dicens: *Quando autem viſum eſt Deo, me ſegregauit ex vtero matris meæ.* Quando autem ei viſum eſt? quando certè obtemperaturus erat. Nam ipſe à primis etiam incunabulis voluiſſet: ſed quia illum renititurum ſciebat, tunc voluit, cum animum ipſius penetraturam vocationem non ignorabat. Sic & latronem cum poſtea vocauit, potuiſſet antea ipſum vocaſſe, ſed vocatus ille non paruiſſet. Nam ſi Paulus ab initio non paruiſſet, multò minus ipſe latro. Quòd ſi dicunt iſti, nemo nos conduxit: Primò quidem nõ oportet cuncta, vt diximus, curioſè in parabolis ſcrutari. Deinde non dominus domus id, ſed illi dixerunt. Dominus verò domus, ne turbet eos, ſed vt magis alliciat, redarguere noluit. Nam quod omnes, quantùm ad ſe pertinet à prima ſtatim hora vocati ſunt: ipſa parabola etiam denotauit, dicens, mane ipſum ad conducendum exiuiſſe. Ita vndique aperitur ætates nobis hominũ hac parabola deſignari, quorum alij iuniores, alij ſeniores virtutem amplectuntur: vt & illi diſcant non ſuperbire, neque opprobrio dare, quia vndecima hora rectè viuere aliqui cœperunt: & iſti etiam, quia breuiſſimo tempore vniuerſa poſſunt recuperare. Nam quoniam ad ardua nimium hortatur, vt ſcilicet & pecuniam ꝓijcias, & terrena omnia ſub pedibus conculces: quæ res magno labore atq; ſtudio indiget: idcirco vt charitatis flammam accendat, & ardentioris faciat volũtatis, oſtẽdit quia poſſibile ſit, etiam ſi nouiſſimus veneris, pro tota tamen die mercedem accipere: quod apertius non dixit, ne rurſus in deſidiam audientes illabantur. Ita ſubaperit, à ſua vniuerſam hanc rem miſericordia emanare, propter quam nec qui vndecima hora venerunt, à regno decident, ſed ineffabilia bona conſequentur etiam ipſi: & hoc quidem eſt, quod hac parabola potiſſimum conſtruere voluit. Si autem adiecit vltimos primos, & primos vltimos futuros: ac multos eſſe vocatos, paucos autem electos, non mireris: Non enim à parabola id ſibi concluſum eſt, ſed

Galat. 1. c.

Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως συνετέθη αὕτη ἡ παραβολή, καὶ τί κατασκευάσαι βούλεται; προθυμοτέρους ποιῆσαι τοὺς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ μεταβαλλομένους καὶ γινομένους βελτίονας, καὶ μὴ ἀφεῖναι νομίζειν ἐλάττονα. διὰ δὴ τοῦτο εἰσήγαγε [καὶ] δυσχεραίνοντας ἑτέρους ἐπὶ τοῖς τούτων ἀγαθοῖς· οὐχ ἵνα δείξῃ τηκομένους καὶ δακνομένους ἐκείνους, ἄπαγε· ἀλλ' ἵνα διδάξῃ τούτους τοσαύτης ἀπολαύοντας τιμῆς, ἣ καὶ φθόνον τεκεῖν ἠδύνατο. ὃ

A καὶ ἡμεῖς πολλάκις ποιοῦμεν λέγοντες· ὁ δεῖνά μοι ἐνεκάλεσεν, ὅτι σε τοσαύτης ἠξίωσα τιμῆς· οὔτε ἐγκληθέντες, οὔτε διαβαλεῖν ἐκεῖνον ἐθέλοντες, ἀλλὰ τούτῳ δεῖξαι τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς ἧς ἀπέλαυσεν. ἀλλὰ τί δήποτε οὐ πάντας εὐθέως ἐμισθώσατο; τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον, ἅπαντας· εἰ δὲ οὐχ ἅμα πάντες ὑπήκουσαν, τὴν διαφορὰν ἡ τῶν κληθέντων γνώμη πεποίηκε. διὰ τοῦτο οἱ μὲν πρωΐ, οἱ δὲ τρίτῃ, οἱ δὲ ἕκτῃ, οἱ δὲ ἐνάτῃ ὥρᾳ καλοῦνται· οἱ δὲ ἑνδεκάτῃ, ὅτε ἔμελλον ὑπακούσεσθαι. τοῦτο καὶ ὁ παῦλος δηλῶν

B ἔλεγεν· ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου. πότε δὲ εὐδόκησεν; ὅτε ἔμελλεν ὑπακούσεσθαι. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο καὶ ἐκ προοιμίων· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἂν εἶξε, τότε εὐδόκησεν ὅτε καὶ αὐτὸς ἔμελλε πείθεσθαι. οὕτω καὶ τὸν λῃστὴν ἐκάλεσε, καίτοι δυνάμενος [καὶ] ἔμπροσθεν αὐτὸν καλέσαι· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἂν ὑπήκουσεν. εἰ γὰρ ὁ παῦλος ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἂν ὑπήκουσε, πολλῷ μᾶλλον ὁ λῃστής. εἰ δὲ οὗτοι λέγουσιν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο· μάλιστα μὲν, ὅπερ ἔφην, οὐ χρὴ πάντα περιερ-

C γάζεσθαι τὰ ἐν ταῖς παραβολαῖς. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὁ οἰκοδεσπότης φαίνεται τοῦτο λέγων, ἀλλ' ἐκεῖνοι· αὐτὸς δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐλέγχει, ἵνα μὴ διαπορήσῃ, ἀλλ' ἐπισπάσηται. ὅτι γὰρ πάντας τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον ἐκ πρώτης ἐκάλει, ἐδήλωσε καὶ ἡ παραβολὴ λέγουσα ὅτι ἀπὸ πρωῒ ἐξῆλθε μισθώσασθαι. πανταχόθεν οὖν δῆλον ἡμῖν, ὅτι πρὸς τοὺς ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ [τοὺς] ἐν γήρᾳ καὶ βραδύτερον ἀρετῆς ἐπιλημμένους εἴρηται ἡ παραβολή· πρὸς ἐκείνους μὲν, ἵνα μὴ ἀπονοῶνται, μηδὲ ὀνειδίζωσι τοὺς περὶ ἑνδε-

D κάτην ὥραν· πρὸς τούτους δὲ, ἵνα μάθωσιν ὅτι ἔστι καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ πᾶν ἀνακτήσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ περὶ σφοδρότητος διελέγετο, καὶ τοῦ χρήματα ῥῖψαι, καὶ καταφρονῆσαι τῶν ὄντων ἁπάντων· πολλοῦ δὲ τοῦτο ἐδεῖτο [τοῦ] τόνου καὶ νεανικῆς προθυμίας, ἀνάπτων ἐν αὐτοῖς φλόγα ἀγάπης καὶ εὔτονον ποιῶν τὴν γνώμην, δείκνυσιν ὅτι δυνατὸν καὶ ὕστερον ἐλθόντας τῆς πάσης ἡμέρας λαβεῖν τὸν μισθόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ πάλιν αὐτοὺς ἀπονοήσῃ· δείκνυσι δὲ

E ὅτι τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστὶ τὸ πᾶν, καὶ διὰ ταύτην οὐκ ἐκπεσοῦνται, ἀλλ' ἀπολαύσονται καὶ αὐτοὶ τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν. καὶ τοῦτο μάλιστά ἐστιν ὃ βούλεται διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης κατασκευάσαι. εἰ δὲ ἐπήγαγεν, ὅτι οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· [καὶ,] πολλοὶ γὰρ [εἰσὶ] κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, μὴ θαυμάσῃς. οὐ γὰρ ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦτο συναγαγὼν φησιν· ἀλλὰ

ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ὥσπερ τοῦτο συνέβη, οὕτω καὶ ἐκεῖνο συμβήσεται. ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ οὐκ ἐγένετο ὁ πρῶτος ἔσχατος, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἅπαντες ἀπήλαυσαν παρ᾽ ἐλπίδα, καὶ παρὰ προσδοκίαν ἐξέβη, καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐγένοντο ἴσοι οἱ μετὰ ταῦτα. οὕτω δὲ [τὸ] τούτου πλέον συμβήσεται καὶ παραδοξότερον, τὸ καὶ ἔμπροσθεν γενέσθαι τῶν πρώτων τοὺς ἐσχάτους, καὶ μετὰ τούτους πρώτους. ὥστε ἕτερον ἐκεῖνο, καὶ ἕτερον τοῦτο. δοκεῖ δέ μοι ταῦτα λέγειν [καὶ] Ἰουδαίους αἰνιττόμενος, καὶ τῶν πιστῶν τοὺς ἐξ ἀρχῆς λάμψαντας ὕστερον, δὲ ἀμελήσαντας ἀρετῆς καὶ εἰς τοὐπίσω κατενεχθέντας· κἀκείνους πάλιν τοὺς ἀπὸ κακίας ἀνενεγκόντας, καὶ πολλοὺς ὑπερακοντίσαντας. ὁρῶμεν γὰρ τὰς τοιαύτας μεταβολὰς, καὶ ἐπὶ πίστεως, καὶ ἐπὶ βίου γιγνομένας. διὸ παρακαλῶ, πολλὴν ποιησώμεθα σπουδὴν, καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως ἑστάναι τῆς ὀρθῆς, καὶ βίον ἐπιδείκνυσθαι ἄριστον. Ἂν γὰρ μὴ καὶ βίον προσθῶμεν τῆς πίστεως ἄξιον, τὴν ἐσχάτην δώσομεν δίκην. καὶ τοῦτο ἔδειξε μὲν καὶ ἀπὸ τῶν ἄνωθεν χρόνων ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτε ἔλεγεν· ὅτι πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· καὶ προσέθηκεν, ὅτι οὐκ ἐσώθησαν. κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἔδειξε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ὁ Χριστὸς, ὅτε εἰσήγαγέ τινας δαίμονας ἐκβαλόντας καὶ προφητεύοντας, καὶ εἰς κόλασιν ἀπαγομένους. καὶ πᾶσαι δὲ αὐτοῦ αἱ παραβολαὶ, οἷον ἡ τῶν παρθένων, ἡ τῆς σαγήνης, ἡ τῶν ἀκανθῶν, ἡ τοῦ δένδρου τοῦ μὴ ποιοῦντος καρπὸν, τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀρετὴν ἐπιζητοῦσι. περὶ μὲν γὰρ δογμάτων ὀλιγάκις διαλέγεται· οὐδὲ γὰρ δεῖται πόνου τὸ πρᾶγμα· περὶ δὲ βίου, πολλάκις· μᾶλλον δὲ πανταχοῦ. διηνεκὴς γὰρ ὁ πρὸς τοῦτον πόλεμος, διὸ καὶ πόνος. Καὶ τί λέγω πολιτείαν ὁλόκληρον; καὶ γὰρ μέρος αὐτῆς παροφθὲν μεγάλα ἐπάγει κακά· οἷον, ἐλεημοσύνη παροφθεῖσα εἰς γέενναν ἐμβάλλει τοὺς ὑστερηκότας· καίτοι οὐχ ὁλόκληρος τοῦτο ἀρετὴ, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ παρθένοι διὰ τὸ μὴ ἔχειν ταύτην ἐκολάσθησαν· καὶ ὁ πλούσιος δὲ διὰ τοῦτο ἀπετηγανίζετο· καὶ οἱ πεινῶντα μὴ θρέψαντες, ἐντεῦθεν μετὰ τοῦ διαβόλου κατακρίνονται. πάλιν τὸ μὴ λοιδορεῖν, μέρος αὐτῆς ἐστιν ἐλάχιστον· ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τοῦτο ἐκβάλλει τοὺς μὴ κατωρθωκότας. ὁ γὰρ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, φησὶ, μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. πάλιν ἡ σωφροσύνη καὶ αὐτὴ μέρος ἐστίν. ἀλλ᾽ ὅμως χωρὶς ταύτης οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. εἰρήνην γάρ φησι, διώκετε καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. καὶ [ἡ] ταπεινοφροσύνη δὲ, ὁμοίως μόριόν ἐστιν ἀρετῆς· ἀλλ᾽ ὅμως κἂν ἕτερά τις ἐπιτελέσῃ καλὰ, ταύτην δὲ μὴ κατορθώσῃ, ἀκάθαρτος [ἐστι] παρὰ τῷ θεῷ. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ Φαρισαίου, ὃς μυρίοις γέμων ἀγαθοῖς, ἐντεῦθεν πάντα ἀπώλεσεν. ἐγὼ δὲ καὶ τούτων [τι] πλέον εἰπεῖν ἔχω πάλιν. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἕν τι αὐτῆς παροφθὲν ἀποκλείει τὸν οὐρανὸν ἡμῖν· ἀλλὰ κἂν γένηται μὲν, μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης δὲ ἀκριβείας καὶ ὑπερβολῆς, τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ποιεῖ. ἐὰν γὰρ μὴ περισσεύσῃ, φησὶν, ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὥστε κἂν ἐλεημοσύνην δῷς, μὴ πλείονα δὲ ἐκείνων, οὐκ εἰσελεύσῃ. Καὶ πόσην ἐκεῖνοι παρεῖχον ἐλεημοσύνην, φησί;

τοῦτο

ſed quemadmodum iſtud contigit, vt præter
ſpem, & contra opinionem omnium æqua-
lem omnes mercedem acciperent: ſic maius
illud, atque mirabilius vt primi, vltimi fiant,
& vltimi primi, euenturum oſtendit. Aliud
igitur illud, aliud hoc eſt. Videtur autem mi-
hi Iudæos hic ſermo tangere, ac eos ex fideli-
bus qui primò virtute coruſcarunt, deinde
neglecta virtute, ad poſt tergum omiſſa rela-
pſi ſunt, & illos rurſus qui à nequitia ſeipſos
A recipientes ad anteriora cucurrerunt. Non e-
nim neſcij ſumus tam fide, quam viuendi in-
ſtitutis magnas mutationes plerunque fieri ſo-
lere. Quare obſecro, magno ſtudio, diligen-
tique cura & fidem rectam, & vitam inte-
gram conſeruemus. Niſi enim fidei viuendi
congruat diſciplina, vltima pendemus ſuppli-
cia: quod beatus Paulus à ſuperioribus tem- 1 Co.10.a
poribus oſtendit, dicens, ſpiritalem potum
omnes bibiſſe, & ſpiritalem cibum omnes co-
mediſſe, nec tamen omnes ſaluos fuiſſe, ſed
multos eorũ in eremo proſtratos fuiſſe. Chri-
B ſtus quoque idipſum declarat, cum aliquos Supr.7.d.
qui eiecerunt dæmonia, ac etiam propheta-
runt, in gehennam intrudat. Ad hæc parabo- Infr. 25.a.
læ quoque illæ, virginum dico, illæ ſagenæ, Supr 13 f
ſpinarum, ac denique arboris nullum produ- Marc. 4. a
centis fructum, omne virtutis opus requi- Luc 3.b.
runt. Rarius etenim de dogmatibus Chriſtus
diſſeruit, ſæpius, imò verò vbique & ſemper
de viuendi ſinceritate: nullo enim ad illud
labore opus eſt, hoc quoniam impugnatur
quotidie, idcirco continuis laboribus indi-
C get: nec ſolùm vniuerſa viuendi diſciplina,
verumetiam parua eius omiſſa particula ma-
xima damna intulit. Nam eleemoſyna negle-
cta, quamuis virtutis quædam pars, non ipſa
vniuerſa virtus ſit, in gehennam tamen in-
trudit. Nam & virgines, quia ipſam non
habuerunt, punitæ ſunt. Et diues hac de Luc.16.a
cauſa in inferno torquebatur, & qui eſuri-
entem non cibarunt, vnà cum diabolo con-
demnantur. Præterea, non maledicere, par-
ticula quædam virtutis eſt, quam tamen niſi
quis rectè peragat, foras eiicietur. Qui au- Supr.5.d.
D tem fratrem fatuum vocat, ait, gehennæ i-
gnis reus eſt. Ad hæc modeſtia virtutis pars
eſt, nullus tamen abſque hac Dominum vi-
debit. *Perſequimini enim*, inquit, *pacem,
ac ſanctimoniam, abſque qua nemo videbit
DOMINVM*. Humilitas ſimiliter virtutis Heb.12.d
pars eſt, ſine qua etiam ſi alia multa pera-
gas, immundus eris apud Deum: quod pha-
riſæus omnibus patefecit, qui mille virtuti-
bus affluens, propter arrogantiam ſupernam
felicitatem amiſit. Ego verò maius quiddam
habeo dicere: non enim ſolùm vna quædam
E particula virtutis omiſſa cœlum nobis clau-
dit, verumetiam ſi non congruenti cura &
ſtudio peragitur, illud ipſum ſolet inferre:
Niſi enim ſuperabundauerit, inquit, *iuſtitia
veſtra plus quàm ſcribarum, & Phariſæorum,
non intrabitis in regnum cœlorum*. Itaque Supr.5.e
etiam ſi eleemoſynam dederis, non tamen
maiorem quàm illi, non intrabis in regnum
cœlorum. Et quantum illi præbebant, inquies?

Digitized by Google

Id iam etiam ipſe dicere volebam, vt & qui
non dant, incitentur ad dandum: & qui li-
benter afferunt, non ſuperbiant, ſed plura
dare conentur. Quantum igitur illi præbebant?
Decimam primò rerum ſuarum omnium, de-
inde alteram, & demum tertiam decimam of-
ferebant. Itaque propemodum tertiam par-
tem præbebant. Tres enim hæ decimæ coa-
ceruatæ iſtud conficiunt. Sed ad hæc primiti-
as quoque, ac primogenita, & alia plura par-
tim pro peccatis, partim pro purgationibus
offerebant. Præterea in diebus feſtis, in iubi-
læo, in debiti abſciſione, & famulorum di-
miſſionibus, in mutuis abſque fœnore: ſi au-
tem qui tertiam partem, imò vero mediam
rerum ſuarum offerebant: aſcendent nempe
ad medietatem omnia vnà congregata. Si qui
mediam inquam dabant, nihil magni opera-
bantur: quid tu facies, qui nec decimam qui-
dem partem pauperibus vnquam dare cogi-
taſti? Quare non iniuria paucos fore ſaluos
quidam dicebat. Non negligamus igitur ex-
actam, atque exquiſitam viuendi diſciplinam.
Nam ſi pars quædam omiſſa tantum pericu-
lum affert, ſi cuncta ſpreuerimus, quo modo
æterna tormenta fugiemus, aut quod genus
ſupplicij non perſoluemus? Sed quænam, in-
quies, ſpes ſalutis nobis reliqua eſt, ſi ſingula o-
miſſa in gehennam depellere poſſint? Hoc ip-
ſum eſt, quod etiam ego magna voce concla-
mo: veruntamen ſi attendere voluerimus, non
eſt impoſſibile ſaluari, præſertim ſi eleemoſynę
remedia mutuemur, quibus vulnera noſtra di-
ligenter curemus. Non enim ſic oleum corpus
hominis roborat, vt animam miſericordia ſta-
bilit, adeòque confirmat, vt ſuperari à diabolo
nequeat: lubricum enim eleemoſynæ oleum
corpus hominis conſtituit, ita vt manus diabo-
li facilè propter lubricitatem effugiat. Hoc i-
gitur oleo crebrò nos perungamus, hoc ſpiri-
talis cauſa eſt ſanitatis, hoc lucem, hoc ſplendo-
rem animo afferre ſolet. Sed ille, inquit, ac ille
auri talenta non pauca poſſidet, nec aliquid
pauperibus præbet. Et quid hoc tua intereſt?
imò verò mirabilior atque venerabilior vide-
beris, ſi cùm pauper ſis, benignior ac liberalior
eris. Nam & Apoſtolus Macedones admiratus
2.Cor.9.a.& 10.b. eſt, nõ quia præbebant, ſed quia quamuis pau-
peres eſſent, tamen largiter offerebant. Ve-
rùm tu non ad illos, ſed ad communem o-
mnium dominũ & magiſtrum reſpicias, qui
non habebat vbi caput inclinaret. Cur igitur
talis, inquies, id non facit? Noli alium iudi-
care, ſed te ipſum ita redde laudabilem, vt ei-
nem meritò accuſationem poſſis effugere. Ma-
iora enim tormenta imminent, ſi cùm alios ac-
cuſes, ipſe non facias, ſed eiuſdem criminis
obnoxius inueniaris. Nam ſi qui rectè viuunt,
iudicare alios non permittuntur, quanto ma-
gis à iudicando peccantibus abſtinendum eſt?
Non iudicemus igitur alios, neque deſidiam a-
liorum, ſed dominum noſtrum reſpiciamus, &
ab eo bonorum omnia exempla ſumamus. Nũ-
quid diuina ego tibi contuli beneficia? Nũquid
ipſe te redemi, vt ad me reſpicias? Alius hæc tibi

τοῦτο γὰρ αὐτὸς εἰπεῖν ἐβουλόμην νῦν. ἵνα οἱ μὲν μὴ
διδόντες, διανασῶσι πρὸς τὸ δοῦναι· οἱ δὲ δι-
δόντες· μὴ μέγα φρονῶσιν, ἀλλὰ καὶ προσθήκην
ἐργάζωνται. τί οὖν ἐδίδοσαν ἐκεῖνοι, τῶν ὄντων
ἁπάντων δεκάτην· καὶ μετὰ ταύτην, τρίτην,
ὥστε παρ' οὐδὲν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας παρέχειν, τρεῖς
γὰρ δεκάται συντιθέμεναι τοῦτο ποιοῦσι. καὶ με-
τὰ τούτων, καὶ ἀπαρχὰς, καὶ πρωτότοκα, καὶ
ἕτερα πλείονα· οἷον· τὰ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων,
A τὰ ὑπὲρ καθαρμῶν, τὰ ἐν ταῖς ἑορταῖς, τὰ ἐν
τῷ ἰοβιλαίῳ, τὰ ἐν ταῖς τῶν χρεῶν ἀποκοπαῖς,
καὶ ταῖς τῶν οἰκετῶν ἀφέσεσι, καὶ τοῖς δανείσ-
μασι τοῖς τόκων ἀπηλλαγμένοις. εἰ δὲ ὁ τὸ
τρίτον διδοὺς τῶν ὄντων· μᾶλλον δὲ τὸ ἥμισυ·
μετὰ γὰρ τούτων ἐκεῖνα συντιθέμενα τὸ ἥμισυ ἐστίν·
εἰ τοίνυν ὁ τὸ ἥμισυ διδοὺς, οὐδὲν μέγα ἐργάζεται,
ὁ μηδὲ τὸ δέκατον παρέχων τίνος ἄξιος ἔ-
σται; εἰκότως [οὖν τις] ἔλεγεν, ὀλίγοι οἱ σω-
ζόμενοι· μὴ δὴ [οὖν] καταφρονῶμεν τῆς κατὰ
B τὸν βίον ἐπιμελείας. εἰ γὰρ μέρος αὐτῆς κα-
ταφρονούμενον ἐν τοσαύτην φέρει τὴν ἀπώλειαν,
ὅταν πανταχόθεν ὦμεν ὑπεύθυνοι τῇ κατα-
δικαζούσῃ ψήφῳ, πῶς διαφευξόμεθα τὴν κό-
λασιν; Ποίαν δὲ οὐ τίσομεν δίκην; καὶ ποία ἡ-
μῖν σωτηρίας ἐλπίς φησιν, εἰ τῶν ἀπηριθμη-
μένων ἕκαστον τὴν γέενναν ἡμῖν ἀπειλεῖ; κἀγὼ
τοῦτο λέγω· πλὴν ἐὰν προσέχωμεν, δυνα-
τὸν σωθῆναι, τὸ τῆς ἐλεημοσύνης κατασκευά-
C ζοντες φάρμακον, καὶ τὰ τραύματα θερα-
πεύοντες. οὐ γὰρ οὕτως σῶμα ῥώννυσιν ἔλαιον,
ὡς φιλανθρωπία ψυχήν· καὶ ῥώννυσι, καὶ ἀ-
χείρωτον πᾶσιν ἐργάζεται, καὶ ἀνάλωτον τῷ δια-
βόλῳ ποιεῖ. ὅπου γὰρ ἂν κατάσχῃ, λοιπὸν
διολισθαίνει, οὐκ ἐῶντος τοῦ ἐλαίου τούτου
τοῖς νώτοις τοῖς ἡμετέροις ἐνζεῦξαι τὰς ἐκείνου
λαβάς. τούτῳ τοίνυν ἀλείφωμεν ἑαυτοὺς τῷ ἐ-
λαίῳ συνεχῶς. καὶ γὰρ ὑγιείας ἐστὶν ὑπόθεσις,
καὶ γὰρ φωτὸς χορηγία καὶ φαιδρότητος ἀ-
D φορμή. ἀλλ' ὁ δεῖνα φησὶ τόσα καὶ τόσα ἔχει
τάλαντα χρυσίου, καὶ οὐδὲν προΐεται; καὶ τί τοῦ-
το πρὸς σέ; οὕτω γὰρ θαυμαστότερος σὺ φανεῖ-
σῃ, ὅταν ἀπὸ πενίας φιλοτιμότερος ἐκείνου
γένῃ. οὕτω καὶ μακεδόνας ὁ παῦλος ἐθαύμασεν
οὐχ' ὅτι παρέσχον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν πτωχείᾳ ὄντες πα-
ρέσχον. μὴ δὴ [οὖν] πρὸς τούτους ἴδοις, ἀλλὰ πρὸς
τὸν κοινὸν ἁπάντων δεσπότην, ὃς οὐκ εἶχε ποῦ
τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. καὶ διατί φησιν ὁ δεῖνα καὶ ὁ
δεῖνα οὐ τοῦτο ποιεῖ; μὴ κρῖνε ἕτερον· ἀλλὰ σεαυτὸν ἀ-
E πάλλαξον τῆς κατηγορίας. ἐπεὶ μείζων ἡ κόλασις,
ὅταν καὶ ἑτέροις ἐγκαλῇς, καὶ αὐτὸς μὴ ποιῇς·
ὅταν ἄλλους κρίνων, τῷ αὐτῷ κρίματι πάλιν
ὑπεύθυνος ᾖς καὶ αὐτός. εἰ γὰρ οὐδὲ κατορ-
θοῦντες κρίνειν ἀφίενται ἑτέρους· πολλῷ μᾶλλον
πταίοντες. Μὴ τοίνυν κρίνωμεν ἑτέρους, μηδὲ τοὺς
ῥαθυμοῦντας βλέπωμεν· ἀλλὰ πρὸς τὸν [κύριον]
ἰησοῦν [χριστὸν,] καὶ ἐκεῖθεν τὰ ὑποδείγματα φέρω-
μεν. μὴ γὰρ ἐγώ σοι εὐηργέτησα; μὴ γὰρ ἐγώ σε ἐλυτρωσάμην, ἵνα πρὸς ἐμὲ βλέπῃς; ἄλλος ἐστὶν ὁ ταῦτα πάντα σοι
[illegible]

παρεσχηκώς. τί τὸν δεσπότην ἀφεὶς, πρὸς τὸν σύνδουλον ὁρᾷς; οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ; καὶ πάλιν, ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων διάκονος; καὶ πάλιν, καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι; καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἵνα μὴ προφασιζόμενος τοῖς ῥαθύμοις τῶν συνδούλων μένῃς ἐν ὀλιγωρίᾳ, ἀφέλκων σε τούτων, φησίν· ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν ἐμαυτὸν, ἵνα καθὼς ἐποίησα, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. A ἀλλ' οὐκ ἔστι σοι διδάσκαλος ἀρετῆς τῶν συνόντων ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς, οὐδέ εἰς ταῦτα ἐνάγων σε; οὐκοῦν πλείων ὁ ἔπαινος· μεῖζον τὸ ἐγκώμιον, ὅτι μηδὲ διδασκάλων ἑτέρων γέγονας θαυμαστός. καὶ γὰρ δυνατὸν τοῦτο καὶ σφόδρα ῥᾴδιον ἐὰν θέλωμεν. καὶ δηλοῦσιν οἱ πρῶτοι ταῦτα κατορθωκότες· οἷον, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μελχισεδέκ, ὁ Ἰώβ, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους ἄνθρωποι πάντες, πρὸς οὓς ἀναγκαῖον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρᾷν. ἀλλὰ μὴ πρὸς τούτους, οὓς οὐδέποτε παύεσθε ζηλοῦντες καὶ ἐν τοῖς συλλόγοις τοῖς ἡμετέροις περιφέροντες. B καὶ γὰρ οὐδὲν ἄλλο πανταχοῦ λεγόντων ἀκούω, ἀλλ' ἢ ταυτὶ τὰ ῥήματα· ὁ δεῖνα ἐκτήσατο πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα· ὁ δεῖνα πλουτεῖ· ὁ δεῖνα οἰκοδομεῖ. τί κέχηνας ἔξω, ἄνθρωπε; τί πρὸς ἑτέρους βλέπεις; εἰ βούλει πρὸς ἑτέρους ἰδεῖν, τοὺς κατορθοῦντας [βλέπε,] τοὺς τὸν νόμον [μετ' ἀκριβείας] ἅπαντα πληροῦντας, μὴ τοὺς προσκεκρουκότας καὶ ἠτιμωμένους. ἂν γὰρ πρὸς τούτους βλέπῃς, πολλὰ ἐντεῦθεν συλλέξεις [τὰ] κακὰ, εἰς ῥαθυμίαν ἐμπίπτων, εἰς ἀπόνοιαν, εἰς τὸ καταδικάζειν ἑτέρους. ἂν δὲ τοὺς κατορθοῦντας ἐνθυμῇς, C εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς σπουδὴν, εἰς κατάνυξιν, εἰς τὰ μυρία σεαυτὸν ἐξάξεις ἀγαθά. ἄκουσον τί ἔπαθεν ὁ Φαρισαῖος· ἐπειδὴ τοὺς κατορθοῦντας ἀφεὶς τὸν πταίσαντα εἶδεν, ἄκουσον καὶ φοβήθητι. βλέπε πῶς θαυμαστὸς ἐγένετο ὁ Δαβίδ; ἐπειδὴ πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ τοὺς κατ' ἀρετὴν ἔβλεπε. πάροικος γάρ φησιν ἐγώ εἰμι, καὶ παρεπίδημος καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. καὶ γὰρ οὗτος καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὸν, τοὺς ἡμαρτηκότας ἀφέντες, τοὺς εὐδοκιμηκότας ἐνενόουν. τοῦτο καὶ σὺ ποίει. οὐδὲ γὰρ δικαστὴς αὐτὸς κάθισαι τῶν ἑτέροις D πεπλημμελημένων, οὐδὲ ἐξεταστὴς τῶν ἄλλοις ἁμαρτανομένων· σαυτὸν κρίνειν, οὐχ ἑτέροις προσετάγης. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν [φησιν,] οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου, παιδευόμεθα. σὺ δὲ τὴν τάξιν ἀντιστρέψας, σεαυτὸν μὲν οὐ μεγάλων οὐ μικρῶν πλημμελημάτων ἀπαιτῶν εὐθύνας, τὰ δὲ ἑτέρων μετ' ἀκριβείας περιεργαζόμενος. ἀλλὰ μηκέτι τοῦτο ποιῶμεν· ἀλλὰ ταύτην ἀφέντες τὴν ἀταξίαν, δικαστήριον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καθίζωμεν, τῶν [ἐν] ἡμῖν αὐτοῖς ἁμαρτανομένων, αὐτοὶ [καὶ] κατήγοροι, καὶ δικασταὶ E καὶ δήμιοι τῶν πλημμελημάτων γινόμενοι. εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ ἑτέρων πολυπραγμονεῖν, τὰ κατορθώματα, μὴ τὰ ἁμαρτήματα περιεργάζου· ἵνα καὶ ἐκ τῆς μνήμης τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, καὶ ἐκ τοῦ ζήλου τῶν ἑτέροις κατορθουμένων, καὶ ἐκ τοῦ ἀπαραιτήτου δικαστηρίου τῆς ἐξετάσεως, καθ' ἑκάστην ὥσπερ πλήκτρῳ τινὶ τῇ συνειδήσει νυττόμενοι εἰς ταπεινοφροσύνην καὶ μείζονα σπουδὴν ἑαυτοὺς ἐνάγοντες, τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

præbuit. Cur omiſſo domino cõſerui operationẽ aſpicis? Non audiſti clamantẽ: *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde?* & rurſus: *Qui vult primus eſſe in vobis, ſit omnium miniſter:* & rurſus: *Non venit filius hominis vt ei adminiſtretur, ſed vt ipſe adminiſtret.* Præterea ne aliorum pigritia offenſus negligenter viuas, dictum tibi ab eo eſt: *Exemplum enim dedi vobis, vt ſicut ego feci, & vos faciatis.* Non eſt tibi magiſter virtutis viuentium aliquis hominum, nec poteſt vllus te ad eam conducere. (Supr. 11. d. — Ibidem. — Infr. 20. d. — Ioann. 13. b)

A Maior igitur tua laus, præſtantior erit tua gloria, ſi nulla humana doctrina mirabilis euaſeris. Potes enim, & quidem facilè ſi volueris: non enim primus eris, ſed multi iã id perfecerunt: vt Noë, Abraham, Melchiſedec, Iob, & omnes qui ſimiliter illis vixerunt. Si ad homines ergo reſpiciendum eſt, illos, non iſtos imitare, quos adeò æmulamini, vt in concionibus etiam veſtris nihil aliud in ore quàm hæc verba habeatis: Agri iugera ille tot, atq; tot poſſidet, ille diuitiis præpotens palatia con-

B dit, (maria conſtruit,) aliáque huiuſmodi facit. Quid ita alienis inhias homo? ſi ad alios reſpicis, cur probè viuentes, cur laudabiles viros, cur eos qui exquiſitiſſimè præcepta ſeruarunt, non vides? ſed inglorios & offendentes Deum admiraris, à quibus multa exempla nequitiæ colliges, vnde in negligentiam & in ſuperbiam incides, ac ad iudicandum alios conuerteris. Si verò virtutis cultores ſæpius tecum recẽſeas, in humilitatem & compunctionem, in ſtudia virtutum facilè teipſum perdu-

C ces. Recordare phariſæi qui cùm ad probos nõ reſpexerit, ſed peccantis opprobria viderit, labores ſuos amiſit: illud igitur recordatus expaueſcas. Econtrario conſidera, quomodo mirabilis Dauid factus eſt: maiorum enim ſuorum virtutes præ oculis ponebat. *Aduena,* inquit, *ego ſum & peregrinus ſicut omnes patres mei:* neq; is ſolũ, ſed oẽs ei ſimiles nõ peccatores, ſed virtutib. coruſcantes, tenaci mẽte vertebãt. Ita igitur tu quoq; facito. Nõ. n. quaſi iudex alieni peccati feciſti, nec ad examinãda hominũ peccata præfectus à domino es, tuus nõ aliorũ iudex con- (Pſalm. 38. a.)

D ſtitutus es. *Nam ſi nos iudicaremus, non vtiq;,* inquit Apoſtolus, *iudicaremur. Iudicati aũt à domino erudimur:* quæ oĩa tu peruertiſti. Nullã. n. à te exigis delictorũ rationẽ, ſed aliena nimiũ anxia curioſitate ſcrutaris. Oro igitur, obſecro atque obteſtor, deſinamus iã deſinamus hoc facere, & hac cõfuſione ordinis eiecta, noſtrorũ nos peccatorũ iudices cõſtituamus. Ipſi accuſantes, teſtimoniũ perhibẽtes iudicãtes, & ſupplicia exhibẽtes laudabimur. Quòd ſi aliena inquirere deſideras, clarorũ opera virorũ curioſius inueſtiga, vt tũ ex memoria delictorũ noſtrorũ, tum (1. Cor. 11. g.)

E ex æmulatione alienæ virtutis, tũ deniq; ex iudicij noſtri in noſipſos ſententia, quaſi ſtimulo quotidie cõpũcti, ac humiliores & diligẽtiores facti, æterna fruamur beatitudine, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

σκόπει δέ μοι πῶς καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ σαφῶς τὸ πρᾶγμα οἰκονομεῖ. οὔτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς εἶπεν, ἵνα μὴ διαταράξῃ· οὔτε πρὸς αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἵνα μὴ κἀντεῦθεν θορυβήσῃ· ἀλλ' ὅτε πεῖραν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἔλαβον ἀρκοῦσαν, ὅτε μεγάλας ἔδωκε τὰς ἐπαγγελίας περὶ τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, τότε καὶ τὸν περὶ τούτων ἐμβάλλει λόγον, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, ἐνυφαίνων αὐτὸν τοῖς θαύμασι καὶ ταῖς διδασκαλίαις. ἕτερος δὲ εὐαγγελιστής φησιν· ὅτι καὶ τοὺς προφήτας παρήγαγε μάρτυρας· ἄλλος δέ

A φησιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οὐ συνίεσαν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἦν κεκρυμμένον τὸ ῥῆμα ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. οὐκ οὖν ἀνῄρηται, φησὶ, τῆς προρρήσεως τὸ κέρδος. εἰ γὰρ μὴ ᾔδεισαν ἅπερ ἤκουον, οὐδὲ προσδοκᾶν εἶχον· μὴ προσδοκῶντες δὲ, οὐδὲ γυμνάζεσθαι ταῖς ἐλπίσιν. ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερον τούτου ἀπορώτερον φημὶ ὅτι εἰ μὴ ᾔδεισαν, πῶς ἐλυποῦντο; καὶ γὰρ ἕτερός φησιν, ὅτι ἐλυποῦντο. εἰ τοίνυν μὴ ᾔδεισαν, πῶς ἐλυποῦντο; πῶς Πέτρος ἔ-

B „λεγεν· ἵλεώς σοι, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο; τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι μὲν ἀποθανεῖται, ᾔδεισαν, εἰ μὴ καὶ σαφῶς τῆς οἰκονομίας ἠπίσταντο τὸ μυστήριον, οὔτε τὴν ἀνάστασιν σαφῶς ἠπίσταντο, οὔτε ἅπερ ἔμελλε κατορθοῦν. καὶ τοῦτο ἦν κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ ἤλγουν. ἑτέρους μὲν γὰρ ὑφ' ἑτέρων ἀναστάντας εἶδον· αὐτὸν δέ τινα ἀναστήσαντα ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἀναστήσαντα ὡς μηκέτι λοιπὸν ἀποθανεῖν, οὐδέποτε εἶδον. τοῦτο οὖν οὐ συνίεσαν πολλάκις λεγόμενον. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς οὗτος ὁ θάνατος τίς ποτέ ἐστι, καὶ

C πῶς ἐπελεύσεται, σαφῶς ἠπίσταντο. διὸ καὶ ἐθαμβοῦντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ ἐξέπληττεν αὐτοὺς περὶ τοῦ πάθους διαλεγόμενος. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐποίει θαῤῥεῖν αὐτοὺς, καίτοι συνεχῶς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀκούοντας. καὶ γὰρ μετὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς ἐθορύβει, τὸ ἀκούειν ὅτι ἐμπαίξουσι καὶ μαστιγώσουσι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὅτε ἂν γὰρ ἐνενόησαν τὰ θαύματα, τοὺς δαιμονῶντας οὓς ἠλευθέρωσε, τοὺς νεκροὺς οὓς ἤγειρε, τὰ ἄλλα

D πάντα ἅπερ ἐθαυματούργει, εἶτα ἤκουσαν τούτων, ἐξεπλήττοντο, [εἰ ὁ ταῦτα ποιῶν ταῦτα πείσεται.] διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτον· καὶ νῦν μὲν ἐπίστευον, νῦν δὲ ἠπίστουν, καὶ νοῆσαι οὐκ εἶχον τὰ λεγόμενα. οὕτω γοῦν οὐ συνῆκαν σαφῶς τὸ λεγόμενον, ὡς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου πρὸς αὐτὰ προσελθεῖν, καὶ περὶ προεδρίας αὐτῷ διαλεχθῆναι.

„ θέλομεν γάρ φησιν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καθίσῃ,

„ καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. πῶς οὖν οὗτος ὁ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι ἡ μήτηρ προσῆλθεν; ἀμφότερα

E γενέσθαι εἰκός. τὴν γὰρ μητέρα παρέλαβον, ὡς μείζονα τὴν ἱκετηρίαν ἐργασάμενοι, καὶ ταύτῃ τὸν Χριστὸν δυσωπήσοντες. ὅτι γὰρ τοῦτο ἀληθὲς ὅπερ ἔφην, καὶ αὐτῶν μᾶλλον ἡ αἴτησις ἦν, καὶ αἰσχυνόμενοι προβάλλονται τὴν τεκοῦσαν, σκόπει πῶς πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνει τὸν λόγον ὁ Χριστός· μᾶλλον δὲ πρότερον μάθωμεν τί αἰτοῦσι, καὶ ἀπὸ ποίας γνώμης, καὶ πόθεν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον. πόθεν οὖν ἐπὶ τοῦτο ἦλθον;

Tu verò conſidera, quo modo etiam opportunitate commoda, vniuerſa pateſecit. Nec enim ſtatim prædicationem incipiens, nec in ipſo paſſionis hæc dixit tempore, ne audientes turbarentur: ſed poſteaquam virtutes eius miraculis cognouerunt, & æternæ vitę pollicitationibus fuerunt confirmati: tunc paſſionis meminit, non ſemel aut bis, ſed ſæpius hunc ſermonem ſignis & doctrinę intexens. Alius autem euangeliſta prophetas quoque in teſti-

A monium citatos aſſerit. Alius non intellexiſſe *Luc. 18. f.* ipſos affirmat, ſed occultatum id verbum ab eis fuiſſe, & quod tumultuabantur ſequentes. Sed ſi non intellexerunt, inquies, nulla præmeditatione poterant exerceri: quare prædictionis huius vtilitas omnino euaneſcit. Ego autem, vt hanc ambiguitatem in maius extollam: illud addere non dubito, quia ſi non intellexerunt, quo pacto mœrebant? Alius enim *Supr. 16. d.* euangeliſta dicit: quia triſtabantur. Quo modo igitur ſi non percipiebant, triſtabantur? aut quo modo Petrus, propitius tibi eſto di-

B cebat? Quid igitur dicemus? Quia ſcilicet, quod de morte audierint, & ſi nō clarè diſpenſationis huius myſterium ſciebant, intellexerunt tamen. Reſurrectionem verò non intelligebant, nec quæcunque per eam mirificè acturus erat, & erat occultatum hoc ab eis, & propterea triſtabantur. Nam alios quidem ab alijs excitatos à morte viderunt. Quòd verò quiſquam ſeipſum excitauerit, & ſic excitauerit vt nunquam in poſterum moreretur, minimè vnquam fuit auditum. Hoc igitur erat quod

C abſconditum erat ab eis: ſed nec qualis futura eſſet ipſa mors, & quomodo ipſum aggreſſura foret apertè ſciebant, ideo igitur ſequentes turbabantur. Mihi autem etiam videtur magno ſtupore illos torpeſcere de paſſione ſua diſſerentem audientes: nec quia reſurrecturum ſe illis inculcabat, ideo confidebāt: Nam præter mortem, iſtud etiam illos maximè turbabat, quum audirent ipſum illudendum & flagellandum, & alia huiuſmodi. Cùm enim in mente verſarent miracula, dæmoniacos ſcilicet liberatos, mortuos excitatos, aliaque hu-

D iuſmodi ſigna, non poterant his auditis non obſtupeſcere, ac in magnam ambiguitatem incidere, haud comprehendentes quomodo qui iſta faceret, talia paſſurus eſſet. Ita modò hæc credentes, modò diſcredentes, quę dicebantur capere non poterant, adeoque procul à recta intelligentia erant, vt Zebedęi filij ad eum ac- *Mar. 10. e.* cedentes de primo cōſeſſu eum alloquerentur. Volumus .n. aiunt, vt vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtrā ſedeat. Quomodo igitur iſte euāgeliſta matrem ad hoc acceſſiſſe ait? Vtrūq;

E fuiſſe credendū matremq; ab eis aſſumptam, vt authoritate ſupplicantis Chriſtū facilius exorarent. Quod autem id verum ſit, quodque ab ipſis hæc excogitata petitio fuerit, ſed pudore victi matris patrocinium aſſumpſerunt: animaduerte quomodo Chriſtus ad ipſos verba ſua direxerit: ſed prius quid, & qua mente petant, & vnde ad hoc impulſi ſint, cōſideremus.

ἑώρων

Cùm viderent ſe ante alios à Chriſto honorari, crediderunt hanc ab eo petitionem ſe impetrare. Quid porrò eſt quod petunt? Alius te
Ibidem. docebit euangeliſta. Nam quoniam, inquit, prope Hieruſalem erant, credebantque regnũ Dei iamiam euenturum, quod huius vitæ ac ſeculare opinabantur: hæc poſtulabant, vt ob honorem facilius etiam omnia pericula poſſent euitare: propterea Chriſtus ab his eos cogitationibus abducens, pericula, ſanguinem, necemque ipſam expetẽdam eſſe iubet. *Poteſtis*, inquit, *bibere calicem quem ipſe bibo?* Nec turbetur quiſquam, ſi adeò imperfectos dicimus Apoſtolos fuiſſe. Nondum enim myſterium crucis erat conſummatum: nondum gratia ſpiritus in corda ipſorum infuſa. Quare ſi ſtudia virtutis ipſorum diſcere cupis, quales poſt datam gratiam ſpiritus fuerint, conſidera: & videbis omnem ab illis turbationem animi fuiſſe ſuperatam. Hac enim de cauſa eorum modo imperfectio reuelatur, vt apertè percipere poſſis, quales ſubitò per gratiam effecti fuerunt. Quòd igitur nihil ſpiritale quærebant, nec de cœleſti regno quicquam cogitabant, perſpicuum eſt. Sed verba quoque petitionis ipſorum audiamus. Volumus, inquiunt, vt quodcunque petierimus, facias nobis. Ad quod Chriſtus Quid vultis? reſpõdit, non ignorãs certè, ſed vt reſpõdere cõpulſi, vlcus ſubaperiãt, quod ſanare Chriſtus intendebat. Illi verò quum humano more id faciebant: coram omnibus erubeſcentes dicere, ſeorſum ab alijs diſcipulis Chriſtum accipientes interrogauerunt. *Præceſſerunt enim*, inquit, vt remotis arbitris occultius loquerentur. Volebant autem, vt ego coniicio, quoniam ſuper duodecim ſedes ſeſſuros diſcipulos audierunt, primatum huius conſeſſus impetrare, & præponi quidem ſe cæteris præterquam Petro ſciebant, quem formidantes dicere auſi ſunt: *Dic vt vnus à dextris tuis alter à ſiniſtris ſedeat*. Ita vrgebant dicẽtes dic. Quid igitur ipſe? vt ſignificaret nihil eos petere ſpiritale, ſed nec ſcire quidem quid poſtulent: non enim rem tantam petere auderent, ſi ſcirent, *Neſcitis*, ait, *quid petatis*: Neſcitis quam magnum, quam mirabile, ac ipſas ſuperiores excedens virtutes, & adiecit: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?* Perpẽdis quomodo ſtatim ab hac cupiditate ipſos remouit, contraria eis diſſerens. Nam vos, inquit, de honoribus & coronis cogitatis: ego verò de luctamine atque ſudore diſſero. Non præmiorũ hoc tempus eſt, nec illa gloria mea modò apparebit, ſed bella, pericula, & necem præſens continet vita. Perſpice autem qualiter ipſo interrogationis modo & hortatur, & allicit: non enim dixit, poteſtisne veſtrum effundere ſanguinem? Sed quónam pacto poteſtis bibere calicem: deinde alliciẽs inquit, quem ego bibiturus ſum, vt cõmunicatione laborum cum ipſo promptiores redderentur. Baptiſmum deinde idipſum appellauit, vt magnam orbi futuram expiationẽ hinc ſignificaret. Illi autem deſiderio quodam animi confeſtim promittũt dicentes: *Poſſumus*. Nec idipſum intelligentes quod ſe poſſe affirmabant, ſed ſperantes ſe habituros poſtulata.

Ad

ἑώρων ἑαυτοὺς τιμωμένους παρὰ τοὺς ἄλλους, καὶ προσεδόκησαν ἐντεῦθεν ἐπιτεύξεσθαι καὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης. ἀλλὰ τί ποτέ ἐστιν ὃ αἰτοῦσιν; ἄκουσον ἑτέρου εὐαγγελιστοῦ τοῦτο σαφῶς ἐκκαλύπτοντος. διὰ γὰρ τὸ ἐγγὺς εἶναι φησὶ τῆς ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἤδη ἀναφανεῖσθαι, ταῦτα ᾔτουν. ἐνόμιζον γὰρ ὅτι ἐπὶ θύραις αὕτη καὶ αἰσθητὴ, καὶ ἀπολαύσαντες ἂν ἦσαν, οὐδενὸς πειράσονται τῶν λυπηρῶν. οὐδὲ γὰρ δι' αὐτὴν μόνον [αὐτὴν] ἐζήτουν, ἀλλ' ὡς καὶ διαφευξόμενοι τὰ δυσχερῆ. διὸ καὶ ὁ χριστὸς

A τούτων πρώτων αὐτοὺς ἀπάγει τῶν λογισμῶν, κελεύων σφαγὰς καὶ κινδύνους καὶ τὰ ἔσχατα ἀναμένειν δεινά. δύνασθε γάρ φησι πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; ἀλλὰ μηδεὶς θορυβείσθω, τῶν ἀποστόλων οὕτως ἀτελῶς διακειμένων. οὔπω γὰρ [ὁ] σταυρὸς ἦν τελεσθεὶς, οὔπω πνεύματος χάρις δοθεῖσα. εἰ δὲ βούλει μαθεῖν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, μετὰ ταῦτα αὐτοὺς κατάμαθε, καὶ ὄψει παντὸς πάθους ἀνωτέρους. διὰ γὰρ τοῦτο ἐκκαλύπτει αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα, ἵνα μετὰ ταῦτα γνῷς τίνες ἀπὸ τῆς χάριτος ἐγένοντο. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν πνευματικὸν ᾔτουν, οὐδὲ

B ἔννοιαν τῆς ἄνω βασιλείας εἶχον, δῆλον ἐντεῦθεν. πλὴν ἴδωμεν καὶ πῶς προσέρχονται, καὶ τί λέγουσι. θέλομεν φησὶν, ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν ποιήσῃς ἡμῖν. καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ χριστὸς τί θέλετε; οὐκ ἀγνοῶν· ἀλλ' ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, καὶ ἀνακαλύψῃ τὸ ἕλκος, καὶ οὕτως ἐπιθῇ τὸ φάρμακον. οἱ δὲ ἐρυθριῶντες καὶ αἰσχυνόμενοι, ἐπειδὴ ὑπὸ πάθους ἀνθρωπίνου πρὸς τοῦτο ἦσαν, κατ' ἰδίαν τῶν μαθητῶν [τῶν ἄλλων] λαβόντες αὐτὸν ἠρώτησαν. προσεπορεύθησαν γάρ φησιν, ὥστε μὴ γενέσθαι αὐτοῖς κατάδηλον· καὶ οὕτως εἶπον

C ἅπερ ἐβούλοντο. ἐβούλοντο δὲ ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἐπειδὴ ἤκουον ὅτι ἐπὶ δώδεκα θρόνους καθεδεῖσθε, τὴν προεδρίαν τῆς καθέδρας ταύτης λαβεῖν. καὶ ὅτι μὲν τῶν ἄλλων πλέον εἶχον, ᾔδεισαν· ἐδεδοίκεσαν δὲ τὸν πέτρον, καὶ λέγουσιν εἰπὲ, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καθίσῃ, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. καὶ κατεπείγουσι λέγοντες, εἰπέ. τί οὖν αὐτός; δηλῶν ὅτι οὐδὲν πνευματικὸν ᾔτουν, οὔτε εἰ ᾔδεισαν πάλιν ὅπερ ᾔτουν ἐτόλμησαν ἂν τοσοῦτον αἰτῆσαι, φησὶν οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε; πῶς μέγα; πῶς θαυμαστὸν; πῶς ὑπερβαῖνον καὶ τὰς ἄνω δυνάμεις; εἶτα ἐπάγει·

D δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; εἶδες πῶς εὐθέως ἀπήγαγε τῆς ὑπονοίας, ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς διαλεχθείς; ὑμεῖς μὲν γὰρ περὶ τιμῆς καὶ στεφάνων μοι διαλέγεσθε φησίν· ἐγὼ δὲ περὶ ἀγώνων ὑμῖν καὶ ἱδρώτων [διαλέγομαι.] οὐ γάρ ἐστιν οὗτος ὁ τῶν ἐπάθλων καιρὸς, οὐδὲ νῦν ἡ δόξα μου φανεῖται ἐκείνη· ἀλλὰ σφαγῆς [καὶ πολέμων] καὶ κινδύνων ὁ παρὼν. καὶ ὅρα πῶς τῷ τρόπῳ τῆς ἐρωτήσεως καὶ προτρέπει καὶ ἐφέλκεται. οὐδὲ γὰρ εἶπε, δύνασθε τὸ αἷμα

E ὑμῶν ἐκχέαι; ἀλλὰ πῶς; δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον; εἶτα ἐφελκόμενος φησίν· ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν· ἵνα τῇ πρὸς αὐτὸν κοινωνίᾳ προθυμότεροι γένωνται. καὶ βάπτισμα αὐτὸ πάλιν καλεῖ, δεικνὺς μέγαν ἀπὸ τῶν γινομένων τὸν καθαρμὸν ἐσόμενον τῇ οἰκουμένῃ. εἶτα λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα. ἀπὸ τῆς προθυμίας εὐθέως ἐπηγγείλαντο, οὐδὲ τοῦτο εἰδότες ὅπερ εἶπεν, ἀλλὰ προσδοκῶντες ἀκούσεσθαι ὅπερ ᾔτησαν.

τί οὖν

Digitized by Google

„ Τί οὖν αὐτός; τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βά-
„ πτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε. μεγά-
λα αὐτοῖς προφητεύων ἀγαθά· τουτέστι μαρτυ-
ρίου καταξιωθήσεσθε· [καὶ ταῦτα πείσεσθε] ἅπερ
ἐγώ, βιαίῳ θανάτῳ τὴν ζωὴν καταλύσετε, καὶ τού-
„ των μοι κοινωνήσετε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
„ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμα-
„ σται παρὰ τοῦ πατρός μου. ἐπάρας αὐτῶν τὰς ψυ-
χὰς καὶ ὑψηλοτέρας ποιήσας, καὶ πρὸς λύπην
ἀχειρώτους ἐργασάμενος, τότε διορθοῦται αὐτῶν τὴν
αἴτησιν. ἀλλὰ τί ποτέ ἐστι τὸ νῦν εἰρημένον; καὶ γὰρ
δύο ἐστὶ τὰ ζητούμενα παρὰ πολλῶν· ἓν μέν, εἰ ἡτοί-
μασταί τισι τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἕτερον δέ, εἰ
ὁ πάντων κύριος ἐκείνοις οἷς ἡτοίμασται κύριος
[οὐκ] ἐστὶ παρασχεῖν, τί οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον; ἂν τὸ
πρότερον λύσωμεν, τότε καὶ τὸ δεύτερον τοῖς ζη-
τοῦσιν ἔσται σαφές. τί οὖν ἐστι τοῦτο; οὐδεὶς ἐκ δεξιῶν
αὐτοῦ καθεδεῖταί ποτε, οὐδὲ ἐξ εὐωνύμων. ἄβατος γὰρ πᾶ-
σιν ὁ θρόνος ἐκεῖνος. οὐκ ἀνθρώποις λέγω καὶ
ἁγίοις καὶ ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀρ-
χαγγέλοις, καὶ πάσαις ταῖς ἄνω δυνάμεσιν. ὡς
γοῦν ἐξαίρετον τοῦ μονογενοῦς τίθησιν αὐτὸ [ὁ] παῦ-
„ λος λέγων· πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ πο-
„ τε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
„ σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; καὶ πρὸς τοὺς ἀγ-
γέλους αὐτοῦ φησιν· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ
„ πνεύματα· πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς
„ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. πῶς οὖν φησὶ τὸ καθίσαι ἐκ
δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ὡς ὄν-
των τινῶν τῶν καθεδουμένων; οὐχ' ὡς ὄντων· ἄπαγε·
ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόνοιαν ἀποκρίνεται τῶν ἐρωτών-
των, συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ διανοίᾳ. οὐδὲ γὰρ ᾔ-
δεσαν τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν
τοῦ πατρὸς καθέδραν, ὅπου γε καὶ τὰ πολλῷ τούτων
καταδεέστερα καὶ καθ' ἡμέραν αὐτοῖς ἐνηχούμε-
να ἠγνόουν· ἀλλ' ἓν ἐζήτουν μόνον, τῶν πρωτείων ἀπο-
λαῦσαι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων στῆναι, καὶ μηδένα εἶναι πρὸ
αὐτῶν παρ' αὐτῷ. ὅπερ καὶ ἤδη ἔφθην εἰπών· ὅτι ἐπει-
δὴ δώδεκα θρόνους ἤκουσαν, ἀγνοήσαντες ὅ,τι ποτέ
ἐστι τὸ εἰρημένον, τὴν προεδρίαν ἐπεζήτησαν. ὃ τοίνυν
φησὶν ὁ Χριστός, τοῦτό ἐστιν. ἀποθανεῖσθε μὲν δι' ἐ-
μέ, καὶ σφαγήσεσθε τοῦ κηρύγματος ἕνεκεν, καὶ
κοινωνήσετέ μοι κατὰ τὸ πάθος. οὐ μὴν ἀρκεῖ τοῦτο
ποιῆσαι τῆς προεδρίας ὑμᾶς ἀπολαῦσαι καὶ τὴν
πρώτην τάξιν κατασχεῖν. ἂν γάρ τις ἕτερος ἔλθῃ
μετὰ τοῦ μαρτυρίου καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν κεκτη-
μένος πολλῷ πλείονα ὑμῶν, οὐκ ἐπειδὴ φιλῶ νῦν ὑ-
μᾶς, καὶ τῶν ἄλλων προκρίνω, διὰ τοῦτο παρωσάμενος
ἐκεῖνον τὸν ἀπὸ τῶν ἔργων κηρυττόμενον, ὑμῖν δώσω τὰ
πρωτεῖα. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ εἶπεν, ὥστε μὴ λυπῆσαι·
αἰνιγματωδῶς δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται λέγων· τὸ
„ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
„ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δε-
„ ξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρός μου. Τίσι δὲ
ἡτοίμασται; τοῖς ἀπὸ τῶν ἔργων δυναμένοις γενέσθαι λαμπροῖς. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι
ἀλλὰ τοῦ πατρὸς [μου,] ἵνα μὴ ἀσθένειαν μηδὲ ἀτονίαν αὐτοῦ φαίη τις πρὸς τὴν ἀντίδοσιν. ἀλλὰ πῶς; οὐκ ἔστιν
ἐμόν, ἀλλ' ἐκείνων οἷς ἡτοίμασται. ἵνα δὲ σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, διὰ ὑποδείγματος αὐτὸ γυμνάσωμεν,
καὶ ὑπο-

Ad quæ Chriſtus: *Calicem*, inquit, *meum bibe-
tis, & baptiſmo quo ego baptizor baptizabimini.*
Magna vobis certè bona prędico: martyrij e-
nim corona potiemini, & violenta morte, ſic-
uti & ego à vita decedetis, & in his mihi com-
municabitis. *Sedere autem ad dextram meam, &
ad ſiniſtram non eſt meum dare, ſed quibus à patre
meo paratum eſt.* Cum animos corũ in ſublimius
extuliſſet, & omni mœrore ſuperiores calicis
& baptiſmi communicatione feciſſet, tunc po-
A ſtulata corũ emendat. Sed quidnam ſibi vult, ꝙ
modò dictũ eſt? duo enim hic à multis quæ-
runtur. Primum, ſi à dextris eius ſedere qui-
buſdam paratum ſit: alterum, ſi dominus o-
mnium non poſſit illis præbere, quibus para-
tum eſt. Ex quibus primo ſoluto, alterum et-
iam patebit. Quid igitur eſt quod dicit? Nul-
lus profectò à dextris, nullus à ſiniſtris eius ſe-
debit, inacceſſibilis quippe ſedes eſt illa, non
hominib' dico ſanctis & apoſtolis, ſed archan-
gelis, cæteriſq; virtutibus, quod quaſi præci-
puum vnigeniti priuilegium Paulus poſuit di-
B cens: *Ad quem autem angelorum dixit vnquam,* Heb. 1. d.
Sede à dextris meis? Et ad angelos quidẽ inquit: Pſal. 109. a.
Qui facit angelos ſuos ſpiritus. Ad filium autem: Pſal. 103. a.
Thronus tuus Deus in ſeculum ſecul. Quomodo Hebr. 1. c.
igitur dicit, ſedere à dextris atque ſiniſtris meis
nõ eſt meum dare? an quia conſeſſuri alij ſunt?
Minimè, minimè, inquam, ad mentem enim
interrogantium condeſcendens reſpondet.
Non.n. de ſublimi ſede illa quæ ad dexteram
patris eſt, aliq̃d ſciebant, q̃ vel multò inferiora,
quæ quotidie auribus eorum inculcabantur
C non percipiebant: vnum ſolummodo quęre-
bant, præfectura potiri, & omnium ſe primos
apud eum cõſtitui. Quodq; iam diximus, cum
duodecim ſedes audiſſent, ignorantes ꝙ dice-
batur, primatum conſeſſus poſtularunt. Quid
igitur ait Chriſtus? Propter me quidẽ, ac præ-
dicationis meę gratia moriemini, & meæ paſ-
ſionis participes eritis, ſed non eſt id ſatis ad
primum locũ atq; ordinem obtinendũ. Nam
ſi quis poſtea veniet martyrio, & aliorũ omni-
um numero virtutum ita decoratus, vt nõ pa-
rum excedere vos videatur: nolite credere,
D quia vos amo, cæteriſque antepono, idcirco
eo qui maioribus nitet operibus expulſo, vo-
bis primum me locum daturum: non dixit au-
tem apertè hoc, ne turbarentur, ænigmati-
cè verò idipſum ſignificauit dicens: *Calicem
quidẽ meũ bibetis, & baptiſmo quo ego baptizor, ba-
ptizabimini: ſedere autẽ à dextris meis & a ſiniſtris
non eſt meum dare, ſed quibus paratum eſt à patre
meo.* Quibus porrò præparatum eſt? illis vi-
delicet, qui fulgentiſſimis operibus euaſuri
ſunt: idcirco non dixit, Non eſt meum dare,
E ſed patris mei: ne quis infirmũ atq; impoten-
tem ad hanc ipſum fore retributionem opine-
tur. Sed quónam modò? *Non eſt meum,* inquit,
ſed quibus paratum eſt. Verùm vt clarius fiat ꝙ
dicimus, exemplo id ante oculos ponamus.

Ad editorem igitur munerum atque certaminis, quò multi atq; præclari athletæ confluant, duos quoſdã ipſi præcipua familiaritate coniunctos acceſſiſſe fingamus, qui amicitia principis freti poſtulare audeãt, vt victores ipſi præconio declarati coronentur: quib⁹ ille reſpondeat, Non eſt meum id dare, ſed quibus labore atq; ſudore præparatũ eſt. Num igitur quaſi non potentẽ illum id facere condemnabimus? Nequaquã, ſed iuſtitiam eius admirabimur, & quoniã non perſonã, ſed rem reſpicit laudabimus. Quemadmodum igitur editorem munerum, atq; certaminis principem, haud dicemus coronam donare non poſſe, ſed nolle luctationis tranſgredi leges, & iuſtitiæ ordinem conturbare: ſic vndiq; Chriſtum id dixiſſe affirmamus. Ita vndique illos compellebat, in gratia Dei primum, deinde in laboribus proprijs omnem ſalutem & gloriæ ſpem reponere: ideo dixit, quibus paratum eſt. Nam etſi alij præſtantiores videbuntur, ſi excellentiora q̃ vos opera facturi ſunt, quo modo illis expulſis locum eorum vos occupabitis? an quia mei diſcipuli eſtis? Idcirco etiam ſi non digni primatu eritis, præmia tamen quoque conſecuturos vos arbitremini? Nam quòd totius rei huius ipſe dominus eſt, inde patet, quia vniuerſum ei iudicium tribuitur: ita enim Petro dixit, *Ego tibi claues regni cœlorum dabo.* Et Paulus ſignificauit hoc ipſum, dicens: *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus iuſtus iudex in illa die: non ſolùm autem mihi, ſed omnibus qui diligunt aduentum ipſius.* Aduentus verò ſiue apparitio Chriſti iam facta eſt. Quòd verò nullus Paulum antecedat, nemo omnium dubitat. Si autem obſcurius hæc à domino dicta tibi videntur, noli mirari: ſingulari namque diſpenſatione vſus, ita eos dimittit, vt ſuaſiſſe videatur, ne more ac paſſione hominum fruſtra de præfecturis ſolicitentur. Præterea nulla eos afficere mœſtitia voluit, quæ vbque ſermonis obſcuritate aſſecutus eſt. *Tunc indignati ſunt decem de duobus fratribus.* Tunc, iſtud quando ſignificat? quando ſcilicet illos duos corripuit. Ita donec Chriſti ſententia præferri eos videbant, non indignabantur: ſed reuerentia magiſtri etiam ſi ſecum mouerentur atque dolerent, amabant atque honorabant, nec indignationẽ ſuam palam facere audebant. Similiter autem ad Petrũ cõmoti, quando ab eo data fuerãt didrachma, non patefecerunt moleſtiam ſuam, ſed ſolũ quis maior eſſet, interrogarũt. Poſtquã verò ipſos diſcipulos ſupplicando petere viderũt, indignãtur, neq; tunc ſtatim quãdo ad petendum illi acceſſerũt, ſed quãdo increpatos à Chriſto, primumq; locũ, niſi ſeipſos dignos eo præbeãt, negatum ipſis cognouerũt. Perſpicis quomodo imperfectiores adhuc omnes erant, & duo aduerſus decẽ primũ eripere conſeſſum nitebantur, & decem duobus inuidentes indignabantur. Verũ vt dixi, poſt aduentũ ſpiritus eos conſidera, & videbis omnibus his paſſionibus ſuperiores. Audias igitur quo modo ipſe ille Ioannes, qui modò hæc à Chriſto petebat, primis honoribus Petro cedat, tum

Supr. 16 c.
2. Tim. 4. b.
Supr. 17. d.

Καὶ ὑποθώμεθα εἶναί τινα ἀγωνοθέτην, εἶτα ἀθλη-
τὰς ἀρίστους πολλοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα καθεῖναι τοῦτον, καὶ
τινας δύο προσελθόντας τῶν ἀθλητῶν τῶν μάλιστα
οἰκειωμένων τῷ ἀγωνοθέτῃ λέγειν, ὅτι ποίησον ἡμᾶς
στεφανωθῆναι [καὶ ἀνακηρυχθῆναι,] θαῤῥοῦντας
τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ· ἐκεῖνον δὲ πρὸς αὐ-
τοὺς λέγειν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-
μασται ἀπὸ τῶν πόνων καὶ τῶν ἱδρώτων, ἆρ' οὖν κα-
ταγνωσόμεθα αὐτοῦ ἀσθενείας; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἀπο-
A δεξόμεθα αὐτὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀπροσω-
πολήπτου· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνον οὐκ ἂν φαίημεν ἀπο-
νοοῦντα μὴ διδόναι τὸν στέφανον, ἀλλὰ μὴ διαφθεῖ-
ραι βουλόμενον τῶν ἀγώνων τὸν νόμον, μηδὲ συντα-
ράξαι τοῦ δικαίου τὴν τάξιν· οὕτω δὴ καὶ τὸν χριστὸν
εἴποιμι ἂν τοῦτο εἰρηκέναι, πανταχόθεν αὐτοὺς συν-
ελαύνοντα, μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν εἰς τὴν τῶν οἰκείων
κατορθωμάτων ἐπίδειξιν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτη-
ρίας καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως ἔχειν. διὰ τοῦτο φησὶν,
οἷς ἡτοίμασται. τί γὰρ φησὶν ἂν ἕτεροι φανῶσιν ὑμῶν
B βελτίους; τί δὲ ἂν μείζονα ἐργάσωνται; μὴ γὰρ ἐπειδὴ
μαθηταί μου γεγόνατε, διὰ τοῦτο τῶν πρωτείων ἀ-
πολαύσεσθε, ἐὰν μὴ τῆς ἐκλογῆς αὐτοὶ ἄξιοι φα-
νῆτε; ὅτι γὰρ αὐτὸς κύριός ἐστι τοῦ παντὸς, δῆλον
ἐξ ὧν αὐτὸς πᾶσαν ἔχει τὴν κρίσιν. καὶ γὰρ τῷ πέτρῳ
οὕτω φησίν· ἐγώ σοι δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας
τῶν οὐρανῶν. καὶ ὁ παῦλος δὲ τοῦτο δηλῶν ἔλεγε·
λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος,
ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ὁ δίκαιος κριτὴς ἐν ἐ-
κείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς
C ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. ἐπιφάνεια δὲ
τοῦ χριστοῦ, ἡ γεγονυῖα παρουσία λέγεται. ὅτι δὲ
παύλου οὐδεὶς πρῶτος στήσεται, παντί που δῆλον. εἰ
δὲ ἀσαφέστερον ταῦτα εἴρηκεν, μὴ θαυμάσῃς. πα-
ραπεμπόμενος γὰρ αὐτοὺς οἰκονομικῶς, ὥστε μὴ
ὑπὲρ τῶν πρωτείων ἐνοχλεῖν εἰκῇ καὶ μάτην· καὶ
γὰρ ἀπὸ πάθους τοῦτο ἔπασχον ἀνθρωπίνου· καὶ μὴ
λυπῆσαι βουλόμενος αὐτοὺς, τῇ ἀσαφείᾳ ἀμφό-
τερα ταῦτα κατορθοῖ. τότε ἠγανάκτησαν οἱ δέκα
περὶ τῶν δύο. τότε πότε; ὅτε ἐπετίμησεν αὐτοῖς.
D ἕως μὲν γὰρ τοῦ χριστοῦ ἡ ψῆφος [ἄδηλος] ἦν,
οὐκ ἠγανάκτουν, ἀλλ' ὁρῶντες αὐτοὺς προτιμωμέ-
νους ἔστεργον καὶ ἐσίγων, αἰδούμενοι τὸν διδάσκα-
λον καὶ τιμῶντες· καὶ εἰ κατὰ διάνοιαν ἤλγουν, ἀλλ'
εἰς μέσον τοῦτο ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμων. καὶ πρὸς
πέτρον δέ τι παθόντες ἀνθρώπινον, ὅτε τὸ δίδρα-
χμα ἔδωκεν, οὐκ ἐδυσχέραναν, ἀλλ' ἠρώτησαν [μό-
νον] τίς ἄρα μείζων ἐστίν; ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα τῶν μαθητῶν
ἡ αἴτησις ἦν, ἀγανακτοῦσιν. οὐδὲ ἐνταῦθα εὐθέως
ἀγανακτοῦσιν ὅτι ᾔτησαν, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς ἐπετίμησεν
E ὁ χριστὸς, καὶ ἔφησεν οὐκ ἀπολαύσεσθαι τῶν πρωτείων αὐ-
τοὺς, εἰ μὴ παράσχοιεν ἑαυτοὺς ἀξίους τούτων. εἶδες πῶς
ἀτελέστερον πάντες διέκειντο. καὶ οὗτοι κατεξανιστάμε-
νοι τῶν δέκα, καὶ ἐκεῖνοι φθονοῦντες τοὺς δύο; ἀλλ' ὅπερ ἔ-
φην, μετὰ ταῦτά μοι αὐτοὺς δεῖξον, καὶ ὄψει πάντων τού-
των ἀπηλλαγμένους τῶν παθῶν. ἄκουσον γοῦν πῶς οὗτος
αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ νῦν προσελθὼν ὑπὲρ τούτων,
πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ πέτρῳ παραχωρεῖ
καὶ δημη-

Digitized by Google

καὶ δημηγοροῦντι καὶ θαυματουργοῦντι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων. καὶ οὐκ ἀποκρύπτει αὐτοῦ τὰ κατορθώματα· ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν λέγει, ἣν πάντων σιγώντων ἐπεδείξατο, καὶ [τὴν] εἰς τὸν τάφον εἴσοδον, καὶ προτίθησιν αὐτὸν τοῦ ἀποστόλου. ἐπειδὴ γὰρ ἀμφότεροι παρέμειναν σταυρουμένῳ, τὰ ἑαυτοῦ ἐγκώμια ὑποτεμνόμενος φησίν· ὅτι γνώριμος ἦν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος τῷ ἀρχιερεῖ. ὁ δὲ Ἰάκωβος μακρὸν οὐκ ἐπέζησε χρόνον· ἐκ προοιμίων γὰρ οὕτω διεθερμάνθη, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀφεὶς πρὸς ὕψος ἀνέδραμεν ἄφατον, ὡς εὐθέως σφαγῆναι. οὕτω πάντες ὕστερον μετὰ ταῦτα ἄκροι [τὴν ἀρετὴν] ἐγένοντο. ἀλλὰ τότε ἠγανάκτησαν. τί οὖν ὁ Χριστός; προσκαλεσάμενος αὐτούς φησιν· οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐθορυβήθησαν καὶ ἐταράχθησαν, τῇ κλήσει πρὸ τοῦ λόγου αὐτοὺς καταπραΰνει, καὶ τῷ πλησίον αὐτοὺς ἐπισπάσθαι. καὶ γὰρ οἱ δύο τοῦ χοροῦ τῶν δέκα ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες ἐγγύτερον εἱστήκεισαν ἰδιολογούμενοι. διὰ τοῦτο καὶ τούτους πλησίον ἄγει, ἵνα τῇ τε αὐτῶν, καὶ τῇ τὰ εἰρημένα ἐκπομπεύσει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐξαγαγεῖν παραμυθήσηται τὸ πάθος, καὶ τῶν καὶ ἐκείνων. καὶ οὐχ ὡς ἔμπροσθεν οὕτω καὶ νῦν καταστέλλει. πρότερον μὲν γὰρ παιδία ἄγων εἰς μέσον τὸ ἀφελὲς αὐτῶν καὶ τὸ ταπεινὸν μιμεῖσθαι κελεύει· ἐνταῦθα δὲ πληκτικώτερον ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ἐντρέπει λέγων· οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσι· παρ' ὑμῖν δὲ οὐκ ἔσται οὕτως, ἀλλ' ὁ θέλων ἐν ὑμῖν γενέσθαι μέγας, [οὗτος] ἔσται πάντων διάκονος, καὶ ὁ θέλων εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων ἔσχατος· δεικνὺς ὅτι ἐθνικὸν τὸ τοιοῦτον, τὸ τῶν πρωτείων ἐρᾶν. καὶ γὰρ τυραννικὸν τὸ πάθος, καὶ συνεχῶς ἐνοχλοῦν καὶ μεγάλοις ἀνδράσι. διὰ τοῦτο καὶ σφοδροτέρας δεῖται τῆς πληγῆς. διὸ καὶ αὐτὸς βαθύτερον αὐτῶν καθικνεῖται, τῇ τῶν ἐθνῶν παραβολῇ φλεγμαίνουσαν αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἐντρέπων. καὶ τοῦ μὲν τὸν φθόνον, τοῦ δὲ τὴν ἀπόνοιαν ὑποτέμνεται, μονονουχὶ λέγων· μὴ ἀγανακτεῖτε ὡς ὑβρισμένοι. ἑαυτοὺς μάλιστα βλάπτουσί τε καὶ καταισχύνουσιν οἱ οὕτω τὰ πρωτεῖα ζηλοῦντες· ἐν γὰρ τοῖς ἐσχάτοις εἰσίν. οὐ γάρ ἐστι παρ' ἡμῖν οἷα τὰ ἔξωθεν. οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, παρ' ἐμοὶ δὲ ὁ ἔσχατος οὗτος πρῶτός ἐστιν. ὅτι δὲ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα λέγω, δι' ὧν ποιῶ καὶ πάσχω λάβε τὴν ἀπόδειξιν τῶν εἰρημένων. ἐγὼ γάρ τι καὶ πλέον ἐποίησα. βασιλεὺς γὰρ ὢν τῶν ἄνω δυνάμεων, ἄνθρωπος ἠθέλησα γενέσθαι, καὶ καταφρονηθῆναι κατεδεξάμην, καὶ ὑβρισθῆναι. καὶ οὐδὲ τούτοις ἠρκέσθην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θάνατον ἦλθον. διὰ τοῦτό φησιν· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτου ἔστην, φησίν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἔδωκα λύτρον. καὶ ὑπὲρ τίνων; τῶν ἐχθρῶν. σὺ δὲ ἂν ταπεινωθῇς, ὑπὲρ σαυτοῦ· ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ. μὴ τοίνυν φοβηθῇς, ὡς τῆς τιμῆς σου καθαιρουμένης. ὅσον γὰρ ἂν ταπεινωθῇς, οὐ δυνήσῃ τοσοῦτον κατελθεῖν ὅσον ὁ δεσπότης σου.

ἀλλ'

tum concionanti, tum mirabilia facienti: vt Actus Apoſtolorum teſtantur: nec latere patiatur Petri virtutes, ſed & confeſſionem prædicat, quam ſilentibus cæteris magna edidit voce Ioannes: & ingreſſum eius in monumentum non tacet, cæteriſque in omnib⁹ ſibi eum anteponit. Nam quandoquidem patienti ambo affuerunt, ſuas laudes Ioannes ſuccidens, ait: *Quia notus erat diſcipulus ille ſacerdoti*. Iacobus verò non longo tempore poſtea vixit. Act. 3. c d. Ioan. 6. g Ioan. 20. b. Ioan. 18. c. Act. 20. a.

A Nam ſtatim ab initio rerum tanto ardore concaluit: vt humanis omnino rebus neglectis ad tantam ſublimitatem aſcenderet, vt à perſecutoribus confeſtim occiſus ſit. Et ſic quidem poſtea ſummi omnes facti ſunt. Tunc verò indignabantur. Quid igitur Chriſtus? *Cùm aduocaſſet eos*, ait: *Neſtis, quia principes gentium dominantur eorum*. Conturbatos enim atque commotos, antequam verba cum ipſis hæc de re faceret, tum ipſa vocatio, tum quoniam propius eos attraxit, ſummopere mitigauit. A communitate namque cæterorum duo illi ſe

B disiunxerant, & propius Chriſtum ſtantes, priuatim loquebantur. Aduocauit ergo etiam alios prope ſeipſum, vt ad ea quę diximus, etiam ipſi occultius dicta ederent, & vtrorumque paſſionem ſedaret: non vt prius paruulorum quadam productione, quorum ſimplicitatem imitandam præcepit, ſed acrius à contrario arguens: *Principes*, inquit, *gentium dominantur eorum, & qui magni ſunt, poteſtatem exercent in eos. Apud vos autem non ita erit: ſed qui vult maior fieri inter vos, hic ſit omnium miniſter: & qui vult eſſe primus, ſit vltimus*

C *omnium*. Ita gentium moris eſſe oſtendit prima quæque appetere. Tyrannica enim hæc paſſio eſt, & nonnunquam eximios etiam viros perturbat: quapropter cum vehementiore caſtigatione indigent, acrius etiam ipſe inſurgit, comparatione gentium tumentem ipſorum animum retinens. Ita horum quidem inuidiam, illorum verò arrogantiam ſuccidit, quaſi magna voce dicens: Nolite tanquam contempti commoueri. Nam qui primatum quærunt, ſibiipſis dedecori ſunt,

D ignorantes hoc ſe pacto in infima detrudere. Non enim externis ſimilia noſtra ſunt: nam apud gentes, qui principes ſunt, ipſi dominantur: apud me autem qui vltimus eſt, is ſumma tenet. Hæc ne ſine cauſa dicta putetis, ex factis dictiſque meis facilè comprobantur. Plus enim factum eſſe à me, quàm dictum videtis: qui cùm ſuperiorum dominus ſim virtutum, homo fieri volui, & ſperni atque dehoneſtari dignatus ſum. Et quod maximum eſt, ad mortem ipſam ſponte feſtino. Propterea dicit: *Sicut filius hominis non venit vt*

E *ei miniſtretur, ſed vt ipſe miniſtret: & animam ſuam in redemptionem daret pro multis*. Ita ipſe, inquit, animam meam in redemptionem inimicorum etiam meorum trado: tu verò humiliatus ſi fueris, pro teipſo id facies: quod ego non mei, ſed tui cauſa ſuſcepi. Noli ergo timere quaſi honorem tuũ humilitate amittens: nunq̃ enim poteris tantum humilitatis oſtendere, quantum pro te dominus ſuſcepit:

cuius

cuius deſcenſus & alios erexit, & gloriam eius manifeſtauit. Nam antequam homo factus eſſet, ab angelis ſolum cognoſcebatur: poſtquam autem hominem aſſumpſit, & crucis patibulo pependit, non ſolum gloriam illam non amiſit, verumetiam hanc acquiſiuit, quę à cognitione orbis reſultat. Quare nullo pacto metuas, quaſi tollatur honor tuus, ſi teipſum humiliaueris: hinc enim vel ad cœlos vſque gloria tua pertranſit, hinc amplior atque præſtantior redditur, hinc regni ianua tibi aperitur. Caueamus igitur ne contrariam facientes viam, aduerſos noſipſos acerrima bella geramus. Si enim voluerimus magni ac mirabiles videri, non modò tales non erimus, verumetiam cæteris omnibus abiectiores futuri ſumus. Perpendis quo modo vbique ita eos hortatur, vt quod petunt, ex contrarijs quam arbitrantur inuenturos oſtẽdat: ſic in ſuperiorib' de auaris, & inanis gloriæ cupidis factum declarauimus. Cuius enim rei gratia coram hominibus tua erogas pauperibus, inquit? Nónne vt magna gloria fruaris? Noli ergo ita id facere, & permanentẽ gloriam cõſequeris. Quam autẽ ob rem pecuniam accumulas? Nónne vt locuples euadas? Noli ergo pecunias conſeruare, & veris diuitijs potieris. Simili quoq; modo in hoc loco, cui' rei gratia, inquit, primatus & præfecturas deſideras? vt cæteris ſcilicet præſtes. Vltimum igitur ordinem eligito, & tunc primum obtinebis locum. Quare ſi magnus vis fieri, hæc ipſa contemne, & eris ꝑfectò magnus. Illud .n. quod tu maximũ putas, minimum omnium eſt. Vides quo modo hac ægritudine ipſos ſuperiores effecit, hinc omnino aſſecuturos quod quærebãt demonſtrans: illinc verò perdituros, vt illud fugiant, & iſtud perſquãtur. Gentiũ autem idcirco mentionem fecit, vt ea ratione opprobrij plenam & deteſtabilẽ hanc rem eſſe oſtendat. Qui .n. ſibi plurimũ arrogat, is verè humilis & abiectus eſt: qui verò humilis eſt, ad veræ ſublimitatis cacumen volauit: quæ non appellatione ſolum ac nomine, ſed re ipſa ſublimitas eſt. Et externa quidem celſitudo, neceſſitatis atq; timoris eſt: hæc verò interior atque noſtra, celſitudini diuinæ ſimilis eſſe cognoſcitur. Quare qui apud nos magnus eſt, etiam ſi nemo ipſum huiuſmodi eſſe dicat, verè tamen magnus eſt: ſicut econtra ſuperbus, quem omnes admirãtur, & colunt, omniũ verò humilimus reperitur. & ille quidẽ honor cum à coactis tribuatur, facilè diſperit: hic verò quoniã ex honorantium animo proficiſcitur, ſtabilis permanet. Hac ratione ſanctos viros maximè admiramur, qui quò cæteris erant excellentiores, eo humiliores ſeipſos ducebant: qui ad hunc vſq; diem in ſublimitate ſua perſeuerant, cum nec mors quidem ipſa magnitudinem eorum deprimere potuerit. Et ſi vultis ratiocinãdo etiam illud inueſtigemus. Sublimis quidem eſſe dicitur, aut proceritate corporis huius, aut quia in editiore loco ſit collocatus: humilis autem, qui huic contrarius eſt. Attende igitur, & videbis nihil humilitate altius, nihil arrogantia depreſſius. Nam

ἀλλ' ὅμως ἡ κατάβασις αὐτὴ πάντων ἀνάβασις γέγονε, καὶ τὴν δόξαν ἐκλάμψαι πεποίηκε τὴν αὐτοῦ. πρὸ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι ἄνθρωπος, παρ' ἀγγέλοις ἐγνωρίζετο μόνοις· ἐπεὶ δὲ ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ ἐσταυρώθη, οὐ μόνον ἐκείνην οὐκ ἠλάττωσε τὴν δόξαν, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν προσέλαβε, τὴν ἀπὸ τῆς γνώσεως τῆς οἰκουμένης. μὴ δὴ φοβηθῇς, ὡς τῆς τιμῆς σου καθαιρουμένης ἐὰν ταπεινώσῃς σαυτόν· ταύτῃ γὰρ μᾶλλον ἐπαίρεταί σου ἡ δόξα· ταύτῃ

A μείζων γίνεται. αὕτη τῆς βασιλείας ἡ θύρα. μὴ δὴ τὴν ἐναντίαν ἔλθωμεν· μὴ δὴ ἑαυτοὺς πολεμῶμεν. Ἐὰν γὰρ βουληθῶμεν μεγάλοι φαίνεσθαι, οὐκ ἐσόμεθα μεγάλοι, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀτιμότεροι. εἶδες πῶς πανταχοῦ ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς προτρέπει, διδοὺς αὐτοῖς ὅπερ ἐπιθυμοῦσι; καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ πολλῶν τοῦτο ἐδείξαμεν, καὶ ἐπὶ τῶν φιλοχρημάτων, καὶ τῶν κενοδοξούντων οὕτως ἐποίησε. Τίνος γὰρ ἕνεκεν φησὶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἐλεεῖς; ἵνα

B δόξης ἀπολαύσῃς; οὐκοῦν μὴ ποίει [οὕτω,] καὶ ἀπολαύσῃ πάντως. τίνος δὲ ἕνεκεν θησαυρίζεις; ἵνα πλουτήσῃς; οὐκοῦν μὴ θησαυρίσῃς, καὶ πάντως πλουτήσῃς. οὕτω καὶ ἐνταῦθα· τίνος ἕνεκεν τῶν πρωτείων ἐρᾷς; ἵνα πρὸ τῶν ἄλλων ᾖς; οὐκοῦν τὴν ἐσχάτην ἐπίλεξαι τάξιν, καὶ τότε τῶν πρωτείων ἀπολαύσῃ. ὥστε εἰ θέλεις γενέσθαι μέγας, μὴ ζήτει γενέσθαι μέγας, καὶ τότε ἔσῃ μέγας. ἐκεῖνο γὰρ μικρόν ἐστι μᾶλλον. Ὁρᾷς πῶς αὐτοὺς ἀπήγαγε τοῦ νοσήματος; δεῖξαι θέλων

C ὅτι καὶ ἐκεῖθεν ἐκπίπτουσι, καὶ ἐντεῦθεν ἀποτυγχάνουσι, ἵνα τὸ μὲν φύγωσι, τὸ δὲ διώκωσι. καὶ τῶν ἐθνῶν δὲ διὰ τοῦτο ἀνέμνησεν, ἵνα καὶ ταύτῃ τὸ πρᾶγμα ἐπονείδιστον καὶ βδελυκτὸν ἀποδείξῃ. τὸν ἀπονενοημένον ἀνάγκη ταπεινὸν εἶναι, καὶ τοὐναντίον τὸν ταπεινόφρονα ὑψηλόν. τοῦτο γὰρ τὸ ὕψος [τὸ] ἀληθὲς καὶ γνήσιον [ὕψος,] καὶ οὐδὲ ἐν ὀνόματι μόνον, οὐδὲ ἐν προσηγορίᾳ ὄν. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἀνάγκης ἐστὶ καὶ φόβου, τοῦτο δὲ, τῷ τοῦ θεοῦ ὕψει προσέοικεν. ὁ τοιοῦ-

D τος, κἂν μὴ παρ' οὐδενὸς θαυμάζηται, ὑψηλὸς μένει· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος, κἂν παρὰ πάντων θεραπεύηται, πάντων ἐστὶ ταπεινότερος. καὶ ἡ μὲν κατὰ ἀνάγκην ἐστὶ τιμὴ, ὅθεν καὶ διαρρεῖ ῥᾳδίως· ἡ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ὅθεν καὶ μένει βεβαία. ἐπεὶ καὶ τοὺς ἁγίους διὰ τοῦτο θαυμάζομεν, ὅτι πάντων ὄντες μείζους, πάντων μᾶλλον ἑαυτοὺς ἐταπείνουν. διὸ καὶ μέχρι τῆς σήμερον μένουσιν ὄντες ὑψηλοὶ, καὶ οὐδὲ ἡ τελευτὴ τὸ ὕψος ἐκεῖνο κατέαγεν. εἰ δὲ βούλε-

E σθε, καὶ ἀπὸ [τῶν] λογισμῶν ἐξετάσωμεν τοῦτο αὐτό. ὑψηλὸς εἶναι λέγεταί τις, ὅτ' ἂν τῷ μήκει τοῦ σώματος τούτου [ᾖ,] ἢ ὅτ' ἂν ἐφ' ὑψηλοῦ ἑστηκὼς τύχῃ. καὶ ταπεινὸς ὡσαύτως ἀπὸ τῶν ἐναντίων. Ἴδωμεν οὖν τίς τοιοῦτός ἐστιν· ὁ ἀλαζὼν, ἢ ὁ μετριάζων; ἵνα μάθῃς, ὅτι ταπεινοφροσύνης οὐδὲν ὑψηλότερον, οὐδὲ ἀλαζονείας χθαμαλώτερον. ὁ μὲν

Digitized by Google

ὁ μὲν [οὖν] ἀλαζὼν, πάντων βούλεται εἶναι μεί-
ζων, καὶ οὐδένα ἄξιον αὐτοῦ εἶναί φησι, καὶ ὅσης
ἂν τύχῃ τιμῆς, πλείονος ἐρᾷ καὶ ἀντέχεται, καὶ
οὐδεμιᾶς τετυχηκέναι νομίζει, καὶ διαπτύει τοὺς
ἀνθρώπους, καὶ τῆς παρ᾽ αὐτῶν ἐφίεται τιμῆς· οὗ,
τί γένοιτ᾽ ἂν ἀλογώτερον; καὶ γὰρ αἰνίγματι τοῦ-
το [ἔοικεν.] οὓς γὰρ οὐδὲν ἡγεῖται, παρὰ τού-
των δοξάζεσθαι βούλεται. Εἶδες πῶς ὁ ἐπαρ-
θῆναι βουλόμενος, καταπίπτει καὶ χαμαὶ ἔστη-
κεν; ὅτι γὰρ οὐδὲν εἶναι νομίζει πάντας ἀνθρώ-
πους πρὸς ἑαυτὸν, αὐτὸς ἀποφαίνεται. τοῦτο γὰρ
ἀλαζονεία. τί τοίνυν παρὰ τοὺς τὸν οὐδὲν ὄντας τίθης;
τί παρ᾽ ἐκείνου ζητεῖς τιμήν; τί τοσούτους ὄχλους
περιάγεις; Ὁρᾷς ταπεινὸν, καὶ ἐπὶ ταπεινοῦ ἑ-
στῶτα; Φέρε οὖν ἐξετάσωμεν τὸν ὑψηλόν. οἶδεν
οὗτος ὅσον ἄνθρωπος, καὶ ὅτι μέγας ὁ ἄνθρωπος,
καὶ ὅτι πάντων ἐστὶν ἔσχατος, καὶ διὰ τοῦτο ἧς
ἂν ἀπολαύσῃ τιμῆς, μεγάλην ταύτην τίθεται. ὥστε οὗ-
τος μὲν ἑαυτῷ ἀκολουθεῖ, καὶ ἔστιν ὑψηλὸς, καὶ
τὴν ψῆφον οὐ μετατίθησιν. οὓς γὰρ ἡγεῖται με-
γάλους, καὶ τὰς παρὰ τούτων τιμὰς μεγάλας εἶ-
ναι νομίζει κἂν μικραὶ τυγχάνωσιν οὖσαι, ἐπειδὴ με-
γάλους ἐκείνους ἡγεῖται. ὁ δὲ ἀλαζὼν, τοὺς μὲν τι-
μῶντας, οὐδὲν εἶναι νομίζει· τὰς δὲ παρ᾽ αὐ-
τῶν τιμὰς, μεγάλας εἶναι ψηφίζεται. πάλιν ὁ
ταπεινὸς, παρ᾽ οὐδενὸς ἁλίσκεται πάθους· οὐκ
ὀργὴ τοῦτον διενοχλῆσαι δυνήσεται, οὐ δόξης ἔ-
ρως· οὐ βασκανία, οὐ ζηλοτυπία. τῆς δὲ τού-
των ἀπηλλαγμένης ψυχῆς, τί γένοιτ᾽ ἂν ὑψηλό-
τερον; ὁ δὲ ἀλαζὼν ἅπασι τούτοις κατέχεται, κα-
θάπερ τις σκώληξ ἐγκαλινδούμενος βορβόρῳ.
καὶ γὰρ ζηλοτυπία καὶ βασκανία καὶ θυμὸς ἀεὶ
τὴν ἐκείνου διενοχλεῖ ψυχήν. τίς οὖν ὑψηλός;
ὁ τῶν παθῶν ἀνώτερος, ἢ ὁ δοῦλος αὐτῶν; ὁ
τρέμων αὐτὰ καὶ δεδοικὼς, ἢ ὁ ἀχείρωτος καὶ
οὐδαμῶς ὑπ᾽ αὐτῶν ἁλισκόμενος; Ποῖον ὄρνιν
ὑψηλότερα πέτεσθαι φαίημεν ἄν; τὸν τῶν χει-
ρῶν καὶ τῶν καλάμων τοῦ θηρευτοῦ ὑψηλότερον
ὄντα, ἢ τὸν μηδὲ καλάμων ἀφιέντα δεηθῆναι
τὸν θηρευτὴν ἐκ τοῦ χαμαὶ πέτεσθαι, καὶ μὴ
δύνασθαι μετεωρίζεσθαι ποτε; οὐκ οὖν τοι-
οῦτος ὁ ἀπονενοημένος ἐστί. καὶ γὰρ ἑκάστη
παγὶς εὐκόλως αὐτὸν αἱρεῖ, ἅτε χαμαὶ ἕρπον-
τα. εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμο-
νος ἐκείνου τοῦτο ἐξέτασον. τί γὰρ διαβό-
λου ταπεινότερον γένοιτ᾽ ἂν ἐπειδὴ ἐπήρθη; τί
δὲ ἀνθρώπου ὑψηλότερον, τοῦ ταπεινοῦν ἑαυ-
τὸν βουλομένου; ὁ μὲν γὰρ χαμαὶ σύρεται ὑπὸ
τὴν πτέρναν τὴν ἡμετέραν κείμενος· πατεῖτε
γάρ φησιν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων· ὁ δὲ με-
τὰ ἀγγέλων ἕστηκεν ἄνω. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀνθρώπων
τοῦτο βούλει μαθεῖν ὑπερηφάνων, ἐννόησον τὸν
βάρβαρον ἐκεῖνον, τὸν τοσαύτην ἄγοντα στρα-
τιὰν, ὃς οὐδὲ τὰ πᾶσι δῆλα ἠπίστατο· οἷον,
ὅτι ὁ λίθος ἦν λίθος· καὶ τὰ εἴδωλα,
εἴδωλα. διὸ καὶ τούτων κατώτερος ἦν.
οἱ δὲ

Nam arrogans quidem, atque ſuperbus ma-
iorem ſe cæteris arbitratur, & neminem ſe eſſe
dignũ affirmat. Nec ita magno quiſpiam po-
terit honore ipſum afficere, quin cupiditate
maiori agitatus, parum ſibi collatum arbitre-
tur. Cumque laudem ab hominibus quærat,
ſpernit eos, atque contemnit: quę res adeò ex-
pers rationis eſt, vt ęnigmati ſimillima ſit: quos
enim deſpicit, ab his hominibus gloriam quaſi
debitam flagitat. Perſpicis quo modo qui ſe al-
A tius extollit, is decidit, atque humi affixus ia-
cet. Nam quod abiectos cæteros homines eſſe
putet, idq; in ſeipſo cogitet, à vocabulo ipſo
manifeſtum eſt: hoc enim arrogantiam, atq;
inſolentiam dicimus. Si ergo ita cęteros ſper-
nis, cur adulationibus laudem ab illis aucu-
paris? cur tantam tecum turbam hominum
circunducis? Vidiſti re ipſa humilem homun-
culum, atque ſupinum caducis omnino re-
bus ſubnixum: age contrario qualis verè ſub-
limis ſit, conſiderem. Hic certè non igno-
rat quantũ & quid homo ſit, hic rectè intelle-
B xit magnum eum eſſe hominem qui cum o-
mnium minimus ſit, minimũ quoque ſe pu-
tat. Quocirca quantumcunq; ſibi honoris tri-
bueris, maximum arbitratur. Conſtans igitur
eſt, atq; ſibiipſi cõueniens, nec modò hoc, mo-
dò illud ſequitur: ſed quos excelſos putat, ab
his etiam ſi parum honoris nanciſcatur, ſum-
mopere ꝓpter celſitudinem illorum honorari
ſe putat. Inſolens autem puſillos eos arbitra-
tur, qui eum honorant, ſed laudari ſe ab illis,
ſingularem omnino rem arbitratur. Humilis
C rurſum à nulla ægritudine capitur, non per-
turbatur ira, nulla cupiditate gloriæ vexatur,
nõ vincitur liuore. Quid igitur ſublimius ani-
mo harum perturbationũ experte? At verò ar-
rogans atq; inſolens ceu vermis in ſtercore, ſic
in his paſſionibus ſemper inuoluitur. Nam &
inuidia, & ira, & inanis gloria, vehementer a-
nimũ illius exagitant. Vter igitur excelſus, atq;
ſublimis eſt: qui his paſſionibus ſeruiliter preſ-
ſus, quaſi ei dominetur, expaueſcit: an qui ſic
ſuperior eſt, vt nullo modo ab his capi poſſe vi-
deatur? Quámnã auem altius tu volare opina-
D ris? Verum eam quæ cum per aëra feratur, arũ-
dines aucupis atq; retia non formidat: an eam
quę vel ſine arundine ac viſco, quoniam humi
ſerpat potius quàm volat, manib⁹ facilè capi-
tur? Huiuſmodi certè inſolens animus eſt. qui
cum humi ſerpat, in omnẽ laqueum incidit: ꝙ
etiam à nequiſſimo illo dęmone colligere poſ-
ſumus, qui propter arrogantiam in profundũ
depulſus eſt: homo autem, quãuis corporeus
ſit, tamẽ ſi humilitate polleat, ita illum excedit,
vt ſub calce hominis ille iaceat. *Calcate*, nam- *Eſa. 14. e. di*
E que, *inquit, ſuper ſerpentes, & ſcorpiones*: ita ho- *Luc. 10. c. &*
mo cum angelis in cœlis cõſiſtere poteſt. Hoc i- *Pſal. 90. c.*
pſum etiam ab hominibus ſuperbis intelli-
gere poſſumus. Veniat enim illius Barbari
tibi in mentem, qui tantum ductitauit exer-
citum, qui nec ea quidem quæ à ſenſu co-
gnoſcimus nouerat: neſciebat enim, vtrum
lapides eſſent, ſimulacraque: & idola v-
trum eſſent ſimulacra ignorabat, qua de
cauſa inferiorem ſe iſtis omnibus faciebat.

Digitized by Google

Fideles verò, pijque homines vltra Solem feruntur: neque his ſublimius quicquam inuenitur, cum vel ipſa cœli conuexa tranſgrediantur, & angelis prætermiſſis apud regiam ſedem aſſiſtant. Præterea quémnam deiectum, atque infimum putabimus: vtrum eum, cui Deus patrocinatur, an eum quem Deus impugnat? Huic vltimum videlicet. Audias ergo quid de vtroque ſcriptura clamitat:

1. Co. 4. b. *Superbis*, inquit, *atque arrogantibus Deus reſiſtit, humilibus autem gratiam præbet*. Illud etiam abs te libenter quæram, quémnam arbitraris ſublimiorem: ſacrúmne virum à quo grata Deo quotidie ſacrificia offeruntur, an eum qui nullam apud Deum fiduciam habeat? Et quas, inquies, hoſtias humilis offert? Dauid illum de hoc audias:

Pſal. 50. d. *Sacrificium*, inquit, *Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies*. Vidiſti quàm mundus humilis ſit, videas & inſolētis impuriſſimas ſordes. Impurus enim apud Deum eſt omnis qui elato eſt corde. Ad hæc, in altero

Eſa. 66. a. Deus ipſe requieſcit. *Super quem enim reſpiciam*, ait, *quam ſuper mitem & quietum & trementem ſermones meos?* Alter autem cum diabolo humi trahitur: inflatus enim diaboli ſupplicia ſuſtinebit. Propterea Paulus dicebat,

1. Tim. 3. b. *Ne forte inflatus in iudicium incidat diaboli*. Quodque mirabile eſt, contrarium ſemper, quàm optat, ei euenit. Nam cùm cæteros contemnat, vt maiori dignus honore videatur, maximè omnium ipſe deſpicitur. Ridiculi enim, & omniū inimici qui facilè inimicis ſuccumbant, quique in iram facilè ruant, & qui apud ipſum impuri ſint, iſti omnium maximè eſſe deprehenduntur: quare neſcio ſi quid peius excogitari poſſit: extremitas enim malorum certè hæc eſt. Humilibus verò quid iucundius? quid beatius? qui cùm Deo gratiſſimi ſint, non paruam etiam ab hominibus, quam non quęrunt, gloriam reperire ſolent. Nempe ab hominibus quaſi parentes coluntur, quaſi fratres amantur, quaſi propria membra fouentur. Amplectamur igitur humilitatem ſi ſublimes fieri deſideramus, præſertim cum videamus ab inſolentia deijci homines.

Exod. 5. a. Hæc enim ad humilitatis barathrum Pharaonem detruſit: neſcire enim ſe dominum dicebat, & ſoricibus, & ranis, ac muſcis deterior factus eſt: poſtremò cum ipſis armis & equis ſubmerſus fuit. Abraham verò è contrario.

Ibidem. 14. g. Gen. 18. d. *Ego ſum terra & cinis*, prædicabat: propterea & multa Barbarorum milia vicit, & cum in medium Ægyptiorum incidiſſet, maiori cum triumpho euaſit, cui virtuti ſemper inhærens, ſublimior in dies reddebatur: immo verò ſublimior quotidie fit, cùm eius laudes vbique decantentur. Pharao autem & terra, & cinis, & ſi quid humilius excogitari poteſt, factus cognoſcitur. Nihil certè magis Deus, quàm arrogantiam auerſatur. Quid enim non fecit, vt hanc paſſionem deſtruat? Hac enim de cauſa mortales facti, in dolore ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore atque ſudore & affligenti operatione conſtituti ſumus. Arro-

οἱ δὲ εὐσεβεῖς καὶ πιστοὶ, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἱστάμενοι· τί γένοιτ' ἂν ὑψηλότερον; οἳ καὶ αὐτὰς ὑπερβαίνουσι τοῦ οὐρανοῦ τὰς ἁψῖδας· καὶ ἀγγέλους παρερχόμενοι, παρεστήκασιν αὐτῷ τῷ θρόνῳ τῷ βασιλικῷ. ἵνα δὲ καὶ ἑτέρωθεν μάθῃς αὐτῶν τὴν εὐτέλειαν, τίς ἂν ταπεινωθείη· ὁ βοηθούμενος παρὰ τοῦ θεοῦ, ἢ ὁ πολεμούμενος; εὔδηλον ὅτι ὁ πολεμούμενος. οὐκοῦν ἄκουσον περὶ ἑκατέρων τούτων τί φησιν ἡ γραφή. ὁ θεὸς

A ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. πάλιν σε κἀκεῖνο ἐρήσομαι· τίς ὑψηλότερος; ὁ ἱερωμένος τῷ θεῷ καὶ θυσίαν προσάγων, ἢ ὁ πόρρω ὢν τῆς πρὸς αὐτὸν παρρησίας ὑπάρχων; καὶ ποίαν θυσίαν προσφέρει ὁ ταπεινὸς φησίν; ἄκουσον τοῦ Δαβὶδ λέγοντος. θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. εἶδες τούτου τὸ καθαρόν; βλέπε καὶ ἐκείνου τὸ ἀκάθαρτον. ἀκάθαρτος γὰρ [φησὶ] παρὰ κυρίῳ

B πᾶς ὑψηλοκάρδιος. πρὸς τούτοις, ὁ μὲν ἔχει ἀναπαυόμενον τὸν θεὸν ἐπ' αὐτῷ· ἐπὶ τίνα γὰρ ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; ὁ δὲ μετὰ τοῦ διαβόλου σύρεται. ὁ γὰρ τετυφωμένος, τῷ ἐκείνου περιπεσεῖται. διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· μή πως τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ ὃ βούλεται αὐτῷ συμβαίνει. βούλεται μὲν γὰρ ἀπονοεῖσθαι ὥστε τιμᾶσθαι. ὁ δὲ μάλιστα πάντων καταφρονούμενος, οὗτός ἐστιν. οἱ γὰρ καταγέ-

C λαστοι· οἱ πᾶσιν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, οἱ εὐχείρωτοι τοῖς ἐχθροῖς, οἱ πρὸς ὀργὴν εὐέμπτωτοι, οἱ ἀκάθαρτοι παρ' αὐτῷ, οὗτοι μάλιστα πάντων εἰσί. τί τοίνυν τούτου χεῖρον γένοιτ' ἄν; τὸ γὰρ πέρας τοῦτό ἐστι τῶν κακῶν. τί δὲ τῶν ταπεινῶν ἥδιον; τί δὲ μακαριώτερον, οἳ ἂν προσφιλεῖς καὶ ἑταῖροι ὦσι τῷ θεῷ, καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων δὲ μάλιστα οὗτοι ἀπολαύουσι δόξης. καὶ πάντες αὐτοὺς ὡς πατέρας τιμῶσιν, ὡς ἀδελφοὺς ἀσπάζονται, ὡς οἰκεῖα μέλη προσίενται. γενώμεθα τοίνυν

D ταπεινοὶ, ἵνα γενώμεθα ὑψηλοί. καὶ γὰρ μεθ' ὑπερβολῆς πολλῆς ταπεινοῖ ἡ ἀπόνοια. τοῦτο ἐταπείνωσε τὸν Φαραώ. οὐκ οἶδα γάρ φησι τὸν κύριον, καὶ μυιῶν, καὶ βατράχων, καὶ κάμπης ἐγένετο χείρων· καὶ μετὰ ταῦτα, σὺν τοῖς ὅπλοις αὐτοῖς καὶ ἐβαπτίζετο. ἀπεναντίας τούτῳ Ἀβραάμ. ἐγὼ δέ φησιν εἰμὶ γῆ καὶ σποδὸς, καὶ μυρίων βαρβάρων ἐκράτησε, καὶ εἰς μέσον ἐμπεσὼν Αἰγυπτίων ἐπανῆλθε, λαμπρότερον τοῦ προτέρου τὸν στέφανον φέρων, καὶ ταύτης ἀντεχόμενος τῆς ἀρετῆς ἀεὶ ὑψηλότε-

E ρος ἐγίνετο. διὰ τοῦτο ᾄδεται πανταχοῦ, διὰ τοῦτο στεφανοῦται καὶ ἀνακηρύττεται. ὁ δὲ Φαραὼ [καὶ] γῆ καὶ σποδὸς, καὶ εἴ τι τούτων εὐτελέστερον ἕτερον. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀποστρέφεται ὁ θεὸς ὡς ὑπερηφανίαν. διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς πάντα ἐποίησεν, ἵνα τοῦτο ἐξέλῃ τὸ πάθος. διὰ τοῦτο θνητοὶ γεγόναμεν, καὶ ἐν λύπαις, καὶ ἐν ὀδυρμοῖς· διὰ τοῦτο ἐν πόνῳ καὶ ἐν ἱδρῶτι καὶ ἐν ἐργασίᾳ διηνεκεῖ καὶ τεταλαιπωρημένῃ. καὶ γὰρ

καὶ γὰρ ἐξ ἀπονοίας ἥμαρτεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, προσδοκήσας ἰσοθεΐαν. διὰ τοῦτο οὔτε ἅπερ εἶχεν ἔμεινεν ἔχων, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐξέπεσε. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀπόνοια, οὐ μόνον οὐδὲν ἡμῖν προστίθησι κατόρθωμα βίου, ἀλλὰ καὶ ἃ ἔχομεν ὑποτέμνεται. ὥσπερ οὖν ἡ ταπεινοφροσύνη, οὐ μόνον τῶν ὄντων οὐδὲν ὑποτέμνεται, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ ὄντα προστίθησι. ταύτην τοίνυν ζηλώσωμεν· ταύτην διώξωμεν, ἵνα καὶ τῆς παρούσης ἀπολαύσωμεν ζωῆς, καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτύχωμεν δόξης, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν A Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ξϛ'.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε, υἱὸς Δαβίδ. B

Ὅρα πόθεν παρῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ποῦ πρὸ τούτου διέτριβεν· ὃ καὶ μάλιστα ζητήσεως ἄξιον εἶναί μοι δοκεῖ, διατί καὶ μὴ πρώην ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλὰ διὰ τῆς Σαμαρείας. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τοῖς φιλομαθέσιν ἀφήσομεν. εἰ γάρ τις ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἐθέλοι, εὑρήσει τὸν Ἰωάννην αἰνιξάμενον αὐτὸ καλῶς, καὶ τὴν αἰτίαν τιθέντα· ἡμεῖς δὲ τῶν προκειμένων ἐχώμεθα, καὶ τῶν τυφλῶν τούτων ἀκούσωμεν, οἳ πολ- C λῶν βλεπόντων ἦσαν ἀμείνους. οὔτε γὰρ τὸν ὁδηγοῦντα ἔχοντες, οὔτε ἰδεῖν αὐτὸν δυνάμενοι ἐπιστάντα, ὅμως ἐφιλονείκουν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, καὶ μεγάλῃ ἤρξαντο τῇ φωνῇ κράζειν· καὶ ἐπιστομισθέντες, μᾶλλον ἐβόων. τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ ψυχὴ καρτερική, διὰ τῶν κωλυόντων αἴρεται. ὁ δὲ Χριστὸς εἴα αὐτοὺς ἐπιστομίζεσθαι, ἵνα μειζόνως αὐτῶν ἡ προθυμία φαίνηται, καὶ μάθῃς αὐτοὺς ἀξίως ἀπολαύοντας [τῆς] θεραπείας. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐρωτᾷ εἰ πιστεύουσιν, ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἐποίει· ἡ γὰρ κραυγὴ καὶ ἡ πρόσοδος ἤρκει πᾶσι κατάδηλον ποι- D ῆσαι τὴν πίστιν αὐτῶν. ἐντεῦθεν μάνθανε ἀγαπητὲ, ὅτι κἂν σφόδρα εὐτελεῖς ὦμεν καὶ ἀπερριμμένοι, μετὰ σπουδῆς δὲ προσίωμεν τῷ θεῷ, καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν δυνησόμεθα ἀνύειν ὅπερ ἂν αἰτῶμεν. ὅρα γοῦν καὶ οὗτοι πῶς οὐδένα τῶν ἀποστόλων συνήγορον ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τοὺς ἐπιστομίζοντας, ἴσχυσαν ὑπερβῆναι τὰ κωλύματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν τὸν Ἰησοῦν. καίτοι παρρησίαν βίου οὐδεμίαν αὐτοῖς ὁ εὐαγγελιστὴς μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἤρκεσεν ἀντὶ πάντων αὐτοῖς ἡ προθυμία. τούτους δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. κἂν ἀναβάλληται τὴν E δόσιν ὁ θεὸς, κἂν πολλοὶ οἱ ἀπάγοντες, μὴ ἀποστῶμεν αἰτοῦντες. οὕτω γὰρ μάλιστα τὸν θεὸν ἐπισπασόμεθα. ὅρα γοῦν καὶ ἐνταῦθα πῶς τὴν σφοδρὰν αὐτῶν προθυμίαν, οὐχ ἡ πενία, οὐχ ἡ πήρωσις, οὐ τὸ μὴ ἀκουσθῆναι, οὐ τὸ παρὰ τῶν ὄχλων ἐπιτιμηθῆναι, οὐκ ἄλλο οὐδὲν διεκώλυσε. τοιοῦτον ἐστι ψυχὴ ζέουσα καὶ πονουμένη. τί οὖν ὁ Χριστός; ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπε·

Τί θέ-

Arrogantia quippe primus homo, cùm æqualitatem Dei ſperaſſet, deliquit: & ita nõ ſolùm quò optauerat, non aſcendit, verumetiam à ſublimitate propria decidit. Hoc nempe ſuperbiæ opus eſt, vt non modò nihil boni afferat, ſed etiam quæ habemus corrumpat: ecõtra verò humilitas facit. Nam & ea quæ nobis aſſunt bona conſeruat, & quæ non habemus facilè adijcit. Hanc igitur admiremur, hanc ſequamur, vt & in hac vita honorificè conuerſemur, & futura gloria potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Gen. 3. b.

HOMILIA LXVII.

[*in Gr. Codd. eſt LXVI.*]

Ex capite XX. et XXI.

Et egredientibus illis à Hiericho, ſecuta eſt eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, cum audiſſent quia Ieſus tranſiret, clamauerunt dicentes: Miſerere nobis domine, fili Dauid.

RESpice quib⁹ ex locis ad Hieruſalem tranſit, vt vbi antea verſabatur, ignorare non poſſis. Maximè autem mihi quærendum videtur, cur non etiam antea in Galilæam, ſed per Samariam tranſiit: ſed hoc quidem ſtudioſis relinquam*. Nam ſi quis curioſius hoc inueſtigare voluerit, inueniet Ioannem huius cauſam conſcripſiſſe. Ioan. 4. a. Quare nos ꝓpoſitum noſtrum ſequentes, hos cæcos audiamus, qui multis excellentiores cernentibus erant. Nam quamuis nec ductorem habere, nec videre ipſi poſſent aduenientem, ſummo tamen ſtudio ac contentione ad ipſum venire conabantur. Cumque magna voce clamarent, iuſſi tacere magis clamabant. Conſtans quippe, ac fortis animus, quo magis vetatur, eo altius prouehitur. Chriſtus verò carpi eos patiebatur, vt omnes animi eorum feruorem facilius cognoſcerent, curatioque dignos crederent: quapropter nec, vt ſolebat, an crederent interrogauit. Satis enim ſuperque clamor, & adueniendi conatus erat ad fidem eorum declarandam. Hinc iam apertè diſcere potes dilectiſſime, quia etiãſi valde viles, atq; etiam abiecti ſimus: tamen ſi ardenti animi ſtudio ad Deum accedam*, per noſipſos ſine mediatore impetrabimus quæ petamus. Conſidera enim quo modo nullus Apoſtolorũ iſtis affuit, ſed è diuerſo, quamuis multi eos repellebant, omni tamen impedimento ſuperato ad Ieſum peruenire potuerunt. Ita etſi nullã ex vita fiduciam euangeliſta eis tribuit, ardore tamen animati ſibiipſis ſuffecerunt. Hos igitur imitemur, etſi vel tardior Deus ad tribuendũ ſit, vel multi ceu importunos retrudant, non ceſſemus tamen petere, ſcientes hoc pacto maximè Deum à nobis poſſe placari. Sic enim etiam ardentem eorum voluntatem non paupeies, non cæcitas, non quia continuò non fuerant auditi, non quia turbæ repellebant, non denique vlla res alia potuit extinguere, talis quippe eſt laborans & inflammatus animus. Quid igitur Chriſtus? Vocauit eos, & dixit:

Quid

Digitized by Google

Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt ei, Domine vt aperiantur oculi noſtri. Cuius autem rei gratia eos interrogat? Ne quis ſcilicet putet aliud illos petijſſe, & aliud ipſum præbuiſſe. Deinde vbiq; ſolitum ſcimus virtutem & fidem petentium obductam prius reuelare, & tunc demũ eos curare, tum vt in imitationem alios conci-tet, tum vt curationis dono dignos fuiſſe demõſtret. Hoc & in muliere illa Chananæa effecit, hoc in Centurione, hoc in ea quæ fluxum ſanguinis patiebatur: immo verò mirabilis illa mulier interrogationem domini præuenit, nec tamen etiam ſic ab eo prætermiſſa eſt, ſed poſt curationem manifeſta redditur. Ita vbique diligentiſſimè aduenientium fidem reuelabat, & extollebat, quod nunc quoque factum eſſe videmus. Cùm autem illi videndi facultatem petijſſent, miſericordia motus tetigit illos. Hæc quippe curationis ſola cauſa eſt, propter quam in hunc mundum deſcendit. Et quamuis miſericordia ſua & gratia curet, dignos tamen quæritat: quales illos fuiſſe tam clamoribus, & conſtanti eorum conatu patuit, quam quia curati non reſilierunt, poſt beneficia ingratitudinem, vt multi, oſtendentes: ita & ante curationem perſeuerantis & fortis animi, & poſt donum gratiſſimi reperti, ſecuti ſunt eum. *Et quando appropinquauit Hieruſalem, & venit in Bethphage ad montem Oliueti, tunc miſit Ieſus duos diſcipulos, dicens: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluentes, adducite mihi. Et ſi quis vobis dixerit aliquid, dicetis, quia dominus his opus habet: & confeſtim dimittet. Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, & ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.* Sæpe quidem etiam anteà, nunquam verò ita clarè in Hieruſalem aſcendit. Quænam igitur huius rei cauſa eſt? In diſpenſationis exordio, cùm neq; ipſe ita clarus eſſet, nec paſſionis tempus appropinquaret, indifferenter cum illis verſabatur, ac potius occultãs ſeipſum. Nam nec ipſe mirabiliter patefaciendo ſe admirationi fuiſſet, & illi maiore inuidiæ incendio flagraſſent: nunc autem cùm virtutis ſuæ multis ſignis periculum fecerat, & crux in ianuis adeſſet, clarius ſeipſum reuelat, & cum maiore ac congruente omnia facere authoritate videtur, ſed propter hæc maioribus inuidiæ ſtimulis tabeſcebant: quæ quanquam ſic ab initio agere poterat, commoditatem tamen ordinati progreſſus conſeruauit. Tu verò diligenter expende quot mirabilia peragit, & quot prophetias adimplet: aſinam inuenturos prædixit, neminem prohibiturum, & omnes tacituros affirmauit, quæ Iudæorum culpa non parua eſſe videtur: ſi quidem qui nunquam eum viderunt, ſua ipſi ſine controuerſia tradunt, cùm Iudæi etiam per diſcipulos ſigna facientem videntes non receperunt. Non fuit res ipſa parua. Quis enim illis perſuaſit, quum res ipſorum auferrentur, præſertim pauperibus, ac forſan agricolis, nullo modo aduerſari?

Cur

Supr. 15. e. Ibidem. 8. a. Ibidem. 9. c.

Cap. XXI.

Eſa. 62. d. & Zach. 9. b.

τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ· κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Τίνος ἕνεκεν αὐτοὺς ἐρωτᾷ; ἵνα μή τις νομίσῃ ὅτι ἄλλα βουλομένους λαβεῖν ἄλλα δίδωσι. Καὶ γὰρ ἔθος αὐτῷ πανταχοῦ πρότερον τὴν ἀρετὴν τῶν θεραπευομένων καὶ ἄδηλον οὖσαν ἐκκαλύπτειν ἅπασι, καὶ τότε ἐπάγειν τὴν ἰατρείαν· δι' ἓν μέν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ζῆλον ἀγάγῃ· δι' ἕτερον δέ, ἵνα δείξῃ τῆς δωρεᾶς ἀξίους ἀπολαύοντας. τοῦτο γοῦν καὶ ἐπὶ τῆς χαναναίας ἐποίησε γυναικός, καὶ ἐπὶ τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς αἱμορροούσης· μᾶλλον δὲ ἡ θαυμασία γυνὴ ἐκείνη καὶ προὔλαβε τοῦ δεσπότου [τὴν] πεῦσιν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως αὐτὴν παρέδραμεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἰατρείαν κατάδηλον αὐτὴν ποιεῖ. οὕτως αὐτῷ πανταχοῦ περισπούδαστον ἦν ἀνακηρύττειν τῶν προσιόντων αὐτῷ τὰ κατορθώματα, καὶ πολλῷ μείζονα ἀποφαίνειν τῶν ὄντων. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. εἶτα, ἐπειδὴ εἶπον ὅπερ ἐβούλοντο, σπλαγχνισθεὶς ἥψατο αὐτῶν. αὕτη γὰρ μόνη ἡ αἰτία τῆς ἰατρείας, δι' ἣν καὶ εἰς τὸν κόσμον ἦλθεν. ἀλλ' ὅμως καὶ ἔλεος ὢν καὶ χάρις, τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖ. ὅτι δὲ ἄξιοι, δηλοῖ καὶ ἐξ ὧν ἐβόησαν, καὶ ἐξ ὧν λαβόντες οὐκ ἀπεπήδησαν· ὃ πολλοὶ ποιοῦσι, μετὰ τὰς εὐεργεσίας ἀγνωμονοῦντες. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς δόσεως καρτερικοὶ καὶ μετὰ τὴν δόσιν εὐγνώμονες· καὶ γὰρ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγων· πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου [ζαχαρίου.] εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. καί τοι πολλάκις ἐπέβη τῶν ἱεροσολύμων πρότερον, ἀλλ' οὐδέποτε μετὰ τοσαύτης περιφανείας. τί οὖν τὸ αἴτιον; ἐν προοιμίοις ἦν τότε τῆς οἰκονομίας· καὶ οὔτε αὐτὸς σφόδρα κατάδηλος ἦν, οὔτε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους ἐγγύς. διόπερ καὶ ἀδιαφορώτερον αὐτοῖς ἀνεμίγνυτο, καὶ μᾶλλον ἔκρυπτεν ἑαυτόν. οὔτε γὰρ ἂν ἐθαυμάσθη φαινόμενος οὕτως, καὶ εἰς μείζονα ἂν αὐτοὺς ἐξῆψεν ὀργήν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως πεῖραν ἔδωκεν ἱκανήν, καὶ ὁ σταυρὸς ἐπὶ θύραις ἦν, μειζόνως ἐκλάμπει λοιπόν, καὶ μετὰ πλείονος ἅπαντα πράττει περιφανείας τὰ μέλλοντα αὐτοὺς ἐκκαίειν. δυνατὸν μὲν γὰρ ἦν καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλ' οὐ χρήσιμον, οὐδὲ λυσιτελές. σὺ δέ μοι θέα ὅσα θαύματα γίνονται, καὶ ὅσαι πληροῦνται προφητεῖαι. εἶπεν, ὅτι εὑρήσετε ὄνον· προεῖπεν ὅτι οὐδεὶς κωλύσει, ἀλλ' ὅτι ἀκούσαντες σιγήσουσι. τοῦτο δὲ οὐ μικρὸν κατηγόρημα Ἰουδαίων, εἴ γε τοὺς οὐδέποτε ἑωρακότας αὐτὸν οὐδὲ φανέντας ἔπεισε τὰ αὐτῶν προέσθαι καὶ μηδὲν ἀντειπεῖν· οὗτοι δὲ καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτὸν θαυματουργοῦντα παρόντες οὐκ ἐπείσθησαν. μὴ δὴ μικρὸν εἶναι νομίσῃς τὸ γεγενημένον. τίς γὰρ αὐτοὺς ἔπεισε τῶν ἰδίων ἀφαιρουμένους, καὶ ταῦτα πένητας ὄντας ἴσως καὶ γεωργούς, μὴ ἀντειπεῖν,

καὶ τί

καὶ τί λέγω μὴ ἀντειπεῖν; μὴ ἐρέσθαι, ἢ ἐρομένους σιγῆσαι καὶ παραχωρῆσαι; καὶ γὰρ ἀμφότερα ὁμοίως θαυμαστὰ ἦν, καὶ τὸ μηδὲν εἰπεῖν ἑλκομένων τῶν ὑποζυγίων, καὶ τὸ εἰπόντας καὶ ἀκούσαντας ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει, παραχωρῆσαι καὶ οὐκ ἀντιστῆναι, καὶ ταῦτα οὐκ αὐτὸν ὁρῶντας, ἀλλὰ τοὺς μαθητάς. ἀπὸ τούτων αὐτοὺς παιδεύει, ὅτι καὶ ἰουδαίους ἐδύνατο [καὶ] ἄκοντας κωλῦσαι δι' ὅλου μέλλοντας αὐτῷ ἐπιέναι, καὶ ἀφώνους καταστῆσαι· ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν. καὶ ἕτερον δὲ μετὰ τούτων διδάσκει τοὺς μαθητάς, ὅπερ ἂν αἰτήσῃ διδόναι, κἂν αὐτὴν κελεύσῃ τὴν ψυχὴν προέσθαι, καὶ ταύτην παρέχειν καὶ μὴ ἀντιλέγειν. εἰ γὰρ οἱ ἀγνῶτες αὐτῷ παρεχώρησαν, πολλῷ μᾶλλον αὐτοὺς ἀπάντων ἐξίστασθαι δεῖ. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἑτέραν πάλιν προφητείαν ἐπλήρου διπλῆν· τὴν μὲν, δι' ἔργων· τὴν δὲ διὰ ῥημάτων. καὶ ἡ μὲν διὰ τῶν ἔργων ἦν, ἡ διὰ τῆς καθέδρας τοῦ ὄνου· ἡ δὲ διὰ τῶν ῥημάτων, ἡ τοῦ προφήτου ζαχαρίου. καὶ γὰρ εἶπεν, ὅτι καθεδεῖται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ὄνου· καὶ καθίσας αὐτὸς καὶ πληρώσας αὐτὴν, ἑτέρας πάλιν ἐδίδου προφητείας ἀρχὴν, δι' ὧν ἐποίει τὰ μέλλοντα προδιατυπῶν. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; τῶν ἀκαθάρτων ἐθνῶν τὴν κλῆσιν προαναφωνεῖ, καὶ ὅτι αὐτοῖς προσαναπαύσεται, καὶ ἥξουσιν αὐτῷ καὶ ἕψονται, καὶ προφητεία διεδέχετο προφητείαν. ἐμοὶ δὲ, οὐ διὰ τοῦτο δοκεῖ μόνον ἐπὶ τὸν ὄνον καθίσαι· ἀλλὰ καὶ μέτρον ἡμῖν φιλοσοφίας παρέχων. οὐ γὰρ δὴ μόνον προφητείας ἐπλήρου, οὐδὲ δόγματα ἐφύτευε τὰ τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἡμῖν διώρθου διὰ αὐτῶν τούτων, πανταχοῦ κανόνας ἡμῖν τιθεὶς τῶν ἀναγκαίων χρειῶν, καὶ διὰ πάντων τὴν ζωὴν κατορθῶν τὴν ἡμετέραν. διὰ τοῦτο καὶ ἡνίκα τίκτεσθαι ἔμελλεν, οὐκ ἐπεζήτησε λαμπρὰν οἰκίαν, οὐδὲ μητέρα πλουσίαν καὶ περιφανῆ· ἀλλὰ πτωχὴν, καὶ μνηστῆρα τέκτονα ἔχουσαν, καὶ ἐν καλύβῃ γεννᾶται, καὶ ἐν φάτνῃ τίθεται· καὶ μαθητὰς ἐκλέγων, οὐ ῥήτορας καὶ σοφοὺς, οὐδὲ εὐπόρους καὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ πένητας καὶ ἐκ πενήτων καὶ πανταχόθεν ἀσήμους ἐξέλεξε· καὶ τράπεζαν παρατιθέμενος, ποτὲ μὲν κριθίνους ἄρτους παρατίθεται, ποτὲ δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐξ ἀγορᾶς τοὺς μαθητὰς ὠνεῖσθαι κελεύων· καὶ στιβάδα ποιῶν, ἀπὸ χόρτου ποιεῖ· καὶ ἱμάτια ἀμφιεννύμενος, εὐτελῆ καὶ τῶν πολλῶν οὐδὲν διαφέροντα περιεβάλλετο· οἰκίαν δὲ οὐδὲ εἶχεν. εἰ δὲ καὶ μεταβῆναι ἐκ τόπου εἰς τόπον ἔδει, ὁδοιπορῶν τοῦτο ἐποίει· καὶ οὕτως ὁδοιπορῶν, ὡς καὶ κοπιᾶν. καὶ καθήμενος, οὐ θρόνου δεῖται, οὐδὲ προσκεφαλαίου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ποτὲ μὲν ἐν τῷ ὄρει, ποτὲ δὲ παρὰ τῇ πηγῇ· καὶ οὐ παρὰ τῇ πηγῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ μόνος, καὶ σαμαρείτιδι διαλέγεται. πάλιν λύπης μέτρα τιθεὶς, ἡνίκα θρηνῆσαι ἔδει, δακρύει ἠρέμα, πανταχοῦ κανόνας ὑποτιθεὶς καὶ ὅρους πηγνὺς, μέχρι πόσου προβαίνειν δεῖ, καὶ περαιτέρω μηκέτι. διὰ δὴ τοῦτο καὶ νῦν, ἐπειδὴ συνέβαινέ τινας ἀσθενεστέρους ὄντας ὑποζυγίων δεῖσθαι, κἀνταῦθα μέτρον ἔθηκε· δεικνὺς ὅτι οὐχ ἵππους, οὐδὲ ἡμιόνους ζεύξαντας φέρεσθαι δεῖ, ἀλλὰ ὄνῳ κεχρῆσθαι καὶ περαιτέρω μὴ προβαίνειν, καὶ πανταχοῦ τῇ χρείᾳ στῆναι. ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν προφητείαν τὴν διὰ [τῶν] ῥημάτων. τίς οὖν ἡ προφητεία; ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον· οὐχὶ ἅρματα ἐλαύνων, ὡς οἱ λοιποὶ βασιλεῖς· οὐ φόρους ἀπαιτῶν, οὐ σοβῶν καὶ δορυφόρους περιάγων· ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν κἀντεῦθεν ἐπιδεικνύμενος.

Cur dixi nō aduerſari, ſed nec interrogare quidem, aut interrogantes reſpōſo audito tacere, atq; cedere? Nam vtraq; iſta pariter mihi mirabilia, & inaudita videntur. Non .n. paruū eſt, cùm traherentur iumēta, nihil dixiſſe: & ſi dixerunt, cùm audiſſent quia domin' illis indigeret, ceſſiſſe, maximè quum nō ipſum, ſed diſcipulos eius viderent. Hinc omnes docet, Iudæos in ipſum irruentes ſolo nutu reprimere potuiſſe. Hinc etiam diſcipulos docet, quicq̄d
A ipſe peteret, etiā ſi animam dare iuberet, abſq; vlla controuerſia eſſe parendū. Nam ſi ceſſerūt ignoti, quid diſcipuli facere debent? Duplicem autem ad hæc ꝓphetiam: alteram opere, alterā verbis adimplebat. Opere quidē, quòd ſuper aſinā ſederit: verbis verò, quia ſcriptū eſt à Zacharia, ꝙ in aſina ſicuti rex ſedebit. Cùm igitur id veluti ſcriptū eſt expleſſet, alteri' ipſe ꝓphetiæ dabat initium, quę futura erāt ipſis factis ſignificādo. Immundarum .n. vocationē gentiū, & quòd in ipſis requieſcet, & venient atq; adorabūt eum, res iſta ſignificabat: ita ꝓphetiæ ꝓ- Zach. 9. b.
B phetia ſucceſſit. Mihi verò nō idcirco ſolùm in aſina ſediſſe videtur, verumetiā vt viuendi philoſophia nos erudiret: ita ſimul & ꝓphetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi pcepta exēplis pbebat, & aſſirmabat. Regulas .n. nobis præbet, ne maiora q̄ neceſſarius vſus exigat, requiramus. Itaq; quando etiā naſcebatur, non magnificas ædes, nō locupletem matrem, ſed pauperrimā, & fabro deſpōſatam elegit, & in tugurio naſcitur, & in præſepio ponitur. Sic diſcipulos nō oratores aut ſapientes Luc. 2. c.
C voluit, nec genere aut fortuna claros, ſed inopes valde, atq; ignotos. Mēſa ſua ordeaceis nōnunq̄ panibus, nōnunquā quos diſcipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno: veſtes viles, nec conditionē vulgi excedentes induebatur. Domū nullam habebat: cumq; de loco in locū tranſeundū erat, pedib' iter faciebat, & ſic faciebat, vt labore plerunq; conficeretur. Non in ſede, nec in puluinari, ſed in ipſa ſuperficie terræ, modò quidem in monte, modò verò apud fontem ſolus ſedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur: 1. Cor. 1. d. Ioan. 6. a. Ioan. 4. b. c.
D ſic mediocritatē in mœrendo nos docens, quādo res poſtulabat, lachrymas modicè effudit, terminos nobis in omni re cōſtituens, vt quouſq; ꝓgrediendū eſſet non ignoremus. Quib' etiam nunc, quoniam jumentis opus eſſe imbecillioribus non ignorabat, modū exemplo dedit, ne aut equis, aut mulis iunctis ſublimes ferantur, ſed aſino, quando res cogit, inſidere: neq; vlterius progredi, ſed vbiq; neceſſitate vſum terminare. Sed videamus iam tam verborū, quàm rerum ꝓphetiam: quæ igitur eſt illa?
E Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, aſcendens ſuper iugalem, & pullum nouum: nō currus vt reges cæteri agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec ſatellitibus conſtipatus: ſed magnam vndique monſtrans humilitatem.

Interrogetur ergo Iudæus, quiſnam regum aſina vectus Hieroſolymam intrauit? Nemine profectò præter Chriſtum dicere poſſunt. Hęc faciebat vt quemadmodum diximus, figuris ventura ſignificaret. Hic enim eccleſia, & nouus popul⁹ olim immundus per pullum ſignificatur, qui poſtquam in eo Ieſus quieuit, ab omni ſorde liberatus, mundus effectus eſt. Perpende autem examuſſim imaginem eſſe conſeruatam. Diſcipuli quippe iumenta ſoluunt, quoniam & nos, & illi per Apoſtolos vocati & adducti ad Chriſtum ſumus, & noſtra fides in zelum illos deduxit: idcirco aſina pullum ſuũ ſequi pſpicitur, quoniam poſtq̃ in gentibus Chriſtus ſedebit, tunc & Iſraelitæ zelantes venient: quod Paulus ſignificans, dicebat: *Quia cæcitas ex parte Iſraëli accidit, quouſque plenitudo gentium intraret, & ſic vniuerſus Iſraël ſaluabitur.* Quòd enim figura hæc factum prophetiæ figurabat à dictis manifeſtum eſt. Niſi enim ita eſſet, non tanta cura certè prophetæ pulli etiam ætatem prædixiſſet. Illud etiam diſcimus, quemadmodum nemo tunc Apoſtolos, ne abducerent iumenta detinuit: ſic nullus vetare potuit ne gentes ab idololatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, ſed ſuper Apoſtolorum iniectas veſtes inſedit. Poſteaquam enim pullum adepti eſſent, vniuerſa iam à ſe præbent, ſicut & Paulus dicebat: *Ego autem libentiſſime impendam & expendar ipſe pro animabus veſtris.* Tu verò ſubitam pulli domationem admirare, quomodo dum eſſet indomitus, & freni omnino expers, non reſilit, nec reluctatus eſt, ſed quietè quaſi aſſuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc ſignificatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta ſunt: Soluentes, adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem redacta ſunt: Quàm humili autem & abiecto animo eſſent Iudæi conſidera, qui quamuis tum multa eius ſigna viderint, nunquam tamen ipſum ſic admirati ſunt, quemadmodum nunc: quia turbas concurrere aſpexerunt, vehementer obſtupeſcunt. Concuſſa enim fuit, inquit, vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic? turbæ autem dicebant: *Hic eſt Jeſus propheta, qui eſt à Nazareth Galilææ.* Ita quando tandem magnum quid de ipſo dicere niſi ſunt, tunc humilis & abiecta ſententia ſua humi trahebatur. Hæc autem faciebat, non vt ſe hac pompa oſtentaret, ſed partim vt & prophetiam (vt diximus) impleret, & vitam noſtram inſtrueret: partim vt diſcipuli hæc maximè ſolamen mortis eius haberent, cùm viderent in nullo inuitum poſſe violari. Tu verò id etiam admirare, quomodo tam à Zacharia, quàm à Dauid ad vnguem iſta prędicta fuerunt. Sic igitur etiam nos faciamus, & laudes cantemus, & veſtimenta eis tradamus, qui ipſum afferunt: alij, aſinam veſtimentis ſuis Chriſti ſeſſuri gratia ornarent, alij indumenta ſub pedibus aſinæ ſternerent: Qua enim re digni erimus, cùm illorũ ſi nos nec nudũ ipſum videntes, à reconditis pro eo quicquam impendere volumus?

Et

Rom. 11. c.

2. Cor. 12. c.

ἐρώτησον τοίνυν τὸν Ἰουδαῖον, ποῖος βασιλεὺς ὀχούμενος ἐπὶ ὄνου ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ τοῦτον μόνον. ἐποίει δὲ ταῦτα ὅπερ ἔφην τὰ μέλλοντα προδηλῶν. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκκλησία δηλοῦται διὰ τοῦ πώλου, καὶ ὁ λαὸς ὁ νέος, ὁ ποτὲ μὲν ἀκάθαρτος, μετὰ δὲ τὸ καθίσαι τὸν Ἰησοῦν καθαρὸς γενόμενος. καὶ ὅρα δι' ὅλου τὴν εἰκόνα σωζομένην. οἱ γὰρ μαθηταὶ λύουσι τὰ ὑποζύγια. διὰ γὰρ τῶν ἀποστόλων κἀκεῖνοι καὶ ἡμεῖς ἐκλήθημεν· διὰ τῶν ἀποστόλων

A προσήχθημεν, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα εὐδοκίμησις, ἐκείνους παρεζήλωσε. διὰ τοῦτο φαίνεται ἡ ὄνος ἀκολουθοῦσα τῷ πώλῳ. μετὰ γὰρ τὸ καθίσαι τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὰ ἔθνη, τότε ἥξουσι κἀκεῖνοι [οἱ] παραζηλοῦντες. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. ὅτι γὰρ προφητεία ἦν, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. οὐ γὰρ ἂν ἐμέλησε τῷ προφήτῃ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας τὸν ὄνου τὴν ἡλικίαν εἰπεῖν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν. οὐ

B τοῦτο δὲ μόνον δηλοῦται διὰ τῶν εἰρημένων, ἀλλ' ὅτι καὶ μετ' εὐκολίας αὐτοὺς ἄξουσιν οἱ ἀπόστολοι. ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα οὐδεὶς ἀντεῖπεν εἰς τὸ κατασχεῖν, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν οὐδεὶς ἠδυνήθη διακωλῦσαι τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἔμπροσθεν. οὐ κάθηται δὲ ἐπὶ γυμνὸν τὸν πῶλον· ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων. ἐπειδὴ γὰρ τὸν πῶλον ἔλαβον, ἅπαντα λοιπὸν προΐενται, καθὼς καὶ Παῦλος ἔλεγεν· ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. σκόπει δὲ τὸ εὐήνιον τοῦ πώλου, πῶς ἀδάμαστος ὢν καὶ χαλινοῦ ἄ-

C πειρος, οὐκ ἐσκίρτησεν· ἀλλ' εὐτάκτως ἐφέρετο. ὃ καὶ αὐτὸ προφητεία τοῦ μέλλοντος ἦν, δηλοῦσα τὸ καταπειθὲς τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν ἀθρόαν εἰς εὐταξίαν μεταβολήν. καὶ γὰρ πάντα εἰργάσατο τὸ ῥῆμα τὸ λέγον· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. ὥστε τὰ ἄτακτα εὔτακτα καὶ τὰ ἀκάθαρτα γέγονε λοιπὸν καθαρά. ἀλλ' ὅρα τὴν ταπεινότητα τῶν Ἰουδαίων. τοσαῦτα θαύματα εἰργάσατο, καὶ οὐδέποτε αὐτὸν οὕτως ἐξεπλάγησαν. ἐπειδὴ δὲ εἶδον ὄχλον συντρέχοντα, τότε θαυμάζουσιν. ἐσείσθη γὰρ πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα, τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· οὗ-

D τός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας. καὶ ὅτε ἔδοξαν μεγάλα λέγειν, τότε χαμαίζηλος ἦν αὐτῶν ἡ γνώμη καὶ ταπεινὴ καὶ συρομένη. ταῦτα δὲ αὐτὸς ἐποίει, οὐ πομπὴν ἵνα ἐπιδεικνύμενος, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν ὅπερ εἶπον καὶ προφητείαν πληρῶν, καὶ φιλοσοφίαν παιδεύων· ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς παραμυθούμενος λυπουμένους διὰ τὸν θάνατον, καὶ δεικνὺς ὅτι ταῦτα πάντα πάσχει ἑκών. σὺ δέ μοι θαύμασον τοῦ προφήτου τὴν ἀκρίβειαν, πῶς πάντα προεῖπεν· καὶ τὰ μὲν ὁ Δαβίδ, τὰ

E δὲ ὁ Ζαχαρίας προανεφώνησεν. οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, καὶ ὑμνῶμεν, καὶ τὰ ἱμάτια προώμεθα τοῖς αὐτὸν φέρουσι. τίνος γὰρ ἂν εἴημεν ἄξιοι, ὅτ' ἂν οἱ μὲν τὸν ὄνον περιβάλλωσιν, εἰς ἣν ἐκάθητο, οἱ δὲ τοῖς ποσὶν αὐτῆς ὑποστρωννύωσι τὰ ἱμάτια· ἡμεῖς δὲ γυμνὸν αὐτὸν ὁρῶντες, οὐδὲ ἀποδύωμεν κελευόμενοι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν κειμένων δαπανᾶν, μηδὲ οὕτως ὦμεν φιλότιμοι;

κἀκεῖ-

καὶ ἕτεροι μὲν παρακολουθῶσιν ἔμπροσθεν καὶ ὄ-
πισθεν· ἡμεῖς δὲ καὶ προσιόντα παραπεμπώμε-
θα, καὶ διακρουώμεθα καὶ ὑβρίζωμεν; πόσης
ταῦτα κολάσεως ἄξια; πάσης τιμωρίας; προσ-
έρχεταί σοι δεόμενος ὁ δεσπότης, καὶ οὐδὲ ἀκοῦ-
σαι βούλει τῆς ἱκετηρίας, ἀλλ' ἐγκαλεῖς καὶ ἐ-
πιπλήττεις, καὶ ταῦτα ἀκούσας τοιούτων ῥημάτων.
εἰ δὲ ἕνεκα ἄρτον διδοὺς καὶ ὀλίγον ἀργύριον οὕτω
βάναυσος εἶ καὶ ὀλίγωρος καὶ ὀκνηρὸς, εἰ πάν-
τα κενῶσαι, τί ἂν ἐγένου; Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἐν τῷ A
θεάτρῳ φιλοτίμους, ὅσα ταῖς πόρναις προΐενται;
σὺ δὲ οὐδὲ τὸ ἥμισυ τούτων δίδως, οὐδὲ τὸ
πολλοστὸν πολλάκις. ἀλλ' ὁ μὲν διάβολος κε-
λεύει δοῦναι τοῖς τυχοῦσι, γέενναν προξενῶν, καὶ
δίδως· ὁ δὲ Χριστὸς τοῖς δεομένοις βασιλείαν
ἐπαγγελλόμενος, καὶ οὐ μόνον οὐ δίδως, ἀλ-
λὰ καὶ ὑβρίζεις· καὶ αἱρῇ μᾶλλον ὑπακοῦσαι
τῷ διαβόλῳ ἵνα κολασθῇς, ἢ πεισθῆναι τῷ Χρι-
στῷ καὶ σωθῆναι. καὶ τί ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἂν
τῆς παραπληξίας; ὁ μὲν γέενναν προξενεῖ, ὁ δὲ B
βασιλείαν· καὶ τοῦτον ἀφέντες, ἐκείνῳ προστρέ-
χετε. καὶ τὸν μὲν προσιόντα παραπέμπεσθε, τὸν
δὲ μακρὰν ὄντα προσκαλεῖσθε. καὶ τοιοῦτον γί-
νεται, οἷον ἂν εἰ βασιλεὺς μὲν ἁλουργίδα ἔχων,
καὶ διάδημα προτεινόμενος μὴ πείθοι· λῃστὴς
δὲ μάχαιραν ἐπισείων καὶ θάνατον ἀπειλῶν
πείθοι. ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες ἀγαπητοὶ διαβλέ-
ψωμεν ὀψέ γ' οὖν ποτε καὶ ἀνανήψωμεν. καὶ
γὰρ ἐγὼ λοιπὸν αἰσχύνομαι περὶ ἐλεημοσύνης
διαλεγόμενος διὰ τὸ πολλάκις περὶ ταύτης τῆς C
ὑποθέσεως εἰπὼν, μηδὲν ἄξιον ἀνύσαι τῆς πα-
ραινέσεως. γέγονε [μὲν] γάρ τι πλέον, οὐ το-
σοῦτον δὲ ὅσον ἐβουλόμην. ὁρῶ μὲν γὰρ σπείρον-
τας ὑμᾶς· οὐ δαψιλεῖ δὲ τῇ δεξιᾷ. διὸ καὶ
φοβοῦμαι, μή πως μὴ φειδομένως θερίσητε.
ὅτι γὰρ φειδομένως σπείρομεν, ἐξετάσωμεν εἰ
δοκεῖ. τίνες εἰσὶ πλείους ἐν τῇ πόλει· πένητες
ἢ πλούσιοι; καὶ τίνες; οὔτε πένητες οὔτε πλού-
σιοι· ἀλλ' οἱ μέσην χώραν ἔχοντες· οἷόν ἐστι τὸ
δέκατον μέρος πλουσίων, καὶ τὸ δέκατον πε- D
νήτων τῶν οὐδὲν ὅλως ἐχόντων· οἱ δὲ λοιποὶ
τῶν μέσων εἰσίν. Διέλωμεν τοίνυν εἰς τοὺς δεο-
μένους τὸ [πᾶν] πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ
ὄψεσθε τὴν αἰσχύνην ὅση. οἱ μὲν γὰρ σφόδρα
πλουτοῦντες, ὀλίγοι· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους,
πολλοί· πάλιν οἱ πένητες πολλῷ τούτων ἐ-
λάττους. ἀλλ' ὅμως τοσούτων ὄντων τῶν δυ-
ναμένων τοὺς πεινῶντας τρέφειν, πολλοὶ πει-
νῶντες καθεύδουσιν· οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι
μετ' εὐκολίας αὐτοῖς ἐπαρκεῖν τοὺς ἔχοντας, E
ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν ὠμότητα καὶ ἀπ-
ανθρωπίαν. εἰ γὰρ διέλοιντο οἵτε πλουτοῦν-
τες οἵτε μετ' ἐκείνους τοὺς δεομένους ἄρτων καὶ
ἐνδυμάτων μόλις ἂν πεντήκοντα ἀνδράσιν, ἢ
καὶ ἑκατὸν λάχοιεν πένης εἷς. Ἀλλ' ὅμως
καὶ ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ τῶν προστησομένων
ὄντες, ὀδύρονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

καὶ ἵνα

Et cùm illorum alij præcedant, alij ſubſequantur, nos aduenientem repellamus, atque contemnamus: quo putas hæc ſupplicio digna eſſe? Accedit te dominus indigens, tu ne ſupplicantem quidem audire vis, ſed accuſas, & increpas, præſertim cum talia verba perceperis. Quod ſi ad pauculum argenti offerendum, & fruſta panis præbenda adeò tenax, auarus, & piger es, quid faceres ſi vniuerſa tibi eſſent eua-
A cuanda? Non vides quot quantaque hi qui ſe munificos vulgò appellari volunt, ſcortis in theatro largiuntur? illorum tu non dimidium, imò ne centeſimam quidem partem dare ſuſtines. At quando diabolus quibuſcunque obuijs dare iubet, & ſi huic rei gehenna immineat, iucundè tamen illi obtemperas: cùm verò Chriſtus regnum, ſi indigentibus obtuleris, tibi retribuat, non modo nihil præſtas, ſed inſuper etiam petentes contumelia afficis: ſic apertè mauis obedire diabolo vt puniaris, quam Chri-
B ſto parere vt ſalueris. Qua quidem vecordia neſcio ſi quid veſanius vnquam poſſit excogitari: gehennam ille, hic regnum pollicetur: & vos hoc neglecto ad illum accurritis, & hunc venientem repellitis, illum etiam cùm longè abſit vocatis. Non aliter ergo fit, ac ſi cùm diadema & purpuram rex offerret, ſperneretur: latro autem qui acutum quo te interficias mucronem largiatur, facilè perſuadeat. Quæ intelligentes, chariſſimi, aperiamus ocu-
C los aliquando, & vigilemus oro. Ego enim iam erubeſco cùm toties me dixiſſe de eleemoſyna ſciam, & nihil exhortationibus meis dignum confeciſſe videam: & factū quidem eſſe aliquid non ignoro, non tamen tantum quantū optabam. Sed cerno quidem vos ſeminantes, non tamen plena dextera: quare timeo, ne parcè quoq; metatis. Vt tamen parcè proijci ſemen videatis, conſiderate ſi videtur, vtrum plures in ciuitate inopes an diuites, & quinam ſint nec pauperes nec diuites, ſed medium locum obtinentes. Ego quidem
D puto decimam fere partem ciuium diuitiis affluere, & decimam tanta paupertate opprimi, vt nihil penitus habeant, cæteros inter conditionem iſtorum collocari. Partiamur igitur multitudinem vrbis per egenorum numerum, & videbitis quàm magnum ex hac conſideratione dedecus erumpat. Nam qui magna copia rerum abundant, pauci certè ſunt: quorum verò mediocres fortunæ, multi: qui autem nihil habent, pauciſſimi. Cumque plurimi ſint qui fameſcen-
E tes poſſint ſaturare, multi tamen eſuriunt, non quia non poſſumus illis ſatisfacere, ſed quia durities & inhumanitas corda noſtra occupauit. Nam ſi locupletes, & illi qui mediocris fortunæ ſunt, cibo & veſtitu indigentes inter ſe partiantur, vix centum aut quinquagita viri vnum pauperem ſortientur. Et in tanta eorum multitudine qui ſubuenire poſſunt egentes pauperiem ſuam quotidie fameſcentes deplorant.

Sed

Sed vt apertiſſimè inhumanitatem eorum videas, vnius diuitis, nec valde locupletis hæc eccleſia fructus colligens: cogita tecum quot viduis, quot virginib' quotidie ſuccurrat. Iam enim numerus eorum in catalogo aſſcriptus ad tria millia peruenit: & prætereà multis qui carceres habitant, auxiliatur, multis in hoſpitali laborantibus, multis aduenis, multis leproſis, omnibus qui altari aſſiſtunt, cibaria & indumenta præbet, multis etiam qui quotidie ad petendum accedunt, nec tamen eccleſiæ opes idcirco diminutæ ſunt. Quare ſi decem ſolummodo viri hoc impendio in pauperes ſic vterentur, nullus in hac vrbe fame aut nuditate laboraret. Sed quid, inquies, liberis noſtris relinquimus? Sortem certè, quamuis & fruct' ita diſpoſiti mirificè creſcant, & in cœlis reconditi vobis conſeruentur. Quòd ſi ita non vultis, mediam ſaltem fructuum partem, aut tertiam, aut quartam, aut quod minimum eſt, ſaltem decimam Chriſto præbeamus. Gratia enim & miſericordia Dei decem vrbium inopes hæc ciuitas noſtra continuè poſſet enutrire. Quod ſi vultis, ratiocinando tamen inquiramus, quamuis ita res pateat, vt nulla ratiocinatione nobis opus eſſe videatur. Videtis igitur quot quantaque vna domus ad ciuilia onera quotannis cōferens, nunquam hac impenſa laboret, quam ſi diuitum ſinguli pauperum gratia ſuſciperent, momento cœlum raperent. Quæ igitur venia, quæ ſatisfactio poterit eſſe, cùm ex iſtis rebus, quam morituri relinquimus, non ita indigentibus copioſè præbeamus, ſicut multi ſcenicis tribuunt, præſertim cùm æternæ ſic danti retributiones debeantur? Oportebat quidem etiam ſi hac in vita perpetui maneremus, huic honeſtæ benignitati non parcere: cùm verò paulò poſteà nudi hinc rapiamur: quæ nobis ſatisfactio erit, ſi neque à noſtrorum fructibus prædiorum eſurientibus opitulamur? Non enim cogo poſſeſſiones minuere: non quia id nolim, ſed quia te valde alienum ab hac re perſpicio. Non ergo audeo illud dicere, ſed ad exponendos fructus hortor, & nihil eſſe hinc reponendum conſulo: ſatis eſt tibi, quod quaſi à copioſo fonte pecunia redituum confluat in dies. Fac inopes rerum tuarum participes, diſpenſa probè quæ tibi diuinitus commendata ſunt. Sed onera publicè, inquies, tribuo. An ideo forſan deſpicis, quia nemo te hic dare cogit? & publicè quidem, quamuis nihil agri tui produxerint, neceſſariò præbes, cùm non audeas aduerſari: Chriſto verò ita miti, & tunc ſolummodo petenti cùm fertilitate agrorum abundas, ne iucundè quidem reſpondere dignaris? Quis igitur te liberabit à tormentis futuris? Nullus certe. Nam ſi ꝓpter has præſentes pœnas in tribuendo ciuitati diligentiſſimus es, grauiores eſſe futuras memento, vbi non in carceres, ſed in ignem deijcieris æternū. Quare horum omnium gratia hæc tributa pauperibus primùm conferamus. Nam & facilius id facere poſſumus, & merces maior debetur, & maiora multò meremur, & acerbiora non facientibus ſupplicia imminent,

quæ

καὶ ἵνα μάθῃς αὐτῶν τὴν ἀπανθρωπίαν, ἑνὸς τῶν ἐσχάτων εὐπόρων καὶ τῶν μὴ σφόδρα πλουτούντων πρόσοδον ἡ ἐκκλησία ἔχουσα, ἐννόησον ὅσαις ἐπαρκεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν χήραις, ὅσαις παρθένοις. καὶ γὰρ εἰς τὸν τῶν τρισχιλίων ἀριθμὸν ὁ κατάλογος αὐτῶν ἔφθασε. μετὰ τούτων, τοῖς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦσι, τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις, τοῖς [ἐν] τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύουσι, [καὶ] τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων ἕνεκεν, τοῖς
A ἁπλῶς προσιοῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ οὐδὲν αὐτῇ τὰ τῆς οὐσίας ἠλάττωται. ὥστε εἰ δέκα ἄνδρες μόνοι οὕτως ἠθέλησαν ἀναλίσκειν, οὐδεὶς ἂν ἦν πένης. καὶ τί ἔμελλον φησὶν οἱ παῖδες ἡμῶν διαδέχεσθαι; τὸ κεφάλαιον ἔμενε, καὶ ἡ πρόσοδος πάλιν πλείων ἐγίνετο, ἐν οὐρανοῖς θησαυριζομένων αὐτοῖς τῶν κτημάτων. ἀλλ' οὐ βούλεσθε οὕτω; κἂν ἐξ ἡμισείας· κἂν ἀπὸ τρίτης μοίρας· κἂν ἀπὸ τετάρτης· [κἂν ἀπὸ πέμπτης·] κἂν ἀπὸ δεκάτης. διὰ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν δέκα πόλεων πένητας δυνατὸν ἦν θρέψαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. καὶ εἰ
B βούλεσθε, ποιήσωμεν ἵνα ἴδητε συλλογισμόν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ συλλογισμοῦ χρεία. καὶ γὰρ αὐτόθεν καταδηλός ἐστιν ἡ εὐκολία τοῦ πράγματος. ὁρᾶτε γοῦν εἰς τὰς λειτουργίας τὰς πολιτικάς, ὅσα οἰκία μία ἀναλίσκουσα πολλάκις οὐκ ᾤκνησεν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ μικρὸν ᾔσθετο τῆς δαπάνης, ἣν εἰ τῶν πλουσίων ἕκαστος εἰς τοὺς πένητας λειτουργίαν λειτουργεῖν ἐβούλετο, ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ ἥρπασεν ἂν τὸν οὐρανόν. τίς οὖν ἂν εἴη συγγνώμης τίνα ἀπολογίας σκιά; ὅτ' ἂν μηδὲ ὧν ἀφίστασθαι μέλλομεν πάντως ἀπαγόμενοι ἐντεῦθεν, μηδὲ τού-
C των μεταδιδῶμεν τοῖς δεομένοις μετὰ δαψιλείας τοσαύτης, μεθ' ὅσης τοῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἕτεροι, καίτοι τοσαῦτα μέλλοντες καρποῦσθαι ἐκ τούτων. ἔδει μὲν γὰρ εἰ καὶ διὰ παντὸς ἐνταῦθα ἦμεν, μηδὲ οὕτως φείδεσθαι τῆς καλῆς ταύτης δαπάνης· ὅτ' ἂν δὲ μικρὸν ὕστερον ἐντεῦθεν ἀπαιτώμεθα, καὶ πάντων ἀφελκώμεθα γυμνοί, ποίαν ἕξομεν ἀπολογίαν, μηδὲ ἀπὸ τῆς προσόδου παρέχοντες τοῖς λιμώττουσι καὶ ἀγχομένοις; οὐδὲ γὰρ ἀναγκάζω σε τὰ ὄντα μειῶσαι· οὐκ ἐπειδὴ μὴ βούλομαι, ἀλλ' ἐπειδὴ σφόδρα [σε] ὀκνοῦντα ὁρῶ. οὐ τοίνυν τοῦτό φη-
D μι· ἀλλ' ἀπὸ τῶν καρπῶν ἀνάλωσον, καὶ μηδὲν θησαυρίσῃς ἐντεῦθεν· ἀρκεῖ σοι ὥσπερ ἐκ πηγῶν ἔχειν [ἐπιρρέοντα] τὰ χρήματα τῆς προσόδου. ποίησον κοινωνοὺς τοὺς πένητας, καὶ γενοῦ καλὸς οἰκονόμος τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ σοι δοθέντων. ἀλλὰ τελέσματα δίδωμι φησί. διὰ τοῦτο οὖν καταφρονεῖς ὅτι ἐνταῦθα οὐδεὶς ἀπαιτεῖ; κἀκείνῳ μὲν τῷ κἂν ἐνέγκῃ ἡ γῆ λαμβάνοντι μετ' ἀνάγκης καὶ στρεβλώσεως, οὐ τολμᾷς ἀντειπεῖν· τῷ δὲ οὕτως ἡμέρῳ καὶ τότε ἀπαιτοῦντι ὅτ' ἂν ἐνέγκῃ ἡ γῆ, οὐδὲ μέχρι λόγου ἀποκρίνῃ; καὶ τίς σε ἐξαιρήσεται τῆς ἀπαραιτήτου ἐ-
E κείνων κολάσεως; οὐκ ἔστιν οὐδείς. εἰ γὰρ ἐπειδὴ ἐκεῖ πάντως ἕψεται τιμωρία χαλεπωτάτη μὴ διδόντι, διὰ τοῦτο γίνῃ σπουδαῖος περὶ τὴν ἔκτισιν, ἐννόησον ὅτι καὶ ἐνταῦθα χαλεπώτερα οὐ τῷ δεθῆναι, οὐδὲ τῷ εἰς δεσμωτήριον ἐμπεσεῖν, ἀλλὰ τῷ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. ἁπάντων οὖν ἕνεκεν ταῦτα πρῶτα καταθῶμεν τὰ τελέσματα. καὶ γὰρ πολλὴ ἡ εὐκολία, καὶ μείζων ὁ μισθός, καὶ πλείων ἡ ἐμπορία, καὶ χείρων ἡ κόλασις ἀγνωμονοῦσιν ἡμῖν. κόλασις γὰρ διαδέξεται πλῆθος οὐκ ἔχουσα.

Digitized by Google

Εἰ δὲ τοὺς στρατιώτας μοι λέγεις τοὺς ὑπὲρ σοῦ πολεμοῦντας πολλὰ βαρβάροις, ἔστι καὶ ἐνταῦθα στρατόπεδον τὸ τῶν πτωχῶν, καὶ πόλεμος ὃν ὑπὲρ σοῦ πολεμοῦσιν οἱ πένητες. ὅτ' ἂν γὰρ λαμβάνωσιν εὐχόμενοι, τὸν θεὸν ἵλεων ποιοῦσιν· ἵλεω δὲ ποιοῦντες, ἀποκρούονται οὐ βαρβάρων, τὰς δὲ τῶν δαιμονίων ἐπιβουλάς· οὐκ ἀφιᾶσι σφοδρὸν εἶναι τὸν πονηρὸν, οὐδὲ ἐπιτίθεσθαι συνεχῶς, ἀλλ' ἐκλύουσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. ὁρῶν τοίνυν τοὺς στρατιώτας τούτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐντυγχάνοντας ὑπὲρ σοῦ τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς δεήσεως καὶ τῆς ἐντευχῶν, ἀπαίτησον σαυτὸν τὴν καλὴν ταύτην εἰσφορὰν, καὶ τὰς ἐκείνων τροφάς. καὶ γὰρ ἥμερος ὢν ὁ βασιλεὺς οὗτος, οὐκ ἔδωκέ σοι τοὺς ἀπαιτοῦντας, ἀλλ' ἑκόντα βούλεται καταθεῖναι. κἂν κατὰ μικρὸν καταβάλῃς, δέχεται· κἂν ἀπορῶν διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου καταθῇς, οὐκ ἐπείγει οὐκ ἔχοντα. μὴ δὴ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ καταφρονῶμεν, ἀλλὰ θησαυρίζωμεν ἑαυτοῖς, μὴ ὀργὴν, ἀλλὰ σωτηρίαν· μὴ θάνατον, ἀλλὰ ζωήν· μὴ κόλασιν καὶ τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμὰς καὶ στεφάνους. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δοῦναι μισθὸν τῆς μετακομιδῆς τῶν εἰσφερομένων· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα κάμνειν ἐξαργυρίζοντας. ἂν καταβάλῃς αὐτὰ, αὐτὸς [αὐτὰ] μετατίθησιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ δεσπότης· αὐτός σοι τὴν πραγματείαν κατασκευάζει κερδαλεωτέραν. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα παράπομπον εὑρεῖν τῶν καταβληθέντων· μόνον κατάβαλε καὶ εὐθέως ἀνῆλθεν· οὐχ ἵνα στρατιῶται ἕτεροι τραφῶσιν, ἀλλ' ἵνα σοι μένῃ μετὰ ἐμπορίας πολλῆς. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἅπερ ἂν δῷς, ἀναλαβεῖν οὐκ ἔνι· ἐκεῖ δὲ μετὰ πολλῆς ἀπολήψῃ πάλιν αὐτὰ τῆς τιμῆς, καὶ κερδανεῖς μείζω καὶ πνευματικώτερα κέρδη. ἐνταῦθα τὰ διδόμενα ἀπαίτησίς ἐστιν· ἐκεῖ [δὲ] χρῆσις καὶ δάνειον καὶ ὄφλημα. καὶ γὰρ ,, καὶ χειρόγραφά σοι ἐποίησεν ὁ θεός. ὁ γὰρ ἐλεῶν πτω- ,, χὸν φησί, δανείζει θεῷ. ἔδωκέ σοι καὶ ἀρραβῶνα, καὶ ἐγγυητὰς, καὶ ταῦτα θεὸς ὤν. ποῖον ἀρραβῶνα, καὶ ἐγγυητάς; τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ· τὰ αἰσθητὰ· τὰ πνευματικὰ· τὰ προοίμια τῶν μελλόντων. τί τοίνυν ἀναβάλλῃ καὶ ὀκνεῖς τοσαῦτα ἤδη λαβὼν, τοσαῦτα προσδοκῶν; ἃ μὲν γὰρ ἔλαβες, ἔστι ταῦτα· σῶμα αὐτός σοι διέπλασε· ψυχὴν αὐτός σοι ἐνέθηκεν· ἐτίμησέ σε λόγῳ μόνον τῶν ἐπὶ γῆς· τῶν ὁρωμένων σοι ἁπάντων τὴν χρῆσιν ἔδωκεν· ἐχαρίσατό σοι τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν· τὸν υἱὸν ἐπέδωκεν ὑπὲρ σοῦ· βάπτισμα τοσούτων γέμον ἀγαθῶν ἐδωρήσατο· ἔδωκέ σοι τράπεζαν ἱεράν· ἐπηγγείλατο βασιλείαν καὶ ἀπόρρητα ἀγαθά. τοσαῦτα τοίνυν λαβὼν, τοσαῦτα [κἀκεῖ] μέλλων λαμβάνειν πάλιν γὰρ τὸ αὐτὸ ἐρῶ· περὶ χρήματα ἀπολλύμενα μικρολογῇ; καὶ ποίας ἕξεις συγγνώμης; ἀλλὰ τοὺς παῖδας πάντως ὁρᾷς, καὶ δι' αὐτοὺς ἀναδύῃ; καὶ μὴν κἀκείνους παίδευσον τοιαῦτα κερδαίνειν κέρδη. καὶ γὰρ εἰ ἀργύριον ἦν σοι δεδανεισμένον καὶ τόκους φέρον, εἶτα ὀφειλέτης εὐγνώμων ἦν, μυριάκις ἂν εἵλου ἀντὶ τοῦ χρυσίου τὸ γραμματεῖον καταλιπεῖν τῷ παιδί, ὥστε αὐτῷ τὰς προσόδους καταβαλέσθαι πολλὰς, καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι περιιέναι ζητοῦντα ἑτέρους τοὺς δανεισομένους. καὶ νῦν οὖν δὸς τὸ χειρόγραφον τοῖς παιδίοις, [καὶ] κατάλιπε τὸν θεὸν αὐτοῖς ὀφειλέτην. σὺ δὲ τοὺς μὲν ἀγροὺς οὐ πωλεῖς καὶ δίδως τοῖς παισὶν, ἀλλ' ἐᾷς ὅπως ἡ πρόσοδος μένῃ, καὶ ὁ τῶν χρημάτων πλεονασμὸς αὐτοῖς γίνοιτο [πλείων] ἐντεῦθεν, τὸ δὲ χειρόγραφον τοῦτο τὸ πάντας ἀγροὺς προσόδων εὐπορώτερον καὶ τοσούτους φέρον καρπούς, [τοῦτο] δέδοικας καταλιπεῖν;

καὶ πῶς

quę nullum vnq̃ habitura terminũ ſunt. Quòd ſi milites tibi alendos obijcias, qui ꝓ te cũ Barbaris pugnent: cõſidera nõ paruũ eſſe pauperũ exercitũ, q̃ periculoſum ꝓ te bellum ſuſcipere parati ſunt. Nam ſi quicq̃ abs te acceperunt, Deum orãdo ꝓpicium tibi reddẽt, & loco Barbarorũ, inſidias dæmonũ ꝓcul repellent, vires diaboli debilitãtes, vt nõ poſſit omnino animã tuam expugnare. Quare cùm videas hos quotidie milites ad regẽ precibus ꝓ te intercedere, alimẽta ipſis quaſi debitũ conferas tributũ. Mi-
A tiſſimus .n. eſt rex hic noſter, nulla vi exigit: ſed ſpontè oblatũ etiam ſi minimũ ſit, ſuſcipit: & ſi lõgo temporis ſpacio neceſſitate quapiam detentus non feceris, nõ cogit. Non abutamur ergo lõganimitate ac miſericordia eius, verùm reponam' nobis nõ iram, ſed ſalutem: nõ mortem, ſed vitam: non tormẽta & pœnas, ſed honores, atq; coronas. Nihil hic impendes, cùm transferẽtur oblata, nullus labor ſuſcipiendus eſt, vt in argentũ redigas: alimenta offeras ſolùm, & ipſe dominus in cœlum tranſponet,
B Ipſe mercaturam hanc quæſtuoſam faciet: non indiges hic miniſtris deferendi, nec teſtibus: ſolum id cura vt tribuas, tuum ſemper eſt quod dediſti; & mirabili mercaturæ genere creſcit, atque multiplicatur. Præterea quæ reipublicæ tribuis, nunquam tibi reddun tur, cùm hæc eximio quodam fœnore, & lucro ſpiritali reſtituentur. Iſtis enim reſpublica, illis tu ipſe vteris: quaſi enim Deo credantur, chirographum tibi diuinitus fit. *Qui enim,* Prouerb. 19 a.
inquit, pauperis miſeretur, Deo fœneratur. Ete-
C nim quamuis dominus omnium ſit, non eſt tamen dedignatus & arra & vadibus rem firmare. Quænam igitur arra eſt? Hæc certe præſentia ſenſibilia, & ſpiritalia exordia futurorum. Quid igitur procraſtinatis, & inertia corrumperis, cùm multa etiam receperis, & maiora expectes? An ignoras fortaſſis quot, quantaque recepiſti? ipſe corpus tibi formauit, animam creauit, ratione te ſolum ex omnibus animantibus honorauit, omnium viſibilium rerum vſum præſtitit, cognitionem ſui tibi largitus eſt, filium ſuum pro te tradi-
D dit, baptiſmũ multis plenũ donis cõceſſit, ſacra mẽſa donauit, regnũ & ineffabilia bona pollicit' eſt. Qui ergo tot iã accepiſti, tantaq; accepturus es (non .n. vereor eadẽ rurſus repetere) pereuntib' pecunijs ꝓ eo parcis, & qua venia dign' eris? Sed cũ filios aſpiciam inquies, non poſſum nõ retardari. Nimirũ ad hæc lucra tibi filij quoq; inſtituẽdi ſunt. Nã ſi magno fœnore argentũ tibi eſſet collocatum in homine grato, nec impotẽti: ſcio huius te malle debiti literas liberis relinquere, vt ingẽtes inde capiant fru-
E ctus, q̃ pecuniã, ne cogerẽtur alios quærere vbi tutò queãt collocare. Da igitur filijs tuis has literas, Deum ipſis debitorẽ relinq;. Agros quidem non vendis, ſed liberis relinquis, vt eorum fructibus ditiores euadant. Hoc verò chirographũ, quod maiores omnibus prædijs fructus reddere ſolet, relinquere filio recuſas?

Digitized by Google

magna certe id eſt ſimplicitas, imò verò dementia, præſertim cùm ſcias, quia quamuis hoc filijs relictum chirographum ſit, tamen & ipſe abiens tecum portas. Talia quippe ſpiritalia ſunt, vt multis multiplicia ſatisfaciāt. Nō ſimus igitur ita pauperes animo, neque inhumani atque crudeles aduerſus noſipſos: ſed quæſtuoſam hanc mercaturam ſuſcipiamus, quæ ſimul & nos abeuntes comitabitur, & filios noſtros non derelinquet, & tam nos quam illos ad futuram beatitudinem perducet, in A Chriſto Ieſu domino noſtro, cui gloria & imperium cum patre & ſpiritu ſancto, Amen.

σιων καὶ πόσης ἂν εἴη τοῦτο εὐηθείας τε καὶ παραπληξίας; καὶ ταῦτα, εἰδὼς ὅτι κἂν αὐτοῖς αὐτὸ καταλίπῃς, καὶ σὺ αὐτὸ λαβὼν ἀπελεύσῃ πάλιν. τοιαῦτα γὰρ τὰ πνευματικά· πολλὴν ἔχει τὴν φιλοτιμίαν. μὴ δὴ πτωχεύωμεν, μηδὲ ἀπάνθρωποι καὶ ὠμοὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς γινώμεθα· [ἀλλ'] ἐμπορευσώμεθα τὴν καλὴν ταύτην πραγματείαν, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαβόντες αὐτὴν ἀπέλθωμεν, καὶ τοῖς υἱοῖς τοῖς ἑαυτῶν καταλείψωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

HOMILIA LXVII.

[*in Gr. Codd. eſt LVII.*]

EX CAPITE XXI.

Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eijciebat omnes vendentes & ementes in templo, & menſas numulariorum euertit, & cathedras vendentium columbas, & dicit eis: Scriptum eſt, Domus mea B *domus orationis vocabitur: vos autem eam feciſtis ſpeluncam latronum.*

Eſa. 56. c. & Hier. 7. b. Ioan. 2. c.

SImiliter Ioannes quoq; ſcripſit: ſed ille in principio euangelij, hic iuxta finem poſuit: quare bis id, diuerſisq; temporibus factum credēdum eſt, quod tam à tempore quam à reſpōſo colligi poteſt. Apud Ioannem .n. in ipſo paſcha apud iſtum verò multò ante in templū dicitur Chriſtus adueniſſe: & tunc Iudæi dicebant, quod ſignū nobis oſtendis? nunc verò quamuis acri- C ter reprehenſi, tamen quia iam mirabilis apud omnes videbatur, cōticuerunt: quod certe maiorem culpā Iudæorum oſtēdit, qui ſemel & bis reprehenſi, perſeuerabant cauponātes. & Deo aduerſarium appellantes, cùm debuiſſent hinc & vires ipſius, & honorem quem patri tribuebat, agnoſcere. Nam & ſigna iam multa, & verba ſignis cōuenire videbant, dedignabantur tamen inobedientes, neque prophetam clamantem audiebant, nec infantium præter ætatem præconia percipere poterant. Quare ipſe quoq; acrius eos accuſans, Eſaiam induxit di- D centem: Domus mea, domus orationis vocabitur. Neque hinc ſolùm poteſtatem demonſtrat, verumetiam quia varias ægritudines curauit. *Adierunt enim ad eum claudi, & cæci, & curauit eos*, inquit. Illi verò neque ſic virtutē ipſius patefacta, quietiore animo eſſe poterāt, ſed cùm ad ſigna infantium accederent præconia, grauiter angebantur atque dicebant: *Audis quid iſti dicunt?* Atqui Chriſto potius hæc verba conueniebant, qui cùm infantes ſibi hymnum decantarent, dicere potuiſſet: non au- E ditis quid iſti dicunt? illi enim tanquam Deo canebant. Quid igitur Ieſus his qui tam manifeſtis ſignis & rebus adverſabantur? Acrius, vt corrigeret, carpſit dicens, *Nunquid legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?* Quàm rectiſſime, ex ore, dictum eſt: non enim ex mente illorum illa verba procedebant, ſed virtute ipſius, tenera illorum lingua ad formanda hæc verba ducebatur.

Pſal. 8. a.

Quæ

ΟΜΙΛΙΑ ΞΖ.

Καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς, καὶ λέγει αὐτοῖς· ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.

B Τοῦτο καὶ Ἰωάννης φησίν· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου· οὗτος δὲ πρὸς τῷ τέλει. ὅθεν εἰκὸς δεύτερον γεγενῆσθαι τοῦτο, καὶ κατὰ διαφόρους καιρούς. καὶ δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχα παρεγένετο· ἐνταῦθα δὲ πρὸ πολλοῦ. κἀκεῖ μὲν λέγουσιν [Ἰουδαῖοι]· τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν; ἐνταῦθα δὲ σιγῶσι, καίτοι γε ἐπιτιμηθέντες διὰ τὸ ἤδη θαυμάζεσθαι αὐτὸν παρὰ πᾶσι. τοῦτο δὲ κατη- C γορία μείζων Ἰουδαίων, ὅτι καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τοῦτο αὐτοῦ ποιήσαντος ἐνέμενον ἐπὶ τῇ καπηλείᾳ, καὶ ἀντίθεον αὐτὸν εἶναι ἔλεγον, δέον κἀντεῦθεν μαθεῖν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν πατέρα τιμὴν, καὶ τὴν οἰκείαν ἰσχύν. καὶ γὰρ καὶ ἐθαυματούργησε, καὶ ἑώρων τοὺς λόγους τοῖς πράγμασι συμφωνοῦντας. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐπείθοντο, ἀλλ' ἠγανάκτουν· καὶ ταῦτα τοῦ προφήτου βοῶντος ἀκούοντες, καὶ τῶν παιδίων παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἀνακηρυττόντων αὐτόν. διόπερ καὶ αὐτὸς τὸν Ἡσαΐαν αὐτοῖς ἐπιτειχίζει κατηγορῶν καὶ λέγων· D ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν· ἀλλὰ καὶ τῷ θεραπεῦσαι ποικίλα νοσήματα. προσῆλθον γὰρ αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐνδείκνυται. οἱ δὲ οὐδὲ οὕτως ἐπείθοντο, ἀλλὰ μετὰ τῶν λοιπῶν θαυμάτων καὶ τῶν παιδίων ἀκούοντες ἀνακηρυττόντων αὐτὸν κατεπνίγοντο, καί φασιν· οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσι; καὶ μὴν τοῦτο τοῦ Χριστοῦ ἦν εἰπεῖν πρὸς αὐτούς· οὐκ ἀκούετε τί E οὗτοι λέγουσιν; ὡς γὰρ Θεῷ ᾖδον ἐκεῖνοι. τί οὖν αὐτός; ἐπειδὴ τοῖς φανεροῖς ἀντέλεγον, ἐπιπληκτικώτερον κέχρηται τῇ διορθώσει λέγων· οὐδέποτε ἀνέγνωτε· ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; καὶ καλῶς εἶπεν, ἐκ στόματος. οὐ γὰρ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ λεγόμενον ἦν· ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τρανούσης τὸ τῆς γλώττης ἐκείνων ἄναρθρον.

τοῦτο

ἔτι δὲ καὶ τύπος τῶν ἐθνῶν ἦν τῶν ψελλιζόντων, καὶ ἀθρόον ἠχησάντων μεγάλα μετὰ διανοίας καὶ πίστεως, καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐντεῦθεν οὐ μικρὰ παράκλησις. ἵνα γὰρ μὴ διαπορῶσι πῶς ἰδιῶται ὄντες δυνήσονται τὸ κήρυγμα καταγγεῖλαι, προλαβόντες οἱ παῖδες πᾶσαν αὐτῶν ἐξέβαλον τὴν ἀγωνίαν· ὅτι δώσει καὶ αὐτοῖς λόγον ὁ τούτους ποιήσας ὑμνεῖν. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τῆς φύσεώς ἐστι δημιουργός, ἐδήλου τὸ θαῦμα. οἱ μὲν οὖν παῖδες καί τοι γε ἄωρον ἔχοντες ἡλικίαν, εὔσημα ἐφθέγγοντο καὶ τοῖς ἄνω συνῳδά· οἱ δὲ ἄνδρες παραφροσύνης γέμοντα καὶ μανίας. τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία. ἐπεὶ οὖν πολλὰ ἦν αὐτοὺς τὰ παροξύνοντα· τὰ παρὰ τῶν ὄχλων· τὰ τῆς ἐκβολῆς τῶν πωλούντων· τὰ τῶν θαυμάτων· τὰ τῶν παίδων, πάλιν αὐτοὺς καταλιμπάνει, χαλῶν αὐτῶν τὸν ὄγκον τοῦ πάθους, καὶ μὴ βουλόμενος ἄρχεσθαι τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ ζέοντες τῷ φθόνῳ δυσχεραίνωσιν ἐπὶ πλέον πρὸς τὰ λεγόμενα. πρωΐας δὲ ἐπανάγων πρὸς τὴν πόλιν ἐπείνασε. πῶς πρωΐας πεινᾷ; ὅτε συνεχώρησε τῇ σαρκί, τότε ἐπιδείκνυται αὐτῆς τὸ πάθος· καὶ ἰδὼν συκῆν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα μόνον. ἄλλος φησὶν εὐαγγελιστής· ὅτι οὐδέπω καιρὸς ἦν. εἰ [δὲ] καὶ καιρὸς οὐκ ἦν, πῶς ἕτερος εὐαγγελιστής φησιν, ἦλθεν εἰ ἄρα εὕροι καρπὸν ἐν αὐτῇ; ὅθεν δῆλον, ὅτι τῆς ὑπονοίας τῶν μαθητῶν ἦν τοῦτο, ἀτελέστερον ἔτι διακειμένων. καὶ γὰρ τὰς ὑπονοίας τῶν μαθητῶν πολλαχοῦ γράφουσιν οἱ εὐαγγελισταί. ὥσπερ οὖν τοῦτο τῆς ὑπονοίας αὐτῶν ἦν, οὕτω καὶ τὸ νομίζειν διὰ τοῦτο αὐτὴν κατηρᾶσθαι διὰ τὸ μὴ ἔχειν καρπόν. τίνος οὖν ἕνεκεν κατηράθη; τῶν μαθητῶν ἕνεκεν, ἵνα θαῤῥῶσιν. ἐπειδὴ γὰρ πανταχοῦ μὲν εὐηργέτει, οὐδένα δὲ ἐκόλασεν· ἔδει δὲ καὶ τῆς τιμωρητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀπόδειξιν παρασχεῖν, ἵνα μάθωσι καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ἰουδαῖοι ὅτι δυνάμενος ξηρᾶναι τοὺς σταυροῦντας αὐτὸν, ἑκὼν συγχωρεῖ καὶ οὐ ξηραίνει. οὐκ ἐβούλετο δὲ τοῦτο εἰς ἀνθρώπους ἐνδείξασθαι, ἀλλ᾽ εἰς τὸ φυτὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τῆς τιμωρητικῆς τὴν ἀπόδειξιν παρέσχετο. ὅτ᾽ ἂν δὲ εἰς τόπους, ἢ εἰς φυτὰ, ἢ εἰς ἄλλο γίνηταί τι τοιοῦτον, μὴ ἀκριβολογοῦ, μηδὲ λέγε· πῶς [οὖν] δικαίως ἐξηράνθη ἡ συκῆ, εἰ καιρὸς οὐκ ἦν; τοῦτο γὰρ ἐσχάτης ληρῳδίας λέγειν· ἀλλὰ καὶ θαῦμα ὅρα καὶ θαύμαζε καὶ δόξαζε τὸν θαυματουργόν. ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῶν χοίρων τῶν καταποντισθέντων πολλοὶ τοῦτο εἰρήκασι, τὸν τοῦ δικαίου γυμνάζοντες λόγον· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐνταῦθα προσεκτέον αὐτοῖς. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἄλογα, ὥσπερ ἐκεῖνο φυτὸν ἄψυχον. τίνος οὖν ἕνεκεν περίκειται τοιοῦτον σχῆμα τῷ πράγματι καὶ τῆς κατάρας αὕτη ἡ πρόφασις; ὅπερ ἔφην, τῆς τῶν μαθητῶν ὑπονοίας τοῦτο ἦν. εἰ δὲ μηδέπω καιρὸς ἦν, εἰκῇ τινὲς τὸν νόμον δηλοῦσθαι ἐντεῦθεν λέγουσι. καὶ γὰρ τούτου καρπὸς ἦν ἡ πίστις, καὶ τότε ἦν ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ τούτου, καὶ ἤνεγκε γ᾽ οὖν αὐτόν. ἤδη γὰρ αἱ χῶραι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμόν φησι, καὶ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ἃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. οὐκ ἄρα τοῦτόν τι αἰνίττεται ἐνταῦθα, ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην ἐστὶ, τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυται τὴν τιμωρητικήν. καὶ τοῦτο

Queres, balbutientes tunc gentes, quæ poſt ex
fide maximè ſonuerunt, figuratè ſignificauit.
Apoſtolos quoq; nimirũ confortauit. Nam ne
ambigerent, quo modo rudes homines tãtam
rem potuerunt prædicare, hoc infantiũ exem-
plo vniuerſa huiuſmodi mentis anguſtia ſedari
potuit, cùm dubitare nequiſſent, quin & ipſis
facultatem dicẽdi daturus ſit, qui paruulos fe-
cerat eloquentes. Ad hæc naturæ quoque do-
minum, atq; creatorem, miraculum demon-
ſtrabat. Infantes igitur, quamuis maturã æta-
A tem nõ haberent, fauſta tamen, & rebus ſuper-
nis cõuenientia decantabant: viri autem quaſi
furioſi loquebantur. Tale quid certè nequitia
eſt. Verum quoniã multa erant quibus inflam-
mabantur, turbæ videlicet facta ſimul & dicta,
eiectio vendentium de templo, miracula, par-
uulorum laudes: ne tumor eorum omnino ex-
ardeſceret, non incepit docere, ſed relinquens
eos diſceſſit. *Mane autem in vrbem reuertens
eſuriuit.* Quando manè ſic eſuriuit? Quando
carni conceſſit, tunc ipſa affectionem ſuam o-
B ſtendit. *Et videns*, inquit, *ficũm in via, venit ad eam,
nec inuenit niſi ſolùm folia.* Alius verò euangeli- *Mar. 11. b.*
ſta ſcribit nondũ tempus fuiſſe. Quo modo er-
go, ſi nondũ tempus erat tanquam fructũ in-
uenturus iuit ad eam? Patet igitur de cogita-
tionib' diſcipulorum id dictũ eſſe, qui hęc ceu
imperfectiores ſuſpicabantur, quorũ cogita-
tiones nonnunquam ſcribunt euangeliſtæ.
Neque hoc ſolum ſecundum mentem ipſorũ
ſcriptum eſt, verumetiam & quia ideo male-
dicta ficus fuit, quia non habebat fructum.
C Cuius igitur gratia maledicta eſt? Certè, vt di-
ſcipuli confiderent. Nam quoniam ſemper
beneficia conferens, nullum vnquam puniuit,
conueniebat autem vt puniendi virtutem ali-
quo exemplo demonſtraret, vt tam diſcipuli
quam Iudæi ſibi perſuadeant verbo ſolummo-
do poſſe ipſum crucifigentes exiceare, ſed ſpõ-
tè omnia ſuſtinere, puniendi virtutem non in
hominem, ſed in arborem opportunè nunc
demonſtrauit. Cùm autem loca, vel plantæ,
vel animantes rationis expertes tale quid pati-
untur, noli curioſius quare ita factum ſit in-
D ueſtigare. Non ergo quęre vtrum meritò exic-
cata ficus ſit, ſi tempus non erat fructuum, de-
lirationis nempe id mihi videtur extremæ: ſed
ipſum ſolummodo conſiderans admirare, &
creatori gloriam redde. Sic & in ſubmerſis *Supr. 8. c.*
porcis rationem iuſtitiæ diligenter inquiren-
tes multi fecerunt, quibus mens adhibenda
non eſt. Sicut enim porci ratione, ſic & planta
anima caret. Quam igitur ob rem hoc modo
deſcripta res eſt? & cur iſta cauſa maledictio-
nis eſſe videtur? Diſcipulorum, vt diximus,
E cogitationes ſequentes euangeliſtæ ita ſcripſe-
runt. Quod ſi verò fructuum nondum tem-
pus erat, fruſtra legem nonnulli per ficum ſi-
gnificari contendunt: fructus enim legis fi-
des erat, & tunc tempus fructus aderat huius,
& lex quippe ipſum produxit. Iam enim, in- *Ioan. 4. f.*
quit, albæ regiones ſunt, & ad meſſem pa- *Ibidem.*
ratæ. Et, miſi vos metere quæ vos non labo-
raſtis. Nihil igitur horum hic ſignificatur,
ſed puniendi virtus, vt diximus, manifeſtatur:

quod inde perſpicuum eſt, quia nondũ tempus fuiſſe ſcribitur: non .n. ad experiendum fructum, ſed diſcipulorum cauſa feciſſe hoc verbo aperitur, qui magna hoc miraculo admiratione commoti fuerunt. Nam etſi multa maioraq; ſigna viderunt, nouum tamen atq; inauditum hoc fuerat: nunc quippe primò puniendi virtutem adaperuit. Quapropter non in alia, ſed in hac humidiſſima planta id fecit, vt mirabilior res videretur. Verùm ne iſte ſcrupulus perturbet, vtq; clare videas confidentiæ
A cauſa diſcipulorum id factum fuiſſe, audi quæ ſequuntur: quid igitur dicit? *Et vos maiora facietis, ſi credere, ac in oratione confidere volueritis.* Vides propter eos tãtum hanc rem factã eſſe, ne inimicorum inſidias formident? Ideo iterũ iſtud repetit, vt in credẽdo atque orando firmius figat. Non .n. hæc facietis ſolũ, inquit, verumetiã montes orãdi & credẽdi virtute facilè tranſponetis. Inſolẽtes autem Iudæi, & magno tumore inflati, vt docentẽ interpellarent, accedentes ſciſcitabantur: *Qua poteſtate tu hæc facis?*
B Nam quoniã detrahere miraculis nequibãt, cauponantiũ in templo correctionem obijciunt quomodo etiã apud Ioannem, quãuis non eiſdem verbis, eadem tamen mẽte interrogare videtur. Quod .n. ſignũ oſtẽdis nobis, quia hęc facis, Iudæos dixiſſe retulit: ſed ibi quidẽ reſpondiſſe ſcribitur, Soluite templũ hoc, & in tribus dieb' erigam ipſum: hic verò inſolubili ambiguitate ipſos tenuit irretitos: vnde perſpicuũ eſt in principo & exorſu miraculorũ illud, hoc verò iuxta paſſionem geſtum fuiſſe. Tale autem eſt q̃ dicunt:
C Quãdo tu magiſterij ſedem aſcendiſti, aut quando ſacerdos ordinatus, quia tanta poteſtate vteris? Atqui nihil ipſe arroganter egit, ſed ornatum & decus templi defendit: nihilominus q̃a nihil aliud habebant, hoc reprehendunt: nec in ipſo eijciendi tempore fecerunt, multitudine miraculorum confuſi: poſtea verò quamprimum viderũt eum docentem, tunc inſtant atque increpant. Quid autem ipſe? non è directo & apertè ipſis reſpondet. Facilè namque illis patere poterat poteſtas eius, ſi diſcere voluiſſent: ſed econtra ipſos interrogat, dicens:
D *Baptiſma Ioannis vnde erat? è cœlo, an ex hominibus?* Sed quęnam, inquies, hæc rerũ cõſequentia eſt? Optima certè Nam ſi è cœlo reſpondiſſent, cur ergo, intuliſſet, non credidiſtis ei, cui ſi fidem adhibuiſſetis, hæc nõ eſſe interrogãda ſciretis? Non enim ſum ſufficiens, dicebat ille de Christo, calceamenti eius corrigiam ſoluere. Et iterum: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et, hic eſt filius Dei: &, qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt: &, quoniã ventilabrũ in manu eius, & purgabit aream ſuam:
E quare ſi Ioanni crediſſent, non eſſet eis difficile cognoſcere, in qua hæc faceret poteſtate. Cùm autem illi ex malitia neſcire ſe reſpõdiſſent, non retulit, Nec ego ſcio: ſed, nec ego dico vobis. Si enim ignorabant, doceri ipſos oportebat: verum quoniam verſutè agebant, meritò nihil eis voluit reſpondere. Cur autem non dixerunt ex hominibus baptiſmum eſſe Ioannis? *Turbas*, inquit, *formidabant.*

Perſpi-

Ioan. 2. d.

Luc. 3. d.

Ioan. 1. d.

Ioan. 3. d.

Supr. 3. c.

Luc. 3. d.

καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λέγειν, οὔπω γὰρ ἦν καιρὸς. δείκνυσι, δηλῶν ὅτι [καὶ] προηγουμένως εἰς τοῦτο ἦλθεν· οὐ διὰ τὴν πεῖναν, ἀλλὰ διὰ τοὺς μαθητὰς, οἳ καὶ σφόδρα ἐθαύμασαν. καί τοι πολλῶν ἤδη σημείων γινομένων μειζόνων· ἀλλ' ὅτι περ ἰδίᾳ ξένον τοῦτο ἦν. νῦν γὰρ πρῶτον τὴν τιμωρητικὴν ἐπεδείξατο δύναμιν· διὸ οὐδὲ ἐν ἄλλῳ φυτῷ, ἀλλ' ἐν τῷ πάντων ὑγροτάτῳ τὸ θαῦμα ἐποίησεν, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν μεῖζον φανῆναι τὸ θαῦμα. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι δι' αὐτοὺς τοῦτο γέγονεν, ἵνα εἰς
A τὸ θαρρεῖν αὐτοὺς ἀλείψῃ, ἄκουε τῶν ἑξῆς ὧν λέγει. τί δέ φησιν; Καὶ ὑμεῖς μείζονα ἐργάσεσθε, ἐὰν θέλητε πιστεύειν καὶ εὐχῇ θαρρεῖν. ὁρᾷς ὅτι τὸ πᾶν δι' αὐτοὺς γέγονεν, ὥστε μὴ δεδοικέναι καὶ τρέμειν ἐπιβουλάς; διὸ καὶ δεύτερον τοῦτο λέγει, εὐχῇ προσηλῶν καὶ πίστει· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἐργάσεσθε μόνον φησίν· ἀλλὰ καὶ ὄρη μεταστήσετε, καὶ ἕτερα πλείονα ποιήσετε, πίστει καὶ εὐχῇ θαρροῦντες. ἀλλ' οἱ ἀλαζόνες ἰουδαῖοι καὶ τετυφωμένοι, διακόψαι βουλόμενοι τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, προσ-
B ελθόντες ἠρώτων· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἐπειδὴ γὰρ τοῖς σημείοις ἐπισκῆψαι οὐκ εἶχον, τὴν τῶν καπηλευόντων ἐν τῷ ἱερῷ προφέρουσι [αὐτῷ] διόρθωσιν. τοῦτο καὶ παρὰ τῷ ἰωάννῃ φαίνονται ἐρωτῶντες, εἰ καὶ μὴ αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ τῇ αὐτῇ γνώμῃ. καὶ γὰρ ἐκεῖ λέγουσι· τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀποκρίνεται αὐτοῖς λέγων· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ [ἐγὼ] ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ εἰς ἀπορίαν αὐτοὺς ἐμβάλλει. ὅθεν δῆλον, ὅτι τὸ μὲν
C ἐν ἀρχῇ καὶ προοίμιον ἦν τῶν θαυμάτων· ἐνταῦθα δὲ, τέλος. ὃ δὲ λέγουσι, τοιοῦτόν ἐστι· τὸν διδασκαλικὸν ἐδέξω θρόνον; ἱερεὺς ἐχειροτονήθης, ὅτι τοσαύτην ἐξουσίαν ἐπιδείξω φησί; καίτοι μὲν οὐδὲν ἐποίησεν αὐθαδείας ἔχον, ἀλλὰ τῆς εὐταξίας προενόησε τοῦ ἱεροῦ· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἔχοντες εἰπεῖν, τοῦτο ἐπισκήπτουσι. καὶ ὅτε μὲν ἐξέβαλεν, οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν, διὰ τὰ θαύματα· ἐπειδὴ δὲ ὤφθη, τότε ἐπιτιμῶσι. τί οὖν αὐτός; οὐκ ἐξ εὐθείας αὐτοῖς ἀποκρίνεται, δεικνὺς ὅτι εἰ ἤθελον ἰδεῖν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν,
D ἠδύναντο· ἀλλ' ἀντερωτᾷ αὐτοὺς λέγων· τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἐστίν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; καὶ ποία αὕτη [ἡ] ἀκολουθία; μεγίστη μὲν οὖν. εἰ γὰρ εἶπον, ἐξ οὐρανοῦ, εἶπεν ἂν αὐτοῖς· διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; εἰ γὰρ ἐπιστεύσατε, οὐκ ἂν ἠρωτήσατε ταῦτα. περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνος εἶπεν· ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος αὐτοῦ. καὶ, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ, αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ, ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστί. καὶ, ὅτι τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ δια-
E καθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ. ὥστε εἰ ἐπίστευσαν ἐκείνῳ, οὐδὲν ἦν τὸ κωλῦον αὐτοὺς εἰδέναι ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖ. εἶτα ἐπειδὴ κακουργοῦντες ἔλεγον, οὐκ ἴσμεν, οὐκ εἶπεν, οὐδὲ ἐγὼ οὐκ οἶδα· ἀλλὰ τί; οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν. εἰ μὲν γὰρ ἠγνόουν, διδαχθῆναι αὐτοὺς ἔδει· ἐπειδὴ δὲ ἐκακούργουν, εἰκότως οὐδὲν αὐτοῖς ἀποκρίνεται. καὶ πῶς οὐκ εἶπον, ἐξ ἀνθρώπων τὸ βάπτισμα; ἐφοβοῦντο τοὺς ὄχλους φησίν.

εἶδες

Digitized by Google

εἶδες διεστραμμένην καρδίαν; πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦσι, καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἅπαντα πράττουσι. καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἰωάννην δι' αὐτοὺς ἐφοβοῦντο· οὐκ αἰδούμενοι τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τῷ Χριστῷ πιστεύειν διὰ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἤθελον· καὶ πάντα αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἐτίκτετο τὰ κακά. εἶτά φησι· Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ λέγει τῷ πρώτῳ· ὕπαγε σήμερον ἐργάζου εἰς τὸν ἀμπελῶνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀπέρχομαι, καὶ οὐκ ἀπῆλθε. τίς [οὖν] ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν [αὐτῷ] ὁ πρῶτος. πάλιν διὰ παραβολῶν αὐτοὺς ἐλέγχει, τήν τε αὐτῶν ἀγνωμοσύνην, καὶ τὸ τῶν σφόδρα κατεγνωσμένων κατὰ τὸ ἔθνος αἰνιττόμενος. τὰ γὰρ δύο τέκνα ταῦτα δηλοῖ [τοῦτο] ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν καὶ Ἰουδαίων γέγονε. καὶ γὰρ οὐχ ὑποσχόμενοι ἀκούσεσθαι, οὐδὲ γενόμενοι ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, διὰ τῶν ἔργων ἐπεδείξαντο τὴν ὑπακοήν· καὶ οὗτοι εἰπόντες, πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ ὁ Θεὸς ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα, διὰ τῶν ἔργων παρήκουσαν. διὰ τοι τοῦτο, ἵνα μὴ νομίσωσι τὸν νόμον αὐτοὺς ὠφελεῖν, δείκνυσιν ὅτι αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο αὐτοὺς καταδικάζει. ὅπερ οὖν ὁ Παῦλος φησὶν ὅτι οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ αὐτοκατακρίτους ποιήσῃ, παρ' αὐτῶν ἐξενεχθῆναι τὴν ψῆφον παρασκευάζει· ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐπιούσῃ παραβολῇ ποιεῖ τοῦ ἀμπελῶνος. καὶ ἵνα τοῦτο γένηται, ἐπ' ἄλλου προσώπου γυμνάζει τὸ ἔγκλημα. ἐπειδὴ γὰρ ἐξ εὐθείας οὐκ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, διὰ παραβολῆς αὐτοὺς ἐμβάλλει λοιπὸν εἰς ὅπερ ἐβούλετο. ὅτε δὲ οὐ συνιέντες τὰ λεγόμενα τὴν ψῆφον ἐξενηνόχασι, τότε ἀποκαλύπτει λοιπὸν τὸ συνεσκιασμένον καὶ λέγει· ὅτι τελῶναι καὶ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ἦλθε γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς, ἔδοξεν ἂν φορτικὸς αὐτοῖς εἶναι ὁ λόγος· νυνὶ δὲ μετὰ τὴν αὐτῶν ψῆφον ἀποφαινόμενος, ἀνεπαχθὴς εἶναι δοκεῖ. διὰ τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι. τίς δὲ ἦν αὕτη; ἦλθεν Ἰωάννης φησί, πρὸς ὑμᾶς, οὐ πρὸς ἐκείνους· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔχοιτε ἐγκαλεῖν, ὅτι ἠμελημένος τίς ἦν καὶ οὐδὲν ὠφελῶν· ἀλλὰ καὶ [ὁ] βίος ἀνεπίληπτος καὶ ἡ πρόνοια πολλὴ, καὶ οὐ προσέσχετε αὐτῷ. καὶ μετὰ τούτου καὶ ἕτερον ἔγκλημα· ὅτι τελῶναι προσέσχον. καὶ μετὰ τούτου πάλιν ἄλλο, ὅτι οὐδὲ μετ' ἐκείνους ὑμεῖς. ἔδει μὲν γὰρ καὶ πρὸ αὐτῶν· τὸ δὲ μηδὲ μετ' ἐκείνους, πάσης συγγνώμης ἐστερημένον ἦν, καὶ ἄφατος [ἦν] ὁ ἐκείνων ἔπαινος, καὶ τούτων κατηγορία. πρὸς ὑμᾶς ἦλθε, καὶ οὐ προσήκασθε· οὐκ ἦλθε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐδέξαντο, καὶ οὐδὲ ἐκείνους ἔχετε διδασκάλους. ὅρα διὰ πόσων ἐκείνων δείκνυται τὸ ἐγκώμιον καὶ τούτων ἡ κατηγορία. πρὸς ὑμᾶς ἦλθεν, οὐ πρὸς ἐκείνους. ὑμεῖς οὐκ ἐπιστεύσατε· τοῦτο ἐκείνους οὐκ ἐσκανδάλισεν. αὐτοὶ ἐπίστευσαν· τοῦτο ὑμᾶς οὐκ ὠφε-

Perſpicis cordis eorum peruerſitatem? Deum vbique contemnunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Ioannem non quia tantum virum vererentur, ſed multitudinis opinione perterriti metuebant. Chriſto quoque ipſi propter homines, ne minores viderentur credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur. Deinde dixit eis: *Quid vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & dixit primo: Vade, hodie operare in vinea mea.* A *Ipſe autem reſpondens dixit. Nolo: poſtea autem pœnitentia motus, abijt. Et cum acceſſiſſet ad ſecundum, dixit ſimiliter. Ipſe autem reſpondit ac dixit: Eo domine, & non abijt. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt primus.* Rurſus per parabolas loquitur, ac eos reprehendit, tum ingratitudinem eorum, tum reprobatarum gentium obedientiam occultius ſignificans: hoc enim hi duo filij deſignant, quod & in gentibus, & in Iudæis factum eſt. Gentes enim cum non promiſerint obedientiam, quippe qui nec legem audierint, re ipſa obtemperarunt: Iudæi B verò quamuis promiſerunt omnia ſe quæ Deus dixerit facturos, opere tamen neglexerunt. Ideo ergo ne credant legem ſibi prodeſſe, per eam condemnandos eſſe magis oſtendit. Sic & Paulus, non auditores, inquit, iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Propterea ab ipſis elicit ſententiam, vt à ſeipſis condemnati conticeſcant: quod & ſequenti parabola vineæ cōficit, quod vt facilius peragat, in aliam perſonam crimen tranſtulit. Nam & quoniam noluerunt è di- C recto fateri per parabolam, quam non intelligentes, ſimpliciter ac recte ſententiam protulerunt, occultius ad quod volebat eos protraxit. Et tunc tandem quod parabola tenebris obduxerat, perſpicuum facit, dicēs: *Quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum cœlorum. Venit enim Ioannes ad vos in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani verò & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, vt crederetis ei.* Nam ſi confeſtim à ſcortis eos præueniri dixiſſet, onerosa certe hæc oratio viſa fuiſſet: nunc autem poſt prolatam D ab ipſis ſententiam leuior videtur, quapropter cauſam addidit. Quænam porrò cauſa erat? Venit Ioannes non ad illos, ſed ad vos, inquit, & venit in via iuſtitiæ: nullo enim iure poteſtis eum criminari, nec dicere vnquam audebitis negligentem illum aut inutilem fuiſſe. Nam & vita eius irreprehenſibilis fuit, & prouidentiæ ſingularis, & tamen non attendiſtis ei. Illud etiam aliud crimen veſtrum eſt, quia publicani ei attenderunt. Et rurſus aliud, quia cùm debuiſſetis vel ante publicanos credidiſſe, vos E nec poſt illos quidem voluiſtis. Quod ſicut omni vos venia priuat, & accuſationem veſtram amplificat, ſic eximia illorum laus eſt; venit enim Ioannes ad vos: & non recepiſtis: nō venit ad illos, & receperunt. Nec tamen exemplo eorum inducti eſtis. Perſpice oro, quot laus illorum, & quot accuſatio iſtorum creſcit argumentis: venit ad vos, non ad illos, & non credidiſtis vos, hac re ipſi ſcandalizati non ſunt: crediderunt illi, vobis hæc res non profuit.

Deut. 5.
Exod. 24.
Rom. 2. b.

Digitized by Google

Antecedere autem, atq; præire publicanos dicit, non quia iſti ſequantur, ſed quia ſi volunt, ſequẽdi poteſtas ſibi relicta eſt. Nihil certè magis, q̃ æmulatio rudiores concitat: propterea crebrò dicebat, primi vltimi, & vltimi primi: propterea ſcorta & publicanos in medium ꝓducebat, vt iſtos commoueret. Nam extrema hæc vtraque delicta, ex concupiſcentia feruenti, alterum corporum, alterum pecuniarum, oriuntur: ita oſtendit id eſſe maximè legi diuinæ obtemperare, Ioanni credere. Nec ergo gratiæ ſolum eſt, quòd meretrices introeant, verumetiam iuſtitiæ. Non enim permanent meretrices poſtquam intrarunt, ſed obedientia & fide purgatæ, ac commutatę intrauerũt. Perſpicis quo modo partim parabola, partim meretricum commemoratione & vehementem, & minus oneroſam orationẽ efficit? Non enim illico, cur non credidiſtis Ioanni, dixit, ſed publicanos & meretrices credidiſſe primò aſſeruit. Deinde vt vehementior oratio fieret, illud ſubiunxit ab ipſa rerum ſubſequentia, non venialiter eos peccare arguens, ſimulque oſtendens propter metum hominum, & ad occupandam hominum gloriam, ſic ab eis vniuerſa fieri. Chriſtum enim fateri nolebant, timentes ne à ſynagoga pellerentur: Ioanni rurſus detrahere non audebant, non veneratione aliqua, ſed timore. Quæ omnia ita, vt diximus, redarguit, vt grauiore poſtea vulnere ſauciaret, dicens: Vos autem videntes nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, vt illi crederetis. Improbum enim eſt, non diligere bonum ab initio, ſed multò maior culpa eſt, nolle per pœnitentiam regredi: hoc enim maximè plures corrumpere, & ad profundum nequitiæ depellere ſolet: quod multos etiam nunc vecordia, ac inſania extrema, facere video. Sed nemo veſtrum, oro, huiuſmodi eſſe velit, verum ſi etiam ad extremum eſſet prauitatis delapſus, non deſperet poſſe ad meliora ſe transmutare: facile quippe eſt. vel ab ipſo improbitatis barathro ſeipſum recipere. An nõ audiſtis quomodo illa meretrix quę omnes impudicitia ſuperauit, vniuerſos rurſus continentia & virtute à tergo reliquit? non dico illam, de qua in euangelio ſcribitur, ſed hanc quæ noſtra memoria ex Phœnice omnium ciuitatum iniquiſſima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat, & cum prima in theatro eſſet, nomen eius vbique ferebatur: non in vrbe noſtra ſolummodo, ſed ad Cilicas vſque, & ad Cappadocas. Hæc multorum patrimonia exhauſit, hęc multos parentum orbos tenebat, hæc maleficis quoque vti artibus dicebatur, quaſi non eleganti corporis forma ſolùm, verumetiã magicis cantibus, & herbis retia tenderet: hęc reginæ quoq; fratrem attraxit: tanta cupidinis tyrannide pollebat: ſed ſubitò neſcio qua re, imo verò certiſſimè ſcio: voluntate namq; cõmutata, & Dei gratia hoc modo impetrata, omnia illa ſpreuit, & calcauit: ita diaboli officina proiecta, facilè ad cœlum aſcendit: & quamuis nihil erat ea petulantius dum in ſcena verſaretur, poſt ea tamen continentiæ magnitudine multas antecelluit.

Cili-

Mat. 20. c.

τὸ δὲ προάγουσιν, οὐχ ὡς τούτων ἑπομένων, ἀλλ' ὡς ἐλπίδα ἐχόντων ἐὰν ἐθέλωσιν. οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ζηλοτυπία διεγείρει τοὺς παχυτέρους. διὰ τοῦτο ἀεὶ λέγει· ὅτι οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. διὰ τοῦτο καὶ πόρνας παρήγαγε καὶ τελώνας ἵνα παραζηλώσωσι. καὶ γὰρ τὰ δύο ταῦτα ἄκρα ἁμαρτήματα, ἐξ ἔρωτος χαλεποῦ τικτόμενα, τὸ μὲν ἀπὸ σωμάτων, τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων ἐπιθυμίας. δείκνυσι δὲ ὅτι τοῦτο μάλιστά ἐστιν ἀκοῦσαι νόμου θεοῦ, τὸ Ἰωάννῃ πιστεῦσαι. οὐκ ἄρα χάριτος μόνης τὸ εἰσελθεῖν πόρνας, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνης. οὐ γὰρ μένουσαι πόρναι εἰσῆλθον, ἀλλ' ὑπακούσασαι καὶ πιστεύσασαι, καὶ καθαρθεῖσαι καὶ μεταβαλλόμεναι, οὕτως εἰσῆλθον. εἶδες πῶς ἀνεπαχθῆ τὸν λόγον ἐποίησε καὶ τιμώτερον ἀπὸ τῆς παραβολῆς, ἀπὸ τῆς τῶν πορνῶν ἐπαγωγῆς; οὐδὲ γὰρ εἶπεν εὐθέως, διατί οὐκ ἐπιστεύσατε Ἰωάννῃ; ἀλλ' ὃ πολλῷ πληκτικώτερον ἦν, τοὺς τελώνας καὶ τὰς πόρνας προθεὶς, τότε τοῦτο ἐπήγαγε. ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας διελέγχων αὐτῶν τὸ ἀσύγγνωστον, καὶ δεικνὺς, ὅτι διὰ φόβον ἀνθρώπων πάντα ποιοῦσι καὶ δόξαν κενήν. καὶ γὰρ τὸν Χριστὸν οὐχ ὡμολόγουν διὰ φόβον, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· καὶ τὸν Ἰωάννην πάλιν οὐκ ἐτόλμων κακίζειν· οὐδὲ τοῦτο δι' εὐλάβειαν, ἀλλὰ διὰ φόβον. ἅπερ ἅπαντα ἤλεγξε διὰ τῶν εἰρημένων καὶ χαλεπωτέραν ὕστερον ἐπήγαγε τὴν πληγὴν, εἰπών· ὑμεῖς δὲ εἰδότες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. κακὸν μὲν γὰρ καὶ τὸ παρὰ τὴν ἀρχὴν μὴ ἑλέσθαι τὸ καλόν· μείζων δὲ κατηγορία, τὸ μηδὲ μεταθέσθαι. μάλιστα γὰρ τοῦτο ἐργάζεται πολλοὺς πονηροὺς, ὃ καὶ νῦν πάσχοντας ἐνίους ὁρῶ ὑπὸ ἀναισθησίας ἐσχάτης. ἀλλὰ μηδεὶς ἔστω τοιοῦτος· ἀλλὰ κἂν εἰς ἔσχατον κατενεχθῇ κακίας, μὴ ἀπογινωσκέτω τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολήν. ῥᾴδιον γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν βαράθρων τῆς πονηρίας ἀνενεγκεῖν. ἢ οὐκ ἠκούσατε πῶς ἐκείνη ἡ πόρνη, ἡ ἐπὶ ἀσελγείᾳ πάντας παρελάσασα, πάντας ἀπέκρυψεν ἐν εὐλαβείᾳ; οὐ τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις λέγω, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας, τὴν ἐκ Φοινίκης τῆς παρανομωτάτης πόλεως. καὶ γὰρ αὕτη ἡ πόρνη ποτὲ παρ' ἡμῖν ἦν, τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἔχουσα, καὶ πολὺ τὸ ὄνομα αὐτῆς πανταχοῦ· οὐκ ἐν τῇ πόλει τῇ ἡμετέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι Κιλίκων καὶ Καππαδοκῶν. καὶ πολλὰς [μὲν] ἐκένωσεν οὐσίας, καὶ πολλοὺς εἷλε ὀρφανούς· πολλοὶ δὲ αὐτὴν καὶ εἰς γοητείαν διέβαλον, ὡς οὐ τῇ τοῦ σώματος ὥρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς φαρμάκοις ἐκεῖνα τὰ δίκτυα πλέκουσαν. εἷλε ποτὲ καὶ βασιλίδος ἀδελφὸν αὕτη ἡ πόρνη. καὶ γὰρ πολλὴ ἦν αὐτῇ ἡ τυραννίς· ἀλλ' ἀθρόον οὐκ οἶδ' ὅπως, μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς· βουληθεῖσα γὰρ καὶ μεταβληθεῖσα, καὶ τοῦ θεοῦ τὴν χάριν ἐπισπασαμένη, κατεφρόνησεν ἁπάντων ἐκείνων, καὶ ῥίψασα τοῦ διαβόλου τὰς μαγγανείας, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέδραμε. καί τοι γε οὐδὲν αἰσχρότερον αὐτῆς ἦν, ὅτι ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἦν· ἀλλ' ὅμως ὕστερον πολλὰς παρήλασε τῇ τῆς ἐγκρατείας ὑπερβολῇ,

καὶ σάκκον

Digitized by Google

καὶ σάκκον περιθεμένη πάντα τὸν χρόνον οὕτως ἤσκειτο. ταύτης ἕνεκεν καὶ ὕπαρχος ἐνωχλήθη, καὶ στρατιώτας ὡπλίσθησεν, καὶ μετακινῆσαι πρὸς τὴν σκηνὴν αὐτὴν οὐκ ἴσχυσεν, οὐδὲ ἐξαγαγεῖν τῶν ὑποδεξαμένων αὐτὴν παρθένων. αὕτη μυστηρίων καταξιωθεῖσα τῶν ἀποῤῥήτων, καὶ τῆς χάριτος ἀξίαν ἐπιδειξαμένη σπουδὴν, οὕτω τὸν βίον κατέλυσεν, ἅπαντα ἀπονιψαμένη διὰ τῆς χάριτος, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὴν ἐπιδειξαμένη τὴν φιλοσοφίαν. οὐδὲ γὰρ ψιλῆς ὄψεως μετέδωκέ τις τοῖς ἐρασταῖς ἐπὶ τοῦτο ἐλθοῦσιν, ἀποκλείσασα ἑαυτὴν, καὶ ἔτη πολλὰ καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ διατελέσασα. οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· οὕτω πανταχοῦ πεπυρωμένης ἡμῖν ψυχῆς δεῖ. καὶ τὸ κωλῦον οὐδὲν γενέσθαι μεγάλους καὶ θαυμαστούς. Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐν κακίᾳ ἀπογινωσκέτω· μηδεὶς [δὲ] ἐν ἀρετῇ ὢν, θαῤῥείτω. πολλάκις γὰρ αὐτὸν ἡ πόρνη παρελεύσεται. μήτε ἐκεῖνος ἀπογινωσκέτω· δυνατὸν γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς πρώτους παρελθεῖν. ἄκουσον τί φησιν ὁ θεὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ. εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα, πρός με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν. ὅτε οὖν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν σφοδρὰν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, οὐ μέμνηται τῶν προτέρων. οὐκ ἔστιν ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός. οὐ γὰρ ὀνειδίζει τὰ παρελθόντα· οὐδὲ λέγει, διατί τοσοῦτον χρόνον ἀπελείφθης, ἂν μετανοήσωμεν· ἀλλ᾽ ἀγαπᾷ, ὅταν προσέλθωμεν [μόνον, ὡς χρὴ προσέλθωμεν.] κολληθῶμεν [τοίνυν] αὐτῷ σφοδρῶς, καὶ προσηλώσωμεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ τὰς καρδίας ἡμῶν. τοιαῦτα γέγονεν οὐκ ἐν τῇ καινῇ μόνον πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ. τί γὰρ τοῦ Μανασσῆ χεῖρον; ἀλλ᾽ ἠδυνήθη τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι. τί τοῦ Σολομῶντος μακαριώτερον; ἀλλ᾽ ἀπονυστάξας ἔπεσεν. μᾶλλον δὲ [καὶ] ἀμφότερα ἐν ἑνὶ ἔχω δεῖξαι γινόμενα, ἐν τῷ πατρὶ τῷ τούτου. καὶ γὰρ καὶ καλὸς καὶ κακὸς γέγονε [ποτὲ] ὁ αὐτός. τί τοῦ Ἰούδα μακαριώτερον; ἀλλ᾽ ἐγένετο προδότης. τί τοῦ Παύλου ἀθλιώτερον; ἀλλ᾽ ἐγένετο εὐαγγελιστής. τί Ματθαίου χεῖρον; ἀλλ᾽ ἐγένετο ἀπόστολος. τί τοῦ Σίμωνος ζηλωτότερον; ἀλλ᾽ ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἁπάντων ἀθλιώτερος. πόσας τοιαύτας ἑτέρας βούλει ἰδεῖν μεταβολὰς, καὶ πάλαι γεγενημένας, καὶ νῦν γινομένας καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν; διὰ δὴ τοῦτο λέγω, μήτε ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀπογινωσκέτω, μήτε ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ θαῤῥείτω. πρὸς μὲν γὰρ τοῦτον φησὶν, ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· πρὸς δὲ ἐκεῖνον, μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; καὶ, τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε. πάλιν πρὸς τούτους φησὶ, γρηγορεῖτε· πρὸς δὲ ἐκείνους, ἔγειραι ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. οὗτοι μὲν γὰρ φυλάξαι δέονται ὅπερ ἔχουσιν· ἐκεῖνοι δὲ γενέσθαι ὅπερ οὐκ εἰσίν. οὗτοι διατηρῆσαι τὴν ὑγίειαν, ἐκεῖνοι τῆς ἀῤῥωστίας ἀπαλλαγῆναι. κάμνουσι γὰρ [πολλοὶ,] ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τῶν καμνόντων ὑγιαίνουσι, καὶ τῶν ὑγιαινόντων ῥαθυμήσαντες ἀῤῥωστοῦσι. Πρὸς μὲν οὖν ἐκείνους φησίν· ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι

Cilicium enim induta p totam reliquã vitam hoc ſe pacto exercebat, huius gratia & præfectus à ſcenicis perturbatus armatos milites miſit, qui nõ potuerunt eam rapere, nec à numero virginum quæ ipſam receperunt abducere. Hæc cùm ineffabili ſacramento communicaſſet, & condignè ſuſcepta gratia vixiſſet: vniuerſis per gratiam maculis deterſis, naturæ demum conceſſit. Mirabilem enim philoſophiam poſt baptiſmum oſtendit, nec vnquã amãtibus anteà, eamq; ſequentibus, ac diligenter
A quærentibus viſa eſt: ſed poſteaquam ſemel ſeipſam incluſit, multos annos quaſi vincta in carceribus peregit: ſic erunt primi vltimi, & vltimi primi. *Supr. 20. b.* Sic accenſo ac inflammato animo in omnibus nobis opus eſt, ac nihil impediet, vt eximij ac mirabiles efficiamur. Nemo ergo qui malè vixit, deſperet: nemo qui virtutem colit, confidat ac dormitet, ne meretrix quæpiam eum anteuertat. Ille autem non deſperet, vt dixi, cùm ante primos etiam poſſit volitare. Audias quid Deus ait ad Hieruſa- *Hier. 3. a*
B lem, Dixi poſtquam fornicata es in his omnibus, ad me conuertere: & conuerſa non eſt. Certè cùm iam ad amandũ Deum feruenter redierimus, non ſicut homines ſolet improperare. Præterea nec quando pœnitentiam agimus, quia longo tempore ab eo abfuerimus, exprobrat: ſed ſi ſolum vt decet conuertamur, ac ei valde inhæreamus, & carnes noſtras timore ſuo configamus, confeſtim nos amplectitur, fouet, & præcipua charitate proſequitur, quarum rerum multa non ſolùm in nouo, verumetiam in veteri teſtamento videre licet
C exempla. Quis enim Manaſſa deterior fuit? *4. Reg. 21. a. & 2. Paral. 33. a. b.* ſed facilè conuerſus propitium ſibi Deum largis reddidit lachrymis. Quis Salomone felicior? ſed cum negligentia dormitaſſet, decidit in pfundum. *3. Reg. 11. a. & 2. Eſd. 13. d.* Verùm has ambas in vno, nempe in eius patre mutationes poſſum oſtendere, qui modò diligenti pœnitentia in ſublime ſcandebat, modò negligentia in infima labebatur. Quis Iuda beatior? ſed factus eſt proditor. Quis miſerior Paulo? ſed vas electionis conſtitutus eſt. Quis Matthæo peior? ſed Apoſto-
D lis eſt connumeratus. Quis Simone laudabilior? ſed factus eſt omniũ abiectiſſimus. Quàm multas huiuſmodi mutationes & olim, & nuper factas, & nunc quotidie fieri non ignoramus. Quas ob res ſæpius mihi illud dicendum eſſe video, nec illi qui vixit in ſcena, deſperandum eſſe: nec huic qui verſatur in eccleſia, omnino confidendum. Ad hunc enim ait: *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* *1. Cor. 10. c.* Ad illum verò: *Nunquid qui cadit, non reſurget?* *Hier. 8. b.* Et iterum: *Dirigite diſſolutas manus, & genua debilia confortate.* *Eſa. 35. a.* *Infr. 24. d.* Et rurſus ad probos, *Vigilate*, ait:
E ad illos autem, *Surge qui dormis, & exurge a mortuis.* *Epheſ. 5. c.* Nam alijs quidem conſeruanda ſunt, quæ acquiſierunt: alijs autem neceſſe eſt, vt cõmutati id fiant, quod non ſunt. Nam vt alteris cõſeruare ſanitatẽ opus eſt, ſic alteris ab ægrotatione ſeipſos liberari. Multi quippe à morbo diligentia conualuerunt, & multi ex ſanitate in morbum negligentia inciderunt. Ideo ad illos quidem dicit: *Ecce ſanus factus es,* *Ioan 5. b.*

Digitized by Google

Ibidem.

noli amplius peccare, vt non deterius tibi aliquid fiat: ad hos autem, *Vis ſanus fieri? Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Peccatũ namq; grauiſſima paralyſis eſt: nec paralyſis ſolũmodo, ſed paralyſi etiã peius: huiuſmodi .n. homines nõ ſolùm in otio, vt ita dicã, virtutis viuunt, verũ etiã in opere nequitiæ degunt. Et tamẽ ſi qui hoc pacto diſſolutus iacet, paululũ voluerit erigere, confeſtim ab vniuerſo morbo liberatur. Et ſi triginta & octo annos iacueris, nihil tamen prohibebit, ſi volueris ſanus fieri: A adeſt enim nunc etiam Chriſtus clamans, *Tolle lectum tuum*: modò velis tu ſurgere, modò non deſperes. Non habes hominem, ſed habes Deum: non habes qui te valeat in piſcinam immittere, ſed habes eum qui poteſt facere ne tibi opus piſcina ſit. Non habes qui te in piſcinam inijciat, ſed habes eum qui præcipit tibi vt tollas lectum tuum. Ita non potes dicere, dum ego venio, alius ante me deſcendit: nullus vetat ſi volueris in fontem gratiarum deſcendere. Hæc quippe gratia nunquam cõſumitur, nũquam euacuatur, B continuè fons hic emanat, & à plenitudine ipſius & corpus & animam omnes curabimus. Adeamꝰ igitur alacri animo. Nam & Raab meretrix erat, ſed ſaluata eſt: Latro truculentiſſimus fuit homicida, ſed paradiſi ciuis effectus eſt. Nec Iudæ profuit ꝙ magiſtrum diſcipulus ſequebatur, ſed perijt: latro autem in cruce diſcipulus eſt factus. Hæc Dei mirabilia ſunt: ſic magi comprobati, ſic publicanus euangeliſta factus eſt, ſic Paulus è blaſphemo in Apoſtolũ euaſit: hæc conſiderans non deſpera, ſed miſe- C ricordia domini fretus, excita teipſum, viam ſolummodo facere incipias, & citò peruenies. Caue ianuam tibi præcludas, ingreſſum obſepias, breuis præſens eſt vita, paruus eſt hic labor: qui etiam ſi magnus eſſet, neq; ſic tamen renuere deberemus. Nam ſi hunc laudabilem pœnitentiæ ac virtutis laborem non ſuſcipies, nullo tamen pacto labores, & afflictionem huius ſeculi effugies: quòd ſi vtrobique, ſiue virtuoſè viuas, ſiue non, labor ineſt: quamobrem non illum laborem eligamus, cui vberes fructꝰ, D & merces copioſa debetur? quanuis non idem virtutis, ac ſecularium rerũ labor nec æqualis omnino ſit. Crebra .n. pericula in ſeculo ſunt, alia ſuper alia detrimẽta ſemper accedunt, ſpes tenuis, magna tam pecuniarum quàm corporis ſeruitus: ſolicitudo animi continua: quorum omniũ retributio minorem ſemper fructum afferre ſolet quàm opinaberis: ſiquidem aliquis omnino fructus ſequetur. Nec enim vbiq; hic ſecularium rerũ ſudor fructuoſus eſt: veruntamen etiam quando non decipit, ſed magnam vbertate ſua lætitiam attulit, paruo E tamen tempore durat. Nam cùm iam ſenueris, nec harum rerum vſu plurimum delectaris, tunc laboris mercedes accedunt. Ita ſudore ac miſera florẽs ætate ac validus continuè opprimeris: ſenio autem confecto, diſſoluto iam corpore, deliciandi poteſtas vix conceditur, cùm & ſenſus ipſe ſit extinctus: qui etiam ſi vigeret, tamen propinquæ mortis memor a licentius vti non poteſt. In virtute verò nõ ſic, ſed

Ioan. 5. a.

Iacob. 2. d.
Luc. 23. f.

μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται· πρὸς δὲ τούτους, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἆρόν σου τὸν κράββατόν σου καὶ [ἐγερθεὶς,] ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. δεινὴ γὰρ δεινὴ παράλυσις ἡ ἁμαρτία· μᾶλλον δὲ οὐδὲ παράλυσις μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι χαλεπώτερον. οὐ γὰρ ἐν ἀργίᾳ μόνον [τῶν] ἀγαθῶν ἐστιν ὁ τοιοῦτος· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ κακῶν. ἀλλ' ὅμως κἂν οὕτω διακείμενος ᾖς, κἂν θελήσῃς μικρὸν διαναστῆναι, πάντα λύεται τὰ δεινά. κἂν τριακονταοκτὼ ἔτη ἔχῃς, σπουδάσῃς δὲ γενέσθαι ὑγιὴς, οὐδεὶς ὁ κωλύων. πάρεστι καὶ νῦν ὁ Χριστός· λέγει καὶ νῦν, ἆρον τὴν κλίνην σου· μόνον θέλησον· διανάστηθι· μὴ ἀπογνῷς. οὐκ ἔχεις ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔχεις θεόν. οὐκ ἔχεις τὸν βάλλοντά σε εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἀλλ' ἔχεις τὸν οὐκ ἀφιέντα σε δεηθῆναι κολυμβήθρας. οὐκ ἔχεις τὸν ἐκεῖ σε ῥίπτοντα, ἀλλ' ἔχεις τὸν κελεύοντά σοι ἆραι τὴν κλίνην. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἐν ᾧ ἔρχομαι, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. ἂν γὰρ θελήσῃς κατελθεῖν εἰς τὴν πηγὴν, οὐδεὶς ὁ κωλύων. οὐκ ἀναλίσκεται, οὐ δαπανᾶται ἡ χάρις· πηγή τις ἐστὶν ἀναβλύζουσα διηνεκῶς. ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες θεραπευόμεθα καὶ ψυχὰς καὶ σώματα. προστρέχωμεν τοίνυν καὶ νῦν. καὶ γὰρ Ῥαὰβ πόρνη ἦν, ἀλλ' ἐσώθη· καὶ ὁ λῃστὴς ἀνδροφόνος ἦν, ἀλλὰ παραδείσου πολίτης ἐγένετο· καὶ ὁ μὲν Ἰούδας μετὰ τοῦ διδασκάλου ὢν, ἀπώλετο· ὁ δὲ λῃστὴς ἐν σταυρῷ [ὢν] μαθητὴς ἐγένετο. Ταῦτα τοῦ θεοῦ τὰ παράδοξα. οὕτως οἱ μάγοι εὐδοκίμησαν· οὕτως ὁ τελώνης εὐαγγελιστὴς ἐγένετο· οὕτως ὁ βλάσφημος ἀπόστολος. ταῦτα ὅρα, καὶ μηδέποτε ἀπογνῷς. ἀλλ' ἀεὶ θάρρει καὶ διανάστησον σαυτόν. ἅψαι μόνον τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκεῖ φερούσης καὶ προβήσῃ ταχέως. μὴ τὰς θύρας ἀποκλείσῃς, μὴ τὴν εἴσοδον φράξῃς. βραχὺς ὁ παρὼν καιρὸς, ὀλίγος ὁ πόνος. εἰ δὲ καὶ πολὺς ἦν, οὐδὲ οὕτως ἀπαγορεύειν ἔδει. κἂν γὰρ μὴ κάμῃς τὸν κάλλιστον κάματον τὸν ἐν τῇ μετανοίᾳ καὶ [ἐν τῇ] ἀρετῇ, ἐν τῷ κόσμῳ πάντως καμῇ καὶ ταλαιπωρήσεις ἑτέρως. εἰ δὲ καὶ ἐνταῦθα κἀκεῖ κάματος, διατί μὴ τὸν αἱρούμεθα τὸν πολὺν ἔχοντα τὸν καρπὸν καὶ μεγάλην τὴν ἀμοιβήν; καίτοιγε οὐδὲ ὁ αὐτὸς κάματος κἀκεῖνος. ἐν μὲν γὰρ τοῖς βιωτικοῖς, καὶ κίνδυνοι συνεχεῖς, καὶ ζημίαι ἐπάλληλοι, καὶ ἡ ἐλπὶς ἄδηλος, καὶ δουλοπρέπεια πολλὴ, καὶ χρημάτων καὶ σωμάτων καὶ ψυχῆς δαπάνη· καὶ τότε ἡ τῶν καρπῶν ἀντίδοσις πολὺ τῆς ἐλπίδος καταδεεστέρα, ἂν ἄρα βλαστήσῃ. οὐδὲ γὰρ πανταχοῦ φέρει καρπὸν ὁ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἱδρώς. πλὴν ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἂν μὴ διαπέσῃ, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἐνέγκῃ τὴν φορὰν, ἐν βραχεῖ παραμένει τῷ χρόνῳ. ὅτ' ἂν γὰρ γηράσῃς, καὶ μηκέτι λοιπὸν ἀκριβῆ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰσθήσεως ἔχῃς, τότε σοι φέρει τὰς ἀμοιβὰς ὁ χρόνος. καὶ ὁ μὲν πόνος ἐν ἀκμάζοντι σώματι· ὁ δὲ καρπὸς καὶ ἡ τρυφὴ, ἐν γεγηρακότι καὶ παρειμένῳ, ὅτ' ἂν καὶ τὴν αἴσθησιν ὁ χρόνος καὶ μαράνῃ, καὶ εἰ μὴ κατεμάρανεν, ἡ τῆς τελευτῆς ἐλπὶς οὐκ ἀφίει τρυφᾶν. ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ'

ἀλλ' ὁ μὲν πόνος, ἐν φθαρτῷ καὶ πλουτῶντι σώματι· ὁ δὲ στέφανος, ἐν ἀκηράτῳ καὶ ἀκαμάτῳ καὶ πολλὰ οὐκ ἔχοντι. καὶ ὁ μὲν πόνος, καὶ πρῶτος καὶ βραχύς· ἡ δὲ ἀντίδοσις, καὶ ὑστέρα καὶ ἄπειρος, ἵνα μετ' ἀδείας ἀναπαύῃ λοιπὸν, μηδὲν προσδοκῶν ἀηδές. οὐ γάρ ἐστι μεταβολὴν δεῖσαί [ποτε] λοιπὸν, οὐδὲ ἔκπτωσιν καθάπερ ἐνταῦθα. ποῖα οὖν ταῦτα ἀγαθὰ, τὰ μήτε ἀσφαλῆ, καὶ βραχέα καὶ πήλινα, καὶ πρὶν ἢ φανῆναι ἀφανιζόμενα, καὶ μετὰ πολλῶν κτώμενα πόνων; ποῖα δὲ ἐκείνων ἀγαθῶν ἴσα, τῶν ἀκινήτων, τῶν ἀγηράτων,

A

τῶν μηδένα μόχθον ἐχόντων, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων τοὺς στεφάνους σοι κομιζόντων; ὁ γὰρ χρημάτων καταφρονῶν, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη λαμβάνει τὸν μισθὸν, φροντίδος ἀπαλλαττόμενος, βασκανίας, συκοφαντίας, ἐπιβουλῆς, φθόνου. ὁ σωφρόνως καὶ κοσμίως ζῶν, καὶ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας στεφανοῦται καὶ ἐντρυφᾷ, ἀσχημοσύνης, γέλωτος, κινδύνων, κατηγορίας, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπαλλαττόμενος δεινῶν. τὰ ἄλλα πάντα τῆς ἀρετῆς μέρη, ὁμοίως ἐντεῦθεν ἤδη ἡμῖν δίδωσι τὰς ἀμοιβάς. ἵν' οὖν καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελ-

B

λόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, φύγωμεν κακίαν [καὶ] ἑλώμεθα ἀρετήν. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα τρυφήσωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιλαβώμεθα ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ſed labor quidem terminatur cadente corpore, corona verò & merces in non ſeneſcente, ſed immortali atq; perpetuo redditur: ita laboranti afflictio in hoc ſeculo, & breuiſſima eſt: retributio verò in futuro eſt infinita, vt quieti æternæ nihil triſte ſucceſſurum ſit. Nulla quippe mutatio, nullus caſus in poſterũ ibi timendus eſt. Quę igitur huius ſeculi bona ſunt? quæ multis parta ſudoribus, cùm nec tuta, & breuia & fragilia ſint, antequã appareant euaneſcunt.

A

Aut quomodo cum illis conferri poſſunt, quæ ſtabilia, firma, ac immortalia, & nullius laboris ſunt? cùm in ipſo certaminis tempore coronas tibi afferant floreſcentes. Nam qui pecunias aſpernatur, non paruam hic etiam accipit mercedem, omnis curæ, inuidiæ, calumniæ, inſidiarum denique omnino expers. Qui modeſtè ac pudicè viuit, etiam hic non paruo animi gaudio fruitur, ab omni turpitudine, impudico riſu, periculis, reprehenſione, cæteriſque huiuſmodi malis liberatus. Omnis certè virtutis partes etiam hic mercedem affe-

B

runt ſecum. Vt igitur & pręſentibus & futuris bonis potiamur, fugiamus nequitiam, & pro viribus virtutem inſequamur. Sic enim & hæc & futura bona conſequemur, quæ vtinam omnes conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria, imperium & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

C

ὉΜΙΛΙ'Α ξη'.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπός [τις] ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. [ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.

D

ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, ἴσως ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ, ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;]

E

Πολλὰ ἀπὸ τῆς παραβολῆς αἰνίττεται πρότης· τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν, τὴν εἰς αὐτοὺς ἄνωθεν γεγενημένην· τὸ ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν φονικὸν τὸ μηδὲν παραλειφθῆναι τῶν ἡκόντων εἰς ἐπιμέλειαν· τὸ καὶ

HOMILIA LXIX.

C

[*in Gr. Codd. eſt* LXIIX.]

EX CAPITE XXI.

Aliam parabolam audite: homo quidam erat paterfamiliâs, qui plantauit vineam & ſepem circumpoſuit ei: & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt. Quando autem appropinquanit tempus fructuum, miſit ſeruos ſuos, vt acciperent fructus eius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alios quidem ceciderunt, alios autem interfecerunt, alios

D

autem lapidauerunt. Rurſus miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter: nouiſſimè autẽ miſit ad eos filium ſuum, dicens: Reuerebuntur fortè filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerũt in ſeipſis: Hic eſt hæres, venite interficiamus eum, & poſſideamus hæreditatem eius. Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis.

E

Dicit eis Ieſus: Nunquam legiſtis in ſcripturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?

Multa ex hac parabola ænigmaticè denotauit. Nam & prouidẽtiam Dei à priſcis temporibus illis ſemp mirificè affuiſſe oſtendit, & cædi ſemper eos vigilaſſe ſignificat, & nihil ab eo q̃ ad ſalutem eorum pertineret derelictũ demonſtrat, Luc. 20. Pſal. 117.

Digitized by Google

& poſt prophetarum atrociſſimam necem, nõ alienatum fuiſſe Deum, ſed filium quoq; ſuum eis miſiſſe deſignat: noui quoq; & veteris teſtamenti vnum eundemq; Deum eſſe confirmat, & grandes atq; mirabiles mortem ſuam res geſturam prædicit. Et vltima ſupplicia crucis ac paſſionis daturos præmonet: gentium quoque vocationem, ac Iudæorum defectionem apertius denotat: quam in poſtremis ideo poſuit, vt maiora commiſiſſe cognoſcant, quam vt veniam conſequi mereantur. Cur & quo pacto?
A Quia cum tantã curam Deus eorum ſemper habuerit, à publicanis tamen & ſcortis magno interuallo relicti ſunt. Expende autem & prouidentiam eius ineffabilem, & ocioſitatem inauditam iſtorum. Plura enim ipſe agricolarum opera fecit, maceriem circumpoſuit, vineam plantauit, & reliqua omnia præſtitit, & paruũ quid ipſis reliquit, vt ſcilicet plantatæ iam vineæ curam habentes, quę data fuerunt conſeruarent. Nihil enim ille omiſerat, ſed omnia perfecta cuſtodiæ ipſorum tradidit: nihil tamen iſti ex prouidentia Dei, tot tantaq; bona
B conſecuti, lucrati ſunt. Nam poſt exitum ab Ægypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, altare conſtruxit, & peregrè profectus eſt, hoc eſt longanimitate vſus eſt: Non enim ſemper ſimulatq; peccarunt, pœnas inflixit: quæ omnia mirabili eius longanimitate facta ſunt, quam peregrinatione ſignificauit. Miſit autem ſeruos ſuos, vt fructum acciperent, prophetas videlicet, vt obedientiam, & proba ſecundum mandata opera colligerẽt: illi verò inaudita nequitia vſi ſunt. Nam quã-
C uis tanta cura Dei honorarentur, tamen non ſolùm fructũ non reddiderunt, (quod vitium negligentiæ erat) verumetiam modeſtiſſimè prophetas miſſos, occiderunt. Cumq; debiſſent ad preces refugere, quia reddere non habebant, non modò id non fecerunt, ſed etiam ſupplicia intulerunt: & quum pœnas ipſi dare deberent, de alijs pœnas ſumpſerunt, & prophetarum ſanguine manus contaminauerunt. Alios deinde ſuper alios miſit, vt iſtorum proteruia & mittentis clementia omnibus heret manifeſta. Sed cur, inquies, filium non conti-
D nuò miſit? Vt à multis iam malefactis poſſent ſeipſos cognoſcere, & ſuperbia omiſſa filium vererẽtur. plures rationes reddere poſſum, ſed ad ſequentia feſtinamus. Quid autem eſt, forte reuerebuntur? Non ignorantis certè, abſit hoc enim, ſed magnitudinem peccati volentis oſtendere, cuius nunquã vllam ſatisfactionem oſtendere potuerunt: miſit ergo ſciens quod interficerent. Dicit autem, fortaſſis verecundabuntur, quæ debuiſſent fieri enarrans: verecũdari enim proculdubio debuiſſent: ſic
E *Ezech. 2. b.* & alibi ait: *Si forte audierint*: non enim quia ignorabat, ſed ne quidam ex amentia dicerent, prædictione Dei coactos obtemperare nõ potuiſſe, idcirco huiuſmodi vtitur orationis figura, modò ſi forte audierint, modò forte reuerebuntur, dicens. Nam ſi vecordes in conſeruos fuerunt, Chriſti tamen dignitatem reuereri debuerunt: illi verò cum accurriſſe, & veniam peccatorũ petiſſe debuiſſent, non

τὸ καὶ προφητῶν σφαγέντων μὴ ἀποστραφῆναι αὐτούς· ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν πέμψαι. τὸ καὶ τῆς καινῆς καὶ τῆς παλαιᾶς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι θεόν. τὸ μεγάλα αὐτοῦ τὸν θάνατον κατορθῶσαι. τὸ τὴν ἐσχάτην δίκην τοὺς γεωργοὺς καὶ τὸ τόλμημα τοῦτο αὐτοὺς ὑπομένειν. τῶν ἐθνῶν τὴν κλῆσιν. τῶν ἰουδαίων τὴν ἔκπτωσιν. Διὰ τοῦτο οὖν αὐτὴν μετὰ τὴν ἔμπροσθεν τίθησιν, ἵνα δείξῃ κἀντεῦθεν τὸ ἔγκλημα μεῖζον καὶ σφόδρα ἀσυγγνωστον. πῶς καὶ τίνι
A τρόπῳ; ὅτι τοσαύτης τυχόντες ἐπιμελείας, πορνῶν καὶ τελωνῶν ἡττήθησαν, καὶ παρὰ τοσοῦτον. θέα δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν τούτων ἀργίαν τὴν ἄφατον. καὶ γὰρ ἃ τῶν γεωργῶν ἦν, αὐτὸς ἐποίησε· τὸ φραγμὸν περιθεῖναι· τὸ φυτεῦσαι τὸν ἀμπελῶνα· τὰ ἄλλα πάντα· καὶ μικρὸν αὐτοῖς καταλιπεῖν, [τὸ] ἐπιμελήσασθαι τῶν ὄντων, καὶ διαφυλάξαι τὰ δοθέντα. οὐδὲν γὰρ ἦν ἐλλειφθὲν, ἀλλὰ πάντα ἀπηρτισμένα. καὶ οὐδὲ οὕτως ἐκέρδανον· καὶ ταῦτα τοσαύτης
B ἀπολαύσαντες παρ' αὐτοῦ. ὅτι γὰρ ἐξ αἰγύπτου ἐξῆλθον, καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ θυσιαστήριον κατεσκεύασε, καὶ ναὸν ᾠκοδόμησε, καὶ ἀπεδήμησε· τουτέστιν, ἐμακροθύμησεν, οὐκ ἀεὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι παραπόδας ἐπάγων τὰς τιμωρίας. τὴν γὰρ ἀποδημίαν, τὴν πολλὴν αὐτοῦ μακροθυμίαν φησί. καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ· τουτέστι, τοὺς προφήτας· τὸν καρπὸν λαβεῖν· τουτέστι, τὴν ὑπακοὴν, τὴν διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξιν. οἱ δὲ κἀνταῦθα τὴν κακίαν ἐπεδείξαντο· οὐ τῷ μὴ δοῦ-
C ναι τὸν καρπὸν τοσαύτης ἀπολαύσαντες ἐπιμελείας, ὅπερ ἀργίας ἦν, ἀλλὰ καὶ τῷ δυσχερᾶναι πρὸς τοὺς ἐλθόντας. τοὺς γὰρ οὐκ ἔχοντας δοῦναι καὶ ὀφείλοντας, οὐκ ἀγανακτεῖν ἐχρῆν οὐδὲ δυσχεραίνειν, ἀλλὰ παρακαλεῖν. οἱ δὲ οὐ μόνον ἠγανάκτησαν, ἀλλὰ καὶ αἱμάτων τὰς χεῖρας ἐνέπλησαν· καὶ δίκην ὀφείλοντες, αὐτοὶ δίκην ἀπῄτουν. διὰ τοῦτο καὶ δευτέρους ἔπεμψε καὶ τρίτους, ἵνα δειχθῇ καὶ ἡ τούτων κακία, καὶ ἡ τοῦ πέμψαντος φιλανθρωπία. καὶ διατί μὴ τὸν υἱὸν εὐθέως ἔπεμ-
D ψεν; ἵνα ἐκ τῶν εἰς ἐκείνους γινομένων καταγνόντες ἑαυτῶν, καὶ τὸν θυμὸν ἀφέντες, ἐκεῖνον ἐντραπῶσιν ἐλθόντα. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι λόγοι· ἀλλὰ τέως ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἴωμεν. τί δέ ἐστι τὸ, ἴσως ἐντραπήσονται; οὐχ ὡς ἀγνοῶν τοῦτο, ἄπαγε· ἀλλὰ θέλοντος δεῖξαι τὸ ἁμάρτημα μέγα, καὶ ἀπολογίας ἁπάσης ἐστερημένον. ἐπεὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι ἀναιρήσουσιν ἔπεμψε. λέγει δὲ, ἐντραπήσονται [τὸν υἱόν μου,] τὸ δέον ὀφεῖλον ἀπαγγέλλων· ὅτι ἔδει αὐτοὺς ἐντραπῆναι. καὶ ἀλλαχοῦ φησι· ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν· οὐδὲ ἐκεῖ ἀ-
E γνοῶν, ἀλλ' ἵνα μὴ λέγωσί τινες τῶν ἀγνωμόνων· ὅτι ἡ πρόῤῥησις αὐτοῦ γέγονεν ἀναγκαστικὴ τῆς παρακοῆς. διὰ τοῦτο οὕτω σχηματίζει τὰς λέξεις, ἐὰν ἄρα λέγων καὶ ἴσως. εἰ γὰρ καὶ περὶ τοὺς δούλους ἀγνώμονες ἐγένοντο, τοῦ γοῦν τὸ ἀξίωμα αἰδεσθῆναι ἐχρῆν. Τί οὖν οὗτοι; δέον προσδραμεῖν· δέον αἰτῆσαι συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις, ἐπαγω-

ἀγωνίζονται τοῖς προτέροις, ἐπαποδύονται τοῖς μιάσμασιν, ἀεὶ τὰ πρότερα [τοῖς] δευτέροις ἀποκρύπτοντες. ὅπερ καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγε· πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς [τοῦτο] ἐνεκάλουν οἱ προφῆται λέγοντες· αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις· καὶ, αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσι· καὶ, οἰκοδομοῦντες σιὼν ἐν αἵμασιν. ἀλλ' οὐκ ἐσωφρονίζοντο· καίτοι ταύτην λαβόντες πρώτην τὴν ἐντολὴν τὸ οὐ φονεύσεις, καὶ μυρίων ἑτέρων κελευσθέντες ἀπέχεσθαι, [καὶ] διὰ τοῦτο καὶ διὰ [πολλῶν καὶ] παντοδαπῶν [εἰς] τὴν φυλακὴν τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐναγόμενοι. ἀλλ' ὅμως τὴν πονηρὰν ἐκείνην οὐκ ἀπέθεντο συνήθειαν. ἀλλὰ τί λέγουσιν ἰδόντες αὐτόν; δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, τίνος ἕνεκεν, καὶ διὰ τί; τί ποτε ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ἢ μικρὸν ἢ μέγα; ὅτι ἐτίμησεν ὑμᾶς, καὶ θεὸς ὢν ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ὑμᾶς, [καὶ τὰ μυρία ἐκεῖνα εἰργάσατο θαύματα;] ἀλλ' ὅτι τὰ ἁμαρτήματα συνεχώρει; ἀλλ' ὅτι ἐπὶ βασιλείαν ἐκάλει; ὅρα δὲ μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ τὴν ἄνοιαν πολλὴν οὖσαν, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς σφαγῆς πολλῆς γέμουσαν τῆς ἀπληξίας. ἀποκτείνωμεν γὰρ αὐτόν [φησί,] καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ ποῦ ἀποκτεῖναι βουλεύονται; ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. εἶδες πῶς προφητεύει καὶ τὸν τόπον ἔνθα ἔμελλε σφάζεσθαι; καὶ ἐκβαλόντες ἀπέκτειναν. καὶ ὁ μὲν λουκᾶς φησιν, ὅτι αὐτὸς ἀπεφήνατο ὃ παθεῖν ἔδει τούτους· κἀκεῖνοι εἶπον, μὴ γένοιτο, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐπήγαγεν. ἐμβλέψας γὰρ αὐτοῖς εἶπε· τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· καὶ πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' αὐτὸν συνθλασθήσεται. ὁ δὲ ματθαῖος, ὅτι αὐτοὶ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἐναντιολογίας. καὶ γὰρ ἀμφότερα ταῦτα γέγονε· καὶ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν, καὶ πάλιν αἰσθόμενοι τῶν εἰρημένων, εἶπον, μὴ γένοιτο. [διὰ τοῦτο] καὶ τὸν προφήτην αὐτοῖς ἐπετείχισε, πείθων αὐτούς, ὅτι πάντως ἔσται τοῦτο. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως τὰ ἔθνη σαφῶς ἀπεκάλυψεν, ὥστε μηδὲ μίαν αὐτοῖς παρασχεῖν λαβήν· ἀλλ' ᾐνίξατο εἰπών, δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. διὰ τοῦτο δὴ καὶ παραβολὴν εἴρηκεν, ἵνα αὐτοὶ τὴν ψῆφον ἐξενέγκωσιν. ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ δαβὶδ γέγονεν, ὅτε ἔκρινε τὴν παραβολὴν τοῦ νάθαν. σὺ δέ μοι σκόπει κἀντεῦθεν πῶς δικαία ἡ ψῆφος, ὅταν αὐτοὶ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι ἑαυτοὺς καταδικάζωσιν. εἶτα ἵνα μάθωσιν, ὅτι οὐ μόνον ἡ τοῦ δικαίου φύσις ταῦτα ἀπῄτει, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν ἡ τοῦ πνεύματος χάρις προὔλεγε ταῦτα, καὶ ὁ θεὸς οὕτως ἐψηφίζετο, καὶ προφητείαν ἐπήγαγε, καὶ ἐντρεπτικῶς αὐτοῖς ἐπιτιμᾷ λέγων· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. διὰ πάντων δεικνύς, ὅτι οἱ μὲν ἐκβάλλεσθαι ἔμελλον ἀπιστοῦντες· τὰ δὲ ἔθνη εἰσάγεσθαι. τοῦτο καὶ διὰ τῆς χαναναίας· τοῦτο καὶ διὰ τῆς ὄνου· καὶ διὰ τοῦ ἑκατοντάρχου· καὶ διὰ πολλῶν ἑτέρων παραβολῶν ᾐνίξατο. τοῦτο καὶ νῦν. διὸ καὶ ἐπήγαγε· παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν· προδηλῶν, ὅτι τὰ ἔθνη πιστεύοντα, καὶ ἰουδαίων

non modò illud non faciunt, ſed ſolum in ſcelere certant, & priora vltimis ſuperare côtendunt: quod & ipſe ſignificans dicebat, *Implete menſuram patrum veſtrorum.* Ita enim (Infr. 23. d.) quidam prophetæ criminabantur, dicentes: *Manus veſtra ſanguinis plena ſunt*: &, *ſanguinem ſanguini commiſcent*: &, *& qui ædificant Sion in ſanguinibus.* (Eſai. 1. d. Oſee. 4. a. Mich. 3. d.) Sed illi non emendabantur, etiam ſi hoc primum mandatum habuiſſent, *Ne occidas*, multaque alia ad conſeruationem huius facere iuſſi eſſent: prauam tamen hanc conſuetudinem noluerunt vnquã deponere, ſed ſecum dicunt: Venite interficiamus eum. Cur obſecro? quid criminari magnũ aut paruũ poteſtis? an quia nimium vos Deus honorauit? quia cùm Deus ſit, homo ꝓpter nos factus ſit, & innumera ad ſalutẽ noſtrã miracula fecit? an quia peccata dimittebat? an quia in regnũ vocabat? Tu autẽ ad impietatẽ magnam quoq; demẽtiam accedere, & necis cauſam inſaniæ plenã eſſe cõſidera. Interficiamus. n., inquiunt, & ſuam hęreditatem retinebimus. Vbi porro volunt occidere? Extra vineam omnino ſtatuerũt. Perſpicis quomodo etiã locum prędixit, vbi crucifigẽdus erat. Ita eiecerunt eum, inquit, atq; occiderũt. Et Lucas ꝗdẽ ipſum determinaſſe ait, quo ſupplicio huiuſmodi ſerui puniendi eſſent: ac illos, abſit hoc, dixiſſe: ac (Luc. 20. c.) ideo teſtimoniũ adduxiſſe: intutuis. n. ipſos, dixit: *Quid ergo eſt quod ſcribitur: Lapidẽ quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus eſt in caput anguli? Et quicunq; ceciderit ſuper eum, cõfringetur?* Matthæ⁹ (Pſal. 117. d.) autem ab illis ꝓlatã ſententiã eſſe aſſerit. Non eſt autem vlla hic diſcrepãtia, cùm vtraq; facta eſſe intelligamus. Prolata enim ab illis ſententia poſtq̃ ſenſerunt aduerſos ſeipſos ita protuliſſe, abſit hoc exclamarũt. & tunc teſtimonio ꝓphetæ rem approbauit, ita fore omnimodè affirmans. Vocationẽ autem gentium, ne carpendi cauſam acciperent, nõ apertè, ſed occultius ſignificauit, dicens quod alijs vineam daturus eſſet. Propterea & parabola vſus eſt, vt hãc ab ipſis ſententiam eliceret, quod in Dauid illo factum eſt, quãdo de parabola Nathan ſententiam tulit. (2. Reg. 12. b.) Tu verò iuſtiſſime dictam ſentẽtiam inde iudica, quòd ipſam qui perpeſſuri erant, ſe cõdemnauerunt. Verum vt diſcerent non ſolùm iuridica hæc eſſe, ſed etiam à ſpiritu olim prænunciata, Dei quoq; ſententia comprobari, increpantis modo prophetiam induxit, dicens: *Nunquam legiſtis, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? à domino factũ eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Ita vndique eijciendos Iudæos quia non crederent, & gentes introducendas monſtrauit. Id enim etiam per Chananæam, id per aſinam, id per multas alias parabolas, id per Centurionem apertius ſignificauit, id etiam nunc deſignat, ac idem ſubiungit: *A domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris*: credituras enim gentes, & Iu-

Digitized by Google

& Iudæos fideles, quamuis magno prius inter-
uallo diſtarent, vnum tamen fore cõfirmauit.
Et vt videant nihil horum Deo eſſe aduerſum,
ſed valde acceptum atque gratum, mirabile
præterea, ſtuporiſq; plenum, à domino iſtud
factum eſſe ſubiunxit. Lapidem enim ſei-
pſum, & doctores Iudæorum ædificatores vo-
Ezech. 13. b. cat: ſic & Ezechiel ædificantes parietem & li-
Ioan. 7. b. nientes incompoſite, ait. Quomodo autem
reprobauerunt? dicentes videlicet, non eſſe
ipſum à Deo, turbas hic ſeducit: & rurſus A
Ioan. 8. f. *Samaritanus tu es, & dæmonium habes.* Deinde
vt intelligant non id ſolum imminere ſibi de-
trimentum, quia eijcientur: punitiones quo-
que adiecit dicens: *Qui ceciderit ſuper lapi-
dem hunc, confringetur: ſuper quem autem ceciderit,
conteret eum.* Duas hic perditiones denotauit:
Alteram, quia offenderunt, & ſcandalizati
ſunt: hoc enim eſt quod dicit, qui cecide-
rit ſuper lapidem hunc. Alteram, quia capti,
calamitoſi, & ærumnoſi ſemper vixerunt, &
viuent: quam apertiſſime expreſſit, dicens,
conteret ipſum: per iſta etiam reſurrectio i- B
pſius occultius denotatur. Propheta quidem
Eſaias vineam ab ipſo accuſatam dicit: hic
verò principes populi accuſat, & illic qui-
Eſa. 5. a. dem ait: *Quid oportebat me facere vineæ meæ,
Hier. 2. a. & non feci?* & alibi ſimiliter: *Quod inuene-
Mich. 6. a. runt patres veſtri delictum in me?* Et rurſus:
Populus meus quid feci tibi? in quo te contriſtaui?
Ideo ingratam mentem eorum, & innume-
ris beneficijs contraria eos ſemper retribuiſſe
oſtendit. Hic autem multò vehementius id
poſitum eſt. Non enim ipſe dixit, quid o- C
portebat me facere, & non feci: ſed eos ipſos
ad ferendam ſententiam coëgit, qui nihil
derelictum eſſe à Deo, & ſe peccati conde-
mnauerunt, dicentes quoniam malos malè
perdet, & veniam ſuam alijs agricolis lo-
Act. 7. cabit. Sic & Stephanus ipſis exprobrabat, &
ſummopere mordebat, oſtendens magnæ i-
pſos curæ ſemper Deo fuiſſe, & benefacto-
ri Deo contra ſemper retribuiſſe: quod qui-
dem ipſum maximum erat ſignum, quod
non qui punit, ſed qui puniuntur, ſupplicij
cauſa extiterunt. Hoc ipſum igitur demon- D
ſtrat tam per parabolam, quàm per duplicem
ꝓphetiam alteram à Dauid ſumptam, alteram
à ſeipſo. Quid igitur facere oportuit eos cùm
hæc audiſſent? nónne obſtupuiſſe? quia tan-
tam curam & olim, & tunc ſui habebat: &
ſi nullo iſtorum mouebantur, nónne ſaltem
pœnarum terrore moderatiores fieri debuiſ-
ſent? verùm nihilo meliores facti ſunt. *Sed
cùm audiſſent*, inquit, *cognouerunt, quia de
ipſis dicebat. Et quærentes eum tenere, timue-
Luca 4. a. runt turbas, quoniam ſicut prophetam eum E
habebant.* Sentiebant enim iam quod i-
pſos occultius notaret. Nonnunquam autem
quãdo detinere ipſum volebant, per medium
ipſorum tranſiens non videtur: nonnun-
quam ſubitò apparens tumida deſideria eo-
rum comprimit, quod & admirantes dicebant:
Nónne

καὶ ἰουδαίων ὅσοι ἂν καὶ αὐτοὶ πιστεύσωσιν, ἔσονται ἕν, καίτοι τοσούτου [ὄντος] μέσου ὄντος ἔμπροσθεν. εἶτα ἵνα μάθωσιν ὅτι οὐδὲν τῷ θεῷ ἐναντίον τῶν γινομένων ἦν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐαπόδεκτον τὸ συμβαῖνον καὶ παράδοξον, καὶ τῶν ὁρώντων ἕκαστον ἐκπλῆττον· καὶ γὰρ ἦν θαῦμα σφόδρα ἄφατον· ἐπήγαγε λέγων· παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη. λίθον δὲ ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ οἰκοδόμους τοὺς διδασκάλους τῶν ἰουδαίων. ὃ καὶ ἰεζεκιὴλ φησίν· οἱ οἰκοδομοῦντες τὸν τοῖχον, καὶ ἀλείφοντες ἀναρτύτως. πῶς δὲ [καὶ] ἀπεδοκίμασαν; λέγοντες, οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ [τοῦ] θεοῦ· οὗτος πλανᾷ τὸν ὄχλον· καὶ πάλιν, σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις. εἶτα ἵνα γνῶσιν, ὅτι οὐ μέχρι τοῦ ἐκβληθῆναι αὐτοὺς ἡ ζημία, ἐπάγει καὶ τὰς κολάσεις λέγων· πᾶς ὁ πίπτων ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. δύο φησὶν ἀπωλείας ἐνταῦθα· μίαν μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ προσκόψαι καὶ σκανδαλισθῆναι· τοῦτο γάρ ἐστιν, ὁ πίπτων ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον· ἑτέραν δὲ, τὴν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν καὶ τῆς συμφορᾶς καὶ πανωλεθρίας, ἣν καὶ σαφῶς προεδήλωσεν εἰπὼν, λικμήσει αὐτόν. διὰ τούτων καὶ τὴν ἀνάστασιν ἠνίξατο τὴν ἑαυτοῦ. ὁ μὲν οὖν προφήτης ἡσαΐας τὸν ἀμπελῶνα αἰτιᾶται φησὶν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ διαβάλλει. καὶ ἐκεῖ μέν φησι· τί ἔδει με ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνί μου, καὶ οὐκ ἐποίησα; καὶ δι' ἄλλου πάλιν· τί ἐποίησά σοι, καὶ τί εὕροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα; καὶ πάλιν, λαός μου τί ἐποίησά σοι; ἢ τί ἐλύπησά σε; δεικνὺς αὐτῶν τὴν ἀχάριστον γνώμην, καὶ ὅτι πάντων ἀπολαύοντες τοῖς ἐναντίοις ἠμείβοντο. ἐνταῦθα δὲ μετὰ πλείονος αὐτὸ τίθησιν ὑπερβολῆς. οὐ γὰρ αὐτὸς ἀποφαίνεται λέγων· τί ἔδει με ποιῆσαι, καὶ οὐκ ἐποίησα; ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰσάγει ψηφιζομένους, ὅτι οὐδὲν ἐνέλιπε καὶ καταδικάζοντας ἑαυτούς. ὅταν γὰρ εἴπωσιν, ὅτι κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, [καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς,] οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο λέγουσι, μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας τὴν ψῆφον ἐκφέροντες. τοῦτο καὶ στέφανος αὐτοῖς ὀνειδίζει· ὃ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἔδακνεν. ὅτι πολλῆς ἀπολαύσαντες ἀεὶ προνοίας, τοῖς ἐναντίοις ἠμείβοντο τὸν εὐεργέτην. ὅπερ καὶ αὐτὸ μέγιστον ἦν σημεῖον τοῦ μὴ τὸν κολάζοντα, ἀλλὰ τοὺς κολαζομένους αἰτίους εἶναι τῆς τιμωρίας τῆς ἐπαγομένης αὐτοῖς. τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα δείκνυται, διὰ τῆς παραβολῆς, διὰ τῆς προφητείας. οὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη τῇ παραβολῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ προφητείαν διπλῆν ἐπήγαγε, τὴν μὲν τοῦ δαβὶδ, τὴν δὲ παρ' ἑαυτοῦ. τί οὖν ἐχρῆν ταῦτα ἀκούσαντας ποιεῖν; οὐχὶ προσκυνῆσαι; οὐχὶ θαυμάσαι τὴν κηδεμονίαν, τὴν ἔμπροσθεν, τὴν μετὰ ταῦτα; εἰ δὲ μηδὲν ἀπὸ τούτων ἐγένοντο βελτίους, τῷ γοῦν φόβῳ τῆς κολάσεως οὐκ ἔδει γενέσθαι σωφρονεστέρους; ἀλλ' οὐκ ἐγένοντο. ἀλλὰ τί μετὰ ταῦτα; ἀκούσαντες φασὶν, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει, καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. ᾐσθάνοντο γὰρ λοιπὸν ὅτι αὐτοὺς ᾐνίττετο. ποτὲ μὲν οὖν κατεχόμενος, διὰ μέσου αὐτῶν ἀναχωρεῖ καὶ οὐχ ὁρᾶται· ποτὲ δὲ φαινόμενος, ὠδίνουσαν αὐτῶν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπέχει. ὃ καὶ θαυμάζοντες ἔλεγον·

οὐχ

οὐχ οὗτός ἐστιν [ὁ] Ἰησοῦς; ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ τῷ φόβῳ τοῦ πλήθους κατείχοντο, ἀρκεῖται τούτῳ. καὶ οὐ παραδοξοποιεῖ ὥσπερ ἔμπροσθεν, διὰ μέσου αὐτῶν ἀναχωρῶν καὶ μὴ φαινόμενος. οὐ γὰρ ἐβούλετο πάντα ὑπὲρ ἄνθρωπον ποιεῖν, ὥστε πιστευθῆναι τὴν οἰκονομίαν. οἱ δὲ, οὔτε ἀπὸ τοῦ πλήθους ἐσωφρονίζοντο· οὐδὲ ἀπὸ τῶν εἰρημένων· οὐ τὴν τῶν προφητῶν μαρτυρίαν· οὐ τὴν ἑαυτῶν ᾐδοῦντο ψῆφον· οὐ τὴν τῶν πολλῶν γνώμην. οὕτω καθάπαξ αὐτοὺς ἡ φιλαρχία καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας ἐπήρωσεν ἔρως, καὶ τὸ τὰ παρόντα ζητεῖν. A οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖ, καὶ κατὰ κρημνῶν φέρει· οὐδὲν οὕτως ποιεῖ τῶν μελλόντων ἐκπίπτειν, ὡς τὸ προσηλῶσθαι τοῖς προσκαίροις πράγμασιν· οὐδὲν οὕτω ποιεῖ καὶ τούτων κἀκείνων ἀπολαύειν, ὡς τὸ πάντων ἐκεῖνα προτιμᾶν. ζητεῖτε γάρ φησιν ὁ Χριστὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. καίτοιγε εἰ μηδὲ τοῦτο προσέκειτο, οὐδὲ οὕτως [αὐτῶν] ἐφίεσθαι ἔδει· νῦν δὲ μετὰ τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα, καὶ ταῦτά ἐστι προσλαβεῖν. καὶ οὐδὲ οὕτως ἔνιοι πείθονται· ἀλλὰ λίθοις ἀναισθήτοις B ἐοίκασι, καὶ σκιὰς διώκουσιν ἡδονῆς. τί γὰρ ἡδὺ τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ; τί δὲ τερπνόν; μετὰ [γὰρ] παῤῥησίας ὑμῖν πλείονος διαλεχθῆναι βούλομαι σήμερον· ἀλλ᾽ ἀνάσχεσθε, ἵνα μάθητε, ὅτι ὁ δοκῶν οὗτος φορτικὸς εἶναι βίος καὶ ἐπαχθὴς, ὁ τῶν μοναχῶν λέγω καὶ τῶν ἐσταυρωμένων· πολλῷ τοῦ δοκοῦντος εἶναι προσηνοῦς καὶ ἁπαλωτέρου γλυκύτερός τε καὶ ποθεινότερός ἐστι. καὶ τούτου μάρτυρες ὑμεῖς, εἰ θάνατον πολλάκις αἰτήσαντες ἐν ταῖς καταλαβούσαις ὑμᾶς περιστάσεσι καὶ ἀθυμίαις, C καὶ ἐκείνους μακαρίσαντες ἐν ταῖς καταλαβούσαις ὑμᾶς περιστάσεσι καὶ ἀθυμίαις· καὶ ἐκείνους μακαρίσαντες τοὺς ἐν ὄρεσι, τοὺς ἐν σπηλαίοις τοὺς μὴ γεγαμηκότας, τοὺς τὸν ἀπράγμονα βίον ζῶντας, οἵ τε ἐν πτωχείαις, οἵ τε ἐν ταῖς στρατείαις, οἵ τε ἁπλῶς ζῶντες καὶ εἰκῇ, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ διημερεύοντες καὶ ταῖς ὀρχήστραις. καὶ γὰρ ἐκεῖθεν ὅθεν μυρίας δοκοῦσι βρύειν ἡδονὰς καὶ εὐφροσύνης πηγὰς, ἀλλὰ μυρία τίκτεται πικρότερα βέλη. ἂν γὰρ ἁλῷ τις ἔρωτι κόρης τινὸς τῶν ὀρχουμένων ἐκεῖ, ὑπὲρ μυρίας D ἀποδημίας χαλεπωτέραν ὑποστήσεται βάσανον, πάσης πόλεως πολιορκουμένης ἀθλιώτερον διακείμενος. πλὴν ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἐκεῖνα ἐξετάσωμεν νῦν, τῷ συνειδότι ταῦτα ἀφέντες τῶν ἑαλωκότων, φέρε περὶ τοῦ τῶν πολλῶν διαλεχθῶμεν βίου· καὶ τοσοῦτον εὑρήσομεν τὸ μέσον ἑκατέρας τῆς ζωῆς ταύτης, ὅσον λιμένος καὶ πελάγους συνεχῶς ἀνέμοις διακοπτομένου τὸ διάφορον. σκόπει δὲ ἀπὸ τῶν καταγωγίων εὐθέως τὰ προοίμια τῆς εὐημερίας. ἀγορὰς γὰρ καὶ πόλεις καὶ τοὺς ἐν μέσῳ δια- E φυγόντες θορύβους, τὸν ἐν ὄρεσιν εἵλοντο βίον. τὸν οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὸν παρόντα· τὸν οὐδὲν ἀνθρώπινον ὑπομένοντα· οὐ λύπην βιωτικήν· οὐκ ὀδύνην· [οὐ φροντίδα τοσαύτην· οὐ κινδύνους·] οὐκ ἐπιβουλάς· οὐ βασκανίαν· οὐ ζηλοτυπίαν· οὐκ ἔρωτας ἀτόπους· οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδέν. ἐντεῦθεν ἤδη τὰ τῆς βασιλείας μελετῶσι·

νάπαις

Nónne hic eſt Ieſus, quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur, nec quicquam ipſi dicunt: hic verò quoniam timore multitudinis reprimebantur, noluit miraculoſè per medios inuiſibilis tranſire. Non enim omnia ſuper hominem faciebat, vt incarnationis diſpenſatio crederetur. Illi autem nec timore multitudinis omnino caſtigabantur, nec à dictis ipſius iuuabantur, nec prophetarum teſtimonia, aut ſententiam ſuam, aut multorum exiſtimationem verebantur, ita penitus eos dominandi cupiditas. & inanis gloriæ & præſentium rerum cupido inuaſerat. Nihil certè ita præcipitem agit hominem, nihil ſic à futuris deijcit bonis, quemadmodum ſi quis caducis his rebus animum affigit: nec quicquam aliud adeo & præſentibus iucundè vti, & futuris perfrui facit, quam ſi illa iſtis prorſus antepoſueris. *Quærite namque*, inquit, *primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis*. Atqui etiam ſi hæc adiectio poſita non eſſet, non tamen valde corruptibilia eſſent deſideranda: nunc verò dum illa conſequi ſtudeas, iſtis etiam potieris. Hęc cùm ita ſe habeant, nonnulli tamen credere nolunt, ſed inſenſatis lapidibus ſimiles, vmbrarum voluptates inſectantur. Quid enim præſentium rerum iucundum eſt? quid porrò voluptuoſum? liberius enim vos hodierno alloqui die conſtitui: ferte igitur obſecro, vt facile videatis monachorum & crucifixorum vitã, quæ oneroſior vobis ac moleſtior ſolet videri, multò hac tenera, molli, & flexibili iucundiorem eſſe, ac magis expetendam: cuius rei voſipſos audeo teſtes citare, qui in periculis nonnunquam veſtris, ne in calamitates & ærumnas incidatis, mortem optatis: & illos qui in montibus & ſpelunculis degunt, qui cœlibem vitam, minimè negotioſam viuunt, beatos verè ac ex animo appellatis: quod eos qui in otio vitam agentes, in ſcena & orcheſtra diem & noctem peragunt, feciſſe nonnunquam non ignoro. Nam & ſi mille voluptatibus abundare videantur, quamuis delectationũ flumina adeſſe illis credantur, multis tamẽ illinc amariſſimis telis perfoſſi plerunque iacent. Nam ſi ſaltatricis alicuius amoribus captus quiſpiam fuerit, omni militia durius, omni peregrinatione moleſtius tormentum certè ſuſtinebit, omnique obſeſſa ciuitate miſeriores peraget dies. Sed illis interea omiſſis, & conſcientiæ eorum, qui perpeſſi ſunt derelictis, agè de plurimis diſſeramus: & tanto interuallo à iucũdiſſima monachorum vita diſtare inueniemus, quantum inter tranquilliſſimum intereſt portum, & mare tempeſtuoſum, atque incommodum. Perpende autem felicitatis illorum ſtabilimenta ab ipſis continuò diuerſorijs. Forum enim & vrbes, & tumultus platearum fugientes, in montibus viuere maluerunt, vbi nihil ſibi cum his ſecularibus rebus commune eſt, vbi nihil humanarum rerum perturbat, non mœſtitia, nõ dolor, non acerbior cura, non pericula, non inſidiæ, non liuor, non turpis amor, non aliud huiuſmodi, ſed quæ ſunt futuri regni iam meditantur.

Valles

Ioan. 7. d.

Supr. 6. d.

Valles & montes apud fontes, in ſolitudine ac
tráquillitate habitantes, & cum Deo ipſi collo-
quentes: omni tumultu domus ſua omnis va-
cat, & anima omni paſſione & ægritudine libe-
ra, leuis, ſubtilis, & ipſo tenuiſſimo aëre puri-
or: quorũ opus id ſcilicet eſt, quo Adam etiam
ille ante peccatũ exercitus, cum gloria indutus,
& Deum liberè alloquebatur, & paradiſi regio-
nem magna beatitudine plenam habitabat. In
quo .n. iſti pejus ſe habeant q̃ ille, quando ante
inobedientiã vt in paradiſo operaret̃, fuit cõ-
Gen. 2. c. ſtitutus? nulla illi ſecularis erat cura, nulla certè
iſti etiã vexantur. Integra ille conſcientia cum
Deo colloquebatur, nõ aliter iſti, immo verò
tãtò liberius quàm ille id faciũt, quãtò maiore
fruuntur gratia dono ſpiritus elargita. At vellẽ
oculis domicilium eorũ, & diſciplinã viuendi
cernere velletis: verũ quoniam foro & vendẽ-
di ac emendi opere occupati, nõ vultis, ſaltem
particulã à nobis aliquã diſciplinę illorũ liben-
ter audiatis: omnem .n. illorum vitã perſtrin-
gere, nec operis nec temporis præſentis eſt. Iſta
igitur orbis terrarum lumina in exortu Solis,
immo verò multò etiã ante diem à lectulo ſur-
gentes, integri, ſobrij, vigilantes: nam nec gra-
uedo capitis, nec rerũ cura, nec triſtitia, nec tur-
ba, nec aliud huiuſmodi eos perturbat, ſed tan-
quã angeli in cœlo verſantur. Illico igitur poſt-
quam è lectulo ſplendẽtes, & læti ſurrexerint,
choro conſtituto, integra conſcientia omnes
quaſi ab vno cõſonantes ore diligẽter hymnis
Deum laudant, gratias pro vniuerſis tam pro-
prijs quàm communibus beneficijs ei agentes.
Quare illo Adam omiſſo, quid inter angelos,
& hunc monachorũ interſit chorum, libenter
interrogauerim, q ſic in terra cantant, & dicũt:
Luce 2. b. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in homini-
bus bona voluntas?* Amictus autem ipſis fortitu-
dini ſuę cõueniẽs circumiacet. Non .n. effœmi-
natæ ac eneruæ per terram ſibi veſtes trahun-
tur, ſed ita eis præparatæ ſunt, vt beatiſſimis
angelis illis. Helię dico, Heliſæo, Ioanni ac vni-
uerſis apoſtolis: etenim alijs caprarum, alijs ca-
melorũ pilis cõfectæ ſunt, multis coria ſolum,
& ea vetuſtate cõſumpta ſatisfaciunt. Hymnis
verò iam decãtatis, genib' flexis Deum vnani-
mes ꝓ his orant, quæ nec in mentẽ quidẽ mul-
torũ facilè veniunt. Nihil .n. præſentium pe-
tunt rerũ, quippe quarũ nulla omnino ſibi cu-
ra eſt: ſed vt intrepidi cùm filius Dei vnigenit'
ad iudicandum viuos & mortuos venerit, ante
tribunal illud terribile aſſiſtant, vt nullus tre-
Infr. 25. a. mendã illam vocem audiat, *Neſcio vos*: & labo-
rioſam hanc vitam recta peragant conſcientia,
vt difficillimũ hoc mare ſecũdo nauigent ven-
to: huius orationis dux eſt eorũ pater, atq; præ-
fectus: his crebris ſanctiſq; abſolutis oratio-
nibus, exorto iam Sole ad opus vertuntur,
quo multos pauperibus fructus colligunt.
Vbi nunc ſunt, qui diaboli choreis, & perdi-
tis cantibus dediti in ſcena quotidiè ſedent?

νάπαις ὁμιλοῦντες καὶ ὄρεσι, καὶ πηγαῖς, καὶ ἡσυ-
χίᾳ, καὶ ἐρημίᾳ πολλῇ καὶ πρὸ τούτων ἁπάντων τῷ θεῷ,
καὶ παντὸς μὲν θορύβου τὸ δωμάτιον αὐτοῖς καθαρεύ-
οντος δὲ πάθους ἡ ψυχὴ καὶ νοσήματος ἐλεύθερα,
λεπτὴ καὶ κούφη, καὶ τοῦ λεπτοτάτου ἀέρος σφόδρα κα-
θαρωτέρα. ἔργον δὲ αὐτοῖς, ὅπερ ἦν καὶ τῷ ἀδὰμ
παρὰ τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας, ὅτε τὴν δόξαν
ἠμφιεσμένος ἦν, καὶ τῷ θεῷ μετὰ παρρησίας ὡμίλει,
καὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τὸ πολλῆς γέμον μακαριότητος
A ᾤκει. τί γὰρ οὗτοι χεῖρον ἐκείνου διάκεινται, ὅτε πρὸ τῆς
παρακοῆς ἐπέθη ἐργάζεσθαι τὸν παράδεισον; οὐδεμία
φροντὶς ἦν αὐτῷ βιωτική· ἀλλ' οὐδὲ τούτοις. θεῷ δι-
ελέγετο μετὰ καθαροῦ συνειδότος· τοῦτο καὶ οὗτοι, μᾶλ-
λον δὲ καὶ πολλῷ μείζονα ἔχουσι παρρησίαν ἐκείνου, ὅ-
σῳ καὶ μείζονος ἀπολελαύκασι χάριτος διὰ τῆς
τοῦ πνεύματος χορηγίας. ἐχρῆν μὲν οὖν ὑμᾶς ὄψει
ταῦτα παραλαμβάνειν· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, ἀλλ'
ἐν θορύβοις ἐν ἀγοραῖς διάγετε, κἂν λόγῳ γοῦν
διδάξωμεν ὑμᾶς, ἐν μέρει ἀπολαβόντες αὐτῶν τῆς
B διαγωγῆς. πάντα γὰρ οὐ δυνατὸν ἐπελθεῖν τὸν ἐκείνων
βίον. οὗτοι οἱ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης, ἐπειδὰν ἥλιος
ἀνίσχῃ, μᾶλλον δὲ πολλῷ πρὸ τῆς ἀκτῖνος, ἀπὸ τῆς εὐ-
νῆς ἀναστάντες ὑγιεῖς καὶ ἐγρηγορότες καὶ νήφοντες· οὔ-
τε γὰρ λύπη τις καὶ φροντίς, οὔτε καρηβαρία καὶ πόνος
καὶ πραγμάτων ὄχλος, οὐκ ἄλλο [τι] τῶν τοιούτων
οὐδὲν αὐτοῖς ἐνοχλεῖ, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι διάγουσιν ἐν
οὐρανῷ. ἀναστάντες τοίνυν εὐθέως ἀπὸ τῆς εὐνῆς φαι-
δροὶ καὶ γεγηθότες, καὶ χορὸν ἕνα στησάμενοι, ἐν φαι-
δρῷ τῷ [προσώπῳ τε καὶ] συνειδότι συμφώνως ἅ-
C παντες ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ὕμνους εἰς τὸν τῶν ὅλων
ᾄδουσι θεόν, γεραίροντες αὐτὸν καὶ χάριν εἰδότες ὑ-
πὲρ ἁπάντων αὐτῷ, τῶν τε ἰδίων, τῶν τε κοινῶν εὐεργε-
τημάτων. ὥστε εἰ δοκεῖ τὸν ἀδὰμ ἀφέντες, ἐρωτήσω-
μεν [ὑμᾶς,] τί τῶν ἀγγέλων οὗτος διέστηκεν ὁ χορὸς
τῶν ἐπὶ γῆς ᾀδόντων καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις "
θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία; καὶ ἡ "
στολὴ δὲ αὐτοῖς, τῆς ἀνδρίας ἀξία. οὐ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς [ἐκ-
λελυμένους] ἑλκεχίτωνας καὶ [τοὺς] ἐκνενευρισμέ-
νους καὶ διακλωμένους εἰσὶν ἐσταλμένοι· ἀλλὰ κατὰ
D τοὺς μακαρίους ἐκείνους [ἀγγέλους,] τὸν ἠλίαν, τὸν ἐλισ-
σαῖον, τὸν ἰωάννην, κατὰ τοὺς ἀποστόλους τῶν ἱματίων κα-
τεσκευασμένων αὐτοῖς, τοῖς μέν, ἀπὸ τριχῶν αἰγῶν
τοῖς δέ, ἀπὸ τριχῶν καμήλων. εἰσὶ δὲ οἷς καὶ δέρματα
ἤρκεσε μόνον, [ἀλλὰ] καὶ ταῦτα παλαιὰ πεποιωμένα.
εἶτα ἐπειδὰν τὰς ᾠδὰς ἐκείνας εἴπωσι, τὰ γόνατα
κάμψαντες τὸν ὑμνηθέντα θεὸν παρακαλοῦσιν ὑπὲρ
πραγμάτων, ὧν ἔνιοι οὐδὲ εἰς ἔννοιαν ταχέως ἔρχον-
ται. αἰτοῦσι γὰρ τῶν μὲν παρόντων, οὐδέν· οὐδεὶς γὰρ αὐτοῖς
τούτων λόγος· τὸ δὲ μετὰ παρρησίας στῆναι ἔμπροσθεν
E τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ, ὅτ' ἂν ἔλθῃ κρίνειν ζῶντας
καὶ νεκροὺς ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ· καὶ τὸ μηδένα ἀκοῦσαι
τῆς φοβερᾶς ἐκείνης φωνῆς τῆς λεγούσης, οὐκ οἶδα ὑ- "
μᾶς· καὶ ὥστε μετὰ καθαροῦ συνειδότος καὶ πολλῶν τῶν κα- "
τορθωμάτων τὸν ἐπίμοχθον τοῦτον διανύσαι βίον καὶ τὸ χαλεπὸν πλεῦσαι πέλαγος ἐξ εὐδίας. ἡγεῖται δὲ αὐτοῖς
τῆς εὐχῆς, ὁ πατὴρ ὁ καὶ προεστηκώς. εἶτα ἀναστάντες καὶ πληρώσαντες τὰς ἁγίας ἐκείνας καὶ συνεχεῖς εὐχάς, ἀνισχ-
ούσης τῆς ἀκτῖνος εἰς ἔργον ἄπεισιν ἕκαστος, πολλὴν πρόσοδον ἐντεῦθεν τοῖς δεομένοις συνάγοντες. ποῦ νῦν εἰσιν
οἱ τοῖς διαβολικοῖς ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες χοροῖς, καὶ τοῖς ᾄσμασι τοῖς πορνικοῖς, καὶ ἐν θεάτροις καθήμενοι
αἰσχυν-

Digitized by Google

αἰσχυνόμεθα μὲν γὰρ μεμνημένοι ἐκείνων. πλὴν διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ὑμετέραν, ἀνάγκη καὶ τοῦτο ποιῆσαι. καὶ γὰρ ὁ Παῦλός φησιν· ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, οὕτω παραστήσατε αὐτὰ δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν φέρε παρεξετάσωμεν τὸν χορὸν τὸν ἐκ τῶν πορνευομένων κορῶν, καὶ τῶν ἠπατημένων νέων συνεστῶτα ἐν τῇ σκηνῇ· καὶ τούτων αὐτῶν τὸν τῶν μακαρίων τούτων, εἰς ἡδονῆς λόγον, δι' ἧς μάλιστα πολλοὶ τῶν ῥαθυμοτέρων ἁλίσκονται νέων ταῖς ἐκείνων παγίσι. τοσοῦτον γὰρ τὸ μέσον εὑρήσομεν, ὅσον εἴ τις ἀγ- A
γέλων ἤκουσεν ᾀδόντων ἄνω τὴν παναρμόνιον μελῳδίαν ἐκείνην, καὶ κυνῶν ἐπὶ τῆς κοπρίας κατορυσσομένων καὶ γρυζόντων. διὰ τούτων μὲν γὰρ τῶν στομάτων ὁ Χριστός· δι' ἐκείνης δὲ τῆς γλώττης ὁ διάβολος φθέγγεται. ἀλλὰ καὶ σύριγγες συνηχοῦσιν ἐκείνοις ἄσημον φωνὴν καὶ ἀπρεπεῖ τῇ ὄψει, τῶν γνάθων αὐτοῖς φυσωμένων καὶ τῶν νεύρων διασπωμένων· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ τοῦ πνεύματος ἐνηχεῖ χάρις, ἀντὶ αὐλοῦ καὶ κιθάρας καὶ σύριγγος, τοῖς τῶν ἁγίων στόμασι κεχρημένη. μᾶλλον δὲ ὅσα B
ἂν εἴπωμεν, οὐ δυνατὸν παραστῆσαι τὴν ἡδονήν, διὰ τοὺς τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλίνθῳ προσηλωμένους. διὰ τοῦτο καὶ ἐβουλόμην τινὰ τῶν περὶ ταῦτα μαινομένων λαβεῖν, καὶ ἀπαγαγεῖν ἐκεῖ καὶ δεῖξαι τὸν ἁγίων τὸν χορὸν τούτων, καὶ οὐκ ἂν ἐδεήθη μοι λόγου λοιπόν. πλὴν κἂν πρὸς πηλίνους διαλεγώμεθα, πειρασόμεθα καὶ τῷ λόγῳ κἂν κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀνασπάσαι τοῦ ἰλύος καὶ τῶν τελμάτων. ἐκεῖθεν μὲν γὰρ εὐθέως πῦρ δέχεται ἐρωτικὸν ἄπεισιν ὁ ἀκροατής. ὡς γὰρ οὐκ ἀρκούσης τῆς ὄψεως τῆς πόρνης φλέξαι τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φωνῆς προστιθέασι λύμην. ἐνταῦθα δὲ, κἂν ἔχῃ τι τοιοῦτον ἡ ψυχή, ἀποτίθεται εὐθέως. C
οὐχ ἡ φωνὴ δὲ μόνον οὐδὲ ἡ ὄψις· ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια τούτων μᾶλλον θορυβεῖ τοὺς ὁρῶντας. κἂν πένης τις ᾖ τῶν παχυτέρων καὶ ἠμελημένων, ἀπὸ τῆς θεωρίας μυρία ἀποδυσπετήσει πολλάκις καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐρεῖ· ὅτι ἡ μὲν πόρνη καὶ ὁ πορνικὸς μαγείρων τέκνα καὶ σκυτοτόμων· πολλάκις δὲ καὶ οἰκετῶν, ἐν τοσαύτῃ [ζῶσι] τρυφῇ· ἐγὼ δὲ ἐλεύθερος καὶ ἐξ ἐλευθέρων, δικαίους πόνους αἱρούμενος, οὐδὲ ὄναρ ταῦτα φαντασθῆναι δύναμαι. καὶ οὕτως ἐμπρησθεὶς ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἄπεισιν. ἐπὶ δὲ τῶν μοναχῶν, οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. ὅταν γὰρ ἴδῃ πλουσίων παῖδας καὶ D
προγόνων περιφανῶν ἐκγόνους τοιαῦτα ἠμφιεσμένους ἱμάτια, οἷα οὐδὲ οἱ ἔσχατοι τῶν πενήτων, καὶ ἐπὶ τούτῳ χαίροντας, ἐννόησον πόσην τῆς πενίας παραμυθίαν δεξάμενος ἄπεισι. κἂν πλούσιος ᾖ, σωφρονισθεὶς ἀναχωρεῖ, βελτίων γενόμενος. πάλιν ἐν [μὲν] τῷ θεάτρῳ ὅταν ἴδωσι χρυσία περικειμένην τὴν πόρνην, ὁ μὲν πένης οἰμώζει καὶ θρηνήσει τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, οὐδὲν τοιοῦτον ἔχουσαν βλέπων· οἱ δὲ πλουτοῦντες ὑπερόψονται καὶ διαπτύσουσιν ἀπὸ τῆς θέας ταύτης τὰς συνοικούσας αὐτοῖς. ὅταν γὰρ καὶ σχῆμα καὶ βλέμμα καὶ φωνὴν καὶ βάδισιν, καὶ πάντα δια- E
κεκλασμένα ἐκείνη παρέχῃ τοῖς ὁρῶσιν, ἐμπρησθέντες ἀναχωροῦσι, καὶ αἰχμάλωτοι λοιπὸν εἰς τὰς οἰκίας εἰσέρχονται τὰς ἑαυτῶν. ἐντεῦθεν αἱ ὕβρεις, [καὶ] αἱ ἀτιμίαι, ἐντεῦθεν [αἱ ἀπέχθειαι,] οἱ πόλεμοι, οἱ θάνατοι οἱ καθημερινοί· ἐντεῦθεν ἀβίωτος τοῖς ἁλοῦσιν ὁ βίος· καὶ ἡ συνοικοῦσα λοιπὸν ἀηδής· καὶ τὰ παιδία οὐχ ὁμοίως ποθεινά· καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς οἰκίας, καὶ ὑπ' αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀκτῖνος ἐνοχλεῖσθαι δοκεῖ.

κἀν

pudet me certè verba de illis facere, verũtamẽ neceſſe mihi eſt propter infirmitatẽ veſtram. Nam & Paulus ait: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditia, ita nunc exhibete mẽbra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* (Rom 6. d) Quare nos quoque, (age) vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in ſcena conſiſtentium perſcrutemur, & ad horum beatorum vitam, quantam ad iucunde viuendum attinet comparemus. Iucundè namque viuendi gratia negligentiores iuuenes ſcenæ laqueis capiuntur. tantam enim, ſi perpendimus, differentiam inueniemus, quantam ſi quis canentes angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in ſtercore defoſſos ac grunnientes. Ore namq; illorum Chriſtus, iſtorum verò diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie incertam & inarticulatam iſtis emittunt vocem: per illorum ora gratia ſpiritus loco tibiæ citharæ atq; ſyringis adeò ſuauiter ſonat, vt non ſit poſſibile luto & lateribus affixis, tantam ante oculos ponere voluptatem. Quare vellem aliquem eorum qui circa hæc inſaniunt, illuc adducere poſſe, & hunc ſanctorum chorum oſtendere. non iam pluribus opus mihi eſſet verbis: verùm etſi hæc terrenis diſſerimus, conabimur tamen ab illuuie & ſordibus aliquantulum eos auellere. A meretricum igitur cantibus ſtatim cupidinis flamma incendit auditores, & quaſi non ſufficiat ad inflammandam mentẽ aſpectus ac facies mulieris, peſtem quoq; vocis adinuenerunt. Noſtrorum autem modulatione, ſi quid huius morbi animũ vexat, illico extinguitur. Non autem vox ac facies ſolùm muliebris, verumetiam multò magis veſtitus ſpectatores conturbat, adeò vt ſi pauper quidam rudior atq; abiectior aſpiciat, moleſtè nimium ferat, & ſecum ſæpenumero dicat: Scortum quidem & ſcortator, coquorum filii & ſutorum, frequenter autem & ſeruorum, in tantis deliciis viuunt: ego verò ingenuus, & ab ingenuis ortus, qui iuſtis laboribus meis vitam duco, nec ſomnians quidem ita deliciari poſſum: ſic mœrore perturbat⁹ recedit. Quod ex aſpectu monachorum non accidit, imo verò contrarium omnino contingere ſolet. Si enim diuitum filios, & maiorum inſignium nepotes illa amicula ferre reſpexerit, quæ nec extrema paupertate oppreſſi ferre dignarentur, & hac re gaudere illos agnouerit: cogitate quanto ſolamine, ſi ſit pauper, ſic confirmatus recedit: ſi diues, moderatior atq; melior inde facilè fit. Et in theatro quidem cum aureis ornamentis callidiſſima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cùm nihil tale vxoribus eſſe ſuis recordentur: diuites autem hoc aſpectu conturbati, cum habitum, aſpectum, vocem, inceſſum, cæteraq; cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incendio domos ſuas redierint, quaſi deformatiores vxores deſpiciunt: hinc iurgia & rixæ, hinc diſſidia & bella oriuntur. hinc mors etiam nonnunquam conſequitur. Nam qui huiuſmodi cupidine capti ſunt, vita ipſis cum vxore & liberis acerba videtur, ita vniuerſa in domo ipſius conturbantur.

Nihil

Nihil tale à choro vnquam efficitur: mitem inde redeuntem vxor virum ſuum ſuſcipiet, ac omnis abſurdæ voluptatis expertem, adeò vt facilior atque quietior ſibi eſſe videatur. Ita theatralis hic chorus malorum omnium, ille vero monachorum, bonorum fons eſt atque origo. Alter ex ouibus lupos facit, alter è lupis in agnos conuertit. Sed forſan de voluptate nihil adhuc dixiſſe videmur. Quid igitur iucundius quàm tranquillitate animi, nihil dolentem, nihil merentem, ac nihil gementem viuere? Veruntamen ad vlteriora prouehamur, & vtriuſque modulationis huius, atque aſpectus voluptatem inueſtigemus: & inueniemus alteram ad veſperam, quouſque in theatro ſpectator ſedeat, ſolummodo permanentem, deinde autem omni ſtimulo acerbius ipſum pungentem: alteram verò perpetuò in ſpectatorum animis vigentem, cùm & horum virorum forma, loci amœnitas, conuerſationis iucunditas, ſynceritas diſciplinæ, ac denique optimi ſpiritualiſque cantus illius gratia in animis eorum qui viderunt, continuè inſideat. Quare qui huius portus continua tranquillitate lætantur, quaſi grauiſſimam tempeſtatem tumultus fugiunt vniuerſos, nec canentes atque orantes ſolum, ſed diuinis etiam libris affixi iucundiſſimè afficiuntur: choro enim ſolo diſſoluto plerunque alius cum Eſaia colloquitur, alius cum Apoſtolis diſſerit, alius ab aliis elaborata lectitat, & philoſophatur de Deo, de creaturis, de viſibilibus, de inuiſibilibus, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futura. Ita non brutorum animalium decoctas ſibi carnes vt alantur, aſſumunt: ſed Dei verba, melle atque fauo iucundiora, melioraque cibo etiam Ioannis, quo in deſerto alebatur: hoc mel non ſyluestres è floribus apes collegerunt, nec rorem concoctum ſuis aluearibus immiſerunt, ſed ſpiritus gratia conſtituens pro fauis & aluearibus, atque fiſtulis in animis ſanctorum impoſuit, vt quicunque vult, continuè poſſit comedere. Apes igitur imitantes ſacrorum fauis librorum circumuolant, magnam inde voluptatem carpentes. Si ergo volueris qualis hæc menſa illorum ſit perdiſcere, propius ad eos accedas, & ſenties ſuauiſſimas, & ſpiritualis plenas odoris eructationes illorum. Nullum turpe verbum ab ore illorum vnquam profertur, non dicax, non aſperum, ſed cœlo vniuerſa digna ſunt. Quare non ab re quiſpiam facere poterit, ſi ora iſtorum qui verſantur in foro, qui ſecularium rerum rabie furiunt, cloacis ſordidiſſimis comparet: illorum verò fontibus, vnde riuis liquidiſſimis fluenta mellis emanent. Si quis autem moleſtè ferat, quod multitudinis ora ſordium cloacas appellauerim, is parcè nimium me dixiſſe non ignoret. Non enim hac mẽſura, ſed acerbiore ſimilitudine ſcriptura vtitur. *Venenum enim*, inquit, *aſpidum ſub labiis eorum, ſepulchrum apertũ eſt guttur eorũ.* Sanè talia illorũ non ſunt,

ſed

Suprà 3. b. & Marc. 1. a

ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν χορῶν τούτων ἀηδία τις τοιαύτη· ἀλλ'
ἥμερον καὶ πρᾶον ἡ γυνὴ δέξεται τὸν ἄνδρα, πάσης
ἡδονῆς ἀτόπου ἀπηλλαγμένον, καὶ εὐκολώτερον αὐ-
τῷ χρήσεται ἢ πρὸ τούτου. τοιαῦτα μὲν ὁ χορὸς ἐκεῖ-
νος τίκτει κακά, οὗτος δὲ ἀγαθά· ὁ μὲν ἀπὸ προ-
βάτων λύκους ποιῶν, οὗτος δὲ ἀπὸ λύκων ἀρνίους
ἐργαζόμενος. ἀλλ' οὔπω περὶ τῆς ἡδονῆς οὐδὲν [οὐδέπω]
τάχα εἰρήκαμεν. καὶ τί γένοιτ' ἂν ἥδιον τοῦ μὴ θορυ-
βεῖσθαι, μὴ δὲ ὀδυνᾶσθαι τὴν διάνοιαν, μὴ δὲ ἀ-
A θυμεῖν καὶ στένειν. πλὴν [ἀλλὰ] καὶ περαιτέρω τὸν λό-
γον προαγάγωμεν, καὶ ἑκατέρας τῆς ᾠδῆς καὶ τῆς
θέας τὴν ἀπόλαυσιν ἐξετάσωμεν· καὶ ὀψόμεθα τὴν
μὲν μέχρις ἑσπέρας μένουσαν, ἕως ἂν ἐν τῷ θεάτρῳ
καθέζηται ὁ θεατής, μετὰ δὲ ταῦτα κέντρου παν-
τὸς χαλεπώτερον ἀνιῶσαν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ διηνε-
κῶς ἐνακμάζουσαν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἑωρακότων. καὶ
γὰρ καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν τύπον, καὶ τὸ τερπνὸν τοῦ τόπου καὶ
τῆς διαγωγῆς τὸ γλυκύ, καὶ τῆς πολιτείας τὸ καθα-
ρόν, καὶ τῆς καλλίστης ᾠδῆς [καὶ πνευματικῆς] τὴν χά-
B ριν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς διαπαντὸς ἐπιζῶντα. οἱ γοῦν
τούτων ἀπολαύοντες διαπαντὸς τῶν λιμένων, ὥσπερ
τινὰ χειμῶνα λοιπὸν φεύγουσι τῶν πολλῶν τοὺς θορύ-
βους. οὐκ ᾄδοντες δὲ μόνον, οὐδὲ εὐχόμενοι, ἀλλὰ καὶ
ταῖς βίβλοις προσηλωμένοι, τερπνόν τι θέαμα τοῖς ὁ-
ρῶσιν εἰσίν. ἐπειδὰν [γὰρ] τὸν χορὸν διαλύσωσιν, ὁ μὲν
τὸν Ἠσαΐαν λαβὼν ἐκείνῳ διαλέγεται· ὁ δὲ τοῖς ἀπο-
στόλοις ὁμιλεῖ· ἕτερος τὰ παρ' ἑτέρων πονηθέντα ἔπεισι,
καὶ φιλοσοφεῖ [δὲ] περὶ θεοῦ, περὶ τοῦδε τοῦ παντός, πε-
ρὶ τῶν ὁρωμένων, περὶ τῶν ἀοράτων, περὶ αἰσθητῶν,
C περὶ νοητῶν, περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ παρόντος βίου, πε-
ρὶ τῆς τοῦ μέλλοντος μεγαλειότητος· καὶ τρέφονται
τροφὴν ἀρίστην, οὐ σάρκας ἀλόγων ἑψημένας πα-
ρατιθέμενοι, ἀλλὰ λόγια θεοῦ ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον
μέλι θαυμάσιον, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ κατὰ τὴν ἔρημον
ὁ Ἰωάννης τὸ παλαιὸν ἐσιτεῖτο. τὸ γὰρ μέλι τοῦτο, οὐ μέ-
λιτταί τινες ἄγριαι τοῖς ἄνθεσιν ἐφιζάνουσαι συλλέγου-
σιν, οὐδὲ δρόσον πεπαίνουσαι τοῖς σίμβλοις ἐνιᾶσιν· ἀλλ'
ἡ τοῦ πνεύματος χάρις κατασκευάζουσα ἀντὶ κη-
ρίων καὶ σίμβλων καὶ συρίγγων ταῖς τῶν ἁγίων ἐν-
D αποτίθεται ψυχαῖς, ὥστε εἶναι τῷ βουλομένῳ μετὰ ἀ-
δείας ἐσθίειν διηνεκῶς. ταύτας δὴ οὖν τὰς μελίττας
καὶ αὐτοὶ μιμούμενοι περιΐπτανται τοῖς κηρίοις τῶν ἁγί-
ων βιβλίων, πολλὴν ἐντεῦθεν δρεπόμενοι τὴν ἡδονήν.
κἂν εἰ βούλει μαθεῖν τὴν τράπεζαν τὴν ἐκείνων, ἐγ-
γὺς γενοῦ, καὶ ὄψει τοιαῦτα ἐρευγομένους αὐτούς. προ-
σηνῆ πάντα καὶ ἡδέα, καὶ εὐωδίας γέμοντα πνευμα-
τικῆς. οὐδὲν αἰσχρὸν ἐκεῖνα τὰ στόματα ἐξενεγκεῖν δύ-
ναται ῥῆμα· οὐδὲν εὐτράπελον· οὐδὲν τραχύ· ἀλλὰ πάν-
τα τῶν οὐρανῶν ἄξια. οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι, τὰ μὲν στό-
E ματα τῶν πολλῶν τῶν ἐν ἀγοραῖς συρομένων καὶ πρὸς τὰ
βιωτικὰ λυσσώντων, βορβόρου τινὸς ὀχετοῖς παρα-
βάλλων· τὰ δὲ τούτων, πηγαῖς μέλι ῥεούσαις καὶ νάμα
προχεούσαις καθαρόν. εἰ δέ τις ἐδυσχέρανεν ὅτι τὰ
πολλῶν στόματα προσεῖπον ὀχετοῖς, ἴστω ὅτι σφόδρα
φειδόμενος εἶπον. ἡ γὰρ γραφὴ οὐδὲ τούτῳ κέχρηται τῷ
μέτρῳ· ἀλλ' ἑτέρῳ πολλῷ σφοδροτέρῳ παραδείγμα-
τι. ἰὸς γάρ φησιν ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, καὶ τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν. ἀλλ' οὐ τὰ ἐκείνων τοιαῦτα·

ἀλλ'

Digitized by Google

ἀλλ' εὐωδίας γέμει πολλῆς. καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοι-
αῦτα· τὰ δὲ ἐκεῖ ποῖος ἡμῖν παραστήσαι λόγος;
ποία ἐννοήσαι διάνοια; τὴν λῆξιν τὴν ἀγγελικὴν· τὴν
μακαριότητα τὴν ἄφραστον· τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά;
τάχα πολλοὶ διεθερμάνθητε νῦν, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν
ἐνεπέσετε τῆς καλῆς ταύτης πολιτείας. ἀλλὰ τί τὸ
κέρδος, ὅτ' ἂν ἐνταῦθα [μόνον] μένοντες τοῦ-
το ἔχητε τὸ πῦρ. ἐξελθόντες δὲ σβέσητε τὴν
φλόγα· καὶ καταμαρανθῇ οὗτος ὁ πόθος; πῶς
οὖν ἵνα μὴ τοῦτο γένηται; ὡς ἔτι σοι θερμὸς οὗτος ὁ A
ἔρως, ἄπελθε πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἀγγέλους· ἀ-
νάκαυσον αὐτὸν πλέον. οὐ γὰρ οὕτως ὁ παρ' ἡμῶν λό-
γος δυνήσεταί σε ἀνάψαι, ὡς ἡ τῶν πραγμά-
των θέα. μὴ εἴπῃς, διαλεχθῶ τῇ γυναικί· διαλύ-
σω τὰ πράγματα πρῶτον. ἀρχὴ ῥαθυμίας αὕτη ἡ
ἀναβολή. ἄκουσον ὅτι συντάξασθαι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἠ-
θέλησέ τις, καὶ οὐκ εἴασεν ὁ δεσπότης. καὶ τί λέγω
συντάξασθαι; πατέρα ἠθέλησε θάψαι ὁ μαθητής, καὶ
οὐδὲ τοῦτο συνεχώρησεν ὁ χριστός; καί τοι τί σοι πρᾶγ-
μα ἀναγκαῖον οὕτως εἶναι δοκεῖ ὡς κηδεία πατρός; B
ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐπέτρεψε. τί δήποτε; ὅτι σφοδρὸς ἐ-
φέστηκεν ὁ διάβολος παρείσδυσίν τινα βουλόμενος
λαβεῖν. κἂν ὀλίγης ἀσχολίας ἐπιλάβηται, καὶ ἀ-
ναβολῆς, μεγάλην ἐργάζεται ῥαθυμίαν. διὰ τοῦτο
„ παραινεῖ τις, μὴ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας· οὕ-
τω γὰρ δυνήσεται πλείονα κατορθοῦν, οὕτω καὶ
τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν σου διακείσεται καλῶς. ζη-
„ τεῖτε γάρ φησι πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
„ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προσ-
„ τεθήσεται ὑμῖν. εἰ γὰρ ἡμεῖς τοὺς τὰ ἑαυτῶν ὑπε- C
ρορῶντας, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιμέλειαν προτι-
θέντας, ἐν πολλῇ καθιστῶμεν ἀμεριμνίᾳ· πολλῷ
μᾶλλον ὁ θεός, ὁ καὶ χωρὶς τούτων κηδόμενος καὶ
προνοῶν. μὴ τοίνυν φροντίσῃς τῶν σῶν, ἀλλὰ ἄ-
φες αὐτὰ τῷ θεῷ. ἂν μὲν γὰρ σὺ φροντίσῃς, ὡς
ἄνθρωπος φροντίσῃς· ἂν δὲ ὁ θεὸς προνοήσῃ,
ὡς θεὸς προνοεῖ. μὴ οὖν φροντίσῃς αὐτῶν ἀ-
φεὶς τὰ μείζονα, ἐπεὶ αὐτὸς οὐ σφόδρα αὐτῶν
προνοήσει. ἵνα τοίνυν σφόδρα αὐτῶν προνοή-
σῃ, αὐτῷ μόνῳ πάντα ἐπίτρεψον. ἂν γὰρ αὐτὸς D
αὐτὰ μεταχειρίσῃς ἀφεὶς τὰ πνευματικά, οὐ πολ-
λὴν αὐτῶν ὁ θεὸς ποιήσεται πρόνοιαν. ἵν' οὖν καὶ σοὶ
ταῦτα εὖ διακείσεται, καὶ φροντίδος ἀπαλλα-
γῇς ἁπάσης, ἔχου τῶν πνευματικῶν, ὑπερόρα
τῶν βιωτικῶν· οὕτως γὰρ καὶ τὴν γῆν ἕξεις μετὰ
τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτεύ-
ξῃ, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡ-
μῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρά-
τος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων· Ἀμήν.

ſed odoris plena ingentis. Et hæc quidem
præſentia huiuſmodi ſunt, futura vero quæ
oratio aſſequetur? quæ mens intelliget ele-
gantem illam requiem, ſummam beatitu-
dinem, ineffabilia atq; inæſtimabilia bona?
Multi fortaſſe feruore accenſi, huius optimæ
viuendi cupiditate diſciplinæ nunc capti eſtis.
Sed quod vobis erit emolumentum, ſi tunc
ſolummodo, quando hic eſtis, ignis hic ar-
deat: cùm vero diſceſſeritis, prorſus extingua-
A tur? quomodo igitur huic medebimur? ante-
quam extinguatur hæc flamma, & ad illos an-
gelos perge, augeas hunc feruorem: non enim
ita noſtra oratione ardebis, quemadmodum
ipſarum rerũ aſpectu. Noli dicere, colloquar
cum vxore antequã proficiſcar, negocia mea Suprà 8. e
componam: hæc tarditas negligentiæ initium & Luc. 9. g
eſt: memento voluiſſe quendam ordinare do-
mum ſuam, & non fuiſſe à propheta dimiſſum.
Quid dixi domum ordinare? ſepelire patrem
diſcipulus voluit, & non permiſit dominus.
Atqui nulla res tam neceſſaria videbitur, quã
B ſepeliendi patris officium: Chriſtus autem nõ
permiſit. Quánnam ob rem? Paratus ſemper Eccle. 5. b
diabolus eſt, vt ingreſſum vbiq; attentè quęri-
tet, & ſi paruæ tarditatis cauſam apprehende- Supra 6. d
rit, magnam inde conflabit deſidiam: propter-
ea quidam admonet dicens: *Noli de die in diem
procraſtinare*. Sic enim plura emendare pote-
ris, ſic domum quoque tuam probè diſpones.
Quærite namq;, inquit, *primum regnum Dei, &
iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Et-
enim ſi quis ſua deſpicit, & noſtrorum curam
C aſſumit, quieti eius ſolemus prouidere: quan-
tò magis Deus, qui etiamſi ad eum non con-
uertamur, non praua tamen cura & proui-
dentia erga nos vtitur. Noli ergo de rebus tuis
curare, ſed omnia tua Deo commenda. Cura
enim tua cura hominis eſt, Déo autem de o-
mnibus tuis committe prouidentiam. Noli tu
maioribus prætermiſſis, de illis curare, ne
Deus minus de illis prouideat. Vt igitur ma-
gna cura tuas res complectatur, ipſi ſoli vni-
uerſa committe: nam ſi tu ſpiritualibus omiſ-
ſis ea tractabis, minorem Deus de ipſis curam
D habebit. Vt ergo & res tuæ feliciter guber-
nentur, & tu ſolicitudinis expers ſis, ſequare
ſpiritualia, contemne hæc ſecularia: ſic enim
& terram, & cœlum, & futuram beatitudi-
nem obtinebis, gratia & miſericor-
dia Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, cui gloria in ſecula,
Amen.

Digitized by Google

HOMILIA LXX.

in Gr. Codd. eſt LXIX. EX CAPITE XXII.

Et reſpondens Ieſus dixit iterum in parabolis: Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo, & miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias, & noluerunt venire. Rurſus miſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis, prandium meum pa- A *raui: tauri mei, & altilia mea occiſa ſunt, & omnia parata ſunt: venite ad nuptias. Hi autem cũ neglexiſſent abierunt: alius quidẽ in propriũ agrũ, alius vero ad negociationem ſuam: reliqui autem tenuerunt ſeruos eius, & contumelia affectos interfecerunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt: & miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit. Tunc ait ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui vocati erant, non fuerunt digni:* & ſequentia.

B

PErpendis tam ex hac, quàm ex ſuperiore parabola, quantum intereſt inter ſeruos & filium. Animaduertis magnam vtriuſq; parabolæ ſimilitudinem, differentiam quoq; non paruam. Nam etiam hæc Dei longanimitatem & prouidentiam ſummam, & Iudæorum in Deum ingratitudinem ſignificat, eiectionem quoq; ipſorum, & vocationem gentium ſimiliter. Verùm ad hæc omnia quanta viuendi diſciplina vti debeamus, quamq; acerba pœna negligentes expe- C ctet, in hac denotatur. Quare poſt illam hæc rectiſſime poſita eſt: quoniã enim ibi dictũ eſt: alii dabitur genti, quæ reddet fructus in tẽpore ſuo, hic cui gẽti dabitur declarat: neq; id ſolũ, ſed ineffabilẽ erga Iudęos curã oſtendit. Nã cum ibi ante crucem ſolùm vocare ipſos videatur, hic etiam poſt mortem in vocando perſeuerat. Ita quando grauiſſima eos ſupplicia luere oportebat, tunc ad nuptias trahit, & ſummo paratus eſt honore afficere. Vide autem quomodo & illic non prius gentes, ſed D Iudæi vocantur: & hic rurſum: ſed quemadmodum illic poſteaquam non modo non ſuſceperunt eum, ſed etiam iugulauerunt, tunc aliis vinea præbetur: eodem nunc pacto poſtquã venire ad nuptias noluerũt, alii vocantur. Quid igitur dementius inuenitur, quàm cùm in nuptias voceris, reſilire? Quis enim in nuptias venire non optaret, & eas regis quas amantiſſimo filio facit? Et cuius rei gratia nuptiæ appellatæ ſunt, inquies? Vt & Dei erga nos præcipuam curam charitatemque cognoſcas, & rerum ſplendorem non igno- E res, vbi nihil triſte, nihil luctuoſum, ſed omnia ſpiritualis gaudii plena ſunt: hac ratione Iohannes ſponſum appellat: hac ratione Paulus quoque dicit: *Vni enim vos viro adoptans*: & rurſus: *Magnum hoc eſt myſterium: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Cur autẽ nõ ipſi adaptari ſponſa dicitur, ſed filio? Quia

Sup. 21. d

Ioan. 3. d & Apo. 18. d 2. Cor. 11. a Ephes. 5

ὉΜΙΛΙΑ. ξθ.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· εἴπατε τοῖς κεκλημένοις, ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν.

ΕἼδες ἐν τῇ προτέρᾳ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ παραβολῇ τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν δούλων τὸ μέσον; εἶδες πολλὴν ἑκατέρων τῶν παραβολῶν τὴν συγγένειαν; πολλὴν τὴν διαφοράν; καὶ γὰρ αὕτη δείκνυσι, καὶ τοῦ θεοῦ τὴν μακροθυμίαν, καὶ τὴν πρόνοιαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀγνωμοσύνην· ἀλλ' ἔχει τι πλέον ἐκείνης αὕτη. προαναφωνεῖ γὰρ καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν ἰουδαίων, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν· δείκνυσι δὲ μετὰ τούτων, καὶ τοῦ βίου τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὅση τοῖς ἀμελοῦσιν ἡ δίκη κεῖται. καὶ καλῶς αὕτη μετ' ἐκείνην ἐστίν. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, δοθήσεται ἔθνει a ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς, δηλοῖ λοιπὸν ἐνταῦθα, ποίῳ ἔθνει. καὶ οὐ τοῦτο μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ ἄφατον εἰς τοὺς ἰουδαίους πάλιν τὴν πρόνοιαν ἐπιδείκνυται. ἐκεῖ μὲν γὰρ πρὸ τοῦ σταυροῦ, φαίνεται καλῶν, ἐνταῦθα δὲ καὶ μετὰ τὸ σφαγιάσαι ἔγκειται ἐπισπώμενος αὐτούς. καὶ ὅτε τὴν χαλεπωτάτην αὐτοὺς ἔδει δίκην δοῦναι, τότε καὶ εἰς γάμους αὐτοὺς ἕλκει, καὶ τῇ τιμῇ τῇ ἀνωτάτω τιμᾷ. καὶ ὅρα πῶς καὶ ἐκεῖ, οὐ πρότερα τὰ ἔθνη προσκαλεῖται, ἀλλ' ἰουδαίους, καὶ ἐνταῦθα πάλιν. ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ ὅτι οὐκ ἠθέλησαν αὐτὸν δέξασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐλθόντα ἔσφαξαν, τότε ἔδωκε τὸν ἀμπελῶνα· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὅτε μὴ ἠθέλησαν παραγενέσθαι ἐν τῷ γάμῳ, τότε ἑτέρους ἐκάλεσε. τί τοίνυν γένοιτο ἂν τούτων ἀγνωμονέστερον, ὅτ' ἂν ἐπὶ γάμους καλούμενοι ἀποπηδῶσι; τίς γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο ἐπὶ γάμους ἐλθεῖν, καὶ γάμους βασιλέως, καὶ βασιλέως υἱῷ ποιοῦντι γάμους; καὶ τίνος ἕνεκεν γάμος εἴρηται φησίν; ἵνα μάθῃς τοῦ θεοῦ τὴν κηδεμονίαν, τὸν πόθον τὸν περὶ ἡμᾶς, τῶν πραγμάτων τὴν φαιδρότητα, ὡς οὐδὲν λυπηρὸν ἐκεῖ, οὐδὲν σκυθρωπὸν, ἀλλὰ πάντα χαρᾶς γέμει πνευματικῆς. διὰ τοῦτο καὶ νυμφίον αὐτὸν καλεῖ ἰωάννης· διὰ τοῦτο καὶ παῦλος λέγει· ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί· καὶ πάλιν, τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν. τί οὖν οὐκ αὐτῷ ἁρμόζεσθαι ἡ νύμφη λέγεται, ἀλλὰ τῷ υἱῷ; ὅτι

Digitized by Google

ὅτι ὁ τῷ υἱῷ ἁρμοζόμενος, τῷ πατρὶ ἁρμόζεται. καὶ γὰρ ἀδιάφορον τοῦτο τῇ γραφῇ, ἢ τοῦτο λέγεται, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας. ἀπὸ τούτου καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀνεκήρυξεν· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τὸν θάνατον εἶπε, δείκνυσιν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τότε οἱ γάμοι, τότε ὁ νυμφίος. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οὗτοι βελτίους ἐγένοντο, οὐδὲ ἡμερώτεροι, οὗ τί γένοιτ' ἂν χεῖρον· καὶ γὰρ αὕτη τρίτη κατηγορία. πρώτη μέν, ὅτι προφήτας ἀπέκτειναν· ἔπειτα, ὅτι τὸν υἱόν· μετὰ ταῦτα, ὅτι καὶ ἀνελόντες καὶ εἰς τοὺς γάμους τοῦ A ἀναιρεθέντος καλούμενοι, οὐ παραγίνονται, ἀλλ' αἰτίας πλάττουσι, ζεύγη βοῶν, καὶ γυναῖκα, καὶ ἀγρούς. καίτοι δοκοῦσιν εὔλογοι αἱ προφάσεις εἶναι· ἀλλ' ἐντεῦθεν μανθάνομεν, κἂν ἀναγκαῖα ᾖ τὰ κατέχοντα, πάντων προτιμότερα ποιεῖσθαι τὰ πνευματικά. καὶ καλεῖ, οὐχὶ προσφάτως, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου. εἴπατε γάρ, φησι, τοῖς κεκλημένοις· καὶ πάλιν, καλέσατε τοὺς κεκλημένους· ὅπερ μείζονα τὴν κατηγορίαν ποιεῖ. καὶ πότε ἐκλήθησαν; διὰ τῶν προφητῶν ἁπάντων, διὰ Ἰωάννου B πάλιν· αὐτῷ γὰρ παρέπεμπεν ἅπαντας, λέγων· ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. δι' αὐτοῦ πάλιν τοῦ υἱοῦ. δεῦτε γάρ, φησι, πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· καὶ πάλιν, εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. οὐ διὰ ῥημάτων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πραγμάτων αὐτοὺς ἐκάλει, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν διὰ Πέτρου καὶ τῶν κατ' αὐτόν. ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ φησὶν, εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. ἐπειδὴ γὰρ τὸν υἱὸν ἰδόντες ὠργίσθησαν καὶ ἀνεῖλον, διὰ τῶν δούλων C καλεῖ πάλιν. καὶ ἐπὶ τί καλεῖ; ἐπὶ πόνους καὶ μόχθους καὶ ἱδρῶτας; οὐχί, ἀλλ' ἐπὶ τρυφήν. οἱ ταῦροί μου φησὶ, καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα. πόση ἡ πανδαισία; πόση ἡ φιλοτιμία; καὶ οὐδὲ τοῦτο αὐτοὺς ἐνέτρεψεν, ἀλλ' ὅσῳ μειζόνως ἐσκληρύνοντο, μειζόνως ἐμακροθύμησεν. οὐ γὰρ ἀσχολούμενοι, ἀλλ' ἀμελήσαντες οὐκ ἦλθον. πῶς οὖν οἱ μὲν ἀγρούς, οἱ δὲ ζεύγη βοῶν προεβάλλοντο; ταῦτα γοῦν ἀσχολίας; οὐδαμῶς· τῶν γὰρ πνευματικῶν καλούντων, οὐκ ἔστιν ἀσχολίας οὐδὲ μία ἀνάγκη. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι καὶ ταύταις D ταῖς προφάσεσι κεχρῆσθαι τῆς ἀμελείας προκαλύμματι ταῦτα προβαλλόμενοι. οὐκ ἔστι μόνον τὸ δεινὸν, ὅτι οὐκ ἦλθον, ἀλλὰ καὶ ὃ τούτου χαλεπώτερον καὶ μανικώτερον, τὸ καὶ συγκόψαι τοὺς ἐλθόντας, καὶ ὑβρίσαι καὶ ἀνελεῖν· τοῦτο τῶν προτέρων χεῖρον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἦλθον ἀπαιτοῦντες πρόσοδον, καὶ καρποὺς καὶ ἐσφάγησαν· οὗτοι δὲ εἰς γάμους καλοῦντες τοῦ παρ' αὐτῶν σφαγέντος, καὶ αὐτοὶ πάλιν φονεύονται. τί ταύτης τῆς μανίας ἴσον; τοῦτο καὶ Παῦλος ἐγκαλῶν αὐτοῖς, ἔλεγε· τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων. εἶτα ἵνα μὴ E λέγωσιν, ὅτι ἀντίθεός ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ παραγινόμεθα· ἄκουσον, τί λέγουσιν οἱ καλοῦντες, ὅτι ὁ πατήρ ἐστιν ὁ ποιῶν τοὺς γάμους, καὶ αὐτός ὁ καλῶν. τί οὖν μετὰ ταῦτα; ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀνεῖλον τοὺς ἐπ' αὐτοὺς ἐλθόντας, κατακαίει τὰς πόλεις, καὶ τὰ στρατόπεδα πέμψας ἀνεῖλεν αὐτούς. ταῦτα δὲ λέγει, δηλῶν τὰ ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου γινόμενα, καὶ ὅτι καὶ τὸν πατέρα παρώξυναν, αὐτῷ μὴ πιστεύσαντες.

Quia filio adaptata, patri adaptatur. Nam propter identitatẽ ſubſtantiæ nulla apud ſcripturam differentia eſt, ſiue hoc ſiue illo modo dixeris. Accedit quod reſurrectio quoq; in hac apertè ſignificatur. Nam quoniam in ſuperioribus de morte dictum eſt, poſt mortem modo nuptias, & ſponſum videmus. Illi vero nec ſic quidem mitiores fiunt, qua re nihil certè crudelius: tertia enim hæc culpa eſt, prima quidẽ prophetarũ, altera filii cædes fuerat: hæc tertia eſt, quia interfecto filio, cùm iam in nuptias eius ab eo ipſo inuitarentur, non eundi cauſas, paria boum, agros, & vxores confingunt. Nam quamuis rationem habere quandã hæ occaſiones videantur, hinc tamen diſcimus, nihil adeò neceſſarium eſſe poſſe, vt ſpiritualia illud non antecedant: inuitauit autem non nuper, ſed ante multa ſecula. Dicite nãq;, inquit, inuitatis: & iterum: Vocate inuitatos: quod profectò crimen eorum auget. A quibus igitur antea vocati fuerant? A prophetis certè olim, & à Ioanne, qui omnes ad Chriſtũ mittebat, dicens oportere Chriſtũ creſcere, ſe vero minui: poſtremò per ipſum etiam filium. *Venite namq;*, ait, *ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos requieſcere faciam*: & rurſus: *Si quis ſitit veniat ad me, & bibat*. Non verbis autem ſolùm, verumetiam rebus vocauit, & poſt aſſumptionem per Petrũ, & Petri ſocios. Qui enim operatus eſt Petro, inquit apoſtolus, in apoſtolatum circumciſionis, is operatus eſt & mihi in gentes. Nam quoniam filium necauerunt, per ſeruos rurſus eos vocat. Ad quid porrò inuitat? an ad labores, afflictiones, ſudores? Nequaquã, imo vero ad delicias. Tauri enim mei, ait, & altilia occiſa ſunt. Vide quã magnificæ dapes proponuntur, neq; id eos cõuertit: ſed quantò mitior eſt ipſe, tantò magis illi dureſcunt. Non enim impediti negociis, ſed negligentes non venerunt. Cùm autem alius ſe nuptiis, alius bob⁹ excuſat, nónne occupationes ac negocia iſta ſunt? Minimè. Cum enim ſpiritualia vocant, nulla occupationis excuſatio eſt, quamuis his occupationibus deſideria obducere ſua mihi videantur: nec grauiter ſolùm peccarunt, quòd inuitati nõ venerunt, ſed ꝗ atrociter atq; tyrannicè inuitantes ſeruos & vituperauerunt, & necauerunt: quod multò ſuperioribus grauius eſt. Illi eñi reditus & fructus repetentes, hi vero in nuptias vocantes trucidarũt: quo furore quid maius excogitari poſſit? hoc & Paulus criminatur, dicens: *Qui & dominum, & ſuos prophetas interfecerunt, & nos perſecuti ſunt.* Sed ne Deo aduerſarium dicere poſſint, ac ideo in nuptias eius non veniſſe, pater ipſe eſt qui nuptias fecit, & inuitauit. Quid autem factum eſt poſteaquam venire ſuperſederunt, & inuitantes ſeruos interfecerunt. Exercitibus miſſis vrbes eorum incendit, & eos interemit: hæc autem dicens, Veſpaſiani & Titi facta multò antè ſignificat: ita Chriſto non credentes, patrem etiam exacerbauerũt: ipſe

Ioan. 3. g.

Sup. 11. 8.
Iohan. 7. f.
Galat. 2. b.

1. Theſſal. 2. d.

ipſe namq; eſt qui eos puniuit. Nec interfecto Chriſto ſtatim, ſed poſt quadraginta annos eos perdidit, vt longanimitatem eius omnes viderent. Tunc enim demum perierunt, cum Ste- Act. 7. g. phanum lapidauerunt, Ibid. 12. a. Iacobum obtruncauerunt, apoſtolos deniq; cæteros contempſerunt. Vidiſti veritatem, celeritatemq; rerum? adhuc enim euangeliſta Ioanne viuente, aliiſq; compluribus, qui cum Chriſto vixerunt, ita ipſius euentus prædictorum teſtes facti ſunt illi qui iſta audierunt. Conſidera igitur ineffabilem eius erga Iudæos curam: vineam plantauit, maceriem circumpoſuit, atq; omnia perfecit, ſeruos ad exigendos miſerat fructus, quibus interfectis rurſus miſit: his quoq; peremtis filium ad ipſos miſit, atq; eo trucidato ipſos vocat ad nuptias, & venire noluerunt. Alios deinde miſit ſeruos, quibus ſimiliter necatis, tunc tandem quia incurabili morbo laborabant, eos diſperſit. Res autem ipſæ incurabilem fuiſſe morbum ipſorum oſtendunt. Nam ad ea quę dicta ſunt, ſcorta etiam ipſis renuentibus, & publicani crediderunt: quare non ſolum à ſceleſtiſſimo ſuo, verumetiam ab aliorum clariſſimo facinore condemnãtur. Si autem quiſquam opponat, non fuiſſe tunc gentes vocatas, cum apoſtoli verberib. cæſi, pulſi, ac nonnulli occiſi fuerunt, ſed illico poſt re- Infra 28. d. ſurrectionem: *Euntes enim*, inquit, *docete omnes gentes*: illud profectò dicere poſſumus, quia & ante crucem, & poſt crucem ad Iudæos primùm miſit. Ante crucem enim ad oues ire iuſſit, quæ perierunt, domus Iſrael: poſt crucem autem non modò non vetuit, verumetiam iuſſit veritatem Iudæis atteſtari. Nam etſi omnes gentes docendas dixerit, in cœlum tamen aſcenſurus, primum illis prædicandum eſſe ſi- Act. 1. a. gnificauit. Accipietis enim virtutem, ait, Spiritu ſancto ſuper vos adueniente, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & vſq; ad extremum terræ: & Paulus rurſum: Qui operatus eſt Petro in apoſtolatum circumciſionis, is & mihi in gentes operatus eſt. Propterea & apoſtoli Iudæis primò prædicauerũt, longoq; temporis ſpacio cæſi, & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipſis propulſi, in gentes profecti ſunt. Tu vero munificentiam hic quoq; conſidera. *Quoscunq; enim*, ait, Gal. 2. b. *inueneritis, inuitate ad nuptias.* Nam antea quidẽ, vt diximus, Iudæis & gentibus prædicabant, in Iudæa maximè permanentes: verùm quia perſeuerare in inſidiis Iudæi comperti ſunt, audi quo modo Paulus hanc parabolam exponit. Act. 13. g. Vobis erat neceſſe, inquit, verbũ Dei primùm prædicari: ſed quia indignos voſipſos iudicaſtis, ecce cõuertimur ad gentes. Propterea etiam ipſe ait: *Parata quidem ipſa nuptiæ ſunt, vocati vero digni non erant.* Non ignorabant autem indignos illos etiam poſtea fore. Sed ne vlla reſpondendi occaſio relinquatur, licet id ſciret, ad ipſos tamẽ primò & venit, & miſit. Ita & illorũ ora obſtruit, & nos docet cuncta à nobis ipſis eſſe explenda, etiã ſi nemo quicquã emo- Supra 21. c. lumẽti cõſequatur. *Quia ergo illi digni non erant, ite*, inquit, *ad cõpita viarũ ac triuia, & quoſcunq; inuenietis, etiã abiectos, & viles obuiã factos, inuitate.*

Itaque

αὐτοὺς γοῦν ἐστιν ὁ ἐπεξελθών. Διὰ τοῦτο, οὐκ εὐ-
θέως ἀναιρεθέντος τοῦ χριστοῦ γέγονεν ἡ ἅλωσις,
ἀλλὰ μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἵνα δείξῃ αὐτοῦ τὴν
μακροθυμίαν· ὅτε ἀπέκτειναν τὸν στέφανον, ὅτε ἀνεῖ-
λον τὸν ἰάκωβον, ὅτε ὕβρισαν τοὺς ἀποστόλους. εἶδες
πραγμάτων ἀλήθειαν καὶ τάχος; ἔτι γὰρ ἰωάν-
νου ζῶντος, καὶ ἑτέρων πολλῶν τῶν τῷ χριστῷ συγ-
γινομένων, ταῦτα ἐξέβαινεν, καὶ γὰρ μάρτυρες ἦ-
σαν τῶν γινομένων οἱ ταῦτα ἀκούσαντες. ὅρα τοίνυν
A κηδεμονίαν ἄφατον, ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, πάντα ἐ-
ποίησε καὶ ἀπήρτισε· τῶν οἰκετῶν ἀναιρεθέντων, ἑ-
τέρους ἀπέστειλε δούλους· ἐκείνων σφαγέντων, τὸν
υἱὸν ἔπεμψε· καὶ τούτου ἀναιρεθέντος, καλεῖ αὐτοὺς
εἰς τοὺς γάμους· καὶ ἐλθεῖν οὐκ ἠθέλησαν· εἶτα πέμπει
ἑτέρους δούλους, οἱ δὲ καὶ τούτους ἀνεῖλον, τότε αὐτοὺς λοι-
πὸν ἀναιρεῖ, ἅτε ἀνίατα νοσοῦντας. ὅτι γὰρ ἀνίατα
ἐνόσουν, οὐ τὰ γεγενημένα ἔδειξε μόνον, ἀλλ' ὅτι πορ-
νῶν καὶ τελωνῶν πιστευσάντων, αὐτοὶ ταῦτα ἐποίη-
σαν. ὥστε οὐκ ἀφ' ὧν ἐποίησαν καὶ ἐτόλμησαν μόνον,
B ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν ἕτεροι κατώρθωσαν, κατακέκριν-
ται οὗτοι. εἰ δὲ λέγει τις, ὅτι οὐ τότε ἐκλήθησαν οἱ ἐξ
ἐθνῶν, ὅτε ἐμαστίχθησαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ μυρία ἔ-
παθον, ἀλλ' εὐθέως μετὰ τὴν ἀνάστασιν· τότε γὰρ αὐ-
τοῖς φησι, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθ-
νη· εἴποιμεν ἄν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ καὶ μετὰ τὸν
σταυρὸν αὐτοῖς διελέγοντο πρώτοις. καὶ γὰρ πρὸ τοῦ
σταυροῦ φησιν αὐτοῖς, πορεύεσθε ἐπὶ τὰ πρόβατα τὰ
ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ· καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν οὐκ
ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοῖς διαλέγεσθαι.
C οὐ γὰρ εἶπε, μαθητεύσατε τὰ ἔθνη· ἀλλὰ μέλλων εἰς
τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν, ἐδήλωσεν ὅτι καὶ ἐκείνοις
διαλέξεσθαι πρώτοις. λήψεσθε γὰρ, φησὶ, δύνα-
μιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ
ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν τῇ ἰου-
δαίᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς· καὶ παῦλος πάλιν, ὁ
γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς,
ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. σὺ δὲ ὅρα καὶ ἐνταῦθα
τὴν φιλοτιμίαν τοῦ δεσπότου. ὅσους ἐὰν εὕρητε,
καλέσατε φησὶν εἰς τοὺς γάμους. πρὸ τούτου μὲν γὰρ
D ὅπερ ἔφην, καὶ ἰουδαίοις διελέγοντο, ἐπὶ πλεῖον τῇ
ἰουδαίᾳ διατρίβοντες, ἐπειδὴ δὲ ἔμενον ἐπιβου-
λεύοντες αὐτοῖς, ἄκουσον τί φησι παῦλος, τὴν πα-
ραβολὴν ἑρμηνεύων καὶ λέγων οὕτως· ὑμῖν ἦν ἀ-
ναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς κρίνετε, ἰδοὺ στρεφόμε-
θα εἰς τὰ ἔθνη. διὰ τοῦτό φησι καὶ αὐτὸς, ὁ μὲν
γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄ-
ξιοι. ᾔδει μὲν οὖν καὶ πρὸ τούτου τοῦτο, ἀλλ' ἵνα μηδε-
μίαν αὐτοῖς καταλίπῃ ἀναισχύντου τινὸς ἀντιλο-
E γίας πρόφασιν, καίπερ εἰδὼς, πρὸς αὐτοὺς πρώ-
τους καὶ ἦλθε καὶ ἔπεμψεν, ἐκείνους δὲ ἐπιστο-
μίζων, καὶ ἡμᾶς παιδεύων τὰ παρ' ἑαυτῶν ἅπαν-
τα πληροῦν· κἂν μηδεὶς μηδὲν κερδαίνειν μέλλῃ.
ἐπεὶ οὖν οὐκ ἦσαν ἄξιοι, πορεύεσθε, φησὶν,
εἰς τὰς διεξόδους, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέσα-
τε, καὶ τοὺς τυχόντας καὶ ἀπερριμμένους. ἐπειδὴ γὰρ

ἀνα

ἄνω καὶ κάτω ἔλεγεν ὅτι πόρναι καὶ τελῶναι κληρονομήσουσι τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, δείκνυσιν ὅτι δικαίως καὶ ταῦτα γίνεται, ὃ μάλιστα πάντων ἔδακνεν Ἰουδαίους, καὶ τῆς κατασκαφῆς χαλεπώτερον ἔκνιζεν, τὸ εἰς τὰ ἐκείνων τοὺς ἐξ ἐθνῶν ὁρᾶν εἰσαγομένους. εἶτα ἵνα μηδὲ οὗτοι τῇ πίστει θαῤῥῶσι μόνῃ, καὶ περὶ τῆς κρίσεως αὐτοῖς διαλέγεται, τῆς ἐπὶ ταῖς πονηραῖς πράξεσι, τοῖς μὲν οὔπω πεπιστευκόσι τοῦ προσελθεῖν τῇ πίστει, τοῖς δὲ πεπιστευκόσι περὶ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιμελείας. ἔνδυμα γὰρ βίος ἐστὶ καὶ πρᾶξις, καὶ τῆς χάριτος ἦν ἡ κλῆσις. τίνος οὖν ἕνεκεν ἀκριβολογεῖται; ὅτι τὸ μὲν κληθῆναι καὶ καθαρθῆναι, χάριτος ἦν· τὸ δὲ κληθέντα καὶ τὰ καθαρὰ ἐνδυσάμενον μεῖναι τοιαῦτα διατηροῦντα, τῆς τῶν κληθέντων σπουδῆς. τὸ κληθῆναι δὲ, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας γέγονεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χάριτος. ἔδει τοίνυν ἀμείψασθαι τὴν χάριν, καὶ μὴ τοσαύτην ἐπιδείξασθαι τὴν πονηρίαν μετὰ τὴν τιμήν. ἀλλ' οὐκ ἀπήλαυσα, φησὶν, ὅσων Ἰουδαῖοι, καὶ μὴν πολλῷ μειζόνων ἀπήλαυσας. ἃ γὰρ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου παρεσκευάζετο ἐκείνοις, ταῦτα ἀθρόον ἔλαβες σὺ, οὐκ ὢν ἄξιος. διὸ καὶ Παῦλος λέγει, τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. ἃ γὰρ ἐκείνοις ὠφείλετο, ταῦτα ἔλαβες· διὸ καὶ πολλὴ κεῖται ἡ δίκη τοῖς ῥᾳθυμηκόσι. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τὸ μὴ ἐλθεῖν ὕβρισαν· οὕτω καὶ σὺ τὸ οὕτω κατακλιθῆναι μετὰ βίου διεφθαρμένου. τὸ γὰρ ῥυπαροῖς ἱματίοις εἰσελθεῖν, τοῦτό ἐστι βίον ἀκάθαρτον ἔχοντα ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν. διὸ καὶ ἐφιμοῦτο. ὁρᾷς πῶς, καίτοι τοῦ πράγματος καταδήλου οὕτως ὄντος, οὐ πρότερον κολάζει ἕως ἂν αὐτὸς ὁ ἡμαρτηκὼς τὴν ψῆφον ἐξενέγκῃ; τὸ γὰρ μηδὲν ἔχειν ἀντειπεῖν, κατέκρινεν ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὰς ἀποῤῥήτους ἕλκεται κολάσεις. μὴ γὰρ δὴ σκότος ἀκούσας, τούτῳ νομίσῃς αὐτὸν τιμωρεῖσθαι, τὸ εἰς ἀφεγγὲς πέμπεσθαι χωρίον μόνον, ἀλλ' ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τοῦτο δὲ λέγει, τὰς ἀκαρτερήτους ἐνδεικνύμενος ὀδύνας. ἀκούσατε ὅσοι μυστηρίων ἀπολαύσαντες, καὶ τοῖς γάμοις παραγενόμενοι, ῥυπαραῖς τὴν ψυχὴν περιβάλλετε πράξεσιν· ἀκούσατε πόθεν ἐκλήθητε. ἀπὸ τῆς τριόδου. τί ὄντες; χωλοὶ καὶ ἀνάπηροι κατὰ ψυχὴν, ὃ πολλῷ χαλεπώτερον τῆς τοῦ σώματος λώβης. αἰδέσθητε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ καλέσαντος, καὶ μηδεὶς μενέτω ῥυπαρὰ ἔχων ἱμάτια, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν περιεργαζέσθω τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς. ἀκούσατε γυναῖκες, ἀκούσατε ἄνδρες. οὐ τούτων ὑμῖν τῶν ἱματίων δεῖ τῶν χρυσοπάστων, ἀλλ' ἐκείνων τῶν ἔνδον. ὡς ἂν ταῦτα ἔχωμεν, ἐκεῖνα περιθέσθαι δύσκολον. οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καλλωπίζειν, οὐκ ἔστιν· οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ μαμωνᾷ δουλεύειν, καὶ Χριστῷ ὑπακούειν ὡς χρή. ἀποθώμεθα τοίνυν ταύτην τὴν τυραννίδα τὴν χαλεπήν. οὐ γὰρ δὴ εἴ τις τὴν μὲν οἰκίαν ἐκόσμει παραπετάσμασι χρυσᾶ κρεμάσας, σὲ δὲ γυμνὸν ἐν ῥακίοις ἐποίει καθῆσθαι, πρᾴως ἤνεγκας.

ἀλλ'

Itaque quoniam crebrò dicebat, quòd meretrices & publicani cœlos hæreditabunt, fientque primi vltimi, & vltimi primi, id iuſtè fieri demonſtrat: hoc quippe maximè omnium Iudæos vexabat, & multo magis quàm ipſius vrbis ruina, illos mordebat, quia gentes introduci iam audiebant. Deinde ne fideles ſola ſe fide ſaluari poſſe confidat, de pœna malorum differit. Ita infideles ad fidem, fideles vero ad rectè viuendum cohortatur. Indumentum

A enim viuentis actio eſt. Verùm cùm per gratiam vocati ſimus, quamobrem hæc ita accurate diſputat? Quia videlicet vocatio & purgatio ipſa ex gratia ſunt, vt vero vocatus iam, & candida indutus veſte ſeipſum non maculet, ad diligentiam quoque pertinet vocatorum. Nam ſi non quia dignus, ſed quia gratia tibi largita eſt, vocatus fuiſti, oportebat te viciſſim pro gratia nonnihil reddere, & non tantam nequitiam ac ingratitudinem poſt acceptum honorem oſtendere. Sed non ita magna vt Iudæis, inquies, mi-

B hi cōceſſa ſunt: imo vero multò maiora. Nam quæ longo tempore illis parabantur, ea tibi, quamuis indignus eſſes, vno temporis momento vniuerſa largita ſunt: ideo Paulus ſcribit, Gentes autem pro miſericordia glorificare Deum. *Rom. 15. b.* Tu enim quæ illi expectabant accepiſti, propterea magna negligentibus imminet pœna: nam ſicut illi, quia non venerunt, contempſiſſe rectè dicuntur, pariter tu ſi perperam viuendo recumbere audebis, nequitiæ accuſaberis crimine. Ingredi namq; cum ſor-

C didis veſtibus, ſignificat cum vita impura hinc abire: quocirca & obmutuiſſe ſcribitur. Vides quomodo, quanquam res ita pateat, non prius tamen ſupplicia infert, quàm ille qui peccauit, ſententiam protulerit? Cùm enim nihil ad ſatisfaciendum afferat, à ſeipſo condemnatus, ad pœnam rapitur adeò atrocem, vt dici non poſſit. Noli enim tenebras audiens, hoc ſolo illū puniri æſtimare, vt in loco tenebroſo concludatur, præſertim cùm ſubiiciatur: *Vbi eſt fletus & ſtridor dentium.* Intolerabiles quippe dolores his verbis ſignificantur. Audiatis qui

D myſteriorum participes facti, & ad nuptias admiſſi, ſordidum animæ amictum geſtatis. Audiatis vnde vocati eſtis, à triuiis videlicet atque compitis. Audiatis quales antea fuiſtis, claudi profectò, & cæci animo, qui morbus vitio corporis multò deteſtabilior eſt. Vere animi benignitatem vocantis, nemo in ſordicie veſtitus permaneat, ſed vnuſquiſque fulgentiā operetur animæ indumenta. Audiatis mulieres, audiatis viri, quia non eſt opus vobis his aureis, ſed illis interioribus ornamentis: ſcitote quomodo quouſ-

E que iſta retineamus, difficillimum eſt illis vti. Non enim poſſumus & corpus & animam ſimul exornare: non poſſumus, inquam, & mammonæ ſeruire, & Chriſto vt oportet parere. Repellamus igitur truculentiſſimam iſtam tyrannidem. Nam ſi quis aureis tapetis domum tuam velit depenſis ornare, te vero nudum in ciliciis ſedere cogeret, non æquo animo id ferre poſſes:

nunc vero non alius, ſed tuipſe domicilium animæ tuæ, corpus (dico) auro & gemmis exornas: animam vero in turpitudine cilicii ſedentem negligis. An ignoras principem magnificè magis quàm ciuitatem ornari oportere? propterea ciuitati quidem tentoria è lino, principi autem purpura & diadema contexta ſunt. Pariter ergo etiam tu viliora corpori tribue, mentem vero atq; animam purpura atq; corona magnificè polias, & in ſublimi ſolio atque ſplendido ſedere facito: tu autem è cõtrario penitus facis. **A** Nam vrbe magnificè comta, regem animum ipſum, à paſſionibus victum trahi permittis: nec in mentem tibi venit non ad nuptias ſimpliciter, ſed ad Dei nuptias te vocatum fuiſſe. Non cogitas quo modo in hos inuitatam animã thalamos ingredi oporteat, in deaurato veſtitu varietate circundatam? Vis vt tibi eos oſtendam, qui cõdignas his nuptiis veſtes amiciuntur? Illorum in mentem tibi veniat ſanctorum, de quibus pridie ſermo habitus eſt, qui cilicio induuntur, eremũ habitant, qui cõuenientia his nuptiis amicula poſſidẽt: **B** quæ res inde patet, quia nũquam oblatas purpuras acceptarent: ſed quemadmodum rex, ſi quis pannoſa indumenta pauperis ei induenda offerret, abominaretur atq; repelleret, non aliter illi regiam purpuram cõtemnunt: quod ideo illis euenire ſolet, quia pulchritudinem cultus ſui nõ ignorant: vnde fit, vt tanquã aranearum telas veſtitum regium deſpuant. Hæc illis inſtituta ciliciorũ vſu confirmata ſunt, vnde regibus etiam ipſis excellentiores ſunt, atq; præſtantiores. **C** Nam ſi poſſes mentis eorũ atq; animi ianuas reſerare, & nudas cogitationes eorum, & omnem interiorem ornatum conſpicere, fulgore percuſſus, in terram concideres: nec illarum veſtium ſplendorem, nec conſcientiæ lucem perferre poſſes: ad quorum tabernacula vos mittimus, non quia priſcorum virorum mirabilia deſint exempla, ſed quoniam præſentibus rudiores magis moueri ſolent. Nihil ergo in tabernaculis ſuis triſte inuenietis, ſed tanquam in cœlo tuguria fabricati, ſic longè à ſeculi perturbationibus habitant, aduerſus diabolum militantes, & **D** cum lætitia eum expugnantes. Idcirco enim in ſolitudine domicilium conſtituerunt, ciuitatibus, & celebri habitatione hominum omnino relicta, quoniam qui bellum gerit, non poteſt domi ſedere, ſed neceſſe eſt quaſi ſubitò migraturus præparato in diem domicilio habitet. Ita illi è contrario nobis omnibus habitant. Nos enim non vt in caſtris, ſed vt in abundante tranquillitatis ciuitate viuimus. Quis enim vnquam in exercitu domus fundamenta iecit? quis ædes ædificat, cum inde **E** paulò pòſt diſceſſurus ſit? Nemo profectò: ſed ſi quis id etiam facere vellet, quaſi proditor trucidaretur. Quis in caſtris agri iugera emit? quis miles mercaturam exercet? Nullus certè, neque id iniuria: ad prælium enim, non ad cauponis, inquit, veniſti artes. Cur igitur caſtrorum loca excolis, quæ paulò pòſt relicturus es? In patria, inquit, hæc, non in caſtris facienda ſunt.

Hæc

ἀλλ' ἰδοὺ νῦν τοῦτο σὺ σεαυτὸν ἐργάζῃ, τὴν μὲν οἰκίαν τῆς ψυχῆς σου τὸ σῶμα λέγω· μυρίοις παραπετάσμασι καλλωπίζων, ἐκείνην δὲ ἐν ῥακίοις ἀφεὶς καθῆσθαι. οὐκ οἶσθα ὅτι τὸν βασιλέα τῆς πόλεως μᾶλλον κοσμεῖσθαι δεῖ; διά τοι τοῦτο τῇ μὲν πόλει παραπέτασμα ἐκ λινοῦ κατασκευάζεται, τῷ δὲ βασιλεῖ ἁλουργὶς καὶ διάδημα. οὕτως καὶ σὺ τὸ μὲν σῶμα περίβαλλε στολῇ, τὸν δὲ νοῦν ἁλουργίδα ἔνδυσον, καὶ στέφανον ἐπίθες αὐτῷ, καὶ **A** κάθισον ἐπὶ ὀχήματος ὑψηλοῦ καὶ περιφανοῦς. νῦν γὰρ τοὐναντίον ποιεῖς, τὴν μὲν πόλιν καλλωπίζων ποικίλως, τὸν δὲ βασιλέα ἀφεὶς σύρεσθαι δεδεμένον ὀπίσω τῶν ἀλόγων παθῶν. οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι εἰς γάμον ἐκλήθης καὶ θεοῦ γάμον; οὐ λογίζῃ πῶς εἰς τὰς παστάδας τὴν κληθεῖσαν ψυχὴν εἰσιέναι δεῖ, κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένην πεποικιλμένην; βούλει σοι δείξω τοὺς οὕτως ἐστολισμένους, τοὺς ἔνδυμα ἔχοντας γάμου; ἀναμνήσθητι τῶν ἁγίων ἐκείνων ὑπὲρ ὧν πρῴην ὑμῖν διελέχθην, τῶν τὰ τρί- **B** χινα ἐχόντων ἱμάτια, τῶν τὰς ἐρήμους οἰκούντων. οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ τὰ ἐνδύματα ἔχοντες τοῦ γάμου ἐκείνου, καὶ δῆλον ἐντεῦθεν. ὅσας γὰρ ἂν δῷς αὐτοῖς πορφυρίδας, οὐκ ἂν ἕλοιντο λαβεῖν. ἀλλ' ὥσπερ βασιλεὺς εἰ τὰ πτωχοῦ ῥάκια κελεύει τις αὐτὸν ἐνδύσασθαι, ἐβδελύξατο ἄν, οὕτω κἀκεῖνοι τὴν ἁλουργίδα τὴν ἐκείνου. οὐδαμόθεν δὲ ἑτέρωθεν ταῦτα πάσχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ εἰδέναι τὸ κάλλος τῆς ἑαυτῶν στολῆς. διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἁλουργίδα ἐκείνην χλαμύδα διαπτύουσιν ὡς ἀράχνην. ταῦτα γὰρ αὐτοὺς ὁ σάκκος ἐδίδαξε, καὶ γάρ εἰσιν αὐτοῦ βασι- **C** λεύοντος ὑψηλότεροι πολλῷ καὶ λαμπρότεροι. κἂν δυνηθῇς τὰς πύλας ἀναπτύξαι τοῦ νοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν κατιδεῖν, καὶ τὸν ἅπαντα κόσμον, κἂν εἰς τὴν γῆν καταπέσῃς οὐ φέρων τῆς εὐμορφίας τὴν λαμπηδόνα, καὶ τὴν αἴγλην τῶν ἱματίων ἐκείνων, καὶ τὴν ἀστραπὴν τοῦ συνειδότος αὐτῶν. ἔχομεν γὰρ εἰπεῖν καὶ παλαιοὺς ἄνδρας μεγάλους καὶ θαυμαστούς· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς παχυτέρους τὰ ὁρώμενα ὑποδείγματα μᾶλλον ἐνάγει, διὰ τοῦτο ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰς σκηνὰς πέμπω τῶν ἁγίων ἐκείνων. οὐδὲν γὰρ ἔχουσι λυ- **D** πηρόν, ἀλλ' ὡς, ἅτε ἐν οὐρανοῖς πηξάμενος τὰς καλύβας, οὕτω πόρρω τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ μοχθηρῶν ἐσκήνωνται, στρατοπεδευόμενοι κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ὥσπερ χορεύοντες, οὕτως πολεμοῦσιν αὐτῷ. διά τοι τοῦτο καλύβας πηξάμενοι, πόλεις καὶ ἀγορὰς καὶ οἰκίας ἔφυγον. τὸν γὰρ πολεμοῦντα, οὐκ ἔνι ἐν οἰκίᾳ καθῆσθαι· ἀλλὰ σχεδιάσαντα τὴν οἴκησιν ὡς μέλλοντα εὐθέως ἀπανίστασθαι, οὕτω κατοικεῖν. τοιοῦτοι ἐκεῖνοι πάντες ἀπεναντίας ἡμῖν. ἡμεῖς γὰρ οὐχ ὡς στρατοπέδῳ, ἀλλ' ὡς ἐν πόλει εἰρηνικῇ ζῶμεν. τίς γὰρ ἐπὶ στρατοπέδου ποτὲ θε- **E** μελίους καταβάλλεται, καὶ οἰκίαν οἰκοδομεῖ, ἣν μικρὸν ὕστερον ἀπολιμπάνειν μέλλει; οὐκ ἔστιν οὐδείς, ἀλλὰ κἂν ἐπιχειρήσῃ τίς, ὡς προδότης ἀναιρεῖται. τίς ἐπὶ στρατοπέδου πλέθρα γῆς ὠνεῖται, καὶ γραμματεῖα συντίθησιν; οὐκ ἔστιν οὐδείς, καὶ μάλα εἰκότως. πολεμῆσαι γάρ φησι παραγέγονας, οὐ καπηλεῦσαι. τί τοίνυν φιλοπονεῖς περὶ τὸν τόπον, ὃν μικρὸν ὕστερον ἀφήσεις; ὅτ' ἂν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν πατρίδα, ταῦτα ποίει· ὅτ' ἂν ἀναχωρήσωμεν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἄνω, ταῦτα ἀπόλαυε.

Digitized by Google

ταῦτα καὶ ὅσα νῦν λέγω ἐγὼ, ὅτ' ἂν τὴν ἄνω καταλάβωμεν, τότε ταῦτα ποίει· μᾶλλον δὲ οὐδὲν δεησόμεθα πόνων ἐκεῖ. ὁ γὰρ βασιλεὺς λοιπὸν ἅπαντα ἡμῖν ἐργάσεται· ἐνταῦθα δὲ ἀρκεῖ τάφρον περιβάλλεσθαι μόνον, καὶ χάρακα πήξασθαι. οἰκοδομῆς δὲ οὐδεμιᾶς χρεία. ἀκούσον οἷος τῶν ἁμαξοβίων σκυθῶν ὁ βίος, οἵαν τοὺς νομάδας φασὶν ἔχειν διαγωγήν; οὕτω τοὺς χριστιανοὺς ζῆν ἔδει, περιϊέναι τὴν οἰκουμένην πολεμοῦντας τῷ διαβόλῳ, αἰχμαλώτους ῥυομένους τοὺς ὑπ' ἐκείνου κατεχομένους, καὶ πάντων ἀπηλλάχθαι τῶν βιωτικῶν. τί κατασκευάζεις οἰκίαν, ἄνθρωπε; ἵνα μᾶλλον ἑαυτὸν δήσῃς; τί κατορύττεις θησαυρὸν, καὶ καλεῖς κατὰ σαυτοῦ τὸν πολέμιον; τί περιβάλλεις τείχη, καὶ σαυτῷ κατασκευάζεις φυλακήν; εἰ δὲ δύσκολα ταῦτα εἶναί σοι δοκεῖ, ἀπέλθωμεν πρὸς τὰς ἐκείνων σκηνὰς, ἵνα διὰ τῶν ἔργων μάθωμεν τὴν εὐκολίαν. καλύβας ἐκεῖνοι πηξάμενοι, κἂν ἀπιέναι δέῃ, οὕτως ἀφίστανται ὥσπερ οἱ στρατιῶται ἐν εἰρήνῃ τὸ στρατόπεδον ἀφιέντες. καὶ γὰρ οὕτως ἐσκήνωνται, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ ἥδιον. καὶ γὰρ ἥδιον ἰδεῖν ἐρημίαν σκηνὰς ἔχουσαν μοναχῶν συνεχεῖς, ἢ στρατιώτας ἐν στρατοπέδῳ περιπετάσματα τείνοντας, καὶ δόρατα πηγνυμένους, καὶ τῆς τῶν δοράτων ἀκμῆς κροκωτὰ φάρη ἐξαρτῶντας, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων χαλκᾶς ἐχόντων κεφαλὰς, καὶ πολὺ τῶν ἀσπίδων ἀστράπτοντας τοὺς ὀμφαλοὺς, καὶ σιδήρῳ τεθωρακισμένους ὅλους δι' ὅλου, καὶ πρὸς βασίλεια ἐσχεδιασμένους, καὶ πεδίον ἡπλωμένον πολύ; καὶ ἀριστοποιουμένους καὶ αὐλοῦντας· οὐ δὲ γὰρ οὕτω τερπνὸν τὸ θέατρον τοῦτο, οἷον ὃ λέγω νῦν ἐγώ. ἂν γὰρ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἴδωμεν τὰς τοῦ χριστοῦ στρατιωτῶν τὰς σκηνὰς, οὐ περιπετάσματα τεινόμενα εὑρόμεθα, οὐδὲ ἀκμὰς δοράτων, οὐδὲ πέπλους χρυσοῦς θόλον βασιλικὴν ποιοῦντας, ἀλλ' οἷον ἂν εἴ τις ἐν γῇ πολλῷ ταύτης μακροτέρᾳ καὶ ἀπείρῳ πολλοὺς ἔτεινεν οὐρανοὺς, καινὸν καὶ φρικῶδες ἂν ἔδειξε τὸ θέατρον. οὕτως καὶ ἐκεῖ θεάσασθαι ἔνι. οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς τὰ καταγώγια χεῖρον τῶν οὐρανῶν διάκειται. καὶ γὰρ ἄγγελοι κατάγονται πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης. εἰ γὰρ πρὸς τὸν ἀβραὰμ ἦλθον ἄνδρα γυναῖκα ἔχοντα, καὶ παιδία τρέφοντα, ἐπειδὴ φιλόξενον εἶδον· ὅτ' ἂν πολλῷ πλείονα εὕρωσιν ἀρετὴν, καὶ ἄνθρωπον σώματος ἀπηλλαγμένα, καὶ ἐν σαρκὶ σαρκὸς ὑπερορῶντα, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα διατρίβουσι, καὶ χορεύουσι τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν χορείαν. καὶ γὰρ τράπεζα παρ' ἐκείνοις πάσης πλεονεξίας ἀπηλλαγμένη, καὶ καθαρὰ, καὶ φιλοσοφίας μεστή· οὐχ αἱμάτων χείμαρροι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ κρεῶν ἀποκοπαὶ, οὐδὲ καρηβαρίαι, οὐδὲ καρυκεῖαι, οὐδὲ κνίσαι ἀηδεῖς, οὐδὲ καπνὸς ἀτερπὴς, οὐδὲ δρόμοι καὶ θόρυβοι καὶ ταραχαὶ καὶ κραυγαὶ ἐπαχθεῖς· ἀλλ' ἄρτος καὶ ὕδωρ· τὸ μὲν ἐκ πηγῆς, τὸ δὲ ἀπὸ πόνων δικαίων. εἰ δὲ

Hæc tibi à me ſimiliter dicuntur, cùm in ſupremam ciuitatem peruenerimus, tunc iſta facito: imo verò nullo tibi labore opus ibi eſt, cùm vniuerſa hæc à rege tibi præparata ſint. Hic igitur ſatis eſt nobis foſſam facere, vallum figere, ædificiorum conſtructione opus non eſt. Audiſti vnquam Scytharum, qui abſque certo vagantur domicilio, viuendi conſuetudinem? ita Chriſtianos circumeuntes orbem aduerſus diabo-
A lum pugnantes, captiuos à manibus eius rapientes, omnibus temporalibus neglectis viuere oportet. Cur itaque magnificas ædes ſtruis ô homo? an vt teipſum magis vincias? Cur theſaurum obruis, vt diabolum aduerſus animam tuam inuites? Cur mœnia condis? an ad carceres tibi conſtruendos? Quòd ſi hæc tibi difficilia neglectu videantur, ad tabernacula monachorum proficiſcamur, vt te ipſa facilè iſta contemni poſſe perdiſcas. Tuguria ſibi conſtituunt, quæ ſi relinquere oportebit, ita facilè
B id faciunt, ſicuti milites caſtra, vtabſq; vllo dolore derelinquant. Similiter vt milites inuicem habitant, & multò ſuauius viuunt. Sanè iucundius eſt deſerta loca crebris tabernaculis monachorum plena conſpicere, quàm tentoria militum, quàm haſtas confixas, quam multitudinem hominum ferrea capita producentium, quàm radiantes clypeorum vmbones, quàm homines vndique ferro circundatos, quàm prætorium ex tempore conſtructum, quàm latos campos homini-
C bus comedentibus aut canentibus refertos. Non enim adeò delectabile eſt theatrum hoc, vt illud eſt quod dico. Nam ſi in ſolitudinem abierimus, & illorum militum tuguria conſiderabimus, non tentoria, non mucronem, non indumenta aurea, quibus imperatori tegmen contexitur, ſpectabimus: verum quemadmodum ſi quis ſuper terram hac multò feliciorem, immenſæque magnitudinis complures cœlos extenderet, is nouum, inauditum atque mirabile ſpectaculum monſtraret, non aliter illic intue-
D ri licet. Non enim cœlo diuerticula eorum minora æſtimanda ſunt: Angeli nempe, imo vero ipſe quoque angelorum dominus, ad eos ſæpenumero diuertuntur. Nam ſi Angeli Abraham illum virum mulieri coniunctum, & filios nutrientem liberalitate hominis allecti petierunt, multò magis cum maiorem virtutem inuenerint, & homines carnis contemptores, ac penè extra corpus, cum illis morabuntur, & conſentaneam eis choream conſtituent. Menſa enim illorum
E omnis luxus immunis, ſuprema philoſophia referta eſt: non ſunt ſanguinis riuuli apud eos, non inciſiones carnium, non capitis grauedines, non condimenta, non nidores inſuaues, non fumus pinguedinem redolens, non curſus atque recurſus, nec tumultus & clamor importunus: ſed panis & aqua, altera ex fonte nitido, alter ex iuſtis laboribus. Quia

Gen. 18. A

Quia ſi liberius epulari voluerint, recentibus
herbis menſa repletur, maiorq́; inde voluptas,
quam è dapibus regum cōſurgit. Nullus enim
hic met' animos quatit, nemo principū inter-
pellat, non irritauit vxor, non triſtitiā intulit
infans, non nimius riſus emolliuit, non multi-
tudo adulatorum inflauit: ſed omnium huiuſ-
modi remota turba, angelorum quaſi menſa
fruuntur. Ex fœno ſibi ſedilia ſubiiciunt, ſicut
Chriſtus in eremo fecit, cùm quinque millia
*Luc. 9. b. hominum paucis paſceret panibus. Multi au- A
tem nec caſam quidem vllam habent, ſed cœlo
pro tecto vtuntur, & luna loco lucernæ, nec
oleo, nec miniſtro indigentes. Illis certe ſolis
condigne luna deſuper lucet, hanc menſam in
cœlo angeli deſpicientes lætantur, & gaudent.
Nam ſi cum vnus peccator pœnitentiam agat,
lætantur: quid non faciēt ob iuſtos tam mul-
tos qui vitam imitantur angelicam? Non eſt
ibi dominus & ſeruus, ſed omnes ſerui, omnes
liberi, ac omnes deniq; domini ſunt: non eſt
ænigma quod dico. Alter enim alteri & ſeruit,
& dominatur. Nocte adueniente nemo mœ- B
ſtitia opprimitur, quod multis vulgo euenire
ſolet, diurna cogitatione negotia repetenti-
bus. Poſt cœnam non ſunt ad claudēdam por-
tam & vectem imponendum ſoliciti, quippe
qui nulla timeant latrocinia. Nec magna in
extinguendis lucernis, & comprimendo igni
ſolicitudine fatigātur, ne ſcintilla exiliens do-
mum perurat. Collocutio etiam eorum ſimili
tranquillitate ornatur: non enim quemadmo-
dum nos, alium principem eſſe factum, alium
principatu excidiſſe, mortuum eſſe alium, &
hæreditatem illius in alterum deueniſſe, cæte- C
raque huiuſmodi quæ nihil ad nos pertinent
colloquuntur: ſed de futuris ſemper philoſo-
phantur, & quaſi alium quam nos orbem ha-
bitantes, quaſi in cœlum tranſlati, ac ibi vi-
uentes: ſic de cœleſtibus ſemper, de ſinu A-
brahæ, de coronis ſanctorum, de ſocietate
Chriſti diſputant: præſentium autem nulla
apud eos commemoratio, nullus ſermo eſt.
Sed quemadmodum nos nunquam quid for-
micæ in cauernis ſuis faciunt dicimus, eodem
illi modo quid nos facimus nolunt cogitare: D
ſed de ſummo rege, de bello aduerſus diabo-
lum, de fugiendis inſidiis eius, de virtutibus
& vita ſanctorum diligenter meditantur.
Quid igitur inter nos & formicas intereſt, ſi
collocati ad illos fuerimus? Nam quemad-
modum formicæ corporis duntaxat curam
habent, pariter & nos certè, immo vero
multò peius. Non enim pro rebus neceſſa-
riis, quemadmodum illæ, ſolummodo labo-
ramus, ſed pro ſuperfluis etiam, ac turpibus
vigilamus: vitā illæ nullo crimine peragunt,
nos verò auaritiæ ſeruientes, non illas ſed lu- E
pos atque leones imitamur. Vel potius mul-
to etiam illis ſumus peiores: non aliter enim
quam rapiendo viuere natura illis conceſſit:
nos autem, quos ratione ac æqualitate De-
us honorauit, non pudet immaniſſimas fe-
ras rapina ſuperare. Sed monachi angelis
æquales longe à rebus huius ſeculi abſunt:
omnibus

εἰ δὲ καί τι φιλοτιμότερον ἑστιάσασθαι βουληθεῖεν, ἀκρόδρυα ἡ φιλοτιμία γίνεται. καὶ μείζων ἐντεῦθεν ἡ ἡδονὴ, ἢ ἐν ταῖς βασιλικαῖς τραπέζαις. οὐδεὶς ἐνταῦθα φόβος καὶ τρόμος, οὐκ ἄρχων ἐνεκάλεσεν, οὐ γυνὴ παρώξυνεν, οὐ παιδίον εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλεν, οὐ γέλως ἄτακτος ἐξέλυσεν, οὐ κολάκων πλῆθος ἐφύσησεν· ἀλλ' ἀγγέλων ἐστὶν ἡ τράπεζα, πάσης τοιαύτης ταραχῆς ἀπηλλαγμένη. καὶ στιβὰς αὐτοῖς χόρτος ἁπλῶς ὑπόκειται, καθάπερ ἐν ἐρήμῳ ἀριστοποιῶν ὁ χριστὸς ἐποίησε. πολλοὶ δὲ οὐδὲ ὑπωρόφιοι τοῦτο ποιοῦσιν· ἀλλ' ἀντὶ στέγης τὸν οὐρανὸν ἔχουσι, καὶ τὴν σελήνην ἀντὶ φωτὸς λύχνου, οὐ δεομένου ἐλαίου, οὐδὲ τοῦ διακονησομένου, ἐκείνοις μόνοις ἀξίως ἄνωθεν αὕτη φαίνει. ταύτην καὶ ἄγγελοι τὴν τράπεζαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ θεωροῦντες, τέρπονται καὶ ἥδονται. εἰ γὰρ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν· ἐπὶ δικαίοις τοσούτοις μιμουμένοις αὐτοὺς τί οὐκ ἐργάσονται; οὐκ ἔστιν ἐκεῖ δεσπότης καὶ δοῦλος· πάντες δοῦλοι, πάντες ἐλεύθεροι. καὶ μὴ νομίσῃς αἴνιγμα εἶναι τὸ εἰρημένον, καὶ γὰρ δοῦλοι ἀλλήλων, καὶ δεσπόται ἀλλήλων εἰσίν. οὐκ ἔστιν ἑσπέρας καταλαβούσης ἐν κατηφείᾳ γενέσθαι, ὅπερ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πάσχουσι, τὰς ἐκ τῶν καθημερινῶν κακῶν ἀναλογιζόμενοι φροντίδας. οὐκ ἔστι μετὰ τὸ δεῖπνον μεριμνῆσαι λῃστὰς, καὶ ἀποκλεῖσαι θύρας, καὶ ἐπιθεῖναι μοχλὸν, οὐδὲ τ' ἄλλα δεῖσαι, ἃ πολλοὶ δεδοίκασι, τοὺς λύχνους μετὰ ἀκριβείας κομίζοντες, μή που σπινθὴρ ἐμπρήσῃ τὴν οἰκίαν. καὶ ἡ διάλεξις δὲ αὐτοῖς τῆς αὐτῆς γέμει γαλήνης· οὐ γὰρ ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς διαλεγόμεθα, φθέγγονται, τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς· ὁ δεῖνα γέγονεν ἄρχων, ὁ δεῖνα ἐπαύσατο ἄρχων, ὁ δεῖνα ἐτελεύτησε, καὶ τὸν κληρονόμον διεδέξατο ἕτερος, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἀλλ' ἀεὶ περὶ τῶν μελλόντων φθέγγονται καὶ φιλοσοφοῦσι· καὶ ὥσπερ ἑτέραν οἰκοῦντες οἰκουμένην, ὥσπερ εἰς αὐτὸν μεταστάντες τὸν οὐρανὸν, ὥσπερ ἐκεῖ ζῶντες, οὕτω τὰ ἐκεῖ πάντα διαλέγονται· περὶ τῶν κόλπων τοῦ ἀβραὰμ, περὶ τῶν στεφάνων τῶν ἁγίων, περὶ τῆς μετὰ χριστοῦ χορείας, καὶ τῶν παρόντων οὐδὲ μνήμη τις, οὐδὲ λόγος· ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς οὐκ ἂν ἀξιώσαιμεν τι εἰπεῖν, περὶ ὧν οἱ μύρμηκες κατὰ τὰς ὀπὰς καὶ τοὺς χηραμοὺς πραττουσιν· οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνοι, τί ποιοῦμεν ἡμεῖς· ἀλλὰ περὶ τοῦ βασιλέως τοῦ ἄνω, περὶ τοῦ πολέμου τοῦ ἐν χερσὶν, περὶ τῶν τοῦ διαβόλου μηχανημάτων, περὶ τῶν κατορθωμάτων ὧν οἱ ἅγιοι κατώρθωσαν. τί τοίνυν πρὸς ἐκείνους ἡμεῖς παραβαλλόμενοι μυρμήκων διενηνόχαμεν οὐδέν; καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῶν σωματικῶν ἐπιμελοῦνται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, καὶ εἴθε τούτων μόνων ἡμεῖς· νυνὶ δὲ καὶ πολλῷ χειρόνων. οὐ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐπιμελούμεθα μόνον, καθάπερ ἐκεῖνοι· ἀλλὰ καὶ τῶν περιττῶν. οἱ μὲν γὰρ πάσης καθαρὸν παντὸς ἐγκλήματος ἀπηλλαγμένον μετέρχονται· ἡμεῖς δὲ πᾶσαν πλεονεξίαν. καὶ οὐ τὰ μυρμήκων μιμούμεθα· ἀλλὰ τὰ τῶν λύκων, τὰ τῶν παρδάλεων, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων χείρους. ἐκείνοις μὲν γὰρ ἡ φύσις οὕτως ἔδωκε τρέφεσθαι· ἡμᾶς δὲ λόγῳ καὶ ἰσοτιμίᾳ τετίμηκεν ὁ χριστὸς, καὶ τῶν θηρίων γεγόναμεν χείρους. καὶ ἡμεῖς μὲν τῶν ἀλόγων χείρους γεγόναμεν· ἐκεῖνοι δὲ τῶν ἀγγέλων ἴσοι, ξένοι καὶ παρεπίδημοι τῶν ἐνταῦθα ὄντες· καὶ πάντα

καὶ πάντα αὐτοῖς ἐνήλλακται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐνδύ-
ματα, καὶ τροφὴ, καὶ οἰκία, καὶ ὑποδήματα, καὶ λα-
λιά. καὶ εἴ τις ἐκείνων ἤκουσε διαλεγομένων, καὶ ἡ-
μῶν τότε ἂν ἔγνω καλῶς, πῶς οἱ μὲν οὐρανοπολῖται,
ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τῆς γῆς ἄξιοι. διὰ δὴ τοῦτο, ἐπειδὰν τις
ἀξίωμα περιβεβλημένος ἀπέλθῃ πρὸς αὐτοὺς, τό-
τε μάλιστα ἐλέγχεται ὁ τῦφος ἅπας. ὁ γὰρ γηπό-
νος ἐκεῖνος, καὶ ὁ πάντων ἄπειρος τῶν βιωτικῶν,
τοῦ στρατηγοῦ καὶ μέγα ἐπὶ τῇ ἀρχῇ φρονοῦντος
πλησίον κάθηται ἐπὶ στιβάδος, ἐπὶ προσκεφαλαίου
ῥυπῶντος. οὐ γάρ εἰσιν οἱ αἴροντες αὐτὸν, καὶ φυσῶν-
τες, ἀλλὰ ταὐτὸν γίνεται, οἷον εἴ τις παρὰ χρυσοχόον
ἔλθῃ καὶ ῥοδωνίαν. καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ χρυσίου καὶ ἀπὸ
τῶν ῥόδων δέχεταί τινα λαμπηδόνα· οὕτω κἀκεῖνοι,
ἀπὸ τῆς αὐγῆς τῆς τούτων κερδαίνοντες, μικρὸν τῆς ἀ-
πονοίας τῆς ἔμπροσθεν ἀπαλλάττονται. καὶ ὥσπερ εἴ
τις εἰς ὑψηλὸν ἔλθοι τόπον, κἂν σφόδρα βραχὺς ᾖ, ὑ-
ψηλὸς φαίνεται· οὕτω καὶ οὗτοι, πρὸς τὰς ὑψηλὰς αὐ-
τῶν ἐρχόμενοι διανοίας, τοιοῦτοι φαίνονται, ἕως ἂν
ἐκεῖ μένωσι, κατελθόντες δὲ ταπεινοῦνται πάλιν,
ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου καταβαίνοντες. οὐδὲν παρ' ἐκ-
είνοις βασιλεὺς, οὐδὲν ὕπαρχος· ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς τῶν
παιδίων ταῦτα παιζόντων γελῶμεν, οὕτως κἀκεῖνοι
τὴν φλεγμονὴν τῶν ἔξω σοβούντων διαπτύουσι. καὶ
δῆλον ἐντεῦθεν, εἰ γάρ τις αὐτοῖς δοίη μετὰ ἀσφα-
λείας βασιλείαν, οὐκ ἂν ποτε ἕλοιντο· εἵλοντο δ' ἂν,
εἰ μὴ μεῖζον αὐτῆς ἐφρόνουν, εἰ μὴ πρόσκαιρον εἶ-
ναι τὸ πρᾶγμα ἐνόμιζον. τί οὖν οὐκ αὐτομολήσω-
μεν πρὸς τοσαύτην μακαριότητα, οὐχ ἥξωμεν πρὸς
τοὺς ἀγγέλους τούτους; οὐ ληψόμεθα καθαρὰ τὰ ἱμά-
τια, καὶ ἐμπομπεύσομεν τοῖς γάμοις τούτοις; ἀλλὰ με-
νοῦμεν προσαιτοῦντες τῶν ἐν ταῖς τριόδοις πτωχῶν οὐ-
δὲν ἄμεινον διακείμενοι, μᾶλλον δὲ πολλῷ χεῖρον καὶ
ἀθλιώτερον. καὶ γὰρ ἐκείνων πολλῷ χεῖρον, οἱ κα-
κῶς πλουτοῦντες, καὶ βέλτιον ἀπαιτεῖν ἢ ἁρπάζειν.
τὸ μὲν γὰρ ἔχει συγγνώμην, τὸ δὲ κόλασιν φέρει, καὶ
ὁ μὲν οὐδὲν προσκρούει θεῷ· ὁ δὲ καὶ θεῷ καὶ ἀν-
θρώποις. καὶ τοὺς μὲν πόνους ὑφίσταται τῆς ἁρπα-
γῆς· τὴν δὲ ἀπόλαυσιν ἑτέροις πολλάκις ἐκαρ-
πώσατο ἅπασαν. ταῦτα οὖν εἰδότες, καὶ ἀποθέμε-
νοι τὴν πλεονεξίαν πᾶσαν, πλεονεκτήσωμεν τὰ ἄνω,
μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὴν βασιλείαν ἁρπάζοντες,
ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· Ἀμήν.

omnibus enim alio quodam modo, quam nos
vtuntur, omniaq; ſibi à noſtris aliena ſunt, ci-
bus, indumenta, domus, calcei, locutio. Si quis
verò colloquentes illos & nos audiret, cogno-
ſceret continuò dignos cœlorum illos, nos ve-
ro etiam indignos terrarum ciues eſſe. Prærer-
ea ſi quis aliqua dignitate inſignis ad eos pro-
fectus fuerit, tunc maximè vniuerſus hic tu-
mor reprehenditur. Virtutis enim ille cultor,
qui nullum humanarum rerum periculum fe-
A cit, prope magiſtrum militum ob principa-
tum ſeſe iactantem in fœno ſuper puluinar
ſordidum ſedet: non enim adſunt qui aſſenta-
tiuncula in maius illum extollant. Eodem ita-
que modo fit, veluti ſi quis ad aurifabrum, aut
roſetum venerit, recipit enim ab auro & roſis
quendam ſplendorem: Sic qui accedunt illis,
nonnihil à fulgore illorum vtilitatis conſecu-
ti à priore ſuperbia plerunq; liberantur. Ac
veluti ſi quis editum locum petierit, etiã ſi mi-
nimus ſit, magnus tamen atq; ſublimis vide-
tur: Sic donec cum illis fuerint, excellentiores
B apparent: cum vero inde abierint, quaſi à ſub-
limiore loco deſcenderint, humiliores viden-
tur. Nihil eſt rex apud eos, nihil perfectus: ſed
quemadmodum nos de puerorum ludo ride-
mus, ſic illi ſuperbiæ flatum contemnunt:
quod inde patet, quia ſi tutò eis regnum aufe-
ratur, nunquam regnare velint: vellent au-
tem, niſi hæc regna deſpicerent, niſi caduca &
inania ducerent. Cur igitur non quaſi trans-
fugæ ab hac miſeria ad illam ſponte beatitudi-
nem conuolabimus? non gradiemur ad illos
C angelos, non candidas ſumemus veſtes, ac
quaſi pompam circumferentes has nuptias
petemus? ſed mendici remanebimus, nihil à
pauperibus qui ſunt in triuiis differentes, ne
dicam peius nos atque miſerius multò eſſe di-
ſpoſitos. Deteriores nempe mendicis ſunt qui
male ditantur. Mendicare namque melius
quam rapere: alteri enim venia & miſericor-
dia parata eſt, alteri atrox pœna ſtatuta: alter
non offendit Deum, alter & Deum, & homi-
nes: quodq; miſerrimum eſt, ſolus labores &
pericula rapinæ ſubit, fructus vero alii ple-
D runque poſſederunt. Hæc igitur rectè ſcien-
tes, vniuerſam procul pellamus auaritiam, &
magno ſtudio cœleſte regnum rapiamus. Ne-
mo enim, nemo inquam deſidia corruptus il-
luc introire poterit: vtinam autem omnes iu-
gi ſtudio, & vigilantia diligenti illius regni ra-
pina locupletemur, gratia & miſericor-
dia Domini noſtri Ieſu Chriſti,
Amen.

ὉΜΙΛ-

HOMILIA LXXI.

in Gr. Codd. eſt LXX. EX CAPITE XXII.

Tunc abeuntes Phariſæi conſilium ceperunt, vt eum in ſermone caperent.

TVnc iſtud, quando ſignificat? Quando maximè illos compungi oportuit, quando clementiam ipſius admirari debuerunt, quando futurorum euentus erant expaueſcendi, A quando denique à rebus præteritis, etiam de futuris credendum erat. Magna enim profectò voce ipſæ res exclamabant, cum & publicani & ſcorta crederent, & multi iuſti atque prophetæ eſſent interempti, à quibus inducti non debebant de ſua ipſorum perditione ambigere, ſed credere, credendoque humiliores fieri: non deſinit tamen nequitia ipſorum, ſed inflatur, & ad vlteriora progreditur. Et quoniam timentes multitudinem, retinere ipſum non audebant, aliud iter aggreſſi, vt in periculum iniiciant, & B crimini publico obnoxium facere ſtudent: itaque diſcipulos ſuos cum Herodianis ad eum miſerunt, dicentes: *Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, nec de aliquo tibi cura eſt: non enim reſpicis ad perſonam hominum: Dic ergo, quid tibi videtur? Licet cenſum dare Cæſari, an non?* Tributum enim iam ſoluebant, cum res eorum ad Romanorum manus tranſiſſet: quoniam igitur viderunt Theudam & & Iudam hac de cauſa quaſi ſeditioſos interiiſſe, his verbis etiam ipſum in ſimilem ſuſpicionē iniicere conabantur. Mittunt itaque diſci- C pulos ſuos cum militibus Herodis ſic interrogaturos, vt vtrinque prærupta præcipitia laterent: vt quicquid reſponderit, præceps ruat. Herodianos autem ſimul acceperunt, vt ſi pro eis reſponſum ipſius faceret, ipſi criminarentur: ſin vero pro ipſis, Herodiani continuò accuſarent. Atqui didrachma iam perſoluerat, ſed hoc illos fugiebat: & quamuis alterutro ipſum laqueo capere ſatis eis erat, malebant tamen aduerſus Herodianos quicquam ab eo audire: propterea diſcipulos vnà cum illis mi- D ſerunt, vt illorum præſentia commotus, in illud crimē laberetur, quo ceu factioſum principi traderent: hoc Lucas quoque ſuboſtendens dicit pręſente multitudine interrogationem huiuſmodi factam fuiſſe, vt ſcilicet plurimorum teſtimonio res pateret: ſed aduerſus ſeipſos cuncta fabricati ſunt, cum tanquam in theatro vecordiam & malitiam ſuam manifeſtarint. Perſpice igitur qua aſſentatione, quoue dolo ipſum aggrediuntur. *Nouimus*, dicunt, *quia verax es*. Quomodo igitur dicebatis: Seductor eſt, & ſeducit turbam, & dæmonium ha- E bet, & non eſt à Deo? Quomodo eum paulò ante interficere volebatis? vniuerſa nempe iſta inſidiantes faciunt. Nam quoniam paulò ante inflammati, acriter interrogauerunt, dicentes: In qua poteſtate hæc facis? nec ad eam interrogationem optatum audierunt reſponſum, adulatione nunc putant ita eum inflare & audacem reddere, vt contra inſtitutas leges, & præſentem rerum ſtatum quippiam dicat: vnde

ὉΜΙΛΙΑ Ο.

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ.

Τότε πότε; ὅτε μάλιστα κατανυγῆναι ἔδει, ὅτε ἐκπλαγῆναι τὴν φιλαν- A θρωπίαν, ὅτε φοβηθῆναι τὰ μέλλοντα, ὅτε ἀπὸ τῶν παρελθόντων καὶ περὶ τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐχρῆν. καὶ γὰρ αὐτὰ τῶν πραγμάτων τὰ εἰρημένα ἐβόα, καὶ γὰρ καὶ τελῶναι καὶ πόρναι ἐπίστευσαν, καὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἀνῃρέθησαν, καὶ ἀπὸ τούτων ἐχρῆν, καὶ περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν μὴ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ καὶ πιστεύειν καὶ σωφρονίζεσθαι. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως λήγει τὰ τῆς βασκανίας αὐτῶν, ἀλλ' ὠδίνει καὶ πρόεισι περαιτέρω, καὶ ἐπειδὴ κατασχεῖν αὐτὸν οὐκ εἶχον, ἐφοβοῦντο γὰρ B τοὺς ὄχλους, ἑτέραν ἦλθον ὁδόν, ὡς δὴ εἰς κίνδυνον ἐμβαλοῦντες καὶ δημοσίων ποιήσοντες ἀδικημάτων ὑπεύθυνον. ἀποστέλλουσι γὰρ αὐτῷ τοὺς μαθητὰς, μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν λέγοντες, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ, ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ. καὶ γὰρ φόρου λοιπὸν ἦσαν ὑποτελεῖς, τῶν πραγμάτων αὐτοῖς εἰς τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν μετατεθέντων. ἐπειδὴ οὖν εἶδον, ὅτι οἱ περὶ C τούτου διὰ τοῦτο ἀπέθανον οἱ περὶ θευδᾶν καὶ ἰούδαν ἀποστασίαν μελετήσαντες, ἐβούλοντο καὶ αὐτὸν διὰ τῶν λόγων τούτων εἰς τοιαύτην ὑποψίαν ἐμβαλεῖν, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς αὐτῶν μαθητὰς, καὶ τοὺς ἡρώδου στρατιώτας ἔπεμπον, διπλοῦν ὡς ᾤοντο τὸν κρημνὸν ἑκατέρωθεν ὀρύττοντες, καὶ πάντοθεν τὴν παγίδα τιθέντες, ἵν' ὅπερ ἂν εἴπῃ, ἐπιλάβωνται, κἂν μὲν ὑπὲρ τῶν ἡρωδιανῶν ἀποκρίνηται, αὐτοὶ ἐγκαλέσωσιν· ἂν δὲ ὑπὲρ αὐτῶν, ἐκεῖνοι κατηγορήσωσι. καίτοιγε ἦν δεδωκὼς τὸ δίδραχμα, ἀλλ' οὐκ ᾔδεσαν τοῦτο, καὶ ἑκατέρωθεν D αὐτὸν προσεδόκων αἱρήσειν, ἐπεθύμουν δὲ μᾶλλον αὐτὸν κατὰ τῶν ἡρωδιανῶν εἰπεῖν τι. διὸ καὶ τοὺς μαθητὰς πέμπουσιν, ὠθοῦντες αὐτὸν τῇ παρουσίᾳ, ἵνα παραδιδῶσιν αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι ὡς τύραννον. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ λουκᾶς αἰνιττόμενος ἐδήλου, λέγων· ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ὄχλου ἠρώτων, ὡς μείζονα γενέσθαι τὴν μαρτυρίαν. ἐγένετο δὲ τοὐναντίον ἅπαν. ἐν πλείονι γὰρ θεάτρῳ τῆς αὐτῶν ἀνοίας παρέσχον τὴν ἀπόδειξιν. καὶ ὅρα τὴν κολακείαν αὐτῶν, καὶ τὸν ἐγκεκρυμμένον δόλον. οἴδαμεν, φησὶν ὅτι ἀληθὴς εἶ. πῶς οὖν ἐλέγετε, ὅτι πλά- E νος ἐστὶ, καὶ πλανᾷ τὸν ὄχλον, καὶ δαιμόνιον ἔχει, καὶ οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ· πῶς πρὸ μικροῦ ἐβούλεσθε αὐτὸν ἀνελεῖν, ἀλλὰ πάντα γίνονται, ὥσπερ ἂν ἡ ἐπιβουλὴ ὑπαγορεύσῃ. ἐπειδὴ γὰρ πρὸ μικροῦ εἰπόντες μετὰ αὐθαδείας· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, πρὸς τὴν ἐρώτησιν οὐκ ἔτυχεν ἀποκρίσεως, προσδοκῶσιν αὐτὸν τῇ κολακείᾳ χαυνοῦν, καὶ πείθειν εἰπεῖν τι κατὰ τῶν καθεστώτων νόμων, καὶ τῇ κρατούσῃ πολιτείᾳ τὸ ὑπεναντίον. ὅθεν καὶ

Digitized by Google

ὅθεν καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦσιν αὐτῷ, ὁμολογοῦντες τὸ ὄν· πλὴν οὐκ ὀρθῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἑκόντες. καὶ προστιθέασι λέγοντες, οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. ὅρα πῶς εἰσὶ δῆλοι βουλόμενοι εἰς τούτους ἐμβαλεῖν τοὺς λόγους, τοὺς ποιοῦντας αὐτῷ καὶ Ἡρώδῃ προσκροῦσαι, καὶ τυραννίδος ὑποψίαν λαβεῖν, ὡς καταξανιστάμενον τῶν νόμων, ἵνα ὡς στασιαστὴν καὶ τύραννον κολάσωσι. τὸ γὰρ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· καὶ οὐ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, περὶ Ἡρώδου καὶ Καίσαρος ᾐνίττοντο λέγοντες. **A** εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; νῦν τιμᾶτε καὶ διδάσκαλον νομίζετε, ἐν οἷς τὰ περὶ τῆς ὑμῶν σωτηρίας διελέγετο καταφρονήσαντες καὶ ὑβρίσαντες πολλάκις; ὅθεν καὶ σύμψηφοι γεγόνασι. καὶ ὅρα τὸ κακοῦργον αὐτῶν, οὐ λέγουσιν, εἰπὲ ἡμῖν τί τὸ καλόν, τί τὸ συμφέρον, τί τὸ νόμιμον, ἀλλὰ τί σοι δοκεῖ. οὕτως πρὸς ἓν τοῦτο ἔβλεπον τὸ προδοῦναι αὐτὸν καὶ ἐκπολεμῶσαι τῷ κρατοῦντι. καὶ Μάρκος δὲ τοῦτο δηλῶν, καὶ τὸ αὔθαδες αὐτῶν σαφέστερον ἐκκαλύπτων, καὶ τὴν φονικὴν αὐτῶν γνώμην, φησὶν αὐτοὺς εἰρηκέναι, δῶμεν **B** Καίσαρι κῆνσον ἢ μὴ δῶμεν; οὕτω θυμοῦ μὲν ἔπνεον, καὶ δόλον ἐπιβουλὴν ὑπεκρίνοντο δὲ θεραπείαν. τί οὖν αὐτός; τί με πειράζετε ὑποκριταί; εἶδες πῶς πληκτικώτερον αὐτοῖς διαλέγεται; ἐπειδὴ γὰρ ἀπηρτισμένη καὶ πρόδηλος ἦν ἡ κακία, βαθυτέραν δίδωσι τὴν τομήν, πρῶτον αὐτοὺς συγχέων καὶ ἐπιστομίζων, τῷ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ δῆλον ἅπασι ποιεῖν μεθ' οἵας αὐτῷ προσέρχονται διανοίας. ταῦτα δὲ ἐποίει, ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν κακίαν, ὥστε μὴ πολλοῖς τοιούτοις ἐπιχειρεῖν καὶ **C** καταβλάπτεσθαι. καίτοιγε τὰ ῥήματα πολλῆς ἔγεμε θεραπείας· καὶ γὰρ καὶ διδάσκαλον ἐκάλουν, καὶ ἀλήθειαν ἐμαρτύρουν, καὶ τὸ ἀπροσωπόληπτον· ἀλλὰ Θεὸς ὤν, οὐδενὶ τούτων παρελογίζετο. ὅθεν κἀκείνους ἐχρῆν στοχάζεσθαι, ὅτι οὐ στοχασμοῦ ἡ ἐπίπληξις ἦν, ἀλλὰ σημεῖον τοῦ τὰ ἀπόρρητα εἰδέναι. οὐ μὴν μέχρι τῆς ἐπιπλήξεως ἔστη. καίτοιγε ἤρκει μόνον ἐλέγξαντα τὴν γνώμην αὐτῶν καταισχῦναι αὐτῶν τὴν πονηρίαν. ἀλλ' οὐχ ἵσταται μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ ἑτέρως ἀπορράπτει αὐτῶν τὰ στόματα. ἐπιδείξατε γάρ μοι φησὶ τὸ νόμισμα **D** τοῦ κήνσου. καὶ ὡς ἐπέδειξαν, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, διὰ τῆς ἐκείνων γλώττης ἐκφέρει τὴν ἀπόφασιν, καὶ αὐτοὺς ψηφίσασθαι παρασκευάζει ὅτι ἔξεστιν. ὅπερ ἦν λαμπρὰ καὶ σαφὴς νίκη. ὥστε ὅτ' ἂν ἐρωτᾷ, οὐκ ἀγνοῶν ἐρωτᾷ, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις αὐτῶν ἀποκρίσεσιν ὑπευθύνους αὐτοὺς ποιῆσαι βουλόμενος. ἐπειδὴ γὰρ ἐρωτηθέντες, τίνος ἡ εἰκών, εἶπον Καίσαρος· φησίν, ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' ἀποδοῦναι. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς εἰκόνος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς δεικνύς. εἶτα ἵνα μὴ εἴπωσιν, ἀνθρώποις ἡμᾶς ὑποτάττεις; **E** ἐπήγαγε, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. ἔξεστι γὰρ καὶ ἀνθρώποις τὰ αὐτῶν πληροῦν, καὶ Θεῷ διδόναι τὰ τῷ Θεῷ παρ' ἡμῖν ὀφειλόμενα. διὸ καὶ Παῦλός φησιν, ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν. σὺ δὲ ὅτ' ἂν ἀκούσῃς, ἀπόδος τὰ Καίσαρος Καίσαρι, ἐκεῖνα γίνωσκε λέγειν αὐτὸν μόνον, τὰ μηδὲν τὴν εὐσέβειαν παραβλάπτοντα. ὡς ἐὰν

vnde veritatem quoque ineſſe ipſi non ex animo neque volentes atteſtantur. Deinde ſubiungunt *Nec de aliquo tibi cura eſt.* Perpendis quomodo ſe ſubaperiunt in eum velle ſermonem Chriſtum depellere, quo Herodem offendat affectatæ tyrannidis ſuſpicione, quia ſtatutas leges contemneret: ita in factionis crimen trahere ipſum nitebantur. Quòd enim dicunt, nulla cura eſt tibi de aliquo, nec ad perſonam hominum reſpicis, Herodem ac Cæſarem ſuboſtendere videntur. *Dic igitur nobis, quid tibi videtur?* **A** Nunc honoratis, & magiſtrum appellatis. quando vero de ſalute veſtra diſputat, contumeliamini, & deſpicitis. Mira vero hæc malitia eſt: non enim dicunt, dicas nobis quid bonum ſit, quid conducibile, quid legitimum: ſed quid tibi videtur? ſic illud ſolummodo ſibi propoſitum fuit, quomodo præſenti principatui hoſtem eſſe oſtenderent, ac principi quaſi ſeditioſum traderent. quod Marcus apertius ſignificans, & arrogantiam cupiditatemq; cædis oſtendens, dixiſſe illos ait: *Demúſne Cæſari* Marc. 12. b **B** *cenſum, an non?* Ita furorem quidem ſpirabant: & fraudem ſub cultus ſimulatione inſtruebant: quid igitur ipſe? *Quid me tentatis hypocritæ?* Vides quemadmodum maiore nunc illis acrimonia reſpondet. Nam quia magna & aperta vtebantur malitia, maius ipſe quoque vulnus intorquet, confundens eos, atque illorum ora obſtruens, primum cum in medium arcana ipſorum producat, omnibusque patefaciat, qua mente ad eum accedatur: hoc faciebat, vt eorum repreſſa nequitia nunquam aliâs ſimiliter delinquerent. Nam quamuis ma**C**gnum ei honorem verbis deferrent, magiſtrum appellantes, veritatem ei attribuentes, & procul abeſſe vt perſonas aſpiceret affirmantes, cùm tamen Deus ſit, verbis decipi non poterat. Coniicere igitur debuerunt, non à caſu ipſos increpaſſe, ſed data opera ſignificare voluiſſe, omnia cordis eorum ſecreta ſibi eſſe notiſſima. Licet autem ad confundendam nequitiam eorum increpatio illa ſufficeret, non fuit tamen ea contentus, ſed alio quoque pacto ora eorum conſuit & claudit. *Cenſus enim* **D** *nummum,* inquit, *oſtendite.* Cumq; feciſſent illico tum lingua, vt ſolet ſententiam profert, impellitq;, quod liceat conſ.teri: quid manifeſtam & claram ei victoriam afferebat. Quando ergo interrogat, non quia ignorat interrogat ſed quia per reſponſionem ipſorum obnoxios eſſe vult oſtendere. Ita nunc interrogati, cuius illa effigies eſſet: cũ illi Cęſaris reſpondiſſet. illico ſubiunxit: *Reddite igitur Cæſari, quæ Cæſaris ſunt.* Non enim dare, ſed reddere iſtud eſt, ꝙ ab tam inſculpto ſimulachro, quàm à ſuperſcriptione oſtenditur. Deinde ne contentioſe **E** dicerent, hominibúſne igitur nos ſubiicis? ſtatim adiecit. *Et quæ ſunt Dei, Deo.* Poteſtis. n. & hominib. ſua reddere, & quæ Dei Deo debetis præſtare: propterea Paulus quoq; dicit: *Reddite omnibus debita: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Rom. 13. e Tu vero cum audias reddenda eſſe Cæſari, quæ ſua ſunt: illa ſolũ dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt.

Digitized by Google

Nam quod fidei ac virtuti obeſt, non Cæ-
ſaris, ſed diaboli tributum & vectigal eſt. *Hæc*
illi audientes obticuerunt, iniuis, & ſapientiam
eius admirati ſunt. Stupere igitur ac credere
ſtatim oportuiſſet, cum non paruum eis ar-
gumentum ſecreta eorum aperiendo deitatis
ſuæ dediſſet, commodè ac leniter ora eorum
obſtruendo. Quid igitur? crediderúntne?
Minimè. *Sed dimittentes eum*, inquit, *abie-*
runt: & poſt eos acceſſerunt Sadducæi. O amen-
tiam hominum, aliis confuſis alii aggredi- A
untur, qui aliorum exemplo commoniti tar-
diores eſſe debuiſſent. Sed audacia temerita-
tis plena impudens ſimul & pertinax adeò eſt,
vt impoſſibilia etiam inuadere non vereatur:
propterea & euangeliſta impudentiam eorum
admiratus, hoc ipſum denotauit, dicens: In
illa die acceſſerunt. In illa videlicet, in qua
illorum malitia patefacta confudit eos. Qui
autem iſti ſunt? Erant quidam apud Iudæos
multò Phariſæis inferiores, qui alias quam
Act.23.b Phariſæi opiniones ſequebantur, hi reſurre-
ctionem omnino negabant, nec angelum, B
nec ſpiritum confitebantur. Rudiores enim
erant, & corporalia ſolummodo ſectabantur:
Ibidem. complures enim apud Iudæos hæreſes erant:
vnde Paulus etiam dicit, Phariſæus ſum: quæ
apud vos exquiſitiſſima hæreſis eſt. Hi ergo
Sadducæi directè quidem de reſurrectione ni-
hil dicunt, ad Chriſtum vero verba compo-
nunt, & rem non factam, vt ego puto, confin-
gunt, putantes ambigentem ipſum capere, &
reſurrectionis myſteriũ poſtea deridere. Man-
ſuetè vero etiam iſti acceſſiſſe videntur, di- C
Deu.25.b centes: *Magiſter, Moſes dicit, ſi mortuus ali-*
quis non habens filium, ducat frater eius vxorem
illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem a-
pud nos ſeptem fratres, & primus duxit vxorem,
& defunctus eſt. & non habens ſemen, dimiſit eam
vxorem fratri ſuo: ſimiliter & ſecundus & tertius, vſ-
q; ad ſeptimum: nouiſſime autem omnium mortua eſt
& mulier: In reſurrectione igitur cuius ex ſeptem e-
rit vxor? Vide iſtis reſpondētem, doctoris mo-
re ipſos docendo. Nã etſi peruerſo acceſſiſſent
animo, attamen ex ignorantia potius hæc pro-
dibat interrogatio: propterea hypocritas iſtos D
non vocat. Deinde ne obiiciat cur nam ſeptem
vnam habuiſſent, aſſumunt Moſem. Atqui fig-
mētum hoc erat, vt dixi meo quidem iudicio.
Nam duobus mortuis, tertius non duxiſſet, eo
mortuo perterritus: quartus non feciſſet, ita
quintus etiã & ſextus multò minus, ſeptimus
vero minimè omnium, ſed abominati illã fuiſ-
ſent mulierem. Tales quippe Iudæi ſunt, quos
videmus quaſi homines à fratrum ducēdis v-
xoribus deterreri: quare quamuis lex ita cogat,
Ruth.1.a ſæpe tamen hoc neglexerũt. Vnde Ruth quoq; E
2.Reg.3.b.c illa Moabitis ad longinquiorē illius cognatio-
nis fuit deuoluta, & Thamar à ſocero ſperma
furari coacta eſt. Cuius autē rei gratia nõ duos
aut tres, ſed ſeptē fratres fuiſſe fingũt? Vt ampla
ſicut putabãt ratione aduerſus reſurrectionem
poſſent inſurgere Et quam ob rē omnium fu-
iſſe vxorem affirmant? Vt ambiguitate ipſum
implicarent. Quid igitur Chriſtus? Ad vtrun-
que accommodauit orationem non ad verba,
ſed ad

ὡς ἐάν τι τοιοῦτον ᾖ, οὐκέτι Καίσαρος, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου φόρος ἐστὶ καὶ τέλος τὸ τοιοῦτον. ταῦτα ἀκούσαντες ἐπεστομίσθησαν, καὶ ἐθαύμασαν τὴν σοφίαν. καὶ γὰρ θεότητος αὐτοῖς παρέσχεν ἀπόδειξιν τὰ ἀπόρρητα ἐκκαλύψας, καὶ μετ' ἐπιεικείας αὐτοὺς ἐπεστόμισεν. τί οὖν; ἐπίστευσαν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον, καὶ μετ' αὐτοὺς προσῆλθον οἱ Σαδδουκαῖοι. ὢ τῆς ἀνοίας· ἐκείνων ἐπιστομισθέντων οὗτοι προσβάλλουσι, δέον ὀκνηροτέρους γενέσθαι. ἀλλὰ τοιοῦτον A ἡ θρασύτης, ἀναίσχυντον καὶ ἰταμὸν, καὶ ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκπληττόμενος αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν, αὐτὸ τοῦτο ἐπισημαίνεται λέγων· ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον. ἐν ἐκείνῃ. ποίᾳ; ἐν ᾗ τὴν ἐκείνων κακουργίαν διήλεγξε καὶ κατῄσχυνεν αὐτούς. τίνες δέ εἰσιν οὗτοι; αἵρεσις Ἰουδαίων ἑτέρα παρὰ τοὺς Φαρισαίους, κἀκείνων πολὺ καταδεεστέρα, λέγουσα μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα. παχύτεροι γὰρ οὗτοι, καὶ πρὸς τὰ σωματικὰ ἐπτοημένοι. πολλαὶ γὰρ καὶ ἐπὶ Ἰουδαίων αἱρέσεις ἦσαν. διὸ καὶ B Παῦλος λέγει Φαρισαῖός εἰμι, τῆς ἀκριβεστάτης αἱρέσεως παρ' ἡμῖν. καὶ ἐξ εὐθείας μὲν, οὐδὲν οὗτοι περὶ ἀναστάσεως λέγουσι· λέγον δέ τινα πλάττουσι καὶ πρᾶγμα συντιθέασιν ὡς ἔγωγε οἶμαι οὐδὲ γεγενημένον, οἰόμενοι εἰς ἀπορίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν, καὶ θέλοντες ἀνατρέψαι ἀμφότερα, καὶ τὸ ἀνάστασιν εἶναι, καὶ τὸ τοιαύτην ἀνάστασιν. πάλιν [δὲ καὶ] οὗτοι μετ' ἐπιεικείας δῆθεν προσβάλλουσι λέγοντες· διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀνα- C στήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν ἄτεκνος· ὁμοίως [δὲ] καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; ὅρα τοῦτον διδασκαλικῶς ἀποκρινόμενον. εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ κακουργίας προσῆλθον, ἀλλ' ὅμως καὶ ἀγνοίας ἡ ἐρώτησις ἦν μᾶλλον. διὸ οὐδὲ λέγει αὐτοῖς, ὑποκριταί. εἶτα, ἵνα μὴ ἐγκαλέσῃ, διατί [οἱ] ἑπτὰ μίαν ἔσχον, προστιθέασι καὶ τὸν Μωσέα· καίτοιγε ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, D πλάσμα ἦν ὡς ἔγωγε οἶμαι. οὐ γὰρ ἂν ὁ τρίτος ἔλαβε, τοὺς δύο νυμφίους ὁρῶν γενομένους νεκρούς. εἰ δὲ ὁ τρίτος, ἀλλ' οὐχ ὁ τέταρτος, οὐδὲ ὁ πέμπτος. εἰ δὲ καὶ οὗτοι, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἕκτος ἢ ὁ ἕβδομος οὐκ ἂν προσῆλθον, ἀλλ' ἐμίσησαν ἂν τὴν γυναῖκα. τοιοῦτοι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι [εἰσί]. εἰ γὰρ νῦν πολλοὶ τοῦτο πάσχουσι, πολλῷ μᾶλλον τότε ἐκεῖνοι· ὅπουγε καὶ χωρὶς τούτου πολλάκις τὸ συνοικεῖν ἔφυγον, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου καταναγκάζοντος. οὕτω γοῦν ἡ Ῥοὺθ ἡ Μωαβῖτις ἐκείνη E πρὸς τὸν μακρότερον τῆς συγγενείας ἐκείνης ἐξεκυλίσθη· καὶ ἡ Θάμαρ δὲ ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ κηδεστοῦ κλέψαι σπέρμα κατηναγκάζετο. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἔπλασαν δύο ἢ τρεῖς, ἀλλ' ἑπτά; ὥστε ἐκ περιουσίας καταμωκήσασθαι ὡς ᾤοντο τὴν ἀνάστασιν. καὶ λέγουσι, πάντες ἔσχον αὐτὴν, ὡς εἰς ἀπορίαν αὐτὸν ἐμβαλόντες. Τί οὖν ὁ Χριστός; πρὸς ἀμφότερα ἀποκρίνεται, οὐ πρὸς τὰ ῥήματα,

ἀλλὰ

Digitized by Google

ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην ἱστάμενος, καὶ πανταχοῦ τὰ ἀπόρρητα αὐτῶν ἐκκαλύπτων. καὶ ποτὲ μὲν αὐτὰ ἐκπομπεύων· ποτὲ δὲ τῷ συνειδότι τῶν ἐρωτώντων ἀφιεὶς τὸν ἔλεγχον. ὅρα γοῦν ἐνταῦθα πῶς ἀμφότερα δείκνυσι, καὶ ὅτι ἀνάστασις ἔσται, καὶ ὅτι οὐ τοιαύτη ἀνάστασις οἵαν ὑποπτεύουσι. τί γάρ φησι; Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ γὰρ ὡς εἰδότες μωσέα προεβάλλονται καὶ τὸν νόμον, δείκνυσιν ὅτι τοῦτο μάλιστα ἀγνοούντων ἐστὶ τὰς γραφὰς τὸ ἐρώτημα. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ τὸ πειράζειν αὐτοῖς ἦν, ἐκ τοῦ τὰς γραφὰς μὴ εἰδέναι ὡς χρὴ· ἐκ τοῦ, τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν ἀγνοεῖν. Τί οὖν θαυμαστόν φησιν εἰ ἐμὲ πειράζετε τὸν ἔτι ἀγνοούμενον ὑμῖν, ὅπου γε οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν ἴστε, ἧς τοσαύτην πεῖραν εἰλήφατε, καὶ οὔτε ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν οὔτε ἀπὸ γραφῶν αὐτὴν ἐγνωρίσατε; ἄρα καὶ οἱ κοινοὶ λογισμοὶ τοῦτο παρέχουσιν εἰδέναι, ὅτι τῷ θεῷ πάντα δυνατά. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τὸ ἐρωτηθὲν ἀποκρίνεται· ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο αἴτιον ἦν αὐτοῖς τοῦ μὴ νομίζειν ἀνάστασιν τοιαύτην εἶναι τῶν πραγμάτων κατάστασιν, τὸ αἴτιον θεραπεύει, εἶτα καὶ τὸ σύμπτωμα, ἀπὸ γὰρ τούτου καὶ τὸ νόσημα γέγονε, καὶ δείκνυσι τῆς ἀναστάσεως τὸν τρόπον. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει φησὶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι θεοῦ ἐν οὐρανῷ. ὁ δὲ Λουκᾶς φησιν, ὡς υἱοὶ θεοῦ. εἰ τοίνυν οὐ γαμοῦσι, περιττὴ ἡ ἐρώτησις. οὐ μὴν ἐπειδὴ οὐ γαμοῦσι, διὰ τοῦτο ἄγγελοι· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἄγγελοι, διὰ τοῦτο οὐ γαμοῦσιν. ἀπὸ τούτου καὶ ἕτερα πολλὰ ἀνεῖλεν, ἅπερ ἅπαντα δι' ἑνὸς ῥήματος ὁ παῦλος ᾐνίξατο εἰπών· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. καὶ διὰ μὲν τούτων ἐδήλωσεν ἡλίκη ἡ ἀνάστασις· ὅτι δὲ καὶ ἀνάστασίς ἐστι, δείκνυσι. καί τοι συναποδέδεικται τῷ εἰρημένῳ καὶ τοῦτο· ἀλλ' ὅμως ἐκ περιουσίας τῷ λόγῳ πάλιν προστίθησι λέγων. οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸ ἐρώτημα ἔστη μόνον· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν. οὕτως ὅτ' ἂν μὴ σφόδρα κακουργῶσιν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες ἐρωτῶσι καὶ ἐκ περιουσίας διδάσκει· ὅτ' ἂν δὲ ἀπὸ κακίας μόνης, οὐδὲ πρὸς τὰ ἐρωτώμενα ἀποκρίνεται. καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ μωϋσέως ἐπιστομίζει αὐτοὺς, ἐπειδὴ κἀκεῖνοι μωϋσέα προεβάλλοντο, καὶ φησί· περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακώβ; οὐκ ἔστι θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. οὐχὶ τῶν οὐκ ὄντων φησὶ, καὶ καθάπαξ ἀφανισθέντων, καὶ οὐκ ἔτι ἀναστησομένων. οὐ γὰρ εἶπεν, ἤμην· ἀλλ' εἰμὶ, τῶν ὄντων καὶ τῶν ζώντων. Ὥσπερ γὰρ ὁ Ἀδὰμ, εἰ καὶ ἔζη τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἀπέθανε τῇ ἀποφάσει· οὕτω καὶ οὗτοι, εἰ καὶ ἐτεθνήκεσαν, ἔζων τῇ ὑποσχέσει τῆς ἀναστάσεως. πῶς οὖν φησιν ἀλλαχοῦ, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ; ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐναντίον τοῦτο ἐκείνῳ. νεκρῶν γὰρ ἐνταῦθά φησι, τῶν καὶ αὐτῶν ζήσεσθαι μελλόντων. ἄλλως δὲ καὶ ἕτερον τὸ ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ τὸ ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. οἶδε δὲ καὶ ἄλλην νεκρότητα, περὶ ἧς φησιν· ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καὶ

ſed ad illorum mentem reſpondens: atque vbique ſecreta eorum reuelans, nonnunquam quidem apertè illa manifeſtans, nonnunquam verò interrogantium conſcientiæ redargutionem relinquens. Vide igitur quomodo hic vtrunque oſtendat: & reſurrectionem ſcilicet futuram, & non talem qualem ipſi opinabantur. Quid enim ait? *Erratis, neſcientes ſcripturas & potentiam Dei.* Nam quoniam ceu periti authoritate Moſi & lege nitebantur, idcirco ex ignorãtia ſcripturarum huiuſmodi prouenire interrogationem affirmat. Nam quia nullam habebant ſcripturæ peritiam, & immenſam Dei potentiam ignorabant, tentatum venire audebant. Cur igitur mirum eſt, inquit, ſi me quem neſcitis, tentationibus aggredimini? Cum etiam omnipotentiæ Dei, cui tot tantaque apud vos facta pericula ſunt, nullam notitiam habeatis, nec à ſcripturis, nec à communi ſenſu ad eam cognoſcendam inducti eſtis. Communiter quidem homines concipiunt omnia Deo poſſibilia eſſe. verùm quoniam ea cauſa erat ne reſurrectionem eſſe putarent, quia eundem rerum ſtatum poſtea futurum arbitrabãtur, ad interrogata reſpondens, hanc cauſam remouet, & illius vitæ conditionem oſtendit, dicens: *Quoniam in reſurrectione neque vxores ducunt, neque ducuntur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo.* Lucas vero ſicut filij Dei ſcripſit: ſi ergo nuptiæ ibi non ſunt, ſuperuacanea hæc quæſtio eſt: non tamen quia vxores non ducunt, idcirco angeli ſunt, ſed quoniam quaſi angeli, idcirco vxores non ducunt. Hinc multa deſtruuntur, quæ Paulus vnico verbo ſignificauit, dicẽs: *Tranſit enim figura huius mundi:* & ita quidem quales in reſurrectione futuri ſint homines, deſignauit. Quanuis autem ex dictis futuram eſſe reſurrectionem comprobet, tamen à ſcriptura quoque ratiocinando idipſum confirmat. Ita non interrogationi ſolum ſatisfecit, ſed opinioni quoque ipſorum mederi voluit. Nam quando non malitia tantum ſed ignorantia impulſi tentant, vniuerſa docendo ſolet aperire: quando autem peruerſitate tantùm commoti aggrediuntur, tunc nec ad interrogata quidem reſpondet. A Moſe igitur, quem ipſi in fauorem ſuum producunt, eos confundit dicens: *De reſurrectione vero mortuorum non legiſtis, quoniam ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac & Deus Iacob? non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium.* Nõ eſt, inquit, non exiſtentium, & eorum qui prorſus è medio ſublati ſunt, nec vnquam reſurrecturi: Nõ enim dixit eram, ſed ſum, eorum ſcilicet qui ſunt & viuunt. Quemadmodum enim Adam quanuis viueret, poſteaquam de vetito ligno comedit, ſententia tamen prolata mortuus erat: ſic profectò iſti & ſi mortui erant, pollicitatione tamen reſurrectionis viuebant. Quomodo igitur alibi dicit, vt & mortuis & viuis dominetur? Non eſt hoc illi contrarium: mortui namque hic illi qui victuri ſunt, appellantur. Nouit autem ſcriptura aliam mortem, de qua ait, *Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

Luc. 20 f

1. Cor. 7 f

Exo. 3. b

Gene. 3. a.

Rom. 14. b

Et audientes turbæ mirabantur in doctrina eius.

Neque hic ſadducæi, confuſi enim receſſerunt, ſed multitudo ſimplex fructum conſecuta eſt. Verùm quoniam talis reſurrectio futura eſt, agè omnia faciamus, vt primatum ibi adipiſcamur. Et ſi placet, etiam ante reſurrectionem videre aliquos cœlibem atque cœleſtem viuentes vitam, facilè poteritis: quod vt fiat, in eremum (oro) proficiſcamur: non enim vereor eadem de re verba ſæpius facere. Videamus igitur etiam hodie ſpiritales illos exercitus: videamus voluptatem ab omni trepidatione liberam. Non enim cum lanceis, vt ſeculi milites caſtrametantur: in his enim caſtris pridie orationem abſoluimus: nec cum ſcutis & galeis, ſed nudos omnium harum rerum conſpicies. Opera verò eorum ſic ardua intueberis, vt ea nec cum armis quidem alij facere queant: quæ ſi aſpicere vis, manum mihi porrige. Eamus ambo ad hæc prælia, & cernemus inſtructas eorum acies. In prælio enim quotidie ſunt, cùm quotidie aduerſarios ſuos inſidiantes nobis cupiditates mirabili victoria fundant, fugent humique proſternant. Ita illud apoſtoli opere demonſtrant: Ga. 5. d Quoniam qui Chriſti ſunt, carnem ſuam cum paſſionibus atque concupiſcentijs crucifixerunt. Conſideraſti quanta multitudo hoſtium mucrone ſpiritus confoſſorum iaceat. Non eſt ibi enim ebrietas, non eſt ibi ſuperfluitas: quod menſa illa facilè oſtendit. Iacet enim ibi aquæ potu perempta temulentia, multiformis hæc ac multiceps beſtia. Nam quemadmodum Scylla & Hydra apud poëtas, ſic & ebrietas multis capitibus armatur: hinc enim fornicatio, hinc ira, hinc mollities, hinc turpes amores oriuntur: hæc igitur omnia ſuperata ibi, proſtrataque ſunt, quibus ſeculares hi milites, etiamſi multa bella confecerint, facilè ſuperantur. Nulli enim enſes, nullæ haſtæ, nihil aliud huiuſmodi aduerſus ea capita temulentiæ poterit obſiſtere: ſed gigantes ipſi, ac fortes viri qui mille præclara geſſerunt facinora, abſque vinculis, vino & ſomno ligati, ſine vulnere quaſi confoſſi iacent: imò verò peius etiam quàm confoſſi. Nam illi quidem etſi progredi non poſſunt, vident tamen atque intelligunt: iſti vero etiam mente capti, omni ſenſu carent. Vides excelſiorem atque præſtantiorem hunc exercitum eſſe, qui voluntate ſolùm eos hoſtes fugant, à quibus iſti ſuperantur. Nam cùm matrem vitiorum omnium debilitent, ac eneruent, adeò vt turbare non poſſit: reliqua quoque vitia, matre ac capite obtruncato, in eis ſepulta ſunt, qua quidem victoria ſinguli eorum potiuntur. Non enim quemadmodum in alijs pugnis qui ſaucius eſt, qui ſemel ceciderit, alijs grauis eſſe non poteſt: ita etiam hic fieri ſolet, ſed neceſſe eſt, vt ab omnibus hæc belua feriatur. Nam niſi quis percuſſerit atque deiecerit ipſam, impetum illius euitare non poteſt. Vides præclaram victoriam?

Nam

καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήττοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. οὐδὲ ἐνταῦθα οἱ σαδδουκαῖοι· ἀλλ' οὗτοι μὲν ἡττηθέντες ἀναχωροῦσι, τὸ δὲ ἀδέκαστον πλῆθος καρποῦται τὴν ὠφέλειαν. ἐπεὶ οὖν τοιαύτη ἡ ἀνάστασις, φέρε πάντα ποιῶμεν, ἵνα τῶν πρωτείων ἐκεῖ τύχωμεν. εἰ δὲ δοκεῖ καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως δείξομεν [ὑμῖν] τινας ταύτης ἐντεῦθεν ἐπιτηδεύοντας καὶ καρπουμένους, πάλιν ἐπὶ τὰς ἐρήμους ἀπελθόντες. πάλιν γὰρ τῶν αὐτῶν ἅψομαι λόγων, ἐπειδὴ μετὰ πλείονος

A ἡδονῆς ἀκούοντας ὑμᾶς βλέπω. ἴδωμεν τοίνυν σήμερον τὰ στρατόπεδα τὰ πνευματικά· ἴδωμεν τὴν φόβου καθαρεύουσαν ἡδονήν. οὐ γὰρ μετὰ δοράτων εἰσὶν ἐσκηνωμένοι καθάπερ οἱ στρατιῶται· ἐνταῦθα γὰρ πρώην κατέλυσα τὸν λόγον, οὐδὲ μετὰ ἀσπίδων καὶ θωράκων. ἀλλὰ γυμνοὺς ὄψει τούτων ἁπάντων, καὶ τοιαῦτα ἐργαζομένους, οἷα οὐδὲ μετὰ ὅπλων ἐκεῖνοι. καὶ εἰ δύνασαι συνιδεῖν, ἐλθὲ καὶ χεῖρά μοι ὄρεξον, καὶ ἴωμεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἀμφότεροι, καὶ ἴδωμεν τὴν παράταξιν. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι καθ' ἑκάστην πολεμοῦσι

B [τὴν] ἡμέραν, καὶ σφάττουσι τοὺς ὑπεναντίους καὶ νικῶσι τὰς ἐπιθυμίας ἁπάσας τὰς ἐπιβουλευούσας ἡμῖν, καὶ ὄψει ταύτας ἐρριμμένας χαμαὶ, καὶ μὴ δὲ σπαίρειν δυναμένας· ἀλλὰ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο διὰ τῶν ἔργων δεικνύμενοι, ὅτι οἱ τοῦ χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἶδες πλῆθος νεκρῶν κειμένων ἐσφαγμένων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος; διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκεῖ μέθη, οὐδὲ ἀδηφαγία. καὶ δεικνῦσιν ἡ τράπεζα καὶ τὸ τρόπαιον τὸ ἐπ' αὐτῇ ἑστηκός. ἡ γὰρ μέθη καὶ ἡ ἀδηφαγία κεῖται

C νεκρὰ διὰ τῆς ὑδροποσίας σταυρωθεῖσα, τὸ πολυειδὲς τοῦτο καὶ πολυκέφαλον θηρίον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς μυθοποιουμένης σκύλλης καὶ ὕδρας, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μέθης πολλάς ἐστι κεφαλὰς ἰδεῖν· ἐντεῦθεν πορνείαν, ἐκεῖθεν ὀργὴν, ἄλλοθεν βλακείαν, ἑτέρωθεν ἔρωτας ἀτόπους φυομένους. ἀλλὰ ταῦτα πάντα τὰ στρατόπεδα, κἂν μυρίων περιγίνωνται πολέμων, ὑπὸ τούτου ἁλίσκονται· καὶ οὔτε ὅπλα, οὔτε δόρατα, οὐχ ὅπερ ἂν ἕτερον ἢ δύναται πρὸς ταύτας ἑστηκέναι τὰς φάλαγγας· ἀλλὰ τούτους τοὺς γίγαντας, τοὺς ἀριστέας, τοὺς τὰ

D μυρία ἀνδραγαθήσαντας, εὕροις ἂν χωρὶς δεσμῶν δεδεμένους ὕπνῳ καὶ μέθῃ, χωρὶς σφαγῆς καὶ τραυμάτων, καθάπερ τοὺς τετραυματισμένους [κειμένους]· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χαλεπώτερον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, κἂν σπαίρουσιν· οὗτοι δὲ οὐ τοῦτο, ἀλλ' εὐθέως καταπίπτουσιν. ὁρᾷς ὅτι μεῖζον τοῦτο τὸ στρατόπεδον καὶ θαυμαστότερον; τοὺς γὰρ ἐκείνων περιγινομένους πολεμίους ἀναιρεῖ τῷ θελῆσαι μόνον. οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀσθενῆ τὴν μητέρα ἁπάντων τῶν κακῶν ποιοῦσιν, ὡς μὴ δὲ ἐνοχλεῖν λοιπόν. τοῦ δὲ

E στρατηγοῦ κειμένου, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀπῃρημένης, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἡσυχάζει. καὶ τὴν νίκην ταύτην ἕκαστον τῶν ἐκεῖ μενόντων ἐργαζόμενον ἴδοι τις ἄν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τούτων τῶν πολεμίων, ἐὰν ὑφ' ἑνός τις λάβῃ πληγὴν ἑτέρῳ λοιπὸν οὐκ ἔστι βαρὺς καταπεσὼν ἅπαξ· ἀλλ' ἀνάγκη πάντας τὸ θηρίον τοῦτο παίειν· καὶ ὁ μὴ πλήξας αὐτὴν τὴν μέθην καὶ καταβαλὼν, ἐνοχλεῖται πάντως. εἶδες νίκην λαμπρὰν;

σίαν

γὰρ τὰ στρατόπεδα τὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης
συνελθόντα στῆσαι τρόπαιον οὐ δυνήσεται. τοῦτο ἕ-
καστος ἐκείνων ἵστησι, καὶ πάντα ἀναμέμικται τὰ
μένα καὶ παράφορα παραπληξίας ῥήματα νο-
ήματα μανικὰ καὶ ἀηδῆ. τῦφος πάντα ὅσα ἀπὸ
ς ὁπλίζεται. καὶ μιμοῦνται τὸν ἑαυτῶν δεσπότην
γραφὴ θαυμάζουσα ἔλεγεν. ἐκ χειμάῤῥου ἐν ὁ-
δῷ πίεται, διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλήν. βούλεσθε καὶ
θεν πλῆθος νεκρῶν ἰδεῖν; ἴδωμεν τὰς ἐκ τῶν τρυ-
ἐπιθυμίας, τὰς ἐκ τῶν ὀψοποιῶν, [τῶν μαγείρων,] A
τραπεζοποιῶν, τῶν πλακουντοποιῶν. αἰσχύνο-
μεν γὰρ πάντα διηγούμενος. πλὴν ἀλλ' ὅμως
τὰς ὄρνεις τὰς ἀπὸ Φασίδος. τοὺς ζωμοὺς τοὺς
μιγνυμένους. τὰ ὑγρὰ, τὰ ξηρὰ ἐδέσματα. τοὺς
τούτων κειμένους νόμους. καθάπερ γάρ τινα πόλιν
οῦντες, καὶ στρατόπεδα διατάττοντες, οὕτω καὶ
τὸ καὶ τὸ πρῶτον, τὸ καὶ τὸ δεύτερον νομοθετοῦσι
ατάττουσι. καὶ οἱ μὲν τὸ πρῶτον ὄρνεις ἐπ' ἀνθρα-
πλημένας ἰχθύων εἰσάγουσιν ἔμπροσθεν, ἄλλοθεν
ροίμια ποιοῦνται τῶν παρανόμων τούτων δείπνων. B
μιλλα πολλὴ περὶ τούτων, καὶ ὑπὲρ ποιότητος, καὶ
ρ τάξεως, καὶ ὑπὲρ πλήθους, καὶ φιλοτιμοῦνται ἐφ'
τορύττεσθαι ἔδει. οἱ μὲν ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ἀ-
σιν. οἱ δὲ πᾶσαν αὐτήν. οἱ δὲ ὅτι καὶ τὴν νύκτα
θηκαν λέγοντες. ἴδε τὸ μέτρον ταλαίπωρε τῆς
ς, καὶ αἰσχύνθητι τὴν ἄμετρον σπουδήν. ἀλλ' οὐδὲν
ν παρὰ τοῖς ἀγγέλοις ἐκείνοις. ἀλλὰ καὶ αὐταὶ
αἱ ἐπιθυμίαι νεκραί. οὐ γὰρ εἰς πλησμονὴν καὶ
ὴν, ἀλλ' εἰς χρείαν αὐτοῖς αἱ τροφαί. οὐκ ὀρνι-
ἐκεῖ θηρατὴς, οὐδὲ ἰχθύων. ἀλλ' ἄρτος καὶ ὕδωρ. C
σύγχυσις αὕτη καὶ ὁ θόρυβος καὶ αἱ ταραχαὶ
ἐκ ποδῶν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπὸ τῶν δωματίων, καὶ ἀπὸ τοῦ
λος, πολὺς ὁ λιμήν. παρὰ δὲ τούτοις, πολλὴ ἡ ζά-
ἀῤῥῆξον οὖν τῷ λόγῳ τὴν γαστέρα τῶν τὰ τοιαῦτα
μένων, καὶ ὄψει τὸν πολὺν φορυτὸν, καὶ τὸν ἀκάθαρτον ὀ-
, τὸν κεκονιαμένον τάφον. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ αἰσχύ-
εἰπεῖν, τὰς ἐρυγὰς τὰς ἀηδεῖς. τοὺς ἐμέτους. τὰς
θεν, τὰς ἄνωθεν ἐκκρίσεις. ἀλλὰ καὶ ταύτας ἴσθι
ἐπὶ νεκρὰς τὰς ἐπιθυμίας ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἀπὸ τού-
σφοδροτέρους ἔρωτας. τοὺς τῶν ἀφροδισίων λέγω. καὶ D
τούτους ὄψει πάντας ἐῤῥιμμένους μετὰ τῶν ἵππων μετὰ τῶν
φόρων. σκευοφόρος γὰρ καὶ ὅπλον καὶ ἵππος αἰ-
πράξεως ῥῆμά ἐστιν αἰσχρόν. ἀλλ' ὄψει ἵππον ὁ-
ἀναβάτην τοιοῦτον, καὶ ὅπλα κείμενα. ἐκεῖ δὲ, τοῦ-
ν ἅπαν, καὶ ψυχὰς νεκρὰς ἐῤῥιμμένας. οὐκ ἐπὶ
πέζης δὲ μόνον νῖκα λαμπρὰ τοῖς ἁγίοις ἐκ-
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν χρημάτων. ἐπὶ τῆς
ἐπὶ τῆς βασκανίας. ἐπὶ τῶν νοσημάτων ἁπάντων.
οι οὐ δοκεῖ τοῦτο ἐκείνου τοῦ στρατοπέδου ἰσχυρότε-
αι καὶ ἡ τράπεζα βελτίων; καὶ τίς ἀντερεῖ οὐδεὶς
τῶν ἐκείνων κἂν σφόδρα μαινόμενος ᾖ. αὕτη E
εἰς οὐρανὸν παραπέμπει, ἐκείνη δὲ εἰς γέενναν ἕλ-
τὴν ὁ διάβολος διατάττει), ἐκείνην δὲ ὁ χριστός.
ν τρυφὴ νομοθετεῖ καὶ ἀκολασία, ἐκείνην δὲ φιλο
καὶ σωφροσύνη. ἐνταῦθα ὁ χριστὸς πάρεστιν), ἐ-
διάβολος. ἔνθα γὰρ μέθη, διάβολος. ἔνθα αἰσχρὰ
α, ἔνθα πλησμονὴ, ἐκεῖ δαίμονες χορεύουσι.
τοιαύτην

Nã ſinguli eorum illud trophæũ erigunt quod
totius orbis armati milites ſtatuere nequirent.
Omnia igitur iacent, quæ temulentia gignere
ſolet verba ſtolida, mẽs furioſa, ſuperbię flatus,
cæteraque huiuſmodi. Suũ enim probè hi mi-
lites imperatorẽ imitantur, quem admirando *Pſal. 109. b*
ſcriptura dixit: De torrẽte in via bibet, ꝓpterea
exaltabit caput. Vultis è regione ingentẽ aliam
mortuorũ multitudinẽ aſpicere? ꝑſtringamus
cupiditates quæ ex delitijs, quæ ex pulmenta-
A rijs, quæ ex coquis, quæ ex menſarum ſtructo-
ribus, ex farcinatoribus ſuccenduntur: vereor
certè iſta omnia enarrare. Veruntamen dicam,
nec ſileo phaſianos aues, iura fuſim artificio
mixta, humidas & ſiccas carnes, leges de iſtorũ
ordine varias. Nã quaſi rempublicã gubernã-
tes, aut acies expedientes, ſic quid primſi, quid
deinde afferendum ſit ſanciunt: & alij quidem
aues piſcibus farcinatas, ſubtili arte contex-
tas primò offerendas eſſe aſſerunt, alij ab alijs
rebus originem iſtarum immoderatarum cœ-
narum faciendam contendunt: ita magnum
B certamen de iſtis committitur. Nam & de
qualitate, & de ordine, & de multitudine di-
ſputant: quodque peius eſt, ob quæ obrui me-
rẽtur, ob illa gloriantur. Nam alij ad meridiem
vſque, alij diem integrum, alij per totam et-
iam ſequentem noctem produxiſſe prandia ia-
ctant. Conſidera miſerrime hominum quam
venter menſuram flatigat, & putebit te immo-
deratiſſimæ atque ineptiſſimæ huius edẽdi di-
ligentiæ. Nihil tale eſt apud angelos illos, ſed
huiuſmodi etiam voluptates mortuæ ibi atque
C ſepultæ ſunt. Non enim vt repleantur, nec vo-
luptatis, ſed viuendi cauſa ſumunt alimenta,
non ſunt apud eos aucupes, neque piſcatores,
ſed panis & aqua. Solicitudo autem hæc, & tu-
multus & cura procul inde abeſt: & tam tugu-
ria ſua, quam corpora ita magnam illis præ-
ſtant tranquillitatẽ, quemadmodum magnos
tempeſtatis fluctus in iſtos concitant. Reſcin-
de igitur cogitatione ventres iſtorum, & vide-
bis magnam intus congeriem, ſordidiſſimam
cloacam, ſepulchrum fœtidum: erubeſco di-
cere quæ ſequuntur eructationes videlicet fœ-
D tulentas, faſtidioſos vomitus, euacuationes
ventris ſurſum ſimul atque deorſum. Si autem
illuc proficiſcaris non modò has cupiditates,
verumetiam illas quæ ex his oriuntur, vene-
reas dico, quæ ardentiores inflammatioresque
ſunt, vnà cum equis & armis deiectas videbis:
equi nempe, arma & ſella, verba turpia ſunt:
neque in his ſolum præclaram illi victoriã ob-
tinẽt, verumetiã in acquirẽda pecunia, in con-
cupiſcẽda gloria, in admittẽda inuidia, in cæte-
ris omnibus morbis. Putáſne præſtantiorem
illo hunc exercitum eſſe, & menſam iſtam ve-
ſtra incundiorem? Nemo certè nec eorum
E quidem qui comedendi voluptate dirumpun-
tur, niſi mente captus ſit, negare audebit. Hæc
enim viam ad cœlum præparat, illa ad gehen-
nã trahit. Diabolus illius, Chriſtus iſtius prin-
ceps eſt: luxus & laſciuia illam, philoſophia &
moderatio iſtã ꝑparat hic Deus adeſt, ibi dia-
bolus. Vbi enim temulentia, vbi verba turpia,
vbi vẽter ſatur, ibi dæmones & diabol⁹ exultãt.

Ff 3 Talis

Talis erat menſa diuitis illius, qui nec aquæ
Luc.16.c gutta poſt mortem potiebatur. Monachi autē
non talem certè habent, ſed angelorum vitam
iam meditantur. Non celebrātur nuptiæ apud
eos, nec ſomno nec delitijs dediti ſunt, ſed præ-
terquam in paucis quibuſdam redduntur in-
corporei. Quis igitur facilius hoſtes fundere
poteſt, quam qui comedendo trophæum eri-
git? ideo propheta quoque dicebat: *Paraſti in*
Psal.22.b *conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant*
me. Non enim errabit quiſpiam, ſi hoc eloquiū
ad menſam conferat monachorum. Nulla e-
nim alia re magis anima tribulatur, quam con-
cupiſcentia, petulantia, ebrietate, cæteriſque
vitijs quæ hinc oriuntur: quod omnes ſciunt,
qui harum rerum periculum fecerunt. Quod
ſi conſiderare diligenter volueris, vnde illa, vn-
de hæc menſa inſtruatur: tunc quid inter vtrā-
que interſit, probè cognoſces. Vnde igitur hæc
repleri ſolet? Ex multis viduarum lachrymis,
ex multis orbis parentum, qui facilè propter
impotentiam violantur: illa verò à iuſtis labo-
ribus. Vnde formoſæ mulieri, quam nihil ex-
ternum decorat, cum innata quadam pulchri-
tudine ſplendeat, perſimilis illa eſt. Hæc autem
meretrici deformi, quæ quanuis multo circū-
detur fuco, non poteſt tamen deformitatem
occulere, ſed quo magis appropinquat, eò de-
formior videtur. Noli enim accedentes conui-
uas examinare, ſed diſcedentes conſidera: ac
tūc ipſius videbis turpitudinem. Illa ſiquidem
tanquam libera ſuos conuiuas nihil turpe per-
mittit dicere: hæc autem quaſi meretrix atque
infamis nihil honeſtum admittit. Illa conuiua-
rum ſolummodo quærit vtilitatem: hæc detri-
mentum atque perniciē. Illa offendere Deum
non patitur: hæc te non dimittit, niſi offendas.
Abeamus igitur ad illos, vnde ſciemus quot,
quantiſque vinculis ſimus innodati. Vnde fa-
cilè dicere poterimus, quomodo mille referta
bonis menſa præparatur iucundiſſima, mini-
mi aut nullius impēdij, omnis ſolicitudinis ex-
pers, inuidiæ, conuitij, & omnis morbi omni-
no immunis, optima ſpe repleta, multis tro-
phæis ornata: vbi tumultus non eſt, quò mor-
bus non accedit, vnde abeſt ira, vbi tranquilli-
tas, vbi pax habitat: nec mihi miniſtrorum a-
pud diuitum menſam ſilentium enarra, ſed
clamorem conuiuarum non prætermitte. Nō
eum dico, qui alterius ad alterum eſt, quanuis
& hic ridiculoſiſſimus ſit: ſed interiorem qui a-
nimum ipſum occupat, qui captiuum ducit:
cogitationum dico tumultum, fluctus, tene-
bras, tempeſtates, quibus omnia ita confundū-
tur ac permiſcentur, vt nocturna in animo
pugna cōmitti videatur: Non ita in tabernacu-
lis monachorum fieri videmus, ſed magna trā-
quillitas, ingens ibi quies verſatur. Et hāc qui-
dem menſam ſimilis morti ſomnus conſequi-
tur: illam verò caſtitas, vigilantia, & animi attē-
tio & hanc quidem atroces pœnæ, illam regnū
cœlorum, & æterna comitantur præmia. Illam
igitur inſequamur, vt fructibus eius perfrui
mereamur, ad quos omnibus nobis peruenire
contingat, gratia & miſericordia domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMI-

τοιαύτην εἶχε τράπεζαν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος· διὰ
τοῦτο οὐδὲ σταγόνος [ὕδατος] κύριος ἦν. ἀλλ' οὐχ
οὗτοι τοιαύτην, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀγγέλων ἤδη μελετῶσιν·
οὐ γαμοῦσιν οὐδὲ γαμίσκονται, οὐδὲ καθεύδουσιν ἀεί,
οὐδὲ τρυφῶσιν· ἀλλὰ πλὴν ὀλίγων τινῶν καὶ ἀ-
σωμάτων ἴσοι γεγόνασι. τίς οὖν ἐστιν οὗτος εὐκό-
λως νικῶν τοὺς ἐχθρούς, ὡς ἀριστοποιούμενος τρό-
παιον ἱστᾶν; διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησίν· ἡτοί- »
μασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντίας τῶν θλι- »
A βόντων με. οὐδὲ γὰρ ἄν τις ἁμάρτοι καὶ περὶ ταύτης τοῦ-
τον εἰπὼν τὸν λόγον τῆς τραπέζης. οὐδὲν γὰρ οὕτως
θλίβει [ψυχὴν,] ὡς ἐπιθυμία ἄτοπος καὶ τρυφὴ
καὶ μέθη, καὶ τὰ ἐκ τούτων κακά· καὶ τοῦτο ἴσασιν οἱ
πεῖραν εἰληφότες καλῶς. εἰ δὲ μάθοις καὶ πόθεν
αὕτη συλλέγεται ἡ τράπεζα, καὶ πόθεν ἐκείνη, τότε ὄ-
ψει καλῶς ἑκατέρας τὸ διάφορον. πόθεν οὖν αὕτη
συλλέγεται; ἀπὸ μυρίων δακρύων, ἀπὸ χηρῶν πλε-
ονεκτουμένων, ἀπὸ ὀρφανῶν ἁρπαζομένων· ἡ δὲ ἀπὸ
πόνων δικαίων. καὶ ἔοικεν αὕτη μὲν ἡ τράπεζα γυναι-
B κὶ καλῇ καὶ εὐειδεῖ, οὐδενὸς τῶν ἔξωθεν δεομένῃ, ἀλ-
λὰ φυσικὸν ἐχούσῃ τὸ κάλλος· ἐκείνη δὲ πόρνῃ
τινὶ αἰσχρᾷ καὶ δυσειδεῖ, πολλὰ μὲν ἐπιτρίμματα
ἐχούσῃ, οὐκ ἰσχυούσῃ δὲ συσκιάσαι τὴν ἀμορφίαν,
ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐγγὺς γένηται μᾶλλον ἐλεγχομένη. καὶ γὰρ
καὶ αὕτη ὅτ' ἂν ἐγγυτέρω γένηται τῶν συγγινομένων, τό-
τε δείκνυσι τὸ αἶσχος μᾶλλον. μὴ γάρ μοι ἀνιόντας ἴ-
δῃς τοὺς δαιτυμόνας, ἀλλὰ καὶ κατιόντας, καὶ τότε
αὐτῆς ὄψει τὴν αἰσχρότητα. ἐκείνη μὲν γὰρ τοὺς συγ-
γινομένους, ἅτε ἐλευθέρα οὖσα, οὐδὲν ἀφίησιν αἰσχρὸν
C εἰπεῖν· αὕτη δὲ οὐδὲν σεμνόν, ἅτε πόρνη [οὖσα] καὶ
ἠτιμωμένη. αὕτη τὸ χρήσιμον ζητεῖ τοῦ συνόντος
αὐτῇ· ἐκείνη [δὲ] τὸ ἐπιβλαβές. καὶ ἡ μὲν οὐκ ἀφίη-
σι προσκροῦσαι θεῷ· ἡ δὲ οὐκ ἀφίησι μὴ προσκροῦσαι.
ἀπίωμεν τοίνυν πρὸς ἐκείνους· ἐκεῖθεν εἰσόμεθα πό-
σοις δεσμοῖς ἐσμὲν περιβεβλημένοι· ἐκεῖθεν εἰσόμε-
θα τράπεζαν παρατίθεσθαι μυρίων γέμουσαν ἀγα-
θῶν, ἡδίστην, ἀδάπανον, φροντίδος ἀπηλλαγμένην,
φθόνου καὶ βασκανίας καὶ νόσου πάσης ἐλευθέραν, καὶ
χρηστῆς γέμουσαν ἐλπίδος, καὶ πολλὰ τὰ τρόπαια ἔ-
D χουσαν. οὐκ ἔστι θόρυβος ψυχῆς ἐκεῖ, οὐκ ἔστι λύπη,
οὐκ ἔστιν ὀργή· [πάντα γαλήνη,] πάντα εἰρήνη. μὴ γάρ
μοι τὴν σιγὴν τῶν διακονούντων εἴπῃς ἐν ταῖς τῶν
πλουσίων οἰκίαις, ἀλλὰ τὴν κραυγὴν τῶν ἀριστοποιου-
μένων. οὐ τὴν πρὸς ἀλλήλους λέγω· καὶ αὕτη μὲν γὰρ
καὶ καταγέλαστος· ἀλλὰ τὴν ἔνδον, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ,
τὴν πολλὴν ἐπάγουσαν αἰχμαλωσίαν, τοὺς θορύβους τῶν
λογισμῶν, τὴν ζάλην, τὸν ζόφον, τὸν χειμῶνα· δι' ὧν
ἅπαντα μίγνυται καὶ συγχεῖται καὶ νυκτομαχίᾳ τι-
νὶ προσέοικεν. ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν μοναχῶν
E τοιαῦτα· ἀλλὰ πολλὴ ἡ ἡσυχία. κἀκείνην μὲν ὕπνος
θανάτῳ προσεοικὼς διαδέχεται τὴν τράπεζαν· ταύτην
δὲ νῆψις καὶ ἀγρυπνία. ἐκείνην κόλασις· ταύτην οὐ-
ρανῶν βασιλεία καὶ τὰ ἀθάνατα βραβεῖα. ταύτην τοί-
νυν διώκωμεν, ἵνα καὶ τῶν καρπῶν αὐτῆς ἀπολαύσω-
μεν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φι-
λανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛ-

ΟΜΙΛΙΑ ΟΑ.

Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;

Πάλιν τὴν αἰτίαν τίθησιν ὁ εὐαγγελιστής, δι' ἣν ἔδει σιγῆσαι, καὶ τὴν θρασύτητα τὴν ἐκείνων καὶ ἐντεῦθεν ἐνδείκνυται. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι ἐπιστομισθέντων ἐκείνων οὗτοι πάλιν ἐπιτίθενται. δέον γὰρ καὶ ἐντεῦθεν ἡσυχάζειν· οἱ δὲ ἐπαγωνίζονται τοῖς προτέροις, καὶ προβάλλονται τὸν νομικόν, οὐ μαθεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ πειρώμενοι. καὶ ἐρωτῶσι, ποία ἐντολὴ πρώτη. ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη αὕτη ἦν· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, προσδοκῶντες τινὰ λαβὴν παρέξειν αὐτὸν ἐπιδιορθωσόμενον αὐτὴν διὰ τὸ καὶ αὐτὸν ποιεῖν ἑαυτὸν θεόν, προβάλλονται τὴν ἐρώτησιν. τί οὖν ὁ Χριστός; δεικνὺς ὅθεν ἦλθον ἐπὶ ταῦτα, ἀπὸ τοῦ μηδεμίαν ἔχειν ἀγάπην, ἀπὸ τοῦ φθόνῳ τήκεσθαι, ἀπὸ τοῦ ζηλοτυπίᾳ ἁλίσκεσθαι, φησίν· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου· αὕτη πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία ταύτης, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. διατί δὲ ὁμοία ταύτης; ὅτι αὕτη ἐκείνην ποιεῖ, καὶ παρ' αὐτῆς συγκροτεῖται πάλιν. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράττων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς. καὶ πάλιν· εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι θεός. καὶ τί ἀπὸ τούτου; διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι. καὶ πάλιν· ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἐκ τῆς πίστεως· καὶ ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. αἱ δὲ ἐντολαὶ αὐτοῦ, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῶν, ἀγαπήσεις [κύριον τὸν θεόν σου] καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ τοίνυν τὸ ἀγαπᾶν τὸν θεόν, ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ἐστίν· εἰ γὰρ φιλεῖς με φησίν ὦ Πέτρε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· τὸ δὲ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, τῶν ἐντολῶν ἐργάζεται φυλακήν, εἰκότως φησίν· ἐν ταύταις ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. διό ὅπερ ἔμπροσθεν ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. καὶ γὰρ ἐκεῖ ἐρωτηθεὶς περὶ [τοῦ] τρόπου ἀναστάσεως καὶ τί ἀνάστασις, ἐδίδαξε πλέον οὗ προσεδόκων αὐτούς· καὶ ἐνταῦθα τὴν πρώτην ἐρωτηθείς, καὶ τὴν δευτέραν λέγει οὐ σφόδρα ἐκείνης ἀποδέουσαν. δευτέρα μὲν γάρ, ὁμοία δὲ ἐκείνης· αἰνιττόμενος αὐτοῖς ὅθεν ἡ ἐρώτησις γέγονεν, ὅτι ἐξ ἀπεχθείας· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. διὰ τούτου δείκνυσιν ἑαυτὸν καὶ τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις πειθόμενον. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Ματθαῖός φησιν ὅτι πειράζων ἠρώτησεν, ὁ δὲ Μάρκος τοὐναντίον; εἰδὼς γάρ φησιν ὁ Ἰησοῦς ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη [αὐτῷ] εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. οὐκ ἐναντιούμενοι, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνᾴδοντες. ἠρώτησε μὲν γὰρ πειράζων περὶ τὴν ἀρχήν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀποκρίσεως ὠφεληθεὶς ἐπῃνέθη. οὐδὲ γὰρ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐπῄνεσεν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον πλέον ἐστὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων, τότε φησίν· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.

HOMILIA LXXII. *in Gr. eſt LXXI.*

Ex capite XXII.

Phariſæi autem cum audiſſent, quia ora Sadducæorum obſtruxerit, congregati ſunt in vnum, & interrogauit vnus ex ipſis iuriſperitus tentans eum, & dicens: Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege?

A RVRSVS cauſam euangeliſta poſuit, quam ob rem ſilere debuiſſent: atque illinc temeritatem eorum oſtẽtat: quo pacto? Quia illis confuſis iſti rurſus aggrediuntur: cumque quieſcere oporteret, decertare voluerunt, & legis peritiã profitentem præmittunt, non diſcere, ſed tentare cupientes: ac ita interrogant, quódnam primum mandatum in lege ſit. Nam cùm primum illud ſit: *Diliges dominum Deum tuum*, putantes cauſas ſibi allaturum ad mandatum hoc corrigendum aliquid addendo, quo-

B niam Deum ſe faciebat, hoc modo interrogãt. Quid igitur Chriſtus? Vt oſtendat idcirco ad hæc eos deueniſſe, quia nulla in eis eſſet charitas, ſed inuidiæ liuore tabeſcerent: *Diliges*, inquit, *dominum Deum tuum: hoc primum & magnum mandatum eſt. Secũdum autem ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Quã autem ob rem ſimile eſt huic? Quoniã hoc illud inducit, & ab illo rurſus munitur: *Quicunq; enim male agit, odio habet lucem, & non venit ad lucem:* & rurſus, *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus:* deinde ſequitur, *Corrupti ſunt, & abominabiles* Deu. 6 a

C *facti ſunt in studiis ſuis*, & iterum, *Radix omnium malorum auaritia eſt: quam quidam appetentes, errauerunt à fide.* &, *Qui diligit me, mandata mea ſeruabit*; quorum caput & radix eſt: *Diliges dominum Deum tuum, & proximum tuum ſicut teipſum.* Si ergo diligere Deum, diligere proximum eſt: Nam *ſi diligis me* ô Petre, inquit, *paſce oues meas*: Si etiam dilectio proximi facit vt mandata cuſtodias, meritò ait in his totam legem & prophetas pendere. Et quemadmodum in ſuperioribus Ioan. 3. c Pſal 52. a Pſal. 13. a 1. Tim 6 Ioan. 14 c Gala 5. e Ioan. 21. d

D cùm de reſurrectione interrogaretur, plus docuit quàm tentantes petebant: ſic in hoc loco de primo interrogatus mandato, ſecundum etiam non valde quàm primum inferius ſpontè attulit. Secundum enim eſt primo ſimile. Ita occultius inſinuauit, odio illos ad querendum incitari. *Charitas enim*, inquit, *non zelatur*. Sed cuius rei gratia Matthæus quidem apertè ait, tentando illum quæſiiſſe: Marcus autem econtrà: Sciens, inquit, Ieſus quia ſapienter reſpondit, dixit ei: *Non longe es à regno Dei?* Nulla certè inter euangeliſtas di- 1. Cor. 13. b

E ſcrepantia eſt, ſed magna etiam conſonantia: tentando enim incepit, ſed cùm à reſponſione Chriſti nonnihil vtilitatis perceperit, iure laudatur. Non enim incipiens ſtatim laudes audiuit: ſed quando dixit maius eſſe diligere proximum, quam holocauſta offerre, tunc ei dicitur: *Non es procul à regno Dei.* Mar 12. d

Humilia enim & abiecta deſpiciens, initiū virtutis percipit, cuius cauſa & ſabbata, & reliqua huiuſmodi omnia inuenta ſunt, nec tamen cōſummata ipſum laude honorauit, ſed nonnihil ei deeſſe oſtendit. Nam etſi non procul abeſt, abeſt tamē, quare defectus illi ſibi erat ſupplēdus. Noli autem mirari, ſi cum vnū eſſe Deum dixit, & præter eum nō alium eſſe, laudatus eſt: ſed hinc etiam perdiſce, ad mētem accedentiū ſolere ipſum plerunque reſpondere: nam & ſi mille indigna gloriæ Chriſti afferant, illud tamen dicere non audent, quia omnino Deus non ſit. Quam ob rem autē illum laudauit, qui præter patrem non eſſe alium Deum dixerit? Non certè quia non eſſe ſe Deum voluit ſignificare, abſit hoc enim: ſed quia nondum tempus aderat ſuæ deitatis reuelandæ, idcirco in priore dogmate illū permanere dimittit, ceuque probè vetera tenentem laudauit, vt idoneum ad noui teſtamenti doctrinam faceret, quá opportuno tempore manifeſtius erat introducturus: quanuis etiam quando in ſcriptura ſiue veteri ſiue noua dicitur vnum eſſe Deum, & præter eum alium non eſſe, non ad diſtinctionem filij, ſed excluſionem dictū ſit idolorum. Quare hac ſententia iſtum fuiſſe laudatum exiſtimato. Cùm igitur reſponſum dederit, ipſe quoque interrogat: *Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? dicunt ei, David.* Conſidera diligenter, atque perpende, quia poſt multa miracula & ſigna, poſt multa reſponſa vltrò citroque data, poſt argumenta æqualitatis cum patre complura, poſt doctrinam verbo & opere rutilantem, poſt laudem iſtius qui vnum eſſe Deum aſſeruit, tandem interrogat. Nam ne dicere poſſent, miracula quidem ab eo facta fuiſſe, legi autem contrarium & Deo aduerſarium extitiſſe, idcirco poſt tot tantáque interrogat: occultius eos inducens, vt ſe Deum profiterentur. Et diſcipulos quidem primum quid alij de ſe, deinde quid ipſi dicerent, interrogauit: iſtos vero non eo pacto, ſeductorem enim profectò & perditum virum dicere non dubitaſſent. Quare ſententiam eorum de Chriſto inquirit. Nam quoniam ad paſſionem iam iturus erat, eam prophetiam in medium adducere voluit, quæ apertiſſimè dominum eſſe ipſum prædicat: non tamen principaliter, neque temere, ſed ex cauſa rationabili ad iſtud peruenit. Nam quoniam interrogati primò non vera de ipſo dicebant, hominem eſſe nudum aſſerentes: ad refutationem erroris ipſorum, Dauid illum deitatis ſuæ prædicatorem citauit. Nam quoniam nudum hominem opinabantur, ideo Dauid eſſe filium reſpondebant: quod emendans ipſe prophetam hunc inducit, & quia dominus ſit, & quia proprie patris filius, & quia patri ęqualis confirmantem: nec id ſibi ſufficit, verum vt etiam terrerentur, quæ ſequuntur ſubiunxit: Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ita omnibus modis ad fidem eos inuitabat: ne autem dicere poſſent, adulationis cauſa, & humano conſilio ſic à propheta ſcriptum fuiſſe, vide quid dicat, *Quomodo ergo David in ſpiritu vocat eum dominum dicens:*
Pſal. 109.
Dixit

ὅτι τῶν ταπεινῶν ὑπερεῖδε, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς
ἀρετῆς κατέλαβε. καὶ γὰρ πάντα ἐκεῖνα διὰ τοῦτο,
καὶ τὸ σάββατον καὶ τὰ λοιπά· καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν
ἀπηρτισμένον τὸν ἔπαινον ἔθηκεν, ἀλλ' ἔτι λείποντα. οὐ
γὰρ εἶπεν, οὐ μακρὰν εἶ, δείκνυσιν ἔτι ἀπέχοντα, ἵνα
ζητήσῃ τὸ λεῖπον. εἰ δὲ εἰπόντα αὐτὸν, ὅτι εἷς ἐστι ὁ
θεὸς καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος, ἐπῄνεσε,
μὴ θαυμάσῃς· ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν κατάμαθε, πῶς
πρὸς τὴν ὑπόληψιν ἀποκρίνεται τῶν προσιόν-
A των. κἂν γὰρ τὰ μυρία περὶ τοῦ χριστοῦ λέγωσιν ἀ-
νάξια τῆς δόξης αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτό γε οὐ τολμήσουσιν εἰ-
πεῖν, ὅτι καθόλου οὐκ ἔστι θεός. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐ-
παινεῖ αὐτὸν εἰρηκότα, ὅτι πλὴν τοῦ πατρὸς οὐκ
ἔστιν ἄλλος θεός; οὐχ ἑαυτὸν ἐξάγων τοῦ θεὸς εἶναι
ἄπαγε· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδέπω καιρὸς ἦν ἐκκαλύψαι
αὐτοῦ τὴν θεότητα, ἐκεῖνον ἀφίησιν ἐπὶ τοῦ προ-
τέρου δόγματος μένειν, καὶ ἐπαινεῖ τὰ παλαιὰ εἰ-
δότα καλῶς, ὥστε ἐπιτήδειον αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν
τῆς καινῆς ποιῆσαι διδασκαλίαν, κατὰ καιρὸν αὐ-
B τὴν εἰσάγων. ἄλλως δέ· καὶ τὸ εἷς [ὁ] θεὸς καὶ
πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστι, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ πανταχοῦ.
οὐ πρὸς ἀθέτησιν τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν
εἴρηται τῶν εἰδώλων· ὥστε καὶ τοῦτον ἐπαινῶν οὕτως εἰ-
ρηκότα ταύτῃ ἐπαινεῖ τῇ γνώμῃ. εἶτα ἐπειδὴ ἀπεκρί-
θη, καὶ ἀντερωτᾷ· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ, τί-
νος ἐστὶν υἱός; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. ὅρα μετὰ
πόσα θαύματα, μετὰ πόσα σημεῖα, μετὰ πόσας ἐρω-
τήσεις, μετὰ πόσην ἐπίδειξιν ὁμονοίας τῆς πρὸς τὸν πα-
τέρα, τὴν διὰ λόγων, τὴν δὲ ἔργων, μετὰ τὸ
C ἐπαινέσαι τοῦτον [τὸν] εἰρηκότα ὅτι εἷς ἐστιν [ὁ θεός],
ἐρωτᾷ, ἵνα μὴ ἔχωσι λέγειν ὅτι θαύματα μὲν ἐ-
ποίησε τῷ νόμῳ δὲ ἐναντίως καὶ τῷ θεῷ πολέμιος
ἦν. διὰ τοῦτο μετὰ τοσαῦτα ἐρωτᾷ, λανθανόντως ἐ-
νάγων αὐτοὺς εἰς τὸ καὶ αὐτὸν ὁμολογῆσαι θεόν. καὶ
τοὺς μὲν μαθητὰς πρῶτον ἠρώτησε· τί οἱ ἄλλοι λέ-
γουσι, καὶ τότε αὐτούς· τούτους δὲ οὐχ οὕτως. ἦ γὰρ
ἂν, καὶ πλάνον εἶπον καὶ πονηρὸν, ἅτε ἀδεῶς ἅπαν-
τα φθεγγόμενοι. διὰ δὴ τοῦτο τὴν αὐτῶν ἐκείνων
ψῆφον ἐξετάζει· ἐπειδήπερ πρὸς τὸ πάθος ἔμελ-
D λεν ἰέναι λοιπὸν, τίθησι τὴν σαφῶς κύριον αὐτὸν ἀνα-
κηρύττουσαν προφητείαν. [ἀλλ'] οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ
προηγουμένως ἐπὶ τοῦτο ἐλθὼν, ἀλλ' ἀπὸ αἰτίας εὐ-
λόγου. ἐρωτήσας γὰρ αὐτοὺς πρότερος, ἐπειδὴ οὐκ
ἀπεκρίναντο τ' ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ. ἄνθρωπον γὰρ αὐ-
τὸν ἔφασαν εἶναι ψιλόν· ἀνατρέπων τὴν πεπλανημέ-
νην αὐτῶν δόξαν, οὕτως εἰσάγει τὸν δαβίδ, [ἀνακη-
ρύττοντα αὐτοῦ τὴν θεότητα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐνόμιζον ὅτι
ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν, διὸ καὶ ἔλεγον τοῦ δαβίδ.]
αὐτὸς δὲ τοῦτο διορθούμενος προάγει τὴν προ-
E φητείαν, καὶ τὴν κυριότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ γνήσιον τῆς υἱότητος,
καὶ τὸ ὁμότιμον τὸ πρὸς τὸν πατέρα μαρτυροῦσαν.
καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἵσταται· ἀλλ' ὥστε καὶ φοβῆσαι,
καὶ τὸ ἑξῆς ἐπάγει λέγων ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑ-
ποπόδιον τῶν ποδῶν σου· ἵνα κἂν οὕτως αὐτοὺς ἐπαγάγῃ.
καὶ ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι κολακεύων αὐτὸν οὕτως ἐ-
κάλεσε, καὶ ἀνθρωπίνη ἡ ψῆφος αὕτη, ὅρα τί φησι·
πῶς οὖν δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ·
εἴπεν

Digitized by Google

κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;] ὅρα πῶς ὑφειμένως εἰσάγει τὴν αὐτοῦ [ψῆφον καὶ] δόξαν. πρότερον εἶπε· τί ὑμῖν δοκεῖ, τίνος υἱός ἐστιν; ὥστε δι' ἐρωτήσεως ἀπόκρισιν αὐτοὺς ἀγαγεῖν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, τοῦ Δαβίδ, τί δέ φησιν· ἀλλὰ πάλιν ἐν τάξει ἐρωτήσεως· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον καλεῖ; ὥστε μὴ προσστῆναι αὐτοῖς τὰ λεγόμενα. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ὑφειμένως διελέγοντο λέγοντες· ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ αὐτὸς ὁμοίως. διὰ τοῦτο ὡς ἐν ἐρωτήσεως τάξει καὶ συλλογισμοῦ τὸ δόγμα εἰσάγει λέγων· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· πῶς οὖν υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; οὐκ ἀναιρῶν τὸ εἶναι αὐτοῦ υἱὸς ἄπαγε· οὐ γὰρ ἂν Πέτρῳ ἐπετίμησε διὰ τοῦτο· ἀλλὰ τὴν ἐκείνων ὑπόνοιαν διορθούμενος. ὥστε ὅταν λέγῃ· πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι, [τοῦτο λέγει οὐχ'] οὕτως ὡς ὑμεῖς φατέ. ἐκεῖνοι γὰρ ἔλεγον, ὅτι μόνον υἱὸς αὐτοῦ ἐστι, καὶ οὐκὶ κύριος, [καὶ τοῦτο μετὰ τὴν μαρτυρίαν εἶπεν ὑφειμένως. εἰ οὖν Δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;] ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα ἀκούσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο· οὐδὲ γὰρ ἐβούλοντο τι τῶν δεόντων μαθεῖν. διὸ αὐτὸς ἐπάγει [ὅτι] ὁ κύριος αὐτοῦ ἐστιν. μᾶλλον δέ, οὐδὲ αὐτὸ ἀπολελυμένως, ἀλλὰ τὸν προφήτην ἑαυτοῦ προσλαβών, διὰ τὸ σφόδρα ἀπιστεῖσθαι παρ' αὐτῶν καὶ διαβεβλῆσθαι παρ' αὐτοῖς. ὃ μάλιστα χρὴ σκοποῦντας, κἂν ταπεινόν καὶ ἀνειμένον τί λέγηται περὶ αὐτοῦ [τί] μὴ σκανδαλίζεσθαι. ἡ γὰρ αἰτία αὕτη, μετὰ καὶ ἑτέρων πλειόνων, τὸ συγκαταβαίνοντα ἐκείνοις διαλέγεσθαι. διὸ ἐν τάξει μὲν πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως δογματίζει· ὑπαινίττεται δὲ καὶ οὕτω τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. οὐ γὰρ ἦν ἀκοῦσαι ἰουδαίων κύριον καὶ τοῦ Δαβίδ. σὺ δὲ σκόπει καὶ τὸ εὔκαιρον. ὅτι γὰρ εἶπεν, ὅτι εἷς κύριος, τότε καὶ περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, ὅτι κύριός ἐστι. καὶ ἀπὸ προφητείας, οὐκ ἔτι ἀπὸ ἔργων μόνον. καὶ δείκνυσιν αὐτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμυνόμενον τὸν πατέρα· ἕως ἂν θῶ γάρ φησι τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ πολλὴν κἀνταῦθα ὁμόνοιαν τοῦ γεγεννηκότος πρὸς αὐτὸν καὶ τιμήν. καὶ τούτῳ τὸ τέλος ἐπιτίθησι τῶν πρὸς αὐτοὺς διαλέξεων, ὑψηλόν τι καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν αὐτοὺς ἐμφράξαι τὰ στόματα. καὶ γὰρ ἐσίγησαν ἐξ ἐκείνου, οὐχ ἑκόντες, ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἔχειν εἰπεῖν. καὶ οὕτω καιρίαν ἐδέξαντο πληγήν, ὡς μηκέτι τολμῆσαι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι λοιπόν. οὐδεὶς γάρ φησιν ἐτόλμησεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπερωτῆσαι αὐτόν. οὐ μικρὸν καὶ τοὺς ὄχλους ὠφέλει· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν τρέπεται τὸν λόγον, ἀποστήσας τοὺς λύκους καὶ ἀποκρουσάμενος αὐτῶν τὰς ἐπιβουλάς. ἐκεῖνοι γὰρ οὐδὲν ἐκέρδανον ὑπὸ κενοδοξίας ἁλόντες, καὶ εἰς τὸ δεινὸν τοῦτο πάθος ἐμπεσόντες. δεινὸν γὰρ

Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Reſpice quemadmodum ſubmiſsè opinionem prophetæ, atque ſententiam de ſe recitauit. Primum interrogauit cuius eſſe filium arbitrarentur. Deinde poſtquam illi Dauid reſponderunt, non dixit: Atqui Dauid ſic de Chriſto prophetauit: ſed rurſus interrogandi ordine: Quomodo igitur Dauid in ſpiritu eum dominum vocat? quod facit ne his verbis conturbentur. Ideo nec quid vobis de me A videtur, ſed quid de Chriſto videtur interrogauit. Sic & apoſtoli remiſsè diſſerebant, dicentes: *Liceat libere dicere de patriarcha Dauid quia mortuus & ſepultus eſt.* Similiter igitur & ipſe interrogando, atque ratiocinando dogma hoc de ſe introducit, dicens: *Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominum,* dicens, *Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid dominum ipſum vocat, quomodo filius eius eſt?* hoc ratiocina- B tur, non quia velit oſtendere Dauid filium Chriſtum non eſſe, abſit: (non enim Petrum hac de cauſa increpaſſet) ſed vt falſam opinionem eorum in melius reducat. Quare quãdo infert, quomodo igitur filius eius eſt? non ſic eſſe filium, vt illi putabant affirmat: illi enim filium ſolummodo, non autem etiam dominum arbitrabantur. Ita poſt recitatum teſtimonium, quietè atque remiſsè infert: *Si ergo Dauid dominum ipſum vocat, quomodo filius eius eſt?* Hæc illi audientes nihil reſpondebant: non enim diſcendi, ſed tentandi cauſa inter- C rogabant. Ideo ipſe intulit, dicens quod dominus eius eſt: vel potius quoniam paruam ei fidem habebant, prophetam quoque ſecum accepit: quod maximè conſiderantes, quando remiſſum quid atque humile de ipſo dicitur, non ſcandalizabimur: ad multas enim alias cauſas præcipua hęc accedit, quod illos condeſcendens alloquitur. Qua de cauſa interrogando dogmata modò ſanxit, ac dignitatem ſuam occultius oſtendit. Non enim æquale videbatur, Dauid & Iudæorum dominum di- D cere. Tu autem opportunitatem etiam expẽde. Cùm enim vnum eſſe dominum dictum ſit, tunc de ſe quoque dixit quia dominus eſt: quod non operibus ſolùm, ſed prophetæ authoritate confirmauit, qua demonſtrauit, quia pater ipſe ſibi propugnat: *Donec enim ponam inimicos tuos*, inquit, *ſcabellum pedum tuorum*: ita & magnum honorem ſibi à patre, & ſe patri concordem eſſe oſtendit. Hic fuit finis diſputationum atque interrogationum omni- E um, præclarus quidem atque ſublimis adeò, vt ora eorum facilè conſuerit. Conticuerunt enim ex illo tempore non ſpontè, ſed quia ita letali fuerant perfoſſi vulnere, vt non auſi fuerint eum amplius aggredi. *Nullus enim*, ait, *auſus fuit ab illo die interrogare eum.* Hæc res non parum vulgo conducebat: ac ideo repulſis iam lupis, inſidijsque illorum detectis, ad multitudinem orationem conuertit. Nihil enim amplius illi inanis gloriæ cupidi, & graui hac paſſione ſuperati acquirere poterant.

Act. 2.

Grauis

Grauis enim atque multiceps certè iſta paſſio eſt: alij enim principatu, alij diuitiis, alij robore corporis gloriantur, & progredientes quaſi ordine quodam, ad eleemoſynam, ieiunium, orationes, doctrinamque veniunt: ita multa ſunt huius beluę capita. Verùm nō eſt mirabile inani gloria propter alias res commoueri, propter ieiunium autem & orationem ſeſe iactare, mirabile ſimul & lachrymis dignū eſt. Sed ne ſolū criminemur, agè modū etiam quendam exponamus, quo tā truculentā poterimus effugere beſtiā. Quos igitur primò aggrediamur? eóſne qui diuitijs, an eos qui veſtibus gloriantur? eos qui principatu, an eos qui doctrina, aut arte quadam, aut robore corporis, aut forma, aut ornatu iactant? eóſne qui atrocitate, an eos qui humanitate & eleemoſyna, aut verſutia, aut morte, aut his quæ poſt mortem conſequuntur tumeſcunt? Multos enim hæc paſſio riuos poſſidet, & vltra vitam noſtram progreditur. Mortuus enim eſt ille ac ille, inquit: & vt mirabilis quidem fuiſſe videatur, talia & talia teſtamēto iuſſit fieri hac ratione ille inops eſt, ait, ille autem diues. Nam quod acerbum eſt, à contrarijs etiam hæc fera conſtat: quos igitur primos acie petemus? non enim aduerſus omnes vna ratio congruit: vultíſne illos inuadamus qui eleemoſyna gloriantur? Mihi certe ita videtur: doleo enim, cùm inanem conſidero gloriam rei quam vehementer amo, quaſi peſtem inducere, & quaſi nutricem lenam regiæ puellæ inſidiari: alit enim eam, ſed ad impudicitiam & infamiam. Nam patrem contemnere iubet, & vt ſceleſtis ac perditis iuuenibus placeat, impudico expolit ornatu, ac tali quodam corrupto, laſciuia ſcilicet ac petulantia pleno, non qualem pater deſiderat. Age igitur aduerſus hos enſem ſtringamus: fiat ergo à quodam eleemoſyna cumulante ad oſtentationem: ſic igitur à thalamo paterno primùm eam educit, cumque pater iubeat ne ſiniſtræ quidem eam apparere, ipſa ſeruis notis atq; ignotis, & quibuſcunq; obuiis ipſam oſtentat. Vides à qua lena hoc ſcortum ad amores turpes hominum impellitur? & quemadmodum ipſi iubeant, ita ornetur? Vis videre quomodo nō meretrix ſimpliciter, ſed furioſa meretrix huiuſmodi anima efficitur? quali mente prędita ſit diſcere ſtudeas. Quid enim furioſius eſt, quam omiſſo cœlo poſt ſeruos fugitiuos, & perditos homines per vicos & angiportus currere ad inquirendum & amplectendum eos qui fœdi ſunt & deformes, quique ipſam oderunt, ac ne intueri quidem volunt. & qui quoniam ſui amore captam vident, eam auerſentur? Nemo quippe maiore odio multitudini eſt, quam qui falſam gloriam ab ea quouis modo aucupatur: mille náque criminationes in huiuſmodi confingunt, nec aliter fit, quam ſi quis puellam regiam à ſolio regali depulſam adulteris viris & deſpuentibus eam tradat. Iſti ergo quantò magis eos amplecteris, tantò te magis auerſantur: Deus autem ſi ab eo gloriam quæras, amplectitur te atque laudat, & magna retribuere paratus eſt. Ad hæc ſi detrimentū huius iactantiæ melius perdiſcere velis, ſi quan-

Sup 6.a

δεινὸν γὰρ τὸ πάθος καὶ πολυκέφαλον. οἱ μὲν γὰρ ἀρχῆς διὰ ταύτην, οἱ δὲ χρημάτων, οἱ δὲ ἰσχύος ἐρῶσιν. ὁδῷ δὲ βαδίζουσι, καὶ ἐπὶ ἐλεημοσύνην ἔρχεται καὶ νηστείαν, καὶ εὐχὰς καὶ διδασκαλίαν. καὶ πολλαί εἰσι τούτου τοῦ θηρίου αἱ κεφαλαί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐκείνους κενοδοξεῖν, θαυμαστὸν οὐδέν· τὸ δὲ ἐπὶ νηστείᾳ καὶ εὐχῇ, τοῦτό ἐστι τὸ ξένον καὶ δακρύων μεστόν. ἀλλ' ἵνα μὴ πάλιν ἐγκαλῶμεν μόνον, φέρε καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ ταύτην φευξόμεθα εἴπωμεν. Πρὸς τίνας οὖν ἀποδυσόμεθα πρώτους; πρὸς
A τοὺς ἐπὶ χρήμασιν· ἢ πρὸς τοὺς ἐπὶ ἱματίοις [ἢ] τοὺς ἐπὶ ἀρχαῖς· ἢ τοὺς ἐπὶ διδασκαλίαις· [ἢ] τοὺς ἐπὶ σώμασιν· ἢ τοὺς ἐπὶ τέχναις· [ἢ] τοὺς ἐπὶ κάλλει· ἢ τοὺς ἐπὶ καλλωπισμοῖς· [ἢ] τοὺς ἐπὶ ὠμότητι· ἢ τοὺς ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐλεημοσύνῃ· [ἢ] τοὺς ἐπὶ πονηρίᾳ· ἢ τοὺς ἐπὶ τελευτῇ· ἢ τοὺς μετὰ τὴν τελευτὴν κενοδοξοῦντας. καὶ γὰρ ὅπερ ἔφην, πολλὰς ἔχει τὰς πλεκτάνας τοῦτο τὸ πάθος καὶ περαιτέρω τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόεισι. καὶ γὰρ ὁ δεῖνα φησὶν ἀπέθανε, καὶ ἵνα θαυμασθῇ, τάδε καὶ τάδε ἐπισκήψε γενέσθαι· καὶ διὰ
B τοῦτο ὁ δεῖνα πένης, καὶ ὁ δεῖνα πλούσιος. τὸ γὰρ χαλεπὸν τοῦτο, [ὅτι καὶ] ἀπὸ τῶν ἐναντίων συνέστηκε. Πρὸς τίνας οὖν στησόμεθα καὶ παραταξόμεθα πρώτους; οὐ γὰρ ἀρκεῖ πρὸς πάντας εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος. βούλεσθε οὖν πρὸς τοὺς ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ κενοδοξοῦντας; ἔμοιγε δοκεῖ. καὶ γὰρ σφόδρα τὸ πρᾶγμα τοῦτο φιλῶ, καὶ ἀλγῶ λυμαινόμενον ὁρῶν, καὶ καθάπερ τινὶ βασιλικῇ κόρῃ τροφὸν καὶ προαγωγὸν ἐπιβουλεύουσαν τὴν κενοδοξίαν. τρέφει μὲν γὰρ αὐτὴν ἐπ' αἰσχύνῃ δὲ καὶ ζημίᾳ μαστροπεύουσα· καὶ τοῦ μὲν πατρὸς κελεύουσα καταφρονεῖν, καλλωπίζουσα
C δὲ πρὸς μιαρῶν καὶ κατεπτυσμένων πολλάκις ἀνθρώπων ἀρέσκειαν, καὶ τοιοῦτον αὐτῇ περιτίθησι κόσμον, οἷον οἱ ἔξω βούλονται, αἰσχρὸν καὶ ἄτιμον, οὐχ οἷον ὁ πατήρ. Φέρε δὴ οὖν πρὸς τούτους ἀποτεινώμεθα, καὶ ἔστω τις ἐλεημοσύνην μετὰ δαψιλείας ποιῶν πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἐπίδειξιν. οὐκοῦν πρώτην αὐτὴν ἐξάγει τοῦ θαλάμου τοῦ πατρικοῦ. καὶ ὁ μὲν πατήρ, οὐδὲ τῇ ἀριστερᾷ φαίνεσθαι κελεύει· αὕτη δὲ αὐτὴν τοῖς δούλοις ἐπιδείκνυσι καὶ τοῖς τυχοῦσι, καὶ οὐδὲ εἰδόσιν αὐτήν. εἶδες πόρνην καὶ μαστροπὸν εἰς ἔρωτα αὐτὴν ἐμβάλλουσαν
D ἀτόπων ἀνθρώπων· [καὶ] ἵνα ὡς ἂν ἐκεῖνοι κελεύωσιν οὕτως αὐτὴν ῥυθμίζῃ δε; βούλει ἰδεῖν πῶς οὐ πόρνην μόνον, ἀλλὰ καὶ μανικὴν ποιεῖ τὴν τοιαύτην ψυχὴν; ἐξέτασον οὖν καταμάνθανε αὐτῆς τὴν γνώμην. ὅταν γὰρ τὸν οὐρανὸν ἀφεῖσα τρέχει ὀπίσω δραπετῶν καὶ οἰκοτρίβων κατὰ τὰ ἄμφοδα καὶ τοὺς στενωπούς, διώκουσα τοὺς μισοῦντας αὐτήν, τοὺς αἰσχροὺς καὶ δυσειδεῖς [καὶ] οὐδὲ ἰδεῖν αὐτὴν βουλομένους, τοὺς ἐπειδὴ περικαίεται αὐτῶν μισοῦντας αὐτήν, τί γένοιτ' ἂν τούτου μανικώτερον; οὐδένα γὰρ οὕτω μισοῦσιν οἱ πολλοὶ, ὡς τοὺς δεομένους τῆς παρ' αὐ-
E τῶν δόξης. μυρίας γοῦν κατηγορίας κατ' αὐτῶν πλέκουσι, καὶ ταυτὸν γίνεται, οἷον ἂν εἴ τις παρθένον καὶ θυγατέρα βασιλέως, ἀπὸ τοῦ θρόνου κατενεγκὼν τοῦ βασιλικοῦ κελεύει μοιχοῖς ἀνθρώποις καὶ διαπτύουσιν αὐτῆς αὐτὴν ἐκδιδόναι. οὗτοι μὲν γὰρ, ὅσον αὐτοὺς διώκεις τοσοῦτον σε ἀποστρέφονται· ὁ δὲ θεὸς, ἂν τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν ζητῇς, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ ἐφέλκεταί [σε] καὶ ἐπαινεῖ, καὶ πολλὴν ἀποδίδωσί σοι τὴν ἀμοιβήν. εἰ δὲ βούλει καὶ ἑτέρωθεν αὐτῆς τὴν ζημίαν καταμαθεῖν,

Digitized by Google

δλῶς πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοτιμίαν· ἀνα- πόση σε λοιπὸν ἐπεισέρχεται λύπη, καὶ πῶς τῆς ἡ ἀθυμία, ἐνηχοῦντος σοι τοῦ Χριστοῦ καὶ ος· ὅτι πάντα ἀπώλεσας τὸν μι- ενταχοῦ μὲν γὰρ κενοδοξία κακόν· μάλιστα δὲ ιλανθρωπίᾳ, ὃ τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ὠμότητος, οτρίας ἐκπομπεύουσα συμφοράς, καὶ μόνον δίζουσα τοὺς ἐν πτωχείᾳ. εἰ γὰρ τὸ τὰς ἰ- γας εὐεργεσίας, ὀνειδίζειν ἐστί· τὸ καὶ εἰς ἑτέ- ας ταύτας ἐξάγειν, τί οἴει εἶναι; πῶς οὖν ξόμεθα τὸ δεινόν; ἂν μάθωμεν ἐλεεῖν· ειν τίνων τὴν δόξαν ἐπιζητοῦμεν. εἰπὲ γάρ ὁ τῆς ἐλεημοσύνης τεχνίτης ἐστί; ὁ τὸ πρᾶγ- ποδείξας θεὸς δηλονότι· ὁ μάλιστα πάντων ως, καὶ πρὸς ἄπειρον αὐτὸ μεταχειρίζων; παλαιστὴς μανθάνῃς, πρὸς τίνας ὁρᾷς, [ἢ] ἐπιδείκνυσαι τὰ ἐν τῇ παλαίστρᾳ, τῷ [τὰ] λά- χανα πωλοῦντι καὶ τοὺς ἰχθύας, ἢ τῷ παιδοτρίβῃ; οἱ μὲν εἰσι πολλοί· ὁ δὲ εἷς. τί οὖν ἂν ἐκείνου ζοντος ἄλλοι καταγελῶσιν, οὐχὶ καὶ σὺ κα- τῇ μετ' ἐκείνων αὐτούς; τί δὲ ἂν πυκ- τεύειν μανθάνῃς; οὐχ ὁμοίως πρὸς ἐκεῖνον ὄψει τὸ παιδεύειν εἰδότα; ἂν δὲ λόγους με- ἐν τοῦ ῥήτορος τοὺς ἐπαίνους καταδέξῃ, ἄλλων καταφρονήσῃς; πῶς οὖν οὐκ ἄ- ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τέχναις, πρὸς τὸν δι- λον ὁρᾶν μόνον· ἐνταῦθα δὲ, τοὐναν- τίον, καὶ ταῦτα οὐκ ἴση ἡ ζημία; ἐκεῖ μὲν πρὸς τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς παλαίῃς, πρὸς τῷ διδασκάλῳ, ἐν τῇ πάλῃ ἡ ζη- ἐνταῦθα δὲ, ἐν αἰωνίῳ ζωῇ γέγονας ὅ- θεῷ κατὰ τὸ ἐλεεῖν, γενοῦ οὖν αὐτῷ ὅμοιος ἐν τῷ μὴ ἐπιδείξασθαι. καὶ γὰρ ἔλεγε θε- ν, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ἀλλὰ βούλει ἐλεή- μων ἀκουσθῆναι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις; καὶ τί τὸ ; [τὸ κέρδος μὲν] οὐδέν· ἡ δὲ ζημία ν. αὐτοὶ γὰρ οὗτοι οὓς εἰς μαρτυρίαν , λῃσταὶ γίνονται τῶν θησαυρῶν τῶν ἐν · μᾶλλον δὲ οὐχ οὗτοι, ἀλλ' ἡμεῖς μέτερα συλῶντες, καὶ σκορπίζοντες τὰ μένα. ὢ τῆς καινῆς συμφορᾶς καὶ τοῦ ου τοῦ πάθους. ὅπου σὴς οὐκ ἀφανίζει, οὐ- ται διορύττουσι, κενοδοξία σκορπίζει. αὕ- της τῶν ἐκεῖ θησαυρῶν· οὗτος ὁ κλέπτης λείας τῆς ἐν οὐρανοῖς· οὗτος τὸν ἀ- ποσυρεῖ πλοῦτον· τοῦτο πάντα λυμαί- διαφθείρει. ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὁ διά- ὅτι καὶ λῃσταῖς καὶ σκώληξι καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς ἀνάλωτον τὸ χωρίον ἐκ- διὰ κενοδοξίας ὑποσυρεῖ τὸν πλοῦτον. ξης ἐπιθυμεῖς; εἶτα οὐκ ἀρκεῖ σοι ἡ τοῦ λαμβάνοντος· ἡ παρὰ τοῦ φι- τοῦ θεοῦ; ἀλλὰ καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων ἐρᾷς; ὅρα

ſi quando ad oſtẽtationem & laudem dederis, conſidera quomodo mœror confeſtim ſurrepat, & continuus permaneat, inſonante ac dicente tibi Chriſto omnem te mercedem perdidiſſe. *Ibidem.* Vbique quidem ac ſemper inanis gloria vituperatur: illa verò turpiſſima eſt, quæ ob præſtitam humanitatem inflatur. Quippe cum extremæ crudelitatis eſſe videatur, alienas clades quaſi præconio efferre quaſique paupertatem exprobare. Nam ſi beneficii ſingularis cõmemoratio, quaſi exprobatio eſt: quid dicemus A eum facere qui beneficia libenter multis oſtentat? quomodo igitur hoc venenum effugiemus? *1. Act. 2.* Certe ſi rite diſcamus aliorum miſereri, ſi diligenter conſiderabimus à quibus quærimus gloriam. Dic enim quæſo quemnã eleemoſynæ opificem eſſe putas? eum videlicet qui rem ipſam adinuenit, Deus videlicet, qui optime omniũ id facere nouit, & ſine termino factitat. Age igitur reſponde, ſi luctas exercitatorias diſceres, ad quóſnam ſpectares, aut quibus te in palæſtra oſtẽderes? olerãne ne ac piſces vendentibus, an huius B luctationis principi atque magiſtro? Et certe illi quidẽ multi ſunt, hic verò vnicus. Nónne igitur ſi hic te admiratur, illis deridentibus, tu quoque vnà cum magiſtro illos irridebis? Quid porrò ſi cæſtibus certare diſceres: nónne ſimiliter profeſſorem eius certaminis atq; magiſtrũ ſpectares? ſin autem eloquentiæ artibus præſtare velles: nonne ſi à præcipuis oratoribus laudareris, multitudinis verba contemneres? Quomodo igitur turpe non eſt, in cæteris quidem artificiis ac certaminibus ad magiſtrum te duntaxat reſpi- C cere, hac vero in re contrarium penitus facere, præſertim cùm æquale detrimentum non ſit? Nam ſi ad voluntatem multorum, non ad iudicium magiſtri lucteris, in lucta ſolummodo damnum eſt: hic verò ſi te oſtentatione iactas, vitam æternam perdidiſti. Si ergò miſericorditer dando ſimilis Deo factus es, diligenter ſtude, vt in contemnenda etiam oſtentatione ſimilis ei efficiaris, qui morbos hominum curãs *Supra 9.d* præcipiebat, ne alicui dicerent. Sed miſericors forſan ac liberalis ab hominibus vocari deſi- D deras, quam ob rem? Nonne nullum eſt huius rei lucrum, damnum autem inæſtimabile? Ipſi enim quos ad teſtimonium tuæ benignitatis citas, latrones abs te conſtituuntur, qui te regno cœlorum ſpolient: imò vero non ab ipſis hoc patimur, ſed à nobis, non ab aliis ſuperiore gloria pellimur. O nouæ calamitatis genus, ô furioſam hanc turbationem, quæ tinea cor- *Mat. 6.c* rodere non poteſt, nec fur violare, ea inanis gloria omnino diſpergit. Hæc eſt tinea cœleſtis theſauri, hic eſt fur, qui æterna regna furatur, qui immarceſcibiles à nobis diuitias E aufert, qui tanquam contagioſus morbus omnia corrumpit. Ita quoniam proſpexit diabolus tam latronibus & vermibus, quam aliis machinis inexpugnabile illud eſſe præſidium, per inanem illud gloriam expugnat. Sed gloriæ, inquies, cupidus ſum. Nónne ſatis habes, à conſcientia eius, cui beneficium colla- , & ab ipſo Deo laudari ? Sed apud reliquos etiam homines te oſtentare cupis.

Caue

Caue ne contrarium eueniat, & aliquis non liberalitate ac benefico animo, ſed ambitioſe te id facere credat. intolerabiliq; ſuperbia, quod alienas libenter efferas clades. Nam eleemoſyna myſterium eſt: concludendæ igitur ianuæ ſunt, ne quis aſpiciat quæ videre nefas eſt. Et certè myſteria noſtra eleemoſyna maximè, ac charitas ſunt. Ineffabili enim ſua miſericordia noſtri miſertus eſt. Et prima quæ in Euchariſtia dicitur oratio, qua pro dæmoniacis deprecamur, miſericordiæ ſuæ commemoratione plena eſt. Secũda, qua pro his oramus qui pœnitentiam agũt, miſericordiam humiliter quæritat. Tertia etiam quam pro nobiſipſis fundimus, vel infantes adducit Deum ad miſericordiam lachrymis inflectentes. Nam quoniam noſtra ipſi peccata cognouimus, pro aliis qui peccarunt, quique peccare poſſunt, ipſi clamamus. pro nobis autem ipſis infantes, quorum imitatores cœlorum regnum expectant. Hac enim oratione ſignificatur, quod qui ſimplicitatem paruulorum ſequuntur, hi maximè pro eis Deum deprecari poſſunt. Ipſum autem Euchariſtiæ myſterium quanta miſericordia plenum ſit, initiati ſolummodo nouerunt. Quare tu quoq; cũ eleemoſyna vteris, ianuas claude: ipſe qui recipit, ſolus conſcius ſit: imò ſi poſſibile eſt, nec ipſe quidem percipiat vnde erogatum ſibi beneficium eſt. Quas quidem ianuas ſi aperueris, & hoc myſterium tuum edideris, in mentem tibi veniat, quia etiam ille ipſe à quo gloriam aucuparis, tanquam vanum te omnino condemnabit: & ſi amicus eſt, ſecum te reprehendet: ſin verò inimicus, etiam apud alios hanc ambitionem condemnabit. Ita contraria tibi eueniunt, quàm deſideras. Tu quidem maximè cupis, vt de te admirans ille miſericors, ille humanus, ille benignus, dicat: ipſe autem iſtud non dicet, ſed, ille inanis gloriæ cupidus prædicabit, ille qui omnibus quouis modo placere hominibus ſtudet, cæteraque his deteriora. Sin verò tu celabis, tunc exclamabit ô miſericordem illum atque humanum. Non enim grande aliquid atque præcipuum occultari diutius Deus patitur: ſed ſi tu celabis ille manifeſtabit. ita & miſerabilior eris, & maiora lucraberis. Quare ad acquirendam gloriam contraria eſt omnino oſtẽtatio. Nam ad quod feſtinanter pergimus, ad illud impedimento ſolet maximè eſſe. Non enim beneficentiæ gloriam ſolum amittimus, ſed contrarium quoque acquirimus, & ad hæc non paruis nos incommodis ſubiicimus. Horum igitur omniũ gratia inanem gloriam contemnamus, & Dei gloriam ſolummodo lucrari cupiamus. Hoc enim modo & præſenti & futura gloria potiemur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti,

Amen.

HOMI-

ὅρα μὴ τοὐναντίον ὑπομένῃς· μή τίς σου καταγνῷ ὡς οὐκ ἐλεοῦντος, ἀλλ' ἐκπομπεύοντος καὶ φιλοτιμουμένου· ὡς ἐκτραγῳδοῦντος ἀλλοτρίας συμφοράς. καὶ γὰρ μυστήριόν ἐστιν ἡ ἐλεημοσύνη. κλεῖσον τοίνυν τὰς θύρας, ἵνα μή τις ἴδῃ ἅπερ ἐπιδείξασθαι οὐ θέμις. καὶ γὰρ τὰ μυστήρια τὰ ἡμέτερα τοῦτο μάλιστά ἐστιν, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία θεοῦ. κατὰ γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ὄντας ἡμᾶς ἀπειθεῖς ἠλέησε. καὶ ἡ πρώτη δὲ δέησις ἐλέους γέμει, ὅτ' ἂν ὑπὲρ τῶν ἐνεργουμένων παρακα-

A λῶμεν· καὶ ἡ δευτέρα πάλιν, ὑπὲρ ἑτέρων τῶν ἐν μετανοίᾳ πολὺ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσα· καὶ ἡ τρίτη δὲ πάλιν, ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ αὕτη τὰ παιδία [τὰ ἄμωμα] τοῦ δήμου προβάλλεται, τὸν θεὸν ἐπὶ ἔλεον παρακαλοῦντα. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ κατεγνώκαμεν τῶν ἁμαρτημάτων, ὑπὲρ μὲν τῶν πολλὰ ἡμαρτηκότων καὶ ἐγκληθῆναι ὀφειλόντων αὐτοὶ βοῶμεν· ὑπὲρ δὲ ἡμῶν αὐτῶν οἱ παῖδες, ὧν τῆς ἁπλότητος τοὺς ζηλωτὰς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μένει. ὁ γὰρ τύπος οὗτος τοῦτο ἐνδείκνυται, ὅτι οἱ κατ' ἐκείνους τοὺς παῖδας ταπει-

B νοὶ καὶ ἄπλαστοι [οὗτοι] μάλιστα δύνανται ἐξαιτεῖσθαι τοὺς ὑπευθύνους. αὐτὸ δὲ τὸ μυστήριον πόσου ἐλέους, πόσης φιλανθρωπίας, ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. καὶ σὺ τοίνυν κατὰ δύναμιν τὴν σὴν ἐλεῶν [ἄνθρωπον] ἀπόκλεισον τὴν θύραν· αὐτὸς ὁ ἐλεούμενος ἰδέτω μόνος. εἰ δὲ οἷόν τε, μηδὲ οὗτος. ἂν δὲ ἀναπετάσῃς, ἐκπομπεύεις σου τὸ μυστήριον. ἐννόησον ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, οὗ τὴν δόξαν ἐπιζητεῖς, καὶ αὐτός σου καταγνώσεται· κἂν μὲν φίλος ᾖ, παρ' ἑαυτῷ σου κατηγορήσει· ὁ δὲ ἐχθρὸς, καὶ παρ' ἑτέροις σε κωμῳδήσει, καὶ τἀναν-

C τία ὑπομενεῖς ὧν ἐπιθυμεῖς. [σὺ μὲν γὰρ ἐπιθυμεῖς] ἵνα εἴπῃ ὅτι ἐλεήμων [εἶ]· αὐτὸς δὲ οὐκ ἐρεῖ τοῦτο, ἀλλ' ὁ κενόδοξος, ὁ ἀνθρωπάρεσκος, καὶ ἕτερα πολὺ τούτων χαλεπώτερα. ἂν δὲ κρύψῃς, πάντα ἐρεῖ τἀναντία τούτοις· ὁ φιλάνθρωπος, ὁ ἐλεήμων. οὐ γὰρ ἀφίησιν ὁ θεὸς κρυβῆναι. ἀλλ' ἐὰν σὺ κρύψῃς, ἐκεῖνος καταδήλον ποιήσει καὶ μεῖζον τὸ θαῦμα καὶ πλέον τὸ κέρδος. ὥστε καὶ πρὸς τοῦτο αὐτὸ τὸ δοξάζεσθαι, ἐναντίον ἡμῖν τὸ ἐπιδείκνυσθαι. πρὸς [γὰρ] ὃ σπεύδομεν καὶ ἐπειγόμεθα, πρὸς τοῦτο μάλιστα

D ἡμῖν αὐτὸ τοῦτο ἀνθίσταται. οὐ γὰρ μόνον ἐλεήμονος δόξαν οὐ λαμβάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν· καὶ πρὸς ταύτῃ, πολλὴν καὶ τὴν ζημίαν ὑπομένομεν. πάντων οὖν ἕνεκεν ἀπεχώμεθα ταύτης, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἐρῶμεν μόνης. οὕτω γὰρ καὶ τῆς ἐνταῦθα ἐπιτευξόμεθα [δόξης], καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσομεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

E

Ἀμήν.

ὉΜΙ-

ὉΜΙΛΙ΄Α ΟΒ΄

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων, Ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωϋσέως ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε [λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι.]

Τὸ, τότε, τί; ὅτε ταῦτα εἶπεν· ὅτε αὐτοὺς ἐπεστόμισεν· ὅτε ἔστησεν εἰς τὸ μηκέτι πειράζειν αὐτόν· ὅτε ἔδειξεν ἀνιάτως ἔχοντας. A Ἐπειδὴ δὲ κυρίου καὶ κυρίου ἐμνημόνευσε, πάλιν ἐπὶ τὸν νόμον ἀνατρέχει. Καίτοιγε ὁ νόμος τοιοῦτον οὐδὲν φησίν· ἀλλὰ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστιν. ἀλλὰ νόμον ἡ γραφὴ τὴν παλαιὰν ἅπασαν καλεῖν εἴωθε. ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς διὰ πάντων τὴν πολλὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμόνοιαν. εἰ γὰρ ἐναντίως εἶχεν, οὐκ ἂν ἐναντίον ἂν εἶπε περὶ τοῦ νόμου· νυνὶ δὲ τοσαύτην ἐνδείκνυσθαι κελεύει τὴν αἰδῶ, ὡς καὶ διεφθαρμένων τῶν διδασκόντων αὐτὸν, ἐκείνου κελεύειν ἀντέχεσθαι. ἐνταῦθα δὲ καὶ περὶ βίου καὶ περὶ πολιτείας B διαλέγεται, ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα αἴτιον τῆς ἀπιστίας αὐτοῖς, ὁ διεφθαρμένος βίος, καὶ ὁ τῆς δόξης ἔρως. βουλόμενος τοίνυν τοὺς ἀκροατὰς, ὃ πρῶτον μάλιστα εἰς σωτηρίαν συντελοῦν, τὸ τῶν διδασκάλων μὴ καταφρονεῖν, μηδὲ κατεξανίστασθαι τῶν ἱερέων ἐκ περιουσίας κελεύει. οὐ κελεύει δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ γὰρ διεφθαρμένους ὄντας, οὐ καθαιρεῖ ἀπὸ τῆς τιμῆς· ἐκείνοις μὲν πλέον τὸ κρίμα ἐργαζόμενος, τοῖς δὲ μαθητευομένοις οὐδεμίαν παρακοῆς πρόφασιν. ἵνα γὰρ μή τις C λέγῃ, ἐπειδὴ φαῦλος ὁ διδάσκαλος, διὰ τοῦτο ῥᾳθυμότερος γέγονα, καὶ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν πρόφασιν. οὕτω γοῦν αὐτῶν ἔστησε τὴν ἀρχὴν, καίτοι πονηρῶν, ὡς μετὰ τοσαύτην κατηγορίαν εἰπεῖν· πάντα ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν ποιεῖτε. οὐ γὰρ τὰ ἑαυτῶν λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ τοῦ θεοῦ, ἃ διὰ Μωσέως ἐνομοθέτησε. καὶ ὅρα πόσῃ περὶ τὸν Μωσέα κέχρηται τιμῇ, πάλιν τὴν πρὸς τὴν παλαιὰν συμφωνίαν ἐνδεικνύμενος, ὅπου γε καὶ ἐντεῦθεν αἰδεσίμους ποιεῖ [αὐτούς.] Ἐπὶ γὰρ τῆς καθέδρας ἐκάθισαν φησίν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ D εἶχεν αὐτοὺς ἀπὸ βίου ἀξιοπίστους ποιῆσαι, ἀπὸ τῶν αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖ, τῆς καθέδρας καὶ τῆς ἐκείνου διαδοχῆς. πάντα δὲ, ὅταν ἀκούσῃς, μὴ πᾶσαν ἄκουε τὴν νομοθεσίαν· οἷον, τὰ περὶ βρωμάτων, τὰ περὶ θυσιῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. πῶς γὰρ ἔμελλε ταῦτα λέγειν, ἃ αὐτὸς προανεῖλεν; ἀλλὰ πάντα φησὶ, τὰ διορθοῦντα τὰ ἤθη, καὶ βελτίω ποιοῦντα τὸν τρόπον, καὶ τοῖς τῆς καινῆς συμβαίνοντα νόμοις, καὶ οὐκ ἀφιέντα λοιπὸν ὑπὸ τὸν ζυγὸν εἶναι. διὰ τί οὖν οὐκ ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς χάριτος ταῦτα θεσπίζει, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μωσέως; ὅτι E οὐδέπω καιρὸς ἦν πρὸ τοῦ σταυροῦ ταῦτα σαφῶς διαγορεύειν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ προοικονομεῖν ταῦτα λέγων. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε κατηγορεῖν αὐτῶν, ἵνα μὴ δόξῃ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ταύτης ἐρᾷν, ἢ δι' ἀπέχθειαν τοῦτο ποιεῖν, πρῶτον τοῦτο ἀναιρεῖ, καὶ ἀνύποπτον ποιήσας ἑαυτὸν, τότε ἄρχεται τῆς κατηγορίας.

HOMILIA LXXIII.

[*in Gr. Codd. eſt LXXII.*]

EX CAPITE XXIII.

Tunc Ieſus locutus eſt turbis & diſcipulis ſuis dicens: Super cathedram Moſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi: Quæcunque igitur dixerint vobis facite: ſecundum verò opera eorum non facite.

TVnc iſtud quando ſignificat? quando illorum ora obſtruxit, quando ita iam confuſi fuerunt, vt tentare ipſum amplius non auderent, quando oſtendit illos incurabili morbo laborare. Verum quoniã domini & domini mentionem fecit, iterum ad legem refugit. Sed dices fortaſſe, in lege nihil tale dictum eſſe, ſed, *Dominus Deus tuus vnus eſt*. Deut. 6. a. Attamen ſcriptura totum vetus teſtamentum legem vocat. His autem omnibus oſtendit eadem ſe patri velle. Nam ſi contraria illi cuperet, contraria quoque in legem dixiſſet: nunc verò adeo legem vereri videtur, vt etſi legalis doctrinę profeſſores corrupti ſint, auſcultare tamen hortatur, & de recta diſciplina viuendi diſſerit, quæ res maximè cauſa incredulitatis erat. Corruptis enim viuendi moribus, & inanis glorię cupiditate à credendo repellebantur. Cùm igitur præcepta emendationis gratia tradere voluerit, quod præcipue ad ſalutem conducit, ne quis ſcilicet dogmata negligat, néue in ſacerdotes inſurgat, id ſummopere iubet, nec iubet ſolum, verumetiam facit: non enim à docendi gradu corruptos deiecit, illis quidem iudicium grauius efficiens, auditoribus verò nullam inobedientiæ occaſionem relinquens. Ne quis enim dicat propter doctoris improbitatem ſe negligentiorem fuiſſe, hunc quoque prætextum aufert. Sic igitur quamuis nequam eſſent, principatum eis confirmauit, vt vel poſt increpationem edixerit: Facite quæcunque illi vobis eſſe facienda confirmãt: non enim ſua, ſed quæ per Moſem Deus imperauit, prædicant. Tu autem conſidera quantum Moſi deferat horem, & ſe veteribus conuenire oſtendat, & illos propter legem Moſi venerandos autumet. *In Moſi* enim, inquit, *cathedra ſederunt*: ita qui à moribus eorum fidé non potuit ipſos dignos eſſe teſtari, à ſede ac eius doctrina id facit. Omnia autem cum audis, non debes omnia quę ſunt in lege intelligere: vt de cibis & ſacrificijs, cæteriſque huiuſmodi. Quomodo enim hæc confirmaſſet, quæ iam refutauit? Sed omnia inquit, quibus mores hominum corriguntur, quibus meliores efficimur, & quę ita nobis congruunt, vt non patiantur iugo amplius legis deprimi. Cur igitur non gratiæ prętceptis iſta, ſed authoritate Moſi confirmauit? Quoniam nulla temporis opportunitas erat ante crucis myſterium ad hæc manifeſtanda, quãuis ad hęc illud etiam mihi videatur diſpenſare. Nam quoniam grauius eos accuſaturus eſt, ne imperiti cupiditate principatus eorũ laborare, aut odio ipſum moueri exiſtiment: hoc primò remouet, vt omni ſuſpicione ablata liberius reprehendat.

Sed cuius rei gratia ipſos tandem accuſat, & lõga in eos vtitur oratione? Præmonere multitudinem voluit, ne opera eorum ſequentes miſerius cadant. Non enim ſimile eſt interdicere ne faciant, & eos qui peccarunt oſtendere: ſicut nec ſimile eſt conſulere quæ oportet, & eos qui rectè ipſa fecerunt, in medium producere: propterea & præueniens ait, *Secundum autem opera eorum nolite facere:* nam ne inducere animum poſſent, quoniam auſcultandi ſunt, imitandos etiam eſſe, hac vtitur correctione. A Ita qui ipſis honor deferri videbatur, in reprehenſionem conuertitur, quia mores eorum condemnat: quare in vituperationem conuertitur, cùm talis eorum vita eſſe videatur, vt imitatores ipſorum corrumpantur. Hac ergo de cauſa ad accuſationem ipſorum deuenit, & adhuc vt oſtendat incredulitatem eorum, & crucis patibulum, quod ſceleratè facturi ſunt, non ipſius crucifixi culpa, cui fides non eſt adhibita, ſed illorum ſcelere accidiſſe. Tu vero conſidera, vnde initium ſumat, & vnde crimina eorum amplificet. B *Dicunt enim*, inquit, *& non faciunt*. Criminandi namq; omnes ſunt, inquit, qui legem tranſgrediuntur: ſed maximè omnium qui doctoris fungitur authoritate: dupliciter enim atque tripliciter iure condemnatur. Primùm quia tranſgreditur. Deinde cùm in corrigendis alijs ipſe claudicat, propter dignitatem quam gerit, maiore dignus ſupplicio eſt. Tertiò, quia cùm ceu doctor pręſideat, nequitia ſua facilè cæteros corrumpit: his autem aliam etiam reprehenſionem adiungit, quoniam auſteros ſe nimium C gerant aduerſus ſubditos. *Ligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Duplicem hic nequitiam eorum oſtendit, tũ quia ſine venia exquiſitiſſimè multitudinem viuere volunt, tum quia nimium ſibiipſis indulgentes magnam aſſumunt licẽtiam: quorũ oppoſita in optimo principe requiruntur: vt ſcilicet aduerſus ſeipſum nulla vtatur venia, ſed ſeuerum ſe iudicem exhibeat, erga ſubiectos autem mitior, & ad dandam pronior D veniam ſit: quorum oppoſita iſti faciebant. Tales quippe omnes ſunt, qui verbis philoſophiam terminant, auſteri nimium, & non ignoſcentes ceu inexperti eius doctrinæ, quæ opere ac exemplo diſcipulis traditur: quæ nequitia cùm parua non ſit, ſuperiora crimina in maius extollit. Tu autem expende quomodo id etiam auget: non enim dixit, Non poſſunt, ſed nolunt: nec portare, aut ferre, ſed *digito mouere*: hoc eſt, nec propè accedere, nec tangere volunt, ſed diligentes atq; robuſti in prohibitis ſunt. E *Omnia n. opera ſua faciunt*, ait, *vt ab hominibus videantur*. His verbis inanis glorię cupiditatẽ eis obijcit, qua perierunt. Ita ſuperiora crudelitatis erant atq; deſidiæ: hæc verò furoris, qui gloriæ inanis cupidine illos exagitabat: quę res à Dei eos expulit charitate, & corrupit, ac effecit facilè, vt in alieno certarent ſpectaculo. Nam quales ſpectatores quiſpiam ſibi eligit, cùm his placere ſtudeat, conſona illis certamina ſuſcipiat neceſſe eſt.

Ita

Καὶ τίνος ἕνεκεν αὐτοὺς ἐλέγχει καὶ μακροὺς λοιπὸν ἀποτείνει λόγους κατ᾽ αὐτῶν; προφυλαττόμενος τοὺς ὄχλους ὥστε μή τι αὐτοῖς περιπεσεῖν. οὐδὲ γὰρ ὅμοιον ἀπαγορεύειν, καὶ τοὺς πταίσαντας δεικνύναι· ὥσπερ οὐχ ὅμοιον παραινεῖν τὰ δέοντα, καὶ τοὺς κατορθοῦντας εἰς μέσον ἄγειν. διὰ τοῦτο καὶ προλαβών φησι· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσι διὰ τὴν ἀκρόασιν αὐτῶν δεῖν καὶ αὐτοὺς [καὶ] ζηλοῦν, ταύτην κέχρηται τὴν ἐπιδιόρθωσιν, καὶ τὴν δοκοῦσαν αὐτῶν εἶναι τιμὴν, κατηγορίαν ποιεῖται. τί γὰρ διδασκάλου γένοιτ᾽ ἂν ἀθλιώτερον, ὅτ᾽ ἂν τοὺς μαθητὰς τὸ μὴ προσέχειν αὐτοῦ τῷ βίῳ διασώζῃ; ὥστε ἡ δοκοῦσα αὐτῶν εἶναι τιμὴ, μεγίστη κατηγορία ἐστὶν ὅτ᾽ ἂν τοιοῦτον φαίνωνται βίον ἔχοντες, ὧ οἱ ζηλοῦντες διαφθείρονται. διὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰς κατ᾽ αὐτῶν ἐμπίπτει κατηγορίας. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον· ἀλλ᾽ ἵνα δείξῃ, ὅτι καὶ ἡ προτέρα ἀπιστία ἣν ἠπίστησαν, καὶ ὁ σταυρὸς ὁ μετὰ ταῦτα ὃν ἐτόλμησαν, οὐ τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀπιστηθέντος ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης κατηγορία. θέα δὲ πόθεν ἄρχεται, καὶ πόθεν αὔξει τὰ ἐγκλήματα. ὅτι λέγουσι φησὶ καὶ οὐ ποιοῦσιν. ἕκαστος μὲν γὰρ ἐγκλημάτων ἄξιος παραβαίνων τὸν νόμον· μάλιστα δὲ ὁ διδασκαλίας αὐθεντίαν ἔχων, διπλῇ καὶ τριπλῇ δικαίως κατακρίνεσθαι. δι᾽ ἓν μὲν, ὅτι παραβαίνει· δι᾽ ἕτερον δὲ, ὅτι τοὺς ἄλλους ὀφείλων διορθοῦν, αὐτὸς χωλεύων, μείζονος τιμωρίας ἄξιος διὰ τὴν τιμήν. τρίτον δὲ, ὅτι καὶ διαφθείρει μειζόνως, ἅτε ἐν διδασκάλου τάξει [τοιαῦτα] παρανομῶν. μετὰ δὲ τούτων, καὶ ἕτερον αὐτῶν πάλιν λέγει κατηγόρημα, ὅτι πικροί εἰσι τοῖς ὑποχειρίοις. δεσμεύουσι γὰρ φορτία [βαρέα καὶ] δυσβάστακτα, καὶ τιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. διπλῆν ἐνταῦθα λέγει κακίαν, τὸ πολλὴν μὲν καὶ ἄκραν ἀπαιτεῖν ἀσυγγνώστως παρὰ τῶν ἀρχομένων [βίου] ἀκρίβειαν· πολλὴν δὲ ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν τὴν ἄδειαν. ὃ τοὐναντίον τὸν ἄριστον ἄρχοντα ἔχειν χρή· ἐν μὲν τοῖς καθ᾽ ἑαυτὸν, ἀσύγγνωστον εἶναι καὶ πικρὸν δικαστήν· ἐν δὲ τοῖς τῶν ἀρχομένων, συγγνωμονικὸν καὶ ἥμερον, ὧν οὗτοι τὸ ἐναντίον ἐποίουν. τοιοῦτοι γὰρ πάντες οἱ λόγοις φιλοσοφοῦντες, ἀσύγγνωστοι καὶ βαρεῖς, ἅτε ἄπειροι τῆς διὰ τῶν ἔργων διδασκαλίας. οὐ μικρὰ δὲ καὶ αὕτη [ἡ] κακία, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ἐπιτείνει τὴν ἔμπροσθεν κατηγορίαν. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς καὶ τοῦτο αὔξει τὸ ἔγκλημα. οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ δύνανται· ἀλλ᾽ οὐ θέλουσι. καὶ οὐκ εἶπε, βαστάσαι· ἀλλά, δακτύλῳ κινῆσαι, τουτέστιν, οὐδὲ ἐγγὺς γενέσθαι, οὐδὲ ἅψασθαι. ἀλλὰ σπουδαῖοι καὶ εὔτονοι ἐν τοῖς κεκωλυμένοις. πάντα γὰρ τὰ ἔργα ποιοῦσι φησὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. εἰς κενοδοξίαν αὐτοὺς διαβάλλων ταῦτα λέγει, ἅπερ αὐτοὺς ἀπώλεσε. τὰ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν ὠμότητος [ἦσαν] καὶ ῥαθυμίας· ταῦτα δὲ δοξομανίας. τοῦτο ἀπέστησεν αὐτοὺς τοῦ θεοῦ· τοῦτο ἐν ἑτέρῳ θεάτρῳ ἀγωνίζεσθαι παρεσκεύασε καὶ διέφθειρεν. οἵους γὰρ ἄν τις ἔχῃ τοὺς θεατὰς, [τούτους ἐσπούδακεν ἀρέσκειν,] τοιούτους ἐπιδείκνυται καὶ τοὺς ἀγῶνας.

καὶ ὁ

κεν ἐν γυμναίοις παλαίων, τοιαῦτα καὶ τὰ ἀ-
ματα μέτεισιν· ὁ δὲ ἐν ψυχροῖς αὐτὰ πεπλωκό-
αὐτὸς ῥαθυμότερος γίνεται. οἷον ἔχει τὶς
ὢ γέλωτι χαίροντας, γίνεται γελωτοποιὸς καὶ
, ἵνα τέρπῃ τὸν θεατήν· ἕτερος σπουδαῖον
φιλοσοφοῦντα, σπουδάζει καὶ αὐτὸς τοιοῦ-
εἶναι, ἐπειδὴ τοιαύτης τοῦ ἐπαινοῦντος ἡ-
η. ὅρα δὲ πάλιν καὶ ἐνταῦθα μετ' ἐπι-
ς τὸ ἔγκλημα. οὐδὲ γὰρ τὰ μὲν οὕτως,
ἑτέρως ποιοῦσιν· ἀλλὰ πάντα ἁπλῶς οὕ- A
εἶτα ἐγκαλέσας αὐτοῖς κενοδοξίαν, δείκνυ-
δὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις καὶ ἀναγκαίοις κενο-
οῦντας. οὐδὲ γὰρ εἶχον· ἔρημοι γὰρ ἦσαν
θωμάτων· ἀλλ' ἐπὶ ψυχροῖς καὶ εὐτελέσι,
τῆς κακίας αὐτῶν τεκμήρια [ἦν,] τὰ φυλα-
α, τὰ κράσπεδα. πλατύνουσι γὰρ τὰ φυλα-
α αὐτῶν φησι, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπε-
ν ἱματίων αὐτῶν,] καὶ τίνα ταῦτά ἐστι τὰ φυ-
ήρια καὶ τὰ κράσπεδα; ἐπειδὴ συνεχῶς ἐπ-
ανοντο τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ, ἐκέλευσεν B
αφῆναι βιβλίοις μικροῖς τὰ θαύματα αὐτοῦ,
ηρτῆσθαι αὐτὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. διὸ καὶ
ἔσται ἀσάλευτα ἐν ὀφθαλμοῖς σου [ἀσάλευ-
φυλακτήρια ἐκάλουν· ὡς πολλαὶ νῦν τῶν
κῶν εὐαγγέλια τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσαι ἔ-
καὶ ἵνα καὶ ἑτέρωθεν πάλιν ὑπομιμνήσκων-
πολλοὶ πολλάκις ποιοῦσιν ὡς ἐπιλανθανόμενοι,
κρόκῃ τὸν δάκτυλον ἀποδεσμοῦντες, τοῦτο ὁ
ὥσπερ παιδίοις ἐκέλευσε ποιεῖν, κλῶσμα ὑα-
ον ἐπὶ τῶν ἱματίων περὶ τὴν ὤαν τὴν περὶ τοὺς C
ς ἀπορράπτεσθαι ἵνα προσέχοντες [τούτοις]
μιμνήσκωνται τῶν ἐντολῶν, καὶ ἐκαλεῖτο κρά-
ι. ἐν τούτοις τοίνυν ἦσαν σπουδαῖοι, τούς τε
ῶνας τῶν βιβλίων πλατύνοντες, καὶ τὰ κρά-
α μεγαλοποιοῦντες· ὅπερ ἐσχάτης κενοδο-
ίας. τίνος γὰρ ἕνεκεν φιλοτιμῇ καὶ πλατύ-
ς; μὴ γὰρ κατόρθωμά σου τοῦτό ἐστι; μὴ
σοι ὀνήνησιν, ἐὰν μὴ τὰ ἀπ' αὐτῶν κερδά-
οὐ γὰρ τὸ μεγαλῦναι ταῦτα καὶ πλατῦναι ὁ
ζητεῖ, ἀλλὰ τὸ μεμνῆσθαι τῶν αὐτοῦ κατορ- D
των. εἰ δὲ ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ καὶ νηστείᾳ, καὶ
ἐπιπόνοις κατορθώμασιν οὖσιν καὶ ἡμετέροις
μεμνῆσθαι οὐ δεῖ· πῶς σὺ τούτοις ἐναβρύνῃ
αις, ἃ μάλιστά σου κατηγορεῖ ῥαθυμίαν; οἱ
ἐν τούτοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις μικροῖς
ἐνόσουν. φιλοῦσι γάρ φησι τὴν πρωτοκλη-
ν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
νωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς· καὶ
σθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί. ταῦτα γὰρ εἰ καὶ
τις ἡγεῖται· ἀλλὰ μεγάλων ἐστὶν αἴτια κα- E
ταῦτα καὶ πόλεις καὶ ἐκκλησίας ἀνέτρε-
καί μοι [καὶ] δακρῦσαι ἔπεισι νῦν, ὅτ'
πρωτοκαθεδρίας ἀκούσω καὶ τοὺς ἀσπα-
καὶ λογίσομαι πόσα ἐντεῦθεν ἐτέχθη κα-
ς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ. ἅπερ οὐκ ἀναγκαῖον
ας ἐξειπεῖν νῦν· μᾶλλον δὲ ὅσοι πρεσβύ-
οὐδὲ δέονται ταῦτα παρ' ἡμῶν μαθεῖν.
σὺ δέ μοι

Ita qui fortibus viris ſpectantibus luctatur, fortiter agere conatur: qui verò apud ignauos & timidos, ipſe quoque huiuſmodi efficitur: vt verbi cauſa: Riſu quis gaudentes habet ſpectatores, ridendi author illico efficitur, vt ſpectatoribus placeat. Alius à diligenti atq; philoſopho ſpectari voluit, talis & ipſe videri certat, vt laudem à ſpectatore ſuo conſequatur. Sed perſpice in hoc loco rurſus quomodo crimen amplificet. Non enim alia ſic, alia verò non ſic faciunt, ſed vniuerſa ſimpliciter A ſic. Cum igitur inanem gloriam eis obieciſſet, non magnarum neq; præclararum rerum fama eos laborare demonſtrat: nihil enim huiuſmodi habebant: ſed è paruis & vilibus gloria mendicabatur, quibus ingens eorum nequitia ſignificabatur. *Phylacteria ſua*, inquit, *dilatant, & magnificant ſimbrias veſtium ſuarum.* Quænam ſunt hæc phylacteria & fimbriæ? Quoniam facilè beneficiorum Dei obliuiſcebantur, idcirco Deus ſigna ſua in libellis breuiſſimè B conſcribi, & manibus eorum appendi iuſſit; vnde dictum eſt, *Nec remouebuntur ab oculis tuis.* Hæc philacteria, id eſt conſeruatoria, vocabant, ſicuti multæ mulierum modò faciunt euangelia ex collo dependentes: & vt aliunde in memoriam reducantur, quod obliuioſi crebro facere ſolent filo digitum ſtrictius ligantes, id Deus ceu infantulis iuſſit facere. Hyacinthinam enim vittam in extremitate veſtis, quæ ad talos eſt, aſſui præcepit, vt attentiore cura mandatorum recordarentur, C hanc fimbriam appellant. In his igitur rebus diligentiores, ligacula quibus libelli dependebant, latiora, & fimbrias maiores faciebant: quod ex inani gloria proficiſci videbatur. Quam enim ob rem hæc ita facis? An quia virtutem id eximiam putes, vel quia aliquid vtilitatis inde habeas? non enim vt illa dilates & magnifica facias, Deus præcepit, ſed vt ſigna & miracula eius memoria teneas. Quòd ſi eleemoſyna atque iejunio, quæ opera noſtra efficiuntur, nullo pacto gloriari oportet: D quam ob rem his te plurimum iactas, ô Phariſæe, quibus maximè tua deſidia declaratur? Illi verò non hinc ſolùm, verum etiam ex alijs multò minoribus morbum contrahebant. *Diligunt enim*, ait, *primos in cœnis accubitus, & primos in ſynagogis conſeſſus, ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Hæc enim & ſi minima eſſe videantur, magnorum tamen cauſa ſunt malorum. Nam ciuitates & eccleſias ſæpenumero euerterunt: propterea nec à lachrymis abſtinere poſſum, cùm primos E iſtos conſeſſus, & ſalutationes audiam, ac in mentem veniat, quot quantaque hinc mala in eccleſia Dei orta ſunt, quæ modo percenſeri tempus non eſt, immò verò nec opus, cùm ſeniores ea quæ viderunt, minoribus etiam enarrare queant.

Deut. 6. b.

Num. 15. d.

Digitized by Google

Tu autem conſidera ibi maxime illos inanis fomenta gloriæ quæſiuiſſe, vbi iubebantur humiliores eſſe, in ſynagogis videlicet, quò ad docendos alios veniebant: in cõuiuijs enim huiuſmodi aliquid cõmittere nõ ita graue videtur; quãuis non in eccleſia ſolùm, ſed vbiq; doctorẽ cæteris præſtare oporteat. Nã quemadmodũ homo vbicunque fuerit, cæteris animantibus pręſtat: ita doctorem decet, ſiue loquatur, ſiue ſileat, ſiue in conuiuijs ſiue alibi ſit, cæteris hominibus excellere, adeò vt in inceſſu & aſpectu, & habitu, omnibusque ſimpliciter alijs in rebus pręſtãtior eſſe videatur. Illi verò in omni re derideri digni, vndique ſibi dedecus contrahebant, quæ fugienda erant inſequentes. Diligunt enim, ait: quod ſi diligere crimen eſt: quid erit re ipſa efficere? Sed cætera quidem tanquam parua, & vilia, & in quibus non erat opus diſcipulos ſuos corrigi, in accuſatione ac reprehenſione illorum terminat: principatus autem appetitio, quæ omnium malorum cauſa erat, & ſedis docendi raptus, in medium diligenter ad doctrinam diſcipulorum producitur: quid enim ait? *vos verò nolite vocari Rabbi.* Cuius cauſa ſtatim ſubiungitur: *vnus enim veſter eſt magiſter, omnes vero vos fratres eſtis.* Nec alter altero præſtantior, quoniam nihil eſt quod à ſeipſo ſciuerit: ideo Paulus quoq; dicit, Quid enim eſt Paulus? quid autem Apollo, quid porrò Cephas? niſi miniſtri? non dixit magiſtri: & rurſus: *Non vocetis patrem,* non vt neminem patrem vocent, ſed ne ignorent, quem principaliter patrem vocare oporteat. Nam quemadmodum nemo principaliter magiſter eſt, ſic ne pater pręter illum qui tam magiſtrorum, quàm patrum omnium cauſa eſt: & rurſus ſubiungit: *Neque vocemini magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.* Nec dixit, ego: ſed quemadmodum in ſuperioribus, *quid vobis videtur de Chriſto,* dixit, non de me: ſic in hoc loco. Quare libenter nunc aduerſarios interrogarem, quid dicerent, cùm ſæpius patri ſoli ad cõtemptum vnigeniti, vnus Deus & vnus dominus accommodent: an nõ pater ſit καθηγητὴς, id eſt magiſter ſiue gubernator? Nullus negare audebit: atqui vnus, inquit, magiſter eſt Chriſtus. Quemadmodum igitur cùm magiſter vnus eſſe Chriſtus dicatur, non expellitur pater, ne magiſter ſit: ſic cùm vnus dominus, & vnus Deus pater aſſeratur, non expellitur filius, quo minus vnà cum patre dominus & Deus ſit. Vnus enim, atq; vnus ad diſtinctionem hominum aliarumq; creaturarum dicitur. Cùm ergo fugiendum eſſe hunc grauem morbum edixerit, docet per humilitatem eſſe fugiendum, ac ideo adiecit: *Qui eſt maior veſtrum, erit veſter miniſter: qui enim exaltauerit ſeipſum, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* Nihil enim humilitate pręſtantius. propterea crebrò de hac virtute commemorat. Nam & quãdo paruulos in medium adduxit, & cùm in monte doceret, hinc beatificationes illas incepit, & impræſentiarum radicitus ſuperbiæ vicium euellit dicens:

1. Cor. 3. b.

Supr. 16. b.

Qui

σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς καὶ τῆς κενοδοξίας ἐκράτει. ἔνθα ἐκέλευον ἐν ταῖς συναγωγαῖς μὴ κενοδοξεῖν, ἔνθα εἰσῄεσαν ῥυθμίζοντες ἑτέρους. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν δείπνων οὐ τοσοῦτον ὅπως δήποτε, οὐχ οὕτω δοκεῖ δεινὸν εἶναι· καί τοι γε καὶ ἐκεῖ τὸν διδάσκαλον θαυμάζεσθαι ἔδει, οὐκ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας μόνον, ἀλλ' ἁπανταχοῦ. καθάπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὅπουπερ ἂν φανῇ, δῆλός ἐστι τῶν ἀλόγων διεστηκώς· οὕτω καὶ τὸν διδάσκαλον, καὶ φθεγγόμενον, καὶ σιγῶντα, καὶ ἀριστοποιούμενον, καὶ πᾶν ὁτιοῦν

A ποιοῦντα, δῆλον εἶναι δεῖ, καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ ἀπὸ τοῦ βλέμματος, καὶ ἀπὸ τοῦ σχήματος, καὶ ἀπὸ πάντων ἁπλῶς. ἐκεῖνοι δὲ πανταχόθεν ἦσαν καταγέλαστοι, καὶ πανταχοῦ κατῃσχύνοντο, μεταδιώκοντες ἃ φεύγειν ἔδει. φιλοῦσι γάρ φησιν. εἰ δὲ τὸ φιλεῖν ἔγκλημα, τὸ ποιεῖν ἡλίκον· καὶ θηρᾶν αὐτὰ καὶ σπουδάζειν ὥστε τυχεῖν, πόσον κακόν; τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέχρι τῆς ἐκείνων κατηγορίας ἔστησεν, ὡς μικρὰ καὶ εὐτελῆ, καὶ μὴ δεομένων τῶν μαθητῶν καὶ ὑπὲρ τούτων διορθοῦσθαι· τὸ δὲ πάντων αἴτιον ὂν τῶν κακῶν, τὴν φιλαρχίαν, καὶ τὸ τὸν

B θρόνον ἁρπάζειν τὸν διδασκαλικὸν, τοῦτο εἰς μέσον ἀγαγὼν διορθοῦται σπουδαίως ὑπὲρ τούτου, σφόδρα καὶ αὐτοῖς εὐτόνως ἐπισκήπτων. τί γάρ φησιν; ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί. εἶτα καὶ ἡ αἰτία. εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ διδάσκαλος· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε, καὶ οὐδὲν ἕτερος ἑτέρου πλέον ἔχει, κατὰ τὸ μηδὲν εἶναι παρ' ἑαυτοῦ. διὸ καὶ Παῦλος λέγει· τίς γάρ ἐστι Παῦλος; τίς δὲ Ἀπολλώς; τίς δὲ Κηφᾶς; οὐχὶ διάκονοι; καὶ οὐκ εἶπε, διδάσκαλοι. καὶ πάλιν· μὴ καλέσατε πατέρα. οὐχ ἵνα μὴ καλῶσιν, ἀλλ' ἵνα εἰδῶσιν ὃν κυρίως πατέρα

C καλεῖν χρή. καθάπερ γὰρ ὁ διδάσκαλος οὐκ ἔστι διδάσκαλος προηγουμένως· οὕτως οὐδὲ ὁ πατήρ. ἐκεῖνος γὰρ πάντων αἴτιος, καὶ τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν πατέρων. καὶ πάλιν ἐπάγει· μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν καθηγητὴς ὁ Χριστός. καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγώ. ὥσπερ [γὰρ] ἀνωτέρω εἶπε· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; καὶ οὐκ εἶπε, περὶ ἐμοῦ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἀλλ' ἡδέως ἂν ἠρόμην ἐνταῦθα, τί ἂν εἴποιεν οἱ τὸ εἷς καὶ εἷς πολλάκις ἁρμόζοντες τῷ πατρὶ μόνον ἐπὶ ἀθετήσει τοῦ μονογενοῦς· καθη-

D γητὴς ὁ πατήρ; ἅπαντες ἂν εἴποιεν, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. καὶ μὴν εἷς φησίν ἐστι καθηγητὴς ὑμῶν ὁ Χριστός. ὥσπερ οὖν εἷς καθηγητὴς λεγόμενος [ὁ] Χριστὸς, οὐκ ἐκβάλλει [δὲ] τὸν πατέρα τοῦ εἶναι καθηγητήν· οὕτω καὶ εἷς διδάσκαλος λεγόμενος ὁ πατὴρ, οὐκ ἐκβάλλει τὸν υἱὸν τοῦ εἶναι διδάσκαλον. τὸ γὰρ εἷς καὶ εἷς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀνθρώπων εἴρηται καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως. ἀπαγορεύσας τοίνυν αὐτοῖς τὸ χαλεπὸν [τοῦτο] νόσημα καὶ διορθωσάμενος, παιδεύει καὶ πῶς ἂν αὐτὸ

E διαφύγοιεν διὰ ταπεινοφροσύνης. διὸ καὶ ἐπάγει· ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσω [ὑμῶν] διάκονος. ὅστις γὰρ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. οὐδὲ γὰρ τοῦ μετριάζειν ἴσον οὐδὲ καὶ συνεχῶς αὐτοὺς ὑπομιμνήσκει ταύτης τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτε τὰ παιδία εἰς μέσον ἦγε, καὶ νῦν, καὶ ἀρχόμενος ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν μακαρισμῶν ἐντεῦθεν ἤρξατο. καὶ ἐνταῦθα πρόρριζον αὐτὸ ἀνασπᾷ, ἐντεῦθεν λέγων,

ὁ ταπεινῶν

ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. εἶδες πῶς ἐκ διαμέ-
τρου τὸ ἐναντίον ἀπάγει τὸν ἀκροατήν; οὐδὲ γὰρ δὴ τὰ πρωτεῖα ἐρᾷν κωλύει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα· οὕτω γὰρ τεύξῃ τῆς ἐπιθυμίας φησί. διὸ τὸν πρωτείων τὴν ἐπιθυμίαν διώκοντα τὴν ἐσχάτην διώκειν τάξιν. ὃς γὰρ ἂν ταπεινώσῃ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. καὶ ποῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ταύτην εὑρήσομεν; βούλεσθε πάλιν ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς ἀγάγω, τὰς τῶν ἁγίων σκηνάς, τὰ ὄρη λέγω καὶ τὰς νάπας; ἐκεῖ γὰρ ἐκεῖ τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης ὀψόμεθα. ἄνθρωποι γὰρ οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἀξιωμάτων εἰσὶ, καὶ ἀπὸ χρημάτων ὄντες λαμπροὶ, πανταχοῦ ἑαυτοὺς καταστέλλουσιν, ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος, ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἀπὸ τῶν διακονουμένων, καὶ καθάπερ ἐν γράμμασι διὰ πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην γράφουσι καὶ ἅπερ ἐστὶν ὑπεκκαύματα ἀλαζονείας, ἱμάτια λαμπρὰ ἀμφιέννυσθαι, καὶ τὸ λαμπρῶς οἰκοδομεῖν τὸ πολλοὺς ἔχειν διακόνους, ἃ καὶ ἄκοντας πολλάκις εἰς ἀλαζονείαν ἐμβάλλει, ταῦτα ἐκεῖ ἀνῄρηται. καὶ αὐτοὶ καίουσι πῦρ· αὐτοὶ διατέμνουσι ξύλα· αὐτοὶ ἕψουσιν· αὐτοὶ τοῖς ἐρχομένοις διακονοῦνται. οὐκ ἔστιν ὑβρίζοντος ἀκοῦσαι οὐδενὸς οὐδὲ ὑβριζόμενον ἰδεῖν, οὐδὲ ἐπιταττόμενον, οὐδὲ ἐπιτάττοντα· ἀλλὰ πάντες τῶν διακονουμένων εἰσί, καὶ ἕκαστος τοὺς πόδας νίπτει τῶν ξένων, καὶ πολλὴ περὶ τούτου μάχη [ἐν τῇ τοιαύτῃ ταπεινωσύνῃ] καὶ ποιεῖ τοῦτο, οὐκ ἐξετάζων ὅστις ἐστίν, οὔτε εἰ δοῦλος, οὔτε εἰ ἐλεύθερος· ἀλλ' ἐπὶ πάντων τὴν διακονίαν ταύτην πληροῖ. οὐδεὶς ἐκεῖ [οὐ] μέγας καὶ μικρός. τί οὖν; σύγχυσις; μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἡ μεγίστη εὐταξία. κἂν γὰρ ᾖ τις μικρός, ὁ μέγας οὐχ ὁρᾷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκείνου καταδεέστερον εἶναι ἑαυτὸν νομίζει, καὶ αὐτὴ γίνεται μείζων. μία τράπεζα πᾶσι τοῖς διακονουμένοις καὶ τοῖς διακονοῦσι, τὰ αὐτὰ σιτία, τὰ αὐτὰ ἐνδύματα, τὰ αὐτὰ οἰκήματα, ἡ αὐτὴ δίαιτα. μέγας ἐκεῖ, ὁ τὸ εὐτελέστερον ἐργαζόμενος. οὐκ ἔστιν [ἐκεῖ] τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σόν· ἀλλ' ἐξορίζεται τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ μυρίων αἴτιον πολέμων. καὶ τί θαυμάζεις, εἰ δίαιτα καὶ τράπεζα καὶ στολὴ μία πᾶσιν, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν μόνον, τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ πάντων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀγάπην. πῶς οὖν αὕτη καθ' ἑαυτῆς ἐπαρθείη ποτέ; οὐκ ἔστιν ἐκεῖ πενία καὶ πλοῦτος, δόξα καὶ ἀτιμία. πῶς οὖν ἂν εὕροι παρείσδυσιν ἡ ἀπόνοια καὶ ἀλαζονεία; εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐδεὶς τοῦτο ὁρᾷ. ὁ μικρὸς οὐκ ἀλγεῖ καταφρονούμενος· οὐ γὰρ ὁ καταφρονῶν τίς ἐστι· κἂν διαπτύσῃ δέ τις, ἅπερ μάλιστα παιδεύονται καταφρονεῖσθαι, διαπτύεσθαι, ἐξευτελίζεσθαι, διὰ ῥημάτων, διὰ πραγμάτων, καὶ πτωχοῖς καὶ ἀναπήροις συναναστρέφονται, καὶ αἱ τράπεζαι αὐτοῖς τούτων γέμουσι τῶν δαιτυμόνων. διὰ δὴ τοῦτο οὐρανῶν εἰσιν ἄξιοι. καὶ ὁ μὲν θεραπεύει τραύματα λώβην ἐχόντων· ὁ δὲ χειραγωγεῖ τὸν τυφλόν· ὁ δὲ βαστάζει τὸ σκέλος πεπηρωμένον. οὐκ ἔνι κολάκων πλῆθος, οὐδὲ παρασίτων· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τί ἐστι κολακεία, ἴσασι. πόθεν οὖν ἂν ἐπαρθεῖεν; καὶ γὰρ πολλὴ παρ' αὐτοῖς ἰσότης.

διὸ

Qui ſeipſum humiliauerit, exaltabitur. Vide quo modo rectè ad contrarium auditorem impellit. Non enim à cupiditate primatus prohibet ſolùm, ſed ad alterum extremum hortatur: ſic enim deſiderio potieris, inquit, tuo: propterea qui primas partes obtinere contendit, neceſſe eſt vt poſtremas perſequatur. Qui enim ſeipſum humiliauerit, is exaltabitur. Sed vbi hanc inueniemus humilitatem, inquies? Vultis ad ſpectaculum huius virtutis rurſus aſcendamus? ad ſanctorum dico tabernacula, A montes atque conualles: ibi enim ſublimitatem videbimus: ibi ſunt homines, quorum alij dignitatibus præfulſerunt, alij diuitijs excelluerunt: qui omnes mirabiliter ſe vndique veſtitu, domo, miniſterijs, cæteris omnibus ad præcipuam humilitatem reduxerunt. Omnia igitur quæ ad ſuperbiam incendunt, amictus magnificentia, ędium ſplendor, miniſtrorum multitudo, quibus vel inuiti ad inſolentiam plerique detruduntur, iacent humi proſtrata. Ipſi ergo ligna ſcindunt, B ipſi accendunt ignem, ipſi coquunt, ipſi aduenis miniſtrant: nec cædentem ibi, nec læſum aliquem videbis, nec præcipientem, nec cui præcipiatur: ſed omnes miniſtri ſunt,, & ab vnoquoque conuenarum pedes lauantur. Et magna de hoc apud eos honeſta contentio, quod faciunt non inquirentes ſiue ſeruus ſit, ſiue liber qui aduenit, ſed erga omnes ſimpliciter hoc miniſterio vtuntur. Nullus enim ibi eſt magnus aut paruus: ingens igitur confuſio, inquies, immo verò præcipuus ordo. Nemo enim C paruúſne, an magnus ſit reſpicit, ſed omnes inferiores ſe cæteris ducunt, & hac ratione maiores efficiuntur. Vna menſa omnibus & adminiſtrantibus & his quibus adminiſtratur, eædem epulæ, eadem indumenta, eædem domus, idem viuendi ordo: magnus eſt apud eos, qui vilia opera rapit. Abeſt inde meum ac tuum, eiectum inde omnino id verbum eſt, quod multorum cauſa eſt bellorum. Cur autem miraris, ſi vnus viuendi modus, vna menſa, vnus veſtitus omnibus ſit, cum ani- D ma quoque vna ſit vniuerſis, non dico ſecundum ſubſtantiam: (id enim ſimiliter in omnibus eſt) ſed ſecundum charitatem: quo modo igitur ipſa contra ſeipſam ſuperbiet? Non eſt ibi pauperies, non ſunt diuitiæ, non gloria, ignominia: magni & parui virtute ſolummodo ſunt, ſed nemo id reſpicit. Non enim dolet paruus quaſi contemptus, quippe cùm qui contemnat nemo ſit: quod ſi eſſet, per iſtud erudiuntur maximè, contemni ſcilicet, deſpui, ac vilipendi, non verbis ſolùm, verumetiam rebus: cum mancis, cum E pauperibus libenter conuerſantur, & his menſæ conuiuis plenæ quotidie ſunt, propterea regno cœlorum digni ſunt: alius ubi vulnera permulcet læſi, alius cæcum ducit, alius portat eum qui crus fregit. Non ſunt ibi paraſiti, nec adulantium multitudo, immo verò nec quid ſit adulari cognouerunt: vnde igitur inſolentes fieri poſſunt, cùm tanta ſit apud eos æqualitas?

 pro-

Digitized by Google

propterea etiam magna ipſis ad virtutem facilitas atque mirabilis præbetur: his enim multò magis rudiores proficiunt, quàm ſi cogerentur primos aliis honores deferre. Sicut enim audacem ac temerarium non qui reſiſtit, ſed qui cedit, ſolet erudire: ſic ambitioſum, non qui de gloria contendit, ſed qui gloriam aſpernatur, corrigere videtur: quod illis diligenter factitatum eſt. Nam quanta contentio de primatu apud nos eſt, tantum apud eos certamen de contemnendo & euitando primatu eſt: ſtudent enim non vt honorentur, ſed vt honorent, ipſa A etiam opera ad humilitatem exhortantur, & ſuperbire non ſinunt. Quis enim vnquam fodiens, plãtas rigans, ſportas & ſacculos texens, cęteraque ſimilia faciens, multum ſibi poterit arrogare? Quis pręterea pauper inedia ſeipſum domans hac ęgritudine laborabit? Nemo profectò, propterea perfacilis ibi humilitas eſt. Nã quemadmodum apud nos propter plaudentium atque admirantium multitudinem, difficile eſt humilitatem ſeruare: ita ibi facillimum: ſolitudini enim ſolummodo ille atten- B dit. Volucres volantes videt, arbores concuſſas aſpicit, ſpirantem zephyrum ſentit, fluuios per valles deferri ſpectat. Vnde igitur extolletur, qui in tanta ſolitudine viuit? Non tamen idcirco excuſabiles nos erimus, qui in media multitudinę conuerſantes nobis arrogamus. Nam & Abraham inter Chananæos erat, & tamen dicebat. *Ego vero ſum terra & cinis.* Et Dauid in mediis aciebus: *Ego*, clamabat, *vermus ſum, & non homo.* Et Paulus in medio terrarũ orbe nõ verebatur dicere: *Non ſum dignus vocari apoſtolus.* C Quam igitur ſatisfactionẽ habebimus, cùm poſt tot tantáq; exempla nõ reſipiſcimus? Nã quemadmodũ illi mille coronis rutilabũt, quoniã primi virtutis iter egerũt: ſic nos q nec poſt illos, quorum res geſtas lectitamus, neq; poſt iſtos viuentes, quorũ opera admirãtes videmus: ad imitandã humilitatem eorum impellimur, mille meremur ſupplicia. Qua .n. ratione ſatisfacies, cùm nõ emenderis? Literas fortè neſcis, & ſcripturã perlegere nõ potes, vt inde priſcorũ virtutes virorum perdiſcas: culpa quidẽ etiam hæc eſt, cùm eccleſia ſemp tibi D pateat, non venire ad deguſtanda hæc fluenta. Verùm ſi priſcorum virtutes ignoras, hos viuentes aſpicere potes. Sed nullus eſt, inquies q me ducat. Me igit̃ adeas, tibi horũ diuerticula oſtendam: veni, & aliquid vtile ab iſtis diſce: lucernæ iſti ſunt vbiq; terrarũ fulgentes: mœnia vrbium iſti ſunt, propterea ſolitudinem petierunt, vt te quoq; doceant tumultus ciuitatis deſpicere. Alij te fortiores in medijs fluctibus tranquillitate potiuntur: tibi verò qui vndiq; E exagitaris, quiete opus eſt, vt paululum à frequentibus procellis reſpirare poſſis. Crebrò igitur ad illos ꝓficiſcaris, vt orationibus & admonitionibus eorũ ſordes peccatorũ detergas. & tum hic optime viuas, tum futurã beatitudinem cõſequaris, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui gloria & imperium in ſecula, Amen.

Gen 18.d.
Pſal 21.a.
1.Co.15.b.

διὸ καὶ εὐκολία πολλὴ τῆς ἀρετῆς. καὶ γὰρ τούτοις μᾶλλον οἱ κατὰ ἀγροικότεροι παιδεύονται, ἢ εἰ ἀναγκάζοιντο αὐτοῖς παραχωρεῖν τῶν πρωτείων. ὥσπερ γὰρ τὸν θρασὺν ὁ πληττόμενος καὶ παραχωρῶν παιδεύει, οὕτω τὸν φιλότιμον ὁ μὴ ἀντιποιούμενος δόξης, ἀλλὰ καταφρονῶν. τοῦτο οὖν μετὰ δαψιλείας ἐκεῖ ποιοῦσι. καὶ ὅση μάχη παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν τῶν πρωτείων, τοσοῦτος ἀγὼν παρ' αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ καὶ διακρούσασθαι. καὶ πολλὴ [ἡ] ἀνωθῆ τις πλεονεκτῆσαι τιμῶν, ἀλλ' οὐ τιμώμενος. ἄλλως δὲ, καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα μετριάζειν πείθει,
A καὶ οὐκ ἀφίησι φλεγμαίνειν. τίς γὰρ εἰπέ μοι γῆν σκάπτων, καὶ ἄρδων, καὶ φυτεύων, ἢ πλέκων σπυρίδας καὶ σάκκους ὑφαίνων, ἢ ἄλλα τινὰ μεταχειριζόμενος, μέγα φρονήσει ποτέ; τίς δὲ πενίᾳ συζῶν, καὶ λιμῷ παλαίων, τοῦτο νοσήσει τὸ νόσημα; οὐκ ἔστιν οὐδείς. διὰ τοῦτο [οὖν] εὔκολος αὐτοῖς ἡ ταπεινοφροσύνη. καὶ ὥσπερ ἐνταῦθα χαλεπὸν τὸ μετριάζειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν κροτούντων καὶ θαυμαζόντων· οὕτως ἐκεῖ σφόδρα εὔκολον. καὶ γὰρ τῇ ἐρημίᾳ προσέχει μόνον ἐκεῖνος, καὶ ὄρνιθας ἱπτα-
B μένους ὁρᾷ, καὶ δένδρα σειόμενα, καὶ ζέφυρον πνέοντα, καὶ ῥύακας διὰ φαράγγων φερομένους. πόθεν οὖν ἐπαρθείη ὁ ἐρημίᾳ τοσαύτῃ συζῶν; οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀπολογίαν ἐντεῦθεν ἡμεῖς ἕξομεν, ἐπειδὴ ἐν μέσοις στρεφόμενοι μέγα φρονοῦμεν. καὶ γὰρ [ὁ] Ἀβραὰμ μεταξὺ Χαναναίων ὢν, ἔλεγεν· ἐγὼ [δὲ] εἰμι γῆ καὶ σποδός. καὶ ὁ Δαβὶδ ἐν μέσοις στρατοπέδοις, ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος. καὶ ὁ ἀπόστολος ἐν μέσῃ τῇ οἰκουμένῃ, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος. ποία τοίνυν ἡμῖν ἔσται παραμυθία; ποία δὲ ἀπολο-
C γία, οἳ ἂν μηδὲ τοσαῦτα ἔχοντες παραδείγματα μετριάζωμεν; ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι μυρίων στεφάνων ἄξιοι, πρῶτοι εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐλθόντες· οὕτως ἡμεῖς μυρίων τιμωριῶν ὑπεύθυνοι, μήτε μετ' ἐκείνους τοὺς ἀπελθόντας, καὶ ἐν τοῖς γράμμασι κειμένους, μήτε μετὰ τούτους τοὺς ζῶντας, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων θαυμαζομένους, εἰς τὸν ἴσον ἑλκόμενοι ζῆλον. τί γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν μὴ διορθούμενος; οὐκ οἶδα γράμματα, οὐδὲ γραφαῖς ἐνέκυψας, ἵνα μάθῃς τῶν παλαιῶν τὰς ἀρετάς; μάλιστα μὲν καὶ τοῦτο ἔγκλημα, τῆς ἐκκλησίας διη-
D νεκῶς ἀνεῳγμένης μὴ συνιέναι καὶ μετέχειν τῶν καθαρῶν ἐκείνων ναμάτων. πλὴν [ἀλλ'] εἰ καὶ τοὺς ἀπελθόντας οὐκ ἔγνως διὰ τῶν γραφῶν, τοὺς ζῶντας τούτους ἰδεῖν ἐχρῆν. ἀλλ' οὐδεὶς ὁ χειραγωγῶν; ἐλθὲ πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγώ σοι δείξω τὰ καταγώγια τῶν ἁγίων τούτων. ἐλθὲ καὶ μάθε τι παρ' αὐτῶν χρήσιμον. λύχνοι πανταχοῦ τῆς γῆς εἰσιν οὗτοι λάμποντες· τείχη ταῖς πόλεσι περικάθηνται καὶ καθίστανται. διὰ τοῦτο τὰς ἐρημίας κατέλαβον, ἵνα καὶ σὲ παιδεύσωσι τῶν ἐν μέσῳ θορύβων καταφρονεῖν. οἱ μὲν γὰρ ἅτε ἰσχυροὶ ὄντες, καὶ ἐν
E μέσῳ τῷ κλύδωνι δύναιντο γαλήνης ἀπολαύειν· σοὶ δὲ τῷ περιαντλουμένῳ πανταχόθεν ἡσυχίας δεῖ, καὶ τοῦ μικρὸν ἀναπνεῦσαι ἐκ τῶν ἐπαλλήλων κυμάτων. βάδιζε τοίνυν ἐκεῖ συνεχῶς, ἵνα τὴν διηνεκῆ κηλῖδα ἀποκαθήρας ταῖς ἐκείνων εὐχαῖς καὶ παραινέσεσι, καὶ τὸν ἐνταῦθα ἄριστον διαγάγῃς βίον, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχῃς ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, κράτος, τιμή, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΟΓ΄

αὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι
θίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσ-
μενοι. διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα.

εῦθεν λοιπὸν εἰς γαστριμαργίαν αὐτοὺς κωμῳ-
εῖ. καὶ τὸ δεινὸν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῶν πλουσίων, ἀλλ' ἀ-
χηρῶν ἐγαστρίζοντο· καὶ τὴν ἐκείνων πενίαν ἐπέτρι-
ὦ διορθοῦσθαι δέον. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἤσθιον, ἀλλὰ
ατήσθιον. εἶτα καὶ ὁ τρόπος τῆς καπηλείας χα-
ώτερος, προφάσει μακρὰ [φησὶ] προσευχόμε-
A ῖς μὲν ἄξιος τιμωρίας ὁ κακόν τι ποιῶν· ὁ δὲ καὶ
ιν ἀπὸ εὐλαβείας λαμβάνων, καὶ προσχήματι
ρώμενος τῆς πονηρίας, πολλῷ χαλεπωτέρας
στιν ὑπεύθυνος. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἀπεχειροτό-
αὐτούς; ὅτι ὁ καιρὸς οὐκ ἐπέτρεπεν οὐδέπω. διὰ-
τοῦτο ἀφίησι μὲν αὐτοὺς τέως· διὰ δὲ ὧν λέγει κα-
άζει τὸ ἀνεξαπάτητον τῷ δήμῳ, ἵνα μὴ διὰ
ξίαν αὐτῶν εἰς τὸν αὐτὸν ἕλκωνται ζῆλον. ἐπειδὴ
πεν, ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν ποιεῖτε, δείκνυ-
ια· ὅσα μὴ παραποιῶσιν, ἵνα μὴ ἐξ ἐκείνου νο-
B ῇ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις πάντα ἐπιτρέπειν αὐ-
αὶ ὑμῖν [γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι] ὅτι κλείε-
βασιλείαν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ
ρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελ-
ἰ δὲ τὸ μηδένα ὠφελεῖν κατηγορία, τὸ καὶ βλάπτειν
ωλύειν, ποίαν ἂν ἔχῃ συγγνώμην; τί δέ ἐστι, τοὺς
χομένους; τοὺς ἐπιτηδείους. ὅτε μὲν γὰρ ἐπιτάτ-
τειν ἔδει, ἀφόρητα ἐποίουν τὰ φορτία· ὅτε δὲ
ς ποιῆσαί τι τῶν δεόντων, [τότε] τὸ ἐναντίον, οὐ
C οὐδὲν ἐποίουν αὐτοὶ, ἀλλ' ὃ πολλῷ πλέον ἐστὶ
κίαν, καὶ ἑτέρους διέφθειρον. οὗτοί εἰσιν οἱ λεγό-
λοιμοὶ· οἱ ἔργον τιθέμενοι τὴν ἑτέρων ἀπώλειαν,
αμέτρου πρὸς τοὺς διδασκάλους ἑστῶτες. εἰ γὰρ
κάλου τὸ σώζειν τὸν ἀπολλύμενον, τὸ ἀπολλύναι
ζεσθαι μέλλοντα λυμεῶνος. εἶτα πάλιν ἕτερον
ημα, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν
αι ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν εὕρητε, ποιεῖτε
υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. τουτέστιν οὐδὲ μετὰ
λις αὐτὸν σαγηνεῦσαι, καὶ μετὰ μυρίων πόνων
D αὐτοῦ παρασκευάζει ὑμᾶς· καίτοι γε τῶν
κληθέντων, φειδόμεθα μειζόνως· ὑμᾶς δὲ οὐδὲ
ἐπιεικεστέρους ἐργάζεται. ἐνταῦθα δύο αὐτοῖς ἐγ-
ι· ἓν μὲν, ὅτι ἄχρηστοι πρὸς σωτηρίαν τῶν πολ-
καὶ πολλοῦ δέονται τοῦ ἱδρῶτος, ὥστε κἂν ἕνα ἐφελ-
ς· ἕτερον δὲ, ὅτι ῥάθυμοι πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ
ντος· μᾶλλον δὲ οὐ ῥάθυμοι μόνον, ἀλλὰ καὶ προ-
διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον πονηρίας διαφθείροντες αὐ-
ερωποιοῦντες. ὅταν γὰρ τοὺς διδασκάλους ἴδῃ
ος ὁ μαθητὴς, χείρων γίνεται. οὐ γὰρ ἵσταται μέχρι
E ιδασκάλου κακίας· ἀλλ' ὅταν μὲν ἐνάρετος ᾖ,
ίται· ὅταν δὲ φαῦλος, [καὶ] ὑπερβαίνει διὰ τὴν εὐ-
ν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον. υἱὸν δὲ γεέννης [φησὶ,] τουτέστι
γέενναν. εἶπε δὲ διπλότερον ὑμῶν· ἵνα καὶ
ους φοβήσῃ, καὶ τούτων καθάψηται μειζόνως,
ιδάσκαλοι πονηρίας εἰσί. καὶ οὐ τοῦτο μό-
ἀλλ' ὅτι καὶ πλείονα τοῖς μαθηταῖς ἐντιθέναι
διάζουσι τὴν κακίαν, ἐπιτρίβοντες αὐτοὺς
πολλῷ μείζονα φαυλότητα, ἧς ἔχουσιν.

HOMILIA LXXIIII.

[*in Gr. Codd. eſt LXXIII.*]

EX CAPITE XXIII.

Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quoniam deuoratis domos viduarum, & oratione longa orantes, propterea iudicium amplius accipietis.

Hinc iam propter ventris voraginem in eos inuehit, quòdq; grauius eſt, qui nõ à diuitibus ſed à viduis ventres ſuos implebant, & cùm illarũ paupertati auxilio eſſe debuiſſent, econtra etiã opprimebant: neque ſimpliciter edebant, ſed deuorabãt, cuius cauponationis modum grauiorem fuiſſe videmus. *Oratione namq;*, ait, *longa orantes.* Omnes enim qui perperàm agunt, ſupplicio digni ſunt: qui verò ſimulatione bonitatis ad improbitatem tendit, multò grauiori pœna omnino afficiendus. Et cuius rei gratia nõ priuauit ipſos dignitate? Quia nondũ temp⁹ poſtulabat: quare illis interea omiſſis, cautiorem his verbis multitudinem fecit, ne propter dignitatem eorũ decepti, imitandos eſſe crederent. Cùm .n. dicat, quæcunq; vobis dicunt facere, facite: oſtendit quæ illi nequiter faciunt, ne rudiores putent omnia eis eſſe permiſſa. *Væ vobis quoniam clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim nõ intratis, nec intrantes dimittitis intrare.* Quòd ſi accuſandi videntur, qui nemini proſunt: qui damno atq; impedimento ſunt, q̃ veniam cõſequentur? Quid autem eſt, *intrantes?* Idoneos ſcil., atq; paratos. Nam cum alijs p̃cepta dare oportebat, intolerabilia eis onera iniungebãt: è contrario autem cùm ipſos aliqd boni facere oportebat, non modò nihil agebant, ſed quod multò peius eſt, alios etiam corrumpebant. Hi ſunt quos peſtes transferendo appellamus, qui ad corrũpendos alios ſtudioſè vigilantes, veris doctoribus ex diametro ſunt oppoſiti. Si enim doctoris eſt errantes reuocare: qui ad ſalutem tendẽtes in errorẽ reducit, is perditus omnino atq; peſtifer eſt. Aliud deinde crimen exaggerat. *Circuitis*, inquit, *mare ac aridam, vt faciatis vnum proſelytum: cumq; factus fuerit, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.* Non inquit ſaltem quia multis & magnis laborib⁹ aliquem ad doctrinã veſtram attraxiſtis, ad parcendũ ei eſtis parati: præſertim cùm natura duce maiore parſimonia conſeruamus, quæ maiore labore comparauimus: vos autem neq; id quidem mitiores reddit. Ita in duobus magnis eos criminatur: quorũ vnum eſt, quia inutiles ad ſalutem multorũ exiſtentes, vix magno ſudore quenq̃ poſſunt attrahere: alterum, quia deſides ad cuſtodiendos attractos ſunt, immo verò etiam ꝓditores, cùm eos malo exemplo viuendi deteriores faciant. Magiſtris enim etiam ipſis peiores diſcipuli fiunt: probos enim doctores vix imitari quimus: improbos autem, quoniam faciliores ad mala ſum⁹, etiam ſuperamus. Filium verò gehennæ ipſum per ſe gehennam appellat: & duplo quàm vos ait, vt & multitudinem terreat, & illos grauius feriat: qui improbitatis magiſtri ſunt, & maiore diſcipulos nequitia corrumpere conantur, ad maiorem eos improbitatem adducentes:

Mar, 12. d.

quæ

quę res perditiſſimi animi omnino eſt.] Deinde amentiã quoq; ipſorũ reprehendit, q̃a maiora iubebant mandata cõtemnere. Atqui oppoſitũ ſuperius dictũ eſt, q̃ onera grauia & intolerabilia colligarẽt, ſed iſta etiã rurſus faciebãt. Cũque omnem operã ad corrũpendã multitudinẽ
Luc. 11. g. ſuſciperẽt, acerbi exquiſitores erant in paruis, maiora verò negligebãt. *Decimatis .n., ait, mẽtham, & anethum, & cyminũ, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudiciũ & miſericordiam, & fidem: hæc oportebat facere, & illa non dimittere.* Meritò hoc loco oportebat facere, dicit, vbi decima eſt, ibi etiam eleemoſyna: quid .n. eleemoſynã dare nocet? Non autẽ ſicut legẽ ſeruantes facere oportet, neq; ipſe ſic dicit: ſed, *hæc facere oportebat, & illa non dimittere.* Vbi autẽ de mũdis & immũdis diſputat, non adijcit illud, ſed diſtinguit, ac neceſſariò exteriores mũditias ad interiorẽ cõſequi oſtẽdit, non autẽ contrà. Nam q̃ miſericordi ratione fiebant, ea indifferenter tranſcurrit, tũ ꝓpter idipſum, q̃a miſericorditer fiebant, tum q̃a non erat adhuc tẽpus legis clarè atq; apertè deſerẽdę: quæ verò ad obſeruationẽ mundationũ corporum pertinebãt, ea manifeſtius euertit. Propterea de eleemoſyna dicit, *hæc facere oportebat, & illa non dimittere*: de purgationib⁹ verò nõ ſic. *Mundatis .n. quod deforis eſt calicis, & paropſidis, intrà autẽ eſtis plenì rapina & immunditia. Munda calicẽ interius, vt exterius mundus fiat.* A re cõmuni atq; manifeſta, calice dico, ac paropſide iſtud accepit. Deinde vt oſtenderet nullũ damnũ ex contẽptu corporalium mũdationũ ſequi, acerba verò ſupplicia his imminere q̃ animæ mundationẽ deſpiciũt, quæ mũdatio virtute cõficitur: altera culicem, quoniã parua: altera camelũ, quia magna & intolerabilia ſunt, appellauit. *Ait enim, culicem tranſcolantes, & camelum glutientes.* Parua .n. illa ꝓpter magna, miſericordiã dico atq; iudiciũ, lege firmata ſunt. Quare à magnis dirupta nihil ꝓdeſſe poſſunt: parua .n. ad magna ſequuntur, hęc autẽ ad illa non cõſequuntur. Hęc dicit, vt oſtendat etiã ante gratiæ tẽpus nõ præcipue illa quęſita fuiſſe, cùm alia maiora quęrerentur. Quare cùm ſublimia iam, & diuiniora mandata acceſſerint, inutilia omnino remãſerunt, ac ea cõſeruare amplius nõ oportet. Semper igitur atq; vbiq; pernicioſa quędam res improbitas eſt, magis autẽ quando correctione indigere non putat: tum verò maximè pernicioſa eſt, cùm ſe ad emẽdandos alios ſufficere opinatur: quę ſignificãs Chriſtus, cęcorũ duces illos appellauit. Nam ſi maxima videtur calamitas atq; miſeria, quando cæcus duce ſibi nihil opus eſſe
Supr 15. b. exiſtimat: quid dicemus ſi aliorũ etiam dux eſſe contendit? His omnib⁹ furorem inanis gloriæ atq; rabiem ænigmaticè deſignat: qui morbus, quoniã ad oſtentationem cuncta faciebant, omnium malorum cauſa extitit, quia à fide ipſos abduxit, vt verã virtutem negligere perſuaſit, effecitque vt purgationibus animę neglectis, mundationib⁹ corporis ſummoperè vacarent.

ὅπερ μάλιστα ψυχῆς διεφθαρμένης ἐστίν. εἶτα καὶ τὴν ἄνοιαν αὐτῶν σκώπτει· ὅτι [τῶν] μειζόνων ἐντολῶν ἐκέλευον καταφρονεῖν. Καίτοι τοὐναντίον ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι δεσμεύουσι [φορτία βαρέα καὶ] δυσβάστακτα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐποίουν πάλιν, καὶ πάντα ἔπραττον εἰς τὴν τῶν ὑπηκόων διαφθοράν, ἐν τοῖς μικροῖς ζητοῦντες τὴν ἀκρίβειαν, καὶ τῶν μεγάλων καταφρονοῦντες. Ἀποδεκατοῦτε γάρ φησι τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.
A Ἐνταῦθα μὲν οὖν εἰκότως φησίν, ἔνθα δεκάτη ἐστί, καὶ ἐλεημοσύνη. τί γὰρ βλάπτει τὸ ἐλεημοσύνην διδόναι; ἀλλ' οὐχ ὡς νόμον τηροῦντας. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς οὕτως φησί. διὰ δὴ τοῦτο ἐνταῦθα μὲν λέγει· Ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι· ἔνθα δὲ περὶ καθαρσίων διαλέγεται, οὐκ ἔτι τοῦτο προστίθησιν, ἀλλὰ διαιρεῖ, καὶ δείκνυσιν ἐξ ἀνάγκης τῇ ἔνδον καθαρότητι, [καὶ] τὴν ἔξωθεν ἑπομένην· τοὐναντίον δὲ οὐκέτι. ὅπου μὲν γὰρ φιλανθρωπίας λόγος ἦν, ἀδιαφόρως
B αὐτὸ παρατρέχει. διά τε τοῦτο αὐτό, καὶ ἐπειδὴ οὐδέπω καιρὸς ἦν διαρρήδην καὶ σαφῶς τὰ νομικὰ ἀνελεῖν· ἔνθα δὲ παρατήρησις σωματικῶν καθαρμῶν, σαφέστερον ἀνατρέπει. διὰ δὴ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης φησί· Ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι· ἐπὶ δὲ τῶν καθαρσίων, οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τί; Καθαρίζετε φησὶ τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος· ἔσωθεν δὲ γέμει ἁρπαγῆς καὶ πλεονεξίας. Καθάρισον οὖν τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου [καὶ τῆς παροψίδος,] ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς καθαρόν. Καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἀπὸ πράγμα-
C τος ὡμολογημένου καὶ δήλου, ἀπὸ ποτηρίου καὶ παροψίδος. εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐδεμία βλάβη ἐκ τοῦ καταφρονεῖν τῶν σωματικῶν καθαρμῶν· μεγίστη δὲ ζημία ἐκ τοῦ μὴ φροντίζειν τῶν τῆς ψυχῆς καθαρσίων, ἅπερ ἐστὶν ἀρετή, κώνωπα [μὲν] ἐκάλεσε ταῦτα, μικρὰ γὰρ ἦν καὶ οὐδέν· κάμηλον δὲ ἐκεῖνα, ἄφατα γὰρ ἦν. διὸ καί φησι· Τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνα διὰ ταῦτα ἐνομοθετεῖτο, διὰ τὸν ἔλεον καὶ τὴν κρίσιν· ὥστε οὐδὲ τότε ὠφέλει μόνα γινόμενα. ὅτι γὰρ τὰ μικρὰ, διὰ τὰ με-
D γάλα ἦν εἰρημένα· εἶτα ἐκεῖνα μὲν ἠμελεῖτο, ταῦτα δὲ ἐσπουδάζετο μόνα, οὐδὲν ἦν πλέον οὐδὲ τότε ἐντεῦθεν. τούτοις μὲν γὰρ ἐκεῖνα οὐχ ἕπεται· ἐκείνοις δὲ ταῦτα πάντως. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι καὶ πρὶν ἢ τὴν χάριν παραγενέσθαι, οὐ τῶν προηγουμένων οὐδὲ τῶν περισπουδάστων ταῦτα ἦν, ἀλλ' ἕτερα ἦν τὰ ζητούμενα. εἰ δὲ πρὸ τῆς χάριτος τοιαῦτα, πολλῷ μᾶλλον ὑψηλῶν ἐλθόντων παραγγελμάτων ταῦτα ἀνόνητα, καὶ καθόλου μελετᾶν αὐτὰ οὐκ ἐχρῆν. Πανταχοῦ μὲν οὖν κακία χαλεπόν, μάλιστα δὲ ὅταν μηδὲν νομίζῃ δεῖσθαι διορ-
E θώσεως· καὶ τὸ ἔτι χαλεπώτερον, ὅταν καὶ ἑτέρους ἀρκεῖν οἴηται διορθοῦν· ἅπερ δηλῶν ὁ Χριστός, ὁδηγοὺς αὐτοὺς ἐκάλει [τυφλοὺς] τυφλῶν. εἰ γὰρ τὸ μὴ νομίζειν δεῖσθαι ὁδηγοῦ τυφλόν, ἐσχάτη συμφορὰ καὶ ἀθλιότης, τὸ καὶ αὐτὸν ἐθέλειν ὁδηγεῖν ἑτέρους, ὅσον ἐπὶ πόσον ἄγει τὸ βάραθρον; Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, αἰνιττόμενος διὰ πάντων τὴν δοξομανίαν αὐτῶν, καὶ τὴν σφοδρὰν περὶ τὸ νόσημα τοῦτο λύσσαν. τοῦτο γὰρ αἴτιον πάντων τῶν κακῶν αὐτοῖς γέγονε, τὸ πρὸς ἐπίδειξιν πάντα ποιεῖν. τοῦτο καὶ τῆς πίστεως αὐτοὺς ἀπήγαγε, καὶ τῆς ὄντως ἀρετῆς ἀμελεῖν παρεσκεύασε· καὶ περὶ καθάρσια ἀσχολεῖσθαι σωματικὰ μόνα ἔπεισε, τῶν τῆς ψυχῆς καθαρμῶν ἀμελοῦντας.

ἢ ὃ τὰ ἄγοντα αὐτοὺς εἰς τὴν ὄντως ἀρετὴν καὶ τὰ ρσια τῆς ψυχῆς, ἐλέους καὶ κρίσεως καὶ πίστεως μέ-ῃ. ταῦτα γὰρ τὰ συνέχοντα ἡμῶν τὴν ζωήν· ταῦ-τα καθαίροντα τὴν ψυχήν· δικαιοσύνη, φιλαν-ία, ἀλήθεια· ἡ μὲν εἰς συγγνώμην ἡμᾶς ἄγου-α μὴ ἀφιεῖσα χαλεποὺς μεθ' ὑπερβολῆς εἶ-ς ἁμαρτάνουσι καὶ ἀσυγγνώμους. οὕτω γὰρ δι-ερδανοῦμεν, φιλάνθρωποί τε γενόμενοι, καὶ φι-ωπίας ἐντεῦθεν πολλῆς καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ τῶν ἀπολαύοντες θεοῦ· καὶ παρασκευάζουσα συν-ν τε τοῖς ἐπηρεαζομένοις καὶ ἀμύνειν αὐτοῖς· οὐκ ἐῶσα ἀπατεῶνας εἶναι καὶ ὑπούλους. ἀλλ' ὅτ' ἂν λέγῃ, ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ιέναι, ὡς νομικὴν παρατήρησιν εἰσάγων λέγει· ε· τοῦτο γὰρ ἀπεδείξαμεν ἔμπροσθεν· οὕτω ῆς παροψίδος καὶ τοῦ ποτηρίου εἰπών, κα-τε τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ηται καὶ τὸ ἐκτὸς καθαρόν, οὐκ ἐπὶ τὴν παλαιὰν ἄγει μικρολογίαν· ἀλλὰ τοὐναντίον μὲν οὖν ποιεῖ, δεικνὺς αὐτὴν περιττὴν [οὐκ εἶπεν.] οὐ γὰρ καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρίσατε· ἀλλὰ τὸ ἔνδον, καὶ ως ἕψεται τούτῳ ἐκεῖνο. ἄλλως δέ, οὐδὲ περὶ πο-καὶ παροψίδος λέγει· ἀλλὰ περὶ ψυχῆς καὶ ατος διαλέγεται· τὸ μὲν ἔξω τὸ σῶμα κα-δὲ ἔνδον τὴν ψυχήν. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παροψίδος ελεῖν τοῦ ἔνδον χεῖρον· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ σοῦ. δὲ τοὐναντίον ποιεῖς φησί· τὰ γὰρ μικρὰ καὶ φυλάττοντες τῶν μεγάλων καὶ ἔνδον ἀμε-. ὅθεν μεγίστη γίνεται βλάβη, ὅτι νομίζοντες κατωρθωκέναι, τῶν λοιπῶν καταφρονεῖτε. κατα-νοῦντες δέ, οὐδὲ ἐπισπουδάζετε ἢ ἐπιχειρεῖτε κατορθοῦν. εἶτα πάλιν, εἰς κενοδοξίαν αὐτοὺς ει, τάφους κεκονιαμένους καλῶν· καὶ πᾶσιν γων, ὑποκριταί· ὃ πάντων αἴτιον ἦν τῆς κα-αὶ ἀπωλείας αὐτοῖς ὑπόθεσις. οὐχ ἁπλῶς φους κεκονιαμένους ἐκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἀκα-ας γέμειν καὶ ὑποκρίσεως ἔφησε. ταῦτα δὲ δεικνὺς τὴν αἰτίαν δι' ἣν οὐκ ἐπίστευσαν, ὅτι ἦσαν ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. ταῦτα δὲ χριστὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται συνε-γκαλοῦσιν· ὅτι ἁρπάζουσιν· ὅτι οὐ κρίνου-ἄρχοντες αὐτῶν κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον. πανταχοῦ εὕροις ἂν τὰς μὲν θυσίας ἐκβαλλο-, ταῦτα δὲ ἐπιζητούμενα. ὥστε οὐδὲν ξέ-δὲ καινόν, οὔτε τῆς νομοθεσίας, οὔτε τῆς ορίας, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τῆς εἰκόνος τοῦ τά-. μέμνηται γὰρ αὐτῆς ὁ προφήτης, οὐδὲ ἁπλῶς τάφον καλέσας, ἀλλὰ τάφον ἀνεῳ-ν τὸν λάρυγγα αὐτῶν· τοιοῦτοι καὶ νῦν εἰσι οἱ καλλωπιζόμενοι μὲν ἔξωθεν· πάσης δὲ ἀνο-ἔνδον πεπληρωμένοι. καὶ γὰρ καὶ νῦν τῶν μὲν καθαρμῶν πολὺς ὁ τρόπος, πολλὴ ἡ φρον-τῶν δὲ κατὰ ψυχήν, οὐδεὶς. ἀλλ' εἴ γε τὸ υ συνειδὸς ἀναρρήξειέ τις, πολλοὺς τοὺς σκώλη-τὸν ἰχῶρα εὑρήσει καὶ δυσωδίαν ἄφατον· ἐπιθυ-ίας λέγω καὶ πονηρίας, αἳ σκωλήκων εἰσὶν ερότεραι. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκείνους εἶναι τοιούτους,

οὐχ

Propterea ad veram virtutem & animæ purgationem ipſos reducens, miſericordię iudicii atque fidei meminit: his enim vita continetur, his anima noſtra mundatur, iuſtitia ſcilicet miſericordia & veritate. Ex quibus miſericordia ad ignoſcendum nos inducens, non permittit ſupra modum ſeueros in peccatores atque difficiles eſſe: ſic enim miſericordes effecti dupliciter lucramur, partim quia etiam ipſi à creatore omnium miſericordiam conſequemur,

A partim quia mitiores facti, oppreſſis condolemus, & opitulamur, Iuſtitia verò ſeductores & ſimulatores eſſe non ſinit. Quando autem dixit, hæc oportebat facere, & illa non dimittere: non ſubiecit hoc quaſi legalem aliquam obſeruationem inducens, abſit hoc enim: nam id in ſuperioribus iam demonſtrauimus. Cumque de calice & paropſide dixerit interiora curanda eſſe, vt etiam exteriora mundentur: non idcirco hæc dixit, vt ad veterem paruorum curioſitatem hortaretur, immo verò è contrario ſuperfluam omnino eſſe oſtẽdit.

B Non enim dixit etiam exteriora purgare, ſed interiora ſolùm: & hinc etiam illud ſequetur. Præterea nec de calice, & paropſide diſputat, ſed de anima & corpore diſſerit, & corpus quidem quod extra, animam verò quod intus eſt appellat. Quòd ſi in calice interiori mundatione opus eſt, quanto magis in homine? *vos autem e contrario facitis*, inquit. Parua enim & exteriora negligitis, vnde magnum ſequitur detrimentum: nam cùm vniuerſa effeciſſe putetis, quæ facienda ſunt deſpicitis, deſpicientes autem, nec cogitatis quidem ea capeſſere.

C Poſt hæc inanem riſus gloriam eorum reprehendit, ſepulchra eos dicens putrida, & hypocritas appellans: quæ res omnino eos perdidit. Non ſimpliciter autem ſepulchra dealbata, ſed luxuria & hypocriſi plena eſſe affirmauit: ita cauſam expoſuit quare non crediderunt, quia hypocriſi & iniquitate referti erant: quæ non Chriſtus tantum, ſed prophetæ quoque ſæpius prædicauerunt, quòd videlicet rapaces eſſent, quod principes eorum nullam iuſtitiæ rationem in iudicando ſequerentur. Ita vbi-

D que inuenies, hęc quidem flagitari atque exigi, ſacrificia verò eijci: quare nec præcepta iſta, neque criminatio hęc aut imago ſepulchri, noua inauditaq; ſunt. Quippe huius imaginis propheta quoque meminit, neque id ſimpliciter, ſed *ſepulchrum apertum guttur eorum* *Pſal. 5. c.* appellauit. Multi etiam nunc huiuſmodi homines inueniuntur, qui ſe magnopere deforis exornant, intus autem omnis ſunt iniquitatis pleniſſimi. Multæ namque viæ impræſentiarum etiam exterioris ornatus exhibentur, magna cura, & magna vigilia eius rei

E multos exagitat: animæ verò decus & purgatio penitus negligitur. Nam ſi conſcientiam ſingulorum cernere poſſemus, multos ibi vermes, multam ſaniem, atque intolerabilem comperiemus fœtorem: cupiditates dico à ratione alienas, atque improbas, quæ vermes ſpurcitia mirum in modum excedunt. Sed phariſæos quidem atq; ſcribas tales fuiſſe,

quam-

quamuis graue ſit, non tamen ita malum videtur: ſicut & penitus intolerabile eſt, vt vos qui templa Dei per gratiam effecti eſtis, ſepulchra rurſus fœtulẽtiſſima facti eſſe videamini. Extremæ certè id ego duco miſeriæ. Nã vbi Chriſtus habitat, vbi ſpiritus ſanctus operatus eſt, in quo tot myſteria peracta ſunt, id ſepulchrũ facies? quo fletu, quibus lachrymis, quo planctu id perſequendum eſt, cùm membra Chriſti ad immundiſſimũ ſepulchrũ transformaueris? Cogita quomodo natus ſis, quibus dignus factus, quem accepiſti amictum, quo pacto templum conſtitutus es, quod dirui aliunde nõ poteſt: quo pacto ornatus es, nõ auro, neq; gemmis, ſed ſpiritu, qui omnium rerũ precioſiſſimus eſt. Cogita quia nullum in ciuitate ſepulchrum ſtruitur. quare nec tu in ſupernam poteris ciuitatem introire. Nam ſi in terreſti ciuitate hoc interdictum eſt, multò magis in cœleſti: immo verò etiã in terris, cùm mortuam animam circumferas, omnibus qui mentis cõpotes ſunt, deridendus videris, nec deridendus ſolùm, verumetiam fugiendus. Reſponde, quęſo, ſi quis cadauer putridum circumferens, per ciuitatem vagaretur, nónne omnes eum fugerent? Hoc de te cogita, qui animam peccatis obrutam, atq; mortuam circumducis, quod quidem illo multo grauius eſt. Quis ergo tui miſerebitur, cùm adeo crudelis in te ipſum ſis aduerſarius? Si quis vbi dormis, vbi cœnas, cadauer obruiſſet, qd tunc faceres? Tu verò mortuam obruis animam, non vbi prandes, neq; vbi dormites, ſed in ipſis Chriſti mẽbris, nec formidas ne mille in caput tuum fulmina iaciantur. Quomodo autem cùm tantis ſordib⁹ refertus malè intus oleas, in eccleſiam & templa ſancta venire audes? Nam ſi qui mortuum in regiam obruerit, is vltima ſupplicia luet, cogita tu quam acerba pœna vexaberis, qui atria hæc adire ſancta, & obſcœno fœtore implere non erubeſcis. Imitare meretricem illam, quæ pretioſo Chriſti pedes vnxit vnguẽto, & bono totam repleuit domum odore: cuius tu contrariũ in hac domo facis. Quid enim refert, ſi tu fœtorem non ſentis? hoc enim incurabilis maximè morbi ſignum eſſe videtur, & eò difficilioris, quo humana corpora corroduntur, & fœtent: illa enim ægritudo ſaltem aliquo ſenſu à laborantib⁹ percipitur, nec culpatur, ſed & miſericordia digna videtur: hæc verò ſenſum tuum fugit, & odio atq; punitione digna eſt. Quum ergo adeò grauiter labores, vt nec ſenſu quidem magnitudinem morbi ſatis percipias, agè attentiſſimũ te hodie prębeas, vt quãta peſte vexeris perdiſcas. Sed primùm audi quid te pſallere oporteat. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Quòd ſi non incenſum ſed mordaciſſimus abs te, ac grauiter olens fumus aſcendat, quibus ſupplicijs dignus eris? Quis autem iſte fumus eſt tam grauis, quam moleſtus? Multi ad formas mulierum aſpiciendas, ad adoleſcentulorum pulchritudinem curioſius intuendam, in eccleſiam veniunt: deinde non miraris, quomodo vndique fulmina non deferuntur, quomodo cuncta funditus non euertuntur. Hæc

Luc. 17. f. & Ioan. 11. a.

Pſal. 140. a.

οὐχ οὕτω δεινὸν, καί περ ὂν δεινόν· τὸ δὲ ἡμᾶς τοὺς καταξιωθέντας ναοὺς γενέσθαι θεοῦ, τάφους ἐξαίφνης γενέσθαι τοσαύτην ἔχοντας δυσωδίαν, τοῦτο ἀθλιότητος ἐσχάτης. ἔνθα ὁ χριστὸς κατοικεῖ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐνήργησε, καὶ μυστήρια τοσαῦτα, τάφον εἶναι τοῦτο, πόσης τοῦτο ἀθλιότητος, πόσων [θρήνων καὶ] ὀδυρμῶν, ὅτ' ἂν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ τάφος ἀκαθαρσίας γένηται. ἐννόησον πῶς ἐγεννήθης, τίνων κατηξιώθης, οἵαν ἔλαβες στολὴν· πῶς ναὸς κατεσκεύ-

A ασθης ἄρραγής· πῶς καλός· οὐ χρυσῷ καλλωπισθεὶς, οὐδὲ μαργαρίταις, ἀλλὰ τῷ τούτων τιμιωτέρῳ πνεύματι. ἐννόησον ὅτι οὐδεὶς τάφος ἐν πόλει κατασκευάζεται· οὐκ οὖν οὐδὲ σὺ εἰς τὴν ἄνω φανῆναι δυνήσῃ πόλιν. εἰ γὰρ ἐνταῦθα τοῦτο ἀπείρηται, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ. μᾶλλον δὲ καὶ ἐνταῦθα πᾶσιν [εἶ] καταγέλαστος, νεκρὰν περιφέρων ψυχήν· οὐ καταγέλαστος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ φευκτός. εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις περιῄει νεκρὸν εἴδωλον περιφέρων, οὐκ ἂν πάντες ἀπεπήδησαν; οὐκ ἂν πάντες ἔφυγον; τοῦτο καὶ νῦν λο-

B γίζου. καὶ γὰρ τούτου πολὺ χαλεπώτερον περιέρχῃ θέαμα περιφέρων, ψυχὴν ὑπὸ ἁμαρτιῶν νενεκρωμένην, ψυχὴν παρειμένην. τίς οὖν ἐλεήσει σε τοιοῦτον; ὅτ' ἂν γὰρ σὺ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν μὴ ἐλεῇς, πῶς ἕτερος ἐλεήσει σε οὕτως ὠμὸν καὶ πολέμιον ὄντα σαυτῷ ἐχθρόν; εἴ τις [γὰρ] ἔνθα ἐκάθευδες καὶ ἐδείπνεις κατώρυξε σῶμα νεκρὸν, τί οὐκ ἂν ἐποίησας; σὺ δὲ ψυχὴν νεκρὰν κατορύττεις, οὐκ ἔνθα δειπνεῖς, οὐδὲ ἔνθα καθεύδεις, ἀλλ' ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ χριστοῦ, καὶ οὐ δέδοικας μὴ μυρίοι κατενεχθῶσιν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν

C σὴν κεφαλὴν [σκηπτοὶ καὶ] κεραυνοί; πῶς δὲ καὶ τολμᾷς ἐκκλησίαις ἐπιβαίνειν θεοῦ καὶ ναοῖς ἁγίοις ἔνδοθεν, τοσαύτης βδελυγμίας ὄζων; εἰ γὰρ εἰς τὰ βασίλεια φέρων τις νεκρὸν καὶ κατορύξας τὴν ἐσχάτην ἂν ἔδωκε δίκην· σὺ τὰ ἱερῶν ἐπιβαίνων περιβόλων καὶ τοσαύτης δυσωδίας πληρῶν τὸν οἶκον, ἐννόησον ὅσην ὑποστήσῃ τιμωρίαν. μίμησαι τὴν πόρνην ἐκείνην, ἢ μύρῳ ἔχρισε τοῦ χριστοῦ τοὺς πόδας, καὶ τὴν οἰκίαν ἅπασαν ἔπλησεν εὐωδίας· σὺ δὲ τοὐναντίον ποιεῖς εἰς τὸν οἶκον [τοῦ θεοῦ.] τί γὰρ εἰ καὶ μὴ

D αἰσθάνῃ σὺ τῆς δυσωδίας; τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι τὸ χαλεπὸν τοῦ νοσήματος, διὸ καὶ ἀνίατα νοσεῖς καὶ χαλεπώτερα τῶν τὰ σώματα λελωβημένων τε καὶ ὀδωδότων. ἐκείνη μὲν γὰρ ἡ νόσος καὶ αἴσθησιν τοῖς κάμνουσι παρέχει, καὶ οὐδὲν ἔγκλημα ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἐλέους ἐστὶν ἀξία· αὕτη δὲ μίσους καὶ κολάσεως. ἐπεὶ οὖν καὶ ταῦτα χαλεπώτερα, καὶ τὸ μὴ δὲ αἰσθάνεσθαι αὐτῆς [ὡς χρὴ] τὸν νοσοῦντα, φέρε ἐπίδος μοι σαυτὸν τῷ λόγῳ, ἵνα σε διδάξω σαφῶς αὐτῆς τὴν λύμην. πρῶτον δὲ ἄκουσον τί ψάλλων

E λέγεις. κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. ὅτ' ἂν οὖν μὴ θυμίαμα, ἀλλὰ καπνὸς ἀπὸ σοῦ καὶ τῶν σῶν πράξεων ἀναβαίνῃ δυσώδης, ποίαν δίκην οὐκ ἄξιος εἶ ὑποστῆναι; Τίς οὖν ὁ καπνὸς ὁ δυσώδης; πολλοὶ εἰσίασι κάλλη γυναικῶν περιβλέποντες· ἄλλοι παίδων περιεργαζόμενοι· εἶτα οὐ θαυμάζεις πῶς οὐ σκηπτοὶ φέρονται, καὶ πάντα ἐκ βάθρων ἀνασπᾶται; καὶ γὰρ

ἄξια μὲν σκηπτῶν καὶ γεέννης τὰ γινόμενα·
ὡς μακρόθυμος ὢν καὶ πολυέλεος, ἀνέ-
τὴν ὀργὴν εἰς μετάνοιάν σε καλῶν. Τί διόρ-
τί ποιεῖς ἄνθρωπε; κάλλη γυναικῶν περιερ-
καὶ οὐ φρίττεις οὕτως ἐνυβρίζων εἰς τὸν ναὸν
πορνεῖον εἶναί σοι δοκεῖ ἡ ἐκκλησία, καὶ τῆς ἀ-
ἀτιμοτέρα; ἐν ἀγορᾷ μὲν αἰδέσαι καὶ αἰ-
δεῖσαι γυναῖκα περιεργαζόμενος· ἐν δὲ
τοῦ θεοῦ, [αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ διαλεγομένου σοι
ἀπειλοῦντος [ὑπὲρ τούτων,] πορνεύεις καὶ μοι- A
κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἀκούεις μὴ ταῦ-
ν καὶ οὐ φρίττεις οὐδὲ ἐξίστηκας; ταῦτα ὑμᾶς
τρα διδασκαλία τῆς ἀσελγείας· ὁ λοιμὸς ὁ δυσ-
ατος· τὰ δηλητήρια φάρμακα· αἱ χαλε-
ναὶ ἀπειρωκότων παγίδες· ἡ μεθ' ἡδονῆς τῶν
στων ἀπώλεια. διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐγ-
ἔλεγεν· οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου οὐδὲ ἡ
σου καλή. βέλτιον τοὺς τοιούτους πηρούς
εἶναι ἢ νοσεῖν, ἢ εἰς ταῦτα καταχρῆσθαι
ὀφθαλμοῖς. ἐχρῆν μὲν οὖν ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖ- B
διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν· ἐπειδὴ δὲ οὐ
λετε, ἀναγκαῖον ἐνόμισαν εἶναι οἱ πατέρες κἂν
τούτοις ὑμᾶς τοῖς σανίσι διατειχίσαι, ὡς ἔγωγε
τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι τὸ παλαιὸν οὐδὲ ταῦτα
τειχία. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔνι ἄρσεν
καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ ὁμοῦ καὶ ἄνδρες
γυναῖκες ἦσαν. καὶ γὰρ οἱ ἄνδρες, ἄνδρες ἦσαν· καὶ αἱ
κες, γυναῖκες· νῦν δὲ πᾶν τοὐναντίον, αἱ μὲν γυ-
ναῖκες τὰ τῶν ἑταιρίδων ἑαυτὰς ἐξώθησαν ἤθη· οἱ
ἄνδρες, ἵππων μαινομένων οὐδὲν ἄμεινον διάκειν- C
ται. οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ἦσαν συνηγμένοι ἄνδρες καὶ γυ-
ναῖκες ἐν τῷ ὑπερῴῳ; καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖνος ὁ σύλ-
λογος ἄξιος ἦν· καὶ μάλα εἰκότως. πολλὴν γὰρ καὶ
αἱ γυναῖκες τότε φιλοσοφίαν ἤσκουν· καὶ ἄνδρες
σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. ἄκουσον γοῦν τῆς
πορφυροπώλιδος λεγούσης· εἰ κεκρίκατέ με
πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου
μείνατε παρ' ἐμοί. ἀκούσατε τῶν γυναικῶν αἳ περι-
ῄεσαν μετὰ τῶν ἀποστόλων, ἀνδρεῖον ἀναλαβοῦσαι φρό-
νημα, τῆς Πρισκίλλης, τῆς Περσίδος, τῶν ἄλλων, ὧν D
αἱ νῦν οὖσαι γυναῖκες τοσοῦτον ἀπέχουσιν, ὅσον οἱ
νῦν τῶν ἀνδρῶν [ἐκείνων.] τότε μὲν γὰρ καὶ ἀπε-
σαι οὐκ ἐλάμβανον δόξαν πονηράν· νῦν δὲ καὶ
ἐν θαλάμῳ τρεφόμεναι, μόλις ταύτην διαφεύ-
γουσι τὴν ὑποψίαν. ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν καλλωπισμῶν
καὶ τῆς τρυφῆς. τότε ἐκείναις ἔργον ἦν, αὐ-
ξῆσαι τὸ κήρυγμα· νῦν δὲ, εὐειδεῖς καὶ καλὰς φα-
νῆναι καὶ εὐπροσώπους. τοῦτο ἡ δόξα αὐτῶν, τοῦτο ἡ σω-
τηρία· ὑψηλὰ δὲ καὶ μεγάλα κατορθώματα οὐδὲ ὄ-
ναρ φροντίζουσι. τίς γυνὴ σπουδὴν ἐποιήσατο ἄνδρα E
βελτίω ποιῆσαι; τίς ἀνὴρ ταύτην ἔθετο τὴν φροντίδα,
γυναῖκα διορθῶσαι; οὐκ ἔστιν οὐδείς· ἀλλὰ τῇ
γυναικὶ πᾶσα σπουδὴ περὶ χρυσίων ἐπιμέλειαι καὶ
ἱματίων καὶ [τῶν] λοιπῶν τοῦ σώματος καλλωπισμῶν,
τὴν οὐσίαν αὐξῆσαι· τῷ δὲ ἀνδρὶ, καὶ αὕτη καὶ ἕ-
τεραι πλείους, πᾶσαι μέντοι βιωτικαί. τίς μέλλων
γαμεῖν, τρόπον ἐξήτασε καὶ ἀναστροφὴν κόρης;
[οὐκ

Hæc enim non fulminibus ſolùm, ſed etiam gehennę ſupplicio digniſſima. Verùm Deus cùm longanimus & miſericors ſit, vt in pœnitentiam te adducat, iram ſuam interea retinet. Quid facis homo, mulierum ſpeciem curioſius in eccleſia perſcrutaris, nec horreſcis tanta templum Dei afficiens contumelia? proſtibulúmne tibi videtur eccleſia, & foro ignobilior? Nam in foro erubeſcis, etiam times ne quis te videat mulierem ſectari: in eccleſia
A verò Dei, cùm ipſe Deus te alloquatur, & ab iſtis deterreat: eo ipſo tempore maximè fornicatione, ac adulterio vteris, quo tibi magna voce intonatur, vt ab his fugias: nec horreſcis, nec ſtupes. Verum hæc ab impudiciſſimo theatro didiciſtis, hæc vos illa contagioſiſſima peſtis docuit: Virus illud peſtiferum, ineuitabilis negligentium laqueus, incontinentium voluptuoſa perditio. Quocirca propheta quoque id accuſans dicebat, *Neque oculi tui, neque cor bonum eſt.* Sanè multò melius eſſet cæcos, aut aliter ægrotos *Hier. 22.*
B eſſe, quam ita oculis turpiter abuti. Oportebat quidem interiore pariete à mulieribus diſſeparari: verum quoniam non vultis, neceſſarium eſſe patres noſtri putauerunt, ſaltem his ligneis parietibus vos diſſeparare. Audiui autem ego à ſenioribus non fuiſſe hos parietes ab initio. *In Chriſto enim Ieſu non eſt mas, neque fœmina.* Apoſtolorum etiam tempore vnà viri & mulieres orabāt: & mulieres veræ mulieres, & viri ſimiliter viri erant. Nunc verò è contrario, mulieres quidē meretricū ſibi mores aſſum- *Galat. 3. e.* *Act. 1. b.*
C pſerūt, viri autem furorem equorū imitantur. Num audiſtis viros ac mulieres in cœnaculo congregatos fuiſſe, & cœlo conuentum illum dignum fuiſſe? & meritò quidem: magna enim philoſophia tunc mulieres viuebāt, & viri caſtimoniam conſeruabant. Audiatis purpurę venditricem illam quid dicat: *Si dignam me domino iudicaſtis, introite, & manete apud me.* Audiatis fœminas, quæ virili aſſumpto animo, cum apoſtolis orbem circumibant. Priſcillam dico, Perſidem, & cæteros, à quibus adeò procul abſunt præſentes fœmi- *Act. 16. c.* *Act. 18. a. & Rom. 16. b.*
D næ, quantum hi viri ab illis viris. Tunc enim, quamuis orbem illæ mulieres circuirent, nulla tamen ignominia notabantur: nunc verò etiam in thalamo ſuo moram contrahentes, vix turpem ſuſpicionem effugiunt, quòd à nimia expolitione atque delicijs ſibi accidere ſolet. Illis erat curæ, vt prædicatio creſceret, his formoſitas ſolùm, atq; corporum pulchritudo: hæc eſt iſtarum gloria, hæc ſalus: magna verò atq; ſublimia virtutis opera, ne per ſomnium quidem curare vellent. Quæ mulier
E operam dedit, vt maritum faceret meliorem? Quis vir ſtudet ad amorem virtutis impellere vxorem? nemo profectò, ſed omne ſtudium atque opera de veſtibus, de aureo corporis ornamento, cęterisque huiuſmodi: Et vt exteriora bona augeantur, mulieri cordi eſt: viro autem & hęc, & alia multa curæ ſunt, vniuerſa tamen huius ſeculi. Quis vxorem ducturus, quibúſnam ſit moribus, & quomodo puella educata ſit, inueſtigat?

Nullus

quamuis graue ſit, non tamen ita malum videtur: ſicut & penitus intolerabile eſt, vt vos qui templa Dei per gratiam effecti eſtis, ſepulchra rurſus fœtulētiſſima facti eſſe videamini. Extremæ certè id ego duco miſeriæ. Nā vbi Chriſtus habitat, vbi ſpiritus ſanctus operatus eſt, in quo tot myſteria peracta ſunt, id ſepulchrū facies? quo fletu, quibus lachrymis, quo planctu id perſequendum eſt, cùm membra Chriſti ad immundiſſimū ſepulchrū transformaueris? Cogita quomodo natus ſis, quibus dignus factus, quem accepiſti amictum, quo pacto templum conſtitutus es, quod dirui aliunde nō poteſt: quo pacto ornatus es, nō auro, neq; gemmis, ſed ſpiritu, qui omnium rerū precioſiſſimus eſt. Cogita quia nullum in ciuitate ſepulchrum ſtruitur. quare nec tu in ſupernam poteris ciuitatem introire. Nam ſi in terreſti ciuitate hoc interdictum eſt, multò magis in cœleſti: immo verò etiā in terris, cùm mortuam animam circumferas, omnibus qui mentis cōpotes ſunt, deridendus videris, nec deridendus ſolùm, verumetiam fugiendus. Reſponde, queſo, ſi quis cadauer putridum circumferens, per ciuitatem vagaretur, nónne omnes eum fugerent? Hoc de te cogita, qui animam peccatis obrutam, atq; mortuam circumducis, quod quidem illo multo grauius eſt. Quis ergo tui miſerebitur, cùm adeo crudelis in te ipſum ſis aduerſarius? Si quis vbi dormis, vbi cœnas, cadauer obruiſſet, qd tunc faceres? Tu verò mortuam obruis animam, non vbi prandes, neq; vbi dormites, ſed in ipſis Chriſti mébris, nec formidas ne mille in caput tuum fulmina iaciantur. Quomodo autem cùm tantis ſordib' refertus malè intus oleas, in eccleſiam & templa ſancta venire audes? Nam ſi qui mortuum in regiam obruerit, is vltima ſupplicia luet, cogita tu quam acerba pœna vexaberis, qui atria hæc adire ſancta, & obſcœno fœtore implere non erubeſcis. Imitare meretricem il-
Luc 17.f. & Ioan. 11.a. lam, quæ pretioſo Chriſti pedes vnxit vnguēto, & bono totam repleuit domum odore: cuius tu contrariū in hac domo facis. Quid enim refert, ſi tu fœtorem non ſentis? hoc enim incurabilis maximè morbi ſignum eſſe videtur, & eò difficilioris, quo humana corpora corroduntur, & fœtent: illa enim ægritudo ſaltem aliquo ſenſu à laborantib' percipitur, nec culpatur, ſed & miſericordia digna videtur: hæc verò ſenſum tuum fugit, & odio atq; punitione digna eſt. Quum ergo adeò grauiter laboras, vt nec ſenſu quidem magnitudinem morbi ſatis percipias, agè attentiſſimū te hodie præbeas, vt quāta peſte vexeris perdiſcas. Sed pri-
Pſal. 140.a. mùm audi quid te pſallere oporteat. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Quòd ſi non incenſum ſed mordaciſſimus abs te, ac grauiter olens fumus aſcendat, quibus ſupplicijs dignus eris? Quis autem iſte fumus eſt tam grauis, quam moleſtus? Multi ad formas mulierum aſpiciendas, ad adoleſcentulorum pulchritudinem curioſius intuendam, in eccleſiam veniunt: deinde non miraris, quomodo vndique fulmina non deferuntur, quomodo cuncta funditus non euertuntur.

Hæc

οὐχ οὕτω δεινόν, καίπερ ὂν δεινόν· τὸ δὲ ἡμᾶς τοὺς καταξιωθέντας ναοὺς γενέσθαι Θεοῦ, ταφοὺς ἐξαίφνης γενέσθαι τοσαύτην ἔχοντας δυσωδίαν, τοῦτο ἀθλιότητος ἐσχάτης. ἔνθα ὁ Χριστὸς κατοικεῖ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐνήργησε, καὶ μυστήρια τοσαῦτα, τάφον εἶναι τοῦτο, πόσης τοῦτο ἀθλιότητος; πόσων [θρήνων καὶ] ὀδυρμῶν, ὅτ' ἂν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ τάφος ἀκαθαρσίας γένηται; ἐννόησον πῶς ἐγεννήθης, τίνων κατηξιώθης, οἵαν ἔλαβες στολήν· πῶς ναὸς κατεσκευά-
A σθης ἀρραγής· πῶς καλός· οὐ χρυσῷ καλλωπισθείς, οὐδὲ μαργαρίταις, ἀλλὰ τῷ τούτων τιμιωτέρῳ πνεύματι. ἐννόησον ὅτι οὐδεὶς τάφος ἐν πόλει κατασκευάζεται· οὐκ οὖν οὐδὲ σὺ εἰς τὴν ἄνω φανῆναι δυνήσῃ πόλιν. εἰ γὰρ ἐνταῦθα τοῦτο ἀπείρηται, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ. μᾶλλον δὲ καὶ ἐνταῦθα πᾶσιν [εἶ] καταγέλαστος, νεκρὰν περιφέρων ψυχήν· οὐ καταγέλαστος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ φευκτός. εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις περιήει νεκρὸν εἴδωλον περιφέρων, οὐκ ἂν πάντες ἀπεπήδησαν; οὐκ ἂν πάντες ἔφυγον; οὕτω καὶ νῦν λο-
B γίζου. καὶ γὰρ τούτου πολὺ χαλεπώτερον περιέρχῃ θέαμα περιφέρων. ψυχὴν ὑπὸ ἁμαρτιῶν νενεκρωμένην, ψυχὴν παρειμένην. τίς οὖν ἐλεήσει τὸν τοιοῦτον; ὅτ' ἂν γὰρ σὺ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν μὴ ἐλεῇς, πῶς ἕτερος ἐλεήσει τὸν οὕτως ὠμὸν καὶ πολέμιον ὄντα σαυτῷ ἐχθρόν; εἴ τις [γὰρ] ἔνθα ἐκάθευδες καὶ ἐδείπνεις κατώρυξε σῶμα νεκρόν, τί οὐκ ἂν ἐποίησας; σὺ δὲ ψυχὴν νεκρὰν κατορύττεις, οὐκ ἔνθα δειπνεῖς, οὐδὲ ἔνθα καθεύδεις, ἀλλ' ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐ δέδοικας μὴ μυρίοι κατενεχθῶσιν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν
C σὴν κεφαλὴν [σκηπτοὶ καὶ] κεραυνοί; πῶς δὲ καὶ τολμᾷς ἐκκλησίαις ἐπιβαίνειν Θεοῦ καὶ ναοῖς ἁγίοις ἔνδοθεν, τοσαύτης βδελυγμίας ὄζων; εἰ γὰρ εἰς τὰ βασίλεια φέρων τις νεκρὸν καὶ κατορύξας τὴν ἐσχάτην ἂν ἔδωκε δίκην· σὺ τῶν ἱερῶν ἐπιβαίνων περιβόλων καὶ τοσαύτης δυσωδίας πληρῶν τὸν οἶκον, ἐννόησον ὅσην ὑποστήσῃ τιμωρίαν. μίμησαι τὴν πόρνην ἐκείνην, ἣ μύρῳ ἔχρισε τοῦ Χριστοῦ τοὺς πόδας, καὶ τὴν οἰκίαν ἅπασαν ἔπλησεν εὐωδίας· οὗ σὺ τοὐναντίον ποιεῖς εἰς τὸν οἶκον [τοῦ Θεοῦ.] τί γὰρ εἰ καὶ μὴ
D αἰσθάνῃ σὺ τῆς δυσωδίας; τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι τὸ χαλεπὸν τοῦ νοσήματος, διὸ καὶ ἀνίατα νοσεῖς καὶ χαλεπώτερα τῶν τὰ σώματα λελωβημένων τε καὶ ὀδωδότων. ἐκείνη μὲν γὰρ ἡ νόσος καὶ αἴσθησιν τοῖς κάμνουσι παρέχει, καὶ οὐδὲν ἔγκλημα ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἐλέους ἐστὶν ἀξία· αὕτη δὲ μίσους καὶ κολάσεως. ἐπεὶ οὖν καὶ ταύτῃ χαλεπώτερα, καὶ τῷ μηδὲ αἰσθάνεσθαι αὐτῆς [ὡς χρὴ] τὸν νοσοῦντα, φέρε ἐπίδος σαυτὸν τῷ λόγῳ, ἵνα σε διδάξω σαφῶς αὐτῆς τὴν λύμην. πρῶτον δὲ ἄκουσον τί ψάλλων
E λέγεις. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. ὅτ' ἂν οὖν μὴ θυμίαμα, ἀλλὰ καπνὸς ἀπὸ σοῦ καὶ τῶν σῶν πράξεων ἀναβαίνῃ δυσώδης, ποίαν δίκην οὐκ ἄξιος εἶ ὑποστῆναι; Τίς οὖν ὁ καπνὸς ὁ δυσώδης; πολλοὶ εἰσίασι κάλλη γυναικῶν περιβλέποντες· ἄλλοι παίδων περιεργαζόμενοι· εἶτα οὐ θαυμάζεις πῶς οὐ σκηπτοὶ φέρονται, καὶ πάντα ἐκ βάθρων ἀνασπᾶται;

καὶ γὰρ

Digitized by Google

καὶ γὰρ ἄξια μὲν σκηπτῶν καὶ γεέννης τὰ γινόμενα· ἀλλ' ὁ θεὸς μακρόθυμος ὢν καὶ πολυέλεος, ἀνέχει τέως τὴν ὀργὴν εἰς μετάνοιαν σε καλῶν καὶ διόρθωσιν. Τί ποιεῖς ἄνθρωπε; κάλλη γυναικῶν περιεργάζῃ, καὶ οὐ φρίττεις οὕτως ἐνυβρίζων εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ; πορνεῖον εἶναί σοι δοκεῖ ἡ ἐκκλησία καὶ τῆς ἀγορᾶς ἀτιμοτέρα; ἐν ἀγορᾷ μὲν δέδοικας καὶ αἰσχύνῃ φανῆναι γυναῖκα περιεργαζόμενος· ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ, [αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ διαλεγομένου σοι καὶ ἀπειλοῦντος [ὑπὲρ τούτων,] πορνεύεις καὶ μοιχεύεις κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἀκούεις μὴ ταῦτα ποιεῖν· καὶ οὐ φρίττεις οὐδὲ ἐξέστηκας; ταῦτα ὑμᾶς τὰ θέατρα διδάσκει τῆς ἀσελγείας ὁ λοιμὸς ὁ δυσκατάλυτος· τὰ δηλητήρια φάρμακα· αἱ χαλεπαὶ τῶν ἀναπεπλωκότων παγίδες· ἡ μεθ' ἡδονῆς τῶν ἀκολάστων ἀπώλεια. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐγκαλῶν ἔλεγεν· Οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου οὐδὲ ἡ καρδία σου καλή. Βέλτιον τοὺς τοιούτους πηροὺς εἶναι· βέλτιον νοσεῖν, ἢ εἰς ταῦτα καταχρῆσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἐχρῆν μὲν οὖν ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖχος τὸ διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεσθε, ἀναγκαῖον ἐνόμισαν εἶναι οἱ πατέρες κἂν ταῖς σανίσιν ὑμᾶς ταύταις διατειχίσαι, ὡς ἔγωγε ἀκούω τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι τὸ παλαιὸν οὐδὲ ταῦτα ἦν τὰ τειχία. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔνι ἄρσεν ἢ θῆλυ· καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων δὲ ὁμοῦ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἦσαν. καὶ γὰρ οἱ ἄνδρες, ἄνδρες ἦσαν· καὶ αἱ γυναῖκες, γυναῖκες· νῦν δὲ πᾶν τοὐναντίον, αἱ μὲν γυναῖκες εἰς τὰ τῶν ἑταιρίδων ἑαυτὰς ἐξώθησαν ἤθη· οἱ δὲ ἄνδρες, ἵππων μαινομένων οὐδὲν ἄμεινον διάκεινται. Οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ἦσαν συνηγμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐν τῷ ὑπερῴῳ; καὶ τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος ὁ σύλλογος ἄξιος ἦν· καὶ μάλα εἰκότως. πολλὴν γὰρ καὶ γυναῖκες τότε φιλοσοφίαν ἤσκουν· καὶ ἄνδρες σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. ἀκούσατε γοῦν τῆς πορφυροπώλιδος λεγούσης· εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε παρ' ἐμοί. ἀκούσατε τῶν γυναικῶν αἳ περιῄεσαν μετὰ τῶν ἀποστόλων, ἀνδρεῖον ἀναλαβοῦσαι φρόνημα· τῆς Πρισκίλλης, τῆς Περσίδος, τῶν ἄλλων, ὧν αἱ παροῦσαι γυναῖκες τοσοῦτον ἀπέχουσιν, ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν ἀνδρῶν [ἐκείνων.] τότε μὲν γὰρ καὶ ἀποδημοῦσαι οὐκ ἐλάμβανον δόξαν πονηράν· νῦν δὲ καὶ ἐν θαλάμῳ τρεφόμεναι, μόλις ταύτην διαφεύγουσι τὴν ὑποψίαν. ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν καλλωπισμῶν γίνεται καὶ τῆς τρυφῆς. τότε ἐκείναις ἔργον ἦν, αὐξῆσαι τὸ κήρυγμα· νῦν δὲ, εὐειδεῖς καὶ καλὰς φανῆναι καὶ εὐπροσώπους. τοῦτο ἡ δόξα αὐταῖς, τοῦτο ἡ σωτηρία· τὰ δὲ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα οὐδὲ ὄναρ φροντίζουσι. τίς γυνὴ σπουδὴν ἐποιήσατο ἄνδρα βελτίω ποιῆσαι; τίς ἀνὴρ ταύτην ἔθετο τὴν φροντίδα, ὥστε γυναῖκα διορθῶσαι; οὐκ ἔστιν οὐδείς· ἀλλὰ τῇ μὲν γυναικὶ πᾶσα σπουδὴ περὶ χρυσίων ἐπιμέλειαν καὶ ἱματίων καὶ [τῶν] λοιπῶν τοῦ σώματος καλλωπισμῶν, καὶ ὥστε τὴν οὐσίαν αὐξῆσαι· τῷ δὲ ἀνδρὶ, καὶ αὕτη καὶ ἕτεραι πλείους, πᾶσαι μέντοι βιωτικαί. τίς μέλλων γαμεῖν, τρόπον ἐξήτασε καὶ ἀναστροφὴν κόρης;

[οὐκ

Hæc enim non fulminibus ſolùm, ſed etiam gehennę ſupplicio digniſſima. Verùm Deus cùm longanimus & miſericors ſit, vt in pœnitentiam te adducat, iram ſuam interea retinet. Quid facis homo, mulierum ſpeciem curioſius in eccleſia perſcrutaris, nec horreſcis tanta templum Dei afficiens contumelia? proſtibulúmne tibi videtur eccleſia, & foro ignobilior? Nam in foro erubeſcis, etiam times ne quis te videat mulierem ſectari: in eccleſia A verò Dei, cùm ipſe Deus te alloquatur, & ab iſtis deterreat: eo ipſo tempore maximè fornicatione, ac adulterio vteris, quo tibi magna voce intonatur, vt ab his fugias: nec horreſcis, nec ſtupes. Verum hæc ab impudiciſſimo theatro didiciſtis, hæc vos illa contagioſiſſima peſtis docuit: Virus illud peſtiferum, ineuitabilis negligentium laqueus, incontinentium voluptuoſa perditio. Quocirca propheta quoque id accuſans dicebat, *Neque oculi tui, neque cor bonum est.* Sanè (Hier. 22.) multò melius eſſet cæcos, aut aliter ægrotos B eſſe, quam ita oculis turpiter abuti. Oportebat quidem interiore pariete à mulieribus diſſeparari: verum quoniam non vultis, neceſſarium eſſe patres noſtri putauerunt, ſaltem his ligneis parietibus vos diſſeparare. Audiui autem ego à ſenioribus non fuiſſe hos parietes ab initio. *In Christo enim Ieſu non est mas, neque fœmina.* (Galat. 3. e.) Apoſtolorum etiam tempore vnà viri (Act. 1. b.) & mulieres orabãt: & mulieres veræ mulieres, & viri ſimiliter viri erant. Nunc verò è contrario, mulieres quidẽ meretricũ ſibi mores aſſumC pſerũt, viri autem furorem equorũ imitantur. Num audiſtis viros ac mulieres in cœnaculo congregatos fuiſſe, & cœlo conuentum illum dignum fuiſſe? & meritò quidem: magna enim philoſophia tunc mulieres viuebãt, & viri caſtimoniam conſeruabant. Audiatis purpurę venditricem illam quid dicat: *Si dignam me domino indicaſtis, introite, & manete apud me.* (Act. 16. c.) Audiatis fœminas, quæ virili aſſumpto animo, cum apoſtolis orbem circumibant. Priſcillam dico, Perſidem, & cæteros, (Act. 18. a. & Rom. 16. b.) à quibus adeò procul abſunt præſentes fœmiD næ, quantum hi viri ab illis viris. Tunc enim, quamuis orbem illæ mulieres circuirent, nulla tamen ignominia notabantur: nunc verò etiam in thalamo ſuo moram contrahentes, vix turpem ſuſpicionem effugiunt, quòd à nimia expolitione atque delicijs ſibi accidere ſolet. Illis erat curæ, vt prædicatio creſceret, his formoſitas ſolùm, atq; corporum pulchritudo: hæc eſt iſtarum gloria, hæc ſalus: magna verò atq; ſublimia virtutis opera, ne per ſomnium quidem curare vellent. Quæ mulier E operam dedit, vt maritum faceret meliorem? Quis vir ſtudet ad amorem virtutis impellere vxorem? nemo profectò, ſed omne ſtudium atque opera de veſtibus, de aureo corporis ornamento, cęterisque huiuſmodi: Et vt exteriora bona augeantur, mulieri cordi eſt: viro autem & hęc, & alia multa curæ ſunt, vniuerſa tamen huius ſeculi. Quis vxorem ducturus, quibúſnam ſit moribus, & quomodo puella educata ſit, inueſtigat?

Nullus

Nullus omnino: ſed pecunia ſtatim, poſſeſſio-
num magnitudo & ſupellectilium quæritur.
Hæc quaſi quicq̄ empturus eſſet, vel permuta-
tionem quandā facturus, diligenter pſcruta-
tur, ac ideo ſynallagma id eſt cōmutationē ſiue
contractū nuptias appellant. Audiui .n. mul-
tos dicentes, ille cōtraxit cum illa, id eſt, coniu-
gio copulati ſunt. Ita donum Dei vituperant,
cùm quaſi vēdētes ac emētes vxores viri ducāt,
& viris nubant mulieres. Stipulationes quoque
nuptiarū maiore aſtutia componūt, quàm eas
quæ in vendendo & emendo cōfici ſolent. Di-
ſcite quomodo priores vxores ducebant, &
imitamini: quo pacto ergo ducebant? Inge-
nium, mores, animi virtutem quærebant, ac
ideo ſtipulationibus, & longa inſtrumentorū
ſerie non indigebant: ſufficiebat .n. loco iſto-
rum omnium ſponſæ indoles. Quare vos hor-
tor, ne facultates & copiam rerum, ſed mode-
ſtiam & mores quæratis: quære pudicam & re-
ligioſam puellam, & hæc tibi magno theſauro
erunt præſtantiora. Si .n. quæ Dei ſunt quęri-
tas, hæc quoq; tibi addētur: ſi verò illis omiſſis
ad hæc rapienda feſtinas, & illa amittes, & hæc
non cōſequēris. Sed ille atq; ille, inquies, vxo-
ris opibus locupletatus eſt: non erubeſcis talia
in medium exempla proferre? Centies prudē-
tes dicere viros audiui, malle extrema ſe pau-
perie laborare, q̄ vxoris facultate ditari. Quid
enim amarius his diuitijs? quid moleſtius hac
rerum facultate? quid turpius q̄ inde ita inſi-
gnem fieri, vt ab omnibꝰ dicatur, ab vxore ille
locuples factus eſt? Intrinſecas enim modò ſo-
licitudines ac moleſtias omitto, arrogantiam
mulieris atq; iactantiam, ſeruitutem viri, fa-
mulorum opprobria, pauper iſte, dicentium,
ac pannoſus, ignobilis & ex ignobilibus. Quid
enim habuit quādo huc venit? nónne vniuer-
ſa hæc dominæ noſtræ ſunt? ſed parum de his
verbis curas: non miror, quia liber non es: ſi-
milia enim paraſiti etiā & gnathones audiunt,
nec dolent aut erubeſcunt, ſed etiam glorian-
tur huiuſmodi dedecore: quemadmodū & iſti
qui cùm hæc à nobis audiant: adſit, inquiunt,
ſuaue quiddam mihi atq; iucundum, & ſuffo-
cet me. O verſutiam diaboli, quæ prouerbia
vitæ hominum tradidit, quibus integra poſſit
hominis vita euerti. Expēde igitur oro, quam
certe his verbis peſtis inſideat. Nihil enim a-
liud hoc prouerbio dicitur, quàm quòd nulla
tibi honeſte viuendi, nulla iuſtitiæ cæterarum-
que virtutum cura ſit: omnia hæc apud te ia-
ceant, voluptatem ſolam vbiq; ſequaris, & ſi
res ipſa te obruerit, ac ſuffocarit, ſi omnes ob-
uij in faciem tuam deſpuerent, ſi ſordes in vul-
tum proijcerent, ſi quaſi rabioſum canem de-
pellerent, dum tamen voluptas inſit, expetibi-
lem rem eſſe iudicatò, & omnia propter illam
ferenda putato: quid aliud porci, aut canes,
ſi verba humana ipſis concederentur, dicerēt?
fortaſſe autem non ita impudenter loqueren-
tur, veluti nunc homines à diabolo perſuaſi
grūniunt? Valde igitur vos precor, vt magnam
in his verbis eſſe amentiā conſiderantes, & hęc
& ſimilia prouerbia fugiatis, & illa ſcriptura-
rum iſtis contraria in ore ſemper habeatis.
Quæ

[οὐκ ἔστιν] οὐδείς· ἀλλὰ χρήματα εὐθέως καὶ κτήμα-
τα, καὶ μέτρα οὐσίας ποικίλης καὶ διαφόρου, καθά-
περ τι πρίασθαι μέλλων, ἢ συνάλλαγμά τι κοινὸν
ἐπιτελεῖν. διὰ τοῦτο καὶ οὕτω καλοῦσι τὸν γάμον. πολ-
λῶν γὰρ ἤκουσα λεγόντων· συνήλλαξεν ὁ δεῖνα τῇ
δεῖνι, τουτέστιν ἔγημε, καὶ εἰς τὰς τοῦ θεοῦ δωρεὰς ἐνυβρί-
ζουσι, καὶ ὥσπερ ὠνούμενοι καὶ πωλοῦντες οὕτως γαμοῦ-
σι καὶ γαμοῦνται· καὶ γραμματεῖα πλείονος ἀσφα-
λείας δεόμενα, ἢ τὰ περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.
A μάθετε πῶς οἱ παλαιοὶ ἐγάμουν, καὶ ζηλώσατε.
πῶς οὖν ἐγάμουν ἐκεῖνοι; τρόπους ἐζήτουν ἀγα-
θοὺς καὶ ἤθη καὶ ψυχῆς ἀρετήν. διὰ τοῦτο γραμ-
μάτων αὐτοῖς οὐκ ἔδει, οὐδὲ τῆς ἀπὸ χάρτου καὶ μέ-
λανος ἀσφαλείας· ἤρκει γὰρ ἀντὶ πάντων αὐτοῖς
ὁ τῆς νύμφης τρόπος. παρακαλῶ τοίνυν καὶ ὑμᾶς,
μὴ χρήματα ἐπιζητεῖν καὶ περιουσίαν· ἀλλὰ τρόπον καὶ
ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν καὶ φιλόσοφον κόρην, καὶ
μυρίων σοι ταῦτα θησαυρῶν ἔσται βελτίω. ἂν τὰ τοῦ
θεοῦ ζητῇς, καὶ ταῦτα ἕξεις· ἂν δὲ ἐκεῖνα παρα-
B δραμὼν ἐπὶ ταῦτα τρέχῃς, οὐδὲ ταῦτα ἕψεται.
ἀλλ' ὁ δεῖνα φησὶν ἀπὸ γυναικὸς εὔπορος γέγο-
νεν. οὐκ αἰσχύνῃ τοιαῦτα παραδείγματα φέρων;
μυριάκις γενοίμην πένης πολλῶν ἤκουσα λεγόντων,
ἢ παρὰ γυναικὸς λάβοιμι πλοῦτον. τί γὰρ ἀηδέστε-
ρον ἐκείνου τοῦ πλούτου; τί δὲ ταύτης πικρότερον τῆς
εὐπορίας; τί δὲ αἰσχρότερον τοῦ ἐπίσημον εἶναι ἐν-
τεῦθεν, καὶ λέγεσθαι παρὰ πάντων ὁ δεῖνα ἀπὸ γυ-
ναικὸς εὔπορος γέγονε; τὰς γὰρ ἔνδον ἀηδίας ἀφίη-
μι, ὅσας ἐκ τούτου συμβαίνειν ἀνάγκη· τὸ φρόνημα
C τῆς γυναικὸς, τὴν δουλοπρέπειαν, τὰς μάχας, τὰ
τῶν οἰκετῶν ὀνείδη· ὁ πένης ὁ ῥακοδύτης, ὁ ἄτιμος
[καὶ] ἐξ ἀτίμων. τί γὰρ ἦλθεν ἔχων; οὐ πάντα τῆς
κυρίας; ἀλλ' οὐδέν σοι μέλλει τῶν ῥημάτων τούτων·
οὐδὲ γὰρ ἐλεύθερος εἶ. ἐπεὶ καὶ οἱ παράσιτοι τούτων
καταδεέστερα ἀκούουσι καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν οὐδὲ οὗτοι·
ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζονται τῇ αἰσχύνῃ. καὶ ὅτ'
ἂν ταῦτα λέγωμεν αὐτοῖς, ἔστω φησὶν ἡδύ τι καὶ γλυ-
κὺ, καὶ ἀποπνιγέτω με. ὢ τοῦ διαβόλου. οἵας παροι-
μίας εἰσήγαγε τῷ βίῳ, ὁλόκληρον τὴν ζωὴν τὴν τοιού-
D τῳ ἀνατρέψαι δυναμένας. ὅρα γοῦν αὐτὴν
ταύτην τὴν διαβολικὴν καὶ ὀλεθρίαν ῥῆσιν ὅ-
σης γέμει τῆς ἀπωλείας. οὐδὲν γὰρ ἄλλο φησὶν,
ἀλλ' ἢ ταυτὶ τὰ ῥήματα· μηδείς σοι τοῦ δικαίου
λόγος ἔστω· πάντα ἐρρίφθω ἐκεῖνα· ἓν μό-
νον ζήτησον, τὴν ἡδονήν. κἂν ἄγχῃ σε τὸ πρᾶ-
γμα, αἱρετὸν ἔστω· κἂν πάντες ἐμπτύωσιν οἱ
ἀπαντῶντες, κἂν τῇ ὄψει προσερίβωνται βόρ-
βορον, κἂν ὡς κύνα ἐλαύνωσι, πάντα φέρε.
καὶ τί ἂν ἄλλο χοῖροι φωνὴν λαβόντες εἶπον;
E τί δὲ κύνες οἱ ἀκάθαρτοι; τάχα δὲ, οὐδ'
ἂν ἐκεῖνοι τοιαῦτα ἐφθέγξαντο, οἷα ἀνθρώ-
πους ἔπεισεν ὁ διάβολος λυττᾷν. διὸ πα-
ρακαλῶ τὴν ἀναισθησίαν συνειδότας τῶν
τοιούτων ῥημάτων, φεύγειν τὰς τοιαύτας
παροιμίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῆς γραφῆς ἐκ-
λέγειν ἀπεναντίας αὐτῆς οὔσας.
τίνες

Digitized by Google

» τίνες δέ εἰσιν αὗται; Μὴ πορεύου φησὶν ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου. καὶ περὶ πόρνης πάλιν φησὶν ἀπεναντίας τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ· μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί· μέλι γὰρ στάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σὸν φάρυγγα· ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις, καὶ ἠκονημένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου. Τούτων τοίνυν ἀκούωμεν, μὴ ἐκείνων. καὶ γὰρ ἐντεῦθεν οἱ ἀνελεύθεροι· ἐντεῦθεν οἱ δουλοπρεπεῖς λογισμοὶ φύονται· ἐντεῦθεν ἄλογα οἱ ἄνθρωποι γίνονται, ὅτι A πανταχοῦ τὴν ἡδονὴν διώκειν ἐθέλουσι κατὰ τὴν μίαν ταύτην, ἣ καὶ χωρὶς τῶν ἡμετέρων λόγων αὐτόθεν ἐστὶ καταγέλαστος. μετὰ [γὰρ] τὸ ἀποπνιγῆναι, τί τὸ κέρδος τῆς γλυκύτητος; παύσασθε τοίνυν τοσοῦτον κατασκευάζοντες γέλωτα, καὶ γέενναν ἀνάπτοντες καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ διαβλέψωμεν [κἂν ὀψέ ποτε] ὡς χρὴ πρὸς τὰ μέλλοντα, ὅπως καὶ τὸν ἐνταῦθα βίον κοσμίως καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σεμνότητος καὶ εὐλαβείας παρέλθωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν B Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ͂Α ΟΔ.

Οὐαὶ ὑμῖν [γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί] ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα αὐτῶν, καὶ λέγετε [ὅτι] εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.

Οὐχ ὅτι οἰκοδομοῦσιν, οὐδ' ὅτι ἐγκαλοῦσιν ἐκείνοις, οὐαί φησιν· ἀλλ' ὅτι καὶ ταύτῃ καὶ δι' ὧν λέγουσι καταγινώσκειν C προσποιούμενοι τῶν πατέρων, χείρονα πράττουσιν. ὅτι γὰρ προσποίησις ἦν ἡ » κατάγνωσις, ὁ λουκᾶς φησιν· ὅτι καὶ συνευδοκεῖτε. [οὐαὶ » ὑμῖν φησιν, ὅτι οἰκοδομεῖτε] τὰ μνήματα τῶν προφητῶν, » οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς· ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε τὰ μνήματα αὐτῶν. ἐνταῦθα γὰρ τὴν γνώμην αὐτῶν διαβάλλει, μεθ' ἧς ᾠκοδόμουν· ὅτι οὐ διὰ τιμὴν τῶν σφαγέντων, D ἀλλ' ὡς ἐμπομπεύοντες ταῖς σφαγαῖς, καὶ δεδοικότες, μήποτε τῷ χρόνῳ τῶν τάφων ἀφανισθέντων μαρανθῇ τῆς τοσαύτης τόλμης ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ μνήμη. οὕτως ᾠκοδόμουν τοὺς τάφους, ὥσπερ τι τρόπαιον ἱστῶντες λαμπρὰς τὰς οἰκοδομάς, καὶ καλλωπιζόμενοι τοῖς ἐκείνων τολμήμασι καὶ ἐπιδεικνύμενοι. τὰ γὰρ νῦν τολμώμενα παρ' ὑμῶν δείκνυσιν ὅτι καὶ ταῦτα τούτῳ ποιεῖτε τῷ τρόπῳ. κἂν γὰρ τὰ ἐναντία λέγητέ φησιν, ὡς καταγινώσκοντες αὐτῶν, οἷον ὅτι οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀλλ' ἡ γνώμη δήλη ἐνταῦθα λέγουσα. διὸ καὶ ἐκκαλύπτων αὐτὴν αἰνιγματωδῶς μέν, εἴρηκε δ' οὖν ὅμως. εἰπὼν γάρ· E » λέγετε [ὅτι] εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων » ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι » τῶν προφητῶν, ἐπήγαγεν· ὥστε μαρτυρεῖτε » ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.

καὶ

Quæ autem ſunt illa? *Ne ambules poſt concupiſcentiam animæ tuæ, & appetitum tuum non ſequaris.* Et de meretrice rurſus contra quam conſulit prouerbium, ait: Improbæ mulieri non attende: mel enim ſtillat à labijs fœminæ meretricis, quæ ad tempus guttur tuum impinguat, poſtea verò amarius felle inuenies, & acutum magis gladio bicipiti. Hæc igitur, non illa audiamus. Nam inde illiberales, inde ſeruiles cogitationes oriuntur, inde homines in naturam conuertunt ferarum: quia vbique iuxta prouerbium illud voluptatem ſequendam arbitrantur, quæ etiam abſque verbis noſtris à ſeipſa derideri meretur. Quid enim ſuauitas illa tibi proderit? Quid voluptas afferet, ſi obrutus ſuffocatusq; fueris? Nolite igitur tantos audientibus cachinnos commouere: nolite gehẽnam incendere, nolite ignem inextinguibilem vobis pręparare. Reſpiciamus aliquando, vt oportet, ad futura, oculorum lippitudine diligenter deterſa, vt & hanc vitã honeſtè ac piè peragamus, & futuris bonis potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Eccl. 18. d. & Rom. 13. d. Prou. 5. a

HOMILIA LXXV. *in Gr. eſt LXXIV.*

EX CAPITE XXIII.

Væ vobis qui ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum.

NON quia ædificant, nec quia patres ſuos accuſant, væ illis dixit: ſed quoniam ita faciẽtes, & ita dicentes, patres ſuos ſe condemnare ſimulabant, cùm ipſi peiora committerent. Nam quod ſimulatione patres reprehenderent, Lucas ſubaperit dicens: Quod conſentitis, quia ædificatis: *væ nanque vobis*, inquit, *quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem veſtri occiderunt eos:* ergo teſtamini, quòd conſentitis operibus patrum veſtrorum, quia illi quidem eos interfecerunt, vos autem ædificatis monumenta eorum. Menti enim ac voluntati eorum, qua ædificabant, apertè detrahit: non enim vt honorarent occiſos, ſed vt cæde illorum vires ſuorum oſtenderent, timentes ne ſi vetuſtate ſepulchra caderent, tanti facinoris ac audaciæ memoria caderet. Sic igitur ſepulchra prophetarum, quaſi trophæum conſtituentes, præclaris conſtructionibus ædificabant, audaciam patrum oſtentantes. Quæ nanque impræſentiarum audetis, inquit, ea facilè hac volũtate monumenta vos ædificare oſtendunt. Nam etſi contraria dicitis quaſi patres veſtros condemnantes: *quia ſi fuiſſemus in illis diebus, non communicaſſemus cum illis in hoc*: ſed qua mente iſta dicatis, non latet. Propterea illam retegens ænigmaticè quidem, attamen dicit. Iſta enim præfatus, Dicitis, *ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum*, ſubiunxit: *Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis quod filij eſtis eorum qui prophetas occiderunt.*

Luc. 11. g

Digitized by Google

Sed quódnam crimen eſt filius eſſe homicidæ, ſi patris mentem aſperneris? Nullum profectò. Vnde manifeſtum eſt ideo id aduerſum eos protuliſſe, vt cognitionem nequitiæ occultius ſignificaret, quod à ſequentibus aperitur: adiecit .n. *Serpentes genimina viperarum*. Quaſi diceret, quemadmodum viperæ veneni ſimilitudine matribus coniunguntur, ſic & vos parentibus veſtris cupiditate cædis coniungimini. Deinde quoniam mentem ipſorum multis occultam notauit, à futuris facinoribus ipſorũ, quæ vniuerſis patebunt, dicta comprobauit. Nam quoniam iam dixit, quare teſtamini eorum vos filios eſſe qui occiderunt prophetas: vt ſignificaret improbam ſe hanc cognationem intellexiſſe, aperiretque fingere illos, cùm dicant, non fuiſſemus cum illis participes: ſtatim intulit, *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*, non imperans, ſed quod futurum erat prædicẽs, cædem ſuam videlicet. Propterea redargutione illata, cùm oſtenderit fictè ac ſimulatè ad defenſionem illis ſe verbis vti, quia non fuiſſemus cum patribus participes in ſanguine: ſi enim domino non pepercerunt, quomodo ſeruis pepercissent? acrimoniæ plena vtitur oratione, ſerpentes & genimina viperarum appellans, ac dicens: *Quomodo gehennæ iudicium euitabitis*, talia audentes facinora, deinde negantes, & mentem veſtram omni ſtudio celantes? poſtea per exaggerationem aliunde ipſos redarguens inquit: *Quia mittam ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex ipſis interficietis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris*. Nam ne dicere poſſint, quia & ſi dominum crucifiximus, ſeruis tamen, ſi tunc fuiſſemus, pepercissemus: Ecce, inquit, ſeruos vobis ipſos quoque prophetas mittam, nec abſtinebitis à ſanguine ipſorum. His oſtẽdit non eſſe mirum, ſi à filijs illorum occidetur, cùm ſimulatione, dolo cupiditateque cædis non pari patres ſuperant ſuos. Ad hæc inanis gloriæ iactantia incenſi facilè monſtrantur. Quòd enim dicunt, *Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum non conſenſiſſemus effuſioni ſanguinis prophetarum*: verbis ſolummodo philoſophantes, opere autem contrarium facientes, oſtentationis gratia dicũt. Serpentes genimina viperarum: hoc eſt, iniqui, ac iniquorum filij, & parentibus multò iniquiores. Fœdiora enim ſcelera perpetrarunt, tum quia poſt illos, tum quia poſt maiora commiſerunt, ac maximè quia iactabant ſe nunquam, ſi temporibus patrum fuiſſent, in crimina illorum collabi potuiſſe.

Sup.21.d

Deinde finem atque apicem ipſi malorum omnium impoſuerunt. Illi enim ad vineam miſſos ſeruos, iſti filium interfecerunt: illi vocantes ad nuptias, iſti ſponſum necarunt. Hæc dicit, à cognatione Abrahæ eos remouens, oſtendénſque nullam ſibi vtilitatem inde futuram, niſi operibus patriarcham imitentur: propterea ſubiungit, Quomodo iudicium gehennæ vitabitis, ſi illos ſequimini, qui tanta ſcelera commiſerunt? Hinc repræſentationem quoque Ioannis in memoriã reduxit: ſic enim Ioannes illos appellabat, & futuri iudicij memoria terruit.

Sup.22.a

Supr.3.b

Deinde

καὶ ποῖον ἔγκλημα υἱὸν εἶναι ἀνδροφόνου, ἂν μὴ κοινωνῇ τῇ γνώμῃ τοῦ πατρός; οὐδέν. ὅθεν δῆλον ὅτι διὰ τοῦτο αὐτοῖς προφέρει, τὴν κατὰ κακίαν συγγένειαν αἰνιττόμενος. καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἑξῆς δηλοῖ. ἐπήγαγε δὲ οὖν· ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα ἔοικε τοῖς γονεῦσι κατὰ τὴν τοῦ ἰοῦ λύμην· οὕτω καὶ ὑμεῖς τοῖς πατράσι κατὰ τὸ φονικόν. εἶτα ἐπειδὴ γνώμην ἔσχεν ἄδηλον τοῖς πολλοῖς οὖσαν, καὶ ἀφ' ὧν μέλλουσι τολμᾶν τῶν πᾶσιν ἐσομένων δήλων κατασκευάζει τὰ

A εἰρημένα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας, δηλῶν ὅτι τὴν κατὰ [τὴν] πονηρίαν συγγένειαν λέγει, καὶ ὅτι πλάσμα ἦν τὸ λέγειν, [ὅτι] οὐκ ἂν ἦμεν αὐτῶν κοινωνοί, ἐπήγαγε· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν· οὐκ ἐπιτάττων, ἀλλὰ προαναφωνῶν τὸ ἐσόμενον· τουτέστι τὴν ἑαυτοῦ σφαγήν. Διὰ δὴ τοῦτο ἐπαγαγὼν τὸν ἔλεγχον, καὶ δείξας ὅτι πλάσματα ἦν ἅπερ ἔλεγον ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπολογούμενοι, οἷον ὅτι οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν· οἱ γὰρ

B τοῦ δεσπότου μὴ ἀπεχόμενοι, πῶς ἂν τῶν δούλων ἀπέσχοντο; καταφορικωτέρῳ τῷ μετὰ ταῦτα κέχρηται λόγῳ, ὄφεις καλῶν καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν, καὶ λέγων· πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης, [καὶ] τοιαῦτα τολμῶντες καὶ ἀρνούμενοι, καὶ τὴν γνώμην κρύπτοντες; εἶτα καὶ ἑτέρωθεν αὐτοὺς ἐλέγχων ἐκ περιουσίας, φησίν· ὅτι ἀποστελῶ πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε καὶ μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν. ἵνα γὰρ μὴ λέγω-

C σιν, ὅτι εἰ καὶ τὸν δεσπότην ἐσταυρώσαμεν, ἀλλὰ τῶν δούλων ἀπεσχόμεθα ἂν εἰ ἦμεν τότε· ἰδοὺ φησί, καὶ δούλους ὑμῖν ἀποστέλλω, προφήτας, καὶ αὐτοὺς, καὶ οὐδὲ αὐτῶν φείσεσθε. ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ξένον σφαγῆναι [αὐτὸν] ὑπὸ τῶν υἱῶν ἐκείνων, φονικῶν τε ὄντων καὶ ὑπούλων, καὶ πολὺ τὸ δολερὸν ἐχόντων καὶ νικώντων τοὺς πατέρας τοῖς τολμήμασι. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις δείκνυσιν αὐτοὺς καὶ σφόδρα κενοδοξοῦντας. καὶ γὰρ ὅτ' ἂν λέγωσιν, εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοι-

D νωνοὶ αὐτῶν, κενοδοξοῦντες λέγουσι, καὶ ἐν λόγοις φιλοσοφοῦντες μόνον, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τὰ ἐναντία πράττουσιν. ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν. τουτέστι πονηροὶ πονηρῶν παῖδες, καὶ τῶν γεννησαμένων πονηρότεροι. δεικνῦσι γὰρ αὐτοὺς μείζονα τολμῶντας, τῷ τε μετ' ἐκείνους τολμῆσαι, καὶ τῷ πολλῷ χαλεπώτερα ἐκείνων, καὶ ταῦτα ἀκριβολογουμένους, ὡς οὐκ ἄν ποτε τοῖς αὐτοῖς περιέπεσον. αὐτοὶ γὰρ καὶ τὸ τέλος ἐπάγουσι, καὶ τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν. οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐλθόντας ἀπέκ-

E τειναν· οὗτοι δὲ καὶ [αὐτὸν] τὸν υἱὸν, καὶ τοὺς ἐπὶ γάμον καλοῦντας. ταῦτα δὲ λέγει, τῆς συγγενείας αὐτοὺς ἀφιστὰς τῆς τοῦ Ἀβραάμ· [καὶ] δεικνὺς, ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς ἐντεῦθεν τὸ κέρδος, ἐὰν μὴ τὰ ἔργα μιμήσωνται. διὸ καὶ ἐπάγει· πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης ἐκείνους μιμούμενοι τοὺς τὰ τοιαῦτα τετολμηκότας; ἐνταῦθα [δὲ] καὶ τῆς [τοῦ] Ἰωάννου αὐτοὺς κατηγορίας ἀνέμνησε. καὶ γὰρ [καὶ ἐκεῖνος οὕτως αὐτοὺς ἐκάλεσε, καὶ τῆς μελλούσης ὑπέμνησε κρίσεως.]

εἶτα

Digitized by Google

εἶτα ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτοὺς ἐφόβει κρίσις καὶ γέεννα, τῷ μὴ πιστεύειν, καὶ τῷ μέλλειν τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοὺς καταστέλλει. φησὶν· Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε καὶ μαστιγώσετε· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου υἱοῦ βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. ὅρα ἐκ πόσων αὐτοὺς ἠσφαλίσατο· εἶπεν, ὅτι κατεγνώκατε τῶν πατέρων ὑμῶν, δι' ὧν λέγετε, ὅτι οὐκ ἂν ἐκοινωνήσαμεν αὐτοῖς· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ ἐντρέψαι. εἶπεν, ὅτι καταγινώσκοντες χείρονα πράττετε καὶ ὑμεῖς· καὶ τοῦτο δὲ ἱκανὸν αὐτοὺς καταισχῦναι. εἶπεν, ὅτι οὐκ ἀτιμώρητα ταῦτα ἔσται, καὶ φόβον ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἐντίθεις ἄφατον. ἀνέμνησε γοῦν αὐτοὺς τῆς γεέννης. εἶτα ἐπειδὴ ἔμελλεν ἐκείνη, ἐπέστησεν αὐτοῖς καὶ παρόντα τὰ δεινά. ἥξει γὰρ πάντα ταῦτα φησὶν ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. προσέθηκε δὲ καὶ σφοδρότητα ἄφατον τῇ τιμωρίᾳ εἰπὼν, ὅτι πάντων χαλεπώτερα πείσονται, καὶ οὐδενὶ τούτων ἐγένοντο βελτίους. εἰ δὲ λέγοι τις· καὶ τί δήποτε χαλεπώτερα πάσχουσι πάντων; εἴποιμι ἂν, ὅτι καὶ πάντων χαλεπώτερα τετολμήκασι, καὶ οὐδενὶ τῶν γεγενημένων ἐσωφρονίσθησαν. [καὶ] οὐκ ἤκουσας τοῦ λάμεχ λέγοντος· [ὅτι ἐκ μὲν κάϊν ἐκδεδίκηται] ἑπτάκις·] ἐκ δὲ λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά; τουτέστι πλειόνων τιμωριῶν ἐγὼ ἢ ὁ κάϊν. τί δήποτε; καίτοι οὐκ ἀδελφὸν ἀνεῖλεν; [ἀλλ'] ὅτι οὐδὲ τῷ παραδείγματι ἐσωφρονίσθη. τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν ὁ θεὸς ἀλλαχοῦ, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς μισοῦσί με. οὐχ ὡς τῶν ἄλλοις τολμηθέντων ἑτέρων διδόντων δίκας· ἀλλ' ὡς τῶν μετὰ πλείονας ἁμαρτόντας καὶ κολασθέντας μὴ γενομένων βελτιόνων, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πεπλημμεληκότων, καὶ ἐκείνων τὰς τιμωρίας ὑπέχειν ὄντων δικαίων. σκόπει δὲ πῶς εὐκαίρως καὶ τοῦ ἄβελ ἀνέμνησε, δεικνὺς ὅτι φθόνου καὶ οὗτος ὁ φόνος ἐστί. τί οὖν ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν; μὴ γὰρ οὐκ ἔγνωτε τί ἔπαθεν ὁ κάϊν; μὴ γὰρ ἐφησύχασε τοῖς γεγενημένοις ὁ θεός; μὴ γὰρ οὐκ ἀπῄτησε τὴν χαλεπωτάτην δίκην; μὴ γὰρ οὐκ ἠκούσατε ὅσα ἔπαθον οἱ πατέρες ὑμῶν, τοὺς προφήτας ἀνελόντες; οὐ κολάσεσι καὶ τιμωρίαις μυρίαις ἐξεδόθησαν; πῶς οὖν οὐκ ἐγένεσθε βελτίους; καὶ τί λέγω τὰς κολάσεις τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἅπερ ἔπαθον· αὐτὸς σὺ ὁ καταψηφισάμενος τῶν πατέρων, πῶς χείρω ποιεῖς; καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀπεφήνασθε, ὅτι κακοὺς κακῶς ἀπολέσει. τίνα οὖν λοιπὸν ἕξετε συγγνώμην, μετὰ τοιαύτην ψῆφον τοιαῦτα τολμῶντες; ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ζαχαρίας οὗτος; οἱ μὲν τὸν ἰωάννου πατέρα φασίν· οἱ δὲ τὸν [ἄλλον] προφήτην· οἱ δὲ, ἕτερον τινὰ διώνυμον ἱερέα· ὃν καὶ ἰωδαέ φησιν ἡ γραφή. σὺ δὲ ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι [τὸ] τόλμημα διπλοῦν ἦν. οὐ γὰρ ἁγίους ἀνῄρουν μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐν τόποις ἁγίοις. ταῦτα δὲ λέγων, οὐκ ἐκείνους ἐφόβει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς παρεμυθεῖτο, δεικνὺς, ὅτι καὶ οἱ δίκαιοι πρὸ αὐτῶν ταῦτα ἔπαθον. τούτους

Deindequoniam nec iudicij, nec gehēnæ minis terrebantur: partim quia non credebant, partim quia futuris non mouebantur, à præſentibus eos reprimit, dicens: *Ecce mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex ipſis interficietis & crucifigetis, & flagellabitis, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem hanc.* Gen. 4. b. 1. Par. 24.
A Vide quot modis ac argumentis reuocare ſtabilireq; ipſos ſtudebat. Dixit, iā patres ſuos ab eis cōdemnatos, quia iſti nō cōmunicaſſent cū illis: quod ad conuertendum parum non eſt. Dixit, quoniam condemnantes alios ipſi peiora faciunt, quod ad confuſionem ipſorum ſufficiebat. Dixit, quia non ferēt iſta impunè & vt terroris magnitudinē renouaret, gehennā eis intētauit. Verùm quia gehēna futura eſt, ac alterius vitæ, præſentia poſuit: *Venient enim omnia*, inquit, *in generationem hāc:* quę ſupplicia cum acrimonia protulit, dicens:
B quoniam grauiora cæteris patientur: nulla tamen harum omnium rationum facti ſunt meliores. Quare ſi quis diceret, curnam grauiora omnibus patientur? Reſpondendum eſt, quia iniquiora fœdioráq; quam cæteri omnes perpetrarunt, & nihil eos à ſceleribus potuit reuocare. An non audiſtis Lamech dicentem: *Vindicatum eſt quidem ex Cain ſepties, ex Lamech verò ſeptuagies ſepties*, hoc eſt, pluribus ego, quam Cain ſupplicijs dignus ſum? Atqui ipſe fratrem non interfecit. Sed quia nec exemplo quidem commonitus, prudentior factus eſt, punitur: Gen. 4. d.
C idipſum eſt quod alibi Deus ait: *Reddens peccata parentum in filios, in tertiam & quartam generationem, his qui me odio habent:* non quoniam alieni peccati quiſpiam ſupplicia luat, ſed quoniam qui multos propter peccata ſua vexatos eſſe non ignorat, neque idcirco factus eſt melior, ſed eadem committens non curat, illorum quoque pœnas iuſtè ſuſtinebit. Abel autem illum opportunè in medium produxit, vt oſtendat inuidia etiam iſtos in cædem incitari. Quid igitur, inquit, dicere poteſtis? an Exo. 2 9. a
D forſan quòd poſt commiſſa Deus conticuit? an quod exclamauit quidem, ſed grauiora ſupplicia non popoſcit? an quòd ignoraſtis quibus patres veſtri exagitati ſunt modis, quoniam prophetas occiderunt? nónne mille cladibus traditi perierunt? quomodo igitur meliores facti non eſtis? Cur autem patrum veſtrorum ſupplicia & quæ paſſi ſunt ego enarrem? ipſi vos patres veſtros ſanguinis crimine condemnaſtis. Cur ergo peiora facitis? vosipſi iam
E ſententiam protuliſtis, quia malos malè perdet: quam igitur poſt hanc ſententiam atrocius furentes veniam impetrabitis? Sed Zacharias iſte quiſnam eſt? Alij Ioannis patrem opinātur, alij prophetam, alij binominem quendam ſacerdotem, quem & Iodam ſcriptura dicit. Tu verò perpende duplex illud ſcelus fuiſſe: non enim viros ſolummodo ſanctos, verumetiam in loco ſacro necabāt. Hæc dicēs & illos terrebat, & diſcipulos conſolabatur, oſtendens, quia iuſti viri iam antea talia perpeſſi ſunt. Supr. 21. d

Illos verò terrebat, quia quemadmodũ & patres ſui pœnas dederunt, ſic etiam illi grauioribus vexabuntur. Prophetas autem, & ſapiẽtes, & ſcribas miſſurum ſe ait, omnem eorum excuſationem abſcindẽs, ne ſcilicet dicant, gẽtiles quoſdam miſſos fuiſſe, ac ideo non fuiſſe

2. Paral. 24. ſuſceptos. Ita ſola cædis cupiditas, & ſanguinis nimia ſitis ad ſcelera illos impellebat, ꝙ prophetæ quoque omnes criminabantur, ſanguinem ſanguini miſceri ab eis dicentes, & ſanguinis eſſe viros. Propterea & ſanguinẽ ſibi offerri A Deus voluit, vt oſtenderet, quia ſi brutorum ſanguis ita pretioſus eſt, quãtò magis hominis? quod ad Noë multò expreſſius dixit: *Vindicabo*

Gen. 6. *omnem ſanguinem effuſum*, milléque alia inuenire facilè poſſumus diuinitus à Deo Iudæis iniuncta, vt ab effundendo ſanguinem remouerentur, quocirca ne ſuffocatum aliquid comederent vetauit. O inæſtimabilem miſericordiã Dei, qui quanuis ſciret nihil Iudæis hæc profutura, nihilominus prædicere, ac admonere nũquam ceſſauit. Mitto enim, inquit, quanuis occiſum eos iri nequaquam ignorem. Ita hinc B etiam falsò illud deprehendebantur dicere, ꝙ participes prophetarum ſanguinis nõ fuiſſent. Prophetas enim etiam iſti & in ſynagogis interfecerunt, nec locum nec perſonas reueriti. Non enim abiectos quoſdam, ſed prophetas & ſapientes, ne ab eis increparentur interfecerunt: ſignificat autem apoſtolos, & eos qui cum apoſtolis, & poſt apoſtolos fuerunt ex quibus multi etiam prophetabant. Vt autem deinde hunc terrorem augeat: *Amen dico vobis*, intulit, *venient hæc omnia in generationem hanc*: in C caput veſtrum hæc omnia conuertam, & acerbam faciam vltionem. Nam qui multos peccãtes videt, nec illorum opprobrijs modeſtior factus eſt, ſed eadem atq; peiora machinatur, par eſt, vt maiora quàm illi luat ſupplicia: Quemadmodum enim præcipuam laudem conſecutus eſſet, ſi aliorum exemplis factus eſſet melior, ſic quoniam emendare ſe noluit, maiori pœnæ obnoxius eſt: efficaciorem nanque admonitionem per mulctam præcedentium habuit, nec fructus quicquam capere voluit: ad vrbem deinde conuertit orationem, vt il- D los ſaltem hac via commoneat. *Hieruſalem, Hieruſalem*, dicens. Quid ſibi vult hæc conduplicatio? Miſerantis, valdeque diligentis huiuſmodi orationis figura eſt: quaſi enim ad continuè, ac valde dilectam, quæ quoniam diligentem ſemper contempſerit pœnas datura ſit ſupplicia autem illaturus, quare ita faciat, ſatisfactionem adducit: hoc apud prophetas etiam facit.

Hiere. 3. c. *Dixi, conuertere ad me, & non es conuerſa*: verùm cum nomine ipſam conduplicato vocauerit, ſcelera eius poſteà ſubijcit, dicens: *Quæ occidis* E *prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt. Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti*. Ita de his quæ aduerſus ipſum fecerunt, dicit, quia neque his omnibus à diligendo vos, atque amando me remouiſtis: ſed quanuis atrociter læſus non ſemel tantùm, aut bis, ſed ſæpius atque ſæpius ad me contrahere volui. *Quoties enim*, inquit, *volui congregare filios veſtros, ſicut gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis.*

Hinc

τούτους δὲ ἐφόβει, προλέγων ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνοι δίκην ἔδοσαν, οὕτω καὶ οὗτοι τὰ ἔσχατα πείσονται. Διὰ τοῦτο αὐτοὺς καὶ προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμματέας καλεῖ· καὶ ἐντεῦθεν [πάλιν] πᾶσαν ἀπολογίαν αὐτῶν ἀναιρῶν. Οὐ γὰρ ἔχετε εἰπεῖν φησιν ὅτι ἀπὸ ἐθνῶν ἀπέστειλας, καὶ διὰ τοῦτο ἐσκανδαλίσθημεν· ἀλλὰ τὸ φονικοὺς εἶναι καὶ διψῆν αἱμάτων εἰς τοῦτο ἦγε. Διὸ καὶ προεῖπεν· ὅτι διὰ τοῦτο προφήτας καὶ γραμματεῖς ἀποστελῶ. Τοῦτο καὶ οἱ προφῆται πάντες ἐνεκάλουν αὐτοῖς, αἵματα ἐφ' αἵ- A μασι μισγοῦσι λέγοντες· καὶ ὅτι ἄνδρες αἱμάτων εἰσί. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκέλευσε προσφέρεσθαι· δεικνὺς, ὅτι εἰ ἐπὶ ἀλόγου οὕτω τίμιον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ἀνθρώπου.] Διὰ τοῦτο καὶ τῷ Νῶε λέγει· ἐκδικήσω πᾶν αἷμα ἐκχυνόμενον. Καὶ μυρία τοιαῦτα ἐστὶν ἕτερα εὑρεῖν, ὑπὲρ τοῦ μὴ φονεύειν αὐτοὺς διαταττόμενον. Διὸ οὐδὲ πνικτὸν ἐσθίειν ἐκέλευσεν. Ὢ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας· ὅτι καὶ προειδὼς οὐδὲν κερδανοῦντας, τὰ αὐτοῦ ὅμως ἐποίει. Πέμπω γάρ φησι, καὶ ταῦτα εἰδὼς καὶ φανησομένους ὥστε κἀντεῦθεν ἠλέγχοντο εἰκῆ λέγοντες· οὐκ ἂν ἦμεν B κοινωνοὶ τῶν πατέρων. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι προφήτας ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἀνεῖλον· καὶ οὔτε τὸν τόπον αὐτῶν ᾐδέσθησαν, οὔτε τὸ ἀξίωμα τῶν προσώπων. Οὐ γὰρ ἁπλῶς τοὺς τυχόντας ἀνεῖλον· ἀλλὰ [καὶ] προφήτας καὶ σοφοὺς, ὥστε μηδὲν αὐτοῖς ἐγκαλεῖν. Τούτους δὲ [λέγει] τοὺς ἀποστόλους φησὶ καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους. Καὶ γὰρ πολλοὶ προεφήτευον. Εἶτα βουλόμενος αὐξῆσαι τὸν φόβον, φησίν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην· [τουτέστιν,] εἰς κεφαλὰς ὑμῶν ταῦτα τρέψω, καὶ σφοδρὰν ποιήσομαι τὴν ἄμυναν. Ὁ γὰρ πολλοὺς ἡμαρτηκότας C εἰδὼς καὶ μὴ σωφρονισθεὶς, ἀλλὰ καὶ [τὰ] αὐτὰ πάλιν καὶ αὐτὸς ἁμαρτὼν, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ χαλεπώτερα, χαλεπωτέραν ἐκείνων πολλῷ δίκαιος ἂν εἴη δοῦναι δίκην. Ὥσπερ γὰρ εἰ ἐβουλήθη, μεγάλα ἂν ἐκέρδανε τοῖς ἑτέρων παραδείγμασι γινόμενος βελτίων· οὕτως ἐπειδὴ ἀδιόρθωτος ἔμεινε, μείζονός ἐστι τιμωρίας ὑπεύθυνος, ἅτε πλείονος ἀπολαύσας τῆς διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἡμαρτηκότων καὶ κολασθέντων ἀπολελαυκὼς, καὶ οὐδὲν καρπωσάμενος. Εἶτα πρὸς τὴν πόλιν ἀποστρέφει τὸν λόγον, καὶ ταύτῃ παιδεῦσαι βουλόμενος D τοὺς ἀκούοντας, καί φησιν· Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλήμ. Τί βούλεται ὁ διπλασιασμός; ἐλεοῦντός ἐστιν αὐτὴν καὶ ταλανίζοντος τοῦτο τὸ σχῆμα, καὶ σφόδρα φιλοῦντος. Ὥσπερ γὰρ πρὸς ἐρωμένην, φιληθεῖσαν μὲν διαπαντὸς, καταφρονήσασαν δὲ τοῦ ἐραστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κολάζεσθαι μέλλουσαν, ἀπολογεῖται λοιπὸν ἐπάγειν τὴν κόλασιν. Ὃ καὶ ἐν τοῖς προφήταις ποιεῖ λέγων· εἶπον ἀνάστρεψον πρός με, [μετὰ τὸ πορνεῦσαι ταῦτα πάντα,] καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν. Εἶτα καλέσας αὐτὴν, λέγει καὶ τὰς μιαιφονίας αὐτῆς· ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀ- E πεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου· καὶ οὐκ ἠθελήσατε; καὶ ταύτῃ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπολογούμενος, ὅτι οὐδὲ τούτοις με ἀπέστρεψας, οὐδὲ ἀπέστησας τῆς περὶ σὲ πολλῆς εὐνοίας, ἀλλ' ἤθελον καὶ οὕτως οὐχ ἅπαξ, καὶ δὶς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις σε ἐπισπάσασθαι. Ποσάκις γάρ φησιν ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὥσπερ ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς καὶ οὐκ ἠθελήσατε.

τοῦτο δὲ

Digitized by Google

τοῦτο δὲ λέγει, δηλῶν ὅτι ἀεὶ ἑαυτοὺς ἐσκόρπιζον διὰ τῶν ἁμαρτημάτων· καὶ φιλόστοργον ἀπὸ τῆς εἰκόνος ἐπιδείκνυται. καὶ γὰρ θερμὸν τὸ ζῶον περὶ τὰ ἔκγονα· καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν προφητῶν ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν πτερύγων, καὶ ἐν τῇ ᾠδῇ μωϋσέως [καὶ ἐν τοῖς ψαλμοῖς,] πολλὴν σκέπην καὶ πρόνοιαν ἐνδεικνυμένη. ἀλλ' οὐκ ἠθελήσατέ φησιν. ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, γυμνὸς τῆς παρ' ἐμοῦ βοηθείας. ἄρα αὐτὸς ἦν ὁ καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν περιϊστάμενος καὶ συνέχων καὶ διακρατῶν· ἄρα αὐτός ἐστιν ὁ αὐτοὺς κολάζων ἀεί. καὶ τίθησι τιμωρίαν, ἣν ἀεὶ ἐδεδοίκεισαν μετ' ὑπερβολῆς. αὕτη γὰρ παντελῆ αὐτῶν τὴν ἀνατροπὴν τῆς πολιτείας ἐδήλου. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ ἴδητέ με ἀπάρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. καὶ τοῦ ἐραστοῦ τὸ ῥῆμα καὶ σφοδροῦ, σφόδρα αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἐπισπωμένου, [καὶ] οὐκ ἀπὸ τῶν παρόντων μόνον ἐντρέποντος. τὴν γὰρ μέλλουσαν ἡμέραν τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας ἐνταῦθα λέγει. τί οὖν; οὐκ εἶδον αὐτὸν ἐκ τότε; ἀλλ' οὐχὶ τὴν ὥραν ἐκείνην δηλοῖ λέγων, ἀπάρτι, ἀλλὰ τὸν καιρὸν τὸν μέχρι τοῦ σταυροῦ. ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ αὐτοὶ τοῦτο ἐνεκάλουν, ὅτι ἀντίθεός ἐστι καὶ ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ, ἀπὸ τούτου αὐτοὺς προτρέπει ἀγαπᾶν αὐτόν, τὸ συμφωνοῦντα ἑαυτὸν δεικνύναι τῷ πατρί, καὶ δείκνυσιν αὐτὸν ὄντα ἐν τοῖς προφήταις. διὸ καὶ τοῖς αὐτοῖς κέχρηται ῥήμασιν, οἷσπερ [καὶ] ὁ προφήτης. διὰ δὲ τούτων καὶ τὴν ἀνάστασιν ᾐνίξατο, καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἐδήλωσε· καὶ τοῖς σφόδρα ἀπιστοῦσιν, ὅτι τότε πάντως αὐτὸν προσκυνήσουσι. καὶ πῶς τοῦτο ἐδήλωσε; πολλὰ εἰπὼν πρότερον ἐσόμενα· ὅτι ἀποστελεῖ προφήτας· ὅτι ἀναιρήσουσιν αὐτούς· ὅτι ἐν ταῖς συναγωγαῖς· ὅτι πείσονται τὰ ἔσχατα αὐτοί· ὅτι ἐρημωθήσεται ὁ οἶκος· ὅτι ὑποστήσονται [πάντων] χαλεπώτερα, καὶ οἷα μηδέποτε πρότερον. ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις καὶ φιλονείκοις ἱκανὰ ἦν παρέξειν καὶ ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐσομένου ἀπόδειξιν. ἐρησόμεθα γὰρ αὐτούς· ἀπέστειλε προφήτας καὶ σοφούς; ἀνεῖλον αὐτοὺς ἐν ταῖς συναγωγαῖς; ἀφέθη ὁ οἶκος αὐτῶν ἔρημος; ἦλθε πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ἐκείνην τὰ τῆς τιμωρίας; εὔδηλον ὅτι, καὶ οὐδεὶς ἀντιρρεῖ. ὥσπερ οὖν ταῦτα πάντα ἐξέβη· οὕτω κἀκεῖνα ἐκβήσεται, καὶ πάντως ὑποκύψουσι τότε. ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος ἐντεῦθεν εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς· ὥσπερ [οὖν] οὐδὲ τοῖς τῆς πολιτείας ἕνεκεν μελλῶν. οὖσι τότε. διόπερ ἕως ἐστὶ καιρός, πράττωμεν τὰ ἀγαθά. ὥσπερ γὰρ ἐκείνοις τῆς γνώσεως λοιπὸν ὄφελος οὐδέν· οὕτως οὐδὲ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ τῇ πονηρίᾳ μετανοίας. οὔτε γὰρ κυβερνήτῃ τῆς θαλάσσης ὑπερενεχθείσης τοῦ σκάφους παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥᾳθυμίαν· οὐκ ἰατρῷ τοῦ κάμνοντος ἀπελθόντος, ἐστί τι πλέον· ἀλλ' ἕκαστον τούτων πρὸ τοῦ τέλους [πάντα] χρὴ μηχανᾶσθαι καὶ πραγματεύεσθαι, ὥστε μηδενὶ κινδύνῳ περιπεσεῖν μηδὲ αἰσχύνῃ· μετὰ δὲ ταῦτα πάντα ἀνόητα. καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἕως ἂν ὦμεν ἐν τῇ νόσῳ, καὶ ἰατροὺς παρακαλῶμεν, καὶ χρήματα ἀναλίσκωμεν, καὶ σπουδὴν διηνεκῆ εἰσφέρωμεν,

ἵνα

Hinc patet, quia ſemper ſeipſos peccando diſpergebant: amorem autem ſuum ab imagine ſignificauit: feruẽti nanque amore aues pullos diligunt ſuos. Crebrò autem hæc imago auis & alarum apud prophetas inuenitur, & in cantico Moſi, & in pſalmis mirabilem prouidẽtiam, & eximiam protectionem denotans: ſed noluiſtis ait. *Ecce relinquetur domus veſtra deſerta.* A patrocinio ſcilicet meo derelicta: ipſe igitur erat qui etiam ſuperiori tempore continebat eos,

A atque protegebat: quare ipſe quoque eſt, qui cõtinuè illos punit, & ſupplicium ponit, quod valde ſemper timuerunt: hoc enim omnium rerum ſuarum euerſionem deſignabat. *Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini.* Valde diligẽtis etiam hoc verbum, valdeq; illos non à præteritis ſolùm ad pudorem impellentis, verum etiam à futuris ſtudioſè attrahentis. Futurum enim ſecundi aduentus diem hoc in loco ſignificat. Nónne igitur viderunt eum poſtea, dices? Sed illud amodo, non illam horam, ſed

B vniuerſum, vſque ad paſſionem tempus ſignificat. Nam quoniam ipſum Dei aduerſarium & hoſtem appellabant, vt ipſos ad amorem ſui hortetur, concordem ſe patri oſtendit: iiſdem etiam verbis, quibus & propheta, vtitur, vt illũ ſe eſſe demonſtret, qui in prophetis eſt. Cæterũ reſurrectionem quoque ſuam occultius, ſecũdum verò aduẽtum apertius denotauit, ſignificans eos etiam qui vehemẽter increduli ſunt tunc adoraturos. Quo modo autem id aperuit, futurúmq; comprobauit? Multa ventura præ-

C dixit. quia ſcilicet mittet prophetas, quia eos interiment, idque in ſynagogis; quia extremas clades interfectores eorum patiẽtur, quia domus ipſorum deſolabitur, in grauioresque quã vnquam ærumnas incident: quæ omnia vel mente captis, nimiumque contentioſis ſecundum aduentum eius, & futuram omnium adorationẽ confirmant. Interrogabimus nanq; ipſos, nónne miſit prophetas ac ſapientes? nónne occiderunt illos in ſynagogis ſuis? an domus ipſorum in deſolationem dimiſſa non eſt. vel clades fortè prædictæ in generationem illam

D non venerunt? Nullus audebit profectò iſta facta eſſe negare. Sicut igitur vniuerſa hęc re ipſa euenerunt, ſic illa certè futura ſunt, & videbũt, atque ipſum eſſe Chriſtum neceſſitate rerum facti certiores negare non poterunt, ac planè tunc ſe ſubmittent. Sed nihil inde vtilitatis accipient: quemadmodum neque illi qui euerſa ciuitate reſipiſcunt. Quare obſecro, quouſque nobis tempus cõceditur, rectè viuamus. Nam quemadmodum nihil ex illa cognitione tunc

E illi lucrabantur, ſic nihil ex illa pœnitentia nos conſequemur. Nam neque gubernator poſtquam nauis ſubmerſa eſt, neque medicus poſtquam ægrotus obiit, quicquam prodeſſe poteſt: ſed omnes antequam res in exitum veniat, ſtudere ac vigilare oportet, ne in mortem ac naufragium deueniãt: nam poſtea nihil amplius prodeſſe poſſunt. Similiter igitur etiam nos quoniam in ægritudine vitam trahimus, & medicos congregemus, & pecunias erogemus, & omni ſtudio incumbamus:

 vt ab

Digitized by Google

vt ab ægritudine iniquitatis liberati, ſani ex hac vita recedamus: & quantum erga ſeruos & vernas noſtros cùm illorum corpora ægrotant, ſtudium adhibemus, tantam diligentiam cùm anima noſtra laboret, pro nobiſipſis aſſumamus. Certè quanquam propinquiores noſipſi nobis ſimus, quam ſerui noſtri, & corporibus animæ multò præſtantiores ſint: optabile tamen mihi eſt, ſi ſaltem æqualem vtrique rei diligentiam conferamus. Quod ſi modò non faciemus, cùm illuc abierimus, nihil nobis ad ſatisfaciendum relinquitur. Sed quis, inquies, adeò miſer, atque ignauus eſt, vt nec tantam quidem erga ſe diligentiam habeat, quantam erga ſeruos ſuos oſtendit? Sanè id ipſum eſt, quod ego etiam vehementer admiror: ita enim parui noſipſos facimus, vt magis nos, quam ſeruos noſtros vilipendamus. Illis enim febricitantibus medicos conuocamus, cubiculum ipſis certum tribuimus, & medicinæ legibus parere impellimus: quas ſi negligunt, & iraſcimur, & cuſtodes apponimus, qui eos medicorum præceptis viuere cogant: ſi magni pretij opus medicina fuerit, libenter impenſam ſubimus, & medicis ipſis nō paruā mercedem deponimus: quando verò noſipſi ægrotamus (ſemper autem ægrotamus) ne medicum quidem accurrere volumus, nullas pecunias impendere, nihil penitus prouidere, ſed quaſi publico quodam inimico & hoſte noſtro iacente, ſic anima laborante negligentes ſumus. Hæc dico, non quia velim à cultu ſeruorum vos reuocare, ſed quia valde deſiderem, tantam curam, tantámque diligentiam ſaltē habere de anima noſtra. Et quo pacto, inquies, id faciemus? Monſtra ipſam ægrotantem Paulo, accede Matthæum, Ioanni aſſideas, ab ipſis diligenter audias quid eum oportet facere qui laborat, dicent tibi libenter, nec te remedium celabunt. Nō enim mortui ſunt, ſed viuunt, & prædicant. Sed non ſentit, inquies, quia febricitat anima coge tu ipſam, & partem ipſius rationis capacem excita, & prophetas introduc. Non exigunt pecuniam iſti medici, nec quicquam mercedis aut pro arte ſua, aut pro præparandis medicinis flagitant, nec vllæ erunt tibi impenſæ, niſi quod eleemoſynā facere iubebūt. Nam alioqui ditiorem te faciunt. Cum enim modeſtiorem reddant, à multis te inutilibus impendijs liberant: cùm abſtinere à vino, cùm non vti delitijs perſuadeant: tunc certe ditiorem te faciunt. Vides mirabilem medicorum artem? & ſanitatem & pecunias ſimul præbebūt. Aſſideas ergo eis, diſce ab eis ægritudinis tuæ naturam: vt verbi cauſa: pecuniarum feruore accenderis, nec minus cupis, quam frigidam aquā febricitātes, audias quid remedij afferunt. Nā ſicut medicus, ſi cupiditati obſequaris, illud atque illud tibi euēturū prænunciat: ſic Paulus quoq;
1.Tim.6 *Qui ditari volunt*, inquit, *incidunt in tentationem, & concupiſcentias ſtultas & noxias, quæ in profundum interitus & perditionis homines præcipitant*. Sed impatientiæ vitio laboras, audi rurſus cum
Heb.10.g. adhuc parum, & qui venturus eſt veniet, & nō
Phili 4.a tardabit: dominus propè eſt, nihil ſoliciti ſitis:
1.Cor.7.f. & rur-

ἵνα ἀναστάντες ἀπὸ τῆς κακίας ὑγιεῖς ἐντεῦθεν ἀπέλθωμεν· καὶ ὅσην περὶ τοὺς δούλους τοὺς ἡμετέρους ποιούμεθα πρόνοιαν, ὅτ' ἂν αὐτῶν τὰ σώματα κάμνῃ, τοσαύτην περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιδειξώμεθα, τῆς ψυχῆς ἡμῶν νοσούσης, καί τοι τῶν οἰκετῶν ἡμεῖς ἐγγύτεροι ἑαυτῶν, καὶ τῶν σωμάτων τῶν ἐκείνων αἱ ψυχαὶ ἀναγκαιότεραι. ἀλλ' ὅμως ἀγαπητὸν κἂν τὴν ἴσην γοῦν αὐτῇ δαπάνην εἰσενέγκωμεν. ἂν γὰρ μὴ νῦν τοῦτο πράξωμεν, ἀπελθόντες λοιπὸν οὐδὲν ἔνι καρπώσασθαι εἰς ἀπολο-
A γίαν λόγον. καὶ τίς οὕτως ἄθλιος φησὶν, ὡς μηδὲ τοσαύτην ἐπιδείκνυσθαι πρόνοιαν; τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οὕτως ἐσμὲν ἄτιμοι παρ' ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς καὶ τῶν οἰκετῶν μᾶλλον ἑαυτῶν καταφρονεῖν. τῶν μὲν γὰρ οἰκετῶν πυρεττόντων, καὶ ἰατροὺς καλοῦμεν· καὶ οἰκίαν ἀφορίζομεν, καὶ τοῖς νόμοις πείθεσθαι τῆς τέχνης ἐκείνης καταναγκάζομεν· καὶ ἀμελουμένων τούτων, χαλεποί τι αὐτοὶ γινόμεθα, καὶ φύλακας παρακαθισῶμεν, τοὺς βουλομένους αὐτοῖς τὴν οἰκείαν πληροῦν ἐπιθυμίαν ἀποτρέποντας· κἂν εἴπωσιν οἱ ἐπιμελό-
B μενοι τούτων, φάρμακα δεῖν πολλῆς κατασκευασθῆναι τιμῆς, εἴκομεν· κἂν ὅ τι οὖν προστάξωσι, πειθόμεθα, καὶ μισθοὺς αὐτοῖς τῶν πραγμάτων τούτων τελοῦμεν. ὅτ' ἂν δὲ ἡμεῖς κάμνωμεν· μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστιν ὅτ' ἄν τι οὐ κάμνομεν· οὐδὲ ἰατρὸν εἰσάγομεν, οὐ χρήματα ἀναλίσκομεν, ἀλλ' ὥσπερ δημίου τινὸς καὶ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου κειμένου, οὕτω τῆς ψυχῆς ἀμελοῦμεν. καὶ ταῦτα λέγω, οὐκ ἐγκαλῶν τῇ θεραπείᾳ τῇ περὶ τοὺς οἰκέτας, ἀλλ' ἀξιῶν [κἂν] τοσαύτην τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας ποιήσασθαι ἐπιμέλειαν. καὶ
C πῶς ἂν ποιησώμεθα; φησιν; ἐπίδειξον αὐτὴν παύλῳ νοσοῦσαν· εἰσάγαγε ματθαῖον· παρακάλεσον ἰωάννην· ἄκουσον παρ' αὐτῶν τί δεῖ ποιεῖν τὸν οὕτω κάμνοντα· [καὶ] πάντως ἐροῦσι καὶ οὐκ ἀποκρύψονται. οὐ γὰρ [δὴ] τεθνήκασιν, ἀλλὰ ζῶσι καὶ φθέγγονται. ἀλλ' οὐ προσέχει τῷ πυρετῷ συνεχομένη; καταναγκάσον αὐτὴν σὺ, καὶ τὸ λογικὸν αὐτῆς διέγειρον. εἰσάγαγε τοὺς προφήτας. οὐκ ἔστι χρήματα τοῖς ἰατροῖς καταθεῖναι τούτοις· οὔτε γὰρ αὐτοὶ μισθὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπαιτοῦσιν, οὔτε ὑπὲρ φαρμάκων ὧν κατασκευάζου-
D σιν. [οὐκ] εἰς ἀνάγκην σε δαπάνης ἐμβάλλουσι, πλὴν τῆς ἐλεημοσύνης· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ προσδιδόασιν. οἷον ὅτ' ἂν κελεύωσι σωφρονῆσαι, ἀπαλλάττουσί σε ἀκαίρων καὶ ἀτόπων ἀναλωμάτων· ὅτ' ἂν ἀπέχεσθαι μέθης, εὐπορώτερόν σε ποιοῦσιν. εἶδες ἰατρῶν τέχνην, μεθ' ὑγείας καὶ χρήματα παρεχόντων; παρακάθισον τοίνυν αὐτοῖς καὶ μάθε παρ' αὐτῶν τοῦ νοσήματος σου τὴν φύσιν. οἷον; ἐρᾷς χρημάτων πολλάκις καὶ ζητεῖς πλεονεξίαν, ὥσπερ οἱ πυρέττοντες ψυχροῦ; ἄκουσον [γοῦν] τί παραινοῦ-
E σιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἰατρὸς λέγει φησίν· ἐὰν χαρίσῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἀπολῇ, καὶ τὰ καὶ τὰ ὑποστήσῃ· οὕτω καὶ παῦλος· οἱ "
δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν "
[καὶ παγίδας τοῦ διαβόλου] καὶ [εἰς] ἐπιθυμίας "
ἀνοήτους καὶ βλαβεράς· αἵ τινες βυθίζουσι τοὺς ἀν- "
θρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. ἀλλ' ἀκάρτερος εἶ; "
ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· ἔτι μικρὸν καὶ ὁ ἐρχόμενος ἥ- "
ξει καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ κύριος ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε. "
καὶ πάλιν·

καὶ πάλιν· παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. οὐδὲ γὰρ ἐπιτάττει μόνον, ἀλλὰ καὶ παραμυθεῖται ὡς ἰατρός. καὶ ὥσπερ ἐκεῖνοι ἀντὶ ψυχρῶν ἕτερά τινα ἐπινοοῦσιν· οὕτω καὶ οὗτος μετοχετεύει τὴν ἐπιθυμίαν. βούλει φησὶ πλουτεῖν; ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. ἐπιθυμεῖς θησαυρίζειν; οὐδὲν κωλύω· μόνον ἐν οὐρανοῖς. καὶ ὥσπερ ὁ ἰατρὸς λέγει, ὅτι τὸ ψυχρὸν βλαβερὸν ὀδοῦσι, νεύροις, ὀστέοις· οὕτω καὶ αὐτός. συντομώτερον μὲν, ἅτε βραχυλογίας ἐπιμελούμενος· σαφέστερον δὲ πολλῷ καὶ δυνατώτερον. A ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία φησὶν [ἐστίν.] τίνι οὖν δεῖ χρήσασθαι; λέγει καὶ τοῦτο, τῇ αὐταρκείᾳ ἀντὶ πλεονεξίας. ἔστι γὰρ πορισμὸς μέγας φησὶν ἡ εὐσέβεια [μετὰ αὐταρκείας]. εἰ δὲ δυσαναχετεῖς καὶ πλειόνων ἐπιθυμεῖς, καὶ οὔπω χωρεῖς ῥῖψαι τὰ περιττὰ πάντα, λέγει καὶ τῷ οὕτως ἀρρώστῳ. καὶ τούτοις πῶς χρήσασθαι δεῖ· ἵνα οἱ χαίροντες ἐπὶ κτήμασιν, ὡς μὴ χαίροντες ὦσιν· οἱ ἔχοντες, ὡς μὴ κατέχοντες· καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. εἶδες οἷα ἐπιτάττει; βούλει καὶ ἕτερον ἐπεισαγάγω τούτῳ ἰατρόν; ἔμοιγε δοκεῖ. οὐδὲ γάρ εἰσιν οὗτοι [οἱ ἰατροί], καθάπερ οἱ B τῶν σωμάτων· οἳ πολλάκις ἀντιφιλοτιμούμενοι ἀλλήλοις κατέδυσαν τὸν ἀρρωστοῦντα. ἀλλ' οὐχ οὗτοι [οὕτως.] πρὸς γὰρ τὴν τῶν καμνόντων ὑγίειαν, οὐ πρὸς τὴν ἰδίαν ὁρῶσι φιλοτιμίαν. μὴ τοίνυν αὐτῶν δείσῃς τὸ πλῆθος· εἷς ἐν ἅπασι φθέγγεται [διδάσκαλος] ὁ Χριστός. ὅρα γοῦν εἰσελθόντα πάλιν ἕτερον καὶ χαλεπὰ λέγοντα περὶ τοῦ νοσήματος τούτου· μᾶλλον δὲ καὶ τὸν διδάσκαλον [δι'] αὐτοῦ. οὐ δύνασθε γὰρ θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. [ναί φησιν.] καὶ πῶς ταῦτα ἔσται; πῶς τῆς ἐπιθυμίας παυσόμεθα; ἐντεῦθεν καὶ τοῦτό ἐστι μαθεῖν. καὶ πῶς εἰσόμεθα; ἄκουσον αὐτοῦ καὶ C τοῦτο λέγοντος· μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύττουσι καὶ κλέπτουσιν. εἶδες πῶς ἀπὸ τοῦ τόπου, ἀπὸ τῶν λυμαινομένων, ἀπάγει τῆς ἐπιθυμίας [ταύτης τῆς] ἐνταῦθα, καὶ προσηλοῖ τῷ οὐρανῷ, ὅπου πάντα ἀνάλωτα; ἂν γὰρ μεταθῆτέ φησι τὸν πλοῦτον ἐκεῖ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, οὔτε κλέπται διορύττουσι καὶ κλέπτουσι, καὶ ταύτην ἀποκρούσεσθε τὴν νόσον, καὶ τὴν ψυχὴν ἐν μεγίστῃ καταστήσετε εὐπορίᾳ. μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ παράδειγμα εἰς μέσον ἄγει σε σωφρονίζων, καὶ καθάπερ [ὁ] D ἰατρὸς φοβῶν τὸν ἄρρωστον φησίν· ὅτι ὁ δεῖνα ψυχρῷ χρησάμενος ἀπώλετο, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰσάγει τὸν πλούσιον, κάμνοντα μὲν καὶ ἐπιθυμοῦντα ζωῆς καὶ ὑγιείας, οὐ δυνάμενον δὲ ἐπιτυχεῖν, διὰ τὸ πλεονεξίας ἐφίεσθαι, ἀλλ' ἀπιόντα κενόν. καὶ μετὰ τοῦτον, ἕτερόν σοι δείκνυσι πάλιν ἕτερος εὐαγγελιστὴς, τὸν ἀποτηγανιζόμενον, καὶ οὐδὲ σταγόνος ὄντα κύριον. εἶτα δεικνὺς ὅτι εὔκολα τὰ ἐπιτάγματα φησίν· ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. συγκαταβατικὸς δὲ ὢν, οὐδὲ τοὺς πλουτοῦντας ἀπογνῶναι ἀφίησι. τὰ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνα- E τὰ παρὰ τῷ θεῷ φησιν. κἂν γὰρ πλούσιος ᾖς, δύναταί σε θεραπεῦσαι ὁ ἰατρός. οὐδὲ γὰρ τὸ πλουτεῖν ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὸ δοῦλον εἶναι χρημάτων, καὶ πλεονεξίας ἐραστήν. πῶς οὖν δυνατὸν τὸν πλουτοῦντα σωθῆναι; κοινὰ τὰ ὄντα τοῖς δεομένοις κεκτημένον· οἷος ἦν ὁ Ἰώβ, καὶ τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν ἐξορίζοντα ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ οὐδαμοῦ τὴν χρείαν ὑπερβαίνοντα τὴν ἀναγκαίαν.

δείκνυσι

& rurſum, *Tranſit mundi huius figura.* Nō enim ſolūmodo præcipit, ſed etiam conſolatur ſicut medicus: & quemadmodū illi alia quædā ad ſedandū ſitim, præter aquam frigidā excogitant: ſic & iſte à caducis ad æternorum cōcupiſcentiam traducit. Ditari deſideras, inquit, nō prohibeo bonorū operū acquiſitionem. Ingentes vis theſauros condere? in cœlis eos repone. Et quemadmodū medicus oſſibus, neruis, dētibus obeſſe frigidū aſſeuerat: ſic & iſte breuius quidem, quoniā breuitatis magiſter eſt, clarius A autem multò, atque vehementius *omnium malorum radicem auaritiam* eſſe affirmat. Qua igitur re, inquies, vti oportet? Neq; id prætermiſit, *ſufficientia*, inquit, pro auaritia: *magnus enim quæſtus eſt ſufficientia cum pietate.* Quòd ſi repugnas, quia plura deſideras, & nondum potes ſuperflua cuncta proiicere, etiam ſi ægrotanti quid faciendum ſit, dicit: *Vt qui lætantur in poſſeſſionibus, ſicut non lætantes ſint: & qui habent, tanquam non retinentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtentes.* Perſpicis qualia ſunt B quæ iubet? Vis vt alium etiam medicum conuocemus? mihi ita videtur. Non enim iſti ſicut medici corporis inter ſe ambitionis cauſa ita certant, vt plerunque diem ſuum ægrotus propter contentionem eorum obeat, ſed ad laborantiū ſanitatem ſolummodo reſpiciunt. Noli ergo multitudinem eorum formidare, vnus in omnibus loquitur Chriſtus: age igitur, audi quam grauiter hunc morbum alius, imò magiſter omnium caſtiget. *Non poteſtis*, inquiens, *Deo ſimul & mammonæ ſeruire.* Quomodo autē C hæc erunt & quomodo concupiſcentiam deponemus, inquies? Audi eum, nec enim id prætermiſit, ſed quomodo id poterimus facere perdocuit. *Nolite*, dicens, *in terris theſaurizare, vbi tinea & ærugo demolitur, vbi fures effodiunt, & furantur.* Perpendis quomodo tum à loco, tum à corruptoribus & deprædantibus ab hac abducens auaritia, Deo affigit vnde nihil poteſt aſportari. Nam ſi diuitias veſtras eò transponetis, vbi nec tinea, nec ærugo demolitur, nec fures effodiunt, atque furantur, & hanc facillimè ægritudinem depelletis, & animam D in magna rerum copia conſtituetis. Ad hæc quemadmodum medicus exemplo terret, quia ille atque ille, inquit, aqua frigidà vſus, periit: ſic etiam ipſe vt moderatiorem te faciat, diuitem vitæ ac ſanitatis cupidum inducit, quem auaritia impeditum, nō fuiſſe optata conſecutum oſtendit. Alius deinde euangeliſta in flammis laborantem diuitem in medium adduxit, qui nec ſtillam aquæ potuit inuenire. Facilia verò hæc eſſe oſtendit, dicens: *Reſpice ad volatilia cæli*: adeoque infirmitati tuæ condeſcendit, vt nec diuitem deſperare permittat. Nam quæ E hominibus impoſſibilia ſunt, inquit, ea Deo poſſibilia ſunt. Ita & ſi diues es, mederi tamen tibi facilè potes: non enim ditari prohibuit, ſed diuitijs ſeruire, & huic cupiditati affigi vetuit. Quomodo igitur poſſibile eſt diuitem ſaluari? Si quæ habet, communia ſibi cū indigētibus ſint, qualem Iob illū fuiſſe non ignoramus. Si cupiditatem ſuperflui ab animo euellat, ſi vltrà neceſſarium vſum minimè procedat.

1.Tim. 6.b
Ibidem.
1.Cor.7.f
Supr.6.d
Ibidem.e
Supr.19.a
Luc.16.f
Sup.5.d
Sup.19.d Cr Marc.10.d

Prætereà Publicanum etiam hunc ipſum tibi
Luc.5.f proponit, qui etſi magno æſtu auaritiæ febri-
citaret(quid enim publicano rapacius?) velo-
citer tamen liberatus, quoniam præceptis me-
dici paruit, eximium habendi contemptum
complexus eſt. Quid plura? omnes diſcipuli
Chriſti his ægritudinibus, quibus & nos labo-
rantes, facillimè curati fuerunt, quorum ſin-
gulos ne deſperemus, nobis proponit. Hunc
igitur ipſum publicanum conſidera, ac rurſum
alterum publicanorum principem, quomo- A
do quadruplum raptarum ab eo rerum, & me-
Luc.19.a diam omnium rerum ſuarum partem datu-
rum ſe pollicetur, vt Ieſum recipiat. Sed ardes
tu, atque inflammaris cupiditate pecuniarum.
Habes igitur quæ omnium ſunt quaſi tua, plu-
ra tibi dat quam poſtules, diuitum omnium
orbis domos tibi aperit. *Qui enim patrem, aut*
Sup.19.d *matrem, aut agros, aut domum dimiſerit, centu-*
plum accipiet. Ita non pluribus ſolùm potieris,
verumetiam difficilem hanc ſitim reſtingues,
omnia facilius ferens, nõ modò plura non de-
ſiderans, ſed ipſa etiam plerunque neceſſaria B
contemnens. Nam & Paulus cùm eſuriret, tũc
Philip.4.c magis gloriabatur, quam quando comedebat:
ſic & athleta coronas ex certaminibus meritu-
rus certandi laborem non fugit, vt in otio vi-
uat: & mercator qui tranſmarinarum merci-
um lucra guſtauit, deſidiosè viuere non ſuſti-
net. Et nos igitur, ſi fructus ſpiritales vt decet
guſtauerimus, præſentia certè vniuerſa vili-
pendemus, futurorum cupiditate, quaſi opti-
ma quadam ebrietate capti. Guſtemus igitur
de fonte ſpiritali vt & præſentium tumultu at- C
que turbatione liberemur, & futuram beati-
tudinem conſequamur, gratia & miſericordia
domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LXXVI. *in Gr. eſt LXXV.*

Ex capite XXIIII.

Et egreſſus Ieſus de templo ambulabat, & acceſſerunt diſcipuli eius vt oſtenderent ei ædificationes templi. Ipſe autem reſpondens dixit eis, Nõ ne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidẽ, qui non deſtruatur. D

QVONIAM ſuperius dixit Iudæis q̧ relinquetur domus eorum deſerta, milleque alia mala prenunciauit quę cum audiſſent diſcipuli, tanquã admirantes, magnificentiam tẽpli oſtendebant, ambigentes tantã rẽ támque inauditam, tum excellentia materiæ, tũ artis varietate mirabili poſſe deſtrui: idcirco non iam deſolationem futuram ſolùm, ſed omnium deſtructionem apertiſſimè prædicit. Nónne videtis igitur, inquit, hæc omnia, & admirantes ſtupeſcitis? E non manebit lapis ſuper lapidem. Quomodo igitur permanſit, inquies? quidnam hoc eſt? Nec enim ipſe nullum omnino lapidem ſuper lapidem remanſurum dicebat, verùm aut omnimodam, vt ita dixerim, deſtructionem ac deſolationem ſignificabat, aut in eo loco quem ſibi diſcipuli oſtendebant, ad fundamenta vſque vniuerſa dirupta fuerunt.

Sunt

δείκνυσί σοι [μετὰ τοῦτον] καὶ [αὐτὸν] τὸν τελώνην, τὸν σφόδρα κατεχόμενον τῷ πυρετῷ τῆς πλεονεξίας ταχέως ἀπαλλαγέντα. τί γὰρ τελώνου καπηλικώτερον; ἀλλ' ὅμως γέγονεν ἀκτήμων [ὁ] ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ πεισθῆναι τοῖς τοῦ ἰατροῦ νόμοις. καὶ γὰρ τοὺς μαθητὰς τοιούτους ἔχει, ταῦτα νοσήσαντας τὰ νοσήματα ἅπερ ἡμεῖς, καὶ ὑγιάναντας ταχέως. καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἡμῖν δείκνυσιν, ὥστε μὴ ἀπογνῶναι. ὅρα γοῦν τὸν τελώνην τοῦτον. σκόπει πάλιν [καὶ] ἕτερον ἀρχιτελώνην· ὃς τετραπλασίονα μὲν ὑπέσχετο δώσειν ὑπὲρ ὧν ἥρπασε, τὰ δὲ ἡμίση πάντων ὧν ἐκέκτητο, ὥστε ὑποδέξασθαι τὸν Ἰησοῦν. ἀλλ' ἐκκαίῃ σὺ καὶ σφόδρα ἐπιθυμεῖς χρημάτων; ἔχε τὰ πάντων ἀντὶ τῶν σῶν. καὶ γὰρ πλείονα ὧν ζητεῖς δίδωμί σοι φησίν, τὰς τῶν πλουτούντων οἰκίας ἀνοίγων σοι κατὰ τὴν οἰκουμένην. ὃς γὰρ ἂν ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀγρούς, ἢ οἰκίαν, ἑκατονταπλασίονα λήψεται. οὕτως οὐχὶ πλειόνων ἀπολαύσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χαλεπὸν τοῦτο δίψος ἀναιρήσεις παντελῶς, καὶ οἴσεις πάντα ῥᾳδίως· οὐ μόνον τῶν πλειόνων οὐκ ἐφιέμενος, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων πολλάκις. οὕτως ὁ Παῦλος ἐπείνασε, καὶ ἐσεμνύνετο μᾶλλον, ἢ ὅτι ἤσθιεν. ἐπεὶ καὶ ἀθλητὴς ἀγωνιζόμενος καὶ στεφανούμενος οὐκ ἂν ἕλοιτο καταλῦσαι καὶ εἶναι ἐν ῥᾳστώνῃ· [ἢ] καὶ ἔμπορος τῶν ἐν θαλάττῃ πόρων ἁψάμενος, οὐκ ἂν ἐπιθυμήσειεν ἐν ἀργίᾳ εἶναι λοιπόν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἂν γευσώμεθα ὡς χρὴ [τῶν καρπῶν] τῶν πνευματικῶν, λοιπὸν οὐδὲ ἡγησόμεθά [τινα] τὰ παρόντα εἶναι, καθάπερ τινὶ μέθῃ καλλίστῃ τῇ τῶν μελλόντων ἐπιθυμίᾳ ἁλόντες. γευσώμεθα τοίνυν, ἵνα καὶ τοῦ θορύβου τῶν παρόντων ἀπαλλαγῶμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὉΜΙΛΊΑ ΟΕ.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ [ἀποκριθεὶς] εἶπεν αὐτοῖς· οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν· οὐκ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.

Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, καὶ μυρία ἔμπροσθεν αὐτοῖς προανεφώνησε χαλεπά· [εἶτα] οἱ μαθηταὶ ταῦτα ἀκούσαντες, ὥσπερ θαυμάζοντες, προσῆλθον ἐπιδεικνύντες τοῦ ναοῦ τὸ κάλλος, καὶ διαποροῦντες εἰ τοσαῦτα ἀφανισθήσεται κάλλη, καὶ ὕλης πολυτέλεια, καὶ τέχνης ποικιλία ἄφατος· [αὐτὸς δὲ] οὐκ ἔτι λοιπὸν περὶ ἐρημίας [ἁπλῶς] αὐτοῖς διαλέγεται, ἀλλὰ παντελῆ προαναφωνεῖ τὸν ἀφανισμόν. οὐ βλέπετε γὰρ ταῦτα πάντα φησί, καὶ θαυμάζετε καὶ ἐκπλήττεσθε; οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπάνω λίθου. πῶς οὖν ἔμεινε φησί, καὶ τί τοῦτο; οὐδὲ γὰρ οὕτω διέπεσεν ἡ ἀπόφασις. ἢ γὰρ τὴν ἐρημίαν ἐνδεικνύμενος τὴν παντελῆ, ταῦτα ἔλεγεν· ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἔνθα ἦν.

ἔτι γὰρ

ἔστι γὰρ αὐτοῦ μέρη μέχρι τῶν θεμελίων ἠφανισμένα. μετὰ δὲ τούτου κἀκεῖνο ἂν εἴποιμεν [ὑμῖν], ὅτι ἐκ τῶν γεγενημένων καὶ περὶ τῶν λειψάνων καὶ τοὺς σφόδρα φιλονεικοῦντας δεῖ πείθεσθαι, ὡς τέλεον ἀπολουμένων. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ᾽ ἰδίαν λέγοντες· εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; διὰ τοῦτο κατ᾽ ἰδίαν προσῆλθον, ἅτε ὑπὲρ τοιούτων πευσόμενοι. καὶ γὰρ ὤδινον μαθεῖν τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας αὐτοῦ, διὰ τὸ σφόδρα ἐπιθυμεῖν τὴν δόξαν ἐκείνην ἰδεῖν τὴν μυρίων οὖσαν ἀγαθῶν αἰτίαν. καὶ δύο ταῦτα ἐρωτῶσιν αὐτόν, πότε ταῦτα ἔσται, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἡ τοῦ ναοῦ κατασκαφή· καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας. ὁ δὲ Λουκᾶς, ἕν φησι τὸ ἐρώτημα εἶναι τὸ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἅτε νομιζόντων αὐτῶν τότε καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἶναι. ὁ δὲ Μάρκος, οὐδὲ πάντας αὐτούς φησιν ἐρωτῆσαι περὶ τῆς συντελείας τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, ἅτε πλείονα παρρησίαν ἔχοντας. Τί οὖν αὐτός; Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε γὰρ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι· ἀλλ᾽ οὔπω τὸ τέλος. ἐπειδὴ γὰρ ὡς περὶ ἀλλοτρίας τιμωρίας ἀκούοντες ἐπερχομένης τῇ Ἱερουσαλὴμ διέκειντο, καὶ ὡς ἔξω θορύβων ἐσόμενοι, καὶ τὰ ἀγαθὰ μόνα ὠνειροπόλουν, καὶ αὐτίκα μάλα ἀπαντήσεσθαι προσεδόκων, διὰ τοῦτο πάλιν αὐτοῖς χαλεπὰ προαναφωνεῖ, ἐναγωνίους ποιῶν καὶ κελεύων διπλῆ νήφειν, ὡς μήτε ὑπὸ τῆς ἀπάτης τῶν παραλογιζομένων φενακισθῆναι, μήτε ὑπὸ τῆς τυραννίδος τῶν καταληψομένων κακῶν βιασθῆναι. διπλοῦς γὰρ ὁ πόλεμος φησὶν ἔσται, ὅ τε τῶν πλάνων, ὅ τε τῶν πολεμίων. ἀλλ᾽ ἐκεῖνος πολὺ χαλεπώτερος, ἅτε ἐν συγχύσει καὶ ταραχῇ πραγμάτων, καὶ φοβουμένων καὶ ταραττομένων ἀνθρώπων ἐπιτιθέμενος. καὶ γὰρ πολλὴ τότε ἡ ζάλη ἦν τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχομένων ἀνθεῖν, καὶ πόλεων ἁλισκομένων, καὶ στρατοπέδων καὶ ὅπλων κινουμένων, καὶ πολλῶν εὐκόλως πιστευομένων. πολέμους δὲ, τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις λέγει. οὐ γὰρ δὴ τοὺς ἔξωθεν καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. τί γὰρ αὐτοῖς ἔμελλεν αὐτῶν; ἄλλως δὲ οὐδὲ καινόν τι ἔμελλεν ἐρεῖν, εἰ τὰ τῆς οἰκουμένης ἔλεγε πάθη, τὰ ἀεὶ συμβαίνοντα. καὶ γὰρ καὶ πρὸ τούτου ἦσαν πόλεμοι καὶ ταραχαὶ καὶ μάχαι· ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαϊκοὺς οὐ μακρόθεν λέγει ἐπιόντας πολέμους. λοιπὸν γὰρ αὐτοῖς ἐν φροντίδι τὰ ῥωμαίων ἦν. ἐπειδὴ οὖν καὶ ταῦτα ἱκανὰ ἦν αὐτοὺς θορυβῆσαι, προλέγει ταῦτα πάντα. εἶτα δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸς συνεπιτεθήσεται Ἰουδαίοις καὶ πολεμήσει, οὐχὶ μάχας μόνον, ἀλλὰ καὶ θεηλάτους πληγάς, λιμοὺς, καὶ λοιμοὺς, καὶ σεισμούς· δεικνὺς ὅτι καὶ τοὺς πολέμους αὐτὸς εἴασεν ἐπελθεῖν, καὶ οὐχ ἁπλῶς ταῦτα γίνεται κατὰ τὴν ἔμπροσθεν [ἐν] τοῖς ἀνθρώποις οὖσαν συνήθειαν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἄνωθεν ὀργῆς. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς ταῦτα ἥξειν φησὶν, οὐδὲ ἀθρόως, ἀλλὰ μετὰ σημείων. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι οἱ τότε πιστεύσαντες αἴτιοι τῶν κακῶν τούτων, διὰ τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῖς εἴρηκε τῆς ἐπαγωγῆς· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην, τῆς μιαιφονίας αὐτῶν μνησθείς.

εἶτα

Sunt enim aliquæ partes templi ſolo penitus exæquatæ. Præterea illud maximè dicendum eſt, quoniam à rerum euentu valde quoque contentioſos credere oportet, omni ex parte reliqua quoque peritura eſſe. *Sedente autem ipſo in monte oliuarum, acceſſerunt diſcipuli ſecretò, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? & quod eſt ſignum aduentus tui, & conſummationis ſeculi?* Idcirco ſeorſum acceſſerunt, quia de magnis & occultioribus rebus interrogaturi erant.
A Quia enim futuram illam gloriam videre cupiebant, quam innumerabilia ſibi allaturam bona credebant, ideo diem aduentus dicere feſtinabant. Duo igitur interrogant: vnum *quando hæc erunt*, templi huius ſcilicet euerſio: alterum, *quod aduentus tui ſignum eſt*. Luc. 21.a
Lucas verò vnum de Hieroſolymis videlicet interrogaſſe ipſos exponit: putabant enim tunc etiam ſtatim aduentum ipſius futurum. Marcus autem non omnes de Mar. 13.a
Hieroſolymorum euerſione, ſed Petrum & Ioannem, qui maiorem apud eum habebant
B fiduciam, interrogaſſe ait. Quid igitur ipſe? *Videte ne quis vos ſeducat: multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducent. Audituri autem eſtis prælia & opiniones præliorum, videte ne turbemini: oportet enim omnia fieri: ſed nõdum eſt finis.* Nam quoniam de Hieroſolymæ ſupplicijs tanquam à ſe alienis audientes, quaſi omnes periculi inexpertes futuri, de ſecundis ſolummodo cogitabant, quæ ſe cito conſecuturos arbitrabãtur: idcirco rurſus difficiliora eis prædicit, ſuſpenſos faciẽs, & dupli-
C citer ad vigilandũ exhortans, ne adulatione ſeducentium circũueniantur, néve periculorum vi opprimantur. Duplex enim bellum futurũ aſſerit, alterum à ſeductoribus, alterum ab hoſtibus: ſed illud multò grauius atque periculoſius, quod in confuſione atque turbatione rerum hominibus timore perterritis incumbet. Magna enim tunc profectò tẽpeſtas Iudæam turbabat, Romana vi ſuperãte multis vrbibus expugnatis, & armis vniuerſa regione referta, qua de cauſa multa facillimè credebãtur. Nam bella nunc nõ ea quæ in alijs partibus orbis ge-
D ſta fuerũt, nulla enim illorum cura erat: ſed ea quę aduerſus Hieruſalem Romani ſuſceperũt, prænunciat. Præterea nihil noui diceret, ſi quæ orbi ſubinde eueniũt enarraret: fuerunt enim etiam anteà & bella, & tumultus. ſed aduerſus Iudæos procul ventura bella prædicit. Iam enim Romanorum potentia ſolicitos eos faciebat: ac quoniã turbatura ipſos erat, hæc omnia prædicuntur, vt oſtendat deinde ſe quoque ipſum in Iudæos inſurrecturum, nõ pugnas ſolùm, verumetiam illata diuinitus vulnera, peſtem, annonæ inopiam, ac denique terręmotus prædicit, quæ non vt alia, naturali quadã rerũ
E connexione, ſed ſuperiore ira futura cõfirmat. Præterea nec ſimpliciter, nec repentè, ſed cum ſignis hęc aſſerit ventura, cauſam quoque harũ cladiũ poſuit, ne propter credẽtes hoc eueniſſe Iudæi contendant. In ſuperioribus enim dicebat, poſteaquã effuſi effundendiq; à manibus eorum ſanguinis mentionem fecit: *Amen dico vobis, quia venient hæc omnia in generationẽ hanc.*

Deinde

Deinde ne tanta malorum vi prædicationem
impediri crederent, ſubiunxit: *Videte ne terrea-*
mini, oportet enim hæc omnia fieri. Fient, inquit, o-
mnia quæ prædixi, & tentationum impetus nõ
dirumpet rem meam, ita turbatio atq; tumul-
tus omnis oracula mea turbare non poterit.
Quia verò Iudęis dixit: *Non videbitis me, donec*
Sup. 23. d *dicatis, benedictus qui venit in nomine domini:* vnde
diſcipuli putabant vnà cum Hieroſolymorum
euerſione conſummationẽ omnium futuram,
hanc eorum opinionem emendans adiecit: *Sed*
nondum eſt finis. Quia autem ſic exiſtimabant,
ab ipſa illorum interrogatione manifeſtũ eſt.
Quid enim quæſierunt? *Quando hæc erunt:* hoc
eſt, quando Hieruſalem euertetur: & quod eſt
ſignum tui aduentus & conſummationis ſecu-
li? Ipſe autem non ad interrogationem hãc ſta-
tim reſpondit, ſed illa prius poſuit, quæ prius
dicenda erant. Nam nec de Hieroſolymis, ne-
que de ſecundo ſuo aduentu illico, ſed de his
malis quæ iam in ianuis erant, verba fecit: ideo
ſolicitos eos facit, dicens: *Cauete ne quis vos ſedu-*
cat: multi enim venient in nomine meo, dicentes:
Ego ſum Chriſtus. Sic poſteaquam ipſos ad iſta-
rum rerum auditum ſuſcitauit: *Cauete nanque,*
inquit, *ne decipiamini:* poſteaquam ſolicitos cu-
rioſosque reddidit, & ad vigilandum paratio-
res, ſeductorum & pſeudochriſtorũ facta men-
tione, tunc demum Hieroſolymorum exponit
afflictiones à præteritis ſemper futura ita con-
firmans, vt vel rudiores ad credenda hæc fa-
cilè induci queant. Bella verò & bellorum o-
piniones ſiue rumores, primos impetus appel-
lat: & ne poſt illa bella conſumptionem omni-
um futuram putarent, præmuniens, vt dixi-
mus, intulit: *Sed nondum eſt finis, ſurget enim,*
ait, *gens aduerſus gentẽ, & regnum aduerſus regnum.*
Afflictionum originem intelligit: hæc autem
omnia dolorum principium ſunt, eorum vide-
licet, quæ illis accident. *Tunc tradent vos in tri-*
bulationẽ, & interficient vos. Opportunè pericula
diſcipulorum inſeruit, vt à communibus eos
conſolaretur: nec tamen id ſibi ſuffecit, ſed ad-
iecit: *Propter nomen meum. Eritis enim, ait, odio o-*
mnibus propter nomẽ meum. Tunc ſcandalizabun-
tur multi, & inuicem ſe tradent, & multi pſeudo-
chriſti & pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent
multos: & quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet
charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit in fi-
nem hic ſaluus erit. Maius id malũ eſt, ſiquidẽ in-
teſtina quoq; bella imminẽt. Multi.n. falſi fra-
tres facti, eos turbabãt. Vides bellũ triplex fu-
turũ? Vnum ab hoſtibus, alterũ à ſeductoribus,
tertiũ à falſis fratribus. Audi nunc Paulum de
his plangentẽ atque dicentẽ: *Deforis pugnæ, intus*
timores, & pericula in falſis fratribus. Et rurſus: Ta-
2 Cor. 7 d les enim falſi apoſtoli ſunt, doloſi operarij,
2. Co. 11. c in apoſtolos Chriſti ſe transformantes. Affert
inde quòd multò cæteris grauius erat, nec ab
ipſa quidem charitate vllum eos ſolamen ha-
bituros. Deinde oſtendens, generoſo excelſo-
que animo nihil hæc officere poſſe, nolite ti-
mere, aut turbari, ait. Nam ſi tolerantiam,
vt decet, habebitis, non ſuperabunt vos hæc
mala. Quod inde comprobatur, quia omnino
prædicatio vbique terrarum amplificanda eſt,
adeò

εἶτα ἵνα μὴ τὰς νιφάδας τῶν κακῶν ἀκούοντες, νο-
μίσωσι διακοπήσεσθαι τὸ κήρυγμα, ἐπήγαγεν· ὁρᾶτε, μὴ
θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· τουτέστιν, ἃ προεῖπον
ἐγὼ, καὶ τῶν πειρασμῶν ἡ ἔφοδος οὐδὲν διακόψει τῶν παρ' ἐ-
μοὶ εἰρημένων, ἀλλ' ἔσται μὲν θόρυβος καὶ ταραχὴ, τοὺς δὲ
ἐμοὺς οὐδὲν διασαλεύσει χρησμούς. εἶτα ἐπειδὴ εἶπε τοῖς
ἰουδαίοις· ἀπάρτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογη-
μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ᾤοντο δὲ οἱ μαθη-
ταὶ ἅμα τῇ κατασκαφῇ καὶ τὴν συντέλειαν ἔσεσθαι, καὶ ταύ-
A την διορθούμενος αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν, ἔλεγεν· ἀλλ' οὔπω
τὸ τέλος. ὅτι γὰρ οὕτως ὡς ἔφην ὑπώπτευον, ἐκ τῆς ἐρω-
τήσεως αὐτῶν μάνθανε [τῆς αὐτῶν.] τί γὰρ ἠρώτησαν; πότε
ταῦτα ἔσται; τουτέστι, πότε τὰ ἱεροσόλυμα ἀπολεῖται; καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;
αὐτὸς δὲ οὐδὲν εὐθέως πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρίνατο τού-
των, ἀλλὰ πρότερον ἐκεῖνα τὰ κατεπείγοντα λέγει, καὶ ἃ
πρῶτα μαθεῖν ἐχρῆν. οὔτε γὰρ περὶ ἱεροσολύμων εὐθέ-
ως, οὔτε περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας εἴρηκεν· ἀλλὰ
περὶ τῶν ἐπὶ θύραις ἀπαντησομένων κακῶν. διὸ καὶ ἐνα-
B γωνίους αὐτοὺς ποιεῖ λέγων· βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλα-
νήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγον-
τες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός. εἶτα διεγείρας αὐτοὺς εἰς τὴν περὶ
τούτων ἀκρόασιν· βλέπετε γάρ φησι μή τις ὑμᾶς πλα-
νήσῃ· καὶ ἐναγωνίους ποιήσας, καὶ νήφειν παρασκευάσας·
καὶ εἰπὼν τοὺς πλάνους τοὺς ψευδοχρίστους πρότερον, τότε
τὰ τῶν ἱεροσολύμων λέγει κακὰ, ἀπὸ τῶν ἤδη γινομένων καὶ
τὰ μέλλοντα ἀεὶ καὶ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις καὶ φιλονεί-
κοις πιστούμενος. πολέμους δὲ ἐνταῦθα καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὅ-
περ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον, τὰς αὐτοῖς ἐπιπεσούσας φησὶ
C ταραχάς. εἶτα ἐπειδὴ καθὼς καὶ προεῖπον ἐνόμιζον μετ'
ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἥξειν τὸ τέλος, ὅρα πῶς αὐτοὺς ἀ-
σφαλίζεται λέγων· ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γάρ
φησιν ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. τὰ
προοίμια λέγει τῶν ἰουδαϊκῶν κακῶν. πάντα δὲ ταῦτα, ἀρ-
χὴ ὠδίνων· τουτέστι, τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς. τότε [γὰρ]
παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς.
εὐκαίρως παρενέβαλε τὰ αὐτῶν κακὰ, ἔχοντα παραμυ-
θίαν ἀπὸ τῶν κοινῶν. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ προσ-
θεῖναι, ὅτι διὰ τὸ ὄνομά μου. [καὶ] τότε σκανδαλισθή-
D σονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι, καὶ πολλοὶ [ψευ-
δόχριστοι καὶ] ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσου-
σι πολλούς· καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται
ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
σωθήσεται. τοῦτο μεῖζον κακὸν, ὅτ' ἂν καὶ ἐμφύλιος ὁ πό-
λεμος ᾖ· πολλοὶ γὰρ ψευδάδελφοι γεγένασιν. εἶδες τρι-
πλοῦν τὸν πόλεμον ὄντα, τὸν ἀπὸ τῶν πλάνων, τὸν ἀπὸ τῶν πο-
λεμίων, τὸν ἀπὸ τῶν ψευδαδέλφων. ὅρα καὶ παῦλον ταὐ-
τὰ ἀποδυρόμενον καὶ λέγοντα· ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν
φόβοι, καὶ κίνδυνοι ἐν ψευδαδέλφοις. καὶ πάλιν· οἱ γὰρ
E τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι [εἰσιν] ἐργάται δόλιοι, μετασχη-
ματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. εἶτα πάλιν τὸ πάν-
των χαλεπώτερον, ὅτι οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀγάπης παραμυ-
θίαν ἕξουσιν. εἶτα δεικνὺς ὅτι τὸ γενναῖον καὶ καρτερικὸν
οὐδὲν ταῦτα λυμανεῖται, μὴ φοβεῖσθε φησὶ, μηδὲ ταράτ-
τεσθε. ἂν γὰρ τὴν προσήκουσαν ὑπομονὴν ἐπιδείξησθε, οὐ
περιέσται ὑμῶν τὰ δεινά. καὶ τοῦτο σαφὴς ἀπόδειξις, τὸ πάν-
τως κηρυχθῆναι τὸ κήρυγμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης.
οὕτως

Digitized by Google

οὕτως ὑψηλότεροι ἔσεσθε τῶν δεινῶν. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, πῶς οὖν ζησόμεθα; τὸ πλέον εἶπεν. ὅτι καὶ ζήσεσθε καὶ διδάξετε πανταχοῦ. διὸ καὶ ἐπήγαγε· καὶ κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος, τῆς συντελείας τῶν ἱεροσολύμων. ὅτι γὰρ ἐκεῖνο ἔλεγε, καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως [τὸ εὐαγγέλιον] ἐκηρύχθη, ἄκουσον τί φησιν ὁ παῦλος· εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· καὶ πάλιν, τοῦ εὐαγγελίου τοῦ
A κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν. καὶ ὁρᾷς αὐτὸν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱσπανίαν τρέχοντα. εἰ δὲ εἷς τοσοῦτον μέρος [τῆς οἰκουμένης] κατέλαβεν, ἐννόησον ἃ καὶ οἱ λοιποὶ εἰργάσαντο. καὶ γὰρ καὶ ἑτέροις γράφων πάλιν ὁ παῦλος ἔλεγε περὶ τοῦ εὐαγγελίου· ὅτι ἐστὶ καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν. τί δέ ἐστιν, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ἐπειδὴ ἐκηρύχθη μὲν πανταχοῦ, οὐκ ἐπιστεύθη δὲ [πανταχοῦ,] εἰς
B μαρτύριόν φησι τοῖς ἀπιστήσασι· τουτέστιν, εἰς ἔλεγχον, εἰς κατηγορίαν, εἰς μαρτύριον. οἱ γὰρ πιστεύσαντες καταμαρτυρήσουσι τῶν μὴ πιστευσάντων, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτούς. διὰ τοῦτο δὲ μετὰ τὸ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπόλλυται τὰ ἱεροσόλυμα, ἵνα μηδὲ σκιὰν ἀπολογίας ἔχωσιν οἱ ἀγνωμονοῦντες. οἱ γὰρ ἰδόντες τὴν αὐτοῦ δύναμιν πανταχοῦ διαλάμψασαν, καὶ ἐν ἀκαρεῖ τὴν οἰκουμένην ἑλοῦσαν,
C τίνα ἂν ἔχοιεν λοιπὸν συγγνώμην, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀγνωμοσύνης μείναντες; ὅτι γὰρ πανταχοῦ ἐκηρύχθη τότε, ἄκουσον τί φησιν ὁ παῦλος· τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν. ὃ καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς τοῦ χριστοῦ δυνάμεως· ὅτι ἐν εἴκοσι ἢ καὶ τριάκοντα ὅλοις ἔτεσι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης κατέλαβεν ὁ λόγος. μετὰ τοῦτο οὖν φησιν ἥξει τὸ τέλος τῶν ἱεροσολύμων. ὅτι γὰρ τοῦτο αἰνίττεται, τὸ ἑξῆς ἐδήλωσεν. ἐπήγαγε γὰρ καὶ προφητείαν, πιστούμενος αὐτῶν τὸν ἀφανισμὸν καὶ λέγων· ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ
D ῥηθὲν διὰ δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. παρέπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν δανιήλ. βδέλυγμα δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ τότε τὴν πόλιν ἑλόντος φησὶν, ὃν ὁ ἐρημώσας τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἔστησεν ἔνδον. διὸ καὶ ἐρημώσεως αὐτὸ καλεῖ. εἶτα ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ζώντων ἐνίων αὐτῶν ταῦτα ἔσται, διὰ τοῦτο ἔλεγεν· ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως. ἐξ ὧν ἄν τις μάλιστα θαυμάσειε τοῦ χριστοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐκείνων ἀνδρείαν, ὅτι ἐν τοιούτοις καιροῖς ἐκήρυττον, [ἐν οἷς μάλιστα τὰ ἰουδαϊκὰ ἐπολεμεῖτο,] ἐν οἷς μᾶλλον ὡς στασιαστὰς προσεῖχον αὐτοῖς, ὅτε ὁ καῖσαρ ἐκέλευσε πάντας ἀπε-
E λαύνεσθαι. καὶ ταὐτὸν συνέβαινεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις τῆς θαλάττης πάντοθεν ἐγερθείσης, καὶ ζόφου τὸν ἀέρα πάντα κατέχοντος, καὶ ναυαγίων ἐπαλλήλων γινομένων, καὶ πάντων ἄνωθεν τῶν συμπλεόντων στασιαζόντων, καὶ θηρίων κάτωθεν ἀνιόντων καὶ μετὰ τῶν κυμάτων ἀναλισκόντων τοὺς ἐμπλέοντας, καὶ σκηπτῶν φερομένων, καὶ πειρατῶν ὄντων, καὶ

adeò pericula hæc omnia cumuloſè ſuperabitis. Sed ne, quomodo victuri eſſent ambigerent, plus intulit, quia non viuetis ſolùm, verumetiam vbique terrarum prædicabitis. *In vniuerſo enim orbe prædicabitur*, inquit, *euangelium hoc in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio*. Conſummatio ſcilicet Hieroſolymorum. Quòd enim iſtud diceret, quodque ante vrbis euerſionem per mundum euangelium effuſum eſſet, Paulum
A audi: *In omnem terram exiuit ſonus eorum*. Et rurſus, *A ſpe euangelij quod audiſtis, quod prædicatum eſt in vniuerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt*. Et videas eum à Hieroſolymis ad Hiſpaniam vſque currentem. Quòd ſi vnus in tanta parte orbis prædicauit, cogita quid a reliquis factum fuerit. Sed & alibi Paulus de euangelio ſcripſit, quod fructum ferat, & creſcat in omni creatura quæ ſub cœlo eſt. Quid autem eſt, *in teſtimonium omnibus gentibus?* Vbique, inquit, prædicabitur, ſed nõ omnes vbiq; credent. In teſtimonium autem non credenti-
B bus vbique prædicabitur, hoc eſt, in redargutionem, reprehenſionem, & teſtimonium. Nam qui crediderunt, aduerſus incredulos teſtabuntur, & condemnabunt eos: idcirco poſteaquam euangelium in vniuerſo orbe prædicatum fuerit, Hieroſolyma euertetur, vt nec vmbra excuſationis ingratis relinqueretur. Nam qui potentiam eius in breuiſſimo temporis ſpatio per totum orbem quaſi fulgur rutilaſſe viderunt: quam veniam habebunt in duritie permanentes? Quod autem
C vbique tunc prædicatum fuerit, Paulus, vt diximus, oſtendit dicens: *A ſpe euangelij quod audiſtis, quod prædicatum eſt in vniuerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt*. Quæ res maximum argumentum omnipotentiæ Chriſti eſt. Viginti enim annis, aut ad ſummum triginta, ad omnes oras orbis euangelium tranſcurrit: poſt hæc igitur, vt dixi, Hieroſolymorum finis aderit, hoc enim ipſum ſignificaſſe ex prophetia patet, quam adiecit ad confirmandam euerſionem Iudæorum, dicens: *Cum autem videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt*
D *per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto, qui legit intelligat*. Ad Danielem eos remiſit, abominationem autẽ ſtatuã appellat eius, qui vrbẽ expugnauit, quã deſolata vrbe, atque ſubuerſo templo, intus ſtatuit: quocirca & deſolationis ipſam appellauit. Verùm vt diſcerẽt hæc futura nonnullis eorum adhuc viuentibus idcirco dicebat: *Cùm videritis abominationem deſolationis*: vnde maximè & Chriſti virtus, & apoſtolorum fortitudo mirabilis, videlicet qui temporibus illis prędicabant, quando maximè Iudæi omnes pellebantur, quando quaſi ſeditioſi, ac improbi obſeruabantur, quan-
E do vndique illos exterminandos eſſe Cæſar iã iuſſerat: neque aliter fiebat, q̃ ſi is qui cũ maria vndique inſurgant, cùm tenebris aër obductus ſit, cùm crebrò atque alia ſuper aliam naufragio nauis ſubmergatur, cum inter ſe nautæ qui ſuperſunt omnes diffidẽt, cũ beluæ de ꝓfundo emergãt, vnaq; cũ fluctibus nauigãtes arripiãt, cùm fulmina iaciãtur, piratæ inſidientur, nulla

Psal 18.a & Ro.10.d
Coloſ 1.a
Ibidem.c
Dan 9.g

Digitized by Google

nulla fides ſit inter eos qui in nauigio ſunt, tūc, inquam, iubeat aliquis vt maris & nauigandi imperiti gubernacula teneant, & nauali bello contendant: cumq́ue claſſis maxima, ſimul & inſtructiſſima ex aduerſo aggrediatur vnā habentibus nauiculam, & eam ita, vt diximus, miſerè apparatam, in aduerſam & maximam claſſem inſurgere iuberet, ac eis victoriam pollicitaretur. Nam & à gentibus quaſi Iudæi odio habebantur, & à Iudæis acriter impugnabantur, quaſi legem ipſorum ſoluentes: ita nullibi quieſcere poterant, cùm vbique præcipitia eſſent, acuti ſcopuli ſtarent, cautes ac ſaxa ſubeſſent latentia, in ciuitatibus, in regionibus, in domibus, omnes vnà & ſinguli eos aggrediebantur, imperatores, principes, qui priuati, & qui cum poteſtate erant, vniuerſæ gentes ac omnes populi. Sic tanta turbatio erat, vt nullus oratione aſſequi poſſet. Valde nanque Romanorū principatus Iudæos perſequebatur, quoniā mille aduerſus eos excogitabant inſidias, nec tamē hinc vel minimā iacturā prædicatio habuit: ſed capta vrbe atque cremata, & habitantibus miſerrimè afflictis, qui inde erāt apoſtoli nouas leges, & noua præcepta viuēdi Romanis vel inuitis imponebant. O rē nouā, atq; inauditā in natura. Iudæorū innumera millia Romani tūc vicerunt, atque ceperūt, & à duodecim viris nudis, atque inermibus ſuperati ſunt. Quæ oratio exponere poterit tanti miraculi magnitudinē? Duo enim hæc docentibus ineſſe oportet. vt authoritate polleāt, & ab audientibus diligantur, & ad hæc tertiū, vt ea dicantur quæ audienti placeāt, & in tēpore quietis prędicētur: quæ omnia tūc omnino contraria erāt. Nec enim per authoritatem fide digni putabantur, & qui fide digni eſſe videbantur, ſeducentes decipientesq; multos, faciebant. vt apoſtoli nō ſolum nō diligerentur, verū etiam vt odio haberentur, & cum dilectis conuerſari nō poſſent. Ita vndique à gente, à patriâ, à legibusq; ſuis depellebātur. Ac rurſus magna in ipſis apoſtolorum præceptis videbatur eſſe duritics: è regione verò magna in priore vita, vnde homines abducebant, voluptas: prætereà tā ipſi, quā ſequētes eos multis ſubiecti periculis, virijsque mortis generibus crudeliter trucidabantur: & ad hæc omnia tumultus, & turbationes bellorum adeò difficilem rem faciebant, vt etſi nihil aliud reſiſteret, omnia tamen hinc diſſolui facilè poſſent. Quare opportunum

Pſal. 105.

eſt exclamare: *Quis loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Nam ſi Ægy-

Exod. 1. c

ptij Moſi facienti ſigna, vt lutum ſolummodo, ac lateres haberent non auſcultarunt: quis perſuaſit apoſtolorum diſcipulis pro quieta voluptuoſaque vita pericula, effuſionem ſanguinis, quotidianamq́ue mortem eligere, præſertim cùm alienigenæ, capitalesq́ue hoſtes qui prædicabant crederētur? Quod vt videas quātum ſit, quantumq́ue vires excedat humanas, finge non in gentes, nō in ciuitates ac populos, ſed in domum vnā quanpiam qui odio habeatur introire, vt cohabitātes ibi diuidat atq; dirimat, abducatque patrem à liberis, liberos à matre, ab amantiſſima vxore maritum, & vide-

καὶ τῶν ἔνδον ἀλλήλοις ἐπιβουλευόντων, [καὶ ταῦ-
τα] ἀνθρώπους ἀπείρους τοῦ πλεῖν καὶ οὐδὲ θά-
λατταν ἰδόντας κελεύει τις ἐπὶ τῶν οἰάκων κα-
θῆσθαι καὶ κυβερνᾶν καὶ ναυμαχεῖν, καὶ στόλον
ἄπειρον ἐπιόντα μετὰ πολλῆς παρατάξεως, ἑνὶ
χρωμένους ἀκατίῳ, τῶν οὕτως ὡς εἶπον παρεσκευασ-
μένων χειρώσασθαι καὶ καταλῦσαι. καὶ γὰρ ὑπὸ ἐθ-
νῶν ἐμισοῦντο ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ἐλι-
θάζοντο ὡς τοῖς αὐτῶν πολεμοῦντες νόμοις, καὶ οὐδαμοῦ
A στῆναι ἦν. οὕτω πάντα κρημνοὶ καὶ σκόπελοι καὶ
πρόβολοι ἦσαν· τὰ ἐν ταῖς πόλεσι, τὰ ἐν χώραις, τὰ
ἐν ταῖς οἰκίαις· καὶ εἷς ἕκαστος αὐτοῖς ἐπολέμει,
καὶ στρατηγὸς, καὶ ἄρχων, καὶ ἰδιώτης, καὶ ἔθνη
πάντα, καὶ δῆμοι [πάντες,] καὶ ταραχὴ ἦν λό-
γῳ παραστῆναι μὴ δυναμένη. καὶ γὰρ σφόδρα μι-
σητὸν ἦν τὸ [τῶν] Ἰουδαίων γένος τῇ τῶν Ῥωμαίων
ἀρχῇ ἅτε μυρία πράγματα παρεσχηκός. καὶ οὐ-
δὲ ἐντεῦθεν ἐβλάβη τὸ κήρυγμα· ἀλλ' ἡ μὲν πό-
λις ἀνάρπαστος ἦν καὶ ἐμπεπύριστο, καὶ μυρία
B τοὺς οἰκοῦντας διέθηκε κακά· οἱ δὲ ἐντεῦθεν ὄν-
τες ἀπόστολοι, νόμους πράττοντες καινοὺς κατὰ Ῥω-
μαίων ἐκράτουν. Ὢ καινῶν καὶ παραδόξων πρα-
γμάτων, μυριάδας ἀπείρους [Ἰουδαίων] τότε ἐ-
χειρώσαντο Ῥωμαῖοι, καὶ δώδεκα ἀνδρῶν οὐ πε-
ριεγένοντο, γυμνῶν ἀόπλων μαχομένων αὐτοῖς.
τίς παραστῆσαι δυνήσεται λόγος τὸ θαῦμα τοῦ-
το; καὶ γὰρ δύο ταῦτα χρὴ τοῖς διδάσκουσιν ὑ-
πάρχειν· τότε ἀξιοπίστους εἶναι, καὶ τὸ φιλεῖσθαι
παρὰ τῶν μαθητευομένων, καὶ μετὰ τούτων καὶ
C πρὸς τούτοις, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα ἀποδεδεγμένα
εἶναι, καὶ τὸν καιρὸν ταραχῆς ἀπηλλάχθαι καὶ
θορύβου. τότε δὲ ἅπαντα τὰ ἐναντία ἦν. οὔτε
γὰρ ἀξιόπιστοι εἶναι ἐδόκουν, καὶ τῶν δοκούν-
των ἀξιοπίστων εἶναι τοὺς ἠπατημένους ἀφιστάν-
των οὐκ ἐφιλοῦντο, ἀλλὰ καὶ ἐμισοῦντο, καὶ
τῶν φιλουμένων ἀπῆγεν, καὶ ἐθῶν, καὶ πα-
τρῴων, καὶ νόμων. πάλιν τὰ ἐπιτάγματα πολ-
λὴν τὴν δυσκολίαν εἶχεν, ὧν δὲ ἀφεῖλκον,
πολλὴν τὴν ἡδονήν. πολλοὺς καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πει-
D θόμενοι τοὺς κινδύνους, πολλοὺς τοὺς θανάτους
ὑπέμενον· καὶ μετὰ τούτων ἁπάντων ὁ καιρὸς
πολλὴν παρεῖχε τὴν δυσκολίαν, πολέμων γέμων,
θορύβων, ταραχῆς, ὡς εἰ καὶ μηδὲν τῶν εἰρημέ-
νων ἦν, ἱκανῶς πάντα διαταράξαι. εὔκαιρον εἰ-
πεῖν· τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου, ἀκου-
στὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; εἰ γὰρ οἱ οἰκεῖοι μετὰ
τῶν σημείων Μωυσέως οὐκ ἤκουσαν, διὰ τὸν πηλὸν μό-
νον καὶ τὴν πλινθείαν, τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν κοπ-
τομένους καὶ σφαζομένους, καὶ τὰ ἀνήκεστα πάσχοντας τίς
E ἔπεισεν ἀποστῆναι μὲν ἀπράγμονος βίου, τὸν δὲ ἐπικίν-
δυνον τοῦτον καὶ αἱμάτων [καὶ θανάτων] γέμοντα προ-
τιμῆσαι ἐκείνου; καὶ ταῦτα ἀλλοφύλων τῶν κηρυττο-
μένων αὐτοῖς ὄντων, καὶ σφόδρα πολεμίων πάντοθεν.
μή τις γὰρ εἰς ἔθνη καὶ πόλεις καὶ δήμους, ἀλλ' εἰς οἰκίαν μι-
κρὰν εἰσαγαγέτω τὸν μισούμενον παρὰ πάντων τῶν ἐν
τῇ οἰκίᾳ, καὶ δι' αὐτοῦ σπουδαζέτω τὸν φιλουμένων ἀ-
πάγειν, πατρὸς [καὶ μητρὸς] καὶ γυναικὸς, καὶ παιδίων,
ἀλλ

ἆρα οὐκ ὀφθήσεται διασπασθεὶς πρὶν ἢ διάραι τὸ στό-
μα; ἂν δὲ καὶ ταραχὴ καὶ μάχη γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς γέ-
νηται κατὰ τὴν οἰκίαν, ἆρα οὐχὶ πρὶν ἢ ἐπιβῆναι τῶν οὐδῶν
καταλεύσουσιν αὐτὸν ἀναμεμιγμένως; ἂν δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος
ᾖ, καὶ φορτικὰ ἐπιτάττῃ, [καὶ φιλοσοφεῖν τοὺς τρυφῶν-
τας κελεύῃ,] καὶ μετὰ τούτων πρὸς πολλῷ πλείονας καὶ ὑ-
περβάλλοντας αὐτῶν ὁ ἀγὼν ᾖ, οὐκ εὔδηλον ὅτι πάν-
τα πᾶσιν ἀπολεῖται; ἀλλ' ὅμως τοῦτο ὅπερ ἀδύνατον ἐν
οἰκίᾳ γενέσθαι μιᾷ, τοῦτο ἐν τῇ οἰκουμένῃ κατώρθωσεν
ὁ χριστὸς ἁπάσῃ, διὰ κρημνῶν, καὶ καμίνων, καὶ φα-
ράγγων, καὶ σκοπέλων, καὶ γῆς καὶ θαλάττης πολεμουμένης
τοὺς ἰατροὺς τῆς οἰκουμένης εἰσάγων. καὶ εἰ βούλει σαφέ-
στερον ταῦτα μαθεῖν, τοὺς λιμοὺς λέγω, τοὺς λοιμούς,
τοὺς σεισμούς, τὰς ἄλλας τραγῳδίας, τὴν ἱστορίαν τὴν περὶ
τούτων [τοῦ] Ἰωσήπου συγκειμένην ἐπελθέ, καὶ πάντα
εἴσῃ μετὰ ἀκριβείας. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔλεγε, μὴ θορυ-
βεῖσθε. δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· καὶ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος
οὗτος σωθήσεται· καὶ, ὅτι κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον
[πάντως] ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. [εἶτα προοίμια ταῦτά ἐστι
φησι.] καταπεπτωκότας [γὰρ] καὶ ἐκκαυθέντας τῷ φόβῳ τῶν
εἰρημένων, συστρέφει λέγων, ὅτι κἂν μυρία γένηται, δεῖ
κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, καὶ
τότε ἥξει τὸ τέλος. εἶδες πῶς διέκειτο τότε τὰ πράγμα-
τα; καὶ πῶς ποικίλος ὁ πόλεμος ἦν; καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ, ὅ-
τι μάλιστα πολλῆς ἕκαστον ἡσυχίας δεῖται τῶν κατορθουμέ-
νων. πῶς οὖν διέκειτο; οὐδὲν γὰρ κωλύει τὰ αὐτὰ πάλιν
ἀναλαβεῖν. πρῶτος πόλεμος ἦν, ὁ τῶν ἀπατεώνων· ἐ-
λεύσονται γάρ φησι ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται.
δεύτερος, ὁ τῶν ῥωμαίων· μελλήσετε γάρ φησιν ἀκούειν πο-
λέμους. τρίτος, ὁ τοὺς λιμοὺς ἐπάγων. τέταρτος, ὁ τοὺς
λοιμοὺς καὶ σεισμούς. πέμπτος, [ὁ τῶν θλίψεων·] παραδώ-
σουσι [γὰρ] ὑμᾶς εἰς θάνατον. ἕκτος, ἔσεσθε μισούμενοι ὑ-
πὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ἕβδομος, παραδώσου-
σιν ἀλλήλους καὶ μισήσουσιν. ἐμφύλιον γὰρ ἐντεῦθεν δη-
λοῖ πόλεμον. εἶτα ψευδόχριστοι, καὶ ψευδάδελφοι. εἶ-
τα ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, τὸ πάντων αἴτιον τῶν
κακῶν. εἶδες μυρία γένη πολέμων καινὰ καὶ παράδο-
ξα; ἀλλ' ὅμως μετὰ τούτων καὶ πολλῷ πλειόνων· καὶ γὰρ τῷ
ἐμφυλίῳ καὶ συγγενικὸς ἀνεμίγνυτο πόλεμος· ἐκρά-
τησε τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὸ κήρυγμα. κηρυχθήσεται
γάρ φησι τὸ εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Ποῦ νῦν εἰ-
σὶν οἱ τῆς γενέσεως τὴν τυραννίδα ἐπιτειχίζοντες καὶ τῶν και-
ρῶν τὴν περιφορὰν τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασι; τίς γὰρ
ἐμνημόνευσε πώποτε, ὅτι ὤφθη χριστὸς ἕτερος· ὅτι συνέ-
βη πρᾶγμα τοιοῦτον; καίτοιγε ἕτερα ψευδόμενοι λέγου-
σιν, ὅτι [δέκα] μυριάδες ἐτῶν δέκα παρῆλθεν· ἀλλὰ τοῦ-
το οὐδὲ πλάσασθαι δυνατόν. Ποίαν τοίνυν περιφορὰν εἰ-
πεῖν ἔχετε; οὔτε γὰρ σόδομα, οὔτε γόμορρα, οὔτε κατακλυσ-
μὸς ἕτερος ἐγένετό ποτε, μέχρι τίνος παίζετε, περιφορὰν καὶ
γένεσιν λέγοντες; πῶς οὖν ἐκβαίνει πολλά φησι τῶν λεγο-
μένων; ἐπειδὴ σὺ σαυτὸν ἠρήμωσας τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας καὶ
προὔδωκας καὶ ἔξω τῆς βοηθείας ἔστησας, διὰ τοῦτο ὡς βούλε-
ται στρέφει σου τὰ πράγματα ὁ δαίμων καὶ μετατίθησιν.
ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἁγίων, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρ-
τωλῶν τῶν σφόδρα καταφρονούντων αὐτοῦ. εἰ γὰρ ὁ βίος ἡ-
μῶν οὐκ ἀνεκτός, ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι τῆς ἀλη-
θείας δογμάτων μετὰ πολλῆς ἐχόμεθα τῆς ἀκριβείας,
ἀνώτεροι

& videbis antequam aperire os, mutireq́; poſ-
ſit, diſcerptum atque dilaniatum. Quod ſi etiã
de contẽptis hominibus eſſe videatur, & one-
roſa imperãs philoſophari delitijs deditos iu-
beat, & vnus ad multos certare audeat: nónne
antequam ad ianuam accedat lapidibus obru-
tus iacebit? Id igitur quod in vna domo facere
impoſſibile eſt, in vniuerſo terrarũ orbe Chri-
ſtus per præcipitia, ignes, prærupta, ſcopulos,
per bella terra marique frementia diſcipulis
A miſſis perfecit. Quæ omnia ſi certius perdiſce-
re velis, annonæ dico inopiam, terręmotus, cę-
teraſque tragicas ęrumnas, Ioſephum hiſtorio-
graphum diligentius legás. Præterea etiam ipſe
dicebat, ne terreamini, fieri enim oportet hæc
omnia, &, qui ad finem vſque perſeuerauerit,
hic ſaluus erit: &, pręedicabitur omnino in toto
mundo id euangelium. Exordia deinde harum
rerũ hæc eſſe ait: deiectos enim, & territos pa-
uore propter illa quæ dixit, conuertit, etiam ſi
multo plura futura eſſent incommoda, afferẽs
neceſſe eſſe vbiq; terrarũ euangeliũ hoc præ-
B dicari: & tunc veniet finis. Vides quomodo ſe
res tunc habeat? quomodo varia & grauiſſima
bella gerebantur in initio, præſertim quando
maxima tranquillitate indiget, quicquid ma-
gnum & conſummatũ geritur. Quomodo igi-
tur res ſe habebant? Nihil enim refert eadem
rurſus repetere. Primum igitur bellum erat, quod
ſeductores inferebant. *Venient enim*, inquit,
pſeudochriſti, & falſi prophetæ. Alterum Romano-
rum, *Audituri enim eſtis*, inquit, *bella*. Tertium,
quod inopiam rerũ omnium attulit. Quartum
C quod peſtes & terræmotus. Quid tũ? quia tra-
dent vos in tribulationes. Sextum, quia omnes
vos odio habebũt. Septimũ, quia alteri alteros
tradent, & odio perſequentur: Inteſtina enim
bella his verbis ſignificantur, & demum pſeu-
dochriſti & falſi fratres, & quod omnium ma-
lorum ſemper cauſa fuerit, charitatis extĩctio.
Vides mille bellorum genera, omniaq́; noua &
inaudita, ſed tamen cuncta hæc, aliaque com-
plura quia prædicatum iri euangelium in vni-
uerſo ipſe voluit orbe, vicit ſuperauitq́; prædi-
catio. Vbi vbi ſunt igitur, qui à natiuitatis mo-
D mento fata nobis incutiũt, & eccleſiæ dogma-
tibus temporum reuolutionẽ audẽt obijcere?
Quis commemorauit alium Chriſtũ, aliamq́ue
rem ſimilem fuiſſe, præſertim cùm centum an-
norum millia iam exacta eſſe mentiantur, illud
verò nec fingere quidem audẽt: ſed quámnam
cœli, aut temporum circulationem dicetis?
Vbi Sodomæ aut Gomorrhæ fulmina, aut di-
luuium aliud inuenietis? quouſque ludetis,
circuitiones has & ſeductiones rerum, & nati-
uitatem aſſerentes? Quomodo igitur, inquies,
multa vt prædicuntur, eueniunt? quia cùm tu
E Dei auxilio teipſum priuaueris, atque aduer-
ſario te tradideris, omnes res tuas trãſponit vt
vult, facileq́; huc atque illuc vertit diabolus.
Quod nõ ita in ſanctis viris fieri poteſt, imò ve-
rò neque in nobis peccatoribus, dũ tamẽ con-
ſtanter animo ea deſpiciamus. Nam etſi vita
noſtra improba ſit, verũtamen q̃a per diuinã
gratiã veritatis dogmata magna cõſtantia reti-
nemus, facilè dæmonum inſidias ſuperamus.

Quid autem aliud eſt iſta natiuitas, prӕterquam iniuſtitia & confuſio, quӕ temerè ac abſque ratione omnia fieri perſuadeat? Sed ſi nulla eſt, inquit, iſta natiuitas, vnde alius diues, alius pauper eſt? Neſcio: ſic enim interea tibi reſpondebo, vt te doceam ne vniuerſa velis temeraria curioſitate ſcrutari, néve credere temerè omnia ferri: non enim quia tu cauſam ignoras, quӕcunque in mentem venerint, fingenda ſunt. Prӕſtat enim proba ignoratione detineri, quam falſa opinione mancipari. Nam qui cauſam neſcit, facilè ratione ducitur: qui verò ſe ſcire credit cùm neſciat, non poteſt facilè veritatem ſuſcipere, ſed maiori ſudore opus eſt, vt antequam vera inculcentur, falſa ex animo eius eijciantur. Nam & in charta vbi nihil ſcriptum eſt, facillimè ſcribitur: literis verò plena, non ſimiliter certe: neceſſe enim eſt priora male ſcripta delere: & medicus qui nihil offert, eo qui nocentia obtulit melior eſt: & qui ӕdificat illico ruitura, peior eo eſt qui nihil ӕdificauit. Et terra facilius aratro proſcinditur quӕ nihil habet, quam quӕ vepribus refertiſſima. Nequaquam igitur cuncta ſcire velimus, ſed patiamur etiam nonnulla ignorare, vt quum doctorem inuenerimus, duplicem ei laborem non prӕbeamus: imò verò ne vt multi ſemper ӕgrotemus qui falſis opinionibus occupati emendari ac corrigi nunquam potuerunt. Non autem ӕqualis labor eſt ſeminare, poſteaquam radicitus priora euulſeris, & in agro nudo ſerere. Illic enim euertere multa prius neceſſe eſt, & tunc alia inſerere: hic verò prӕparatum aruum prӕbet auditus. Vnde igitur locupletatus eſt ille, iam dicã. Alius Deo tribuente, alius permittente diuitias poſſidet: hӕc enim ratio & breuis, & ſincera eſt. Quid igitur fornicatores, adulteros, & molles, & eos qui malè rebus vtuntur, ipſe locupletes facit? Ipſe quidem diuites non facit, ſed locupletari permittit. Permultum autem intereſt inter facere, & permittere. Cuius autem rei gratia ita permittit? Quia nondum tempus adeſt iudicij, vt vnicuique ſecundum opera ſua tribuat. Quid enim illo diuite nequius, qui Lazaro neque de micis quidem dari ſuſtinebat? *Luc.16.f.* Qui quoniam cùm eſſet locuples, crudelitatẽ exercuit, miſerabilior cӕteris factus, nec ſtillã aquӕ conſequi poterat. Nam ſi duo quippiam improbi fuerint, quorum alter diues ſit, alter paupertie prematur, quoniam non ӕquali fortuna hi vtuntur, non eodem modo ibi punientur, ſed qui melioris conditionis hîc fuerat, maiori ſupplicio affligetur. Videmus ergo iſtum grauius vexatum, qui ſecundis dum viueret rebus abuſus eſt. Quare cum videris iniquè ditatum felicitate vti non parua, ingemiſce atq; lachryma. Nã hӕc proſperitas maiores ipſi prӕparat pœnas. Quemadmodum .n. multa peccantes quotidie ſi ad pœnitentiã redire contemnũt, theſaurũ irӕ ſibi theſaurizãt: *Rom.2.a.* ſic q. nõ modò vexationes hui' ſeculi effugiũt, verũetiam bonis fruũtur, ibi acerbius cruciabũtur. Cui' rei nõ à futuris ſolũmodo reb', verũetiam à prӕſenti vita exemplũ tibi prӕſtabo. *4.Reg.11.*

Beatus

ἀνοητότεροι τῆς τῶν δαιμόνων ἐσμὲν ἐπιβουλῆς. ὅλως δὲ τί ποτέ ἐστι γένεσις; οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ ἀδικία καὶ σύγχυσις, καὶ τὸ εἰκῆ πάντα φέρεσθαι· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰκῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀλογίας. καὶ εἰ μὴ ἔστι φησὶ γένεσις, πόθεν ὁ δεῖνα πλουτεῖ; πόθεν ὁ δεῖνα πένεται; οὐκ οἶδα, οὕτω γάρ σοι πῶς διαλέξομαι, παιδεύων σε μὴ πάντα περιεργάζεσθαι, μηδὲ ἁπλῶς ἐντεῦθεν καὶ εἰκῆ φέρεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ τοῦτο ἀγνοεῖς, ὀφείλεις τὰ οὐκ ὄντα ἀναπλάττειν. βέλτιον ἀγ- A νοεῖν καλῶς, ἢ μανθάνειν κακῶς. ὁ μὲν γὰρ οὐκ εἰδὼς τὴν αἰτίαν, ταχέως ἐπὶ τὴν εὔλογον ἥξει· ὁ δὲ [ἐπειδὴ τὴν οὖσαν οὐκ οἶδε] τὴν οὐκ οὖσαν πλάττων, οὐ δυνήσεται ῥᾳδίως τὴν οὖσαν δέξασθαι, ἀλλὰ δεῖ πλείονος αὐτῷ καὶ πόνου καὶ ἱδρῶτος, ὥστε τὸ πρότερον ἀνελεῖν. καὶ γὰρ ἐν δέλτῳ ἐξηλειμμένῃ μὲν εὐκόλως τις ἐγγράψειεν ἅπερ ἂν ἐθέλῃ· ἐν δὲ κεχαραγμένῃ, οὐκ ἔστιν ὁμοίως. δεῖ γὰρ πρότερον ἐξαλεῖψαι τὰ κακῶς ἐγγεγραμμένα. καὶ ἐπὶ τῶν [ἰατρῶν] δὲ, ὁ μηδὲν προσφέρων, τοῦ τὰ βλάπτοντα προσάγοντος πολλῷ βέλτιόν ἐ- B στι· καὶ ὁ σαθρῶς οἰκοδομῶν, τοῦ μηδ' ὅλως οἰκοδομοῦντος χείρων. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ γῆ πολὺ βελτίων ἡ μηδὲν ἔχουσα τῆς ἀκάνθας ἐχούσης. Μὴ τοίνυν ἐπὶ τὸ μαθεῖν πάντα τρέχωμεν, ἀλλ' ἀνεχώμεθά τινα καὶ ἀγνοεῖν, ἵν' ὅτ' ἂν εὕρωμεν διδάσκαλον, μὴ διπλοῦν παρέχωμεν αὐτῷ τὸν πόνον. μᾶλλον δὲ πολλοὶ πολλάκις καὶ ἀδιόρθωτα νοσοῦντες, ἐμφύντες τὸ πρότερον ἁπλῶς πονηροῖς δόγμασιν. οὐ γὰρ ὅμοιος ὁ ἱδρὼς ἀνασπάσαι πρότερον τὰ κακῶς ῥιζωθέντα, καὶ τότε σπεῖραι· καὶ εἰς καθαρὰν ἄρουραν καὶ καταφυτεῦσαι. ἐκεῖ μὲν γὰρ C ἀναστρέψαι δεῖ πρότερον, καὶ τότε ἕτερα ἐνθεῖναι· ἐνταῦθα δὲ, παρεσκευασμένη ἡ ἀκοή. πόθεν οὖν ὁ δεῖνα πλουτεῖ; ἐρῶ λοιπόν· οἱ μὲν τοῦ θεοῦ διδόντος, οἱ δὲ συγχωροῦντος, [ἄλλοι δι' ἄλλης ἀπορρήτου τινὸς οἰκονομίας] πλοῦτον ἐκτήσαντο. οὗτος γὰρ σύντομος καὶ ἁπλοῦς ὁ λόγος. τί οὖν φησι τὸν πόρνον αὐτὸς ἐᾷ πλουτεῖν καὶ τὸν μοιχὸν καὶ τὸν ἡταιρηκότα, καὶ τὸν κακῶς τοῖς οὖσι κεχρημένον; οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ συγχωρεῖ πλουτεῖν. πολὺ δὲ τὸ μέσον καὶ σφόδρα ἄπειρον τοῦ συγχωρεῖν. τίνος δὲ ἕνεκεν ὅλως ἀφίησιν; ὅτι οὐδέπω τῆς κρίσεως D ὁ καιρὸς, ἵνα τὸ κατ' ἀξίαν ἕκαστος ἀπολάβῃ. τί γὰρ φαυλότερον ἐκείνου τοῦ πλουσίου, τοῦ μηδὲ τῶν ψιχίων μεταδιδόντος τῷ Λαζάρῳ, ἀλλ' ὅμως ἁπάντων ἀθλιώτερος ἦν. οὐδὲ γὰρ σταγόνος ἐγένετο κύριος [καὶ] δι' αὐτὸ μάλιστα τοῦτο, ὅτι πλουτῶν ὠμὸς ἦν. καὶ γὰρ ἐὰν ὦσι πονηροὶ δύο οὐ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα ἀπολαύσαντες, ἀλλ' ὁ μὲν ἐν πλούτῳ, ὁ δὲ ἐν πενίᾳ, οὐχ ὁμοίως ἐκεῖ τιμωρηθήσονται, ἀλλ' ὁ εὐπορώτερος χαλεπώτερον. ὁρᾷς γοῦν καὶ τοῦτον χαλεπώτερα πάσχοντα, ἐπειδὴ ἀπέλαβε ὧδε τὰ ἀγα- E θά· καὶ σὺ τοίνυν ὅτ' ἂν ἴδῃς ἀδίκως πλουτοῦντα, εὐημεροῦντα, στέναξον, δάκρυσον· καὶ γὰρ προσθήκη κολάσεως ὁ πλοῦτος [οὗτος] αὐτῷ. ὥσπερ γὰρ οἱ πολλὰ ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ βουλόμενοι μετανοεῖν θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς θησαυρὸν ὀργῆς, οὕτως οἱ μετὰ τοῦ [ὧδε] μὴ κολάζεσθαι καὶ εὐπραγίας ἀπολαύοντες, μείζονα [ὑποστήσονται] τὴν τιμωρίαν. καὶ τοῦτο εἰ βούλει, οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου δείξω σοι τὸ ὑπόδειγμα.

ὁ γὰρ

ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι τὴν ἁμαρτίαν ἥμαρτεν ἐκείνην τὴν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ ἠλέγχετο παρὰ τοῦ προφήτου, [καὶ] διὰ τοῦτο μάλιστα ἐνεκαλεῖτο σφοδρότερον, ὅτι [καὶ] πολλῆς ἀπολαύσας ἀδείας τοιοῦτος ἦν. ἄκουσον γοῦν τοῦ θεοῦ τοῦτο μάλιστα ὀνειδίζοντος αὐτῷ· „ οὐκ ἔχρισά σε εἰς βασιλέα, καὶ ἐξειλόμην σε „ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ, καὶ ἔδωκά σοι πάντα τὰ τοῦ κυρίου „ σου, καὶ πάντα τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα; καὶ εἰ ὀλίγα „ σοι ἦν, προσέθηκα ἄν σοι ὡς ταῦτα. καὶ τί ἐποίησας τὸ „ πονηρὸν ἐναντίον μου; A οὐ γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων αἱ αὐταὶ κολάσεις, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ διάφοροι, καὶ ἀπὸ χρόνων, καὶ ἀπὸ προσώπων, καὶ ἀπὸ ἀξιωμάτων, καὶ ἀπὸ συνέσεως, καὶ ἐξ ἑτέρων πλειόνων. καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, κείσθω εἰς μέσον ἁμάρτημα ἓν, ἡ πορνεία, καὶ σκόπει πόσας τιμωρίας εὑρίσκω διαφόρους, οὐ παρ' ἐμαυτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν. ἐπόρνευσέ τις πρὸ τοῦ νόμου, ἄλλως κολάζεται. καὶ τοῦτο „ [ὁ] Παῦλος δείκνυσιν· ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνό- „ μως καὶ ἀπολοῦνται. ἐπόρνευσέ τις μετὰ τὸν νόμον, χαλεπώ- „ τερα πείσεται. ὅσοι γὰρ ἐν νόμῳ ἥμαρτον [φησὶ,] διὰ νό- B „ μου κριθήσονται. ἐπόρνευσέ τις ἱερεὺς ὢν, προσθήκην ἀπὸ τῆς ἀξίας εἰς τὴν τιμωρίαν λαμβάνει μεγίστην. διὰ δὴ τοῦτο αἱ μὲν ἄλλαι ἀνῃροῦντο πορνευόμεναι· αἱ δὲ τῶν ἱερέων θυγατέρες κατεκαίοντο, τοῦ νομοθέτου ἐκ περιουσίας δηλοῦντος πόση τὸν ἱερέα μένει κόλασις τοῦτο ἁμαρτάνοντα. εἰ γὰρ τὴν θυγατέρα μείζονα ἀπῄτησε „ δίκην διὰ τὸ εἶναι [θυγατέρα] ἱερέως, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸν τὸν ἱερώμενον. ἐπορνεύθη τις βιαίως, αὕτη ἀπήλλακται κολάσεως. ἐπορνεύθη τις πλουτοῦσα, ἑτέρα δὲ πενομένη, πάλιν καὶ ἐνταῦθα διαφορά. C καὶ τοῦτο δῆλον, ἀφ' ὧν ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν περὶ τοῦ Δαβίδ. ἐπόρνευσέ τις μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἂν ἀμύητος ἀπέλθῃ, πάντων ἐκείνων χαλεπωτέραν δώσει δίκην. ἐπόρνευσέ τις μετὰ τὸ λουτρὸν τοῦ [θείου] βαπτίσματος, ἐνταῦθα οὐδὲ παραμυθία λοιπὸν τῷ ἁμαρτήματι ἔπεστι. καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· „ ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ „ δυσὶ καὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε „ χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ „ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγη- D „ σάμενος ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐνυβρίσας; ἐπόρνευσέ τις ἱερώμενος νῦν· αὕτη μάλιστα πάντων ἡ κορυφὴ τῶν κακῶν. εἶδες ἑνὸς ἁμαρτήματος πόσαι [εἰσὶ] διαφοραί; ἑτέρα ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἄλλη ἡ μετὰ [τὸν] νόμον, ἡ τοῦ ἱερωμένου [ἄλλη], ἡ τῆς πλουτούσης καὶ τῆς πενομένης, ἡ τῆς κατηχουμένης καὶ τῆς πιστῆς, τῆς τοῦ ἱερέως. καὶ [ἡ] ἀπὸ συνέσεως δὲ πολλὴ ἡ διαφορά. „ ὁ γὰρ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, „ δαρήσεται πολλάς. καὶ τὸ μετὰ τὰ παραδείγματα [τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα] ἁμαρτάνειν πλείονα φέρει τὴν τιμωρίαν. E διὰ τοῦτό φησιν· ὑμεῖς δὲ οὐδὲ ἰδόντες ὕστερον μετανο- „ ήσατε, καίτοι πολλῆς ἀπολαύσαντες θεραπείας. διὰ τοῦτο „ καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ ταῦτα ὀνειδίζει λέγων· ποσάκις ἠθέλησα „ ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; καὶ τὸ ἐν τρυφῇ ὄντας, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Λαζάρου. καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ χαλεπώτερον τὸ ἁμάρτημα γίνεται. ὅπερ καὶ „ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγε· μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

καὶ

Beatus enim ille Dauid, quando cum Bar-
ſabee delictum illud commiſit, & per pro- 2.Reg.11.
phetam arguebatur: idcirco vehementius ac-
cuſabatur, quoniam nimium honoratus à
Deo, ita ſpurce labebatur: exprobrationem
ipſius à Deo audias. *Nonne, inquit, in regem* Ibi.12.b.
te vnxi, & de manu Saulis erui te, & quæ fuerunt
domini tui tibi conceſſi, & vniuerſam Iuda ac I-
ſraelis domum? Et ſi hæc pauca tibi eſſent, alia
quoque tibi adieciſſem: cur flagitium hoc feciſti
A *coram me?* Non ſunt quippe eadem in om-
nibus peccatis, ſed multa variaque ſupplicia.
Nam & ætate, & educatione, & dignitate,
& ingenio & vſu rerum, atque prudentia,
alijſque compluribus variantur: verùm vt
clarius id fiat, in fornicationis delicto exa-
minetur. Perpende igitur quantam diuerſita-
tem punitionis, non à me, ſed à diuinis ſcri-
pturis comperio. Fornicatus quiſpiam ante
legem fuit, alio quodam modo illum puniri
Paulus oſtendit, dicens: *Quicunque ſine lege* Rom.2.b.
peccarunt, ſine lege quoque peribunt. Idem, *alius*
B *poſt legem deliquit, grauiora ſuſtinebit. Quicunque* Ibidem.
enim in lege peccarunt, inquit, *per legem iudi-*
cabuntur: lapſus ſimiliter antiſtes eſt: non par-
ua pœna propter dignitatem afficietur: pro-
ptérea aliæ quidem fornicatrices necabantur,
ſacerdotum verò filiæ igne cremabantur. Qua
ex re quàm magnus pœnarum cumulus pon-
tificem expectet peccantem, legis conditor
voluit ſignificare. Nam ſi filiam eius atrocius
puniri iuſſit, quid erit de ipſo? Paſſa mulier
vim eſt, nullam punitionem meretur: lapſa
C eſt ſimiliter diues & pauperrima; quantum
interſit ab his patet, quæ modo de Dauid ex-
poſuimus. Poſt aduentum Chriſti quidam pec-
cauit ſi non initiatus, nec catechumenus, mo-
riatur, grauiores omnibus illis pœnas daturus
eſt. Poſt lauacrum delictum admiſit, hic iam
nullum erit peccatori ſolamen: quod Paulus ſi-
gnificat, dicens: *Legem Moſi aliquis contempſit,* Heb.10.
abſque miſericordia duobus vel tribus teſtibus mori-
tur: quanto exiſtimatis grauiore dignum ſup-
plicio, qui filium Dei conculcauit, & ſangui-
nem teſtamenti communem putauit, in quo
D ſanctificatus eſt, & gratiam ſpiritus contu-
melia affecerit? Fornicatus vero quidam vir
ſacer eſt, verticem quippe fornicationis hæc
improbitas tenet. Vides quàm multa, variaque
diſcrimina in vno peccato conſiderantur. Ali-
ud ante legem, aliud poſt legem: aliud ſacer-
dotis, aliud ditiſſimæ: aliud pauperrimæ,
aliud catechumenæ; aliud fidelis filiæque
pontificis. Cæterum magna etiam à cogni-
tione differentia naſcitur. *Qui nouit volunta-* Luc.12.f.
tem domini ſui, & non facit, vapulabit plagis
E *multis*: & poſt exempla peccare grauioris pœ-
næ cauſa eſt, ideo dicit: *Vos verò neque vi-* Sap.4.c.
dentes pœnitentiam poſtea egiſtis, quamuis magno
cultu ſitis honorati. Ideo & Hieruſalem im-
properans dicit: *Quoties volui congregare fi-* 4.Eſdr.1.
lios veſtros, & noluiſtis? Grauius etiam eſt
delicijs abundantem peccare, vt in diui-
te illo, & Lazaro videmus: Locus et- Luc.16.f.
iam differentiam facit, quod ipſe dominus
ſignificauit, dicens: *Inter templum & altare.*

Ii 2 Ipſa

Ipſa quoque delicta modos quoſdam habent quibus diuerſificantur. Non eſt mirum, inquit, ſi apprehenditur quidam furans. Et rurſus: *Occidiſti filios tuos & filias tuas, hoc ſuper omnem fornicationem & abominationes tuas grauius eſt*. Et à perſonis rurſus: *Si peccauerit aliquis in hominem, orabunt pro ipſo: ſin verò in Deum peccauerit, quis orabit pro ipſo?* Et quando eos qui multò cæteris peiores ſunt, nequitia ſuperamus, quod apud Ezechielem criminatur, dicens: Ne ſecundum quidem iuſtitiam gentium feciſti. Et quando nec exemplo quidem aliorum corrigimur, *Vidit ſororem ipſius*, ait, *& iuſtificauit eam*. Et quando maiore quis patrocinio diuino vſus eſt. *Si enim in Tyro & Sidone hæ virtutes factæ fuiſſent, olim pœnitentiam egiſſent: veruntamen tolerabilius erit Tyro & Sidoni, quam ciuitati huic*. Perſpicis exactam diligentiam, perſpicis eorundem peccatorum non idem eſſe ſupplicium? Nam quando ex indulgentia diuina nihil lucri retinere volumus, peiora meritò patiemur: quod Paulus adaperuit dicens: *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, iram tibi theſaurizas*. Hæc intelligentes non offendamur, nec perturbemur propter varium humanarum rerum defluxum, nec ratiunculæ humanæ tempeſtatibus fluctuemur: ſed incomprehenſibilitati diuinæ prouidentiæ cedentes, virtutes inſequamur, & vitia fugiamus, vt futuris bonis potiamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Sup. 13. d. Pro 6. d.
1. Reg. 2. d.
Eze. 16. f.
Ibidem.
Sup. 11. c. & Luc. 10. c.
Rom. 2. a.

HOMILIA LXXVII.

in Gr. Codd. eſt LXXVI.

Ex capite XXIIII.

Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non reuertatur vt tollat veſtes ſuas.

CVM de futuris Hieroſolymæ vrbis ærumnis, & de apoſtolorum certationib' dixerit, ac inuictos fore, & per vniuerſum orbẽ prędicaturos aſſeruit, ad Iudaicas rurſus redit calamitates: vt oſtẽdat tunc Iudæos cladibus maximis implicandos, cùm diſcipulorũ ſplendor & prædicatio vniuerſum fuerit orbem cõplexa. Tu autẽ perpende quomodo ab his quæ minima videntur, inauditā atrocitatem belli exponat. *Tunc enim qui in Iudæa ſunt, ad montes fugiant*, inquit. Tunc iſtud, quādo ſignificat? quando hæc ſcilicet fiẽt, quando deſolationis abominatio in loco ſancto ſteterit: tunc ergo, inquit, cum armati hoſtiũ exercitus omnia repleuerint, quoniam nulla vobis ſpes ſalutis relinquitur, ad mõtes feſtini fugiatis. Nā quoniā ſæpe aliàs à grauioribus ſe bellis receperũt: vt tẽpore Sẽnacheris & Anthiochi, quando irruente hoſte & templo capto conſtantia & virtus Maccabæorum cuncta reparauit, ne cogitare queant ſimile quid etiā tunc futurũ, omnẽ mutationẽ in melius abſtulit: ſatiſq; , inqt, eſt, ſi quis omnino nud' ſaluabitur.

2. Macha. 5. & 6.

Idcirco

καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος δὲ αὐτῶν τῶν πλημμελημάτων. οὐ γὰρ θαυμαστόν φησιν ἐὰν ἁλῷ τις κλέπτων, κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πεινῶσαν. καὶ πάλιν· ἔσφαξας τοὺς υἱούς σου, καὶ τὰς θυγατέρας σου· τοῦτο ὑπὲρ πᾶσαν τὴν πορνείαν σου καὶ τὰ βδελύγματά σου. καὶ ἀπὸ τῶν προσώπων πάλιν· ἐὰν ἁμαρτάνων ἁμάρτῃ τις εἰς ἄνθρωπον, προσεύξονται περὶ αὐτοῦ· ἐὰν δὲ εἰς θεὸν ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ; καὶ ὅταν τοὺς πολλῷ χείρονας τις ὑπερβάλῃ τῇ ῥαθυμίᾳ, ὅπερ [καὶ] A ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ ἐγκαλεῖ [λέγων], οὐδὲ κατὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν ἐποίησας. καὶ ὅταν διὰ τοῖς ἑτέρων παραδείγμασι σωφρονισθῇ τι. εἶδε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς φησι, καὶ ἐδικαίωσεν αὐτήν. καὶ ὅταν πλείονος ἀπολαύσῃ ἐπιμελείας. εἰ γὰρ ἐν Τύρῳ φησὶ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αὗται, πάλαι ἂν μετενόησαν. πλὴν ἀνεκτότερον ἔσται Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἢ τῇ πόλει ταύτῃ. εἶδες ἀκρίβειαν ἀπηρτισμένην, καὶ πάντας τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων οὐ τὴν αὐτὴν διδόντας δίκην; καὶ γὰρ ὅταν μακροθυμίας ἀπολαύσαντες μηδὲν κερδά- B νωμεν, χείρονα πεισόμεθα. καὶ τοῦτο δηλοῖ [ὁ] Παῦλος λέγων· κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργήν. ταῦτ' οὖν εἰδότες, μὴ σκανδαλιζώμεθα, μηδὲ θορυβώμεθα μηδενὶ τῶν γινομένων, μηδὲ τὴν τῶν λογισμῶν ἐπεισάγωμεν ζάλην, ἀλλὰ τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας παραχωροῦντες, ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, καὶ φεύγωμεν κακίαν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ C πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ος'.

Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω [εἰς τὰ] ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, [καὶ τὰ ἑξῆς.]

Εἰπὼν περὶ τῶν κακῶν τῶν τὴν πόλιν καταληψομένων, καὶ τῶν πειρασμῶν τῶν ἀποστολικῶν, καὶ ὅτι ἀχείρωτοι μενοῦσι, καὶ πᾶσαν D διαδραμοῦνται τὴν οἰκουμένην, λέγει πάλιν τὰς ἰουδαϊκὰς συμφοράς, δεικνὺς ὅτι ὅταν ὦσιν οὗτοι λαμπροὶ τὴν οἰκουμένην διδάξαντες ἅπασαν, τότε ἐκεῖνοι ἐν συμφοραῖς. καὶ ὅρα πῶς διηγεῖται τὸν πόλεμον διὰ τῶν δοκούντων εἶναι μικρῶν παριστῶν αὐτοῦ τὸ ἀφόρητον. τότε γάρ φησιν οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. τότε. πότε; ὅταν ταῦτα γένηται, ὅταν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως στῇ ἐν τόπῳ ἁγίῳ. ὅθεν μοι δοκεῖ τὰ στρατόπεδα λέγειν. φεύγετε τοίνυν [τότε] φησίν. οὐδεμία γὰρ [τότε] λοιπὸν ἐλπὶς σωτηρίας ὑμῖν. ἐπειδὴ E γὰρ συνέβη πολλάκις αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐν πολέμοις χαλεποῖς, οἷον ἐπὶ τοῦ Σενναχηρείμ, ἐπὶ Ἀντιόχου [πάλιν·] καὶ γὰρ καὶ τότε στρατοπέδων ἐπελθόντων, καὶ τοῦ ναοῦ προκαταληφθέντος συστραφέντες οἱ Μακκαβαῖοι μετέστησαν εἰς τὸ ἐναντίον τὰ πράγματα· ἵνα οὖν μὴ καὶ νῦν τοῦτο ὑποπτεύσωσιν, ὅτι ἔσται τις μεταβολὴ τοιαύτη, πᾶν τὸ τοιοῦτον αὐτοῖς ἀπαγορεύει. ἀγαπητὸν γάρ φησι τὸ γυμνῷ τῷ σώματι σωθῆναί τινα λοιπόν.

Διὰ τοῦτ'

διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν δωμάτων οὐκ ἀφίησιν εἰς τὴν οἰκίαν εἰσελθεῖν, ὥστε ἆραι τὰ ἱμάτια, τὰ ἄφυκτα δηλῶν κακὰ, καὶ τὴν ἀπέραντον συμφοράν· καὶ ὅτι ἐμπεσόντα ἀνάγκη πάντως ἀπολέσθαι. διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ προστίθησι λέγων, μηδὲ οὗτος ἐπιστρεψάτω λαβεῖν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. εἰ γὰρ οἱ ἔνδον ὄντες φεύγουσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἔξωθεν οὐ χρὴ καταφεύγειν ἐκεῖ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις· ταῖς μὲν διὰ τὸ νωθρὸν [τι] καὶ τὸ μὴ δύνασθαι καταφυγεῖν εὐκόλως, τῷ φορτίῳ τῆς κυήσεως βαρυνομέναις· ταῖς δὲ διὰ τὸ δεσμῷ κατέχεσθαι τῷ τῆς συμπαθείας τῶν παιδίων, καὶ μὴ δύνασθαι συνδιασώζειν τὰ θηλάζοντα. χρημάτων μὲν γὰρ καὶ καταφρονῆσαι εὔκολον καὶ περινοῆσαι ῥᾴδιον, καὶ ἱματίων· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς φύσεως, πῶς ἄν τις διαφύγοι; πῶς ἂν ἡ ἔγκυος γένηται κούφη; πῶς δὲ ἡ θηλάζουσα δυνήσεται τοῦ τεχθέντος ὑπεριδεῖν; εἶτα πάλιν δεικνὺς τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, φησί· προσεύχεσθε, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν ἐν χειμῶνι, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐκ ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. ὁρᾷς ὅτι πρὸς Ἰουδαίους ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ περὶ τῶν ἐκείνους καταληψομένων κακῶν διαλέγεται; οὐ γὰρ δὴ οἱ ἀπόστολοι ἔμελλον σάββατον τηρεῖν, ἢ ἐκεῖ εἶναι, ἡνίκα Οὐεσπασιανὸς ταῦτα ἔπραξε. καὶ γὰρ ἔφθασαν προαπελθόντες οἱ πλείους· εἰ δέ τις ἀπελείφθη, ἐν ἄλλοις τῆς οἰκουμένης διέτριβε μέρεσι τότε. διὰ τί δὲ μὴ χειμῶνος, μηδὲ σαββάτου; χειμῶνος μὲν, διὰ τὴν δυσκολίαν τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ· σαββάτου δὲ, διὰ τὴν αὐθεντείαν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου. ἐπειδὴ γὰρ φυγῆς χρεία, καὶ φυγῆς ταχίστης, οὔτε [δὲ] ἐν σαββάτῳ Ἰουδαίοις τότε φεύγειν ἐτόλμων διὰ τὸν νόμον, οὔτε δὲ ἐν χειμῶνι τὸ τοιοῦτον εὔκολον [ἦν,] διὰ τοῦτο προσεύχεσθε φησίν. ἔσται γὰρ τότε θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε [πώποτε] οὐδὲ μὴ γένηται. καὶ μή τις νομίσῃ τοῦτο ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι· ἀλλ' ἐντυχὼν τοῖς Ἰωσήπου γράμμασι, μανθανέτω τῶν εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν. οὐ δὴ γὰρ ἐκεῖνο ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι πιστὸς ὢν ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸ συστῆσαι τὰ εἰρημένα ἐξώγκωσε τὴν τραγῳδίαν· καὶ γὰρ Ἰουδαῖος ἦν, καὶ σφόδρα Ἰουδαῖος, καὶ ζηλωτὴς, [καὶ] τῶν μετὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν. τί οὖν οὗτός φησιν; ὅτι πᾶσαν ἐνίκησε τραγῳδίαν ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, καὶ πόλεμος οὐδεὶς οὐδέποτε τοιοῦτος [τὸ οἷον οὖν] ἔθνος κατέλαβε. τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ λιμὸς, ὡς αὐτὰς τὰς μητέρας περιμάχητον εἶναι τὴν παιδοφαγίαν, καὶ ὑπὲρ τούτου πολέμους γίνεσθαι. πολλοὺς δὲ καὶ νεκροὺς γινομένους, κατὰ μέσας ἀναρρήγνυσθαι τὰς γαστέρας ἔφη. ἡδέως ἂν οὖν ἐροίμην Ἰουδαίους πόθεν οὕτω θεήλατος ὀργὴ καὶ ἀφόρητος ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ πασῶν τῶν ἔμπροσθεν γινομένων, οὐκ ἐν Ἰουδαίᾳ μόνον, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης χαλεπωτέρα; οὐκ εὔδηλον ὅτι διὰ τὸ τοῦ σταυροῦ τόλμημα καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην; ἅπαντες εἴποιμεν ἂν, καὶ μετὰ πάντων καὶ πρὸ πάντων αὐτὴ ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια. θέα δέ μοι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, ὅτ' ἂν μὴ πρὸς τὸν ἔμπροσθεν χρόνον παραβαλλόμενα χαλεπώτερα φαίνηται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐπιόντα ἅπαντα. οὔτε γὰρ ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, οὔτε ἐν τῷ χρόνῳ παντὶ τῷ [γινομένῳ τῷ τε] ἐσομένῳ δυνήσεταί τις εἰπεῖν τοιαῦτα κακὰ γεγενημένα. καὶ μάλα εἰκότως. οὐδὲ γὰρ

Idcirco nec eos qui in tectis inuenientur, domum ad tollendum inde aliquid deſcendere permittit: vt ineuitabilem & ſummam calamitatem oſtendat, in quam qui inciderit, neceſſariò deperibit. Præterea ſi quis in agro erit, nec iſte (inquit) ad accipiendas veſtes ſuas redeat. Nam ſi fugiendum eſt his qui intus erunt, multo minus qui extrà fuerit, intus refugere debebit. *Væ autem prægnantibus & lactantibus*. Alterum quia cùm tardio-
A res ſint, non poſſunt facilè fugere, onere ventris retentæ: alterum quandò affectus infantium vinculo retinentur, cumque nequeunt ſimul & ſe & lactentes conſeruare, vnà depereunt. Nam pecuniam quidem, & veſtimenta contemnere facilè eſt, ſicut recuperare non arduum: quæ verò natura duce comparantur, quomodo effugere poteſit? quomodo ventre grauis, leuior fiet? quomodo lactans mulier lactantem infantem quem peperit, negliget? Sed rurſus magnitudinem ærumnarum ſignificans, ait: *Orate, ne fiat fuga veſtra in hyeme,*
B *nec in ſabbato: erit enim tunc tribulatio magna, qualis nunquam fuit à principio mundi vſque modo, neque fiet*. Perſpicis de Iudæis factum hunc ſermonem fuiſſe, & de afflictionibus quæ illis incumbebant? Nec enim apoſtoli diem ſabbati obſeruaturi erant, ſed nec in Iudæa erant, cùm hæc à Romanis fiebant: multi enim eorum iam deceſſerant, & ſi quis viuebat, in alijs partibus conuerſabatur. Cur autem nec hyeme, nec ſabbato? Hyeme quidem propter ipſius temporis importunitatem, ſabbato autem propter authoritatem legis. Nam
C quoniam velociſſima quadam fuga indigebitis, nec ſabbato audetis hoc facere propter legem, nec hyeme poteſtis propter difficultatem temporum, idcirco vobis orandum eſt. Talis enim futura tunc eſt tribulatio qualis nec fuit, nec erit vnquam. Nec putes exaggerationis cumulo id dictum eſſe. Quanta enim tunc Iudæos mala vexarunt, hiſtoria Ioſephi demõſtrat: nec poteſt certè dici fidelem illum fuiſſe, nec ideo rem oratione amplificaſſe. Nam & Iudæus erat, & feruentiſſimus ferè omnium Iu-
D dæorum, qui poſt Chriſti aduentum fuerunt: quid igitur ſcribit? Quod omnem orationem tragicam clades illæ facilè ſuperauerũt, nec tali vnquã bello gens Iudæorum laborauit. Quippe tanta fames in eo inualuit, vt ipſis matribus filiorum deuoratio ſtudio fuerit, ac ea pro re bella inter ſe cierent, quodque multi etiã mortui per medios ventres diſcinderentur. Quare libenter interrogarẽ Iudęos quam ob rem tam intolerabilis ira diuinitus in eos fuit effuſa, vt omnes ærumnas præteritas non dico in Iudæa ſolùm, ſed vbique terrarum factas exceſſerit?
E Nónne patet quod propter temerariam audaciam, & prolatam à ſe de crucifigendo Chriſto ſententiã? Omnes certè ita exclamabant, ſed cũ omnibus, & pro omnibus ipſe rerum euentus. Tu vero ingentem malorum cumulum conſidera. Nam non ad tranſacta ſolummodo tempora, verumetiam ad futura collata, grauiora omnibus videntur: nec. n. in vniuerſo orbe vnq̃ fuit tãta malorũ exaggeratio. nec id iniuria.

Neque enim aliquis vnquam hominum auſus fuit, nec quiſquam tantum tamq́ue horrendum potuit vnquam ſcelus audere. *Erit enim tribulatio talis,* inquit, *qualis, nec fuit nec erit: & niſi abbreuiati fuiſſent dies illi, nõ fieret ſalua omnis caro: propter electos autem abbreuiabuntur dies illi.* Hic oſtendit grauioribus illos ſupplicijs dignos: dies autem nunc tempus belli, atque obſidionis illius ſignificant. Tale nanq; eſt ꝙ dicitur: Si diutius Romanorum in Hieroſolyma bellũ durauerit, nemo Iudęorum omnino euadet: omnẽ enim carnẽ modò Iudaicam appellauit. Sic autem dixit, vt tam præſentes, quã abſentes his verbis includeret. Non enim qui in Iudęa fuerunt, ſolùm impugnabantur: ſed vbique diſperſos Iudæos mirabili odio, & inaudita indignatione Romani pellebant, perſequebãtur, trucidabant. Electos autem hic fideles nominauit, qui in medio Iudæorum intercepti erant. Nam ne dicant Iudæi hæc mala propter prædicationem & adorationem Chriſti ſibi accidiſſe, non ſolùm non fuiſſe cauſam malorũ fideles oſtendit, verumetiã niſi fideles fuiſſent, interemptione vniuerſos necandos fuiſſe aſſerit. Nam ſi dilatio belli permiſſione diuina facta fuiſſet, nullæ Iudæorum extarent reliquiæ: ſed ne cum infidelibus Iudęis fideles interimerentur, citius ei bello finem impoſuit. Ideo dicit, propter electos breuiabuntur. Iſta autẽ dicebat, ijs qui in medio illorum intercepti erant fidelibus conſolationem relinquens, & reſpirandi poteſtatem eis concedens: ne tanquam ſimul perituri timeant. Quòd ſi in hac vita de fidelibus tanta eſt prouidentia, vt propter eos alij quoque ſaluentur, & Iudæorũ reliquiæ propter Chriſtianos ſuperſint, quantus coronæ atque retributionis tempore honor erit? hinc etiam hortatur, ne periculis proprijs contriſtentur, præſertim cùm videant ſimilibus nullo lucro, ſed detrimento ſui capitis alios vexari. Nec hortatur ſolùm atque conſolatur, verumetiam occultius atque ſenſim à Iudaicis moribus abducit. Nam ſi nulla poſtea mutatio in melius futura eſt, nec rurſus templum vnquam condetur: patet quia lex etiam omnino ceſſabit. Id apertius dictum non eſt, ne pro tempore doleant. Propterea nec principaliter, & à ſeipſo ad hunc ſermonem deuenit, ſed vrbem deflendo ad demonſtrationem ædificiorum, & interrogandi neceſſitatem eos compulit, vt quaſi ad interrogata reſpondens, futura prænunciet. Tu autem diſpenſationem ſpiritus diligenter conſidera: nihil enim horum Ioannes ſcripſit, ne quoniam poſt Iudæorum illas ærumnas longo tempore ſuperuixit, ab euentu rerum, non à prædicatione Chriſti ſcribere videatur: qui autem ante illud bellum ad dominum deceſſerũt, quique nihil horũ viderunt: ipſi vt vndiq; prædicationis veritas reſplenderet, iſta ſcripſerunt. *Tunc ſi quis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, vel illic, non credatis. Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, vt ſi poſſibile eſt, etiam electos ſeducant. Ecce prædixi vobis. Si igitur dixerint: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus: nolite credere.*

Sicut

οὐδὲ γὰρ ἐτόλμησέ τις ἀνθρώπων, οὔτε τῶν πώποτε, οὔτε τῶν μετὰ ταῦτα, τόλμημα οὕτω παράνομον καὶ φρικῶδες. Διὰ τοῦτό φησιν, ἔσται θλῖψις οἵα οὐκ ἐγένετο οὐδὲ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. [διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς, κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.] ἀπὸ τούτων δείκνυσιν αὐτοὺς χαλεπωτέρας τιμωρίας ἀξίους ὄντας τῆς εἰρημένης, [τὰς] ἡμέρας ἐκείνας λέγων τὰς τοῦ πολέμου καὶ τῆς πολιορκίας ἐκείνης. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ ἐπὶ πλέον

A ἐκράτησέ φησιν ὁ πόλεμος ῥωμαίων ὁ κατὰ τῆς πόλεως, ἅπαντες ἂν ἀπώλοντο [οἱ] ἰουδαῖοι· πᾶσαν γὰρ σάρκα [ἐνταῦθα] τὴν ἰουδαϊκὴν λέγει καὶ οἱ ἔξω καὶ οἱ ἔνδον. οὐ γὰρ δὴ μόνον τοῖς ἐν ἰουδαίᾳ ἐπολέμουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πανταχοῦ διεσπαρμένους ἀπεκήρυττόν τε καὶ ἤλαυνον, διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους μῖσος. τίνας δὲ ἐνταῦθά φησι τοὺς ἐκλεκτούς; τοὺς πιστοὺς, τοὺς ἐν μέσοις ἀπειλημμένους αὐτοῖς. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι τὸν χριστὸν ταῦτα γέγονε τὰ κακὰ, δείκνυσιν ὅτι οὐ μόνον οἱ πιστοὶ τούτων αὐτοῖς οὐκ

B ἐγένοντο αἴτιοι· ἀλλ' ὅτι εἰ μὴ ἐκεῖνοι ἦσαν, πρόῤῥιζον ἂν ἀπώλοντο ἅπαντες. εἰ γὰρ συνεχώρησεν ὁ θεὸς ἐκταθῆναι τὸν πόλεμον, οὐδ' ἂν λείψανον ἔμεινεν ἰουδαίων· ἀλλ' ἵνα μὴ συναπόλωνται τοῖς ἀπίστοις ἰουδαίοις οἱ ἐξ αὐτῶν γενόμενοι πιστοὶ, ταχέως κατέλυσε τὴν μάχην, καὶ πέρας ἔδωκε τῷ πολέμῳ. διὰ τοῦτό φησι, διὰ [δὲ] τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καταλιμπάνων παραμυθίαν [τοῖς ἐν μέσῳ ἀπειλημμένοις αὐτῶν] καὶ διδοὺς ἀναπνεῦσαι, ἵνα μὴ φοβῶνται ὡς συναπολούμενοι. εἰ δὲ ἐν-

C ταῦθα τοσαύτη τῶν πιστῶν ἡ πρόνοια, ὡς δι' αὐτοὺς καὶ ἑτέρους σώζεσθαι καὶ τῶν ἀπίστων, [καὶ] λείψανα γενέσθαι ἰουδαίων διὰ χριστιανοὺς, πόση ἐν τῷ καιρῷ τῶν στεφάνων ἡ τιμή; ἐντεῦθεν αὐτοὺς καὶ παρεμυθεῖτο μὴ ἀλγεῖν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κινδύνοις· ὅπου γε καὶ ἐκεῖνοι τοιαῦτα πάσχουσι, καὶ ἐπ' οὐδενὶ κέρδει, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς. οὐ παρεμυθεῖτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπῆγε τῶν ἰουδαϊκῶν ἐθῶν λοιπὸν λανθανόντως καὶ ἀνυπόπτως. εἰ γὰρ οὐκ ἔσται μεταβολὴ λοιπὸν, οὐδὲ ὁ ναὸς στήσεται, εὔδηλον ὅτι καὶ ὁ νόμος παυθήσεται. ἀλλὰ φανερῶς μὲν τοῦτο

D οὐκ εἶπε· [διὰ δὲ τῆς παντελοῦς αὐτῶν ἀπωλείας, τοῦτο ἠνίξατο. φανερῶς δὲ οὐκ εἶπεν,] ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ πλήξῃ. διὸ οὐδὲ ἀρχόμενος προηγουμένως εἰς τὸν περὶ τούτων ἐνέβαλε λόγον· ἀλλὰ κλαύσας πρῶτον τὴν πόλιν εἰς ἀνάγκην αὐτοὺς κατέστησε τῇ τε ἐπιδείξει τῶν λίθων καὶ τῇ ἐρωτήσει, ἵνα ὡς αὐτοῖς ἀποκρινόμενος πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἅπαντα προαναφωνήσῃ τὰ μέλλοντα. σὺ δέ μοι σκόπει [τοῦ] πνεύματος οἰκονομίαν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἔγραψεν ἰωάννης, ἵνα μὴ δόξῃ ἐξ αὐτῆς τῶν γεγενημένων τῆς ἱστορίας γράφειν. καὶ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν

E ἔζη χρόνον πολύν· ἀλλ' οἱ πρὸ τῆς ἁλώσεως ἀποθανόντες καὶ μηδὲν τούτων ἑωρακότες αὐτοὶ γράφουσιν, ὥστε πανταχόθεν διαλάμψαι τῆς προῤῥήσεως τὴν ἰσχύν. τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμιείοις, μὴ πιστεύσητε.

ὥσπερ

Digitized by Google

ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἂν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. πληρώσας τὰ περὶ Ἱεροσολύμων, εἰς τὴν αὐτοῦ λοιπὸν διαβαίνει παρουσίαν, καὶ λέγει αὐτοῖς τὰ σημεῖα, οὐκ ἐκείνοις χρήσιμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἐσομένοις πᾶσι. τότε. πότε; ἐνταῦθα, ὃ πολλάκις εἶπον, οὐχὶ τῆς ἀκολουθίας ἐστὶ τοῦ καιροῦ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τὸ τότε· ὅπου γοῦν ἀκολουθίαν ἐβούλετο εἰπεῖν, ἐπήγαγεν, εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. A ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸ τότε, οὐ τὰ μετὰ ταῦτα εὐθέως δηλοῖ, ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἔμελλε ταῦτα γίνεσθαι ἅπερ ἔμελλε λέγειν. οὕτω [γὰρ] καὶ ὅτ' ἂν λέγῃ, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, οὐ τὸν ἑξῆς εὐθέως λέγει καιρόν, ἀλλὰ τὸν μετὰ πολλὰ ἔτη, καὶ τὸν καθ' ὃν ταῦτα ἐγένετο ἅπερ ἐρεῖν ἔμελλε. καὶ γὰρ περὶ τῆς γεννήσεως διαλεχθεὶς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς τῶν μάγων παρουσίας, καὶ τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, εὐθέως φησὶν· ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις [παραγίνεται] Ἰωάννης ὁ βαπτιστής.] καίτοι τριάκοντα μεταξὺ γέγονεν ἔτη. ἀλλ' ἔθος τοῦτο τῇ γραφῇ τούτῳ κεχρῆσθαι τῆς ἱστορίας τῷ τρόπῳ. B οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τὸν μέσον ἅπαντα χρόνον παρελθών, τὸν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱεροσολύμων ἕως τῶν προοιμίων τῆς συντελείας, λέγει τὸν ὀλίγῳ πρὸ τῆς συντελείας. τότε οὖν ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, φησίν, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. τέως ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτοὺς ἀσφαλίζεται, λέγων τὰ ἰδιώματα τῆς αὐτοῦ παρουσίας τῆς δευτέρας, καὶ τὰ τῶν πλάνων δείγματα. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐν Βηθλεὲμ ἐφάνη, καὶ ἐν γωνίᾳ μικρᾷ τῆς οἰκουμένης, καὶ οὐδενὸς εἰδότος ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ τότε φησίν· C ἀλλὰ φανερῶς [καὶ] μετὰ περιφανείας ἁπάσης, καὶ ὡς μὴ δεῖσθαι τοῦ ταῦτα ἀπαγγέλλοντος. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο σημεῖον τοῦ μὴ λανθανόντως παραγίνεσθαι. σκόπει δὲ πῶς ἐνταῦθα οὐδὲν περὶ πολέμου διαλέγεται. τὸν γὰρ περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ διευκρινεῖ λόγον, [οὐ περὶ τῶν μετὰ τῶν ἀποστόλων,] ἀλλὰ περὶ τῶν ἀπατᾶν ἐπιχειρούντων. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, τοὺς πολλοὺς ἠπάτων· ἐλεύσονται γάρ φησι καὶ ἀπατήσουσι πολλούς· οἱ δὲ πρὸ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, καὶ ἐκείνων εἰσὶ πικρότεροι. δώσουσι γάρ φησι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. D ἐνταῦθα τὸν ἀντίχριστόν φησι, καὶ δείκνυσι τινὰς καὶ διακονησομένους αὐτῷ. περὶ οὗ καὶ Παῦλός φησιν [οὕτως.] καλέσας γὰρ αὐτὸν ἄνθρωπον ἁμαρτίας [καὶ] υἱὸν ἀπωλείας, ἐπήγαγεν· οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. καὶ ὅρα πῶς ἀσφαλίζεται. μὴ ἐξέλθητέ φησιν εἰς τὴν ἔρημον, μὴ [εἰσέλθητε] εἰς τὰ ταμεῖα. οὐκ εἶπεν, ἀπέλθητε καὶ μὴ πιστεύσητε· ἀλλὰ μὴ εἰσέλθητε, μὴ [δὲ] ἐξέλθητε, μὴ [δὲ] ἀπέλθητε. καὶ γὰρ πολλή τότε ἡ ἀπάτη, διὰ τὸ καὶ σημεῖα γίνεσθαι ἀπάτης. E εἰπὼν τοίνυν πῶς ἐκεῖνος παραγίνεται, οἷον [ὅτι] ἐν τόπῳ, λέγει πῶς καὶ αὐτός. πῶς οὖν [καὶ] αὐτός; ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ [ἂν] ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί. πῶς οὖν ἡ ἀστραπὴ φαίνεται; οὐ δεῖται ἀπαγγέλλοντος, οὐ δεῖται κήρυκος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν οἰκίαις καθημένοις, καὶ τοῖς ἐν θαλάμοις, ἐν ἀκαριαίᾳ ῥοπῇ κατὰ τὴν οἰκουμένην δείκνυται [πᾶσιν·]

Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet vſque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis: vbicunque enim fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ. Cùm ea quæ ad Hieroſolymam pertinent, abſoluiſſet, ad aduentum tranſitu facto ſigna eius illis prædicit, non illis tantummodo, verumetiam nobis, & poſteris omnibus vtiliſſima. Tunc, inquit, quando? Hoc loco, quemadmodum ſæpenumero in alijs dixi, non conſequentiæ temporum, neque præcedentium connexionis iſtud tunc, eſt: vbi enim conſequentiam voluit ſignificare, ſtatim poſt tribulationem illorum dierum ſubiunxit: hoc verò in loco tunc dicit, non ſtatim poſt antecedentia ſignificans, ſed tempus quo affutura ſunt breuiter deſignans. Sic etiam quando dicitur: *In diebus illis venit Ioannes Baptiſta:* non immediatè conſequens tempus, ſed quod multis poſt annis fuit, & in quo facta ſunt ea quæ dicturus erat, denotare voluit: poſtquam enim de natiuitate Ieſu, & de Magorum aduentu, & de Herodis interitu diſſeruit: ſtatim ſubiunxit: *In diebus illis venit Ioannes Baptiſta:* atqui triginta ferè annorum ſpatia interfuerunt. Mos igitur eſt ſcripturæ hoc pacto loqui, quare hic etiam vniuerſo medio tempore prætermiſſo, quod à captiuitate Hieroſolymæ vſque ad conſummationem extenditur: *Tunc* intulit, *ſi quis vobis dixerit, hic eſt Chriſtus, aut hic, ne credatis.* A loco prius ipſos cautiores facit, ſigna quædam ſecundi aduentus ſui, & ſeductorum indicia exponendo. Non enim quemadmodum primus apud Bethlehem fuit in angulo videlicet orbis minimo, nec vllo id hominum ſciente, ſic & ſecundus: ſed manifeſtè adeò, vt nuncio res non indigeat. Non eſt paruum profectò ſignum ita venire, vt latere non poſſit. Conſidera autem quomodo nihil hic de bello diſputat, ſed cùm de aduentu diſſerat ſuo, de ſeductoribus verba facit: multi quippe apoſtolorum etiam tempore ſeductores fuerunt. *Venient enim,* inquit, *& decipient multos:* qui verò ante ſecundum aduentum ſeducent, multò illis erunt deteriores. Ea enim ſigna atque prodigia dabunt, vt ſi poſſibile ſit, electos quoque ſeducant. Antichriſtus autem ſignificatur, cui nonnullos etiam miniſtraturos oſtendit: quē Paulus hominem peccati, filium perditionis appellauit. Deinde adiecit: *Cuius aduentus eſt ſecundum operationem ſatanæ, in omni virtute & prodigiis mendacij, in omni deceptione iniuſtitiæ, in his qui perduntur.* Perſpice autem quomodo cautiores facit. Non exeatis, inquit, in eremum, non introëatis in penetralia: non dixit, Ite, & non credite: ſed, *non exeatis, neque introeatis:* magna enim fraus propter ſigna futura eſt. Cùm ergo dixerit, quomodo venturus eſt Antichriſtus, quia in loco aliquo futurus, tunc de ſeipſo demum expoſuit. Quomodo igitur ipſe venturus eſt? *Sicut fulgur exit ab oriente, & apparet vſque in occidentem, ita erit aduentus filij hominis.* Quomodo igitur fulgur apparet? Nō indiget certè pcone, aut nuncio, ſed in momēto temporū omnib' apparet:

Sup. 3. a.

2. Teſ. 2. b.

ſic igitur aduentus ille ſtatim propter gloriæ ſplendorem vbique videbitur. Aliud deinde ſignum adiecit, dicens: *Vbi cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ*: Angelorum, martyrum, cæterorumque multitudinem ſanctorum ita ſignificans. Signa poſteà terroris plena percenſet. Quæ autem hæc ſigna ſunt? *Statim poſt tribulationem illorum dierum ſol obtenebrabitur.* Quorum dierum? Antichriſti videlicet, & falſorum prophetarum. Magna enim tunc tribulatio futura eſt, cùm ita multi futuri ſint ſeductores, quanuis non longis temporum ſpatijs perdurabit. Nam ſi bellum illud aduerſus Iudæos propter electos breuiori tempore fuit diſſolutum, quanto magis propter eos ipſos contrahetur illa tentatio? Propterea non dixit, poſt tribulationem, ſed addidit, *ſtatim poſt tribulationem*: ita ferè ſimul omnia peraguntur, & pſeudoprophetis, & pſeudochriſtis perturbantibus confeſtim ipſe aderit. Non enim parua tunc vexatio vniuerſum orbem continebit. Quomodo autem adueniet? Ita ſcilicet, vt creaturæ transformentur: ſol enim obtenebrabitur, non quia deſtruetur, ſed quia luce illius aduentus ſuperabitur, & ſtellæ cadent. Quis enim vſus nulla exiſtente nocte ipſarum erit? Et virtutes cœlorum commouebuntur: & meritò quidem: cum tantam mutationem rerum fieri perſpicient. Nam ſi quãdo facta ſunt aſtra, ita miracula exhorruerunt, vt ea de re dictum ſit, *quando facta ſunt aſtra, magna voce me omnes angeli mei laudarunt*: multò magis tunc mirabuntur, videntes vniuerſa commutari, conſeruos rationem vitæ referre, orbem omnem terribili aſſiſtentem tribunali, ac omnes qui ab Adam ad aduentum vſque illum facti ſunt, omnium operum rationes reddentes. *Tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo.* Hoc eſt crux ipſa: crux enim Sole fulgentior videbitur: obſcuratur .n. ſol, crux autem apparet: quod fieri non poſſet, niſi ſolares radios ſplendore ſuperaret. Cuius autem rei gratia iſtud ſignum apparet? Vt magno cumulo Iudæorum impudentia opprimatur, crucem in ſuam iuſtificationem ſecum habens, in iudicium veniet. Non vulnera enim ſolùm, ſed etiam acerbum ac ignominioſum mortis ſuæ genus oſtendens: *tunc plangent tribus*, non enim accuſantibus opus erit cùm crucem viderint. Plangent igitur, quia ex morte ipſius nihil profecerũt, quia crucifixum quem adorare oportebat, contempſerunt. Vides quomodo terribiliter aduentum ſuum deſcripſit? quomodo animos diſcipulorũ ſuſcitauit? idcirco prius triſtia poſuit, deinde iucunda cõmemorat, vt vel hoc modo eos conſolaretur. Cæterum paſſionis rurſus, atque reſurrectionis ex præſtantiore habitu crucis meminit, vt non iam pudeat eos nec dolor inuadat, cùm in ſignum tunc proponenda ſit. Alius autem: *Videbunt*, inquit, *in quem pupugerunt*, propter quod vtiq; plangent tribus videntes ꝙ ille ipſe ſit quem crucifixerunt: verùm quoniam crucis mentionem fecit, ideo ſubiecit: quia videbunt filiũ hominis, non in cruce, ſed veniẽtẽ in nubibus cœli cum virtute, & gloria multa.

Noli

Luc 21.e. & Ezec 32.b. & Ioel 3.e.

Iob 38.a

Apo 1.b. Ioan.19.f.

οὕτως ἔσται ἡ παρουσία ἐκείνη, ὁμοῦ πανταχοῦ φαινομένη διὰ τὴν ἔκλαμψιν τῆς δόξης. λέγει δὲ καὶ ἕτερον σημεῖον· ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί· τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ἁγίων ἁπάντων δηλῶν. [εἶτα λέγει] θαύματα φοβερά. τίνα δέ ἐστι τὰ θαύματα; εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, φησὶν, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται. θλῖψιν [δὲ] ποίαν λέγει [ἡμερῶν]; τοῦ ἀντιχρίστου [καὶ] τῶν ψευδοπροφητῶν. θλῖψις γὰρ τότε ἔσται μεγάλη, τοσούτων ὄντων τῶν ἀπατεώ- A νων. ἀλλ' οὐκ ἐκτείνεται εἰς χρόνου μῆκος. εἰ γὰρ ὁ ἰουδαϊκὸς πόλεμος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκολοβώθη, πολλῷ μᾶλλον οὗτος ὁ πειρασμὸς συσταλήσεται διὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους· διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, μετὰ τὴν θλῖψιν, ἀλλ' εὐθέως μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται. ὁμοῦ γὰρ σχεδὸν ἅπαντα γίνεται. ἔτι γὰρ ψευδοπροφῆται καὶ ψευδόχριστοι θορυβήσουσι παραγινόμενοι, καὶ εὐθέως αὐτὸς παρέσται. καὶ γὰρ οὐ μικρὰ τότε μέλλει καταλήψεσθαι ταραχὴ τὴν οἰκουμένην. πῶς δὲ παραγίνεται; μετασχηματιζομένης λοιπὸν αὐτῆς τῆς κτίσεως. καὶ γὰρ ὁ ἥλιος B σκοτισθήσεται, οὐκ ἀφανιζόμενος, ἀλλὰ νικώμενος τῷ φωτὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, καὶ τὰ ἄστρα πεσεῖται. τίς γὰρ αὐτῶν ἐστι χρεία λοιπὸν [τῆς] νυκτὸς οὐκ οὔσης. καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. καὶ μάλα εἰκότως, ὁρῶσαι τοσαύτην μεταβολὴν γινομένην. εἰ γὰρ ὅτε ἐγένετο τὰ ἄστρα οὕτως ἔφριξαν καὶ ἐθαύμασαν· ὅτε γὰρ ἐγενήθη ἄστρα, ᾔνεσάν με φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοι· πολλῷ μᾶλλον ὁρῶντες πάντα μεταρρυθμιζόμενα, καὶ τοὺς συνδούλους αὐτῶν διδόντας εὐθύνας, καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν φοβερῷ παρισταμένην δικαστη- C ρίῳ, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ ἀδὰμ μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας γενομένους λόγον ἀπαιτουμένους ἁπάντων ὧν ἔπραξαν, πῶς οὐ φρίξουσι καὶ σαλευθήσονται; τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· τοῦτ' ἔστιν, ὁ σταυρὸς τοῦ ἡλίου φαιδρότερος ὤν. εἴγε ἐκεῖνος μὲν σκοτίζεται καὶ κρύπτεται, οὗτος δὲ φαίνεται, οὐκ ἂν φανεὶς, εἰ μὴ πολλῷ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φαιδρότερος ἦν. τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ σημεῖον φαίνεται; ὥστε ἐκ περιουσίας πολλῆς ἐπιστομισθῆναι τὴν ἰουδαίων ἀναισχυντίαν. καὶ γὰρ δικαίωμα μέγιστον ἔχων τὸν σταυρὸν, οὕτω παραγίνεται εἰς ἐκ- D εῖνο τὸ δικαστήριον ὁ χριστὸς, οὐχὶ τὰ τραύματα μόνον, ἀλλὰ καὶ [τὸν] θάνατον τὸν ἐπονείδιστον δεικνύς. τότε κόψονται [αἱ] φυλαί· οὐ γὰρ χρεία κατηγορίας, ὅταν ἴδωσι τὸν σταυρόν. κόψονται, ὅτι ἀποθανόντος, οὐδὲν ὠφελήθησαν, ὅτι ἐσταύρωσαν ὃν προσκυνῆσαι ἔδει. εἶδες πῶς ὑπέγραψε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φοβερῶς; πῶς ἀνέστησε τὰ φρονήματα τῶν μαθητῶν; διά τοι τοῦτο πρότερον τὰ λυπηρὰ τίθησι, καὶ τότε τὰ χρηστὰ, ἵνα καὶ ταύτῃ αὐτοὺς παραμυθήσηται καὶ ἀναπαύσῃ. καὶ περὶ τοῦ πάθους δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκει πάλιν καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ μετὰ E λαμπροτέρου τοῦ σχήματος μέμνηται τοῦ σταυροῦ, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι αὐτοὺς, μηδὲ ὀδυνᾶσθαι, ὅπου γε ἀντὶ σημείου τότε ἔρχεται προβαλλόμενος αὐτόν. ἄλλος δέ φησιν, ὅτι ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. διὰ δὴ τοῦτο κόψονται αἱ φυλαὶ, ἰδοῦσαι ὅτι οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν. ἐπειδὴ δὲ καὶ σταυροῦ ἀνέμνησε, προσέθηκεν ὅτι ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον, οὐκ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

μὴ γὰρ

Digitized by Google

μὴ γὰρ ἐπειδὴ τὸν σταυρὸν ἤκουσάς φησι, νομίσῃς πάλιν σκυθρωπόν εἶναί τι. μετὰ γὰρ δυνάμεως ἥξει καὶ δόξης πολλῆς. Φέρει δὲ αὐτὸν, ἵνα αὐτοκατάκριτος αὐτῶν γένηται ἡ ἁμαρτία· ὥσπερ ἂν εἴ τις λίθῳ πληγεὶς αὐτὸν ἐπιδείξειε τὸν λίθον, ἢ τὰ ἱμάτια ᾑμαγμένα. καὶ ἐν νεφέλῃ ἔρχεται ὡς ἀνελήφθη, καὶ ταῦτα ὁρῶσαι θρηνοῦσιν αἱ φυλαί. οὐ μέν τοι μέχρι θρήνων στήσεται αὐτοῖς τὰ δεινά, ἀλλ' ὁ μὲν θρῆνος ἔσται, ἵνα οἴκοθεν τὴν ψῆφον ἐξενέγκωσι καὶ ἑαυτοὺς καταδικάσωσι. τότε δὲ πάλιν ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ συνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ὅτ' ἂν δὲ ταῦτα ἀκούσῃς, ἐννόει τῶν μενόντων τὴν κόλασιν. οὐ [δὲ] γὰρ ἐκείνην δώσουσι τὴν δίκην μόνον, ἀλλὰ καὶ ταύτην. καὶ ὥσπερ ἀνωτέρω ἔλεγον, [ὅτι] ἐροῦσιν, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· οὕτως ἐνταῦθα, ὅτι κόψονται. ἐπειδὴ γὰρ περὶ πολέμων αὐτοῖς διελέχθη χαλεπῶν, ἵνα μάθωσιν, ὅτι μετὰ τῶν ἐνταῦθα δεινῶν καὶ τὰ ἐκεῖ αὐτοὺς ἀναμένει βασανιστήρια, καὶ κοπτομένους εἰσάγει, καὶ χωριζομένους τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ γεέννῃ παραδιδομένους· κἀντεῦθεν πάλιν τοὺς μαθητὰς διεγείρων καὶ δεικνὺς, ὅσων μὲν ἀπαλλαγήσονται δεινῶν, ὅσων δὲ ἀπολαύσονται ἀγαθῶν. καὶ τί δή ποτε διὰ ἀγγέλων αὐτοὺς καλεῖ, εἰ οὕτω φανερῶς ἔρχεται; τιμῶν αὐτοὺς καὶ ταύτῃ. ὁ δὲ παῦλος ὅτι ἁρπαγήσονται ἐν νεφέλαις [λέγει.] εἶπε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτε περὶ ἀναστάσεως διελέγετο. αὐτὸς γάρ φησιν ὁ κύριος καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου. ὥστε ἀναστάντας μὲν συλλέξουσιν ἄγγελοι, συλλεγέντας δὲ ἁρπάζουσιν αἱ νεφέλαι, καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἀκαριαίῳ γίνεται, ἐν ἀτόμῳ. οὐ γὰρ δὴ αὐτοὺς ἄνω μένων καλεῖ, ἀλλ' αὐτὸς ἔρχεται ἐν σάλπιγγι. καὶ τί βούλονται αἱ σάλπιγγες καὶ ἡ ἠχή; πρὸς διανάστασιν, πρὸς εὐφροσύνην, πρὸς παράστασιν τῆς τῶν γινομένων ἐκπλήξεως, [καὶ] πρὸς ὀδύνην τῶν ἀπολιμπανομένων. οἴμοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς φοβερᾶς. δέον [γὰρ] ἡμᾶς χαίρειν ὅτ' ἂν ταῦτα ἀκούωμεν, [ἀλλὰ] ἀλγοῦμεν καὶ κατηφεῖς ἐσμεν καὶ σκυθρωπάζομεν. ἢ μόνος ἐγὼ ταῦτα πάσχω· ὑμεῖς δὲ χαίρετε ἐν τῇ τούτων ἀκροάσει, ὡς ἔμοιγε καὶ φρίκη τις ὑπεισέρχεται λεγομένων τούτων, καὶ πικρὸν ὀδύρομαι, καὶ ἐκ βαθυτάτης στενάζω καρδίας. οὐδὲν γὰρ τούτων πρὸς ἐμέ, ἀλλ' ἐκείνων τῶν μετὰ ταῦτα λεχθέντων, τῶν πρὸς τὰς παρθένους, τῶν πρὸς τὸν κατορύξαντα τὸ τάλαντον [ὅπερ ἔλαβε, τῶν πρὸς τὸν] πονηρὸν δοῦλον. διὰ ταῦτα δακρύω, ὅσης δόξης ἐκπίπτειν μέλλομεν, ὅσης ἐλπίδος ἀγαθῶν, καὶ τοῦτο διηνεκῶς καὶ εἰς ἀεί, ἵνα μὴ μικρὸν σπουδάσωμεν. εἰ μὲν γὰρ πόνος πολὺς ἦν καὶ νόμοι βαρεῖς, ἔδει μὲν καὶ οὕτω πάντα ποιεῖν. πλὴν ἀλλὰ [κἂν] πρόφασίν τινα ἐδόκουν ἔχειν πολλοὶ τῶν ῥαθυμούντων· ψυχρὰν μὲν, ἐδόκουν δ' [οὖν] ἔχειν, τὸ ὑπέρογκον τῶν ἐπιταγμάτων, καὶ ὅτι μέγας ὁ πόνος, καὶ ἄπειρος ὁ χρόνος, καὶ ἀφόρητον τὸ φορτίον· νυνὶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι προβαλέσθαι. ὅπερ μάλιστα τῆς γεέννης ἡμᾶς οὐχ ἧττον διατρώγειν μέλλει κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. ὅτ' ἂν

Noli enim credere, quia crucem audiſti, triſtem aut amarum futurum, ſed cum virtute atque gloria magna venturum non dubita. Crucem autem ſecum habet, vt peccatū ipſorū ſine accuſatione condemnetur, veluti quis lapide percuſſus, ipſum lapidem vel cruentas veſtes in teſtimonium oſtendat. Veniet autem in nube ſicut aſſumptus eſt: hæc omnia tribus videntes flebunt, ſed mala ſua non in ſolo fletu terminabuntur. Et fletus quidem erit, vt
A à ſeipſis proferre ſententiam, & ſeipſos condemnare aſpiciantur. *Tunc autem*, inquit, *mittet angelos ſuos cum tuba magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, à ſummis cælorum vſque ad terminos eorum*. Hæc tu audiens futuram punitionem quanta ſit, per teipſum excogita: non enim his ſolum, verumetiam illis pœnis vexabuntur: & ſicut ſuperius, dicturos aſſerebat: *Benedictus qui venit in nomine domine*: ita hic dicit, *quia plangent*. Nam quoniam de bellis expoſitum grauiſſimis eſt, vt diſcant quoniam ad has afflictiones æterna quoque
B ſupplicia eos expectant, & ab electis ſeparat, & lugentes, gehennæque traditos inducit, atque etiam hinc rurſum diſcipulos confirmat, oſtendens à quantis liberabuntur malis, & quam ingentibus bonis perfruentur. Cùm autem ſic liquidò atque aperte veniet, per angelos vocat. Hoc etiā vocationis modo illos honorauit. Paul' verò de reſurrectione mortuorum verba faciens: *in nubibus rapientur* dixit. *Ipſe nanque dominus deſcendet de cælo*, ait, *in iuſſu, in voce archangeli*. Idque cùm reſurrexerint, angeli omnes congregabunt: congregatos
C verò nubes rapient, & hęc omnia in momento temporis fient: non enim vocat eos ſurſum manens, ſed ipſe in tuba deſcendit. Quid autem tubarum ſonus ſibi vult? Ad exſuſcitationem, ad gaudium, ad exprimendum rerum ſtuporem, ad dolorem eorum qui relinquuntur. Væ mihi de die illo terribili, qui cùm oporteret nos expoſitione iſtarum rerum gaudere, dolemus, & mœrore conficimur: ſed fortaſſe ſolus ego hæc patior, vos autem hæc audientes, lætamini. Nam me quidem, cū hæc
D in mentem veniunt, horror inuadit terribilis, & amariſſimè perflens ex profundo corde ingemiſco. Nam quanuis nihil horum ad me ſpectet, illa tamen quæ mox ad virgines, & ad ſeruum nequam, qui quod accepit talentum ſuffodit, quæ dicentur, vehementius me perturbant: propterea lachrymis confundor, quoniam à tanta gloria caſuros nos video à tantorumque fruitione bonorum expellendos, & hoc non tempore aliquo terminato, ſed ſemper atque perpetuè, ſolummodo quia parum laboris ſufferre nolumus. Nam ſi magnus
E eſſet labor, & hæc lex onerosa, quanuis etiam ſic cuncta eſſent toleranda. Attamen plerique deſides excuſationem aliquam habere viderētur, friuolam quidem, ſed nihilominus propter præceptorum difficultatem, diuturnitatem temporis, laboris duritiem, intolerabile onus, non potuiſſe ſufferre videremur: nunc verò nihil huiuſmodi dicere poſſumus, ꝙ non minus tunc q̃ gehenna nos exagitabit, quia

Sup. 12. a. & Marci 11. b.

1. Thes. 4. d

Ibidem.

Infr. 25. a

Ibidem. c.

Digitized by Google

quia quando breuiſſimo ſpatio tẽporis non inſudauimus, cœlo & ineffabilibus bonis priuari nos intelligemus. Breue quidẽ tẽpus hoc eſt, & labor minimus, & tamẽ oſcitamus, & tota mẽte torpemus. Terreſtre certamen eſt ibi ꝓpoſitum, cuius corona in cœlo reddetur: ab hominibus exagitaris, & Deus tibi honores retribuet: paucis diebus curris, & æterna præmia cõſequeris: corruptibili corpore luctaris, & incorruptibili laudaris. Sed præter illud apprimè tenendũ eſt, quia etſi propter Chriſtũ nihil triſte pati voluerimus, neceſſe tamẽ eſt alia de cauſa multa triſtia ſuſtinere. Non enim quia propter Chriſtum mori non vis, idcirco immortalis futurus es: nec quoniam propter Chriſtũ diuitias tuas non diſtribuis, idcirco tecum eas auferes. Hæc à te Chriſtus petit, quæ ſi ei nõ dabis, omnino tamẽ propter conditionẽ naturæ relicturus es. Hæc te tua ſponte facere hortatur, quæ omnino inuito te fient. Vnum ſolùm petit, vt propter eum vltrò & non coactus facias. Vides quàm facillimum eſt hoc certamen? Nam quæ neceſſario patieris, inquit, ea ſi propter me pati volueris, idq; vnicum tibi propoſitum fuerit, ſufficienter mihi obtemperaſti. Quod alij mutuaturus aurum es, illud mihi & ad maiora fœnora, & cautione tutiori mutuato. Si alterius gratia militares labores ſuſcipis, mihi etiam milita, quoniam cumulo retributionum ingenti labores tuos omnino excedam. Tu verò alios quidem qui vel in mutuo, vel in vendẽdo, vel militando maiora tibi offerunt, anteponis: Chriſtum verò ſolum præſtantiora ſine comparatione præbentem aſpernaris, atq; repellis. Cur tibi tam magnum cum eo bellum eſt? Cur tanto es inflammatus odio? Vnde igitur veniã ac ſatisfactionem impetrabis, cùm nec illis eũ rationibus, quibus homines hominibus, anteponere velis? Cur terræ theſaurum tuum tradis? In manu mea recondas, inquit: Non videtur tibi dominus terræ tutior eſſe quam terra? Illa quod repoſuiſti, ſolũ reddit, imo verò nonnunquam etiam amittit, & redonare non poteſt: ipſe autem etiam mercedem, quia in manu ſua repoſuiſti, redditurus eſt. Magna profectò nos charitate proſequitur, ideo ſi mutuo dare volueris, paratus ſemꝑ vt accipiat eſt: ſi ſerere tibi placuerit libẽter ſemina ſuſcipit: ſi magnificas ædes condere conſtitueris, allicit te ad ſeipſum, & hortatur vt in regione ſua ædifices: Quare ad inopes curris? ad homines dico, inopes, qui aut tibi tuum non reddent, aut certè malè & illiberaliter reddent? Ad Deum curre, qui pro paruis magna liberaliter reponit. Sed non mouemur his verbis ac ideo, vbi pugnæ, iudicia, calumniæ, illò feſtinamus. An igitur iniuria punit nos atque euertit, cum in rebus omnibus ſeipſum nobis præbeat, & nos ipſi ſtudioſe reſiſtamus? Nequaquam. Nã ſiue meo volueris expoliri ornatu, ſiue armis meis armari, ſiue mea indui veſtimenta, ſiue dapibus meis deliciari, ſiue iter meum peragere, ſiue in ciuitatem peruenire cuius artifex & conditor ipſe ſum, ſiue in regione mea domũ ædificare: ita hæc omnia facere potes, vt non modò nullã abs te harũ rerũ omniũ mercedẽ exigam,

ſed

ὅτ᾽ ἂν διὰ μικρὰν ῥοπὴν καὶ ὀλίγον ἱδρῶτα, τὸν οὐρανὸν ὦμεν ἀπολωλεκότες καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά. καὶ γὰρ καὶ ὁ χρόνος βραχὺς, καὶ ὁ πόνος ὀλίγος· καὶ ὅμως ἐκλελύμεθα, καὶ ἀναπεπτώκαμεν. ἐν γῇ ἀγωνίζῃ, καὶ ἐν οὐρανοῖς ὁ στέφανος· ὑπὸ ἀνθρώπων κολάζῃ, καὶ ὑπὸ θεοῦ τιμᾷ· ἐν δύο ἡμέραις τρέχεις, καὶ εἰς ἀπείρους αἰῶνας τὰ βραβεῖα· ἐν φθαρτῷ σώματι ἡ πάλη, καὶ ἐν ἀφθάρτῳ ἡ τιμή. καὶ χωρὶς τούτων, κἀκεῖνο λογίζεσθαι χρὴ, ὅτι κἂν μὴ διὰ τὸν χριστὸν ἑλώ- A μεθα τι παθεῖν τῶν δυσχερῶν, ἀνάγκη αὐτὰ καὶ ἄλλως ὑπομεῖναι πάντως. οὐδὲ γὰρ ἂν διὰ τὸν χριστὸν μὴ ἀποθάνῃς, ἀθάνατος ἔσῃ· οὐδὲ ἂν διὰ τὸν χριστὸν μὴ ῥίψῃς τὰ χρήματα, ἔχων αὐτὰ ἀπελεύσῃ. ταῦτα ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ, ἃ καὶ μὴ ἀπαιτοῦντος δώσεις, διὰ τὸ θνητὸς εἶναι. ταῦτά σε βούλεται ποιῆσαι [τῇ] γνώμῃ, ἃ καὶ ἀνάγκῃ σε δεῖ ποιῆσαι. τοσοῦτον δὲ ἀπαιτεῖ προσεῖναι μόνον, τὸ δι᾽ αὐτὸν γίνεσθαι· ὡς τό γε συμβῆναι ταῦτα καὶ παρελθεῖν, καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἀνάγκης γίνεται. εἶδες πῶς εὔκολος ὁ ἀγών; B ἃ πάντως ἀνάγκη σε παθεῖν, ἑλοῦ παθεῖν δι᾽ ἐμέ· τοῦτο προσκείσθω μόνον, καὶ ἀρκοῦσαν ἔχω τὴν ὑπακοήν. ὃ ἑτέρῳ μέλλεις δανείζειν χρυσίον, τοῦτο δάνεισον ἐμοὶ, καὶ ἐπὶ πλείοσι καὶ [ἐν] ἀσφαλείᾳ μείζονι· ὃ ἑτέρῳ μέλλεις στρατεύειν σῶμα, τοῦτο στράτευσον ἐμοί. καὶ γὰρ ὑπερβαίνω σου τὰς πόνους ταῖς ἀντιδόσεσιν ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας. σὺ δὲ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τοὺς τὰ πλείονα παρέχοντας προτιμᾷς, καὶ ἐν δανείσμασι, καὶ ἐν ἀγορασίᾳ, καὶ ἐν στρατείᾳ· τὸν δὲ χριστὸν μόνον πλέον ἀπείρων παρέχοντα, καὶ ἀπείρως πλέον, οὐ καταδέχῃ. C καὶ πῶς ὁ τοσοῦτος πόλεμος; τίς ἡ τοσαύτη ἀπέχθεια; πόθεν λοιπὸν ἕξεις συγγνώμην καὶ ἀπολογίαν, οὐδὲ ἀφ᾽ ὧν ἀνθρώπους προτιμᾷς ἀνθρώπων, ἀπὸ τούτων ἀνεχόμενος τὸν θεὸν προτιμῆσαι; τί τῇ γῇ παραδίδως τὸν θησαυρὸν; δὸς τῇ ἐμῇ χειρί φησιν. οὐ δοκεῖ σοι τῆς γῆς ἀξιοπιστότερος εἶναι ὁ τῆς γῆς δεσπότης; ἐκείνη τὸ καταβληθὲν ἀποδίδωσι, πολλάκις δὲ οὐδὲ τοῦτο· οὗτος δὲ καὶ μισθοὺς σοι ἀποδίδωσι τῆς φυλακῆς. καὶ γὰρ σφόδρα ἡμῶν ἐρᾷ. διὰ τοῦτο κἂν δανεῖσαι θελήσῃς, ἕστηκεν ἕτοιμος· κἂν σπεῖραι, αὐτὸς ὑποδέχεται· D κἂν οἰκοδομῆσαι θέλῃς, ἕλκει σε πρὸς ἑαυτὸν, ἐν τοῖς ἐμοῖς λέγων οἰκοδόμει. τί τρέχεις πρὸς [τοὺς] πένητας; πρὸς ἀνθρώπους τοὺς πτωχεύοντας; δράμε πρὸς τὸν θεὸν, τὸν καὶ ὑπὲρ μικρῶν μεγάλα σοι παρέχοντα πράγματα. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲ ταῦτα ἀκούοντες ἀνεχόμεθα, ἀλλ᾽ ἔνθα μάχαι καὶ πόλεμοι, καὶ [illegible], καὶ δίκαι, καὶ συκοφαντίαι, ἐκεῖ σπεύδομεν. ἆρ᾽ οὖν οὐ δικαίως ἡμᾶς ἀποστρέφεται καὶ κολάζει, ὅτ᾽ ἂν εἰς πάντα ἡμῖν ἑαυτὸν παρέχῃ, ἡμεῖς δὲ ἀντιπίπτωμεν; παντί που δῆλον. εἴ τι γὰρ καλλωπίζεσθαι θέλεις φησὶ, τὸν ἐμὸν E καλλωπισμόν· εἴ τι ὁπλισθῆναι, τὰ ἐμὰ ὅπλα· εἴ τι ἐνδύσασθαι, τὸ ἱμάτιον τὸ ἐμόν· εἴ τι τρυφῆσαι, τὴν τράπεζαν τὴν ἐμήν· [εἴ τι ὁδεῦσαι, τὴν ὁδὸν τὴν ἐμήν·] εἴ τι κληρονομῆσαι, τὴν κληρονομίαν τὴν ἐμήν· εἴ τι εἰς πατρίδα εἰσελθεῖν, εἰς τὴν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς [ὁ θεὸς] ἐγώ· εἴ τι οἰκοδομῆσαι οἰκίαν, ἐν ταῖς σκηναῖς ταῖς ἐμαῖς. ἐγὼ γὰρ ὧν δίδωμι οὐκ ἀπαιτῶ σε μισθὸν,

ἀλλὰ καὶ

ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πολὺν μισθόν σοι προσοφείλω, ἂν τοῖς ἐμοῖς χρῆσθαι βουληθῇς ἅπασιν. τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς φιλοτιμίας; ἐγὼ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφή, ἐγὼ ἱμάτιον, ἐγὼ ῥίζα, ἐγὼ θεμέλιος, πᾶν ὅπερ ἂν θέλῃς ἐγώ. μηδενὸς ἐν χρείᾳ καταστῇς· ἐγὼ καὶ δουλεύσω, ἦλθον γὰρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. ἐγὼ καὶ φίλος, καὶ μέλος, καὶ κεφαλή, καὶ ἀδελφός, [καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ,] πάντα ἐγώ· μόνον οἰκείως ἔχε πρὸς ἐμέ. ἐγὼ πένης διὰ σέ, [καὶ ἀλήτης διὰ σέ,] ἐπὶ σταυροῦ διὰ σέ, ἐπὶ τάφου διὰ σέ.] ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ πατρί, κάτω ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτὴς παραγέγονα παρὰ τοῦ πατρός. πάντα μοι σὺ καὶ ἀδελφός, καὶ συγκληρονόμος, καὶ φίλος, καὶ μέλος. τί πλέον θέλεις; τί [τὸν] οὕτω φιλοῦντα ἀποστρέφῃ; τί τῷ κόσμῳ κάμνεις; τί εἰς πίθον ἀντλεῖς τετρημμένον; τοῦτο γάρ ἐστιν εἰς τὸν παρόντα βίον ταλαιπωρεῖσθαι. τί εἰς πῦρ ξαίνεις; τί τὸν ἀέρα πυκτεύεις; τί εἰκῆ τρέχεις; ἢ οὐχ ἑκάστη τέχνη τέλος ἔχει; παντί που δῆλον. δεῖξόν μοι καὶ σὺ τῆς βιωτικῆς σπουδῆς τὸ τέλος. ἀλλ' οὐκ ἔχεις· ματαιότης γὰρ ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης. ἴωμεν εἰς τοὺς τάφους· δεῖξόν μοι τὸν πατέρα, δεῖξόν μοι τὴν γυναῖκα. ποῦ ὁ χρυσᾶ ἐνδεδυμένος ἱμάτια; ὁ ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθήμενος; ὁ στρατόπεδα ἔχων, ὁ τὴν ζώνην, ὁ τοὺς κήρυκας, ὁ τοὺς μὲν ἀναιρῶν, τοὺς δὲ ἐμβάλλων εἰς δεσμωτήριον· ὁ ἀποκτείνων οὓς ἐβούλετο, καὶ ἀπαλλάττων οὓς ἤθελεν; οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέων καὶ σκώληκος καὶ ἀράχνης· [πάντα ἐκεῖνα γῆ· πάντα ἐκεῖνα μῦθος·] πάντα ὄναρ καὶ σκιά, καὶ διήγημα ψιλὸν καὶ γραφή· μᾶλλον δὲ οὐδὲ γραφή. τὴν μὲν γραφὴν, κἂν ἐν εἰκόνι ὁρῶμεν· ἐνταῦθα δὲ, οὐδὲ εἰκόνα. καὶ εἴθε μέχρι τούτων τὰ δεινά· νυνὶ δὲ, τὰ μὲν τῆς τιμῆς καὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς περιφανείας μέχρι σκιᾶς, μέχρι ῥημάτων [τὰ δὲ ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἐπὶ μέχρι σκιᾶς καὶ ῥημάτων,] ἀλλὰ μένει καὶ διαβαίνει μεθ' ἡμῶν ἐκεῖ, καὶ πᾶσιν ἔσται δῆλα· αἱ ἁρπαγαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ πορνεῖαι, αἱ μοιχεῖαι, τὰ μυρία δεινά, πάντα οὐκ ἐν εἰκόνι οὐδὲ ἐν τέφρᾳ, ἀλλὰ γεγραμμένα ἄνω [καὶ] ῥήματα καὶ πράγματα· ποίοις οὖν ὀψόμεθα τὸν Χριστὸν ὀφθαλμοῖς; εἰ γὰρ πατέρα τις οὐκ ἂν ἤνεγκεν ἰδεῖν συνειδὼς ἑαυτῷ ἡμαρτηκότι εἰς αὐτὸν, τὸν πατρὸς [μᾶλλον] ἀπείρως πρᾳότερον [ὄντα] πῶς ἀντιβλέψομεν; πῶς οἴσομεν; καὶ γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων ἀκριβὴς ἔσται ἐξέτασις. εἰ δέ τις ἀπιστεῖ τῇ μελλούσῃ κρίσει, ὁράτω τὰ ἐνταῦθα, τοὺς ἐν [τοῖς] δεσμωτηρίοις, τοὺς ἐν [τοῖς] μετάλλοις, τοὺς ἐν ταῖς κοπρίαις, τοὺς δαιμονῶντας, τοὺς παραφρονοῦντας, τοὺς νόσοις ἀνιάτοις παλαίοντας, τοὺς πενίᾳ διηνεκεῖ πυκτεύοντας, τοὺς λιμῷ συζῶντας, τοὺς πένθεσιν ἀνηκέστοις βεβαρημένους, τοὺς ἐν αἰχμαλωσίαις. οὐ γὰρ ἂν οὗτοι τοιαῦτα ἔπαθον νῦν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς τὰ τοιαῦτα ἡμαρτηκότας ἔμελλεν ἀναμένειν τιμωρία καὶ κόλασις. εἰ δὲ μὴ ἐνταῦθα ὑπέμειναν οἱ λοιποί, τοῦτο μὲν αὐτὸ σημεῖόν σοι ποιείσθω τοῦ πάντως εἶναί τινα μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν.

οὐ δὲ

ſed ipſe tibi magnæ velim eſſe mercedis debitor, dummodo vti rebus meis non abomineris. Quid huic liberalitati æquale vnquam inueniri poteſt? Ego ipſe ſum pater, ego frater, ego domus, ego ſponſus, ego nutritor, ego veſtis, ego radix ego fundamentum. Quicquid volueris ipſe ſum: nulla re indigebis, ego tuus ero miniſter. *Veni enim non vt mihi miniſtretur, ſed vt ego alijs miniſtrem.* Ipſe amicus ſum, membrum, caput, frater, ſoror, mater, vniuerſa ipſe ſum, dummodo mihi vt decet A efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in ſepulchro propter te: patrem in excelſis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à patre miſſus deſcendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis amplius? quid auerſaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato aquam dolio ingeris? Nihil enim aliud eſt pro præſentibus iſtis laborare, quam flammam diſcerpere, quam pugnis aera cædere. Cur fruſtra curris? Nonne vniuſcuiuſq; artis finis quidam eſt? Ita B profectò. Oſtende igitur mihi hujus ſecularis ſtudij finem: ſed non potes. *Vanitas enim vanitatum, & cuncta vanitas ſunt.* Proficiſcamur ad ſepulchra, oſtende mihi patrem, oſtende vxorem tuam. Vbi eſt qui purpuram induebatur, qui vehiculo ferebatur, qui exercitus ductitabat, qui corona militum cingebatur, qui lictoribus muniebatur, qui alios cædebat, alios in carcerem detrudebat, qui quos volebat interimebat, & liberabat ſimiliter quos volebat? Nihil video niſi putrida oſſa, & vermes, & araneā: C omnia illa puluis omnia fabula, omnia ſomnium, vmbra, narratio nuda, & imago: imò verò nec imago, imaginis quippe effigiem videmus: hic autem nullam effigiem perſpicere poſſumus: atque vtinam hic omnia mala terminarentur. Nunc verò honores quidē, & voluptas, & maieſtas omnis ad vmbrā, & ad verba rebus nuda exitum habent. Quę verò ab illis ſequuntur, non vt vmbra & ſomnium euaneſcunt, ſed permanent, & eò nobiſcum ita tranſeunt, vt omnibus fiant apertiſſima. Rapinæ nāque, violentiæ, fornicationes, adulteria, cæteraque hu-D iuſmodi non vertuntur in cinerem, ſed tam res quam verba ibi conſcribuntur: quibus igitur oculis tunc demum cernemus? Nam ſi patrem, qui te genuit peccati aduerſus eum conſcius, aſpicere non poſſes: quomodo ad Deum omni certè patre mitiorem oculos tunc eleuabimus? quomodo ſuſtinebimus, quando Chriſti terribili aſſiſtemus tribunali, cùm exquiſitiſſima peccatorum omnium perſcrutatio fiet? Si verò quiſpiam futuro non credit iudicio, is conſideret quæ hic fiunt. Videat eos qui in carceribus ſunt, qui in metallis, q in ſtercore, qui dæmonio agitantur, qui inſaniunt, qui E incurabili morbo laborant, qui continua paupere premūtur, qui vexantur inedia, qui luctu intolerabili affliguntur, qui captiui degunt. Nemo enim iſtorum omnium hæc pateretur, niſi cæteris omnibus qui ſimiliter peccāt, ſupplicia poſt mortē imminerent. Nā qa nihil reliq malè viuētes hic patiūtur, hoc ipſum argumentū eſt, qa poſt exitū è vita omnino puniēt.

Non

Sup. 20. d.

Eccl. 1. a. & 12. e.

Non eſt enim credibile cùm vnus ſit omnibus Deus, alios hîc puniri, alios euadere impunè eorum qui ſimiliter deliquerũt, niſi pœna ibi certa reſeruaretur. His igitur rationibus & exemplis perſuaſi, humilius viuamus, & qui iudicium non credunt futurum, credant iam, & meliores fieri ſtudeant, vt cœlorum regno dignè vitam hîc peragentes, futura ſupplicia euitemus, & æterna bona nanciſcamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LXXVIII.

in Gr. Codd. eſt LXXVII.

Ex capite XXIIII.

Ab arbore autem fici diſcite parabolam, quando iam ramus eius tener fuerit, & folia germinauerint, cognoſcetis quoniam prope eſt æſtas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, cognoſcite quoniam propè eſt in ianuis.

QVONIAM dixit, ſtatim poſt tribulationem illorum dierum, ipſi verò certum, definitumque tempus quærebant, & diem ipſum diſcere cupiebant: idcirco ſimilitudine vtitur ficus, oſtẽdens non magna ſpatia temporum interfutura, ſed conſequenter atque deinceps illum diem venturum: quod non ſimilitudine ſolùm, verùmetiam ſequentibus verbis expreſſit, dicens: *Scitote quoniam propè eſt in ianuis.* Hinc etiã prædicit æſtatem tunc ſpiritalem, tranquillitatemque à fluctibus huius vitę iuſtis hominibus futuram: iniuſtis autem à contrario hyemẽ ac terribiles tempeſtates poſt æſtiuam tranquillitatem venturas, quod paulò pòſt ſignificauit dicens: laſciuè illis viuentibus diem illum eſſe venturum. Non autem ea ratione tantũmodo, vt ſpatium temporis deſignet, ficus ſimilitudine vſus eſt, cũ & aliter iſtud ſignificare potuiſſet: ſed vt omnino futuram rem confirmaret. Nã ſicut hoc eſſe neceſſe eſt, ſic illud quoq; neceſſariò erit. Nam vbi rẽ omnino futuram demonſtrare vult, in medium aliquid profert, quod naturali quadam neceſſitate euenire ſolet. Nec ipſe ſolum, ſed & ipſius imitator Paulus. Propterea etiam de reſurrectione

Ioan. 12. c. & 1. Cor. 15. e.

diſſerens: ait: *Granum tritici cadens in terram, niſi mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Similiter etiam beatus Paulus ad

Ibidem.

Corinthios, *Inſipiens*, ait, *tu quod ſeminas non viuificatur, niſi mortuum fuerit.* Verum ne rurſus interrogent, quando igitur hæc erunt? in memoriam prædicta reducens, ait: *Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Quæ omnia, dic quæſo? Bella in Hieruſalem, fames intolerabilis, peſtis inaudita, terræmotus, pſeudochriſti, pſeudoprophetæ, prædicatio euangelij in vniuerſo terrarum orbe, ſeditiones, turbationes, cætera omnia quæ ad aduentum vſque futura ſunt. Quomodo igitur hæc generatio dictum eſt;

Non

οὐ δὴ γὰρ ἂν ἁπάντων ὁ αὐτὸς ὢν θεὸς, τοὺς μὲν ἐτιμωρήσατο, τοὺς δὲ ἀφῆκεν ἀτιμωρήτους, τὰ αὐτὰ ἢ καὶ χαλεπώτερα πεπλημμεληκότας, εἰ μή τινα ἔμελλεν ἐκεῖ τιμωρίαν ἐπάγειν αὐτοῖς. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν λογισμῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων, καὶ ἡμᾶς ταπεινώσωμεν ἑαυτούς· καὶ οἱ τῇ κρίσει διαπιστοῦντες πιστευέτωσαν λοιπὸν, καὶ βελτίους γινέσθωσαν, ἵνα ἀξίως τῆς βασιλείας βιώσαντες ἐνταῦθα, τῶν μελλόντων [τιμωριῶν διαφευξώμεθα, καὶ τῶν αἰωνίων]
A ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΊΑ ΟΖ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

B ἘΠειδὴ εἶπεν, ὅτι εὐθέως μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, αὐτοὶ [δὲ] τοῦτο ἐζήτουν μεθ' ὅσον χρόνον, καὶ αὐτὴν κυρίως τὴν ἡμέραν ἐπεθύμουν εἰδέναι, διὰ τοῦτο καὶ τὸ παράδειγμα τίθησι τῆς συκῆς, δεικνὺς ὅτι οὐ πολὺ τὸ μέσον, ἀλλ' ἐφεξῆς καὶ ἡ παρουσία ἀπαντήσεται. ὅπερ οὐ διὰ τῆς παραβολῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα λέξεων ἐδήλωσεν εἰπών· "γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ " θύραις. ἐντεῦθεν καὶ ἕτερόν τι προφητεύει, θέρος πνευματικὸν, καὶ γαλήνην κατ' ἐκείνην [ἐσομένην] τὴν ἡ-
C μέραν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ παρόντος τοῖς δικαίοις· τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς [τὸ] ἐναντίον, χειμῶνα ἀπὸ θέρους· ὅπερ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐδήλωσεν, εἰπὼν τρυφώντων αὐτῶν ἐπιστήσεσθαι τὴν ἡμέραν. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον τὸ τῆς συκῆς τέθεικεν, ἵνα τὸ διάστημα δηλώσῃ· ἐξῆν γὰρ καὶ ἑτέρως αὐτὸ παραστῆσαι· ἀλλ' ἵνα κἀντεῦθεν πιστώσηται τὸν λόγον οὕτως ἐκβησόμενον πάντως. ὥσπερ γὰρ τοῦτο ἀνάγκη εἶναι, οὕτω κἀκεῖνο. καὶ γὰρ ὅπουπερ ἂν ἐθέλῃ τὸ πάντως ἀποβησόμενον λέγειν, φυσικὰς ἀνάγκας εἰς μέσον παράγει, καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ μακάριος
D Παῦλος αὐτὸν μιμούμενος. διὰ τοῦτο καὶ περὶ ἀναστάσεως διαλεγόμενος φησὶν· ὁ κόκκος τοῦ σίτου " πεσὼν εἰς τὴν γῆν, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς μό- " νος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. " ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος παιδευθεὶς, τῷ αὐτῷ κέχρηται ὑποδείγματι, Κορινθίοις περὶ ἀναστάσεως διαλεγόμενος. ἄφρων γάρ φησι σὺ, ὃ σπείρεις " οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. εἶτα ἵνα μὴ ταχέως ἐπ' " αὐτὸν πάλιν ἔλθωσι καὶ ἐρωτήσωσι, πότε, εἰς μνήμην αὐτοὺς ἐνάγει τῶν προελθόντων λέγων· ἀμὴν λέγω
E ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν ταῦτα πάν- " τα γένηται. ταῦτα [πάντα] ποῖα εἰπέ μοι; τὰ τῶν Ἱεροσολύμων· τὰ τῶν πολέμων· τὰ τῶν λιμῶν· τὰ τῶν λοιμῶν· τὰ τῶν σεισμῶν· τὰ τῶν ψευδοχρίστων· τὰ τῶν ψευδοπροφητῶν· τὸ πανταχοῦ σπαρῆναι τὸ εὐαγγέλιον· τὰς στάσεις· τὰς ταραχάς· τὰ ἄλλα πάντα, ἅπερ εἰρήκαμεν μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας συμβησόμενα. Πῶς οὖν φησιν εἶπεν ἡ γενεὰ αὕτη;

οὐ περὶ

Digitized by Google

οὐ περὶ τῶν τότε λέγων, ἀλλὰ περὶ τῶν πιστῶν. οἶδε γὰρ γενεὰν οὐκ ἀπὸ χρόνων χαρακτηρίζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τρόπων θρησκείας καὶ πολιτείας· ὡς ὅταν λέγῃ· αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν κύριον. ὅπερ οὖν ἄνω ἔλεγε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· καὶ πάλιν, κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ λέγων, ὅτι πάντως ἐκβήσεται πάντα ταῦτα, καὶ μενεῖ ἡ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐδενὶ τῶν εἰρημένων διακοπτομένη. ἀλλὰ καὶ τὰ ἱεροσόλυμα ἀπολεῖται, καὶ τὸ πλέον τῶν ἰουδαίων ἀφανισθήσεται. ταύτης δὲ οὐδὲν περιέσται· οὐ λιμὸς, οὐ λοιμὸς, οὐ σεισμὸς, οὐχ αἱ [ἐκ] A τῶν πολέμων ταραχαὶ, οὐ ψευδόχριστοι, οὐ ψευδοπροφῆται, οὐκ ἀπατεῶνες, οὐχ οἱ προδιδόντες, οὐχ οἱ σκανδαλίζοντες, οὐχ οἱ ψευδάδελφοι, οὐκ ἄλλος οὐδεὶς τοιοῦτος πειρασμός. εἶτα καὶ μᾶλλον αὐτοὺς εἰς πίστιν ἐνάγων, φησίν. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· τουτέστι, τὰ πεπηγότα ταῦτα καὶ ἀκίνητα εὐκολώτερον ἀφανισθῆναι, ἢ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν [τι] διαπεσεῖν· καὶ ὁ ἀντιλέγων ὑπὲρ τούτων βασανιζέτω τὰ εἰρημένα, καὶ εὑρὼν ἀληθῆ (εὑρήσει γὰρ πάντως) ἀπὸ τῶν παρελθόντων καὶ τοῖς μέλ- B λουσι πιστευέτω, καὶ πάντα ἐξεταζέτω μετὰ ἀκριβείας. καὶ ὄψεται τῶν πραγμάτων τὸ τέλος μαρτυροῦν τῇ τῆς προφητείας ἀληθείᾳ. τὰ δὲ στοιχεῖα εἰς μέσον τέθεικεν· ὁμοῦ μὲν δηλῶν, ὅτι προτιμοτέρα καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡ ἐκκλησία· ὁμοῦ δὲ καὶ δημιουργὸν ἑαυτὸν [καὶ] ἐντεῦθεν δεικνυσι τοῦ παντός. ἐπειδὴ γὰρ περὶ συντελείας διελέχθη, πράγματος παρὰ πολλοῖς ἀπιστουμένου, [διὰ τοῦτο] τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς μέσον ἤγαγε, τὴν δύναμιν αὐτοῦ τὴν ἄφατον ἐνδεικνύμενος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας δηλῶν, ὅτι δεσπότης ἐστὶ τοῦ παντὸς, [καὶ] ἐκ τού- C του καὶ τοῖς σφόδρα ἀμφιβάλλουσιν ἀξιόπιστα τὰ εἰρημένα κατασκευάζων. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ [μόνος] ὁ πατήρ. τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, ἐπεστόμισεν αὐτοὺς ὥστε μὴ ζητῆσαι μαθεῖν ὅπερ ἐκεῖνοι οὐκ ἴσασι· τῷ δὲ εἰπεῖν, οὐδὲ ὁ υἱὸς, κωλύει μὴ μόνον μὴ μαθεῖν, ἀλλὰ μηδὲ καὶ ζητῆσαι. ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο τοῦτο εἴρηκεν, ὅρα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπειδὴ περιεργοτέρους εἶδε γινομένους, πῶς ἐπεστόμισε μειζόνως. νῦν μὲν γὰρ καὶ τεκμήρια εἴρηκε πολλὰ καὶ ἄπειρα· τότε δὲ ἁπλῶς, οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶ- D ναι χρόνους ἢ καιρούς. εἶτα ἵνα μὴ εἴπωσιν, ὅτι ἠπορήμεθα, διεπτύσθημεν, οὐδὲ τούτου ἐσμὲν ἄξιοι; φησὶν, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. καὶ γὰρ σφόδρα ἔμελλεν αὐτῷ τοῦ τιμᾷν αὐτοὺς καὶ μηδὲν ἀποκρύπτεσθαι. διὰ τοῦτο αὐτῷ τῷ πατρὶ τὸ εἰδέναι ἀνατίθησι, καὶ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα ποιῶν, καὶ ἐκείνων ἀποτειχίζων τὴν ὁδὸν τὸ εἰρημένον. ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀγνοεῖ, πότε ἐστὶν, ἄρα μεθ᾽ ἡμῶν; καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι; καὶ τὸν μὲν πατέρα οἶδε σαφῶς, καὶ οὕτω σαφῶς, ὡς ἐκεῖνος τὸν υἱόν· τὴν δὲ ἡ- E μέραν ἀγνοεῖ; εἶτα, τὸ μὲν πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ· αὐτὸς δὲ οὐδὲ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως οἶδεν; ἀλλὰ τὸ μὲν πῶς δεῖ κρίνειν οἶδε, καὶ τὰ ἑκάστου ἀπόρρητα ἐπίσταται· ὃ δὲ πολλῷ τούτων εὐτελέστερον, τοῦτο ἔμελλεν ἀγνοεῖν; πῶς δὲ εἰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, τὴν ἡμέραν ἠγνόησεν; ὁ γὰρ τοὺς αἰῶνας ποιήσας, εὔδηλον ὅτι καὶ τοὺς χρόνους· εἰ δὲ τοὺς χρόνους, καὶ τὴν ἡμέραν.

πῶς

Non de viuentibus tunc, ſed de fidelibus dixit. Nouit enim ſcriptura non à temporibus ſolum, ſed etiam à pijs moribus generationem deſcribere: vt quando dicitur, *Hæc eſt generatio quærentium dominum*. Psal.23.b. Quod igitur in ſuperioribus dicebat, quia oportet hæc omnia fieri, & rurſus: *Vbique prædicabitur hoc euangelium*: Hic ſupra Ibidem. id in hoc quoque loco, quia ſcilicet hæc omnia euenient, & fidelium generatio nullo incommodo diſſipata permane- A bit. Ita Hieruſalem euerſa Iudæisque in nihilum penè redactis, à nulla re fides ſuperabitur. Non enim fames, non furor, nō peſtis, nō terremotus, non bellorum impetus, non pſeudochriſti, nō pſeudoprophetæ, nō ſeductores, nō qui tandē perturbabūt omnia, nō falſi fratres, non alia huiuſmodi tentatio aduerſus fideles præualebit: in maiorē deinde fidē ipſos adducens, ait: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*. Facilius.n. inquit, hæc firma & immobilia deſtruētur, q̄ verba mea poſſint decidere. Examinet, oro, ſi quis repugnet, B & ſi vera inueniet iam tranſacta antè, omnino ab illis ad credenda futura animū inducat: examinet, inquam, exquiſitiſſimæ, & videbit exitum rerum huius prophetię veritati atteſtantē. Elementa verò hæc in medium produxit, partim vt cœlo ac terra præſtantior eccleſia ſignificetur, partim vt vniuerſi creatorē ſe eſſe oſtēdat. Et quoniā de conſummatione diſſeruit, de re ſcilicet quæ à multis non creditur, cœlum & terram in medio poſuit, vt ineffabilem virtutē ſuam oſtenderet, & magna cum poteſtate v- C niuerſi ſe dominum ſignificaret, ex quibus omnibus vel nimium ambigentes ad fidem præparet. *De die autem illa, & hora nullus nouit, neque angeli cælorum neque filius, niſi ſolus pater*. Et quod dixit: neque angeli: repreſſit eos ne diſcere vellent, quod angeli neſciunt. Eo verò quod dixit, neque filius, non ſolum à diſcendo, ſed etiam à quærēdo prohibuit: hac ratione id dictum eſſe illud oſtēdit, quod poſt reſurrectionem curio- Marci 13. ſius quærentibus reſpondit. Nunc enim multa Act.1.b. ſigna dixit, tunc verò apertè repreſſit, dicens: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta*. Dein- D de ne dicant neglectos ſe atque contemptos eſſe, qui nec harum rerum digni videantur, ſubiunxit. Quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Magnę nanque ſibi curæ fuit honorare illos, & Ibidem. nihil quod eis conduceret, & poſſent ferre, celare. Propterea patri iſtam notitiam attribuit; rem arduam eſſe oſtendens, maioremque quā ipſi capere poſſent. Niſi autem ita ſit, ſed ipſe quoque filius ignorat, quādo ſciet, an vnà nobiſcum? quis hæc vnquam dicere poterit? patrē filius optimè nouit, & eo prorſus pacto quo pa- E ter filium, diem autem illam ignorat? Præterea etiam ſpiritus Dei profunda inueſtigat, filius verò nec tempus quidem iudicij nouit? Sed quomodo quidem iudicare oporteat, non fugit eum, & arcana ſingulorū clā eo non ſunt: q̄ autem multò vilius eſt, id ignorat? Adhuc quomodo is per quem omnia facta, & ſine ipſo Ioan.1.a. factum eſt nihil, diem illam ignorabit? Qui enim ſecula fecit, is profectò creauit & tempora: ſi autem tempora, vtiq; & diem pduxit.

Quomodo igitur quem ipſe produxit, ignorat? Deinde vos vel ipſius ſubſtantiam filij non ignorare affirmatis, filio verò nec illius diei cognitionem conceditis, filio dico qui ſemper in ſinu patris eſt? Et certè multò maius, imò verò abſque comparatione maius quid ſubſtantia filij eſt quam dies illa. Quomodo igitur cùm maiora vobis attribuatis, hæc minora filio concedere non vultis, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & cognitionis occulti? (Coloſ. 2. a) Sed neque vos ſcitis quænam ſit ſubſtantia Dei, quanuis furore incitati hoc affirmetis: neque filius diem illum ignorat. Quapropter cùm omnia dixerit, & tempora & tempeſtates expoſuerit, ac ad ipſas demum ianuas peruenerit, propè enim eſt, in ianuis, inquit, diem ipſam reticuit. Ita ſi diem atque horam curioſe ſcrutaris, non audies à me, ait: ſin verò tempora & initia, nihil celabo, ſed omnia tibi exacta dicam diligentia. Multis enim tibi oſtendi non eſſe mihi diem illam ignotam: ſpatia temporum & res venturas tibi prædixi, & quantùm ex hoc tempore ad illum diem. Idem enim ficus parabola deſignauit, ad ianuas denique ipſas te duxi: oſtium vero ſi nolo tibi aperire, ex commodo etiam tuo id facio. Sed vt aliunde quoque diſcas, non ex ignoratione ipſum dicere recuſaſſe, ad ea quæ dicta ſunt, aliud quoque ſignum proponit dicens: (Gen. 6. & 7. b) *Sicut erant in diebus Noë ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vſque ad diem qua intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes: ſic erit & aduentus filij hominis.* His verbis repentè ac nõ expectatũ inter hominum delitias ſe venturum oſtendit: quod Paulus quoque denotauit, dicens: (1. Theſ. 5. a) *Cum pacem & ſecuritatem dicant, tunc repentina eis imminet pernicies*, quam inexpectatam declarans dicebat, *ſicut dolor in vtero habentis.* Quomodo autem poſt tribulationem illorum dierum ait, ſi delitiarum laſciuia, ſi pax, ſi ſecuritas, (Ibidem.) ſecundum Paulum, futura eſt. ſi delitijs laſciuiunt, quomodo tribulantur? Pax & laſciuia inſenſatis erit: propterea non dixit, quãdo erit pax, ſed quando dicent pacem & ſecuritatem, inſaniam eorum hoc modo dicendi oſtendens, (Gen. 6. b.) ſicut & qui tempore Noë fuerant, quanuis multis in malis eſſent, delitiis tamen diffluebant: iuſti autem non ita, ſed cũ tribulatione atque mœſtitia vitam trahebant. Hinc etiam aperitur, quia cùm Antichriſtus venerit, licentius omni turpi voluptate iniqui, & qui ſalutem ſuã deſperabunt, vtentur. Tunc ad explendum furorẽ mentis multi ſtudebunt. Crapula tunc, & temulentia ſummopere vigebit, quopropter & congruo vſus exemplo eſt. Nam (Ibidem.) quemadmodum & cum arca fieret, apertè futurũ prænũciauit diluuium: illi autem nõ credentes, tanquam nullo malo venturo laſciuiebant: ſic Antichriſtus apparebit, poſt quẽ conſummatio, & intolerabiles pœnæ ſequentur: ipſi autem voluptatibus ſuis quaſi temulentia quadam detenti, futura non ſentient: Ideo (1. Theſ. 5. a.) Paulus dicebat: *Veluti dolores in vtero habentis, ſic illis terribilia & intolerabilia aderunt.* Quare

πῶς οὖν ἣν ἐποίησεν ἀγνοεῖ; καὶ ὑμεῖς μὲν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἰδέναι φατὲ, τὸν δὲ [υἱὸν] οὐδὲ τὴν ἡμέραν; τὸν υἱὸν τὸν διαπαντὸς ἐν τῷ κόλπῳ ὄντα τοῦ πατρὸς, καί τοι πολλῷ μείζων ἡ οὐσία τῶν ἡμερῶν, καὶ ἀπείρως μείζων. πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἑαυτοῖς διδόντες, οὐδὲ τὸ ἔλαττον συγχωρεῖτε τῷ υἱῷ, ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι; ἀλλ' οὔτε ὑμεῖς ἴστε τί τὴν οὐσίαν ὁ θεὸς, κἂν μυριάκις ταῦτα μαίνησθε· οὔτε ὁ υἱὸς ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ A καὶ σφόδρα ἐπίσταται. διά τοι τοῦτο πάντα εἰπὼν, καὶ τοὺς χρόνους καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς θύρας ἀγαγών· ἐγγὺς γάρ ἐστιν ἐπὶ θύραις φησίν· ἀπεσίγησε τὴν ἡμέραν. εἰ μὲν γὰρ ἡμέραν ζητεῖς καὶ ὥραν, οὐκ ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ φησι· εἰ δὲ καιροὺς καὶ προοίμια, οὐδὲν ἀποκρυψάμενος ἐρῶ πάντα σοι μετ' ἀκριβείας. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀγνοῶ, διὰ πολλῶν ἔδειξα, διαστήματα εἰπὼν, καὶ τὰ συμβησόμενα ἅπαντα, καὶ ὅσον ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου μέχρι τῆς ἡμέρας αὐτῆς. τοῦτο γὰρ τῆς συκῆς ἐδήλωσεν ἡ παραβολὴ, καὶ B ἐπὶ τὰ πρόθυρά σε ἤγαγον [αὐτά.] εἰ δὲ μὴ ἀνέῳξά σοι [αὐτὰς] τὰς θύρας, καὶ τοῦτο συμφερόντως ποιῶ. ἵνα δὲ καὶ ἑτέρωθεν μάθῃς, ὅτι οὐ τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ τὸ σιγῆσαι, ὅρα μετὰ τῶν εἰρημένων πῶς καὶ ἄλλο προστίθησι σημεῖον. ὥσπερ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄχρι τῆς ἡμέρας ἧς εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως [οὗ] ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ταῦτα δὲ εἶπε, δηλῶν ὡς ἀθρόον ἥξει καὶ ἀπροσ- C δοκήτως, καὶ τῶν πλειόνων τρυφώντων. καὶ γὰρ ὁ παῦλος τοῦτό φησιν οὕτω γράφων· ὅταν λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος. καὶ τὸ ἀπροσδόκητον δηλῶν, ἔλεγεν· ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ. πῶς οὖν φησὶ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων; εἰ γὰρ τρυφὴ τότε καὶ εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, καθὼς ὁ παῦλος φησὶ, πῶς λέγει μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων; εἰ τρυφὴ, πῶς θλίψις; τρυφὴ τοῖς ἀναισθήτως διακειμένοις [καὶ εἰρήνη.] διὰ τοῦτο [γὰρ] οὐκ εἶπεν, ὅταν ᾖ [ἡ] εἰρήνη, ἀλλ' ὅταν D λέγωσιν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τὸ ἀναίσθητον αὐτῶν ἐνδεικνύμενος, ὡς τῶν ἐπὶ Νῶε, ὅτι δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις κακοῖς ἐτρύφων, ἀλλ' οὐχ οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἐν θλίψει καὶ ἀθυμίᾳ διῆγον. ἐντεῦθεν δείκνυσιν, ὅτι τοῦ ἀντιχρίστου ἐλθόντος, τὰ τῶν ἀτόπων ἡδονῶν ἐπιταθήσεται ἐν τοῖς παρανόμοις, καὶ τῆς οἰκείας ἀπεγνωκόσι σωτηρίας. τότε γαστριμαργίαι, κῶμοι, τότε [καὶ] μέθαι. διὸ καὶ μάλιστα ὑπόδειγμα τίθησιν ἁρμόζον τῷ πράγματι. καθάπερ γὰρ τῆς κιβωτοῦ γινομένης οὐκ ἐπίστευον φησὶν, ἀλλὰ προέκειτο μὲν ἐν μέσῳ E τὰ μέλλοντα προανακηρύττουσα κακά· ἐκεῖνοι δὲ ὁρῶντες αὐτὴν ὡς οὐδενὸς ἐσομένου δεινοῦ, οὕτως ἐτρύφων· οὕτω καὶ νῦν φανεῖται μὲν ὁ ἀντίχριστος, μεθ' ὃν ἡ συντέλεια, καὶ αἱ κολάσεις αἱ ἐπὶ τῇ συντελείᾳ, καὶ τιμωρίαι ἀφόρητοι· οἱ δὲ τῇ μέθῃ τῆς κακίας κατεχόμενοι, οὐδὲ αἰσθήσονται τοῦ φόβου τῶν ἐσομένων. διὸ καὶ παῦλος φησὶν, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, οὕτως αὐτοῖς παρέσται τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα καὶ ἀνήκεστα. καὶ

Digitized by Google

καὶ διὰ τί μὴ εἶπε τὰ ἐπὶ Σοδόμων κακά; καθολικὸν ἠθέλησεν ἐνθεῖναι ὑπόδειγμα, καὶ μετὰ τὸ προλεχθῆναι ἀπιστηθέν. διὰ δὴ τοῦτο ἐπειδὴ παρὰ τοῖς πολλοῖς τὰ μέλλοντα ἀπιστεῖται, ἀπὸ τῶν παρελθόντων αὐτὰ πιστοῦται, κατασείων αὐτῶν τὴν διάνοιαν. μετὰ δὲ τῶν εἰρημένων κἀκεῖνο ἐνδείκνυται, ὅτι καὶ τὰ ἔμπροσθεν αὐτὸς πεποίηκε. [καὶ τὰ γινόμενα καὶ μέλλοντα.] εἶτα πάλιν ἄλλο σημεῖον τίθησι, δι᾽ ὧν ἁπάντων ὅτι οὐκ ἀγνοεῖ τὴν ἡμέραν κατάδηλον ποιεῖ. τί δὲ τὸ σημεῖον; τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς παραλαμβάνεται, καὶ [ὁ] εἷς ἀφίεται· δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ταῦτα δὲ πάντα, καὶ τοῦ εἰδέναι αὐτὸν δείγματα, καὶ ἀπάγοντα αὐτοὺς τῆς ἐρωτήσεως. διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε· διὰ τοῦτο εἶπε, καὶ δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, τοῦτο δηλῶν ὅτι οὕτως ἀπροσδοκήτως, οὕτως ἀμεριμνῶν αὐτῶν ὄντων ἐπελεύσεται, καὶ τὸ δύο ἀλήθουσαι. ὅπερ καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μεριμνώντων. καὶ μετὰ τούτου, ὅτι καὶ δοῦλοι, καὶ δεσπόται, καὶ παραλαμβάνονται καὶ ἀφίενται, καὶ οἱ ἐν ἀδείᾳ, καὶ οἱ ἐν πόνῳ, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀξίας, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης· ὥσπερ ἐν τῇ παλαιᾷ φησιν, ἀπὸ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως τῆς αἰχμαλώτιδος τῆς ἐν τῷ μύλωνι. ἐπειδὴ γὰρ [εἶπεν, ὅτι] δυσκόλως οἱ πλούσιοι σώζονται, δείκνυσιν ὅτι οὐ πάντως οὔτε οὗτοι ἀπόλλυνται, οὔτε πένητες σώζονται ἅπαντες, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων καὶ ἐκ τούτων, καὶ σώζονται καὶ ἀπόλλυνται. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ δηλοῦν, ὅτι καὶ ἐν νυκτὶ ἔσται ἡ παρουσία. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Λουκᾶς φησιν. ὁρᾷς πῶς πάντα μετὰ ἀκριβείας οἶδεν; εἶτα πάλιν, ἵνα μὴ ἐρωτήσωσιν, ἐπήγαγε· γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. οὐκ εἶπεν, οὐκ οἶδα, ἀλλ᾽ οὐκ οἴδατε. ὅτ᾽ ἂν γὰρ αὐτοὺς σχεδὸν εἰς αὐτὴν ἀγάγῃ τὴν ὥραν καὶ στήσῃ, πάλιν αὐτοὺς ἀπάγει τῆς ἐρωτήσεως, βουλόμενος αὐτοὺς ἐναγωνίους εἶναι διηνεκῶς. διὰ τοῦτο λέγει, γρηγορεῖτε, δεικνὺς ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. διὰ τοῦτο οὖν λέγει αὐτοῖς ἵνα γρηγορῶσιν, ἵνα ἀεὶ ἕτοιμοι ὦσι· διὰ τοῦτο φησὶν, ὅτι οὐ προσδοκᾶτε τότε ἥξει, ἐναγωνίους εἶναι βουλόμενος, καὶ διὰ παντὸς ἐν ἀρετῇ. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ ᾔδεσαν οἱ πολλοὶ πότε ἀποθανοῦνται, πάντως ἂν κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐσπούδασαν. ἵν᾽ οὖν μὴ ἐκείνην μόνον σπουδάσωσι, διὰ τοῦτο οὐ λέγει οὔτε τὴν κοινὴν, οὔτε τὴν ἑκάστου, ἀεὶ αὐτοὺς βουλόμενος τοῦτο προσδοκᾶν, ἵνα ἀεὶ σπουδάζωσι. διὸ καὶ τῆς ἑκάστου ζωῆς τὸ τέλος ἄδηλον ἐποίησεν. εἶτα ἐκκεκαλυμμένως ἑαυτὸν κύριον ὀνομάζει, οὐδαμοῦ οὕτω σαφῶς εἰπών. ἐνταῦθα δέ μοι καὶ ἐντρέπειν δοκεῖ τοὺς ῥαθύμους, ὅτι οὐδὲ ὅσην περὶ χρήματα σπουδὴν πεποίηνται οἱ προσδοκῶντες [τὸν] κλέπτην, οὐδὲ τοσαύτην οὗτοι περὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅτ᾽ ἂν προσδοκήσωσι γρηγοροῦσι, καὶ οὐδὲν ἀφιᾶσι τῶν ἔνδον ἀποσυληθῆναι· ὑμεῖς δὲ καίτοι εἰδότες ὅτι ἥξει, καὶ πάντως ἥξει, οὐ μένετε ἐγρηγορότες φησὶ καὶ παρεσκευασμένοι,

πᾶσ

Quare autem Sodomorum mala non dixit? Vniuerſalem, prædictamque cladem, & minimè creditam exempli loco proponere voluit: vt quoniam apud multos futura non creduntur, à ſimilitudine præteritorum moueantur animo, atque credant. Ad hæc illud etiam oſtendit, quia & priſcorum ipſe conditor eſt. Aliud deinde ſignum ponit, quibus omnibus efficitur, nequaquam ſe illum diem ignorare. Quod autem eſt ſignum? *Tunc duo*
A *erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Duæ molentes in mola, vna aſſumetur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Vigilate igitur, quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit.* Hæc omnia, vt dixi, & ipſum non ignorare denotant, & diſcipulos ab interrogando auocant. Cuius rei gratia dierum quoq; Noë mentionē fecit, & duos in lecto dixit, ſignificans quia inexpectatus ab omnibus ferè & quietis tempore adueniet: duæ quoque molentes, idipſum id eſt nullam ſolicitudinem ſignificant: & ad hæc, quia ſerui &
B domini & aſſumuntur & relinquuntur, tā qui in ocio, tam qui in labore, & alia atque alia dignitate præfulgēt. Sicut in veteri quoque ſcriptura dicitur: *A ſedente in ſolio vſque ad captiuam quæ in mola eſt.* Quoniam enim iam dictum eſt, difficile diuites ſaluari, idcirco neque iſtos omnes perituros, neque pauperes è contrario ſaluari omnes: ſed vtrinque & ſaluari & perire oſtendit. Mihi autem videtur ex hoc etiam ſignificari, nocturno illum aduentum tempore futurum, quod etiam Lucas aſſerit. Vides quo-
C modo vniuerſa ſibi apertiſſimè patent? Deinde ne rurſus interrogent, continuò ſubiunxit: *Vigilate igitur, quia neſcitis qua hora dominus veſter veniet*: non dixit ſe neſcire, ſed quia ipſi neſciunt. Quum enim illos ad ipſam ferè horam deduxiſſet & ſtatuiſſet, rurſum ipſos abducit, & ab interrogando auocauit, volens illos ſemper attentos eſſe, & ad certamen paratos, propterea dicit: *Vigilate*, oſtendens hac ſe de cauſa dicere noluiſſe. *Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam. Ideò*
D *& vos eſtote parati, quia qua hora non exiſtimatis, filius hominis veniet.* Propterea igitur hæc dicit ipſis, vt vigilent, vt iugiter parati ſint, quia qua nō exiſtimāt hora venturus eſt. Solicitos igitur facit, & curioſos, ne vnquam virtutem negligant. Tale quid autem eſt quod dicitur: Si præſcirent homines quando morituri ſunt, diligētiam ſuam circa illam horam oſtenderent. Ne igitur in illo ſolummodo tempore, ſed continuè diligentes ſint, nec generalem nec ſingularem horam prædicit; vt ſemper expectando ſemper vigilent. hac enim ratione terminum
E vitæ non occuluit. Deinde liquidò, adeò vt nūquam liquidius, dominum ſeipſum appellauit. Hæc autem etiam ad erubeſcentiam deſidiæ mihi dicta videntur: maiorem enim diligentiā exhibent pecuniarum conſeruandarum, furē expectantes, quam vos ſalutis animæ: vigilant enim tunc ne aliquid ſibi ſurripiatur. Vos vero quanuis certo ſciatis venturum dominum, non perſeueratis tamen, neque ita vigilatis;

Ex. 11. b.

Luc. 17. f.

vt poſſitis non imp̄ræparati ex hac vita diſcedere: quapropter cum pernicie dormientium dies ille venturus eſt. Nam quemadmodum non læderetur ille furto, ſi furem ſciret venturum: ſic & vos quoniam ſcitis dominum venturum, paratiores eſſe debetis. Cæterum quoniam iudicij mentionem fecit, ad doctores etiam vertit orationem, de pœna & meritis diſſerens: & primo bonis collocatis, ad peccatores exitum facit, commodiſſimè orationem concludens. *Quis ergo*, inquit, *fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituet dominus ſuus ſuper familiam ſuam dare eis cibum in tempore ſuo? Beatus ſeruus ille, quem cum venerit dominus eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico vobis quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum*. Dic quæſo num & hoc ignorantis eſt? Nam ſi quoniam nec filium ſcire dictum eſt, ignorare ipſum affirmas: quid modò dices cum dubitando dicere videatur, quis igitur fidelis ſeruus? An & hoc ipſum ignorare confinges? Nequaquam: nullus enim niſi mente captus id diceret: atq; cauſam de illo dicere poſſumus, de hoc verò nullam. Quid porro quando

Ioan.21.d. Ioan.11.d.

interrogando dicit, *Petre diligis me*: neq; illud ſciebat? aut quando quærit vbi poſuiſtis eum? Ego verò etiam patrem ita loquentem inuenio. Ipſe enim eſt qui dicit, *Adam vbi es?* Et

Gene.3.b. Ibid.18.c.

Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt apud me: deſcendens igitur videbo ſi ſecundum clamorem eorum qui venit ad me perficiunt: ſi autem non, vt cognoſcam. Et alibi:

Ezec.2.b. Supr.21.d.& Luc.20.b.

Si forte audiant, ſi fortè intelligant. Et in euangelio: *Verebuntur fortaſſe filium meum*: quæ omnia verba quanuis ignorationem ſignificent, non ignorans tamen, ſed vt eum decet, diſpenſans ita dicebat. De Adam ergo illo modo quæſiuit, vt in excuſationem peccati eum induceret. De Sodomis autem ita locutus eſt, vt nos erudiret nihil antea eſſe determinandũ, quam ad rem ipſam certius peruenerimus. Per prophetam autem ambiguè loqui videtur, ne prædictio apud imperitos inobedientiam neceſſariò facere videretur. In euangelio verò oſtendere voluit, quia revereri filium debuiſſent. Hoc autem in loco, ne rurſus curioſius perſcrutentur, & vt rem eſſe raram & admodum pretioſam oſtendat. Expende autem qualem hæc verba ignorantiam ſignificare poſſunt, ſi quidem à ſe conſtitutum ſuper familiam ſuam ignoraret: beatificat etenim eũ: *Beatus enim*, inquit, *ſeruus ille*: quis verò ſit, ſilentio tradidit: *quis enim eſt*, ait, *quem conſtituet dominus ſuper familiam ſuam, & beatus quem inueniet ſic facientem*. Hæc autem non de pecunijs ſolummodo, verumetiam de verbis, de virtute, de omni diſpenſatione ſingulo homini conceſſa, dicta ſunt. Hæc parabola vel ad gerentes, gubernanteſque rempublicam accommodari poteſt. Docet.n. vnumquemq; ad communem vtilitatem omnia conferre quę ſua ſunt, ſiue ſapientiã, ſiue principatũ, ſiue diuitias, ſiue quicquid aliud, nõ ad detrimentum conſeruorũ, nec ad perditionẽ ſuã. Quapropter vtrunq; ab eo flagitat, prudentiã ſcilicet, atque fidem. Delicta.n. ab amentia originem habent. Fidelem

ὥστε μὴ ἀπαρασκευάστως ἐντεῦθεν ἀπενεχθῆναι. διὰ τοῦτο ἐπ' ὀλέθρῳ ἔρχεται ἡ ἡμέρα τῶν καθευδόντων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος εἰ ᾔδει διέφυγεν ἄν· οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐὰν ἦτε ἕτοιμοι, διαφεύξεσθε. εἶτα ἐπειδὴ εἰς τὴν τῆς κρίσεως ἐνέβαλε μνήμην, καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους τρέπει τὸν λόγον λοιπὸν, περὶ κολάσεων καὶ τιμῶν διαλεγόμενος· καὶ πρότερον θεὶς τοὺς κατορθοῦντας, εἰς τοὺς διαμαρτάνοντας τελευτᾷ, πρὸς τὸ φοβερὸν κατακλείων τὸν λόγον. διὸ πρῶτον τοῦτό

A φησι· τίς ἄρα ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ αὐτῶν. μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος [αὐτοῦ] εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. μὴ καὶ τοῦτο ἀγνοοῦντός ἐστιν, εἰπέ μοι; εἰ γὰρ [ἐπειδὴ εἶπεν, οὐδὲ ὁ υἱὸς οἶδεν, ἀγνοεῖν αὐτὸν φῄς·] ἐπειδὴ εἶπε, τίς ἄρα, τί ἂν εἴποις· ἢ καὶ τοῦτο ἀγνοεῖν αὐτὸν φῄς; ἄπαγε. οὐδὲ γὰρ τῶν ἐξεστηκότων τοῦτο

B ἄν τις εἴποι, καίτοιγε ἐκεῖ καὶ αἰτίαν ἔστιν εἰπεῖν· ἐνταῦθα δὲ, οὐδὲ τοῦτο. τί δὲ ὅτ' ἂν λέγῃ, πέτρε φιλεῖς με, ἐρωτῶν, οὐδὲ τοῦτο ᾔδει; [καὶ] ὅτ' ἂν λέγῃ, ποῦ τεθείκατε αὐτόν; καὶ ὁ πατὴρ δὲ εὑρεθήσεται τοιαῦτα φθεγγόμενος. καὶ γὰρ καὶ αὐτός φησιν· ἀδὰμ ποῦ εἶ; καὶ, κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρός με. καταβὰς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρός με συντελοῦσι· εἰ δὲ μὴ, ἵνα γνῶ. καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα συνῶσι. καὶ ἐν τῷ εὐαγ-

C γελίῳ· ἴσως ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἅπερ ἅπαντα ἀγνοίας ῥήματα ἦν. ἀλλ' οὐκ ἀγνοῶν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' οἰκονομῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα· ἐπὶ μὲν τοῦ ἀδὰμ, ἵνα αὐτὸν ἐμβάλῃ εἰς ἀπολογίαν τῆς ἁμαρτίας· ἐπὶ δὲ τῶν Σοδομιτῶν, ἵνα ἡμᾶς παιδεύσῃ μηδέποτε ἀποφαίνεσθαι, πρὶν ἂν αὐτοῖς παραγενώμεθα τοῖς πράγμασιν· ἐπὶ δὲ τοῦ προφήτου, ἵνα μὴ δοκῇ ἡ πρόρρησις παρὰ τοῖς ἀνοήτοις ἀναγκαστική τις εἶναι τῆς παρακοῆς· ἐπὶ δὲ τῆς παραβολῆς τοῦ εὐαγγελίου, ἵνα δείξῃ ὅτι ὤφειλον τοῦτο ποιῆσαι καὶ ἐν-

D τραπῆναι τὸν υἱόν. ἐνταῦθα δὲ [καὶ] ἵνα μὴ περιεργάζωνται, μηδὲ πολυπραγμονῶσι πάλιν, καὶ ἵνα δείξῃ τὸ σπάνιον καὶ πολύτιμον. καὶ ὅρα πόσης ἀγνοίας ἐνδεικτικὸν τὸ ῥῆμα, εἴγε καὶ τὸν καθιστάμενον ἀγνοεῖ. μακαρίζει μὲν γὰρ αὐτόν· μακάριος γάρ φησιν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος· οὐ λέγει δὲ τίς ἐστιν οὗτος. τίς γάρ ἐστι φησιν ἄρα ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ μακάριος ὃν εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ταῦτα δὲ, οὐ περὶ χρημάτων εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ λόγου, καὶ περὶ δυνάμεως, καὶ περὶ χαρισμάτων,

E καὶ περὶ πάσης οἰκονομίας, ἧς ἕκαστος ἐνεχειρίσθη. αὕτη καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοὺς πολιτικοὺς ἁρμόσειεν ἂν ἡ παραβολή. ἕκαστον γὰρ οἷς ἔχει πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἀποκεχρῆσθαι δεῖ. κἂν σοφίαν ἔχῃς, κἂν ἀρχὴν, κἂν πλοῦτον, κἂν ὅτι οὖν, μὴ ἐπὶ βλάβῃ τῶν συνδούλων, μηδὲ ἐπ' ἀπωλείας ἑαυτοῦ. διὰ δὴ τοῦτο ἀμφότερα ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ, φρόνησιν καὶ πίστιν. καὶ γὰρ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ ἀνοίας γίνεται. πιστὸν

Digitized by Google

πιςὸν μὲν οὖν αὐτὸν φησι, ὅτι οὐδὲν ἐνοσφίσατο, οὐδὲ παρανάλωσε τῶν δεσποτικῶν εἰκῆ καὶ μάτην· φρόνιμον δὲ, ὅτι ἔγνω πρὸς τὸ δέον οἰκονομῆσαι τὰ δοθέντα. καὶ γὰρ ἀμφοτέρων ἡμῖν χρεία, καὶ τοῦ μὴ νοσφίσασθαι τὰ δεσποτικὰ, καὶ τοῦ εἰς δέον οἰκονομεῖν. ἂν δὲ θάτερον ἀπῇ, τὸ ἕτερον χωλεύει. ἄν τε γὰρ πιςὸς ᾖ καὶ μὴ κλέπτῃ, ἀπόλλυει δὲ καὶ εἰς μηδὲν προσῆκον δαπανᾷ, μέγα τὸ ἔγκλημα· ἄν τε εἰδῇ καλῶς οἰκονομεῖν, νοσφίζεται δὲ, πάλιν οὐχ ἡ τυχοῦσα κατηγορία. ἀκούσωμεν καὶ οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες ταῦτα. οὐ γὰρ διδασκάλοις διαλέγεται μόνον, ἀλλὰ καὶ [τοῖς] πλουτοῦσι. ἑκάτεροι γὰρ ἐνεπιςεύθησαν πλοῦτον, τὸν μὲν ἀναγκαιότερον, οἱ διδάσκοντες· τὸν δὲ ἐλάττω, ὑμεῖς. ὅτ' ἂν οὖν τῶν διδασκόντων σκορπιζόντων τὰ μείζονα, ὑμεῖς δὲ μηδὲ ἐν τοῖς ἐλάττοσι βούλεσθε τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπιδείκνυσθαι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μεγαλοψυχίαν ἀλλ' εὐγνωμοσύνην· τὰ γὰρ ἀλλότρια δίδονται, ποία ἔςαι ἀπολογία; ἀλλὰ πῶς πρὸ τῆς κολάσεως τῶν τὰ ἐναντία ποιούντων, τὴν τιμὴν τοῦ εὐδοκιμοῦντος ἀκούσωμεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [ὅτι] ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταςήσει αὐτόν. τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς τιμῆς; ποῖος παραςῆσαι διηγήσεται λόγος, τὴν ἀξίαν, τὴν μακαριότητα, ὅτ' ἂν ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς καὶ πάντα ἔχων ἄνθρωπον, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καθιςᾶν μέλλῃ; διὸ καὶ φρόνιμον αὐτὸν καλεῖ, ὅτι ἡ πιςὴ γνώμη περὶ τὰ μικρὰ, τὰ μεγάλα προσκτᾶται ποιεῖ, ἀλλὰ σωφρονίσας ἐνταῦθα, τῶν οὐρανῶν ἔτυχεν. εἶτα ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, οὐκ ἀπὸ τῆς τοῖς ἀγαθοῖς κειμένης τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τοῖς πονηροῖς ἠπειλημένης κολάσεως, διορθοῦται τὸν ἀκροατήν. διὸ „ καὶ ἐπήγαγεν· ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔςαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. εἰ δὲ λέγοι τις· εἶδες οἷος ἐπεισῆλθε λογισμὸς, διὰ τὸ μὴ εἶναι γνώριμον τὴν ἡμέραν; χρονίζει γὰρ ὁ κύριός μου φησί· εἴποιμεν ἂν, οὐ διὰ τὸ μὴ εἶναι γνώριμον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ διὰ τὸ πονηρὸν εἶναι τὸν οἰκέτην. ἐπεὶ τῷ φρονίμῳ καὶ πιςῷ, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐπεισῆλθεν αὕτη ἡ ἔννοια; τί γὰρ εἰ καὶ χρονίζει ὁ δεσπότης ἄθλιε, ὅλως προσδοκᾷς αὐτὸν μὴ ἥξειν; τί [οὖν] οὐ μεριμνᾷς; ἐντεῦθεν [οὖν] μανθάνομεν, ὅτι οὐδὲ χρονίζει. αὕτη γὰρ οὐ τοῦ δεσπότου, ἀλλὰ τῆς τοῦ πονηροῦ οἰκέτου [γνώμης] ἡ ψῆφος. διὸ καὶ [διὰ τοῦτο] ἐγκαλεῖται. ὅτι γὰρ οὐ χρονίζει, ἄκουσον Παύλου λέγοντος· ὁ κύριος ἐγγὺς, μηδὲν μεριμνᾶτε· [καὶ,] ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ. σὺ δὲ καὶ τῶν ἑξῆς ἄκουε, καὶ μάνθανε πῶς συνεχῶς ὑπομιμνήσκει τῆς ἀγνοίας τῆς ἡμέρας, δηλῶν τοῖς οἰκέταις τοῦτο χρήσιμον ὂν, καὶ ἱκανὸν ἀφυπνίσαι αὐτοὺς καὶ διαναςῆσαι. τί γὰρ εἰ καὶ μηδὲν τινὲς ἐντεῦθεν ἐκέρδανον.

οὐδὲ γὰρ

Fidelem igitur appellat, quoniam nihil ex rebus domini ſibi attribuit, nec incaſſum quicquam expendit. Prudentem autem, quia opportune diſpenſare nouerit. Si quidem vtraque re nobis opus eſt, ne ſcilicet quæ domini ſunt, ad proprios vſus rapiamus, & vt opportune omnia diſpenſemus. Nam ſi alterum horum abſit, eius abſentia alterum omnino claudicat. Si enim fidelis ita ſit, vt non furetur: diſperdat autem non neceſ-
A ſario conſumens impendio, non paruum id crimen eſt. Sin verò è contrario rectè diſpenſare nouerit: ſibi verò accumulet, ingens rurſus hæc culpa. Audiamus etiam qui pecunioſi ſumus. Non enim doctoribus hæc ſolùm ſed diuitibus etiam dicit, cùm vtriſque dominus diuitias ſuas crediderit, maximas quidem doctoribus, ſed locupletibus etiam non paruas. Si ergo docentes maiores diuitias ſeminent, atque diſpergant: vos autem nullam in minoribus liberalitatem oſtendatis: cur liberalitatem, & non
B gratitudinem dixi? non enim veſtra, ſed aliena tribuitis: quænam vobis futura eſt excuſatio? Sed interim antequam de punitione dicatur, approbati præmia ſerui qualia ſint, audiamus: *Amen dico vobis, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.* Quid hoc honore maius? quæ oratio hanc dignitatem, hanc beatitudinem aſſequi poterit, cùm cœlorum conditor, cui omnia ſeruiunt, hominem ſuper omnia bona ſua conſtituturus eſt? Propterea & prudentem eum appellauit, quia nouit magna pro paruis perdenda non eſſe:
C quia moderatè vitam hic peragens, cœlos conſecutus eſt. Deinde quod ſemper factitat, non à bonorum præmijs tantum, ſed à prauorum etiam pœna audientes corrigit, ac ideo ſubiecit: *Si autem dixerit malus ſeruus in corde ſuo, tardat dominus meus venire, & inceperit conſeruos ſuos verberare, comedat autem & bibat cum ebrijs: veniet dominus ſerui illius in die qua non exiſtimat, & in hora quam non nouit, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Si verò quiſpiam opponat,
D perſpicis quæ cogitatio ſeruo venit, quia dies ille ignotus eſt: tardat enim, inquit dominus meus. Illud reſpondebimus, non quia dies ille ignotus ſit, ſed quia ipſe nequam hæc cogitat: quam enim ob rem nihil huiuſmodi fidelis ille, prudenſque ſeruus cogitauit. Quid enim refert miſerrime omnium, ſi dominus tuus tardat, cum eum omnino venturum non ignores? Cur ergo diligenti ſtudio non incumbis? Hinc igitur diſcimus non tardare dominum: iniqui enim ſerui hæc de tarditate
E ſententia eſt, propter quam etiam accuſatur. Quod verò non tardat, Paulus quoque confirmat, dicens: *Dominus prope eſt, nihil ſolliciti ſitis:* &, *Qui venturus eſt, veniet & non tardabit.* Phili. 4. a. Aba. 2. a.
Sed quæ ſequuntur audi, vt diſcas quomodo crebrò in memoriam ignoratum illum diem reducat, ſignificans ſeruis iſtud eſſe perutile, ac ſufficiens à ſomno eos excitare. Nec refert, ſi multi nihil vtilitatis hic cõſecuti ſint.

Nam

Nam nec etiam ab alijs iuuantibus lucrati a-
liquid ſunt: ſed tamen ipſe nunquam ceſſat
facere quæ ſua ſunt. Quid deinde? *Veniet,*
inquit, *in die qua non expectat, & hora qua*
ignorat, & extremis eum cruciabit tormentis.
Perpendis quomodo vbique ignorantiam
hanc repetit, tum vt vtilitatem eius oſten-
dat, tum vt ſemper diligentiores eſſe faciat:
hæc enim res vt ſcilicet nos ſemper vigilemus
præcipuo illi eſt ſtudio atque curæ: ac quo-
niam calamitatibus oppreſſi magis corrigi-
mur, delitijs verò atque ocio corrumpimur,
idcirco vbique in remiſſione atque quiete
Sup. d. & Luc. 17. f. ventura mala prænunciat. Et vt in ſuperiori-
bus per tempora Noë hoc ipſum ſignificauit;
ita hic quando ſeruus ille temulentiæ ſe de-
dit, quando conſeruos inflatus verberat, tunc
intolerabilis eſt pœna. Sed non pœnam ſo-
lummodo illius, verũ diligentius cõſideremus
ne ipſi quoque ſimilibus ſimus obnoxij. Huic
enim ſimiles profectò ſunt, qui pecuniam
habentes pauperibus non erogant: diſpenſa-
tor etiam tu es pecuniarum tuarum non mi-
nus, quam qui eccleſias gubernant. Quem-
admodum igitur illi non habent poteſtatem
ea quæ à vobis collata ſunt pauperibus, te-
mere diſpergere, quandoquidem ad alimen-
ta pauperum conſtituta ſunt, pari tu quoque
modo non debes temere tua conſumere. Nam
etſi paternam hereditatem accepiſti, atque
ea ratione quæcunque habes tua ſunt: Dei
tamen ſunt vniuerſa. Deinde ſi tu diligenter
quæ dediſti vis diſpenſari, Deum autem non
arbitraris maiore acrimonia à nobis ratio-
nem diſpenſationis petiturum, ſed laturum,
vt perperam cuncta diſperdantur: non eſt ita,
non eſt. Ideo etenim & apud te pecuniam eſſe
paſſus eſt, vt alimenta pauperibus in opportu-
nitate concedas. Quid eſt porrò in oppor-
tunitate? Cum egeant, cum fameſcant. Sicut i-
gitur tu conſeruo ad diſpenſandum dediſti, ſic
dominus tibi vt opportunè impendas. Cumq;
poſſit auferre, relinquit tamen, vt virtutis exer-
cendæ habeas facultatem, vtque altero alterius
egente, feruentiore omnes inter ſe charitate
vinciret. Tu vero cum acceperis, nõ modò haud
præbes, verumetiam verberibus cædis. Quòd
ſi culpa non dare eſt, quæ venia erit verberan-
ti? his verbis contumeliatores & rapaces ſubo-
ſtendere mihi videtur, vehementer eis inten-
tãs, cum verberibus eos cædant, quos alere de-
beant. Delitiãtes autem etiam, atq; laſciuiẽtes
hoc loco notare videtur; nam & delitijs magna
propoſita eſt pœna: comedat enim, inquit, &
bibat cum ebrijs, ventris voraginem ſignifi-
cans hæc dicit. Nõ enim accepiſti, vt deuorare
habeas, ſed vt ad eleemoſynam vtaris. An for-
ſan tua te credis habere? res pauperum tibi
credita eſt, etiam ſi laboribus iuſtis, etiam ſi
hereditate paterna in te peruenerit. Nũ putas nõ
potuiſſe Deũ abs te hãc pecuniã auferre? Sed i-
deo nõ fecit, quia te dominũ eſſe vult benigni-
tatis erga pauperes. Tu autẽ diligẽter ꝑpende,
quomodo in omnib' ferè parabolis ille punit,
q ſua pecunia ꝓbe vſus non eſt. Nã neq; virgi-
nes aliena rapuerunt, ſed ſua nõ erogauerunt:
neque

οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ὠφελούντων ὠφελήθη-
σάν τινες. ἀλλ' ὅμως οὗτος οὐ παύεται τὰ αὐτοῦ ποιῶν.
τί οὖν φησι τὰ ἑξῆς; ἐλεύσεται ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδο-
κᾷ, καὶ ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ τὰ ἔσχατα αὐτὸν διχοτομή-
σει. ὁρᾷς πῶς πανταχοῦ τοῦτο τίθησι, τὸ τῆς ἀγνοίας
δεικνὺς χρήσιμον, καὶ ταύτῃ ποιῶν ἐναγωνίους ἀεί;
τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ, τὸ ἀεὶ ἡμᾶς ἐ-
γρηγορέναι. καὶ ἐπειδὴ ἀεὶ ἐν ταῖς τρυφαῖς ἀ-
ναπίπτομεν, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς μᾶλλον συστελλό-
A μεθα, διὰ τοῦτο πανταχοῦ τοῦτο λέγει, ὅτι ὅτ' ἂν ἄνε-
σις ᾖ, τότε ἔρχεται τὰ δεινά. καὶ ὥσπερ ἀνωτέρω διὰ
τοῦ Νῶε τοῦτο ἐδήλωσεν, οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτ'
ἂν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος μεθύῃ, ὅτ' ἂν τύπτῃ, καὶ ἡ κό-
λασις ἀφόρητος. ἀλλὰ μὴ τὴν κόλασιν ἴδωμεν μόνον
τὴν ἐκείνῳ κειμένην, ἀλλὰ κἀκεῖνο σκοπήσωμεν, μή-
ποτε καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ πράττοντες λανθάνωμεν. καὶ
γὰρ τούτῳ ἐοίκασιν οἱ χρήματα ἔχοντες καὶ μὴ δι-
δόντες τοῖς δεομένοις. καὶ γὰρ καὶ σὺ οἰκονόμος εἶ τῶν
σαυτοῦ χρημάτων, οὐχ ἧττον ἢ ὁ τὰ τῆς ἐκκλησίας
B οἰκονομῶν. ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν τὰ
διδόμενα παρ' ὑμῶν εἰς πένητας ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυ-
χε σκορπίσαι, ἐπειδὴ εἰς πενήτων ἐδόθη διατροφήν·
οὕτως οὐδὲ σὺ τὰ σά. εἰ γὰρ καὶ πατρῷον διεδέξω κλῆρον,
καὶ οὕτως ἔχεις πάντα ἃ ἔχεις, καὶ οὕτως τοῦ θεοῦ πάν-
τα ἐστίν. εἶτα, σὺ μὲν ἅπερ ἔδωκας οὕτω βούλει μετὰ ἀ-
κριβείας οἰκονομεῖσθαι· τὸν δὲ θεὸν οὐκ οἴει τὰ αὐτοῦ
μετὰ πλείονος ἀπαιτήσειν ἡμᾶς τῆς σφοδρότητος,
ἀλλὰ ἀνέχεσθαι ἁπλῶς αὐτῶν ἀπολλυμένων; οὐκ ἔστι
ταῦτα οὐκ ἔστι. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ σοὶ ταῦτα
C εἴασεν, ὥστε δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς ἐν καιρῷ. τί
ἐστιν ἐν καιρῷ; τοῖς δεομένοις, τοῖς πεινῶσιν. ὥσπερ γὰρ
σὺ τῷ συνδούλῳ ἔδωκας οἰκονομῆσαι· οὕτως καὶ σὲ ὁ
δεσπότης βούλεται εἰς δέον ταῦτα δαπανᾶν. διὰ τοῦ-
το καὶ δυνάμενος αὐτὰ ἀφελέσθαι, ἀφῆκεν, ἵνα ἔ-
χῃς ἀφορμὴν ἐπιδείξασθαι, ἵνα ἀλλήλων εἰς χρείαν
καταστήσας τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην θερμοτέ-
ραν ἐργάσηται. σὺ δὲ λαβὼν, οὐ μόνον οὐ δίδως, ἀλλὰ
καὶ τύπτεις. καίτοι [γε] εἰ τὸ μὴ δοῦναι ἔγκλημα, τὸ
τυπτῆσαι, ποίαν φέρει συγγνώμην; τοῦτο δέ μοι δο-
D κεῖ λέγειν, τοὺς ὑβριστὰς καὶ τοὺς πλεονέκτας αἰνιττό-
μενος, καὶ πολλὴν τὴν κατηγορίαν ἐνδεικνύμενος,
ὅτ' ἂν οὓς τρέφειν ἐκελεύσθησαν, τούτους τύπτωσι. δο-
κεῖ δέ μοι καὶ τοὺς τρυφῶντας ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι. ἔστι
γὰρ καὶ τρυφῆς μεγάλη κεῖται κόλασις. ἐσθίει
γὰρ καὶ πίνει φησὶ μετὰ τῶν μεθυόντων, τὴν γα-
στριμαργίαν δηλῶν. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἔλαβες, ἵ-
να εἰς τρυφὴν δαπανήσῃς, ἀλλ' ἵνα εἰς ἐλεημο-
σύνην ἀναλώσῃς. μὴ γὰρ τὰ σαυτοῦ ἔχεις; τὰ
τῶν πενήτων ἐνεπιστεύθης, κἂν ἀπὸ κλήρου
E πατρῴου κεκτημένος τυγχάνῃς, κἂν ἐκ πόνων
δικαίων. μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο [ταῦτα] ὁ θεὸς
ἀφελέσθαι σου; ἀλλ' οὐ ποιεῖ τοῦτο, σὲ κύριον ποι-
ῶν τῆς εἰς τοὺς δεομένους φιλοτιμίας. Σὺ δέ
μοι σκόπει, πῶς διὰ πασῶν τῶν παραβο-
λῶν κολάζει τοὺς οὐκ εἰς τοὺς δεομένους τοῖς
χρήμασι χρωμένους τοῖς ἰδίοις. οὔτε γὰρ αἱ παρθέ-
νοι ἥρπασαν τὰ ἀλλότρια, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν τὰ ἴδια·
οὔτε

Digitized by Google

ὅτι ὁ τὸ ἓν τάλαντον κατορύξας ἐπλεονέκτησεν, ἀλλ' οὐκ ἐδιπλασίασεν· οὔτε οἱ πεινῶντας περιϊδόντες, ἐπειδὴ τὰ ἀλλότρια ἥρπασαν κολάζονται, ἀλλ' ἐπειδήπερ τὰ αὐτῶν οὐκ ἐσκόρπισαν, καθάπερ καὶ ὁ δοῦλος οὗτος. ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι γαστριζόμεθα, ὅσοι εἰς δεῖπνα πολυτελῆ τὸν πλοῦτον ἀναλίσκομεν τὸν οὐδὲν ἡμῖν προσήκοντα, ἀλλὰ τῶν δεομένων ὄντα. μὴ γὰρ ἐπειδὴ ἀπὸ πολλῆς φιλανθρωπίας [ὡς] ἐκ τῶν σῶν ἐκελεύσθης διδόναι, διὰ τοῦτο καὶ σαυτοῦ νομίζῃς ταῦτα. ἐχρησέ σοι, ἵνα δυνηθῇς εὐδοκιμῆσαι. μὴ τοίνυν σὰ εἶναι νόμιζε τὰ αὐτοῦ, αὐτοῦ δίδως. οὐδὲ γὰρ εἰ σὺ ἐδάνεισας τινὶ ἵνα ἀπελθὼν δυνηθῇ τινὰς ἀφορμὰς λαβεῖν πόρων, ἐκείνου τὰ χρήματα ἔφης ἂν εἶναι. καὶ σοὶ τοίνυν ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐμπορεύσῃ τὸν οὐρανόν. μὴ τοίνυν τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν ἀγνωμοσύνης ποιήσῃς. ἐννόησον ὅσης εὐχῆς ἄξιον ἦν, τὸ δυνηθῆναι μετὰ τὸ βάπτισμα εὑρεῖν ὁδὸν λύσεως ἁμαρτημάτων. εἰ μὴ τοῦτο εἶπε, δὸς ἐλεημοσύνην, πόσοι ἂν εἶπον, εἴθε ἦν δυνατὸν χρήματα δοῦναι καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν μελλόντων κακῶν; ἐπειδὴ δὲ δυνατὸν τοῦτο γέγονε, πάλιν γεγόνασιν ὕπτιοι. ἀλλὰ δίδωμι φησί. καὶ τί τοῦτο; οὐδέπω γὰρ ἔδωκας ὅσον ἡ τοὺς δύο ὀβολοὺς καταβαλοῦσα· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν ἐκείνης, ἀλλὰ τὰ πλείονα εἰς ἀνονήτους [καὶ ἀνωφελεῖς] ἐκβάλλεις δαπάνας, εἰς συμπόσια καὶ μέθην καὶ ἀσωτίαν ἐσχάτην. νῦν μὲν καλῶν, νῦν δὲ καλούμενος· νῦν μὲν ἀναλίσκων, νῦν δὲ ἑτέρους ἀναλίσκειν ἀναγκάζων. ὥστε [καὶ] διπλῆν σοι γίνεσθαι τὴν κόλασιν, καὶ ἀφ' ὧν αὐτὸς ποιεῖς, καὶ ἀφ' ὧν ἑτέρους προτρέπεις. ὅρα γοῦν καὶ τοῦτον αὐτὸ τοῦτο ἐγκαλούμενον τὸν οἰκέτην. „ἐσθίει γάρ φησι καὶ πίνει μετὰ τῶν „μεθυόντων. οὐδὲ γὰρ τοὺς μεθύοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας κολάζει. καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι μετὰ τῆς οἰκείας διαφθορᾶς καὶ τῆς τῶν πλησίον ὑπερορῶσι σωτηρίας. τὸν δὲ Θεὸν οὐδὲν οὕτως παροξύνει ὡς τὸ ὑπεροπτικῶς ἔχειν τῶν τῶν πλησίον προσηκόντων. διὸ καὶ τὸν θυμὸν ἐνδεικνύμενος, διχοτομηθῆναι αὐτὸν ἐκέλευσε. διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀγάπην γνώρισμα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔφησεν εἶναι· ἐπειδὴ πᾶσα ἀνάγκη τὸν ἀγαπῶντα, τὰ τοῦ ἀγαπωμένου μεριμνᾶν. ταύτης τοίνυν ἐχώμεθα τῆς ὁδοῦ, καὶ γὰρ αὕτη μάλιστά ἐστιν ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσα, ἡ τοῦ Χριστοῦ μιμητὰς ἐργαζομένη, ἡ τοῦ Θεοῦ κατὰ δύναμιν ὁμοίους ποιοῦσα. ὅρα γοῦν καὶ τὰς ἀρετὰς ταύτας οὔσας ἀναγκαιοτέρας, αἳ παρὰ ταύτην ἐσκήνωνται τὴν ὁδόν. καὶ εἰ βούλεσθε, ποιήσωμεν αὐτῶν ἐξέτασιν, καὶ τὰς ψήφους ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνέγκωμεν γνώμης. ἔστωσαν [σοι τοίνυν] δύο ζωῆς ἀρίστης ὁδοί· καὶ ἡ μὲν μία αὐτὸν αὐτὸν κατασκευαζέτω καλὸν τὸν μετιόντα· ἡ δὲ ἑτέρα, καὶ τὸν πλησίον. ἴδωμεν ποία μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, καὶ πρὸς τὴν κορυφὴν ἡμᾶς ἄγει τῆς ἀρετῆς. οὐκοῦν ἐκεῖνος μὲν ὁ τὰ ἑαυτοῦ μόνον ζητῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Παύλου μυρίας δέξεται αἰτίας· ὅταν δὲ ἀπὸ τοῦ Παύλου εἴπω, τοῦ Χριστοῦ λέγω· οὗτος δὲ ἐγκώμια καὶ στεφάνους. [καὶ] πόθεν τοῦτο δῆλον; ἄκουσον τί μὲν τούτῳ „διαλέγεται, τί δὲ ἐκείνῳ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ

neque qui talentum ſuffodit, aliena inuaſit,
ſed quia nihil addidit: neque qui eſurientem *Infr. 15. a.*
prætericrunt, propter aliorum rapinam cru- *Hic &*
ciantur, verum quia ſua, quemadmodum & *Luc. 12. e.*
hic ſeruus, non diſperſerunt. Audiamus igi-
tur quicunque ventri ſeruimus, quicunque
ad opiparè comparandas cœnas pecuniam cō-
ſumimus, quæ non noſtra, ſed indigentium eſt.
Noli enim, quoniam magna domini beni-
gnitate quaſi tua erogare iuſſus es, idcirco et-
A iam tua eſſe arbitrari: mutuò tibi conceſſit,
vt probitatem inde quæras. Noli ergo puta-
re tua eſſe quæ habes, ſed quæ domini ſunt,
domino præbe. Nec enim etiam ſi tu cuipi-
am mutuò contuliſti, vt aliquid inde lucrari
poſſit, illius pecuniam eſſe aſſereres: ſimili-
ter ergo Deus tibi pecuniam tradidit, vt cœ-
lum mercreris. Quare non eſt benignitatis
ſuæ cumulus ingratitudine tua euertendus.
Veniat in mentem tibi, quàm optabile erat
homini poſt baptiſmum remiſſiones pecca-
torum inuenire, ſi eleemoſyna ad delenda
peccata conceſſa non eſſet. O quot homines
B dicerent? vtinam poſſemus pecunijs à futuris
nos malis redimere: nunc verò, cum hoc per e-
leemoſynam facere poſſint, torpent rurſus &
decidunt. Sed præbeo, inquies: quid præbes?
Nunquam certè tantum dediſti, quantū muli- *Luc. 21. a.*
er illa, quæ duos obolos erogauit, imò verò nec
mediam quidem partem, nec ſubmultiplicem
eius quod illa obtulit, præſtitiſti ſed multo plu-
ra in ſumptus inutiles eijcis. Magnifica con-
uiuia, & potationes inebriantes excogitas:
modo tu alios vocas, modo vocaris ab illis.
C Ita nunc tu conſumis, nunc alios conſumere
cogis: & duplicem tibi præparas cruciatum,
alterum ab his quæ tu, alterum ab his quæ alij
hortatu faciunt tuo. Vide igitur hunc quoque
famulum, quoniam edat & bibat cum temu-
lentis, accuſari: non enim temulentos ſolùm,
verumetiam eos qui cum illis viuunt, torque-
bit. Nec iniuria quidem. Nam & ſeipſos cor-
rumpunt, & proximorum ſalutem negligunt.
Nulla verò re alia Deus magis irritatur, quam
ſi proximi commoditatem deſpicias: quapro- *Ioan. 13. d.*
pter vt iram in iſtos oſtendat, in duas inci li
D ſeruum illum partes imperauit: hac de cauſa
notam qua diſcipuli ſui cognoſcerentur, cha-
ritatem eſſe affirmauit, quoniam diligentem
neceſſe eſt de dilecti vtilitate meditari. Hanc
igitur viam teneamus, quæ nos maximè ad
cœlos perducet, quæ Chriſti faciet imitato-
res quæ Deo, quantum fieri poteſt, ſimillimos
cōſtituet. Perſpice autem eas quoque virtutes
magis neceſſarias eſſe, quæ iuxta viam hanc
tentoria poſuerunt. Et ſi placet, diligentius id
inueſtigemus, ſententiamque ſecundum ſcri-
E pturam proferamus. Poſſunt ergo duæ ad vi-
tam maximè viæ perducere: quarū altera viato-
ri duntaxat, altera etiam proximo conducat.
Cōſideremus igitur vtra magis comprobetur,
& ad apicem nos perducat virtutis. Illum igi-
tur qui ſua duntaxat quærit crebrò Paulus cri-
minatur (quādo verò Paulum dico, Chriſtum
dico, hunc verò laudibus proſequitur: qvt pa- *1. Cor. 10. f.*
teat, ipſum audiamus. *Nemo quod ſuū eſt quærat*,

Digitized by Google

ſed quod eſt proximi vnuſquiſque. Vides quomodo alterum eiecit, alterum amplexus eſt? & rurſus: *Vnuſquiſque veſtrum proximo placeat in bonum ad ædificationem* (Rom. 15. a). Deinde mirabilem laudem admonitione mixtam ſubiunxit: Nam & Chriſtus non ſibi ipſi placuit (Ibidem): ſed quanuis victoria iam ex ſententia Pauli appareat, tamen vt maiori cumulo melior pars excedat, videamus quæ virtutes in nobis duntaxat terminantur, quæ autem à nobis ad alios etiam tranſeunt. Ieiunare igitur, humi iacere, virginitate florere, moderatè viuerè, hæc omnia ipſis qui faciunt vtilia ſunt: at à nobis in proximum tranſgrediuntur, eleemoſyna, doctrina, charitas. Audi autem quid de his dicit Paulus: *Si omnia quæ habeo, in panes pauperum diſpergam, & corpus meum tradam vt vratur, charitatem autem non habeam, nihil mihi proſunt* (1. Cor. 13. b). Ita perſpicuo charitas præconio & laudatur & coronatur. Sed ſi vultis tertiò etiam pedem conferam, & pugnabo: & ponatur quempiam ieiunare, martyrio comprobari, atque cremari: alium verò ad ædificationem proximi martyrum differre: nec differre modo, ſed etiam abſque martyrio decedere. Vter igitur poſt hanc peregrinationem maior erit? Non eſt nobis multis in hoc loco rationibus opus, nec longiore diſputatione, cum magna voce beatus Paulus ſententiam iam protulerit, dicens: *Cupio diſſolui, & cum Chriſto eſſe melius mihi: in carne autem adhuc permanere, propter vos magis neceſſarium eſt* (Phili. 1. c). Ita proximi ædificationem potiorem duxit, quam reſolui, & eſſe cum Chriſto. Et certè ſi maximè vis eſſe cum Chriſto, voluntatem eius facias: voluntas autem eius illa præcipua eſt, vt proximo conducere ſtudeas. Vis vt & quartò aliunde tibi hanc ſententiam corroborem? *Amas me Petre*, inquit, *paſce oues meas* (Ioan. 21. c). Cùm tertio ipſum interrogaſſet, hoc amoris argumentum eſſe confirmauit: quod non ad ſacerdotes ſolummodo dictum eſt, verumetiam ad ſingulos noſtrum, quibus vel minimus quidem grex commiſſus eſſe videtur: nec enim quia minimus eſt, negligi debet. Pater nanque meus complacuit in ipſis. Habet vnuſquiſque noſtrûm ouem, ad pinguia eam paſcua ducat. Cumque à lectulo paterfamiliâs ſe receperit, nihil aliud quærat, quã vt ea faciat atque dicat quibus incrementa religionis domui vniuerſę adiiciat. Mater autem familiâs domum quidem cuſtodiat, ſed multò magis procuret, quomodo quæ ad cœlos pertinent, vniuerſa familia operetur. Nam ſi in rebus ſecularibus antequam domeſtica diſponamus, quæ reipublicæ debentur perſolui curamus, ne horum vectigalium cauſa in forum pertracti ac cæſi vituperemur: quantò magis in ſpiritualibus oportet quæ creatoris Dei & regis omniũ ſunt, prius diſponere, ne illo pertrahamur vbi dentium ſtridor eſt? Has igitur amplectamur virtutes, quę nobis ſalutares, & proximo perutiles ſunt. Tale quid eleemoſyna eſt, tale oratio: imò vero etiam hæc ab illa vires atque alas aſſumit. *Orationes*, inquit, *& eleemoſyna tua, in memoriã in conſpectu Dei aſcenderũt* (Act. 10. a).

Non

ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος. ὁρᾷς πῶς τὸ μὲν ἐξέβαλε, τὸ δὲ εἰσήγαγεν; [καὶ] πάλιν, ἕκαστος ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. εἶτα, καὶ ὁ ἔπαινος ἄφατος μετὰ παραινέσεως. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν. ἱκαναὶ μὲν οὖν καὶ αὗται αἱ ψῆφοι δεῖξαι τὴν νίκην· ἵνα δὲ καὶ ἐκ περιουσίας τοῦτο γένηται, ἴδωμεν, τί μὲν τῶν κατορθωμάτων μέχρις ἡμῶν ἵσταται, τί δὲ ἀφ' ἡμῶν καὶ εἰς ἑτέρους διαβαίνει. οὐκ οὖν τὸ μὲν νηστεῦσαι, καὶ χαμευνῆσαι, καὶ
A παρθενίαν ἀσκῆσαι, καὶ σωφρονῆσαι, ταῦτα αὐτοῖς ἐργαζομένοις φέρει τὸ κέρδος· τὰ δὲ ἀφ' ἡμῶν εἰς τὸν πλησίον διαβαίνοντα, ἐλεημοσύνη, διδασκαλία, ἀγάπη. οὐκ οὖν κἀνταῦθα ἄκουσον [τοῦ] παύλου λέγοντος, ὅτι κἂν ψωμίσω μου τὰ ὑπάρχοντα, κἂν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ὁρᾷς αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν λαμπρῶς ἀνακηρυττομένην καὶ στεφανουμένην; εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐκ τρίτου συμβάλωμεν. καὶ ὁ μὲν νηστευέτω, καὶ σωφρονείτω, καὶ μαρτυρείτω, καὶ κατακαιέσθω· ἕ-
B τερος δέ τις ἀναβαλλέσθω τὸ μαρτύριον διὰ τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομὴν, καὶ μὴ μόνον ἀναβαλλέσθω, ἀλλὰ καὶ ἀπερχέσθω μαρτυρίου χωρίς· τίς μᾶλλον εὐδοκιμήσει μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν; οὐ δεῖ πολλῶν ἐνταῦθα λόγων ἡμῖν, οὐδὲ μακρᾶς τῆς περιόδου. ἐψήφισε γὰρ ὁ μακάριος, τὴν ψῆφον φέρων καὶ λέγων· τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. [ἀκούεις ὅτι] καὶ τῆς πρὸς τὸν χριστὸν ἀποδημίας προετίμησε τοῦ πλησίον τὴν οἰκοδομήν; τοῦτο γάρ μάλιστά ἐστι συνεῖναι χρι-
C στῷ, τὸ, τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. θέλημα δὲ αὐτοῦ οὐδὲν οὕτως ἐστὶν, ὡς τὸ συμφέρον τῷ πλησίον. βούλει καὶ τετάρτην εἴπω τούτων ἀπόδειξιν; πέτρε εἰ φιλεῖς με φησὶ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. καὶ τρίτον αὐτὸν ἐρωτήσας, τοῦτο ἔφησεν εἶναι φιλίας τεκμήριον. οὐ πρὸς ἱερέας δὲ τοῦτο μόνον εἴρηται, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕκαστον ἡμῶν, τῶν [καὶ] μικρὸν ἐμπεπιστευμένων ποίμνιον. μὴ γὰρ ἐπειδὴ μικρόν ἐστι καταφρονήσῃς. ὁ γὰρ πατήρ μου φησὶν εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς. ἔχει ἕκαστος ἡμῶν πρόβατα· ταῦτα ἐπὶ τὰς προσηκούσας ἀγέτω νομάς. καὶ ὁ
D ἀνὴρ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς εὐνῆς, μηδὲν ἄλλο ζητείτω, ἀλλ' ἢ ὅπως ἐργάσηταί τι καὶ εἴπῃ δι' ὧν ἅπασαν εὐλαβεστέραν ποιήσῃ τὴν οἰκίαν. ἡ γυνὴ πάλιν, ἔστω μὲν οἰκουρὸς, πρὸ δὲ ταύτης τῆς ἐπιμελείας ἑτέραν ἀναγκαιοτέραν ἐχέτω φροντίδα, τὴν τῶν οὐρανῶν [βασιλείαν,] ὅπως πᾶσαν ἐργάσηται ἡ οἰκία. εἰ γὰρ ἐν τοῖς βιωτικοῖς πρὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιμελείας, τὰ δημόσια σπουδάζομεν κατατιθέναι ὀφλήματα, ὥστε μὴ διὰ τὴν ἐν τούτοις ἀγνωμοσύνην δέρεσθαι καὶ ἕλκεσθαι ἐπ' ἀγορᾶς καὶ μυρία ἀσχημονεῖν, πολλῷ μᾶλλον
E ἐπὶ τῶν πνευματικῶν τοῦτο δεῖ ποιεῖν, τὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὅλων θεοῦ καταθεῖναι πρότερον, ἵνα μὴ ἔλθωμεν ὅπου ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ ταύτας ζητῶμεν τὰς ἀρετὰς, αἳ μετὰ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας καὶ τοὺς πλησίον τὰ μέγιστα ὠφελῆσαι δύναιντ' ἄν. τοιοῦτον ἡ ἐλεημοσύνη, τοιοῦτον ἡ εὐχὴ μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴ παρ' ἐκείνης δυναμοῦται καὶ ὑπόπτερος γίνεται. αἱ εὐχαὶ γάρ σου φησὶ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

οὐκ

οὐκ εὐχὴ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ νηστεία ἐντεῦθεν τὰ νεῦρα ἔχει. κἂν νηστεύῃς χωρὶς ἐλεημοσύνης, οὐδὲ νηστεία τὸ πρᾶγμα λογίζεται, ἀλλὰ γαστριζομένου καὶ μεθύοντος [χείρων ὁ τοιοῦτος, καὶ τοσούτῳ] χείρων, ὅσῳ τρυφῆς ὠμότης [χεῖρον καὶ] χαλεπώτερον. καὶ τί λέγω νηστείαν; κἂν [γὰρ] σωφρονῇς, κἂν παρθενεύῃς, ἐκτὸς ἑστήκας τοῦ νυμφῶνος, ἐλεημοσύνην οὐκ ἔχων. καίτοι τί παρθενίας ἴσον, ὃ μηδὲ ἐν τῇ καινῇ ὑπὸ νόμον ἦλθε διὰ τὸ ὑπερέχον [τῆς ἀνάγκης;] ἀλλ' ὅμως ἐκβάλλεται, ὅτ' ἂν τὴν ἐλεημοσύνην μὴ ἔχῃ. εἰ δὲ παρθένοι ἐκβάλλονται, ἐπειδὴ ταύτην οὐκ εἶχον μετὰ δαψιλείας τῆς προσηκούσης, τίς δυνήσεται (?) τῆς ἄνευ συγγνώμης τυχεῖν; οὐκ ἔστιν οὐδείς, ἀλλ' ἀπολέσθαι πάντως ἀνάγκη τὸν ταύτην οὐκ ἔχοντα. εἰ γὰρ ἐν τοῖς βιωτικοῖς οὐδεὶς ἑαυτῷ ζῇ, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνης, καὶ στρατιώτης, καὶ γεωργὸς, καὶ ἔμπορος, πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ τὸ τῷ πλησίον ὠφέλιμον συντελοῦσιν ἅπαντες· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν τοῦτο δεῖ ποιεῖν. τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστι [τὸ] ζῇν, ὡς ὅγε ἑαυτῷ ζῶν μόνον καὶ πάντων ὑπερορῶν, περιττός ἐστι, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ τοῦ γένους τοῦ ἡμετέρου. τί οὖν φησὶν, ἂν τὰ καθ' ἑαυτὸν παρίδω, τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητῶν; οὐκ ἔστι [οὐκ ἔστι] τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητοῦντα τὰ ἑαυτοῦ παριδεῖν· ὁ γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ἐπιζητῶν οὐδένα λυπεῖ, ἀλλ' ἐλεεῖ πάντας, ὠφελεῖ εἰς δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ, οὐδενός τι ἁρπάσει, οὐ πλεονεκτήσει, οὐ κλέψει, οὐ ψευδομαρτυρήσει· πάσης ἀφέξεται [κακίας,] πάσης ἐπιλήψεται ἀρετῆς, καὶ ὑπερεύξεται τῶν ἐχθρῶν, καὶ εὐεργετήσει τοὺς ἐπιβουλεύοντας· καὶ οὔτε λοιδορήσεταί τινι, οὔτε κακῶς ἐρεῖ, κἂν μυρία ἀκούσῃ κακῶς, ἀλλ' ἐρεῖ τὰ ἀποστολικά· τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; ἐὰν δὲ τὰ ἡμέτερα σκοπεῖν, οὐ πάντως καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἕψεται. ἐκ τούτων ἁπάντων πεισθέντες, ὡς οὐκ ἔνι σωθῆναι μὴ τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦντας, καὶ τὸν διχοτομηθέντα οὗτον ἰδόντες, καὶ τὸν τὸ τάλαντον κατορύξαντα, ταύτην ἑλώμεθα τὴν ὁδὸν, ἵνα καὶ τῆς αἰωνίου τύχωμεν ζωῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Non autem ſola oratio, verumetiam ieiunium inde corroboratur. Quippe ſi abſque eleemoſyna ieiunes, nec ieiunium quidem hoc reputatur: cum ventris ſeruo ac temulento, qui ita ieiunat deterior ſit, tantoque peior, quanto crudelitas delitijs nequior eſt. Cur de ieiunio ita loquor, cum ipſa caſtimonia & virginitas eleemoſyna carens ex thalamo ſponſi eiiciatur? Et quanquam adeò magna quidem res virginitas ſit, vt propter excel- *Inf. 25 a.*
A lentiam ſuam nec in nouo teſtamento neceſſitati legis ſuccubuerit, ſed tamen niſi eleemoſyna ipſam comitetur, eiicitur: quod ſi ita eſt, ſicuti certè eſt, quis eleemoſyna contempta veniam impetrabit? Nullus profectò, ſed perire neceſſe eſt eum qui eleemoſyna caret. Nam ſi in rebus ſecularibus nemo ſibi ſoli viuit, ſed tam opifex quàm miles, tam agricola quàm mercator, ad communem vtilitatem proximis etiam omnes conferunt, multò magis in ſpiritualibus id faciendum eſt: hoc enim maximè viuere eſt, alijs ſcilicet etiam prodeſſe. Nam qui ſibi viuit, cæteros omnes negli-
B gens, & vita eius ſuperuacanea eſt, & ipſe ſuperfluus, nec homo, nec generis noſtri. Quid igitur, inquies, meáne contemnam, vt ea quæ aliorum ſunt, curem? Non negligit ſua, qui aliena procurat: qui enim aliena quærit, neminem lædit, omnes miſeratur, pro viribus vnicuique prodeſt, à nullo rapiet, nullius bona inuadet, non furabitur, non falſum teſtimonium dicet, ab omni malignitate abſtinebit, omnem virtutem amplectetur, libenter pro inimicis orabit, inſidiatoribus benefaciet, nemini conuitiabitur, nemini maledicet, etiā
C ſi centies ab alijs lædatur. Sed illa diligenter apoſtoli verba ſecum crebrò reuoluit. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Si verò noſtra quæramus, non omnino hinc de alienis quoque curabimus. His omnibus perſuaſi non poſſe ſalutem nos conſequi, niſi commune commodum quæramus: & huius ſerui in duas partes partitione admoniti, & eius qui talentum ſuffodit cruciatu perterriti, meliorem vitam donec poſſumus, eligamus, vt æterna quoque re- *2 Cor. 11. g.*
D gna poſſidere poſſimus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΗ'.

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν φρόνιμοι, καὶ πέντε μωραί, αἵτινες οὐκ ἔλαβον φησὶν ἔλαιον.

Αὗται αἱ παραβολαί, τῇ προτέρᾳ ἐοίκασι τῇ τοῦ πιστοῦ δούλου καὶ τοῦ ἀγνώμονος, καὶ τὰ δεσποτικὰ κατηδηδοκότος χρήματα. τέτταρες γάρ εἰσιν αἱ πᾶσαι περὶ τὸ αὐτὸ διαφόρως ἡμῖν παραινοῦσαι·

λέγω

HOMILIA LXXIX.

in Gr. Codd. eſt LXXVIII.

EX CAPITE XXV.

E *Tunc ſimile erit regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, obuiam ſponſo exierunt. Quinque autem ex ipſis erant prudētes, & quinque fatuæ: quæ fatuæ accipientes lampades ſuas, non acceperunt ſecum oleum: prudentes autē acceperunt oleum in vaſis ſuis, cum lampadibus. Tardante autem ſponſo,* &c. vſque ad illud: *Abeo autem qui non habet, & quod videtur habere, tolletur ab eo. Inutilē ſeruū eiicite in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentiū.*

PARABOLÆ iſtæ priori de fideli & ingrato ſeruo, qui rem DOMINI diſperſit ſimillimæ ſunt. Quatuor enim ſunt, omnes diuerſo itinere nos eodem conducentes,

Omnes

Omnes enim ad eleemoſynam capeſſendam nos incitant, & vt quibuſcunque modis poſſumus, cum non ſit poſſibile aliter ſaluari, proximis vtilitati eſſe ſtudeamus. Sed in ſuperioribus de omni vtilitate quam proximo conferre poſſumus: in parabola verò de virginibus, de illa præcipuè quæ pecunijs fit eleemoſyna loquitur, multoque vehementius, quam in ſuperiori parabola. Nam ibi cædentem proximos, temulentum, & rem domini diſſipantem atque perdentem atrociter punit: hic verò etiam eum qui emolumento alijs non eſt, nec accumulatè indigentibus ſua miniſtrat: vſæ nanque fuerunt eleemoſyna, ſed quia copioſè nō fecerant, torquentur. Cuius autem rei gratia non ſimpliciter qualemcunque perſonam poſuit, ſed virginibus hanc parabolam accom-

Sup. 19 b. modauit? De ſublimitate virginitatis iam dixit, eunuchos eſſe nonnullos, qui ſe propter regnum cœlorum caſtrarunt: &, qui capere poteſt, capiat. Nec ignorat vulgò magnam de virginibus exiſtimationem fieri: quippe res natura ſublimis eſt, quod inde patet, quia nec apud veteres à priſcis illis ſanctiſque viris culta fuit, & poſt gratiam nulla legis neceſſitate iubetur. Non enim imperauit, ſed voluntati fidelium commiſit: vnde Paulus quoque ait:

1. Cor. 7. d. *De virginibus autem præceptum domini non habeo*: & laudo quidem eum qui vult, nolentem autem non cogo, neque præceptum id facio. Quoniam igitur & magna res erat, & maioris apud multos exiſtimationis, ne quis ea re peracta, quaſi nullo indigens negligentior in alijs ſit, hanc parabolam poſuit: vt oſtendat, quia ſi cætera vniuerſa virginitas habuerit, & caruerit eleemoſynæ fructibus, cum fornicatoribus eijcitur: & inhumanum ac immiſericordem cum ipſis collocat. Idque haud immeritò. Fornicator enim, corporum: iſte verò pecuniarum cupiditate vincuntur. Non eſt autem corporis & pecuniæ par cupiditas, ſed acrior multò atque vehemētior corporum eſt. Quando igitur imbecilliori reluctamur, tantò minus ſi vincimur, venia digni ſumus. Idcirco & fatuas appellauit, quoniam difficilioribus ſuperatis, faciliora perdiderunt. Lampades autem hic ipſius virginitatis nominat donum, & mundiciam ſanctitatis: oleum verò benignitatem, eleemoſynam, patrocinium indigentium. *Sponſo autem tardante, conniuerunt omnes & dormierunt*. Non paruum temporis rurſus ſpatium interiectum oſtendit, opinionem diſcipulorum reprimens, qui confeſtim regnum eius futurum ſperabant: quapropter crebrò ab huiuſmodi eos ſpe remouet. Ad hoc ſomnum quendam eſſe mortem denotat. *Dormierunt enim*, inquit. *Ad mediam autem noctem clamor factus eſt*. Aut parabola, quoniā dormiebāt dixit, commoratur: aut rurſus in nocte futurā reſurrectionem oſtendere voluit. Clamorem etiam Paulus commemorat, dicens: *In*

1. Teſ. 4. d. *iuſſione, in voce archangeli, in vltima tuba deſcendet de cœlo*. Quid porrò tubæ volunt, & quid clamore illo dicere? *Sponſus venit, apparatis ergo lampadibus fatuæ dicūt ad prudentes: Date nobis de oleo veſtro.* Rurſus fatuas appellauit, vt nihil

λέγων δὴ τῆς περὶ τὴν ἐλεημοσύνην σπουδῆς, καὶ τοῦ διὰ πάντων ὧν ἂν δυνάμεθα τὸν πλησίον ὠφελεῖν, ὡς οὐκ ἐνὸν σωθῆναι ἑτέρως. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν περὶ πάσης ὠφελείας λέγει καθολικώτερον, ἣν εἰς τὸν πλησίον ἐπιδείκνυσθαι χρή· ἐπὶ δὲ τῶν παρθένων περὶ ἐλεημοσύνης ἰδικῶς τῆς ἐν χρήμασι λέγει, καὶ σφοδρότερον, ἢ ἐπὶ τῆς προτέρας παραβολῆς. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸν τύπτοντα καὶ μεθύοντα, καὶ τὰ δεσποτικὰ σκορπίζοντα, καὶ ἀπολλύντα κολάζει· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν οὐκ ὠφε-

A λοῦντα, οὐδὲ δαψιλῶς τοῖς δεομένοις τὰ ὄντα κενοῦντα. εἶχον μὲν γὰρ ἔλεον, οὐ δαψιλὲς δέ, διὸ καὶ κολάζονται. τίνος δὲ ἕνεκεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν παρθένων ταύτην τίθησι τὴν παραβολήν, καὶ οὐχ ἁπλῶς οἱονδήποτοῦν ὑποτίθεται πρόσωπον; μεγάλα περὶ παρθενίας διελέχθη εἰπών· εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω [ἄλλως δέ,] οἶδε καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων μεγάλην περὶ αὐτῆς δόξαν ἔχοντας. καὶ γάρ ἐστι φύσει τὸ πρᾶγμα μέγα, καὶ δῆλον ἐξ ὧν οὔτε ἐν τῇ

B παλαιᾷ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐκείνων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν κατωρθώθη, καὶ ἐν τῇ καινῇ δὲ οὐκ ἦλθεν εἰς ἀνάγκην νόμου. οὐ γὰρ ἐπέταξε τοῦτο, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τῶν ἀκουόντων [τοῦτο κατορθοῦσθαι] ἐπέτρεψε. διὸ καὶ [ὁ] Παῦλός φησι· περὶ δὲ τῶν παρθένων, ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω. [ἐπαινῶ μὲν γὰρ τὸν κατορθοῦντα,] οὐκ ἀναγκάζω δὲ τὸν μὴ βουλόμενον, οὐδὲ ἐπίταγμα τὸ πρᾶγμα ποιῶ. ἐπεὶ οὖν καὶ μέγα τὸ πρᾶγμα ἦν, καὶ μεγάλην παρὰ [τοῖς] πολλοῖς δόξαν εἶχεν, ἵνα μή τις τοῦτο κατορθῶν, ὡς τὸ πᾶν κατωρθωκὼς [ἀμελῶς] διάκειται, καὶ τῶν λοιπῶν ἀμελῇ, τί-

C θησι ταύτην τὴν παραβολήν, ἱκανὴν πεῖσαι ὅτι παρθενία καὶ τὰ ἄλλα πάντα καλά, τῶν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης καλῶν ἔρημος οὖσα, μετὰ τῶν πορνῶν ἐκβάλλεται· καὶ τὸν ἀπάνθρωπον. καὶ μάλα εἰκότως. ὁ μὲν γὰρ σωμάτων ἔρωτος ἡττήθη, οἱ δὲ χρημάτων. οὐκ ἔστι δὲ ἴσον σωμάτων ἔρως καὶ χρημάτων, ἀλλ' ὁ τῶν σωμάτων, δριμύτερος [τε πολλῷ] καὶ τυραννικώτερος. ὅσῳ γοῦν ἀσθενέστερος ὁ ἀνταγωνιστής, τοσούτῳ ἀσυγγνωστοι μᾶλλον αἱ νικηθεῖσαι. διὰ τοῦτο δὴ καὶ μωρὰς αὐτὰς καλεῖ, ὅτι τὸν μείζονα ὑποστᾶσαι πόνον, διὰ τὸ ἔλαττον τὸ πᾶν προὔδω-

D καν. λαμπάδας δὲ ἐνταῦθά φησιν αὐτὸ [τὸ] τῆς παρθενίας χάρισμα, τὸ καθαρὸν τῆς ἁγιωσύνης· ἔλαιον δέ, [τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἐλεημοσύνην,] τὴν περὶ τοὺς δεομένους βοήθειαν. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. ἐνταῦθα δείκνυσιν οὐκ ὀλίγον τὸν χρόνον ἐσόμενον πάλιν τὸν μεταξύ· [καὶ πάλιν] τοὺς μαθητὰς ἀπάγων τοῦ προσδοκᾶν αὐτίκα μάλα φανεῖσθαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. καὶ γὰρ τοῦτο ἤλπιζον· διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς αὐτοὺς ἀναχαιτίζει τῆς ἐλπίδος ταύτης. μετὰ δὲ τούτου κἀκεῖνο ἐμφαίνει, ὅτι ὕπνος ὁ θάνατός ἐστιν.

E ἐκάθευδον γάρ φησι. περὶ δὲ μέσας νύκτας, κραυγὴ γέγονεν. ἤτοι τῇ παραβολῇ ἐπιμένων, ἢ πάλιν δεικνύσιν ὅτι ἐν νυκτὶ ἡ ἀνάστασις γίνεται. τὴν δὲ κραυγὴν καὶ ὁ Παῦλος ἐνδείκνυται λέγων· ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ. καὶ τί βούλονται αἱ σάλπιγγες; τί δὲ ἡ κραυγὴ λέγει; ὁ νυμφίος ἔρχεται. ἐπεὶ οὖν ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας, λέγουσιν αἱ μωραὶ ταῖς φρονίμοις· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν. πάλιν αὐτὰς μωρὰς καλεῖ,

Digitized by Google

δεικνὺς ὅτι οὐδὲν μωρότερον τῶν ἐνταῦθα χρηματιζομένων καὶ γυμνῶν ἀπιόντων ἐκεῖσε, ἔνθα μάλιστα φιλανθρωπίας ἡμῖν χρεία, ἔνθα πολλοῦ τοῦ ἐλαίου. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον μωραί, ἀλλ' ὅτι καὶ προσεδόκησαν ἐκεῖθεν λήψεσθαι, καὶ ἀκαίρως ἐζήτησαν· καίτοιγε οὐδὲν ἐκείνων φιλανθρωπότερον τῶν παρθένων ἦν, αἳ διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδοκίμησαν. καὶ οὐδὲ τὸ πᾶν ζητοῦσι. δότε γὰρ ἡμῖν φησὶν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν· καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας ἐπιδείκνυνται· σβέννυνται γάρ φησιν αἱ λαμπάδες ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπέτυχον· καὶ οὔτε ἡ φιλανθρωπία τῶν αἰτουμένων, οὔτε τὸ εὔκολον τῆς αἰτήσεως, οὔτε τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρειῶδες ἐποίησεν αὐτὰς ἐπιτυχεῖν. ἀλλὰ τί ἐντεῦθεν μανθάνομεν; ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν [ἐκεῖ,] τῶν ἐκ τῶν ἔργων προδοθέντων, προστῆναι δυνήσεται, οὐκ ἐπειδὴ οὐ βούλεται, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ δύναται. καὶ γὰρ καὶ αὗται ἐπὶ τὸ ἀδύνατον καταφεύγουσι. τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἀβραὰμ ἐδήλωσεν εἰπὼν ὅτι χάσμα μέγα ἐστὶ μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ὥστε μηδὲ βουλομένοις ἐξεῖναι διαβαίνειν. πορεύεσθε δὲ πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε. καὶ τίνες οἱ πωλοῦντες; οἱ πένητες. καὶ ποῦ εἰσιν; ἐνταῦθα, καὶ τότε ζητῆσαι ἐχρῆν, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. ὁρᾷς ὅπως γίνεται ἡμῖν ἀπὸ τῶν πενήτων ἡ πραγματεία; κἂν τούτους ἀνέλῃς, τὴν πολλὴν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀνεῖλες ἐλπίδα. διόπερ ἐνταῦθα τὸ ἔλαιον συναγαγεῖν χρή, ἵνα ἐκεῖ χρήσιμον γένηται, ὅτ' ἂν ὁ καιρὸς ἡμᾶς καλῇ. οὐ γὰρ ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ καιρὸς τῆς συλλογῆς, ἀλλ' οὗτος. μὴ τοίνυν ἀνάλισκε μάτην τὰ ὄντα εἰς τρυφὰς καὶ κενοδοξίας. πολλοῦ γάρ σοι ἐκεῖ χρεία τοῦ ἐλαίου. ταῦτα ἀκούσασαι ἐκεῖναι ἀπῆλθον, ἀλλ' οὐδὲν ἀνήνυσαν. τοῦτο δέ φησιν, ἢ τῇ παραβολῇ παραμένων καὶ ὑφαίνων αὐτήν· ἢ καὶ διὰ τούτων δεικνὺς, ὅτι κἂν φιλάνθρωποι γινώμεθα μετὰ τὸ ἀπελθεῖν, οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδήσωμεν εἰς τὸ διαφυγεῖν [τὴν κόλασιν.] οὐκοῦν οὐδὲ ταύταις ἤρκεσεν ἡ προθυμία· ἐπειδὴ μὴ ἐνταῦθα ἀπῆλθον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, ἀλλ' ἐκεῖ· οὔτε τῷ πλουσίῳ, ὅτε οὕτω φιλάνθρωπος γέγονεν, ὡς καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῷ προσηκόντων μεριμνᾶν. ὁ γὰρ τὸν ἐν τῷ πυλῶνι κείμενον παρατρέχων, τοὺς οὐχ ὁρωμένους ἐξαρπάσαι τῶν κινδύνων καὶ τῆς γεέννης ἐπείγεται, καὶ παρακαλεῖ πεμφθῆναί τινας τοὺς ταῦτα ἀπαγγελοῦντας αὐτοῖς. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἐκεῖνος ἐντεῦθεν ἀπώνατο, ὥσπερ οὐδὲ αὗται. ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἀκούσασαι ἀπῆλθον, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ μὲν ἕτοιμοι, συνεισῆλθον· αἱ δὲ ἀπεκλείσθησαν. μετὰ τοὺς πολλοὺς πόνους, μετὰ τοὺς μυρίους ἱδρῶτας καὶ τὴν ἀφόρητον μάχην ἐκείνην, καὶ τὰ τρόπαια ἃ κατὰ τῆς φύσεως λυττώσης ἀνέστησαν κατῃσχυμμέναι, καὶ τῶν λαμπάδων ἐσβεσμένων ἀνεχώρουν κάτω κύψασαι. οὐδὲν γὰρ ἀμαυρότερον παρθενίας, ἐλεημοσύνην μὴ ἐχούσης· οὕτω καὶ οἱ πολλοὶ τοὺς ἀνελεήμονας εἰώθασι καλεῖν σκοτεινούς. ποῦ τοίνυν τῆς παρθενίας τὸ καύχημα, ὅτε τὸν νυμφίον οὐκ εἶδον, καὶ οὐδὲ κρούσασαι ἤνυσαν, ἀλλὰ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἤκουσαν ῥῆμα, ὑπάγετε οὐκ οἶδα ὑμᾶς; ὅταν δὲ αὐτὸς εἴπῃ τοῦτο, οὐδὲν ἕτερον ἢ γέεννα καταλιμπάνεται, καὶ ἡ ἀφόρητος κόλασις· μᾶλλον δὲ καὶ τῆς γεέννης τοῦτο τὸ ῥῆμα χαλεπώτερον. τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ τοῖς τὴν ἀνομίαν ἐργαζομένοις εἶπε· γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὔτε τὴν ὥραν.

vt nihil amentius eſſe oſtendat, quam pecuniā in hac vita colligere, & nudos nos proficiſci, vbi maximè benignitate indigemus, vbi miſericordia nobis opus eſt. Præterea ſperantes ibi ſe oleum inuenturas, intempeſtiuè quæſierunt. Quanquam autem nihil humanius illis virginibus fuerit, quæ hac re præcipuè fulſerunt, non totum petebant. *Date enim nobis ex oleo veſtro*, inquiunt: & neceſſitatem oſtendebant. Extinguuntur enim lampades noſtrę:

A ſed tamen repulſæ ſunt, nec humanitas earum à quibus petebatur, nec petitionis facilitas, nec earum neceſſitas, vt impetrarent effecit. Quid igitur hinc docemur? Quia videlicet nullus nos, qui per opera perditi fuerimus, ſuo patrocinio defendere & auxilio eſſe ibi poterit, non quia nollet, ſed quia non poteſt: videmus enim prudentes ad impoſſibilitatem confugere: quod & Abraham ille denotauit, dicens: *Magnus inter nos atque vos hiatus exiſtit, adeò vt nec volentes pertranſire, traucere poſſint. Ite autem ad vendentes, ac emite.* Qui porrò Luc. 16. g

B vendunt? Qui pauperie premuntur. Vbi verò iſti reperiuntur? In hac ſolummodo vita: hic ergo non ibi quærendi ſunt. Vides quam magnas ab inopibus merces negociemur? Si hos tollas, magnam noſtræ ſalutis ſpem euertiſti. Hic igitur oleum colligendum eſt, vt ibi cùm tempus fuerit, paratū nobis adſit. Nō. n. illud tempus, ſed hoc congregationis eſt. Noli ergo in delitijs, luxu, inanique gloria fruſtra conſumere quę habes, cùm multo tibi oleo ibi opus futurum eſt. His illæ auditis receſſerunt,

C ſed nihil vtilitatis conſecutæ ſunt. Iſtud autem dicit aut in parabola perſiſtens eamque contexens, aut oſtendens, quod etiam ſi miſericordes illic fuerimus, non euademus tamen: nihil enim profuiſſe iſtis miſericordiæ illius voluntatem videmus, quia non hic ſed ibi venditores olei quærebant. Nec diuiti profuit adeò miſericordem ibi fuiſſe, vt etiam de affinibus & propinquis ſuis ſolicitaretur: & qui dū viueret, iacentem in porta pauperem præteribat: quos inde videre non poterat, à gehenna eripere feſtinat, rogatque nonnullos ad Luc. 16. f.

D illos mitti omnium earum nuncios rerum. verùm vt ille, ſic etiam iſtæ nihil conſecutæ ſunt. *Poſtquam enim ad emendum profectæ ſunt, venit ſponſus, & intrarunt ſimul quæ erant paratæ: fatuæ verò excluſæ ſunt.* Ita poſt ingentes illos labores, poſt incredibiles ſudores, & acerrimas pugnas, poſt trophæa quæ de naturæ rabie ſtatuerunt, reſurgunt cum dedecore, & lampadibus earum extinctis, terrā aſpicientes recedūt. Nihil ſane tenebroſius eſt, quam virginitas oleo carens: vnde ſic vulgò multi immiſericor-

E des tenebroſos ſolent appellare. Quid igitur ex virginitate lucratæ ſunt, quę nec reſponſum quidem viderunt, nec pulſantes aliquid profecerunt, ſed terribile illud verbum audiuere: *Abite, neſcio vos?* Quod cum ipſe dixerit, nihil aliud quàm gehenna, & intolerabilis cruciatus relinquitur: imò verò etiam gehenna iſtud verbum grauius eſt: hoc verbum operantibus etiam iniquitatem dixit. *Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam.*

Crebrò

Crebrò id repetit, vt ignorãtiam exitus ab hac vita vtilem eſſe oſtendat. Vbi ſunt ergo qui per totam vitam deſidia torpeſcunt, & quando à nobis admonentur, reſpondere non dubitant, omnia ſe pauperibus moriendi tẽpore relicturos? Audiant hæc verba, & emendent ſe: multi enim abeundi tempus expectantes ita repente rapti ſunt, vt nec iniungere ſuis quicquam potuerint. Sed hęc quidem parabola eius eleemoſynæ gratia, quæ cum pecunia conficitur, dicta eſt: quæ vero ſequitur, generaliter omnes A reſpicit, qui nec pecunia, nec verbo, nec authoritate, nec quouis alio modo proximis conferunt, ſed omnia retinent. Cur autem hæc parabola regnum, illa ſponſum adducit? Vt videas quantùm virginibus Chriſtus afficitur his, quę ſua pauperibus erogant: hæc enim & vera virginitas eſt. Nam & Paulus huic rei hanc deſcriptionem attribuit, dicens: *Innupta ſolicita eſt de his quæ domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu*. Hæc admonemus, ait. Si verò apud Lucam aliter talentorum narratur parabola, nos aliam hanc, aliam illam eſſe putamus. Videmus B enim ab vno fonte diuerſos in illa fructus confluxiſſe: ibi enim alius quinque, alius decem attulit: quapropter nec eadem præmia conſecuti ſunt: hic verò econtrario: quapropter & par eis corona redditur. Nam qui duo accepit, alia duo lucratus eſt: & qui quinque, ſimiliter. Ibi verò quia ex eãdem ſorte alter plura, alter pauciora conquiſiuit, non iniuria varia retributione fruuntur. Perſpice autem vbique non confeſtim, ſed longo tempore interiecto exigentem. Sic enim etiam vinea a- C gricolis data peregrinatus eſt, & nunc credito dato receſſit, vt longanimitatem eius facilius cognoſcamus. Quanuis mihi videatur reſurrectio quoque huiuſmodi verbis ſignificari. Hoc autem in loco nec agricola, nec vinea, ſed omnes operarij ſunt. Non enim ad principes, neque ad Iudæos ſolùm ſed ad omnes hæc diſſerit. Offerentes igitur & ſua, & ea quæ domini erant, gratè fatentur. Nam alius quidem dicit: *Domine, quinque talenta mihi tradidiſti*. Alius duo oſtendens ab ipſo operationis occaſionem recepiſſe, & gratiam ha- D bere, & totum ipſi reputare: quid igitur dominus? *Euge ſerue bone*. Hoc enim bonum eſt, quod proximum reſpicit: *& fidelis, quia in paucis fuiſti fidelis, in multis te conſtituam, intra in gaudium domini tui*. Vniuerſam hoc verbo monſtrat beatitudinem. Non autem & ille ſic, ſed quo modo? *Noui quoniam durus es homo, metens vbi nõ ſeminaſti, & congregans vbi non ſparſiſti, & timens abſcondi talentum tuum. Ecce habes quod tuum eſt*. Quid igitur dominus? *Oportebat te committere argentum meum nummulariis*: Id eſt, oportuit te E dixiſſe, admonuiſſe, conſuluiſſe. ſed non obtẽperant, ais: nihil hoc quippe ad te pertinet, q̃d hac re mitius atque humanius? Homines ſanè non ita facere ſolent, ſed ipſum qui pecuniam credidit, exactionis etiam officiũ facere volũt, ipſe verò non ita. Sed te oportebat, inquit, creditũ facere, exactionem autẽ mihi relinquere, qui cũ vſuris creditum ipſum exegiſſem. Audiens ſanè vſurã, ſplendorẽ operum intelligat.

Te

1.Cor.7 f.
Luc 19.

ὁρᾷς πῶς συνεχῶς τοῦτο ἐπιλέγει, χρήσιμον δεικνὺς τὴν ἄγνοιαν τῆς ἐξόδου τῆς ἐντεῦθεν; ποῦ νῦν εἰσιν οἱ διὰ παντὸς μὲν τοῦ βίου ῥάθυμοι, ὅτ' ἂν δὲ ἐγκαλῶνται παρ' ἡμῶν λέγοντες, ὅτι ἐν καιρῷ τελευτῆς καταλιμπάνω τοῖς δεομένοις; ἀκουέτωσαν τῶν ῥημάτων τούτων καὶ διορθούσθωσαν. καὶ γὰρ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ πολλοὶ ἐξέπεσον τούτου ἀθρόον ἀναρπασθέντες, καὶ οὐδὲ ἐπισκῆψαι συγχωρηθέντες τοῖς οἰκείοις ὑπὲρ ὧν ἐβούλοντο. αὕτη μὲν οὖν ἡ παραβολὴ τῆς διὰ χρη- A μάτων ἐλεημοσύνης ἕνεκεν εἴρηται· ἡ δὲ μετὰ ταύτην, πρὸς τοὺς οὐ χρήμασιν, οὐ λόγῳ, οὐ προστασίᾳ, οὐχ ἑτέρῳ ὁτῳοῦν ὠφελεῖν βουλομένους τοὺς πλησίον, ἀλλὰ πάντα ἀποκρύπτοντας. καὶ τί δήποτε αὕτη μὲν ἡ παραβολὴ βασιλέα εἰσάγει· ἐκείνη δὲ νυμφίον; ἵνα μάθῃς πῶς οἰκείως ἔχει πρὸς τὰς παρθένους ὁ Χριστὸς, τὰς ἀποδυομένας τὰ ὄντα. τοῦτο γάρ [ἐστι] καὶ παρθενία. διὸ καὶ Παῦλος τοῦτον τίθησιν ὅρον τοῦ πράγματος· ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου φησὶ, καὶ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυ- « ρίῳ ἀπερισπάστως. ταῦτα παραινοῦμεν φησίν. εἰ δὲ ἐν τῷ « Λουκᾷ ἑτέρως κεῖται ἡ τῶν ταλάντων παραβολὴ, ἐκεῖνο λε- B « κτέον, ὅτι ἄλλη αὕτη, καὶ ἑτέρα ἐκείνη. ἐν ἐκείνῃ μὲν γὰρ ἀπὸ ἑνὸς κεφαλαίου διάφοροι γεγένασιν [αἱ] πρόσοδοι· ἀπὸ γὰρ μιᾶς μνᾶς, ὁ μὲν πέντε, ὁ δὲ δέκα προσήνεγκαν, διὸ οὐδὲ τῶν αὐτῶν ἔτυχον [δωρεῶν·] ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον, διὸ καὶ ὁ στέφανος ἴσος. εἰ γὰρ ὁ δύο λαβὼν, δύο ἔδωκεν, καὶ ὁ τὰ πέντε πάλιν ὁμοίως. ἐκεῖ δὲ, ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ὁ μὲν πλείονα, ὁ δὲ ἐλάττονα πρόσοδον ἐπεδείξαντο, εἰκότως καὶ ἐν τοῖς ἐπάθλοις οὐχ ὁμοίως ἀπολαύουσιν. ὅρα δὲ αὐτὸν πανταχοῦ οὐκ εὐθέως ἀπαιτοῦντα· C καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀμπελῶνος ἐξέδοτο γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐνεπίστευσε καὶ ἀπεδήμησεν, ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ τὴν ἀνάστασιν αἰνιττόμενος ταῦτα λέγειν. ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκέτι γεωργοὶ καὶ ἀμπελὼν, ἀλλὰ πάντες ἐργάται. οὐ γὰρ πρὸς ἄρχοντας μόνον οὐδὲ πρὸς Ἰουδαίους, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας διαλέγεται. καὶ οἱ μὲν προσφέροντες, ὁμολογοῦσιν εὐγνωμόνως, καὶ τὰ αὐτῶν καὶ τὰ τοῦ δεσπότου. καὶ ὁ μὲν λέγει, κύριε, πέντε μοι τάλαντα ἔδωκας, ὁ δὲ [λέγει] « δύο. δεικνύντες ὅτι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴν ἔλαβον « τῆς ἐργασίας, καὶ πολλὴν χάριν ἴσασι, καὶ τὸ πᾶν αὐτῷ D λογίζονται. τί οὖν ὁ δεσπότης; εὖ δοῦλε ἀγαθὲ φησί. τοῦτο « γάρ ἐστιν ἀγαθὸς, τὸ εἰς τὸν πλησίον ὁρᾶν, καὶ πιστὲ· ἐπὶ ὀλί- « γα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν « χαρὰν τοῦ κυρίου σου. [χαρὰν ἐνταῦθα] τὴν πᾶσαν μα- « καριότητα διὰ τοῦ ῥήματος τούτου δεικνύς. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος οὕτως, ἀλλὰ πῶς; ᾔδειν ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, « θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου. ἴδε ἔχεις τὸ « σόν. τί οὖν ὁ δεσπότης; [δοῦλε πονηρὲ,] ἔδει σε καταβαλεῖν « τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τοὺς τραπεζίτας. τοῦτ' ἔστιν, εἰπεῖν ἐ- E « χρῆν, παραινέσαι, συμβουλεῦσαι. ἀλλ' οὐ πείθονται; ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο πρὸς σέ. τί τούτου γένοιτ' ἂν ἡμερώτερον; ἄνθρωποι μὲν γὰρ οὐχ οὕτω ποιοῦσιν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν δανείσαντα, αὐτὸν καὶ ὑπεύθυνον τῆς ἀπαιτήσεως καθιστῶσιν. αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ σὲ ἔδει καταβαλεῖν φησι, καὶ τὴν ἀπαίτησιν ἐμοὶ ἐπιτρέψαι. κἀγὼ μετὰ τόκου ἂν ἀπήτησα· τόκον λέγων ἀκρόασιν, τὴν τῶν ἔργων ἐπίδειξιν.

εἰδότε

οὐκ ᾔδει τὸ εὐκολώτερον [ποιῆσαι, ἐμοὶ δὲ τὸ δυσκολώτερον] ἀφεῖναι. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐποίησε, λάβετε, φησίν, ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ τὰ δέκα τάλαντα ἔχοντι. τῷ γὰρ ἔχοντι [παντὶ] δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. τί δήποτε τοῦτό ἐστιν; ὁ χάριν λόγου διδασκαλίας εἰς τὸ ὠφελεῖν ἔχων καὶ μὴ χρώμενος αὐτῇ, καὶ τὴν χάριν ἀπολεῖ. ὁ δὲ σπουδὴν παρεχόμενος, πλείονα ἐπισπάσεται τὴν δωρεάν· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος καὶ ὃ ἔλαβεν ἀπόλλυσιν. ἀλλ' οὐ μέχρι τούτου ἡ ζημία τῷ ἀργοῦντι, ἀλλὰ καὶ ἀφόρητος ἡ κόλασις, καὶ μετὰ τῆς κολάσεως ἡ ἀπόφασις, πολλῆς γέμουσα τῆς κατηγορίας. τὸν γὰρ ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε, φησίν, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. εἶδες πῶς οὐ μόνον ὁ ἁρπάζων καὶ πλεονεκτῶν, οὐδὲ ὁ κακὰ ἐργαζόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγαθὰ μὴ ποιῶν κολάζεται κόλασιν τὴν ἐσχάτην; ἀκούσωμεν τοίνυν τῶν ῥημάτων τούτων, ὡς ἔτι καιρός, ἀντιλαβώμεθα τῆς σωτηρίας [τῆς ἡμετέρας.] λάβωμεν ἔλαιον εἰς τὰς λαμπάδας, ἐργασώμεθα εἰς τὸ τάλαντον. ἂν γὰρ ὀκνήσωμεν καὶ ἐν ἀργίᾳ διατρίβωμεν ἐνταῦθα, οὐδεὶς ἡμᾶς ἐλεήσει λοιπὸν ἐκεῖ, κἂν μυρία θρηνῶμεν. κατέγνω ἑαυτοῦ καὶ ὁ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια ἔχων, καὶ οὐδὲν ὠφέλησεν. ἀπέδωκε καὶ τὴν ὅπερ ἐδόθη παρακαταθήκην ὁ τὸ ἓν τάλαντον, καὶ οὕτω κατεκρίθη. παρεκάλεσαν καὶ αἱ παρθένοι καὶ προσῆλθον καὶ ἔκρουσαν, ἀλλὰ πάντα εἰκῇ καὶ μάτην [εἰργάσαντο.] ταῦτα οὖν εἰδότες, καὶ χρήματα καὶ σπουδὴν, καὶ προστασίαν, καὶ πάντα εἰσενέγκωμεν εἰς τὴν τοῦ πλησίον ὠφέλειαν. τάλαντα γὰρ ἐνταῦθα ἡ ἑκάστου δύναμις, εἴτε ἐν προστασίᾳ, εἴτε ἐν χρήμασιν, εἴτε ἐν διδασκαλίᾳ, εἴτε ἐν [ἄλλῳ] οἱῳδήποτε πράγματι τοιούτῳ. μηδεὶς [οὖν] λεγέτω ὅτι ἓν τάλαντον ἔχω, καὶ οὐδὲν δύναμαι ποιῆσαι. δύνασαι [γὰρ] καὶ δι' ἑνὸς εὐδοκιμῆσαι. οὐ γὰρ εἶ τῆς χήρας ἐκείνης πενέστερος, οὐκ εἶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου ἀγροικότερος· οἳ καὶ ἰδιῶται καὶ ἀγράμματοι ἦσαν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ προθυμίαν ἐπεδείξαντο, καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πάντα ἐποίουν, τῶν οὐρανῶν ἐπελάβοντο. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ τῷ θεῷ φίλον, ὡς τὸ κοινωφελῶς ζῆν. διὰ τοῦτο λόγον ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς, καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ σώματος ἰσχὺν, καὶ νοῦν, καὶ σύνεσιν, ἵνα πᾶσι τούτοις, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν, καὶ εἰς τὴν τῶν πλησίον ὠφέλειαν χρησώμεθα. οὐδὲ γὰρ εἰς ὕμνους ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ εὐχαριστίας χρήσιμος μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς διδασκαλίαν λυσιτελὴς, καὶ παραίνεσιν. κἂν μὲν εἰς τοῦτο χρησώμεθα, τὸν δεσπότην ἐζηλώσαμεν· ἂν δὲ εἰς τἀναντία, τὸν διάβολον. ἐπεὶ καὶ Πέτρος ὅτι μὲν ὡμολόγησε τὸν χριστὸν, ἐμακαρίζετο ὡς τὰ τοῦ πατρὸς εἰρηκώς. ὅτι δὲ παρῃτεῖτο τὸν σταυρὸν καὶ ἀπηγόρευσεν, ἐπετιμᾶτο σφοδρῶς, ὡς τὰ τοῦ διαβόλου φρονῶν. εἰ δὲ ἔνθα ἀγνοίας ἦν τὸ εἰρημένον τοσαύτη [ἡ] κατηγορία, ὅταν ἑκόντες πολλὰ ἁμαρτάνωμεν ποίαν ἕξομεν ἀπολογίαν; τοιαῦτα τοίνυν φθεγγώμεθα, ἵνα αὐτόθεν ᾖ δῆλα τὰ ῥήματα τοῦ χριστοῦ ὄντα. οὐ γὰρ ἂν εἴπω μόνον, ἔγειραι καὶ περιπάτει, οὐδ' ἐὰν εἴπω [ταβιθὰ] ἀνάστηθι, τότε τὰ τοῦ χριστοῦ λαλῶ· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἂν λοιδορηθεὶς [εὐλογήσω, ἂν ἐπηρεασθεὶς]

Te igitur oportuit quod facilius eſt facere, & difficiliora mihi relinquere: verùm quoniam non feciſti, *Accipite, vos,* ait, *ab ipſo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Habenti enim dabitur, & ſuperabundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Quidnã hoc ſignificat? Qui doctrinę gratiam ad vtilitatem aliorum accipit, nec vtitur ea, gratiam quoque ipſam omnino perdit: qui autem ſtudioſè ac ſedulò vtitur his, maiorẽ gratiã **A** ita impetrabit, quemadmodum ille vel quod accepit, amiſerat. Verùm non ad hęc vſq; damnum ocioſi procedit, ſed intolerabilis cruciatus, & ſententia terribilis ſequitur. *Proiicite nanque,* inquit, *inutilem ſeruum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Vides quomodo non ſolum rapaces, & qui aliena inuadunt, nec ſoli malefactores, verumetiam & qui bona facere negligit, extremo cruciatur ſupplicio? Audiamus igitur hæc verba, & donec tempus patitur, noſtram amplectamur ſalutẽ. Accipiamus in lampadibus oleum, amplifice**B**mus talentum. Si enim in pigritia & ocio hic viuimus, nullus noſtri etiam flentium ibi commiſerebitur. Nam & qui ſordidas veſtes habebat quanuis ſeipſum condẽmnaſſet, nihil tamẽ profecit. *Sup. 22. k.* Et qui talentum accepiſſet, etſi depoſitum reddidit, comdemnatus eſt tamen: virgines quoque deprecatæ ſunt, & acceſſerunt, & pulſarunt, ſed nihil inde conſecutæ ſunt. *Hic ſup. a.* Quæ omnia cogitantes, pecunia, ſtudio, authoritate, quibuſcunque poſſumus proximos adiuuemus. Talenta enim hic pro eo quod vnuſ**C**quiſque facere poteſt accipimus, ſiue authoritate protegere, ſiue pecunijs iuuare, ſiue doctrina admonere, ſiue alia quapiam re proximis prodeſſe queas. Nemo ſecum dicat, cùm vnum talentum habeam, nihil poſſum efficere: poteſt profectò ex vna re ſola comprobari. Non es pauperior illa vidua, non es Petro atque Ioãne ruſticior: *Luc. 21. a.* qui quanuis rudes ſimul atque illiterati fuerunt, quoniam magno ſtudio communem vtilitatem complexi fuerant, cœlorum principes facti ſunt. Quippe nulla res Deo gratior eſt, quàm vt vniuerſam vitam **D** ad commune commodum conferas. Idcirco ratione atque oratione nos Deus decorauit, mentem atque ingenium conceſſit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnib⁹ & noſipſos & proximos tutemur. Non enim ad agendas gratias ſolummodo confert oratio, verumetiam ad docendum & admonendum perutilis eſt: qua in re ſi ea diligenter vtemur, dominũ ſin verò in contrarijs, diabolum imitabimur. Nam & Petrus quidem quãdo Chriſtũ confitebatur, quaſi ea dicẽs, quę patris ſunt, **E** beatificabatur: quando autẽ crucẽ horrebat, atque repellebat, quaſi ea quæ diaboli ſunt ſapiẽs, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recuſando reprehenſus eſt, quam nos ſpõte peccantes veniã impetrabimus? Ea ergo loquamur, quæ Chriſti verba eſſe confeſtim cognoſcuntur. Nec enim, cum dixero, *ſurge & ambula:* neque cum dixero, *Thabita ſurge:* tunc ſolùm Chriſti verba loquor, *Sup. 9. g. a. Act. 9. g.* verumetiam multò magis ſi contumelijs agitatus benedixero,

 ſi op-

ſi oppreſſus iniuria pro opprimentibus orabo. Et in ſuperioribus quidem dixiſſe memini, manum eſſe linguam noſtram, quæ pedes Dei attingat: nunc verò maius quiddam adijcio, quia lingua noſtra lingua eſt Chriſti. Chriſti linguam imitamur, ſi diligentiam adhibemus, vt illa loquamur, quæ ille præcipit. Quæ verò ſunt illa? Humilitatis certè benignitatiſque pleniſſima verba. Sic ille contumeliantibus reſpondebat, dicens: *Ego dæmonium non habeo*: & rurſus, *Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo.* Si hoc pacto tu quoque reſpondes, ſi ad emendationem proximi loqueris, linguæ illi lingua tua ſimillima eſt: hæc non ego, ſed ipſe Deus confirmat. *Qui educit honorabilem*, inquit, *ex indigno, is quaſi os meum erit.* Cùm igitur tua lingua ſit Chriſti, & os tuum patris fiat, & ſancti ſpiritus templum ſis: quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Non ſi ex auro tibi os conficeretur, non ſi gemmis conſtrueretur, ita præfulgeret, vt tunc hoc humilitatis ornatu reſplenderet. Quid enim optabilius ore, quod maledicendi ſtudium penitus ignorat, & benedicendi ſolum cognouit? Quòd ſi benedicere maledicenti aſpernaris, ſaltem taceas, hoc interim facito: poſteà ratione ac via vlteriora petens, ad illud quoque peruenies, & huiuſmodi os habebis, quale prædiximus: nec putes nimium dictum eſſe. Miſericors enim dominus eſt, & ſuæ hoc donum bonitati tribuitur. Non ergo audaciæ attribuas, ſi te Chriſti os habere quiſpiam dixerit. Audaciæ quippe eſt diaboli os imitari, linguam habere nequiſſimo dæmoni ſimillimam: quod quàm maximum ſit malum, tecum ipſe cogita, præſertim cùm horum myſteriorum particeps factus ſis, & ipſa carne domini communicaueris. Hæc tecum voluens, imitare Chriſtum pro viribus, vt nullo tibi modo reſiſtere, imò vero quo talis ſis factus, nec aſpicere poſſit diabolus. Non enim ignorat quænam ſint Chriſti ſigna, bene cognouit arma, quibus victus fugatúſque eſt. Quæ autem ea ſunt? Humilitas profectò animi, & manſuetudo. Nam quando in monte aggredientem ſuperauit atque proſtrauit, quando non cognoſcebatur quòd Chriſtus eſſet, manſuetudinis humilitatíſque verbis eum confudit: pariter ergo tu quoque facies, & ſi hominem in diabolum verſum aggredi te videris, illò pacto vincito. Data eſt tibi diuinitus poteſtas imitari Chriſtum pro viribus, & ſimilem illi fieri: noli expaueſcere hoc audiens: timendum enim tibi potius eſt, ſi ſimilis illi fieri negligas. Loquaris igitur vt ille, & eris talis, quantum ad hoc, qualis ipſe fuit: prout humanæ vires patiuntur: huius rei gratia maior eſt, qui ita loquitur, quā qui futura prædicit. hoc enim totum ex dono eſt, illud etiam ex labore atq; ſudore tuo procedit. Fac vt ex animo tuo os tuum ita conformetur, vt os Chriſti eſſe videatur. Poteſt Chriſtus hoc facere, ſi tu volueris: nouit hanc artem, ſi deſidia & torpore non corrumparis. Sed quomodo formatur atq; depingitur huiuſmodi os inquies? Quip-

Ioan. 8. f.
Ibid. 18. d.
Hier. 15. d.

ἂν ἐπηρεασθῇς] εὐξώμεθα ὑπὲρ τοῦ ἐπηρεάζοντος. πρώην μὲν οὖν ἔλεγον, ὅτι χείρ ἐστιν ἡ γλῶττα ἡμῶν τῶν τοῦ θεοῦ ποδῶν ἁπτομένη· νῦν δὲ πολλῷ πλέον λέγω, ὅτι γλῶττά ἐστιν ἡ γλῶττα ἡμῶν, τὴν τοῦ χριστοῦ μιμουμένη, ἐὰν τὴν προσήκουσαν ἀκρίβειαν ἐπιδείξηται. ἐκεῖνα [τοίνυν] φθεγγώμεθα ἅπερ ἐκεῖνος βούλεται. τί δέ ἐστιν ἃ ἐκεῖνος ἡμᾶς βούλεται φθέγγεσθαι; τὰ ἐπιεικείας γέμοντα ῥήματα, τὰ πρᾳότητος, ὥσπερ [οὖν] καὶ αὐτὸς ἐφθέγγετο λέγων

A τοῖς ὑβρίζουσιν αὐτόν, ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω· καὶ πάλιν, εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· [τῷ δὲ προδιδόντι μαθητῇ· ἑταῖρε ἐφ' ᾧ πάρει;] ἐὰν οὕτως καὶ σὺ λέγῃς, ἐὰν εἰς διόρθωσιν τῶν πλησίον λαλῇς, ἐκτήσω γλῶσσαν ἐοικυῖαν ἐκείνῃ. καὶ ταῦτα αὐτός φησιν ὁ θεός· ὁ γὰρ ἐξάγων τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται. ὅτ' ἂν οὖν ἡ γλῶττά σου ὡς ἡ γλῶττα γένηται τοῦ χριστοῦ, καὶ τὸ στόμα σου, ὡς [τὸ] στόμα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ναὸς ᾖς, ποία ταύτης λοιπὸν ἴση γένοιτ' ἂν τιμή; οὐδὲ

B γὰρ εἰ ἀπὸ χρυσίου συνέκειτό σου τὸ στόμα, οὐδὲ εἰ ἀπὸ λίθων τιμίων, οὕτως ἔμελλε λάμπειν ὡς νῦν, τῷ κόσμῳ τῆς ἐπιεικείας καταυγαζόμενον. τί γὰρ στόματος ποθεινότερον οὐκ εἰδότος ὑβρίζειν, ἀλλ' εὐλογεῖν [καὶ χρηστολογεῖν] μεμελετηκότος; εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ εὐλογεῖν τὸν καταρώμενον, σίγησον· καὶ τοῦτο τέως κατόρθωσον, καὶ ὁδῷ προβαίνων καὶ σπουδάζων ὡς χρή, καὶ ἐπ' ἐκεῖνο ἥξεις, καὶ κτήσῃ στόμα τοιοῦτον οἷον εἰρήκαμεν. καὶ μὴ νομίσῃς τολμηρὸν εἶναι τὸ λεχθέν· φιλάνθρωπος γάρ ἐστιν ὁ δεσπότης,

C καὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ τοῦτο [τὸ] δῶρον γέγονε. τολμηρόν ἐστι, διαβόλῳ στόμα ἔχειν ἐοικός, δαίμονος πονηροῦ κεκτῆσθαι γλῶτταν ὁμοίαν, μάλιστα τὸν μυστηρίων τοιούτων μετέχοντα, καὶ αὐτῆς κοινωνοῦντα τῆς σαρκὸς τοῦ δεσπότου. ταῦτ' οὖν ἀναλογιζόμενος, γενοῦ κατ' ἐκεῖνον εἰς δύναμιν τὴν σήν. οὐκ ἔστι σοι λοιπὸν ὁ διάβολος ἀντιβλέψαι τοιούτῳ γινομένῳ δυνήσεται. καὶ γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν χαρακτῆρα τὸν βασιλικόν· οἶδε τοῦ χριστοῦ τὰ ὅπλα δι' ὧν ἡττήθη. τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; ἐπιείκεια

D καὶ πρᾳότης. καὶ γὰρ ὅτε ἐν τῷ ὄρει προσβάλλοντα αὐτὸν κατέρραξε καὶ ἐξέτεινεν, οὐχὶ γνωριζόμενος ὅτι χριστὸς ἦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτὸν ἐσαγήνευσε τούτων, ἀπὸ ἐπιεικείας εἷλεν, ἀπὸ πρᾳότητος ἐτροπώσατο. τοῦτο καὶ σὺ ποίησον, ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον διάβολον γινόμενον καὶ προσιόντα σοι, οὕτω καὶ σὺ νίκησον. ἔδωκέ σοι ὁ χριστὸς ἐξουσίαν γενέσθαι κατ' αὐτὸν εἰς δύναμιν σήν. μὴ φοβηθῇς τοῦτο ἀκούων. φόβος ἐστὶ, τὸ μὴ γενέσθαι κατ' αὐτόν, φθέγγου τοίνυν κατ' ἐκεῖνον,

E καὶ γέγονας κατὰ τοῦτο τοιοῦτος οἷος ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπον ὄντα ἔνι γενέσθαι. διὰ τοῦτο μείζων ὁ οὕτω λαλῶν, ἢ ὁ προφητεύων. τὸ μὲν γὰρ χάρις ὅλον, ἐνταῦθα δὲ καὶ πόνος σὸς καὶ ἱδρώς· δίδαξον τὴν ψυχὴν διαπλάττειν στόμα, στόματι χριστοῦ ἐοικός. δύναται γὰρ τοιαῦτα δημιουργεῖν ἂν ἐθέλῃ. οἶδε τὴν τέχνην, ἂν μὴ ᾖ ῥᾴθυμος. καὶ πῶς πλάττεται τοιοῦτον στόμα φησί; διὰ

διὰ ποίων χρωμάτων; διὰ ποίας ὕλης; διὰ χρωμάτων μὲν καὶ ὕλης οὐδὲ μιᾶς· δι᾽ ἀρετῆς δὲ μόνης καὶ ἐπιεικείας, διὰ ταπεινοφροσύνης. ἴδωμεν δὲ πῶς καὶ στόμα διαβόλου πλάττεται, ἵνα μηδέποτε ἐκεῖνο κατασκευάσωμεν. πῶς οὖν πλάττεται; διὰ ἀρῶν, διὰ ὕβρεων, διὰ ἐπιορκίας, διὰ βασκανίας. ὅταν γὰρ τὰ ἐκείνου φθέγγηταί τις, τὴν ἐκείνου γλῶτταν λαμβάνει. ποίας οὖν ἕξομεν συγγνώμης· μᾶλλον δὲ ποίαν οὐχ ὑποστησόμεθα τιμωρίαν, ὅταν τὴν γλῶτταν ἣ κατηξιώθημεν σαρκὸς γεύεσθαι δεσποτικῆς, ταύτην [περιίδωμεν τὰ τοῦ διαβόλου φθεγγομένην; μὴ δὴ περιίδωμεν,] ἀλλὰ πάσῃ χρησώμεθα σπουδῇ, ὥστε αὐτὴν παιδεῦσαι τὴν δεσπότην μιμεῖσθαι τὴν ἑαυτῆς. ἂν γὰρ αὐτὴν παιδεύσωμεν οὕτω, μετὰ πολλῆς [τῆς] παρρησίας ἐπὶ τοῦ βήματος ἡμᾶς στήσει τοῦ Χριστοῦ. ἂν μή τις οὕτως εἰδῇ λαλεῖν, οὐδὲ ἀκούσεται αὐτοῦ ὁ δικαστής. καθάπερ γὰρ ὅταν Ῥωμαῖος ὢν ὁ κριτὴς τύχῃ, οὐκ ἀκούσεται ἀπολογουμένου αὐτοῦ, οὐκ εἰδότος οὕτω φθέγγεσθαι· οὕτω καὶ ὁ Χριστός, ἂν μὴ κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον λαλῇς, οὐκ ἀκούσεταί σου, οὐδὲ προσέξει [σοι.] μάθωμεν τοίνυν οὕτω λαλεῖν, ὡς εἴωθεν ἀκούειν ὁ βασιλεὺς ὁ ἡμέτερος· σπουδάσωμεν ἐκείνου μιμεῖσθαι τὴν γλῶτταν. κἂν εἰς πένθος ἐμπέσῃς, σκόπει ὅπως μὴ διαστρέψῃ σου τὸ στόμα τῆς ἀθυμίας ἡ τυραννίς· ἀλλὰ λαλήσεις ὥσπερ ὁ Χριστός. ἐπένθησε γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὸν Ἰούδαν. ἂν εἰς φόβον ἐμπέσῃς, ζήτησον οὕτω λαλῆσαι πάλιν ὡς αὐτός· ἐνέπεσε γὰρ καὶ αὐτὸς εἰς φόβον διὰ σὲ κατὰ τὸν οἰκονομίας λόγον. εἰπὲ καὶ σύ, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ. κἂν κλαίῃς, δάκρυσον ἠρέμα ὡς αὐτός· κἂν εἰς ἐπιβουλὰς ἐμπέσῃς καὶ λύπην, καὶ ταῦτα ὡς ὁ Χριστὸς διάθου. καὶ γὰρ καὶ ἐπεβουλεύθη καὶ ἐλυπήθη, καὶ λέγει, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. καὶ πάντα σοι τὰ ὑποδείγματα παρέσχεν, ἵνα τὰ αὐτὰ διαφυλάττῃς μέτρα, καὶ τοὺς δοθέντας σοι μὴ διαφθείρῃς κανόνας. οὕτως δυνήσῃ στόμα ἔχειν ἐοικὸς τῷ ἐκείνου στόματι· οὕτως ἐπὶ γῆς βαδίζων, τοῦ ἄνω καθημένου γλῶτταν ἡμῖν ἐπιδείξεις ὁμοίαν, τὰ μέτρα τὰ ἐν ἀθυμίᾳ, τὰ ἐν ὀργῇ, τὰ ἐν πένθει, τὰ ἐν ἀγωνίᾳ διατηρῶν. πόσοι ὑμῶν εἰσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες αὐτοῦ τὴν μορφὴν ἰδεῖν; ἰδοὺ οὐκ ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ γενέσθαι κατ᾽ αὐτὸν δυνατὸν ἂν σπουδάζωμεν. μὴ ἀναβαλλώμεθα τοίνυν. οὐχ οὕτως ἀσπάζεται προφητῶν στόματα, ὡς ἐπιεικῶν καὶ πράων ἀνθρώπων. πολλοὶ γὰρ ἐροῦσί μοι, φησίν, οὐ τῷ ὀνόματί σου προεφητεύσαμεν; καὶ ἐρῶ αὐτοῖς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. τὸ δὲ τοῦ Μωσέως, ἐπειδὴ σφόδρα ἐπιεικὴς ἦν καὶ πρᾶος· ὁ γὰρ [Μωϋσῆς φησιν ἦν] ἄνθρωπος πραότατος παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτως ἠσπάζετο καὶ ἐφίλει, ὡς εἰπεῖν ἐνώπιος ἐνωπίῳ, καὶ στόμα κατὰ στόμα ἐλάλει, ὡσπερεὶ φίλος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον. οὐκ ἐπιτάσσεις δαίμοσι νῦν, ἀλλ᾽ ἐπιτάξεις τότε τῷ τῆς γεέννης πυρί, ἐὰν τῷ στόματι τοῦ Χριστοῦ τὸ στόμα σου ἐοικὸς ἐπιτάξεις τῇ ἀβύσσῳ τοῦ πυρὸς καὶ ἐρεῖς, σιώπα, πεφίμωσο, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας τῶν οὐρανῶν ἐπιβήσῃ, καὶ ἀπολαύσεις τῆς βασιλείας. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμή, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Quippe non eſt opus coloribus, nec vlla ma-
teria indigemus: ſola enim virtute & humi-
litate, ac manſuetudine huiuſmodi os maxi-
mè conformatur. Verum ne quando diabo-
li os nobis extruamus; non erit ab re conſi-
derare, quo modo etiam illud conditur: quo
modo igitur cõditur? Maledictione profectò,
contumelijs, contradictione, periurio: diabo-
li enim linguam habet, qui vt diabolus loqui-
tur. Quæ igitur venia nobis dabitur, imò verò
A quæ ſupplicia non pẽdemus, quando linguam
noſtram qua dominicam deguſtauimus carnẽ,
diaboli ſponte linguam efficimus? Non facia-
mus oro, ſed omni ſtudio atque cura cone-
mur, vt dominum lingua noſtra diſcat imi-
tari: quod ſi faciemus, non dubito quin ante
tribunal Chriſti magna cum fiducia ſtabimus.
Vbi niſi quis in hac vita humiliter loqui di-
dicerit, non intelligitur tũc à Chriſto. Quem-
admodum enim ſi Romanus forte fuerit iu-
dex, non percipiet rationes tuas, niſi Latinè lo-
quaris: ſic etiam Chriſtus non audit, neque
B attendit, niſi lingua ſua vtaris. Diſcamus igi-
tur ita loqui vt rex noſter, & ea lingua verba
proferre, qua ipſe vtitur: Imitemur diligen-
ter illam linguam in omnibus. In luctum in-
cidiſti, caue ne magnitudine doloris os tuum
euertatur; habes Chriſtum quem imiteris: nã
& ipſe Lazarum fleuit. Timor incubuit tibi Ioan.11.d.
non paruus, loquaris rurſum ſicut Chriſtus.
Nam & ipſe propter te diſpenſationis ratione
in formidinem incidit: dicas etiam tu: *Verun-*
tamen non vt ego volo ſed vt tu. Lachrymas effun- Infr.26.d.
dis, moderatè id facito, vt Chriſtus. Inſidijs
C circunuentus es, & mœror te occupauit. Chri-
ſtum imitare qui & inſidias paſſus eſt, & con-
triſtatus dixit: *Triſtis eſt anima mea vſque ad* Ibidem. &
mortem: Omnium tibi rerum exempla præ- Mar.14.d.
buit, vt terminos conſerues, & conſtitutas
regulas non tranſgrediaris: hoc modo pote-
ris os poſſidere ori dominico ſimillimum: hoc
modo in terris gradiens, cœleſtem linguam
habebis datas tibi in mœrore normas; datas
in ira; datas in luctu, datas in ſolitudine, di-
ligenter conſeruans. O quot noſtrum Chriſti
D faciem videre deſiderant? ecce non videre
ſolũm eam, ſed ipſi Chriſto ſimiles fieri, ſi vo-
luerimus licet. Non procraſtinemus ergo,
non libentius prophetarum ora quàm humil-
limum hominem oſculatur: *Multi enim di-* Supr.7.c.
cent ei, nónne in nomine tuo prophetauimus: & re-
ſpondebit eis: *Neſcio vos*. Moſi autem os, qui
humilis valde & mitis erat (omnes quippe ho- Num.12.a.
mines manſuetudine ille animi excellit) ſic di-
ligebat, ſic oſculabatur, vt præſens præſenti,
facie ad faciem quaſi amicus ad amicum lo-
E queretur. Non præcipis nunc dæmonibus, ſed
præcipies tunc igni gehennæ, ſi habebis ori
dominico ſimile. Abyſſi igni præcipies ac dices;
tace ac obmuteſce: ac ita cum magna fiducia in
cœlos aſcendes, & æterna beatitudine perfrue-
ris: quod vtinam omnibus contingat, gratia & Exo.3.b.
miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Digitized by Google

HOMILIA LXXX.
in Gr. Codd. eſt LXXIX.

EX CAPITE XXV.

Cum autem venerit filius hominis in maieſtate patris ſui & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & ſeparabit oues ab hædis: & hos quidem acceptabit, quoniam eſurientem eum cibauerunt, & ſitiẽtem potauerunt, & hoſpitem exiſtentem collegerunt, & nudum exiſtentem circumamicierunt, & infirmantem viſitauerunt, & in carcere exiſtentem viderunt, & dabit regnum eis. Alios autem pro contrariis delictis mittet in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

SVauiſſimum hunc textum qui continuè animo retinendus eſt, diligenti (oro) ſtudio, & compunctione cõuenienti audiamus. Ad hunc.n. poſtremò ſermonem illum Chriſtus terminauit: nec id iniuria. Magna enim ſibi humanitatis, B ac eleemoſynæ cura eſt: idcirco multa etiã in ſuperioribus de hac diſputauit. Et hic apertius quodãmodo atq; acrius, non duas aut tres, aut quinq; perſonas ſimilitudinis modo accipiẽs, ſed ad vniuerſum mundum verba liquido faciens: quanuis & in ſuperioribus certo perſonarum numero expreſſo, non duas perſonas, ſed partes duas, alteram obedientiũ, alteram inobediẽtium ſignificabat. Verum hic & dilucidi' & horribilius illa ipſa pertractat. Quapropter non dixit iam, ſimile eſt regnũ cœlorũ, ſed ſeipſum oſtendens, atque reuelans, dicit: C *Cum autem venerit filius hominis in gloria ſua*. Nunc enim venit, ſed non in gloria, ſed in contumelijs atque conuitijs: tunc verò ſedebit in ſede maieſtatis & gloriæ ſuæ. Crebro gloriæ meminit, quoniam crucis tempus iam aderat, quæ res maximo probro habebatur: quocirca extollit auditorem, ac erigit, & ante oculos ipſum iudicium ponit, & vniuerſum orbem coram ſe ſiſtit: & adhuc terrorem maiorem illo adducit, quia euacuari (vt ita dixerim) cœlos oſtẽdit: omnes enim angeli erũt D cum ipſo, teſtantes, quot quantaque miniſterio ſuo, cum à domino mitterentur ad ſalutem hominum, peracta ſunt. Ita horroris vndiq; plenus ille dies futurus eſt. *Congregabuntur*, inquit, *omnes gentes*. hoc eſt vniuerſa hominum natura. *Et ſegregabit eos ab inuicem ſicut paſtor ſeparat oues*. Nunc enim non ſegregati, ſed mixti ſunt vniuerſi, tunc vero exquiſitiſſimè ſeparatio fiet, & ab ipſa vtriuſque partis ſtatione ita diſtincti, vt pateant vniuerſis: quanuis etiam hac appellatione mores vtriuſque partis aperiantur, E cum alij hædorum, alij ouium nuncupatione nominẽtur, vt aliorum ſterilitas, quia nihil ab hædis producitur, aliorum fertilitas oſtẽdatur. Vberes enim, & multi ab ouibus fructus proficiſcuntur, à lactis copia, ab elegantia lanæ, à fœtu, quibus omnium hædorum genus omnino caret. Sed expertes rationis animantes natura duce fructificant, aut ſteriles ſunt:

homines

ὉΜΙΛΙΑ ΟΘ΄.

Ὅτ᾽ ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ [ἅγιοι] ἄγγελοι μετ᾽ αὐτοῦ, τότε καθίσει φησὶν ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ διελεῖ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ τοὺς μὲν ἀποδέξεται, ὅτι πεινῶντα αὐτὸν ἔθρεψαν, καὶ διψῶντα ἐπότισαν, καὶ ξένον ὄντα A συνήγαγον, καὶ γυμνὸν ὄντα περιέβαλον, καὶ ἀσθενοῦντα ἐπεσκέψαντο, καὶ ἐν φυλακῇ ὄντα εἶδον, καὶ δώσει τὴν βασιλείαν αὐτοῖς· τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις διαβάλλων, πέμψει εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

ΤΗς περικοπῆς ταύτης τῆς ἡδίστης, ἣν συνεχῶς στρέφοντες οὐ διαλιμπάνομεν, ἀκούσωμεν [νῦν] μετὰ σπουδῆς καὶ κατανύξεως πάσης, εἰς ἣν καὶ ἐσχάτην ὁ λόγος ἐτελεύτησεν εἰκότως. καὶ γὰρ πολὺς αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ ἐλεη-B μοσύνης ὁ λόγος, διὸ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ὑπὲρ αὐτῆς διελέχθη διαφόρως, καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν σαφέστερόν πως καὶ ἐπιτονώτερον, οὐ δύο πρόσωπα καὶ τρία, οὐδὲ πέντε καὶ πέντε τιθείς, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα [καὶ] αἱ πρότεραι [αἱ] διὰ τῶν δύο προσώπων, οὐ δύο πρόσωπα ἐδήλουν, ἀλλὰ μέρη δύο· τὸ μὲν τῶν παρακουόντων, τὸ δὲ ὑπακουόντων· ἀλλ᾽ ἐνταῦθα καὶ φρικωδέστερον μεταχειρίζει τὸν λόγον καὶ τηλαυγέστερον. διόπερ οὐδὲ λέγει, ὡμοιώθη ἡ βασιλεία λοιπόν· ἀλλ᾽ ἐκκεκαλυμμένως ἑαυτὸν δείκνυσι C λέγων· ὅτ᾽ ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ. νῦν γὰρ ἐν ἀτιμίᾳ παραγέγονε καὶ ὕβρεσι καὶ ὀνείδεσι, τότε δὲ καθεδεῖται ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. καὶ συνεχῶς μνημονεύει δόξης. ἐπειδὴ γὰρ ὁ σταυρὸς ἐγγὺς ἦν, πρᾶγμα δοκοῦν ἐπονείδιστον εἶναι, διὰ τοῦτο ἐπαίρει τὸν ἀκροατήν, καὶ ὑπ᾽ ὄψιν αὐτοῦ τὸ δικαστήριον ἄγει, καὶ τὴν οἰκουμένην παρίστησιν ἅπασαν. καὶ οὐ ταύτῃ μόνον φοβερὸν ποιεῖ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῷ δεικνῦναι τοὺς οὐρανοὺς κενουμένους. πάντες γὰρ οἱ ἄγγελοι παρέσονται μετ᾽ αὐτοῦ φησί, καὶ αὐ-D τοὶ μαρτυροῦντες ὅσα διηκονήσαντο πεμπόμενοι παρὰ τοῦ δεσπότου πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, καὶ πανταχόθεν φρικώδης ἡ ἡμέρα ἐκείνη τότε. εἶτα συναχθήσεταί φησι πάντα τὰ ἔθνη, τουτέστιν, ἅπασα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις. καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων ὥσπερ ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα. νῦν μὲν γὰρ οὐκ εἰσὶν ἀφωρισμένοι, ἀλλ᾽ ἀναμὶξ ἅπαντες· ἡ δὲ διαίρεσις τότε ἔσται μετ᾽ ἀκριβείας ἁπάσης. καὶ τέως ἀπὸ τῆς στάσεως αὐτοὺς διαιρεῖ καὶ ποιεῖ δήλους· εἶτα καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὸν ἑκάστου τρόπον ἐνδείκνυται, E τοὺς μὲν ἐρίφια καλῶν, τοὺς δὲ πρόβατα, ἵνα τῶν μὲν, τὸ ἄκαρπον δείξῃ· οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ ἐρίφων καρπὸς γένοιτ᾽ ἄν· τῶν δὲ τὴν πολλὴν πρόσοδον. καὶ γὰρ πολλὴ ἡ τῶν προβάτων πρόσοδος, ἀπό τε ἐρίων, ἀπό τε γάλακτος, ἀπό τε τῶν τικτομένων, ὧν ἁπάντων ἔρημος [ὁ] ἔριφος. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλογα ἀπὸ φύσεως ἔχει τὸ ἄκαρπον καὶ τὸ ἔγκαρπον·

ἐκεῖνοι

Digitized by Google

ἐκεῖνοι δὲ ἀπὸ προαιρέσεως. διὸ καὶ κολάζονται οὗτοι, καὶ στεφανοῦνται ἐκεῖνοι, καὶ οὐ πρότερον αὐτοὺς κολάζει, ἕως ἂν δικάσηται πρὸς αὐτούς. διὸ καὶ στήσας αὐτοὺς, λέγει τὰ ἐγκλήματα· οἱ δὲ μετ' ἐπιεικείας φθέγγονται, ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος λοιπόν. καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι πρᾶγμα αὐτῷ περισπούδαστον παρέδραμον. καὶ γὰρ καὶ οἱ προφῆται ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔλεγον, ὅτι ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν· καὶ ὁ νομοθέτης διὰ πάντων εἰς τοῦτο ἐνῆγε, καὶ διὰ ῥημάτων, καὶ διὰ πραγμάτων· καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦτο ἐπαίδευε. σκόπει δὲ αὐτοὺς οὐχ ἑνὸς καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ πάντων ἐρήμους ὄντας. οὐ γὰρ δὴ μόνον πεινῶντα οὐκ ἔθρεψαν, οὐδὲ γυμνὸν οὐ περιέβαλον· ἀλλ' οὐδέ, ὃ κουφότερον ἦν, [οὐδὲ] ἄρρωστον ἐπεσκέψαντο. καὶ σκόπει πῶς κοῦφα ἐπιτάττει. οὐκ εἶπεν, ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἀπηλλάξατέ με, ἄρρωστος ἤμην καὶ ἀνεστήσατέ με· ἀλλ', ἐπεσκέψασθέ με καὶ ἤλθετε πρός με. καὶ οὐδὲ ἐν τῷ πεινῆν ἐπαχθὲς τὸ εἰρημένον. οὐδὲ γὰρ πολυτελῆ ἐζήτει τράπεζαν, ἀλλὰ τὴν χρείαν μόνον καὶ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, καὶ ζητεῖ, ἐλεεινῷ τῷ σχήματι. ὥστε πάντοθεν αὐτοὺς ταῦτα ἱκανὰ κολάσαι· τὸ εὔκολον τῆς αἰτήσεως, ἄρτος γὰρ ἦν· τὸ ἐλεεινὸν τοῦ αἰτοῦντος, πτωχὸς γὰρ [ἦν]· τὸ συμπαθὲς τῆς φύσεως, ἄνθρωπος γὰρ [ἦν]· τὸ ποθεινὸν τῆς ἐπαγγελίας, βασιλείαν γὰρ ἐπηγγείλατο· τὸ φοβερὸν τῆς κολάσεως, γέενναν γὰρ ἠπείλησε· τὸ ἀξίωμα τοῦ λαμβάνοντος, θεὸς γὰρ ἦν ὁ διὰ τῶν πτωχῶν λαμβάνων· τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς, ὅτι τοσοῦτον καταβῆναι κατηξίωσε· τὸ δίκαιον τῆς παροχῆς, ἀπὸ γὰρ τῶν αὐτοῦ ἐλάμβανεν. ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα ταῦτα, ἡ φιλαργυρία καθάπαξ ἐπήρωσε τοὺς ἁλόντας, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἀπειλῆς κειμένης. καὶ γὰρ [καὶ] ἀνωτέρω φησὶ τοὺς οὐ δεχομένους τοὺς τοιούτους τῶν Σοδόμων
» χαλεπώτερα πείσεσθαι· καὶ ἐνταῦθα φησίν, ἐφ' ὅσον οὐκ
» ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. τί λέγεις; ἀδελφοὶ σου εἰσί, καὶ πῶς ἐλαχίστους καλεῖς; διὰ γὰρ τοῦτο ἀδελφοί, ἐπειδὴ ταπεινοί, ἐπειδὴ πτωχοί, ἐπειδὴ ἀπερριμμένοι. τοὺς γὰρ τοιούτους μάλιστα εἰς ἀδελφότητα καλεῖ, τοὺς ἀγνῶτας, τοὺς εὐκαταφρονήτους· οὐχὶ τοὺς μοναχοὺς λέγων μόνον, καὶ τοὺς τὰ ὄρη κατειληφότας· ἀλλ' ἕκαστον πιστόν. κἂν βιωτικὸς ᾖ, πεινῶν δὲ [ᾖ] καὶ λιμώττων, καὶ γυμνὸς καὶ ξένος, πάσης αὐτὸν ταύτης τῆς ἐπιμελείας ἀπολαύειν βούλεται. ἀδελφὸν γὰρ τὸ βάπτισμα ἐργάζεται καὶ ἡ τῶν θείων μυστηρίων κοινωνία. εἶτα ἵνα καὶ ἑτέρωθεν ἴδῃς τὸ δίκαιον τῆς ἀποφάσεως, πρότερον ἐκείνους ἐπαινεῖ τοὺς κατωρθωκότας καὶ φησί·
» δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
» βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γάρ,
» καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς [ἅπαντα.] ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι οὐκ εἴχομεν, ἀπὸ τῶν συνδούλων αὐτοὺς καταδικάζει· ὥσπερ τὰς παρθένους ἀπὸ τῶν παρθένων· καὶ τὸν δοῦλον τὸν μεθύοντα καὶ γαστριζόμενον ἀπὸ τοῦ πιστοῦ δούλου· καὶ τὸν τὸ τάλαντον καταχώσαντα, ἀπὸ τοῦ τὰ δύο προσενεγκόντος· καὶ ἕκαστον τῶν διαμαρτανόντων, ἀπὸ τῶν κατωρθωκότων. καὶ αὕτη ποτὲ μὲν ἐξ ἴσου ἡ σύγκρισις γίνεται, ὡς ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ

homines vero voluntate vtrunque iſtorum faciunt; quapropter merito alteri puniuntur, alteri coronis decorantur. Sed non prius eos tormentis tradit, quàm de iure cum eis diſceptet, ideo adſtantibus ipſis crimina exponit. Illi verò ſatis modeſtè reſpondent, ſed nihil emolumenti ex ea re conſequuntur, & meritò quidem: rem enim neglexerunt, quæ ipſi ſemper magnæ fuit curæ. Nam & prophetæ hoc prædicabant: *Quia miſericordiam volo, & non ſacrificium*: & legiſlator tam verbis, quàm rebus
A ad hoc hortabatur, & ipſa natura non parua nobis ingenerauit documenta. Perpende autem non vnum, aut duo, ſed omnia illos contempſiſſe. Non enim ſolùm eſurientem non cibarunt, & nudo amiculum non præbuerunt, ſed nec (quod facillimum erat) ægrotum viſitarunt. Et vide quo modo facilia mandat: nõ enim dixit: In carceribus eram, & liberaſtis me: aut ægrotus fui, & medicati eſtis: ſed *viſitaſtis*, & *veniſtis ad me*. Sed nec eſurienti famem leuare difficile: non enim ſumptuo-
B ſam vnquam quæſiuit mẽſam, ſed eam quæ neceſſitati dũtaxat ſufficeret: quodque maius eſt, non in ſublimis cuiuſdam, ſed in humilis habitu ſerui quæſiuit, quorum ſingula ad condemnationem illorum ſufficiunt: petitionis ſcilicet facilitas, & dandi poteſtas, panis enim petitur: petentis miſeria, quia pauper atque mendicus retributionis expetenda magnitudo, regnum enim promittitur: terror pœnarum, gehenna enim incutitur: accipientis dignitas: Deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus, quia tantùm deſcendere digna-
C tus eſt. ius tribuẽdi, ſumma enim iuſtitia eſt, de ſuis ei concedere. Verùm ab his omnibus cupiditate habendi retracti ſunt, nec pœnarum intentationes timuerunt, cùm & in ſuperioribus, his qui pauperes non recipiunt, grauiora quàm Sodomis minatus ſit: & hic liquidò dicat: *Inquantum non feciſtis vni horum minimorum fratrum meorum, nec mihi feciſtis.* Quid ais? ſi fratres tui ſunt, quo modo minimos appellas, imò verò ideo fratres, quia humiles, quia pauperes & abiecti. Hos enim maximè ad frater-
D nitatem cõuocat ſuam, qui ignoti & deſpicabiles ſunt: non dico monachos duntaxat, qui montes habitant, ſed fidelium ſingulos, etiam ſeculares eſurientes, nudos ac peregrinos, eoſque nobis curæ eſſe non paruæ deſiderat. Fratres enim noſtri baptiſmate conſtituti ſunt, & ineffabilis myſterij participatione. Cæterum inde quoque iuſtiſſimè hanc prolatam ſententiam oſtendit, quia prius eos laudauit, qui hæc fecerunt, dicens: *Venite benedicti patris mei, hereditate vobis regnum paratum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi man-*
E *ducare*: & quæ ſequuntur. Nam ne dicere poſſent, non habuiſſe, ſic à conſeruorum factis ora eorum obſtruxit, vt & virgines à virginibus, ac temulentum & ventri deditum ſeruum à fideli ſeruo confudit: & eum qui talentum in terra ſuffodit, ab his qui multiplicauerunt reprehendit: & ſingulos peccantium, ab his qui rectè vixerunt, reprimit: quæ comparatio nonnunquam æqua, vt in hoc loco,

Sup. 12. d.
Ibidem.
Luc. 11. c.
1. Co. 6. a.

& in virginibus fit, nonnunquam à maiore cumuloſius infertur: quale illud eſt: *Viri Niniuitæ ſurgent, & condẽnabunt generationem hanc, quia crediderunt prædicationi Ionæ, & ecce plus quã Iona hic: &, Regina Auſtri condemnabit generationẽ hanc, quia venit audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic.* Et ab æquali rurſus: *Quia ipſi iudices veſtri erunt.* Et à maiori iterum, *Neſcitis quoniam angelos iudicabimus, non ſolum ſecularia*: & hoc nimirum loco, quia diuites diuitibus, & pauperes pauperibus confert, ab æquali procedit. Non autem hinc ſolum iuſtè prolatam ſententiam demonſtrat, quia eiuſdem conditionis conſerui mandatis paruerunt, verum etiam, quia nec in illis obtemperauerunt, à quibus paupertas eos impedire non potuit: qualia ſunt extinguere ſitim ſitienti, vinctum conſolari, ægrotum viſitare. Cæterùm laudando probos, oſtendit quãta eos à principio charitate complectatur. *Venite nanque*, ait, *benedicti patris mei, poſſidete præparatum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Quibus bonis hoc nomen compenſari poteſt, vt benedictus ſis, & à patre ipſo benedictus? vnde autem tanto dignati ſunt honore? quænam eſt cauſa huius? *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & potaſtis me,* & quæ ſequuntur. O quantæ gloriæ, quantæ beatitudinis hæc verba ſunt? nec dicit, accipite: ſed, hæreditate, quaſi propria, quaſi paterna, quaſi veſtra, quæ vobis à principio debebantur. Nam antequam nati ſitis, quia ſciebam vos huiuſmodi futuros, hæc vobis à me præparata fuere. Quibus verò pro rebus hæc ipſis retribuuntur? Pro tecto, pro veſte, pro pane, pro aqua frigida, pro viſitatione, quia in carcerem ingreſſi, vinctum conſolati ſunt. Vbique enim indigentiam, atque patrocinium indigentium inquirit, imò autem neque id ſemper. Non enim viſitatione ac conſolatione ſolummodo qui infirmus eſt, & qui victus indigent, ſed alter eorum ex carceribus ſolui, alter ægrotationem euadere peroptat: verum ipſe adeò mitis eſt, vt quæ poſſumus flagitet, imò verò his etiam minora. Volũtati enim noſtræ commiſit, vt poſſimus maiora facientes, maiorem acquirere laudem. Sed iſtis quidem, *Venite benedicti*: illis autem, *ite*, dicet, *maledicti*, non quidem à patre: non enim ipſe, ſed opera eis propria maledixerunt. *In ignem æternum* non vobis, ſed *diabolo & angelis eius præparatum*. Ita quando de regno quidem dicebat, præparatum vobis ante conſtitutionem mundi, ſubiecit. De igne verò non ſic, ſed diabolo ait eſſe præparatum. Nam ego regnum vobis, ignem autem non vobis, ſed diabolo & angelis eius præparaui, in quem quoniam vos ſpontè inieciſtis, vobiſipſis id reputate. Ita cum iſtis, tum his maximè quæ ſequuntur, quaſi excuſando ſe reſpõdet: *Eſuriui enim*, inquit, *& comedere mihi non dediſtis*. Si enim inimicus fuiſſem, nónne ad immiſericordes etiam flectendos, mitigandoſque ſuffeciſſent paſſiones illę, inedia ſcilicet, frigus, vincula, nuditas, ægrotatio? aut quia vbique ſine tecto peruagatus ſum, hæc enim etiã inimicos mouere poſſent: vos

καὶ ἐπὶ τῶν παρθένων· ποτὲ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος, ὡς ὅταν λέγῃ, ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. καὶ βασίλισσα νότου κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην, ὅτι ἦλθεν ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος ὧδε· καὶ ἀπὸ τοῦ ἰσάζοντος δὲ πάλιν, ὅτι αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται· [καὶ] πάλιν ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος· οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μή-
A τι γε βιωτικά; καὶ ἐνταῦθα μέντοι ἀπὸ τοῦ ἰσάζοντος· καὶ γὰρ πλουσίους πλουσίοις, καὶ πένητας πένησι παραβάλλει. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον δείκνυσι τὴν ψῆφον δικαίως ἐκφερομένην, τῷ τοὺς ὁμοδούλους κατωρθωκέναι ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντας· ἀλλὰ καὶ τῷ μηδὲ ἐν τούτοις ὑπακοῦσαι, ἐν οἷς οὐδὲν ἡ πενία κώλυμα ἦν· οἷον ἐν τῷ ποτίσαι διψῶντα, ἐν τῷ δεδεμένον ἰδεῖν, ἐν τῷ ἄρρωστον ἐπισκέψασθαι. ἐγκωμιάσας δὲ τοὺς κατωρθωκότας, δείκνυσιν ὅσον ἄνωθεν ἦν αὐτῷ πρὸς αὐτοὺς τὸ φίλτρον. δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κλη-
B ρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου. πόσων ἀγαθῶν τοῦτο τὸ ὄνομα ἀντάξιον [εἶναι δοκεῖ], τὸ εὐλογημένους εἶναι, καὶ παρὰ πατρὸς εὐλογημένους; καὶ πόθεν τοσαύτης τιμῆς ἠξιώθησαν; τίς ἡ αἰτία; ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, καὶ τὰ ἑξῆς. πόσης ταῦτα τιμῆς, πόσης μακαριότητος τὰ ῥήματα; καὶ οὐκ εἶπε λάβετε, ἀλλὰ κληρονομήσατε, ὡς οἰκεῖα, ὡς πατρῷα, ὡς ὑμέτερα, ὡς ὑμῖν ἄνωθεν ὀφειλόμενα. πρὶν ἢ γὰρ ὑμᾶς γενέσθαι φησί, ταῦτα ὑμῖν
C ἡτοίμαστο καὶ προευτρέπιστο, ἐπειδὴ ᾔδειν τοιούτους ὑμᾶς ἐσομένους. καὶ ἀντὶ τίνων ταῦτα λαμβάνουσιν; ἀντὶ στέγης, ἀντὶ ἱματίου, ἀντὶ ἄρτου, ἀντὶ ὕδατος ψυχροῦ, ἀντὶ ἐπισκέψεως, ἀντὶ εἰσόδου τῆς εἰς τὸ δεσμωτήριον. καὶ γὰρ πανταχοῦ τῆς χρείας ἐστίν· ἔστι δὲ καὶ ὅπου οὐδὲ τῆς χρείας. οὐ γὰρ δήπου ὅπερ ἔφην ὁ κάμνων, καὶ ὁ δεδεμένος τοῦτο ἐπιζητεῖ μόνον, ἀλλ' ὁ μὲν λυθῆναι, ὁ δὲ ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρρωστίας. ἀλλ' αὐτὸς ἥμερος ὢν, τὰ εἰς δύναμιν ἀπαιτεῖ· [μᾶλλον δὲ καὶ τὰ εἰς δύναμιν ἐλάττω,] ἡμῖν καταλιμπάνων
D φιλοτιμεῖσθαι ἐν τῷ πλείονι. ἐκείνοις δέ, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι· οὐκέτι ὑπὸ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αὐτὸς αὐτοὺς κατηράσατο, ἀλλὰ τὰ οἰκεῖα ἔργα· εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον, οὐχ ὑμῖν, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. περὶ μὲν γὰρ τῆς βασιλείας ὅτε ἔλεγε, δεῦτε [οἱ εὐλογημένοι] κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ἐπήγαγε, τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν πρὸ καταβολῆς κόσμου· περὶ δὲ τοῦ πυρὸς οὐκέτι, ἀλλὰ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ [καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.] ἐγὼ μὲν γὰρ τὴν βασιλείαν ὑμῖν ἡτοίμασα, τὸ δὲ πῦρ οὐκέτι ὑμῖν,
E ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς ἐνεβάλετε, ἑαυτοῖς λογίζεσθε. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἑξῆς, ὥσπερ ἀπολογούμενος αὐτοῖς καὶ τὰς αἰτίας τίθησιν. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. εἰ γὰρ [καὶ] ἐχθρὸς ἦν ὁ προσιών, οὐχ ἱκανὰ ταῦτα τὰ πάθη καὶ τὸν ἀνελεῆ κατακλάσαι καὶ ἐπικάμψαι, λιμὸς καὶ κρυμός, καὶ δεσμὰ καὶ γυμνότης, καὶ ἀρρωστία, καὶ τὸ αἴθριον, [καὶ τὸ] πλανᾶσθαι πανταχοῦ. ταῦτα γὰρ καὶ ἔχθραν ἱκανὰ λῦσαι·

ἱκανὰ λῦσαι. ἀλλ' ὑμεῖς, καὶ εἰς φίλον ταῦτα ἐποιήσατε, καὶ φίλον καὶ εὐεργέτην καὶ δεσπότην ὄντα. καὶ κύνα μὲν ἂν ἴδωμεν πεινῶντα, πολλάκις ἐπικλώμεθα· καὶ θηρίον ἐὰν θεασώμεθα, ἐπικαμπτόμεθα· τὸν δὲ δεσπότην ὁρῶν οὐκ ἐπικάμπτῃ; καὶ πῶς ταῦτα ἀπολογίας ἄξια; εἰ γὰρ τοῦτο μόνον ἦν, οὐχ ἱκανὸν εἰς ἀντίδοσιν; οὐ λέγω τὸ ἀκοῦσαι φωνῆς τοιαύτης ἐπὶ τῆς οἰκουμένης, παρὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πατρικοῦ καὶ βασιλείας τυχεῖν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἐργάσασθαι, οὐχ ἱκανὸν εἰς ἀμοιβήν; νυνὶ δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης παρούσης, καὶ τῆς ἀρρήτου δόξης ἐκείνης φαινομένης, ἀνακηρύττει σε καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁμολογεῖ τὸν τροφέα καὶ [τὸν] ξενοδόχον, καὶ οὐκ αἰσχύνεται λέγων τοιαῦτα· ἵνα σοι λαμπρότερον ποιήσῃ τὸν στέφανον. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ οὗτοι δικαίως κολάζονται, κἀκεῖνοι στεφανοῦνται, κατὰ χάριν. κἂν γὰρ μυρία ὦσι πεποιηκότες, χάριτός ἐστιν ἡ φιλοτιμία, τὸ ἀντὶ μικρῶν οὕτω καὶ εὐτελῶν οὐρανὸν τοσοῦτον καὶ βασιλείαν, τηλικαύτην αὐτοῖς ἀποδοῦναι καὶ τιμήν. „Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους „τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡ„μέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα„δίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. πάλιν ἐκ καιροῦ περὶ τοῦ πάθους διαλέγεται, ὅτε βασιλείας ἀνέμνησε, καὶ τῆς ἀνταποδόσεως τῆς ἐκεῖ, καὶ τῆς ἀθανάτου κολάσεως. ὡσανεὶ ἔλεγε, τί δεδοίκατε ἐπὶ τοῖς προσκαίροις θλίψεσι, τοσούτων ὑμᾶς ἀναμενόντων ἀγαθῶν; σὺ δέ μοι σκόπει πῶς τὸ μάλιστα λυποῦν αὐτοὺς καινοτέρως ἐπέδυσε καὶ συνεσκίασεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἅπασιν. „οὐ γὰρ εἶπεν, [ὅτι] οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας παραδίδο„μαι· ἀλλὰ τί; οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα „γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, καὶ τότε ἐπήγαγεν, εἰς τὸ σταυρωθῆναι, δεικνὺς μυστήριον ὂν τὸ γινόμενον καὶ ἑορτὴν καὶ πανήγυριν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς οἰκουμένης τελουμένην, καὶ ὅτι προῄδει ἅπαντα ἔπασχε. Διὰ δὴ τοῦτο ὡς ἀρκοῦντος τούτου εἰς παραμυθίαν αὐτοῖς, οὐδὲ εἶπεν αὐτοῖς τι νῦν περὶ ἀναστάσεως· περιττὸν γὰρ ἦν τοσαῦτα διαλεχθέντα περὶ αὐτῆς πάλιν εἰπεῖν. καὶ ἄλλως δὲ, ὅπερ εἶπον, δείκνυσιν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παθεῖν μυρίων ἀπαλλαγὴ κακῶν, διὰ τοῦ πάσχα τῶν παλαιῶν εὐεργετημάτων τῶν αὐτοὺς κατ' Αἴγυπτον ἀναμνήσας αὐτούς. „Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρ„χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς „τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, καὶ συνεβου„λεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀποκτεί„νωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται „ἐν τῷ λαῷ. εἶδες τὴν ἄφατον τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων τὴν διαφοράν; παρανόμοις πράγμασιν ἐπιχειροῦντες, πρὸς τὸν ἀρχιερέα ἔρχονται, ἐκεῖθεν βουλόμενοι τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν, ὅθεν κωλύεσθαι ἔδει. καὶ πόσοι ἦσαν [οἱ] ἀρχιερεῖς; ὁ γὰρ νόμος ἕνα βούλεται. ἀλλὰ τότε πολλοὶ ἦσαν. ὅθεν δῆλον, ὅτι τὰ Ἰουδαϊκὰ ἀρχὴν ἐλάμβανε διαλύεσθαι. ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς, ὅπερ ἔφην, ἕνα εἶναι ἐκέλευσε, καὶ τελευτήσαντος ἐκείνου τότε ἕτερον γίνεσθαι, καὶ τῇ ζωῇ τούτου τὴν φυγὴν ἐμέτρει τῶν ἀκουσίως ἐργασαμένων φόνον. πῶς οὖν τότε πολλοὶ οἱ ἀρχιερεῖς; ἐνιαυσιαῖοι ὕστερον ἐγένοντο. καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι περὶ τοῦ Ζαχαρίου διηγεῖται,

εἰπὼν

vos autem neque amico hæc contuliſtis, amico dico & domino, & benefactori. At canem plerunque fameſcere videntes frangimur, & beluarum inedia nonnunquam flectimur: tu verò domino fameſcente non moueris, qua ratione poterunt hæc excuſari? Nam ſi iſtud ſolummodo eſſet, nónne ita ſibi ſufficeret, vt retributum eſſe videretur? non dico vt vocem illam à ſedente in patris ſolio orbe terrarum præſente audias, & regnum conſequaris: ſed
A ipſum operari nónne ſibi ad retributionem ſufficit? Nunc autem ad hoc coram vniuerſis quum apparuerit ineffabilis illa gloria, præconio te manifeſtat, & coronat, patronumque ac hoſpitem profitetur: nec veretur hæc dicẽs, vt fulgentem acquiras coronam. His igitur rationibus & iſti non iniuria puniuntur, & illi etiam ſi mille talia fecerint, per gratiam tamen coronantur. Gratiæ nanque omnino illa benignitas eſt, vt pro rebus minimis & vtiliſſimis cœleſte regnum, & tãtus honor tribuatur. *Et factum eſt, quando finiuit Ieſus ſermones hos, dixit* Ca. XXVI
B *diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur.* Rurſus quando de regno, de retributione futura, de ęternis cruciatibus diſſeruit, opportunè paſſionis meminit: ac ſi diceret: Quid formidatis propter has temporales afflictiones, cum æterna bona vobis præparata ſint? Tu autem perpende, quo pacto quòd eos maximè contriſtabat, nouo quodam obduxit artificio, tam in ſuperioribus vniuerſis, quàm in hoc loco: non enim dixit, quia poſt duos dies tradetur, ſed
C *quia poſt duos dies paſcha fit*: & tunc adiecit: *Et filius hominis tradetur*: vt oſtendat id quod gerebatur, myſterium eſſe maximum, ac diem feſtum atque ſolennitatem quæ ad ſalutem orbis celebraretur, & ſe omnia præſcire quæ paſſurus erat: Idcirco tanquam id ſufficeret ad conſolationem ipſorum, modo nihil de reſurrectione dixit: ſuperfluum enim fuiſſet, cũ tot tantáque de ipſa diſputauerit, in mentionẽ eius rurſus incidere. Præterea vt diximus, quia per paſcha, priſca illa quæ in Ægypto facta Exo. 12.
fuerant beneficia, in memoriam eorum re-
D duxit, propterea oſtendit paſſionem ſuam à mille afflictionibus homines liberaturam. *Tũc congregati ſunt principes ſacerdotum, & ſcribæ & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicitur Caiphas, & conſiliũ fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent, & interficerent. Dicebãt autẽ nõ in die feſto, ne tumultus fiat in populo.* Vidiſti maximã Iudaicarũ rerum perturbationẽ atque corruptionẽ. Iniquiſſima penitus aggreſſuri negocia: ad ſummum pontificem veniunt, vt inde licentiam ac poteſtatem accipiant, vnde à talibus prohiberi oportebat. Quot autem erant
E principes ſacerdotum? Lex quidem vnicum eſſe voluit, ſed multi tunc erant: vnde liquet, quia res Iudaica diſſolui iam incipiebat. Moſes enim vt dixi, vnum iuſſit eſſe: quo mortuo, alterum creari voluit, vita cuius exilium eorum terminabat, qui homicidium nolentes commiſerunt. Quo modo igitur tunc multi erant? annui poſtea facti ſunt: & hæc de Zacharia verba Lucas faciens, Luc. 1.

significa-

ſignificauit, dicens ex viciſſitudine ipſum Abia fuiſſe. Principes igitur ſacerdotum hic eos dicit, qui de principibus ſacerdotũ fuerũt. Quod autem conſilium ceperunt? Vt occultius eum caperent atque interficerent: vtrunque occultius facere volebant: populum enim valde formidabant, ac ideo pręterire diem feſtum volebant dicentes: *Non in die feſto.* Nã diabolus ne manifeſtè paſſio extaret, ad aliud tẽpus reijcere ipſam ſtudebat: *ne tumultus fiat in populo.* Conſidera valde ipſos timere, non Deum, neque ne maius ſcelus eſſet in ipſa Paſchæ celebratione tam tetrum facinus facere, ſed homines & tumultum, ira tamen inflammati, poſteaquam proditorem inuenerunt, commutati expectare non potuerũt, ſed in ipſa ſolennitate ipſum occiderunt: quaſi enim cæci cupiditate furoréque irritati, quamprimùm ſibi facultas data eſt, peregerunt. Et quanuis ipſe nequitia illorũ diſpenſando in melius vtebatur, non tamen hac de cauſa impuniti euadent, cùm mille cruciatus ex voluntatis prauitate mereantur, qui eo tempore quo noxij etiam ſoluebantur, innocentem interficere voluerunt, à quo innumera & immenſa beneficia ſuſceperunt, qui propter illos, gentes interea negligere videbatur. Sed ô miſericordiam atque benignitatem Chriſti, qui ad tam nequam homines, tamque proteruos, vt eos ſeruaret, apoſtolos etiam ſuos poſt reſurrectionem ſuam miſerit ad manifeſta pericula mortemque certiſſimam & per ipſos ſupplicationem propoſuerit: *pro Chriſto enim legatione fungimur.* Talia ergo habentes exempla, non dico moriamur pro inimicis, licet hoc quoque haud recuſandum eſſet: verùm quoniam infirmiores ſumus, illud interea dico, non inuideamus amicis, non inſectemur liuore benefactores: non dico interim, vt malè nobis facientibus beneficia conferamus, quanuis etiam hoc deſidero: ſed quoniam tardiores ad perfectiorem virtutem eſtis, ſaltem vlciſcendi animum deponite. An forte putatis ſcenam eſſe quandam hæc noſtra, & hiſtrionum ſimulationis plena? Cur contra veritatem pugnatis? non temerè ſcripta ſunt tum alia, tum ea quæ paſſionis tempore fecit, quę certè poterant eos reuocare: verùm vt tu Chriſti bonitatem imiteris, vt miſericordiam eius ſequaris. Nam illos vel ſupinos in terram proiecit, & auriculam ſeruo reſtituit, & humiliter eos allocutus eſt & mirabilia pendens in cruce ſigna edidit, radios Solis auertens, lapides findens, mortuos ad vitã reuocans, vxorem iudicis ſomnijs territans, & in ipſo iudicio inauditam humilitatem oſtendens, quæ non minus quàm ſigna potuiſſet eos attrahere, multa etiam pręd icens, & in ipſo patibulo crucis exclamans: *Dimitte ipſis pater hoc peccatum.* Sed ſepultus quę non fecit ad ſalutem ipſorum? ſed poſt reſurrectionem non ſtatim Iudæos vocauit? non peccatorum dedit remiſſionem, milleque alia bona contulit? Quid enim mirabilius, quàm eos à quibus crucifixus atque occiſus eſt, in adoptionem filiorũ Dei ſuſcipere? Quid hac pia cura ſimul ac prouidentia maius inueniri vnquã poterit? hæc

Cor. 5. d.

Luc. 23. f.

εἰπὼν ἐξ ἐφημερίας [αὐτὸν εἶναι] Ἀβιά. αὐτοὺς
οὖν ἐνταῦθά φησιν ἀρχιερεῖς τοὺς ἀπ' ἀρχιερέων. ὁ
δὲ συνεβουλεύσαντο, ἵνα κρατήσωσιν αὐτὸν λάθρᾳ
ἢ ἵνα ἀνέλωσιν, ἀμφότερα. ἐδεδοίκεσαν γὰρ τὸν λαόν.
διὸ καὶ τὴν ἑορτὴν ἀνέμενον παρελθεῖν. ἔλεγον γὰρ,
μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ. ὁ μὲν διάβολος ἵνα μὴ φανε-
ρὸν καταστήσῃ τὸ πάθος, οὐκ ἠβούλετο ἐν τῷ
πάσχα· ἐκεῖνοι δὲ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται. σκό-
πει δὲ αὐτοὺς φοβουμένους, οὐ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδὲ ἵνα
A μὴ μίασμα αὐτοῖς μεῖζον ἀπὸ τοῦ καιροῦ γένηται,
ἀλλὰ πανταχοῦ τὰ ἀνθρώπινα. ἀλλ' ὅμως τῷ θυ-
μῷ ζέοντες, πάλιν μετέθεντο. εἰπόντες γὰρ, μὴ
ἐν τῇ ἑορτῇ, ἐπειδὴ τὸν προδότην εὗρον, οὐκ ἀνέ-
σχοντο τοῦ καιροῦ, ἀλλ' ἐν ταύτῃ κατέσφαξαν.
διατί δὲ αὐτὸν τότε κατέσχον; καὶ τῷ θυμῷ ζέον-
τες ὅπερ εἶπον, καὶ τότε αὐτὸν εὑρήσειν προσεδόκησαν,
καὶ πάντα ὥσπερ πεπληρωμένοι ἐπεχείρουν. εἰ καὶ
τὰ μάλιστα αὐτὸς τῇ ἐκείνων πονηρίᾳ εἰς τὴν οἰ-
κείαν ἐκέχρητο οἰκονομίαν, οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀ-
νεύθυνοι, ἀλλὰ μυρίων ἄξιοι κολάσεων ἀπὸ τῆς
B γνώμης. ὅτι γοῦν ἅπαντας ἀπολύεσθαι ἔδει καὶ
τοὺς [ὄντας] ὑπευθύνους, τότε οὗτοι τὸν ἀθῷον
ἀνεῖλον, τὸν μυρία εὐεργετηκότα καὶ τῶν ἐθνῶν
τέως ὑπεριδόντα δι' αὐτούς. ἀλλ' ὢ τῆς φιλαν-
θρωπίας. τοὺς οὕτω μοχθηρούς, τοὺς [οὕτω σκαιοὺς καὶ]
μυρίων γέμοντας κακῶν, πάλιν σώζει, καὶ πέμπει σφα-
γησομένους τοὺς ἀποστόλους ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ δι' αὐτῶν ἱ-
κετηρίαν τίθησιν. ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ πρεσβεύομεν φησί.
τοιαῦτα τοίνυν παραδείγματα ἔχοντες, οὐ λέγω [ὅτι]
ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν· ἔδει μὲν γὰρ καὶ τοῦ-
C το· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ὦμεν ἡμεῖς, ἐκεῖνο λέγω,
κἂν τέως μὴ βασκαίνωμεν τοῖς φίλοις, μὴ φθονῶ-
μεν τοῖς εὐεργετοῦσιν· οὐ λέγω τέως, τοὺς κακῶς ποι-
οῦντας εὐεργετήσωμεν· ἐπιθυμῶ μὲν γὰρ καὶ τοῦτο·
ἀλλ' ἐπειδὴ παχύτεροι ἡμεῖς, κἂν μὴ ἀμυνώμεθα.
μὴ γὰρ σκηνή τις ἐστὶ τὰ ἡμέτερα καὶ ὑπόκρισις; τί
δήποτε ἐκ διαμέτρου πρὸς τὰ πράγματα ἵστασθε;
οὐχ ἁπλῶς γέγραπται τά τε ἄλλα, καὶ ὅσα περὶ αὐτὸν
τὸν σταυρὸν εἰργάσατο, δυνάμενα αὐτοὺς ἀνακαλέ-
σασθαι, ἀλλ' ἵνα μιμήσῃ τὴν ἀγαθότητα, ἵνα ζηλώσῃς
D τὴν φιλανθρωπίαν. καὶ γὰρ [καὶ] ὑπτίους ἔρριψε,
καὶ τὸ ὠτίον ἀπεκατέστησε τοῦ οἰκέτου, καὶ μετ' ἐπιει-
κείας διελέχθη, καὶ μεγάλα ἄνω ὢν ἐπεδείξατο
θαύματα, τὰς ἀκτῖνας ἀποστρέφων, τὰς πέτρας ῥη-
γνύς, τοὺς τετελευτηκότας ἐγείρων, τὴν γυναῖκα τοῦ
δικάζοντος φοβῶν δι' ὀνειράτων, ἐν αὐτῇ τῇ
κρίσει πᾶσαν πραότητα ἐπιδειξάμενος, θαυμά-
των οὐχ ἧττον δυναμένην αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι,
μυρία προλέγων ἐν [τῷ] δικαστηρίῳ, ἐν αὐτῷ
τῷ σταυρῷ βοῶν, πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
E ταύτην. ταφεὶς δὲ, πόσα ἐπεδείξατο εἰς τὴν ἐκ-
είνων σωτηρίαν; ἀναστὰς δὲ οὐκ εὐθέως ἰουδαίους
ἐκάλεσεν; οὐκ ἄφεσιν ἔδωκεν ἁμαρτημάτων;
οὐ τὰ μυρία ἀγαθὰ προὔθηκε; τί τούτου
παραδοξότερον; οἱ σταυρώσαντες καὶ φόνου
πνέοντες, μετὰ τὸ σταυρῶσαι γεγόνασιν υἱοὶ
θεοῦ. τί ταύτης τῆς κηδεμονίας ἴσον; ταῦτα
ἀκούοντες

Digitized by Google

ἀκούσαντες ἐγκαλυψώμεθα, ὅτι τοσοῦτον ἀφεστήκαμεν τούτου, ὃν μιμεῖσθαι κελευόμεθα. ἴδωμεν καὶ τὸ διάστημα ὅσον, ἵνα κἂν καταγνῶμεν ἑαυτῶν τούτοις πολεμοῦντες, ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνος τὴν ψυχὴν ἔθηκε, καὶ οὐ βουλόμενοι καταλλαγῆναι, ὑπὲρ ὧν ἵνα καταλλάξῃ, οὔτε σφαγῆναι παρῃτήσατο. ἢ καὶ τοῦτο δαπάνη τίς ἐστι καὶ χρημάτων ἀνάλωμα, ὅπερ ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ προβάλλεσθε; ἐννόησον ὅσον ὑπεύθυνος εἶ, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἀναδύσῃ πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν σε ἠδικηκότων, ἀλλὰ καὶ δραμῇ πρὸς τοὺς λελυπηκότας, ὥστε γενέσθαι σοι συγχωρήσεως ἀφορμήν, ὥστε εὑρεῖν παραμυθίαν τῶν οἰκείων κακῶν. Ἕλληνες πολλοὶ οὐδὲν μέγα προσδοκῶντες πολλάκις ἐν τούτοις ἐφιλοσόφησαν· καὶ σὺ μέλλων ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἀποδημεῖν, ἀναδύῃ καὶ ὀκνεῖς; καὶ ὅπερ ὁ χρόνος ποιεῖ, τοῦτο οὐκ ἀνέχῃ πρὸ τοῦ χρόνου ποιῆσαι διὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον, ἀλλ' ἀμισθὶ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ μισθῷ βούλει σοι σβεσθῆναι τὸ πάθος; οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπὸ τοῦ χρόνου γένηται τοῦτο, ἔσται σοί τι πλέον, ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡ κόλασις· ἐπειδὴ ὅπερ ὁ χρόνος εἰργάσατο, τοῦτο ὁ τοῦ θεοῦ νόμος οὐκ ἔπεισέ σε ποιῆσαι. εἰ δὲ λέγεις, ὅτι φλεγμαίνεις τῆς ὕβρεως μεμνημένος, ἀναμνήσθητι εἴ τι γέγονέ σοι καλὸν παρὰ τοῦ λελυπηκότος, καὶ ὅσα σὺ ἑτέρους διέθηκας κακά. κακῶς σε εἶπε [καὶ κατῄσχυνε]; λέγουσιν ὅτι καὶ σὺ ἑτέρους εἴρηκας. πῶς οὖν ἐπιτεύξῃ συγγνώμης, ἧς ἑτέροις οὐ μεταδίδως; ἀλλ' οὐδένα εἴρηκας; ἀλλ' ἤκουσας λέγοντος καὶ ἀπεδέξω. οὐδὲ τοῦτο ἀνεύθυνον. θέλεις μαθεῖν ὅσον ἐστὶν ἀγαθὸν τὸ μὴ μνησικακεῖν, καὶ πῶς μάλιστα τοῦτο τὸν θεὸν εὐφραίνει; τοὺς ἐφηδομένους τοῖς δικαίως παρ' αὐτοῦ κολαζομένοις τιμωρεῖται, καὶ τοι δικαίως κολαζομένοις, ἀλλὰ τὸ ἐπιχαίρειν οὐκ ἐξῆν ἐκείνοις [γοῦν] ὁ προφήτης πολλὰ ἐγκαλέσας, καὶ τοῦτο ἐπήγαγεν εἰπών· Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ τοῦ Ἰωσήφ· καὶ πάλιν, Οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Ἐνὰν κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς. καίτοι καὶ ὁ Ἰωσήφ τοῦτ' ἔστιν, αἱ φυλαὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ, καὶ οἱ τούτων γείτονες κατὰ θεοῦ γνώμην ἐτιμωροῦντο, ἀλλ' ὅμως βούλεται καὶ τούτοις ἡμᾶς συναλγεῖν. εἰ γὰρ ἡμεῖς πονηροὶ ὄντες, ὅτ' ἂν τιμωρώμεθα οἰκέτην, [οἱ οὕτω μνησίκακοι τοὺς ἐφηδομένους,] ἄν τινα τῶν συνδούλων γελάσαντα ἴδωμεν, παροξυνόμεθα μᾶλλον καὶ ἐπ' ἐκεῖνον μετάγωμεν τὴν ὀργήν· πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς τιμωρήσεται τοὺς ἐφηδομένους τοῖς κολαζομένοις. εἰ δὲ τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ κολαζομένοις οὐκ ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ συναλγεῖν χρή, πολλῷ μᾶλλον τοῖς εἰς ἡμᾶς ἡμαρτηκόσι· τοῦτο γὰρ ἀγάπης σημεῖον, ταύτην πάντων προτίθησιν ὁ θεός. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἁλουργίδος τῆς βασιλικῆς, ἐκεῖνά ἐστι τίμια τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν χρωμάτων ἅπερ τὴν χλαμύδα κατασκευάζει ταύτην, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, αὗταί εἰσιν ἀρεταὶ αἱ τίμιαι, αἵπερ ἂν τὴν ἀγάπην συνέχωσιν. οὐδὲν

hæc nos audientes, velamine faciem operiamus, cum tam procul nos diſtare ab eo videamus, quem imitari iubemur. Perpendamus quanto diſcrimine ab ipſo differamus, vt nos condemnantes, rectius pœnitẽtiam agere poſſimus, nec eos offendamus, pro quibus animam Chriſtus tradidit ſuam. Nos verò nec reconciliari volumus illis, quos vt reconciliet, nec acerrimum quidem, atque infame genus mortis recuſauit. An forſan expenſam A etiam hoc quandam, & pecuniæ proiectionem putatis, quod de eleemoſyna dicere ſoliti eſtis? Cogita quàm obnoxius ſis, & non ſolum non retardaberis, verumetiam curſu ad eos qui offenderunt venies, omnémque læſionem ipſis dimittes, vt indulgentiæ tibi cauſa id fiat, vtq; tuorum malorum ſolamen inuenias. Gẽtiles ſæpenumero nihil magni hac ex re expectantes, facilitate animi hoſtibus atque inimicis pepercerunt: & tu qui ad tantam ſpem hinc profecturus es, retardaris, atque torpeſcis. Et quod tempus ipſum efficit, id tu pro- B pter legem non prius conficies, ſed expectabis, vt ſine præmio ac laude tua perturbatio hæc animi extinguatur, quam tu cum magno præmio deponere potes: præſertim cum certiores ſimus, ſi temporis beneficio indignatio animi ceciderit, non paruos nobis imminere cruciatus: quia quod in nobis tempus effecit id mandata Dei facere nequierunt. Si autem inflammari te dices cum in mentem tibi contumeliarum veniat, repete potius, ſi quid boni tibi ab eo qui læſit, collatum eſt, & quot tu afflictiones alijs intuliſti. Detraxit tibi, & oblocut' C de te eſt, expende ſi quid ſimile alijs tu vnquam feciſti. Quomodo igitur veniam impetrabis, quam alijs concedere non pateris? At nihil tale, inquies, vnquam dixi. Sed audiſti libenter alios talia dicentes, quod abſque culpa eſſe non poteſt. Vis diſcere quàm magnum bonum ſit iniuriarum obliuio, & quomodo ſummopere ea Deus placatur? eos qui lætantur ob afflictos, etiam ſi iuſtè ab eo puniti ſunt, non patitur omnino impunè id facere. Nam etſi iuſtè illi vexati ſunt, ſed gaudere te hac de D cauſa non oportet. Vnde propheta multa criminatus, hoc tandem ſubiunxit, dicens: *Non paſſi ſunt aliquid in contritione Ioſeph*, & rurſus: *Non exiuit ex domicilio ſuo ad plangendam vnam domum communctam ei.* Ita quanuis Ioſeph, id eſt tribus ex eo deductæ, & vicini eius ex Dei ſententia punirentur, ſed tamen etiam iſtis condolere nos vult. Nam ſi nos qui nequam ſumus, quando in ſeruum noſtrum animaduertimus, ſi conſeruorumque aliquem ridentem conſpeximus, adeò irritamur, vt ad ridentem iram deriuemus: quanto ma- E gis Deus ſupplicijs aliorum lætantes torquebit? Quòd ſi lætandum non eſt, ſed condolendum his qui à Deo puniuntur: multò magis his condolendum qui nos offenderunt: eius nanque charitatis id ſignum eſt, quam Deus cæteris omnibus anteponit. Nam ſicut illi flores colorum pretioſiſſimi ſunt, quibus trabea imperatoris tingitur: ſic illæ virtutes magni pretij ſunt, quibus charitas cõtinetur.

Amos. 5. b

Nihil

Nihil porrò charitatem ita continet atque conſeruat, vt commiſſorum aduerſus te peccatorum obliuio. An forſan de altera parte nihil Deus curauit, an lædentem ad læſum non miſit? Imò ab altari ad illum miſit, & poſt reconciliationem ad menſam quoque vocauit. Sed noli tu hac de cauſa illum expectare: omnia enim ſic perdidiſti. Propterea enim ineffabilis tibi merces repoſita eſt, vt illum præuenias. Nam ſi rogatus reconciliaberis, non mandato Dei, ſed ſtudio illius reconciliatus brabia illi reliquiſti. Quid tu, ais, nõ vereris hominem inimicum habere? Nónne ſufficit nobis diabolus, ſed eiuſdem etiam generis inimicos attrahimus? O vtinam nec ille bellum nobis indixiſſet, vtinam diabolum ſe nõ feciſſet. Neſcimus inſani, neſcimus quãta in reconciliatione voluptas ſit, quam in ipſis inimicitijs intelligere non poſſumus. Verùm quantò ſuauius amare iniuriantem, quàm odiſſe, poſt depoſitas inimicitias optimè percipies. Cur igitur furore agitatos imitamur, alter alterum dentibus lacerantes, & in propriam carnem inſanientes? Audi quanta cura etiam legis tempore de hoc habebatur: *via*, inquit, *recordantium mala in mortem, homo homini conſeruat iram, & à Deo quærit ſanari.* Atqui oculum pro oculo, & dentem pro dente conceſſit: quo modo igitur increpat, atque criminatur? Quia illa non vt alter alteri faciamus permiſit, ſed vt formidine pœnæ à ſimilibus abſtineamus. Præterea repentinæ iſtæ iræ ſunt, iniuriarum verò memoria animi eſt perniciem diutius cogitantis. Sed malè me vexauit, inquies. Nunquã ille tantũ tibi facere potuit, quantũ tuipſe tibi læſionis memoriã retinendo. Præterea non eſt poſſibile virũ fortem mali aliquid pati. Fingamus enim quempiam liberos & vxorem habentem philoſophari, qui etiam detrimenti occaſiones habeat multas, magnos ſibi pecuniarum aceruos, amicos quãplures, principatum non paruum, honores denique ingentes: verũtamen philoſophiæ ſummopere inhæreat: huic homini fortunæ vulnera cogitatione afferamus. Nequam igitur aliquis damno ei non minimo ſit: quid igitur ad eum, qui nihili pecunias ducit? Liberos eius interimat alius: quid ad eũ qui de reſurrectione quotidie philoſophatur? Vxorem occidit quiſpiam: quid hoc ad eum, qui doctus eſt non lugere dormientes? Vituperationem alius ei afferat: quid ad eum qui florem fœni præſentia cũcta exiſtimat? Si vis & corpus eius cædatur, & in carcerem quoque trahatur: quid ad eum qui ſemel omnino perſuaſit, quanuis exterior homo corrumpatur interiorem tamen renouari: &, quia tribulatio patientiam efficit? Sic ego hunc hominem nihil mali paſſurũ oſtendere pollicitus ſum, oratio vero progrediens, probiorẽ atque perfectiorem fieri tentationibus demonſtrauit. Nolite igitur in alios veſtro detrimento incitari, acumen animi infirmius facientes. Non enim ex prauitate proximi magis, quàm veſtra hæc concitatio malignitate ꝓrumpit. Quapropter ſi quis cõtumelietur, lachrymam cõfeſtim atq; cõtrahimur.

Si quis

Mat. 5. d.

Eccle 8. b.
Exo. 21. c.

2. Co. 4. d.
Rom. 5. a.

οὐδὲν δὲ οὕτως ἀγάπην διατηρεῖ, ὡς τὸ μὴ μεμνῆσθαι τῶν εἰς ἡμᾶς ἡμαρτηκότων. μὴ γὰρ οὐκ ἐφρόντισε καὶ καθ' ἑτέρου μέρους ὁ θεός; μὴ γὰρ οὐκ ἔπεμψε καὶ τὸν ἠδικηκότα πρὸς τὸν ἠδικημένον ἐλθεῖν; οὐκ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου πέμπει πρὸς ἐκεῖνον αὐτόν, καὶ μετὰ τὰς καταλλαγὰς ἐπὶ τὴν τράπεζαν αὐτὸν καλεῖ; ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο περιμείνῃς ἐκεῖνον ἐλθεῖν, ἐπεὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσας. διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστά σοι μισθὸν ἄφατον ὁρίζει, ἵνα φθάσῃς ἐκεῖνον· ὡς ἐὰν παρακληθεὶς καταλλαγῇς, οὐκ ἔτι τῆς τοῦ θεοῦ προσταγῆς γέγονεν ἡ φιλία, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου σπουδῆς. διὸ καὶ ἀστεφάνωτος ἀναχωρεῖς, ἐκείνου τὰ βραβεῖα λαμβάνοντος. τί λέγεις; ἐχθρὸν ἔχεις καὶ οὐκ αἰσχύνῃ; οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν ὁ διάβολος, ἀλλὰ καὶ ὁμογενεῖς ἐπισπώμεθα; εἴθε μηδὲ ἐκεῖνος ἠθέλησεν ἡμῖν πολεμῆσαι, εἴθε μηδὲ ἐκεῖνος διάβολος ἦν. οὐκ οἶσθα πόση [ἡ] ἡδονὴ μετὰ τὰς καταλλαγάς; τί γάρ, εἰ καὶ ἐν τῇ ἔχθρᾳ οὐ σφόδρα φαίνεται; ὅτι γὰρ ἥδιον τὸ φιλεῖν τὸν ἀδικοῦντα ἢ μισεῖν, μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν ἔχθραν τότε δυνήσῃ μαθεῖν καλῶς. τί τοίνυν τοὺς μαινομένους μιμούμεθα ἀλλήλους κατεσθίοντες, τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ πολεμοῦντες. ἄκουσον καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πόσος [ἦν] ὑπὲρ τούτου λόγος. ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ συντηρεῖ ὀργήν, καὶ παρὰ θεοῦ ζητεῖ ἴασιν. καίτοι [γε] συνεχώρησεν ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. πῶς οὖν ἐγκαλεῖ; ὅτι κἀκεῖνα συνεχώρησεν, οὐχ ἵνα ἀλλήλοις αὐτὰ ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα δέει τοῦ παθεῖν ἀπεχώμεθα τοῦ τολμᾶν. καὶ ἄλλως δέ, ἐκεῖνα μὲν προσκαίρου τινός ἐστιν ὀργῆς, τὸ δὲ μνησικακεῖν ψυχῆς πονηρίαν μελετώσης. ἀλλὰ κακῶς ἔπαθες; ἀλλ' οὐδὲν τοσοῦτον ὅσον σαυτὸν ἐργάσῃ μνησικακῶν. ἄλλως δέ, οὐδὲ δυνατὸν ἄνδρα ἀγαθὸν κακόν τι παθεῖν. ἔστω γάρ τις, καὶ παιδία ἔχων καὶ γυναῖκα, καὶ φιλοσοφείτω, ἐχέτω δὲ καὶ πολλὰς ἀφορμὰς βλάβης, καὶ χρημάτων περιουσίαν, καὶ ἀρχῆς δυναστείαν, καὶ φίλους πολλούς, καὶ τιμῆς ἀπολαυέτω, πλὴν φιλοσοφείτω. τοῦτο γὰρ δεῖ προσκεῖσθαι, καὶ προσάγωμεν αὐτῷ τὰς πληγὰς τῷ λόγῳ. καὶ προσιών τις μοχθηρὸς ἀνήρ, περιβαλλέτω ζημίᾳ. τί οὖν πρὸς τὸν οὐδὲν ἡγούμενον εἶναι τὰ χρήματα; τὰ τέκνα ἀναιρείτω· [τί οὖν πρὸς τὸν περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντα;] τὴν γυναῖκα σφαττέτω· καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸν πεπαιδευμένον μὴ πενθεῖν τοὺς κεκοιμημένους; εἰς ἀτιμίαν ἐμβαλλέτω· καὶ τί πρὸς τὸν ἄνθος χόρτου τὰ παρόντα ἡγούμενον; εἰ βούλει καὶ τὸ σῶμα κολαζέτω, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλλέτω· τί οὖν πρὸς τὸν μαθόντα; [ὅτι] εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται, καὶ ὅτι ἡ θλῖψις δοκιμὴν κατεργάζεται. ἐγὼ μὲν οὖν μηδὲν βλαβήσεσθαι τὸν ἄνδρα ὑπεσχόμην· ὁ δὲ λόγος προϊών, ἔδειξεν ὅτι καὶ ὠφελεῖται ἀνακαινούμενος [καὶ δόκιμος γινόμενος.] μὴ τοίνυν πρὸς ἑτέρους ἀλγῶμεν, ἑαυτοὺς ἀδικοῦντες, καὶ ἀσθενῆ κατασκευάζοντες τὴν ψυχήν. οὐ γὰρ τῆς τοῦ πλησίον πονηρίας ἐστὶ τοσοῦτον, ὅσον τῆς ἡμετέρας μικροψυχίας ἡ ἀλγηδών. διὰ τοῦτο κἂν ὑβρίσῃ τις, δακρύομεν καὶ συστελλώμεθα· κἂν

κἂν ἁρπάσῃ τις, τὸ αὐτὸ πάσχωμεν κατὰ τὰ παιδία ἐκεῖνα τὰ μικρά, ἅπερ οἱ τῶν ὁμηλίκων ἀστειότεροι παροξύνουσιν ὑπὲρ οὐδενὸς [ἀναγκαίου, ἀλλ'] ἀπὸ μικρῶν προφάσεων λυποῦντες. ἀλλ' ὅμως κἀκεῖνα, ἂν μὲν ἴδωσιν κνιζόμενα, ἐπιμένουσι δάκνοντες, ἂν δὲ γελῶντα, καὶ ἀφίστανται. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τούτων ἀνοητότεροι, ὅτι ὑπὲρ ὧν ἔδει γελᾶν, ὑπὲρ τούτων ὀδυρόμεθα. διὸ παρακαλῶ τὴν παιδικὴν ταύτην διάνοιαν ἀφέντες, τῶν οὐρανῶν ἐπιλαβώμεθα. καὶ γὰρ ἄνδρας ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἶναι βούλεται, ἄνδρας τελείους. τοῦτο [γὰρ] καὶ ὁ Παῦλος ἐκέλευσεν· ἀδελφοὶ μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶ λέγων, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε. νηπιάσωμεν τοίνυν τῇ κακίᾳ, καὶ τὴν πονηρίαν φυγόντες, τῆς ἀρετῆς ἐπιλαβώμεθα, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Si quis noſtra rapiat, eodem pacto mouemur, infantium vicem ſupplentes, quos qui liberiores ex æqualibus ſunt, parua, aut nulla plerunque de cauſa ad dolorem impellunt, quos tamen ſi moueri atque dolere viderint, non deſinunt mordere: ſin verò ridere atque paruipendere animaduerterint, confeſtim eos omittunt. Sed nos etiam iſtis ſumus amentiores, his de rebus plangentes, de quibus magnopere ridendum eſt. Quas ob res A vehementer vos hortor, vt his puerilibus contemptis moribus, ad cœlos aſpiremus. Viros enim, & viros perfectos Chriſtus nos eſſe deſiderat, ſicuti Paulus quoque iubet, dicens: *Non ſitis pueri mente, ſed malitia paruuli eſtote.* 1. Co. 14. a. Infantes igitur ſecundum nequitiam ſimus, & malignitate omiſſa virtutem amplectamur: vt ad æterna bona perueniamus, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

ὉΜΙΛΊΑ π.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνή, ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου [βαρυτίμου,] καὶ ἐξέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.

Ἡ γυνὴ αὕτη, δοκεῖ μὲν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἅπασιν, οὐκ ἔστι δέ· ἀλλὰ παρὰ [μὲν] τοῖς τρισί, μία τίς εἶναί μοι δοκεῖ καὶ ἡ αὐτή· C παρὰ δὲ [τῷ] Ἰωάννῃ, οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἑτέρα τις θαυμαστή, ἡ τοῦ Λαζάρου ἀδελφή. οὐχ ἁπλῶς δὲ τῆς λέπρας μέμνηται τοῦ Σίμωνος ὁ εὐαγγελιστής, ἀλλ' ἵνα δείξῃ πόθεν θαρρήσασα προσῆλθεν ἡ γυνή. ἐπειδὴ γὰρ ἡ λέπρα σφόδρα ἐδόκει ἀκάθαρτον εἶναι πάθος καὶ βδελυκτόν, εἶδε δὲ τὸν Ἰησοῦν θεραπεύσαντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῆς λέπρας ἐκκαθάραντα· οὐδὲ γὰρ ἂν εἵλετο μεῖναι παρὰ τῷ λεπρῷ· καὶ καταχθεῖσα δὲ παρ' αὐτοῦ ἐθάρρησεν [ὅτι] καὶ τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀκαθαρσίαν ἀποσμήξει ῥᾳδίως. D οὐχ ἁπλῶς δὲ καὶ τὴν πόλιν φησὶ τὴν Βηθανίαν, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἑκὼν ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται. ὁ γὰρ πρὸ τούτου διαδιδράσκων αὐτούς, ὅτε μάλιστα ἐξήφθη αὐτῶν ἡ βασκανία, τότε πλησίον ἔρχεται ὡς ἀπὸ σταδίων δέκα πέντε, οὕτως οἰκονομίας ἦν καὶ τὸ πρότερον ἀναχωρεῖν. ἰδοῦσα τοίνυν αὐτὸν ἡ γυνή, καὶ τὸ θαρρεῖν λαβοῦσα ἐντεῦθεν προσῄει. εἰ γὰρ καὶ ἡ αἱμορροοῦσα, καίτοι οὐδὲν ἑαυτῇ συνειδυῖα τοιοῦτον, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως δοκοῦσαν εἶναι ἀκαθαρσίαν, τρέμουσα καὶ δεδοικυῖα προσῆλθε· πολλῷ μᾶλλον ταύτην ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι εἰκὸς ἦν διὰ τὸ πονηρὸν συνειδός. E διὸ καὶ μετὰ πολλὰς γυναῖκας, τὴν Σαμαρεῖτιν, τὴν Χαναναίαν, τὴν αἱμορροοῦσαν, καὶ ἑτέρας πλείονας προσέρχεται, διὰ τὸ πολλὴν ἑαυτῇ συνειδέναι τὴν [ἀκαθαρσίαν καὶ] ἀσέλγειαν· καὶ οὐδὲ δημοσίᾳ, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ. καὶ πάντων τῶν ἄλλων ὑπὲρ θεραπείας προσερχομένων σωματικῆς, μόνη αὕτη τιμῆς ἕνεκεν προσῄει μόνης, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν διορθώσεως.

οὐδὲ

HOMILIA LXXXI.

B *in Gr. Codd. eſt LXXX.*

EX CAPITE XXVI.

Cum autem eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi, acceſſit ad eum mulier, alabaſtrum vnguenti habens pretioſi, & effudit ſuper caput eius recumbentis.

Hæc mulier vna & eadem apud omnes euãgeliſtas eſſe videtur meo autem iudicio eadem eſt apud tres, alia verò quædam & mirabilis Lazari ſoror apud Ioannem. C Non autem abſque cauſa lepræ Simonis mentionem Ioan. 12. a. facit euangeliſta, ſed vt aperiat, quare confidens acceſſit mulier. Nam quoniam immunda quædam res, & abominabilis ægritudo lepra eſſe videbatur: vidit autem curatum Simonem à Ieſu (non enim aliter hoſpitatus apud leproſum fuiſſet) vehementer ſperauit animæ quoque ſuæ ſordes facile poſſe ab eo detergi. Ciuitatis autem Bethaniæ nomen non ocioſè addidit, ſed vt diſcas ſponte ad paſſionem D accedere. Nam qui prius à Iudæis ſibi cauebat, quando maximè inuidia exarſerunt, tunc Sup. 9. c & propiꝰ ad eos venit, vt circiter duo millia paſſu- Luc. 8. f. um à Hieroſolymis abeſſet. Qua ex re manifeſtè patet, diſpenſationis quoque priores fuiſſe receſſus. Cùm igitur (vt diximus) apud Simonem mulier ipſum vidiſſet, fiducia inde capta, ingreſſa eſt. Nã ſi illa quæ ſanguinis fluxum patiebatur, quãuis talis flagitij ſibi cõſcia non eſſet, tamen quoniam naturæ quodam defectu immunda videbatur, timens ac tremens acceſſit: multò magis timendum iſti erat, quæ E conſcientiæ pondere premebatur. Quocirca poſt multas mulieres, poſt Samaritanam, poſt Chananæam, poſt eam quæ fluxum ſanguinis patiebat̃, alias quoq; cõplures, Ieſum accedit, quia turpis vitæ conſcia: ideoq; factũ eſt vt nec publicè, ſed in domo, atque priuatim acceſſerit. Cumq; ceteræ omnes curationis corporeæ gratia adiſſent, ſola hæc ad honorẽ ei cõferendũ, & animæ incolumitatẽ acquirendã acceſſit:

nulla

nulla enim corporis ægrotatione laborabat, vnde meritò de animo, atque affectione ipſius erga Ieſum quiſpiam admirabitur: præſertim tamen cùm non vt homini nudo afferret honorem, ſed vt maiori cuidam, ſupráque hominem. Quippè cùm capillis abſtergeret pedes eius, honorabilius in toto corpore membrum, caput dico ſuum pedibus Chriſti ſubiiciebat. *Videntes autem diſcipuli eius*, inquit, *moleſtè tulerunt, dicentes: Ad quid perditio hæc? potuit enim vnguentum hoc venundari multo, & dari pauperibus. Sciēs autē Ieſus, dixit: Cur moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonū operata eſt in me: pauperes enim ſemper habetis vobiſcū, me autē nō ſemper habetis. Cū enim hæc immiſerit vnguentū hoc in corpore meo, ad ſepeliendū me fecit. Amen dico vobis, vbicunque prædicatū fuerit hoc euāgeliū in toto mūdo, dicetur & quod hæc fecit in memoriā eius.* Vnde diſcipulis hęc cogitatio ſuborta eſt? Audierunt ſanè dicentē magiſtrum: *Miſericordiam volo & non ſacrificium:* Iudæoſque increpantem, quia grauiora, iudicium ſcilicet, miſericordiam & fidem negligebant. Multa etiam alia de eleemoſyna in mōte ab ipſo diſputata meminerunt: ex quibus omnibus inferebant quoniam ſi holocauſta, & priſcum cultum non ſuſcipit, multò minus huius vnguenti effuſionem gratiam habebit. Sic igitur illi cogitabant, ipſe verò mentem eius apertiſſimè videns, & quanta religione, quantoque ſtudio erat ſuccenſa, admittit, & illius affectui valdè condeſcendens, in caput ſuum effundi vnguentum permiſit. Nam ſi hominē aſſumere, & vtero mulieris portari, & educari lacte nō recuſauit: cur miraris, ſi hoc quoque nō depulit? Et certè quemadmodum pater eius nidorem & fumum, ſic & ipſe meretricem ſuſcepit, mentem & animum eius, vt dixi, conſiderans. Etenim Iacob titularem lapidem Deo inūxit: & in ſacrificijs oleum offerebatur, & ſacerdotes vnguento vngebantur. Diſcipuli autē qui mentem eius perſpicere non poterant, importunè criminabantur, & accuſantes munificentiam mulieris oſtendunt. Nam cum dixiſſent, vendi trecentis denarijs vnguentum illud potuiſſe, quantum ipſa in vnguentum illud inſumpſiſſet aperuerunt, & ſic magnanimitatem eius manifeſtarunt. Ieſus autem ipſos increpat, dicens: *Cur moleſti eſtis huic mulieri?* Et rationem vnam affert, qua ruſus in paſſionis ſuæ memoriam eos inducit. *Ad ſepulturam enim meam hoc fecit*, ait: & item alteram: *Pauperes enim vobiſcum ſemper habetis, me autem non ſemper habetis. Et vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium, factum & iſtius dicetur.* Perpendis quo modo exitum ad gentes prædicit, hîc etiam mortis ſuę ſolamen diſcipulis afferens. Siquidē tanta poſt crucem virtus eius futura eſt, vt vbique terrarum prædicationis ſplendor refundatur. Quis igitur poterit aduerſus veritatem hanc tam latè longeq́ue patentem quicquam opponere? factum enim iā videmus, quod prædixerat, & quocunque terrarum ibis, hanc mulierem prædicari audies. Et certè nec inſignis quædam & nobilis fuit perſona, nec multitudine teſtium res celebrata eſt, nec in theatro, ſed in

Oſee.6.c & Sup.9.b.

Gen.28.d. Leui.2.b.& 8.b.

οὐδὲ γὰρ τι τοῦ σώματος ἀνάπηρος ἦν, ὥστε καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἄν τις αὐτὴν θαυμάσειεν. καὶ οὐδὲ ὡς ἀνθρώπῳ πρόσεισι ψιλῷ· οὐ γὰρ ἂν τῇ θριξὶ κατέμαξεν· ἀλλ' ὡς μείζονι ἢ κατὰ ἄνθρωπον. διὰ τοῦτο ὃ παντὸς τοῦ σώματος [καὶ τῶν μελῶν] τιμιώτερον ἦν μέλος, τοῦτο πρὸς τοὺς πόδας ἤνεγκε τοῦ Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠγανάκτησαν φησὶ, λέγοντες· εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολ-
A λοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν [γὰρ] λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. καὶ πόθεν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη διάνοια; ἤκουον τοῦ διδασκάλου λέγοντος· ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις
B ἐγκαλοῦντος, ὅτι τὰ βαρύτερα ἀφῆκαν, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν, καὶ [πολλὰ] ἐν τῷ ὄρει περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθέντος. καὶ ἀπὸ τούτων συνελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἐνενόουν, ὅτι εἰ ὁλοκαυτώματα οὐ προσίεται, οὐδὲ τὴν παλαιὰν λατρείαν, πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἐλαίου τὴν χρῆσιν. ἀλλ' οὗτοι μὲν οὕτως ἐνόμιζον, ὁ δὲ τὴν διάνοιαν αὐτῆς ὁρῶν, ἀφίησι. καὶ γὰρ πολλὴ ἡ εὐλάβεια ἦν, καὶ ἄφατος ἡ σπουδή. διὸ καὶ σφόδρα συγκαταβαίνων, συνεχώρησε καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ χυθῆναι τὸ ἔλαιον.
C εἰ γὰρ ἄνθρωπος γενέσθαι, καὶ κυοφορηθῆναι, καὶ γαλακτοτροφηθῆναι οὐ παρῃτήσατο, τί θαυμάζεις εἰ τοῦτο οὐ διακρούεται; ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ αὐτοῦ κνίσης ἠνείχετο καὶ καπνοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς τῆς πόρνης, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν τὴν αὐτῆς διάνοιαν ἀποδεχόμενος. καὶ γὰρ [καὶ] ὁ Ἰακὼβ στήλην ἤλειψε τῷ θεῷ, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἔλαιον προσήγετο· καὶ οἱ ἱερεῖς μύρῳ ἐχρίοντο, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ τὴν γνώμην αὐτῆς οὐκ εἰδότες, ἀκαίρως ἐνεμέμφοντο, καὶ δι' ὧν ἐνεκάλουν, δεικνύουσι τῆς γυναικὸς τὴν φιλοτιμίαν. εἰ-
D πόντες γὰρ, ὅτι ἠδύνατο [τοῦτο] τριακοσίων δηναρίων πραθῆναι, ἔδειξαν ὅσον ἀνάλωσεν εἰς τὸ μύρον αὕτη, καὶ ὅσην ἐπεδείξατο [τὴν] μεγαλοψυχίαν. διὸ καὶ ἐπιτιμῶν αὐτοῖς λέγων· τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; καὶ λογισμὸν προστίθησι, βουλόμενος αὐτοὺς πάλιν ἀναμνῆσαι τοῦ πάθους. εἰς τὸ ἐνταφιάσαι με γάρ φησιν, ἐποίησε. καὶ ἕτερον λογισμὸν [προστίθησι]· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. καὶ ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη. εἶδες πῶς πάλιν τὴν εἰς τὰ ἔθνη ἔξο-
E δον προαναφωνεῖ, καὶ ταύτῃ παραμυθούμενος αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ θανάτου, εἴγε τοσαύτη μετὰ τὸν σταυρὸν ἡ δύναμις ἐκλάμψει, ὡς πανταχοῦ τῆς γῆς ἐκχυθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. τίς οὖν οὕτως ἄθλιος, ὡς πρὸς τοσαύτην ἀντιλέξαι ἀλήθειαν; ἰδοὺ γὰρ ὃ εἶπε γέγονε, καὶ ὅπουπερ ἂν ἀπέλθῃς τῆς οἰκουμένης, ὄψει καὶ ταύτην ἀνακηρυττομένην. καίτοι γε τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίσημον ἦν, οὔτε μάρτυρας ἔχον πολλούς. οὔτε ἐν θεάτρῳ τὸ γεγενημένον ἀλλ'

ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ, [καὶ ἐν οἰκίᾳ] λεπροῦ [τινὸς,] τῶν μαθητῶν μόνων παρόντων. τίς οὖν αὐτὸ ἐξήχησε καὶ διασπαρῆναι ἐποίησεν; ἡ τοῦ ταῦτα λέγοντος δύναμις. καὶ βασιλέων μὲν μυρίων, καὶ στρατηγῶν ἀνδραγαθήματα, ὧν καὶ τὰ ὑπομνήματα μένει, σεσίγηται· καὶ πόλεις ἀναστήσαντες, καὶ τείχη περιβάλλοντες, καὶ πολέμους νικήσαντες, [καὶ τρόπαια στήσαντες,] καὶ ἔθνη πολλὰ δουλωσάμενοι, οὐδὲ ἐξ ἀκοῆς, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος εἰσὶ γνώριμοι, καίτοι καὶ ἀνδριάντας ἀναστήσαντες καὶ νόμους A θέντες. ὅτι δὲ πόρνη γυνὴ ἔλαιον ἐξέχεεν ἐν οἰκίᾳ λεπροῦ τινὸς, δώδεκα ἀνδρῶν παρόντων, τοῦτο πάντες ᾄδουσι κατὰ τὴν οἰκουμένην, καὶ χρόνος τοσοῦτος διῆλθε, καὶ ἡ μνήμη τοῦ γενομένου οὐκ ἐμαράνθη· ἀλλὰ καὶ πέρσαι, καὶ ἰνδοὶ, καὶ σκύθαι, καὶ θρᾶκες, καὶ σαυρομάται, καὶ τὸ τῶν μαύρων γένος, καὶ οἱ τὰς βρεττανικὰς νήσους οἰκοῦντες, τὸ ἐν ἰουδαίᾳ γενόμενον λάθρᾳ ἐν οἰκίᾳ, παρὰ γυναικὸς πεπορνευμένης περιφέρουσι. μεγάλη ἡ φιλανθρωπία τοῦ δεσπότου, πόρνης ἀνέχεται, πόρνης πόδας φιλούσης καὶ βρεχούσης ἐλαίῳ καὶ B καταμασσούσης ταῖς θριξὶ, καὶ προσίεται καὶ ἐπιτιμᾷ τοῖς ἐγκαλοῦσιν. οὐ [δὲ] γὰρ ἔδει ὑπὲρ τοσαύτης σπουδῆς ἐξαπορηθῆναι τὴν γυναῖκα. σὺ δέ μοι σκόπει κἀκεῖνο πῶς ἦσαν ὑψηλοὶ [λοιπὸν καὶ πρόθυμοι] πρὸς ἐλεημοσύνην. καὶ διὰ τί μὴ ἁπλῶς εἶπεν,
„ ὅτι ἔργον καλὸν ἐποίησεν· ἀλλὰ πρότερον, τί κόπους πα-
„ ρέχετε τῇ γυναικί; ἵνα μάθωσι μὴ ἐκ προοιμίων καὶ ὑψηλότερα τοὺς ἀσθενεστέρους ἀπαιτεῖν. διὰ τοῦτο οὐ δὲ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἁπλῶς τὸ πρᾶγμα ἐξετάζει, ἀλλὰ μετὰ τοῦ προσώπου τῆς γυναικός. C καίτοι εἰ ἐνομοθέτει, οὐκ ἂν προσέθηκε τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι δι' αὐτὴν εἴρηται ταῦτα, ἵνα μὴ τὴν βλαστάνουσαν αὐτῆς πίστιν πηρώσωσιν, ἀλλ' ἐκθρέψωσι μᾶλλον, διὰ τοῦτό φησι, παιδεύων ἡμᾶς ὅπερ ἂν γίγνηται καλὸν παρὰ τοῦ οἱουοῦν, κἂν μὴ σφόδρα ἠκριβωμένον ᾖ, δέχεσθαι αὐτὸ καὶ θάλπειν καὶ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἄγειν, καὶ μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν πᾶσαν ἐπιζητεῖν ἀκρίβειαν. ἐπεὶ ὅτιγε καὶ αὐτὸς τοῦτο μᾶλλον ἠβούλετο, δῆλον ἐξ ὧν καὶ γλωσσόκομον βαστάζεσθαι ἐκέλευσε, ὁ μὴ ἔχων D ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. ἀλλὰ τότε οὐκ ἀπῄτει τοῦτο ὁ καιρὸς, ὥστε διορθώσασθαι τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ὥστε ἀποδέξασθαι μόνον· ὥσπερ γὰρ εἴ τις αὐτὸν ἤρετο χωρὶς τοῦ ποιῆσαι τοῦτο τὴν γυναῖκα, οὐκ ἂν τοῦτο ἀπεφήνατο· οὕτως ἐπειδὴ ἐποίησεν, εἰς ἓν ὁρᾷ λοιπὸν, ὅπως ἂν μὴ διαπορηθείη ἐκ τῆς τῶν μαθητῶν ἐπιτιμήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ θεραπείας προθυμοτέρα γενομένη καὶ ἀμείνων ἀπέλθοι. καὶ γὰρ μετὰ τὸ χυθῆναι τὸ ἔλαιον, οὐδὲ καιρὸν εἶχεν αὐ- E τῶν ἡ ἐπιτίμησις. καὶ σὺ τοίνυν ἐὰν μέν τινα ἴδῃς σκεύη κατασκευάσαντα ἱερὰ καὶ προσάγοντα, ἢ ἄλλον τινὰ ἐκκλησίας κόσμον περὶ [τε] τοίχους καὶ ἔδαφος [φιλοπονοῦντα,] μὴ κέλευε πραθῆναι ἢ ἀνατραπῆναι τὸ γεγενημένον, ἵνα μὴ πηρώσῃς αὐτοῦ τὴν προθυμίαν. ἐὰν δὲ πρὶν ἢ κατασκευάσαι τις εἴρηται, κέλευε δοθῆναι πτωχοῖς· ἐπεὶ καὶ

ſed in domo, & in domo leproſi confecta, vbi diſcipuli ſolummodo aderant. Quis igitur tam abiectæ mulieris factum ita proclamauit, ac diſpergi fecit, vt per totum ſic orbem, & ab omnibus audiretur? Virtus profectò eius qui hæc prædixerat. Et quidem regnum ac imperatorum res geſtæ, quorum nonnulla remanēt monumenta, omnino tacentur: & de pleriſque eorum qui vrbes condiderunt, mœnia erexerunt, bella geſſerunt, trophæa ſtatuerunt, multáſque gentes ſubiugarunt, quanuis & ſtatuas ſibi fecerint, & leges ſanxerint, nulla tamē fit mentio, multíque ipſorum nec nomine quidem extant. Quòd autem meretrix mulier in domo cuiuſdam leproſi duodecim viris præſentibus oleum effudit, id per vniuerſum orbē tanto tempore tranſacto decantatur: nec rei geſtę memoria emarcuit. ſed & Perſæ, Indi, Scythæ, Thraces, Sauromatæ, quíque Mauritaneam, quíque Orchadas inſulas habitant, quod in domicilio pauperis à flagitioſa fuerat factū muliere, magna prædicant voce. O ineffabilem miſericordiam domini, qui à meretrice muliere pedes ſuos oſculari patitř, & oleo pretioſo perungi, & pilis capitis eius abſtergi: nec patitur ſolum, verumetiam increpat criminantes. Non enim debebat pro tanto mulier ſtudio reprehendi. Tu autem illud conſidera, quo modo iam ſublimes animo, & ad eleemoſynam proniores erāt diſcipuli. Sed quámnam ob rem non illico dixit, quia opus bonum fecit: ſed antepoſuit: *Quid moleſti eſtis huic mulieri?* Vt erudiret eos, non ſtatim ab incunabulis ab imbecillioribus ſublimiora eſſe petenda. Quapropter non rem ipſam ſolummodo nudam, ſed perſonæ mulieris coniunctam expoſuit: quam certè ſi legem ſanciret, non appoſuiſſet. Ideo ergo perſonam cum re ſimul accepit, vt diſcas tu gratia mulieris hæc dicta eſſe, ne germinantem fidem eius decuterent, ſed irrigarent magis, ac ad maiora protraherent: vnde nos docet, quando bonum quicquam fieri videmus, etiam ſi exactiſſimè non fiat, ſuſcipiendum tamen nobis eſſe, & fauore noſtro ad vlteriora prouehendum. Non eſt enim exquiſitiſſima ratio ſtatim in principio rerum quærenda: hoc Chriſtum ita velle inde patet, quia cum non haberet vbi caput reclinaret, loculos tamen circumferre iuſſit. Præterea non erat tempus tunc factum mulieris corripiendi, ſed commendandi duntaxat, atq; approbandi. Et quemadmodum ſi quis ipſum antequam mulier hoc feciſſet interrogaſſet, non admiſiſſet: ſic poſtquam fecit, illud vnum ſolummodo reſpicit, ne increpatione diſcipulorum ancipiti animo turbetur, ſed hortatū ſuo maiore animo ſuſcepto promptior & melior euadat. Non erat enim amplius increpatio poſt effuſionem olei opportuna. Itaque & tu ſi præparaſſe quoſdam vaſa videris ſacra, aut ornatum quendam alium circa parietes eccleſiarum, & pauimenta confeciſſe, noli reprehendere aut venundari iubere aut deſtrui quod factum eſt; ne animum eius qui fecit perturbes: Sin verò antequam fecerit, te conſuluerit, pauperibus offerre iubeto.

Nam & ipſe ne mulieris promptitudinem extingueret, iſtud fecit: & quæcunque dicit, ad ipſius conſolationem dicit. Verùm quoniam ad ſepulturam ſuam id ipſam feciſſe dixit, ne confundatur mulier ſepulchrum & mortem audiens, vide quemadmodum rurſus ipſam corroborat. In vniuerſo, inquit, orbe quod iſta fecit, dicetur: quod & diſcipulis ſolamen affert, & illi ſolamen ſimul & laudem. Vniuerſi enim factum ab ea decantabunt, inquit, & modò paſſionem meam prædixit, quæ ad ſepeliendos homines pertinent adducens. Nemo igitur ipſam increpet, cùm ego adeò procul abſim vt ipſam quaſi malè fecerit reprehendam, vt nec latere quidem id patiar, ſed vbique terrarum, quoniam mente pia, & feruenti fide atque animo contrito factum eſt, prædicari faciam. Quam autem ob rem nihil ſpiritale, ſed perpetuam mulieri memoriam pollicetur? Hac laude de ſpiritalibus etiam confidere ipſam effecit. Si enim bonum operata eſt opus, proculdubio digna opus mercede non fraudabitur. *Tunc profectus vnus ex duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum, dixit: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum?* Tunc iſtud, ad quódnam tempus referendum eſt? Quando iſta locutus eſſet: quando ad ſepulturam, dixit: Ac neque hinc compunctus eſt: neque cum audiſſet quod futurum erat vt euangelium vbique terrarum prædicaretur, timore correptus eſt. Iſtud enim ineffabilis cuiuſdam erat poteſtatis: Imò quando mulieres eæque meretrices tanto Chriſtum proſequerentur honore, tunc ipſe diabolicum facinus meditabatur, & peragebat. Cognominant autem eum, quia erat etiam alius Iudas, nec verentur dicere ex numero ipſorum duodecim ipſum fuiſſe: ſic etiam nihil eorum occultant quæ opprobrioſa ſibi eſſe videbantur. Et certè potuerunt ſimpliciter dicere ex diſcipulis illum fuiſſe: fuerunt enim & alij præter duodecim: nunc autem ex duodecim addunt, ac ſi dicerent, ex primo eorum choro quos quaſi optimos elegit, qui cum Petro atque Ioanne vnius ordinis erant. Vnica quippe cura illis ſolummodo fuit, non tenebris obducendi quæ facta ſunt, ſed veritatis exponendæ: quocirca multa de ſignis prætereunt, & nihil eorum quæ ignominioſa videntur occultant, ſed ſiue verbum ſit ſiue opus, qualecunque tandem fuerit, liberè id prædicant: nec cæteri tantum, ſed ipſe quoq; grandiloquus Ioannes diligenter obſeruat. Exquiſitiſſimè nanque omnium contumelias & opprobria in Chriſtum facta conſcripſit. Vide autem Iudæ malignitatem, qui ſpontè ad prodendum abijt, qui argento id facit, & argento minimo. Lucas verò ait, cum ma-
Luc. 22. a. giſtratibus ipſum pepigiſſe. Nam propter Iudæorum ſeditiones quoſdam præfecerunt Romani, qui eos in ordinem redigerent. Iam enim principatus eorum ſecundum prophetiã translatus erat. Ad hos igitur profectus dixit: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam ipſum?*

Illi

ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὥστε μὴ πηρῶσαι τὴν γνώμην τῆς γυναικὸς, τοῦτο ἐποίησε, καὶ ὅσα φησὶ, εἰς παραμυθίαν αὐτῆς λέγει. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὸν ἐνταφιασμόν μου ἐποίησεν, ἵνα μὴ δόξῃ ἀπορεῖν τὴν γυναῖκα τοιούτου πράγματος ἀναμνήσας τάφου καὶ θανάτου λέγων, ὅρα διὰ τῶν ἑξῆς πῶς αὐτὴν ἀνακτᾶται πάλιν λέγων· ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ λαληθήσεται ὃ ἐποίησεν αὕτη. τοῦτο δὲ καὶ τῶν μαθητῶν παραμυθία, κἀκείνης παράκλησις καὶ ἔπαινος ἦν.
A πάντες γὰρ αὐτὴν φησὶν ᾄσονται μετὰ ταῦτα, καὶ νῦν δὲ προανεκήρυξε τὸ πάθος, τὰ πρὸς κηδείαν προσαγαγοῦσα. μὴ τοίνυν τις [αὐτῇ] ἐπιτιμάτω. ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ δικάσαι αὐτὴν ὡς κακῶς πεποιηκυῖαν, ἢ μέμψασθαι ὡς οὐκ ὀρθῶς ἐργασαμένην, ὅτι οὐδὲ ἀφήσω λαθεῖν τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ὁ κόσμος εἴσεται τὸ ἐν οἰκίᾳ εἰργασμένον καὶ κρυπτῷ. καὶ γὰρ ἀπὸ διανοίας εὐλαβοῦς ἦν τὸ γεγενημένον, καὶ πίστεως θερμῆς, καὶ συντετριμμένης καρδίας. καὶ διατί μηδὲν πνευματικὸν ὑπέ-
B σχετο τῇ γυναικὶ, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀεὶ μνήμην; ἀπὸ τούτων καὶ περὶ ἐκείνων θαρρεῖν παρασκευάζων. εἰ γὰρ ἔργον καλὸν ἐποίησεν, εὔδηλον ὅτι καὶ μισθὸν ἄξιον λήψεται. τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα ἰούδας, ὁ [λεγόμενος] ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε, τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; τότε. πότε; [ὅτε ταῦτα ἐλέγετο,] ὅτε εἶπεν εἰς τὸν ἐνταφιασμόν μου [τὸ μύρον τοῦτο τετήρηκε.] καὶ οὐδὲ ἐντεῦθεν κατενύγη, οὔτε ἀκούσας ὅτι κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ ἔδεισε· καὶ γὰρ δυνάμεως ἀφά-
C του τὸ εἰρημένον ἦν· ἀλλ' ὅτε γυναῖκες τοσαύτην ἐπεδείξαντο τιμὴν, καὶ γυναῖκες πεπορνευμέναι, τότε αὐτὸς τὰ [τοῦ] διαβόλου εἰργάζετο. τί δήποτε [δὲ] λέγουσιν αὐτοῦ τὸ παράσημον; ὅτι ἦν καὶ ἄλλος ἰούδας. καὶ οὐδὲ παραιτοῦνται εἰπεῖν ὅτι ἀπὸ τῶν δώδεκα [καὶ οὗτος] ἦν. οὕτως οὐδὲν κρύπτουσι τῶν δοκούντων εἶναι ἐπονειδίστων, καίτοι ἐνῆν εἰπεῖν οὕτως ἁπλῶς, ὅτι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τις ἦν. ἦσαν γὰρ καὶ ἄλλοι. νῦν δὲ προστιθέασι τῶν δώδεκα, ὡσανεὶ ἔλεγον, τοῦ πρώτου χοροῦ τῶν ἀριστίνδην ἐξειλεγμένων,
D τῶν μετὰ πέτρου καὶ ἰωάννου. ἑνὸς γὰρ αὐτοῖς ἔμελλε τῆς ἀληθείας μόνης, οὐ τοῦ συσκιάσαι τὰ γινόμενα. διὰ τοῦτο τῶν μὲν σημείων πολλὰ παρατρέχουσι, τῶν δὲ δοκούντων ἐπονειδίστων εἶναι οὐδὲν ἀποκρύπτονται, ἀλλὰ καὶ ῥῆμα καὶ πρᾶγμα, κἂν ὅτι οὖν ᾖ τοιοῦτον, μετὰ παρρησίας ἀνακηρύττουσι. καὶ οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τὰ ὑψηλότερα φθεγγόμενος ἰωάννης. αὐτὸς γὰρ μάλιστα λέγει καὶ τὰς ὕβρεις, καὶ τὰ ὀνείδη τὰ εἰς αὐτὸν γινόμενα. καὶ ὅρα πόση κακία τοῦ ἰούδα, πῶς καὶ αὐτομάτως πρόσεισι, ὅτ' ἂν
E ἀργυρίου τοῦτο ποιῇ, καὶ ἀργυρίου τοσούτου. ὁ δὲ λουκᾶς φησιν, ὅτι τοῖς στρατηγοῖς συνέθετο. ἐπειδὴ γὰρ ἐστασίαζον οἱ ἰουδαῖοι, τοὺς τῆς εὐταξίας αὐτῶν ἐπιμελησομένους ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ῥωμαῖοι. καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν μεταπεπτωκυῖα λοιπὸν ἦν κατὰ τὴν προφητείαν. τούτοις οὖν προσελθὼν, φησί· τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;

οἱ δὲ

οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ. καὶ γὰρ ἐδεδοίκει τὸν ὄχλον, καὶ μόνον ἀπολαβεῖν ἤθελεν. ὢ τῆς ἀνοίας. πῶς αὐτὸν καθάπαξ ἐπήρωσεν ἡ φιλαργυρία; ὁ γὰρ πολλάκις ἰδὼν αὐτὸν διὰ μέσου διελθόντα καὶ μὴ κατασχεθέντα, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ δυνάμεως πολλὰς παρασχόντα τὰς ἀποδείξεις, προσεδόκησεν αὐτὸν καθέξειν· καὶ ταῦτα τοσαῦτα αὐτῷ κατεπᾴδοντα [καὶ] φοβερὰ καὶ προσηνῆ ῥήματα, ὥστε καταλῦσαι τὴν πονηρὰν ταύτην ἔννοιαν. οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ δείπνῳ ταύτης ἀπέστη τῆς ἐπιμελείας, ἀλλ' ἕως ἐσχάτης ἡμέρας ὑπὲρ τούτων αὐτῷ διελέγετο. ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνος ἐκέρδανεν· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ὁ δεσπότης ἐπαύσατο τὰ ἑαυτοῦ ποιῶν. ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς εἰδότες, μὴ διαλιμπάνωμεν πάντα ποιοῦντες εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ῥαθυμοῦντας, νουθετοῦντες, διδάσκοντες], παρακαλοῦντες, παραινοῦντες, συμβουλεύοντες, κἂν μηδὲν ὠφελῶμεν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς προῄδει τὸ ἀδιόρθωτον τοῦ προδότου· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπαύσατο τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρων, καὶ νουθετῶν, καὶ ἀπειλῶν, καὶ ταλανίζων, καὶ οὐδαμοῦ σαφῶς οὐδὲ δήλως, ἀλλ' ἐπικεκρυμμένως. ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ τῆς προδοσίας καὶ φιλῆσαι αὐτὸν κατεδέξατο· ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνον ὤνησε τοῦτον. τοσοῦτον ἡ φιλαργυρία κακόν. αὕτη γὰρ αὐτὸν καὶ ἱερόσυλον καὶ προδότην ἐποίησεν. ἀκούσατε πάντες οἱ φιλάργυροι, οἱ τὸ τοῦ Ἰούδα νόσημα ἔχοντες, ἀκούσατε καὶ φυλάξασθε τὸ πάθος. εἰ γὰρ ὁ συνὼν τῷ Χριστῷ, καὶ σημεῖα ἐργασάμενος, καὶ τοσαύτης ἀπολαύσας διδασκαλίας, ἐπειδὴ μὴ ἀπηλλάγη τοῦ νοσήματος εἰς τοσοῦτον κατηνέχθη βάραθρον, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ μηδὲ γραφῶν ἀκούοντες, οἱ διὰ παντὸς τοῖς παροῦσι προσηλωμένοι, εὐάλωτοι τῷ πάθει τούτῳ γενήσεσθε, εἰ μὴ συνεχοῦς ἀπολάβοιτε ἐπιμελείας; καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνῆν ἐκεῖνος τῷ μὴ ἔχοντι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, καὶ καθ' ἑκάστην ἐπαιδεύετο τὴν ἡμέραν, δι' ἔργων, διὰ ῥημάτων, μὴ χρυσίον, μὴ ἀργύριον, μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν, καὶ ὅμως οὐκ ἐσωφρονίσθη· καὶ πῶς σὺ προσδοκᾷς διαφεύξεσθαι τὸ νόσημα, μὴ σφοδρᾶς ἀπολαύων θεραπείας, καὶ πολλῇ τῇ σπουδῇ κεχρημένος; δεινὸν γὰρ δεινὸν ἐστὶ τὸ θηρίον· ἀλλ' ὅμως ἂν ἐθέλῃς, ῥᾳδίως περιέσῃ. οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἐπιθυμία φυσική. καὶ δῆλον τοῦτο ἐκ τῶν ἀπηλλαγμένων αὐτῆς. τὰ γὰρ τῆς φύσεως κοινὰ πάντων ἐστίν· αὕτη δὲ ἐκ ῥαθυμίας ἡ ἐπιθυμία γίνεται μόνης. ἐντεῦθεν φύεται, ἐντεῦθεν αὔξεται, καὶ τοὺς πρὸς αὐτὴν κεχηνότας ὅταν ἕλῃ παρὰ φύσιν ποιεῖ ζῆν. ὅτ' ἂν γὰρ ἀγνοῶσι τοὺς ὁμοφύλους, τοὺς φίλους, τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς συγγενεῖς, ἅπαντας ἁπλῶς, καὶ μετὰ τούτων καὶ ἑαυτοὺς, οὐ παρὰ φύσιν τοῦτό ἐστι ζῆν, ὅθεν δῆλον, ὅτι παρὰ φύσιν ἡ κακία καὶ τὸ τῆς φιλαργυρίας νόσημα, ᾧ καὶ Ἰούδας περιπεσὼν, προδότης ἐγένετο. καὶ

Ibi autem ſtatuerunt ei triginta argenteos, & ex eo tempore quærebat opportunitatem, vt ipſum traderet. Nam quoniam multitudinem timebat, tempus quærebat, quo ſolum poſſet circumuenire. O ſingularem amentiam, quomodo penitus habendi cupiditate fuit excæcatus. Nam qui ſæpius vidit ipſum per medios inimicos tranſiſſe, nec detentum fuiſſe: qui diuinæ omnipotentiæ ipſius multa documenta re ipſa percepit, retineri ipſum poſſe putauit,
A præſertim cum tot ſibi tam terrentia quàm mulcentia verba ab eo dicerentur, vt ſceleratam hanc cogitationem ab ipſo abijcere omnino debuerit. Nam nec etiam in ipſa cœna curam eius prætermiſit, ſed vſque ad vltimam penè horam, qua fuit traditus, de hac re ille ænigmaticè loquebatur: nihil tamen ille vtilitatis accepit, nec propterea dominus quæ ſua ſunt facere ceſſauit. Hoc igitur etiam nos probè tenentes, cuncta libenter ad reuocandos peccatores & deſides faciamus, admonentes, docentes, exhortantes, rogantes, conſolanteſque nõ
B ceſſemus, etiam ſi nihil prodeſſe videamur. Nã & Chriſtus quanquam inemendabilem Iudæ duritiem non ignorabat, non tamen ceſſauit quæ ſunt ſua facere admonendo, minitando, & quaſi miſerum lachrymando, nec apertè vnquam & liquidò, ſed tectè & occultè. In ipſo verò proditionis momento, & oſculari ſe ab eo ſuſtinuit: ſed nihil hinc ille conſecutus eſt: tantus certè, tamque incredibilis auaritiæ furor eſt: hæc enim illum & proditorem nequiſſimum, & ſacrilegum nefandiſſimum fecit.
C Audiatis hæc attentius omnes auari, qui grauiſſimo Iudæ morbo laboratis: audiatis inquam, & teterrimam hanc ægritudinem fugiatis: nanque ſi qui vnà cum Chriſto viuebat, ſi qui doctrinam Chriſti audiuit, ſi qui ſigna fecit, in profundiſſimum malorum barathrum ex hæc ægritudine præcipitatus eſt: multò facilius vos, qui nec ſcripturas audiſtis, & ſecularib' rebus affixi eſtis, hic morbus aggredietur, niſi iugiter atque perpetuò vigiletis. Quotidie ille cum eo erat, qui non habebat vbi caput reclinaret: & quotidie & verbis & operibus
D inſtituebatur, vt non argentum, non aurum, non duas tunicas habere vellet, & tamen reprimere ſe nõ potuit. Quomodo igitur tù ſperas abſque magna cura & diligenti ſtudio contagionem huius morbi effugere? Terribilis certè, terribilis hæc belua eſt: ſi tamen volueris, facillimè ipſam ſuperabis: non habet enim à natura originem hæc cupiditas. Idque manifeſtum eſt ab his qui ea liberati ſunt. Nam quæ à natura ſunt vniuerſis hominibus communia ſunt: hæc autem cum omnibus non inſit, ex deſidia ſolum originem trahit: inde naſcitur,
E inde augetur, inde conſeruatur: cum aliquos in ſeruitutem ſuam attraxerit, confeſtim illis præter naturam viuere perſuadet. Nã cũ amicos, fratres, cognatos vniuerſos ſimpliciter qui eiuſdem generis ſunt, & ad hæc omnia ſe quoque ipſos ignorant, præter naturam certè viuunt: vnde patet præter naturam eſſe malignitatem, & peſtiferum auaritiæ morbum: in quẽ & Iudas cùm incidiſſet, proditor factus eſt.

Digitized by Google

Sed quæres quomodo talis factus ſit, qui à Chriſto vocatus fuit? quia Dei vocatio nullum cogit, nec mentem eorum qui virtutem volunt contemnere, vllo modo violentat, ſed hortatur quidem, ac conſulit: & omnibus modis bonos eſſe perſuadet: ſi verò aliqui reluctentur, nullo modo cogit. Quòd ſi vis diſcere vnde huiuſmodi factus eſt, argenti cupiditate ipſum deperiſſe inuenies. Sed quomodo, inquies, hac paſſione victus eſt? Ex deſidia certè atque incuria. Vnde mutationes huiuſcemodi ſic fieri ſolent, quemadmodum ſtudio ac diligentia illorum contrariæ. Multi enim qui erant violenti, ad lenitatem omnino mutati ſunt: multi petulantes modeſtiam amplexi ſunt: multi auari prius, & odioſi alienorum inuaſores, poſtea etiam ſua proiecerũt Contrarium rurſus à deſi-

4.Reg 5.f. dia ſolet accidere. Etenim Gihezi vnà cùm viro ſancto viuebat, & nequam hoc morbo effectus eſt. Peſſima nempe omnium hæc paſſio eſt, hinc ſepulchrorum violatores, hinc homicidæ, hinc bella & pugnæ, hinc alia quamplurima mala oriuntur. Vbiq; certè auarus inutilis eſt, nec ad imperandum exercitui, nec vt præſit populo commodus. Cur dico in rebus publicis, cùm in priuatis etiã inutilis ſit? Si vxor ducenda eſt: non probam, ſed impudentiſſimam omnium pro pecunia eliget. Si domus emẽda, non eam quæ homini libero conueniat emet, ſed quæ pluris poſſet locari. Si ſerui & quicquid aliud comparandum eſt, viliſſimum ſemper inquiret. Quid minora percurro? ſi regnũ orbis inuaſerit, cæteris omnibus miſerior tamen eſt, atque pauperior: terrarum peſtis, vrbium pernicies, ſingulorum calamitas: non .n. quæ cæterorum ſunt quaſi ſua tutatur, ſed veluti vnus ex multis omnia rapit, pauciora putans cæteris omnibus habere. Nam cùm cupiditati eorum quæ nondum poſſedit, ea quæ habet confert, nihil ea quæ habet præ illis eſſe opinatur: propterea quidam ait, nihil eſſe a-

Eccle.10.b. uaro iniquius. Qui auarus eſt, etiam ſeipſum perdit: auarus communis omnium hominum hoſtis: auarus non parum dolet, quia terra pro ſpicis aurum non producit, quia fontes non manant auro, quia montes loco lapidum aurum non habeant. Auarus fertilitatem temporum moleſtè fert, & communi felicitate contrahitur, omnemq́ue faſtidit cauſam vnde argentum colligere non poteſt: è regione verò cuncta ſuffert vnde vel duos ſolummodo capere obolos poſſit: omnes homines tam pauperes quã diuites odio ꝓſequitur: pauperes, ne quid ab eo petãt: diuites, quia quæ illorum ſunt, non poſſidet: vniuerſos enim ſimpliciter quæ ſua eſſe deberent, occupare putat, ac ideo quaſi ab omnibus læſus, omnibus infenſus eſt. Hic quid plenũ ſit neſcit, ſaturitatem ignorat, omniũ deniq; ita miſerrimus eſt. quemadmodum expers auaritiæ & oppoſitæ virtuti deditus omniũ eſt beatiſſimus. Quippe cũ virtuoſo, ſiue ſeru⁹ ſit, ſiue captiu⁹, nemo male facere poſſit nec ſi vniuerſi homines cũ armis & machinis aduers⁹ cũ inſurgerẽt: nẽq̃ verò & rapax, & homo qualẽ deſcripſim⁹,

etiam

καὶ πῶς τοιοῦτος γέγονε φησὶ κληθεὶς ὑπὸ χριστοῦ· ὅτι οὐκ ἀναγκαστικὴ τοῦ θεοῦ ἡ κλῆσις, οὐδὲ βιάζεται τὴν γνώμην τῶν μὴ βουλομένων ἀρετὴν ἑλέσθαι, ἀλλὰ παραινεῖ μὲν καὶ συμβουλεύει, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε πεῖσαι γενέσθαι χρηστούς· εἰ δὲ μὴ ἀνάσχοιντό τινες, οὐκ ἀναγκάζει. εἰ δὲ μαθεῖν βούλει πόθεν αὐτὸς γέγονε τοιοῦτος, εὑρήσεις ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας αὐτὸν ἀπολωλότα. καὶ πῶς ὑπὸ τοῦ πάθους αὐτὸς ἑάλω τούτου φη-

A σιν, ἐπειδὴ ἐρραθύμησεν. ἐντεῦθεν γὰρ αἱ τοιαῦται μεταβολαί· ὥσπερ οὖν ἀπὸ σπουδῆς αἱ πρὸς τὸ ἐναντίον. πόσοι γοῦν βίαιοι γενόμενοι, προβάτων εἰσὶν ἡμερώτεροι νῦν; πόσοι ἀσελγεῖς σώφρονες μετὰ ταῦτα κατέστησαν; πόσοι πλεονέκται πρὸ τούτου, νῦν δὲ καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔρριψαν. καὶ τοὐναντίον πάλιν ἀπὸ ῥαθυμίας συνέβη. καὶ γὰρ ὁ γιεζῆ ἀνδρὶ ἁγίῳ συνέζη, καὶ γέγονε μοχθηρὸς καὶ αὐτὸς, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ νοσήματος. καὶ γὰρ πάντων χαλεπώτατον τοῦτο τὸ πάθος. ἐντεῦθεν τυμβωρύχοι, ἐντεῦθεν

B ἀνδροφόνοι, ἐντεῦθεν πόλεμοι καὶ μάχαι, καὶ ὅπερ ἂν εἴπῃς κακὸν ἐντεῦθεν. καὶ πανταχοῦ ἀχρεῖος ὁ τοιοῦτος, ἄν τε στρατηγῆσαι, ἄν τε δημαγωγῆσαι δέῃ· μᾶλλον δὲ, οὐκ ἐν τοῖς κοινοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις. κἂν γυναῖκα ἀγαγέσθαι μέλλῃ, οὐ λήψεται τὴν ἐνάρετον, ἀλλὰ τὴν πασῶν φαυλοτάτην· κἂν οἰκίαν πρίασθαι, οὐ τὴν ἐλευθέρῳ πρέπουσαν, ἀλλὰ τὴν πολὺν δυναμένην τὸν μισθὸν ἐνεγκεῖν· κἂν οἰκέτας, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον ὠνεῖσθαι μέλλῃ, τὸ φαυλότατον λήψεται. καὶ τί λέγω στρατηγίαν καὶ

C δημαγωγίαν, καὶ οἰκονομίαν; κἂν γὰρ βασιλεὺς ᾖ, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος, καὶ λύμη τῆς οἰκουμένης, καὶ πάντων πενέστερος. ὡς γὰρ εἷς τῶν πολλῶν διακείσεται, οὐχὶ τὰ πάντων αὐτοῦ νομίζων εἶναι, ἀλλ᾽ αὐτὸν ἕνα τῶν πάντων, καὶ τὰ πάντων ἁρπάζων πάντων ἐλάττονα ἔχειν νομίζει. τῇ γὰρ τῶν οὐδέπω κτηθέντων ἐπιθυμίᾳ τὰ παρόντα μετρῶν, οὐδὲν ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα εἶναι ἡγήσεται. διὸ καί τις φησὶ, φιλαργύρου μὲν οὐδὲν ἀτιμότερον. ὁ γὰρ τοιοῦτος, καὶ ἑαυτὸν ἀποδίδοται, καὶ κοινὸς περιέρχεται τῆς οἰκουμένης ἐχθρὸς, ἀλγῶν ὅτι μὴ χρυσίον φέρει

D ἀντὶ τῶν ἀσταχύων ἡ γῆ, καὶ ἀντὶ τῶν ναμάτων αἱ κρῆναι, καὶ ἀντὶ τῶν λίθων τὰ ὄρη, δυσχεραίνων πρὸς τὴν εὐετηρίαν, ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγαθοῖς συνεσταλμένος, πᾶσαν ἀποστρεφόμενος πρόφασιν. ὅθεν οὐκ ἔστιν ἀργύριον λαβεῖν, πάντα ὑπομένων, ὅθεν καὶ δύο συλλέξαι μόνον ὀβολοὺς ἔνι, ἅπαντας μισῶν, τοὺς πένητας τοὺς πλουτοῦντας· τοὺς μὲν πένητας, μήποτε προσελθόντες αἰτήσωσι· τοὺς δὲ πλουτοῦντας, ὅτι μὴ τὰ ἐκείνων ἔχει. ἅπαντας τὰ αὐτοῦ νομίζει κεκτῆσθαι, καὶ ὡς παρὰ πάντων ἠδικημένος, οὕτως πρὸς πάντας δυσχεραίνει. πλησμονὴν

E οὐκ οἶδε, κόρου οὐκ ἐπίσταται, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος. ὥσπερ οὖν ὁ τούτων ἀπηλλαγμένος καὶ φιλοσοφῶν ζηλωτότερος πάντων [ἔσται·] ὁ μὲν γὰρ ἐνάρετος, κἂν οἰκέτης ᾖ, κἂν δεσπότης, πάντων ἐστὶ μακαριώτερος. οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ποιήσει κακῶς οὐδ᾽ ἂν οἱ ἐκ τῆς οἰκουμένης συνέλθωσιν ἅπαντες, ὅπλα καὶ στρατόπεδα κινοῦντες καὶ πολεμοῦντες αὐτῷ. ὁ δὲ μοχθηρὸς καὶ φαῦλος, καὶ τοιοῦτος οἷον διεγράψαμεν,

κἂν

Digitized by Google

κἂν βασιλεὺς ᾖ, κἂν μυρία περικέηται διαδήματα, καὶ παρὰ τοῦ τυχόντος τὰ ἔσχατα πείσεται. οὕτως ἡ κακία ἀσθενής· οὕτως ἰσχυρὸν ἡ ἀρετή. τί τοίνυν πενθεῖς ἐν πενίᾳ ὤν; τί θρηνεῖς ἑορτὴν ἄγων; καὶ γὰρ ἑορτῆς ὁ καιρός. τί κλαίεις; καὶ γὰρ πανήγυρις ἡ πτωχεία, ἂν σωφρονῇς. τί ὀδύρῃ παιδίον; παιδίον γὰρ δεῖ τὸν τοιοῦτον καλεῖν. ἐτύπτησέ σε ὁ δεῖνα; καὶ τί τοῦτο; καρτερικώτερόν [σε] ἐποίησεν. ἀλλ' ἀφείλατο χρήματα; τὸ πλέον ὑπετέμετο τοῦ φορτίου. ἀλλὰ τὴν δόξαν παρέκοψε; πάλιν ἄλλης ἐλευθερίας εἶδος μοι λέγεις. ἄκουσον καὶ τῶν ἔξωθεν ταῦτα φιλοσοφούντων καὶ λεγόντων, οὐδὲν κακὸν πέπονθας ἐὰν μὴ προσποιῇ. ἀλλὰ τὴν οἰκίαν ἀφείλετο τὴν μεγάλην ἐκείνην καὶ περιβόλους ἔχουσαν; ἀλλ' ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ ἐνώπιόν σου, τὰ δημόσια οἰκοδομήματα, εἴτε εἰς τέρψιν, εἴτε εἰς χρείαν ἔχειν θέλοις. [καὶ τί τερπνότερον ἢ ὡραιότερον τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ;] μέχρι τίνος πτωχοὶ καὶ πένητες; οὐκ ἔστι πλούσιον εἶναι, τὸν μὴ ψυχῇ πλουτοῦντα· ὥσπερ οὐκ ἔνι πτωχὸν εἶναι, τὸν μὴ ἐν διανοίᾳ ἔχοντα τὴν πενίαν. εἰ γὰρ κυριώτερον τοῦ σώματος [ἡ] ψυχή, οὐκ ἰσχύει τὰ ἀκυρώτερα αὐτὴν διαθεῖναι πρὸς ἑαυτά. ἀλλ' ἡ κυρία ταῦτα μὴ οὕτω κύρια πρὸς ἑαυτὴν ἐφέλκεται καὶ μεταβάλλει. καὶ γὰρ ἡ καρδία, ὅτ' ἂν δέξηται τινὰ βλάβην, ἅπαν τὸ σῶμα οὕτω διατίθησι, κἂν δύσκρατος γένηται, τῷ παντὶ λυμαίνεται. κἂν εὔκρατος, τὸ πᾶν ὀνίνησιν. ἂν δὲ τι τῶν λοιπῶν διαφθαρῇ, ταύτης μενούσης [ἔνδον] ὑγιοῦς, εὐκόλως κἀκείνων τὴν λύμην ἀποτινάσσεται. ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ὃ λέγω ποιήσω, τί κλάδων ὄφελος εἰπέ μοι χλωρῶν, ὅτ' ἂν ἡ ῥίζα μαραίνηται; τί δὲ βλάβος τῶν ἄνωθεν ξηρανθέντων φύλλων, ταύτης μενούσης ὑγιοῦς; οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐδὲν ὄφελος χρημάτων, ψυχῆς οὔσης πενιχρᾶς· οὐ δὲ βλάβος πενίας, ψυχῆς οὔσης πλουσίας. καὶ πῶς ἂν γένοιτο πλουσία φησὶ ψυχή, ἐν πενίᾳ χρημάτων οὖσα; μάλιστα ἂν τότε γένοιτο. τότε γὰρ καὶ πλουτεῖν εἴωθεν. εἰ γὰρ καθὼς πολλάκις ἀπεδείξαμεν, τοῦτο πλουτοῦντος τεκμήριον, τὸ καταφρονεῖν χρημάτων καὶ μηδενὸς δεῖσθαι, καὶ μηδενὸς πάλιν τῶν δεῖσθαι· εὐκολώτερον δ' ἄν τις ἐν πενίᾳ ἢ ἐν πλούτῳ καταφρονήσῃ χρημάτων, εὔδηλον ὅτι μάλιστα τὸ ἐν πενίᾳ εἶναι, μᾶλλον ποιεῖ πλουτεῖν. καὶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ἐφίεται χρημάτων ὁ πλούσιος ἢ ὁ πένης, παντί που δῆλον· ὥσπερ ὁ μεθύων μᾶλλον διψᾷ τοῦ μετασχόντος αὐτάρκως τοῦ πόματος. οὐδὲ γὰρ τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία, ὥστε τῷ πλείονι σβέννυσθαι, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀνάπτεσθαι πέφυκε τούτῳ. καὶ γὰρ τὸ πῦρ ὅτ' ἂν πλείονα λάβῃ τροφήν, τότε μάλιστα ἀγριοῦται· οὕτω καὶ ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ὅτ' ἂν πλείονα ἐμβάλῃ χρυσίον, τότε μάλιστα αἴρεται. εἰ τοίνυν τὸ πλειόνων ἐφίεσθαι πενίας, ὁ δὲ ἐν πλούτῳ [τοιοῦτος,] οὗτος μάλιστα ἐν πενίᾳ. ὁρᾷς ὅτι τότε μάλιστα πένεται ἡ ψυχή, ὅτ' ἂν πλουτῇ; καὶ τότε πλουτεῖ, ὅτ' ἂν ἐν πενίᾳ ᾖ; εἰ βούλει καὶ ἐπὶ προσώπων τὸν λόγον γυμνάσωμεν, καὶ

etiam ſi rex ſit, etiam ſi mille purpuris exornetur, vel à quouis pati extrema poteſt: adeò improbitas imbecilla res eſt, adeò econtra virtus validiſſima. Quid igitur mœres propter pauperiem? quid ploras, cum feſtum diem habeas? Quid lamentaris, cùm ſolennia ducas? Solennis quippe dies & feſtus prudenti pauperies eſt. Quid plangis ô puer? pueri enim certè huiuſmodi homines ſunt. Vapulaſti ab aliquo, quid hoc? fortio-
A rem te reddit. Quiſpiam pecuniam ſurripuit tuam? in hoc bonam tui oneris partem ſuſtulit. Famam tuam læſit? ad aliam virtutis ſpeciem reſiliſti. Audias exteriores ſic philoſophantes atque dicentes: nihil te mali, niſi fingas, & tibi perſuadeas, paſſum inde fuiſſe. Sed magna te illa domo priuauit, & hortos circumpoſitos eripuit. Ecce vniuerſa terra in conſpectu eſt tuo: ecce publica ædificia, ſiue ad voluptatem, ſiue ad vſum ea requiris. Quid amœnius, aut pulchrius firmamento cœli? Quouſque pauperes atque inopes ſum⁹? Non
B poteſt diues eſſe, q animo pauper eſt: ſicut nec pauper eſſe poteſt, qui animo diues eſt. Nam ſi excellentius atque præſtantius corpore anima eſt, non poſſunt quæ deteriora ſunt ipſam ad ſe nolentem attrahere: ſed illa quæ princeps eſt, cuncta inferiora & minora vt vult trahit atque transmutat. Nam & cor quando laborat, totum corpus patitur, & intemperies ipſius totum corpus aggreditur: ſicut econtra temperies toti corpori prodeſt: quod ſi quid cæterorum langueſcat membrorum corde in-
C columi, & virtute vigenti, facile languor etiam illius excutitur. Et vt apertiorem totã hãc rem faciã, dic quæſo quod emolumentũ ex arbore futurum eſt, ſi rami vireſcunt, & radix putreſcat? aut quod detrimentum arbor habebit, ſi folijs exiccatis radix incolumis penitus ſit? Pariter hic igitur cogita nullam vtilitatẽ eſſe pecuniæ, ſi animus paupertate deprimitur: nec paupertatis vllum onus, ſi animus diues exiſtit. Sed quomodo, inquies, diues animus eſſe poterit ſi pecunias non poſſidet? imò vero tunc maximè ſummis diuitijs pollet. Nam ſi, vt
D ſæpius dictum eſt, id argumentum diuitis animi eſt quod pecuniam deſpiciat, ac re nulla indigeat, patet paupertatis è contrario argumentum eſſe, indigere, ac ſtudio & cura collectioni pecuniarum incũbere. Nec vllus vnquã dubitabit facilius in paupertate, quam in rerum copia poſſe pecuniam deſpici, ac multò magis à diuitibus, quam à pauperibus magnitudinẽ pecuniæ concupiſci. Veluti etiã ebrius maiore ſiti vexatur, quam qui modico vino vſus eſt. Non enim huiuſmodi cupiditas eſt, vt
E maiori cumulo rerum poſſit extingui, ſed ecõtra inflammari atque incendi ſoleat: & quemadmodum ignis addita materia magis effertur, ſic pecuniarum cupiditas adiectione auri magis extollitur. Si ergo qui plura expetit inops eſt, ac talis qui multa poſſidet eſſe inuenitur, hic maxima paupertate deprimitur. Perpendis diuitis animum in pauperie, & pauperis econtra in diuitijs eſſe? Sed in perſonis quoque ſi placet, qualis ſit hæc res videamus?

Ponamus ergo duos eſſe quorum alter mille, alter decem habeat talenta: & vtrunque pecunia ſua penitus à quoquam priuari: vter igitur maiore vexabitur dolore? nónne patet, eum qui mille amiſit? Sed profectò nō doleret magis, niſi magis pecuniam amaret. Qui verò magis amat, magis certè concupiſcit: qui porrò magis concupiſcit, hic pauperior eſt. Illud enim maximè cupimus, quo maximè indigemus. Ex indigentia enim cupiditas originem trahit: vnde vbi ſatietas eſt, cupiditas eſſe non poteſt. Quippe tunc maximè ſitimus, cùm potu indigeamus. Hęc à me dicta ſunt, vt oſtendā, ſi vigilamus, neminem nobis nocere poſſe: vtque pateat, non ex paupertate, ſed à nobiſipſis detrimentum nobis fieri. Quare vehementer omnes rogo atque oro, vt omni ſtudio auaritiæ morbum expellamus, vt & hic in diuitijs nulla re indigentes viuamus, & æternis bonis perfruamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

καὶ ἔστωσαν δύο τινὲς, ὁ μὲν ἔχων μυρία τάλαντα, ὁ δὲ δέκα· καὶ ἀμφοτέρων ταῦτα ἀφαιρούμεθα. Τίς οὖν μᾶλλον ἀλγήσει; οὐχ ὁ τὰ μυρία ἀπολέσας; οὐκ ἂν δὲ μᾶλλον ἤλγησεν, εἰ μὴ μᾶλλον ἐφίλει, εἰ δὲ μᾶλλον φιλεῖ, μᾶλλον ἐπιθυμεῖ· εἰ δὲ καὶ ἐπιθυμεῖ μᾶλλον, μᾶλλον ἐστὶν ἐν πενίᾳ. τούτων γὰρ μάλιστα ἐπιθυμοῦμεν, οὗ μάλιστα ἐν ἐνδείᾳ ἐσμέν. ἀπὸ γὰρ ἐνδείας ἡ ἐπιθυμία. ἔνθα γὰρ ἂν ᾖ κόρος, ἐπιθυμίαν οὐκ ἔστιν εἶναι. καὶ γὰρ τότε μάλιστα διψῶμεν, ὅτ᾽ ἂν ἐνδεῶς ἔχωμεν
A τοῦ ποτοῦ. ταῦτα δέ μοι ἅπαντα εἴρηται, ὥστε δεῖξαι ὅτι ἐὰν νήφωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς λυμαίνεται· καὶ ὅτι οὐ παρὰ τὴν πενίαν, ἀλλὰ παρ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς ἡ βλάβη γίνεται. διὸ παρακαλῶ πάσῃ σπουδῇ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας ἐκβαλεῖν, ἵνα καὶ ἐνταῦθα πλουτῶμεν, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν θησαυρῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA LXXXII.

in Gr. Codd. eſt LXXXI.

Ex capite XXVI.

Prima autem azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere paſcha? Ipſe autem dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit, tempus meum propè eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis.

PRIMAM azymorum eam diem vocat, quæ ante azyma erat. Cōſueuerunt enim à veſpere ſemper dies numerare, & eius mentionem facit in veſpere, cuius paſcha erat immolandum. Quinta enim ſabbati acceſſerunt, q̄ hic quidē primā azymorū, id eſt, ante azyma vocat, tēpus deſignās quo acceſſerūt. Alius autē, *Venit*, inquit, *dies azymorū in qua oportebat immolari paſcha*. Nam, *Venit*, iſtud, propè, & in ianuis erat, ſignificat: veſperam videlicet illam à qua incipiebant, commemorans: ideo quique euangeliſtarum adiciunt, quando immolabatur paſcha. Accedunt igitur diſcipuli ad Ieſum, & dicunt: *Vbi vis præparemus tibi comedere Paſcha?* Hinc etiam patet nullam ſibi domum, nullum diuerſorium fuiſſe, puto autem neque diſcipulis eius. Nam profectò ipſum ad eos diuertere rogaſſent: ſed nihil erat etiam iſtis, omnibus iam anteà propter Chriſtum neglectis, atque contemptis. Cuius autem rei gratia, venit ad Paſcha? Omnibus ſemper vſque ad vltimum paſſionis diem non eſſe aduerſarium ſe legi oſtendit. Sed cur ad ignotum eos hominem ire iuſſit? Oſtendere hinc quoq; voluit potuiſſe ſe paſſionis tormēta euitare. Nam qui mentem illius verbis ſolū induxit, vt ipſum cum diſcipulis vellet ſuſcipere: quid feciſſet crucifigendus, ſi pati noluiſſet? quod etiam de aſina fecit. *Si quis enim aliquid dixerit*, inquit, *dicite quia dominus eius indiget*: hic autem: *Magiſter dicit, apud te cum diſcipulis meis paſcha facio*, dicendum præcipit.

Luc. 2. d.
Mar. 14. a.
Ioan. 11. g.

Supr. 21. d.

Ego

B
ὉΜΙΛΙ'Α πα.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

ΠΡώτην τῶν ἀζύμων τὴν πρὸ τῶν ἀζύμων φησίν. εἰώθασι γὰρ ἀπὸ τῆς
C ἑσπέρας ἀεὶ ἀριθμεῖν τὴν ἡμέραν. καὶ ταύτης μνημονεύει, καθ᾽ ἣν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τὸ πάσχα ἔμελλε θύεσθαι. τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου προσῆλθον. καὶ ταύτην ὁ μὲν τὴν πρὸ τῶν ἀζύμων καλεῖ, τὸν καιρὸν λέγων καθ᾽ ὃν προσῆλθον· ὁ δὲ οὕτω λέγει· ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων καθ᾽ ἣν ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. τὸ ἦλθε τοῦτο λέγων, ἐγγὺς ἦν, ἐπὶ θύραις [ἦν], τῆς ἑσπέρας δηλονότι μεμνη-
D μένος ἐκείνης. ἀπὸ γὰρ τῆς ἑσπέρας ἤρχοντο. διὸ καὶ ἕκαστος προστίθησιν, ὅτε ἐθύετο τὸ πάσχα. διὸ καὶ λέγουσι, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ [οἰκία, οὐκ ἦν] καταγώγιον. ἐγὼ δὲ οἶμαι μηδὲ αὐτοὺς ἔχειν. ἢ γὰρ ἄν, αὐτὸν ἐκεῖ παρεκάλεσαν ἐλθεῖν. ἀλλ᾽ οὐκ ἦν οὐδὲ τούτοις πᾶσιν ἀποταξαμένοις λοιπόν. τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ πάσχα ἐπετέλει; διὰ πάντων δεικνὺς μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐναντίος τῷ νόμῳ. καὶ τί δήποτε πρὸς ἀγνῶτα πέμπει ἄνθρω-
E πον; δεικνὺς κἀντεῦθεν, ὅτι ἠδύνατο μὴ παθεῖν. ὁ γὰρ τὴν διάνοιαν τούτου πείσας, ὥστε αὐτοὺς ὑποδέξασθαι, καὶ ταῦτα ἀπὸ ῥημάτων, τί οὐκ ἂν εἰργάσατο ἐν τοῖς σταυροῦσιν αὐτόν, εἴγε ἐβούλετο μὴ παθεῖν; καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς ὄνου ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. καὶ γὰρ ἐκεῖ φησι, ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὁ διδάσκαλος λέγει, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα.

ἐγὼ

Digitized by Google

ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο θαυμάζω μόνον, ὅτι αὐτὸν ὑπεδέξατο ἀγνὼς ὤν· ἀλλ' ὅτι προσδοκῶν ἔχθραν ἐπισπάσασθαι τοσαύτην καὶ πόλεμον ἄσπονδον, κατεφρόνησε τῆς τῶν πολλῶν ἀπεχθείας. εἶτα ἐπειδὴ ἠγνόουν, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δίδωσιν, οἷον ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ ὁ προφήτης, λέγων· εὑρήσεις τινὰ ἀναβαίνοντα καὶ ἀσκὸν ἔχοντα, καὶ ἐνταῦθα, κεράμιον βαστάζοντα. καὶ ὅρα πάλιν τὴν ἐπίδειξιν [τῆς δυνάμεως.] οὐ γὰρ εἶπε μόνον, [ὅτι] τὸ πάσχα ποιῶ· ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθησιν, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι. τοῦτο δὲ ἐποίει, ἅμα μὲν τοὺς μαθητὰς συνεχῶς ὑπομιμνήσκων τοῦ πάθους, ὥστε τῇ πυκνότητι τῆς προρρήσεως ἐγγυμνασθέντας μελετῆσαι τὸ συμβησόμενον· ἅμα δὲ δεικνὺς αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ καὶ πᾶσιν Ἰουδαίοις ὃ πολλάκις εἶπον, ὅτι οὐκ ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται. προστίθησι δὲ μετὰ τῶν μαθητῶν μου, ὥστε καὶ ἀρκοῦσαν γενέσθαι τὴν παρασκευὴν, καὶ ἐκεῖνον μὴ νομίσαι κρύπτεσθαι αὐτόν. ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν μαθητῶν. βαβαὶ τῆς ἀναισχυντίας [τοῦ] Ἰούδα. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ παρῆν, καὶ ἦλθε κοινωνήσων καὶ μυστηρίων καὶ ἁλῶν, καὶ παρ' αὐτὴν ἐλέγχεται τὴν τράπεζαν, ὅτε καὶ εἰ θηρίον ἦν, πρᾳότερος ἂν ἐγεγόνει. διὰ [γὰρ] τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται, ὅτι ἐσθιόντων αὐτῶν διαλέγεται περὶ τῆς προδοσίας ὁ Χριστὸς, ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ [ἀπὸ] τῆς τραπέζης δείξῃ τὴν πονηρίαν τὴν τοῦ προδότου. ὡς γὰρ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὀψίας γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. ἐσθιόντων [δὲ] αὐτῶν εἶπε, φησὶ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. πρὸ δὲ τοῦ δείπνου καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔνιψε. καὶ ὅρα πῶς φείδεται τοῦ προδότου. οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ δεῖνα με παραδώσει· ἀλλ', εἷς ἐξ ὑμῶν, ὥστε πάλιν δοῦναι αὐτῷ μετανοίας ἐξουσίαν τῷ λαθεῖν. καὶ αἱρεῖται φοβῆσαι ἅπαντας, ὑπὲρ τοῦ διασῶσαι τοῦτον. [εἷς] ἐξ ὑμῶν τῶν δώδεκα [φησὶ] τῶν πανταχοῦ μοι συμπαρόντων, ὧν τοὺς πόδας ἔνιψα, οἷς τοσαῦτα ἐπηγγειλάμην. πένθος ἄρα ἀφόρητον τὸν χορὸν τότε τὸν ἅγιον ἐκεῖνον κατέλαβε. καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης φησὶν, ἠποροῦντο καὶ εἰς ἀλλήλους ἔβλεπον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἠρώτα δεδοικὼς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καίτοι μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδότες τοιοῦτον. οὗτος δέ φησιν, ὅτι λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος, μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω, [ἐκεῖνός ἐστιν.] ὅρα πότε αὐτὸν ἐξεκάλυψεν, ὅτε τοὺς λοιποὺς ἀπαλλάξαι τῆς ταραχῆς ταύτης ἠθέλησε. καὶ γὰρ καὶ ἀποτεθνήκεσαν τῷ δέει. διὸ καὶ ἐπέκειντο ἐρωτῶντες. οὐκ ἐκείνους δὲ ἀνεῖναι βουλόμενος μόνον τῆς ἀγωνίας τοῦτο ἐποίει, ἀλλὰ καὶ τὸν προδότην διορθώσασθαι θέλων. ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις ἀκούσας ἀδιορίστως, [ἀδιόρθωτος] ἔμενεν ἀνάλγητος ὤν, βουλόμενος αὐτοῦ καθικέσθαι μᾶλλον, περιαιρεῖ τὸ προσωπεῖον αὐτοῦ. ἐπειδὴ δὲ λυπούμενοι ἤρξαντο λέγειν, μή τι ἐγώ [εἰμι κύριε;] ἀποκριθεὶς εἶπεν, ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ [τὴν χεῖρα,] οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι οὕτως ἰταμὸς ἦν ὡς μὴ

Ego verò non id ſolum admiror, quòd ignotus erat, ſed illud multò magis ſtupeo: quod bellum acerrimum & inimicitias, primatum hac ex re incumbere ſibi videns, omnibus his neglectis libenter obtemperauit. Cæterùm quia ignotus erat, ſignum eis dedit, quale de Saule propheta dicens: *Inuenies hominem aſcendentem, & vtrem habentem*: hic verò aquæ amphoram portantem. Tu autem perpende rurſus quomodo virtus eius apparet. Non enim ſolum dixit: *apud te facio paſcha*, ſed illud propoſuit: *Tempus meum prope eſt*: quod fecit partim quia volebat crebrò paſſionis memoriam diſcipulis inculcare, vt hac præmeditatione corroborati, minus turbarentur: partim vt & illis ipſis, & ſuſcipienti, atque Iudæis omnibus oſtenderet (quod ſæpe dixit) non inuitum ſe ad paſſionem accedere. *Cum diſcipulis autem meis* dicit, vt & ſufficiens fieret præparatio, & vt nemo latebras ipſum quærere ſuſpicaretur. *Sero autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis*. O ingentem impudentiam Iudæ: aderat enim etiam ille, atque myſterijs ac menſa communicauit, & inter comedentes arguitur, quandò etiam ſi fera eſſet immanis, ad lenitatem compelli potuiſſet. Propterea & euangeliſta ſignanter dixit, quia comedentibus ipſis de proditione Chriſtus loquebatur, vt tum à tēpore myſterij, tum à menſæ communicatione nequitiam proditoris oſtenderet. Poſtquam enim diſcipuli, ſicut præcepit Ieſus, fecerunt, ſero facto cum duodecim diſcumbebat. *Comedentibus autem eis dixit*, inquit, *Amen dico vobis, vnus ex vobis me tradet*. Cęterum ante cœnam eius etiam pedes lauit: vide autem quo modo illi valde indulget non enim dixit, ille: ſed, *vnus ex vobis me tradet*: vt rurſus pœnitentiæ occaſionem latenti meliorem præberet. Itaque maluit omnes illos terrere, quàm huic pœnitentiæ irritamenta nō dare. Vnus inquit, ex vobis duodecim, qui vbique mecum fuiſtis, quorum pedes laui, quibus tot tantaque pollicitus ſum. Dolor intolerabilis illico ſanctum illud inuaſit conſortium. Et Ioannes quidem ait, hæſitantes alios in alios aſpexiſſe, deinde quanuis nullius rei ſibi conſcij eſſent, ſinguli tamen de ſe timentes ipſum interrogauerunt. Iſte vero ait: *quod contriſtati valde, cœperunt ſinguli de ſe dicere Nunquid ego ſum domine? Ipſe autem reſpondens, dixit: Cui ego intinctum panem porrexero, ille eſt*. Vide quando ipſum tādem reuelauit, quando ſcilicet ab hoc dolore animi liberare cæteros voluit: ſemimortui enim iam erāt, hoc pauore conſternati, quo impulſi interrogabant. Nec iſta de cauſa ſolummodo illum edidit, verumetiam vt territus ille reſipiſceret. Nā cùm confusè atque indiſtinctè audiēs nō mouetur, vt magis eum tāgeret, velamina deiecit. Ieſus autem cùm illi mœrentes interrogarent; *Nunquid ego ſum, domine? reſpondens dixit: Qui tinxit mecum manum in paropſide, hic me traditurus eſt. Filius quidem hominis vadit, ſicut ſcriptum eſt de illo. Væ autem homini illi per quē filius hominis traditur: bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille.*

1.Reg.10.a.

Ioan.13 c.

Quidam aſſeuerāt ita illum impudētem fuiſſe, vt par-

vt paruipendendo magiſtrum, cum ipſo tingeret: Mihi autẽ videtur Chriſti hortatu id quoque factum fuiſſe, vel vt magis ſibi Iudas afficeretur, vel vt maiore detinerẽt pudore: etenim etiam in hoc non paruus eſt affectus. Hæc autẽ omnia non feſtine tranſcurrenda ſunt, ſed noſtris mentibus inſigenda: ſic enim nullũ vnquam in nobis ira locum habebit. Quis enim cœnam illam animo voluens, & proditorem vnà recumbentem cum ſaluatore, ac eum qui tradebatur, ſic leniter atque humiliter loqui, non eijciet omne furoris atque iræ venenum? Perpende igitur quàm leniter ad ipſum ſermonem conuertit. *Filius quidem hominis*, inquit, *vadit, ſicut ſcriptum eſt de ipſo*. Quibus verbis & diſcipulos confirmauit, ne imbecillitati hanc rem attribuant, & proditorem ſimul voluit emendare. *Væ autem homini illi, per quem filius hominis traditur: bonum erat illi ſi natus non fuiſſet homo ille*. Perpende etiam atque etiam in arguendo ineffabilem lenitatem, non enim acriter, ſed commiſerando profert orationem, aliqualiter rurſus quaſi tenebris obductam. Et certè non ſuperior ſolum vecordia, ſed poſterior impudentia omnem indignationem merebatur: poſtquam enim ita redargutus fuit, interrogauit dicens: *Nunquid ego ſum rabbi?* O ſingularem ſtultitiam, quærit de his, quorum ſibi conſcius erat. Nam & euangeliſta ex admiratione impudentiæ illius hæc dixit. Quid porro ad hæc leniſſimus & mitiſſimus ille Ieſus? *Tu dixiſti*. Ita quanquam dicere potuiſſet, ſceleſte atque ſordide tam longo tempore hoc malum parturiens, & nunc diabolicis factis concilijs argentum ex pacto habiturus, audes à me redargutus, quaſi nullius tibi rei conſcius interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit: ſed quid? *Tu dixiſti*. Ita terminos nobis ac regulas tolerantiæ & obliuionis fixit iniuriarum. Sed objiciet quiſpiam, atqui ſi eſt ſcriptum, Chriſtum hæc fuiſſe paſſurum, quam ob rem Iudam qui ſcripta perfecit, criminamur? Quia non illo certè animo, ſed improbitate ſola in turpiſſimum illud facinus fuit impulſus. Nam niſi mentem reſpicias, ipſum quoque diabolum ab omni crimine liberabis. Sed non eſt ita, non eſt. Mille enim vterq; meretur ſupplicia, etiam ſi orbis ſalutẽ inde conſecutus eſt. Quippe non Iudę traditio, ſed ſapientia Chriſti atque potentia ſalutem peperit vniuerſis. Chriſtus enim inprobitate aliorum ad vtilitatem noſtram vſus eſt. Sed inquies, quid igitur, ſi Iudas non prodidiſſet, alius ne ipſum prodidiſſet? quid hoc porrò ad quæſtionem? quia, inquies, crucifigi omnino Chriſtum oportebat, nec crucifigi poterat, niſi per homines. Quid ſi omnes erga ipſum boni fuiſſent, hæc pro ſalute noſtra diſpenſatio non proceſſiſſet? Abſit hoc omnino. Nam inæſtimabilis ſapientia Chriſtus, ſi ita contigiſſet, nouit quo pacto res diſpenſanda fuiſſet. Præterea ne quis putet, miniſtrum diſpenſationis Iudam fuiſſe, quaſi miſerum deflet. Sed rurſum quiſpiam objiciet, ſi bonum erat non fuiſſe Iudam natum, quare illum produxit? Quare autẽ cæteros prauos ꝓduxit?

ita cum

Luc. 22. c. & Zach. 13. c.

ὡς μὴ τιμῶν τὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ
βάπτειν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καὶ τοῦτο ποιῆσαι ὁ
χριστὸς, μᾶλλον αὐτὸν ἐντρέπων καὶ εἰς διάθε-
σιν ἐπισπώμενος. ἔχει γάρ τι καὶ τοῦτο πλέον.
ταῦτα δὲ οὐχ ἁπλῶς παρατρέχειν δεῖ, ἀλλ' ἐμπατταγ-
γίσαι ἡμῶν ταῖς διανοίαις, καὶ οὐκ ἄν ποτε χώ-
ραν σχοίη θυμός. τίς γὰρ ἐννοῶν τὸ δεῖπνον ἐκεῖ-
νο, καὶ τὸν προδότην ἀνακείμενον μετὰ τοῦ πάν-
των σωτῆρος, καὶ τὸν προδιδόσθαι μέλλοντα οὕτως
A ἐπιεικῶς διαλεγόμενον, οὐκ ἂν πάντα ἰὸν ἐκβάλοι
θυμοῦ καὶ ὀργῆς; ὅρα γοῦν πῶς πρᾴως αὐτῷ προσ-
φέρεται. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς
γέγραπται περὶ αὐτοῦ. ταῦτα δὲ πάλιν καὶ τοὺς μα-
θητὰς ἀνακτώμενος ἔλεγεν, ἵνα μὴ νομίσωσιν ἀ-
σθενείας εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸν προδότην διορ-
θούμενος. [οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ φησὶ, δι'
οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται.] καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ
οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ὅρα πάλιν ἐν
τοῖς ἐλέγχοις ἄφατον τὴν πρᾳότητα. οὐδὲ γὰρ ἐν-
ταῦθα καταφορικῶς, ἀλλ' ἐλεεινότερον μᾶλλον τὸν
B λόγον προσάγει, καὶ συνεσκιασμένως πάλιν. καίτοι-
γε οὐχ ἡ ἔμπροσθεν μόνον ἀναισθησία, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ
ταῦτα ἀναισχυντία ἀξία τῆς ἐσχάτης ἀγανακτή-
σεως ἦν. μετὰ γὰρ τὸν ἔλεγχον τοῦτον, φησὶ μήτι ἐ-
γώ εἰμι, κύριε; ὢ τῆς ἀναισθησίας· ἐξετάζει συνει-
δὼς ἑαυτῷ τοιαῦτα. καὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς θαυ-
μάζων αὐτοῦ τὴν ἰταμότητα, τοῦτό φησι· τί οὖν ὁ
πρᾳότατος καὶ ἡμερώτατος ἰησοῦς; σὺ εἶπας. καί-
τοιγε ἐνῆν εἰπεῖν ὦ μιαρὲ καὶ παμμίαρε, ἐναγὴ καὶ
βέβηλε· τοσοῦτον χρόνον ὠδίνων τὸ κακὸν καὶ [ἀπελ-
C θὼν] συμβόλαια σατανικὰ ποιήσας, καὶ ἀργύριον συν-
θέμενος λαμβάνειν, καὶ παρ' ἐμοῦ δὲ διελεγχθεὶς, ἔτι τολ-
μᾷς ἐρωτᾶν; ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἴρηκεν· ἀλλὰ πῶς; σὺ
εἶπας, ὅρους ἡμῖν καὶ κανόνας ἀνεξικακίας πηγνύς.
ἀλλ' ἐρεῖ τις, καὶ μὴν εἰ γέγραπται παθεῖν αὐ-
τὸν ταῦτα, διατί ἐγκαλεῖται ἰούδας; τὰ γὰρ γε-
γραμμένα ἐποίησεν. ἀλλ' οὐ ταύτῃ τῇ γνώμῃ, ἀλλὰ
διὰ πονηρίαν. εἰ δὲ μὴ τὸν σκοπὸν ἐξετάζοις, καὶ τὸν
διάβολον ἀπαλλάξεις τῶν ἐγκλημάτων. ἀλλ' οὐκ
D ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. μυρίων γὰρ ἄξιοι κολάσεων καὶ
οὗτος κἀκεῖνος, εἰ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐσώθη. οὐδὲ
γὰρ ἡ προδοσία τοῦ ἰούδα τὴν σωτηρίαν ἡμῖν εἰρ-
γάσατο· ἀλλ' ἡ τοῦ χριστοῦ σοφία καὶ τῆς αὐτοῦ
εὐμηχανίας τὸ εὔπορον, ταῖς ἑτέρων πονηρίαις εἰς τὸ
ἡμῖν συμφέρον ἀποχρωμένου. τί οὖν φησιν· εἰ καὶ
ἰούδας μὴ προὔδωκεν, ἕτερος οὐκ ἂν προὔδωκεν; καὶ
τί τοῦτο πρὸς τὸ ζητούμενον; ὅτι εἰ σταυρωθῆναι ἔδει
φησὶ τὸν χριστὸν, διά τινος ἔδει, εἰ δὲ διά τινος ἔδει, δι'
ἀνθρώπου πάντως [τοιούτου.] εἰ δὲ πάντες ἦσαν ἀγαθοὶ,
E ἐνεποδίσθη ἂν ἡ οἰκονομία ἡ ὑπὲρ ἡμῶν. μὴ γένοι-
το. αὐτὸς γὰρ ὁ πάνσοφος ᾔδει πῶς οἰκονομή-
σει τὰ ἡμέτερα, καὶ τούτου [μὴ] συμβάντος. εὔ-
πορος γὰρ αὐτοῦ ἡ σοφία καὶ ἀκατάληπτος. διὰ γὰρ
τοῦτο ἵνα μή τις νομίσῃ ὅτι οἰκονομίας ὑπηρέτης ἐ-
γένετο, ταλανίζει τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἐρεῖ τις πάλιν.
εἰ καλὸν ἦν τὸ μὴ γεννηθῆναι αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν εἴασεν
εἰς μέσον ἐλθεῖν, καὶ τοῦτον καὶ τοὺς πονηροὺς ἅπαντας;

δίκαιόν σε τοῖς πονηροῖς ἐγκαλεῖν, ὅτι κύριοι ὄντες μὴ γίνεσθαι τοιοῦτοι, γεγόνασι πονηροί· σὺ δὲ τοῦτο ἀφεὶς πολυπραγμονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ περιεργάζῃ· καίτοι εἰδὼς, ὡς οὐκ ἀνάγκη τίς ἐστι πονηρός. ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἔδει γίνεσθαι μόνους φησὶ, καὶ γεέννης οὐκ ἦν χρεία οὐδὲ κολάσεως καὶ τιμωρίας, οὐδὲ κακίας ἴχνος· τοὺς δὲ πονηροὺς ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ γινομένους, εὐθέως ἀπελθεῖν. πρῶτον μὲν οὖν ἄξιον πρὸς σὲ εἰπεῖν τὸ ἀποστολικόν· μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι τί με ἐποίησας οὕτως; εἰ δὲ καὶ λογισμοὺς ἀπαιτεῖς, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι μειζόνως θαυμάζονται [οἱ] ἀγαθοὶ μεταξὺ πονηρῶν ὄντες. καὶ γὰρ καὶ ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ πολλὴ φιλοσοφία αὐτῶν τότε μάλιστα δείκνυται. σὺ δὲ τὴν ὑπόθεσιν ἀναιρεῖς παλαισμάτων καὶ ἀγώνων ταῦτα λέγων. τί οὖν, ἵνα οὗτοι καλοὶ φανῶσι, κολάζονται ἕτεροι φησί; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτῶν πονηρίαν. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ παρήχθησαν, γεγόνασι πονηροί· ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτῶν [πονηρίαν καὶ] ῥαθυμίαν, διὸ καὶ κολάζονται. πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἶεν κολάσεως ἄξιοι τοσούτους διδασκάλους ἔχοντες ἀρετῆς, καὶ μηδὲν ἐντεῦθεν κερδαίνοντες; ὥσπερ γὰρ οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ διπλῆς ἄξιοι τιμῆς, ὅτι καὶ χρηστοὶ γεγόνασι, καὶ οὐδὲν παρὰ τῶν πονηρῶν ἐβλάβησαν· οὕτω καὶ οἱ φαῦλοι διπλῆς ἄξιοι κολάσεως, ὅτι τε πονηροὶ γεγόνασι δυνάμενοι γίνεσθαι καλοὶ, [ὃ] καὶ δηλοῦσιν οἱ γινόμενοι, καὶ ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐκέρδαναν. ἀλλ' ἴδωμεν τί φησιν ὁ δείλαιος οὗτος διελεγχόμενος παρὰ τοῦ διδασκάλου. τί οὖν φησί; μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἠρώτησεν; ἐνόμισε λανθάνειν τῷ εἰρῆσθαι εἷς ἐξ ὑμῶν· ὅτε δὲ αὐτὸν δῆλον ἐποίησεν, ἐτόλμησε πάλιν ἐρέσθαι τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκάλου θαρρῶν, ὡς οὐκ ἐλέγξοντος αὐτόν. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ῥαββὶ ἐκάλεσεν. ὢ τῆς πηρώσεως. ποῦ αὐτὸν ἐξήγαγε; τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλαργυρία. μωροὺς [γὰρ] καὶ ἀνοήτους ἐργάζεται, ἰταμοὺς καὶ κύνας ἀντὶ ἀνθρώπων· μᾶλλον δὲ καὶ κυνῶν χαλεπωτέρους, καὶ δαίμονας ἀπὸ κυνῶν. οὗτος γοῦν τὸν μὲν διάβολον προσίετο καὶ ἐπιβουλεύοντα, τὸν δὲ Ἰησοῦν καὶ εὐεργετοῦντα προὔδωκε, διάβολος ἤδη γινόμενος τῇ προθέσει. τοιούτους γὰρ ποιεῖ ἡ ἀκόρεστος τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἔκφρονας, παραπλῆγας, ὅλους τοῦ λήμματος, καθάπερ καὶ Ἰούδας ἐγένετο. πῶς δὲ ὁ μὲν Ματθαῖος φησὶ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ὅτε συνετάξατο περὶ τῆς προδοσίας, τότε αὐτὸν ὁ διάβολος εἷλεν· ὁ δὲ Ἰωάννης, ὅτι μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς, καὶ αὐτὸς τοῦτο εἰδέν; ἀνωτέρω γάρ φησι· δείπνου γινομένου, καὶ τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα ἵνα αὐτὸν παραδῷ. πῶς οὖν φησὶ, μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς; ὅτι οὐκ ἀθρόον εἰσέρχεται, οὐδὲ ὑφ' ἓν, ἀλλὰ πολλὴν ποιεῖται τὴν ἀπόπειραν πρῶτον. ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονε. διακωδωνίσας γὰρ αὐτὸν ἐν ἀρχῇ, καὶ προσβαλὼν ἠρέμα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐπιτήδειον πρὸς ὑποδοχὴν, ὅλος λοιπὸν ἐνταῦθα ἐπνευσε, καὶ ὁλοσχερῶς αὐτοῦ περιεγένετο. πῶς

ita cũ te oporteat im℘bos coarguere, q poterãt improbitatem negligere, hoc derelicto curioſè & temerariè diſpẽſationes & opera Dei ſcrutaris, quãuis ſcias nullũ neceſſitate cogi vt improbitatẽ ſequatur. Ita inquies. Sed bonos natos eſſe ſolũ oportebat: nec gehẽna aut ſupplicijs opus erat, cũ nullũ malignitatis extaret veſtigium: improbos autẽ nunq̃ natos, aut natos cõfeſtim decedere. Nos verò primũ illud apoſtolicũ dicendum arbitramur: *Atqui ò homo tu* (Rom.9.d.) A *quis es qui ex aduerſo reſpõdes Deo? Nũ dicet figmẽtum ei qui finxit, cur me ita formaſti?* Deinde ſi rationẽ humanã quæris, illud addere nõ dubitabimus, maiori admirationi bonos eſſe, cũ inter improbos viuãt: tunc. n. innocentia ipſorũ, & mirabilis philoſophia magis elucet. Tu verò omnem luctationis atque certaminis materiam ac cauſam funditus euertere vis. Quid ergo, inquies, vt alij meliores videantur, alij puniantur? Minimè: ſed propter improbitatem eorum. Non enim quia nati ſunt, nequitiã cõtraxerunt, ſed quia deſidia ſe corruperũt, & idcirco puniuntur. (B) Quomodo ergo ſupplicio digni nõ ſunt, qui cum tales habuerĩt virtutis magiſtros, nihil boni facere voluerunt? Et veluti ℘bi viri duplici ſunt honore digni: tum quòd probi euaſerint, tum quòd nihil damni ab improbis acceperunt: ſic profectò & praui duabus de cauſis, tum quia cum poſſent virtutem ſequi, ſicut & iuſti, ſecuti nõ ſunt: tum quia nihil exemplo bonorũ virorum lucrari ſtuduerunt, ſupplicijs digni comperiũtur. Sed videamus quidnam miſer iſte à præceptore correptus dicat. (C) Quid igitur ait? *Nunquid ego ſum rabbi?* Quam autem ob rem nõ à principio ſicut & cæteri Iudas iſtud interrogauit? Quoniam generaliter, vnus ex vobis, dictum erat, latere putauit. Cũ verò iã videret manifeſtè ſe reprehẽdi, de lenitate domini confiſus ſe poſſe redargutionẽ euadere, dominum interrogauit: quapropter etiã rabbi ſolus in hoc loco appellauit. O cæcitatẽ mentis inauditam: quò exactus atq; depulſus es? Talis nempe res auaritia eſt, amentes, ſtolidos, impudentes, canes pro hominibus, imò verò & canibus peiores, & dæmones à canibus facit. (D) Qua fiebat, vt Iudas quidem diabolum etiam inſidiãtem amplecteretur, Ieſum verò benefacientem proderet, alter diabolus voluntate iam factus. Tales quippe inſatiabilis pecuniarum cupiditas homines facit, vecordes, furioſos, ex pecunia penitus pendentes: qualis & Iudas factus fuit. Quo modo autem Matthæus & alij duo, quamprimum de proditione pepigit, captum à diabolo dicunt: Ioannes vero ait quod poſt intinctum panem ingreſſus fuit in eum ſatanas? Non aliter quippe Ioannes, quàm cæteri dicit. *Cœna enim* (ait) (Ioan.13.a.) (E) *facta, cum diabolus iam in cor Iudæ immiſerat, vt eum traderet*: quo modo igitur dicit quod poſt buccellam introiuit in eũ ſatanas? quia non ſubitò, neque ſub vno momento, ſed ſenſim diligenter facto periculo hominem ingreditur: quod & hic factum eſſe intelligimus. Senſim enim ad eum accedens & pulſans, poſtquam apertum ſibi habitaculũ eſſe cognouerat, tot' deinceps hic ſpirauit, & plane ipſum ſuperauit.

Quo

Quo modo autem ſi paſcha comedebant, aduerſus legem recumbentes comedebant? Sed dicere poſſumus, quia poſtquam comederunt paſcha, ad cœnandum recubuerunt. Alius autem euangeliſta dicit, quia veſpere illo non comedebat ſolùm dominus paſcha, verum etiam comedendo dicebat: *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*. Quare hoc paſcha, id eſt, hoc anno comedere paſcha deſiderauit? Quia videlicet tunc ſalutem orbi allaturus eſſet, tunc myſteria traditurus, & dolores mortis oppreſſurus erat, ita ſpontè & ex animo ad crúcem acceſſit. Sed nihil horum efferatam illam beſtiam mitigauit, flexit, conuertit: quare iure quaſi miſerum illum defleuit dicens: *Va homini illi*: deinde terruit: *Bonum fuiſſet ei, ſi natus non eſſet*. Sed quoniam neque ſic emendatus eſt, tandem eum manifeſtauit, dicens: *Cui ego tinctum panem porrexero*: non fuit tamen ille commotus, ſed quaſi furore quodam auaritia atque inſania captus induruit: imò verò multò peiore morbo, quam furor eſt, captus fuit. Quando enim tale aliq̃d furioſus ac inſanus operatus eſt? Nõ proiiciebat ſic ſpumam ex ore, ſed dominicam cædem emittebat: non torquebat manus, ſed extendebat ad vendendum ineffabilis pretij ſanguinem. Maior igitur hæc inſania fuit, quia ſanus furiebat. Sed non loquebatur inſulſa, dices? Et quid hac voce magis inſulſum, *quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* diabolus enim certè per os illius inſonuit. Sed non pepulit terram pedibus calcitrans. O quã meli⁹ eſt furioſi pacto calcitrare, quàm hoc modo rectum pedibus ambulare. Sed non cædebat ſe lapidibus: & quantò melius erat hæc, quam illa conficere. Vultis igitur in medium dęmoniacis & auaris productis, alterum alteri comparemus? Sed nemo ad ſuum hęc dici contemptum arbitretur. Nõ enim naturam, ſed rem iſtã improbamus. Nunquam dæmoniacus veſtem induitur, ſed lapidibus ſeipſum acerbiſſimè cædens, per aſperrima & inuia loca à dæmone actus percurrit. An non iſta horrenda videntur? Quid igitur, ſi auaros peiora his in ſuam ipſorum animam patrare, adeò vt ludus hæc ad illa videantur, probabimus? fugietiſne hanc ægritudinem? Eia igitur videamus num ipſi nonnihil meli⁹ affecti ſint. Nihil profectò, ſed multo deterius: qualibuſcunque enim nudis iſti ſunt ſordidiores. Multò enim melius eſt nudum omnino eſſe, nullaque veſte cõtegi, quam rapta pecunia magnificas ſibi veſtes comparare, qui mihi veſtiri videntur, veluti qui trieterijs Bacchi bacchantur. Nam quemadmodum illi laruas & veſtes inſanientium accipiũt, eodem hic quoq; pacto. Sicut itaque dæmoniaci nuditatẽ à furore fieri videmus, ſic hos amictus ab inſania eſſe nõ negauerim. Itaque nuditate illa hic amictus miſerabilior, quod idem oſtẽdere conabor. Quem enim ex ipſis inſanis magis inſanire dicemus, eúmne qui ſeipſum ſolummodo cædit, an eum qui tam ſeipſum, quàm quoſcunque obuiam habebit? hunc videlicet vltimum. Dæmoniaci ergo ſeipſos denudant, auari autem obuios omnes dum poſſunt. Sed

Luc. 22. b.

πῶς δὲ εἰ τὸ πάσχα ἤσθιον, [παρανόμως ἤσθιον] οὐ γὰρ ἀνακειμένους ἔδει φαγεῖν. τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι μετὰ τὸ φαγεῖν, ἀνέκειντο λοιπὸν ἑστιώμενοι. ἕτερος δὲ εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, οὐκ ἤσθιε μόνον τὸ πάσχα, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν· τοῦτ' ἔστι, κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον. τί δήποτε; ὅτι τότε ἔμελλε τῆς οἰκουμένης [ἡ] σωτηρία γίνεσθαι, [καὶ τὰ μυστήρια παραδίδοσθαι,]
A καὶ τὰ λυπηρὰ λύεσθαι διὰ τοῦ θανάτου. οὕτω κατὰ γνώμην αὐτῷ ὁ σταυρὸς ἦν. ἀλλ' οὐδὲν τὸν ἀνήμερον θῆρα ἐμάλαξεν, οὐδὲ ἐπέκαμψεν, οὐδὲ ἐνέτρεψεν. ἐταλάνισεν [οὖν αὐτὸν εἰκότως, εἰπών· οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ. ἐφόβησεν] αὐτὸν πάλιν εἰπών· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη. ὡς δὲ οὔτε τοῦτο ἐνέτρεψεν] αὐτὸν, εἶπεν· ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καὶ οὐδὲν τούτων κατέσχεν, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ μανίας τινὸς ἑάλω τῆς φιλαργυρίας, μᾶλλον δὲ ὑπὸ χαλεπωτέρου νοσήματος. καὶ γὰρ αὕτη χαλεπωτέρα ἡ
B μανία. τί γὰρ ἂν τοιοῦτον εἰργάσατο ὁ μαινόμενος; οὐ προΐετο ἀφρὸν ἐκ στόματος οὗτος, ἀλλὰ προΐετο φόνον δεσποτικόν· οὐκ ἐστρέβλου τὰς χεῖρας, ἀλλὰ προέτεινεν εἰς ὠνὴν αἵματος τιμίου. διὸ μείζων ἡ μανία, ὅτι ὑγιαίνων ἐμαίνετο. ἀλλ' οὐ φθέγγεται ἄσημα; καὶ τί τῆς φωνῆς ταύτης ἦν ἀσημότερον, τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; ὁ διάβολος ἤχησε διὰ τοῦ στόματος ἐκείνου. ἀλλ' οὐκ ἐπάταξε τὴν γῆν [τοῖς ποσὶ] ἀσπαίρων; καὶ πόσῳ βέλτιον ἐκείνως ἀσπαίρειν, ἢ οὕτως ἑστάναι ὀρθόν; ἀλλὰ λίθοις ἑαυτὸν οὐκ ἔκοπτεν;
C καὶ πόσῳ ἄμεινον ἦν, [ἢ] τοιαῦτα κατατολμᾷν. βούλεσθε εἰς μέσον ἀγάγωμεν τοὺς δαιμονῶντας καὶ τοὺς φιλαργύρους, καὶ ποιήσωμεν σύγκρισιν ἑκατέρων; ἀλλὰ μηδεὶς οἰκείαν ἡγείσθω τὸ πρᾶγμα ὕβριν. οὐ γὰρ τὴν φύσιν ὑβρίζομεν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα κακίζομεν. οὐδέ ποτε ἐνεδιδύσκετο ἱμάτιον λίθοις ἑαυτὸν κατακόπτων ὁ δαιμονῶν καὶ τὰς ἀβάτους ὁδοὺς ἐπιτρέχων καὶ τὰς τραχείας, καὶ κατὰ κράτος ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος. οὐ δοκεῖ ταῦτα φρικτὰ εἶναι; τί οὖν; ἂν δείξωμεν τοὺς φιλαργύρους τούτων [χαλεπωτέρους
D καὶ] χαλεπώτερα ἐργαζομένους τῇ ψυχῇ τῇ ἑαυτῶν· καὶ οὕτω χαλεπώτερα, ὡς ταῦτα παιδιὰν πρὸς ἐκεῖνα νομίζεσθαι; ἆρα ἥσθεσθε τῆς νόσου; φέρε οὖν ἴδωμεν, εἴ τις ἀνεκτότερον αὐτῶν διάκειται [οὗτος ἢ ἐκεῖνος.] οὐδὲν μέν τοι ἕτερος διενήνοχε τοῦ ἑτέρου. καὶ γὰρ μυρίων ἀμφότεροι γυμνῶν εἰσιν αἰσχρότεροι. πολλῷ γὰρ βέλτιον γυμνὸν εἶναι ἱματίων, ἢ τὰ ἀπὸ πλεονεξίας ἐνδεδυμένον περιιέναι, καὶ κατὰ τοὺς βακχευομένους τῷ Διονύσῳ. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι προσωπεῖα καὶ ἱμάτια μαινομένων ἔχουσιν· οὕτω καὶ οὗτοι. καὶ καθάπερ τὴν γύμνωσιν
E τῶν δαιμονώντων ποιεῖ μανία, οὕτω καὶ τὴν περιβολὴν ταύτην μανία ἐργάζεται. καὶ τῆς γυμνώσεως, ἡ περιβολὴ ἐλεεινοτέρα. καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν δεῖξαι πειράσομαι. τίνα γὰρ ἂν εἴποιμεν μᾶλλον μαίνεσθαι ἐν αὐτοῖς τοῖς μαινομένοις· εἴ τις ἑαυτὸν κατακόπτοι, ἢ εἴ τις μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἅπαντας; οὐ δῆλον, ὅτι οὗτος; οὐκ οὖν ἐκεῖνοι μὲν ἑαυτοὺς ἐγύμνουν· οὗτοι δὲ καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἅπαντας. ἀλλὰ

ἀλλὰ διασχίζουσιν οὗτοι τὰ ἱμάτια; καὶ πόσῳ ἂν καταδέξαιτο τῶν ἠδικημένων ἕκαστος ἱμάτιον διαρραγῆναι, ἢ πᾶσαν ἀποδυθῆναι τὴν οὐσίαν; ἀλλὰ πληγὰς οὐκ ἐκτείνουσιν εἰς τὸ πρόσωπον. μάλιστα μὲν καὶ τοῦτο ποιοῦσιν οἱ πλεονέκται· εἰ δὲ μὴ πάντες, ἀλλ' εἰς τὴν γαστέρα διὰ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς πενίας, χαλεπωτέρας [ἅπαντες] ἐνιᾶσι τὰς ὀδύνας. ἀλλ' οὐ δάκνουσιν ὀδοῦσιν; εἴθε ὀδοῦσι καὶ μὴ βέλεσι πλεονεξίας χαλεπωτέροις ὀδόντων. οἱ γὰρ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέλη. τίς γὰρ μᾶλλον ἀλγήσει, ὁ δηχθεὶς ἅπαξ καὶ εὐθὺς θεραπευθεὶς ἢ ὁ διὰ παντὸς τοῖς ὀδοῦσι τῆς πενίας κατεσθιόμενος; πενία γὰρ ἀκούσιος, καὶ καμίνου, καὶ θηρίων χαλεπώτερον. ἀλλ' οὐ διώκουσι τὰς ἐρημίας καθάπερ οἱ δαιμονῶντες; εἴθε τὰς ἐρημίας καὶ μὴ τὰς πόλεις κατέτρεχον, καὶ πάντες ἂν οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀδείας ἀπήλαυον ἄν. νυνὶ δὲ καὶ ταύτῃ πάντων ἐκείνων εἰσὶν ἀφορητότεροι, ὅτι ἐν ταῖς πόλεσι ταῦτα ποιοῦσιν, ἅπερ ἐν ἐρημίαις ἐκεῖνοι, τὰς πόλεις ἐρημίας ἐργαζόμενοι· καὶ καθάπερ ἐν ἐρημίᾳ, οὐδενὸς ὄντος τοῦ κωλύοντος, οὕτω τὰ πάντων συλῶσιν. ἀλλ' οὐ βάλλουσι λίθοις τοὺς ἀπαντῶντας; καὶ τί τοῦτο; λίθους μὲν γὰρ ῥᾴδιον διαφυλάξασθαι· ἃ δὲ διὰ χάρτου καὶ μέλανος ἐργάζονται τοῖς ταλαιπώροις πένησι τραύματα, γράμματα μυρίων πληγῶν γέμοντα συντιθέντες, τίς ἂν ποτε ῥᾳδίως φυλάξαιτο τῶν ἐμπεσόντων; ἴδωμεν δὲ καὶ ἑαυτοῖς ὅσα ἐργάζονται. γυμνοὶ περιπατοῦσι κατὰ τὴν πόλιν. ἱμάτιον γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἔστιν ἀρετῆς. εἰ δὲ οὐ δοκεῖ τοῦτο αὐτοῖς αἰσχρὸν εἶναι, καὶ τοῦτο τῆς ὑπερβαλλούσης αὐτῶν μανίας, ὅτι οὐδὲ αἰσθάνονται τῆς αἰσχύνης· ἀλλὰ τὸ σῶμα μὲν γυμνωθέντες αἰσχύνονται, τὴν δὲ ψυχὴν γυμνὴν περιφέροντες ἐγκαλλωπίζονται. εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἀναισθησίας ἐρῶ. τί οὖν τὸ αἴτιον; ἐν πολλοῖς οὕτω γυμνουμένοις γυμνοῦνται, διόπερ οὐδὲ αἰσχύνονται, καθάπερ οὐδὲ ἐν τοῖς βαλανείοις ἡμεῖς. ὡς εἴγε πολλοὶ ἦσαν οἱ τὴν ἀρετὴν περιβεβλημένοι, τότε ἂν μειζόνως τὸ αἶσχος αὐτῶν ἐφάνη. νυνὶ δὲ τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ πολλῶν δακρύων ἄξιον, ὅτι διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι κακοὺς, οὐδὲ ἐν αἰσχύνῃ τὰ κακά. μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἰργάσατο ὁ διάβολος, τὸ μηδὲ αἴσθησιν ἀφιέναι λαβεῖν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῷ πλήθει τῶν μετιόντων τὴν πονηρίαν συσκιάζειν αὐτῆς τὴν αἰσχύνην. ἐπεὶ εἰ συνέβη ἐν πλήθει πολλῶν εἶναι φιλοσοφούντων, μᾶλλον ἂν εἶδεν αὐτοῦ τὴν γύμνωσιν ὁ τοιοῦτος. ὅτι μὲν οὖν τῶν δαιμονώντων εἰσὶ γυμνότεροι, δῆλον ἐκ τούτων· ὅτι δὲ καὶ ἐρήμους ἐπέρχονται, οὐδὲ τοῦτο ἄν τις ἀντείποι. ἡ γὰρ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἐρήμου πάσης ἐρημοτέρα. εἰ γὰρ καὶ πολλοὺς ἔχει τοὺς ὁδεύοντας, ἀλλ' ὅμως ἀνθρώπων οὐδένα, ἀλλ' [ὅλους] ὄφεις, σκορπίους, λύκους, ἔχεις, ἀσπίδας. τοιοῦτοι γὰρ οἱ τὴν πονηρίαν μετιόντες. οὐκ ἐρήμη δὲ μόνον αὕτη, ἀλλὰ καὶ τραχυτέρα ἐκείνης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν· οὐ γὰρ οὕτω πλήθουσι λίθοι καὶ φάραγγες καὶ ἀκρώρειαι τοὺς ἀναβαίνοντας αὐτὰς, ὡς ἁρπαγὴ καὶ πλεονεξία τὰς μετιούσας αὐτὴν ψυχάς. ὅτι δὲ καὶ παρὰ τὰ μνημεῖα ζῶσι καθάπερ οἱ δαιμονῶντες, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοὶ μνήματά εἰσι, δῆλον ἐντεῦθεν. τί γὰρ

Sed lacerant illi veſtes, inquies. O quantò magis vnuſquiſque læſorum vellet laceratum ſibi potius indumentum fuiſſe, quàm ereptam eſſe vniuerſam ſubſtantiam? Sed vulnera in hominis faciem non incutiunt: imò verò hoc quoque rapaces faciunt, paupertatem eis & inediam inferentes, illorum ventres mirè cruciant. Sed non mordent dentibus ſicut dæmoniaci: vtinam dentibus morderent, & non auaritiæ telis omni dente a-
A cutioribus. *Dentes enim ipſorum, tela & ſagittæ*. (Pſal. 57. c.) Præterea vter magis dolet, qui ſemel dente percuſſus, remedio confeſtim vſus eſt, an qui ſemper paupertatis corroditur dentibus? Quippe inuoluntaria paupertas belua atrocior, & fornace ardentior eſt. Sed non ſequuntur deſerta loca, ſicut dæmoniaci: vtinam eremum & non ciuitates popularentur, vt omnes qui vrbes habitant, in ocio viuerent. Nunc verò hac quoque ratione intolerabiliores ſunt, quoniam quæ in deſerto illi, hæc in ciuitatibus iſti facientes, eas de-
B ſolant, præſertim cùm nullo reſiſtente, quaſi hæc in deſerto agerent, ſic aſportant vniuerſa. Sed non petunt lapidibus quoſcũque obuios: & quid hoc eſt? Multò certè facilius eſt à proiectis lapidib' cauere, quam literas & ſtipulationes charta & atramento in miſeriam inopum confectas, & mille vulnerum plenas euitare. Si conſideremus nunc qualia ſunt, quæ ſibiipſis faciunt, nudi per ciuitatem ambulãt, cùm nullum ſibi virtutis amiculum ſit: quod ſi ea res turpis eis non videatur, teterrimæ hoc inſaniæ argumentum eſt, quia turpitudinem ſuam nõ
C percipiunt: ſed corpore quidẽ nudi erubeſcũt, animo autem non modò non verentur, verũ etiam iactant. Sed vultis cauſam etiam impudentiæ exponamus? Quæ igitur cauſa eſt? Multos huiuſmodi nuditatis habentes ſocios, quẽadmodum in balneo nos, ſic alter alterum nõ verentur. Nam ſi multi virtutis amictu eſſent veſtiti, tunc turpitudo eorum magis notaretur. Nunc verò illud maximè multis dignum eſt lachrymis, quod improbitas, eo quòd multi ſint improbi, probro non habeatur. Ad alia
D enim hoc quoque à diabolo factum accedit, quia nec ſenſum improbitatis capere permittit, ſed multitudine peccãtium turpitudo peccati tegitur: ſi enim contingeret in magna verè philoſophantium multitudine auarum tunc verſari, perſpicacius nuditatem ſuam intelligeret. Sed ſatis iam ex his patet dæmoniacis eſſe nudiores. Quia verò etiam deſerta loca ſequuntur, nemo contradicet. (Supra. 7. b.) Lata enim illa ſpatioſaque via omni deſerto deſertior eſt. Nam & ſi multi per eam profi-
E ciſcantur, nulli tamen ſunt homines, ſed ſerpentes, ſcorpij, lupi, viperæ, tales quippe ſunt, qui rapacitatem amplectuntur. Hæc igitur via non ſolum deſerta, ſed aſperior eſt: quod inde patet, quia non lapides acuti, duræ rupes, & cacumina montium ſcandentes adeò lacerant, vt auaritia & rapina eorum animas qui aliena inuadunt. Quod autem ſicut dæmoniaci apud ſepulchra verſent, imò verò quod ipſi ſepulchra ſint, quis nõ viderit? Quid

Quid ,n.ſepulchrũ eſt?nihil aliud certè q̃ lapis
mortuorũ corpora tegẽs. Quid igitur?an non
illis lapidib' horũ corpora miſerabiliora ſunt?
Non.n.lapides ſunt cadauera tegẽtes, ſed cor-
pora lapidibus magis inſenſata, mortuas ani-
mas tegentia. Præterea nemo errabit ſepulchra
ipſos nominans, ſicut & dominus noſter Iudę-
os appellauit, & ꝓpter iſtud potiſſimũ ſubiũxit
dicens: *Intrinſecus autẽ rapina atque auaritia p'eni ſunt*. Vultis iam tandem probemus, quomo-
do lapidibus capita ſua feriunt? dic quæſo, vn-
de incipiendum putas? à præſentibus, an à fu-
turis? ſed futura iſti minus curant: præſentia
ergo dicantur. Quibus igitur lapidibus gra-
uiores curæ non ſunt, quæ non capita feriunt,
ſed animam corrodunt? Nam dum timent ne
iure ex domo exeant ſua quæ iniuria ſunt in-
truſa, multis varijſq́ue turbationibus vexãtur,
tremunt, iraſcuntur, ingemiſcunt, irritantur,
modò in ſuos, modò in alienos: ita nunc mœ-
ſtitia, nunc metus, modò ira ipſos inuadit, &
ceu à pręcipitio in præcipitiũ tranſeuntes ſem-
per vexantur: ac dum quotidie eorum quæ nõ-
dum poſſident, acquiſitioni ſtudent, nullã aut
minimam ex quæſitis capiunt voluptatem.
Nam trepidant, ne quæ rapina collegerũt, dif-
fluãt cumq́; toto animo ad colligendũ incum-
bant, quieſcere nullo modo poſſunt: ſed quem-
admodum qui continua ſiti vexatur, etiam ſi
mille fontes imbiberit, tamen quia ſatiari bi-
bendo non poteſt, paruam inde percipit volu-
ptatem: ſic iſti non modò non quieſcunt adi-
piſcendo, verumetiam quoniam nullus huius
cupiditatis terminus eſt, vehementius cruciã-
tur. Talia quidẽ præſentia ſunt, in futuro vero
die (dicendum enim à nobis eſt, etiam ſi mi-
nus attenditis) vbique in euangelio huiuſmodi
homines pœnas habituros videmus. Nam
Supr.25.c. quando dicitur: *Eſuriui & nihil mihi ad comedendum dediſtis: ſitiui, nihil mihi ad bibendum præbuiſtis*, auari homines his verbis pu-
niũtur: ad eos enim qui malè locupletati ſunt,
Ibidem.d. dicet: *Ite in ignem æternum præparatum diabolo.*
Sup.18.e. Ibid 25.c. Ibidem.a. Et nequam ille ſeruus, qui conſeruis ſubſtan-
tiam domini non diſtribuebat, auaritia pe-
rijt. Et qui talentum ſuffodit: quinque vir-
gines: & quocunque abieris, auaros puniri vi-
debis. Et modò quidem audiunt, hiatum eſſe
inter nos & vos: modo verò: *Diſcedite à me maledicti in ignem qui paratus eſt*. Modò in duas
partes deciſi eò abibunt, vbi fletus & ſtridor
eſt dentium. Ita vndique agitati, ac nullo in lo-
co quieſcentes, in ſolam gehennam congre-
gantur. Quid igitur fides tibi ad ſalutem pro-
deſt, ſi vbi eſt ſtridor dentium, vbi exteriores
tenebræ, vbi præparatus diabolo ignis, eò de-
truderis: & in hac vita periculoſis inſidijs, acer-
rimis maledictis calumnijſque ſubiectus curis
conficiaris, & ab ipſis qui tibi adulari videntur,
odio non paruo habearis? Sicut enim probos
non boni ſolùm, verumetiam mali admirãtur:
pariter certè malignos non ſolum probi, ve-
rumetiam improbi odio perſequuntur. Quæ
res adeò vera eſt, vt auaros ipſos interroga-
re non dubitem. Sic alter alteri tædio eſſe ſtu-
det, & quaſi maximè officeret inimic' putatur:
atque

τί γάρ ἐστι μνημεῖον; λίθος, σῶμα νεκρὸν ἔχων ἐγ-
κείμενον. τί οὖν ἐκείνων διαφέρει τῶν λίθων τὰ τού-
των σώματα; μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων ἐλεεινότερα ταῦτα.
οὐ γὰρ λίθος ἐστὶ τὸ σῶμα νεκρὸν ἔχων, ἀλλὰ σῶμα
λίθων ἀναισθητότερον, ψυχὴν περιφέρον νεκράν· διὸ οὐκ
ἄν τις ἁμάρτοι τάφους αὐτοὺς προσειπών. καὶ γὰρ καὶ ὁ κύ-
ριος ἡμῶν οὕτως ἐκάλεσε τοὺς ἰουδαίους. διὰ τοῦτο μάλιστα
ἐπήγαγε [γοῦν] λέγων· ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἁρπαγῆς καὶ “
πλεονεξίας. βούλεσθε λοιπὸν ὑμῖν δείξω πῶς [καὶ] λί- “
A θοις τὰς ἑαυτῶν κατατέμνουσι κεφαλάς; πόθεν οὖν πρῶ-
τον εἰπέ μοι, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα βούλει μαθεῖν, ἢ ἀπὸ τῶν μελ-
λόντων; ἀλλὰ τῶν μελλόντων οὐ πολὺς αὐτοῖς ὁ λόγος.
οὐκοῦν τὰ ἐνταῦθα ῥητέον. πόσων γὰρ λίθων οὐ χαλεπώ-
τεραι αἱ φροντίδες, οὐ κεφαλὰς πατάσσουσαι, ἀλλὰ
ψυχὴν δαπανῶσαι; δεδοίκασι γὰρ μήποτε δικαίως ἐκ
τῆς αὐτῶν οἰκίας ἐξέλθῃ, τὰ ἀδίκως ἐπεισελθόντα· τρέμου-
σιν ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων, παροργίζονται, παροξύνονται
πρὸς οἰκείους, πρὸς ἀλλοτρίους· καὶ νῦν μὲν ἀθυμία,
νῦν δὲ φόβος, νῦν δὲ θυμὸς αὐτοὺς διαδέχεται. καὶ
B καθάπερ κρημνοὺς ἀπὸ κρημνῶν διαβαίνοντες, καὶ τὰ
μηδέπω κτηθέντα καθ' ἑκάστην καραδοκοῦσι τὴν ἡ-
μέραν. διόπερ οὐδὲ ἥδονται ὑπὲρ ὧν ἔχουσι, τῷ τι μὴ
θαρρεῖν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, τῷ τι ὅλῃ τῇ
διανοίᾳ πρὸς τὰ μηδέπω ληφθέντα κεχηνέναι. καὶ
καθάπερ ὁ διηνεκῶς διψῶν, κἂν μυρίας ἐκπίῃ πη-
γὰς οὐκ αἰσθάνεται τῆς ἡδονῆς, διὰ τὸ μὴ λαμβάνειν κό-
ρον· οὕτω καὶ οὗτοι, οὐ μόνον οὐχ ἥδονται, ἀλλὰ καὶ βασανί-
ζονται ὅσῳ ἂν περιβάλλονται, τῷ μηδὲν εἰδέναι πέρας τῆς
τοιαύτης ἐπιθυμίας. καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα· εἴ-
C πωμεν δὲ καὶ περὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας. εἰ γὰρ καὶ αὐ-
τοὶ μὴ προσέχωσιν, ἀλλ' ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. κατὰ
τὴν μέλλουσαν οὖν ἡμέραν, πανταχοῦ κολαζομένους ἴδοι
τις ἂν τοὺς τοιούτους. καὶ γὰρ [ὅτ' ἂν λέγῃ· ἐπείνασα καὶ οὐκ ἐ- “
δώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, τού- “
τους κολάζει· καὶ] ὅτ' ἂν λέγῃ, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡ- “
τοιμασμένον τῷ διαβόλῳ· τοὺς κακῶς πλουτοῦντας
ἐκεῖ παραπέμπει, καὶ ὁ δοῦλος ὁ πονηρὸς ὁ μὴ διδοὺς τοῖς
συνδούλοις τὰ δεσποτικὰ χρήματα, τῆς τούτων μερίδος
ἐστί· καὶ ὁ τὸ τάλαντον κατορύξας, καὶ αἱ πέντε παρθένοι,
D καὶ ὅπου δ' ἂν ἀπέλθῃς, τοὺς φιλαργύρους ὄψει κολαζο-
μένους· καὶ νῦν μὲν ἀκούσονται, χάος ἐστὶ μεταξὺ ἡμῶν καὶ “
ὑμῶν· νῦν δὲ, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ “
πῦρ τὸ αἰώνιον· καὶ νῦν μὲν διχοτομηθέντες ἀπελεύσον- “
ται ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ πάντοθεν αὐτοὺς ἐλαυ-
νομένους ἴδοι τις ἂν καὶ οὐδαμοῦ χώραν ἔχοντας, ἀλλ' εἰς τὴν
γέενναν μόνην συναγομένους. τί τοίνυν τῆς ὀρθῆς ἡμῖν
πίστεως ὄφελος εἰς σωτηρίαν, ὅτ' ἂν ταῦτα ἀκούσωμεν,
ἐκεῖ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων καὶ σκότος τὸ ἐξώτερον, καὶ πῦρ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ. καὶ τὸ διχοτομεῖσθαι καὶ τὸ ἐ-
E λαύνεσθαι; ἐντεῦθεν ἀπέχθειαι, κατηγορίαι, διαβολαί,
[κίνδυνοι, φροντίδες, ἐπιβουλαί] τὸ παρὰ πάντων μι-
σεῖσθαι [τὸ παρὰ πάντων βδελύττεσθαι,] καὶ παρ' αὐτῶν τῶν
δοκούντων κολακεύειν. ὥσπερ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς, οὐχ οἱ
ἀγαθοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πονηροὶ θαυμάζουσιν· οὕτω τοὺς
κακοὺς, οὐχ οἱ χρηστοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ φαῦλοι μισοῦ-
σι. καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθὲς, τοὺς φιλαργύρους ἡδέως ἂν
ἐροίμην, εἰ μὴ πρὸς ἀλλήλους ἀηδῶς ἔχωσι, καὶ τῶν τὰ
μέγιστα ἠδικηκότων πολεμιωτέρους εἶναι νομίζωσιν;
εἰ μὴ

Digitized by Google

ἢ μὴ καὶ ἑαυτῶν κατηγορῶσιν, ἢ μὴ ὕβριν τὸ πρᾶγμα φησὶ, ὅτ' ἄν τις αὐτοῖς προσενέγκῃ τὸ ὄνειδος. καὶ γὰρ ὄνειδος ἔσχατον τοῦτο καὶ πολλῆς κακίας ἀπόδειξις. Εἰ γὰρ χρημάτων ὑπεριδεῖν οὐκ ἀνέχῃ, ὑπερέσῃ λοιπὸν πότε; ἐπιθυμίας καὶ δοξομανίας, θυμοῦ καὶ ὀργῆς; καὶ πῶς ἄν τις πεισθείη; ἐπιθυμίας μὲν γὰρ ἕνεκεν τῆς τῶν σωμάτων, καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ, πολλοὶ καὶ τῇ τῆς σαρκὸς κατασκευῇ λογίζονται, καὶ τὰς ὑπερβολὰς ἀναλθείας ἰατρῶν παῖδες· καὶ τὸν θερμότερον καὶ ὑγρότερον, λαγνότερον εἶναί φασι, A τὸν δὲ πρὸς ξηροτέραν ἐκπεσόντα δυσκρασίαν, ὁρμητίαν καὶ ἀκρόχολον καὶ θυμώδη. Φιλαργυρίας δὲ ἕνεκεν, οὐδεὶς οὐδέποτε αὐτῶν ἤκουσεν εἰρηκότων οὐδὲν τοιοῦτον. οὕτω ῥᾳθυμίας ἐστὶ μόνης καὶ ψυχῆς ἀναλγήτου νόσημα. διὸ παρακαλῶ σπουδάζωμεν πάντα ταῦτα διορθοῦν καὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἡμῖν ἐπιγινόμενα πάθη πρὸς τὸ ἐναντίον μεταθεῖναι. ἐὰν δὲ καθ' ἕκαστον μέρος τῆς ζωῆς ἡμῶν παραπλέωμεν τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους, πανταχοῦ ναυάγιον ὑπομένοντες, ἐπὶ τὸν λιμένα ἐλθόντες B ἔρημοι πνευματικῶν τὰ ἔσχατα ὑπομενοῦμεν. πέλαγος γάρ ἐστι τεταμένον ὁ παρὼν βίος. καὶ ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ ταύτῃ διάφοροι [εἰσι] κόλποι διαφόρους ἔχοντες χειμῶνας· καὶ ὁ μὲν Αἰγαῖος, διὰ τὰ πνεύματα ἐστὶ χαλεπός· ὁ δὲ πορθμὸς ὁ Τυρρηνικὸς, διὰ τὴν στενοχωρίαν· ἡ δὲ Χάρυβδις ἡ πρὸς τὴν Λιβύην, διὰ τὰ τέλματα· ἡ Προποντὶς ἡ ἔξω τοῦ Εὐξείνου πόντου, διὰ τὸ ῥαγδαῖον καὶ ῥόθιον· τὰ ἔξω Γαδείρων, διὰ τὴν ἐρημίαν καὶ τὸ ἀτριβὲς καὶ ἀνιστόρητον τῶν τόπων, καὶ ἄλλο μέρος δι' ἕτερον· οὕτω καὶ C ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας. Καὶ πρῶτον πέλαγός ἐστιν ἰδεῖν, τὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, πολὺν ἔχον τὸν σάλον διὰ τὸ ἀνόητον, διὰ τὴν εὐκολίαν, διὰ τὸ μὴ πεπηγέναι. διὰ τοῦτο καὶ παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους ἐφιστῶμεν, τὸ λεῖπον τῇ φύσει διὰ τῆς ἐπιμελείας εἰσφέροντες, ὥσπερ ἐκεῖ διὰ τῆς τέχνης τῆς κυβερνητικῆς. μετὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν, ἡ τοῦ μειρακίου διαδέχεται θάλαττα, ἔνθα σφοδρὰ τὰ πνεύματα, καθάπερ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, τῆς ἐπιθυμίας ἡμῖν αὐξανομένης. καὶ αὕτη μάλιστα ἡ D ἡλικία διορθώσεως ἔρημος· οὐ διὰ τὸ ἐνοχλεῖσθαι μόνον σφοδρότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὰ ἁμαρτήματα μὴ ἐλέγχεσθαι. καὶ γὰρ καὶ διδάσκαλος, καὶ παιδαγωγὸς λοιπὸν ὑπεξίσταται. Ὅτ' ἂν οὖν τὰ μὲν πνεύματα σφοδρότερον πνέῃ, ὁ δὲ κυβερνήτης ἀσθενέστερος ᾖ, καὶ ὁ ἀμύνων μηδεὶς ᾖ, ἐννόησον τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος. μετὰ ταῦτα πάλιν ἕτερον μέρος τῆς ἡλικίας τὸ τῶν ἀνδρῶν ἐπέστη, ἐν ᾧ τὰ τῆς οἰκονομίας ἐνέστηκεν· ὅτε γυνὴ καὶ γάμος καὶ παιδοποιΐα, καὶ οἰκίας προστασία, καὶ [αἱ] πολλαὶ τῶν φροντίδων E νιφάδες. τότε καὶ φιλαργυρία ἀνθεῖ καὶ βασκανία. ὅτ' ἂν οὖν ἕκαστον μέρος ἡλικίας παρερχώμεθα μετὰ ναυαγίων, πῶς ἀρκέσομεν τῇ παρούσῃ ζωῇ; πῶς τὴν μέλλουσαν διαφευξόμεθα κόλασιν; ὅτ' ἂν γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ μηδὲν μανθάνωμεν ὑγιὲς, ἐν δὲ τῇ νεότητι μὴ σωφρονήσωμεν,

atque ſeipſos accuſant: & vituperari nimium putant, ſi quiſquam auaros eos appellauerit, & hoc opprobrium eis obiecerit: opprobrium quippe id extremũ, & ſummæ malignitatis argumentũ. Nam ſi pecuniarũ cupiditate vincaris, quando inanis furorẽ gloriæ, quando iram, quando concupiſcentiã carnis ſuperabis? Hæc enim multò eſſe difficiliora, inde tibi pſuadebis, ꝙ multi complexionẽ corporis ad iram & cupidinẽ nonnihil cõferre arbitrantur: & ipſos exceſſus carnis cõplexioni attribuere medici A conſueuerũt: & calidiorẽ quidẽ & humidiorẽ procliuiorem eſſe aiunt ad Venerem, eum verò qui ſicciore ſit intemperie, impetuoſum atque iracundum: ſed de auaritia nullus vnquam ab eis aliquid tale audiuit. Quare à deſidia ſolummodo & animi ſtupore peſtifera hæc oritur ægritudo. Quapropter rogo atque obſecro, ſtudio iugi atque diligentia hoc corrigamus, cæteraſque paſſiones, quæ pro diuerſitate naſcuntur ætatis, pro virilibus in contrarium tranſponamus. Si verò in vnaquaque vi- B tæ noſtræ particula hoc ſalum nauigantes, vtiliſſimos virtutis labores præteruehimur, vbiq; naufragiis vexati, ac ad portum deuecti, ſi ſpiritalibus mercibus deſtituti ſimus, vltima profectò luemus ſupplicia. Pelagus enim eſt latè longeque protenſum hæc vita: & quemadmodum in mari vniuerſo ſinus diuerſi, aliis atque aliis tempeſtatibus commouentur præcipuè: velut Ægeũ ventis exaſperatur, Tyrrhenũ vero fretũ propter anguſtias: Charybdis autẽ quæ eſt Libyen verſus, propter ſtagna Syrtis & C breuia: Pontus magnitudine fluctuũ atq; impetu: Hiſpanicus Oceanus quia inuius carentia portuũ & locorũ ignorantia intricatus, difficilis nauigantib. eſt: ſimiliter alia pelagi pars aliis de cauſis: ſic & in vita noſtra fieri videmus. Nã primũ in ea pelagus, ſtatim videre licet puerꝫ ætatis cõditione, quæ multis ac magnis ꝓcellis exagitatur: tum quia mens imbecilla eſt, tum quia nulla firmitate adhuc roboratur, ſed huc atque illuc flectitur. Quapropter pædagogos illi & magiſtros præficimus, vt defectus naturæ diligentiam ſuppleat, veluti & in nauigan- D do gubernatoris artificio maris aſperitas ſuperatur. Adoleſcentium fluctus pueritiæ ſuccedunt, qui vehementioribus ſicut Ægeum pelagus exagitantur concupiſcentiæ ventis: quæ quidem ætas potiſſimum correctione deſtituitur, non ſolum quia maioribus turbationum fluctibus cæditur, verumetiam quia peccata non redarguuntur: cùm & magiſter & pædagogus ſubtrahantur. Cum igitur maiore turbine venti ſpirent, & gubernator ſit imbecillior, nemoq; alius tutor aſſit, atque defen- E ſor, conſidera tempeſtatis magnitudinem. Virilis tertium locum ætas occupauit, quam rerum omnium diſpẽſatio maximè vrget, quando vxor, nuptiæ, procreatio prolis, familiæ gubernatio, & in mentem plurimæ curæ innumeræq; veniunt, quãdo auaritia & inuidia maximè vigent. Si igitur vnamquanq; partẽ ætatis cum naufragiis peragamus, quomodo hanc vitam tranſibimus? Quomodo æterna fugiemus ſupplicia? Nam ſi nihil ſinceri atque integri in prima ætate didicerimus, ſi iuuenes modeſtè non vixerimus,

xerimus, nec auaritiam viri ſuperauerimus, quaſi in ſentinam quandam ætatis, in ſenectutem ſcilicet deuecti, victa iam tempeſtatibus animæ nauicula, cum fluctibus fatiſcant compagines, deferemur in illum portum, non ſpirituales merces, ſed multum ac ſordidum lutum deportantes: vnde diabolo quidem riſum incitabimus, nobis verò ipſis perpetuam mœſtitiam comparabimus, intolerabili ac æterno cruciatu vexati. Quod ne accidat, vndique colligamus nos, & aduerſus omnes paſſiones pugnantes, cupiditatem pecuniæ penitus proiſciamus, vt & hic tranquillè viuamus, & futuram beatitudinem adipiſcamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui honor, &c.

HOMILIA LXXXIII.

in Gr. Codd. eſt LXXXII.

EX CAPITE XXVI.

Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit atq; fregit, & dedit diſcipulis, &c.

Cæcitatem proditoris, qui cum ineffabilibus myſteriis communicaſſet, idem permanſit, & diuina menſa ſuſceptus, in melius commutari noluit: quod Lucas ſignificauit, dicens, quia
Luc 22.a. *poſt hoc ſatanas introiuit in eum:* non quia dominicum corpus deſpiceret, ſed quia proditoris impudentiam irridebat: maius enim peccatum vtraque ratione fiebat, quia tali cum animo myſteria ſuſcepit, & quia illis ſuſceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus eſt. Chriſtus autem omnia quamuis ſciret, vetare tamen eum noluit: vt tu diſcas nihil ab eo prætermitti, quod ad emendationem pertineat. Præterea tam in ſuperioribus, quàm in ſequentibus crebrò eum commonefacit ac reuocat, & verbis & operibus, timore, colendo, minando, honorando retinere ſtudebat, ſed nihil horum illi mederi potuit. Quare illo iam prætermiſſo, his myſteriis in memoriam cædis ſuæ rurſum diſcipulos reuocat, & inter cœnandum de cruce diſputat, crebritate prædictionis dolorem mitigans diſcipulorum. Quid enim paſſi non fuiſſent, ſi nihil tale audiuiſſent, qui etiam his omnibus præmoniti cõturbati ſunt? *Et comedentibus* (inquit) *eis, accepit panem, & fregit.* Quam ob rem paſſionis tempore hoc myſterium tradidit? Vt vndique diſcamus ipſum veterẽ etiam legem ſanxiſſe, & omnia quæ in illa ſunt propter nouam hanc adumbrata fuiſſe: hac igitur de cauſa veritatem figuræ adiunxit. Veſpera verò illa, adimpletionis temporum ſignum erat, & quòd iam ad conſummationem ipſam res peruenerunt. Gratias porrò egit, vt nos inſtrueret quomodo myſterium hoc facere debeamus, & ſimul vt oſtenderet ſponte ſe ad paſſionẽ proficiſci. Præterea vt nos doceret omnia, quæ patiamur, cum actione gratiarũ eſſe ferẽda, ac vt bonã nobis ſpem inde immitteret, atq; foueret. Nam ſi figura à tanta ſeruitute liberauit, multò magis veritas terrarũ orbem vindicabit.

Ad

νήσωμεν, καὶ ἄνδρες γινόμενοι φιλαργυρίας μὴ περιγινώμεθα, ὥσπερ εἰς τινα ἀντλίαν, τὸ γῆρας ἐλθόντες, καὶ πάσαις ταῖς πληγαῖς ταύταις ἀσθενέστερον τὸ σκάφος τῆς ψυχῆς κατασκευάσαντες, τῶν σανίδων διαλελυμένων ἀπαντησόμεθα εἰς ἐκεῖνον τὸν λιμένα, πλείω ἐπιφερόμενοι φορυτὸν, ἀντὶ πνευματικῆς ἐμπορίας· καὶ τῷ μὲν διαβόλῳ παρέξομεν γέλωτα, θρηνεῖν δὲ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἀφορήτους ἐπισπασόμεθα τιμωρίας. Ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, πάντοθεν
A ἑαυτοὺς συσφίξαντες, καὶ πρὸς πάντα τὰ πάθη στάντες, ἐκβάλωμεν τοῦ πλούτου τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΠΒ.

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς [τὸν] ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν [τὸ] ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, [τοῦτο
B γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.]

Βαβαὶ, πόση πήρωσις [ἦν] τοῦ προδότου; καὶ [γὰρ] τῶν μυστηρίων μετέχων, ἔμενεν ὁ αὐτός· καὶ τῆς φρικωδεστάτης ἀπολαύων τραπέζης, οὐ μετεβάλλετο. Καὶ τοῦτο ὁ Λουκᾶς δηλοῖ λέγων, ὅτι μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς, οὐ τοῦ σώματος καταφρονῶν τοῦ δεσποτικοῦ, ἀλλὰ τῆς ἀναισχυντίας καταγελῶν τοῦ προδότου λοιπόν. Καὶ γὰρ μεῖζον τὸ ἁμάρτημα ἐγίνετο ἑκατέρωθεν· καὶ ὅτι μετὰ τοιαύτης γνώ-
C μης τοῖς μυστηρίοις προσῆλθε, καὶ ὅτι προσελθὼν οὐκ ἐγένετο βελτίων, οὔτε ἀπὸ τοῦ φόβου, οὔτε ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας, οὔτε ἀπὸ τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐκώλυσεν αὐτὸν, καίτοι πάντα εἰδώς. ἵνα μάθῃς ὅτι οὐδὲν παραλιμπάνει τῶν εἰς διόρθωσιν ἡκόντων. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ τοῦτο συνεχῶς ὑπομιμνήσκει καὶ κατεῖχε, καὶ διὰ λόγων, καὶ δι' ἔργων, καὶ διὰ φόβου, καὶ δι' ἀπειλῆς, καὶ τιμῆς, καὶ διὰ θεραπείας. ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸν ἀφίστησι τοῦ νοσήματος ἐκείνου τοῦ χαλεποῦ. Διὸ λοιπὸν ἐκεῖνον ἀφεὶς, τοὺς μαθητὰς διὰ τῶν μυστηρίων ἀναμιμνή-
D σκει πάλιν τῆς σφαγῆς, καὶ μεταξὺ τῆς τραπέζης περὶ σταυροῦ διαλέγεται, τῇ συνεχείᾳ τῆς προρρήσεως εὐπαράδεκτον αὐτοῖς ποιῶν τὸ πάθος. εἰ γὰρ τοσούτων γινομένων καὶ προλεχθέντων, ἐθορυβήθησαν· εἰ μηδὲν τούτων ἠκηκόεισαν, τί οὐκ ἂν ἔπαθον; καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ἄρτον ἔκλασε. Τί δήποτε [ποτὲ] κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάσχα τὸ μυστήριον ἐπιτελεῖ τοῦτο; ἵνα μάθῃς πάντοθεν, καὶ τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ὄντα νομοθέτην, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ διὰ ταῦτα προσκιαγραφηθέντα. Διά τοι τοῦτο ἔνθα ὁ τύπος, τὴν ἀλήθειαν ἐπιτίθησιν. ἡ δὲ ἑσπέρα τοῦ
E πληρώματος τῶν καιρῶν τεκμήριον ἦν, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸ λοιπὸν ἥκειν τὸ τέλος τὰ πράγματα. καὶ εὐχαριστεῖ, διδάσκων ἡμᾶς ὅπως δεῖ τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπιτελεῖν· καὶ δεικνὺς, ὅτι οὐκ ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται· καὶ παιδεύων ἡμᾶς, ὅπερ ἂν πάσχωμεν εὐχαρίστως φέρειν, καὶ χρηστὰς κἀντεῦθεν ὑποτείνων ἐλπίδας. εἰ γὰρ ὁ τύπος τοσαύτης δουλείας γέγονεν ἀπαλλαγὴ, πολλῷ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια τὴν οἰκουμένην ἐλευθερώσει,

καὶ

Digitized by Google

καὶ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ἡμετέρας παραδοθήσεται φύσεως; Διατί οὖν τότε οὐδὲ πρὸ τούτου παρέδωκε τὸ μυστήριον, ἀλλ' ὅτε λοιπὸν παύσασθαι ἔδει τὰ νομικά. καὶ τὸ κεφάλαιον [δὲ] τῶν ἑορτῶν αὐτῶν καταλύει ἐφ' ἑτέραν αὐτοὺς μεταβιβάζων τράπεζαν φρικωδεστάτην, καί φησι· λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. καὶ πῶς οὐκ ἐθορυβήθησαν τοῦτο ἀκούσαντες; ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τούτου καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῖς ἦν προδιαλεχθείς. διόπερ ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἔτι κατασκευάζει· καὶ γὰρ αὐτάρκως ἦσαν ἀκούσαντες· τὴν δὲ αἰτίαν λέγει τοῦ πάθους, τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀναίρεσιν. καὶ αἷμα καινῆς διαθήκης καλεῖ, τουτέστι, τῆς ὑποσχέσεως, τῆς ἐπαγγελίας τοῦ νόμου τοῦ καινοῦ. τοῦτο γὰρ καὶ ὑπέσχετο πάλαι, καὶ τὴν διαθήκην τοῦτο συνέχει τὴν ἐν τῇ καινῇ. Καὶ ὥσπερ ἡ παλαιὰ πρόβατα καὶ μόσχους εἶχεν· οὕτως [καὶ] αὕτη τὸ δεσποτικόν. δείκνυσι δὲ κἀντεῦθεν, ὅτι καὶ μέλλει τελευτᾷν. διὸ καὶ διαθήκης μέμνηται, καὶ ἀναμιμνήσκει δὲ τῆς προτέρας. καὶ γὰρ κἀκείνη δι' αἵματος ἐγκεκαίνιστο. καὶ πάλιν λέγει τοῦ θανάτου τὴν αἰτίαν, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καί φησι, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. εἶδες πῶς ἐξάγει τῶν ἰουδαϊκῶν ἐθῶν καὶ ἀφίστησι; καθάπερ γὰρ ἐκεῖνο ἐποιεῖτε φησὶν εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν αἰγύπτῳ θαυμάτων· οὕτω καὶ τοῦτο εἰς ἐμήν. ἐκεῖνο ἐξεχύθη εἰς σωτηρίαν τῶν πρωτοτόκων· τοῦτο εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου φησί, τὸ ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, κἀντεῦθεν δεικνὺς ἅμα [τοῦτο] ὅτι μυστήριόν ἐστι τὸ πάθος καὶ ὁ σταυρός· καὶ διὰ τούτου πάλιν παρακαλῶν τοὺς μαθητάς. καὶ καθάπερ μωϋσῆς φησι, τοῦτο μνημόσυνον ὑμῖν αἰώνιον· οὕτω καὶ αὐτὸς, εἰς ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως ἂν παραγένωμαι· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα φησὶ τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν· τουτέστι, παραδοῦναι ὑμῖν τὰ καινὰ πράγματα, καὶ πάσχα δοῦναι, καθ' ὃ μέλλω πνευματικοὺς ποιεῖν. καὶ αὐτὸς [οὖν] ἔπιεν ἐξ αὐτοῦ. ἵνα γὰρ μὴ ταῦτα ἀκούσαντες εἴπωσι, τί οὖν; αἷμα πίνομεν; καὶ σάρκα ἐσθίομεν; καὶ θορυβηθῶσι τότε· καὶ γὰρ ὅτε περὶ τούτων ἐκίνει λόγους, καὶ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ πολλοὶ ἐσκανδαλίζοντο· ἵν' οὖν μὴ καὶ τότε ταραχθῶσι, πρῶτος αὐτὸς τοῦτο ἐποίησεν, ἐνάγων αὐτοὺς ἀταράχως εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων. διὰ τοῦτο [οὖν] τὸ ἑαυτοῦ αἷμα [καὶ] αὐτὸς ἔπιεν. τί οὖν; κἀκεῖνο χρὴ ποιεῖν; καὶ τὸ παλαιὸν φησίν; οὐδαμῶς. διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε, τοῦτο ποιεῖτε, ἵνα ἐκείνου ἀπαγάγῃ. εἰ γὰρ τοῦτο ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐργάζεται, ὥσπερ οὖν καὶ ἐργάζεται, περιττὸν ἐκεῖνο λοιπόν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἰουδαίων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς εὐεργεσίας ἐγκατέδησε τὸ μνημόσυνον τῶν μυστηρίων· κἀντεῦθεν ἐμφράττων τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα. Ὅταν γὰρ λέγωσι, πόθεν δῆλον ὅτι ἐτύθη ὁ χριστός; μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἀπὸ τῶν μυστηρίων αὐτοὺς ἐπιστομίζομεν. εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανεν ὁ ἰησοῦς, τίνος σύμβολα τὰ τελούμενα; ὁρᾷς ὅση γέγονε σπουδὴ; ὥστε ἀεὶ ἀναμιμνήσκεσθαι ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν; ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον οἱ περὶ μαρκίωνα καὶ οὐαλεντῖνον καὶ μάνεντα φύεσθαι

Ad hæc, vt ſignificaret, quòd ad beneficium naturæ noſtræ traderetur, ideo nec antè hoc myſterium tradidit, ſed quando ceſſare iam legem oportebat. Præcipuam autem ſolennitatem eorũ diſſoluit, ac ad aliã eos menſam horroris plenam conuocans dicit: *Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro multis frangetur in remiſſionem peccatorum.* Quomodo turbati non fuerunt cum hoc audiſſent? quia multa iam, & magna de hoc antea diſſeruit. Quapropter nec illud quod iam crebrò perceperant, confirmauit: ſed paſſionis cauſam peccatorum eſſe remiſſionem expoſuit, & noui teſtamenti ſanguinem vocauit, hoc eſt, pollicitationis & promiſſionis legis nouæ. Hoc enim rurſus pollicitus eſt. & teſtamentum nouum hoc ipſo confirmatur: & quemadmodũ vetus pecudes & vitulos habebat, eodem modo nouum, dominicum poſſidet ſanguinem. Moriturum ſe hinc etiam oſtendit: & propterea teſtamenti mentionem fecit: atq; prioris quoq; memoriam renouat: nam & illud per ſanguinem fuerat dedicatum. Cauſam deinde rurſus mortis ſuæ ſubiecit, dicens: *Qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Deinde ait: *Hoc facite in meam commemorationem* Vides quomodo ab Iudaicis abducit & auocat moribus? Nam ſicut illud in rememorationem miraculorum quæ in Ægypto patres veſtri viderunt, faciebatis: ſic & hoc in meam facite commemorationem. Sanguis ille ad primogenitorum ſalutem fuit effuſus, hic in remiſſionem totius orbis peccatorum. *Hic enim eſt ſanguis meus*, inquit, *qui effunditur in remiſſionem peccatorum.* Quod dicebat, vt oſtenderet paſſionem & crucem myſterium eſſe, & diſcipulos hinc conſolaretur. Et quemadmodum Moſes, hoc æternum vobis erit memoriale, dicebat: ſic & ipſe in meam; ait, commemorationẽ, donec veniam. Hac de cauſa deſiderio deſideraui, inquit, hoc paſcha vobiſcum comedere, hoc eſt tradere vobis res nouas, & Paſcha dare, quò vos ſpiritales faciã. Ipſe quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent: Quid igitur ſanguinem bibimus, & carnem comedimus? ac ideo perturbarentur. Nam & quando prius de his verba fecit, multi ſolummodo propter verba ſcandalũ paſſi ſunt. Ne igitur tunc id quoq; accideret, primus ipſe hoc facit, vt tranquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret. Quid porrò, vetus quoque illud, inquies, facere oportet? Minimè: ideò enim hoc facite dixit, vt ab illo abduceret. Propterea ſi remiſſionẽ hoc peccatorum facit, ſicut certè facit, ſuperuacaneũ illud omnino eſt: ſed ſicut in veteri, eodem hîc modo in beneficio reliquit, & memoriam myſteriorum colligauit; etiam hinc hæreticorum ora frænando. Nam quando dicunt, vnde patet immolatum CHRISTVM fuiſſe; præter alia multa hæc etiam myſteria afferentes, ora ipſorum conſuimus. Si enim mortuus Ieſus non eſt, cuius ſymbolum ac ſignum hoc ſacrificium eſt? Vides quantum ei ſtudium fuerit, vt ſempet memoria teneamus pro nobis ipſum mortuum fuiſſe? Nam quoniam Marcio, Valentinianus, Manichæus;

Deut. 16. a

eorumq; ſequaces negaturi erant hãc diſpenſationem, in memoriã paſſionis per hoc ſemper ita reducit myſterium, vt nemo non inſanus ſeduci poſſit. Ita per ſacratiſſimam iſtam mẽſam & ſaluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium eſt. Quare hoc Paulus voluit ac repetit, ſed tradito iam myſterio, *Nõ bibam,* ait, *poſthac de hoc gemmine vitis, vſq; in diem illam, cùm illud bibam nouum vobiſcum in regno patris mei.* Nam quoniam de paſſione ac cruce locutus, & reſurrectionis iam mentionem facit, regnum patris eam appellans. Sed quamobrem poſt reſurrectionem comedit, ac bibit? Ne phantaſma quoddam reſurrectio à rudioribus putaretur, qui certum reſurrectionis argumẽtum id eſſe dicunt. Vnde apoſtoli quoque ad manifeſtandam reſurrectionem dicebant: *Qui comedimus cum eo, ac bibimus.* Vt igitur ſignanter exprimeret, quod viſuri eſſent eum clare poſteaquam reſurrexiſſet, & quod cum eis rurſus ita futurus eſſet, vt & rebus & viſu reſurrectioni poſſint teſtimonium prębere: quouſq; iſtud bibam vobiſcum, inquit, nouum. Teſtes enim vos eritis, quia videbitis me poſtquam reſurrexero. Nouum autem, hoc eſt, nouo modo quodam, imo inaudito vtq; mirabili: nõ enim paſſibile corpus habens, ſed immortale, atq; incorruptibile, alimentoq; nõ indigens ſurrexit. Quare cum opus non erat, poſt reſurrectionẽ comedit & bibit, cum eius corpus iſtis nullo modo amplius indigeat, ſed vt certiori argumento reſurrectionem firmaret. Sed cuius rei gratia non aquam, ſed vinum poſt reſurrectionem bibit? Pernicioſam quandam hæreſim radicitus euellere voluit eorum, qui aqua in myſteriis vtuntur, ita vt oſtenderet, quia & quando hoc myſterium tradidit, vinum tradidit, & iam poſt reſurrectionem ſine myſteriis in ſimplici menſa vino vſus eſt. Ex genimine, ait, vitis, quæ certè vinum non aquam producit. *Et hymno dicto exiuerunt in montem oliuarum.* Audiant omnes qui quaſi porci cùm iam comederint, euerſa calcibus menſa temulenti conſurgunt, cum agere gratias debeant, & in hymnũ à menſa deuenire. Audiatis etiam quicunque vltimam myſterii orationem non expectatis, quæ illius ſymbolum eſt. Gratias enim egit antequam diſcipulis dederat, vt etiam nos ab actione gratiarum incipiamus. Gratias egit poſteaquam dedit, & hymnum cecinit, vt nos quoque ſimiliter faciamus. Quare autem ad montem proficiſcitur, ad locum etiam Iudæ notiſſimum? Ne celare ſe videretur, prodire voluit: quo cum perueniſſet, omnes vos, inquit, ſcandalizabimini in me: & prophetiam

Zach. 13. d
ſubiecit. *Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis.* His vtitur, tum vt re ipſis perſuadeat attendendum ſemper ſcripturis eſſe, tum vt ſignificaret Dei ſe voluntate crucifigi, ac vndiq; non eſſe alienum à veteribus ſe demonſtraret, nec aduerſarium Deo, quem vetus ſequitur teſtamentum: & quod omnes prophetæ à priſcis temporibus diſpenſationem hanc futuram prædicarunt, quare meliorem ſpem expectandam eſſe hortatur. Illud

φύεσθαι ὑπὸ τὴν ἀρνούμενοι τὴν οἰκονομίαν, διηνεκῶς ἀναμιμνήσκει τοῦ πάθους [καὶ] διὰ τῶν μυστηρίων, ὥστε μηδένα παραλογισθῆναι, ὁμοῦ μὲν σώζων, ὁμοῦ δὲ παιδεύων, διὰ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐκείνης. καὶ γὰρ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τοῦτο. Διὸ καὶ παῦλος τοῦτο ἄνω καὶ κάτω στρέφει. εἶτα ἐπειδὴ παρέδωκε, φησίν· οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. ἐπει-
A δὴ γὰρ περὶ πάθους αὐτοῖς καὶ σταυροῦ διελέχθη, καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως [πάλιν] εἰσάγει λόγον, βασιλείας εἰς μέσον ἀναμνήσας, καὶ τὴν ἀνάστασιν οὕτω τὴν ἑαυτοῦ καλέσας. Καὶ τίνος ἕνεκεν ἀναστὰς ἔπιεν; ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ παχύτεροι φαντασίαν εἶναι τὴν ἀνάστασιν. τοῦτο γὰρ τεκμήριον τῆς ἀναστάσεως ἐτίθεντο οἱ πολλοί· διὸ καὶ οἱ ἀπόστολοι πείθοντες αὐτοὺς περὶ ἀναστάσεως τοῦτο ἔλεγον· οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ. δηλῶν τοίνυν ὅτι αὐτὸν ὄψονται ἀναστάντα λαμπρῶς, καὶ μετ' αὐτῶν ἔσται πά-
B λιν, καὶ αὐτοὶ προσμαρτυρήσουσι τοῖς γινομένοις, καὶ διὰ ὄψεως καὶ διὰ πραγμάτων, φησίν· ἕως ἂν αὐτὸ πίω καινὸν [μεθ' ὑμῶν] ὑμῶν μαρτυρούντων. Ὑμεῖς γάρ [με] ὄψεσθε ἀναστάντα. Τί δέ ἐστι καινόν; ξένον, παρηλλαγμένον, οὐ σῶμα παθητὸν ἔχοντα, ἀλλ' ἀθάνατον λοιπὸν καὶ ἄφθαρτον καὶ οὐ δεόμενον τροφῆς. οὐ τοίνυν διὰ χρείαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφαγέ τε καὶ ἔπιεν· οὐ γὰρ ἐδεῖτο λοιπὸν τὸ σῶμα τούτων· ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως πληροφορίαν. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; ἄλλην αἵ-
C ρεσιν πονηρὰν πρόρριζον ἀνασπῶν. ἐπειδὴ γάρ τινες εἰσὶν ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνὺς ὅτι ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν οἶνον παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς χωρὶς μυστηρίων ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἴνῳ ἐκέχρητο ἐκ τοῦ γεννήματος φησὶ τῆς ἀμπέλου. ἄμπελος δὲ, οἶνον οὐχ ὕδωρ γεννᾷ. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ἀκουέτωσαν ὅσοι καθάπερ χοῖροι ἐσθίοντες ἁπλῶς λακτίζουσι τὴν τράπεζαν τὴν αἰσθητήν, καὶ ἀνίστανται μετὰ μέθης, δέον εὐχαριστεῖν καὶ εἰς ὕμνον τελευτᾶν. Ἀκούσατε ὅσοι [καὶ] τὴν τε-
D λευταίαν πάλιν εὐχὴν οὐκ ἀναμένετε τῶν μυστηρίων. αὕτη γὰρ ἐκείνης σύμβολον. εὐχαρίστησε καὶ πρὸ τοῦ δοῦναι τοῖς μαθηταῖς, ἵνα καὶ ἡμεῖς εὐχαριστῶμεν. εὐχαρίστησε καὶ ὕμνησε μετὰ τὸ δοῦναι, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τοῦτο ποιῶμεν. Τί δήποτε [δὲ] εἰς τὸ ὄρος ἐξέρχεται; δῆλον ἑαυτὸν ποιῶν πρὸς τὸ ληφθῆναι, ἵνα μὴ δόξῃ κρύπτεσθαι. ἔσπευδε γὰρ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν τόπον, τὸν καὶ ἰούδᾳ γνώριμον. τότε λέγει αὐτοῖς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοί. εἶτα λέγει καὶ προφητείαν· γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ὁμοῦ μὲν πείθων αὐτοὺς ἀεὶ προσέχειν τοῖς γεγραμμένοις· ὁμοῦ δὲ δηλῶν, ὅτι κατὰ θεοῦ γνώμην ἐσταυροῦτο, καὶ πανταχόθεν δεικνὺς οὐκ ἀλλότριον αὐτὸν ὄντα τῆς παλαιᾶς, οὐ δὲ τοῦ ἐν αὐτῇ καταγγελλομένου θεοῦ, καὶ ὅτι οἰκονομία τὸ γινόμενον ἦν, καὶ [ὅτι] πάντα προανεκήρυξαν ἄνωθεν οἱ προφῆται τὰ ἐν τῷ πράγματι· ὥστε αὐτοὺς [καὶ] περὶ τῶν χρηστοτέρων σφόδρα θαρρεῖν. καὶ

Digitized by Google

καὶ διδάσκει εἰδέναι, τίνες μὲν πρὸ τοῦ σταυροῦ οἱ μαθηταί, τίνες δὲ μετὰ τὸν σταυρόν. καὶ γὰρ οἱ σταυρουμένου αὐτοῦ μηδὲ στῆναι δυνάμενοι, οὗτοι θάνατον σφοδροὶ καὶ ἀδάμαντος ἰσχυρότεροι. καὶ τοῦτο δὲ αὐτὸ ἀπόδειξις τοῦ θανάτου, ἡ φυγὴ καὶ ἡ δειλία τῶν μαθητῶν. εἰ γὰρ τοσαῦτα γέγονέ τε καὶ ἐλέχθη, καὶ ἀναισχυντοῦσί τινες, καὶ φασὶν αὐτὸν μὴ ἐσταυρῶσθαι· εἰ μηδὲν τούτων συνέβη, πῶς οὐκ ἂν ἐξέπεσον παρανομίας; διά τοι τοῦτο, οὐχὶ διὰ τῶν οἰκείων παθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐν τοῖς μαθηταῖς βεβαιοῖ τὸν περὶ A τοῦ θανάτου λόγον, καὶ διὰ τῶν μυστηρίων, πάντοθεν καταισχύνων τοὺς τὰ Μαρκίωνος νοσοῦντας. διὰ τοῦτο καὶ τὸν κορυφαῖον ἀφίησιν ἀρνήσασθαι. εἰ δὲ μὴ ἐδέθη μηδὲ ἐσταυρώθη, πόθεν κἀκείνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοσοῦτος ἐγίνετο φόβος; οὐ μὴν ἀφῆκεν αὐτοὺς πάλιν μέχρι τῶν σκυθρωπῶν μεῖναι, ἀλλὰ τί φησι;

» μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γα-
» λιλαίαν. οὐ δὲ γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ φαίνεται εὐθέως, οὐδὲ εἰς μακράν τινα χώραν ἄπεισιν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἔθνει ἐν ᾧ καὶ ἐσταυρώθη, ἐν αὐτοῖς σχεδὸν τοῖς χω- B ρίοις, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς πιστώσασθαι, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς αὐτὸς ἦν καὶ [ὁ] ἀναστάς, καὶ ταύτῃ σκυθρωπάζοντας μειζόνως παραμυθήσασθαι. διὰ τοῦτο καί, ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν, ἵνα τοῦ φόβου τῶν Ἰουδαίων ἀπαλλαγέντες πιστεύσωσι τοῖς λεγομένοις.
» διὸ καὶ ἐκεῖ ἐφάνη. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,
» εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ' ἐγὼ
» οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. Τί φῂς ὦ Πέτρε; ὁ προφήτης εἶπεν, ὅτι σκορπισθήσεται [τὰ πρόβατα·] ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε τὸ εἰρημένον· καὶ σὺ λέγεις, C
» οὐχί; οὐκ ἀρκεῖ τὰ πρότερα ὅτι εἶπες ἵλεώς σοι, καὶ ἐπεστομίσθης; διὰ τοῦτο τοίνυν ἀφίησιν αὐτὸν πεσεῖν, παιδεύων αὐτὸν ἐντεῦθεν πάντα πείθεσθαι τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς [οἰκείας] συνειδήσεως πιστοτέραν ἡγεῖσθαι τὴν ἀπόφασιν τὴν αὐτοῦ. καὶ οἱ λοιποὶ δέ, οὐ μικρὸν ἐκαρπώσαντο ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως τῆς αὐτοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν κατανοήσαντες, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ἀλήθειαν. ὅτ' ἂν γὰρ αὐτός τι προείπῃ, οὐκ ἔτι σοφίζεσθαι χρή, οὐδὲ τῶν πολλῶν κατεξανίστασθαι. τὸ γὰρ καύχημα φησὶν εἰς ἑαυτὸν ἕξεις, καὶ οὐκ εἰς τὸν D ἕτερον. δέον γὰρ δεηθῆναι καὶ εἰπεῖν, βοήθησον ἡμῖν ὥστε μὴ ἀποσχισθῆναί σου, [ἀλλ'] ἑαυτῷ θαρρεῖ, καί φησι, κἂν πάντες τοῦτο πάθωσιν, ἐγὼ οὐ πείσομαι. ὅπερ εἰς αὐθάδειαν αὐτὸν ἦγε κατὰ μικρόν· τοῦτο τοίνυν καταστεῖλαι βουλόμενος ὁ Χριστός, συνεχώρησε τὴν ἄρνησιν. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲ αὐτοῦ ἠνείχετο, οὔτε τοῦ προφήτου, καίτοι διὰ τοῦτο καὶ τὸν προφήτην ἐπηγάγετο, ἵνα μὴ ἀντείπῃ· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ οὐκ ἠνείχετο τῶν ῥημάτων, παιδεύεται διὰ τῶν ἔργων. ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο συνεχώρησεν ἵνα τοῦτο ἐν αὐτῷ κατορ- E
» θώσῃ, ἄκουσον τί φησιν· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ
» ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. Τοῦτο γὰρ σφόδρα αὐτοῦ καθαπτόμενος ἔλεγε, καὶ δηλῶν αὐτοῦ τὸ πτῶμα [ὅτι] τῶν ἄλλων χαλεπώτερον, καὶ πλείονος δεόμενον βοηθείας. καὶ γὰρ δύο τὰ ἐγκλήματα ἦν, καὶ ὅτι ἀντεῖπε, καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ἑαυτὸν προὔθηκε· [μᾶλλον δὲ καὶ τρίτον, ὅτι τὸ πᾶν ἑαυτῷ ἀνέθηκε.]

Πάντα

Illud etiam docet, vt cognoſcamus quales videlicet ante crucem, quales poſt mortem diſcipuli fuerunt. Nam qui nec ſtare quidem cũ crucifigeretur potuerunt, robuſti poſtea, & adamante validiores fuerunt. Hic autem metus, & fuga diſcipulorum, mortis eius argumentum eſt. Nam ſi tot tantiſq; factis ac dictis impudenter nonnulli aſſerunt nõ fuiſſe ipſum crucifixum, quid dicere non auderent, ſi nihil horum accidiſſet? Hac de cauſa non ipſa paſſione ſolùm, verumetiam & myſteriis, & diſcipu- A lorum diſperſione vere ſe mortuum fuiſſe declarat, Marcionis morbum his omnibus euertens: ideo etiam ipſum Apoſtolorum verticem negare permiſit. Si enim vinctus, crucifixuſq; nõ eſt, vnde & Petrus, & cæteri tanto pauore pulſi fugerunt? non tamen dimiſit eos in mœſtitia. Sed quid? *Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam, &c.* Non enim à cœlo ſtatim apparuit, neq; in longam quandam abiit regionem, ſed in eadem regione, & eiſdem penè locis apparet vbi crucifixus eſt. Vt etiam B hinc credi faciat, quia ille ipſe reſurrexerit, qui crucifixus fuit: ita mœrorem eorum conſolatus eſt. Idcirco autem in Galilæa dixit, vt à timore Iudæorum liberati, facilius verbis ipſius & attenderent, & crederent: hac enim de cauſa ibi apparuit. *Reſpondens autem Petrus dixit: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego tamen nunquam ſcandalizabor.* Quid ais Petre? propheta dixit, *quia oues diſpergentur*, & Chriſtus dictum confirmauit, & tu negas? Non ſatis tibi eſt, quia cùm pridem iam dixeris: *Propitius tibi eſto*, C increpatus fuiſti? Idcirco igitur permiſit vt caderet, vt in omnibus diſceret Chriſto parere verioraq; dicta iſtius crederet, quàm quæ ſua ſibi conſcientia teſtaretur. Sed & cæteri non parum à negatione Petri fructus acquiſierunt, humana infirmitate, & Dei veritate percepta. Cùm enim ipſe aliquid prædixerit, nullus iam vafre & argute quidquam excogitare, nec in alios inſurgere debet. *Gloriam enim*, inquit, *in te, & non in alio habebis:* cumque dicendum eſſet, opem nobis feras, ne ſcandalizemur, è contrario nimium ſibi arrogans, inquit: Et ſi omnes D ſcandalizati fuerint in te, tamen ego non ſcandalizabor: quamuis omnes id patiantur: ego tamen ſolus nõ patiar. Ita hæc res ſenſim eum ad tetrum inſolentiæ crimen deuehebat, quod reprimere Chriſtus volens, quoniam nec prophetæ, nec ſibi optemperauit negationem fieri permiſit: idcirco enim teſtantem quoq; prophetam adduxit, ne quid repugnare auderet. Quare Petrus cùm verbis nõ crederet, à rebus ipſis eruditur. Vt autem credas hac de cauſa Chriſtum permiſiſſe vt iſtud in eo corrigeret, E audi quidnam dicat: Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: hoc enim vt vehementius eum tangeret, dicebat, ſignificans eius caſum multò peiorem eſſe aliorum caſu diſcipulorum, ac ideo maiori etiam patrocinio indigere. Duplex enim crimen erat, tum quia repugnauit, ac reſtitit, tum quia cæteris ſeipſum præpoſuit: immo verò etiam tertium non paruum crimen eum commiſiſſe dixerim, quia ſibi totum impoſuit.

Sup. 12. d

Gal. 6. b

His igitur mederi omnibus volens, cadere illum permiſit, ac ideo cæteris prætermiſſis ad eum orationem direxit, dicens: *Simon, Simon,* Luc. 22. c *ecce ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum,* id eſt ietaret, perturbaret vexaret: *ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Cur nã ſi omnes expetiit, non dixit, pro omnibus rogaui? Patet hinc q̃ paulò antè dicebam, quia vehementius eum tãgẽs, & oſtendens multò peiorem eius quam aliorum lapſum eſſe, ad eum conuertit orationem. Cur autem non dixit: Ego non dimiſi: ſed, *ego rogaui?* Humilius iam loquitur ad paſſionem iturus, vt humanitatem ſuam demonſtret. Nam qui ſuper confeſſionem eius eccleſiam ita fundauit atq; muniuit, vt nullum periculum, neq; mors ipſa poſſet eam ſuperare: qui claues regni cœlorum ei conceſſit, & tantam poteſtatem ei commiſit, nec vnquam pro illis omnibus oratione indiguerit: quantò minus hac in re indiguiſſet? Maxima quippe Sup. 16. c authoritate illa dixit, *ædificabo ſuper te eccleſiam meam: &, dabo tibi claues regni cœlorum.* Quomodo igitur orare ei opus fuit, vt vnius hominis commotum animum ſtabiliret? Quare igitur ita dixit? Propter cauſam profectò, quam iam expoſuimus, & propter infirmitatem diſcipulorum, qui nondum decẽtem omnino de ipſo exiſtimationem habebant. Quomodo igitur negauit? Non dixit quippe, vt non neges, ſed, vt non deficiat fides tua; vt non prorſus pereat. Cura enim ipſius atq; fauore factum eſt, ne omnino Petri fides euaneſceret: ingẽs enim pauor eum inuaſerat, & ingens ideo quoniam diuina protectione valde fuit denudatus, quod porrò factum eſt propter arrogantiam, & contradicendi pertinacem duritiam. Ita quoniam & Chriſto, & prophetæ apertiſſimè repugnauit, in eum terrorem deuenire permiſit, vt radicitus ab eo illæ paſſiones euellerentur: adeò enim pertinax fuit, vt cum Chriſtus etiam poſtea ei dixerit: *Amen dico tibi, quoniam hac* Luc. 22. e *nocte, antequam cantet gallus, ter me negabis:* non dubitauerit reſpondere: Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Lucas verò ad hoc addit, quia quantò magis Chriſtus caſurũ Petrum ſignificabat, tantò magis affirmabat id ſe nunquam paſſurum. Quid hoc eſt ó Petre? quando vnus ex vobis me tradet, Chriſtus dicebat: tunc ne eſſes ille timebas, & nullius rei conſcius, cogebas vnum de diſcipulis interrogare ipſum: nunc verò liquidiſſimè ipſo clamante, quia omnes vos in ſcandalum incidetis, contradicere audes? neq; id ſemel ſolum facis, ſed bis & ſæpius, vt Lucas aſſerit, vnde id tibi accidit? Ex multo certè amore & multa voluptate. Nam quoniam ſolicitudine illa & anxietate proditionis liberatus erat, & proditorem nouerat, nimium ſibiipſi confiſus hæc dicebat, & in alios inſurgebat dicens: & ſi omnes in te ſcandalizati fuerint, ego tamen non ſcandalizabor. Puto autem ambitione quoq; aliqua, & iactantia in ea verba Petrum lapſum fuiſſe. Nam & in ipſa cœna quiſnam inter eos Luc. 22. d maior eſſet diſceptabant, adeò inanis gloriæ paſſio animos adhuc eorum turbabat: Chriſtus autem ab his paſſionibus eum liberare volens, non impellebat ad negationem, abſit hoc enim,

Πάντα οὖν ἰώμενος, εἴασε γενέσθαι τὴν ἄρνησιν, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοὺς ἄλλους ἀφεὶς πρὸς αὐτὸν ἀποτείνεται. σίμων γὰρ
φησί, σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐζητήσατο ὑμᾶς σινιάσαι
ὡς τὸν σῖτον· τουτέστι, θορυβῆσαι, ταράξαι καὶ πειράσαι.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. καὶ
διατί, εἰ πάντας ἐζήτησε, οὐ περὶ πάντων εἶπεν, ἐδεή-
θην; οὐκ εὔδηλον ὅτι καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔμπροσθεν ἔλε-
γον, ὅτι καθαπτόμενος αὐτοῦ καὶ δεικνὺς ὅτι χαλεπώτε-
ρον τῶν ἄλλων αὐτοῦ τὸ πτῶμα, πρὸς αὐτὸν τρέπει τὸν λόγον. καὶ
A τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, ἐγὼ δὲ οὐκ εἴασα, ἀλλ' ἐδεήθην.
Ταπεινὰ λοιπὸν φθέγγεται πρὸς τὸ πάθος ἰών, ἵνα τὸ
ἀνθρώπινον δείξῃ. ὁ γὰρ τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ ὁμολο-
γίᾳ αὐτοῦ οἰκοδομήσας, καὶ οὕτω τειχίσας αὐτήν, ὡς
μυρίους κινδύνους καὶ θανάτους αὐτῆς μὴ περιγενέσθαι·
ὁ τῶν οὐρανῶν αὐτῷ τὰς κλεῖς δεδωκὼς καὶ τοσαύτης
ἐξουσίας ποιήσας κύριον, καὶ μηδαμοῦ εὐχῆς εἰς ταῦτα
δεηθείς· οὐδὲ γὰρ εἶπε [τότε,] ἐδεήθην, ἀλλὰ μετ' αὐ-
θεντείας, οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δώσω σοι
τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. πῶς εὐχῆς ἐδεῖτο, ἵνα ἑνὸς ἀν-
B θρώπου σαλευομένην περισφίγξῃ ψυχήν; Τίνος
οὖν ἕνεκεν οὕτως εἶπε; διὰ τὴν αἰτίαν ἣν εἴρηκα, καὶ διὰ
τὴν ἐκείνων [τὴν] ἀσθένειαν, οὐδέπω γὰρ ἦσαν τὴν προσήκου-
σαν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντες. πῶς οὖν ἠρνήσατο; οὐκ
εἶπεν, ἵνα μὴ ἀρνήσῃ· ἀλλ' ὥστε μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πίστιν·
ὥστε μὴ τέλεον ἀπολέσθαι. τῆς γὰρ αὐτοῦ κηδεμονίας τοῦτο
γέγονε. καὶ γὰρ ὁ φόβος πάντα ἐξέβαλεν· ἄμετρος
γὰρ ἦν. ἄμετρος δὲ ἐγένετο, ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὸν ἐγύ-
μνωσεν ὁ θεὸς τῆς ἑαυτοῦ ῥοπῆς. ἐγύμνωσε δὲ σφόδρα,
ἐπειδὴ καὶ σφοδρὸν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος ἦν τῆς αὐθαδείας
C καὶ τῆς ἀντιρρήσεως. ἵν' οὖν πρόρριζον ἀνέλῃ [τοῦ-
το,] διὰ τοῦτο εἴασεν οὕτω κατασχεῖν αὐτὸν τὴν ἀγω-
νίαν. ὅτι γὰρ χαλεπὸν ἦν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τοῦτο,
οὐκ ἠρκέσθη τοῖς προτέροις καὶ [τῷ] προφήτῃ καὶ
[τῷ] χριστῷ ἀντειπών, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα εἰπόν-
τος, [ἀ... τοῦ χριστοῦ.] ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ
τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με,
λέγει· κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρ-
νήσομαι. ὁ δὲ λουκᾶς ἐπισημαίνεται, ὅτι ὅσῳ ἀπηγό-
ρευεν ὁ χριστός, τοσούτῳ πλέον οὗτος ὁ πέτρος ἐκ-
D ωθεῖτο. τί τοῦτο ὦ πέτρε; ὅτε μὲν ἔλεγεν· εἷς ἐξ
ὑμῶν παραδώσει με, ἐφοβοῦ μὴ σὺ ᾖς ὁ προδότης, καὶ
ἠνάγκαζες τὸν συμμαθητὴν ἐρωτῆσαι, καίτοι οὐδὲν
σαυτῷ συνειδὼς τοιοῦτον· νυνὶ δὲ διαρρήδην αὐτοῦ
βοῶντος καὶ λέγοντος, ὅτι πάντες σκανδαλι-
σθήσεσθε, ἀντιλέγεις; καὶ οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ
δὶς καὶ πολλάκις; οὕτω γὰρ ὁ λουκᾶς φησί. πόθεν οὖν
αὐτῷ τοῦτο συνέβη; ἀπὸ πολλῆς ἀγάπης, ἀπὸ πολλῆς
ἡδονῆς. ἐπειδὴ γὰρ ἀπηλλάγη τῆς ἀγωνίας ἐκείνης τῆς
κατὰ τὴν προδοσίαν, καὶ τὸν προδότην εἶδε, θαρ-
E ρῶν ἔλεγε λοιπόν, καὶ τῶν ἄλλων κατεξανίστατο
λέγων· εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' ἐγὼ
οὐ σκανδαλισθήσομαι. ἠρέμα [δὲ] καὶ φιλοτιμίας ἦν
τὸ πρᾶγμα. καὶ γὰρ ἐν τῷ δείπνῳ, τίς αὐτῶν μεί-
ζων εἶναι ἐλογίζοντο· οὕτως αὐτοὺς παρηνώχλει τὸ
πάθος. διὰ τοῦτο οὖν αὐτὸν ἐκώλυεν, οὐκ ὠθῶν
αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἄρνησιν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐρη-

Digitized by Google

μον τῆς αὐτοῦ βοηθείας ἀφεὶς, καὶ τὴν φύσιν ἐλέγχων τὴν
ἀνθρωπίνην. Ὅρα γοῦν μετὰ ποῖα πῶς καθεσταλμέ-
νος ἐστί. καὶ γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπειδὴ εἶπεν, οὗτος δὲ
τί, καὶ ἐπεστομίσθη, οὐδὲ ἀντειπεῖν λοιπὸν ὡς ἐνταῦ-
θα ἐτόλμησεν, ἀλλ᾽ ἐσίγησε. πάλιν πρὸς τῇ ἀνα-
,, λήψει, ἀκούσας, οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ και-
,, ρούς, πάλιν σιγᾷ καὶ οὐκ ἀντιλέγει. καὶ μετὰ ταῦτα
ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τῆς σινδόνος, ἀκούσας φω-
,, νῆς λεγούσης αὐτῷ, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοί-
,, νου, καὶ σαφῶς εἰδὼς τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον πῶς,
ἡσυχάζει καὶ οὐ φιλονεικεῖ. Ταῦτα δὲ πάντα τὸ πτῶ-
μα ἐκεῖνο εἰργάσατο. καὶ πρὸ μὲν τούτου τὸ πᾶν
,, ἑαυτῷ ἀνατίθησι λέγων· κἂν πάντες σκανδαλι-
,, σθήσονται, ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐ σκανδαλισθήσομαι. κἂν
,, δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι,
δέον εἰπεῖν, ἂν ἀπολαύσω τῆς παρὰ σοῦ ῥοπῆς· με-
,, τὰ δὲ ταῦτα τοὐναντίον ἅπαν· τί ἡμῖν προσέχετε ὡς
,, ἰδίᾳ δυνάμει ἢ ἐξουσίᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν
,, αὐτόν; Ἐντεῦθεν μανθάνομεν δόγμα μέγα, ὡς οὐκ
ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπου, ἂν μὴ τῆς ἄνωθέν τις
ἀπολαύσῃ ῥοπῆς· καὶ ὅτι πάλιν οὐδὲν κερδανοῦ-
μεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, προθυμίας οὐκ οὔσης.
καὶ ταῦτα ἀμφότερα δεικνῦσιν, Ἰούδας καὶ Πέτρος,
ὁ μὲν γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας βοηθείας, οὐδὲν ὠφε-
λήθη, ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησεν, οὐδὲ τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ
συνεισήνεγκεν· οὗτος δὲ καὶ προθυμηθεὶς, ἐπειδὴ
μηδεμιᾶς βοηθείας ἀπήλαυσε, κατέπεσε. καὶ γὰρ
ἀπὸ δυοῖν τούτοιν ἡ ἀρετὴ ὑφαίνεται. Διὸ παρακα-
λῶ μήτε τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν θεὸν ῥίψαντας αὐτοὺς κα-
θεύδειν, μήτε σπουδάζοντας νομίζειν οἰκείοις πό-
νοις τὸ πᾶν κατορθοῦν. οὔτε γὰρ ὑπτίους ἡμᾶς αὐ-
τοὺς εἶναι βούλεται ὁ θεός. Διὰ τοῦτο οὐ τὸ πᾶν αὐ-
τὸς ἐργάζεται· οὔτε ἀλαζόνας [εἶναι.] Διὰ τοῦτο
οὐ τὸ πᾶν ἡμῖν ἔδωκεν, ἀλλ᾽ ἑκατέρου τὸ βλαβερὸν
ἀνελὼν, τὸ χρήσιμον εἴασε. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν κορυ-
φαῖον ἀφῆκε πεσεῖν, συνεσταλμένον αὐτὸν κατα-
σκευάζων, καὶ εἰς πλείονα λοιπὸν ἀγάπην ἀλεί-
,, φων. ᾧ γὰρ πλέον φησὶν ἀφεθῇ, μείζονας ἀγαπήσει.
Πειθώμεθα τοίνυν πανταχοῦ τῷ θεῷ, καὶ μηδὲν
ἀντιλέγωμεν κἂν ἐναντίον εἶναι δοκῇ τοῖς ἡμετέροις
λογισμοῖς καὶ ταῖς ὄψεσι τὸ λεγόμενον· ἀλλ᾽ ἔστω καὶ
λογισμοῦ καὶ ὄψεως κυριώτερος αὐτοῦ ὁ λόγος.
οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μυστηρίων ποιῶμεν, οὐ τοῖς κειμέ-
νοις μόνον ἐμβλέποντες. ἀλλὰ τὰ ῥήματα αὐτοῦ
κατέχωμεν. ὁ μὲν γὰρ λόγος αὐτοῦ ἀπαραλόγι-
στος· ἡ δὲ αἴσθησις ἡμῶν εὐεξαπάτητος. οὗτος
οὐδέποτε διέπεσεν· αὕτη δὲ τὰ πλείονα σφάλλεται.
ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος φησὶ, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ
πειθώμεθα καὶ πιστεύωμεν καὶ νοητοῖς αὐτὸ βλέπω-
μεν ὀφθαλμοῖς. οὐδὲν γὰρ αἰσθητὸν παρέδωκεν
ἡμῖν ὁ Χριστός· ἀλλ᾽ αἰσθητοῖς μὲν πράγμασι, πάν-
τα δὲ νοητά. οὕτω [γὰρ] καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι, δι᾽ αἰσθη-
τοῦ μὲν πράγματος γίνεται τοῦ ὕδατος τὸ δῶρον,
νοητὸν δὲ τὸ ἀποτελούμενον, ἡ γέννησις καὶ ἡ [ἀνα-
γέννησις ἤτοι] ἀνακαίνισις. εἰ μὲν γὰρ ἀσώ-
ματος εἶς, γυμνὰ ἂν αὐτά σοι τὰ ἀσώματα παρέ-
δωκε δῶρα· ἐπεὶ δὲ σώματι συμπέπλεκται ἡ ψυχὴ,
ἐν

ſed fauorem ſuum ab eo ſubtraxit; & humanã
redarguit naturam. Perſpice autem quomodo
poſt reſurrectionem hinc eruditus ſubmiſſius
loquitur: cum enim dixerat, Domine, hic au- *Ioan 21 g*
tem quid? coarguitus nihil opponere auſus eſt, *Act. 1. a*
vt hic, ſed tacuit: cumq; audiuerit, non eſt ve-
ſtrum noſſe tempora, aut momenta, non re-
pugnauit. Deinde in cœnaculo & ſindone cũ
vocem audiuerit: *quæ Deus purificauit, tu com-* *Act 10. b*
munia ne dixeris, quamuis nec quid diceretur
A quidem, ſtatim intellexerit, quieuit tamen in
illo omnino vſus cõſenſione: hæc omnia caſus
ille perfecit. Nam anteà totũ ſibi attribuebat,
dicens: *Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego ta-
men nunquam ſcandalizabor: etiamſi oportuerit me
mori tecum, non te negabo*: cùm dicere debuiſſet, *Act. 3. b*
patrocinio tuo iuuabis: econtrà verò poſtea
dicit: *Quid nobis attenditis, quaſi propria virtute
vel pietate ipſum ambulare fecerimus*? Magnum
profectò dogma hinc diſcimus, quia videlicet
nullo modo hominis voluntas ſufficit, niſi
auxilio ſuperiori roboretur. Et quia nihil lu-
B crari poterimus à ſuperiori patrocinio, ſi vo-
luntas noſtra repugnat: quorum alterum Pe-
trus, alterum Iudas confirmat; hic enim etſi
præſidium Chriſti largum habuerit, tamen
quoniam noluit attendere, nec quæ ab ipſo
erant conferre, nullam inde vtilitatem con-
ſecutus eſt: ille verò, etſi bene animatus fue-
rat, diuino tamen ſubtracto auxilio, ſtare
non potuit. Ex his enim duobus virtus con-
texitur. Quas ob res vehementer rogo atq; ob-
ſecro, ne velitis cuncta ita Deo attribuere, vt
C oſcitandum dormiendumq; vobis putetis: nec
rurſus ſi vigilatis laboribus veſtris rem totam
effici arbitremini. Nam nec deſides atque re-
ſupinos iacere nos Deus vult, ac ideo nonni-
hil à nobis petit: nec arrogantia corrumpi, ac
ideo totum nobis non commiſit: ita ex vtra-
que parte incommodo remoto, quod vtile
eſt nobis reliquit: quibus rationibus verti-
cem quoq; apoſtolorum labi permiſit, humi-
liorem ipſum faciendo, & ad maiorem profe-
ctò charitatem inducendo. *Cui enim*, inquit, *Luc. 7.*
plus condonauit, magis diliget. Credamus itaque
D vbique Deo, nec repugnemus ei, etiam ſi ſen-
ſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe videa-
tur quod dicit: ſuperet & ſenſum, & ratio-
nem noſtram ſermo ipſius, quòd in omnibus
& præcipuè in myſteriis faciamus, non illa
quæ ante nos iacent ſolummodo aſpicientes,
ſed verba quoque eius tenentes. Nam verbis
eius defraudari non poſſumus, ſenſus verò
noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non
poſſunt, hic ſæpius atq; ſæpius fallitur: quoniã
ergo ille dixit: *Hoc eſt corpus meum*: nulla tenea- *Marc 14. c*
mur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intel- *& Luc. 22. b*
E lectus id perſpiciam⁹. Nihil enim ſenſibile tra-
ditum nobis à Chriſto, ſed rebus quidem ſen-
ſibilibus: omnia verò quæ tradidit, inſenſibi-
lia ſunt. Sic & in baptiſmo per aquam, quæ res
ſenſibilis eſt, donũ illud cõceditur: quod autẽ
in ea conficitur, regeneratio ſcil. ac renouatio,
intelligibile quiddã eſt: nã ſi tu incorporeus eſ-
ſes, nude ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi:
quoniã verò corpori coniuncta eſt anima tua,

Digitized by Google

in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, vellem formam & ſpeciem eius, vellem veſtimenta ipſa, vellem calceamẽta videre. Ipſum igitur vides, ipsũ tangis, ipſum comedis. Veſtimẽta eius deſideras videre, ipſe verò ſeipſum tibi tradit, nõ vt videas ſolùm, verumetiã vt tangas, & in te habeas. Nemo igitur nauſeãs accedat, nemo remiſſus, ſed excitati,

Exod. 12. b incenſi ac feruentes omnes accedant. Nã ſi Iudæi ſtantes, calceati, & baculos in manibus habentes, cum feſtinatione comedebant, quanto magis nobis vigilandum eſt? Nam illi ab Ægypto in Palęſtinam erãt profecturi, ac ideo viatoris habitum habebant: tu de terra in cœlum aſcenſurus es. Vigilandum igitur eſt, non enim paruum ſupplicium indigne communicantes expectat. Cogita quanta indignatione aduerſus proditorem, aduerſus eos qui crucifixerunt ipſum, mouearis: & caue ne tu quoq; corporis & ſanguinis Chriſti reus efficiaris. Illi acerbiſſime ſacroſanctum corpus trucidarunt, tu poſt tot tantaque beneficia ſordida ſuſcipis anima. Non enim ſuffecit ipſi hominem fieri, flagellis cædi, & crucifigi: ſed nos ſecum in vnam (vt ita dicam) maſſam reducit, neq; id fide ſolum, ſed re ipſa nos corpus ſuum efficit. Qua igitur re mundiorem eſſe non oportet eum, qui hoc ſacrificio participaturus eſt? quot radios ſolares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem perrumpit, os quod igne impletur ſpiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine? Veniat in mẽtem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. Ea namq; re nos alimur, quã angeli videntes tremunt, nec abſq; pauore propter fulgorem, qui inde reſilit aſpicere poſſunt, & nos in vnam cum illo maſſam reducimur, Chriſti corpus vnum, & caro vna

Pſal. 135. a facti ſumus. *Quis loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius?* quis paſtor vnquam membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi coniungit atque conglutinat. Conſideremus autem, ex noſtra generatus eſt ſubſtantia. Sed nihil hoc, inquies, ad omnes pertinet. Imo ad omnes: Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit, patet quoniam ad omnes: quod ſi ad omnes, & ad vnumquenque profectò. Sed quomodo non omnes inde lucrum conſecuti ſunt, inquies? Id certè non illius cauſa, qui maximè hoc optat, accidit: ſed eorum culpa, qui eum ſuſcipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit: & quos peperit, non alii nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſime alit, hac etiam re tibi perſuadens carnem illam tuam aſſumpſiſſe: tanta igitur charitate, atque honore affecti non torpeamus. Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua preſſione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam: immo verò maiore deſiderio quaſi lactentes pueri gratiam ſpiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpirituali priuamur.

Non

ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητά σοι παραδίδωσι. πόσοι νῦν λέγουσιν, ἐβουλόμην αὐτοῦ ἰδεῖν τὴν μορφὴν, τὸν τύπον, τὰ ἱμάτια, τὰ ὑποδήματα; ἰδοὺ αὐτὸν ὁρᾷς, αὐτοῦ ἅπτῃ, αὐτὸν ἐσθίεις. καὶ σὺ μὲν ἱμάτια ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν· αὐτὸς δὲ ἑαυτόν σοι δίδωσιν, οὐκ ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅψασθαι καὶ φαγεῖν, καὶ λαβεῖν ἔνδον. Μηδεὶς τοίνυν ναυτιῶν προσίτω, μηδεὶς ἐκλελυμένος· ἅπαντες πεπυρωμένοι, ἅπαντες ζέοντες καὶ διεγηγερμένοι. εἰ γὰρ ἰουδαῖοι ἑστῶτες, καὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντες

A ἐν ταῖς χερσὶ μετὰ σπουδῆς ἤσθιον· πολλῷ μᾶλλον σὲ νήφειν δεῖ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς παλαιστίνην ἔμελλον ἐξιέναι· διὸ καὶ ὁδοιπόρων σχῆμα εἶχον· σὺ δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν μέλλεις ἀποδημεῖν. διὸ χρὴ πάντοθεν ἐγρηγορέναι. καὶ γὰρ οὐ μικρὰ κεῖται κόλασις τοῖς ἀναξίως μετέχουσιν. ἐννόησον πῶς ἀγανακτεῖς κατὰ τοῦ προδότου, κατὰ τῶν σταυρωσάντων. σκόπει τοίνυν μὴ καὶ αὐτὸς ἔνοχος γένῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ. ἐκεῖνοι κατέσφαξαν τὸ [παναγιον] σῶμα. σὺ δὲ ῥυπαρᾷ ὑποδέχῃ ψυχῇ μετὰ τοσαύτας εὐεργεσίας. οὐδὲ γὰρ ἤρκε-

B σεν αὐτῷ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον, οὐδὲ τὸ ῥαπισθῆναι καὶ σφαγῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀναφύρει ἑαυτὸν ἡμῖν, καὶ οὐ τῇ πίστει μόνον, ἀλλ' αὐτῷ τῷ πράγματι σῶμα ἡμᾶς αὐτοῦ κατασκευάζει. τίνος [οὖν] οὐκ ἔδει καθαρώτερον εἶναι τὸν ταύτης ἀπολαύοντα τῆς θυσίας; ποίας ἡλιακῆς ἀκτῖνος τὴν χεῖρα τὴν ταύτην διατέμνουσαν τὴν σάρκα, τὸ στόμα τὸ πληρούμενον πυρὸς πνευματικοῦ, τὴν γλῶσσαν τὴν φοινισσομένην αἵματι φρικωδεστάτῳ; ἐννόησον ποίαν ἐτιμήθης τιμὴν; ποίας ἀπολαύεις τραπέζης; ὅπερ ἄγγελοι βλέποντες

C φρίττουσι, καὶ οὐδὲ ἀντιβλέψαι τολμῶσιν ἀδεῶς διὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐκφερομένην ἀστραπὴν, τούτῳ ἡμεῖς τρεφόμεθα, τούτῳ ἀναφυρόμεθα καὶ γεγόναμεν ἡμεῖς χριστοῦ σῶμα καὶ σὰρξ μία. Τίς λαλήσει δυναστείας „ κυρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; Τίς „ ποιμὴν τοῖς οἰκείοις μέλεσι τρέφει τὰ πρόβατα; καὶ τί λέγω ποιμήν; μητέρες πολλάκις εἰσὶν, αἳ ἑτέραις ἐκδιδόασι τροφοῖς τὰ παιδία· [αὐτὸς δὲ τοῦτ' οὐκ ἠνέσχετο,] ἀλλ' αὐτὸς ἡμᾶς τρέφει οἰκείῳ αἵματι, καὶ διὰ πάντων ἡμᾶς ἑαυτῷ συμπλέκει. Σκόπει δὲ ἐγεννήθη ἐκ τῆς

D ἡμετέρας οὐσίας. ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς πάντας φασί; καίτοιγε πρὸς πάντας. εἰ γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ἦλθε τὴν ἡμετέραν, εὔδηλον ὅτι πρὸς πάντας. [εἰ δὲ πρὸς πάντας] καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον. καὶ πῶς οὐχ ἅπαντες ἐκαρπώσαντο τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φησί; τοῦτο οὐ παρ' ἐκεῖνον τὸν ὑπὲρ ἁπάντων τοῦτο ἑλόμενον, ἀλλὰ παρὰ τοὺς μὴ βουληθέντας, ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἀναμίγνυσιν ἑαυτὸν διὰ τῶν μυστηρίων, καὶ οὓς ἐγέννησεν, ἐκτρέφει δι' ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλοις ἐκδίδωσι. καὶ τούτῳ σε πείθων πάλιν, ὅτι σάρκα ἔλαβε σήν. μὴ τοίνυν ῥαθυμῶμεν, τοσαύτης ἠξιωμένοι ἀγάπης τε καὶ τιμῆς. Οὐχ ὁρᾶτε τὰ

E παιδία μεθ' ὅσης προθυμίας δράττεται τοῦ μαστοῦ; μεθ' ὅσης τῆς ὁρμῆς ἐμπήγνυσι τὰ χείλη τῇ θηλῇ; μετὰ τοσαύτης προσίωμεν καὶ ἡμεῖς τῇ τραπέζῃ ταύτῃ, καὶ τῇ θηλῇ τοῦ ποτηρίου τοῦ πνευματικοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ πολλῷ πλείονος ἑλκύσωμεν [προθυμίας] ὡς παιδία ὑπομάζια τοῦ πνεύματος τὴν χάριν, καὶ μία ἡμῖν ἔστω ὀδύνη, τὸ μὴ μετασχεῖν ταύτης τῆς τροφῆς.

οὐχ

οὐκ ἔστιν ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἔργα τὰ προκείμενα· ὁ τότε ταῦτα ποιήσας ἐν ἐκείνῳ τῷ δείπνῳ, οὗτος καὶ νῦν αὐτὰ ἐργάζεται. ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἔχομεν· ὁ δὲ ἁγιάζων αὐτὰ καὶ μετασκευάζων, αὐτός. Μηδεὶς τοίνυν ἰούδας παρέστω· μηδεὶς φιλάργυρος. εἴ τις μὴ μαθητὴς, παραχωρείτω. οὐ δέχεται τοὺς τοιούτους ἡ τράπεζα. μετὰ γὰρ τῶν μαθητῶν μου, φησὶ, ποιῶ τὸ πάσχα. αὕτη ἐκείνη ἐστὶν ἡ τράπεζα, καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔχει. οὐ γὰρ ἐκείνην μὲν ὁ χριστὸς, ταύτην δὲ ἄνθρωπος δημιουργεῖ· ἀλλὰ καὶ ταύτην [κἀκείνην] αὐτός. τοῦτο A ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἀνώγαιον, ἔνθα τότε ἦσαν· ἐντεῦθεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν [ἐξῆλθον. ἐξέλθωμεν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν πενήτων, τοῦτο γὰρ ὄρος τῶν ἐλαιῶν] τὸ χωρίον. ἐλαῖαι γάρ εἰσι καταπεφυτευμέναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ τῶν πενήτων τὸ πλῆθος, ἀποστάζουσαι τὸ ἔλαιον τὸ ἐκεῖ χρησιμεῦον ἡμῖν· ὃ αἱ πέντε παρθένοι εἶχον, αἱ δὲ ἕτεραι μὴ λαβοῦσαι ἐντεῦθεν ἀπώλοντο. τοῦτο λαβόντες εἰσίωμεν, ἵνα φαιδραῖς ἀπαντήσωμεν ταῖς λαμπάσι τῷ νυμφίῳ. τοῦτο λαβόντες ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν. [μηδεὶς ἀπάνθρωπος προσίτω,] B μηδεὶς ὠμὸς καὶ ἀνελεής, μηδεὶς [ὅλως] ἀκάθαρτος. ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τοὺς μεταλαμβάνοντας λέγω, καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς διακονουμένους. καὶ γὰρ ἀναγκαῖον καὶ πρὸς ὑμᾶς διαλεχθῆναι, ὥστε μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς διανέμειν [ταῦτα] τὰ δῶρα. οὐ μικρὰ κόλασις ὑμῖν ἐστιν, εἰ συνειδότες τινὶ πονηρίαν συγχωρήσετε μετασχεῖν ταύτης τῆς τραπέζης. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν ἐκζητηθήσεται τῶν ὑμετέρων. κἂν στρατηγός τις ᾖ, κἂν ὕπαρχος, κἂν αὐτὸς ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, ἀναξίως δὲ προσίῃ, C κώλυσον, μείζονα ἐκείνου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις. σὺ δὲ εἰ μὲν πηγὴν ὕδατος ἐνεχειρίσθης φυλάττειν ποιμνίῳ καθαράν· εἶτα εἶδες πρόβατον πολὺν ἐπὶ τοῦ στόματος φέρον τὸν βόρβορον, οὐκ ἂν εἴασας ἐπικύψαι κάτω καὶ θολῶσαι τὸ ῥεῖθρον. νυνὶ δὲ οὐχ ὕδατος, ἀλλὰ αἵματος καὶ πνεύματος πηγὴν ἐγκεχειρισμένος, καὶ ὁρῶν γῆς καὶ βορβόρου χαλεπωτέραν ἁμαρτίαν ἔχοντας τινὰς καὶ προσιόντας, οὐκ ἀγανακτεῖς οὐδὲ ἀπείργεις. καὶ τίνα ἂν σχοίης συγγνώμην; διὰ τοῦτο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἐτίμησε D ταύτῃ τῇ τιμῇ, ἵνα τὰ τοιαῦτα διακρίνητε. τοῦτο ὑμῶν ἡ ἀξία, τοῦτο ἡ ἀσφάλεια, τοῦτο ὁ στέφανος ἅπας. οὐχ ἵνα λευκὸν χιτωνίσκον καὶ ἀποστίλβοντα περιβαλλόμενοι περιίητε. καὶ πόθεν οἶδα φησὶ τὸν δεῖνα [καὶ τὸν δεῖνα;] οὐ περὶ τῶν ἀγνοουμένων, ἀλλὰ περὶ τῶν γνωρίμων λέγω. εἴπω τι φρικωδέστερον, οὐχ οὕτω χαλεπὸν τοὺς ἐνεργουμένους ἔνδον εἶναι, ὡς τούτους, ὥς φησιν ὁ παῦλος, τὸν χριστὸν καταπατήσαντας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησαμένους, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος [ἐνυβρίσαντας. δαιμονῶντος γὰρ χείρων, ὁ ἡμαρτηκὼς E καὶ προσιών. οἱ μὲν γὰρ ἐπειδὴ δαιμονῶσιν, οὐ κολάζονται. οὗτοι δὲ ὅταν ἀναξίως προσίωσιν, ἀθανάτῳ παραδίδονται τιμωρίᾳ. Μὴ τοίνυν τούτους ἐλαύνωμεν μόνον, ἀλλὰ πάντας ἁπλῶς, οὓς ἂν ἴδωμεν ἀναξίως προσιόντας. μηδεὶς [οὖν] κοινωνείτω τῶν μὴ μαθητῶν· μηδεὶς λαμβανέτω ἰούδας, ἵνα μὴ τὰ ἰούδα πάθῃ. σῶμά ἐστι χριστοῦ καὶ τοῦτο τὸ πλῆθος. ὅρα τοίνυν

Non ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tūc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoq; operatur, ipſe perficit, miniſtrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc ſanctificat, & trāſmutat, ipſe eſt. Nullus itaq; Iudas, nullus auarus adſit. Qui diſcipulus nōn eſt, ſecedat: qui tales non ſunt, ab hac menſa excluduntur. Cum diſcipulis, inquit, meis facio paſcha: hæc enim illa, non alia menſa eſt, hæc nulla re minor quàm illa eſt. Non enim illam Chriſtus, hanc homo quiſpiā facit: ſed vtramq; ipſe. Hoc eſt illud cœnaculū vbi tunc Chriſtus cum diſcipulis erat, hinc ad montem oliuarum exiuit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus, ibi enim mons oliuarum eſt. Oliuæ quippe in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum eſt: hinc ſtillat illud guttatim oleum, quo nobis tunc opus omnino erit: hoc eſt quod quinq; illæ virgines habebāt: hoc eſt, quo alteræ carentes inde perierūt: hoc nobiſcum habētes progrediamur, & cum fulgentiſsimis lampadibus ſponſo obuiam proficiſcamur. Adeat nullus crudelis, nullus immiſericors, nullus impurus quouis modo: hæc tā ad vos, qui cōmunicatis, quàm ad vos qui miniſtratis, dicta eſſe volo. Oportet enim etiam eadem ad vos dicere, vt magno ſtudio, & diligenti cura dona hæc diſtribuatis. Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis. Sanguis enim eius ex manibus requiretur veſtris. Si dux igitur quiſpiā, ſi conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indignè adeat: cohibe ac coërce, maiorem tu illō habes poteſtatem. Ita ſi limpidiſsimus aquæ fons vt intactum gregi ſeruares tibi commiſſus eſſet, cùm petulcos ſues ac ſordidiſsimos venire aſpiceres, non patereris influenta illos deſcendere, nec fontē ab his perturbari: Nunc vero cum non aquæ, ſed ſanguinis & ſpiritus ſacratiſsimus fons commiſſus tibi ſit, ſi peccatis inquinatiſsimos videbis accedere homines, non indignaberis, neque prohibebis? Et quam veniam huius contemptus conſequeris? Idcirco vos Deus tanto voluit honore decorare, vt hæc diligentiſſimè diſcernatis. Hæc eſt dignitas veſtra, hæc ſtabilitas, hæc corona præcipua, non vt tunicam induti candidiſſimam per eccleſiam ambuletis. Sed vnde, inquies, ego illum atque illum qualis ſit cognoſcere poſſum? Non de ignotis, ſed de notis hæc diſputo. Dico horribile quoddam, atque tremendum: non eſt ita malum dæmoniacos intus eſſe, ſicut iſtos qui peccatorum ſordibus polluuntur: quos ait Paulus Chriſtum conculcare, & teſtamēti ſanguinem ducere communem, & ſpiritus gratiā contumelia afficere. Multò igitur dæmoniaco peior eſt qui peccati ſibi conſcius accedit: illi enim quoniam dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis traduntur tormētis. Omnes igitur ſimpliciter pellamus, quos indignè accedere videmus. Nullus communicet, niſi ex diſcipulis ſit, nullus impuro animo, ſicut Iudas panem aſſumat, ne ſimilia patiatur. Corpus Chriſti etiam hæc multitudo eſt: quare cauendum tibi eſt.

qui

Sup. 25. a

Heb. 10. a

Digitized by Google

qui hæc myſteria miniſtras, ne dominum irrites, corpus hoc non purgando, ne acutum gladium pro cibo præbeas. Sed ſi quidem aliquis præ vecordia & amẽtia menſam adiuerit, nullo timore territus abijce: Deum, non hominẽ timeas: ſi hominem times, ab eo ipſo quem times, derideberis: ſin verò Deum, hominibus quoque venerabilis eris. Quòd ſi ipſe pellere non audes, mihi dicas, non permittam iſta fieri: animam prius tradam meam, quàm dominicum alicui corpus indignè, ſanguinemq; meum effundi potius patiar, quàm ſacratiſſimum illum ſanguinem præterquã digno concedam: quòd ſi quis venerit cũ ſordibus ignoranter, nulla veſtra culpa eſt ſi multam prius adhibueritis diligentiam. Nam hæc mihi de notis, ac manifeſtis diſputata ſunt, quibus emendatis, citò nobis Deus etiam ignotos notificabit: ſin verò notos admittemus, qua de cauſa ignotos nobis manifeſtabit? Hæc mihi dicta ſunt, non vt coërceamus ſolùm, & excidamus, ſed vt corrigamus, & reducamus, & curam omnium habeamus: ſic enim & Deum nobis propitium faciemus, & eos multiplicabimus, qui dignè communicare poſſint, vt tam proprij ſtudij ac diligentiæ, quàm piæ in alios curæ magna præmia conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amẽ.

ὁ διακονούμενος τοῖς μυστηρίοις μὴ παροξύνῃς τὸν δεσπότην, οὐκ ἐκκαθαίρων τὸ σῶμα τοῦτο· μὴ ξίφος δῷς ἀντὶ τροφῆς. ἀλλὰ κἂν ἀπὸ ἀγνοίας ἐκεῖνος ἔχηται μεθέξων, κώλυσον, μὴ φοβηθῇς. φοβήθητι τὸν [δεσπότην] θεόν, μὴ ἄνθρωπον. ἂν δὲ φοβηθῇς ἄνθρωπον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταγελασθήσῃ· ἂν δὲ τὸν θεόν, καὶ ἀνθρώποις αἰδέσιμος ἔσῃ. εἰ δὲ αὐτὸς οὐ τολμᾷς, ἐμοὶ πρόσαγε, οὐ συγχωρήσω ταῦτα τολμᾶσθαι. τῆς ψυχῆς ἀποστήσομαι πρότερον, ἢ τοῦ αἵματος μεταδώσω A τοῦ δεσποτικοῦ παραξίως· καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐμαυτοῦ προήσομαι πρότερον, ἢ μεταδώσω αἵματος οὕτω φρικώδους παρὰ τὸ προσῆκον. εἰ δὲ ἠγνόησέ τις τὸν φαῦλον πολλὰ περιεργασάμενος, οὐδὲν ἔγκλημα. ταῦτα γάρ μοι περὶ τῶν δήλων εἴρηται. ἂν γὰρ τούτους διορθώσωμεν, καὶ τοὺς ἀγνοουμένους ταχέως ἡμῖν ὁ θεὸς γνωριεῖ· ἂν δὲ τούτους ἐάσωμεν, τίνος ἕνεκεν ἡμῖν φανεροὺς [λοιπὸν] ἐκείνους ποιήσει; ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἀπείργωμεν, οὐδ' ἵνα ἐκτέμνωμεν μόνον, ἀλλ' ἵνα διορθώσαντες ἐπαναγάγωμεν, ἵνα ἐπιμελώμεθα. οὕτω γὰρ B καὶ τὸν θεὸν ἵλεων ἕξομεν, καὶ πολλοὺς τοὺς κατ' ἀξίαν μεταλαμβάνοντας εὑρήσομεν, καὶ τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ τῆς περὶ τοὺς ἄλλους ἐπιμελείας πολὺν ἀποληψόμεθα τὸν μισθόν. οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

HOMILIA LXXXIIII.

in Gr. Codd. eſt LXXXIII.

EX CAPITE XXVI.

Tunc venit cum eis Ieſus in villam quæ dicitur Gethſemani, & dicit diſcipulis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem illic. Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi cœpit contriſtari & mœſtus eſſe: & dixit eis, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem: manete hic, & vigilate mecum, &c.

Mat. 14. d & Luc. 22. d

QVoniam ipſi valde inhærebant, nec ab eo libenter ſeparabantur, idcirco ait, manete hic donec abiero, & orauero. Cõſueuerat namq; ſeorſum orare: quod faciebat, vt nos erudiret, quietem ac tranquillitatem in orationib. diligenter appetere. Tres autem ſecum accipit, & dicit eis: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Quam ob rem alios non ſecum accepit? Ne laberentur, & caderẽt: illos autem ſolos eligit, qui gloriã eius in mõte viderant, quos tamen etiam dimiſit, & paululum progreſſus orauit, dicens: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Et venit ad eos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Ita non potuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Non fruſtra, neq; ocioſe ad Petrum maxime dirigit orationem: quanquam & alii ſimiliter dormirent: ſed tangere ipſum acrius etiam hinc voluit ea de cauſa, quam iam ante explicauimus. Verum quoniam & cæteri idem dixerunt: (cùm enim Petrus dixiſſet, *Et ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: ſimiliter*, inquit, *& omnes diſcipuli dixerunt*) idcirco infirmitatem eorum redarguens, omnes alloquitur:

nam

ΟΜΙΛΙΑ ΠΓ.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, καθίσατε αὐτοῦ, ἕως C [ἂν] ἀπελθὼν ἐκεῖ προσεύξωμαι. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, καὶ λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.

Ἐπειδὴ ἀδιασπάστως αὐτῷ εἴχοντο, διὰ τοῦτό φησι· μείνατε αὐτοῦ ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. ἔθος γὰρ αὐτῷ χωρὶς αὐτῶν προσεύχεσθαι. τοῦτο δὲ ἐποίει, παιδεύων ἡμᾶς ἐν ταῖς εὐχαῖς ἡσυχίαν κατασκευάζειν [ἑαυτοῖς] καὶ ἠρεμίαν πολλήν. καὶ παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς, καὶ λέγει αὐτοῖς, περίλυπός D ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. τίνος ἕνεκεν μὴ πάντας παραλαμβάνει; ἵνα μὴ καταπέσωσιν, ἀλλὰ τούτους, τοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροὺς γενομένους. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτους ἀφίησι, καὶ μικρὸν προσελθὼν, εὔχεται λέγων· πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέγει τῷ πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ E σὰρξ ἀσθενής. Οὐχ ἁπλῶς πρὸς τὸν πέτρον μάλιστα ἀποτείνεται, καίτοι καὶ τῶν ἄλλων καθευδησάντων· ἀλλὰ καθικνούμενος αὐτοῦ κἀνταῦθα διὰ τὴν αἰτίαν ἣν ἔμπροσθεν εἶπον. εἶτα ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι τὸ αὐτὸ εἶπον· εἰπόντος γάρ φησι πέτρου, ὅτι κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι· ὁμοίως [δὲ] φησι καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον, πρὸς ἅπαντας διαλέγεται, ἐλέγχων αὐτῶν τὴν ἀσθένειαν.

Οἱ

Digitized by Google

οἱ γὰρ συναποθανεῖν αἱρούμενοι, οὐδὲ λυπουμένῳ τότε συλλυπηθῆναι ἴσχυσαν ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἐκράτησεν αὐτῶν ὁ ὕπνος. ὁ δὲ ἐκτενῶς εὔχεται. [καὶ] ἵνα μὴ δόξῃ ὑπόκρισις εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἱδρῶτες ἐπιρρέουσι διὰ τὴν αἰτίαν πάλιν ταύτην. καὶ ἵνα μὴ [τοῦτο] εἴπωσιν αἱρετικοὶ ὅτι ὑποκρίνεται τὴν ἀγωνίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἱδρῶτες ὡς θρόμβοι αἵματος, καὶ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν ἐφάνη, καὶ μυρία φόβου τεκμήρια, ἵνα μή τις εἴπῃ τὰ ῥήματα πεπλασμένα εἶναι. διὰ [γάρ τοι] τοῦτο καὶ ἡ εὐχή. τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰ δυνατὸν A παρελθέτω, ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον· τῷ δὲ εἰπεῖν, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ, ἔδειξε τὸ ἐνάρετον καὶ ἐμφιλόσοφον, παιδεύων καὶ τῆς φύσεως ἀνθελκούσης ἕπεσθαι τῷ θεῷ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἤρκει τοῖς ἀνοήτοις τὸ πρόσωπον δεῖξαι μόνον, καὶ ῥήματα προστίθησι. πάλιν τὰ ῥήματα οὐκ ἤρκει μόνον, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἔδει, καὶ ταῦτα συνάπτει τοῖς ῥήμασιν, ἵνα πιστεύσωσι, καὶ οἱ σφόδρα φιλονεικοῦντες, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανεν. εἰ γὰρ καὶ [τούτων ὄντων] ἀπιστεῖται παρά τινων ἔτι τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον εἰ B μὴ ταῦτα ἦν. ὁρᾷς δι' ὅσων δείκνυσι τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν; δι' ὧν φθέγγεται, δι' ὧν πάσχει. εἶτα ἐλθὼν λέγει, φησί, τῷ Πέτρῳ, [Σίμων] οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; ἅπαντες καθεύδησαν, καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπιτιμᾷ, αἰνιττόμενος αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἐφθέγξατο. καὶ τὸ, μετ' ἐμοῦ, δὲ οὐχ ἁπλῶς κεῖται· ἀλλ' ὡσανεὶ ἔλεγε, γρηγορῆσαι οὐκ ἰσχύσατε μετ' ἐμοῦ, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τὴν ψυχὴν [σου] θήσεις; καὶ τὸ ἑξῆς δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται. γρηγορεῖτε [γάρ] φησι καὶ προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. C ὁρᾷς πῶς πάλιν αὐτοὺς παιδεύει μὴ ἀπαυθαδιάζεσθαι, ἀλλὰ συντετρῖφθαι τὴν διάνοιαν καὶ ταπεινοφρονεῖν, καὶ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι; καὶ νῦν μὲν πρὸς Πέτρον ἀποτείνεται. νῦν δὲ πρὸς πάντας κοινῇ. κἀκείνῳ μέν φησι, Σίμων Σίμων, ἐξῃτήσατο ὁ σατανᾶς σινιάσαι ὑμᾶς [ὡς τὸν σῖτον,] κἀγὼ περὶ σοῦ ἐδεήθην. κοινῇ δὲ πᾶσιν εὔχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, πανταχοῦ τὸ αὔθαδες αὐτῶν ἐκκόπτων καὶ ἐναγωνίους ποιῶν. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ δι' ὅλου καταφορικὸν ποιεῖν τὸν λόγον, λέγει. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ D σὰρξ ἀσθενής. εἰ γὰρ καὶ βούλει φησὶν ὑπεριδεῖν θανάτου, ἀλλ' οὐ δυνήσῃ ἕως ἂν ὁ θεὸς ὀρέξῃ χεῖρα. καθέλκει γὰρ τὸ φρόνημα τὸ σαρκικόν. [καὶ] πάλιν ηὔξατο τὸ αὐτὸ λέγων [πάτερ] εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου· δεικνὺς ἐνταῦθα, ὅτι σφόδρα συνᾴδει τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι πανταχοῦ τούτῳ ἕπεσθαι δεῖ καὶ τοῦτο ἐπιζητεῖν. καὶ ἐλθὼν, εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας. μετὰ γὰρ τοῦ καὶ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἶναι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἦσαν E βεβαρημένοι· καὶ ἐκ τρίτου πάλιν τὸ αὐτὸ ἀπελθὼν, ἐφθέγξατο, βεβαιῶν ὅτι ἄνθρωπος γέγονε. τὸ γὰρ δεύτερον καὶ τρίτον, ἀληθείας μάλιστά ἐστιν ἐν ταῖς γραφαῖς ἐνδεικτικόν· ὥσπερ καὶ Ἰωσὴφ ἔλεγε [τῷ Φαραὼ,] ὅτι σοι ἐφάνη τὸ ἐνύπνιον ἐκ δευτέρου, [ὑπὲρ ἀληθείας] καὶ τοῦ πιστωθῆναί σε ὅτι τοῦτο ἔσται πάντως, τοῦτο γέγονε. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς [καὶ] ἅπαξ καὶ

nam qui mori cum eo volebant, nec quando contriſtabatur quidem, ſimul contriſtari vigilantes potuerunt, ſed victi à ſomno, ceciderunt. Ipſe verò intentius orat, adeò vt vel ſudores vberius defluxerint. Ea rurſus de cauſa, *Luc 22.* ne hypocriſis res iſta videatur, neve poſſint hæretici dicere, quod anxietatem & triſtitiam iſtam ſimulauerit, idcirco & ſudores quaſi guttæ ſanguinis defluxerunt. & angelus confortãs eum, & multa ſigna timoris apparuerunt, ne quis ficta hæc audeat verba dicere: hac etiam de cauſa orat. Eo igitur quod dixit, tranſeat ſi poſſibile eſt, humanitatem ſuam oſtendit, eo verò quod, *non vt ego volo, ſed vt tu:* ſublimem admirabilis philoſophiæ virtutem tradidit: cùm exemplo nos doceat, etiã natura abhorrente ac renitẽte Deum eſſe ſequendũ. Quandoquidẽ autem non ſatis eſt imperitis mœrentis faciem ſolummodo videre, verba quoque addidit: nec verba rurſum amentibus ſufficiunt, rem magis quærentibus: & rem ergo mœrentis adhibuit, vt vel qui valde contentioſi & pertinaces ſunt, credere poſſint vere hominem factum, vereq; mortuum fuiſſe. Si enim cùm & vultus, & verba, & res mœrorẽ ſignificauerunt, non creditur tamen à nonnullis paſſio: quidnam dicerent ſi iſta non eſſent? Vides quot, quibúsve modis diſpenſationis veritatem oſtendit, cùm his quæ loquitur, tum his quæ patitur? Venit deinde, ac dicit Petro: *Sic non potuiſti mecum vna hora vigilare?* Omnes dormiebant, & Petrum coarguit, occultius eũ de his reprehendens quæ in ſuperioribus fuerat locutus, ac ideo, *Mecum*, non ocioſe adiecit: ſed quaſi diceret: Vigilare mecum non potuiſti, & mecum mori poteris? Id etiam inſinuat quod ſequitur: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Vides quomodo ipſos rurſus ab arrogãtia remouet, ac triſtis mẽtis & humiles eſſe hortatur, Deo totũ attribuentes? & modò ad Petrum, modò communiter ad omnes verba dirigit. Et illi quidem dicit: *Simon, Simon, Satanas petijt te cribrare, ego verò deprecatus ſum pro te:* *Luc. 22.* communiter autem omnibus, orate, ne intretis in tentationem. Ita vbiq; arrogantiam atq; pertinaciam amputat, magis ſolicitos facit: & ne acrior videatur, vniuerſa mitigando dicit: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma:* etſi enim mortem contemnere volueris, inquit, non poteris tamen, niſi Deus tibi manum porrexerit, cùm carnalis abhorreat ſenſus. *Rurſus autem abiens orauit dicens: Pater, ſi non poteſt iſtud tranſire à me, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hic oſtendit voluntatem ſe Dei omnino continere, & vbiq; voluntatem Dei quærendam & eligendam eſſe. *Redijt autem, & inuenit eos dormientes.* Nam præterquam quòd nox erat, & intempeſta, oculi etiam eorum mœrore grauabantur. *Ipſe autem profectus tertiò idem orauit.* Confirmans hominem vere factum fuiſſe: quod enim ſecundò & tertiò fit in ſcripturis, maximopere veritatem oſtendit: veluti & Ioſeph ad Pharaonem dicebat: *Gen. 41.* *Secundo id tibi apparuit ſomnium veritatis gratia.* Ita enim factum eſt, vt ita credas omnino futurum. Hac de cauſa etiam ipſe non ſemel, ſed

ſed bis & teridem orando protulit, vt diſpenſatio firmiter crederetur. Cur autem iterum ad diſcipulos rediit? Vt eos redargueret, quoniam adeò ſopiti mœſtitia erant, vt neque præſentiam quidem eius ſentirent: non tamen redarguit, ſed paululum receſſit, magnam eorum eſſe infirmitatem ſignificans, qui nec increpati quidem vigilare potuerunt: non excitat autem, nec increpat amplius, ne perterritos magis terreat: ſed recedens orauit, & rediens inquit: *Dormite iam & requieſcite.* Quamuis enim vigilare opus erat, ſignificans tamen, quia nec aſpicere quidem mala valerent, ſed fugerent præ timore, ac fugarentur: & quia minimè eorum egeret auxilio, & tradi omnino ipſum oporteret, dormite iam, inquit, & requieſcite. *Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorũ.* Oſtendit rurſus diſpenſationis hoc factum fuiſſe, & ſimul animos ipſorum erigit, eo quod dixit, traditur in manus peccatorum: ſignificat enim proteruitatis illorum hoc opus eſſe, non quia ipſe peccato ſit obnoxius. *Surgite, eamus, ecce appropinquauit qui me tradet.* Ita vndique ipſos erudit, non neceſſitatis, nec infirmitatis hanc rem fuiſſe, ſed diſpenſationis cuiuſdam inæſtimabilis: præſciebat enim eos venturos, nec ſolùm non fugit, verumetiam obuiam iuit. *Adhuc enim ipſo loquente, ecce Iudas vnus ex duodecim, & cum ipſo turba cum gladiis & fuſtibus, miſſi à principibus ſacerdotum, & ſenioribus populi.* Pulchra ſanè ſacerdotum inſtrumenta: Cum laternis & lampadibus aggrediuntur. Iudam autem iterum ex duodecim vnum dicere non veretur. *Qui autem tradebat eum, dedit eis ſignum dicens: Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.* Prohdolor quantam proditoris anima prauitatem ſuſcepit? quibus oculis tunc magiſtrum aſpexit? quo porrò oſculatus ore eſt? O ſceleratiſſimam mentem, quid cogitauit? quid auſa eſt? quod ſignum proditionis dedit? Quemcunque oſculabor, inquit: confidebat enim in lenitate magiſtri: quæ res maximè omnium confundere illum, & omni priuare venia ſufficit, quia ita mitem atq; manſuetum prodebat magiſtrum. Sed curnam hoc ſignum datum eſt? Quia ſæpius circumuentus ab ipſis pertranſiuit per medium ipſorum neſcientibus ipſis: quod & tunc factum fuiſſet, niſi ipſe aſſenſiſſet. Hoc igitur ipſum volens eum docere etiam tunc tenebris oculos eorum inuoluit. Ac ipſe interrogauit dicens: *Quem quæritis?* & quamuis laternas & lampades, & Iudam ipſum ſecum haberent, non nouerunt tamen, ſed reſponderunt: Ieſum. Quibus ipſe: *Ego ſum, quem quæritis.* Et ad Iudam: *Amice*, inquit, *ad quid veniſti?* Poſtquam enim vires patefecerat ſuas, tunc iam permiſit. Lucas autem oſtendit quòd in eam vſque horam qua traditus eſt, Iudam emendabat, dicendo: Iuda, oſculo filium hominis tradis? ac ſi diceret, non te pudet in habitu proditionis venire: ſed tamen poſteaquam iſtud eum non repreſſiſſet, vt etiam oſcularetur ſuſtinuit, & vltrò ſe dedit. *Tunc immiſerunt in eum manus, & tenuerunt illum.* Ipſa nocte in qua comederunt paſcha,

Ioan. 18. a

Ioan. 18. a

Luc. 22. e

tanta

καὶ δὶς καὶ τρὶς εἰπὼν τὸ αὐτὸ ἐφθέγξατο, ὑπὲρ τοῦ πιστώσασθαι τὴν οἰκονομίαν. καὶ τίνος ἕνεκεν ἦλθεν ἐκ δευτέρου; ὥστε αὐτοὺς ἐλέγξαι διὰ τὸ οὕτως ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ὡς μηδὲ τῆς παρουσίας αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι. οὐ μὴν ἤλεγξεν, ἀλλὰ διέστη μικρὸν, δηλῶν τὴν ἄφατον αὐτῶν ἀσθένειαν, ὅτι οὐδὲ ἐπιτιμηθέντες ἠδύναντο καρτερῆσαι. οὐ διυπνίζει [δὲ] καὶ ἐπιτιμᾷ πάλιν, ὥστε μὴ πλῆξαι πεπληγότας, ἀλλ' ἀπελθὼν καὶ προσευξάμενος καὶ ἐπανελθὼν, φησί· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. A καί τοι τότε ἐγρηγορέναι ἔδει· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τὴν ὄψιν οἴσουσι [ῥᾳδίως] τῶν δεινῶν, ἀλλὰ φυγαδευθήσονται καὶ ἀποστήσονται ὑπὸ τῆς ἀγωνίας· καὶ ὅτι οὐδὲ τῆς αὐτῶν δεῖται βοηθείας· καὶ ὅτι δεῖ πάντως αὐτὸν παραδοθῆναι. καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε φησί. ἰδοὺ [γὰρ] ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Δείκνυσι πάλιν ὅτι οἰκονομίας ἦν τὸ γινόμενον. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰπεῖν, εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ἀνίστησιν αὐτῶν τὰ φρονήματα, δηλῶν ὅτι τῆς ἐκείνων πονηρίας τὸ B ἔργον ἦν, οὐ τοῦ αὐτὸν ὑπεύθυνον εἶναι πλημμελήμασι. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. διὰ πάντων γὰρ αὐτοὺς ἐπαίδευσεν, ὅτι οὐκ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα ἦν οὐδὲ ἀσθενείας, ἀλλ' οἰκονομίας τινὸς ἀπορρήτου· καὶ γὰρ προῄδει ἥξοντας, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ ὁμόσε ἐχώρει. ἔτι γὰρ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. καλά γε τῶν ἱερέων τὰ σκεύη, C μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἐπέρχονται, καὶ Ἰούδας [φησὶ] μετ' αὐτῶν εἷς τῶν δώδεκα. πάλιν αὐτὸν τῶν δώδεκα καλεῖ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν. Βαβαί, πόσην ἐδέξατο πονηρίαν ἡ τοῦ προδότου ψυχή. ποίοις γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑώρα τότε εἰς τὸν διδάσκαλον; ποίῳ στόματι ἐφίλει; ὢ τῆς μιαρᾶς γνώμης. τί ἐβουλεύσατο; τί ἐτόλμησε; ποῖον σύμβολον ἔδωκε τῆς προδοσίας; ὃν ἂν φιλήσω [φησίν.] ἐθάρρει τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκάλου· ὃ μάλιστα D πάντων ἱκανὸν ἦν αὐτὸν ἐντρέψαι καὶ πάσης αὐτὸν ἀποστερῆσαι συγγνώμης, ὅτι τὸν οὕτως ἥμερον παρεδίδου. τίνος δὲ ἕνεκεν τοῦτο φησίν; ἐπειδὴ πολλάκις κατασχεθεὶς ὑπ' αὐτῶν διεξῆλθεν, οὐκ εἰδότων αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως καὶ τότε ἂν τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ αὐτὸς ἐβουλήθη. τοῦτο γοῦν αὐτοὺς παιδεῦσαι αὐτὸν βουλόμενος, καὶ τότε ἐπήρωσεν αὐτῶν τὰς ὄψεις, καὶ αὐτὸς ἠρώτα. τίνα ζητεῖτε. καὶ οὐκ ᾔδεσαν, καίτοι μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων ὄντες [καὶ τὸν Ἰούδαν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες.] εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, Ἰησοῦν, λέγει· ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. καὶ ἐνταῦθα πάλιν, ἑταῖρε, E ἐφ' ᾧ πάρει; μετὰ γὰρ τὸ δεῖξαι τὴν ἰσχὺν τὴν ἑαυτοῦ, τότε λοιπὸν συνεχώρησεν. ὁ δὲ Ἰωάννης φησίν· ὅτι καὶ ἕως αὐτῆς [αὐτὸν] διώρθου τῆς ὥρας λέγων· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; οὐδὲ τὸ σχῆμα τῆς προδοσίας αἰσχύνῃ φησί; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦτο αὐτὸν διεκώλυσε, καὶ φιληθῆναι κατεδέξατο. καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν ἑκών. καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐκράτησαν αὐτὸν τῇ νυκτὶ, καθ' ἣν τὸ πάσχα ἔφαγον.

οὕτως

Digitized by Google

οὕτως ἔξεσον καὶ ἐμαίνοντο, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ αὐτὸς συνεχώρησεν. οὐ μὴν τοῦτο ἀπαλλάττει τὸν Ἰούδαν τῆς ἀφορήτου κολάσεως, ἀλλὰ καὶ μειζόνως αὐτὸν καταδικάζει, ὅτι καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοσαύτην λαβὼν ἀπόδειξιν, καὶ τῆς ἐπιεικείας, [καὶ τῆς πραότητος,] καὶ τῆς ἡμερότητος, θηρίου παντὸς χαλεπώτερος γέγονε. Ταῦτ' οὖν εἰδότες φύγωμεν τὴν πλεονεξίαν. ἐκείνη γὰρ αὐτὸν ἐκείνη τότε ἐξεβάκχευσεν, ἐκείνη πρὸς ἐσχάτην ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν αὐτὸν ἐγύμνασεν. οὐκ ἐκεῖνον δὲ μόνον· ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἁλόντας. ὅτ' ἂν γὰρ [τῆς] οἰκείας ἀπογνῶναι ποιῇ σωτηρίας, πολλῷ μᾶλλον τῆς τῶν ἄλλων ὑπεροψίαν παρασκευάζει; [καὶ] οὕτω τυραννικόν ἐστι τὸ πάθος, ὡς καὶ τοῦ δριμυτάτου ἔρωτος τῶν σωμάτων περιγίνεσθαί ποτε. διὸ καὶ σφόδρα ἐγκαλύπτομαι, ὅτι χρημάτων μὲν φειδόμενοι πολλάκις ἐχαλίνωσαν ἀσέλγειαν πολλοί· διὰ δὲ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, οὐκ ἠθέλησαν σωφρόνως καὶ μετὰ σεμνότητος ζῆν. διὸ δὴ φεύγωμεν αὐτήν. οὐ γὰρ παύσομαι ἀεὶ τοῦτο λέγων. τί γὰρ συνάγεις ἄνθρωπε χρυσόν; τί τὴν δουλείαν πικροτέραν ἐργάζῃ; τί τὴν φυλακὴν χαλεπωτέραν; τί τὴν φροντίδα δριμυτέραν ποιεῖς; νόμισον εἶναι σὰ τὰ ἐν τοῖς μετάλλοις κατωρυγμένα ψήγματα, [καὶ] τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις πάντα. οὐ γὰρ εἴπερ εἶχες τὸν ὄγκον ἐκεῖνον, ἐφύλαξας ἂν μᾶλλον καὶ οὐκ ἂν ἐχρήσω. εἰ γὰρ νῦν τοῖς οὖσιν οὐ κέχρησαι, ἀλλ' ὡς ἀλλοτρίων ἀπέχῃ, πολλῷ μᾶλλον εἰ τὰ πλείονα εἶχες, οὐκ ἂν ἔπαθες. καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ φιλάργυροι, ὅσῳ ἂν πλείονα περιβάλωνται, τοσοῦτον μᾶλλον αὐτῶν φείδεσθαι. Ἀλλ' οἶδά φησιν, ὅτι ἐμὰ ταῦτα. οὐκ οὖν ἐν ὑπολήψει μόνον, οὐκ ἐν ἀπολαύσει σοι ἡ κτῆσις. ἀλλ' ἔμελλον ἀνθρώποις εἶναι φησὶ φοβερός. εὐχείρωτος μὲν οὖν μᾶλλον καὶ πλουσίοις καὶ πένησι, καὶ λῃσταῖς καὶ συκοφάνταις καὶ οἰκέταις, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς ἐπιβουλεύειν βουλομένοις τούτοις ἂν εἴης. εἰ γὰρ βούλει εἶναι φοβερός, ἔκκοψον τὰς λαβὰς δι' ὧν δύνανταί σε ἑλεῖν καὶ λυπῆσαι πάντες οἱ τοῦτο ἐσπουδακότες ἢ οὐκ ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν, οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε; μέγιστον γὰρ ἔχει προστάτην τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς χειρώσασθαι δύναιτ' ἂν καὶ ἑλεῖν. τὸν μέντοι φιλάργυρον, ἅπαντες ὁμοῦ λυποῦσι. καὶ τί λέγω τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου [καὶ σῆτες] καὶ σκώληκες ἐπιστρατεύουσι τῷ τοιούτῳ. καὶ τί λέγω σῆτας; ὁ χρόνος ὁ πολὺς ἀρκεῖ μόνος, καὶ μηδενὸς ἐνοχλοῦντος, τὰ μέγιστα ἀδικῆσαι τὸν τοιοῦτον. τίς οὖν ἡ τοῦ πλούτου ἡδονή; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτοῦ τὰς ἀηδίας βλέπω· σὺ δέ μοι τὴν ἡδονὴν εἰπέ. Καὶ τίνες αἱ ἀηδίαι φησί; Φροντίδες, ἐπιβουλαί, ἀπέχθειαι, μῖσος, φόβος, τὸ ἀεὶ διψῆν καὶ ἐν ὀδύνῃ εἶναι. καὶ γὰρ εἴ τις συμπλέκοιτο κόρῃ ἐρωμένῃ, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐμπλῆσαι μὴ δύναιτο, τὴν ἐσχάτην ὑπομένει βάσανον. οὕτω δὴ καὶ ὁ πλουτῶν. ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐπορίαν καὶ συγγίνεται αὐτῇ· ἐμπλῆσαι δὲ οὐ δύναται τὴν ἐπιθυμίαν ἅπασαν, ἀλλὰ συμβαίνει ταυτὸν, οἷόν τις φησὶ σοφὸς ἀνὴρ, ἐπιθυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιν. καὶ ὥσπερ εὐνοῦχος περιλαμβάνων παρθένον καὶ στενάζων, οὕτως οἱ πλουτοῦντες ἅπαντες. [Καὶ] τί ἄν τις [ἄλλα] λέγοι, πῶς

tanta inſania, tantoq; furore agitabantur. Nihil tamen omnino potuiſſent, niſi ipſe permiſiſſet. Illud tamen Iudam ab intolerabili non liberabit ſupplicio: quinimo multò magis iure vexabitur, quia omnipotentiæ humilitatis, lenitatisq; domini tot tantáq; habens argumenta, omnem feram beluam crudelitate ſuperauit. Hæc igitur conſiderantes, auaritiam fugiamus. Auaritia enim tunc illi furorem immiſit: auaritia omnes qui ei ſeruiunt, crudeles efficit atq; atroces.
A Nam ſi propriam auarus ſalutem negligit, quid faciet de aliena? Præterea ſic tetra & tyrannica hæc paſſio eſt, vt vehementiſſimam etiam corporis libidinem nonnunquam ſuperet. Erubeſcendum igitur eſt, quia pecuniæ parſimonia luxuriam multi refrænarunt: timore autem Chriſti modeſte viuere atq; honeſtè noluerunt. Fugiamus ergo ipſam, fugiamus inquam, nunquam enim ceſſabo id prædicans. Cur enim aurum homo accumulas? Cur ſeruitutem hanc maiorē durioremq; tibi conſtituis? Cur difficiliorē tibi car-
B cerem paras? Cur maioribus te curis quotidie angis? Puta tuas omnes eſſe quæ in metallis ſunt auri venas, quæ in ærariis regum argenti pondera. Quippe ſi hæc omnia tua eſſent, ſolicitè tantummodo ſeruares, neq; vnquam vtereris. Nam ſi modò his quæ habes non vteris, ſed tanquam ab alienis magnopere abſtines, multo diligentius ſi plura poſſideres, id certè faceres. Nempe quantò plura poſſidet auarus, tantò parcior ſolet fieri. Sed noui, inquies, quia hæc mea ſunt. Exiſtimatione igitur, non vſu re-
C rum poſſeſſionem diuitiarum requiris. At inquies, venerabilior apud homines ſum pecuniis abundans, & pleriſq; timendus: imo verò cunctis diuitibus, pauperibus, furibus, calumniatoribus, cæteriſque huiuſmodi hominibus facilè expugnandus. Vis metui eſſe atq; terrori? anſas præcide quibus te illi capere poſſunt, & moleſtia afficere, qui huic rei multam dant operam. Non audis quid trito prouerbio dicitur? Centum ſimul viros vnum pauperem atq; nudum ſpoliare non poſſe. Maxima enim paupertatis propugnatione defenditur, quā nul-
D lus rex, nullus imperator vincere poſſit: auaro autem vniuerſi facilè poſſunt obeſſe, neq; homines ſolum, verumetiam tineæ, atq; vermes eum aggrediuntur. Cur dico tineas & vermes, cum tempus ſolùm nulla re addita ſuiipſius natura maxime talibus officere poſſit? Quę igitur diuitiarum eſt voluptas tu explices oro. Ego enim dolores & mœrores ipſarum video. Sed qui ſunt, inquies iſti? Curæ, inſidiæ, diſſidia, odium, timor, perpetua ſitis, & mœſtitia ſempiterna. Nam quemadmodum ſi quis adama-
E tam mulierem complectatur, nec tamen cupiditatem explere valeat, extremo dolore cruciatur: ſic diuites facultate quam habent, ſi auari ſunt, nullo modo ſe ſatiare poſſūt: ſed tale ipſis accidit quale quidam vir ſapiens de Eunuchis dicit: Cupiditas autem Eunuchi, virginitatis adoleſcentulæ florem nititur eripere. Sicut igitur Eunuchus virginem amplexus ingemiſcit, ſic omnes qui diuitiis inhiant. Quis autem poſſet omnia perſequi aut exponere,

Digitized by Google

quomodo vniuerſis faſtidio eſt auarus, ſeruis, vicinis: rempublicam gerentibus, agricolis, atque inopibus iniuria læſis, vxori præcipue, atque liberis, quos non vt liberos, ſed quaſi mācipia miſerrime ſolet educare? Sed mille doloris, moleſtiæ, iræ, ac deniq; deriſionis aduerſus ſe argumenta præberet, ſi communiter omnib' exibilādus proponeretur. His igitur tædiis, his faſtidiis, his doloribus auaritia ſubiacet: imò verò multò pluribus. Nemo enim hæc oratione aſſequetur, quæ cum periculo indies experimur. Tu verò voluptates modo mihi expone quæ inde oriantur. Videor, inquit, diues eſſe, & diuitem me omnes æſtimant. Quænam eſt hæc voluptas, ſi pateris inuidiam ſolummodo vt puteris? Sed nomen inquies, maxime habeo. Recte id dicis, nempe huiuſmodi diuitiæ nomen ſolummodo ſunt omni re denudatum. Sed lætatur hac æſtimatione diues, inquis? Ea de re lætatur, pro qua ſibi valde dolendum eſſet. Quam ob rem dolendum? Quia iſtud inutilem ipſum & effœminatum ac timidum ad omnia reddit, in peregrinationē proficiſci non audet, mortem multo magis q̄ alii formidat: pecuniarum potius, quam lucis cupidus: hic pulchritudine cœli non delectatur, quia ſibi non affert aurum, nec magnitudine ac motu Solis, quoniam non immittit in domum ſuā aureos radios. Sed multi ſunt, inquies qui iucundè diuitiis fruuntur, viuentes in delitiis, ventrem colentes, vino ſe replētes, magnifice omnia præparantes. Peiores illis modò nominaſti qui maximè omni ab vſu diſtabant pecuniarum. Nam auarus quidem cupiditate æris alligatus, ſaltem ab aliis abſtinet vitiis: illi vero abiectiores multò ſūt, cùm ad ea quæ diximus turpiſſimo aliorum quoq; vitiorum dominatu fœdantur, truculentiſſimis quaſi tyrannis, ventri, voluptati corporis, ebrietati, cæteriſq; vitiis quotidie ſeruientes: ſcorta diligenter alentes: cœnas opipare ſumptuoſas præparantes: paraſitos, aſſentatores ſtudioſè colligentes, & ad cupidines quas natura non ſuſtinet delabentes, mille propter hæc ægritudinibus tam corpus quàm animam conficientes. Non enim ad neceſſitatem, ſed ad corruptionem corporis, & animæ perditionem rebus vtuntur: & idem faciunt, quemadmodum ſi ſumma corpore ornato diligentia, putet ad ſui ipſius vſum pecuniam conſumere. Quas ob res ille ſolus vera fruitur voluptate, ac rerum ſuarum dominus eſt, qui diuitiis rectè vtitur: alii autē omnes ſerui atq; mācipia ſunt: paſſiones enim animæ & corporis ægrotationes adaugent. Quæ igitur tranquillitas, aut voluptas ibi animi eſt, vbi continua obſeſſio, bellum ingens, & tempeſtas vniuerſos maris fluct' exuperās viget? Pecunia quippe ſi amentē hominē inuenerit, inſanum omnino facit: ſi laſciuum, in maiorem impellit luxuriam. Sed quid, inquies, pauperi confert ſapiētia & prudētia? Merito iſtud ignoras. Nemo quippe captus luminibus, lucis iucunditatem cognoſcere poteſt. Salomonem dicentē audias: tantò ſapientem inſipienti præſtare, quantùm inter lucem & tenebras intereſt,

Eccleſ. 2.

Qua

πῶς ἅπασιν ἀηδής ἐστιν ὁ τοιοῦτος, τοῖς οἰκέταις, τοῖς γεωργοῖς, τοῖς γείτοσι, τοῖς τὰ πολιτικὰ πράττουσι, τοῖς ἠδικημένοις, [τοῖς οὐκ ἠδικημένοις,] τῇ γυναικὶ μάλιστα πάντων, τοῖς παιδίοις πλέον ἁπάντων; οὐδὲ γὰρ ὡς ἐλευθέρους, ἀλλ' ἀνδραπόδων καὶ ἀργυρωνήτων ἀθλιώτερον αὐτοὺς ἐκθρέψει, καὶ μυρίας ὀργῆς καὶ λύπης καὶ παροινίας, καὶ γέλωτος ἀφορμὰς καθ' ἑαυτοῦ παρέξει, κοινῇ πᾶσι κωμῳδία προκείμενος. καὶ αἱ μὲν ἀηδίαι αὗται, καὶ τούτων A πλείους [ἴσως·] οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὰς πάσας ἐπέλθοι τῷ λόγῳ ποτὲ, ἀλλ' ἡ πεῖρα παραστῆσαι δυνήσεται. Σὺ δέ μοι τὴν ἡδονὴν λέγε τὴν ἐντεῦθεν. δοκῶ πλουτεῖν φησι, καὶ νομίζομαι πλουτεῖν. καὶ ποία ἡδονὴ τὸ νομίζεσθαι; φθόνου μὲν [οὖν] ὄνομα μέγιστον. καὶ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶν ὁ πλοῦτος, πράγματος ἔρημον. ἀλλὰ καὶ ἐντρυφῶν εὐφραίνεται τῇ ὑπολήψει ταύτῃ φησὶν ὁ πλουτῶν. εὐφραίνεται ὑπὲρ ὧν ἀλγεῖν ἔδει. ἀλγεῖν; διατί φησι; ὅτι τοῦτο αὐτὸν πρὸς πάντα ἄχρηστον ἐργάζεται, καὶ δειλὸν, καὶ ἄνανδρον, καὶ πρὸς B ἀποδημίας καὶ πρὸς θάνατον. καὶ γὰρ διπλοῦν ἡγεῖται τοῦτο μᾶλλον, τῶν χρημάτων, ἢ τοῦ φωτὸς ἐπιθυμῶν. τὸν τοιοῦτον οὐδὲ ὁ οὐρανὸς τέρπει, ὅτι μὴ χρυσίον φέρει· οὐδὲ ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ μὴ χρυσᾶς ἀκτῖνας ἀφίησιν. ἀλλ' εἰσί τινες, οἳ καὶ ἀπολαύουσι φησὶ τῶν ὄντων, τρυφῶντες, γαστριζόμενοι, μεθύοντες, πολυτελῶς δαπανῶντες. τοὺς χείρονάς μοι τούτων λέγεις. ἐκεῖνοι γὰρ μάλιστά εἰσιν οἱ οὐκ ἀπολαύοντες. οὗτος μὲν γὰρ κἂν ἑτέρων ἀπέχηται κακῶν ἑνὶ C προσδεδεμένος ἔρωτι. ἐκεῖνοι δὲ, τούτων χείρους. πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἑτέρων δεσποινῶν χαλεπῶν συρφετὸν ἐπισπάζοντες, καὶ καθάπερ τυράννοις τισὶ χαλεποῖς, τῇ γαστρὶ, τῇ τῶν σωμάτων ἡδονῇ, τῇ μέθῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀκολασίαις καθ' ἑκάστην λειτουργοῦντες τὴν ἡμέραν, πόρνας τρέφοντες, δεῖπνα πολυτελῆ κατασκευάζοντες, παρασίτους, κόλακας ὠνούμενοι, ἐπὶ τοὺς παρὰ φύσιν ἐκπίπτοντες ἔρωτας, μυρίοις νοσήμασιν ἐκ τούτων καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν περιβάλλοντες. οὐδὲ γὰρ εἰς χρείαν ἀναλίσκουσι τὰ ὄντα, ἀλλ' εἰς τὸ φθεῖραι τὸ D σῶμα, καὶ συνδιαφθεῖραι τούτῳ καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ταυτὸν ποιοῦσιν, οἷον ἂν εἴ τις τὸ σῶμα κοσμῶν, δοκῇ εἰς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν ἀναλίσκειν. ὥστε ἐκεῖνος μόνος ἡδονῆς ἀπολαύει, καὶ κύριός ἐστι τῶν ὄντων, ὁ χρώμενος εἰς δέον τῷ πλούτῳ. οὗτοι δὲ δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι. καὶ γὰρ τὰ πάθη τοῦ σώματος ἐπιτρίβουσι, καὶ τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς αὔξουσι. ποία οὖν αὕτη ἀπόλαυσις, ὅπου πολιορκία καὶ πόλεμος, καὶ χειμὼν θαλαττίας E πάσης ζάλης χαλεπώτερος; κἂν γὰρ ἀνοήτους ὁ πλοῦτος λάβῃ, ἀνοητοτέρους ἐργάζεται· κἂν ἀσελγεῖς, ἀσελγεστέρους. Καὶ τί τῷ πένητι φησὶ, τῆς συνέσεως ὄφελος; εἰκότως ἀγνοεῖς. οὐδὲ γὰρ ὁ τυφλὸς οἶδε, τί τοῦ φωτὸς τὸ κέρδος. ἄκουσον τοῦ Σολομῶντος λέγοντος, ὅτι ὅσον τὸ μέσον σκότους καὶ φωτὸς, τοσαύτη ἡ περιουσία τοῦ σοφοῦ ὑπὲρ τὸν ἄφρονα.

ἀλλὰ

ἀλλὰ τὸν ἐν σκότῳ, πῶς διδάξομεν; σκότος γάρ ἐστιν ὁ τῶν χρημάτων ἔρως, οὐδὲν ἀφιεὶς τῶν ὄντων φαίνεσθαι ὡς ἔστιν, ἀλλ᾽ ἑτέρως. καθάπερ γὰρ ὁ ἐν σκότῳ, κἂν χρυσοῦν ἴδῃ σκεῦος, κἂν λίθον τίμιον, κἂν ἁλουργὰ ἱμάτια, οὐδὲν εἶναι νομίζει· οὐ γὰρ ὁρᾷ αὐτῶν τὸ κάλλος· οὕτω καὶ ὁ φιλάργυρος, οὐκ οἶδε τῶν περισπουδάστων ὡς χρὴ τὸ κάλλος. διασκέδασόν μοι τὴν ἀχλὺν τὴν ἀπὸ τοῦ πάθους τούτου, καὶ τότε ὄψει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. οὐδαμοῦ δὲ ταῦτα οὕτω φαίνεται, ὡς ἐν πενίᾳ. οὐδαμοῦ οὕτως ἐλέγχεται τὰ δοκοῦντα μὲν εἶναι οὐκ ὄντα δὲ, ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ. ἀλλ᾽ ὢ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων, οἳ καὶ καταρῶνται τοῖς πένησι, καὶ φασὶ καταισχύνεσθαι, καὶ οἰκίας καὶ βίον, καὶ ὑπὸ πενίας πάντα φύρεσθαι. Τί γάρ ἐστιν αἰσχύνη οἰκίας εἰπέ μοι; οὐκ ἔχει κλίνην ἐξ ἐλέφαντος, οὐδὲ ἀργυρᾶ σκεύη, ἀλλ᾽ ἐξ ὀστράκων πάντα καὶ ξύλων. τοῦτο μὲν οὖν μεγίστη δόξα οἰκίας καὶ περιφάνεια. τὸ γὰρ τῶν βιωτικῶν ἀμελεῖν, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς πολλάκις ποιεῖ τὴν σχολὴν ἀναλίσκεσθαι πᾶσαν. ὅτ᾽ ἂν οὖν πολλὴν ἐν τοῖς ἔξω τὴν ἐπιμέλειαν ἴδῃς, τότε αἰσχύνου ἐπὶ τῇ πολλῇ ἀσχημοσύνῃ. ἄσχημα γὰρ μάλιστα αἱ τῶν πλουτούντων οὐκ ἔχουσιν οἰκίαι. ὅτ᾽ ἂν γὰρ ἴδῃς ξύλα περιβεβλημένα τάπησι, καὶ κλίνας ἀργύρῳ ἐνδεδεμένας, ὥσπερ ἐν τῷ θεάτρῳ, ὥσπερ ἐν τῇ πομπῇ τῆς σκηνῆς, τί ταύτης ἀσχημοσύνης ἴσον γένοιτ᾽ ἄν; ποία γὰρ μᾶλλον οἰκία ἔοικε τῇ ὀρχήστρᾳ καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας; ἡ τοῦ πλουσίου, ἢ ἡ τοῦ πένητος; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἡ τοῦ πλουσίου; οὐκοῦν αὕτη αἰσχημοσύνης γέμει. Ποία οἰκία ἔοικε τῇ τοῦ Παύλου, τῇ τοῦ Ἀβραάμ; εὔδηλον ὅτι ἡ τοῦ πένητος. οὐκοῦν αὕτη μάλιστα κεκαλλώπισται καὶ εὐδοκιμεῖ. καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο μάλιστα κόσμος οἰκίας, εἴσελθε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ζακχαίου, καὶ μάθε, ὅτε ἔμελλεν εἰς αὐτὴν εἰσιέναι ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὴν ἐκόσμησεν ἐκεῖνος. οὐ γὰρ ἔδραμε πρὸς τοὺς γείτονας, ἀμφίθυρα αἰτῶν καὶ καθέδρας καὶ βάθρα ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένα, οὐδὲ ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ταμιείων τὰ ἐπιβλήματα τὰ Λακωνικά. ἀλλ᾽ ἐκόσμησε κόσμῳ τῷ Χριστῷ πρέποντι. Τίς δὲ οὗτος ἦν; » τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδωμι φησὶ κύριε πτωχοῖς, καὶ οὗ ἄν ἥρπασά τι, τετραπλασίονα ἀποδώσω. οὕτω καὶ ἡμεῖς κοσμῶμεν τὰς οἰκίας, ἵνα καὶ πρὸς ἡμᾶς εἰσέλθῃ ὁ Χριστός. ταῦτα καλὰ τὰ ἀμφίθυρα, ταῦτα ἐν οὐρανοῖς κατασκευάζεται, ἐκεῖ ὑφαίνεται. ἔνθα ἂν ταῦτα ᾖ, ἐκεῖ καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεύς. ἂν δὲ ἑτέρως κοσμῇς, τὸν διάβολον καλεῖς, καὶ τὸν ἐκείνου χορόν. ἦλθε καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τελώνου Ματθαίου. Τί οὖν καὶ αὐτὸς ἐποίησεν; ἐν τῇ προθυμίᾳ πρότερον ἑαυτὸν ἐκόσμησε, καὶ τῷ πάντα ἀφεῖναι καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ Κορνήλιος ἐκόσμει τὴν οἰκίαν εὐχαῖς καὶ ἐλεημοσύναις. διὸ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὲρ αὐτὰ λάμπει τὰ βασίλεια· καὶ γὰρ οἰκίας εὐτέλεια, οὐ σκεύη κείμενα ἁπλῶς, οὐδὲ κλίνη ἠμελημένη, οὐδὲ τοῖχοι καπνοῦ γέμοντες, ἀλλ᾽ ἡ τῶν ἐνοικούντων κακία. καὶ δείκνυσιν ὁ Χριστός. εἰς μὲν γὰρ τὴν τοιαύτην ἂν ᾖ ἐνάρετος ὁ κατοικῶν, οὐκ ἐπαισχύνεται εἰσελθεῖν·

εἰς

Qua igitur ratione docere poterimus eum, qui degit in tenebris? Pecuniæ nempe cupiditas tenebra eſt, qua efficitur, vt aliter quàm ſe habeant res videantur: ſed quemadmodum ſi quis in profundiſſimis tenebris, aut vas aureum, aut lapides pretioſos, aut veſtes purpureas videat, eas res nihili æſtimabit, earum enim pulchritudinem diſcernere non poteſt: pariter certè auarus optimatum rerum pulchritudinem nullo modo percipit. Depelle
A igitur huius paſſionis caliginem, & tunc naturam rerum cognoſces, quæ nuſquam ſic apertè vt in paupertate diſcitur: nuſquam ita probè cognoſcuntur ea quæ cum non ſint, eſſe putantur, quemadmodum in philoſophia. Sed ô ſtultos homines illos, qui pauperes execrantur, ac dicunt, paupertate victum & domos dedecore affici: omnia confundentes, quod eſt enim hoc domus dedecus dic quæſo? Non eſt ſibi conſtructus ebore lectulus, non argentea vaſa: ſed Samia cuncta ſunt, & lignea, ac magna iſtud gloria & nobilitas domus eſt. Secularium
B enim rerum contemptus, vniuerſum ſæpenumero ſtudium, totamq; operam ad curam animæ conuertit. Quare cum ab exterioribus nimium pendere hominem videas, tunc de dedecore illius erubeſcere debes. Nullus enim habitus, nulla honeſta ſpecies in diuitũ ædibus aſpicitur. Nam quando vides ligna peripetaſmatibus velata, lectos exornatos argento, quaſi in theatro, & ſuperba ſcenarum pompa: quid hac deformitate deformius fieri poteſt? Quæ igitur domus orcheſtræ ac tripudiorum locis ſimilis eſt: diuitiſne an pauperis? Diuitis certè:
C hæc ergo dedecoris plena eſt: E regione autem quæ domus Pauli, aut Abrahæ domui conferri poteſt, nonne domus inopis? Hæc igitur optima atq; probatiſſima eſt: quod vt melius diſcas, Zachæi domum cogitatione ingrediaris, & conſidera, cum audiſſet Chriſtum in eam ingreſſurũ, quomodo eã ornauit. Nõ enim curriculo ad vicinos contendit, menſas, ſedes, ſubſellia petens eburnea, nec extraxit è penetralibus Laconica quædam menſarum velamina, ſed ornatu Chriſto gratiſſimo decorauit. Quis
D porrò iſt? *Dimidium*, inquit, *rerum mearum do pauperibus, & quadruplicata reddo quæ rapui.* Luc.19.b
Sic & nos, oro, domos noſtras exornem⁹, vt Chriſtum ſuſcipere mereamur: hæc pulcherrima ſunt portarum velamina. Hæc in cœlis ſolummodo fiunt, ibi texuntur: vbi iſta ſunt, ibi cœlorum rex habitat. Si verò aliter ornabis, diabolum & illius conuocas chorum. Cæterum Sup. 9 a
Chriſtus ad Matthæum quoq; publicanum diuertit: quid igitur ille fecit? Voluntate prius ſeipſum ornauit optima, qua ſibi perſuaſit neglectis omnibus Chriſtum eſſe ſequendum.
E Sic & Cornelius orationibus & eleemoſynis Act.10.d
domum ſuam ornauit. Vnde factum eſt, vt vſq; in hodiernam diem fulgentiſſimam habitet regiam. Vilitas enim & deformitas domus, non à vaſis inordinatè proiectis, non à neglecto lectulo, non à muris fumo decoloratis, ſed ab improbitate habitantiũ cernitur. Quod ſanè Chriſtus oſtendit, qui ob virtutẽ inhabitantis vel viliſſimas petere caſas non indignatur.

Ad improborum autem ædes, etiam ſi aureis contegantur laquearibus, nunquam tamen ingredietur. Illa igitur quauis regia ſplendidior eſt, in qua dominus omnium habitat. Hæc verò quamuis aureis tectis, ingentibusq́, columnis cõſtet, cloacis tamen, & omni ſorditie cõfluentibus riuis ſimilis eſt, cum diaboli vaſa in ea contineantur. Hæc mihi non de diuitib' his qui vt oportet, impendunt: ſed de rapacibus & auaris dicta ſunt: hic nullum ſtudium, nulla cura de rebus neceſſariis eſt, ſed omnis opera pro ventre, ac turpitudine conſumitur, ibi ad rectè philoſophandum omnia impenduntur. Quapropter nuſquam videmus Chriſtũ in ſplendidas ædes diuertiſſe, ſed regiis omiſſis, & molles indutis purpuras poſthabitis, publicanorum & piſcatorum caſas eligebat. Quare tu etiam cùm ipſum in domum tuam vocare volueris, eleemoſyna, orationib', ſupplicationibus, vigiliis ipſam diligenter ornato. Hæc Chriſti regis ornamenta ſunt, illa verò mammonæ, qui hoſtis Chriſti atque inimicus eſt: quas ob res nemo vilitate domus erubeſcat, ſi his ornamentis eam decorat. Nemo diues magnificentia ædium ſublimis incedat: imò verò magis erubeſcat, & altis omnino contemptis palatiis, humiles eligat caſas, vt in hac vita Chriſtum ſuſcipiat, & in futura æternis ædibus perfruatur, gratia & miſericordia Domini noſtri IESV CHRISTI. Amẽ.

HOMILIA LXXXV.

in Gr. Codd. eſt LXXXIV.

EX CAPITE XXVI.

Et ecce vnus eorum qui cum Ieſu erant extẽdens manũ, euaginauit gladium ſuum: & percutiens ſeruum pontificis, amputauit auriculam eius. Tunc dicit ei Ieſus: Conuerte gladium in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.

Ioann. 18. b. QVisnam eſt vnus iſte qui auriculam ſerui amputauit? Petrum certè fuiſſe Ioannes teſtatur cuius ardentiſſimo animo iure iſta res attribuitur. Cæterum illud quærendum eſt, cuius rei gratia gladios ferebant? Non enim hinc ſolùm, verumetiam inde liquidò patet gladios eos habuiſſe: quia interrogati reſponderunt, duos ibi eſſe. Sed quam ob rem Chriſtus iſtud permiſit? Lucas ſanè ait, quia dixit ad eos, *Num quando vos abſque ſacculo & pera calceamentiſque miſi, re quapiam caruiſtis?* Cumque illi nulla, reſpondiſſent: ſed modò intulit: *qui habet ſacculum, tollat & peram: & qui non habet, vendat veſtimentum ſuum, & emat gladium*: quum illi dixiſſent duos ſe gladios habere, Chriſtus ſatis eſſe reſpondit. Cur igitur habere permiſit? Vt facilius crederent, quod traderetur: propterea dixit eis, emat gladium, non vt percutiant, animat, ſed vt proditionem per hoc declararet. Quare antè perã etiã addidit? Vt eos erudiret deinceps ſtudere ac vigilare multũ quooniã ꝓprio vſuri ſtudio ſint. Nam

Luc. 22. d. Ibidem.

εἰς δὲ ἐκείνην, κἂν χρυσοῦν ὄροφον ἔχῃ, οὐδέποτε εἰσελεύσεται. ὥστε αὕτη μὲν τῶν βασιλείων λαμπροτέρα, τὸν πάντων δεσπότην δεχομένη· ἐκείνη δὲ, μετὰ τοῦ ὀρόφου τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν κιόνων, ἀμάραις καὶ ὀχετοῖς ἔοικεν ἀκαθάρτοις, σκεύη τοῦ διαβόλου ἔχουσα. Ταῦτα δὲ [ἡμῖν,] οὐ περὶ τῶν πλουτούντων εἰς δέον, ἀλλὰ περὶ τῶν πλεονεκτούντων καὶ φιλαργύρων
A εἴρηται. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ σπουδὴ, οὐ δὲ φροντὶς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ γαστρίζεσθαι καὶ μεθύειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἀσχημονεῖν· ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ τοῦ ὀρθῶς φιλοσοφεῖν. Διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν λαμπρὰν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ τελώνου, καὶ τοῦ ἀρχιτελώνου καὶ τοῦ ἁλιέως, τὰ βασίλεια ἀφεὶς, καὶ τοὺς τὰ καλὰ ἐνδεδυμένους ἱμάτια. εἰ τοίνυν αὐτὸν βούλει καλέσαι καὶ σὺ, κόσμησον τὴν οἰκίαν ἐλεημοσύναις, εὐχαῖς, παννυχίσιν, ἱκετηρίαις. ταῦτα [γὰρ] τοῦ βασιλέως Χριστοῦ τὰ ἀναθήματα, ἐκεῖνα δὲ τοῦ
B μαμωνᾶ, [τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Χριστοῦ.] μηδεὶς τοίνυν ἐγκαλυπτέσθω οἰκίαν ἔχων εὐτελῆ, ἐὰν ταῦτα ἔχῃ τὰ ἐπιβλήματα· μηδεὶς πλούσιος φρονείτω μέγα, οἰκίαν ἔχων πολυτελῆ, ἀλλ' ἐγκαλυπτέσθω μᾶλλον, καὶ ταύτην ζηλούτω ἐκείνην ἀφεὶς· ἵνα καὶ ἐνταῦθα τὸν Χριστὸν ὑποδέξηται, καὶ ἐκεῖ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσῃ σκηνῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος,] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

C

ΟΜΙΛΙΑ ΠΔ.

Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψον τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται [ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι;]

D Τίς ἦν [ὁ εἷς] οὗτος ὁ τὸ ὠτίον κόψας; Ἰωάννης φησὶν, ὅτι [ὁ] Πέτρος. τῆς γὰρ αὐτοῦ θερμότητος ἦν τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἐκεῖνο ἄξιον ζητῆσαι, τίνος ἕνεκεν μαχαίρας ἐβάσταζον. ὅτι γὰρ ἐβάσταζον, οὐκ ἐντεῦθεν δῆλον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἐρωτηθέντες εἶπον, ὅτι εἰσὶν ὧδε δύο. τίνος δὲ ἕνεκεν, καὶ ἐπέτρεψεν [αὐτοῖς] ὁ Χριστὸς ἔχειν; καὶ γὰρ [καὶ] τοῦτό φησιν ὁ Λουκᾶς, ὅτι εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; καὶ ἐπειδὴ εἶπον, οὐδενὸς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν
E ὁ ἔχων βαλλάντιον, ἀράτω [ὁμοίως] καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. καὶ ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι εἰσὶ μάχαιραι ὧδε δύο, εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἀφῆκεν ἔχειν; πείθων αὐτοὺς, ὅτι παραδοθήσεται. Διὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, ἀγορασάτω μάχαιραν· οὐχ ἵνα ὁπλίσωνται· ἄπαγε· ἀλλὰ διὰ τούτου τὴν παράδοσιν δηλῶν. καὶ τίνος ἕνεκεν καὶ πήραν ἔχειν, φησὶν, ἐπιτάττει; ἐπαίδευεν αὐτοὺς λοιπὸν νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ πολλῇ τῇ οἰκείᾳ χρῆσθαι σπουδῇ. ἐν

Digitized by Google

ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ὡς ἀπείρους ὄντας, πολλῇ ἔθαλπε τῇ
δυνάμει. λοιπὸν δὲ ὥσπερ νεοττοὺς καλιᾶς ἐξαγα-
γὼν κελεύει [καὶ] τοῖς οἰκείοις κεχρῆσθαι πτεροῖς. εἶτα
ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι δι' ἀσθένειαν αὐτοὺς ἐᾷ, κελεύων
καὶ αὐτοὺς τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν, ὑπομιμνήσ-
κει τῶν προτέρων λέγων, ὅτι ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλ-
λαντίου, μή τινος ὑστερήσατε; ἵνα δι' ἀμφοτέρων μά-
θωσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, καὶ δι' ὧν περιέστη, καὶ δι' ὧν [αὐτοὺς]
ἐγκαταλιμπάνει νῦν ἠρέμα. ἀλλὰ πόθεν ἐκεῖ
μάχαιραι; ἀπὸ δείπνου ἦσαν καὶ τραπέζης ἐξεληλυ-
θότες. εἰκὸς οὖν καὶ μαχαίρας εἶναι ἐκεῖ διὰ τὸ ἀρνίον.
τούτους δὲ ἀκούσαντας, ὅτι ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτόν, λαβεῖν
εἰς βοήθειαν [ὡς πολεμήσοντας ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου,]
ὅπερ τῆς ἐκείνων γνώμης ἦν μόνον. διὸ καὶ ἐπιτιμᾶται Πέ-
τρος αὐτῇ χρησάμενος, καὶ μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἀπει-
λῆς. καὶ γὰρ ἠμύνατο τὸν οἰκέτην ἐλθόντα, θερμῶς μέν,
πλὴν οὐχ ἑαυτῷ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου
τοῦτο ποιῶν. οὐ μὴν ἀφῆκέ τινα γενέσθαι βλάβην ὁ Χρι-
στός. καὶ γὰρ ἰάσατο αὐτόν, καὶ θαῦμα μέγα ἐπεδείξατο,
ἱκανὸν καὶ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἐμφῆναι,
καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ φιλοστοργίαν τε καὶ πρᾳότητα. καὶ γὰρ
ἐκεῖνο φιλοστόργως, καὶ τοῦτο πειθηνίως. ἀκούσας γὰρ, βά-
λε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην αὐτῆς, εὐθέως ἐπείσ-
θη, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδαμοῦ τοῦτο ποιεῖ. ἕτερος δέ φησιν,
ὅτι καὶ ἠρώτησαν, εἰ πατάξομεν. αὐτὸς δὲ ἐκώλυσε.
καὶ ἰάσατο ἐκεῖνον. καὶ τῷ μαθητῇ ἐπετίμησε, καὶ
ἠπείλησεν, ἵνα πείσῃ. πάντες καὶ οἱ λαβόντες
μάχαιραν, φησίν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται. καὶ
λογισμὸν προστίθησι λέγων· ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύ-
ναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; ἀλλὰ πῶς
πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; διὰ τούτων τὸν θυμὸν αὐτῶν
ἔσβεσε, δεικνὺς ὅτι καὶ ταῖς γραφαῖς τοῦτο δοκεῖ. διὰ τοῦ-
το κἀκεῖ ηὔξατο, ἵνα πρᾴως ἐνέγκωσι τὸ συμβάν,
μαθόντες ὅτι κατὰ θεοῦ πάλιν γίνεται γνώμην. καὶ δύο
τούτοις αὐτοὺς παρεμυθήσατο, τῇ τε τιμωρίᾳ τῶν ἐπι-
βουλευόντων· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, φη-
σίν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται· καὶ τῷ μὴ ἄκων ταῦ-
τα ὑπομένειν. δύναμαι γάρ, φησί, παρακα-
λέσαι τὸν πατέρα μου. καὶ διὰ τί οὐκ εἶπεν, ἢ δο-
κεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι ἐγὼ πάντας αὐτοὺς ἀπολέσαι;
ὅτι πιθανώτερος ἦν μᾶλλον τοῦτο λέγων. οὐδέπω γὰρ
τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. [καὶ] πρὸ
μικροῦ δὲ ἦν εἰρηκώς, ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή
μου ἕως θανάτου· καί, πάτερ παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ
τὸ ποτήριον, καὶ ἀγωνιῶν ἐφάνη καὶ ἱδρῶν, καὶ
ὑπὸ ἀγγέλου ἐνισχυόμενος. ἐπεὶ οὖν πολλὰ τὰ
ἀνθρώπινα ἐπεδείξατο, οὐκ ἐδόκει πιθανὰ λέγειν,
εἴγε εἰρήκει, ὅτι δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύναμαι αὐτοὺς ἀπο-
λέσαι. διὰ τοῦτό φησιν· ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι
[ἄρτι] παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου; καὶ αὐτὸ πάλιν τα-
πεινῶς ἀπαγγέλλει, εἰπών, παραστήσει μοι [πλείους] δώ-
δεκα λεγεῶνας ἀγγέλων. εἰ γὰρ εἷς ἄγγελος ἑκατὸν
ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδας ἀνεῖλεν ὡπλισμένας,
δώδεκα λεγεῶνας ἔδει ἐπὶ χιλίους ἀνθρώπους; οὐδέν.
ἀλλὰ πρὸς τὸν φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ἀσθένειαν σχηματί-
ζει τὸν λόγον. καὶ γὰρ ἀποτεθνηκότες ἦσαν τῷ δέει.
Δια-

Nam in principiò quidem quaſi rudes ac teneros virtute ſua fouebat: nunc autem quaſi è nido pullos educens, ſuis etiã pennis vti hortatur. Deinde ne putent imbecillitate ſe omiſſos eſſe, ac ad ſuam operam compulſos, ad priorum memoriam reducit, dicens: Num quãdo miſi vos ſine ſacculo, re quapiam caruiſtis? ita vtrinq; ad agnoſcendas vires eius inducit, tũ quia eos protexit, tum quia ſenſum ac paulisper ad operã ſuã eos remiſit. Sed vndénam ibi
A gladii ſunt inuenti? A cœna & menſa tunc iam exiuerunt, vbi propter agnum gladios eſſe oportuit: illi verò quoniam audiſſent venturos aduerſus eũ aliquos eſſe, quaſi magiſtrum defenſuri ſecum gladios acceperunt. Quæ res diſcipulorũ animus ſolummodo erat. Propterea Petrus gladio vſus, comminatione & quidem vehementi reprehenditur. Vltus enim ſeruum magno ardore animi eſt, quod tamen non ad ſui, ſed ad magiſtri fecit defenſionem: CHRISTVS verò nullum detrimentum fieri permiſit: confeſtim enim illum curauit, & hac
B magnitudine miraculi, & lenitatem & potentiam ſuam oſtendit. Tu verò diſcipuli quoque & amorem pium, & humilitatem conſidera: alterum enim ex diligendi feruore, alterum ex obedientia fecerat. Nam cum audiſſet: Mitte gladium in vaginam: ſtatim optemperauit: & nuſquam poſtea iſtud facit. Alius autem euangeliſta dicit interrogaſſe diſcipulos ſi gladio percutiendum erat, & Chriſtum non ſolùm prohibuiſſe, verumetiam percuſſum ſanaſſe. Sed Petrum acriter, & quidem minando in- Luc. 22.
C crepat, vt eum & cæteros ſimul ab huiuſcemodi defenſione deterreat. *Omnes enim qui gladium acceperint, gladio morientur*: & rationem adiecit, dicens: *An putas quoniam non poſſum rogare patrẽ meũ, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? Sed vt impleãtur ſcriptura.* His rationibus feruentes animos eorum reſtinxit, maximè cum oſtendat iam ita prædictum eſſe à ſcripturis. Vnde ſuperius quoq; orabat, vt cùm audirẽt voluntatẽ hãc eſſe Dei, mitiori animo ferrent. Ita duobus conſolatus eos eſt, tum eorum qui ſunt inſidiati ſuppli-
D cio: (*Omnes enim qui acceperint gladium*, inquit, *gladio peribunt*) tum quia ſponte ſua hæc ſufferat. Poſſum enim auxiliũ, ait, à patre habere ſi volo. Cur autẽ nõ dixit, an putatis qa nõ poſſum omnes hos perdere? Quia nondũ decẽtẽ de illo opinionem habebant, credibilius illis hoc erat, pſertim cùm paulò antè dixerit: *Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ.* & , *Pater, tranſeat à me calix iſte.* Et ad hæc ſudor quidẽ, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit. Quoniam igitur multa humanitati conuenientia fecerat, ſi ſe illos perdere poſſe dixiſ-
E ſet, non fuiſſet veriſimile. *Ideò an putatis*, inquit, *nõ poſſe me impetrare à patre meo?* & idipſũ humiliter pfert dicẽs: Et exhibebit mihi duodecim legiones angelorum. Etenim ſi vnus angelus centum octogintaquinq; armatorum hominum millia interfecit, quid facerẽt duodecim legiones angelorum in mille viros? Ita ad imbecillitatem atque timorẽ eorũ qui metu iam ſemimortui erant, orationem accomodauit,

& authoritatē ſcripturarū muniuit. *Quomodo igitur implebuntur ſcripturæ?* Sic eos ab omni defenſione deterret. Nam ſcripturis quoque ita videtur, quid vos repugnatis? Et hoc quidem ad diſcipulos: ad illos autem ait: *Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me: quotidie in templo ſedebam docens, & non tenuiſtis me.* Recēſe quot modis eos exuſcitet. Supinos eos ꝓiecit, aurem ſeruo reſtituit, interitum eis comminatus eſt, vt gladio moriantur qui gladium accipiunt: quod futurum præſenti miraculo confirmauit. Sic vndiq; à præſentibus & à futuris potentiam ſuam oſtendit, vt nulla ipſorum vi detentus eſſe videatur: ideo ſubiecit: Quotidie vobiſcum eram, & ſedebam docens, & non tenuiſtis me. Hinc oſtendit permiſſione ſua factum eſſe vt caperetur: miraculis autem prætermiſſis de doctrina mentionem facit, ne iactare ſe videretur: Docentē me non tenuiſtis, inquit, ſilentem aggreſſi eſtis: in templo eram, & nemo manum in me iniecit: modò nocte concubia cum gladiis & fuſtibus irruiſtis: quid opus aduerſus me aſſiduè vobiſcum verſantem his armis fuit? His omnibus manifeſtum facit, quia niſi vltrò ſeipſum tradidiſſet, nihil etiam tunc ipſi potuiſſent. Si enim quum inter manus eum habebant, & medium ipſum nacti erant, retinere tamen non potuerunt, nec ſuperare: vtique neq; tunc potuiſſent, niſi voluiſſet. Deinde ipſam quoque ambiguitatē ſoluit, quare iſtud voluerit, dicens: *Hoc autem factū eſt, vt ſcripturæ prophetarum impleantur.* Vides quo modo ſemper etiam in ipſa proditionis hora, ad emendationem eorum omnia faciebat, ſanando, prædicendo, terrēdo (gladio enim peribunt) ſpōte ſe ad paſſionē venire oſtendēdo? Quotidiè namq; vobiſcū erā docens, & non tenuiſtis me: concordem ſe patri ſignificando, vt prophetarum ſcripturæ adimpleantur. Cur autem in templo ipſum non tenuerunt? Non fuiſſent auſi propter turbas. Quam ob rem etiam exiuit, & à loco & opportunitate tēporis illis poteſtatem cōcedens & excuſationē eorū vndiq; ſuccidens. Nam qui ſe ipſum tradidit, vt ſcripturas impleret: quomodo aduerſus Deum patrem docebat? *Tunc diſcipuli omnes dimiſſo ipſo fugam ceperunt.* Quando etenim comprehenſus eſt, manebant: quando vero hæc ad turbam locutus eſt, tunc in pedes ſe omnes dedere, nullam iam videntes eius defenſionem, qui vltrò ſe traderet, ac diceret ſecundum ſcripturas iſta fieri. Sed diſcipuli qdem fugiunt, illi verò Ieſum ad Caipham ducunt. *Petrus autem ſequebatur, & introiuit videre finē.* Ingēs huius diſcipuli ardor fuit, qui nec cæteris quidē fugientibus territus eſt, ſed ſecutus etiā introiuit.

Ioann. 18. c. Nam & ſi Ioannes quoq; id fecerat, ſed tamen notus erat pontifici. Cur autem ipſum eò duxerunt, vbi omnes erant congregati? Vt ex pōtificum ſententia omnia facerent. Idcirco ad eum omnes conueniunt qui illo anno ſummum pontificatum obtinebat, vbi pernoctarunt vigilantes, adeò vt paſcha ea nocte co-

Ibidem. e. medere neglexerint. *Mane autem facto non intrarunt in prætorium, vt Ioannes inquit, vt non*

contami-

διὰ τοῦτο καὶ τὰς γραφὰς ἐπιτειχίζει λέγων· πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; φοβῶν αὐτοὺς καὶ ἐντεῦθεν. εἰ γὰρ ἐκείναις τοῦτο δοκεῖ, ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε πολεμοῦντες. καὶ πρὸς μὲν τοὺς μαθητὰς, ταῦτα· πρὸς δὲ ἐκείνους φησίν· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ὅρα πόσα ποιεῖ τὰ δυνάμενα αὐτοὺς διαναστῆσαι. ὑπτίους ἔρριψε, τὸ ὠτίον τοῦ οἰκέτου ἰάσατο, ἠπείλησεν αὐτοὺς σφαγῆναι·

A ἐν μαχαίρᾳ γὰρ ἀπολοῦνται φησὶν οἱ λαβόντες μάχαιραν· ἀπὸ τῆς τοῦ ὠτίου θεραπείας, καὶ ταῦτα ἐπιστώσατο, πάντοθεν, ἀπὸ τῶν παρόντων, ἀπὸ τῶν μελλόντων [ἐμφαίνων] αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ δεικνὺς, ὅτι οὐ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον γέγονε τὸ κρατῆσαι αὐτόν. διὸ καὶ ἐπάγει· καθ᾽ ἡμέραν μεθ᾽ ὑμῶν ἤμην, καὶ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με, κἀντεῦθεν δηλῶν, ὅτι τῆς αὐτοῦ συγχωρήσεως ἦν τὸ ἁλῶναι. καὶ [γὰρ] θαύματα παραδραμὼν, τὴν διδασκαλίαν λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ κομπάζειν. [ὅτε ἐδίδασκον, οὐκ ἐκρατήσατέ

B με·] ὅτε ἐσίγησα, ἐπήλθετε; ἐν τῷ ἱερῷ ἤμην, καὶ οὐδεὶς κατέσχε· νυνὶ δὲ ἀωρὶ καὶ μέσων νυκτῶν ἐπέστητε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; τί τούτων ἔδει τῶν ὅπλων ἐπὶ τοῦ μεθ᾽ ὑμῶν ὄντος ἀεί; ἀπὸ τούτων διδάσκων, ὅτι εἰ μὴ ἑκὼν ἐνέδωκεν, οὐδ᾽ ἂν τότε ἴσχυσαν. οὐδὲ γὰρ ἂν οἱ τὸν ἐν χερσὶν ὄντα μὴ δυνηθέντες κατασχεῖν, καὶ μέσον [αὐτὸν] λαβόντες καὶ μὴ περιγενόμενοι, οὔτε τότε ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ ἠθέλησεν. εἶτα καὶ τὴν ἀπορίαν λύει, διατί τότε ἠβουλήθη. τοῦτο γὰρ γέγονε φησὶ, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. εἶδες πῶς μέχρι τῆς ἐσχάτης ὥρας καὶ ἐν αὐ-

C τῷ τῷ παραδοθῆναι πάντα ἐποίει πρὸς [τὴν] διόρθωσιν τὴν ἐκείνων; θεραπεύων, προφητεύων, ἀπειλῶν· ἐν μαχαίρᾳ γάρ φησιν ἀπολοῦνται. δεικνὺς ὅτι ἑκὼν πάσχει· καθ᾽ ἡμέραν γὰρ μεθ᾽ ὑμῶν φησιν ἤμην διδάσκων. τὴν πρὸς τὸν πατέρα συμφωνίαν δηλῶν· ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. διατί δὲ μὴ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτὸν ἐκράτησαν; ὅτι οὐκ ἂν ἐτόλμησαν ἐν τῷ ἱερῷ διὰ τὸν ὄχλον. διὸ καὶ ἔξω ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ διδοὺς αὐτοῖς ἄδειαν, καὶ μέχρις ἐσχάτης ὥρας ἀναιρῶν αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν. ὁ γὰρ ἵνα πληρωθῇ τοῖς

D προφήταις, καὶ ἑαυτὸν παραδοὺς, πῶς ἐναντία ἐδίδασκε; τότε πάντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, φησὶν, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. ὅτε μὲν γὰρ κατεσχέθη, ἔμενον· ὅτε δὲ ἐφθέγξατο ταῦτα πρὸς τοὺς ὄχλους ἔφυγον. εἶδον γὰρ λοιπὸν ὅτι οὐκ ἔτι διαφυγεῖν ἔνι, ἑκόντος ἑαυτὸν παραδιδόντος αὐτοῖς καὶ λέγοντος κατὰ τὰς γραφὰς τοῦτο γίνεσθαι. φυγόντων δὲ αὐτῶν, ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς Καϊάφαν. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθησε καὶ εἰσῆλθεν ἰδεῖν τὸ τέλος. Πολλὴ ἡ θερμότης τοῦ μαθητοῦ, οὐδὲ φυγόντας ἰδὼν ἔφυγεν, ἀλλ᾽ ἔστη καὶ συνεισῆλθεν. εἰ δὲ καὶ Ἰωάννης· ἀλλὰ

E γνώριμος ἦν τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ διατί ἐκεῖ ἀπήγαγον αὐτὸν ἔνθα ἦσαν πάντες συνηγμένοι; ἵνα καὶ κατὰ γνώμην πάντα ποιήσωσι τῶν ἀρχιερέων. ἐκεῖνος γὰρ ἦν τότε ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες ἦσαν αὐτὸν ἀναμένοντες. οὕτω διενυκτέρευον καὶ ἠγρύπνουν ἐπὶ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ ἔφαγον τότε πάσχα φησὶν, ἀλλὰ διατοῦτο ἠγρύπνουν. εἰπὼν γὰρ, ὅτι πρωΐα ἐστὶν, [ὁ Ἰωάννης] ἐπήγαγεν· οὐκ εἰσῆλθον [φησὶν] εἰς τὸ πραιτώριον,

ἵνα

ἵνα μὴ μιανθῶσι, [φησίν,] ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ ἔφαγον, καὶ τὸν νόμον ἔλυσαν, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν περὶ τὴν σφαγὴν ταύτην. οὐδὲ γὰρ ἂν ὁ Χριστὸς παρέβη τὸν καιρὸν τοῦ πάσχα, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ πάντα τολμῶντες, καὶ μυρίους καταπατοῦντες νόμους. ἐπειδὴ σφόδρα ἔζεον τῷ θυμῷ, καὶ πολλάκις ἐπιχειρήσαντες αὐτὸν ἑλεῖν οὐκ ἴσχυσαν· τότε δὲ λαβόντες αὐτὸν ἀπροσδοκήτως, εἵλοντο καὶ τὸ πάσχα ἀφεῖναι, ὑπὲρ τοῦ τὸν φόνον αὐτοῦ ἐμπλῆσαι ἐπιθυμίαν. διὸ καὶ συνήχθησαν ἅπαντες, καὶ συνέδριον ἦν λοιμῶν, καὶ ἐρωτῶσί τινα, βουλόμενοι σχῆμα περιθεῖναι τῇ ἐπιβουλῇ πρὸς τὴν δικαστηρίου. οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἴσαι αἱ μαρτυρίαι φησίν· οὕτω πεπλασμένον τὸ δικαστήριον ἦν, καὶ θορύβου πάντα ἔγεμε καὶ ταραχῆς. ἐλθόντες δὲ ψευδομάρτυρες ἔλεγον, ὅτι οὗτος εἶπεν· [δύναμαι] λῦσαι τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. καὶ μὴν [οὐκ] εἶπεν, ὅτι ἐν τρισὶν [ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν, ὡς ἡ ἐπίνοια τῆς συκοφαντίας;] ἀλλ' οὐκ εἶπε, λύω, ἀλλὰ λύσατε. καὶ οὐδὲ περὶ ἐκείνου, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἰδίου. τί οὖν ὁ ἀρχιερεύς; βουλόμενος αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν καταστῆσαι, ἵνα ἐξ αὐτῆς αὐτὸν ἕλῃ, φησίν· οὐκ ἀκούεις, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσίγα· ἀνόνητος γὰρ ἦν ἡ τῆς ἀπολογίας, οὐδενὸς ἀκούοντος. καὶ γὰρ σχῆμα ἦν τοῦ δικαστηρίου μόνον· τὸ δὲ ἀληθὲς, λῃστῶν ἔφοδος, ὡς ἐν σπηλαίῳ καὶ ἐν ὁδῷ ἁπλῶς ἐπελθόντων. διὸ ἐσίγα. ὁ δὲ ἐπέμεινε λέγων· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ [τοῦ] ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὁ δὲ εἶπε, σὺ εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν [τοῦ οὐρανοῦ.] τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. τοῦτο δὲ ἐποίησε σφοδροτέραν τὴν κατηγορίαν ποιῶν, καὶ τὸ λεχθὲν ἐπαίρων διὰ τοῦ πράγματος. ἐπειδὴ γὰρ εἰς φόβον ἐνέβαλε τοὺς ἀκροατὰς τὸ εἰρημένον, ὅπερ ἐπὶ Στεφάνου πεποιήκασι τὰ ὦτα συσχόντες, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. καίτοι ποία βλασφημία αὕτη; καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἦν εἰρηκὼς συνηγμένων αὐτῶν· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, [ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου,] καὶ ἑρμήνευσε τὸ εἰρημένον, καὶ οὐδὲν ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ἀλλ' ἐσίγησαν, καὶ ἐξ ἐκείνου [οὐκέτι] λοιπὸν οὐδὲν ἀντέλεγον. πῶς οὖν βλασφημίαν τὸ [εἰρημένον] ῥῆμα ἐκάλουν; τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ὁ Χριστὸς οὕτως ἀπεκρίνατο; πᾶσαν αὐτῶν ἀναιρῶν ἀπολογίαν, ὅτι μέχρις ἐσχάτης ὥρας ἐδίδασκεν ὅτι αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι ἥξει πάλιν κρίνων τὴν οἰκουμένην· ὅπερ πολλὴν πρὸς αὐτὸν τὴν συμφωνίαν δηλοῦντός ἐστιν. Διαρρήξας τοίνυν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, φησί· τί ὑμῖν δοκεῖ; οὐ συμφέρει τὴν ψῆφον οἴκοθεν, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων αὐτὴν ὡς ἐπὶ ὡμολογημένων ἁμαρτημάτων καὶ βλασφημίας [δήλης] ἐκκαλεῖται. ἐπειδὴ γὰρ ᾔδεσαν, ὅτι εἰ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐξέτασιν ἔλθοι καὶ διάγνωσιν ἀκριβῆ, ἀπαλλάττει πάσης αὐτὸν αἰτίας, παρ' ἑαυτοῖς αὐτὸν καταδικάζουσι, καὶ προκαταλαμβάνουσι τοὺς ἀκροατὰς λέγοντες· ὑμεῖς ἠκούσατε τῆς βλασφημίας, μόνον οὐχὶ καταναγκάζοντες καὶ βιαζόμενοι τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν. Τί οὖν ἐκεῖνοι; ἔνοχος ἐστὶ θανάτου, ἵν' ὡς καταδίκον λαβόντες, οὕτω τὸν Πιλάτον λοιπὸν ἀποφήνασθαι παρασκευάσωσιν. ὃ δὴ καὶ ἐκεῖνοι συνειδότες φασίν, ἔνοχος θανάτου ἐστίν.

contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha. Vnde liquidò patet, cupiditate interficiendi CHRISTVM præuaricatos fuiſſe, ac alia die paſcha comediſſe. Non enim Chriſtus tempus paſchæ tranſgreſſus eſt, ſed illi audaciſſimi homines, & mille tranſgredientes legis præcepta: quoniam ita inflammati erant, & ſæpe conati capere ipſum, nihil facere potuerunt, ex inſperato nacti quod cupiebāt, tempus paſchæ tranſpoſuerunt: vt ardentes cæde animos ſuos explerent: proptorea congregantur A omnes, & conſilium iam peſtilens erat. Et nōnulla more iudicis quærunt, vt habitum iudicii atq; figuram inſidiis prætexerent. Non enim conueniebant teſtimonia, ſed tumultus atque turbationis omnia plena erant, adeò vt aperte fictum pateret eſſe iudicium. *Venerunt autem duo falſi teſtes dicentes: iſte dixit: Soluam tēplū hoc, & in trib⁹ dieb⁹ erigā ipſum.* In tribus dixit certè diebus, ſed nō ſoluo: ſed, ſoluite. Nec de illo templo, ſed corpore ſuo dicebat. Quid igitur pontifex fecit, vt ad reſpondendum B compelleret, vnde capi ipſum arbitrabatur? *Non audis,* inquit, *quid iſti teſtantur aduerſus te?* Ieſus autē q̄a nullū videbat excuſationi locū, tacebat: figura em̄ ibi duntaxat iudicii erat, re autem ipſa latronum impetus: pontifex igitur perſeuerabat dicens: *Adiuro te per Deum viuum, vt nobis dicas, ſi tu es Chriſtus filius Dei viui. Ipſe vero reſpondit, tu dixiſti: veruntamen dico vobis, amodo videbitis filiū hominis ſedētē ad extris virtutis, & venietē in nubibus. Tūc princeps ſacerdotū ſcidit veſtimēta ſua dicēs: Blaſphemauit.* Quod fecit, vt atrocius dictum Chriſti videretur, & a- C trocior accuſatio fieret. Nam quoniam audientes perterriti fuerant: ſicut in Stephano poſtea fecerunt, aures obſtruentes: ſimileq́d hic à pontifice factum eſt. Sed quænam erat iſta blaſphemia? Nam congregatis ipſis alibi iſtud propoſuit: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis:* quod latius ab eo exponi audientes nihil dicere auſi ſunt, ſed tacuerunt, & nihil poſtea ipſi contradixerunt. Quomodo igitur blaſphemiam nunc iſtud appellabant? Cuius etiam rei gratia Chriſtus hoc eis reſpon- D ſum dedit? Vt omnem eorum tolleret excuſationem. Idcirco ad extremam vſque diem aperte ſe ipſum Chriſtum eſſe docebat, & quod à dextris ſedeat patris, quodque rurſus ad iudicandum orbem venturus ſit: quæ res magnā eius concordiam ad patrem ſignificat. Veſtimentis ego conſciſſis, cæteros interrogat, dicens: *Quid vobis videtur?* Noluit à ſeipſo ſententiā proferre, ſed quaſi manifeſtiſſimo peccato, & blaſphemia patēte, ab illis eam elicere voluit. Nō enim ignorabat ſi res in cognitionē & examinationem veniret exquiſitam, ab o- E mni eum crimine liberari, ac ideo apud ſeipſos condemnari ſtudebat, & auditores præoccupabat, dicens: *Vcupſi blaſphemiā audiſtis:* hæc dixit vrgēs quaſi atq; impellēs aduerſus eū ſētentiam proferre. Quid igitur illi? *Reus eſt mortis.* Condemnatum enim iam à ſe ad Pilatum ducere volebant, vt facilius ipſum quoq; ad condemnādum impellerent, cuius rei omnes conſcii vna voce reſpondent, *Reus eſt mortis:*

Actor. 7. ε.

Pſalm. 109. a.

ſic ipſi accuſabant, ipſi diſceptabant, ipſi ſen-
tentiam ferebant, omnium officia tunc occu-
parunt. Quomodo autem ſublata in medium
non propoſuerunt? Quia ſæpius ora eorũ fræ-
nauit, & ex his quæ tunc facta fuerant condẽ-
nare ipſum cupiebant, & ad ea peruenit pon-
tifex, vt omnibus ſciſſione veſtis ad ſe atten-
tius attractis, ſententia iam ab ipſis prolata,
tanquam condemnatum ad Pilatum ducant.
Ita callidè atq; malitioſè cuncta gerebant: ni-
Ioann.18.c. hil certè tale apud Pilatum dicunt: ſed quo-
modo? *Niſi malefactor hic eſſet, non vtique ti-
bi tradidiſſemus eum*: ita publicis criminibus
interimere ipſum ſtudebant. Cur autem oc-
cultius non interfecerunt? Malam de Chriſto
exiſtimationem ſuſcitare volebant. Quia igi-
tur multi audiuerunt eum, & admirabantur
vehementer, atque ſtupebant tam de ſignis
quam de doctrina: idcirco dederunt operam,
vt publicè necaretur. Chriſtus verò non pro-
hibuit, ſed in veritatis affirmationem proterui-
tate illorum vſus eſt. Manifeſta enim morte
ipſius omnibus facta, contrarius eſt conſecut⁹
euentus, quàm illi optabant. Illi enim ad
dedecus ipſius publicè eum necarunt, ipſe au-
tem ſumma hinc gloria perfulſit. Et quemad-
Ioann.11.f. modum dicebant: *Occidamus ipſum, ne Romani
veniant, & ciuitatem nobis atq; gentem eripiant*:
quo interfecto, illud maxime paſſi: eodem
nunc pacto publicè crucifixerunt, vt magna
infamia notarent: euenit autem omnino con-
trarium. Poteſtatem autem habuiſſe illos per
ſeipſos interficere, Pilatus declarauit dicens:
Ioann.18.f. *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram
iudicate ipſum.* Voluerunt autem, vt tanquam
iniquus, tanquam tyrannus, tanquam facti-
oſus turpiſſima videretur morte necatus:
qua de re latrones quoq; ſimul cum eo cruci-
Ibid.19.d. fixerunt, & ad Pilatum dicebant: *Ne ſcribe re-
gem hunc eſſe Iudæorum, ſed quia dixit regem ſe eſ-
ſe*: quæ omnia ita pro veritate faciunt, vt nec
vmbram quidem excuſationis vel impuden-
tiſſimæ Iudæi habeant: immò cuſtodia &
ſignacula ſepulturæ, magnum ſplendorẽ ve-
ritati addiderunt: idem etiam conuitia, & cõ-
tumeliæ fecerũt. Huiuſmodi certè res falſitas
eſt, vt his rationibus diſſoluatur, quibus te-
tendit inſidias: quod illis accidiſſe videmus.
Nam cùm viciſſe iam putarent, tunc maxime
ea re qua putabant viciſſe, in ſummum dedec⁹
impulſi perierunt: qui autem victus eſſe vide-
batur, is maxime refulſit, & mirabili eſt poti-
tus victoria. Non quæramus igitur vbique vi-
ctoriam, nec ſemper ſuperari vereamur. Eſt
enim quando victoria detrimentum, offen-
ſio verò emolumentum adducit. Etenim in ira
qui valde contumeliatus aliũ eſt, ſuperaſſe vi-
detur, cùm reuera ipſe maxime à turpi hac p-
turbatione victus non parum ſibiipſi nocue-
rit. Qui autem magno animo tulit iniuriam,
hic profectò & quidem cum laude ſuperauit.
Ille namque nec ſuam quidem ægritudinẽ cõ-
preſſit, hic etiã alienã extinxit: & ille ſuo mor-
bo ſuperatus eſt, hic etiam alienum curauit:
nec ſolùm ipſe inflammatus non eſt, verum-
etiam ingentem alterius flammam extinxit.
Quòd

αὐτοὶ κατηγοροῦντες, αὐτοὶ καταδικάζοντες, αὐτοὶ
ψηφιζόμενοι, πάντα αὐτοὶ γινόμενοι τότε. πῶς δὲ
οὐκ εἰσήγαγον τὰ σάββατα εἰς μέσον; ὅτι πολλάκις
αὐτοὺς ἐπεστόμισεν. ἄλλως δὲ, καὶ ἐκ τῶν τότε λεγομέ-
νων ἐβούλοντο αὐτὸν [ἑλεῖν καὶ] καταδικάσαι. καὶ προ-
λαβὼν, καὶ τὴν ψῆφον παρ' αὐτῶν ἐνεγκὼν, καὶ πάν-
τας ἐπισπασάμενος διὰ τοῦ ῥῆξαι τὸν χιτωνίσκον,
ὡς κατάδικον λοιπὸν ἀπάγει πρὸς τὸν Πιλάτον, οὕ-
τως ἅπαντα ἔπραττον. ἐπ' ἐκείνου γοῦν οὐδὲν τοιοῦτον
A φασίν. ἀλλὰ τί; εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν
σοι παρεδώκαμεν αὐτὸν, ἀπὸ δημοσίων ἐγκλημά-
των, ἑλεῖν αὐτὸν ἐπιχειροῦντες. καὶ διατί μὴ λάθρα
αὐτὸν ἀνεῖλον; ἐβούλοντο καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ δια-
βαλεῖν. ἐπειδὴ [γὰρ] πολλοὶ ἦσαν [ἤδη] ἀκηκοότες αὐτοῦ
καὶ θαυμάζοντες αὐτὸν καὶ ἐκπληττόμενοι, διὰ τοῦτο
ἐποίησαν τοῦτο δημοσίᾳ καὶ ἐπὶ πάντων αὐτὸν σφα-
γιάσαι. ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ τῇ ἐκείνων
πονηρίᾳ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας σύστασιν ἀπεχρήσα-
το, ὥστε κατάδηλον αὐτοῦ γενέσθαι τὸν θάνατον. καὶ
B τοὐναντίον ἐξέβαινεν, ἢ περ ἐβούλοντο. Αὐτοὶ μὲν γὰρ
ἐκπομπεῦσαι ἤθελον, ὡς ταύτῃ καταισχύνοντες· αὐ-
τὸς δὲ καὶ δι' αὐτῶν τούτων μᾶλλον ἐξέλαμπε. καὶ
ὥσπερ ἔλεγον, ἀνέλωμεν αὐτὸν μήποτε ἔλθωσιν οἱ Ῥω-
μαῖοι, καὶ ἄρωσιν ἡμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος, καὶ
ἐπειδὴ ἀνεῖλον αὐτὸν τοῦτο γέγονεν. οὕτω καὶ ἐνταῦ-
θα, δημοσίᾳ αὐτὸν σταυρῶσαι ἐσπούδαζον, ἵνα
βλάψωσιν αὐτοῦ τὴν δόξαν, καὶ τοὐναντίον ἐξέ-
βη. ἐπεὶ ὅτι γε [καὶ] ἐξουσίαν εἶχον καθ' ἑαυ-
τοὺς ἀνελεῖν, ἄκουσον τί φησιν ὁ Πιλάτος. λά-
C βετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε
[αὐτόν,] ἀλλ' οὐκ ἤθελον, ἵνα ὡς παράνομος, ὡς
τύραννος, ὡς στασιώδης ἀνῃρῆσθαι δόξῃ. διατοῦ-
το καὶ λῃστὰς αὐτῷ συνεσταύρωσαν· διὰ τοῦτο καὶ ἔλε-
γον, μὴ γράφε ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
δαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε. ταῦτα δὲ πάντα
ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐγίνετο, ὥστε μηδὲ σκιὰν ἵνα
αὐτοὺς ἔχει ἀναισχύντου [γοῦν] ἀπολογίας. καὶ ἐπὶ
τοῦ τάφου δὲ ὁμοίως τὰ σήμαντρα καὶ αἱ φυλακαὶ
μᾶλλον διαλάμψαι τὴν ἀλήθειαν ἐποίησαν· καὶ αἱ
D χλευασίαι καὶ τὰ σκώμματα, καὶ αἱ λοιδορίαι, τὸ
αὐτὸ τοῦτο πάλιν ἐποίουν. τοιοῦτον γὰρ ἡ πλάνη, δι'
ὧν ἐπιβουλεύει, λύεται. οὕτω γοῦν καὶ ἐνταῦθα συνέ-
βη. οἱ μὲν γὰρ δοκοῦντες νενικηκέναι, οὗτοι μάλιστα
καὶ ᾐσχύνθησαν καὶ ἡττήθησαν καὶ ἀπώλοντο· ὁ δὲ
ἡττῆσθαι δοκῶν, οὗτος μάλιστα καὶ ἔλαμψε καὶ ἐνί-
κησε κατὰ κράτος. Μὴ δὴ [πανταχοῦ ζητῶμεν
νικᾶν, μηδὲ] πανταχοῦ τὸ ἡττᾶσθαι φεύγωμεν. ἔστιν
ὅπου νίκη μὲν φέρει βλάβην· ἧττα δὲ ὠφέλειαν.
καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θυμουμένων, δοκεῖ μὲν ὁ πολλὰ ὑβρι-
E κὼς κεκρατηκέναι· οὗτος δὲ μάλιστά ἐστιν ὁ ἡττη-
θεὶς ὑπὸ τοῦ χαλεπωτάτου πάθους, καὶ βλαβείς.
ὁ δὲ ἐνεγκὼν γενναίως, οὗτος περιεγένετο καὶ ἐνί-
κησε. [καὶ ὁ μὲν οὐδὲ τὸ οἰκεῖον ἴσχυσε σβέσαι νό-
σημα, ὁ δὲ καὶ τὸ ἀλλότριον ἀνεῖλε.] καὶ ὁ μὲν ὑπὸ
τοῦ οἰκείου ἡττήθη, ὁ δὲ καὶ τοῦ ἀλλοτρίου
περιεγένετο, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς οὐ κατεκάη, ἀλλὰ
καὶ τὴν ἑτέρου φλόγα ἀρθεῖσαν εἰς ὕψος ἔσβεσεν.
οὐδὲ

Digitized by Google

ἠθέλησε νικῆσαι τὴν δοκοῦσαν νίκην εἶναι, καὶ αὐτὸς ἂν ἡττήθη, κἀκεῖνον ἐκκαύσας χαλεπώτερον τὸ πάθος ἂν περιεσκέδασεν [ἄν,] καὶ καθάπερ γυναῖκες αἰσχρῶς καὶ ἐλεεινῶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κατεπαλαίσθησαν ἂν οἱ ἑκάτεροι. νυνὶ δὲ ταύτης ἀπήλλακται τῆς ἀσχημοσύνης ὁ φιλοσοφήσας, καὶ τρόπαιον λαμπρὸν, καὶ ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐν τῷ πλησίον ἔστησε κατὰ τῆς ὀργῆς, διὰ τῆς καλῆς ἥττης. Μὴ δὴ πανταχοῦ ζητῶμεν νικᾶν. καὶ γὰρ ὁ πλεονεκτήσας τὸν πλεονεκτηθέντα νενίκηκεν ἀλλὰ κακὴν νίκην, καὶ ὄλεθρον φέρου- A σαν τῷ νικήσαντι· ὁ δὲ πλεονεκτηθεὶς καὶ δοκῶν νενικῆσθαι, φιλοσόφως ἐνεγκὼν, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ τὸν στέφανον ἔχων. πολλαχοῦ γὰρ τὸ ἡττᾶσθαι βέλτιον, καὶ οὗτος νίκης ἄριστος τρόπος. Ἄν τε γὰρ πλεονεκτῇ τις, ἄν τε παίῃ, ἄν τε βασκαίνῃ, ὁ ἡττώμενος καὶ μὴ ὁμόσε χωρῶν, οὗτός ἐστιν ὁ νικῶν. καὶ τί λέγω πλεονεξίαν καὶ βασκανίαν. καὶ γὰρ ὁ εἰς μαρτύριον ἑλκόμενος, οὕτω νικᾷ, δεσμούμενος καὶ μαστιγούμενος, [καὶ] κατακοπτόμενος [καὶ] σφαττόμενος. καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις ἧττα τὸ πεσεῖν τὸν ἀγωνιζόμενον, τοῦτο παρ' B ἡμῖν νίκη. οὐδαμοῦ γὰρ δρῶντες κακῶς νικῶμεν, ἀλλὰ πανταχοῦ πάσχοντες κακῶς. οὕτω [γὰρ] καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅτ' ἂν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα. ἐντεῦθεν δείκνυται ὅτι θεοῦ ἡ νίκη. καὶ γὰρ ἐναντίαν ἔχει τῇ ἔξωθεν [νίκῃ] τὴν φύσιν, ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. οὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν. οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. Μηδὲ γὰρ νικήσῃς σαυτὸν, μηδὲ κάμῃς φησίν· C ὁ θεός σοι ταύτην τὴν ἰσχὺν ἔδωκεν, ὡς μὴ ἐκ συμπλοκῆς νικᾶν, ἀλλὰ ἀνεχόμενον μόνον· μὴ παρατάξῃς, καὶ αὐτὸς ἐξοισθ. καὶ νενίκηκας· μὴ συμπλακῇς, καὶ ἐστεφανώθης. πολὺ βελτίων εἶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, καὶ δυνατώτερος, τί καταισχύνεις σαυτόν; μὴ δῷς ἐκείνῳ λέγειν, ὅτι συμπλακεὶς περιῆλθον, ἀλλ' ἄφες αὐτὸν τεθηπέναι, καὶ θαυμάζειν σου τὴν ἄμαχον δύναμιν, καὶ πρὸς πάντας λέγειν, ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ συμβαλεῖν ἐνίκησας. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰωσὴφ ἀνεκηρύχθη πανταχοῦ, τῷ πάσχειν κακῶς περιγινόμε- D νος τῶν τοιούτων. Καὶ γὰρ [καὶ] οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἡ αἰγυπτία τῶν ἐπιβουλευόντων ἦσαν· ἀλλὰ πάντων αὐτῶν ἐκράτησε, μὴ γάρ μοι τὸ δεσμωτήριον ὅπερ οὗτος ᾤκησε, μηδὲ τὰ βασίλεια ἔνθα διέτριβεν ἐκείνη λέγε· ἀλλὰ δεῖξόν μοι τίς ὁ νικηθεὶς, [τίς ὁ ἡττηθεὶς] τίς ὁ ἐν ἀθυμίᾳ, τίς ὁ ἐν ἡδονῇ. Ἐκείνη μὲν γὰρ οὐ μόνον τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ἰδίου ἴσχυσε κρατῆσαι πάθους· οὗτος δὲ καὶ αὐτῆς, καὶ τοῦ νοσήματος περιεγένετο τοῦ χαλεποῦ. εἰ δὲ καὶ βούλει αὐτῶν ἄκουσον τῶν ῥημάτων, καὶ ὄψει τὸ τρόπαιον. εἰσήγαγες ἡμῖν ὧδε παῖδα Ἑβραῖον ἐμπαῖξαι E ἡμῖν. οὐχ οὗτος ἐνέπαιξεν, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε· ἀλλ' ὁ διάβολος εἰπὼν, ὅτι δύνασαι κατακλάσαι τὸν ἀδάμαντα. οὐχ οὗτος εἰσήγαγεν σοι παῖδα Ἑβραῖον ἐπιβουλεύοντα· ἀλλ' ὁ πονηρὸς δαίμων [ὁ] τὴν ἀκάθαρτον ἀσέλγειαν [ἐν σοὶ ἐνθεὶς] ἐκεῖνός σοι ἐνέπαιξε. Τί οὖν ὁ Ἰωσήφ; σιγᾷ, καὶ οὕτω κατακρίνεται, καθάπερ καὶ ὁ Χριστός. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύποι τούτων. καὶ ὁ μὲν ἦν ἐν δεσμοῖς, ἡ δὲ ἐν βασιλείοις.

Quod ſi apparentem hanc, & non veram victoriam conſequi noluiſſet, & ipſe victus iacuiſſet, & aduerſarium magis incendiſſet: ſic turpiter ac miſerabiliter, quemadmodum mulierculæ ab ira exagitatę, ambo proſtrati fuiſsẽt. Nunc verò & huius dedecoris expers eſt, qui Chriſtiana vſus eſt Philoſophia, & præclarum tam ſibi, quam proximo de iracundia trophæum conſtituit. Non igitur vbiq; victoria quærenda eſt. Qui enim lædit, ſuperare læſum videtur: ſed pernicioſa ſibi victoria ſuperat. Læſus autem ſi magno animo perfert iniuriam, quãquam victus videatur: coronam tamen ſplendidam adeptus eſt. Sæpenumero ergo vinci q̃ vincere præſtantius eſt: optimus profectò iſte victoriæ modus eſt. Nam ſiue quis rapiat, ſiue percutiat, ſiue inuideat: qui ſuffert, & non comminus aggreditur, ille pulcherrimus victor eſt. Cur rapinam & inuidiã dico, cùm etiam qui ad martyrium traditur, cæſus, laceratus, iugulatusq; hoc pacto deniq; ſuperet? Et quidem in bellis decertans qui ceciderit, is victus dicitur: apud nos verò is victor pronunciatur: nullibi certè male agentes, & vbiq; mala ſufferẽtes ſuperamus: illa fulgentiſſima victoria eſt, qua inferentem patiendo ſuperaſti. Cũq; oppoſitam exteriori victoriæ naturam habeat, quod maximæ virtutis argumentũ eſt, à Deo eſſe demonſtratur. Sic ſcopuli fluctibus cæſi facile ipſos diſſoluunt, ſic ſancti omnes præconio præclaro coronati, præclara trophæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſecuti. Non enim luctari te, aut laborare oportet. Deus eam tibi poteſtatem dedit, vt non conſertione manuum, ſed patientia vincas. Non exeas igitur in prælium, & viciſti: non colluctceris, & coronatus es, multò præſtantior & fortior aduerſario es. Quid teipſum dedecoras? noli cõmittere, vt ille poſſit dicere vix à te in prælio ſuperatum ſe fuiſſe: ſed fac vt inexpugnabilem hanc virtutem admiretur, & ſtupeat, prædicetq; abs te ſine prælio ſe victũ fuiſſe. Sic beatus ille Ioſeph, qui magno animo iniurias tulit, vbique vt victor prædicatur. Nã & fratres, Ægyptiam illam mulierem inſidiantes, æquo animo ferendo ſuperauit. *Geneſ 37. & ſeq.* Noli mihi carceres, vbi vinctus fuit, nec regiam, vbi mulier illa verſabatur domum obiectare: ſed vinctũ mihi atque victorẽ oſtende, & qui in voluptate, qui in mœrore viuebat, patefacias. Illa enim nec iuſtum illum virum, nec cupiditatem propriam ſuperauit: hic vero & mulierem repulit, & à difficillimo captus morbo non eſt. Et ſi vis, verba mulieris audiamus, vt à ſuperato penitus atque proſtrato animo proferri videas: *Adduxiſti nobis huc*, inquit, *puerum Hebræum illudere nobis.* *Gen 39. c d* Non ille, ô miſera, atq; iniquiſſima, ſed diabolus tibi illuſit, quia perſuaſit poſſe adamãtinum abs te animũ infringi. Non adduxit tibi maritus Hebræum inſidiantem puerum, ſed callidiſſimus dæmon, qui in illicitam te impulit cupidinem: is tibi illuſit. Quid autem Ioſeph? tacet omnino, & ſic condemnatur, velut & Chriſtus. Figura enim illa Chriſti fuerant. Sed erat ille inquies, in vinculis, hæc in regia ſpaciabatur.

Etquid

Et quid eſt hoc? nonne ille ſplendide fuit coronatus quouis coronato ſplendidius, etiam cùm in carcere vinctus iacêre videretur? Hæc autem omni vincto miſerior, quãquã in regali thalamo verſabatur. Sed non hinc ſolum, verum etiam ab exitu rerum victoriam aſpicere licet. Quis enim quod voluit, nactus eſt? ille vinctus profectò, non hæc regia mulier. Nam ille caſtimoniam ſtuduit conſeruare, hæc caſtum illius animum corrumpere. Quis igitur voluntatem adimpleuit ſuam? Ille qui paſſus æquo animo iniuriã eſt, an hæc q̃ iniquiſſimè intulit? Ille proculdubio, ille igitur clariſſima fuit potitus victoria: quæ omnia non ignores, hanc victoriam quæ à patientia originem trahit, totis viribus perſequamur: illam diligẽtiſſime fugiamus, q̃ ab inferenda iniuria naſcitur. Sic enim & præſentem vitam quietè atque tranquillè peragemus, & futuram conſequemur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXVI.

in Gr. Codd. eſt XXVI.

EX CAPITE XXVI.

Tunc ſpuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? &c:

QVam ob rem hæc faciebant, cum occiſuri eum eſſent? Quid enim huiuſmodi illuſione opus erat? Crudeles eorum mores in omnibus oſtenduntur. qui quaſi venatores fera inuenta, ſic vinolentia & furore ferebantur, ſolennitatem habere credentes, & ingenti cum voluptate inſilientes, & quam ipſorum mores in cædem propenſi eſſent, declarantes. Tu autem ſublimem diſcipulorum philoſophiam admirare, qui adeò exquiſitè iſta referunt, vt quanti facerent veritatem, facilè appareat: cùm ea quæ turpiſſima videntur, ad vnguem expoſuerũt, nihil celantes, nec erubeſcentes, ſed eximiam putantes gloriam: vt profectò eximia eſt, ꝙ dominus orbis talia pro nobis pati voluerit: quæ res & ineffabilem erga nos charitatem, proteruitatemq́; eorum nulla venia dignã ante oculos ponit, qui aduerſus mitiſſimum illũ, atq; leniſſimum, qui vel quando cædebatur, ea verba dicebat, quibus etiam leonem in agnum redigere poſſet, tantam crudelitatem oſtendebant: ſed vt ipſe nihil lenitatis prætermiſit, ſic ipſi nihil contumeliæ, nihil impietatis, ſed tam verbis quam factis explere furorem ſuum conabantur: quæ omnia Eſaias ille prædixit, qui pauciſſimis verbis omnem hanc contumeliã
Eſa. 52. d. multò antè aperuit. *Quemadmodum*, inquit, *obſtupeſcẽt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpect⁹ tu⁹, & forma inter filios hominũ.* Quid enim illi contumeliæ poteſt exæquari? In faciem illã quã fluctus maris reueriti ſunt, quã ſol in cruce vidẽdo radios occuluit, ſpuebant, cædebãt, caput pcutiebãt, abũde animos ſuos explẽtes,

& vulne-

καὶ τί τοῦτο; ὁ μὲν γὰρ ἦν στεφανίτου παντὸς λαμπρότερος, καὶ ἐν ἁλύσει μένων· ἡ δὲ δεσμώτου παντὸς ἀθλιώτερον διέκειτο ἐν βασιλικοῖς θαλάμοις διατρίβουσα. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον τὴν νίκην καὶ τὴν ἧτταν ἔστιν ἰδεῖν· ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τέλους. τίς γάρ, ὅπερ ἠθέλησεν, ἐποίησεν; ὁ δεσμώτης, ἢ ἡ βασίλισσα; ὁ μὲν γὰρ ἐσπούδαζε διατηρῆσαι τὴν σωφροσύνην· ἡ δὲ ἀφελέσθαι. τίς οὖν ἐποίησεν ὅπερ ἠθέλησεν; ὁ κακῶς παθών, ἢ ἡ κακῶς δράσασα; εὔδηλον ὅτι ὁ παθών. A οὐκοῦν οὗτός ἐστιν ὁ νενικηκώς. Ταῦτα οὖν εἰδότες, ταύτην διώκωμεν τὴν νίκην, τὴν διὰ τοῦ πάσχειν κακῶς· ἐκείνην δὲ φύγωμεν, τὴν διὰ τοῦ δρᾷν κακῶς. οὕτω γὰρ καὶ τὸν παρόντα βίον μετὰ ἀπραγμοσύνης ἁπάσης, καὶ πολλῆς ἡσυχίας ζήσωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕ.

Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, οἱ δὲ ἐρράπισαν λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε.

Διὰ τί ταῦτα ἐποίουν, ἀναιρεῖν μέλλοντες; τίς χρεία τῆς κωμῳδίας ταύτης; ἢ ἵνα ἴδῃς αὐτῶν τὸν ἀκόλαστον τρόπον διὰ πάντων· C καὶ ὅτι καθάπερ θήραμα εὑρόντες, οὕτω τὴν ἑαυτῶν ἐπεδείκνυντο παροινίαν, καὶ τῆς μανίας ἐνεφοροῦντο, ἑορτὴν ταύτην ποιούμενοι, καὶ μεθ' ἡδονῆς ἐπιόντες, καὶ τὸν φιλόνεικον αὐτῶν ἐνδεικνύμενοι τρόπον. Σὺ δέ μοι θαύμασον τῶν μαθητῶν τὴν φιλοσοφίαν, μεθ' ὅσης αὐτὰ ἀκριβείας ἀπαγγέλλουσιν. ὅθεν τὸ φιλάληθες αὐτῶν ἦθος διαδείκνυται, ὅτι τὰ δοκοῦντα εἶναι ἐπονείδιστα, ἐξηγοῦνται μετὰ ἀληθείας ἁπάσης, οὐδὲν ἀποκρυπτόμενοι, οὐδὲ ἐπαισχυνόμενοι· ἀλλὰ καὶ δόξαν ἡγούμενοι μεγίστην, ὥσπερ οὖν καὶ ἦν, τὸ τὸν D δεσπότην τῆς οἰκουμένης ὑπὲρ ἡμῶν τοιαῦτα πάσχοντα ἀνέχεσθαι. Τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ἐδείκνυ τὴν ἄφατον, καὶ τὴν πονηρίαν ἐκείνων τὴν ἀσύγγνωστον. εἰ ταῦτα ἐτόλμων, εἰς τὸν οὕτως ἥμερον καὶ πρᾷον καὶ τοιαῦτα κατεπᾴδοντα, οἷα καὶ λέοντα ἀρνίον ποιῆσαι ἱκανὰ ἦν. οὐδὲν γὰρ οὐδὲν αὐτοὺς ὕβρεως καὶ ἀπηνείας ἐνέλιπε, δι' ὧν ἐποίουν, δι' ὧν ἔλεγον. ἅπερ ἅπαντα καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας προὔλεγεν οὕτω προαναφωνῶν, καὶ ἑνὶ ῥήματι πᾶσαν τὴν ὕβριν ταύτην ἐμφαίνων. Ὃν τρόπον E γὰρ ἐκστήσονται πολλοὶ ἐπὶ σέ φησιν, οὕτως ἀδοξήσει ἀπὸ ἀνθρώπων τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ υἱῶν ἀνθρώπων. τί γὰρ γένοιτ' ἂν τῆς ὕβρεως ταύτης ἴσον; εἰς τὸ πρόσωπον γὰρ ἐκεῖνο, ὃ θάλασσα ἰδοῦσα ᾐδέσθη, ὃ ἐπὶ σταυροῦ ἥλιος θεασάμενος τὰς ἀκτῖνας ἀπέστρεψεν, ἐνέπτυον καὶ ἐρράπιζον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔτυπτον, ἐμφορούμενοι μετὰ δαψιλείας ἁπάσης τῆς ἑαυτῶν μανίας.

καὶ

Digitized by Google

καὶ πληγὰς τὰς πασῶν ὑβριστικωτέρας ἐντείνοντες, κολαφίζοντες, ῥαπίζοντες, καὶ ταῖς πληγαῖς ταύταις τὴν ἀπὸ τοῦ ἐμπτύειν προστιθέντες ὕβριν. καὶ ῥήματα πάλιν πολλῆς γέμοντα κωμῳδίας ἐφθέγγοντο λέγοντες, Προφήτευσον ἡμῖν Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε, ἐπειδὴ προφήτην αὐτὸν ἔλεγον οἱ πολλοί. Ἕτερος δέ φησιν, ὅτι περιβάλλοντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ ἱματίῳ, οὕτω ταῦτα ἐποίουν, ὥσπερ ἵνα ἄτιμόν τινα καὶ τριωβολιμαῖον εἰς μέσον λαβόντες, οὐκ ἐλεύθεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ δοῦλοι τὴν τότε παροινίαν εἰς αὐτὸν ἐπαρῴνουν τότε. Ταῦτα A ἀναγινώσκομεν συνεχῶς, ταῦτα ἀκούωμεν ὡς χρή, ταῦτα ἐγγράφωμεν ἡμῶν τῇ διανοίᾳ. καὶ γὰρ ταῦτα ἡμῶν τὰ σεμνά· ἐπὶ τούτοις ἐγὼ μεγαλοφρονῶ, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς μυρίοις νεκροῖς οἷς ἀνέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς παθήμασιν οἷς ἔπαθε. Ταῦτα ἄνω καὶ κάτω καὶ Παῦλος στρέφει· φημὶ δὴ τὸν σταυρόν, τὸν θάνατον, τὰ πάθη, τὰς λοιδορίας, τὰς ὕβρεις, τὰ σκώμματα. καὶ νῦν μὲν φησιν, ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. νῦν δέ, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας. Ὁ δὲ B Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων λέγων, οὐκ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς, καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε, καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ C εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. Ὢ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων. ὅτε μὲν κατεχόμενον εἶδε τὸν διδάσκαλον μόνον, οὕτως ἔζεσεν, ὡς καὶ τὴν μάχαιραν ἀνασπάσασθαι, καὶ ἐκκόψαι τὸ ὠτίον· ὅτε δὲ μᾶλλον ἀγανακτῆσαι εἰκὸς ἦν καὶ πυρωθῆναι, καὶ ἐκκαυθῆναι, λοιδοριῶν τοιούτων ἀκούοντα, τότε ἔξαρνος γίνεται. Τίνα γὰρ οὐκ ἂν ἐξῆψεν εἰς μανίαν τὰ τότε γινόμενα; ἀλλ' ὅμως ὁ μαθητὴς ὑπὸ τοῦ δέους καταγωνισθείς, οὐ μόνον οὐκ ἐνδείκνυται ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ D καὶ ἀρνεῖται, καὶ κορασίου ταλαιπώρου καὶ εὐτελοῦς ἀπειλὴν οὐ φέρει· καὶ οὐδὲ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον ἀρνεῖται, καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ· καὶ οὐδὲ ἐπὶ δικαστῶν, ἔξω γὰρ ἦν· ἐξελθόντα γὰρ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα ἠρώτησαν· καὶ οὐδὲ ᾔσθετο ταχέως τοῦ πτώματος. καὶ τοῦτο ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ἐνέβλεψεν εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ἠρνήσατο, ἀλλ' οὐδὲ ἀνεμνήσθη οἴκοθεν, καὶ ταῦτα τοῦ ἀλεκτρυόνος φωνήσαντος, ἀλλ' ἐδεήθη πάλιν τῆς τοῦ διδασκάλου ὑπομνήσεως. καὶ τὸ μὲν βλέμμα γέγονεν αὐτῷ ἀντὶ φωνῆς, οὕτω περιδεὴς ἦν. E ὁ δὲ Μάρκος φησίν, ὅτι ὅτε μὲν ἀπηρνήσατο ἅπαξ, τότε πρῶτον ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτρυών, ὅτε δὲ τρίτον, τότε δεύτερον, ἀκριβέστερον διηγούμενος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὸ σφόδρα αὐτὸν ἀποτεθνηκέναι τῷ δέει, καὶ ταῦτα παρὰ τοῦ διδασκάλου μαθών. καὶ γὰρ φοιτητὴς ἦν Πέτρου. ὅθεν μάλιστα ἄν τις αὐτὸν ἐκπλαγείη, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἔκρυψε τὸ ἐλάττωμα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων σαφέστερον ἀπήγγειλεν, αὐτῷ τούτῳ τῷ μαθητῇ.

& vulnera contumelioſiſſima inferentes, colaphis cædẽtes, & palmas in faciem eius dantes, quibus ſpuendi cõteptũ addere nõ verebãtur. Verba rurſus deriſionis plena ꝓferebãt, Prophetiza nobis Chriſte, dicẽtes, *quis eſt qui te percuſſit?* Sic illudebant, quoniã ꝓphetã ipſũ eſſe pleriq; dicerẽt. Alius autẽ euangeliſta dicit, quia velamine ſua facie adoperta hæc faciebant, quaſi quendam infamem & nullius rei hominem, non liberi ſolùm, verumetiam ſerui deludentes. Sæpius oro hæc attente le- A gamus, hæc vt decet audiamus, hæc in cordibus noſtris conſcribamus. hæc enim pulcherrima, & glorioſiſſima ſunt: in his ego ſummopere glorior, nec minus me hi ſui dolores ſublimem efficiunt, quàm mille mortui quos excitauit. Hæc & Paulus iterum & iterum voluit atq; reuoluit, crucem, mortem, paſſiones, conuitia, iniurias, contumelias: & modo quidem ait: *Exeamus ad ipſum, opprobrium eius ferentes:* modo autem, *Qui pro gaudio ſibi propoſito crucem ſuſtinuit, ignominia contempta.* Heb. 13.b. Ibid. 12.a. B *Petrus autem ſedebat in atrio foris, & acceſſit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum Ieſu Galilæo. Ipſe autem negauit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis. Quum autem exiſſet in veſtibulum, vidit eum altera ancilla & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et rurſus negauit cum iuramento: Non noui hominem. Poſt paululum autem cùm acceſſiſſent qui ſtabant, dixerunt Petro: Vere & tu ex eis es: etenim loquela tua te manifeſtum facit. Tunc cœpit anathematizare & iurare, quod non nouiſſet hominem: & continuo gallus cantauit. Et re-* C *cordatus eſt Petrus verbi Ieſu, qui dixerat: Prius quam gallus cantauerit, ter me negabis. Et egreſſus foras, fleuit amarè.* O res nouas, & mirabiles: quando capi magiſtrum vidit, adeò efferbuit, vt ſtricto gladio ſeruum percuſſerit: quando autem magis indignari, inflammari, ſuccendique debebat, tot tantaque opprobria videndo atque audiendo, tunc abnegauit. Quis enim indignatione non inſaniret nefandiſſima illorum facta conſpiciens? pauore tamen ille commodo ſuperatus, non modò non indignatur, ſed pernegat, ac miſeræ vi- D liſq; puellæ verba ferre nõ poteſt: nec ſemel modò, nec ſecũdò, ſed etiã tertiò negat, & hoc in breuiſſimo tẽpore, nec corã iudicib⁹: foris enim erat. Sedebat eñ, inquit, in atrio foris: & cùm in veſtibulum exiſſet, eũ interrogauerũt, nec lapſum ſuũ ipſe anteà ſenſit, vt Lucas dicit, q̃ in eũ Chriſt⁹ reſpexiſſet. Ita nõ ſolũ negauit, ſed etiã quamuis gallus cãtaſſet, caſum ſuũ tamen à ſeipſo non ſenſit: ſed magiſtri admonitione indiguit: cuius inſpectio vox illi facta eſt: adeo erat timore concuſſus. Marcus autem ait, cum ſemel Petrus negaſſet, tunc primò E gallum cantaſſe: cum verò tertiò, tunc gallum ſecundo. Ita exquiſite ſolus explicauit, & piam magiſtri ad diſcipulum curam, & imbecillitatem Petri, & quod formidine multa exanimat⁹ eſſet, hæc ab ipſo magiſtro Marcus didicit: diſcipulus eñ Petri fuit: vnde maxime ipſũ admirari debem⁹, q̃a nõ ſolũ magiſtri delictũ nõ occultauit, ſed exquiſitius etiam q̃ cæteri hoc ipſo, quia diſcipulus erat conſcripſit.

Quomo-

in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, vellem formam & ſpeciem eius, vellem veſtimenta ipſa, vellem calceamẽta videre. Ipſum igitur vides, ipſũ tangis, ipſum comedis. Veſtimẽta eius deſideras videre, ipſe verò ſeipſum tibi tradit, nõ vt videas ſolùm, verumetiã vt tangas, & in te habeas. Nemo igitur nauſeãs accedat, nemo remiſſus, ſed excitati,

Exod. 12. b

incenſi ac feruentes omnes accedant. Nã ſi Iudæi ſtantes, calceati, & baculos in manibus habentes, cum feſtinatione comedebant, quanto magis nobis vigilandum eſt? Nam illi ab Ægypto in Palæſtinam erãt profecturi, ac ideo viatoris habitum habebant: tu de terra in cœlum aſcenſurus es. Vigilandum igitur eſt, non enim paruum ſupplicium indigne communicantes expectat. Cogita quanta indignatione aduerſus proditorem, aduerſus eos qui crucifixerunt ipſum, mouearis: & caue ne tu quoq; corporis & ſanguinis Chriſti reus efficiaris. Illi acerbiſſime ſacroſanctum corpus trucidarunt, tu poſt tot tantaque beneficia ſordida ſuſcipis anima. Non enim ſuffecit ipſi hominem fieri, flagellis cædi, & crucifigi: ſed nos ſecum in vnam (vt ita dicam) maſſam reducit, neq; id fide ſolum, ſed re ipſa nos corpus ſuum efficit. Qua igitur re mundiorem eſſe non oportet eum, qui hoc ſacrificio participaturus eſt? quot radios ſolares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem perrumpit, os quod igne impletur ſpiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine? Veniat in mẽtem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. Ea namq; re nos alimur, quã angeli videntes tremunt, nec abſq; pauore propter fulgorem, qui inde reſilit aſpicere poſſunt, & nos in vnam cùm illo maſſam reducimur, Chriſti corpus vnum, & caro vna

Pſal. 135. a

facti ſumus. *Quis loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius?* quis paſtor vnquam membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi coniungit atque conglutinat. Conſideremus autem, ex noſtra generatus eſt ſubſtantia. Sed nihil hoc, inquies, ad omnes pertinet. Imo ad omnes: Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit, patet quoniam ad omnes: quod ſi ad omnes, & ad vnumquenque profectò. Sed quomodo non omnes inde lucrum conſecuti ſunt, inquies? Id certè non illius cauſa, qui maximè hoc optat, accidit: ſed eorum culpa, qui eum ſuſcipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit: & quos peperit, non alii nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſime alit, hac etiam re tibi perſuadens carnem illam tuam aſſumpſiſſe: tanta igitur charitate, atque honore affecti non torpeamus. Non videris quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua preſſione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam: immo verò maiore deſiderio quaſi lactentes pueri gratiam ſpiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc alimento ſpirituali priuamur.

Non

ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητά σοι παραδίδωσι. πόσοι νῦν λέγουσιν, ἐβουλόμην αὐτοῦ ἰδεῖν τὴν μορφὴν, τὸν τύπον, τὰ ἱμάτια, τὰ ὑποδήματα; ἰδοὺ αὐτὸν ὁρᾷς, αὐτοῦ ἅπτῃ, αὐτὸν ἐσθίεις. καὶ σὺ μὲν ἱμάτια ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν· αὐτὸς δὲ ἑαυτόν σοι δίδωσιν, οὐκ ἰδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅψασθαι καὶ φαγεῖν, καὶ λαβεῖν ἔνδον. Μηδεὶς τοίνυν ναυτιῶν προσίτω, μηδεὶς ἐκλελυμένος· ἅπαντες πεπυρωμένοι, ἅπαντες ζέοντες καὶ διεγηγερμένοι. εἰ γὰρ ἰουδαῖοι ἑστῶτες, καὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντες

A ἐν ταῖς χερσὶ μετὰ σπουδῆς ἤσθιον· πολλῷ μᾶλλον σὲ νήφειν δεῖ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς παλαιστίνην ἔμελλον ἐξιέναι· διὸ καὶ ὁδοιπόρων σχῆμα εἶχον· σὺ δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν μέλλεις ἀποδημεῖν. διὸ χρὴ πάντοθεν ἐγρηγορέναι. καὶ γὰρ οὐ μικρὰ κεῖται κόλασις τοῖς ἀναξίως μετέχουσιν. ἐννόησον πῶς ἀγανακτεῖς κατὰ τοῦ προδότου, κατὰ τῶν σταυρωσάντων. σκόπει τοίνυν μὴ καὶ αὐτὸς ἔνοχος γένῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ. ἐκεῖνοι κατέσφαξαν τὸ [παναγίον] σῶμα, σὺ δὲ ῥυπαρᾷ ὑποδέχῃ ψυχῇ μετὰ τοσαύτης εὐεργεσίας. οὐδὲ γὰρ ἤρκε-

B σεν αὐτῷ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον, οὐδὲ τὸ ῥαπισθῆναι καὶ σφαγῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀναφύρει ἑαυτὸν ἡμῖν, καὶ οὐ τῇ πίστει μόνον, ἀλλ᾽ αὐτῷ τῷ πράγματι σῶμα ἡμᾶς αὐτοῦ κατασκευάζει. τίνος [οὖν] οὐκ ἔδει καθαρώτερον εἶναι τὸν ταύτης ἀπολαύοντα τῆς θυσίας; ποίας ἡλιακῆς ἀκτῖνος τὴν χεῖρα τὴν ταύτην διατέμνουσαν τὴν σάρκα, τὸ στόμα τὸ πληρούμενον πυρὸς πνευματικοῦ, τὴν γλῶτταν τὴν φοινισσομένην αἵματι φρικωδεστάτῳ; ἐννόησον ποίαν ἐτιμήθης τιμήν; ποίας ἀπολαύεις τραπέζης; ὅπερ ἄγγελοι βλέποντες

C φρίττουσι, καὶ οὐδὲ ἀντιβλέψαι τολμῶσιν ἀδεῶς διὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐκφερομένην ἀστραπὴν, τούτῳ ἡμεῖς τρεφόμεθα, τούτῳ ἀναφυρόμεθα καὶ γεγόναμεν ἡμεῖς χριστοῦ σῶμα καὶ σὰρξ μία. Τίς λαλήσει δυναστείας »
κυρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; τίς »
ποιμὴν τοῖς οἰκείοις μέλεσι τρέφει τὰ πρόβατα; καὶ τί λέγω ποιμήν; μητέρες πολλάκις εἰσὶν, αἳ ἑτέραις ἐκδιδόασι τροφοῖς τὰ παιδία· [αὐτὸς δὲ τοῦτ᾽ οὐκ ἠνέσχετο,] ἀλλ᾽ αὐτὸς ἡμᾶς τρέφει οἰκείῳ αἵματι, καὶ διὰ πάντων ἡμᾶς ἑαυτῷ συμπλέκει. Σκόπει δέ· ἐγεννήθη ἐκ τῆς

D ἡμετέρας οὐσίας. ἀλλ᾽ οὐδὲν τοῦτο πρὸς πάντας φασί; καίτοιγε πρὸς πάντας. εἰ γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ἦλθε τὴν ἡμετέραν, εὔδηλον ὅτι πρὸς πάντας. [εἰ δὲ πρὸς πάντας] καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον. καὶ πῶς οὐχ ἅπαντες ἐκαρπώσαντο τὸ ἐντεῦθεν κέρδος φησί; οὐ τοῦ παρ᾽ ἐκεῖνον τὸν ὑπὲρ ἁπάντων τοῦτο ἑλόμενον, ἀλλὰ παρὰ τοὺς μὴ βουληθέντας, ἐπεὶ ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἀναμίγνυσιν ἑαυτὸν διὰ τῶν μυστηρίων, καὶ οὓς ἐγέννησεν, ἐκτρέφει δι᾽ ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλοις ἐκδίδωσι. καὶ τούτῳ σε πείθων πάλιν, ὅτι σάρκα ἔλαβε σήν. μὴ τοίνυν ῥαθυμῶμεν, το-

E σαύτης ἠξιωμένοι ἀγάπης τε καὶ τιμῆς. Οὐχ ὁρᾶτε τὰ παιδία μεθ᾽ ὅσης προθυμίας δράττεται τοῦ μαστοῦ; μεθ᾽ ὅσης τῆς ὁρμῆς ἐμπήγνυσι τὰ χείλη τῇ θηλῇ; μετὰ τοσαύτης προσίωμεν καὶ ἡμεῖς τῇ τραπέζῃ ταύτῃ, καὶ τῇ θηλῇ τοῦ ποτηρίου τοῦ πνευματικοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ πολλῷ πλείονος ἑλκύσωμεν [προθυμίας] ὡς παιδία ὑπομάζια τοῦ πνεύματος τὴν χάριν, καὶ μία ἡμῖν ἔστω ὀδύνη, τὸ μὴ μετασχεῖν ταύτης τῆς τροφῆς.

οὐκ

οὐκ ἔστιν ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἔργα τὰ προκείμενα· ὁ τότε ταῦτα ποιήσας ἐν ἐκείνῳ τῷ δείπνῳ, οὗτος καὶ νῦν αὐτὰ ἐργάζεται. ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἔχομεν· ὁ δὲ ἁγιάζων αὐτὰ καὶ μετασκευάζων, αὐτός. Μηδεὶς τοίνυν ἰούδας παρέστω· μηδεὶς φιλάργυρος. εἴ τις μὴ μαθητής, παραχωρείτω. οὐ δέχεται τοὺς τοιούτους ἡ τράπεζα. μετὰ γὰρ τῶν μαθητῶν μου, φησί, ποιῶ τὸ πάσχα. αὕτη ἐκείνη ἐστὶν ἡ τράπεζα, καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔχει. οὐ γὰρ ἐκείνην μὲν ὁ χριστός, ταύτην δὲ ἄνθρωπος δημιουργεῖ· ἀλλὰ καὶ ταύτην [κἀκείνην] αὐτός. τοῦτο A ἐκεῖνο τὸ ἀνώγαιον, ἔνθα τότε ἦσαν· ἐντεῦθεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν [ἐξῆλθον. ἐξέλθωμεν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν πενήτων, τοῦτο γὰρ ὄρος τῶν ἐλαιῶν] τὸ χωρίον. ἐλαῖαι γάρ εἰσι καταπεφυτευμέναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ τῶν πενήτων τὸ πλῆθος, ἀποστάζουσαι τὸ ἔλαιον τὸ ἐκεῖ χρησιμεῦον ἡμῖν· ὃ αἱ πέντε παρθένοι εἶχον, αἱ δὲ ἕτεραι μὴ λαβοῦσαι ἐντεῦθεν ἀπώλοντο. τοῦτο λαβόντες εἰσίωμεν, ἵνα φαιδραῖς ἀπαντήσωμεν ταῖς λαμπάσι τῷ νυμφίῳ. τοῦτο λαβόντες ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν. [μηδεὶς ἀπάνθρωπος προσίτω,] B μηδεὶς ὠμὸς καὶ ἀνελεής, μηδεὶς [ὅλως] ἀκάθαρτος. ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τοὺς μεταλαμβάνοντας λέγω, καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς διακονουμένους. καὶ γὰρ ἀναγκαῖον καὶ πρὸς ὑμᾶς διαλεχθῆναι, ὥστε μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς διανέμειν [ταῦτα] τὰ δῶρα. οὐ μικρὰ κόλασις ὑμῖν ἐστιν, εἰ συνειδότες τινὶ πονηρίαν συγχωρήσετε μετασχεῖν ταύτης τῆς τραπέζης. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν ἐκζητηθήσεται τῶν ὑμετέρων. κἂν στρατηγός τις ᾖ, κἂν ὕπαρχος, κἂν αὐτὸς ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, ἀναξίως δὲ προσίῃ, C κώλυσον, μείζονα ἐκείνου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις. σὺ δὲ εἰ μὲν πηγὴν ὕδατος ἐνεχειρίσθης φυλάττειν ποιμνίῳ καθαράν· εἶτα εἶδες πρόβατον πολὺν ἐπὶ τοῦ στόματος φέρον τὸν βόρβορον, οὐκ ἂν εἴασας ἐπικύψαι κάτω καὶ θολῶσαι τὸ ῥεῖθρον. νυνὶ δὲ οὐχ ὕδατος, ἀλλ᾽ αἵματος καὶ πνεύματος πηγὴν ἐγκεχειρισμένος, καὶ ὁρῶν γῆς καὶ βορβόρου χαλεπωτέραν ἁμαρτίαν ἔχοντάς τινας καὶ προσιόντας, οὐκ ἀγανακτεῖς οὐδὲ ἀπείργεις. καὶ τίνα ἂν σχοίης συγγνώμην; διὰ τοῦτο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἐτίμησε D ταύτην τὴν τιμήν, ἵνα τὰ τοιαῦτα διακρίνητε. τοῦτο ὑμῶν ἡ ἀξία, τοῦτο ἡ ἀσφάλεια, τοῦτο ὁ στέφανος ἅπας. οὐχ ἵνα λευκὸν χιτωνίσκον καὶ ἀποστίλβοντα περιβαλλόμενοι περιίητε. καὶ πόθεν οἶδα φησὶ τὸν δεῖνα [καὶ τὸν δεῖνα;] οὐ περὶ τῶν ἀγνοουμένων, ἀλλὰ περὶ τῶν γνωρίμων λέγω. εἴπω τι φρικωδέστερον, οὐχ οὕτω χαλεπὸν τοὺς ἐνεργουμένους ἔνδον εἶναι, ὡς τούτους, ὥς φησιν ὁ παῦλος, τὸν χριστὸν καταπατοῦσι, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησαμένους, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσαι. δαιμονῶντος γὰρ χείρων, ὁ ἡμαρτηκὼς E καὶ προσιών. οἱ μὲν γὰρ ἐπειδὴ δαιμονῶσιν, οὐ κολάζονται. οὗτοι δὲ ὅταν ἀναξίως προσίωσιν, ἀθανάτῳ παραδίδονται τιμωρίᾳ. Μὴ τοίνυν τούτους ἐλαύνωμεν μόνον, ἀλλὰ πάντας ἁπλῶς, οὓς ἂν ἴδωμεν ἀναξίως προσιόντας. μηδεὶς [οὖν] κοινωνείτω τῶν μὴ μαθητῶν· μηδεὶς λαμβανέτω ἰούδας, ἵνα μὴ τὰ ἰούδα πάθῃ. σῶμά ἐστι χριστοῦ καὶ τοῦτο τὸ πλῆθος. ὅρα τοίνυν

Non ſunt humanæ virtutis hęc opera, quæ tūc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoq; operatur, ipſe perficit, miniſtrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc ſanctificat, & trāſmutat, ipſe eſt. Nullus itaq; Iudas, nullus auarus adſit. Qui diſcipulus non eſt, ſecedat: qui tales non ſunt, ab hac menſa excluduntur. Cùm diſcipulis, inquit, meis facio paſcha: hæc enim illa, non alia menſa eſt, hęc nulla re minor quàm illa eſt. Non enim illam Chriſtus, hanc homo quiſpiā facit: ſed vtramq; ipſe. Hoc eſt illud cœnaculū vbi tunc Chriſtus cum diſcipulis erat, hinc ad montem oliuarum exiuit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus, ibi enim mons oliuarum eſt. Oliuæ quippe in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum eſt: hinc ſtillat illud guttatim oleum, quo nobis tunc opus omnino erit: hoc eſt quod quinq; illæ virgines habebāt: hoc eſt, quo alteræ carentes inde perierūt: hoc nobiſcum habētes progrediamur, & cum fulgentiſsimis lampadibus ſponſo obuiam proficiſcamur. *Sup 25.a* Adeat nullus crudelis, nullus immiſericors, nullus impurus quouis modo: hæc tā ad vos, qui cōmunicatis, quàm ad vos qui miniſtratis, dicta eſſe volò. Oportet enim etiam eadem ad vos dicere, vt magno ſtudio, & diligenti cura dona hæc diſtribuatis. Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis. Sanguis enim eius ex manibus requiretur veſtris. Si dux igitur quiſpiā, ſi conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indignè adeat: cohibe ac coërce, maiorem tu illo habes poteſtatem. Ita ſi limpidiſsimus aquæ fons vt intactum gregi ſeruares tibi commiſſus eſſet, cùm petulcos ſues ac ſordidiſsimos venire aſpiceres, non patereris in fluenta illos deſcendere, nec fontē ab his perturbari: Nunc vero cum non aquæ, ſed ſanguinis & ſpiritus ſāctiſsimus fons commiſſus tibi ſit, ſi peccatis inquinatiſsimos videbis accedere homines, non indignaberis, neque prohibebis? Et quam veniam huius contemptus conſequeris? Idcirco vos Deus tanto voluit honore decorare, vt hæc diligentiſſimè diſcernatis. Hæc eſt dignitas veſtra, hæc ſtabilitas, hæc corona præcipua, non vt tunicam induti candidiſſimam per eccleſiam ambuletis. Sed vnde, inquies, ego illum atque illum qualis ſit cognoſcere poſſum? Non de ignotis, ſed de notis hæc diſputo. Dico horribile quoddam, atque tremendum: non eſt ita malum dæmoniacos intus eſſe, ſicut iſtos qui peccatorum ſordibus polluuntur: quos ait Paulus Chriſtum conculcare, & teſtamēti ſanguinem *Heb.10.b* ducere communem, & ſpiritus gratiā contumelia afficere. Multò igitur dæmoniaco peior eſt qui peccati ſibi conſcius accedit: illi enim quoniam dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis traduntur tormētis. Omnes igitur ſimpliciter pellamus, quos indignè accedere videmus. Nullus communicet, niſi ex diſcipulis ſit, nullus impuro animo, ſicut Iudas panem aſſumat, ne ſimilia patiatur. Corpus Chriſti etiam hæc multitudo eſt: quare cauendum tibi eſt, qui

qui hæc myſteria miniſtras, ne dominum irrites, corpus hoc non purgando, ne acutum gladium pro cibo præbeas. Sed ſi quidem aliquis præ vecordia & amẽtia menſam adiuerit, nullo timore territus abijce: Deum, non hominẽ timeas: ſi hominem times, ab eo ipſo quem times, derideberis: ſin verò Deum, hominibus quoque venerabilis eris. Quòd ſi ipſe pellere non audes, mihi dicas, non permittam iſta fieri: animam prius tradam meam, quàm dominicum alicui corpus indignè, ſanguinemq; meum effundi potius patiar, quàm ſacratiſſimum illum ſanguinem præterquã digno concedam: quòd ſi quis venerit cũ ſordibus ignoranter, nulla veſtra culpa eſt ſi multam prius adhibueritis diligentiam. Nam hæc mihi de notis, ac manifeſtis diſputata ſunt, quibus emendatis, citò nobis Deus etiam ignotos notificabit: ſin verò notos admittemus, qua de cauſa ignotos nobis manifeſtabit? Hæc mihi dicta ſunt, non vt coërceamus ſolùm, & excidamus, ſed vt corrigamus, & reducamus, & curam omnium habeamus: ſic enim & Deum nobis propitium ficiemus, & eos multiplicabimus, qui dignè communicare poſſint, vt tam proprij ſtudij ac diligentiæ, quàm piæ in alios curæ magna præmia conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amẽ.

ὁ διακονούμενος τοῖς μυστηρίοις μὴ παροξύνῃς τὸν δεσπότην, οὐκ ἐκκαθαίρων τὸ σῶμα τοῦτο· μὴ ξίφος δῷς ἀντὶ τροφῆς. ἀλλὰ κἂν ἀπὸ ἀγνοίας ἐκεῖνος ἔρχηται μεθέξων, κώλυσον, μὴ φοβηθῇς. φοβήθητι τὸν [δεσπότην] θεόν, μὴ ἄνθρωπον. ἂν δὲ φοβηθῇς ἄνθρωπον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταγελασθήσῃ· ἂν δὲ τὸν θεόν, καὶ ἀνθρώποις αἰδέσιμος ἔσῃ. εἰ δὲ αὐτὸς οὐ τολμᾷς, ἐμοὶ πρόσαγε, οὐ συγχωρήσω ταῦτα τολμᾶσθαι. τῆς ψυχῆς ἀποστήσομαι πρότερον, ἢ τοῦ αἵματος μεταδώ-
A σω τοῦ δεσποτικοῦ παραξίως· καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐμαυτοῦ προήσομαι πρότερον, ἢ μεταδώσω αἵματος οὕτω φρικώδους παρὰ τὸ προσῆκον. εἰ δὲ ἠγνόησέ τις τὸν φαῦλον πολλὰ περιεργασάμενος, οὐδὲν ἔγκλημα. ταῦτα γάρ μοι περὶ τῶν δήλων εἴρηται. ἂν γὰρ τούτους διορθώσωμεν, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας ταχέως ἡμῖν ὁ θεὸς γνωριεῖ· ἂν δὲ τούτους ἐάσωμεν, τίνος ἕνεκεν ἡμῖν φανεροὺς [λοιπὸν] ἐκείνους ποιήσει; ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἀπείργωμεν, οὐδ' ἵνα ἐκτέμνωμεν μόνον, ἀλλ' ἵνα διορθώσαντες ἐπαναγάγωμεν, ἵνα ἐπιμελώμεθα. οὕτω γὰρ
B καὶ τὸν θεὸν ἵλεων ἕξομεν, καὶ πολλοὺς τοὺς καταξίως μεταλαμβάνοντας εὑρήσομεν, καὶ τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ τῆς περὶ τοὺς ἄλλους ἐπιμελείας πολὺν ἀποληψόμεθα τὸν μισθόν. οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

HOMILIA LXXXIIII.

in Gr. Codd. eſt LXXXIII.

EX CAPITE XXVI.

Tunc venit cum eis Ieſus in villam quæ dicitur Gethſemani, & dicit diſcipulis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem illic. Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi cœpit contriſtari & mœſtus eſſe: & dixit eis, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem: manete hic, & vigilate mecum, &c.

Mat. 14.d & Luc. 22.d

QVoniam ipſi valde inhærebant, nec ab eo libenter ſeparabantur, idcirco ait, manete hic donec abiero, & orauero. Cõſueuerat namq; ſeorſum orare: quod faciebat, vt nos erudiret, quietem ac tranquillitatem in orationib. diligenter appetere. Tres autem ſecum accipit, & dicit eis: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Quam ob rem alios non ſecum accepit? Ne laberentur, & caderẽt: illos autem ſolos eligit, qui gloriã eius in mõte viderant, quos tamen etiam dimiſit, & paululum progreſſus orauit, dicens: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Et venit ad eos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Ita non potuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Non fruſtra, neq; ocioſe ad Petrum maxime dirigit orationem: quanquam & alii ſimiliter dormirent: ſed tangere ipſum acrius etiam hinc voluit ea de cauſa, quam iam ante explicauimus. Verum quoniam & cæteri idem dixerunt: (cùm enim Petrus dixiſſet, *Et ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: ſimiliter*, inquit, *& omnes diſcipuli dixerunt*) idcirco infirmitatem eorum redarguens, omnes alloquitur:

nam

ΟΜΙΛΙΑ ΠΓ.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον
C γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, καθίσατε αὐτοῦ, ἕως [ἂν] ἀπελθὼν ἐκεῖ προσεύξωμαι. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, καὶ λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.

Ἐπειδὴ ἀδιασπάστως αὐτοῦ εἴχοντο, διὰ τοῦτο φησί· μείνατε αὐτοῦ ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. ἔθος γὰρ αὐτῷ χωρὶς αὐτῶν προσεύχεσθαι. τοῦτο δὲ ἐποίει, παιδεύων ἡμᾶς ἐν ταῖς εὐχαῖς ἡσυχίαν κατασκευάζειν [ἑαυτοῖς] καὶ ἠρεμίαν πολλήν. καὶ παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς, καὶ λέγει αὐτοῖς, περίλυ-
D πός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. τίνος ἕνεκεν μὴ πάντας παραλαμβάνει; ἵνα μὴ καταπέσωσιν, ἀλλὰ τούτους, τοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροὺς γενομένους. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτους ἀφίησι, καὶ μικρὸν προσελθὼν, εὔχεται λέγων· πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέγει τῷ πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ
E σὰρξ ἀσθενής. Οὐχ ἁπλῶς πρὸς τὸν πέτρον μάλιστα ἀποτείνεται, καίτοι καὶ τῶν ἄλλων καθευδησάντων· ἀλλὰ καθικνούμενος αὐτοῦ κἀνταῦθα διὰ τὴν αἰτίαν ἣν ἔμπροσθεν εἶπον. εἶτα ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι τὸ αὐτὸ εἶπον· εἰπόντος γάρ φησι πέτρου, ὅτι κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι· ὁμοίως [δὲ] φησὶ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον, πρὸς ἅπαντας διαλέγεται, ἐλέγχων αὐτῶν τὴν ἀσθένειαν.

οἱ

Digitized by Google

οἱ γὰρ συναποθανεῖν αἱρούμενοι, οὐδὲ λυπουμένῳ τότε συλλυπηθῆναι ἴσχυσαν ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἐκράτησεν αὐτῶν ὁ ὕπνος. ὁ δὲ ἐκτενῶς εὔχεται. [καὶ] ἵνα μὴ δόξῃ ὑπόκρισις εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἱδρῶτες ἐπιρρέουσι διὰ τὴν αἰτίαν πάλιν τὴν αὐτήν. καὶ ἵνα μὴ [τοῦτο] εἴπωσιν αἱρετικοὶ ὅτι ὑποκρίνεται τὴν ἀγωνίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἱδρῶτες ὡς θρόμβοι αἵματος, καὶ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν ἐφάνη, καὶ μυρία φόβου τεκμήρια, ἵνα μή τις εἴπῃ τὰ ῥήματα πεπλασμένα εἶναι. διὰ [γάρ τοι] τοῦτο καὶ ἡ εὐχή. τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰ δυνατὸν A παρελθέτω, ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον· τῷ δὲ εἰπεῖν, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ, ἔδειξε τὸ ἐνάρετον καὶ ἐμφιλόσοφον, παιδεύων καὶ τῆς φύσεως ἀνθελκούσης ἕπεσθαι τῷ θεῷ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἤρκει τοῖς ἀνοήτοις τὸ πρόσωπον δεῖξαι μόνον, καὶ ῥήματα προστίθησι. πάλιν τὰ ῥήματα οὐκ ἤρκει μόνον, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἔδει, καὶ ταῦτα συνάπτει τοῖς ῥήμασιν, ἵνα πιστεύσωσι, καὶ οἱ σφόδρα φιλονεικοῦντες, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανεν. εἰ γὰρ καὶ [τούτων ὄντων] ἀπιστεῖται παρά τινων ἔτι τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον εἰ B μὴ ταῦτα ἦν. ὁρᾷς δι' ὅσων δείκνυσι τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν; δι' ὧν φθέγγεται, δι' ὧν πάσχει. εἶτα ἐλθὼν λέγει, φησί, τῷ Πέτρῳ, [Σίμων] οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; ἅπαντες ἐκάθευδον, καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπιτιμᾷ, αἰνιττόμενος αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἐφθέγξατο. καὶ τὸ, μετ' ἐμοῦ, δὲ οὐχ ἁπλῶς κεῖται, ἀλλ' ὡσανεὶ ἔλεγε. γρηγορῆσαι οὐκ ἰσχύσας μετ' ἐμοῦ, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τὴν ψυχήν [σου] θήσεις; καὶ τὸ ἑξῆς δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται. γρηγορεῖτε [γάρ] φησὶ καὶ προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. C ὁρᾷς πῶς πάλιν αὐτοὺς παιδεύει μὴ ἀπαυθαδιάζεσθαι, ἀλλὰ συντετρίφθαι τὴν διάνοιαν καὶ ταπεινοφρονεῖν, καὶ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι; καὶ νῦν μὲν πρὸς Πέτρον ἀποτείνεται, νῦν δὲ πρὸς πάντας κοινῇ. κἀκείνῳ μέν φησι, Σίμων Σίμων, ἐξῃτήσατο ὁ σατανᾶς σινιάσαι ὑμᾶς [ὡς τὸν σῖτον,] κἀγὼ περὶ σοῦ ἐδεήθην. κοινῇ δὲ πᾶσιν εὔχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, πανταχοῦ τὸ αὔθαδες αὐτῶν ἐκκόπτων καὶ ἐναγωνίους ποιῶν. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ δι' ὅλου καταφορικὸν ποιεῖν τὸν λόγον, λέγει. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ D σὰρξ ἀσθενής. εἰ γὰρ καὶ βούλει φησὶν ὑπεριδεῖν θανάτου, ἀλλ' οὐ δυνήσῃ ἕως ἂν ὁ θεὸς ὀρέξῃ χεῖρα. καθέλκει γὰρ τὸ φρόνημα τὸ σαρκικόν. [καὶ] πάλιν ηὔξατο τὸ αὐτὸ λέγων [πάτερ] εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου· δεικνὺς ἐνταῦθα, ὅτι σφόδρα συνᾴδει τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι πανταχοῦ τούτῳ ἕπεσθαι δεῖ καὶ τοῦτο ἐπιζητεῖν. καὶ ἐλθών, εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας. μετὰ γὰρ τοῦ καὶ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἶναι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἦσαν E βεβαρημένοι· καὶ ἐκ τρίτου πάλιν τὸ αὐτὸ ἀπελθὼν, ἐφθέγξατο, βεβαιῶν ὅτι ἄνθρωπος γέγονε. τὸ γὰρ δεύτερον καὶ τρίτον, ἀληθείας μάλιστά ἐστιν ἐν ταῖς γραφαῖς ἐνδεικτικόν· ὥσπερ καὶ Ἰωσὴφ ἔλεγε [τῷ Φαραὼ,] ὅτι σοι ἐφάνη τὸ ἐνύπνιον ἐκ δευτέρου, [ὑπὲρ ἀληθείας] καὶ τοῦ πιστωθῆναί σε ὅτι τοῦτο ἔσται πάντως, τοῦτο γέγονε. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς [καὶ] ἅπαξ

καὶ

nam qui mori cum eo volebant, nec quando contriſtabatur quidem, ſimul contriſtari vigilantes potuerunt, ſed victi à ſomno, ceciderunt. Ipſe verò intentius orat, adeò vt vel ſudores vberius defluxerint. Ea rurſus de cauſa, *Luc 22.* ne hypocriſis res iſta videatur, neve poſſint hæretici dicere, quod anxietatem & triſtitiam iſtam ſimulauerit, idcirco & ſudores quaſi guttæ ſanguinis defluxerunt. & angelus confortãs eum, & multa ſigna timoris apparuerunt, ne quis ficta hæc audeat verba dicere: hac etiam de cauſa orat. Eo igitur quod dixit, tranſeat ſi poſſibile eſt, humanitatem ſuam oſtendit, eo verò quod, *non vt ego volo, ſed vt tu:* ſublimem admirabilis philoſophiæ virtutem tradidit: cùm exemplo nos doceat, etiã natura abhorrente ac renitẽte Deum eſſe ſequendũ. Quandoquidẽ autem non ſatis eſt imperitis mœrentis faciem ſolummodo videre, verba quoque addidit: nec verba rurſum amentibus ſufficiunt, rem magis quærentibus: & rem ergo mœrentis adhibuit, vt vel qui valde contentioſi & pertinaces ſunt, credere poſſint vere hominem factum, vereq; mortuum fuiſſe. Si enim cùm & vultus, & verba, & res mœrorẽ ſignificauerunt, non creditur tamen à nonnullis paſſio: quidnam dicerent ſi iſta non eſſent? Vides quot, quibuſve modis diſpenſationis veritatem oſtendit, cùm his quæ loquitur, tum his quæ patitur? Venit deinde, ac dicit Petro: *Sic non potuiſti mecum vna hora vigilare?* Omnes dormiebant, & Petrum coarguit, occultius eũ de his reprehendens quæ in ſuperioribus fuerat locutus, ac ideo, *Mecum*, non ocioſe adiecit: ſed quaſi diceret: Vigilare mecum non potuiſti, & mecum mori poteris? Id etiam inſinuat quod ſequitur: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Vides quomodo ipſos rurſus ab arrogãtia remouet, ac triſtis mẽtis & humiles eſſe hortatur, Deo totũ attribuentes? & modò ad Petrum, modò communiter ad omnes verba dirigit. Et illi quidem dicit: *Simon, Simon, Satanas petijt te cribrare, ego verò deprecatus ſum pro te:* *Luc. 22.* communiter autem omnibus, orate, ne intretis in tentationem. Ita vbiq; arrogantiam atq; pertinaciam amputat, magis ſolicitos facit: & ne acrior videatur, vniuerſa mitigando dicit: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma:* etſi enim mortem contemnere volueris, inquit, non poteris tamen, niſi Deus tibi manum porrexerit, cùm carnalis abhorreat ſenſus. *Rurſus autem abiens orauit dicens: Pater, ſi non poteſt iſtud tranſire à me, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hic oſtendit voluntatem ſe Dei omnino continere, & vbiq; voluntatem Dei quærendam & eligendam eſſe. *Redijt autem, & inuenit eos dormientes.* Nam præterquam quòd nox erat, & intempeſta, oculi etiam eorum mœrore grauabantur. *Ipſe autem profectus tertiò idem orauit.* Confirmans hominem vere factum fuiſſe: quod enim ſecundò & tertiò fit in ſcripturis, maximopere veritatem oſtendit: veluti & Ioſeph ad Pharaonem dicebat: *Gene. 41. d* *Secundo id tibi apparuit ſomnium veritatis gratia.* Ita enim factum eſt, vt ita credas omnino futurum. Hac de cauſa etiam ipſe non ſemel,

ſed

Digitized by Google

ſed bis & ter idem orando protulit, vt diſpenſatio firmiter crederetur. Cur autem iterum ad diſcipulos rediit? Vt eos redargueret, quoniam adeò ſopiti mœſtitia erant, vt neque præſentiam quidem eius ſentirent: non tamen redarguit, ſed paululum receſſit, magnam eorum eſſe infirmitatem ſignificans, qui nec increpati quidem vigilare potuerunt: non excitat autem, nec increpat amplius, ne perterritos magis terreat: ſed recedens orauit, & rediens inquit: *Dormite iam & requieſcite.* Quamuis enim vigilare opus erat, ſignificans tamen, quia nec aſpicere quidem mala valerent, ſed fugerent præ timore, ac fugarentur: & quia minimè eorum egeret auxilio, & tradi omnino ipſum oporteret, dormite iam, inquit, & requieſcite. *Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorũ.* Oſtendit rurſus diſpenſationis hoc factum fuiſſe, & ſimul animos ipſorum erigit, eo quod dixit, traditur in manus peccatorum: ſignificat enim peruerſitatis illorum hoc opus eſſe, non quia ipſe peccato ſit obnoxius. *Surgite, eamus, ecce appropinquauit qui me tradit.* Ita vndique ipſos erudit, non neceſſitatis, nec infirmitatis hanc rem fuiſſe, ſed diſpenſationis cuiuſdam inæſtimabilis: præſciebat enim eos venturos, nec ſolùm non fugit, verumetiam obuiam iuit. *Adhuc enim ipſo loquente, ecce Iudas vnus ex duodecim, & cum ipſo turba cum gladiis & fuſtibus, miſſi à principibus ſacerdotum, & ſenioribus populi.* Pulchra ſanè ſacerdotum inſtrumenta: Cum laternis & lampadibus aggrediuntur. Iudam autem iterum ex duodecim vnum dicere non veretur. *Qui autem tradebat eum, dedit eis ſignum dicens: Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.* Prohdolor quantam proditoris anima prauitatem ſuſcepit? quibus oculis tunc magiſtrum aſpexit? quo porrò oſculatus ore eſt? O ſceleratiſſimam mentem, quid cogitauit? quid auſa eſt? quod ſignum proditionis dedit? Quemcunque oſculabor, inquit: confidebat enim in lenitate magiſtri: quæ res maximè omnium confundere illum, & omni priuare venia ſufficit, quia ita mitem atq; manſuetum prodebat magiſtrum. Sed curnam hoc ſignum datum eſt? Quia ſæpius circumuentus ab ipſis pertranſiuit per medium ipſorum neſcientibus ipſis: quod & tunc factum fuiſſet, niſi ipſe aſſenſiſſet. Hoc igitur ipſum volens eum docere etiam tunc tenebris oculos eorum inuoluit.

Ioan. 18. a — Ac ipſe interrogauit dicens: *Quem quæritis?* & quamuis laternas & lampades, & Iudam ipſum ſecum haberent, non nouerunt tamen, ſed reſponderunt: Ieſum. Quibus ipſe: *Ego ſum, quem quæritis.* Et ad Iudam: *Amice,* inquit, *ad quid veniſti?* Poſtquam enim vires patefecerat ſuas, tunc iam permiſit.

Luc. 22. e — Lucas autem oſtendit quòd in eam vſque horam qua traditus eſt, Iudam emendabat, dicendo: Iuda, oſculo filium hominis tradis? ac ſi diceret, non te pudet in habitu proditionis venire: ſed tamen poſteaquam iſtud eum non repreſſiſſet, vt etiam oſcularetur ſuſtinuit, & vltrò ſe dedit. *Tunc immiſerunt in eum manus, & tenuerunt illum.* Ipſa nocte in qua comederunt paſcha, tanta

(Ioan. 18. a — margin, beside "Pulchra ſanè ſacerdotum inſtrumenta")

καὶ δὶς καὶ τρὶς τὸ αὐτὸ ἐφθέγξατο, ὑπὲρ τοῦ πιστωθῆναι τὴν οἰκονομίαν. καὶ τίνος ἕνεκεν ἦλθεν ἐκ δευτέρου; ὥστε αὐτοὺς ἐλέγξαι ὅτι οὕτως ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ὡς μηδὲ τῆς παρουσίας αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι. οὐ μὴν ἤλεγξεν, ἀλλὰ διέστη μικρὸν, δηλῶν τὴν ἄφατον αὐτῶν ἀσθένειαν, ὅτι οὐδὲ ἐπιτιμηθέντες ἠδύναντο καρτερῆσαι. οὐ διυπνίζει [δὲ] καὶ ἐπιτιμᾷ πάλιν, ὥστε μὴ πλῆξαι πεπληγότας, ἀλλ' ἀπελθὼν καὶ προσευξάμενος καὶ ἐπανελθὼν, φησί· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. A καὶ μὴν τότε ἐγρηγορέναι ἔδει· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐδὲ τὴν ὄψιν οἴσουσι [ῥᾳδίως] τῶν δεινῶν, ἀλλὰ φυγαδευθήσονται καὶ ἀποστήσονται ὑπὸ τῆς ἀγωνίας· καὶ ὅτι οὐδὲ τῆς αὐτῶν δεῖται βοηθείας· καὶ ὅτι δεῖ πάντως αὐτὸν παραδοθῆναι. καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε φησί. ἰδοὺ [γὰρ] ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Δείκνυσι πάλιν ὅτι οἰκονομίας ἦν τὸ γινόμενον. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰπεῖν, εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ἀνίστησιν αὐτῶν τὰ φρονήματα, δηλῶν ὅτι τῆς ἐκείνων πονηρίας τὸ B ἔργον ἦν, οὐ τοῦ αὐτὸν ὑπεύθυνον εἶναι πλημμελήμασι. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. διὰ πάντων γὰρ αὐτοὺς ἐπαίδευσεν, ὅτι οὐκ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα ἦν οὐδὲ ἀσθενείας, ἀλλ' οἰκονομίας τινὸς ἀπορρήτου· καὶ γὰρ προῄδει ἥξοντας, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ ὁμόσε ἐχώρει. ἔτι γὰρ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. καλά γε τῶν ἱερέων τὰ σκεύη, C μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἐπέρχονται, καὶ ἰούδας [φησὶ] μετ' αὐτῶν εἷς τῶν δώδεκα. πάλιν αὐτὸν τῶν δώδεκα καλεῖ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν. Βαβαί, πόσην ἐδέξατο πονηρίαν ἡ τοῦ προδότου ψυχή. ποίοις γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑώρα τότε εἰς τὸν διδάσκαλον; ποίῳ στόματι ἐφίλει; ὢ τῆς μιαρᾶς γνώμης. τί ἐβουλεύσατο; τί ἐτόλμησε; ποῖον σύμβολον ἔδωκε τῆς προδοσίας; ὃν ἂν φιλήσω [φησίν.] ἐθάρρει τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκάλου· ὃ μάλιστα D πάντων ἱκανὸν ἦν αὐτὸν ἐντρέψαι καὶ πάσης αὐτὸν ἀποστερῆσαι συγγνώμης, ὅτι τὸν οὕτως ἥμερον παρεδίδου. Τίνος δὲ ἕνεκεν τοῦτο φησίν; ἐπειδὴ πολλάκις κατασχεθεὶς ὑπ' αὐτῶν διεξῆλθεν, οὐκ εἰδότων αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως καὶ τότε ἂν τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ αὐτὸς ἐβουλήθη. τοῦτο γοῦν αὐτὸ παιδεῦσαι αὐτὸν βουλόμενος, καὶ τότε ἐπήρωσεν αὐτῶν τὰς ὄψεις, καὶ αὐτὸς ἠρώτα, τίνα ζητεῖτε. καὶ οὐκ ᾔδεσαν, καίτοι μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων ὄντες [καὶ τὸν ἰούδαν μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες.] εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, ἰησοῦν, λέγει· ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. καὶ ἐνταῦθα πάλιν, ἑταῖρε, E ἐφ' ᾧ πάρει; μετὰ γὰρ τὸ δεῖξαι τὴν ἰσχὺν τὴν ἑαυτοῦ, τότε λοιπὸν συνεχώρησεν. ὁ δὲ ἰωάννης φησίν, ὅτι καὶ ἕως αὐτῆς [αὐτὸν] διώρθου τῆς ὥρας λέγων· ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; οὐδὲ τὸ σχῆμα τῆς προδοσίας αἰσχύνῃ φησί; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦτο αὐτὸν διεκώλυσε, καὶ φιληθῆναι καταδέξατο. καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν ἑκών. καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐκράτησαν αὐτὸν, καὶ αὐτῇ τῇ νυκτί, καθ' ἣν τὸ πάσχα ἔφαγεν. οὕτως

οὕτως ἔξεον ϗ ἐμαίνοντο, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ αὐτὸς συνεχώρησεν. οὐ μὴν τοῦτο ἀπαλλάττει τὸν Ἰούδαν τῆς ἀφορήτου κολάσεως, ἀλλὰ καὶ μειζόνως αὐτὸν καταδικάζει, ὅτι καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοσαύτην λαβὼν ἀπόδειξιν, ϗ τῆς ἐπιεικείας, [ϗ τῆς πρᾳότητος,] ϗ τῆς ἡμερότητος, θηρίου παντὸς χαλεπώτερος γέγονε. Ταῦτ' οὖν εἰδότες φύγωμεν τὴν πλεονεξίαν. ἐκείνη γὰρ αὐτὸν ἐκείνη τότε ἐξεβάκχευσεν, ἐκείνη πρὸς ἐσχάτην ὠμότητα ϗ ἀπανθρωπίαν αὐτὸν ἐγύμνασεν. οὐκ ἐκεῖνον δὲ μόνον· ἀλλὰ ϗ πάντας τοὺς ἁλόντας. ὅτ' ἂν γὰρ [τῆς] οἰκείας ἀπογνῶναι ποιῇ σωτηρίας, πολλῷ μᾶλλον τῆς τῶν ἄλλων ὑπερορᾶν παρασκευάζει; [ϗ] οὕτω τυραννικόν ἐστι τὸ πάθος, ὡς ϗ τοῦ δριμυτάτου ἔρωτος τῶν σωμάτων περιγίνεσθαι ποτέ. διὸ ϗ σφόδρα ἐγκαλύπτομαι, ὅτι χρημάτων μὲν φειδόμενοι πολλάκις ἐχαλίνωσαν ἀκολασίαν πολλοί· διὰ δὲ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, οὐκ ἠθέλησαν σωφρόνως ϗ μετὰ σεμνότητος ζῆν. διὸ δὴ φεύγωμεν αὐτήν. οὐ γὰρ παύσομαι ἀεὶ τοῦτο λέγων. τί γὰρ συνάγεις ἄνθρωπε χρυσόν; τί τὴν δουλείαν πικροτέραν ἐργάζῃ; τί τὴν φυλακὴν χαλεπωτέραν; τί τὴν φροντίδα δριμυτέραν ποιεῖς; νόμισον εἶναι σοῦ τὰ ἐν τοῖς μετάλλοις κατακείμενα ψήγματα, [ϗ] τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις πάντα. οὐδ' οὕτω εἰ εἶχες τὸν ὄγκον ἐκεῖνον, ἐφύλαξας ἂν μᾶλλον ἢ οὐκ ἂν ἐχρήσω. εἰ γὰρ νῦν τοῖς οὖσιν οὐ κέχρησαι, ἀλλ' ὡς ἀλλοτρίων ἀπέχῃ, πολλῷ μᾶλλον εἰ τὰ πλείονα εἶχες τοῦτ' ἂν ἔπαθες. ϗ γὰρ εἰώθασιν οἱ φιλάργυροι, ὅσῳ ἂν πλείονα περιβάλλωνται, τοσοῦτον μᾶλλον αὐτῶν φείδεσθαι. Ἀλλ' οἶδά φησιν, ὅτι ἐμὰ ταῦτα. οὐκ οὖν ἐν ὑπολήψει μόνον, οὐκ ἐν ἀπολαύσει ἡ κτῆσις. ἀλλ' ἔμελλον ἀνθρώποις εἶναι φησὶ φοβερός. οὐ χείρωτος μὲν οὖν μᾶλλον ϗ πλουσίοις ϗ πένησι, ϗ λῃσταῖς ϗ συκοφάνταις ϗ οἰκέταις, ϗ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς ἐπιβουλεύειν βουλομένοις τούτοις ἂν ἔσῃ. εἰ γὰρ βούλει εἶναι φοβερός, ἔκκοψον τὰς λαβὰς δι' ὧν δύνανταί σε ἑλεῖν ϗ λυπῆσαι πάντες οἱ τοῦτο ἐσπουδακότες. ἢ οὐκ ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα ϗ γυμνὸν, οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε; μεγίστην γὰρ ἔχει προστάτην τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς χειρώσασθαι δύναιτ' ἂν ϗ ἑλεῖν. τὸν μέντοι φιλάργυρον, ἅπαντες ὁμοῦ λυποῦσι. ϗ τί λέγω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτου [ϗ σῆτες] ϗ σκώληκες ἐπιστρατεύουσι τῷ τοιούτῳ. καὶ τί λέγω σῆτας; ὁ χρόνος ὁ πολὺς ἀρκεῖ μόνος, ϗ μηδενὸς ἐνοχλοῦντος, τὰ μέγιστα ἀδικῆσαι τὸν τοιοῦτον. τί οὖν ἡ τοῦ πλούτου τερπνή; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτοῦ τὰς ἀηδίας βλέπω· σὺ δέ μοι τὴν ἡδονὴν εἰπέ. Καὶ τίνες αἱ ἀηδίαι φησί; Φροντίδες, ἐπιβουλαί, ἀπέχθειαι, μῖσος, φόβος, τὸ ἀεὶ διψῆν ϗ ἐν ὀδύνῃ εἶναι. ϗ γὰρ εἴ τις συμπλέκοιτο κόρῃ ἐρωμένῃ, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐμπλῆσαι μὴ δύναιτο, τὴν ἐσχάτην ὑπομένει βάσανον. οὕτω δὴ ϗ ὁ πλουτῶν. ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐπορίαν ϗ συγγίνεται αὐτῇ· ἐμπλῆσαι δὲ οὐ δύναται τὴν ἐπιθυμίαν ἅπασαν, ἀλλὰ συμβαίνει τοῦτον, οἷόν τις φησὶ σοφὸς ἀνήρ, ἐπιθυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιν. καὶ ὥσπερ εὐνοῦχος περιλαμβάνων παρθένον ϗ στενάζων, οὕτως οἱ πλουτοῦντες ἅπαντες. [Καὶ] τί ἄν τις [ἄλλα] λέγοι, πῶς

tanta inſania, tantoq; furore agitabantur. Nihil tamen omnino potuiſſent, niſi ipſe permiſiſſet. Illud tamen Iudam ab intolerabili non liberabit ſupplicio: quinimo multò magis iure vexabitur, quia omnipotentiæ humilitatis, lenitatiſq; domini tot tantáq; habens argumenta, omnem feram beluam crudelitate ſuperauit. Hæc igitur conſiderantes, auaritiam fugiamus. Auaritia enim tunc illi furorem immiſit: auaritia omnes qui ei ſeruiunt, crudeles efficit atq; atroces.

A Nam ſi propriam auarus ſalutem negligit, quid faciet de aliena? Præterea ſic terra & tyrannica hæc paſſio eſt, vt vehementiſſimam etiam corporis libidinem nonnunquam ſuperet. Erubeſcendum igitur eſt, quia pecuniæ parſimonia luxuriam multi refrænarunt: timore autem Chriſti modeſte viuere atq; honeſtè noluerunt. Fugiamus ergo ipſam, fugiamus inquam, nunquam enim ceſſabo id prædicans. Cur enim aurum homo accumulas? Cur ſeruitutem hanc maiorē durioremq; tibi conſtituis? Cur difficiliorē tibi car-

B cerem paras? Cur maioribus te curis quotidie angis? Puta tuas omnes eſſe quæ in metallis ſunt auri venas, quæ in ærariis regum argenti pondera. Quippe ſi hæc omnia tua eſſent, ſolicitè tantummodo ſeruares, neq; vnquam vtereris. Nam ſi modò his quæ habes non vteris, ſed tanquam ab alienis magnopere abſtines, multo diligentius ſi plura poſſideres, id certè faceres. Nempe quantò plura poſſidet auarus, tantò parcior ſolet fieri. Sed noui, inquies, quia hæc mea ſunt. Exiſtimatione igitur, non vſu re-

C rum poſſeſſionem diuitiarum requiris. At inquies, venerabilior apud homines ſum pecuniis abundans, & pleriſq; timendus: imo verò cunctis diuitibus, pauperibus, furibus, calumniatoribus, cæteriſque huiuſmodi hominibus facilè expugnandus. Vis metui eſſe atq; terrori? anſas præcide quibus te illi capere poſſunt, & moleſtia afficere, qui huic rei multam dant operam. Non audis quid trito prouerbio dicitur? Centum ſimul viros vnum pauperem atq; nudum ſpoliare non poſſe. Maxima enim paupertatis propugnatione defenditur, quā nul-

D lus rex, nullius imperator vincere poſſit: auaro autem vniuerſi facilè poſſunt obeſſe, neq; homines ſolum, verumetiam tineæ, atq; vermes eum aggrediuntur. Cur dico tineas & vermes, cum tempus ſolùm nulla re addita ſuiipſius natura maxime talibus officere poſſit? Quę igitur diuitiarum eſt voluptas tu explices oro. Ego enim dolores & mœrores ipſarum video. Sed qui ſunt, inquies iſti? Curæ, inſidiæ, diſſidia, odium, timor, perpetua ſitis, & mœſtitia ſempiterna. Nam quemadmodum ſi quis adamatam mulierem complectatur, nec tamen cupi-

E ditatem explere valeat, extremo dolore cruciatur: ſic diuites facultate quam habent, ſi auari ſunt, nullo modo ſe ſatiare poſſūt: ſed tale ipſis accidit quale quidam vir ſapiens de Eunuchis dicit: Cupiditas autem Eunuchi, virginitatis adulеſcentulæ florem nititur eripere. Sicut igitur Eunuchus virginem amplexus ingemiſcit, ſic omnes qui diuitiis inhiant. Quis autem poſſet omnia perſequi aut exponere,

quomodo vniuerſis faſtidio eſt auarus, ſeruis, vicinis: rempublicam gerentibus, agricolis, atque inopibus iniuria læſis, vxori præcipue, atque liberis, quos non vt liberos, ſed quaſi mancipia miſerrime ſolet educare? Sed mille doloris, moleſtiæ, iræ, ac deniq; deriſionis aduerſus ſe argumenta præberet, ſi communiter omnib' exibilādus proponeretur. His igitur tædiis, his faſtidiis, his doloribus auaritia ſubiacet: imò verò multò pluribus. Nemo enim hæc oratione aſſequetur, quæ cum periculo indies experimur. Tu verò voluptates modo mihi expone quæ inde oriantur. Videor, inquit, diues eſſe, & diuitem me omnes æſtimant. Quænam eſt hæc voluptas, ſi pateris inuidiam ſolummodo vt puteris? Sed nomen inquies, maxime habeo. Recte id dicis, nempe huiuſmodi diuitiæ nomen ſolummodo ſunt omni re denudatum. Sed lætatur hac æſtimatione diues, inquis? Ea de re lætatur, pro qua ſibi valde dolendum eſſet. Quam ob rem dolendum? Quia iſtud inutilem ipſum & effœminatum ac timidum ad omnia reddit, in peregrinationē proficiſci non audet, mortem multo magis q̄ alii formidat: pecuniarum potius, quam lucis cupidus: hic pulchritudine cœli non delectatur, quia ſibi non affert aurum, nec magnitudine ac motu Solis, quoniam non immittit in domum ſuā aureos radios. Sed multi ſunt, inquies qui iucundè diuitiis fruuntur, viuentes in delitiis, ventrem colentes, vino ſe replētes, magnifice omnia præparantes. Peiores illis modò nominaſti qui maximè omni ab vſu diſtabant pecuniarum. Nam auarus quidem cupiditate æris alligatus, ſaltem ab aliis abſtinet vitiis: illi vero abiectiores multò ſūt, cùm ad ea quæ diximus turpiſſimo aliorum quoq; vitiorum dominatu fœdantur, truculentiſſimis quaſi tyrannis, ventri, voluptati corporis, ebrietati, cæteriſq; vitiis quotidie ſeruientes: ſcorta diligenter alentes: cœnas opipare ſumptuoſas præparantes: paraſitos, aſſentatores ſtudioſè colligentes, & ad cupidines quas natura non ſuſtinet delabentes, mille propter hæc ægritudinibus tam corpus quàm animam conficientes. Non enim ad neceſſitatem, ſed ad corruptionem corporis, & animæ perditionem rebus vtuntur: & idem faciunt, quemadmodum ſi ſumma corpore ornato diligentia, putet ad ſui ipſius vſum pecuniam conſumere. Quas ob res ille ſolus vera fruitur voluptate, ac rerum ſuarum dominus eſt, qui diuitiis rectè vtitur: alii autē omnes ſerui atq; mancipia ſunt: paſſiones enim animæ & corporis ægrotationes adaugent. Quæ igitur tranquillitas, aut voluptas ibi animi eſt, vbi continua obſeſſio, bellum ingens, & tempeſtas vniuerſos maris fluct' exuperās viget? Pecunia quippe ſi amentē hominē inuenerit, inſanum omnino facit: ſi laſciuum, in maiorem impellit luxuriam. Sed quid, inquies, pauperi confert ſapiētia & prudētia? Merito iſtud ignoras. Nemo quippe captus luminibus, lucis iucunditatem cognoſcere poteſt. Salomonem dicentē
Eccleſ. 2. audias: tantò ſapientem inſipienti præſtare, quantùm inter lucem & tenebras intereſt,

Qua

πῶς ἄπασιν ἀηδής ἐστιν ὁ τοιοῦτος, τοῖς οἰκέταις, τοῖς γεωργοῖς, τοῖς γείτοσι, τοῖς τὰ πολιτικὰ πράττουσι, τοῖς ἀδικουμένοις, [τοῖς οὐκ ἀδικουμένοις,] τῇ γυναικὶ μάλιστα πάντων, τοῖς παιδίοις πλέον ἁπάντων; οὐδὲ γὰρ ὡς ἐλευθέρους, ἀλλ' ἀνδραπόδων καὶ ἀργυρωνήτων ἀθλιώτερον αὐτοὺς ἐκτρέψει, καὶ μυρίας ὀργῆς καὶ λύπης καὶ παροινίας, καὶ γέλωτος ἀφορμὰς καθ' ἑαυτοῦ παρέξει, κοινῇ πᾶσι κωμῳδία προκείμενος. καὶ αἱ μὲν ἀηδίαι αὗται, καὶ τούτων
A πλείους [ἴσως·] οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὰς πάσας ἐπέλθοι τῷ λόγῳ ποτὲ, ἀλλ' ἡ πεῖρα παραστῆσαι δυνήσεται. Σὺ δέ μοι τὴν ἡδονὴν λέγε τὴν ἐντεῦθεν. δοκῶ πλουτεῖν φησι, καὶ νομίζομαι πλουτεῖν. καὶ ποία ἡδονὴ τὸ νομίζεσθαι; φθόνου μὲν [οὖν] ὄνομα μέγιστον. καὶ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶν ὁ πλοῦτος, πράγματος ἔρημον. ἀλλὰ καὶ ἐντρυφῶν εὐφραίνεται τῇ ὑπολήψει ταύτῃ φησὶν ὁ πλουτῶν. εὐφραίνεται ὑπὲρ ὧν ἀλγεῖν ἔδει. ἀλγεῖν; διατί φησι; ὅτι τοῦτο αὐτὸν πρὸς πάντα ἄχρηστον ἐργάζεται, καὶ δειλὸν, καὶ ἄνανδρον, καὶ πρὸς
B ἀποδημίας καὶ πρὸς θάνατον. καὶ γὰρ δεδοικὼς ἡγεῖται τοῦτο μᾶλλον, τῶν χρημάτων, ἢ τοῦ φωτὸς ἐπιθυμῶν. τὸν τοιοῦτον οὐδὲ ὁ οὐρανὸς τέρπει, ὅτι μὴ χρυσίον φέρει· οὐδὲ ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ μὴ χρυσᾶς ἀκτῖνας ἀφίησιν. ἀλλ' εἰσί τινες, οἳ καὶ ἀπολαύουσι φησὶ τῶν ὄντων, τρυφῶντες, γαστριζόμενοι, μεθύοντες, πολυτελῶς δαπανῶντες. τοὺς χείρονάς μοι τούτων λέγεις. ἐκεῖνοι γὰρ μάλιστά εἰσιν οἱ οὐκ ἀπολαύουσιν. οὗτος μὲν γὰρ κἂν ἑτέρων ἀπέχηται κακῶν ἑνὶ
C προσδεδεμένος ἔρωτι. ἐκεῖνοι δὲ, τούτων χείρους. πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἑτέρων δεσποινῶν χαλεπῶν συρφετὸν ἐπεισάγοντες, καὶ καθάπερ τυράννοις τισὶ χαλεποῖς, τῇ γαστρὶ, τῇ τῶν σωμάτων ἡδονῇ, τῇ μέθῃ, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀκολασίαις καθ' ἑκάστην λειτουργοῦντες τὴν ἡμέραν, πόρνας τρέφοντες, δεῖπνα πολυτελῆ κατασκευάζοντες, παρασίτους, κόλακας ὠνούμενοι, ἐπὶ τοὺς παρὰ φύσιν ἐκπίπτοντες ἔρωτας, μυρίοις νοσήμασιν ἐκ τούτων καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν περιβάλλοντες. οὐδὲ γὰρ εἰς χρείαν ἀναλίσκουσι τὰ ὄντα, ἀλλ' εἰς τὸ φθεῖραι τὸ
D σῶμα, καὶ συνδιαφθεῖραι τούτῳ καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ταυτὸν ποιοῦσιν, οἷον ἂν εἴ τις τὸ σῶμα κοσμῶν, δοκῇ εἰς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν ἀναλίσκειν. ὥστε ἐκεῖνος μόνος ἡδονῆς ἀπολαύει, καὶ κύριός ἐστι τῶν ὄντων, ὁ χρώμενος εἰς δέον τῷ πλούτῳ· οὗτοι δὲ δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι. καὶ γὰρ τὰ πάθη τοῦ σώματος ἐπιτρίβουσι, καὶ τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς αὔξουσι. ποία οὖν αὕτη ἀπόλαυσις, ὅπου πολιορκία καὶ πόλεμος, καὶ χειμὼν θαλαττίας
E πάσης ζάλης χαλεπώτερος; κἂν γὰρ ἀνοήτους ὁ πλοῦτος λάβῃ, ἀνοητοτέρους ἐργάζεται· κἂν ἀσελγεῖς, ἀσελγεστέρους. Καὶ τί τῷ πένητι φησὶ, τῆς συνέσεως ὄφελος; εἰκότως „ ἀγνοεῖς. οὐδὲ γὰρ ὁ τυφλὸς οἶδε, τί τοῦ φωτὸς „ τὸ κέρδος. ἄκουσον τοῦ Σολομῶντος λέγοντος, „ ὅτι ὅσον τὸ μέσον σκότους καὶ φωτὸς, τοσαύτη ἡ περιουσία τοῦ σοφοῦ ὑπὲρ τὸν ἄφρονα.

ἀλλὰ

Digitized by Google

ἀλλὰ τὸν ἐν σκότῳ, πῶς διδάξομεν; σκότος γάρ ἐστιν ὁ τῶν χρημάτων ἔρως, οὐδὲν ἀφιεὶς τῶν ὄντων φαίνεσθαι ὡς ἔστιν, ἀλλ᾽ ἑτέρως. καθάπερ γὰρ ὁ ἐν σκότῳ, κἂν χρυσοῦν ἴδῃ σκεῦος, κἂν λίθον τίμιον, κἂν ἁλουργὰ ἱμάτια, οὐδὲν εἶναι νομίζει· οὐ γὰρ ὁρᾷ αὐτῶν τὸ κάλλος· οὕτω καὶ ὁ φιλάργυρος, οὐκ οἶδε τῶν περισπουδάστων ὡς χρὴ τὸ κάλλος. διασκέδασόν μοι τὴν ἀχλὺν τὴν ἀπὸ τοῦ πάθους τούτου, καὶ τότε ὄψει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. οὐδαμοῦ δὲ ταῦτα οὕτω φαίνεται, ὡς ἐν πενίᾳ. οὐδαμοῦ οὕτως ἐλέγχεται τὰ δοκοῦντα μὲν εἶναι οὐκ ὄντα δὲ, ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ. ἀλλ᾽ ὢ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων, οἳ καὶ καταρῶνται τοῖς πένησι, καὶ φασὶ καταισχύνεσθαι, καὶ οἰκίας καὶ βίον, καὶ ὑπὸ πενίας πάντα φύρεσθαι. Τί γάρ ἐστιν αἰσχύνη οἰκίας εἰπέ μοι; οὐκ ἔχει κλίνην ἐξ ἐλέφαντος, οὐδὲ ἀργυρᾶ σκεύη, ἀλλ᾽ ἐξ ὀστράκων πάντα καὶ ξύλων. τοῦτο μὲν οὖν μεγίστη δόξα οἰκίας καὶ περιφάνεια. τὸ γὰρ τῶν βιωτικῶν ἀμελεῖν, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς πολλάκις ποιεῖ τὴν σχολὴν ἀναλίσκεσθαι πᾶσαν. ὅτ᾽ ἂν οὖν πολλὴν ἐν τοῖς ἔξω τὴν ἐπιμέλειαν ἴδῃς, τότε αἰσχύνου ἐπὶ τῇ πολλῇ ἀσχημοσύνῃ. σχῆμα γὰρ μάλιστα αἱ τῶν πλουτούντων οὐκ ἔχουσιν οἰκίαι. ὅτ᾽ ἂν γὰρ ἴδῃς ξύλα περιβεβλημένα τάπησι, καὶ κλίνας ἀργύρῳ ἐνδεδεμένας, ὥσπερ ἐν τῷ θεάτρῳ, ὥσπερ ἐν τῇ πομπῇ τῆς σκηνῆς, τί ταύτης ἀσχημοσύνης ἴσον γένοιτ᾽ ἄν; ποία γὰρ μᾶλλον οἰκία ἔοικε τῇ ὀρχήστρᾳ καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας; ἡ τοῦ πλουσίου, ἢ ἡ τοῦ πένητος; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἡ τοῦ πλουσίου; οὐκ οὖν αὕτη αἰσχημοσύνης γέμει. Ποία οἰκία ἔοικε τῇ τοῦ παύλου, τῇ τοῦ ἀβραάμ; εὔδηλον ὅτι ὁ τοῦ πένητος. οὐκ οὖν αὕτη μάλιστα κεκαλλώπισται καὶ εὐδοκιμεῖ. καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο μάλιστα κόσμος οἰκίας, εἴσελθε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ζακχαίου, καὶ μάθε, ὅτε ἔμελλεν εἰς αὐτὴν εἰσιέναι ὁ χριστὸς, πῶς αὐτὴν ἐκόσμησεν ἐκεῖνος. οὐ γὰρ ἔδραμε πρὸς τοὺς γείτονας, ἀμφίθυρα αἰτῶν καὶ καθέδρας καὶ βάθρα ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένα, οὐδὲ ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ταμιείων τὰ ἐπιβλήματα τὰ λακωνικά, ἀλλ᾽ ἐκόσμησε κόσμῳ τῷ χριστῷ πρέποντι. Τίς δὲ οὗτος ἦν; „ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδωμι φησὶ κύριε πτωχοῖς, καὶ οὗ ἂν ἥρπασά τι, „ τετραπλασίονα ἀποδώσω. οὕτω καὶ ἡμεῖς κοσμῶμεν τὰς οἰκίας, ἵνα καὶ πρὸς ἡμᾶς εἰσέλθῃ ὁ χριστός. ταῦτα καλὰ τὰ ἀμφίθυρα, ταῦτα ἐν οὐρανοῖς κατασκευάζεται, ἐκεῖ ὑφαίνεται. ἔνθα ἂν ταῦτα ᾖ, ἐκεῖ καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεύς. ἂν δὲ ἑτέρως κοσμῇς, τὸν διάβολον καλεῖς, καὶ τὸν ἐκείνου χορόν. ἦλθε καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τελώνου ματθαίου. Τί οὖν καὶ αὐτὸς ἐποίησεν; ἐν τῇ προθυμίᾳ πρότερον ἑαυτὸν ἐκόσμησε, καὶ τῷ πάντα ἀφεῖναι καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ κορνήλιος ἐκόσμει τὴν οἰκίαν εὐχαῖς καὶ ἐλεημοσύναις. διὸ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὲρ αὐτὰ λάμπει τὰ βασίλεια· καὶ γὰρ οἰκίας εὐτέλεια, οὐ σκεύη κείμενα ἁπλῶς, οὐδὲ κλίνη ἠμελημένη, οὐδὲ τοῖχοι καπνοῦ γέμοντες, ἀλλ᾽ ἡ τῶν ἐνοικούντων κακία. καὶ δείκνυσιν ὁ χριστός. εἰς μὲν γὰρ τὴν τοιαύτην ἂν ᾖ ἐνάρετος ὁ κατοικῶν, οὐκ ἐπαισχύνεται εἰσελθεῖν· εἰς

Qua igitur ratione docere poterimus eum, qui degit in tenebris? Pecuniæ nempe cupiditas tenebra eſt, qua efficitur, vt aliter quàm ſe habeant res videantur: ſed quemadmodum ſi quis in profundiſſimis tenebris, aut vas aureum, aut lapides pretioſos, aut veſtes purpureas videat, eas res nihili æſtimabit, earum enim pulchritudinem diſcernere non poteſt: pariter certè auarus optimarum rerum pulchritudinem nullo modo percipit. Depelle
A igitur huius paſſionis caliginem, & tunc naturam rerum cognoſces, quæ nuſquam ſic apertè vt in paupertate diſcitur: nuſquam ita probè cognoſcuntur ea quæ cum non ſint, eſſe putantur, quemadmodum in philoſophia. Sed ô ſtultos homines illos, qui pauperes execrantur, ac dicunt, paupertate victum & domos dedecore affici: omnia confundentes, quod eſt enim hoc domus dedecus dic quæſo? Non eſt ſibi conſtructus ebore lectulus, non argentea vaſa: ſed Samia cuncta ſunt, & lignea, ac magna iſtud gloria & nobilitas domus eſt. Secularium
B enim rerum contemptus, vniuerſum ſæpenumero ſtudium, totamq; operam ad curam animæ conuertit. Quare cum ab exterioribus nimium pendere hominem videas, tunc de dedecore illius erubeſcere debes. Nullus enim habitus, nulla honeſta ſpecies in diuitũ ædibus aſpicitur. Nam quando vides ligna peripetaſmatibus velata, lectos exornatos argento, quaſi in theatro, & ſuperba ſcenarum pompa: quid hac deformitate deformius fieri poteſt? Quæ igitur domus orcheſtræ ac tripudiorum locis ſimilis eſt: diuitiſne an pauperis? Diuitis certè:
C hæc ergo dedecoris plena eſt: E regione autem quæ domus Pauli, aut Abrahæ domui conferri poteſt, nonne domus inopis? Hæc igitur optima atq; probatiſſima eſt: quod vt melius diſcas, Zachæi domum cogitatione ingrediaris, & conſidera, cum audiſſet Chriſtum in eam ingreſſurũ, quomodo eã ornauit. Nõ enim curriculo ad vicinos contendit, menſas, ſedes, ſubſellia petens eburnea, nec extraxit è penetralibus Laconica quædam menſarum velamina, ſed ornatu Chriſto gratiſſimo decorauit. Quis
D porrò iſt? *Dimidium*, inquit, *rerum mearum do pauperibus, & quadruplicata reddo quæ rapui.* Sic & nos, oro, domos noſtras exornem⁹, vt Chriſtum ſuſcipere mereamur: hæc pulcherrima ſunt portarum velamina. Hæc in cœlis ſolummodo fiunt, ibi texuntur: vbi iſta ſunt, ibi cœlorum rex habitat. Si verò aliter ornabis, diabolum & illius conuocas chorum. Cæterum Chriſtus ad Matthæum quoq; publicanum diuertit: quid igitur ille fecit? Voluntate prius ſeipſum ornauit optima, qua ſibi perſuaſit neglectis omnibus Chriſtum eſſe ſequendum.
E Sic & Cornelius orationibus & eleemoſynis domum ſuam ornauit. Vnde factum eſt, vt vſq; in hodiernam diem fulgentiſſimam habitet regiam. Vilitas enim & deformitas domus, non à vaſis inordinatè proiectis, non à neglecto lectulo, non à muris fumo decoloratis, ſed ab improbitate habitantiũ cernitur. Quod ſanè Chriſtus oſtendit, qui ob virtutẽ inhabitantis vel viliſſimas petere caſas non indignatur.

Luc.19.b

Sup.9.a

Act.10.d

Ad improborum autem ædes, etiam ſi aureis contegantur laquearibus, nunquam tamen ingredietur. Illa igitur quauis regia ſplendidior eſt, in qua dominus omnium habitat. Hæc verò quamuis aureis tectis, ingentibusq́; columnis cõſtet, cloacis tamen, & omni ſorditie cõfluentibus riuis ſimilis eſt, cum diaboli vaſa in ea contineantur. Hæc mihi non de diuitib⁹ his qui vt oportet, impendunt: ſed de rapacibus & auaris dicta ſunt: hic nullum ſtudium, nulla cura de rebus neceſſariis eſt, ſed omnis opera pro ventre, ac turpitudine conſumitur, ibi ad rectè philoſophandum omnia impenduntur. Quapropter nuſquam videmus Chriſtũ in ſplendidas ædes diuertiſſe, ſed regiis omiſſis, & molles indutis purpuras poſthabitis, publicanorum & piſcatorum caſas eligebat. Quare tu etiam cùm ipſum in domum tuam vocare volueris, eleemoſyna, orationib⁹, ſupplicationibus, vigiliis ipſam diligenter ornato. Hæc Chriſti regis ornamenta ſunt, illa verò mammonæ, qui hoſtis Chriſti atque inimicus eſt: quas ob res nemo vilitate domus erubeſcat, ſi his ornamentis eam decorat. Nemo diues magnificentia ædium ſublimis incedat: imò verò magis erubeſcat, & altis omnino contemptis palatiis, humiles eligat caſas, vt in hac vita Chriſtum ſuſcipiat, & in futura æternis ædibus perfruatur, gratia & miſericordia Domini noſtri IESV CHRISTI. Amẽ.

HOMILIA LXXXV.

in Gr. Codd. eſt LXXXIV.

EX CAPITE XXVI.

Et ecce vnus eorum qui cum Ieſu erant extẽdens manũ, euaginauit gladium ſuum: & percutiens ſeruum pontificis, amputauit auriculam eius. Tunc dicit ei Ieſus: Conuerte gladium in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.

Ioann. 18. b. QVisnam eſt vnus iſte qui auriculam ſerui amputauit? Petrum certè fuiſſe Ioannes teſtatur cuius ardentiſſimo animo iure iſta res attribuitur. Cæterum illud quærendum eſt, cuius rei gratia gladios ferebant? Non enim hinc ſolùm, verumetiam inde liquidò patet gladios eos habuiſſe: quia interrogati reſponderunt, duos ibi eſſe. Sed quam ob rem Chriſtus iſtud

Luc. 22. d. Ibidem. permiſit? Lucas ſanè ait, quia dixit ad eos, *Num quando vos abſque ſacculo & pera calceamentiſque miſi, re quapiam caruiſtis?* Cumque illi nulla, reſpondiſſent: ſed modò intulit: *qui habet ſacculum, tollat & peram: & qui non habet, vendat veſtimentum ſuum, & emat gladium*: quum illi dixiſſent duos ſe gladios habere, Chriſtus ſatis eſſe reſpondit. Cur igitur habere permiſit? Vt facilius crederent, quod tradetur: propterea dixit eis, emat gladium, non vt percutiant, animat, ſed vt proditionem per hoc declararet. Quare autẽ perã etiã addidit? Vt eos erudiret deinceps ſtudere ac vigilare multũ quooniã ꝓprio vſuri ſtudio ſint.

Nam

εἰς δὲ ἐκείνην, κἂν χρυσοῦν ὄροφον ἔχῃ, οὐδέποτε εἰσελεύσεται. ὥστε αὕτη μὲν τῶν βασιλείων λαμπροτέρα, τὸν πάντων δεσπότην δεχομένη· ἐκείνη δὲ μετὰ τοῦ ὀρόφου τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν κιόνων, ἀμάραις καὶ ὀχετοῖς ἔοικεν ἀκαθάρτοις, σκεύη τοῦ διαβόλου ἔχουσα. Ταῦτα δὲ [ἡμῖν,] οὐ περὶ τῶν πλουτούντων εἰς δέον, ἀλλὰ περὶ τῶν πλεονεκτούντων καὶ φιλαργύρων

A εἴρηται. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ σπουδὴ, οὐ δὲ φροντὶς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ γαστρίζεσθαι καὶ μεθύειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἀσχημονεῖν· ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ τοῦ ὡς φιλοσοφεῖν. Διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν λαμπρὰν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ τελώνου, καὶ τοῦ ἀρχιτελώνου καὶ τοῦ ἁλιέως, τὰ βασίλεια ἀφεὶς, καὶ τοὺς τὰ καλὰ ἐνδεδυμένους ἱμάτια. εἰ τοίνυν αὐτὸν βούλει καλέσαι καὶ σὺ, κόσμησον τὴν οἰκίαν ἐλεημοσύναις, εὐχαῖς, παννυχίσιν, ἱκετηρίαις. ταῦτα [γὰρ] τοῦ βασιλέως Χριστοῦ τὰ ἀναθήματα, ἐκεῖνα δὲ τοῦ

B μαμωνᾶ, [τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Χριστοῦ.] μηδεὶς τοίνυν ἐγκαλυπτέσθω οἰκίαν ἔχων εὐτελῆ, ἐὰν ταῦτα ἔχῃ τὰ ἐπιβλήματα· μηδεὶς πλούσιος φρονείτω μέγα, οἰκίαν ἔχων πολυτελῆ, ἀλλ' ἐγκαλυπτέσθω μᾶλλον, καὶ ταύτην ζηλούτω ἐκείνην ἀφεὶς· ἵνα καὶ ἐνταῦθα τὸν Χριστὸν ὑποδέξηται, καὶ ἐκεῖ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσῃ σκηνῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος,] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

C

ὉΜΙΛΙΆ ΠΔ.

Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. [ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι;]

D Τίς ἐστιν [ὁ εἷς] οὗτος ὁ τὸ ὠτίον κόψας; Ἰωάννης φησὶν, ὅτι [ὁ] Πέτρος. τῆς γὰρ αὐτοῦ θερμότητος ἦν τὸ πρᾶγμα. ἀλλ' ἐκεῖνο ἄξιον ζητῆσαι, τίνος ἕνεκεν μαχαίρας ἐβάσταζον. ὅτι γὰρ ἐβάσταζον, οὐκ ἐντεῦθεν δῆλον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἐρωτηθέντες εἶπον, ὅτι εἰσὶν ὧδε δύο. τίνος δὲ ἕνεκεν, καὶ ἐπέτρεψεν [αὐτοῖς] ὁ Χριστὸς ἔχειν; καὶ γὰρ [καὶ] τοῦτό φησιν ὁ Λουκᾶς, ὅτι εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; καὶ ἐπειδὴ εἶπον, οὐδενὸς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν

E ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω [ὁμοίως] καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. καὶ ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι εἰσὶ μάχαιραι ὧδε δύο, εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἀφῆκεν αὐτοὺς ἔχειν; πιστούμενος αὐτοὺς, ὅτι παραδοθήσεται. Διὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, ἀγορασάτω μάχαιραν· οὐχ ἵνα ὁπλίσωνται· ἄπαγε· ἀλλὰ διὰ τούτου τὴν παράδοσιν δηλῶν. καὶ τίνος ἕνεκεν καὶ πήραν ἔχειν, φησὶν, ἐπέταξεν; ἐπαίδευεν αὐτοὺς λοιπὸν νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ πολλῇ τῇ οἰκείᾳ χρῆσθαι σπουδῇ.

ἐν

Digitized by Google

ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ὡς ἀπείρους ὄντας, πολλῇ ἔθαλπε τῇ δυνάμει. λοιπὸν δὲ ὥσπερ νεοττοὺς καλιᾶς ἐξαγαγὼν κελεύει [καὶ] τοῖς οἰκείοις κεχρῆσθαι πτεροῖς. εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι δι' ἀσθένειαν αὐτοὺς ἐᾷ, κελεύων καὶ αὐτοὺς τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν, ὑπομιμνήσκει τῶν προτέρων λέγων, ὅτι ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου, μή τινος ὑστερήσατε; ἵνα δι' ἀμφοτέρων μάθωσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, καὶ δι' ὧν περιέσῃ, καὶ δι' ὧν [αὐτοὺς] ἐγκαταλιμπάνει νῦν ἠρέμα. ἀλλὰ πόθεν ἦσαν ἐκεῖ μάχαιραι, ἀπὸ δείπνου ἦσαν καὶ τραπέζης ἐξεληλυθότες. εἰκὸς οὖν καὶ μαχαίρας εἶναι ἐκεῖ διὰ τὸ ἀρνίον. τούτους δὲ ἀκούσαντας, ὅτι ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτόν, λαβεῖν εἰς βοήθειαν [ὡς πολεμήσοντας ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου,] ὃ τῆς ἐκείνων γνώμης ἦν μόνον. διὸ καὶ ἐπιτιμᾶται Πέτρος αὐτῇ χρησάμενος, καὶ μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἀπειλῆς. καὶ γὰρ ἠμύνατο τὸν οἰκέτην ἐλθόντα, θερμῶς μέν, πλὴν οὐχ ἑαυτῷ ἀμυνῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου τοῦτο ποιῶν. οὐ μὴν ἀφῆκέ τινα γενέσθαι βλάβην ὁ Χριστός. καὶ γὰρ ἰάσατο αὐτόν, καὶ θαῦμα μέγα ἐπεδείξατο, ἱκανὸν καὶ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἐμφῆναι, καὶ τὴν τοῦ μαθητοῦ φιλοστοργίαν τε καὶ πρᾳότητα. καὶ γὰρ ἐκεῖνο φιλοστόργως, καὶ τοῦτο πειθηνίως. ἀκούσας γὰρ, „βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην αὐτῆς, εὐθέως ἐπείσθη, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδαμοῦ τοῦτο ποιεῖ. ἕτερος δέ φησιν, ὅτι καὶ ἠρώτησαν, εἰ πατάξομεν. αὐτὸς δὲ ἐκώλυσε, „καὶ ἰάσατο ἐκεῖνον. καὶ τῷ μαθητῇ ἐπετίμησε, καὶ „ἠπείλησεν, ἵνα πείσῃ. πάντες καὶ οἱ λαβόντες „μάχαιραν, φησίν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται. καὶ „λογισμὸν προστίθησι λέγων· ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύ„ναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι „πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; ἀλλὰ πῶς πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; διὰ τούτων τὸν θυμὸν αὐτῶν ἔσβεσε, δεικνὺς ὅτι καὶ ταῖς γραφαῖς τοῦτο δοκεῖ. διὰ τοῦτο κἀκεῖ ηὔξατο, ἵνα πρᾴως ἐνέγκωσι τὸ συμβάν, μαθόντες ὅτι κατὰ Θεοῦ πάλιν γίνεται γνώμην. καὶ δύο τούτοις αὐτοὺς παρεμυθήσατο, τῇ τε τιμωρίᾳ τῶν ἐπι„βουλευόντων· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, φη„σίν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται· καὶ τῷ μὴ ἄκοντα ταῦ„τα ὑπομένειν. δύναμαι γάρ, φησί, παρακα„λέσαι τὸν πατέρα μου. καὶ διὰ τί οὐκ εἶπεν, ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι ἐγὼ πάντας αὐτοὺς ἀπολέσαι; ὅτι πιθανώτερος ἦν μᾶλλον τοῦτο λέγων. οὐδέπω γὰρ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. [καὶ] πρὸ „μικροῦ δὲ ἦν εἰρηκώς, ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή „μου ἕως θανάτου· καί, πάτερ παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ „τὸ ποτήριον, καὶ ἀγωνιῶν ἐφάνη καὶ ἱδρῶν, καὶ ὑπὸ ἀγγέλων ἐνισχυόμενος. ἐπεὶ οὖν πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα ἐπεδείξατο, οὐκ ἐδόκει πιθανὰ λέγειν, εἴγε εἰρήκει, ὅτι δοκεῖτε, ὅτι οὐ δύναμαι αὐτοὺς ἀπο„λέσαι. διὰ τοῦτό φησιν· ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι „[ἄρτι] παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου; καὶ αὐτὸ πάλιν ταπεινῶς ἀπαγγέλλει, εἰπὼν παραστήσει μοι [πλείους] δώ„δεκα λεγεῶνας ἀγγέλων. εἰ γὰρ εἷς ἄγγελος ἑκατὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδας ἀνεῖλεν ὡπλισμένας, δώδεκα λεγεῶνες τί ἔδει ἐπὶ χιλίους ἀνθρώπους; οὐδέν. ἀλλὰ πρὸς τὸν φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ἀσθένειαν σχηματίζει τὸν λόγον. καὶ γὰρ ἀποτεθνηκότες ἦσαν τῷ δέει. Δια-

Nam in principio quidem quaſi rudes ac teneros virtute ſua fouebat: nunc autem quaſi e nido pullos educens, ſuis etiã pennis vti hortatur. Deinde ne putent imbecillitate ſe omiſſos eſſe, ac ad ſuam operam compulſos, ad priorum memoriam reducit, dicens: Num quãdo miſi vos ſine ſacculo, te quapiam caruiſtis? ita vtrinq; ad agnoſcendas vires eius inducit, tũ quia eos protexit, tum quia ſenſum ac paulíſpet ad operã ſuã eos remiſit. Sed vndénam ibi
A gladii ſunt inuenti? A cœna & menſa tunc iam exiuerunt, vbi propter agnum gladios eſſe oportuit: illi verò quoniam audiſſent venturos aduerſus eũ aliquos eſſe, quaſi magiſtrum defenſuri ſecum gladios acceperunt. Quæ res diſcipulorũ animus ſolummodo erat. Propterea Petrus gladio vſus, comminatione & quidem vehementi reprehenditur. Vltus enim ſeruum magno ardore animi eſt, quod tamen non ad ſui, ſed ad magiſtri fecit defenſionem: CHRISTVS verò nullum detrimentum fieri permiſit: confeſtim enim illum curauit, & hac
B magnitudine miraculi, & lenitatem & potentiam ſuam oſtendit. Tu verò diſcipuli quoque & amorem pium, & humilitatem conſidera: alterum enim ex diligendi feruore, alterum ex obedientia fecerat. Nam cum audiſſet: Mitte gladium in vaginam: ſtatim optemperauit: & nuſquam poſtea iſtud facit. Alius autem euangeliſta dicit interrogaſſe diſcipulos ſi gladio percutiendum erat, & Chriſtum non ſolùm prohibuiſſe, verumetiam percuſſum ſanaſſe. Sed Petrum acriter, & quidem minando in- Luc 22.8
C crepat, vt eum & cæteros ſimul ab huiuſcemodi defenſione deterreat. *Omnes enim qui gladium acceperint, gladio morientur*: & rationem adiecit, dicens: *An putas quoniam non poſſum rogare patrẽ meũ, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Sed vt impleãtur ſcriptura.* His rationibus feruentes animos eorum reſtinxit, maximè cum oſtendat iam ita prædictum eſſe à ſcripturis. Vnde ſuperius quoq; orabat, vt cùm audirẽt voluntatẽ hãc eſſe Dei, mitiori animo ferrent. Ita duobus conſolatus eos eſt, tum eorum qui ſunt inſidiati ſuppli-
D cio: (*Omnes enim qui acceperint gladium*, inquit, *gladio peribunt*) tum quia ſponte ſua hæc ſufferat. Poſſum enim auxiliũ, ait, à patre habere ſi volo. Cur autẽ nõ dixit, an putatis qa nõ poſſum omnes hos perdere? Quia nondũ decẽtẽ de illo opinionem habebant, credibilius illis hoc erat, pſertim cùm paulò antè dixerit: *Triſtis eſt anima mea vſq; ad moriẽ.* &, *Pater, transeat à me calix iſte.* Et ad hæc ſudor quidẽ, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit. Quoniam igitur multa humanitati conueni-
E entia fecerat, ſi ſe illos perdere poſſe dixiſſet, non fuiſſet veriſimile. *Ideo an putatis*, inquit, *nõ poſſe me impetrare à patre meo?* & idipſũ humiliter pfert dicẽs: Et exhibebit mihi duodecim legiones angelorum. Etenim ſi vnus angelus centum octogintaquinq; armatorum hominum millia interfecit, quid facerẽt duodecim legiones angelorum in mille viros? Ita ad imbecillitatem atque timorẽ eorũ qui metu iam ſemimortui erant, orationem accomodauit,

Digitized by Google

& authoritate ſcripturarū muniuit. *Quomodo igitur implebuntur ſcripturæ?* Sic eos ab omni defenſione deterret. Nam ſcripturis quoque ita videtur, quid vos repugnatis? Et hoc quidem ad diſcipulos: ad illos autem ait: *Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me: quotidie in templo ſedebam docens, & non tenuiſtis me.* Recēſe quot modis eos exuſcitet. Supinos eos proiecit, aurem ſeruo reſtituit, interitum eis comminatus eſt, vt gladio moriantur qui gladium accipiunt: quod futurum præſenti miraculo confirmauit. Sic vndiq; à præſentibus & à futuris potentiam ſuam oſtendit, vt nulla ipſorum vi detentus eſſe videatur: ideo ſubiecit: Quotidie vobiſcum eram, & ſedebam docens, & non tenuiſtis me. Hinc oſtendit permiſſione ſua factum eſſe vt caperetur: miraculis autem prætermiſſis de doctrina mentionem facit, ne iactare ſe videretur: Docentē me non tenuiſtis, inquit, ſilentem aggreſſi eſtis: in templo eram, & nemo manum in me iniecit: modò nocte concubia cum gladiis & fuſtibus irruiſtis: quid opus aduerſus me aſſiduè vobiſcum verſantem his armis fuit? His omnibus manifeſtum facit, quia niſi vltrò ſeipſum tradidiſſet, nihil etiam tunc ipſi potuiſſent. Si enim quum inter manus eum habebant, & medium ipſum nacti erant, retinere tamen non potuerunt, nec ſuperare: vtique neq; tunc potuiſſent, niſi voluiſſet. Deinde ipſam quoque ambiguitatē ſoluit, quare iſtud voluerit, dicens: *Hoc autem factū eſt, vt ſcripturæ prophetarum impleantur.* Vides quo modo ſemper etiam in ipſa proditionis hora, ad emendationem eorum omnia faciebat, ſanando, prædicendo, terrēdo (gladio enim peribunt) ſpōte ſe ad paſſionē venire oſtendēdo? Quotidiè namq; vobiſcū erā docens, & non tenuiſtis me: concordem ſe patri ſignificando, vt prophetarum ſcripturæ adimpleantur. Cur autem in templo ipſum non tenuerunt? Non fuiſſent auſi propter turbas. Quam ob rem etiam exiuit, & à loco & opportunitate tēporis illis poteſtatem cōcedens & excuſationē eorū vndiq; ſuccidens. Nam qui ſe ipſum tradidit, vt ſcripturas impleret: quomodo aduerſus Deum patrem docebat? *Tunc diſcipuli omnes dimiſſo ipſo fugam ceperunt.* Quando etenim comprehenſus eſt, manebant: quando vero hæc ad turbam locutus eſt, tunc in pedes ſe omnes dedere, nullam iam videntes eius defenſionem, qui vltrò ſe traderet, ac diceret ſecundum ſcripturas iſta fieri. Sed diſcipuli qdem fugiunt, illi verò Ieſum ad Caipham ducunt. *Petrus autem ſequebatur, & introiuit videre finē.* Ingēs huius diſcipuli ardor fuit, qui nec cæteris quidē fugientibus territus eſt, ſed ſecutus etiā introiuit.
Ioann. 18. c. Nam & ſi Ioannes quoq; id fecerat, ſed tamen notus erat pontifici. Cur autem ipſum eò duxerunt, vbi omnes erant congregati? Vt ex pōtificum ſententia omnia facerent. Idcirco ad eum omnes conueniunt qui illo anno ſummum pontificatum obtinebat, vbi pernoctarunt vigilantes, adeò vt paſcha ea nocte co-
Ibidem. e. medere neglexerint. *Mane autem facto non intrarunt in prætorium, vt Ioannes inquit, vt non contami-*

διὰ τοῦτο καὶ τὰς γραφὰς ἐπιτειχίζει λέγων· πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; φοβῶν αὐτοὺς κἀντεῦθεν. εἰ γὰρ ἐκείναις τοῦτο δοκεῖ, ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε πολεμοῦντες. καὶ πρὸς μὲν τοὺς μαθητὰς, ταῦτα· πρὸς δὲ ἐκείνους φησίν· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ὅρα πόσα ποιεῖ τὰ δυνάμενα αὐτοὺς διαναστῆσαι. ὑπτίους ἔρριψε, τὸ ὠτίον τοῦ οἰκέτου ἰάσατο, ἠπείλησεν αὐτοὺς σφαγήσεσθαι·
A ἐν μαχαίρᾳ γὰρ ἀπολοῦνται φησὶν οἱ λαβόντες μάχαιραν· ἀπὸ τῆς θεραπείας, καὶ ταῦτα ἐπιστώσατο, πανταχόθεν, ἀπὸ τῶν παρόντων, ἀπὸ τῶν μελλόντων [ἐμφαίνων] αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ δεικνὺς, ὅτι οὐ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον γέγονε τὸ κρατῆσαι αὐτόν. διὸ καὶ ἐπάγει· καθ' ἡμέραν μεθ' ὑμῶν ἤμην, καὶ ἐκαθεζόμην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με, κἀντεῦθεν δηλῶν, ὅτι τῆς αὐτοῦ συγχωρήσεως ἦν τὸ ἁλῶναι. τὰ [γὰρ] θαύματα παραδραμὼν, τὴν διδασκαλίαν λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ κομπάζειν. [ὅτε ἐδίδασκον, οὐκ ἐκρατήσατέ
B με·] ὅτε ἐσίγησα, ἐπήλθετε; ἐν τῷ ἱερῷ ἤμην, καὶ οὐδεὶς κατέσχε· νυνὶ δὲ ἀωρεὶ καὶ μέσων νυκτῶν ἐπέστητέ μοι μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; τί τοίνυν ἔδει τῶν ὅπλων ἐπὶ τὸν μεθ' ὑμῶν ὄντα ἀεί; ἀπὸ τούτων διδάσκων, ὅτι εἰ μὴ ἑκὼν ἐνέδωκεν, οὐδ' ἂν τότε ἴσχυσαν. οὐδὲ γὰρ ἂν οἱ τὸν ἐν χερσὶν ὄντα μὴ δυνηθέντες κατασχεῖν, καὶ μέσον [αὐτὸν] λαβόντες καὶ μὴ περιγενόμενοι, οὐδὲ τότε ἂν ἴσχυσαν, εἰ μὴ ἠθέλησεν. εἶτα καὶ τὴν ἀπορίαν λύει, διατί τοῦτο ἠβουλήθη. τοῦτο γὰρ γέγονε φησὶν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. εἶδες πῶς μέχρι τῆς ἐσχάτης ὥρας καὶ ἐν αὐ-
C τῷ τῷ παραδοθῆναι πάντα ἐποίει πρὸς [τὴν] διόρθωσιν τὴν ἐκείνων, θεραπεύων, προφητεύων, ἀπειλῶν· ἐν μαχαίρᾳ γάρ φησιν ἀπολοῦνται. δεικνὺς ὅτι ἑκὼν πάσχει· καθ' ἡμέραν γὰρ μεθ' ὑμῶν φησιν ἤμην διδάσκων. τὴν πρὸς τὸν πατέρα συμφωνίαν δηλῶν· ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. διατί δὲ μὴ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτὸν ἐκράτησαν; ὅτι οὐκ ἂν ἐτόλμησαν ἐν τῷ ἱερῷ διὰ τὸν ὄχλον. διὸ καὶ ἔξω ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ διδοὺς αὐτοῖς ἄδειαν, καὶ μέχρις ἐσχάτης ὥρας ἀναιρῶν αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν. ὁ γὰρ ἵνα πληρώσῃ τοὺς
D προφήτας, καὶ ἑαυτὸν παραδοὺς, πῶς ἐναντία ἐδίδασκε; τότε πάντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, φησὶν, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. ὅτε μὲν γὰρ κατεσχέθη, ἔμενον· ὅτε δὲ ἐφθέγξατο ταῦτα πρὸς τοὺς ὄχλους ἔφυγον. εἶδον γὰρ λοιπὸν ὅτι οὐκ ἔτι διαφυγεῖν ἐνι, ἑκόντος ἑαυτὸν παραδιδόντος αὐτοῖς καὶ λέγοντος κατὰ τὰς γραφὰς τοῦτο γίνεσθαι. φυγόντων δὲ αὐτῶν, ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς Καϊάφαν, ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθησε καὶ εἰσῆλθεν ἰδεῖν τὸ τέλος. Πολλὴ ἡ θερμότης τοῦ μαθητοῦ, οὐδὲ φυγόντας ἰδὼν ἔφυγεν, ἀλλ' ἔστη καὶ συνεισῆλθεν. εἰ δὲ καὶ Ἰωάννης, ἀλλὰ
E γνώριμος ἦν τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ διατί ἐκεῖ ἀπήγαγον αὐτὸν ἔνθα ἦσαν πάντες συνηγμένοι; ἵνα καὶ κατὰ γνώμην πάντα ποιήσωσι τῶν ἀρχιερέων. ἐκεῖνος γὰρ ἦν τότε ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες ἦσαν αὐτόθι ἀναμένοντες. οὕτω διενυκτέρευον καὶ ἠγρύπνουν ἐπὶ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ ἔφαγον τότε τὸ πάσχα φησὶν, ἀλλὰ διατοῦτο ἠγρύπνουν. ὁ μὲν γὰρ, ὅτι πρωΐα ἐστὶν, [ὁ Ἰωάννης] ἐπήγαγεν. οὐκ εἰσῆλθον [φησὶν] εἰς τὸ πραιτώριον,

ἵνα

Digitized by Google

ἵνα μὴ μιανθῶσι, [φησὶν,] ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ ἔφαγον, καὶ τὸν νόμον ἔλυσαν, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν περὶ τὴν σφαγὴν ταύτην· οὐδὲ γὰρ ἂν ὁ Χριστὸς παρέβη τὸν καιρὸν τοῦ πάσχα, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ πάντα τολμῶντες, καὶ μυρίους καταπατοῦντες νόμους. ἐπειδὴ σφόδρα ἔζεον τῷ θυμῷ, καὶ πολλάκις ἐπιχειρήσαντες αὐτὸν ἑλεῖν οὐκ ἴσχυσαν· τότε δὲ λαβόντες αὐτὸν ἀπροσδοκήτως, εἵλοντο καὶ τὸ πάσχα ἀφεῖναι, ὑπὲρ τοῦ τὴν φονικὴν αὐτῶν ἐμπλῆσαι ἐπιθυμίαν. διὸ καὶ συνήχθησαν ἅπαντες, καὶ συνέδριον ἦν λοιμῶν, καὶ ἐρωτῶσί τινα, βουλόμενοι σχῆμα περιθεῖναι τῇ ἐπιβουλῇ παρὰ τὴν δικαστηρίου. οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἴσαι αἱ μαρτυρίαι φησίν· οὕτω πεπλασμένον τὸ δικαστήριον ἦν, καὶ θορύβου πάντα ἔγεμε καὶ ταραχῆς. ἐλθόντες δὲ ψευδομάρτυρες ἔλεγον, ὅτι οὗτος εἶπεν· [ὅτι] λύσω τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. καὶ μὴν εἶπεν, ὅτι ἐν τρισὶν [ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν, τίς ἡ ἐπίνοια τῆς συκοφαντίας;] ἀλλ' οὐκ εἶπε, λύω, ἀλλὰ λύσατε· καὶ οὐδὲ περὶ ἐκείνου, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἰδίου. Τί οὖν ὁ ἀρχιερεύς; βουλόμενος αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν κατασπάσαι, ἵνα ἐξ αὐτῆς αὐτὸν ἕλῃ, φησίν· οὐκ ἀκούεις, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσίγα· ἀνόνητον γὰρ ἦν τῆς ἀπολογίας, οὐδενὸς ἀκούοντος. καὶ γὰρ σχῆμα ἦν τοῦ δικαστηρίου μόνον· τὸ δὲ ἀληθὲς, λῃστῶν ἔφοδος, ὡς ἐν σπηλαίῳ καὶ ἐν ὁδῷ ἁπλῶς ἐπελθόντων. διὸ ἐσίγα. ὁ δὲ ἐπέμενε λέγων· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ [τοῦ] ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὁ δὲ εἶπε, σὺ εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν [τοῦ οὐρανοῦ.] τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι] ἐβλασφήμησε. τοῦτο δὲ ἐποίησε σφοδροτέραν τὴν κατηγορίαν ποιῶν, καὶ τὸ λεχθὲν ἐπαίρων διὰ τοῦ πράγματος. ἐπειδὴ γὰρ εἰς φόβον ἐνέβαλε τοὺς ἀκροατὰς τὸ εἰρημένον, ὅπερ ἐπὶ Στεφάνου πεποιήκασι τὰ ὦτα βύσαντες, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. καίτοι ποία βλασφημία αὕτη; καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἦν εἰρηκὼς συνηγμένων αὐτῶν· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, [ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.] καὶ ἡρμήνευσε τὸ εἰρημένον, καὶ οὐδὲν ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ἀλλ' ἐσίγησαν, καὶ ἐξ ἐκείνου [οὐκέτι] λοιπὸν οὐδὲν ἀντεῖπον. πῶς οὖν βλασφημίαν τὸ [εἰρημένον] ῥῆμα ἐκάλουν; Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ὁ Χριστὸς οὕτως ἀπεκρίνατο; πᾶσαν αὐτῶν ἀναιρῶν ἀπολογίαν, ὅτι μέχρις ἐσχάτης ὥρας ἐδίδασκεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι ἥξει πάλιν κρίνων τὴν οἰκουμένην· ὅπερ πολλὴν πρὸς αὐτὸν τὴν συμφωνίαν δηλοῦντός ἐστιν. Διαρρήξας τοίνυν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, φησί· τί ὑμῖν δοκεῖ; οὐ συμφέρει τὴν ψῆφον οἴκοθεν, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων αὐτὴν ὡς ἐπὶ ὡμολογημένων ἁμαρτημάτων καὶ βλασφημίας [δήλης] ἐκκαλεῖται. ἐπειδὴ γὰρ ᾔδεσαν, ὅτι εἰ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐξέτασιν ἔλθοι καὶ διάγνωσιν ἀκριβῆ, ἀπαλλάττει πάσης αὐτὸν αἰτίας, παρ' ἑαυτοῖς αὐτὸν καταδικάζουσι, καὶ προκαταλαμβάνουσι τοὺς ἀκροατὰς λέγοντες· ὑμεῖς ἠκούσατε τῆς βλασφημίας, μόνον οὐχὶ καταναγκάζοντες καὶ βιαζόμενοι τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν. Τί οὖν ἐκεῖνοι; ἔνοχός ἐστι θανάτου, ἵν' ὡς κατάδικον λαβόντες, οὕτω τὸν Πιλάτον λοιπὸν ἀποφήνασθαι παρασκευάσωσιν. ὃ δὴ καὶ ἐκεῖνοι συνειδότες φασὶν, ἔνοχος θανάτου ἐστίν.

contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha. Vnde liquidò patet, cupiditate interficiendi CHRISTVM præuaricatos fuiſſe, ac alia die paſcha comediſſe. Non enim Chriſtus tempus paſchæ tranſgreſſus eſt, ſed illi audaciſſimi homines, & mille tranſgredientes legis præcepta: quoniam ita inflammati erant, & ſæpe conati capere ipſum, nihil facere potuerunt, ex inſperato nacti quod cupiebãt, tempus paſchæ transpoſuerunt: vt ardentes cæde animos ſuos explerent: propterea congregantur

A omnes, & conſilium iam peſtilens erat. Et nõnulla more iudicis quærunt, vt habitum iudicii atq; figuram inſidiis prætexerent. Non enim conueniebant teſtimonia, ſed tumultus atque turbationis omnia plena erant, adeò vt aperte fictum pateret eſſe iudicium. *Venerunt autem duo falſi teſtes dicentes: iſte dixit: Soluam tēplũ hoc, & in trib⁹ dieb⁹ erigã ipſum.* In tribus dixit certè diebus, ſed nõ ſoluo: ſed, ſoluite. Nec de illo templo, ſed corpore ſuo dicebat. Quid igitur pontifex fecit, vt ad reſpondendum

B compelleret, vnde capi ipſum arbitrabatur? *Non audis,* inquit, *quid iſti teſtantur aduerſus te?* Ieſus autē q̃a nullũ videbat excuſationi locũ, tacebat: figura eñ ibi duntaxat iudicii erat, re autem ipſa latronum impetus: pontifex igitur perſeuerabat dicens: *Adiuro te per Deum viuum, vt nobis dicas; ſi tu es Chriſtus filius Dei viui. Ipſe vero reſpondit, tu dixiſti: veruntamen dico vobis, amodo videbitis filiũ hominis ſedētē à dextris virtutis, & venientē in nubibus. Tũc princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimēta ſua dicēs: Blaſphemauit.* Quod fecit, vt atrocius dictum Chriſti videretur, & a-

C trocior accuſatio fieret. Nam quoniam audientes perterriti fuerant: ſicut in Stephano poſtea fecerunt, aures obſtruentes: ſimileq; hic à pontifice factum eſt. Sed quænam erat iſta blaſphemia? Nam congregatis ipſis alibi iſtud propoſuit: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis:* quod latius ab eo exponi audientes nihil dicere auſi ſunt, ſed tacuerunt, & nihil poſtea ipſi contradixerunt. Quomodo igitur blaſphemiam nunc iſtud appellabant? Cuius etiam rei gratia Chriſtus hoc eis reſpon-

D ſum dedit? Vt omnem eorum tolleret excuſationem. Idcirco ad extremam vſque diem aperte ſe ipſum Chriſtum eſſe docebat, & quod à dextris ſedeat patris, quodque rurſus ad iudicandum orbem venturus ſit: quæ res magnã eius concordiam ad patrem ſignificat. Veſtimentis ego conſciſſis, cæteros interrogat, dicens: *Quid vobis videtur?* Noluit à ſeipſo ſententiã proferre, ſed quaſi manifeſtiſſimo peccato, & blaſphemia patēte, ab illis eam elicere voluit. Nõ enim ignorabat ſi res in cognitionē

E & examinationem veniret exquiſitam, ab omni eum crimine liberari, ac ideo apud ſeipſos condemnari ſtudebat, & auditores præoccupabat, dicens: *Vos ipſi blaſphemiã audiſtis:* hæc dixit vrgēs quaſi atq; impellēs aduerſus eũ ſententiam proferre. Quid igitur illi? *Reus eſt mortis.* Condemnatum enim iam à ſe ad Pilatum ducere volebant, vt facilius ipſum quoq; ad condemnãdum impellerent, cuius rei omnes conſcii vna voce reſpondent, *Reus eſt mortis.*

Act. 7. g.

Pſalm. 109. a.

Digitized by Google

εἰ δὲ ἠθέλησε νικῆσαι τὴν δοκοῦσαν νίκην εἶναι, καὶ αὐτὸς ἂν ἡττήθη, κἀκεῖνον ἐκκαύσας χαλεπώτερον τοῦτο παθὼν περιεσκέδασεν [ἄν,] καὶ καθάπερ γυναῖκες αἰσχρῶς καὶ ἐλεεινῶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κατεπαλαίσθησαν ἂν οἱ ἑκάτεροι. νυνὶ δὲ ταύτης ἀπηλλάγη τῆς ἀσχημοσύνης ὁ φιλοσοφήσας, καὶ τρόπαιον λαμπρὸν, καὶ ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐν τῷ πλησίον ἔστησε κατὰ τῆς ὀργῆς, διὰ τῆς καλῆς ἥττης. Μὴ δὴ πανταχοῦ ζητῶμεν νικᾶν. καὶ γὰρ ὁ πλεονεκτήσας τὸν πλεονεκτηθέντα νενίκηκεν· ἀλλὰ κακὴν νίκην, καὶ ὄλεθρον φέρουσαν τῷ νικήσαντι· ὁ δὲ πλεονεκτηθεὶς καὶ δοκῶν νενικῆσθαι, φιλοσόφως ἐνεγκὼν, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ τὸν στέφανον ἔχων. πολλαχοῦ γὰρ τὸ ἡττηθῆναι βέλτιον, καὶ ἔστι καὶ οὗτος νίκης ἄριστος τρόπος. Ἄν τε γὰρ πλεονεκτῇ τις, ἄν τε παίῃ, ἄν τε βασκαίνῃ, ὁ ἡττώμενος καὶ μὴ ὁμόσε χωρῶν, οὗτός ἐστιν ὁ νικῶν. καὶ τί λέγω πλεονεξίαν καὶ βασκανίαν. καὶ γὰρ ὁ εἰς μαρτύριον ἑλκόμενος, οὕτω νικᾷ, δεσμούμενος καὶ μαστιγούμενος. [καὶ] κατακοπτόμενος [καὶ] σφαττόμενος. καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις ἧττα τὸ πεσεῖν τὸν ἀγωνιζόμενον, τοῦτο παρ' ἡμῖν νίκη. οὐδαμοῦ γὰρ δρῶντες κακῶς νικῶμεν, ἀλλὰ πανταχοῦ πάσχοντες κακῶς. οὕτω [γὰρ] καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅτ' ἂν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγινώμεθα. ἐντεῦθεν δείκνυται ὅτι θεοῦ ἡ νίκη. καὶ γὰρ ἐναντίαν ἔχει τῇ ἔξωθεν [νίκῃ] τὴν φύσιν, ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. οὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. Μηδὲ γὰρ κινήσῃς σαυτὸν, μηδὲ κάμῃς φησίν· ὁ θεός σοι ταύτην τὴν ἰσχὺν ἔδωκεν, ὡς μὴ ἐκ συμπλοκῆς νικᾶν, ἀλλὰ ἀνεχόμενον μόνον· μὴ παρατάξῃς, καὶ αὐτὸς ἐξοίσει, καὶ νενίκηκας· μὴ συμπλακῇς, καὶ ἐστεφανώθης. πολὺ βελτίων εἶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, καὶ δυνατώτερος, τί καταισχύνεις σαυτόν; μὴ δῷς ἐκείνῳ λέγειν, ὅτι συμπλακεὶς περιεγένου, ἀλλ' ἄφες αὐτὸν τεθηπέναι, καὶ θαυμάζειν σου τὴν ἄμαχον δύναμιν, καὶ πρὸς πάντας λέγειν, ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ συμβαλεῖν ἐνίκησας. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰωσὴφ ἀνεκηρύχθη πανταχοῦ, τῷ πάσχειν κακῶς περιγινόμενος τῶν ποιούντων. Καὶ γὰρ [καὶ] οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἡ αἰγυπτία τῶν ἐπιβουλευόντων ἦσαν· ἀλλὰ πάντων αὐτὸς ἐκράτησε, μὴ γάρ μοι τὸ δεσμωτήριον ὅπερ οὗτος ᾤκησε, μὴ δὲ τὰ βασίλεια ἔνθα διέτριβεν ἐκείνη λέγε· ἀλλὰ δεῖξόν μοι τίς ὁ νικηθεὶς, [τίς ὁ ἡττηθεὶς] τίς ὁ ἐν ἀθυμίᾳ, τίς ὁ ἐν ἡδονῇ. Ἐκείνη μὲν γὰρ οὐ μόνον τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ἰδίου ἴσχυσε κρατῆσαι πάθους· οὗτος δὲ, καὶ αὐτῆς, καὶ τοῦ νοσήματος περιεγένετο τοῦ χαλεποῦ. εἰ δὲ καὶ βούλει αὐτῶν ἄκουσον τῶν ῥημάτων, καὶ ὄψει τὸ τρόπαιον. εἰσήγαγες ἡμῖν ὧδε παῖδα ἑβραῖον ἐμπαῖξαι ἡμῖν. οὐχ οὗτος ἐνέπαιξεν ἀθλία καὶ ταλαίπωρε. ἀλλ' ὁ διάβολος εἰπὼν, ὅτι δύνασαι κατακλάσαι τὸν ἀδάμαντα. οὐχ οὗτος εἰσήγαγέν σοι παῖδα ἑβραῖον ἐπιβουλεύοντα· ἀλλ' ὁ πονηρὸς δαίμων [ὁ] τὴν ἀκάθαρτον ἀσέλγειαν [ἐν σοὶ ἐνθεὶς] ἐκεῖνός σοι ἐνέπαιξε. Τί οὖν ὁ Ἰωσήφ; σιγᾷ, καὶ οὕτω κατακρίνεται, καθάπερ καὶ ὁ Χριστός. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύποι τούτων. καὶ ὁ μὲν ἦν ἐν δεσμοῖς, ἡ δὲ ἐν βασιλείοις.

Quod ſi apparentem hanc, & non veram victoriam conſequi noluiſſet, & ipſe victus iacuiſſet, & aduerſarium magis incendiſſet: ſic turpiter ac miſerabiliter, quemadmodum mulierculæ ab ira exagitatę, ambo proſtrati fuiſsẽt. Nunc verò & huius dedecoris expers eſt, qui Chriſtiana vſus eſt Philoſophia, & præclarum tam ſibi, quam proximo de iracundia trophæum conſtituit. Non igitur vbiq; victoria quærenda eſt. Qui enim lædit, ſuperare læſum vi-

A tur: ſed pernicioſa ſibi victoria ſuperat. Læſus autem ſi magno animo perfert iniuriam, quãquam victus videatur: coronam tamen ſplendidam adeptus eſt. Sæpenumero ergo vinci q̃ vincere præſtantius eſt: optimus profectò iſte victoriæ modus eſt. Nam ſiue quis rapiat, ſiue percutiat, ſiue inuideat: qui ſuffert, & non comminus aggreditur, ille pulcherrimus victor eſt. Cur rapinam & inuidiã dico, cùm etiam qui ad martyrium traditur, cæſus, laceratus, iugulatusq; hoc pacto deniq; ſuperet? Et quidem in bellis decertans qui ceciderit, is vi-

B ctus dicitur: apud nos verò is victor pronunciatur: nullibi certè male agentes, & vbiq; mala ſufferẽtes ſuperamus: illa fulgentiſſima victoria eſt, qua inferentem patiendo ſuperaſti. Cũq; oppoſitam exteriori victoriæ naturam habeat, quod maximæ virtutis argumentũ eſt; à Deo eſſe demonſtratur. Sic ſcopuli fluctibus cæſi facile ipſos diſſoluunt, ſic ſancti omnes præconio præclaro coronati, præclara trophæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſecuti. Non enim luctari te, aut la-

C borare oportet. Deus eam tibi poteſtatem dedit, vt non conſertione manuum, ſed patientia vincas. Non exeas igitur in prælium, & viciſti: non colluctetis, & coronatus es, multò præſtantior & fortior aduerſario es. Quid teipſum dedecoras? noli cõmittere, vt ille poſſit dicere vix à te in prælio ſuperatum ſe fuiſſe: ſed fac vt inexpugnabilem hanc virtutem admiretur, & ſtupeat, prædicetq; abs te ſine prælio ſe victũ fuiſſe. Sic beatus ille Ioſeph, qui magno animo iniurias tulit, vbique vt victor prædicatur. Nã & fratres, Ægyptiam illam mulierem inſidian- *Geneſ 37. & ſeq.*

D tes, æquo animo ferendo ſuperauit. Noli mihi carceres, vbi vinctus fuit, nec regiam, vbi mulier illa verſabatur domum obiectare: ſed vinctũ mihi atque victorẽ oſtende, & qui in voluptate, qui in mœrore viuebat, patefacias. Illa enim nec iuſtum illum virum, nec cupiditatem propriam ſuperauit: hic vero & mulierem repulit, & à difficillimo captus morbo non eſt. Et ſi vis, verba mulieris audiamus, vt ã ſuperato penitus atque proſtrato animo proferri videas: *Adduxiſti nobis huc*, inquit, *puerum Hebræum illudere nobis.* Non ille, ò miſera, *Gen. 39. eod*

E atq; iniquiſſima, ſed diabolus tibi illuſit, quia perſuaſit poſſe adamãtinum abs te animũ infringi. Non adduxit tibi maritus Hebræum inſidiantem puerum, ſed callidiſſimus dæmon, qui in illicitam te impulit cupidinem: is tibi illuſit. Quid autem Ioſeph? tacet omnino, & ſic condemnatur, velut & Chriſtus. Figura enim illa Chriſti fuerant. Sed erat ille inquies, in vinculis, hæc in regia ſpaciabatur.

Et quid

Digitized by Google

Et quid eſt hoc? nonne ille ſplendide fuit coronatus quouis coronato ſplendidius, etiam cùm in carcere vinctus iacêre videretur? Hæc autem omni vincto miſerior, quãquã in regali thalamo verſabatur. Sed non hinc ſolum, verum etiam ab exitu rerum victoriam aſpicere licet. Quis enim quod voluit, nactus eſt? ille vinctus profectò, non hæc regia mulier. Nam ille caſtimoniam ſtuduit conſeruare, hæc caſtum illius animum corrumpere. Quis igitur voluntatem adimpleuit ſuam? Ille qui paſſus æquo animo iniuriã eſt, an hæc q̃ iniquiſſimè intulit? Ille proculdubio, ille igitur clariſſima fuit potitus victoria: quæ omnia non ignorês, hanc victoriam quæ à patientia originem trahit, totis viribus perſequamur: illam diligẽtiſſime fugiamus, q̃ ab inferenda iniuria naſcitur. Sic enim & præſentem vitam quietè atque tranquillè peragemus, & futuram conſequemur gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA XXXVI.

in Gr. Codd. eſt XXVI.

EX CAPITE XXVI.

Tunc ſpuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Propheti za nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? &c:

QVam ob rem hæc faciebant, cum occiſuri eum eſſent? Quid enim huiuſmodi illuſione opus erat? Crudeles eorum mores in omnibus oſtenduntur. qui quaſi venatores fera inuenta, ſic vinolentia & furore ferebantur, ſolennitatem habere credentes, & ingenti cum voluptate inſilientes, & quam ipſorum mores in cædem propenſi eſſent, declarantes. Tu autem ſublimem diſcipulorum philoſophiam admirare, qui adeò exquiſitè iſta referunt, vt quanti facerent veritatem, facilè appareat: cùm ea quæ turpiſſima videntur, ad vnguem expoſuerũt, nihil celantes, nec erubeſcentes, ſed eximiam putantes gloriam: vt profectò eximia eſt, q̃ dominus orbis talia pro nobis pati voluerit: quæ res & ineffabilem erga nos charitatem, proteruitatemq́; eorum nulla venia dignã ante oculos ponit, qui aduerſus mitiſſimum illũ, atq; leniſſimum, qui vel quando cædebatur, ea verba dicebat, quibus etiam leonem in agnum redigere poſſet, tantam crudelitatem oſtendebant: ſed vt ipſe nihil lenitatis prætermiſit, ſic ipſi nihil contumeliæ, nihil impietatis, ſed tam verbis quam factis explere furorem ſuum conabantur: quæ omnia Eſaias ille prædixit, qui pauciſſimis verbis omnem hanc contumeliã multò antè aperuit. *Quemadmodum*, inquit, *obſtupeſcẽt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectꝰ tuꝰ, & forma inter filios hominũ.* Quid enim illi contumeliæ poteſt exæquari? In faciem illã quã fluctus maris reueriti ſunt, quã ſol in cruce vidẽdo radios occuluit, ſpuebant, cædebãt, caput pcutiebãt, abũde animos ſuos explẽtes, & vulne-

Eſa 52. d.

καὶ τί τοῦτο; ὁ μὲν γὰρ ἦν στεφανίτου παντὸς λαμπρότερος, καὶ ἐν ἁλύσει μένων· ἡ δὲ δεσμώτου παντὸς ἀθλιώτερον διέκειτο ἐν βασιλικοῖς θαλάμοις διατρίβουσα. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον τὴν νίκην καὶ τὴν ἧτταν ἔστιν ἰδεῖν· ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τέλους. τίς γὰρ, ὅπερ ἠθέλησεν, ἐποίησεν; ὁ δεσμώτης, ἢ ἡ βασίλισσα; ὁ μὲν γὰρ ἐσπούδαζε διατηρῆσαι τὴν σωφροσύνην· ἡ δὲ ἀφελέσθαι. τίς οὖν ἐποίησεν ὅπερ ἠθέλησεν; ὁ κακῶς παθὼν, ἢ ἡ κακῶς δράσασα; εὔδηλον ὅτι ὁ πα-
A θών. οὐκοῦν οὗτός ἐστιν ὁ νενικηκώς. Ταῦτα οὖν εἰδότες, ταύτην διώκωμεν τὴν νίκην, τὴν διὰ τοῦ πάσχειν κακῶς· ἐκείνην δὲ φύγωμεν, τὴν διὰ τοῦ δρᾶν κακῶς. οὕτω γὰρ καὶ τὸν παρόντα βίον μετὰ ἀπραγμοσύνης ἁπάσης, καὶ πολλῆς ἡσυχίας ζήσωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ὉΜΙΛΙΑ ΠΕ.

Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτὸν, οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν Χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε.

ΔΙὰ τί ταῦτα ἐποίουν, ἀναιρεῖν μέλλοντες; τίς χρεία τῆς κωμῳδίας ταύτης; ἢ ἵνα ἴδῃς αὐτῶν τὸν ἀκόλαστον τρόπον διὰ πάντων;
C καὶ ὅτι καθάπερ θήραμα εὑρόντες, οὕτω τὴν ἑαυτῶν ἐπεδείκνυντο παροινίαν, καὶ τῆς μανίας ἐνεφοροῦντο, ἑορτὴν ταύτην ποιούμενοι, καὶ μεθ' ἡδονῆς ἐπιόντες, καὶ τὸν φιλόνεικον αὐτῶν ἐνδεικνύμενοι τρόπον. Σὺ δέ μοι θαύμασον τῶν μαθητῶν τὴν φιλοσοφίαν, μεθ' ὅσης αὐτὰ ἀκριβείας ἀπαγγέλλουσιν. ὅθεν τὸ φιλάληθες αὐτῶν ἦθος διαδείκνυται, ὅτι τὰ δοκοῦντα εἶναι ἐπονείδιστα, ἐξηγοῦνται μετὰ ἀληθείας ἁπάσης, οὐδὲν ἀποκρυπτόμενοι, οὐδὲ ἐπαισχυνόμενοι· ἀλλὰ καὶ δόξαν ἡγούμενοι μεγίστην, ὥσπερ οὖν καὶ ἦν, τὸ τὸν
D δεσπότην τῆς οἰκουμένης ὑπὲρ ἡμῶν τοιαῦτα πάσχοντα ἀνέχεσθαι. Τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ἐδείκνυ τὴν ἄφατον, καὶ τὴν πονηρίαν ἐκείνων τὴν ἀσύγγνωστον. οἳ ταῦτα ἐτόλμων, εἰς τὸν οὕτως ἥμερον καὶ πρᾷον καὶ τοιαῦτα κατεπᾴδοντα, οἷα καὶ λέοντα ἄρνιον ποιῆσαι ἱκανὰ ἦν. οὐδὲν γὰρ οὐδὲν αὐτοὺς ὕβρεως καὶ ἀπηνείας ἐνέλιπε, δι' ὧν ἐποίουν, δι' ὧν ἔλεγον. ἅπερ ἅπαντα καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας προὔλεγεν οὕτω προαναφωνῶν, καὶ ἑνὶ ῥήματι πᾶσαν τὴν ὕβριν ταύτην ἐμφαίνων. Ὃν τρό-
E πον γὰρ ἐκστήσονται πολλοὶ ἐπὶ σέ φησιν, οὕτως ἀδοξήσει ἀπὸ ἀνθρώπων τὸ εἶδός σου, καὶ ἡ δόξα σου ἀπὸ υἱῶν ἀνθρώπων. τί γὰρ γένοιτ' ἂν τῆς ὕβρεως ταύτης ἴσον; εἰς τὸ πρόσωπον γὰρ ἐκεῖνο, ὃ θάλασσα ἰδοῦσα ᾐδέσθη, ὃ ἐπὶ σταυροῦ ἥλιος θεασάμενος τὰς ἀκτῖνας ἀπέστρεψεν, ἐνέπτυον καὶ ἐῤῥάπιζον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔτυπτον, ἐμφορούμενοι μετὰ δαψιλείας ἁπάσης τῆς ἑαυτῶν μανίας. καὶ

καὶ γὰρ πληγὰς τὰς πασῶν ὑβριστικωτέρας ἐνέτεινον κο-
λαφίζοντες, ῥαπίζοντες, καὶ ταῖς πληγαῖς ταύταις τὴν
ἀπὸ τοῦ ἐμπτύειν προστιθέντες ὕβριν. καὶ ῥήματα πά-
λιν πολλῆς γέμοντα κωμῳδίας ἐφθέγγοντο λέγοντες,
„ προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς ἐστιν, ὁ παίσας σε, ἐπειδὴ
προφήτην αὐτὸν ἔλεγον οἱ πολλοί. Ἕτερος δέ φησιν, ὅτι
καὶ περιβάλλοντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ ἱματίῳ, οὕτω
ταῦτα ἐποίουν, ὥσπερ τινὰ ἄτιμον καὶ τρίβωνα ἰμαῖον εἰς
μέσον λαβόντες, οὐκ ἐλεύθεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ δοῦλοι
ταύτην τὴν παροινίαν εἰς αὐτὸν ἐπαρῴνουν τότε. Ταῦτα A
ἀναγινώσκωμεν συνεχῶς, ταῦτα ἀκούωμεν ὡς χρή,
ταῦτα ἐγγράφωμεν ἡμῶν τῇ διανοίᾳ. καὶ γὰρ ταῦτα
ἡμῶν τὰ σεμνά. ἐπὶ τούτοις ἐγὼ μεγαφρονῶ, οὐ μόνον
ἐπὶ τοῖς μυρίοις νεκροῖς οἷς ἀνέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς
παθήμασιν οἷς ἔπαθε. Ταῦτα ἄνω καὶ κάτω καὶ παῦ-
λος στρέφει· φημὶ δὴ τὸν σταυρὸν, τὸν θάνατον, τὰ πά-
θη, τὰς λοιδορίας, τὰς ὕβρεις, τὰ σκώμματα. καὶ νῦν
„ μέν φησιν, ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ
„ φέροντες. νῦν δὲ, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χα-
„ ρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας. Ὁ δὲ B
„ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ
„ μία παιδίσκη λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γα-
„ λιλαίου· ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων λέγων, οὐκ
„ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν
„ αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς, καὶ οὗτος ἦν μετὰ ἰησοῦ τοῦ
„ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου. Μετὰ μικρὸν
„ δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ
„ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀ-
„ μνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ
„ ἐφώνησε, καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ ἰησοῦ C
„ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀ-
„ παρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. Ὢ και-
νῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων. ὅτε μὲν κατεχόμε-
νον ἴδε τὸν διδάσκαλον μόνον, οὕτως ἔζεσεν, ὡς καὶ τὴν
μάχαιραν σπάσασθαι, καὶ ἐκκόψαι τὸ ὠτίον· ὅτε δὲ
μᾶλλον ἀγανακτῆσαι εἰκὸς ἦν καὶ πυρωθῆναι, καὶ ἐκ-
καυθῆναι, λοιδοριῶν τοιούτων ἀκούοντα, τότε ἔξαρνος
γίνεται. Τίνα γὰρ οὐκ ἂν ἐξῆψεν εἰς μανίαν τὰ τότε γι-
νόμενα; ἀλλ' ὅμως ὁ μαθητὴς ὑπὸ τοῦ δέους καταγω-
νισθεὶς, οὐ μόνον οὐκ ἐνδείκνυται ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ D
καὶ ἀρνεῖται, καὶ κορασίου ταλαιπώρου καὶ εὐτελοῦς ἀπει-
λὴν οὐ φέρει· καὶ οὐδὲ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον, καὶ
τρίτον ἀρνεῖται, καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ· καὶ οὐδὲ ἐπὶ δικα-
στῶν, ἔξω γὰρ ἦν· ἐξελθόντα γὰρ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα
ἠρώτησαν· καὶ οὐδὲ ᾔσθετο ταχέως τοῦ πτώματος. καὶ τοῦτο
ὁ λουκᾶς φησὶν, ὅτι ἐνέβλεψεν εἰς αὐτὸν ὁ χριστὸς,
δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ἠρνήσατο, ἀλλ' οὐδὲ ἀνεμνήσθη οἴ-
κοθεν, καὶ ταῦτα τοῦ ἀλεκτρυόνος φωνήσαντος, ἀλλ' ἐδεή-
θη πάλιν τῆς τοῦ διδασκάλου ὑπομνήσεως. καὶ τὸ μὲν
βλέμμα γέγονεν αὐτῷ ἀντὶ φωνῆς, οὕτω περιδεὴς ἦν. E
ὁ δὲ μάρκος φησὶν, ὅτι ὅτε μὲν ἀπηρνήσατο ἅπαξ, τό-
τε πρῶτον ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτρυὼν, ὅτε δὲ τρίτον, τότε
δεύτερον, ἀκριβέστερον διηγούμενος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀσ-
θένειαν, καὶ τὸ σφόδρα αὐτὸν ἀπολωλεκέναι τῷ δέει, καὶ
ταῦτα παρὰ τοῦ διδασκάλου μαθών. καὶ γὰρ φοιτητὴς ἦν
πέτρου. ὅθεν μάλιστα ἄν τις αὐτὸν ἐκπλαγείη, ὅτι οὐ
μόνον οὐκ ἔκρυψε τὸ ἐλάττωμα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων
σαφέστερον ἀπήγγειλεν, αὐτῷ τούτῳ τῷ μαθητῇ.

& vulnera contumelioſiſſima inferentes, colaphis cædẽtes, & palmas in faciem eius dantes, quibus ſpuendi contẽptũ addere nõ verebãtur. Verba rurſus deriſionis plena ꝓferebãt, Prophetiza nobis Chriſte, dicẽtes, *quis eſt qui te percuſſit?* Sic illudebant, quoniã ꝓphetã ipſũ eſſe pleriq; dicerẽt. Alius autẽ euangeliſta dicit, quia velamine ſua facie adoperta hæc faciebant, quaſi quendam infamem & nullius rei hominem, non liberi ſolùm, verumetiam ſerui deludentes. Sæpius oro hæc attente legamus, hæc vt decet audiamus, hæc in cordibus noſtris conſcribamus. hæc enim pulcherrima, & glorioſiſſima ſunt: in his ego ſummopere glorior, nec minus me hi ſui dolores ſublimem efficiunt, quàm mille mortui quos excitauit. Hæc & Paulus iterum & iterum voluit atq; reuoluit, crucem, mortem, paſſiones, conuitia, iniurias, contumelias: & modo quidem ait: *Exeamus ad ipſum, opprobrium eius ferentes:* modo autem, *Qui pro gaudio ſibi propoſito crucem ſuſtinuit, ignominia contempta. Petrus autem ſedebat in atrio foris, & acceſſit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum Ieſu Galilæo. Ipſe autem negauit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis: Quum autem exiſſet in veſtibulum, vidit eum altera ancilla & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et rurſus negauit cum iuramento: Non noui hominem. Poſt paululum autem cùm acceſſiſſent qui ſtabant, dixerunt Petro: Verè & tu ex eis es: etenim loquela tua te manifeſtum facit. Tunc cœpit anathematizare & iurare, quod non nouiſſet hominem: & continuo gallus cantauit. Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, qui dixerat: Prius quam gallus cantauerit, ter me negabis. Et egreſſus foras, fleuit amarè.* O res nouas, & mirabiles: quando capi magiſtrum vidit, adeò efferbuit, vt ſtricto gladio ſeruum percuſſerit: quando autem magis indignari, inflammari, ſuccendique debebat, tot tantaque opprobria videndo atque audiendo, tunc abnegauit. Quis enim indignatione non inſaniret nefandiſſima illorum facta conſpiciens? pauore tamen ille commodo ſuperatus, non modò non indignatur, ſed pernegat, ac miſeræ viliſq; puellæ verba ferre nõ poteſt: nec ſemel modò, nec ſecũdò, ſed etiã tertiò negat, & hoc in breuiſſimo tẽpore, nec corã iudicibꝰ: foris enim erat. Sedebat eñ, inquit, in atrio foris: & cùm in veſtibulum exiſſet, eũ interrogauerũt, nec lapſum ſuũ ipſe anteà ſenſit, vt Lucas dicit, q̃ in eũ Chriſtꝰ reſpexiſſet. Ita nõ ſolũ negauit, ſed etiã quamuis gallus cãtaſſet, lapſum ſuũ tamen à ſeipſo non ſenſit: ſed magiſtri admonitione indiguit: cuius inſpectio vox illi facta eſt: adeo erat timore concuſſus. Marcus autem ait, cum ſemel Petrus negaſſet, tunc primò gallum cantaſſe: cum verò tertiò, tunc gallum ſecundo. Ita exquiſite ſolus explicauit, & piam magiſtri ad diſcipulum curam, & imbecillitatem Petri, & quod formidine multa exanimatꝰ eſſet, hæc ab ipſo magiſtro Marcus didicit: diſcipulus eñ Petri fuit: vnde maxime ipſũ admirari debemꝰ, q̃a nõ ſolũ magiſtri delictũ nõ occultauit, ſed exquiſitius etiam q̃ cæteri hoc ipſo, quia diſcipulus erat conſcripſit.

Heb. 13. b.
Ibid. 12. a.

Quomo-

Quomodo igitur cum Matthæus dicat, antequam gallus cantet, ter me negabis: cum tertio negaſſet ſecundò gallus cantauit, vt Marcus ſcripſit? & quomodo hæc vera & conſona eſſe poſſunt? Valde iſta certe vera, & ſibiipſis conuenientia ſunt. Nam quoniam in vna vice ter & quater gallus cantare aſſueuit, ſignificare voluit Marcus, quia nec voce quidem galli in memoriam adductus eſt, nec ſe à negatione retinuit: vtrumque igitur verum eſt. Nam antequam vnam cantandi vicem gallus abſoluiſſet, ter negauit. A Chriſto autem in memoriã delicti redactus ne lachrymis proderetur, non eſt palam flere auſus, ſed *exiuit foras, & fleuit* 20. 7. *amare. Facto autem die, ducunt Ieſum à Caiapha ad Pilatum.* Nam quoniam interficere ipſum ſtatuerunt, & propter diem feſtum non poterant, ad Pilatum eum ducunt. Tu vero conſidera quomodo res ita compulſa eſt, vt in die feſto ageretur. Quippe ita iam à priſcis temporibus fuerat figuris ſignificatum. *Tunc videns Iudas, qui tradidit eum, quod condemnatus eſſet pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos.* Hoc tam Iudæ, quàm pontificum culpam exauget: illius quidem, non quia tardè pœnituit, & ſeipſum condemnauit, confeſſus à ſe factam eſſe traditionem. Horum autem, quia cùm poſſent mutare propoſitum, perſeuerarunt pertinaces, nulla pœnitendi cogitatione compuncti. Tu verò cogita, quando illum pœnituit, quando ad exitum ſcelus iam omnino peruenit. Talis nempe diabolus eſt, vt non dimittat hominem (niſi vigilet) ante vltimum effectum magnitudinem peccati præuidere, ne pœnitentia ductus, à peccato reſiliat. Tam multis enim admonitionibus Chriſti nihil flexus, cùm verò in vltimum iam effectum res venit, tunc pœnitentia ducitur, neq; tunc vtiliter, & vt oportebat. Nam quoniam quidem condemnauit ſeipſum, & argenteos proiecit, nec Iudæos veritus fuerit, omnia hæc laudabilia ſunt: quod verò ſeipſum ſuffocauit, id ab omni venia remotum, pernicioſum fuit conſilium dæmonis: præripuit enim eum antequam pœniteret, vt pœnitentiæ fructum amitteret, & extrema morte cunctisq; manifeſta, ſuſpenſus periit. Ita vndique conſidera magnum veritatis ſplendorem conflari ex his rebus quas aduerſarii agunt vel patiuntur. Ipſum enim mortis genus quo proditor periit, eorũ ora qui Chriſtum damnauerunt profectò conſuit, nec ſinit vt vmbram ſaltẽ excuſationis inueniant. Quid enim dicere poſſunt, quum talem aduerſus ſe proditor ſententiam protuliſſe inuenitur? Sed videamus etiam, cùm triginta argenteos principibus ſacerdotum retulit, quibus vtitur verbis. *Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum: at illi dixerunt, quid ad nos? tu videris. Et proiectis argenteis in templo receſſit. Et abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Nec enim potuit acerbos conſcientię ſtimulos & flagella perferre. Similiter autem & Iudæi faciũt. Nam cùm debuiſſent iſtis commoueri, pertinaciſſimè tamen perſtiterunt, quouſq; ad exitum & effectum peccati peruenerunt. Nam peccatum quidẽ illius, quod erat proditio, ad extremum modò venerat, illorum verò nondum:

Cùm

Πῶς οὖν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον, τοῦ μὲν ματθαίου λέγοντος, ὅτι εἶπεν, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα „ φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με· τοῦ δὲ μάρκου μετὰ τὸ „ τρίτον λέγοντος ὅτι ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν; σφόδρα μὲν οὖν καὶ ἀληθὲς καὶ σύμφωνον. Ἐπειδὴ γὰρ καθ' ἑκάστην ἀγωγὴν, καὶ τρίτον καὶ τέταρτον εἴωθε φωνεῖν ὁ ἀλεκτρυὼν, δηλῶν ὁ μάρκος, ὅτι οὐδὲ ἡ φωνὴ αὐτὸν ἐπέσχε, καὶ εἰς μνήμην ἤγαγε, τοῦτό φησιν. ὥστε ἀμφότερα ἀληθῆ. πρὶν ἢ γὰρ τὴν μίαν ἀγω-

A γὴν ἀπαρτίσαι τὸν ἀλεκτρυόνα, τρίτον ἀπηρνήσατο. καὶ οὐδὲ ὑπὸ τοῦ χριστοῦ τῆς ἁμαρτίας ἀναμνησθεὶς κλαῦσαι ἐτόλμα φανερῶς, ἵνα μὴ κατηγορηθῇ διὰ τῶν δακρύων· ἀλλ' ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς. Καὶ γενομένης ἡμέρας ἄγουσι τὸν ἰησοῦν ἀπὸ „ τοῦ καϊάφα πρὸς πιλάτον. ἐπειδὴ γὰρ ἐβούλοντο αὐ- „ τὸν ἀνελεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἴσχυον διὰ τὴν ἑορτὴν, ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα ἄγουσι. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς συνηλάθη τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἐν ἑορτῇ γενέσθαι. οὕτω γὰρ ἄνωθεν προδιετύπωτο. Τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς „

B αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε „ τὰ τριάκοντα ἀργύρια. τοῦτο καὶ ἐκείνου καὶ τούτων „ κατηγορία· τοῦ μὲν, οὐχ ὅτι μετεμελήθη, ἀλλ' ὅτι ὀψὲ καὶ βραδέως, καὶ αὐτοκατάκριτος γίνεται, ὅτι γὰρ παρέδωκεν αὐτὸν ὡμολόγησε· τῶν δὲ ὅτι κύριοι ὄντες μεταθέσθαι οὐ μετενόησαν. Σκόπει δὲ, πότε μεταμελεῖται. ὅτε ἀπηρτίσθη καὶ πέλος ἔλαβεν ἡ ἁμαρτία. τοιοῦτος γὰρ ὁ διάβολος, οὐκ ἀφίησι τοὺς μὴ νήφοντας ἰδεῖν πρὸ τούτου τὸ κακὸν, ἵνα μὴ μεταμελήσωσιν οἱ ἁλόντες. τοσοῦ-

C τον γοῦν λέγοντος τοῦ ἰησοῦ οὐκ ἐπεκάμφθη· ἐπειδὴ δὲ ἀπηρτίσθη τὸ πλημμέλημα, τότε ἐπεισῆλθεν αὐτῷ ἡ μετάνοια. καὶ οὐδὲ τότε χρησίμως. Τὸ μὲν γὰρ καταγνῶναι καὶ ῥίψαι τὰ ἀργύρια, καὶ τὸ μὴ αἰδεσθῆναι τὸν ἰουδαϊκὸν δῆμον, πάντα ἀποδεκτά· τότε δὲ ἀπάγξασθαι, τοῦτό ἐστιν ἀσύγγνωστον, καὶ πονηροῦ δαίμονος ἔργον. προεξήγαγε καὶ αὐτὸν τῆς μετανοίας, ἵνα μηδὲν ἐντεῦθεν καρπώσηται, καὶ θανάτῳ αἰσχίστῳ καὶ καταδήλῳ πᾶσιν ἀναιρεῖ, πείσας ἑαυτὸν ἀπολέσαι. Σὺ δέ

D μοι σκόπει πάντοθεν τὴν ἀλήθειαν λάμπουσαν, καὶ δι' ὧν οἱ ἐναντίοι ποιοῦσι καὶ πάσχουσι. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ τοῦ προδότου ἡ τελευτὴ, τῶν καταψηφισαμένων αὐτοῦ ἀπορράπτει τὰ στόματα, καὶ οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς οὐδὲ σκιάν τινα ἀναισχύντου γνώμης ἀπολογίας ἔχειν. Τί γὰρ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ἐκεῖνοι, ὅτ' ἂν ὁ προδότης τοιαῦτα ψηφιζόμενος φαίνηται; ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ῥήματα, ἅ φασιν. ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ λέγει, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ „

E ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. οὐδὲ γὰρ ἤνεγκε τὸ „ συνειδὸς μαστίζον αὐτόν. Σκόπει δέ μοι καὶ τοὺς ἰουδαίους τὰ αὐτὰ πάσχοντας. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἀφ' ὧν ἔπαθον ὀφείλοντες διορθωθῆναι, οὐ πρότερον ἵστανται ἕως ἂν τὴν ἁμαρτίαν πληρώσωσιν. ἡ μὲν γὰρ τούτου ἁμαρτία ἤδη πεπλήρωτο, προδοσία γὰρ ἦν· ἡ δὲ ἐκείνων οὐδέπω.

ὅτε

ὅτε δὲ κἀκεῖνοι ἀπήρτησαν καὶ προσήλωσαν αὐτόν, τότε
καὶ αὐτοὶ ταράττονται, νῦν μὲν λέγοντες, μὴ γράφε, οὗτός
ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων· καίτοιγε τί δεδοίκατε, τί
θορυβεῖσθε, νεκροῦ σώματος ἐπὶ σταυροῦ προσηλω-
μένου; νῦν δὲ φυλάττουσιν αὐτὸν λέγοντες, μήποτε
κλέψωσιν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ
ὅτι ἀνέστη, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώ-
της. καίτοιγε κἂν εἴπωσιν, ἐλέγχεται τὸ πρᾶγμα μὴ
ἀληθὲς εἶναι. πῶς δὲ ἐροῦσιν οἱ μηδὲ στῆναι τολμήσαν-
τες κατεχομένου αὐτοῦ; ὁ δὲ κορυφαῖος καὶ τρὶς
αὐτὸν ἠρνήσατο κορασίου μὴ φέρων ἀπειλήν. ἀλλ', ὅ-
περ ἔφην, ἐξεταράττοντο λοιπόν. ὅτι γὰρ ᾔδεσαν παραν-
ομίαν τὸ πρᾶγμα, δῆλον ἐξ ὧν ἔλεγον, σὺ ὄψει. ἀκού-
σατε οἱ φιλάργυροι, ἐννοήσατε τί ἔπαθεν ἐκεῖνος· πῶς
καὶ τῶν χρημάτων ἐξέπεσε, καὶ τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσα-
το· πῶς καὶ τῆς φιλαργυρίας οὐκ ἀπήλαυσε, καὶ
τὴν ψυχὴν ἀπώλεσε τὴν ἑαυτοῦ. τοιαύτη τῆς φιλαρ-
γυρίας ἡ τυραννίς. οὔτε τοῦ ἀργυρίου ἀπώνατο, οὔτε τῆς
παρούσης ζωῆς, οὔτε τῆς μελλούσης· ἀλλὰ πάντα ἀθρόον
ἀπέβαλε, καὶ δόξαν λαβὼν πονηρὰν παρ' αὐτοῖς ἐκ-
είνοις, οὕτως ἀπήγξατο. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, μετὰ τὸ πρᾶ-
ξαι τότε τινὲς διαβλέπουσιν. ὅρα γοῦν καὶ τούτους τέως
οὐκ ἐθέλοντας αἰσθέσθαι σαφῶς τοῦ τολμήματος,
ἀλλὰ λέγοντας, σὺ ὄψει. ὃ καὶ αὐτὸ μέγιστον ἦν αὐτῶν
ἔγκλημα. τοῦτο γὰρ καὶ μαρτυρούντων μέν ἐστι τῇ τόλ-
μῃ καὶ τῇ παροινίᾳ· ὑπὸ δὲ τοῦ πάθους μεθυόντων, καὶ οὐκ
ἐθελόντων ἀποσχέσθαι τῆς σατανικῆς ἐγχειρήσεως, ἀλ-
λὰ πεπλασμένης ἀγνοίας παραπετάσματι περιστέλ-
λοντας ἑαυτοὺς ἀνοήτως. εἰ μὲν γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν ταῦ-
τα ἐλέγετο, καὶ τὸ ἀναιρεθῆναι αὐτόν, μάλιστα μὲν οὐδὲ
τότε λόγον εἶχε τὸ λεγόμενον, πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτως αὐ-
τοὺς κατέκρινεν· νῦν δὲ ἔτι παρ' ὑμῖν αὐτὸν ἔχοντες,
καὶ κύριοι ὄντες ἀφεῖναι, πῶς ἂν δυνήσεσθε ταῦτα
λέγειν; ἡ γὰρ ἀπολογία αὕτη, κατηγορία ὑμῶν ἂν γέ-
νοιτο μεγίστη. καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι ἐπὶ τὸν προδότην ὅ-
λον τὸ ἔγκλημα φέροντες· σὺ γάρ, φησιν, ὄψει. δυνά-
μενοι τῆς χριστοκτονίας ἀπαλλαγῆναι, ἀφέντες αὐ-
τόν, καὶ ἐπηγωνίσαντο τῷ τολμήματι, τῇ προδοσίᾳ τὸν
σταυρὸν προσθέντες. τί γὰρ ἐκώλυσεν εἰπόντας ἐκείνῳ,
σὺ ὄψει, αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ τολμήματος; νῦν δὲ καὶ
τοὐναντίον ἐργάζονται, προστιθέντες τὴν σφαγήν, καὶ
πανταχοῦ, καὶ δι' ὧν ποιοῦσι, καὶ δι' ὧν λέγουσι, ἀφύκ-
τοις ἐμπλέκοντες ἑαυτοὺς κακοῖς. καὶ γὰρ μετὰ ταῦ-
τα ἐπιτρέψαντος τοῦ πιλάτου, τὸν μὲν λῃστὴν εἵλαντο
ἀφεθῆναι μᾶλλον, ἢ τὸν ἰησοῦν· τὸν δὲ οὐδὲν ἠδικηκότα, ἀλ-
λὰ καὶ τοσαῦτα εὐεργετηκότα ἀνήρουν. τί οὖν ἐκεῖνος;
ὡς εἶδεν ἀνόνητα πονῶν, καὶ οὐκ ἀνεχομένους δέξασθαι, ἔρ-
ριψε τὰ ἀργύρια καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιε-
ρεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον, οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ
εἰς τὸν κορβονᾶν ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. καὶ συμβούλιον
λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς
ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς
αἵματος ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱε-
ρεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀρ-
γύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀ-
γρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος. εἶδες
πάλιν αὐτοὺς κατακρινομένους αὐτόθεν ὑπὸ τοῦ συνειδότος;
ἐπειδὴ γὰρ

Cùm autem etiam illi ſcelus perfecerunt, &
crucifixerunt ipſum, tunc conturbantur, mo-
do dicentes: *Noli ſcribere hunc Iudæorum eſſe re-* Ioan. 19. d.
gem. Quid autem timetis? cur turbamini cor-
pore iam exanimo in cruce ſuſpenſo? modò di-
ligenter cuſtodiunt, dicentes: *Ne fortè diſcipuli*
eius ſuffurentur ipſum, & dicant à mortuis eum
reſurrexiſſe, & erit error vltimus peior priore. At
certè ſi dicent, niſi res vera fuerit, facilè redar-
guitur. Sed quomodo furentur, qui nec ſtare
A quidem potuerunt, vbi ipſe captus eſſet: quorũ
caput & vertex puellæ verba non ferẽs, tertiò i-
pſum negauit? Sed, vt diximus, cogitationum
turbine ferebantur: grauiter enim ſe peccaſſe
non ignorabant, quod inde patet, quia dicebãt
ad Iudam: *Tu videris.* Audite iſta, audite inquã
auari, verſate animo quid ille paſſus fuit. Nã &
pecuniam amiſit, & ſcelus admiſit, & animam
perdidit. Hæc atrox auaritiæ tyrannis facere
ſolet. Non eſt argento, nec hac vſus vita, non
fruetur futura, vniuerſa ſimul amiſit: prauaque
vel apud eos quibus tradidit, æſtimatione
B de ſe ſuſcitata, laqueo demum gulam fregit.
Sed vt dicebam, poſt rem peractam, tũc nõnul-
li inſpiciunt. vide enim etiam illos nolle inter-
ea, quantam rem auderent aſpicere, ſed dicen-
tes: *Tu videris:* quæ res culpam eorum maio-
rem reddit. Apertè nanque audaciſſimæ ini-
quitatis teſtãtes paſſione ſe ferri, & nolle à per-
peràm cœptis deſiſtere, oſtendunt, ficto igno-
rantiæ velamine ſtultè ſe adoperientes. Nam ſi
poſt crucem & mortem ipſius iſtud dixiſſent,
quanuis neque tunc rectè dici poterat, non ta-
C men adeò illos condemnaret: nunc autem cùm
adhuc in poteſtate veſtra ſit, & poſſitis ab hac
vos abducere cæde, quomodo hæc dicere po-
teſtis? Hæc excuſatio veſtra multò magis vos
accuſat. Quónam pacto? quia totum ad pro-
ditorem crimen refertis, cùm poſſitis ipſi huius
ſanguinis expertes eſſe, ipſum omittendo: vos
autem pertinaciſſimè ad peiora progredien-
tes, crucem proditioni addidiſtis: quid enim
prohibuit, cùm illi dicerent: *Tu videris,* ab au-
daci ipſos propoſito deſiſtere? ſed contrarium
omnino faciunt, interitum adijcientes, & vbi-
D que tam nequiter agentes, vt in pœnas ineui-
tabiles ſe coniecerint: ſic & paulò pòſt à Pilato
cis poteſtate commiſſa latronem maluerunt q̃
Ieſum eligere: & latronem quidem manifeſtis
criminibus inquinatum tanquam innocen-
tem complectuntur: Chriſtum verò qui non
modò nihil criminis vnquam fecit, ſed pluri-
mis etiã ac maximis beneficijs illos affecit, in-
terfecerũt. Quid autem Iudas? Poſtquam vidit
inutilem ſe laborem perferre, illoſque nolle
argenteos accipere, proiecta in templo pecu-
E nia abiit, & gulam laqueo fregit. *Principes autẽ*
ſacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet
eos mittere in corbonam, quoniam pretium ſanguinis
eſt: Et conſilio inito, emerunt ex eis agrũ figuli in ſe-
pulturã peregrinorum. Ideo vocatus eſt ager ille, ager
ſanguinis vſque ad hodiernum diẽ. Tũc impletum eſt
quod dictũ eſt per Hieremiã prophetã dicentẽ: Et ac-
ceperũt triginta argenteos pretiũ appretiati, & dede-
rũt eos in agrum figuli, ſicut dominus mihi conſtituit.
Vides rurſus ꝓpria eos conſcientia condẽnari,

Digitized by Google

quoniam enim non ignorabant iniquè ſe hominis cædem coëmiſſe, noluerunt in corbonam pecuniam deponere, ſed agrum in peregrinorum ſepulturam emerunt: quæ res proditionis aduerſus illos teſtimonium eſt. Nomen enim loco illi inditum omni clarius tuba ſceleratam eorum prædicat cædem: nec ſimpliciter, ſed conſilio cõgregato id factum. Et in omnibus ſic procedunt, ne aliquis ab hoc crimine innocens ſit, ſed omnes ſimul hac magnitudine peccati premantur. Hæc autem multis ſeculis anteà ꝓphetia prædixit. Perſpicis, non ipſos apoſtolos ſolum, verùm & prophetas turpiſſima opprobria exquiſite narraſſe, & vndique magna voce paſſionem prædicare. Sed Iudæi amentia conuoluti, hoc modo fecerunt. Si enim in corbonam pecuniam immiſiſſent, non ita manifeſta res facta eſſet: nunc verò prædio empto, etiam poſterioribus rem vniuerſam ꝓdiderunt. Audiatis quicunque animæ hominis pretium capientes, beneficium poſtea ex cæde confertis. Iudaica huiuſmodi eleemoſyna eſt, imò verò diabolica. Sunt enim, ſunt inquam etiam nunc, qui alienis direptis excuſatos ſe à toto crimine putant, ſi aliquam partem pauperibus dederint. de quibus ait propheta: *Altare meum lachrymis operiebatis*. Non vult certe Chriſtus rapina nutriri, ingratiſſima hæc ſibi ſunt alimenta. Quid ita tu dominum contemnis, vt res immundas offerre audeas? melius eſt committere vt inedia tabeſcat, quàm huiuſmodi alimento ſuſtẽtare. Alterum nempe crudelitatis eſt, alterum verò crudelitatis ſimul & contumeliæ: & melius eſt nihil omnino dare quam rem aliorum alijs concedere. Dic quæſo, ſi duos quoſdam videres, alterum omnino nudum, alterum indutum: nullámne iniuriam faceres ſi veſtitum ſpoliares, vt nudũ indueres? imò verò maximam. Quòd ſi rem totam quam rapuiſti, alteri dederis, non eleemoſyna vſus es, ſed iniuriam cõmiſiſti, cũ nec triceſimam partem raptarum rerum dederis, & eleemoſynam rem appelles, quo ſupplicio non vexaberis? Si enim accuſabantur, qui claudicantes offerrebant animantes, cùm tu peiora facias, quomodo veniam impetrabis? Nam ſi etiam ipſi à quo abſtulit fur rem reddiderit, adhuc iniuriæ adeò reus eſt, vt vix additione quadruplici crimen perſoluat, & hæc in veteri teſtamento: qui non ſolum furatur, ſed violenter rapit: & nec illi à quo abſtulit reddit, ſed alteri donat: & non quadruplum ſed ne dimidium quidem: atque hoc non ſub veteri, ſed ſub noua gratię lege viuens, conſidera quãtum in caput ſuum ignem exaggeret? quod ſi nõdum pœnas luat, idcirco magis lachrymandum eſt, quia iram ſibi theſaurizat maiorẽ, niſi pœnitentiam egerit. *Quid enim exiſtimatis*, ait, *illos ſolos peccatores fuiſſe, ſuper quos turris cecidit? Non dico vobis, ſed vos quoque niſi pœnitentiam egeritis, ſimilia patiemini*. Agamus igitur pœnitentiam, demus eleemoſynam ab omni auaritiæ tabe puram: & demus non parcè, ſed copioſè. Veniat in mentem vobis, octo millia Leuitarum Iudæos alere ſolitos fuiſſe, & cum his viduas, & parentibus orbos:

præterea

Mala. 2. c

Luc. 13. a.

T ... 12. c. & 14. ...

ἐπειδὴ γὰρ ᾔδεισαν ὅτι τὸν φόνον ἠγόρασαν, οὐκ ἔβαλον εἰς τὸν κορβονᾶν, ἀλλ' ἠγόρασαν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. ἐγένετο δὲ καὶ τοῦτο μαρτυρία κατ' αὐτῶν, καὶ τῆς προδοσίας ἔλεγχος. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ χωρίου, σάλπιγγος λαμπρότερον ἐκήρυττε πᾶσι τὴν μιαιφονίαν αὐτῶν. καὶ οὐδὲ ἁπλῶς αὐτὸ ποιοῦσιν, ἀλλὰ συμβούλιον λαβόντες, καὶ πανταχοῦ δὲ οὕτως, ἵνα μηδεὶς ἀθῷος ᾖ τοῦ τολμήματος, ἀλλὰ πάντες ὑπεύθυνοι. ταῦτα δὲ ἄνωθεν προύλεγεν ἡ προφητεία. ὁρᾷς οὐχὶ τοὺς ἀποστόλους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς προφήτας τὰ ἐπονείδιστα μετὰ ἀκριβείας διηγουμένους, καὶ πάντοθεν τὸ πάθος ἀνακηρύττοντας, καὶ προεμφαίνοντας; τοῦτο καὶ ἰουδαῖοι μὴ συνειδότες ὑπέμενον. εἰ γὰρ εἰς τὸν κορβονᾶν ἐνέβαλον, οὐκ ἂν οὕτως τὸ πρᾶγμα κατάδηλον γέγονεν· αὐτοὶ δὲ χωρίον ὠνησάμενοι, καὶ ταῖς μετέπειτα γενεαῖς δῆλον ἐποίησαν τὸ πᾶν. ἀκούσατε ὅσοι ἀπὸ φόνων δοκεῖτε εὐποιίας ποιεῖν, καὶ τιμὴν λαμβάνοντες ψυχῶν ἀνθρώπων. ἰουδαϊκαὶ αὗται αἱ ἐλεημοσύναι, μᾶλλον δὲ σατανικαί. εἰσὶ γὰρ καὶ νῦν εἰσιν, οἳ μυρίων ἑτέρων ἁρπάζοντες, ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀπολογεῖσθαι νομίζουσι, ἂν δέκα χρυσίνους, ἢ ἑκατὸν καταβάλωσι. περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης φησιν, ἐκαλύπτετε ἐν δάκρυσι τὸ θυσιαστήριόν μου. οὐ βούλεται Χριστὸς πλεονεξίᾳ τρέφεσθαι, οὐ δέχεται ταύτην τὴν τροφήν. τί τὸν δεσπότην ὑβρίζεις ἀκάθαρτα προσάγων αὐτῷ; βέλτιον λιμῷ τηκόμενον περιορᾶν, ἢ τρέφειν ἀπὸ τούτων. ἐκεῖνο ὠμοῦ, τοῦτο καὶ ὑβριστοῦ. βέλτιον μηδὲν δοῦναι, ἢ τὰ ἄλλων ἑτέροις. εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τινας εἶδες δύο, τὸν μὲν γυμνόν, τὸν δὲ ἱμάτιον ἔχοντα· εἶτα τὸν ἔχοντα τὸ ἱμάτιον ἀποδύσας περιέβαλες τὸν γυμνόν, ἆρ' οὐκ ἠδίκησας; παντί που δῆλον. εἰ δὲ ὅπερ ἔλαβες ἑτέρῳ δοὺς ἅπαν ἠδίκησας, οὐδὲ ἠλέησας. ὅτ' ἂν δὲ μηδὲ τὸ πολλοστὸν δὸς ὧν ἁρπάζεις, καὶ ἐλεημοσύνην τὸ πρᾶγμα καλεῖς, ποίαν οὐχ ὑποστήσῃ τιμωρίαν; εἰ γὰρ χωλὰ ἄλογα προσφέροντες ἄνθρωποι ἐνεκαλοῦντο, σὺ χαλεπώτερα ποιῶν, ποίας τεύξῃ συγγνώμης. ὁ γὰρ αὐτῷ ἀποδιδοὺς τῷ κυρίῳ ὁ κλέπτης ἔτι ἀδικεῖ, καὶ οὕτως ἀδικεῖ, ὡς τετραπλασίονι προσθήκῃ μόλις λῦσαι τὸ ἔγκλημα, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῆς παλαιᾶς· ὁ μὴ κλέπτων, ἀλλὰ βιαζόμενος, καὶ μηδὲ αὐτῷ τῷ ἀφαιρεθέντι διδοὺς, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνου ἑτέρῳ, καὶ μηδὲ τετραπλάσιονα, ἀλλὰ μηδὲ τὸ ἥμισυ, καὶ μηδὲ ἐν τῇ παλαιᾷ, ἀλλ' ἐν τῇ καινῇ πολιτευόμενος, ἐννόησον ὅσον ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν συνάγει πῦρ. εἰ δὲ οὐδέπω δίδωσι τὴν δίκην, διὰ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο αὐτὸν θρήνησον, ὅτι μείζονα ἑαυτῷ θησαυρίζει τὴν ὀργήν, εἰ μὴ μεταμεληθείη. τί γὰρ δοκεῖτε, φησὶν, ὅτι ἐκεῖ μόνοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ἐφ' οὓς ὁ πύργος κατηνέχθη· οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. μετανοήσωμεν τοίνυν καὶ δῶμεν ἐλεημοσύνην πλεονεξίας καθαράν, καὶ πολλὴν ἔχουσαν τὴν δαψιλείαν. ἐννοήσατε ὅτι ἰουδαῖοι, οἱ λευῖται, καὶ χήρας καὶ ὀρφανούς.

καὶ

καὶ πολλὰ ἕτερα ἐλειτούργουν, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐστρατεύοντο. νυνὶ δὲ ἀγροὶ καὶ οἰκίαι, καὶ μισθώματα οἰκημάτων, καὶ ὀχήματα, καὶ ὀρεοκόμοι, καὶ ἡμίονοι, καὶ πολλὴ τοιαύτη περίστασις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δι' ὑμᾶς καὶ τὴν ὑμετέραν ἀπανθρωπίαν. καὶ γὰρ ἐχρῆν παρ' ὑμῖν εἶναι τὸν θησαυρὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρόσοδον αὐτῇ τὴν ὑμετέραν γενέσθαι προθυμίαν· νυνὶ δὲ δύο τὰ ἄτοπα γίνεται, καὶ ὑμεῖς ἄκαρποι μένετε, καὶ οἱ τοῦ θεοῦ ἱερεῖς τὰ μὴ προσήκοντα μεταχειρίζονται. μὴ γὰρ οὐκ ἦν δυνατὸν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τὰς οἰκίας μένειν καὶ τοὺς ἀγρούς; τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπώλουν καὶ ἐδίδοσαν; ὅτι τοῦτο βέλτιον ἦν. ἀλλὰ νυνὶ δέος ἔλαβεν τοὺς πατέρας ὑμῶν, οὕτως περὶ τὰ βιωτικὰ μαινομένων ὑμῶν, καὶ διὰ τὸ συλλέγειν, ἀλλὰ μὴ σκορπίζειν, ἵνα μὴ λιμῷ διαφθαρῶσιν οἱ τῶν χηρῶν καὶ τῶν παρθένων χοροί. διὰ τοῦτο ταῦτα κατασκευάσαι ἠναγκάσθησαν. οὐδὲ γὰρ ἤθελον ἑαυτοὺς εἰς τοιαύτην ἀσχημοσύνην ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ἐπεθύμουν τὴν ὑμετέραν γνώμην αὐτοῖς πρόσοδον εἶναι, καὶ τοὺς καρποὺς ἐντεῦθεν τρυγᾶν, καὶ αὐτοῖς προσανέχειν μόνοις. νυνὶ δὲ αὐτοὺς ἠναγκάσατε τὰ τῶν τὰ πολιτικὰ πραττόντων πράγματα τὰς οἰκίας μιμεῖσθαι. ὅθεν πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονεν. ὅταν γὰρ καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῖς ἐνεχώμεθα, τίς ὁ ἐξιλεούμενος τὸν θεόν; διὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα, ὅτι οὐδὲν τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων ἄμεινον ἡ ἐκκλησία διάκειται. οὐκ ἠκούσατε, ὅτι οὐδὲ τὰ ἀπραγμόνως συλλεγόμενα πράγματα διανέμειν κατεδέξαντο οἱ ἀπόστολοι; νυνὶ δὲ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους καὶ καπήλους παρῆλθον ἡμῶν οἱ ἐπίσκοποι, τῇ περὶ αὐτὰ φροντίδι. καὶ δέον αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ψυχῶν μεριμνᾶν καὶ φροντίζειν τῶν ὑμετέρων· οἱ δὲ, ὑπὲρ ὧν ὑποδέκται καὶ φορολόγοι καὶ λογισταὶ καὶ ταμίαι μεριμνῶσιν, ὑπὲρ τούτων καθ' ἑκάστην κόπτονται τὴν ἡμέραν. ταῦτα οὐχ ἁπλῶς ἀποδυρόμενος λέγω, ἀλλ' ὥστε γενέσθαι τινὰ διόρθωσιν καὶ μεταβολὴν, ὥστε ἡμᾶς ἐλεηθῆναι χαλεπὴν δουλεύοντας δουλείαν, ὥστε ὑμᾶς γενέσθαι καρπὸν καὶ θησαυρὸν τῆς ἐκκλησίας. ἰδοὺ οἱ πένητες πρὸ τῶν ὑμετέρων ὀφθαλμῶν, ὅσοις μὲν δυνατὸν ἡμῖν ἀρκέσαι, οὐ διαλείψομεν τρέφοντες· οὓς δὲ οὐ δυνατὸν, ὑμῖν ἀφήσομεν, ἵνα μὴ τῶν ῥημάτων ἐκείνων ἀκούσητε, κατὰ τὴν φοβερὰν ἡμέραν, τῶν πρὸς τοὺς ἀνελεεῖς καὶ ὠμοὺς λεγομένων, ὅτι πεινῶντά με εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε. καὶ γὰρ μεθ' ὑμῶν ἡμᾶς καταγελάστους ἡ ἀπανθρωπία αὕτη ποιεῖ, ὅτι τὰς εὐχὰς ἀφέντες καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν ἄλλην ἁγιωσύνην, οἱ μὲν οἰνοπώλαις, οἱ δὲ σιτοπώλαις, οἱ δὲ τοῖς τὰ ἕτερα καπηλεύουσιν ὤνια, τὸν πάντα πυκτεύομεν χρόνον. ἐντεῦθεν μάχαι καὶ φιλονεικίαι, καὶ καθημεριναὶ λοιδορίαι, καὶ ἑκάστῳ τῶν ἱερέων ὀνόματα ἐπίκειται, βιωτικαῖς μᾶλλον οἰκίαις πρέποντα· δέον ἀντὶ τούτων ἕτερα ἐναλλάξασθαι, καὶ ἐντεῦθεν καλεῖσθαι, ἀφ' ὧν καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐνομοθέτουν, ἀπὸ τῆς τῶν πενήτων διατροφῆς, ἀπὸ τῆς τῶν ἀδικουμένων προστασίας, ἀπὸ τῆς τῶν ξένων ἐπιμελείας, ἀπὸ τῆς τῶν ἐπηρεαζομένων βοηθείας, ἀπὸ τῆς τῶν ὀρφανῶν προνοίας, ἀπὸ τῆς τῶν χηρῶν συμμαχίας, ἀπὸ τῆς τῶν παρθένων ἐπιστασίας. καὶ

præterea muneribus aliis ſubiectos militiæ quoque operam dediſſe: nunc autem agros, domus, locationes ædificiorum, vehicula, equos, mulos, multaque alia huiuſmodi propter vos & veſtram crudelitatem eccleſia poſſidet. Oportebat enim hunc eccleſiæ theſaurum vos retinere, ac eccleſiam non paruos ex veſtra deuotione conſequi fructus. Modò autem duo quædam mala committuntur. Nã vos quaſi nihil dare debeatis, nihil confer-

A tis, & Dei ſacerdotes à ſacerdotio aliena pertractant. An non poterant etiam tempore apoſtolorum domus & agri ab eccleſia poſſideri? cuius igitur rei gratia vendentes pecuniam offerebant? Quia id multò melius erat profectò. Nunc verò ſecularium cura rerum vobis furentibus, timor noſtros inuaſit patres, nedum colligere ac nihil ſeminare ſtudeatis, viduarum, orphanorum, & virginum multitudo fame depereat, quare commoti hęc ſibi comparare coacti ſunt. Non libenter ad hanc ſe deformitatem immiſerunt, qui deſi-

B derabant fructus ex veſtra deuotione ſic acquirere, vt orationibus ſolùm attendere poſſent: nunc verò coëgiſtis eos eorum qui ſecularia gerunt negotia, curam & gubernationem imitari, vnde vniuerſa commiſcentur atque turbãtur. Cùm enim & nos eadem qua vos ſolicitudine teneamur: quis propitium faciet Deú? Propterea os aperire non poſſumus, quia non melius eccleſia, quam ſecularia gubernantur. Non audiſtis, quia nec quidem has pecunias, quæ abſque labore fuerunt collectæ, diſtribu- *1. Cor. 16. a. & Heb. 10. c.*

C endas putauerunt apoſtoli? Modò autem in procuratores, diſpenſatores, caupones redacti epiſcopi ſunt ob iſtarum rerum curã & ſolicitudinẽ. Cumque oporteat ipſos animarũ habere curam veſtrarum, hoc prætermiſſo illa ſolicitè curant, quæ publicanis quęſtoribus atq; villicis curanda ſunt, de his quotidie cogitant, & peruigilant. Hoc nõ fruſtra deploro, ſed vt harum rerũ correctio & mutatio quædã in melius fiat, vt & nos qui grauem hãc ſeruitutem patimur, miſericordiam conſequamur, & vos fructus & theſauros eccleſię pręparetis: Si autem ita face-

D re non vultis, ecce ante oculos veſtros pauperes ſunt, ex quibus quotquot potuerimus alere non negligemus: quos vero non poſſumus, vobis dimittemus: quos alite oro diligenter, ne in terribili die iudicij illa verba quæ aduerſus immiſericordes dicentur, audiatis. Fameſcentem me vidiſtis, & non aluiſtis: hęc certè inhumanitas nos quoque vobiſcum deriſibiles facit: orationibus enim, atque prædicatione, cæteroque cultu eccleſiæ prætermiſſo, alij vini, alij frumẽtorum venditoribus, alij cauponibus per totã

E vitam colluctantur: vnde iurgia, contentiones, cõuitia, opprobria quotidie oriunt, & vnicuiq; ſacerdotũ ſecularib' idonea negotijs impoſita nomina ſunt: oportet igit in talia hæc mutari, & inde presbyteros nominari, vnde apoſtoli leges ſanciebant: à nutritione videlicet inopum, ab eorum qui lædebantur protectione, à diligenti erga peregrinos cura, à patrocinio eorũ q opprimunt, in orbos parẽtib' cura, à protegendis viduis, à defendendis virginibus.

Hæc officia loco villarum & domorum curæ presbyteris diſtribuere decet: hæc ornamenta eccleſiæ ſunt, iſti conuenientes theſauri, qui & nobis faciliorem vitam, & vobis fructuoſiorem præbere poſſunt, imò verò cum facilitate vobis quoque non paruam afferent vtilitatem. Gratia enim Dei centum millia hominum huc conuenire opinor, quorum ſinguli ſi vnum panem quotidie pauperi cuipiam offerrent, omnes certè pauperes abundarent: ſi vnum vnuſquiſque obolum ſolummodo, nemo penitus indigeret: nec tot probra & cõuitia ſuſtineremus, quod nimium ad poſſeſſiones ſimus attenti. Illud.n. euangeliũ: *Vade et* Sup.19.c. *vende vniuerſa quæ habes, & da pauperibus, & veni et ſequere me*: opportune nunc ad eccleſiæ præſides propter latas eccleſiarum poſſeſſiones, & meritò dici poteſt. Non enim ſequi Chriſtum aliter poſſumus niſi omnis craſſioris & ſecularis curæ ſimus expertes. Nunc vero proh dolor vindemiæ ac meſſi Dei ſacerdotes & venditioni ac emptioni fructuum aſſiſtunt: & illi quidẽ qui figuræ atq; vmbræ cultum habebãt, quantuis corporalior eis adminiſtratio eſſet commiſſa, omnium tamen harum rerum erant immunes: nos verò qui ad penetralia cœlorũ vocamur, quiq; ad vera ſancta ſanctorum ingredimur, mercatorum & propolarũ curas ſuſcipimus, vnde & magna ſcripturarum oritur negligentia, ingens in orãdo ſegnities, & cæterorum omnium contemptus. Non enim poſſibile homini eſt ſufficienter ſtudio atque opera in vtraque diſtendi. Quare rogo atque obſecro multos vndiq; ſcaturire fontes, areamq; atque torcular veſtrã deuotionẽ nobis fieri. Sic.n. & pauperes facilius alẽtur, & Deꝰ glorificabitur, & vos ad maiora miſericordiæ opera ꝓgreſſi, ęterna vobis bona impetrabitis, quibus vtinam omnes perfruamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

καὶ ταύτας, ἀντὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν οἰκημάτων,
τῆς φροντίδος διανέμεσθαι τὰς διακονίας. ταῦτα
γὰρ τῆς ἐκκλησίας τὰ κειμήλια· οὗτοι πρέποντες αὐ-
τῇ θησαυροὶ, καὶ πολλὴν καὶ ἡμῖν εὐκολίαν, καὶ ὑμῖν ὠ-
φέλειαν παρέχοντες, μᾶλλον δὲ ὑμῖν εὐκολίαν μετὰ
τῆς ὠφελείας. καὶ γὰρ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι εἰς δέκα
μυριάδων ἀριθμὸν οἶμαι τοὺς ἐνταῦθα συναγομέ-
νους τελεῖν, καὶ εἰ ἀφ' ἑνὸς ἄρτου μετεδίδου τινὶ τῶν πε-
νήτων ἕκαστος, ἅπαντες ἂν ἐν εὐπορίᾳ· εἰ ἐξ ἑνὸς μό-
A νου ὀβολοῦ, οὐδεὶς ἂν ἦν πένης, οὐκ ἂν τοσαῦτα ὑπε-
μείναμεν ὀνείδη καὶ σκώμματα ἀπὸ τῆς περὶ τὰ κτή-
ματα προνοίας. καὶ γὰρ τὸ, πώλησόν σου τὰ ὑπάρ-
χοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι,
καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας προέδρους ὑπὲρ τῶν
τῆς ἐκκλησίας κτημάτων καιρὸν ἂν ἔχοι λέγεσθαι.
ἄλλως γὰρ ἀκολουθῆσαι ὡς χρὴ οὐκ ἔνι, μὴ πάσης
φροντίδος ἀπηλλαγμένον παχυτέρας καὶ ἀτιμω-
τέρας. νυνὶ δὲ οὕτως οἱ ἱερεῖς τρυγητῷ καὶ ἀμητῷ πα-
ρακάθηνται, καὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ προσόδων.
B καὶ οἱ μὲν τῇ σκιᾷ λατρεύοντες, πᾶσαν τῶν τοιούτων
ἀτέλειαν εἶχον, καίτοι σωματικωτέραν λειτουργίαν
ἐγκεχειρισμένοι· ἡμεῖς δὲ οἱ πρὸς αὐτὰ τὰ ἄδυτα
τῶν οὐρανῶν καλούμενοι, καὶ εἰς τὰ ἀληθινὰ ἅγια τῶν
ἁγίων εἰσιόντες, ἐμπόρων πάλιν καὶ καπήλων ἀνα-
δεχόμεθα φροντίδας. ἐντεῦθεν καὶ γραφῶν ἀμέλεια
πολλὴ, καὶ εὐχῶν ῥᾳθυμία, καὶ ἡ περὶ τὰ ἄλλα ὀλιγω-
ρία. οὐ γὰρ δυνατὸν εἰς ἀμφότερα σχίζεσθαι μετὰ τῆς
προσηκούσης σπουδῆς. διὸ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ πολ-
λὰς ἡμῖν πάντοθεν ἀναβλύσαι πηγὰς, καὶ τὴν λη-
C νὸν τὴν ὑμετέραν γενέσθαι προθυμίαν ἡμῖν. οὕτω γὰρ
καὶ οἱ πένητες διατραφήσονται εὐκολώτερον, καὶ ὁ
θεὸς δοξασθήσεται, καὶ ὑμεῖς ἐπιδώσετε ἐπὶ πλεῖον
φιλανθρωπίας, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσεσθε ἀγα-
θῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

HOMILIA LXXXVII.

in Gr. Codd. eſt LXXXVI.

EX CAPITE XXVII.

Ieſus autem ſtetit ante præſidem, & interrogauit eum præſes, dicens: Tu es rex Iudæorum? Ieſus autem dixit: Tu dicis. Et cum accuſaretur à principibus ſacerdotũ, & ſenioribus, nihil reſpõdebat.

RESPICIS illud primum inueſtigari, quod Iudæi crebrò ſurſum ac deorſum voluebant? Nã quoniam videbant nullã à Pilato de legalibus curam fieri, ad publica crimina accuſationem reduxerunt. Sic Act.17.b. aduerſus etiam apoſtolos faciebant, eadem ipſa ſemper clamantes, quia circũuagantur Ieſum quendam regem prædicantes. Ita cũ quaſi de homine nudo hæc dicerent, ad ſuſpicionem tyrannidis impellere auditores conabantur:

vnde

D

ὉΜΙΛΙΑ πϛʹ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη, σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, οὐδὲν ἀπεκρίνατο.

E Ὁρᾷς τί πρῶτον ἐξετάζεται; ὃ μάλιστα ἄνω καὶ κάτω ἔστρεφον. ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸν Πιλάτον οὐδένα ποιούμενον λόγον, ἐπὶ τὰ δημόσια ἐγκλήματα τὴν κατηγορίαν ἄγουσιν. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐποίουν, ταῦτα ἀεὶ προβαλλόμενοι, καὶ λέγοντες, ὅτι περιέρχονται κηρύττοντες βασιλέα τινὰ Ἰησοῦν, ὡς περὶ ἀνθρώπου τινὸς ψιλοῦ διαλεγόμενοι, καὶ τυραννίδος ὑποψίαν αὐτοῖς περιτιθέντες.

ὅθεν

Digitized by Google

ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὸ διαῤῥῆξαι τὸν χιτωνίσκον, καὶ ἐκπλαγῆναι, σκῆψις ἦν· πάντα δὲ ἐκίνουν καὶ ἔστρεφον, ὥστε αὐτὸν εἰς θάνατον ἐμβαλεῖν. τοῦτο γοῦν ὁ Πιλάτος ἠρώτησε τότε. τί οὖν ὁ Χριστός; σὺ εἶπας. ὡμολόγησεν εἶναι βασιλεὺς, καὶ βασιλεὺς οὐράνιος· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον ἔλεγε, πρὸς τὸν Πιλάτον ἀποκρινόμενος, ὅτι ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μήτε ἐκεῖνοι, μήτε οὗτοι ἀπολογίαν ἔχωσι τοιαύτην κατηγοροῦντες. καὶ λογισμὸν ἀναντίῤῥητον τίθησι λέγων· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν, οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ. διὰ τοῦτο, ὥστε ταύτην ἀποκρούσασθαι τὴν ὑποψίαν, καὶ φόρον κατέβαλε, καὶ ἑτέρους καταβαλεῖν ἐκέλευσε· καὶ ἡνίκα ἠθέλησαν αὐτὸν ποιῆσαι βασιλέα, ἔφυγε. τί οὖν οὐ ταῦτα παρήνεγκεν εἰς μέσον; ταῦτα, φησὶν ἐγκαλούμενος ἐπὶ τυραννίδι. διότι μυρίας ἔχοντες τὰς ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀποδείξεις, τῆς δυνάμεως, τῆς πρᾳότητος, τῆς ἐπιεικείας, ἑκόντες ἐτυφλώττον καὶ ἐκακούργουν, καὶ διεφθαρμένον ἦν τὸ δικαστήριον. διὰ δὴ ταῦτα πρὸς οὐδὲν ἀποκρίνεται· ἀλλὰ σιγᾷ, καὶ βραχέα ἀποκρινόμενος, ὥστε μὴ ἀπὸ τῆς διηνεκοῦς σιγῆς, αὐθαδείας δόξαν λαβεῖν, ὅτε ὥρκισεν ὁ ἀρχιερεὺς, ὅτε ὁ ἡγεμὼν ἠρώτα. πρὸς δὲ τὰς κατηγορίας αὐτῶν, οὐδὲν οὐκέτι φησίν. οὐ γὰρ δὴ πείσειν ἤμελλεν, ὥσπερ καὶ ὁ προφήτης ἄνωθεν τοῦτο αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. ἐπὶ τούτοις ὁ ἡγεμὼν ἐθαύμαζε. καὶ γὰρ θαύματος ἄξιον ἦν ἰδεῖν τοσαύτην ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύμενον καὶ σιγῶντα, τὸν μυρία εἰπεῖν ἔχοντα. οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ συνειδέναι τί πονηρὸν αὐτῷ κατηγόρουν, ἀλλὰ ἀπὸ βασκανίας καὶ φθόνου μόνον. ὅτε γὰρ ἔστησαν ψευδομάρτυρας, διὰ τί μηδὲν ἔχοντες εἰπεῖν ἐπέκειντο; ἐπεὶ καὶ τὸν Ἰούδαν ἀποπνιγέντα ἰδόντες, οὐ κατενύγησαν, καὶ τὸν Πιλάτον τὰς χεῖρας ἀπονιψάμενον. καὶ γὰρ πολλὰ καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐποίησεν ὥστε αὐτοὺς ἀναμνῆσαι· ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐγένοντο βελτίους. τί οὖν ὁ Πιλάτος; οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν οὗτοι; ἠβούλετο γὰρ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι ἀπολογούμενον, διὰ ταῦτα ἔλεγεν. ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, καὶ ἕτερόν τι μηχανᾶται. ποῖον δὴ τοῦτο; ἔθος ἦν ἀφιέναι αὐτοῖς τινα τῶν καταδίκων, καὶ ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐξελέσθαι ἐπιχείρησεν. εἰ γὰρ μὴ βούλεσθέ φησιν ὡς ἀθῷον ἀφεῖναι, κἂν ὡς κατάδικον χαρίσασθε τῇ ἑορτῇ. εἶδες τάξιν ἀντεστραμμένην. τὴν μὲν γὰρ αἴτησιν τὴν ὑπὲρ τῶν καταδίκων, τοῦ δήμου ἔθος ἦν εἶναι, τὴν δὲ δόσιν τοῦ ἄρχοντος· νυνὶ δὲ τοὐναντίον γέγονε, καὶ ὁ ἄρχων αἰτεῖ τὸν δῆμον, καὶ οὐδὲ οὕτως γίνονται ἥμεροι, ἀλλ' ἐκθηριοῦνται μειζόνως, καὶ φονῶσιν ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς βασκανίας ἐκβακχευόμενοι. οὐδὲ γὰρ εἶχον ὅτι κατηγορήσωσιν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα σιγῶντος· ἀλλ' ἠλέγχοντο καὶ οὕτως διὰ τὴν τῶν δικαιωμάτων περιουσίαν, καὶ σιγῶν ἐνίκα αὐτοὺς μυρία λέγοντας καὶ μαινομένους. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ τούτῳ. πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. ὁρᾷς οἷον γίνεται πάλιν, ἱκανὸν πάντας αὐτοὺς ἀνακαλέσασθαι. μετὰ γὰρ τῆς ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀποδείξεως, καὶ τὸ ὄναρ οὐ μικρὸν ἦν.

καὶ

vnde patet ſciſſionem quoq; illã tunicæ, & in-
dignationẽ põtificis ſimulatã fuiſſe. Cuncta n.
vertebãt atq; turbabãt, vt in mortẽ ipſum inij-
cerẽt. Quod igitur illi maximè opponebant, id
nimirũ Pilatus ſcrutatur. Quid igitur Chriſt'? *Tu dixiſti.* Et fatetur ſe regẽ eſſe, ſed cœleſtem: q
alibi clarius ad eundem Pilatum reſpondens,
dicebat: *Quia regnum meum non eſt de hoc mundo.* Ioan. 18. b.
Verum ne aut huic aut illis excuſatio harũ rerũ
relinquatur, apertiſſimam affert rationẽ, dicẽs:
A *Si de hoc mundo eſſet regnum meum, decertaſſent vtique miniſtri mei ne traderer.* Hinc patet hac de Supr. 7. c.
cauſa & ipſum tributa detuliſſe, & alijs deferre
iuſſiſſe, vt nullum hæc ſuſpicio locum habe-
ret: quando etiam regem cõſtituere ipſum vo-
luerunt, confeſtim fugit. Sed cur, inquies, affe-
ctandę tyrannidis accuſatus, iſta non protulit?
Quia cum à rebus ipſis mille haberent argu-
menta virtutis eximiæ ac manſuetudinis, ſua
ſponte excæcati malignè agebant, & iudiciũ i-
pſum planè erat corruptum: propterea tacet,
pauciſſima quędam & rarius reſpondens, ne p-
B petuo ſilẽtio ſuperb' videretur. Pontifici enim
quando adiurauit, & interroganti nonnunquã
præſidi: ad obiecta verò crimina, quoniam mi-
nimè ſe perſuaſurum ſciebat, nihil omnino re-
ſpõdit: q & ꝓpheta quidẽ ſignificãs, ante mul-
ta ſecula dicebat: *In humilitate iudicium eius ſublatum eſt.* Mirabatur autẽ his de rebus Pilatus
valde. Erat quippe admiratione digniſſimũ, tã-
ta cum humilitate ac taciturnitate videre ad-
ſtãtem illum, qui innumera, & ea quidem ma-
nifeſtiſſima haberet argumenta, cum ſanè nec
C ipſi accuſatores vllius ei criminis conſcij fue-
rint, ſed inuidia ſola mouerentur. Vnde falſis
adductis teſtibus, quoniam nihil inuenire po-
tuerũt, authoritate ſua vrgebant, nec cõpuncti
fuerunt, cum Iudam expiraſſe, aut iudicem la-
uaſſe manus vidiſſent: multa enim etiam Pila-
to traditus fecit, quibus reſipiſcere potuiſſent,
ſed in nullo voluerunt meliores fieri: quid igi-
tur Pilat'? *Nõ audis quãta aduerſus te teſtificantur?*
Volebat enim ipſum ſatisfacientem liberari:
propterea his verbis vtebatur: verũm quoniã
nihil Ieſus reſpondet, aliud quiddam excogi-
D tauit. Quidnã illud eſt? Mos erat ex cõdemnatis
vnum eis dimittere, qua ratione liberare Chri-
ſtum tentauit, vt ſi nollent tãquam innocentẽ
abſoluere, ſaltem vt tanquam condemnatum
ſolennitati largirentur. Vides ipſum ordinem
inuerſum fuiſſe? Moris .n. erãt vt populus cõ-
demnatũ aliquem à principe peteret, quẽ ſolẽ-
nitatis gratia pinceps populo cõdonaret. Nũc
autẽ è contrario princeps à populo petit, neq;
ſic illi mitigantur, ſed inuidẽtes magis, quaſi a-
troces feræ perturbatione liuoris inſaniunt.
E Nihil enim habebãt prorſus, quod etiã aduer-
ſus ſilentẽ obijcerent: ſed cumulo iuſtitiæ illi'
etiã ſilẽtis redarguebãtur, ita & tacẽdo, dicaci-
tatẽ atq; furorẽ illorũ ſuperabat. *Sedẽte autẽ ipſo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iuſto huic: multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter ipſum.* Aduerte rurſus quam
mirabile hoc eſt, quam ſufficiens omnes illos
reuocare. Præter .n. rerũ experientiam, & argu-
mẽtorũ claritatẽ, nõ parua res ſomniũ acceſſit.

Digitized by Google

Cur autem ipſe Pilatus ſomnium non vidit?
Aut quia mulier dignior erat, aut quia ſi præ-
ſes ſomnium hoc ſe vidiſſe dixiſſet, non ita ſi-
bi creditum fuiſſet, aut quia non edixiſſet, ſed
ſecum ipſe tenuiſſet. Idcirco igitur ex diſpenſa-
tione mulier vidit, vt omnibus notum fieret:
nec ſolum videt, verumetiam multa patitur, vt
maritus vxori condolendo tardior ad cædem
redderetur:. Temporis quoque opportunitas
non parum cõferebat: eadem enim ipſa nocte
illo ſomnio fuit exagitata. Verũ nõ erat Pilato
tutũ (dicẽs) ipſum liberare, quoniam affectatæ
tyrãnidis erat accuſatꝰ. Oportebat igitur argu-
mẽta quærere, quibꝰ iſta ꝓbantur: vtputa ſi ex-
ercitũ cõſcribebat, ſi pecuniã ingentẽ cõflabat,
ſi arma vel aliud huiuſmodi præparabat. Ille
verò temerè ab eis ſeducitur, quaꝓpter culpæ
Ioan.19.b nõ eſt expers. *Maius nanq;*, ait, *qui me tibi tradi-*
dit, habet peccatum. Mollitie igitur factũ eſt ſua
& vt cæderet, & flagellis cæſum cõcederet. Itaq;
mollis hic eneruiſq; fuit, põtifices autẽ proter-
ui atq; malitioſi. Nã poſtq̃ ille cogitando legẽ
adinuenit quandã, quæ ſolẽnitati ex condẽna-
tis aliquẽ condonare iubebat, turbis perſuaſe-
rũt, vt Barabbã vna omnes peterẽt voce. Vides
quam diligenter ille prouidebat, vt eos ab hoc
ſcelere liberaret, & quanto ipſi ſtudio contrà
agerẽt, vt ne vmbrã quidẽ ſibi excuſationis re-
linquerẽt. Vter enim dimittendus erat, certis iã
criminibus condemnatus, an cuius adhuc cau-
ſa pendebat? Nam ſi quis lata ſententia etiam
dimitti poterat, multò magis ille cuius res in
ambiguo vertebatur. Nequaquã enim mani-
feſtis homicidis peior eis Ieſus videbatur: pro-
pterea non ſimpliciter dixit, latronem: ſed in-
ſignẽ latronẽ eos habuiſſe, famoſum videlicet
in proteruitate, & multis homicidijs inquina-
tum. Præpoſuerunt tamen illum orbis ſaluato-
ri: nec rationem temporis aliquã habuerũt, q
ſanctum erat atque ſolenne, nec humanitatis
leges aut aliud huiuſmodi veriti ſunt: ſed inui-
dia penitus ſuperati, ad proteruitatem ſuã ple-
bem etiam corrumpunt: ita deceptionis quo-
que plebeiæ extrema luent ſupplicia. Barabba
igitur ab vniuerſis poſtulato: *Quid igitur faci-*
am, inquit Pilatus, *de Ieſu qui dicitur Chriſtus?*
Conuertere illos rurſus aliquo voluit pudore:
poteſtatem enim eis eligendi reliquit, vt falcẽ
veriti Ieſum petant, vt clementæ ipſorum to-
tum attribuatur. Contentioſos enim magis vi-
debat fieri, cũ eis nihil ipſum peccaſſe dicebat,
ac ideo putabat ſi humanitati eorum ſalutem
ipſius attribueret, facilius poſſe perſuadere: illi
verò nõ dubitauerũt clamare: *Crucifige: ad quod*
ipſe: Quid enim mali fecit? At illi magis clama-
bant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus
nihil ſe proficere, lauit manus, dicens: Innocens ego
ſum à ſanguine huius iuſti, vos videritis. Cur igi-
Act.24.b f tur tradis? cur non eripuiſti, ſicut poſteà mili-
tum tribunus Paulum? qui & ſciebat gratum
fore Iudæis, ſi Paulus traderetur, & ſeditio ac
tumultus propter ipſum factus erat: reſti-
tit tamen generosè, atque repugnauit, ſed
non ita Pilatus: verum ignauiſſimè, atque
molliſſimè atq; ſimul omnes corrupti labebã-
tur. Nec enim Pilatus multitudini repugnauit,
nec

καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ αὐτὸς ὁρᾷ; ἢ ὅτι ἐκείνη ἀξία
ἦν μᾶλλον· ἢ ὅτι εἰ αὐτὸς ἴδεν, οὐκ ἂν ἐπιστεύθη· ἢ
ὁμοίως οὐδ' ἂν ἐξεῖπε. διὰ τοῦτο οἰκονομεῖται τὴν γυ-
ναῖκα ἰδεῖν, ὥστε κατάδηλον γενέσθαι πᾶσι. καὶ οὐχ
ἁπλῶς ὁρᾷ, ἀλλὰ καὶ πάσχει πολλά· ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς
συμπαθείας τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα ὀκνηρότερος
γένηται ὁ ἀνὴρ περὶ τὸν φόνον. καὶ ὁ καιρὸς δὲ οὐ μι-
κρὸν συνετέλει. κατὰ γὰρ αὐτὴν τὴν νύκτα ἴδεν. ἀλλ' οὐκ
ἦν αὐτῷ ἀσφαλὲς ἀφεῖναι, ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι βασιλέα
A ἑαυτὸν ἐποίει. ἐχρῆν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἐλέγχους ζη-
τῆσαι, καὶ ὅσα τῆς τυραννίδος ἐστὶ τεκμήρια· οἷον
εἰ στρατόπεδα κατέλεγεν· εἰ ὅπλα ἐχάλκευεν· εἰ ἄλ-
λο τι τοιοῦτον ἐπεχείρει. ὁ δὲ ἁπλῶς περισύρεται. διὰ
τοῦτο οὐδὲ αὐτὸν ἀφίησιν ὁ Χριστὸς τῶν ἐγκλημάτων
λέγων· μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς με σοί. "
ὥστε μαλακίας ἦν ἡ συγχώρησις, καὶ τὸ μαστίξαντα
ἐκδοῦναι. αὐτὸς μὲν οὖν ἄνανδρος καὶ μαλακός· οἱ
δὲ ἀρχιερεῖς πονηροὶ καὶ κακοῦργοι. ἐπειδὴ γὰρ εὗ-
ρον τινα ἐπίνοιαν, τὸν τῆς ἑορτῆς νόμον, τὸν κελεύον-
B τα ἀφεῖναι κατάδικον, τί πρὸς τοῦτο μηχανῶνται;
ἔπεισαν τὸν ὄχλον φησὶν, ἵνα τὸν Βαραββᾶν αἰτή-
σωσιν. εἶδες πόσην αὐτοῖς ποιεῖται πρόνοιαν, ὥστε
αὐτοὺς ἀπαλλάξαι ἐγκλημάτων· καὶ πόσην αὐ-
τοὶ σπουδὴν, ὥστε μηδὲ σκιὰν ἀπολογίας κατα-
λιπεῖν. τί γὰρ ἔδει; τὸν ὡμολογημένον, ἢ τὸν ἀμ-
φισβητούμενον ἀφεῖναι; εἰ γὰρ ἐν τοῖς ὡμολογη-
μένοις ἀφίεσθαι ἔδει· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἀμ-
φιβόλοις. οὐ γὰρ δήπου ὡμολογημένων ἀνδροφό-
νων χείρων αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι οὗτος. διὰ γὰρ τοῦ-
C το οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, εἶχον λῃστὴν, ἀλλ' ἐπίσημον·
τουτέστι περιβόητον ἐν κακίᾳ, μυρίους ἐργασάμενον
φόνους. ἀλλ' ὅμως κἀκεῖνον τοῦ τῆς οἰκουμένης
σωτῆρος προὔθηκαν· καὶ οὔτε τὸν καιρὸν ᾐδέσθησαν,
ὅτι ἅγιος ἦν· οὐ τοὺς τῆς φιλανθρωπίας νόμους·
οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν· ἀλλὰ καθάπαξ
αὐτοὺς ὁ φθόνος ἀπετύφλωσε, καὶ μετὰ τῆς
οἰκείας κακίας καὶ τὸν δῆμον διαφθείρουσιν,
ἵνα καὶ τῆς ἐκείνων ἀπάτης τὴν ἐσχάτην δώ-
σουσι δίκην. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνον ᾐτήσαντο, λέγει·
D τί οὖν ποιήσω τὸν Χριστόν; καὶ ταύτῃ πάλιν ἐν- "
τρέψαι βουλόμενος, τῷ ποιῆσαι κυρίους τῆς
αἱρέσεως, ἵνα καὶ αἰσχυνθέντες αἰτήσωσι, καὶ
τῆς αὐτῶν φιλοτιμίας γένηται τὸ πᾶν. τὸ
μὲν γὰρ λέγειν, οὐχ ἥμαρτεν, φιλονεικοτέ-
ρους ἐποίει· τὸ δὲ ἐκ φιλανθρωπίας ἀξιοῦν
σωθῆναι, ἀναντίρρητον ἔχει τὴν πειθὼ καὶ τὴν
αἴτησιν. οἱ δὲ καὶ οὕτως ἔλεγον· σταύρωσον, σταύ- "
ρωσον αὐτόν. ὁ δὲ ἔφη· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; "
οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, σταυρωθήτω. ὁ δὲ "
E ἰδὼν ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἐνίψατο τὰς χεῖρας, "
λέγων· ὅτι ἀθῷός εἰμι. τί οὖν παραδίδως; τί "
δὲ οὐκ ἐξήρπασας, καθάπερ τὸν Παῦλον ὁ ἑκα-
τοντάρχης; καὶ γὰρ ἐκεῖνος ᾔδει χαριζόμενος τοῖς
ἰουδαίοις, καὶ στάσις ἐγένετο δι' αὐτὸν καὶ θόρυβος:
ἀλλ' ὅμως ἔστη πρὸς πάντα. ἀλλ' οὐχ οὗτος οὕτως·
ἀλλὰ ἀνάνδρως καὶ σφόδρα μαλακῶς. καὶ πάντες
ὁμοῦ διεφθείροντο. οὔτε γὰρ πρὸς τὸ πλῆθος ἔστη
οὔτε τὸ

ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς ἰουδαίους. καὶ πανταχόθεν αὐτῶν ἡ ἀπολογία ἀνῄρητο. καὶ γὰρ περισσῶς ἔκραζον τουτέστι, μᾶλλον ἔκραζον. σταυρωθήτω· οὐ γὰρ ἀνελεῖν μόνον ἤθελον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ πονηρᾷ αἰτίᾳ, καὶ τοῦ δικάζοντος ἀντιλέγοντος ἐπέμενον τὰ αὐτὰ βοῶντες. εἶδες πόσα ἐποίησεν ὁ χριστὸς ὥστε αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι; καθάπερ γὰρ τὸν ἰούδαν ἀνεκρούετο πολλάκις· οὕτω καὶ τούτους ἀνέστελλε, διά τε παντὸς τοῦ εὐαγγελίου, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως.

A καὶ γὰρ ὅτε εἶδον τὸν ἄρχοντα καὶ δικάζοντα ἀπονιψάμενον καὶ λέγοντα· ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου, ἔδει κατανυγῆναι, καὶ διὰ τῶν ῥημάτων καὶ διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ ὅτε τὸν ἰούδαν ἀπαγξάμενον, καὶ ὅτε αὐτὸν παρακαλοῦντα, ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ λαβεῖν. ὅτ' ἂν γὰρ ὁ κατήγορος καὶ προδότης ἑαυτὸν καταδικάζῃ, καὶ ὁ ψηφιζόμενος ἀποδύηται τὰ ἐγκλήματα, καὶ ὄψις τοιαύτη κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα φαίνεται, καὶ ὡς κατάδικον αὐτὸν ἐξαιτῆται· ποίαν ἕξουσιν ἀπολογίαν; εἰ γὰρ μὴ ἐβούλοντο ἀθῷον εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ λῃστὴν αὐτοῦ προτιμῆσαι

B ἔδει, καὶ λῃστὴν τὸν ὡμολογημένον καὶ σφόδρα ἐπίσημον ὄντα. τί οὖν ἐκεῖνοι; ἐπειδὴ τὸν δικαστὴν εἶδον τὰς χεῖρας νιπτόμενον καὶ λέγοντα· ἀθῷός εἰμι, ἔκραζον· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε δὴ λοιπὸν, ὅτε καθ' ἑαυτῶν τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν, συνεχώρησε πάντα γενέσθαι. θέα δὲ καὶ ἐνταῦθα τὴν πολλὴν παραπληξίαν. τοιαύτη γὰρ ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία· οὐκ ἀφίησι τί τῶν δεόντων ἰδεῖν. ἔστω γὰρ, ἑαυτοῖς ἐπαρᾶσθε· τί καὶ ἐπὶ τὰ

C τέκνα τὴν ἀρὰν ἕλκετε; ἀλλ' ὅμως ὁ φιλάνθρωπος τοσαύτῃ μανίᾳ χρησαμένων, καὶ καθ' ἑαυτῶν καὶ κατὰ τῶν παίδων, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν παίδων, ἀλλ' οὐδὲ ἐπ' αὐτῶν τὴν ψῆφον ἐκύρωσεν· ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐδέξατο τοὺς μετανοήσαντας, καὶ μυρίων ἀγαθῶν ἠξίωσεν. καὶ γὰρ καὶ παῦλος ἐξ αὐτῶν ἦν· καὶ αἱ τῶν πεπιστευκότων μυριάδες ἐν ἱερουσαλήμ. θεωρεῖς γάρ φησιν ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες πεπιστευκότων εἰσὶ τῶν ἰουδαίων. εἰ δέ τινες ἐναπέμειναν, ἑαυτοῖς λογιζέσθωσαν τὴν τιμωρίαν. τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς

D τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. διὰ τί ἐφραγέλλωσεν; ἢ ὡς καταδεδικασμένον, ἢ σχῆμα περιθεῖναι βουλόμενος τῇ κρίσει, ἢ ἐκείνοις χαρίσασθαι, καίτοιγε ἐνστῆναι ἐχρῆν. καὶ γὰρ καὶ πρὸ τούτου εἶπεν· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. καὶ πολλὰ ἦν τὰ δυνάμενα αὐτὸν κἀκείνους ἀναχαιτίσαι, καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, καὶ ἡ πολλὴ τοῦ ταῦτα πάσχοντος ἀνεξικακία, καὶ ἡ σιγὴ μάλιστα ἡ ἄφατος. ἐπειδὴ γὰρ καὶ διὰ τοῦ ἀπολογήσασθαι, καὶ διὰ τοῦ ηὔξασθαι τὸ ἀν-

E θρώπινον ἔδειξε, πάλιν τὸ ὑψηλὸν καὶ μεγαλοφυὲς καὶ διὰ τῆς σιγῆς καὶ διὰ τοῦ καταφρονεῖν τῶν λεγομένων ἐπιδείκνυται, διὰ πάντων αὐτοὺς πρὸς τὸ εἰκὸς ἐνάγων θαῦμα. ἀλλ' οὐδενὶ τούτων εἶξαι ἠθέλησαν. ὅτ' ἂν γὰρ ἅπαξ, καθάπερ ὑπὸ μέθης ἢ μανίας τινὸς ἀτόπου καταχεθῶσιν οἱ λογισμοί, δύσκολον ἀνενεγκεῖν μὴ σφόδρα γενναίαν οὖσαν τὴν καταποθεῖσαν ψυχήν. δεινὸν γὰρ δεινὸν τοῖς

nec multitudo ſacerdotibus, ita vndique peribat ipſorum excuſatio: nam περισσῶς hoc eſt magis ac ſupra modũ clamabant, crucifigatur. Nec.n. interimere ſolũ volebãt, ſed turpiſſimã crucifigendi eius cauſam æſtimari ſtudebant. Ideo iudice repugnante, pertinaciter ipſi clamabant. Vides quot à Chriſto ad reuocationẽ illorum facta ſunt? Sicut enim Iudam ſæpenumero retrahebat, pari modo hos quoq; reprimebat, tum per totum euangelij tempus, tum

A in ipſo iudicij tempore. Oportebat profectò, quando lauiſſe manus iudicẽ viderũt dicentẽ: *Innocens ego ſum à ſanguine huius*: quando Iudam laqueo ſe ſuſpendiſſe, quando rogantem Pilatum, vt alium pro ipſo acciperent, tam verbis quàm rebus commoueri atque compungi. Nã ſi proditor ſeipſum condemnauit, ſi ſententiã laturus iudex proferendæ ſententiæ crimina reijcit, ſi mirabilis eadem nocte nobili mulieri apparuit viſio, ſi quaſi condemnatus à Pilato petitur: quam poterunt excuſationem inue-

B nire? Nam ſi nolebant, vt innocẽtem abſoluere: non tamen hominem inſigni latrocinio proditum ipſi anteponere debebant. Verum cum viderent iudicem manus lauare, dicentemque audirent: *Innocens ſum: magis clamabant dicentes: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros?* Quando igitur aduerſus ſeipſos ſententiam protulerunt, tunc omnia concedit Pilatus. Tu autem animaduerte hoc etiam in loco vecordiam ipſorum, talis quippe appetitio temeraria & proterua cupiditas eſt, vt nihil boni videre hominẽ ſinat: Eſto enim, vobiſipſis male-

C dicitis, quamobrem etiam ad filios maledictionem protrahitis. Clementiſſimus tamen Ieſus, quanuis ipſi maximè & aduerſus ſe, & aduerſus filios inſanirent, non tamen ex ſententia ipſorum ipſos condemnauit, ſed tam ex ipſis, quam ex filijs, eos ſuſcepit, qui pœnitẽtiam egerunt, milleque bonis honorauit. Nam & Paulus ex ipſis erat, & multa illorum millia, qui in Hieruſalem crediderunt. *Vides enim* (Iacobus ait) *frater, quam multa millia Iudæorum credentium ſunt, qui omnes ex illis fuerunt: ſi autem aliqui renixi* Act. 21. Z.

D *ſunt, ſibiipſis ſupplicium imputent. Tunc dimiſit eis Barabbam, Ieſum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur.* Cur flagellis cædit? Aut quaſi condemnatum, aut quaſi formã iudicio quandam afferens: vel vt Iudæis gratam rẽ faceret. Et certè reſiſtere, atque repugnare debuiſſet, preſertim cùm ipſe dixerit: *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate ipſum.* Multa nempe fuerũt, quæ tam Pilatum: quam Iudæos ab illo nefando iudicio prohibebant: inaudita ſigna, & miracula magna, incredibilis eius qui patiebatur clementia, taciturnitas in-

E æſtimabilis. Nam poſtquam & orando & reſpondendo hominem ſe eſſe demõſtrauit, ſublimem rurſus, ac magnanimum tam ſilendo, quam deſpiciendo quæ dicebantur, oſtendit, quibus omnibus ad mirandum ipſum adduci poterant: ſed nihil horum illis profuit. Cum.n. ſemel quaſi vinolentia, vel inſano furore oppreſſa ſit ratio, difficillimum eſt reſipiſcere, niſi generoſiſſima ſit anima quæ opprimitur. Periculoſum certè, periculoſum inquam eſt,

pernicioſiſſimis his paſſionibus locum concedere: quare oportet omni pacto reijcere ingreſſum ipſarum, atque repellere. Nā ſi cōprehenderint animam atque ſuperauerint, tunc ſicut ignis ingentem ac ſiccam nactus materiā, maximam ſolent flammā accendere. Quare rogo atque oro, omnia faciam⁹, vt quaſi maceria excludamus à nobis harum ingreſſum. Nullus igitur friuola ſe illa ratione conſoletur, qua vniuerſa proteruitas in animam inducitur: illa, inquam, ratione nullus vtatur, dicēs, quid hoc eſt, aut illud? mille certè hinc mala oriuntur. Veterator enim malorum diabolus cum ſit, magna malitia, multa opera, ingenti ſtudio, condeſcenſionéque nonnulla ad perditionem hominum vtitur. A minimis enim plerunq; incipit, quod intueri hoc modo licet. Studebat
1.Reg.28. in pythoniſſæ nugas ac diliramenta Saul regem detrudere: Sed id ſi ab initio ſuaſiſſet, mentem ille non adhibuiſſet: quomodo enim id feciſſet qui pythoniſſas expellebat? propterea ſenſim & paulatim ipſum inducit. Nā quo-
1.Reg.13. niam Samueli non obtemperauit, & holocauſta illo abſente offerri pręparauit, accuſatus ait, neceſſitas hoſtium facta eſt maior. Cumq́ue flere oportuiſſet, quaſi nihil mali feciſſet, lætabatur. Iuſſit rurſum nonnulla de Amalecitis Deus, ea quoque tranſgreſſus fuit: hinc ad-
1.Reg.15. uerſus Dauid illum inſaniuit, ac ſic paulatim atque paulatim labens non ſtetit, quouſque ad ipſum perditionis barathrum ſeipſum immiſit. Similiter etiam de Cain factum eſſe videmus. Non enim confeſtim cædem fratris illi ſuggeſſit, ne magnitudine rei commotus tam ſceleſtū facinus abominaretur: ſed prius perſuaſit deteriora offerre, nullum eſſe id dicēs peccatum: deinde inuidiæ veneno ſuccendit, nihil etiam hinc mali ſecuturum perſuadendo: Ita ſenſim in eum illapſus, ad cædem fratris, & ad negationem ſceleris impulit, nec prius ceſſauit, quàm malorum omnium verticem impoſuit. Repellenda igitur malorum initia ſunt. Nam etiam ſi ad maiora prima non progrederentur peccata, non eſſet tamen negligendum: nunc verò per iſtam incuriā gradatim ſemper aſcendunt, quapropter omni ſtudio atq; opera funditus principia peccatorum ſunt euertenda. Non enim vim delicti ſolam cōſideres, nec qa paruum ſit, cogites: ſed illud præcipue tene, quia ſi radicem non euulſeris, magnum inde peccatum ſuccreſcet. Mirabile quiddā atq; inauditū dicere audeo. Solet mihi nonnunquā, non tanto ſtudio magna videri peccata eſſe euitāda, quātò parua & vilia: illa enim vt auerſemur, ipſa peccati natura efficit: hæc autem hac ipſa re, quia parua ſunt, deſides reddūt: & dum contemnuntur, non poteſt ad expulſionē eorū anim⁹ generoſè inſurgere. Vnde citò ex paruis maxima fiūt negligētia noſtra: hoc ipſum corporibus quoque accidere videbis. Sic in Iuda maximum proditionis malum exortum eſt: niſi enim putaſſet paruum eſſe pecuniā inopū ſurripere, in tantam proteruitatem non deueniſſet. Iudæi quoq; niſi putaſſent inanis gloriæ delictū minimū eſſe, vſq; ad cædē Chriſti lapſi nō fuiſſent. Hac via omnia ſcęlera fieri videbis. Nemo

τοῖς πονηροῖς τούτοις πάθεσι δοῦναι χώραν. διὸ χρὴ
παντὶ τρόπῳ διακρούεσθαι καὶ ἔξωθεν αὐτῶν τὴν
εἴσοδον. ὅτ' ἂν γὰρ ἐπιλάβωνται τῆς ψυχῆς, καὶ
κατακρατήσωσι, καθάπερ πῦρ εἰς ὕλην ἐμπεσὸν
λαμπρὰν οὕτω τὴν φλόγα ἀνάπτουσι. διὸ παρακα-
λῶ πάντα ποιεῖν ὥστε ἀποτειχίζειν αὐτοὺς τὴν εἴσο-
δον. μὴ δὲ τούτῳ ψυχοφθόρῳ λογισμῷ παραμυ-
θουμένους ἑαυτούς, πᾶσαν ἐπεισάγειν πονηρίαν λέ-
γοντας· τί παρὰ τοῦτο καὶ τί παρ' ἐκεῖνο; τὰ γὰρ
A μυρία κακὰ, ἐντεῦθεν τίκτεται. ὁ γὰρ διάβολος
μιαρὸς ὤν, πολλῇ κέχρηται τῇ συγκαταβάσει πρὸς
τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν, καὶ ἀπὸ τῶν μι-
κροτέρων προσβάλλει. σκόπει δέ· ἠβούλετο τὸν
σαοὺλ εἰς ἐγγαστριμύθου ληρῳδίαν ἐμβαλεῖν. ἀλ-
λὰ τοῦτο εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν συνεβούλευσεν, οὐκ
ἂν προσέσχεν ἐκεῖνος. πῶς γὰρ ὁ καὶ χαλινῶν
αὐτάς; διὰ τοῦτο ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν αὐ-
τὸν εἰσάγει. ἐπειδὴ γὰρ παρήκουσε τοῦ σαμουὴλ,
καὶ παρεσκεύασε μὴ παραγενομένου ἀνενεχθῆναι
B τὴν ὁλοκαύτωσιν, ἐγκαλούμενος φησὶν, ἀνάγ-
κη τῶν πολεμίων ἐγένετο μείζων· καὶ δέον θρη-
νῆσαι, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἐργασάμενος διετέθη. πάλιν ἐ-
κέλευσε τὰ κατὰ τοὺς ἀμαληκίτας ὁ θεός· ὁ δὲ καὶ
ταῦτα παρέβη. ἐντεῦθεν εἰς τὰ κατὰ τὸν δαβὶδ ἐ-
ξέβη τολμήματα, καὶ οὕτως ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν
ὀλισθαίνων οὐκ ἔστη, ἕως εἰς αὐτὸ τῆς ἀπωλείας τὸ
βάραθρον ἐλθὼν ἐνέβαλεν ἑαυτόν. οὕτω καὶ ἐπὶ
τοῦ κάϊν, οὐκ εὐθέως παρώρμησεν ἀνελεῖν τὸν ἀ-
δελφὸν, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐκίνησεν, ἀλλὰ πρότερον πα-
C ρασκευάζει τὰ φαυλότερα προσενεγκεῖν λέγων·
οὐδὲν τοῦτό ἐστιν ἁμάρτημα. δεύτερον, φθόνον καὶ βα-
σκανίαν ἀνῆψεν, οὐδὲν οὐδὲ παρὰ τοῦτο λέγων. τρί-
τον, ἀνελεῖν ἔπεισε καὶ ἀρνήσασθαι τὴν μιαιφο-
νίαν, καὶ οὐ πρότερον ἀπέστη ἕως τὸν κολοφῶνα ἐ-
πέθηκε τῶν κακῶν. διὸ χρὴ τὰς ἀρχὰς ἀνα-
κρούεσθαι. μάλιστα μὲν γὰρ εἰ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὰ πρῶ-
τα ἁμαρτήματα εἱστήκει, οὐδὲ οὕτω καταφρονεῖν ἐ-
χρῆν τῶν πρώτων πλημμελημάτων· νυνὶ δὲ καὶ ἐπὶ
μείζονα ἄνεισιν, ὅτ' ἂν ἀνελῇ ἡ διάνοια. διὸ χρὴ
D πάντα ποιεῖν ὥστε τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἀναιρεῖν. μὴ
γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τοῦ ἁμαρτήματος
ὅτι μικρὸν, ἀλλ' ὅτι μεγάλου γίνεται ῥίζα. εἰ γὰρ
χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν· οὐ τοσαύτης δεῖ σπου-
δῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ
καὶ εὐτελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς
ἁμαρτίας ἀποστρέφεσθαι παρασκευάζει· τὰ δὲ μι-
κρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ ἀ-
φίησι γενναίως διαναστῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρε-
σιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων
E ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τίς
ἄν. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἰούδα τὸ μέγα ἐτέχθη κακόν.
εἰ γὰρ μὴ ἔδοξεν ἑαυτῷ μικρὸν εἶναι τὸ κλέπτειν τῶν
πενήτων τὰ χρήματα, οὐκ ἂν εἰς ταύτην ἐξη-
νέχθη τὴν προδοσίαν. εἰ μὴ μικρὸν ἔδοξεν εἶναι
τοῖς ἰουδαίοις τὸ ὑπὸ κενοδοξίας ἁλίσκεσθαι, οὐκ
ἂν ἐξωλίσθησαν εἰς τὸ χριστοκτόνοι γενέσθαι. καὶ
πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τύπου ἴδοι τίς ἂν γινόμενα.
οὐδεὶς γὰρ

Digitized by Google

Οὐδεὶς γὰρ ταχέως καὶ ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπη-
δᾷ. ἔχει γὰρ ἔχει τινὰ αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ
ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἔνι
εἰς ἀναισχυντίαν τοὺς ὑφ' ἓν ἅπαντας ἁλῶναι, ἀλλ'
ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅτ' ἂν ἀμελῇ.
οὕτω καὶ εἰδωλολατρεία τῶν ἀνθρώπων εἰσῆλθεν,
ὑπὲρ μέτρον τιμωμένων, καὶ τῶν ζώντων καὶ τῶν
ἀποθανόντων. οὕτω ξόανα προσεκυνήθη· οὕτω πορνεία
ἐκράτησε, καὶ τὰ ἄλλα κακά. σκόπει δέ. ἐγέλασέ
τις ἀκαίρως· ἐνεκάλεσεν ἕτερος· ἄλλος ἐξέλυσε
τὸν φόβον, εἰπὼν οὐδὲν παρὰ τοῦτο. τί γάρ ἐστι τὸ γε-
λᾶν; τί γὰρ παρὰ τούτου γένοιτ' ἄν; ἀπὸ τούτου εὐτρα-
πελία ἐτέχθη· ἐντεῦθεν αἰσχρολογία καὶ πρᾶξις αἰ-
σχρά. πάλιν ἕτερος ἐγκαλούμενος ἐπὶ τῷ διαβάλ-
λειν τὸν πλησίον καὶ λοιδορεῖσθαι καὶ κακηγο-
ρεῖν, κατεφρόνησεν, εἰπών· οὐδέν ἐστι τὸ κακῶς λέγειν.
ἀπὸ τούτου μῖσος ἔτικτεν ἄφατον, ἔχθραν ἄσπονδον,
λοιδορίας ἀπείρους· ἀπὸ τῶν λοιδοριῶν πληγάς·
ἀπὸ τῶν πληγῶν φόνον πολλάκις. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν
μικρῶν οὕτως τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων ἐ-
κεῖνος· ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλ-
λην πάλιν μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑ-
ρών. οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἁμαρτάνειν, ὡς τὸ ἀπογινώσκειν ἀ-
πόλλυσιν. ὁ μὲν γὰρ πλημμελήσας ἂν νήψῃ, ταχέως
μετανοήσας διορθοῦται τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἀπεγνω-
κὼς καὶ μὴ μετανοῶν, διὰ τοῦτο ἐκπίπτει τῆς διορ-
θώσεως ταύτης, οὐκ ἐπιτιθεὶς τὰ ἀπὸ τῆς μετανοίας
φάρμακα. ἔχει καὶ τρίτην χαλεπωτάτην ἐνέδραν·
οἷον ὅτ' ἂν εὐλαβείας σχῆμα περιθῇ τῷ ἁμαρτή-
ματι. καὶ ποῦ τοσοῦτον ἴσχυσεν ὁ διάβολος, φησίν, ὥ-
στε μέχρι τούτων ἀπατῆσαι; ἄκουε καὶ φύλαττε αὐτοῦ
τὰ νοήματα. προσέταξεν ὁ Χριστὸς διὰ Παύλου γυ-
ναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρίζεσθαι, καὶ μὴ ἀποστερεῖν
ἀλλήλους, εἰ μὴ ἐκ συμφώνου· ἀλλά τινες ἔρωτι δῆ-
θεν ἐγκρατείας ἀποστᾶσαι τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, ὡς εὐ-
λαβές τι ποιοῦσαι, ὤθησαν ἐπὶ μοιχείαν ἐκείνους. ἐν-
νόησον γοῦν ἡλίκον κακὸν πόνον τοσοῦτον ὑπομενού-
σας, ὡς τὰ μέγιστα ἠδικηκυίας ἐγκαλεῖσθαι, καὶ τὴν ἐσχά-
την τίειν δίκην, καὶ εἰς βάραθρον ἀπωλείας τοὺς συνοι-
κοῦντας ὠθεῖν. ἕτεροι πάλιν νόμῳ νηστείας ἀπεχόμε-
νοι σιτίων, κατὰ μικρὸν προῆλθον ἐπὶ τὸ βδελύττεσθαι
ταῦτα· ὃ καὶ αὐτὸ μεγίστην φέρει τὴν κόλασιν.
τοῦτο δὲ γίνεται, ὅτ' ἂν τὰς οἰκείας προλήψεις παρὰ τὰς
γραφὰς δοκοῦντα κρατύνωσιν. ἐνόμιζον καὶ οἱ παρὰ
Κορινθίοις, τελειότητος εἶναι τὸ πάντων ἀδιαφόρως ἅ-
πτεσθαι, καὶ τῶν κεκωλυμένων· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἦν τελειό-
τητος τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσχάτης παρανομίας. καὶ τούτους ὁ
Παῦλος τῆς ἐσχάτης ἐλέγχει ὑπευθύνους δίκης εἶναι. ἕ-
τεροι πάλιν εὐλαβείας εἶναι νομίζουσι, τὸ κομᾶν τὰς
κεφαλάς. καὶ τοῦτο δὲ τῶν κεκωλυμένων ἐστὶ, καὶ πολλὴν ἔχον
τὴν αἰσχύνην. πάλιν ἕτεροι ἐπὶ τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς
ἁμαρτήμασιν ἀμέτρως ὡς κερδαλέον διώκουσιν· ἀλ-
λὰ καὶ αὐτὸ μεθοδείας διαβολικῆς ἐστὶ, καὶ ἐδήλωσεν ὁ
Ἰούδας. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἀπήγξατο. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος
ὑπὲρ τοῦ πεπορνευκότος ἐδεδοίκει μή τι πάθῃ τοιοῦ-
τον, καὶ παραινεῖ Κορινθίοις ταχέως αὐτὸν ἐξαρπάσαι,
μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος.
εἶτα

Nemo enim repentè ad extremam improbita-
tem inſilijt. Habet quippe inſitum quendam
anima pudorem atque innatum, quem ſubito
calcare atque proijcere non poteſt: ſed ſenſim
atque paulatim ex negligentia perit: hoc pacto
etiã idolorũ cultus aditum inuenit, cũ vltra q̃
oportet, viui ac defuncti nõnulli honorarentur:
hoc pacto ſimulachra & ſtatuæ adoratæ ſunt:
hoc pacto denique fornicatio, & cætera vitia
dominantur. Conſideremus autem, ſi nimium
A quidã, ac importunè riſit, reprehẽſus à quopiã
eſt: reſpondet alius, nihil eſſe id mali. Quid
enim eſt riſus, aut quid vnquam ex riſu mali
ſequetur? Orta tamen ex immoderato riſu
pauliſper ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloqui-
um, à turpiloquio operatio turpis profecta eſt.
Cum alius proximo malediceret, ac conuitia
diceret, reprehenſusque eſſet, contempſit, di-
cens nihil eſſe mali huiuſmodi verbis vti: ſed
hinc diſſidia & odia nata ſunt, inde inimicitiæ
capitales hinc contumeliæ, à cõtumelijs porrò
B pulſatio, ac inde cædes plerunque ſecuta eſt.
Sic à minimis ad maxima gradatim diabol⁹ du-
cit, & inde ad deſperationem detrudit, & hanc
viam priore non minorem adinuenit. Non e-
nim adeò peccatum vt deſperatio perdit. Nam
qui deliquit, ſi ſeipſum per pœnitentiam exci-
tabit, citò delicti remiſſionem impetrabit: qui
autem deſperauit, etiam pœnitentiam ſpernit,
idcirco veniã impetrare non poteſt, quoniam
medicinã pœnitentiæ nõ imponit. Tertias ad-
huc addit inſidias, quib⁹ religioſos deuotionis
habitu ad peccandum impellit. Et quando, in-
C quies, tale aliquid potuit diabolus efficere? At-
tende igitur, & diſce, vt à laqueis eius poſſis tibi
cauere. Per Paulum Chriſtus præcepit, vxorẽ à 1.Cor.7.e.
viro nõ ſeparari, & vt ſe inuicem non fraudẽt, Ibidem a.
niſi ex conſenſu: ſed nonnullæ quaſi caſtitatis
ardore accenſæ, à viris abierunt, ita putantes
magnum quid ſe facere, ad adulteria viros ſuos
impulerunt. Cogita igitur, quantum mali cõ-
miſerint, quæ cũ magnos pro caſtitate labores
ſubierũt, quaſi adulterij accuſentur, extremáq;
ſupplicia daturæ ſint, quia in profundum per-
ditionis coniuges præcipitarunt. Alij rurſus à
D carnib⁹ abſtinẽtes, ex laudabili hac abſtinẽtia
ad abominationem carnium lapſi ſunt, quæ res
atrocẽ eis pœnã præparauit: hoc autem fit, quã-
do aliqui iudiciũ ſuũ ſcripturis anteponũt. Sic
& aliqui apud Corinthios putarunt perfectio- 1.Cor.8.b.e.
nis eſſe de omnibus indifferenter guſtare, de Coloſ.2.e.
his etiam quæ prohibita ſunt: quod non modò
perfectionis non erat, verumetiam iniquita-
tis extremæ: propter hoc & vehemẽter à Paulo
corripiuntur. Et niſi corrigantur, vltimo ſup-
plicio dicebat obnoxios eſſe. Alij rurſus religi-
onem eſſe putant non paruam, capillos capitis
E nutrire, quod ex prohibitis eſt, & non paruum
dedecus affert. Alij magnum dolorem, & im-
moderatã triſtitiã, quaſi vtilẽ poſt peccata lau-
dant, atque admirantur. Quod diabolico arti-
ficio fieri Iudas patefecit, qui ex dolore nimio
ſe ſuſpendit, propterea etiam Paulus pro
eo qui fornicatus fuit formidauit, ne quid
tale pateretur: & admonuit Corinthios ci- 2.Cor.2.b.
tius eum liberare: *ne nimio abſorbeatur dolore:*
deinde

deinde oſtendens à diabolo nimiam hanc eſſe triſtitiam adiecit: Vt non circumueniamur à ſatana. Non enim ignoramus, inquit, excogitationes illius, quia dolos ſemper & fraudes nouas adinuenire ſolet. Si enim apertè pugnaret, facilis eſſet victoria: imò verò nunc, ſi iugiter vigilamus, non eſt difficilis. Ad omnes.n. has vias armauit nos Deus non eſſe contemnēda parua conſulēs. Audi ergo quæ Chriſtus admonet dicens: *Supr.5.e* *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis* *Ibidem.d* &, *qui ad concupiſcendam mulierē aſpexerit, adulter eſt.* **A** Ridentes etiam quaſi miſeros deflet, *Supr.12.c* & vbique initia & ſemina peccatorū radicitus tollit & de ocioſo nos verbo relaturos rationē aſſerit, *Iob.1.a.* & Iob cogitationes filiorū *Hiere.8.b* purgabat. Aduerſus autem deſperantes, ait: *An non ſurget qui cecidit? an qui auertit nō conuertitur?* *Eze.18.g.* & rurſus: *Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat.* *Pſa.94.b* Et: *hodie ſi vocem eius audieritis,* &c. Et: *Luc.15.a.* *quod lætitia ſit in cœlis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Multaque huiuſmodi & documenta & exempla in ſcriptura inueniuntur. **B** Ne autem religionis nomine perdamur, illud Pauli dicendum iterum, atque tenendum eſt: *2.Cor.2.b* *Ne nimio dolore,* inquit, *abſorbeatur.* Hæc igitur non ignorantes, omnibus diaboli vijs, quibus deſides peruertit, ſcripturarum prudentiam opponamus. Noli ergo dicere: quid eſt ſi formoſam curioſè aſpexero mulierem? Nam qui corde mœchatus eſt, is rem ipſam peragere non dubitabit. Noli dicere, quid eſt ſi pauperem hunc præteribo? Hoc enim pacto etiam alium tranſcurres, deinde alium atque alium, ac tandem omnes cōtemnes. **C** Noli dicere, quid eſt ſi rē proximi deſiderabo? Hoc enim Achab *3.Reg.21.* regē perdidit. Nā quanuis pretiū dederit, verūtamē quia à nolente accepit, pœnas perſuit. Emptor enim nō cogere ſed perſuadere debet. Quod ſi verò æquum pretium perſoluens, tāto ſupplicio affectus eſt, qui nullo pretio dato aliena rapit, præſertim cum gratię documentis ſit roboratus: quam punitionem nō meretur? Quam vt fugiamus, ab omni vi & rapina diligenter abſtineamus, nec à peccādo ſolummodo, ſed ab initijs etiam peccatorum mūdos nos **D** conſeruantes, magno ſtudio virtutem amplectamur, ſi ad cœlorū regna proficiſci volumus, quò vtinam omnes perueniamus gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

HOMILIA LXXXVIII.

in Gr. Codd. eſt LXXXVII.

EX CAPITE XXVII.

Tūc milites præſidis accipiētes Ieſum in prætorio, cōgregauerūt ad eū vniuerſam cohortē, & exuētes eū, chlamydem coccineam circundederunt ei.

E Qvasi omnes ex compoſito conueniſſent, ita ſigno dato ad choream omnes diabolus concitabat. Nam etſi poſſumus inuidiæ tabo exiſtimare ad inſaniam Iudæos concitatos fuiſſe, tamen qua de cauſa moti milites fuerint, non patet. Diabolus igitur erat qui vniuerſos tunc illos occupauit: voluptatem etenim ex contumelijs propter immanitatem ſuam capiebant.

Cùm

εἶτα δεικνὺς ὅτι τοῦτο τῆς ἐνέδρας ἐστὶ τῆς ἐκείνου, φησὶν· ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν, ὅτι μετὰ δόλου πολλοῦ προσβάλλει φησίν. ἐπεὶ εἰ μετὰ παρρησίας καὶ φανερῶς ἐπολέμει, εὔκολος ἂν καὶ ῥᾳδία ὑπῆρχεν ἡ νίκη· μᾶλλον δὲ καὶ νῦν ἐὰν νήφωμεν εὔκολος ἔσται. καὶ πρὸς ἑκάστην τῶν ὁδῶν τούτων καθώπλισεν ἡμᾶς ὁ θεός. καὶ γὰρ πείθων μηδὲ τῶν μικρῶν τούτων καταφρονεῖν, ἄκουσον τί παραινεῖ λέγων· ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ **A** μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν· καὶ ὁ ἰδὼν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, μοιχός ἐστιν ἀπηρτισμένος. καὶ τοὺς γελῶντας ταλανίζει, καὶ πανταχοῦ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ σπέρματα ἀναιρεῖ τῶν κακῶν, καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματός φησι διδόναι λόγον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰὼβ, οὐ τὰς πράξεις μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς ἐννοίας τῶν παίδων ἐθεράπευσεν. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν φησί· μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; καὶ πάλιν· οὐ θελήσει θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν καὶ ζῆν. καὶ, σή- **B** μερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε· καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα ῥήματά τε καὶ παραδείγματα ἐν τῇ γραφῇ κεῖται. πρὸς δὲ τὸ σχήματι εὐλαβείας μὴ ἀπολλυσθαι, ἄκουσον Παύλου λέγοντος· μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. ταῦτα οὖν εἰδότες, πάσαις ἐπιτειχίζωμεν ταῖς ὁδοῖς ταῖς παρατρεπούσαις τοὺς ῥαθύμους τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν σύνεσιν. μὴ δὲ λέγε· τί γάρ ἐστιν ἐὰν ἴδω γυναῖκα καλὴν περιέργως; ἂν γὰρ τὴν ἐν καρδίᾳ μοιχείαν ἐργάσῃ, ταχέως καὶ τὴν ἐν σαρκὶ τολμήσεις. μὴ εἴπῃς, τί γάρ ἐστι τοῦτο, ἐὰν τὸν πέ- **C** νητα τοῦτον παραδράμω; ἂν γὰρ τοῦτον παραδράμῃς, καὶ τὸν ἕτερον· ἂν ἐκεῖνον, καὶ τὸν ἄλλον. μήτε δὲ αὖ πάλιν· τί γὰρ ἐὰν ἐπιθυμήσω τῶν τοῦ πλησίον; τοῦτο γὰρ τοῦτο ἐποίησε τὸν Ἀχαὰβ ἀπολέσθαι. καίτοι τιμὴν κατέβαλεν, ἀλλὰ παρὰ ἄκοντος. οὐ γὰρ βιαζόμενον δεῖ ὠνεῖσθαι, ἀλλὰ πείθοντα. εἰ δὲ ὁ τὴν προσήκουσαν τιμὴν καταβαλὼν, οὕτως κατεδικάζετο, ἐπειδὴ παρὰ ἄκοντος ἔλαβεν· ὁ μηδὲ τοῦτο ποιῶν, καὶ παρὰ ἄκοντος ἁρπάζων, καὶ ταῦτα καὶ ἐν τῇ χάριτι πολιτευόμενος, τίνος οὐκ ἔσται κολάσεως ἄξιος; ἵν' οὖν μὴ κολαζώμεθα, βίας ἁπάσης καὶ ἁρπα- **D** γῆς καθαροὺς ἑαυτοὺς διατηροῦντες, καὶ μετὰ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν φυλαττόμενοι μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐπιμελώμεθα ἀρετῆς. οὕτω γὰρ καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΖ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. **E** καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων.

Ὥσπερ ἔκ τινος συνθήματος ὁ διάβολος τότε ἐχόρευσεν. ἔστω γὰρ, Ἰουδαῖοι φθόνῳ καὶ βασκανίᾳ τηκόμενοι ἐπαρῴνουν εἰς αὐτόν· οἱ στρατιῶται πόθεν καὶ ἐκ ποίας αἰτίας; οὐκ εὔδηλον ὅτι ὁ διάβολος ἦν ὁ τότε βακχεύων εἰς πάντας; καὶ γὰρ τρυφὰς ἐποιοῦντο τὰς εἰς αὐτὸν ὕβρεις, ὠμοὶ καὶ ἀνήμεροί τινες ὄντες.

διὸ

συσταλῆναι, δέον δακρῦσαι, ὅπερ καὶ ὁ δῆμος ἔπαθε, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, τοὐναντίον δὲ, ὕβριζον καὶ ἐνήλλοντο, ἴσως καὶ αὐτοὶ χαριζόμενοι τοῖς ἰουδαίοις, ἢ κατ' οἰκείαν δυστροπίαν ἅπαντα πράττοντες. Καὶ ὕβρεις διάφοροι καὶ ποικίλαι. Τὴν γὰρ θείαν κεφαλὴν ἐκείνην, ποτὲ μὲν ἐκολάφιζον, ποτὲ δὲ τῷ στεφάνῳ τῶν ἀκανθῶν καθύβριζον, ποτὲ δὲ τῷ καλάμῳ ἔτυπτον, ἄνδρες μιαροὶ καὶ ἐναγεῖς. Τίς ἡμῖν ἔσται λόγος λοιπὸν, ἐπὶ ὕβρεσι κινουμένοις, μετὰ τὸ Χριστὸν ταῦτα παθεῖν; Καὶ γὰρ ἔσχατος ὅρος ὕβρεως τὸ γινόμενον ἦν. Οὐδὲ γὰρ μέρος ἓν, ἀλλὰ ἅπαν τὸ σῶμα ὅλον διόλου ὑβρίζετο· ἡ κεφαλὴ, διὰ τοῦ στεφάνου καὶ τοῦ καλάμου, καὶ τοῦ κολαφίζεσθαι· τὸ πρόσωπον ἐμπτυόμενον· αἱ σιαγόνες ῥαπιζόμεναι· τὸ σῶμα ὅλον, διὰ τῶν μαστίγων, διὰ τῆς περιβολῆς τῆς χλανίδος καὶ τῆς προσποιητῆς προσκυνήσεως· ἡ χεὶρ διὰ τοῦ καλάμου, ὃν ἔδωκαν ἀντὶ σκήπτρου κατέχειν αὐτόν· τὸ στόμα πάλιν, διὰ τῆς τοῦ ὄξους προσκομιδῆς. Τί τούτου γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον; τί ἐπονειδιστότερον; Πάντα γὰρ λόγον ὑπερβαίνει τὰ γεγενημένα. Καθάπερ γὰρ δεδοικότες μὴ δόξωσιν ἐλλιμπάνειν τι τοῦ πλημμελήματος, τοὺς μὲν προφήτας οἰκείαις ἀνεῖλον χερσί· τοῦτον δὲ ψήφῳ δικαστοῦ. Οὕτως ἅπαντα πράττουσι, καὶ αὐτόχειρες γίνονται, καὶ κατακρίνουσι παρ' ἑαυτοῖς καὶ καταδικάζουσι, καὶ παρὰ τῷ Πιλάτῳ λέγοντες· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Καὶ ἐνάλλονται, καὶ ὑβρίζουσι δι' ἑαυτῶν δεσμοῦντες, ἀπάγοντες. Καὶ τῶν ὕβρεων τῶν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αἴτιοι καθίστανται, καὶ προσηλοῦσι καὶ λοιδοροῦνται, καὶ ἐμπτύουσι καὶ κωμῳδοῦσιν. Οὐδὲν γὰρ ἐνταῦθα ὁ Πιλάτος εἰσήνεγκεν, ἀλλὰ πάντα αὐτοὶ ἐποίουν· καὶ κατήγοροι, καὶ δικασταὶ, καὶ δήμιοι, καὶ πάντα γινόμενοι. Καὶ ταῦτα ἀναγινώσκεται παρ' ἡμῖν, ὅτ' ἂν πάντες συνέρχονται. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν Ἕλληνες, ὅτι τὰ μὲν λαμπρὰ καὶ περιφανῆ, οἷον τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, ἐπιδείκνυτε τοῖς δήμοις καὶ τοῖς λαοῖς, τὰ δὲ ἐπονείδιστα ταῦτα ἀποκρύπτεσθε, ᾠκονόμησεν ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, ἐν πανδήμῳ ἑορτῇ, ὅτ' ἂν ἄνδρες παμπληθεῖ καὶ γυναῖκες παρῶσι, καὶ πάντες ἁπλῶς κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ πάσχα ἑσπέραν, τότε ταῦτα πάντα ἀναγινώσκεσθαι. Ὅτ' ἂν ἡ οἰκουμένη πᾶσα παρῇ, τότε λαμπρᾷ πάντα ἀνακηρύττεται τῇ φωνῇ· καὶ τούτων ἀναγινωσκομένων, καὶ πᾶσι γνωριζομένων, ὁ Χριστὸς πιστεύεται εἶναι θεὸς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ διὰ ταῦτα προσκυνεῖται, ὅτι τοσοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν κατελθεῖν κατηξίωσε, καὶ ταῦτα παθεῖν, παιδεύων ἡμᾶς εἰς ἀρετήν. Ταῦτα τοίνυν διὰ παντὸς ἀναγινώσκομεν. Καὶ γὰρ πολὺ τὸ κέρδος, μεγίστη ἐντεῦθεν ἡ ὠφέλεια. Ὅτ' ἂν γὰρ ἴδῃς καὶ σχήμασι καὶ πράγμασιν αὐτὸν προσκυνούμενον καὶ χλευαζόμενον, καὶ μετὰ τοσαύτην κωμῳδίαν, καὶ κονδυλιζόμενον, καὶ τὰ ἔσχατα πάσχοντα, κἂν αὐτὸς λίθος ᾖς, κηροῦ γενήσῃ παντὸς μαλακώτερος, καὶ πᾶσαν ἐκβαλεῖς ἀπὸ τῆς ψυχῆς φλεγμονήν. Ἄκουε τοίνυν καὶ τῶν ἑξῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐνέπαιξαν, ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι, φησί, καὶ γυμνώσαντες ἔλαβον αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ πότε ἀποπνεύσει. Καὶ διανέμονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν καὶ ἀπερριμμένων γίνεται καταδίκων, καὶ οὐδένα ἐχόντων, καὶ ἐπ' ἐρημίας ὑπαρχόντων ἁπάσης. Μερίζονται τὰ ἱμάτια, δι' ὧν τηλικαῦτα γέγονε θαύματα. Ἀλλ' οὐδὲν ἐνήργει τότε, τοῦ Χριστοῦ κατέχοντος τὴν ἀπόρρητον δύναμιν.

Cum enim oportuiſſet comprimi potius atque lachrymari, quod & plebi accidit, non ſolum hoc non faciebant, verumetiam econtra & vituperabant, & inſultabant, Iudæis forſan gratificantes, aut prauis ſuis vtentes moribus. Multis autem varijſque modis contumeliabantur. Caput enim illud ſanctiſſimum modò colaphis, modo calamo cædebant, modò corona ex vepribus contexta dedecorabant viri impuri & ſceleſti. Quam igi-
A tur nos excuſationem vnquam habebimus, ſi vituperati ad iram concitamur, qui tot tantáque ſuſtinuiſſe Chriſtum non ignoramus? Extremas certè ille côtumelias ſuſtulit. Quippe cum non membrum vnum, ſed vniuerſum corpus atroces has iniurias pateretur: caput corona, calamo pugnis. facies ſputis, maxillæ alapis, corpus reliquum flagellis, nuditate, amictu chlamydis, adoratione ſimulata, manus calamo, quem pro ſceptro tenere dederunt, os quoque ipſum, & lingua aceti potione ac fellis. Quid iſtis vnquam graui-
B us? quid contumelioſius excogitari poteſt? omnem iſta excedũt orationem, quæ illi quaſi timentes, ne quid relinquerent; crudeliter excogitauerunt, & audacter fecerunt: qui ſuis manibus prophetas occiderunt Chriſtum verò (quanuis ſententia iudicis, ipſi tamen faciũt vniuerſa) ipſi & apud ſe damnarũt, & apud Pilatum dicẽtes: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros*. Ipſi contumeliantur & inſultant, ipſi vinciunt, & modò vinctum ad Pilatum deducunt ipſi militibus cauſam præbẽt ita crudeli-
C ter in eũ inſurgere: ipſi verbis cõtumelioſis inceſſunt: ipſi cõſpuunt, ipſi ſugillãt. Nihil horũ certè à Pilato factũ eſt, ſed omnia illi effecerũt accuſatores, iudices, lictores, miniſtri capitaliũ rerũ: hæc à nobis tũc legũtur, cũ venire omnib' atq; audire liceat. Nam ne gẽtiles dicãt præclara nos atq; inſignia Chriſti facta apud populũ prędicare, opprobria verò & paſſionem celare: ſanctiſſimi ſpiritus gratia ita diſpẽſatum eſt, vt in ſolennitate maxima, cum omnes vnà viri atque mulieres adeſſe poſſint, iuxta diẽ Paſchę omnia hæc perlegantur. Vniuerſis ergo præſen-
D tibus, qui volunt, magna hæc voce prædicãtur: quibus cognitis, Chriſtus tamẽ Deus eſſe omnino creditur. Et cũ propter alia beneficia, quę nobis cõtulit, tum propter hæc ex animo adoratur, quia tantum pro nobis condeſcendere dignatus eſt, vt hæc paſſus omni nos virtutis genere inſtitueret. Hæc ergo ſemper lectitemus, mirificam enim afferunt vtilitatem. Nam perſpiciẽs ipſum verbis & rebus & habitu contemni, atque per illuſionem adorari, cędi denique ac omnia pati extremá, etiam ſi lapis eſſes,
E ad mollitudinẽ ceræ flexus, omnẽ animi tumorem deponeres. Sed reliqua quoq; audias. Poſtquã.n. deludẽtes ſaturati ſunt, duxerũt ipſum vt crucifigerent, inquit. & denudato ipſo veſtes eius ceperunt, & ſedentes obſeruabãt quãdo expiraret: & veſtes eius inter ſe partiuntur, quod in condemnatis vilibus & abiectis fieri ſolet, ac omnino deſtitutis. Partiuntur ea veſtimenta, per quæ miracula facta ſunt: ſed tunc nihil efficiebãt, Chriſto ineffabilem illorum virtutẽ cohibẽte. *Mar. 5 c & 6. f.*

Adeò

Adeo autem magnus hic fuit contemptus, quia in abiectum quaſi atque omnium viliſſimum agebatur, vt in latrones nihil tale geſtum fuerit. Medium verò ipſum crucifigunt, vt exiſtimationis latronum particeps fieret. *Et dederũt ei acetum bibere.* Hoc etiã ex contumelia. Ipſe autem nolebat bibere. Alius verò euangeliſta dicit, *quia cum guſtaſſet, dixit, Conſummatum eſt.* Quid eſt autem: *Conſummatum eſt?* Adimpleta iam eſt vndique prophetia: *Dederunt in eſcam meam fel,* inquit, *& in ſiti mea potauerũt me aceto.* Nec tamen etiam ille eũ bibiſſe oſtendit, nihil enim intereſt inter guſtare ſimpliciter, & non bibere: ſed de vno, ac eodem dicuntur: nec tamen terminatur adhuc illorum inſania, ſed cum denudaſſent, crucifixiſſent, acetum attuliſſent, non poterant adhuc animum explere: ſed in patibulo pẽdentem videntes, & ipſi & trãſeuntes omnes amaris impetũt verbis, quæ & rebus ipſis mihi grauiora videtur. Idcirco. n. ita faciebant, vt tanquam ſeductor arrogans & iactabundus, qui omnia quę dicebat, ad corrumpendos homines fruſtra eſſent, & in conſpectu omnium vituperat* decederet: ideo etiam militum manibus, & publico reus iudicio confecto certior videretur. Et tanquam ſequẽs turba etiam lapides fletu ſuo flexiſſet, nullo tamẽ modo atrociſſimas illas beluas commouit: propterea turbam quidem allocutione dignã putauit, illos verò minimè. Non enim ſolum quæ optabant, fecerunt: verumetiam reſurrectionem illius formidantes, exiſtimationi ipſi* officere ſtudebant: propterea publicè iſta iactant, latrones cũ eo crucifigunt: & vt ſeductor ac mendax videretur: *Deſcende* (clamabant.) *de cruce, qui templũ deſtruis, & in tribus ipſum diebus readificas* Nam quoniam ſcriptam à Pilato cauſam tollere non potuerunt: quia ſcriptum erat: *Rex Iudæorum:* repugnauit enim ille dicẽs: *Quod ſcripſi ſcripſi:* ideo vituperando nitebantur oſtendere, quia rex non eſſet: ideo tumultuantes & illa & iſta dicebant: *Si rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce:* & rurſus: *Alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluare non poteſt.* Ideo etiam ſignis prioribus hinc detrahere conabantur: & rurſus: *Si filius Dei eſt, & ſi vult eum, ſaluet nunc eum.* O inſani, ſceleſtique homines: an prophetæ nõ erant prophetæ, & iuſti quos occidiſtis, iuſti non erant, quoniam eos Deus à periculis non eripuit? imò verò erant, etiamſi à vobis iniuria vexabantur. Quid igitur huic amẽtiæ veſtræ ęquale excogitari poteſt? Nã ſi exiſtimatis, quod illorum apud vos propter pericula nomẽ nõ perijt, ſed erãt prophetæ, quãuis torquerẽtur: multò magis non debebatis in hoc ſcandalizari, qui & rebus ſemper, & verbis falſam hãc repulit opinionem: nihil tamen nec in ipſo tẽpore paſſionis, aut dicẽdo aut faciendo aduerſus exiſtimationem Chriſti efficere valuerunt. Nam & latro qui vitam in omni ſcelere conſumpſit, tunc maximè quando iſta dicebantur, eum confeſſus regni eius fecit mentionem. Et plebs ipſum amarè flebat. Sed quanuis ea quæ fiebant, apud eos qui myſterij diſpenſationem ignorabant, imbecillitatem teſtari videbantur, veritas tamen etiam per hæc contraria floruit. Hæc

Pſal. 68. c.

οὐ μικρὰ δὲ προσθήκη καὶ αὕτη παροινίας ἦν. ὡς γὰρ εἰς ἄτιμον, καὶ ἀπερριμμένον, ὅπερ ἔφην, καὶ τὸν πάντων εὐτελέστατον, οὕτως πάντα ἐτόλμων. εἰς γοῦν τοὺς λῃστὰς οὐδὲν τοιοῦτον εἰργάσαντο, ἀλλ' εἰς τὸν Χριστὸν ἅπαντα ταῦτα ἐτόλμων. καὶ μέσον αὐτὸν ἐσταύρωσαν, ἵνα τῇ δόξῃ τῇ ἐκείνων κοινωνήσῃ. καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος πιεῖν, καὶ τοῦτο ἐνυβρίζοντες. ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν. ἕτερος δέ φησιν, ὅτι γευσάμενος εἶπε, τετέλεσται. ἡ προφητεία πεπλήρωται ἡ περὶ τούτου. ἔδωκαν γάρ φησιν εἰς τὸ βρῶμά μου χο- A λὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος. οὐδὲ ἐκεῖνος δείκνυσιν ὅτι ἔπιεν· οὐδὲν γὰρ διέστηκε τὸ ἁπλῶς γεύσασθαι τῷ μὴ πιεῖν. ἀλλ' ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐνταῦθα ἵσταται τῆς παροινίας, ἀλλὰ καὶ γυμνώσαντες καὶ σταυρώσαντες, καὶ τὸ ὄξος προσενηνοχότες, περαιτέρω προβαίνουσι. καὶ ἐπὶ σταυροῦ βλέποντες ἀνεσκολοπισμένον, ὀνειδίζουσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παραπορευόμενοι· ὃ πάντων χαλεπώτερον ἦν, τὸ καὶ ἐπὶ αἰτίᾳ ἀπατεῶνος καὶ πλάνου ταῦτα παθεῖν, καὶ ὡς ἀλαζόνα καὶ εἰκῇ κομπάζοντα ἅπερ ἔλεγε. διὰ B ταῦτα αὐτὸν καὶ ἐσταύρουν δημοσίᾳ, ἵνα πάντων ὁρώντων ἐκπομπεύσωσι. διὰ τοῦτο καὶ χερσὶ στρατιωτικαῖς, ἵνα καὶ ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ τούτων τολμωμένων καὶ τὸ τῆς παροινίας ἐπιτείνηται. καίτοι ἵνα οὐκ ἂν ἐπέκαμψεν ὁ ὄχλος ὁ ἐπακολουθῶν αὐτῷ καὶ θρηνῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς θῆρας τούτους. διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκείνους μὲν ἀποκρίσεως ἀξιοῖ, τούτους δὲ οὐκέτι. μετὰ γὰρ τὸ πρᾶξαι ἅπερ ἤθελον, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ σπουδάζουσι λυμήνασθαι, δεδοικότες αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν. διὰ τοῦτο δημοσίᾳ ταῦτα λέγουσι, καὶ λῃστὰς συνεσταύρωσαν, καὶ βουλόμενοι δεῖξαι ἀπα- C τεῶνα, ἔλεγον· ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ἐπειδὴ γὰρ ἐπείσαντες τῷ Πιλάτῳ ἀνελεῖν τὴν αἰτίαν οὐκ ἠδυνήθησαν. αὕτη δὲ ἦν τὸ γεγράφθαι αὐτὸν βασιλέα· αὐτοὶ λοιπὸν ἐπειρῶντο, δι' ὧν ἐχλεύαζον δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστι βασιλεύς. διὸ καὶ ἐκεῖνα ἔλεγον, καὶ ταῦτα· εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. καὶ πάλιν, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι, καὶ τὰ πρότερα σημεῖα ἐντεῦθεν ἐπιχειροῦντες διαβαλεῖν. καὶ πάλιν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ σῶσον σεαυτόν. ὦ μιαροὶ καὶ παμμία- D ροι· τί δαὶ οἱ προφῆται οὐκ ἦσαν προφῆται; οὐδὲ οἱ δίκαιοι δίκαιοι, ἐπειδὴ αὐτοὺς οὐκ ἐξήρπασε τῶν κινδύνων ὁ θεός; ἀλλὰ μὴν ἦσαν καὶ αὐτοὶ πάσχοντες. τί οὖν ἴσον τῆς ἀνοίας ὑμῶν γένοιτ' ἄν; εἰ γὰρ ἐκείνων οὐκ ἐλυμήνατο παρ' ὑμῖν τὴν δόξαν ἡ τῶν κινδύνων ἐπαγωγή, ἀλλ' ἦσαν προφῆται καὶ πάσχοντες ἅπερ ἔπασχον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τούτου οὐκ ἐχρῆν ὑμᾶς σκανδαλίζεσθαι, καὶ δι' ὧν ἐποίησε, καὶ δι' ὧν εἶπεν ἀεὶ διορθωσαμένου ταύτην ὑμῶν τὴν ὑπόνοιαν. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων λεγομένων καὶ γινομένων οὐδὲν ἴσχυσαν, οὐδὲ παρ' αὐτὸν τὸν καιρόν. ὁ γοῦν ἐν ἐσχάτῃ πο- E νηρίᾳ καταστὰς, καὶ ἐν φόνοις καὶ τοιχωρυχίαις τὸν ἅπαντα καταναλώσας βίον, ὅτε ταῦτα ἐλέγετο, τότε αὐτὸν ὡμολόγησε, καὶ βασιλείας ἐμνημόνευσε, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸν ὠλοφύρετο. καίτοιγε ἐδόκει τἀναντία μαρτυρεῖν τὰ γινόμενα παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι τοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν, ὅτι ἀσθενὴς καὶ οὐδὲν δυνάμενος· ἀλλ' ὅμως ἡ ἀλήθεια καὶ διὰ τῶν ἐναντίων ἴσχυσε. ταῦτα οὖν

Digitized by Google

ταῦτα οὖν ἀκούοντες, ὁπλίζωμεν ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ θυμοῦ, κατὰ πάσης ὀργῆς. κἂν φλεγμαίνουσαν ἴδῃς ἔν τινι τὴν καρδίαν, σφράγισον τὸ στῆθος τὸν σταυρὸν ἐπιθείς· ἀναμνήσθητι τῶν τότε συμβάντων, καὶ ὥσπερ κονιορτὸν ἐκβαλεῖ πάντα θυμὸν τῶν γεγενημένων τούτων ἡ μνήμη. ἐννόησον τὰ ῥήματα, τὰ πράγματα· ἐννόησον ὅτι ἐκεῖνος δεσπότης, σὺ δὲ δοῦλος· ἐκεῖνος διὰ σέ, σὺ δὲ διὰ σαυτὸν· ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ σταυρωσάντων, σὺ δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων, σὺ δὲ πολλάκις ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἀδικηθέντων· ἐκεῖνος τῆς πόλεως ὁρώσης ἁπάσης, μᾶλλον δὲ τοῦ δήμου τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν ξένων, καὶ τῶν ἐπιχωρίων, ἐφ' ὧν τὰ φιλάνθρωπα ἐφθέγξατο ῥήματα, σὺ δὲ ὀλίγων παρόντων· καὶ τὸ μεῖζον εἰς ὕβριν, τὸ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτὸν ἐγκαταλιπεῖν. οἱ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν θεραπεύοντες ἀπεπήδησαν· οἱ δὲ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι ἀνεσκολοπισμένον ἐν μέσῳ λαβόντες ὕβριζον, ἐλοιδόρουν, ἐκωμῴδουν, ἐγέλων, ἐχλεύαζον, Ἰουδαῖοι, στρατιῶται, κάτωθεν, ἄνωθεν, ἑκατέρωθεν οἱ λῃσταί. καὶ γὰρ οἱ λῃσταὶ ὕβριζον αὐτόν. ὠνείδιζον ἀμφότεροι. ὅμως οὖν ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι ὁ εἷς ἐπετίμα. ἀλλὰ ἀμφότερα γέγονεν. πρότερον γὰρ ἀμφότεροι ὠνείδιζον, ὕστερον δὲ οὐκέτι. ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς ἐκ συνθήματος τὸ πρᾶγμα γεγενῆσθαι, ἢ μὴ δὲ εἶναι λῃστὴν τὸν λῃστήν, ἀπὸ τῆς ὕβρεως δείκνυσί σοι, ὅτι ἄνω ἐπὶ τοῦ σταυροῦ λῃστὴς ἦν καὶ ἐχθρός, ἀλλὰ ἀθρόον μετεβλήθη. ταῦτα οὖν ἅπαντα λογιζόμενος φιλοσόφει. τί γὰρ πάσχεις τοιοῦτον, οἷον ὁ δεσπότης σου; δημοσίᾳ ὑβρίσθης; ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. χλευάζῃ; ἀλλ' οὐ πᾶν τὸ σῶμα, οὐδὲ οὕτω μαστιζόμενος καὶ γυμνούμενος. εἰ δὲ καὶ ἐκολαφίσθης, ἀλλ' οὐχ οὕτως. πρόσθη γάρ μοι, καὶ ὑπὸ τίνων, καὶ διὰ τί καὶ πότε, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτατον, ὅτι τούτων γινομένων οὐδεὶς ἐμέμφετο τὰ γινόμενα· ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπῄνουν ἅπαντες καὶ συνεχλεύαζον, καὶ συνέσκωπτον, καὶ ὡς ἀλαζόνα καὶ ἀπατεῶνα καὶ πλάνον, καὶ οὐκ ἔχοντα δεῖξαι ἐπὶ τῶν ἔργων ἅπερ εἶπεν, οὕτως αὐτὸν ἐλοιδόρουν. ὁ δὲ σιγᾷ πρὸς πάντα, φάρμακα μέγιστα κατασκευάζων ἡμῖν μακροθυμίας. ἀλλ' ἡμεῖς ταῦτα ἀκούοντες, οὐδὲ πρὸς οἰκέτας καρτεροῦμεν, ἀλλὰ τῶν ἀγρίων ὄνων μεῖζον ἀποπηδῶμεν καὶ λακτίζομεν· ὑπὲρ μὲν τῶν εἰς ἡμᾶς ὠμοὶ καὶ ἀπάνθρωποι ὄντες· ὑπὲρ δὲ τῶν εἰς θεὸν οὐ πολὺν ποιούμενοι λόγον. καὶ περὶ φίλους δὲ ὁμοίως διακείμεθα. κἂν λυπήσῃ τις, οὐ φέρομεν· κἂν ὑβρίσῃ, θηρίων ἀγριαινόμεθα μᾶλλον, οἱ καθ' ἑκάστην ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὴν ἡμέραν. ὁ μαθητὴς προέδωκεν· οἱ λοιποὶ καταλιπόντες αὐτὸν ἔφυγον· οἱ εὐεργετηθέντες ἐνέπτυσαν· ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως ἐρράπιζεν· οἱ στρατιῶται ἐκολάφιζον· οἱ παριόντες ἔσκωπτον καὶ ἐλοιδόρουν· οἱ λῃσταὶ κατηγόρουν· καὶ πρὸς οὐδένα ἐξέβαλε ῥῆμα, ἀλλὰ τῇ σιγῇ ἅπαντας ἐνίκα· σε παιδεύων διὰ τῶν ἔργων, ὅτι ὅσῳ ἂν ἐνέγκῃς πρᾴως, τοσούτῳ μᾶλλον τῶν κακῶς ποιούντων κρατεῖς, καὶ παρὰ πᾶσιν ἔσῃ θαυμαστός. τίς γὰρ οὐ θαυμάσεται τὸν ἐπιεικῶς φέροντα τὰς παρὰ τῶν ἐπηρεαζόντων ὕβρεις; ὥσπερ

Hæc audientes, aduerſus omnem furorem & iram diligenter nos armemus. Si ſuccendi cor tuum ſenſeris, pectus continuò ſignaculo crucis ſignato: repete memoria quæ tunc facta fuerunt, & ira illico tanquam puluis diſſipabitur. Verborum ſimul & factorum recordare, non obliuiſcaris dominum illum, te ſeruum eſſe: ille propter alios, tu propter teipſum ſuffers: ille pro his, de quibus bene meritus fuit, pro his qui crucifixerunt, tu
A autem pro teipſo: ille à contumeliantibus, tu verò ab his fortè quibus ſæpe iniuriam intuliſti. Ille vniuerſa ſpectante ciuitate, imò verò & Iudæis & aduenis & indigenis, quibus miſericorditer nimium locutus eſt, tu paucis præſentib⁹ ferre non poteris: & quod magis ad cōtumeliam eſſe videtur, à diſcipulis quoque ſuis derelictus eſt. Ita qui antea colebāt, fugā ceperunt: inimici autem & hoſtes patibulo pendēti circumfuſi contemnebant inſultantes, & deridebant omnes vnà, Iudæi ac milites inferius, latrones vtrinque ſuperi⁹: ambo enim etiam ipſi
B contumeliabantur. Quomodo igitur Lucas de vno dicit ꝙ alterū increparet? *Luc. 23. e.* vtrūque profectò factum eſt: vterque antea: poſtea verò alter ſolummodo deridebat. Nam ne quis compoſito rē factā fuiſſe crederet, nec latronem illum fuiſſe, q latro fuit ab ipſa contumelia etiam in cruce latro, atque inimicus antea fuiſſe & repētè conuerſus oſtenditur. Hæc igitur omnia cogitando philoſophare. Quid enim tale ac tantū ferre tu potes, quale dominus tuus? Publicè te quiſpiā vituperauit, ſed nō talia tu audiſti. Ver-
C beribus cæſus es, ſed non toto corpore, neque ſic flagellatus, & denudatus. Alapis te quidam petijt, ſed non illo modo. Tu verò etiam adde, à quibus, & cur, & quando, & quis ipſe quoque: & quod grauius eſt, nemo illa facta criminabatur, nemo querebatur, ſed econtra probabant omnes, & cædentibus ac deridentibus ſe coniungebant, & quaſi arrogantem quendam ſeductorem ac deceptorem, qui re verba ſua cōprobare non poſſet, ſic deridebant. Ille verò ad hæc vniuerſa tacebat, maximum nobis longanimitatis præbens exemplum. Nos autem hæc
D audientes, nec famulos quidem patimur noſtros, ſed magis quam ſylueſtres aſini calcitramus atque ſalimus, crudeles ac inhumani, ſi q̄d aduerſus nos dictum vel factum ſit, nullam verò aut paruam exiſtimationem facientes, ſi hæc in Deum commiſſa ſint. Similiter quoque aduerſus amicos afficimur: dolorem quis intulit, ferre non poſſumus: verbis carpſit, omni belua mouemur atroci⁹. Nec prodeſt quod iſta quotidie lectitentur: diſcipulus prodidit, cæteri eū reliquerunt, quib⁹ multa & magna collata be-
E neficia fuerant, hi furore concitati in faciem ſpuebant: pontificis ſeruus colapho petijt, milites cædebant, qui aderant illudebant, & cōtumelijs afficiebant, latrones accuſabant, nec vllum ad quenquam verbum emiſit, ſed omnes vicit ſilentio. Ita opera iſta te docent, quanto mitius feres, tantò magis te malefacientem ſuperaturum, & admirationi apud omnes futurum. Quis enim non mirabitur eum, qui opprimentium cōtumelias æquo animo perfert?

Digitized by Google

quemadmodum enim etiam cum iuſtè quiſpiā torquetur, ſi magno animo patitur, iniuſtè cruciari multis videtur: ſic qui cū iniuria vexatur, ſi non perfert, iure puniri putabitur, ac deridebitur quaſi mancipium ab ira diſtractus, & animi nobilitatem furori ſubijciens. Nec enim liberum eum hominem dixerim, etiam ſi mille ſeruis dominetur. Sed valde me, inquies, ille irritauit. Quid hoc eſt? tunc enim maximè oportet philoſophari. Nam quando non incitantur, feras quoque manſuetas eſſe videmus: non enim ſemper furore ipſas ferri cernimus, ſed quando concitantur. Quare ſi tunc ſolummodo quieſcimus, quādo nemo irritat: in quo beluis præſtabimus? Illæ tamen iuſtè plerunq; mouentur, & excuſari poſſunt, quoniam prouocatæ ac punctæ concitantur: præterea rationis expertes, duce natura mouentur: tu verò in ferarum incidens morem, vnde tibi excuſationem parabis? Quid enim mali paſſus es? Rapta ſunt abs te tua, at hac ipſa de cauſa ferre magis oportet, vt maiora lucrari poſſis. Laude ac gloria priuatus es, & quāti hoc eſt? minor profectò factus non es, ſi philoſopharis. Si verò nihil mali pateris, cur iraſceris ei, qui non modo tibi nō nocuit, verumetiam profuit? Nam negligentes honorati, molliores redduntur: diligentes autem, ex deriſione & contumelia fortiores efficiuntur. Ita profectò deſides laude magis q̃ vituperatione lędűtur. Nā vituperātes quidem ſi attendimus, cauſam nobis præbent philoſophandi: laudantes autem animi noſtri elationem attollere ſolent, noſq́ue arrogantia & inani gloria ac mollitie implere: cui⁹ rei patres ſunt teſtes, qui filios non ita laudibus efferunt, vt conuitijs reprimunt, timentes ne aliquam inde mollitiem contrahant: & pædagogi ſimile quoddam adoleſcentibus remediū afferunt. Quare ſi auerſari nonnullos decet, adulatores magis, quam contumeliantes odiſſe oportet. Maior enim non attendentibus ex adulatione peſtis q̃ ex vituperatione oriri ſolet: & facilius eſt hāc, quam illā paſſionem ſuperare. Quare qui ſuperat illam, tum mirabilior videtur, tum etiam maiora conſequetur præmia. Mirabilius enim profectò eſt videre hominem qui dum vituperatur non commouetur, q̃ hominem qui dum pellitur, & percutitur, nō decidat. Sed quomodo dices, potero nō moueri? Vituperando quis te perſequitur, crucis ſigno ſtatim pect⁹ ſignato, recordare omnium quæ tunc geſta ſunt, & confeſtim omnia extinguūtur: nec quia vituperare modò aliquis cogita, verumetiā ſi quid boni vnquā ab illo in te profectū eſt, diligenter conſidera, & confeſtim ad clementiā redigeris. Imò verò ante omnia Deū timeas, idq́ue ſemper tecum verte, quæ cogitatio citò te modeſtum ac manſuetum faciet. Pręterea à tuis quoq; famulis documentū ſuſcipias, conſideraq; nonnunq̃ te vituperāte illos ſilere, & hinc intellige non eſſe hanc philoſophiam difficilem: hoc modo furorē tuū cōdemnabis, & in ipſo contumeliandi tempore diſces non eſſe contumeliandum, & ſic nec ipſe contumelijs affectus dolebis. Cogita, quia non eſt in ſe qui vituperat, ſed inſanit, & non

ὥσπερ γὰρ καὶ εἰ δικαίως τις πάσχει τὸ κακὸν ἐνεγκὼν πρᾴως, νομίζεται παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδίκως πάσχειν· οὕτως κἂν ἀδίκως πάσχῃ, θαρσοῦντι δὲ, τὴν δικαίως πάσχειν ὑπόνοιαν λήψεται, καὶ καταγέλαστος ἔσται, ὡς αἰχμάλωτος φερόμενος ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ τὴν εὐγένειαν ἀπολλὺς τὴν ἑαυτοῦ. τὸν γὰρ τοιοῦτον οὐδὲ ἐλεύθερον δεῖ προσειπεῖν, κἂν μυρίων κατέχῃ δούλων. ἀλλὰ σφοδρῶς σε παρώξυνεν ὁ δεῖνα; καὶ τί τοῦτο; τότε γὰρ δεῖ τὴν φιλοσοφίαν
A ἐνδείκνυσθαι, ὡς ὅτ' ἂν μηδεὶς ὁ παροξύνων ᾖ, καὶ τὰ θηρία ὀψόμεθα ἥμερα. οὐ γὰρ ἐκεῖνα ἀεὶ ἀγριοῦται, ἀλλ', ὅτ' ἂν αὐτά τις διεγείρῃ. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἂν τότε μόνον ἡσυχάζωμεν, ὅτ' ἂν μηδεὶς ὁ παροξύνων ᾖ. τί τὸ πλέον; ἐκεῖνα μὲν γὰρ καὶ δικαίως ἀγανακτεῖ πολλάκις, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἀπολογίαν. καὶ γὰρ κινούμενα καὶ νυττόμενα διεγείρεται· χωρὶς δὲ τούτων, καὶ λογισμῶν ἐστιν ἐστερημένα, καὶ ἐν φύσει τὸ θηριοῦσθαι ἔχει. σὺ δὲ πόθεν εἰπέ μοι θηριούμενος καὶ ἀγριαίνων δυ-
B νήσῃ συγγνώμης τυχεῖν; τί πέπονθας δεινόν; ἡρπάγης; δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο δεῖ ἐνεγκεῖν, ὥστε μειζόνως κερδᾶναι. ἀλλὰ δόξης ἀπεστερήθης; καὶ τί τοῦτο; οὐδὲν γὰρ ἠλάττωται ταῦτα κατὰ σὲ, ἐὰν φιλοσοφῇς. εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακὸν, ἀλλὰ καὶ ὠφεληκότι; οἱ μὲν γὰρ τιμῶντες τοὺς μὴ νήφοντας, καὶ χαυνοτέρους ποιοῦσιν· οἱ δὲ ὑβρίζοντες καὶ καταφρονοῦντες, τοὺς ἑαυτοὺς προσέχοντας, καρτερικωτέρους ἐργάζονται. οἱ γὰρ δὴ ῥάθυμοι τιμώμενοι, μᾶλλον ἀδικοῦνται, ἢ ὑβρι-
C ζόμενοι. καὶ οὗτοι μὲν ἐὰν νήφωμεν, αἴτιοι γίνονται φιλοσοφίας ἡμῖν. ἐκεῖνοι δὲ τὸν τῦφον ἡμῶν ἐπαίρουσιν, ἀλαζονείας καὶ κενοδοξίας, βλακείας πληροῦσι, μαλακωτέραν ἡμῶν ἐργάζονται τὴν ψυχήν. καὶ μαρτυροῦσιν οἱ πατέρες οἱ τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς οὐ τοσοῦτον κολακεύοντες ὅσον ὑβρίζουσι, δεδοικότες μή τινα δέξωνται βλάβην, καὶ οἱ διδάσκαλοι, τούτῳ πρὸς αὐτοὺς κέχρηνται τῷ φαρμάκῳ. ὥστε εἰ χρὴ ἀποστρέφεσθαι, κολακεύοντας μᾶλλον, ἢ ὑβρίζοντας χρή. μείζονα γὰρ φέρει λοίμην τῆς ὕβρεως. τουτὶ τὸ δέλεαρ τοῖς μὴ
D προσέχουσι, καὶ δυσκολώτερον τούτου κατασχεῖν, ἢ ἐκείνου τοῦ πάθους, καὶ ὁ μισθὸς δὲ πολλῷ πλέον ἐντεῦθεν, καὶ τὸ θαῦμα πλέον. καὶ γὰρ θαυμαστότερον ἰδεῖν ἄνθρωπον ὑβριζόμενον καὶ μὴ κινούμενον, ἢ ἄνθρωπον τυπτόμενον καὶ μὴ καταπίπτοντα. καὶ πῶς δυνατὸν μὴ κινηθῆναί φησιν; ὕβρισέ τις; τὸ σημεῖον ἐπίθες τῷ στήθει· ἀναμνήσθητι πάντων τῶν τότε γινομένων, καὶ πάντα σβέννυται. μὴ ἐννοήσῃς τὰς ὕβρεις μόνον, ἀλλ' εἴ καί τι σοι χρηστὸν γέγονέ ποτε παρὰ τοῦ ὑβρικότος, καὶ εὐθέως γενήσῃ πρᾷος. μᾶλλον δὲ, ἐννόησον πρὸ πάν-
E των τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, καὶ ταχέως ἔσῃ μετριώτερος καὶ ἐπιεικής. μετὰ τούτων καὶ ἀπὸ τῶν οἰκετῶν τῶν σῶν λάμβανε τὴν ὑπὲρ τούτων νουθεσίαν. καὶ ὅτ' ἂν ἴδῃς σαυτὸν μὲν ὑβρίζοντα, ἐκεῖνον δὲ σιγῶντα, ἐννόησον ὅτι δυνατὸν φιλοσοφεῖν, καὶ καταγνῶθι σαυτοῦ τραχυνομένου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν ὕβρεων παιδεύθητι μὴ ὑβρίζειν, καὶ οὕτως οὐδὲ ὑβριζόμενος ἀλγήσεις. ἐννόησον ὅτι ἐξέστηκεν ὁ ὑβρίζων καὶ μαίνεται, καὶ

Digitized by Google

καὶ οὐκ ἀγανακτήσῃς ὑβριζόμενος. ἐπειδὴ καὶ οἱ δαιμονῶντες τύπτουσιν ἡμᾶς. καὶ οὐ μόνον οὐ κινούμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐλεοῦμεν αὐτούς. τοῦτο καὶ σὺ ποίησον· ἐλέησον τὸν ὑβρίζοντα. δεινῷ γὰρ θηρίῳ τῷ θυμῷ κατέχεται· χαλεπῷ δαίμονι, τῇ ὀργῇ. λῦσον αὐτὸν ἐνεργούμενον ὑπὸ δαίμονος χαλεποῦ, καὶ ἐν βραχεῖ διαφθειρόμενον. τοιοῦτον γὰρ τοῦτο τὸ νόσημα, ὡς μὴ δὲ χρόνου δεῖσθαι εἰς ἀπώλειαν τοῦ ἁλόντος. δι' ὃ καί τις ἔλεγεν· ἡ γὰρ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτῶσις αὐτοῦ. A τοῦτο αὐτοῦ μάλιστα δεικνῦσι τὸ τυραννικόν· ὅτι ἐν βραχεῖ καιρῷ μεγάλα ἐργάζεται κακά, καὶ οὐ δεῖται πολλῆς τῆς διατριβῆς. ὡς εἴγε προσλάβοι τὴν ἰσχὺν καὶ μόνη εἴη, καὶ δυσκαταγώνιστον ἔσται. ἠβουλόμην δεῖξαι, τίς μὲν ὁ ὑβρίζων, τίς δὲ ὁ φιλοσοφῶν, καὶ γυμνὴν εἰς μέσον ἀγαγεῖν τὴν ἑκατέρου ψυχήν. εἶδες γὰρ ἂν τὴν μὲν ἐοικυῖαν πελάγει κλυδωνιζομένῳ, τὴν δὲ ταραχῆς ἁπάσης ἀπηλλαγμένην. οὔτε γὰρ ταράττεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν τούτων πνευμάτων, καὶ αὐτὰ B καταλύει ῥᾳδίως. καὶ γὰρ οἱ ὑβρίζοντες πάντα ποιοῦσιν ὥστε δακεῖν. ὅτ', ἂν οὖν ταύτης ἐκπέσωσι τῆς ἐλπίδος, καὶ αὐτοὶ λοιπὸν καταλύουσι, καὶ διορθωθέντες ἀπέρχονται. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπον ὀργιζόμενον, μὴ σφόδρα καταγινώσκεσθαι ἑαυτοῦ. καὶ γὰρ εἰ ἐπεξιέναι δέοι, ἔξεστι χωρὶς ὀργῆς τοῦτο ποιῆσαι, καὶ εὐκολώτερον καὶ συνετώτερον, ἢ μετ' ὀργῆς. καὶ μηδὲν ἀηδές. ἂν γὰρ ἐθέλωμεν, παρ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ ἔσται, καὶ αὐτάρκεις ἐσόμεθα μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος C πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν καὶ τιμήν. τί γὰρ ζητεῖς τὴν παρ' ἑτέρου δόξαν; σὺ σεαυτὸν τίμησον, καὶ οὐδείς σε ὑβρίσαι δυνήσεται. ἂν δὲ σὺ σεαυτὸν ἀτιμάζῃς, κἂν πάντες σε τιμήσωσιν, οὐ τιμηθήσῃ. ὥσπερ γὰρ ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς κακῶς διαθῶμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἕτερος διαθήσει· οὕτως ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ὑβρίσωμεν, οὐδεὶς ἡμᾶς ἕτερος καταισχύνει. ἔστω γάρ τις ἀνὴρ θαυμαστὸς καὶ μέγας, καὶ πάντες αὐτὸν μοιχὸν καλείτωσαν, κλέπτην, τυμβωρύχον, ἀνδροφόνον, λῃστήν· ἐκεῖνος δὲ D μήτε παροξυνέσθω, μήτε ἀγανακτείτω, μηδὲ συνειδέτω τι τούτων ἑαυτῷ· ποίαν ἐντεῦθεν ὕβριν ὑπομένει, ἢ πάντως οὐδεμίαν; τί οὖν, ἐὰν πολλοὶ τοιαύτην περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχωσι φησίν; οὐδὲ οὕτως ὑβρίσθη. ἀλλ' ἐκεῖνοι ἑαυτοὺς κατῄσχυναν τὸν οὐ τοιοῦτον τοιοῦτον νομίζοντες. εἰπὲ γάρ μοι εἴ τις τὸν ἥλιον σκοτεινὸν εἶναι νομίζει, ἆρα αὐτὸν διέβαλεν, ἢ ἑαυτόν; δῆλον ὅτι πονηροῦ δόξαν ἢ μαινομένου ἑαυτῷ περιθείς. οὕτω καὶ οἱ τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς νομίζοντες, καὶ τοὐναντίον E ἑαυτοὺς καταισχύνουσι, δι' ὃ χρὴ πλείονα σπουδὴν ποιεῖσθαι, ὥστε τὸ συνειδὸς ἡμῶν ἐκκαθαίρειν, καὶ μηδεμίαν καθ' ἡμῶν αὐτῶν παρέχειν λαβήν, μηδὲ ὑποψίαν πονηράν. εἰ δὲ ἕτεροι βούλονται μαίνεσθαι, καὶ οὕτω διακειμένων ἡμῶν, μὴ σφόδρα φροντίζειν μηδὲ ἀλγεῖν. ὁ μὲν γὰρ πονηροῦ δόξαν λαβὼν ἀγαθὸς ὤν, οὐδὲν

& non moleſtè feres contumelias eius. Nam & dæmoniaci plerunq; nos verberāt, nec ſolū non mouemur, verumetiā eos deflemus: Ita igitur etiam tu facito, miſereat te contumeliātis. Magna enim belua ira ſcilicet, & furore pnicioſo, ſcilicet dæmone detinetur, ſolue ipſum qui ab huiuſmodi dæmone vexatur, & ſic inſaniendo breuiſſimo temporis ſpatio corrumpitur. Huiuſmodi enim hæc ægrotatio eſt, vt non egeat longo ad perdendum hominem tempore: propterea quidā dicit: A Momētum furoris eius caſus eſt ipſi: hoc ipſum videlicet terrum atq; tyrannicum oſtendens, quia breuiſſimo temporis ſpatio, & ſine aliqua ferè mora maximo ſolet afficere malo. Nam ſi ad vires eius prolixitas etiam tēporis accederet, Inſuperabilis hæc pœnæ paſſio eſſet. Vellē poſſe oſtēdere qualis quidem ſit qui vituperat, & qualis qui philoſophatur, & nudum vtriuſque animum in medium ducere: videres enim alterum pelago fluctibus exagitato ſimilē eſſe, alterum verò tranquillo portui & quieſcenti. B Nō enim à prauis illis flatibꝰ perturbatur, ſed ipſos facilè diſſoluit. Cū enī qui vituperāt, omnia faciunt vt mordere poſſint: ſi ex iſta ſpe deciderint facilè mitigantur & leniuntur. Nō enim videbis hominem ira commotum, qui poſtea ſe non magnopere condēnabit, veluti etiam econtra, qui non commotus ira, nunquam hoc factum ſuum ſolet condemnare. Nam ſi etiam inſurgere opus ſit, facilius atque prudentius id abſque ira, quam cum ira facere potes, & adhoc nullum inde poſtea capies tædium. C Ita ſi volumus, apud noſipſos facilè bona retinebimus, nihilq; nobis ꝑ Dei gratiā deerit, quod ad tutelā & laudē noſtram pertineat. Sed quæris laudem ab alio: tu igitur teipſum honora, & nemo te dehoneſtate poterit, ſi verò teipſum dehoneſtabis, etiā ſi omnes homines te laudent, nihilominus non honoraberis. Quemadmodū enim nullus mālo affectu nos imbuere poteſt, niſi à nobis imbuamur: ſic niſi noſipſos contumelia afficiamus, nemo alius nos vnquam dedecorabit. Ponamus enim mirabilem quendam atque D inſignem eſſe virum, quem omnes adulterum, furem, ſepulchrorū euerſorē, homicidā, latronēq; ꝑdicēt: ille verò nec irritetur, nec moleſte ferat, nec alicuiꝰ huiuſmodi rei ſibi cōſcius ſit, qua igitur inde vituperatiōe læditur? nulla ꝓfecto. Quid inquies, ſi multi malā de ipſo habeāt opinionē? nulla inquā omnino vituperatione ipſe læſus eſt, ſed illi ſe vituperarunt, qui alium q̃ decet talē virum exiſtimāt. Dic quæſo, ſi quis Solem tenebrarū autorē exiſtimet: Soli ne, an ſibi detraxit? Sibi videlicet ipſi, cū furioſi & inſaniētis opinionē cōſequatur. E Eodem profectò modò, qui prauos bonos eſſe putant, & è contrario, ſeipſos dedecore afficiunt. Quare magnū ſtudium multámq; operā adhibeamꝰ, vt conſciētia noſtra mūdata, nullas aduerſus nos anſas, nullā malā excitemꝰ ſuſpicionem: ſi verò alii hoc pacto nobis affectis inſaniunt, non admodum moueamur neque doleamus. Nam qui praua multorum opinione; cum bonus ipſe ſit, lædi videtur

nunquam profectò inde. fiet vt talis non ſit qualis eſt: qui verò fruſtra & temere ſuſpicatus eſt, peſtiferum in ſeipſum morbum attraxit: hoc etiam pacto prauus, ſi è contrario bonus eſſe videtur, non modò nihil inde lucratus eſt, verumetiam & in deſidiam incidet nō minorem, & maiori cruciatu vexabitur. Nam qui cum malus ſit, malus etiam exiſtimatur, forſan humiliatus delicta ſua facilius cognoſcet: cum verò prauitas eius latet, ſecurus degit. Nam ſi accuſantibus vniuerſis, vix reſpiciunt multi atq; compunguntur: quando excitari poterunt, ſi non ſolum reprehendi, verū etiam laudari ſe à multitudine ſciant? Non

1. Cor. 5. a. audis Paulum id accuſantem, quia eum qui fornicatus fuerat, non ſolum cognoſcere peccatum ſuum Corinthii non permiſerunt, verumetiam in peiora detrudebant applaudentes, honorantesq; ipſum? Quas ob res vehementer rogo atq; obſecro, vt ſuſpicionibus & laude, ac vituperatione multorum neglectis, diligenter inuigilemus, ac faciamus ne alicuius nobis mali conſcii ſimus, néue nosipſos dedecore afficiamus: hoc enim modo tam in præſenti, quam in futura vita magnam gloriam conſequemur, gratia & miſericordia Domini noſtri IESV CHRISTI, cui gloria, &c.

HOMILIA LXXXIX.

in Gr. Codd. eſt LXXXVIII.

EX CAPITE XXVII.

Sexta autem hora tenebræ factæ ſunt per vniuerſam terram vſq; ad nonam horam. Circa autem horā nonam clamauit Ieſus voce magna dicens: Eli Eli lamma ſabachthani, hoc eſt: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?

Supr. 12. e. & Mar. 8. b. & Luc. 11. d.

HOc eſt illud profectò ſignum, quod antea petentibus Iudæis daturum ſe promittebat, dicens: *Generatio praua & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Crucem enim mortem, ſepulchrum atque reſurrectionem ſignificabat. Et rurſus alio quodam modo virtutem crucis ſi-

Ioann. 8. d. gnificando dicebat. *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.* Tale quippe aliquid dicitur: Cum me crucifixeritis, ac iam victoriam conſecutos vos putaueritis, tunc potiſſimum vires meas cognoſcetis. Nam ciuitas eorum poſt paſſionem Chriſti periit, Iudaica ceſſarunt, diſciplina ciuilis & ſua libertas euanuit: prædicatio verò floruit, & ad extremas vſq; orbis oras Euāgelicus ſermo penetrauit, & terra ſimul ac maria, frequētata deſertaq; loca omnipotētiā eius prædicāt: hoc igitur dicit, & ea quæ in ipſo tempore crucis acciderunt. Quippe mirabilius erat in patibulo crucis pendente ipſo, q̄ humi gradiente illa fieri. Acciditq; etiā, q̄ de cœlo illud factū eſt q̄ Iudæi petebant, & in vniuerſo terrarum orbe, quod nunquam prius acciderat, niſi in Ægypto duntaxat, quando paſcha erant celebraturi. Illud enim hæc figuratè ſignificabant.

Tu verò

οὐδὲν ἐντεῦθεν βλάπτεται εἰς τὸ εἶναι τοιοῦτος οἷός ἐστιν· ὁ δὲ ὑποπτεύσας εἰκῆ καὶ μάτην, τὴν ἐσχάτην ἐδέξατο λύμην. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ πονηρὸς, ἐὰν ἐν τοῖς ἐναντίοις ὑποπτεύηται, οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδανεῖ, ἀλλὰ καὶ κρίμα ἕξει μεῖζον, καὶ εἰς πλείονα ἥξει ἀθυμίαν. ὁ μὲν γὰρ ὢν τοιοῦτος καὶ ὑποπτευόμενος, κἂν ταπεινωθεὶς καὶ ἐπιγνοίη τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ· ὅταν δὲ λανθάνῃ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπίπτει. εἰ γὰρ πάντων κατηγορούντων μόλις διανίστανται οἱ πλημμελοῦντες

A εἰς τὸ κατορθοῦν· ὅταν μὴ μόνον μὴ κατηγορῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινῶσί τινες αὐτοὺς, πότε διαβλέψαι δυνήσονται οἱ τῇ κακίᾳ συζῶντες; οὐκ ἀκούεις ὅτι καὶ Παῦλος τοῦτ' ἐγκαλεῖ, ὅτι τὸν πεπορνευκότα οὐ μόνον οὐκ ἠφίεσαν ἐπιγνῶναι τὸ οἰκεῖον ἁμάρτημα Κορίνθιοι τιμῶντες, κροτοῦντες αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτριβον εἰς κακίαν ἐντεῦθεν; διὸ παρακαλῶ τὰς τῶν πολλῶν ὑπονοίας ἀφέντες, καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς τιμὰς, ἓν σπουδάζωμεν μόνον, τὸ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι πονηρὸν, μηδὲ ἑαυτοὺς καθυβρίζειν. οὕτω γὰρ καὶ ἐντεῦθεν

B καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολλῆς ἀπολαυσόμεθα δόξης· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α ΠΗ.

Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰη-

C σοῦς φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· Ἠλὶ Ἠλὶ λεμμὰ σαβαχθανί; τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου, Θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες καὶ τὰ ἑξῆς.

ΤΟῦτό ἐστι τὸ σημεῖον, ὅπερ ἔμπροσθεν αἰτοῦσιν ὑπέσχετο δώσειν λέγων· Γενεὰ σκολιὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, τὸν τάφον καὶ τὴν ἀνάστασιν. καὶ πάλιν ἑτέρως δηλῶν τοῦ σταυροῦ τὴν ἰσχὺν ἔλεγεν· ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-

D θρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὅταν σταυρώσητέ με καὶ νομίσητε περιγεγενῆσθαί μου, τότε μάλιστα εἴσεσθέ μου τὴν ἰσχύν. μετὰ γὰρ τὸ σταυρωθῆναι ἡ πόλις ἀπώλετο· τὰ ἰουδαϊκὰ ἐπαύσατο· τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσον τῆς ἑαυτῶν· τὸ κήρυγμα ἐπεδίδου· πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐξετάθη ὁ λόγος· καὶ γῆ καὶ θάλαττα, καὶ ἡ οἰκουμένη, καὶ ἡ ἀοίκητος τὴν δύναμιν αὐτοῦ διὰ παντὸς ἀνακη-

E ρύττουσι. ταῦτα τοίνυν φησὶ, καὶ τὰ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ συμβάντα. καὶ γὰρ πολλῷ θαυμαστότερον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσηλωμένου ταῦτα γενέσθαι, ἢ βαδίζοντος ἐπὶ τῆς γῆς. οὐ ταύτῃ δὲ μόνον τὸ παράδοξον ἦν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γέγονεν, ὅπερ ἐζήτουν· καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὅπερ οὐδέποτε πρότερον συνέβη, ἀλλ' ἢ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον, ὅτε τὸ πάσχα τελεῖσθαι ἔμελλεν. καὶ γὰρ ἐκεῖνα τούτων τύπος ἦν.

καὶ

Digitized by Google

καὶ σκόπει πότε γίνεται. ἐν μεσημβρίᾳ· ἵνα πάντες οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες μάθωσιν, ὅτι πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἡμέρα ἦν, ὅπερ ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς ἐπιστρέψαι, οὐ τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, ἀλλὰ καὶ τῷ εὐκαίρως συμβῆναι. μετὰ γὰρ πάντα τὰ τῆς παροινίας, καὶ τῆς παρανόμου κωμῳδίας, τοῦτο γίνεται, ὅτε τὸν θυμὸν εἴασαν, ὅτε ἀνεπαύσαντο γελῶντες, ὅτε κόρον ἔλαβον τῶν σκωμμάτων, καὶ πάντα ἐφθέγξαντο ἅπερ ἠθέλησαν. τότε δείκνυσι τὸ σκότος, ἵνα κἂν οὕτως τὴν ὀργὴν ἀφέντες κερδάνωσιν ἀπὸ τοῦ θαύματος. τοῦ γὰρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, τοῦτο θαυμαστότερον ἦν, τὸ ὄντα ἐν τῷ σταυρῷ ταῦτα ἐνεργεῖν. εἰ τε γὰρ αὐτὸν ταῦτα ἐνόμιζον πεποιηκέναι, ἔδει πιστεῦσαι καὶ φοβηθῆναι· εἴτε οὐκ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν πατέρα, καὶ οὕτως ἔδει κατανυγῆναι. ὀργιζομένου γὰρ ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις ἦν τὸ σκότος ἐκεῖνο. ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἔκλειψις, ἀλλ' ὀργή τε καὶ ἀγανάκτησις, οὐκ ἐντεῦθεν μόνον δῆλον ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ. τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν· ἡ δὲ ἔκλειψις καιροῦ γίνεται ἐν μιᾷ ῥοπῇ. καὶ ἴσασιν καὶ οἱ ταύτην τεθεαμένοι. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας συνέβη. καὶ πῶς οὐκ ἐθαύμασαν, φησὶν, ἅπαντες, οὐδὲ ἐνόμισαν εἶναι θεόν; ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τότε ἐν πολλῇ ῥαθυμίᾳ καὶ κακίᾳ κατείχετο· καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ γενόμενον εὐθέως παρῆλθε· καὶ οὐδενὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζητῆσαι ἐμέλησε, καὶ πολλὴ τῆς ἀσεβείας ἡ πρόληψις ἦν καὶ ἡ συνήθεια. καὶ οὐδὲ ᾔδεσαν τίς ἡ αἰτία τοῦ γινομένου· καὶ ἐνόμιζον ἴσως καὶ κατ' ἔκλειψιν ἢ ἑτέραν τινὰ ἀκολουθίαν γεγενῆσθαι τοῦτο. τί θαυμάζεις περὶ τῶν οὐδὲν εἰδότων, οὐδὲ ἐπιζητησάντων μαθεῖν διὰ ῥαθυμίαν πολλὴν, ὅπου γε οἱ ἐν Ἰουδαίᾳ ὄντες μετὰ τοσαῦτα θαύματα, ἔτι ἐπέμενον ἐνυβρίζοντες· καίτοι σαφῶς αὐτοῖς ἐδείκνυ, ὅτι αὐτὸς τοῦτο εἰργάσατο. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦτο φθέγγεται, ἵνα μάθωσιν ὅτι ἔτι ζῇ, καὶ αὐτὸς τοῦτο ἐποίησε, καὶ γένωνται κἀντεῦθεν ἐπιεικέστεροι· καὶ λέγει· ἠλὶ ἠλὶ λεμμὰ σαβαχθανί· ἵνα μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἴδωσιν ὅτι τὸν πατέρα τιμᾷ, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. διὸ καὶ προφητικήν τινα ἀφῆκε φωνὴν, μέχρις ἐσχάτης ὥρας μαρτυρῶν τῇ παλαιᾷ· καὶ οὐχ ἁπλῶς προφητικὴν, ἀλλὰ καὶ ἑβραϊκὴν φωνὴν, ὥστε αὐτοῖς γενέσθαι γνώριμον καὶ κατάδηλον. καὶ διὰ πάντων δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμόνοιαν. ἀλλ' ὅρα καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ἀκολασίαν αὐτῶν, καὶ τὴν ἄνοιαν. ἐνόμισαν ἠλίαν εἶναι φησὶ, τὸν καλούμενον, καὶ εὐθέως ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος. ἕτερος δὲ προσελθὼν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἤνοιξε. τί γένοιτ' ἂν τούτων παρανομώτερον, τί δὲ θηριωδέστερον; οἳ μέχρι τοσούτου τὴν ἑαυτῶν μανίαν ἐξέτειναν, ὡς καὶ εἰς νεκρὸν σῶμα λοιπὸν ὑβρίζοντες. σὺ δέ μοι σκόπει πῶς ταῖς παρανομίαις αὐτῶν εἰς ἡμετέραν κέχρηται σωτηρίαν. μετὰ γὰρ τὴν πληγὴν αἱ πηγαὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐκεῖθεν ἀνέβλυσαν. ὁ δὲ ἰησοῦς κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. τοῦτό ἐστιν ὃ ἔλεγεν· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· καὶ, ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο φωνῇ ἐκέκραξεν, ἵνα δειχθῇ ὅτι κατ' ἐξουσίαν τὸ πρᾶγμα γίνεται.

ὁ γοῦν

Tu verò etiam animaduerte, quando tenebræ fiant, in media videlicet die fiunt, vt vniuerſi qui terram habitant, videant: quia dies vbique terrarum tunc erat. Hoc ſignum non magnitudine ſolum miraculi, verumetiam quia opportunè accidit, ad conuertendos eos ſufficiebat: poſt omnia enim quæ per inſaniam & furorem fecerunt, factum eſt: quando iam ipſe furor ceſſauit, quando deridendo ſaturati ſunt, quando contumeliando animum ſuum explerunt, quando deniq; (A) omnia à ſe dicta ſunt, quæ volebant: tunc tenebræ apparent, vt ſaltem tunc ira depoſita, nonnihil ab hoc ſigno conſequerentur. Mirabilius erat certè talia efficere, dum eſſet in cruce, quàm de cruce deſcendere. Nã ſiue ab eo hæc facta eſſe putabant, timere ac credere oportuiſſet: ſiue nõ ab eo, ſed à patre, oportebat tamen propterea commoueri atq; compungi. Iram enim Dei propter facta ipſorum commotam eſſe tenebræ illæ ſignificabant. (B) Nam quia eclipſis non erat, ſed ira quædam atque moleſtia: non hinc ſolùm verumetiam à ſpatio temporis patuit. Per tres enim horas tenebræ permanſerunt, cum tamen breuiſſimo quodã tempore eclipſis accidere ſoleat, quod non ignorant qui viderunt: facta enim etiam fuit memoria noſtra. Sed quomodo, inquies, omnes mirati homines adeo nõ ſunt, vt Deum ipſum putarent? Quia videlicet humanum genus magna deſidia, & proteruitate tunc tenebatur: præterea vnum hoc duntaxat fuit miraculum, quod factum citò præterijt, adeo vt (C) nemini cura fuerit cauſam eius inquirere. Ad hæc longa impietatis conſuetudine homines deprauati fuerũt, & cauſam ignorantes, putabant fortaſſe naturali quadam id eclipſi accidiſſe. Cur autem miraris de alijs qui nec ſciebant quicquã, & ſegnicie deiecti nõ quæſierũt? cum etiam illi qui in Iudæa viuebant, poſt tot tantáque miracula aduerſus eum inſurgerent, quanuis planum fuerit ab ipſo illud geſtum fuiſſe. Propterea enim in fine clamat tenebrarum, vt intelligerent adhuc ipſum viuere, & ab eo tenebras factas fuiſſe, vt meliores hac ratio- (D) ne fierent. Dicit enim. *Eli eli lamma ſabachthani*: vt vſque ad extremum ſpiritum honorari ab eo patrem, & nõ eſſe illi aduerſarium diſceret. Quapropter & propheticam vocem emiſit, veterem approbãdo ſcripturam, & Hebraicè dixit, vt probè eiuſdem ipſum eſſe cum patre voluntatis perciperent. Tu autem etiam hoc loco vecordiam illorum, & petulantiã perſpice. *Putauerunt enim*, inquit, *Heliam ab eo vocari: & aceto illico ipſum potauerunt. Alius autem accedẽs, lancea latus eius aperuit.* Quid his omnibus iniquius vnquam excogitari poteſt, qui eò im- (E) pietatis deuenerunt, vt mortuum iam corpus vexarent? Tu verò conſidera, quomodo ad noſtram ſalutem proteruitate illorum vtitur. Hoc enim vulnere facto, ſalutis noſtræ fontes illinc emanarũt. *Ieſus autem clamans magna voce emiſit ſpiritum.* Hoc eſt iſtud quod dixerat: *Poteſtatem habeo ponere animam meam & poteſtatem* Ioan 10.d. *habeo rurſus ſumere eã.* Idcirco enim magna voce clamauit, vt oſtendat ſua hæc poteſtate fieri. Mar 15.e.

Marcus autem dicit, miratum fuiſſe Pilatum ſi iam mortuus erat. Sed centurio quoque ideo maximè credidit, quia ſuum ipſum ſponte & poteſtate mortuum perſpexit. Hæc vox velum templi ſcidit, monumenta aperuit, & templum ipſum in deſolationē redegit: quod fecit, non quia templum contemneret: quomodo enim illud deſpiceret, qui dicebat: *Nolite facere domum patris mei negotiationis domum?*

Ioan. 2. c.

ſed ſicut etiam qui Babylonijs illud tradidit, indignos oſtendit illos eſſe, qui in eo conuerſarentur: propterea prophetia quædam hoc erat futuræ citò ac perpetuæ deſolationis, & mutationis rerum ad maiora atque ſublimiora, & ineffabilis ſuæ ſignum virtutis. Sed ad hæc omnia reſurrectio quoque mortuorum ſecuta, omnipotentiam eius oſtendit. Heliſæi enim tempore, cum mortuus vnum mortuum tetigiſſet, ſurrexit: nunc autem corpore in patibulo pendente, vox ſola mortuos excitauit. Huius enim illa figura fuit, quoniam ideo factum eſt, vt hoc facilius crederetur. Nec mortui ſolum excitantur, verumetiam lapides ſcinduntur, & terra concutitur, vt hinc percipi poſſet, illos quoque facilè dirumpere potuiſſe. Nam qui lapides ſcidit, qui terrarum orbem tenebris obduxit, multò magis illos ſi voluiſſet, perdere potuiſſet: verum noluit, ſed vires ſuas in elementis oſtendens illos ex clementia ſaluare volebat: ſed non fuerunt illi remiſſiores. Talis quippe proteruitas inuidiæ eſt, vt non facilè terminetur: ſed tunc quidem vel aduerſus ea quæ mirificè fiebant, impudentiſſimè reſiſtebant: poſteà verò cum obſignato monumento, & caterua militum cuſtodiente ſurrexit, ac ab ipſis cuſtodibus cum ſurrexiſſe ipſum audirent, non dubitarunt argento illos corrumpere, vt reſurrectionem Chriſti obfuſcarent. Noli ergo mirari ſi tunc etiam iniquè & ingrate agerent, cum ſemel ad omnia ex impudentia perperam agēda præparati eſſent. Sed illud diligenter conſidera, qualia ſigna nūc fecit, alia è cœlo, alia in terra, alia in ipſo templo, tum vt diuina eius indignatio cognoſceretur, tum vt oſtenderet quod acceſſibilia deinceps eſſent illa, quæ antè abdita fuerunt penetralia, & quod cœli hominibus aperientur, & res ad vera ſancta ſanctorum deriuabitur. Et illi quidem dicebant: *Si rex Iſrael eſt deſcendat de cruce:* ipſe verò totius ſe orbis regem oſtendit. Illi dicebant: *Vah qui diſſoluis templum hoc, & in tribus reſtituis diebus:* ipſe autem quomodo penitus deſolabitur ſignificauit. Ille: *alios ſaluauit, ſeipſum ſaluare non poteſt:* ipſe verò pendens de cruce, in ſeruorum corporibus abundantiſſimè illud oſtēdit. Nam ſi magnum eſt Lazarum excitaſſe, multò maius profectò eſt multos iam olim mortuos in vitam reduxiſſe: quod reſurrectionis futuræ ſignum fuit. *Multa enim corpora ſanctorum qui dormierant, erecta, in ſanctam introierunt ciuitatem, & multis apparuerunt.* Ne enim imaginatio ſolum & viſio eſſe putaretur id quod fiebat, multis etiam apparuerunt in ciuitate. Sed centurio quoque tunc gloriam reddidit Deo, dicens. *Verè iſte homo iuſtus erat.*

4. Reg. 13. d

Mar. 15. c.

Ioan. 11. f.

Turba

ὁ γοῦν μάρκος φησὶν, ὅτι ἐθαύμασεν ὁ πιλάτος, εἰ ἤδη τέθνηκε. καὶ ὅτι ὁ κεντυρίων διὰ τοῦτο μάλιστα ἐπίστευσεν, ὅτι μετ' ἐξουσίας ἀπέθανεν. αὕτη ἡ φωνὴ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε, τὰ μνημεῖα ἤνοιξε, καὶ τὸν οἶκον ἐποίησεν ἔρημον. ἐποίησε δὲ τοῦτο οὐχ ὑβρίζων εἰς τὸν ναόν· πῶς γὰρ ὁ λέγων· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου; ἀλλ' ἀναξίους αὐτοὺς ἀποφαίνων καὶ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς. ὥσπερ οὖν καὶ τοῖς βαβυλωνίοις αὐτὸν παρέδωκεν. οὐ διὰ τοῦτο δὲ

A μόνον ταῦτα ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ προφητεία τῆς μελλούσης ἦν ἐρημώσεως τὸ συμβαῖνον, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ μείζω καὶ ὑψηλότερα μεταθέσεως, καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. μετὰ δὲ τούτων, καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἑαυτὸν ἔδειξεν, ἐκ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ἐκ τῆς τοῦ φωτὸς ἀμαυρώσεως, ἐκ τῆς τῶν στοιχείων ἀλλοιώσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ ἐλισσαίου, νεκρὸς εἰς ἁψάμενος νεκροῦ ἀνέστη· νυνὶ δὲ φωνὴ αὐτοὺς ἤγειρεν, τοῦ σώματος ἄνω κειμένου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἄλλως δὲ καὶ ἐκεῖνα τούτων τύπος ἦν. ἵνα γὰρ τοῦτο πιστευθῇ, διὰ

B τοῦτο κἀκεῖνα γίνεται. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐγείρονται, ἀλλὰ καὶ πέτραι ῥήγνυνται, καὶ ἡ γῆ σείεται, ἵνα μάθωσιν ὅτι αὐτοὺς ἠδύνατο καὶ πηρῶσαι καὶ ῥῆξαι. ὁ γὰρ πέτρας τεμὼν καὶ τὴν οἰκουμένην σκοτίσας, πολλῷ μᾶλλον εἰς ἐκείνους ταῦτα ἐποίησεν ἂν εἴγε ἐβούλετο. ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' εἰς τὰ στοιχεῖα τὴν ὀργὴν ἀφιεὶς ἐκείνους ἐξ ἐπιεικείας σῶσαι ἐβούλετο. ἀλλ' οὐ καθυφῆκαν τῆς μανίας. τοιοῦτον γὰρ ὁ φθόνος, τοιοῦτον ἡ βασκανία, οὐχ ἵσταται ῥᾳδίως. τότε μὲν οὖν καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἦσαν ἀναισχυντοῦντες· μετὰ

C δὲ ταῦτα ὅτε σφραγῖδος ἐπικειμένης καὶ στρατιωτῶν τηρούντων ἀνέστη, καὶ παρ' αὐτῶν ταῦτα ἤκουσαν τῶν φυλάκων, καὶ ἀργύριον ἔδωκαν ὥστε καὶ ἑτέρους διαφθεῖραι, καὶ κλέψαι τῆς ἀναστάσεως τὸν λόγον. μὴ τοίνυν θαύμαζε, εἰ καὶ τότε ἠγνωμόνουν, οὕτω καθάπαξ παρεσκευασμένοι ὄντες πρὸς πάντα ἀναισχυντεῖν· ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει, ἡλίκα σημεῖα πεποίηκε, τὰ μὲν ἐξ οὐρανοῦ, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ· ὁμοῦ μὲν τὴν ἀγανάκτησιν ἐνδεικνύμενος· ὁμοῦ δὲ ὅτι τὰ ἄβατα ἔσται λοιπὸν βατά. καὶ ὁ οὐρανὸς ἀνοι-

D γήσεται, καὶ πρὸς τὰ ἀληθινὰ ἅγια τῶν ἁγίων τὰ πράγματα μεταβήσεται. καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· αὐτὸς δὲ δείκνυσιν, ὅτι οὐ τοῦ ἰσραὴλ μόνον, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. κἀκεῖνοι μὲν ἔλεγον, ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν· αὐτὸς δὲ δείκνυσιν, ὅτι εἰς τέλος ἐρημωθήσεται. πάλιν οὗτοι μὲν ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· αὐτὸς δὲ ἐν σταυρῷ μένων, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασι τοῦτο ἐκ περιουσίας ἔδειξε πολλῆς. εἰ γὰρ τὸ τετραή-

E μερον ἐξελθεῖν λάζαρον μέγα· πολλῷ μᾶλλον τὸ πάντας ἀθρόους τοὺς πάλαι κοιμηθέντας φανῆναι ζῶντας, ὃ τῆς ἐσομένης ἀναστάσεως σημεῖον ἦν. πολλὰ γὰρ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη φησὶ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. ἵνα γὰρ μὴ νομισθῇ φάντασμα εἶναι τὸ γεγενημένον, καὶ πολλοῖς φαίνονται ἐν τῇ πόλει. καὶ ὁ κεντυρίων δὲ τὸν θεὸν τότε ἐδόξασε λέγων· ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν

καὶ

καὶ οἱ ὄχλοι δὲ οἱ παραγενόμενοι εἰς τὴν θεωρίαν, τύπτοντες αὐτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον. τοσαύτη τοῦ σταυρωμένου ἡ δύναμις, ὡς μετὰ χλευασίας τοσαύτης καὶ κωμῳδίας καὶ σκώμματα, καὶ τὸν μὲν κεντυρίωνα κατανυγῆναι καὶ τὸν δῆμον. τινὲς δέ φασιν, ὅτι καὶ μαρτύριόν ἐστι τοῦ κεντυρίωνος τούτου, ἀνδρισαμένου μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ πίστει. ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ θεωροῦσαι μακρόθεν, αἵτινες ἠκολούθησαν διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἡ ἰακώβου καὶ ἰωσὴφ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. ταῦτα ὁρῶσιν αἱ γυναῖκες γινόμενα αἱ μάλιστα συμπαθέστεραι, καὶ μᾶλλον θρηνοῦσαι. καὶ σκόπει πόση αὐτῶν ἡ προσεδρεία. ἠκολούθουν αὐτῷ διακονούμεναι, καὶ μέχρι τῶν κινδύνων παρῆσαν. διὸ καὶ τὰ πάντα ἐθεώρουν· πῶς ἐβόησε· πῶς ἐξέπνευσε· πῶς αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὰ ἄλλα ἅπαντα. καὶ αὗται πρῶται ὁρῶσι τὸν ἰησοῦν, καὶ τὸ μάλιστα καταγνωσθὲν γένος τοῦτο πρῶτον ἀπολαύει τῆς τῶν ἀγαθῶν θεωρίας. τοῦτο μάλιστα ἐπιδείκνυται τὴν ἀνδρείαν. καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἔφυγον, αὗται δὲ παρῆσαν. τίνες δὲ ἦσαν αὗται; ἡ μήτηρ αὐτοῦ· ταύτην γὰρ λέγει τὴν ἰακώβου καὶ λοιπαί. ἄλλος δὲ εὐαγγελιστής φησιν ὅτι ἐκόπτοντο ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ τὰ στήθη ἔτυπτον· ὃ μάλιστα δείκνυσι τῶν ἰουδαίων τὴν ὠμότητα, ὅτι ἐφ' οἷς ἐθρήνουν ἕτεροι, ἐπὶ τούτοις ἐκόμπαζον οὗτοι· καὶ οὔτε ἐλέῳ ἐκάμφθησαν, οὔτε φόβῳ κατεστάλησαν. καὶ γὰρ ὀργῆς τὰ γινόμενα ἦν μεγάλης σημεῖα· καὶ οὐχ ἁπλῶς σημεῖα, ἀλλὰ θυμοῦ σημεῖα ἅπαντα· τὸ σκότος· αἱ τεμνόμεναι πέτραι· τὸ καταπέτασμα ῥηγνύμενον μέσον· ὁ τῆς γῆς κλόνος· καὶ πολλὴ τῆς ἀγανακτήσεως ἦν ἡ ὑπερβολή. προσελθὼν δὲ ὁ ἰωσὴφ ᾔτησε τὸ σῶμα. οὗτος ἦν ὁ ἰωσὴφ κρυπτόμενος πρότερον· νῦν μέντοι μεγάλα ἐτόλμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ χριστοῦ. οὐδὲ γὰρ ἄσημος, οὐδὲ τῶν λανθανόντων, ἀλλὰ τῆς βουλῆς εἷς καὶ σφόδρα ἐπίσημος. ὅθεν μάλιστα τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ κατιδεῖν ἔνι. εἰς γὰρ θάνατον ἑαυτὸν ἐξέδωκε, τὴν πρὸς πάντας ἀπέχθειαν ἀναδεξάμενος, τῇ περὶ τὸν ἰησοῦν εὐνοίᾳ καὶ τολμήσας αἰτῆσαι, καὶ μὴ πρότερον ἀποστὰς ἕως ἐπέτυχεν. οὐ τῷ λαβεῖν δὲ μόνον, οὐδὲ τῷ θάψαι πολυτελῶς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν τῷ μνημείῳ αὐτοῦ τῷ καινῷ, δείκνυσι τὸ φίλτρον καὶ τὴν ἀνδρείαν. καὶ τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς ᾠκονομεῖτο, ἀλλ' ὥστε μὴ ὑποψίαν τινὰ γενέσθαι ψιλὴν, ὅτι ἕτερος ἀνθ' ἑτέρου ἀνέστη. ἦν δὲ μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. τίνος ἕνεκεν αὗται προσεδρεύουσιν; οὐδὲν οὐδέπω μέγα ὡς ἐχρῆν καὶ ὑψηλὸν ᾔδεσαν περὶ αὐτοῦ· διὸ καὶ μύρα ἐκόμισαν, καὶ τῷ τάφῳ προσεκαρτέρουν, ὥστε εἰ λωφήσειεν ἡ μανία τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀπελθεῖν καὶ περιχυθῆναι. εἶδες γυναικῶν ἀνδρείαν; εἶδες φιλοστοργίαν; εἶδες μεγαλοψυχίαν τὴν ἐν τοῖς χρήμασι, τὴν μέχρι θανάτου; μιμησώμεθα τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες, μὴ καταλείψωμεν ἐν τοῖς πειρασμοῖς τὸν ἰησοῦν. ἐκεῖναι μὲν γὰρ καὶ εἰς τελευτήσαντα τοσαῦτα ἀνάλωσαν, καὶ τὰς ψυχὰς ἐξέδωκαν· ἡμεῖς δὲ πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ· οὐδὲ πεινῶντα τρέφομεν, οὔτε γυμνὸν περιβάλλομεν, ἀλλ' ὁρῶντες αὐτὸν προσαιτοῦντα παρατρέχομεν. καί τοι

Turbæ denique quæ ad videndum exierant, pulſantes pectora ſua reuertebantur. (Luc. 23 g) Tanta crucifixi virtus apparuit, vt poſt illas contumelias, poſt vituperationem & cædem, tam Centurio quam populus compuncti fuerint. Quidam autem dicunt hunc Centurionem in fide poſtea roboratum adeò fuiſſe, vt etiam martyrio ſit coronatus. *Erant autem illic mulieres multæ à longè videntes, quæ ſecutæ fuerant Ieſum a Galilæa miniſtrantes ei. Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Ioſe mater, & mater filiorum Zebedæi.* A Hæ mulieres illæ facta videntes, quia natura magis compatiuntur, ſummopere flebant. Diligenter autem conſidera, quanta illarum conſtantia eſt. Sequebantur ipſum miniſtrantes ei vſque ad pericula, præſentes omnia ſpeculatæ fuerunt, quomodo clamauit, quomodo expirauit, quomodo lapides ſciſſi ſunt, cætera denique omnia. Quare primæ quoque ipſum cum ſurrexiſſet, viderunt: & ſexus qui maximè fuit condemnatus, primus bonorum contemplatione perfruitur: quod B maximè fortitudinem illarum ſignificauit. Diſcipuli enim fugerunt, illæ permanẽt. Quænam autem erant? mater eius (hanc enim Iacobi appellat) & cæteræ. Alius autem euangeliſta dicit quia multi etiam ſe propter hæc facta cædebant, & pectus percutiebant (Luc. 23 g.): quod ſummopere Iudæorum antè oculos ponit crudelitatem, quibus enim cæteri flebant amarè, his illi gloriabantur. Nam & ſi magnæ iræ Dei, imò verò furoris ea ſigna forent, tenebræ ſcilicet, dirupti lapides, reſciſſum velum, motus C terræ, nec timore tamen vllo repreſſi, nec miſericordia flexi ſunt. *Acceſſit autem & Ioſeph, & petijt Chriſti corpus.* Hic erat Ioſeph, qui quãuis prius occultabatur, rem tamẽ poſt mortem Chriſti ſubijt arduam. Non enim ignobilis quidam erat neque ignotus, ſed ex cõſilio vnus atq; inſignis: vnde fortitudo eius maxima admiranda eſt, cũ propter amorẽ Ieſum periculũ mortis ſuſceperit, & vniuerſorũ ſe odio tradiderit: exanime quippe corpus petere auſus nõ ante deſtitit quam impetrauit. Nec ſolum animum eius quia petijt, & non paruo impen- D dio ſepulchro tradidit ſed quia in nouo atque ſuo ſepeliuit monumento, cognoſcimus: quæ res nõ temerè accidit, ſed diuinitus fuit diſpẽſata, ne alium, non Chriſtũ ſurrexiſſe ſuſpicio fieret. *Erant autem Maria Magdalena, & altera Maria contra ſepulchrum ſedentes.* Cuius rei gratia iſtæ aſſidẽt? Nihil magnũ, aut ſublime, vt oportebat de ipſo cogitabant. Ideo & vnguenta tulerunt, & diutius morabãtur, vt ſimul ac per furorem Iudæorum liceret, ad vnguendum ipſum accurrerent. Vides mulierum fortitudi- E nem? vides pium erga ipſum amorem? vides liberalitatem in pecunijs? vides animũ vel mortis pericula contemnẽtem? Imitemur has mulieres nos viri, nec deſeramus in tentationibus dominum: illæ certè vel in mortuum tantam pecuniam ediderunt, vitæ pericula non formidantes. Nos autem, eadem enim mihi dicenda ſæpius ſunt, nec fameſcentem quidem alere, nec nudum induere volumus: ſed cum mendicare ipſum videamus, ſponte præterimus.

Et ſi certè ipſum Chriſtum nunc videretis, non dubitaret vnuſquiſque veſtrum vniuerſam ſubſtantiam erogare: verum nunc teruncium non erogas. Attamen nunc idem ipſe eſt: ipſe enim ſe eſſe dixit. Quare igitur tua non erogas? Non audis dicentem: *Quod* Sup. 25 d *vni ex minimis meis facis, mihi facis*? Nihil nempe intereſt, ſiue huic pauperi, ſiue ipſi Chriſto dederis. Nihil enim minus habes his mulieribus, quæ tunc Chriſtum alebant, imò verò, ſed nemo his verbis turbetur, multo etiam maius. Non enim eſt æquale ipſum dominum præſentẽ alere, cuius præſentia vel lapideũ ad ſe animum attraheret, & propter eius verba duntaxat pauperes, mendicos, ægrotos alere atque curare. Quippe tunc etiam ipſa facies & dignitas præſentis, eius quod geritur, vnà tecum eſt particeps, hic verò integrum ac totum tuũ eſt liberalitatis huius & humanitatis brabiũ. Accedit, quod maioris erga Chriſtum reuerentiæ ſignum eſt, quando propter eius verba ſolum, conſeruum tuum in omnibus paſcis atque curas. Cura igitur pauperes ac refocilla ei credens qui accipit & dicit, mihi das: niſi enim ipſi dares, nequaquã te regno cœlorum dignaretur: nec contrà, niſi ipſum auerſareris, nequaquam te in gehennam mitteret, ſi videlicet plebeium aliquem & triuialem neglexiſſes. Sed quandoquidem ipſe Chriſtus eſt qui contemnitur, ingens propterea crimen eſt: ſic & Paulus ipſum perſequebatur, quum ipſius diſcipulos perſequeretur: ac propterea dicebat, quid me perſequeris? Quando itaque pauperi quidquã largimur, ſic affecti ſimus perinde ac ſi ipſi Chriſto largiremur: ipſius enim verbis potius quam noſtris oculis fides eſt adhibẽda. Quum igitur pauperem videris, tunc verborum illorũ recorderis, quibus ſe eum eſſe qui alatur declarat. Nam etſi id quod oculis noſtris ſubiectum eſt, non ſit Chriſtus, ſub huius tamen habitu & figura ipſe accipit & mendicat. Sed erubeſcis quum audias Chriſtum mendicare. Erubeſce potius cum mendicanti nihil largiaris. Iſtud pudorem, iſtud pœnam & ſupplicium meretur. Nam quod ipſe mendicet, ab ipſius prouenit bonitate: atq; propter hoc ipſum nos gloriari conuenit: ſi vero nihil dederis, tuæ fuerit crudelitatis. Quod ſi autem nunc non credis te Chriſtum prætermittere cùm pauperem fidelẽ prætermittis, tunc credes profectò quando te in medium producet ac dicet, quatenus non feciſtis minimis iſtis, nec mihi feciſtis. Abſit autem vt nos iſtud ita diſcamus: ſed nunc potius credentes ac fructificantes tũc beatiſſimam illam vocem audire contingat, quæ nos in regnum cœlorum introducat. Sed dicet fortaſſe quiſpiam: quotidie nobis de eleemoſyna & miſericordia diſſeris: merito equidem iſtud facio, nec vnquam de his verba facere deſinam. Nã etiam ſi à vobis id quod requiro perfectum eſſet, certè ne tum quidem me deſiſtere oporteret, ne vos negligentiores efficerem. Attamen ſi perfectum & abſolutum eſſet, nonnihil remitterem: ſi verò nondum vel ad medium perueniſtis, ne iſta mihi, ſed vobiſipſis objiciatis. Quum enim quereris, perinde facis atque ſi puerulus cum elementum alpha frequenter nominari audiret, nec

καί τοι γε εἰ αὐτὸν ἐκεῖνον ἴδετε, τὰ ὑπάρχοντα ἂν ἕκαστος ἐκένωσεν. ἀλλὰ καὶ νῦν ὁ αὐτός ἐστιν· αὐτὸς γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ πάντα κενοῖς, ὅτι ἐμοὶ ποιεῖς; καὶ οὐδὲν τὸ μέσον ἀντὶ τούτου, ἀντὶ ἐκείνου δοῦς. οὐδὲν ἔλαττον ἔχεις τούτων τῶν γυναικῶν, τῶν τότε τρεφουσῶν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον αὐτὸν κυρίως φαινόμενον θρέψαι, ὃ καὶ λιθίνην ἱκανὸν
A ἦν ψυχὴν ἐπισπάσασθαι, καὶ διὰ ἀπόφασιν αὐτοῦ μόνην τὸν πένητα, ἢ τὸν ἀνάπηρον, ἢ τὸν συγκεκυφότα θεραπεῦσαι. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ ὄψις καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ φαινομένου τὸ γινόμενον πρὸς σὲ μερίζεται· ἐνταῦθα δὲ ὁλόκληρον σὸν τῆς φιλανθρωπίας τὸ βραβεῖόν ἐστι· καὶ μείζονος τῆς περὶ αὐτὸν αἰδοῦς τὸ δεῖγμα, ὅτ' ἂν διὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ μόνην, τὸν ὁμόδουλον αὐτοῦ θεραπεύων ἀναπαύῃς ἐν πᾶσιν. ἀνάπαυε τοίνυν πιστεύων τῷ λαμβάνοντι καὶ λέγοντι, ὃ ἐμοὶ δίδως. εἰ
B γὰρ μὴ αὐτῷ ἐδίδως, οὐκ ἄν σε βασιλείας ἠξίωσεν. εἰ μὴ αὐτὸν ἀπεστρέφου, οὐκ ἄν σε εἰς γέενναν ἔπεμψεν. εἰ τὸν τυχόντα παρεῖδες. ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ καταφρονούμενος, διὰ τοῦτο μέγα τὸ ἔγκλημα. οὕτω καὶ Παῦλος αὐτὸν ἐδίωκε· τί με διώκεις; οὕτω τοίνυν διακείμεθα ὡς αὐτῷ τῷ Χριστῷ παρέχοντες, ὅτ' ἂν παρέχομεν. καὶ γὰρ τὰ ῥήματα αὐτοῦ τῆς ὄψεως ἡμῶν πιστότερα. ἐπειδ' ἂν οὖν ἴδῃς πένητα, ἀναμνήσθητι τῶν ῥημάτων δι' ὧν ἐδήλου, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ
C τρεφόμενος. εἰ γὰρ καὶ τὸ φαινόμενον οὐκ ἔστι Χριστὸς, ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, αὐτὸς λαμβάνει καὶ προσαιτεῖ. αἰσχύνθητι οὖν ὅτ', ἂν προσαιτοῦντι μὴ δίδως. τοῦτο γὰρ αἰσχύνη, τοῦτο τιμωρία καὶ κόλασις. τὸ μὲν γὰρ προσαιτεῖν αὐτὸν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· δι' ὃ καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι ἡμᾶς αὐτῷ χρή. τὸ δὲ μὴ δοῦναι, τῆς σῆς ὠμότητος. εἰ δὲ οὐ πιστεύεις νῦν, ὅτι πένητά τινα παρατρέχων αὐτὸν παρατρέχεις, πιστεύσῃς τότε ὅτ' ἂν εἰς μέσον σε παρα-
D γαγὼν τούτων, λέγει· ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε « τούτοις, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. ἀλλὰ μὴ γένοιτο « ὑμᾶς οὕτως αὐτὸ μαθεῖν, ἀλλὰ πιστεύοντας νῦν καὶ πληρώσαντας τῆς μακαριωτάτης ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ὑμᾶς εἰσαγούσης. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· καθ' ἑκάστην ἡμέραν περὶ ἐλεημοσύνης διαλέγῃ καὶ φιλανθρωπίας ἡμῖν. οὐδὲ παύσομαι λέγων. εἰ μὲν γὰρ κατώρθωται ἡμῖν τοῦτο, μάλιστα μὲν οὐδὲ τότε ἀποστῆναι ἐχρῆν, ὥστε μὴ ποιῆσαι
E ῥαθυμοτέρους. πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν κατώρθωται, καὶ μικρὸν ἐνδέδωκα ἄν· εἰ δὲ οὐδὲ εἰς τὸ μέσον ἐφθάσατε, μὴ πρὸς ἐμὲ ἀλλὰ πρὸς ἑαυτοὺς ταῦτα λέγετε· καὶ γὰρ τοῦτον ποιεῖς ἐγκαλῶν· ὥσπερ ἂν εἰ παιδίον τὸ ἄλφα στοιχεῖον ἀκούων πολλάκις καὶ

καὶ μὴ μανθάνων ἐγκαλοίη τῷ διδασκάλῳ, ὅτι συ-
νεχῶς ὑπὲρ τούτου καὶ διηνεκῶς αὐτὸν ὑπομιμνή-
σκει. τίς γὰρ ἀπὸ τῶν λόγων τούτων γέγονεν εὐκολώτε-
ρος πρὸς ἐλεημοσύνην; τίς τὰ χρήματα ἔρριψε; τίς
τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας; τίς τὸ τρίτον διένειμεν; οὐδείς.
πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον μὴ μανθανόντων ὑμῶν, ἡμᾶς
κελεύειν ἀποστῆναι τοῦ διδάσκειν; τοὐναντίον μὲν οὖν
ἔδει ποιεῖν· εἰ καὶ ἡμεῖς ἐβουλόμεθα ἀποστῆναι,
ὑμᾶς κατέχειν καὶ λέγειν, οὐδέπω ταῦτα μεμα-
θήκαμεν· καὶ, πῶς ἀφίστασθε ὑπομιμνήσκοντες;
εἰ τινὶ συνέβη τὸν ὀφθαλμὸν παθεῖν· ἐγὼ δὲ ἰατρὸς
ἐτύγχανον. εἶτα περιπάσας καὶ διαχρίσας, καὶ
τὴν ἄλλην προσαγαγὼν ἐπιμέλειαν μηδὲν ὠνήσαμι
μέγα, ἀλλὰ καὶ ἀπέστην, οὐκ ἂν ἐλθὼν ἐπὶ τὰς
τοῦ ἰατρείου θύρας κατεβόησεν ἂν ῥαθυμίαν πολ-
λὴν, ἐγκαλῶν ὅτι τῆς νόσου μενούσης αὐτὸς ἀνε-
χώρησα; καὶ εἰ πρὸς ταῦτα ἐγκαλούμενος εἶπον,
ὅτι κατέπλασα, ὅτι διέχρισα, ἆρα ἂν ἠνέσχετο; οὐδα-
μῶς· ἀλλ' εὐθέως ἂν εἶπε, καὶ τί τὸ ὄφελος ὅταν
ἔτι ἀλγῶ; τοῦτο νόμιζε καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου.
τί δὲ εἰ χεῖρα νοσοῦσαν, ναρκῶσαν, καὶ συνεσταλ-
μένην πολλάκις καταντλήσας οὐκ ἴσχυσα μαλά-
ξαι; ἆρα οὐκ ἂν τὸ αὐτὸ ἤκουσα; καὶ νῦν χεῖρα
συνεσταλμένην καὶ ξηρανθεῖσαν περικλύζομεν·
καὶ διὰ τοῦτο ἕως ἂν αὐτὴν ἴδωμεν ἐκτεινομένην
τέλεον, οὐκ ἀποστησόμεθα περικλύζοντες. εἴθε καὶ
ὑμεῖς μηδὲν ἕτερον διελέγεσθε καὶ ἐπὶ οἰκίας, καὶ
ἐπὶ ἀγορᾶς, καὶ ἐπὶ τραπέζης, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ
κατ' ὄναρ. εἰ γὰρ ταῦτα μεθ' ἡμέραν ἐμεριμνῶ-
μεν ἀεὶ, καὶ κατ' ὄναρ ἐν τούτοις ἦμεν. τί λέγεις; περὶ
ἐλεημοσύνης ἀεὶ διαλέγομαι; ἐβουλόμην καὶ
αὐτὸς μὴ πολλὴν εἶναί μοι χρείαν ταύτης πρὸς ὑ-
μᾶς τῆς συμβουλῆς, ἀλλὰ διαλέγεσθαι περὶ μά-
χης τῆς πρὸς ἰουδαίους, τῆς πρὸς ἕλληνας καὶ αἱρε-
τικούς· ἀλλὰ μηδέπω ὑγιαίνοντας, πῶς ἄν τις
καθοπλίσειε; πῶς ἂν εἰς παράταξιν ἐξαγάγοι; ἕλκη γὰρ
τραύματα ἔχοντας καὶ ὠτειλάς, ὡς εἴ γε ὑγιαίνοντας
εἶδον, καθαρῶς ἐπὶ τὴν παράταξιν ὑμᾶς ἐξήγα-
γον ἐκείνην. καὶ ἴδετε ἂν τῇ τοῦ χριστοῦ χάριτι μυ-
ρίους βαλλομένους νεκρούς, καὶ φερομένας αὐτῶν ἐπ'
ἀλλήλαις τὰς κεφαλάς· ἐν γοῦν ἑτέροις βιβλίοις πολ-
λοὶ περὶ τούτων ἡμῖν εἴρηνται λόγοι· ἀλλ' οὐδὲ οὕτως
δυνάμεθα καθαρῶς ἐπὶ τῇ νίκῃ πανηγυρίζειν, διὰ
τὴν τῶν πολλῶν ὀλιγωρίαν. ὅταν γὰρ αὐτοὺς μυριάκις
νικήσωμεν τοῖς δόγμασιν, ὀνειδίζουσιν ἡμῶν τὸν βίον, τὸν
τῶν πολλῶν, τῶν παρ' ἡμῖν συλλεγομένων, τὰ τραύματα, τὰ
νοσήματα τὰ κατὰ ψυχήν. πῶς οὖν ὑμᾶς θαῤῥοῦντες ἐπὶ
τῆς παρατάξεως δείξομεν, ὅταν καὶ ἡμῖν ἐπηρεάζητε,
εὐθέως βαλλόμενοι παρὰ τῶν πολεμίων καὶ κωμῳ-
δούμενοι; τοῦ μὲν γὰρ ἡ χεὶρ ἀλγεῖ καὶ ἔστι συνεσταλ-
μένη. πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος ἀσπίδα κατασχεῖν καὶ
προβάλλεσθαι δυνήσεται, καὶ μὴ τρωθῆναι τοῖς
τῆς ὠμότητος σκώμμασιν; ἑτέρους σκάζουσιν οἱ
πόδες, ὅσοι εἰς θέατρα ἀναβαίνουσι, καὶ τῶν πορνευ-
όντων γυναικῶν καταγώγια. πῶς οὖν οὗτοι ἐν τῇ μά-
χῃ δυνήσονται στῆναι, καὶ μὴ βληθῆναι τοῖς τῆς ἀσελ-
γείας ἐγκλήμασιν; ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλ-
γεῖ καὶ πεπήρωται, οὐκ ὀρθὰ βλέπων, ἀλλὰ ἀσελγείας γέμων, καὶ γυναικῶν σωφροσύνῃ προσβάλλων;

nec tamen diſceret, de pręceptore quereretur
quòd illi ſubinde ac aſſiduè ipſum commonefaceret.
Quis enim veſtrûm per hoſce ſermones ad elee-
moſynam factus eſt promptior? quis pecunias
proiecit? quis facultatum ſuarum partem di-
midiam, quis tertiam? nullus. Quomodo igi-
tur non abſurdum fuerit, quum vos non didi-
ceritis, ſi poſtuletis vt nos à docendo deſiſta-
mus? contrà potius factum oportuit: & ſi nos
deſiſtere vellemus, vos deberetis nos retinere
A ac dicere, nondum iſta didicimus, & quomo-
do ſuggerere deſiſtitis? Quod ſi cui fortè do-
leret oculus, ego autem medicus eſſem: deinde
cum cataplaſma impoſuiſſem ac illiniuiſſem,
atq; curam aliam adhibuiſſem, nec admodum
profuiſſem, tuncq; deſiſterem, an non ad offi-
cinæ fores accederet ac clamaret de multa ex-
poſtulans negligentia, quod manente morbo
ego receſſiſſem? & ſi accuſatus ad iſta reſpon-
derem: cataplaſma impoſui, illiniui: an ipſe his
contentus acquieſceret? Nequaquam, ſed pro-
tinus diceret: ecquænam inde vtilitas cum ad-
B huc malè habeam? Hoc etiam in anima expen-
de & agita. Quid verò ſi manum torpore cor-
reptam & contractam frequenter explorans &
contrectans mollire nequiuiſſem, an non idem audi-
niſſem? Etiam nunc manum contractam & areſa-
ctam irrigamus, & propterea non deſiſtemus
donec ipſam perfecte extendamus. Vtinam &
vos de nullo alio colloquamini, tum domi, tum
in foro, tum in menſa, tum noctu etiam in
ſomnis: ſi enim interdiu de his ſemper ſoliciti
fuerimus, etiam per ſomnium in his verſabi-
C mur. Quid ais, quererisne quod de eleemoſy-
na ſemper diſſeram? Vellem & ipſe huiuſmo-
di conſilio & exhortatione apud vos nihil o-
pus eſſe, ſed de ſuſcipiendo potius certamine
aduerſus Iudæos & Gentiles atque hæreticos.
Sed quis nondum ſanatos ritè armare poterit?
quomodo in aciem & conflictum educere va-
lebit eos qui plagis & vulneribus impediun-
tur? nam ſi vos benè valentes conſpexiſſem,
in illam vos aciem produxiſſem: & per Dei
gratiam quam plurimos videretis conſici &
proſterni, illorumq; capita in cumulum colli-
D gi. In aliis itaq; libris multa de his verba feci-
mus ſed ne ſic quidem planè ob partam victoriam
poſſumus per multorum negligentiam feſtos
dies agere. Quum enim illos ſæpiſſimè dog-
matibus vicerimus, improbam multorum vi-
tam nobis obiiciunt, eorum qui nobiſcum
viuunt vulnera, animi videlicet morbos pro-
ferunt. Quomodo igitur vos de vobiſipſis
præſumentes in acie repræſentabimus, quum
nobis etiam officiatis protinus ab hoſtibus
proſtrati & ſugillati? vni enim cuipiam ma-
nus dolet & ad diſtributionem contracta
E eſt: quomodo igitur talis clypeum tenere
poterit, ac ſe tueri ne crudelitatis dicteriis
vulneretur? Alii verò claudicant, quicunque
ad theatralia ſpectacula aſcendunt, aut ad
meretricum hoſpitia: quomodo igitur iſti in
acie ſtare poterunt, ac non intemperantiæ
criminibus deiici? Alius ex oculis laborat, nec
ſyncerè, ſed deprauatis intuetur oculis, ac la-
ſciuiæ plenis, mulierumq; pudicitiam inuadit.

Digitized by Google

& naptias perfodit: quomodo igitur poterit iſte in hoſtes reſpicere, haſtamq; contorquere ac iaculum emittere, cum vndiq; dicteriis pũcatur? Licet etiam pleroſq; cernere à ventre grauiter laborantes, nec minus q̃ hydropici, cùm ingluuie atq; ebrietate opprimũtur. Quo modo ergo ebrios iſtos ad bellũ educere potero? Alteri os ipſum computruit, cuiuſmodi ſunt iracũdi, maledici & blaſphemi. Quomodo igitur iſte vnquam in bello iubilabit, ac facinus ingẽs atq; generoſum patrabit, cùm & iſte alia ſit ebrietate ebrius, & hoſtibus planè ridiculis? Propterea hũc quotidie exercitum circũeo, vulnera iſta curaturus, & vlcera emẽdaturus. Quod ſi tandẽ reſipueritis, atq; idonei efficiamini, qui alios etiã deiicere valeatis, iſta quoq; vos docebo militaria, atq; inſtruã quomodo hæc tractare arma conueniat: vel poti' opera ipſa vobis erũt arma, & protinus omnes ſuccumbẽt, ſi miſericordes ſi mites, ſi manſueti, ſi patientes ac malorum tolerantes fueritis, ſi aliã quãuis exercueritis virtutem. Si verò aliq repugnauerint, tũc etiã noſtra adiũgem', vos in medium proferentes. Nam nunc quidem quantum ad vos attinet, in hoc etiã curſu impedimur. Iſtud verò ſic habeto, dicimus quod excellentia nobis præſtiterit Chriſtus, qui ex hominibus angelos effecerit. Deinde verò quum adminiſtrationis noſtræ ratio à nobis exigitur, iubemurq; ex hoc grege ſpecimen aliquod exhibere, obmuteſcimus: vereor enim ne pro angelis, veluti ex hara porcos eduxero, aut equos inſano fœminarum amore detentos. Noui equidem iſta vobis eſſe moleſta, ſed non in vos omnes iſta dicuntur, verum in eos tantum qui obnoxii: vel potius ne aduerſus illos quidem, ſi attenti fuerint, ſed pro ipſis. Nam vt nunc res habent, omnia peſſum abierunt, & corrupta ſunt: Eccleſia à boum ſtabulo nihil differt, aut camelorum atque aſinorum cubili: & cum circumeo ouem requirens, nullam cernere queo. Adeò calcitrant omnes, non aliter quàm equi aut agreſtes aſini: & ſtercore hîc multo omnia cõplent: talia enim ſunt illorum colloquia. Et ſi liceret quæ per ſingulas congregationes tum à viris tum à mulieribus dicuntur colligere, videretis vtique verba ſtercore illo ſordidiora. Propterea vos obſecro vt paruã hanc cõſuetudinem mutetis, vt ſuaue fragrans vnguẽtum Eccleſia redoleat. Nunc verò ſenſilia quidem in ipſa reponimus thymiamata, ſpiritualem verò impuritatem vt abiiciamus & purgemus, non admodum ſumus ſoliciti. Quænam igitur illinc vtilitas? non enim vſq; adeò Eccleſiam dehoneſtamus ſtercus in eam inferentes, quàm illã dehoneſtamus talia inter nos alter ad alterum proferentes de lucris, de mercatura, de cauponatione, de his quæ nihil ad nos pertinent: cum hîc angelorum eſſe choros deceret, ac cœlum nos ex Eccleſia facere, nec aliud cernere præter intentas orationes ac ſilentiũ cũ diligẽti auſcultatione. Hoc itaq, ſaltẽ poſthac faciamus, vt vitã noſtrã expurgemus, & futura bona conſequamur in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula, Amen.

HO-

καὶ γάμους διορύττων· πῶς οὗτος πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιβλέψαι δυνήσεται, καὶ κινήσαι δόρυ, καὶ βέλος ἀφεῖναι πάντοθεν κεντούμενος σκώμμασιν; ἔστιν ἰδεῖν καὶ γαστέρα ἀλγοῦντας πολλοὺς τῶν ὑδερώντων οὐκ ἔλαττον, ὅταν ὑπὸ γαστριμαργίας καὶ μέθης κατέχονται· πῶς οὖν τούτους μεθύοντας εἰς πόλεμον ἐξαγαγεῖν δυνήσομαι; ἑτέρου τὸ στόμα ἐστὶ σεσηπός. τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἀκρόχολοι καὶ λοίδοροι καὶ βλάσφημοι. πῶς οὖν οὗτος ἀλαλάξει ποτὲ ἐν μάχῃ, καὶ μέγα τι καὶ

A γενναῖον ἐργάσηται, μέθην καὶ αὐτὸς ἑτέραν μεθύων, καὶ πολὺν παρέχων τοῖς πολεμίοις τὸν γέλωτα; διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν περίειμι τουτὶ τὸ στρατόπεδον, τὰ τραύματα θεραπεύων, ταῦτα τὰ ἕλκη διορθούμενος. εἰ δὲ ἀνανήψητέ ποτε, καὶ ἐπιτήδειοι γένησθε καὶ ἑτέρους βάλλειν, καὶ ταῦτα μεταχειρίζεσθαι τὰ ὅπλα. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα ὑμῖν ὅπλα ἔσται καὶ πάντες εὐθέως ὑποκύψουσιν, ἂν ἐλεήμονες, ἂν ἐπιεικεῖς, ἂν ἥμεροι καὶ ἀνεξίκακοι γένησθε, ἂν τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἅπασαν ἐπιδείξησθε. εἰ δέ τινες ἀντι-

B λέγοιεν, τότε καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν προσθήσομεν, ὑμᾶς εἰς μέσον φέροντες. ὡς νῦν γε καὶ ἐγκοπτόμεθα τό γε ὑμέτερον μέρος ἐν τῷ δρόμῳ τούτῳ. σκόπει δέ· λέγομεν ὅτι μεγάλα εἰργάσατο ὁ Χριστὸς, ἀγγέλους ἀντὶ ἀνθρώπων ποιήσας· εἶτα ἀπαιτούμενοι εὐθύνας, καλούμενοι ἐκ τῆς ἀγέλης ταύτης παρασχεῖν τὴν ἀπόδειξιν ἐπιστομιζόμεθα. δέδοικα γὰρ μὴ ἀντὶ ἀγγέλων, ὥσπερ ἀπὸ συφεοῦ χοίρους ἐξαγάγω καὶ ἵππους θηλυμανεῖς. οἶδα ὅτι ἀλγεῖτε, ἀλλ' οὐ κατὰ πάντων ὑμῶν ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὑπευθύνων. μᾶλ-

C λον δὲ οὐδὲ κατ' ἐκείνων ἐὰν νήφωσιν, ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνων. ὡς νῦν γε πάντα ἀπόλωλεν καὶ διέφθαρται. καὶ ἡ ἐκκλησία βοοστασίου οὐδὲν διενήνοχε, καὶ ἐπαύλεως ὄνων καὶ καμήλων. καὶ περιέρχομαι πρόβατον ἐπιζητῶν, καὶ οὐ δύναμαι ἰδεῖν. οὕτω πάντες λακτίζουσι, καθάπερ ἵπποι καὶ ὄνοι τινὲς ἄγριοι, καὶ κόπρου πολλῆς τὰ ἐνταῦθα πληροῦσι. τοιαῦται γὰρ αὐτῶν αἱ διαλέξεις. καὶ εἴγε ἦν ἰδεῖν τὰ καθ' ἑκάστην σύναξιν λεγόμενα ὑπὸ ἀνδρῶν, ὑπὸ γυναικῶν· εἶδες ἂν τῆς κόπρου ἐκείνης τὰ ῥήματα ἀκαθαρτότερα. διὸ παρα-

D καλῶ μεταβαλεῖν τὴν πονηρὰν ταύτην συνήθειαν, ἵνα μύρου ἡ ἐκκλησία πνέῃ. νῦν δὲ θυμιάματα μὲν αἰσθητὰ ἀποτιθέμεθα ἐν αὐτῇ· τὴν δὲ νοητὴν ἀκαθαρσίαν οὐ πολλὴν ποιούμεθα σπουδὴν, ὥστε ἐκκαθαίρειν καὶ ἀπελαύνειν. τί οὖν τὸ ὄφελος; οὐδὲ γὰρ οὕτως αἰσχύνομεν τὴν ἐκκλησίαν κόπρον εἰσάγοντες, ὡς αἰσχύνομεν αὐτὴν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους φθεγγόμενοι, περὶ κερδῶν, περὶ ἐμπορίας, περὶ καπηλείας, περὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν ὄντων· δέον ἀγγέλων ἐνταῦθα εἶναι χορούς, καὶ οὐρανὸν τὴν ἐκκλησίαν ποιεῖν, καὶ μηδὲν

E ἕτερον ἢ εὐχὰς ἐκτενεῖς καὶ σιγὴν μετὰ ἀκροάσεως εἰδέναι. τοῦτο δὴ καὶ ἐκ τοῦ νῦν ποιῶμεν, ἵνα καὶ τὸν βίον ἐκκαθάρωμεν τὸν ἡμέτερον, καὶ τῶν αἰωνίων ἐπηγγελμένων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων

Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙ'Α

Digitized by Google

ὉΜΙΛΙ´Α ΠΘ.

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον λέγοντες· κύριε ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας.

Πανταχοῦ ἡ πλάνη ἑαυτῇ περιπίπτει, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἄκουσα συνηγορεῖ. σκόπει A
δέ· δεῖ πιστευθῆναι ὅτι ἔπαθεν, ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, καὶ ὅτι ἀνέστη· καὶ ταῦτα πάντα διὰ τῶν ἐχθρῶν γίνεται. ὅρα γοῦν τὰ ῥήματα ταῦτα τούτοις μαρτυροῦντα ἅπασιν. ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν εἶπε· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον σφραγισθῆναι τὸν τάφον. οὐκοῦν ἐτάφη· μήποτε ἔλθωσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ κλέψωσιν αὐτόν. οὐκοῦν ἐὰν ὁ τάφος σφραγισθῇ, οὐκ ἔστι τις κακουργία. οὐ γὰρ ἦν. οὐκοῦν ἀναντίρρητος ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. δι᾽ ὧν ὑμεῖς B
προτετείνατε, γέγονεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐσφραγίσθη, οὐδεμία γέγονε κακουργία, ἀλλ᾽ ἀνέστη σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως. εἶδες πῶς καὶ ἄκοντες συναγωνίζονται τῇ τῆς ἀληθείας ἀποδείξει; σὺ δέ μοι σκόπει τῶν μαθητῶν τὸ φιλάληθες. πῶς οὐδὲν λεγομένων παρὰ τῶν ἐχθρῶν, οὐδὲν ἀποκρύπτονται, κἂν ἐπονείδιστα λέγωσιν. ἰδοὺ γοῦν καὶ πλάνον καλοῦσι, καὶ οὐ σιγῶσιν αὐτὸ οὗτοι. τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἐκείνων δείκνυσιν ὠμότητα, καὶ τούτων τὸν ἁπλοῦν καὶ φιλαλήθη τρόπον, ὅτι οὐδὲ τῷ θανάτῳ τὴν C
ὀργὴν ἀφῆκαν. ἄξιον δὲ κἀκεῖνο ζητῆσαι· ποῦ εἶπεν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι; οὐ γὰρ εὕροι τις ἂν οὕτω σαφῶς εἰρημένον, ἀλλ᾽ ἢ τὸ τοῦ Ἰωνᾶ παράδειγμα. ὥστε ᾔδεσαν τὰ λεγόμενα, κἂν ἑκόντες ἐκακούργουν. τί οὖν ὁ Πιλάτος; ἔχετε κουστωδίαν, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. καὶ ἠσφαλίσαντο σφραγίσαντες τὸν τάφον μετὰ τῆς κουστωδίας. οὐκ ἀφίησι δὲ τοὺς στρατιώτας μόνους σφραγίσαι· ὅτι γὰρ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ οὐκέτι συμπράττειν αὐτοῖς ἤθελεν· ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς D
αὐτῶν καὶ τοῦτο ἀνέχεται καί φησιν· ὑμεῖς ὡς βούλεσθε σφραγίσατε, ἵνα μὴ ἑτέρους ἔχητε αἰτιᾶσθαι. εἰ γὰρ μόνοι οἱ στρατιῶται ἐσφραγίσαντο, ἠδύναντο λέγειν εἰ καὶ ἀπίθανα καὶ ψευδῆ τὰ λεγόμενα, ὅμως ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἀναισχυντοῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ λέγειν εἶχον, ὅτι οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα δόντες κλαπῆναι παρέσχον τοῖς μαθηταῖς τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως πλάσαι λόγον. νυνὶ δὲ ἀσφαλισάμενοι, οὐδὲ τοῦτο λέγειν δύνανται. εἶδες E
πῶς σπουδάζουσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἄκοντες; καὶ γὰρ αὐτοὶ προσῆλθον, αὐτοὶ ᾔτησαν, αὐτοὶ ἐσφραγίσαντο μετὰ τῆς κουστωδίας. ὥστε ἀλλήλων εἶναι κατήγοροι καὶ ἔλεγχοι. καὶ

HOMILIA XC.

in Gr. Codd. eſt LXXXIX.

EX CAPITE XXVII. & XXVIII.

Poſtera autem die quæ eſt poſt paraſceuen, conuenerunt principes ſacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quod impoſtor ille dixerat adhuc viuens, poſt tres dies reſurgo: Iube ergo muniri ſepulchrum vſque in diem tertium, ne forte veniant diſcipuli eius nocte, & furentur eum: & dicant plebi, ſurrexit à mortuis, & erit nouiſſimus error peior priore.

VBIQVE error & impoſtura ſeipſam confodit, & veritati nolens ſuffragatur. Expende itaque. Credi oportuit illum mortuum eſſe, & ſepultum eſſe atq; reſurrexiſſe: quæ quidem omnia per inimicos explorata reddũtur. Verba igitur ipſa quæ omnia hęc cõfirmant, expẽde: *Recordati ſumus,* inquiunt, *quod impoſtor ille dixerat adhuc viuens:* mortu' eſt igitur: *poſt tres dies reſurgo. Iube ergo muniri ſepulchrum:* ſepult' eſt igitur: *ne forte veniant diſcipuli eius & furentur eum:* ſi itaq; ſepulchrũ munitum eſt & obſignatũ, interueniétne fra' aliqua aut dol'? Minimè vero: certa igitur reſurrectionis demonſtratio per ea quæ vos ipſi procuraſtis reddita eſt. Si.n. obſignatũ fuit ſepulchrũ, fraudi & dolo nullus locus relinquebatur: quod ſi nulla fraus admiſſa fuerit, ſepulchrũ vero repertum eſt vacuũ, perſpicuũ quòd proculdubio & citra controuerſiã reſurrexerit. Vides qui vel inuiti ve- C
ritatis adiuuent demonſtrationẽ? Tu autẽ expẽde quã ſint veritatis amãtes diſcipuli, quomodo nihil eorũ quæ ab aduerſarijs dicebãtur, occultãt, etiã ſi illa probroſiſſima eſſent. ecce.n. impoſtorẽ vocãt, nec illud tacẽt iſti. Iſta vero illorũ etiam declarant crudelitatẽ, quod per mortem illam non laxarĩt ac remiſerint: atque iſtorum mores ſimplices ac veritatis ſtudioſos. Aequũ autem fuerit illud etiam inquirere, vbinam Iudæis dixerit, poſt tres dies reſurgo. Diſcipulis enim frequenter ſe tertio die reſurrectu- D
rum dixit. Iudæis verò non facile quis inueniat ſic apertè dictum, præterquam in Ionę exemplo. Intellexerant itaque ea quæ dicebãtur, & ſua ſpontè malignè agebant. Quid igitur Pilatus? *Habetis cuſtodiam, munite ſicut ſcitis, & munierunt, obſignantes ſepulchrum cum cuſtodibus.* Non permittit vt milites ſoli obſignent: tanquam enim de rebus ipſius edoctus, ipſis amplius cooperari non vult, ſed pro illorum excuſatione iſtud etiam admittit & dicit, vos vt vultis obſignate, ne in alios culpam reijcere poſſitis. Si enim ſoli milites obſignaſſent, E
dicere potuiſſent (etiamſi illorum dicta falſa fuiſſent & incredibilia) attamen ſicut in alijs impudenter agebant, ita hic vtique dixiſſent, quòd milites facta diſcipulis poteſtate corpus ipſum clam auferendi, anſam ipſis præbuiſſent hunc de reſurrectione ſermonẽ effingẽdi: nunc vero cùm ipſi muniuerint, iſtud dicere non poſſunt. Viden' quomodo vel inuiti operam veritati nauarunt? Siquidem ipſi adierunt, ipſi petierunt, ipſi obſignauerunt adhibitis cuſtodibus, ita vt ſe mutuo reprehendant & accuſent.

Digitized by Google

Cæterum quandónam corpus furati ſunt? Sabbatóne? & qui hoc fieri potuit? nõ.n. licebat accedere, ꝙ ſi legẽ etiam contẽnerent, quomodo illi vſque adeo timidi auſi fuiſſent accedere? & quanã tandẽ ratione plebi potuiſſent perſuadere? quid dicerẽt, quid facerent: quali vero fiducia ꝓ mortuo ſtare auderent: q̃ expectarent retributionẽ: aut cõpenſationem? viuentẽ adhuc & ſolũmodo cõprehenſum videntes, aufugerũt: & poſt mortẽ ſi nõ reſurrexiſſet, erántne audacter pro ipſo locuturi? & quinã iſta veriſimilia eſſent? Quòd.n. noluiſſent, neq; potuiſſent eáque facta nõ eſſet reſurrectionẽ fingere, illinc manifeſtũ eſt. Multa.n. de reſurrectione verba fecerat, & aſſidue inculcabat, adeò vt hi ipſi dixerint, poſt tres dies reſurgo. Si igitur nõ reſurrexiſſet, planum eſt quod iſti decepti, & à tota gente ꝓpter ipſum oppugnati, atq; è domibus & ciuitatibus deturbati cũ auerſati fuiſſent, ac nequaquam talẽ ipſi gloriã attribuere voluiſſent, tanquam decepti, & in extrema ꝓpter ipſum adducti pericula. Quod autem niſi vera fuiſſet reſurrectio, neque eã effingere potuiſſent, comprobatione nil op' eſt. Qua enim re freti iſtud auſi fuiſſent? ſermonis ne acrimonia & dicendi vehementia? atqui omnium erãt imperitiſſimi: pecuniarúmne abundantia? atqui neque baculum neque calceamenta habebant: generiſne claritate? atqui viles erant atq; è vilibus orti parentibus: patriæne ſplendore? atqui è regionibus erant obſcuris: ſuáne multitudine? atqui plures non erant quàm vndecim, & illi quidem diſperſi: promiſſionibúſne magiſtri? quibus? ſi enim non reſurrexerit, nihil illæ firmitatis aut ponderis apud ipſos habere poterant. Quomodo autem furẽtem populum ſuſtinuiſſent? Si enim ipſorum vertex & princeps mulieris oſtiariæ verbum non ſuſtinuit & reliqui omnes eum vinctum conſpicati diſperſi ſunt, quomodo cogitaſſent ſe ad extremas orbis partes percurſuros, & effictum reſurrectionis ſermonem plantaturos? Si enim ille ad mulieris minas nõ ſubſtitit, alij vero neque ad plebis aſpectum, quomodo tandem aduerſus reges & principes ac populos ſubſiſtere potuiſſent, vbi tormenta, gladij, ignes, & mille per ſingulos dies mortes, niſi eius qui reſurrexiſſet auxilio confirmati fuiſſent? Tot tantaque miracula facta fuerant, ſed Iudæi nihil horum reueriti, illum qui illa fecerat crucifixerunt, & iſtiſne ſimpliciter de reſurrectione verba facientibus erant credituri? Haud ita res habet, haud, inquam, ita ſe res habet: ſed eius qui reſurrexit robur & potentia hæc effecit. Expende autem quæſo ridiculam iſtorum malitiam: recordati enim ſumus, inquiunt, quòd impoſtor ille adhuc viuens dixerit, poſt tres dies reſurgo. At ſi impoſtor erat & vana iactabat, quid metuitis & circumcurritis: cur adeò eſtis ſoliciti, tantumque impenditis ſtudij? metuimus, inquiunt, nequando diſcipuli furẽtur ipſum & plebem decipiant. Atqui demonſtratum eſt iſtud rationi nullo modo conſentaneum eſſe. Attamen malitia quæ contẽtioſa eſt ac impudens, ſtulta & inconſiderata aggreditur, & ad tres vſque dies iubent muniri ſepulchrũ, tanquam

καί τοι πότε ἂν ἔκλεψαν τῷ σαββάτῳ, καὶ πῶς; οὐδὲ γὰρ ἐξῆν προελθεῖν. εἰ δὲ καὶ τὸν νόμον παρέβαινον, πῶς ἂν ἐτόλμησαν οἱ οὕτω δειλοὶ προσελθεῖν; πῶς δὲ πεῖσαι τὸν ὄχλον ἠδυνήθησαν; τί λέγοντες, τί ποιοῦντες; ποίᾳ δὲ προθυμίᾳ στῆναι εἶχον ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ; τίνα προσδοκῶντες ἀντίδοσιν; ποίαν ἀμοιβήν; ὃν ζῶντα ἰδόντες ἔφυγον, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παῤῥησιάζεσθαι ἔμελλον, εἰ μὴ ἀνέστη; καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα

A λόγον; ὅτι γὰρ οὔτ' ἂν ἠβουλήθησαν, οὔτ' ἂν ἠδυνήθησαν πλάσαι ἀνάστασιν μὴ γενομένην, δῆλον ἐκεῖθεν. πολλὰ περὶ ἀναστάσεως αὐτοῖς διελέχθη, καὶ συνεχῶς ἔλεγεν, ὡς καὶ αὐτοὶ οὗτοι εἰρήκασιν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. εἰ τοίνυν οὐκ ἀνέστη, δῆλον ὡς ἀπατηθέντες οὗτοι καὶ πρὸς ὁλόκληρον ἔθνος δι' αὐτὸν ἐκπολεμωθέντες, καὶ ἄοικοι καὶ ἄπολιδες γενόμενοι, ἀπεστράφησαν ἂν αὐτόν, καὶ οὐκ ἂν ἠβουλήθησαν τοιαύτην αὐτῷ περιθεῖναι δόξαν· ὥστε ἠπατημένοι καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους δι' αὐτὸν ἐμπεσόντες κιν-

B δύνους. ὅτι δὲ οὐδὲ ἂν ἠδυνήθησαν, εἰ μὴ ἦν ἀληθὴς ἡ ἀνάστασις πλάσαι αὐτήν, τοῦτο οὐδὲ λόγου δεῖται. τίνι γὰρ ἐθάῤῥουν; τῇ τῶν λόγων δεινότητι; ἀλλὰ πάντων ἦσαν ἀμαθέστεροι. ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τῶν χρημάτων; ἀλλ' οὐδὲ ῥάβδον οὐδὲ ὑποδήματα εἶχον. ἀλλὰ τῇ περιφανείᾳ τοῦ γένους; ἀλλ' εὐτελεῖς καὶ ἐξ εὐτελῶν. ἀλλὰ τῷ μεγέθει τῆς πατρίδος; ἀλλὰ ἀπὸ χωρίων ἀσήμων ἦσαν. ἀλλὰ τῷ πλήθει τῷ ἑαυτῶν; ἀλλὰ τῶν ἕνδεκα οὐκ ἦσαν πλείους, καὶ αὐτοὶ δὲ διεσπάρησαν. ἀλλὰ

C ταῖς ἐπαγγελίαις τοῦ διδασκάλου; ποίαις; εἰ γὰρ μὴ ἀνέστη, οὐδὲ ἐκεῖναι ἤμελλον εἶναι πισταί. πῶς δ' ἂν ἤνεγκαν δῆμον μαινόμενον; εἰ γὰρ ὁ κορυφαῖος αὐτῶν θυρωροῦ ῥῆμα οὐκ ἤνεγκε γυναικός· καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πάντες δεδεμένον ἰδόντες διεσπάρησαν· πῶς ἂν ἐνενόησαν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης δραμεῖν, καὶ φυτεῦσαι πεπλασμένον ἀναστάσεως λόγον; εἰ γὰρ ὁ μὲν πρὸς γυναικὸς ἀπειλὴν οὐκ ἔστη· οἱ δὲ πρὸς δεσμῶν ὄψιν, πῶς ἠδύναντο πρὸς βασιλέας καὶ ἄρχοντας καὶ

D δήμους ἵστασθαι, ὅπου ξίφη καὶ τήγανα καὶ κάμινοι, καὶ μυρίοι καθ' ἡμέραν θάνατοι, εἰ μὴ τῆς τοῦ ἀναστάντος δυνάμεως καὶ ῥοπῆς ἀπήλαυσαν; τοιαῦτα σημεῖα γέγονε καὶ τοσαῦτα, καὶ οὐδὲν τούτων ᾐδέσθησαν ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἐσταύρωσαν τὸν πεποιηκότα. καὶ τούτοις ἤμελλον ἁπλῶς λέγουσι πείθεσθαι περὶ ἀναστάσεως; οὐκ ἔστι ταῦτα οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀναστάντος ἰσχὺς πάντα εἰργάσατο. σκόπει δέ μοι τὴν κακουργίαν αὐτῶν τὴν καταγέλαστον. ἐμνήσθημέν φησιν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς

E ἡμέρας ἐγείρομαι. καὶ εἰ πλάνος ἦν καὶ ψευδῆ ἐκόμπαζε, τί δεδοίκατε καὶ περιτρέχετε, καὶ τοσαύτῃ σπουδῇ κέχρησθε; δεδοίκαμέν φησι, μήποτε κλέψωσιν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ καὶ ἀπατήσωσι τοὺς πολλούς. καί τοι γε ἀπεδείχθη τοῦτο οὐκ ἔχον λόγον καθόλου, ἀλλ' ὅμως ἡ κακία φιλόνεικον καὶ ἀναιδὲς, καὶ τοῖς ἀλογίστοις ἐπιχειρεῖ. καὶ μέχρι τριῶν ἡμερῶν κελεύουσιν ἀσφαλισθῆναι, ὡς

Digitized by Google

ὥσπερ ὑπὲρ δογμάτων μαχόμενοι, καὶ βουλόμενοι δεῖξαι καὶ πρὸ τούτου πλάνον ὄντα, καὶ μέχρι τοῦ τάφου τὴν κακίαν ἐκτείνουσι. διά τοι τοῦτο τάχιον ἀνέστη, ἵνα μὴ λέγωσιν ὅτι ἐψεύσατο καὶ ἐκλάπη. τοῦτο μὲν γὰρ ἔγκλημα οὐκ εἶχε, τὸ θᾶττον ἀναστῆναι· τὸ δὲ βράδιον, ὑποψίας ἔγεμε. καὶ γὰρ εἰ μὴ τότε ἀνέστη, καθημένων αὐτόθι καὶ φυλαττόντων, ἀλλ', ἀναχωρησάντων μετὰ τὴν τριήμερον, εἶχον λέγειν καὶ ἀντιλέγειν, εἰ καὶ ἀνοήτως. διὰ τοῦτο προέφθασεν. ἔδει γὰρ παρακαθημένων αὐτῶν καὶ φυλαττόντων γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν. οὐκοῦν καὶ εἴσω τῶν τριῶν ἡμερῶν ἔδει γενέσθαι· ὡς εἴγε παρελθουσῶν αὐτῶν καὶ ἀναχωρησάντων ἐγένετο, ὕποπτον τὸ πρᾶγμα ἤμελλεν εἶναι. διὸ καὶ σφραγίσαι συνεχώρησεν ὡς ἠβούλοντο, καὶ στρατιῶται παρεκάθηντο. οὐκ ἔμελλεν αὐτοῖς ἐν σαββάτῳ τοῦτο ποιοῦσι, καὶ ἐργαζομένοις, ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον ἑώρων τὴν ἑαυτῶν πονηρίαν. ὡς ταύτῃ περιεσόμενοι, ὅπερ ἐσχάτης ἀνοίας ἦν, καὶ σφόδρα αὐτοὺς λοιπὸν κατασείοντος φόβου. οἱ γὰρ ζῶντα αὐτὸν κατασχόντες, ἀποθανόντα δεδοίκασι. καίτοι γε εἰ ψιλός τις ἄνθρωπος ἦν, ἔδει θαρρεῖν. ἀλλ' ἵνα μάθωσιν, ὅτι ζῶν ἑκὼν ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθεν, ἰδοὺ σφραγὶς, καὶ λίθος, καὶ κουστωδία, καὶ οὐκ ἴσχυσαν κατασχεῖν· ἀλλ' ἓν γίνεται μόνον, τὸ δημοσιευθῆναι τὴν ταφὴν, καὶ πιστευθῆναι ἐντεῦθεν τὴν ἀνάστασιν. καὶ γὰρ στρατιῶται παρεκάθηντο, καὶ ἰουδαῖοι προσήδρευον. ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων ἦλθε μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθεν ὁ ἄγγελος. τίνος οὖν ἕνεκεν ἦλθε, καὶ τὸν λίθον ἦρε; διὰ τὰς γυναῖκας· αὐταὶ γὰρ αὐτὸν τότε εἶδον ἐν τῷ τάφῳ. ἵν' οὖν πιστεύσωσιν ὅτι ἠγέρθη, ὁρῶσι κενὸν τὸν τάφον τοῦ σώματος. διὰ τοῦτο ἀνεῖλε τὸν λίθον, διὰ τοῦτο καὶ σεισμὸς ἐγένετο, ἵνα διαναστῶσι καὶ ἀφυπνισθῶσι. καὶ γὰρ ἦσαν παραγενόμεναι, ὥστε ἔλαιον λαβεῖν· καὶ ἐν νυκτὶ ταῦτα ἐγίνετο, καὶ εἰκὸς τινὰς καὶ καθευδῆσαι. καὶ τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί φησι, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς; πρότερον αὐτὰς ἀπαλλάττει τοῦ δέους, καὶ τότε διαλέγεται περὶ τῆς ἀναστάσεως. καὶ τὸ, ὑμεῖς, δὲ πολλὴν ἐνδεικνυμένου τιμήν ἐστι, καὶ δηλοῦντος, ὅτι τὰ ἔσχατα μένει τοὺς τετολμηκότας ἅπερ ἐτόλμησαν, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν. οὐ γὰρ ὑμῶν ἐστι τὸ δεδοικέναι φησὶν, ἀλλ' ἐκείνων τῶν σταυρωσάντων. ἀπαλλάξας τοίνυν αὐτὰς τοῦ φόβου, καὶ διὰ τῶν ῥημάτων καὶ διὰ τῆς ὄψεως. καὶ γὰρ τὸ σχῆμα φαιδρὸν ἀνέδειξεν, ἅτε εὐαγγέλια τοιαῦτα φέρων, ἐπήγαγε λέγων· οἶδα ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, καὶ οὐκ αἰσχύνεται ἐσταυρωμένον καλῶν. τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. ἠγέρθη. καὶ πόθεν δῆλον; καθὼς εἶπεν. ὅτι κἂν ἐμοί φησι διαπιστεῖτε, τῶν ἐκείνου μνήσθητε ῥημάτων. καὶ οὐδὲ ἐμοὶ ἀπιστήσετε. εἶτα καὶ ἄλλη ἀπόδειξις. δεῦτε

ἴδετε

tanquam pro dogmatibus decertantes: ac cupientes oſtendere etiam antea impoſtorem fuiſſe, ad ſepulchrum vſque malitiam etiam extendunt & producunt. Propterea vtique citius reſurrexit, ne dicant quod mentitus ſit ac furto ſublatus fuerit: citius enim reſurrexiſſe criminationi non erat obnoxium, ſeruis verò, plenum fuiſſet ſuſpicionis. Nã ſi tũc reſurrexiſſet, ſedentibus ipſis ac manentibus illic & cuſtodientibus, ſed ipſis digreſſis poſt diem tertium, A potuiſſent aliquid dicere & cõtradicere, quanuis inſipiẽter. Propterea igitur prȩuenit. Oportebat enim reſurrectionem fieri aſſidentibus ipſis & cuſtodientibus. Itaque etiam intra tres dies fieri oportebat. Nã ſi facta fuiſſet poſteaquam dies illi præterijſſent & cuſtodes ſeceſſiſſent, res futura erat ſuſpecta. Ideo permiſit, vt, quemadmodum volebant, obſignarent & milites aſſiderent. Nec ipſi iſta facientes ac patrantes ſabbati vllam rationem habuerunt: ſed ad illud vnum ſpectabant, vt ſuam ipſorum B explerent malitiam, tanquam hac ratione ſuperiores futuri, quod extremæ erat ſtultitiæ ac timoris ipſos vehemẽter iã cõcutientis. Qui, n. viuentem comprehenderant, mortuum verẽtur. Atqui ſi purus aliquis ac ſimplex homo erat, fidenti eſſe animo oportuit: ſed vt diſcant quòd dum viueret ſua ſponte ac volens pateretur quæcunque patiebatur, en & ſigillum, & lapis, & cuſtodes, nec tamen ipſum retinere potuerunt: ſed id vnum efficitur, quòd ſepultura publicetur, & reſurrectio inde credatur. Nam & milites aſſidebant, & Iudæi aſſi-C ſtebant. *Veſpera autem ſabbatorum quæ luceſcit in vnam ſabbatorum, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre ſepulchrum, & ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim domini deſcendit de cœlo: & accedens reuoluit lapidem ab oſtio monumẽti, & ſedebat ſuper eum: erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimentum eius candidum ſicut nix.* Poſt reſurrectionẽ venit Angelus. Qua igitur de cauſa venit Angel', & abſtulit lapidẽ? Propter mulieres: ipſæ enim eum viderant in ſepulchro. Vt igitur eum reſurrexiſſe credant, vident ſepulchrum corpore vacuum. Ideo la-D pidem abſtulit, ideo etiam terræmotus factus eſt, vt ſurgerent & à ſomno excitarentur: venerant. n. vt corpus vngerent, ac noctu iſta fiebant, & veriſimile erat quaſdam etiam obdormiuiſſe. Sed cur & quamobrem ait: *nolite timere vos*? Prius metu eas liberat: ac tunc de reſurrectione diſſerit: quum autem ait: *vos*: multum id præ ſe fert honoris: & ſimul declarat eos qui ſumma audacia facinus illud auſi fuerant patrare, niſi reſipuerint, extrema paſſuros eſſe. Non enim veſtrum eſt, inquit, metuere, ſed E illorum qui crucifixerunt: metu itaque ſublato tum per ea quæ dixit, ſuo ipſo etiam aſpectu (hilarem enim vultum oſtentabat, vtpote qui talia tanquã lȩta adferret nũcia) ſubiũxit dicẽs: *Scio quod Ieſum crucifixum quæritis.* Nec crucifixum vocare erubeſcit. Hoc enim caput eſt & ſumma bonorum: *ſurrexit*: vnde id patet? *ſicut dixit*: Itaque etiamſi mihi diffidatis, verborum illius memineritis, & mihi non diffidetis. Deinde & alia demonſtratio. *Venite*

Ca. XXVIII.

& videte locum vbi poſitus erat dominus. Propterea lapidē amouerat vt ipſæ etiā hinc argumentū ſumerēt: *& dicite diſcipulis: Ipſum in Galilea videbitis.* Alijs etiā annūciare efficit, quod maximè ipſas credere facit. Et bene dixit *in Galilea*, à moleſtijs & periculis liberās, ne metus fidem perturbet. *Et exierunt de monumento cum timore & gaudio.* Quāobrem tandē? Rē ſtupendā viderāt & admirandā, ſepulchrū vacuū in quo pri' dominum poſitum fuiſſe viderant: propterea ipſas angelos ad ſpectandum adduxit, vt vtriuſque teſtes eſſent, & ſepulchri, & reſurrectionis: ſecum enim reputabant quod nemo ipſum ſuſtuliſſet, tam multis aſſidentibus militibus, niſi ſeipſum ſuſcitaſſet. Propterea & gaudēt & admirantur: & tantę perſeuerantiæ retributionem accipiunt, vt primæ videant & annuncient, non dicta ſolum, ſed viſa etiam. Cùm igitur exiuiſſent cum timore & gaudio: *Et ecce Ieſus occurrit illis dicens: Auete: illa autem tenuerunt pedes eius.* Et poſtquam immenſa cum lætitia ad eum accurriſſent, per tactum reſurrectionis documentum & certitudinem acceperunt. *Atque adorauerunt ipſum.* Quid igitur ipſe? *Nolite timere.* Rurſus etiam ipſe timorem amouet, ipſi fidei viam præparans: ſed *ite ac renunciate fratribus meis, vt eant in Galilaeam, & ibi me videbunt.* Conſidera quomodo etiam ipſe per eas diſcipulis annunciat, genus quod maxima fuerat contumelia notatum, ad honorem, vt ſæpe dixi, & ſpem meliorem renocans, & labefactatum curans. Aliquis veſtrum cuperet fortaſſe ad celebrium illarum mulierum inſtar eſſe, atque pedes Ieſu amplecti poſſe. Poteſtis etiamnum quicunque vultis, non ſolum pedes & manus, ſed ſacrum etiam caput illud amplecti, ſi pura conſcientia horrendorum & admirandorum myſteriorū fueritis participes. Neque vero hic tantum, ſed & in illa die videbitis illum cum ineffabili gloria & angelorum multitudine venientem, ſi miſericordes eſſe volueritis, & audietis non iſta tantum verba, auete, ſed etiam illa: *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Eſtote igitur humani & miſericordes, vt ea ab ipſo audiatis. Et vos quæ aurum geſtatis mulieres, quæ mulierum iſtarum curſum contemplatæ eſtis, ſero ſaltem aliquando morbum iſtum auerſemini, quo auri cupiditate tenemini. Itaque ſi beatas has mulieres imitari velitis, vendite ornatum quo circundamini, eleemoſynam induentes. Quænam eſt dic quæſo, vtilitas pretioſorum iſtorum lapidum, & veſtimentorum auro intertextorum? gaudet his, inquies, animus & lætatur: ego abs te lucrum petij, tu mihi nocumentum narraſti: nihil enim peius eſt, quam in his occupari atque gaudere, illiſque affigi: acerbior enim fit moleſta hæc ſeruitus quum quis etiam ſeruiēs oblectatur: cui enim vnquā ſpiritualium operum, vt conuenit incumbet, quando item vt decet res huius ſeculi deridebit, quæ auro vinciri iucundum eſſe arbitrabitur? Qui enim in carcere lubens manet, nūquam ab eo liberari volet: quemadmodum nec iſta quæ ſponte ſua lubens ligata eſt,

Sed

ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. διὰ τοῦτο καὶ ἀπῆρε τὸν λίθον, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν αὐτὰς λαβεῖν τὴν ἀπόδειξιν. καὶ εἴπατε τοῖς μαθηταῖς ὅτι ὄψεσθε αὐτὸν εἰς τὴν γαλιλαίαν. καὶ ἑτέροις εὐαγγελίζεσθαι παρασκευάζει, ὃ μάλιστα αὐτὰς ἐποίει πιστεῦσαι. καὶ καλῶς εἰς τὴν γαλιλαίαν ἀπαλλάττων πραγμάτων καὶ κινδύνων, ὥστε μὴ τὸν φόβον ἐνοχλεῖν τῇ πίστει. καὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς. τί δήποτε; ἐκπληκτικὸν πρᾶγμα εἶδον καὶ παράδοξον, τάφον κενωθέντα ἔνθα A πρῶτον τεθέντα εἶδον. διὸ καὶ ἤγαγεν αὐτὰς εἰς θεωρίαν, ἵνα ἀμφοτέρων γένωνται μάρτυρες καὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς ἀναστάσεως. καὶ γὰρ ἐνενόουν, ὅτι οὐδεὶς ἂν ἦρεν, στρατιωτῶν τοσούτων παρακαθημένων, εἰ μὴ ἑαυτὸν ἀνέστησε. διὰ τοῦτο καὶ χαίρουσι καὶ θαυμάζουσι, καὶ τῆς τοσαύτης παραμονῆς λαμβάνουσι τὴν ἀμοιβὴν, τὸ πρῶται ἰδεῖν καὶ εὐαγγελίσασθαι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὁραθέντα. ἐπεὶ οὖν ἐξῆλθον μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς, ἰδοὺ ὁ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων· χαίρετε. αἱ δὲ ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ μεθ' ὑπερβαλ- B λούσης εὐφροσύνης αὐτῷ προσέδραμον. ἐλάμβανον καὶ διὰ τῆς ἁφῆς τεκμήριον καὶ πληροφορίαν τῆς ἀναστάσεως, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τί οὖν αὐτός; μὴ φοβεῖσθε. πάλιν καὶ οὗτος τὸ δέος ἐκβάλλει, προοδοποιῶν τῇ πίστει. ἀλλ' ὑπάγετε καὶ εἴπατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. σκόπει πῶς καὶ αὐτὸς διὰ τούτων τοὺς μαθητὰς εὐαγγελίζεται, ὃ πολλάκις εἶπον, τὸ μάλιστα γένος ἀτιμασθὲν, εἰς τιμὴν ἄγων καὶ εἰς χρηστὰς ἐλπίδας, καὶ τὸ πεπονηκὸς ἰώμενος. τάχα τις ὑμῶν ἐ- C βούλετο κατ' ἐκείνας γενέσθαι, καὶ τοὺς πόδας κατασχεῖν τοῦ ἰησοῦ· δύνασθε δὲ καὶ νῦν ὅσοι βούλεσθε, οὐχὶ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν κατασχεῖν τὴν ἱερὰν ἐκείνην, τῶν φρικτῶν ἀπολαύοντες μυστηρίων ἐν καθαρῷ συνειδότι. οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὄψεσθε αὐτὸν, μετὰ τῆς ἀπορρήτου δόξης ἐκείνης καὶ τοῦ δήμου τῶν ἀγγέλων ἐρχόμενον, εἰ βούλησθε εἶναι φιλάνθρωποι· καὶ ἀκούσεσθε οὐχὶ ταῦτα τὰ ῥήματα μόνον, ὅτι χαίρετε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κλη- D ρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. γίνεσθε τοίνυν φιλάνθρωποι, ἵνα ταῦτα ἀκούσητε, καὶ ὑμεῖς αἱ χρυσοφόροι γυναῖκες, αἱ τὸν δρόμον τῶν γυναικῶν θεασάμεναι τούτων. ὀψὲ γοῦν ποτε τὴν νόσον ἀποθέμεναι τῆς τῶν χρυσῶν ἐπιθυμίας. ὥστε εἰ ζηλοῦτε τὰς γυναῖκας, ἀντάλλαξασθε τὸν κόσμον ὃν περίκεισθε, ἐλεημοσύνην περιθέμεναι. τί ὄφελος, εἰπέ μοι, τῶν λίθων τῶν τιμίων τούτων, καὶ τῶν χρυσοπάστων ἱματίων; χαίρει τούτοις φησὶν ἡ ψυχὴ καὶ εὐφραίνεται. ἐγώ σε τὸ κέρδος ἠρώτησα· σὺ δέ μοι τὸ E βλάβος εἶπες. οὐδὲν γὰρ χεῖρον τοῦ περὶ ταῦτα ἠσχολῆσθαι, καὶ χαίρειν καὶ προσηλῶσθαι. χεῖρον οὐδέν. πικροτέρα γὰρ ἡ χαλεπὴ αὕτη δουλεία γίνεται, ὅταν τις δουλεύων εὐφραίνηται. ἐπεὶ τίς γὰρ τῶν πνευματικῶν ὡς χρὴ σπουδάσει; πότε δὲ καταγελάσεται ὡς δεῖ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἡ χαρᾶς ἄξιον εἶναι νομίζουσα τὸ δεδέσθαι χρυσῷ; ὁ γὰρ ἐν δεσμωτηρίῳ μένων καὶ ἡδόμενος, οὐδέποτε ἀπαλλαγῆναι θελήσει. ὥσπερ οὖν οὐδὲ αὕτη,

ἀλλ'

ἀλλ' ὥσπερ τις αἰχμάλωτος γινομένη τῆς πονηρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας, οὐδὲ φωνῆς ἀνέξεται πνευματικῆς ἀκοῦσαι μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιθυμίας τε καὶ σπουδῆς, μή τί γε ἔργον μετελθεῖν. τί οὖν τὸ κέρδος τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τῆς βασιλείας ταύτης εἰπέ μοι; τέρπομαι φησι, πάλιν μοι τὴν βλάβην εἶπε καὶ τὸν ὄλεθρον. ἀλλὰ τιμῆς ἀπολαύω φησὶ παρὰ τῶν ὁρώντων. καὶ τί τοῦτο; ἑτέρας γὰρ τοῦτο διαφορᾶς ὑπόθεσις, ὅτ' ἂν εἰς τῦφον, ὅτ' ἂν εἰς ἀπόνοιαν αἴρει. φέρε οὖν ἐπειδὴ σὺ τὸ κέρδος οὐκ εἶπες, ἀνάσχου ἐμοῦ σοι διηγουμένου τὰς βλάβας. τίνες οὖν ἐντεῦθεν αἱ βλάβαι; ἡ φροντὶς ἡ μείζων τῆς ἡδονῆς. διὸ πολλοὶ τῶν ὁρώντων τούτων δὴ τῶν παχυτέρων τέρπονται μᾶλλον, ἢ ἡ περικειμένη. σὺ μὲν γὰρ μετὰ μερίμνης καλλωπίζῃ· ἐκεῖνοι δὲ ἄνευ ταύτης ἑστιῶσι τὰς ὄψεις. εἶτα ἑτέρα πάλιν, τὸ ταπεινοῦσθαι τὴν ψυχὴν, τὸ βασκαίνεσθαι πανταχόθεν. αἱ γὰρ πλησίον δηχθεῖσαι, κατὰ τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ὁπλίζονται, καὶ πολέμους ἀναῤῥιπίζουσι χαλεπούς. μετὰ τοῦτο, τὴν σχολὴν ἅπασαν, καὶ τὴν φροντίδα εἰς τοῦτο δαπανᾶσθαι, τὸ τῶν πνευματικῶν μὴ σφόδρα ἀντέχεσθαι κατορθωμάτων, τὸ τύφου καὶ ἀπονοίας, καὶ κενῆς πληροῦσθαι δόξης. τὸ, τῇ γῇ προσηλοῦσθαι, καὶ πτεροῤῥυεῖν, καὶ ἀντὶ ἀετοῦ γίνεσθαι κύνα καὶ χοῖρον. ἀφεῖσα γὰρ πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπειν καὶ πέτεσθαι, καθάπερ οἱ χοῖροι χαμαὶ νεύεις μεγάλας περιεργαζομένη, καὶ χεραμοὺς, καὶ ψυχὴν ἄανδρον καὶ ἀνελεύθερον κτωμένη. ἀλλ' ἐπιστρέφεις φαινομένη τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς; δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο χρυσίον φορεῖν οὐκ ἔδει, ἵνα μὴ κοινὸν γένῃ θέατρον, καὶ πολλῶν κατηγόρων ἀνοίξῃς στόματα. οὐδεὶς γάρ σε τῶν ἐπιστρεφομένων θαυμάζει, ἀλλὰ σκώπτουσιν ὡς φιλόκοσμον, ὡς ἀλαζόνα, ὡς σαρκικὴν γυναῖκα. κἂν εἰς ἐκκλησίαν εἰσέλθῃς, ἐξῆλθες οὐδὲν λαβοῦσα, ἀλλ' ἢ μυρία σκώμματα καὶ λοιδορίας καὶ ἀράς, οὐχὶ παρὰ τῶν ὁρώντων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ προφήτου. καὶ γὰρ εὐθέως ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας, ἰδών σε βοήσει· „τάδε λέγει κύριος ἐπὶ τὰς ἀρχούσας θυγατέρας Σιὼν, ἀνθ' ὧν ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τραχήλῳ, καὶ νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῇ πορείᾳ τῶν ποδῶν σύρουσαι τοὺς χιτῶνας, καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι, ἀνακαλύψει κύριος τὸν κόσμον αὐτῶν καὶ ἔσται ἀντὶ ὀσμῆς ἡδείας κονιορτὸς, ἀντὶ δὲ ζώνης σχοινίῳ ζώσῃ. ταῦτά σοι ἀντὶ καλλωπισμοῦ. οὐδὲ γὰρ πρὸς ἐκείνας μόνας ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν γυναῖκα μιμουμένην αὐτάς. καὶ ὁ Παῦλος δὲ μετ' ἐκείνου βοᾷ καὶ κατήγορος ἕστηκε, γράφων Τιμοθέῳ παραγγέλλειν ταῖς γυναιξὶ, „μὴ ἐν πλέγμασι, μὴ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ κοσμεῖσθαι αὐτάς. ὥστε πανταχοῦ μὲν βλαβερὸν τὸ χρυσοφορεῖν· μάλιστα δὲ ὅτ' ἂν εἰς ἐκκλησίαν εἰσίῃς, ὅτ' ἂν διὰ τῶν πενήτων παρέλθῃς. εἰ γὰρ

Sed veluti captura quædam prauæ huius cupiditatis effecta, ne vocem quidem ſpiritualem eo quo decet deſiderio & ſtudio audire ſuſtinebit,tantum abeſt vt opus ipſum aggrediatur. Quódnam igitur dic mihi, emolumentum capis ex iſtiuſmodi ornatu & iactantia? oblector, inquies. Rurſum mihi nocumentum protuliſti & perniciem. Sed multum honoris, inquis, à ſpectatoribus conſequor. Et quid hoc? Alterius enim iſtud eſt corru-
A ptionis argumentum, quando in elationem, quando in arrogantiam attolleris. Age igitur quandoquidem in nullum profers emolumentum, ſuſtine quæſo vt ipſa tibi nocumenta exponam. Quænam igitur hinc exoriuntur incommoda? Cura & ſolicitudo voluptate maior. Ideo plerique ſpectantium, iſtorum dico craſſiorum & rudiorum, magis oblectantur, quàm quæ ornamentis iſtis eſt circundata. Tu enim multa cum ſolicitudine iactabunda gloriaris: illi ea cura vacui, libere paſcunt oculos. Aliud deinde incommo-
B dum, animo deijci, & ad abiecta deprimi, omnium vndique & vbique inuidiæ obnoxiam eſſe. Tuæ enim vicinæ his morſæ ac corroſæ contra ſuos maritos armantur, & bella tibi difficilia excitant. Ad hæc quòd vocationem omnem & curam in iſtud conſumas, quòd ſpiritualium & bonorum operum non admodum ſis ſolicita, quòd elatione, arrogantia & vana implearis gloria, quod terræ affigaris, & pennis denuderis, & pro aquila porcus fias & canis: omittens enim in cœlum reſpice-
C re ac volare, non aliter quàm porci in terram prona deflecteris, metalla & antra curioſe perſcrutans, animúmque mollem & illiberalem tibi comparans. Sed in foro conſpecta omnium oculos in te conuertis? certè propter hoc ipſum aurum geſtare minime oportuit, ne publicum fias ſpectaculum, multorumque accuſatorum ora adaperias. Nullus enim reſpicientium te admiratur, ſed cauillantur ac irrident, tanquam ornatus auidam, tanquam arrogantem, tanquam carnalem mulierem. Quòd ſi in eccleſiam ingrediaris, nihil illinc
D auferes præter ſcommata quamplurima & conuitia, variaſque execrationes: neque id ab ipſis aſpicientibus tantum, ſed ab ipſo etiam Propheta. Nam protinus vocaliſſimus ille Eſaias te intuitus clamabit: *Hæc dicit dominus ad dominatrices filias Sion, pro eo quod ambulauerunt extento collo & nutibus oculorum, & itinere pedum trahentes tunicas, & pedibus ſimul ludentes, nudabit dominus ornatum ipſarum: & erit pro odore ſuaui, puluis: & pro zona, funiculo cingeris.* Iſta tibi erunt pro ſu-
E perbo illo ornatu. Non enim in illas tantum iſta dicta ſunt, ſed in quamlibet mulierem illarum imitatricem. Quin & Paulus cum illo accuſator extitit, dicens Timotheo, vt mulieribus denunciet, *ne intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſtitu ſumptuoſo ſeſe exornent.* Aurum itaque geſtare vbique quidem pernicioſum eſt, tum vero maxime cum eccleſiam ingrederis, quando per pauperes tranſis. 1.Tim.2.

Digitized by Google

Nam ſi teipſam vehemẽter criminari ſtuderes, nõ aliũ ſumeres habitũ q̃ iſtã crudelitatis & inhumanitatis perſonã & laruã. Cogita quot eſuriẽtes vẽtres in tali habitu prætereas, quot item nuda corpora in hoc curioſo & ſatanico ornatu. Quãto præſtãtius eſſet eſurientes animas enutrire, q̃ infimã auriculã perforare, atq; ab ea infinitorũ pauperũ alimenta fruſtra & temere ſuſpẽdere. Num tibi ergo diteſcere glorioſum? nũ tibi aurũ geſtare laudabile? etiãſi iſta ex iuſtis tibi parta eſſent laborib⁹, maximè tamẽ huiuſmodi amictu culpãda venires: cũ vero iniuſtè parta fuerint, conſidera quæſo quantus ſit modi exceſſus. Appetis ne laudem & gloriam? exue igitur ridiculum iſtum ornatum, ac tunc te admirabuntur omnes: tunc etiam gloriam & puram conſequêris voluptatem? Nam nunc certe varijs dicterijs laceſſeris, & multam mœroris materiam ex huiuſmodi ornamentis tibi ipſi comparas. Nam ſi horum quippiam exciderit, expende quàm multa hinc exoriantur mala: quot ancillæ vapulent, quot viri perturbẽtur, quot abducãtur, quot in carcere cõtineantur: hinc iudicia & in ius vocationes, ac mille vndique imprecationes & maledicta, vxori à marito, atque huic ab amicis, animæ quoque ipſi à ſeipſa. Sed demus nihil horum perire, quod quidem non facile contingit, ſi autem etiam perpetuo conſeruentur, dum tamen ſeruantur, multam exhibent curam & ſolicitudinem atque moleſtiam, ac lucri nihil: quis enim inde familiæ prouentus? quænam vtilitas ipſi iſta geſtanti ornamenta? vtilitas certe nulla: ſed infamia multa, multa vndique criminatio. Quomodo poteris ſic adornata Chriſti pedes oſculari & complecti, cùm ille huiuſmodi auerſetur ornatum? Propterea in fabri domo naſci ſuſtinuit, vel potius non in domo illa, ſed in caſa & præſepi. Quomodo igitur ipſum videre poteris chara ipſi pulchritudine deſtituta, nec ornatu ei grato, ſed odioſo circundata? Qui enim illum adire cupit, iſtiuſmodi non debet veſtimentis ornari, ſed virtute. Conſidera quidnam tandem ſit aurum iſtud, nihil aliud quàm terra & puluis: inijce aquam, & fit lutum. Conſidera & erubeſce quæ lutum tibi dominum conſtituis: & omnibus omiſſis ipſi aſſides, ipſum paſſim geſtas & circũfers. Idque etiam cùm in eccleſiam ingrederis, cùm maxime ipſum effugere decebat. Non enim propterea ædificata eſt eccleſia, vt in ea iſtas oſtentes diuitias, ſed vt ſpiritales diuitias demonſtres. Tu vero veluti in pompam ingreſſura, ita teipſam omni ex parte adornas, ad illarum imitationem quæ in ſcenam hiſtrionicam producuntur, tanta adeò cum affluentia ridiculam iſtam circumferens cõgeriem, propterea in multorum ingrederis perniciem, & eccleſiaſtica congregatione ſoluta complures audire licet in domibus iſta ad menſam narrantes. Cum enim recenſere deberent: Hoc & hoc dixit propheta, iſtud & illud Apoſtolus: illis omiſſis veſtium ipſi luxum & magnificentiam lapidum magnitudinem, alias deniq; ineptias earũ explicant, quæ talia ſibi applicãt. Iſta vos ad præſtandã eleemoſynã tardas reddunt,

ac ve-

εἰ γὰρ σφόδρα σαυτῆς κατηγορῆσαι ἐσπούδασας, οὐκ ἂν ἄλλο περιέθου σχῆμα, ἀλλ' ἢ τὸ τῆς ὠμότητος τοῦτο καὶ ἀπανθρωπίας προσωπεῖον. ἐννόησον γοῦν πόσας παρέρχῃ γαστέρας πεινώσας μετὰ τοῦ σχήματος τούτου· ἢ πόσα σώματα γεγυμνωμένα μετὰ τῆς φαντασίας ταύτης τῆς σατανικῆς. πόσῳ βέλτιον διατρέφειν ψυχὰς πεινώσας, ἢ λοβοὺς ὤτων διατιτρώσκειν, καὶ μυρίων πενήτων τροφὰς ἐξαρτᾷν εἰκῇ καὶ μάτην. μὴ γὰρ τὸ πλουτεῖν

A ἐγκώμιον; μὴ γὰρ τὸ χρυσοφορεῖν ἔπαινος; εἰ καὶ ἐκ δικαίων πόνων ταῦτα περικείμενα σοι ἦν, καὶ οὕτω μεγίστη κατηγορία τὸ γινόμενον. ὅταν δὲ καὶ ἐξ ἀδικίας, ἐννόησον τὴν ὑπερβολήν. ἀλλ' ἐπαίνων ἐρᾷς καὶ δόξης; οὐκοῦν ἀπόδυσαι τὴν καταγέλαστον ταύτην ὑπερβολήν, καὶ τότε σε θαυμάσονται πάντες. τότε καὶ δόξης καθαρᾶς ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῆς. ὡς νῦν γε σκωμμάτων γέμεις, ἀθυμίας πολλὰς ὑποθέσεις ἐκ τούτων σαυτῇ κατασκευάζουσα. ἂν γὰρ ἐκπέσῃ τι τούτων, ἐννόησον ὅσα ἐντεῦθεν τίκτεται τὰ

B κακά, καὶ πόσαι μαστιγοῦνται θεραπαινίδες, πόσοι ἄνδρες ἐνοχλοῦνται, πόσοι ἀπάγονται, πόσοι δεσμωτήριον οἰκοῦσι καὶ δικαστήριον ἐντεῦθεν, καὶ εἰσαγωγαί, καὶ μυρίαι ἀραὶ καὶ κατηγορίαι τῇ γυναικὶ παρὰ τοῦ ἀνδρός, τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῶν φίλων, τῇ ψυχῇ παρ' ἑαυτῆς. ἀλλ' οὐκ ἀπολεῖται. μάλιστα μὲν τοῦτο οὐ ῥᾴδιον. εἰ δὲ καὶ σωθείη διὰ παντός, σωζόμενα πάλιν πολλὴν παρέχει μέριμναν καὶ φροντίδα καὶ ἀηδίαν, καὶ κέρδος οὐδέν. ποία γὰρ ἐντεῦθεν πρόσοδος τῇ οἰκίᾳ; τί ὄφελος αὐτῇ τῇ περικειμένῃ; ὄφελος μὲν

C οὐδέν, ἀκοσμία δὲ πολλή, καὶ κατηγορία πάντοθεν. πῶς δυνήσῃ τοῦ Χριστοῦ φιλῆσαι τοὺς πόδας καὶ καταχεῖν, οὕτως ἐσκευασμένη; τοῦτον ἀποστρέφεται τὸν κόσμον ἐκεῖνος. διὰ τοῦτο ἐν τῇ τοῦ τέκτονος οἰκίᾳ κατεδέξατο τεχθῆναι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, ἀλλ' ἐν καλύβῃ καὶ φάτνῃ. πῶς οὖν αὐτὸν δυνήσῃ ἰδεῖν, οὐκ ἔχουσα κάλλος αὐτῷ ποθεινόν, οὐ περικειμένη κόσμον ἐπέραστον αὐτῷ, ἀλλὰ μισητόν; τὸν γὰρ προσιόντα οὐ τοιούτοις δεῖ καλλωπίζεσθαι ἱματίοις, ἀλλ' ἀρετῇ περιβεβλῆ-

D σθαι. ἐννόησον τί ποτέ ἐστι τουτὶ τὸ χρυσίον; οὐδὲν ἕτερον ἢ γῆ καὶ σποδός. ἔμβαλε ὕδωρ καὶ γέγονε πηλός. ἐννόησον καὶ αἰσχύνθητι τὸν πηλὸν δεσπότην ποιουμένη, καὶ πανταχοῦ αὐτὸν βαστάζουσα καὶ περιφέρουσα· καὶ ὅταν εἰς ἐκκλησίαν εἰσίῃς, ὅτε μάλιστα φυγεῖν αὐτὸν ἐχρῆν. οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία ᾠκοδόμηται, ἵν' ἐν ταύτῃ τὸν πλοῦτον ἐπιδείξῃ τοῦτον, ἀλλ' ἵνα τὸν πλοῦτον τὸν πνευματικόν. σὺ δὲ ὥσπερ εἰς πομπὴν εἰσιοῦσα, οὕτως πάντοθεν σαυτὴν καλλωπίζεις, τὰς ἐν τῇ σκηνῇ μιμουμένη, οὕτω μετὰ δαψιλείας

E τὸν καταγέλαστον τοῦτον βαστάζεις φορυτόν. διά τοι τοῦτο πολλοῖς ἐπέρχεται λύμη, καὶ τῆς ἐκκλησίας διαλυθείσης, ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, ἐπὶ τῶν τραπεζῶν ταῦτα ἄν τις ἀκούσειε διηγουμένων τῶν πλειόνων. ἀφέντες γὰρ τὸ καὶ τὸ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, τὸ καὶ τὸ ὁ προφήτης, τῶν ἱματίων τὴν πολυτέλειαν, τῶν λίθων τὸ μέγεθος, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀσχημοσύνην τῶν ταῦτα περικειμένων διηγοῦνται. ταῦτα ὑμᾶς πρὸς ἔλεον ἀργὰς ποιεῖ,

καὶ τὰς

Digitized by Google

καὶ τοὺς συνοικοῦντας ὑμῖν. οὐ γὰρ ἄν τις ἕλοιτο ῥᾳδίως διακλάσαι τι τῶν χρυσίων τούτων, καὶ θρέψαι πεινῶντα. ὅπου γὰρ καὶ ἐθέλοις ἐν στενοχωρίᾳ εἶναι, ἢ ταῦτα ἰδεῖν διακλώμενα, πῶς ἂν ἕτερον ἐκ τούτων διαθρέψειας; ὡς γὰρ πρὸς ἔμψυχα διάκεινται πολλαὶ πρὸς ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἧττον ἢ πρὸς παιδία. ἄπαγε φησὶ μὴ γένοιτο. δείξατέ μοι γοῦν τοῦτο, δείξατε διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, ὡς νῦν γε τοὐναντίον ὁρῶ. τίς γάρ ποτε τῶν σφόδρα ἑαλωκότων ταῦτα καταχωνεύσασα ἐξήρπασε παιδὸς ψυχήν; καὶ τί λέγω παιδίον; τίς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπολλυμένην ἐντεῦθεν ἐπρίατο; τοὐναντίον μὲν οὖν πολλοὶ καθ' ἑκάστην αὐτὴν διὰ ταῦτα πωλοῦσι τὴν ἡμέραν. κἂν μὲν σωματικὴ ἀρρωστία γένηται, πάντα κινοῦσιν· ἂν δὲ τὴν ψυχὴν ἴδωσι διεφθαρμένην, οὐδὲν τοιοῦτον ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκγόνων καὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἀμελοῦσιν, ἵνα ταῦτα μένῃ τῷ χρόνῳ ἰούμενα. καὶ σὺ μὲν μυρίων ταλάντων χρυσία περίκεισαι· τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ μέλος, οὐδὲ ἀναγκαίας ἔχει τροφῆς ἀπόλαυσιν. ἀλλ' ὁ μὲν κοινὸς ἁπάντων δεσπότης, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τῆς πνευματικῆς τραπέζης, τοῖς ἅπασιν ὁμοίως μετέδωκε· σὺ δὲ οὐδὲ τῶν ἀπολλυμένων αὐτῷ μεταδίδως, ἵνα μένῃς συνεχῶς δεδεμένη ταῖς χαλεπαῖς ταύταις ἁλύσεσιν. ἐντεῦθεν μυρία κακά· ἐντεῦθεν αἱ ζηλοτυπίαι· ἐντεῦθεν αἱ τῶν ἀνδρῶν πορνεῖαι· ὅταν αὐτοὺς μὴ φιλοσοφεῖν παρασκευάζητε, ἀλλὰ τούτοις παιδεύητε χαίρειν, οἷς αἱ πορνευόμεναι γυναῖκες ἐγκαλλωπίζονται. διὰ τοῦτο ταχέως ἁλίσκονται. εἰ γὰρ αὐτὸν ἐπαιδεύσατε τούτων μὲν ὑπερορᾷν, σωφροσύνῃ δὲ χαίρειν, εὐλαβείᾳ, ταπεινοφροσύνῃ, οὐκ ἂν ῥᾳδίως ἑάλω τοῖς τῆς πορνείας πτεροῖς. κοσμήσασθαι μὲν οὕτω δύναται πόρνη, καὶ τούτου πλέον· ἐκείνοις δὲ οὐκέτι. ἔθιζον οὖν τοῦτο χαίρειν τῷ κόσμῳ, ὃν οὐκ ἔχει παρὰ τῇ πόρνῃ κείμενον ἰδεῖν. πῶς δὲ αὐτὸν εἰς τὴν συνήθειαν ταύτην ἐμβαλεῖς; ἂν τοῦτον ἀφέλῃς, καὶ ἐκεῖνον περιθῇς. οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ σὺ ἐν τιμῇ, καὶ Θεὸς ὑμῖν ἵλεως, καὶ ἄνθρωποι πάντες θαυμάσονται, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ac veſtros contubernales. Haud enim è vobis aliqua facile induci poſſit, vt aliquid ex huiuſmodi auro frangat, & eſurientem alat: Quum enim etiam ipſa in anguſtia eſſe malis, quam videre aliquid ex illis abrumpi, quomodo tandem alium ex illis alere poteris? Pleræque enim erga iſta non aliter quàm erga res animatas ſunt affectæ: & non minus quam erga proles. Apage dicetis. Hoc igitur oſtendite: oſtendite, inquam per opera ipſa.
A Nam vt nunc quidem res habet, contraria video. Ecqua enim aliquando earum quæ ornamentis illis vehementer ſunt addictæ, illa conflauit pueri animam à morte liberatura? & q̄d pueri. Dico, ecqua ſuam ipſius animam pereuntem hinc redemit? Contrà equidem cōplures quotidie ipſum etiam diem propter iſta perdūt: & ſi corporalis morb' aliquis ingruat, nihil non moliuntur. ſi vero animam corrumpi viderint, nihil tale faciunt: ſed nepotum ac ſuas etiam negligunt animas, vt iſta maneant temporis progreſſu rubigine pereuntia. Et
B tu quidem mille talentorum aurea circumponis ornamenta, Chriſti verò membrum ne cibo quidem neceſſario frui poteſt. Attamen communis omnium dominus, & cœli & eorum quæ in cœlo ſunt, & ſpiritalis menſæ omnes ex æquo participes fecit: tu verò ipſum ne rerum quidem pereūtium facis participem, vt difficilibus hiſce catenis perpetuo vincta maneas. Hinc infinita mala naſcuntur, hinc zelotypiæ. hinc virorum adulteria, quum ipſos non ad religioſe viuendum incitatis, ſed eos
C docetis illis delectari, quibus impudicæ mulieres exornantur. Propterea etiam cito capiūtur. Si enim illum iſta quidem contemnere docuiſſes, temperantia autem, pudore, humilitate delectari, haud facile fornicationis plumis captus fuiſſet. Hoc enim modo atque eò amplius ornari meretrix poteſt illis vero nō item. Ipſum itaque eo delectari ornatu aſſuefacito, quē apud meretricē cernere non poterit. Quomodo autē ipſum in iſtā induces cōſuetudinē? ſi hūc abſtuleris, & illū indueris Sic & virtus in ſecuritate fuerit, & tu in honore: ac De' vobis
D erit propitius, atq; homines vos omnes admirabūtur, & futura bona conſequimini gratia & miſericordia dñi noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

ὉΜΙΛΙΑ ϟ.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες· εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν. καὶ τὰ ἑξῆς.

Διὰ τούτους τοὺς στρατιώτας ὁ σεισμὸς ἐγένετο ἐκεῖνος, ὥστε αὐτοὺς ἐκπλῆξαι, καὶ παρ' αὐτῶν γενέσθαι τὴν μαρτυρίαν. ὅπερ οὖν καὶ συνέβη. καὶ γὰρ ἀνύποπτος ἡ ἐπαγγελία οὕτως ἐγένετο παρὰ τῶν φυλάκων προσαγομένη. τῶν γὰρ σημείων, τὰ μὲν κοινῇ τῇ οἰκουμένῃ ἐνεδείκνυτο, τὰ δὲ ἰδίᾳ τοῖς ἐκεῖ παροῦσι. E

HOMILIA XCI. *in Gr. Codd. eſt XC.*

EX CAPITE XXVII. & vlti.

Quæ cum abiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in ciuitatem & nunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum ſenioribus conſilio accepto pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes: dicite quòd diſcipuli eius nocte venerint & furati ſint eum nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit ſub præſide, nos perſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.

Propter hos milites terręmot' ille fact' eſt, vt ipſos obſtupefaceret, & ab ipſis teſtimoniū proferretur: q̄ & euenit. Nā hoc pacto annunciatio ſuſpicione caruit à cuſtodib' ipſis prolata. Signorū.n. quędā generaliter orbi terrarū, quędā particulatim ijs qui illic præſentes erāt demonſtrabantur.

Generaliter quidem terrarum orbi ipſæ tenebræ: particulatim vero, quod de angelo narratur, ipſe terræmotus. Poſteaquam igitur venerunt & annunciarunt, (veritas enim ab aduerſarijs declarata illuſtris eſt) rurſum argentum dederunt vt dicerent, inquit, quòd diſcipuli eius venerint & furati ſint ipſum. Quomodo autem furati ſunt, ó omnium ſtupidiſſimi? propter veritatis enim claritatem & perſpicuitatem, ne modum quidem effingere poſſunt: vehementer enim abſurdum erat & incredibile quod dicebatur, & prætextu carebat mēdacium. Quomodo enim, dic mihi, diſcipuli furati eſſent homines pauperes & rudes, qui neque in hominum conſpectu prodire audebant? An nō erat ſignaculū appoſitū? an nō aſſidebant tam multi cuſtodes & milites & Iudæi? an nō iſti ſuſpectū hoc ipſum habebant ac vigilabant, atque ſatagebāt, deque eo ſoliciti erant? Qua de cauſa autem etiam furarentur, vt reſurrectionis dogma effingerent? & quomodo vt tale quid fingerent, illis in mentem veniſſet meticuloſis hominibus, qui ſecum pręclarè agi putabant ſi occultati viuere poſſent? quomodo item lapidem illum munitum amouiſſent? quomodo latuiſſent ac tam multos fefelliſſent? Atqui etiamſi mortē contempſiſſent, non tamen iſtud facere tētaſſent? temere ac fruſtra tentaturi, cum tam multi eſſent cuſtodes. Quòd autem etiam timidi eſſent, quæ prius facta ſunt, declarant. Siquidem cùm ipſum comprehenſum vidiſſent, reſilierunt omnes. Si tunc igitur cū viueret ſubſiſtere non ſunt auſi, quomodo ipſo mortuo tantam militum multitudinē non metuiſſent? An tum agebatur vt ianua euerteretur, & vnus aliquis clam id ageret? magnus appoſitus erat lapis, cui amouendo multis opus erat manibus. Merito igitur dicebant, & erit nouiſſimus error peior priore, contra ſeipſos iſtud pronunciantes: quia cùm poſt tantam inſaniam reſipiſcere deberent, prioribus aliud etiam addere contendunt, ridicula fingentes figmenta: & qui viuentis ſanguinem redemerant, cum qui de reſurrectione erat crucifixi, & rediuiui rurſus per pecunias ſermonem ſuffodiunt. Tu autem conſidera quomodo ſuis ipſi operibus vbique comprehendantur. Nam niſi Pilatum adijſſent, niſi cuſtodes ipſi poſtulaſſent, minus impudenter talia debacchari potuiſſent. Nunc vero non item. Quippe qui ſic omnia fecerint tanquam ſua ipſorum ora ſtudioſe obturaturi. Si enim diſcipuli cum ipſo vigilare non poterant, idque ab eo reprehenſi, quomodo iſtud auſi fuiſſent? quamobrem autem prius non ſunt furati, ſed poſtquam vos acceſſeratis? Nam ſi id facere voluiſſent, cùm nondum cuſtodiretur monumentum, vtique feciſſent: pręcedente videlicet nocte, cùm tuto & ſine periculo potuiſſent. Sabbato enim accedentes, à Pilato cuſtodes petierunt & cuſtodierunt: priore autem nocte nullus ipſorum ſepulchro aderat. Sed quid ſi volūt ſudaria quæ myrrha erant conglutinata & adhæreſcentia? iſta enim poſita vidit Petrus: ſi enim furari voluiſſent, nequaquā nudum corpꝰ furati eſſent,

non

κοινῇ μὲν τῇ οἰκουμένῃ, τὸ σκότος· ἰδίᾳ δὲ τὸ τοῦ
ἀγγέλου, τὸ τοῦ σεισμοῦ. ἐπεὶ οὖν ἦλθον καὶ ἀ-
πήγγειλαν (ἡ γὰρ ἀλήθεια παρὰ τῶν ἐναντίων ἀ-
νακηρυττομένη διαλάμπει) ἔδωκαν πάλιν ἀργύ-
ρια, ἵνα εἴπωσι φησὶν, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλ-
θόντες ἔκλεψαν αὐτόν. πῶς ἔκλεψαν ὦ πάντων
ἀνόητοι; διὰ γὰρ τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας καὶ
περιφανὲς, οὐδὲ πλανῆσαι δεδύνανται. καὶ γὰρ σφό-
δρα ἀπίθανον τὸ λεγόμενον, καὶ οὐδὲ σχῆμα τὸ
A ψεῦδος εἶχε. πῶς γὰρ ἔκλεπτον οἱ μαθηταὶ εἰπέ
μοι; ἄνθρωποι πτωχοὶ καὶ ἰδιῶται, καὶ οὐδὲ φα-
νῆναι τολμῶντες. μὴ γὰρ οὐκ ἦν σφραγὶς ἐπικει-
μένη; μὴ γὰρ οὐ παρεκάθηντο τοσοῦτοι φύλακες, καὶ
στρατιῶται καὶ ἰουδαῖοι; μὴ γὰρ οὐχ ὑπώπτευον τοῦ-
το αὐτὸ καὶ ἐμεριμνουν καὶ ἠγρύπνουν, καὶ ἐ-
φρόντιζον ἐκεῖνοι; τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ἔκλεπτον; ἵ-
να πλάσωσι τὸ τῆς ἀναστάσεως δόγμα. καὶ
πῶς ἂν ἐπῆλθεν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι πλάσαι, ἀν-
θρώποις ἀγαπῶσιν ὅτι κρυπτόμενοι ζῶσιν; πῶς
B δ' ἂν τοσούτους διέλαθον; καὶ τοι εἰ καὶ θανά-
του κατεφρόνουν, οὐκ ἂν ἐπεχείρησαν εἰκῆ καὶ
μάτην κατατολμῆσαι τοσούτων ὄντων φυλάκων.
ὅτι δὲ καὶ δειλοὶ ἦσαν, ἐδήλωσε τὰ ἔμπροσθεν
γεγενημένα. ὅτι γοῦν εἶδον αὐτὸν συνειλημμένον,
ἅπαντες ἀπεπήδησαν. εἰ τοίνυν τότε οὐδὲ στῆναι ἐ-
τόλμησαν ζῶντα ὁρῶντες, πῶς ἀποθανόντος οὐκ
ἂν ἐφοβήθησαν τοσούτων στρατιωτῶν πλῆθος;
μὴ γὰρ θύραν ἦν ἀνατρέψαι; μὴ γὰρ ἕνα λα-
θεῖν; λίθος ἐπέκειτο μέγας πολλῶν δεόμενος
C χειρῶν. δικαίως ἔλεγον, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλά-
νη καὶ αἰσχύνη χείρων τῆς πρώτης. καθ' ἑαυ-
τῶν ἀποφαινόμενοι τοῦτο, ὅτι μετὰ τοσαύτην
μανίαν δέον μετανοῆσαι· οἱ δὲ καὶ ἐπαγωνί-
ζονται τοῖς προτέροις καταγέλαστα πράττοντες
πράγματα· καὶ ζῶντος μὲν τὸ αἷμα ὠνούμε-
νοι, σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος τὸν περὶ τῆς
ἀναστάσεως πάλιν διὰ χρημάτων ὑπορύττοντες
λόγον. σὺ δέ μοι σκόπει, δι' ὧν ποιοῦσιν ἁλί-
σκονται πανταχοῦ. εἰ γὰρ μὴ προσῆλθον πιλά-
D τῳ, μηδὲ ᾔτησαν τὴν κουστωδίαν, μᾶλλον ἠδύ-
ναντο τοιαῦτα ἀναισχυντεῖν· νυνὶ δὲ οὐκέτι. καὶ
γὰρ ὥσπερ σπουδάζοντες ἀπορράψαι τὰ οἰ-
κεῖα στόματα, οὕτω πάντα ἔπραξαν. εἰ γὰρ
γρηγορῆσαι οὐκ ἴσχυσαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ταῦ-
τα ὀνειδιζόμενοι παρ' αὐτοῦ, πῶς ἂν τοῦ-
το ἐτόλμησαν; διὰ τί δὲ μὴ πρὸ τούτου ἔκ-
λεψαν, ἀλλ' ὅτε ὑμεῖς ἤλθετε; εἰ γὰρ ἠβού-
λοντο τοῦτο ποιῆσαι, μηδέπω φυλαττομένης
τῆς θήκης ἐποίησαν ἂν ἐν τῇ πρώτῃ νυκτί· ὅ-
E τι καὶ ἀκίνδυνον ἦν καὶ ἀσφαλές· τῷ γὰρ
σαββάτῳ προσελθόντες ᾔτησαν παρὰ τοῦ πι-
λάτου τὴν κουστωδίαν, καὶ ἐφύλαττον
τὴν δὲ πρώτην νύκτα οὐδεὶς τούτων τῷ τά-
φῳ παρῆν. τί βούλεται καὶ τὰ σουδά-
ρια τὰ τῇ σμύρνῃ προσπεπηγότα; ταῦτα γὰρ
ἴδεν ὁ πέτρος κείμενα. εἰ γὰρ ἠβούλον-
λοντο κλέψαι, οὐκ ἂν γυμνὸν ἔκλεψαν τὸ σῶμα.

οὐ διὰ

διὰ τὸ μὴ ἐνυβρίσαι μόνον, ἀλλ', ὥστε μὴ ἐν τῷ ἀποδύειν μέλλειν βραδύνειν καὶ παρέχειν τοῖς βουλομένοις διαναστῆναι καὶ κατασχεῖν· μάλιστα δὲ ὅτι σμύρνα ἦν, φάρμακον οὕτω κολλῶδες τῷ σώματι καὶ τοῖς ἱματίοις, ὅθεν οὐκ εὔκολον ἦν ἀποσπάσαι τὰ ἱμάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου οἱ τοῦτο ποιοῦντες ἐδέοντο· ὥστε κἀντεῦθεν ἀπίθανον τὸ τῆς κλοπῆς. μὴ γὰρ οὐκ ᾔδεσαν τὸν θυμὸν τὸν ἰουδαϊκόν, καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν ἀφήσουσι; καὶ τί δὲ ὅλως κέρδος ἦν αὐτοῖς, εἰ μὴ ἀνέστη; ταῦτα δὲ πάντα καὶ αὐτοὶ συνειδότες ὅτι ἔπλασαν, ἔδωκαν ἀργύρια καὶ φησὶν εἴπατε ταῦτα, καὶ ἡμεῖς πείσομεν τὸν ἡγεμόνα. δημοσιευθῆναι γὰρ ἠβούλοντο τὴν φωνήν, εἰκῇ καὶ μάτην πρὸς τὴν ἀλήθειαν πυκτεύοντες· καὶ δι' ὧν αὐτὴν συσκιάζειν ἐπεχείρουν, διὰ τούτων καὶ ἄκοντες παρεσκεύαζον ἐκλάμπειν αὐτήν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τὴν ἀνάστασιν κυροῖ, τὸ αὐτοὺς ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔκλεψαν. τοῦτο γὰρ ὁμολογούντων ἐστίν, ὅτι οὐκ ἦν ἐκεῖ τὸ σῶμα. ὅτ' ἂν οὖν ὁμολογῶσι μὴ εἶναι τὸ σῶμα ἐκεῖ, τὴν δὲ κλοπὴν ψευδῆ δεικνύει καὶ ἀπίθανον ἡ προσεδρεία αὐτῶν καὶ τὰ σήμαντρα, καὶ ἡ τῶν μαθητῶν δειλία, ἀναμφισβήτητος κἀντεῦθεν ἡ τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξις φαίνεται. ἀλλ' ὅμως οἱ ἀναίσχυντοι καὶ πάντα τολμῶντες, τοσούτων ὄντων τῶν ἐπιστομιζόντων αὐτούς, εἴπατέ φησι καὶ ἡμεῖς πείσομεν, καὶ ἡμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. ὁρᾷς πάντας διεφθαρμένους; τὸν Πιλάτον· αὐτὸς γὰρ ἐπείσθη· τοὺς στρατιώτας· τὸν δῆμον τὸν ἰουδαϊκόν. ἀλλὰ μὴ θαυμάσῃς εἰ χρήμασι στρατιωτῶν περιεγένοντο. εἰ γὰρ παρὰ τῷ μαθητῇ τοσαύτην ἰσχὺν ἐπεδείξαντο· πολλῷ μᾶλλον παρὰ τούτοις. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις φησὶν ἕως τῆς σήμερον. εἶδες πάλιν τῶν μαθητῶν τὸ φιλάληθες, πῶς οὐδὲ τοῦτο αἰσχύνονται λέγοντες, ὅτι τοιοῦτος ἐκράτησε λόγος κατ' αὐτῶν; οἱ δὲ ἕνδεκα ἀπῆλθον εἰς τὴν γαλιλαίαν· καὶ οἱ μὲν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐδίστασαν. αὕτη μοι δοκεῖ ἐσχάτη ὄψις εἶναι ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ὅτε αὐτοὺς ἐξέπεμπε βαπτίσοντας. εἰ δὲ ἐδίστασάν τινες, κἀντεῦθεν πάλιν θαύμασον τὴν ἀλήθειαν, πῶς οὐδὲ τὰ μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἐλαττώματα αὐτῶν ἀποκρύπτονται. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι διὰ τῆς ὄψεως ἐβεβαιώθησαν. τί οὖν φησιν ἰδὼν αὐτούς; ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· πάλιν ἀνθρωπινώτερον διαλέγεται αὐτοῖς· οὐδέπω γὰρ ἦσαν εἰληφότες τὸ πνεῦμα δυνάμενον ὑψηλοὺς αὐτοὺς ποιῆσαι. πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. τὸ μὲν περὶ δογμάτων, τὸ δὲ περὶ ἐντολῶν παραγγέλλων. καὶ ἰουδαίων μὲν οὐδὲν μέμνηται, οὐδὲ εἰς μέσον φέρει τὰ γεγενημένα, οὐδὲ ὀνειδίζει πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τὴν φυγήν· κελεύει δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ἐκχυθῆναι πᾶσαν σύντομον διδασκαλίαν ἐγχειρίσας τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος. εἶτα ἐπειδὴ μεγάλα αὐτοῖς ἐπέταξεν, ἐπαίρων αὐτῶν τὰ φρονήματα φησίν. ἰδοὺ ἐγὼ

non propter contumeliã ſolũ, ſed ne in exuendo morãtes, & cũctantes alijs facultatẽ præberẽt exurgẽdi, & ipſos apprehendẽdi: præſertim cũ myrrha eſſet pharmacũ, quod vſq; adeo corporibus adglutinatur, & veſtimentis adhæreſcit: quare nõ facilè fuiſſet linteamina à corpore auellere, ſed iſtud moliẽtes multo opus haberẽt tẽpore. Itaq; vel hinc quod de furto cõminiſcũtur non eſt veriſimile. An vero Iudaicũ furorẽ nõ nouerant, quodque in ipſos irã conuerterent?
A ecquid autem ipſis lucri eſſet omnino, ſi ille nõ reſurrexiſſet? Iſta igitur omnia iſti ſibi conſcij quod effinxiſſent, pecuniam dederunt, ac dicunt: Iſta vos dicite, & nos præſidi perſuadebimus. Hunc enim rumorem puplicè ſpargi volebant, fruſtra aduerſus veritatem decertantes, & per ea quibus eam obſcurare nitebantur, etiam inuiti ipſam illuſtriorem reddunt. Nam & iſtud reſurrectionem confirmat, quod ipſi hæc dixerint, diſcipulos corpus ſurripuiſſe: iſtud enim eſt conſtituentium corpus illic non eſſe. Quum enim conſitentur corpus illic
B non eſſe, furtum vero falſum eſſe ac incredibile demonſtrat ipſorum aſſiſtentia & ſignacula atque diſcipulorum timiditas, certa & indubitata reſurrectionis demonſtratio vel hinc perſpicitur. Attamen impudentes iſti, & nihil non audentes, cùm tam multa ſint quæ ipſorum refrenent & conſtringant ora, dicite, inquiunt, & nos perſuadebimus, ac vos ſecuros reddemus. Vidéſne omnes corruptos? Pilatum? Ipſe enim perſuaſus eſt. milites? Iudaicum populum? Sed ne mireris milites pecunijs
C ſuccubuiſſe: ſi enim apud diſcipulum tantum illæ potuerunt, multò magis apud iſtos. *Et diuulgatum eſt*, inquit, *verbum iſtud apud Iudæos vſque in hodiernum diem.* Viden' rurſum quàm ſint diſcipuli veritatis ſtudioſi? quos neq; iſtud dicere puduit, quod ſermo iſte contra ipſos obtinuerit & perſtiterit. *Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam. & quidam quidem adorauerunt, quidam vero cùm ipſum vidiſſent, dubitauerunt*: iſte poſtremus mihi eſſe videtur aſpectus qui in Galilæa contigit, quando ipſos emiſit ad baptizandum. Quod ſi vero nonnulli
D dubitarunt, (hinc quoque rurſus ipſorum admirare veritatem, qui neque illorum ad extremum vſque diem defectus ſuppriment) attamen etiam iſti per ipſius aſpectum confirmati ſunt. Quid igitur illos conſpicatus ait? *Datum eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Rurſum humanius ipſos alloquitur: nondum enim ſpiritum ſanctum acceperant qui poterat illos ſublimes efficere. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque*
E *mandaui vobis*. Partim de dogmatibus, partim de præceptis mandans. Et Iudæorum ne meminit quidem, neque in medium quæ facta fuerant profert: nec Petro negationem exprobrat, nec de aliorum cuiuſquam fuga expoſtulat: ſed iubet vt in vniuerſum terrarum orbem effundantur: compendiariam quæ per baptiſma fieret doctrinam committens. Deinde quandoquidem res magnas illis iniunxerat, ipſorum animos attollens ait:

Digitized by Google

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Viden' rurſum auctoritatẽ & potentiã? viden' quomodo etiam illa cõdeſcenſionis & obſecundationis gratia dicta fuerunt? Non cum ipſis autem ſolum ſe futurũ dixit, ſed & cum omnibus qui poſt illos ſunt credituri: non enim vſque ad ſeculi cõſummationem permanſuri erant apoſtoli, ſed fidelibus loquitur veluti vni corpori. Ne mihi, inquit, rerum difficultatem dixeritis, ego enim vobiſcum ſum, qui facilia omnia reddo. Iſtud & in veteri teſtamento ſubinde prophetis dicebat, & Hieremiæ pueritiam cauſanti, & Moyſi & Ezechieli ſubterfugientibus: *Ego ſum vobiſcum*: quod & hoc loco iſtis dixit. Hic autem mihi etiam iſtorum expende differentiam. Illi in vnam gentem miſſi ſeſe excuſabant, iſti in vniuerſum terrarum orbem miſſi nihil tale ſonabant: conſummationem autem ipſis in memoriam reuocat, vt magis ipſos attrahat: & vt præſentia tantum mala non ſpectent, ſed & futura bona eaque perpetua. Aduerſa enim, inquit, quæ vos ſubituri eſtis, in hac præſenti vita diſſoluuntur, quandoquidem & ipſum hoc ſeculum in conſummationem veniet. Bona vero quibus fruituri eſtis æterna permanent: quemadmodum frequenter prius dixi. Sic vnctis & excitatis ipſorum animis, mentione etiam facta dici illius, illos emiſit. Dies enim ille recte viuentibus expetendus eſt, vt & male agentibus metuendus, veluti condemnatis. Sed non metuamus tantum & horreamus, verum etiam vitam dum tempus eſt, in melius commutemus, & à malitia reſipiſcamus. Poſſumus enim ſi velimus: ſi enim ante gratiam id multi fecerunt, multo magis id poſt gratiam. Quid enim graue nobis eſt iniũctum? ãnne vt montes diſſecemus, aut vt per aërem volemus, aut Tyrrhenum pelagus ſuperemus? Nequaquam. Sed vitam adeo facilem nobis commendauit, inſtrumentis nihil opus ſit, ſed animo & affectu ſolo. Qualia enim inſtrumenta habuerunt Apoſtoli iſti tam multa præclarè agentes? an non vnica induti tunica, & nudis pedibus circuibant, atque omnes ſuperabãt? Quõdnam enim ex Chriſti præceptis eſt difficile? Nullum habeas inimicum, nullum odio proſequaris, nulli maledixeris: quippe cùm his contraria multo ſint difficiliora. Sed dixit, inquies, pecunias proijce. Iſtud ne igitur eſt oneroſum? Imò verò neque hoc præcepit, ſed conſuluit: cæterum etſi præceptum eſſet, quídnam graue, onera non circumferre, nec curas intempeſtiuas? Sed ô miſerandam pecuniarum auiditatem. Omnia pecunijs æſtimantur. Propterea ſurſum ac deorſum omnia miſcentur. Si quis beatum quempiam prædicet, iſtarum mentionem facit: ſi miſeratur, hinc commiſeratio atque iſtarum cauſa omnes noſtri habentur ſermones, quomodo hic aut ille diteſcat, quomodo ali9 quiſpiam in paupertatem redigatur, ſi quis expeditionem, ſi nuptias, ſi artem, ſi aliud quiduis moliatur, rem propoſitam non prius attinget quam eas inde ſibi viderit affluxuras. Et tandem congregati non conſultabimus, quî mor-

ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. εἶδες αὐθεντείαν πάλιν; εἶδες πῶς καὶ ἐκεῖνα συγκαταβάσεως ἕνεκεν εἴρηται; οὐ μετ' ἐκείνων δὲ μόνον εἶπεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντων τῶν μετ' ἐκείνους πιστευόντων. οὐ γὰρ δὴ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος οἱ ἀπόστολοι μένειν ἔμελλον· ἀλλ' ὡς ἑνὶ σώματι διαλέγεται τοῖς πιστοῖς. μὴ γάρ μοι τὴν δυσκολίαν τῶν πραγμάτων φησὶν εἴπητε· ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν, ὁ πάντα
A ποιῶν εὔκολα. τοῦτο καὶ τοῖς προφήταις ἔλεγεν ἐν τῇ παλαιᾷ συνεχῶς, καὶ τῷ Ἱερεμίᾳ νεότητα προβαλλομένῳ, καὶ τῷ Μωυσῇ, καὶ Ἰεζεκιὴλ ἀναδυομένοις· ἐγώ φησι μεθ' ὑμῶν εἰμι· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα τούτοις. σκόπει δέ μοι κἀνταῦθα τὴν τούτων διαφοράν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ εἰς ἔθνος ἀποστελλόμενοι πολλάκις παρῃτοῦντο· οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐφθέγξαντο, εἰς τὴν οἰκουμένην πεμπόμενοι. ἀναμιμνήσκει δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς συντελείας, ἵνα μᾶλλον ἐφελκύσηται, καὶ μὴ τὰ παρόντα ὁρῶσι μόνον δεινά, ἀλ-
B λὰ καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ ἀπέραντα. τὰ μὲν γὰρ λυπηρά φησιν ἅπερ ὑποστήσεσθε, ἐν τῷ παρόντι βίῳ καταλύεται, ὅπου γε καὶ οὗτος ὁ αἰὼν εἰς συντέλειαν ἥξει· τὰ δὲ χρηστὰ ὧν ἀπολαύσεσθε, ἀθάνατα μένει, καθάπερ πολλάκις ἔμπροσθεν εἶπον. οὕτως ἀλείψας καὶ ἐπάρας αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ τῇ μνήμῃ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐξέπεμψεν. ἡ γὰρ ἡμέρα ἐκείνη τοῖς ἐν κατορθώμασι ποθεινή, ὥσπερ οὖν τοῖς ἐν ἁμαρτήμασι φοβερά, καθάπερ τοῖς καταδίκοις.
C ἀλλὰ μὴ φοβώμεθα μόνον καὶ φρίττωμεν, ἀλλὰ καὶ μεταβαλλώμεθα ἕως ἐστὶ καιρός, καὶ ἀνενέγκωμεν ἐκ τῆς πονηρίας. δυνάμεθα γὰρ ἐὰν θέλωμεν. καὶ γὰρ εἰ πρὸ τῆς χάριτος πολλοὶ τοῦτο ἐποίησαν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὴν χάριν. τί γὰρ φορτικὸν ἐπιτετάγμεθα; ὄρη διατέμνειν; ἢ περαιώσασθαι τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος; οὐδαμῶς. ἀλλ' οὕτως εὔκολον πολιτείαν, ὡς μὴ δὲ ὀργάνων δεῖσθαι, ἀλλὰ ψυχῆς καὶ διαθέσεως μόνης. ποῖα γὰρ ὄργανα εἶχον οἱ ἀπόστολοι, οἱ τοσαῦτα κατορθώσαντες; οὐχὶ μο-
D νοχίτωνες καὶ ἀνυπόδετοι περιῄεσαν, καὶ πάντων περιεγένοντο; τί γὰρ δύσκολον τῶν σωτηρίων ἐπιταγμάτων; μηδένα ἔχε ἐχθρόν· μηδένα μίσει· μηδένα λέγε κακῶς. τἀναντία μὲν οὖν τούτων τὰ δυσκολώτερα. ἀλλ' εἶπεν φησί, ῥίψον τὰ χρήματα, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ φορτικόν; μάλιστα μὲν οὐκ ἐκέλευσεν, ἀλλὰ συνεβούλευσε. πλὴν εἰ καὶ ἐπίταγμα ἦν, τί τὸ βαρὺ μὴ περιφέρειν φορτία καὶ φροντίδας ἀκαίρους, ἀλλ' ὢ τῆς φιλαργυρίας· πάντα χρήματα γέγονε. διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε.
E κἂν μακαρίσῃ τίς τινα, τούτων μέμνηται. κἂν ταλανίσῃ, ἐντεῦθεν ὁ ταλανισμός. καὶ πάντες διὰ ταῦτα οἱ λόγοι γίνονται, πῶς ὁ δεῖνα πλουτεῖ; πῶς ὁ δεῖνα πένεται; κἂν στρατείαν, κἂν γάμον, κἂν τέχνην, κἂν ὁτιοῦν μεταχειρίζεταί τις, οὐ πρότερον ἅπτεται τοῦ προκειμένου, ἕως ἂν εἴδῃ ταῦτα ἰόντα ῥαγδαίως αὐτῷ καὶ σφοδρῶς. εἶτα οὐ συνελθόντες βουλευσώμεθα πῶς

Digitized by Google

πῶς τὸ νόσημα τοῦτο ἀπελάσομεν; οὐκ αἰσχυνθησώμεθα τῶν πατέρων τὰ κατορθώματα; τῶν τρισχιλίων; τῶν πεντακισχιλίων; οἳ κοινὰ πάντα εἶχον; τί τὸ κέρδος τῆς παρούσης ζωῆς, ὅταν εἰς τὴν μέλλουσαν ἐμπορίαν αὐτῇ μὴ χρησώμεθα; μέχρι πότε οὐ δουλοῦσθε τὸν δουλωσάμενον ὑμᾶς μαμωνᾶν; μᾶλλον δὲ μέχρι πότε δοῦλοι χρημάτων; μέχρι τίνος οὐκ ἐρᾶτε ἐλευθερίας, καὶ διαρρήγνυτε τὰς ὠνὰς τῆς φιλοχρηματίας; ἀλλ' εἰ μὲν ἀνθρώπων ἦσθε δοῦλοι, πάντα ἐποιεῖτε εἴ τις ἐλευθερίαν ὑπόσχοιτο· φιλαργυρίας δὲ ὄντες αἰχμάλωτοι, οὐδὲ ἐννοεῖτε ὅπως τῆς πικρᾶς ταύτης ἀπαλλάγητε δουλείας. καί τοι τὸ μὲν οὐδὲν δεινόν· τὸ δὲ τυραννὶς ἡ πικροτάτη. ἐννοήσατε ἡλίκην τιμὴν ὑπὲρ ἡμῶν κατέθηκεν ὁ Χριστός. τὸ αἷμα τὸ ἑαυτοῦ ἐξέχεεν, ἑαυτὸν ἐξέδωκεν. ὑμεῖς δὲ καὶ μετὰ πάντα ταῦτα ἀναπεπτώκατε, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ εὐφραίνεσθε τῇ δουλείᾳ, καὶ ἐντρυφᾶτε τῇ ἀτιμίᾳ, καὶ ἐπέραστον γέγονε τὸ φευκτόν. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἀποδύρεσθε, οὐ χρὴ μόνον ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν. ἴδωμεν τοίνυν πόθεν ἐπέραστον ἡμῖν γέγονε τὸ κακὸν τοῦτο. ὅτι ποιεῖ ἐν δόξῃ καὶ ἀσφαλείᾳ φησί. ποία ἀσφάλεια εἰπέ μοι; ἐν τῷ θαρρεῖν, ὑπὲρ τοῦ μὴ πεινῆν, μὴ ῥιγοῦν, μὴ βλάπτεσθαι, μὴ καταφρονεῖσθαι. οὐκοῦν ἐὰν ἐπαγγείλωμαί σοι τὴν ἀσφάλειαν ταύτην, ἀποστήσῃ τοῦ πλουτεῖν; εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ὁ πλοῦτος ἐπέραστος, ἂν ἐξῇ χωρὶς τούτου ἔχειν ἀσφάλειαν, τίς χρεία σοι τούτου λοιπόν; καὶ πῶς δυνατὸν μὴ πλουτοῦντά φησι τούτων ἐπιτυχεῖν; πῶς μὲν οὐ δυνατόν; ἐγὼ γὰρ τοὐναντίον ἐρῶ πλουτοῦντα. καὶ γὰρ κολακεύειν ἀνάγκη πολλούς, καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους. καὶ δεῖσθαι μυρίων, καὶ δουλεύειν αἰσχρῶς, καὶ δεδοικέναι καὶ τρέμειν, καὶ ὑποπτεύειν τοὺς τῶν βασκάνων ὀφθαλμούς, καὶ φοβεῖσθαι συκοφαντῶν στόματα, καὶ ἑτέρων φιλαργύρων ἐπιθυμίας. ἀλλ' οὐχ ἡ πενία τοιοῦτον, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. χωρίον ἄσυλόν ἐστι καὶ ἀσφαλές· λιμὴν εὔδιος· παλαίστρα καὶ γυμνάσιον φιλοσοφίας· ἀγγελικοῦ βίου μίμημα. ἀκούσαντες οὖν ὅτι οὐ τὸ πένεσθαι δεινόν, ἀλλὰ τὸ μὴ βούλεσθαι πένεσθαι, μηδὲν δεινὸν εἶναι νόμιζε πενίαν, καὶ οὐκ ἔστι σοι δεινόν. οὐ γὰρ ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τῶν μαλακοψύχων ἀνδρῶν, τοῦτό ἐστι τὸ δέος. μᾶλλον δὲ καὶ αἰσχύνομαι εἰ τοσοῦτον ὑπὲρ πενίας ἔχει μοι λέγειν, ὅτι οὐδέν ἐστι δεινόν. ἐὰν γὰρ φιλοσοφῇς, καὶ μυρίων ἀγαθῶν ἔσται σοι πηγή. καὶ εἴ τις σοι ἀρχὴν καὶ πολιτικὰς δυνάμεις καὶ πλοῦτον καὶ τρυφὴν προτείνει, εἶτα τὴν πενίαν τιθεὶς αἵρεσιν ἐδίδου λαβεῖν ὅπερ ἤθελες, ταύτην ἂν εὐθέως ἥρπασας, εἴγε αὐτῆς τὸ κάλλος ᾔδεις. καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολλοὶ γελῶσι τούτων λεγομένων· ἀλλ' ἡμεῖς οὐ θορυβούμεθα, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ἀξιοῦμεν ἀνασχέσθαι, καὶ

qui morbum iſtum expellemus? An nos non pudebit eorum quæ à patribus noſtris præclare [Act. 2.] facta ſunt, qui & ter mille & quinquies mille communia omnia habebant. Quódnam lucrū ex hac præſenti vita, quū ipſa ad futuram negociationem non vtamur? Quouſque tandem non ſubigitis eum qui vos ſubegit mammonam? quouſque pecunijs ſeruitis? quouſque libertatem non amatis, nec negociationes iſtas auaras diſrumpitis? Verum enimvero ſi in hominum redacti eſſetis ſeruitutem, nihil nō ageretis, ſi quis libertatem polliceretur: cùm verò auaritiæ captiui ſitis, ne cogitatis quidem quánam ratione ab acerba hac & illiberali liberari poſſitis ſeruitute? Atqui illa non eſt grauis, hæc verò tyrannis eſt acerbiſſima. Conſiderate quantum pro vobis precium Chriſtus expendit, ſanguinem ſuum effudit, ſeipſum tradidit: vos autem poſt hæc omnia decidistis, & humi iacetis, & quod grauius eſt, in ſeruitute vobis placetis, & in ignominia oblectamini: & quod erat fugiendum vobis, factum eſt expetendum. Sed quandoquidem iſta non ſolum deploranda ſunt, & accuſanda, verumetiam corrigenda, videamus vnde malum hoc & vitium vobis expetibile factum eſt. Vnde igitur, vnde, inquam, malum hoc amabile factum eſt? quod in honore, inquis, & ſecuritate nos collocet: qua ſecuritate dic quæſo? quod confidamus fore, vt non eſuriamus, non algeamus, nō offendamur, non contemnamur. Itaque ſi regnum hoc tibi polliceamur, à diuitiarumne abſtinebis cupiditate? Nam ſi propterea diuitiæ ſunt expetendæ, ſi abſque illis ſecuritatē naniſci liceat, quid iam illis opus erit? Sed quomodo fieri poteſt, inquies, vt qui diues nō ſit, iſta conſequatur? Imò vero quomodo fieri non poteſt? Ego enim de diuite contrarium dicam. Nam vt multis aduletur neceſſe eſt, tum principibus tum ſubditis, & vt quamplurimis indigeat, & turpiter ſeruiat, nec non metuat & tremat, & inuidorum oculos ſuſpectos habeat, & ſycophātarum ora timeat, aliorumque auarorum cupiditates. At talis non eſt paupertas, ſed plane diuerſa, locus tutus eſt & ſecurus, portus tranquillus, palæſtra & gymnaſium philoſophiæ, angelicæ vitæ imitatio. Audite iſta quicunque pauperes eſtis, vel poti' quicunque diteſcere vultis. Pauperem eſſe non eſt malum, ſed nolle pauperem eſſe. Ne paupertatem exiſtimes rem malam eſſe ac metuendam, & tibi grauis non erit: non enim in natura rei, ſed in puſillanimorū virorum iudicio met' iſte locum habet. Quin etiam me pudere, tſi hoc tantum de paupertate dicere poſſem, quod ea malum non ſit. Nam ſi philoſopheris, infinitorum tibi bonorum fons fuerit, & ſcaturigo. Et ſi quiſpiam tibi principatum & ciuiles magiſtratus & diuitias ac delicias proponeret, deinde paupertatem è regione collocans optionem daret ſumendi vtruncunque voles, hanc vtique protinus raperes, ſiquidem ipſius cognitam haberes pulchritudinem. Scio equidem pleroſque ridere cùm iſta dicuntur, nos tamen nihil commouemur, ſed vos rogamus, vt paulisper ſuſtineatis, & cito

& cito nobis ſuffragabimini. Mihi.n. paupertas ſimilis eſſe videtur modeſtæ cuipiā virgini, honeſtæ ac forma eleganti. Auaritia verò, monſtroſæ mulieri, Scillæ cuidam & hydræ, & alijs quibuſdam huiuſmodi monſtris à fabulatoribus effictis. Ne enim mihi paupertatis accuſatores in mediū proferas, ſed eos qui per ipſam illuſtres fuerunt. Cum hac Elias nutritus raptu illo beato raptus eſt, cum hac Eliſæus clarus euaſit, cum hac Ioannes Baptiſta, cum hac Apoſtoli vniuerſi. Cum illa vero Achab, Iezabel, Giezi, Iudas, Nero, Caiaphas condemnati ſunt. Porro ſi placet, non illos tantum qui in paupertate celebres fuerūt videamus, ſed & ipſam virginis huius pulchritudinem conſideremus. Siquidem ipſius oculus eſt purus & clarus, nihil habens turbulentum vti habet auaritiæ oculus, nunc quidem furore plenus, nunc verò voluptate oppletus, nunc autem intemperantia perturbatus. At talis non eſt paupertatis oculus, ſed manſuetus, tranquillus, ſuaue ad omnes reſpiciens, placidus, clemens, nullum odio proſequens, nullum auerſans. Vbi enim pecunia, ibi & inimicitiarum materia, & mille pugnarum. Os rurſum illi quidem contumelijs eſt refertum, inſolentia quadam, arrogantia multa, maledictione, dolo: huic vero tum os tum lingua ſana eſt, aſſidua abundat gratiarum actione, benedictione, verbis manſuetis, beneuolis, obſequioſis, laudib', encomijs. Si autem membrorum quoque ipſius proportionem perſpicere velis, eleganti eſt proceritate, & multo ſublimior quàm ſit opulentia. Quod ſi multi eam fugiant, ne mireris: nam & alias virtutes ſtulti fugiunt. Sed à diuite, inquies, pauper contumelia afficitur. Rurſum mihi paupertatis encomiū narras. Vter enim, quæſo te, beatus eſt, iſne qui contumelia afficit, an qui contumelia afficitur? perſpicuum eſt quòd is ſit qui contumelia afficitur, eamq; fert generoſe. Itaque illa quidem auaritia iubet contumelioſe agere, hæc vero paupertas generoſe ferre admonet. Sed dices, eſurit pauper? eſuriebat & Paulus, & in fame verſabatur: ſed non habet vbi requieſcat? nec filius hominis habebat vbi caput ſuum reclinaret. Viden' quo paupertatis encomia peruenerint? & vbi te conſtituant, ad quales viros te attollant, & quomodo ipſius domini imitatorem faciant? Si bonum eſſet aurum habere, iſtud vtique diſcipulis Chriſtus dediſſet, qui ineffabilia illa bona dedit: nunc verò non ſolum non dedit, ſed etiam habere prohibuit. Idcirco & Petrus ob paupertatem non ſolum non erubeſcit, ſed etiam gloriatur, dicens: *Argentum & aurum non eſt mihi,*

Act.3.a. *quod autem habeo hoc tibi do*: inquit. Quis veſtrum non cuperet talem ſe vocem emittere poſſe? & admodum ſane omnes, dicet fortaſſe quiſpiam: proiice igitur argentum, proijce aurum. Et ſi proiecero, dices, conſequárne Petri potentiam? Quid autem, dic quæſo, Petrum beatum effecit, an claudum erigere? nequaquam: ſed iſta non habere, iſtud ei

Mat.7.d. cœlum conciliauit. Nam ex ijs qui miracula edidere, plerique in gehennam inciderunt, qui

καὶ ταχέως ἡμῖν συμψηφίσεσθε. ἐμοὶ γὰρ ἡ πενία, κόρῃ τινὶ κοσμίᾳ καὶ καλῇ καὶ εὐειδεῖ προσεοικέναι δοκεῖ· ἡ δὲ φιλαργυρία, θηριομόρφῳ γυναικὶ, ἢ σκύλλῃ τινὶ καὶ ὕδρᾳ, καὶ ἑτέροις ποσὶ τοιούτοις τέρασι παρὰ μυθοποιῶν πλαττομένοις. μὴ γάρ μοι τοὺς κατηγοροῦντας εἴπῃς τῆς πενίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διʼ αὐτῆς λάμψαντας. μετὰ ταύτης ἠλίας τραφεὶς, ἡρπάγη τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἁρπαγήν. μετὰ ταύτης ἐλισσαῖος ἔλαμψε, μετὰ

A ταύτης ἰωάννης, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἅπαντες· μετὰ δὲ ἐκείνης, ὁ ἀχαὰβ, ἡ ἰεζάβελ, ὁ γιεζῆ, ὁ ἰούδας, ὁ νέρων, ὁ καϊάφας κατεκρίθησαν. ἀλλʼ εἰ δοκεῖ, μὴ τοὺς ἐν πενίᾳ μόνον λάμψαντας ἴδωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῆς κόρης τὸ κάλλος ἐπισκεψώμεθα. καὶ γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἐστὶ καθαρὸς καὶ εὐειδὴς, οὐδὲν ἔχων θολερὸν καθάπερ ὁ τῆς φιλαργυρίας, νῦν μὲν θυμοῦ γέμων, νῦν δὲ ἡδονῆς ἐμπεπλησμένος, νῦν δὲ ὑπὸ ἀκρασίας τεταραγμένος. ἀλλʼ οὐχ ὁ τῆς πενίας τοιοῦτος, ἀλλʼ ἥμερος, γαληνὸς, ἡδὺ πρὸς

B πάντας βλέπων, μειλίχιος, προσηνὴς, οὐδένα μισῶν, οὐδένα ἀποστρεφόμενος. ὅπου χρήματα, ἐκεῖ ἔχθρας ὑπόθεσις, καὶ μυρίων πολέμων στόματα. πάλιν μὲν ἐκείνου ὕβρεων γέμει, τύφου τινὸς ἀλαζονείας πολλῆς, ἀρᾶς, δόλου· ταύτης δὲ καὶ στόμα καὶ γλῶσσα ὑγιὴς, εὐχαριστίας γέμουσα, ἐπιεικοῦς εὐλογίας, καὶ προσηνῶν ῥημάτων, φιλοστόργων, θεραπευτικῶν, ἐπαίνων, ἐγκωμίων. εἰ δὲ καὶ τὴν ἀναλογίαν ἤθελες αὐτῆς ἰδεῖν τῶν μελῶν, εὐμήκης τέ ἐστι καὶ ὑψηλοτέρα πολὺ τῆς εὐπορίας. εἰ δὲ

C φεύγουσιν αὐτὴν πολλοὶ, μὴ θαυμάσῃς. καὶ γὰρ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν οἱ ἀνόητοι. ἀλλʼ ὑβρίζεται φησὶν ὁ πένης παρὰ τοῦ πλουτοῦντος. πάλιν μοι τῆς πενίας τὸ ἐγκώμιον λέγεις. τίς γὰρ εἰπέ μοι μακάριος; ὁ ὑβρίζων ἢ ὁ ὑβριζόμενος; δῆλον ὅτι ὁ λοιδορούμενος καὶ φέρων γενναίως. οὐκοῦν ἐκείνη μὲν ὑβρίζειν κελεύει, ἡ φιλαργυρία· αὕτη δὲ ἡ πενία παραινεῖ φέρειν. ἀλλὰ πεινᾷ ὁ πένης φησί· καὶ παῦλος ἐπείνα καὶ ἐν λιμῷ ἦν. ἀλλʼ οὐκ ἔχει ἀνάπαυσιν; οὐδὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶχε

D ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. εἶδες ποῦ προέβη τὰ τῆς πενίας ἐγκώμια, καὶ ποῦ ἵστησι, πρὸς ποίους ἄνδρας ἀπάγει, καὶ πῶς τοῦ δεσπότου ποιεῖ μιμητήν; εἰ καλὸν τὸ χρυσίον ἔχειν ἦν, τοῦτʼ ἂν ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ χριστὸς, ὁ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα δοὺς ἀγαθά. νυνὶ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἔχειν ἀπηγόρευσε. διὸ καὶ ὁ πέτρος, οὐ μόνον οὐκ αἰδεῖται πενίαν, ἀλλὰ καὶ σεμνύνεται λέγων· ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δί-

E δωμι. τίς οὐκ ἂν ὑμῶν ταύτην ἠθέλησε ῥῆξαι τὴν φωνήν; καὶ σφόδρα μὲν ἅπαντες ἴσως εἴποι τις ἄν. οὐκοῦν ῥῖψον τὸ ἀργύριον, ῥῖψον τὸ χρυσίον. καὶ ἐὰν ῥίψω φησὶ, λήψομαι τὴν δύναμιν πέτρου; τί γὰρ πέτρον μακάριον ἐποίησεν, εἰπέ μοι, ἆρα τὸ χωλὸν ἐγεῖραι; οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸ μὴ ταῦτα ἔχειν, τοῦτο αὐτῷ τὸν οὐρανὸν προεξένησε. τῶν μὲν γὰρ ταῦτα ἐργασαμένων, πολλοὶ εἰς γέενναν ἐνέπεσον. οἱ δὲ

Digitized by Google

οἱ δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες, βασιλείας ἐπέτυχον. καὶ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πέτρου μάνθανε. δύο γὰρ ἦν ἃ εἴρηκεν· ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· καί, ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἔγειραι καὶ περιπάτει. ποῖον οὖν αὐτὸν ἐποίησε λαμπρὸν καὶ μακάριον, τὸ ἐγεῖραι τὸν χωλόν, ἢ τὸ ῥῖψαι τὰ χρήματα; ἐξ ταῦτα παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀγωνοθέτου παιδεύου. τί οὖν αὐτός φησι τῷ πλουσίῳ τῷ ζητοῦντι τὴν αἰώνιον ζωήν; οὐκ εἶπεν, ἔγειρον χωλούς· ἀλλά, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. καὶ ὁ πέτρος δὲ πάλιν· ἰδοὺ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλομεν δαιμόνια, καί τοι ἦν ἐκβάλλων· ἀλλ' ἰδοὺ ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἔσται ἡμῖν; καὶ ὁ χριστὸς πάλιν πρὸς τοῦτον ἀποκρινόμενος, οὐκ εἶπεν, ἐάν τις χωλὸν ἐγείρῃ· ἀλλ' ὅς τις ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀγρούς, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. καὶ ἡμεῖς οὖν τοῦτον ζηλώσωμεν, ἵνα μὴ καταισχυνθῶμεν, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας παραστῶμεν τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ, ἵνα αὐτὸν ἐπισπασώμεθα εἶναι μεθ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ μετ' ἐκείνων, ἐὰν θέλωμεν ἐκείνους μιμήσασθαι, καὶ ζηλωταὶ γενέσθαι τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν. ἀπὸ τούτων γὰρ καὶ θεὸς στεφανοῖ καὶ ἀνακηρύττει, οὐκ ἀπαιτῶν σε νεκρὸν ἐγεῖραι, οὐδὲ χωλὸν διορθῶσαι. οὐ γὰρ ταῦτα ποιεῖ κατὰ πέτρον γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ ῥῖψαι τὰ ὄντα. ἀλλ' οὐ δύνασαι ῥῖψαι. μάλιστα μὲν δυνατόν. πλὴν, οὐ καταναγκάζω εἰ μὴ βούλει, οὐδὲ βιάζομαι, ἀλλ' ἐκεῖνο παρακαλῶ· κἂν κατὰ μέρος ἀναλίσκειν τοῖς δεομένοις, καὶ οὐδὲν πλέον τῆς χρείας ἐπιζητεῖν. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἀπράγμονα βιωσώμεθα βίον καὶ ἀσφαλῆ, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολαύσωμεν. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

qui vero iſta præſtiterunt, regnum cœlorum ſunt conſecuti: & hoc ab ipſo Petro diſce: duo enim erant quæ dixit, argentum & aurum non eſt mihi: & In nomine Ieſu Chriſti ſurge & ambula. Vtrum igitur ipſorum Petrum clarum effecit & beatum, claudum erigere, an pecunias proijcere? pecunias proijcere: idque à certaminis præfecto cognoſce. Quid igitur ipſe diuiti dixit vitam æternam quærenti? non dixit claudos erige, ſed *vende quæ habes & da pauperibus, & veni ſequere me. & habebis theſaurum in cœlis.* Quin & ipſe Petrus rurſus non dixit, ecce in nomine tuo dæmonia eijcimus, etiamſi eijcerent, ſed: *ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* & Chriſt' rurſum huic reſpondens non dixit, ſi quis claudũ erigat: ſed *qui reliquerit domos & agros propter me & euangelium, centuplum accipiet in hoc ſeculo, & vitam æternam poſſidebit* Et nos igitur hunc imitemur, vt non confundamur, ſed vt tribunali Chriſti cum fiducia adſtemus, vt ipſum nobiſcum eſſe faciamus, quemadmodum & cum illis erat. Erit autẽ etiam nobiſcum, ſi illos imitari velimus, vitámque illorum & cõuerſationem æmulemur: ob iſta enim Deus te prædicat & coronat, non exigens vt mortuum ſuſcites, neque vt claudum erigas. Non enim iſta te Petro ſimilem faciunt, ſed præſentium bonorum proiectio: hoc enim opus eſt apoſtolicum. Sed proijcere nõ potes? fieri certe poteſt: cęterum ſi nolis, non adigo neque cogo: ſed illud obſecro, vt ſaltem particulatim indigentibus diſtribuas, nec pluſquam tibi opus ſit exquiras: ſic enim fiet, vt & hic tranquillam vitã & ſecuram agamus, & vita æterna fruamur, quam vtinam nos omnes conſequamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium cum patre & ſancto ſpiritu, in ſecula ſeculorum. Amen.

Luc. 18 & Mat. 10. c.

Mat. 19 d.

Ibidem & Mar. 10 d. & Lu. 18.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

EX LIBRO QVARTO
BIBLIOTHECÆ SANCTÆ.

IN *Matthæum extat incerti authoris imperfectum opus, in homilias 54. diuiſum: tametſi nullas habeat homilias, ſed ꝑpetuus ſit cōmentarius, continens cōtinuatam expoſitionē Euāgeliſtæ ab initio videlicet, vſq; ad dimidium 13. capitis: & rurſus à principio cap. 19. vſq; ad fin. cap. 25. cuius exordium eſt:* Sicut referūt Matthæum, &c. *De quo quidē opere diuerſa feruntur iudicia: ſunt qui ipſum negent eſſe Chryſoſtomi, cū ob vulgatā Latinæ Eccleſiæ tranſlationem, quæ in eo diſſeritur, tum ob frequentes allegorias & allegationes apocryphorum ſcriptorum, quibus author vtitur, citans ſcripturam Seth, Apocryphum Ezechiæ. Itinerarium Clementis, & alia his ſimilia, à Chryſoſtomi vſu remotiſſima: ad hæc addunt cōmentariorum phraſin, expoſitiones & dogmata, Chryſoſtomianæ linguæ, & menti magis contraria, quam ignem & aquam. Nam & dictionis character, & ſchemata quædam, ad græcam rationem minimè reſpondentia, indicant ſcriptorem fuiſſe Latinum: hæretica verò dogmata, toto paſſim operi inſperſa, palàm arguunt eundem fuiſſe hæreticum, non vni tantum ſectæ addictum, ſed variis Montani, Manichæi, Arii, Donati, ac Pelagii hæreſibus implicitum, & propter eas hæreſes meritò ab Eccleſia damnatum, & à Paulo papa IIII. in catalogo ſcriptorum ſuſpectæ fidei annumeratum.*

SVNT ex oppoſito qui hoc ipſum opus contendunt eſſe Chryſoſtomi, adducti non ſolùm authoritate Apoſtolicæ eccleſiæ, quæ publicè inter diuinas laudes legit Homilias ex his commentariis ſub nomine Ioannis Chryſoſtomi: ſed etiam permoti pondere & grauitate ſententiarum, & propoſitionū huius operis: quæ ad confirmationem Chriſtianorum dogmatum ſub titulo, teſtimonio, & authoritate Chryſoſtomi inducuntur in gloſſis authenticis, quas vocant Ordinarias, in catenis Euangelicarum explanationum, in decretis ſummorum Pontificum, & in Summis theologicis magni nominis theologorum: in quibus multæ ex his ſententiis, diligentiſſimè expenſæ, ab omni erroris ſuſpicione vindicantur.

NEQVE his quicquam obeſt recens edictum Pauli papæ quarti, quippe quod non ſimpliciter & omnino reiecit vniuerſum hoc opus, tot iam ſeculis communi Eccleſiæ aſſenſu comprobatum: ſed ea duntaxat huius operis exemplaria interdicit, quæ præter authoris mentem ab hæreticis vitiata inueniuntur, & his, quibus nunc ſcatent, fæcibus inquinata. Has autem fæces & ſordes nō authoris culpa, ſed hæreticorum

fraude in hos cōmentarios irrepſiſſe, triplici indicio perſuadent: primo, quòd exemplaria quædam vetuſtiſſima nihil contineant huiuſmodi errorū, ſed alia manu omnia habent aſcripta in marginibus: ſecūdo, quòd quicquid hæreticum eſt, ita per illationem ſit germanæ lectioni aſſutum, vt, ſi reſecetur, ne latum quidem vnguem mutetur ſententia, quod ſanè fieri nō poſſet, ſi ab ipſo authore ingenuè fuiſſet intextum: quemadmodū nec humano corpori membrum aliquod auferri poteſt abſq; deformi totius ſtructuræ mutilatione: tertio, quòd credibile non ſit, authorē, qui nec amens, nec obliuioſus fuerit, iiſdem de rebus, & iiſdem penè locis ſcribendum ſibiipſi contraria ſenſiſſe & dixiſſe, præſertim verò in his, de quibus vt Arianus accuſatur: quomodo enim veriſimile fuerit eum cum Arianis de inæqualitate & diuerſa Patris & filii ſubſtantia conueniſſe, qui aduerſus Arianos vnitatem & æqualitatem vtriuſq; multis locis defendit? præcipuè verò hom. 44. ſuper illis verbis, VÆ VOBIS SCRIBAE ET PHARISÆI, QVI CLAVDITIS REGNVM COELORVM. *Vbi hæc ſcribit:* Sic & modò hæretici ſacerdotes claudūt ianuam veritatis: ideo, quādo legūt in populo ſuo aliquid tale: QVI ME MISIT, MAIOR ME EST: peruerſa interpretatione claudūt ianuam veritatis, dicentes Filium minorem Patre: cùm tamē ſecundū diſpenſationem carnis dicatur minor. *Et homil. 28. in expoſitione illius ſententiæ,* OMNIA MIHI TRADITA SVNT A PATRE MEO, *proponēs ac diſſoluens argumentū eorum, qui ex his verbis aſtruebant Filiū Patre minorem, ſic inquit:* A quo illi tradita ſunt omnia, ſi vnus eſt Pater & Filius? aut quare habere non poterat, niſi tradita illi fuiſſent, ſi per omnia Patri ſuo erat æqualis? nam ſignificatio traditionis tam vnitatis rationē, quàm æqualitatis excludit. Reſpondeo: tradita ſunt ei ſecundū quod minoratus eſt paulò minus ab angelis: nam ſecundū illud, quòd non rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, Deus vnus & æqualis eſt ei, qui tradidit omnia. *Et homilia 45. exponens illud Matthæi 23.* ET VOS IMPLETE MENSVRAM PATRVM VESTRORVM, *ait*: Quando vides hæreticos, tres per omnia æquales, dicentes non eiuſdem eſſe ſubſtantiæ, non eiuſdem eſſe authoritatis, ſine Principio omnes hos, aliqua parte diſtantes à ſe: ne mireris: implent enim menſuram patrum ſuorū Gentilium, quoniam illi ſimiliter multos Deos colebāt. *Quibus quidē verbis quid apertius dici potuit aduerſus Arianā ſententiam, quæ huic authori aſcribitur? Hæc igitur eſt ſuper his cōmentariis cōtrouerſia: de qua iudicent me doctiores: ego, quid addam, nihil habeo, niſi hoc ipſum opus diſertum & doctum eſſe, ac dignum quod aſſiduè legatur, ſi tamen prius diligentiſſimè expurgatum fuerit ab iis erroribus, quos in ſexto libro in cenſuris ſuper Matthæi expoſitoribus annotauimus. Floruit author hic, vt ex 33. & 49. eius homiliis colligitur, poſt tempora Theodoſii Auguſti: ſcripſitq; etiam in alios Euangeliſtas conſimilis induſtriæ commentarios.*

ERVDI-

Digitized by Google

ERVDITI COMMENTARII IN EVANGELIVM MATTHÆI, INCERTO AVTHORE.

PROLOGVS.

SICVT referunt, Matthæum conſcribere Euangelium cauſa compulit talis: Cùm facta fuiſſet in Palæſtina perſecutio grauis, vt periclitarentur diſpergi omnes, vt carentes fortè doctoribus fidei, non carerent doctrina, petierunt Matthæum, vt omnium verborum & operum Chriſti conſcriberet eis hiſtoriam, vt vbicunque eſſent futuri, totius ſecum haberent fidei ſtatum. Quod autem ab humana eius cœpit natiuitate, & humanam eius generationem expoſuit, compulit impia impudentia Iudæorum, denegantium Ieſum Chriſtum de Dauid ſemine ducere genus. Corpus autem narrationis ſuæ ordinauit hoc modo: Primum natiuitatem, deinde baptiſmum, tertiò tentationem, in quarto doctrinam, in quinto miracula, in ſexto paſſionem, in ſeptimo reſurrectionem, & Aſcenſionem eius: Non ſolùm hiſtoriam de Chriſto exponere volens per hæc, verumetiam euangelicæ vitę ſtatum docere: quoniam nihil eſt quod ex parentibus naſcimur, niſi iterum per aquam & ſpiritum *Ioan.3.a* ſanctum renati fuerimus ex Deo: quoniam quod ex carne naſcitur, caro eſt: ꝙ autem de ſpiritu, ſpiritus eſt. Poſt baptiſmum autem neceſſe eſt contra diabolum ſtare, quoniam ad hoc quiſque vngitur. Et reædificatur in baptiſmo, vt contra tyrannum ſuſcipiat bellum. Poſt hæc quaſi omni ſuperata tentatione factus idoneus ad docendum, ſi quidem ſacerdos eſt, doceat: & quia miraculorum faciendorum non eſt ſemper neceſſitas, doctrinam ſuam bonæ vitæ quaſi miraculis, factis commendet. Si autem laicus eſt, operibus doceat fidem, operibus ſe & hominibus commendet, & Deo. Deinde quia non poſſumus aliter exire de mundo, niſi ſolutum fuerit corpus, per quod ingreſſi ſumus in mundum, neceſſe eſt exire nos de hoc ſtadio mundi. Et quoniam omnis vita noſtra tentatio fuit, reſtat vt *Iob.7.a* tentationis victoriam reſurrectionis merces ſequatur, & gloria. Matthæus ſanctorum quidem, præcipue tamen peccatorum Euangeliſta, qui non ſolùm ſermone, ſed etiã ipſa vitæ ſuæ correctione peccatoribus Euangelium prædicauit. Nunquam enim teloncarius conſtitutus, qui conſueuerat pecunias colligere perituras, factus fuiſſet Euangeliſta, vt ſermones conſcriberet in æternum manſuros, niſi vt ſuo exemplo peccatores ad miſericordiam pœnitentiæ inuitaret: qui aliquando fuit cautus logotheta rationum terrenarum, nunc autem diligentiſſimus eſt diſpenſator ſpiritualium præceptorum. Tunc multos pauperes fecit fraudando pecuniam, nunc autem innumerabiles diuites facit prædicando iuſtitiam, vt magnificemus dominum propter eum voce prophetica, dicentes: *Pſa.76.c* Hæc commutatio dexteræ excelſi.

Digitized by Google

HOMILIA PRIMA.

EX CAPITE I.

Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham.

LIBER eſt quaſi apotheca gratiarum. Sicut enim in apotheca diuitis alicuius omnis homo quod deſiderat, inuenit: ſic & in iſto A libro omnis anima quod neceſſarium habet, inuenit. Quid eſt quod ait, *Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abrahæ?*
Eſa. 53. c
Et quomodo dicit Eſaias propheta, *Et generationem eius quis enarrabit?* Sed ille diuinam generationem eius inenarrabilē eſſe pronunciat, iſte autem carnalem exponit. Propterea non dixit, Ieſu Chriſti filij Dei: ſed *filij Dauid, filij Abraham.* Et quare Ioannes ſtatim in principio euangelij ſui, diuinitatis eius monſtrauit naturam, dicens: *In principio erat verbum & verbum erat apud Deum?* Quoniam Ioannes inter Gentes in exilio conſtitutus, Græco ſermone euangelium cauſa Gentium ſcripſit, quæ non cognoſcebant ſi Deus filium habet, aut quomodo genitum habet: idcirco ſuperfluum erat primum incarnationis eius myſterium Gentibus demonſtrare, cum illum ipſi quis eſſet neſcirent: ideo neceſſarium fuit primum illis oſtēdere, quia eſt filius Dei Deus: deinde in ſequentibus, quia carnē ſuſcepit, dicens: *Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Matthæus autem euangeliū Iudęis Hebraico ſermone cōſcripſit, ſicut iam diximus ſuprà, vt Iudęi legentes ædificarentur in fide. Iudęi enim ſemper cognoſcebant, quia eſt filius Dei, & quomodo eſt filius Dei. Superfluum ergo erat exponere eis diuinitatis eius naturam quam ipſi optimè cognoſcebāt, neceſſarium autem fuit myſterium incarnationis eius ipſis oſtēdere. Quare autem nō ille ſuffecit dicere illum filium Abrahæ ſolius, aut Dauid ſolius? quia ad ambos de Chriſto naſcituro ex eis, promiſſio fuerat facta. Ad Abraham quidem ſic, *Et in ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ*: quod intelligi non poteſt niſi in Chriſto, quoniam inter cæteros Iudæos & Gentes nunquam amicitia ſtabilis fuit. Ad Dauid autem ita dicit: *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Ideo ergo vtriuſque filium dicit, vt vtriuſque promiſſiones in Chriſto impletas oſtenderet. Deinde quia Chriſtus tres dignitates fuerat habiturus, rex propheta, ſacerdos. Abraham autem habuit duos filios, & duas dignitates: propheta enim fuit, & ſacerdos, ſicut Deus ad illum dicit in Geneſi: *Accipe vaccam triennem* &c. Propheta autem, ſicut ait dominus ad Abimelech de illo: *Quoniam propheta eſt, & orabit pro te, & ſaluus eris tu, & domus tua.* Ideo ergo dictus eſt filius Abrahæ & Dauid, vt propheta quidem intelligatur & ſacerdos ex Abraham, rex autem ex Dauid. Item ideo non dictus eſt tantummodo Dauid filius, quia Dauid rex fuit & propheta, ſacerdos autem nō fuit. Ideo ergo amborum filius nominatus

Ioan. 1. a — B
Ibid. 1. b — C — D
Gen. 22. d
Pſal. 131. b — E
Gen. 15. c
Ibid. 20. b — F

eſt, vt vtriuſque patris triplex dignitas originali iure cognoſceretur in Chriſto. Sed quare prius Dauid nominauit, cum Abraham præcedat in tempore? Prima ratio, & ſimplex hęc eſt: Cùm propoſitum eſſet euangeliſtæ ex Abraham generationes Domini numerare, ſi prius dixiſſet eum filium Abrahę, poſteà autem Dauid: neceſſe habebat iterum reuerti ad Abraham, & in ipſo loco bis eum numerare †. Altera autem ratio eſt, quia regni dignitas maior eſt quàm naturæ. Nam etſi Abraham præcedebat in tempore, Dauid tamen pręcedebat in dignitate. Et quomodo maior fuit Dauid, quam Abraham, cum quandoq; Dauid reprehenſus eſt in peccato? Sed audi quoniam Dauid de nimia iuſtia ſua confidens dicebat: *Domine Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis.* Item, *Iniquitatem ſi conſpexi in corde meo, non exaudiet Deus.* Ergo dimiſſus eſt, vt circunueniretur à carne: non vt iniuſtitia oſtenderetur eius, ſed vt eius iactantia compeſceretur. Abraham pater fideliū, quem Deus voluit exemplum eſſe ſanctorum, dicens ad eum: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam tibi demonſtrabo*; vt ſciant omnes homines, quicunque voluerint eſſe filij Abrahæ, & terram illam viuam promiſſionis accipere, de qua ſcriptum eſt: *Credo videre bona domini, in terra viuentium*; quoniam bona ſua debent contemnere, ſicut Abraham terram ſuam contempſit, & parentes ſuos carnales dimittere, ſicut ille cognationem ſuam dimiſit. Qui autem Abraham imitari noluerint, non poſſunt eſſe filij Abrahæ. *Abraham autem genuit Iſaac*, qui interpretatur riſus. Riſus autem ſanctorum eſt, non ſtulta cachinnatio labiorum, ſed rationabile gaudium cordis, qui fuit per omnia myſterium Chriſti. Sicut enim ille Iſaac, deſperantibus iam parentibus, in vltima ſenectute donatus eſt lætitia ſuis, vt cognoſcatur, quia non erat filius naturę ſed gratiæ: ſic & noſter Iſaac in nouiſſimo fine productus eſt à matre Iudæa gaudium cunctis, ſicut dicit angelus ad paſtores: *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni plebi.* Vnde ait Apoſtolus: *Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum † ex muliere, natum † ſub lege.* Sed iſte per virginem, ille de anu, ambo extra ſpem naturę. Ille poſtquam mater eius parere poſſe ceſſauerat: iſte priuſquam mater eius parere poſſe inciperet. Sed ille de anicula ideo iam deficiente, iſte autem de virgine incorrupta: quia ille Iſaac filios fuerat generaturus in lege corrumpenda, iſte autem in gratia permāſura. Sicut illum mater neſciuit, quando ducebatur ad immolandum, ſed poſtquam reuerſus eſt, cognouit, quia erat oblatus: Sic iſtum ſynagoga non cognouit eſſe filium Dei, cum duceretur ad mortem: ſed poſtquā reſurrexit à mortuis, tunc cognouerunt eum Iudæi. Sicut ille ligna portauit, vbi fuerat incēdendus: ſic & iſte lignum portauit, vbi fuerat crucifigendus. Sicut ille non reſtitit Abrahæ, cum vellet eum occidere, ſed dixit, *Pater mi, liga mihi manus & pedes, ne quando inſurgam in impugnationem*: ſic &

nominan (at †)
Pſal. 7. a
Ibid. 65. d
Gen. 12. a
Pſal. 26. d
Iſaac.
Luc. 2. b
Gal. 4. a
factum. (at †)
Gen. 22. b

Digitized by Google

Infr. 26. d ſic & ille non contradixit patri, ſed paratus re-
ſpondit, *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, ſed nō*
ſicut ego volo, ſed ſicut tu pater. Iſaac autem genuit E-
ſeculorum Eſau. *ſau & Iacob*, in figura duorum populorum†.
Eſau à capite vſque ad pedes totus piloſus,
ſeculum primum hoc ſignificat, quod ab ini-
tio vſque ad finem totum quaſi aſperrimis pi-
Iacob. lis iniquitatum repletum eſt. Iacob autem to-
tus ſpecioſus & nitidus, futurum ſeculum ſi-
gnificat, quod totum pietatis decore fulge-
bit, & non inuenietur in illo aliqua aſperitas
aut nigredo peccati. Et quemadmodum cum
de vtero matris ſuæ exiret Eſaü, tenuit plan-
tam eius Iacob: vnde Hebraicè Iacob appella-
tus eſt, id eſt, ſupplantator: mox enim vt il-
lius pedes egreſſi ſunt, iſtius caput apparuit:
Sic & in fine ſeculi iſtius, ſtatim illius ſeculi
principium apparebit. Et quemadmodum
Eſaü perſequebatur Iacob, ſic filij ſeculi huius
perſequuntur filios ſeculi illius: & ſicut ipſe,
ita & filij eius non reſiſtendo, ſed fugiendo ſu-
Gen. 47. g perant malos. Nam quemadmodum tunc ma-
ter adiuuit Iacob, dicens ei: *Fili, audi me & fu-*
ge in Meſopotamiam, donec quieſcat ira fratris
Mat. 10. c *tui*: ſic & eccleſia filios ſuos quotidie docet,
cum perſecutionem patiuntur dicens: *Si vos*
perſecuti fuerint in ciuitate iſta, fugite in alteram,
& date locum iræ. Iacob autem genuit Iudam & fra-
tres eius. Et noſter Iacob genuit duodecim a-
poſtolos in ſpiritu, non in carne: verbo, non
ſanguine. Nam ſicut ille cum ſuis duodecim
deſcendit in Aegyptum, vt multiplicaretur: ſic
& Chriſtus cum ſuis duodecim apoſtolis deſcē-
dit in mundum, & multiplicatus eſt per totum
mundum, ſicut res ipſa teſtatur. Item ſicut ille
deſcendit, vt medullam Aegypti manducaret:
ſic & Chriſtus cum ſuis apoſtolis intrauit in
iſtum mundum, vt medullam huius mundi
manducaret id eſt, acquireret ſibi. Medulla e-
nim huius mundi, ſunt homines ſancti. Sicut
enim medulla quandiu in arbore fuerit ſana,
ſemper floret: cum autē percomeſta fuerit, tota
paulatim marceſcendo ſiccatur: ſic & quandiu
ſunt fideles, ſtat iſte mūdus. Nam ſicut egredi-
entibus Iſraëlitis de Aegypto, exterminata eſt
Iudas. Aegyptus: ſic & ſancti cum de iſto mundo de-
fecerint, caſurus eſt iſte mundus. Iudas autem
interpretatur confeſſor, quoniam Chriſti erat
imago, qui confeſſor patris erat futurus, dicēs:
Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Quia ſicut
Luc. 10. d Iudas meretrici coniunctus eſt, & dedit illi vir-
gam & anulum: ſic & Chriſtus eccleſiæ mere-
trici ex gentibus ſe coniunxit, & dedit illi pro
verbum mercede coniunctionis virgam † crucis, &
anulum ſpiritus ſancti per baptiſmum, quaſi
ſignaculum fidei præcedentis, quem etiam
alibi laſciuo filio reuertenti dari præcepit pater
Thamar. benignus. Et ideo forſitan Thamar, vxor eius
interpretatur immutata, vel exacerbatio: quia
& in ipſa habet intellectum conuenientem &
in eccleſia. In ipſa quidem, quia cum eſſet ca-
ſta, in meretricem ſe immutauit, & facta eſt ex-
acerbatio Iudæ in ira, ſicut Geneſis liber teſta-
tur. In eccleſia autem, quia fuerat eccleſia me-
retrix, & exacerbatio Dei, poſtmodum autem
immutata per fidem Chriſti facta eſt caſta. *Iu-*
das autem genuit Phares & Zaram de Thamar. *Zara. Gen. 38.*
In myſterio Iudaici populi, & Gentilis. Zara e-
nim primus ex vtero egreſſus apparuit, obſte-
trix autem ligauit illi coccum ad manum, ſi-
gnans populum Iudaicum rubricatū ſanguine
circumciſionis. Retracto autem Zara proceſſit
Phares: interclusa eſt enim caro in qua Zara e-
rat incluſus: hæc autem in qua Phares erat in-
cluſus, adaperta eſt, ideo & proceſſit primum:
A Sic Iudaicus populus primus apparuit in luce
fidei quaſi de vulua tenebroſa mundi procedēs,
& ideo ſignatus eſt cocco circumciſionis, pu-
tantibus omnibus, quia ipſe populus Dei erat
futurus primus. Sed quid? poſita eſt ante faciē
eius lex, quaſi ſepes, vt impediret iuſtitiam eius.
Nam lex impedit fidem, nō adiuuat, ſicut ſcri- *Rom. 7. b*
ptum eſt: *Priuſquam veniret mandatum, pecca-*
tum quidem mortuum erat, ego autem viue-
bam: poſtquam venit mandatum, peccatum reui-
B *xit, ego autem mortuus ſum.* Sic ergo impeditus
eſt populus Iudaicus per legem, vt non ad iu-
ſtitiæ lucem veniret: ſed ſubitò temporibus *Ephe. 2. c*
Chriſti rupta eſt ſepes legis, quæ erat inter Iu-
dæos & Gentiles, ſicut ait Apoſtolus, medium
parietem maceriæ ſoluens: ſic factum eſt, vt e-
thnicus populus, qui primum Iudaico popu-
lo apparente, quaſi in vulua tenebroſi mundi
tenebatur incluſus: poſtquam rupta eſt lex per
Chriſti mandata, excluſo Iudaico populo, iſte *1. Cor. 15. g*
C primus proceſſit ad fidē & poſtea ſequitur Iu- *Rom. 11. e*
daicus populus, ſicut ait apoſtolus: *Ecce myſte-*
rium vobis dico, Ex parte cæcitas in Iſraele contigit,
donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſra-
ël ſaluus fieret. Siue autem Zaram quis dicat in
figuram populi fuiſſe gentilis, qui primum
per prophetas demonſtratus apparuit, & ab
eiſdem prophetis dominici ſanguinis cocco
ſignatus eſt. Dum enim per Chriſti ſangui-
nem regenerandus prophetizabatur, cocco
D dominici ſanguinis ſignabatur, Phares autem
in figura Iudaici populi qui ſæpe legis exclu-
ſo populo gentili, primus proceſſit, illo po-
ſtea ſecuturo: maceria † legis ſublata non in- *materia*
congrue dicitur: propter quod & nomina-
tus eſt ille Zaram, quod eſt oriens, vel nobi-
lis, Iſte autem Phares, quod eſt præciſio, quo-
niam populus Chriſtianus ſemper oriens e-
rat futurus, ſemper illuſtris: Iudaicus autem
intericctu legis præciſus ab eo. Et videtur qui-
E dem Iudas ex inceſto nurus ſuæ Thamar con-
iugio filios ſuſcepiſſe, reuera autem neque ex
nuru, neque ex meretrice. Meretrix enim non
fuit, quia propter amorem ſeminis Iſraël fin-
xit ſe meretricem, cum non eſſet. Nurus autem
non fuit, quia nullus filiorum Iudę habuit eam:
† nam primus filius Iudæ, cùm Iudas ſuo ipſius *Nam primus Iudas cum ſuo ipſius, &c*
experimento exterritus, noluiſſet ei accipere
cōiugem ex filiabus Chananæorum, ſed dediſ-
ſet ei Thamar ex filiabus Aram. Mater autem
F eius cùm eſſet Chananæa, hortaretur eā † acci- *eum*
pere ex genere ſuo, ille conſilio matris vſus nō
contigit eam, propter quod & percuſſit eū do-
minus malignantem. Alter autem filius, audi-
to quod fratri ſuo ſemen fuerit ſuſcitatura, nō *ſuſcitaturus*
ſibi; ſemen ſuum effudit in terram, propter
quod & ipſe percuſſus eſt. Et ſic factum eſt, vt

Digitized by Google

Thamar virgo maneret. Hæc autem ita de fi-
liis ſuis geſta, cum neſciens Iudas diu lamenta-
retur, & plangeret, pœnitens quia nefandum
opprobrium cum nuru ſua, vt putauit, feciſ-
ſet in Iſraël, & diu precaretur Deum, nec luctus
ſui terminum faceret, adſtitit ei angelus domi-
ni & hæc omnia expoſuit ei, ſicut fuerant geſta,
& conſolatus eſt eum. Iudas autem tantæ fuit
religionis, vt & poſtquam cognouit non eam
fuiſſe vxorem filiorum ſuorum, non acquieue-
rit ei appropinquare: quoniam etſi quantũ ad
Deum ipſa non erat nurus, tamen quantum
ad ſcientiam hominum nurus videbatur. Pro-
uidebat enim bonum, non tãtum coram Deo,
1. Cor. 7. ſed etiam coram hominibus. *Phares autem ge-*
Efrom. *nuit Efrom.* Quoniam quidem cauſa & ratione,
prouidentiáque Dei poſita ſunt hæc nomina,
credimus, maximè cum eſſent hi principes ge-
neris electorum: qua autẽ cauſa & ratione po-
ſita ſunt, verè ipſi ſcierunt, qui poſuerunt, &
Deus, cuius prouidentia ponebantur. Nos ve-
rò quod intelligere poſſumus in nominibus ipſis,
hoc loquimur, maximè cum nullã ſcripturam
canonicam de iſtis perſonis habeamus. Efrom
enim, ſicut Hebręorum ſermonum nominum
interpretes dicunt, interpretatur, iaculum vi-
dens. Iacula autem ſunt inimici, omnes paſſio-
nes carnales, quas intrinſecus diabolus iacula-
tur in animam, & omnes tentationes aduerſita-
tum quæ prouenerint fidelibus extrinſecus ia-
culante diabolo. Omnes deinde homines ini-
qui, quos vel contra veritatem, id eſt, Dei volũ-
tatem, vel contra ſeruos eius excitat inimicus,
iacula eius ſunt, de quibus omnibus dicit Apo-
Ephe. 6. c. ſtolus: *Ante omnia accipientes ſcutum fidei, in quo
poſſitis omnia iacula maligni ignea extinguere.* Qui
ergo videns eſt iaculum, vigilans eſt contra
verſutias inimici, & de longe proſpicit iacula
eius, & cauet, aut ſcuto fidei ſuſcepto retor-
quet ad Dominum. Vult ergo Dominus o-
mnes ſeruos ſuos videntes eſſe iacula ſuper
ſe venientia. Qui autem non videt ea ſuper
ſe veniẽtia, quomodo ea declinet? Poteſt & ali-
ter homo iuſtus iaculum videns intelligi, vt
ſit ipſe iaculum videns Chriſti, cum & ipſe
Chriſtus dicatur iaculum patris, Eſaia dicente:
Eſa. 49. a *Qui poſuit me ſicut ſagittam electam in pharetra ſua.*
Iſte ergo vir fidelis, & iaculum Chriſti & miſ-
ſus à Chriſto: & iaculum eſt, non irrationabi-
le, ſed rationabile: & videns, vt ſciat ipſe quæ
debet configere, & quæ pertranſire. *Efrom au-
Aram. tem genuit Aram.* Aram interpretatur viſio eo-
rum, vel irritatio eorum, vel elatus, aut lux eo-
rum. Sicut nominum iſtorum ſignificatio dat
intelligere: æſtimo quod in tempore iſtius A-
ram, filij Iſraël in Aegypto valde erant multi-
plicati & elati, & refulgentes. Et multiplicatio
eorum zelabilis facta erat in oculis Aegyptio-
rum, & irritatio erat facta ipſorum, ſecundum
Exod. 1. b quod in Exodo ſcriptum eſt: *Ecce genus filiorum
Iſraël multiplicatum eſt ſuper nos: venite ergo cir-
cumueniamus eos.* Et in tempore eius forſitan
gementes eos ſub depreſſione Aegyptiorum
Exod. 3. b. Dominus vidit, ſicut ſcriptum eſt: *Videns vidi
afflictionem populi mei, qui eſt in Aegypto, & gemitũ
eius audiui.* Idcirco ſecundum prouidentiã Dei

tale nomen ei impoſitum eſt, vel quia irritaue-
runt Aegyptios valde creſcentes, atque elati:
vel quia vidit eos dominus ingemiſcentes & la-
borantes. Et ex conſideratione temporis ipſi-
us, credibilis res eſt. Nam tribus modis circun-
uenerunt filios Iſraël. Primum in opere luti,
deinde per obſtetrices, tertia vice vt expoſitos Exod. 1. a
facerent infantes ſuos, in quo tempore natus
eſt Moſes. Denique ipſe Aram Aminadab fi-
A liam accepit vxorem, ſororem Naaſon. Inter
circunuentionem ergo vnam, & inter circun-
uentionem alteram † non niſi vt aliquot tranſ- † nõ niſi vt
acti ſint anni. Et ita fit, vt rectè multiplicatio aliquot
filiorum Iſraël in tempore Aram zelabilis facta tranſacti
fuiſſe intelligatur, & afflictio ei ſuperueniſſe, ſint anni,
& Dei viſitatio eum perſpexiſſe. Conuenienter &c.
autem Aram (qui erat irritatio Aegyptiorum,
vel viſitatio ipſorum, vel lux eorum, genuit fi-
lium Aminadab,) qui interpretatur, vel gens
B deſiderata, vel populi mei volũtarij. Nec enim
facta fuiſſet ſuper eos viſitatio Dei, niſi gens de-
ſiderata fuiſſet, & populus volũtarius. Neq; fu-
iſſet irritatio Ægyptiorum, niſi deſiderabiles &
voluntarij Deo fuiſſent: & vſque nunc qui de-
ſiderabiles ſunt, & voluntarij Deo, illi ſunt ze-
labiles, & irritant ad inuidiam ſui tenebrarum
viros. Idipſum autem eſt voluntarium eſſe po-
pulum, & gentem eſſe deſiderabilem. Qui e-
nim voluntarius eſt Deo & dicit: *voluntarie ſa-* Pſal. 53. b.
C *crificabo tibi,* ipſe eſt & deſiderabilis apud Deum:
& qui deſiderabilis eſt Deo ſine dubio volun-
tarius eſt: quia non omnino ſubiectionẽ homi-
nũ diligit Deus, aut famulatum, ſed volũtariam
ſubiectionem, & voluntarium famulatum. Na-
tura enim omnes ſub Deo ſunt, quoniam & à
Deo creati ſunt, Volũtate autẽ nõ omnes ſunt
Dei, quia ſecundum opera diabolo ſe ſubſter-
nunt. *Aminadab autem,* qui erat voluntarius
populus, vel gens deſiderata, *genuit Naaſon,* qui Naaſon.
D interpretatur refectio, id eſt requies. Verè e-
nim quicunq; eſt voluntarius Deo, & præbet ſe
deſiderabilẽ apud Deum, generat ſibi refectio-
nem, & requiem. Congruè Autem Naaſon, in
cuius tempore filij Iſraël de Aegypto exierunt,
qui & princeps factus eſt ſuper tribum Iudæ,
refectio & requies eſt nominatus, quoniam in
tempore illius de ſeruitute Aegyptiorum vio-
lentorum, & de laborioſis operibus luteis libe-
rati requieuerunt, & refectionem conſecuti
E ſunt in deſerto & corporis, & animæ: corporis
quidem, quia ad libertatem venerunt corpora-
lem: animæ autem, quia poſt immundas cultu-
ras Aegyptiorũ ad notitiam perducti ſunt Dei
viuẽtis. Sed & columbinus, & ſerpentinus, in-
terpretatur Naaſon: forſitan quia prudens erat
in bono, ſicut ſerpens: ſimplex autem in malo,
ſicut columba. Hic autem Naaſon, vt diximus,
exiuit de terra Aegypti, qui fuit princeps tri-
bus Iudæ: ſicut res ipſa oſtendit. Nec enim po-
F terat iſte fieri princeps, ſi pater eius vixiſſet,
niſi forte aliquis dicat ſic Aminadab ſenem
extitiſſe, vt non poſſet gerere principatum:
quod non æſtimo verum. Quod ergo di-
citur in Exodo, quoniam quinta generatio-
ne filij Iſraël de Aegypto exierunt, ſecundum
generationes inuenitur tribus Leui. Iacob
autem

Digitized by Google

autem genuit Leui, Leui autem genuit Gad,
Gad autem genuit Amram, Amra autem genuit Moſem & Aaron. Quatuor itaque generationibus defunctis in Aegypto, vſque Amram, exiuit generatio quinta, id eſt Moſes &
Aaron. Secundum generationes autem tri-
1.Para. 6 bus Iuda, ſeptima generatio de Aegypto videtur exiſſe, ſex generationibus defunctis in Ægypto: id eſt, Iacob, Iuda, Phares, Eſrom,
Aram, & Aminadab: ſeptimus autem egreſſus eſt Naaſon. Puto autem hoc, quod tribus
Iuda magis multiplicabatur præ omnibus tribubus. Tribus autem Leui non ſic multiplicabatur, quia Leuitæ circa templi obſequium,
vbi pauci ſuffecerunt, neceſſarij tantum erant,
ſicut & Numerorum liber teſtatur. Tamen ſi
rationis eſt, quod Enoch qui tranſlatus eſt, in
ſeptima generatione ſit natus: ſi rationis eſt
quod Noë in generatione decima ab Adam,
qui myſteriũ fuit Chriſti: Si rationis eſt, quod
ſcilicet in decima generatione natus eſt Abraham à Noë: ſi rationis eſt, quod de Abraham
vſque ad legem, id eſt vſque ad Moſen ſeptem
generationes habentur: Sine dubio & hoc rationis eſt, quoniam ſecundum quidem tribum
Leui in quinta generatione egreſſi ſunt de Ægypto, ſecundum autem tribum Iuda in ſeptima. In tribu ergo Leui, quia generatio quinta
exiuit, defunctis in Aegypto quatuor: hoc puto myſterium, quoniam omnis homo ex quatuor elementis creatur ſecũdum corpus, id eſt,
ex terra, ex aëre, ex igne, ex aqua: poſt hæc autem per baptiſmum regeneratus ſit filius Dei.
In quo ergo quatuor elementorum generationes moriuntur in mundo, ille verò per baptiſmum in quinta generatione ſpiritus exit
de mundo: hoc eſt, *qui mortificauit mem ra ſua*
Coloſ.3.a *ſuper terram* (ſicut ait Apoſtolus) quæ ex quatuor elementorum generationibus conſiſtũt,
vt non iam in carne ſit, ſed in ſpiritu, ille exiuit ad perfectum de mundo. Et nemo egredietur verè de mundo, niſi qui mortificatis illis
quatuor generationibus, cœperit eſſe in quinta: vt etiam ad eum dicat Apoſtolus. *Tu autem*
Rom.8. *in carne non es, ſed in ſpiritu*. Et hic ergo in tribu Iuda. Alia quidem videtur eſſe ſpecies rationis, tamen penè eadem ratio eſt. Sextus enim
numerus myſterium habet operis & laboris,
propter quod & Deus omnia viſibilia in ſex
diebus operatus eſt, & requieuit in ſeptima: Septimus autem numerus myſterium indulgentiæ, & ocij, & requiei: ſicut in multis diximus
locis. Qui ergo tranſit omnia viſibilia, & relinquit poſt ſe quæcunque infra ſex dies creata ſunt: hoc eſt vniuerſum mundum hunc
corruptibilem, & implet quod mandat Ioan-
1.Ioh. 2.c nes in epiſtola ſua canonica, dicens: *Filioli mei,*
nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo
ſunt: ille in ſeptima die eſt. hoc eſt, in Chriſto,
& requie eſt, Chriſtus enim eſt requies noſtra,
ſicut dicit de Iudæis minimè intraturis in eam
Pſ.94 b. propheta Dauid: *Iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*. Ille ociatur ab vniuerſo opere mundi, qui & ſabbatizat à malis
ſabbatum ſanctum, ille & meretur indulgentiam: ſi aliquod geſſit humanum, ille exiuit de
mundo. Qui autem in mundo eſt, nunquam
in ſeptima requie eſt, nec ociatur à malis vnquam, nec ſabbatizat. Et qui in ſeptima requie
eſt, ille non eſt de mundo: qui autem in mundo eſt, indulgentia dignus non eſt. Vide quam
prudenter ſecundum rationes quas diximus,
Leuitæ quidem in quinta generatione exeunt
de Aegypto: regales autem in ſeptima, quoniã
regales modicum aut multum plerunque de-
A linquunt ipſa poteſtate cogente, & difficile eſt
eos eſſe ſine delicto perfectos: propterea ſi moderatè deliquerint, indulgentia digni efficiuntur. Leuitæ autem & viri religioſi, ſacerdotales,
perfecti, & ſpirituales, & ſine macula eſſe debent. Ideo quæritur in illis, vt quatuor generationibus illis omnino mortificatis in corpore,
in quinta generatione mundi conſiſtant: nihil,
ſi poſſibile eſt, carnis habentes in ſe, niſi quod
vitam ſuſtentet, ſicut dicit Apoſtolus: *Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his con-* 1.Tim 6.b
B
tenti ſimus. Naaſon autem genuit Salmon. Salmon Salmon.
autem interpretatur, accipe vas. Iſte Salmon
accepit vxorem nomine Raab. Hæc autem
Raab ipſa dicitur fuiſſe meretrix de Hiericho, quæ ſuſcepit exploratores, & legatos filiorum Iſraël: & cum quærerentur à rege Hiericho, vt occiderentur, abſcondit eos in ſuperiori parte domus ſuæ, & ſeruauit incolumes. Audiens autem facta filiorum Iſraël, dile-
C xit Iſraël amplius quàm propriam gentem. Et
dupliciter mihi res iſta credibilis eſſe videtur.
Primùm, cùm eſſet Salmon nobilis inter filios Iſraël & quia de tribu Iuda erat, & quia filius principis, vidit Raab illam fidelem ſic
conuerſam ad bonum, & à Deo dilectam &
deductã de Hiericho ſecundũ Dei præceptũ, &
computatam inter filias Iſraël, quaſi magnam
illam aliquam cõſtitutam meruit accipere Salmon in vxorem. Deinde credo, & propter rati-
D onem ſpiritualis myſterij; quoniam Raab illa
meretrix, figura fuit eccleſiæ, quæ cum fuiſſet ex Gentibus meretrix, & culturis idolorum commaculata, ſuſcipiens ſpeculatores Ieſu Chriſti, id eſt Apoſtolos in domum pectoris ſui per verba ipſorum, abſcondit eos
ſurſum in memoria capitis ſui, vt non inueniret eos princeps mundi diabolus, nec perderet eos, qui ſigno rubri ſparſi, & per feneſtram demiſſi, quaſi per indicium dominicæ
E paſſionis ſaluata, & educta de mundo, & caſtificata facta eſt ſponſa Chriſti. Salmon iſte decimus eſt ab Abraham. Semper autem decimus
numerus, quia numerus eſt perfectionis, myſterium habet Chriſti perfecti: propter quod &
prima litera nominis Ieſu iota habet, decem denotans: ergo & quia Salmon in numero fuit
myſtico Chriſti, & illa in myſterio fuit eccleſiæ, non ſine ratione credimus ipſam fuiſſe
Raab, & accepiſſe eam Salmonem. Forſitan
F autem ideo & interpretatur Salmon, accipe
vas, quaſi per ipſum nomen inuitabatur à prouidentia Dei, vt acciperet vas electionis Raab.
Nam ſicut Paulus cum fuiſſet perſecutor, di- Act.9.b
gnus probatus in apoſtolatu, vas electionis
factus eſt Deo: Sic & Raab cũ fuiſſet meretrix,
& Gentilis, digna æſtimabatur à populo Iſ-

raël, vt eſſet coniuncta Salmoni. Vel ſpiritualiter, coniugio Chriſti, qui vas electionis facta eſt Chriſto: huic myſterio vtrunque meretricis illius conuenit nomen. Prius enim dicebatur Raab, quod interpretatur latitudo, vel dilatata:

Raab. aut quia ex omnibus finibus terrę vocata eccleſia, gentium latitudo appellabatur: aut dilatata, quia credens ex toto orbe terrarum in toto fūdata eſt mundo. Hæc autem Raab poſtquam

Rachab. nupſit Salmon, nominata eſt Rachab, quod interpretatur aſcenſio. Verè enim ſicut corporaliter Rachab illa aſcendit, facta vna ex filiabus Iſraël, & dignificata coniugio talis viri, ſic & ſpiritualiter iſta aſcendit: quia cum fuiſſet eccleſia cultrix antea idolorum, facta eſt ſocia angelorum, & ſponſa Chriſti, & filia Dei: Salmon ille qui interpretatur, accipe vas, qualem

Booz. filium genuit ex Rachab? Booz, qui interpretatur in virtute: vel, virtus in ipſo, ſiue præualens, qui ſecundum imperium Dei accepit vxorem Ruth à Deo prouiſam: in virtute generat filios, & in ſeipſis virtutem habentes, & præualentes. Qui autem recipiunt vxores ex prouiſione diaboli, id eſt non religionis intuitu: nec fideles in infirmitate generant filios, nec præualentes vnquam nec fortes niſi in malo, & ad pœnam irreligionis ſuæ, non ad gaudium, nec ad conſolationem videntur filios genuiſſe. Hic itaque Booz accepit vxorem Moabitidem no-

Ruth. 4. c. mine Ruth. Quomodo accepit eam, exponere exiſtimaui ſuperfluum, cum de his ſcriptura ſit omnibus manifeſta. Hoc autem dicimus ſolum, quoniam & Ruth pro merito fidei ſuæ nupſit Booz, quia propriam gentem contempſit, & terram, & genus & elegit Iſrael, & non deſpexit ſocrum viduam ſimul & peregrinam deſiderio ducta generis eius magis, quam ſui. Deos patrum ſuorum repulit, & Deum viuentem elegit, talibus verbis dicens ad ſocrum ſuā: *Noli obuiare mihi vt relinquam te,*

Ruth. 1. c. *quoniam vbicunque ieris, ibo: & vbicunque manſeris, manebo. Populus tuus, populus meus eſt; & Deus tuus, Deus meus eſt: vt vbicunque mortua fueris, moriar, & ibi ſepeliar, Hoc faciat mihi Deus: & hoc augeat, ſi non ſola mors ſeparauerit inter te & me.* Ergo Booz pro merito ſuæ fidei illam accepit vxorem, vt ex coniugio tali ſanctificato genus naſceretur regale. Nam Booz ſenior conſtitutus, non ſibi vxorem accepit, ſed Deo: non propter paſſionem corporis ſui, ſed propter iuſtitiam legis, vt ſuſcitaret ſemen proximo ſuo: non magis amore quam religione feruētior: ętate ſenex, iuuenis autem fide, & ideo forſitan nominatus eſt in virtute, vel virtus in ipſo præualens. Quoniam qui ſecundum ætatem ad ineundum coniugium eſt in virtute, non eſt nominabilis & laudandus, quia eſt in virtute: ſed qui extra ætatem coniugalem iam factus, accepit ex religione virtutem ad coniugium ineundum, ſicut iſte Booz ille laudabilis & nominabilis eſt, quia exiſtit in virtute, & illius talis viri virtus in ipſo eſt. Iuuenis enim virtus non eſt in ipſo, ſed in iuuentute corporis eius, ideo & poſtmodum exhauſta marceſcit. Qui autem in anima ſua fidei habet virtutem, ſicut & habebat Booz, illius virtus in ipſo eſt, & ideo inſeneſcibilis eſt. Conſequenter & Ruth, inſpiratio eſt appellata. Ruth. Nam niſi inſpiratio Dei fuiſſet in ea, non dixiſſet quæ dixit, nec feciſſet quæ fecit. Quid primum laudatur in ea? Dilectio generis Iſraël, aut ſimplicitas, aut obedientia, aut fides? Dilectio quidem generis Iſraël, quia ſic deſiderabat filios ſuſcipere ex ſemine Iſraël, & vna fieri ex populo Dei. Si enim communicationem viri deſideraſſet quaſi puella laſciua, aliquem iuuenem potius appetiſſet. Quoniam autem non laſciuiæ ſuæ, ſed religioni ſatisfacere cupiens fuit, familiam potius ſanctam elegit, quàm iuuenilem ætatem. Simplicitas autem, quia vltronea ſub pallium eius ingreſſa eſt, nec cogitauit ne forte ſperneret eam quaſi vir iuſtus laſciuam puellam, aut ne deluderet eam: & quod grauius erat, contemneret deluſam, ſicut faciunt multi: ſed obaudiens facta ſocrus ſuæ conſilijs, confidenter credidit quia proſperaturus fuerat Deus actum ipſius, ſciens conſcientiam ſuam, quia non libido ad hoc eam compulerat, ſed religio erat hortata. Quid autem & in Booz prædicatur? Humilitas, caſtitas, & religio. Humilitas quidem & caſtitas, quia non contigit eam quaſi laſciuus puellam, nec abhorruit eam quaſi caſtus laſciuam: ſed mox vt verbum eius de lege proximitatis audiuit, nihil horum omnium laſciuiæ imputauit, ſed vniuerſa religioni adſcripſit. Nec deſpexit quaſi diues pauperem, nec veritus eſt quaſi maturus adoleſcentulam: ſed paratior fide quam corpore, manè proceſſit ad portam, & prouocauit quendam ex genere, quem iure proximitatis æſtimabat propinquiorem: obtinuit, præualuit non tantum iure proximitatis, quantum Dei eligentis fauore, idcirco fortè præualens dictus eſt. Talis ergo Booz ex tali coniuge Ruth qualem filium genuit? Obeth, Obeth. qui interpretatur ſubditus. Nunc autem qui diuitias eligunt & nō mores: pulchritudinem, & nō fidem: & quod in meretricibus ſolet quęri, hoc in coniugibus optant: propterea non generant filios ſubditos vel ſibi, vel Deo: ſed contumaces & contra ſe, & contra Deum, vt filij eorum non ſint fructus iuſtæ coniunctionis eorum, ſed pœna cōdigna irreligioſitatis ipſorum. Iſte autem Obeth, qui ſubditus dicebatur, quid genuit? Ieſſe, id eſt refrigerium, Ieſſe e- Ieſſe. nim Latino ſermone refrigerium appellatur. Nam verè quicunque ſubditus eſt Deo & parentibus ſuis, tales filios generat, Deo præſtante, à quibus refrigeretur: *quoniam qui honorat patrem, honorabitur à filiis ſuis:* Eccle. 3. a. qui autem contumaces exiſtunt aut in Deum, aut in parentes, generantes non refrigeria ſibi generant, ſed dolores, vt à filijs ſuis recipiant, quod fecerunt in parentibus. Adhuc æſtimo propter Obeth, qui ſubditus eſt nominatus, & propter Ieſſe qui refrigerium eſt dictus, ne fortè in diebus Obeth filij Iſraël propter delicta ſua traditi erant ſub poteſtate gentis cuiuſdam, ſicut in libro Iudicum frequenter legimus factum. Et quoniam ſubditi facti fuerāt cuidā gēti, conuenienter in tēpore illo natus Obeth, ſubditus eſt appellatus. Ieſſe autem, ſicut ex parte colligere de ſcri-

ptura

ptura Regnorum potuimus, quot annorum
Dauid appropinquare cœpit Sauli, iam tot
annis regnante, penè ſecundum tempus extitit
Samuel, ſub quo iudice & propheta placentes
per omnia Deo filij Iſraël, & corporaliter refri-
gerati ſunt, & ab Allophylis liberati, & ſpiritu-
aliter bene agentes, & ideo forte Ieſſe refrigeri-
um eſt appellatus. *Ieſſe autem genuit Dauid re-*
Pſal. 111. a *gem.* Quia Deus in generatione iuſtorum eſt, &
generatio rectorum benedicetur. De Dauid
autem nunquid tantum dicere poſſumus, quã-
tum ſcriptura Regnorum? idcirco prætermit-
tentes omnia, hoc dicimus ſolum, quia & Ieſu
Dauid. Chriſti imago fuit Dauid. Dauid autẽ interpre-
tatur ſufficiẽs manu, vel dilectus, ſicut & Chri-
ſtus fuit, & in bello fortis, & potẽs, & patri dile-
ctus, & in actibus ſuis, & in miſericordia. & in
manſuetudine ſua prophetatio fuit Chriſti. Et
quid dicam in actibus ſuis iuſtis, aut in perſecu-
tionibus ſuis iniuſtis? In ipſo etiam peccato
ſuo peſſimo, Chriſti & eccleſiæ myſterium fuit.
Sicut enim Dauid cum eſſet in ſolario ſuo ex-
celſo lætus, vidit ſpecioſam Berſabee cum la-
uaretur, & concupiuit eam, & habuit cum ad-
huc eſſet in coniugio viri alterius Ethei: ſic &
Chriſtus cum eſſet in cœlo ſuo altiſſimo, adhuc
lætus in ſua diuinitate, vidit eccleſiam gentium
ſpecioſam ſecundum cor, diſplicentem ſibi in
ſordibus errorum ſuorum, & bonis operibus ſe
diluentem, cum adhuc diaboli eſſet coniunx,
vidit eam, & concupiuit, & habuit prius. Poſt
hæc autem deſcendens in mundum, ſicut Da-
uid poſtea interfecto Vria vxorem eius ſibi in
coniugem ſumpſit: ſic & Chriſtus, deſtructo
diabolo, ſubditas ei gentes traxit in coniugiũ
2 Re. 11. a ſuum. Nã ſicut Dauid primũ Berſabee habuit,
cum adhuc eſſet ſub proprio viro, poſtea eam
legitimam vxorem accepit: ſic & Chriſtus &
tunc fecit eccleſiæ, & modò facit omni ani-
mæ rectæ. Niſi enim Deus prius habuerit aut
Iudæum aut gentilem, impoſſibile eſt vt addu-
Act. 10. b cat eum ad fidem ſuam: vt puta Cornelium ad-
duxit ad fidem ſuam per miniſterium Petri: ſed
Infr. 8. a antè habuit animam eius operans in ea oratio-
nes aſſiduas & eleemoſynas multas, ſicut actus
apoſtolorum teſtantur. Centurionem vocauit
ad fidẽ ſuam, ſed prius cum adhuc eſſet ſub dia-
bolo, habuit animã eius, operans in ea dilectio-
nem gentis Dei, & ædificãs ſynagogas: ſic quod
diabolum facere videmus. Impoſſibile eſt, vt a-
liquem Chriſtianorũ ad perfidiam trahat, niſi
prius cùm adhuc ſub Chriſto eſſet, habuerit a-
nimam eius, & operatus fuerit in ea proprium
opus, & probauerit conſenſum ipſius. Ecce
Iudam priuſquam diſiungeret eum à Chriſto,
& ſibi coniungeret, prius habuit eum, operans
in eo cupiditatem pecuniarum, & furta. Poſt-
quam vero delectatus eſt in conſcientia ſua ſi-
bi conuenienti, tunc compulit eum tradere
Berſabee. Chriſtum & tranſire ad ſua. Berſabee autem in-
terpretatur filia potentis, quod nomen ſecun-
dum myſterium eccleſiæ habet idoneam ratio-
nem. Eccleſia enim nupta noſtro Dauid, filia
facta eſt Dei omnipotẽtis, quę pri⁹ filia diaboli
videbatur fuiſſe. Adhuc interpretatur Berſa-
bee, è litera duplicata in fine, puteus ſeptimus,
quod corporaliter & ſpiritualiter habet inter-
pretationem conuenientẽ. Quoniam ſicut dat
nobis intelligere ſcriptura Paralipomenon, v-
xores ſeptem habuit Dauid, ex quibus filios ge- *2 Reg. 3 & 1. Par. 3. a. b.*
nerauit. Sex quidem quas accepit in Ebron, ſe-
ptimam autem in Hieroſolymis Berſabee. Pu-
tei autem in prouerbiis Salomonis, quanuis &
alterum interiorem habeant intellectum, ta-
men in prima facie vxores ſignificantur: vbi
A docet cum vxoribus propriis virum debere *Pron 5. a*
permanere, dicens: *Bibe aquam de tuis vaſis, & de*
puteorum tuorum fontibus. Si ergo putei vxores
intelligũtur, conuenienter Berſabee ſeptimus
puteus interpretatur, quia & ſeptima extitit v-
xor. Sed & Chriſtus ſeptem eccleſiarum ſpon-
ſus habetur. Nam quanuis innumerabiles ſint
eccleſiæ ſecundum diuerſitatem locorum, ta-
men omnes ſeptem dicuntur propter ſpiritus
ſeptem, quibus ſuſtentatur omnis eccleſia. Vn-
B de & Ioannes & Paulus apoſtolus ad ſeptem
eccleſias ſcribunt, quaſi ad omnes. De regi-
bus autem reſiduis dicere aliquid, viſum eſt
mihi ſuperfluum, cum deſiderantibus dicere
vel audire de eis ſufficiat ſcriptura regnorum.
Sed tamen ſecundum quod Hebraicorum ſer-
monum interpretes tradiderunt, nomina eo-
rum actibus coaptare tentabimus, vt Dei pro-
uidentiam & in ipſis hominum nominibus o-
ſtendamus, & ſpiritalem delectationem audi-
C enti populo acquiramus. *Dauid autẽ genuit Sa-*
lomonem. Salomon autem interpretatur pacifi- *Salem on*
cus. Pacificus eſt autem appellatus, quoniam
omnibus in circuitu gentibus, & pacificatis, &
tributa reddẽtibus, pacificum habuit regnum,
ita vt & templum Deo ædificaret, vtens etiam
miniſterio gẽtium: quoniam in figura fuit no-
ſtri pacifici Chriſti, qui fugientibus ad ſe per fi-
dem gentibus vniuerſis, & bonorum operum
ſpiritalia tributa ſoluentibus, pacificum habuit
D regnum: ita vt ex viuis lapidibus non ſolũ Iu-
dæis, ſed etiam gentibus viuum templum Deo
ædificaret viuẽti. *Salomon autem genuit R[illegible]boam.* *Roboam.*
Roboam autem interpretatur, in multitudine
populi. Aeſtimo, quod pater quidem eius, ſic-
ut omnium regum patres ex bono propoſito
ei nomen impoſuit Roboam: Dei autem pro-
uidentia, ſicut & omnium regum nomina ſe-
cundum actus eorum proprio diſpenſauit no-
mine, ſiue in bono, ſiue in malo. Salomon ergo
E cum haberet regnũ valde multiplicatum, me-
ritis patris ſui Dauid, & ſuis, quia dilexerat eum
Deus in primis, natum ſibi in tempore illo fili-
um, appellauit Roboam, id eſt, in multitudine
populi, quaſi factum in multitudine populi, vt
ſecundũ ſtatũ regni ſui multiplicati nomina-
retur filius eius: prouidentia autem Dei, quia
fuerat peccator futurus, & diſſidium regni ſui
paſſurus, diſpenſauit, vt diceretur in multitu-
dine populi: quoniã q̃ ſit in multitudine popu-
F li, ſtatim facilè ſeditionẽ multitudinis patitur.
Multitudo enim mater eſt ſeditionis & contu-
maciæ: quia quicquid à multis peccatur, ple-
runque manet inuindicabile: paucitas autem
magiſtra eſt diſciplinæ. Aeſtimo quod Salo-
mon & Roboam in myſterio Chriſti fuerunt:
q̃ ſi in myſterio Chriſti fuerunt, cõſequenter
& in

& in myſterio populi Chriſtiani. Nanque cum ſint omnes Chriſtiani corpus Chriſti, rectè vniuerſus populus Chriſtianus accipiendus eſt Chriſtus: ſic & Salomon in myſterio populi fuit Chriſtiani bene incipientis: Roboam autem in myſterio populi malè finiẽtis. Nam ſicut circa ſenectutem Salomone peccante, excitauit dominus ſatan ſuper eum, & detruncauit ex parte modica regnum eius: in tempore

3 Re. 12 c & 2. Par. 10 a A autem Roboam, abiicientis conſilium ſeniorum, & ſequentis conſilia iuuenum coætaneorum ſuorum, ad plenum ſciſſum eſt regnum, ita vt decem tribubus ſecedentibus, & proprium ſibi facientibus regem, duæ tribus tantummodo manebant ſub Roboam. Sic populus Chriſtianus in primis quaſi bene agens proſperatus eſt, ſicut Salomon: procedente autem tempore, cum cœpiſſet delinquere populus Chriſtianus, & amare quæ carnis ſunt & mundi, quaſi filiam Pharaonis, quam diabolus ſubmi- B niſtrat princeps carnis & mundi, ad tentationem Chriſtianorum: excitauit Deus ſuper populum Chriſtianorum ſpiritum ſchiſmatis. In primis quidem debilitatus eſt Chriſtianus populus in quibuſdã ſchiſmatibus. In nouiſſimo autem populi Chriſtiani quaſi in tempore Roboam abundante iniquitate, & charitate refrigeſcente, plenius conſciſſus eſt populus Chriſtianus, ita vt maxima pars Chriſtianorum diuideretur in hæreſes, & faceret ſibi proprios e- C piſcopos, quaſi proprios reges, & vix pauciſſimi Chriſtiani remanerent in eccleſia Chriſti ſub Chriſto. Et ſicut tunc Roboam abiiciens conſilia ſeniorum, & coætaneorum ſuorum ſequens, occaſionem præbuit diſſidio illi: ſic & circa finem epiſcopi relinquentes cõſilia ſeniorum apoſtolorum, & prophetarum, ſecũdum quod conſiliati fuerant epiſcopos conuerſari debere, vel epiſcopatum ſuum tractare & ſecuti ſunt conſilia coætaneorum ſuorum, & iuue- D num conſiliantium epiſcopum oportere diuitem fieri & inhoſpitalem, & timorẽ Dei nõ habere, & talia quædã alloqui quæ moueant plauſum: & dederunt occaſionem diabolo præciſionum faciendarum, non attendentes quæ dominus dicit: *Si autem cœperit diſpenſator dicere, quia* *Luc. 12. c* *dominus meus moram facit, & cœperit caſtigare pueros & ancillas, & manducare & bibere cum ebrioſis, veniet dominus eius in die qua neſcit, & hora qua ignorat, & diuidet eum.* Iterum quod E *1. Petr. 5. a* præcepit Petrus: *Non vt dominantes, ſed quaſi* *2. Tim. 2. c.* *epiſcopatum tenentes.* Item Paulus: *Nouitates* *Ibid. 1. d.* *vocum deuita, generant enim lites, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit.* Item, *formam habe ſanorum verborum, quæ a me audiſti.* De qua proſperatione prima populi Chriſtiani, & *Pſal. 88. d* de aduerſitate nouiſſima prophetatur in Pſalmo. De proſperatione prima ſic: *Tunc locutus es in aſpectu filiis tuis, & dixiſti:* & cætera quæ ſequuntur. De aduerſitate autem nouiſ- F *Ibid. f.* ſima ſic: *Tu vero repuliſti, & pro nihilo deduxiſti & diſtuliſti Chriſtum tuum*, & cætera quæ ſequuntur. Vide quia quomodo tunc in regno Iudæ quidam reges extiterunt peccatores, quidam autem mediocriter peccatores: in regno autẽ Iſraël nemo regum inuentus eſt iuſtus: ſic & in eccleſia Chriſti inueniuntur quidem epiſcopi boni & peccatores: in hæreſibus autem nemo inuenitur omnino rectus: ſed omnes peruerſi: quia in auro quidem inuenitur ſcoria & ſordes, in ſordibus autem non inuenitur aurum. *Roboam autem genuit Abiam.* Abias *Abias.* autem interpretatur pater veniens, vel patris mei hic. Forſitan hic Abias ſimilis natus fuerat patri ſuo in corpore, ideo appellauerunt eum A pater veniens, quaſi alter pater naſcens: vel patris mei hic, quaſi patris ſui hic eſſet imago. Prouidentia autem Dei ſic ordinauit eum vocari: quia ſicut Roboam cœpit rectè, poſtea autem extitit peccator in Deum, ſic & Abias. *Abias autem genuit Aſa.* Aſa autem in- *Aſa.* terpretatur vnguentum. Iſte enim Aſa valde perfectus fuit corde, & placens Deo, ſicut Re- *3. Re. 15. b.* gnorum liber oſtendit. Propter hoc fortè à Deo eſt ordinatum, vt appellaretur vnguen- B tum: Quia ſicut vnguentum & in hyeme floridum eſt & boni odoris, & homines ſuo odore delectat, atque impinguat, cum ex eo vncti fuerint: ſic & iuſtus, & in hyeme tentationis immarceſcibilis eſt, & fidelis manet. Sicut fuit in Aſa, qui & bonæ opinionis eſt, & hiſtoria ſcripta de eo delectat legentem, & ædificat, & impinguat, & ad deſiderium ſuæ ſanctitatis excitat viros prudentes. *Aſa autem genuit Ioſa-* *Ioſaphat.* *phat.* Ioſaphat autem interpretatur dominus *1. Par. 3. b* C iudex: puto quod Aſa pater eius cum propter iuſtitiam eius eum dominus proſperaſſet in omnibus, & inimicos eius confregiſſet ante faciẽ eius, ſicut ſcriptura teſtatur Regnorũ, quaſi in *3. Reg. 15 b. c.* ipſo nomine filij ſui cõfeſſionem offerens Deo iudici iuſto, vocauit eum dominus iudex. Nam verè iuſti iudicis eſt bene agentẽ remunerare, & negligentem corripere, ſicut fecit Deus Aſa. Nã poſtquam Æthiopum & Libyum virtutem innumerabilem Deus depoſuiſſet ante faciem D eius, poſteà aduerſante ſibi rege Iſraël Baſa, Syrorum auxilium petiit aduerſus eum: propter quod & miſit ad eum Ananiam prophetam dicentem hæc: *In quo confidis te regem, & non con-* *1. Par. 6. b* *fidis in dominum Deum tuum? propterea labefa-* *4. Re. 18 f* *cta eſt virtus Syriæ de manu tua.* Nonne Aethiopes & Libyes erãnt in virtute magna, & in currus, & equites multitudinem copioſam? & quum confideres in dominum, tradidit illos in manus tuas: quoniam oculi domini reſpici- E unt in omnem terram, ad conſeruandum illum qui eſt perfecto corde ad eum, & euanuiſti de iſto. Propter quam diffidentiam puto quod & *3. Reg. 15 c* in ſenectute doluit pedes, quia Dominus iuſtus iudex per omnia fuit in eo. Nam nec modicam iuſtitiam ſeruorum ſuorum ſine remuneratione relinquit, nec modicam culpam ſine correctione diſſimulat. Sed & in filium eius Ioſaphat, qui hoc nomine vocabatur, iuſtus extitit iudex, quoniam & ipſe conſummatus fuit, F ſicut pater eius Aſa, & adhuc amplius. Propter hoc & dominus iuſtus iudex amplius adhuc exaltauit & glorificauit Ioſaphat, quã patrem eius Aſa, ita vt omnes reges in circuitu munera ei offerrent, quemadmodum Salomoni. Sed tamen quũ feciſſet amicitias cũ Achab, & dediſſet ei auxiliũ aſcendenti ad bellum, circunde-

derunt

Digitized by Google

derunt eum currus: & cùm iam periclitaretur occidi, exclamauit ad dominum, & eripuit eum. Cum autem infecto Achab reuerteretur in Hieruſalem, miſit Deus ad eum Iehu prophetam filium Ananiæ, dicentem: *Si peccatorem illum adiuuiſti, & illis qui oderunt Deũ amicus es, & in hoc ſuper te ira à facie domini deſcendiſſet, niſi ſermones boni inuenti fuiſſent tecum, quoniam abſtuliſti lucos de terra Iuda, & paraſti cor tuum ad requirendum dominum.* [2.Pa.19.a] Vides A quia nec dare potuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos ſupradicta hiſtoria de Aſa. Quoniam verò nec dare, inſtruit nos hæc ſcriptura de Ioſaphat. Qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei deſperat, vtiliores †* ſibi exiſtimans inimicos Dei, quam Deũ. [†* validiores.] Qui autẽ dat auxilium inimicis Dei, aduerſatur Deo. Deo enim volente conterere inimicũ ſuũ, ipſe eum B defendere tentat. *Ioſaphat autem genuit Ioram.* [Ioram.] Ioram autem interpretatur dominus altitudo. Hic Ioram ſimiliter ſicut pater ſuus Ioſaphat, proſperatus eſt nimis, & exaltatus in regno: quaſi confidens in domino vocauit filiũ ſuum natum, dominus altitudo: tanquam ſi dicat: Dominus eſt altitudo mea, qui me non merito meo, ſed miſericordia ſua fecit in altitudine. Forſan & prouidẽtia Dei, quia impius erat futurus & ſuperb', ſic eũ nominari diſpoſuit. C Nam iſte Iorã in magnitudine diuitiarum elatus eſt, & valde impiè geſſit in Deum, ſicut liber Regnorum & Paralipomenon teſtantur. Habens vxorem nomine Godoliã filiam Iezabelis, & Achab eius conſilio vtens, valde extitit iniquus in Deũ & elatus, ipſam altitudinẽ ſibi quaſi Deum vel dominum fecit, confidens in altitudine. Omnis enim homo malum ipſum cui ſeruit, dominum ſibi facit. Nã ita elatus eſt, [2.Paral. 21.a.] vt & fratres ſuos omnes occideret, quos ei D quaſi adiutores & conſiliarios reliquerat pater. Propter quæ omnia percuſſit eũ dominus paſſione grauiſſima & diutina, ita vt ante biduum mortis ſuæ inteſtina ſua putrefacta iactaret. *Ioram autem genuit Ochoziã. Ochozias autẽ genuit Ioam. Ioas autem genuit Amaſiam. Amaſias autem genuit Oziam.* Sed iuſtè vſque ad tres generationes ex eo ſanctus ſpiritus per Matthæum præcepit de numero regũ tollere de immundo & maledicto ſemine natos, in generationibus Chriſti ſpernens connumerare. E Ioram autem ex ſemine Achab & Iezabel, accipiens ſibi vxorem Godoliam nomine, genuit ex ea Ochoziã. Ochozias autem genuit Ioã. Ioas autem Amaſiam in quo completur generatio quarta ſeminis iniqui & maledicti. Achab enim rex Iſraël accipiens ſibi vxorem Iezabel filiam Sidonij regis, contra Dei præceptum impiam nimis, multas impietates commiſit in dominum, illa ſe inſtigante. Propter quod ſpiritus F ſanctus per prophetam conteſtatus eſt dicens: Vt diſperderet omnem maſculum de domo Achab. Quam prophetiam impleuit Iehu filius Nanzi vnctus à puero qui miſſus erat ab Heliſæo, & accepit promiſſionem, vt vſque ad quartam generationẽ ſedeant filij eius in ſede regni ſuper Iſraël. Quanta ergo benedictio facta eſt ſuper Iehu, qui vindictam fecerat ſuper domũ Achab: tanta fuit maledictio ſuper domum Ioram propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vſque ad quartã generation: præcidantur filij ei' de numero regũ, & ſic peccatum eius deſcendit in filios eius, ſicut fuerat ſcriptum: *Peccata patrum reddam in filios, vſque in tertiam & quartam generationem.* [Exo.20.a.] Videte ergo A per iſtã ſcripturã, quã perículoſũ eſt inire coniugia ex genere impiorũ, ſicut Ioram: & quam glorioſum eſt vindictã in impios facere, ſicut fecit Iehu. Quantum ergo ad hiſtoriam regnorum pertinet, Amaſias genuit Oziam: quantũ ad Matthæum, Ioram genuit Oziam. [Ozias.] Vnde Ozias interpretatur filius nobilis. Qua autem cauſa vocauerit eũ pater filiũ nobilẽ, nõ potui æſtimare, niſi fortè ſi quis æſtimet eum ſpecioſum fuiſſe natũ, aut fortè primitiuũ fuiſſe: B quoniam tunc primitiui apud illos clari & honorabiles habebantur: tũ & ſecundũ Deum, quantum ad alios qui ex maledicto ſemine deſcenderant reges. Etiam ſecundum Deum nobilis fuit, quia fecit Ozias quod placitum erat Deo, & in omnibus à Deo adiutus eſt propter quod cum fuiſſet à Deo proſperatus, elatum eſt cor eius, & dignum ſe æſtimauit etiã ſacerdotali officio fungi. [2.Par. 16.] Nam cùm vſurpaſſet ſibi thuribulũ inferre in templũ, & reſiſterent C ei filij Aaron & Leuitæ, quaſi illicita appetenti, comminatus eſt eis, quaſi rex poteſtate ſubnixus. Confeſtim autem Deus percuſſit eum lepra, & viſa eſt lepra bis in fronte eius, & exiliuit foras, & ſedit domi vſque ad mortem ſuam leproſus. Videte quàm illicitum eſt vſurpare opus quod à Deo non eſt commiſſum. Quale facit peccatum laicus vſurpans ſibi opus clericale, tale facit peccatum & lector, ſi vſurpauerit opus diaconi: & diaconus, ſi vſurpauerit D ſibi preſbyteri opus: & preſbyter, ſi epiſcopalem appetierit poteſtatem. Vide quomodo ſecundum quod prolongabatur generatio orta de illa maledicta familia, ſic paulatim per generationes minuebatur in eis iniquitas. Ecce enim Ochozias peior fuit omnibus poſt Iorã patrẽ ſuũ. [Ochozias] Interpretatur autem Ochozias poſſeſſio inuiſibilis. Patrem autem eius cũ fuiſſet impius, non poſſumus ſuſpicari ſecũdũ Deũ poſuiſſe filio ſuo vocabulũ poſſeſſio inuiſibilis: E niſi fortè ſecundum diabolum, à quo ſeductus varijs fluctuabatur erroribus. Huius autem filius Ioas iam melior fuit eo, ſed nõ ad plenũ. [Ioas. 1.Para 23 & 14 & 4.Reg.12.a.] Nã quandiu vixit Ioiada ſacerdos, qui vnxerat eum in regẽ, valde puerũ dilexit, & eripuit eum de manu Athaliæ auiæ ſuæ, quæ occiderat omnes nepotes ſuos, & ipſe fecit quod placitũ erat Deo. Poſtquã autẽ mortuus eſt Ioiada, quẽ fortè erubeſcebat quaſi ſanctũ ſacerdotem, & quaſi authorẽ vitæ ſuæ & regni, F mutatus eſt, & fecit malũ ante Deũ. Denique cum induiſſet ſpiritus ſanctus Zachariam filiũ ipſius Ioiadæ, & dixiſſet ei: *Hæc dicit dominus, quare præteriſti mandatum domini? non erit vobis in proſperum, quoniam dereliquiſti dominum, & ille derelinquet vos.* [2.Par.24.c.] Inſurrexerunt in eum, & lapidauerunt eum ex præcepto regis:

propter

propter quod & conuenienter nomen eius interpretatur temporis prolongatio, quia prolongatio temporis mutauit eum in peius. Item
Amazias Amazias paulò melior extitit, quam Ioas: nam Amazias filius eius in primis placuit Deo, ſicut Ioas, ſed poſtea malignatus eſt ſicut Ioas: ſecundum hoc fuit melior quam Ioas pater ſuus, quia Ioas corripientē ſe prophetam lapidibus interfecit, & hoc ob filiū Ioiadæ ſacerdotis regificatoris ſui. Amazias aum cum miſiſſet ad eum Deus Balaam prophetam dicentem:
2. Par. 25 d. *Quare quæſiſti Deos, qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua?* non interfecit, ſed comminatus reſpondit ei: *Nunquid conſiliarium regis dedi te? caue tibi ne flagelleris.* Item Ozias filius Amaziæ melior fuit omnibus illis præcedentibus ante ſe: etſi non fuit irreprehenſibilis, quia opus ſacerdotij affectauit. Vide nunc ſecundum hoc & Dei iudicium iuſtum. •Sicut enim Ozias prolongato numero generationum minus malus extitit cæteris ex generatione maledicta progenitis, non tamen perfectus fuit: quia adhuc aliquid habuit generationis illius. ſic & Deus non eum præſcidit de numero regum, quia fecit quod placitum eſt Deo. Percuſſit autem eum lepra propter iactantiā eius: vt domi ſederet: vt videretur non de numero generationis Chriſti præciſus, ſed fruitionis regni ex parte fraudatus. *Ozias au-*
Ioathan. *tem genuit Ioathan.* Ioathan interpretatur perfectus, vel dominus immaculatus. Et verè perfectus fuit hic Ioathan, & quantum ad reges ſe præcedētes dominus immaculatus: quia fecit quod placitum erat Deo, & nulla reprehenſio eius legitur in ſcriptura Regnorum. *Ioathan*
Achaz. *autem genuit Achaz.* Achaz autē interpretatur firmamentum domini, aut virtus. Ioathan autem cùm eſſet rectus & fidelis Deo, firmamentum ſuum & virtutem credens dominū eſſe à quo & fuerat proſperatus in regno, quaſi confidens firmamentum ſuum & virtutem credēs dominum eſſe, vocauit filium ſuum Achaz, & firmamentum domini, vel virtutē. Ille autem non fuit firmamentum domini, neque virtus. Neque enim firmauit eum Deus in bono, ſed diabolus in malo, qui fuit dominus eius. Nam valde impie geſſit in Deum, ſicut teſtatur ſcriptura Regnorum & paralipomenon. Quòd autem appellatus eſt Achaz firmamentum domini, vel virtus, religionem quidem
† differentiam. patris eius oſtendit, ipſius autē duritiā: † quia ſicut à conuerſatione patris factus eſt lōgè, ſic & à proprietate nominis ſui ſeipſum præcidit, niſi fortè quod apud Eſaiā prophetā poſitū eſt
Eſa. 7. a. hoc modo: *Et factum eſt in diebus Achaz filij Ioathan regis Iuda, aſcendit Raſim rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael ad Hieruſalem expugnare eam, & non potuerunt eam debellare. Et annunciatum eſt in domo David à dicen-*
4. Reg. 15. c. & 16. a *tibus: Conſenſit Syria cum Ephraim, & expauit anima eius, & anima plebis eius, ſicut in*
† arundo *ſylua arbor, † cum à vento commouetur. Et*
Eſa. 7. a. *dixit dominus ad Eſaiam: Exi in obuiam Achaz tu, & qui relictus eſt Iaſub filius tuus, ad piſcinam ſuperioris viæ villæ fullonis, & dices ei: Vide vt quieſcas, & noli timere, neque anima tua langueſcat à duobus titionibus fumigantibus iſtis. Cum enim ira furoris mei facta fuerit, iterum ſanabo: quoniam filius Aram & filius Romeliæ, qui cogitauerunt cogitationem peſſimam, dicentes: Aſcendamus in Iudæam, & colloquentes eis, conuertamus eos ad nos, & regem ſtatuemus eis filium Thabeel. Hæc dicit Adonai dominus Sabaoth: Non manebit cogitatio iſta, neque ſic fiet.* Forſitan ſic confortatus Achaz cum
A genuiſſet filium, vocauit nomen eius Ezechias. Ezechias autem interpretatur, confortauit dominus. Verè cōpleta eſt in Ezechia cōfortatio domini, cui anim⁹ extitit ſanct⁹ ſup omnes reges, q fuerūt ante eū. Nā inter cetera bona, quę meritò pręſtitit ei De⁹, cū miſiſſet ad eū Sennacherib rex Aſſyriorū, Rapſacē principē militiæ ſuæ, & libellū plenū improperijs & blaſphemijs cōtra Deum, ſicut exponit Eſaias propheta: Ezechias accepit libellū illum, & in- — Ezechias — Eſa. 37. a per totum
B greſſus in tēplū apparuit ante dominū, & orauit, & cōfeſtim miſſus eſt ad eū Eſaias propheta, annūciās ei protectionē Dei, & cōfortans eum & exijt ad preces Ezechię angel⁹ à facie domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorū centū octoginta quinq; millia virorum. Qualia autē fuerint verba Rapſacis, vel qualis oratio Ezechiæ, vel qualis confortatio Eſaiæ, lege in Eſaia, & profer cauſam exercitationis in populo. *Ezechias autē genuit Manaſſen.* Manaſſes autē — Manaſſes.
C interpretatur, ab inſurgente, vel ex obliuione: quam interpretationem commendat & liber Geneſeos, vbi cum natus fuiſſet in Aegypto filius Ioſeph, vocauit nomen eius Manaſſes, dicens: *Obliuiſci me fecit dominus laborum meorum, & laborum omnium domus patris mei.* Si — Gen. 41. g
ab inſurgente intelligatur, ſic poſſumus dicere: quia fortè ab inſurgente Sennacherib contra eum, liberauit eum dominus: ideo quaſi gratias agēs Deo poſteà in nomine filij ſui, vo-
D cauit eum Manaſſen. Si autem intelligatur ex obliuione, rationē alio modo poſſibile eſt exiſtimare: quoniam non faciebat filiū, propter quod cum genuiſſet filium, vocauit nomē eius ex obliuione, quaſi ex deſperato filium ſibi natum. Hæc ſecundū propoſitū bonū æſtimabimus patris: alioqui ſecundum actū peſſimum Manaſſes, aliter eſt æſtimandum: quoniam quidem pater eius in illo prædicto propoſito vocauit eum Manaſſen. Prouidentia autem
E Dei ſic eum diſpenſauit vocari, quia obliturus fuerat omnem conuerſationem patris ſui ſanctam, & omnia beneficia Dei pro merito eius collata in ipſum, & ſtimulatus ab inſurgente diabolo, qui ſolet inſurgere ſuper genus humanum ad euertendum, geſturus omnia quæ Deum ad iracundiam prouocarent. Denique cùm ægrotaſſet Ezechias in tempore quodam, & veniſſet ad eum Eſaias propheta viſitandum, vocauit
F Ezechias filium ſuum Manaſſen, & cœpit ei mandare, quod debeat Deum timere, quomodo regere regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Eſaias: Verè quia non deſcendunt verba tua in cor eius, ſed & meipſum oportet per manus eius interfici. Quod audiens Ezechias, volebat filium ſuum interficere, dicens:

uens: *Quia melius eſt me ſine filio mori, quàm ta-*
lem filium relinquere, qui & Deum exaſperet, &
ſanctos eius perſequatur. Tenuit autem eum vix
Eſaias propheta, dicens: *Irritum faciat Deus*
conſilium tuum hoc, videns Ezechiæ religionem,
quia plus amabat Deum, quam filium ſuum.
4 Reg. 21. Tamen cum multa geſſiſſet impiè hic Manaſ-
& 2. ſes, adduxit ſuper eum Deus principes virtutis
Pa. 32 & regis Aſſur, cōprehēderūt Manaſſen in vincu-
ſequen. lis, & ligauerūt eū in cōpedibus, & perduxerūt A
eū in Babyloniā, & erat ligatus & catēatꝰ in do-
mo carceris, & dabatur ei panis hordeaceus ad
menſuram modicus, & aqua cum aceto mo-
dica ad menſuram, vt viueret tantum, & erat
conſtrictus in doloribus valde. Et ideo cum
vehementer affligeretur, quæſiuit faciem do-
mini Dei ſui, & orauit Deum qui omnibus
adſtat, & exaudiuit dominus vocem eius, &
miſertus eſt ei. Et facta eſt circa eum flamma
ignis, & liquefacta ſunt omnia vincula eius. B
Liberauitque dominus Manaſſen ex omni tri-
bulatione eius, & reuerſus eſt in Hieruſalem
in regnum ſuum, & cognouit dominum Ma-
naſſes, dicens: Ipſe eſt ſolus Deus. Et ſeruiuit
ſoli domino Deo in toto corde ſuo, & in tota
anima ſua omnibus diebus vitæ ſuæ, & reputa-
tus eſt iuſtꝰ: & ideo fortè vocatus eſt, ab inſur-
gēte, vel ex obliuione, quia liberauit eū domi-
nꝰ ab inſurgente, & ex obliuione Dei factus eſt
Amos. memor Dei. *Manaſſes autem genuit Amos,* C
† Æmon, † qui interpretatur fortitudo. Et ſiquidem
& ſic de ante pœnitentiam genuit Amos, cùm mali-
inceps. gnaretur in idolis, nō poſſumus æſtimare qua-
ſi religionis cauſa vocauerit eum fortitudinē,
ſed cauſa audaciæ corporalis: ſicut ſolēt & bar-
baræ gentes nomina filijs imponere, ad deua-
ſtationem reſpicientia beſtiarum, ferarum, vel
rapacium volucrum: glorioſum putantes fi-
lios tales habere, ad bellum idoneos, & inſa-
nientes in ſanguinem. Si autem poſt pœniten- D
tiam genuit eum, credibile eſt quod cauſa
religionis vocauerit eum fortitudinem. Adhuc
interpretatur Amos & aliter, onerātis, vel po-
pulum abrumpentis. Quòd ſi ante pœniten-
tiam genuit filium, non animaduerſo qua cau-
ſa ſic nominauerit eum: ſi autem poſt pœni-
tentiā, idonea ratio eſt. Memor .n. geſtorum
ſuorū malorū humilitatis cauſa, ad ſuiipſius ar-
guitionē vocauit eum, onerantis, vel populum
abrumpentis: ac ſi dicat, filius peccatoris: quo- E
niam rex qui peccata, & ſeipſum onerat, &
abrumpit à Deo, etiā populum ſuo exemplo
onerat peccatis, & abrumpit à Deo: ſicut fe-
cit Manaſſes, onerans & abrumpens populum
à Deo, exemplo ſuæ impietatis. Nā ipſe Amos
nō fuit fortitudo ſecundū Deū, ſed fortitudo
ſecundū diabolū. Fuit enim valde iniquus, vt
extāt opera ſua maligna, quibꝰ imitatus fuerat
Manaſſē, vt etiā Deū poſſe ſe fallere æſtimaret:
4. Reg. 21. dicēs, *Pater meus multa ex iuuentute ſua iniqua fe-* F
d. & 2. *cit, & in ſenectute ſua pœnituit, & ego nunc ambu-*
Par. 33. d. *labo ſecundum quod deſiderat anima mea, & poſt-*
modū conuertar ad dominū. Sicq; factꝰ eſt fortitu-
do maligna, & onerauit ſeipſū pernicioſioribꝰ
oneribꝰ, & ſuæ malignitatis exēplo abrupit po-
pulū ſuū magis à Deo, q̄ pater eius. Ideoq; for-

ſitan ſic eſt nominatus ſecundum prouiden-
tiam Dei, & exterminauit eum dominus Deus
velociter. Attendite ergo laici, ne quis ex vo-
bis cogitationem Amos in corde ſuo ponat:
quoniam qui talia cogitans peccat, non ex
infirmitate carnis deuictus delinquit, ſed ex
propoſito malo, qui amicus eſt mali ipſius.
Amos autem genuit Ioſiam, quod interpreta-
tur, vbi eſt hoſtia domino, aut ſalus domi- Ioſias.
ni. Forſitan Amos ſecundum cor ſuum auer-
ſum à domino, vocauit filium ſuum, vbi hoſtia
domino, aut ſalus domini eſt: hoc eſt, quia
quod nuſquā eſt, neq; prodeſt. Prouidētia au-
tem Dei ſecundū q̄ futurus fuerat Ioſias, diſ-
pēſauit ei nomē imponi, vbi eſt hoſtia domi-
no, aut ſalus domini: qm̄ verè in illo fuit hoſtia
domini. Tale enim ſacrificiū obtulit domino 4. Reg. 23.
Deo, quale nec ante eū aliquis regum, nec poſt 1. & 2.
eum. Et ipſe fuit hoſtia Deo, ſecundum quod Par. 35. a.
mandat Apoſtolus, *Vt exhibeatis corpora veſtra* Rom. 12. a
hoſtiā viuā, ſanctā, Deo placētem. Et ipſe fuit po-
puli ſui in tempore ſuo à domino ſalus. De cu-
ius laudabilibus factis nihil tale dicere poſſu-
mus, qualia teſtatur ſcriptura Regnorū & Para-
lipomenon. Vide qualis fuerit, vt & etiam ante
multas generationes naſcituri eius nomē pro-
phetaretur, quia Ioſias eſt nomen eius. Terti-
us enim Ioſias eſt, cuius nomen propheta-
tum eſt priuſquam naſceretur. Ii tres ſunt,
Samſon, Ioſias, Ioānes. *Ioſias autē genuit Iechoniā.* Iechonias.
Sed non ſic poſitum eſt in libro Regnorum,
ſed poſt mortem Ioſiæ rex factus eſt Ioathas
filius eius: quem veniens Pharao ꝓpter pec-
cata eius adduxit in Aegyptum, & in loco eius
poſuit Eliachim regem fratrem ipſius alterum
filiū Ioſiæ, qui interpretatur, Dei adiudicatꝰ: &
vocauit eum alio nomine Ioachim, quod in-
terpretatur, domini præparatio. Cum autem
& ipſe Ioachim malignatus fuiſſet in Deum,
quaſi verè impius † * in condemnationem ad- † * verè & prius ipſe.
iudicatus à Deo, & poſtea preparatꝰ ad euerſi-
onē Iudę, ſecundū iracūdiā Dei veniēs rex Aſſy-
riorum adduxit eum in Babyloniam, & factus
eſt in loco eius rex Iechonias filius eius, quod
interpretatur, preparans domino. * Cum au- * Deo.
tem & ipſe malignatus fuiſſet in Deum, præ-
parans ſeipſum Deo ad iram, adductus eſt &
ipſe à rege Aſſyriorū in Babyloniā cū omnibus
ſuis: & factus eſt rex in loco eius à rege Aſſy-
riorū frater eius Sedechias, ſub quo & totus
trāſmigratus eſt Iuda. Ergo talis eſt ordo: Ioſias
genuit Eliachim, poſtea vocatū Ioachim. Io-
achim autē genuit Iechoniam, *Iechonias autem*
genuit Salathiel, poſt tranſmigrationē. Secundum Salathiel.
ergo Regnorum ſcripturā, Ioachim eſt quar-
tuſdecimus à Salomone, & ipſe eſt filius Ioſiæ.
Iechonias autem primus vſque ad Chriſtum,
qui verò non fuit filius Ioſiæ, ſed nepos, fili-
us † Ioachim: Aut ſecundum euangelium qui- † filius autem Ioachimus ſecundum, &c.
dem, in quo Iechonias filius dicitur eſſe Ioſiæ:
ſi inter præcedentes generationes computetur
Iechonias quaſi quartuſdecimus, reliquæ ge-
nerationes vſque ad Chriſtum à Salathiel com-
putatæ, inueniuntur tredecim eſſe: ſi autem
inter aliquas quaſi primus ponatur, ipſæ
præcedentes generationes à Dauid compu-

Digitized by Google

tatæ vſque ad Ioſiam, inueniuntur tredecim eſſe. Quid ergo? Ioachim ſublatus eſt de numero regum, & iuſtè: quia non populus Dei conſtituerat eũ in regnũ, ſicut erat conſuetudo in regib⁹ cõſtituendis: ſed Pharao per potentatum, ideo quantum ad eum non fuit rex Ioachim. Si enim iuſtum fuerit, vt propter ſolam commixtionem generis Achab & Iezabel tollerentur de numero regũ ſupradicti tres reges: quanuis à populo legibus fuerant conſtituti in A regno: quare non erat iuſtum vt ſimiliter tolleretur & Ioachim, quem Pharao † in regno hoſtili fecerat regẽ, & non populus Dei præuio iure. Et ſic Iechonias iſte, qui eſt filius quidem Ioachim, nepos autem Ioſiæ, ſublato patre ſuo Ioachim de numero regum, ipſe poſitus eſt pro eo quaſi filius Ioſię. Et bis nominatur in euangelio, ſemel quidem ante tranſmigrationem, videlicet pro numero quartodecimo. Iterum autẽ nominatur poſt tranſmigrationem B quaſi pro numero primo, hoc modo: Ioſias autem genuit Iechoniam, videlicet quartum decimum. Iechonias autem poſt tranſmigrationem genuit Salathiel, videlicet quaſi primus. Et inuenitur Iechonias hic duorum numerum tenere, patris ſui, & ſuum. Hic enim Iechonias cum eſſet vnus, duas habuit conditiones: Fuit enim & rex ante tranſmigrationem, quaſi regificatus à populo Dei: factus eſt & priuatus poſt tranſmigrationẽ, quaſi ductus C captiuus. Ideo ante tranſmigrationem quidem computatur inter reges quaſi rex, poſt tranſmigrationem autem computatur inter priuatos quaſi priuatus. Quomodo autem vis vt poſuiſſet euangeliſta? Si dixiſſet, Ioſias genuit Ioachim in quartadecima generatione, Ioachim autem genuit Iechoniam: Iechonias autem poſt tranſmigrationẽ genuit Salathiel, extra quod à Pharaone regificatus cõputabatur Ioachim inter reges Iuda: iuſtè † adhuc in- D uniebátur ante trãſmigrationẽ quidẽ quatuordecim reges, poſt tranſmigrationem vnus rex, & tredecim priuati. Et ſi Iechoniam poſuiſſet inter reges priores, inuenirentur quidẽ quindecim generationes regales ante tranſmigrationem, tredecim autem priuatæ poſt tranſmigrationẽ. Et ſiue illo, ſiue hoc modo, irrationabile aliquid dicere videbatur euangeliſta, & myſterium quod propoſuerat, non oſtenderet. Vides quia ſapienter voluit euangeliſta E Iechoniam dupliciter eſſe primum quidem inter reges quaſi quartũdecimum, & ipſum deinde poſt tranſmigrationem inter priuatas generationes primum, quaſi priuatum & ipſum. Nam cùm conſtet computato etiam Ioachim à Dauid vſque ad Chriſtum viginti & octo eſſe generationes: quid impedit, vt Ioachim ſublato, rationabiliter filius eius Iechonias dupliciter nominetur, vt myſterium quod euangeliſta propoſuit, explicet, & de numero genera- F tionum non mentiatur? Nec obeſt quòd filius Ioſiæ dictus eſt, cum ſit nepos: quoniam & nepotes rectè filij appellantur. Iechonias autem genuit Salathiel, quod interpretatur, petitio Dei. De Salathiel quidem nihil legimus, vel boni, vel mali: tamen putamus eum ſanctum

† Pharao vi.

† iniuſtè.

fuiſſe & in captiuitate aſſidue Deum petiiſſe pro ipſa calamitate quæ cõtigerat Iſraël, & ideo petitionem Dei eum appellatum fuiſſe. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Interpretatur autẽ Zorobabel, fluitio poſtpoſita, vel ex cõmixtione, vel hic doctor Babyloniæ. Legi, ſi verum eſt neſcio, quia ſacerdotale & regale genus mixtum eſt in Zorobabel, ſicut inferius exponemus. Et fortè ergo propter hoc dictus eſt A ex commixtione. Per iſtum autem Zorobabel dimiſſi ſunt omnes filij Iſraël, & reuerſi ſunt in propriã terrã cum gaudio magno, ſicut Eſdras propheta exponit. Cum enim eſſet Zorobabel in miniſterio Darij regis, controuerſia facta eſt inter eum & duos alios regis miniſtros, quid eſſet fortius in mundo: & vno dicente, quia nihil eſt fortius quàm vinum: altero autem, quia nihil fortius eſt quàm rex: Zorobabel dixit nihil fortius eſt quàm mulier & veritas. B Quibus de hoc ſine fine certantibus, ventum eſt vſque ad ſententiam Darij regis, quo reſidente cum principibus ſuis ad iudicandũ, contenderunt tres, ſinguli pro ſua ſententia. Verba contentionis eorum, qui vult ſcire, legat Eſdram prophetam. Tamen vicit Zorobabel, & iudicio Darij & omnium principum pronunciatum eſt, omnibus fortior veritas eſt. Cùm autem diceret ad eum Darius rex cum iuramẽto, pete à me quod vis, vſque ad dimidi- C um regni mei, reſpondit Zorobabel, Ego non peto regnum tuũ, ſed ipſe vtere eo in æternum: ſed hoc peto, quod cœpit pater veſter Cyrus rex ante vos, vt dimittatis captiuitatem filiorum Iſraël redire in ſua. Darius conceſſit. Exiens autem Zorobabel, gratias egit Deo, dicens: *Benedictus es Deus & pater veritatis, quod ſapientiam hanc in os meum miſiſti.* Et ideo inuentus eſt rectè ſecundum prouidentiam Dei nominatus Zorobabel, id eſt, hic doctor Ba- D bylonię. Quę autem maior doctrina eſt, quàm oſtendere veritatem dominatricem eſſe omnium rerum? Et impletum eſt in eo quod fuerat ſcriptum: *Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo, quia in æternum mihi eſt. Super omnes docentes me intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt. Super ſeniores intellexi, quia mandata tua exquiſiui.* Vel, fluitio poſtpoſita: id eſt, quia defluitionem regni ad ſe decurrentem poſtpoſuit, & elegit re- E demptionem populi ſui. De reſiduis autem generationibus, nec ſcripturam aliquam me recordor legiſſe, nec fabulam aliquam aliquando audiſſe. Hoc autem in fine notandum eſt, quòd quicũque regũ placuerũt Deo, diutius regnauerunt, & proſperati ſunt, & inimicos eorum humiliauit Deus ſub manibus eorum. Quotquot autẽ malignè geſſerunt, velociter & à regno, & à vita cum amarâ morte pręciſi ſunt, & humiliauit eos Deus ſub inimi- F cis eorum. *Omnes ergo generationes ab Abraham vſque ad Dauid generationes quatuordecim.* Cum potuiſſet euangeliſta breuiter numerum generationum explicare, dicens: Ab Abraham vſq; ad Chriſtũ generationes ſunt quadragintaduę: qua ratione ter generationes ꝑcidit, & in tres partes diuiſit per generationes quatuordecim?

Zorobabel.

1. Eſdr. 2. & Ioſephus antiq. lib. 11. cap. 1.

2. Eſdr. 3. & 4.

Ibid. 4. c.

Pſal. 118. n.

Digitized by Google

decim? Quia ter completis quaduordecim generationibus, mutatus eſt in Iudæis hominum ſtatus. Ab Abraham enim vſque ad Dauid fuerunt ſub iudicibus: à Dauid vſque ad tranſmigratione, ſub regibus: à tranſmigratione vſque ad Chriſtum ſub pontificibus. Hoc ergo vult demonſtrare, quoniam ſicut ſemper ter completis quatuordecim generationibus, mutatus eſt hominũ ſtatus: ſic completis quatuordecim generationibus à tranſmigratione vſque ad Chriſtũ, neceſſe eſt à Chriſto mutari ſimiliter hominum ſtatum: quod & factum eſt. Poſt Chriſtum enim iam non ſub iudicibus multis, nec ſub regibus multis, nec ſub pontificibus multis fuerũt: ſed omnes generationes ſub vno Chriſto & iudice, & rege, & põtifice factæ ſunt: quia trium illorũ ſtatuũ ſolus habuit dignitatẽ. Vnde quoniam & iudices, & reges, & pontifices, tres Chriſti dignitates præfigurabat, ſemper principia eorum in figura fuerunt Chriſti. Pri mus iudicum, Ioſue: † primus regũ, Dauid: pri mus pontificum, Ieſus filius Ioſedech. Hos in figura Chriſti fuiſſe dubitat nemo. Fortè ideo quatuordecim generationes ponũtur, id eſt, quater decem, hoc eſt quater Chriſtus. Iotá enim litera Chriſti myſterium habet. Ideo ergo quatuordecim, quoniam ter quidem figuratus Chriſtꝰ oſtenſus eſt, quartò autem verus Chriſtus apparuit. Qua ratione apud Lucam ſeptuaginta ſeptem generationes ponuntur Chriſti renaſcentis ex baptiſmo, in proprio exponemus loco Hic autem dicamus, qua ratione quadragintaduę generationes ponuntur Chriſti ſecundum carnem naſcentis in mundum. Quadragintaduo enim, ſex ſeptimanarũ numerus eſt. Sex autem numerus, operis & laboris numerus eſt, quoniam in ſex diebꝰ factus eſt mundus, qui poſitus eſt in opere, & labore, & dolore. Conuenienter ergo Chriſti naſcentis in mundum ad laborem & dolorem quadragintaduæ generationes ponuntur, myſterium continentes operis & laboris. *Generatio autem Chriſti ſic erat.* Quoniam ſuperius dixerat, Iacob autem genuit Ioſeph, cui deſponſata Maria genuit Ieſum: ne aliquis audientiũ æſtimaret ſic eſſe Chriſti natiuitatem, quomodo præcedentium patrum, ipſe ordinem ſuæ narrationis præcidens addidit, & dicit: Generatio autẽ Chriſti ſic erat: ac ſi dicat, generatio quidem eorum quos expoſuimus patrum, ſic fuit quemadmodum retuli: Chriſti autem generatio non ita, ſed ſic. Quomodo? *Maria cum eſſet deſponſata Ioſeph, priuſquam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens*: id eſt, ex virgine ſine patre, vt eius generationem enumerans, de ſemine Dauid eum deſcendiſſe oſtendat ſecundum Dei promiſſa, & extra naturam humanam, natiuitatem eius exponens factam, myſterium Deitatis eius aperiat. Nec enim dignum erat, vt vnigenitus Dei, non propter ſe, ſed ꝓpter homines naſcens, more naſceretur humano. Homo enim in carne naſcitur, vt corruptioni ſubiaceat: Chriſtus autem natus eſt, vt ſanet corruptionem. Sicut ergo non eſt conſequens, vt corruptibilis homo naſcens, ex incorruptibilitate virginitatis naſcatur: ſic non erat conſequens, vt vnigenitus Dei, qui ideo naſcebatur, vt corruptionem ſanaret, naſceretur ex corruptione coniugij. Homo ex neceſſitate naſcitur, vt ſit: Chriſtus autem non ex neceſſitate naturæ, vt eſſet: ſed ex voluntate miſericordię, vt ſaluaret. Quomodo ergo iuſtum eſt, vt vnum eundemque habeant natiuitatis honorem neceſſitas & voluntas? Meritò ergo contra naturæ humanæ regulam natus eſt, quia A erat ſuper naturã. Vide autem nouam & admirandã Chriſti natiuitatem, id eſt, per homines peccatores, per mulieres meretrices, & adulteras, & gentiles. Sed talis generatio non ſordidat dignitatem Chriſti, ſed commendat miſericordiam ipſius. Sic erat mirabilis, vt qui patres per adoptionẽ fecit & genuit à filijs naſceretur. Facti ſunt patres eius, quorum non erat filius. Iſte illis beneficiũ præſtitit, vt eſſet filius eorũ: illi autem nihil iſti pręſtiterunt, vt eſſent B patres ipſius. In hominibꝰ * patres filios ſibi adoptant, quos ipſi deſiderant: hic autem filius ſibi adoptauit patres, quos ipſe elegit. Illic filij à patribus ſuſcipiunt generoſitatis dignitatem, hic autem patres à filio ſuſceperunt. *Cum eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, priuſquam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto.* Quoniam futurum erat, vt omnes ſancti de virgine naſcerentur eccleſia deſponſata Chriſto, ideo Chriſtus naſcitur de virgine C deſpõſata, ne dignius naſceret ſerui quàm dominus. Sed vt per omnia filij paternæ natiuitatis perfectum imitarentur exemplum, ideo & Maria deſponſata erat fabro lignario: quoniã & Chriſtus ſponſus eccleſię omnem ſalutem hominũ, & omne opus ſuum per lignum crucis fuerat operaturus. Ideo autem & deſponſata & domi habita, vt deſponſatio ipſa fidelis eſſet, & fornicationis opprobrium à matre repelleret, vt virginitatis gloriam † naſcituro D domino reſeruaret. Sic .n. quia in domo ſponſi peperit, infideles Iudæi dixerunt, Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? quanto magis ſi extra domũ ſponſi peperiſſet, dicturi fuerãt: Nonne hic eſt Ieſus filius meretricis? Nam quemadmodum in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio maritalis: ſic in ea quæ extra domũ concipit, eſt ſuſpecta conceptio. Magis ergo voluit dominus, vt haberet mater eius maritalem ſuſpicionem, quàm fornicationis E opprobrium pateretur. Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens. Non dixit, priuſquam acciperet: ſed, priuſquam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens: quia iam accepta erat in domo. Virginitatis enim eſt incorporabilitas: incorporabilitas autem virginitas † ipſa ſyncera. Ideo ergo anteq̃ conuenirent, conceptus † eſt Chriſtus, vt nec de corruptione incorporabilitas naſceretur, nec ex paſſione corporis vtriuſque templũ ſibi do- F minꝰ fabricaret. Dico autẽ nõ ad deſperationẽ & confuſionem nuptorum, ſed ad conſolationem & gloriam cõtinentium, quoniã hæc ipſa coniunctio maritalis, malum eſt ante Deum: non dico peccatum, ſed malum. Nam quantum ad naturam rei ipſius, peccatum eſt, conceſſione autẽ Dei factũ eſt vt nõ ſit peccatum.

† Ieſus Naue.

Iotá.

Matt. 1.

Miranda Chriſti natiuitas, ſcilicet per peccatores

** omnibus*

† gratiam

† veritat.

† natui.

 Quo-

Quomodo? Oportebat enim, vt homo corruptibilis naſceretur in mundo, vt poſſet tentari, vt tentatus coronetur Si autem incorruptibilis factus fuiſſet, tentari non poterat. Si verò non tentabatur, nec coronabatur: quia incorruptibilitas tentationem non ſentit. Ideo ergo factum eſt, vt ex paſſione carnis & ſanguinis, & igne feruido in viſceribus ſuccedente humore, homo corruptibilis naſceretur, vt ne de bono malū naſcatur, aut ex impaſſibilitate corruptio: ſed vt de malo malum procedat, & ex paſſione corruptio generetur. Ideo ergo iſta coniunctio maritalis cùm eſſet peccatum, quantum ad naturam rei ipſius, conceſſione Dei facta eſt licentia. Licentia dico facta eſt non iuſtitia. Nam etſi propter neceſſitatē rei peccatum eſſe deſiit, tamen iuſtitia eſſe non
[* incipit.] meruit.* Ideo vtentibus ſe, etſi panem non infert mercedem tamen non præſtat: & ſi non occidit, tamen non ſaluat. Vnde & propheta non ad indulgentiam Dei reſpiciens, ſed ad
[Pſal. 50.b.] ſpurcitiam ipſius operis, dicebat: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: id eſt, quid mirū ſi peccaui, qui de peccato ſum natus? Secuta eſt enim generationem ſuam natura peccati. Nā ſi matrimonium ipſum placitum eſſet Deo, nunquam abſtinentibus ſe ab illo glorioſa promitteretur corona, nec ſic amarentur à Deo, qui odiunt illud. Non enim ille remuneratur qui bonum fugit, ſed qui malum. Vis autē ſcire quomodo licitum eſt matrimonium? quomodo aliquando licuit & ſorores habere vxores? quomodo habuerun Cain & Abel? Hæc nomina filiarum Adam, quas in initio habuit poſt Cain & Abel, Riſam & Edoclam, & non peccauerunt. Quia peccatum illud raritas hominum & neceſſitas excuſabat. Poſtea creſcēte numero hominum, ipſum malum reuerſum eſt in naturam ſuam, & cœpit eſſe peccatum: remanſit autem in vſu, vt vni viro liceat habere plures vxores. Amplificato poſtea mundo, etiam hoc malum recepit naturam ſuam, & cœpit eſſe peccatum. Remanſit autem in vſu, vt vnus vnam haberet vxorem. Nunc autem poſtquam venit plenitudo temporis, & ſenuit mundus, ſcimus quale eſt conſilium Dei, & quid vult, & quid eſt placitum coram illo. Sed auſi non ſumus dicere proter homines continentes, in corpore anima nihil agit, ſed in toto illos poſſidet ſanguis & ſordidiſſimus ille vapor, de illo inſano igne
[† al. cum mandaret] procedens. Denique commendauit † angelus
[Tob. 6. 7. & 8.] Tobię in nuptijs eius, vt cum * veniret ad il-
[* antequā] lam conſuetudinem humanam, ſurgeret prius & oraret, & ſic diceret: *Domine tu ſcis, quia non propter libidinem accepi vxorem. ſed propter liberos procreandos*: quia ſi aliter oraſſet, oratio eius Deo non fuerat placitura: vides ergo quia turpiſſimum opus illud carnis filiorum cauſa excuſat. Nunc autem multiplicato ſeculo, creandorum hominum occaſio eſt extincta. Iam Deum non multitudo hominum, ſed charitas ſanctorum delectat. Ecce vna eſt libido quę fornicationem generat, & quæ maritalē vſum miniſtrat. Sed ſicut poſuit mari terminos
[Pſal. 130.] litora, dicens: *Vſque huc venies, & hic te conſtringes*: ſic libidini carnali terminum poſuit coniugium, vt vſque illuc veniens, illic ſe conſtringat. Sicut ergo mare ſi littora ſua supergreſſum fuerit, peccat: ita & homo, ſi tranſgreſſus fuerit licentiam maritalem. Si ergo vna eſt libido in maritis, & in adulteris: quo modo poteſt fieri, vt vna eadēque res pro dimidia quidem parte ſit iuſtitia, pro dimidia autem ſit peccatum? Aut enim tota eſt peccatum, aut tota iuſtitia: quia vna eſt res. Verum eſt autem, quia libido iuſtitia non eſt, ergo tota peccatum eſt. Sed peccati illius pœna non imputatur, donec iſte odibilis & corruptibilis tranſeat mundus. Ideo ergo dominus conceptus eſt priuſquam conuenirent, vt non ex paſſione carnis & ſanguis naſceretur: qui ideo venit, vt carnis & ſanguinis ſolueret paſſionem, & mutaret in ſpiritum. Cui inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto? Sine dubio à ſponſo ſuo Ioſeph, qui zeloſo amore ſemper ſe admonente, vitam circumſpiciebat Mariæ. Nam ſicut hiſtoria quædam non incredibilis, neque irrationabilis docet, quando geſta ſunt quæ refert Lucas, Ioſeph abſens erat. Nec enim cōueniens eſt putare pręſente Ioſeph introiſſe angelum ad Mariam, & dixiſſe quæ dixit, & Mariam reſpondiſſe quæcunque reſpondit Si concedamus angelum potuiſſe intrare ad eam, & loqui, planè confeſtim Mariam abiſſe in montana cū feſtinatione, & introiſſe domum Zachariæ, & ſalutaſſe Elizabeth, & manſiſſe cum ea menſibus tribus, poſſibile non fuit pſente Ioſeph: quia neceſſe erat, vt abſentationis eius & manſionis diutinę requireret cauſas. Poſtquam autem rediit peregrè poſt tot menſes, & inuenit eam grauidam manifeſtè, forſitan ei comminatus eſt quaſi ſponſus, & de iudicio Dei terruit eam, quaſi vir timoratus. Illa autē cùm videret ſe innocenter in ſuſpicionem criminis decidiſſe, nec poſſe ſe iam excuſare, teſtimonio ventris conuictam, cum lachrymis & ſuſpirio clamans iurauit, dicens: Viuit do- [Caue.]
minus, neſcio vnde ſit hoc. Quo audito, timuit valde Ioſeph & ex parte credidit in ea aliqd eſſe diuinū. Nec. n. timuiſſet, niſi ex parte aliquatenus credidiſſet. Ad hæc autem fidem verborum eius cōmendabat conuerſatio eius ſancta. Forſitan autem cùm eſſet iuſtus, cœpit ſibi cogitare de illa: Comeſſatrix aut vinolenta nunquam fuit: quoniam omnis mulier quæ vinolenta eſt & comeſſatrix, etiā meretrix eſt. Nam ſiue in cibis, ſiue in libidinibus delectatio carnis eſt, quę pręcipitat hominem. Mulier quoque quæ ſuauitatib⁹ gulę ſuæ non contradicit, multò magis neque libidini ſuæ reſiſtere acquieſcit, ſicut etiam Apoſtolus dicit: *Quo-* [1 Tim. 5. a]
niam vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt. Non leuis, non iocoſa, non cantatrix, non turpium verborum amatrix, ſicut ſolent plerunque puellæ, quę libenter talia aut loquuntur, aut audiunt. Siquidem impudentiores ſunt, libenter loquuntur, ſi autem verecundiores, etſi loqui talia erubeſcunt, tamen delectantur audire. Non ſuper virum oculos ſuos extulit, nec infixit aſpectum. Hæc enim ſunt documēta mulieris meretricis, ſicut

ait Sa-

Eccl. 9. b. ait Salomon: *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum eius.* Hæc & alia ſimilia tractans, nihil horum inueniebat in ea: ſed ex diuerſo omnia laudabilia, omnia admiranda, quæ ſine ſpiritu ſancto poſſibile non erat eſſe in natura humana. Omnibus igitur documentis quibus fornicatio mulieris intelligi & argui ſolet, deficientibus, ſola apud eam remanebat ſuſpicio gratiæ Dei. Propter hæc omnia æſtimauit eam habere in vtero de ſpiritu ſancto. Nam nulla res caſtitatem mulieris viro commendat, ſicut vita eius diſciplinata. Vbi enim timor Dei eſt, ibi & caſtitas eſt: vbi autem non eſt timor Dei, ibi neque caſtitas eſt. Caro enim vrget, ſecuritas mulieris adiuuat carnem: ſi timor Dei non fuerit qui reſiſtat, quis eam teneat indagatam? O inæſtimabilis laus Mariæ, magis credebat caſtitati eius, q̃ vtero eius: & plus gratiæ, quam naturæ. Conceptionē manifeſtè videbat, & fornicationem ſuſpicari nō poterat. B Poſſibilius eſſe credebat mulierem ſine viro poſſe concipere, quàm Mariam poſſe peccare. Et quod maius eſt videre, vt ſponſus de ſponſa ſua haberet, ſic habuit Ioſeph apud ſe. Frequēter enim viri, etiam ſi leuiter viderint mulieres ſuas aſpicientes in alterum, mox excitantur in zelum: & quod non eſt, illud ſuſpicantur, quia ex magno amore naſcitur zelus. Hîc autem & maritalem zelum & vteri clamantis accuſationem, ſola præteritæ conuerſationis documenta C vincebant. *Ioſeph autem vir eius cum eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Cogitabat enim forſitan apud ſe, ſi peccatum eius celauero, facio contra legem Dei: & ſi ꝓpalauero filijs Iſraël, lapidabūt eam. Timeo .n. ne hoc quod eſt in vtero eius, diuinitus ſit. Nunquid non Sara nonaginta annorum cōcepit, & peperit? Si illam quaſi lignum iam ſiccum fecit florere: quid ſi diuinitas partum iſti voluit ſine viro donare? Nunquid ad D virum pertinet ipſa conceptio mulieris? Nam ſi conceptio mulieris pertinet ſemꝑ ad virum, ſine dubio quando vult vir, tunc conciperet & mulier: nunc autem non quando vult vir, tunc concipit mulier, ſed quando vult Deus. Si ergo conceptio mulieris nō in viro poſita eſt, ſed in Deo: quid magnum ſi voluit iſti fructum ſine viro præſtare? Quid ergo faciam? Dimittam eam occultè: quia in re incerta melius eſt, vt meretrix conſtituta euadat, q̃ vt innocens E moriatur. Iuſtius enim eſt iniuſtum iuſtè euadere, quàm iuſtum iniuſte perire: quia etſi reus ſemel euaſerit, iterum poteſt perire: innocens autem ſi ſemel perierit, iam non poteſt reuocari. Expedit ergo vt dimiſſa opprobrium patiatur, quam tradita morti moriatur. Hæc autem talia cogitare & agere velle, nō eſt hominis valde iuſti. *Hæc eo cogitante, apparuit ei angelus in ſomnis, dicens.* Quoniam ergo au-F ditio verborum Mariæ, & conſideratio vitæ eius, mala ſuſpicari de ea non ſinebat Ioſeph: conſideratio autem conceptionis eius, non permittebat eum ad plenum bona æſtimare de ea, & ſic animus eius inter vtraſque partes fluctuabat, & tenere eam timebat, & tradere eam non audebat: propter hoc neceſſaria fuit ei re-

Gen. 17. c. & 21. a.

uelatio illa diuina. Si enim ipſa Maria, quæ angelum viderat, & audierat ſibi loquentem tam de ſua conceptione, quàm de Elizabeth, aſcēdit in montana, vt videret Elizabeth, & ipſo confirmaretur aſpectu: quantò magis Ioſeph poſt verba conceptionis Mariæ, poſt cōſiderationem vitę eius, adhuc nutabundus, neceſſariam habuit reuelationem diuinam? Propter tres ergo cauſas apparuit ei. Primum, ne iuſtus A homo ignorans faceret rem iniuſtam ex propoſito iuſto: Deinde propter honorem matris ipſius. Nam ſi dimiſſa fuiſſet, etſi non apud fideles, tamen apud infideles turpi ſuſpicione carere non poterat. Tertiò, vt intelligens Ioſeph ſanctam conceptionem, diligentius ſe in futurum cuſtodiret ab illa, quàm prius. Prius enim ſeruauit ſe propter diſciplinam iuſtitiæ, poſtea autem & ꝓpter timorem partus huiuſmodi. Quare nō ante conceptionē virginis ve-B nit ad Ioſeph? Vt ne cogitaret quæ cogitauit, ne pateretur quæ paſſus eſt Zacharias, qui culpam infidelitatis incurrit de conceptione coniugis iam longæuæ. Incredibilior enim erat res, virginem poſſe concipere, quàm anum. Si ille ſacerdos conſtitutus rem faciliorem fore non credidit, quantò magis iſte popularis rem difficiliorem fieri non credidiſſet? Si ipſa Maria angelo ſibi dicente de conceptione ſua, penè non credebat, propter virginitatem C ſuam, dicens: Quo modo fiet hoc, quoniam virum non cognoſco? quo modo Ioſeph fuerat crediturus referēti de altera quòd ſine viro conciperet? *Ioſeph fili Dauid, ne timeas accipere Mariam coniugem tuam: quoniam quod naſcetur ex ea. de ſpiritu ſancto eſt.* Filium Dauid eum nominâs, voluit eum adducere in memoriam ꝓmiſſionis Dei ad Dauid, vt de ſemine eius Chriſtus naſceretur. Dicens autem, ne timeas: cognitorem ſe cordis eius oſtendere voluit, vt p D hæc futurorum bonorum, quę de Chriſto erat dicturus, faceret fidem: quia quod naſcetur de ea, de ſpiritu ſancto eſt. Spiritum ſanctū, ipſum dicit vnigenitum Deum, ſicut ipſe de ſe teſtatur in euangelio: *Quia ſpiritus eſt*, inquit, *qui viuificat: caro autem nihil prodeſt.* Et Ioannes ait: *Dominus ſpiritus eſt.* Non enim ſpiritus aduocatus ingreſſus eſt Mariam, vt ſuſcipiens corpus naſcatur in mundum, ſed vt ſanctificaret virginis vas. Dicens autem, quod naſcetur ex E ea de ſpiritu ſancto eſt: hoc dicere vult, q̃a de ſemine viri alicuius non fuerat naſciturus ſicut æſtimans metuebat Ioſeph, ſed de ſpiritu ſancto. Sicut enim ſecundum præceptum Raphaëlis angeli ad Tobiam, viro & vxore more ſolito venturis ad coitum, oratio præcedere debet, vt quod concipitur, in ſanctificatione concipiatur: ſic vnigenito Deo virginem ingreſſuro, ſpiritus ſanctus præceſſit, vt præcedente ſpiritu ſancto in ſanctificatione naſcatur F Chriſtus ſecundum corpus, diuinitate ingrediente pro ſemine. *Et pariet filium, vocabiſque nomen eius Ieſum.* Non dixit, pariet tibi filium, ſicut ad Zachariam: *Ecce Elizabeth vxor tua concipiet, & pariet tibi filium*: quia mulier quæ ex viro concepit, marito ſuo filium parit: quia magis ex illo eſt quam de ipſa. Hæc

Luc. 1. b.

Ioan. 6. g.
Ioan. 4. c.

Tobiæ 6. d.

Luca 1. b.

Digitized by Google

autem quę nō de viro conceperat, nō filium illi peperit, ſed ſibi tantūmodo. Vide quo modo ſimilitudinem ipſius rei per omnia ſequitur, quæ facta eſt in Adam? Sicut enim tum mulier, *Gen. 3. a.* guſtans de ligno, ſola deducta eſt, & peperit mortem. Adam autem non fuit particeps in ſeductione illius: non enim à diabolo ſeductus peccauit, ſed quia conſenſit mulieri. Sic & modo accipiens Maria de ſpiritu ſancto, ſola *Luc. 1. e.* credidit, dicens: *Ecce iam nunc beatam me dicent omnes generationes.* Ioſeph autem tunc in fide conceptionis illius nihil habuit commune, ſed poſteà tacendo, & conſentiendo tantùm ſaluatus eſt. Ideo & in ſomnijs adſtitit ei, nō pa- *Gen. 2. d.* làm: vt quemadmodū dormiente Adā creauit mulierem, ſic & iſti dormienti diuinitus conſignaret vxorem. Ipſe autem euangeliſta in- *Ieſus.* terpretatur quid intelligitur Ieſus Hebraica voce, dicens: *Ipſe ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum.* Si ergo medicus, qui nullam poteſtatem habet ſalutis humanę, propter ſolā confectionem herbarum, non erubeſcit medici ſibi nomen imponere: quantò dignius iſte vocatus eſt ſaluator, per quem totus ſaluatus eſt mundus? *Hoc autem totum factum eſt.* Quid totum? Vt virgo propinquo ſuo deſponſaretur, vt caſta ſeruaretur, vt angelus per ſomnium Ioſeph loqueretur, vt ſpōſam eam accipere iuberetur, vt pueri nomen Ieſus vocaretur, vt vir- *Eſa. 7. c.* go mundi ſaluatorem generaret. *Vt impleretur quod dictum eſt à domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium.* Gratia à prophetis teſtimonium habet, vel ideo vt vetus & nouum conſonet teſtamentum. Vel vt infirmitati eruditorum ſatisfaciat, vel vt non mox temerè videretur erumpere, quod tanto *Prophetia duplex.* antè tempore prædictū eſt. Prophetia autē alia eſt ex præſcientia, & hæc immutabilis: vt hæc, Ecce virgo concipiet. Alia ex iudicio operum, & hęc ſolet mutari ſecundum quod verba ſo- *Iona 3. b.* nant, non ſecundum intellectum: vt, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur*: ſubintelligimus, niſi pœniteat. Item quæ eſt ex præſcientia, illa impletur Dei ſolummodo operatione, vt quod virgo pareret. Alia impletur hominum adminiſtratione, vt de aliquo vt ſit iuſtus. Admiratus itaque tanti myſterij dignitatem propheta, quaſi omnes de ſomno ſuſcitans, ait: Ecce virgo in vtero habebit, & *Emmanuel.* pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus. Multis prætermiſſis vno vtitur nomine, quod præſenti vtile eſt negotio. Quamuis enim nobis ſit pręſens ſemper gubernando, tamen pręſentior eſſentialiter ex vnitate perſonę *Ioan. 1. b.* factus eſt. *Verbum enim caro factum eſt, & habitauit in nobis. Exurgens autem Ioſeph à ſomno, accepit Mariam coniugem ſuam.* Non in domo accepit eam, nec enim adhuc dimiſerat eam de domo: ſed de animo ſuo depoſuerat eam, & iterum in animum ſuum eam recepit. *Et non cognouit eam, donec peperit.* Verè enim non cognouit eam antè, cuius fuerat dignitatis, quæ vnigeniti Dei facta fuerat mater: ſed poſtquam peperit, tunc cognouit eam: quia ſpecioſior & dignior facta fuerat, q̄ totus mundus. Nam quem totus mundus non capere poterat, nec merebatur accipere, quaſi in anguſtum cubiculū vteri ſui ſola ſuſcepit. Vidit Ioſeph enim virginem permanere poſt partum. Vidit myſteriū * † ſtellæ quo modo ſtans ſuper ** † miniſterium.* caput pueri, venientibus Magis puerum demonſtrabat. Stans teſtimonium dabat, quia loqui non poterat. Ipſos denique Magos vidit adorantes, diuina dona eorum præſentantes.

A Audiuit ſermones ipſorum, quo modo ab Oriente vſque Hieroſolymam ſtella præcedente venerant, quæ non dedignata eſt hominibus miniſtrare, vt Dei gloriam reuelaret. Ergo incomparabilis natiuitas, totius humanæ natiuitatis menſurā excedens, & diuinitatem naſcentis pueri oſtendebat, & dignitatem Mariæ parientis Ioſeph demonſtrabat. Ideo dicit, *Et non cognouit eam, donec peperit filium ſuum primogenitum.* Cognouit autem eam quæ eſſet, poſt

B partum ipſius? Quidā ex hoc verbo, ſecundum Eunomium putant, quòd Ioſeph donec pe- *Eunomij hæreſis.* perit quidē nō illā habuit in cōſcientia, † poſt- *† concupiſcentia.* ea autē cognouit eā, & filios peperit. Vnde & Chriſtum primogenitū dicit: quia ille dicitur *Primogenitus qui* primogenitus, quem alij fratres ſequuntur. Inſanus neminem intelligit eſſe ſanum: quia auſi ſant hoc dicere de illa, putāt quia & Ioſeph hoc auſus fuit facere. Hoc enim quod fieri potuit, dicit euangeliſta quia factum non eſt:

C illud autem quod nec fieri potuit, quid neceſſarium habuit dicere, factum non eſt? Nam ſunt quędam quæ naturaliter poſſunt fieri: ſunt autē quę impoſſibilia ſunt per ipſam naturam. Volo tibi referre: Ille, neſcio quis, cum *Simile.* illo litem commiſit: & donec vixit, non eſt ei loquutus. Nunquid ex hoc quod dixi, donec vixit, non eſt ei loquutus: ex eo ſignaui, quia poſt mortem illi loquutus eſt, quod fieri non poteſt? Illud enim quod fieri poteſt, dixi, quia

D factum non eſt. Quid autem opus habui exponere, quia nec poſt mortē illi loquutus eſt, q̄ fieri nō poterat? Sic & Ioſeph ante partum credibile fuit vt cognoſceret eam: quia nondum cognoſcebat myſterij dignitatem: poſtquam verò cognouit, quia facta eſt vnigeniti Dei templum, quo modo poterat hoc vſurpare? quod anteà facere noluit vir religioſ' expectās nuptias ſuas, poſteà factur' fuerat, vt habitationē Dei carnalibus concupiſcentijs ſordidaret?

E Hæc ſecundum rationem. Veniamus autem ad authoritatem ſcripturæ. Dicit enim Apoſtolus ſecundum exemplum prophetæ de Chriſto: *Oportet eum regnare, donec ponat omnes inimicos* *1. Cor. 15. d.* *ſuos ſub pedibus eius.* Ergo Paul' hoc ſignificauit, vt tandiu regnet Chriſt', quandiu fiant omnia ſub pedibus eius, poſteà autem ceſſet regnare? Stulte: qui regnat antequā omnia illi ſubiecta ſint, multò magis regnat & poſtquam fuerint ei omnia ſubiecta. Item alibi dicit: *Donec* *1. Tim. 4. d.*

F *venio, attende lectioni.* Nunquid ſignificauit, donec venio quidem attende, cum venero autem, neglige? De primogenito autem quod dico, vſus eſt ſcripturis, non ſolum illum primogenitum dicere, qui primus naſcitur, ſed etiam illum qui ſolus eſt natus. Quando dicebat dominus ad Pharaonem

Exod. 4. f. nem: Primogenitus meus Iſrael: nunquid iam alium populum habebat? Si autem di-cis, quia ſecundum præſcientiam dicebat primogenitum populum Iudaicum, ſciens quia ex gentibus alium populum erat facturus: dico tibi, quantùm ad præſcientiam ſuam, ſemper duos populos habuit: ſed tam de Iudæis, quàm de Gentibus vnum populum fuerat habiturus, ſicut & habet. A

HOMILIA SECVNDA.

EX CAPITE II.

Cum natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis.

CVm fugeret Iacob ante fratrem ſuum Eſaü, & veniſſet ad veſperum, vidit ſo-
Gen. 28. c. mnium tale: Scala poſita erat, cuius ca- B
put pertingebat vſque ad cœlum, & angeli aſcendebant per eam, dominus autem recumbebat ſuper eam. Surgens autem Iacob, ſuggerente ſpiritu, prophetauit, dicens: Quàm formidoloſus locus eſt hic, non eſt aliud hic niſi domus Dei, & porta cœli. Et ideo vocatum eſt nomen loci illius Bethel, quod eſt interpretatum, domus Dei. Nato itaque in Bethlehem domino, viſionis illius prophetia completa eſt. Domus enim Dei eſt corpus Chriſti, ipſo di- C
Ioan. 2. d. cente: *Soluite templum hoc*. Item, *Sapientia ædi-*
Prou. 9. a. *ficauit ſibi domum*. Porta autem cœli ipſe eſt
Pſal. 117. c Chriſtus, per quem introitur in regna cœlorum, dicente propheta: *Hæc porta domini, iuſti intrabunt per eam*. Adhuc autem videamus quod ad vtilitatem reſpicit, & quod euangeliſta tempus deſignat, quādo naſcitur Chriſtus, id eſt in diebus Herodis regis, vt prophetiam Danielis completam demonſtraret, quæ poſt ſeptuaginta ſeptimanarum annos Chriſtum D
eſſe naſciturum demonſtrat. Nam ex illo tempore vſque ad regnum Herodis ſeptuaginta ſeptimanarũ anni ſunt cõſummati. Sciens autẽ Deus perfidiam Iudæorum, quia crucifixo vero Chriſto, aliũ expectaturi fuerant Chriſtum, id eſt Antichriſtũ: ideo occaſionẽ incredulitatis eorum tollens tempus oſtendit, quando naſcitur' erat Chriſt', vt in illũ Chriſtũ credamus, qui ex tempore Danielis poſt ſeptuaginta ſeptimanarum annos naſcitur, non in illum E
qui in fine ſeculi ſub nomine Chriſti venturus eſt. In diebus Herodis regis. Quandiu gens Iudaica, quamuis ſub peccatoribus, tamen Iudaicis regib' tenebatur, prophetę mittebantur ad remedium eius. Qualis neceſſitas, tale & auxilium. Nunc autem, quando lex Dei ſub poteſtate regis iniqui tenebatur: id eſt, iuſtitia Dei ſub damnatione Romana premebatur, naſcitur Chriſtus, quia magna & deſperabilis infirmitas medicũ artificioſiorẽ quęrebat. *Ecce* F
Magi venerunt ab Oriente Hieroſolymã, dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Ecce, hoc eſt confeſtim vt natus eſt, magnum Deum oſtenderũt in homine paruulo, & verbis, & actibus, & muneribus ipſis. Verbis quidem, quia dixerunt, Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorũ? *Vidim' enim ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum*. Actibus autem, quia cum vidiſſent eum, adorauerunt eum. Inuenta eſt in eis fides acutior quàm aſpectus, videntibus humilia, & intelligentibus alta. Muneribus autem, quia obtulerunt ei aurũ, thus, & myrrham ſicut inferius oſtendemus. Venerunt autem ad iudicium Gentium, & ad præiudicium Iudęorum illorũ, fidem prophetantes futuram, & iſtorum incredulitatem condemnantes præſentem. O beati Magi, qui ex omnibus gentibus primitiæ fidelium fieri meruerunt. Illi enim Magi futuræ eccleſiæ formam portabant. Sicut enim illi regem quem non viderant, credentes quęrebãt, & confitebantur: ſic & nos qui ſumus ex Gentibus, dominum quem nunquam vidimus, credentes quotidie quærimus, & confitemur poteſtatem ipſius. Quàm bene de iſtis prophe-
tauit Eſaias dicens: *Priuſquam cognoſcat puer pa-* Eſaiæ 8. b
trem, & matrem, accipiet virtutem Damaſci, in conſpectu regis Aſſyriorum. Qui ſunt Magi? viri Orientales, qui venerunt à Perſide. Magi enim apud illos, non malefici, ſed ſapientes intelliguntur. Ideo autem dicti ſunt virtus Damaſci, quia virtus vniuſcuiuſq; prouinciæ ſunt ſapientes ipſius. Rex autem Aſſyriorũ eſt diabol', princeps dęmonum. Ergo Chriſt' priuſquam ſecundum corpus inciperet cognoſcere patrem aut matrem, virtutem diaboli ſubiugauit. Qualis futurus erat in poſterum cùm ad perfectum veniſſet, demonſtrabat in puero, qui adhuc in cunabulo cõſtitutus, diabolum expoliauit à ſuis, ſcilicet ab iſtis Magis. Quomodo cum veniſſet ad bellum, euacuatur' fuerat omnem poteſtatem ipſius, cõſidera: Quoniam ab Oriente venerunt, vnde dies naſcitur, inde initium fidei proceſſit: quia fides lumen eſt animarum. Quando enim ab Occiden-
te naſcitur aliquid contra Orientẽ, diuinatio † † domi-
mali oſtenditur contra bonos. quando ab Ori- natio.
ente naſcitur aliquid contra Occidentem, † domi-
diuinatio † boni oſtenditur contra malos. natio.
Quoniam ergo in temporibus Chriſti iuſtitia ſubiugatura fuerat iniuſtitiam, & fides infidelitatem, ideo ab Oriente venerunt primitiæ fidei. Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Nunquid neſciebant quia in Hieruſalem regnabat Herodes? Nunquid non intelligebant iuſtitiam legis, quia quicunque rege viuente alterum regem pronunciat, & adorat, quaſi miniſter tyranni punitur in ſanguine? Sed dum conſiderabant regem futurum, non timebant regẽ præſentem. Nunquid non habebant præ oculis ſuis periculum mortis, qui talem rem illicitam vſurpabant? Sed non curabant de morte. Si autem curaſſent de morte, nunquã ad hoc auſi fuiſſent. Adhuc nõ viderant Chriſtũ, & iã parati erãt mori pro eo. O beati Magi, qui ante cõſpectũ crudeliſſimi regis, antequã Chriſtũ cognoſcerent, Chriſti facti ſunt confeſſores. Legi apud aliquem Magos iſtos ex libris Balaam diuinatoris apparituræ huius ſtellæ ſcientiam accepiſſe, cui' diuinatio poſita eſt & in veteri teſtamento: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget ho-*
mo ex Iſrael, & dominabitur omnium gentium. Nu. 24. g.

Digitized by Google

Audiui aliquos referentes de quadā ſcriptura,
etſi non certa, tamen non deſtruente fidem,
ſed potius delectante, quoniam erat quædam
gens ſita in ipſo principio Orientis iuxta Occa-
num, apud quos ferebatur quædam ſcriptura,
inſcripta nomine Seth, de apparitura hac ſtel-
la, & muneribus ei huiuſmodi offerendis, quę
per generationes ſtudioſorū hominum, patri-
bus referentibus filijs ſuis habebatur deducta.
Itaque elegerunt ſeipſos duodecim quidam ex
ipſis ſtudioſiores, & amatores myſteriorū cœ-
leſtiū, & poſuerunt ſeipſos ad expectationem
ſtellæ illius. Et ſi quis moriebatur ex eis filius
eius, aut aliquis propinquorum, qui eiuſdem
voluntatis inueniebatur, in loco cōſtituebatur
defuncti. Dicebantur autem Magi lingua
eorum, quia in ſilentio & voce tacita Deum
glorificabant. Hi ergo per ſingulos annos poſt
meſſem trituratoriam, aſcendebant in mon-
tem aliquem poſitum ibi, qui vocabatur lingua
Mons victorialis. corum Mons Victorialis, habens in ſe quandā
ſpeluncam in ſaxo: fontibus, & electis arbo-
ribus amœniſſimus: in quem aſcendentes, &
† orabant lauantes ſe, offerebant † & laudabant in ſilen-
tio Deum tribus diebus. Et ſic faciebant per
ſingulas generationes, expectantes ſemper,
ne forte in generatione ſua ſtella illa beatitu-
dinis oriretur, donec apparuit eis deſcendens
ſup montem illū Victorialem, habēs in ſe for-
mam quaſi pueri paruuli, & ſup ſe ſimilitudinē
crucis: & locuta eſt eis, & docuit eos, & præ-
cepit eis, vt proficiſcerentur in Iudæam. Pro-
ficiſcentibus autem eis per biennium, præ-
cedebat ſtella, & neque eſca, neque potus de-
fecit in peris eorum. Cætera autem quæ geſta
referuntur ab eis, in euangelio compendioſe
poſita ſunt. Tamen cum reuerſi fuiſſent, man-
ſerunt colentes & glorificantes Deum ſtudio-
ſius magis quàm primum, & prædicarunt om-
nibus in genere ſuo, & multos erudierunt.
Denique cum poſt reſurrectionem domini
Thomas apoſtolus iſſet in prouinciam illam,
adiuncti ſunt ei, & baptizati ab eo, facti ſunt
adiutores prędicationis illius. Ex eo autem
quod dicit ſcriptura, Vidimus ſtellam eius in
Oriente, videtur occaſionem dare infidelibus
de aſtrologia, vt vnumquenque putent ſuæ
ſtellæ motu & naſci, & viuere: ideo bonum eſt
Nota de aſtrologia. breuiter de his inferre ſermonē Si enim ſtellæ
eſt quòd aut boni ſumus, aut mali: ergo nec
bonum noſtrum laudandum eſt, nec malum
vituperandum, quia nec eſt in nobis volunta-
rius actus. Vt quid enim boni mei laudē merе-
ar, quòd nō meo arbitrio, ſed motu ſtellę facio:
aut mali mei pœnam ſuſcipiam, quod non vo-
luntate, ſed neceſſitate commiſi? Nam nec
poſſum fugere malum, etiā ſi volo, ſi me nati-
uitatis meę ſtella compellit ad malū. Si adulteri
& homicidæ fiunt per ſtellam, & in crimine
ſtella facit eos interfici, magna eſt illarum ini-
quitas ſtellarū, magis autē illi' qui ſtellas ad hoc
creauit. Interrogamus ergo, ex ſe facta eſt cre-
atura, an ab alio? Siquidem dixerint, ex ſe,
audiant à nobis: quoniam impoſſibile eſt quod
à ſe extitit, & euentu agitur, vt aliquē ordinem
habeat certum. Si autem dicunt, ab alio, ergo
iniquus eſt qui fecit. Nam cùm ſit præſcius fu-
turorum Deus, quod tanta iniquitas futura
erat per ſtellas, ſi noluit emēdare, nō eſt bonus
ſi autem voluit, & non potuit, impotens eſt.
Sed etiā iniuſtus eſt: qui ex neceſſitate ſtellarum
peccantes ita punit, quaſi ex voluntate pec-
cantes. Ipſa denique mandata Dei, ne peccent,
aut hortamenta vt faciant bonum: per hanc
inſipientiā nonne deſtruunt? Quis enim hor-
A tetur aliquem ne faciat malum, quod non po-
teſt declinare: aut vt faciat bonum, ad quod non
poteſt peruenire? Deinde interrogam': ſi idem
ſemper eſt curſus ſtellarum, quare non ſemper
idem eſt hominum ſtatus? Si dicunt, per certos
annos fit ſtellarum reſtauratio, neceſſe eſt ergo
qui ſciunt aſtrologicam diſciplinam, quia per
certos annos reſtituuntur ſtellæ, ſciant & per
quot annos reſtituuntur ſtellæ. Quibus poſt
reſponſum dicimus, quæ fuit illa ſtella, quę
B fecit omnes homines in diluuio mori? Nun-
quid in ea extitit, vt iterum diluuium faceret,
aut illi homines ſecundum vnam ſtellam fue-
rant nati? Nam oportebat per vnumquemque
gyratum eandem ipſam indeficientem rem
conſummari. Nam ſi eiuſmodi motio & gy-
ratus ſtellarum, eiuſdem malitiæ, & eiuſdem
bonitatis cauſam præſtat, oportebat non ſe-
mel fieri Abraham, aut patriarchas, aut pro-
phetas, aut apoſtolos: ſed quotienſcunque fit
C ipſe gyratus ſtellarum. Deniq; ipſa conuerſa-
tio † hominū teſtis eſt veritatis. Ante aduen- † cōuerſo
tum Chriſti, quæ ſtella omnes homines idola
colere compellebat, cæteráſque iniquitates
facere? Aut poſt Chriſtum qualis gyrarus ab
idolis recedere homines fecit, & per totum
orbem mores mutauit antiquos? Ecce Perſæ
matribus & filiabus iunguntur, Iudęi autem
octauo die circunciduntur, & vnaquæque gens
aliam atque aliam habet conſuetudinem. Si
D idem eſt curſus ſtellarum, quomodo Perſæ ab
illa conſuetudine nunquam recedunt, neque
Iudæi à ſua? Si autē dicatur, ſecundum diuerſas
regiones diuerſa eſt ſtellarum operatio: quo-
modo ergo qui in Perſide crediderunt, ab illa
turpitudine recedere potuerunt, in eadem
regione manentes? aut qui non crediderunt,
etiam peregrinantes in aliena prouincia mores
patrios tenuerunt? Et Iudæi tranſmigrati in
Babyloniam, & illic filios procreantes, quo-
E modo nunquā per ſtellas regionis illius com-
pulſi ſunt à circūciſione ſua recedere, & illorū
inſaniam ſequi? Ne quis ergo ſtellarum culpet
diſcurſum, ſed ſuum propoſitum. *Audiens au-*
tem Herodes rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſoly-
ma cum eo. Exiſtimans illum regem fore terre-
num, quaſi de ſucceſſore regni turbatus eſt.
Semper enim grandis poteſtas maiori timori
ſubiecta eſt. Sicut ramum † arborum in excelſo † cacumē
poſitarum, etiam ſi lenis aura flauerit, mouet †: † mouetur.
F ſic & ſublimes homines in culmine dignitatum
exiſtentes, etiam leuis nuncij fama cōturbat.
Humiles autem ſicut in conualle, plerunque
in tranquillitate conſiſtunt. Aut ideo turba-
batur, audiens regem natum Iudæis ex genere
Iudæorum, cum eſſet ipſe genere Idumæus: ne
regno reuoluto iterum ad Iudæos, & ipſe à
Iudęis

Iudæis expelleretur, & ſemen eius poſt ipſum præcideretur à regno. Puto quod non tantum Herodes à ſemetipſo turbabatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim timebat, quod ſuſpicabatur: diabolus autem timebat, quod verè ſciebat. Herodes hominem æſtimabat, diabolus Deum cognoſcebat. Audierat enim iam angelos in aëre clamantes, *Gloria in* Luc. 2. b. *excelſis Deo, & in terra pax, hominibus bonæ voluntatis.* Ideo quanto magis teſtes addebantur pro Chriſto, tanto magis deſtructionem poteſtatis ſuæ diabolus timebat. Vnuſquiſque ergo eorum zelo proprio turbabatur, & ſecundum ſuam naturam ſui regni ſucceſſorem timebat: Herodes terrenum, diabolus autem cœleſtem. Nam nec Herodes terreretur, ſi cœleſtem regem naſci ſuſpicatus fuiſſet, nec diabolus ſi terrenum. Vis ſcire, quia non tantùm ipſe turbabatur, quantum diabolus in eo? Ecce & Iudaicus populus turbabatur, qui magis de auditu iſto gaudere debuerat: qui rex Iudæus ſurgere dicebatur, deſignatus à Deo. Sed turbabantur, quia de aduentu iuſti nō poterant iniqui gaudere. Aut certè turbabantur timentes, ne fortè iratus Herodes Iudaico regi, genus eius vexaret. Nam quemadmodum certantibus ventis mare concutitur, ſic regibus aduerſantibus ſibi, populus regni vexatur. *Conuocauit autem principes ſacerdotum, & ſcribas, & interrogauit ab eis, vbi Chriſtus naſceretur.* Ex hoc apparet maximè, quia diabolus turbatur in Herode, quoniam traditores legis interrogat. Vt quid enim interrogaret Herodes, qui non cre- † inſtigabat. debat ſcripturis? Sed inueſtigabat † diabol⁹, qui credebat quod ſcripturæ nō mentiuntur. Nam diabolus alios in errorem inducit, ipſe autem veritatem bene cognoſcit. Quid enim vis? credebat Herodes ſcripturis, aut non credebat? Si non credebat, vt quid interrogabat ſcripturas, quas putabat eſſe vaniloquas? Aut ſi credebat, quia inde verè naſciturus eſt rex, vnde ſcripturę dicebant: quo modo ſperabat poſſe ſe interficere illum regem, quem futurum ſcripturę eſſe dicebant? Nunquid poterat homo corrigere, vt ne fiat quod Deus ordinauit vt fieret? Sed quidem credebat Herodes in malo, in bono autem non credebat: quoniam quidem quòd inde naſciturus fuerat rex, vnde ſcripturæ dicebant, credebat: quoniam autem aduerſus illum agere non poterat, quem Deus mittebat: non credebat, qui non ſuo conſilio gubernabatur, ſed vinculo diaboli trahebatur ligatus. Sic ſunt omnes homines peccatores, in quibus diabolus operatur: credunt ſcripturis, & non credunt: quia hoc ipſum quod credunt, † credunt perficere. perfectè credere † non permittuntur. Quod enim credunt, veritatis eſt virtus: quia nulli poteſt eſſe occulta. Quod autem non credunt, excæcatio eſt inimici: quia ſubiecti ſunt operibus eius, & mens eorum libera non eſt: vt puta omnes qui Chriſtiani ſumus, & legimus, ſcimus quia mundus conſummandus eſt, & quia morituri ſumus, & hoc ipſum tamen perfectè non credimus. Si enim perfectè crederemus, ſic viuerem⁹, quaſi poſt modicū tranſituri de hoc mundo, nō quaſi in æternum manſuri.

At illi dixerunt: In Bethlehem Iudæ. Sic enim dictum eſt per prophetam. Dant reſponſum regi interroganti ex corde non bono, cùm deberēt celare myſterium regis à Deo prædefiniti ad ſalutem gentis Iudæę, maximè in conſpectu regis alienigenæ, qui non ſolū zelo regni, ſed etiam generis alieni odio aduerſaturus regi poſtmodum futuro nō ignorabatur, ſi ipſi ſapienter voluiſſent cōſiderare. Et nō ſolùm manife-

A ſtant myſterium, ſed etiam ad fidem ſermonū ſuorum propheticum protulerunt exemplum, tanquam qui theſauros domini ſui abſconditos hoſtibus eius ꝓdant: & facti ſunt non prædicatores operum Dei, ſed proditores myſteriorum eius: & non doctores Herodis, ſed irritatores malitię eius. Ex quibus docemur, ſcripturarum occulta non manifeſtari iniquis, ſed fidelibus, ſicut præcepit Paulus. Quę à me au- 2. Tim. 2. 4. diſti per multos teſtes, hęc cōmenda fidelibus,

B qui poſſunt etiam alios docere. Et non ſolùm prophetię myſterium ꝓdiderunt regi iniquo, ſed adhuc ipſam prophetiam præcidentes ex vno conſenſu ſuo omnes, & non exponentes omnem ſcripturam diuinitus inſpiratam, interficiendorum paruulorum facti ſunt cauſa. Quomodo enim ſcriptum erat? *Et tu Bethle-* Mich. 5. a. *hem terra Iuda, non es minima inter principes Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſraël, dieſque eius à diebus ſeculi.* Si ergo integrā

C ꝓphetiam protuliſſent, ſicut fuerat dicta, cōſiderans Herodes q̄a dies naſcituri regis illius à dieb⁹ ſeculi erāt, & intelligens antiquitatē honoris eius: quia nō erat, ille talis rex terrenus, cuius dies à dieb⁹ ſeculi erant, in tantum furorem non exarſiſſet aduerſus eum: nunc autem præciſa hac parte prophetię, quæ compeſcere poterat zelum ipſius, primam partem ſolùm ꝓtulerunt, quæ eum poterat irritare. Vnde ita exponentibus illis, putans Herodes ſimilem

D cæteris regibus ex ea naſci regem, paruulos interficit, cum illis æſtimans occidere etiā Chriſtum. O infelices Iudæi: Herodem docuerunt quia de Bethlehem naſcitur ipſe qui eſt gubernaturus populum Iſraël: & ſe non docuerunt, poſtquam natus eſt, vt crederent ei: Herodes illis credidit quaſi vero dicentibus, vt perſequeretur Chriſtum, & ipſi ſibi non crediderunt, vt ſuſciperent eum. *Tunc vocauit occultè Magos, & diligenter quæſiuit tempus quando appa-*

E *ruit eis ſtella. Et ait illis: ite & videte de puero, & cum inueneritis, renuntiate mihi, vt ego veniens adorem eum.* Poſtq̄ audiuit Herodes reſponſum duplici modo credibile: primum, quia à ſacerdotib⁹ fuerat dictum: deinde quia exemplo ꝓphetico fuerat comprobatū: non ad deuotionem flectitur naſcituri regis, ſed ad malitiam interfectionis eius per dolū: quia malus homo, quæ Dei ſunt quidem, intelligere poteſt: quę Dei ſunt autē, agere non poteſt: quo-

F niam intellectus hominis ex Deo creatus eſt, actus autē ex ꝓpoſito voluntatis ipſius. Vidit .n. Herodes magnā deuotionem Magorum circa Chriſtum, & quia nō poterat eos nec blandimentis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, & conſentirent ei in interfectione regis futuri, ideo & illos ipſos decipere cogita-

Digitized by Google

cogitauit. Nec enim poterat fieri, vt blandimentis ſeducti proderent illum, propter quem tanti itineris ſuſceperunt laborem. Nec expaueſcere poterant aliquem vt traderent eum, qui non aſpexerant Herodem, nec Cæſarem, ſed in medio regno illorũ ingreſſi ſunt alium regem annunciantes: nec aliquid amplius deſiderare poterant, quam Chriſtum, qui illi de tam longa prouincia munera precioſa portabant. Cùm vidit quòd aliud facere nõ poterat, A ergo deuotionem promittebat, qui gladium acuebat, & malitiam cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis enim eſt conſuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitias fingunt. Occultè vocauit eos, vt nõ viderent Iudæi (habebat enim ſuſpectos Iudæos) ne fortè quaſi regem ſuæ generationis amantes, & intelligentes aſtutiam Herodis, proderent conſilium eius Magis, neſciens quia B inimici maiores erant Chriſti Iudæi, quàm ipſe. Herodes enim velut hominem ſuſpicans perſequebatur Iudæi autẽ poſt multa miracula, poſt ſigna cœleſtia; poſtquam manifeſtè cognouerunt eum eſſe filium Dei, tunc crucifixerunt eum. Quanto ergo manifeſtior diuinitas eius illis, quam iſti: tantò ſceleratior eſt Iudæorum iniquitas, quàm Herodis. *Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, præcedebat eos vſq; dũ venit & ſtetit ſuper caput pueri.* Ex hoc oſten- C ditur loco, quia cùm aliquantulũ ſtella adduxiſſet Magos prope Hieruſalem, abſcondita eſt ab eis, vt relicti à ſtella cogerentur in Hieruſalem interrogare de Chriko, ſimul & manifeſtare de illo, propter duas cauſas. Primum, ad confuſionem Iudæorum: quoniam quidem Gentiles ſtellæ tantummodo viſione confirmati, Chriſtum etiam per alienas prouincias requirebant: & Iudæi ab infantia prophetias legentes de Chriſto, & in ſuis finibus natum, D non ſuſceperunt. Deinde, vt interrogati ſacerdotes vnde naſceretur Chriſtus, ad præiudicium ſuum reſponderẽt de Bethlehem: quia qui Herodem docuerant de Chriſto, ipſi ignorabant de illo. Si enim iugiter apparuiſſet, in Bethlehem eos fuerat deductura, & ideò non fuiſſent coacti interrogando nunciare de illo. Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, antecedebat eos: vt conſiderantes obſequium ſtellæ, regis intelligerent dignitatem, & dicerent E apud ſe: quo modo ſit rex iſte terrenus cui ſtella miniſtrat? Quid autem mirum, ſi Sole iuſtitiæ orituro ſtella miniſtrabat diuina? Præcedebat autem eos, vt oſtendat quoniam hominibus quærentibus Deum, ſic omnia elementa miniſtrant. Si ergo magnũ putas, quia Chriſto ſtella obſequebatur, vide qñ maiora ſunt, quę tibi homini cõſtituto miniſtrãt. Ecce.n. tibi ſol currit, & luna fulgere nõ ceſſat. Si tibi homini conſtituto elemẽta miniſtrant, quid mirum ſi F Chriſto ſtella obſequebatur. Si tibi peccãti elemẽta miniſtrãt, quid mirũ ſi ante illos quærẽtes Chriſtũ, ſtella currebat? Et ſi angeli miniſtrant hominibus, quos Deus non ad obſequium hominum, ſed ad ſuum creauit: quid magnum ſi hominibus elemẽta miniſtrant, quæ propter homines ſunt creata? Hæc audientes, gaudere nos oportet, pariter & timere: quia quantò maiora beneficiorum hominibus ſunt conſtituta, tanto grauiora peccantibus iudicia ſunt præparata. Et ſtetit ſuper caput pueri, quaſi dicens, hic eſt: vt quia loquẽdo monſtrare nõ poterat, ſtando monſtraret. *Et videntes ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valde.* Quia videlicet ſpes illorum nõ erat decepta, ſed amplius confirmata, quod tãti itineris nõ ſine cauſa ſuſceperũt laborẽ. Indicio enim ſtellæ ſic occurẽtis ſibi ſecundũ tempus, intelligebãt quia diuinitus eis natiuitas illa regis eſt oſtenſa. Et per myſterium † ſtellæ intelligebant, quoniam dignitas tunc nati regis excedebat mẽſurã omnium mundialium regum: neceſſe enim erat, vt glorioſiorem putarent regem illum, quam ſtellam, cui ſtella ſic deuotè obſequebatur. Aut quomodo non crederent ei ſubdendos homines, cui etiam cœli ornamenta ſubdita eſſe videbant? Aut quomodo poterat ei terra eſſe rebellis, cui famulabatur & cœlum? *Et intrantes domum, viderunt puerum & matrẽ eius.* Videamus quid tale glorioſum videntes in puero gauiſi ſunt, qui regem quærentes, tanti itineris ſuſceperunt laborem? Nunquid viderunt palatium marmoribus ſplendidũ? Nũquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto aureo recumbentẽ? Nunquid puerũ auro & purpura inuolutum? Nunquid aulam regiam diuerſis populis perſonantem? Sed quid? Pandochium tenebroſum & ſordidum, & magis animalibus quàm hominibus aptũ: in quo nemo cõtentus erat ſecedere, niſi itineris neceſſitate coactus. Matrem eius vix tunicam vnam habentem, non ad ornamentum corporis, ſed ad tegumentum nuditatis proficientẽ, quam habere poterat vxor carpentarij, & hæc in peregre conſtituta. Puerum pannis ſordidiſſimis inuolutũ, & in ſordidiore quoque præſepio poſitum: quia locus ille ſic erat anguſtus, vt nec ponendi infantem ſpatium inuenirent. Si ergo regem terrenum quærentes, ſic inueniſſent, magis confundendi fuerãt quàm gauiſuri, quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent: nunc autem quia cœleſtem regem quærebant, etſi nihil regale videbant in eo, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio cõtenti gaudebãt. Oculi eorũ contemptibilem puerum aſpicere non poterant, quia ſpiritus in corde eorum terribilem eum monſtrabat. Adhuc autem ſi quaſi terrenum regẽ eũ quæſiſſent, inuenientes eũ apud ipſum remanſiſſent: ſicut ſæpe fieri ſolet in ſeculo, vt proprio rege relicto, conferant ſe ad alterum. Nunc autem & hunc adorauerunt, & ad ſuum reuerſi ſunt: vt illum haberent regem cœleſtem animarum ſuarum, illum autem terrenum corporum ſuorum. *Et adorauerunt eum.* Putas adoraſſent infantem non intelligentem adorationis honorem, niſi aliquid diuinum credidiſſent in eo? Ergo non pueritiæ detulerunt honorem nihil intelligenti, ſed diuinati eius omnia cognoſcenti. Sed & qualitas ipſa munerum oblatorum teſtificabatur eos quandam diuinitatis æſtimationẽ habere de puero. *Apertis enim theſauris ſuis, obtulerunt ei munera,*

† *miniſterium.*

aurum, thus, & myrrham. Adimplentes gentium in Chriſto confeſſionem, & prophetiam Iſa. 60. b. impletam ſignificantes Eſaiæ dicentis: *Omnes qui ſunt in Saba venient, aurum afferentes, & lapidem precioſum, ſalutare domini euangelizantes, & omnes oues Cedar congregabuntur, & arietes Naiaboth venient, qui & offerent acceptabilia ſuper altare tuum*. Confeſtim autem cognoſcentes, & aperientes theſauros ſuos, cõgruam gentibus in Chriſto per ipſa dona oſtẽderũt oblationẽ. Regem .n. cognoſcẽtes eum, primitiam mundã, & precioſam ſanctorũ, ſibi aurum repoſitum obtulerũt. Diuinum autem & cœleſte intelligentes principium eius, Libani obtulerunt odorem, formam mundæ orationis in odorem ſuauem ſpiritus ſancti oblatæ. Humanam autem & temporalem ſepulturam eius intelligentes, obtulerunt myrrham. Hęc autem etſi tunc nõ intelligebant Magi ſecundum quale myſterium iſta gerebantur, vel quid ſignificaret vnumquodq; munus eorum, nihil tamen contrarium eſt. Gratia enim quæ illos hęc omnia facere hortabatur, & ipſa ordinauerat vniuerſa poſtmodum cognoſcenda. Aurum ſunt ergo perfecti fideles & ſapientes, 1. Cor. 3. c. dicẽte apoſtolo: *Si quis ædificat aurum, argẽtum, lapides precioſos*. Si quis ergo præbet ſe Chriſto fidei ſapientia plenũ, obtulit ei aurum. Thus Pſ. 140. a. autem eſt oratio, ſicut ſcriptum eſt: *Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo*. Si quis ergo Chriſto mundam offert orationem, obtulit ei thus. Myrrham æſtimo eſſe opera bona: quoniam ſicut myrrha corpus defunctorum inſolubile ſeruat, ſic bona opera Chriſtum crucifixum in memoria hominis perpetuum ſeruant, & hominem ſeruant in Chriſto. Primũ ergo oportet Chriſto offerre fidem rationabilem, deinde orationẽ mũdam: & tertiò opera ſancta. Tu ergo quando venis ad eccleſiam ad orandũ Deum, munera tecum in manibus tuis porta: da non habentibus, & pete ab illo qui habet, vt oratio tua bonis operibus cõ- Exo. 23. b. & 34. d. mendetur. Sic & in lege ſcriptum eſt: *Ne intres in conſpectu domini Dei tui vacuus*: infirma enim † legit a. oratio eſt, quæ eleemoſynarum virtute † non eſt munita. *Et admoniti in ſomnis ne redirent ad Herodem: per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam*. O fides Magorum, non contradixerũt angelo admonenti, dicentes: Tantã viam venimus, venientes ante multitudinem ciuitatum non timuimus, regem terribilem apud illas omnino non expauimus: ſed ſtetimus, & fiducialiter qui natus fuerat regem prædicauimus, & quaſi Deo munera digna obtulimus, & quaſi ſeruos latẽter iubes nunc fugere, vt alia via venientes, alia redeam*? Sed fideles cõſtituti, nec tunc timuerũt cognoſci, nec modò erubuerunt occultè recedere quia nec erat poſſibile, vt qui ab Herode ad Chriſtũ veniſſent, ad Herodem redirent. Qui .n. relicto Chriſto vadunt ad Herodẽ, frequẽter reuertunt ad Chriſtum: qui autem relicto Herode ad Chriſtum veniunt toto corde, nunquam reuertuntur ad Herodem: id eſt, qui de Chriſto ad diabolum tranſeunt per peccatum, frequenter per pœnitentiam reuertuntur ad Chriſtum: qui autem relicto diabolo venit ad Chriſtum, difficile reuertitur ad diabolũ: quia qui nunq̃ fuit in malis, ſed in innocentia, dum neſcit quid ſit malũ, facilè decipitur, & trãſit ad diabolum: ſed cùm expertus fuerit malum quod inuenit, & recordatus fuerit bonum quod perdidit, compunctus redit ad Deum vnde receſſit. Qui autem in malis fuerit, & conuerſus eſt ad bonũ, dum gaudet de bonis quæ inuenit, & recordatur A mala quæ euaſit, difficilè redit ad malum. Sed quid, quia multi cum Chriſto relicto peccauerunt, non agunt pœnitentiam: Illi tales nunquam fuerunt Chriſti, ideo ſuperius dixi, qui toto corde de diabolo venit ad Chriſtum. Qui enim poſt peccatum non pœnitet, non quaſi homo carne deceptus peccauit, ſed arbitrio ſuo cùm eſſet malus, malum egit. Nam malus q́ malum eſt nõ putat malũ, ideo nec pœnitet cùm fecerit malum. Aut ita: Qui enim à diaB bolo venit ad Deum, nunquam debet p illam viam ambulare, per quam venit ad diabolum. Veniſti per viã fornicationis, ambula de cętero per viam caſtitatis. Veniſti per viam auaritiæ, ambula de cætero per viam eleemoſynarum. Si autem per ipſam viam redieris, iterum ſub regnum Herodis vadis, & fis proditor Chriſti. *Qui cùm receſſiſſent, ecce angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph dicens: Tolle puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum*. O angele Dei, nõnC ne tu mihi retuliſti: q̃a quod naſcetur ex ea, de ſpiritu ſancto eſt? & quomodo iubes nos fugere? Quomodo filius Dei ante hominem fugit? Aut quis liberet de inimicis, ſi & ipſe inimicos ſuos timet? Iam primum quidem fugit, vt regulam humanę naturæ quã ſuſcepit, conſeruet in omnibus, & in hac parte, quia & humanę naturę & puerili ætati conuenit fugere poteſtatem minantem. Alioqui ſi illud agat in corpore conſtitutus, quod eſt proprium Dei, non D diſpenſat in ſe humanam naturam, ſed mutat. Deinde vt cęteri Chriſtiani, id eſt ſancti, cùm neceſſitas perſecutionis aduenerit, fugere non erubeſcãt. Et quare vadit in Aegyptum? Nunquid alia terra defecit? Semper enim aduerſus populum eius Aegyptus extitit inimica. Sed Pſal. 84. a. etiam recordatus dominus qui non in fine iraſcitur, neque in æternum indignatur quanta mala fecerit ſuper Aegyptũ: ideo mittit filium ſuũ in eã, & dat illi magnæ reconciliationis E ſignum, & perpetuę amicitię pignus, vt decem plagas Aegypti vna medicina ſanaret. *O com-* Pſal. 76. *mutatio dexteræ excelſi*. Vt populus qui ante perfuerat ſecutor populi primogeniti, poſtea fieret cuſtos vnigeniti filij. Vt qui illi populo violenter dominati ſunt, iſti cum deuotione ſeruirent. Vt iam non irent ad mare rubrum demergendi, ſed vocarentur ad aquas baptiſmatis viuificandi. Vt impleatur quod dictum eſt: *Ecce dominus deſcendit in Aegyptum, ſedens* Eſa. 19. a. F *ſuper nubem leuem*. Nubes eſt corpus ipſis Leue autem ſine pondere peccatorum. *Tunc Herodes videns quoniam deluſus eſſet à Magis, iratus eſt vehementer*. Poſtquam paruulus Ieſus Magos ſubiugauit ſub imperio ſuo non poteſtate corporis, ſed gratia ſpiritus: non exercitũ Chriſtus miſit poſt illos, ſed ſtellam modicam ante illos

Reli-

Religione illos ſubdidit, non timore. Non .n. perſecutus eſt illos, ſed ipſe requiſitus eſt ab eis. Ideo meritò iraſcebatur Herodes, quia quibus ille ſedens in throno regni, & veſtitus purpura ſuadere non poterat: his Ieſus paruulus, & iacens in preſepio, & pannis inuolutus placuit. Herodes autem, qui dum vellet deludere, deluſus eſt, deuotionem ꝓmittebat puero dicẽs: *Exquirite de puero, vt ego veniam, & adorem eum.* A Inſenſatus qui vnigenitam Dei ſapientiam humana fraude circumuenire tentabat. Iam enim quaſi ſucceſſorem regni ſui timens fremebat. Nam reges ſi quidem ex alijs cauſis iraſcuntur, citò placantur: illa autem ira eorum inextinguibilis eſt, quam regni zelus accendit. Deinde contemnentes eum Magi addiderunt cauſas doloris: quemadmodum ſi quis infundat oleum ſuper ignem ardẽtem, magis creſcit incendium: ſic ardentem zelum Herodis deluſionis opprobrium amplius excitauit. B Quid fecit? *Miſit & occidit omnes pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis.* Vt Quid? Quia deluſus erat à magis. Sicut fera beſtia habens naturalem aſperitatem, ſi ab aliquo fuerit vulnerata, naturalem crudelitatem eius duplicat ira doloris, & quaſi cæca furore, iam non aſpicit vulnerantem, ſed quicunq; ante oculos ei occurrerit, ſiue homo, ſiue alterum animal, C quaſi authorẽ vulneris ſui dilaniat: ſic & ille deluſus à Magis, iram ſuam ſuper paruulos effundebat. Dicebat enim cogitans in furore: Certè Magi inuenerunt puerum illum, quem regnaturum dicebant, & aut aurum acceperunt à parentibus eius, aut largis promiſſionibus ſunt placati, ideo ad me reuerſi non ſunt. Nam rex quicquid aduerſus regnum ſuum putauerit, totum verum æſtimat. Animus eius ſemper ſuſpectus eſt, regni zelo repletus. Dum omnia D timet, omnia ſuſpicatur. Facilè credit quicq́d fuerit ſuſpicatus. Sicut vir ſi zelet vxorem, aut vxor virum, omnem auditionẽ turpem credit de illo: etſi non ſit auditio ipſa digna & idonea vt credatur, tamen fidem auditionis zelus cõmendat. Ideo ergo forſitan talia dicebat apud ſe: Quis eſt puer ille qui antequam naſcatur in terra, iam apparet in cœlo? Nec dum ſeipſum oſtendit, & iam omnes illum quærunt. Et necdum terrenum populum habet, & iam militiæ E cœleſtes ſtellarum illi miniſtrant. Quis eſt ille, qui antequam mecum pugnet, iam me vincit: antequam vincat, regnat: antequam regnet, iam dominatur? Quid putas facturus eſt ille homo in regno meo, ſi creuerit? Ego & dona hominib' ſpargo, & gladium porto: vt qui nõ timet, vel diligat: qui non diligit, vel timet. Ille nec populum habet, nec diuitias congregauit: & quomodo ſine auro diligitur, & ſine ferro timetur? Sic miſit & interfecit omnes paruu- F los, vt vnum inueniret in omnibus. Sed nec vnum inuenit in omnibus, & omnibus vitam æternam præſtitit propter vnum. Ipſum ſe fallere voluit, q inter homines Deum quærebat tenere. Quid agit inſenſata ira tua Herodes? Si non credis verbis, quæ Magi dixerunt de rege futuro, quare ſine cauſa inſanis in pueros? Si autem credis verum eſſe quod dictum eſt de puero & de ſtella, iterum dico, quare ſine cauſa inſanis in pueros? Nunquid potes tu mutare ſententiam Dei, aut perdere illum, quem Deus defendit? Sed q̃d mirum ſi Herodes homo iniquus putabat ſe poſſe mutare conſilium Dei? Ipſe deniq; ſapientiſſimus Salomon cùm propter peccatum ſuum audiſſet à prophetis Hie- *3. Reg. 11.* roboam regem futurũ, poſuit perſequi eum, *f. g.* A putans poſſe illũ perdere, quem Deus ꝓducit: quia zelus ſapere neſcit, & ira non poteſt habere cõſilium. *Vox in Rhama audita eſt.* Rhama *Rhama.* ciuitas erat Saül: Saül autem erat de tribu Beniamin. Beniamin verò filius erat Rachel, cuius monumentũ erat iuxta Bethlehẽ, vbi hæc agebantur mala. Quoniam ergo in Bethlehem interficiebantur paruuli, vbi erat monumentũ Rachel, ideo Rachel introducit plorans. Quãuis autem Rhama nõ eſſet ꝓpe Bethlehem, ta- B men dicitur, vox in Rhama audita eſt: quoniã Rhama Hebraicè interpretatur excelſum. Ideo dixit, vox in excelſo audita eſt: quoniã de morte innocentium mittebatur ad cœlum, ideo audiebatur in excelſo. Sic enim ait Salomon: *Vox pauperis penetrat nubes, & non diſcedit donec* *Eccleſ. 35. c.* *audiatur.* Sic & pauper quando violentiam patitur à potente, etiamſi non eſt auſus vociferari, ſed latenter lachrymatur, tacitus clamor eius in excelſo auditur: quia non magnus C clamor velociter à Deo auditur, ſed iuſtus. Quòd ait, *ploratus*, fletum paruulorum oſtendit: quòd autem dixit, *vlulatus*, matrum ſignificat lamentum. Plorabant enim paruuli, quia ſeparabantur à matribus: vlulabant matres, quia deſolabantur à filijs, & quaſi viſcera earum ſeparabantur ab eis. Et erat videre maiorem dolorem in matribus remanentibus, quàm in paruulis morientibus. Paruuli enim vnum patiebantur dolorem, quia ſeparaban- D tur à matribus, & non quia ducebantur ad mortem. Nec enim ſciebant adhuc mortis timorem. Matres autem duplicem: vnum quidem quòd videbant paruulos ſuos interfici: alterum quòd ipſæ deſolabantur à filijs. In paruulis mors eorum beata finem faciebat doloris: in matribus autem paruulorum memoria ſemper reparatio erat doloris. Poſt hæc autem dignam pœnam Herodes ſuſcepit. Nam filios ſuos tres interfecit, & non inter- E fectos ab alio vidit occidi, vt ne vel paternam ſuper illos pietatem demonſtraret in luctu, ſed ipſe occidit, vt & filios perderet, & de morte eorum crimen acquireret. Viſcera ſua laniabat in filijs, & dolorem eorum non ſenſit. Vt quemadmodum paruuli mortem ſuam non ſenſerunt propter infantiam: ſic & ille dolorem viſcerum ſuorum non ſenſit propter inſaniam. Deinde ipſe multis doloribus apprehenſus eſt, ſicut refert hiſtoria, quam *Act. 12. d.* F longum eſt narrare. Quot .n. membra corporis habebat, tot doloribus torquebatur. Et q̃a multotiens mori non poterat, qui multos occiderat infantes: propterea vindicta morientium plurimorum in plurimis ei doloribus reddebatur. Item quando vidit ſe prope mortem, ſciens quia odibilis erat apud omnes

Iudæos

Iudæos, & quia mors illius multis gaudium e-
rat factura, congregauit omnes principes Iu-
dæorum: & iuſſit, vt cùm ipſe mortuus fuiſſet,
omnes occiderentur, vt in morte eius omnes
ciuitates lugerent: etſi non propter amorem
illius, vel ſaltem propter ſuum dolorem. Et
hoc conſilio Dei factum eſt. Quando enim
Magi annunciauerunt de ſtella regis futuri, o-
mnes principes conſenſerunt Herodi, vt re-
quireret puerum & occideret. Hoc vnde A
ſcimus? Primum quia dicit ſcriptura: *Turbatus
eſt Herodes, & omnis ciuitas cum illo.* Deinde
ipſa verba angeli hoc demonſtrant, dicentis:
*Accipe puerum & matrem eius, & reuertere in
terram Iuda: defuncti ſunt enim qui quærebant ani-
mam pueri.* Non dixit mortuus eſt, qui requi-
rebat animam pueri: *ſed mortui ſunt omnes, qui
requirebant animam pueri. Defuncto Herode, ecce
angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Aegypto
dicens: Accipe puerum, & matrem eius.* Vides B
quia Ioſeph non ad coniugium Mariæ erat ele-
ctus, ſed ad miniſterium eius? Eunte autem
illa in Ægyptum & redeunte, niſi deſponſata
illi fuiſſet: quis miniſterium ei tantæ neceſſita-
tatis impleret? Nam in prima quidem facie
Maria puerum nutriebat, Ioſeph conſeruabat.
Reuera autem puer matrem nutriebat, & Io-
ſeph tutabatur. Ideo non dicit, accipe ma-
trem, & puerum eius: ſed, *accipe puerum &
matrem eius*: quia non propter illam matrem C
iſte filius natus eſt, ſed propter illum filium il-
la præparata eſt mater. Nec pueri erat gloria
habere illam matrem, ſed illius erat beatitudo,
iſtum habere filium. Sicut ipſa dicebat: *Ecce*
Luc. 1. e. *nunc beatam me dicent omnes generationes. Vade
in terram Iſrael.* Quaſi enim medicus deſcen-
dit in Ægyptum, vt viſitaret eam languentem
erroribus, non vt remaneret in ea. Nam in
prima facie quaſi Herodem fugiens, deſcendit
in Ægyptum: reuera autem, vt Ægyptij er- D
roris dæmones effugaret ex ea, ſicut teſtatur
Eſa. 19. a. Eſaias dicens: *Ecce dominus deſcendit in Aegy-
ptum, ſedens ſuper nubem leuem, & cadent ido-
la Aegypti.* Vides ergo quia ideo deſcendit in
Ægyptum, non mortem fugiens, ſed vt mor-
tifera idola diſſiparet? Nam nunquam inue-
nitur dominus deſcendiſſe, niſi tunc. Notan-
dum autem, quia nocte fugit in Ægytum, re-
uertitur autem per diem: quoniam fugiens,
perſecutionem fugiebat Herodis: reuertens E
autem, mortuo reuertebatur perſecutore.
Omnis enim perſecutionis anguſtia nox eſt,
refrigerium autem dies. *Admonitus autem in
ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ, & veniens habita-
uit in ciuitate quæ vocatur Nazareth, vt adimplere-
tur quod dictum eſt per prophetas: Quoniã Naza-
ræus vocabitur.* Dum dicit per ꝓphetas, nõ per
prophetam, manifeſtat quòd non certam autho-
ritatem ꝓphetiæ protulit, ſed ſenſum prophe-
tarum colligens dixit. Nã per omnes ꝓphetas F
Ieſus Nazarenꝰ vocatur, quod eſt ſanctus. Aut
fortè legerunt & alios ꝓphetas ita dicentes, qui
non ſunt nobis canonizati. Alij etenim ꝓphe-
tauerunt, & conſcripſerunt, ſicut Nathan, &
Eſdras. Et quoniam ꝓphetatũ erat, hoc ipſum
Ioan. 1. f. manifeſtat Philippꝰ dicẽs ad Nathanaël, quem
ſcripſit Moſes in lege, & prophetæ, inuenimus
Ieſum filium Ioſeph à Nazareth. Vnde & Na-
thanaël ſciens prophetarum eſſe, hoc ipſum
confirmans reſpondit: Ex Nazareth poteſt ali-
quid boni eſſe.

HOMILIA TERTIA
Ex capite III.

*In diebus illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in de- A
ſerto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite, appro-
pinquabit enim regnũ cœlorum. Hic eſt enim de
quo dictum eſt per Eſaiam prophetam dicentem:
Vox clamantis in deſerto, parate viam domini,* Eſa. 40. a.
*rectas facite ſemitas eius. Ipſe autem Ioannes ha-
bebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam
pelliceam circa lumbos ſuos. Eſca autem eius locu-
ſtæ, & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eum Hiero-
ſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Ior-
danem, & baptizabantur ab eo in Iordane, con-
fitentes peccata ſua. Videns autem multos Phari- B
ſæorum & Sadducæorum venientes ad baptiſmum
ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis de-
monſtrauit vobis fugere à ventura ira? facite er-
go fructum dignum pœnitentiæ.*

SOl appropians ad proceſſum, ante-
quam appareat, mittit radios ſuos, &
facit albeſcere Orientem, vt proce-
dens aurora aduentũ diei demõſtret.
Sic dominus natus in mundo, antequam ap-
pareat, ſpiritꝰ ſui fulgore tranſmiſſo illumina- C
uit Ioannẽ, vt præcedens ille, aduentum ſalua-
toris annunciet: ne fortè ſubitò veniens, & di-
cens ſe eſſe filiũ Dei, ꝓpter ipſam magnam atq;
terribilem indicationem rei ipſius, magis ſe in-
credibiliorem oſtẽderet. Si.n. Ioannes prædi-
cauit perſona cognitus, genere dignitoſus (erat
enim filius Zachariæ ſacerdotis) & cõuerſatio-
ne mirabilis, tamen infideles Iudæi nõ acquie-
uerunt credere Chriſto per illum: quantò ma-
gis non erant credituri, ſi nulla ante eum de- D
nunciatio præceſſiſſet? Nam quãtumuis fuerit
ꝑſona laudabilis, in ſua cauſa nõ poteſt eſſe te-
ſtis idoneus. Venit Ioannes quaſi magni regis
præparator fidelis. Qualis rex, talis & nuncius
regis: natus ex gratia, non ex natura. Sicut
Chriſti conceptionem ante angelus nunciauit,
ſic & iſtius. Sicut illius nomen anteq̃ concipe-
retur, auditum eſt: ſic & iſtius. Sicut illius po-
teſtas anteq̃ naſceretur, oſtenſa eſt: ſic & iſtius
virtꝰ anteq̃ naſceretur manifeſtata eſt. Hęc fuit E
inter illos differẽtia: qa Chriſto concepto fide-
lis mater confeſſa eſt gratiam Deo, dicẽs: *Ecce* Luca 1. d.
ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.
Ioanne autem concepto, incredulus pater ob-
mutuit: quia Ioanne nato, lex de cętero fuerat
tacitura. Chriſto autem naſcente poſtmodũ,
gratia fuerat locutura. Ioannes quidẽ parenti-
bus ſuis donatus eſt ꝓ munere pietatis ipſorũ,
quẽ natura † deſpirabilis in ętate ꝓduxit: quo- † materia.
niã & mũdus ꝑ tot millia annorũ ſterilis cõſti- F
tutus, illo naſcente fructus iuſtitiæ erat facturꝰ;
quẽ parentes nõ ex amore carnis ſeminauerũt,
ſed ex vnanimitate & cõcordia diſciplinę me-
ruerũt: erant .n. iuſti ante Deum ambo. Nec
.n. decebat, vt ex carne & ſanguine naſceretur,
q ideo naſcebatur, vt filium virginis ꝑdicaret.

Verè enim deſerta erat Iudæa, vacua à iuſtitia,
plena peccatis, quam Deus plantauerat, lex
irrigauerat, omnes prophetæ coluerant. Illa
autem nullum fructum produxit, niſi ſpinas
aſperrimas, quibus ſuum dominum corona-
bat, *dicens: pœnitentiam agite*. Quomodo in
ipſo principio manifeſtat, q̃a benigni regis eſt
nuncius: non enim peccatoribus minas inten-
debat, ſed peccatorũ indulgentiam promitte-
bat. Solẽt enim reges nato ſibi filio indulgẽtiã
in regno ſuo donare, ſed antè trãſmittũt acer-
biſſimos exactores, qui omne quod inuenerint
exigant, ita vt indulgentia ipſa crudelior eſſe
videatur, quam ipſa exactio, vt nihil indulgen-
tiæ habeat pręter nomen, vt lugentes illam ho-
mines & nudi ſuſcipiant. Deus autem & nato
ſibi filio volens donare in ſeculo indulgenti-
am peccatorum præmiſit quaſi exactorem Io-
annem exigentem & dicentem: *facite fructus di-
gnos pœnitentiæ*. O exactio, quę non pauperes fe-
cit exactos, ſed magis diuites reddidit. Nã cùm
quis debitum iuſtitiæ ſuę reddiderit, Deo nihil
præſtat, ſed ſibi lucrum ſalutis acquirit. Quid
autem agit pœnitentia? cor emundat, ſenſus
illuminat, animas ſanctificat, & ad ſuſceptio-
nem Chriſti præparat humana præcordia,
quemadmodum magno iudici aut regi aliquo
in expeditionem venturo præparatores præ-
cedunt, ſordida abluunt, diruta componunt,
ne fortè indecorum aliquid videns rex delica-
tus abhorreat: Sic & domino noſtro ad pere-
grina loca huius ſeculi venturo, præceſſit Io-
annes, qui ab humanis cordibus pœnitentiæ
ſcopis, peccatorum ſordes eiiceret, & quæ per
longam diaboli indiſciplinationem diſſipata
fuerant, ſpiritualium præceptorum ordinati-
one cõponeret: inſuper aqua baptiſmatis ad-
ornaret, vt veniens rex cœleſtis, dignum tranſ-
itum inueniret per corda credentium, pro-
Vox. pter quod dixit: *Vox clamantis in deſerto, parate
viam domini, rectas facite ſemitas eius*. Vox eſt
ſonus confuſus, nullum ſecretum cordis oſtẽ-
dens: ſed hoc tantummodo ſignificans, quia
Verbum. vult aliquid dicere ille qui clamat. Verbum au-
tem eſt ſermo rationabilis, myſterium cordis
aperiẽs. Adhuc vox inter animalia & homines
communis eſt: verbum autem hominum tan-
tùm. Ideo ergo Ioannes dictus eſt vox, nõ ver-
bum: qui per Ioannem neque miſericordias
ſuas Deus, neque iuſtitias, neque ante conſti-
tutionem mundi pręparata conſilia demon-
ſtrauit: ſed hoc tãtummodo, quia aliquid ma-
gni facere Deus in hominibus meditabatur.
Poſtea autem per filium ſuũ pleniſſimum my-
ſterium ſuæ voluntatis aperuit, ideo & dictus
eſt verbum. *Parate viam domini*. Pœnitentiam
agere peccatorũ, & facere fructus dignos pœ-
nitentiã, hoc eſt parare viam domini, & rectas
facere ſemitas eius. Quomodo ſignat omnes
vias domini naturaliter in hominibus eſſe plã-
tatas, ſed poſtea per contumaciã noſtrã factas
eſſe deſertas, & flexuoſas? Nunquã enim illas
hominibus reparare cõmitteret, niſi ſciret eas
in hominibus eſſe, & hominũ negligentia eſſe
ſubuerſas. Ecce humilitatis gratia in hominib⁹
fuit: ſed dũ inuicẽ homines ſe ad indignationẽ
prouocant, humilitatis gratiam corrumpunt,
quando ſe alter humiliat, alter eum accipere
recuſat. Item ſi alter ſe contra alterum humili-
aret, adinuicem alterutrum ſe humilitatis gra-
tiam excitarent. Nam ſicut omne artificium
corporale † viſitatione ſeruatur, & additur: † *alibi corporea.*
ſic & gratia omnis per exercitationem additur,
& per deſidiam minoratur. Nunc ſi minor ſe
humiliauerit ante maiorem, aut pauper ante
A diuitem, non accepit illum quaſi humilitatis
honorem, ſed quaſi debitum poteſtatis. Vis
autem ſcire quia ante humilitatis gratia fuit in
nobis? Vnde didicimus ſubiecti eſſe potenti-
bus? Item ſapientiam habuerunt homines, ſed
dum ſapientiam ſuam non ad adiuuandos ſe
per ſuam ſapientiam exercebãt, ſed ad circun-
ueniendos, ſapientia illorum inuenta eſt eſſe
malitia. Vnde enim poterat homo habere in-
tellectum, quomodo alteri faceret fraudem,
B niſi à Deo gratiam intelligentiæ accepiſſet? Ita
bono Dei malè vtentes, fecerunt eſſe diaboli
malum. Secundum hæc tria tracta in omnibus
rebus bonis. Poſtquam oſtendit, quia ipſe eſt
vox clamantis in deſerto, dicens *parate viam do-
mini*, prudenter ſubiunxit confeſtim & quę eſ-
ſet vita eius oſtendens, quia meritò omnes ho-
mines eum venerabantur. Nam ipſe quidem
teſtificabatur de Chriſto, vita autem eius de
ipſo. Nam teſtimonium verborũ eius nequaq̃
C fuiſſet idoneum, niſi eum mirabilis vitæ inſti-
tutio cõmendaſſet. Nam nemo poteſt alterius
eſſe teſtis idoneus, niſi prior fuerit ſuus. *Ipſe
autem Ioannes habuit veſtimenta de pilis cameli, &
zonam pelliceam ſuper lumbos eius: & locuſtas &
mel ſylueſtre edebat*. Non de lana cameli habuit
veſtimentum, ne ipſa mollicies veſtimenti de-
licata faceret membra, & ipſa delicioſitas vir-
tutem patientiæ emolliret: ſed de aſperioribus
ſetis cameli, vt ipſa aſperitas ad virtutem pati-
D entiæ animum exerceret: ideo non dixit, de la-
na cameli: ſed de pilis cameli. Nam omne ve-
ſtimentum ad tres pertinet cauſas, aut ad ſpe-
ciem viſionis ſeu ad vanam gloriam: aut ad de-
lectationem corporis: aut ad tegumentum nu-
ditatis. Ad ſpeciem viſionis habere veſtimen-
tum, ſeruis Dei non conuenit: ſimiliter ad
delectationem corporis, Deo ſeruientibus nõ
eſt aptum. Sed quid? tantùm ad tegumentum
nuditatis. Quoniam autem non de lana ca-
E melina, ſed de pilis cameli habebat veſtimen-
tum, ipſe dominus manifeſtat dicens de Ioan-
ne: *Quid exiſtis in deſerto videre? hominem mol-* *Matt. 11.*
*libus veſtitum? Non: nam hi qui mollibus veſtiun-
tur, in domibus regum ſunt*. Vides ergo quia
tale habebat veſtimẽtum, vt de virtute animæ
eius ipſe habitus corporis loqueretur. *Et zona
pellicea ſuper lumbos eius*. Ex eo quod quaſi pro
nouo aliquid ſignificaret in Ioanne, dicens:
Et zona pellicea circa lumbos eius: oſtendit quia
F conſuetudo erat apud Iudæos, vt zonis laneis
vterentur. Ideo iſte quaſi aliquid duri facere
volens, zona pellicea cingebat ſe: puto quod
Ioannes in conuerſatione populi Iudaici pe-
nè ſecundum iuſtitias gentium conuerſan-
tis, indicabat in habitu veſtem religioſiorem,
non mollem, neque delicatam, ſed cilicinam,
grauem

grauem & aſperam, & cõterentem corpus potius quam fouentem. Nam extra alias legis iuſtitias, grauiores ſe habere iuſtitias *† *Non occides, non adulterabis, non periurabis, oculum pro oculo, dentem pro dente, diliges amicum, & odies inimicum*, gentium tortuoſarum iuſtitiæ ſunt. Vnde & euangeliſta dicit inferius: *Si diligitis diligentes vos, quam mercedem habebitis?* Nónne & gentes hoc faciunt? *Et zona pellicea circa lumbos eius.* Lumbi ſunt voluptates omnium peccatorum, quia omne peccatum cum voluptate committitur. Zona autem pellicea eſt continentia corporalis. Zonam ergo pelliceam habebat circa lumbos ſuos, quoniá etſi qui ſe continere videbantur ex populo Iudaico à peccatis, corporali continentia ſe conſtringebant, non ſpirituali, ab opere malo ſe continentes propter legem, non à voluntate mala propter Deum: vtputa non quidem occidebant, tamen iraſcebantur ſine cauſa. Non quidem adulterabantur, tamen concupiſcebant in corde. Forſitan non periurabant, iurabant tamen. Hæc continentia corporalis eſt, quia legi & hominibus ſatisfacit, & non Deo. Continentia autem malæ voluntatis placat Deum, quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Reddebant malum pro malo, & bonum pro bono: amicos amabant, & inimicos odiebant. Hæc iuſtitia corporalis eſt, non ſpiritualis: hominibus placens, non Deo. Vides quia omnis continentia eorum corporalis erat, peccata tantùm actuum deprimens, non voluntatum? Item locuſtæ ſunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non ſatis in altum volantia, quæ manducabat Ioannes conſtitutus in deſerto. Quos † docebat Ioannes, † idem manducabat. Volatilia quidem erant, non autem magna volatilia, nec ſatis in altum volantia: quia ſecundum iuſtitiam legis, metu pœnæ corporalis viuebant, non ſecundum ſpiritualia & altiſſima Chriſti præcepta. Deniq; quomodo magnæ volucres erant Iudæi, aut ad alta volantes, quibus à Ioanne pœnitentia ſola iniungebatur? Qui enim abſtinet ſe ab opere malo, & non inſuper facit opera bona, volat quidem, non autem in altum volat. Parua ergo volatilia, & non in altum volantia manducabat Ioannes: maiora autem volatilia, & in altum volantia, quæ altiſſima cœli poterant penetrare, Chriſto pòſt venienti, quaſi regi magno ſeruabat. Ille enim poſtea veniens magna volatilia, & in altum volátia manducauit: id eſt, docuit beatos apoſtolos duodecim, & ſub apoſtolis ſeptuaginta diſcipulos, & cæteros Chriſtianos, quibus & altiſſima manducauit pręcepta. *Antiquis dictum eſt, non occides: ego autem dico vobis, ſi quis iratus fuerit fratri ſuo ſine cauſá, reus erit iudicij. Antiquis dictum eſt, non adulterabis: ego autem dico, nec vſque ad oculum concupiſcas. Antiquis dictum eſt, non periurare: ego autem dico, omnino non iurare. Antiquis dictum eſt, oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico, non malum reddere pro malo. Antiquis dictum eſt, diliges amicum, & odies inimicum: ego autem dico, diligite inimicos veſtros.* Vides quia quibus Ioannes prædicabat pœnitentiam peccatorum, parua volatilia erant, & non in altum volantia: quibus autem ſpiritualia Chriſtus manducauit; magna volatilia erant, & ipſos penetrantia cœlos: vt dicere poſſint? *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.* Ideo forſitan eis dicebat: *Nolite timere, multis enim paſſeribus meliores eſtis vos. Item mella ſunt eloquia Dei.* Ideo ergo Ioannes mel agreſte edebat: quoniam adhuc ante Chriſtum, ante ſpiritum ſanctum conſtitutus ſub lege, legis vtebatur eloquiis inſipidis, & inſuauibus, & agreſtibus. Nam ſi filius Dei ſub lege eſt factus, quantò magis Ioannes, qui verè erat Iudæus? *Sed filius Dei ſub lege factus eſt, vt eos qui ſub lege erant redimeret*, & educeret. † Ioannes autem ſub lege natus eſt, non vt eos qui ſub lege erant, educeret, † ſed vt eſſent ſub lege, vt ſecundum legem & viuerent, & docerent. Propterea nihil extra legem aut fecit, aut docuit, ſed tantùm pœtentiam prædicauit: Chriſtus autem multa extra legem & fecit, & docuit. In ſabbato operatus eſt, leproſum tetigit, & alia multa: quia non inſipidis & agreſtibus legis vtebatur præceptis, ſed ſuauibus & domeſticis, quæ à patre ſuſceperat. Propterea Ioannes agreſte mel manducauit, Chriſtus autem domeſticum. Ac ſic Ioannes legis & prophetarum omnem formam adimplens, ſpeciem gentium diuina virtute circa ſeipſum conſummans, capillatiam & peregrinam tunicam induebat, quaſi eccleſiam ſuam lex & prophetę ſuis prophetationibus imputreſcibilem, & incarpibilem texuerunt. Zona autem erat præcinctus, præparationem oſtendens accedentibus, & credentibus prædicationibus ſuis. Edebat autem locuſtas, & mel ſylueſtre: oſtendens eos, qui longè volabant, prope futuros, ſicut & Apoſtolus ait ad gentes: *Et vos qui aliquando eratis à longè, prope facti eſtis in ſanguine Chriſti.* Et qui agreſtium gentium dulcedinem futuræ fidei docens, quæ ad ſublationem curationis proceſſerat, mel ſylueſtre edebat. *Tunc exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Iudæa.* Id eſt, quando vox facta eſt in deſerto, *parate viam domini, rectas facite ſemitas eius.* Et amplius reſonabat conuerſatio vitæ eius in eremo, quam vox clamoris ipſius. Et magis expaueſcere faciebat homines operibus ſuis, quam verbis. Et forſitan niſi ſermones ſuos conuerſatione huiuſmodi commendaſſet, nunquam omnis Iudæa ad vocem eius exiſſet ad eum. Ex quibus verbis apparet, quia dominus cõſtitutus in mundo, nõ tantùm viſibiliter ſermonibus ſuis docuerat populũ ſuum, ſed inuiſibiliter in cordibus hominũ operans, adducebat ad fidem. Nec enim admonebat Ioannes, vt viam domini ſuper terram, ſed in ſenſibus & cordibus hominum pararent. Ergo in prima quidem facie videbatur in corpore ambulans, reuera autem per corda hominum, & per ſenſus incedens, ſingulorum conſcientias ſcrutabatur. *Egrediebatur ad eum omnis Iudæa.* Ad comparationem enim illius ſanctitatis, quis poterat arbitrari ſe iuſtũ? Inimitabilis erat conuerſatio eius, omnium vitam apparere faciebat culpabilem, vt iam nemo in

Vu 2 operi-

Marginal notes: † * grauiores habe ipſa iuſtitia. — Infr. 5. g. & Luca 6 g. — Lumbi. — † quod — † id eſt. — Exo. 20. c. & Matt. 5. c. — Exo. 21. c. — Leuit. 19. — Phil. 3. d. — Luc. 12. a. — Pſal. 18. c. — Gal. 4. a. — † edoceret — † edoceret. — Ephe 2. a. — Section letters: A, B, C, D, E, F.

operibus ſuis conſideret, ſed omnes in miſericordia dei ſpem ſuam collocarent. Quemadmodum enim ſi videris albam veſtem, dicis, ſatis candida veſtis eſt: ſi verò poſueris eam iuxta niuem, incipit tibi ſordida apparere: etſi verè ſordida non eſt, tamen quantum ad ſimilitudinem niuis ſordida inuenitur: ſic quantum ad comparationem Ioannis, omnis homo videbatur immundus. Et verè talis debet eſſe princeps in populo, vt totus populus ſemper aliquid noui * inueniat, quod imitetur in eo. (* *boni.*) Nam ad cuius ſimilitudinem extendat ſe populus, & emendet, ſi videat ipſos principes eſſe ſordidiores quam ſe? *Et baptizabantur ab eo confitentes peccata ſua.* (*Confeſſio.*) Confeſſio peccatorum eſt teſtimonium conſcientiæ timentis Deum. Qui enim timet iudicium dei, peccata ſua non erubeſcit confiteri: qui autem erubeſcit, non timet. (*1 Ioã. 4. d.*) Perfectus enim timor ſoluit omnem pudorem. Illic enim turpitudo confeſſionis aſpicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid neſcimus, quia confeſſio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipſum erubeſcere, pœna eſt grauis? Sed ideo magis nos iubet Deus confiteri peccata noſtra, vt verecundiam patiamur pro pœna. Nam & hoc ipſum pars eſt iudicis. O miſericordia Dei, quem totiens ad iracundiam excitauimus. Sufficit ei ſolus pudor pro pœna. *Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum, dixit eis, Genimina viperarum, quis vos docuit fugere à ventura ira? Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Sicut artifex medicus, ſi viderit ægrotantis colorẽ, intelligit ſpeciem paſſionis ipſius: ſic & Ioannes mox vt vidit Phariſæos venientes ad ſe, intellexit cogitationes eorũ prauas. Forſitan .n. cogitauerunt apud ſe, imus, & confitemur peccata noſtra. Quãtum eſt in vna hora erubeſcere? Iuſtitias à nobis non quærit, nullũ laborem nobis imponit: baptizamur, & D conſequimur indulgentiam peccatorum. Sic cogitabant, quomodo & modò omnes qui faciendæ iuſtitiæ ꝓpoſitum nõ habent, & ad baptiſmũ veniunt, putantes q̃ poſſit eos iuſtificare ſola aqua baptiſmatis, etiamſi non præceſſerit bona voluntas. Inſipiens, pone Ioannem medicum eſſe, verbum autem ipſius quaſi ferrum medicinale, quo repletæ peccatis conſcientię præciduntur: confeſſionem puta eſſe digeſtionem impuritatis & ſpurcitiæ quæ intus E erat incluſa, baptiſmũ eſſe lotionem ſordium egreſſarum: nunquid facta digeſtione impuritatis, iam ſtatim ſanus factus es? nunquid iam non habes vulnus? nunquid non eſt tibi neceſſaria ſuperpoſitio medicinę? Sic multa diligẽtia neceſſaria eſt homini poſt confeſſionem & baptiſmum, vt vulnus peccatorum eius & confeſſionis apertura ſanetur. (*Viperarũ natura.*) *Genimina viperarum.* Natura enim viperarum talis eſt, cùm momorderit hominem, ſtatim currit ad aquam: ſi F autem aquam non inuenerit, moritur. Ideo & iſtos vocabat genimina viperarum, qui peccata mortifera committentes, currebant ad baptiſmum, vt quemadmodum viperæ, per aquam periculum mortis euaderent. Item viperarum natura eſt, rumpere viſcera matrum ſuarum, & ſic naſci. Quoniam ergo Iudęi aſſiduè perſequentes prophetas, corruperunt matrem ſuam ſynagogam, ſicut ipſa lugens dicit in Canticis: *Filij mei dimicarunt in me*: (*Cantic. 1. b.*) ideo viperarum genimina nuncupantur. Item viperæ à foris ſpecioſæ ſunt, & quaſi pictę: ab intus autem veneno plenæ ſunt. Ideo & hypocritas & Phariſæos viperarum genimina appellat, quia hypocritę pulchritudinem ſan-A ctitatis oſtendebant in vultu, & venenum malitiæ portabant in corde. Quis vobis oſtendit? Nónne Eſaias ꝓpheta oſtendit vobis, dicens: (*Eſa. 1. d.*) *Lauamini, & mundi eſtote?* Abſit. Ille enim ſicut dicit, *Lauamini & mundi eſtote*: ita etiam, *Auferte nequitiam ab animabus veſtris, diſcite benefacere.* Si vos Eſaias docuiſſet, nunquam ſpem veſtram in aqua tantummodo poneretis, ſed etiam in operibus bonis. Nunquid Dauid propheta vobis oſtendit dicens, (*Pſal. 50. b.*) *Aſperges me B domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me & ſuper niuem dealbabor?* Abſit. Ille enim ſic dicit poſtea: (*Ibidem d.*) *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Si ergo diſcipuli eſſetis Dauid, cum ſpiritu contribulato, & cum gemitu cordis ad baptiſmũ veniretis. *Nolite dicere, quia patrem habemus Abraham.* Quid enim prodeſt ei quem ſordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis quem mores adornant? C Ipſe ſe vacuum ab omnibus bonis actibus oſtendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham quod filius fuit Noë? (*Gen. 6. b.*) nonne ſeparatus de medio filiorum? Qui ſecundum carnem frater natus fuerat, ſecundum animum factus eſt ſeruus. Nec familia eius ſancta potuit defendere impios mores. Aut quid nocuit Abrahæ, quòd patrem habuit Thare lu-(*Gen. 12. a.*) teorum deorum cultorem? nónne ſeparatus à genere ſuo poſitus eſt in caput fidelium, vt D iam non diceretur filius peccatorum, ſed pater ſanctorum? Nec potuerunt gloriam eius ſordidare paterni errores. Nam & aurum de terra naſcitur, ſed non eſt terra. Et aurum quidem eligitur, terra autem contemnitur. Et ſtannũ de argento egreditur, ſed non eſt argentũ. Itaq; argentum colatum ſeruatur, ſtannum autẽ foras expellitur. Melius eſt de contemptibili genere clarum fieri, quàm de claro genere contẽptibilẽ naſci. Qui .n. de claro ge-E nere clarus naſcitur, gloria claritudinis eius nõ eſt eius ſolius, ſed cõmunis videtur cum genere. Qui autem de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritudinis eius, eius ſolius eſt. Item, q̃ de contemptibili genere cõtemptibilis naſcitur, turpitudo contemptibilitatis illius non eius ſolius, ſed etiam generis eius. Qui autem de claro genere cõtemptibilis naſcitur, omnis turpitudo illius, eius ſolius eſt. Ideo melius eſt, vt in te glorientur paren-F tes qui talem filium habent, quàm tu glorieris in parentib᷒. Sic & vos nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham: ſed magis erubeſcite, quia filij eius eſtis, & ſanctitatis eius non eſtis hæredes. Ipſe enim ſuo teſtimonio ſe conuincit, quia de adulterio natus eſt, qui non ſimilatur patri. Sermonem dictũ ad

Iudęos

Digitized by Google

Iudæos conuertamus ad Chriſtianos: quia ſicut Iudæi putabant ſe ꝑpter hoc ſolùm eſſe ſaluandos, quia erant filij Abrahæ: ſic & multi inſipientes Chriſtiani per hoc ſolùm putant ſe eſſe ſaluandos, quia ſunt Chriſtiani: ad quos cõuenienter dicit Ioannes: Nolite dicere quia ſumus Chriſtiani, ſed facite dignos pœnitentia fructus. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Lapis quidem durus eſt ad A opus: ſed cùm factum fuerit opus ex eo, deficere neſcit. Sic & gentes cum difficultate quidem crediderunt, tamen credentes permanent in æternum in fide. *Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.* Securis autem eſt acutiſſima ira conſummationis, quæ totũ præciſura eſt mundum. Et ſi poſita eſt, quare non præcidit? aut ſi interim præciſura non fuerat, quare poſita eſt? Quia rationabiles ſunt arbores, & in poteſtate habent facere bonum, aut non facere: vt B videntes ad radices ſuas poſitam eſſe ſecurim, timeant pręciſionem ſuam, & faciant fructum. Nam quamuis malus nec timore corrigitur, tamen bonus niſi timuerit peribit. Ergo denunciatio iræ etſi in malis nihil agat, tamen à malis ſegregat bonos. Vide autem quod non ad ramos poſita dicitur eſſe ſecuris, vt cum pręciſæ fuerint, iterum raperentur: ſed ad radices, vt irreparabiliter extirpentur. [*1. Ioan 5. a*] Quare? Quoniam quandiu mundus iſte iniquus, & totus poſitus in maligno, non erat C circa finem, caſtigabantur peccatores, non exterminabantur, propter duas cauſas. Primùm quidem, quoniam oportebat homines eſſe in mundo, quãuis eſſent iniqui, quoniã & ipſe mundus iniquus eſt. Deinde quia mundo manente expectatio erat ſi fortè aliqui naſcerentur iuſti ex generationib' iniuſtorũ. Nunc autem hoc quidem modo iam finiente, illo autem ſancto iam appropinquante, non caſtigantur iam peccatores, ſed euertuntur, pro- D pter duas cauſas. Primùm quidem, quia iam nec expectatio poteſt eſſe, ſi fortè ex generationibus iniuſtorum aliqui aliquando iuſti naſcantur. Deinde quia nec conuenit vt in illo ſancto mundo homines ſint non ſancti, [*Pſal. 36. b.*] ſicut ſcriptum eſt: *Quoniam ſancti inhabitabunt terram, iniqui verò expellentur ex ea.* Et iterum [*Pſal. 61. c.*] orat Eſaias: *Tollatur impius, vt non videat honorem domini Dei. Ego quidem baptizo vos in aqua ad pœnitentiam: qui autem poſt me venit, fortior* E *me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta ſoluere. Ipſe baptizabit vos in ſpiritu & igne.* Quoniã miſſus erat Ioannes ad baptizandum, non tamen propter neceſſitatem dandi baptiſmatis, ſed vt per occaſionem ad baptiſmum venientibus præſentiam filij Dei in corpore prædicaret, ſicut ipſe teſtificatur alibi, dicens: [*Ioan. 1. d.*] *Sed vt manifeſtetur in Iſrael, ideo ego veni in aqua baptizare.* Ideo nunc ad baptiſmum venientibus, & ipſum prædicabat appariturum confeſtim, & F eminentiam poteſtatis eius annunciat. Pedes autẽ Chriſti intelligere poſſumus Chriſtianos, in quib' ambulat, pręcipuè apoſtolos, cæterosque prædicatores, ꝑ quos diſcurrit: inter quos fuerat & Ioannes Baptiſta. Calceamẽta autem quib' operit pedes, poſſumus intelligere firmitates quib' omnes operit ꝓdicatores. Vis ſcire quã fortia ſint calceamenta ipſius? Audi ipſum dicentẽ ad Hieremiã: [*Hier. 1. d.*] *Ecce poſui te in hodierna die ſicut ciuitatẽ firmã & ſicut murũ æreũ.* Hæc ergo calceamẽta Chriſti, omnes ꝓdicatores portant, & Ioãnes ipſe præportabat: ſed dignũ ſe nõ eſſe pronunciabat portare, vt maiorem oſtenderet gratia* Chriſti meritis ſuis. [* *gloriam*] Ioannes corporalis eſt, & aqua corpus eſt: ideo corpus cum A corpore corpus baptizat. Chriſtus autem ſpiritus eſt, & ſpiritus ſanctus ſpiritus eſt, anima quoque ſpiritus eſt: ideo ſpiritus cum ſpiritu ſpiritum noſtrum baptizat. Et quoniam iudex eſt qui baptizat in igne, id eſt in tentationibus: Ioannes cùm ſit corporalis, ſpirituale baptiſmum non poteſt dare, quia omnis beneficus maior eſt quam beneficium eius. Nemo poteſt dignius beneficium dare, quàm ipſe eſt: nec facit aliud quam †* ipſe non eſt. [†* *alias alterum quod.*] B In igne non poteſt baptizare homo, quia homo hominis non poteſt eſſe iudex. Ille enim tentandi habet licentiam, qui habet remunerandi poteſtatem. Ergo Chriſti baptiſmus non ſoluit Ioannis baptiſmum, ſed in ſe incluſit. Qui enim baptizatur in nomine Chriſti, vtrumque baptiſmum habet, & aquæ & ſpiritus: quia Chriſtus ſpiritus erat, & corpus ſuſcepit, vt & ſpirituale & corporale baptiſma daret. Ioannis autem baptiſmus non incluſit in C ſe baptiſmum Chriſti: quia ꝙ maius eſt, minus in ſe includit: quod autem minus eſt, maius in ſe includere nõ poteſt. Ideo Apoſtolus cum inueniſſet quoſdam Epheſios Ioannis [*Act. 19. a.*] baptiſmate baptizatos, iterum baptizauit eos in nomine Chriſti, quia in ſpiritu non erant baptizati. †[Si ergo ſuper Ioannis baptiſma, [†[*hæc in quibuſdã exẽplaribus deſunt.*] quod plenum quidem non erat, tamen rectum erat, iterum baptiſmum Chriſti dare licuit Apoſtolo, quomodo tu dicis quia ſuper D baptiſmum meum melius non debes baptizare, quod nihil habet in ſe præter baptiſmi nomen? Denique baptizantes ſecundum mortem illius baptizamus, qui crucifixus eſt. Si ergo non Deus eſt crucifixus in carne ſecundũ te, ſed homo purus, iam ſecundum mortem puri hominis baptizas.] Homo autem purus ſpirituale baptiſmum non poteſt dare ſicut ſuprà diximus: & ideo baptiſmum tuum etſi non † eſſet rectum: tamen baptiſmum erat, id [† *al. deeſt non.*] E eſt ſimile baptiſmo Ioannis erat, id eſt, in aqua, nõ in ſpiritu. Ergo Paulus Chriſti ſecut' exemplum, baptizabat eos qui baptiſmate Ioannis fuerant baptizati: quoniam & Chriſtus iterum baptizauit eos qui à Ioanne erant baptizati: ſicut ſermo demonſtrat dicens: *Ego quidem vos baptizato in aqua, ille autem vos baptizabit in ſpiritu.* Nec videbatur iterum baptizare, ſed ſemel: in quo enim amplius erat Chriſti baptiſmum quàm Ioannis, in hoc no- F uum baptiſmũ videbatur, & non iteratũ. †[Si [†[*hæc rurſus deſunt.*] ergo poſt baptiſmum Ioannis quod etſi perfectum non erat, tamẽ legitimum erat, baptizabat Chriſtus, vt aliquid amplius daret hominibus, quomodo poſt impium baptiſmum non licet dare ſanctũ?] Videamus nunc & vniuſcuiuſq; baptiſmatis qualis ſit vtilitas. Et quamuis

verbi baptiſmum non ſit poſitum in hoc loco tamen quia † eſt, & dominus dixit de eo, *Et vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* Et Apoſtolus ait, *Mundans eam lauacro aqua in verbo:* dicimus & de illo, quoniam verbum à ſordibus ignorantiæ mundat, ſcientię lumen infundens, ſed peccata non diluit, animam non adiuuat, nec concupiſcentias malas pręcidit ab ea, nec carnem à mala voluptate † * compeſcit. Hoc facit verbum fidei mundum † *, quod faciebat antea lex: iuſtitiam quidem oſtendebat, animam autem non adiuuabat: quoniam omne verbum lucerna eſt, & non virtus. Item aqua proficit, quia peccata quidem quę iam proceſſerunt in opus, abluit, & hoc ſi pœnituit: animam autem non ſanctificat, nec concupiſcentias cordis, aut cogitationes malas pręcidit, nec repellit eas, ſed nec carnales concupiſcentias reprimit. Qui ergo non fuerit ſic baptzatus vt mereatur accipere ſpiritum ſanctum, in corpore quidem baptizatus eſt, & peccata eius indulta ſunt, ſed in animo catechumenus eſt. Sic enim ſcriptum eſt: *Quia qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius:* propter quod caro eius poſtea peiora ei germinabit peccata, quia non habent in ſe ſpiritum ſanctum conſeruantem ſe, ſed vacua eſt dom' corporis eius. Propter ea ſpiritus ille inueniens vacuam domum, & mundatam doctrinis fidei, quaſi ſcopis, intrans ſeptempliciter habitat in ea: quoniam verba fidei, quę appellantur ſcopę, ab ignorantia mundant, non à peccatis vel concupiſcentijs. Baptiſmū autem ſpiritus ꝓficit: quia ingrediens ſpiritus circumplectitur animam, & quaſi muro quodam inexpugnabili circuit eā: & non permittit vt carnales concupiſcentiæ & cogitationes præualeant contra eam. Num quidem † facit vt caro non concupiſcat: ſed tenet animam, vt non ei conſentiat, neque vincatur ab ea. Ergo qui ſpiritum ſanctum † habet, concupiſcit quidem ſecundum carnem, ſed ſecundum animā adiuuatur à ſpiritu, vt concupiſcentiæ ei' nō veniant ad perfectū. Tentationis autem & tribulationis baptiſmum igni hic comparatur: comburit enim carnem & coquit, vt nec concupiſcat citò, ſed vt nec germinet concupiſcentias. Nam anima ſpiritus eſt, & ſpirituales pœnas timet, carnales autem non timet. Vnde & ſancti pœnas huius ſeculi contemnunt, & futurum iudicium timent, vbi ſpiritus cruciantur. Caro autem ſpirituales quidem pœnas non timet, carnales autem timet. Ideo mali nō ceſſant peccare, niſi eos iudicia carnalia & terrena compeſcāt. Ideo ergo ſciens dominus quia caro carnales tātūmodo pœnas timet, ſpirituales autē nō timet: ſup ſeruos ſuos concupiſcentias carnales mittit tentationes & tribulationes, vt combuſta caro timeat * diſciplinam, & timens anguſtias ſuas non concupiſcat malum. Quia caro importuna, & concupiſcens, ſi ſecura fuerit, etſi non vincit ſeruos Dei, tamen ſordidat ſanctitatē eorum, & inquietat, & requieſcere non permittit. Vnde iuſtitia in tentationibus floret, in proſperitate autem marcida eſt. Quemadmodum ſi focum

† al. quia & dominus. Ioan. 15 c. Ephes. 5 c.

†* voluntate. †* mundū.

Rom. 8.

Matt. 12.

† al quid.

† al. deeſt ſanctum.

* timeat.

poſueris ſup terram, cōburit ipſas radices herbarum, & vt in loco illo iam non facile naſcatur herba: ſic & tentationis ignis poſitus ſuper carnem, comburit radices concupiſcentiarum in ea, vt non facilè concupiſcat. Vides ergo quia aqua pręterita lauat peccata: ſpiritus autē repellit concupiſcentias, & pręualere non ſinit: ignis autem ipſas concupiſcentiarum radices comburit? Et aqua pręterita tollit, ſpirit'

A pręſentia impedit, ignis aduerſus futura præmunit. Quid eſt autem baptizare in igne, etiam ſequens ſermo demonſtrat, dicens: *Habens ventilabrum in manu ſua.* Ventilabrum eſt iudicium, per quod dominus ſingulos homines tentat, & cunctorum corda diiudicat. Ergo non mox vt quis in aqua vel ſpiritu fuerit baptizatus, ſtatim ad perfectū eſt baptizatus, niſi domin' eū inuiſibiliter baptizauerit in igne tentationis: quoniam ſi non fuerit quis tenta-

B tus, non poteſt eſſe probatus. Species autem tentationum ſunt multę. Tentantur etenim homines aut in infirmitatibus, aut in damnis rerum ſuarum, aut in mortibus charorū ſuorum, ſicut Iob & Tobias. Alij in cogitationib' pueſis, aut in diffidentijs, ſicut dicit propheta: *Proba me domine, & tenta me: vre renes meos, & cor meū: quoniā miſericordia tua ante oculos meos eſt & complacui in veritate tua.* Item Salomon dicit de Chriſto: Quoniam *cum tentatione ambulat cum*

C *eo, & in primis eligit eum: timorem & metum adducet ſuper eum, & cruciabit eum in tribulatione doctrina ſua, donec tentet eum in tribulationibus eius, & credat animæ eius.* Alij in perſecutionibus, dicente propheta ex perſona martyrum: *Quoniam probaſti nos deus, igne nos examinaſti, ſicut igne examinatur argentum* &c. Vnde ſciens Salomon, quoniam ſeruos Dei oportet tentari, admonet, dicens: *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, &*

D *præpara animam tuam ad tentationem.* Et vt breuiter dicamus, omnis aduerſitas, quę nos ſine noſtra occaſione tribulat in hoc mundo, baptiſmum ignis eſt: quam ſi magnanimiter ſuſtinueris, nihil murmurans contra Deum, imputatur tibi illa carnalis afflictio pro peccato quod commiſiſti. Si autem non peccaſti, quod eſt difficile, & ignis ille tentationis circa animam tuam non inuenit ſordes peccatorum quas comedat, ipſam animam tuam facit

E ſplendidiorem: & quantò grauior fuerit tentatio, tantò magis facit clareſcere animam. Et in aqua quidem ſemel baptizamur, in igne autem pœnæ * dum viuimus. Sicut enim vita noſtra in mundo hoc nunquam munda eſt à peccato, aut enim videndo, aut audiendo, aut loquendo, aut cogitando, quæ non expediunt, ſemper animus ſordidatur: ſic nunquam à nobis ignis tribulationis recedere poteſt. Et verè optabilis res eſt ſapientibus, quo-

F niam ſcriptum eſt: *Beatus homo quem dominus arguerit ſuper terram.* Quamuis autem ſecundum exitum rei, ignis & ventilabri vnus eſt ſenſus: tamen ſequens proprietates ſermonum, puto differentiam ignis eſſe & ventilabri: vt omnis tribulatio quæ contingit Chriſtianis ſecundum carnem, ſit

Species tentationū.

Iob. 13. & 29 a. Tobiæ 2. c. Pſal. 25 a Eccl. 4. b.

Pſal. 65. b. Eccl. 2. a.

* ſæpe.

Pſal. 93.

Digitized by Google

ſit baptiſmus ignis: perſecutio autẽ Gentilium vel hæreticorum, ſit ventilatio ventilabri cœleſtis. *Et permundabit aream ſuam, &c.* Area eſt eccleſia, horreum autem regnum cœleſte, ager verò hic mundus. Sicut ergo paterfamiliâs mittens meſſores metit feſtucas de agro, & comportat eas in aream, vt illic trituret & ventilet, & diſcernat triticum à paleis: ſic & dominus mittens Apoſtolos, cæteroſque doctores, quaſi meſſores, præcidit omnes gentes de mundo, & in aream eccleſiæ congregat. Hic ergo triturãdi ſumus, hic vẽtilandi. Sicut enim granum tritici incluſum in palea, foras non egreditur, niſi fuerit trituratum: ſic & homo de impedimentis mundialibus, & de rebus carnalibus, quaſi in palea inuolutus difficilè egredit̃, niſi fuerit aliqua tribulatione vexatus. Nam ſicut quidem plenum granũ mox vt leuiter percuſſum fuerit, de palea ſua exilit foras: ſi autem ſubtile fuerit tardius egreditur: quod ſi vacuum fuerit, nunquam egreditur, ſed illic conteritur in palea ſua, & ita cum paleis foras iactatur: ſic omnes quidem homines in rebus carnalibus delectãtur, ſicut grana in palea. Sed qui fidelis eſt, & boni cordis habet medullam: mox vt leuiter tribulatus fuerit, negligens quæ ſunt carnalia, currit ad Deum. Si autem modicè infidelior fuerit, cum grandi tribulatione vix recedit & vadit ad Deum. Qui autem infidelis eſt & vacuus, quãtumuis cõtritus fuerit, ſicut granum vacuum de palea non egreditur, ſic nec ille de carnalibus rebus, & de impedimentis mundialibus nunq̃ egreditur, nec tranſit ad Deum: ſed illic in malis conſtitutus conteritur, vt cum infidelibus quaſi cum paleis foras proiiciatur. Et ſicut triticum primùm quidẽ trituratur: & cũ trituratum fuerit, in vno loco iacet cum paleis confuſum: poſteà autem ventilatur, vt quę fuerant iam diſiuncta corporibus, ſeparentur & locis: ſic & populus in eccleſia aut motibus conteritur carnalium paſſionum animam ſemper vrgentium, aut caſtigationibus corporalibus quaſi virgis quibuſdam aut conculcationibus iniquorum *† & ſuperborum, quaſi calcibus irrationabilium iumentorũ: vt diſiungantur fideles ab infidelibus per diuerſas contritionum * ſpecies. Cùm autẽ diſiuncti fuerint ab inuicẽ actibus, adhuc in vna eccleſia habentur commixti. Ideo orietur † perſecutio quaſi ventus, vt ventilabro Chriſti iactati, qui iam diſiuncti fuerant actibus, ſeparentur & locis: vt ſicut triticum mundum in granarijs, ſic ſancti probati in regnis cœleſtib᷑ reponantur. Vides ergo quia tentatio non perdit, ſed manifeſtat eos, qui in pace non apparebant? Sed fortè dicis, nonne meli᷑ erat vt ab initio Deus omnes electos homines ad Chriſtianitatem vocaſſet, vt non ſemper ventilaretur eccleſia, ſed magis in pace conſiſteret? Audi, nunquid tu potes cùm ſit meſſis tua in agro, triticũ à paleis ſeparare? etſi tentaueris, nec paleas à tritico ſeparas, & triticum ſimiliter cum paleis pdis. Sic non poterat fieri, vt Deus de Iudęis aut gentibus iam electos ſine tentatione diſcerneret & vocaret: quoniã qui non cognoſcit Chriſtum nec veritatẽ ei᷑, ſi erret aut peccet, non apparet vtrum propter malum propoſitum ſuum peccet, aut propter ignorantiam. Qui autem cognouerit Chriſtum & iuſtitiam eius, & errauerit, aut peccauerit: tunc manifeſtum eſt, quia non ideo errat aut peccat, quia neſcit quis ſit De᷑, aut quę volũtas ipſius: ſed quia non diligit voluntatem Dei. Hæc ſine tentatione quomodo fieri poſſunt? Ecce enim ſi palma propoſita non ſit in ſtadio, athletam nolentem luctari culpare non potes quaſi infirmum. Incertũ eſt enim vtrum ideo luctari nõ velit, quia infirmus eſt, aut quia non videt propoſitã palmam. Quod ſi palmam viderit, & luctari noluerit: tunc eſt manifeſtum quia propter deſidiam ſuam non vult luctari. Sic & gentilis, qui reſurrectionis pręmia neſcit, nec futurum eſſe iudicium credit, non poteſt cognoſci vtrum ideo non faciat iuſtitiam, quia non amat iuſtitiam, aut quia nullã mercedem ſperet de ea. Si verò factus fuerit Chriſtianus & cognouerit futurum eſſe iudicium: tunc peccans, manifectum eſt ideo peccare, quia non amat quod eſt bonum. Ad hæc fortè dicis. Hæc ſecundum hominẽ dicis, De᷑ autem qui cordium & futurorum cognitor eſt, poterat ſcire quis & qualis erat futurus. Sed audi in iudicio Chriſti iuſto non ſolùm quæritur, vt Chriſt᷑ cognoſcat ſe iuſtè hominem iudicare, ſed etiam vt homo ipſe cognoſcat ſe iuſtè iudicari à Chriſto, teſtimonio cogitationũ ſuarum & operum comprobatus: ſicut ſcriptũ eſt, *Cogitationibus inuicem accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicauerit Deus occulta hominum.* Item: *Ecce homo & opera eius.* Item: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam peccata tua.* Si ergo homo non cognoſcens Chriſtum, neque iuſtitiam eius ſecundum ſcientiam Dei condemnetur à Deo, quomodo cognoſcet ſe iuſtè condemnatum? Nam Deus quidem cognitor cordis ſcit, quia iuſtè eum cõdemnat: ipſe autem peccator iuſtè ſe condemnatum non intelligit, & dicere poteſt: Quoniam & ego ſi cognouiſſem Chriſtum, & mandata ipſius: ſeruaſſem fidem eius, & non declinaſſem à mandatis ipſius. Ideo ergo omnes ad agnitionem veritatis adduxit, vt manifeſti ſint peccatores, quia non ignorantia iuſtitiæ ſed malo propoſito peccauerunt: & non ignorantes Chriſtum receſſerunt à Chriſto, ſed magis partes diaboli diligentes. Si ergo quando ex Iudæis & gentibus vocabantur, electi vocari non poterant: quantò magis modò nõ poſſunt fieri electi Chriſtiani, cùm omnes de Chriſtianis parentibus generentur? & nõ tantùm ideo fiunt Chriſtiani, q̃a credunt in Chriſtum aut diligunt eum: ſed quia de Chriſtianis parentibus procreantur: & vocatio eorum fit non ſecundum fidem, ſed ſecundum genus. Neceſſarium ergo eſt, vt omnes boni & mali fiant Chriſtiani, & omnes agnitionem veritatis accipiant, vt & poſteà immiſſis tentationibus pauci eligantur de multis, vt impleatur quod dictum eſt: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Nunquid tu reprehenderis, quare † à tritico paleas ſeparas, & ita recondis? Nec .n. ratio eſt, vt cũ tritico reponas & paleas, q̃a

Marginal notes: †* inimicorum. * concuſſionum. † mouetur. Rom. 2. c. Pſal. 49. d. Mat. 20. & 22. b. † quando.

nec ſunt neceſſariæ tibi ad vſum. Et quomodo Deum culpemus, qui à fidelibus ſeparat infideles, qui non ꝓficiunt ad gloriam eius? Et illę quidem paleæ per naturam habent vt ſint paleæ, & triticum eſſe non poſſunt: infideles autem non per naturam habent vt ſint infideles, ſed fiunt paleę propria voluntate, expellentes à ſe medullam iuſtitiæ. Si ergo illę paleæ quæ non poſſunt eſſe triticum, comburuntur in A igne: quantò magis infideles dignius comburuntur, qui potuerunt eſſe triticum, niſi à ſe medullam iuſtitię ꝓieciſſent? Et vide quoniã nõ dixit, mundabit aream ſuam, ſed permundabit. Propterea * enim vſq; ad cõſummationem ſemper neceſſe eſt vt diuerſis modis tentetur eccleſia, donec permundetur. Et ideo eccleſia Chriſti nunquam ſine tentatione dimiſſa eſt. Et primùm quidem ventilauerunt Iudęi eam, deinde gẽtiles, modò hæretici: poſtmodum autẽ peruentilabit Antichriſtus. Sicut B n. quando permodica aura eſt, non permundatur tota tritici maſſa, ſed leuiores quidẽ paleę modica aura iactantur, grauiores autem remanent, ſimiliter remanent & vacua grana. Neceſſe eſt ergo, vt maior expectetur ventus, vt & grauiores paleę, & vacua grana iactentur: Sic & quando modica eſt tentatio, illi proijciuntur de eccleſia, quia multum ſunt infideles. Ideo neceſſaria eſt tentatio maior, vt omnes C infideles plenius expellantur, vt perpurgetur eccleſia. Et modò quidem modico flatu tentationis ſufflante peſſimi homines recedunt: ſi autem ſurrexerit maior, ſicut erit ſub Antichriſto, tempeſtas, etiam illi qui videntur ſtabiles, ſunt exituri.

per tempora.

HOMILIA QVARTA
Ex capite III.

D *Tunc venit Ieſus à Galilea in Iordanem ad Ioannem.*

QVando? quãdo Ioannes prędicabat, dicens: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum*: tunc venit Ieſus, vt teſtimonium acciperet à Ioanne, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*, & vt confirmaret prędicationem ipſius, vt videntes homines Chriſtum, cum eſſet ſi- *Ioan. 1.* E ne peccato, quaſi peccatorem baptizari, dicant apud ſe: Si ille de cuius innocentia ipſe Baptiſta teſtimonium dedit, baptiſmum ſe neceſſarium habere putauit: quomodo nos contemnimus pœnitentiam, qui ſumus cooperti peccatis? Item *teſtificatus erat Ioannes, quoniam ego baptizo vos in aqua, poſt me autem veniet fortior me, ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne*. Ideo tunc venit, vt etiam hoc teſtimonium eius oſtenderet verum, vt in Ba- F ptiſmo eius aperiantur cœli, deſcendat ſpiritus, pater clamet de cœlo, & per hoc manifeſtum efficiatur, q̃a verè dignior erat Ioanne, q̃ baptizatus eſt à Ioanne. Sicut .n. cùm ꝓceſſerit lucifer, lux nõ expectat occaſum luciferi, vt ita ꝓcedat: ſed adhuc eo aſcẽdẽte egreditur, & ſuo lumine obſcurat illius cãdorẽ: ſic & Ioanne prædicante ante Chriſtum, Chriſtus non expectauit vt curſum ſuum Ioannes impleret, & ſic ipſe veniret ad medium: ſed eo adhuc docente apparuit, vt per comparationem doctrinæ ſuæ vel operis, prędicationem Ioannis faceret non videri iuſtitiam. Vnde poſtquam cœpit Ieſus prędicare, ad ſe currentibus vniuerſis, viluit doctrina Ioannis. Vnde diſcipuli eius videntes † dicebant ad eum: *Rabbi, ecce* *† inuiti.* A *cui tu teſtimonium perhibebas, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Deinde venit ad baptiſmum, non vt ipſe remiſſionem peccatorum acciperet per baptiſmum, ſed vt ſanctificatas aquas relinqueret poſtmodum baptizandis. Adhuc autem, vt qui humanam ſuſcepit naturam, totum humanę naturæ inueniatur impleſſe myſterium. Nam quanuis ipſe non erat peccator, tamen naturam ſuſceperat peccatricem: propterea etſi ipſe baptiſmate nõ egebat, B tamen carnalis natura opus habebat. *Ioãnes autẽ prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Quo ego deſidero aſcendere, tu inde deſcendis. Ergo vt tu me baptizes, eſt idonea ratio, vt iuſtus efficiar, & dignus cœlo. Vt autem ego te baptizem, quæ eſt ratio? vt iuſtus efficiaris? ſed ipſe es iuſtitiæ radix. Vt in cœlum aſcendas, ſed ipſe natura in cœlo es, etſi volũtate de cœlo deſcẽderis. Tu es ſpiritus, ego caro: Nunq̃d caro ſpiritũ ſanctificare poteſt? Magis C autẽ ſpiritus ſanctificat carnem. Cuius .n. creandi eſt virtus. ipſius eſt & ſanctificandi poteſtas. Quis diues à paupere diuitias quęrit? Magis autem pauper à diuite diuitias quęrit. *Omne bonum de cœlo deſcendit in terram, non de terra aſcendit in cœlum.* Ille antiquus Lucifer, *Iacobi. 1.* qui mane oriebatur, cogitauit apud ſe dicens: *Super cœlum aſcendam.* &c. Si ergo ille ange- *Eſa. 14 d.* lus conſtitutus, pro ſola cognitione ſuperbiæ depoſitus eſt de angelica gloria ad ignominiam tenebrarum: ego quid merear pati, ſi ho- D mo carnalis & corruptibilis conſtitutus, tantę ſuperbię opus impleuero, & dignum me exiſtimauero totius creaturę dominum baptizare? *Et ait ei Ieſus, Sine modò, ſic enim nos oportet implere omnem iuſtitiam.* Non denegat eminentiã poteſtatis ſuę, ſed myſterium diſpenſationis oſtendit, dicens: *Sine modò.* Id eſt ſcio quia hoc eſt iuſtum, vt tu à me baptizeris ſed ſine modò, vt iuſtitiam baptiſmatis, non ver- E bis, ſed factis adimpleam. Prius ſuſcipiam, & poſteà prędicabo. Quod ergo dicit, *Sic oportet nos implere omnem iuſtitiam*: non hoc ſignat, vt ſi fuerit baptizatus: ſed ſic, id eſt quemadmodum baptiſmatis iuſtitiam prius factis impleuit, poſteà prædicauit: ſic omnem iuſtitiam non prius verbis quàm factis impleuit. Vnde etiam Lucas teſtatur de illo, dicens: *Primum* *Act. 1. a.* *quidem ſermonem feci de omnibus ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facere, & docere.* Aut ita: *Sic opor-* F *tet nos omnem iuſtitiam implere*: id eſt, quomodo & baptiſmi impleuimus iuſtitiam. Quomodo impleuit baptiſmi iuſtitiam Chriſtus? Sine dubio ſecundum diſpenſationem humanæ naturæ: hominum enim eſt opus habere baptiſmatis, qui ſecundum naturam carnalem omnes †* ſunt peccatores. Sicut ergo *†* omnino.* imple-

impleuit iuſtitiam baptiſmi, ſic impleuit & iuſtitiam naſcendi, & creſcendi: manducandi, & bibendi, dormiendi, & laſſandi: ſic & ſuſcipiendæ tentationis, ſic & timoris, & fugæ, & triſtitiæ: ſic & paſſionis, & mortis, & reſurrectionis impleuit iuſtitiam: id eſt ſecundum diſpenſationem quam ſuſcepit humanæ naturæ, omnes iuſtitias iſtas impleuit. Ergo ſic & natus eſt, non vt homo purus, ſed vt Deus & homo. Quaſi homo ſic creuit, ſic eſuriuit, ſic tentatus eſt, ſic laſſatus eſt: non homo purus, ſed Deus in homine. Quaſi homo ſic alligatus eſt, ſic flagellat, ſic crucifixus & mortuus eſt: non vt homo, ſed per diſpenſationem Deus quaſi homo. Si autem hæc omnia purus homo impleuit, iam non ſecundum diſpenſationem humanam impleuit omnia, ſed ſecundum naturam: quid autem diſpenſationis eſt, aut contra naturam ea quæ paſſionis ſunt, ſicut homo paſſibilis patiatur? Dum autem dicenti Ioanni, ego à te debeo baptizari, reſpondit, *Modo interim ſine:* oſtendit quia poſtea Chriſtus baptizauit Ioannem, quamuis in ſecretioribus libris manifeſtè hoc ſcriptum ſit. Et Ioannes quidem baptizauit illum in aqua, ille autem Ioannem in ſpiritu. *Ieſus autem baptizatus confeſtim aſcendit de aqua.* Non inuenio qua cauſa poſitum eſt, quia confeſtim aſcendit de aqua. Quid enim intereſſet, ſi tardius aſcendiſſet? Ergo potuit ſic dicere, Ieſus autem baptizatus aſcendit de aqua: Puto autem factum Chriſti ad myſterium pertinere omnium qui poſtmodum fuerant baptizandi; ideo dixit, *Confeſtim:* & non dixit, egreſſus eſt: ſed, *aſcendit:* quia omnes qui dignè ſecundum omnia membra iuſtitiæ formati & conſummati baptizantur in Chriſto, confeſtim de aqua aſcendunt: id eſt, proficiunt ad virtutes, & ad dignitatem ſubleuantur cœleſtem. Qui enim ingreſſi fuerant in aquam carnales & filij Adam peccatoris, confeſtim de aqua aſcendunt ſpirituales filij Dei facti. Et ne mihi dicas, quia multi quales fuerant ante baptiſmum, tales permanent poſt baptiſmum, etiam qui non in pœnitentia baptizantur, nec toto corde pœnitent ſe illos fuiſſe quod fuerunt, ſed retento peccandi propoſito baptizantur, ideo non proficiunt confeſtim de aqua. Si ergo quidam ex ſua culpa non proficiunt baptizati, quid ad baptiſmum? Scriptura enim de poteſtate baptiſmatis loquitur. Quid poteſt eis præſtare baptiſmus, qui indignè fuerint baptizati? Aut certè confeſtim aſcendit de aqua, feſtinãs ad tentationem contra diabolum, ad liberandum genus humanum. Miſericordia eius vrgebat eum. Sicut enim dux contra tyrannum deputatus ad bellum, mox vt ſignum expeditionis & profectionis acceperit, feſtinat exire, ſciens quia tarditas eius perditio eſt prouinciæ: nam tyrannus ſciens aduerſus ſe principem deputatum, etſi lenius acturus fuerat, crudelius agit: ſic & Chriſtus, ex quo baptiſmatis ſignum accepit, feſtinabat accipere ſpiritum ſanctum, quaſi arma cœleſtia, & exire, ſciens quia tarditas eius interitus erat mundi. Nam diabolus audito quòd filius Dei deſcenderat in hunc mundum, aduerſus ipſum vehementius feſtinabat omnium hominum corda in peccatis & infidelitate concludere, putans ſe tantum poſſe perdere, quantum non poſſet Chriſtus ſaluare. *Et aperti ſunt ei cœli.* Non rupta eſt ei ipſa creatura cœlorum, ſed per baptiſmum oculi ſenſus eius aperti ſunt, vt videant quæ ſunt ſuper cœlos. Si enim ipſa creatura rupta fuiſſet, non dixiſſet,

A Ei aperti ſunt, non tantũ ei aperti fuiſſent: quia ꝙ corporaliter aperitur, omnibus eſt apertum: quod autem ſpiritualiter, illis ſolis qui illuminantur in ſpiritu ſancto dicebat: Sicut Stephanus repletus ſpiritu ſancto dicebat: *Video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei.* Sed dicit aliquis, Quid enim? ante oculos filij Dei clauſi fuerant cœli, qui etiam in terra conſtitutus erat in cœlo? Si ea quæ ſuperius dixit, Sic oportet nos implere

Act. 7. 5.

B omnem iuſtitiam, bene intellexiſti, non dubitas quòd ſecundum myſterium aperti ſunt ei cœli. Nam ſicut ſecundum diſpenſationem humanam baptizatus eſt, ſecundum naturam autem diuinam baptiſmo non egebat: ſic ſecundum humanam diſpenſationem aperti ſunt ei cœli, ſecundum naturam autem ſuam erat in cœlis. Ergo non Deo aperti ſunt poſito extra carnem, nec puro homini extra Deum: ſed Deo quaſi homini, vt exem-

C plo eius intelligamus quia omnes homines recti, qui baptizati ſpiritum meruerunt accipere ſanctum, ſimiliter aperiuntur eis cœli, & vident ea quę ſunt in cœlo: non carnalibus oculis videndo, ſed ſpiritualibus fidei credendo. Qui enim non credit ea quæ glorioſa & terribilia à Deo repoſita promittuntur in cœlis, ante oculos cordis eius obturati ſunt cœli: qui autem firmiter credit, & quaſi † ad illud quod videt tendit, illi aperti ſunt cœli:

† al. deeſt quaſi.

D & cùm corpore ſit in terra, animo eſt in cœlo. Si autem oportet credere quia verè aperti ſunt ei cœli, quia fortè erant inuiſibilia quædam obſtacula prius, quibus obſiſtentibus animæ defunctorum introire non poterant cœlos: quæ homines nec clauſa poſſunt aſpicere, nec aperta: tamen ſiue hoc modo, ſiue alio intelligantur cœli aperti, omnino ſic eſt intelligendum, aperti ſunt ei cœli, id eſt, propter eum, gratia eius. Aperti ſunt autem

E cœli, non ſolùm ei, ſed omnibus propter eum. Etſi in ſingulis quibuſque generationibus erant iuſti, quibus aperirentur, tamen iterum cæteris peccatoribus claudebantur, & nullus poterat eſſe tam iuſtus, vt dignus eſſet aperire portas cœlorũ ad introitum omnium hominum. Poſtq̃ verò natus eſt Chriſtus, baptizatus eſt, ſanctificatus eſt, gratia illius ſolius aperti ſunt cœli. Vtputa ſi ab Imperatore quærat homo aliquod beneficium

F dignitatis, & ipſe non habet tantummodo fiduciam petendi, neq; amicitiam impetrandi, vadit ad fratrem Imperatoris, aut amicum chariſſimum, vt intercedat ad illum: Sic dicit illi Imperator, Ecce ego hoc beneficium non illi do, ſed tibi: id eſt, propter te illi do. Nam non illi donatur, cui datur, ſed illi pro-

Digitized by Google

propter quem datur: ſic & hic dicit: Et aperti ſunt cœli, id eſt, propter eum nobis aperti ſunt. Vis autem manifeſtè ſcire, quoniam ante Chriſtum cœli ſi aperiebantur, iterum claudebantur? Nam iuſti quidem forſitan aſcendebant in cœlum, peccatores autem nequaquam. Ideo autem dixi, forſitan: ne quibuſdam placeat etiam ante Chriſti aduentum iuſtorum animas aſcendere potuiſſe in cœlum. A Alioqui nullam animam ante Chriſtum arbitror aſcendiſſe in cœlum, ex quo peccauit Adam, & clauſi ſunt ei cœli: ſed omnes in inferno detentas, propter quas etiam deſcendit ad inferos, ſicut ipſe teſtatur in Sapientia, dicens: *Eccle.24.d* *Deſcendam ad inferiores partes terræ, & viſitabo omnes dormientes, & illuminabo ſperantes in Deum.* Aperti ſunt ei cœli. Sic aperti ſunt, vt nunquam claudantur. Ecce baptizato quidem Chriſto, aperti ſunt ei tantùm: B poſtquam verò tyrannum vicit per crucem, & reſurgens ab angelis portatur in cœlum: videntes angeli portitores, quia cœli iam nunquam erant claudendi, ſed omnes iuſti & peccatores pariter aſcenſuri erant in cœlum, & ſtaturi ante tribunal Chriſti, quia non erant neceſſariæ portæ cœli, cœlo poſteá nunquam claudendo: ideo non dicunt, *Aperite portas, & introibit rex gloriæ*, iam enim erant aperti: ſed, *Pſal.23.b* *Tollite portas principes veſtras.* C Aut ita: Cœli ſunt ſcripturæ diuinæ prophetarum & Apoſtolorum, in quibus habitat Deus, de quibus ſcriptum eſt: *Pſal.8.a* *Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam & ſtellas, quæ tu fundaſti.* Ergo qui baptizatur, & meretur accipere ſpiritũ ſanctum, adaperiuntur ei omnes ſcripturæ, vt intelligat quæ ibi poſita ſunt myſteria veritatis. Propterea autem omnibus non aperiuntur, quoniam quidem falſum baptiſmum habentes, D non poſſunt accipere ſpiritum veritatis. Quoſdam autem non baptiſmum impedit: ne accipiant ſpiritum veritatis: & aperiantur eis ſcripturæ, ſed propoſitum malum, quamuis bene fuerint baptizati. Sicut enim in cœlo celatur Deus, ſic in ſcripturis abſconditur. Et ſicut hoc cœlum corporale omnes quidem homines vident, non autem aſpiciunt Deum inhabitantem in eo: ſic & ſcripturas diuinas omnes quidem homines legunt, non tamen E omnes intelligunt Deum veritatis poſitum in ſcripturis, niſi qui fuerit ſic baptizatus, vt accipiat ſpiritum ſanctum. Vnde & Apoſtoli priuſquam baptizarentur in ſpiritu ſancto, clauſæ eis erant ſcripturæ prophetarum exponentes de Chriſto, ſicut ſcriptum eſt: *Luc.24.d* *O tardi corde ad credendum in omnibus quæ prophetæ dixerunt.* Poſtquam verò aperuit eis ſenſum, inſufflato ſpiritu ſancto, tunc reſeratæ ſunt omnes ſcripturæ ante oculos cordis eorum, vt intelligerent quę ſcripta erant de Chriſto. F Et ideo forte hic dicitur, aperti ſunt ei cœli. *Marc.1.b* Apud Marcum autem, vidit ſcindi cœlos: quoniam ſecundum hunc euangeliſtam ſcripturæ manifeſtæ ſunt, non conſciſſæ: nam quotidie ad confirmationem fidei ex eis accipiuntur exempla. Secundum Marcum autẽ etiam ſciſſæ ſunt, & inutiles factæ: quia poſt Chriſtum iam lege & prophetis non vtimur, ſed euangelio Chriſti, quaſi cœlo ſublimiori & nobiliori. *Et vidit ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* In quo myſterio natus eſt Chriſtus, in hoc myſterio & ſpiritum ſanctum accepit. Etenim filio Dei baptiſmum recipiente, & ſpiritu deſcendente, vnus in forma ſtabat humana, alter in ſpecie deſcendebat columbæ, A tertius autem nec in forma ſtabat humana, nec in ſpecie deſcendebat columbę, ſed in voce tantum audiebatur de ſurſum deſcendente. *Sicut columbam.* Ideo ſpiritus ſanctus ſpeciem columbæ ſuſcepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix eſt charitatis. Omnes enim ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in veritate, poſſunt habere & ſerui diaboli in ſimulatione. Habet enim diabolus & manſuetos & humiles, habet caſtos & eleemoſynarios, & B ieiunos: & omnem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem hominum, ipſam ſpeciem & diabolus introduxit ad ſeductionem, vt inter bonum verum, & bonum ſimulatum confuſio fiat: vt ſimplices homines, qui boni veri & boni ſimulati differentiam intelligere cautè non poſſunt, dum quærunt bonos Dei viros, incurrant in ſeductores diaboli. Solam autem charitatem ſancti ſpiritus non poteſt immundus ſpiritus imitari. Omnis ergo ſpecies iuſti- C tiæ in impoſtoribus inuenitur, ſola autem gratia veræ charitatis non inuenitur niſi in ſolis ſeruis Dei. Ideo ergo hanc priuatam ſpeciem charitatis ſibi ſoli ſeruauit ſpiritus ſanctus, vt per nullius iuſtitiam & teſtimonium ſic cognoſcatur vbi eſt ſpiritus ſanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacui.* *Infr.7.a* Et vide quoniam in monte ſic dicit: *Hic eſt filius meus dilectus in quo complacui, ipſum audite.* Hic autem tantum- D modo dixit, *in quo complacui*: quia illic iam cognoſcebant ex parte filium Dei. Sed quia putauerunt errantes, Chriſtum Moſi & Heliæ ſimilem eſſe: ideo addit, *ipſum audite.* Non vt legem & prophetas non audiant, ſed vt euangelium amplius audiant, quàm legem & prophetas, vt ſcirent quia ipſe eſſet dominus legis & prophetarum. His autem, cùm non adhuc cognoſceretur Chriſti perſona, non conueniebat dicere, ipſum audite: quo- E niam quando perſona firmiter cognoſcitur, tunc & doctrina fideliter ſuſcipitur, quoniam perſonæ dignitas commendat perſonæ doctrinam.

HOMILIA V.

EX CAPITE IIII.

Tunc Ieſus ductus eſt à ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.

F Ex eo ꝙ ſubiũxit dicẽs, vt tẽtaret̃ à diabolo: oſtẽdit quia à ſpiritu ſancto eſt ductus, ſed nõ quaſi minor maioris pręcepto, ſed nec quaſi maior minoris hortatu. Nã non ſolũ ductus aut adductus dicitur, qui alicuius poteſtate ducit̃: ſed etiã ille qui alicuius rationabili exhortatione placat̃: ſicut ſcriptũ eſt de Andrea, *Ioan.1.f*

Hic

Ioan. 1. f. *Hic inuenit Simonem fratrem ſuum, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, qui dicitur Chriſtus: & adduxit eum ad Ieſum.* Ecce non poteſtate eum adduxit, ſed rationem placauit. Quemadmodum ſi magiſter militum videat dominantem tyrannum, & det conſilium regi, dicens: Exi obuiam illi, quia tota perit prouincia: nam fortior eſt tua fama, quam mea virtus. Et ecce rex à magiſtro militum ducitur, & tamen non eſt minor eo qui ducit. Ad diabolum Ieſus A ductus eſt, vt tentaretur: ad homines quidem diabolus vadit, vt tentet eos: non homines ad diabolum, vt tententur ab eo. Quoniam autem aduerſus Chriſtum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Chriſtus perrexit. Cõſtat in nobis quinq; baptiſmata eſſe.

Ioan. 15. a. Vnum in verbo, ſicut & Chriſtus dicit: *Et vos mundi eſtis propter verbum quod locutus ſum vobis.* Secundũ in aqua, ſicut cunctis eſt manifeſtum. Tertium autem in ſpiritu, ſicut ſcriptum eſt: B

Act. 1. a. *Ioannes quidem baptizauit in aqua, vos autem in ſpiritu ſancto baptizabimini.* Quartum verò in igne, quod eſt tentatio præſens. Quoniam autem baptizantur homines & in igne, teſtis

Eſa. 4. b. eſt dominus per Eſaiam: *Et auferam* (inquit) *ſordes filiorum Iſrael de medio eorum, & ſanguinem eorum mundabo in ſpiritu iudicij, & ſpiritu combuſtionis & ardoris.* Conſequenter enim

Pſal. 65. b. ait propheta: *Quoniam probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut igne examinatur argentum.* C Et poſtmodum, *Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.* Sicut

† al. incenſum. enim aurum vel argentum combuſtis † in fornace ſordibus colatur, ſic homo in fornacem tentationis miſſus, depoſitis peccatis ſanctificatur. Quintum in morte, ſicut ipſe dice-

Luc. 12. f. bat: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo turbor vſque dum perficiatur? Quoniam autem peccatum & in morte remittitur, do-

Rom. 6. b. † viuificatus. cet Apoſtolus, dicens: *Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus † eſt à peccato.* D Quale autem peccatum in morte remittitur, ſcit qui intelligit pro quali peccato introducta eſt mors. Nam ſi propter peccatum moritur homo, ſine dubio ſoluitur propter quod moritur. Ideo dominus poſtquam baptizatus eſt in verbo, factus eſt ſub lege. A Ioanne autem in aqua, à patre verò in ſpiritu: nunc à ſpiritu ducitur in deſertum, vt baptizetur in igne tentationis, poſtmodum baptizan- E dus in morte. Agè, nunc videamus qui ſunt qui baptizantur in igne, & quando baptizantur in igne. Vt autem ſciamus, videndum nobis eſt, quid eſt quod dicit, Tunc ductus eſt. Quando? Quando pater clamauit

Infr. 17. a de cœlo: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacui.* Vides ergo quia nemo baptizatur in igne tentationis, niſi qui factus fuerit filius Dei? Quandiu enim catechumenus eſt homo, nondum abrenunciat diabolo, & omni- F bus operibus eius plenius. Baptizatus autem, Chriſto ſe tradit, dicens: Abrenuncio ſatanæ, & omnibus operibus eius. Ideo catechumeno ei conſtituto, quaſi ſuo parcit adhuc: poſt baptiſmum autem quaſi alienum factum, tota virtute ſatanas perſequitur. Baptiſmus autem ſignaculum fidei eſt. Nunquid miles poſt militiam ſignatur vt iam ſedeat, & requieſcat? Sed magis ante militiam, vt poſtmodum militet, & laboret. Nam & athleta ante certamen vngitur vt luctetur: ſic & homo ſpiritualiter ideo oleo chriſmatis vngitur, vt contra diabolum, quaſi ſpiritualis athleta luctetur. Sed quid, quia multi cùm tentati fuerint, ſuperantur, & pereunt? Illi tales non à ſpiritu ducuntur ad tentationem ſuſcipiendam, nec ſunt filij dei: *Quoniam qui ſpiritu dei aguntur, hi ſunt filij dei*: ſed à peccatis expelluntur proprijs. Qui autem à ſpiritu dei ducuntur ad tentationem, non ſuperantur. Serui autem diaboli in igne non baptizantur. Quare? Quia non poteſt fieri vt depoſitis ſordibus emundetur, qui totus eſt ſordidus. Incipe laterem aqua lauare, nunquit aliquando mundatur? Non, ſed magis commoto luto, amplius ſordidatur. Ille enim mundatur, in quo eſt aliquid boni, quo emundetur. Vtputa bonus homo, ſi carnalib' vicijs fuerit ſorditatus, tentatur, vt illud bonũ eius mundetur. In illo autem q d mandatũ eſt. in quo nihil eſt boni? Secundũ hoc, cùm videris aliquẽ pûerſum Chriſtianum nunq triſtari, aut periclitari: cùm videris hæreticum nunquam perſecutionẽ tentationum pati, noli ſcandalum patiens ce dicas, quomodo hæretici perſecutiones nunquam patiuntur, ſed ſemper fideles? Quomodo mali homines nunquam periclitantur, ſed ſemper boni? Scito quoniam qui filij dei ſunt, hi tantummodo in tentationis baptizantur igne. Veniat tibi in mentem quod te docuit Apoſtolus Paulus, dicẽs: *Et omnes volentes piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* Mali autem homines & ſeductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Nunc videamus quando baptizantur in igne. Poſtquam fuerit homo baptizatus in verbo, inſtructus in fide: & poſtquam fuerit baptizatus in aqua: & poſtquam fuerit baptizatus in ſpiritu: in quarto loco baptizantur in igne. Multi autem & cùm in aqua baptizati fuerint, non baptizantur in ſpiritu. Niſi enim quis ante baptiſmum aquæ ſic depoſuerit à ſe totum peccandi propoſitum, vt dignus ſit ſpiritum ſanctum in templum ſui cordis ſuſcipere, non baptizatur in ſpiritu. Quia ſpiritus ſanctus fugit hominem fictum, & non habitat in corpore ſubdito peccatis: & ideo non fit filius dei. Et hi ſunt qui cum tentati fuerint, ſuperantur & pereunt: videntur quidem filij dei facti propter aquam baptiſmatis, re vera autem non ſunt filij dei, quia non ſunt in ſpiritu baptizati. Nam corpore quidem baptizati ſunt, animo autem catechumeni ſunt: quia aqua corpus baptizat, ſpiritus autem animam. Ergo non ſolùm Chriſtus ductus eſt in deſertum à ſpiritu, ſed & omnes filij dei habentes ſpiritum ſanctum ducũtur à ſpiritu in deſertum, vt & ipſi tententur à diabolo. Qui enim habent ſpiritum Dei, hi non ſunt cõtenti ſedere otioſi, ſed ipſe ſpiritus qui eſt in eis, vrget eos ad aliquod opus apprehendendum magnũ, cui diabol' aduerſatur, qui eſt in deſerto.

Baptiſmus ſignaculum fidei.

Rom. 8. b.

Filij Dei baptizãtur in tentationis igne.

2. Tim. 3. d.

Sap. 1. b.

Vt

Vt autem intelligas, quia omne bonũ, quod
ſecundum Deum bonum eſt, in deſerto eſt:
videamus quid eſt deſertum. Eſt autem deſertum ſecundum Deum, & eſt deſertum ſecundum diabolum. Natura carnalis, domus
diaboli eſt, & omnis iniuſtitia epulatio ipſius
eſt. Quantum ad Deum autem deſertum eſt,
quoniam non eſt in eo iuſtitia Dei. Spiritus autem domus eſt Dei, & omnis iuſtitia eius epulatio eſt ipſius. Quantum ad diabolum autem
deſertum eſt, quia iniuſtitia non eſt in eo, qua
diabolus delectatur. Et quare natura carnis
domus diaboli eſt? Quia omne malum intus
in carne eſt, quia ſecundum voluntatem carnis eſt: & intus in mundo eſt, quia ſecundum
voluntatem mundi eſt. Omne autem bonum
foris eſt extra carnem, quia non eſt ſecundum voluntatem carnis: & eſt foris extra mundum, quia non eſt ſecundum voluntatem
mundi. Vides ergo quia omnis res ſpiritualis
extra fines carnis eſt foris, & quaſi in deſerto eſt, & extra fines mundi eſt foris? Vnde
qui viuunt ſecundum Dei mandatum, exiſſe
de mundo dicuntur: non corpore, ſed conuerſatione exiſſe dicuntur de carne, & in ſpiritu eſſe. Domus autem Dei ſpiritus eſt, quia
omne bonum intus in ſpiritu eſt, quia ſecundum voluntatem ſpiritus eſt. Omne autem
malum, foris extra ſpiritum eſt, quia non eſt
ſecundum voluntatem ſpiritus. Vides ergo
quia omnis res carnalis foris, extra fines ſpiritus eſt, & in deſerto eſt? Ergo quantũ ad Deum
deſertũ eſt natura carnalis, vbi non eſt via iuſtitiæ, in qua non inuenitur aqua ſpiritus ſancti, & eſt vituperabile deſertum, de quo & ꝓpheta dicebat: *Sitiuit in te anima mea in terra de-* Pſal. 62. a
ſerta, & inuia & inaquoſa. Quantum autem ad
diabolum, deſertum eſt omnis res ſpiritualis,
& eſt laudabile deſertum. De tali deſerto dicebat Deus ad Pharaonem: *Dimitte populũ me-* Exo. 5. a.
um, vt ſeruiat mihi in deſerto. In tali enim deſerto vult Deus omnes ſuos ſibi ſeruire. Ad tale
deſertum omnes filij Dei, qui habent ſpiritum
ſanctum, exeunt vt tententur. Vtputa ꝓpoſuiſti non ducere vxorem, duxit te ſpiritus
ſanctus in deſertum: id eſt, eiecit te extra fines
carnis & mundi, vt tenteris à concupiſcentia
carnis: quia non habet caſtitas in ſe, vt delecteris in ea ſecundum carnem. Si autem intus
eras in carne & in mundo, id eſt, ſecundum
naturam carnis & mundi habebas vxorem, nõ
tentabaris. Quomodo enim tentetur libidine,
qui quotidie eſt cum vxore? Propoſuiſti ieiunare, extra fines carnis exiſti & mundi, vt tenteris in fame à ſpiritu gulæ. Si autem in finibus carnis & mundi poſitus, manducabas & bibebas, tentabaris à ſpiritu gulæ in fame. Quomodo enim tẽtetur in fame à ſpiritu gulæ, qui
nunquam eſuriit? Sic & dominus nunquam
tentatus fuiſſet in fame, niſi quadraginta
diebus ieiunaſſet, & tunc eſurijſſet. Item eleemoſynas facere proponis, foras exiſti: quia
natura carnis & mundi non delectatur dare,
ſed ſemper accipere. Si autem non dabas,
non tentabaris à ſpiritu auaritiæ. Item proponis humilitatem ſeruare, exiſti in deſertum
vt tenteris à ſpiritu ſuperbiæ: quia caro &
mundus in humilitate non delectatur. Exurget aliquis diaboli angelus, qui te conculcet,
& irritet humilitatem ſeruaſſe, dũ vides quòd
in hoc ſeculo humilitas contemnitur, & ſuperbia honoratur. Et cùm hos omnes ſpiritus viceris, nouiſſimè tenteris à ſpiritu vanæ
gloriæ. Incipis enim gloriari, quia viciſti:
quia ſpiritus vanæ gloriæ præcipuè à ſancti-
A tate nutritur. Scire autem debemus, quòd
filij Dei non poſſunt tentari à diabolo, niſi in
deſertum exierint, ſecundum ea quæ diximus:
hoc eſt, niſi propoſuerint circa aliquas ſtudere virtutes. Filij autem diaboli, & intus in
carne, & in mundo conſtituti, confringuntur & pereunt. Quomodo? Vtputa bonus
homo ſi vxorem habuerit, hoc eſt enim eſſe intus in carne, non tentatur in libidine: id eſt, nõ
fornicatur, ſed ſufficit ei vxor ſua. Malus au-
B tem & intus in carne conſtitutus, id eſt, habẽs
vxorem, fornicatur, & non eſt contentus vna.
Item filius Dei, id eſt, bonus homo, ſi intus in
carne fuerit manducans & bibens, non tentatur in eſca: id eſt, non inebriatur, non deliciatur, ſed menſuratè manducat & bibit. Filius autem diaboli, & intus manducãs & bibẽs,
non eſt contentus mediocribus cibis & potibus: ſed inebriatur, & ad laſciuiores cibos extenditur. Item ſeruus Dei etſi intus ſit in car-
C ne, nemini aliquid dans, non tentatur, quia
alteri non tollit: malus autem intus, nemini
dat, & tamen alienum tollit: & ſic in omnibus rebus tractans inuenies. Vides ergo quia
eſt & iſta differentia inter filios Dei, & inter filios diaboli? quia filij diaboli non exeunt
ad diabolum vt tententur, ſed diabolus venit ad eos vt tentet: id eſt, non exeunt extra carnem ad illum, ſed intus in carne dominantur ab illo. Quid enim opus habet fo-
D ras ad certamen exire, qui non deſiderat vincere? Sed diabolus venit ad illos, quaſi ad familiam ſuam. Filij autem Dei foras exeunt
vt tententur ab illo, id eſt, extra fines carnis:
quia ſi intus fuerint in finibus carnis, non
poteſt ad illos venire diabolus, quia filij Dei
ſunt: nec poteſt illos tentare, ſicut ſuprà
diximus. Ergo quia diabolus non poteſt intrare ad illos, ideo qui ſunt glorioſiores filij
Dei, extra fines carnis exeunt contra illum,
E quia victoriæ gloriam concupiſcunt: propterea in hoc loco non diabolus venit ad
Chriſtum, vt tentaret eum, ſed Chriſtus exiit
ad diabolum, vt tentaretur ab eo, dans dilectis ſuis exemplum. Hæc omnia diximus
propter illud quod ait: *Tunc Ieſus ductus eſt à
ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo. Et
cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Non ſolùm ideo
tentabatur, quia ieiunabat: ſed ideo ieiuna-
F bat, vt tentaretur. † Ieiunium autem non eſt † quia tẽtabatur.
tantum irritatio paſſionis, ſed repugnatio. Si
ergo ieiunaueris vt non intres in tentationem,
placuerit autem Deo inducere te: non dicas, quia perdidi fructum ieiunii mei. Nam
etſi non tibi ꝓficit ieiunium tuum, vt non tenteris: tamen ad illud ſine dubio tibi proficiet,
vt à

Digitized by Google

vt à tentationibus non vincaris, ſicut Chriſto profuit. Multis modis diabolus audierat quia Chriſtus natus eſt in hoc mundo, aut angelis prædicantibus ad paſtores, vel paſtoribus referentibus ad Mariam, vel magis quęrentibus in Hieruſalem eum adorare, cuius viderant ſtellam, vel Ioanne oſtendente: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* (Ioan. 1. d.) Sed faciebat eum incertum natura eius carnalis. Dicebat enim apud ſe: Hic non poteſt eſſe filius Dei, A qui de muliere & de viro natus eſt. Nam & ideo de deſponſata & in domo habita natus eſt, vt partus virginis diabolo celaretur. Si autem de ſimplice virgine natus fuiſſet, facilè poterat cognoſcere diabolus, quia filius eſt Dei. Cogitarat enim apud ſe, Maria fornicata non eſt. Si autem fornicata fuiſſet, ego ſine dubio ſcirem: quia omnis fornicatio me miniſtrante committitur. Sine dubio iſte filius Dei eſt. Nec enim poteſt fieri, vt de muliere homo B ſine viro naſcatur. Ideo deſponſata intrauit domum Ioſeph, vt dum maritalis conceptio ęſtimatur, vnigeniti Dei natiuitas non cognoſcatur? Hic eſt rex glorię, qui pannis inuolutus, nec locum in diuerſorio potuit inuenire ſed in præſepio poſitus eſt? Hic eſt creator rerum, qui creauit † omnia, († quieuit.) & per ſingulos ętatis gradus aſcendit? Hic eſt ille ſanctus, qui cum peccatoribus vt peccator eſt baptizatus? Quid ergo? ipſe eum tentabo, & ſi quidem C inuenero eum hominem, ſicut puto, dominabor illius, ſicut omnium hominum: ſi autem inuenero eum ſicut audio, filium Dei, poſtmodum recedam ab eo, nec congrediar contra eum: quoniam qui vadit contra fortiorem, occaſionem illi victoriæ prouidet: ſi autem ſubduxerit ſe, euacuat virtutem ipſius. Sciens ergo dominus cogitationes diaboli, quia volebat eum tentare, proceſſit contra eum: non quaſi Deus, ſed magis quaſi homo, nec in toto quaſi D Deus, nec in toto quaſi homo. Nam quemadmodum quadraginta diebus non eſurire, non erat hominis: ſic aliquando eſurire non erat Dei. Ieiunauit ergo quadraginta diebus propter duas cauſas. Primum, vt nobis aduerſus tẽtationes ieiunãdi daret exemplum: deinde vt quadrageſimi ieiunij noſtri poneret menſuram. Eſuriuit autem, vt ne nimis ſupra menſuram ieiunans, manifeſtè intelligeretur Deus, & ſic diabolo quidem ſpem tentandi ex- E tingueret, ſuamque victoriam impediret. Itaque diabolus, quia videns per quadraginta dies ieiunantem, deſperauerat: poſtquam ſenſit eſurientem, iterum cœpit ſperare, & ſic acceſſit ad extra eſurientem, & inuenit intus nunquam eſurientem. Et dum tentat eſurientem, vincitur à non eſuriente. *Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* O cęcitas diaboli manifeſta: quomodo ſuſpicatus eſt eum non eſſe filium Dei, quem poſt quadra- F ginta dies eſurientem ſenſit, & per quadraginta dies non eſurientem non intellexit? Nam ſicut eſurire hominis eſt, ita per quadraginta dies non eſurire, hominis non eſt. Non cogitauit quoniam qui verè non eſurit, voluntariè eſurire poteſt: qui autem verè eſurit, per tot dies non eſurire non poteſt. Fortis ad ea quę infirma ſunt deſcendere non poteſt, infirmus autem ad ea quę fortiora ſunt aſcendere non poteſt. Sic ergo magis ex eo quod per tot dies non eſurierat, intelligere debuerat quia Deus eſt: quam ex eo quòd poſt tot dies eſurijt, quia homo eſt. Nam Deus quę hominis ſunt, agere poteſt: homo autem quæ ſunt Dei, agere non poteſt. Sed forſitan tu dicis, Moſes & He- (Exo 34 d) A lias quadraginta dies ieiunarunt, & homines (3. Reg. 19. b.) erant. Sed illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant: iſte autem quadraginta diebus non eſurijt. Hoc eſt enim quod dicit: *Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus, poſtea eſurijt.* Eſurire enim, & non manducare, patientię eſt humanæ: non eſurire autem, diuinæ naturæ. Qui ergo quadraginta diebus non eſurijt, poſteà eſuriens, demonſtrauit, quia eſuritio eius voluntaria fuit, non neceſſaria. Quid ergo eſt? B ſicut ſemper diabolus omnes homines excęcabat, vt non intelligerent quod eſt bonum, ſic modò inuiſibiliter ipſe à Chriſto eſt excæcatus, vt non cognoſceret verum. Cogitauit enim apud ſe, ſi poterit de lapidibus facere panes, verè filius Dei eſt: ſi autem non poterit, homo eſt. Sed quę fuit cogitatio iſta? Per hoc enim nunquam poterat cognoſcere, ſi filius Dei erat, an non. Primum ſi filius Dei erat, nec eſuriebat. Quomodo enim non vincat C neceſſitatem naturæ carnalis, qui ipſam neceſſitatem in natura creauit? Et vt quid faceret de lapidibus panes, qui panem cum omnibus alijs ex nihilo cùm voluit fecit? Deinde etſi eſuriebat propter corpus, & volebat facere, faciebat quando ipſe volebat, non quando diabolus prouocabat. Si ergo non faceret, quod & fecit: vnde ſciebat, vtrum ideo non fecit, quia non potuit quaſi homo: aut quia noluit quaſi Deus, quod & fecit? Nam nec D fecit, nec dixit poſſum, & nolo, vt ne ſe oſtenderet filium Dei. Nec dixit, non poſſum, vt non ſe oſtenderet mendacem, confitens ſe hominem cùm eſſet Deus. Sed quid? *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* (Deut. 8. a) Non dixit, non in pane ſolo viuo, ſed in omni verbo Dei, vt non videatur de ſe dixiſſe: ſed mediè, non in ſolo pane viuit homo. Quid aliud poterat reſpondere & filius Dei abſcondens ſe, ne oſtendatur quod poteſt: & homo aſtutus ex- E cuſans ſe, vt non oſtendatur quod non poteſt? Sic ergo cùm ex hoc reſponſo nihil certum addiſcere potuiſſet vtrum Deus eſſet, an homo, aſſumpſit eum ad aliam tentationem, dicens apud ſe: Iſte qui in fame non vincitur, etſi non eſt filius Dei, tamen ſanctus eſt. Valent enim homines ſancti & ſpirituales fame non vinci. Sed poſtquã omnem neceſſitatẽ carnis vicerint, p vanã gloriã cadunt. Ideo cœpit eum tẽtare in vana gloria. *Et aſſumpſit Ieſũ in ſanctã ci-* F *uitatẽ.* Quãdo audis dicẽtẽ, duct⁹ à diabolo, nihil cogites de potentia diaboli, quia potuit ducere Chriſtum: ſed de patientia Chriſti mirare, quia ſuſtinuit vt à diabolo duceretur. Ergo in ſequente domino non infirmitas, ſed patientia eſt: in ducente autem diabolo non virtus ſed ſuperbia eſt: quia volentem Chriſtũ

Digitized by Google

non intelligens quaſi inuitum ducebat. Ille ductus eſt, vt nos voluntatem diaboli non ſequamur. *Et ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi.* Sed fortè cogitamus, quo modo in corpore conſtitutum, omnibus videntibus ſtatuit illum ſuper templum? Si potentiam Chriſti conſideramus, intelligibilia inueniuntur omnia. Forſitan enim diabolus quantum ad ſe ſic eum aſſumebat, vt ab omnibus videretur: ipſe autem neſciente diabolo inuiſibiliter ſic A agebat, vt à nemine videretur: ſicut ſcriptum eſt de eo: *Ipſe autem tranſijt per medium eorum, & abijt ſic.* [Luc. 2 c.] [Dan. 14. d] Si enim Habacuk homo conſtitutus à nullo eſt viſus, quando ab angelo per comam capitis portabatur de Iudęa in Babyloniam: quanto magis eſt credibilius de Chriſto non fuiſſe viſum, cùm volens à diabolo aſſumeretur? Et ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi. Cogitauit enim apud ſe, ſi miſerit ſe per aërem, ſcio quoniam eſt filius Dei: ſine B dubio enim mittet ſe, vt cognoſcatur quod eſt: ſi autem non potuerit ſe mittere, ſcio quoniam homo eſt. Sicut ergo concupiſcentia vánæ gloriæ ipſe ruit de cœlo: nam cùm eſſet angelus, volens ſe oſtendere Deum, perdidit & illud quod erat, dum voluit apparere quod non erat: ſic putauit & Chriſtum concupiſcentia vanæ gloriæ ferri. Nam ſicut difficilè aliquem ſuſpicatur malum, qui ipſe eſt bonus: ſic difficilè aliquem ſuſpicatur bonum, qui C ipſe eſt malus. Et dicit ei: *Si filius Dei es, mitte te deorſum.* Per hanc propoſitionem, quo modo poterat cognoſcere ſi filius Dei eſt an non? Primùm volare per aërem non eſt proprium op⁹ Dei, quia nec hoc eſt vtile alicui vel ad animam, vel ad corpus. Si ergo nulli neceſſarium eſt, neque proficit ad ſalutem: volauerit autem aliquis prouocatus, propter oſtentationem ſolam hoc facit: & eſt hoc ex diabolo magis quam ex Deo. Si ergo homini dignitoſo & ſa- D pienti ſufficit eſſe quod eſt, & non eſt neceſſarium ei apparere quod non eſt: quia hoc non homini prodeſt, quod videtur ab alijs, ſed quod eſt apud ſe: quātò magis filius Dei oſtendere ſe neceſſarium non habet ſine cauſa alicuius vtilitatis, cui nihil neceſſarium eſt, ſed totum poſſidet in natura, de quo nemo poteſt tantum cognoſcere, quantum eſt apud ſe: Si ergo non volauerit, quo modo poterat per hoc cognoſcere, vtrum non potuit ꝓpter in- E firmitatem quaſi homo, aut noluit propter vanitatem quaſi Deus? quia non creditus fuerat ſed tentatus. Si filius Dei es, mitte te deorſum. Vide ſuperbiam inimici, quo modo ipſa inuitatio eius iniurioſa eſt. Nunquid non poterat dicere, deſcende per aërem ambulans? Sed quid? Mitte te deorſum. Nec timuit cogitans ne fortè ſi inuentus fuerit filius Dei, inueniat illi feciſſe iniuriā. Sed nihil dubitat dicere, nec facere, qui nihil ſibi reliquit quod F ſperet. Et vide, non impulit, non tetigit, non appropinquauit: ſed tantùm dixit, Mitte te deorſum, ſi es filius Dei: vt ſciamus, quia omnis qui obaudit diabolo, ipſe ſe deponit deorſum. Nā diabolus ad malū hortari poteſt, cogere autem non poteſt. *Scriptum eſt enim: Quoniam angelis ſuis mandauit de te, vt in manibus tollant te.* [Pſal. 91.] O diabole, quo modo filius Dei angelorum manibus portatur, legiſti, & quia ſuper aſpidem & baſiliſcum calcat, non legiſti? Sed exemplum illud quidem profert quaſi ſuperbus: hoc autem tacet quaſi aſtutus. Nam & verè filius Dei angelorum manibus non portatur, ſed ipſe magis angelos portat. Nec enim creatura portat creatorem, ſed A creator creaturam. Si autem creatura baiulat creatorem: ergo creator antequam faceret creaturam, à quo portabatur? Nam verè etſi portatur manibus angelorum, non ideo portatur, vt non offendat ad lapidem pedem ſuum quaſi infirmus, ſed propter honorem poteſtatis, quaſi dominus. Scriptum eſt: *Qui ſedes ſuper Cherubin, appare.* [Pſal. 79. a.] Et illud quidem, quod diabolus refert, quia in perſona Chriſti dicitur, verum eſt. Sicut enim B dicitur: *Quoniam tu es domine ſpes mea, altiſſimum poſuiſti refugium tuum, &c.* [Pſal. 90 b.] Sed non de Chriſto dictum eſt tantum, ſed de omni homine iuſto, quorum perſonam Chriſtus ſuſcepit. *Reſpondit ad eum, ſcriptum eſt: Non tentabis dominum Deum tuum.* [Deut. 6. c.] Non dixit non tentabis me dominum Deum tuum, ne ſe manifeſtaret Deum: ſed ita, non tentabis dominum Deum tuum: quod poterat dicere & omnis homo Dei tentatus à dia- C bolo: quoniam & qui hominem Dei tentat, membrū diaboli eſt. Sic ergo ex hoc reſponſo incertus tranſit ad tertiam. Dixit enim apud ſe: Tria hæc retia habeo extenſa ſuper omnem mundum, vt quiſquis euaſerit de retibus gulæ, incurrat in retia vanæ gloriæ: qui euaſerit de retibus vanę glorię incidat in retia auaritiæ. [Tria retia diaboli, quibus illaqueat animas.] De his autem tribus retibus nullus hominum ad perfectum euaſit: & ſi euaſit, non integer, ſed contritus euaſit. Hic autem iam retia ven- D tris dirupit, retia vanæ glorię tranſiuit. Ponam ei nunc retia auaritię, & oſtendam illi omnia regna mundi. Si concupierit ea, ſcio quia homo eſt. Nam omnes homines propter gulam, & propter pecuniarum auaritiam, & propter vanos honores ſeruiunt mihi: ſi autem contempſerit ea, ſcio quia filius Dei eſt. Nec enim poteſt deſiderare quę ipſe creauit, nec delectatur terrenis, qui fruitur cœleſtibus. Nam etſi alijs mentiebatur diabolus, ſua E eſſe omnia, apud ſe tamen ſciebat quia non erant eius, ſed Dei. *Et ſic aſſumpſit eum ſuper montem excelſum valde, quem ipſe diabolus circumiens omnem terram excelſiorem cæteris cognoſcebat, & oſtendit illi omnia regna mūdi, & honores eorum.* Fortè tractas apud te, qualis potuit eſſe ille mons, de quo omnis terra videbatur: aut ſi erat ſuper omnem terram, quo modo tamen poterat inde, quantum ad carnem, totam terram illi oſtendere? Nam etſi quantum F ad diuinitatem ſuam videbat: tamen quantùm ad diabolum oſtendere illi non poterat, quem hominem æſtimabat. Sed ita intelligendum eſt, aſſumpſit eum ſuper montem excelſum valde: quia quantò magis excelſior fuerit mons, tantò magis aſpicienti ex eo ſpacioſior terra videtur. Oſtendit autem ita,

non vt ipſa regna, vel ciuitates eorum, vel po-
pulos, vel argentum, vel aurum videret: ſed
partes terræ, in quibus vnumquodq; regnum,
vel vniuiuſque regni ciuitas poſita erat: vtpu-
ta ſi aſcendas ſuper excelſum locum, digito ex-
tenſo dicam tibi, Ecce ibi eſt Roma, aut ibi
eſt Alexandria, non ſic oſtendo tibi, vt ipſas
videas ciuitates, ſed partes terræ in quibus po-
ſitæ ſunt. Si enim naturæ vnam ſtellam aſpici-
entes, non dicam ad vnamquanque prouin-
ciam, vel inſulam: ſed ad vnamquanque ciui-
tatem, & ad ſingula loca quæ petunt, ſine ali-
quo errore aut deuagatione dirigunt cur-
ſum: quantò magis diabol⁹, qui princeps aëris
conſtitutus, totam terram non ſolùm ſciebat,
ſed etiam & videbat: poterat Chriſto ergo &
ſingula loca certiſſimè digito demonſtrare &
vniuſcuiſque regni honores, & ſtatum ver-
bis exponere? Nam non ſolùm oſtenſum di-
citur quod oſtenditur ad videndum, ſed etiam
quod exponitur ad intelligendum, ſicut ſcri-
Eſa. 2. a. ptum eſt: *Aſcendamus in domum Dei Iacob, &*
oſtendet nobis viam ſuam, & ambulabimus in ea.
Hæc omnia tibi dabo ſi procidens adoraueris me,
Conſidera quomodo omnis promiſſio eius
irrationabilis eſt & mendax. Certè vni dare nō
poterat omnia, niſi ab omnib⁹ omnia tolleret.
Si autem ab omnibus omnia tolleret, à nemine
adoraretur. cùm diabolus neq; ex amore, neq;
ex timore adoretur ab aliquo: ſed quia ꝓmittit
diuitias, aut dat. Quomodo autem expedie-
bat diabolo ab omnibus omnia tollere & vni
dare, vt ab omnibus contemnatur, & ab vno
colatur? Sed neque illud dicere poſſumus, vt
vnuſquiſque quidem ſua teneret, iſte autem
ſuper omnia eſſet. Vnus enim ſuper omnem
mundum neque eſt, neque fuit aliquando,
neque fieri poteſt, vt non ſit illi aliquis non
ſubditus. Primùm propter Deum, quia non
concedit diabolo & hoc facere poſſe: ſecundo
propter ipſum diabolum. Gaudium enim, &
gloria & poteſtas diaboli, in quo eſt, niſi in ſu-
perbia, & in inuidia, in ira, in vana gloria, & his
ſimilibus? Vbi hæc exercentur, vnum regnum
ſtare non poteſt, ſed neceſſe eſt, vt diuidatur
in plura. Vbi autem hæc non exercentur,
diabolus non colitur, neque regnat. Quomo-
do ergo regnum ſibi tolleret, & illi daret? De-
inde quid ſi ſancti erant in mundo aliquod
regnum tenentes? Nam ſi peccatori dare &
tollere poteſt diuitias: ſanctis neque dare
neque tollere poteſt. Putás ne ſemper voluit
Iob. 1. b. tollere diuitias Iob? ſed non potuit, niſi quan-
do permiſſus eſt. Nunquid non voluit, ſi
potuiſſet tollere regnum de manu Dauid?
Nam verè non eſt mundus diaboli, neque
Prou. 8. d. regna illius. Scriptum eſt enim, *Per me reges*
regnant: & per me tyranni ſcribunt iuſtitiam.
Sed ea quæ per iniquitatem aguntur in mun-
do: vtputa per furtum, aut per vim acqui-
ſiſti diuitias, aut aliqua perditione animæ tuæ
ſuſcepiſti honores: illas tibi diuitias, aut dia-
bolus dedit, ſed non ipſæ diuitiæ diaboli ſunt,
† permiſ-ſio. ſed prouiſio † earum. Res autem ipſe illius
ſunt, qui creauit eas ad probationes ſancto-
rum, & peccatorum. Et inter duas conditio-
nes poſuit illas in medio, vt & diabolus poſſit
illas dare, & Deus. Nam dans poteſtatem
diabolo, non à ſe dimiſit, vt ſiquidem cum
peccato acquirantur, per diabolum dentur:
ſin autem ſine peccato, per Deum. Ecce
enim oculos noſtros, & aures, & os, & cæ-
tera membra, inter duas conditiones ſic crea-
uit in medio, vt & diabolus aperiat oculos
hominis, & Deus. Si enim ad turpem rem
A aperuerit homo oculos, diabolus aperuit ocu-
los eius: ſi autem ad iuſtitiam, Deus. Nun-
quid ex hoc, quia membra noſtra interdum
à diabolo aguntur, volentibus nobis, iam
membra noſtra diaboli ſunt? Sic & diuitiæ
quamuis interdum à diabolo dentur, tamen
diaboli non ſunt. Si enim verè conſideres,
magis diuitiæ ipſæ in poteſtate ſunt hominis,
quàm in poteſtate diaboli. Nam diabolus non
quibus ipſe vult, diuitias dare poteſt, ſed
B qui volunt ab illo accipere. Homo autem in
poteſtate habet, à quo vult eas accipere,
ſiue à diabolo, ſiue à Deo. *Tunc dicit ei Ieſus:* *Deut 6. & 10. d.*
Vade retro ſatana, ſcriptum eſt enim: Dominum
Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues. Finem
tentandi diabolo imponit dicens: *Vade retro*
ſatana, vt ne ꝓcedatur vlterius tentans. Dia-
bolus autē, ſicut rationis eſt intelligere: id eſt,
ſicut rationabiliter intelligi poteſt, non quaſi
obaudiens ad præceptū, receſſit: ſed aut ipſius
C Chriſti diuinitas, aut ſpiritus ſanctus qui erat
in eo, excuſſit inde diabolum: quod ad no-
ſtram conſolationem proficit maximè, quia
non tandiu homines Dei diabol⁹ tentat, quā-
diu vult: ſed quamdiu Chriſtus eum permit-
tit, vel ſpiritus ſanctus qui eſt in eis. Diabolus
enim quantum ad ſe nunquam ceſſaret tentâſ:
nec enim habet alium actum. Non mandu-
cat, non bibit, non dormit, non opus aliquod
aliud operatur, niſi vt tentet, vt fallat, vt
D ſubuertat. Hic eſt cibus illius, hic honor, hoc
& gaudium. Propterea infatigabilis eſt in
malo, ſed potentia † Dei repellit eum, etſi *† miſericordia.*
permittit eum pauliſper tentare, propter fi-
dem probandam, tamen repellit eum propter
infirmam naturam. Adhuc vide, cùm Chri-
ſtus in prima tentatione paſſus fuiſſet tenta-
tionis iniuriam, dicente ſibi diabolo: *Si filius*
Dei es, dic lapidi huic vt fiat panis: non eſt exa-
ſperatus, nec in increpationē vel abiectionem
E eius eſt excitatus: ſed ſuſtinuit, & mitis per-
manſit, tamen contrà verba tentationis con-
grua dedit exempla. Similiter & in ſecunda,
quamuis eſſet iniuriatus, dicente ſibi diabolo:
Si filius Dei es, mitte te deorſum: turbatus
non eſt, nec increpans, ei dixit: Vade retro
ſatana. Nunc autem quando diabolus Dei
ſibi præſumpſit honorem, dicens: Hæc omnia
tibi dabo, ſi procidens adoraueris me, & hoc
quæſiuit fieri ſibi à Chriſto, quod ſoli Deo
F fieri debebat: exaſperatus eſt, & iratus eſt,
& increpauit eum, & repulit dicens: *Vade*
retro ſatana, ſcriptum eſt, Dominum Deum
tuum adorabis & illi ſoli ſerues. Vt nos illius di-
ſcamus exemplo, noſtras quidem iniurias
illatas ab impijs, ſiue in dicto, ſiue in facto,
magnanimiter ſuſtinere: Dei autem iniurias,

& contemptum, nec vſque ad auditum ſuſſerre. Quoniam in pprijs iniurijs eſſe quempiam patientem, laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium. Hactenus ſimpliciter diximus de tentationibus, quibus tentatus eſt dominus: nunc breuiter perſtringamus quid ad noſtrã ædificationem ſignificent Chriſti tentationes. Frequenter diximus, corporis quidem ieiunium eſſe, abſtinere à cibis: animæ autem ieiunium, abſtinere ab omni re mala. Quia ſicut caro delectatur cibo, ſic ſpiritus abſtinere à carnis peccato. Secundum hoc ieiunium Chriſti in nobis intelligimus eſſe abſtinentiam peccatorũ. Si enim manducatio Adę de ligno ſcientiæ boni & mali, prudenter ab omnibus eſt recepta, appetitio eſt peccati prohibiti. Conſequenter & ieiunium Chriſti intelligendũ eſt in nobis abſtinẽtia à peccato. Quòd ſi ieiunium eſt abſtinentia rei malæ, ſine dubio & deſiderium eius eſuritio eſt ipſius, & vſus rei ipſius intelligitur panis. Proponẽs ergo ieiunium ſibi Chriſtus, & non ſuperatus deſiderio panis à diabolo ſibi propoſiti: hoc nos docet, vt ſi aliquis vt pote filius Dei opus eligens magnum exierit in deſertum, ſicut diximus ſuprà, & propoſuerit ſe abſtinere ab aliquo vſu corporali, & delectabili, quod eſt ieiunare, propter viuificatorium Dei mandatum, ne interrumpat. Si autem loquente in cogitationibus ſuis diabolo, & ad vſum rei illius prouocante interruperit, vtens peccauit potius quam vſus eſt, & peccatum ſibi conuertit in vſum, hoc eſt, lapidem in panem. Et quamuis ab illa re ſe abſtinere decreuerit, qua vti potuit ſine peccato, ſi non decreuiſſet: tamen quia decreuit abſtinere ab illa, vſum rei illius iudicauit eſſe peccatum, id eſt, lapidem. Propterea ſi vſus fuerit eo, peccatum ſibi aſſumpſit in vſum, id eſt lapidem ſibi mutauit in panem, dirumpentem magis quàm nutrientem. Sicut & Apoſtolus de mulieribus viduitatem promittentibus dicit: *Quæ cum deluſerint Chriſtum, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Sed deprimens deſiderium ſuum quaſi eſuritionem, reſpondeat in cogitationibus ſuis diabolo ſibi perſuadenti: quia non in vſu rei illius ſolo viuit homo perfectè: & ſi viuit, ſecundum corpus viuit, & non ſecundum animam. Pleniſſimè autem viuit in obſeruantia mandatorum Dei, & ideo fortè non ſimpliciter dicit, dic lapidi vt fiat panis, ne de qualicunque lapide dixiſſe intelligatur: ſed ita, *Dic huic lapidi*, id eſt, quem ego tibi oſtendo. Item aſcenſio ſuper templum, moraliter intelligitur exaltatio cordis ſanctorum ad ſanctitatem. Statio autem ſuper pinnam templi, exaltationis ipſius mora. Quandò enim quis inflatus mente carnis ſuæ exaltatus fuerit quaſi ſanctus, & gloriatus fuerit quaſi conſummatus, ductus eſt à diabolo quaſi ſuper templum: & quando exiſtimauerit ſe conſiſtere in ſanctimonię ſummitate, & in ipſa æſtimatione iactantiæ fuerit demoratus, poſitus eſt ſuper pinnam templi, & ſtat ibi. Conuenienter ergo & ordinatè expoſuerunt euangeliſtæ. Poſtquam enim expoſuerunt Chriſtum in tentatione ieiunij ſuperaſſe diabolum, in ſequenti loco expoſuerunt ductum eſſe à diabolo ſuper templum: quoniam victoria tentationis, & expletio alicuius operis magni gloriationem operatur, & fit cauſa iactantię. Sed vide quoniam Chriſtus ieiunium quidem vltrò ſuſcepit, ſuper templum autem diabolus eum duxit: vt & tu, qui filius Dei es, ad ieiunium quidem morale, id eſt, ad abſtinentiam laudabilem rei cuiuſdam ſpontè procedas, & alacriter: extolli autem ad faſtigium ſanctitatis non acquieſcas, quia nemo extollit ſe ad ſanctitatis altitudinem, niſi ducente diabolo. Nec enim ideo acquieuit Chriſtus duci & conſtitui ſuper templum, vt tu moraliter imitator eius exiſtens, aſcendas per iactantiam cordis tui ad altitudinẽ ſanctitatis. Nec enim volens aſcendit, quantum ad corpus: ſed ideo acquieuit duci, & conſtitui ſuper pinnam templi, & audire præcipitij verba: *Si filius Dei es, mitte te deorſum*: vt tibi oſtendat exaltationis exitum metuendum: id eſt, vt demonſtret tibi ruinæ periculum, quod omnes gloriantes ſubſequi ſolet, ſicut teſtatur Sapientia, dicens: *Ante ruinam exaltatur cor hominis, & ante gloriam humiliatur.* Conſequenter & dominus dicit: *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Si ergo times ruinam de faſtigio ſanctitatis, fuge exaltationem cordis ad ſanctitatem, & non patieris ruinam de faſtigio ſanctitatis. Cur autem omnem iactantiam ſubſequatur ruina, cauſa eſt manifeſta. Quoniam omnis qui confidens eſt in operibus ſuis, & gloriatur, ſecurus eſt: qui autem ſecurus eſt, non timet: & qui non timet, nec cauet: qui autem non cauet, quando non ſperat, ſupplantatur à diabolo, & deiicitur. Qui autem nihil ſe exiſtimat eſſe, in inferiori parte templi conſiſtens, quantum ad ſe cauſa humilitatis, ſolicitus eſt de ſe: qui autẽ ſolicit' eſt, & timet: qui autem timet, circumſpicit ſemetipſum, & non ſinit duci ſe à diabolo ſuper templum. Talis fuit & ille qui dicit: *Non quod iam perfectus ſim, aut iam iuſtificatus ſim*, &c. Si ergo Paulus timuit ſe dicere eſſe perfectũ, quis audeat ſe exiſtimare pfectũ? Si ergo perfectus filius Dei es, & aliquam laudabilem abſtinentiam ſuſcepiſti, quaſi exiens in deſertum, his duabus tentationibus dominus tentatus eſt ꝓpter te, vt non interrumpas opus tuum, ſed ad perfectum deducas: cùm autem pduxeris ad perfectũ, nõ glorieris. Si autẽ mediocris es filius, & nullum auſus es affectare pro virtute certamen, tentatione tertia tentatus eſt: propter te ductus eſt ſuper montem excelſum, & audiuit verba pernicioſa: Hęc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me: vt tu non deſideres magnus & altus fieri in hoc mũdo. Aſcenſio .n. montis illius eſt proceſſio ad magnitudinem vel altitudinem diuitiarum, & gloriæ huius mundi: quoniam ipſa proceſſio eorum de ſuperbia cordis deſcendit. Et vide quomodo per ordinem dicit, prius ductus eſt ſuper montem, deinde glorioſa mundi

Margin notes (left column): Eadem aliter. — 1. Tim. 5. b. — Section letters A, B, C, D, E, F.
Margin notes (right column): Prou. 18 — Luc. 14 — 1. Cor. 4

mundi ei oſtenſa ſunt: in tertiò loco poſita eſt ei conditio, vt ſi adoraſſet diabolum, omnia fierent eius. Sic & tibi contigit, qui altus & magnus fieri feſtinas in mundo, aſcendis in montem, quem diabolus ſibi elegit ad ſeducendum. Cùm enim volueris fieri altus & magnus, quod eſt aſcendere in mõtem, diabolo te ducente, incipis die ac nocte cogitare de diuitijs acquirendis, de ſuſcipiendis honoribus, & ante oculos mentis tuę ſemper illa vniuerſa proponere: ſcito quia princeps mundi glorioſa regni ſui tibi oſtendit. Cùm autem ſenſerit te diutinis huiuſmodi cogitationib' in concupiſcentias eorundem bonorum accenſum: in tertio loco tales tibi prouidet cauſas, vt neceſſe ſit tibi, ſi volueris illa conſequi, diabolum adores, relinquens fidem Dei, & ſeruias ei negligens iuſtitiam Dei: ſi autem elegeris adorare Deum in fide eius, & ſeruire ei ſecundum mandatum ipſius obſeruare † illa omnia non conſequaris. Ideo docet Paulus Apoſtolus: *Obſecro autem vos fratres ſtudium habere quietis, & negocij proprij, & operandi manibus veſtris, & nullius deſiderium ſit vobis ad ea quæ foris ſunt.* Et iterum: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nocina, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas diuitiarum: quam quidam appetentes, circa fidem naufragauerunt.* Ergo omnia Chriſto promiſſa ſunt, & omnia Chriſtus contempſit, vt ne gloriam Dei diabolo daret: vt & tibi etiam ſi totus mundus fuerit datus, tantum vt dimittas Deum, non facias amplius diuitias, quàm gloriam Dei. Nec enim iuſtum eſt, propter creaturam contemnere creatorem, ſed propter creatorem creaturam. Quoniam diuitias tibi Deus dare poteſt, diuitiæ autem tibi Deum dare non poſſunt. Non enim propter ſe tentatus eſt, ſed propter nos, & non ſibi vendicat, ſed nobis. *Tunc reliquit eum diabolus, & accedentes angeli Dei miniſtrabant ei.* Non dixit, *Et deſcedentes angeli Dei miniſtrabant ei*, vt oſtendat, quia ſemper ad miniſterium eius angeli erant in terris: ſed tunc præcipiente domino receſſerunt ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtum daretur, ne fortè angelos videns circa eum, non appropinquaret ad eum. Sic enim inuiſibiliter fit omni homini Chriſtiano. Duo enim ſunt angeli permanentes cum hominibus: ſcilicet bonus & malus. Quandiu circa nos eſt angelus bonus, nunquam nos in tentationem poteſt impellere angelus malus. Secundum diſpenſationem autem Dei recedit aliquantulum angelus bonus, magis autem non recedit: ſed abſcondit ſe, inuiſibilem ſe reddens ante diabolum: quoniam niſi voluerit angelus bonus, à diabolo non videtur. Subtrahit ergo ſe, vt det diabolo licentiam tentandi, & ſtans expectat tentationis euentum. Quando ergo aliqua concupiſcentia malæ rei aſcenderit ſuper cor tuum, & pulſat aliquod genus peccati, non eſt circa te angelus bonus, ſed diabolus loquens in corde tuo tentat te pariter & compellit. Si tu ergo permanſeris confringens cor tuum, magis autem diabolum in corde tuo confringens: cùm non te potuerit ſuperare, diſcedet à te. Quando recedente concupiſcentia incipit cor tuum exultare, quia euaſiſti impetum ilum malum, & quaſi quidam ſpiritus in te tacente lętatur, & gratias agit Deo: cognoſce quia receſſit à te diabol', & poſt tenta-
A tionis victoriam accedens angelus miniſtrat tibi, & ille loquitur in te, & gaudium operatur. Quoniam autẽ miniſtrabant ei angeli, ſcimus: in quibus autem rebus illi miniſtrabant, ſcire non poſſumus. Vtrum ad ſanitates infirmitatum, quemadmodum & per angelum Raphaelem ſanauit Tobiam: an ad correctionem animarum, an ad effugationem dæmonum, quoniam quidẽ multa opera ſua per angelos facit, verum eſt. Angelis autem facien-
B tibus ipſe facere videtur, qui dat illis faciendi pręceptum & poteſtatem. Tamen manifeſtiſſimum eſt, quia etſi ad opus ipſius miniſtrant ei, non propter neceſſitatem impotentiæ eius miniſtrant ei, ſed propter honorem poteſtatis ipſius. Nam miniſtant ei, & nõ adiuuant eum.

HOMILIA SEXTA.

C
EX CAPITE IV.

Cum autem audiſſet Ieſus, quod Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilaam.

A Quo? Sine dubio à Deo: quia in virum ſanctorum nemo poteſt aliquid, niſi tradiderit eum Deus. Nam peccator in peccatorem aliquid forſitan poteſt, quia nec eſt valde ſub cura Dei peccator: in homi-
D nem autem Dei ſine dubio nihil poteſt, quia protector eſt Deus omnium ſperantium in eum. Sic enim dicit & alibi: *Nonne duo paſſeres veneunt dupondio †, & vnus ex eis non cadit ſuper terram ſine præcepto patris veſtri? quantò magis vos modica fidei? Veſtri autem & capilli capitis numerati ſunt omnes.* Omnis homo, quantumuis fuerit malus, priuſquam aliquam faciat iniquitatem, quaſi tardior eſt ad opus iniquitatis: quòd ſi ſemel cœperit facere ini-
E quitatem, iam paratior fit ad omne opus iniquum. Sicut enim beſtia, quamuis ſit naturaliter ſæua, tamen ſi excitata non fuerit, non ſe facilè ſuper hominem iactat: ſi autem homine occiſo, vel aliqua beſtia, ſanguinis acceperit guſtum, iam ſi viderit hominem, ſine aliqua mora irruit ſuper eũ: Sic & Herodes etſi propoſito erat iniquus, tamen poſtquam propter correptionẽ adulterij ſui eſt exaſperatus, opus peſſimum auſus eſt facere, & Ioannem
F recludere in carcerem, ſeipſo iniquior: & audacior quidem fuerat ſibimetipſi factus cum omnibus conſentientibus ſibi Iudęis in mortem Ioannis. Quod ſciens dominus, ſeceſſit inde, non ipſe timens mortem, ſed propter duas cauſas. Primùm, vt paſſionem ſuam opportuno tempore reſeruaret: deinde, vt no-

Xx 3

† deeſt obſeruare.
1. Theſ. 4. b.
1. Tim 6. b.
Tob. 3. b.
Pſal. 17. a.
Infr. 10. c.
† aſſe.

Digitized by Google

vt nobis fugiendi periculum tentationis daret exemplum: non quia ille timebat periculum tentationis, ſed quia nos aliter non omnem toleraremus tentationem. Si enim ideo per omnem viam iuſtitię præceſſit quaſi magiſter, vt nos eum ſequamur quaſi diſcipuli, manifeſtum eſt, quia non conſiderauit quid ipſe poſſet, ſed quid nos poteramus implere. Si autem ea feciſſet Chriſtus, quæ ipſe poterat facere, & non nos: diſcipuli eius eſſe non po- A teramus, ſequi eum non præualentes. *Et relicta ciuitate Nazareth, veniens habitauit in Capernaum, in finibus Zabulon & Nepthalim, vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam: Terra Zabulon & terra Netphalim via maris trans Iordanem Galilæa gentium.* [Eſa. 9. a.] Sicut docet hiſtoria, hæ tribus ante omnes transmigratæ ſunt in Babyloniam. Conuenienter ergo quos ante omnes ira Dei percuſſit, ipſos primùm Dei miſericordia viſitauit: & qui pri- B mi ducti ſunt in captiuitatem corporalem, ipſi prius de ſpirituali captiuitate reducti ſunt. *Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & qui ſedebant in regione & vmbra mortis, lux orta eſt eis.* [Ibidem.] Sedebant in tenebris Iudęi qui fuerunt ſub lege, in qua Dei iuſtitia non fuerat manifeſta: etſi erat ibi iuſtitia, tamen in figuris quibuſdam & myſterijs rerum carnalium fuerat cooperta. Quale enim eſt lumen iuſtitiæ in circuncisione præ- C putij? Tenebræ enim erant maximè ſecundum legem, quę non ad manifeſtandam Dei iuſtitiam data fuerat, ſed ad puniendam duritiam cordis eorum: ſicut ait dominus, *Propter duritiam cordis veſtri Moſes iſta mandauit:* [Infr. 9. a. & Mar. 10. a.] & nō ad ſaluandos eos, ſed ad excæcandos, vt inebriati per legem, non cognoſcerent lumen, quod non merebantur videre in tenebris, id eſt in peccatis. Lumen magnum, id eſt Chriſtum: nam multa lumina fuerant inter Iudęos. D Lumen fuerunt Moſes, & Aaron, & Ioſue & cæteri iudices & prophetæ. Omnis doctor lumen illorum eſt, quos illuminat docens: ſicut ſcriptū eſt, *Vos eſtis lux mundi.* [Infr. 5. b.] Magnum autem lumen eſt Chriſtus. In regione autem & vmbra mortis ſedebant Gentiles, aut quia iniquitates mortiferas faciebāt, aut q̄ a colebāt idola & dęmones, quorū cultura ducebat eos ad mortem ęternam. Iudęi autem, qui ſecundū legem opera faciebant, ideo in tenebris erant, & nō in re- E gione & vmbra mortis: quia etſi nō erat quidē iuſtitia q̄ faciebant, tamē facientibus eam, etſi gloria non dabatur, tamē mors ęterna nō contingebat, quia Dei tenebāt mandata. Vmbram autem mortis æſtimo eſſe peccatum idololatriæ. Sicut enim qui viuunt in agnitione Dei & Chriſti, quamuis agnitio ipſa ſit vita, tamen donec ſunt in ſeculo iſto, non ſunt in vera vita, ſed in vmbra vitæ: *quoniam per fidem ambulant, & non per ſpeciem: & per ſpeculum in* [1. Cor. 13.] F *ænigmate vident, non facie ad faciem.* Sic qui in erroribus idolorum viuunt, licet ipſe error ſit mors, tamen nondum ſunt in vera morte, ſed in vmbra mortis, donec in iſto ſeculo ſunt. Quoniam autem ignorantia Dei vmbra eſt mortis, teſtatur propheta dicens: *Et declinaſti ſemitas noſtras à via tua, & cooperuit nos vmbra mortis.* [Pſal. 43. d.] Sine dubio enim operiet eum ignorantia Dei, cuius vita Dei fuerit declinata. Regio autem mortis, mundus eſt iſte. Sicut enim illa terra, terra viuorum eſt, de qua dicitur: *Credo videre bona domini in terra viuentium:* [Ibid. 26. d.] ſic terra hæc regio mortis eſt. Propterea ad plenum Deo placere non poſſumus, degentes in ea, quia ipſi etſi vi- A ui ſumus propter opera viua & fidem Chriſti, tamen quia in mundo viuimus, cui diabolus principatur, coinquinati ſumus. Ideo & Paulus dicebat: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* [Rom. 7. d.] Corpus enim hoc, corpus eſt mortis: quia non vitalibus, ſed mortiferis voluptatibus eſt ſubiectum. Et vide quam propriè quidem dixit propheta: Iudæos quidem vidiſſe lumen magnum, Gentibus autem ortum eſſe: quoniam apud Iu- B dæos erat agnitio filij Dei, non autem videbant eum, quia ſedebant in tenebris legis, aut peccatorum: apud Gentes autem nunquam fuit agnitio filij Dei. Ideo à Iudęis quidem dicitur viſus, Gentibus autem ortus. Dicitur autem Capernaum inter fines Iudęorum & Gentium poſita eſſe. *Ex tunc cœpit Ieſus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnū cœlorum.* Ex tunc, id eſt, ex quo teſtificat' eſt à Ioāne. Nec enim prædicare C credibiliter poterat, nec teſtis patris exiſtere, niſi teſtificatus fuiſſet ab eo: quia nemo poteſt alterius eſſe teſtis idoneus, niſi qui ipſe fuerit teſtificatus ab altero. Teſtificatus autem eſt ab eo ſic: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi.* [Ioan. 1. d.] Vt omnis qui ordinatur ad prędicandū, bonū teſtimoniū habeat à populo, & ab his qui ſunt foris, ſicut ait Apoſtolus: *Qui enim bene viuit, ſe ſolum ſaluat: qui autem bonam habet opinionem, multos ædificat.* [1. Tim. 3. b.] Quid D autem prodeſt, ſi bonam vitam agendo te vnum ſalues, & malam famam habendo plurimos ſcandalizes? *Ex tunc cœpit Ieſus prædicare,* ex quo in aqua quidem baptizatus eſt à Ioanne: in ſpiritu autem à patre, vt poſſit de ſeipſo alios baptizare, ſecundum hominem dico: † quia ſi non fuiſſet baptizatus, alios baptizare non poterat. [† [hæc in quodam exemplari deſunt.] Quomodo autem nudus veſtiat nudum, aut quomodo mendicus faciat alterum diuitem? Sic & ipſe qui baptizatus nō E eſt quomodo alteri poteſt baptiſmū dare? Secundum hoc & hæreticis dicimus: quia vbi eſt fides, illic eſt eccleſia: vbi eccleſia, ibi ſacerdos: vbi ſacerdos, ibi baptiſmū: vbi baptiſmum, ibi Chriſtianus. Vbi autem fides non eſt, ibi nec eccleſia eſt: vbi eccleſia non eſt, nec ſacerdos eſt: vbi ſacerdos non eſt, nec baptiſmum: vbi baptiſmum non eſt, nec Chriſtianus ſit aliquis. Quid ergo reprehēdit quaſi ſecundum baptiſmum, qui non intelligit quid F eſt primū? *Ex tunc cœpit Ieſus prædicare,* ex quo tentatus eſt. Famem autē vicit in deſerto auaritiam ſpreuit in monte, vanam gloriam repercuſſit ſuper templum: vt nobis oſtendat, quia qui ventri ſuo cōtradicere poteſt, q̄ ſeculi huius bona cōtemnit, qui vanā gloriam non deſiderat, ille debet Chriſti vicarius fact' iuſtitiam

Chriſti

Digitized by Google

Chriſti prædicare: quoniam ex iſtis tribus ca-
minis omnis diabolicæ fraudis † flamma ſuc- (*† al. conflationis.*)
cenditur. Item ex quo traditus eſt Ioannes, ex
tunc prędicare cœpit. Nam ſi viuo Ioanne prę-
dicare cœpiſſet, ſine dubio vilem feciſſet Ioan-
nem, & inuenta fuiſſet prædicatio eius ſuper-
flua quantum ad iſtius doctrinam: quemad-
modum ſi in vno tempore lux cum lucifero
oriatur, gratiam luciferi celat. Quàm ſapien-
ter inde prædicationis ſuæ ſumpſit initium, A
quod prędicare conſuetus erat Ioannes: Pœ-
nitentiam agite, appropinquabit enim re-
gnum cœlorum: non vt conculcet Ioannis
doctrinam, ſed vt magis confirmet. Nam ſi il-
lo adhuc docente hæc eadem prædicaſſet, for-
ſitan conculcare videretur: nunc autem quia
eo incluſo repetit, non conculcatio, ſed con-
firmatio inuenitur. Confirmat autem Ioan-
nis doctrinam, vt teſtem eum verum fuiſſe
demonſtret. Quoniam ſi Ioannes verus eſt B
teſtis, & teſtimonium eius verum eſt quod di-
xit de Chriſto: ſi autem falſus eſt teſtis, & o-
mnia illa glorioſa falſa fuerunt quæ dixit de
Chriſto. Ergo dum Ioannis doctrinam con-
firmat dominus, ſeipſum commendat. Pœ-
nitentiam agite. Creator humanæ naturæ
ſcit quid neceſſarium habet humana natura.
Sciens etenim dominus, quia nullus homi-
num per ignorantiam iuſtitiæ peccat: ſed
dum ſequitur delectationem carnalem, con- C
temnit gloriam ſpiritualem: ideo ſtatim non
iuſtitiam prædicauit, quam omnes cognoſce-
bant, ſed pœnitentiam qua omnes indigebāt.
Quis ergo veniens contra iudicium Dei auſus
eſt dicere, quia ego volo bonus eſſe, & non
poſſum? Dominus enim qui in primis non
iuſtitiam, ſed pœnitentiam prædicauit, non
naturæ ignorantis, ſed voluntatis culpam in
peccatoribus eſſe demōſtrat. Pœnitentia enim
correctio eſt voluntatis, non emendatio malę D
naturæ. Nam ſi emendatio naturæ eſſet pœ-
nitentia, creator dominus noſter veniſſet in
mundum, vt ſui operis culpam emendaret,
non noſtros errores. *Appropinquabit enim
regnum cœlorum*, id eſt beatitudo regni cœle-
ſtis: quam prępárauit fidelibus Deus: ac ſi
dicat, parate vos per pœnitentiam & per pa-
tientiam ad percipiendam beatitudinem re-
gni cœleſtis: quia appropinquabit tempus
mercedis reddendæ. Qui mala timetis, aut E
concupiſcitis bona, attendite quia appropin-
quabit regnum cœlorum. Si vos mala non ter-
rent, vel bona delectent: aut ſi regna non cō-
cupiſcitis, vel tormenta timete. Gaudeant
iuſti quia iam finiuntur mala eorum, & incipi-
unt bona. Lugeant peccatores, quia iam tranſ-
eunt bona eorum, & incipiunt mala. Quid
nocuit hominib' iuſtis q̄ mali paſſi ſint, cùm
cœperint eſſe in bonis? Nam & recordatio
tranſactorum malorum, non ſolum non no- F
cet, ſed adhuc magis delectat. Nam mala quā-
diu præſentia ſunt, grauia videntur: cùm verò
tranſacta fuerint, recordatio eorum gloriatio
eſt. Aut quid prodeſt peccatoribus quia bo-
na ſunt conſecuti, cùm cœperint eſſe in malis?
Nam recordatio tranſactorum bonorum non
ſolum non adiuuat, ſed adhuc amplius grauat.
Nam quandiu præſentia ſunt, delectabilia vi-
dentur: cùm verò tranſacta fuerint, recorda-
tio eorum magis affligit. Et iſta prædicatio
pœnitentiæ qualem fructum contulit Chri-
ſto? Seminauit verbum pœnitentiæ, & imma-
culatos prædicatores iuſtitię meſſuit.

HOMILIA SEPTIMA.

Ex capite IV.

*Ambulans autem Ieſus ſecus mare, vidit duos fra-
tres, Simonem & Andream.*

PRiuſquam aliquid dicat aut faciat,
vocat Apoſtolos, vt nihil eos lateat
nec verborum Chriſti nec operum,
vt poſtmodum fiducialiter dicere
poſſint: *Non poſſumus enim nos quæ vidimus
B & audiuimus non loqui.* Vidit eos non cor- (*Act. 4.*)
poraliter ſed ſpiritaliter: non ad facies eo-
rum, ſed ad corda reſpiciens. Et elegit eos
non quaſi apoſtolos, ſed quia Apoſtoli pote-
rant fieri. Sicut artifex ſi viderit gemmas pre-
cioſas, & non dolatas: eligit illas non quod
ſint, ſed quod fieri poſſunt: habens enim ſci-
entiam artis, bonum incompoſitum non cō-
temnit. Sic & dominus videns illos, non o-
pera eorum elegit, ſed corda. *Mittentes re-
C tia*: & futuræ dignitatis gratiam artificij ſui
opere ꝓphetantes. Vt intelligamus quia non
ſolùm iſta ſecunda piſcatio ſpiritualis à Deo
eis erat donata, ſed etiam prima illa corpora-
lis Dei prouidentia in eis fuerat ordinata.
Nam ſicut qui retia iactat in aquam, neſcit
quos piſces comprehēſurus eſt, ſed quos Deus
ei tranſmiſerit, illi intrant in retia: Sic & do-
ctor quando diuini ſermonis retia ſuper po-
pulum iactat, neſcit qui ſunt acceſſuri ad
D Deum, ſed quoſcunque Deus excitauerit, illi
adhærent doctrinæ. Ergo ſicut in piſcatore la-
bor ſol' requiritur piſcandi, Deus autē tranſ-
mittit capturam: ſic & in doctore nihil requiri-
ritur niſi inſtantia doctrinæ: populum autem
non corrigit homo, ſed Deus. Sic enim dicit
dominus per ꝓphetam: *Dic hæc ad Ieſum filium* (*Zacha. 3.*)
*Ioſedech ſacerdotem magnum: ſi bene cuſtodieris
aulam meam: dabo tibi qui habitent in ea. Et ait
illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores
E hominum.* Id eſt, faciam vos doctores, vt cum
reti verbi Dei comprehēdatis homines de mū-
do hoc falſo & fluctuabundo, & tempeſtuoſo,
& inſtabili, & perfido, & ſemper periculoſo, &
nemini vnquam tuto, vbi homines non am-
bulant, ſed feruntur inuiti quaſi nolentes.
Violentia enim diaboli concupiſcentias mul-
tas inoperans eis, mentitur ſe facturum eorum
voluntatem: quia cum delectatione compellit
in mala opera, vt homines alterutrum ſe com-
F edant, ſicut piſces fortiores ſemper deuo-
rantes infirmiores: ne tranſlati viuant in ter-
ra fructifera corporis Chriſti, facti membra
corporis eius, in terra fructifera, in terra
dulci & ſemper tranquilla: vbi non eſt tem-
peſtas ad euerſionem, niſi fortè ad tenta-
tionem fidei, & patientiæ fructificationem.

Vt homines ambulent, non ferantur: vt ſe al-
terutrum nõ comedant habitantes, ſed foue-
ant. Ecce do vobis euangelium in manib' no-
uum, & alterum rete diuerſarum ſententiarũ,
& obligatarum parabolarum, virtutum admi-
randarum, & multiformium doctrinarũ, nar-
rationibus crebris quaſi fluctibus huc & illuc
diſcurrentibus textum, minis iudiciorum, &
ꝓmiſſionibus beatitudinũ, quaſi quibuſdam
nodis indiſſolubilibus colligatum, præſcien-
tijs & occultarum cogitationum cognitioni-
bus, dæmonũ confeſſionibus, & reſurrectio-
nibus mortuorum nimis confirmatum: ita vt
in ſinu ſuo tutiſſimo diligenter poſſit rationa-
bilium hominum continere capturam, vt non
† parte det eis ex aliqua poteſtate † exeundi occaſio-
nem, quaſi per aperturam aliquam neglectam
a ſpiritu ſancto qui texuit eam. Et hoc dicit ali-
quis intra ſe, Non ſine cauſa ſecuti ſunt Ieſum
talia promittentem. Quid enim? Tibi minora
repromittit? Num non ſi bene conuerſatus
fueris, regnum cœleſte tibi promittit? num nõ
vitam æternam? num nõ angelicam naturam?
num non hæreditatem ſecum? Et quare non
ſequeris eum? Sed illi ſecuti ſunt eum, quia
cœleſtium bonorũ amatores erant, non terre-
norum. Tu autem eum non ſequeris, quia
nõ cœleſtium, ſed terrenorum amator es. Ho-
mo enim carnalis nullum bonũ credit eſſe bo-
num, niſi carnale: & nuſquam credit eſſe iu-
cunditatem, niſi quę eſt ſuper terram. Non er-
go illi doctorium cupierunt honorem. ſed do-
ctorii operis lucrum, ſicut exitus conteſtatus
eſt. Si enim Apoſtoli facti honoribus apoſto-
latus ſui fruiti ſunt, ſine dubio apoſtolicum
cupierunt honorem. Si autem non ſolùm
Apoſtolatus ſui honoribus fruiti non ſunt hu-
militatis cauſa, ſed etiam propter hominũ ſa-
lutem, & gloriam Chriſti, paſſi ſunt diuerſa
ſupplicia: manifeſtum eſt quod tunc non apo-
ſtolicum cupierunt honorem, ſed quęſtũ apo-
ſtolici operis & laboris. Sciebant enim quam
precioſa eſt anima hominis, quam grata eſt a-
pud Deum ſalus ipſius. quanta merces eſt ho-
minem ædificare ſecundum Deum. Concu-
pierunt, & ſecuti ſunt: tu autem non concupi-
ſcis talia hęc. Quomodo enim deſideres alium
poſſe ſaluari, qui teipſum ſaluare non curas? *Et
relictis retibus, ſecuti ſunt eum.* Ne aliquis Chri-
ſtianus dicat, Nunquid nõ poſſum diuitias di-
ligere, & Chriſto placere? ideo relinquentes
retia ſua Apoſtoli nos docuerunt, quia nemo
poteſt terrena poſſidere, & perfectè ad cœle-
ſtia peruenire. Conſidera quomodo inter
cœlũ & terram aër medius conſtitutus ſeparat
creaturam vtranque, vt oſtendat quia inter
cœleſtia & terrena nulla poteſt eſſe commix-
tio. Cœleſtia enim ſpiritualia ſunt & leuia,
& naturaliter ſemper ſurſum petentia. Ter-
rena autem ponderoſa ſunt, & ſemper deor-
ſum deponentia. Si igitur ſpiritualia tenue-
ris, ſurſum te ducunt: ſi terrena, deorſum te
deponunt. Igitur reliquerunt retia, ne magis
facerent eis impedimentum laboris, quàm ad-
ditamentum vtilitatis. *Et procedens inde, vidit
alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem*
*fratrem eius, componentes retia, & ſimiliter voca-
uit eos.* Erant enim habitatione ciues, dilectio-
ne cõcordes, arte officij pares, fraternitate pie-
tatis coniuncti: ideo ſic vocauit & iſtos, ne tot
bonis rebus coniunctos diſſimilis vocatio ſe-
pararet. Gratioſè aliquis de hac duplici fra-
trum vtilitate locutus eſt, quoniam omnis
Eccleſia præcipuè in charitate fuerat con-
ſtruenda, ſicut ipſe dicit: *Hoc eſt autem man-* Ioan. 13. b.
A *datum, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi* Ibid. 13. c.
vos. Et iterum: *In hoc cognoſcent homines, quod
mei eſtis diſcipuli, ſi charitatem habueritis inter
vos.* Sicut enim in corporali ædificio lapis
ad lapidem cæmento mediante conſtringitur:
ſic in ædificio eccleſiæ Chriſtianus ad Chri-
ſtianum charitate mediante connectitur. Ideo
ſuper fraternitatem charitatis eccleſiæ com-
poſuit fundamenta, vt radicibus charitatis
exuberans quaſi humor aſcendat in ramos. Et
B hoc ſuper naturalem charitatem, vt non ſo-
lùm per gratiam, ſed etiam per naturam ipſa
charitas firmior habeatur. Sic enim fecit Deus
in veteri teſtamento: ædificaturus enim po-
pulum illum per legem, ſupra Moſem & Aarõ
fratres poſuit ædificationis initium. Quoniam
autem abundantior gratia futura erat noui te-
ſtamenti quàm veteris, ideo populum illum
quidem ædificauit ſecundum vnam fraterni-
tatem, hunc autem ſecundum duas. *Compo-
C nentes retia.* Quod eſt maximæ paupertatis in-
dicium. Vetera componebant, quia noua vn-
de emerent, non habebant. Et quod ad ma-
iorem pietatem eorum pertinet, in tanta pau-
pertate ſic patri ſuo occurrebant, vt ſecũ eum
baiularent in naui: non vt ille iſtos adiuua-
ret in opere: ſed vt iſti illum conſolarentur
ſua pręſentia. Quoniam autem illi quidem
referuntur mittentes retia ſua, per omnes eu-
angeliſtas: iſti autem componentes: ſine ra-
D tione eſſe nõ credo, maximè cum poterant di-
cere ſine damno aliquo intellect': & ibi vidit
illum & illum, & non dicere componentes
retia ſua. Item æſtimare illos quidem quaſi ve-
lociores ad pręedicandum, quia iam mittentes
erant retia ſua: iſtos autem quaſi pigriores, qa
adhuc componentes erant retia, non ſumus
auſi: quia differentiam illorum talium cogno-
ſcere eſt ſolius Dei. Ne forte ergo ꝓpter Petrũ
illi dicti ſunt mittentes retia ſua. Iſti autem ꝓ-
E pter Ioannem componentes: quia Petrus præ-
dicauit tantum euangelium, & non compo-
ſuit, ſed Marcus ab eo prædicata compoſuit.
Ioannes autem & pręedicauit euangelium, &
ipſe compoſuit. Et non ſolùm compoſuit,
ſed etiam omnium Euangeliſtarum retia ipſe
compoſuit. Nam cùm omnes humana Chri-
ſti penè ſola compoſuiſſent, iſte commiſcuit
eis etiam diuina ipſius: vt nullam relinqueret
ſpiritus ſanctus ſcandali aperturam in eis, vnde
F piſces egredederentur. Et vt nunc dicamus quod
ſupra in textura retis omiſimus, quia circum-
poſuit ei quaſi plumbea grauia, id eſt inextin-
guibilium flammarum & immortalium ver-
mium ſupplicia ponderoſa, vt poſſit facilè hu-
manorũ cordium penetrare profundum. *At
illi relicto patre, & naui, ſecuti ſunt eum.* Vide quia
Petrus

Petrus quidem & Andreas dicuntur reliquiſſe retia: Iacobus autem & Ioannes, patrem & nauim. Tria ſunt enim generaliter omnia, quæ relinquere debet omnis q venit ad Chriſtum: actus carnales, ſubſtantiam mundialem, parentes carnales. Per retia enim piſcationis, actus carnales relinquēdi ſignificantur: per nauim autem ſubſtantia: per patrem verò, omnes parentes. Et vide quia prius retia relicta ſignificantur, poſteà nauis, in tertio loco pater: quia prius cōuenit actus mundiales relinquere. Ipſi ſunt enim, qui præcipuè nocent ad ſpiritualia. Secundò, ſubſtantiam, quia nō tantum nocet aliquid habere in mundo, quantum agere aliquem actū, tamen & hoc ipſum habere nocet. In nouiſſimo parētes, qui & ipſi quidem nocent, tamen minus nocent quam diuitię & actus huius ſeculi. Reliquerūt ergo nauem, vt fierent eccleſiaſticæ nauis gubernatores. Reliquerunt retia, vt iam non piſces apportarent ad ciuitatem terrenam, ſed homines ad ciuitatem cœleſtem. Reliquerunt vnum patrem, vt fierent omnium ſpiritualium genitores.

Venitis ad Chriſtū, tria generaliter relinquere tenetur.

A B

HOMILIA OCTAVA.

EX CAPITE IIII.

Et circumibat Ieſus totam Galilæam. C

OMnis rex pugnaturus cōtra aduerſarium regem, prius congregat exercitum, & ſic vadit ad pugnam: ſic & dominus contra diabolum pugnaturus, prius congregauit Apoſtolos, & ſic cœpit per totam Galilęam euangelium prędicare. Expugnatio enim diaboli, prædicatio eſt veritatis: ſagitta mortifera eſt in viſceribus eius, ſermo iuſtitiæ. Deiecto eius eſt opus ſignorū, ſpoliatio poteſtatis eius eſt conuerſio fideliū. D Et rex quidem terrenus congregat exercitum, vt illorum laboribus ipſe gloriam conſequatur: iſte autem congregauit Apoſtolos, non vt illorum laboribus ipſe gloriam conſequatur, ſed vt ſuo labore illis victoriam præſtet. Circumibat totam Galilæam, ſicut ſtudioſus medicus circumibat grauiter ægrotantes, ſingulis quibuſq; paſſionibus adhibens congruas medicinas: quia debiles illi ad medicum venire non poterant. Et dominus quidem circumibat ſingulas regiones. E Nos autem qui ſumus vniuſcuiuſq; regionis paſtores, & ſi regiones circumire neceſſarium non habemus, tamen ſingulas ſpecies paſſionum populi circumire & conſiderare debemus: id eſt diligenter attendere, qui ſunt in populo qui auaritiæ morbo laborant, vt aliquem ſermonem de auaritiæ malo faciamus ad medicamentum ſapientis illius, qui auaritiæ ſtimulis agitatur, ſecundum Pauli ſententiam, dicentis: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes*, & cætera. F Item debem' illis prouidere, qui in populo ardentibus libidinis febribus valde laborant: & vt ad remedium paſſionis eorū aliquod medicamentū in Eccleſia proferamus de apothecā medicinali Apoſtoli, dicentis. *Omne peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* & cætera. Et quemadmodū paterfamilias ſtudioſus ſcit in domo ſua quid vnuſquiſq; neceſſarium habet: ita & ſacerdos ſingulorum mores & actus & conuerſationem debet indiſcere, vt quale quibuſque medicamentum neceſſarium fuerit ſubminiſtret: cui conſolationem, conſolationem: cui increpationem, increpationem. Cui autem aſperior increpationis medicina fuerit poſita ſecundum qualitatem paſſionis illius, non debet indignari: quia nec infirmus iraſcitur contra medicum, ſi poſuerit aliquam medicinam mordentem. Non enim conſiderat aſperitatem medicinæ, & iraſcitur, ſed cōſiderat beneuolentiam medici, & ſuſtinet: quia prodeſſe illi deſiderat, non nocere. Sicut autem infirmus, qui ipſe venit ad medicum, ex parte iam ſanus eſt: ſic & ipſe peccator qui venit ad ſacerdotem, & doctrinæ aut pœnitentiæ medicinam quærit, ex parte iam iuſtus eſt. Illum autem grauis tenet infirmitas, quem ſacerdos ſequitur verbis, & ille ſpiritualium verborum medicamentum non ſentit, nec melioratur, ſed quaſi ſtomachum patitur, quicquid manducauerit & biberit, iterum vomit. Sic & illa anima patiens quicquid audierit, ſtatim de ſenſibus ſuis projicit foras, ſic illi infideles Iudæi quibus dictum eſt: *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum*: id eſt, omnem eſcam doctrinæ animam nutrientem. *Docens & prædicans euangelium regni.* Aliud eſt docere, aliud eſt euangelium prædicare. Docebat enim eos, dicens iuſtitias naturales, quas etſi ille non diceret, ipſa ratio naturalis illos doceret: vtputa caſtitatem, humilitatem, patientiam, & cætera his ſimilia: quæ homines etſi non audiunt, tamen à ſemetipſis bona eſſe intelligunt, ſicut ait Apoſtolus ad Romanos: *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt*, &c. Sed forte dicis, Si ea eos docebat, quæ omnes intelligunt, quid opus habebat eos docere? Audi, doctrina non tantum propter manifeſtationem rerum obſcurarum inuenta eſt, quantum propter excitationem cordis & ſpiritus. Talis eſt enim humana natura, vtputa præualentibus delectationib' carnalibus in homine, ſcientia quæ eſt in eo iuſtitiæ naturalis excluditur, & quaſi in obliuionem deducta de memoria foris expellitur & obdormit. Cùm ergo cœperit doctor in illis reprehendere & repercutere mala carnalia, & terrere de futuro iudicio: quaſi præciſis delectationibus carnalibus, iterum ſcientiam in memoriam eorum reducit, & in ſenſibus reparat. Vnde & gladius dicitur ſermo diuinus: quia ſicut gladius carnes præcidit, ſic & ſermo diuinus concupiſcentias carnales. Et quemadmodum ſi tollis herbas de agro, triticum conualeſcit in illo: ſic & concupiſcentia ſi præcidatur ab homine, iuſtitia conualeſcit: quia ſicut herbæ ſuffocant triticum, ſic & concupiſcētię carnales offocāt diſciplinā. Vides ergo quia doctrina nō nouas ſciētias introducit, ſed

1. Tim. 6. b.
Ibidem
1. Cor. 6. d
Pſal. 106. b
Rom. 2. c.
Eph. 6. d. & Heb. 4. c.

ſed oblitas commonefacit? Si ergo ſermo humanus tantam habet virtutem auribus ſonum præſtans, putas quid agebat ſermo dominicus, cum eſſet ſpiritus viuus, non tantum in auribus ſonans, ſed & in cordibus operans? Euangelium autem prædicans, myſterium iuſtitię promittebat. *Euangelium.* Euangelium enim eſt nuncium bonum. Bona autem hominibus nunciantur, quando promittitur eis beatitudo cœleſtis, peccatorũ remiſſio, adoptio filiorũ, A mortuorum reſurrectio, & immortalitas vitæ, hæreditas regni cœleſtis, & poſſeſſio gloriæ ſempiternæ, ſocietas angelorum, & communicatio ſpiritus, & fraternitas Chriſti, & paternitas Dei. Hæc omnia antiqui homines manifeſtè nec audierant, nec ſperabãt. Et ideo præmium boni operis nõ ſperãtes, iuſtitiæ cõtempſerunt laborem, & tranſtulerunt ſe ad delectationes carnales: quia omnis iuſtitia moleſta eſt omnibus in carne viuentibus: B propterea labor iuſtitię non ſuſtinetur, niſi merces eorum expectetur. Ideo ergo illis beatitudinem euangelizabat cœleſtem, vt corda eorum ad patientiam boni operis excitaret, & deſiderium cœleſtium præmiorum, aut docens, aut interpretans eis prophetias de ſuo ipſius aduentu: vt ipſa interpretationis doctrina eſſet propter increpationẽ, & euangeliſatio propter denunciationem futurorum bonorum in ipſo. *Et ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in plebe.* C Quod dixit, languorem ad paſſiones pertinere voluit corporales, quod autẽ dicit, Et omnẽ infirmitatem: ad paſſiones animę ſpirituales. Nõ enim pauciores morbi animam vexant quã corpus. Et ſi quidem dixiſſet, ſanans languores & infirmitates, poteramus vtrumque ad paſſiones intelligere corporales, vt languores quidem intelligerẽtur grauiores paſſiones, infirmitates autem tædia leuiora. Nunc autem cùm dicens omnem languorem, omne genus ſiue grauium D ſiue leuiũ paſſionum concludit, alterius clauſulæ videtur adiectio eſſe ſuperflua, niſi vnam quidem ad paſſiones corporales intelligamus, alterã autẽ ad ſpirituales. Poſſumus tamẽ & vtrãq; clauſulã, ad † vtraſq; intelligere paſſiones ita, id eſt, omnẽ languorẽ ſiue corporalem, ſiue ſpiritualem: & omnem infirmitatem, ſiue corporalem, ſiue ſpiritualem: vt languorem quidem intelligamus animę, morbum paſſionis alicuius, infirmitatem autẽ infidelitatẽ: vt puta E qui auaritię morbo ſubditus eſt, aut libidinis, aut vanæ gloriæ, languorem animæ patitur. Qui autem myſterium vocationis Dei ignorat, ille infirmus habetur in fide. Multi enim ſunt qui poſſunt bona opera facere, & ideo placere, ſed non faciunt: quia myſterium vocationis Dei ignorant, & ipſi ſunt infirmi. Quidam autem ſic paſſionibus carnalibus ſunt mancipati, vt etiam ſi ſciant myſterium vocationis Dei, tamen bene agere non permittuntur, & F ipſi ſunt languorem habentes. Sed paſſiones corporales diuinitatis virtute ſanauit, ſpirituales autem verbo pietatis. Sicut enim medicina languenti corpori, ſic verbum prodeſt animæ ægrotanti. Deinde vide, quòd non prius poſuit, Sanans omnem languorem & omnem infirmitatem: ſed primùm, Prædicans & docens Euangelium regni, & poſteà ſanans, propter duas cauſas. Primùm, quia miracula virtutum ædificant animas ſecundum verba pietatis. Ideo autem præmittitur, quod magis neceſſarium æſtimatur. Deinde quia † non verba pietatis virtutes miraculorum cõmendant, ſed virtutes miraculorum veritatis ſermones. Nec ideo credebatur Chriſtus poſſe A facere virtutes, quia veritatem prędicabat: ſed ideo credebatur veritatẽ prædicare, quia poterat facere virtutes. *Et obtulerũt ei omnes malè habentes, & curauit eos.* In quibuſdam locis ponit, *Et multos curauit*, ſicut & ibi: Et *quotquot tetigerunt eum, ſanati ſunt*. Hic autem ſimpliciter dicit, *Et curauit eos*: ſignificans quia omnes curauit. Sicut nouicius medicus intrans in ciuitatem, & volens oſtentationes dare artificij ſui, omnes venientes ad ſe curat: & non tanB tum cogitat de mercede recipienda, quantum de opinione ſua commendanda. Cum autem manifeſta fuerit fama eius bona, tunc ſecundum laborem ſuum incipit exigere & mercedem. Sic & dominus incipiens prædicare, non ſecundùm iudicium quoſdam, ſed omnes indifferenter ſanabat: poſtquam verò illum omnis Iudæa cognouit, beneficia ſanitatum digno precio fidei venundabat, dicens vnicuique, *Fiat tibi ſecundum fidem tuam.* Non C tamen omnes, ſed illos, quos ſecundum præſcientiam ſuam ante præparauerat, quàm venirent.

† aliter &

† quia miracula nõ virtutum ædificant animas, ſed verba.

Mar. 1. d.
Ibid. 3. b.

Infr. 9. d.

HOMILIA NONA.
Ex capite V.

Videns autem Ieſus turbas multas aſcendit in montem.

D

OMnis artifex ſecundum profeſſionem ſuam opportunitatem operis videns, gaudet. Carpentarius ſi viderit arborem bonam, concupiſcit eam præſcindere ad opus artificii ſui: agricola ſi viderit terrã pinguem, deſiderat eam arare. Et quid dico de rationalib⁹ hominibus? ipſe irrationalis equus de ſtabulo exiliens, ſi viderit campos patentes, rapit frenum, & cogitaE tur ad curſum: ſic & dominus videns magnam congregationem populi, excitatus eſt ad docendum. Sic & omnis ſacerdos cùm viderit eccleſiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur vt doceat: ſi autem viderit eccleſiam vacuam, confunditur, & nihil dicere poteſt. *Aſcendit in montem.* Nunquid non poterat ibi docere, vbi iam populus erat? Sed propter duas rationes aſcendit in montem. Primùm, vt impleret prophetiam Eſaiæ dicentis: *Super monF tem excelſum aſcende tu, qui bene annuntias Sion.* Deinde, vt myſterium pietatis oſtenderet. Aſcenſio enim eſt eius altitudo virtutum. Aſcendit ergo in montem, vt oſtendat nobis quoniam in altitudine ſpiritualium virtutum conſiſtere debet, qui docet iuſtitiam Dei pariter & qui audit. Qui docet, verborum ſuorum

Eſa. 40.

Nota.

ſit

ſit ipſe exemplũ, vt magis opere doceat quàm ſermone, ſicut ait apoſtolus ad Timotheum: 1. Tim. 4. d. *Exemplum eſto omnium fidelium.* Qui autem ambulat per conuallia vitæ terrenæ, obſcuras ſemitas calcat, & loquitur altos ſermones: non alterum inſtruit, ſed ſeipſum caſtigat. Nemo .n. poteſt in valle ſtare, & de monte loqui: ſed aut vbi ſtas, inde loquere: aut vnde loqueris, ibi ſta. Si in terra eſt animus tuus, A vt quid de cœlo loqueris? Si ergo in terra tu ſtas, de terra loquere: ſi autem de cœlo loqueris, in cœlo conſiſte, vt dicas cum Apo- Phil. 3. d. ſtolo: *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.* Ille autem populus, qui audit iuſtitiam Dei, ideo debet in altitudine bonorum operum conſiſtere, quia diſcipulus imitator debet eſſe magiſtri. Si autem in peccatis viuas, & audias iuſtitiæ verba docentem, iudicium tibi, non ſalutem acquiris. Audis enim, vt ne ignoran- B tiæ vel excuſationem habeas ante Deum. Ecce homo, ſi quamcunque artem ex toto corde voluerit diſcere, puta pingere aut ædificare, cùm frequenter magiſtrum ſuum audierit aut viderit, tollit ſe in ſecreto, & accipit ferramentum, & ipſe ſe tentat, ſi poteſt iam facere quod frequenter audiuit vel vidit. Sic & tu ſi facere iuſtitiam non vis, vt quid prædicatorem iuſtitiæ audis? vt quid doctorem illum appellas, cuius non vis eſſe diſci- C pulus? Intellige ergo: dico enim tibi rem naturalem, ſecundum loci iſtius ſcripturam. Si tu es ſuper montem, & prædicator in valle, tu ſurſum conſtitutus audis vocem illius quia vox melius ſurſum aſcendit: ſi autem tu ſteteris in valle, & doctor tuus ſuper montem loquatur, non multum tibi proficit loquela ipſius. Ergo in primo loco populus ſe debet conſiderare qualis ſit, in ſecundo loco qualem habeat ſacerdotem: quia doctor malus D bono populo non multum nocet, bonus autem doctor malo populo non multum prodeſt. Nunc autem populus ſeipſum non videt, quem primum videre debet: ſed ſemper ſedens iudicat de moribus ſacerdotum. Ideo ergo præſens ſcriptura nos docet, vt tam doctor quam populus ſuper montem ſanctitatis aſcendat, qui vult audire pietatis doctrinam. Aut certè ita: Mons eccleſia appellatur, de Pſal. 97. c. quo dicit propheta: *Mons Dei, mons vber.* A- E ſcendit ergo Chriſtus in montem, vt illic diſcipulis ſuis myſteria traderet veritatis, oſtendens quoniã omnis q vult diſcere myſteria veritatis, in montem eccleſiæ debet aſcendere: † al. quia non. ſed non † in omnem mõtem, ſed in montem vberem. Sunt enim & hæreticorũ montes, nõ autẽ vberes, ſed coagulati: in quibus nõ veritatis myſteria traduntur, ſed mendacia expugnantia veritatem. Ideo & eos qui in tales mõtes aſcendunt, reprehendit ſpiritus ſanctus per Ibidem. F ꝓphetam dicẽns: *Vt quid ſuſpicitis montes coagulatos?* Coagulati enim dicuntur hæreſium ec- Pſal. 118. i. cleſię, *quia coagulatum eſt ſicut lac cor eorum. Beati pauperes ſpiritu.* Quamuis ipſas beatitudines Luc. 6. c. d exponat ex parte & Euangeliſta Lucas, tamen iſtæ beatitudines perfectiores illis intelligendę ſunt: quoniam illæ in loco campeſtri dictæ

ſunt, iſtę autem perfectis ſuper montem. Illę mediocribus, iſtæ autem perfectis, & rectoribus populorum, ſicut fuerunt apoſtoli, ad quos dicta ſunt hæc: cuius differentiæ rationem largius expoſuimus ibi. Ideo illic ſimpliciter pauperes dixit: *hic autem pauperes ſpiritu.* Pauper ſpiritu, eſt humilis corde: id eſt pauperem ſpiritum habens, qui non magna ſapit de ſe. (Pauper ſpiritu quis.) Sicut ex diuerſo, diues ſpiritu, in- A telligetur magna de ſe ſapiens, & ſuperbus qui non implet mandatum Chriſti, dicentis: Infr. 18. a. *Niſi conuerſi facti fueritis ſicut puer iſte, nõ intrabitis in regnum cœlorum.* Qui enim iam conuerſus factus eſt ſicut puer, ille eſt & pauper ſpiritu. Et qui pauper eſt ſpiritu, ille conuerſus factus Rom. 13. c. eſt ſicut puer. Et ſecundum teſtimonium quidem Chriſti, & Apoſtoli, plenitudo legis dilectio eſt: tamen nutrix dilectionis humilitas eſt, & totius mali odij mater ſuperbia. Ergo to- B tius boni initium humilitas eſt, & totius mali ſuperbia. Deniq; & perditionis initium à ſuperbia cœpit per diabolum, initiumq; ſalutis ab humilitate per Chriſtum: ꝓpterea conuenienter & omnium beatitudinũ humilitatem fecit initium. Et quare non manifeſtè dixit, *Beati humiles ſpiritu?* Ego hunc potui tantummodo rationis inuenire colorem, vt non ſolùm humiles oſtendat, ſed etiam indigentes humiles, qui ſic ſunt humiles, vt ſemper adiu- C torium Dei ſint mendicantes. Vnde in Græco non dicit, Beati pauperes: ſed, beati egeni, vel beati mendici. Nam pauper eſt qui anguſtiam quidem habet, non autem tantam, vt mendicare cogatur. Secundum quam differentiam Pſal. 40. a & propheta dicit: *Beatus qui intelligit ſuper mendicum & pauperem.* Ergo ideo dicit, *Beati mendici ſpiritu*, vt in vltima neceſſitate humiles oſtendat. Si ergo dixiſſet, Beati humiles ſpiritu, nihil amplius ſignificaſſet, quàm D humiles: nunc autem & humiles, & ſecundum fidem humiles, & intelligentes vnde ſit adiutorium hominis. Sunt enim multi naturaliter humiles ſpiritu, & non ex fide. Hi tales non pulſant adiutorium Dei. Qui autem ſecundum fidem humiles ſunt, & intelligentes, dum minus timent de ſe, adiutorium Dei pulſare non ceſſant. *Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Quid enim aliorum virtutes alias ſtudentium, non eſt regnum cœlorum? Etiam. E Nam ſicut cætera vitia deponunt ad inferos, maximè tamen ſuperbia, quia radix omnium malorum ſuperbia eſt: ſic & omnes virtutes inducunt in regnum cœlorum, maximè tamen humilitas, quia radix omnium malorum ſuperbia eſt: ſine dubio & radix omnium bonorum humilitas eſt: & quia proprium eſt, *vt qui ſe exaltat humilietur: ſic & qui ſe humiliat,* Luc. 14. & 18. c. *exaltetur. Beati qui lugent.* Et qui ſua quidem peccata lugent, beati ſunt .i. mediocres F beati: beatiores autem ſunt, qui aliena lugent peccata: quoniam qui aliena lugent peccata, certum eſt quia non habent ſua quæ lugeant. Tales conuenit eſſe doctores omnes, & qui ſunt ſuper montem. Nam cùm ſint omnes doctores populi Chriſtiani patres, quomodo poſſunt eſſe ſine luctu, cùm videant

quo-

quotidie Chriſtianorum animas vſque ad infernũ cadentes? Nam de angelis, qui exituri ſunt in fine ſeculi, vt ſignent ſeruos Dei, qui lugent de alienis peccatis, ſic ſcriptum eſt per *Ezec. 9.b.* Ezechielem: *Ite per Hieruſalem, & ſignate omnes qui lugent ſuper iniquitates quæ fiunt in medio Hieruſalem*. Hieruſalem enimuero eſt Eccleſia Chriſti, cuius fundamenta ſunt in montibus ſanctis. *Quoniam ipſi conſolabuntur*. Si conſolatio lugentiũ eſt neceſſario luctus pœnę: quoniam qui ſua lugent peccata, conſecuti indulgentiam conſolabuntur in ſeculo illo: qui aliena lugent peccata quomodo in ſeculo illo conſolabuntur? Nunq̃d deſinent de peccatoribus † lugere? Etiam. Quoniam q̃diu ſunt in mundo, neſcientes prouidentiam Dei, nec intelligentes ad plenum qui diabolo compellente delinquunt, & qui non ex propoſito malo diligunt mala, omnes peccantes lugent, omnes à diabolo circumueniri & cogi putantes. Cùm vero in ſeculo illo prouidentiam Dei cognouerint, & intellexerint manifeſtè, quoniam qui Dei fuerunt, perire non potuerunt: qui autem perierunt, non fuerunt Dei, quia de manu Dei nemo rapere poteſt: depoſito de eis luctu, conſolabuntur: & ſine mixtura alicuius doloris in ſua ſola beatitudine lætabuntur. Nam quandiu charitas eſt ſanctorum ad peccatores, & luctus eſt. Ibi autem nec charitas eſt ſanctorum ad peccatores, nec luctus, etiam ſi propinqui fuerint: ſicut docet parabola, in qua diues dicit ad A- *Luc. 16. e.* braham: *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia grauiter crucior in hac flamma.* Nunquid miſertus eſt ibi Abraham ſuper filium ſuum ardentem? Nam qui fuerat epulator, in qua parte corporis ſui plus peccauerat, id eſt in gula, in ea amplius torquebatur. *Beati manſueti.* Manſue- *Manſuetus quis.* tus enim neque irritat malum, neque irritatur à malo, neque aduerſus eum præualet cauſa peccati, neque aduerſus alterum aliquando ex illo naſcitur cauſa peccandi: ſed magis contentus eſt iniuriam pati, quàm facere. Nam niſi contentus fuerit homo vt noceatur, nunquam poteſt eſſe ſine peccato: qui ſicut & zizaniæ nunquam ſunt minus in agro, ſic non ſunt minus irritatores in mundo. Ille eſt ergo verè manſuetus, qui cum nocitus fuerit, nec cogitat malum facere, nec facit. *Quoniam ipſi hæreditabunt terram*. Sine dubio terram viuorum, de qua ſcriptum eſt, *Pſal. 26. l.* *Credo videre bona domini in terra viuentium*. Terra autem hæc, ſicut quidã dicunt, quamdiu eſt in hoc ſtatu, terra eſt mortuorum, quia vanitati ſubiecta eſt: cùm autem liberata fuerit de corruptionis ſeruitute in libertatem glorię filiorum Dei, terra fit viuorum, vt immortales hæreditent immortalitatem. Alterum exponentem legi, quaſi cœlum in quo habituri ſunt ſancti, dicatur terra viuorũ: quæ quantum ad noſtram regionem inferiorem cœlum eſt: quantum autem ad illud ſuperius cœlum, terra dicitur. Alij dicunt, quia corpus noſtrum terra eſt, & quandiu quidem ſub-

† al. peccatis.

iaceat morti, terra eſt mortuorũ: cùm autẽ fuerit transformatum, & conforme factum corpori gloriæ Chriſti, erit terra viuorum, & hæreditabũt eam æternam æterni: & ſpiritalem & ſanctã ſpirituales & ſancti. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam*. Eſurire & ſitire iuſtitiam, eſt deſiderare iuſtitiam Dei. Vt ſiue faciant homines iuſtitiam Dei, ſiue audiant, non quaſi inuiti audiant vel faciant iuſtitiam Dei, ſed ex A deſiderio cordis: quoniam omne bonum, q̃ non ex amore ipſius boni faciunt homines, ingratum eſt ante Deum. Vnde dominus per Ioannem, non omnes ſimpliciter vocabat ad potum, ſed tantũmodo ſitientes dicens: *Qui ſitit, veniat ad me, & bibat*. *Ioan. 7. f.* Æſtimo quod non ſine ratione eſurire dixit iuſtitiã & ſitire. Nunc ergo eſurit iuſtitiam, qui ſecundum iuſtitiam Dei deſiderat conuerſari, quod eſt recti cordis. Sitit autem iuſtitiam, qui ſcientiam Dei acqui- B rere cupit, quam poteſt cõſequi ex ſtudio ſcripturarũ, quod eſt docilis viri. *Quoniam ipſi ſaturabuntur*. Videlicet largitate remunerationis Dei. Quoniam maiora erunt præmia Dei, quàm deſideria auara ſanctorum. *Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerabitur Deus.* Non tantùm ille miſericors eſt, qui miſerent aut pauperi, aut pupillo, aut viduæ: hæc enim miſericordia & apud illos inuenitur frequenter, qui cognoſcunt Deum. Ille autem verus miſeri- C cors eſt, qui inimico proprio miſeretur, & benefacit ei ſecundum quod ſcriptum eſt: *Diligite inimicos veſtros, & benefacite eis qui vos oderunt*. *Luc. 6. d. Infrà g.* Nam & Deus non ſolum ſuper gratos pluuiam dat, aut ſolem ſuum iubet oriri, ſed etiam ſuper ingratos. Vnde & ita dicit: *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt, &c.* *Luca 6. g.* Et verè beatus eſt ille talis, quoniam miſericordia eius, ſiquidem non habet peccatũ, q̃ difficile eſt in hominibus, proficit illi ad addi- D tamentum iuſtitiæ: ſi autem habet, ad remiſſionem peccati, quoniam poteſt fiducialiter dicere, *Dimitte mihi debita mea, ſicut & ego dimitto debitoribus meis.* *Infra b.* *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Dupliciter eſt videre Deum, & in hoc ſeculo, & in illo. In hoc quidem ſeculo, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Qui videt me, videt & patrem meum*. *Ioan. 14.* Mundo enim corde ſunt, qui non ſolum non faciunt malum, nec cogitant: ſed adhuc et- E iam qui omne bonum & faciunt ſemper, & cogitant. Quia eſt interdum facere bonum, & non cogitare, qui non propter Deum faciunt bonum, & tale bonum non remunerat Deus: quia non remuneratur à Deo bonum quod fit, ſed id quod bene fit. Qui autem propter Deum facit bonum, ſine dubio & cogitat bonum. Qui ergo omnem iuſtitiam facit, & cogitat mente ſua, Deum videt, quoniam iuſtitia figura Dei eſt. Deus enim F iuſtitia eſt. Secundum ergo quod eripuerit ſe quis à malis, & fecerit bona: ſecundum illud & Deum videt, aut turbulente, aut mundè aut modicè, aut amplius aut ex parte, aut perfectè, aut interdum, aut ſemper, aut ſecundum poſſibilitatem humanam. Hoc ipſo modo & qui malè agit & cogitat, diabolum videt,

quia

Digitized by Google

quia omne malum diaboli eſt figura. In ſeculo autem illo hoc modo mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, iam non per ſpeculum in ænigmate ſicut hic. *1.Cor.13.d* *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* *Pacifici qui.* Pax eſt vnigenitus Deus, de quo dicit Apoſtolus: *Ipſe enim eſt pax noſtra.* *Ephe.2.b.* Qui ergo pacem diligunt, filij ſunt pacis. Pacifici autem non ſolùm dicuntur, qui inimicos in pace reconciliant: ſed etiam illi qui immemores ſunt malorum, ipſi diligunt pacem. Multi enim ſunt qui aliorum quidem inimicos libenter in pace reconciliant, & ipſi inimicis ſuis nunquã ex corde reconciliantur. Iſti tales, illuſores ſunt pacis, non amatores. Pax enim illa beata* eſt, quę in corde poſita eſt, non in verbis. ** bona.* Vis cognoſcere qui eſt verè pacificus? audi prophetam dicentem: *Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* *Pſal 33.c.* Id eſt, lingua tua malum ſermonem non dicat. Sicut enim ignis de modica ſcintilla magnum conflat incendium: ita & ſermo malus de leui occaſione magnam ſuccendit inimicitiam. Illius labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labijs, & malitiam ſeruat in corde. Si Chriſtianus es, aut quod loqueris, hoc cogita: aut quod cogitas hoc loquere. *Diuerte à malo, & fac bonum.* Non dixit, noli accedere ad malum, ſed recede à malo. Ille autem iubetur recedere, qui acceſſit. Sciens ergo miſericors Deus incontinentiam noſtrã, quoniam ſi dixiſſet, noli accedere ad malum: aut pauci, aut nullus hoc poterat adimplere: nam penè omnes homines parati ſunt ad malum, ideo ſic dicit. Bonum quidem fuerat, ſi nec accederes ad malum: ſi autem quaſi homo naturę carnalibus motibus excitatus acceſſiſti ad malum, ſaltem vel propter conſiderationem diuini timoris recede à malo. Quoniam accedere ad malum, forſitan ſecundum carnem humanæ infirmitatis eſt: permanere autem in malo, & exequi malum, malignitatis eſt, & non infirmitatis. *Inquire pacem, & ſequere eam.* Non dixit, ſi te pax ſequatur, ſuſcipe eam: ſed & ſi te fugerit, ſequere eam. Vt puta ſi (quod humanum eſt) cum aliquo feceris litem, ſi quidem ille te prius inuitat ad pacem, pax te ſequitur, cum gaudio ſuſcipe eam. Quòd ſi ille quaſi malus pmanet in malo, pax abſconditur ab oculis tuis: tu quaſi filius pacis pulſa ianuam pacis, & hoc eſt inquirere pacem. Nec dicas, ille mihi prior iniuriam fecit, & prius me debet rogare. Glorioſior es tu, ſi nocitus pacem petieris, quàm ſi vindictam deſiderares. Quære ergo pacem, vt inuenias præmium pacis. *Beati enim pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* *Beati qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam.* Non dixit, beati qui à Gentibus perſecutionem patiuntur, ne putes illum ſolum beatum, qui perſecutionem patitur propter idola non colenda. Ideo & qui ab hæreticis perſecutionem patitur, propter veritatem non relinquendam, beatus eſt: quia propter iuſtitiam patitur. Gẽtiles enim Chriſtũ denegant, hęretici autem veritatem Chriſti. Qui autem veritatem Chriſti denegat, ipſum denegat Chriſtum. Chriſtus enim veritas eſt. Et ideo hæretici, qui non propter Chriſtum perſecutionem faciunt, ſed propter veritatem Chriſti, in prima facie Chriſtiani videtur, reuera autem gentiles ſunt. Non ſolùm hæreticus, ſed etſi aliquis ex potentibus, qui videntur eſſe Chriſtiani, forſitan propter peccata ſua correptus, factus fuerit tibi inimicus, & perſecutus te fuerit, beatus es cum Ioanne. Nam & Ioannes *Infr.14.a*
A Baptiſta neque propter gentilitatem, neque propter hæreſim interfectus eſt, ſed quia corripiebat Herodem propter adulterium eius. Sed & omnes prophetæ neque à Gentilibus regibus, ſed à ſuis occiſi ſunt: non propter gentilitatem, ſed quia corripiebant eorum peccata. Si autem qui à ſuis ipſis propter cauſam Dei aliquid patitur, non habet mercedem, nec prophetæ habuerunt. Si autem verum eſt quod prophetæ martyres ſunt, ſine dubio &
B qui propter cauſam Dei aliquid patitur, etſi à ſuis patitur, mercedem habet. Ideo non poſuit ſcriptura perſonas perſequentium, ſed ſolam cauſam perſecutionis, vt tu non aſpicias quis te perſequitur, ſed vt quid te perſequatur. Quid ergo ſi quis te perſecutus fuerit non propter cauſam Dei, ſed propter priuatam rem? vt puta, vt auferat aliquam rem tuam: ille quidem qui te ſine cauſa eſt perſecutus, reus eſt: tu autem beatus non es, quia non propter iu-
C ſtitiam perſecutionẽ paſſus es, ſed propter priuatam cauſam. Planè ſi volueris illud implere, quod dictum eſt: *Qui te percuſſerit ad maxillam vnam, prabe illi & alteram: & qui vult auferre quæ tua ſunt, noli vetare, tunc verè beatus es:* *Infr 5.& Luca 6,c.* quoniam etſi ab initio non propter cauſam Dei perſecutionem patiebaris, poſteà tamen aut damnum aut iniuriam paſſus es propter Deum. Si autem reſtiteris etiam cum peccato, & non potueris pati, beatitudinis per-
D didiſti mercedem. *Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines.* Poſtquam locutus eſt de perſecutionibus ſuſtinendis, tanquam ſi reſpondeat quis ad Deum: Domine, quid ſi perſecutionem quidem paſſi non fuerimus propter te, vel propter iuſtitiam tuam, in opprobrium autem venerimus, & in blaſphemiam hominum iniquorum? *Beati inquit, eritis non ſolùm cum perſecutionem paſſi fueritis, ſed etiam cum vos exprobrauerint homines.* Ecce
E multi homines propter cauſam quidem Dei fiunt nobis inimici, ſed non apertè nos perſequuntur, forſitan quia nec poſſunt: tamen circumeuntes omnia, blaſphemant nos & dicunt de nobis quę ſunt probroſa. *Beati eritis cum vos exprobrauerint homines, & dixerint omne verbum malum aduerſum vos, mentientes propter me.* Sicut enim verum eſt, quoniam qui calicem aquæ nobis porrexerit, merces eius *Infr.10.d* non perit: ſic qui vel vni⁹ leuiſſimi verbi nobis
F iniuriam fecerit, anima noſtra vacua non erit à mercede. Vt ergo blaſphematus ſit beatus, duo hæc conuenire debent: Vt mendaciter blaſphemetur, & propter Deum blaſphemetur: alioqui ſi vnum defuerit, iam non eſt beatitudinis merces. Vt puta ſi quis dixerit de te ꝙ eſt turpe mendacium, ſed non propter

cauſam Dei, ſed propter priuatam aliquam inimicitiam dolens, ille quidem peccauit, tu autem mercedem iuſtitię non habes: niſi fortè cum poſſis reblaſphemare, non reblaſphemaſti propter iuſtitiam Dei: aut cum poſſis tę reuindicare, non reuindicaſti: & tunc beatus es, & cauſa priuata facta eſt tibi cauſa Dei. Quod ſi propter cauſam quidem Dei blaſphematus es, tamen quod dictum eſt de te malum, verum eſt: iterum non es beatus, quia verum dictum eſt de te: & illa blaſphemia pertinet tibi non ad mercedem iuſtitiæ, ſed ad vindictam peccati. Ideo vtrunque poſuit, & mentientes, & propter me. *Gaudete & exultate.* Quare? *Quia merces veſtra multa eſt in cœlo.* Ponderate confuſionem terrenam cum gloria cœleſti, & videte ſi non multò leuius eſt, quod patimini ſuper terram, quam quod expectatis in cœlo. Sed forte dicis, quis poteſt blaſphematus mendaciter, non dicam gaudere, ſed vel magnanimiter ferre? Quiſquis vana gloria non delectatur. Qui enim concupiſcit quæ in cœlo ſunt, opprobria non timet in terris: nec cogitat quid loquantur homines propter ipſum, ſed quid iudicet Deus de ipſo. Qui enim lætatur de laude hominum, & quantum lætatur, tantum contriſtatur: ille & de vituperatione hominum contriſtatur, & tantum contriſtatur, quantum lætatur. Qui autem de laude hominum non extollitur, nec de vituperatione humiliatur. Vnuſquiſque vbi gloriam quærit, illic timet confuſionem: Qui gloriã quęrit in terris, confuſionẽ timet in terris. Qui autẽ gloriam non quærit niſi tantummodo apud Deum, ille non timet confuſionem, niſi tantummodo Dei. Si miles periculum belli ſuſtinet, dum ſperat victoriæ † prædam: quantò magis vos opprobria mundi non debetis timere, qui regni cœleſtis præmium expectatis?

† *in corpore.*

HOMILIA DECIMA.
Ex capite V.

Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? &c.

QVaſi interrogantibus Apoſtolis, ad quos ſit omnia iſta locut᾽, vtrum generaliter ad populum, aut ad ipſos: volens oſtendere quoniam ad ipſos præcipuè hęc loquebatur, addit, vos eſtis ſal terræ. Hoc quod dicit, vos eſtis ſal terræ, ad illud reſpicit, quod ſuperius dixit: quia doctor omnibus virtutibus debet eſſet ornatus. Debet eſſe pauper, vt auaritiam libera voce caſtiget. Debet eſſe ſemper ſuſpirans & lugens, ſiue ſua, ſiue aliena delicta, vt confundat eos qui nec peccare dubitant priuſquam peccent: nec poſtquam peccauerunt, triſtantur quia peccauerunt. Ideo ſuſpiret & plangat, vt per hoc oſtendat, quia grauis & periculoſus eſt mundus iſte fidelibus. Debet eſuriens & ſitiens eſſe iuſtitiam, vt pigros circa opera bona, vel lectionem, fiducialiter verbo Dei aut † increpationis flagello valeat excitare, magis exemplo ſuo, quam voce. Debet eſſe manſuetus, vt magis indulgendo quàm vindicando regat eccleſiam: vt magis ametur, quàm timeatur. Debet eſſe miſericors alijs, ſibi autem auſterus, vt ſibi quidem graue pondus iuſtitiæ ponat, alijs autem leue. Debet eſſe mundo corde, vt non ſolùm non ſe immiſceat circa negotia ſecularia, ſed nec cogitet de mundo. Sicut enim oculus quantò mundior fuerit, tantò longius videt: ſic & anima quantò longius fuerit à ſolicitudine mundiali, tanto amplius Deo proximior eſt. Cuius autem cordis oculus mundum aſpicit, illius mens non poteſt Deum videre. Si autem pacificus, vt tota eccleſia eius, quaſi vna ſit anima. Vbi autem concordia non eſt, nec oratio illic exauditur nec oblatio ſuſcipitur: quia nec ibi eſt Deus, vbi diſcordia dominatur. Debet autem & paratus ad paſſionem eſſe, non vana deſideria martyrij habens, ſed conſtantiam fidei martyribus dignam. Nam quantum ad ſapientes, & miles non ille paratus dicitur ad bellum, qui concupiſcit exire, ſed qui potens eſt exire. Si ergo omnibus his virtutibus fuerit ornatus, tunc eſt quaſi optimũ ſal, & totus populus de illo conditur magis videndo eum, quàm audiendo. Nam prima doctrina eſt videre bonum, ſecunda autem audire. *Vos eſtis lux mundi.* Dum conſideramus quod opus eſt ſalis, quod lucis: admonet nos, vt quæramus ob quam cauſam Apoſtoli ſali ſunt comparati, ob quam autem cauſam luci. Salis opus eſt, rem in eo ſtatu tenere, in quo inuenerit eam, vt ad deterius eam mutari non ſinat, ad melius autem perducere non poteſt. Vtputa tenet carnem ne putreſcat, putridam autem non poteſt tenere incorruptam. Lucis autem opus eſt, ipſas ſoluere tenebras, & ea quæ fuerunt in tenebris, illuſtrare: ſic & Apoſtoli, cæterique doctores, ſal quidem ſunt populi Chriſtiani iam cognoſcentis Deum, ſeruantes eum in ipſa agnitione Dei, & ſanctitate, id eſt terræ cultæ, quæ iam verbo crucis, quaſi vomeri, aratroq; ſubiecta eſt. Lux autem ſunt Gentium, producentes eas ad ſcientiæ lumen, vel cæterorum qui fortè in eccleſia ceciderunt in tenebris peccatorum. Item bona conuerſatio ſacerdotis ſine verbo, tenet quidem ſanctos in ſanctitate per ſuum exemplũ, adducere autem ignorantem ad ſcientiam veritas non poteſt. Item verbum quidem ignorantem adducere ad ſcientiam veritatis & ſine conuerſatione bona poteſt: tenere autem in fide vel ſanctitate, abſque bona conuerſatione nõ poteſt, magis autem & ſcandalizat: ſicut in ſequentibus oſtendemus. Ergo propter bonam conuerſationem ſuam ſacerdotes ſunt ſal, quoniam bona conuerſatio ſacerdotum conditura populi eſt. Propter verbũ autem doctrinæ lux, quoniam verbũ ignorantiæ lumen eſt. Prius autem vocauit eos ſal, poſtea autem lux, aut quia prioris loci eſt ſeruare quos habes, ſecundi autem vocare quos non habes. Aut quia prius eſt bene viuere, ſecundũ autem

† *vel lectione fidei, vel.*

Salis operatio.

Lucis opus.

autem bene docere. Nam per bonam conuerſationem aſcenditur ſine dubio ad ſcientiam: à ſcientia autem neſcio ſi ad bonam cõuerſationem omnimodo veniatur. *Nota.* Propterea ſcientes quidem, ſine timore Dei multos videmus: timentes autem Deum, ſine ſcientia nullum videmus. Aut quia propter Iudæos priores dicti ſunt ſal, non adducentes eos ad ſcientiam Dei, ſed condientes ipſos in ipſa ſcientia. Lux autem propter gentes in ſecundo loco vocatas: Ideo & ꝑ comparationẽ congruam introducens addidit, dicens: *Non poteſt ciuitas abſcõdi ſupra montem poſita.* Quamuis enim ipſa voluerit eſſe velata. † *celata.* mons ipſe qui portat eam, facit eam omnibus manifeſtam: ſic & Apoſtoli. & ſacerdotes qui fundati ſunt in Chriſto monte excelſo, non poſſunt eſſe abſconditi: etſi voluerint ſe abſcondere, Chriſtus ipſe manifeſtat eos qui baiulat eos. Quę eſt hæc ciuitas? Eccleſia eſt ſanctorum, de qua dicit ꝓpheta: *Pſal. 86. a.* *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.* Ciues autem eius ſunt omnes fideles, de quibus dicit Apoſtolus: *Ephеſ. 2. b.* *Vos eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei.* Turres illius ſunt prophetæ, de quibus dictum eſt: *Pſal. 121. b.* *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.* Sicut enim de turribus iacula contra omnes hoſtes iactantur: ſic de propheticis libris, contra vanas Gentilium fabulas, & contra inſanas hæreticorum diſputationes ſalutaria veritatis proponuntur exempla. Portæ autem eius ſunt Apoſtoli, de quibus dictum eſt: *Pſal. 80. a.* *Diligit dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob:* Quia per illas totus populus intrat ad fidem. Muri autem illius ſunt ſacerdotes, cæteriq; doctores de quibus dicit ꝓpheta ad hanc Hieruſalem ſpiritualem: *Eſa. 60. b.* *Et alienigenæ ædificabunt muros tuos:* Quoniam ex Gentibus vocati, facti ſunt ſacerdotes, & gubernatores eccleſiæ. Sicut enim muri omnem Gentilium & hæreticorum impetum ipſi ſuſcipiunt, qui tanquam arietibus quibuſdam, ſic aſſiduis perſecutionibus feriunt clerum, id eſt murum eccleſiæ. Et ſicut mortiferas ſagittas, ſic inſana verba peruerſæ cogitationis † *confeſſion.* eorum, de impia cordis pharetra procedentia, doctores quaſi lapides viui ſuſcipiunt, & videi virtute conſtringunt. † *conſtringunt.* Hæc ergo ciuitas poſita eſt ſuper montem: id eſt apoſtoli, prophetæ,, cæterique doctores ædificati in Chriſto. Mons enim Chriſtus eſt, de quo ait Daniel: *Dan. 2. g.* *Ecce lapis exciſus eſt ſine manibus, & factus eſt mons magnus, & occupauit totam terram.* Nunc per alteram comparationem vult oſtendere, quare ſanctos ſuos ipſe Chriſtus manifeſtat, & non ſinit eos eſſe abſconſos. Id eſt, *quia nec qui accendunt lucernam, ideo eam accẽdunt, vt ponant ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt.* Qui ſunt accenſores lucernæ? Pater & filius. Quæ eſt illa lucerna? Verbum diuinum, de quo dictum eſt: *Pſal. 118. o.* *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Vt luceat: id eſt appareat, & illuminet, qui ſunt vel in domo eccleſię, vel in domo omnium mundorum. Quod eſt candelabrum? Eccleſia, quæ baiulat verbum vitæ. Conſequenter dicit & Paulus: *Phil. 2. b.* *Inter quos lucetis ſicut luminaria in ſeculo, verbum vitæ continentes.* Conſequenter & omnis eccleſiaſticus vir, habens verbum Dei dicitur candelabrum. Modij autem ſunt homines mundiales, vacui à Deo, & ab omnibus quæ ſunt Dei. Dicuntur autem modij, quoniam ſicut modij deſuper quidem vacui ſunt, de ſubtus autem pleni: ſic omnes mundi amatores & carnis in ſpiritualibus quidem & diuinis, quæ ſuperiora rectè eſſe dicun-A tur, vacui ſunt & inſenſati: in inferioribꝰ autem, id eſt in mundialibus & terrenis aliquatenus pleni videntur & ſapientes. Propterea ſicut in modio ſi volueris aliquid reponere, neceſſe eſt vt cadat deorſum ad inferiora eius, & tenebroſa: ſic homini carnali, & mundiali, & vacuo, ſi dixeris aliquid quod eſt Dei, non illud tenet in ſuperiore parte mentis ſuæ aut cordis: nec portat illud in ore, ſed confeſtim cadit de mente eius, & corde deorſum in B terrena, & tenebroſa, vt nec illi proſit nec alijs. Si autem & aliqua tentatio facta fuerit propter verbum veritatis, ſtatim reuerſatur in terram, & aſpiciens terram quaſi modius, verbum Dei ſub ſe tenet abſconditum. Reuerſatus eſt enim & aſpiciens terram, & abſcondens verbum ſub ſe, quando propter aliquam cauſam terrenam non eſt auſus palàm proloqui fidei veritatem, aut iniurias † *inuidias* carnales timens, aut mortem, aut damna, aut C cætera quæ obſtruunt carnales homines, vt verbum quod crediderunt, libere non audeant profiteri. Nunc autem ſciens, quoniam ille eſt laudabilis doctor, qui facit quod docet, addidit & dicit: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & magnificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Id eſt, ſic *Nota.* illuminate, docete, non vt verba veſtra tantummodo audiant homines, ſed vt opera veſtra bona videant, vt quos illuminaueritis per D verbum quaſi lux, condiatis per exempla operum veſtrorum quaſi ſales: quoniam qui docet, & facit quod docet, verè ille docet: qui autem non facit quod docet, non alium docet, ſed ſeipſum condemnat. Et melius eſt facere, & non docere, quàm docere & non facere. Quoniam qui facit etſi tacuerit, aliquos corrigit ſuo exemplo: qui autem docet, & non facit, non ſolum neminem corrigit: ſed adhuc multos ſcandalizat. Quis enim non E moueatur ad peccandum, cum viderit ipſos doctores pietatis peccantes? Ergo per illos quidem doctores qui docent & faciunt, magnificatur Deus: per eos autem qui docent & non faciunt, blaſphematur. Vtputa, ſi bene doceant ſacerdotes, & melius viuant, videntes Gentiles dicunt: Benedictus Deus qui tales habet ſeruos. Verè enim eorum Deus, verus eſt Deus. Niſi enim ipſe eſſet iuſtus, nunquam populum ſuum circa iuſtitiam ſic teneF ret. Nam diſciplina domini ex moribus familiæ demõſtratur. Non ſicut noſtri philoſophi, qui magna loquuntur, & nec modica faciunt. Si autem bene doceant, & malè conuerſentur, videntes dicunt: Qualis eſt Deus eorum, qui talia agunt? Nunquid ſuſtineret eos talia facientes, niſi conſentiret operibus eorum?

Patres noſtri, ſicut illi exiſtimant, idola colentes omnem iuſtitiam ſeruauerunt: iſti autem glorioſos loquuntur ſermones, & ignominioſa opera faciunt. Vides quomodo Deus ꝑ malos Chriſtianos blaſphematur? Nec poteſt dominus bonam opinionem habere, qui malam familiam habet. Vnde dictum eſt ad populum Dei: *Esa.52.b.* *Nomen enim Dei per vos blaſphematur inter Gentes. Nolite putare quia veni ſoluere legem, aut Prophetas.* A Propter duas cauſas dicit non ſe veniſſe vt ſolueret legem, ſed vt adimpleret. Primùm, vt diſcipulos ſuos, quos omnibus bonis operib' adornatos eſſe debere ſupra docuerat, his verbis ad ſuum prouocaret exemplum: vt quemadmodum ipſe omnem legem implebat, ſic & illi omnia etiam minima legis feſtinarent implere. Deinde quia futurum erat, vt Iudæi calumniarentur eum *Luc.6.& 14.a.* in ſabbatis operantem, & lepram tãgentem, quaſi ſoluentem legem, ideo priuſquam in- B currat in calumniam, calumniatoribus ſatisfacit, dicens: *Nolite putare quia veni ſoluere legem, aut prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere.* Lex & prophetæ duo hæc agunt. Et de Chriſto prophetizant † & legem viuendi conſtituunt: quæ vtraque Chriſtus impleuit. *† al. baptizant.* De ſe quidem ſic, quando natus eſt, & vocatus eſt Emmanuel: quando circumciſus eſt: quando præſentatus eſt in templum, & oblatum eſt pro illo ſacrificium, ſcilicet duo C turtures, aut duo pulli columbini: quando in Ægyptum fugit, legem adimpleuit: quando in Nazareth conuerſatus eſt: quando cum aſino in templum ingreſſus eſt: quando à pueris laudatus eſt: quando crucifixus eſt inter iniquos: quando felle & aceto potatus eſt: quando in manibus patris ſui ſpiritum commendauit: quando veſtimenta ſua diuidenda reliquit: quando deſcendit ad inferos, & viſitauit omnes dormientes: quando aſcen- D dit in ſtrepitu: quando ſedit ad dexteram patris: quando adhuc venturus eſt vocans terram à ſolis ortu vſque ad occaſum: quando ſederit in valle Ioſaphat, & iudicauerit omnes gentes, adimplet prophetias: quia niſi hęc facta fuiſſent, mendaces erant prophetæ: nunc autem omnes impleti ſunt, & adhuc implebuntur, cùm ſtellę ceciderint, cum ſol tenebratus fuerit, cùm luna ſaguineo colore mutata fuerit, cùm cœlum plicatum fuerit ſicut E liber. Secundum autem modum viuendi, legem impleuit duobus modis. Primùm exteriores quidem legis figuras ſoluens, interiores autem veritates eius adimplens. *Exo.20.b* Vtputa, in lege p̄cepit omne opus ſeruile in ſabbato quęquam facere non debere, præterq̃ quod fit omni animæ, ſcilicet ꝙ eſt neceſſarium vitę humanæ: hoc figurale eſt, quia ſic † Deus in ſabbato ceſſat ab opere. *† quia nec.* Spiritualiter ſecundum euangelij veritatem, opus ſeruile peccatũ eſt, F *Ioan.8.d.* *quoniam omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Omne autem opus bonum eſt ſeruile, ſed liberale, & pro animæ fit libertate, licet videatur ipſum opus in prima facie corporale. Vides ergo quia Chriſtus ſabbatis operans adimpleuit legem, non ſoluit: manifeſtauit, non occultauit? Itẽ in lege fuerat ſcriptum, lepram *Leui.13.e* tangere non oportere. Hoc figuratum eſt. Lepra enim intelligitur peccatum. Chriſtus ergo tangens lepram, non ſoluit legem, ſed adimpleuit. *Infr.8.b.* Mundans enim leproſum iuſtitiam operatus eſt, non peccatum. Et per hoc iuſtitiam tetigit non peccatum, quod eſt verè lepra. *Esa.53.c.* *Nam ille qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius*, certum eſt quia nunquam A tetigit lepram: id eſt peccatum. Meritò ergo dicit, donec omnia fiant. *Amen dico vobis, donec tranſeat cœlũ & terra, iota vnũ aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant.* Quoniam quæ ab initio mundi vſque ad finem erant futura, eorum myſteria ſunt prophetata in lege: vt ne videatur aliquid eorum quę fiunt, Deus antea non cognouiſſe: Propterea dicit, non poteſt fieri vt tranſeant cœlum vel terra, donec omnia quę in lege ꝓphetata ſunt, reb' ipſis B fuerint adimpleta. Ingenuus homo, ſi vel in vili mendacio inuentus fuerit, erubeſcit: & & quomodo Deus quod promiſit in lege, non faciat, aut aliter faciat? Vir ſapiens quod dixerit, verbum ſuum non relinquit vacuum: & quomodo verba diuina ſine exitu vacua poterunt remanere? Deus hominem punit, ſi quod docet alium, ipſe non fecerit: quomodo Chriſtus, quod locutus eſt in prophetis, non adimpleuit in opere? Deinde impleuit legem C in minimis iſtis. *Si quis ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Sed primum videamus, quæ ſunt iſta minima mandata. Et alij quidem aliter interpretati ſunt, alij autem aliter. Puto autem ipſe dominus manifeſtè oſtendit quæ ſunt, dicens demonſtratoriè: Si quis ſoluerit vnum de mãdatis iſtis minimis: id eſt, quæ modò dicturus ſum. Nam talis eſt mos loquẽdi in ſcripturis, quæ poſt modicũ dicturi ſunt, quaſi D iam dicta demonſtrantur, ſicut eſt ibi. *Psal.48.a.* *Audite hæc omnes gentes.* Quæ hæc, niſi quę in ſequentibus verſiculis erat dicturus? Mandata igitur Moſi in actu facilia ſunt, *Non occides, non adulterabis*: & ideo in remuneratione modica, in peccato autem magna. Mandata autẽ Chriſti: id eſt, neque iraſcaris, neque concupiſcas, ipſo actu difficilia ſunt, & ideo in remuneratione magna ſunt, in peccato autem minima. Quõ autẽ abſtinere ab homicidio aut adulte- E rio facile eſt, patet. Ipſa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit, & ideo non habet laudem qui abſtinet ſe ab illis, quia non eſt labor abſtinere ſe ab illis. Nam omne malum, quãto grauius crimen eſt, tanto leuius videtur ad non faciendum, & grauius facit peccatum, ſi fuerit factum. Non iraſci autem difficile eſt in actu, quia dum leuis culpa putatur, non facilè ſeruatur à multis. Et multum laborioſum eſt poſſe non iraſci, quia naturali- F ter in hominib' iracũdia eſt plantata, & ideo in remuneratione magna ſunt: quia difficile eſt & laborioſum abſtinere ab eis. Propterea & ſi iratus fuerit homo aut concupierit, eſt quidem peccatum, quia malum eſt: non tamen eſt graue peccatum, quia difficile eſt abſtinere ab eis. Ergo minima mandata iſta dicit Chriſti mandata,

mandata, *Non iraſcaris, non concupiſcas.* Quæ
in obſeruando quidem magna ſunt, in pec-
cando autem minima videntur, quantum ad
homines negligentes. Ergo illi qui leuia pec-
cata committunt, minimi ſunt in regno Dei:
id eſt, qui iratus fuerit, & iratus grande pec-
catum non fecerit in actu, à pœna quidem ſe-
curus eſt, non tamen eſt in gloria: quia etſi
nihil tale cõmittit, tamen quia ſecutus eſt iram
A ſuam, & non illam repreſſit in corde ſuo, pec-
cauit. Vnde iubet nos propheta, ſi irati fue-
rimus, vt compuncti in cordibus noſtris ira-
cundiam reprimamus, ſciens quoniam ſi per
iracũdiam vel leuiter peccauerimus, peccato-
res ſumus. Item qui concupiſcit, etſi non fe-
cerit, peccauit. Quare? Quia vel omnino vo-
luit. Qui ergo doctor eſt, ſi ab omnibus ab-
ſtinuerit, magis eſt: ſi autem vel leuia hæc pec-
cauerit, nihil illi prodeſt ſacerdotalis dignitas
B eius: ſed proiect' à primo eccleſiaſtico choro,
fit inter eos qui nec in pœna ſunt, quia non fe-
cerunt graue peccatum: non tamen ſunt in
gloria, quia peccati rugam aut maculam ſu-
ſceperunt.

HOMILIA VNDECIMA.

Ex capite V.

C *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scriba-
rum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum
cœlorum.*

SCribarum & Phariſęorũ iuſtitię ſunt
mandata Moſi: impletiones autem
mandatorum illorum, ſunt mandata
Chriſti. Hoc eſt ergo ꝙ dicit, Niſi
quis ſupra legis mandata, & hæc mea præcepta
quæ apud illos minima exiſtimabãtur, imple-
uerit, non intrabit in regnum cœlorum: quo-
D niam illa, ſicut diximus, de pœna quidem li-
berant, quæ ſcilicet tranſgreſſoribus legis de-
betur: non autem introducunt in regnum:
hæc autem & de pœna liberant, & in regnũ in-
troducunt. Cùm autem ſit ipſum ſoluere mi-
nima hęc mãdata, & non cuſtodire, quare ſu-
prà quidem de ſoluente dicit: *Qui ſoluerit vnũ
de minimis iſtis, minimus vocabitur in regno Dei,*
oſtendens eum etſi minimum eſſe tamen in
regno eſſe: hic autem de non conſeruante di-
E cit, Niſi abundauerit iuſtitia hominis Chri-
ſtiani plus quam Scribarum & Phariſæorum,
non intrabit in regnum cœlorum? Qui enim
non intrabit in regnum cœlorum, extra regnũ
erit. Sed vide quia minimum eſſe in regno, id
ipſum eſt & non intrare in regnum. Eſſe enim
aliquem in regno, nõ eſt & regnare cum Chri-
ſto, ſed eſſe tantùm in populo Chriſti. Tan-
quam ſi dicat: Qui ſoluerit & docuerit ſic, in-
ter Chriſtianos quidem erit tamen minimus
F Chriſtianus, vel cum minimis Chriſtianis: Qui
autem intrat in regnum, fit particeps regni
cum Chriſto, ſicut & alibi dicitur bono ſeruo:
Infr. 26. b. *Intra in gaudium domini tui*: hoc eſt, vt ſimul
gaudeas cum domino tuo. Conſequenter &
iſte qui non intrat in regnum cœlorum, glo-
riam quidem regni cœlorum nõ habebit cum
Chriſto, erit tamen in regno cœlorum: id eſt,
in numero eorum ſuper quos Chriſtus cœlo-
rum rex regnat. Nunc iam incipit oſten-
dere & docere quæ ſunt minima iſta, quorum
ſolutionem prędixerat eſſe periculoſam. *Scitis,*
inquit, *quia dictũ eſt antiquis, nõ occides: ego au-
tem dico, ſi quis iratus fuerit fratri ſuo ſine cauſa, reus
erit iudicio.* Hæc impletio legis ſecundũ modũ
viuẽdi ſecunda facta eſt. Faciens .n. hæc Chri-
A ſtus, & docẽs, impleuit legem, non ſoluit. Non
enim eſt Chriſti mandatum contrarium legi,
ſed latius quàm lex. Mandatum Chriſti legem
in ſe tenet incluſam, lex autem nõ tenet Chri-
ſti mandatum. Qui ergo implet Chriſti man-
data, tacitè in eis implet & legis. Namq; non
iraſcitur, multò magis nec occidit: qui autem
implet legis mandatum, non omnino implet
& Chriſti. Frequenter enim & homo nõ qui-
dem occidit propter timorem vindictæ, tamen
B iraſcitur. Vides ergo, quia lex impleta eſt per
gratiam, non ſublata? Deinde ſine mandatis
his Chriſti nec poſſunt ſtare legis mandata.
Nam ſi concedatur licentia iraſcendi, datur
& cauſa homicidij faciendi. Ex ira enim ho-
micidium generatur. Tolle autem irã, & ho-
micidium nõ fit. Omnis enim qui iraſcitur ſi-
ne cauſa, quantũ ad voluntatem ſuam homici-
dium facit, etiamſi non facit ꝓpter metũ. Ideo
dolor quidem nõ eſt talis, quemadmodũ ſi fa-
C ctum fuiſſet, peccatum autem tale eſt iraſcen-
tis. Ideo Ioannes in canonica ſua epiſtola dicit:
Qui odit fratrem ſuum ſine cauſa, homicida eſt. 1. Ioan. 2.
Vide ſapientiam Chriſti. Volens oſtendere, b. & 3. c.
quia ipſe eſt Deus, qui aliquando locutus eſt
in lege, & qui nunc mandat in gratia illud mã-
datũ, quod ante omnia mandata poſuit in le-
ge, illud ipſum mandatum poſuit & nunc in
principio mandatorum ſuorum. In primis
ſcriptum eſt in lege, non occides. Ideo hic Exo. 20. c.
D ſtatim ab homicidio cœpit, vt per concordiam
mandatorum, ipſe inueniatur dictator fuiſſe
legis, & gratiæ. *Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cau-
ſa, reus erit iudicio.* Ergo qui cum cauſa iraſci-
tur, non erit reus. Nam ſi ira non fuerit, nec
doctrina ꝓficit, nec iudicia ſtant, nec crimina
compeſcuntur. Iuſta ergo ira, mater eſt diſci-
plinæ. Itaque non ſolùm † non peccant, qui † al. deeſt
cum cauſa iraſcuntur: ſed ecõtra niſi irati fue- non.
rint peccant: q̃a patientia irrationabilis vitia
E ſeminat, negligentiam nutrit: & nõ ſolùm ma-
los, ſed etiam bonos inuitat ad malũ: quia ma-
lus quidem, quamuis incorreptus † fuerit, nõ † corre-
emendatur: bonus autem niſi correptus fue- ptus.
rit, perit: q̃a in corpore * magis præualet ma- * corde.
lum quàm bonum. Iracundia quæ cum cauſa
eſt, non iracundia eſt, ſed iudicium. Iracundia
enim propriè intelligitur commotio paſſio-
nis. Qui autem cum cauſa iraſcitur, ira illius
iam non ex paſſione eſt, ſed ex cauſa. Ideo iu-
F dicare dicitur, nõ iraſci. Puto autem, quòd nõ
de iracundia carnis loquitur Chriſtus, ſed de Iracundia
ſpiritu. Nec ad carnẽ loquitur, ſed ad animam,
ſicut & in ſequentibus oſtendemus. Scit enim
dominus, quia etſi mandauerit carni, caro
ei non obaudiet. Nec enim eſt poſſibile, vt ca-
ro nõ conturbetur: *quia ſapientia carnis inimica*

eſt in Deum. Legi enim Dei non eſt ſubiectæ. Rom. 8. b. *Nec enim poteſt*: dicente Iob, *homo natus de mu-* Iob. 13. a. *liere, plenus iracundia non iraſci.* Quando ergo homo iraſcitur, & non vult facere quod ira compellit, caro eius irata eſt, animus autem eius non eſt iratus. Ergo multi ſunt quorum caro iraſcitur, anima autem non iraſcitur. Item multi ſunt, quorum caro non iraſcitur, anima autem eorum iraſcitur, id eſt, qui videntur patientes & taciti, occultè cogitant malum, & ſemper quærunt opportunitatem nocendi. *Si quis dixerit fratri ſuo, racha, ſine cauſa: reus erit concilio.* Id eſt, vt ſit vnus ex concilio eorũ qui aduerſus Chriſtũ fuerunt, ſicut apoſtoli in canonicis ſuis interpretantur. *Si quis* Racha. *autẽ dixerit, fatue, reus erit gehennæ.* Racha quidem dicitur Hebraicè vacuus, quamuis quantum ad ſenſum verbi, vnum eſt dicere fatue, & racha. Nam qui vacuus eſt, ille fatuus eſt: & qui fatuus eſt, ſine dubio vacuus eſt, & vtriuſq; B verbi vna videtur eſſe iniuria. Nam ſicut indigna res eſt illi dicere fatue, qui habet in ſe ſapientiam ſpiritualem in agnitione Dei patris & Chriſti: ſic indigna res eſt, dicere hominem vacuum, qui habet in ſe ſpiritũ ſanctum. Nam nemo dicitur vacuus, qui habet in ſe ſpiritum ſanctum, & nemo fatuus, qui Chriſtũ cognoſcit. Et quare illud quidem verbum, id eſt Racha, habet pœnam concilij: hoc autem verbũ, Fatue, gehennæ? Nam ſi vnum peccatum eſt, C vna debet eſſe & pœna amborum. Sed quantum ad dicentis propoſitum, differentiam iam habent hæc verba, etſi quantum ad ſenſum ſimilia ſunt. Racha enim vulgare verbum erat apud Iudæos, quod non ex ira, neque ex odio, ſed ex aliquo motu vano dicebant magis fiduciæ cauſa, quàm iracundiæ. Nam vnaquæq; prouincia habet in conſuetudine aliquod exprobratorium verbum, quod non rixæ cauſa, ſed familiaritatis gratia dicere ſolent ad eos D quorum fiduciam habent: Vtputa patronus ſuſcepto liberto ſuo, aut diues pauperi, aut vrbanus ruſtico, contemnens perſonam eius, magis quàm inimicãs. Sed fortè dicis, ſi racha iracundiæ cauſa nõ dicitur, quare peccatũ eſt? Quia contemptionis cauſa dicitur, non ædificationis. Nam & ſi perſona illius tibi contemptibilis videbatur, tamen dignitas Chriſtianitatis illius contemptibilis non erat. Etſi illum aſpicere non volebas, tamen Chriſtum qui in E eo eſt, aſpicere debuiſti. Deinde & alia ratione peccatum eſt dicere Racha, quia etſi ille aliquid vanum audire merebatur, te tamen dicere vanum aliquid non oportebat, cum ſic Mat 12. c ſcriptum eſt: *Amen dico vobis, pro omni verbo otioſo, quodcunque locuti fueritis, dabitis rationem.* Quicquid non eſt lumen, tenebra eſt: ſic & quicquid bonum non eſt, malum eſt. Dicit Eph. 4. g. Apoſtolus: *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat.* Et non dicit, ſi quis bonus tantum- F modo, ſed, ſi quis bonus ad ædificationem fidei. Si ergo nec bonum verbum ſine cauſa dicere debemus, niſi fuerit pro occaſione ædificationis, ne ipſum verbum bonum dum ſine cauſa dicitur, inueniatur eſſe otioſum, & fiat malum: quantò magis illud verbum dicere non debemus, quod à ſemetipſo naturaliter malum eſt, & ad iniuriam pertinet audientis? Deinde, nunquid membrum oris noſtri, quod ad ædificationem aliorum creatum eſt, aut ad vſum corporis, aut ad gloriam Dei, trahimus illud ad miniſterium † vanitatis? † al. vſum Omnis enim ſermo vanus qui dicitur, immundo ſpiritu dictante profertur. Vanum ergo ſermonem dicentes, non tantùm ideo pec- A camus, quia per illum ſermonem aliquem lædimus: ſed quia damus locum in nobis immundis ſpiritibus agendi quod volunt. Hoc ſciens Salomon, dicebat ad dominum: *Duo poſtulo a te, Ne auferas gratiam tuam a me, priuſquam moriar, & vanum verbum non exeat de ore* Pro. 30. a. *meo.* Si enim vaſa ſanctificata ad priuatos vſus transferre peccatum eſt, & periculũ, ſicut do- Dan. 5. cet nos Balthaſar, qui bibens in calicib9 ſacratis de regno depoſitus eſt, & de vita: Si ergo B hæc vaſa ſanctificata ad priuatos vſus transferre ſic periculoſum eſt †[in quibus non eſt verũ †[hæc in quibuſdã exemplaribus deſunt. corpus Chriſti, ſed myſterium corporis eius continetur:] quanto magis vaſa corporis noſtri, quæ ſibi Deus ad habitaculum præparauit, non debemus locum dare diabolo agẽdi in eis quod vult? *Si quis autem dixerit, fatue.* In communi intelligendum eſt vbique, *Sine cauſa.* Id eſt, qui iratus fuerit ſine cauſa: qui, racha, ſine cauſa dixerit, qui fatue, ſine cauſa dixerit. Si C autem cædere cum cauſa peccatum non eſt, quantò magis cum cauſa, fatue dicere, nõ eſt peccatum? Nam & verbum malum ſpecies eſt Caue. aliqua caſtigationis, & apud ſapientem durius eſt quàm flagellum: Quid enim ſi talis fuerit cauſa, vt non verbis, verùm verberibus proferatur vindicta? Ecce enim & Apoſtolus dicit, fatue. *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcina-* Gala. 3. a *uit?* ſed non peccauit, quia iuſta cauſa fuit dicendi. Ita ad diſcipulos in via Chriſtus: *O* Luc. 24. d. D *ſtulti & tardi corde. Si ergo offers munus tuum ad altare.* Quoniam ſuperius dixerat, *qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa*, hoc: *qui autem dixerit racha*, illud: *qui autem dixerit fatue*, iſtud: conſequenter ſubiungit. *Si offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quòd habet aliquid aduerſus te frater tuus.* Habet ſcilicet, ſi iratus ei fueris ſine cauſa, ſi dixiſti ei racha vel fatue ſine cauſa. Si ergo ex his leuibus cauſis offenſo fratre, & nõ placato, impoſſibile eſt mu- E nus Deo offerri, & ſuſcipi: quomodo ante cõſpectum Dei ingredientur, qui fratres ſuos cõculcant, prædantur, & alia multa in viduis & orphanis nefanda committunt? In primis ſcire debemus, quòd quandiu fideles homines aliquam diſſenſionẽ habuerint inter ſe, Deus illis non poteſt eſſe amicus, munus eorum nõ ſuſcipitur, oratio eorum non exauditur: vel ſi quid aliud bonum fecerint, quia nemo inter duos inimicos poteſt eſſe fidelis amicus am- F borum: Vtputa, ſi de illo bene loqueris apud iſtum, diſplices iſti, & in ſuſpicionem venis quaſi plus diligas illum: & ſi ad illum bene loqueris de iſto, diſplices illi, & in ſuſpicionem venis quaſi plus diligas iſtum. Ideo & Deus non vult eſſe amicus fidelium quandiu ipſi inter ſe fuerint inimici, q[u]a ſi illi miſericordiam

fecerit,

fecerit, iſte contriſtatur: etſi non contriſtatur, quia nihil poteſt agere contra Deum, tamen non congaudet in beneficijs eius. Si autem aliquid poterat cõtra Deũ, iraſceretur ad Deum, quia miſeratus eſt inimicum eius. Similiter & ſi iſti miſericordiam fecerit, ille contriſtatur. Conſidera qualem habet Deus conſcientiam circa nos, & quomodo fidẽ ſeruat hominibus, quia nos perfectè diligit, ideo inimicis noſtris non vult eſſe amicus: Vtputa, duo inimici iſtis A fideles, ideo tibi non vult eſſe amicus, quia illi amicus eſt: & ideo illi non vult eſſe amicus, quia tibi amicus eſt. Ergo te diligens illi eſt inimicus, & illum diligens tibi eſt inimicus. Nunquid propter ſe Deus non ſuſcipit munera noſtra ſed propter noſipſos? Alteri aduerſatur Deus, dum alteri conſcientiam ſeruat: & dum ambos diligit, nulli vult eſſe amicus propter inimicitias amborum. Ergo Deus fidem nobis ſeruans, inimicorum noſtrorum B amicus fieri non vult, & nos fidem non ſeruamus, ſi inimicos eius diligimus, & amicos odimus. Qui enim amicus eſt infidelium, & inimicus fidelium, amicos Dei odit, & inimicos Dei amat. Si autem fidem domino ſeruarem*, ſicut ille nobis: nunquam infidelium amicitias coleremus, nunquam nos infidelium matrimonio iungerem*. *Dimitte illic munus tuum, & vade reconciliari prius fratri tuo.* Vide miſericordiam Dei, quomodo hominũ vtilitates ampli- C us aſpicit, q̃ ſuos honores. Si enim ſuos honores magis aſpiceret, ſic dixiſſet: Interim offer munus tuum, & poſtea vade, & reconciliare. Nunc autem dicit, *Vade primum & reconciliare, & ſic veniens offeres.* Tanquam ſi dicat ad illum, Vade, ego libenter contemnor, libenter honoris mei patior damnum, libenter expecto dominus ſeruos, tantummodo vt vos in amicitiam veniatis: vade ergo, vt ſcias quia plus diligo concordiam fidelium meorum, quàm D munera: quia munera hominum nullum Deo faciunt lucrum: charitas enim illorum, Dei gloriam operatur. Ne dicas, ille mihi nocuit, non ego illi: ille mihi ſatisfacere debet, non ego illi. Si pro gloria ſalutis tuæ iubet te dominus amicitiam facere, magis nocitus debes rogare, vt duplicem gloriam conſequaris: vnam quia nocitus es, alteram quia prior rogaſti. Si enim in illum nocuiſti, & ideo rogaſti, parcet tibi Deus quod nocuiſti, quia prior ro- E gaſti: tamen nullam habes mercedem, quia reus conſtitutus rogaſti. Si autem ille te læſerit, & prior rogaueris, magnã habebis mercedem. Feſtina ergo inimicum tuũ præuenire ad amicitias, ne fortè te tardante ille præueniat te ad rogandum, & rapiat de manibus tuis pietatis mercedem. Nam ſi ille te nocuit, & ille te rogat, infructuoſa eſt amicitia tua. Quam enim iuſtitiam feciſti ante Deum, ſi rogatus te placaueris? Nõ enim volẽs te De' ſubſternere ſub F pedibus eius iubet te prius rogare, ſed volens tibi humilitatis gloriam prætendere.* † Sed fortè dicis: ecce ego volo reconciliari: ſed dic mihi quomodo reconciliabor? Qualis præceſſit offenſio, talis debet ſequi reconciliatio. Si cogitatu offendiſti, cogitatu reconciliare. Si

* al. prouidere.

verbis offendiſti, verbis reconciliare. Omne enim peccatum quomodo committitur, eo modo & pœnitetur: Vtputa cogitaſti malè facere alicui Chriſtiano, non potes munus tuum offerre ante Deum, quia habes in corde tuo nocẽdi propoſitũ. Recogita bene, quod cogitaueras malè, & pœnituiſti. Nam cogitationis peccatum contraria cogitatione diſſoluitur. Quis teſtis? Propheta. *Quæ dicitis*, inquit, *in* A *cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris cõpungimini.* (Pſal. 4. a.) Vides quia iraſci naturę eſt: exequi autem iracundiam, voluntatis? Si autem verbis læſiſti fratrem tuum, vade & verbis ſatisfac ei ex toto corde, & pœnituiſti. Quoniam autem verborum peccatum, verborum ſatisfactione diſſoluitur, teſtis eſt Aaron. Cùm enim detraxiſſet de Moſe, vadens verbis rogauit eum dicens: *Rogo domine, ne inferas in nos peccatum hoc, quia ignorauimus quod peccauimus in te.* (Num. 12.) Si autem B operibus aliquem offendiſti, puta alicuius pecuniam fraude abſtuliſti, aut rem aliquam per violentiam abſtuliſti: redde ei quę abſtuliſti, & pœnituiſti. Quoniam autem abſtractæ rei peccatum rerũ recompenſatione diſſoluitur, teſtis eſt Zachęus, dicens: *Domine quæcunque fraude abſtuli, reddo in quadruplum.* (Luc. 19. b.) Si autem rem quidem alicuius non tuleris, ſed fortè caſtigaueris hominem impotentem iniuſtè, dona ei aliquid pro iniuria dignum: ſicut ſcriptum C eſt in lege. *Si percuſſeris ſeruum tuum, & fregeris illi dentem, dimitte eum liberum.* (Exod. 21. a.) Secundum hoc intelligendum eſt & ſi caſtigaueris aliquem, iniuriæ peccatum beneficio eſt diſſoluendum. Alioqui niſi quem factis læſiſti, factis placaueris, ſine cauſa oras ad dominum, ſine cauſa eleemoſynas facis de rebus quibus alios expoliaſti. Quid prodeſt tibi, ſi alter pro te oret ad Deum, & alter aduerſus te interpellet Deum? Etſi ad iſtius orationem vult tibi D Deus miſericordiam facere, illius interpellatio nõ permittit. Melius eſt, vt etſi nemini prodes, nemini noceas, quàm vt alios ſpolies, & alios veſtias. *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es cũ illo in via, ne fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris.* Feſtinat dominus, vt ad amicitiam feſtinemus inimicorũ noſtrorũ, quandiu viuimus in hac vita. Vita enim omniũ hominũ communis eſt, iſta vita carnalis, per quam omnes homines E tranſeunt boni & mali: ſciens quàm periculoſum eſt, ſi vnus ex inimicis pace non facta fuerit mortuus: nam poſtea etſi voluerint pacem facere, non poſſunt, cum fuerint ſeparati. Si autem quandiu in via huius vitæ es, non feceris pacem cum aduerſario quem læſiſti, ſed ſic inimicantes per mortẽ ieritis ante iudicem Chriſtum, tradet te Chriſto, conuincens te reum in iudicio eius, & iudex tradet te miniſtro, id eſt angelo pœnarum crudeli, & ille F mittet te in carcerem gehennæ. Et qui in hoc ſeculo ſi pacem feciſſes, etiam grauiſſimi operis poteras accipere indulgentiam, ſicut ſcriptum eſt: *Charitas operit multitudinem peccatorum:* (1. Pet. 4. b.) ſi ſemel condemnatus fueris miſſus in carcerẽ, iã nõ ſolùm de grauib' peccatis, ſed etiam pro verbo otioſo, quod locutus es, id eſt,

Digitized by Google

ſi racha alicui dixiſti, pro eo ſunt exigenda à te ſupplicia. Tradet autem te iudici aduerſarius tuus, etſi te prius rogauerit ille. Dicit enim Salomon: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ipſius.* Congerere autem carbones ignis quid eſt aliud, niſi magis reum facere ante Deum? ſi ergo qui benefacit inimico, magis illum reum facit ante Deum: conſequenter & qui prius rogat inimicum ſuum, reum illum facit A ante Deum. Frequenter homines in hoc ſeculo mittuntur in carcerem pro peccato: id eſt, in anguſtias & tribulationes diuerſas. Nam plerunque peccantes in hominibus mittuntur in tribulationes diuerſas, ſed non intelligimus. Anguſtiæ autem huius mundi, carceres appellantur.

Prou. 25. b. & Rō. 12. d.

HOMILIA DVODECIMA. B

EX CAPITE V.

Aud iſtis quia dictum eſt antiquis, non mœchaberis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Exo. 20. c. Deut. 5. c.

HÆc alterum mandatum, minimum quidem apud Iudæos tunc, & nunc apud omnes qui multùm curant de anima ſua: nec iudicant cor ſuum, C qui iraſci proximis ſuis ſine cauſa aliquod non putant eſſe peccatum: nec concupiſcere tantum mulierem alienam putant eſſe peccatum, opere concupiſcentiæ nō ſubſecuto. Magnum autem eſt apud timentes Deum, & cor ſuum diiudicantes. Magnum eſt etiam apud Deum, qui non tantum opus hominis aſpicit, quantum cor. Quo mandato lex non ſoluitur, ſed impletur: quia ſine hoc mandato ſtare nō poteſt legis mandatū. Omne enim adulterium ex D cōcupiſcētia naſcitur. Quomodo ergo tolletur adulterium ſecundum legis mandatum, niſi præciſa fuerit concupiſcentia ſecundum Chriſti mandatum? Quoniam ergo ſicut ira mater eſt homicidij, ſic concupiſcentia mater eſt adulterij: conſequenter ſicut qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, occidit eū in corde ſuo: & ſi non occiderit eum propter metū vindictę, † aut propter impotentiam ſuam, etiam homicida eſt apud Deum, qui non magis opus conſiderat, quàm affectum: ſic qui concupiſcit E mulierem alienam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: etſi non habuerit eam, cauſa aliqua obſiſtēte, etiā adulter eſt apud Deū qui magis aſpicit voluntatem quàm opus, quoniam opus ei adulterij committendi defuit, nō voluntas. Sed ne fortè homines humanæ naturæ myſterium ignorantes, dum conſiderant, quia generaliter omnis natura carnalis ſubdita eſt paſſionibus iſtis: & nemo eſt hominum, etiam F ſanctorum, qui ſe omnino ab ira vel concupiſcentia valeat ſeparare, eſtiment Chriſtum quaſi impoſſibilia iſta mandātem, occaſionem ſibi quærere, per quam homines faciat reos: quoniam omnis qui impoſſibilia mandat, occaſiones offenſionis ſeminat, & cauſas puniendi requirit: Ideo pauca de diuiſione volūtatum animæ corporiſque tractemus. Sicut duas in nobis habemus naturas, animę ſcilicet & carnis: ſic duas habemus voluntates, vnā animæ, alteram carnis. Duas iras, vnam animę, & alteram carnis: duas concupiſcentias, vnam animæ, & alteram carnis. Et natura quidem carnis ab his omnibus non poteſt ſe ſeparare. Nam neceſſe habet & iraſci, & non concupiſcere, etſi non vult, quoniā nō eſt in arbitrio A ſuo creata: id eſt, non eſt nunc in arbitrio ſuo, ſicut creata fuit, ſed ſub lege peccati. Venūdata eſt enim ſub peccato, propterea de illa dicit apoſtolus: *Sapientia carnis inimica eſt in Deum: legi enim Dei ſubiecta non eſt: nec enim poteſt.* Anima autem in arbitrio ſuo creata eſt, ſecundum legem iuſtitiæ Dei: propterea poteſt & non iraſci, ſi vult: & non concupiſcere, ſi vult. Quando ergo iraſcimur & concupiſcimus, ſi B diſpliceamus nobis, & feſtinemus reprimere vel iram vel concupiſcentiam noſtram: manifeſtū eſt quia caro noſtra iraſcitur aut cōcupiſcit ſola, non anima noſtra. Quando autem complacemus nobis in his, & decernimus ſi poterimus noſtram implere iracundiam, vel concupiſcentiam noſtram: tunc & anima iraſcitur & concupiſcit ſimul cum carne. Propterea ſciens Deus, quia carnis natura ſubdita ei non eſt, nec poteſt non iraſci: non mandat C carni quæ mandat. Quis enim ſapiens illi ponit pręceptum qui etſi vult nō poteſt obaudire? Sed ad animam loquitur, & animę mandat, quę poteſt Deo in omnibus obaudire: quæ poteſt etiam carne iraſcente & concupiſcente, ipſa nec iraſci, nec cōcupiſcere. Si ergo ad animam loquitur, & de cōcupiſcentia animę loquitur, dicens: *Si quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: id eſt, non ſi quis concupiuerit D ſecundum deſiderium ineuitabile carnis, ſed ſi quis concupierit ſecundum voluntatem animæ, & conſenſum, decernens & ſtatuens implere quod cupit: ille talis etſi nihil geſſerit, iam tamen corde adulter eſt ante Deum: quia forſitan impeditus eſt ab opere, non compunctus in voluntate. *Si dexter oculus tuus ſcandalizauerit te, erue eum.* Puto quod omnis merces iuſtitię noſtrę in hoc poſita ſit, quia omni tempore contra carnem noſtram luctamur. *Quia* E *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Sic enim ait propheta: *Tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam renes mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea.* Si ergo ſecundum prophetam non eſt ſanitas in carne noſtra, quot oculos quis habet, aut quot dextras in corpore ſuo, vt ſecundum malitiam carnis ſufficiat pœna membrorum? Sed videamus ne fortè vel ſic poſſibile eſt intelligere de oculo corporali, vel de manu. F Sicut enim totus homo quandiu peccat, viuit peccato, mortuus eſt autem iuſtitiæ, ſicut ſcriptum eſt: *Et vos cùm eſſetis mortui peccatis*: Cum autē homo conuerſus fuerit ad iuſtitiam, viuit iuſtitiæ, mortuus eſt autem peccato: ſic & vnumquodque membrum, vtputa oculus, quandiu quidem malè aſpicit, integer quidem

† videntum.

Rom. 8. c.

Gala. 5. c.

Pſal. 37. b.

Ephe. 2. a.

quidem eſt peccato, eiectus eſt autem iuſtitiæ:
cum autem deſierit malè aſpicere, eictus eſt à
peccato, integer eſt autem iuſtitię. Sed neque
ſic conuenit. Nec enim habet rationem hæc
interpretatio plenam, propter quod dicit, *Si
dexter oculus tuus ſcandalizauerit te.* Quid enim
quādo dexter ſcandalizat, ſiniſter quid facit?
Nunqd cōtradicit dextro, vt dexter quidem
quaſi reus eiiciatur, ſiniſter autē quaſi innocēs
reſeruetur? Sed puto ad animam hęc cuncta
referri, ſicut diximus ſuprà. Oculū igitur di-
cit animæ, id eſt mentem, per quam anima vi-
Supr. 6. c. det. De quo & alibi dicit: *Si oculus tuus fuerit
ſimplex*, &c. Oculus autem iſte carnalis, non
eſt oculus, ſed eſt ſpeculum oculi illius interi-
oris, id eſt mentis. Habet enim & corpus ſuam
mentem, ſicut & anima ſuam: ſicut teſtatur
apoſtolus, de mente quidem animę dicens hoc
Rom. 7. d. modo: *Igitur ego ipſe mente quidem ſeruio legi Dei,
carne autem legi peccati.* De corporis autem
Coloſ. 2. d. mente ſic. *Inflatus mente carnis ſuæ, & non te-
nens caput.* Similiter & de manu, vel de pede.
Dextra manus hominis, eſt voluntas animæ:
ſiniſtra autem manus, voluntas corporis
eſt. Hæc autem corporea manus, non eſt ma-
nus, ſed organum manus illius. Niſi enim
voluntas aut bona aut mala mouerit eam, ad
nihil mouetur. Dextra itaque manus homi-
nis, eſt voluntas animæ: ſiniſtra autem manus,
eſt voluntas corporis Ideo enim partes animæ
dextræ vocantur: corporis autem, ſiniſtræ:
quoniam anima in arbitrio ſuo creata eſt, ad
quod voluerit declinare, ſiue ad bonum, ſiue
ad malum: & ſub lege iuſtitię creata eſt, vt
recta videat, recta audiat, & agat, & ambulet.
Partes autē corporis ſiniſtrę dicūtur: quia non
eſt in arbitrio ſuo creata caro, vt ſiue ad bo-
num, ſiue ad malum declinare voluerit, poſ-
ſit: ſed in malo creata eſt ſub lege peccati, nec
poteſt aut videre, aut audire, aut agere rectum.
Sic & omnes ſancti dextri dicuntur, peccatores
autem ſiniſtri. Vnuſquiſque ergo noſtrū habet
dextrum oculum, & ſiniſtrum: dextrum qui-
dem mentem animæ, ſiniſtrum autem men-
tem carnis. Dextram autem manum, volun-
tatem animę: ſiniſtrā autem, voluntatē carnis.
Quando ergo ex paſſione carnis concupiſci-
mus ſicut homines animo autē reſiſtimus con-
cupiſcentiæ noſtræ, ſiniſter oculus ſcandalizat
nos: id eſt, mens carnis, non mens animæ.
Siniſtra manus ſcandalizat, & non dextra: id
eſt voluntas carnis, non voluntas animæ. Vi-
de nunc quia nō iubet carnis mentem eiicere,
vel carnis pręcidere voluntatem. Nec enim
fieri poteſt, vt caro aliquando ceſſet à deſide-
rio malo. Deſideria autem carnis retinere qui-
dem poſſumus, vt non faciamus quod deſide-
rat caro: præcidere autem non poſſumus, vt
non deſideret. Quando autem ex propoſito
animæ volumus malum: tunc dextra manus, id
eſt, oculus dexter nos ſcandalizat, & dextra vo-
luntas. Hunc oculum & iſtam manum præ-
cidere iubet, quam & poſſumus pręcidere:
quoniā anima in arbitrio ſuo eſt, vt ad quod volu-
erit, valeat declinare. Caro autem non in
arbitrio ſuo eſt, ſed in malo: vēdita eſt ſub pec-
cato, & non poteſt bonum velle. Ideo autem
caro ſiniſtra dicitur, anima autem dextra: quo-
niam caro ad tentationem nobis creata eſt,
anima autem ad ſalutem. Hæc eſt, ſicut arbi-
tror, loci iſtius interpretatio vera. Poſſumus
tamen & alium inuenire colorē. Reſpectus vel
conſideratio mentis, oculus eſt animæ, vide-
licet voluntas alicuius operis faciendi, & mo-
uens manum ad aliquod opus. Manus animę
A eſt ſecundum ea quę diximus: Vtputa erat mu-
lier quædā religioſa, vel virgo, vel vidua: re-
ſpexi & cōſideraui, & dixi: Debeo viſitare illam
mulierem aſſiduè, vt ſi quid religionis ignoret
quaſi mulier, inſtruam eam, & confirmem
ipſam in ipſo bono propoſito eius. Bonus re-
ſpectus eſt iſte, & dexter oculus: ſed dum aſſiduè
viſito eā, decidi in laqueū deſiderij eius: & ille
bonus reſpectus meus, & dexter, factus eſt mihi
in ſcandalum. Quid ergo oportet fieri? Eiicere
B talem illum reſpectum bonum, qui genera-
turus eſt mihi malum. Aut ſic: Vidi orphanam
quandam, & dixi, debeo illam in domo mea
accipere, & educare, donec veniat tempus nu-
bendi: & vadens cœpi ei ſubminiſtrare quę ne-
ceſſaria erant. Bonum opus hoc, & dextera
manus hęc eſt, ſed dū cauſa ſubminiſtrationis
video eam, decidi in laqueum deſiderij eius: &
illud bonum opus meum, & dextera manus fa-
cta eſt mihi in ſcandalum. Vel ita: Videntes
C me quidam agere fiducialiter cum ea, ſcan-
dalizati ſunt, dicētes: Quid ſibi vult hoc eſſe,
quod iſte ſic familiariter loquitur cum puella?
Oportet ergo præcidere tale opus bonū, quod
vel mihi vel alteri generat malum. Nam & quod
alteri generat malum, mihi generat: quia per
me factum eſt vt alter ſcandalizaretur in me.
Et hęc propoſitionis gratia diximus, verun-
tamen generaliter omne bonum quod vel nos
vel alios ſcandalizat, præcidere debemus à no-
D bis. Nam quale eſt illud bonum, ex quo na-
ſcitur malum? Melius eſt enim, vt ſine vno
reſpectu aut vno opere bono ſaluemur, quàm vt
dū omnia opera bona voluerimus facere, cum
omnibus pereamus. Sed & alij aliter interpre-
tantur hunc locū. Vult, inquiunt, Chriſtus,
vt non ſolùm de periculo noſtri peccati cure-
mus, abſtinentes nos ab omni concupiſcentia
mala, ſed etiam ne vel propinqui noſtri, vel
aliqui ad nos pertinentes, turpe aliquid agant:
E Vtputa habes aliquem vel filium vel fratrem
vel amicum, qui ſic bene aſpicit res tuas,
quaſi proprius oculus tuus, & habes eum
pro oculo dextro. Aut habes aliquem qui ſic
procurat res tuas quaſi propria manus tua, & eſt
tibi quaſi dextra manus. Et illum talem ſi co-
gnoueris aliquid turpiter agere, præcide eum
ab anima tua, & proiice longè abs te, quia
ſcandalizat te: quia non ſolum pro peccato
noſtro, ſed etiam pro peccato proximorum
F noſtrorū, quod tamē poſſumus cohibere, niſi
aut cohibuerimus, aut repulerimus à nobis,
dabimus rationem. Et quoniam omnes Chri- Rom. 12. b
ſtiani vnum corpus ſumus, & alter alterius & Epheſ.
mēbra, melius eſt vt ſine vno aut altero membro 4. f.
tali ſaluemur, quàm vt volentes illos tales habere
& ipſi pereamus cum eis. *Dictum eſt antiquus:*

Si quis

Digitized by Google

Deut. 24 *ſi quis vult dimittere vxorem, det illi libellum repu-*
dij. Ego autem dico, ſi quis dimiſerit vxorem ſuam,
excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Et
ſi quis dimiſſam duxerit, mœchatur. Nunc tertium
mãdat mandatũ, nimirũ apud indiſciplinatos
& laſciuos, qui nullũ æſtimãt eſſe peccatũ vxo-
rẽ dimittere dato libello repudij, ſine quo ne-
que ſtare poteſt legis mandatum. Quomodo?
Exod. 24. & ſeq. quando primum Moſes filios Iſraël eduxit de
Ægypto, genere quidem erant Iſraëlitę, mo- A
ribus autem Aegyptij. Propter quod more
Gentilium contingebat, vt vir odiret vxorem.
Et quia dimittere illam nõ permittebatur, pa-
ratus erat interficere eam. Aut ſi non inter-
ficiebat propter timorem legis, tamen aſſi-
duis cruciatibus affligebat. Ideo iuſſit dari re-
pudiũ, nõ quia bonũ erat, ſed quia remedium
erat mali peioris: ne dũ facere malũ vetãtur, fa-
cerent peius. Ergo propoſitum fuit legis repu-
dium dare mandantis, vt ne homicidium fiat. B
Nunquid in facto ſolo fit homicidium? nón-
ne & in voluntate? Et coram hominibus qui-
dem in facto fit homicidium, corã Deo autem
in voluntate. Sicut enim qui iraſcitur fratri ſuo
ſine cauſa, etſi non potuerit occidere eum, oc-
cidit eum tamen in corde ſuo: ſic & qui con-
cupiſcit mulierem, etſi non habuerit eam
in corde ſuo, quia voluntas eius impedita eſt,
non correcta: Sic qui odit vxorem ſuam, ex-
cepta fornicationis cauſa, & ſic eam odit, vt C
dimittat eam, vt & niſi haberet licentiam di-
mittendi eam, occideret eam: in corde ſuo oc-
cidit eam, quantum ad Deum, quia opus ho-
micidij defuit ei, non occidendi voluntas. Vi-
des ergo quia lex præcipiens dari repudium,
opus homicidij compeſcuit, non peccatum?
Et non ſolùm homicidij crimen non ſuſtulit
quantùm ad Deum, ſed etiam alterum dimiſſi-
onis introduxit peccatum. Quoniam libellus
repudij teſtimonium eſt ſoluti coniugij, nun- D
quid iuſtitia ſoluendi coniugij? Propterea
dato repudio ſolutum quidem coniugium
publicatur, peccatum autem ſolutionis magis
exaggeratur. Tamen cum de iraſcente ſine
cauſa, & de concupiſcente faceret verbum,
competenter intulit mandatum de vxoribus
non dimittendis. Si enim qui iraſcitur fratri
ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio: quomodo non
erit reus, qui ſine culpa fornicationis ſic odit
vxorem, vt etiam dimittat eam? Sed dicis, E
multas habet culpas vxor mea. Quid enim?
Tu autem ſine culpa es? Si enim extraneo-
rum vitia ſupportare debemus, dicente Apo-
Gal. 6. A. ſtolo: *Inuicẽ onera veſtra portate, & ſic adimplebitis*
legem Chriſti: quantò magis debemus vxorum?
Si quis viderit mulierem ad concupiſcendum
eam, adulteratur eam in corde ſuo: quomodo
non pro adulterijs condemnetur, qui dimit-
tens vxorem, occaſionem dederit adulterio-
rum committendorum, vt & illa adulteretur F
in alterum, & alter in illam? Nam vir Chri-
ſtianus non ſolùm ſe coinquinare non debet,
ſed nec alijs coinquinandi ſe occaſionem præ-
bere. Alioquin illorum crimen ad iſtius re-
dũdat peccatũ, qui alijs cõmittẽdi criminis fa-
ctus eſt cauſa. Vide etiam, quia qui ſecundum
legem repudium dat, quatuor committit ini-
quitates. Primam, quia quantùm ad Deum
exiſtit homicida: ſecundam, quia dimiſit non
fornicantem: tertiam, quia fecit eam adulte-
rari: quartam, quia & accipiens eam fecit ad-
ulterium. Nihil autẽ horũ cõmittitur, vbi ſer-
uatum fuerit Chriſti mandatum. *Item dictum*
eſt, non periurabis: reddes autem domino iura-
menta tua. Ego autem dico non iurare omnino &c.
A Ecce quartum mandatũ, quod minimũ putant
auari, qui bene iurare nõ putãt eſſe peccatum,
ſine quo non poteſt ſtare legis mandatũ. Nam
niſi iuramentum interdicatur, non poſſunt
amputari periuria. Ex iuramento enim per-
iurium generatur. Nemo eſt enim qui frequẽ-
ter iurat, & non aliquando periuret. Propter
hoc admonet Salomon: *Non aſſueſcas iuramen-*
to os tuum, multus enim caſus in illo. Sicut enim
qui facit conſuetudinem multa loqui, neceſſe
B eſt vt aliquando & importuna loquatur: & qui
facit conſuetudinẽ frequenter manu ſua per-
cutere, neceſſe eſt vt aliquando & iniuſtè per-
cutiat: ſic qui facit conſuetudinem iurare in
rebus idoneis, frequenter & in rebus ſuperfluis
etiam nolens conſuetudine trahente periurat.
Nam omnium rerum conſuetudinem quando
voluerimus quidem tũc facimus, ſed nõ quan-
do volumus tunc repellimus eam. Et qualis
eſt contra iurantes Dei ſententia, docet Sa- Ibidem.
C lomon: *Vir*, inquit, *multum iurans, non*
exiet plaga de domo eius. Si ergo à iurantibus
plaga non recedit, quomodo à periurantibus
aliquando recedet? Dic mihi amice, iurando
quid proficis? Nam ſi aduerſarius tuus cre-
deret bene te iuraturum, nunquam te iurare
cõpelleret: ſed quia periuraturũ te ęſtimat, ideo
te iurare compellit. Et cùm iuraueris, non qua-
ſi in veritate iuramenti tui placatus tacet: ſed
quaſi in damnatione periurij tui vindicatus
D recedit. Iuramentum enim nunquam bo-
num exitum habet. Quidã enim æſtimabunt te
auaritię cauſa iuraſſe, quidam autẽ & periuraſ-
ſe. Qui autem de te bene voluerint ſuſpicari,
etſi peieraſſe te non credunt, tamen in veritate
te iuraſſe affirmare non poſſunt. Nemo autem
poteſt defendere te & religioſe egiſſe. Ideoque
iurans, inimicis tuis in opprobrium venis,
amicis autẽ tuis in ſuſpicionẽ. Sed forte dicis,
Quid faciam? non mihi credit, nec vult cre-
E dere, niſi iurauero. Acquieſce magis pecu-
niam perdere quàm ſalutem. Precioſior tibi
videatur anima tua, quam res tua. Si rem
aliquã perdideris, viuere potes: ſi Deũ perdi-
deris, quomodo viues? An neſcis, quia quod
inuit' amittis propter Dei timorẽ maiorẽ mer-
cedem habes pro illo, quam ſi eleemoſynã de-
diſſes? Quia quod cum maiore colluctatione
facimus, pro illo dignius coronamur. Ecce
amice admoneo te, ne aliquãdo hominẽ iurare
F compellas. Siue exiſtimas eũ bene iuraturum,
recede ab eo: ſiue exiſtimas eum male iuratu-
rum, magis recede ab eo: quia etſi ille bene
iurauerit, tu quantum ad conſcientiam tuam
periurij illius fact' es cauſa: quia hoc propoſito
eũ iurare compellis, non vt iuret, ſed vt periu-
ret. Si autem bene eum iuraturum putares,
nec

Digitized by Google

nec iurare compelleres. O inſipiens, qui alterum iurare compellis, neſcis quid agis. Ille etſi periurauerit, cũ lucro periurat, tu autẽ ſine lucro periurij illi' particeps inueniris. Qui mentiri non dubitat, nec periurare timet: qui enim mentitur, veritatẽ in corde ſuo tranſgreditur: qui autẽ periurat, in verbis ſuis tranſit Deum. Quid ergo intereſt inter Deum tranſire, & veritatẽ tranſgredi, cum & ipſa veritas ſit Deus? Hæc ſola eſt differentia, quia veritatem

A mentientes in corde tranſimus: periurantes autem Deum in verbis. Nam verbo hominib' ſatisfacimus, conſcientia autem Deo. Ipſe Deus, qui periurare vetuit, ipſe & poſtea non iurare mandauit. Qui ergo in iurando non timet Dei præceptum negligere, nec in periurando timebit. Quid autẽ vis? Timet Deũ, aut nõ timet Deũ? Si timet, etiã ſine iuramento non mentitur: ſi autem non timet, neque cum iuramento poteſt dicere veritatem.

B Audite vos clerici, qui iurãtib' euangelia ſancta porrigitis: † quomodo poteſtis ab illo iuramẽto eſſe ſecuri, qui ſemẽ per iurij † datis? Nũquid qui ignem portat vnde conſletur incendium, alienus eſt ab illo incendio? Aut qui gladium porrigit vnde homicidium committatur, nónne eſt ſocius homicidij illius? Sic & qui occaſionem periurij præſtat, collega fit periurij eius † [Si erat bene iurare iuſtum, iuſte dicebatis, quia dedi-

†portãtis.

† qui ſanctum periuris.

†[hæc in quibuſdã exemplaribus deſunt.

C mus illis euangelium vt iurent, non vt periurent: nunc autem cùm ſciatis, quia & bene iurare peccatum eſt, quomodo poteſtis eſſe liberi, qui occaſionem datis vnde peccetur in Deum?] Ceſſet ignis, incendium non fit: ſubtrahe gladium, & homicidiũ non committitur: ſic tolle iuramentum, & periuriũ non fit. Hæc de illis dicta ſunt, qui iurant per Deum: eorum autem qui iurant per elementa, execrabilior iniquitas eſt. Cælum enim & terram, & cætera Deus ad miniſterium ſibi creauit, non homi-

D nib' ad iuramentũ. Ecce enim in lege præcipitur, vt per nullum iuretur, niſi per Deum: qui ergo iurat per cœlum aut per terram, aut quicquid illud eſt p quod iurat, deificat illud. Propterea idololatram ſe facit omnis qui per aliquid aliud à Deo iurat, etiamſi iurare liceret: quia non reddit domino Deo ſuo iuramenta ſua, ſed elementis: & ſic dupliciter peccat. Primùm quia iurat, deinde quia deificat per quem

Exo. 23. b. & Deut. 6. c.

E iurat. Et vide quia per ſingula hanc rationem dat, cur quis non debeat iurare per elementa. *Neque per cœlum*, inquit, *quia thronus eſt Dei*: id eſt, non Deus. *Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius*, non dea. *Neque per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni regis*, non magnus rex. *Neque per caput tuum: quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum*. Ac ſi dicat: Cuius momenti es, vt per te iures? nunquid poteſtatem habes vel vnum

F capillũ albũ facere, aut nigrũ? Siue ergo p filios ſuos iuret quis, ſiue per ſe, ſiue per aliquem, meliorem facit illum quantùm ad ſe, quàm Deum. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Oculum pro oculo, dentẽ pro dente: ego autẽ dico vobis, non reſiſtere malo.* Quintũ mandatũ minimũ, quantùm ad homines crudeles, qui peccare ſe nõ arbitrantur ſi reddiderint mala pro malis, non conſiderantes quæ dicuntur in pſalmo: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis*, &c. Quęcunque enim ille dinumerat meritò ſe pati debere, ſi reddideris retribuentibus ſibi mala: ſciant Chriſtiani omnia illa meritò ſe eſſe paſſuros, ſi reddiderint retribuentibus ſibi mala. Nam & caſuri ſunt ab inimicis ſuis inanes, & perſecuturus

Leui. 24. & Deut. 19. d.

Pſal. 7. a.

A eſt inimicus animas eorum, & comprehenſurus, & conculcaturus in terra vitam eorum, & gloriam eorum in puluerem deducturus. Tamen ſine hoc minimo mandato, legis mandatum non poteſt ſtare. Quomodo? Lex præcipiens oculum pro oculo, dentem pro dente: tale habet propoſitum, vt vnuſquiſque dum timet de ſuo membro, parcat alterius, & nemo malus inueniatur. Sed quia vę mundo à ſcandalis: quandiu enim viuimus in hoc

B mundo cui diabolus principatur, neceſſe eſt abundare male dicentes, percutientes & perſequentes. Si ergo incipimus ſecundum legis mandatum omnibus reddere mala pro malis, omnes efficimur mali, & ſolutum eſt propoſitũ legis, & dum voluit malos facere bonos, etiam bonos fecit malos. Si autem ſecundum Chriſti mandatum non reſiſtatur malo, etſi mali non lęduntur, tamen boni permanebunt boni: & ſic per mandatũ Chriſti impletur & le-

C gis mandatum. Nã qui mandatũ legis implet, non ſimul implet & Chriſti: qui autem Chriſti implet, ſimul implet & legis. Vt puta qui percutit, contra legem agit: qui autem repercutit, ſecundum legem facit, non autem & ſecundũ Chriſti mandatũ. Qui autem ſecundum Chriſti mandatum, neque percuſſus repercutit, tacitè & legis voluntatem impleuit. Nam qui percuſſus non repercuſſit, multò magis nec ab initio percuſſiſſet: quia non venit Chri-

D ſtus ſoluere legem, ſed adimplere. Sed dicis, quia dignus eſt ille repercuti, qui contra legem percuſſit? Etiam. Sed tu non es dignus repercutere, quia illius diſcipulus es, qui maledictus non remaledixit, percuſſus non repercuſſit, crucifixus pro crucifigentibus ſe orauit. Si repercuſſeris, ergo primùm denegaſti te Chriſti eſſe diſcipulum, non verbis, ſed factis. Deinde cùm eieceris oculum pro oculo tuo, & fregeris dentem pro dente tuo, nunquid per hoc

Luc 23. e.

E reſtituitur membrum tuum in loco proprio? Si ergo non reddideris malum pro malo, & ſi membrum corporis perdidiſti, vel lucrum patientiæ acquiſiſti. Si autẽ reddideris: & corporis damnũ paſſus es, & ſalutis. *Sed ſi quis te percuſſerit in maxillam, præbe ei alteram.* Non enim diabolus tantùm de vulnere humani corporis gaudet, ſed & magis in vulnere animę delectatur: ideo enim excitat aliquẽ qui te percutiat, vt dum tu excitatus repercutis eum, pecces,

F & vno ictu vulneret ambos. Scit enim, quia vulnus corporis citò ſanatur: vulnus autem animę in quibuſdam vix cum labore, in quibuſdam autem nunquam ſanatur. Ideoque ſi repercuſſeris eum, in prima quidem facie illum viciſſe videris, re vera autem à diabolo vict'es. Et putas quia te ſatiaſti de illo, vere autem

diabolum

Digitized by Google

diabolum ſatiaſti de te. Si autem non repercuſſeris eum, ab homine quidem victus videris, diabolum autem viciſti. Hęc ſecundum iuſtitiam Dei. Videamus autem ſecundum vtilitatem carnalem: Nunquid ſi percuſſeris eum, compeſcuiſti eum, vt iam non te percutiat? Sed magis excitaſti eum, vt adhuc te percutiat. Nã iracundia ꝑ iracundiam non compeſcitur, ſed amplius irritatur. Quemadmodum ſi ignem cum igne coniungas, maior flamma ſuccenditur: ſi autem non percuſſeris eum, ille iam ſtabit: ſi quidem ſapit, confuſus: ſi autem non ſapit, ſatiatus: & non ſolùm iterum te nõ percutit, ſed forſitan compunctos corde pœnitet, quia te vel ſemel percuſſit. Attamen etſi ſic inſanus eſt, vt nec patientiam tuam intelligat, nec confundatur in facto ſuo: nunq̃d potes tu te amplius vindicare, quàm Deus erat ſe vindicaturus? ideoque ſi repercuſſeris eum, ꝑdidiſti vindictam, quia te ipſum vindicaſti: & liberaſti eum de manibus Dei, q̃a reddidiſti illi quod fecit. Si ergo fortiter iraſceris, patientius age, vt melius vindiceris, ſcilicet ꝑ Deum. *Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Primum indigna res eſt vt homo fidelis ſtet in iudicio ante conſpectũ iudicis infidelis. Nam etſi infidelis non eſt, certè ſecularis eſt. Et qui te venerari debuerat propter dignitatem fidei, iudicat te propter neceſſitatem cauſæ, & perdes dignitatem Chriſti propter negotium mũdi. Nónne melius eſt, vt perdas res mundiales, quàm gloriam ſempiternam? Si enim rem perdideris ꝓpter Chriſtum, Chriſtus tibi rem reſtituere poteſt: ſi autem propter rem perdideris Chriſtum, res tibi non poteſt reſtituere Chriſtũ. Deinde neceſſe eſt vt humilies te corã iudice, & ſubditus fias illi propter neceſſitatẽ cauſæ. Et forſitan qui ꝓpter Deum non fueras te humiliaturus, humilias te propter lucrũ, & facis rem precioſiorem quam Deum. Tertiò, quia omne iudicium irritatio cordis eſt, & cogitationum malarum. Si ſemel in iudicium ingreſſus fueris, iam non deſideras vt veritas cauſæ appareat, ſed vt quocunque modo victor exiſtas. Si autem videris quòd cauſa tua, ſicut frequenter ſolet fieri in iudicijs, aut verbis, aut fraudibus, aut pecunijs expugnetur: neceſſe eſt ſimiliter vt & tu, aut verbis, aut fraudibus, aut pecunijs, cauſæ tuæ adeſſe feſtines. Et ſi ab initio conſilium nõ habuiſti, vt ſic ageres, poſteà ſic agere ipſius controuerſiæ neceſſitas te compellit. Nam primùm pro lucro tantũmodo feſtinabas, poſteà iam & ꝓ pudore contendis. Et magis cõtentus es etiam peccare tantùm vt vincas: quam vinci tantùm, vt ne pecces. Hæc Deus illis mandat, qui magis diligunt Deum, quàm mundum. Nam qui lucrum animæ magnum eſſe exiſtimat, damnum rei modicum putat: nam qui damnum rei magnum exiſtimat, lucrum animæ minimum putat. Qui ergo difficilius putat rem dimittere, quàm in iudicio introire, hoc cogitet, quia difficilius eſt de iudicio ſine peccato exire. Facilius eſt enim ante iudicium rem dimittere, quam iudicio euitare peccatum. Nam ante iudicium, ſicut diximus, vna cauſa auaritiæ te cõpellit, poſt ingreſſum etiam cauſa pudoris. Et qui vnam cauſam vincere non potuiſti ꝓpter timorem Dei, duas quomodo vincas? Ergo ſicut Ioſeph dimiſit palliũ in manu meretricis, & fugit cum meliore pallio caſtitatis, ſic & tu proijce pallium in manus calumniatoris, & fuge cum meliore velamento iuſtitiæ, ne fortè dum vis vindicare veſtem corporis, *Gen. 39. b.*

A precioſiſſimum animæ veſtimentum perdas. Deinde ſi viderint infideles te Chriſtianum ꝓ iniuriis iniurias rependere grauiores, pro terrenis facultatibus, & vſque ad perniciem animæ ſecularia pulſare iudicia cõtra direptorem iniuſtum: quomodo credant ſpem regni cœleſtis eſſe veram, quam prædicant Chriſtiani? Facilè enim ſpernũt terrena, qui cœleſtia ſperant. Qui autem terrena magnopere complectuntur, neſcio ſi firmiter cæleſtia credunt ꝓ-

B miſſa. Non ſolùm ergo ꝓpter læſionem animarum noſtrarum percutientem ſuſtinere debemus, auferenti quę noſtra ſunt non repugnare, ſed etiam propter demonſtrationem indubitabilium Chriſti promiſſionum: vt ille qui viderit te iniurias proprias negligentem, terrenas etiam res quaſi nihil ſpernentem, intelligat, q̃a verè eſt certiſſima ſpes Chriſtianorum in cœlis, precioſior omnibus rebus terrenis, & vita iucundior omni fruitione vitæ

C iſtius carnalibus. *Si quis te angariauerit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Vt patientia tua vincat illius crudelitatem, & oſtendas quia maior eſt benignitas Dei in ſanctis, quàm malitia diaboli in iniquis hominibus. Si autem tantũ vadis quantum ille te cogit: quomodo cognoſceris ſeruus Dei? Nam in neceſſitate bonitas nõ apparet. Quòd ergo cogit te, vade propter neceſſitatem hominis violenti: quòd † nõ te cogit, vade propter gloriam Dei benigni. Si vnũ *† quibus.*

D vadis, putat te hominem qualemcunque feciſſe, † & non pœnitet quia te angariauit: ſi autem amplius vadis, intelligit quia ſeruus es Dei, & ideo incipit illum pœnitere quia vel vnum te angariauit. Et hoc tuum additamentum nõ fit illi maius auxilium, ſed pœna prioris audaciæ. Deinde ſi illum quidem diabolus excitauit ad te angariandum, & tu videns tibi iniuriam fieri, & aut verbis illicitis contradicas, aut factis nõ bonis reſiſtas: & lucrum ſan- *† fuiſſe.*

E ctitatis, quod multis forſitan bonis operibus acquiſiſti, propter dolorem modicum perdis. Quid ergo? Vnum vade, vt ſatisfacias homini: alterum vade, vt te oſtendas & illum caſtiges: tertium, vt diabolum ſuperabundanter confundas. Deinde hęc omnia mandata in pauperis perſona conueniunt: dentem autem hominis diuitis & potentis quis excutit? Vtinam ille alterius non excuteret. Tunicam diuitis & potentis per calumniam quis tentat aufer-

F re? Vtinam ille per calumniam alterius nõ auferret. Diuitem & potentem quis angariat? Vtinam ille alterum non angariaret. Ergo diues infructuoſus eſt. Et quomodo adimpleat iuſtitiam legis, & gratiæ, vt fiat ſeruus Dei perfectus? Quomodo? Si q̃s mutuam pecuniã petierit ab eo, det illi. Lex enim eſt, vt vlterius

non

Digitized by Google

non tollas, etſi tuum non des. Gratia autem, vt alterius non tollas, & tuum des. Qui ergo mutuam pecuniam dat, & legem implet, & gratiã. Nã qui de ſuis libẽter dat, & multò magis alterius bona nõ tollit. Diues ergo per patiẽtiã nõ poteſt tẽtari, neq; probari, quia nemo illi citò violentiam facit. In largitate autem tentatur, atque probatur. Item pauper per largitatem non poteſt tentari & probari, quia nõ habet vnde largiatur, & ideo per patiẽtiam tentatur, atque probatur, ſi benignitas eius per iniuriam nõ mutatur. Deniqueſi veritatẽ conſiderare volumus, & intelligere rationẽ: quia diuitiæ noſtræ non ſunt noſtræ, ſed Dei. Deus enim diſpenſatores nos diuitiarum voluit eſſe ſuarum, non dominos: & ideo cui voluerit, dat eas: & à quo voluerit, tollit: illud propriè noſtrum eſt, quod in noſtra eſt poteſtate habere, ſi volumus. Quomodo autẽ noſtrum dicatur, quod etſi volumus, habere non poſſumus, niſi nobis fuerit datum? Deinde conſidera, vt quid tibi magis diuitias credidit, quam illi? nunquid ex alia maſſa luti te fecit, ex alia illum? Et pro te Chriſtum tradidit, pro illo autem aliquem angelorum? Si per omnia ſic illum diligit quomodo te, non ideo dedit tibi diuitias vt habeas eas, ſed vt tenteris in eis. Ideo admonet Apoſtolus: *Diuitibus huius mundi præcipe non ſuperbè ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed largos eſſe communicatores bonorum.* *1. Tim. 6. d.* Nam pauper in ſanctitate melior eſt, quam tu in rebus ſecularibus. Tuæ res proficiant ad illius ſuſtentationem in hoc ſeculo, vt & illius ſanctitas proficiat ad tuam ſuſtentationem in illo: ſicut vlmus infructuoſa dat humorem viti, & vitis pro ſe, & pro vlmo profert fructum. Ergo iubet nos Chriſtus mutuum dare pecuniam, non tamen ſub vſuris: quia qui ſub vſuris mutuum dat, in prima quidem facie ſua videtur dare, re vera autem non ſua dat, ſed alterius tollit. Nam videtur quidem neceſſitati ſuccurrere, re vera autem in maiorem mittit neceſſitatem. De vno vinculo ſoluit, & multis vinculis alligat: Et non propter iuſtitiam Dei dat, ſed propter proprium lucrum. Similis enim eſt pecunia vſuraria aſpidis morſui. Sicut enim qui ab aſpide percutitur, quaſi delectatus vadit in ſomnum, & ſic per ſuauitatem ſoporis moritur: ſic & qui accipit ſub vſuris, pro tempore delectatur, quaſi qui beneficium accipit: & ſic per ſuauitatem beneficij non ſentit quomodo captiuus efficitur. Nam ſicut venenum aſpidis latenter per omnia membra diſcurrit, & corrumpit: ſic vſura per totas facultates eius diſcurrit, & conuertit eas in debitum. Sicut enim fermentum modicum quod mittitur in multam farinam, totam conſperſionem corrumpit, & trahit illam, & facit illam totam fermentum: ſic quum vſura in domum alicuius intrauerit, totam ſubſtantiam eius ad ſe trahit, & conuertit in debitum.

* *

HOMILIA XIII.

EX CAPITE V.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros. *Leu. 19. c.*

A ECce ſextum mandatum legem adimplens, minimum apud homines odibiles & inuicem odientes, qui inimicum odire debere improba voce pronunciare non erubeſcunt. Quòd ſi iuſtũ fuiſſet inimicos odire, Deus te inimicũ ex gentib9 nũquã in ſuã ſuſcepiſſet dilectionẽ. Ille pro te & filiũ ſuũ per omnia hũanæ cõpaſſionis opprobria traducit † vſq; ad mortẽ, ille te inimicũ ſuũ adoptauit, cohæredẽ vnigenito ſuo fecit, & tu vel nudam dilectionem inimico tuo *† opprobriis tradidit.* B reddere non vis? Quid tamen mirum, ſi graue illis videatur inimicos amare, qui nec amicis ſuis ſynceram conſcientiam ſeruant? Nam cùm ſit mundus iſte ſcandalis plenus, ſi amicos voluerint diligere tantùm, non poterunt inuenire quos diligant. Hodie enim iſte illum offendit in re tali, cras ille iſtum offendet in altera re, & ita fit, vt ſi decreuerit homo inimicos ſuos odire, neceſſe eſt vt odiat omnes, & odiatur ab omnibus. Vides quia ſicut ex ira C homicidiũ naſcitur, & ex concupiſcentia adulterium: ſic ex odio inimicorum præciditur etiam dilectio amicorum. Si autem ad tempus ſuſtines eum quaſi inimicum, poſtmodum victum beneuolentia tua amabis eum quaſi amicum. Puto quod non tantum pro inimicis noſtris Chriſtus illa mandauit, quantũ pro nobis: non quia illi digni ſunt vt diligantur ab aliquo, ſed quia nos non ſumus digni vt aliquem odiamus. Odiũ enim ſpiritus eſt tenebrarum, D & vbicunque inſederit, ſordidat pulchritudinem ſanitatis. † Ergo non tantum ideo iubet *† ſanctitatis.* diligere inimicos, vt illos diligamus, quantùm vt à nobiſipſis quod malũ eſt repellamus. Et ideo non dicam, ſi læſeris inimicum, ſed ſi oderis eum tantum, amplius tibi nocuiſti ſecundum animam, quàm illi ſecundum corpus. Et illi forſitan nihil noces odiens eũ, te autem ipſum ſine dubio lædis. Si ergo peperceris inimico, tibi amplius peperciſti, quam illi. Et E ſi benefeceris ei, tibi amplius præſtitiſti, quàm illi. Iterum commemoro quod ſuperius dixi, Quoniam ignorantibus myſterium naturæ humanæ impoſſibile videtur diligere inimicum. Et verè impoſſibile eſt quantum ad carnis naturam, quia paſſionibus ſubiacet: quantùm autem ad animam, poſſibile eſt, quia proprij iudicij eſt: ideo & regere & retinere poteſt carnem à paſſionibus. Nunquam enim anima paſſibilem regeret carnem, ſi ipſa paſſionibus F eſſet ſubiecta. Puto autem ſicut illud quod dictum eſt: *Ego autem dico, non concupiſces*: non loquitur Deus ad carnis naturam, quæ non poteſt fieri, vt non concupiſcat quod ſuum eſt: ſed ad animam, quæ non concupiſcere poteſt. Nam quando quis corporalibus quidem motibus excitatur, voluntas autem illius *Exod. 20. c. & Deut. 5. c.*

Digitized by Google

non inclinatur, vt faciat opus quod facere inſtigatur: ſed ſtabili propoſito continentia & operatione † iuſtitiæ, irrationabiles motus corporis frãgit: & ſi corpore cõcupiſcit, anim' eius non concupiſcit: ſi autem conſenſerit explere ꝙ cogitat, tunc verè dicitur animo concupiſcere: Sic & in hoc loco: Caro quidem inimicum ſuum diligere non poteſt, quemadmodum nec eſt poſſibile vt iniuriam non ſentiat ſibi illatam. Anima autem inimicum dili- A gere poteſt, quia dilectio, vel odium carnis in ſenſu eſt, animæ autem in intellectu. Propterea anima quidem ſecundum rationem vertitur. Caro autem inuertibilis in paſſione tenetur: quoniam anima libera eſt, & ſub principatu Dei eſt: caro autem captiua eſt, & ſub principatu diaboli eſt, ſicut & mũdus qui in maligno poſitus eſt, quoniam & ipſa caro de mundo eſt. Quando ergo nocemur ab aliquo, etſi odimus eum, non tamen exequimur odium noſtrum, B conſiderantes Dei iuſtitiam, ſed magis confringentes motus doloris noſtri, & benedicimus ei, & benefacimus. Cognoſce quia caro quidem noſtra odit inimicũ ſuum, quæ nocita diligere non poteſt, anima autem diligit inimicum. Alioqui ſi vnuſquiſque motus ſuæ carnis cõſideret, nullũ bonũ facere inuenitur: quia omne bonum, aduerſante carnis natura, cõtradicentibus nobiſipſis explemus. Deinde qui te innocentem iniuriatur, ſi incipias conſi- C derare quomodo à diabolo poſſidetur & agitur, quomodo voluntatem ſuam adimplet per miniſterium eius, non ſolum non iraſceris ei, ſed adhuc miſereberis eius: miſeratio autem excitat † affectum. Vis ergo diligere inimicum tuum? Si iniuriam pateris, noli iniuriã præſentem aſpicere, ſed conſidera gloriam, quam pro mercede in iudicio conſecuturus es. Si ęquanimiter ſupportare volueris, ſi damnum paſſus fueris, noli hoc damnum aſpicere, ſed illud D patientiæ lucrum. Illis enim totũ videtur difficile, qui retributionẽ nõ ſperant futuri iudicij. *Et benefacite his qui oderunt vos.* Sciens dominus, quia carnis dilectio ex beneficijs carnalibus naſcitur, vbi non fuit prius, & nutritur etiam vbi fuit prius: ideo iubet nos benefacere inimicis, vt eorum odia noſtris beneficijs cõpeſcãtur. Si .n. dãdo & accipiẽdo amicitia naſcitur, quæ non erat prius: conſequenter & odium, & omnis inimicitia beneficiorum E aſſiduitate compeſcitur. Ergo benefacite odientibus, vt ex veſtra beneuolentia ipſi ſe iudicent, quia iniuſtè vos odiunt. *Orate pro calumniantibus vos* Orantes pro inimicis, nõ tantùm illos quantum nos commendamus Deo: & magis exaudimur pro inimicis orãtes, quã pro nobis. Qui enim pro ſe orat, non gratiæ opus exequitur, ſed naturæ. Quis enim pro ſe non orat? Qui autem pro inimico ſuo orat, dignè exauditur, quia gratię opus exequitur. *Vt ſitis filij patris veſtri.* F In quo enim alio cognoſcetur quia filij ſumus Dei, niſi fuerimus ſimiles Deo? Filij enim carnales frequenter ſimilantur carnalibus patribus in facie, aut in loquela, aut in riſu, aut in aliquo corporis ſigno: filij autem ſpirituales in ſanctitate. Et illi quidem etſi

† al. ratione.

† creat.

ſimiles fuerint, laudem nullam merentur, & ſi diſſimiles, nullam vituperationem: quia non eſt in poteſtate hominis qualem accipiat corporis qualitatem. Filij autem Dei, ſiquidem ſimiles fuerint laudandi ſunt: ſi autẽ diſſimiles, nimis vituperãdi, quia in poteſtate vniuſcuiuſque eſt menſura faciendæ iuſtitiæ. *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* Qui amicos diligit propter ſe diligit, non propter A Deum, & ideo nullam habet mercedem: delectat enim eum ipſa dilectio. Qui autem inimicũ ſuũ diligit, nõ propter ſe diligit, ſed propter Deum: ideo magnam habet mercedem, quia contradicit motibus ſuis. Vbi enim labor ſeminatur, illic metitur fructus. *Eſtote ergo perfecti, ſicut & pater veſter perfectus eſt.* Qui diligit amicum, peccatum quidẽ non facit, iuſtitiam autem non operatur Dimidium enim bonum eſt hominem diſcedere à malo, & non ſequi B bonum: perfectum eſt autem, vt non ſolùm fugiat malum, ſed etiam faciat bonum. Ideo dicit, perfecti eſtote, vt & amicos diligatis propter peccatum vitandum, & inimicos propter iuſtitiam habendam: quoniam illud de pœna liberat, hoc autem ducit in gloriam: nec enim eſt perfecta Dei imago, quæ non per opera ſimilat Deum. *Vt ſitis filij patris veſtri, qui Solem ſuum iubet oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Cautè poſuit dicens, ſuper C iuſtos & iniuſtos, non ſuper iniuſtos vt iuſtos. Quia omnia bona Deus non propter omnes homines dat ſuper terram, ſed propter paucos ſanctos. Contentus eſt enim magis, vt peccatores contra meritum ſuum bonis Dei fruantur, quam vt iuſti contra meritum ſuum à bonis eius fraudentur. Similiter & quando dominus à peccatoribus irritatur, caſtigationem ſuam non propter homines bonos mittit, ſed propter ſolos peccatores: tamen æqualiter & iuſtos D tangit, quemadmodum & peccatores. Nam quemadmodũ in bonis non ſeparat peccatores à iuſtis: ſic nec in malis ſeparat iuſtos à peccatoribus. In bonis peccatores à iuſtis non ſeparat, ne ſeparati cognoſcant ſe abiectos eſſe, & deſperent: in malis iuſtos à peccatoribus non ſeparat, ne ſeparati cognoſcant ſe electos, & glorientur: maximè cum nec malis bona proſint, ſed noceant magis, nec bonis mala noceant, ſed proſint magis. Nam malè viuen- E tes dum bona percipiunt, ad pręiudicium ſuum percipiunt. Et boni dum mala patiuntur, ad lucrum iuſtitiæ eis procedit. *Attendite autem ne eleemoſynam veſtram faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis.* In ſuperioribus Chriſtus mandauit diligere inimicos, benefacere eis. Videns autem quia in ipſo beneficio laqueus diaboli latebat incluſus, qui bonorum operum ſolet perdere fructum. Nam vana carnis natura, quemadmodum primũ difficilis eſt ad benefaciendũ: ita etſi benefecerit, facilis eſt ad iactantiam boni operis: proterea & in hac parte nos inſtruit: *Attendite vobis ne eleemoſynam veſtram coram hominibus faciatis*: vt bonum veſtrum non ad miniſterium vanitatis proficiat, ſed ad vſum ſalutis. Quòd autem prę omnibus vitijs carnalibus pericu-

Cap. vi.

Digitized by Google

periculoſius eſſe in hominibus intellexi, hoc cautius cauendum mandat, dicens: *Attendite ne eleemoſynam veſtram coram hominibus faciatis:* Quoniam omnia penè mala ſeruos diaboli vexant. Concupiſcentia autem vanę glorię non ſolum ſeruos diaboli, ſed etiam ſeruos Dei, & viros fideles impugnat: magis autem ſeruos Dei, quàm ſeruos diaboli. Vbi enim res agitur glorioſa, ibi facilius locum inuenit gloriationis occaſio. *Attendite.* Quid autẽ attendamus? locũ ſecretũ vbi homines non ſunt? Sed quid prodeſt, ſi in loco quidem homines non fuerint, in corde autem fuerit cogitatio vana? Melius eſt ergo, vt in corde non ſit cogitatio vana, quam vt homines non ſint in loco. Si ergo cor noſtrum attendere debemus, non oculis carnalibus aſpicere, ſed ſenſu vigilare neceſſe eſt circa cor: inuiſibilis enim eſt ſerpens & lubricus, quem obſeruare iubemur, & latenter in ſenſus ingreditur, & ſeducit. Ideo enim non poteſt eum caro ſordida aſpicere, ſed anima munda. Sicut enim in loco mundo & ſpecioſo, ſi modica ſordes fuerit, de lõge apparet: ſi autẽ ipſe locus ſordidus fuerit, quantumuis ſtercoris iaceat ibi, non apparet: nec enim poteſt requiri, ſi eſt ibi aliquid ſtercoris, † vbi totum eſt ſtercus: Sic & in corde mundo, ſi ſurreptio inimici ſucceſſerit, mox cor ſuum homo rectus diſcernit, quia à ſpiritu alieno pulſatur: ſi autem cor fuerit iniquitatibus plenum, ſuggeſtionem diaboli in ſe facilè non intelligit. Quomodo enim introitũ eius intelligat, qui ſemper in eo eſt? ideo & antè præmiſit, dicens: *ne iraſcaris, ne concupiſcas, ne iures, ne malum pro malo reddas, ne odias proximum tuum:* quoniam qui malis omnibus iſtis ſubiectus eſt, cor ſuum non poteſt attendere, nec intelligere diaboli ſeductionem in eo: quia in veſte candida macula citò apparet, nigra autem veſtis & ſi tota ſordidata fuerit, non citò apparet. Et quomodo nõ poteſt fieri, vt coram hominibus eleemoſynam faciamus, aut facientes non ſentiamus? Si præſente aliquo ocurrerit pauper, quomodo detur ei abſconsè? Nam etſi non videtur quod datur, tamen videtur quia datur, ducendo eum ſecretò. Sed conſidera, quia non dixit tantummodo, Ne corã hominib⁹ faciatis: ſed addidit, *vt videamini ab eis.* Qui ergo nõ ideo facit, vt ab hominibus videatur, etſi coram hominibus fecerit, tamen non videtur coram hominibus feciſſe. Ergo ſi ſic facere eleemoſynam non eſt poſſibile, vt nullus videat, aut ſentiat: tamẽ eo propoſito facere, vt nõ ab hominibus videamur, poſſibile eſt. Dicit enim dominus: *Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, vt videant homines opera veſtra bona,* &c. Sicut ergo accenſa lampas abſcondi non poteſt: ſic nec opus iuſtitiæ poteſt celari. Ergo non eleemoſyna ingrata eſt ante Deum, quę hominibus viſa fuerit, ſed quę ideo facta fuerit, vt ab hominibus videatur. Vtputa omnis homo qui aliquod opus facit, cuius cauſa facit id quod facit, in corde ſuo illius aſpicit, & perſonã. Ecce facis epiſtolam, vt aliquẽ ſalutes amicum, quandiu ſcribis, ſemper in corde tuo

† mundã.

Supr. 5. c.

Non prohibetur coram hominibus dari eleemoſyna, ſed vanagloria venatio inhibetur.

Supr. 5. b.

amici illius vides perſonam, propter quem ſcribis epiſtolam. Item artifex tenens opus in manu, ſemper eum præ oculis ſuis habet, qui ei opus commiſit faciendum, dũ cogitat quomodo illud facere mandauit: ſic & qui propter Deum eleemoſynã facit, neminẽ videt in corde ſuo, niſi perſonam Dei tantummodo propter quem facit. Ideo etſi euenerit, vt quibuſdam præſentibus faciat, tamen animus eius A homines illos non videt, etſi ipſe videatur ab eis. Nũquã tranſiſti per viã aliquid cogitans, & à multis quidem hominibus viſus es, ipſe autem nullum vidiſti, intendens in id quod cogitabas? Quia animus ſine corpore apud ſeipſum poteſt videre quod cogitat, corpus autem ſine animo nihil poteſt videre. Ergo ſimiliter & econtrariò fieri poteſt, vt quis nullis præſentibus eleemoſynã faciat, & tamen præſentibus hominibus videatur feciſſe: vt- B puta qui propter homines eleemoſynam facit: id eſt, qui deſiderat vt ab hominibus videatur, ſemper in corde ſuo perſonas hominum videt: Ideo & ſi euenerit vt faciente eo nullus ſit præſens, tamen coram hominibus feciſſe videtur, quia cor eius ſemper hominum perſonas videbat. *Alioquin non habebitis mercedem apud patrem veſtrum.* Et mandatum dat, & pœnam proponit, vt vanitatem humanã & ſi nõ amor iuſtitiæ tenet, vel timor dãni refrænet. C Scit enim dominus vanitatibus ſubditam eſſe carnis naturam: quia omnis homo quantũ ad carnem delectatur hominibus apparere. Non enim fieri poteſt, vt caro nata de vanitate non ſit vanitatis amatrix: nec dominus admoneret nos, vt ne coram hominibus faciamus, niſi ſciret omnes homines velle coram hominibus facere. Quis mandat alicui, ne forniceris, niſi quem intelligit eſſe laſciuum? Quis mandat alicui, nolite inebriari, niſi quem ebrio- D ſum eſſe cognoſcit? Sic & admonitio Chriſti de fugienda vanitate, demonſtratio eſt vanitatis humanæ. Attamen mandat, quia etſi caro vana vanitatem deſiderat, & terrena conditio gloriam ſuam quærit in terra, quia non poteſt terreſtris natura gloriam deſiderare cœleſtem: tamen anima quæ de vanitate nata eſt, poteſt fugere vanitatem terrenam. Caro animæ ſubiecta eſt, non anima carni. Caro enim aduerſus animam certare poteſt, vincere non po- E teſt, niſi ipſa anima conſenſerit vt vincatur. Anima autem aduerſus carnem & certat, & vincit. Ergo & qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines feciſſe videtur: ſuper cuius autem cor cogitatio quidem vana aſcendit, deſiderans hominibus apparere: anima autem intelligens, vanis cogitationibus contradixit & repulit conſilium carnis. ille propter homines non videtur feciſſe: quia ſecundum carnem quidem voluit, F ſecundũ animam autẽ noluit. Et ꝙ cogitauit, paſſio carnis eſt: quod elegit, iudicium animę. Nam ſi ꝓpter vanam carnis concupiſcentiam dicimus eleemoſynam factam eſſe ingratam, nullum bonum hominis acceptabile poteſt eſſe ante Deum, cùm nullum bonum liberè homo faceret poteſt, ſed ſemper contra malas

concu-

Digitized by Google

concupiſcentias carnis certando facimus bonum. Quis autem eſt homo caſtus? Nunquid qui non concupiſcit? Abſit: ſed qui concupiſcentiam ſuam vincit. Quis eſt manſuetus? Nunquid qui non iraſcitur? Abſit: ſed qui refrenat iracundiam ſuam. Sic non ille propter Deum videtur facere eleemoſynã, qui humanã gloriã nõ concupiſcit, ſed qui humanã gloriam animæ contractione confringit. Alioquin in omni opere bono nec habem' mercedem, niſi malis contrarijs vrgeamur per carnem. In omni enim opere bono ſcandalum diaboli poſitum eſt. ſicut ſcriptum eſt de dæmonib': *Iuxta ſemitam ſcandala poſuerunt mihi*: vt ipſum bo- (Pſ.139.b.) num non ſit ſecurum, ſi ſolum: ſed iuxta malum poſitũ, ſemper tentatum ſit, & probatum. Sicut enim vbicunq; fuerit triticũ, neceſſe eſt vt inueniantur illic & zizania: ſic vbicunq; fuerit bonum Dei, illic erit & ſcandalum inimici. Quid ergo? Ecce propoſuiſti facere eleemoſynam, ſed aſcendit ſuper cor tuum velle hominib' apparere, nunquid debes ſubtrahere manum tuam, vt ne des locum vanæ cogitationi, dicens apud te: Melius eſt nec facere bonum, ne tantùm inueniar propter homines facere? Abſit: ſed perfice opus tuum, ne dum vis cogitationi vanæ reſiſtere, perdas opus bonum. Veniat tibi in mentem, quod dominus ait de (Mat.13.d) tritico & zizanijs: *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, ne eradicantes zizania ſimul eradicetis & triticum*. Triticum eſt enim voluntas bona, quam ſeminat Deus in homine: zizanium autem eſt cogitatio mala, quam diabolus ſeminauit per carnem. Cùm ergo omni volũtati bonę adhæreat & deſiderium malum, ſi volueris malam cognitionem tuam ad plenum tollere, ſimul tollis & opus bonum. Nam & ipſe diabolus eo conſilio ſeminauit zizanium ſuum in tritico Dei, vt attrita zizania eius ſuffocent triticum Dei: aut ſi quis voluerit diaboli zizanium tollere, ſimul eradicet & triticum Dei. Nunquid & continens, aut virgo, mox vt concupierit, iam cecidit? tantum plena voluntate non concupiſcat, vt velit implere concupiſcentiam ſuam: ſi autem ex neceſſitate carnis concupiuit, & contradixit concupiſcentiæ ſuæ, non peccauit: ſed magis glorioſior eſt effectus, quia vicit tanquam ſi non fuiſſet pulſatus. Quid ergo dicit ſcriptura? Sine vt matureſcant vtraq; id eſt, adimple opus tuum, & duc ad perfectum: & ſic illa quidem vana cogitatio, quaſi zizanium exiccatur, id eſt ſoluitur, euacuatur, & perit: bonum autem opus, quaſi triticum manet. Nam ſic intelliges, ſi ex voluntate tua fuerit illa vana concupiſcentia, aut ex neceſſitate carnis. Si ex voluntate tua fuit, doles ſi te facientem eleemoſynã tuam, nullus aſpexit: ſi autem gaudes poſteà, quia eleemoſyna tua in ſilentio facta eſt, ſcito quia concupiſcentia tua non fuit ex animo tuo, ſed ex neceſſitate carnis: & ideo quaſi zizanium aruit. Sic & continens concupiſcentiam ſuam probare poteſt. Si ex animo eius eſt quod concupiſcit: ſic etiam poſtquam tranſierit concupiſcentia, voluntatem habet peccandi, tunc ex voluntate eius eſt concupiſcentia. Si autem gaudet, quia non præualuit aduerſus eum concupiſcentia, ſed confuſa receſſit, intelligat, quia zizanium ex neceſſitate carnis natum, & non fuit animæ eius voluntas. *Non habebitis mercedem apud patrem veſtrum*. Quid enim à Deo accipies, qui Deo nihil dediſti? Nam quod propter Deum fit, Deo datur, & ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, &

A à nullo ſperatur. Quid eſt enim aliud hominum laus, quam ventorum tranſeuntium ſonus? Ceſſauerunt homines loqui, & perdidit fructũ ſuum, quia propter homines fecit, vt ab eis laudaretur. Quæ eſt autem ſapientia, res dare, & verba vacua comparare: aut certè mercedem Dei contemnere in perpetuum manentẽ in cœlis, & fugientes † hominũ ſermones eligere? Melius eſt .n. non facere q̃ propter homines facere. Qui enim non facit, etſi in († ad fugitiuos.)

B cœlo non inuenit, vel ſuper terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, & in terra perdit, & in cœlo non inuenit. Vel illum aſpice, à quo laudem expectas, quid ſentit de te? Ideo te laudat, quia proter Deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia propter eum facis, non te laudaret, ſed vituperaret magis: Quid ergo illi placere feſtinas, qui ſi te aliquando intellexerit, deridebit? Sic eſt homo qui propter homines facit bonum; ſicut

C mercenarius malus, qui intra temp' locationis ſuæ comedit omnes mercedes ſuas: cum autem tempore completo receſſerit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad Deum, qui mercedem omnium bonorum ſuorum accipere deſiderauit in ſeculo. *Tu ergo cùm facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te ſicut hypocritæ*. Verè enim ſubreſponſor eſt, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, & aliud monſtrat in opere. In facie quidem propter

D neceſſitatem hominum facit, & videtur miſericors: in corde autem propter vanam gloriam ſuam agit, & eſt vanæ gloriæ mercator. Tuba enim eſt omnis actus vel ſermo, per quem operis iactantia demonſtratur. Puta qui quando videt aliquẽ præſentem, facit eleemoſynã, extra autem non facit: hoc tuba eſt, quia per hoc eius iactantia prædicatur. Item qui intercedente aliquo facit eleemoſynã, vbi autem non eſt interceſſor, non facit. hæc conſuetudo

E mala, tuba eſt. Item qui ſi viderit honeſtiorem perſonam quæ poteſt referre, dat ei: obſcuro autem, & alligato pauperi paſſionib' nihil dat: & hoc tuba eſt, etiam ſi in loco ſecreto fecerit, eo tamen ꝓpoſito vt laudabilis videatur: primum quia fecit, ſecundò quia abſconſè: ipſa abſconſio tuba eſt eleemoſynæ eius: & quicquid illud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba eſt: quia per illud ipſa eleemoſyna dum fit clamat de ſe:

F ideo non tantùm locus, nec actus ſecretus ſeruandus eſt, ſed magis voluntas ſecreta. Nam in omni actu carnali diabolus fraudem facere poteſt, in ſola conſcientia non poteſt fieri dolus: quia hominibus ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus. Nunquid non intelligit homo hoc eſſe vanum, quod ab hominibus

vult

Digitized by Google

vult videri? Sed cogitur amare, quod intelligit vanum. Quid miſerius quam natura humana? Omne animal poteſt amare quod ſibi intelligit bonum, & odire quod intelligit malum: ſolus homo quod intelligit malum, amare cogitur, & odire quod intelligit bonum: quia duas habet in ſe aduerſantes naturas. Quod carni placet, animæ diſplicet: & quod animę placet, carni diſplicet: vt ſicut ait Iob, *omnis* [Iob.7.a.] *vita noſtra, tentatio ſit.* Quòd ſi omnis vita noſtra tentatio eſt, omnis vita noſtra & luctum eſt. A *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua.* Iamdudum ſiniſicauimus hæc omnia ad animam dici, non ad carnem, quod hic ſermo manifeſtè declarat. Alioqui quantùm ad corpus, quomodo poteſt fieri vt neſciat ſiniſtra, quid dextera faciat, cùm ambæ manus in adiutorium ſibi inuicem ſint creatæ, vt altera alteri adminiſtret, nec citò inueniatur opus quod vna manus ſine altera B poſſit implere? Sed ſecundum quod diximus ſuprà: Dextera manus, eſt voluntas animæ, ſemper ad bonum contendens: ſiniſtra autem, voluntas carnis, ſemper Deo contraria. Neſciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animæ. Quando ergo voluntas eſt nobis faciendi eleemoſynas propter Deum, voluntas eſt animæ, & dextera manus noſtra. Si ſubeuntem nobis voluntatem vanam, vt ab hominibus videamur, id eſt voluntatem C carnis & manum ſiniſtram repreſſerimus, neſcit ſiniſtra voluntas quid facit dextera. Si autem ſubeunti huiuſmodi † vanæ voluntati [† huius mundi.] conſenſerimus, coniunximus ſiniſtram voluntatem dextræ, & dextram ſiniſtræ: & notum fecim' ſiniſtrę, quod dextera operabatur. Aliter certè, ſicut apoſtoli interpretantur in libro Canonum, qui eſt de epiſcopis: Dextra eſt populus Chriſtianus, qui eſt ad dextram Chriſti: ſiniſtra autem, omnis populus qui D eſt ad ſiniſtram. Hoc ergo dicit, ne Chriſtianum facientem eleemoſynam, qui eſt dextra, infidelis aſpiciat, qui eſt ſiniſtra. Chriſtianus autem ſi Chriſtianum viderit eleemoſynas facientem, non eſt contra Chriſti præceptum, quoniam ambo dextra ſunt. *Sed ſit eleemoſyna tua in abſconſo.* Non tantùm in abſcondito loco, quantùm in abſcondito conſcientiæ Nam ſi anima intra clauſtra bonæ voluntatis incluſa ſit, corporales actus noſtros abſcondere poſ- E ſumus: ſi autem anima per vanas cogitationes fuerit euagata, nihil prodeſt actus corporales abſcondere: quia ſic abſcondimus, vt amplius publicemus. *Et pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi in manifeſto.* Vide quia abſconſum cordis, non loci, ſignificat. Deus enim in abſconſo cordis eſt, non in abſconſo loco. Conſidera quia non ideo voluit Deus nos in abſconſo facere, vt non appareat opus [Supr.5.d.] noſtrum. Alioqui quomodo dicit: *Sic luceat* F *lumen veſtrum, vt videant homines opera veſtra bona, & magnificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt?* Sed vt ipſe id oſtendat. Nam gratius eſt omne bonum quod à nobis abſconditur, à Deo autem oſtenditur. Nam ſi tu teipſum oſtendas, pauci ſunt qui te laudet: id eſt, qui non intelligant ꝙ tu latere potueris: qui autem intellexerit, vituperat magis, non laudat. Si autem te Deus oſtendat, nemo vituperat, niſi fortè malus cui diſplicet bonus. Impoſſibile eſt enim, vt bonum opus hominis in abſcōdito dimittat Deus: ſed in hoc ſeculo manifeſtat eum, & in illo glorificat, quia gloria Dei eſt. Sicut autem opus malum hominis ad gloriam diaboli eſt, in eo enim malitiæ A eius virtus oſtenditur: ſic & opus bonum gloria Dei eſt, in eo enim gloria † eius oſtenditur. [†gratia.] Sicut ergo diabolus qui ſuggerit malum fieri, ipſe manifeſtat malum: vtputa ipſe adulterium facere, & ipſe manifeſtat adulterium: ipſe ſuggerit homicidium, & ipſe publicat homicidium. Sic Deus qui dat bonum fieri, ipſe publicat omne bonum in manifeſto, id eſt, in ſeculo illo futuro, quia hic merces iuſtitiæ manifeſta non poteſt eſſe: puta pro B bono opere tuo, ſi te fecerit diuitem: quoniam hic non ſolùm boni, ſed etiam mali diuites ſunt, magis autem mali quàm boni, ideo merces iuſtitię in diuitibus non apparet. Si tibi dederit habere filios, & filios filiorum, qui etiam in bonis & malis indifferenter, & boni & mali inueniuntur: & ideo iuſtitiæ merces manifeſta non poteſt eſſe, cùm omne bonum quod eſt in hoc ſeculo deſiderabile, inter bonos & malos commune eſt: ideo ſi bonis C datum fuerit, non apparet. Illius autem ſeculi bona non ſunt communia inter bonos & malos, ſed tantum bonorum. Ideo cuicunque illic benefecerit Deus, manifeſtum eſt quia pro mercede iuſtitiæ ſuæ meruit illud bonum: niſi fortè ſic in hoc mundo reddit in manifeſto faciens eum omnibus manifeſtum: & glorificans eum, vt omnes cognoſcentes eum Dei hominem eſſe, venerentur eum. Aut ſi ſecundum opera æſtimetur & ſtatus bonorum mun- D di iſtius: vtputa, multi incurrunt mala, & boni & mali in ſeculo iſto: vnde intelligimus qui tentatur in eis quaſi bonus, & quis punitur quaſi malus, ſecundum opera. Si cuius enim opera videmus bona, ſcimus quia tentatur quaſi iuſtus: cuius autem mala, dicimus quia punitur in eis, quaſi peccator. Sic & bona mundi videmus & peccatores habere, & interdum iuſtos: propterea ſecundum opera eſt manifeſtum. Quoniam malus qui- E dem, ſi bona in hoc mundo fuerit conſecutus, dicimus quia nutritur hic inde iniquitas eius, vt illic intereat grauius. Si autem bonus, dicimus quia reddidit ei Deus mercedem iuſtitiæ ſuæ. *Et cum oratis non eritis ſicut hypocritæ, qui amant ſtare in ſynagogis.* De oratione ſermo eſt nobis, quam ſolam quaſi ſpirituale talentum anima offert Deo de viſceribus ſuis. Omnem enim iuſtitiam, quam facit homo, ſecundum potentiam ſuam facit, & de potentia ſua pro- F fert: ſolam autem orationem ſecundum fidem ſuam facit, & ex fide ſua profert. Vis autem ſcire quàm pretioſa ſi oratio? Nulla iuſtitia thymiamati aſſimilatur, niſi oratio ſola: ſicut in reuelatione Ioannis oſtenditur, quomodo magnus angelus ante conſpectum altaris proceſſit, habens in manu thuribulū incenſi odora-

Apo. 8. a. odoramentorum, & dictum eſt ei: *Iſta ſunt orationes ſanctorum*. Sicut enim thymiama bene confectum, delectat hominem odorantem: ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante Deum. Vis autem ſcire dignitatem eius? Mox vt de ore proceſſerit, ſuſcipiunt eam angeli manibus ſuis, & offerunt ante Deum, ſicut dicit archan-
Tob. 12. e gelus ad Tobiam: *Ego ſum, qui orationem*
Dan. 3. c. *tuam obtuli ante Deum*. Vis ſcire virtutem
A ipſius? Oratio trium puerorum fecit, vt ignis ardens non adureret eos, ſed delectaret: vt flamma quidem videretur in ſpecie, vmbraculum autem eſſet in opere ſuo: quantò ergo glorioſa eſt, tantò cautè ſeruanda eſt, ne propter homines facta vileſcat. *Qui amant in ſynagogis orare*. Putas quia in ſynagoga vetat orare, in conuentu hominum? Sed eo propoſito in conuentu hominum vetat orare, vt videatur à conuentu. Alioqui in conuen-
B tu fidelium orare laudabile eſt, ſicut dictum
Pſal. 67 f eſt, *In eccleſijs benedicite dominum*. Et iterum:
Ibid 28 a *Adorate dominum in regia † ſancta eius*. Puto
† al. aula. autem & hoc ad locum non refert dominus, ſed ad propoſitum orantis: quoniam qui ſic orat, vt videatur ab hominibus, mens illius non Deum aſpicit: ſed homines, qui ſunt ibi, & videtur ſibi in medio multorum orare. Ille talis quantùm ad propoſitum ſuum in ſynagoga orat. Eius autem orantis mens ſo-
C lum aſpicit Deum, ſi in illa hora eſt mens eius, quaſi nullum habeat circa ſe, quia mens illius nullum videt, qui propter neminem orat. Et ideo quamuis in ſynagoga orat, tamen in
Luc 18. e. ſecreto apud ſe videtur orare. Deinde vt orans nihil nouum faciat, quod aſpiciant homines, nec quis voce clamet, vt audiatur ab alijs: nec expandat manus ſuas, vt Phariſæus in templo vt videatur à multis: neque pectus ſuum apertè percutiat, ſed abſconsè, ſicut publicanus
D in templo: neque impudenter oculos tollat ad cœlum, vt notabilis fiat: & ita quem nemo audit clamãtẽ, nemo aſpicit tale aliquid facientem, & inter multos ſtans, in ſecreto eſt. *Et in angulis platearum*. Non dixit, in plateis: ſed *in angulis platearum*. Vt ne ſi in plateis orauerint, quaſi ſimulatores religionis vituperarentur, ſed in angulis, vt videantur abſconsè orare. Aſtuta vanitas: ſciunt. n. quia hoc ipſum abſconsè orare laudabilius eſt, ideo fingunt ſe
E abſcondere vt dupliciter laudentur. Primùm, quia orant: ſecundo, quia abſconſè orant: & amplius ſe manifeſtant per hoc ipſum quod ſe abſcondunt. Dic hypocrita, vt quid vis vt videaris orans? Nónne quia laudabilis res eſt orare? Vt quid ergo non vis eſſe laudabilis, qui vis vt lauderis? O inſania vanitatis: eſſe nolunt, quod deſiderant apparere. *Amen di-*
Gal. 6. b. *co vobis, perceperunt mercedem ſuam. Vnuſquiſque vbi ſeminat, ibi metet: quod ſeminat, hoc &*
F *metet*. Propter homines orant, non propter Deum: ſic & ab hominibus, non à Deo laudantur. Mendaciter orant, cùm non orent: & mendaciter laudantur, cùm non ſint laudabiles: ſpeciem vacuam religionis vendunt, & verbum vacuum laudis emunt. Sicut oratio eorum Deum non delectat, ſic nec laus hominum eos adornat. Quod enim in verbo poſitum eſt, tandiu eſt, quandiu dicitur verbum: cùm autem finitum fuerit verbum, finitur & bonum quod poſitum erat in verbo. *Tu autem cùm oras*. Tu qui vis, vt exaudiaris, non vt videaris: qui eſſe vis laudabilis, non apparere: qui in auribus Dei, non in oculis hominum loqueris. *Intra cubiculum tuum, & clauſo oſtium tuum*. Vt nemo ſit ibi, niſi tu qui oras, &
A ille quem oras: & ne quis tecum ſit alter, præter eum quem neceſſarium habes. Teſtis enim orantẽ grauat, nõ adiuuat: quia Deꝰ orationibus non exigitur, ſed placatur. Alterum dico alterius cordis. Qui autem eiuſdem ſunt cordis, etſi multi fuerint oratores, vnum ſunt, quia vnus ſpiritus orat in omnibus, ſicut dictũ eſt: *Omniũ autẽ credentiũ erat cor vnũ, & anima vna*. Act. 4. g.
Melius hæc enim ſpiritualiter intelliguntur ad animam dicta. Cubiculum enim eſt
B cor vel intellectus interior, id eſt, ſpiritualis: ſicut ſcriptum eſt: *Quæ dicitis in cordibus ve-* Pſal. 4. a.
ſtris, & in cubilibus veſtris compungimini: Oſtium autem eſt ſenſus carnalis exterior, per quem omnia bona vel mala ſuper animam intrant. Sicut in canticis ex perſona eccleſiæ Sapientia dicit: *Ecce dilectus † meus pulſat oſti-* Cant. 5. a.
um, aperi mihi ſoror mea, proxima mea. Pulſat † fraternus
autem Chriſtus hominem Chriſtianum, aut per ſcripturas diuinas, aut bonas cogitationes
C ſuper cor eius inducens: & ille qui ſuſcipit eas, aperit Chriſto: qui autem expellit, claudit. Iubet ergo, vt anima interiorem ingrediatur intellectum, quando orat, vt nihil cogitet, niſi de quo orat, & quem orat, vt claudat oſtium ſenſus ſui carnalis, vt omnes cogitationes carnales, & ſolicitudines foràs excludat. Si autem orans de carnalibus rebus cogitaueris, non introiſti in interiorem intellectum, nec clauſiſti oſtium ſenſus: & ideo tacitè cum co-
D gitationibus ſuperfluis anima loquens, orationis perdit tempus. * Secundum hoc & illud * fructum
ſuperius intelligi poteſt. In media. n. ſynagoga orat, qui in medio multitudinis malarum cogitationum orat, vndiq; mundialibus ſolicitudinibus circundatus. Quando enim orans cogitat de vxore, de filijs, de mancipijs, de domo, de poſſeſſionibꝰ, de pecoribꝰ, de militia, de lucro, de capſis, & alijs quę ſunt innumerabilia, quę ſuper cor incautè orãtis aſcendunt: † † putas
E nonne tibi videtur hæc ſynagoga malorum? medica
Omnes enim iſtæ variæ ſpecies cogitationum, tibi, &c.
diuerſi ſunt immundi ſpiritus. Quomodo ergo non in media ſynagoga orat anima tua, quãdo tot ſecũ immũdos ſpiritꝰ habuerit ſpectatores, & colloquentes? Poſſumus intelligere & oſtium domus os corporis, vt non clamoſa voce oremus Deum, ſed deſiderio tacito. Nam ex clamoſa oratione multa mala naſcũtur, maximè hæc tria. Primum, qui clamosè orat, non
F credit Deũ vbique eſſe, & abſcõſa audire. Ideo dupliciter Deum honorat, qui abſconsè orat: primum, quia orat: ſecundò, quia credit eum abſconſa audire, ſicut & audit. Nam Deus non voce clamoſa pulſandus eſt, ſed conſcientia recta placãdꝰ: quia nõ eſt vocis auditor, ſed cordis. Secũdũ autẽ malũ, ꝙ myſteria ſecretarum

petitionum

Digitized by Google

petitionum tuarum, quas fortè non oportebat alterum ſcire præter te & Deum, in aurib' bonorum hominum & malorum audienda committis, & nõ ſolum non audiris à Deo, quia indiſciplinatè oraſti, ſed adhuc hominibus derideris, quibus abſconſa tua manifeſtaſti. Tertium verò malum, quia clamoſè orans, iuxta te alterum non permittis orare. Vocibus enim tuis rapis ſenſum illius ad tuos ſermones, & ideo non ſolum nõ exaudiris, quia malè oras: A ſed adhuc peccatum colligis dum orare alios non permittis. Sic ergo ora, ſicut audiſti in libro Regnorum Annam orantem, quæ figuram portabat eccleſiæ, de qua dictum eſt: *Labia quidem eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur. Et pater tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi palam.* Vt tunc cognoſcant homines quem *† oraſti, cum viderint te accepiſſe quod oraſti. *Orantes autem nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt.* Quos orant Gentiles videamus, B vt ſciamus quare ſic orant. Orant dæmones, qui etſi audiunt, exaudire non poſſunt. Nam neque mala præſtare poſſunt, niſi permiſerit Deus. Orant reges mortuos, Iouem, Mercurium, cæteróſq;, quorum crimina ſunt manifeſtiora quàm nomina, qui nec cum viuerent, poterant adiuuare. Orant idola inſenſata, quæ nec audire poſſunt, nec dare reſponſum. Iuſtè ergo diu clamant, vbi qui exaudiat nõ eſt. Propterea cũ ſacerdotes Baal Deos ſuos clamarent C propter ſacrificia comburenda, deridens eos Helias, dicebat: *Clamate, clamate fortiter, forſitan dormiunt dij veſtri.* Sic & modò quaſi dormientem Deum accuſat, qui orationem ſuam longo ſermone proſequitur. *Scit enim pater veſter quid vobis neceſſarium ſit antequam petatis eum.* Si ergo præcognoſcit quid volumus, non ideo oramus vt exponamus Deo quod volumus, ſed vt placeat ei pręſtare quod deſideramus. Et ſi Deus placandus eſt, non docendus: D non eſt ei neceſſaria longa narratio, ſed bona voluntas. *Sic ergo orabitis vos.*

1. Reg 2. b.

† quid.

3. Reg 18. c

HOMILIA XIIII.

EX CAPITE VI.

Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum &c.

PAtrem ſe magis, quam Deum *† voluit E dici, vt nobis magnam fiduciam daret ad petendum, & ſpem largam ad impetrandum: quia ſerui non ſemper impetrant quod petunt. Nec enim ſemper ex bona conſcientia, quæ iuſta ſunt petunt. Nam frequenter ſerui non conſiderant quid ad vtilitatem domini pertinet, ſed ad ſuam: ideo non merentur ſemper audiri. Filij autem ſemper impetrant, quia ex bona conſcientia, quæ iuſta ſunt, petunt: nec conſiderant magis quid ad F vtilitatem ſuam pertinet, quam ad patris: ideo ſemper merentur audiri. Et tu ſi filium Dei te credis, illa pete quæ & tibi expediunt accipere, & illum decet præſtare: ſi autem ſemper ab eo petas carnalia & terrena, aut difficilè impetras, aut forte nec impetras. Quomodo tibi illa præſtat libenter non habenti, quæ etſi habeas, vbique admonet te vt contemnas? *Pater noſter, Noſter*, dixit, non meus: libenter audit † Deus, quando Chriſtianus nõ ſolùm pro ſe, ſed ꝑ altero orat. Pro ſe enim orare, naturæ eſt: pro altero autem, gratiæ: pro ſe orare neceſſitas rei cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortať. Dulcior eſt autem ante Deum oratio, non quam neceſſitas A rei tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commendat. *Qui es in cælis.* Vult vt ſciamus nos patrem habere cœleſtem, vt erubeſcamus nos terrenis rebus ſubſternere, ſcientes nos patrem cœleſtem habere. Sicut enim degener filius ad opprobrium ꝑtinet generoſi patris, ſic & Chriſtianus iniuſtus ad blaſphemiam pertinet Dei iuſti. Nam ſicut ꝑ bonos Chriſtianos Deus glorificatur, ſic per malos blaſphematur. *Sanctificetur nomen tuum.* Quomodo ſanctifica- B tur ab homine, qui ſanctificat homines? Aut ꝙ ſanctũ eſt, vt quid ſanctificatur? Sed in ſe quidem ſanctũ eſt, hoc autem quæritur, vt ſanctificetur in nobis: id eſt, vt nos illum ſanctificemus in nobis, vt cum nos illum ſanctificauerimus in nobis, tunc ille nos ſanctificet in ſe. Nã qui non ſanctificat Deum, non ſanctificatur à Deo. Sanctificamus autẽ Deum in nobis, quãdo ſcientes eum ſanctum, timemus, & ſolicitè vigilamus, ne fortè violem' † ſanctitatem no- C minis eius in nobis per opera noſtra mala. Sicut qui præclara veſte veſtitus eſt, fugit omnem rem ſordidam, ne fortè coinquinet eam, & perdat gratiam candoris eius: ſic qui ſuſcipit Deum in corde ſuo & ſpiritu ſuo, ſolicitus eſſe debet, ne fortè contaminet eum, ſciens quia ſi contaminatus fuerit in nobis: ipſe quidem in ſua natura incontaminabilis manet: tamen cõtaminationis ſuę iniuriam grauiter noſtro vindicabit interitu. *Adueniat regnũ tuum.* D Regnum Dei dicitur retributio vel tribulatio, quam accipiunt aut iuſti pro mercede iuſtitiæ, aut peccatores pro culpa peccati. Regnum Dei dicuntur & ſancti, ſicut ſcriptum eſt, *Et colligent zizania de regno eius*, hoc eſt, de populo Chriſtiano. Regnum Dei dicitur & iuſtitia, ſicut dicitur: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* De omnibus vnus eſt intellectus. Aliud eſt regem eſſe, & aliud regnare. Ecce enim Deus naturaliter E rex eſt, ſed non in omnibus regnat: nec omnes homines ſunt regnum eius, quia nec faciunt omnes voluntatem ipſius. Nam in iniquis hominibus non Deus, ſed diabolus regnat, cuius faciunt voluntatem. Vnde ſapienter ait Apoſtolus, dicens: *Aduerſus rectores huius mundi tenebrarum harum.* Non dixit aduerſus rectores huius mundi tantummodo: ſed addidit, mundi tenebrarum, quia non totius mundi ſunt domini dæmones, ſed tantummodo te- F nebrarum quę ſunt in mundo. Tenebrę autem mundi, dicuntur homines iniqui: ſicut & ſancti, mundi lux appellantur. Sicut ait Apoſtolus: *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.* Quia ſicut per ſanctos Deus oſtenditur in hoc mundo, ſic per iniquos homines obſcuratur. Et poteſtatem quidem habet

*† dominum.

† habet.

† iugulemus.

Regnum Dei quid.

Infr. 13. f.

Infr. 21. d.

Ephe. 6. b.

Ibid. 5. b.

Digitized by Google

Deus in honoribus & perdere omnes ſi vult, ſicut & ipſum principem peccatorum diabolum. Nam ſicut diabolus, cùm ſit in poteſtate Dei, tamen quoniam quantum ad ꝓpoſitum ſuum non vult eſſe Dei, non eſt de regno Dei: ſic & omnes peccatores quamuis ſint in poteſtate Dei, tamen q̄a nolunt eſſe ſub Deo, non ſunt regnũ Dei. Nam verè iuſtum regnum eſt, quando & rex vult homines habere ſub ſe, & cupiunt homines eſſe ſub eo. Quando autem rex per violētiam cogit eſſe ſub ſe, illud quantum ad veritatem non eſt regnum, ſed tyrannis. Ideo & Deus, quamuis habeat homines in poteſtate, tamen volentes recipit tantum, vt non ſit tyrannus, ſed rex. Diabolus planè tyrannus eſt, quia & nolentes compellit facere voluntatem ſuam. Quid eſt ergo quod dicit? Quia interim duo ſunt regna in mundo, Dei & diaboli, id eſt iuſti & iniqui: & hoc quæritur, vt tollatur de medio regnum diaboli, id eſt, iniqui: & veniat tantummodo regnum Dei, id eſt, iuſti: & ideo dicit, *Tuum* vnum *regnum adueniat*, quia interim non omnes ſunt Dei. † Quod tunc fiet, quando omnes iniqui cum principe ſuo diabolo mittentur in ſtagnum flammeum inferorum. Omnes autem ſancti reſurgent, & euntes in obuiam domino venient in aëre, & ſemper in hoc mundo erunt cum ipſo, vt omne quod eſt in hoc mundo, totum ſit Dei. Sic intelligendum eſt & de iuſtitia, quoniam modò & iuſtitia, & iniquitas regnant: cùm autem extincta fuerit iniquitas ſublato diabolo, tunc iuſtitia ſola regnabit. *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra.* Nunquid non facit Deus quod vult vbique? Dictum eſt enim: *Quia* (inquit) *omnia quæcunq; voluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.* Sed hoc quæritur, vt in nobis fiat voluntas Dei, id eſt, vt eam nos faciamus. Quandiu ergo regnum mixtum eſt in terra, fit quidem voluntas Dei in hominibus, ſed non ſicut in cœlo. In cœlo enim omnes angeli nullius faciunt voluntatem, niſi Dei tantummodo: in terris autem non omnes faciunt Dei voluntatem: iniqui enim diaboli faciunt voluntatem. Cùm ergo regnum diaboli, hoc eſt, iniqui ſublati fuerint de hoc mundo, tunc omnes qui ſunt ſuper terram, ſolius Dei facient voluntatem, ſicut angeli omnes in cœlo. Communiter autem accipi debet quod ait, *Sicut in cœlo & in terra*: id eſt, *ſanctificetur nomen tuum, ſicut in cœlo & in terra: Adueniat regnum tuum, ſicut in cœlo & in terra. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra.* Et vide quàm cautè locutus eſt. Non dixit, Pater ſanctifica nomen tuum in nobis, adduc regnum tuum ſuper nos, fac voluntatem tuam in nobis: ne ſeipſum videatur Deus in hominibus ſanctificare, aut regnum ſuum ſuper quos vult adducere, aut voluntatem ſuam in quibus vult facere, & per hoc inueniatur Deus perſonarum acceptor. Nec iterum dixit, Sanctificemus nomē tuum, ſuſcipiamus regnum tuum, faciamus voluntatē tuam, ſicut in cœlo & in terra: ne hominũ tantummodo videatur eſſe q̄ ſanctificant Deum, aut quod ſuſcipiunt regnum eius, aut q̄ faciunt voluntatem ipſius: ſed mediè dixit, & imperſonaliter: id eſt, *ſanctificetur, adueniat, fiat*: vt vtriuſque perſonæ opus neceſſarium demonſtraret, quia & homo Deum neceſſarium habet, & Deus hominem ad iuſtitiam faciendam. Nam ſicut homo non poteſt facere bonum, niſi habuerit adiutorium Dei: ſic nec Deus bonum operatur in homine, niſi homo voluerit. Sicut nec terra ſine ſemi-

Marginal notes (left): † iuſti. — 1.Th. 4. d — Pſ. 134. b.

A ne, nec ſemen ſine terra fructificat: ſic nec homo ſine Deo, nec Deus ſine homine iuſtitiam operatur in homine. Ac ſi dicat, ſi hæc agitis, hæc oratis, digni filij eſtis huiuſmodi patris. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* In prima quidem facie ſic videntur verba ſonare, vt qui dicunt panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non habeant in craſtinum, aut in procraſtinũ pręparatum, vt poſſint dicere, panem noſtrum quotidianum da

B nobis hodie. Qui autem in craſtinum paratum habet, aut in quinque, aut in decem dies: quomodo poteſt dicere panem meum quotidianũ da mihi hodie? Illud enim petitur, quod interim non habetur: quod autem poſſidetur, vt quid adhuc requiritur? Quod ſi eſt, oratio iſta aut paucis poteſt conuenire, aut forſitan nulli. Quis enim ita fidelis, vt cum poſſit amplius habere, tamen amplius ſibi non reſeruat, niſi quotidianum victum? Forſitan ſolis conue-

C niebat apoſtolis, qui docendi gratia per ſingulas ciuitates omni tempore vagabantur, & ipſa vagatio amplius quotidiano victu poſſidere nō poterat. Sed ita debemus aptare Chriſti doctrinam, vt omnes in ea proficiant, ne fortè communis medicina iuſtitiæ, quæ ad ſalutem omnium eſt ꝑparata, dum aut paucis, aut nulli prodeſt, inueniatur eſſe ſuperflua. Ita ergo intelligendũ eſt, quia nō ſolùm ideo oramus panem noſtrũ da nobis, vt habeamus quod man-

D ducemus: ſed vt quod manducamus, de manu Dei accipiamus. Nam habere ad manducandum, commune eſt inter iuſtos & peccatores, frequenter autem & abundantius peccatores habent quàm iuſti. De manu autem Dei accipere panem, non eſt cōmune, ſed tantũ ſanctorum †. Præparare ergo non vetant hæc verba, † iuſtorum tamen cum peccato præparare vetant. Nam q̄ cum iuſtitia ꝑparat, illi Deus dat panem quem manducat: qui autē cum peccato, illi non dat

E Deus, ſed diabol'. Nam omnia quidem à Deo creantur, nō tamen à Deo omnia ſubminiſtrãtur. Vel intelligendũ eſt ita, vt dum à Deo datur, ſanctificatus accipiatur: & ideo non dixit, Panem quotidianũ da nobis hodie: ſed addidit, *Noſtrum*, id eſt quem habemus iam præparatũ apud nos: illũ da nobis, vt dum à te datur, ſanctificetur. Vt puta ſi laicus offerat ſacerdoti panem, vt ſacerdos accipiens ſanctificet, & porrigat ei: quod .n. panis eſt, offerentis eſt: quod

F autem ſanctificatus eſt, beneficium eſt ſacerdotis. Nunquid non ſuffecerat ſic dicere, Panem noſtrum da nobis hodie? Vt quid ergo addidit, *quotidianum*? Vt luxurioſos cibos compeſcat. Vt tantum quis manducet, quantum ratio naturalis exigit, non quantum laſciuia carnis impellit. Si enim tu in vno conuiuio

tantum

tantum expendas, quantum in pluribus ſufficere poterat: Verbi gratia, hominibus centum moderatè viuentibus, aut tibiipſi centum diebus diſciplinatè viuenti, iam non quotidianũ cibũ mãducas ſed multorũ dierũ. Aut certè ſicut ſuprà dixit de eleemoſynis, aut de oratione, vt non coram hominibus faciamus: non quia hoc poſſibile erat omnino, ſed vt doceat nos omnino ſpectationem hominum fugere velle, vt ſi poſſibile eſt, nec videatur: quod poſſibile non eſt. Sic & hîc docere nos volens, vt de nullo ſimus in hoc mundo ſoliciti, niſi de ſolo ſimplici victu, ſic mandauit orare, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*: non quia illicitum iudicauit plus habere hominem Chriſtianum, quam panem quotidianum: ſed hoc docere voluit, vt ſi poſſibile eſt, neque pane quotidiano plus habeat: quod poſſibile nõ eſt, quantum ad poſſibilitatem humanam. Item quare non ſolum dixit, panem quotidianum da nobis: ſed addidit, *noſtrum panem*? Propter duas rationes. Primum, quoniam omnia quæ dat nobis Deus, ſiue orantibus, ſiue militantibus, non nobis ſolis dat, ſed etiam alijs per nos, vt de eo quod accepimus à Deo, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus ſuis indigentibus non præſtat, non poteſt dicere, panem meum da mihi: nec enim panem ſuum tantummodo manducat, ſed etiam alienum. Deinde qui de iuſtitia acquiſitum panem manducat, ſuum panem manducat: qui autem cum peccato, alienum. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Cum qua ſpe orat, qui inimicitiam ſeruat aduerſus alterum, à quo forſitan læſus eſt? Sicut enim ipſe orans mentitur, dicit enim, remitto, & non remittit: ſic à Deo petit indulgentiam, & non illi indulgetur. Si ergo qui læſus eſt, ſine ſpe † orat Deum, niſi indulſerit ei à quo læſus eſt: quomodo putas orat, qui non ſolum ab altero læſus non eſt, ſed ipſe per iniuſtitiam alios lædit & grauat? Sed multi nolentes dare veniam peccantibus in ſe, fugiunt iſtam orationem orare. Stulti, primum quoniam qui non ſic orat, quemadmodum docuit Chriſtus: nec eſt Chriſti diſcipulus. Secundò, quia nec pater libenter exaudit orationem quam filius non dictauit. Cognoſcit enim pater filij ſui ſenſus & verba, nec ſuſcipit quæ vſurpatio humana excogitauit, ſed quę ſapientia Chriſti expoſuit. Ergo orationem quidem dicere potes, circumuenire autem & fallere Deum non potes: nec accipis indulgentiam, niſi prius indulſeris ipſe. *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.* Quoniam multa, & magnifica ſuprà maudauit hominibus, vt Deum patrem ſuum dicant, vt genus ſuum de cœlo cognoſcant, vt regnum Dei petant venire, vt non ſint ſoliciti vnde paſcantur: quæ omnia magnę ſpei & iuſtitiæ ſigna ſunt: ideo nunc additur humilitatis doctrina, vt dum dicunt, *Ne nos inducas in tentationem*: cognoſcant ſe eſſe infirmos, & conſideratio infirmitatis cauſam gloriationis extinguat. Duo ergo petimus, primum, vt non

† causa.

inducat nos in tentationem: ſecundò, vt ſi induxerit, liberet de periculo tentationis. Nam vere ſi ſecundum veritatem iuſtitiæ ſuæ examinaret homines Deus, nullus poſſet fieri ſaluus. Ideo autem difficilè tentat, ſciens infirmitatem noſtram. Aut ſi tentat, non tandiu tentat, quandiu nos vincamus tentationem, ſed quandiu vincere nos velle oſtendimus: id eſt, non virtutem noſtram tentat, ſed voluntatem: Apoſtolo nos confirmante, & dicente: *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis ſuſtinere*, &c. Volens enim glorificare hominem, tentat eum, non vt cum magno iudicio glorificet, ſed vt ne ſine cauſa glorificet. *Quoniam tuum eſt regnum, & virtus, & gloria.* Tria autem hæc ad tria quæ ſuperius dixit, pertinentia introduxit. Quoniam dixerat ſuprà, *Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum*: ac ſi dicat aliquis, ergo non habet Deus regnum in terra, quia oratis vt veniat? is reſpondet ad illud, quoniam tuum eſt regnum. Item quoniam dixerat, *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra*: ac ſi dicat aliquis, ergo non poteſt Deus facere quod vult in terris, quia oratis vt fiat voluntas eius? ad hoc reſpondet, Quia tua virtus eſt: tanquam ſi dicant: Non ideo optamus regnum tuum in nobis, aut fieri voluntatem tuam in terris: quia non eſt regnum tuum in mundo, nec potes facere quod vis in terris, ſed quoniam regnum tuum vita æterna eſt, & voluntas tua iuſtitia eſt. Propterea nec redigis aliquem ſub regno tuo, niſi ipſe voluerit: nec operaris in aliquo voluntates tuas, niſi ipſe conſenſerit. Propterea oramus, vt illuminati à te, velimus ſuſcipere regnum tuum in nobis, & optemus facere voluntatem tuam. Item quoniam dixerat, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.* Ad illa reſpondet, quia tua eſt gloria. Verè enim quia ſi nihil deeſt timentibus Deum, Dei gloria eſt: ſi illis dimittentibus debitoribus ſuis, Deus dimittat eis peccata eorum, Dei gloria eſt: ſi autem non dimittentibus eis dimittat, non eſt gloria Dei, quia nec eſt iuſtum iudicium eius. Si non inducat in tentationem, aut inductos ſi propter iuſtam aliquam cauſam liberet, gloria Dei eſt. Et generaliter quicquid ſuprà orare pręcepit, cum fuerit à Deo præſtitum, Dei gloria eſt. *Si enim non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter dimittet vobis.* Nam & ſuperius cum dixiſſet, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*: non dixit, ſicut & nos dimittem⁹, vt prius nobis De⁹ dimittat, poſteà nos debitorib⁹ noſtris. Scit .n. domin⁹ omnes homines eſſe mẽdaces: qm̃ etſi acceperint remiſſionẽ peccati ſui, ipſi debitorib⁹ ſuis nõ dimittũt. Ideo ſic dicit, *dimitte nobis ſicut nos dimittim⁹*: vt pri⁹ dimittam⁹, poſteà petam⁹ dimiſſionẽ, & à Deo remiſſionẽ peccatorũ accipiamus.

1.Cor.10.c

HOMI-

HOMILIA XV.

EX CAPITE VI.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.

OMnium malorum prima & fortiora
ſunt tria mala: id eſt, gula, auaritia,
& vana gloria. Aduerſus quę domi-
nus tentationis ſuſcipiens bellū, pu-
gnauit ꝓ nobis. Contra gulam in eremo, con-
tra auaritiam ſuper montem, contra vanā glo-
riam ſuper templū. Item omnium bonorū pri-
ma & fortiora ſunt tria bona, eleemoſyna, ora-
tio, & ieiunium. Et vide quomodo aduerſus
tria mala inuēta ſunt tria bona, id eſt, eleemo-
ſyna cōtra auaritiā, ieiunium cōtra gulam, ora-
tio contra vanā gloriam. Dic nobis, ecce ieiu-
nium contra gulā venit, q̃a contrarium eſt ie-
iunium gulæ: & eleemoſyna contra auaritiam
conuenit, quia auaritia congregat, eleemoſy-
na autem diſpergit. Oratio quomodo conue-
nit contra gloriam vanam? Audi, omnia mala
quę ſunt in mundo, habēt contraria bona per
quæ ſuperentur: vtputa fornicatio caſtitatem,
ſuperbia humilitatem, iracundia manſuetu-
dinem. Et nullum eſt malum quod nō habeat
contrarium bonū, per quod ſuperetur dempta
vana gloria. Ideo quantauis bona feceris vo-
lens cōpeſcere vanam gloriam, tantò magis
excitas eam: & cauſa eſt iſta, quia omne ma-
lum ex malo naſcitur, ſola autem vana gloria
de bono procedit: ideo non extinguitur per
bonum, ſed magis nutritur. Denique inter
homines peccatores tentatio vanæ gloriæ non
habet locum. Fornicarius enim, aut raptor,
quomodo tentetur in vana gloria, qui non ha-
bet vnde glorietur? Illi autem tentationem
vanæ gloriæ patiuntur, qui tale aliquid faci-
unt vnde glorientur. Ergo nullum remedium
poteſt eſſe contra vanam gloriam, niſi oratio
ſola: & hæc ipſa vanitatem generat, niſi cautè
proſpexeris, ſi fortè bene oraueris. Altera de
eleemoſyna, & ieiunio, & oratione diuiſio in
Exo. 23. b lege ſcripta eſt: *Non intres ante conſpectum*
& 34. c. *Dei tui vacuus*. Vacuus autē intrat ante Deum,
qui veniens ad orationem nullam eleemoſynā
facit. Non ſolum in veteri teſtamento, ſed et-
iam in nouo præcipitur, vt per ſingulas ſepti-
manas vnuſquiſque Chriſtianus aliquid in ga-
zophylacium mittat ad orationem venturus,
1. Cor 16. ſicut ait Apoſtolus. *Vnuſquiſque veſtrum per*
a. *ſingula ſabbata quod illi placuerit apud ſe reponat,*
vt non cum venero, tunc collectæ fiant. Item di-
Eccl. 18. c cit Salomon: *Ante orationem præpara ani-*
mam tuam. Ille præparat animam ſuam ante
orationem, qui faciens eleemoſynam venit ad
orationem. Sicut enim oleum accendit lumen
lucernæ, ita & bona opera excitant fidem cor-
dis, & dant confidentiam animæ apud Deum
orandi. Ergo eleemoſyna præparatio eſt ora-
tionis. Item ieiunium eſt auditoriū orationis,
quia oratio ſine ieiunio gracilis eſt, & infirma.
Nam oratio illa eſt fortis, quæ fit in ſpiritu
humili & corde tribulato, ſicut & propheta
dicit: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor* Pſal. 50. d.
contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Spi-
ritum autem humilem & cor contribulatum
habere non poteſt, quia manducat & bibit, &
delitijs fruitur: *Quia panis cor confirmat, vinum* Pſal. 103. c
autem lætificat. Spiritum autem carnis humi-
lem eſſe non permittit virtus quæ fit ex pane, &
cor contribulatum eſſe non permittit iucun-
A ditas, quæ venit ex vino. Ideo quodcunque
ſancti pro aliqua neceſſitate voluerunt exora-
re Deum, ieiunium cum oratione iunxerunt:
ſicut Daniel, & cæteri. Vnde quia virtus ora-
tionis ieiunium eſt, nunquam ſeparantur ab
inuicem, ſed vbique ſimul ponuntur. *Ora-* Infr. 17. d.
tio & ieiunium de morte liberant. Item: *Hoc genus*
non eijcitur, niſi in ieiunio & oratione. Sicut nec
miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine mi-
lite: ſic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiunium
B ſine oratione. Sed ex his tribus bonis prima
eſt oratio, quia eleemoſyna quidem de rebus
exit, ieiunium autem de corpore: oratio verò
nec de rebus nec de corpore, ſed de anima
procedit & de corde: ideo quaſi prima digni-
tioſior è duobus, media ponitur inter duas.
Prima eleemoſyna, ſecunda oratio, tertia ie-
iunium. Et quare eleemoſyna ante oratio-
nem præcedit? quia mediatrix eſt & præpara-
trix viæ ante faciem orationis, vt poſt eleemo-
C ſynam ſequens oratio præparatum locum mi-
ſericordiæ inueniat apud Deum. Ideo autē ie-
iunium ſequitur orationem, q̃a non oratio ie-
iunij eſt adiutorium, ſed ieiunium orationis.
Et nō oratio fit propter ieiunium, ſed ieiuniū
ꝓpter orationē: ideo ieiunium non ante ora-
tionē præcedit, ſed oratio ante ieiunium. Ter-
tia diuiſio. Item eleemoſynam facere, aut ora-
tionem, aut ieiunare, non eſt omnium homi-
num, ſed tantum iuſtorum. Qui autem peccat,
D & eleemoſynam facit, perdit quod facit. Pro
ceſſato enim peccato peccatoris datur eleemo-
ſyna, non pro occurrente: id eſt, quando pœ-
nitet nos quod fecerimus, non vt per pecu-
niam peccandi licentiam comparemus. Item
ille orat, qui iam non peccat: qui autem orat
& peccat, non rogat Deum, ſed deludit Deum.
Item ille ieiunat, qui non peccat: qui autem
peccat & ieiunat, non ad gloriam Dei ieiunat,
nec ſe humiliat, ſed ſubſtantiæ ſuæ parcit.
E Deniq; conſidera in ſuperioribus, ex quo cœ-
pit Chriſtus apoſtolis ſuis ſalutaria dare præ-
cepta, non ſtatim in primis mandauit de elee-
moſyna, aut ieiunio, aut oratione: ſed prius
expellit mala, poſteà introducit bona. Scri-
ptum eſt, *Non occides: ego autem dico, nec iraſca-* Deut. 5. b.
ris. *Scriptum eſt, Non periurabis: ego autem di-* & ſeq.
co, nec iurabis. Scriptum eſt, nō adulterabis: ego au-
tem dico, non concupiſces. Scriptum eſt oculum pro
oculo: ego autem dico, non omnino reſiſtere
F *malo. Scriptum eſt, diliges amicum tuum* Deut. 5. b.
& odies inimicum: ego autem dico, diligite ini- & ſeq.
micos. Poſtquam ergo ab his omnibus malis
hominem ſpoliauit: tunc dicit, *Videte ne elee-*
moſynam veſtram faciatis coram hominibus, &c.
Oſtendens quoniā niſi homo ab illis omnibus
receſſerit prius, ſine cauſa facit hæc bona.
Prius

Digitized by Google

Prius oportet mala dimittere, & ſic bona ſuſci-
pere, quia non poteſt fieri homo nouus, niſi
deſierit eſſe vetus. Qui autē mala nō dimittit,
& bona ſuſcipit, bonorum ſuorum gratiam
perdit: quemadmodum ſi quis homo in os ſu-
um aliquid dulce mittat cum amaro permix-
tum, dulcedo illa non dat ſuum ſaporem. *No-
lite fieri triſtes, ſicut hypocritæ.* Siue de eleemoſy-
nis dicens, ſic dicit, ne coram hominibus fiant.
Siue de oratione ſic, Nolite eſſe ſicut hypocri-
tæ in angulis platearum orantes: ſiue de ieiu-
nio, hoc ipſe dicit. Vides quia ſciebat domi-
nus vanam gloriam ex omni bono procedere.
Ideo illam ſpinam, quæ aſſiduè naſcitur in
terra bona, iubet præcidere, ne ſpina vanæ
gloriæ effocet ieiunij fructum. Nunquid po-
teſt fieri, vt non ſentiatur qui ieiunat? Sed
melius eſt vt ieiuniū tuū te oſtendat, q̃ tu ieiu-
nium tuum. Sciens autem dominus, quia non
poteſt fieri vt ſit hilaris qui ieiunat: ideo non
dixit, nolite eſſe triſtes: ſed nolite fieri triſtes.
Aliud enim eſt eſſe triſtem, & aliud triſtem
fieri. Qui enim naturaliter propter aſſiduum
ieiuniū triſtis eſt, ille eſt triſtis, non autē fit: qui
autem per impoſturas aliquas pallentes appa-
rent, illi non ſunt triſtes, ſed fiunt. Si ergo
qui ieiunat & triſtem ſe facit, hypocrita eſt:
quantò magis iniquior eſt, qui nō ieiunat, ſed
argumentis quibuſdā in facie ſua pingit vena-
lē pallorē, quaſi ieiunij ſignū? Diſplicet ei natu-
ra ſua quia non poteſt mentiri quod non facit,
& miſera facies carnis argumentis quibuſdam
innocens caſtigatur, quia fraudibus non con-
ſentit. Puto quod omnis ſenſatus intelligit,
quia hæc verba carnaliter non intelliguntur.
Nec enim poteſt fieri, quod qui ieiunat non
appareat triſtis, nec mandat dominus quod
adimplere non poſſumus. Si enim ideo iubet
nos non fieri triſtes, vt ne per ipſam triſtitiam
appareamus hominibus ieiunare: quare man-
dat caput vngere, & faciem lauare? Sic enim
ipſa vnctio capitis, & lauatio faciei, ſi à ie-
iunantibus ſemper ſeruentur, nihilominus
ſunt ſigna ieiunij. Sed hæc ſpiritualiter ad
animam referuntur, vt ne triſtitia ſpiritualis
faciem ſpiritualem exterminet. Faciem autem
ſpiritualis animæ, eſt conſcientia eius, vel cor,
Pſal. 26.c. ſicut oſtendit propheta, dicens: *Tibi dixit
cor meum, dominum requiram, & exquiſiuit
te facies mea.* Non enim facies carnea Deum
quęrit, ſed conſcientia. Item quoniam facies
conſcientia appellatur, oſtendit Iacob, cum
Gen. 32.g. fuiſſet luctatus cum homine: *Vidi dominum
facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Ve-
rè enim tunc facie ad faciem Deum non vidit,
quia in ſchemate hominis luctatus eſt contra
eum Deus. Nam ſchema corporale velamen-
tum eſt Dei, non proprietas Dei. Sed mente
vidit Deum. Vnde & Iſraël vocatus eſt, id eſt,
mens videns Deum. Si autem facies eius Deum
vidiſſet, vtique ſic vocandus fuerat, facies
Deum videns. Quid ergo? facies animæ con-
ſcientia apellatur. Sicut enim in conſpectu
hominum gratioſa facta eſt facies pulchra:
ſic in oculis Dei ſpecioſa eſt conſcientia mun-
da. Item aliud eſt gaudium corporale, aliud
ſpirituale Gaudium corporale, eſt riſus, iocus,
& cæterę delectationes carnales. Gaudium ſpi-
rituale, eſt ſpes, ſicut ait apoſtolus: *Spe gauden-* Rom. 12.c
tes, in tribulatione patientes. Vides quia poteſt
fieri vt triſtantes carnaliter, ſpiritualiter gau-
deamus in ſpe? Hoc enim dicit de ſpiritu ſan- Pſal. 45.a
cto propheta: *Fluminis impetus lætificat ciui-
tatem Dei:* Item eſt triſtitia corporalis, & eſt
triſtitia ſpiritualis. Triſtitia corporalis, eſt
A afflictio carnis: triſtitia autem ſpiritualis, de-
ſperatio & infidelitas animæ. Ergo dicens,
Nolite fieri triſtes: hoc dicit, Nolite propter
homines ieiunare. Qui enim propter homi-
nes ieiunat, triſtem facit conſcientiam ſuam,
id eſt, deſperantem. Quomodo enim con-
ſcientia eius hilarus ſit, & ſperans in Deum
ieiunio ſuo, qui non propter Deum, ſed pro-
pter homines ieiunat? Sic & omnes hypocri-
tæ, qui propter homines ieiunant, exterminãt
B facies ſuas: id eſt conſcientias ſuas. Quomodo
enim exterminatas conſcientias non habeant
ante Deum, qui fingentes ſe propter Deum
ieiunare, non propter Deum ieiunant, ſed p-
pter homines, volentes fallere & Deum, &
homines? Autita, *Nolite fieri triſtes ſicut hypocri-
tæ:* id eſt, nolite ſine ſpe & ſine fide ieiunare.
Sine ſpe autem ieiunat, qui non ſe abſtinet à
peccato, nec facit iuſtitiam. Nam ſicut bona
opera ſpem generant, id eſt, gaudium ſpiri-
C tuale: ſic mala opera deſperationem, id eſt,
triſtitiam ſpiritualem. Qui enim peccans ie-
iunat, ſine ſpe ieiunat, id eſt, non habet vnde
ſperet, & gaudeat: ſed eſt animus eius deſpe-
rans, & triſtis. Iam autem quomodo pecca-
tum & deſperatio exterminent faciem conſci-
entiæ, nullus ignorat. Nā ſemper vulnerata eſt
conſcientia eius qui peccat. Sic ergo omnes
hypocritæ ieiunant, non bonis actibus exhila-
rantes cōſcientiam ſuam in ſpe, ſed malis ope-
D ribus contriſtantes in deſperationem. Hypo-
crita eſt ergo omnis, qui peccans ieiunat.
Quid eſt ergo cum gaudio ieiunare, niſi prius
ſpiritualiter ieiunare, deinde carnaliter? Nam
ſicut omne bonum eſt ſpirituale, ſic eſt & car-
nale: & omne malum eſt ſpirituale & car-
nale. Vtputa fornicatio carnis eſt meretrica-
tio, fornicatio autem ſpiritualis eſt præuari-
catio. Caſtitas carnis, eſt neſcire mulierem:
caſtitas ſpiritualis, fidelem eſſe Deo. Humi-
E litas corporalis aſſurgere homini, verbum di-
cere molle; humilitas ſpiritualis qui in corde
ſuo alterum exiſtimat meliorem quam ſe. Su-
perbia corporalis, aſper ſermo: ſuperbia ſpiri-
tualis, qui ſe meliorem putat eſſe, quàm alterū.
Sic & ieiunium corporale eſt & ſpirituale. Cor-
porale ieiunium eſt abſtinere à cibis, ſpirituale
ieiunium eſt abſtinere à peccatis. Nam ſicut
caro delectatur mandato, ſic ſpiritus carnis
delectatur peccando. Vnde ſapientes omne
F peccatum libidinem vocant, quia omne
peccatum cum delectatione committimus.
Ideo & circuncidebatur libidinis membrum,
vt in myſterio generaliter omnium malo-
rum delectatio tolleretur, quæ mala faciunt
animum triſtem, id eſt deſperantem. Qui
enim à cibis ieiunat, non ab operibus malis, ille
appa-

apparet ieiunare, non autem ieiunat: q̃a quan-
tùm ad homines ieiunat, quantùm ad Deum
autem peſſimè epulatur malis. *Amen dico vo-*
bis, receperũt mercedem ſuam. Delectatio illa lau-
dis tandiu ſentitur, quandiu auditur: mox au-
tem vt aures tranſierit, tranſit & delectatio
laudis. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum,*
& faciem tuam laua. Tu qui miſericors es, qui
magis ieiunas corde q̃ corpore, qui magis ab-
ſtines à peccato quàm cibo: & ideo non homi- A
nibus, ſed Deo ieiunas. Qui enim peccantes
ieiunant, hominib' ieiunant, non Deo, & ideo
hypocritæ ſunt: qui autem verè Deo ieiunant,
non tantùm à cibis ſe abſtinent, quantum ab
omni actu iniquo: quoniam ſicut cibus car-
nem delectat, ſic omne malum delectat ſpiri-
tum carnis. Quid ergo? Quando ieiunamus,
ſi infundamus oleum capiti noſtro, verè va-
num eſt: & ſi lauemus facies noſtras aqua. Et
quis facie non lauata procedit? Magis enim ſi B
hoc facimus, quaſi per ſigna hæc lauationis &
vnctionis publicamus nos ieiunare. Quid er-
go? Simplex interpretatio huius loci hæc eſt,
quoniam per aggerationem intelligenda ſunt
iſta, ſicut & cætera ante dicta: tãquam ſi dicat:
Sic longè te facere debes ab oſtentatione ieiu-
nij tui, vt ſi poteſt fieri, quod non decet, etiam
ea facias, quę ex diuerſo luxuriæ & epulatio-
nis videntur eſſe indicia. Spiritualiter autem
ſic, ſicut ex ſuperioribus patet: quia facies a- C
nimæ conſcientia intelligitur. Proijce ergo
abs te auaritię ſordes, periurij ſtercora, mali-
tiæque putredinem: & lauaſti faciem, id eſt,
conſcientiam tuam aqua prophetica, de qua
Eſa. 1. d. dicit Eſaias: *Lauamini, & mundi eſtote, auferte*
nequitiam ab animabus veſtris. Si enim abſtule-
ris nequitiam ab anima tua, lauaſti conſcien-
tiam tuam: & ieiunas. Item caput tuum Chri-
ſtus eſt. Sitientem pota, eſurientem ciba, al-
gentem veſti: & ſic precioſiſſima myrrha, id eſt, D
oleo miſericordię unxiſti caput tuum, id eſt
Chriſtum, qui clamat in euangelio, dicens:
Infrà 25. *Quia quod vni ex minimis iſtis feciſtis, mihi feci-*
ſtis. Quoniam autem omnis iuſtitia in his
duobus conſiſtit: primùm, vt ne facias ma-
lum: ſecundum, vt facias bonum: ad id quod
pertinet ad fugienda peccata dixit, laua fa-
ciem tuam: ad illud autem quod pertinet ad
facienda bona opera, vnge caput tuum, &
es amabilis ſicut Maria, quę poſtquam con- E
ſcientiam ſuam lachrymis pœnitentiæ lauit,
poſtea infudit oleum ſuper caput Chriſti, &
impleta eſt domus odore: Ita & tuorum ope-
rum fama, ſi fueris talis, totam implebit ec-
cleſiam. Et quàm propriè dixit, faciem qui-
dem lauare: caput autem non lauare, ſed vnge-
re. Quandiu enim ſumus in corpore, conſci-
entia noſtra ſemp ſordida eſt in peccatis. Ca-
put autem noſtrum Chriſtus lauationem ne-
ceſſariam non habet, ſed ſolam vnctionem: F
Eſa. 53. c. *Quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in*
ore eius. Nolite theſaurizare vobis theſauros ſuper
terram. Præſens capitulum ad præcedens non
habet cõſequentiæ rationem, quia illud de ie-
iunio dictum eſt, hoc autem de eleemoſynis.
Quid ergo eſt? Si memores ſumus, nihil de

eleemoſyna, vel de oratione, vel de ieiunio,
dominus docuit ſuprà: ſed ſimulationem eo-
rum compeſcuit tantùm, vt ne coram homi-
nibus faciant ea, vt videantur ab eis: non quia
poſſibile eſt ſic ea agere, vt non ea videant ho-
mines, ſicut diximus ſupra: ſed ſolicitum fe-
cit hominem, vt quantùm ad ſe ſic feſtinet a-
gere ea, vt non videatur: vt ipſum bonum o-
pus homini † Chriſtiano magis in affectu ſit, † omni
q̃ in actu. Et conuenienter, quoniam & ſupra A
legis quidem mandata magis ad opus reſpicie-
bant, quàm ad affectum: id eſt, *non occides, non*
adulterabis, &c. Chriſtus ad ſupplementum eo-
rum ſpiritualiora introduxit mandata, ad af-
fectum magis reſpicientia, quàm ad actum.
Ego autem dico, non iraſcaris, ne concupiſcas, &c.
Sic & hic vt boni † ſimulatione præciſa, ope- † omni
ra eorum bona ad cor magis reſpiciant, quam
ad aſpectum. Quoniam ergo, ſicut expoſui-
B mus, nihil docuerat Chriſtus de illis, nunc ſe-
cundum tres ſupra dictas iuſtitias, eleemoſy-
næ, orationis, & ieiunij, tres conſequentias
introduxit doctrinę: vnam ad eleemoſynam,
alteram ad orationem, tertiam ad ieiunium.
De quibus ſingulis demonſtrabimus in pro-
prio loco. Et ad eleemoſynam doctrina ſub-
ſequens hæc eſt: *Nolite theſaurizare vobis the-*
ſauros ſuper terram, vt talis ordo ſit narratio-
nis: *Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere*
C *ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, & in*
vicis, vt glorificentur ab hominibus. Amen di-
co vobis, perceperunt mercedem ſuam. Te au-
tem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua
quid faciat dextera tua: vt ſit eleemoſyna tua in
abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito,
reddet tibi manifeſto. Nolite theſaurizare vobis
theſauros ſuper terram. Et hic dat conſilium,
vt eleemoſyna fiat: in ſecundo loco oſten-
dit, quę vtilitas eſt in eleemoſyna facienda:
D in tertio loco, vt neque timor inopiæ acci-
dentis impediat voluntatem eleemoſynæ fa-
ciendæ. Nolite theſaurizare vobis theſauros
in terra, quia non eſtis de terra, nec de ter-
ra veniſtis, ſed pro tempore de terra ſu-
ſcepiſtis terram, vt per terram vincatis ter-
ram: ſed de cœlo eſtis, & de cœlo veni-
ſtis, & iterum redituri eſtis in cœlum, niſi
vltrò remanere volueritis in terra. Illic ergo
ſubſtantiam tuam colloca, vbi patriam habes.
E Vis autem ſcire, quia peregrinus es in hoc mũ-
do? Audi prophetam dicentem: *Incola ego* Pſal. 118.
ſum in terra, non abſcondas à me mandata tua.
Quæ eſt ergo inſipientia, vt contentus ſis
ſuper terram: id eſt, in alienis vis ſeruire dia-
bolo, cum poſſis in cœlis: id eſt, in proprijs
regnare cum Chriſto? *Vbi tinea & comeſtura ex-*
terminant, & vbi fures effodiunt & furantur. Om-
nia bona mundi triplex interitus tollit. Aut
enim à ſemetipſis veteraſcunt, & tineant ſicut
F veſtimenta: aut ipſis dominis luxurioſè viuen-
tibus comeduntur, ſicut cæteræ facultates:
aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumnijs,
vel quolibet alio iniquo modo diripiuntur.
Quia omnes fures dicuntur, qui p iniquitatẽ
feſtinant aliena facere ſua. Sed dices, Nunquid
omnes qui hęc habent, perdunt ea? Ventilo
veſti-

veſtimentum meum, & non tineat: parcius ago, & facultates meæ non comeduntur. Sollicitè ago res meas, & nõ diripiuntur à furibus. Interim quidem ſic dicam, quia ſi non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Quid ergo? melius eſt ſuper terrã reponere, vbi incert' eſt conſeruationis euentus, an in cœlo, vbi eſt certa cuſtodia? Hic ſi non cuſtodieris, perdes: ſi cuſtodieris, timore & ſolicitudine cruciaris. Illic autem etſi dormis, à Deo ſeruantur: & cùm recordatus fueris, ſpe gratularis. Quæ eſt autem ſtultitia illic relinquere, vnde exciturus es, & illuc non præmittere quò iturus es? Verè autem malè ſeruatas diuitias, etſi corporaliter non perdidiſti, ſpiritualiter perdidiſti, quia nec proficiunt tibi ad vſum ſalutis. Quicquid enim pro anima tua feceris, hoc eſt tuum: quod autem reliqueris, perdidiſti. Nam quod corporaliter malè congregatur, ſpiritualiter diſperſum videtur, & perditum: quod autem corporaliter bene diſpergitur, ſpiritualiter illud congregatum, & repoſitum videtur in cœlo. Nunc autẽ ponit quæ ſit vtilitas in eleemoſyna faciẽda, dicẽs: *Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum.* Qui collocat theſauros in terra, non habet quod ſperet in cœlo. Vt quid enim aſpiciat in cœlum, vbi nihil repoſitum habet? Propterea ſiue lætatur, in carnalibus & terrenis lętatur: ſiue triſtatur, de carnalibus & terrenis triſtatur. Qui autẽ diuitias ſuas reponit in cœlo, non habet ſpem in terra. Vt quid enim delectetur in terra, qui nihil habet in terra? Ideo ſiue lætatur, in ſpiritualibus lætatur: ſiue triſtatur, de ſpiritualibus triſtatur. Ergo peccatorũ & lætitia mala, & triſtitia peior, quia aut de lucro terreno lętantur, aut de damno triſtantur: iuſtorum autem & lætitia bona, & triſtitia melior: quoniam aut de iuſtitia lætantur, aut de peccato triſtantur. Si enim aliqua cauſa mortis aduenerit, ſi quidem ſpes illius in terra ſit, triſtatur, † deeſt, nõ quaſi de domo ſua ad peregrè vadẽs, vt nõ † dicam ad tormenta, ſi autem ſpes eius in cœlo ſit, gaudet quaſi de peregrè ad domum propriam † deeſt, nõ reuerſurus, vt non † dicam ad regnum cœleſte. Secundò, qui theſaurizat in terris, dupliciter facit peccatũ. Primùm, quia malè congregat: ſecũdò, quia cor habẽs in terra, nũq̃ quę Dei ſunt recordatur, ſed ſemper quę terræ. Et qui theſaurizat in cœlo, dupliciter iuſtitiam facit. Primum, quia bene fœnerat: ſecundo, quia ſpem habẽs in Deo, ſemper quæ Dei ſunt cogitat & meditatur, & non quę terræ. Et quemadmodum qui ſemel congregare cœperit in terra, ipſa concupiſcentia terrena facit eum magis ſolicitum eſſe, nec ſolum ne minuat inde, ſed vt magis augeat: Sic & qui theſaurizat in cœlo, ipſa concupiſcentia ſpiritualis facit eum ſolicitum, non ſolùm vt non perdat quod habet, ſed adhuc vt augeat ſuper id quod habet. *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus.* Prius commemorare debemus, quia non de corporali oculo loquitur ſermo, nec de hoc corpore quod videtur à foris. Alioqui dixiſſet, Si oculus tu' ſan' fuerit, aut infirm': nunc autẽ dixit, ſimplex & nequã. Non enim omnis qui benignum habet oculum, omnino & corpus eius lucidum eſt: nec enim omnis qui malignum oculum habet, corpus eius in tenebris eſt. Quid enim ſi benignum oculum habet & infirmũ? Nũquid corpus eius in lumine eſt? Aut ſi malignum & ſanum, nunquid corpus eius in tenebris eſt? Ergo corporis nõ à foris, ſed ab intus, id eſt, corporalis naturæ. Lucerna autem eius eſt mens, per quam anima videt Deum. Vnde Iacob eſt appellatus Iſraël. Iſraël autem Hebraicè interpretatur mens videns Deum. *Iſrael.* Poſtquam ergo dixit, *Theſaurizate vobis in cœlo, quoniam vbi theſaurus tuus fuerit, ibi erit & cor tuum*: conuenienter ſubiunxit: *Lucerna corporis tui, oculus tuus eſt. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Vt oſtendat, quia qui eleemoſynas faciunt, cor ad Deum habere debent: qui autem cor habet ad Deum, illius oculus lucidus eſt: id eſt, illius mens ſpiritualis & munda eſt, nec terrenis concupiſcentijs ſordidata, ſicut ſcriptum eſt: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* *Supr. 5. c.* Sicut enim qui graues oculos habet, ſi ponas eum in aliquo obſcuro tenebroſoque loco, melius videt: ſi autem ponas eum in Sole, nihil videt, quia oculus eius non ſuffert Solis candorem: Sic homo mundialis, qui oculum, id eſt mentem, terrenis deſiderijs ſordidam habet, & turbulentam: ſi ponas eum in rebus mundialibus, ſapit & aſtutus eſt: ſi autẽ trahas eum ad res ſpirituales, tenebreſcit, ac nihil ſapit: quia mens illius deſiderijs corrupta terrenis iuſtitiæ bonum non ſentit. Non ſentit dico, non neſcit: ſcit autem, ſed non ſentit bonum iuſtitiæ, quia nec delectatur in eo: præoccupatum .n. habet cor circa delectationem terrenam. *Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Quę ſunt in nobis tenebrę? Senſus carnales maleuoli & iniqui, qui ſemper deſiderant quę ſunt tenebrarum & non lucis. In quo enim alio delectatur carnis natura niſi in auaritia, in libidine, in ſuperbia, in delitijs, cęteriſque malis, quæ ad tenebroſam mortem deducunt? Et qui intelligit quid eſt, quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ille intelligit, quia tenebræ ſunt carnis natura. *Gala. 5. e.* Qui ergo oculum habet mundum, id eſt, mentem ſpiritualem, cœleſtia ſemper aſpicientem, corpus ſuum ſeruat lucidum, id eſt, ſine peccato. Si enim caro deſiderat ea quæ diximus mala, ſecundum ſuam naturam homo habens mentem lucidam, & ſpem ad Deum, iuſtitię conſideratione diiudicat eam, & diuini timoris virtute repercutit eã: & ſic quãuis nolentem, tamen ſeruat eam lucidam, id eſt, ſine peccato. Intellexiſti ergo quomodo qui oculum habet ſimplicem, corpus ſuum lucidum habet: qui autem oculum, id eſt mentem habet aut malignitate aliqua tenebroſã, aut diuitiarum concupiſcentia turbulentã, tenebroſum poſſidet corpus? Nam quæ res faciunt mentem hominis ſpiritualem eſſe mundam, ipſæ res ex diuerſo faciunt carnalem & ſordidam. Quomodo fit munda mens illius qui facit eleemoſynas, & ſpem habet in cœlo: ſpes autem in Deum, facit mentem ſpiritualẽ & mundam:

Sic qui diuitias congregat cum peccato, ſpem ſuam ponit in terra: qui autem ſpem habet in terra, illius mens carnalis eſt & immunda. Illius ergo tota caro in tenebris eſt, id eſt in peccatis. Quomodo? Quando enim caro ſecundum ſuam naturam, ſicut diximus, concupiſcit peruerſa, homo ſpem habens in terra, & mentem concupiſcentijs turbulentam, non ei contradicit, nec iuſtitiæ conſideratione diiudicat, nec iudicij futuri virtute repercutit: A quia nec videt cum ſit cæcus, nec intelligit eſſe malum quod malum eſt, & ſi vult non poteſt, quia ſpem non habet, niſi in ſeculo. Scimus autem quia ſpes nobis præſtat virtutem, vt carnalibus concupiſcentijs reſiſtamus: qui autem ſpem non habet in cœlo, virtutem nõ habet reſiſtere concupiſcentijs ſuis, & ideo fit caro illius tota tenebroſa. Et vt breuius & manifeſtius exponamus: Anima priuſquam peccet, diuino auxilio confortata, regina & domina eſt corporis ſui, & quaſi libera & regina B ſedet in throno cordis ſui, & gubernat corpus ſuum quaſi palatium ſuum, neç poteſt illam vincere caro. Si autem grauibus ſe peccatis obligauerit, tunc diuino auxilio deſtituta, & in poteſtate ſpirituum immundorum redacta, fit debilis & infirma, vt non iam ſit domina corporis ſui, ſed ancilla magis: & iam non caro animæ ſubiecta eſt, ſed anima carni, nec ꝙ vult anima caro facit, ſed ꝙ caro coëgerit, hoc anima facit. C Intellexiſti ergo quo modo qui oculũ mentis ſordidum habet, totum corpus illius tenebroſum eſt? *Si autem lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ ſunt*? Sicut ſupra diximus, tenebra eſt ſemper carnalis natura, quia ſemper peccatrix eſt: etſi non peccet contradicente ſibi anima, tamen rectè peccatrix & tenebroſa vocatur, q̃a ſemp̃ habet caro peccãdi propoſitũ, vt frequẽter etiam iuſtæ animæ ſurrepat, vt quod ſuũ eſt agat. D Quis.n. eſt ita fidelis, q̃ nũquã vel ex parte eſt à carne victus? & ſi eſt, rarus eſt. Lumen autem eſt in corde, ſicut iam frequẽter audiſtis, anima Deum vidẽs, id eſt, ſpiritualis. Si ergo ipſa anima diuina cùm ſit, & data eſt ad illuminandum illam carnem, fiat quaſi carnalis, & terrenis concupiſcentijs contenebreſcat, terrena ſemper aſpiciens, illius talis hominis caro iam vide quomodo inuoluta ſit tenebris peccatorum. Si enim (ſicut diximus) in viro iuſto contradicente ſibi E rationali anima, ſemper caro ſurrepit animæ, & quod ſuum eſt agit: quantis putas in homine malo iniquitatibus ſe inuoluet caro, quando anima quæ contradicere illi debuerat, conſentit ei, conſimilia concupiſcens? Per alteram quidem ſpeciem, tamen eundem ſenſum exponit Lucas, primum mandans: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum*. *Luc 12. d.* Vendite quod poſſidetis, & date eleemoſynam: facite vobis ſacculos, qui F non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cœlo, & cætera. Deinde ait, *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptijs.* Oſtendens quia nemo poteſt habere lumbos præcinctos ad exeundum hoc mundò, nec lucernas ardentes, nec expectare dominum ſuum, niſi qui vendunt quod habent, & dant eleemoſynas, & faciunt ſibi ſacculos qui non veteraſcunt, & theſaurum non deficientem in cœlo.

HOMILIA XVI.

EX CAPITE VI.

Nemo poteſt duobus dominis ſeruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. *Luc. 16. c.*

VIdeamus in primis quomodo dicta præcedentia ſubſequantur verba præſentia. Superius præcepit eleemoſynas facere, dicens: Theſau-B rizate vobis theſauros in cœlo, quoniam qui theſaurizauerit theſauros ſibi in cœlo, ille cor habet in cœlo, & ſpem ad Deum: ille habet oculum animæ ſimplicem, id eſt, mentem mundam & ſpiritualem, & ſemper non terrena, ſed cœleſtia meditantem. Qui autem habet mentem mundam & ſpiritualem, ille poteſt corpus ſuum ſeruare lucidum, id eſt, ſine peccato. Qui autem non facit eleemoſynas, nec cor habet in cœlo, nec ſpem C in Deum, nec mentem mundam & ſpiritualem, neque poteſt corpus ſuum ſeruare lucidum, id eſt, ſine peccato: quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire, Deo & mammonæ, id eſt diuitijs. *Mãmona.* Mammonæ enim Syriaca lingua diuitiæ appellantur. Sicut ergo qui duos dominos habet, neceſſe eſt, vt vnum amet, & alterum odiat: vnum contemnat, & alteri obediat: Sic & qui vult Deum amare, neceſſe eſt vt odiat diuitias: D qui autem voluerit amare diuitias, neceſſe eſt vt odiat Deum: & qui vult mandata Dei facere, neceſſe eſt vt odiat diuitias: & qui vult mandatis Dei obedire, neceſſe eſt vt contemnat auaritię mandata facere: & qui voluerit auaritiæ mandata facere, neceſſe eſt vt contemnat Dei mandata. Conſidera autem, non dixit, nemo poteſt habere Deum & diuitias: ſed, nemo poteſt Dei eſſe ſeruus, & diuitiarum. Aliud eſt enim habere diuitias, aliud E autem ſeruire diuitijs. Si habes diuitias, & diuitiæ illæ non te faciunt ſuperbum aut violentum, ſed ſecundum quod potes das impotentibus, dominus es diuitiarum tuarum, non ſeruus: quia non te diuitiæ tuæ tenent, ſed tu diuitias tuas. Si autem diuitiæ tuæ ſuperbum te faciunt, aut violentum, & conſtrictus auaritia nemini aliquid præſtas, tunc ſeruus es diuitiarum tuarum, non dominus: quia diuitiæ tuæ te tenent, non tu diuitias F tuas. Nunc iam docet, vt ne timor inopię impediat ab eleemoſynis voluntatem, dicens: *Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis in cordibus veſtris quid manducetis.* Nam ſolicitudo, deſperationis eſt filia: quia deſperatio ſolicitudinem generat. Quid eſt quod dicit, Ideo dico vobis? Et quid? Vt eleemoſynas faciatis,

vt the-

Digitized by Google

vt theſaurizantes in cœlo cor mundum habeatis, ſperantes in Deum. Qui autem ſperat in Deum, ille non eſt ſollicitus quid manducet, aut quo veſtiatur: quoniam nulla res eſt quæ facit homines deſperare in aliqua neceſſitate niſi iſta res, quia non habet ſpem in Deum. Ne ergo mihi dicas, nunquid volo eſſe ſolicitus? ſed ipſa res me cogit. Nunquid nolo ſperare in Deum? ſed non poſſum. Cor enim meum non me audit. Neſcis quid pateris, langues, & tamen cauſam tui languoris ignoras. Vis oſtendo tibi cauſam, vt in omni neceſſitate nunquã deſperes? Fac bene & operare iuſtitiam, vt ſpem habeas apud Deum, & non deſperabis in terra. Bona enim opera ſunt quæ ſperare faciunt, & mala opera deſperare compellunt. Propterea non dixit propheta: Spera in Deo, & inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius: ſed, *Spera in Deo, & fac bonitatem, & inhabita terram.* [Pſal. 36. a.] *Ne ſoliciti ſitis quid manducetis.* Non dixit, nolite laborare: ſed, *nolite ſoliciti eſſe.* Ergo ſoliciti eſſe vetamur, laborare autem iubemur. Sic enim & dominus loquens ad Adam, non dixit, cum ſolicitudine facies tibi panem, ſed cum labore & ſudore faciei tuæ. Ergo non ſolicitudinibus ſpiritualibus, ſed laboribus corporalibus acquirendus eſt panis. Sicut laborantibus enim pro præmio diligentiæ, Deo præſtante, panis abundat: ſic dormientibus & negligentibus pro pœna negligentiæ, Deo faciente, ſubducitur. *Nónne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* Confirmat ſpem noſtram, primùm de maiore ad minus deſcendens, deinde à minore ad maius aſcendens. Quomdo ſi animã dedit, eſcam non dabit? Si corpus plaſmauit, veſtimentum non prouidebit? Niſi voluiſſet eſſe quod eſt, nõ crearet. Quod autem ſic creauit vt per eſcã ſeruetur, neceſſe eſt vt det ei eſcam, quandiu vult eſſe quod fecit. Quid eſt à minore ad maius? *Videte volatilia cœli, neque ſeminant neq; metunt, &c.* Si auibus præſtat alimentum, hominibus non præſtabit alituram? Si illi non laborantes inueniunt eſcas, homo non inueniet, cui Deus dedit & operandi ſapientiam, * & [*ſcientiã.] fructificandi ſpem? Omnia .n. animalia Deus propter hominem fecit, hominem autem propter ſe. Si ergo animalibus miniſtrat propter hominẽ, hominibus nõ miniſtrabit ꝓpter ſeipſum? Omnia Deus in ſapientia fecit, hominẽ autem nõ ſolum in ſapientia, ſed etiam ſecundum ſapientiam ſuam. Quãtò ergo precioſior hominis creatio quàm animalium, tantò maior ſolicitudo Dei de hominibus, quàm de animalibus. Omnia Deus animalia fecit, vt tandiu ſint, quandiu ſunt: cum verò mortua fuerint, fiant tanq̃ quę nõ fuerunt: hominem autem vt non ſolùm ante mortem, ſed etiam poſt mortem viuat: magis autem poſt mortem, quam ante mortem: quoniam ante mortem in tentatione viuit, poſt mortem autem in gloria. Si ergo illis occurrit, quos ſic creauit, vt tantummodo videantur: † hominibus non occurret, [† viuant.] quos fecit vt in perpetuo vivant? *Quis veſtrum cogitando poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? & de veſtimento quid ſoliciti eſtis?*

Si ergo cogitando modicam partem corpori veſtro adhibere † non poteſtis, quomodo co- [† addere] gitando ſaluandi eſtis in toto? Deus qui te ex nihilo formauit in vtero, & de periculo cum periculo naſcentem de vtero matris eripuit, te non ſolùm non cogitante, ſed neque ſciente. Deus qui per ſingulos dies incrementa corporis tui dat, & ſapientia facit, te non intelligente. Si ergo in teipſo quotidie prouidentiam o-

A peratur, quomodo in neceſſarijs tuis ceſſabit? Conſiderate lilia agri, quomodo in tempore opportuno creſcũt, tempore ſtatuto formantur. In frondibus veſtiuntur candore, implentur odoribus: & quod terra radici non dederat, neque radix illi, inuiſibili operatione Deus largitur: neque plus iſtis, & minus alijs: ſed in omnibus eadem prouidentiæ plenitudo ſeruatur, vt non à ſeipſis nata, neque euentu facta putentur, ſed Dei prouidentia intelli-

B gantur eſſe diſpoſita. *Nunquid laborant? nunquid nent?* Dicendo, *non ſeminant,* * † viros [*† laborant.] confortat: dicendo autem, *neque nent,* mulieres: quoniam virorum vita ſeminationibus, mulierum autem lanificio ſuſtentatur. *Neque Salmon in omni gloria ſua ſic veſtiebatur.* Quia Salomon etſi non laborabat, neque ſollicitus erat quid veſtiret: tamen vel iubebat, vel diſponebat, vel ſciebat. Vbi autem iuſſio & diſpoſitio, illic & miniſtrantium offenſa fre-

C quenter inuenitur, & iubentis iracundia excitatur: hæc autem neſciunt quomodo ſic coronãtur. † Illi homines miniſtrabãt, iſtis Deus. [† veſtiuntur] *Si enim fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quantò magis vos modicæ fidei?* [*ornantur.] Si ergo floribus ſic occurrit, qui ſic nati ſunt, vt tantũmodo videantur & pereant: homines negliget, quos ſic creauit, vt non ꝓ tempore videantur, ſed vt in ꝑpetuo ſint? Qui intelligit quid eſt homo, nõ deſperat de Deo:

D qui autem deſperat de Deo, neſcit quid eſt: quoniam homo in Deo, & Deus in homine eſt. *Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus?* Deus enim hæc in natura creauit, quaſi regulam terræ mandans: Producat terra herbã pabuli: ideo vult aut non vult, bonis & malis germinat: quia terra miniſtrare iuſſa eſt, non iudicare. Bonum autem & malũ non in natura creauit, ſed in arbitrio noſtro poſuit, vt ꝙ volumus, ſimus. Ideo bo-

E nis palma ꝓponitur, malis autem pœna. Quæ eſt ergo ſapientia, de eo eſſe ſolicitum, quod etſi ſolicitus non fueris, habebis: & de illo non eſſe ſolicitum, de quo ſi ſolicitus non fueris, perdes? Nam eſcam etſi ſolicitus non fueris de ea, inuenies: iuſtitiam autem niſi ſolicitus fueris, non apprehendes. *Hæc enim omnia gentes quærunt.* Quia in rebus humanis fortunam eſſe credunt, non prouidentia neque iudicio Dei vitas ſuas gubernari ęſtimant, ſed incerto

F duci euentu, ideo meritò timent, meritò ſoliciti ſunt, & deſperant, quaſi qui neminem habeant gubernantem. Qui autem credit ſe iudicio Dei gubernari, non incerto duci euentu, eſcam quidem ſuam in manu Dei cõmittit, ſciens quia neminem ſine voluntate & iudicio Dei fames aut nuditas occidit. Cogitat

autem de bono & malo, ſciens quia niſi ſolicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet: ideo dicit, *Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius.* Regnum Dei eſt retributio bonorũ operum & malorum: iuſtitia autem eſt via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo die ac nocte cogitas qualis erit gloria ſanctorum, vel qualis erit interit' impiorũ & peccatorum, neceſſe eſt vt aut ꝑpter timorem pœnę territus recedas à malo, aut propter deſiderium gloriæ excitatus feſtines ad bonum. Et ſi quotidie cogitaueris, quæ ſit iuſtitia Dei, & quid odit, quidve amat, ipſa iuſtitia oſtendet tibi vias ſuas. Nam iuſtitia ſicut odientes ſe fugit, ſic amantes ſe ſequitur. Nec enim daturi ſumus rationem vtrum pauperes fuerim', aut diuites, quia nec fuit hoc in noſtra poteſtate: ſed ſi bene egimus aut malè, quod in noſtro iacet arbitrio. Dictum eſt ad hominem: Gen. 3. c. *Maledicta terra in operibus tuis.* Vides quia propter peccata hominum maledicitur terra, vt non germinet: benedicitur autem, cùm bona opera fecerimus? Tu ergo quære iuſtitiam, & non tibi deerit panis: quoniam ſicut propter mala opera fructus terræ ſubducitur, ſic propter bona abundat. Propterea dicit, *Quærite regnum Dei & iuſtitiam eius & hæc omnia apponentur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum.* Iam diximus, quoniam quod dicit hodie, hoc ſolum ſignificat, quo opus habemus in vita noſtra præſenti. Quod autem dicit, cras: quod ſuperfluum eſt ſupra neceſſitatem oſtendit. Nihil ergo curetis ſuperfluũ habere, quàm neceſſarium eſt vobis in vita præſenti ad vitam quotidianam. Quod autem ſuperfluum fuerit, quod eſt cras, curabit ſe: ac ſi dicat, Superflua quantacunque congregaueris, illa ſeipſa curabunt. Te quidem non eis fruente, ipſa autem inuenient dominos multos, qui ea procurent, ſicut placuerit ipſis. Quid ergo curas de illis, quorum poteſtatem alijs es dimiſſurus? *Sufficit enim diei malitia ſua:* ac ſi dicat, Sufficit tibi labor & miſeria, quam pateris in vita propter vſus quotidianos, quos neceſſarios habes. Noli ſuperfluè pro ſuperfluis laborare, ne labor quidem fiat tuus, fruitio autem alterius. Malitiam autem diei, ipſam afflictionem appellat ſolicitudinum præſentium & laborum: non ſicut Manichæi dicunt, malam eſſe ipſam creaturam Dei.

HOMILIA XVII.

EX CAPITE VII.

Nolite iudicare, vt ne iudicemini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

QVidam hunc locum ſecundum huiuſmodi ſenſum exponunt dicentes, quia dominus hoc mandato non prohibet Chriſtianos ex beneuolentia corripere alios Chriſtianos dignos correptione: ſed vt ne aut per iactantiam iuſtitiæ ſuæ Chriſtianos deſpiciant peccatores, derogantes frequenter de multis, & ex ſolis plerunque ſuſpicionibus odientes cæteros & condemnantes, & ſub ſpecie pietatis proprium odium exequentes. Et vt ne ſic quidem Chriſtiani corripiant Chriſtianos, conuenit ſermo, qui dicit: *Nolite iudicare.* Si autem non † corripuerint, vtrum conueniat illud quod dicit: *Vt non iudicemini*, neſcio. († al. deſinon.) Nunquid propter illud ſolum, ſi ſic non corripuerint peccatores, conſequentur indulgentiam peccatorum ſuorum, ſecundum quod dictum eſt, *Et non iudicabimini?* Si enim iudicantes, ſicut iudicare non decet, malè faciunt: ſine dubio non iudicantes, veniam peccatorum priorum ex hoc non conſequentur, quia non iudicauerunt malè. Quis enim conſequitur indulgentiam mali ſui prioris, quia non addidit & alterum malum? Certè ſi in ſe peccantes non iudicauerint, nec ipſi iudicabuntur à Deo pro ſuo peccato. Hæc diximus, volentes oſtendere, quia hic ſermo non eſt poſitus de proximis non iudicandis, qui peccant in Deum, ſed qui in nos peccant. Quid ergo eſt? Vſque nunc expoſuit conſequentiam ad iuſtitiam eleemoſynæ pertinentem, nunc autem incipit exponere conſequentiam ad iuſtitiam orationis reſpicientem. Et eſt doctrina hæc quodammodo pars ipſius orationis: vt ſit talis ordo narrationis: *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Qui enim non iudicat proximum ſuum propter peccatum quod fecit in ipſum, illum nec Deus iudicat propter peccatum quod fecit in ipſum: ſed dimittet Deus debitum eius, ſicut & ipſe dimittit debitoribus ſuis. Sicut autem cætera vniuerſa mandata generaliter cunctis mandauit, tam ſacerdotibus quàm laicis, præcipuè tamen doctoribus, qui quantò maiores ſunt in ordine, tantò perfectiores eſſe debent in diſciplina. Sic & hoc mandatum de proximis non iudicandis, ad omnes quidem pertinet, præcipuè tamen ad doctores. Vnde quædam ſunt mandatorum iſtorum, quæ ſi diligenter aſpicias, penè nec conueniunt laicis, niſi fortè parum, doctoribus autem omnino conueniunt: quale eſt hoc ipſum quod ſequitur, *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui.* Videre enim feſtucam in oculo fratris omnium eſt: eijcere illam poſſe non eſt omnium, ſed tantùm doctorũ qui per doctrinam vel increpationẽ ſecundũ Deum poſſunt eijcere de mente fratris ſui peccatum vel magnum vel modicum. Sicut & illud quod dicit: *Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras miſeritis ante porcos.* Habere enim vel ſancta, vel margaritas, & poſſe diſpenſare vel bona vel mala: & diſcernere qui hominum ſunt canes, qui porci, non eſt omnium hominum, ſed ſanctorum. Vult ergo dominus doctores Chriſtianorum ſicut in omni iuſtitia, ſic & hoc primum facere, deinde docere: vt doctrinam ſuam bonam meliori cum vita com-

commendent, vt benè docendo ſcientiam inſerant, melius autem viuendo timorem: quia tales ſales ſunt terrę, condientes omnes ſuæ vitę exemplo: & luceſcunt doctrinis illuminantes. Quis autem audiat illum docentem, qui ſe ipsũ nõ audit? Ideo dicit ad omnes, præcipuè ad doctores: *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Quoniam ſi doctor memor ſit iniuriæ & doloris, & memoriam malitiæ ſeruet in anima ſua, ſoluitur totus eccleſiæ ſtatus, ſiue ad tempus reſpicias apoſtolorum, ſiue ad noſtrum. Tunc enim, ſicut legimus, difficile aliquos conuertebant ad fidem Chriſti, niſi multa prius paterentur ab ipſis. Nam quaſi laſſato diabolo & deuicto per ſufferentiam eorum nimiam vſque ad mortem, & relinquente corda infidelium, & iam non habente virtutem amplius eos armare, accedente gratia Dei conuertebantur ad Chriſtum. Si ergo memores fuiſſent iniuriarum, quas fuerant paſſi ab eis, nunquam poſtmodum eos in charitate docuiſſent, nunquam eos libenter ad fidem Chriſti poſtmodum recepiſſent: ſed & nunc cùm frequenter doctores offendantur à laicis, ſiue iuſtè ſiue iniuſtè, diabolo ſeminante occaſiones, ſi memores ſint iniuriæ & doloris, totam ſoluunt eccleſiam. Nam vbi recordatio iniurię aut doloris in medio eſt, nec doctor beneuolenter docet laicum, nec libenter eum laicus auſcultat: & doctor forſitan vel inuitus aperit os ſuum ad docendum: laicus autem cùm ſit omnino ſine timore Dei, nec vſque ad faciem contentus eſt eum audire, ſed conuerſo egreditur dorſo, & ſe & illum ſpernens, & amplius ſe quàm illum, & non ſentit animæ ſuæ diſpendium efferatus, ſicut nec beſtia irritata vulnus in ſe fixum. Hoc caput Lucas euangeliſta latè proſequitur, dicens: *Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: dimittite, & dimittemini, date & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam, & commotam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* [Luc. 6.f.] Et quis ſit ille, qui nec iudicat: quis autem qui iudicat quidem, & non condemnat: & quis eſt qui condemnat quidem, & tamen dimittit: & quis eſt qui dat, expoſuimus ibi.† [† tibi.] Et quoniam ſuperflua quidem menſura datur ei, qui nec iudicat: commota autem ei qui iudicat quidem, non autem condemnat: bona autem ei qui condemnat, ſed dimittit. Quoniam ſicut maior eſt ſuperflua menſura quàm commota, & cõmota maior eſt quàm bona & iuſta: ſic perfectior eſt ille qui nec iudicat, quàm ille qui iudicat & non condemnat, & ille qui iudicat, & non condemnat, melior eſt illo qui condemnat & dimittit. Hic autem Matthæus omnia illa breui ſermone concluſit, dicens: *Nolite iudicare, vt non iudicemini. In quocunque enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* Intelligens quoniam iudicij ſermo ad omnia pertinet illa. Nam qui iudicat tantum peccantem in ſe, & non condemnat, iudicat: & qui non ſolùm iudicat, ſed etiam condemnat, iudicat: hoc ipſum enim condemnare, iudicare eſt. Ergo pro illo, quod Lucas dixit, *Nolite iudicare*, aut iudicantes nolite condemnare: iſte dixit: *In quocunque iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis*: id eſt, Si iudicaueritis & non condemnaueritis, ſimili iudicio & vos quidem iudicabimini à Deo, ſed non condemnabimini: ſi autem & iudicantes condemnaueritis, ſimili iudicio & vos iudicabimini & condemnabimini. Et quod ille dixit, *dimittite, & dimittemini: date, & dabitur vobis*: iſte dixit, *in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Hoc eſt, ſi non rogati dimiſeritis peccatum proximis veſtris, ſed ſolo reſpectu Dei, & Deus ex ſe prius quàm rogetur à vobis, dimittet vobis. Si autem rogati veniam dederitis, & Deus tunc dabit vobis veniam, cùm dignis precibus & congrua lamentatione eum rogaueritis. Quoniam ergo dixerat præcipuè, ſicut diximus, doctoribus, nolite iudicare, vt non iudicemini: conuenienter addidit, & dicit: *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides?* Id eſt, qui trabem in oculo tuo nõ vides, vt quid vides feſtucã in oculo fratris tui? Ac ſi dicat, melius eſt nec docere, nec reprehendere laicum, quàm docere & reprehendere, & teipſum in reprehenſione conſiſtere, quoniam talis doctrina doctoris non eſt audibilis, ſed deriſibilis. Propter quod omnis ſacerdos ſi vult docere populum, prius ſeipſum doceat: ſi autem ſeipſum non vult docere de omni quod docet, nec ſeipſum arguere de omni quod arguit: nec alios doceat, nec arguat quenquam, vt ſi iudicium Dei non euadit, vel hominum opprobrium non patiatur. *Aut quomodo dicis fratri tuo, Frater, ſine, eiiciam feſtucam de oculo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo?* id eſt, cum qua facie arguis peccatum laici fratris tui, ipſe in eodem aut in maiore peccato exiſtens? non times, ne audias ex diuerſo: *Medice cura teipſum?* Si medico opprobrium eſt, qui nec alterius ſanitatem habet in poteſtate, nec ſuam, ſi alios velit curare, & ipſe debilis ſit, quaſi teſtimonium imperitiæ ſuæ portat in corpore ſuo propriam paſſionem: quomodo doctori † ſit opprobrium alios velle [† nos.] eruere à peccato, & ipſũ in maiorib' eſſe peccatis, dum poſſit amplius ſeipſum eruere à peccato, quàm alios? Aut ita: *Quomodo fratri tuo dicis*, id eſt, quo propoſito, putas ex charitate cordis dicis, vt ſalues proximum tuum? Non, ſed vt te ſimules iuſtum. Si autem verè ex charitate cordis argueres proximum tuum, vt ſaluares teipſum antè ſaluares. Nunquid poſſibile eſt vt beneuolentior ſis alteri, quàm tibi? Vt quid cùm teipſum nolis ſaluare, alterum velis? Omnis ergo doctor, qui alterum in qualicunque reprehendit delicto, & ipſe in eodem conſtitutus, non ſe prius expurgat: certum eſt quia alloquens in eccleſia non alios vult ſaluare, ſed per bonam doctrinam malos actus ſuos celare, & ſcientiæ laudem ab hominibus quærit, non ædificationis mercedem à Deo, & eſt hypocrita. Ideo competenter addit, & dicit: *Hypocrita eiice primùm trabẽ de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucã de oculo fratris tui.*

Hypocritæ qui. Hypocrita eſt enim omnis doctor, qui non
prius facit bona, & poſteà docet. Dum enim
bona docet, profitetur iuſtum coram homi-
nibus: dum autem malè agit, peccatorem ſe
conſtituit infra ſe. Hoc ergo dicit, Vis liberè
& fiducialiter reprehendere laicũ, & eiicere de
oculo mentis eius peccatum? Prius tuam ip-
ſius mentem purga ab omni malo, vt cùm tu
argueris laicum pro peccatis eius, ex diuerſo
laicus non habeat vnde redarguat te pro pec- A
cato tuo. Nam incipiet te timere in ſe, cùm
non inuenerit quod contemnat † in te. Omne
† condemnet. autem peccatum non ſecundum actum ſuum
diiudicatur, an modicum ſit, aut magnum,
ſed ſecundum peccantis perſonam. Laicus
enim etſi magnum fecerit peccatũ, modicum
eſt, & feſtuca eſt, quantùm ad ſacerdotis dico
peccatũ, quia laicus eſt: doctor autẽ etſi modi-
cum fecerit peccatum, magnum eſt, & trabs
eſt, quantùm ad laici dico peccatum, quia do- B
ctor eſt. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mi-
ſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè con-
culcent eas pedibus ſuis, & conuerſi diſrumpant vos.*
Cùm ſuprà dediſſet domin⁹ mãdatũ omnibus,
præcipuè autem doctoribus, vt diligerent ini-
micos ſuos, & benefacerent eis: iterum paulò
antè vt ne iudicarent eos qui peccant in ipſis:
conſiderans, quoniam qui perſequuntur ſa-
cerdotes Dei, aut iniuriant eos, aut lædunt:
plerunque aut infideles ſunt: quales ſunt gen- C
tiles vel hæretici: aut ſi ſunt Chriſtiani, ſordidi
ſunt & inſenſati, quia nec conſiderant, nec
intelligunt, ſacerdotes Chriſti vicarios eſſe
Nota. Chriſti, & Chriſtum: & quoniam qui honorat
ſacerdotem Chriſti, honorat Chriſtum: &
qui iniuriat ſacerdotem Chriſti, iniuriat Chri-
ſtum, ne fortè conſequenter cogitantes intra
ſe ſacerdotes dicant: Si iubemur diligere ini-
micos noſtros, & benefacere eis: ſi iubemur
nec iudicare eos peccatores, qui peccant in D
nos: ſine dubio ſicut debemus diligere eos,
& benefacere eis, ſic non debemus eos iudica-
re peccatores, qui peccant in nos: vt non ſo-
lùm noſtra, ſed etiam quæ propria Dei ſunt,
eis communicemus, vt ſit plena miſericor-
dia noſtra, ſicut & Dei. Ideo talem æſtima-
tionem eorum prouido ſermone compeſcuit,
dicens: *Nolite ſanctum dare canibus, & marga-
ritas veſtras nolite mittere ante porcos.* Ac ſi dicat,
mandaui vobis diligere inimicos veſtros, & E
non iudicare eos, vt vos exhibeam miſericor-
des ad illos, vt benefaciatis eis de corporalibus
† ſpiritualibus paſſim. veſtris, non de meis ſpiritualibus bonis, † quo-
niam in natura vobis communes ſunt, & non
in fide. Mandaui autem vobis, vt non iudicetis
eos, qui in vobis peccauerint. Id verò non ideo
præcepi, vt myſteriorum meorum ſecreta
non pandatis eis, qui nolentes me ſcire bla-
ſphemant & ſpernunt. Videte patrem veſtrum
Deum, ad cuius exemplum volui vos eſſe mi- F
ſericordes: carnalia beneficia dignis, & non
dignis ſimiliter præſtat, nunquid gratias ſpi-
rituales? Nec enim dixi vobis de illo: qui
ſpiritum ſanctũ iubet deſcendere ſuper gratos
& ingratos, & dat benedictiones ſuas ſuper
iuſtos & iniuſtos: propter quod in veſtris qui-
dem eſtote ſimplices & benigni, in meis autem
prudentes & cauti. Si tu veſtiarium tuum ſtu-
dioſum, & clauicularium cellarij tui fidelem
tibi requiris: quantò magis Deus talem requi-
rit diſpenſatorem gratiarum ſuarum, qui bene
tractãdo gratias eius, faciat gratiores, nõ malè
diſpenſando reddat ingratas? Sicut enim ſi ca-
nibus dederis ſanctum, aut porcis margaritas,
nec ſanctum canes ſanctificat, nec margaritæ
nutriunt porcos, ſed econtra canes coinqui-
nant ſanctum, & porci margaritas ſordidant,
vel confringunt: ita ſi hominibus caninos vel
porcinos mores habentibus ſanctum dederis,
aut myſteria ſecreta credideris, nec ſanctum
illos ſanctificat, nec myſteria veritatis eos il-
luminant: ſed econtra ipſi ſanctum coinqui-
nant, & myſteria veritatis blaſphemant. Ca-
nis & porcus ambo quidem immunda anima-
lia ſunt: ſed canis ex omni parte immundus
eſt: nam nec ruminat, nec vngulam habet
fiſſam. Porcus autem ex parte immundus eſt.
Nam quoniam vngulam habet fiſſam, mun-
dus eſt: quoniam autem nõ ruminat, immun-
dus habetur. Propter quod canes puto intelli-
gendos gentiles, vel hæreticos omnino im-
mundos: Nam etſi propter actus ſuos malos
immundi ſunt, & propter perfidiam ſuam vel
idolatriam amplius ſunt immundi. Porcos
autem, Chriſtianos carnalibus & immundis
voluptatibus deditos, quoniam propter fidem
quidem ſuam mundi ſunt, propter actus
autem ſuos ſordidos habentur immundi. Aut
canes quidem gentiles: porcos autem hæreticos
propter aliquid eorum modicum mundum:
quia vel nomẽ domini inuocare vidẽtur, ſed ex
moribus intelligis qui ſunt canes vel porci. Ca-
nis naturale eſt, improbum eſſe, nunquam
vocem mittere propter aliquam alteram cau-
ſam, ſicut cætera alia animalia, niſi ad abigen-
dos ſuperuenientes, interdum autem & de ſu-
perfluo in aëre latrat. Tales ſunt omnes genti-
les, vel hæretici inapprobabiles, latrãtes pluri-
mùm aduerſus ſeruos Dei, latrantes aliquando
& aduerſus Deum blaſphemijs vlulantes aper-
tè, & nunquam os ſuum aperientes ad bonum,
ſed ſemper ad malum. Item porci proprium
eſt in cœno ſe volutare, & nunquam in cœlum
aſpicere, nec quærere dominum ſuum, niſi
cùm eſurierit. Tales ſunt etiam Chriſtiani,
qui in carnalibus immunditijs delectantur,
nec aſpiciunt aliquando cœlos, nec quærunt
Deum, niſi cùm neceſſitas eis aduenerit: &
illi quidem euomunt malum, quando bene
iudicãtur de malo: reuertuntur autẽ ad vomi-
tum ſuum ſicut canes, quando nihilominus
agunt malum: & iſti proiiciunt ſtercora pec-
catorum ſuorum quando pœnitent: reuertun-
tur autem ad ſtercora ſua ſicut porci, quando
omiſſam repetunt vitam. Nunc videamus quæ
ſunt ſancta & quæ ſunt margaritæ. Nõ enim di-
ſtinxit, quid ſit ſanctum dare, quid non dare,
cùm ſit inter ſanctum & ſanctum differentia
ſanctitatis: ſed generaliter omne quod ſan-
ctum eſt, vetuit dare: ergo ſanctum eſt bap-
tiſmum, propterea nõ eſt dandũ, niſi iã fidẽ ha-
bentibus. Sancta eſt gratia corporis Chriſti,
pro-

Digitized by Google

propterea illis ſolis danda eſt, qui iam per baptiſmum facti ſunt filij Dei, & per impoſitionem manus. Benedictus panis ſancta ſunt, ꝓpterea illis porrigenda ſunt, qui capaces facti ſunt benedictionum per fidem. Item myſteria veritatis margaritæ ſunt, quia ſicut margaritæ incluſæ cochleis poſitæ ſunt in ꝓfundum maris: ſic & diuina myſteria in verbis † incluſa, [† libris] poſita ſunt intus in altitudinem ſenſus ſcripturarum ſanctarum. Et ſicut non omnis homo poteſt ſe mergere, & de profundo tollere margaritas, niſi artifex qui habet vſum rei illius: ſic non omnis homo poteſt deſcendere in altitudinem ſenſuum, & illic inuenire myſteriorum abſconditas margaritas, niſi vir ſpiritualis qui habet exercitationem ſpiritualium narrationum Dei. Propterea margaritæ non ſunt dandæ, niſi deſiderantibus veritatem, & cum ratione humana viuentibus. Si ergo talibus porcis ſecretorum myſteriorum miſeris margaritas, cœnoſæ vitæ delectatione mente grauati non intelligunt precioſitatem earum: ſed æſtimantes eas ſimiles eſſe ceteris fabulis mundialibus, ſimiliter eas carnalibus actibus conculcant: & poſt modicum conuerſi per inobedientiam, rumpunt præbitores earum: frequenter autem & ſcandalizati in eis, calumniantur expoſitores earum quaſi dogmatum nouorum ſeminatores. Et ſi talibus canibus, qualibus diximus, dederis ſancta, ſuſcipiunt quaſi canes ſine diſcretione, & ſordidis actibus ſuis conculcant ea, & pro nihilo æſtimantes quæ acceperunt, conuerſi diſputationibus ſuis quaſi latratibus irrationabilibꝰ, rumpunt veritatis prædicatorem. Et puto non ſine rationabili differentia ſanctum quidem canibus dare vetuit dominus, margaritas autem non dare porcis. Et de margaritis quidem poſſumus dicere, quia ſi porcis mitti vetantur minus immundis, quantò magis canibus plus immundis? De ſancto autem dando idem æſtimare non poſſumus. Quid eſt enim, ſi plus immundis dare non conuenit, minus autem immundis oportet? Idcirco neque vetitum intelligimus, neque mandatum: fortè quia frequenter & manum imponimus, & benedictionem damus etiam porcorum more viuentibus Chriſtianis: non quia illi merentur accipere, ſed nos ex nobis contra iuſtitiam dare vſurpamus, ne fortè plenius ſcandalizati, depereant. Ideo iuſſum non eſt, quia iniuſtum eſt: vetitum autem non eſt, quia infirmitati fuerat ignoſcendum. Sed quia de ſanctis cœpimus dicere, non eſt tacendum, quoniam aliud eſt ſanctificatio, aliud ſanctificatum. Sanctificatio enim eſt, quod alterum ſanctificat: ſanctificatum autem alterum ſanctificare non poteſt, quamuis ipſum ſit ſanctum: Vtputa ſignas panem tuum, quem manducas, ſicut ait Paulus: [1. Tim. 4. b.] *Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem*: Sanctificaſti eum, non feciſti ſanctificationem. Quod autem ſacerdos de manu ſua dat, non ſolùm ſanctificatum eſt, ſed etiam ſanctificatio eſt: quoniam hoc non ſolum datur quod videtur, ſed etiam illud quod intelligitur. De ſanctificato ergo pane licet & animalibus iactare, & infidelibus dare: quia non ſanctificat accipientem. Si autem tale eſſet quod de manu ſacerdotis accipitur, quale eſt quod in menſa manducatur: omnes de menſa manducarent, & nemo de manu ſacerdotis acciperet. Vnde & dominus in via, [Luc. 24. a] non ſolum benedixit panem, ſed de manu ſua dedit Cleophæ, & ſocio eius. Et Paulus nauigans [Act. 27. f.] non ſolum benedixit panem, ſed de manu ſua porrexit Lucæ, & cæteris diſcipulis ſuis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dandum eſt, nec infidelibus porrigendum: quia non ſolum ſanctificatum, ſed etiam ſanctificatio eſt, & ſanctificat accipientem.

HOMILIA XVIII.

EX CAPITE VII.

Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.

TRanſitum conſequentem de capitulo ad capitulum inuenire difficile eſt. Ideo diuerſa ꝓponimus ſecundum diuerſas æſtimationes interpretum. Sciens dominus, quoniam quæcunq; mandauerat ſuprà, hominibus impoſſibilia erant: & quantum ad naturã humanam, ſupra naturam. Nam qui ſe non abſtinet à cædibus, quomodo poteſt abſtinere ſe ab ira? Qui non abſtinet à fornicatione, quomodo ſe abſtineat à concupiſcentia? Qui non ſe abſtinet à periurio, quomodo ſe abſtineat à iuramento? Qui alios ferire non ceſſat, quomodo ſe præbeat feriendum? Qui nec inimicum ſuum ſincerè diligit, quomodo diligat inimicum? Quid autẽ ſic impoſſibile eſt, quomodo eleemoſynas facere, vel orare, vel ieiunare, & nolle hominibus apparere? Quid autem difficilius eſt, quàm non iudicare peccantem in ſe, aut nihil ſanctũ vel ſecretum dicere aut dare indignis? Neceſſe eſt enim vt & multos ſibi faciat inimicos. Quoniam ergo maiora erant mandata quàm virtus humana eſt, tranſmittit eos ad Deum, cuius gratiæ impoſſibile nihil eſt, dicens: *Petite & dabitur vobis*: vt quod ex vobis hominibus conſummari non poteſt, per gratiam Dei adimpleatur. Quoniam creaturam ſenſibilem Deus armatam & munitam creauit. Alios enim muniuit veloci pedum curſu, alios armauit vnguibus, alios velocibus pennis, alios dentibus, alios cornibus: hominem autem ſolùm ſic diſpoſuit, vt virtus illius ſit ipſe. Et in eo quod infirmiorem eum fecit omnibus, in ipſo fortiorem eum voluit eſſe in ſe. Nam ſciens Deus, quia cognoſcere & colere Deum vita æterna eſt: ignorare autem & contemnere, perditio ſempiterna: nec ita infirmum eum creauit, vt omnino nihil boni facere poſſet, ne, quem ſuper omnia, & ꝓpter quem omnia fecerat, omnibus inueniretur eſſe deterior: nec ita potentẽ eum creauit, vt etiam ſine Dei auxilio ex ſeipſo facere poſſet quod vult, vt infirmitatis ſuæ neceſſitate coactus, ſemper

neceſſarium habeat dominum ſuum. Et verè iuſtiſſima res eſt, vt factura neceſſarium habeat ſuum factorem. Si enim omnis virtus hominis in Deo eſt, & tamen contemnit omnium bonorum ſuorum authorem: quantò magis negligeret Deum, ſi potentia eius eſſet in ipſo? Aut ita: Quoniam ad ſanctificandam orationem quædam dederat eis obſeruandæ bonitatis mandata, dicens: *Nolite iudicare, vt non iudicemini*, competenter addit, *Petite, & dabitur vobis*: tanquam ſi dicat: Si hanc clementiam ſeruaueritis ad inimicos quam mandaui vobis: quicquid vultis petite, dabitur vobis: & quicquid deſideratis inuenire, quærite, & inuenietis: & quicquid clauſum vobis videtur, pulſate, & aperietur vobis. Gratia vos proſequente, petite precibus die ac nocte orantes. Quod ſi miſericordiam ſuam protraxerit Deus ad tempus, volens tentare conſtantiam fidei tuę, tu à petitionibus tuis nō recedas. Sicut enim qui verè eſurit, tandiu petit cibum, donec impleat neceſſitatem corporis ſui: nec poteſt ceſſare, neceſſitas enim vrget, quia ſine cibo viuere non poteſt. Ita & qui verè deſiderat gratiam Dei, ceſſare non poteſt à petendo, ſciens quia ſaluus fieri non poteſt ſine gratia Dei. Adhuc quęrite, interrogantes ſacerdotes cæteróſque habentes ſcientiam ſpiritualium ſcripturarũ, ſicut præcipit lex: *Interroga patrem tuum, & dicet tibi: ſeniores tuos, & annuntiabunt tibi.* Quęrite ſtudio & labore, legentes ſcripturas legis & prophetarum. Nam Deus ita nos diſpoſuit eſſe, vt nec ſtudentes circa ſcripturas, acquiramus ſalutem ſcientiæ ſine gratia Dei, vt ne nobis imputemus quod ſcimus: nec tamen gratiam acquiramus, niſi ſtuduerimus & laborauerimus circa ſcripturas, ne donum Dei detur negligentibus. Gratia enim adiutorium eſt infirmitatis humanæ: adiutorium autem non dormientibus datur, ſed feſtinantibus, & † præualentibus. Sicut enim in bello non omnis qui pugnat vincit, nemo tamen vincere poteſt, niſi pugnauerit: ſic non omnes qui ſtudent & legunt, acquirunt ſcientiam ſpiritualem, nemo tamen acquirere poteſt, niſi qui aut ſtudioſus fuerit ad legendum, aut aſſiduus ad audiendum. Et infideles quidem, & nō timentes Deum inueniunt ſcientiam legēdo & ſtudendo, ſed non illam quæ ex Deo eſt, quæ per ſpiritum ſanctum datur: ſed hanc quę eſt ex natura carnali, quę per exercitationem carnis acquiritur, quam habuerunt etiam & gentilium ſtudioſi. Multa enim differentia eſt inter ſcientias iſtas. Qui enim orationibus non inſtat, nec operibus bonis, ſed per ſolum ſtudium lectionum factus eſt ſciens, quando alijs prædicat, ipſe ſibi non ſentit quod prædicat. Si de ira Dei loquitur, alios forſitan terret, ipſe autem non timet: ſi de miſericordia, alios quidem forſitan conſolatur, ipſe autem non gaudet: alios admonet credere, & ipſe non credit eis quę dicit: Sed quando alios docet, ab intus conſcientia eius ridet ſibi de verbis ſuis: quia ſcientia quę ex ſolis lectionibus eſt, ex ore procedit: quæ autem de ſpiritu ſancto eſt, de corde profertur, & ideo ſpiritualis ſcientia non ſolùm dicitur, ſed & ſentitur: non tantùm in ſcripturis legitur, ſed ex corde ſuggeritur: & ideo ſi alios terret, ipſe amplius timet: ſi conſolatur, ipſe melius gaudet: & omne quod loquitur, non tantum legit, ſed experimento probauit. Ideo ergo petamus Deum, & operemur bona, vt non carnalem, ſed ſpiritualem ſcientiam mereamur. Et hoc eſt quod dicit, *pulſate & aperietur vobis.* Pulſat enim Deum, qui facit bona opera ante Deum oratione, ieiuniis & eleemoſynis. Sicut enim qui pulſat oſtium, non tantum voce clamat, ſed & manu: ſic qui bona opera facit, quaſi manu pulſat Deum operibus bonis. Scriptum eſt enim, *Concupiſce ſapientiam, ſerua iuſtitiam, & Deus præbebit eam tibi.* Sed quid dicis? Hoc ipſum peto, vt ſciam & faciam: & quomodo poſſum facere priuſquam accipiam? Etiam ꝙ potes fac, vt amplius poſſis: & quod ſcis ſerua, vt amplius ſcias. Iuſtitia enim ipſa ſe operatur, & ipſa ſe manifeſtat. Quomodo? Dum tu iuſtitiam operaris in te, iuſtitia te operatur in ſe. Nam omne artificium ſeipſum operatur: vtputa operaris vineam, colligis fructus eius, & delectatus in eis melius operaris. Vides quia ipſa ſe colit fructificando tibi dum colitur? Sic ex diuerſo, qui opus peccati exequitur, ipſum cum peccatum ſit ſpiritus immundus, operatur in eo delectationem peccandi, vt dum delectatur circa peccatum, amplius peccet. Sic & qui iuſtitiam operatur, cùm ſit & ipſa iuſtitia ſpiritus ſanctus, operatur in eo delectationem iuſtitiæ faciendæ, vt delectatus circa iuſtitiam, amplius faciat. Tale eſt quod dicit ſapientia: *Cogitatum habe in præceptis Dei, & in mandatis eius meditare ſemper, & ipſe confirmabit cor tuum, & concupiſcentiam ſapientiæ tibi dabit.* Vides quia ipſa iuſtitia ſe operatur, te tantummodo inchoante & laborante? Sed & ipſa ſe adaperit, dum colitur. Sicut enim qui peccat, dum peccat, magis atque magis tenebreſcit mens eius, & à luce veritatis recedit, ita vt nulla ſcientia ſalutaris remaneat in eo, niſi ſola malignitas, de qua dicit Salomon: *Sapientia impiorum, nequitia ſcientiæ eſt.* Sic & qui iuſtitiam operatur, dum operatur, magis atque magis clareſcit mens ipſius, & ad notitiam ſapientię maioris aſcendit, & ipſa ſe iuſtitia quaſi ſpeculum offert ante oculos cordis ipſius. Deinde ſi opera iuſtitiæ non facis: id eſt, ſi non pulſas, nec orare ex fide potes. Nam virtus orationis eſt opus iuſtitiæ. Oratio autem quaſi odor ſuauitatis eſt operis boni. Sicut ergo res aliqua ſine odore poteſt eſſe, odor autem ſine re aliqua eſſe non poteſt: ſic opus ſine oratione aliquid eſt, oratio autem ſine opere bono nihil eſt: & ſi oras, non ex fide oras. Nam ſicut lucerna nō quidem ex oleo accenditur, ſed per oleum nutritur: ſic fides non quidem ex opere naſcitur, ſed per opera enutritur. Aut ita: cum ſuprà mādaſſet omnib⁹, præcipuè autē doctorib⁹, vt diligerent inimicos ſuos, & nō iudicarent quaſi peccatores offendentes ſe: cōſequens erat, ſicut iam diximus, ne fortè ſub obtentu dilectionis & bonitatis, etiam ſancta Dei & ſecreta com-

Marginal notes: A, B, C, D, E, F (section letters); Deu 32.a (at "ſeniores tuos"); † al. non præualētibus. (at "præualentibus"); Luc 11.b (at "pulſate & aperietur vobis"); Eccl. 1.d (at "Concupiſce ſapientiam"); Eccle. 6.d (at "Cogitatum habe"); Ibid. 14.a (at "Sapientia impiorum").

communicarent eis. Ideo conſtituit ne faciant hoc dicens: Nolite, ſanctum dare canibus. Nūc autē dat eis conſiliū bonū, vt ſi diligant inimicos ſuos quaſi Dei benigni imitatores, & velint eos etiam ſecundū Deum ſaluare, petant Deū pro illis, & dabitur eis: quærāt eos qui perierunt in peccatis, & inuenient eos Dei gratia demonſtrante: pulſent eos qui ſunt in erroribus concluſi, & apperiet eos Deus, vt habeat ſermo eorum ad animas eorum ingreſſum: A ac ſi dicat de Chriſtianis, qui porcorum more viuentes perdiderunt per ſe imaginē Dei, & cadentes ab homine porci facti ſunt, & perierunt: quęrite eos admonendo beneuolè, promittendo eis miſericordiam Dei, & in ſpem eos
1. Cor. 5. a. adducendo. Sic enim & Paulus eum, qui quaſi porcus, & non homo indifferenter coniugium maculauerat patris, quæſiuit, & per gratiam Dei inuenit. Gentiles autem vel hæreticos, qui veriſimilibus perſuaſionib⁹ mendaciorum B circūſepti ſunt, & concluſi intra clauſtra perfidiæ, pulſate eos doctrinis aſſiduis, & aperiet eos Deus ſoluens clauſtra perfidię, & habebitis in eos ingreſſum: ſiut Chriſtus dicit in reuela-
Apo. 3. d. tione Ioannis: *Ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo: & qui aperuerit mihi, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Ergo non temerando ſancta Dei, vel peccatores, vel Gentiles, vel hæreticos debemus velle ſaluare ſub obtentu miſericordiæ. Hoc enim temeritatis C eſt, non bonitatis. Sed Deum quidem petendo pro eis, ipſos autem vel quærendo ſi perierunt, vel pulſando ſi clauſi ſunt. Et tunc ſi & nos dignè petimus, & illi ſanabiles facti ſunt, & ex canibus & porcis immundis reformati efficientur homines ſancti, & ſic iuſtè & dignè ſancta participabunt, & audient ſecreta myſteria. *Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.* Quoniam dixerat, petite, quęrite, pulſate: ne fortè ali- D qui peccatorū audientes dicant, etiā iſta facere dignos hortatur, nos autē indigni, etſi petierimus, non accipiemus: etſi quæſiuerimus, non inueniemus: etſi pulſauerimus, non nobis aperietur. Vide quomodo eandem clauſulam repetendo tam iuſtis, quàm peccatoribus miſericordiam Dei commendat, dicens: Omnis qui petit ſiue iuſtus ſit, ſiue peccator, tantum petere non dubitet, quærere non negligat, pulſare nō ceſſet: cum conſtet neminē ſperni, E niſi qui petere dubitauerit à Deo, quærere neglexerit, pulſare ceſſauerit. Vt autem cognoſcamus bonitatem Dei, dicamus de Deo, ſicut Chriſtus dixit de nobis. Dixit .n. ſuprà: *Diligi-*
Supr. 5. g. *te inimicos veſtros*, & cætera huiuſmodi: & addidit, *Si autem diligitis diligentes vos, quam mercedem habebitis? nonne Gentiles hoc faciunt?* Nos ergo dicamus de Deo: Si Deus tantummodo iuſtos ſuos & amicos exaudit & adiuuat, quam laudem bonitatis meretur? non- F ne & homines cum ſint mali, amicos ſuos rogantes ſe audiunt, & beneficia eis præſtant? Vi-
Luc. 6. e. des ergo, quoniam dominus dicens: *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt, qui Solem ſuum oriri iubet ſuper iuſtos & iniuſtos, & dat pluuiam ſuper gratos & ingratos*

bonitatem Dei voluit demonſtrare, quia tam iuſtis quàm peccatoribus parata eſt bonitas eius. Nec enim credibile eſt, vt opus bonitatis hominibus quidem iniungat in malis conſtitutis, ipſe autē nō faciat cùm ſit bonus. Ergo omnis qui non habet iuſtitiam, aut vt credat de regno cœleſti, vt facere valeat iuſtitiam, aut certè non petiuit fideliter, aut non quæſiuit ſtudio & labore, aut non pulſauit operibus A bonis: ideo non eſt duritia † Dei non præſtan- †iuſtitia tis, ſed culpa hominis negligētis. *Quis veſtrū habēs filiū, & ſi petat ab eo panē, nunquid lapidē porriget ei? Aut ſi piſcem petierit, nunquid ſerpentē porriget ei?* Vide quomodo nos ad ſpem diuinæ bonitatis inclinat, ne fortè aliquis conſiderans quanta eſt differentia inter Deum & hominem, & ponderans peccata ſua, dum non ſperat impetrare, nec incipiat petere: Ideo patrum & filiorum ſimilitudinem introduxit, vt etſi pro- B pter peccata noſtra deſperemus, propter paternam veritatem bonitatem Dei ſperemus. Panis eſt verbum de notitia Dei patris. Lapis, eſt omne mendacium, & quicquid illud habet in ſe ſcandalū offenſionis ad animū. Vnde dicit propheta ad iuſtum: *In manibus portabunt te, ne* Pſal. 90. c. *forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Omnis enim iuſtus cuſtoditur ab angelis, ne fortè in occaſionē offenſionis incurrat pes conuerſationis ipſius. Piſcem autem intelligere poſ- C ſumus verbum de Chriſto: ſerpentem autem ipſum diabolum. Vt ergo impetremus quod deſideramus, duo hęc conuenire debent. Vnum quidem vt petas oratione, & quæras ſtudio, & pulſes operibus: alterum autem, vt panis, aut piſcis ſit, quod petis. Si autē quæ non expediunt petis, hoc eſt carnalia quæ nocent animę tuę, quaſi lapis aut ſerpens, non tibi pręſtat, etiamſi petas, quia pater benignus eſt. Alioqui ſi præſtat nociua petenti, non eſt pa- D ter, ſed inimicus. *Si vos cùm ſitis mali, ſcitis bona data dare filijs veſtris: quantò magis pater veſter qui in cœlis eſt, dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Non quia apoſtoli erant mali, ſed quantum ad comparationem Dei, qui ſolus ſingulariter eſt bonus, omnes mali videtur. Sicut ad cōparationem niuis aut Solis, omne mūdū ſordidū videtur, & omne lucidū obſcurū. Et verè, cū omnes patres mali ſint præter Deū. Ecce ſi hodie pater iniuriam patiatur à filio, ſtatim affectus il- E lius mutatur in odium, & iraſcitur illi forſitan & caſtigat. Non quia ille faciens iniuriam patri peccauit ante Deum, ideo pater ſuus illi iraſcitur, ſed quia illi fecit iniuriam. Alioqui ſi pater iniuriā paſſus, non propter iniuriā ſuam iraſceretur filio, ſed propter illius peccatum, in omni peccato filiorum ſimiliter iraſceretur. Nunc autem, quando ipſi iniuriam patiuntur, dolent & fremunt: quando autem aliter filij eorum peccauerint in Deum, nec curant. Deus F autem offenſus ab homine, non ideo iraſcitur, quia ipſe cum eſſet Deus conſtitutus, ab homine eſt contempt⁹: ſed quia homo offendens Deum, perdidit animam ſuam. Verè ergo non iraſcitur de iniuria ſua, ſed dolet de perditione humana. Et ſi caſtigat, non vt ſuam iniuriam vindicet, ſed vt illum corrigat ad ſalutem.

Audi

Digitized by Google

Pſal.88.a Audi eum per prophetam dicentem: *Si dereliquerint filij eius legem meam, viſitabo in virga iniuſtitias eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis, &c.* Quoniam verò non omnia petentibus prẹſtat, ſed bona tantummodo: ideo non dixit, quantò magis pater veſter dabit petentibus ſe: ſed addidit, bona petentibus ſe. *Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eis.* Suprà propter ſanctificandam orationem mandauit, vt non A iudicent qui peccant in ipſos: ita ex neceſſitate ab ordine ſuæ narrationis excedens, introduxit alia quædam: quale eſt: *Quid tu vides feſtucam in oculo fratris tui*: & illud, *Nolite ſanctum dare canibus*, &c. quæ ſequuntur. Nunc ad mandatum quod cœperat, rediens ait: *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, facite & vos eis*: id eſt, non ſolum mando, nolite iudicare, vt non iudicemini, quod omnes homines ſibi fieri volunt, vt cùm nocuerint B aliquibus non iudicentur ab eis, ſed etiam omnia quẹcunque vultis vt faciant vobis homines, vos facite eis, & tunc impetrabiliter poteſtis orare. Nam quæcunque lex & prophetæ ſparſim in omnibus præceperunt ſcripturis, in hoc compendioſo comprehenduntur mandato, quaſi innumerabiles arboris rami in vna radice. *Intrate per anguſtam portam.* Tertia hæc conſequentia ad tertiam iuſtitiam ieiunij pertinet, & eſt pars doctrinẹ de ieiunio C factæ: vt ſit talis ordo narrationis: *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne appareas hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Intrate per anguſtam portam:* quoniam omnis quidem iuſtitiæ introitus ad vitam æternam anguſtus eſt homini viuenti in carne, propter aduerſitatem naturæ carnalis: nullus autem ſic eſt anguſtus & laborioſus, quomodo ieiunij ſynceriter conſum- D mati: & vt ſcias attende. Omnes quidem paſſiones carnales dicuntur & ſunt, quia ſpiritu carnis mouentur, ſiue ira, ſiue ſuperbia, ſiue inuidia, ſiue auaritia, ſiue vana gloria: prẹcipuè tamen tres ſunt quaſi naturales, & intimæ, & propriæ carnis paſſiones: eſca & potus, deinde amor viri ad mulierẽ & mulieris amor ad virum. In tertio loco ſomnus, quoniam ſine illis quidem paſſionibus ipſa natura carnis conſiſtere non poteſt. Ergo quaſi E partes quodammodo & ſupplementa ſunt naturæ carnalis: nam ad omnes illas paſſiones non neceſſitas naturæ carnalis vrget, ſed prẹſumptio ſpirit' carnis: ad iſtas autẽ ipſa neceſſitas naturæ carnalis. Ideo & grauius eſt eas à natura carnali præcidere, quam cæteras paſſiones. Nam omnes illas paſſiones præcidere labor eſt per colluctationẽ cordis: iſtas autem paſſiones præcidere, non ſolum labor eſt per colluctationem cordis, ſed cõſumere & conte- F rere ac interficere ipsã naturã carnalẽ, & quaſi truncare ſubſtantiam ipſam: quemadmodum ſi quis præcideret à corpore aliquod membrorum ipſius. Si ergo hæ tres paſſiones naturales ſunt, & intimæ, & propriæ naturæ carnalis: nulli' paſſionis abſtinẽtia ſic ſanctificat corpus, quomodo abſtinentia harum, vt ſit homo caſtus, vt ſit ieiunus, vt ſit in vigilijs perſeuerans. Et nulla illarum paſſionum ſic coinquinat corpus, quomodo paſſiones iſtæ, vt ſit homo aut fornicarius, aut epulator, aut deditus ſomno: ideo & Apoſtolus dicit: *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus* 1.Cor.6.d *eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat,* quia ꝓpriè de ipſa natura carnis † paſſio fornicationis egreditur. † corporalis. Et dominus in euangelio epulatorem proponit diuitem, cui pauper Lazarus adiacebat: & Abrahã non dicit ei, Luc.16.a. *fili recordare*, quia tu hoc & hoc feciſti in vita tua, & nunc cruciaris: ſed *quia bona recepiſti in vita tua.* Et vbique dominus in euangelio præcipit aſſiduè vigilare. Ergo propter omnes quidem iuſtitias, præcipuè autem propter laborioſiſſimum ieiunium dicit: Intrate per anguſtam portam, &c. Porta perditionis eſt diabolus, per quam introitur in gehennam: porta autem vitæ eſt Chriſtus, per quam introitur in cœleſtia regna: de qua dictum eſt: *Hæc porta domini, iuſti intrabunt per eam.* Pſal.117.e Lata autẽ porta dicitur eſſe diabol', nõ magnitudine poteſtatis extenſus, ſed effrænatæ ſuperbiẹ licentia dilatatus. Tale aliquid dominus dicit: *Beati pauperes ſpiritu.* Supr.5.a. Pauper ſpiritu eſt, qui cum ſit magnus, modicum ſe oſtendit. Pauper ſpiritu qui. Diues autem ſpiritu eſt qui cum ſit modicus, oſtendit ſe magnum. Sicut diabolus ſuperbia animi elatus, qui cum eſſet miniſter Dei in cœlo quaſi Deus ſuper cœlos extendere ſe vſurpauit contra Deum. Porta autem anguſta dicitur Chriſtus, non paruitate poteſtatis exiguus, ſed humilitatis ratione collectus, ſicut ipſe de ſe teſtimoniũ dat. *Videte quia mitis ſum, & humilis corde.* Infr.11.d. An non tibi videtur poteſtate latiſſimus, humilitate autem anguſtus, qui cum eſſet dominus maieſtatis, quaſi homo in hoc ſeculo voluit apparere, & quem totus non capit mundus, ſeipſum intra anguſtias vteri virginalis incluſit? Et aliâs intelligitur diabolus porta lata, & Chriſtus anguſta, quoniam diabolus omnibus peccatis inuolutos, & vniuerſam mundi ſarcinam baiulantes recipit, & ducit in mortem. Chriſtus autem non recipit in ſe, niſi qui ſe omnibus peccatis exuerint, & depoſuerint omnem ſarcinã mundi, & facti fuerint ſubtiles & ſpirituales, vt quales intrant in mundum, tales exeant de mundo. Adhuc latus dicitur diabolus, quoniam apud illum ſine lege ſunt omnia: Chriſtus autem anguſtus quoniam ſub ratione legis apud eum vniuerſa conſiſtunt. Quicquid enim ſine lege ſolutũ eſt, latum eſt: quod autem ſub lege eſt, ſemper anguſtum eſt. Via autem perditionis eſt omnis iniquitas. Dicitur autem ſpatioſa, quia non eſt intra regulam veritatis & diſciplinæ incluſa, ſed per diuerſa carnalium voluptatum diffuſa. Ambulantes in ea non quod debent agere, hoc agunt, ſed quicquid eos delectauerit, hoc ſequuntur. Voluntas eorum, lex eſt ipſorum: & non ipſi ſub lege ſunt, ſed lex eſt ſub illis. Via autem vitæ, eſt omnis iuſtitia. Dicitur autem eſſe arcta, quia intra regulam veritatis & diſciplinæ eſt incluſa, & ambulantes in ea non quod

delectat

Digitized by Google

delectat eos, hoc faciunt, ſed quod debent:
†deeſt, nõ. quia lex non † voluntas eorum eſt, nec lex eſt
ſub illis, ſed ipſi ſub lege. Conſiderandum eſt
autem, quia via ducit ad portam, & niſi quis
ambulauerit per viam, nõ poteſt peruenire ad
portã: ſic & qui iuſtitiã faciunt, ipſi ſoli poſſunt
cognoſcere Chriſtum, & intrant per ipſum.
Qui autem non ambulant per viam iuſtitiæ,
impoſſibile eſt vt verè cognoſcant Chriſtum,
quanuis multi etiam non ambulantes per iu-
ſtitiam, videantur cognoſcere Chriſtum. Si au-
tẽ nec fuiſti, nec es in via iuſtitiæ, & putas te co-
gnoſcere Chriſtum, mentiris. Sicut enim qui
audit, quia mel dulce eſt, nec guſtat de illo, no-
men quidem mellis cognoſcit, gratiam autem
eius naturæ ignorat: Sic & qui audit, quia
Chriſtus filius Dei eſt, iuſtitia autem eius non
fuerit vſus, tantummodo nomen Chriſti co-
gnoſcit, gratiam autem naturæ eius ignorat.
Ideo non dixit propheta, Audite & videte *quo-*
Pſal. 33. b. *niam ſuauis eſt dominus*: ſed, *guſtate & videte.*
Quando ergo aliquid audimus de Chriſto,
nomen Chriſti cognoſcimus tantummodo,
vt diximus. Quando autem iuſtitiam facimus
eius, ipſum Chriſtum guſtamus. Similiter nec
incurrit in manus diaboli, niſi qui in via am-
bulat peccatorum. Vis non incurrere in dia-
bolum? Declina à via quę ducit ad illum, &
nullã habet in te diabolus poteſtatẽ: ſi autẽ am-
bulaueris in via quæ ducit ad illũ, iã nõ diabolo
imputes perditionem tuam, quaſi ille te tra-
xerit ad ſe, ſed tibi, quia tu iuiſti ad illũ. Nun-
† Non quod. quid † porta ducit ad viam? ſed via ducit ad
portam: Sic non prius diabolus homines ducit
ad peccata, ſed peccata ad diabolum ducunt.
Vides ergo hæc via perditionis q̃ nociua eſt, q̃
ſpacioſa eſt? & ideo non ſolum volentes, ſed &
nolentes incurrunt in eam: & difficile eſt vt
natus in hoc mundo, aliquantulũ non incidat
in eam. Quaſi lata enim de longe videtur, &
ideo etiam infantes, antequã viã vitæ videant,
vel intelligant, iſtam vident: & cum intrauerit
quis in eam, prout vult ſe agit, nec coanguſta-
tur in aliqua parte, ita vt delectet eum ambu-
lare per eam. Ambulant enim in ea gaudentes,
ridentes, non ſolũ manducantes, & bibentes,
ſed etiã deuorantes & inebriantes. Ambulant
in ea diuites mentientes, periurantes, ali-
ena tollentes, & ſe diuites facientes. Am-
bulant in ea cum vxoribus, non ſolum cum
vxoribus, ſed etiam fornicantes & adulte-
tantes. Quid ſit tribulatio, neſciunt. Et quis
non delectetur quantum ad carnem ambu-
lare per eam? Hæc autem iuſtitiæ via angu-
ſta primum nec facilè videtur: & ideo qui
vult intrare in eam, neceſſe eſt vt aliquan-
tulum euagetur in via illa ſpacioſa, donec
antè conſiderans, aliquando inueniat iſtam:
& cum intrauerit in eam, non prout vult, agit.
Ex omni enim parte coãguſtatur, ita vt pœni-
teat eum intraſſe in eam. Ambulant enim tri-
ſtes, lugentes, ieiunantes, etſi manducantes
& bibentes, tamen non ſine lege timoris man-
ducantes & bibentes. Ambulant pauperes, etſi
diuites, non ſibi, ſed alijs: aliena nõ tangentes,
ſua diſpergentes. Ambulant caſti, etſi cũ vxo-
ribus, tamen non ſine legis timore amorem
ſuum diſpergentes, blaſphemati, iniuriam
paſſi, & ſpoliati. Et quem non pœniteat, quan-
tum ad carnem, intraſſe in eam? Et ne mire-
ris quia dixi, quem non pœniteat intraſſe per
eam, audi prophetam dicentem: *Mei autem* Pſal. 72. a.
penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia
zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns.
Ideo videntes homines hanc tribulatam & an-
A guſtam viam, multi recedunt ab ea, & quidam
ab initio, nec accedunt ad eam, nec volunt
eam videre. Quidam autem concupiſcentes
volunt eam videre, & accedunt ad eam: ſed
dum conſiderant anguſtias & labores eius,
recedunt ab ea. Alij autem audaciores, &
intrant in eam, ſed poſtea dum non ſuſtinent
labores & anguſtias eius, iterum reuerſi egre-
diuntur de ea. Adhuc autem ſpacioſa dicitur
illa via etiam hac de cauſa, quia omnia quæ
B ſunt, vxores, filij, parentes, amici, aurum,
argentum, veſtimenta, domus, paſſiones,
omnes ſpecies bonorum ciborum & potuum,
omnia artificia, omnes negotiationes, mi-
litiæ, honores, & quicquid in hoc ſeculo eſt,
quod aut viſum delectat, aut auditum, aut
odoratum, aut guſtum, aut tactum: vię per-
ditionis ſunt. Non quia omnes qui ambulant
in illis rebus peccant, ſed quia omnes iſtæ res
ad peccatum compellunt. Via autem vitæ an-
C guſta eſt, quia vna eſt ſpecies: id eſt abſti-
nentia omnium rerum. Qui enim ſeparat ſe
ab omnibus rebus illis, ſaluatur. Non dicimus
quia omnes qui ſunt in illis, pereunt: ſed quo-
niam qui ſe ſeparant ab illis, omnes ſaluantur.
Separãt autẽ ſe nõ corpore, ſed animo: nõ loco,
ſed actu. Nã quanuis ſit in mundo, nõ videtur
eſſe in mundo, qui non vtitur mundo.

D

HOMILIA XIX.

Ex capite VII.

Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos, &c.

SVprà mandauit apoſtolis ſuis domi-
nus, ne eleemoſynas faciant coram
hominibus, vt videantur ab eis ſic-
ut hypocritæ: & vt ne orẽt vt ab ho-
E minib' videantur, ſicut hypocritæ: & vt ne ie-
iunent corã hominib' ſe oſtendentes, ſicut fa-
ciunt hypocritę: & docuit illos vt ne faciant ſic,
& inſtruxit eos, quia poſſibile eſt in hypocriſi
& eleemoſynas facere, & orare, & ieiunare:
ꝓpter quod quaſi iã ad cognoſcentes †, q̧ a hæc † cognoſcendum.
omnia in hypocriſi fieri poſſunt, loquitur
dicens: *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt*
ad vos in veſtimentis ouium, ab intus autem
ſunt lupi rapaces. Quæ ſunt veſtimenta oui-
F lia? Species videlicet ſimulatæ religionis.
Eleemoſyna ſimulata, veſtimentum ouile
eſt, non opus ouile. Oratio ſimulata, veſti-
mentum ouile eſt, non opus ouile. Ieiu-
nium ſimulatum, veſtimentum ouile eſt,
non opus ouile: & cæteræ ſpecies pietatis, qui-
bus ſe veſtiunt lupi rapaces. Nulla autem res ſic
exterminat

exterminat bonum, quemadmodum ſimulatum bonum. Nam manifeſtum malum, quaſi malum fugitur & cauetur: malum autem ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, nec cauetur, ſed quaſi bonũ ſuſcipitur, & ideo coniunctum bono exterminat bonum. Sic ſerui diaboli tunc peſſimè Chriſtianitatẽ corrumpunt, quando ſe ſimulant Chriſtianos: de quibus admonet diſcipulos ſuos Chriſtus, magis autem nos omnes per illos, dicens: *Attendite à falſis prophetis*: A quia magna virtus eſt hominum † cognoſcere malum: & firma tutela ſalutis eſt, ſcire quem fugias. Hæreſis quidem periculoſa res eſt, ſed vtilis valde. Periculoſa quidem, quia multi ſeducuntur per eam, & pereunt: Vtilis autem eſt, quia tentãtur fideles per eam, & ab infidelibus ſegregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmuret neceſſe eſt de præmio probationis. In nullo enim negotio poteſt requies inueniri, niſi B præceſſerit labor: quantò magis in ſpiritualibus rebus, niſi præceſſerit tentatio, non poteſt eſſe probatio? *Attendite à falſis prophetis*. Primum ſcire oportet, quia ſunt omnino falſi Chriſtiani. Nam nulla res perdit viros Chriſtianos magis quam hæc: quia quoſcunq; viderint dici Chriſtianos, quaſi Chriſtianos eos æſtimant. Si enim conſtat quia ſunt falſi Chriſtiani, aut ille eſt falſus Chriſtianus, aut tu. Si non tu, ille: ſi tu non ille: Si ille, vt quid illum C Chriſtianũ æſtimas, de quo tibi Chriſtus mandauit? Quia Chriſtianus non eſt, quem Deus ſuum non confitetur filium: tu quomodo tibi exiſtimas fratrem? Sed fortè dicis: Quomodo dicere illum poſſum non eſſe Chriſtianum, quem video Chriſtum confitentem, altare habentem, ſacrificium panis & vini † offerentẽ, baptizantem, ſcripturas ſanctorum legentem, omnem ordinem ſacerdotij habentem? Vir ſapiens. ſi non confitetur Chriſtum, & manifeD ſta eſſet gentilitas illius, & ſi ſeducebaris per eam, inſania erat, qua ſeducebaris: nunc autẽ qui confitetur Chriſtum, ſed nõ ſic quẽadmodum mandauit Chriſtus, negligentiæ tuæ eſt, ſi ab eo ſeduceris. Qui enim in occultam foueam cadit, negligens eſſe dicitur, quia non cautè proſpexit: qui autem in manifeſtam foueam cadit, non negligẽs dicitur, ſed inſanus. Quæ autẽ de ſimilitudine eccleſiaſticorũ myſteriorũ dixiſti, hoc audi reſponſum: Quoniam E & ſimia hominis habet membra. & per omnia hominem imitatur, nunquid propterea dicẽda eſt homo? Sic & hęreſis omnia eccleſiæ habet & imitatur myſteria, ſed non ſunt eccleſiæ. Deinde ſciens dominus, quia non erant manifeſti Gentiles, ſed abſcõditi ſub nomine Chriſtiano: ideo non dixit, Aſpicite: ſed, *attendite*. Aſpicere enim eſt ſimpliciter videre: attendere autem, eſt cautè conſiderare. Vbi enim certa res eſt & indubitabilis, aſpicitur: vbi F autem incerta & dubitabilis, attenditur. Sciens ergo Chriſtus, quia eſt in illis aliquid quod alijs pro alio videbatur, aliud deſuper poſitum, aliud intus incluſum: ideo dixit, *Attendite*: vt ſcias quia non corporali aſpectu attendendum eſt, ſed vigilantia ſpirituali. Si enim corporaliter illos aſpicias, cognoſcere non potes, quia ſchemata Chriſtianitatis habent. Nam homines paſſibiles quomodo poteſtis videre mendacia veritatis velamine cooperta? Primum ergo attendendum eſt per opera bona. Si enim opera iuſtitię facimus, & à nullo errore decipimur. & ipſi omnem ſentim' errorem. Nam ipſa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoſcere. Nam qui non cognoſcit mendacium alterius, ſuam non intelligit veritatem. Ergo quandiu bona opera facimus, ipſum lumen iuſtitiæ ante oculos noſtros adaperit veritatem. Sic & peccata peccantium ſenſus tenebreſcere faciunt, vt non videntes mendacium cadant in illud. Vide enim ab initio, ex quo inter homines ſeminatus eſt error fidei, non error diabolicus fecit homines malos, ſed homines mali diabolicũ ſibi fecerunt errorem. Si error feciſſet homines malos, culpa erat Dei, qui tales homines fecit, vt ab erroribus ſeducantur: nunc autem culpa eſt hominis, qui voluntariè elegit errorem: quia non poſſunt errores præualere in homines, niſi peccata præceſſerint. Prius enim peccatis plurimis excæcatur homo, & ſic diaboli ſeductione ſeducitur, & cadit in mortem. Quemadmodum enim Sole manente non præualet nox, cùm autem acceſſerit ad occaſum, tunc occupat mundum: ſic quandiu lumen iuſtitiæ in homine fuerit, tenebra erroris eum non apprehendit. Ergo bonis operibus vigilandũ eſt, quia non error generat peccata, ſed peccata errorẽ. Sicut dicit Sapientia, *Impietas trahit hominem ad errorem*. *Attendite* ſicut admonet, *attẽdite*, quaſi Deo inuito diabolus hæreſes introducat: non Deo inuito, ſed permittente. Si enim Gentes non credidiſſent in Chriſtum, intelligebamus virtutem fuiſſe diaboli. qui Gentes credere non permiſit. Nam ſi diabolus aliquid potuiſſet, ab initio credere nõ permiſiſſet: nunc autem ex eo quod omnes gentes crediderunt, ſed poſtea ex credentibus factæ ſunt hæreſes, manifeſtum eſt, quia non fuit virtus diaboli, ſed permiſſio Dei. Et quare ſic admonet, quaſi qui noluerit fieri? Quia non ſine iudicio vult ſeruos ſuos habere, ideo miſit tentationem. Quoniam autem non vult per ignorantiam eos perire, ideo admonet. Ideo tentationem mittit, ne mali cum bonis coronentur: ideo autem admonet, ne boni cum malis pereant. *Attendite vobis à falſis prophetis*. Scriptum eſt, *Omnis lex & prophetæ vſque ad Ioannem*: non quia futuri non erãt poſt Ioannem. Fuerunt .n. & Agabas, & Sylas, & multi. Sed quia prophetia de Chriſto non erat ventura poſt eum. Ergo poſt Ioannem prophetia quidem de Chriſto futuro ceſſauit. prophetæ autem & fuerunt, & ſunt: ſed non qui prophetarent de Chriſto, ſed qui interpretarentur ea quæ de Chriſto ab antiquis fuerant prophetata: id eſt, doctores eccleſiarum. Sed & omnes Chriſtiani prophetæ dicuntur, qui in regnum & in ſacerdotium, & in prophetiam vnguntur. Nec enim poteſt quis propheticos interpretari ſenſus, niſi habeat ſpiritum prophetiæ. Hæc autem diximus, vt oſten-

† al. ſacrificiũ corporis & ſanguinis Chriſti off.

Aſpicere. Attendere.

Infr. 11. b.

Act. 11. d.

vt oſtendamus, quia prophetæ, de quibus loquitur Chriſtus, doctores dicuntur. Sciens ergo dominus futuros eſſe falſos doctores hæreſium diuerſarum, contra veros doctores, qui ſcripturas propheticas & apoſtolicas peruerſa interpretatione confunderent: ideo per apoſtolos ſuos omnium eccleſiarum doctores admonet, dicens: *Attendite vobis à falſis prophetis.* Et ne forte dicat aliquis hæreticus

A doctor, quia non dixit nos falſos prophetas, ſed Gentilium & Iudæorum doctores: ideo addidit, dicens: Qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. Quanuis & de Iudaicis quidem falſis apoſtolis & prophetis iſta prędicit, tamen de illis Iudaicis, qui in Chriſtum quidem fuerant credituri ex eis, peruerſa autem loquentes ſecundum ſuggeſtionem maligni ſpiritus, ad corruptionem Chriſtianorum fuerant locuturi, de quibus cauendis in

Phil. 3. a. & Gal. 1. b. & Col. 3. b.

B omni epiſtola ſua ſolicitè monet Apoſtolus: quorum filij ſunt & hæretici modò. Oues enim propriè Chriſtiani dicuntur: veſtimentum autem ouile, eſt ſpecies Chriſtianitatis. Vides quia de hæreticis Chriſtianis loquatur Chriſtus fugiendis, qui à foris in ſchemate Chriſtiani videntur, ab intus autem confeſſionis efficacitate Gentiles. Et iſti multò periculoſiores ſunt quam illi Iudaici: quia illi quidem reiecti ab apoſtolis,

† al. vocati.

C & notati, † extra conuentum Chriſtianorum erratici vagabantur, hæretici & furtim quoſdam corrumpebant incautos. Iſti autem quaſi fundati Chriſtiani, & eccleſias ſuas habentes. Et quid dico? eccleſias etiam regentes, palàm cum libertate ſubuertunt, & ſic multiplicati ſunt ex diuerſo, vt Chriſtiani vagi potius videantur quam illi. Et quomodo non ſint periculoſi, aut quomodo ſuadent multis? Et ne adhuc dicat hære-

D ticus, quia de veris Chriſtianis doctoribus loquitur, qui Chriſtiani quidem ſunt, tamen peccatores ſunt. Omnis enim Chriſtianus qui facit peccatum, falſus dicitur Chriſtianus: & verè quidem eſt: quia Chriſtianus qui facit peccatum, nec pœnitet de peccato, falſus eſt Chriſtianus. Tamen vt ſcias, quia non de Chriſtianis peccatoribus, ſed de hęreticis doctoribus loquatur: non tantum dixit, *qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium*: ſed addidit, *Ab intus autem ſunt lupi ra-*

E *paces.* Chriſtiani enim doctores, etſi fuerint peccatores, ſerui quidem carnis dicuntur, quia vincuntur à carne, tamen propoſitum non habent perdere Chriſtianos, & ideo non dicuntur lupi rapaces. Vides ergo, quia manifeſtè de hæreticis doctoribus dicat, qui eo propoſito ſchemata Chriſtianorum ſuſceperunt, prouidente diabolo, vt Chriſtianos iniquo ſeductionis morſu dilanient. De qua-

F libus lupis ad Epheſios dicebat Apoſtolus: *Scio quia poſt diſceſſum meum introibunt lupi graues in vos, non parcentes gregi, & ex vobiſipſis exient peruerſa loquentes, vt abducant diſcipulos poſt ſe:*

Act. 20.

Audi ergo qui doctus ab hęreticis, putas te eruditum: & baptizatus ab eis, putas te Chriſtianum factum. Vide, doctores hęretici quid dicuntur a Chriſto? deuoratores. Si ergo eruditus es ab hęreticis, raptus es, nō eruditus, non paſtus. Si baptizatus ab eis es, deuoratus es, non ſaluatus. Nam luporum deuorare eſt, non ſaluare. † Quid ergo eſt? *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Fructus enim hominis eſt confeſſio fidei eius, & opera conuerſationis ipſius. Si ergo videris hominem Chriſtianum, ſtatim conſidera, ſi confeſſio eius conueniat

† al. paſtore.

A cum ſcripturis, verus eſt Chriſtianus: ſi autem non eſt quemadmodum Chriſtus mandauit, falſus eſt. Sic enim & Ioannes, cùm de hæreticis ſcripſiſſet epiſtolam, non dixit, Si quis venerit ad vos non habens nomen Chriſti, nec aue ei dixeritis: ſed, *ſi quis non attulerit iſtam doctrinam.* Indicium Chriſtianitatis non ad nomen Chriſti retulit, ſed ad confeſſionem: quia non nomen ſolùm Chriſti Chriſtianum facit: ſed etiam veritas

2. Ioan. 1.

B Chriſti: quia in nomine Chriſti multi ambulant, in veritate autem eius pauci. Deinde vide, Nunquid ouis lupum perſequitur aliquando? non, ſed lupus ouem. Sic enim & Cain perſecutus eſt Abel, non Abel Cain. Sic Iſmaël perſecutus eſt Iſaac, non Iſaac Iſmaël. Sic & Eſaü Iacob, nō Iacob Eſaü. Iudęi Chriſtum, non Chriſtus Iudęos: hęretici Chriſtianos, non Chriſtiani hęreticos. Ergo ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Si

Gen. 4. b. Ibid. 21. b. Ibid. 27. g.

C quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognoſcas illum, niſi aut per vocem, aut per actum? Ouis inclinata deorſum balat, lupus in ęera conuertit caput ſuum contra cœlum, & ſic vlulat. Qui ergo ſecundum Deum vocem humilitatis & confeſſionis emittit, ouis eſt: qui verò aduerſus veritatem turpiter blaſphemijs vlulat contra Deum, lupus eſt: ſicut dicit propheta de illis, *Iniquitatem in excelſo locuti ſunt, poſuerunt in cœlum os*

Pſal. 72. b

D *ſuum.* Ouis herbas manducat, lupus carnibus delectatur. Quem videris ergo de pratis ſcripturarum herbas floridas iuſtitiæ colligentem, ouis eſt: quem videris autem in ſanguine perſecutionis gaudentem, lupus eſt. Adhuc autem conſidera virtutes quas facit, vtiles ſunt aut inutiles. Vtiles ſunt quæ mirabiliter fiunt, & ad ſalutem proficiunt: vtputa infirmos ſanare, & alia huiuſmodi quæ fecit Chriſtus. Vacuæ autem ſunt, quæ ad-

E mirationem quidem faciunt videntibus, vtilitatem autem afferunt nullam: vtputa volare per aërem, ſicut & dominum diabolus hortabatur: ſtatuas facere † ambulare: aut commiſceri flammæ, & non comburi: & alia qualia Simon fecit. Nam plena opera ex Deo ſunt, quia & ipſe eſt plenus: vacua autem ex diabolo, ſicut & ipſe eſt vacuus & vanus. Nam quia quædā mirabilia fiunt ex Deo, quædā autem ex diabolo, demonſtrat Nicodemus. Non

† al. ſtatuens ſuper pinnā templi ambulare. &c.

Act. 8. b. Ioan. 3. a.

F enim dixit, *Nemo facit ſigna, niſi ſit Deus cum illo:* ſed, *Nemo facit hæc ſigna quæ tu facis, niſi ſit Deus cum illo.* Et tunc quidem ex hoc ſolo cognoſcebantur falſi prophetæ & veri, ſi vtilia aut inutilia facerent ſigna. Nunc autem quia futurum eſt, vt etiam ex parte bona faciendorum ſignorum diabolo detur poteſtas,

Digitized by Google

etiam aliud quærere debemus: Si neceſſarium eſt ſecundum tempus, aut non eſt neceſſarium. Si enim mirabilia Chriſtus propter confirmationem infidelium faciebat, non propter ipſos quos ſanabat: ipſos enim in fide firmare poterat, non in ſigno: manifeſtum eſt, quia modò cùm nullus ſit infidelis, faciendorum miraculorum neceſſitas non eſt. Ergò ſi inutile fecerit ſignum; falſus propheta eſt: quia non facit vt aliū ædificet in fide, ſed vt ſe oſtendat in opere: A *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* Vua myſterium habet in ſe Chriſti. Sicut enim botrus multa in ſe grana ligno mediante ſuſpendit, ſic & Chriſtus multos ſibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos. Similiter & ſicut ficus multa grana vno tegmine tenet incluſa, ſic & multos fideles quodam dulci charitatis amplexu vna tenet eccleſia. Et ſunt in ficu ſigna hæc: Charitatis quidem in dulcedine, vnitatis autem in coniunctione gra- B notorum, ſicut ſcriptum eſt: *Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo.* In vua quidem eſt patientiæ ſignum, quia in torcular mittitur: gaudij autem in ſpe: *Quia vinum lætificat cor hominis.* Synceritatis, quia non eſt aqua permixtum, & delectatio ſuauitatis. De his ſcriptum eſt: *Fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, aduerſus huiuſmodi non eſt lex.* C Spinæ autem ſunt hæretici, ſicut ſermo ipſe demonſtrat ſuperius dicens: *Attendite à falſis prophetis.* Ergo non poſſunt ſpinæ & tribuli eccleſiaſticos fructus proferre. Sed quid proferunt? Vulnera, tribulationes & cætera mala. Quemadmodum ſpina vel tribulus ex quacunque parte illam conſpexeris, habet aculeos: ſic & ſeruos diaboli ex quacunque parte conſideraueris, iniquitatibus pleni ſunt. Si loquitur, in dolo D loquitur: ſi tacet, malè cogitat: ſi iraſcitur, inſanit: ſi patienter agit, tēpus expectat nocendi, & opportunitatem conſiderat quando noceat. Si malè agit, non erubeſcit: ſi benefacit, ad vanam gloriā propter homines facit. Quomodo proferat bonum fructum cuius radix diabolus eſt? Sub arbore bona & beſtiæ & animalia requieſcunt: ſub ſpinis autem nullum animal requieſcere poteſt, niſi tantummodo ſerpentes. Sic iuxta fideles homines, & boni & E mali homines pacem habere, ac accipere † poſſunt: iuxta autem infideles homines nemo poteſt pacem habere, neque requieſcere in eis, niſi tantummodo ſerpentes, id eſt dæmones, qui habent cubilia in pectoribus eorū. Fructus eorū nulli procedūt ad vſum: vmbra refrigerij nō eſt in eis. Et verum eſt quidem, quia ſpinas & tribulos omnes iniquos hæreticos appellauit: tamen forſitan ſciens dominus hanc hæreſim eſſe præualituram præ omnib⁹ tribulos eos appellauit, quaſi trinitatis profeſſores, & triangu- F lā impietatem in ſua perfidia baiulantes. *Non poteſt arbor bona fructus malos facere: & non poteſt arbor mala facere bonum fructum.* Non dixit, arbor mala non poteſt fieri bona, neque arbor bona, mala. Alioqui qui malus eſt, à Deo eſſet, q malus eſt: & qui bonus eſt, à Deo eſſet, q bonus eſt. Nunc autem ſic dicit, *malus non poteſt facere fructus bonos*: id eſt, quandiu malus eſt. Si verò factus fuerit bonus, poteſt: vt vnuſquiſque quod malus eſt, aut bonus, voluntatis eius ſit, non naturæ. Nam ſi volebat, & non poterat fructus bonos proferre, naturæ erat: ſi autem poteſt, & non vult, arbitrij eſt, nō naturæ. Ergo ſeruus Dei non poteſt facere malum. Et ſi videtur tibi aliquando quod malè fecit, con- A ſidera cautè ipſum malum eius, & inuenies eum ab intus eſſe bonum. Nam ex propoſito bono, etiam quod videtur malū, bonū eſt: quia propoſitum bonum malum opus excuſat. Malum autem opus, bonum propoſitū non condemnat. Vidiſti Moſem homicidiū facientē, ſed non propter ſuā iniuriā, ſed propter ſeruorum Dei vindictā. Vidiſti Iacob aliud loquentem in lingua, aliudque habentē in corde: cū diceret ad Eſau, *Quia vidi faciem tuam ſicut qui vi-* B *deat faciem Dei*, ſed non vt eum deciperet, ſed vt compeſceret. Similiter malus non poteſt facere bonum: & ſi videtur tibi facere bonum, conſidera cautè ipſum bonum, & inuenies illud ab intus eſſe malum. Nā quod ex propoſito malo fit, etiam bonū malū eſt. Nā bonum opus, malum propoſitum non excuſat: malum autem propoſitum, bonum opus condemnat. Si videris infidelem humilem aut manſuetum: ſcito quia ſubdolus eſt in corde. De talibus C enim dicit propheta: *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* Si videris eum bona opera facientem, intellige quia propter homines facit. De illis .n. dicit dominus: *Omnia faciunt, vt ab hominibus videantur.* Sicut ergo bonorum hominum omnia opera etiam mala, bona ſunt: ſic malorum hominū omnia opera etiam bona, mala ſunt. Si ergo videris aliquem Deum in veritate non colentem, quaſi bonum, ne credas oculis tuis, vt & dicas bonæ D vitæ illum: ſed crede magis Deo quam tibi qui dixit: *Non poteſt arbor mala facere fructum bonum.* Si autē dicis illū bonū, mendacē feciſti Chriſtum. Tu enim vides quæ ſunt in facie, Deus autem quæ ſunt in corde. Sicut enim in horto ſunt multæ arbores fructum inutilem facientes, in ſyluis autē non inuenitur bonum faciens: ſi autem faciunt, aut inſipidū faciunt, aut acerbū. Sic in eccleſia quæ hortus eſt Chriſti, Salomone dicente: *Hortus concluſus, fons* E *ſignatus, ſoror mea, paradiſus cum fructu pomorum, multi ſunt mali.* In eccleſijs autem hæreſium, quæ ſunt ſyluæ deſertæ nemo eſt bonus: quia & ſi aliquis eſt bonus, propter homines eſt bonus, & non † propter Deum. Hæc ſecundum fidem dixi: quæ ſunt autem ſecundum rationem, audi: Quicunque facit aliquid, eſt propter quod facit: & nemo facit aliquid propter nihil. Qui pugnat, propter prædam, aut propter gloriam victoriæ pugnat: qui na- F uigat, propter neceſſitatē aut propter lucrum nauigat. Sicut nihil poteſt ſine radice naſci, ſic nihil poteſt fieri ſine cauſa. Sic qui bonum facit, aut propter retributionem regni cœleſtis facit, aut propter iudicium pœnæ. Interrogo ergo te, infidelis propter quid faciat bonum? propter iudicium pœnæ, dicis: Sed non

Pſ. 67. a.
Pſ. 103. b.
Gal. 5. d.
Fructus hæreticorum. Mores ſeruorū diaboli.
† al. recipere.
Hæretici ſpinæ & tribuli.
Nota.
Exod. 2. c.
Gen. 33. b.
Pſal. 54. d.
Cant. 4. d.
† al. deeſt non.

Digitized by Google

Sed non timet Deum. Quomodo autem timeat Deum ne peccet in opere, qui non timet Deum, ne peccet in fide: cum ſit peius malè credere, quam malè agere? Propter retributionem dicis. Sed non ſperat in Deum, qui non curat verũ mẽdaciter credat, an verè, cũ ſit melius bene credere, q̃ bene agere: qm̃ fides ſine operibus aliquid eſt, etſi mortua eſt: opus ſine fide nihil eſt. Vt quid ergo facit bonum? Vt videatur ab hominibus, & laudetur: & ideo A bonum illius malum eſt. Si enim ſine labore poterat homo bonum facere in hoc mundo, credibile erat, vt infidelis bonum faceret propter hoc ipſum bonum: quia bonum facere bonum eſt. Nunc autem cum hominibus in carne viuentibus ſic contrariũ ſit bonũ facere, ſic difficile, & probè impoſſibile, vt neque magni illi ſancti perfectè potuerint explere quod bonum eſt: quomodo infidelis faciat bonum cum tanto luctamine, nullam ſpem B habens retributionis præ oculis ſuis? Quis agonem ſuſcipit ſic periculoſum, vnde palmã nõ ſperat? Quid ergo? Sine dubio ſperat aliquid, ideo facit bonũ. Quid illud? Vt mercetur ab hominibus gloriã vanã. Nam multam dat virtutẽ homini ad laborandũ concupiſcentia vanæ gloriæ, & ſi cum indulgentia poſſum dicere, maiorem dat virtutem homini hypocritæ concupiſcentia vanæ gloriæ, quam fidelibus ſpes regni cœleſtis. Et hęc eſt ratio: Cõtra ſpem C regni cœleſtis aduerſatur natura carnis: cõcupiſcentia autem vanæ gloriæ ex carne eſt, & ideo conſiſtit ex † carnis natura. Ideo ergo dicit: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum*: quia & mala arbor videtur facere iuſtitiam, ſed non bonum, nec ad vſum proficientẽ. Nam qui propter Deum facit iuſtitiam, Deus illam mandauit †: qui autem propter vanã gloriam facit bonum, diabolus illud facit bonum, diabolus delectatur in eo. Falſos ergo Chriſtianos D quos Deus in ignẽ mittẽdos ꝓmittit, quomodo tu putas participes gloriæ tuæ? *Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei.* Falſos prophetas de quibus cauendum erat locutus, non alios eſſe, niſi falſos Chriſtianos, & falſos Chriſtianorum prædicatores, his verbis manifeſtè demonſtrat. Gentiles enim, aut Iudæi priuſquam credant, non dicunt Chriſto, Domine domine: ſed illi ſoli qui tam ex Iudæis E quàm ex Gentilibus viſi ſunt quidem credidiſſe in Chriſtum, conuerſantes autem & prædicantes contra voluntatẽ Dei & Chriſti præceptum, facti ſunt falſi prædicatores. Item quòniam falſos prophetas & veros ex fructibus eorum docuit eſſe diſcernendos, hic iam manifeſtius docet, qui ſunt fructus, quibus diſcernuntur probi doctores & reprobi. Qui enim dicũt tantũmodo Chriſto: domine domine, & non faciunt Dei voluntatem, reprobi ſunt: qui F autem & dicunt Chriſto, Domine domine, & faciunt voluntatem Dei, illi ſoli probabiles ſunt. Quæ autem eſt voluntas Dei, ipſe dominus docet. *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me, vt omnis qui videt filium hominis, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Ergo voluntatem Dei facere, hoc eſt credere in Chriſtum. Sicut & alibi Iudæis interrogantibus, *quid faciemus vt operemur opera Dei?* reſpondit, *hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem ille miſit.* Credulitatis autem ſermo & ad confeſſionem reſpicit, & ad actum. Qui ergo ſic confitetur Chriſtum, ſicut ipſe docuit, ille credit Chriſto: qui autem non ſic confitetur, quomodo docuit ille, non credit. Etſi conuerſatur quo- A modo mandauit ille, credit Chriſto: & qui non ſic conuerſatur quomodo ille mandauit, non credit Chriſto. Credere enim Chriſto, obedire eſt Chriſto: qui autem, aut non confitetur, aut non conuerſatur ſecundum verbum eius, ille obaudit Chriſto, nec credit: propterea tam ille quam iſte non intrabunt in regnum cœlorum. *Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nõne in nomine tuo prophetauimus?* In qua die? Quando venerit in maieſtate ſua, & B ſeparauerit eos ab inuicem, ſicut paſtor gregem ſuum: quando iam nemo auſus eſt garrula contentione ſermonẽ aut mẽdaciũ defendere, aut contradicere veritati. Quia tunc iã nõ mundialis & vana gloria deſideratur, ſed flamma iudicij & pœna timetur. In illo die, quando os non loquitur, opus non abſconditur, ſicut in hoc tempore: ſed econtra opera ſingulorum loquentur, & ora tacebunt: non quando perſona interrogatur, & conſcentia non videtur: C ſed econtra conſcientia diſcutitur, & perſona confunditur, dicente Apoſtolo: Cogitationibus inuicem ſe accuſantibus, aut etiam defendentibus in illa die, quando nemo excuſat peccatores, ſed omnes accuſant, nec alter pro altero interuenit: ſed ſinguli ibi timebunt, quia in illo iudicio non erunt teſtes adulatores homines, ſed angeli veraces: non erunt iudicantes perſonarum acceptores homines, ſed Deus iuſtus qui reddet vnicuiq; ſecundum opera D ſua. Quàm propriè timentium hominum & anguſtias patientium vocem expreſſit, dicens: *Domine domine.* Non enim ſemel ſufficit illi dicere Domine, quem neceſſitas timoris adſtringit: Nonne in nomine tuo prophetauimus? Conſidera quia in nomine dicunt, non in ſpiritu: quia in nomine Chriſti multi ambulant, qui nõ habẽt ſpiritũ Chriſti, ſeducendi cauſa. Ideo nõ ex nomine Chriſti cognoſcendi ſunt Chriſtiani, ſed de ſpiritu Chriſti. Ergo E prophetant in nomine Chriſti, in ſpiritu autẽ diaboli: quales ſunt diuinatores. Sed ſic diſcernuntur, quoniam diabolus interdum verum dicit, ſanctus autẽ ſpiritus nunquã interdum mentitur. Conceſſum eſt autẽ diabolo & interdum veritatẽ dicere, vt mendacium ſuum rara veritate commendet. Si autem nunquam diceret verum, nec ad tentationem poterat ſufficere † ſeductio eius. *Et in nomine tuo dæmonia eiecimus.* Dæmonia enim eiiciunt in nomine F Chriſti habentes ſpiritum inimici, magis autẽ nõ eiiciunt, ſed eiicere vidẽtur, colludẽtibus ſibi dæmonibus ipſis, & ideo ſemper eiiciunt, & nunquam ſanant. Semper ante illos dæmones quaſi caſtigati clamant, & nunquam quaſi timentes recedunt. *Et in nomine tuo virtutes multas fecimus.* Faciunt & virtutes ſecundum

Margin notes (left column): *† conſentit ei.* — *† facit.* — *Ioan. 3. b.*

Margin notes (right column): *Ioan. 6. b.* — *Quid ſit credere, vel non credere Chriſto.* — *Rom. 2. c.* — *Ibidem. a.* — *Chriſtianus quomodo cognoſcendus.* — *† proficere*

ea quæ diximus, non vtilia & neceſſaria, ſed in-
utilia & vacua. In omnibus ergo ſecundum
Chriſti præceptum diſcutiendi ſunt fructus eo-
rum. Si bona conuerſatio eſt eorum, & confeſ-
ſio vera. Si autem aut confeſſio conuerſationi
non conuenerit, aut conuerſatio confeſſioni,
falſus eſt. *Tunc iurabo illis, quia neſcio qui eſtis.*
Tunc, Vſq; tunc autem ſuſtinebo, quia gran-
dem iram grandis dilatio præcedere debet, &
grandis dilatio iuſtius facit eſſe iudicium Dei, A
& digniorem interitum peccatorũ. Sciendum
quia peccatores neſcit Deus, quia nec digni ſunt
vt cognoſcantur à Deo. Sicut enim & apoſto-
2.Tim.2 lus ait: *Cognouit dominus, qui ſunt ipſius.* Non
quia cognoſcit ipſos, ſed ſuos illos eſſe non co-
gnoſcit: ideo qui pereunt, non fuerunt illius.
Aut quomodo te Deus cognoſcat, cum tu
Deum cognoſcere nolis? ſicut .n. omnes ho-
mines naturaliter cognoſcunt Deum, nõ autẽ
videntur verè cognoſcere, quia non dignè co- B
lunt: ſicut ſerui dominum, ſicut factura facto-
rem, & hoc eſt ſecundum naturam quidẽ co-
gnoſcere, non autem ſecundum voluntatem:
Sic & Deus naturaliter omnes cognoſcit, ſed
non eos videtur verè cognoſcere, quia nõ eos
diligit quaſi factor facturam, quaſi dominus
proprios ſeruos. Et hoc eſt ſecundum naturã
cognoſcere, non autem ex voluntate: quia o-
mne malum extraneum eſt à Deo. Iurat autem
Chriſtus, non vt ſuam veritatem commendet, C
ſed vt illorum incredulitatem condemnet. Nõ
enim ſi non iurauerit Chriſtus, mentitur, ſed
vt illi amplius cõfundantur firmiori reſponſo:
quoniam qui mendax eſt, neminem putat di-
cere veritatem, neque ipſum Deum. Qui enim
non ſeductioni diaboli deceptus mentitur, ſed
ꝓpoſito mendax eſt: nunq̃ deſinit eſſe mẽdax,
neq; poſt mortem. Nam mors quidem animã
à carne ſeparat, animæ autem propoſitum non
immutat. Vis ſcire? Conſidera eos etiam poſt D
mortem mentientes. Domine in nomine tuo
hoc & hoc fecimus: nunquid neſciebant ipſi
apud ſe, quia nunquam nec dilexerant Chri-
ſtum, nec fecerunt voluntatem eius? Sed pu-
tant ſe ſicut in hoc ſeculo homines deceperũt,
ſic & ibi etiam Deum fallere poſſe. Ideo et-
iam non dicit illis, *Diſcedite à me qui operati eſtis
iniquitatem*: ſed, *qui operamini*. Quia iniqui
nec poſt mortem deſinunt eſſe iniqui: quia etſi
peccare non poſſunt, tamen peccandi propo- E
ſitum tenent.

HOMILIA XX.

EX CAPITE VII.

*Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſi-
milabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum
ſuam ſupra petram.*

F

FRequenter miramur, quod homi-
nes aut ꝓmiſſionibus flexi, aut ter-
roribus fracti, aut perſuaſionibus
falſorum doctorũ circumuenti re-
linquunt fidei veritatem, & ad mendacium in-
fidelitatis tranſmigrant. Quòd ſi vel hanc vnã
ſententiam Chriſti cautè intelligeremus, & re-
cordaremur, nunq̃ de perditione talium ho-
minũ ſtuperemus. Quomodo enim ꝑmaneat
apud Chriſtum, qui nunq̃ ſtetit in Chriſto? aut
quomodo teneat eum veritas, qui nunquam
tenuit veritatem? aut quomodo ſeruet eum iu-
ſtitia, qui iuſtitiam non ſeruauit? *Omnis qui* Vero Chriſtiano quid faciendũ ſit.
audit verba mea hæc, & facit ea. Quæ verba? quę
ſuperius dixit: Vt qui vult eſſe Chriſtianus ve-
rus, non ſolũ non occidat, ſed nec iraſcatur ſi-
ne cauſa: non ſolũ non periuret, ſed nec iuret:
non ſolũ non fornicetur, ſed nec vſq; ad oculũ
concupiſcat: non ſolũ non percutiat, ſed nec
percuſſus repercutiat: non ſolũ aliena non tol-
lat, ſed etiam cogenti dimittat: non ſolũ ami-
cos ſyncere diligat, ſed etiam inimicos. Elee-
moſynas faciat non coram hominibus: oratio-
nibꝰ inſtet intrans in cubiculum ſuum: ieiunia
celebret nõ cum triſtitia: non iudicet fratrem
ſuum peccantẽ, ſed ſuæ infirmitatis conſide-
ratione ignoſcat: nõ det ſanctum canibus, ne-
que margaritas ſuas mittat ante porcos. Petat,
quærat, pulſet, & accipiet. Attendat autem à
falſis prophetis. Qui ergo ſe talibus ædificaue-
rit mandatis, quomodo poteſt fieri, vt aliquan-
do fractus tentationibus cadat? Aut econtra
quomodo percuſſus tentationibus ſtabit, qui
nullius iuſtitiæ fundamento ligauit? Quis iſta
cuſtodiuit, & cecidit? Culpamus Deum, quia
non cuſtodiuit. Si autem illis præualet forti-
tudo diaboli, in quibus iuſtitia Chriſti non
inuenitur, magis in illorum perditione lau-
dandus eſt Deus, quam culpandus: quia hi ſoli
pereunt, qui mandata Chriſti contemnunt. *Si-
milabo eum viro ſapienti.* Non dixit, æſtimabo
eum virũ ſapientem: ſed, *ſimilabo eum viro ſa-
pienti.* Ergo alter eſt qui ſimilatur, alter eſt vir
cui ſimilatur. Ergo qui ſimilatur, eſt homo:
cui autem aſſimilatur, Chriſtus. Chriſtus enim Fortitudo fidei petra dicitur.
ſapiens eſt vir, qui ædificauit domum ſuam, id
eſt eccleſiam ſupra petram: id eſt, ſupra forti-
tudinẽ fidei. Nam & fortitudo fidei petra dici-
tur, propter quam Simon Petrus dictus eſt, ad
quem dicit Deus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc pe-* Infr 16.c.
*tram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi
non præualebunt aduerſus eam.* Quis eſt vir
ſtultus? Diabolus, de quo dicit Hieremias:
Clamauit perdix: congregauit filios quos non genuit: Hier.17.b
*fecit diuitias ſuas non cum iudicio, in medio dierum
derelinquet eas: & in fine erit ſtultus.* Iſte ergo
diabolus inſipiens vir ędificauit domum ſuam
ſuper arenam. Domus enim eius ante Chri-
ſtum fuerunt omnes gentes. Sicut enim ſancti
domus facti ſunt Chriſti, ita & impij domus
ſunt inimici. Ædificati autem fuerunt ſuper
arenam, id eſt ſuper inconſtantiam infidelita-
tis. Si enim conſtantia fidei dicitur petra, re-
ctè & inconſtantia infidelitatis arena vocatur:
id eſt idololatria, quæ per varias idolorum
culturas ſemper diſperſa eſt. Aut certè ſu-
per arenam, id eſt ſuper carnales homines
ac infideles. Ideo tales homines arena dicun-
tur, non terra: quoniam terra quidem fructũ
facit, arena autem ſterilis manet. Deinde quia
terra quidem vnita eſt & in ſeipſam conſtri-
cta: arenæ autem grana non conueniunt ſibi,
nec

Digitized by Google

nec adhærent ad inuicem: ſic ſunt & omnes infideles qui ſub diabolo ſunt, non ſunt vniti, nec vnium ſapiunt, ſed ſunt per diuerſas opiniones diſperſi: & alius quidem ſic dicit, alius autem ſic. Sic & dogmata philoſophorum nos docent, quæ ſunt contraria ſibi ſemper. Eo modo perfidia hæreticorum, qui nunquam ſapiũt vnũ, ſed quot ſunt, tot ſentẽtias habent.

Hæretici nunquam concordes.

Propter quod arenæ aſſimilatur omnis diaboli populus. Populus autem Dei non ſolum vnitus eſt quaſi terra, quæ quamuis compacta ſit, tamẽ ſolubilis eſt: ſed eſt ſicut lapis conſtrictus & indiſſolubilis. Tertio quia diaboli populus non numerabilis eſt, ſicut arena: Dei autem, ex multis vocatis pauci electi. Pluuia autem eſt doctrina: quia ſicut pluuia irrigat terram, vt proferat fructum: ſic doctrina hominem irrigat, vt iuſtitiam operetur. Sicut dicit Deus per Eſaiam de tollenda à Iudęis doctrina: *Et mandabo*, inquit, *nubibus, ne pluant ſuper eam pluuiam*. Nubes enim dicuntur prophetæ & apoſtoli: quia ſicut nubes baiulant pluuiam, & effundunt eam ſuper terram: ſic & prophetæ & apoſtoli accipiunt verba à Deo, & effundũt ſuper rationabilem terram. Sunt autem nubes quæ à ſpiritu ſancto excitantur: & ſunt nubes quia à ſpiritu poteſtatis aëris, ſicut dicit propheta: *Tenebroſa aqua in nubibus aëris*. Nubes enim quę à ſpiritu ſancto excitantur, candidã baiulant aquam, id eſt veram & ſanctam doctrinam. Quæ autem à ſpiritu poteſtatis aëris, tenebroſam baiulant aquam, id eſt falſam & impiam doctrinam, quæ non illuminat, ſed tenebreſcere facit mentes eorum qui ſuſcipiunt eam. Venti autem ex parte quidem mala, ſunt immundi ſpiritus, qui intra præcordia hominum flant: ex parte autem bona, ſpiritus diuerſarum virtutum, vel angeli, qui inuiſibiliter in ſenſibus hominum operantur, & adducunt ad bona. Et vide proprietatem rerum: pluuię proprium eſt mollire & ſoluere: ventorum autem cum virtute vrgere. Sic ergo impiorum nubes falſa ſua doctrina, & promiſſionibus molliunt homines, & blandimentis & perſuaſionibus ſoluunt: diabolus autem intrat in corda eorum quaſi ventus & inuiſibiliter vrget conſentire mendacijs eorum, vel in cætera peccata compellit. Sic & in parte bona ſanctæ nubes doctrinam iuſtitię perſuadent hominibus, & rationabiliter placant: ſpiritus autem ſanctus vel angeli, quaſi proſperi venti proſperantes in cordibus, faciunt homines acquieſcere veritati. Sicut enim non eſt poſſibile, vt ex ſola pluuia fructificet terra, niſi flauerit ſuper eam ventus: ſic non eſt poſſibile, vt ſola doctrina corrigat hominem, niſi cooperatus fuerit ſpiritus ſanctus in corde ipſius. Flumina autem ſunt ex parte quidem mala hominis immundo ſpiritu pleni, & in verboſitate ſtructi: quales ſunt philoſophi dogmatum diuerſorũ, Oratores, Grammatici, cæterique non ſecundum Deum ſapientes †: de quorum ventre exeunt flumina aquæ mortuę †. Ex parte autem bona: Euãgeliſtæ, doctores populi, cæteriq; ſapiẽtes ſecundũ Deũ: de quorũ ventre exeunt flumina aquæ viuæ. Eccleſiam ergo quam Chriſtus vir ſapiens ſuper petram ædificauit, neque pluuia mendacis doctrinę corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etſi humiliatur eccleſia propter tẽtationẽ, tamẽ perire nõ poteſt propter fidẽ Chriſti. Nec eſt contrarium, quod quidam de eccleſia cadunt: illi enim nunquam Chriſtiani fuerunt. Sicut enim non

Eſa. 5. b.

Pſal. 17. b.

† cæteriq; ſecularis ſapientiæ profeſſores
† flumina mendacis doctrinæ.
Nota.

A omnes qui ſunt in † Iſraël, hi ſunt Iſraëlitæ: ſic non omnes qui Chriſtiani dicuntur, ſunt & Chriſti. Chriſtianorum enim opera ſunt aſpicienda, non nomina. Dicit enim Apoſtolus: *Cognouit dominus qui ſunt ipſius, & diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.* Ergo qui diſcedit ab iniquitate, ille eſt Chriſti, non qui vacuè nominat nomen Chriſti. Illi enim tales nec ſuper petram fidei erant ædificati, ſicut inferius oſtendemus. Aduerſus domum

† ex

2. Tim. 2. c.

B autem, quam ędificauerat ſtultus ſibi ſuper arenam, id eſt aduerſus Gentiles & omnes impios, qui ſunt diaboli domus, deſcendit pluuia, id eſt veritatis doctrina per propheticas & apoſtolicas nubes: deſcenderunt † venti, id eſt gratię ſpirituales, aut angeli qui inuiſibiliter operantes, homines ad fidem veritatis inclinant: venerunt flumina, id eſt quatuor euangeliſtæ, aut cæteri ſapientes, & impegerunt in domum illam, & ſic cecidit domus

† flauerũt

C diaboli & ſpiritualibus inſtrumentis erecta eſt domus Chriſti. Et ne mireris quia gentes venientes ad fidem, cecidiſſe dicuntur. Ceciderunt enim diabolo, vt ſurgerent Chriſto. Ecce enim omnis homo quandiu ambulat in peccatis, diabolo ſtat, Chriſto autem iacet: cùm autẽ conuerſus fuerit ad iuſtitiã, diabolo quidem cadit, Chriſto autẽ ſurgit. Dicit enim propheta de hominibus liberatis à Chriſto: *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem.*

Pſal. 67. d.
Luc. 11. c.

D Item dominus: *Quandiu fortis armatus cuſtodit domum ſuam, in tuto ſunt omnia eius: cum autem venerit fortior, diripiet vaſa eius*, videlicet homines impios, ex quibus ædificata fuerat diabolo domus. Si ergo ſecundum prophetiam captiui dicuntur, quantum ad diabolum: quantùm ad Chriſtum, ad libertatem fidei ſunt cõuerſi. Si direpti dicũtur ſecundum Chriſtum, conſequenter & cecidiſſe dicuntur, quantùm ad ſtatum ſuum priorem, qui

E ſurrexerunt in fide. *Et facta eſt ruina eius magna:* videlicet idolis in toto mũdo deſtructis, mendacijs in tota terra conuictis, erroribus ſolutis: quia totus mundus diabolo cecidit, Chriſto autẽ ſurrexit. Sic ergo domum, quam ſtultus ædificauerat ſuper arenam, ſapiens rex ſpiritualibus armis ſanctorum ſuorum deſtruxit. Domũ autẽ quã ſapiens Chriſtus ædificauit ſuper petram, ſtultus diabolus fallacibus argumentis miniſtrorum ſuorũ nunquã poterit

F diſſipare. Huic ergo viro ſapienti Chriſto, ſimilis eſt Chriſtianus omnis, qui ædificat ſe ſuper petram, id eſt Chriſtum. Qui enim audit verba Chriſti, & facit ea, ipſe eſt qui ædificat ſe ſuper petram Chriſtum.. Chriſtus enim charitas eſt, & qui ſe ædificat in charitate, ſuper petram Chriſtum ſe ædificat. Qui ędificat ſe in

Digitized by Google

manſuetudine, ædificat ſe ſuper petram, id eſt Chriſtum. Chriſtus eſt enim manſuetudo. Qui ædificat ſe in caſtitate, ędificat ſe ſuper petram Chriſtum: Chriſtus eſt enim caſtitas. Qui ædificat ſe in miſericordia, ædificat ſe ſuper firmam petram Chriſtum: Chriſtus enim miſericordia eſt. Et in quacunque ſpecie boni ædificauerit ſe homo, ſuper petram Chriſtum ſe ædificaſſe videtur: quia omne bonum eſt Chriſtus. Similis autem eſt Chriſto, quoniam ſicut Chriſti eccleſiam ædificatam ſup petram nulla eam aduerſitas diruere poteſt: ſic talem Chriſtianum qui ſe ædificauerit ſuper Chriſtum, nulla eum aduerſitas diruere poteſt, vt dicat cum Paulo: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, &c.* Stulto autem diabolo ſimilis eſt omnis Chriſtianus, qui ſe ædificat ſuper arenam. Super arenam autem ædificat ſe, qui audit verba Chriſti, & non facit ea. Verba enim quæ non cõuertuntur ad opus, arena ſunt ſpargibilis. Sicut enim grana arenę non conueniunt in vnum, neque adhærent adinuicem, ſed ſemper ſunt ſeparata: ſic verba quæ audiuntur & non conuertuntur in vnam iuſtitię maſſam per opus, ſeparata ſunt & diſperſa. Et ideo aſſimulantur arenæ, quæ nunquam in ſemetipſa coniungitur. Ergo ſuper arenam ſe ædificat omnis Chriſtianus, qui ex auditu ſolo verborum, credit in Chriſtum, & non per opera bona ſe confirmat in Chriſto. Sed & qui facit opera mala, ſuper arenam ædificat. Arena enim eſt omnis malitia, ſicut diximus ſuprà: & qui in bonis mundialibus inſtruit, ſe ſuper arenam ędificat. Similis autem ſtulto diabolo eſt, quia ſicut diaboli domus, id eſt, idololatria à Chriſto deſtructa eſt per opera miniſtrorum eius, & gratiarum: ſic & ille hodie aut cras deſtruendus eſt à diabolo per opera miniſtrorum eius, vel dæmonum, vel hominum impiorum: & tales hi ſunt quos cadere de eccleſia ſignificauimus ſuprà eo, quod non ſe ædificauerint ſuper terram, ſed magis ſuper arenam. *Et erit ruina eius magna.* Quomodo magna? Sicut enim domus quæ habet validum fundamentum, ſi pars aliqua parietis vel tecti ceciderit: ruina eius magna nõ erit, quia poteſt fieri vt iterum reparetur. Si autem fundamẽtum eius caſum fuerit paſſum, tunc eſt ruina eius magna, quia tota venit deorſum: ſic & Chriſtianus ſi aut fornicatus fuerit, aut adulteratus, aut homicidium fecerit, cecidit quidem, tamen ruina eius magna non eſt, quia iterum pœnitentia ſurgere poteſt ſicut Dauid. Si autem de fundamento fidei aliquid fuerit paſſus: id eſt, ſi præuaricatus fuerit, & ad Gentiles, aut hæreticos tranſierit, tunc eſt ruina eius magna, quia totus funditus ruit. *Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus verba hac, admirabantur turba ſuper doctrina eius.* Placatus rationabiliter intellect⁹ hominis laudem generat: victus autem, admirationem. Quicquid autem dignè laudare non poſſumus, hoc admiramur. Admiratio tamen eorum magis ad Chriſti gloriam pertinebat, quam ad fidem ipſorum. Non enim ideo mirabantur, quaſi credentes in Chriſtum: ſed quia irreprehenſibiles audierant ſermones. Si autem credentes in Chriſtum eſſent, non mirarentur, ſed potius crederẽnt. Nam omne dictum aut factum illud mouet admirationem, quod ſuperat facientis, aut dicentis perſonam: Vtputa, ſi homo tale aliquid dicat aut faciat, quod excedit menſuram naturæ eius. Quamuis autem magnum ſit quod Deus dicit aut facit, tamen minus eſt quam Dei potentia. Ideo quicquid à Deo factum, aut dictum audimus, non admiremur, quia omnia minora quàm Dei potentia. Tamen audiebat populus cum ſilentio & grauitate, & admirans proficiebat in verbis ipſius: quia admiratio, etſi ipſa non eſt ex fide, tamen inuitatio eſt ad fidem. Nam qui admiratur de verbis doctrinę quamuis adhuc non credat, tamen iam in ipſo limine credulitatis conſiſtit vt credat. Turbæ erant quæ mirabantur, id eſt populus vulgaris. Non erant illic Phariſæi, aut principes populi, aut ſacerdotes, qui ſolent non diſcendi ſtudio audire, ſed contradicendi: non vt aliquid ſalutis acquirant, ſed vt aliquid calumnię inueniant. Et ideo ſimpliciter audiebat populus ſimplex. Si autem aliqui eorũ affuiſſent, ſine dubio ſilentium & grauitatem populi, ſicut conſueti fuerant, contractionibus ſuis conturbaſſent: quia vbi maior ſcientia, illic malitia fortior. Qui enim feſtinauerat eſſe prior, difficile contentus erat eſſe ſecundus. *Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens.* Omnis doctor ſeruus eſt legis, quia neque ſupra legem addere poteſt aliquid de ſuo ſenſu, neque ſubtrahere aliquid ſecundum proprium intellectum, ſed hoc tantummodo prædicat, quod habetur in lege. Nec enim poteſt mẽs humana directare, id eſt extra rectum facere, ſcilicet peruerſum vel malum oſtendere, quod ſapientia diuina dictauit. Sic enim ait Moſes ac Salomon: *Non addas verbis Dei, neque detrahas inde.* Qui autem hoc auſus fuerit facere, ſe ſapientiorem putat eſſe quàm Deum, & incipit eſſe falſus teſtis, quia illud dicit, quod nec auris audiuit, nec oculus vidit. Chriſtus autem dominus legis eſt, & ſubtrahere poteſt de lege, quod propter neceſſitatem temporis iuſſit: Vtputa propter duritiam cordis iuſſum fuerat dare libellum repu[illegible]ij. Dominus illud quaſi poteſtatem habens, ſubduxit, dicens: *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Item etiam addidit, quod propter infirmitatem hominum minus fuerat iuſſum: Vtputa, Antiquis dictum, *Non occides: ego autem dico, non iraſcaris.* Ideo ergo mirabantur, quia non quaſi ſeruus legis ſub poteſtate conſtitutus illud docebat quod fuerat iuſſum: ſed quaſi dominus legis, & habens poteſtatem, ſua authoritate addebat ſuper quàm fuerat dictum, dicens:

Antiquis dictum eſt hoc. Ego autem dico hoc.

* *
*

HOMI-

Rom. 8. ſ.

Audiens verbũ domini, nec ad opus perduces, ſuper arenam ædificat.

Deut 4 a & 12. d. & Prou. 30. a. & Eccle 3. c.

Deut. 24. a.

Mat 19 a

Exo 20 c. & Deut. 5. b.

Supr. 5. d.

A B C D E F

Digitized by Google

HOMILIA XXI.
EX CAPITE VIII.

Et deſcendente eo de monte, ſecutæ ſunt eum turba multa, &c.

Vide quia ſuper montem diſcipuli tantùm dicuntur aſcendiſſe ad Ieſum: deſcendente autem eo de mōte, ſecutæ ſunt eum turbæ, & meritò multę turbæ: quia mōs eſt virtutis faſtigium, cacumen eccleſiæ, in quo appropinquare Chriſto non poſſunt turbæ, vel peccatis grauatæ, vel curis mūdialibꝰ oneratæ. Nec poſſunt imitari Chriſtum, nec ſublimes audire ſermones, qui dicuntur in mōte: ſed ſoli diſcipuli, qui à paſſionibꝰ vitiorū liberi ſunt, qui curis mundialibus onerati non ſunt. Propterea quaſi leues & expediti, ad Chriſtum accedere poſſunt, facti imitatores eius in omnibus, vt ſublimiores ſermones ipſius poſſint audire. Et tamen cum deſcenderet ad humilia de altitudine pietatis propter infirmitatem hominum ſequi eum non potentium ſuper montem, tunc ſequuntur eum turbæ multæ. *Ecce leproſus.* [Luc. 5. c. Mar. 1. d.] Sciendum eſt, quòd Lucas quidē & Marcus, ſtatim in primis ponunt dæmoniacum curatum, in ſecundo autem loco mulierem carnali infirmitate febrium liberatam, ea videlicet ratione, quia maior cura Dei eſt de ſalute animæ, quam de ſalute carnis. Primum quidem, quia dignitoſior eſt anima quam caro. Anima enim ſine carne viuere poteſt, caro autem ſine anima viuere nō poteſt. Secundò autē quia in peccato prius anima peccat, poſteà caro. Nam niſi anima prius fuerit victa, nunquam caro poteſt peccare. Caro quidem prius concupiſcere malum poteſt, peccare autem non poteſt, niſi anima illi conſenſerit: quia caro in poteſtate animæ eſt, non anima in poteſtate carnis. Ideo ergo neceſſarium fuit, vt anima quæ prius ceciderat, antè reſurgeret. Deinde anima liberata à poteſtate diaboli, carnem ſuam ſaluare non poteſt † à peccato [† liberare poteſt.]: caro autem ſanata ab infirmitate, animam liberare non poteſt à peccato, ſed magis eā euertit: qa incolumitas carnis ſemper impugnat iuſtitiæ diſciplinam. Hic autē Matthęus ſtatim leproſum ponit mundatū in myſterio carnis. [Mar. 1. d. & Luc. 5. c] Quid ergo? Præterijt rationem, quam alij Euangeliſtæ tetigerunt? Non, ſed abundanter eam expoſuit. Pro eo enim quod illi poſuerūt dæmoniacum curatum in myſterio animæ, iſte propter ſalutem animæ poſuit Chriſtum docentem in monte: quod alij non dixerunt. Nam ſicut effugatio immundi ſpiritus liberat animam de poteſtate peccati, quod fit per ſuggeſtionem diaboli: ita & verbum doctrinæ ſoluit operationē diaboli, & animā liberat ab errore, liberat à peccato, cæteriſque malis quæ diabolo ſuggerēte naſcuntur: quia non ſolùm ille diabolum patitur, cuius corpus vexatur ab eo: ſed etiam omnis qui facit diaboli voluntatem, peius vexabitur ab eo. Leproſum autē ponit in myſterio carnis ſanatæ. Lepra .n., paſſio eſt carnalis. Sed ne forte diceret populus apud ſe, Verba quidem magna, & terribilia ſunt, ſed opera nulla. Dicere granditer, non eſt multum: facere, multum eſt. Ideo excitauit leproſum, vt mundationis illius miraculo præcedentibus verbis authoritatem præſtaret: vt in verbis mirabilis, mirabilior eſſet in opere. Ecce leproſus quaſi iam præparatus deſcēdenti illi occurrit. Et fortè & ideo deſcendit, vt leproſum mundaret. A Lepra .n. eſt peccatū animarū noſtratū. Ideo ergo dominꝰ de altitudine cœli, quaſi de excelſo monte deſcendit, vt lepram peccatorum noſtrorum mundaret. Quare putas iſte inter cæteros nō aſcendit in montem, vt audiret ſermones diuinos? Quia lepra erat grauatus, & peccatorum baiulans pondus, ſurſum aſcendere non valebat. Aut non audiſti prophetam dicentem, quomodo leues eſſe debeant, qui ad eccleſiaſticum montem B aſcendunt? *Quis*, inquit, *aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde*, &c. [Pſal. 23. A] Sic quicunque in malis ambulat, non poteſt in eccleſiam aſcendere, quæ mons domini appellatur, nec audire ſpiritualem doctrinam. Et ſi venit, corpore quidem venit, animo autem non aſcendit: qui autem cum puro corde non venit, nihil illi prodeſt, quia corpore venit. Et ſi audit ſpiritualem doctrinam, nō intelligit, quia ſen- C ſus eius carnalium vitiorū lepra corruptus eſt. Nemo enim bonarum rerum poteſt ſentire ſaporem, quandiu delectatur in malis. Quandiu enim delectat eum malum, non poteſt eum delectare bonum. Tunc autem incipit ei placere bonum, cùm cœperit ei diſplicere malum. *Veniens adorabat eum.* Oratio perfecta, eſt fides, & confeſſio, ſicut ait Apoſtolus: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*: [Rom. 10. B] Sic & leproſus fidei opus adorans im- D pleuit, confeſſionis autem, in verbis. *Domine ſi vis me mundare.* Non illum petebat quaſi hominem artificem, ſed adorabat quaſi Deum. Spirituali medico, ſpiritualem afferebat † mercedem. [† offerebat.] Nam omnes medici pecuniis, iſte autem ſola oratione placatur. Verè enim nihil eſt dignius quod offeramus Deo, quam oratio fidelis. Quicquid .n. obtulerimus, de noſtris eſt, oratio autē de nobis. Domine ſi vis, potes me mundare. Non de voluntate E Chriſti ad omne bonum parata dubitabat dicens, *Si vis*: hoc enim dubietatis eſſet de iudicio voluntatis eius. Chriſtus enim cùm ſit bonus, nociua non vult præſtare, etiā ſi rogetur. Nec .n. expedit omnibꝰ corporalis integritas. Quoniam ergo neſciebat vtrum expediret ei curatio illa, nec † ideo ambigebat de voluntate ipſius [† al. deeſt nec.], quamuis ſciebat eam ad omne bonum paratā. Nam credere quidem bonum miſericordiæ Dei, hominis eſt fidelis: ſcire autem F iudicia miſericordiæ eius, nō eſt hominis, neq; fidelis, cùm conſtet nec ipſum Apoſtolum [1. Cor. 12. b.] potuiſſe cognoſcere, cùm dominum ter rogaret vt diſcederet ab eo ille ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, qui datus ei fuerat, vt non extolleretur, propter quod & dictum eſt ei: *Sufficit tibi gratia mea, nā virtꝰ in infirmitate perficitur*,

Digitized by Google

ac ſi dicat: Credo quia omne quod bonũ eſt, vis: iguoro autem ſi bonum eſt mihi quod deſidero. Hoc autem penè non dubito, ſed potius credo: quoniam ſi bonum eſt mihi, & tu vis. Hic ergo ſermo non dubitantem eum oſtendit de miſericordia eius, ſed ignorantem iudicia miſericordiæ eius. *Et extendens manum ſuam, tetigit eum.* Quia in lege dictum erat, [Leuit. 15. a. b.] vt qui tangeret lepram, immundus eſſet vſq; ad veſperam: tetigit lepram, non quaſi ſeruus legis, ſed quaſi dominus. Nam lex legiſſatori ſubiecta eſt, non legislator legi. Quid ergo, ſoluit legem? Non literam quidem legis ſoluit. ppoſitum autem eius non ſoluit, ſed magis illi addidit dignitatem. Si.n. lex facere potuiſſet, vt lepra non ſordidaret tangentem, nunquam iuſſiſſet homines vt nõ tangerent lepram. Ideo ergo iuſſit non tangere lepram, quia non potuit facere vt lepra non ſordidaret tangentem. Iſte ergo qui tangens lepram, ſordidatus non eſt à lepra, non egit contra legem, ſed amplius fecit quàm lex iubebat: quia non ſolùm ſordidatus non eſt à lepra, ſed adhuc ipſe lepram mundauit. Nec eſt credibile, vt dicatur ſordidatus eſſe à lepra, qui ipſam lepram mundauit. Lex enim non ideo vetuit tangere lepram, vt ne leproſi ſanarentur: ſed vt ne tãgentes lepram, coinquinarentur. Iſte ergo qui tangens coinquinatus non eſt, ſed adhuc mundauit, amplius fecit quàm voluit lex. Tetigit ergo lepram, & legis literam ſoluit, vt iam non lepra corporis, ſed lepra animæ fugiatur. Nam infirmitas corporis miſeranda eſt, non odienda: infirmitas autem animæ non eſt miſeranda, ſed odienda. Quia infirmitas corporis non eſt in noſtra poteſtate, vt aut non veniat ſuper nos, aut recedat à nobis: infirmitas autem animæ in noſtra eſt poteſtate, vt aut non veniat ſuper nos, aut recedat à nobis. Infirmitas enim corporis tenet nos, nec tenetur à nobis: infirmitas autem animæ non tenet nos, ſed tenetur à nobis. Ideo illa infirmitas miſeranda eſt, hæc odienda. Ergo reſcindit legem, non iuſtitiam legis: non illam, quam in corde hominibus creando conſcripſit, ſed quam dictauit in libro, cum populus vitulum adoraſſet: [Exo 32 b] non illam de qua dictum eſt, *Lex domini irreprehenſibilis eſt, conuertens animas*: [Pſal. 18 b.] ſed illam de qua dictum eſt, [Rom. 4 c.] *Lex iram operatur: vbi autem non eſt lex, non eſt præuaricatio.* Quomodo enim digna erat ſeruari, quam meruerãt peccata? Meritò ergo placatus reſcidit, quod iratus dictauit. Nam ſi lex ſublata non fuiſſet nunquam ſpiritualis leproſus ſanaretur: quia omnis qui ſub lege viuit, leproſus eſt. *Volo mundare: & cõfeſtim mundata eſt lepra eius.* Nõ ex quo tacta eſt lepra receſſit, ſed ex quo iuſſa eſt. Vt oſtendatur, quia non propter effugationem lepræ tetigit eum, ſed vt ſolueret legem. Alioqui quantum ad leprã ſufficiebat ſermo tantũmodo: ſed neque ſermo neceſſarius erat, ſed ſola voluntas: ergo voluntas facta eſt propter leproſum, verbum autem propter ſpectantes. Nam ſi tacitè eum curaſſet tot adſtantibus circa Chriſtum: quis ſcire poterat, cuius virtute ſanatus eſt? Ideo ergo dixit: *Volo mundare*: vt omnes ſciant, quia illius virtute ſanatus eſt, qui præceptum ſanitatis emiſit. Hoc quod dicit, *Volo*: volũtatis eius eſt indicium, reſpiciens ad illud quod ille dixit, *Si vis*: quòd autem dixit, *Mundare*: poteſtatis eſt præceptum, pertinens ad hoc quod dixerat ille, *Potes*. *Et ait ei Ieſus: Vide nemini dixeris, ſed vade oſtende te ſacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moſes in teſtimonium illis.* [Leui. 14 a.] Non ſic intellige, quia hoc Moſes præce-
A pit in teſtimonium illis, ſed vade tu offer in teſtimonium illis. Non dixit, Vade, oſtẽde te ſacerdotibus, & nemini dixeris: ſed *primò nemini dixeris, & vade oſtende te* Non enim ſemper iubet illum tacere, ſed quandiu oſtendat ſe ſacerdotib⁹, ne fortè ſi antè alicui nuntiaret: de verbo in verbũ audirent ſacerdotes, & occaſionẽ habentes lepræ, propter odium & inimicitias Chriſti, expellerẽt eum de populo quaſi leproſum, non recipientes mundatũ. Ideo eum iu-
B bet offerre munera, vt ſi poſtmodum vellent eum expellere, diceret eis: Munera quaſi à mũdato ſuſcepiſtis, & quomodo me quaſi leproſum expellitis? Si leproſus adhuc fui, munera accipere non debuiſtis quaſi à mundato: ſi autem mundus factus ſum, repellere non debetis quaſi leproſum. Eadem aliter: Omnia opera curationum Chriſti habent in ſe myſteria diſpoſitionum Dei abſconditarum. Ideo corporalia quidem curationum eius commoda, &
C illorum fuerũt tunc, & modò ſunt noſtra: ſpiritualia autẽ, forſitan noſtra tantummodo. Igitur hic leproſus qui poſt verba doctrinæ, confeſtim quaſi iam præparatus acceſſit ad curam, in figura fuit populi Iudaici, deorſum quidem conſiſtentis, quia populus erat: audientis autem verbum tunc quod dictum fuerat ſurſum, & credentis, & adorantis, & complectentis. Omnis enim qui verbum Dei adorat, æſtimans & ipſum eſſe diuinũ, & complectitur illud cor-
D dis affectu, ſine dubio & verbum Dei attingit animam eius. Nec enim poſſibile eſt, vt anima quæ complectitur verbum, non tangatur à verbo: cùm autem tetigerit eam verbum, à lepra infidelitatis eam mundat, ſecundũ quod ſcriptum eſt. *Et vos mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis.* [Ioan 15 a. Act. 15. c.] Et Petrus in Actibus Apoſtolorum: *Mundans*, inquit, *corda eorum per fidem*. Propter quod & populus qui in lege deguerat auſtera, & gratiam nondum
E erat expertus, de potentia quidem eius firmiter credidit ſecundum traditionem patrum ſuorum, de miſericordia autem dubitauit dicens: *Si vis potes me mundare.* Nam lex potentiam quidem Dei ſufficienter tradebat, miſericordiam autem eius non ſatis apertè. Propter quod & dominus cognoſcenti potẽtiam Chriſti, ſecundum legem quam dederat † adimpleuit, [† quod deerat.] vt & miſericordiam gratiæ eius cognoſceret, dicens: *Volo mundare. Et præcepit ei, vt of-*
F *ferret munera, ſecũdũ quod præceperat Moſes.* Quæ illa? Par turturum, aut duos pullos columbarum. Omnis enim iuſtitia in his eſt duobus: In abſtinentia rerum malarum, & in opere rerum bonarum. Per turturem ergo iubet populum ab infidelitate mundatum, ſanctitatem offerre Deo in abſtinentia rerum malarum: quo-

Digitized by Google

quoniã caſtitas ſpiritualis animæ abſtinẽtia eſt malorum, vt non coëat cum ſpiritu alieno, nec inſpirationis eius ſuſcipiat ſemen, ne generet opera ſimilia ſpiritui malo. Per columbam autẽ omne op⁹ ſignificat bonũ, naſcens ex charitate: quoniã charitas omne opus generat bonum. Qui ergo proximum ſuum diligit ſicut ſe, nullum bonum ſubducit proximo ſuo, ſicut nec ſibi. Cùm ergo has duas iuſtitias impleuerit quis, ab omni malo ſe abſtinens, quod eſt A caſtitatis: & omne bonum faciens, quod eſt charitatis: manifeſtus efficitur ille talis, quia ab infidelitatis lepra mundatus eſt. Sic enim populus emundatus, & talia ſacrificia offerens Deo, factus eſt in teſtimonium contra incredulos ſacerdotes, qui gloriantes in litera legis, repulerunt authorem legis, purificantem populum à peccatis, quem lex purificare non potuit. Et ſi tu complexus fueris verbum Dei cordis affectu, & tuam nihilominus B animam attingit verbum, *quoniam diligentes* Prou. 8. b. *ſe diligit*, ſicut dicit in Prouerbijs Salomon: *& ab omni te infidelitatis lepra mundat.* Cùm autem te emundauerit, præcipit tibi vt ſacerdotibus te oſtendas mundatum, caſtigans teipſum ab omni coinquinatione operis mali, & expandens charitatem tuam ad omnes per opera bona, vt per hæc ſacrificia à ſacerdotibus cognoſcaris, quia mundatus es, cùm viderint te non facientem alteri, quod pati non vis, C ſed adhuc & facientem omnibus quæ tibi vis fieri. Si autem harum iuſtitiarum ſacrificia non obtuleris Deo, manifeſtus es omnibus, quia non es mundatus, ſed adhuc in priore infidelitate manes leproſus.

HOMILIA XXII.

Ex capite VIII.

Poſt hæc autem cùm veniſſet in Capernaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. D

POſtquam dominus populum docuit ſuper montem, & leproſum mundauit ſub monte: poſt hæc venit Capernaum, in myſterio: poſt Iudæorũ mundationem venit ad Gentes. Et ecce Centurio quidam acceſſit ad eum rogans. E Centurio, primus fructus ex Gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorũ fides infidelitas eſt inuenta. Hic neque Chriſtum audiuit docentem, neque leproſum cùm mundaretur aſpexit, ſed audita tantummodo ſanitate leproſi, plus credidit quam audiuit. Ille enim ſeipſum obtulit, dicens: *Si vis, potes me mundare.* Fidei quidem ſunt hæc verba, non tamen magnæ, quoniam talia verba dici poterant etiam hominibus ſan- F 4. Reg. 5. a ctis: qualis fuit Heliſæus, qui leproſum mundauit, non manibus, ſed præcepto. Iſte autem Centurio non ſolùm poteſtatis eius virtutem confeſſus eſt, ſed ipſam diuinitatis eius naturam cognouit. Non enim quaſi corporalẽ ſanctum rogauit, ſed quaſi Deũ vbiq; præſentem, dicens: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Quaſi qui poterat etiam abſentium infirmitatibus imperare. Erat enim iſte Centurio in myſterio Gentium futurarum, quæ neque legem aut prophetas legerant de Chriſto, neque ipſum Chriſtum mirabilia facientẽ viderant, ſed iuſtitiam legis, quam in libris non legerant, in corde ſenſerunt: & Chriſtum, quem oculis non viderant, mente viderunt: oſtendentes in ſe, A quoniam ſcripturę ad præiudicium peccatorum factæ ſunt, non ad neceſſitatẽ ſanctorum: quia rectis & fidelibus ſcripturę neceſſarię non ſunt, dicente Apoſtolo: *Lex non eſt poſita iuſto, ſed iniuſtis.* 1. Tim. 1. b Magiſtra enim omnis iuſtitiæ ipſa natura eſt hominum, & ſcriptura infalſabilis* de Deo creaturæ ſunt omnium rerum: quia nihil eſt creatum in mundo, per quod non manifeſtiſſimè Deus oſtendatur. *ineffabilis. al. infallibilis. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore admonent homines de potentia Dei, B in illa autem die iudicio ſuo condemnabuntur. Sciendum eſt autem quoniam Lucas per ſacerdotes Luc. 7. a. ponit Chriſtũ à Centurione rogatũ, Matthæus autem ab ipſo Centurione. Diuerſæ quidem ſpecies expoſitionum, vnus autem expoſitionis eſt ſenſus. Ille enim per ſacerdotes exponens, myſterium demonſtrauit: quoniam omnis petitio populi per ſacerdotes debet trãſmitti ad Chriſtũ. Iſte autẽ rẽ ipſam expoſuit, C quoniã & qui per ſacerdotes rogat Chriſtum, rectè ipſe rogare videtur. Ex eo autem quòd & illic ſacerdotibus intercedentibus acquieuit, & hic ipſo rogante promiſit, manifeſtum eſt, quoniam & illic non propter perſonam ſacerdotũ acquieuit, ſed propter fidem ipſius Centurionis: vt ſciamus quoniam in omni cauſa non intercedentium merita, ſed humiliter petentium aſpicitur fides. *Puer meus in domo iacet paralyticus, & malè torquetur.* Quid primùm D miretur in Centurione? Humilitatem, aut fidem, aut ſapientiam, aut bonitatẽ? Humilitatem, quia nec in domo ſua Chriſtum ſuſcipere dignum ſe eſſe exiſtimauit. Fidem autem, quia credidit eũ poſſe quod petijt. Sapientiam, quia diuinum theſaurum abſconditum in agro terreno, non acumine oculorum, ſed mentis puritate, nullo demonſtrante proſpexit. Bonitatem autem, quia pro ſalute ſerui ſic ſolicitè feſtinabat, quaſi non damnum pecuniæ, ſed E ſalutis paſſurus in morte illius. Puto quòd iſte Centurio inter ſeruum & dominum nullam differentiam æſtimabat: ſciens quoniam etſi dignitas in hoc ſeculo diuerſa eſt inter illos, vna eſt tamẽ natura illis. Ideo magis Dei imaginẽ honorabat in homine, ꝙ opus captiuitatis contemnebat in ſeruo: quod Deus non ſecundum ſuam iuſtitiam creando diſpoſuit, ſed propter peccata hominum permittendo ſuſcepit. Si tu enim dominus pretium dediſti pro ſeruo, F Deus ſpiritum ſuum plantauit in eo. Quantò ergo maior eſt ſpiritus Dei, quàm pretium hominis: tantò maius eſt quod ametur, quam quod contemnatur in ſeruo. Vide ergo ne fortè ſi tu propter pretium tuum abuſus fueris illo ſine timore Dei, Deus propter ſpiritum ſuum rationem à te exigat ſine miſericordia.

Audiant

Pſal.88.a Audi eum per prophetam dicentem: *Si dereliquerint filij eius legem meam, viſitabo in virga iniuſtitias eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis, &c.* Quoniam verò non omnia petentibus pręſtat, ſed bona tantummodo: ideo non dixit, quantò magis pater veſter dabit petentibus ſe: ſed addidit, bona petentibus ſe. *Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eis.* Suprà propter ſanctificandam orationem mandauit, vt non A iudicent qui peccant in ipſos: ita ex neceſſitate ab ordine ſuæ narrationis excedens, introduxit alia quædam: quale eſt: *Quid tu vides feſtucam in oculo fratris tui:* & illud, *Nolite ſanctum dare canibus*, &c. quæ ſequuntur. Nunc ad mandatum quod cœperat, rediens ait: *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, facite & vos eis*: id eſt, non ſolum mando, nolite iudicare, vt non iudicemini, quod omnes homines ſibi fieri volunt, vt cùm nocuerint B aliquibus non iudicentur ab eis, ſed etiam omnia quęcunque vultis vt faciant vobis homines, vos facite eis, & tunc impetrabiliter poteſtis orare. Nam quæcunque lex & prophetæ ſparſim in omnibus præceperunt ſcripturis, in hoc compendioſo comprehenduntur mandato, quaſi innumerabiles arboris rami in vna radice. *Intrate per anguſtam portam.* Tertia hæc conſequentia ad tertiam iuſtitiam ieiunij pertinet, & eſt pars doctrinę de ieiunio C factæ: vt ſit talis ordo narrationis: *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne appareas hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Intrate per anguſtam portam:* quoniam omnis quidem iuſtitiæ introitus ad vitam æternam anguſtus eſt homini viuenti in carne, propter aduerſitatem naturæ carnalis: nullus autem ſic eſt anguſtus & laborioſus, quomodo ieiunij ſynceriter conſum- D mati: & vt ſcias attende. Omnes quidem paſſiones carnales dicuntur & ſunt, quia ſpiritu carnis mouentur, ſiue ira, ſiue ſuperbia, ſiue inuidia, ſiue auaritia, ſiue vana gloria: pręcipuè tamen tres ſunt quaſi naturales, & intimæ, & propriæ carnis paſſiones: eſca & potus, deinde amor viri ad mulierē, & mulieris amor ad virum. In tertio loco ſomnus, quoniam ſine illis quidem paſſionibus ipſa natura carnis conſiſtere non poteſt. Ergo quaſi E partes quodammodo & ſupplementa ſunt naturæ carnalis: nam ad omnes illas paſſiones non neceſſitas naturæ carnalis vrget, ſed pręſumptio ſpirit' carnis: ad iſtas autē ipſa neceſſitas naturæ carnalis. Ideo & grauius eſt eas à natura carnali præcidere, quam cæteras paſſiones. Nam omnes illas paſſiones præcidere labor eſt per colluctationē cordis: iſtas autem paſſiones præcidere, non ſolum labor eſt per colluctationem cordis, ſed cōſumere & conte- F rere ac interficere ipsā naturā carnalē, & quaſi truncare ſubſtantiam ipſam: quemadmodum ſi quis præcideret à corpore aliquod membrorum ipſius. Si ergo hæ tres paſſiones naturales ſunt, & intimæ, & propriæ naturæ carnalis: nulli' paſſionis abſtinētia ſic ſanctificat corpus, quomodo abſtinentia harum, vt ſit homo caſtus, vt ſit ieiunus, vt ſit in vigilijs perſeuerans. Et nulla illarum paſſionum ſic coinquinat corpus, quomodo paſſiones iſtæ, vt ſit homo aut fornicarius, aut epulator, aut deditus ſomno: ideo & Apoſtolus dicit: *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat,* 1.Cor.6.d quia ꝓpriè de ipſa natura carnis † paſſio fornicationis egreditur. †corporalis. Et dominus in euangelio epulatorem proponit diuitem, cui pauper Lazarus adiacebat: & Abrahā non dicit ei, Luc.16.a *fili recordare*, quia tu hoc & hoc feciſti in vita tua, & nunc cruciaris: ſed *quia bona recepiſti in vita tua.* Et vbique dominus in euangelio præcipit aſſiduè vigilare. Ergo propter omnes quidem iuſtitias, præcipuè autem propter laborioſiſſimum ieiunium dicit: Intrate per anguſtam portam, &c. Porta perditionis eſt diabolus, per quam introitur in gehennam: porta autem vitæ eſt Chriſtus, per quam introitur in cœleſtia regna: de qua dictum eſt: *Hæc porta domini, iuſti intrabunt per eam.* Pſal.117.a Lata autē porta dicitur eſſe diabol', nō magnitudine poteſtatis extenſus, ſed effrænatæ ſuperbię licentia dilatatus. Tale aliquid dominus dicit: *Beati pauperes ſpiritu.* Supra.5.a. Pauper ſpiritu eſt, qui cum ſit magnus, modicum ſe oſtendit. Pauper ſpiritu quis. Diues autem ſpiritu eſt qui cum ſit modicus, oſtendit ſe magnum. Sicut diabolus ſuperbia animi elatus, qui cum eſſet miniſter Dei in cœlo, quaſi Deus ſuper cœlos extendere ſe vſurpauit contra Deum. Porta autem anguſta dicitur Chriſtus, non paruitate poteſtatis exiguus, ſed humilitatis ratione collectus, ſicut ipſe de ſe teſtimoniū dat. *Videte quia mitis ſum, & humilis corde.* Infr.11.d. An non tibi videtur poteſtate latiſſimus, humilitate autem anguſtus, qui cum eſſet dominus maieſtatis, quaſi homo in hoc ſeculo voluit apparere, & quem totus non capit mundus, ſeipſum intra anguſtias vteri virginalis incluſit? Et aliâs intelligitur diabolus porta lata, & Chriſtus anguſta, quoniam diabolus omnibus peccatis inuolutos, & vniuerſam mundi ſarcinam baiulantes recipit, & ducit in mortem. Chriſtus autem non recipit in ſe, niſi qui ſe omnibus peccatis exuerint, & depoſuerint omnem ſarcinā mundi, & facti fuerint ſubtiles & ſpirituales, vt quales intrant in mundum, tales exeant de mundo. Adhuc latus dicitur diabolus, quoniam apud illum ſine lege ſunt omnia: Chriſtus autem anguſtus quoniam ſub ratione legis apud eum vniuerſa conſiſtunt. Quicquid enim ſine lege ſolutū eſt, latum eſt: quod autem ſub lege eſt, ſemper anguſtum eſt. Via autem perditionis eſt omnis iniquitas. Dicitur autem ſpatioſa, quia non eſt intra regulam veritatis & diſciplinæ incluſa, ſed per diuerſa carnalium voluptatum diffuſa. Ambulantes in ea non quod debent agere, hoc agunt, ſed quicquid eos delectauerit, hoc ſequuntur. Voluntas eorum, lex eſt ipſorum: & non ipſi ſub lege ſunt, ſed lex eſt ſub illis. Via autem vitæ, eſt omnis iuſtitia. Dicitur autem eſſe arcta, quia intra regulam veritatis & diſciplinæ eſt incluſa, & ambulantes in ea non quod

delectat

Digitized by Google

delectat eos, hoc faciunt, ſed quod debent: (†deeſt, nõ.) quia lex non † voluntas eorum eſt, nec lex eſt ſub illis, ſed ipſi ſub lege. Conſiderandum eſt autem, quia via ducit ad portam, & niſi quis ambulauerit per viam, nõ poteſt peruenire ad portã: ſic & qui iuſtitiã faciunt, ipſi ſoli poſſunt cognoſcere Chriſtum, & intrant per ipſum. Qui autem non ambulant per viam iuſtitiæ, impoſſibile eſt vt verè cognoſcant Chriſtum, quanuis multi etiam non ambulantes per iuſtitiam, videantur cognoſcere Chriſtum. Si autẽ nec fuiſti, nec es in via iuſtitiæ, & putas te cognoſcere Chriſtum, mentiris. Sicut enim qui audit, quia mel dulce eſt, nec guſtat de illo, nomen quidem mellis cognoſcit, gratiam autem eius naturæ ignorat: Sic & qui audit, quia Chriſtus filius Dei eſt, iuſtitia autem eius non fuerit vſus, tantummodo nomen Chriſti cognoſcit, gratiam autem naturæ eius ignorat. (B) Ideo non dixit propheta, Audite & videte *quoniam ſuauis eſt dominus*: ſed, *guſtate & videte.* (Pſal. 33. b.) Quando ergo aliquid audimus de Chriſto, nomen Chriſti cognoſcimus tantummodo, vt diximus. Quando autem iuſtitiam facimus eius, ipſum Chriſtum guſtamus. Similiter nec incurrit in manus diaboli, niſi qui in via ambulat peccatorum. Vis non incurrere in diabolum? Declina à via quę ducit ad illum, & nullã habet in te diabolus poteſtatẽ: ſi autẽ ambulaueris in via quæ ducit ad illũ, iã nõ diabolo (C) imputes perditionem tuam, quaſi ille te traxerit ad ſe, ſed tibi, quia tu iuiſti ad illũ. Nunquid † porta ducit ad viam? († Non quod.) ſed via ducit ad portam: Sic non prius diabolus homines ducit ad peccata, ſed peccata ad diabolum ducunt. Vides ergo hæc via perditionis q̃ nociua eſt, q̃ ſpacioſa eſt? & ideo non ſolum volentes, ſed & nolentes incurrunt in eam: & difficile eſt vt natus in hoc mundo, aliquantulũ non incidat in eam. (D) Quaſi lata enim de longe videtur, & ideo etiam infantes, antequã viã vitæ videant, vel intelligant, iſtam vident: & cum intrauerit quis in eam, prout vult ſe agit, nec coanguſtatur in aliqua parte, ita vt delectet eum ambulare per eam. Ambulant enim in ea gaudentes, ridentes, non ſolũ manducantes, & bibentes, ſed etiã deuorantes & inebriantes. Ambulant in ea diuites mentientes, periurantes, aliena tollentes, & ſe diuites facientes. (E) Ambulant in ea cum vxoribus, non ſolum cum vxoribus, ſed etiam fornicantes & adulterantes. Quid ſit tribulatio, neſciunt. Et quis non delectetur quantum ad carnem ambulare per eam? Hæc autem iuſtitiæ via anguſta primum nec facilè videtur: & ideo qui vult intrare in eam, neceſſe eſt vt aliquantulum euagetur in via illa ſpacioſa, donec antè conſiderans, aliquando inueniat iſtam: & cum intrauerit in eam, non prout vult, agit. (F) Ex omni enim parte coãguſtatur, ita vt pœniteat eum intraſſe in eam. Ambulant enim triſtes, lugentes, ieiunantes, etſi manducantes & bibentes, tamen non ſine lege timoris manducantes & bibentes. Ambulant pauperes, etſi diuites, non ſibi, ſed alijs: aliena nõ tangentes, ſua diſpergentes. Ambulant caſti, etſi cũ vxoribus, tamen non ſine legis timore amorem ſuum diſpergentes, blaſphemati, iniuriam paſſi, & ſpoliati. Et quem non pœniteat, quantum ad carnem, intraſſe in eam? Et ne mireris quia dixi, quem non pœniteat intraſſe per eam, audi prophetam dicentem: *Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns.* (Pſal. 72. a) Ideo videntes homines hanc tribulatam & an(A)guſtam viam, multi recedunt ab ea, & quidam ab initio, nec accedunt ad eam, nec volunt eam videre. Quidam autem concupiſcentes volunt eam videre, & accedunt ad eam: ſed dum conſiderant anguſtias & labores eius, recedunt ab ea. Alij autem audaciores, & intrant in eam, ſed poſtea dum non ſuſtinent labores & anguſtias eius, iterum reuerſi egrediuntur de ea. Adhuc autem ſpacioſa dicitur illa via etiam hac de cauſa, quia omnia quæ (B) ſunt, vxores, filij, parentes, amici, aurum, argentum, veſtimenta, domus, paſſiones, omnes ſpecies bonorum ciborum & potuum, omnia artificia, omnes negotiationes, militiæ, honores, & quicquid in hoc ſeculo eſt, quod aut viſum delectat, aut auditum, aut odoratum, aut guſtum, aut tactum: vię perditionis ſunt. Non quia omnes qui ambulant in illis rebus peccant, ſed quia omnes iſtæ res ad peccatum compellunt. Via autem vitæ an(C)guſta eſt, quia vna eſt ſpecies: id eſt abſtinentia omnium rerum. Qui enim ſeparat ſe ab omnibus rebus illis, ſaluatur. Non dicimus quia omnes qui ſunt in illis, pereunt: ſed quoniam qui ſe ſeparant ab illis, omnes ſaluantur. Separãt autẽ ſe nõ corpore, ſed animo: nõ loco, ſed actu. Nã quanuis ſit in mundo, nõ videtur eſſe in mundo, qui non vtitur mundo.

HOMILIA XIX.

Ex capite VII.

Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos, &c.

Supra mandauit apoſtolis ſuis dominus, ne eleemoſynas faciant coram hominibus, vt videantur ab eis ſicut hypocritæ: & vt ne orẽt vt ab ho(E)minib⁹ videantur, ſicut hypocritæ: & vt ne ieiunent corã hominib⁹ ſe oſtendentes, ſicut faciunt hypocritę: & docuit illos vt ne faciant ſic, & inſtruxit eos, quia poſſibile eſt in hypocriſi & eleemoſynas facere, & orare, & ieiunare: ꝓpter quod quaſi iã ad cognoſcentes †, q̃a hæc († cognoſcendum.) omnia in hypocriſi fieri poſſunt, loquitur dicens: *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, ab intus autem ſunt lupi rapaces.* Quæ ſunt veſtimenta oui(F)lia? Species videlicet ſimulatæ religionis. Eleemoſyna ſimulata, veſtimentum ouile eſt, non opus ouile. Oratio ſimulata, veſtimentum ouile eſt, non opus ouile. Ieiunium ſimulatum, veſtimentum ouile eſt, non opus ouile: & cæteræ ſpecies pietatis, quibus ſe veſtiunt lupi rapaces. Nulla autem res ſic

exterminat

exterminat bonum, quemadmodum ſimulatum bonum. Nam manifeſtum malum, quaſi malum fugitur & cauetur: malum autem ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, nec cauetur, ſed quaſi bonū ſuſcipitur, & ideo coniunctum bono exterminat bonum. Sic ſerui diaboli tunc peſſimè Chriſtianitatē corrumpunt, quando ſe ſimulant Chriſtianos: de quibus admonet diſcipulos ſuos Chriſtus, magis autem nos omnes per illos, dicens: *Attendite à falſis prophetis*: A quia magna virtus eſt hominum † cognoſcere malum: & firma tutela ſalutis eſt, ſcire quem fugias. Hæreſis quidem periculoſa res eſt, ſed vtilis valde. Periculoſa quidem, quia multi ſeducuntur per eam, & pereunt: Vtilis autem eſt, quia tentātur fideles per eam, & ab infidelibus ſegregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmuret neceſſe eſt de præmio probationis. In nullo enim negotio poteſt requies inueniri, niſi B præceſſerit labor: quantò magis in ſpiritualibus rebus, niſi præceſſerit tentatio, non poteſt eſſe probatio? *Attendite à falſis prophetis*. Primum ſcire oportet, quia ſunt omnino falſi Chriſtiani. Nam nulla res perdit viros Chriſtianos magis quam hæc: quia quoſcunq; viderint dici Chriſtianos, quaſi Chriſtianos eos æſtimant. Si enim conſtat quia ſunt falſi Chriſtiani, aut ille eſt falſus Chriſtianus, aut tu. Si non tu, ille: ſi tu non ille: Si ille, vt quid illum C Chriſtianū æſtimas, de quo tibi Chriſtus mandauit? Quia Chriſtianus non eſt, quem Deus ſuum non confitetur filium: tu quomodo tibi exiſtimas fratrem? Sed fortè dicis: Quomodo dicere illum poſſum non eſſe Chriſtianum, quem video Chriſtum confitentem, altare habentem, ſacrificium panis & vini † offerentē, baptizantem, ſcripturas ſanctorum legentem, omnem ordinem ſacerdotij habentem? Vir ſapiens, ſi non confitetur Chriſtum, & manife- D ſta eſſet gentilitas illius, & ſi ſeducebaris per eam, inſania erat, qua ſeducebaris: nunc autē qui confitetur Chriſtum, ſed nō ſic queadmodum mandauit Chriſtus, negligentiæ tuæ eſt, ſi ab eo ſeduceris. Qui enim in occultam foueam cadit, negligens eſſe dicitur, quia non cautè proſpexit: qui autem in manifeſtam foueam cadit, non negligēs dicitur, ſed inſanus. Quæ autē de ſimilitudine eccleſiaſticorū myſteriorū dixiſti, hoc audi reſponſum: Quoniam E & ſimia hominis habet membra, & per omnia hominem imitatur, nunquid propterea dicēda eſt homo? Sic & hęreſis omnia eccleſiæ habet & imitatur myſteria, ſed non ſunt eccleſiæ. Deinde ſciens dominus, quia non erant manifeſti Gentiles, ſed abſcōditi ſub nomine Chriſtiano: ideo non dixit, Aſpicite: ſed, *attendite*. Aſpicere enim eſt ſimpliciter videre: attendere autem, eſt cautè conſiderare. Vbi enim certa res eſt & indubitabilis, aſpicitur: vbi F autem incerta & dubitabilis, attenditur. Sciens ergo Chriſtus, quia eſt in illis aliquid quod alijs pro alio videbatur, aliud deſuper poſitum, aliud intus incluſum; ideo dixit, *Attendite*: vt ſcias quia non corporali aſpectu attendendum eſt, ſed vigilantia ſpirituali. Si enim corporaliter illos aſpicias, cognoſcere non potes, quia ſchemata Chriſtianitatis habent. Nam homines paſſibiles quomodo poteſtis videre mendacia veritatis velamine cooperta? Primum ergo attendendum eſt per opera bona. Si enim opera iuſtitię facimus, & à nullo errore decipimur, & ipſi omnem ſentim' errorem. Nam ipſa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoſcere. Nam qui non cognoſcit mendacium alterius, ſuam non intelligit veritatem. Ergo quandiu bona opera facimus, ipſum lumen iuſtitiæ ante oculos noſtros adaperit veritatem. Sic & peccata peccantium ſenſus tenebreſcere faciunt, vt non videntes mendacium cadant in illud. Vide enim ab initio, ex quo inter homines ſeminatus eſt error fidei, non error diabolicus fecit homines malos, ſed homines mali diabolicū ſibi fecerunt errorem. Si error feciſſet homines malos, culpa erat *Dei*, qui tales homines fecit, vt ab erroribus ſeducantur: nunc autem culpa eſt hominis, qui voluntariè elegit errorem: quia non poſſunt errores præualere in homines, niſi peccata præceſſerint. Prius enim peccatis plurimis excæcatur homo, & ſic diaboli ſeductione ſeducitur, & cadit in mortem. Quemadmodum enim Sole manente non præualet nox, cùm autem acceſſerit ad occaſum, tunc occupat mundum: ſic quandiu lumen iuſtitiæ in homine fuerit, tenebræ erroris eum non apprehendit. Ergo bonis operibus vigilandū eſt, quia non error generat peccata, ſed peccata errorē. Sicut dicit Sapientia, *Impietas trahit hominem ad errorem*. *Attendite* ſicut admonet, *attēdite*, quaſi Deo inuito diabolus hæreſes introducat: non Deo inuito, ſed permittente. Si enim Gentes non credidiſſent in Chriſtum, intelligebamus virtutem fuiſſe diaboli, qui Gentes credere non permiſit. Nam ſi diabolus aliquid potuiſſet, ab initio credere nō permiſiſſet: nunc autem ex eo quod omnes gentes crediderunt, ſed poſtea ex credentibus factæ ſunt hæreſes, manifeſtum eſt, quia non fuit virtus diaboli, ſed permiſſio Dei. Et quare ſic admonet, quaſi qui noluerit fieri? Quia non ſine iudicio vult ſeruos ſuos habere, ideo miſit tentationem. Quoniam autem non vult per ignorantiam eos perire, ideo admonet. Ideo tentationem mittit, ne mali cum bonis coronentur: ideo autem admonet, ne boni cum malis pereant. *Attendite vobis à falſis prophetis*. Infr. 11. b. Scriptum eſt, *Omnis lex & propheta vſque ad Ioannem*: non quia futuri non erāt poſt Ioannem. Fuerunt .n. & Agabas, & Sylas, Act. 11. d. & multi. Sed quia prophetia de Chriſto non erat ventura poſt eum. Ergo poſt Ioannem prophetia quidem de Chriſto futuro ceſſauit, prophetæ autem & fuerunt, & ſunt: ſed non qui prophetarent de Chriſto, ſed qui interpretarentur ea quæ de Chriſto ab antiquis fuerant prophetata: id eſt, doctores eccleſiarum. Sed & omnes Chriſtiani prophetæ dicuntur, qui in regnum & in ſacerdotium, & in prophetiam vnguntur. Nec enim poteſt quis propheticos interpretari ſenſus, niſi habeat ſpiritum prophetiæ. Hæc autem diximus, vt oſten-

† al. ſacrificiū corporis & ſanguinis Chriſti off.

Aſpicere. Attendere.

vt oſtendamus, quia prophetæ, de quibus
loquitur Chriſtus, doctores dicuntur. Sci-
ens ergo dominus futuros eſſe falſos doctores
hæreſium diuerſarum, contra veros docto-
res, qui ſcripturas propheticas & apoſtolicas
peruerſa interpretatione confunderent: ideo
per apoſtolos ſuos omnium eccleſiarum do-
ctores admonet, dicens: *Attendite vobis a fal-
ſis prophetis.* Et ne forte dicat aliquis hereticus
doctor, quia non dixit nos falſos prophetas,
ſed Gentilium & Iudæorum doctores: ideo
addidit, dicens: Qui veniunt ad vos in ve-
ſtimentis ouium. Quanuis & de Iudaicis qui-
dem falſis apoſtolis & prophetis iſta predicit,
tamen de illis Iudaicis, qui in Chriſtum qui-
dem fuerant crediturí ex eis, peruerſa au-
tem loquentes ſecundum ſuggeſtionem ma-
ligni ſpiritus, ad corruptionem Chriſtiano-
Phil. 3. a. & Gal. 1. b. & Col. 3. b. rum fuerant locuturi, de quibus cauendis in
omni epiſtola ſua ſolicitè monet Apoſtolus:
quorum filij ſunt & hæretici modò. Oues
enim propriè Chriſtiani dicuntur: veſti-
mentum autem ouile, eſt ſpecies Chriſti-
anitatis. Vides quia de hæreticis Chriſti-
anis loquatur Chriſtus fugiendis, qui à foris
in ſchemate Chriſtiani videntur, ab intus
autem confeſſionis efficacitate Gentiles. Et
iſti multò periculoſiores ſunt quam illi Iu-
daici: quia illi quidem reiecti ab apoſtolis,
† al. vocati. & notati, † extra conuentum Chriſtiano-
rum erratici vagabantur, hæretici & fur-
tim quoſdam corrumpebant incautos. Iſti
autem quaſi fundati Chriſtiani, & eccleſias
ſuas habentes. Et quid dico? eccleſias etiam
regentes, palàm cum libertate ſubuertunt,
& ſic multiplicati ſunt ex diuerſo, vt Chri-
ſtiani vagi potius videantur quam illi. Et
quomodo non ſint periculoſi, aut quomo-
do ſuadent multis? Et ne adhuc dicat hære-
ticus, quia de veris Chriſtianis doctoribus
loquitur, qui Chriſtiani quidem ſunt, ta-
men peccatores ſunt. Omnis enim Chri-
ſtianus qui facit peccatum, falſus dicitur
Chriſtianus: & verè quidem eſt: quia Chri-
ſtianus qui facit peccatum, nec pœnitet de
peccato, falſus eſt Chriſtianus. Tamen vt
ſcias, quia non de Chriſtianis peccatoribus,
ſed de hereticis doctoribus loquatur: non
tantum dixit, *qui veniunt ad vos in veſtimentis
ouium*: ſed addidit, *Ab intus autem ſunt lupi ra-
paces.* Chriſtiani enim doctores, etſi fuerint
peccatores, ſerui quidem carnis dicuntur,
quia vincuntur à carne, tamen propoſitum
non habent perdere Chriſtianos, & ideo non
dicuntur lupi rapaces. Vides ergo, quia ma-
nifeſtè de hæreticis doctoribus dicat, qui eo
propoſito ſchemata Chriſtianorum ſuſcepe-
runt, prouidente diabolo, vt Chriſtianos
iniquo ſeductionis morſu dilanient. De qua-
libus lupis ad Epheſios dicebat Apoſtolus:
Act. 20. *Scio quia poſt diſceſſum meum introibunt lupi graues
in vos, non parcentes gregi, & ex vobiſipſis exient
peruerſa loquentes, vt abducant diſcipulos poſt ſe.*
Audi ergo qui doctus ab hereticis, putas te
eruditum: & baptizatus ab eis, putas te Chri-
ſtianum factum. Vide, doctores heretici quid
dicuntur a Chriſto? deuoratores. Si ergo
eruditus es ab hereticis, raptus es, nõ eruditus,
non paſtus. Si baptizatus ab eis es, deuoratus
es, non ſaluatus. Nam luporum deuorare
eſt, non ſaluare. † Quid ergo eſt? *Ex fructibus* *† al. paſcere.*
eorum cognoſcetis eos. Fructus enim hominis
eſt confeſſio fidei eius, & opera conuerſationis
ipſius. Si ergo videris hominem Chriſtianum,
ſtatim conſidera, ſi confeſſio eius conueniat
A cum ſcripturis, verus eſt Chriſtianus: ſi au-
tem non eſt quemadmodum Chriſtus man-
dauit, falſus eſt. Sic enim & Ioannes, cùm
de hæreticis ſcripſiſſet epiſtolam, non di-
xit, Si quis venerit ad vos non habens no- *2. Ioan. 1.*
men Chriſti, nec aue ei dixeritis: ſed, *ſi quis
non attulerit iſtam doctrinam.* Indicium Chri-
ſtianitatis non ad nomen Chriſti retulit, ſed
ad confeſſionem: quia non nomen ſolùm
Chriſti Chriſtianum facit: ſed etiam veritas
B Chriſti: quia in nomine Chriſti multi am-
bulant, in veritate autem eius pauci. De-
inde vide, Nunquid ouis lupum perſequi-
tur aliquando? non, ſed lupus ouem. Sic *Gen. 4. b.*
enim & Cain perſecutus eſt Abel, non Abel *Ibid. 21. b.*
Cain. Sic Iſmaël perſecutus eſt Iſaac, non Iſaac *Ibid. 27. g.*
Iſmaël. Sic & Eſaü Iacob, nõ Iacob Eſaü. Iudei
Chriſtum, non Chriſtus Iudeos: heretici
Chriſtianos, non Chriſtiani hereticos. Er-
go ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Si
C quis lupum cooperiat pelle ouina, quomo-
do cognoſcas illum, niſi aut per vocem, aut
per actum? Ouis inclinata deorſum balat,
lupus in aëra conuertit caput ſuum contra
cœlum, & ſic vlulat. Qui ergo ſecundum
Deum vocem humilitatis & confeſſionis emit-
tit, ouis eſt: qui verò aduerſus veritatem tur-
piter blaſphemijs vlulat contra Deum, lu-
pus eſt: ſicut dicit propheta de illis, *Iniquita-* *Pſal. 72. b.*
*tem in excelſo locuti ſunt, poſuerunt in cœlum os
D ſuum.* Ouis herbas manducat, lupus carni-
bus delectatur. Quem videris ergo de pratis
ſcripturarum herbas floridas iuſtitiæ colligen-
tem, ouis eſt: quem videris autem in ſangui-
ne perſecutionis gaudentem, lupus eſt. Ad-
huc autem conſidera virtutes quas facit, vti-
les ſunt aut inutiles. Vtiles ſunt quæ mira-
biliter fiunt, & ad ſalutem proficiunt: vt-
puta infirmos ſanare, & alia huiuſmodi quæ
fecit Chriſtus. Vacuæ autem ſunt, quæ ad-
E mirationem quidem faciunt videntibus, vti-
litatem autem afferunt nullam: vtputa vo-
lare per aërem, ſicut & dominum diabolus
hortabatur: ſtatuas facere † ambulare: aut com- *† al ſtatuens ſuper pinnã tẽpli ambulare. &c.*
miſceri flammæ, & non comburi: & alia qualia
Simon fecit. Nam plena opera ex Deo ſunt,
quia & ipſe eſt plenus: vacua autem ex dia-
bolo, ſicut & ipſe eſt vacuus & vanus. Nam
quia quædã mirabilia fiunt ex Deo, quædã au- *Act. 8. b.*
tem ex diabolo, demonſtrat Nicodemus. Non *Ioan. 3. a.*
F enim dixit, *Nemo facit ſigna, niſi ſit Deus cum illo:*
ſed, *Nemo facit hæc ſigna quæ tu facis, niſi ſit De-
us cum illo.* Et tunc quidem ex hoc ſolo co-
gnoſcebantur falſi prophetæ & veri, ſi vtilia
aut inutilia facerent ſigna. Nunc autem quia
futurum eſt, vt etiam ex parte bona facien-
dorum ſignorum diabolo detur poteſtas,

etiam illud quærere debemus: Si neceſſarium eſt ſecundum tempus, aut non eſt neceſſarium. Si enim mirabilia Chriſtus propter confirmationem infidelium faciebat, non propter ipſos quos ſanabat ipſos enim in fide firmare poterat, non in ſigno: manifeſtum eſt, quia modo cum nullus ſit infidelis, faciendorum miraculorum neceſſitas non eſt. Ergo ſi inutile fecerit ſignum; falſus propheta eſt: quia non facit vt aliũ ædificet in fide, ſed vt ſe oſtendat in opere: A *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* Vua myſterium habet in ſe Chriſti. Sicut enim botrus multa in ſe grana ligno mediante ſuſpendit, ſic & Chriſtus multos ſibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos. Similiter & ſicut ficus multa grana vno tegmine tenet incluſa, ſic & multos fideles quodam dulci charitatis amplexu vna tenet eccleſia. Et ſunt in ficu ſigna hæc: Charitatis quidem in dulcedine, vnitatis autem in coniunctione gra- B notum, ſicut ſcriptum eſt: *Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo.* (Pſ. 67. a.) In vua quidem eſt patientiæ ſignum, quia in torcular mittitur: gaudij autem in ſpe: *Quia vinum lætificat cor hominis.* (Pſ. 103. b.) Syncceritatis, quia non eſt aqua permixtum, & delectatio ſuauitatis. De his ſcriptum eſt: *Fructus autem ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas, aduerſus huiuſmodi non eſt lex.* (Gal. 5. d.) Spinæ autem ſunt C hæretici, ſicut ſermo ipſe demonſtrat ſuperius dicens: *Attendite à falſis prophetis.* Ergo non poſſunt ſpinæ & tribuli eccleſiaſticos fructus proferre. Sed quid proferunt? Vulnera, tribulationes & cætera mala. Quemadmodum ſpina vel tribulus ex quacunque parte illam conſpexeris, habet aculeos: ſic & ſeruos diaboli ex quacunque parte conſideraueris, iniquitatibus pleni ſunt.

(Fructus hæreticorum. Hæretici ſeruorũ diaboli.)

Si loquitur, in dolo loquitur: ſi tacet, malè cogitat: ſi iraſcitur, D inſanit: ſi patienter agit, tẽpus expectat nocendi, & opportunitatem conſiderat quando noceat. Si malè agit, non erubeſcit: ſi benefacit, ad vanam gloriá propter homines facit. Quomodo proferat bonum fructum cuius radix diabolus eſt? Sub arbore bona & beſtiæ & animalia requieſcunt: ſub ſpinis autem nullum animal requieſcere poteſt, niſi tantummodo ſerpentes. Sic iuxta fideles homines, & boni & E mali homines pacem habere, ac accipere † poſſunt: iuxta autem infideles homines nemo poteſt pacem habere, neque requieſcere in eis, niſi tantummodo ſerpentes, id eſt dæmones, qui habent cubilia in pectoribus eorũ.

(† al. accipere.)

(Hæretici, ſpinæ, & tribuli.)

Fructus eorũ nulli procedũt ad vſum: vmbra refrigerij nõ eſt in eis. Et verum eſt quidem, quia ſpinas & tribulos omnes iniquos hęreticos appellauit: tamen forſitan ſciens dominus hanc hæreſim eſſe præualituram prę omnib⁹. tribulos eos appellauit, quaſi trinitatis profeſſores, & triangu- F lã impietatem in ſua perfidia baiulantes. *Non poteſt arbor bona fructus malos facere: & non poteſt arbor mala facere bonum fructum.* Non dixit, arbor mala non poteſt fieri bona, neque arbor bona, mala. Alioqui qui malus eſt, à Deo eſſet, quia malus eſt: & qui bonus eſt, à Deo eſſet, quia bonus eſt. Nunc autem ſic dicit, *malus non poteſt facere fructus bonos*: id eſt, quandiu malus eſt. Si verò factus fuerit bonus, poteſt: vt vnuſquiſque quod malus eſt, aut bonus, voluntatis eius ſit, non naturæ. Nam ſi volebat, & non poterat fructus bonos proferre, naturæ erat: ſi autem poteſt, & non vult, arbitrij eſt, nõ naturæ. Ergo ſeruus Dei non poteſt facere malum. Et ſi videtur tibi aliquando quod malè fecit, con- A ſidera cautè ipſum malum eius, & inuenies eum ab intus eſſe bonum. Nam ex propoſito bono, etiam quod videtur malũ, bonũ eſt: quia propoſitum bonum malum opus excuſat.

(Nota.)

Malum autem opus, bonum propoſitũ non condemnat. Vidiſti Moſem homicidiũ facientẽ, ſed non propter ſuã iniuriã, ſed propter ſeruorum Dei vindictã. (Exod. 2. c.) Vidiſti Iacob aliud loquentem in lingua, aliudque habentẽ in corde: cũ diceret ad Eſaũ, *Quia vidi faciem tuam ſicut qui videat faciem Dei*, (Gen. 33. b.) B ſed non vt eum deciperet, ſed vt compeſceret. Similiter malus non poteſt facere bonum: & ſi videtur tibi facere bonum, conſidera cautè ipſum bonum, & inuenies illud ab intus eſſe malum. Nã quod ex propoſito malo fit, etiam bonũ malũ eſt. Nã bonum opus, malum propoſitum non excuſat: malum autem propoſitum, bonum opus condemnat. Si videris infidelem humilem aut manſuetum: ſcito quia ſubdolus eſt in corde. De talibus C enim dicit propheta: *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* (Pſal. 54. d.) Si videris eum bona opera facientem, intellige quia propter homines facit. De illis enim dicit dominus: *Omnia faciunt, vt ab hominibus videantur.* Sicut ergo bonorum hominum omnia opera etiam mala, bona ſunt: ſic malorum hominũ omnia opera etiam bona, mala ſunt. Si ergo videris aliquem Deum in veritate non colentem, quaſi bonum, ne credas oculis tuis, vt & dicas bonæ D vitæ illum: ſed crede magis Deo quam tibi qui dixit: *Non poteſt arbor mala facere fructum bonum.* Si autẽ dicis illũ bonũ, mendacẽ feciſti Chriſtum. Tu enim vides quæ ſunt in facie, Deus autem quæ ſunt in corde. Sicut enim in horto ſunt multæ arbores fructum inutilem facientes, in ſyluis autẽ non inuenitur bonum faciens: ſi autem faciunt, aut inſipidũ faciunt, aut acerbũ. Sic in eccleſia quæ hortus eſt Chriſti, Salomone dicente: *Hortus concluſus, fons* (Cant. 4. d.) E *ſignatus, ſoror mea, paradiſus cum fructu pomorum, multi ſunt mali.* In eccleſijs autem hæreſium, quæ ſunt ſyluæ deſertæ nemo eſt bonus: quia & ſi aliquis eſt bonus, propter homines eſt bonus, & non † propter Deum.

(† al. deeſt non.)

Hæc ſecundum fidem dixi: quæ ſunt autem ſecundum rationem, audi: Quicunque facit aliquid, eſt propter quod facit: & nemo facit aliquid propter nihil. Qui pugnat, propter prædam, aut propter gloriam victoriæ pugnat: qui na- F uigat, propter neceſſitatẽ aut propter lucrum nauigat. Sicut nihil poteſt ſine radice naſci, ſic nihil poteſt fieri ſine cauſa. Sic qui bonum facit, aut propter retributionem regni cœleſtis facit, aut propter iudicium pœnæ. Interrogo ergo te, infidelis propter quid faciat bonum? propter iudicium pœnæ, dicis:

Sed non

Digitized by Google

Sed non timet Deum. Quomodo autem timeat Deum ne peccet in opere, qui non timet Deum, ne peccet in fide: cum ſit peius malè credere, quam malè agere? Propter retributionem dicis. Sed non ſperat in Deum, qui non curat vtrũ mẽdaciter credat, an verè, cũ ſit melius bene credere, q̃ bene agere: qm̃ fides ſine operibus aliquid eſt, etſi mortua eſt: opus ſine fide nihil eſt. Vt quid ergo facit bonum? Vt videatur ab hominibus, & laudetur: & ideo A bonum illius malum eſt. Si enim ſine labore poterat homo bonum facere in hoc mundo, credibile erat, vt infidelis bonum faceret propter hoc ipſum bonum: quia bonum facere bonum eſt. Nunc autem cum hominibus in carne viuentibus ſic contrariũ ſit bonũ facere, ſic difficile, & probè impoſſibile, vt neque magni illi ſancti perfectè potuerint explere quod bonum eſt: quomodo infidelis faciat bonum cum tanto luctamine, nullam ſpem B habens retributionis præ oculis ſuis? Quis agonem ſuſcipit ſic periculoſum, vnde palmã nõ ſperat? Quid ergo? Sine dubio ſperat aliquid, ideo facit bonũ. Quid illud? Vt mercetur ab hominibus gloriã vanã. Nam multam dat virtutẽ homini ad laborandũ concupiſcentia vanæ gloriæ, & ſi cum indulgentia poſſum dicere, maiorem dat virtutem homini hypocritæ concupiſcentia vanæ gloriæ, quam fidelibus ſpes regni cœleſtis. Et hęc eſt ratio: Cõtra ſpem C regni cœleſtis aduerſatur natura carnis: cõcupiſcentia autem vanæ gloriæ ex carne eſt, & ideo conſiſtit ex † carnis natura. [† conſentit ei.] Ideo ergo dicit: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum*: quia & mala arbor videtur facere iuſtitiam, ſed non bonum, nec ad vſum proficientẽ. Nam qui propter Deum facit iuſtitiam, Deus illam mandauit †: [† facit.] qui autem propter vanã gloriam facit bonum, diabolus illud facit bonum, diabolus delectatur in eo. Falſos ergo Chriſtianos D quos Deus in ignẽ mittẽdos ꝓmittit, quomodo tu putas participes gloriæ tuæ? *Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei.* Falſos prophetas de quibus cauendum erat locutus, non alios eſſe, niſi falſos Chriſtianos, & falſos Chriſtianorum prædicatores, his verbis manifeſtè demonſtrat. Gentiles enim, aut Iudæi priuſquam credant, non dicunt Chriſto, Domine domine: ſed illi ſoli qui tam ex Iudæis E quàm ex Gentilibus viſi ſunt quidem crediſſe in Chriſtum, conuerſantes autem & prædicantes contra voluntatẽ Dei & Chriſti præceptum, facti ſunt falſi prædicatores. Item quòniam falſos prophetas & veros ex fructibus eorum docuit eſſe diſcernendos, hic iam manifeſtius docet, qui ſunt fructus, quibus diſcernuntur probi doctores & reprobi. Qui enim dicũt tantũmodo Chriſto: domine domine, & non faciunt Dei voluntatem, reprobi ſunt: qui F autem & dicunt Chriſto, Domine domine, & faciunt voluntatem Dei, illi ſoli probabiles ſunt. Quæ autem eſt voluntas Dei, ipſe dominus docet. [Ioan. 5. b.] *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me, vt omnis qui videt filium hominis, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Ergo voluntatem Dei facere, hoc eſt credere in Chriſtum. Sicut & alibi Iudæis interrogantibus, *quid faciemus vt operemur opera Dei?* [Ioan. 6. b.] reſpondit, *hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem ille miſit.* Credulitatis autem ſermo & ad confeſſionem reſpicit, & ad actum. [Quid ſit credere, vel non credere Chriſto.] Qui ergo ſic confitetur Chriſtum, ſicut ipſe docuit, ille credit Chriſto: qui autem non ſic confitetur, quomodo docuit ille, non credit. Et ſi conuerſatur quomodo mandauit ille, credit Chriſto: & qui non ſic conuerſatur quomodo ille mandauit, non credit Chriſto. Credere enim Chriſto, obedire eſt Chriſto: qui autem, aut non confitetur, aut non conuerſatur ſecundum verbum eius, ille obaudit Chriſto, nec credit: propterea tam ille quam iſte non intrabunt in regnum cœlorum. *Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nõne in nomine tuo prophetauimus?* In qua die? Quando venerit in maieſtate ſua, & ſeparauerit eos ab inuicem, ſicut paſtor gregem ſuum: quando iam nemo auſus eſt garrula contentione ſermonẽ aut mẽdaciũ defendere, aut contradicere veritati. Quia tunc iã nõ mundialis & vana gloria deſideratur, ſed flamma iudicij & pœna timetur. In illo die, quando os non loquitur, opus non abſconditur, ſicut in hoc tempore: ſed econtra opera ſingulorum loquentur, & ora tacebunt: non quando perſona interrogatur, & conſcentia non videtur: ſed econtra conſcientia diſcutitur, & perſona confunditur, dicente Apoſtolo: [Rom. 2. c.] Cogitationibus inuicem ſe accuſantibus, aut etiam defendentibus in illa die, quando nemo excuſat peccatores, ſed omnes accuſant, nec alter pro altero interuenit: ſed ſinguli ibi timebunt, quia in illo iudicio non erunt teſtes adulatores homines, ſed angeli veraces: non erunt iudicantes perſonarum acceptores homines, ſed Deus iuſtus qui reddet vnicuiq; ſecundum opera ſua. [Ibidem. a.] Quàm propriè timentium hominum & anguſtias patientium vocem expreſſit, dicens: *Domine domine.* Non enim ſemel ſufficit illi dicere Domine, quem neceſſitas timoris adſtringit: Nonne in nomine tuo prophetauimus? Conſidera quia in nomine dicunt, non in ſpiritu: quia in nomine Chriſti multi ambulant, qui nõ habẽt ſpiritũ Chriſti, ſeducendi cauſa. Ideo nõ ex nomine Chriſti cognoſcendi ſunt Chriſtiani, ſed de ſpiritu Chriſti. [Chriſtianus quomodo cognoſcendus.] Ergo prophetant in nomine Chriſti, in ſpiritu autẽ diaboli: quales ſunt diuinatores. Sed ſic diſcernuntur, quoniam diabolus interdum verum dicit, ſanctus autẽ ſpiritus nunquã interdum mentitur. Conceſſum eſt autẽ diabolo & interdum veritatẽ dicere, vt mendacium ſuum rara veritate commendet. Si autem nunquam diceret verum, nec ad tentationem poterat ſufficere † [† proficere] ſeductio eius. *Et in nomine tuo dæmonia eiecimus.* Dæmonia enim eiiciunt in nomine Chriſti habentes ſpiritum inimici, magis autẽ nõ eiiciunt, ſed eiicere vidẽtur, colludẽtibus ſibi dæmonibus ipſis, & ideo ſemper eiiciunt, & nunquam ſanant. Semper ante illos dæmones quaſi caſtigati clamant, & nunquam quaſi timentes recedunt. *Et in nomine tuo virtutes multas fecimus.* Faciunt & virtutes ſecundum

ea quæ diximus, non vtilia & neceſſaria, ſed inutilia & vacua. In omnibus ergo ſecundum Chriſti præceptum diſcutiendi ſunt fructus eorum. Si bona conuerſatio eſt eorum, & confeſſio vera. Si autem aut confeſſio conuerſationi non conuenerit, aut conuerſatio confeſſioni, falſus eſt. *Tunc iurabo illis, quia neſcio qui eſtis.* Tunc, Vſq; tunc autem ſuſtinebo, quia grandem iram grandis dilatio præcedere debet, & grandis dilatio iuſtius facit eſſe iudicium Dei, & digniorem interitum peccatorū. Sciendum quia peccatores neſcit Deus, q̃a nec digni ſunt vt cognoſcantur à Deo. Sicut enim & apoſtolus ait: *Cognouit dominus, qui ſunt ipſius.* Non quia cognoſcit ipſos, ſed ſuos illos eſſe non cognoſcit: ideo qui pereunt, non fuerunt illius. Aut quomodo te Deus cognoſcat, cum tu Deum cognoſcere nolis? ſicut .n. omnes homines naturaliter cognoſcunt Deum, nō autē videntur verè cognoſcere, quia non dignè colunt: ſicut ſerui dominum, ſicut factura factorem, & hoc eſt ſecundum naturam quidē cognoſcere, non autem ſecundum voluntatem: Sic & Deus naturaliter omnes cognoſcit, ſed non eos videtur verè cognoſcere, quia nō eos diligit quaſi factor facturam, quaſi dominus proprios ſeruos. Et hoc eſt ſecundum naturā cognoſcere, non autem ex voluntate: quia omne malum extraneum eſt à Deo. Iurat autem Chriſtus, non vt ſuam veritatem commendet, ſed vt illorum incredulitatem condemnet. Nō enim ſi non iurauerit Chriſtus, mentitur, ſed vt illi amplius cōfundantur firmiori reſponſo: quoniam qui mendax eſt, neminem putat dicere veritatem, neque ipſum Deum. Qui enim non ſeductioni diaboli deceptus mentitur, ſed ꝓpoſito mendax eſt: nunq̃ deſinit eſſe mēdax, neq; poſt mortem. Nam mors quidem animā à carne ſeparat, animæ autem propoſitum non immutat. Vis ſcire? Conſidera eos etiam poſt mortem mentientes. Domine in nomine tuo hoc & hoc fecimus: nunquid neſciebant ipſi apud ſe, quia nunquam nec dilexerant Chriſtum, nec fecerunt voluntatem eius? Sed putant ſe ſicut in hoc ſeculo homines deceperūt, ſic & ibi etiam Deum fallere poſſe. Ideo etiam non dicit illis, *Diſcedite à me qui operati eſtis iniquitatem*: ſed, *qui operamini*. Quia iniqui nec poſt mortem deſinunt eſſe iniqui: quia etſi peccare non poſſunt, tamen peccandi propoſitum tenent.

[2. Tim. 2]

HOMILIA XX.

EX CAPITE VII.

Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram.

FRequenter miramur, quod homines aut ꝓmiſſionibus flexi, aut terroribus fracti, aut perſuaſionibus falſorum doctorū circumuenti relinquunt fidei veritatem, & ad mendacium infidelitatis tranſmigrant. Quod ſi vel hanc vnā ſententiam Chriſti cautè intelligeremus, & recordaremur: nunq̃ de perditione talium hominū ſtuperemus. Quomodo enim ꝑmaneat apud Chriſtum, qui nunq̃ ſtetit in Chriſto? aut quomodo teneat eum veritas, qui nunquam tenuit veritatem? aut quomodo ſeruet eum iuſtitia, qui iuſtitiam non ſeruauit? *Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea.* Quæ verba? quę ſuperius dixit: Vt qui vult eſſe Chriſtianus verus, non ſolū non occidat, ſed nec iraſcatur ſine cauſa: non ſolū non periuret, ſed nec iuret: non ſolū non fornicetur, ſed nec vſq; ad oculū concupiſcat: non ſolū non percutiat, ſed nec percuſſus repercutiat: non ſolū aliena non tollat, ſed etiam cogenti dimittat: non ſolū amicos ſyncere diligat, ſed etiam inimicos. Eleemoſynas faciat non coram hominibus: orationib⁹ inſtet intrans in cubiculum ſuum: ieiunia celebret nō cum triſtitia: non iudicet fratrem ſuum peccantē, ſed ſuæ infirmitatis conſideratione ignoſcat: nō det ſanctum canibus, neque margaritas ſuas mittat ante porcos. Petat, quærat, pulſet, & accipiet. Attendat autem à falſis prophetis. Qui ergo ſe talibus ædificauerit mandatis, quomodo poteſt fieri, vt aliquando fractus tentationibus cadat? Aut econtra quomodo percuſſus tentationibus ſtabit, qui nullius iuſtitiæ fundamento ligauit? Quis iſta cuſtodiuit, & cecidit? Culpamus Deum, quia non cuſtodiuit. Si autem illis præualet fortitudo diaboli, in quibus iuſtitia Chriſti non inuenitur, magis in illorum perditione laudandus eſt Deus, quam culpandus: quia hi ſoli pereunt, qui mandata Chriſti contemnunt. *Similabo eum viro ſapienti.* Non dixit, æſtimabo eum virū ſapientem: ſed, *ſimilabo eum viro ſapienti.* Ergo alter eſt qui ſimilatur, alter eſt vir cui ſimilatur. Ergo qui ſimilatur, eſt homo: cui autem aſſimilatur, Chriſtus. Chriſtus enim ſapiens eſt vir, qui ædificauit domum ſuam, id eſt eccleſiam ſupra petram: id eſt, ſupra fortitudinē fidei. Nam & fortitudo fidei petra dicitur, propter quam Simon Petrus dictus eſt, ad quem dicit Deus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Quis eſt vir ſtultus? Diabolus, de quo dicit Hieremias: *Clamauit perdix: congregauit filios quos non genuit: fecit diuitias ſuas non cum iudicio, in medio dierum derelinquet eas: & in finem erit ſtultus.* Iſte ergo diabolus inſipiens vir ędificauit domum ſuam ſuper arenam. Domus enim eius ante Chriſtum fuerunt omnes gentes. Sicut enim ſancti domus facti ſunt Chriſti, ita & impij domus ſunt inimici. Ædificati autem fuerunt ſuper arenam, id eſt ſuper inconſtantiam infidelitatis. Si enim conſtantia fidei dicitur petra, rectè & inconſtantia infidelitatis arena vocatur: id eſt idololatria, quæ per varias idolorum culturas ſemper diſperſa eſt. Aut certè ſuper arenam, id eſt ſuper carnales homines ac infideles. Ideo tales homines arena dicuntur, non terra: quoniam terra quidem fructū facit, arena autem ſterilis manet. Deinde quia terra quidem vnita eſt & in ſeipſam conſtricta: arenæ autem grana non conueniunt ſibi, nec

[Vero Chriſtiano quid faciendū ſit.]

[Fortitudo fidei petra dicitur.]

[Infr 16. c.]

[Hier. 17. b]

Digitized by Google

nec adhærent ad inuicem : ſic ſunt & omnes infideles qui ſub diabolo ſunt, non ſunt vniti, nec vnium ſapiunt, ſed ſunt per diuerſas opiniones diſperſi : & alius quidem ſic dicit, alius autem ſic. Sic & dogmata philoſophorum nos docent, quæ ſunt contraria ſibi ſemper. Eo modo perfidia hæreticorum, qui nunquam ſapiũt vnũ, ſed quot ſunt, tot ſentẽtias habent.

Hæretici nunquam concordes.

Propter quod arenæ aſſimilatur omnis diaboli populus. Populus autem Dei non ſolum vni- A tus eſt quaſi terra, quæ quamuis compacta ſit, tamẽ ſolubilis eſt : ſed eſt ſicut lapis conſtrictus & indiſſolubilis. Tertio quia diaboli populus non numerabilis eſt, ſicut arena : Dei autem, ex multis vocatis pauci electi. Pluuia autem eſt doctrina : quia ſicut pluuia irrigat terram, vt proferat fructum : ſic doctrina hominem irrigat, vt iuſtitiam operetur. Sicut dicit Deus per Eſaiam de tollenda à Iudęis doctrina : *Et mandabo*, inquit, *nubibus, ne pluant ſuper eam pluuiam.* B Nubes enim dicuntur prophetæ & apoſtoli : quia ſicut nubes baiulant pluuiam, & effundunt eam ſuper terram : ſic & prophetæ & apoſtoli accipiunt verba à Deo, & effundũt ſuper rationabilem terram. Sunt autem nubes quæ à ſpiritu ſancto excitantur : & ſunt nubes quia à ſpiritu poteſtatis aëris, ſicut dicit propheta : *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Nubes enim quę à ſpiritu ſancto excitantur, candidã baiulant aquam, id eſt veram & ſanctam do- C ctrinam. Quæ autem à ſpiritu poteſtatis aëris, tenebroſam baiulant aquam, id eſt falſam & impiam doctrinam, quæ non illuminat, ſed tenebreſcere facit mentes eorum qui ſuſcipiunt eam. Venti autem ex parte quidem mala, ſunt immundi ſpiritus, qui intra præcordia hominum flant : ex parte autem bona, ſpiritus diuerſarum virtutum, vel angeli, qui inuiſibiliter in ſenſibus hominum operantur, & adducunt ad bona. Et vide proprietatem re- D rum : pluuię proprium eſt mollire & ſoluere : ventorum autem cum virtute vrgere. Sic ergo impiorum nubes falſa ſua doctrina, & promiſſionibus molliunt homines, & blandimentis & perſuaſionibus ſoluunt : diabolus autem intrat in corda eorum quaſi ventus & inuiſibiliter vrget conſentire mendacijs eorum, vel in cætera peccata compellit. Sic & in parte bona ſanctæ nubes doctrinam iuſtitię perſua- E dent hominibus, & rationabiliter placant : ſpiritus autem ſanctus vel angeli, quaſi proſperi venti proſperantes in cordibus, faciunt homines acquieſcere veritati. Sicut enim non eſt poſſibile, vt ex ſola pluuia fructificet terra, niſi flauerit ſuper eam ventus : ſic non eſt poſſibile, vt ſola doctrina corrigat hominem, niſi cooperatus fuerit ſpiritus ſanctus in corde ipſius. Flumina autem ſunt ex parte quidem mala hominis immundo ſpiritu pleni, & in verboſitate ſtructi : quales ſunt philo- F ſophi dogmatum diuerſorũ, Oratores, Grammatici, cæterique non ſecundum Deum ſapientes †: de quorum ventre exeunt flumimina aquæ mortuę †. Ex parte autem bona : Euãgeliſtæ, doctores populi, cæteriq; ſapiẽtes ſecundũ Deũ : de quorũ ventre exeunt flumina

Eſa. 1. b.

Pſal. 17. b.

† cæteriq; ſecularis ſapientia profeſſores
† flumina mendacis doctrinæ.
Nota.

aquæ viuæ. Eccleſiam ergo quam Chriſtus vir ſapiens ſuper petram ædificauit, neque pluuia mendacis doctrinę corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etſi humiliatur eccleſia propter tẽtationẽ, tamẽ perire nõ poteſt propter fidẽ Chriſti. Nec eſt contrarium, quod quidam de eccleſia cadunt : illi enim nunquam Chriſtiani fuerunt. Sicut enim non A omnes qui ſunt in † Iſraël, hi ſunt Iſraëlitæ : ſic non omnes qui Chriſtiani dicuntur, ſunt & Chriſti. Chriſtianorum enim opera ſunt aſpicienda, non nomina. Dicit enim Apoſtolus : *Cognouit dominus qui ſunt ipſius, & diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.* Ergo qui diſcedit ab iniquitate, ille eſt Chriſti, non qui vacuè nominat nomen Chriſti. Illi enim tales nec ſuper petram fidei erant ædificati, ſicut inferius oſtendemus. Aduerſus domum B autem, quam ędificauerat ſtultus ſibi ſuper arenam, id eſt aduerſus Gentiles & omnes impios, qui ſunt diaboli domus, deſcendit pluuia, id eſt veritatis doctrina per propheticas & apoſtolicas nubes : deſcenderunt † venti, id eſt gratię ſpirituales, aut angeli qui inuiſibiliter operantes, homines ad fidem veritatis inclinant : venerunt flumina, id eſt quatuor euangeliſtæ, aut cæteri ſapientes, & impegerunt in domum illam, & ſic cecidit domus C diaboli & ſpiritualibus inſtrumentis erecta eſt domus Chriſti. Et ne mireris quia gentes venientes ad fidem, cecidiſſe dicuntur. Ceciderunt enim diabolo, vt ſurgerent Chriſto. Ecce enim omnis homo quandiu ambulat in peccatis, diabolo ſtat, Chriſto autem iacet : cùm autẽ conuerſus fuerit ad iuſtitiã, diabolo quidem cadit, Chriſto autẽ ſurgit. Dicit enim propheta de hominibus liberatis à Chriſto : *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem.* D Item dominus : *Quandiu fortis armatus cuſtodit domum ſuam, in tuto ſunt omnia eius : cùm autem venerit fortior, diripiet vaſa eius*, videlicet homines impios, ex quibus ædificata fuerat diabolo domus. Si ergo ſecundum prophetiam captiui dicuntur, quantum ad diabolum : quantùm ad Chriſtum, ad libertatem fidei ſunt cõuerſi. Si direpti dicũtur ſecundum Chriſtum, conſequenter & cecidiſſe dicuntur, quantùm ad ſtatum ſuum priorem, qui E ſurrexerunt in fide. *Et facta eſt ruina eius magna :* videlicet idolis in toto mũdo deſtructis, mendacijs in tota terra conuictis, erroribus ſolutis : quia totus mundus diabolo cecidit, Chriſto autẽ ſurrexit. Sic ergo domum, quam ſtultus ædificauerat ſuper arenam, ſapiens rex ſpiritualibus armis ſanctorum ſuorum deſtruxit. Domũ autẽ quã ſapiens Chriſtus ædificauit ſuper petram, ſtultus diabolus fallacibus argumentis miniſtrorum ſuorũ nunquã poterit F diſſipare. Huic ergo viro ſapienti Chriſto, ſimilis eſt Chriſtianus omnis, qui ædificat ſe ſuper petram, id eſt Chriſtum. Qui enim audit verba Chriſti, & facit ea, ipſe eſt qui ædificat ſe ſuper petram Chriſtum.. Chriſtus enim charitas eſt, & qui ſe ædificat in charitate, ſuper petram Chriſtum ſe ædificat. Qui ędificat ſe in manſue-

† ex

2. Tim. 2. c.

† flauerũt

Pſal. 67. d.
Luc. 11. c.

manſuetudine, ædificat ſe ſuper petram, id eſt
Chriſtum. Chriſtus eſt enim manſuetudo. Qui
ædificat ſe in caſtitate, ędificat ſe ſuper petram
Chriſtum: Chriſtus eſt enim caſtitas. Qui ædi-
ficat ſe in miſericordia, ædificat ſe ſuper fir-
mam petram Chriſtum: Chriſtus enim miſe-
ricordia eſt. Et in quacunque ſpecie boni ædi-
ficauerit ſe homo, ſuper petram Chriſtum ſe
ædificaſſe videtur: quia omne bonum eſt Chri-
ſtus. Similis autem eſt Chriſto, quoniam ſicut
Chriſti eccleſiam ædificatam ſup petram nulla
eam aduerſitas diruere poteſt: ſic talem Chri-
ſtianum qui ſe ædificauerit ſuper Chriſtum,
nulla eum aduerſitas diruere poteſt, vt dicat
Rom. 8. g. cum Paulo: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?
Tribulatio, an anguſtia, &c.* Stulto autem dia-
bolo ſimilis eſt omnis Chriſtianus, qui ſe ædi-
ficat ſuper arenam. Super arenam autem ædi-
ficat ſe, qui audit verba Chriſti, & non facit
ea. Verba enim quæ non cõuertuntur ad opus,
arena ſunt ſpargibilis. Sicut enim grana are-
nę non conueniunt in vnum, neque adhærent
adinuicem, ſed ſemper ſunt ſeparata: ſic verba
quæ audiuntur & non conuertuntur in vnam
iuſtitię maſſam per opus, ſeparata ſunt & di-
ſperſa. Et ideo aſſimulantur arenæ, quæ nun-
quam in ſemetipſa coniungitur. Ergo ſuper
arenam ſe ædificat omnis Chriſtianus, qui ex
auditu ſolo verborum, credit in Chriſtum, &
non per opera bona ſe confirmat in Chriſto.
Sed & qui facit opera mala, ſuper arenam ædi-
ficat. Arena enim eſt omnis malitia, ſicut di-
ximus ſuprà: & qui in bonis mundialibus in-
ſtruit, ſe ſuper arenam ędificat. Similis au-
tem ſtulto diabolo eſt, quia ſicut diaboli do-
mus, id eſt, idololatria à Chriſto deſtructa eſt
per opera miniſtrorum eius, & gratiarum: ſic
& ille hodie aut cras deſtruendus eſt à diabolo
per opera miniſtrorum eius, vel dæmonum,
vel hominum impiorum: & tales hi ſunt quos
cadere de eccleſia ſignificauimus ſuprà eo,
quod non ſe ædificauerint ſuper terram, ſed
magis ſuper arenam. *Et erit ruina eius magna.*
Quomodo magna? Sicut enim domus quæ ha-
bet validum fundamentum, ſi pars aliqua pa-
rietis vel tecti ceciderit: ruina eius magna nõ
erit, quia poteſt fieri vt iterum reparetur. Si
autem fundamẽtum eius caſum fuerit paſſum,
tunc eſt ruina eius magna, quia tota venit de-
orſum: ſic & Chriſtianus ſi aut fornicatus fue-
rit, aut adulteratus, aut homicidium fecerit,
cecidit quidem, tamen ruina eius magna non
eſt, quia iterum pœnitentia ſurgere poteſt
ſicut Dauid. Si autem de fundamento fidei
aliquid fuerit paſſus: id eſt, ſi præuaricatus
fuerit, & ad Gentiles, aut hæreticos tranſierit,
tunc eſt ruina eius magna, quia totus funditus
ruit. *Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus verba
hæc, admirabantur turbæ ſuper doctrina eius.* Pla-
catus rationabiliter intellect' hominis laudem
generat: victus autem, admirationem. Quic-
quid autem dignè laudare non poſſumus, hoc
admiramur. Admiratio tamen eorum magis
ad Chriſti gloriam pertinebat, quam ad fi-

Audiens verbū domini, hoc ad opus perducēs, ſuper arenam ædificat.

dem ipſorum. Non enim ideo mirabantur,
quaſi credentes in Chriſtum: ſed quia irrepre-
henſibiles audierant ſermones. Si autem cre-
dentes in Chriſtum eſſent, non mirarentur,
ſed potius crederent. Nam omne dictum aut
factum illud mouet admirationem, quod ſu-
perat facientis, aut dicentis perſonam: Vtpu-
ta, ſi homo tale aliquid dicat aut faciat, quod
excedit menſuram naturæ eius. Quamuis au-
A tem magnum ſit quod Deus dicit aut facit, ta-
men minus eſt quam Dei potentia. Ideo quic-
quid à Deo factum, aut dictum audimus, non
admiremur, quia omnia minora quàm Dei
potentia. Tamen audiebat populus cum ſi-
lentio & grauitate, & admirans proficiebat
in verbis ipſius: quia admiratio, etſi ipſa non
eſt ex fide, tamen inuitatio eſt ad fidem. Nam
qui admiratur de verbis doctrinę quamuis ad-
huc non credat, tamen iam in ipſo limine cre-
B dulitatis conſiſtit vt credat. Turbæ erant quæ
mirabantur, id eſt populus vulgaris. Non e-
rant illic Phariſæi, aut principes populi, aut
ſacerdotes, qui ſolent non diſcendi ſtudio au-
dire, ſed contradicendi: non vt aliquid ſalutis
acquirant, ſed vt aliquid calumnię inueniant.
Et ideo ſimpliciter audiebat populus ſimplex.
Si autem aliqui eorũ affuiſſent, ſine dubio ſi-
lentium & grauitatem populi, ſicut conſueti
fuerant, contractionibus ſuis conturbaſſent:
C quia vbi maior ſcientia, illic malitia fortior.
Qui enim feſtinauerat eſſe prior, difficile con-
tentus erat eſſe ſecundus. *Erat enim docens eos
ſicut poteſtatem habens.* Omnis doctor ſeruus eſt
legis, quia neque ſupra legem addere poteſt
aliquid de ſuo ſenſu, neque ſubtrahere aliquid
ſecundum proprium intellectum, ſed hoc tan-
tummodo prædicat, quod habetur in lege.
Nec enim poteſt mẽs humana directare, id eſt
extra rectum facere, ſcilicet peruerſum vel
D malum oſtendere, quod ſapientia diuina di-
ctauit. Sic enim ait Moſes ac Salomon: *Non
addas verbis Dei, neque detrahas inde.* Qui au-
tem hoc auſus fuerit facere, ſe ſapientiorem
putat eſſe quàm Deum, & incipit eſſe falſus
teſtis, quia illud dicit, quod nec auris audiuit,
nec oculus vidit. Chriſtus autem dominus le-
gis eſt, & ſubtrahere poteſt de lege, quod pro-
pter neceſſitatem temporis iuſſit: Vtputa pro-
pter duritiam cordis iuſſum fuerat dare libel-
E lum repudij. Dominus illud quaſi poteſtatem
habens, ſubduxit, dicens: *quod Deus coniunxit,
homo non ſeparet.* Item etiam addidit, quod
propter infirmitatem hominum minus fuerat
iuſſum: Vtputa, Antiquis dictum, *Non occides:
ego autem dico, non iraſcaris.* Ideo ergo mira-
bantur, quia non quaſi ſeruus legis ſub pote-
ſtate conſtitutus illud docebat quod fuerat
iuſſum: ſed quaſi dominus legis, & habens
poteſtatem, ſua authoritate addebat ſu-
F per quàm fuerat dictum, dicens:
Antiquis dictum eſt hoc. Ego
autem dico hoc.

* *
*

Deut. 4. a & 12. d. & Prou. 30. a. & Eccle. 3. c.

Deut. 24. a. Mat. 19. a

Exo. 20. c. & Deut. 5. b.

Supr. 5. d.

HOMI-

HOMILIA XXI.

EX CAPITE VIII.

Et deſcendente eo de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, &c.

VIde quia ſuper montem diſcipuli tantùm dicuntur aſcendiſſe ad Ieſum: deſcendente autem eo de mõ- A te, ſecutæ ſunt eum turbæ, & meritò multę turbæ: quia mõs eſt virtutis faſtigium, cacumen eccleſiæ, in quo appropinquare Chriſto non poſſunt turbæ, vel peccatis grauatæ, vel curis mũdialib' oneratæ. Nec poſſunt imitari Chriſtum, nec ſublimes audire ſermones, qui dicuntur in mõte: ſed ſoli diſcipuli, qui à paſſionib' vitiorũ liberi ſunt, qui curis mundialibus onerati non ſunt. Propterea quaſi leues & expediti, ad Chriſtum accedere poſſunt, B facti imitatores eius in omnibus, vt ſublimiores ſermones ipſius poſſint audire. Et tamen cum deſcenderet ad humilia de altitudine pietatis propter infirmitatem hominum ſequi eum non potentium ſuper montem, tunc ſequuntur eum turbæ multæ. *Ecce leproſus.* [Luc. 5. c. Mar. 1. c.] Sciendum eſt, quòd Lucas quidẽ & Marcus, ſtatim in primis ponunt dæmoniacum curatum, in ſecundo autem loco mulierem carnali infirmitate febrium liberatam, ea videlicet ratio- C ne, quia maior cura Dei eſt de ſalute animæ, quam de ſalute carnis. Primum quidem, quia dignitoſior eſt anima quam caro. Anima enim ſine carne viuere poteſt, caro autem ſine anima viuere nõ poteſt. Secundò autẽ quia in peccato prius anima peccat, poſteà caro. Nam niſi anima prius fuerit victa, nunquam caro poteſt peccare. Caro quidem prius concupiſcere malum poteſt, peccare autem non poteſt, niſi anima illi conſenſerit: quia caro in pote- D ſtate animæ eſt, non anima in poteſtate carnis. Ideo ergo neceſſarium fuit, vt anima quæ prius ceciderat, antè reſurgeret. Deinde anima liberata à poteſtate diaboli, carnem ſuam ſaluare non poteſt † à peccato [† liberare poteſt.]: caro autem ſanata ab infirmitate, animam liberare non poteſt à peccato, ſed magis eã euertit: qa incolumitas carnis ſemper impugnat iuſtitiæ diſciplinam. Hic autẽ Matthęus ſtatim leproſum ponit mundatũ in myſterio carnis. [Mar. 1. d. & Luc. 5. c] Quid ergo? E Prӕterijt rationem, quam alij Euangeliſtæ tetigerunt? Non, ſed abundanter eam expoſuit. Pro eo enim quod illi poſuerũt dæmoniacum curatum in myſterio animæ, iſte propter ſalutem animæ poſuit Chriſtum docentem in monte: quod alij non dixerunt. Nam ſicut effugatio immundi ſpiritus liberat animam de poteſtate peccati, quod fit per ſuggeſtionem diaboli: ita & verbum doctrinæ ſoluit operationẽ diaboli, & animã liberat ab errore, libe- F rat à peccato, cæteriſque malis quæ diabolo ſuggerẽte naſcuntur: quia non ſolùm ille diabolum patitur, cuius corpus vexatur ab eo: ſed etiam omnis qui facit diaboli voluntatem, peius vexabitur ab eo. Leproſum autẽ ponit in myſterio carnis ſanatæ. Lepra .n., paſſio eſt carnalis. Sed ne forte diceret populus apud ſe, Verba quidem magna, & terribilia ſunt, ſed opera nulla. Dicere granditer, non eſt multum: facere, multum eſt. Ideo excitauit leproſum, vt mundationis illius miraculo præcedentibus verbis authoritatem præſtaret: vt in verbis mirabilis, mirabilior eſſet in opere. Ecce leproſus quaſi iam præparatus deſcẽdenti illi occurrit. Et fortè & ideo deſcendit, vt le- A proſum mundaret. Lepra .n. eſt peccatũ animarũ noſtrarũ. Ideo ergo domin' de altitudine cœli, quaſi de excelſo monte deſcendit, vt lepram peccatorum noſtrorum mundaret. Quare putas iſte inter cæteros nõ aſcendit in montem, vt audiret ſermones diuinos? Quia lepra erat grauatus, & peccatorum baiulans pondus, ſurſum aſcendere non valebat. Aut non audiſti prophetam dicentem, quomodo leues eſſe debeant, qui ad eccleſiaſticum montem B aſcendunt? *Quis*, inquit, *aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde*, &c. [Pſal. 23. a] Sic quicunque in malis ambulat, non poteſt in eccleſiam aſcendere, quæ mons domini appellatur, nec audire ſpiritualem doctrinam. Et ſi venit, corpore quidem venit, animo autem non aſcendit: qui autem cum puro corde non venit, nihil illi prodeſt, quia corpore venit. Et ſi audit ſpiritualem doctrinam, nõ intelligit, quia ſen- C ſus eius carnalium vitiorũ lepra corruptus eſt. Nemo enim bonarum rerum poteſt ſentire ſaporem, quandiu delectatur in malis. Quandiu enim delectat eum malum, non poteſt eum delectare bonum. Tunc autem incipit ei placere bonum, cùm cœperit ei diſplicere malum. *Veniens adorabat eum.* Oratio perfecta, eſt fides, & confeſſio, ſicut ait Apoſtolus: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*: [Rom. 10. a] Sic & leproſus fidei opus adorans im- D pleuit, confeſſionis autem, in verbis. *Domine ſi vis me mundare.* Non illum petebat quaſi hominem artificem, ſed adorabat quaſi Deum. Spirituali medico, ſpiritualem afferebat † mercedem [† offerebat.]. Nam omnes medici pecuniis, iſte autem ſola oratione placatur. Verè enim nihil eſt dignius quod offeramus Deo, quam oratio fidelis. Quicquid .n obtulerimus, de noſtris eſt, oratio autẽ de nobis. Domine ſi vis, potes me mundare. Non de voluntate E Chriſti ad omne bonum parata dubitabat dicens, *Si vis*: hoc enim dubietatis eſſet de iudicio voluntatis eius. Chriſtus enim cùm ſit bonus, nociua non vult præſtare, etiã ſi rogetur. Nec .n. expedit omnib' corporalis integritas. Quoniam ergo neſciebat vtrum expediret ei curatio illa, nec † ideo ambigebat de voluntate ipſius [† al. deeſt nec.], quamuis ſciebat eam ad omne bonum paratã. Nam credere quidem bonum miſericordiæ Dei, hominis eſt fidelis: ſcire autem F iudicia miſericordiæ eius, nõ eſt hominis, neq; fidelis, cùm conſtet nec ipſum Apoſtolum [1. Cor. 12. b.] potuiſſe cognoſcere, cùm dominum ter rogaret vt diſcederet ab eo ille ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, qui datus ei fuerat, vt non extolleretur, propter quod & dictum eſt ei: *Sufficit tibi gratia mea, nã virt' in infirmitate perficitur*, ac ſi

Digitized by Google

quoniá caſtitas ſpiritualis animæ abſtinétia eſt malorum, vt non coëat cum ſpiritu alieno, nec inſpirationis eius ſuſcipiat ſemen, ne generet opera ſimilia ſpiritui malo. Per columbam autẽ omne op' ſignificat bonũ, naſcens ex charitate: quoniã charitas omne opus generat bonum. Qui ergo proximum ſuum diligit ſicut ſe, nullum bonum ſubducit proximo ſuo, ſicut nec ſibi. Cùm ergo has duas iuſtitias impleuerit quis, ab omni malo ſe abſtinens, quod eſt caſtitatis: & omne bonum faciens, quod eſt charitatis: manifeſtus efficitur ille talis, quia ab infidelitatis lepra mundatus eſt. Sic enim populus emundatus, & talia ſacrificia offerens Deo, factus eſt in teſtimonium contra incredulos ſacerdotes, qui gloriantes in litera legis, repulerunt authorem legis, purificantem populum à peccatis, quem lex purificare non potuit. Et ſi tu complexus fueris verbum Dei cordis affectu, & tuam nihilominus animam attingit verbum, *quoniam diligentes*
Prou.8.b. *ſe diligit*, ſicut dicit in Prouerbijs Salomon: *& ab omni te infidelitatis lepra mundat.* Cùm autem te emundauerit, præcipit tibi vt ſacerdotibus te oſtendas mundatum, caſtigans teipſum ab omni coinquinatione operis mali, & expandens charitatem tuam ad omnes per opera bona, vt per hæc ſacrificia à ſacerdotibus cognoſcaris, quia mundatus es, cùm viderint te non facientem alteri, quod pati non vis, ſed adhuc & facientem omnibus quæ tibi vis fieri. Si autem harum iuſtitiarum ſacrificia non obtuleris Deo, manifeſtus es omnibus, quia non es mundatus, ſed adhuc in priore infidelitate manes leproſus.

HOMILIA XXII.

Ex capite VIII.

Poſt hæc autem cùm veniſſet in Capernaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.

POſtquam dominus populum docuit ſuper montem, & leproſum mundauit ſub monte: poſt hæc venit Capernaum, in myſterio: poſt Iudæorũ mundationem venit ad Gentes. Et ecce Centurio quidam acceſſit ad eum rogans. Centurio, primus fructus ex Gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorũ fides infidelitas eſt inuenta. Hic neque Chriſtum audiuit docentem, neque leproſum cùm mundaretur aſpexit, ſed audita tantummodo ſanitate leproſi, plus credidit quam audiuit. Ille enim ſeipſum obtulit, dicens: *Si vis, potes me mundare.* Fidei quidem ſunt hæc verba, non tamen magnæ, quoniam talia verba dici poterant etiam hominibus ſan-
4.Reg.5.a. ctis: qualis fuit Heliſæus, qui leproſum mundauit, non manibus, ſed præcepto. Iſte autem Centurio non ſolùm poteſtatis eius virtutem confeſſus eſt, ſed ipſam diuinitatis eius naturam cognouit. Non enim quaſi corporalẽ ſanctum rogauit, ſed quaſi Deũ vbiq; præſentem, dicens: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Quaſi qui poterat etiam abſentium infirmitatibus imperare. Erat enim iſte Centurio in myſterio Gentium futurarum, quæ neque legem aut prophetas legerant de Chriſto, neque ipſum Chriſtum mirabilia facientẽ viderant, ſed iuſtitiam legis, quam in libris non legerant, in corde ſenſerunt: & Chriſtum, quem oculis non viderant, mente viderunt: oſtendentes in ſe,
A quoniam ſcripturæ ad præiudicium peccatorum factæ ſunt, non ad neceſſitatẽ ſanctorum: quia rectis & fidelibus ſcripturę neceſſarię non ſunt, dicente Apoſtolo: *Lex non eſt poſita iuſto, ſed iniuſtis.* 1.Tim.1.b Magiſtra enim omnis iuſtitiæ ipſa natura eſt hominum, & ſcriptura infalſabilis* de Deo creaturæ ſunt omnium rerum: quia nihil eſt creatum in mundo, per quod non manifeſtiſſimè Deus oſtendatur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore ad-
B monent homines de potentia Dei, in illa autem die iudicio ſuo condemnabuntur. Sciendum eſt autem quoniam Lucas per ſacerdotes Luc.7.a ponit Chriſtũ à Centurione rogatũ, Matthæus autem ab ipſo Centurione. Diuerſæ quidem ſpecies expoſitionum, vnus autem expoſitionis eſt ſenſus. Ille enim per ſacerdotes exponens, myſterium demonſtrauit: quoniam omnis petitio populi per ſacerdotes debet trãſmitti ad Chriſtũ. iſte autẽ rẽ ipſam expoſuit,
C quoniã & qui per ſacerdotes rogat Chriſtum, rectè ipſe rogare videtur. Ex eo autem quòd & illic ſacerdotibus intercedentibus acquieuit, & hic ipſo rogante promiſit, manifeſtum eſt, quoniam & illic non propter perſonam ſacerdotũ acquieuit, ſed propter fidem ipſius Centurionis: vt ſciamus quoniam in omni cauſa non intercedentium merita, ſed humiliter petentium aſpicitur fides. *Puer meus in domo iacet paralyticus, & male torquetur.* Quid primùm
D miretur in Centurione? Humilitatem, aut fidem, aut ſapientiam, aut bonitatẽ? Humilitatem, quia nec in domo ſua Chriſtum ſuſcipere dignum ſe eſſe exiſtimauit. Fidem autem, quia credidit eũ poſſe quod petijt. Sapientiam, quia diuinum theſaurum abſconditum in agro terreno, non acumine oculorum, ſed mentis puritate, nullo demonſtrante proſpexit. Bonitatem autem, quia pro ſalute ſerui ſic ſollicitè feſtinabat, quaſi non damnum pecuniæ, ſed
E ſalutis paſſurus in morte illius. Puto quòd iſte Centurio inter ſeruum & dominum nullam differentiam æſtimabat: ſciens quoniam etſi dignitas in hoc ſeculo diuerſa eſt inter illos, vna eſt tamẽ natura illis. Ideo magis Dei imaginẽ honorabat in homine, ꝙ opus captiuitatis contemnebat in ſeruo: quod Deus non ſecundum ſuam iuſtitiam creando diſpoſuit, ſed propter peccata hominum permittendo ſuſcepit. Si tu enim dominus pretium dediſti pro ſeruo,
F Deus ſpiritum ſuum plantauit in eo. Quantò ergo maior eſt ſpiritus Dei, quàm pretium hominis: tantò maius eſt quod ametur, quam quod contemnatur in ſeruo. Vide ergo ne fortè ſi tu propter pretium tuum abuſus fueris illo ſine timore Dei, Deus propter ſpiritum ſuum rationem à te exigat ſine miſericordia.

Audiant

*ineffabilis. al. infallibilis.

Audiant etiam & intelligant ſerui. Sicut enim habent domini quod imitētur in Centurione, propter miſericordiam: ſic habent & ſerui ꝙ imitentur in puero, propter ſynceritatem. Putas autem qualis erat ille puer, vt ſic amaretur à domino? Secundum dilectionem domini měſurare fidem ſerui. Nec enim poſſibile erat, vt ſine pretio bonorũ morum tantam ſibi dilectionem domini comparaſſet. Domini ergo

†al. vobis

A ſeruis † debent amorem propter communem naturam, ſerui autem debent dominis ſuis timorem, ꝑpter ordinationem diuinam. Et in ſeruis Chriſt⁹ amatur à dominis, & in dominis Chriſtus timetur à ſeruis. *Et male torquetur.* Etſi non ſatis malè torquebatur, tamen æſtimabat illum dominus malè torqueri, quia ſic diligebat eum. Nam vnuſquiſque quem diligit, & ſi modicè fuerit tædiatus, grauius eum putat habere quàm habet. Vide autem ſapientiam

B Centurionis, & fidem. Fidem quidem, quia non dixit, veni, & ſalua eum: ſciens quia & illic conſtitutus, in omni loco fuerat præſens. Nam quamuis Chriſtus videbatur eſſe in mundo, propter diſpenſationem carnis, tamen mũdus erat in Chriſto, ſecundũ ſubſtantiam deitatis. Sapientiam autem, quia non dixit, vel hic conſtitutus ſana eum: ſciebat enim quia potens eſt ad faciendum, ſapiens ad intelligendum, miſericors ad exaudiendum: ideo infirmitatem

C tantummodo expoſuit, remedium autem ſanitatis in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit. Nam & medico corporali neceſſarium eſt tantummodo paſſionem exponere, quid autem, aut quomodo faciat, ipſe cognoſcit. *Reſpondit ei Ieſus: Ego veniam & curabo eum.* Propter multas cauſas, cum non peteretur vt iret promittit ſe ire. Primùm quidem, vt excitaret fidẽ eius, hoc ipſum reſpondere voluit ꝙ reſpondit. Niſi enim ille dixiſſet, *Veniam & ſanabo*

D *eum*: nunquam iſte reſponderet, *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Hoc enim conſilio & Cha-

Infrà 15.c

nanæa clamante, *Filia mea male à dæmonio torquetur*: reſpondit quòd non erat facturus, *Non eſt bonum tollere panem filiorum, & dare canibus*: vt illa prouocata reſponderet, *Etiam domine, nam & catelli de micis filiorum manducant.* Sic & huic reſpõdit quod nolebat, vt quod volebat audiret. Deinde quoniam petitio Cen-

E turionis erat pro ſeruo, ideo ire propoſuit: vt nos doceret, non magnos colere, & modicos contemnere, ſed pauperos & diuites ſimiliter honorare. Si enim diuitem honoras, propter perſonam ipſius honoras eum: ſi autem pauperem honoras, propter perſonam Chriſti honoras. Propterea & in quodam loco, regulo poſtulante pro filio ſuo, non dixit, ego

Ioan. 4.g

veniam, & ſanabo eum: ſed quid? *Vade filius tuus viuit.* Illic cùm rogaretur noluit ire, ne

F fortè perſonam reguli videatur accipere: hic autem non rogatus promiſit ire, ne videatur humilitatem ſerui contemnere. Illum ergo contempſit, quem dignitas ſubleuabat regalis: iſtum autem honorauit, quem cõditio humiliabat ſeruilis. *Reſpondit autem Centurio: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.*

Honorem tibi debeo pro beneficio miſericordiæ tuæ, non iniuriam. Sufficit mihi, quòd puerum meum ſanabis. Vt quid iniuriam etiam patiaris intrando ſub tectum domus indignæ? Quod autem in hunc mundum veniſti, iniuriã paſſus es: ſed tolerabilis eſt iniuria tua, quoniam pateris illam propter omnium hominum communem ſalutem. Vt quid & alteram iniuriam patiaris, introëundo in domum

A meam ꝑpter ſerui vnius ſalutem? *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Sciebat quoniam adſtant illi angeli inuiſibiliter miniſtrantes, qui omne verbum eius faciunt. Quòd etſi angeli ceſſent, tamen ipſæ infirmitates, & ſpiritus paſſionum, pręceptis eius viuacibus expelluntur: quoniam omnis ſermo eius virtus eſt viua. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus.* Vide quomodo myſteriũ patris & filij in ſeipſo, ſpiritu ſuggerente, depinxit? Nunquid non ſufficiebat ad

B confeſſionẽ poteſtatis Chriſti hoc ſolũ dicere, *Et ego homo ſum, habens ſub me milites, & dico huic vade; & vadit: & alteri veni, & venit?* Quoniam & Chriſtus habet ſub ſe angelos, quibus eundi & redeundi ponit præceptum. Quid ergo neceſſariũ fuit addere, *Et ego homo ſum ſub poteſtate*: niſi vt pleniſſimè Chriſti dignitatem oſtenderet in ſeipſo? Id eſt, ego ſum homo ſub poteſtate alterius, tamen habeo poteſtatem iubendi eis, qui ſub me ſunt. Nec enim

C impedior iubere minores, propter quod ipſe ſum ſub maioribus. ſed ab illis quidem iubeor, ſub quibus ſum: illis autem iubeo, qui ſub me ſunt: Sic & tu quamuis ſub poteſtate patris ſis, ſecundum quod homo es, habes tamen poteſtatem iubendi angelis tuis, nec impediris iubere inferioribus, propter quod ipſe habes ſuperiorem. Nã vt homo & iuberis à patre quaſi minor, tamen angelis iubes quaſi maior. †[Sed fortè dicit hæreticus, volens oſtendere

† hæc in quodam exemplari deſunt.

D patrem & filium, vnum vel æqualem. Non eſt ita intelligendus hic locus, ſed ſic:] Si ego ſub poteſtate conſtitutus, poſſum iubere eis qui ſub mea ſunt poteſtate, quantò magis tu, qui in nullius es poteſtate, potes iubere eis, quos habes in poteſtate? Sed hanc interpretationem peruerſam non † recipit textus. * [Non enim dixit, Si ego homo in poteſtate: ſed ita, *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate.* Non comparationis inter ſe & Chriſtum differentiam fecit,

† al. interpretationem elegãtiſſimè recipit, &c.

* [hæc quoq; deſunt alibi.

E ſed rationem ſimilitudinis introduxit.] Vide ergo quomodo gentilis & ruſticus miles myſterium veritatis cognouit, & homines Chriſtiani, † qui ſcripturas portant in ore denegãt veritatem. Non quia obſcura ſunt, aut profunda myſteria veritatis, nõ omnes ea cognoſcunt: ſed quia peruerſa ſunt corda eorum, & nõ requieſcit in eis ſpiritus veritatis: propterea veritas fugit ab eis. Qui autem rectus eſt corde, ita vt requieſcat in eo ſpiritus veritatis,

† al. hæretici.

F non poteſt longe eſſe à veritate. Scriptum eſt enim: *In maleuolam animam non introibit ſapientia, &c.* Sed dicit aliquis: Vos ergo omnes iuſti eſtis & recti qui putatis vos eſſe in veritate? Non omnes, ꝙ peius eſt: ſed multi ſunt peruerſi in veritate fidei, tamen in erroribus nullus eſt rectus. Aliud eſt enim multos eſſe malos, aliud

Sap. 1.a

aliud eſt neminem eſſe bonum. Vbi enim quidam ſunt mali, quidam boni, hominũ eſt differentia: vbi autem omnes mali, rei peruerſitas eſt. Nam & in medio tritici voluntariȩ naſcuntur ſpinȩ: inter ſpinas autem voluntarium triticum non generatur. *Audiens autem Ieſus, miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: In nullo tãtam fidem inueni in Iſraël.* Credidit Andreas, ſed præſignante ſibi Ioanne, ac dicẽte: *Ecce agnus Dei,* [Ioan. 1. d.] *ecce qui tollit peccatum mundi.* Credidit autem & [A] Petrus, ſed euangelizante ſibi de illo Andrea, [Ibid. f.] & dicente: *Inuenimus Meſſiam.* Credidit & Philippus, ſed legendo ſcripturas, ſicut ipſe ad [Ibid. g.] Nathanaël dixit: *Quem ſcripſit Moſes in lege, & prophetæ, inuenimus Ieſum à Nazareth.* Ipſe quoque Nathanael, niſi audiſſet à Chriſto, [Ibidem.] *cum eſſes ſub arbore fici, vidi te:* nunquam reſpondiſſet, *rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Iſraël.* Prius ſignum diuinitatis accepit, & ſic confeſſionem fidei obtulit. Aut ſi non ſumus auſi fide- [B] liorem illum putare, quàm Apoſtolos: ita teſtimonium Chriſti intelligendum eſt, quòd vnumquodq; bonum hominis ſecundũ qualitatem perſonæ illius laudatur. Puta, ſi ruſticus aliquod verbum ſapienter loquatur, philoſophus multo amplius ſapienter: in modico ſermone ſapientiæ ruſtic⁹ plus laudatur, quàm in magno philoſopus: quoniam ruſticum dicere aliquid ſapienter, magnum eſt: Philoſophum autem dicere ſapienter non eſt mirum. [C] Aut ſi puer aliquid aſtutè loquatur, dicimus, ſatis ſapiens puer: ſi autem vir pfectus ſapienter loquatur, non laudatur quaſi ſapiens: non quia puer plus ſapuit quam perfectus, ſed quãtum ad comparationem ætatis ſuæ ſapientior videtur eſſe, quam ille perfectus. Sic & in [Infr. a. b.] Centurione dictum eſt, *in nullo tantam inueni fidem in Iſraël,* non quia nec Apoſtoli tantam fidem habuerunt.

[D]

HOMILIA XXIII.

Ex capite VIII.

In illo tempore, aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et reliqua.

NAuigãte domino cum diſcipulis, orta magna tempeſtas eſt, ita vt nauem conciti maris inſurgentes fluctus obruerent. *Ipſe verò,* inquit, *dor-* [E] *miebat.* Mira ratio. Aſcendit paruam nauiculam vt nauigaret, ille qui totum mundum diuina virtute gubernat. Dormit in ſomnum, qui populum ſuum vigilia æterna cuſtodit. Dormit autem dominus, non neceſſitate infirmitatis humanæ, ſed ſpontanea voluntate. Nam cùm in Dei illa æterna natura ſomnus non cadat, ſecundum quod de eo legimus di- [Pſ. 120. a] ctum, *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël:* tamen dominus ac Saluator no- [F] ſter ad probandam in ſe ſuſcepti corporis veritatem, etiam vſque ad ſomnum humanæ naturæ omnia implere dignatur, vt euidenter veritatem in ſe aſſumpti corporis demonſtraret. Sed cum dormiente domino ſæuiente procella, vſque ad periculum nauis violenti fluctus inſurgerent, diſcipuli timore perculſi, dominum ſuſcitant, dicentes: *Domine libera nos, perimus.* Quod idipſum olim Dauid ex perſona Apoſtolorum ſuſcitantium dominum ſignificaſſe videtur, cum dicit: *Exurge, quare obdormis domine? Exurge adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum.* [Pſal. 43. d] *Surgens ergo dominus, ait illis: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Et imperauit vento & mari, & facta eſt tranquillitas* [A] *magna.* In quo manifeſtè diuinitatis ſuæ potentiam dominus declarauit, dum violentos maris fluctus diuinæ poteſtatis verbo compeſcuit. Neque venti vel mare obedire poterant, niſi domino & creatori ſuo. Quod futurum antè prȩnuntiauerat Dauid, dicendo: *Viderunt* [Pſal. 76. d] *te aquæ Deus, viderunt te aquæ & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſſi. Multitudo ſonitus aquarum, vocem dederunt nubes.* Et quæ iſtȩ nubes ſunt, quȩ timentibus aquis vocem dederunt, niſi di- [B] ſcipuli, qui viſo ſigno diuinæ virtutis exclama- [Mar. 15. d] uerunt, dicentes: *Verè hic filius Dei erat?* Nubes autem idcirco Apoſtoli intelliguntur, q̃ a modo nubium de terra ſurgentes, ad cœlos ſine aliquo pondere peccati ſpiritualis naturæ leuitate feruntur, & ad riganda corda credentiũ pluuiam diuinæ prædicationis infundũt. Alio quoq; loco idem Dauid, q̃ domino imperante verbo, maris violentia mitiganda eſſet, ita teſtatus eſt dicens: *Tu dominaris poteſtati maris,* [Pſal 88. b.] [C] *motum autem fluctuum eius tu mitigas.* Et iterum: *Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ, & ſiluerunt fluctus eius.* [Pſal 106. e] Et iterum: *Qui conturbas fundum ma-* [Ibi. 94 b.] *ris: ſonum autem fluctuum eius tu mitigas.* Et iterum: *Ecce dabit vocem ſuam, vocem virtutis.* [Ibid. 67. g.] Hanc vtique vocem, qua diuinæ poteſtatis virtute ventis imperante, maris tranquillitas reſtituta eſt. Beatus quoq; Iob hoc ipſum futurũ per ſpiritum ſanctum non ignorans, cùm de domino loqueretur, ita ait: *Virtute ſedauit ma-* [D] *re.* Cum igitur ſedata tempeſtate maris, iuſſione verbi eſſet tranquillitas inſtituta: *Hi,* inquit, *qui erant in naui, mirati ſunt, dicentes; Qualis eſt hic, quòd venti & mare obediunt ei?* Hanc autem dominici verbi virtutem, & eorum qui in naui erant admirationem, olim ſanctus Dauid prænunciauerat in pſalmo, dicendo: *Qui* [Pſ. 159. e.] *deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem* [Ibidem.] *in aquis multis. Ipſi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Dixit, & ſtetit ſpiritus* [E] *procellæ.* Et iterum: *Statuit procellam eius in auram, & ſiluerunt fluctus eius, & lætati ſunt quia ſiluerunt.* Hæc itaque primùm, ſecundum ſimplicitatem hiſtoriȩ per domini virtutem iſta geſta cognoſcimus: ſecundum allegoricam verò rationem, quȩ in his omnibus figura mõſtrata ſit, ſolicitè debemus intelligere. Quærendum enim eſt, quid hæc nauis iuxta ſpiritualem rationem intelligi debeat, vel quod hoc mare, vel qui inſurgentes fluctus, qui [F] venti, qui hos fluctus concitant, qui etiam ſomnus domini, vel quæ hȩc increpatio domini in ventos, & quæ iſta reſtituta tranquillitas, vel quȩ digna admiratio nauigantium. Et non dubium eſt nauem iſtam eccleſiam figuraſſe, ſecundum quod per Salomonem de ea ſpiritus ſanctus loquitur, dicens: *Facta eſt tanquã nauis* [Prou. 31. b] *merca-*

Digitized by Google

mercatura longinqua: id eſt eccleſia, quæ nauigantibus Apoſtolis, gubernante domino, ſtãte ſpiritu ſancto, prædicationis verbo vbique diſcurrit, portans ſecum magnum & ineſtimabile precium, quo omne genus hominum, vel potius totum mundũ ſanguine Chriſti mercata eſt. *Sap. 5. b.* De quo alio quoq; loco idem Salomõ retulit, dicendo inter cætera, veſtigium nauis pelagizantibus inueniri non poſſe: oſtendens cõuerſationem eccleſiæ non terrenam eſſe, vel A ſeculi, ſed cœleſtem, ſecundum quod ſanctus *Phil. 3. d.* Apoſtolus refert, dicens: *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt*. Mare ſeculum intelligitur, quod à diuerſis peccatis, & varijs tentationibus, velut quibuſdam fluctibus ęſtuat. De quo ſcriptũ *Pſ. 103. c* legimus: *Hoc mare magnum & ſpatioſum, illic* *Ibid. d.* *reptilia, quorum non eſt numerus. Animalia puſilla cum magnis, & draco iſte quem formaſti ad il-* *Ibid. ea* *ludendum ei*. Et iterum: *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me*. Venti autem B nequitiæ ſpirituales, & immundi ſpiritus intelliguntur, qui ad naufragium eccleſię per diuerſas ſeculi tentationes velut per fluct⁹ maris deſęuiunt. Dormire verò domin⁹ in hac naui tunc intelligitur, cùm ad ꝓbationem fidei, eccleſiam ſuam preſſuris & perſecutionib⁹ mũdi iſtius tentari permittit. Oratio verò diſcipulorum, & excitantium dominum, & auxilium implorantium, vt liberarẽtur: preces ſanctorum omnium oſtenduntur, qui orta tempeſta- C te perſecutionis, ſęuiente diabolo & angelis eius, deuota fide, ac iugi oratione, patientiam domini velut de ſomno excitant, vt miſericordiæ ſuæ auxilio, per timorem humanę infirmitatis periclitantibus ſubuenire dignetur: quò increpatis ventis, immũdis ſcilicet ſpiritibus, q authores ſunt perſecutionis, & mitigata omni ſeculi tẽpeſtate, eccleſiam ſuam in pace & tranquillitate reſtituat. In admiratione verò eorũ qui in naui erant, qui poſt factam tranquil- D litatem Dei filium confitentur, omnium credentium pſona & fides oſtenſa eſt, qui in eccleſia conſtituti, prius orationibus dominum excitantes, reddita ſibi pace, verè dominũ ac defenſorem eccleſiæ ſuæ, Dei filiũ confitentur. Quod factum ſtatim in Actis Apoſtolorũ, poſt Herodis perſecutionem & Iudæorũ, à ſanctis pro eccleſia recognoſcimus. Vnde & quamuis infeſtatione inimici eccleſia, vel ſeculi tempeſtate laboret, quibuſuis tentationũ fluctib⁹ E pulſetur, naufragium facere non poteſt, quia filium Dei habet gubernatorem. Inter ipſos .n. turbines mundi, inter ipſas ſeculi perſecutiones plus gloriæ ac virtutis acquirit, dum in fide firma & indiſſolubili permanet. Nauigat enim inſtructa fidei gubernaculo, felici curſu ꝑ huius ſeculi mare, habens Deum gubernatorem, angelos remiges, portans choros omnium ſanctorum, erecta in medio ipſa ſalutari arbore crucis, in qua euangelicæ fidei vela ſuſpen- F dens, flante ſpiritu ſancto, ad portum paradiſi & ſecuritatem quietis æternæ deducitur. Et hæc quidem nauis, quamuis per hoc tempus vitæ, per has tentationes ſeculi nauiget: non eſt tamen ſeculi nauis, ſed Dei. Eſt enim & alia ſeculi nauis, non Dei: id eſt, collectio hæreticorum, quæ ſibi huius nomen eccleſię vendicat. Aduerſum quam, diem iudicij futurum Eſaias manifeſtè declarat, dicens: *Dies* inquit, *Eſa. 2. c.* *domini ſabaoth, aduerſus omnem contumelioſum & ſuperbum*. Et poſt aliquantulum ait: *Et aduerſus omnem nauem maris*, id eſt omnem eccleſiam hæreticorum. De qua alibi Eſaias retulit: *Eſa. 33. d.* *Dirupti ſunt*, inquit, *funes tui, quia non valuit arbor tua, inclinauerunt vela tua, & non* A *laxabunt vela tua*. Nauem verò hanc maris eſſe dixit, quia huiuſmodi eccleſia non Dei eſt, ſed ſeculi, quæ licet habere in ſe prædicationem dominicæ crucis videatur, inualidam tamen hanc arborem eius oſtendit: quia vbi non eſt veritas fidei, infirma crucis aſſertio eſt. Vnde inclinata & laxata vela eius ſunt oſtenſa, quod nullo flatu ſancti ſpiritus diriguntur. Et ideo huiuſmodi nauis, hoc eſt eccleſia hæreticorum, amiſſo veræ fidei gubernaculo, domi- B nantib⁹ aduerſis ſpiritibus, in naufragiũ mortis æternæ demergitur, quæ gubernari à Chriſto domino non meretur, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XXIIII.

Ex capite X.

In illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Ecce ego C *mitto vos ſicut oues in medio luporũ*. Et reliqu;.

OMne malum quod accidit ex inſperato, nimis eſt graue: quod autem expectatur antequam accidat, poſtquam acciderit, leuius inuenitur. *Deeſt caput 9 & initium decimi.* Ideo præſcius dominus futurarum perſecutionum, præmonet Apoſtolos, dicens: *Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum*: vt cùm periculum illud euenerit, non quaſi no- D uum perhorreſcant, ſed tanquam cognitum fortiores excipiant. *Ecce ego*, q menſurata ſpatia conſtitui diei & nocti, & nunquam altera in alterius tẽpus contempta definitione tranſgreditur. *Ecce ego*, qui turbidum mare, quaſi feram cauea, ſic in ſua littora clauſi, & quaſi indiſſolubili catena pręcepto ligaui. Ideo dixit, *Ecce ego mitto vos*: vt dũ mittentis poteſtas conſideratur, periculi magnitudo non timeatur. *Sicut oues*. Non humanę naturæ beneficium tollo, E ſed ouilis patientiæ opus iniungo. Non indignentur ſerui vocabulum ouis accipere, cum ſciant dominum ſuum nomen agni portaſſe. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. *Ioan. 1. d.* Et quomodo, inquit, proficiemus oues contra lupos? Ouium manſuetudo non poteſt reſiſtere luporum crudelitati. Luporũ crudelitas miteſcere neſcit, niſi gratia Chriſti faceret, quod ipſa natura fieri negat. Non veſtra virtus, aut ſolertia æſtimatur, aut laudatur in vobis: F ſed nominis mei poteſtas intelligatur, vt glorificetur per vos, quia fortior eſt gloria Dei quam rerum natura. *Sicut oues*. Cùm cœperint vos lupi vellicare, nolite reſiſtere, aut vociferare, ſcientes, quia niſi vos ſpoliati fueris, alij non veſtientur: id eſt, niſi vos mortui fueritis, alij non viuent. Nec timeatis hanc

velli-

vellicationem præſentem. Cùm enim ætas reſurrectionis aduenerit, alia ſuper vos lana immortalitatis naſcetur. Quandiu autem propter inſtigationem diaboli gentes permanſerint lupi, dorſum illis præſtate ad vellicandum: cùm autem per patientiam veſtram lupi illi facti fuerint agni, præbete illis, tanquam oues, lac doctrinæ. Manifeſtum quidem eſt, quia oues appellat propter manſuetudinem: non timentes autem Deum, lupos propter crudelitatem. Sed hoc videamus, quare iſtos quidem dixit quaſi oues: illos autẽ non quaſi lupos, ſed lupos. Si enim iſtos propter ſolam cauſam manſuetudinis dixiſſet, quoniam natura quidem homines erant, manſuetudine autem oues, vtique & illos quaſi lupos dixiſſet: quoniam & illi, etſi crudelitate quaſi lupi erant, tamen natura ſimiliter homines erant. Puto ergo iſta ratione iſtos quidem quaſi oues dictos, illos autem non quaſi lupos, ſed ad plenum lupos: quoniam homo Dei, quamuis fuerit bonus, tamen ſemper habet in ſe aliquid mali ſecũdũ carnẽ, quaſi homo: & ouis q dẽ dicitur ꝓpter quòd bonus: quaſi ouis autẽ, qua nõ ad plenũ bonus. Qui autẽ Deũ non cognoſcit, nihil in ſe boni poteſt habere, propterea lupus dicitur, nõ quaſi lupus, quia nihil boni habet in ſe, quia in ſe non cognoſcit Deum. Cauſa eſt iſta, quia omnes homines ſecundum carnis naturã mali ſumus: & ſicut dicit Apoſtolus, *Natura ſumus filij iræ*: ſed per timorem Dei efficimur boni. Quamuis autem per timorem Dei efficimur boni, tamen ſemper aliquid naturalis mali remanet in natura hominum. Ergo ſi natura carnalis compellit fieri malum, timor Dei ex parte retinet eũ à malo. Hominem non cognoſcentem Deum, aut cognoſcentem quidem, ſed non timentem, natura compellit facere malum, & timor Dei non retinet à malo, & ideo non poteſt eſſe in illis aliquid boni, niſi fortè propter homines, quando ipſum non eſt bonum, ſed malũ, quod eſt propter Deum. *Quicquid autem non eſt ex fide, peccatum eſt.* Ideo ſancti quidem quaſi oues, mali autẽ non quaſi lupi, ſed ad plenum vocantur lupi. Nec moueat te, quòd etiam Chriſtus quaſi ouis eſt dictus, non ouis, cum ſit totus bonus. Ibi enim non perſona Chriſti cõparata eſt ad perſonam ouis: ſed occiſio Chriſti, ſicut occiſio ouis. Denique ita ſubiungit: *Sic non aperuit os ſuum in humilitate.* Nam nec ouis cùm ducitur ad occiſionem, aliquam vocem emittit. Hic autem perſona Apoſtolorum comparata eſt ad ouium mores: non miſſio eorum ad miſſionem ouium, id eſt Apoſtoli ipſi dicti ſunt ſicut oues, non miſſio eorum ſicut miſſio ouium. Non† enim mittuntur aliquando oues ad lupos, nec cõparat aliquis poſſibilem etiã impoſſibiliter. Vnde alibi dictus agnus eſt, non quaſi agnus. *Eſtote ergo prudẽtes ſicut ſerpentes*, ad intelligendas fraudes. *Eſtote ſimplices ſicut columbæ*, ad ignoſcendas iniurias. Nolo vos eſſe ſemper quaſi columbas, ne propter ſimplicitatem nimiam per ſeductionem laqueum incurratis. Nolo vos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde cõtra aliquẽ venena fundatis, ſed ſecũdũ tẽpus & perſonas, mutetis & mores. Eſtote ſerpentes, ne comprehendamini. Si enim comprehenſi fueritis, eſtote columbæ, vt ne mordeatis. Quandiu enim homo gentilis eſt, ſerpens in illo eſt: quoniam indignatio illius, ſecundum ſimilitudinem eſt illius ſerpentis qui in paradiſo hominem à Deo ſeparauit: cùm verò conuertitur ad fidem, recedente ſerpente, ingreditur in illum ſpiritus, qui in ſpecie columbæ deſcendit de cœlo, & fit columba. Ergo contra infideles eſtote ſerpentes, quia ſerpens ſerpenti non nocet: cũ fidelibus autem eſtote columbæ, vt quaſi columbæ columbis charitatis oſcula porrigatis. Et vt breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, vt malum intelligatis & caueatis. Et eſtote ſimplices ſicut columbæ, vt non faciatis vllum malum. Quia intelligere malum, laudabile eſt: facere autẽ, vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipſe facit malum, ſed qui facit malum. *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in concilijs.* Quoniam ſuperius dixit, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ: nunc ad vtrumque cauſam oſtendit, & quare vult eſſe prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Prudentes quidẽ ſicut ſerpentes, vt attendant ſibi ab hominibus, qui tradent eos in concilijs. Proprium enim eſt ſerpentis, ab hominibus ſibi cautè proſpicere. Vnde Apoſtolus admonet, dicens: *In ſapientia ambulate, quoniam tempus malignum eſt.* Quare autem vult eos eſſe ſimplices? vt non aduerſus proditores ſuos malitiæ memores ſint, ſed diligant inimicos ſuos, & benefaciant perſequentibus ſe, ſecundum Dei Chriſti præceptum: quia non tantùm lædimur ab iniquis inimicis, quando nocemur ab ipſis: ſed etiam proficimus, cùm per malitiam eorum conſtantia bonitatis noſtræ à ſuo propoſito victa non receſſerit. Quoniã proprium eſt columbæ vſque ad mortẽ in ſimplicitate manere. Vnde & de tolerantia Iob dictum eſt, *Et adhuc perſeuerat in ſimplicitate. Attendite vobis ab hominibus: tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ante reges & præſides ſtabitis in teſtimonium illis: & gentibus.* Ita dixit, *attendite vobis ab hominibus* quaſi à quibuſdam peſſimis malis, & ſuper omnia mala malis. Nã ſi non quaſi homines accuſans dixiſſet, ſufficeret illi dicere, attendite vobis, tradent enim vos. Nunc autem addidit, *attendite vobis ab hominibus*: oſtendere volens, quia præ omnibus malis homo eſt peſſimum malum. Nam ſi beſtijs comparare volueris eũ, peiorem inuenies eũ. Beſtia enim, quamuis ſit crudelis, tamen quia eſt irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autẽ crudelis cum ſit, & rationabilis, non facilè euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem ſerpenti, peiorẽ inuenies hominem: quoniam ſerpens, etſi malitiam habet, tamen hominis timorem habet. Ideo ſi quem abſconſe potuerit, mordet: ſi autem non potuerit, fugit. Homo autem & malitiam habet ſerpentis, & timorem non habet, ſicut ſerpens. Ideo quandiu non habet tempus, latet ſicut ſerpens: ſi autem inuenerit, irruit ſicut beſtia. Adhuc

Eph. 2. a. — Rom. 14. d — Eſa. 53. a. — Num. — Coloſ. 4. a — Iob. 2. c.

autem anguis, ſiquidem irritata fuerit, ſæuit: ſi autem irritata non fuerit, in ſilentio tranſit. Homo autem & non irritatus inſanit, & magis ſuper illos inſanit, à quibus non fuerit irritatus. Et vt breuiter dicam, vnaquæq; beſtia vnum habet & proprium malũ, homo autem omnia habet in ſe. Deniq; homo malus, peior eſt quàm ipſe diabolus. Diabol' enim ſi videat iuſtum, non eſt auſus ad eum accedere: homo autem malus quamuis hominem ſanctum viderit, non ſolum illum non timet, ſed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini præſtat virtutem, ſed homo diabolo. Arma .n. diaboli eſt malus homo. Sicut enim homo ſine armis non poteſt aliquid facere contra hoſtem, ſic diabolus etiam ſine homine non valet aliquid contra ſanctos. *Tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos.* Quaſi ad maiorem laudẽ Dei in ſynagogis ſuis flagellabunt: vbi orationes & laudes, vbi lectiones vel ſacrificia, Apoſtolos ibi pœnis afficiebant, quaſi ſacrificium Deo offerẽtes. Re autem vera ſacrificium erat Dei, cruciatio Apoſtolorũ, non ad Iudæorum mercedem, ſed ad ſuam coronam: Iudæorum autem erat interitus. Quoniam autem dicit, ante reges & præſides ſtare, & non cogitare quid reſpondere debeant, hoc eſt quod in Ioanne dicit, (Ioan. 15. d) *Cùm autem venerit ille paracletus, ille teſtificabitur de me. Et vos teſtimonium reddetis, quia ab initio mecum fuiſtis. Ante reges & præſides ſtabitis in teſtimonium illis, & Gentibus*: vt dum Apoſtoli accuſantur, dum reſpondent, in ſingulis quibuſque prætorijs Chriſti veritas prædicetur, & Iudæorum perfidia demonſtretur, & Gentibus vel ad ſalutem credẽtibus, pietatis myſterium reueletur. Audientes autem Apoſtoli, quia coram regibus & iudicibus ſtare iubebantur, ne fortè dicant ad Chriſtum tu ipſe ſcis quia in illorum iudicibus ſcholaſtici præſunt, quomodo ergo poſſumus nos homines piſcatores, & ſine literis, coram illis teſtimonium dare. Tu enim ab initio non nos docuiſti loqui, ſed credere. Denique cum nos diſcipulos congregares, nõ inueniſti nos in capitolio philoſophicos libros legentes, ſed retia in mare mittentes. (Supr. 4. c) Neque dixiſti, Venite, faciam vos aduocatos meos: ſed, *venite, faciam vos piſcatores hominum*. Conſcientias, non eloquẽtias noſtras elegiſti. Ideo ipſe inquit: *Cùm autem tradent vos, nolite ſoliciti eſſe, quomodo, aut quid loquamini.* Mea eſt enim cauſa. Deus humano auxilio non indiget. Ideo vos tantummodo mihi perſonam præſtate, & ego vobis ſenſum. Nam ſolicitum eſſe ante iudicium, non eſt præparatio rei, ſed deſperatio de Deo. In illis enim rebus poteſt eſſe deſperatio de Deo, in quibus poteſt eſſe conſideratio. Puta ſi ꝓpter aliquem actum iter facturus es, conſideras qualitatem actuum, & quantitatem itineris: & ſecundum eas præparas tibi expenſas. Aut ſi domum ædificare proponas, conſideras qualia ædificia, & talia præparas inſtrumenta. In iudicio autem quomodo poteſt præparari reſponſum? Nunquid ſcis qualis ſit interrogatio futura? Minimè, cùm in iudicio tali non iudices à ſemetipſis loquuntur, ſed diabolus in iudicibus. Si homo ergo, hominis cogitationem nõ ſolùm futuram, ſed nec præſentẽ cognoſcit: quomodo poteſt cognoſcere conſilium inimici? *quia nemo hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus qui eſt in eo.* (1. C) Si ergo ex vobis loquamini, ſecundum verbum reſpondebitis: ſi autem Dei ſpiritu, ſecundum cogitatum eorum. Sinite ergo, vt in cauſa ſua loquatur Deus in vobis, qui conſcientiam interrogantis agnoſcit. Non enim poſſibile eſt, vt rex qui milites ſuos mittit ad bellum: non illis præſtet arma aduerſus hoſtem. Qui ergo ſolicit' eſt quid loquatur, in ſua ſapientia ſperat: quæ eſt prima cauſa ruinæ. Nam in perſecutionibus virtus Dei non requiritur, niſi præceſſerit fides. Ad maiorem conſolationem Apoſtolorũ, non dixit, *ſpiritus patris veſtri*, qui loquitur in vobis, ſed *qui loquitur*: vt oſtendat qa non ſolũ tunc, ſed nec modò aliquid ſine ſpiritu Dei faciunt, aut loquuntur, tanquam ſi ita dicat ad illos: Maximè quia creditis in me, aut confitemini me eſſe verum. Eſurientem me videtis, & creditis quia ſum panis cœleſtis. Sitientem me videtis, & creditis quia *ego ſum fons aqua ſalientis in vitam æternam*. (Ioan. 4. b) Quomodo eſt iſte ſenſus humanus, qui aliud videt, & aliud credit, & confitetur? Si ergo modò, quando periculum non eſt, gratia mea operarur in vobis: quanto magis erit vobiſcum cùm perſecutio venerit? Nam qui vos in pace ſuſtentat, multò amplius adiuuat in bello. *Frater fratrem tradet in mortem.* Audientes Apoſtoli, ne fortè cogitent æſtimantes cùm traditi fuerint in concilijs, & in ſynagogis ad flagellandum: illo tempore putas nemo erit patronus, qui adiuuet: nemo amicus, qui indulgeat: nemo amicus, qui miſereatur? Ideo dicit Dominus: *Nemo ſperet in patronis, nemo in amicis, aut parentibus: cùm etiam frater fratrem tradet in mortem: pater filium, & filius patrem.* Vide quale tunc incendium perſecutionis ardebit, vt nec ſibiipſi parcat natura. Quomodo autem tunc patronorum aut amicorum fidem integram quęres, cùm videris ipſius fraternitatis & paternitatis vim eſſe extractam? Si enim amicitia in ipſa natura deficiet: quomodo inuenietur extra naturam? Ergo quia non eſt ſatis ſtupendum, ſi frater fratrem tradat in mortem? Cain enim propter inuidiam ſacrificij interfecit Abel fratrem ſuum: (Gen. 4. a.) & propter benedictionem ſurreptam Eſaü perſequebatur Iacob. (Ibid. 27. g) Hoc autem quis audiuit, vt nulla iniuria exiſtente, propter ſolam Chriſti fidem pater filium tradat in mortem? quia fortior eſt conflictio inimici, quàm virtus naturę. Corruptibilis .n. eſt dilectio carnis. Mẽdax eſt omnis ſecularis amicitia, quæ diuini timoris vinculo non eſt ligata. Non eſt fides in ſeruis diaboli. Diabolus nec generat, nec generatur: ſi non generatur, neſcit ſeruare iura ꝓpinquitatis, qui nullum habet ꝓpinquum. Non quia odibile eſt genus Chriſtianorum, ſed quia diuinum eſt, carnales odiunt. Alij adiunguntur multò plures & chariores proximitate cõiuncti, beatior commutatio bonum odium eſt. *Et eritis odio omnibus hominibus, propter nomẽ meũ:* id eſt

id eſt, omnibus infidelibus: non ſolùm inimicis, ſed etiam amicis: non ſolùm extraneis, ſed etiam parentibus: non ſolùm parentibus aut fratribus, ſed etiam ipſis patribus veſtris. O inæſtimabile diabolici furoris incẽdium, quod nec ipſa paternitatis † charitas extinguere poteſt: ſupra naturam & contra naturam perſecutio ardens, ſapientibus euidenter oſtendit, quoniam illa odia non facit more humano accidentium ira cauſarum, ſed inuidia diaboli [A] propter Chriſtum. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Quia incipere multorum eſt, finire verò paucorum. Semper in principio dilectio eſt, in fine probatio. Nemo enim circa Deum vſque ad finem poteſt perſeuerare, niſi qui propter Deum tantúmodo factus eſt Dei. Omne enim quod propter carnem fit, corporale eſt, quemadmodum & caro ipſa temporalis eſt: quod autem propter Deum fit, ęternum eſt, ſicut & Deus æternus eſt. Cor bonæ fidei, [B] eſt exitus bonus: quia non incipere aliquod bonum glorioſum eſt, ſed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas eſt frequenter: quod autem finit, virtus eſt animæ. Nam frequenter concupiſcentia carnalis incipit bonum, ſed non finit, niſi gratia Dei. Cùm ergo conuerſus fueris ad Deum & cœperis Deo ſeruire, & opera iuſtitiæ facere, ne aliquando acta tua recorderis, ſed finẽ tuum cogita: quia præteritorum bonorum conſideratio iactantiam ope- [C] ratur: conſideratio autem finis, timorem. Quoniam qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

† *fraternitatis.*

HOMILIA XXV.

EX CAPITE X.

In illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Nihil opertum quod non reueletur: & occultum, quod non ſciatur. Et reliqua. [D]

NVnc profectum prædicationis eorum futurũ eis annuntiat, quoniam prędicatio eorũ habitura fuerat exitum glorioſum. Ecce ego ipſe, qui ſum lumen abſconditum in tenebris, Deus celatus in homine, ſublimitas in humilitate. Tũc ſicut hoc myſterium abſconditum fuit à ſeculis, nunc autem per vos manifeſtabitur cunctis, vt impleatur ſermo propheticus, qui dictus eſt de me: [E] *A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Et non eſt qui ſe abſcondat à calore eius.* Sicut enim nullus eſt locus vbi non appareat ſol, aut non ſentiatur calor eius: ſic nullus erit locus, vbi non cognoſcatur Chriſtus, aut non intelligatur diuinitas eius, vt omnis conditio hominum in duas diuidatur partes, ita vt credentes meritò coronentur, ac non credentes ſine excuſatione puniãtur. Et vos cùm interim quaſi inimicos [F] ſuos odiant homines, poſteà vos cognitos complectentur quaſi ſuæ ſalutis authores. Interim quaſi maleficos homines vos abominabuntur, poſteà quaſi ſanctos venerabuntur. Interim vos quaſi perſecutores perſequentur, poſteà vos, omnes homines in eccleſijs ſuis quaſi Deos adorabunt. Mementote præterita, & conſolamini de futuris, quando iuſtitię domini dominata eſt iniquitas, quando veritatem longo tempore celauerunt tenebroſa mendacia, quando innocentia ſub exiſtimatione criminis diu velata eſt. Moſes fuit celatus in Ægypto dictus eſt filius Ægyptiæ. Quaſi homicida fugatus eſt, quaſi mercenarius contemptibilis, ouium factus eſt paſtor. Nunquã eſt manifeſtata ſanctitas eius, nunquam eſt [A] coronata innocentia eius. Ecce qui paſtor ouium fuerat irrationabilium, factus eſt dux populi glorioſi. Qui quaſi homicida ex Ægypto egreſſus, poſteà ingreſſus eſt iudex ſanctorum, iam non filius Ægyptiæ, ſed quaſi filius Dei. Perdidit beneficium ſuum Ægyptus, non potuit bene nutriendo facere ſuum, qui melius naſcendo fuerat alienus. Qui Pharaonem regem quaſi captiuus antè timuerat, poſteà illum decem plagis, quaſi ſeruum obnoxi- [B] um caſtigauit, quia nihil eſt opertum, quod nõ reueletur. Ioſeph celatus eſt in Ægypto, quaſi adulter accuſatus eſt, caſtitatis cuſtos fidelis. Nunquid nõ eſt manifeſtata innocentia eius? Nunquid non multipliciter coronata eſt caſtitas eius? Qui quaſi maleficus in carcere fuerat, quaſi propheta eductus eſt. In vnius pueri vindicta totus mund' fame flagellat' eſt. Et quem ſacerdos Phutiphar primum quaſi adulterum vxoris ſuæ condemnauerat, poſteà glorio- [C] ſum generum in cubiculũ ſuum locat. Abſcõditi fuerunt & tres pueri in Babylonia, & quaſi contempores regis ſunt accuſati pro crimine, ad quorum interitum iuſſum eſt, vt caminus accenderetur ſepties amplius quàm ſolebat: non quia ad comburendam carnis naturam tantum incendium neceſſarium erat, ſed quia tantum inſanientis regis iracundia ſuggerebat. Et quid ignis in ſuo camino, furoris ſpiritu percuſſus corrigit? Et perdito ſuæ virtu- [D] tis calore, ſpecie ſola ardebat, vt incorruptibilem integritatem eorũ corruptus ignis oſtenderet, & ardentiorem fidem eorũ ardens flamma oſtentaret, ipſa natura ſua clamans, non in uoce: quia nihil occultum quod nõ ſciatur. Sed vos ſuſtinete introitum iniurioſum: vt habeatis exitum glorioſum. Et tanquam ꝑmiſſionum cõſolationem habentes, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quæ in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* Quid eſt *quod dico vobis* [E] *in tenebris; dicite in lumine?* Item tenebras Iudaicum populum dicit, ſicut ſcriptum eſt: *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Et ideo tenebræ intelliguntur, quia lumen verum cognoſcere non potuerunt. Quæcunque igitur Dominus in Iudæis locutus eſt, in eccleſia manifeſtanda eſſe annuntiabat. Lux enim populus Chriſtianus intelligitur, ſicut & Apoſtolus ait: *Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino: vt* [F] *filij lucis ambulate.* Aut ita: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*: id eſt, quod nunc dico vobis in myſterio parabolarum, vos poſtea dicite manifeſtè. Quod enim in myſterio eſt abſconditum, ſic eſt quaſi in tenebris poſitum. Vnde & Moſes quando legem accepturus aſcẽdit in montẽ, ſicut dicit ſcriptura, ingreſſus eſt Mo-

Pſal. 18. b. — *Exod. 2. a. & ſeq.* — *Gen. 39. & ſeq.* — *Ibid. 41. f.* — *Dan. 3. b.* — *Ioan. 1. a.* — *Eph. 5. b.*

eſt Moſes in nubẽ oſtendens quia lex q̃ dabatur in myſterio poſita obſcura erat futura, quaſi ſub nube nigerrima. Quod autem manifeſtè dicitur, in lumine dicitur. Quid eſt, *Quod aure auditis, prædicate ſuper tecta*: id eſt, ꝙ auditis in ſecreto ſoli, prædicate coram omnibus, nulli abſcondentes verbum, quaſi qui ſtet ſupra tecta & clamet. Quid eſt quod apoſtoli audierunt in myſterio? Quid? *Exiuit ſeminator ſeminare ſemen ſuum. Et quædam ceciderunt ſecus viam, quædam ſuper petram, quædam inter ſpinas, quædam ſuper terram bonam. Et loquebatur eis in parabolis, & ſine parabolis loquebatur eis nihil. Et acceſſerunt diſcipuli eius ad eum ſecretè, dicentes: Enarra nobis parabolam. Quibus reſpondit: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt audientes non audiant, & videntes cæci fiant.* Quid ergo? Quod tunc in myſterio ſolis apoſtolis credebatur, nunc euangeliſtis referentibus, & apoſtolis prædicantibus, quotidie in medio eccleſiæ omnibus populis enarratur. Ergo hoc eſt quod *dico vobis in tenebris, dicite in lumine*: id eſt, quod dico vobis in ſecreto, prædicate coram omnibus, ſicut eſt vbi vocauit dominus diſcipulos ſuos ſeorſum, dicens eis: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Reſponderunt: *Tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti. Et mandauit eis, Nemini dixeritis: quia oportet filium hominis crucifigi, & tertia die reſurgere*: quia ſi manifeſtè cognitus fuiſſet filius Dei, nemo auſus fuiſſet manus iniicere in eum. Et ideo crucifixus non eſſet, neque reſurrexiſſet à mortuis. Propterea adhuc infernorum regnum eſſet in terra, & dominatio diaboli mundum totum teneret. Quid ergo? Poſtquam dominus ſurrexit à mortuis, quod audierat Petrus in ſecreto, cœpit coram omnibus prædicare, dicens: *Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit filium ſuum Ieſum, quem vos crucifixiſtis, & denegaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos verò iuſtum negaſtis, & virum homicidam petiſtis donari vobis, principem autem vitæ interemiſtis.* Ergo hoc eſt, quod in aure audiſtis, prædicate ſuper tecta. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Ne fortè propter timorem mortis non liberè dicatis quod audiſtis, nec fiducialiter prædicetis in omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sic ergo ex his verbis oſtenditur quod non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem palàm mendacium pro veritate loquitur, ſed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quam liberè pronunciare oportet: aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere oportet, proditor eſt veritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt, vt veritatem quam audiuit à Deo liberè prædicet: ſic laicus debitor eſt, vt veritatem quam audiuit quidem à ſacerdotibus probatam in ſcripturis, defendat fiducialiter. Quod ſi non fecerit, proditor eſt veritatis. *Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Hæc autem diximus, quoniam multi Chriſtianorũ palàm quidẽ tranſgredi veritatem putant peccatũ, tacere autem veritatem corã infidelibus nõ putant eſſe peccatum: & propterea multi inueniuntur in iſto reatu. Ideo nos conuenit apertius dicere: quoniam nihil de veritate neganda præſens loquitur ſermo, ſed de veritate non liberè prædicanda, dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & nolite timere eos, qui occidunt corpus*, quo minus dicatis in lumine, quod audiſtis in tenebris. Vide quoniam non ſolùm ille tranſgreſſor eſt veritatis, qui palàm dene-

A gat veritatem, ſed etiam ille, qui propter timorem eorum, qui poſſunt occidere corpus, tacet veritatem. Et quid dicam? Quia propter timorem mortis tacent homines veritatem, & propter miſerum ventrem, & propter ſpem vani honoris, in conſpectu infidelium tacent homines veritatem: Vtputa, eunt homines ad conuiuium impiorum ſacerdotum, & confugiunt ad patrocinium malorum hæreticorum, fit ſermo de fide: ille ſacerdos im-

B pius, vel patronus, blaſphemat veritatem tuam, quaſi mendacium: fidem tuam quaſi perfidiam, vt aut ſeducat, aut vulneret conſcientiam tuam, & faciat eam infirmam, etſi ad plenum capere non potuerit: tu autem etſi non denegaueris palàm veritatem, tamen non contendis cum perſona eius, cuius panem inanem manducas, vt non perdas ſpem patrocinij, aut rapacitatis: veritatem quam oportebat te liberè defendere, tacens con-

C fundis eam in conſpectu inimicorum eius, vt videatur à te tacente falſa quæ vera eſt. Et quomodo non es tu proditor veritatis? Sed forte dicis: Si taceo veritatem ante aduerſarios, nunquid conſentio mendacio eorum? Dic mihi, ſi princeps aliquis imperatoris, videns ciuitatem Romanam ab hoſtibus expugnari, cum poſſit liberare eam, & neglexit defendere: num ipſe videbitur tradidiſſe, quam potuit liberare, ſi voluiſſet? Sic & tu

D videns veritatem ab impijs expugnari, cùm eam potuiſſes defendere, ſi loqui voluiſſes tacens expugnaſti, per hoc ipſum quod compaſſus es expugnari. Et ſi propter timorem eorum qui occidunt corpus tacere veritatem, ſicut præſens ſcriptura teſtatur, impietas eſt: quomodo non ſit impietas maior, tacere veritatem propter miſerum ventrem, & ſpem vani honoris, & meliorem facere gratiã panis & honoris quàm gloriam veritatis Dei? *Et no-*

E *lite timere eos, qui occidunt corpus*: quoniam corpus etſi ab impijs occiſum non fuerit propter Deum, à ſemetipſo poſt modicum morietur propter naturã. Ergo occiſi ſecundũ corpus ab impijs, nihil perditis, niſi mortis dilationem, vt corpus quod poſt modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur, magis autem nec ante ipſam mortis dilationem. Si ergo verum eſt, quia nec folium cadit de arbore ſine præcepto Dei: & quia numerati dati

F nobis ſunt dies ad vitã, credere debem⁹, quia nec morimur ante diẽ, nec trãſire poſſumus diem, tamẽ ponamus quod ante diẽ moritur, qui moritur propter Deum. Si ergo & gratis, id eſt ſine moleſtia percuſſoris poſt modicũ morituri ſumus, nulla Dei cauſa propoſita quare non ante modicũ in cauſa Dei cũ gloria morimur, vt fiat

Infr. 13. & Luc. 8. a.

Infr. 16. b & Luc. 9. c.

Infr. 17. a & Luc. 9. b.

Act. 2. d. & 3. c.

Proditor veritatis, quis.

Rom. 10. c

Digitized by Google

vt fiat voluntarium, quod futurum eſt neceſſa-
rium, vt offeramus Deo pro munere, quod
redditur à te pro debito? Ideo nolite timere
eos, qui occidunt corpus. Subſtantia.n. homi-
nis non eſt corpus, ſed anima. Hãc.n. ſolã Deus
ad imaginem ſuam fecit, & hanc diligit: pro-
pter hanc fecit & mundum. Hanc zelat, &
perſequitur inimicus: propter hanc & ipſe fi-
liꝰ Dei venit in mũdũ. Corpꝰ autẽ veſtimẽtum
A est animæ, ſicut ait Apoſtolus: *De corpore noſtro*
2.Cor.5.a *in quo ingemiſcimus onerati in quo nolumus ſpo-*
liari, ſed ſuperueſtiri vt mortale hoc abſorbeatur
à vita. Sicut ergo veſtimentum ſuper homi-
nes poſitum, ſi quis furibundus ſcindat, illa-
torem quidem iniuriæ ſentit homo, damnum
autem non patitur in natura: ſic corpus ſuper
animam poſitũ, ſi occidatur ab impijs, anima
qdẽ occiſionis eiꝰ ſentit dolorẽ, dãnũ autẽ ſuæ
naturæ non patitur. Habemus autem huius
B rei vnde loquimur argumentum in membris.
Sicut enim vngues cum ſummitatem veſtiunt
digitorum, quandiu præcidantur, dolorem
faciunt corpori: cũ verò præciſi fuerint, nullus
ſenſus corporis inuenitur in eis, ſed ex ipſa na-
tura alteri noui procedunt, vt nullum videatur
natura ſuſtinuiſſe diſpendiũ: Sic corpus donec
cæditur, ſentit anima: cùm autem occiſum
fuerit, nullus ſenſus aut dolor animæ inueni-
tur in corpore illo, ſed iterum ſuper animam in
C tempore opportuno glorioſius illud retexet
corpus, vt nullum detrimentum anima vide-
atur perpeſſa, ſed argumentata. Dicam autem
quod ſentio verius, non ſolũ ad veſtimentum
animę caro creata eſt, ſed magis ad tẽtationem
eius, quaſi domeſtica & naturalis inimica co-
pulata eſt. Et dum expugnatur à carne, nec vin-
cit, nec coronatur à Deo. Huiuſmodi my-
Gal.5.c. ſterij Paulus teſtis eſt, dicens: *Caro enim concu-*
piſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem.
D Si ergo caro animæ inimica tentatio eſt: quis
ſapiens non intelligit, quia occiſio corporis
optanda eſt magis, quam timenda? Ideo tibi
corruptibilis natura creata eſt, inde deponendi
corporis tempus eſt numeratum, vt homo mo-
rituro corpori tuo non parcas, ſed commerito
perituro compares tibi vitam manſuram. Ec-
ce ſi mutuò accipis, vtputa bouem, vel equum:
nònne aſſiduè operaris opus tuum in eum?
Dicis enim apud te, hodie aut cras tollendus
E eſt à me, quia non eſt meus. Etiam tu in cor-
pore corruptibili natus, quare non ad vtilita-
tem animæ tuæ vteris temporali corpore tuo,
ſciens quia poſt modicum tollendum eſt à te,
quia non eſt tuũ? Quæ ergo eſt iſta inſipientia
veſtra, odire quod noſtrum eſt, & amare quod
noſtrum non eſt? Studere ſeruare, quod ſer-
uare non poſſumus. & negligere quod in æter-
num habebimus? Nolite timere eos, qui oc-
cidunt corpus. Quid eſt timor mortis? non
F dolor exeundi à corpore, ſed deſperatio vitæ
poſt mortem. Ille timet mortem, qui non pu-
tat ſe viuere poſt mortem. Vis ſcire? Ecce fre-
quenter homines grauem dolorem patiuntur
in infirmitate, & non moriuntur, & frequen-
ter modicum tædium habent, & moriuntur. &
tamen magis contenti ſunt grauem dolorem
pati, & non mori. Vides ergo quia non dolor
mortis, ſed ipſa mors timetur? Sicut autem
omnia mala operatur timor mortis, ſic omnia
bona operatur contemptio mortis. Qui ti- *Mortem*
met mori, id eſt qui non ſperat viuere poſt *timens,*
mortem, neque eleemoſynas dat, neque ora- *parũ boni*
tionibus inſtat, neque ieiunium celebrat, ne- *operatur.*
que paupertatem ſuſtinet, neque opprobrium
ſuffert, neque damnũ ſubſtantiæ ſuæ conten-
A tus eſt pati, neque corporalem iniuriam ſuſti-
net propter Deũ: ſed hoc ſuæ lucrũ vitæ exiſti-
mat, ſi bonis iſtius mundi fœliciter fruitꝰ fue-
rit: & hoc damnum vitæ ſuæ putat, ſi fuerit
alienatus ab iſtis bonis. Quare? quia laborum
ſuorum præmium in reſurrectione non ſperat.
Qui autem non timet mori, id eſt qui vitam
ſperat poſt mortem: omnia quæ diximus, li-
benter ſuſtinet propter Deum: quia laborum
ſuorum mercedem multiplicem indubitanter
B expectat. Ille eſt ergo perfectus diſcipulus
Chriſti, qui hæc omnia patitur, aut pati para-
tus eſt. Non ergo ideo dominus mandat, no-
lite timere qui occidunt corpus: quia neceſſe
eſt omnem Chriſti diſcipulum occidi: ſed
ne omnes illas res, quas ſuprà diximus, per
ſingulas mandet, quaſi per compendium di-
xit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus*: quo-
niam qui occidi non timet, multò magis con-
temnit cætera aduerſa carnalia, quæ ſunt ante
C mortem, leuiora ſunt morte. Qui ergo quod
grauius eſt non timet, multo magis contemnit
quod leuius eſt. Qui autem cæteras moleſtias
quæ ſunt ante mortem non eſt contentus pati
propter Deũ, quomodo ſuſtinet mortẽ? Con-
ſidera autem, vt quid nobis in natura creauit
timere mala carnalia, aut diligere bona: non vt
mala carnalia timeamus, quæ timemus, ſed vt
per timorem malorum carnalium intelliga-
mus magis timenda eſſe ſpiritualia mala: Vt-
D puta, ſcis quia malum eſt pati dolorem carnis,
per hoc intellige, quia peius eſt dolorẽ animæ
pati. Scis quia malum eſt confundi coram ho-
minibus, per hoc intellige, quia peius eſt con-
fundi coram angelis. Quantum enim angeli
meliores ſunt hominibus, tantum confuſio
illa peior quam iſta. Nã dolor & pudor corpo-
ralis, cũ corpore finitur, aut ſoluitur: dolor &
pudor animæ, ſemper cum anima irruit ad pœ-
nam. Ita non vt diligas bona carnalia quæ dili-
E gis, ſed vt per bona carnalia intelligas magis
diligenda eſſe ſpiritualia bona: Vtputa ſcis
quia bonum eſt gaudere carnaliter: per hoc in-
tellige, quia melius eſt gaudium animę. Gaudi-
um quippe carnis cum carne finitur, gaudium
autem animæ cũ anima perſeuerat. Scis quod
bonum eſt gloriari in terris: per hoc intellige,
quia meliꝰ eſt gloriari in cœlo. Quantò enim
clarius eſt cœlũ q̃ terra: tantò glorioſior eſt illa
gloria, q̃ iſta. De magnis autẽ theſauris bono-
F rum vel malorum quaſi modicum guſtum de-
dit in mundo, vt ex modico guſtu malorum,
vel bonorum, plenitudinem cognoſcamus.
Nolite timere eos qui occidunt corpus, ſed
eũ timete, qui poteſt corpus & animã perdere
in gehẽnã. Quid dicis, anima perit? Nõne im-
mortalis creata eſt? Morte.n. nõ ſolũ extinctio

 corporalis

Digitized by Google

corporalis ſignatur, ſed etiam pœna mors dicitur. 1. Cor. 15. d. Vnde & Paulus ait: *Quotidie morior pro veſtra gloria, quam habeo in Chriſto Ieſu.* Apo 20. b Et Ioannes in Apocalypſi ſua ſic dicit: *Beatus qui habet partem in prima reſurrectione, ei ſecunda mors non dominabitur.* Secunda enim mors eſt ignis, & ſulphur. Vides ergo quia per damnationem animæ, non dicit ipſam ſolutionem animæ, ſed cruciationem gehennæ, quæ eſt mors ſecunda. Et tanquam ſi aliquis dicat: A Vt quid tanta licentia data eſt malis, vt etiam contra voluntatem Dei habeant in ſanctis poteſtatem nocendi? Abſit, nihil poſſunt Deo nolente: *Nónne duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex eis non cadet ſine voluntate patris veſtri?* Si ergo paſſeres in voluntate Dei poſiti ſunt, non in poteſtate hominum, quos Deus ad vſum hominum fecit, quantò magis vos: non cum eſtis in poteſtate hominum, ſed in voluntate Dei, quos Deus ad ſuam gloriam fecit. B Si paſſer euentu non moritur, nec cadit, propter hoc ipſum, quia opus Dei eſt: quantò magis iuſtus homo non eſt in euentu poſitus, quia imago Dei eſt. Sed aut à Deo traditus, moritur: aut à Deo liberatus, euadit. Si in paſſeribus nihil ſine ratione agitur, quorum duorum pretium vnius eſt aſſis: quantò magis in vobis ſine me nihil agitur, quorum pretium eſt ſanguis meus? Si ſic habentur paſſeres, quomodo habendi ſunt filij? C Ideo ergo non debetis timere homines, quia non eſt in vobis illorum poteſtas, ſed Dei. Non enim quando volunt impij: tunc poſſunt nocere ſanctis, ſed quando Deus illis nocendi tempus conceſſerit, vt prouideat ſanctis ſuis coronam. Ioan. 19. b Dicit Pilatus ad Ieſum: *Neſcis quia poteſtatem habeo dimittere te, & crucifigere te?* Reſpondit ad eum: *Non haberes vllam poteſtatem in me, niſi tibi datum fuiſſet deſurſum.* Quæ ergo eſt ſapientia, illum non timere D qui dat poteſtatem, ſed illum timere qui accipit? Qui enim dat poteſtatem, quando vult dat: qui autem accipit, non quando vult accipit. Ergo ſi non es traditus, ſine cauſa times: & ſi traditus es, ſine cauſa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non poteſt, & ſi vult. Neſcis quomodo Pilatus volebat dimittere Chriſtum, ſed non poterat, quia Deus eum tradebat? *Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt.* E Quid nobis prodeſt capillos numeratos habere, ſi morimur? Ideo numerati ſunt, vt in æternũ viuamus. Nunquid ideo numerat aliquid Deus, vt numerũ ei' cognoſcat, q ab initio (vt dixit ſapientia) Sapien 11. d. omnia in pondere, numero, & menſura creauit? Sed ideo numerauit, ne aliquid perdat ex ipſis. Pſ. 138. c. Sicut dicit propheta: *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus. Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur.* F Non minuuntur qui numerati ſunt, ſed etiam multiplicabuntur. Vis ſcire dignitatem numeratorum: conſidera ouem illam, quomodo Infr. 18. b paſtor non requieuit per deſertum diſcurrere, donec inueniret eam, & ad priſtinum numerum reuocaret. Nullam ex omnibus ſe habere putabat, ſi de numero ſuo vna periret.

Qui autem perituri ſunt, non numerantur. Ideo dominus dicit: *Veſtri etiam capilli capitis numerati ſunt.* Peccatores autem, vt quid numerantur, qui eſſe non æſtimantur? Illud enim numerat Deus, quod vult poſſidere: quod autem non vult habere, vt quid numerat? Ideo non numerantur peccatores, vt quicunque ex ipſis periret non ſentiat, neque curet Deus, quaſi de non numeratis: ſicut ſcriptum A eſt, *Pro nihilo habentur omnes gentes.* Eſa. 40. c. Ergo paſſeres ſunt meliores, quàm peccatores? Non, ſed ſimiles. Sicut enim Deus non dixit, quia nõ cadunt: ſed ſine voluntate Dei nõ cadunt. Dei enim voluntas eſt, vt comprehendantur, & ad vſum procedant hominum, quia ad hoc creati ſunt. Sic voluntas Dei eſt, vt homo qui ſine lege Dei vixit, ſine lege & pereat: & qui Deum non aſpexit, non aſpiciat illum Deus. Verè in hoc peior eſt homo peccator B quam animal, quoniam animal & ſi non glorificat, non exacerbat: homo autem malus non ſolùm non glorificat, ſed adhuc exacerbat. Quanta autem ſit dignitas numeratorum, Num. 2. a. & 3. c. & 26. etiam in libro numeri oſtenditur, quoniam electi & colati numerantur à Moſe, per præceptionem Dei. Non numeratur inter eos fœmina. Fœmina autem intelligitur mollicies quæ eſt corruptio corporalis. Omnis autem vir mollis animo, remiſſibilis in fide, & corru- C ptus in actibus: corpore vir eſt & ideo fœmina intelligitur, ideo non numeratur cum ſanctis. Fœmina autem ſi virilitatem ſanctã habuerit, & ſi corpore fœmina eſt, animo eſt vir, & numeratur cum ſanctis. Illic quia figura erat caro, fœmina repellebatur: hic autem quia veritas eſt, fœmineus animus non numeratur. Illic ſeruilis conditio excludebatur, hic autẽ cõuerſatio ſeruilis expellitur apud Deum. Non ille ſeruus eſt, qui ſeruus eſt hominum, D ſed qui peccati ſui. Ergo liber ſi opera mala fecerit, diaboli ſeru' eſt. Seru', ſi bona opera fecerit, filius Dei eſt: ideo ſeruilis anima non numeratur. Item neque Aegypti' mundialis. Qui ergo diligit mundum, in ſecularibus negotijs gaudet. Propter negotia mundi tranſitoria triſtatur, propter Deum verò non gaudet. Ille non numeratur, qui anima Aegyptius eſt. Aegyptius autem ſi cœleſtia amauerit, Hebræus eſt. Item nec puer numerat. Ille E qui puer eſt ſenſibus, malitia autem perfectus eſt: qui autem malitia puer eſt, ſenſibus perfectus eſt. Qui autem mẽſurat plenitudinẽ ætatis Chriſti, ille etſi puer fuerit, ſicut Daniel numeratur. Et qui procedit ad bellum contra alienigenas: id eſt, qui poteſt pugnare contra immundos ſpiritus, & deſideriorum carnalium deſtruere caſtra, ille tantummodo numeratur. Sed nec omnes qui habent virtutem ſpiritualem, habent Iſraëliticã virtutẽ. Nam F & Gentiles habent virtutem animæ, Grammaticam, Rhetoricam, & Philoſophicam: ſed non Iſraëlitica virtus eſt quæ non fit propter Deum, ſed propter bonam gloriam. Iſraëliticum autem bonum eſt, cuius mens Deum videt, ſicut Apoſtolorum, quibus dixit: *Veſtri autem & capilli capitis numerati ſunt omnes.*

Spi-

Digitized by Google

Spiritualiter autem, capilli ſunt ſubtiles animæ, & innumerabiles ſenſus ſanctorum, qui de ſpiritu Chriſti, quaſi de capite ipſorum ꝓdeunt. [*Iudic.16.e*] Si autem iuſtus tradidit ſe in poteſtate dilectionis, dilectio illa ꝑcidit capillos ipſius, & tollit virtutem quam habet in capite, ſicut Dalida Samſonis. Nam omnis virtus eorum nõ in corpore, nec in diuitijs, ſed in virtutib' ſpiritualibus eſt poſita. Et nulla res ſic præcidit virtutem capillorum ſuorum, ſicut corporalis A voluptas. Si ergo perdidit virtutem capillorũ ſuorum, apprehendunt eum alienigenæ, id eſt immundi ſpiritus, & alligabunt eum vinculis diuerſorum deſideriorum, & excæcabunt oculos cordis eius, vt non videat lumen: id eſt viam veritatis, vt egreſſus ſuos extendat, vt impleatur in illo quod ſcriptum eſt: [*Pſal.68.f.*] *Delcantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. Omnis ergo qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego conſitebor eum coram patre meo. Qui autem negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo.* B Et quoniam rem impoſſibilem, quantum ad naturam carnalem, mandauerat: nunc & pœnam proponit, & præmium, vt modò timore pœnæ, modo deſiderio pręmij virtus adiuuetur. Ecce præmium: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego conſitebor eum coram patre meo.* Sed prius dicit pręmium, poſteà pœnam, quia miſericors Deus paratior eſt ad remunerandum bonos, quàm ad puniendum indignos. C Vide ergo quantum maius eſt præmium Dei, quàm iuſtitia noſtra: & quantò grauior eſt vindicta, quàm noſtrum peccatum. Si tu confeſſus fueris Chriſtum coram hominibus, confiteris quia nihil potes præſtare Deo: ſi autem ille te confeſſus fuerit coram Deo, confitetur quia poteſt facere te immortalem. Si tu negaueris Chriſtum coram hominibus, denegans Chriſtum illi nocere non potes: ſi autem te negauerit Chriſtus coram Deo, denegat qui perdere poteſt D in igne æterno. Quis eſt tam lapideus, qui non deſideret iuſtitiæ ſuæ teſtem habere Chriſtum? Si ergo magnum eſt teſtem eſſe Chriſti, quantum magis eſt teſtem habere Chriſtum? Conſidera etiam denique, ne fortè dicant etiam fideles Chriſtiani, ſi neceſſitas perſecutionis aduenerit, interim coram hominibus de negatione patiar pœnas, in corde autem meo veritatem teneo Chriſti. E [*Nihil prodeſt credere corde, niſi adfuerit confeſſio oris.*] Ideo non dicit, Qui me confeſſus fuerit in corde ſuo: ſed, coram hominibus. Quoniam qui coram hominibus non confitetur, non prodeſt ei aliquid quo in corde credit in Chriſtum: quia qui ore denegat, non poteſt fieri vt in corde credat. Radix enim confeſſionis, fides eſt cordis. Confeſſio autem, fructus eſt fidei. Sicut ergo quandiu radix eſt viua, neceſſe eſt vt aut ramos producat, aut folia: ſi autem non produxerit, ſine dubio intelligis, quod radix eius F in terra ſiccata eſt. Sic quandiu fides cordis integra eſt, ſemper germinat confeſſionem in ore: ſi autem confeſſio non fuerit oris, intellige ſine dubio, qui fides cordis eius iam antè ſiccata eſt. Sic enim dicit Apoſtolus: [*Rom.10.c*] *Corde enim creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Ergo nec valet confeſſio oris ſine fide cordis, nec fides cordis ſine confeſſione oris. Si autem tibi prodeſt corde credere, & non coram hominibus confiteri: ergo & infideli in hypocriſi confiteri Chriſtum A prodeſt etiam ſi corde non credat? Si autem ille nihil proficit confitens ſine fide, nec tu ꝓficis credendo ſine confeſſione. Si ſufficit Chriſto qui cognoſcit, & ſi confeſſus eum non fueris coram hominibus: ergo & tibi ſufficiat, quia cognoſcit te Chriſtus, & ſi non fuerit te confeſſus coram hominibus. Si autem tibi non ſufficit cognitio eius, nec illi ſufficit fides tua. Si enim ſufficeret tibi fides cordis, cor tantummodo tibi Deus creaſſet: nunc autem B & os tibi creauit Deus, vt corde credas, & ore confitearis. Nec tantum ore, ſed quinque ſenſibus carnalibus. Si enim ſufficeret cor aut os, ſic diceret & propheta: [*Pſal.32.a.*] *Confitemini domino, in cithara vnius aut duarum chordarum, pſalmũ dicite ei:* nunc autem dicit, *in pſalterio decem chordarum*: quia homo qui eſt pſalterium, decem ſonos habet, quinque carnales, & quinque ſpirituales. Cum his omnibus oportet confiteri Chriſtum. Si autem vel vnus ſenſus C minus fuerit, non eſt perfecta confeſſio. Ergo ſi quis tibi dicat, non manduces idolothytum, ſed aſpice tantùm ad idola, quomodo ſpecioſa ſunt: ſi aſpexeris prouocatus, oculis tuis negaſti Chriſtum. Non quia aſpicere idola aliquid ſit, ſed quia inuitat' aſpicis, peccas. Si autem non aſpexeris, oculis tuis cõfeſſus es Chriſtum. Ideo ſcriptum eſt, [*Pſal.118.e*] *Auerte oculos meos ne videant vanitatem.* Si verò dixerit tibi, nolo vt aſpicias idola, ſed tantum auſculta quomodo D ille Gentilis blaſphemat Chriſtum, vt glorificet Deos. Si auſcultaueris, auribus tuis Chriſtum negaſti. Si dixerit tibi, nolo vt audias blaſphemiam Chriſti, ſed ecce quomodo incenſum dijs offertur, tantum ſta, & accipe odorem incenſi illius: ſi odoratus fueris, odoratu tuo Chriſtum offendiſti. Item ſi dixerit tibi, non manduca carnem dentibus tuis, tantùm finge te de immolato manducare: ſi ſimulaueris, ſic guſtu tuo Chriſtum negaſti. Si autem E noluerimus fingere, Chriſtum confeſſus es, ſicut Eleazarus in libro Macchabæorum, [*2. Mach. 6.c.*] qui carnes veruecinas ſub ſpecie porcinæ noluit mãducare. Si dixerit, nolo, fingas te de immolato manducare, ſed tantum tange idolum manu tua, aut tenè thuribulum: ſi tetigeris, aut tenueris, tactu tuo Chriſtum negaſti. Si autem nolueris, tactu tuo Chriſtum confeſſus es, ſicut ſcriptum eſt: [*Pſal.7.a.*] *Si eſt iniquitas in manibus meis.* Omnia enim membra animæ vel F corporis tui non ſolũ tibi ad vſum Deus creauit, ſed ſibi ad gloriam.

HOMILIA XXVI.

Ex capite X.

In illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Nolite arbitrari, quòd venerim pacem mittere in terram. Non veni mittere pacem, ſed gladium. Et reliqua.

CVm dixiſſet dominus, qui me confeſſus fuerit coram hominibus, & quaſi cogitantibus Apoſtolis, & dicentibus apud ſe, vſque nunc ſub tyrannis & Gentium dominatione deguimus, & nunc ſperauimus pacem nobis eſſe venturam: & quomodo hic nobis perſecutiones & iudicia futura promittit? Reſpondit ita: *Nolite arbitrari, quod venerim pacem mittere in terram.* Et eſt pax bona, & eſt pax mala. Pax bona eſt inter bonos fideles & iuſtos, vt in quibus eſt vnius fidei munus, vna ſit vitæ concordia. Nam fides per verbum quidem Dei naſcitur, per pacem autem ſeruatur, & per charitatem nutritur, dicente Apoſtolo: *Fides eſt, quæ per charitatem operatur.* Fides autem quæ non habet charitatem, nullum poteſt boni operis fructum perficere. Si ergo aliqua diſſenſione fideles fuerint ſeparati, hoc eſt mala diſcordia, ſicut ait dominus: *Omnis domus in ſe diuiſa, non ſtabit*: Si & ſeparata fraternitas, à ſemetipſa conſumitur, ſicut ait Apoſtolus: *Si autem inuicem mordetis & criminamini, videte ne ab inuicem conſumamini.* Pax autem mala eſt inter infideles & iniquos, vt quibus eſt vna malitia, ſit vnus ad malefaciendum conſenſus. Nam infidelitas & iniquitas ex ſuggeſtione quadam diaboli naſcitur, per pacem autem ſeruatur. Si ergo aliqua occaſione infideles & iniqui ab inuicem fuerint ſeparati, hoc eſt bona diſcordia: quia ſicut in pace bonorum, fides & iuſtitia ſtant, infidelitas autem & iniuſtitia iacent: cum verò diſcordia venerit, fides & iuſtitia cadunt: infidelitas autem & iniuſtitia reſurgunt: ſic in pace iniquorum & iniuſtitia & infidelitas ſtant, fides autem & iuſtitia iacent. Cum verò concordia venerit, infidelitas & iniuſtitia cadunt, fides autem & iuſtitia ſurgunt. Ideo ergo dominus bonam miſit ſeparationem in terram, vt rumperet malam coniunctionem. Omnes enim tam boni quam mali, id eſt qui diligentes malum, erant in malo: & qui per ignorantiam boni ſtabant in malo. Omnes inſimul, quaſi ſub vna domo infidelitatis tenebantur incluſi, ideo miſit dominus ſeparationis gladium inter illos, id eſt verbum veritatis, de quo ait Apoſtolus: *Viuum eſt verbum Dei, & efficax, & acumen habens ſuper omnem gladium acutiſſimum, penetrãs vſq; ad interiora animæ & ſpiritus, artuumque & medullarum, ſcrutans corda, & cogitationes.* Iſte eſt ergo gladius bis acutus, ex vna quidem parte bonos ab errore præcidens, ex altera autem parte malos ab excuſatione, vt nec bonos ignorantia perdat, nec malos excuſet: vt & boni cognita veritate, cum ſecuti fuerint veritatem, cum iudicio & iuſtitia ſaluentur, & mali cũ veritate cognita ſeceſſerint à veritate, cum iudicio & iuſtitia puniantur. Hoc ergo gladio Dominus ſeparauit bonum à malo, vt & bonum ſeparatum à malo ſurgat, & malum ſeparatum à bono cadat. Nam bonum quandiu fuerit mixtum, cum malo iacet, & mortuũ eſt, quia non poteſt bonum eſſe coniunctum cum malo: cùm autem à malo fuerit ſeparatũ, tunc ſurgit & viuit: quia incipit eſſe bonum ſeparatum à malo. Sic & malum quandiu fuerit mixtum cum bono, ſtat & viuit, quia ſub ſe opprimit bonum: cùm verò fuerit ſeparatũ à bono, tunc & cadit & moritur: quia manifeſtatum iam non poteſt ſub ſe opprimere bonũ. Sic & fideles, quandiu cum infidelibus fuerint iuncti, iacent & mortui ſunt: quia non poſſunt eſſe fideles cum infidelibus mixti. Cùm autem fuerint ab infidelibus ſeparati, tunc reſurgunt & viuunt: quia tunc incipiunt eſſe fideles cum fidelibus mixti. Item infideles quandiu fuerint cum fidelib' mixti, ſtant, & viuunt: quia ſub ſua infidelitate tenent fideles. Si verò à fidelibus fuerint ſeparati, cadunt, & mortui ſunt: quia manifeſti infideles iam non poſſunt perdere fideles. Omnis enim res mala tandiu ſtare videtur, & viuere, quandiu bonæ rei poteſt nocere: cum verò manifeſtata fuerit iam non poteſt nocere, iacet & mortua eſt. Omnis autem res mortua, etſi eſt mala, tamen ſimilis eſt rei quæ non eſt. Quid ergo infideles à fidelibus ſeparati, alios quidem timore frangunt, alios autem promiſſione corrumpunt? Hæc res non dicit perdere bonos, ſed magis glorificare permanentes in bono, cùm ille qui aut timore frangitur, aut promiſſione corrumpitur, nunquam fuerit verè bonus. Tunc enim verè infideles dicuntur perdere fideles, quando fideles per ignorantiam veritatis cum infidelibus ſunt. Seductionibus aut perſecutionibus fides non corrumpitur, ſed purgatur. O mira virtus gladij ſeparantis, cui non ſolùm coniunctio extraneorum reſiſtere non poteſt, quos inimicitia voluntaria iungit, ſed nec ipſa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo non ſolùm illos ſeparat, qui dilectione coniuncti ſunt, & natura diſiuncti, ſed etiam illos, quos carnalis neceſſitas dulcibus vinculis alligauit. Ideo non † dicit, *veni enim ſeparare filium aduerſus patrem*, &c. Notanda res eſt, quoniam quos ſeparat Chriſtus, fideles ſunt: à quibus ſeparat, infideles. Vnde oſtendit, ex eo quod dicit: *Qui diligit patrem plus quam me, non eſt me dignus.* Qui enim plus diligit patrem quàm Deum, permanet iuxta patrem: Qui autem diligit Deum plus quam patrem, recedit à patre fide, nõ corpore. Ideo autem diximus, quia quos ſeparat Chriſtus fideles ſunt: vt ſciamus quia ſemper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles à fidelibus: quia ſemper diabolus deſiderat infideles ſuos cum fidelibus eſſe, vt infideles cum fidelibus mixti, corrumpant fideles: & Chriſtus ſemper fideles feſtinat ab infidelibus ſeparare, vt ne fideles conuenientes cum infidelibus, corrumpãtur ab eis. Et vbicunq; ſeparatio inter bonos & malos

Gal. 5. b.

Infr. 12 b & Luc. 11. c.

Galat 5. c

Hebr. 4. c

† al. deeſt non.

& malos facta legitur in ſcripturis, ſemper bo-
ni ſeceſſerunt à malis, & nō mali à bonis. Cum
eſſent Iudæi in captiuitate, Deus per prophe-
Iſa.52.c. tam non ad Aſſyrios dicit: Exite, exite de me-
dio populi mei: ſed ad populum ſuum, *Exite,*
exite de medio eorum, & immundum ne tetigeri-
tis: quia malum coinquinat bonum, bonum
autem non coinquinat malum. Vtputa iunge
lutum farinæ, non farina ſordidat lutum, ſed
lutum farinam. Item iunge acetum vino, non
vinum corrumpit acetum, ſed acetum vinum.
Nec enim corrumpi poteſt ab alio, quod na-
turaliter à ſeipſo corruptum eſt. Ideo cùm
dixerint infideles, A nobis vos receſſiſtis, non
nos à vobis: crede, verum enim eſt. Semper
bonum ante malum fugit, malum autem ante
bonum non fugit. Item cùm dicit, Ecce ille
ſacerdos hæreticus deſiderat orare cum fide-
libus, & dare benedictionem fidelibus, cre-
de, verum eſt enim. Scit enim dato ſuo co-
inquinare non ſanctificare accipientem. Si
enim ſciret ſanctificare qui dat, vtique ro-
gandus fuerat, non rogaret. Nunc autem
quia coinquinat datum eius, non expectat
vt quæratur, ſed ipſe quærit quem perdat.
Ecce ille laicus infidelis, benedictionem de-
ſiderat accipere à fideli: non vt ipſe ſanctifi-
cetur accipiens, ſed vt tu & qđ dediſti, perdas: &
quia dediſti ſanctū canibus, pereas. Non dixit
ſeparare filium à patre: ſed, *aduerſus patrem*: quia
non corporalem ſeparationem iubet, ſed ſpiri-
tualem. Qui enim corporaliter ſeparatur,
à patre ſeparatur, non contra patrem: qui
autem ſpiritualiter ſeparatur, corpore qui-
dem cum patre eſt, fide autem aduerſus pa-
trem. Nam qui longe eſt à patre, non po-
teſt ſtare contra patrem: qui autem ante pa-
trem eſt, ille poteſt eſſe contra patrem, re-
ſpondendo, blandiendo, diſputando. Non
enim credibile eſt, vt corporaliter iubeat re-
Exo. 20.b linquere patrem, qui dixit: *Honora patrem*
Deut. 5.b. *tuum & matrem tuam*. Si ergo habes patrem
infidelem, obſequere ei, & tu inuenies merce-
dem pietatis, & ipſe infidelitatis ſuæ habebit
damnationem ſuam. Et ideo non dixit, Qui
diligit patrem, non eſt me dignus: ſed ait, *Qui*
diligit patrem aut matrem plus quam me, non eſt
me dignus. Sicut enim poſt Deum diligere pa-
rentes, pietas eſt: ſic plus quàm Deum dilige-
re, impietas eſt. Si ergo habes patrem infide-
lem, obſequere ei. Si autem voluerit te in ean-
dem foueam infidelitatis immergere, in qua
ipſe eſt, tunc plus dilige Deum, quàm patrem:
quia pater non eſt animæ, ſed carnis. Solus au-
tem Deus omnium animarum ſanctarū pater
eſt. Reddite ergo vnicuiq; quod ſuum eſt. Car-
nalibus patribus præbete carnis obſequium,
ſpiritualibus autem patribus animæ ſanctita-
tem. Et verè nihil eſt, quod amplius diligere
debemus quàm Deum. Amici enim recedunt,
parentes deficiunt, ſolus autem Chriſtus nec
recedit aliquando, nec deficit, donec volue-
rimus & nos eſſe cum ipſo. Cum de hoc mun-
do exierimus, vnaquæq; anima ad locum ſuum
recedit: & nemo recordatur amplius carna-
lem affectum, cùm de carne receſſerit, non
pater filium, non filius patrem. Omne enim
quod de terra ſuſcepimus, in terra dimittetur,
neminem nobiſcum habebimus, niſi opera
noſtra, ſi bona ſunt, ad gloriam: ſi mala
ſunt, ad pœnam. *Qui non tulerit crucem ſuam,*
& ſecutus fuerit me, non eſt me dignus. Crucem
ſuam tollit, qui paratus eſt ad omne periculum
ꝑpter Deum, ſi neceſſarium fuerit, vſque ad
mortem, magis quàm relinquere Chriſtū. Ille
A talis etſi de miſericordia Dei euadit, tamē quā-
tum ad propoſitum ſuum quotidie cruciatur.
Ideo & ſi nihil tale fuerit paſſus, mercedem ta-
men accipiet. Voluntas enim remuneratur,
non opus: quia voluntas ex noſtro arbitrio ꝓ-
cedit, opus autem per gratiam Dei conſum-
matur. *Qui inuenit animam ſuam, perdet eam.*
Melius eſt propter Deum mori, & in perpetu-
um viuere, quam propter vos viuere, & in per-
petuum mori. Si ille pro nobis mortuus eſt,
B qui mori non poterat, niſi voluiſſet: quantò
magis nos pro eo mori debemus, qui etſi nolu-
mus, mortales ſumus. Si Dominus pro ſeruis
mortuus eſt, & hoc ſine præmio: iuſtius eſt vt
ſeruus moriatur pro domino, & hoc cum præ-
mio. *Qui vos recipit, me recipit.* Quoniam Apo-
ſtoli & cæteri Chriſtiani in perſecutionibus Iu-
dæorum & Gentilium conſtituti, neceſſe ha-
bebant interdum declinandi, & pericula fu-
gere de ciuitate, in ciuitatem, ſecundum Chri-
C ſti mandatum: ideo honorem ſuum dedit eis,
magis autem ſeipſum poſuit in eis, vt ad ſuſce-
ptionem eorum omnem Chriſtianum populū
prouocaret, ſibi imputans acceptum, quod il-
lis fuerat datum, vt recipientibus eos dicat in
die iudicij: *Venite benedicti patris mei, accipite* Inſr. 25.c.
regnum quod vobis paratum eſt ante conſtitutio-
nem mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi man-
ducare, &c. Quod vni enim ex minimis meis feci-
ſtis, mihi feciſtis. Si enim qui minimis de ec-
D cleſia facit, Chriſto facit: quantò magis qui
Apoſtolos recipit, cæteraſque paſſiones Chri-
ſti circunferens in corpore ſuo, ipſum reci-
pit Chriſtum? *Qui recipit prophetam in nomine*
prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui reci-
pit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.
Prophetæ doctores intelliguntur, ſicut ſuprà
docuimus. Iuſti autem omnes Chriſtiani. Pro-
phetæ ergo nomine, voluit oſtendere om-
nes prædicatores Chriſti. Iuſti autem nomine,
E omnem hominem Chriſtianum: quia non ſo-
lum doctorum eſt perſecutionum cauſa vagari
de ciuitate in ciuitatē, ſed omniū Chriſtianorū
perfectorum in Chriſto credentium. In no-
mine prophetæ, id eſt quaſi prophetam Chri-
ſti. In nomine iuſti, id eſt iuſtum Chriſti ſer-
uum. Vt ergo habeat bonum opus mercedem,
duo hæc occurrere debent, vt & Chriſtia-
num recipiant, & quaſi Chriſtianum, ſiue
ſacerdotem, ſiue laicum. Si autem aliquis aut
F non Chriſtianum recipit, aut Chriſtianum
quidem recipit, nō autem quaſi Chriſtianum:
mercedem Chriſtiani non recipit. Quid ve-
rò eſt, *qui accipit prophetam in nomine pro-*
phetæ, mercedem prophetæ accipit? & qui reci-
pit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti acci-
piet? hoc eſt, qualem mercedem habet qui
peregri-

Digitized by Google

peregrinatur, talem mercedem habet & ille
qui ſuſcipit propter Deum peregrinantẽ. Et
fiunt ambo æquales, & ille qui propter Deum
laborat, & iſte qui propter Deum laborantem
refrigerat: Vt puta ſuſcepiſti ſacerdotẽ, ſacer-
dotis habes mercedẽ: Suſcepiſti laicũ iuſtum,
iuſti laici habes mercedem. Qui recipit Chri-
ſtianũ, ille qui Chriſtianus non eſt, non habet
mercedem Chriſtiani illius: quia & Chriſti-
anum ſi ſuſcipit, tamen non eũ nomine Chri-
ſtiani, aut propter honorem Chriſti, ſed qua-
ſi quemcunque hominem. Qui enim Chri-
ſtum non cognoſcit: quomodo Chriſtianum
ſuſcepiſſe intelligatur propter Chriſtum? Et
qui non credit veritati, quomodo confeſſo-
rem veritatis intelligatur ſuſcepiſſe propter
veritatem? Non ergo recipit eum in nomine
Chriſti, quaſi Chriſtianũ, ſed quemadmodum
cæteri Gentiles humanitatis cauſa recipiunt
peregrinos, non propter Chriſtum. Quòd
autem diximus, ſiue Chriſtianum receperit,
ſiue ſacerdotem, ſiue laicum, non habet mer-
cedem: quia non quaſi ſacerdotem ſuſcepit,
nec quaſi Chriſtianum: ita eſt intelligendũ, vt
ſuſcipiens ſacerdotem, mercedem ſacerdotis
non habeat: & ſuſcipiens Chriſtianum, mer-
cedem Chriſtiani non habeat. Alioqui habet
mercedem propter hoc ſolum, quia bonum
opus fecit, quamuis nõ fecerit propter Chri-
ſtum. Quoniã qui prophetã ſuſcipit nõ quaſi
prophetam, prophetæ quidem mercedem non
habet, aliquam autem habet. Huius rei teſtis
Dan 4 c. eſt Daniel, dicens: *Et nunc domine rex conſilium*
meum audi, & peccata tua eleemoſynis redime.
Si ergo ille rex idolorum cultor, poterat elee-
moſynis peccata redimere: cui non proſunt
eleemoſynæ? Sed audi myſteriũ, quod Petrus
apud Clementem expoſuit. Si fidelis fecerit
opus bonum, & hic ei prodeſt liberans eum à
malis, & in illo ſeculo ad percipiendũ regnum
cœleſte, magis autem ibi quam hic. Si autem
infidelis fecerit opus bonũ, hic ei prodeſt opus
ipſius. & hic ei reddit Deus bona pro opere ſuo.
In illo autẽ ſeculo nihil ei prodeſt opus ipſius.
Nec enim collocatur inter cæteros fideles pro-
pter opus ſuum, & iuſtè, quia naturali bono
motus fecit bonum, non propter Deum. Ideo
in corpus ſuum recipit mercedem operis ſui,
non in anima ſua. Item ſi Chriſtianus dederit
ei qui non eſt Chriſti, non magnam habet
mercedem, quia nec Chriſtiano dedit, nec
Tob. 4. c. quaſi Chriſtiano, dicente Tobia: *Effunde vi-*
Eccleſiaſtici. 12. a. *num tuum ſuper ſepulchra iuſtorum, & non dederis*
peccatori. Item ſapientia: *Recipe*, inquit, *iu-*
Gal 6. c. *ſtum, & ne dederis impio.* Tamen quia ſcri-
ptum eſt, *Operemini bonum ad omnes, magis au-*
tem ad domeſticos fidei: qui dat infideli, modicam
Eleemoſynam præbens infideli ac improbo, apud Deũ non fruſtratur mercede. quidem, tamen habet mercedem: qui autem
fideli dat, duplicem habet mercedem. Pri-
mùm quidem, quia creatura Dei eſt: ſecun-
dum, quia ſeruus Dei eſt. Qui autem infideli
dat, vnam habet mercedem, quia creatura
quidem eſt Dei, voluntate autem aduerſus
Deum. Quòd ſi Chriſtianus, nõ Chriſtianum,
ſed infidelem in nomine Chriſti ſuſcipit, nihi-
lominus habet ſtatutam mercedẽ: quia quan-
tum ad ſe non Chriſtianum ſuſcipit, ſed quaſi
Chriſtianum. *Et quicunque vni ex minimis iſtis*
calicem aquæ frigidæ dederit tantum in nomine di-
ſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.
Nõ peribit merces eius. Quoniã ſuprà dixerat:
Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, merce-
dem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in no-
mine iuſti, mercedem iuſti accipiet: hic exaggerans
mercedem ſuſcipientium ſupra modum, am-
A plius dicit. Hoc eſt quod dico, quia qui etiam
vni ex minimis iſtis, qui neque prophetæ ſunt,
neque iuſti, ſed tantum credentes in me, a-
quam frigidam porrexerit: hoc eſt, non dicam
qui eos magnificè ſuſceperit, ſed qui vel aquam
frigidam porrexerit eis, merces eius non pe-
ribit. Minimi autem ſunt in eccleſia, qui mo-
dicæ iuſtitiæ ſunt, aut modicæ fidei. Et vide
quam propriè de minimis dicat. Non dicit:
Qui vnum ex minimis receperit, ſicut cum
B loqueretur de prophetis & iuſtis: quia minimi
in populo Chriſtiano non opus habent ſu-
ſceptione. Nec enim peregrinantur cauſa
perſecutionis, nec contenti ſunt perſecutionis
aliquã ſubire moleſtiã, ſed ſtatim ſcandalizan-
tur. Vnde alibi dicit propter eos: *Væ prægnan-* Infr. 24. b. & Luc. 21. c.
tibus & nutrientibus in illis diebus. Proprium au-
tem prophetarum & iuſtorum virorum, eſt
cauſa perſecutionis peregrinari de ciuitate in
ciuitatem: illos ideo ſuſcipi mandat, his autem
C aliquid dari, ne fortè ꝓpter ipſam leuem indi-
gentiam ſcandalizentur. Vnde non dixit, *Qui*
vnũ ex magnis iſtis ſcandalizauerit: ſed, vnum
de puſillis iſtis: quia magnus non ſcandalizatur,
ſed puſillus. Verè iuſtus iudex. Qui enim & Infr. 12. c.
pro verbo otioſo conſtituit pœnam, iuſtum
erat vt pro aqua frigida daret mercedẽ. Tan-
tùm in nomine diſcipuli, ſuprà cautè addidit,
dicens: ſciens quoniam ſi quis non propter
nomen Chriſti dederit, non habet mercedem.
D Frigidam aquam dicit, vt ne calefaciendi im-
pendat laborem. Non quia aliquid eſt quod
dat, ideo habet mercedem: ſed ob id, quia ma-
gnus eſt propter quem dat. Quid enim, ſi ali-
quis voluit dare, & non potuit? Nunquid iu-
ſtum eſt, vt ſecundum modicum anguſtetur
larga voluntas? Melius eſt ergo, vt opus oſten-
datur ſecundũ voluntatẽ, quàm larga voluntas
anguſtetur ſecundum opus. Quomodo ergo
omnes pauperes volentes benefacere confor-
E tat: nolentes autem benefacere inexcuſabiles
reddit? qui enim aquæ frigidæ mercedem
conſtituit, puto quòd & ſine opere nudæ vo-
luntati reddet mercedem.

HOMILIA XXVII.

EX CAP. XI.

In illo tempore, cùm audiſſet Ioannes in vinculis ope-
ra Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi:
F *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*
Et reliqua.

IOannes ſpecie homo, gratia an-
gelus: quia nihil carnis erat in eo,
niſi viſio ſola: corpore tenebatur in
carcere, anima autem in cœlo. Et
quod Herodes illi faciebat pro pœna, ille ſuſci-
piebat

piebat pro beneficio. Et ira illius quaſi Dei miſericordia fruebatur, quia verũ gaudiũ eſt ſanctorum exire de mundo. Quemadmodũ feſtinantem hominem ad rẽ aliquã quã deſiderat, ſi quis neſciẽs cõſiliũ ei', pro malo cõpellat eum ire volentem: ſic puto eſſe cum impius hominem iuſtum vult occidere, mori cupientem. Sicut ſeruus poſtquã cõmiſſi operis impleuerit penſum, gaudet ante faciem domini ſui apparere: ſic & Ioannes commiſſæ prædicationis myſterio conſummato, lætabatur ad Deum tranſire. Et non ſolum de morte ſua nõ contriſtabatur, ſed ipſam quoque dilationem vitæ ſuæ pœnam putabat. Vis ſcire quod eſt ſuper humanam naturam? Miſſus in carcerem non de ſuo periculo ſolicitus erat, ſed de aliorum ſalute cogitabat, id eſt diſcipulorum ſuorum. Ideo mittens ad Chriſtum, interrogabat: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* In prima quidem facie extraneum aliquid videtur facere Ioannes. Cui enim ad baptiſmum ſuum venienti dixerat (Supr. 3.d.): *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me*: quem inter innumerabiles populos venientem, digito loquens monſtrauerat, (Ioan. 1.d.) *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: & quod amplius eſt, quem in vtero conſtitutus priuſquam naſceretur non ſolùm cognouit, ſed etiam exultatione ſpirituali matrem ſuam fecit ipſe prophetam: ipſe nunc quaſi neſciens interrogat (Luc. 1.c.), *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Sed Ioannes in carcere ſciens ſe iam in exitu conſtitutum, volebat diſcipulos ſuos Chriſto adiungere, tanquam ſi prouidus pater moriens, filios ſuos conſignet fideli tutori. Deſiderabat enim viuens plenam fidem videre diſcipulorum, & ſine dubitatione aliqua credentes in Chriſto. Sicut pater moriens, ſi viderit filios ſuos bonis moribus ornatos, & omni ſapientia perfectos, quaſi ſecurus moritur, nihil de cætero timens de illis: ſic & Ioannes volebat diſcipulos ſuos perfectos videre in Chriſto, vt iucundius moreretur. Magis autem non ſicut pater filios ſuos commendabat Chriſto quaſi tutori, ſed quaſi pædagogus alienos filios, quos ad tempus accepit vt erudiret, eruditos volebat Chriſto reddere, quaſi proprio patri ipſorum. Ideo interrogabat per diſcipulos ſuos: non vt ipſe reaccipiens reſponſum, à Chriſto audiret, & diſceret, ſed vt miſſi diſcipuli oculis ſuis viderent opera eius, & crederent: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Dum dicit: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus*: oſtendit quia duo erant qui eſſent venturi, Chriſtus & Antichriſtus, de quo & dominus alibi ſignificat, dicens (Ioan. 5.g.): *Ego veni in nomine patris mei: & non recepiſtis me, alius veniet in nomine ſuo, & illum recipietis.* Significans, quod quicunque non receperit Chriſtum, expectat Antichriſtum venire. Intellexit cogitationem Ioannis Chriſtus, animaduertit conſilium principis ſui rex, ſentit ſermonem ſerui ſui dominus. Quod enim ſpiritus in Ioanne dictauerat, Deus intellexit, dicente Apoſtolo (Rom. 8.e.): *Qui ſcrutatur corda?* ſcit quid deſiderat ſpiritus. Propterea ſpiritualem hominem ſpiritualis facilè intelligit. Carnalis autem non intelligit ſpiritualem, ipſe tamen intelligitur ab eo: Quia ſpiritualis diiudicat omnia, ipſe autem à nemine diiudicatur (1.Cor. 2.d): quia carnalis homo ſecundum carnem loquitur, ſemper ſecundum carnem intelligit: ſpiritualis autem ſecundum cor loquitur, & cogitationes intelligit. Conſidera denique quomodo ſe ſimilant ſenſus eorum & verba. Sicut enim

A Ioannes in prima quidem facie per diſcipulos ſuos interrogabat Chriſtum: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus*: reuera ad diſcipulos ſuos ait: Ite, videte, & credite: quia non eſt alius qui venturus fuerat, niſi ipſe. Sic & Chriſtus in prima quidem facie Ioanni renunciabat, dicens: *Ite, dicite Ioanni, cæci vident, ſurdi audiunt, & beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Reuera autem ad diſcipulos eius dicebat: *Ecce videte & cognoſcite,*

B *quia cæci vident, ſurdi audiunt, & beati eritis, ſi non fueritis ſcandalizati in me.* Quid eſt quod videtis & auditis? Sciens dominus quia venturi erant diſcipuli ab Ioanne, ſicut Lucas dicit (Luc. 7.c.), in illa hora multis & bonis hoſpitibus digna conuiuia præparabat, vt etiam Chriſto tacente, ipſa opera eius loquerentur de eo. Nam & qui curati fuerant, gratias agebant. Et quidam verò dicebant (Mar. 2.b. Luc. 7.c.): *Nunquam ſic factum vidimus in Iſraël.* Alij autem dicebant: *Viſita-*

C *uit Deus in bono plebem ſuam.* Alij dicebant: *Gloria Deo, quia talem poteſtatem dedit hominibus.* Sic ergo diſcipuli & oculis, & auribus paſcebantur, mirabilia ſanitatum videntes, gratias agentium voces audientes, aut certè mirabilia eius videntes, & doctrinam eius audientes, aut certè ſanitates infirmorum videntes, & confeſſiones eiectorum dæmonum audientes. O miſericordia Chriſti, omnia faciebat, vt paucorum animas lucraretur.

D Quia melior eſt apud Deum vnus iuſtus, quam totus mundus de peccatoribus plenus. *Abeuntibus autem illis, cœpit dicere ad turbas de Ioanne.* Quàm bene recedentibus diſcipulis cœpit laudare Ioannem: non ſicut quidam blanditores homines, qui libenter hominem in facie laudant, aut quando vident amicos eius fideles, aut domeſticos eius, quos credunt quia nunciaturi ſunt illi quicquid audierint. Nam inſipiens eſt, qui gaudet laudatus in fa-

E cie. Vir autem ſapiens quando laudatur in facie, flagellatur in corde. Propter duas ergo cauſas hominem in facie laudare nõ debes. Primum ſi ſapientẽ illũ putas, grauiter ſuſcepturus eſt. Et quare illi laudib' tuis moleſtiã facis? Si inſipientem illũ exiſtimas, extollendus non eſt. Quare inſipientiam eius laudibus tuis nutris? Nunquid dicimus, inſipiens eſt, qui in facie vult laudari? Omnes enim homines volumus laudari. Et ideo bonũ faciamus, vt

F laudem conſequamur ex eo, dicẽte Apoſtolo: *Quæcunque ſunt laudis, quæcunque bonæ operationis, hæc ſectamini, & Deus pacis erit vobiſcum* (Phil. 4.b.). Nam qui vult laudari propter homines malos, vanus eſt: qui autem coram domeſticis eius hominem laudat, non eſt culpa laudati, ſed laudantis. Ideo enim corã illis laudat eum,

non

Digitized by Google

non vt opinionem eius bonam cōmendet hominibus, ſed vt audiat ille, quia laudauit eum. *Quid exiſtis in deſertum videre?* Non enim exierant in deſertum ad hoc vt viderent Ioannem: nec enim erat tunc in deſerto, ſed in carcere. Sed præteritum refert, quia frequenter exiebat populus in deſertum videre Ioannem, cùm eſſet adhuc in deſerto. *Calamum à vento moueri?* Calamus eſt vacuus, & nullam habet virtutem: & ideo qualiſuis ventus flauerit ſuper eum, huc & illuc flectit illum. Sic & homo carnalis & ſecularis, in quo fidei nulla eſt medulla, & virtus veritatis non inuenitur in eo, qualiſcunque tentatio venerit ſuper eum, curuat eum. Nam Deus volens oſtēdere Iob in quibus hominibus diabolus requieſcit, introducit draconem in figura diaboli. Et cum multa dixiſſet de eo, inter cætera ait: *Secus calamum & papyrum requieſcit.* Calamus enim eſt vacuus, papyrus autem nimium leuis, & mollis. Sic omnis homo carnalis, vacuus in fide, & leuis in ſenſu, & mollis in paſſionibus, calamus eſt & papyrus. Quoniam vſque tunc Ioannes multis modis plura teſtimonia in populo dederat de Christo, ſicut legimus in principio Ioannis euangeliſtæ: poſteà autem miſſis ad eum diſcipulis, interrogabat eum, dicens: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* forſitan apud homines tunc ibi conſtitutos mirabile videbatur, & leuiſſimi hominis ſignum, vt prius quaſi ſciens omnibus prædicaret, modò quaſi neſciens interrogaret, ſi ipſe eſſet, an alius. Propterea domin⁹ hoc introducit, & dicit, vt non putēt hoc ipſum leuitatis eius fuiſſe, & nō rationis alicuius occultioris. Propterea rationē quidem eius non exponit, ſed dignitatem, & gratiam eius annuntiat: quia talis & talis eſt Ioannes, vt prædicatio quidem dignitatis eius ſuſpicionem leuitatis tollat ab eo, rationem autem tranſmiſſorum diſcipulorum poſtea dignì & fideles intelligant, qui ſpiritum Dei habere meruerunt, ſcrutantes etiam altitudinem Dei. *Quid exiſtis in deſertum, videre hominem mollibus veſtitum?* id eſt, amicum ſeculi, qui fruitur bonis eius. Non vidiſtis quia veſtimentum eius erat de pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius? Eſca autem eius locuſtę, & mel ſylueſtre, vt ipſo conuerſationis ſuæ teſtimonio cōtemneret mundum cum bonis eius: ſtetit enim in mūdo. Quod autem intrauit in mundum, ideo intrauit: non vt ipſe remaneret in mundo, ſed vt ſpoliaret mundū: Id eſt, natus quidem eſt in mundo, ſed non eſt ingreſſus ad aliqua huius mundi bona. Quòd autem natus in mundo, non ipſe peccans remanſit in mundo, ſed peccatores conuertens ad iuſtitiam liberauit de mundo. Multa enim delectamenta mundus iſte ad ſeductionem oſtendit hominibus. Sicut homo malignus, ſi viderit aliquem orphanum habere ſubſtātiam paternam, ducit eum frequēter ad prandium, donat illi interdum aliquod ſpecioſum veſtimentum, loquitur illi dulces ſermones, donec tollat facultàtes eius: Sic & diabolus videns hominem habentem in ſe theſaurum cœleſtem, id eſt, animam immortalem à Deo creatam, ſapientiam cœleſtem in arca terrena poſitam: ideo oſtendit illi aurum & argentum, & concupiſcibilia ornamenta, oſtendit illi veſtes pretioſas, & delitioſos cibos, & glorioſos honores, vt per hoc ſubiungat eum voluptatibus ſuis, auferat ſalutem animæ eius, & corrumpat gratiam cordis ipſius. *Quid exiſtis in deſertum videre prophetam? Amen dico vobis, & plus quàm prophetam.* Prophetæ enim eſt de Christo prædicare. Nunquid prophetæ fuit, vt in vtero conſtitutus, Deum in vtero cognoſceret? Prophetæ eſt, pro merito cōuerſationis & fidei ꝓphetiam accipere. Nunquid prophetæ fuit, vt prius fieret propheta quàm homo, & antè gratiam acciperet? Prophetæ eſt, beneficium à Deo accipere. Nunquid prophetæ eſt beneficium baptiſmatis Deo donare? Prophetæ eſt, verbum ante tempus ſignificare de Christo. Nunquid prophetæ eſt, facie ad faciem digito Chriſtū oſtendere? Prophetę eſt, vt ipſe de Deo prophetet. Nunquid prophetæ eſt, vt Deus de illo prophetet, dicens: *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam? Hic eſt, de quo dictum eſt per prophetam: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam.* Iam nunc incipit dicere cauſas propter quas amplius erat quam propheta beatus Ioannes, qui talem meruit habere laudatorem. Et Ioannes quidem teſtificatus erat de Chriſto, *Ecce agnus Dei.* Sed amplius recepit à Chriſto quam præſtitit. Ioannes enim Chriſtum glorificans, humanā illi contulit laudem: Chriſtus autem Ioanni diuinam contulit gloriam. Nam iſte illum agnum oſtendit, ille autem iſtum angelum prædicauit. Iſte minus laudauit in Chriſto quàm erat. Nam non ſolùm peccatum mundi abſtulit, ſed etiam vitam æternam mundo donauit. Ille autem iſtum ſupra quam videbatur, erexit, vt qui homo erat, angelus diceretur. *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam.* Audi nunc, & intellige dignitatem. Puto ſi nō eſt audaciæ dicere, quod glorioſior eſt Ioannes quia homo fuit, & propter virtutis meritū angelus eſt vocatus, quam ſi nomine angelus & natura fuiſſet. Angelus enim hoc ipſum quod angelus eſt, non tantum eſt virtutis præmium, quantum naturæ proprietas. Iſte autem mirabilis eſt, qui humana natura angelicam ſanctitatem tranſgreſſus eſt, & obtinuit quod nō habuit natura per gratiam Dei. Ecce omnes prophetæ ante faciem Chriſti tranſmiſſi ſunt, & angeli ſunt vocati: ſicut ſcriptum eſt, *Qui accepiſtis legem in præceptis angelorum, & non cuſtodiſtis.* Et quomodo de ſolo Ioanne quaſi gratiæ ſingularis eſt indicium: *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam?* Omnes quidem ꝓphetæ ante faciem Chriſti tranſmiſſi ſunt: ſolus autem Ioannes ſic miſſus eſt ante faciem Chriſti, vt pene cum ipſo Chriſto veniret. Quantum præ cęteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Chriſtum; tantum iuſtitia præ illis proximior erat Chriſto. Multæ quidem ſtellæ ante lucem pręcedunt nuntiantes lucis aduentum, nulla tamen earum Luciferi nomen habere meruit, niſi vna quæ cum ipſa luce procedit: Sic omnes prophetę ante faciem Chriſti pręce-

Homo carnalis vt calamus ab omni tentationis vento flectitur.
Iob 40.c.
Luc.7.d.
Mala.3.a
Ioan.1.d.
Act.7.

præcedunt, nunciantes aduentum eius, ſolus autem Ioannes præcurſor eſt appellatus: quia non ſolum aduentum eius annunciat, ſed ipſum illum digito ſuo oſtendit, *Ecce agnus Dei.* Omnes prophetæ venturum teſtati ſunt, ille ſol' iam veniſſe monſtrauit. Deinde alij prophetæ miſſi ſunt, vt aduentum eius annunciarent: iſte autem vt præpararet viam ipſius. Aliud autem eſt aduentum eius annunciare, A aliud eſt viam præparare. Nunciantibus aduentum eius, prædicationis ſermo commiſſus eſt: præparanti autẽ vias, humanę correctionis opus iniunctum eſt. Sicut angelus de eo: *Et multos filiorum Iſrael conuertet ad dominum ſuum,*

Mala. 4. b & Luc. 1. b

Ille ergo correxit, vt iſte ſuſciperet: ille mundauit, vt iſte ſanctificaret: ille præparauit, vt iſte inhabitaret. Altera cauſa propter quam melior eſt prophetis: *Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioãne Baptiſta.* B De quo propheta aliquando prophetatum eſt? Omnes prophetæ prophetauerunt de Chriſto, de illis autem non prophetatum eſt. Ipſe autem nõ ſolũ ꝓphetauit de Chriſto, ſed atiã alij prophetę ꝓphetauerũt de ipſo. Quis aliquãdo dictus eſt *Vox clamantis in deſerto?* Nam omnes

Luc. 3. a.

portitores verbi fuerunt: iſte autem ipſa vox, quæ deſertum facere poterat quaſi agrum cultum. Quantò vox proximior verbo, non tamen verbum tantò Ioanes propinquior Chriſto, non tamen Chriſtus. C Quis prophetarum cum eſſet propheta, prophetam facere potuit?

3 Re. 19. c.

Helias quidem vnxit Heliſæum in prophetam, non tamen prophetandi gratiam illi donauit. Iſte autem in vtero matris exiſtens, diuini introitus ſcientiam matri donauit, & os illius in verbo confeſſionis aperuit, vt cuius non videbat perſonam, cognoſceret dignitatem, dicens: *Vnde hoc mihi, vt mater domini mei veniret ad me?*

Luc. 2. a.

Luc. 1. d.

Nam quoniam Chriſtus in vtero conſtitutus, Ioannem in vtero conſtitutum ordinare D non poterat præcurſorem: etſi poterat, tamen non ſic poterat, vt omnes audirẽt: ideo fecit Mariam ſalutare Elizabeth, vt ſermo procedens ex vtero matris vbi habitabat dominus, & per aures Elizabeth ingreſſus deſcenderet ad Ioannem, & illic eũ vngeret in prophetam. Nam ſicut mater ipſa teſtatur, ſtatim vt vox ſalutationis cõuenit ad aures Elizabeth, ſtatim exultans puer prophetauit nõ voce, ſed motu. Conſidera, non dixit: Inter natos de mulieri- E bus: ſed, *inter natos mulierum.* Aliud eſt eſſe natum mulieris, & aliud eſt eſſe natum de muliere. Qui mulieris natus eſt, in muliere quidem natus eſt, & initium de muliere habet, & ante mulierem non fuit. Qui autem de muliere natus eſt, neque in muliere natus eſt. Ecce enim Chriſtus de muliere quidem natus eſt. Quantum autem ad ſermonem mulieris natus hic: & in muliere nat', q ante mulierem erat. Ergo qui mulieris natus eſt, de muliere F naſcitur: non tamen omnis qui de muliere naſcitur, mulieris natus eſt. Ideo ergo non dixit, *Inter natos de mulieribus,* ne & ſe cum illis miſceret. Scriptura quidem non dicit Ioannem maiorẽ eſſe cæteris ſanctis, ſed cęteros ſanctos nõ eſſe maiores Ioanne. Coæquauit eũ

Ioannes cæteris ſanctis æqualis.

cæteris, non præpoſuit. Sed cum tanta ſit iuſtitiæ altitudo, vt in illa nemo poſſit eſſe perfectus, niſi ſolus Deus: puto quod omnes ſancti, quantum ad ſubtilitatẽ diuini iudicij, inuicem ſibi aut inferiores ſunt, aut priores. Ex quo intelligimus, quoniam qui maiorẽ non ſe hãbet, omnibus maior eſt. Hoc denique ſequens ſermo demonſtrat, dicens: *Qui autem minor eſt in regno cœlorum, maior eſt in eo.* Quis autem eſt A minor & maior? Chriſtus videlicet minor in corpore, maior in ſpiritu. Vide ergo quia omnibus ſanctis eſt maior, cui ſolus Chriſtus eſt prior, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA XXVIII.

EX CAPITE XI.

B *In illo tempore reſpondens Ieſus, dixit: Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Et reliqua.

POſtquam improperauit ciuitatibus, magis autem ciuibus, quod totiens ſeminati ſunt in doctrina, & nunquam germinauerũt in fide, qui virtutes & miracula Chriſti non quaſi ędificamenta ſpiritualia, ſed quaſi C delectamenta carnalia ſuſceperunt: reſpondens ait, quaſi ad ſenſum diſcipulorum ſecundum Lucam exponentium: Confiteor tibi domine pater cœli & terræ. Conſiderandum eſt, quoniam Lucas ſic introducit hũc ſenſum. *In illa hora exultauit in ſpiritu Ieſus, & dixit: Confiteor tibi pater.* Luc. 10. d. Iſte autem ſic dicit: *Reſpondens Ieſus ait:* Sicut ex diuerſis itineribus venientes ad vnam manſionem contendunt: ſic & euangeliſtæ ex diuerſis occaſionibus loquentes in D vnum ſenſum ingrediuntur. Ille ergo ſic introducit: Poſtquam reuerſi ſunt diſcipuli, gratias agentes, & dicentes: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis obediunt.* Luc. 10. e. Videns gratias diſcipulorum Chriſtus, quomodo in cõſummatione commiſſi myſterij fuerint fideles, quomodo in gratiarum actionibus, orant deuoti, quaſi congaudens diſcipulis ſuis exultauit, & dixit: *Confiteor tibi pater.* Iſte autem poſtquam implacabiles animos Iudæ- E orum, & duras mentes oſtendit, quos tot miracula ad fidem flectere non potuerunt: reſpondit excitatus diſcipulorum ſuorum ſuaſu, illorum bonas imprecationes ſuſcipiens ad quorum nuncium bonum reſpondit. Alterum, duritia compulſus Iudæorũ. Ergo ille gratias agit, quia illuminati ſunt ruſtici & ſimplices homines, qui totum quicquid fecerint boni imputant authori. Iſte autem gratias agit, non ſolum quia illuminati ſunt paruuli, ſed F quia excæcati ſunt literati & ſapientes Iudæorum, & qui omnem gratiam Dei imputant ſibi. *Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Quantùm ad propoſitum quidem Chriſti in hoc loco loquentis, talis eſt intellectus verborum iſtorum:

Digitized by Google

Poſtquam improperauit incredulis ciuitatibus, occaſionem accipiens ab incredulitate earum, iuſtam diſpoſitionem Dei introducit in medium, gratias agens dicit. Quia placuit enim Deo Iudæos quidem repellere, qui prius ſapientibus dabantur in eloquiis Dei, cùm eſſent inſipientes. (Sapientia quidem eſt, non eloquia Dei ſcire, ſed ſecundum eloquia Dei viuere). Et recipere Gentes, quia paruuli erant in ſcientia Dei, & paruuli per ignorantiam, A non per contumaciam. Tu autem ad quaſcunque volueris perſonas, potes dilatare tractatũ, quoniam & ab omnibus ſapientibus qui ſecũdum ſenſum carnis ſunt ſapientes, & non ſecundum ſpiritum cordis, abſcondit Deus ſemper myſterium veritatis & paruulis illud reuelat, qui paruuli malitia ſunt. Qui ſunt ſapientes? Antiqui philoſophi, & oratores, qui naturali ſapientia literarum exercitatione exacuminati, de Dei natura quærere contendebant, B non Deum inuenire deſiderantes, ſed altiſſima diſſerere cupientes, victi ſunt ingenio, defecerunt ſermone: in vltimo nihil ſe amplius inuenire potuiſſe confeſſi ſunt, niſi quia Deus incognoſcibilis eſt. Et vt quid ergo tantum laboraſti, ſi ignorans es poſtq̃ requiſiſti quemadmodum fueras antequam quæreres? Sicut enim qui innauigabilem Oceanum nauigare ſe vſurpat, dum non poteſt eum tranſire, neceſſe eſt vt per eandem viam reuertatur, vnde ingreſſus eſt: ſic & illi ab ignorantia cœperunt, & in ignorantia finierunt. O homo ſapiens, magis autem inſipiens, Deus inuiſibilis eſt, & quis eum poteſt videre, niſi ipſe ſe videat? Serua ergo mandata Dei, ſanctifica cor tuum, ita vt inhabitet Deus in te, & videas Deum. Magis autem non tu vides, ſed Deus qui eſt in te, ipſe videt te. Deus incomprehenſibilis eſt. Quis enim poteſt comprehendere eum, niſi ipſe ſe comprehendat? Serua ergo mandata Dei, ſanctifica cor tuum, ita vt Deus habitet in te, & quotidie magis ac magis inuenies Deũ. Non ergo tu Deum, ſed Deus inueniet te. Qui ſunt paruuli? Chriſtiani, qui nihil poſſunt amplius æſtimare de Chriſto, niſi quod vident in eo, & nihil amplius credere poſſunt, niſi quod audiunt in libris de ipſo. Talis eſt enim natura infantium, cùm viderint rem aliquam, animus eorum ſimplex nihil poteſt amplius conſiderare de ea, quam quod oculi eorum vident: & quod audierint ab aliquo, nihil amplius in ſermonibus exponentis intelligunt, neq; poſſunt diſcutere rem auditam, ſed quicquid audierint, credunt. Si bonum, toto corde lætantur: ſi malum, ſine conſolatione triſtantur. †[Sic & infideles, ſi audierint Chriſtum dicentem, Non ſum ſolus, ſed qui miſit me pater mecum eſt: non poſſunt intelligere, putantes quia non vnus eſt Deus, pater & filius. Si enim eſſet vnus nunquam diceret, non ſum ſolus. Qui enim vnus eſt, & ſolus eſt: qui autem ſolus non eſt, nec vnus eſt.] Si videmus Chriſtum in cruce pendentem, non poſſumus intelligere ex nobis, quia homo purus eſt ille qui pendet. Nam receſſiſſe maieſtatem Dei de corpore nec vidimus, nec audiuimus.

† [hæc in quodam exemplari deſunt. Ioan. 8.d.

Sed fortè dicis, Quomodo ergo clamabat in cruce, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti*: ſi non eſſet corpus derelictum? Et non audiſti qumodo ad latronem dicebat, *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo?* Homo purus qui ſe derelictum dolebat, ſicut tu dicis, quomodo ad paradiſum ducatum præſtabat? Clamabat ergo filius ad patrem, vt ſe ex infirmitate corporis pati probaret hominibus: A non vt corpus à diuinitate derelictum oſtenderet. Item qui ſunt ſapientes, à quibus myſterium Chriſti abſconditum eſt, Sacerdotes, Scribæ & Phariſæi, qui congregati in templo dicebant: *Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis palam, ſi tu es Chriſtus.* Quibus reſpondit: *Et dixi vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtificantur de me. Et tulerunt lapides, vt lapidarent eum, dicentes: Propter bonum opus non lapidamus* B *te, ſed propter blaſphemiam: quia tu cùm ſis homo, facis teipſum Deum.* Qui ſunt paruuli, quibus eſt reuelatus? Quos Dominus interrogat, dicens: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Reſpondentes dixerunt: *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* Si ergo quod Iudæi quotidie meditantes legem Dei inuenire non potuerunt, piſcatores & ruſtici inuenerunt, quotidie tractantes retia in manibus ſuis: (Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Non C dicit qua ratione ſic ei placuit, ſed tantum gratias agit patri, quia ſic ei placuit.) Ita & tu nunquam diſcutias conſilia Dei in operib⁹ eius quid fecit, aut qua ratione ſic fecit: ſed quomodocunque ſic voluit rem ſuam ordinare, gratias agens ſufficiat tibi ad teſtimonium ipſa Dei natura: quia Deus ſine ratione & ſine iuſtitia nihil facit. Non enim ad diſcuſſionem ſuam, ſed ad honorẽ ſuum creauit te. Nec iudicem te eſſe voluit actuum ſuorũ, ſed ſeruum D præceptorum ſuorum. Boni enim domini eſt omnia prouidere, quæ ad vtilitatem pertinent ſerui. Boni autem ſerui eſt, fideliter operari, & non diſcutere Domini ſui actus. *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo.* A quo illi tradita ſunt, ſi vnus eſt pater & filius? Aut quare habere non poterat, niſi tradita illi fuiſſent, ſi per omnia patri ſuo erat æqualis? Nam ſignificatio traditionis, tam vnitatis rationẽ, quàm æqualitatis excludit. Nam nec qui accipit, vn⁹ E eſt cum dante: nec qui traditũ acceperit, ęqualis eſt ei qui tradidit. Tradita ſunt ei ſecundum quod minoratus eſt paulominus ab angelis. Nam ſecundũ illud quod non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, cum eo Deus vnus & æqualis eſt, qui tradidit omnia. *Omnia mihi tradita ſunt, cœleſtia, terreſtria, & infernalia.* Cœleſtia quidem, vt iam nunquam ſint rebellantia: nec dicat aliquis eorum: *Ponam ſedem meam in nube, & ero ſimilis altiſſimo.* F Terreſtria, vt relinquentes idola & peccata credant in me, & obaudiant meis mandatis. Infernalia, vt vocentur ad vitam, vt in nomine meo omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Cœleſtia, vt ſint in adiutorio terreſtribus. Terreſtria autem, vt fiant imitatores cœleſtium. Infernalia,

Infr. 27 f. & Pſal. 21 a. Luc. 23 f. Ioan. 10.c. Infr. 16 a. & Luc. 9. c & Ioan. 6.g. Eſa. 14.d. Phil. 2.b.

vt iam

vt iam non expugnatione hominũ proficiant,
Ioan 17.a ſed ad probationem ſanctorum. Et vide, non
dixit: omnes homines mihi traditi ſunt: vt
tantummodo de hominibus credituris, ſed
etiam & de rebus omnibus, quæ ad gloriã eius
fuerant conuertendæ, cum eſſent aduerſæ,
diabolo ſubuertente: Vtputa omnia ei tradita
ſunt, cœlum & terra, ſol, luna, ſtellæ, & ignis,
aquæ, flumina, infernus & mors, vt iam nemo
hæc omnia Deos eſſe, aut ingenita eſſe, ſug-
gerente diabolo arbitretur, ſed omnes Chriſti
eſſe opera, ſancto ſpiritu docente cognoſcant
& fateantur. Non ergo tradita ſunt, vt modo
Chriſti ſecundum naturam fiant, quæ ſemper
eius fuerant, ſed vt modo eius eſſe credantur,
& modo ad eius gloriam conuertantur: ſicut
& homini ſemper extitit Deus, ſed vſque tunc
cognitus non erat. Nunc autem traditi ſunt
ei abſolute, vt cognoſcant eum ſuum facto-
rem Deum, ſicut ſcriptum eſt: Sicut dediſti
mihi poteſtatem omnis carnis, vt omne quod
Ioan.17.a dediſti mihi, dem eis vitam æternam. *Hæc eſt
autem vita æterna, vt cognoſcant te vnũ & verum
Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Mihi
tradita eſt vita & mors, vt nec vita ad pecca-
catum ſit hominum, nec mors ad pœnam:
ſed vt qui viuunt, lucrum iuſtitiæ bene viuen-
tes faciant, & qui mortui fuerint, melius vi-
uant, mecum regnantes in cœlo. Mihi tra-
ditæ ſunt diuitiæ, & paupertas. Vſque nunc
enim paupertas blaſphemare cogebat, furtum
committere ſuadebat. Diuitiæ autẽ inflabant,
nocendi virtutem præſtabant. Nunc autem
mihi traditæ ſunt, vt paupertas dum magna-
nimiter ſuſtinetur, ad gloriam Dei proficiat:
& diuitiæ dum miſericorditer diſpenſantur,
ad gloriam Dei proficiant: mihi traditi ſunt
ſerui & reges, vt nec ſerui in ſuo ſeruitio eru-
beſcant, ſed in me domino glorientur: & re-
ges non in ſua potentia extollantur, ſed mihi
genua curuent. *Et nemo nouit filium, niſi pater:
neque patrem quis nouit, niſi filius: & cui voluerit
filius reuelare.* Ita intelligendum eſt, nemo ex
ſe poteſt cognoſcere quenquam illorum, niſi
patrem filius reuelauerit & filium pater. Nam
de patris quidem perſona Chriſtus ipſe dixit,
quia nemo ſcit patrem, niſi filius reuelauerit:
De filij autem perſona ideo nõ dixit niſi pater
reuelauerit, quia iam ſuperius dixerat: *Confi-
Luc. 10.d. teor tibi pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus &
prudentibus & reuelaſti ea paruulis*, ſcilicet hæc
eadem quæ diſpenſata ſunt in aduentu meo
de me. Nam & ad Petrum confitentem ſe dixit:
Infr. 16.c. *Non caro & ſanguis reuelauit tibi, ſed pater meus.*
Eſa.49.c. Et Eſaias dixit: *Ego dominus ſanctus veſter, qui
oſtendi Iſraël regem veſtrum.* Aut certè ita, ſe-
cundum plenitudinem patris: *Patrem nemo
cognoſcit, niſi filius.* Et ſecundum plenitudi-
nem filij: Flium nemo cognoſcit, niſi pater:
quia incomprehenſibilem naturam compre-
hendere non poteſt comprehenſibilis crea-
tura. Quoniam etſi de patre filius reuelet,
aut de filio pater, tamen reuelat non quantum
ſunt, ſed quantum ille cui reuelatur poteſt
capere. Aut certè ſic datur intelligi ex his quæ
Luc.14.a. præcedunt, quoniam dicit: *Omnia mihi tradita
ſunt à patre meo.* Et ex his quæ ſequuntur, quo-
niam dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis, &
onerati eſtis.* Puto quòd ſecundum hoc nemo
cognoſcit filium, ſecundum quod *ei omnia* Phil. 2. b.
*tradita ſunt, vt omne genu in nomine eius flectatur,
cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: & om-
nis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus
eſt in gloria Dei patris.* Quę omnia futura erant,
tunc adhuc nemo ſciebat. Et ſecundum hoc
A nemo cognoſcit patrem, eo quòd ſtatuit in
filio ſuo omnibus dare ſalutem. Vnde Apo-
ſtolus dicebat: *Myſterij temporibus æternis ta-* Rom.16.d
*citi, manifeſtati autem nunc, &c. Venite ad me
omnes qui laboratis, & onerati eſtis.* Qui ſunt
qui laborant? Qui legis iuſtitiam operantur.
Et qui ſunt qui onerati ſunt? Ipſi Iudæi, qui-
bus poſt idololatriam vituli talia legis manda-
ta impoſuit Moſes, in quibus nunquam ſe ex-
plicarent. De quibus & Petrus ait: *Quid ten-* Act. 15. b.
B *tatis Deum, & vultis imponere iugum ſuper cer-
uices diſcipulorum, quod neque nos neque patres
noſtri potuimus portare? Sed per gratiam domini
noſtri Ieſu Chriſti credimus nos ſaluos fieri.* Ideo
ſic dicit: *Qui laboratis*, id eſt, qui contenditis
iuſti eſſe, & non poteſtis: quia præceptum
legis dum expleri non poteſt, ſemper conſci-
entiam facit obnoxiam. Et apud Iudæos qui-
dem erat lex leuis & iuſta, id eſt, decalogus,
quem ante idololatriam acceperunt, ſed ſine
C gratia inueniebatur grauis. Sine gratiæ enim
auxilio omnis iuſtitia hominibus grauis eſt.
Quia lex præceptum eſt nudum, gratia au-
tem virtus eſt Dei. Lex in libro conſcribitur,
gratia autem in corde plantatur. Ideo lex in-
ſufferibile pondus eſt, gratia autem delectatio
cordis eſt, dicente domino per Salomonem:
Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, ſpiri- Eccle.24.
tus meus ſuper mel dulcis. Ergo lex non ſolum c.
ideo grauis eſt, quia grauia præcipit obſerua-
D tionis mandata: ſed & quia præcipit fieri, &
faciendi non præſtat auxilium. Nec ideo ſo-
lum gratia leuis eſt, quia leuia ponit manda-
ta: ſed quod fieri præcepit, & ipſa in nobis
faciendi operatur virtutem. Ecce enim lex
præcipit: *Diliges amicum tuum, & odio habe-* Leui. 4.c.
bis inimicum tuum: gratia autem iubet, *Di-* Supr.9.d.
ligite, inimicos veſtros. Nónne grauius eſt gra-
tiæ mandatum, quàm legis? Et tamen faci-
lius eſt nobis per gratiam hæc impoſſibilia
E adimplere, quàm Iudæis per legem illa poſ-
ſibilia: quia in gratia Dei totum poſſumus,
ſine gratia autem nihil, dicente Apoſtolo:
Omnia poſſum in eo qui me confortat. Adhuc Phil. 4. b.
autem dico: *Et ſi impleuerit quis omnem iuſti-* Gala.3.b.
*tiam legis, viuit quidem in ea, non tamen iuſti-
ficatus eſt.* Vnde adoleſcenti dominus ſic re-
ſpondit, dicens: *Hæc fac & viues.* Non di- Luc.10.c.
xit, & iuſtus eris quoniam lex abſtinentiam
mandat malorum, vtputa non occides, &
F cætera. Non iuſtitiæ opus iniungit, ſicut gra-
tia, vt non iraſcaris ſine cauſa, nec concu-
piſcas. Qui autem abſtinet ſe à malis, inno-
cens quidem eſt: iuſtus autem non eſt, niſi
& iuſtitiæ opus impleuerit. Non quidem
morietur, tamen nec gloriam habebit. Pro-
pterea dicebat Apoſtolus: *Qui erat filius Abraha,*

Digitized by Google

Phil. 3. b. *qui conuerſatus fuerat in lege ſine reprehenſione.* Gal. 2. c. Nos, inquit, Iudæi, & non de gentibus peccatores, ſcientes quia in lege nemo iuſtificatur, credimus Ieſum Chriſtum, vt ex fide Chriſti iuſtificemur. Omnis autem qui contendit iuſtitiam facere, & non iuſtificatur, laborat in opere, quia fructu laboris ſui non fruitur: qui autem & contendit, & iuſtificatur, non laborat, ſed delectatur in opere ſuo, quia operis ſui fruitur fructu. A Deinde quis neſcit, quia minor eſt iuſtitia legis, quam gratiæ? Vtputa, non occides, non adulterabis: hoc facilius eſt, quàm non iraſci, aut non concupiſcere. Ab hoc enim multi ſe abſtinent, etiam qui non timent Deum. Ab ira autem vel concupiſcentia vix etiam ſpirituales viri: tamen difficilior & onerosior inuenitur lex, quia opera quærit, non voluntatem: Iuſtitia autem gratiæ licet maior ſit, tamen facilior inuenitur, quia vo- B Exo. 21. c. luntatem non opera quærit. Vtputa ſi quis non iratus, ſed propter diſciplinam palmam alicui dederit, & euentu occiderit, ſicut fieri ſolet, quantum ad gratiam innocens eſt, quia voluntatem, non opus requirit: quantum autem ad legem reus eſt, quia opera quærit. Item ſi in perſecutione proſtituta fuerit virgo, in lege quaſi non virgo iam repellitur, quia opus aſpicit, non voluntatem. In gratia autem quaſi virgo ſuſcipitur, quia non opera C quærit, ſed voluntatem. Vides quia iniuſta eſt lex, & oneroſa? Ideo homines de ſub pondere Iudaicæ legis hortatur Chriſt' exire, & ad delectabilem gratiam peruenire, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos:* id eſt, repauſabo. Et vide quomodo dicit, quia laboratis. Quis eſt qui laborat? Qui feſtinat adimplere iuſtitiam, & non prçualet. Qui autem non vult facere iuſtitiam, ille non laborat ſub pondere le- D gis: Vtputa ſi ante te videris aliquem ponderis faſcem: ſiquidem contendiſti eum tollere ſuper te, & non potes, laboras: ſi autem nec tentas, nullum ſentis laborem de pondere. Ergo non illos vocabat Chriſtus ad ſe, qui omnino non concupiſcebant facere iuſtitiam, ſed qui feſtinabant, & qui laborabant, & præualere non poterant. Adhuc etiam ſermonibus iſtis etiam Chriſtianos peccatorum pondere prægrauatos, ad requiem E pœnitentiç vocat. Putas quod peccatores iſtius mundi non laborant? Verè enim maiores labores & ſolicitudines habent quàm ſerui Dei, Iſai. 59. b dicente propheta: *Contritio & felicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Item ex perſona peccatorum pœnitentiam agentium dicit Salomon: Sap. 5. a. *Ergo errauimus à via veritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol non ortus eſt nobis: laſſati ſumus in iniquitatis via & perditionis, ambulauimus ſolitudines deſertas,* F *difficiles autem vias Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia noſtra, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra.* Ergo laborant multùm, & conterentur in ſeculo, ſed laborem non ſentiunt: Spiritus enim qui ſeducit eos, ipſe delectat in malo. Sicut enim qui ſuſcipiunt iugum Chriſti, Chriſtus eos delectat in ſpiritu, ne fatigentur in bonis operibus: ſic & qui iugum ſuſcipiunt diaboli, diabolus eos delectat & decipit, ne diſcedant à malo impij A vſque ad mortem ſuam. Ideo dicit Chriſtus: *Iugum enim meum ſuaue eſt & onus meum leue.* Nam etſi corpore non grauantur peccatores, nec laborant, animæ tamen eorum grauatæ ſunt, & laborant, dicente propheta de onere peccatorum: *Quoniam iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Pſal. 37. a. Et iterum Zacharias iniquitatem ſuper talentum plumbi ſedere conſcribit. Zach. 5. a. *Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite* B *à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* O gratiſſimum pondus, quod magis confortat portantes. Nam pondus terreſtrium dominorum atterit paulatim miniſtrantium vires: pondus autem Chriſtiani magis adiuuat baiulantem, quia non nos portamus gratiam, ſed gratia nos. Nec nos ad auxilium gratiæ dati ſumus, ſed gratia magis ad noſtrum. *Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Suſcipite iugum meum: & à me diſcite: id eſt, C ex ipſo iugo meo, quia ſuaue eſt, & ex ipſo onere meo, quia leue eſt, experimentum accipite, quia mitis ſum, & humilis corde. Conſequenter & propheta dicit de Chriſto: *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Pſal. 33. b. Inexpertis enim grauis eſt iuſtitia Chriſti, expertis autem ſuauis eſt. Ergo lex immitis fuit, quia quicquid mandauit, in ira ſua mandauit poſt idolum fabricatum, non vt ſaluet, ſed puniat eos ſecundum duritiam D cordis eorum. Chriſtus autem mitis eſt, quoniam quicquid mandat, propter miſericordiam ſuam mandat, non vt puniat, ſed vt ſaluet. Item lex ſuperba eſt. Leui. 16. d. Ibid. 21. b. & ſeq. Vetat enim omnem hominem accedere ad ſancta, præter pontificem. Item mulieres menſtruatas, vel virum in fluxu ſeminis, vetat intrare in templum. Luſcum, vel leproſum, vel aliquo membro debilem, vetat ſacerdotio fungi. Vides quomodo ſuperba eſt lex? Chri- E ſtus autem humilis, qui nihil aliud quærit, niſi fidem integram, & conſcientiam mundam. *Et inuenietis*, inquit, *requiem animabus veſtris.* Non dixit, *inuenietis requiem*, & tacuit: ſed addidit, *animabus veſtris:* quoniam mandata Chriſti in hoc ſeculo animarum requies ſunt, non corporum: quoniam & ſi laborant & triſtantur in corpore, animæ eorum requieſcunt, & gaudent in ſpiritu, & in ſpe. Ideo alibi dicit: Ioan. 16. g. *Hæc autem locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationes.*

HOMI-

HOMILIA XXIX.

EX CAPITE XII.

Tunc oblatus eſt Ieſu dæmonium habens, cæcus & mutus, &c.

Deeſt initium duodecimi capitis.

TVnc: quid eſt? quando egreſſus eſt de ſynagoga (in myſterio cõtempſit ſynagogam Iudæorum) tunc oblatus eſt ei in vno homine totus mundus, cæcus & mutus, qui neque videbat, neq; loquebatur: id eſt, qui neque cognoſcebat factorem ſuum, neque gratias illi agebat, vt quod viſibiliter in vno homine agebatur, hoc inuiſibiliter fieri intelligeretur in omnibus. Nam verè niſi Iudæam dominus reliquiſſet, adhuc omnes gentes in poteſtate diaboli cæci & muti manerent. Legimus in ſcripturis & *Eſa. 1. c.* derelictam Iudæam, & non derelictam. Derelictam quidem, ſicut Eſaias dicit: *Et derelinquetur filia Sion, ſicut vmbraculum in vinea.* *Pſal 93. c & 94. a. Rom. 9. b.* Non derelictam autem, ſicut Dauid dicit: *Quia non repellet Dominus plebem ſuam, & hæreditatem ſuam non derelinquet.* Hanc quæſtionem ſoluit nobis Apoſtolus. dicens: *Non excidit verbum Dei. Non omnes qui ſunt ex Iſraël, hi ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſunt ſemen Abrahæ, omnes filii, ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen.* Ergo non qui filij carnis, hi filij Dei: ſed qui filij promiſſionis, æſtimantur ſemen. Vides ergo quia illa Iudæa derelicta eſt, quæ ſecundum carnem erat Iudæa: quæ autem ſecundum ſpiritum fuit Iudæa, non ſolum derelicta non eſt, ſed magis electa eſt. Nam ſicut in homine duplex eſt homo: eſt enim homo exterior carnalis & corrumpendus, & eſt homo ſpiritualis incorruptibilis. Et ſicut in lege duplex eſt circunciſio, à foris quidem carnalis, & reſcindenda: ab intus autem & ſpiritualis, & adimplenda. Vtputa hoc reciſum eſt in lege, quod erat à foris membrum: illud autem quod fuit ab intus, vt circuncideretur cor, non eſt reciſum. Sic & in Iudæa, duplex eſt Iudæa. Et à foris quidem Iudęa videtur, qui ex carne Abrahæ nati ſunt. Ergo populus in populo erat clauſus. Ideo & Dominus ingreſſus ſynagogam, id eſt, quaſi in populum, ſaluauit virum ſpiritualis populi Iudaici figuram habentem. Et ingreſſus in populum, vt de medio populi populum liberaret, id eſt. de ſynagoga. Populus enim ille ſpiritualis manum habet aridam, id eſt, boni homines, qui erant inter Iudæos, aridas manus habebant ſub lege contractas, *Rom 3. c.* quia opera iuſtitię facere non poterant. *Quia ex operibus legis nemo iuſtificatur.* Vtputa amicum diligere ſecundum legem, & ei benefacere, non eſt hoc benefacere, ſed malè non facere. Non enim omnino malè non facere, iuſtitiam facere eſt. Itaque ſanauit manus iuſtorum Chriſtus per gratiam, vt non ſolum amicos, ſed etiam inimicos ament, bene omnibus facientes. Vides quia laxata eſt manus eorum, quaſi accipiens gratiæ neruos? Ideo autem prius arida manus ſanata eſt, poſtea illuminatus cęcus, quia per opera iuſtitię venitur ad perfectã cognitionem Dei. Niſi .n. quis ſecundum Deum cœperit ambulare, vel conuerſari, nunquam poteſt Deum perfectè cognoſcere: bona .n. cõuerſatio ad cognoſcendum Deum aperit oculos mentis. Per verbum enim quaſi modicus guſtus Dei datur hominibus, per conuerſationem autem bonam venitur ad perfectam fidem. Vnde ſcriptum eſt: A *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* *Matt 5. a.* Et ne aliquis putet, quia ſufficiat homini fideli cognoſcere Deum, ſed neceſſarium eſt & confiteri Deum, ideo cæcum & mutum ſanauit: oculos ad cognoſcẽdum Deum, os ad cõfitendum Deum. Qui ergo cognoſcit, & non confitetur: ille etſi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus eſt. Qui ergo videns non videt Deum, id eſt, cognoſcens non cognoſcit Deum, cæcus eſt, quia nõ facit prę- B cepta Dei. Et qui loquens nõ loquitur Deum, mutus eſt, quia loquens non loquitur Dei laudem, & gratiam: ſed ſi quidem ea quæ diabolus iuſſit, ille etſi loquatur & videat, quantum tamen ad Deum mutus & cæcus eſt. Non enim ille videt Deum qui ſcit Deum, ſed q. timet & diligit Deum. Qui autem timet & nõ diligit, nomen Dei cognoſcit, non poteſtatem. Et qui orat & pſallit, & non facit quę laudat, ille corpore loquitur, animo autem tacet. C *Stupebant autẽ turbæ, dicẽtes: Nunquid hic eſt filius Dauid?* Quàm ꝓpriè dixit, *ſtupebant*: q̃a ipſum nondũ ſciebant. Nemo .n. poteſt verè iudicare de opere aliquo, niſi perſonã operantis cognouerit quis eſt: Vtputa ſi magnum opus facit diſcipulus alicuius artificis, miramur, quia diſcipulus alicuius conſtitutus tale opus potuit conſummare. Si autem fecerit illud ipſe magiſter, non ſatis miramur. Quod enim magnum eſt, vt exercitatiſſimus magiſter faciat D opus magnum? Ita & Deus qualecunque opus fecerit, minus eſt quàm poteſtas ipſius. Ideo faciens filius Dei miraculum, non ſtuporem debuit excitare, ſed fidem. Vis ſcire quia eum non cognouerunt, ideo ſtupebant, audi quid dicunt: Nunquid hic eſt filius Dauid? Si enim cognouiſſent eum, nunquam dicerent, *Hic eſt filius Dauid*: ſed dicerent, Hic eſt filius Dei. *Phariſæi autẽ audientes, dixerunt: Hic non eiicit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* E Videamus: Dixerunt hoc phariſæi, aut cogitauerunt? Cauſa autem quæſtionis ex eo eſt, quoniam hic quidem dicit: *Phariſæi autem audientes, dixerunt.* In ſequenti autem dicitur ita, *Sciens Ieſus cogitationes eorum*: & non dixit, audiens dicta eorum. Quid ergo eſt? forſitan quidam dixerunt, ſed ex mala cogitatione dixerunt. Frequenter .n. dicunt homines de aliquo quod non eſt verum, non autem dicunt ex mala cogitatione, vt derogent ei, ſed di- F cunt neſcientes rei veritatem. Hi autẽ phariſęi ex mala cogitatione dixerunt falſum de Chriſto, non ignorantes rei veritatem, ſed vt derogatorijs ſermonibus iſtis populum à fide Chriſti auerterent. Videbant enim turbam ſtupentem, ac dicentem: *Nonne hic eſt filius Dauid?* Quæ verba appropinquantium erant ad

Digitized by Google

fidem, Ideo phariſæi excitati in zelo, ne viſo miraculo eius crederent in eum, dixerũt: Quid ſtupore nimio moueminiô viri, quid ſuperflua dicitis verba, putantes ne filius ſit Dauid? nos manifeſtè cognoſcimus, quoniam hic non eijcit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Quoniam ergo ita dixerunt, non ignorantes rei veritatem: ſciebant enim quòd ſpiritus ſatanæ non huiuſmodi miraculum operatur: ſed ex mala cogitatione, & ex inuido propoſito, vt auerterent populum à fide Chriſti: Ideo dicitur, *Sciens autem Ieſus cogitationes eorum, dixit eis*. Aut certè ſicut ſimpliciter ſermo demonſtrat, hæc Phariſæi non dixerunt, ſed cogitauerunt. Mala autem eorum cùm eſſent abſcondita, quid nocere poterant gloriæ Chriſti? nihil. Qui enim malum cogitat, ſe perdit, alterum non grauat. Sed vide miſericordiam Chriſti. Si illi hoc apertè dixiſſent, & iſte econtra reſpõdiſſet: diceremꝰ forſitan, quia ideo contra verba illorum reſpondit, vt confunderet malitiam eorum. Nunc autem manifeſtum eſt, quia ideo reſpondit, non vt confunderet malitiam eorũ, ſed vt ſanaret vulneratam conſcientiam ipſorum, vt videntes cogitationes ſuas in verbis eius, vel ſic intelligant, quia non eſt homo, qui corda cognoſcit. Tanquam ſi ita dicat ad eos: Puta quia dæmoniacum potuit ſanare Beelzebuh, nunquid poteſt Beelzebub occulta cordis aſpicere? *Omne regnum aduerſum ſe diuiſum, deſolabitur*. Aliud eſt impoſſibile, aliud falſum. Impoſſibile eſt, quod fieri non poteſt: falſum autem, quod fieri quidem poteſt, factũ autem nõ eſt. Quod ergo Iudæi aduerſus Chriſtum dicebant, poſſibile quidem erat, verum autem non erat. Quomodo non erat verum? Quia Chriſtus quidẽ in Beelzebub non eiecerat dæmonia: fieri autem poterat, vt in ſpiritu diaboli dæmones expellerentur. Nunquid Phariſæi homines docti in malo, hoc aduerſus dominum blaſphemaſſent, niſi cognouiſſent fieri poſſe? Nam falſum quidem dicere hominum eſt malignorum: quia falſa res ſi bene continuata fuerit, vera & credibilis æſtimatur. Rem autem impoſſibilem dicere, inſenſatorum hominum eſt, non malorum: quia quod impoſſibile eſt, defenſione non indiget, quia impoſſibilitas rei ſeipſam defendit. Quòd dæmones diximus à Beelzebub poſſe expelli, quantùm ad primam faciem diximus poſſe, ſecundum quod multi ſeductores videntur expellere: re vera autem impoſſibile eſt, vt in Beelzebub dæmones expellantur: quia expellens dæmonem, non propter odium ipſius dæmonis, neque propter ſalutem hominis ipſius eijcit eum, ſed vt videntes perdat deceptos, quicunque crediderint ei vel miniſtris eius, quod poſſit eijcere dæmones. Nam eijciens eum, non eijcit eum, ſed concludit eum eo, vt inter præcipientem dęmonem, & alterũ obedientem ſeducantur videntes. Ideo & dominus ſciens quia in ſchemate eijciuntur, non in veritate: non ad ſchema, ſed ad ipſam veritatem reſpondit dicens: *Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur*. Id eſt, ſicut non poteſt fieri, vt quis ſe perſequatur: ſic non eſt poſſibile, vt diabolus diabolum eijciat. Regnũ diaboli eſt omne malum, regnum autem Dei omne bonum. Ergo diabolus rex mali: ſi bonum faciat, ipſe deſtruet regnum ſuum, quia aduerſus ſe agit. Sicut enim malum aduerſus bonum contrarium eſt & nociuum, ſic bonum aduerſus malum cõtrarium eſt & nociuum. Eijciens itaque diabolus diabolum, deluſoriè
A non bonum facit, ſed malum, id eſt, non aduerſus ſe agit, ſed pro ſe: quia non eijciendorum dæmonũ gratia eijcit dęmones, ſed ſeducendorum hominum cauſa. Nam expedit & ipſis dæmonibꝰ obaudire ſibi inuicem in ſchemate, & exire de corpore. Melius eſt enim ei exire de corpore, & animam occupare: vnum dimittere, & plurimos poſſidere. Quia ſi non exierit de corpore, corpus hominis tantummodo poſſidet, anima autem vexati hominis
B innocens vadit ad Deum. Si autem de corpore exierit, quantos homines ſeducere potuerit, tantorum animas perdit. Deinde dic mihi, ſi ſoli ſerui Dei poſſunt dæmonia eijcere, an etiam miniſtri diaboli? Et ſi dixeris, ſoli ſerui Dei, quantum ad rem quidem verum dicis: quantum autem ad ſpeciem & illi eijciunt, ſicut teſtatur Dominus in euangelio. Nam cum dixiſſet, *Attendite vobis à falſis prophetis*: poſtmodum addidit, *Multi dicent mihi in illa die,* Supra. 7. a.
C *Domine, nos in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus. Tunc iurabo illis, quia neſcio qui eſtis*. Si ergo ſerui Dei tantummodo eiecerunt dęmonia, iuſtè ſeducebaris, vt quemcunque videris dæmonia expellentem, exiſtimes eum ſanctum: nunc autem cùm legas & miniſtros diaboli eadem facientes, qua ratione ſeduceris, vt quemcunque videris dęmonia expellentem, exiſtimes eum ſanctum? Nam eijcere dęmones commune eſt opus in-
D ter miniſtros Dei, & miniſtros diaboli: veritatem autem confiteri, & iuſtitiam facere, priuatum opus eſt tantummodo ſanctorum. Ideo quem videris dæmonia eijcientem, ſi non eſt confeſſio veritatis in ore eius, nec iuſtitia in manibus eius, non eſt homo Dei. Si autem videris veritatem confitentem, & iuſtitiam facientem, etſi dæmonia non eijcit, homo Dei eſt. Ecce ſi tu & vicinus tuus habeatis ſimile ſignum vnuſquiſque in equo
E ſuo, & perierunt ambo, & inuentus fuerit vnus ex eis, nunquid curris, & dicis: Meus eſt equus, quia hoc ſignũ habet? Dicit enim tibi vicinus: Et meus equus hoc ſignum habuit. Quid ergo? Neceſſe habes aliud ſignum priuatum oſtendere, quod vicinus tuus nõ habet in ſuo. Si ergo in cognoſcendis animalibus ſic ſapis, quomodo in cognoſcendis ſeruis Dei ſic non intelligis? Sed per illud ſignum vis cognoſcere ſeruos Dei, quod habent &
F ſerui diaboli, cum magis deberes aſpicere, quod habent ſoli ſerui Dei. Sed dicis: Vt quid talem poteſtatem Deus diabolo dedit ad ſeductionem humanam. Si enim ille ſeductionis poteſtatem non accepiſſet, tu probationis mercedem habere non poteras. Niſi enim infideles relicti fuerint, non eliguntur fideles.

Niſi

Niſi aliquorum facta fuerit refutatio, aliorum non poteſt fieri electio. Omnis enim ſeductio non poteſt eſſe ſeductio, niſi habuerit boni colorem, per quod videatur bonum eſſe quod malum eſt: & tunc non tantũ ſpeciẽ primam rerum bonarum aſpicias, ſed cauſam rerũ cunſideres. Omne enim malum voluit Deus poſſe latere ſub colore boni, & omne bonum voluit eſſe ſub caligine obſcuritatis, vt tu nec bonum ſine labore inuenias, nec malum ſine labore euites: negligens autem nec bonum inueniat, nec malum euadat. Omnia Deus poſuit in labore, vt in omni re mercedem præ- Eccl. 5. b. paret, ſicut ait Salomon: *Quoniam Deus diſtenſionem magnam dedit hominibus, vt diſtendantur in* Iob. 7. a. *ea*. Et Iob: *Omnis vita noſtra tentatio eſt*. Aliud teſtimonium dat, quia non in Beelzebub eiicit dæmonia. *Si ergo*, inquit, *ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt?* Filios eorum Apoſtolos dicit, qui erant ex illis, quos ſuperius miſit ad prædicandum, dans illis poteſtatem ſpirituum immundorũ, vt eiicerent eos. Supr. 10. d Qui credentes, dixerunt: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt*. Id eſt, interrogate filios veſtros, in quo eiiciunt dæmonia. Si illi in nomine meo eiiciunt dæmonia, dicentes, *In nomine Ieſu Chriſti præcipio tibi exire ab illo*: verum eſt, quia non ego in Beelzebub eiicio dæmonia. Nam quia qui talis eſt homo, vt in Beelzebub eiiciat dæmonia, nomen eius non poteſt ſic honorificatum eſſe, ſic terribile, vt in nomine eius etiam ab alijs dæmonia expellantur. *Ideo ipſi iudices veſtri* Infr. 19. d. *erunt*. Quando? *Cum ſederint ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël*. Tunc ſine dubio dicetis in iudicio meo: Ideo tibi non credidimus dæmonia expellenti, quia putauimus te in Beelzebub eiicere dęmonia. Reſpondebunt contra vos filij veſtri, & dicent. Si conſideraſſetis nos, quia in illius nomine dæmonia expellebamus: & intelligere poteratis, quia ille non habuit ſpiritum Beelzebub, in cuius nomine tanta erat virtutis poteſtas. *Si autem in ſpiritu Dei eiicio dæmonia: appropinquabit in vos regnum Dei*. Regnum Dei, ſeipſum dicit. Sed ideo quaſi de altera re dicebat, quia infidelibus loquebatur, ne fortè & alteram occaſionem iactantiæ inuenientes in Chriſto, quem nõ cognoſcebant, additamentum facerent blaſphemiæ. Hoc ergo videtur dicere: *Si ego in ſpiritu Dei eiicio dæmonia, regnum Dei appropinquat in vobis*: ſi autem in ſpiritu Beelzebub eiicio dæmonia, regnum Beelzebub appropinquat in vobis. Corrige ſermonem, & manifeſtius declarabitur myſterium verbi Dei. Id eſt ſi regnum Dei appropinquat, in ſpiritu ſancto eijciuntur dæmonia, & virtutes multæ fiunt: quando autẽ appropinquat regnũ Antichriſti, in ſpiritu diaboli eiiciuntur dæmonia, & virtutes multæ fiunt. Illud ergo quod dixit Chriſtus: *Si ego in ſpiritu Dei eiicio dæmonia: appropinquat in vos regnum Dei*, ad conſolationem illorum hominum pertinet, qui tunc fuerunt. Hoc autem quid ſignificat, quod iactando regnum Antichriſti appropinquat? in ſpiritu Antichriſti eiiciuntur dæmonia. Ad noſtram admonitionem pertinet, vt ſciamus quia ſicut in aduentu Chriſti ante illum prophetæ, & cum illo Apoſtoli in ſpiritu ſancto faciebant virtutes: ſic & in aduentu Antichriſti pſeudochriſtiani, & ante illum, & cum illo in ſpiritu maligno facient virtutes. Qualis enim res mota fuerit, talis odor procedit. Accenſo enim thymiamate, ſuauis fragrantia exit: commoto autem ſtercore, putredo grauis pro- A dit. Ante lucem aurora exit, ante noctem obſcuritas. Quidam autem hoc alio intellectu interpretantur. Id eſt, ſi ego, inquit, in ſpiritu Dei eiicio dæmonia, ſicut & eſt verum, vos autẽ dicitis me in ſpiritu Beelzebub eiicere dæmonia, rei iſtis iudicij. Propter quod appropinquat in vos regnum Dei iuſtum, vt ſecundum blaſphemias veſtras iudicemini. *Quomodo poteſt quis intrare in domum eius, qui fortis eſt, & vaſa eius diripere, niſi pri-* B *us alligauerit fortem?* Hucuſque oſtendit quomodo intelligeretur, ſi vellent: quia non in ſpiritu Beelzebub, ſed in ſpiritu Dei dæmonia expellebat. Primùm, quia ſatanas ſatanam non expellit, ne ipſe ſibi aduerſarius ſit, deſtruens proprium regnum: ſed Dei ſpiritus eſt, qui dæmones expellit. Deinde, ſi ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? Id eſt, nunquid non in me, aut in meo nomine? Si enim filij veſtri in no- C mine meo expellunt: multò magis poſſum ego in nomine meo expellere. Et quod habet opus in ſpiritu Beelzebub, nunc dat rationem quare dæmones expellantur, vt expulſis eis omnes credant in Chriſtum, .i. quia alligatus eſt à me malitiæ princeps. Nec enim poteſt quis fortis vaſa diripere, niſi prius alligauerit fortem. Quomodo enim poterant homines ad libertatem intellectus ſui venire, & ad Deum conuerti, niſi prius alligatus fuiſſet, qui mentes D hominum erroribus occupatas tenebat? Et hoc ergo intelligimus, quia quos eiiciebat dæmones viſibiliter, inuiſibiliter alligabat Quomodo, aut vbi, nec hominis eſt poſſe exponere, nec intelligere. Sed non tantos viſibiliter eiiciebat, quantos inuiſibiliter alligabat. Eiiciebat enim paucos, alligabat autẽ omnes, vt per paucos eiectos viſibiliter oſtenderet: quia ſic omnes ſpiritus inuiſibiliter de ſenſibus hominum credentium expellebat, & quaſi de E magna multitudine eiectorum dæmonum, modicam probationem oſtendebat in paucis. Et cum multos eiiciebat dæmones, quomodo vnum alligare ſe promittit? Sed dicit principem omniũ, de cuius virtute omnes dæmones valent, id eſt, poteſtatem habent. Nam ſicut ſatana dominante omnes dæmones erant fortes: ſic eo alligato, omnes ſunt impediti. Nam omnes de illius veneno malitiæ virtutem accipiunt, & ſunt vnum in eo. Fortem au- F tem dicit aduerſarium noſtrum, quantum ad noſtram infirmitatem, non quantum ad ſuam virtutem. Deinde fortem dicit, non vt nos terreat: ſed vt magis nos faciat eſſe ſolicitos: nec enim hoſtem debent timere fortem, qui habent principem fortiorem, ſed vt vigilemus & laboremus, vt ne in fiducia

principis fortioris contemnamus aduerſarium
fortem. Nam ſi contendim' contra eum, ma-
nifeſtum eſt, quia fortiores illo ſumus: ſi an-
tē negligim', ille fortior inuenitur. Nā quāuis
ſit infirm', tamē fortior eſt homine negligenti.
Fortem enim diabolum noſtra negligentia
facit, non illius potentia. Vide deinde quo-
modo ſapienter, poſtquam dixit fortem, po-
ſtea oſtendit ligatum, vt ſi te audita fortitudo
terruerit, ligatio eius nunciata confortet. Iam A
quali opprobrio dignus eſt, magis autem tor-
mento, qui aduerſarium ſuum ligatum non
vincit? Vis ſcire quia ligat' eſt aduerſari' tuus?
Conſidera naturam carnis & ſpiritus, & intel-
liges. Quo modo poteras homo carnalis ſpi-
ritum vincere, niſi eum dominus alligaſſet?
Alligauit eū, vt nos eū conculcem': illum hu-
miliauit propter malitiam eius, nos autem ex-
altauit ſuper eum propter miſericordiā ſuam:
vt & ille victus amplius confundatur, quia ſpi- B
ritus conſtitutus, à carnalibus conculcatus
eſt: & nos vincentes eum amplius glorifice-
mur, quàm victores: quia carnales conſtituti,
ſpiritū vincimus. Ergo labor eius & fortitudo
ligatus eſt, noſtra autem tantummodo ſine la-
bore victoria. Qui enim ſolutum ligare potuit,
nunquid non poterat ſoluto eo vaſa eius diri-
pere? Poterat quidem, ſed non per iuſtitiam,
ſed per poteſtatem. Si enim per vocationem
ſolam vellet vaſa ejus diripere, ſolutus dia- C
bolus iterum reduceret ad ſe. Item ſi per po-
tentiam diriperet, diceret aduerſus Chriſtum
diabolus: Siquidem ad virtutem, tu fortior
es quàm ego: ſi autem ad amorem, ego ama-
bilior quàm tu. Si ergo vis illos tollere, potes:
ſi autem dimittis eos in ſuo arbitrio, potius
me ſequuntur quàm te. Nam diabolus qui-
dem facere iuſtitiam non acquieſcit, obiicere
autem ſcit. Quales ſunt omnes, in quibus
diabolus eſt. In ſeruis enim Dei etiam leues D
arguunt culpas, in ſe autem nec crimina re-
cognoſcunt. Propterea ipſum quidē ligauit,
vaſa autem eius & diripuit, & dimiſit ea in do-
mo eius. Diripuit quidem, ex eo quòd traxit
ea ad notitiam veritatis: dimiſit autem ea in
mundo, quia ſub ſeductione mundi iſtius eſſe
nos voluit. Tanquam ſi ita dicat ad diabo-
lum: Ecce alligo te, vt appareant homines,
qui ſecuti fuerint te ſua voluntate, & qui co-
actè. Qui enim te diligunt, etiam ligatum te E
non dimittent: qui autem te dereliquerint li-
gatum, manifeſtum eſt quia non ſua volunta-
te fuerunt apud te, ſed coactè. Ergo non in-
terficio te, neque expello de mundo, ne fortè
in voluntate non habeant quem ſequantur,
ſed alligo te, ne nolentibus violentiā facias.
Ergo manifeſtū eſt, quòd qui modò diabolum
ſequitur, non cogitur à diabolo: ligatus eſt
enim, ſed ipſe diligit diabolū. Si enim ſolutus
eſſet diabolus, nullus homo ei reſiſtere poterat, F
aut pauci, ſicut nec anteà reſtiterunt, niſi pauci
electi. Nunc autem cùm videas quoſdam qui-
dem homines ſequentes eum, quoſdam autem
recedentes ab eo, intelligere debes, quia non
eſt virtus cogentis diaboli, ſed voluntas ſe-
quentium hominum. Si autem dicis, quia

fortis eſt diabolus, & nō prævaleo contra eum:
ſtat aduerſum te ſcriptura hæc, dicit quia men-
tiris, quoniam ligatus eſt aduerſarius tuus.
Ligatus eſt enim. Malum quidem conſilium
ſuadere poteſt, cogere autem non poteſt.
Quæ eſt domus illius? Mundus iſte. Et vaſa il-
lius? peccatores & infideles, habitantes in eo.
Audiens ergo mundum domum eſſe diaboli,
fuge mundum, ne diutius habitans in domo
diaboli, iterum fias ſeruus ipſius. Sicut enim
in domo Dei malum non eſt, ita in domo dia-
boli non inuenitur bonum. Nam ſicut Deus
in domo ſua non vult videre malum, ſuſtinere
autem videtur pro tempore malum: non quia
delectatur in malo, ſed vt conuertat eum ad
bonum: ſic & diabolus in domo ſua non vult
videre bonum, ſuſtinere verò videtur bonum:
non quia delectatur in bono, ſed vt ſuadeat
eum in malum. Et Deus quidem per ſuam
beneuolentiam vocat malum ad bonum, vt
non neceſſitate, ſed voluntate corrigatur ad
bonum. Diabolus autem per ſuam violen-
tiam perſequitur bonum, vt etſi non volunta-
te, vel ex neceſſitate cogatur ad malum. Fu-
ge autem mundum, conuerſatione, non cor-
pore. Nā & ipſe mundus nō natura diaboli eſt,
ſed corruptione. Nec ab initio fecit hunc
mundum diabolus, ſed Deus: poſtea corru-
ptione factus eſt diaboli. Ergo mund' quidem *Mundus*
ipſe, Dei eſt: corruptio autem mundi, diaboli *Dei, &*
eſt. Si ergo de mala conuerſatione receſſeris, *mundus*
etſi corpore ſis in mundo, receſſiſſe videris de *diaboli.*
mundo diaboli, & eſſe in Dei mundo. Nunc
quòd viuimus, in Dei mundo viuimus: quòd
autem peccamus, in diaboli mundo pecca-
mus. Fuge ergo de mundo, id eſt de volupta-
tibus mundi, ne fortè diutius viuens in poſ-
ſeſſione operum eius, fias proprius ſeruus ipſi-
us. Sicut ingenuus homo ſi diutius in poſſeſ-
ſione vel domo potentis alicuius & violenti
fuerit commoratus, per poſſeſſionem longi
temporis vſu capit eum in ſeruitute: ſic & ho-
mo ſi diutius fuerit in poſſeſſione diaboli, vſu
longi temporis vendicat ſibi dominum ſuper
eum, ita vt nemo ſe poſſit à dominatione
diaboli liberare, niſi ſola potentia Dei. *Qui
non eſt mecū, aduerſum me eſt.* Diaboli voluntas
quæ eſt? rerum malarum. Mea autem quæ
eſt? rerum bonarum. Vide ergo quia cùm non
ſim cum diabolo, aduerſus diabolum ſum. Sic-
ut enim bonum non eſt cum malo: ſed ſemper
aduerſus malum: ſic non ſunt ſecum, ſed ad-
uerſus ſe, quibus & voluntas contraria eſt, &
opus. Ille prædicat fornicationem, ego caſti-
tatem. Et ideo repellit ille caſtos, & congre-
gat laſciuos: ego autem repello laſciuos, &
congrego caſtos: ille docet miſericordiā, ego
pacē: ille ſeditionarios congregat, & turbatos,
ego autem vnanimes, & manſuetos. Vide ergo
quia non congrego cum illo, ſed diſpergo.
Minus dicit, vt amplius ſignificet. Si enim qui
mecum non eſt, aduerſum me eſt: quantò ma-
gis qui aduerſum me eſt, mecum non eſt? Me-
cum non eſt, quia non facit ea quæ ego. Ad-
uerſum me eſt, quia contraria facit: Vtputa,
ædifico, ſi quis nō adiuuat, etiamſi nō deſtruat,
mecum

Digitized by Google

mecum non eſt, ſed aduerſus me: quia cùm
poſſit adiuuare, non adiuuat. Si hæc ſpeciali-
ter deſtruit, quantò magis aduerſum me eſt?
Sic & diabolo mala volente vel faciente, & ſi
bona non prædicarem: non eram cum illo,
quia non prædico mala quæ vult ille. Cùm
autem è contrario bona prædicem, quantò
magis non ſum cum illo, ſed aduerſus illum?
Audiant regulam Chriſtiani, qui putant hæ-
reticos Chriſtianos eſſe, quia ſic credunt
quomodo nos: tamen quia non ſunt nobiſ-
cum, aduerſus nos ſunt. Et quia non con-
gregant nobiſcum, ſpargunt. Si ergo quia
non ſunt nobiſcum, aduerſum nos ſunt, &
quia non congregāt nobiſcum, ſpargere vi-
dentur: quantò magis qui & voluntate, & ver-
bis, & actibus contra nos ſunt, nō ſunt nobiſ-
cum? Et qui manifeſtè ſpargunt, non videntur
congregare nobiſcum.

HOMILIA XXX.
Ex capite XII.

In illo tempore, acceſſerunt ad Ieſum Scribæ & Phariſæi dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre. Et reliqua.

CVrato dæmoniaco, quidam adſtantium
Iudæorum blaſphemauerunt eum, di-
centes: *Hic non eijcit dæmonia, niſi in*
Supr 12. b *Beelzebub principe dæmoniorum. Alij autem*
tentantes eum, dixerunt: Magiſter, volu-
mus à te ſignum videre de cælo. Diuerſæ qui-
dem ſpecies, peruerſitas autem omnium vna.
Nam ſicut opera filij Dei diabolo applicare,
blaſphemare eſt filium Dei, vel ſpiritum ſan-
ctum: ſic ſignum diuinitatis eius petere à filio
Dei, iniuriam eſt facere filio Dei: quoniam
nihil eſt aliud ſignum diuinitatis eius petere ab
eo niſi nō credere verbis ei', quaſi falſa dicentis
de ſe, niſi ſignorum oſtenderit probamenta.
Quoniam autem curato dæmoniaco, Iudæi
Dei virtutem ad diaboli potentiam non por-
rexerunt, & non ædificati miraculo, ſed de-
ſtructi inuidia, pro gloria blaſphemiam obtu-
Supr. 12. c lerunt domino, dicentes: *Hic non eijcit dæmo-*
nia, niſi in Beelzebub. Dixit eis dominus: *Omne*
peccatum remittitur, ſpiritus autem blaſphemia non
remittitur. Quod audientes quidam Iudæi,
non quidem timentes, ſed timere ſe fingen-
tes, neque veritatem de Chriſto quærentes,
ſed malitiam ſuam ſub colore ignorantiæ ab-
ſcondere cupientes, interrogauerunt eum:
Magiſter, volumus à te ſignum videre, id eſt,
quia blaſphemia irremediabile peccatum eſt:
ſed etſi blaſphemamus, ideo blaſphemamus,
quia te filium Dei ignoramus. Ideo opera
tua diabolo applicamus, quia ſpiritū ſanctum
in te eſſe neſcimus. Si ergo tu es fili' Dei, oſten-
de nobis ſignum, & adorabimus te, & iam non
blaſphemabimus. Vt autem ſcias, quòd vo-
lumus à te diſcere veritatem, ecce etiam ma-
giſtrum te appellamus. O malitia, quomodo
ſapere neſcit? Dum volunt malitiam ſuam ab-
ſcondere, magis eam manifeſtant. Nam cùm
multa ſigna vidiſſent, tanquam ſi nullum vi-
diſſent, ita ſignum petebant. Verè enim nul-
lū viderunt, quia corporali aſpectu viderunt,
non ſpirituali affectu. Nam mens ſine oculis
videt aliquando, oculi autem ſine mente nun-
quam viderunt. Similis eſt natura infidelita-
tis terræ arenoſæ, quæ quamuis pluuiam ſuſce-
perit, tamen quia nullos in ſe tenet humores,
ſemper adhuc aret. Talis eſt conditio febrium.
A Quantumuis biberint febricantes, calore to-
tum conſummante quod biberint, ſemper
adhuc ſitiunt. Sic & maligni homines quic-
quid boni viderint, aut audierint, infidelitate
totum conſummante quod vident, aut audi-
unt: ſemper vacui ſunt, tanquam qui nihil
viderint, aut audierint. Ecce ſi quis exponat
tibi res quas non libenter audis, ſi tota die au-
dieris, nihil eorum retines quæ audiſti. Aut
ambulans in via, ſi mens tua aliquo cogitatu
B fuerit occupata, quamuis omnes videas tranſ-
euntes, tamen neminem vides. Sic & Iudæi
frequenter ſigna videntes, adhuc ſignum pe-
tebant, quia hoc videbant, quod videre no-
lebant. Nam ſicut ſemper diſcere, ſignum eſt
nihil proficere: ſic ſignum ſemper petere, te-
ſtimonium eſt nunquam velle credere. *Ieſus au-*
tem reſpondens ait illis: Generatio mala & adultera
ſignum quærit. Eſaias dicit: *O quomodo facta*
eſt meretrix ciuitas fidelis Sion. Anima au- Eſa. 1. e.
C tem hominis fidelis, ſponſa eſt Chriſti: quæ
autem infidelis eſt, meretrix eſt. In Oſee dicit:
Sponſabo te in fide, & cognoſces Deum. Item, Oſee. 2. d.
Filij in quibus non eſt fides in illis, ipſi in zelum com-
pulerunt me in non Deum, & ego in zelum ex-
pellam eos in non gentem. Sicut meretrix vxor
virum ſuum ſe fingit amare, verè autem amat
adulterum, & in facie iſtius quidem eſt, in
corde autem alterius: ſic & Iudæi videbantur
eſſe Dei cultores, erant autem diaboli ama-
D tores. Ideo malam & adulteram generatio-
nem eos appellat. Mala quidem erat, pro-
pter opera eorum mala: adultera autem, quia
relicto viro qui eſt verus Deus, idolis ſubde-
bantur. Signum vultis videre? Vbi eratis
quando dæmones caſtigati à me, non flagel-
lo, ſed verbo, clamabant: *Quid nobis & tibi* Supr. 8 &
Ieſu Nazarene, veniſti ante tempus torquere nos? Luc. 8. d.
Scimus te, quia es filius Dei. Dæmones vir-
tutem meam ſenſerunt, & vos quomodo ſi-
E gnum operum meorum non aſpexiſtis? Vbi
eratis quando cæci ſecus viam ſedentes clama-
bant, *Ieſu fili Dauid, miſerere nobis*, vt videa- Infr. 20 d
mus? Tu es virga florens de radice Ieſſe, & flos & Luc. 18
de radice eius aſcendens, & ſuper te requi- f.
eſcent ſeptem ſpiritus Dei. Septem ſpiritus Eſa. 11. a.
Beelzebub adorant, & fugiunt à te. Cæci me
non videntes viderunt, & vos videntes me,
non vidiſtis? Percurre ſi vis & cætera mira-
bilia eius. *Et ſignum non dabitur ei, niſi ſignū Ionæ*
F *prophetæ.* Quod eſt ſignū Ionæ? Scandalū crucis.
Vt non diſcuſſores rationis ſaluentur, ſed cre-
ditores doctrinæ. Quia crux Chriſti diſcutien-
tibus quidem rationem, ſcandalum eſt, cre-
dentibus autem ſalus: cuius expoſitionis te-
ſtis eſt Paulus: *Nos autem prædicamus Chri-* 1. Cor. 1. d
ſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum,
Gentibus

Gentibus autem ſtultitiam, ipſis verò vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Quare Iudæi ſigna petunt, Græci ſapientiam quærunt? Placuit enim Deo ſignum ſcandali crucis, tam Iudæis, quàm Gręcis gentibus prædicari, vt qui non per fidem, ſed per ſapientiam Chriſtum inuenire volunt, incidentes in ſcandalum ſtultitiæ pereant. Et qui per demonſtrationem ſignorum filium Dei cognoſcere volunt, non per fidem, incidentes in ſcandalum mortis eius, in ſua incredulitate permaneant. Nihil mirum, ſi Iudæi, conſiderantes mortem Chriſti, hominem illum putauerunt, quando & Chriſtiani, vt ſibi videntur, & non ſunt, propter eius mortem, vnigenitam maieſtatem crucifixam timent confiteri. Quos interrogamus, vbi eſt ſcandalum crucis in Chriſto? Quis nos ſcandalizat, ſi purus homo mortuus prędicetur? Sic ergo infideles intelligendo pereunt, ſi Deus fuit, non potuit mori: ſi autem potuit mori, non fuit Deus. Fideles autem ſic intelligendo ſaluantur, quia Chriſtus non incidit in mortem ꝓpter infirmitatem naturæ, qua homo: ſed ipſe traxit in ſe mortem propter potentiam, quaſi Deus, vt non abſorbeatur à morte, ſed vt ipſe abſorberet mortem. Ergo non Chriſtum mortuum in cruce credimus, ſed mortem mortuam in Chriſto, ſicut ſcriptum eſt, *quia de-* (2. Tim. 1. a.)
ſtruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam. C
Nam ſicut propter mortem homo viſus eſt, ſic propter deſtructionem mortis Deus apparuit. Ergo infideles mortem Chriſti conſiderantes, ſcandalizantur, immortalitatis beneficium perdunt: fideles autem reſurrectionem eius intelligentes damnationem mortis effugiunt. *Sicut fuit Ionas triduo in ventre ceti, ſic erit* (Iona. 2. a.) *filius hominis in corde terræ.* Vt per myſterium ſimilitudinis huius, & per Chriſtum Ionas propheta fuiſſe cōſideraretur, & per Ionam Chri- D
ſtus Dei filius eſſe demonſtraretur. Quid eſt quod dico? Niſi Chriſtus veniſſet in mundum, & ea quæ dicta à ꝓphetis fuerant, adimpleſſet, non erat certum de illis quia verè ꝓphetę ſunt. Nam & illi qui futura dicere æſtimantur, non ſtatim diuinatores putantur, ſed tunc quando ea quæ dicta ſunt, fuerint conſummata. Itaque Chriſtus poſt prophetas quidem natus eſt, ſed antè ille prophetis beneficium pręſtitit, & poſtea ille ab illis accepit. Ideo autem Chriſtus E
illos factis prophetas oſtendit, quoniam illi iſtum in verbis filium Dei oſtendunt. Nam in Syrach libro aduentum Chriſti ſic deprecatur: (Eccl. 36. c.) *Domine, in nomine tuo propheta prophetarunt. Da mercedem ſeruis tuis, vt prophetæ tui fideles inueniantur.* Niſi enim iſte illos prophetas demonſtraſſet, Chriſtum credere non poterant. Quomodo enim poteſt de alio teſtimonium dare, priuſquam ipſe idoneus demonſtraretur? *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio:* F
Quia illi prophetam receperunt, iſti Chriſtum dominum illorum prophetarum repulerunt. Illi neque lege inſtructi, neque à prophetis, neque ab Apoſtolis admoniti, ad dominum cōuerſi ſunt, cognoſcentes peccatum ſuum: iſti tot præceptis eruditi legis & prophetarum, à domino receſſerunt. Illi qui ſemper fuerunt populus diaboli, intra dies tres facti ſunt populus Dei: iſti qui ſemper videbantur populus Dei, intra dies tres crucifixo Chriſto facti ſunt populus ſatanę. Et illi quidem perſonam ignorantes, & rem incredibilē audientes, & conuerſionis ſuæ ſigna & virtutes quærere debuerunt ab eo, quibus & perſona idonea prędicantis, & prędicationis indubita-
A bilis veritas monſtraretur: ſed nihil horum audientes, nihil videntes, ſola fide ſaluati ſunt: iſti autem tot ſigna facientem teſtificantia cœleſtem naturam viderunt, & non ſolùm à prędicatione eius receſſerunt, ſed in mortem illius conuerſi ſunt. Illi cum luctu & lamentatione nimia pœnitentiam agentes, peccatorum ſuorum indulgētiam acceperunt: (Iona 3. b.) iſti autem nec ſine pœnitētia oblatam ſibi remiſſionem peccatorum accipere voluerunt, quia ſine
B pœnitentia ſunt donationes, & vocatio Chriſti. *Regina Auſtri ſurget in iudicio, & condemnabit generationem hanc.* Quæ cum eſſet gentilis & mulier, tantam longitudinem itineris conficere propter infirmitatem ſexus non eſt impedita. Concupiſcentia enim ſapientiæ, infirmitati dabat virtutem. Iſti autem viri & ſacerdotes, quorum proprium eſſe debuerat amare ſapientiam, ante oculos ſuos & in medio gremio ſapientiam poſitam contempſerunt.
C Illa ad hominem concurrit, iſti à Deo receſſerunt. Illa vt ſemel nuda verba audiret, iſti quotidie diuinitatis opera ipſa videntes blaſphemabant. Illa famam tantummodo de Salomone audiens concupiuit, iſti autem veritatem de Chriſto videntes abierunt. Illa munera multa obtulit, vt audiret eum: iſti autem nec præmia regni cœlorū accipere volunt, vt credant. Quid eſſet illa factura, ſi audiſſet mortuos reſurgere, cæcos videre? Quomodo cu-
D curriſſet, ſi etiam claudos currere vidiſſet? Non dixit illa, cui commendo gubernationem regalium neceſſitatū, ne forte dum vado, & redeo tanto ſpatio, aliqua contra imperium meum aduerſa naſcantur. Nam paupertas ſemper "
ſecura eſt, ſumma autem poteſtas ſine timore "
periculi nunquā eſt. Iſti nec hoc cogitauerunt, "
quia dixerunt: Neſcimus quidem vnde ſit ille (Ioan. 9. f.) Ieſus, tamen facta illius bona ſunt, & verba illius iuſta. Et ſi natura eius ex hominibus, tamē
E prædicatio eius ex Deo eſt. Etſi nō illum timemus quaſi filium Dei, ſaltem diligamus illū vt hominem bonum. Etſi non eſt dignus vt adoretur, tamen non eſt meritus vt interficiatur. Siue Niniuitæ ſiue regina Auſtri exurgentes in iudicio, quomodo condemnabunt generationem Iudæorum incredulorū? Non ipſi iudicantes eos, ſed ex comprobatione ſua vincūt eos. Et talia dicentes aduerſus eos, qualia diximus ſuprà: quis fidelior eſt quam Ionas, ſa-
F pientior quàm Salomon? Non ſolùm tunc inter homines docebat, ſed etiam nunc in eccleſia quotidie docet per ſanctos Euangeliſtas & Apoſtolos ſuos. Hæc verba non ſolum tunc ad Iudæos dixit, ſed etiam nunc ad omnes Chriſtianos inobedientes ſimiliter dicit: Quomodo viri Niniuitæ exurgent in iudicio

cum

cum inobedientibus Chriſtianis, & condẽnabunt eos? Quoniam illi pœnitentiam egerunt prædicante Iona, iſti à peccatis proprijs non recedunt, domino illis quotidie prædicante:
Supr. 3. a. *Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cœlorum.* Regina Auſtri ſurget in iudicio cum Chriſtianis iſtis, & condemnabit eos, quia ab vltimis partibus terræ venit audire ſapientiam Salomonis: & iſti de domibus ſuis vel plateis,
in quibus ſedent nihil agentes, nolunt ve- A
nire, & audire ſapientiam Chriſti in ſcripturis. Et quid dico de domib' ſuis nolunt venire? multi enim & de eccleſia ipſa in qua loquitur Chriſtus, exeunt, & ſolum relinquunt docentẽ. *Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat loca arida, quærens requiem, & non inuenit.* Exit autẽ ſpirit' immund' ab homine, cum per fidem baptizatus in nomine Chriſti deſierit eſſe diaboli, & factus fuerit Dei.
Eiectus autẽ ſpiritus ille, perambulabat homi- B
nes aridos, qui nondũ pluuiã euangelicæ doctrinæ ſuſceperunt in ſe, aut aquã baptiſmatis accipere meruerunt, & propterea aut ſunt gentiles, aut catechumeni, ſecúdum rationem quam diximus aridi. Per eos enim immundi ſpiritus vagantur, & plurimam dominationem habent in eis. Quamuis enim Gentilis ſuſcepto fidei verbo, liberari tamen ab immundo ſpiritu non poteſt, niſi fuerit baptizatus in no-
mine Chriſti. Vnde exorcizamus catechume- C
nos, qui ſunt baptizandi. Non autem inuenit requiem ſibi, quoniam neceſſe eſt, vt Gentili veniente ad fidẽ, & catechumeno ad baptiſmũ, cùm aridi eſſe deſierint, iam ab ipſis immundus ipſe ſpiritus expellatur. Nec mihi dicas, quia nec omnis catechumenus ad baptiſmum, alioquin nec ad omnem baptizatum & liberatum à ſpiritu immundo reuertitur ſpiritus immundus, niſi qui vacuus fuerit à ſpiritu ſancto.
Nec apud gentilem catechumenum inuenit D
requiem ſibi, quia ad fidem vel baptiſmum venit. Cogitans ergo ſpiritus ille, & dicens: *Reuertar in domum meam priorem.* Et ſi inuenerit Gentilem catechumenum vacuum à ſpiritu ſancto, ſine dubio præualebit reuerti in eum. Reuertens autẽ, quoniã inuenit ſcopis, id eſt, verbis fidei & veritatis, ab infidelitate & ignorantia mundatum: quum videt eum præceptis euangelicis adornatum, quaſi animoſior
factus aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus ne- E
quiores ſe dicens ſeptem, aut plures dicit, aut omnes ſpiritus vitiorum. Sicut enim ex parte Dei, quamuis plures ſint ſpiritus virtutum, tamen ſeptem dicuntur, quia ex illis ſeptẽ omnes ſpiritus virtutum procedunt: quos ſpiritus enumerat Eſaias, & Salomon ſignat, dicens:
Pro. 9. a. *Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem.* Sic ex parte diaboli quanuis multi ſint ſpiritus vitiorum, tamen ſeptem di-
cuntur, quoniam ex illis principalibus vitijs, F
vitia vniuerſa naſcuntur. *Et erunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* De hoc enim ipſo, vel ipſarum rerum experimenta nos docent: quomodo Chriſtianus ſi malus euaſerit, peior fit quam ſi fuiſſet gentilis. Hæc parabola meli' intelligitur de Iudęis & Gentilib': ex eo enim quòd finita parabola, vel exemplo, ſequitur dicens: Sic erit generationi huic peſſimæ: compellitur ad populum Iudæorum referre parabolam, vt intellectus loci non vagus aut inſtabilis in diuerſo flexu, atque contradictionibus aliquorum turbetur, ſed firm' & ſtabilis, vel ad priora, vel ad poſteriora reſpondeat. Verè enim immundus ſpiritus à Iudæis exiuit, quoniam facta eſt portio domini populus ipſius Iacob,
A funiculus hæreditatis eius Iſraël: vel quoniam
acceperunt legem. Expulſus autem à Iudæis, ambulauit per aridas gẽtes, ſed requiẽ ſibi non potuit inuenire in eis: quoniam ſecundũ propoſitum vocationis Dei erat, vt omnes gentes venirent ad fidem. Non inueniens autem requiem in Gentibus, dixit: *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Habeo Iudæos, quos antè dimiſerat. Et veniens inuenit vacuã, quoniam iam dominus non erat in eis, ſed nec ſpiritus,
B ſecundum quod dictum fuerat de eis: *Ecce re-* Luc. 13. f.
linquetur vobis domus veſtra deſerta. Videns autem eos diabolus mundatos verbis ſcientiæ Dei ab ignorantia quaſi quibuſdam ſpiritualibus ſcopis, ornatos autem obſeruationibus legis: propterea aſſumens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores ſe, ſecundum quod ſupra tradidimus, habitauit in eis, *Et facta ſunt poſteriora populi illius peiora prioribus.* Nam ſi prius, etſi cultores Dei non erant, tamen nec interfecto-
C res erant: & prius quanuis peccabant in eum,
tamen populus dicebatur Dei: poſteà autem, ſicut teſtatur Ioannes, ſynagoga facti ſunt ſatanæ. Accedentes autẽ poſſum' ædificationis Apoc. 2. c.
gratia etiam ad hæreticos transferre ſermonem. Immundus enim ſpiritus, qui in eis antè habitauerat quando Gentiles erant, eiectus eſt quando facti ſunt Chriſtiani: qui perambulans Gentiles cæteros, & non inueniens apud eos requiem, credentibus videlicet ſecundum tem-
D pora etiam ex ipſis in Chriſto, reuerſus eſt in
eos, quos poſſederat antè. Inueniens autem eos vacuos à ſpiritu ſancto, vacuos à timore Dei, & operibus bonis, (quoniam ſpiritus quidem immundus exierat ab eis propter nomen Chriſti, ſpiritus autem ſanctus non superuenerat eis, ꝓpter malũ propoſitũ cordis eorum, & opera mala) inueniens eos mundatos ſcopis, qualibus diximus ſuprà, & ornatos inſtitutionibus apoſtolicis: aſſumpſit ſecum alios ſeptem
E ſpiritus nequiores, & inhabitauit in eis, & fa-
cta ſunt nouiſſima hæreticorum peiora prioribus. Hęreticos gentibus eſſe peiores dubitat nemo. Primùm, quia gentiles per ignorantiam Chriſtum blaſpemant, hæretici autem ſcientes Chriſti laniant veritatem. Deinde quia in illis vel ſpes fidei eſt, in iſtis autem inceſſabilis pugna & diſcordia. *Adhuc eo loquente, ecce mater & fratres eius*, &c. Videns diabolus quia perſuadebat populis Chriſtus, eſſe ſe fi-
F lium Dei, dicens: *Et ecce plus quàm Ionas hic,* Luc. 11. d.
& plus quàm Salomon hic: timuit enim ne ſi Dei filius cognoſcatur ille qui putabatur homo, ipſe derelinquatur ab omnibus. Ad conuincendos ſermones eius, ſubintroduxit parentes eius carnales, vt per illorum contemplationẽ, diuinitatis eius obſcuraret naturam.

Ideoque

Ideoq; venit aliquis quaſi diaboli aduocatus, q humano ore verba diabolica loqueretur, dicens: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, volentes loqui tecum*: ac ſi dicat: Quid gloriaris Ieſu de cœlo dicens deſcendiſſe, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres tui. Nō poteſt eſſe filius Dei, quem homines genuerunt. Non potes illum abſcondere, quem natura conuincit. Tunc Ieſus quaſi hominem quidem aſpiciebat, tamē verè diabolus loque- A batur. *Et quis eſt mater mea, & fratres mei?* Neſcio parentes in mundo, qui ante mundi conſtitutionem mundum creaui. Neſcio principium ex carne: ſicut Fotinus exiſtimabat, qui iam in principio eram apud Deum. Nam quod hominem me videtis, veſtimentum meum eſt, non natura. *Et extendit cautè manus ſuas ſuper apoſtolos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Nō ſpernens generationem carnalem, neque erubeſcens humanam ſuſceptionem, tale dedit re- B ſponſum: ſed volens oſtēdere quia præponenda eſt cognatio ſpiritualis carnali. Nam carnalis cognatio, non volentibus nobis, neq; ſcientibus contingit. Non .n. vnuſquiſq; veſtrûm conſuetus eſt cogitare quorum erit filius, aut quorū cognatus. Spiritualem autem cognationem ex propoſitione vnuſquiſq; per fidem ſibi acquirit. Voluntaria enim eſt obauditio, per q̄ quicunq; voluerit voluntatem patris facere, efficitur filius Dei, & frater Chriſti. Vn- C de ſapienter ſuperinduxit: *Quicunque fecerit voluntatem patris mei, ille mater mea & frater eſt.* In qua cognatione ſpirituali nihilominus eſt hæc Maria, quæ non per coitum carnis, ſed per gratiam fidei credendo facta eſt mater Chriſti. Deinde matrē & fratres Chriſti, facientes voluntatem Dei intelligimus, non ſynagogam, quæ ſecundum corpus peperit Chriſtum, cęteroſq; Iudæos: ſed illam ſynagogam intelligimus matrem, quæ ſaluata eſt credens in Chri- D ſtum, non crucifigens eum. Similiter eſt intelligendum & de fratrib', qui ſecundū ſpiritum erant Iudæi, non ſecundum corpus, qui Chriſti erant facientes voluntatem.

Photini hæreſis.

HOMILIA XXXI.

Ex capite XIII.

Ecce exiit qui ſeminat, ſeminare: & dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt vo- E *lucres, & comederunt ea, &c.*

Deeſt initium decimi tertii capitis.

SIcut gaudet medicus quando ad eum ægrotantiū multitudo proſequitur: Sicut lætatur rex quando eum magni exercitus manus armata circundat: ſic exultat ſacerdos, quando eum audientium popul' magn' auſcultat. Et ideo aſcendit in nauem, vt audiret eum populus, & videret, & viſus delectaret auditum, & auditus viſum. F Et docebat in parabolis, dicens: *Exijt ſeminator ſeminare*, non de loco ad locum tranſmutans, ſed voluntate. Nec enim venit vbi non erat, nec relinquit vnde egreſſus eſt: quia Deus vbique eſt, præter vbi eſſe noluerit. Aut certè ideo exiuit, quia ibi eſt Deus, vbi iuſtitia eius colitur: vbi autem iuſtitia eius non eſt, nec ipſe eſt ibi. Et qui intra iuſtitiam ſuam ſunt, intus ſunt: qui autem extra iuſtitiam eius ſunt, foris habentur. Propterea quandiu fuit in cœlis vbi omnes ſunt iuſti, intus erat: veniens autem in mundum, qui totus extra iuſtitiam erat Dei, foras exiuit, vt ipſum faceret intus. Quoniam ergo omnes gentes, Dei iuſtitiam contemnentes, degebant ſub po- A teſtate diaboli: ideo exiuit, vt plantaret iuſtitiam in mundo, vbi non erat prius propter peccata ipſorum. Exijt qui ſeminat, ſeminare. Non ſufficit ei dicere: *Seminare exiuit* ſed addidit: *Exijt qui ſeminat, ſeminare*: vt oſtenderet, qa non erat nouus ſeminator, nec modò ad hoc opus primum acceſſerat: ſed hoc ſemper habuit in natura, vt ſemper ſeminaret. Ipſe enim à principio generis humani totius ſcientię ſemina ipſa ſeminauit in natu- B ra. Ipſe eſt qui per Moſem ſemina pręceptorum legis ſeminauit in populo. Ipſe eſt qui loquens in prophetis, non ſolum præſentium ſeminauit correctiones, ſed etiam notitiam futurorum. Ipſe exiuit, vt in corpore conſtitutus, & per ſeipſum diuiniora ſeminaret præcepta. *Et quædam ceciderunt ſecus viam.* Quæ eſt via? Mundus iſte per quem omnes tranſeunt, qui naſcuntur. Via enim, & peregrinatio, & tranſitus eſt omnibus, qui & à C Deo exierunt, & ad Deum feſtinant. Vnde & propheta dicebat: *Quoniam incola ſum apud te in terra, & peregrinus ſicut patres mei.* Sicut ergo viator in via nihil ſolicitus eſt, niſi quod neceſſarium habet ad vſum: ita & homo in hoc tranſitu mundi nihil debet eſſe ſolicitus, niſi quod opus habet ad vſum. Qui autem ſuam ſpem ponit in mundo, & delectatur in eo, eſt ſimilis homini deſperato, qui non habet neque patriam, neque domum, neque D familiam, ad quam feſtinet: ſed in quocunque loco inuentus fuerit, ipſe locus domus eius eſt. Quæ eſt ergo terra ſecus viam? Homo ſecundum iſtum mundum viuens, qui omnia ea ſapit quæ mundi ſunt, & nihil quod Dei eſt: ſed hoc ſolum diebus ac noctibus cogitat, hoc concupiſcit, quod pertinet ad bene manducandum & bibendum, & ſpurcitiam corporis exercendam. Ex his enim omnia mala naſcuntur. Propter cibum enim & E potum auaritię fiunt, furta, violentiæ, piuria: ex auaritia autem inuidię & contentiones: ex inuidia autē maliloquia & detrectationes, inimicitię & impoſturę: ex inimicitijs manifeſta ira, rixæ, cędes, homicidia, iudicia: ex libidine autem fornicationes, adulteria, maſculorū concubitus, fœminarum inuaſiones. Talibus ſi loqui volueris de ſpiritualib' rebus, non intelligunt verbum, nec ſentiunt verbi dulcedinem. Nec enim eſt poſſibile, vt inter F tantas amaritudines vitiorum ſentiatur dulcedo ſermonum. Sicut qui in magno vaſe aceti modicam guttam mellis immiſceat, etiam mel perdit, & acerbitas aceti non mutatur: Sic homini in hac malorum multitudine conſtituto, ſi collocutus fueris iuſtitiæ verbum, & verbum perdis, & ille non temperatur in

Pſal. 38.

concu-

Digitized by Google

concupiſcentia mundialium rerum. Nec enim
habet bonum in ſe. Nam homo illud concupi-
ſcit, quod iam habet exceptum in ſe, & ſcit eſſe
bonum. Ecce ſi oſtendis leoni viridem her-
bam, aut campũ beneflorentem, non excitat
eum in concupiſcentia, quia non habet hoc in
natura, vt herbas manducet: & econtra ſi o-
ſtendas boui carnes, non concupiſcit, quia nõ
eſt bouis natura, vt manducet carnem: Sic &
homini mundiali, ſi de bono cœleſti loquaris, A
non excitatur in concupiſcentia boni. Sed
quemadmodum ſi pluuia ſuper lapidem ca-
dat, deſuper quidem ſudat, ab intus autem
ſiccus eſt, quia non deſcendit humor in eum:
ſic & tali homini quãdo loqueris verbum Dei,
tantummodo ſonus verbi deſuper percutit
aures eius carnales, in cor autem eius nihil de-
ſcendit. Et meritò, iacentia ſuper lapidem
ſemina verbi rapiunt volatiles dæmones. Dic
mihi, cuius culpa eſt, rapientium dæmonum B
ſemina, aut hominum durorum non abſcon-
dentium ea in ſulcis pectoris ſui? Puto non
eſſe culpam rapientium dæmonum. Ille enim
latro qui parietem perforat, in ſecreta domus
parte ingreditur: qui autem inuenit foris im-
poſitum & proiectũ, quomodo quaſi latro cul-
petur? Sic & diabolus ſi poterat introire in ſe-
creta pectoris tui, vt à te nolente raperet ver-
bum, bene culparetur: nunc autem quod à te
neglectum eſt, & contemptum, hoc ille diri- C
pit. Denique ſciens propheta hominum ab-
Pſ. 118. b. ſcondentium eſſe culpam, dicebat: *In corde meo
abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi*. Si ergo
abſconderis verbum in ſulco pectoris tui, ger-
minat tibi timorem, timor liberat te à pecca-
to. Si autem foris eum in ſuperficie carnalium
aurium dimiſeris, quomodo timor tibi germi-
natur? Si autem timor in te natus non fuerit,
quomodo ſaluus fies, cùm ſit ſcriptum: *Timor
Eccl. 1. c. domini expellit peccatum*? Qui autem ſine timore D
eſt, non poteſt iuſtificari. *Quædam autem cecide-
runt ſuper petroſam*. Petra autem in ſe duas ha-
bet proprietates naturæ, fortitudinis & duri-
cię. Ideo homines aut propter conſtantiam fi-
dei petra dicuntur, aut ꝓpter duriciam cordis.
Eze. 36 f. Ideo propheta dicit: *Et auferam ab illis cor lapi-
deum*. Quid ergo terra? intellectus carnalis,
& non rationabilis ſuper animam duram & fi-
delem. Nam intellectum bonum multi ha-
bent ſecundum naturam, animam autem fide- E
lem non multi: quia intellectus hominis eſt ex
Deo, anima autem fidelis ex voluntate. Sunt
ergo homines, quibus ſi locutus fueris de glo-
ria ſanctorum, & beatitudine gloriæ regni
cœleſtis, ſtatim gaudent, & audientes dele-
ctantur: quoniam ſapientes ſecundum natu-
ram etiam facilè ſuſcipiunt verbum, ſed ne
credas gaudio eorum: carnaliter enim gau-
dent, & carnaliter delectantur. Sciunt enim
naturaliter, quia bonum eſt regnum vel lu- F
men. Ideò cùm audierint lumen ſanctorum,
quaſi de lumine gaudent. Sciunt etiam natura-
liter, quia bonum eſt regnum cœleſte, quaſi
de audito regno lætantur: & nõ ideo credunt,
quia ſic eſt quomodo lætantur, anima autem
eorum non credit. Sed dicis, quomodo gau-
dere poterant, niſi crederent? Hoc ipſo enim
quod gaudent, credũt, ideo credunt. Non eſt
ita: omnis enim q credit, verum eſt ꝙ gaudet,
non tamen omnis qui gaudet, credit. Nam ꝙ
gaudet in nobis, ſenſus eſt rationabilis: quod
autem credit, ſpiritus animæ, qui non in gau-
dio, ſed in ſolicitudine & compunctione cor-
dis cognoſcitur. Quoniam non omnis qui
gaudet, & credit, tuo te docebo exemplo. Ec-
A ce cùm tibi expoſuero de gloria ſanctorum, de
iucunditate paradiſi, gaudes & exultas, ſi ta-
men non habes etiam carnalem intellectum
iam captum & induratum in malis, & quaſi
terra ſecus viam. Sed ſi dixero tibi: Vide qua-
lis eſt iucunditas ſanctorum: *ergo vende omnia* *Mat. 26. b*
tua quæ habes, & da pauperibus, & hæc omnia *& Luc. 18*
poſſidebis. Ecce non facis, ſed triſtis recedis, *d.*
ſicut adoleſcens ille à Chriſto: non ergo cre-
didiſti firmiter de quibus gaudebas. Ecce cun-
B cti homines quanta pondera auri dant, vt
comparent dignitatem, & cum gaudio ma-
gno dant: & ſine dubitatione dant, vt com-
parent, & multum ſibi quæſtum putant, ſi in-
uenerint cui dant, & putant ſe iam inueniſſe
cui dederunt. Et amplius dico, ſi ſuam pecuni-
am non habuerint, aliunde mutuum tollunt,
& cum gaudio dant. Quare? Quia credunt o-
mnino dupliciter ſe inuenturos eſſe quod de-
derunt. Etſi verè credis futura quæ audis, qua-
C re non dabas ſimplum in terra, vt centuplum
inuenires in cœlo? Quomodo non dabas tem-
poralia, vt inuenires æterna? Si dixero tibi, Ab-
ſtine te à delicijs, & ieiuna non facis quia non
credis. Si tædianti, id eſt, ægrotanti tibi me-
dicus dixerit: Abſtine te ab hoc, ſubaudis:
quia credis te ſanandum, ſi ſeruaueris: & fre-
quenter illud amplius amas quod amarum,
manducanſque vteris, & vincis deſiderium vē-
tris ob deſiderium ſanitatis: multò magis ieiu-
D nare poteris, ſi credideris iucunditatem illam
futuram. Tu ergo qui propter Deum quomo-
docunq; viuere contentus non es, ſi euenerit
res, de qua iucundè viuere nõ poteris: quomo-
do propter Deum poteris corporales ſuſtinere
dolores? qui nec eleemoſynas de rebus tuis da-
re contentus es, quomodo amiſſionem ſub-
ſtantiæ tuæ propter fidem poteris ſuſtinere?
Ideo facta tribulatione aut perſecutione pro-
pter verbum Dei, ſcandalizaris. Nam non ſo-
E lum in perſecutionis tribulatione prorſus tu
ſcandalizatus es in Chriſto, ſed etiam in tribu-
latione omnium aduerſitatum: Vtputa, ſi tibi
amiſſo charorum, aut damnũ rerum, aut cor-
poralis infirmitas cõtigit: ſtatim ſcandalizaris,
& dicis, quod propheta ad tuam conſolationē
dixit, vt & nec tu ſcandalizatus ſic dicas: Ecce *Pſal. 72. b*
ipſi peccatores & abundãtes in ſeculo obtinue-
runt ſibi diuitias: & dixi: Ergo ſine cauſa iu-
ſtificaui cor meum, & laui inter innocentes
F manus meas, quoniam cùm meliora ſuſcipere
debui, tunc contigerunt peiora. Ille & ille in
omnibus iniquitatibus voluitur, & floret in fi-
lijs, & abundat in rebus, & lætatur in ſanitate.
Et qualis eſt iuſtitia Dei? Et non conſide-
ras: quod qui ad bellum tranſmittitur, ad
gloriam paratur: & cui tentatio imponitur,

Digitized by Google

correctio oſtenditur ei. Si videris aut mortalitatem frequenter fieri ſuper terram, aut famem, aut gladium, ſtatim ſcandalizaris, & dicis: Patres noſtri idola coluerunt, & ſemper in bonis fuerunt, & nos ex quo Chriſtum colere cœpimus, nunquam nos bona ſequuntur. Et non conſideras, quia illorum proſperitas non fuit remuneratio Dei, ſed contemptio? At noſtra aduerſitas non eſt ira Dei, ſed admonitio. [Pſal. 91. a] A De illis enim dictum eſt: *Vir inſipiens non cognoſcit, & ſtultus non intelligit, cum exurentur peccatores ſicut fœnum.* Et quid addidit? vt intereant in ſeculum ſeculi. De ſuis autem quid dicit? [Pſ. 88. a] *Viſitabo in virga iniquitates eorum, miſericordiam verò meam non diſpergam ab eis.* Si videris aliquem tumultum eccleſiæ tuæ, ſtatim ſcandalizatus dicis: Ne fortè non ſit hæc vera eccleſia apud hæreticos, ſed illic ſit veritas, vbi floret poteſtas. Et non intelligis, quod à Deo diligitur, hoc à B diabolo expugnatur: quod autem à Deo contemnitur, hoc à diabolo quaſi proprium in pace cuſtoditur. Iudæa quandiu fuit Dei hęreditas, nec diabolus ceſſabat eam expugnare ſuadendo ad idola, nec Deus ceſſabat eam caſtigando, & reuocando ab idolis cuſtodire: poſtquam contempta eſt, quaſi pars diaboli facta manet in requie. Quoniam ergo multi non ſolum ꝓpter perſecutiones, ſed etiam extra perſecutiones ſcandalizantur de verbo: ideo ſuprà C non ſolùm dixit: *Facta autem perſecutione*: ſed etiam, *in tribulatione. Alia ceciderunt in ſpinas.* Primùm dicam, quomodo colitur, vt benè intelligatur, quomodo à vicinis ſuffocatur ſeminatum in tę verbum. Colis, aſſiduè audiendo ſcripturas, & traditiones doctorum. Per hoc enim confirmatur in te verbum Dei, & creſcit, & ſatisfacit tibi, quia ita eſt per omnia, quemadmodum credis. [Verbi Dei duplex fructus.] Fructus autem verbi D Dei eſt duplex, in operibus bonis, & in confeſſione fidei. Sed fructus boni operis gratioſior eſt apud Deum in pace, quam in perſecutione: fructus autẽ confeſſionis in perſecutione gratioſior eſt, q̃ in pace: quia in ꝑſecutione nemo te diſcutit, quomodo viuis, ſed quomodo credis. Item in pace non eſt labor benè credere, ſed benè viuere: quia pax ipſa corruptrix eſt pietatis. Vide iam, quod ſolicitudo diuitiarum frequentare te eccleſiam non permittit, vt audias ſcripturas & traditiones docto- E rum, vt nutriatur verbum quod accepiſti. Et ſi venis in corpore, non venis in mente. Et ſi audis auribus, non audis in corde. Totus autem animus tuus in illis eſt, de quibus ſolicitus es. Opera bona cupiditas diuitiarum te facere non ſinit. Quomodo autem ſinat te tua fœnerare, quæ compellit te aliena colligere? Item ſi verbum Dei venerit in periculum, tu propter voluptatem diuitiarum, aut quia times perdere quæ habes, aut quæ non habes concupiſcis F acquirere, veritatem fidei tu palàm non confiteris. Vides quomodo ſolicitudo & voluptas diuitiarum ſuffocant verbũ, & fructificare nõ ſinunt? *Quædam ſuper terram bonam.* Terra autem bona ſunt qui abſtinent ſe à diuitijs malis, & ſecundum vires ſuas faciunt bona, & eſt fructus eorum trigeſimus. Si autem omnia bona ſua contemnant, & accedant ad ſeruiendum Deo, habent ſexageſimum. Si autem & infirmitas corporis eis contigerit, & fideliter ſuſtinuerint, habent centeſimum, & terra bona eſt. Nam & Iob ante tentationem trigeſimũ [Iob. 1. d. & ſeq.] habuit in facultatibus ſuis iuſtè viuendo: poſt damna ſubſtantiæ & filiorum, ſexageſimum: poſt plagam autem corporis, centeſimum fecit. A Qui centeſimum habet, in ſe ſexageſimũ & trigeſimum habet. Et qui trigeſimum habet, ſexageſimũ non habet. Et qui ſexageſimũ habet, non etiam centeſimum habet. Semper enim maius, ꝙ minus eſt in ſe habet incluſum: illud autem quod minus eſt, maius in ſe non habet: Vtputa, præfectoria poteſtas habet in ſe vicariam & conſulariam poteſtatem: conſularia autem poteſtas, neq; vicariam, neq; præfectoriam habet in ſe poteſtatem: Vtputa, qui B talem fidem habet, vt poſſit mori pro Chriſto, ille ſine dubio & omnia bona mundi contẽnere poteſt. Nam quomodo ſua non contemnat, qui ſeipſum contemnit? nam ille centeſimum habet. Nam qui ſe & ſua cõtemnit, multò magis aliena non tollit, multoq; facilius de facultatibus ſuis partem dat, q̃ totas facultates ſuas nihil exiſtimat. Item qui ſexageſimum habet, id eſt qui diuitias poteſt contemnere, in ieiunio permanere, caſtè viuere, corporales iniu- C rias ſuſtinere, ſine dubio & trigeſimum habet. Et qui ſciunt ſolicitudines ſeculi, & voluptates diuitiarũ, clarius eas cõtemnere poſſunt. Qui autem trigeſimũ habet, id eſt qui malum non facit, ſed quãtũ poteſt benefacit, hoc eſt enim trigeſimum: ille non omnimodo & ſexageſimum habet, id eſt non omnino poteſt omnia bona contemnere, & omnibus diebus vitę ſuæ ieiunare, aut in caſtitate viuere, aut corporales iniurias pati. Hoc enim eſt ſexageſimum. D Ideo Dominus apoſtolis quidem qui ſexageſimum poterant, ſic dicit: [Luc. 12. d.] *Vendite quæ habetis, & date eleemoſynam.* Iſtis autem qui non poterant ſexageſimum, iniungit eis trigeſimũ, dicens: [Ibid. 6. d.] *Omni petenti te, da. Et qui mutuum petit, non auertas ab eo.* Item qui ſexageſimum poteſt, non omnino & centeſimum poteſt. Quanti ſunt, q̃ & bona ſua dimittere poſſunt, & amiſſionem rerum ſuarũ patiuntur, & caſtè viuere poſſunt, & corporales iniurias ſufferre: E & illud quod eſt centeſimum timens ſuſtinere? Quot enim confeſſores poſt multas iniurias mori timentes lapſi ſunt? Sic & homo qui ſecus viam eſt, omnia mala in ſe habet, & lapidoſus eſt, & ſpinoſus. Ille autem qui ſpinoſus eſt, non omnino lapidoſus eſt. Et ille qui lapidoſus eſt nõ omnino ſecus viam eſt: Vtputa, qui fornicarius eſt, qui auarus eſt, qui periurus eſt, qui fur eſt, omnino ſi illi perſecutio aut tribulatio venerit propter verbum, ſine F dubio quantum ad hominem ſcandalizatur, & præuaricatur. Qui enim ante tentationem fidẽ Deo non ſeruat, quomodo in ipſa tentatione erit fidelis? Item qui lapidoſus eſt, & ſpinoſus, id eſt qui ex corde non credit, & eſt infidelis & vacuus, ita vt nec perſecutione, aut tribulatione ſcandalum patiatur: multò magis nec

Digitized by Google

nec ſolicitudines ſeculares poterit euitare, aut voluptates carnales. Qui enim illic ſcandalizatur & præuaricatur, vbi intelligit ſe perire, ſi fuerit ſcandalizatus: quantò magis ſolicitudines diuitiarum, & voluptates non eſt contentus repellere, in quibus ſe grauari intelligit, non perire? Nam ſolicitudines diuitiarum, & voluptates, profectum impediunt, nō faciunt peccatorem. Qui autem ſcandalizatur in Chriſto, cadit à Chriſto. Qui ergo & cadere poteſt, multò magis impedimentum pati contentus eſt. Qui autē ſpinoſus eſt, nō omnino & lapidoſus eſt. Sunt enim qui tantam quidem fidem non habent, vt diuitias ſuas & voluptates pro nihilo putent, & ſolicitudinem earum contemnant, & magis diligant cœleſtia quam terrena: tamen ſi tentatio venerit, non recedunt à Chriſto propter timorem perditionis. Nam etſi mundum contemnere non fuerint contenti, vel quia non qui antè deſiderabāt magnificari apud Deum, tamen à Chriſto recedere non ſunt auſi, quia timent perire. Ideo ſi neceſſitas venerit, frequenter & bona ſua dimittunt, quorum ſolicitudine ante fuerant obligati. Nam multò magis laborioſum eſt in ſecuritate cōcupiſcentias vincere, quam in periculo diuitias poſſe contemnere. Ipſe enim timor periculi adiuuat animam, & facilè vincitur delectatio corporalis. Quot ſunt enim, qui in ſecuritate non fuerunt contenti pauperes eſſe: & cum viderunt perſecutionem, magis contenti fuerunt bona ſua dimittere, quam perire propter illa? Præſciens De' frequenter præcidit diuitias eorum, vt à ſolicitudinibus releuati, ſecurius & melius permaneant cū Deo. Itē qui lapidoſus eſt, non omnino & ſecus viā eſt. Multò enim fideliores ſunt, qui in perſecutionibus forſitan poſſunt ſcandalizari, tamen in iniquitatibus non ſe omnino obligant: quia cum gaudio accipiunt verbum, & diligunt bonum, ſed vincuntur in tribulatione. Et eos forſitan propter miſericordiam ſuam Deus frequenter ſaluans, non adducit ſuper eos tentationem, vnde vincantur: quoniam nemo noſtrum idoneus eſt, ſi nos iubet Deus orare: Et ne nos inducas in tentationem. Qui autē ſec' viā eſt in omnibus malis obrutus eſt. *Et accedentes ad eum diſcipuli eius, dixerunt: Quare in parabolis loqueris illis?* Vide beneuolentia virorū, vide miſericordes diſcipulos benigni magiſtri. Dolebant quia populus non intellexit, & quia taliū verborum ædificatione fraudati ſunt, quia perdiderūt audiendi laborem & tempus. Nam qui non intelligit quod audit, perdit quod audit. Et conſidera quod eſt beneuolentius, quod non primū interrogauerūt de intellectu parabolæ, ſed mox dixerunt: *Quare in parabolis loqueris illis?* quia magis de aliorum ſalute ſoliciti erant q̄ de ſua, ſicut ait Apoſtolus: *Non quæ ſua ſunt ſinguli cogitantes, ſed quæ aliorum.* (Phil. 2. a.) Hæc eſt enim perfecta charitatis gratia, qui amplius feſtinat alijs vtilis & lucroſus eſſe quam ſibi. *At ille reſpondens ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſterium regni cœlorum.* Quoniam multi ex his verbis culpam negligentiæ ſuæ imputant Deo, dicentes: Quia non eſt mea culpa ſi neſcio, quod mihi Deus ſcire non præſtitit. Et iſta dicunt non verè dolentes quia non intelligunt aliquid circa Deum, ſed peccatorum ſuorum excuſationem quærentes. De talibus dicit propheta: *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.* (Pſ. 140. a.) Ideo de iſto loco modico manifeſtius loquamur.

A Omnis quidem intellectus de ſpiritu ſancto eſt, & gratia Dei eſt: tamen alia eſt gratia, quam Deus omnibus hominibus creando donauit: alia eſt quam non omnibus hominibus, ſed dignioribus & excellentioribus, & electioribus donat. Sicut paterfamilias multa mancipia habens, omnibus quidem mediocrem veſtem dat, mediocrem annonam dat pro debito dominij ſui: quia nec poteſt eſſe ſeruus eius, niſi ab illo veſtitus fuerit, & nutritus: B quibuſdam autem fidelioribus circa ſe, dat meliorem veſtem, & delicatiorem annonam, non propter debitum dominij ſui, ſed propter bonos mores eorum: Sic & dominus generalem gratiam, id eſt, intellectum boni & mali omnibus dat pro neceſſitate naturæ: quia nec videmur eſſe homines ad imaginem Dei creati, niſi habuerimus diuinum intellectum. Dignioribus autem dat ſpecialem gratiam, vtputa cognoſcendi myſteria, non pro neceſ- C ſitate naturæ, ſed pro remuneratione bonæ voluntatis, aut bonorum operum. Vide ergo quomodo dicit: *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni cœlorum.* Non dixit, Vobis datum eſt, alicui qui habeat ſcientiam boni & mali. Si ergo eſt aliquis, qui non habet gratiam ſcientiæ boni & mali, non culpa hominis eſt non habentis, ſed Dei non dantis. Si autem omnes homines intelligunt bonum & malum, non tamen omnes habent gratiam cogno- D ſcendi myſterium regni, non eſt culpa Dei non dantis, ſed hominis non quærentis, nec feſtinantis, nec laborantis vt mereatur accipere. Si enim illam generalem ſcientiam boni & mali tranſegiſſes: id eſt, ſi bene vſus fuiſſes, iuſtè merebaris hanc ſpecialem cognoſcendi myſterij ſcientiam. Si autem illam generalem abſcondiſti in terram, quæ datur pro neceſſitate naturæ: quomodo mereberis hanc ſpecialem, quæ pro remuneratione bonæ vo- E luntatis aut operum datur? Et hoc eſt quod alius euangeliſta dicit de ſeruo malo, qui talentum ſuum abſcondit in terram, & nullum fecit fructum de illo. (Infr 25. b.) Dominus eius non ſolum talentum tulit de eo, ſed adhuc iuſſit eum puniri: id eſt: quia non fructificantem iuſſit puniri reum. Vide quia paratus fuit & alteram gratiam ei donare, ſi fructum feciſſet de prima. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit.* (Luc. 8 g.) Vt habenti quidem addatur poſſibile F eſt: impoſſibile autem vt auferatur ab eo qui non habet. Quomodo procedit? Si enim tollitur ab eo quod † non habuit: ſi autem non habuit, quid tollitur ab eo? († quomodo.) Sed ita procedit: Qui habet aliquem intellectum, & non facit cum illo iuſtitiam pertinentem ad gloriam Dei, ſed econtrà circa res terrenas

 occu-

Digitized by Google

occupat eum, habens non videtur habere: qa quantum ad eum, videns, cæcus dicitur eſſe. Non habet, qui Deo nihil fert. Sicut homo cuius oculi iniquitatem vident, non æquitatē: quantùm ad Deum videns, cæcus dicitur eſſe, ſicut ſcriptum eſt: *Sinite eos, cæci ſunt, & duces cæcorum*: quia diabolo vident, non Deo. Sicut qui peccatis viuens mortuus dicitur, ſicut ſcriptum eſt: *Et vos cum eſſetis mortui in peccatis veſtris*: quia ille talis non Deo, ſed diabolo viuit: A Sicut qui habet intellectum, & bonum non operatur cum eo, quantum ad Deum, nec habet. Et ideo tollitur ab eo & ipſum quod habet, vt nec intelligat quod eſt bonum, & iam vt cæcus ducatur à dæmonibus per omnia mala opera. Quando ergo videris hominem qui etſi nō facit opera bona, tamen vel delectatur in audiendo bono: infructuoſus eſt quidem, tamen adhuc non tulit Deus ab illo hoc ipſum quod habebat, ſed expectat B illum vt conuertatur ad pœnitentiam, & faciat bonum. Cùm autem videris hominem, qui non ſolum bonum non facit, ſed nec delectatur in ipſo audito bono: intellige quia iam tulit ab illo Deus hoc ipſum quod habebat vt intelligeret bonum, & quantū ad Deum mortuus eſt. Nam nō poteſt reuiuiſcere, niſi fortè quantum ad Deum, qui poteſt etiam mortuos ſuſcitare. Ille ergo qui habendo non vult, ſicut diximus, quod habet quidem naturę eſt: C quod autem non habet, voluntatis: qui habet quidem, ſed non vult habere. Iudæi verò qui habuerunt legem, & vixerunt ſecundum legem, addita eſt eis notitia Chriſti. Qui enim legem habentes quaſi non habuerunt, quia non vixerunt ſecundum legem, ablata eſt ab eis etiam ipſa lex, quam habebant. Et nihil apud eos de lege remanſit, niſi ſola ſcriptura librorum, omni legis obſeruantia pereunte. Sic enim & Chriſtianis eueniet. Qui enim D verè habent Chriſtū, viuentes ſecūdum Chriſti præcepta, dabitur illis regnum, vt iam non credant abſentem Chriſtū, ſed videant pręſentem. Qui autem habentes Chriſtum, quaſi nō habent, quia non viuunt ſecundum Chriſti præcepta: tollitur ab illis etiam hoc ipſum ꝙ videntur agnoſcere Chriſtum, vt credant Antichriſto. Aut certè vt condemnati in die iudicij, ſeparati de parte Chriſtianorum, etiam hoc ipſum perdant, quod videntur eſſe Chri- E ſtiani, cum infidelibus deputati. Sic & hæreſibus factum eſt, quod habentes fidei veritatem, illam nō habuerunt nō viuentes ſecundū eam, ablata eſt ab eis, vt crederent pro veritate mendacijs. Tales ſunt & qui quotidie tranſeunt ad perfidiam, quoniam habentes fidem malè ea vtuntur. Tollet eam Deus ab eis, & ad perfidiam tranſibunt, & proijciet eos, & impletur in eis quod apoſtolus dicit: *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, dabit eis Deus opera er-* F *roris, vt credant mendacio, & iudicentur. Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident.* Si dixiſſet, ideo & in parabolis loquor illis, vt videntes non videant: forſitan non eſſet culpa non intelligentium Iudæorum, ſed Chriſti qui ſic loquebatur, vt non intelligeretur ab eis. Nunc autem dicit: *Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident.* Intelligitis ergo quia non eſt culpa Chriſti nolentis dicere manifeſtè, ſed eorum qui audientes nolebant audire. Non enim quia Chriſtus in parabolis loquebatur, ideo illi videntes non videbant: ſed quia videntes non videbant, ideo illis Chriſtus in parabolis loquebatur. Ecce viderunt mirabilia Moſi: nunquid verè A viderunt? Si enim verè vidiſſent, vtique & timuiſſent Deum miraculorū factorem. Ecce audierunt doctorem legis: nunquid verè audierunt? Si enim verè audiſſent eum, vtiq; & vixiſſent ſecundum legem, & credidiſſent in eum quem prophetabat lex. Viderunt & ea mirabilia, ſed videntes non viderunt. Si autem vidiſſent ea, & profeciſſent in eis. Cùm ſit ergo facilius videntes cognoſcere quod vident, quàm intelligentes intelligere quod audierūt: B quomodo poterant illi audientes myſteria intelligere, qui videntes mirabilia non cognouerunt? Quia conſueti erant Iudæi videntes non videre, & audientes non audire: ideo non dedit eis Deus oculos fidei, vt videant diuina miracula Chriſti, nec audiant viua uerba eius, nec ſimiliter contemnant Chriſtum, cognoſcentes eum quemadmodum contempſerunt & legem habentes eam: ideo & propheta illis dicebat: *Auditu auditis, & non intelligitis.* Vi- C deam' cuius rei intellectum denegat illis propheta. Non illum generalem qui datus eſt ad vſum naturæ, ſine quo viuere nemo poteſt, ſed hunc ſpiritualem ad cognoſcēdum myſterium Chriſti, quod datur ad remunerationem iuſtitiæ.

Infr. 15. b. — *Eph. 2. a. & Coloſ. 2. d.* — *2 Thes. 2. d.* — *Luc. 8. b.* — *Eſa. 6. c.*

HOMILIA XXXII.

EX CAPITE XIX.

D

Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. Et reliqua.

Reliquum huius capitis deeſt ſimiliter 14. 15. 16. 17. & 18. cap. deſideratur.

QVantumcunque gratuitum & vtile ſit bonum eccleſiaſticæ pacis, quàm flagranti & ſolicito amore †quęrendum ſit exponam, vt quilibet inuē- E tor exponere poſſit. Legite inquam fideliſſimi hortor fratres, legite vobiſcum, creſcite in fide, vt vobiſcum corpore abſens, efficiar in Chriſto vobiſcum præſens in fide. Incipim' ergo exponere bona de bono. Proſequar quod dicit euangeliſta: *Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos.* Quos iſtos? quos ſuperius eſt prolocutus. Quomodo de camino ignis moriferi carnalium paſſionum ſuper † pectus apoſtolorum zeli ſcintilla ceciderat, & F modica quidem iam tantum conflabatur: ſed Dominus qui de longe ſentit malorum vaporem, citò per humilitatis doctrinam, quaſi cum aliquo fonte aquæ largiſſimo titionem priuſquam accenderetur, reſtinxit: dicens: *Amen dico vobis: niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut pueri, non intrabitis in regnum cœlorum, &c.*

† *animo.* — † *Quomodo dicam in huiuſmodi mortiferis carnalium paſſionum Super.*

& illos

&illos tunc ſolicitos reddidit, & totum mun-
dum de periculo huius incendij liberauit. Et
illi quidem leuiter tacti ſunt, nos autem forti-
ter ſumus muniti. Et momentaneæ inuidiæ
eorum occaſio æternum mundo humilitatis
refrigeriũ introduxit. Hos ergo ſermones cum
conſummaſſet Ieſus, tranſtulit ſe de Galilæa
in Iudæam, quaſi iuſtus dominus omnium,
qui ſic diligit alios ſeruos, vt alios non con-
temnat. Nam ſicut omnes illi debent gloriam,
quaſi domino: ſic ille debet omnibꝰ miſericor-
diam, quaſi ſeruis. Nam ſi ſemper eum vnus te-
neat locus, iam non eſt poſſeſſor omnium ho-
minum, ſed aliquorum. *Reliquit Galilæam, & venit in fines Iudæa.* Galilæam patriam ſuam, de
qua natus fuerat, quaſi ſol altius aſcendens,
reliquit orientem, & venit in Iudæam, quaſi
ad Occaſum vbi fuerat obiturꝰ, in pace paſſio-
nis occumbens, vt iterum nobis aliunde no-
uum ortum ſua reſurrectione oſtẽderet, vt di-
2. Cor. 5. d camus non apoſtolo: *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua. Et ſecuta ſunt eum turba multa.* Quaſi teſtimonia ſalutaris doctrinæ eius,
quaſi oues paſtorem in manu ipſius genitæ
& nutritæ ſequebantur eum, quaſi paruuli
filij patrem peregrè longè proficiſcentem: &
quaſi pater proficiſcens bona pignora charita-
tis illis relinquens, peregit debilibus remedia
ſanitatum. *Et ſanauit eos.* Ibi apparet, quia
parati erant populi ſequi eum etiam in fines
Iudææ: ſed ne quis exiſtimet Iudęorum, ſicut
erant detractores, quod ad commendatio-
nem opinionis ſuæ, & ad teſtimonium vir-
tutum ſuarum, iactantiæ cauſa, trahat ſecum
multitudinem infirmorũ, ideo ſanauit eos ibi,
& dimiſit eos: maximè cũ ſufficerent & ipſi ad
gloriam, & hominibus ad ſalutem, teſtimonia
in ſuo loco naſcẽtia. *Et acceſſerunt ad eũ Phariſæi, tentantes eũ, & dicentes ei: Si licet homini quacunq; ex cauſa vxorem ſuam dimittere?* Viro caſto
qualiſcunque vxor bona videtur: quia perfe-
cta charitas vitia nõ ſentit. Qui diligit vxo-
rem, ſed ſoluendo matrimonio legem neceſſa-
riam nõ habet. Vbi autem de ſoluendo matri-
monio lex requiritur, illic iam odiũ demõſtra-
tur: vbi odium inuenitur, illic fornicatio eſſe
cognoſcitur. Quemadmodum ſi videas homi-
nem aſſiduè amicitias medicorum colentem,
ex ipſa re ſtatim intelligis, quia infirmus eſt:
Sic & cum videas ſiue virum, ſiue mulierem de
dimittendis vxoribus aut viris legem interro-
gantes, cognoſce quia vir ille laſciuus eſt, &
mulier illa meretrix eſt. Sic & Iudæi erant ho-
mines fornicarij & contaminati, qui habentes
vxores, habere non videbantur: quia vxor il-
lis non erat quaſi iucunda paſſio caſtitatis, ſed
quaſi deſertum æſtus libidinis illic religatæ.
Nam in matrimonio mox caſtitas delectatur,
libido autem quaſi vinculo coniugii colli-
gata torquetur. Et non ſit nouum quod di-
cimus, quia caſtitas in matrimonio delecta-
tur. Nam primus eſt gradus caſtitatis, ſincera
virginitas: ſecundus autem, fidele cõiugium.
Ergo ſpecies ſecunda virginitatis, eſt matri-
monij caſta dilectio. Audierunt ergo Ieſum
† al. eius. tentantes vt viderent, ſi voluntatis eorũ † ami-
cus eſſet, an caſtitatis patronus: vt ſi quidem
diceret, quia licet dimittere, laudarent eum: ſi
autem non, contradicerent ei: & hoc eſt pro-
priè tentare. Qui autem verè interrogat,
quicquid audierit conquieſcit. Si licet homini
vxorem ſuam dimittere quacunque ex cauſa?
O effrænata laſciuia. Sciebant quia nullá cau-
ſam idoneam habebant circa dimittendas
vxores, præter ſolam turpitudinem, alias at-
A que alias ſibi iungebant: ideo timuerunt in-
terrogare, ex quibus cauſis? ne ſeipſos intra
anguſtias certarum cauſarum conſtringerent.
Sed interrogauerunt, ſi ex omnibus cauſis li-
cet, ſcientes quia modum neſcit libido: ſed
quantò exercetur, tantò magis accenditur,
non leuiter, nec intra terminos vnius con-
iugij capit libido. *Ille reſpondens ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit homines ab initio, maſculũ & fœminam fecit eos?* Id eſt legiſtis quidem, ſed no- Gen. 1. d.
B luiſtis facere quod legiſtis. Conſcientiam illo-
rum ad teſtimonium prouocat, vt oſtendat
eis quia ideo interrogant, non vt firmiter
diſcant quod dubitant, ſed vt excuſabiliter
faciant ꝙ inexcuſabiliter peccent. *Maſculum & fœminam.* Non maſculum & multas fœ-
minas, vt vni maſculo liceat plures fœmi-
nas poſſidere: neque maſculos & fœminam,
vt vni fœminæ liceat plures viros accipere: ſed
maſculum & fœminam, vt vna fœmina nul-
C lum maſculum putet factum eſſe in ſeculo prę-
ter vnum: vt vnus maſculus nullam putet fœ-
minam eſſe factam in ſeculo, niſi vnam. Non
enim duas aut tres coſtas detulit de latere viri,
& duas aut tres fecit mulieres. Cùm ergo Gen. 2. d.
ſecunda aut tertia vxor ſteterit ante faciem
tuam, ſicut tunc Eua ante Adam, quomo-
do illis dicas, *Hoc nunc os de oſſibus meis?* Nam
etſi verè coſta eſt illa mulier, non tamen tua.
Si ergo non illi dixeris, non illam confirmes
D eſſe coniugem tuam: ſi autem dixeris, men-
tiris. Si ergo Deus ad hoc maſculum & fœmi-
nam ex vno creauit, vt ſinet vnum: quare ergo
& de cætero vir & mulier non ex vno vtero
naſcantur, ſicut volatilia quædam? Quia De-
us quanuis maſculum & fœminam quidẽ crea-
uit propter neceſſitatẽ filiorũ generandorum:
tamẽ ſemper caſtitatis fuit amator, & cõtinen-
tiæ author. Ideo illum typum non ſeruauit in
hominibus, vt ſi quidem vult homo nubere
E ſecundum primam diſpoſitionem creationis
humanæ, intelligat quid eſt vir & vxor. Si au-
tem noluerit nubere, non habet neceſſitatem
nubendi propter coniunctionem natiuitatis,
ne fortè videatur per ſuam continentiam alte-
rum perdere, quẽ nolebat † eſſe in continentia: † al. volebat.
quomodo dicemus poſt coniunctum matri-
monium, ne alter altero nolente ſepararet.
Propter quod relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſua. Propter quid?
F Quia ex viro eſt vxor, & ex vna carne ſunt am-
bo. Ergo nunc maior charitas debet eſſe inter
fratres & ſorores: quia iſti quidem cõiuges ex
eiſdem parentibus exeunt, illi autem ex diuer-
ſis. Sed hoc magnum eſt nimis, quia fortior Σύζυγοι etiam fratres dicuntur.
eſt Dei conſtitutio, quam virtus naturæ. Non
enim præcepta Dei naturæ ſubiecta ſunt, ſed

natura præceptis obtemperat. Deinde fratres licèt ex vno naſcantur, tamen ideo naſcuntur, vt diuerſas vias petant. Vir autem & vxor licèt ex diuerſis naſcantur, tamen ideo naſcuntur, vt in vnum conueniant. Ergo hi, quanuis ſunt ex vno, tamen non ita ſunt quaſi ex vno: quia ad hoc creati ſunt, vt non ſint vnum. Illi autẽ quanuis non ſunt ex vno, tamen ita ſunt quaſi ex vno: quia ad hoc creati ſunt, vt ſint vnum. Vides ergo, quia non ſeipſum loquitur A ordo naturæ? ſed ordinationem Dei ex te ipſo conſidera. Quod enim eſt in herbis aut in arboribus humor, hoc eſt in hominibus amor. Sicut herbæ ex humore naſcuntur & creſcunt, ſic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus aſcendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices, ſed ſurſum tranſmittitur in ſemen: Sic & charitas de parentibus aſcendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo B parentes quidem filios diligunt, ſed non ſic diliguntur à filijs: quia ſicut herba non deorſum, ſed ſurſum ad ſemen tranſmittit humorẽ: ſic & homo nõ ad parentes, ſed ad procreandos filios tranſmittit affectum. *Et erunt duo in carne vna.* Sicut qui ſpiritualiter ſe diligunt, multorum animæ quaſi vna anima eſſe dicuntur, dicente ſcriptura: *Act. 4. f.* *Omnium credentium erat cor vnum & anima vna*: Sic & vir & vxor, qui carnaliter ſe diligunt, vna caro dicuntur. C *Dicunt illi: Quid ergo Moſes mandauit dare libellum repudij & dimitti?* Diſplicet peccatoribus doctrina iuſtitiæ, grauis eſt fornicantibus interpretatio caſtitatis. Si contra rationem quidem reſpondere non poſſunt, veritati tamen credere nõ acquieſcũt. Quid ergo? Conferunt ſe ad patrocinium viri ſanctiſſimi Moſi, cuius perſonam verebantur omnes & timebant, vt doctrinam Chriſti, quam ratione vincere non poterant, per authoritatem validioris perſonę D deſtruerent: vt dum Moſes irreprehenſibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur: ſicut ſolent homines facere malam cauſam habentes, confugiunt ad potentes viros, vt ſi per iuſtitiam non poſſunt, vincant per perſonam. Tanquam ſi ita inuidioſè reſpondeant: *Exo. 34. d* Quid ergo? Moſes præcepit in lege, qui fuit quaſi viſibilis lingua inuiſibilis Dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilib' oculis vidit, & teſtimonium diuinitatis in vultum E ſuſcipiens portauit ad populum. Tu autem homo viliſſimus fabri lignarij filius, quomodo deſtruis quod ille conſtituit? Si filius Dei es, ſicut dicis, quare confundis tuum miniſtrum? Si homo es ſimilis noſtri, quomodo reprehendis tuum authorem? Si malum eſt, quare præcepit? Si bonum eſt, quare deſtruis? *Tunc ait Ieſus: Moſes, inquit, propter duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras.* Frequenter vobis Moſes propter duritiam ve- F ſtram iniuſtitiam quaſi iuſtitiam præcepit, vt in eremo hoſtias offerre Deo. Et quomodo *Pſal. 49. b* dicit propheta? *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.* Sed quia patres veſtri egreſſi erant de Aegypto, corpore, tamen non animo: nam totam Aegyptum ſecum in moribus baiulabant: videns itaque Moſes propter dilectionem carnalẽ circa ſtudia ſacrificiorum eos eſſe inclinatos, ſi mandaſſet eos recedere à ſacrificijs, non fuerat audiendus. Quia annoſa paſſio medicamento momentaneo non curatur. Iuſſit eos ſacrificare quidem, ſed iam non dæmonibus, ſicut in Aegypto ſed Deo viuo. Dimidium mali permiſit, ne totum perderet bonũ. Hac ratione permiſit vos dare A libellum repudij, quia melius iudicauit permittente lege matrimonia ſolui, q̃ odio compellente homicidium fieri. Permiſit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo hæc vobis permittendo, non vobis iuſtitiam Dei demonſtrauit, ſed à peccato abſtulit culpam peccandi, vt quaſi ſecundum legem agentibus vobis peccatum veſtrum non videatur eſſe peccatum: Vtputa, ſi quis habeat ſeruum, qui furatur & inebriat ſe, conſiderans dominus, quia ſi vt- B runque ſibi inſimul mandauerit obſeruare, nihil proficit: mandat illi quidẽ, vt bibat quantum vult, ſed publicè bibat, vt hoc quidem quod bibit ſit ſecum nouũ bonũ, vt paulatim diſcat obaudire præceptis. Sic permiſſum eſt dari repudium, malum quidem, tamen licitum à creatione. Et apoſtoli præceperunt ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere, ſecundũ præceptũ Apoſtoli eſt: ſecundũ autem *1. Tim. 5* C veritatis rationẽ, verè fornicatio eſt, ſed dum permittente Deo publicè & licenter committitur, fit honeſta fornicatio. Propterea bene dixit, quia *Moſes* hoc *permiſit*, non præcepit. Aliud eſt præcipere, aliud eſt permittere. Quod enim præcipimus, ſemper placet: quod autẽ permittimus, nolentes præcipimus: quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere nõ poſſumus. *Amẽ dico vobis, quicunque dimiſerit vxorẽ ſuam, niſi fornicationis cauſa, mœ-* D *chatur.* Omnis res per quas cauſas naſcitur, per ipſas abſoluitur. Matrimonium .n. nõ facit coitus, ſed voluntas: & ideo illud non ſoluit ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore iam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit mœchatur, ſed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis E eſt & iniquus, qui caſtam dimittit: ſic fatuus eſt & iniuſtus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius eſt, qui crimen celat vxoris. Imitatores ergo debem' eſſe Dei, vt ſicut ille agit cum eccleſia: ſic nos agamus cum coniuge. Ille enim nunquam derelinquet populum, niſi ad gentilitatem vel ad hæreſim voluntariè tranſierit: aliâs autem peccantem caſtigat quidem, tamen miſereri non ceſſat, dicente propheta: *Si dereliquerint filij eius le-* *Pſal. 88. c* F *gem meam, viſitabo in virga iniuſtitias eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis.* Sic & vir meretricem quidem dimittat, aliâs autem malè morigeratam caſtiget & teneat. Quomodo? Tribus modis. Primum docendo ſecundum Deum. Si autem contempſerit † timorem Dei, improperando, vt vel *† nõ ſentit*

homi-

hominés erubeſcāt: Si nec pudorem ſentit frequenter confuſa, faciat illi quod præcepit Salomon: *Cor durum baculo percute.* (Prou. 10. b) Ergo primum admone, quia multum proficit doctrina iuſtitiæ. Deinde confunde, quia frequenter & pudor frænum eſt vitiorũ. Tertiò iuſtũ eſt, vt caſtigetur quaſi ancilla, quæ erubeſcere neſcit vt libera. Aliter: de Galilæa turbæ in myſterium gentium ſecutæ ſunt dominum in fines Iudææ, ibíque curatæ ſunt. Iuſtè in fines tranſierunt Iudææ, nec enim potuiſſent curari, niſi relictis finibus ſuis in fines tranſiſſent Iudææ, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia: (Eſa. 2. a.) *Et venient omnes gentes, & dicent: Venite, aſcendamus in montem domini, & in domum Dei Iacob, & annunciabit nobis viam ſuam, & ambulabimus in ea.* Et curatæ ſunt gentes in finibus Iudæorum ad confuſionem ipſorum, quia gentes quidem & in aliena ſecutæ ſunt Chriſtum: Iudæi autem in finibus ſuis conſtitutum tentauerunt & repulerunt: & in fornicationibus ſuis corporalibus fornicationem ſuam confeſſi ſunt ſpiritualem, dicentes: *Si licet viro dimittere vxorem ſuam quacunque ex cauſa?* Quia non poteſt animo eſſe caſtus, qui corpore eſt laſciuus: hoc eſt, non poteſt Deo eſſe fidelis, qui vxori ſuæ perfidus eſt: ſicut nec ex diuerſo conſcientiam ſeruat, qui Deo fidem non ſeruat, ſed altera alterius fornicationis eſt accuſatrix. Nã etſi interim non præuaricatur laſciuus, tamen iam in eo ſtatutus eſt vt præuaricetur, ſi corruptio perſuaſionis acceſſerit. Et illi quidem ſecundum carnem interrogant, quæ pati merebantur ſecundum ſpiritum: *Si licet dimittere vxorem quacunque ex cauſa?* Chriſtus autem reſpondit eis, quod facere eos non decebat, dicens: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur.* Sicut enim vxorem quocunq; modo contra voluntatem viri agentem, dignum eſt repellere, non eſt autem iuſtum quantum ad grauitatem viri, niſi ob cauſam fornicationis: Sic & eccleſia quocunq; modo contra volũtatem egerit Chriſti, digna eſt abijci: non autem abijcitur propter longanimitatem Chriſti, niſi ſola cauſa tranſgreſſionis. Sicut enim ſi Chriſtus prius dimiſiſſet eccleſiam Iudæorum non eis ſubminiſtrans per ſcripturas notitiam ſuæ diuinitatis, ipſe faciebat eam adulteram cum dijs extraneis, quoniam natura rationabilis & ſubdita Deo creata, ſine Deo non poteſt eſſe: ſic Chriſto ſemper eis ſcientiam ſuæ diuinitatis ſubminiſtrante, quoniam ſynagogam ſpernens tranſibat ad idola, inexcuſabilis adultera reperta eſt. Propter quod repulit Chriſtũ, non repulit eam Chriſtus: non quacunque ex cauſa, ſed propter cauſam fornicationis ipſius: qa non ſolum relicto Chriſto diabolo ſe coniunxit, ſed etiam interfecit, pro quo mori debuerat. Ab initio enim Deus genuit Chriſtum: deinde creauit hominem, rationabilem naturam angelorum & animarum, quaſi cõiugem & potentem ſuſcipere verbum ipſius. Ideo clamat: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et multis quidem modis homo ſeparat quod cõiunxit Deus. Quando enim quis audet † (†præſumit) dicere aut facere aliquid, per quod ſcandalizati homines recedant à Chriſto: homo ſeparat quod Deus coniunxit. Sed & ſi nullus alter hoc faciat, ipſe autem homo peccans à Deo recedat, repellens ſanctum † (†ſpiritum) eius à ſe, homo videtur ſeparaſſe quod Deus coniunxit. *Dicunt ei diſcipuli: Si ita eſt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere.* Audientes cogitabant apud ſe: Mulier bona difficilè inuenitur, proteſtante Salo-

A mone: *In mille virum bonum inuenies: in omnibus autem his mulierem non inuenies.* (Eccleſ. 7. Mulieris mala deſcriptio.) Quid autem eſt aliud mulier, niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimẽtum, mali natura, boni colore depicta? Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autem vere tormẽtum eſt: neceſſe eſt, vt aut dimittentes adulterium alterum faciamus, aut tenẽtes quoti-

B dianas pugnas & amaritudines habeam⁹. Ideo reſponderunt: *Si ita eſt viri cauſa cum vxore, non expedit nubere.* Tunc dominus non dixit, quia expedit, ſed magis conſenſit, quia non expedit: ſed infirmitatem carnis aſpiciens, dixit: *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.* Non dixit, non omnes poſſunt: ſed, *non omnes capiunt*: id eſt, omnes quidem capere poſſunt ſed non tamen omnes capere volũt. Palma propoſita eſt. Qui concupiſcit gloriam,

C non cogitat de labore. Nemo vinceret, ſi omnes periculum pugnæ timerent. Ex eo quod quidam non poſſunt, & à propoſito continẽtiæ cadunt, non debemus circa virtutem caſtitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non examinant cæteros, ſed dicunt illis ſic datum fuiſſe, rem non applicant pugnæ, ſed homini: quantò magis nos cadentium negligentię imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod autem dicit, quibus da-

D tum eſt: non hoc ſignificat, quoniam quibuſdam datur, quibuſdam non datur: ſed illud oſtẽdit, quia niſi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia nõ denegatur, in euangelio dominus dicit: *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur.* (Supr. 7. a. & Luc. 11. b.) Debet autem voluntas pręcedere, & ſic ſequitur gratia. Nam nec gratia ſine vo-

E luntate aliquid operatur, nec voluntas ſine gratia poteſt. Nam & terra non germinat, niſi pluuiam ſuſceperit, nec pluuia fructificat ſine terra. *Sunt eunuchi, qui ſic nati ſunt ex vtero matris ſuæ: & ſunt eunuchi, qui ab hominibus fiunt: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos eunuchos fecerunt propter regnũ cælorum.* Tanquam ſi dicat aliquis: Quid dicis domine? Si ex quacunque cauſa cõtigerit homini vxorem non habere: an continentiæ habebit mercedẽ? Non ſemper. Sicut .n. pec-

F catũ ſine voluntate opus non facit, ita iuſtitia ex opere nõ conſummatur, niſi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate cõmittunt. Niſi enim ex voluntate ſola fornicatio cõſummaretur, nunquam dominus diceret: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam,* (Matt. 5. c.)

mœchatus eſt eam in corde ſuo. Ergo voluntas ſine corpore † frequẽter peccat. [† *opere.*] Illa eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitatis corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. Ideo dicit: *Sunt eunuchi qui ſic naſcuntur ex vtero matris ſuæ: ſunt eunuchi qui ab hominibus fiunt:* ſed illos tenet neceſſitas, hunc autem tertium coronat voluntas. Quòd autem ſic naſcuntur, à creatione fit: quomodo naſcuntur & A ſex digitos habentes, aut quatuor, & ſimilia. Si enim Deus, ſicut ab initio conſtituit, vnamquanque naturam ſic dimitteret, illam immutabiliter ſemper in ſuo ordine permanere, in obliuionem deduceretur coram hominibus operatio Dei. Nam æſtimaretur natura rerum ipſa ſe regere: vtputa conſtituit Deus naturaliter, vt in hyeme frigora ſint, calor autem in æſtate, vt terra fructum proferat, vt pluuia deſcendat de cœlo. Si hæc ſicut ab initio conſti- B tuta ſunt, ita in ſuo ſtatu immutabiliter perſeuerarent, inueniretur Deus ab initio quidem conſtituiſſe, & de cætero omnem naturam in ſua poteſtate reliquiſſe, & per hoc fieret vt iam creatura neceſſarium nõ haberet factorẽ. Ideo ergo natura rerũ cõuertitur contra naturã ſuã interdum, vt ſemper deus naturarum opifex in memoriam reducatur, & ſemper neceſſarius ſit factor ſuæ naturæ: & non ſolùm ſemel, ſed quotidie opera ſua facere videatur. [*Qua de cauſa cõtra curſum natura aliqua interdum eueniant.*] [*Ioan 9.a.*] Propterea C in euangelio de cæco, qui ſic natus fuerat, dominus dicit: *Neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei.* Non ſolùm ſimpliciter intelligendum eſt, ſicut multi putant, vt cæco ſanato Dei potentia cognoſcatur, id eſt operans Deus. Alioqui omnibus infirmitatibus ſanatis, Dei potentia cognoſcitur: ſed ideo in illis perſona hoc dicit, quia contra regulam naturæ ſine oculis erat creatus, vt in tranſuerſione naturæ opus Dei in- D telligatur dum emendatur natura. *Tunc oblati ſunt ei pueri, vt manus eis imponeret, & oraret.* *Tunc*, ſcilicet quando Dominus de caſtitate ſermonem faciebat, & beatos pronunciabat eunuchos. De gloria enim continentiæ Domino referente atque dicente: *Sunt qui ſe eunuchiſant propter regnum cælorum:* audientes quidam obtulerunt ei infantes, pueros caſtitate mundiſſimos, Putabant enim, quia Dominus corpore mundos tantum laudaret, E & non voluntate: neſcientes quia Dominus non illos beatificauit eunuchos, quos pueritiæ neceſſitas facit caſtos, ſed continentię virtus. *Diſcipuli autem vetabant eos.* O caro amica rerum malarum, & non amica rerum bonarũ: quia nõ delectatur in bono, ideo facilè obliuiſcitur bonum: malum autem quicquid audierit, quaſi naturaliter in corde ſuo plantatum, ſic retinet ſemper. Nam nunquam poteſt aliquis obliuiſci quod diligit, nec retinere quod F odit. Ante enim modicum Chriſtus accipiens puerum dixerat: [*Supr.10.a*] *Niſi facti fueritis ſicut puer iſte, non intrabitis in regnum cælorum.* Et ecce ſtatim obliti diſcipuli puerilis innocentiæ, vetabant ad Chriſtum pueros quaſi indignos accedere, ad quorum ſimilitudinem ipſi fuerant inuitati. Nam quis mereatur appropinquare Chriſto, ſi repellitur ab eo infantia ſimplex? Putabant enim ſe honorem facere Chriſto, damnum facientes gloriæ eius. Nã quemadmodũm damnum eſt medico, ſi ſubtrahantur infirmi: ſic damnũ eſt Chriſto, non habere quos ſaluet. Si enim expectans Samaritanos peccatores, de quibus ipſe mandauit quaſi de indignis, *In ciuitates Samaritanorum ne intraueritis*: [*Supr.10.a*] A tamen ſic de aduentu eorum gaudebat, [*Luc.10.f.*] vt diceret: *Eſcam habeo manducare, quam vos neſcitis*: [*Ioan.4.d.*] putas quantò magis eſuriebat ſalutem innocentium puerorum? Ideo dixit: *Nolite vetare pueros.* Nam ſi ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios ad patrem venire? Si autem peccatores futuri ſunt, vt quid ſententiam condemnationis profertis antequam culpam videatis? *Talium eſt enim regnũ cœlorum.* Talium, non omnium. Nam quales modò ſunt, meum B eſt: quales autem poſteà futuri ſunt, ipſorum. Quod ergo meum eſt honorate: quod autem ipſorum fuerit, miſeremini. Talium eſt enim regnum cœlorum, qui caſti ſunt ex virtute ſicut pueri ex ætate. Talium eſt, qui ſimplices oculos habent ſicut pueri, & non cognoſcunt differentias perſonarum. Ecce enim puer, ſi viderit hominem, nihil aliud videt in eo, niſi hoc ſolum quia homo eſt: non dignitatem eius intelligit, non conſiderat veſtem C ipſius. Vir autem perfectus, cùm hominem viderit, non aſpicit quia homo eſt: ſed ſtatim cogitat de dignitate illius, & æſtimat veſtimẽta ipſius. Vides ergo, quia ſapientior eſt imperfectus puer, quam perfectus vir? Vir enim non hominem aſpicit, quem Deus fecit Dominus: ſed ornatum, quem diabolus adinuenit. Puer autem non ornatum aſpicit quem diabolus adinuenit, ſed hominem quem Deus creauit. Priuſquam puer veneno diabolico D mundialis malitiæ repletus fuerit, cognoſcit opus factoris: cum verò inebriatus fuerit mundi ſpiritu, iam non aſpicit opus factoris, ſed illecebras corruptoris. Præſens locus inſtruit omnes parentes, vt filios ſuos indeſinenter ſacerdotibus offerant: quia ſi ſacerdotibus offerunt, offerunt Chriſto. Non enim ſacerdos manus imponit, ſed Chriſtus, in cuius nomine manus imponitur. Si enim qui eſcas ſuas per orationem non offert E Deo, coinquinatas eas manducat, ſecundum quod de illis ait Apoſtolus: *Quoniam omnis creatura Dei bona, & nihil eijciendum quod cum gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* [*1.Tim.4.b.*] Dicens enim, *ſanctificatur per verbum Dei & orationem*: oſtendit, quia maculata eſt, niſi per orationem fuerit omnis eſca mundata & ſanctificata: quantò magis pueros offerri Deo & ſanctificari neceſſe eſt? F Cauſa autem ſanctificandarum eſcarum hæc eſt, *quoniam mundus totus in maligno poſitus eſt.* [*1.Ioan 5.d*] Ergo & omnis res corporalis, quoniam mundi eſt pars, in maligno eſt poſita, & ipſam propterea oportet ſanctificari. Conſequenter & infantes quando naſcuntur, & ipſi quantum ad carnem in

mali-

Digitized by Google

maligno ſunt poſiti: quoniam & omnis caro quaſi pars mundi, in maligno poſita eſt. Propterea neceſſe eſt offerri pueros, vt aſſiduè ſuper eos oratio fiat: quoniam eſcam ſemel ſanctificari neceſſe eſt. Manducamus enim eam, & tranſit: hominem autem quem indeſinenter aduerſarius perſequitur & ſordidat, ſemper ſanctificari neceſſe eſt. Aliter: Conuenienter confutatis Iudæi tentatoribus & laſciuis, offeruntur pueri Chriſto in myſterium gentium in fide paruulorum, & lactis adhuc ſolius capientium eſcam, quos obtulerunt Chriſto patres eorum: ſicut ordinis eſt intelligere, poſita ſunt euangelia gentium ſingularum, quod diſcipuli in figura principum Iudaici populi prohibebant: quoniam ſemper Iudæi omnia faciebant, ne gentes ſaluarentur introductæ ad fidem.

HOMILIA XXXIII.

EX CAP. XIX.

Et ecce vir vnus acceſſit ad eum, & ait: Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Et reliqua.

NOn ſine ratione quærendum eſt in hoc loco, cur hic de iſto adoleſcente Chriſtum interrogante, *Magiſter bone, quid boni faciam, vt vitam æternam poſſideam*: cùm dominus impleuiſſet narrationem, in fine ſic addidit: *Multi enim erunt*, inquit, *primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi*. Quod de Iudæis & Gentibus dictũ eſſe dubitat nemo. Ne fortè ergo hic adoleſcens in myſterio introducitur Iudaici populi ſemp adoleſcentuli, ſemper gloriantis & leuis. Sic enim facere ſolet Chriſtus plerunque, quando de myſterio alicuius rei eſt locuturus, antè introducit corporaliter facientem idipſum, vt ex eo occaſionem inueniens, corporalem narrationem myſterij, quàm rei propoſitum exequatur: Vtputa, cum de compeſcenda iactantia Phariſæorum apud Lucam locuturus fuiſſet, (Luc. 14. a.) introducit primò hydropicum, & ſanauit, vt in corporali tumore hydropici, iactantiæ Phariſæorum pungeretur † inflatio. († prapingeretur.) Sic & hîc cùm de refutatione Iudæorum, & electione Gentium myſterium exponere voluiſſet, ex eo verbo quod dicit ad Petrum: *Et omnis qui reliquerit patrem & matrem, &c.* (Infrà d.) vſque ad parabolam ſubſequentem de mercenarijs conductis in vineam, hora prima, tertia, ſexta, & nona, & vndecima, quomodo gentes proponendæ erant Iudæis: introduxit iſtum adoleſcentem gloriantem, & leuem, & amantem amplius bona ſua carnalia, quàm cœleſtia Chriſti promiſſa: vt paſſione corporali adoleſcentis iſti⁹, Iudaici populi ſpiritualis paſſio demonſtraretur: propter quam Chriſto non credidit: id eſt propter placentia ſibi, propter iactantiam vanam, propter quæſtus quos capiebat ex lege, remanſit in lege. Propterea quæcunque dicuntur de adoleſcentulo iſto, ſic ſunt accipienda, quaſi de populo Iudaico dicta. Iudaicus ergo populus erat adoleſcens, non ætate, ſed leuitate: moribus immaturus, non annis. Nam omnia quidem vitia carnalia, iuuenilia ſunt, ſicut dixit Apoſtolus: *Iuuenilia enim deſideria fuge, ſectare iuſtitiam, miſericordiam, pietatem, &c.* (2. Tim. 2. d.) Præcipuum autem vitiũ iuuenile eſt gloriatio, quæ ampli⁹ vult videri, quàm eſt: aut in toto vult videri non eſſe qualis eſt. Nam ſic † populum Iudaicum fuiſſe cognouimus († al. vult videri, & non eſſe: ſicut populũ, &c.) A in ſcripturis, ſicut & dominus dicit de illis: *Faciunt omnia, vt ab hominibus videantur.* Item: *Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui diligitis primas cathedras in ſynagogis, &c.* (Infr. 23. b.) Item: *Væ vobis qui iuſtificatis voſipſos: Deus autem cognoſcit corda veſtra.* (Luc. 16. d.) Propter quod & ficus dicti ſunt, habentes folia ſine fructu, id eſt ſpeciem ſanctitatis, non ipſam ſanctitatem, quam æſtimatione quidem iuſtitiæ ſectabantur, opera autem abhorrebant. Et vide quomodo in B exordio ipſo narrationis populi Iudaici mores ſignificat. Dicit enim: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt vitam æternam poſſideam?* Quia ſemp Iudęi interrogatores Dei fuerunt, & non obauditores: laudatores ſanctorum, & non imitatores: auditores legis, & non factores: ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes: gloriantes in lege, & per præuaricationem legis dominum Deum inhonorantes. Adhuc & illud conſidera, quia C nihil de actione Dei interrogat quid credat, aut quomodo credat: ſed hoc: *Quid faciendo vitam æternam poſſideat*: quia omnis ſpes ſalutis apud Iudæos in operibus erat, non in fide, ſicut dicit Apoſtolus de illis & Gentibus: *Quoniam gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, in legis iuſtitiam peruenerunt: quia non ex operibus, ſed ex fide: Iſraël autem ſectando legis iuſtitiam, in legem iuſtitiæ non peruenit: quia non ex fide, ſed ex operibus.* (Rom. 9. ſ.) Prima autem iuſtitia eſt D cognoſcere Deum patrem, & Chriſtum eius: nouiſſima autem iuſtitia, eſt facere opera bona: ſicut cum dominus dixiſſet quibuſdam Iudæis: *Operamini cibum, qui non perit, ſed qui permanet.* (Ioan. 6. c.) Interrogantibus eis: *Quid faciemus, vt operemur opus Dei?* Reſpondit: *hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem ille miſit.* Illi autem opus agnitionis Dei negligentes, quod eſt præcipuum Chriſtiani opus, ſemper ad diabolum tranſibant, & de operibus iuſtitiæ re- E quirebant. Propterea Dei agnitionem perdiderunt, & opera iuſtitiæ nunquam impleuerunt: quia virtus faciendæ iuſtitiæ, agnitio Dei eſt. *Dicit ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi vnus Deus.* Nũquid nõ erat ipſe bonus, cùm eſſet filius Dei Deus? Nã quemadmodum cum ipſe ſit filius Dei, & ipſe Deus eſt, quaſi filius: ſic cum ſit bonus Deus, & ipſe filius Dei ſine dubio bonus eſt, quaſi filius boni. Sicque Iudaicus popul⁹ vni⁹ Dei habens F agnitionem, Chriſtũ nec filiũ Dei, nec Deum cognoſcere volebat. Hac ratione laudem ſibi oblatam ab eo repulit, quia non quaſi Deum bonum, ſed quaſi hominem bonum eum dicebat. Quod non feciſſet, ſi ille quaſi Deum bonum, bonũ eũ dixiſſet. Et vere quantum ad Iudæos, qui vnum Deũ colebant, & Chriſtum

Dei

Dei filium non cognoſcebant, nemo erat bonus, niſi vnus Deus: apud fideles verò, ſicut vnus Deus pater eſt bonus, ſic & vnigenitus Deus nihilominus bonus eſt. Puto autem, ſi dixiſſet ei, Magiſter ſancte, aut etiam iuſte, ſimiliter reſpondiſſet: Quid me dicis ſanctũ, aut iuſtum? Nemo ſanctus, niſi vnus Deus: nemo iuſtus, niſi vnus Deus. Ex quibus omnibus diſcimus, quoniam ſicut tunc Chriſtus laudem eius repulit, q̃a non cognoſcebat eum, ſic ſem- [A] per repellit laudes omnium ignorantium: conſequenter nec pater ſuſcipit laudes eorum qui non cognoſcunt eum ſecundũ quod eſt. Nunquid gentes non cognoſcebant Deum & honorabant † ſecundum quod Athenienſibus dicebat Apoſtolus: *Perambulans enim ſimulachra veſtra, inueniens aram ignoti Dei. Quem ergo vos ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.* Sed non ſuſcipiebat culturam eorum, quia non cognoſcebant eum ſecundum quod ipſe cognoſci volebat. Si autem nec Chriſtus ſuſcipiebat laudes Iudæorum, nec Deus pater gentium: quia non cognoſcebant eum ſecundum quod decebat cognoſcere eos: ſine dubio nec hæreticorum ſuſcipiunt laudem, vel pater, vel filius, quoniam nec ipſi cognoſcũt quis pater, quis filius, errantes de ambobus, † & confundentes vtrunque: quoniam qui filium cognoſcit, ille & patrẽ cognoſcit. Quòd ſi laudes eorum non ſuſcipiunt, conſequenter nec opera, quamuis videantur iuſta. Propterea cùm dixerint: *Nos in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus*: dicit eis Ieſus: *Diſcedite à me, neſcio qui eſtis. Si vis venire in vitam, ſerua mandata.* Quàm ſapienter ait, *ſerua.* Ille enim interrogauerat, *quid boni faciam?* iſte contra illi reſpondit, *ſerua.* Non dixit, diſce mandata, quia Deus docuerat eum, factor naturæ rationabilis: ſed *ſerua*, quia non ſerua- [D] bat. Nam in hoc quod admonetur ſeruare, oſtenditur non ſeruaſſe. Nam non eſt ille bonus, qui interrogat de bono, ſed qui facit q̃ bonum eſt, *Non occides.* In perſona quidem loquens vnius illius quicunque fuerit, conuenienter loquitur perſonæ populi Iudæorum. Quæcunque enim ſciebat, quaſi Deus, populum Iudaicum eſſe facturum, vel in ſe, vel in diſcipulos, vel iam facere: anticipans eadem ipſa, præmonet eos, & dicit: Si vis intrare in vitam, [E] non occidas. Sed occiderunt & ipſum, & diſcipulos eius. *Ne adulteretis.* Sed adulterati ſunt recedentes à Deo ſuo, & viro animarum ſuarum, cum diabolo corruptore. *Ne furtum facias.* Sed fecerunt, furantes quidem fidem diuinitatis eius ex opere, & dicentes: *Hic non eijcit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum*: ne per opus illud crederent Chriſto. Item furati ſunt veritatem reſurrectionis eius de toto mundo, quantum ad ſe, dantes pecu- [F] niam multam militibus, vt dicerent, quia nobis dormientibus, nocte venerunt diſcipuli eius, & furati ſunt corpus eius. *Non falſum teſtimonium dices.* Sed dixerunt contra ſcripturas, *hunc ſcimus vnde eſt.* Deinde falſum teſtimonium protulerunt, dicentes: *Nos audiuimus eum dicentem, quoniam ego diſſoluam templum hoc manuum factum, & in triduo reædificabo illud.* Similia & in Stephanum dixerunt. *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Sed non honorauerunt neque patrem ſuum Deum, qui ſeminauerat eos, neque matrem ſuam eccleſiam patriarcharum & prophetarum cœleſtem: ſed tanquam genimina viperarum ruperunt eos, exierunt ab eis. *Et diliges proximum tuum ſicut* [A] *teipſum.* Sed non dixerunt Chriſtum factum ſibi proximum, ſecundum carnis cognationem. Quoniam ergo & olim per Moſen hæc eis ſeruare præcepit, & poſteà per ſeipſum: illi autem non ſeruauerunt, ideo non intrauerunt in vitam, id eſt in agnitionem Dei patris & Chriſti. *Et reſpondit: Hæc omnia ſeruaui à iuuentute meâ.* Natiuitas Iudaici populi fuit ex tempore Abrahæ, vſque ad exitum eius de Ægypto. Tunc enim quaſi infans fuit popu- [B] lus ille, ſicut Deus apud Ezechielem prophetam teſtatur, dicens ad Hieruſalem: *In qua die nata es, non eſt præciſus tuus vmbilicus, & non alligauerunt mamillas tuas: & etiam in aqua non es lota in ſalutem, neque oleo vncta es neque ſale ſalita, neque pannis inuoluta es: neque pepercit oculus meus in te, vt facerẽ tibi vnum ex iſtis omnibus, vt pararetur aliquid ſuper te, & proiecta es in faciem campi, & in prauitate animæ tua, in qua die nata es. Et tranſiui ad te & vidi te con-* [C] *ſperſam in ſanguine tuo, & dixi tibi: De ſanguine tuo bibes. Et multiplicaui te: ſicut hortum agri dedi te, & multiplicata es, & magnificata es, & intraſti in ciuitates ciuitatum.* Iuuentus autem eius fuit ex tempore Moſi, vſque ad reges. Virilitas autem eius ex tempore regum eius, vſque ad tranſmigrationem Babylonis. Senectus autem eius à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, quando & mortuus eſt populus ille, propriam interficiens vitam. [D] De iſtis autem ætatibus ſuis etiam per prophetam teſtatur populus ille, & dicit: *Domine, memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius: Domine, quam docuiſti me ex iuuentute mea*, id eſt ex tempore Moſi, quando legem ad eruditionem ſuam accepit. *Et vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua*: quod eſt in tempore regum. *Et vſque ad ſenectam & ſenium Deus ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt*: quod factum eſt in tem- [E] pore Chriſti, quando qui digni fuerunt ex eis credere in Chriſtum, brachium domini annunciauerunt omni generationi gentium, poſtmodum credenti in Chriſto. Quàm congruum autem populus ille Iudaicus dedit reſponſum, qui tamen corde nunquam credebat, ſemper ore commendabat ſe dicens: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea.* Quod non erat verum. Nam & prophetas occidit, cumque idolis ſemper adulteratus eſt, & furtum ve- [F] ritatis ſcripturarum ſemper commiſit, ſicut etiam dominus dicit de illis: *Quia irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Et falſa teſtimonia dixit in interfectoribus prophetarum, maximè in Eſaiam, apud regem Manaſſem, dicens: *Quia principes veſtros, Sodomitas appellat: Et populum Iſraeliticum,* Gomor-

[Margin notes: † nõ colebãt eum, & ignorabant. Act. 17. e. — † de ſubſtantia amborũ. — Supr. 7. c. — Supr. 12. c. Luc. 11. b. — Infr. 27. g. — Infr. 7. d. — Ibid. 2. d. — Act. 7. f. — Ezech. 16. a. — Pſal. 70. c. — Supr. 15. a. — Eſa. 1. c.]

Digitized by Google

Gamorbeos, dominum ſabaoth ſe vidiſſe blaſphemat, † cùm dicat Deus: *Nemo videbit faciem meam, & viuet*: propter quod & ſerratus eſt lignea ſerra.

† confirmat.
Eſa.33.d.

Sed omnia illa ſpecialiter conuincere Chriſt⁹ omittens, quaſi ex alijs argumentis vult populum Iudaicum oſtendere nihil horum vnquam ſeruaſſe, dicens, *Reſpondit Ieſus: Adhuc tibi reſtat vnum, Vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & & veni ſequere me.* Ac ſi dicat: Scio quidem quia mentitus es, & interim accipio hæc quaſi vera. Si ergo omnia iſta ſeruaſti à iuuẽtute tua, vt fias perfectus, *vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me.* Quæ ſunt quæ poſſidebat Iudaicus populus? Puto quod illa quæ dicit Lucas hoc modo: *Ad horam autem cœnæ miſit inuitatos vocare: illi autem recuſauerunt, & vnus dixit: Villam emi, & vado videre illam: & alius, Iuga boum emi quinque & vado probare ea: alius autem, vxorem duxi, & ideo non poſſum venire.* Quorum omnium interpretatio ſpiritualis facta eſt in proprio loco. Hic autem hoc dicimus tantùm, quia ex quibus cauſis illic ponuntur Iudæi non veniſſe ad Chriſtum, ex ipſis cauſis carnalibus, & terrenis intelligitur populus receſſiſſe à Chriſto: Tantum † differentia in hoc eſt, quòd illic Iudæi ponuntur non veniſſe ad Chriſtum: quia amore carnalium rerum & terrenarum occupati, nec permanſerunt in Chriſto, nec conſiderauerunt opera eius, nec audierunt ſapientiam eius: propterea nõ cognouerunt eum filium Dei, nec venerunt ad eum. Hic autem illum populum Iudæorum demonſtrat, qui vel ex prophetis, vel ex operibus, vel doctrinis eius cognouerunt filium Dei: & concupiſcentia lucrorum carnalium, vel bonorum quæ conſequebantur ex lege carnali, propter auaritiam receſſerunt à Chriſto, non ignorantes diuinitatem eius, ſed non ſuſtinentes veram iuſtitiam eius.

Luc.14.d.
† al. tamẽ

Quæ ſunt ergo bona Iudaici populi, quæ vendere, & pauperibus dare mandantur? Primum quidem agnitio Dei viuus, lex, templum, ſacerdotium, leuitica & diuerſa genera ſacrificiorum, quibus omnibus carnaliter vtens populus ille, quaſi poſſeſſiones fructiferas poſſidebat. Quæ quantum ad æſtimationem quidem Iudæorum magna videbantur, & multa: quantum autem ad Chriſti promiſſa, pauca, & nimis exigua. Quæ omnia mandantur dari Gentibus, ſpecialiter pauperibus, & nihil horum habentibus, in quibus populus ille Iudæorum fuerat diues. De hoc enim populo Iudæorum diuite & contemnendo, † & de populo gentium paupere & ditando dicit Maria in Euangelio: *Pauperes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* Hoc ergo dicit dominus ad populum Iudæorum, ſuadens eis, quod melius eſt vnius Dei agnitionem vendere: vade, & trade eam gentibus pauperibus, & non habentibus Dei vnius & veri agnitionem: tu autem aſcende ad maius, veni & ſequere etiam me, vt cognoſcas quoniam hæc eſt vita æterna, cognoſcere non ſolum verum Deum, ſed etiam Chriſtum Ieſum, quem miſit ipſe. Poſſides templum: trade id gentibus pauperibus, & non habentibus templũ Dei, & in primis venientibus ad agnitionem Dei, & veni ſequere me, vt & ipſe efficiaris templum Dei. Nam imperfectorum, & incipientium eſt habere templum Dei: perfectorum eſt templum Dei eſſe. Poſſides legem: trade eam pauperibus gentibus, & non habentibus legem: tu autem veni, ſequere me, & eris in gratia ſciens, quia lex non eſt poſita iuſtis, ſed impijs peccatoribus: gratia autẽ perfe-

† al. contemnẽte.
Luc.1.d.

A ctionis eſt præmium. Poſſides legis diuerſa mandata, vtputa habes hoc mandatum: *Audi Iſraël, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt*: trade ea pauperibus gentibus, non habentibus vnum Deum. Habes, *non facies idolum*: trade hoc pauperibus gentibus, & per ignorantiam idola multa colentibus: tu autem ſequere me, vt habeas vitam æternam. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcas vnum Deum verum, & Ieſum Chriſtum, quem miſit.* Habes, *Non occides*: tra-

Deut.6.a.
Leui.26.a.
Ioan.17.a.

B de hoc gentibus homicidia multa facientibus: tu autem ſequere me, vt non iraſcaris. Habes, *Ne adulteraris*: trade hoc gentibus laſciuis, vt diſcant non adulterari: tu autem ſequere me, vt ne concupiſcas. Habes, *Non periurabis*: trade hoc gentibus, vt diſcant non periurare: tu autem ſequere me, vt non iures. Habes, *Oculum pro oculo, dentem pro dente*: trade hoc gentibus, vt nihil mali patientes inferant mala: tu autem ſequere me, vt qui te percuſſerit

Exo 20.c. & Deut. 5.b. & Ro. 13.c.
Exo.21.b.

C in maxillam vnam, præbeas illi & alteram. Habes, *vt odias inimicos: & vt diligas amicos*: da hoc pauperibus gentibus abſque omni iuſtitia, qui nec amicis ſuis bonam conſcientiam ſeruabant: tu autem ſequere me, vt etiam inimicos diligas: quoniam hæc omnia pauperes debent habere, vt conſoletur vita eorum in ipſis. Incipientium ſunt omnia illa, non perfectorum. Si ergo hæc omnia tradideris pauperibus gentibus, & ſecutus me fueris, per hæc maiora

Leui 19.d & Matt. 5.g.

D quæ dixi, manifeſtum eſt, quia omnia illa à iuuentute ſeruaſti, & proficiens in ſenectute tua, quæ iuuenum erant euacuaſti. Si autem per hæc maiora me ſequi nolueris, manifeſtum eſt quoniam omnia illa non ſolum à iuuentute tua non cuſtodiſti, ſed nec modò etiam in ſenectute tua conſeruas. Quomodo autem poteſt fieri, vt ſterilis eius ſit ſenectus, cuius fœcunda fuit iuuentus? Nec eſt poſſibile, vt non creſcat in illo bono, qui cœpit ab ipſo bono. Nam

E non ſtat eum in ſuo ſtatu peiorem fieri, † ſed neceſſe eſt, vt exercitatus ſemper creſcat ad melius. *Ille autem his auditis, triſtis abijt: erat enim habens multas poſſeſſiones.* Nam verè propter duas cauſas Iudaicus populus receſſit à Chriſto. Aut propter peccata ſua, quia nunq̃ ſeruauerat Dei mandata, ſicut dominus ad Nicodemum loquens teſtatur, dicens: *Qui autem non credit in filium Dei, iam iudicatus eſt.* Hoc autem iudicium eſt, quoniam lux venit in hunc mun-

† Nam nõ ſtat ſibi in ſuo ſtatu priori.
Matt.3.b.

F dum, & homines magis amauerunt tenebras quàm lumen: erant enim opera eorum mala. *Omnis enim qui malum agit, non venit ad lumen, ne manifeſtentur opera eius.* At propter lucra carnalia, quæ conferebant ei conſuetudines legis: ſicut oſtendit parabola, in qua ſe inuitati excuſauerunt propter villam,

Ioan.3.a.

pro-

Digitized by Google

propter boues, id eſt propter lucra carnalia. *Infr. 12 a & Luca 14. d.* Nam ſacerdotes quidẽ non venerunt ad Chriſtum, ne ſacrificiorũ lucra amitterent: populus autem, quia per ſacrificia (vt putabant) delebantur peccata eorũ. Qualis autẽ emundatio fit in eo, qui in ſanguine animaliũ veniã conſequitur peccatorum? Quantũ enim dolet de occiſione animalium, tantum & emundatur populus. *Pſal. 50. d.* Propterea dicit propheta: *Si voluiſſes, ſacrificium dediſſem, vtique holocauſtis non* A *delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c.* Quomodo autem populus Iudaicus triſtis ſecundum animam abijt à Chriſto, intelligit qui conſiderat quæ eſt lætitia ſpiritualis. Lætitia enim cordis eſt bonam conſcientiam habere ad Deum, & ſpiritualiter eſſe gaudentem, ac propter hoc non deſperantem. Quomodo autem poterat populus ille habere bonam conſcientiam ad Deum, & ſpiritualiter eſſe gaudens, qui intelligens Chriſtum B per opera eius eſſe filium Dei, propter peccata ſua, aut propter lucra carnalia legis contemnens Chriſtum, maluit eſſe in corporalibus poſſeſſionibus legis, quã in gratia Chriſti? Ideo autem & abeunte illo dominus dicit: *Quam difficile diues intrabit in regnum cœlorum. Facilius eſt camelũ per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Quoniam facilius gentes, quę fuerant tortuoſo animo, intraturę fuerant per anguſtũ oſtiũ regni cœleſtis, quàm C Iudæi qui diuites videbãtur. Diuites autẽ erant Iudæi in lege, in prophetis, cæteriſque patriarchis, in ſcripturis diuites, in templo, in ſacerdotibus, in leuitis, in ſacrificijs, cæteriſque diſpoſitionibus ad religionem pertinentibus: quę omnia nõ illos ædificauerunt in ſanctitate, ſed inflauerunt ſuperbia. Apud ſe quidem delectabantur ſeruire diabolo, coram alijs autem volebant apparere Dei cultores. Gentium autem animæ aſſimilatæ ſunt tortuoſis camelis, D in quibus gibbus idololatriæ ipſorũ erat: quoniam cognitio Dei erectio eſt animarũ. Vnde & homines quia acceperant à Deo ſcientiam Dei, erecti creati ſunt: animalia autẽ, quoniam non habent ſcientiam Dei, in natura ſunt fracta, id eſt incuruata †. *† in natura prona ſunt facta.* Sic & idololatria, quæ videtur eſſe erectio eorum, id eſt religio, potius depreſſio eſt animarum. Nam ſicut præ omni iuſtitia operũ maior eſt iuſtitia cognoſcere Deum: ſic præ omni peccato maius peccatum E eſt idola adorare. Sicut ergo gibbus cameli, qui videtur eſſe erectio ſublimitatis corporis eius, ipſe eſt magis depreſſio eius, & deformitas: ideo nec collum eius ſurſum erigere poteſt gibbo depreſſus: Sic idololatria Gentium, quæ videtur illis eſſe maxima res, ſpiritualis iuſtitiæ religioſitas, & erectio animarum illorum: ipſa eſt magis iniquitas, & incuruatio, & depreſſio animarum ipſorum. Ideo enim nec caput animarum ipſorum ſurſum erigere poſ- F ſunt ad Deum, nec ad Dei notitiam peruenire, depreſſi idololatria ſua. Et quemadmodum ſupra dorſum omnium iumentorum non ſtat ſarcina, niſi fortiter fuerit colligata ad ipſum: ſupra camelum autem etiam ſine recolligatione repauſat: (nam ipſe gibbus ſarcinam tenet in ſe, aptus eſt enim ad pondera baiulanda.) Ita in cæteris quidem peccatoribus non † cognoſcentibus Deum: *† tamen.* Omnes enim peccatores iumenta dicuntur, ſicut dictum eſt: *Pſal. 35. b.* *Homines & iumenta ſaluabis domine*: non ſtat ſarcina peccatorum in corde ipſorum, niſi cum magna violentia, & virtute diabolus tenuerit in corde ipſorum, alligans eam delectationibus. Ipſa enim cognitio Dei excutit à ſe pondera pec- A catorum, niſi hoc modo quo diximus fuerint colligata. In gentibus autem ſine labore diabolus tenet peccata: quia non eſt illis cognitio Dei, quæ excutiat pondera peccatorum, ſed idololatria ipſa, quaſi gibbus retinet in ſe vniuerſa peccata: apta eſt enim ad baiulanda pondera peccatorum. Dum .n. ſciunt Gentes idola ſua neque videre, neq; audire, neq; intelligere quæ aguntur, neque iraſci, neque vindicare poſſe: non ſolũ non ſe abſtinent ab idololatria, B & non ſe conuertunt ad verum Deum, ſed quotidie magis addunt peccata. ſicut ait Salomon: *Eccl. 5. b.* *Peccator adiiciat ad peccandum.* Deinde omnia animalia quamuis libenter terram aſpiciant, ſemper tamen quando volunt, poſſunt tollere collum ſuum ad cœlum: ſolus camelus autem nunquam poteſt ſurſum tollere collum ſuum gibbo depreſſus: Sic omnes peccatores libenter quidem ſemper terrena aſpiciunt, † tamen quandocunq; volunt, poſſunt *† aliàs ſi* C conuertere ſe ad cœleſtem iuſtitiam: gentes autem nullo modo poſſunt explicare ſe, & ad diuina conuertere idololatria ſua curuati, & excæcati. Ideo ſicut camelus neque deorſum recto collo aſpicere poteſt, ſicut cætera animalia: neque ſurſum recto collo aſpicere poteſt ſicut homo, ſed inter ſurſum & deorſum caput eius pendet in medio: ita & Gentiles neque animalibus aſſimilantur ad plenum, neque hominibus ſimiles ſunt. Propter humanum & D rationalem intellectum ſuum hominibus non ſunt ſimiles, quia nunquã cœleſtia, ſed terrena ſemper attendunt. Deinde ſicut omnia animalia æqualia habẽt crura corporis ſui: (quantum enim habet altitudinis corpus vniuſcuiuſque animalis, tantum pene altitudinis habent & pedes eorum, aut modice amplius: præ omnibus autẽ animalibus multo amplius camelus altiores habet pedes quã corpus, homo autem æquales habet corpori ſuo pedes:) ſic omnes E viri iuſti, ſecundum quod ſunt, talia propoſita habent, cogitationes & actus. Pedes autem ſunt propoſita, quibus de re tranſeunt ad rem. Vnde & propheta dicebat: *Pſ. 130. a.* *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.* Item Apoſtolus: *2. Cor. 12. b.* *Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Peccatores autem maiora proponunt, quàm ſunt: propoſita ſua, & cogitationes, F & actus maiores faciunt, quam habent virtutes, vt ſemper maiores videantur eſſe quam ſunt: maximè autem gentiles, qui ſuper iſtam iactantiam, quam habent omnes homines peccatores, & mundiales, etiam ad ſecreta cœleſtia extẽderũt propoſita ſua, & cogitationes, & actus, volentes ſe oſtendere ſupra

quam

Digitized by Google

quàm erat natura ipſorum humana. Adhuc & alia ratione gentes aſſimilantur camelo, quoniam nec camelus ad plenum immundus eſt, nec ad plenum mundus. Mundus quidem eſt, quia reuocat & ruminat: immundus autem, quia non habet duas vngulas fiſſas. Sic & Gentes, quoniam vacuæ ſunt, nec mundæ ad plenum. Mundæ quidem fuerunt, quia & tractabant quæ Dei erant: id eſt, ruminabant, & conuerſabantur rationabiliter penè ſecundum Deũ: ſed conuerſationẽ quæ pes eſt, nõ habent diuiſam in duo, id eſt & in fidem, & in opera, ſed habent opera tantum. Et ſicut cameli pes ambulantis non diſſipat terram, ſed cum ſit mollis, concordat ei, & complectitur eam: ſic & conuerſatio Gentium, quanuis nõ eſſet bona, non erat diſſipans terrã, hoc eſt carnalẽ naturã, ſed conueniens erat naturæ carnali, & ſecundum voluntatem ipſius erat. Vt autem manifeſtum fiat quod dicimus, accipiamus exemplum q̃ dicitur apud Iob de intelligibili equo & bellatore, hoc modo: Qui in iracundia, inquit, demolitur terrã. (Iob.39.c.) Qui ergo intelligibilis & bellator, equ' Chriſti eſt, ipſum in ſe portans ſeſſorem, omne op' bonum & ſpirituale quod agit, in iracundia agit naturæ ſuæ iraſcens carnali, in eo quod diſplicet ei maleuolentia carnis: & aduerſans ei in deſtructionem carnis ſuæ agit, quod agit, & diſſipat carnem ſuam. Nã ſi quis ſpirituales virtutes exequitur, ꝓpria mortificat membra: quantò magis & diſſipat, id eſt demolitur terram? Gentiles autem etſi bona opera faciebant, tamen quia non propter Deum faciebant, ſed aut propter æſtimationem humanã, aut propter futurã nominis memoriam, aut propter hoc ſolũ, quia bonum facere, bonum eſt: ipſa conuerſatio ipſorum non diſſipabat naturam carnalem, quia hoc ipſum bonum quod propter vanum aliquid fit, & non propter Deum, ſecundum carnem eſt, & ſecundum voluntatem naturæ carnalis, & nõ eſt contrariũ naturæ carnali, propter quod nec diſſipat eam. Acus autem eſt verbum Dei, quod eſt filius Dei ipſe: cujus prima pars ſubtilis eſt, atque acuta. Subtilis, ſecundũ cauſam diuinitatis ipſius, acuta autem ſecundũ cauſam incarnationis eius. Tota recta, & nullã habens deflectionẽ, aut ſcrupulũ, per cuius vuln' paſſionis gentes iam ingreſſæ ſunt vitã æternam, qui vulnera conſuere ſolus poteſt, à quo conſuta eſt immortalitatis tunica, quæ olim conſciſſa erat ſuper Adam. Ipſa eſt acus quæ ſpiritui conſuit carnẽ, vlterius ſeparare ſe non potente. Hæc acus Iudaicum populum iunxit ſimul & Gentium, de quo dicit Apoſtolus: *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.* (Ephes.2.c.) Hæc eſt acus, quæ diruptam amicitiam angelorum & hominum copulauit. Hæc eſt acus, quæ configit & pertranſit, & vuln' nõ facit. Et vt quid difficile populus Iudaicus intrat in regnum cœlorum? Primùm, ſicut diximus, propter carnales vſus: quoniam lex corporalia habet lucra, & præſentia: Chriſtus autẽ ſpiritualia promittit & futura. Apud carnales autem homines ſemp̃ præſentia præponũtur futuris, & ſpiritualibus corporalia. Et non ſolum ſacrificiorum vſus erat carnalis, ſed & omnis promiſſio legis corporalis erat, & terrena. Si enim Chriſtianis ſuadere nõ poſſumus diuitias contemnere oportere: dicunt enim nobis, ſi noluiſſet Deus homines habere diuitias, non creaſſet eas in mundo: quantò magis difficile erat populo Iudaico diuiti ſecundum homines perſuaderi, vt derelinqueret diuitias legis, & totius Iudaici cultus, quas à Deo ſuſceperat? (A) Dicebant enim: Si Deus voluiſſet legem contemni & templũ, illa omnia cum tanta ratione & diligentia non tradidiſſet. Populum autem gentium, id eſt camelum, facile erat per foramen acus tranſire, id eſt per anguſtum oſtium de quo ſcriptum eſt: *Contendite intrare per anguſtum oſtium.* (Luc.13.c.) Quare? quia omnis cultura Gentium vana & irrationabilis erat. A cultura autem irrationabili homines rationabiles non erat magni laboris ad cultum Dei viui conuertere. (B) Et ſi Gentes cum tanto labore ab irrationabilibus Deorum ſuorũ diuelluntur culturis: quantò magis Iudæi difficilius euelluntur à rationabilibus Dei culturis? Ideo dixit: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Turbati autem ſunt diſcipuli eius, dicentes: Et quis poteſt ſaluus fieri? Quibus reſpondit: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Et verè quãtũ ad homines & incredibile & impoſſibile (C) fuit populum Iudæorum poſſe ſaluari, qui poſt tot peccata actuum iniquorũ, poſt tantas idololatrias, poſt tot prophetarum occiſiones, nouiſſime etiam ipſum dominum cœli & terræ quantum ad ſe occiderunt: ſed apud Deũ poſſibile factum eſt. Quoniã autem poſſibile fuit Deo ſaluare Iudaicum populum, multas in lege diuitias poſſidente, credentium Iudæorum multitudo teſtatur, ſiue per ipſum Chriſtum, ſiue per apoſtolos eius: vt bonita- (D) tis illius inueſtigabile pelagus humana æſtimatio non apprehendat, ſed victa miretur. Tamen quia dixit dominus: *Apud homines hoc impoſſibile eſt*, quantum ad humanam naturam, *apud Deum poſſibile*: ecce ſubito excitatur Petrus vnus de populo diuite, & ex perſona difficile credentium Iudæorum, & clamat quaſi teſtis potentiæ Dei factus, & confirmat Chriſti promiſſionem, & dicit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit no-* (E) *bis?* Quoniam autem & ipſe Petrus, & omnes apoſtoli & cæteri credentium Iudæorum contra poſſibilitatem humanam per Dei potentiam crediderunt in Chriſtum, ipſe teſtatur dicens ad Petrũ: *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt.* (Infr.16 c.) Sermo iſte conuenit ad omnes vt ſingulis quibuſcunque dicatur: quoniam beatus es tu, quia non reuelauit caro & ſanguis tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt. *Ieſus* (F) *autem dixit eis: Amẽ dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Futurum autem erat, vt in die iudicij reſponderent Iudæi: Domine, non te cognouimus filiũ Dei in (Matt.21.) corpore conſtitutũ. Quis enim hominũ videre

Poterat theſaurum in terra abſconditũ? Solem
in nube celatum? Quis ſuſpicabatur ſtellam
matutinam naſci ſuper terram? Quis putabat
mulierem quæ clauſit paradiſum, vt nemo in-
traret in eum, vt ipſa fieret prima porta para-
diſi, vt per illam lux prodiret per quã tenebræ
intrauerunt? Ergo in iniuriam tuam non nos
impulit contumacia cordis, ſed decepit con-
ſideratio carnis. Vos reſpondebitis eis: Et nos
homines fuimus ſicut & vos, ſimilem haben- A
tes animam, eandemque carnis naturam, & in
vno viximus mundo, eiſdẽ factionibus mun-
dialium ſpirituũ periclitantes, ipſis protectio-
nibus Dei adiuti: in hoc etiam vos meliores fu-
iſtis nobis, quoniam nos fuimus homines pec-
catores & ruſtici, & obſcuri in plebe, vos au-
tem ſacerdotes & ſcribæ, & principes populi.
Nos illum cognoſcere potuim⁹ homines pec-
catores & ruſtici: & vos eum cognoſcere non
potuiſtis ſacerdotes & ſcribæ, qui habebatis B
ſcripturas præ oculis veſtris quaſi lampades &
ſemitas? Nos antequam mirabilia eius vide-
remus, intelleximus eum: vos autem vel poſt
teſtimonia cunctarum virtutũ intelligere non
poteratis? Quomodo poterat fieri, vt penè tota
gens ignoraret, quẽ duodecim cognouerunt?
Eſto quia non ei credidiſtis, neſcientes eum
filium Dei: qua cauſa interfeciſtis eum, nul-
lam culpam inuenientes in eum? Sed in nobis
bona voluntas facta eſt quaſi lucerna ruſticita- C
tis noſtræ: in vobis autem malitia facta eſt qua-
ſi caligo ſcientiæ veſtræ. Adhuc autem audeo
& ſubtiliorem introducere ſenſum, & ſenten-
tiam alterius ſapientis cuiuſdam viri refer-
re. Exponit enim ſic: Quoniam ſicut Iudæo-
rũ populus in duodecim tribus fuit diuiſus, ſic
& vniuerſus populus Chriſtianus diuiſus eſt in
duodecim tribus, ſecundum quaſdam propri-
etates animorũ & diuerſitates cordium, quas
ſolus Deus diſcernere & cognoſcere poteſt: D
vt quędam animæ ſint quaſi de tribu Ruben,
quædam autem de tribu Simeon, vel Leui,
vel Iuda. Puto enim, quia omnes ſancti quin-
que virgines prudentes eſſe dicuntur, quam-
uis ſint innumerabiles, propter quinque ſen-
ſus ſpirituales: & omnes peccatores, quinque
virgines fatuę, quãuis innumerabiles ſint, pro-
pter quinque ſenſus carnales. Et ſicut omnes
eccleſię Chriſti ſeptẽ eccleſię dicũtur ꝓpter ſe-
ptẽ ſpirit⁹, quãuis ſint multę: omnes.n. in qui- E
b⁹ præ cæteris virtutibus abũdãtior eſt ſapien-
tiæ virtus, vna habetur eccleſia: Item in quibus
præ cæteris virtutibus abundantior eſt intelle-
ctus, altera dicitur eccleſia: & ſic per ſingulos
ſpiritus tractans inuenies ſeptem eccleſias:
Similiter & propter gratias duodecim quas in
perſona duodecim virginum exponit ange-
lus in paſtore, ſi tamen placet illa ſcriptura om-
nibus Chriſtianis, inueniuntur duodecim eſſe
tribus: vtputa omnes animæ in quibus præ F
cæteris virtutibus præcellit virtus veritatis,
vna eſt tribus. Nec enim omnes gratiæ æqua-
liter in omnibus ſunt, ſed vnus quidẽ amplius
pręcellit in iſta, alter verò in illa. Omnes autem
Chriſtiani in quibus habitat Chriſt⁹, ſedes ſunt
Chriſti. Quod ergo ait: *In regeneratione cum*
ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, & vos
ſedebitis ſuper duodecim thronos: promittit eis
temp⁹ Chriſtianitatis futurũ poſt aſcenſionem
ſuam, quando omnes ſuſcipient verbum apo-
ſtolorum in ſe, ſicut verbum Chriſti. Illud
eſt enim tempus regenerationis, quando ho-
mines regenerati per baptiſmum facti ſunt
ex filiis hominum filij Dei. Illud eſt tempus,
quando Chriſtus ſedet in ſede maieſtatis ſuæ,
A ſicut teſtatur propheta de gentium fide futu-
ra: *Regnabit dominus ſuper omnes gentes, Deus* Pſ. 46. b.
ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam. Nos puta-
bamus, quia de die iudicij hoc dicit. Quicun-
que enim Chriſtus credendo in ſe ſuſcipiunt,
ſedes ſunt maieſtatis eius. Et vide quia non de
tempore futuri iudicij dicit, ſed de vocatione
gentium vniuerſarum. Non enim dixit: Cum
venerit filius hominis, ſedens ſuper ſedem
maieſtatis ſuæ, ſed ita, cum ſederit in ſede
B maieſtatis ſuæ. In ſede autem maieſtatis ſuæ ex
eo cœpit ſedere, ex quo gentes credere cœpe-
runt in eum. Ex quo ergo Chriſtus ſedit ſu-
per ſedem maieſtatis ſuæ, ex eo & apoſtoli ſede-
runt ſuper duodecim thronos, id eſt in om-
nibus Chriſtianis ſecundum diuerſitates ani-
morum, quas ſupra tetigimus. Omnis enim
Chriſtianus, qui ſuſcipit verbum Petri, thro-
nus fit Petri, & Petr⁹ ſedet in eo: ſic & omnium
apoſtolorũ throni ſunt q omniũ apoſtolorum
C doctrinam ſuſceperunt & tenent in ſe. Hanc
interpretationem de diuerſis tribubus populi
Chriſtiani, & de ſeſſuris apoſtolis † in ſedibus † apoſto-
commendat propheta, dicens: *Hieruſalem* lorum.
quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius Ibi. 121. a.
in idipſum: Illuc enim aſcenderunt tribus, tri-
bus domini teſtimonium Iſraël, quia illic ſederunt
ſedes in iudicio. Si ergo Hieruſalem, quæ ædifi-
catur, eccleſia eſt: ſine dubio & qui aſcende-
runt illic tribus, Chriſtianorum ſunt tribus:
D & ſedes qui ſederunt illic, apoſtoli ſunt: apo-
ſtoli enim ſedes Dei ſunt. Nec modica glo-
ria eſt apoſtolorum, vt ſermones eorum ſe-
deant in hominibus fidelibus, ſicut Chriſti ſer-
mones: & in ſermonibus eorum vita omnium
conſiſtat, ſicut in ſermonibus Chriſti. Sic ergo
ſedentes apoſtoli in thronis Chriſtianis, in
duodecim partes diſtincti ſecundum differen-
tias animarum, iudicant duodecim tribus Iſ-
raël, id eſt omnes Iudæos. Quando enim per
E verbum apoſtolorum, quod eſt in nos, iudi-
care videtur Iudæos: quando autem verba
apoſtolorum iudicant Iudæos, & ipſi apoſtoli
iudicare eos videntur. Sed videndum eſt, ſi om-
nes Chriſtiani & apoſtolorũ ſunt ſedes & Chri-
ſti: quare omnes Chriſtiani in perſona quidem
Chriſti quaſi vna ſedes dicuntur. Nec enim
dixit: Cum ſederit filius hominis ſuper ſedes
ſuas: ſed, ſuper ſedem ſuam. In perſona au-
tem apoſtolorũ, duodecim throni eſſe dicun-
F tur omnis popul⁹ Chriſtianus. Vide ſi habet ra-
tionem iſta ſolutio, quoniam omnes apoſtoli
omnia quidem bona habuerunt. Non autem
omnia ad perfectum, ſed vnuſquiſque eorum
in aliquo bono priuato magis perfectior fuit
quàm alter: vtputa Petrus in fide perfectior
quàm cæteri. Ioannes autem in innocentia
ſim-

ſimplicior q̃ cæteri, & ſic ſolꝰ poteſt diſcernere
Chriſtus, qui animarum differentias nouit.
Ideo Petrus requieſcit in fide, Ioannes requi-
eſcit in innocentia: & vniuſcuiuſque apoſtoli
virtus illa eſt thronus, in qua perfectior cæte-
ris fuit. Chriſti autem omnes virtutes quaſi v-
na eſt ſedes, quia in omni virtute ille æqualiter
ſolus perfectus eſt. Nam quoniam de retribu-
tione in hoc mundo apoſtolis danda loquitur
A Chriſtus, illud eſt teſtimonium quod ſequi-
tur, hoc modo dicens: *Et omnis qui reliquerit hoc
& hoc, centuplũ accipiet, & vitã æternã poſſidebit.*
Id eſt, non ſolum vos, ſed & omnes qui ſecuti
fuerint me, ſicut vos. Si ergo omnes in hoc ſe-
culo centuplum accipient, recipiunt ſine du-
bio & apoſtoli etiam in hoc ſeculo, quibus
merces futura promittebatur. *Et omnis qui reli-
querit domũ vel fratres, &c.* Quoniã Petro inter-
rogante ex perſona apoſtolorũ, cæterorumq́;
B fidelium Iudæorum, quaſi priori omnium
Chriſtus ita promiſit, non ſoli Petro, ſed apo-
ſtolis omnibus, ne fortè poſtmodum legentes
homines hæc Chriſti promiſſa, æſtiment tan-
tum apoſtolis vel Iudæis promiſſa, vtiliter ſu-
peraddit dicens: Et omnis qui reliquerit, id eſt
ſiue Iudæus, ſiue Gentilis. Et in alijs quidem
euangeliſtis ſecundum alium expoſuimus in-
tellectum. Hic autem ſecundum quod ado-
leſcentẽ illũ propoſuimus in myſterio Iudaici
C populi eſſe, & ipſum Petrum interrogantem
in myſterio credentium populorum, interpre-
tatio huius loci conuenit talis, vt de Gentibus
relinquentibus omnia quæ Gentilium ſunt,
& ad fidem Chriſti confugientibus omnia iſta
tradamus: id eſt, & omnis non ſolùm Iudæ-
us, ſed etiam Gentilis, qui reliquerit patrem
ſuum diabolũ, & matrem ſuam ignorantiam,
per quam aſſiduè diabolus ex ſemine interdi-
cti erroris generat filios, aut fratres, aut ſoro-
D res; videlicet eiuſdem erroris ſocios ſociáſque.
Aut ſi reliquerit ille, qui fuit ſacerdos idolo-
latriam ipſam coniugem ſuam, per quã quoti-
die generabat, filios & filias, & ipſos pariter
cum matre eorum relinquens. Aut ſi alicuius
profeſſionis magiſter relinquens ipſam profeſ-
ſionem, quaſi agrum fructiferum, credat in
Chriſtũ: aut dignitatẽ ſecularẽ, quaſi domum
optime ſe adumbrantem deſpiciat propter fi-
dem. Sed & ſecundum traditionem ſimplicem
E conuenit intellectus: vt cùm quis intellexerit
quocunque modo filium Dei eſſe Chriſtum,
non propter affectus parentum ſuorum, aut
fratrum, aut filiorum, aut poſſeſſionum relin-
quat Chriſtum, manens in perfidia ſua priori,
ſed propter fidem Chriſti diſpliceant omnia
illa, & ſequatur Chriſtum, centuplum acci-
piet. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia,
centuplum in hoc ſeculo quo modo recipere
poteſt? Hæc autẽ difficultas contingit, quia in
F hoc ſeculo recepturos dicit alter Euangeliſta,
Mar. 10 d alioquin in illo ſeculo non eſt difficile. Ergo
& Luc. 18. ſecundum ſanam doctrinam ita nos conuenit
e. intelligere qood dicit: *Centuplum accipiet:* non
vt ipſam rem quam dimittit, centuplam ac-
cipiat. Nec enim poſſibile eſt, quòd patrem aut
matrem reliquens, centum patres aut matres
recipiat: ſed ita, tantam gloriam, tantam gra-
tiam, tantam mirificam beatitudinem conſe-
quetur, vt centuplum valeat illi, quam res fuit
quam dimiſit. Ecce qui reliquerit patrem, &
elegerit ſibi patrem Deum, imò ei plus quàm
cẽtuplũ conſtat recepiſſe quàm pater carnalis,
vt illi obſequatur diebus ac noctibus, illius fa-
ciat voluntatem, illius expectet hæreditatem,
qui poſtquam ſubſtantiam ſuã tradiderit ſuis,
A nunquam moritur: ſed nec relinquet filios
ſuos orphanos: ſed & filij quaſi perfecti viri
poſſident diuitias eius, & pater ſemper illos ſic
tutatur, ſic protegit, quaſi ſemper infantes.
Qui matrẽ relinquit, vt diligat magis matrem
eccleſiam: nonne ei plus eſt centuplum quam
mater carnalis? Illa enim carnem eius peperit
corporalem, hæc autẽ animã eius regenerauit
æternam. Qualis caro, talis & mater carna-
lis. Cùm .n. mortua fuerit caro, perit genera-
B tio carnis eiꝰ, & ſoluitur generationis affectus.
Ex illo enim nec ille illi filius, nec illa illi ma-
ter: quia anima nec generat, nec generatur,
& nullum cognoſcit patrem, niſi eum cuius
voluntate creata eſt: nullam cognoſcit ma-
trem, niſi eccleſiam, quæ illam regenerauit in
fide, quæ dedit ei mandata diuina ex duobns
teſtamentis, quaſi eſcam ſalutarem dulciſſimi
lactis, ex duabus mamillis quæ illi de aqua &
ſpiritu texuit tunicam immortalem, quæ illum
C ad perfectum ſanctitatis adduxit, vt dignus
fieret patris ſui ſubſtantiam poſſidere. Qui re-
liquerit fratrem, vt habeat Chriſtum fratrem:
nõne melior eſt ei, q̃ centũ fratres? Qui fratri-
bus ſuis non inuidet, qui ſupèr hæreditate non
certat, qui propter lucrũ nõ rũpit fraternitatis
affectꝰ, qui nõ ſolũ omnia ſua, ſed etiã ſeipſum
dare paratus eſt: qui cum omnia dederit, nil ei
minuitur. Nã humana ſubſtantia ſemper pau-
per eſt, & quantumuis homo habuerit, nihil
D ſe putat habere. Illa autem ſubſtantia ſola vera
eſt, quæ omne deſiderium ſatiat, & adhuc ſu-
perabundat. Qui relinquit ſorores, ſtatim eum
ſuſcipiunt gratiæ Dei, quaſi chariſſimæ ſorores.
Non enim vlla ſoror ſic dulciter complectitur
fratrem ſuum, quomodo gratiæ Dei comple-
ctuntur animã ſanctã. Nã quotiens gratiæ Dei
in ſenſibꝰ noſtris hęrent & delectant nos, quo-
tiens animas noſtras cõplectuntur, quaſi oſcu-
lari videntur. Si filios dimiſerit, prouidet illi
E Deus filios ſpirituales quos doceat, quos eru-
diat, & quibus dicat apoſtolica voce: *Nam in* 1.Cor. 4.d
Chriſto Ieſu per euangelium ego vos genui: qui pa-
tris mortem non expectant. Nam filij carnales,
ſi modicũ pater eorũ fuerit ſenex, tædiantur de
vita ipſius, deſiderant eũ mori: & ſi cito mor-
tuus non fuerit, contemnunt eum quaſi deli-
rum. Flij autẽ ſpirituales quantò perfectiores
fuerint in fide, tantò amplius diligunt docto-
rẽ ſuũ. Si dimittit ſubſtantiã, ab omnibꝰ diligi-
F tur, ab omnibus honoratur, à quibuſdã autẽ &
timetur. Nam ipſe Deus cui ſe tradidit, dat ei
gratiam coram omnibus. Nonne melius eſt ei
hoc, quàm vniuerſa terra? Aut quæ ſubſtantia
præſtat homini tantã gloriã ſuper terrã, quanta
eſt opinio ſanctitatis? Adhuc pro ſubſtan-
tia terrena datur ei ſubſtantia ſpiritualis,

quam iunior fili' & laſciu' accepit à patre ſuo, &
conſumpſit viuẽdo luxurioſè, id eſt ſapientiã,
ſcientiã, cęteraſq; virtutes innumerabiles, quas
cõſequuntur q relictis facultatib' mũdialib' ſe
tradiderũt Deo. *Multi. n. erũt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi.* Prima. n. ſynagoga vocata fuerat
ad ſalutẽ, ſed illa infidelitatis vitio ęgrotãte, in
domo patris ſui, id eſt legis, eccleſia ſurgens de
infirmitate peccatorũ ſuorũ currit ad Chriſtũ,
A vincens fide languorẽ, & ſic tranſmiſſã gratiam
ſynagogæ præripuit. Synagoga autem videns
ęccleſiam non ſolũ ab infirmitate ſua ſanatam,
ſed etiã accepto ſpiritusãcto filiã Dei factam,
acceſſit & ipſa ad Chriſtum, magis zelo vrgen-
Rom. 11. b te quàm fide: ſicut dicit Apoſtolus. Sed eo-
rum delicta ſalus gentibus vt illos æmulentur.
Sic ſynagoga quæ primo loco vocata eſt, ſe-
cũdo credidit. Eccleſia quæ ſecũdo vocabatur,
ſalutis primitias obtinuit apud Deum.

HOMILIA XXXIIII.

EX CAP. XX.

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane cõducere operarios in vineã ſuã. Conuentione autem facta cum operario ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro ocioſos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Illi autẽ abierunt. Iterum autem exijt circa horam ſextam & nonam, & fecit ſimiliter. Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios ſtantes, & dicit illis: Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cùm ſero autem factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Cùm veniſſent ergo qui circa vndecimam horã venerant, acceperunt ſingulos denarios. Venientes autem & primi arbitrati ſunt, quòd plus eſſent accepturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduerſus patremfamilias, dicẽtes: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus? At ille reſpondens vni eorum, dixit: Amice, nõ facio tibi iniuriam. Nonne ex denario cõueniſti mecũ? Tolle quod tuũ eſt, & vade. Volo autem & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere? An ocul' tuus nequã eſt, quia ego bonus ſum? Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Multi .n. ſunt vocati, pauci verò electi.

HOmo paterfamilias Chriſtus eſt,
cui cœli & terra quaſi vna eſt do-
mus: familia autẽ quaſi cœleſtiũ &
terreſtriũ multitudo creaturarũ,
qui quaſi triſtegam domum ædifi-
cauit, id eſt inferos, cœlum & terram: vt ſu-
per terram habitarent certantes, in inferno
autem victi, in cœlo victores. Vt & nos in me-
dio conſtituti, non contendamus ad eos de-
ſcendere, qui ſunt in inferno, ſed ad eos aſ-
cendere, qui ſunt in cœlo. Et ne fortè ne-
ſcias quid debeas fugere, aut quid debeas ſequi,
vtriuſque dedit tibi quaſi modicũ guſtum in-
ter lumẽ & tenebras habitanti. Noctem de in-
ferno, lumen de cœlo. Nox tibi referat de te-
nebris inferorum, & lux tibi referat de ſplen-
dore cœleſti. *Conducere operarios in vineam ſuam.*
Quæ eſt vinea Dei hic? nõ homines, ſicut alibi:
homines enim vineæ cultores dicuntur. Vinea
enim iuſtitia eſt, in qua diuerſæ ſpecies iuſtitia-
rum poſitæ ſunt, quaſi vites: Vtputa manſue-
A tudo, caſtitas, patientia, longanimitas, cæte-
raq; innumerabilia bona. quæ omnia generali-
ter iuſtitiæ appellantur. Attendamus ergo cum
quali ſtudio cæleſtem vineam colamus. Adam
enim poſitus eſt in paradiſo colere & operari
eam: ſed quia neglexit eam, proiectus eſt de ea.
Et nos poſiti ſumus ſuper colendam iuſtitiam:
ſi neglexerimus, proiiciemur de ea, ſicut & Iu-
dæi proiecti ſunt: De quibus ſcriptum eſt: *Ap-*
pone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, vt non Pſal. 68. f.
B *intrent in tuam iuſtitiam.* Ruina præcedenti-
um admonitio debet eſſe ſequẽtium. Si autem
& nos ſequentes ceciderimus in ipſam, magis
veniam merentur illi qui primi ceciderunt,
quàm nos, qui ſecundi. Sicut autem merce-
narius poſitus in vinea, ſi neglexerit eam, non
ſolam mercedem ſuam perdet, ſed etiam de-
ſertæ vineæ exigetur ab eo damnum: ſic & nos,
ſi neglexerimus iuſtitiam nobis commiſſam,
non ſolum nullam mercedem habebimus, ſed
C etiam diſſipatæ iuſtitiæ dabimus rationem. Vi-
nea enim Dei non extra nos, ſed in nobis ip-
ſis plantata eſt. ideo qui peccatum facit, diſ-
ſipat in ſe iuſtitiam Dei: qui autem bona ope-
ra facit, colit eam in ſe. Bene autem culta
iuſtitia Dei in ſenſibus tuis generat botryo-
nem, id eſt Chriſtum. Nã qui operantur iuſti-
tiam, Chriſtum formant in ſe, ſicut ſcriptũ eſt:
Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Gala. 4. c.
Chriſtus in vobis. Et qui vineam conſignat ali-
D cui operandam, non tantum propter illius
vtilitatem conſignat, quantum propter ſu-
am. Deus autem iuſtitiam ſuam dans in ſen-
ſibus noſtris, non propter ſuam vtilitatem
dedit eam, ſed propter noſtrã. Nec enim Deus
opera hominum neceſſe habet, ſed vt nos
operantes iuſtitiam, viuamus propter eam. Si
ergo ille, qui propter ſuam vtilitatem vineam
commiſit alicui, talẽ illã quærit recipere, qua-
lem illam commiſit: quomodo non à nobis
E ſic immaculata iuſtitia requirenda eſt, quo-
modo eam creauit in nobis, quibus non pro-
pter ſe dedit eam, ſed propter noſtram ſalu-
tẽ? Scitote quia mercenarij ſumus conducti. Si
ergo mercenarij ſumus, cognoſcere debemus
quæ ſunt opera noſtra. Mercenarius enim ſine
opere non poteſt eſſe. Opera autem noſtra ſunt
opera iuſtitiæ: non vt agros noſtros colamus,
& vineas: non vt diuitias acquiramus, & con-
gregemus honores: ſed vt proximis proſi-
F mus. Et quanuis hæc ſine peccato facere poſ-
ſumus, tamen non ſunt opera noſtra, ſed diaria
noſtra. Sicut ergo nemo ideo ſic conducit mer-
cenarium, vt hoc ſolum faciat, quod man-
ducet: ſic & nos non ideo vocati ſumus à Chri-
ſto, vt hæc ſola operemur, quæ ad noſtrum
pertinent vſum, ſed ad gloriam Dei. Et ſicut
merce-

mercenarius, qui hoc ſolum facit quod mādu-
cat, ſine cauſa ambulat in domo : ſic & nos ſi
ſola hæc facimus , quæ ad noſtram pertinent
vtilitatem, ſine cauſa viuimus ſuper terrā. Et
ſicut mercenarius prius aſpicit opus ſuum, de-
inde diaria ſua: ſic & nos ſi mercenarij Chriſti
ſumus , primum debemus aſpicere quæ ad
gloriam Dei pertinent , proximique profe-
ctum. (Quia charitas & verus amor erga De-
um non quærunt quæ ſua, ſed ad libitum amati
cuncta deſiderāt perficere) deinde quæ ad no-
ſtram vtilitatē. Et ſicut mercenarius totū diem
circa domini opus impēdit , vnam autem ho-
ram circa ſuum cibum: ſic & nos omne tempus
vitæ noſtræ debemus impendere circa opus
gloriæ Dei, modicam autem partem circa vſus
noſtros terrenos. Et ſicut ſi mercenarius
qua die opus non fecerit , erubeſcit intrare
domum , & petere ſibi panem : quomodo tu
non confunderis intrare in eccleſiam & ſtare
ante conſpectū Dei, quando nil boni in con-
ſpectu Dei geſſiſti? Exijt primo mane, & voca-
uit Adam , & qui cum eo fuerunt. Hora tertia
Noë, & qui cū eo fuerūt. Hora ſexta Abraham,
& qui cum eo fuerunt. Hora nona Moſen , &
qui cum eo fuerunt : aut Dauid , & qui cum eo
fuerunt. Nam ad iſtos poſuit teſtamenta. Hora
vndecima Gentes intellige , quia iam nos in
nouiſſima mundi margine ſtamus, ſicut & Io-
1.Ioa.2 c. annes in epiſtola ſua teſtatur , dicens : *Filioli,*
iam nouiſſima hora eſt. Apoſtolus autem dicit
iam aliquam partem duodecimæ horæ tranſiſ-
Rom.13 d. ſe, ſic : *Nunc enim propior eſt noſtra ſalus , quàm*
cum credidimus. Puta erat vndecima hora.
Noſtro tempore iam ſi non eſt duodecima
hora integra , ſed ſine dubio modicum re-
ſtat. In duodecima hora ſumus. Vnde putas,
quia candor iuſtitiæ iam receſſit de mundo , &
ſol radios gratiarum ſuarum in ſe colligens re-
uocauit , & totam terram nigredo iniquita-
tum vel mēdaciorū, quaſi nox fuſca cooperuit,
niſi quia iam & ipſa duodecima hora finia-
tur? Vbique tenebras vides , & dubitas diem
tranſiſſe? Prius etenim in vallibus fit obſcuri-
tas, die declinante ad occaſum. Quando ergo
colles videris obſcurari , quis dubitat quin
iam nox eſt? Sic primum in ſecularibus & laicis
Chriſtianis incipit præualere obſcuritas pec-
catorum. Nunc autem quando iā vides, quòd
ſacerdotes poſitos in ſummo vertice ſpiritua-
lium dignitatum, qui montes & colles dicun-
tur, apprehenderit iniquitas tenebroſa : quo-
modo dubitetur quia finis eſt mundi? *Itē exijt*
circa tertiam , & vidit alios ſtantes in foro ocioſos.
Videamus qui ſunt ocioſi. Non peccatores : illi
.n. mortui dicuntur, nō ocioſi. Sicut .n. ſurdus
apud Deum dicitur, qui nō audit quæ Dei ſunt,
ſed quæ diaboli: ſicut cæcus dicitur, qui nō cor-
poraliter cæc⁹ eſt, ſed per cui⁹ oculos diabolus
videt, & non Deus: ſic qui diabolo viuit, mor-
tuus eſt apud Deum. Quis eſt ergo ocioſus?
Ocioſus quis. Qui opus Dei non operatur. Puta ſi alienas res
tollis, non es ocioſus, ſed mortuus. Si autem
aliena quidē non tollis, tamē nec de tuis rebus
impotentibus das, tunc ocioſus es. Nā quia ali-
ena non tollis, non quidē peccas, tamē nec iu-
ſtitiam , nec miſericordiam operaris. Vis non
eſſe ocioſus? Nec aliena tollas , & de tuis des,
& operatus es in vinea domini, & coluiſti mi-
ſericordiæ vitem. Inebriaris, in delicijs es, non
es ocioſus : ſed ſicut ait Apoſtolus, *viuens mor-* 1.Tim.5.a
tuus es. Si autem menſuratè manducas & bi-
bis , non quidem peccas, quia non male man-
ducas, tamen ocioſus es, quia nullam ieiunij
operaris virtutem. *† Vis ergo non eſſe ocio- *† vitem
A ſus? Ieiuna , & quod manducaturus fueras
diurno , da impotenti, & coluiſti ieiunij vitem.
Item fornicaris, mortuus es, non ocioſus. Si au-
tem tuam habes vxorem , non quidem peccas,
nec tamen caſtitatis operaris vitem. Viſque
eſſe non ocioſus? Sine vxore es , ne quæſieris
vxorem. Si vidua es, noli tranſire ad ſecundas &
tertias nuptias , & operata es caſtitatis vitem.
Sed fortè dicis : Sine vxore eſſe non poſſum.
Oſtendo tibi , vt vxorem habeas, & caſtitatis
B vitem colas. Abſtine te à menſtruata , abſtine
te à prægnante, erubeſce facere quod animalia
non faciunt. Omne animal conceptionis ſuæ
ſeruat honorem, & tempus: homo autem ſolus
contemnit. Quādo dies feſtus eſt , aut dies
ieiunij , ſerua vt impleas Apoſtolicum præce-
ptum : *Nolite fraudare inuicem , niſi fortè ex con-* 1.Cor.7.a
ſenſu , vt vacetis ieiunio & orationi. Item ſi in-
uides meliori , mortuus es , non ocioſus : ſi au-
tem nec inuides , nec congaudes , ocioſus es.
C Non ſolum ergo non inuideas , ſed etiam con-
gaudeas meliori , & beneuolentiæ vitem colis.
In foro. Forum eſt iſte mundus, vbi omnia ve-
nalia ſunt. Sicut enim proprium eſt fori , vt
omnia illic venundentur , & emantur & inui-
cem ſe circumueniant ementes & vendentes:
ſic in hoc mundo omnes vendendo & emendo
viuunt , & inuicē ſibi fraudē faciētes, vitā ſuam
ſuſtentant. Inter emptores autem , & ven-
ditores accipe tibi omnes diuitias & honores
D ſeculi huius, quæ & ipſæ nihilominus & ven-
duntur & emuntur , & omnis quæſtus eorum
in vēditione ſeu mercatione conſiſtit. Fuge
ergo forum, vt nec patiaris fraudem, nec facias.
Si autem paſſus fueris, ipſa res te compellit &
facere. Nam ſi iniuriam paſſus fueris , ſi noci-
tus fueris, difficile eſt, vt & tu ad inuicem non
noceas. Prima ergo laus eſt Chriſtiano, alienum
eſſe à foro , nullam cauſam habere cum illo,
ſicut ait Apoſtolus : *Rogo autem vos , ſtudi-* 2.Thes.3 b
E *um habere quietis & ſilentij , ac negotij proprij ope-*
rando manibus veſtris : & nullius veſtrum deſide-
rium ſit ad eos qui foris ſunt. Si enim in foro
permanſeris, & quod habes, perdes : ſi autem
in vinea aſſiduus fueris , & quod non habes,
acquires. *Item exiens circa ſextam & nonam.*
Ideo iunxit ſextam & nonam , quia in ſexta &
nona generatione vocauit Iudæos, & frequen-
tauit cum hominibus diſponere teſtamenta,
quaſi definito ſalutis omnium tempore iam
F propinquante. Nam poſt Noë ad neminem
legimus Deum locutum fuiſſe , niſi primum
ad Abraham , poſt eum confeſtim ad Iſaac &
Iacob. Deinde non poſt multum temporis ad
Moſen , cui & legem dedit. Poſt eum ad Ieſum
Naue. Tranſacto autem non multo pòſt tem-
pore , ad Samuelem & Dauid , & in ſingulis

Digitized by Google

quibuſq; generationibus ad multos ꝓphetas, cum ſingulis teſtamenta diſponens. Sicut enim quis in itinere conſtitutus, aut in opere quodam, ante ſextam quidem non operatur, aut vrgetur, aut ambulat, ſciens, quia longus ei adhuc ſupereſt dies: trāſacta autem ſexta, cùm cœperit eſſe octaua, aut nona, incipit properantius agere, vt opus ſuum vel iter tempore definito concludat: ſic & Deus vſque ad Abraham qui fuit in ſexta hora, venit ad homines A diſponere teſtamentum: poſt Abraham autem vſq; ad transmigrationem frequenter properans, vt aduentum ſuum in hunc mundum, & vocationem gentium definito tempore conſummaret quaſi veſpere iam propinquante. *Item exiit circa horam vndecimam, & dixit: Quid hic ſtatis tota die ocioſi?* Vide quia vbiq; ocioſos vocat, nō peccatores. Deniq; conſidera ſeruus ille qui acceperat à domino ſuo vnam mnam,

Luc. 19. c. vt quid audiuit, *ſerue nequam?* vt quid miſſus eſt B in tenebras? quia perdidit mnam ſuam? aut quia nihil eſt lucratus de ea? ſine dubio quia nihil lucratus eſt de ea. Qui autem peccat, perdit gratiam quam accepit. Si ergo ille non eſt impunis in die iudicij, qui ocioſus ſtetit in foro, & nullam iniuſtitiam operatus eſt: quid faciet illi in die iudicij, qui peccauit, & mnam ſuam perdidit? *Quid hic ſtatis tota die ocioſi?* An neſcitis, quia quia non operatur in hoc ſeculo, non manducat in illo? Et qui alijs manducan- C tibus & bibentibus in hoc ſeculo operatur, in illo ſeculo alijs ieiunantibus ipſe nō ieiunabit, ſed recumbet cum Abraham, & manducabit de prandio vitæ. Qui autem hic alijs operantibus ſtat ocioſus, alijs recumbentibus in illo ſeculo ipſe expelletur foras. Dies enim iſte, dies operationis eſt: dies autem ille, qui ſequitur, dies eſt feriarum. *At illi dixerunt: Nemo nos conduxit.* Quæ eſt conductio noſtra, & quæ conductionis merces? Promiſſio vitæ æternæ. D Quid eſt, nemo nos conduxit? .i. nemo nos

Ioan. 17. a. docuit. *Quia hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* *Nemo nos conduxit*, dicens: *Quicunque reliquerit domum, aut villam, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, centuplum accipiet in hoc mundo, & in futuro vitam æternam poſſidebit.* *Nemo nos conduxit*, dicens: *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, & habebitis theſaurum in cœlo.* Et nota, quoniam illi E qui aut in prima hora vocati ſunt, aut in tertia, vel in ſexta, vel in nona, non reſponderunt, quia nemo nos conduxit. Omnes enim illi conducti fuerunt, & habuerunt notitiam Dei, & ſciuerunt Dei promiſſa. Gentes autem ſolę neque Deum ſciebant, neque Dei promiſſa, ideo excuſabiliter reſponderunt: Nemo nos conduxit. *Et dixit eis: Ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis.* Nota quia cum primis ſolis conuenit ſpecialiter dare de- F narium, iſtos autem omnes ſub incerto pacto conduxit, id eſt ꝙ iuſtum fuerit. Sciens enim dominus, quia præuaricaturus erat Adam, & omnes poſtmodum in diluuio fuerant perituri, certū pactum fecit ad eum, ne quando dicāt ideo ſe neglexiſſe iuſtitiam, ꝗa neſciebant quæ præmia fuerant recepturi. Iſtis autem non fecit pactum. Benignus enim paterfamilias ſciebat largitatem ſuam, quia tantum paratus eſt retribuere, quantum mercenarij recipere non ſperabant. De dato enim eius nemo iuſte murmurat, quia amplius dat, quam omnis homo deſiderat. *Cum autem ſero factum fuiſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſq; ad* A *primos.* Conſidera quia ſero, non autem mane reddit mercedem. Ergo adhuc ſtante ſeculo iſto, iudicium eſt futurū, & vnicuiq; merces ſua reddenda. Propter duas rationes iudicium in hoc ſeculo fit. Primū, quia illic ipſa beatitudo vētura, ipſa eſt merces iuſtitiæ. Ideo non in illo ſeculo fit iudiciū, ſed ante illud. Deinde ante aduentum diei illius præmittitur iudicium, ne videant peccatores beatitudinē diei illius, dicente propheta: *Tollatur impius, ne vi-* Eſa. 26. b.

B *deat gloriam dei.* Dicit procuratori ſuo. Cui ꝓcuratori? Sine dubio filius dicit ſpiritui ſancto. Et ſi volueris, concedo tibi vt pater filio dicat. †[Non quæro vtrum filius ſit patris procurator, aut ſpiritus ſanctus filij: ſed hoc dico, quia procurator domus, & paterfamilias, nec eiuſdem ſubſtantiæ poſſunt eſſe, nec vna perſona eſſe, nec æqualis dignitas. Si ergo alter paterfamilias, alter ꝓcurator patrisfamilias, quomodo locum habeat ternitas tua? Si autem C eiuſdē ſubſtantiæ iſte eſt, & eſt minor, iniuriam facit ſubſtantiæ: ſi verò non æqualis dignitas, vbi eſt vna ſubſtantia?] Incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Quare non à primis vſque ad nouiſſimos, ſed primùm à nouiſſimis? Attende, naturalis eſt ratio. Omnes nanque qui ante aduentū Chriſti fuerunt, quaſi ex operibus ſuis facti ſunt ſancti: Gentes autē ex gratia Chriſti. Semper libentius aliquid damus his, quibus pro ſolo honore noſtro donamus. Er- D go omnibus ſanctis Deus reddens mercedem, iuſtus oſtenditur: Gentibus autem dat miſericordiam, dicente Apoſtolo: *Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum.* Rom. 15. b. Aut certè propter demonſtrandam immenſam miſericordiam ſuam, ſicut eſt ibi, vbi ait Apoſtolus: 1. Theſ. 4. *Et nos qui viuimus, qui remanſimus, non præueniemus eos qui dormierunt.* Magis enim ſecundum rem erat, vt prius viuentes immutarentur, poſtea mortui reſurgerent incorrupti. E Sed quia in conuertendis viuentibus vna eſt virtus, hoc ſolum quod ad immortalitatem mutantur: ꝙ autē mortui incorrupti reſurgāt, duo ſunt opera: quia reſurgunt: ſecundò, quia incorrupti reſurgunt. Ergo vt oſtendat Deus inæſtimabilem potentiam ſuam, quando quod difficillimum eſt, mortuos ſuſcitat incorruptos, poſtea viuentes immutat. Sic & in hoc loco ſecundum rem quidem erat, vt primi priores acciperent ſuam mercedem: ſed vt F oſtēdat Deus ineffabilem miſericordiam ſuam, primū nouiſſimis & indignioribus reddit mercedem, poſtea primis: Sicut illic potentia immutandorum hominum excluſit ordinem, ita hic nimia miſericordia ordinem non aſpexit. *Cum veniſſent autem qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.*

†[hæc in quodam exemplari deſunt: quare attente lege.

Venientes

Digitized by Google

*Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quòd plus
eſſent accepturi: acceperũt autẽ & ipſi ſingulos denari-
os.* Nõ iniuſtè. Nam & qui in prima parte ſeculi
natus eſt, non amplius vixit quam ſtatutum
temp⁹ vitæ ſuæ. Et quid illi nocuit, ſi poſt illius
exitum ſtetit mundus? Et qui circa finem na-
ſcuntur, non minus viuunt, niſi quanti dies
numerati ſunt eis. Et quid illis prodeſt ad com-
pendium laboris, ſi citò mundus finitur, cum
ipſum penſum vitæ ſuę cõpleant ante mũdum? A
Deinde ſi in hominis eſſet potentia quando
naſceretur, prius aut poſtea: iuſta ratione
primam habebit mercedem, qui prius naſci
voluit: ſecundam autem qui poſtea venit ad vi-
tam: nunc autẽ cùm in Dei ſit poteſtate, quan-
do hominem producat in mundum, nec ille
ſibi priorem honorem defendere debet qui
prius natus eſt, nec ille contemptibilior debet
eſſe, qui poſtea. Dicit enim: Et ſi me prius cre-
aſſet, prior eram. *Accipientes autem murmura-* B
*uerunt aduerſus patremfamiliâs, dicentes: Quoni-
am hi nouiſſimi vna tantùm hora fecerũt, & æquales
illos nobis feciſti, qui portauim⁹ pondus diei, & aſtus?*
Si verum eſt quod diximus, quia & illi ſuum
tempus vixerunt, & non amplius: & iſti ſuum
tempus, & non minus: & vnicuique mors
ſua conſummatio eſt ipſius: quid eſt quod di-
cunt: *Totius diei pondus portauimus, & aſtus?*
Quia magna nobis eſt virtus ad faciendam iu-
ſtitiam, cognoſcere nos oportet propè eſſe C
finem mundi. Vnde armans nos Chriſtus,
Matt 3.a. 4.c 10.a & Mar. 1.b. dicebat: *Appropinquabit regnum cælorum.*
Item Apoſtolus: *Præterit enim figura huius mun-
di, volo vos ſine ſolicitudine eſſe.* Si ergo nobis
1.Cor.7.f. virtus eſt ſcire propinquum eſſe finem, nam
quamuis vſque ad finem illius vita noſtra for-
ſitan non extendatur, tamẽ quaſi accendimur,
& præparamur ad ſuſcipiendum finem: con-
* infrigidatio. ſequenter & illis infirmatio * erat cognoſcere
mundi ſpatia eſſe longinqua. Et quanuis ante D
finẽ mũdi in manu Dei eſſent ituri, tamẽ quo-
dam modo negligentes eos faciebat circa iu-
ſtitiam, & refrigeſcere faciebat animas eorum
expectatio ſeculi longioris. Ideo ergo quanuis
non per omne ſeculum vixerint, tamen totius
ſeculi grauamina, & impedimenta pertuliſſe
videntur. Item nunc mũdus in iuuentute con-
ſtitutus omnibus bonis proſperabatur, & fe-
lix erat: nunc autẽ mũdus ſeneſcens, omnibus
aduerſitatibus premitur, & ideo concupiſci- E
bilis non eſt. Qui ergo tunc fuerunt homines,
cum maiore difficultate & labore iuſtitiã ſer-
uauerunt: quia ipſa felicitas mundialium re-
rũ, ſatis impedimentũ eſt animæ ad iuſtitiam
faciendam. Nunc autem facilius homines iu-
ſtitiam facere poſſunt, quia ipſa aduerſitas, &
anguſtia mundialium rerum, adiuuat ani-
mã ad iuſtitiã faciendã. Sicut facili⁹ eſt homini
pauperi, & in anguſtijs conſtituto diſciplinam
tenere, diuiti autem & abundanti difficile: ſic F
illis inter gaudia mundi difficile fuit tenere iu-
ſtitiam: nobis autem inter tribulationes mun-
di facilè. Multùm ergo tunc bonus erat, & for-
tis in fide, qui poterat euadere vanitatem, nunc
autem multũ iniuſtus. Et modò multũ malus
eſt, & miſer in fide, qui ſe non ſtringit ad
Deum. Ergo pondus, quod dicit, opus iuſtitiæ
ſignificat: quia graue eſt homini carnali amare
iuſtitiam. Aeſtum autẽ dicit, concupiſcentias
ſeculi, quas tunc patiebantur mundo iuuentu-
te florente. Ergo etſi non per omnẽ mundum
vixerunt, tamẽ totius mundi impugnationem
paſſi ſunt: quia totius vitæ virtus in iuuentute
oſtenditur. Aut pondus diei dicit, oneroſa le-
A gis mandata, propter quæ & alibi dominus
hortatur Iudæos, & dicit: *Venite ad me omnes* Supr. 11. d.
*qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vobis requiem
dabo.* Aeſtum autem dicit, vel vrentem tenta-
tionẽ errorum, quam conflabant ſpiritus ma-
ligni in eos, ad æmulationem gentium eos ir-
ritantes: à quibus omnibus Gentes liberæ ex-
titerunt Chriſto credentes, & per compendi-
um gratiæ ad plenam ſalutem reuertentes.
Nam neque legis onera portauerunt, ſicut Iu-
B dæi: nec ſeductiones paſſæ ſunt diuerſorum er-
rorum, quemadmodum illi. *At ille reſpondens
vni eorũ, dixit: Amice, non facio tibi iniuriã.* Ergo
illi nõ dolebant, quaſi fraudati de mercede ſua:
ſed quia illi amplius q̃ merebantur, acceperãt.
Hoc eſt enim proprium inuidiæ, quando al-
teri aliquid additur: ſic dolent inuidi, quaſi
illis ſit aliquid ſubductum, quod illi eſt addi-
tum: Vtputa, ſi viderit fieri aliquem ditiorem,
putat inuid⁹ ſe pauperẽ factũ. Si alter ſapiẽtior
C fuerit factus, ita dolet quaſi ipſe ſit inſipiens fa-
ctus. Intelligis quia ex vana gloria naſcitur in-
uidia? Nam ideo dolet eſſe ſecundus, quia de-
ſiderat eſſe prior. *Sic erũt nouiſſimi primi, & pri-
mi nouiſſimi. Multi ſunt vocati, pauci verò electi.*
Poſtquam ſuperius de Iudæis & Gentibus
hanc ipſam dixiſſet ſententiã, & qui erunt pri-
mi nouiſſimi, & nouiſſimi primi: videlicet
quia Iudæi & in primo loco vocati ſunt ante
Gentes: in ſecundo autem ſaluati ſunt poſt
D Gentes, introducit parabolam iſtam. Et vt co-
gnoſcam⁹ quia ad manifeſtationẽ præcedenti-
um verborum hanc parabolam introduxit,
ideo in fine eius eam ipſam ſententiam repetijt
quam ſuprà dixerat. Aut ideo primos dicit no-
uiſſimos futuros, & nouiſſimos primos: non vt
nouiſſimi digniores ſint quam primi, ſed vt
coæquẽtur. Dicit enim propheta Eſdras, † vo- † Eſaias. Eſa 28.b. & 62.n.
lens omnium ſanctorũ vnã oſtendere vocati-
onem, & nullam inter eos eſſe differentiam
E temporis cauſa, dicit omnium ſanctorum nu-
merum * eſſe quaſi coronam. Sicut enim in co- * meritũ.
rona cum ſit rotunda, nihil inuenies quod
videatur eſſe initium aut finis: ſic inter ſan-
ctos, quantũ ad tẽp⁹ in illo ſeculo, nemo nouiſ-
ſimus dicitur, nemo primus. Ideo ergo qui-
bus datum eſt primum naſci, nouiſſimè remu-
nerantur. Et quia ſancti quaſi corona erunt
æquales: qui nouiſſimè nati ſunt, primi re-
munerantur, vt illi illam gloriam † habentes, † gratiam
F iſti per hanc coæquentur. Quòd autem dicit
Multi ſunt vocati, pauci verò electi: non ad ſupe-
riores ſanctos pertinet, ſed ad Gentes:
quoniam ex ipſis Gentibus, qui
multi vocati ſunt, pauci
ſunt eligendi.

HOMILIA XXXV.
Ex capite XX.

Et aſcendens Ieſus Hieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget. A *Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed* B *quibus paratum eſt à patre meo. Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus. Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait: Scitis quia principes gentiũ dominantur eorũ: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos? Non ita erit inter vos. Sed quicunq́; voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter. Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus: Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare: & dare animam ſuam in redemptionem pro multis.* Et reliqua. C

Omnis gloria Dei, & omnis ſalus hominum in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim eſt res, quæ amplius ad ſalutem hominũ pertineat, q̃ mors ipſius. Nec eſt aliquid aliud, propter q magis Deo gratias agere debeam⁹, quam ppter mortem ipſius. Ideo cũ turba plurima fideliũ eum ſequeretur in via, duodecim apoſtolos ſolos tulit in ſecreto, & illis tantũmodo mortis ſuæ annuntiauit myſterium: qa ſemper pretioſior D theſaurus in melioribus vaſis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, ſed propter modicitatem fidei ſuæ infirmi. Multæ mulieres: etſi in fide fortes, infirmę tamen in ſexu: ſi audiſſent quia ideo Chriſtus aſcendebat Hieroſolymam, vt interficeretur, & viri forſitan turbarentur propter infirmitatem fidei, & mulieres propter mollitiem ſuæ naturæ. Nam propriè animus mulieris mollis eſt, & in tali negotio citius excitatur in lachrymas. Non recordamur, quod E ſuperius cum de morte Chriſti Petrus audiſſet, dolore commotus non timuit ipſum dominum increpare, dicens: *Propitius eſto tibi, & hoc tibi non erit.* [Supr. 16. c] Si ergo Petrus in morte Chriſti turbatus eſt, cuius alterius fides poſſet ſuſtinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis penè commota eſt, quomodo terra ſufferret impetum tempeſtatis? *Ecce aſcendimus Hieroſolymam. Ecce,* cõteſtantis eſt ſermo, vt memoriã pręſcientiæ † huius in cordibus ſuis recõdant. F [† præſentia.] Tanquam ſi dicat: Ecce nunc iam tertia vice prædico vobis myſterium paſſionis meæ futuræ: vt altius inſideat mentibus veſtris, frequẽtius repetitũ. Et quare illis prædicit paſſionis ſuæ myſteriũ? [Quare Chriſtus diſcipulis paſſionem ſuam prænuntiauit] Quia omnis aduerſitas quæ ſubitò euenit hominib⁹ extra ſpem, nimiũ grauis eſt: quã verò antè cognoſcimus, & præparamus nos contra eam, cum superuenerit expectantib⁹ nobis, leuior inuenitur, quam eſſet futura ſi repentina veniſſet. Ideo ergo nuntiat illis de ſua morte futura, vt cùm dies ille paſſionis aduenerit, non illos turbet cognoſcentes, qa omnino erant ventura. Si enim totiens pręmoniti apſtoli de morte eius futura, tamẽ quãdo comprehenſus eſt, ſcandalizati ſunt omnes, A & reliquerunt eum: quantò magis ſcandalizandi fuerant, ſi præmoniti non fuiſſent? Nunquid non ſe præparauerunt, num ſtatuerunt in animo ſuo vt non expaueſcerent? Si enim ſe non præparaſſent, nõ promiſiſſent vnà cum Petro dicentes: *Parati ſumus tecum ire vſq; ad mortem.* [Mar. 14. d] Sed in illa hora fides eorum defecit, & præparationem animę abſorbuit timor carnalis. Vel ideo prędicit eis futurum, vt ab exitu cognoſcatur pręſcientia † eius: ex pręſci- [† præſentia.] B entia † autem eius intelligatur diuinitas eius: conſideratio autem diuinitatis eius, confortet fidem ipſorum in tempore paſſionis eius: vt totum illud quod patiebatur diſpenſationi voluntatis eius applicarent, non neceſſitati naturæ. *Ecce aſcendimus.* Ac ſi dicat: Videte quia voluntariè vado ad mortem. Nemo me vocat Hieroſolymam, nemo me admonet, nullius poteſtatis præceptum timeo, nullius violentiæ neceſſitate compellor. Cum ergo vene- C rit tenebrarũ poteſtas, cum videritis me in cruce pendentem, ne æſtimetis me hominem eſſe tantùm. Nam etſi poſſe mori, hominis eſt: tamen velle mori, hominis non eſt. Vt quid putas, ab itinere declinauit ſeorſum? Nunquid non poterat in itinere conſtitutus hæc eadem eis loqui, cum ſint pauciſſima verba? Sed declinauit ſeorſum ab itinere, forſitan ſciens q ventura erat mater filiorum Zebedęi cum filijs ſuis, vt peterent ea quæ petierunt, & audirent D ea quæ audierunt, & ppararet eis locũ ad eundum, ad petendum, & audiendum. Forſitan enim & applicuerunt ibi, donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec enim credibile eſt, mixtas cum ipſo ambulaſſe mulieres, ſed longo interuallo de longè mulieres ſequentes, & longo interuallo ſeparati inter ſe ambulabant. Chriſtus enim & diſcipuli ſui primi, ſequẽtes autem de longè mulieres. Sine dubio ergo nulla alia cauſa Ieſus ſeorſum ſe- E ceſſit, niſi vt illa adeundi licentiam inueniret. Sciebat enim cogitationes eorum, & conſilia eorum quæ facere cupiebant: & non ſolũ prædicens diſcipulis ſuis de ſua paſſione futura, ſed etiam aptans petituræ † mulieri locum, [† peritura] præſcientia ſua diuinitatem oſtendit. Aliter: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & ſcribis, & condemnabũt eum morte, & tradent eum gentibus ad deludendum & crucifigendũ, & tertia die reſurget.* Ne putes q F tunc tantummodo Chriſtus traditus eſt ſacerdotibus & ſcribis, & cõdemnauerũt eum morte, & tradiderunt eum gentibus ad deludendũ & crucifigendum: ſed & nunc traditur, & morte damnatur. Et traditur gentibus ad deludendum & crucifigendum. Chriſtus enim verbum eſt veritatis. Sicut enim tunc tradidit Deus

Chri-

Digitized by Google

Chriſtum ſacerdotibus & ſcribis, ad manifeſtandā fidem ſanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem ſanctorum, ſi fortè fideles videntes eum quaſi hominem pati, non recedant, neq; ſcandalizentur à fide diuinitatis ipſius. Ad manifeſtandam autem pſidiam iniquorum, ſi intelligentes eum eſſe Dei filium ſecundum teſtimonia ſcripturarum, non timeant, ſed auſi ſint eum interficere quaſi hominem: ſic & modò tradit Deus verbum veritatis ſacerdotibus & ſcribis, id eſt ſapientibus ſcripturarum, ad manifeſtādam fidem ſanctorum, & perfidiam iniquorū. Fidem quidē ſanctorum, ſi fortè videntes verbum veritatis à mendacio opprimi, quaſi mendacium, non cadant, neque ſcandalizentur à fide veritatis ipſius. Ad manifeſtandam autem perfidiam iniquorum, ſi fortè intelligentes verbum veritatis, quia verè verbū eſt veritatis ſecundum teſtimonia ſcripturarū, auſi ſint interficere eum cruce verbis mendacibus. Quando enim vides ſcripturas prophetarum, & euangelij, & apoſtolorū traditas eſſe in manus falſorū ſacerdotum, & ſcribarū: num intelligis quia verbū veritatis traditum eſt principibus iniquis, & ſcribis? Et ſicut tunc ſacerdotes, vel ꝓpter vanam gloriam, vel propter auaritiam condemnauerunt Chriſtū morte, cogitantes quoniam ſi tenuerint Chriſtū, ipſi ſacerdotes eſſe non poterunt ſecundū legem, nec ſolēnia illa lucra percipere: ita nunc impij ſacerdotes & ſcribæ verbum veritatis dignum iudicant interire, cogitantes quia ſi verbum veritatis tenuerint, ipſi ſacerdotes eſſe non poſſunt, nec ſacerdotalia lucra percipere. Propterea tradunt eum gentibus, id eſt populis incruditis, & indiſciplinatis, & barbaris, qui nec quærunt, nec audiunt eum cum iudicio, qui nomen habent Chriſtianorū, mores autem Gentilium. Tradūt autem veritatis verbum peruerſis expoſitionibus ſuis ad deludendum & crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando ſimulant ſe ſequi Chriſtum, & diſputāt de eo ſine Dei timore: non propoſito inueniendæ veritatis, ſed ſtudio ſubuertendæ. Hoc autem modo deludunt verbum veritatis, non colunt. Crucifigunt autem eum, & interficiunt, quando falſa confeſſione mendacij, verbum veritatis ſuffocant, & occidunt in ſe. Et ſicut tunc ſacerdotes illi nullam culpam idoneam inuenientes in Chriſto, falſam occaſionem detulerunt aduerſus eum: ſic modò nullam rationem idoneam habentes dicere contra verbum veritatis, falſa interpretantur de illo, & falſa proferunt teſtimonia prophetarum, aduerſum verbum veritatis. Sicut enim tunc falſos teſtes ſubornauerunt aduerſus Chriſtum: Et ſicut tunc ſacerdotes quidem & ſcribæ cognoſcentes eum, qa verè Chriſtus eſt, quaſi hominem illum maleficum Gentibus tradiderūt: Gentes autem nō cognoſcentes eum eſſe Chriſtum, deluſerunt, & crucifixerūt eum, quaſi hominē maleficum: ſic & modo ſacerdotes, & ſcribæ hæreticorum cognoſcentes, quia verbum eſt veritatis ſecundum ſcripturas quas legunt: tradunt eum, ſicut diximus, populis & gentibus ad deludendum, & crucifigendū. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt, & crucifigunt, quaſi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excuſat, quoniam ſi vellent cum iudicio quærere, inuenire poterant veritatem: ſicut nec excuſauit Gentiles, quoniam & ipſi ſi quærere voluiſſent, poterant inuenire: quoniam non erat homo tantum, ſed & Deus Chriſtus, quoniam ſicut tunc per ſigna virtutum ſuarum manifeſtabatur Chriſtus: ſic modo per ſigna operationum ſuarum verbum veritatis oſtēditur. Chriſtus leproſos mundabat, cæcos illuminabat, ſurdos audire faciebat, mortuos ſuſcitabat: ita modò qui vult cognoſcere vbi ſit verbum veritatis, operum eius ſigna conſideret. Vbi enim verbum veritatis eſt viuum, vnitum, atque diuinum: ibi mundantur aſſiduè homines à lepra peccati, & ſit ſalutis eorum teſtimonium conuerſatio ipſorum, atq; mens eorum. Qui audiunt verbum veritatis, illuminantur ad intelligenda diuina myſteria: aures eorum interiores aperiuntur, vt libenter ſuſcipiant diuina præcepta. Quos hodie vides mortuos in peccatis, cras reſurgunt in pœnitentia, viuificati per verbum Dei. Vbi autem non viuum verbum veritatis, ſed mortuum mendacium prædicatur inter eos, nihil horū fieri vides, ſicut dat de illis teſtimonium vita ipſorum. Sed & poſt tres dies reſurget in animab' credentium ſibi, cùm tres dies fuerint conſummati in eis. Prima dies pater: Secunda dies filius, ſecundum quod dictum eſt in propheta: *Annunciate de die in diem ſalutare eius.* Pſal 95.
Quis eſt autem dies alius de die, niſi genitus Deus de ingenito Deo? Conſequenter & ſpiritus ſanctus tertia dies eſt, qm̄ his tribus illuminantur corda credentium. In quibus ergo trium iſtorū ſcientiæ fuerint conſummatæ, in eis veritatis verbum reſurgit, & viuit & operatur. Sed nec reſurgent, niſi qui ieiunantes à malo, & flentes ſunt propter eum, & deſiderant reſurrectionem eius videre in anima ſua: ſicut & Apoſtoli ieiunantes & flentes fuerunt domino crucifixo, vſq; ad diem reſurrectionis ipſius. *Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedei, cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.* Hæc eſt Salome, cuius apud alterum euangeliſtam ponitur nomē, verè pacifica, ſecundū interpretationem: quæ filios genuit pacis. Non ſolum autem ex Marco euangeliſta, qui mani- Mar. 10.
feſtè ipſos fratres exponit acceſſiſſe ad Ieſum, & hæc eadem poſtulaſſe intelligere poſſumus: quoniam à filijs ſuis erat ſummiſſa, ſed etiam ex præſentibus, Chriſti ſermonibus quibus non quaſi ad mulierem ipſam ſe petētem, ſed quaſi ad filios ſummittentes reſpondit: *Neſcitis quid petatis.* Æſtimo enim, quod fratres cum audiſſent dominum de paſſione & reſurrectione ſua prophetantem, cœperunt dicere intra ſe, cum eſſent fideles: Ecce rex cœleſtis deſcendit ad regna tartarea, vt regem quidem mortis deſtruat, ipſam autem mortē diuinitatis ſuæ potentia calcet, & ſic vinculo tenebrarum ſoluto, captiuas animas ad ſua regna perducat. Nec innumerabilis militia dæmonum reſiſtere poterit contra eum. Quem enim in corpore conſti-

Matt. 8. d. conſtitum timuerunt, dicentes: *Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei excelſi, veniſti ante tempus torquere nos?* quomodo nudam ipſam diuinitatem contra ſe deſcẽdentem poterunt ſuſtinere? Ecce poſt tres dies mortis ſuæ reuertetur ab inferis, quaſi victor de bello. Nam cùm victoria fuerit conſummata, quid aliud reſtat, niſi vt regni gloria ſubſequatur? Ergo faciamus, fratres, quomodo poſſumus regni illius fieri participes. Scimus quia inuidus non eſt. Qui A enim ſeipſum donauit hominibus, quomodo regni ſui ſocietatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis miſericordia non dubitatur. Si nos rogamus magiſtrum, forſitan cæterorum fratrum corda concutiemus: & dum nobis duobus volumus prouidere, inter omnes ſcandalum excitabimus. Nam etſi ſancti ſint, tamen homines ſunt. Etſi vinci à carne nõ poſſunt, quaſi iam ſpirituales, tamen percuti poſſunt, quaſi B adhuc carnales. Vt quid ergo vel leues occaſiones demus, quibus improba carnis natura tranquillas eorum animas inquietet? Summittamus ergo matrem noſtrã, vt ſuo nomine deprecetur pro nobis, & fiunt duo bona. Si enim res ipſa reprehenſibilis inuenta fuerit, facilè meretur veniam, quaſi mulier. Ipſe enim ſexus excuſat errorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater ꝓ filijs ſuis rogans. Ipſe enim domin⁹ qui maternos animos C filiorum miſeratione impleuit, facilius exaudiet maternum affectum. Magna laus mulieris huius ex hoc locò colligitur. Primum, quia non ſolũ illi reliquerant patrem, ſed etiam ipſa reliquerat virum ſuum, & ſecuta fuerat Chriſtum. Et illi oſtenderunt, qa filij erant huiuſmodi matris, & ipſa oſtendit, quia mater erat talium filiorũ. Quoniam autẽ viuum reliquerat virum ſermo demonſtrat, qui de vocatione

Supr. 4. d. eorum ſcriptus eſt, dicens: *Illi autem reliquerunt patrem ſuum Zebedæum in naui cum mercenarius, & ſecuti ſunt Ieſum.* D Nihil fortè quis dicat, quia Chriſtus pluſquam triennio docuit, & intra tempus vocationis apoſtolorum & paſſionis Chriſti mortuus eſt Zebedæus, & ſic illa ſecuta eſt: Ieſum tamen ſecuta eſt. Qualis radix, talia & germina. Et qualis terra, talis & fructus. Non eam vicit, ſicut cæteras mulieres, maritalis affectus: quia ille temporalis erat maritus, iſte autem perfectus ſponſus. E Illius amor deceptio erat carnalis, iſtius autem dilectio incorruptibilis vitæ. Non illam tenuit miſeratio ſenectutis eius, quia ille ſine iſta viuere poterat, iſta autem ſine Chriſto ſalua eſſe non poterat. Cogitauit enim, quoniam amplius ꝓderit viro ſuo, ſi propter Deum reliquerit virũ, q̃ ſi proter virum reliquerit Deum. Propterea ſexu fragili, & iam ætate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur: quia fides nunq̃ ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit. F Denique quia non ſentit illa, ſicut cæteræ matres, quæ corp⁹ natorum ſuorũ amant, animam autem contemnunt. Deſiderant enim illos valere in ſeculo iſto, & non curant quid paſſuri ſint in alio. Alij militias filijs ſuis prouident, alij honores, & nemo filijs ſuis prouidet Deum. Perditionem illorum cum magno pretio comparant, & ſalutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, triſtantur, & ſuſpirant: ſi autẽ viderint illos peccantes, nemo triſtatur: vt oſtendant quia corporum ſunt parentes, nõ animarum. *Acceſſit ergo ad Ieſum, rogans & petens aliquid ab eo.* Audacem .n. fecerat eam natorum affectus, & reuerentiam forſitan ſpiritualẽ vicerat amor carnalis. *Dicit ei Ieſus: Quid vis?* Non interrogat quaſi neſciens, vt audiret quid vellet: ſed vt illa exponente, manifeſtã faceret irrationabilem petitionem ipſorum: qm̃ petebant q̀dem quaſi religioſi, & cœleſtis gloriæ amatores, non quaſi ſcientiam habẽtes inutilium poſtulationum, & nociuarum. Nam frequenter dominus patitur diſcipulos ſuos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa occaſiones inueniat docendi, & exponendi regulã pietatis, ſciens quia & ipſe error eorum non nocet præſente magiſtro, & omnes non ſolũ in præſenti, ſed etiam in futuro doctrina eius ædificat. *At illa dixit: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo.* Non dicimus, quia rectè petijt: ſed hoc dicimus, quia non terrena, ſed cœleſtia filijs ſuis optabat. Tunc dominus occultorũ cognitor, non ad verba intercedẽtis mulieris reſpondit, ſed ad conſilia ſuggerentium filiorũ reſpõdit, dicens: *Neſcitis quid petatis.* Concupiſcentia .n. carnalis omnem in vobis ſpiritualem conſiderationem excluſit. Nõ audiſtis me referentem, Infr. 25. 4. cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua, ponet oues ad dexteram, hædos autem ad ſiniſtram: & dicet eis, qui ad ſiniſtram ſunt: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum?* Quomodo vos vultis, vt vnus ſedeat ad dexteram, & alius ad ſiniſtram? Ego vos vocaui ad partem dexteram de ſiniſtra, & vos veſtro conſilio curritis ad ſiniſtram. Ideo forſitan & per mulierem res agebatur. Vidit enim diabolus, quia per illos ipſos aduerſus eos agere non valebat, contulit ſe ad conſueta arma mulierum: vt ſicut Adam per mulierem ſpoliauit, ita & iſtos ſepararet per matrem. Nam etſi mater erat, tamẽ mulier erat. Propter quod etſi affectus eius dulcis erat erga filios quaſi matris, intellectus tamen eius nociuus erat quaſi mulieris. Sed iam non poterat ꝑ mulierem perditio introire in ſanctos, ex quo de muliere ſalus cunctorum proceſſit. Intelligere ergo debemus & nos, vt non illud à Deo petamus, quod nos bonum eſſe iudicamus, ſed orantes in eius poteſtate ponamus, vt nos illud petentes exaudiat, quod ipſe nobis expedire cognoſcit. Neſcitis q̀d petatis. Bonum quidem deſiderium, ſed inconſiderata petitio. Ideo etſi impetrare non debebat ſimplicitas petitionis eorum, tamen confundi non merebatur, quia de amore domini naſcebatur. Propterea non voluntatem, neq; propoſitum eorum culpat, ſed ſolam ignorantiam reprehendit, dicens: *Neſcitis quid petatis.* Quis autem athleta idoneus, ante certamen de præmio pactum facit? Si enim certamen bene proceſſerit, iudex poſtea poteſt ſecundum meritum certaminis pręmium

men-

Digitized by Google

menſurare, & æſtimare. Si autem premium antè fuerit conſtitutũ, non omnimodo ſecundũ qualitatem præmij poteſt exitum habere certamen: quia † quale præmium detur, in poteſtate eſt munerãtis: qualem autem exitum habeat vnumquodq; certamẽ, nõ eſt in poteſtate certantis. Neſcitis ergo quid petatis. Deſideratis quidẽ bonum, ſed non intelligitis q̃d eſt bonum. Si autem intelligeretis, illud petere debebatis, dicentes quoniam in hoc mundo periculoſiſſimo viuimus, quaſi in pelago, vbi nunquam eſt minor tempeſtas. Etſi tempeſtas interdum nõ fuerit, tamen ſemp timor eſt tẽpeſtatis. Sic & in hoc mundo viuentibus, nunquam eſt minor tentatio: etſi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis ſemper eſt. Ideo da nobis auxilium gratiæ tuæ, vt non vincamur à malo, ſed ipſi omne malum vincamus. Sicut enim in ſeculari bello videmus, quia qui vadens ad pugnam de præda victoriæ cogitat, difficile vincit: qui autem vadens ſic vadit, quaſi ad mortem, ille facilè ſuperat: Sic & nos in hoc certamine ſpirituali viuentes nõ debemus cogitare qualem gloriam conſequamur, ſed quomodo euadamus ruinã peccati. Qui autem de gloria cogitat, & non magis timet de caſu, ille nec infirmitatem carnis ſuæ cognoſcit, nec verſutias conſiderat diaboli, nec intelligit quod ait Apoſtolus: *Non eſt nobis colluctatio cum carne & ſanguine, ſed aduerſus principatus & poteſtates, aduerſus rectores huius mundi tenebrarum.* Propterea ſumite omnia arma Dei. Sicut enim miles, ſi toto corpore fuerit armis veſtitus, & vnam partem habuerit nudam: nihil ei prodeſt, quod totus fuerit ferro veſtitus, ſi per illam vnam partem eum ſagitta percuſſerit, ſed ſic cadit, quẽadmodum ſi totus fuiſſet nudus: Sic & Chriſtianus quamuis omnem iuſtitiam fecerit, ſi in vno peccauerit, ſimiliter peccator ſtatuitur, quemadmodum ſi ſemper peccaſſet. Sicut ait Iacobus: *Si omnem legem adimpleas, & in vno tranſgrediaris, ſimiliter præuaricator es legis.* Ideo & dominus illis reſpõdit: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Aut baptiſmate, quo ego baptizor, baptizari?* Nunquid neſciebat dominus, quia paſſionem ipſius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, vt domino interrogante, & eis reſpondentibus, omnes nos audiamus: quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem Chriſti fuerit imitatus, ſicut ait Apoſtolus: *Si commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conregnabimus.* Res enim pretioſa vili pretio non comparatur. Magnum laborẽ neceſſe eſt nobis impendere, ſi volumus ad regna cœleſtia peruenire. Paſſionem autem domini dicimus ſuſcipere nos debere, non omnimodo perſecutionem Gentilium, ſed omnem laborem, & moleſtiam, quam patimur in corpore contra peccata certantes. Nam ſi Gentiles defecerint, qui perſequebantur: nunquid ideo prompta volũtas fidelium debet ſine fructu ſterilis permanere? Ideo & ſi Gentes non habes, quæ te perſequantur, habes principem gentium diabolũ, qui hominem perſequi nunquam ceſſat. Si .n. principem potueris vincere

† quaſi.

Eph. 6. b.

Iacob. 2. b

2. Tim. 2. c.

in peccato, nõ eſt magnum ſuperare miniſtros eius in corpore tuo. Ecce oſtendo tibi magnã & inſuperabilem perſecutionem in corpore tuo. Incipe reſiſtere deſiderijs tuis, & tunc intelliges quam fortes ſunt ſpiritus deſideriorum malorũ, qui te perſequuntur. Hæc eſt .n. pugna periculoſa, & hæc eſt glorioſa victoria: qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit. Aut ideo dixit eis:
A *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Dominus enim cognouerat propoſitum iſtud petentium fratrum, quia non primatum ſibi petebant ſecundum mundiales honores: quem ſi ex duobus vel tribus vnus acceperit, neceſſe eſt cæteros fieri eo inferiores: ſed perfectionem pietatis petebant in regno cœleſti, quam & multi conſequi poſſunt: & cum fuerint conſecuti, alterius perfectio, alterius perfectione nõ minuitur: Vtputa, ſedere ad dexteram Chriſti,
B vel ad ſiniſtram: nunquid duorum eſt tantũ? Innumerabiles .n. poſſunt ſedere ad dexteram Chriſti, vel ad ſiniſtram: tamen alter alterum à perfectionis ordine non excludit: quoniam hanc perfectionem pietatis nemo poteſt conſequi, niſi qui legitimè certauerit vſq; ad mortem. Ideo interrogat eos: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* vt illis reſpondentibus, *quia poſſumus* audiant cæteri condiſcipuli, & conquieſcant, intelligentes quoniam
C & ipſi ſi parati ſunt mori cum Chriſto, nihilominus poſſunt iuxta Chriſtum ſedere, per illorum ſeſſionem nequaquam excluſi, ſicut ipſe dicit per ꝓphetam in pſalmo: *Oculi mei ſemper ad fideles terræ, vt ſedeant hi mecum.* Non enim locus ſedendi maior & minor eſt iuxta Chriſtum, ſed fides patiendi cum Chriſto. Non eſt calix & baptiſmum vnum. Calix enim paſſio eſt, baptiſmum autem ipſa mors. Dictum eſt autem baptiſmum ſecúdum ſimilitudinem
D lanæ intinctæ. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpurea, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: ſic & nos in mortem deſcendimus corporales, & reſurgimus ſpirituales, ſicut ait Apoſtolus: *Seminamur in infirmitate, ſurgimus in virtute: ſeminamur in ignobilitate, reſurgimus in gloria: ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.* Omnis quidem mors habet in ſe paſſionem, non habet in ſe omnis paſſio & mortem. Multi
E enim fuerunt, qui paſſi ſunt, & non ſunt occiſi, quales ſunt confeſſores. Illi omnes calicem quidem domini biberunt, baptiſmo autem eius baptizati non ſunt. *Dicunt ei poſſumus.* Non tantum cõfidentia cordis ſui, quantùm ignorantia tentationis hæc reſponderunt. Neſcientibus enim deſiderabile eſt bellum, ſicut & inexpertis leuis videtur eſſe tentatio paſſionis & mortis. Si enim dominus cùm in tentationem paſſionis veniſſet, dicebat:
F *Pater ſi poteſt fieri tranſeat à me calix iſte*: quantò magis diſcipuli non fuerant dicturi, quia poſſumus, ſi ſciſſent, qualis eſt tentatio mortis? Magnum quidem dolorem habet paſſio, tamen mors habet maiorem timorem. Et dicit eis: *Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimini: ſedere autem ad dexteram*

Pſ. 100. b.

1. Cor. 15 f

Mat. 26, d & Luc. 22 e.

Ioan. 3. d.

deteram meam, aut ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo. Nunqd non habebat poteſtatem præſtare cui volebat, cùm ſit ſcriptum: *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius?* Sed ideo non refutauit petitionem eorum, ne exanimaret eos, & puſillanimes faceret. Nam nô facilè decætero reſumit ſperandi virtutem, qui ſemel de eo quod ſperauerat, cadit. Noluit autem ſuſcipere petitionem eorum, ne cæteros omnes triſtaret. A Nam neceſſe erat, quod vel talia cogitarêt, adhuc ſine auxilio ſpiritus ſancti conſtituti. Si ſemel iſtis duobus totius regni illius ſocietas diuidenda eſt, ſi vnus ſeſſurus eſt ad dexteram, alter ad ſiniſtram eius: ergo nos quid ſumus facturi, aut quid fieri iam ſperamus? Ideo eum ſecuti ſumus, vt illis electis de medio noſtrum nos inueniamur relicti? In omni labore ſimiles eis fuimus, & nunc inuenti ſumus in honore diſſimiles. Nam neceſſe erat, vt carnalia cogi- B tarent, qui nec dum facti fuerant ſpirituales. Si enim petitio eorû ſuſcepta non eſt, & omnes conturbati ſunt, quare vel hoc ipſum petere auſi ſunt: quantò magis fuerant conturbandi, ſi petitio eorum ſuſcepta fuiſſet? Ideo neq; dixit, non ſedebitis, ne duos confunderet: neq; dixit, ſedebitis, ne cęteros irritaret. Sed quid? *Hoc non eſt meum dare vobis, ſed patris.* Tanquam benignus & prouidus pater ſic omnia diſponit & ordinat, vt inter fratres vnanimes, fraterni- C tatis charitas non rumpatur. Videte quomodo & nullum ex eis turbauit, & omnes fecit ſperare, dicens: *Non eſt meum dare vobis, ſed patris.* Nam quod vni aut duobus ſpecialiter non promittitur, à cunctis ſperatur. Quid ergo, mentitus eſt Chriſtus, dicens: *Non eſt meum?* Non. Omnis enim qui habet poteſtatem, ſic acceptam habet ab alio, illius eſt verè qui dedit. Nam quid habebat filius proprium, cùm ipſe non eſſet ſuus, ſed patris? †[Ergo in- D ter eum cuius non eſt, & inter eum cuius eſt, nec perſona vna eſt, nec æqualis poteſtas. Si enim vnus Deus & pater, & filius, aut certè poteſt, aut certè non poteſt. Quis vidit talem vnû Deum cœleſtem colere, qui dimidio potens eſt, & in dimidio impotens? Aut quis illos putet æquales, quorum non eſt æqualis poteſtas?] Audiamus hæc, & intelligamus nos Chriſtiani, vt quando aliquid petimus à Deo, & non impetramus, non frangatur fiducia E noſtra, neque cadat ſpes noſtra à Deo, vt decætero deſperemus de miſericordia eius: quia nec fratrum iſtorum fracta eſt fiducia, aut cecidit ſpes, cû non impetraſſent. Quid enim, ſi non expedit nobis accipere quod petimus, ſicut nec illis expediebat? Quamnis autem putas te ſpiritualem rem petere ſecundû Deum, & dignam impetratione: tamen ſi non impetraueris, grauiter ferre non debes. Nam Iacobus & Ioannes rem ſpiritualem, & dignam F Deo ſe petere æſtimabant: tamen reprobata eſt petitio eorû, & inutilis iudicata. Non enim omne quod apud homines iuſtum videtur, iam etiam apud Deum ſimiliter iuſtum eſt: quantò maior eſt Deus homine, tantò profundiora ſunt Dei iudicia quam hominis. Nunquid digniores eſſe poſſumus Iacobo & Ioanne, vt non impetrantes ꝙ petimus, doleamus, cum nec illi de non impetrato beneficio ſunt contriſtati? *Et audientes decem, contriſtati ſunt de duobus fratribus.* Quemadmodum iſti carnaliter petierunt, ſic & illi carnaliter contriſtati ſunt. Nam ſicut ſi iſti ſpiritualiter ſapuiſſent, nô fuerant petituri, vt eſſent ſuper omnes: ſic & illi ſi ſpiritualiter intellexiſſent, nô fuerant con- A triſtaturi eſſe aliquos ante ſe. Nam velle quidem eſſe ſuper omnes, vituperabile eſt: ſuſtinere autem alterum ſupra ſe, nimis eſt glorioſum. O error ſalutaris, qui totius mundi ſoluit errorem. Si enim apoſtoli non ſic erraſſent, vnde nos cognoſcere poteramus: quia non omne quod videtur bonum, deſiderare bonum eſt, quia malum? Putabamus quia malum deſiderare, malum eſt, vt auaritiam aut furtum: nunc autem ſcimus, quia aliud eſt opus B bonum, aliud eſt primatus honoris. Et opus quidem bonum deſiderare, bonum eſt: primatum autem honoris concupiſcere vanitas eſt: quoniam bonum opus implere, noſtrę voluntatis, & noſtri operis eſt, & laboris, propter quod & noſtra eſt merces: primatum autem conſequi, judicij Dei eſt, propter quod ex primatu honoris neſcio ſi aliquam mercedem iuſtitię adipiſci meremur. Nam deſiderium primatus ex iactantia naſcitur cordis: qui autem C humilis eſt corde, & indigniorem ſe alijs arbitratur, ſecundum illud præceptum apoſtolicum, quod ait: *Alter alterum æſtimans ſuperiorem ſe, nunquam deſiderat ſuperior apparere.* Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderátem ſe odit. Videns autem dominus alienum ſpiritum in cordibus diſcipulorum, quaſi hoſtem in ſuis caſtris vagantem non eos increpauit, non proiecit à facie ſua, & iſtos malè petentes, & illos non bene triſtantes. Si enim rex D terrenus videret, quod ciuitatem illius occupatam teneat hoſtis, quid facere poteſt? Nihil, niſi vt ponat arietes, circunducat exercitum, & deſtruat muros, quos fortè ipſe ædificauit, vt tantummodo hoſtê expellat. Sed videamus ſapientiam noſtri regis. Poſtq̃ vidit ſua caſtra occupata à ſpiritu alieno, ſic hoſtem expulit, vt caſtra ſua non lęderet, † dicens: *Scitis quòd principes gentium dominantur eorum: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos? Non ita erit* E *inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, erit omnium miniſter: & qui voluerit inter vos prim' eſſe, erit veſter ſeruus.* Fructû humilitatis terreſtris, poſuit primatû cœleſtê: & primat' terreſtris fructû poſuit côfuſionê cœleſtem. Quicunque ergo deſiderat primatû cœleſtem, ſequatur humilitatem terreſtrem: quicunque autem deſiderat primatum in terra, inueniet côfuſionem in cœlo: vt iam inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamen: nec feſtinet F vnuſquiſq; eorû, quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam nô qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior, ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus. Volens certè dominus & duorum fratrum ambitionem extinguere,

&decem

†[*Cautè hac lege, quæ in quodam exemplari deerat.*

Rom. 12. & Phil. 2. a.

† *deleret.*

Digitized by Google

& decem diſcipulorum inuidiam, introduxit
differentiam inter principes mundiales & ec-
cleſiaſticos: oſtendens, quia primatus in Chri-
ſto nec ab aliquo appetendus eſt non habente,
nec alteri eſt inuidendus habenti: quoniã prin-
cipes mundi ideo fiunt, vt dominentur mino-
ribus ſuis, vt ſeruificent eos, & ſpolient eos, &
comedant, & vſque ad mortem abutantur vita
eorum ad ſuas vtilitates & glorias. Principes
A autem eccleſiæ fiũt, vt ſeruiant minoribus ſuis,
& miniſtrent eis quæcunq; acceperunt à Chri-
ſto, vt ſuas vtilitates negligant, & illorum pro-
curent: vt ſi opus fuerit, neque mori recuſent
pro ſalute inferiorum ſuorum, ſicut Apoſtolus
1. Cor. 12. dicit: *Ego autem impendar, & ſuperimpendar ipſe*
pro animabus veſtris. Si hæc ergo ita ſe habent,
ſecularem quidem primatum deſiderare, & ſi
ratio non eſt, vel cauſa eſt: quia etſi iuſtum non
eſt, vel vtile eſt. Primatum autem eccleſiaſticũ
B concupiſcere, neque ratio eſt, neq; cauſa: quia
neque iuſtum eſt, neq; vtile. Quis enim ſapiens
vltrò ſe ſubijcere feſtinat ſeruituti, labori, do-
lori, & quod maius eſt, periculo tali, vt det ra-
tionem pro omni eccleſia apud iuſtum iudicẽ,
niſi fortè qui nec credit iudicium Dei, nec ti-
met vti abutens primatu ſuo eccleſiaſtico ſecu-
lariter, conuertat eum in ſecularem? Sed ne
fortè qui talis eſt in appetendo primatum, pro-
fectum pietatis piè prætendat, dico: Nunquid
C qui in ordine prior eſt, iam & meritis eſt me-
lior? Quamuis quidem differentiam eſſe inter
ſanctos denegare non poſſumus, tamen vt co-
gnoſcat vnuſquiſq;, ſi melior, aut deterior ſit,
nemini eſt conceſſum. Ideo prudenter Apo-
ſtolus mẽbris corporis aſſimilauit ſanctos ec-
cleſiæ. Sicut enim homo quidẽ intelligit, quod
membrum honorabile habet in corpore ſuo,
quid inhoneſtum: vnumquodq; autem mem-
brum non ſe cognoſcit ipſum, ſi honorabilius
D ſit, aut cõtemptibilius: alioquin & quæ hono-
† *ſuperbirent.* rabiliora ſunt gratularentur: † & quæ contem-
ptibiliora ſunt triſtarẽtur, & per hoc fieret in-
Deus ſolus ſcit differentiam inter ſanctos. ter ea ſciſſura: ſic differentiam inter ſanctum &
ſanctum Chriſtus ſolus cognoſcit, cuius mem-
bra nos omnes ſumus. Ipſis autem ſanctis non
eſt conceſſum, vt cognoſcant differentiã ſuam
adinuicem, vt non meliores ſuperbiant contra
deteriores, & deteriores triſtentur contra me-
liores, & per hoc ſoluta charitate, inter eos di-
E ſcordia naſcatur, maximè in hoc ſeculo facino-
† *faſtidioſo. al. factioſo.* roſo, † in quo occaſiones iugiter quærit diabo-
lus odiorum ſeminandorum. Quòd autem in
hoc ſeculo differentia dignitatis facta eſt inter
ſanctos, dignitatis dico, non ſanctitatis, vt alter
quidem ſit apoſtolus, alter autem epiſcopus,
vel miniſter, vel laicus: contumacia carnis coë-
git, vt peruerſitas mundi, & occulta operatio
inimici coërceatur: quoniã diabolus imperans
carni & mũdo, in multam indiſciplinationem
F excitat homines, quandiu ſunt in carne, & in
mundo ſubdito ei, alios in laſciuiam, alios in
delitias, alios in inuidiam, alios in auaritiam,
alios in iram & ſuperbiam: niſi ergo ſint quos
timeant, ſoluitur diſciplina. Deniq; ipſi hono-
res in Chriſto in prima quidem facie videntur
honores, re vera autem non ſunt honores di-
uerſi, ſed ſunt diuerſa miniſteria: vtputa, honor
oculi videtur, quia illuminat corpus: ſed ipſe
honor illuminandi non eſt ei honor, ſed mini-
ſterium eius. Et pedum humilitas eſſe videtur,
quia baiulant corpus: ſed ipſa humilitas baiu-
lationis non eſt eorum contemptio, ſed mini-
ſterium eorum. Propterea Dominus corporis,
ſcilicet homo, nec oculum ſuum amplius ho-
norat quàm pedem: nec pedem magis cõtem-
A nit, quàm oculum: quia nec oculus pro aliquo
ſuo merito honoratus eſt, vt oculus ſit, ſed ad
hoc miniſterium creatus eſt: nec pes pro ſuâ
culpa contemptus eſt, vt ſit pes, ſed ad hoc mi-
niſterium eſt creatus. Propterea vnumquodq;
membrorum nil minus ſe habere intelligens,
ſecundum miniſteriũ ad quod eſt creatum, nec
amplius: nec inuidet alteri membro, quaſi plus
habenti, nec ſpernit alterum membrum, quaſi
minus habens. Sic eſt & inter ſanctos: Vniuſ-
B cuiuſque ſancti honor, non eſt honor eius, ſed
actus ipſius: Vtputa apoſtoli, apoſtolatus puta-
tur à nobis honor eſſe ipſius apoſtoli: verè autẽ
non eſt honor eius, ſed miniſterium eius. Vnde
Paulus de apoſtolatu ſuo dicebat: *Nam ſi euan-* 1. Cor. 9. a
gelizem, non eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi in-
cumbit. Væ enim mihi, ſi nõ euangelizauero. Si enim
volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem in-
uitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Similiter &
diaconatus, diaconi contemptibilitas videtur à
C nobis, verè autem nõ eſt contemptibilitas eius,
ſed actus ipſius. Propter quod Deus nec apoſto
lum amplius diligit, quàm diaconũ, quia apo-
ſtolus eſt: nec diaconum minus quàm apoſto-
lum, quia diaconus eſt: quia nec apoſtolus pro
merito ſuo antecedenti honoratus eſt, vt eſſet
apoſtolus: ſed ad hoc miniſterium aptus eſt iu-
dicatus ſecundum motum animæ ſuæ: † [Nec † *hoc in quodam exemplari deeſt.*
diaconus pro merito ſuo antecedenti contem-
ptus eſt, vt eſſet diaconus: ſed ad hoc miniſteriũ
D aptus eſt iudicatus ſecundum motum animæ
ſuæ.] Propter quod neq; apoſtolus laudem ha-
bebit apud Deum, quia apoſtolus fuit, ſed ſi
opus apoſtolatus ſui bene impleuit: neque dia-
conus exprobrandus eſt, quia diaconus fuit, ſed
ſi opus ſuum neglexit. In nullo ergo hominis
eſt honor, niſi in quo bene impleuit opus ſuũ:
& nulla contemptio eius eſt, niſi in quo negle-
xit proprium opus. Vnde ſicut pes libenter ſer-
uit oculo, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens quia niſi
E oculus ſuo miniſterio fuerit vſus, nec ipſe ſuo
poterit vti: & oculus libenter ſeruit pedi, quaſi
ſibi ſeruienti, ſciẽs quia niſi pes ſuo officio fue-
rit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: Sic & ſancti in-
uicem ſibi debent eſſe ſubiecti, vt minor maio-
ri non inuideat, quaſi maiori: ſed libẽter ei ob-
ſequatur, quaſi ſibi ſeruienti, in eo ipſo quod
maior eſt: & maior non contemnat minorem,
quia maior eſt, ſed libenter ei obſequatur quaſi
ſibi ſeruienti. Hæc omnia tractauimus propter
F duos fratres, qui petierunt ſibi primatum, cùm
non debuiſſent: & decẽ apoſtoli indignati ſunt
contra eos, cum non debuiſſent. *Sicut filius ho-*
minis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare: & dare
animam ſuam in redemptionem pro multis. Ad hoc
enim ad imaginem Chriſti facti ſumus, vt imi-
tatores efficiamur voluntatis eius & conuerſa-

 tionis.

Digitized by Google

tionis. Nunquid ad ſimilitudinem maieſtatis eius ſumus creati? Nam ille quidem noſtram carnem imitari potuit, nos autem illius diuinitatem imitari non poſſumus: ſed in hoc ſumus imago eius, vt quod ei bonum videtur, & apud nos ſit bonum: & quod ei malũ videtur, & apud nos ſit malum. Quicunq; autem domino humilitati ſtudente, iactantiæ ſtudet, non eſt imago Chriſti. Et qui domino paupertatem amante, diuitiarum amator eſt in hoc ſeculo, repellit A à ſe Chriſti ſimilitudinem. Non eſt verus diſcipulus, qui non imitatur magiſtrum: nec eſt vera imago, quæ ſimilis non eſt authori.

HOMILIA XXXVI.

EX CAP. XX.

Et egredientibus eis ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba multa, &c.

TESTIMONIVM ſtudioſi agricolæ eſt meſſis fœcunda: aſſidui autẽ doctoris documentum, eccleſia plena: negociatoris proſperata felicitas, apotheca multiplex. Neminem labor itineris impediuit. quia amor ſpiritualis fatigationem non ſentit. Neminem ſexus muliebris retinuit, quia inter virum & mulierem, corporis quidẽ differentia eſt, gratia autem vna eſt, & vna con- C ditio in omnibus. Illic ergo differentia ſexus requiritur, vbi cauſa carnalis eſt, & vbi caro nõ ſpiritus operatur. Neminẽ poſſeſſionum ſuarum ſolicitudo † retraxit, [† recordationis.] quia ingrediebantur in poſſeſſionem regni cœleſtis. Verè enim non habet ſuper terram quod amet, qui bonũ cœleſte in veritate guſtauerit. Sicut enim qui pretioſum guſtauerit cibum, poſtmodum ei hæc eſca communis ingrata videtur: ſic & qui ſemel de dulcedine Chriſti bene guſtauerit, terreno- D rum bonorum de cætero non multum ſentit ſaporem. Quis non deſideret illũ, aut quis non ſequatur eum, quem etiam duo cęci, antequam corporaliter viderent ſpiritualiter aſpexerunt: & antequam audirent, crediderunt? Nimirum hæc eſt illa roſa in campis Hiericho, de qua ſapientia loquitur per Salomonem: [Eccleſ 24.b] *Sicut palma exaltata ſum in Cades. & ſicut plantatio roſæ in Hiericho.* Ergo hæc eſt illa ſpecioſiſſima roſa ſan- E ctitate iuſtitiæ candida, & paſſionis ſanguine rubicunda. Sicut enim roſa antequam videatur, ſentitur: & antequam inueniatur, tenetur in odoribus ſuis: ſic & dominum tranſeuntem de longe, duo cæci antequam viderent, diuinitatis eius fragrantiam ſenſerunt. *Et ecce duo cæci.* Ecce, dicendo, opportunitatem oſtendit: hoc eſt, opportunè oblati ſunt ante faciem Chriſti, vt apertis oculis, quaſi teſtes virtutis eius, aſcẽderent cum eo in Hieruſalem: quia futurum erat, vt ſacerdotes repleti inuidia, dicerẽt con- F tra eum: [Infr. 21.e & Luc. 20.a] *In qua poteſtate facis hæc?* vt videlicet cæci reſpondeant, etſi non voce, tamen ipſa re: Ecce nos cæci fuimus, & videmus. Quid ergo de poteſtate requiritis, qui videtis virtutem? Erubeſcite carnales oculi, qui ante vos Chriſtum ſtantem non aſpicitis, quem etiam crediderunt duo cæci ſedentes ſecus viam, nõ in via. Duo cæci, duo populi ſunt, Iudaicus, & Gentilis. Aut ſicut quidã interpretantur, ambo Gentium, vnus ex Cham, alius ex Iaphet. Ideo autẽ cæci, quia nondum eis apparuerat vnigenita lux: *Secus viam:* id eſt, iuxta veritatem conuerſabantur, ſed veritatem inuenire nõ poterant, quia via veritatis certior adhuc demonſtrata non fuerat: vel ſecundum rationem verbi de- A gentes, non autem in ipſa ratione verbi conſiſtentes: quia notitiam verbi nondum acceperant. Sicut enim qui in tenebris ambulat, ſi ſemel viam perdiderit, interdum tota nocte ambulat iuxta viam errans, & non inuenit viam, donec ſuperueniat dies: ſic & homines ambulantes in erroribus vel peccatis poſtquam Dei cognitionem ſemel perdiderunt, ad perfectam notitiam veritatis redire nõ poterant, niſi dies, ſcilicet Chriſtus veniſſet, quamuis circa verita- B tem viuebant. Quomodo iuxta veritatem vel rationem verbi Gentes cõuerſabantur? Leges rationabiles proponebant, ſincera iudicia iudicabant dicente Apoſtolo: *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt.* [Rom 2.b] Ergo quaſi iuſtitiam quidẽ faciebant, ſed iuſtitiam tenere non poterant, non intelligentes quomodo oporteat ſcire: quia qui Deũ diligit, hic cognitus eſt à Deo. Iudæi autẽ quomodo erant cæci? quia legem ſectantes, legis C iuſtitiam non inuenerunt: quia ex operibus, & non ex fide iuſti erant. Dicit enim Paulus: *Teſtimonium illis perhibeo, quia æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam.* [Ibid 10.a] Nam volentes iuſtitiam ſuam ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. *Audierunt quòd Ieſus tranſiret, & clamauerunt, dicentes: Miſerere nobis domine fili Dauid.* Currentium ſtrepitum audiebant, & perſonas non videbant. Vndiq; feſtinantibus cunctis, ſoli ſedebant indiſſolubili tenebrarum catena D ligati, nihil ſolutum habentes de toto corpore, præter vocem. Et ideo quia pedibus eum ſequi non poterant, voce tenebant † [† ſequebantur.] dicentes: *Miſerere nobis domine fili Dauid.* O tenebræ omni lumine clariores. O acutiſſimus cæcitatis aſpectus. Puta quanti homines ſani, & iuxta Ieſum, qui via eſt, ambulantes, hominem illum putabant: & duo cæci, & longè ſedentes Deum proſpexerunt. Audierunt enim Gentes de tranſitu Ieſu, ſecundum teſtimoniũ prophetarum an- E nunciantibus ſibi Apoſtolis. Audierunt enim aduentum eius in mundum, & paſſionem eius, & reſurrectionẽ, & aſcenſionem † [† traditionem.] eius in cœlum: audierunt de tranſitu eius, cùm iam egreſſus fuiſſet ab Hiericho, id eſt de hoc mundo. *Turba autem increpabat eos, vt tacerent.* Videbant ſordidas veſtes, & non cõſiderabant conſcientiæ claritatem. Ideo vetabant eos, non inuidentes eis, ſed honorantes Chriſtum. Indignũ enim eis videbatur vt tales homines vocifera- F rent ad eum. Ecce fatua ſapientia hominum. Exiſtimabant iniuriam pati magnos viros, ſi à pauperibus honorarentur. Quis enim pauper auſus eſt diuitem publicè ſalutare? Mox indignatur, quaſi iniuriã paſſus. Aut hi qui vetabant, in myſterio † [† miniſterio.] Iudæorum vetabãt, quia omnia faciebãt, ne Gentes in Chriſtũ credentes ſaluarentur.

ſaluarentur. *At illi magis clamabãt, dicẽtes: Miſerere nobis domine fili Dauid.* Inuitabantur vetiti, magis quàm compeſcebantur. Talis eſt enim natura fidei, quãtò magis vetatur, eò magis accenditur. Propter quod & ſerui dei in perſecutionibus non vincuntur, ſed quanto magis afflicti fuerint, tantò amplius accenduntur. Virtus ergo fidei in periculis ſecura eſt, & in ſecuritate periclitatur. Quid enim aliud ſic vigorẽ [† *vexat.*] fidei in hominibus laxat, † quàm longa tranquillitas? Ergo vetantes eos, addebant eis & alteram cauſam doloris. Primùm, ne clamarent, quia cæci erant: ſecundo, quia vetabantur ad lumen venire. *Et ſtans Ieſus vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis? Dicunt ei: Domine, vt aperiantur oculi noſtri.* O domine quid interrogas, quod ipſe oculis vides? Infirmitas clamat, & vt quid vocem perquiris? Non quæro propter paſſionem, ſed propter fidem. Non cupio audire quid dolent. ſed volo cognoſcere quid de me ſentiunt. Tu domine occultorum es cognitor, & neſcis quid de te ſentiunt? Etiã ſcio, ſed volo vt procedant ad medium populi, & cunctis audientibus dicant quod volunt: & dum cæci me dei filium confitentur, confunduntur videntes. qui me hominem tantum putant. Dominum me vocant, & verum dicunt: ſed dum filium Dauid dicunt, diſſipant quod bene confeſſi ſunt. Nam abuſiuè & homines domini dicuntur, verè autem nemo dominus eſt, niſi Deus. Si ergo dicunt, *Domine fili Dauid,* abuſiuè ſecundum hominem me honorãt: ſi autem ſolummodo dominum, ſecundum [*1.Cor.8.b*] deitatis diuinitatem me confitetur. *Quia vnus Deus ex quo omnia, & vnus Dominus, per quem omnia.* Filius enim Dauid cæcos illuminare non poteſt, filius autem Dei poteſt: ideo interrogat, quid vultis? Tunc illi iam non dixerunt, *Domine fili Dauid*: ſed tantum: Domine, vt aperiantur oculi noſtri. *Miſertus eſt autem eis Ieſus, & tetigit oculos illorum, & confeſtim viderunt.* Quandiu ergo dixerunt: *Domine fili Dauid,* ſuſpenſa eſt ſanitas, mox autem vt dixerunt tantummodo, Domine: infuſa eſt ſanitas ſuper eos. *Tetigit ergo oculos eorum.* Tetigit homo carnaliter: nam verbo ſanauit vt Deus: tetigit, quia Dauid filium eum dixerunt: ſanauit eos, quia crediderunt potentiæ eius, vt vna eademque operatio ſanitatis & fidem eorum remuneret, & infidelitatẽ caſtiget. Bonum munus obtulerunt Chriſto ſananti. Quale? *Secuti ſunt eum.* Nam quid homo in vicẽ reddat Deo dignè pro beneficijs eius, niſi id quod ipſe ad- [*Mich.6.b*] monet per prophetam? O homo quid quærit Deus à te, niſi vt facias iudicium & miſericordiam, & paratus ſis ire cum Domino Deo tuo? Conſequenter & gentium oculos mentis tetigit Dominus Ieſus, dans eis gratiam Spiritus ſancti. Tangere enim Chriſti, eſt dare gratiam Spiritus ſancti. Quæ gentes cum fuiſſent illuminatæ, ſecutæ ſunt eum operibus bonis, nunquam poſtmodum relinquentes eum, ſicut aliquando Iudæi fecerunt.

HOMILIA XXXVII.

EX CAP. XXI.

Et cum appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis, &c.

PVTO res ipſa exigit, vt quæramus. Frequenter quidem Ieſus A venit in Hieruſalem, ſicut Ioannes teſtatur, nunquam tamẽ ſibi adhibuit miniſteria iumentorũ, nec ramorum circa ſe virentiã conſtituit ornamenta, nec ad terribilem laudem ſuæ diuinitatis animos populi excitauit: niſi modò quando, vt pateretur, aſcendit. Ideo ergo cum tanta gloria eſt ingreſſus, vt amplius eorum aduerſus ſe excitaret inuidiam, quia iam tempus paſſionis eius inſtabat, & non mors eum vrgebat, ſed B ipſe magis aduerſus ſe compellat mortẽ. Quotiens enim de manibus ſacerdotũ elapſus euaſit, cum eſſet inuiſibilis factus? Quando Iudæi Chriſtum voluerunt occidere, tangere eũ non potuerunt. Quando autẽ ipſe ſecutus eſt mortem, parcere ei Iudæi non potuerunt, Ergo ſi Chriſtus eos prouocauit, fortè ne de morte ſua fecit eos innoxios? Abſit. Excitauit eos, non vt facerent quod antè noluerãt, ſed vt poſſint facere quod prius volebant: facultas eis data eſt, C non mutata voluntas. *Tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & confeſtim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea. Soluite, & adducite mihi.* Aſina & pullus eius Iudæi ſunt & Gentes. Iudæa enim ſecundum Deum mater eſt Gentium. Sic enim dicit ad eam Deus per Eſaiam prophetam: *Et conſti-* [*Eſa.1.f*] *tuam principes tuos ſicut antea, & conſiliarios tuos ſicut ab initio. Et tunc vocaberis ciuitas iuſtitiæ, & mater ciuitatum,* id eſt eccleſiarum, *fidelis Sion.* D Propter quaſdam tales ſimilitudines, animalibus his aſſimilati ſunt homines, Deum vel Dei filium non cognoſcentes. Eſt enim animal hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & ſtultum, & infirmum, & ignobile, & oneriferum magis: ſic fuerunt & homines ante Chriſti aduentum idololatræ, paſſionibus diuerſis immundi, & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum ſtulti. Quid autem ſtultius quàm factorẽ con- E temnere, quàm facturã & opus manuum ſuarum adorare, quaſi factorem? Erant enim infirmi ſecundum animam & ignobiles, non valentes reſiſtere paſſionibus ſuis, & obliti generationem ſuam cœleſtem, facti fuerant ſerui paſſionum ſuarum & dæmonum, quibus reſiſtere non valebant. Et quicunque dæmonum vel philoſophorum cuiuſq; erroris vel dogmatis alicuius ſarcinã eis voluiſſet imponere, ſufferebant: & omnia nõ bona patientia ſuppor- F tabant, nec reſiſtebant. Propter quæ omnia & Apoſtolus ad Corinthios dicit: *Videte vocatio-* [*1.Cor.1.d*] *nem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem non multi fortes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia, & contemptibilia mundi elegit*

Deum, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret.
At vbi Chriſtus ſuper eos aſcendit, & induxit
in templum, lauati per baptiſmum, facti ſunt
de immundis animalibus homines ſancti. Per-
cepta enim verbi ratione, ſapientia Dei facti
ſunt rationabiles, & prudentes: & inuenta eſt
irrationabilitas eorum eſſe ſimplicitas, & ſtul-
titia eorum manſuetudo. Nam ſimplicitas ſine
ratione verbi, hominis irrationabilitas eſt: &
manſuetudo ſi non ſit propter Deum, ſtultitia
eſt. Adhuc autem accepta gratia, & recognita
regeneratione ſua cœleſti, facti ſunt de infir-
mis & de ignobilibus fortes & nobiles: & quæ
videbatur infirmitas, innocentia eſt inuenta in
eis, ignobilitas autem humilitas. Nam inno-
centia ſine Deo infirmitas æſtimatur, & humi-
litas non propter Deum ignobilitas iudicatur.
Item reijcientes à ſe onera dæmonũ, ſuſcipien-
tes ſuper ſe iugum Chriſti ſuaue, & onus eius
leue, & ipſum feſſorem in cordibus ſuis ſuſci-
pientes facti ſunt patientes. Nam patientia ir-
rationabilis onerifera æſtimatur & ligata, id eſt
diabolici erroris vinculo impedita, vt non ha-
beret libertatem ire quò vellet. Nam omnes
homines antequam peccemus, liberum quidẽ
habemus arbitrium, ſi volumus ſequi volunta-
tem diaboli, an non. Quòd ſi ſemel peccantes
obligauerimus nos operibus eius, iam noſtra
virtute euadere non poſſumus. Sed ſicut nauis
fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempe-
ſtas voluerit: ſic & homo diuinæ gratiæ auxilio
perdito per peccatum, agit quod non vult, ſed
quod diabolus vult. Et niſi Deus valida manu
miſericordiæ ſuæ ſoluerit eum, vſque ad mor-
tem in peccatorum ſuorum vinculis permane-
bit. Ergo noſtra quidem volũtate & negligen-
tia alligamur, ſed per Dei miſericordiã abſol-
uimur. Sicut enim videmus in iſtis mundiali-
bus regnis, quomodo in primis quidem nemo
poteſt facere ſeipſum regem, ſed populus creat
ſibi regem quem elegerit: cùm rex ille fuerit fa-
ctus & confirmatus in regno, iam habet pote-
ſtatem in hominibus, & nõ poteſt populus iu-
gum eius de ceruice ſua repellere: Nã primum
quidẽ in poteſtate populi eſt facere ſibi regem
quem vult. factũ autem de regno repellere iam
non eſt in poteſtate eius, & ſic voluntas populi
poſteà in neceſſitatem cõuertitur: Sic & homo
priuſquam peccet, liberum habet arbitrium
vtrum velit ſub regno eſſe diaboli: cùm autem
peccando ſe tradiderit ſub regno ipſius, iam
non poteſt de poteſtate eius exire: & ſic prima
voluntas eius in neceſſitatem conuertitur. Et
hoc eſt quod homines ſeculares & peccatores
dicere ſolent: Nunquid nolumus eſſe ſancti?
Et quis non vult eſſe iuſtus? Sed nõ poſſumus.
Verum quidem eſt quod dicunt, ſed non habẽt
excuſationẽ: quia primùm potuerunt non eſſe
ſub poteſtate diaboli, ſi voluiſſent. Poſtquam
verò poſuerint thronum diaboli in cordibus
ſuis, iam nemo poteſt eos de poteſtate diaboli
eripere, niſi ſolus Deus. *Soluite,* inquit. Quo-
modo? Per doctrinam veſtram, per miracula
veſtra: quia omnes Iudæi & Gentes per Apo-
ſtolos ſunt liberati. *Adducite mihi.* Per miniſte-
rium, id eſt ad gloriam corrigite illos. Duos au-
tem miſit Apoſtolos, quia per duo generalia
mandata omne genus hominũ de peccato ab-
ſoluitur. Qualia? *Diliges Dominum Deum tuum* Deut. 6. a
ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum.
In his duobus mandatis omne peccatum ex-
pellitur, & omnis iuſtitia conſummatur. Aut
certè alia duo: *Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris.* Supr. 7. b
Item: *Quod vultis vt faciant vobis homines, facite*
& vos ſimiliter. Quidam autẽ iſtos duos Petrum
A & Philippũ Apoſtolos exponit intelligi opor-
tere: quoniam hi primùm tranſgredientes Iu-
daicos fines, Gentes adduxerunt ad Chriſtum:
Philippus quidem Samariam, quam ipſam Sa-
mariam aſinam eſſe interpretatur: Petrus autẽ
Gentes, accipiens Cornelium ex Gentibus,
quaſi Samariæ pullum. *Et ſi quis vobis aliquid*
dixerit, dicite: Dominus operam eorum deſiderat.
Ne dicatis, Dominus tuus: neque, Dominus
noſter: neque Dominus iumentorum: vt in-
B telligant omnes, quia ego ſolus dominus, non
ſolùm animalium, neq; ſolùm eorum qui mihi
ſubditi ſunt, ſed omnium hominum etiam qui
mihi contrarij ſunt. Nam & peccatores condi-
tione quidem mei ſunt, voluntate autem ſua
diaboli. *Meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.* Pſal. 23. a
Dominus operam eorum deſiderat. Iuſtum eſt,
vt aliquãdo creatura ſeruiat ſuo creatori. Gen-
tes enim Deus in poteſtate diaboli pro tempo-
re reliquit vt tentet, non in æternum contem-
C pſit vt perdat. Neceſſe eſt autem vt fiat quod
ſcriptum eſt: *Homines & iumenta ſaluabis domi-* Pſal. 35. b
ne. Confeſtim autem remittet eos. Animal quidem
poſtquam ingreſſum eſt in Hieruſalem Iudææ,
ad dominum ſuum remiſſum eſt, animalis au-
tem prophetia in Iudæa remanſit. Nam de ani-
mali illo non hoc quod videbatur neceſſarium
erat Chriſto, ſed illud quod intelligebatur, id
eſt non caro, ſed ratio: ideoq; caro remiſſa eſt,
ratio autem retenta eſt. Aut ita: Non dixit, &
D iterum remittet eos ad te: ſed tantùm, *remittet*
eos, vt ne myſterium præcederet rationẽ. Nam
puto in primis homines nõ ſermone nudo vo-
cauit Apoſtolorum, ſed per virtutem Spiritus
ſancti ſoluit pariter & adduxit. Poſtquam au-
tem adduxit, iterum dimiſit eos in arbitrio, vt
labore ſuo comitante gratia iuſtificentur. Nã
quòd vocati ſumus, Dei eſt: quòd autem dignè
poſt vocationem viuimus, noſtrum pariter eſt
& Dei. Hoc eſt quod ait: *Iterum remittet eos,* non Zach. 6. c
E ad diabolum qui prius tenebat eos, ſed in arbi-
trio ſuo adiuuante gratiæ, ſcilicet dono. *Hoc*
autem totum factum eſt, vt impleretur quod dictum
eſt per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, ecce rex
tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, &
pullum filium iumenti. Dominus noſter aſcen-
dens ad mortẽ Hieroſolymam, magnam gra-
tiam pacis & concordiæ mundo vniuerſo quaſi
in teſtamẽto reliquit. In myſterium enim gen-
tium futurarum ſedẽs ſuper aſinam & pullum
F eius intrauit in templum, & ſic gentes Iudæis
coniunxit. Sciens autẽ propheta malitiam Iu-
dæorum, quia contradicturi fuerant Chriſto
aſcendenti in templum, ideo præmonuit, vt
per hoc ſignum cognoſcerent regem ſuum Iu-
dæi, dicens: *Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſe-*
dens ſuper aſinam & pullum eius. Ecce, oſtendentis
verbum

Digitized by Google

verbum eſt: id eſt, non corporali aſpectu, ſed
ſpirituali intellectu opera virtutum eius aſpi-
cite, non ſchema viſionum eius. Si enim ſche-
ma eius aſpexeritis, deijciendi eſtis in natura
humana: ſi autem opus eius conſideraueritis,
ſaluandi eſtis in virtute diuina. Ante tempora
autem multa conſtitutus propheta, vidēs eum
ſpirituali aſpectu, qui nondum natus fuerat,
ideo dicebat: *Ecce*, vt oſtenderet quia ille de
quo loquebatur, antequā naſceretur iam erat.
Cùm ergo videritis eū in templo ô Iudæi, no-
Luc. 20. a lite ſuperbè agere contra eum dicentes: *In qua
poteſtate hæc facis? quia ecce rex tuus venit tibi man-
ſuetus, ſedens ſuper aſinam.* Nolite conſiderare in
qua poteſtate facit, ſed conſiderate tantum ſi
facere poteſt: quoniam hoc credere eſt, illud
autem tentare. *Ecce rex tuus venit tibi manſue-*
Luc. 19 c *tus, ſedens ſuper aſinam.* Nolite dicere: *Nos non
habemus regem, niſi tantummodo Cæſarem. Ecce rex
tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam.* Si in-
tellexeris, venit tibi: ſi non intellexeris, veniet
contra te: Id eſt, ſi intellexeris, veniet vt ſaluet
te, & ſub pedibus tuis ſubijciat gentes, & dicas
Pſal. 46. a per prophetam gaudens: *Quoniam Deus excel-
ſus terribilis, & rex magnus ſuper omnem terram:
ſubiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris.
Elegit nos in hæreditatem ſibi, ſpeciem Iacob quem di-
lexit.* Si autem non intellexeris, veniet vt per-
dat te, & de templo ſanctitatis expellat, & aliam
ſponſam de gentibus caſtiorem inducat in cu-
biculum ſanctitatis, vt tu proiecta & in tene-
Cant. 1. b bris conſtituta dicas per Salomonem: *Ne aſpe-
xeritis me, quoniam ego ſum denigrata, quoniam de-
ſpexit me ſol.* Vis cognoſcere manſuetudinem
venientis? conſidera ſpeciem aduentus eius.
Non ſedet in curru aureo, pretioſa purpura
fulgens: nec aſcendit ſuper feruidum equum
diſcordiæ amatorem & litis, qui gloriæ iactan-
tia pectus habet repletum, qui de longè odorat
bellum, & gaudet ad vocem tubæ, & cùm vide-
rit ſanguineam pugnam, dicit in corde ſuo, be-
ne eſt factum: Sed ſedet ſuper aſinam tranquil-
litatis, & pacis amicam. Non autem vides in
circuitu eius ſplendentes gladios, aut cætera
ornamenta terribilium armorum. Sed quid?
Ramos frondentes teſtimonia pietatis. Venit
ergo manſuetus, non vt propter potentiam ti-
meretur, ſed vt propter manſuetudinem ama-
retur. *Sedens ſuper aſinam & pullum eius.* Super
matrem ſedebat. Nunquid & ſuper pullum ſe-
debat? Tamen etſi corporaliter fieri non po-
terat, vt ſuper animal vtrunque ſederet, ſpiri-
tualiter poterat, cum eſſet Deus, vt & in Iudæis
ſederet, & in Gentibus ſimul. Sedere autem ſu-
per iumenta, eſt in præcordijs eorum habitare,
Sap 11. d vt dicat illis Chriſtus: *Tollite onus meū ſuper vos,
& videte, quia mitis ſum & humilis corde.* Man-
ſueti enim manſuetum debēt portare: qui vo-
cauit eos ſeſſor eſt, non vt illos puniat propter
peccata eorum, ſed vt ipſe requieſcat in eis pro-
pter manſuetudinem eorum. Nam ſicut hoc
genus iumenti, ſi quid errat, in ſimplicitate er-
rat, & non in aſperitate: ita & homines qui cre-
diderunt in Ieſum Chriſtum, ſiue ex Iudæis,
ſiue ex Gentibus, ante Chriſtum non in mali-
tia, ſed in ignorantia peccauerunt. Ideo ſe de-

ridebant non puniri ſub graui ſeſſore. Nam
ſicut peccatores equi ſunt diaboli, ita & ſancti
equi dicuntur Chriſti: quia diabolus in pecca-
toribus ſedens, inſtigat eos per deſerta facino-
rum: id eſt per fornicationes, per auaritias, &
cætera. Chriſtus ſedens in ſanctis, dirigit eos
per plana iuſtitiæ, id eſt in caſtitate, in humili-
tate. Ergo equitatus diaboli, perditio eſt: equi-
tatus autem Chriſti, ſalus, ſicut Habacuc dicit
A in canticis ſuis ad ipſum Chriſtum: *Qui aſcen-* *Haba. 3. b*
dis ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſanitas eſt. Er-
go induxit pullum in templum, vt Gentes Iu-
dæis coniungat, vt adimpleat quod Iacob be-
nedicens filium ſuum Iudam prophetauit: *Al-* *Gen. 49. b*
ligans, inquit, *ad vitem pullum ſuum.* Quæ eſt il-
la vitis? Iudæa quæ de Aegypto tranſlata eſt, &
in Oriente plantata. Et ſicut prophetauit Noē
de filijs ſuis, dicens: *Benedictus filius meus Sem,* *Ibid. 9. d*
dilatet Deus Iaphet, & inhabitabit in tabernaculo
B *Sem.* Sem enim pater fuit Iudæorum, Iaphet
autem pater gentium, quæ per Chriſtum in-
greſſæ ſunt in tabernacula Iudæorum. *Euntes
autem diſcipuli, fecerunt ſicut præceperat eis Ieſus,
& adduxerunt aſinam & pullum.* Quoniam eun-
tes Apoſtoli ſoluerunt aſinam alienam, mini-
ſterium quidem fuit eorum, virtus autem &
authoritas Chriſti. Nec enim potuiſſent tol-
lere iumentum alienum ab illo domino, qui
eos non cognoſcebat vnde eſſent, niſi præue-
C niens ſpiritus Chriſti cor domini eius præpa-
raſſet ad dandum. Sic quòd Apoſtoli ſoluerunt
Iudæos, vel Gentes de vinculo inimici: in pri-
ma quidem facie eorum videbatur opus, re
vera autem fuit virtus & gratia Chriſti. Nec
enim à Chriſto duodecim conſtituti totum
mundum ligatum ſub poteſtate diaboli ſolue-
re potuiſſent, niſi gratia Chriſti confregiſſet
virtutem inimici. *Et impoſuerunt ſuper eum ve-
ſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.* Ve-
D ſtimenta ſunt præcepta diuina, & gratia ſpiri-
tualis. Sicut enim turpitudo nuditatis veſti-
mento tegitur, ſic naturalia mala carnis noſtrę
præceptis & gratia diuina teguntur. Omnis
enim homo naturaliter non ſolùm peccator
eſt, ſed etiam totum peccatum, dicente Apo-
ſtolo: *Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri.* Vn- *Epheſ. 2. a*
de & Adam ideo ſe vidit nudum, id eſt pecca-
torem: & ideo folijs fici, id eſt mandatis aſpe-
ræ legis cooperuit nuditatem ſuam. Et alibi
E promittens Deus iuſtitias ſuas, & gratias ab-
laturum de gente Iudæa, ſicut dicit dominus
per Oſee prophetam: *Et auferam veſtimenta* *Oſee 2.*
*mea, & linteamina, & oſtendam gentibus turpitu-
dinem tuam.* Ergo impoſuerunt veſtimenta
ſua, ſuper eos, id eſt, mandata & gratias quas
ipſi acceperunt à Chriſto: ſuper Iudęos & Gen-
tiles impoſuerunt, id eſt tradiderunt, nec enim
requieſcere in eis potuiſſet Chriſtus, niſi man-
data eius fuiſſent in eis. *Plurima autem turba*
F *veſtimenta ſua ſternebant. Alij autem cædebant
ramos de arboribus, & ſternebant in via.* Videli-
cet vt eo veniente calcarentur à iumento. Ve-
ſtimenta ſunt mandata, ſicut diximus: fron-
des autem ſpeciem tenent pietatis. Quoniam
ergo & mandata legis, & ſpecies Iudaicæ reli-
gionis à Chriſtianis fuerant conculcanda in

 via,

Digitized by Google

via, id eſt in Chriſto: ideo tunc illa ſub pedibus iumenti ſternebant in via. Et vide quoniam ſuper iumentum quidem Apoſtoli poſuerũt veſtimenta ſua, ſub pedibus autem iumenti cætera turba Iudaica: quoniam mandatis Apoſtolorum ſternuntur quidem Chriſtiani & adornantur, legis autẽ mandata conculcant. Quotieſcunque enim circuncisionem ſpernimus, ſacrificia Iudæorum pro nihilo æſtimamus, & cæteras conſuetudines Iudaicas reprobamus. A Veſtimenta Iudæorum quibus ipſi induebantur, nos qui ſumus ex Gentibus, ſub pedibus noſtris conculcamus. Alius autem ſic: Qui veſtimenta, inquit, depoſuerunt ſuper aſinam, Apoſtoli ſunt, cæterique doctores: veſtimenta autem ſunt decus & ſchema gloriæ. Gloriam ergo quam Chriſtus accepit à patre, dedit diſcipulis ſuis: diſcipuli autem accipientes eam à Chriſto, dederunt eam gentibus, vt delectabiliter Chriſtus ſederet in eis, ſicut ipſe dicit: B

Ioan. 17.b *Et ego gloriam quam mihi dediſti dedi eis, vt ſint vnũ ſicut & nos vnum ſumus.* Turbæ autem quę veſtimenta ſternebant in via, credentes erant ex circuncisione, qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Chriſtum deiecerunt in terram: ſemetipſos humiliantes, & cum apoſtolo Paulo dicentes:

Philip. 3.b *Secundum iuſtitiam quæ ex lege eſt conuerſatus ſum ſine querela, ſed quæ fuerunt mihi lucra, hæc æſtimaui propter Chriſtum detrimenta, & arbitror ſtercora eſſe, vt Chriſtum lucrifaciam.* Quid eſt autem aliud, quam iuſtitiã legis terræ coæquare, ante ſublimem gloriam Chriſti? C Qui autem ramos de arboribus præcidebant frondentes, ipſi erant credentes & eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exempla viua de Chriſto, quaſi de arboribus ſemper virentibus, & nunquam folia verborum ſuorum deijcientibus, ramos frondentes ante pedes ſubiugalis populi ſternebant, & per ea exempla quaſi per ramos frondentes, virentes ſine offendiculo D ambularent per viam vitæ iſtius, donec introirent in ſanctuarium Dei. *Turba autem quæ præcedebat, & quæ ſequebatur, clamabat, dicens: Hoſianna filio Dauid,* &c. Memores populi mirabilium eius, quæ oſtendit eis. & ſanitatum quas præſtitit eis, exultantibus cordibus ſuis, ante & retrò clamabant, *Hoſianna filio Dauid.* Qui præcedebant ſeniores erant, id eſt patriarchæ, prophetæ, cæteriq; ſancti, qui ante aduentũ Chriſti de aduentu eius & prædixerunt, & cognouerunt. E Sequentes autem iuniores, id eſt, Apoſtoli, martyres, cæterique doctores, qui poſt aſcenſum Chriſti de reſurrectione eius & aſcẽſione vel operibus prædicauerũt & prædicant: & licet diuerſis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis ſpiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Chriſto venturo clamauerunt: *Benedictus qui venit in nomine domini.* Hi autem laudantes clamant de

Hoſanna. aduentu Chriſti iam impleto: *Hoſianna filio Dauid.* F Hoſianna autem quidam interpretantur gloriam, alij redemptionem, alij ſaluſſica, ſiue ſaluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, qui omnes redemit, & pretioſi ſanguinis effuſione ſaluauit.

HOMILIA XXXVIII.

EX CAP. XXI.

Et cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic, &c.

MERITO commouebantur videntes rem mirabilem: homo enim laudabatur quaſi Deus. ſed Deus laudabatur in homine. Dicebant enim: *Hoſianna filio Dauid.* Puto autem quòd nec ipſi qui laudabant, ſciebant quid laudabant, ſed ſpiritus ſubitò ingreſſus in eos, neſciente animo veritatis verba fundebat. *Et intrauit Ieſus in templum Dei.* Hoc erat proprium boni filij, vt & veniens ad domum curreret patris, & illi honorem redderet, qui genuit eum, vt tu imitator Chriſti factus, cùm in aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primùm ante omnem actum ad Eccleſiam curras. Hoc erat boni medici vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandam, primùm ad originem paſſionis intenderet. Nã ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primò ingreditur ad infirmum, ſtatim de ſtomacho eius interrogat, & eum componere primùm feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit. totum corpus validum eſt: ſi autem diſſipatus fuerit, totum corpus infirmum eſt. Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit. tota Eccleſia floret: ſi autẽ corruptum fuerit, omnium fides marcida eſt. Cor autem & ſtomachus ſacerdotes intelliguntur, quia in rebus ſpiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et ſicut cor ſapientiæ locus eſt, ita ſacerdotes ſunt receptacula ſapientiæ ſpiritualis, Eſaia dicente: de regibus quidem: *Omne caput in dolore*: de ſacerdotio autem: *Omne cor in triſtitia.* Eſa. 1.b Ibidem. Sicut enim ſtomachus accipiens cibũ, coquit eum in ſeipſo, & per totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per ſcripturas ex Deo, & excoquentes eam in ſe: id eſt, tractantes & meditantes apud ſe, vniuerſo populo ſubminiſtrant. Et ſicut ſtomacho ſubminiſtrante, vnumquodq; membrum ſuſcipit nutrimentum, & conuertit ipſum in ſe, ſecundum ſuam naturam: vtputa quod ſuſcipit iecur, totum fit ſanguis: quod autem ſuſcipit fel, bilis efficitur totum: quod verò aſcendit in pulmonem, phlegmata fiunt: quod autem in mamillas, totum efficitur lac. Sic ſacerdotibus in Eccleſia loquentibus, verbum omnes ſuſcipiunt, vnuſquiſque autem conuertit illud ſecundum proprium cor, ita vt vnum idipſum verbum in cordibus quidem rectis procedat ad vitam, in cordibus autem peruerſis ſuſcitet iracundiam, quaſi bilis: in alijs autem operatur dilectionẽ dulciſſimam, quaſi lac: in alijs autem odia, quaſi phlegma nociuum & expuendum. Videte ergo ſacerdotes quomodo vos componatis in verbo & opere. Quoniam ſicut in corpore, ſi aliquod infirmatum

infirmatum fuerit membrum, non omnino languet & ſtomachus: ſi autem ſtomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma. Sic ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omnino peccant & ſacerdotes: ſi autem & ſacerdotes fuerint in peccatis, totus populus cõuertitur ad peccandum. Ideo vnuſquiſq; Chriſtianorum pro ſuo peccato reddet rationem: ſacerdotes autem non ſolùm pro ſuis, ſed & [*Hebr. 13. c*] pro omnium peccatis reddituri ſunt rationem. [A] Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, & intellexit ſtudioſus agricola, quia læſuram in radicibus haberet. Nam verè quemadmodum cùm videris arborem pallentibus folijs, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: ita cùm videris populum indiſciplinatum & irreligioſum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum. *Et eijciebat vendentes & ementes de templo.* Significans quia homo mercator vix aut nunquam [B] poteſt Deo placere. Et ideo nullus Chriſtianus debet eſſe mercator: aut ſi voluerit eſſe, proijciatur de eccleſia Dei, dicente propheta: [*Pſal. 70. c*] *Quia non cognoui negociationes, introibo in potentias domini.* Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & ſe commendare, ſine maliloquio non poteſt eſſe: neceſſe eſt enim vt & iſti malè loquatur de illo, & illi malè loquatur de iſto: ſic qui emit & vendit, ſine mendacio & periurio [C] eſſe non poteſt: neceſſe eſt enim vt negociatoribus hic iuret, quia non tantùm valet res, quantùm comparat eam, & ille iuret quia plus valet res, quàm vendit. Sed eſt nec ſtabilis ſubſtantia eorum. Talium enim ſubſtantia aut ipſis viuentibus peritura eſt, aut à malis hæredibus diſſipanda eſt, aut ad extraneos & inimicos hæreditas ipſorum ventura eſt. Non poteſt ad bonum proficere, quod congregatur de malo. Quemadmodum ſi triticum, aut aliquam blandi ſpeciem cernas in cribro, dum [D] huc illucque iactas eum, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet niſi ſtercus ſolum: ſic & ſubſtantia negociatorum, dum vadunt, & veniunt inter emptionem & venditionem, minuitur, & in nouiſſimo nihil illis remanet, niſi ſolùm peccatum. Ergo oſtende nobis quis eſt negociator? omnes enim homines videntur negociatores. Ecce qui arat, comparat boues vt ſpicas [E] [* *ſegetes.*] * vendat: & qui operatur lignum, comparat lignum, vt vtenſilia vendat: & linteonarius comparat lintcamina, vt vendat & oſtendat: & fœnerator mutuat pecuniam, vt tollat vſuras. Et quomodo antiqui Iudæi & Apoſtoli artificia laudauerunt? quia magis ſunt ſine peccato. Sicut & Paulus fuit ſutor tabernaculorum, & [*Act. 18. a*] ipſe mandat, dicens: *Curent & noſtri bonis operi-* [*ad Tit. 3. d*] *bus præeſſe.* Et Apoſtoli quidem, ſicut legimus, [*Supr. 4. c*] piſcatores fuerunt. [F] Ego oſtendam qui non eſt negociator, vt qui ſecundum regulam iſtam non fuerint, intelligas omnes negociatores eſſe: id eſt, quicunque rem comparat, non vt [† *immaculatam.*] ipſam rem integram & immutatam † vendat, ſed vt opus faciat ex ea, ille non eſt negociator: quia qui materiam operandi ſibi comparat vnde faciat opus, ille non rem ipſam vendit, ſed magis artificium ſuum, id eſt, qui rem vendit, cuius æſtimatio non eſt in ea ipſa re, ſed in artificio operis, illa non eſt mercatio. Vtputa, faber comparat ferrum, & facit ferramentum: ſed ferramentum illud non tantum habet ferri quantùm valet, ſed ſecundum opus ferramenti appreciatur. Qui autem comparat rem, vt illam ipſam integram & immutatam dando [A] lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei eijcitur. Vnde ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt vſurarius. Si enim qui rem comparatam vendit, mercator eſt & maledictus: quantò magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, ſed à Deo donatam ſibi dat ad vſuram? Secundò, quia mercator dat rem, vt iam illam non repetat: iſte autem poſtquam fœnerauerit, & ſua iterum repetit, & aliena tollit cum ſuis. Adhuc dicit aliquis: Qui [B] agrum locat, vt agrariam recipiat: aut domum, vt penſiones recipiat: num eſt ſimilis ei qui pecuniam dat ad vſuram? Abſit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vſum diſpoſita eſt, ſicut ager, vel domus, ſed ad pretium emendi vel vendendi. Secundò, quoniam qui agrum habet, arat eum, & fructum accipit ex eo: ſimiliter & qui domum habet, vſum manſionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, vſum dare videtur, & pe- [C] cuniam accipere, & quodammodo quaſi commutare videtur lucrum cum lucro: pecuniam autem ſi repoſitam in ſacculo teneas apud te, nullum vſum capis ex ea. Tertiò, ager vel domus vtendo veteraſcit: pecunia autẽ cùm fuerit mutuata, nec minuitur, nec veteraſcit. *Et menſas numulariorum ſubuertit.* Pecunia ſpiritualiter homines intelliguntur: quia ſicut numus habet charagma Cæſaris, ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus qui [D] non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt: ita & homo qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. Vnde Eſaias dicebat ad Hieruſalem: *Pecunia tua reproba eſt, caupones tui miſcent vinum aqua, & cætera.* [*Eſa. 1. f*] Ideo ergo menſas numulariorum euertit, ſignificans quia in templo Dei non debent eſſe numi, niſi ſpirituales, id eſt qui Dei imaginem habent: & non illi numi, id eſt non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id eſt diaboli. [E] Nam ſicut homo bonus in ſe imaginem Dei oſtendit, ſic & homo malus imaginem diaboli habet. Aut certè menſas ſpiritualiter dicit ſcripturas numulariorum, id eſt ſacerdotum. Verè enim ſacerdotum illorum ſcripturæ euerſæ ſunt, vt iam nemo eorum paſcatur in eis, ſuccedente nouo teſtamento priori. *Et cathedras vendentium columbas euertit.* Loquens etſi non ſermone, tamen ipſo facto: quid faciunt in templo multæ columbæ [F] venales, ex quo vna columba gratuita deſcendit in templum corporis mei? id eſt, Spiritus ſanctus repleuit Eccleſiam meam. Non enim in ſacrificio columbarum poſtmodũ placiturum eſt Deo templum id eſt eccleſia, ſed in ſpiritu ſancto. Dixi enim vobis per prophetam: *Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus* [*Pſal. 49. b*]

via. id eſt in Chriſto: ideo tunc illa ſub pedibus iumenti ſternebant in via. Et vide quoniam ſuper iumentum quidem Apoſtoli poſuerũt veſtimenta ſua, ſub pedibus autem iumenti cætera turba Iudaica: quoniam mandatis Apoſtolorum ſternuntur quidem Chriſtiani & adornantur, legis autẽ mandata conculcant. Quotieſcunque enim circuncisionem ſpernimus, ſacrificia Iudæorum pro nihilo æſtimamus, & cæteras conſuetudines Iudaicas reprobamus. Veſtimenta Iudæorum quibus ipſi induebantur, nos qui ſumus ex Gentibus, ſub pedibus noſtris conculcamus. Alius autem ſic: Qui veſtimenta, inquit, depoſuerunt ſuper aſinam, Apoſtoli ſunt, cæterique doctores: veſtimenta autem ſunt decus & ſchema gloriæ. Gloriam ergo quam Chriſtus accepit à patre, dedit diſcipulis ſuis: diſcipuli autem accipientes eam à Chriſto, dederunt eam gentibus, vt delectabiliter Chriſtus ſederet in eis, ſicut ipſe dicit:

Ioan. 17. b *Et ego gloriam quam mihi dediſti dedi eis, vt ſint vnũ ſicut & nos vnum ſumus.* Turbæ autem quę veſtimenta ſternebant in via, credentes erant ex circuncisione, qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Chriſtum deiecerunt in terram: ſemetipſos humiliantes, & cum apoſtolo Paulo dicentes:

Philip. 3. b *Secundum iuſtitiam quæ ex lege eſt conuerſatus ſum ſine querela, ſed quæ fuerunt mihi lucra, hæc æſtimaui propter Chriſtum detrimenta, & arbitror ſtercora eſſe, vt Chriſtum lucrifaciam.* Quid eſt autem aliud, quam iuſtitiã legis terræ coæquare, ante ſublimem gloriam Chriſti? Qui autem ramos de arboribus præcidebant frondentes, ipſi erant credentes & eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exempla viua de Chriſto, quaſi de arboribus ſemper virentibus, & nunquam folia verborum ſuorum deijcientibus, ramos frondentes ante pedes ſubiugalis populi ſternebant, & per ea exempla quaſi per ramos frondentes, virentes ſine offendiculo ambularent per viam vitæ iſtius, donec introirent in ſanctuarium Dei. *Turba autem quæ præcedebat, & quæ ſequebatur, clamabat, dicens: Hoſianna filio Dauid,* &c. Memores populi mirabilium eius, quæ oſtendit eis, & ſanitatum quas præſtitit eis, exultantibus cordibus ſuis, ante & retrò clamabant, *Hoſianna filio Dauid.* Qui præcedebant ſeniores erant, id eſt patriarchæ, prophetæ, cæteriq; ſancti, qui ante aduentũ Chriſti de aduentu eius & prædixerunt, & cognouerunt. Sequentes autem iuniores, id eſt, Apoſtoli, martyres, cæterique doctores, qui poſt aſcenſum Chriſti de reſurrectione eius & aſcẽſione vel operibus prædicauerũt & prædicant: & licet diuerſis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis ſpiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Chriſto venturo clamauerunt: *Benedictus qui venit in nomine domini.* Hi autem laudantes clamant de

Hoſianna. aduentu Chriſti iam impleto: *Hoſianna filio Dauid.* Hoſianna autem quidam interpretantur gloriam, alij redemptionem, alij ſaluifica, ſiue ſaluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, qui omnes redemit, & pretioſi ſanguinis effuſione ſaluauit.

HOMILIA XXXVIII.

EX CAP. XXI.

Et cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic, &c.

A MERITO commouebantur videntes rem mirabilem: homo enim laudabatur quaſi Deus, ſed Deus laudabatur in homine. Dicebant enim: *Hoſianna filio Dauid.* Puto autem quòd nec ipſi qui laudabant, ſciebant quid laudabant, ſed ſpiritus ſubitò ingreſſus in eos, neſciente animo veritatis verba fundebat. *Et intrauit Ieſus in templum Dei.* Hoc erat proprium boni filij, vt

B & veniens ad domum curreret patris, & illi honorem redderet, qui genuit eum, vt tu imitator Chriſti factus, cùm in aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primùm ante omnem actum ad Eccleſiam curras. Hoc erat boni medici vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandam, primùm ad originem paſſionis intenderet. Nã ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primò ingreditur ad

C infirmum, ſtatim de ſtomacho eius interrogat, & eum componere primùm feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus validum eſt: ſi autem diſſipatus fuerit, totum corpus infirmum eſt. Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret: ſi autẽ corruptum fuerit, omnium fides marcida eſt. Cor autem & ſtomachus ſacerdotes intelliguntur, quia in rebus ſpiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et ſicut cor ſapientiæ locus eſt, ita

D ſacerdotes ſunt receptacula ſapientiæ ſpiritualis, Eſaia dicente: de regibus quidem: *Omne caput in dolore*: de ſacerdotio autem: *Omne cor in triſtitia.* *Eſa. 1. b* *Ibidem.* Sicut enim ſtomachus accipiens cibũ, coquit eum in ſeipſo, & per totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per ſcripturas ex Deo, & excoquentes eam in ſe: id eſt, tractantes & meditantes apud ſe, vniuerſo populo ſubminiſtrant. Et ſicut ſtomacho ſubminiſtrante, vnumquodq;

E membrum ſuſcipit nutrimentum, & conuertit ipſum in ſe, ſecundum ſuam naturam: vtputa quod ſuſcipit iecur, totum fit ſanguis: quod autem ſuſcipit fel, bilis efficitur totum: quod verò aſcendit in pulmonem, phlegmata fiunt: quod autem in mamillas, totum efficitur lac. Sic ſacerdotibus in Eccleſia loquentibus, verbum omnes ſuſcipiunt, vnuſquiſque autem conuertit illud ſecundum proprium cor, ita vt vnum idipſum verbum in cordibus quidem

F rectis procedat ad vitam, in cordibus autem peruerſis ſuſcitet iracundiam, quaſi bilis: in alijs autem operatur dilectionẽ dulciſſimam, quaſi lac: in alijs autem odia, quaſi phlegma nociuum & expuendum. Videte ergo ſacerdotes quomodo vos componatis in verbo & opere. Quoniam ſicut in corpore, ſi aliquod infirmatum

Digitized by Google

infirmatum fuerit membrum, non omnino languet & ſtomachus: ſi autem ſtomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma. Sic ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omnino peccant & ſacerdotes: ſi autem & ſacerdotes fuerint in peccatis, totus populus cõuertitur ad peccandum. Ideo vnuſquiſq; Chriſtianorum pro ſuo peccato reddet rationem: ſacerdotes autem non ſolùm pro ſuis, ſed & pro omnium peccatis reddituri ſunt rationem. (*Hebr. 13. c*) A Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, & intellexit ſtudioſus agricola, quia læſuram in radicibus haberet. Nam verè quemadmodum cùm videris arborem pallentibus folijs, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: ita cùm videris populum indiſciplinatum & irreligioſum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum. *Et eijciebat vendentes & ementes de templo.* Significans quia homo mercator vix aut nunquam B poteſt Deo placere. Et ideo nullus Chriſtianus debet eſſe mercator: aut ſi voluerit eſſe, projiciatur de eccleſia Dei, dicente propheta: (*Pſal 70. c*) *Quia non cognoui negociationes, introibo in potentias domini.* Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & ſe commendare, ſine maliloquio non poteſt eſſe: neceſſe eſt enim vt & iſti malè loquatur de illo, & illi malè loquatur de iſto: ſic qui emit & vendit, ſine mendacio & periurio C eſſe non poteſt: neceſſe eſt enim vt negociatoribus hic iuret, quia non tantùm valet res, quantùm comparat eam, & ille iuret quia plus valet res, quàm vendit. Sed eſt nec ſtabilis ſubſtantia eorum. Talium enim ſubſtantia aut ipſis viuentibus peritura eſt, aut à malis hæredibus diſſipanda eſt, aut ad extraneos & inimicos hæreditas ipſorum ventura eſt. Non poteſt ad bonum proficere, quod congregatur de malo. Quemadmodum ſi triticum, aut ali- D quam blandi ſpeciem cernas in cribro, dum huc illucque iactas eum, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet niſi ſtercus ſolum: ſic & ſubſtantia negociatorum, dum vadunt, & veniunt inter emptionem & venditionem, minuitur, & in nouiſſimo nihil illis remanet, niſi ſolùm peccatum. Ergo oſtende nobis quis eſt negociator? omnes enim homines videntur nego- E ciatores. Ecce qui arat, comparat boues vt ſpicas * vendat: & qui operatur lignum, comparat lignum, vt vtenſilia vendat: & linteonarius comparat linteamina, vt vendat & oſtendat: & fœnerator mutuat pecuniam, vt tollat vſuras. (* *ſegetes.*) Et quomodo antiqui Iudæi & Apoſtoli artificia laudauerunt? quia magis ſunt ſine peccato. Sicut & Paulus fuit ſutor tabernaculorum, & ipſe mandat, dicens: (*Act. 2. a*; *ad Tit 3. d*) *Curent & noſtri bonis operibus præeſſe.* Et Apoſtoli quidem, ſicut legimus, (*Supr. 4. c*) F piſcatores fuerunt. Ego oſtendam qui non eſt negociator, vt qui ſecundum regulam iſtam non fuerint, intelligas omnes negociatores eſſe: id eſt, quicunque rem comparat, non vt ipſam rem integram & immutatam † vendat, (*† immaculatam.*) ſed vt opus faciat ex ea, ille non eſt negociator: quia qui materiam operandi ſibi comparat vnde faciat opus, ille non rem ipſam vendit, ſed magis artificium ſuum, id eſt, qui rem vendit, cuius æſtimatio non eſt in ea ipſa re, ſed in artificio operis, illa non eſt mercatio: Vtputa, faber comparat ferrum, & facit ferramentum: ſed ferramentum illud non tantum habet ferri quantùm valet, ſed ſecundum opus ferramenti appreciatur. Qui autem comparat rem, vt illam ipſam integram & immutatam dandò A lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei eijcitur. Vnde ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt vſurarius. Si enim qui rem comparatam vendit, mercator eſt & maledictus: quantò magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, ſed à Deo donatam ſibi dat ad vſuram? Secundò, quia mercator dat rem, vt iam illam non repetat: iſte autem poſtquam fœnerauerit, & ſua iterum repetit, & aliena tollit cum ſuis. Adhuc dicit aliquis: Qui B agrum locat, vt agrariam recipiat: aut domum, vt penſiones recipiat: num eſt ſimilis ei qui pecuniam dat ad vſuram? Abſit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vſum diſpoſita eſt, ſicut ager, vel domus, ſed ad pretium emendi vel vendendi. Secundò, quoniam qui agrum habet, arat eum, & fructum accipit ex eo: ſimiliter & qui domum habet, vſum manſionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, vſum dare videtur, & pe- C cuniam accipere, & quodammodo quaſi commutare videtur lucrum cum lucro: pecuniam autem ſi repoſitam in ſacculo teneas apud te, nullum vſum capis ex ea. Tertiò, ager vel domus vtendo veteraſcit: pecunia autẽ cùm fuerit mutuata, nec minuitur, nec veteraſcit. *Et menſas numulariorum ſubuertit.* Pecunia ſpiritualiter homines intelliguntur: quia ſicut numus habet charagma Cæſaris, ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus qui D non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt: ita & homo qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. Vnde Eſaias dicebat ad Hieruſalem: *Pecunia tua reproba eſt, caupones tui miſcent vinum aqua, & cætera.* (*Eſa. 1. f*) Ideo ergo menſas numulariorum euertit, ſignificans quia in templo Dei non debent eſſe numi, niſi ſpirituales, id eſt qui Dei imaginem habent: & non illi numi, id eſt non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id eſt diaboli. E Nam ſicut homo bonus in ſe imaginem Dei oſtendit, ſic & homo malus imaginem diaboli habet. Aut certè menſas ſpiritualiter dicit ſcripturas numulariorum, id eſt ſacerdotum. Verè enim ſacerdotum illorum ſcripturæ euerſæ ſunt, vt iam nemo eorum paſcatur in eis, ſuccedente nouo teſtamento priori. *Et cathedras vendentium columbas euertit.* Loquens etſi non ſermone, tamen ipſo facto: quid faciunt in templo multæ columbæ F venales, ex quo vna columba gratuita deſcendit in templum corporis mei? id eſt, Spiritus ſanctus repleuit Eccleſiam meam. Non enim in ſacrificio columbarum poſtmodũ placiturum eſt Deo templum id eſt eccleſia, ſed in ſpiritu ſancto. Dixi enim vobis per prophetam: *Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus* (*Pſal. 49. b*)

tuis hircos: quoniam mea ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus & boues: cognoui omnia volatilia cœli. Immola Deo ſacrificium laudis, quia non hoſtias volo; ſed corda: non ſacrificia, ſed fidem. *Ibid. 28.a* Item dixi vobis per eundem prophetam: *Afferte Domino gloriam & honorem.* Et ſi verè vultis in templo Dei conſiſtere, tollite hoſtias, & ſic introite in atria eius ſancta. Tollite tauros de templo, quia vnus taurus eſt offerendus pro grege vniuerſo: de quo Iacob dicebat accu- A ſans leuitas, id eſt ſacerdotes: quia in ira ſua occiderunt hominem, & in furore ſuo ſubneruauerunt taurum. Tollite oues de templo, quoniam vnus agnus occidetur. Quoniam ergo per prophetas admonuerat eos, vbi hoſtias de templo tollerent animalium, & corda ſua cõtribulata & humiliata offerrent, illi auté non obaudierunt: iuſtè nunc tanquam iratus ſuper inobedientia eorum, propria virtute *† al. manu expellit ea.* expellit eos, † oſtendẽs per hæc, quoniam ipſe B eſt qui tunc per prophetas admonuerat eos de hoſtiis expellendis. *Scriptum eſt enim: Domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem feciſtis* *Eſa. 56.c* *illam ſpeluncam latronum.* Templum autem Dei ſpeluncam facit latronum, qui lucra terrena & illicita, non etiam ſpiritualia in animarum ſalutem ſectatur. Cultúſque religionis eo modo non tam cultus Dei eſt, quàm iniquæ negociationis occaſio. Nam quotidie ingreditur Ieſus in templum ſuum, id eſt, in ſanctam Ec- C cleſiam, & eiicit omnes vendentes gratiam Dei de Eccleſia, epiſcopos, presbyteros, diaconos, omnéſque eccleſiaſticos, nec non & laicos: quia vnius criminis habentur, pariter Dei dona vendentes & ementes: quia ſcri- *Supr. 10.a* ptum eſt: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Columbas quoque vendentium cathedras euertit, vt quod honor ſacerdotalis debet auferri ab eis, doceret, qui pro terrena mercede opus Dei faciendum exiſtimant. Quod igitur de eccle- D ſiaſticis diximus, hoc vnuſquiſque de ſe intelli- *1. Cor. 3.e* gat. Dicit enim Apoſtolus: *Vos eſtis templum Dei viui, & Spiritus ſanctus habitat in vobis.* Non ſit igitur in domo pectoris tui negociatio illicita. Nil boni quod facimus, vel facere poſſumus adiuuante Domino, appetitu iactantiæ faciamus, non terreni lucri concupiſcentia, non malarum cupiditate rerum, ne ingrediatur Ieſus iratus & rigidus. & non aliter emundet templum ſuum, niſi flagello adhibito: id E eſt, correctione grauiſſima: & de ſpelunca latronum, id eſt, de habitaculo dæmonum per vſum iniquæ cupiditatis: & de domo negociationis, id eſt, de corde terreni lucri inhiante, ſuæ faciat domum habitationis. Vnde quia paucorum eſt tam ſolida fortitudo, cruciantur delicti ſanandis vulneribus, quibus humana fragilitas ſauciatur. Diligens eſt adhibenda *Prou. 20.b* curatio. Vnde dicit ſcriptura: *Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor, mundum a peccato?* O- F mnes igitur intelligant delictorum indulgentiam, & reparationis ſuæ neceſſariam ſibi eſſe medicinam. Nemo enim eſt tanta firmitate ſuffultus, vt de iuſtificatione ſua debeat eſſe ſecurus. Vtamur igitur dilectiſſimi ſaluberrimi temporis venerabilibus inſtitutis, & ſolertiori cura noſtras maculas tergamus. Quantumlibet enim caſte & ſobriè mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen puluere terrenæ conuerſationis aſpergitur, & nitor mentium ad Dei imaginem conditarum, non ita à fumo totius vanitatis eſt alienus, vt nulla poſſit ſorde fuſcari, & non ſemper indigeat expoliri. Quod ſi etiam caſtiſſimis animis neceſſarium eſt, quantò magis eſt expetendum, qui tota A forte anni ſpatia aut ſecularius, aut negligentius tranſigerũt? Quos charitate debita commonemus, vt confugiant omnes ad præſentem vbique Dei miſericordiam, & digna ſe confeſſione cum obſeruantia mandatorum Dei cunctorum corda ſanctificent. Miteſcat ſæuitia, iracundia manſueſcat. Remittant ſibi omnes culpas inuicem ſuas. Nec exactor ſit vindictæ, qui petitor eſt veniæ. Dicentes enim: *Dimitte* *Matt. 6.b* *nobis debita, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-* B *ſtris:* duriſſimis nos vinculis colligamus, niſi quod profitemur impleamus. Clementes autem & mites animos largitas deorum. * Nihil *Eclipſis.* enim eſt dignius, quàm vt homo ſit authoris ſui imitator, & ſecundum modum propriæ facultatis diuini operis ſit executor. Nam cùm aluntur eſurientes, veſtiuntur nudi, nónne auxilium Dei manus explet miniſtri? Et benignitas ſerui, munus eſt Domini. Et meritò Deo gratiæ referuntur de pietatis officijs, cu- C ius opera videntur in famulis. Propterea ipſe dominus diſcipulis ſuis ait: *Sic luceat lux veſtra* *Supr. 5.b* *coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos omnes.* Vt quod illi verbis clamabant, iſte factis oſtenderet. Quaſi teſtis vocis eorum ſanauit cæcos, vt cęci videntes, cæcos aſpicientes viderent & ipſi: vt iſtorum illuminatio corporalis, fieret illis ſpiritualis lucerna D cordis. Curauit & claudos, vt claudicantes Iudæi in fide currerent ad Chriſtum, vt meliores pedes illi acciperent videntes quàm iſti. *Videntes autem principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſianna filio Dauid: indignati ſunt, & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt?* Quibus ipſe poterat dicere: Et vos videtis quid ego facio? Illos loquentes attenditis; & me facientem non conſideratis. Ego enim factis interpretor E voces illorum. Quemadmodum columna in templo, ſi ſteterit recta, accepto pondere amplius confirmatur: ſi autem modicè obliqua fuerit, ſuſcepto pondere, non ſolùm non confirmatur, ſed amplius vadit ad latus: ſic & cor hominis ſi rectum fuerit, videns opera alicuius viri iuſti, aut audiens, per doctrinam ſapientiæ eius amplius confirmatur: ſi autem fuerit peruerſum cor, videns opera alicuius viri iuſti, aut audiens: non ſolum non confirmatur, ſed ma- F gis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Hoc modo & ſacerdotes videntes ſanitates ægrotantium, & audientes laudem puerorum, non ſolum non crediderũt in Chriſtum, ſed magis excitati ſunt contra eum, dicentes: *Audis quid iſti dicũt?* Vtinam vos audiretis quid dicunt. Hæc enim ſanitates ægrotantium de vocibus

Digitized by Google

cibus clamantium teſtimonium dant, quia vera ſunt quæ dicuntur. Item voces clamantium de ſanitatibus ægrotantium teſtimonium reddunt, quia magna ſunt quæ fiunt. Si ſanitates ægrotantium mentiuntur de Chriſto, interrogate voces clamantium. Si voces clamantium mentiuntur, interrogate ægrotantium ſanitates. Et vt quid quaſi reum arguitis, quem tanti teſtes defendunt? Si iuſtè clamant, conſentite clamantibus, & credite in Chriſtum: A ſi autem iniuſtè dicunt, reprehendite illos magis iniuſtè, dicẽtes: Et vt quid Chriſtum culpatis? Quid enim culpant Chriſtum, ſi † intelligũt illi quid dicunt? *Ieſus autem dixit eis: Vtique nunquam legiſtis: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?*

† al. non intell.
Pſal. 8. b

Tanquam ſi dicat, eſto iſtud mea culpa eſt, quia iſti clamãt: nunquid mea culpa eſt, quia ante tot millia annorum hoc futurũ propheta prædixit? Si recordamur quomodo ſuperius dixit: *Turba autem quæ præcedebat, & quæ ſequebatur clamabat:* B intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, ſed ſimplicitate cordis. Infantes autem lactentes, nec intelligere aliquid, nec laudare poſſunt. Lactentes autem dicebantur, quoniam quaſi lactis ſuauitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabãt, ſicut ſcriptum eſt: *Sic exaltaui animã meam, ſicut ablactatus ſuper matrem ſuam.* Lac enim dicitur opus miraculorum, panis autem doctrina perfectæ iuſtitiæ, ſicut ait Apoſtolus: C *Et verbum meum, & prædicatio mea non in perſuaſione ſapientiæ verbi, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis.* Item poſt modicum ſic dicit: *Et ego non potui loqui vobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.*

Pſal. 130. a
1. Cor. 2. b
Ibidem 3. a

Omnis prima inductio fidei, id eſt ſimplex doctrina, lac dicitur: quoniã ſicut lac ſine labore, & ſine opere dentium manducatur, & manducantem ſuauitate ſua delectat: ſic & mirabilia nullum laborem videntibus ponunt, D ſed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. Panis autem perfectioris doctrinam iuſtitiæ ſignificat: quam accipere non poſſunt, niſi exercitati ſenſus circa res ſpirituales: quoniam qui audit, neceſſe habet intra ſe tractatibus quibuſdã diſcutere & meditari: quaſi quibuſdam dentibus ſpiritualibus molere. Vnde & lex ruminantia animalia voluit eſſe munda. Illa enim eſca doctrinæ nõ tantùm carnalibus ſuauis eſt, E quantùm ſpiritualibus vtilis eſt ad ſalutem. Sicut enim infanti ſi dederis fragmentum panis, quoniam anguſtas habet fauces, offocatur magis quàm nutritur: ſic & homini imperfecto in fide, & puero ſenſibus, ſi altiora myſteria ſapientiæ volueris dicere, anguſtam habens fidem & ſenſum, magis ſcandalizatur, quàm ædificatur. Et quemadmodum viro perfecto ſi dederis lac, fauces quidem eius delectat, membra autem eius non confortat. De pane enim ſcriptum eſt, non de lacte, *quia confortat cor.* F Si autem panem manducet, non tantum fauces eius delectat, quantùm præſtat ei virtutem: ſic & viro perfecto in fide, & maturo ſenſibus, ſi miracula oſtenderis, delectatur quidem aſpectu, nihil autem proficit ei ad ædificationem ſenſus, aut notitiam veritatis: ſi autem verbum ſapientiæ expoſueris ei, & ratione delectatur, & ædificatur in fide. *Et relictis eis abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam, & manſit ibi:* vt recedendo compeſceret, quos reſpondendo non potuit: quia malitia non compeſcitur ſermonibus, ſed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quàm reſpondendo. Nam ſi contendis irrationabilem ratione placare, & illum non placas, & teipſum ſubuertis. *Et manſit ibi.* Noluit manere in Hieruſalem, de qua iam voluntate receſſerat, quæ in mortem domini ſui iam manus armatas tenebat, ſeipſam magis occiſura quàm Dominũ, ſed manſit apud Lazarum & ſorores eius, vt illic requieſceret corporaliter, vbi & ſpiritualiter repauſabat. Nam ſanctorum virorum eſt non ibi quærere manſionem, vbi clariores ſunt viri, ſed vbi fideliores: nec gaudent vbi epulæ largæ ſunt, ſed vbi ſanctitas floret.

Deut. 14. a
Pſal. 130. b

HOMILIA XXXIX.

EX CAP. XXI.

Manè autem reuertens in ciuitatem, eſurijt: & videns fici arborem vnã ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea niſi folia tantùm, & ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum, &c.

NON quaſi homo cibum, ſed quaſi Deus ſalutem humanam: non quaſi indigens quærit noſtram iuſtitiam, ſed quaſi miſericors deſiderat noſtrã ſalutem. Si autem quaſi homo eſurijſſet cibum, nunquam manè eſuriſſet: ſed ideo ad hoc manè eſurijt, quia ſemper eſurijt, qui iuſtitiam illorum eſurijt, aut aliorum ſalutem. Meritò ergo veniens ad gentem Iudæam Chriſtus, manè eſuriebat, cùm per tot millia annorum nullum iuſtitiæ ſuæ deſiderat cibum. *Manè autem:* id eſt, initium duodecimæ horæ, de qua ſupra locuti ſumus. Vides ergo quia mutationes iſtæ ſeculi huius, & horæ dicuntur & dies: & ſi conſideres per ſingula ſecula, quaſi & mane inuenies fieri & veſpere. Ecce factum eſt mane ſuper Adam, quando creauit eum Dominus, & dedit ei mandatum iuſtitiæ quaſi lucem. Deinde magis atq; magis hominum iniquitate creſcente, & quaſi nocte veniente, iuſtitia quaſi lux receſſit ab eis. Iterum factum eſt alterum mane, quando Dominus veniens ad Noë propter reparationem ſeculi, ad eum & ad filios eius poſuit iuſtitiæ teſtamentum, quaſi lumen. Iterum creſcente hominum iniquitate, quaſi nocte præualente, receſſit ab eis ſol, id eſt Dominus cum luce iuſtitiæ ſuæ. Iterum reuertens reduxit tertium mane, eligens Abraham, & oſtendens ei quaſi lumen animæ notitiam veritatis, ponens teſtamentum in eo circunciſionis & fidei. Item præualente iniquitate quaſi nocte veniente, receſſit ab eis, quãdo filij Iſraël ſecundum idola Aegyptiorum viuebant. Nunquam enim afflixiſſent eos Aegyptij, ſi quantum ad primam faciem lux fuiſſet in eis.

Item

Item rediens quarto mane apparuit Moſi, & educens Iſraël de Aegypto lucem legis oſtendit eis. Item creſcente iniquitate quaſi nocte nouiſſima deducti ſunt in captiuitatem filij Iſraël. Reuertens iterum dominus reduxit quintum mane, reuocans filios Iſraël de captiuitate, reſtaurans plebem per Zorobabel, & per Ieſum filium Ioſedech, de cætero reparans legem per Eſdram prophetam. Iterum creſcente iniquitate quaſi nocte veniente, ſubtraxit ab eis dominus miſericordiam ſuam quaſi lucem, & facti ſunt iterum ſub Romanorũ poteſtate. Sexto autem mane reuerſus eſt Chriſtus ad Iudæos & Gentes, & dedit eis ſeipſum manifeſtiſſimũ lumen. Etiam modò ſicut videtis Chriſtianorum iniquitate creſcente, quaſi nocte veniente, recedet à nobis, & auferet gratiæ ſuæ lumen à nobis, ſicut ipſe teſtatur, dicens: *Luc. 18. b* *Putas cùm venerit filius hominis, inueniet fidem ſuper terram?* B Septimum autem lumẽ daturus eſt nobis, cùm venerit reddere ſingulis ſecundum opera eorum. Et quotieſcunq; peccata hominum præualentia excludunt à ſe miſericordiam Dei, illud tempus nox dicitur: quotieſcunque autem miſericordia Dei præualens, non aſpicit peccata noſtra, ſed viſitat homines in bono, dies dicitur viſitatio eius. Vt ſcias autẽ de nocte, quæ fit ante Chriſti aduentum priorem, dicit propheta: *Pſal. 29. b* *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* C De nocte autem conſummationis futuræ ipſe dominus dicit: *Sup. 20. a* *Cùm ſero factum eſſet, vocauit operarios, & reddidit eis mercedem.* Ergo per iſtos ſex dies & noctes, laborauit dominus vadens à nobis, & reuertẽs ad nos. Vadens propter peccata noſtra, & rediens propter miſericordiam ſuam. Cùm autem factum fuerit ſeptimum mane, tunc requieſcet in ſeptimo die, quia poſtmodum hominibus viuentibus ſine ſucceſſione peccatorum lux iuſtitiæ eſt permanſura, & ſemper ſol Chriſtus D erit nobiſcum, dicente Apoſtolo: *1. Theſ. 4. d* *Rapiemur in nubibus obuiam domino in aëra, & ſic ſemper cum domino erimus.* Ideo ergo manè reuertens, eſurijt: quod myſterium intelligitur ex tempore reſurrectionis eius, quando relicta eſt ſynagoga, & ſuſcepta eſt eccleſia. *Et videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm.* Arbor fici eſt ſynagoga. Nã ſynagoga propter multitudinẽ multorum granorum ſub vno cortice habitantium dicta eſt E ficus, quaſi multorum hominum fidelium habitantium in vna domo, ſicut ſcriptũ eſt: *Pſal. 67. a* *Deus qui inhabitare facit vnanimes in vna domo.* Deniq; vide ipſa folia fici, quomodo ſecundum ſimilitudinem manus formata ſunt. Folia autem viriditatis, ſunt ſpecies tantummodo ſanctitatis in homine, aut ſine fructu operum verba religioſa. Quicunque ergo homo religioſus, id eſt, arbor rationabilis, profitetur ſe eſſe Dei, & F iuſtitiã non operatur: arbor eſt tantummodo, folia ſine fructu portans, quales ſumus nos, de quibus prophetauit Apoſtolus: *2. Tim. 3. a* *Erunt*, inquit, *in nouiſſimis diebus homines ſeipſos amantes, cupidi pecuniarum, elati, ſuperbi, parentibus non obedientes, voluntatis ſuæ amatores magis quàm Dei, ſpeciẽ quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, quos in finem maledicturus eſt dominus, vt nunquam ex illis fructus naſcatur, ſicut maledixit Iudæis, & aruerunt.* Secus autem viam, eſt iuxta mundum. Ideo ergo nullum in Iudæis fructũ Chriſtus potuit inuenire, quia iuxta mundum viuentes erant, id eſt, ſecundũ mundum. Mundus enim via eſt communis, per quam omnes tranſeunt qui naſcuntur, ſicut expoſuimus in parabola ſeminantis. Quicunque ergo homo A fidelis, id eſt, arbor rationabilis, iuxta mundum viuens, nunquam poteſt in ſe fructum iuſtitiæ tenere. Vnde Paulus dicebat ad Timotheum: *Nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit.* *2. Tim. 2. a* Vt quid non poteſt fructus ſuos tenere? Tranſeuntes enim & retranſeuntes dæmones, vel miniſtri ipſius per viam, id eſt, vagantes per mundum ſuum, excutiunt eos. Sicut enim irrationabilis terra, quæ ſecus viam poſita eſt, ſemper conculcatur, B & dura eſt, & ſemina doctrinæ in ſulcos ſenſus ſui non recipit, ſed volatiles ſpiritus rapiunt ea: ſic & omnis arbor rationabilis iuxta viam poſita nunquam poteſt eſſe fructifera, id eſt, homo ſecundum mundum viuens, nunquam poteſt euadere à peccato, vt ſit iuſtus. Frequenter enim tranſeuntes ſpiritus, ipſas gemmas iuſtitiç excutiunt de ramis eius antequam aperiantur in flores. Interdum autem ipſos flores iam apertos excutiunt, interdum verò etiam poma C ipſa formata deponunt. Rami enim ſunt animæ ſenſus ipſius, de quibus omnia bona procedunt. Gemmæ autem ſunt bonæ cogitationes cohærentes in ſenſibus. Aperti autem flores, ſunt bonæ voluntates. Sicut enim de gemmis flores procedunt, ita de bonis cogitationibus naſcuntur bonæ voluntates. Sicut autem flores non poſſunt procedere, niſi fuerit gemma: ſic bona voluntas naſci nõ poteſt, niſi præceſſerit in homine cogitatio bona. Bona enim D cogitãtes, incipimus deſiderare quæ bona ſunt apud Deum. Nam voluntates bonæ ſic ſuaues ſunt apud Deum, quemadmodum odoriferi flores. Vnde Salomon dicebat: *Fili ſerua te à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu.* *Sapien. 1. b* Poma autem ſunt opera iuſtitiæ perfectæ. Sicut enim ex floribus poma formantur, ita ex bonis voluntatibus opera perfecta naſcuntur. Sicut autem ante pomum flos præcedit, ita ante opus bonum, bona voluntas. Omnis itaque homo qui iam E nec cogitat aliquando quæ bona ſunt, ipſas gemmas iuſtitiæ, de ramis, id eſt, de ſenſibus eius, tranſeuntes dæmones excuſſerunt. Qui autem cogitat quidem bona, & proponit in corde ſuo facere quod bonũ eſt: puta aut eleemoſynas facere, aut ieiunare, aut continens eſſe, & tamen concupiſcentia ſeculi victus, aut ex quacunque occaſione mutauerit voluntatem ſuam: de illius ſenſu iam apertos flores dæmones excuſſerunt. Qui autem cogitauit bona, & F propoſuit, & perfecit quod propoſuit: ille poma produxit. Quòd ſi iterum peccauerit, & propter peccata ſequentia iuſtitiæ opera priora perdiderit, de illis ſenſibus dæmones iam perfecta poma excuſſerunt. Sicut ergo difficile eſt arborem iuxta viam poſitam, fructus ſuos vſque ad maturitatem ſeruare: ſic difficile eſt virum

Digitized by Google

eſt virum fidelem iuxta iſtum mundum viuentem, id eſt, in actibus eius iuſtitiam immaculatam vſque in finem ſeruare. Si vis ergo fructus iuſtitiæ vſque in finem tenere, recede de via, & plantare in loco ſecreto, vt nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo. *Et ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum.* Non quia maledixit arborem, ideo fructus non dedit, ſed quia non dabat, ideo maledixit ei, vt nec folia ipſa proferret: id eſt, non ideo Iudæi perdiderunt iuſtitiam, quia Deus eos dereliquit, ſed ideo eos Deus dereliquit, quia iuſtitiam non afferebant, vt nec ipſa ſpecies pietatis eſſet in eis, aut ſermo. Et verè ſicut melius eſt vt non ſit arbor, quàm vt ſit quidem, & ſecundum genus ſuum fructum non faciat: ſic melius eſt vt nec ſit homo Dei, quàm vt ſit quidem, & conuerſationem non habeat ſecundum Deum. Qui enim tuus non eſt, ſi tibi non obaudit, non doles: de illo autem grauiter doles qui tuus eſt, & te contemnit, & alijs ſeruit: Sic Deus non tantùm de alieno, & apertè diabolo ſeruienti iraſcitur, quantùm de ſuo diaboli faciente voluntatem. Ideo in fine ſeculi ipſe Deus mittet operationem erroris in tales, ſicut & quotidie fieri videmus vt credant mendacio, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati, vt iudicentur omnes. Non vult enim vt videantur eſſe ipſius, qui verè non ſunt eius. Vxor meretrix melius eſt vt nec ſit viri ſui, quàm vt ipſa illius malè ambulando excitet eum in zelo. *Et areſacta eſt continuò ficulnea. Et videntes diſcipuli, mirati ſunt dicentes: Quomodo continuò aruit ficulnea?* Mirati ſunt, quia ſermo eius quaſi flamma deſcendit ad radices ipſius. O Apoſtoli, qui vidiſtis Lazarum ſepultum, (Ioan. 11 f) & putridum iterum venientem ad vitam ſolo ſermone: quid miramini, ſi videtis arborem ſolo ſermone ſiccatam? Qui enim poteſt vitam donare, ille poteſt & vitam auferre: qui autem vitam auferre non poteſt, nec vitam dare poteſt. *Reſpondens autem Ieſus, ait illis: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficulnea facietis: ſed & ſi monti huic dixeritis, tolle te, & iacta te in mare, fiet.* Mons ille inuiſibilis, qui arbores infructuoſas producit, vbi loca petroſa & aſpera, vbi præcipitia pendentia, & cauernæ, nō hominibus ad habitandum aptæ, ſed beſtijs, vbi nulla eſt planicies ad requieſcendum in pace, ſed aſcenſionibus & deſcenſionibus plenus eſt. Quicunque enim diabolo ſtant, aliàs aſcendunt, aliàs deſcendunt. Qui mons eſt dictus, non propter altitudinem dignitatis, ſicut angeli ſancti, ſed propter inflationem ſuperbiæ, non propter firmitatem virtutis, ſed propter immobilem & incorrigibilem malitiam ſuam. Iſtum montem tollite de medio ſanctorum, vbi fides, vbi ſpes, vbi charitas, vbi planicies pacis, vbi ſpecioſi fontes doctorum, vbi prata florentia rore gratiarum, vbi volucres ſancti, aſſiduè vernantes cantibus delectant. *Et mitte te in mare:* id eſt, in iſtum mundum, vbi aquæ ſunt ſalſæ, & non procedentes ad vſum, id eſt, populi iniqui, non proficientes ad gloriam Dei, in quos omnia dulcia flumina ſpiritualium gratiarum currunt, & ſalſitatem eorum mutare non poſſunt, ſed magis illorum ſalſitas corrumpit in ſe dulcedinem venientium fluminum in mare huius mundi, vbi ſemper dominantur poteſtates, & diuerſorum ſpirituum periculoſa certamina. Sicut enim aſſidua eſt in mari tempeſtas, ſic in iſto mundo perſecutio ſata- A næ, vbi nunquam tranquillitas eſt, ſed aſcendentibus vndis, id eſt, tentationibus impellentibus & impulſis, inuicem ſe percutiunt aquæ, & inuicem ſe frangunt & confringuntur, & inuicem ſe confringentes quendam irrationabilem ſonum dant. Sic ſeipſos homines occaſionibus huius mundi ex ipſo mundo naſcentibus, quaſi vndis ſe inuicem comedunt, & impugnant, & ex ſe quaſi inſanas voces pelagi dimittunt. Vnde dicebat Apo- B ſtolus: *Omnis clamor & ira tollatur à vobis.* (Epheſ. 4) *Mitte in mare.* Vbi ſonus confuſus, vbi inconſtantia æterna, vbi infatigabilis contentio vndarum, vbi timor eſt, & ſemper mortis fluit imago. *Et omne quodcunque petieritis in oratione, credentes accipietis.* Gratiam quidem fidei Deus donat, tamen homines eam nutriunt, & faciunt fortem: fides autem facit abſtinentiam rerum malarum, & opus bonarum. Quantò magis te abſtinueris à malo, & ſecutus fueris C bonum: tantò amplius fidem tuam fortem facis. Quantò autem minus abſtinueris à malo, & negligentius feceris bonum: tantò magis fidem infirmam habes. *Et cùm veniſſet in templum, acceſſerunt ad eum docentem principes ſacerdotum, & ſeniores populi, dicentes: In qua poteſtate hæc facis? & quis tibi dedit hanc poteſtatem?* Quoniam autem vnum diem viderant ſacerdotes Chriſtum cum magna gloria introeuntem in templum, ita vt populus vndique D voce angelica clamaret: *Hoſianna filio Dauid.* (Hic ſup.) Qui ingrediebatur vt homo, laudabatur vt Deus. Qui celabatur in carne, demonſtrabatur in voce: quem malitia ſacerdotum quaſi hominem blaſphemabat, hunc innocentia paruulorum quaſi Deum exaltabat. Quantum autem ille glorificabatur, tantùm ſacerdotes inuidia torquebantur, & illius honor illis fiebat in tormentum. Sic enim eſt res, vt quando boni in ſua virtute laudantur, mali autem in E ſua inuidia cruciantur. Itaq; non ſufferentes in pectore ſuo inuidiæ ſtimulantis ardorem, prorumpunt in vocem: *In qua poteſtate hæc facis?* O inuidia, quę ſibi ſemper eſt inimica. Nam qui inuidet, ſibi quidem ignominiam facit, illi autem cui inuidet, gloriam parat. Ipſe vituperabilis inuenitur de ſua inuidia, ille autem laudabilis demonſtratur de ſua virtute. Ergo inuidia ſibi ſoli nociua eſt. Alterum autem non ſolum non grauat, ſed adhuc magis commen- F dat. Venerunt ergo ad eum quaſi ad peccantem in templo, & dum non inueniunt culpam, criminantur beneficium, dicentes: *In qua poteſtate facis hæc?* Corpus ſanum aliquotiens percutitur, & non facilè vulneratur: corpus autem debile ab intus tacitam habet læſuram, etiamſi modice tactum fuerit, citius diſſipatur.

Sic

Sic animal liberum & integrum non facilè offenditur: animal verò inuidia vulneratum, non ſolùm cauſa idonea, ſed etiam leuis occaſio excitat in dolorem. Sic & ſacerdotes Iudæorum inuidentes Christo, dum iuſtas cauſas accuſandi non inueniũt circa eum, etiam de bono eius turbantur, dicentes: *In qua poteſtate facis hæc?* Cogitabant in dolore apud ſe: Nos fuimus columnæ templi, & ecce ſuper illũ recumbit tota eccleſia, & nos inuenti ſumus ſine cauſa erecti, A quia miniſterium perdidimus, & nomen vacuum poſſidemus. Nos fuimus tacentium ſcripturarum quaſi lingua viſibilis, & ecce ille reſonat in medio templi, & nos contempti tacuimus quaſi cithara diſſipata. Nos fuimus patres populi, & ille quotidie generat filios, nos autẽ ſteriles ſumus inuenti. Ideo non ferentes dicebant: *In qua poteſtate facis hæc?* Dicendo: *Quis tibi dedit hanc poteſtatem*, oſtendunt illi quaſdam eſſe perſonas, quę dant hominibus poteſtatem, B ſiue corporalem, ſiue ſpiritualem. Tanquam ſi ita dicant: De ſacerdotali familia genitus non es, ſenatus tibi hoc non conceſſit, Cæſar non donauit. Si autẽ credidiſſent quòd omnis po-

Iacob. 1. b testas ex Deo eſt, nunquã interrogaſſent. *Quis*

Ioan. 19. b *tibi dedit hanc poteſtatem?* Scientes quia *omne datum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum*. Et, *quia nemo poteſt accipere aliquid, niſi datum fuerit ei de cœlo*. Omnis homo ſecundum ſe æſtimat alterum, nec poteſt ipſe melius ſen- C tire de alio quàm ipſe ſenſerit de ſe. Ecce fornicarius neminem æſtimat caſtum. Itẽ caſtus non facilè de fornicario ſuſpicatur. Superbus neminem putat humilem, humilis neminem credit eſſe ſuperbum. Sic qui non eſt ex Deo ſacerdos, nullius ſacerdotium putat ex Deo. Vnde autem putas fieri, vt inuicẽ ſe ſacerdotes contemnant & perſequantur, niſi quia per ambitionem facti ſacerdotes, omnes tales æſtimant, quales ſunt & ipſi? Sacerdos autem qui eſt ſe- D cundum Deum, omnem ſacerdotem timet offendere: quia omnes ex Deo fieri arbitratur, quamuis ex hominibus ſit factus. Ecce enim Dauid quanuis manifeſtum ſciret Saul nõ eſſe regem ſecundum Deum, tamẽ frequenter ſibi

1 Reg. 24. c traditum nolebat occidere, dicẽs: *Non mittam manum meam in vnctum domini*. Item cùm Paulus maledixiſſet ſacerdotẽ Ananiam, & audiſſet quoniam erat ſacerdos, pœnitentia ductus

Act. 23 a reſpondit: *Neſciebam fratres, quia princeps erat ſa-* E *cerdotum*. Aut certè ſcientes ſacerdotes, quoniã multi quidem faciunt ſigna, non ex poteſtate Dei, ſed ex poteſtate contraria, ſicut in multis expoſuimus locis: ideo blaſphemantes inter-

Luc. 11. b rogabant, *In qua poteſtate facis hæc?* in ſpiritu Dei, an in ſpiritu Beelzebub? Sicut alibi blaſphemantes dicebant de eo: *Quia hic non eijcit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Interrogabo vos vnũ verbum, quod ſi dixeritis mihi, & ego vobis dico in* F *qua poteſtate hæc facio: Baptiſma Ioannis vnde erat, de cœlo, an ex hominibus?* Sciens dominus inconuertibilem eorũ malitiam, propoſuit eis quæſtionem vndique catenatam, nõ vt reſpondentes audiant, ſed vt impediti non interrogent.

Supr. 7 a Quia præceperat: *Nolite ſanctum dare canibus*. Et non decebat, vt tranſgrederetur præceptum, quod ipſe præpoſuit. Deinde etiam ſi dixiſſet, nihil profeciſſet: quia non poteſt ſentire quæ lucis ſunt tenebroſa voluntas. Quid prodeſt, ſi cæco aliquam pulchritudinem monſtras? Cæcitas autem ſpiritualis eſt malitia cordis. Sicut enim cæcus non poteſt aſpicere in ſplendorem luminis, ſic non poteſt intelligere homo malignus myſteria pietatis. Sicut enim cautus ve- A nator, beſtiam comprehẽdere volens, cùm viderit ex vna parte illius præcipitem locum, ex altera parte erigit retia, vt ex quacunque parte exilierit, aut in retia incidat, aut in præcipitiũ cadat. Sic & dominus illis ſimplici interrogatione laqueum poſuit, vt ſi quidem de cœlo dicerent, in laqueum reprehenſionis inciderent. Diceret enim eis: *Quare ergo non credidiſtis ei?* Si autem de terra dicerent, quaſi in præcipitium, ſic in periculum mortis incurrerent apud po- B pulum, vt lapidarentur. Interrogantem enim oportet docere, tentantem autem quocunque modo retundere, & obiectionis illius aſtutiam rationabili percuſſione confundere, & non veritatem eius myſterij publicare. Sic enim alibi dominus diabolo fecit, cum protuliſſet aduerſus eum exemplum ſcripturæ, quam non intellexerat, dicens: Scriptum eſt enim: *Angelis ſuis* Pſal. 90. c

mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè of- & Luc. 4. b *fendas ad lapidem pedem tuum*. Non ei dixit, non C ſic intelligitur ſcriptura illa, ſed ſic dimiſit eum in ignorantia. Et altero eum manifeſtiori confudit exemplo, vt & audaciam eius confunderet, & prophetica myſteria non reuelaret. *Et reſpondentes dixerunt Ieſu: Neſcimus. Et ipſe ait eis: Nec ego vobis dico in qua poteſtate hæc facio*. Non dixit, nec ego ſcio. O vos ſcitis vt homines, & denegatis vt mali: ego autem ſcio vt Deus, & nõ dico quaſi iuſtus indignis. Nam mendacia ſi nõ habent quem decipiant, ipſa ſibi mentiuntur. D Sic & veritas ſi non inuenit quem ſaluet, ipſa ſe ſibi conſeruat immaculatam. Quid autem vobis videtur? Quos reos proponit in cauſa, ipſos & iudices petit, vt à nullo mereantur abſolui, qui ſeipſos condemnant. Magna eſt fiducia iuſtitiæ, vbi cauſa aduerſario ipſi committitur, reddi veritatis exitum non timet. In parabolis figurat perſonas eorum, vt quia non intelligunt, ipſi aduerſus ſe ſententiam dicant. Sic & 2. Reg. 12. a

aliquando cùm Dauid in peccatum incidiſſet, E quaſi ſtupore alicuius ſomnij vigilabat: nam quamuis peccauerat, tamen adhuc Dauid erat ſanctiſſimus. Itaque à Natan parabolarum retibus comprehenſus, coëgit vt ipſe aduerſus ſe iudicium mortis proferret. Et circumuentio quidem tunc talis, ſed circunuentionis exitus modò non talis: ille enim comprehenſus ad pœnitentiam flexus eſt, iſti autem magis ad malitiam ſunt excitati: hæc eſt enim proprietas bonorum hominum & malorum. Bonus enim F comprehenſus in peccato, ingemiſcit, quia peccauit: malus autem comprehenſus, fremit, non quia peccauit, ſed quia comprehenſus eſt in peccato: Vtputa domeſticum animal, ſi aliquanto tempore extra domum errando fuerit euagatũ, cùm venerit in manibus domini ſui, quaſi in recordationem naturæ ſuæ redactum,

citò

Digitized by Google

citò iterum manſueſcit: animal autem ſylueſtre, cùm fuerit comprehenſum aut morſibus appetit, aut calcibus repugnat. Sic & malus homo correptus, non ſolùm pœnitentiam non agit, ſed adhuc aduerſus corripientem magis iraſcitur.

HOMILIA XL.

Ex capite XXI.

Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operari in vineam meam. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſteà autem pœnitentia motus, abijt. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait, Eo domine: & non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Ieſus, Amē dico vobis, quia publicani & meretrices præcedūt vos in regno Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei: Publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſteà vt crederetis ei.

QVis eſt ille, niſi Deus, qui omnes homines creauit, paterno affectu diligit: qui cū ſit natura dominus, tamē magis vult diligi quaſi pater, quàm timeri vt dominus. Propterea in principio mandatorum legis non dixit, Timebis C dominum Deum tuum ex toto corde tuo: ſed, *Diliges*. [Deut. 6. a.] Dilectionem enim ab hominibus exigere, non eſt dominij, ſed paternitatis: *Qui duos filios habuit.* Vnum quidem Gentium populum, alterum Iudæorum: quorum maior filius erat Gentium populus, minor autem populus Iudæorum, quoniam Gentes quidem erant ex patre Noë, Iudæi autem ex Abraham. *Et accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operari in vinea mea. Hodie*, id eſt, in tempore D ſeculi huius. Quomodo locutus eſt filijs ſuis? Non in facie vt homo, ſed in corde vt Deus. Homo in auribus verbum ſonans, ſed Deus in mentibus ſuggerit intellectum. Quoniam autem ſic loquitur Deus, ipſe ſignat dicens Heliæ: *Deſcende in Sarreptam Sidoniæ, & illic mandabo viduæ, vt paſcat te.* [3. Reg. 17. b.] Quomodo putas mandauit viduæ? Non ſermone, ſed in ſpiritu, nec enim legitur ſpecialiter ei Deus mandaſſe. Quis autem non intelligat, Deum E inuiſibiliter in corde ei locutum? Quando enim venit ad eam Helias, illa colligebat haſtellas, vt ſibi quidem & filijs ſuis, non autem vt Heliæ cibum pararet, ſed repentè magnanimiter obtulit admonenti, quod antè cum extrema deſperatione parauerat. Quando enim modicam habebat farinam in capſa, ſed magnam fidem habebat in corde, quam eſuriebat Helias: reges quidem eſuriebant, vidua autem paſcebat: quia in illa tentatione hor- F rea quidem defecerunt, capſa autem exuberabat, vt impleretur quod fuerat ſcriptum: *Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem dominum, non deficient omni bono.* [Pſal. 33. a.] Quid eſt operari in vinea? iuſtitiam facere. Vineam enim iuſtitiam diximus ſuprà, quam generaliter quidem in natura omnium hominum Deus plantauit, ſpecialiter autem dedit eam in libro Iudæis: cuius diuerſæ vites, ſunt diuerſæ ſpecies iuſtitiarum: in qua vinea vnuſquiſque ſecundum proprias vires, aut paucas vites operatur, aut multas. Neſcio autem ſi totam vineam quis hominum ſufficiat operari. *At ille dixit: Nolo.* Quomodo dixit, nolo? in cogitatu. Qui enim habens intellectū boni & ma- A li, relinquit bonum, & ſequitur malum: in cogitationibus ſuis contra dominum reſpondere videtur, quia nolo, id eſt contra intellectum ſuum creatum ſibi à Deo. Niſi enim dixerit in corde ſuo, nolo: non poteſt fieri vt aliquando peccet, dicente propheta: *Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo.* [Pſal. 35. a.] Gentes enim à principio relinquentes Deum & iuſtitiam eius, & tranſeuntes ad idola & peccata: in cogitationibus ſuis reſpondere videntur, B nolumus facere iuſtitiam, quam ſcimus ex nobis: *Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo domine, & non iuit.* Iudaicus enim populus, id eſt minor filius interrogatus, & per Moſem, & per Ioannem quaſi à Deo per eos loquente, ſpopondit ſe omnia facturum quæcunque præceperat dominus: poſteà autem auerſi, mentiti ſunt Deo, ſicut de illis dicit propheta: *Filij alieni mentiti ſunt mihi.* [Pſal. 17 g.] *Quis ex duobus fecit patris voluntatem?* C *At illi reſponderunt: Primus.* Vide quomodo ſicut iam diximus ſuprà, attracti parabolæ veritate, ipſi aduerſum ſe ſententiā protulerunt, dicentes, priorem filiū patris voluntatē feciſſe: id eſt, populum gentium: quia melius eſt nō promittere, & facere iuſtitiā Dei, quàm promittere, & mentiri. Quorum iudicium abundanter confirmans addidit, & dicit: *Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.* Ac ſi dicat: Non ſolùm populus D Gentium melior eſt vobis Iudæis, ſicut iudicaſtis & ipſi, ſed etiam Publicani & meretrices, qui ſunt inter vos manifeſtè turpiſſimam profitentes vitā, præcedunt vos in regnū Dei: quantò magis populus Gentiū? Puto quod ex perſona omnium virorum peccatorum publicani ponuntur, & ex perſona omnium mulierum peccantiū meretrices: quoniam quanuis multa ſint peccata in viris & mulieribus præter iſta, tamen præcipuè in viris auaritia abun- E dat, fornicatio autem in mulieribus. Vtputa, mulier quanuis poteſt eſſe auara aut ſuperba, tamen non facile per auaritiam, aut ſuperbiam peccat: quoniam non habet facilè honores, pro quibus auaritiam exerceat: aut ſit ſuperba inter eos, cum quibus conuerſatur, vt in ſuperbia peccet, quæ in domo ſua ſedet incluſa. Ideo autem facilè peccatum fornicationis incurrit, maximè quia hoc vitium facilè ex vacantia & ocio naſcitur. [Fornicatio ocioſis peculiare crimen.] Nam qui ſolicitudi- F nibus animum habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam definitio amoris hæc eſt, animæ vacantis paſſio. [Amoris definitio.] Vir autem quoniam in actibus rerum diuerſarum eſt aſſiduè, in auaritiæ peccatum incurrit: in fornicationem autem non facilè, niſi fortè multum ſit laſciuus. Nam occupatio virilium ſolicitudinum,

dinum, ſuggeſtionum voluptates plurimum excludit. Vnde proprium eſt hoc adoleſcentium nihil agentium. Nunc exponit cauſam, propter quam publicani & meretrices præcedunt eos, dicens: *Venit ad vos Ioannes in via iuſtitia, & non credidiſtis ei, publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam egiſtis poſteà, nec credidiſtis.* Ac ſi dicat: Etſi non veniſſet ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, ſed tantùm baptiſmum pœnitentiæ
A prædicaſſet: vos quaſi ſacerdotes & prudentes, quaſi iudices non perſonarũ, ſed rerũ, debueratis ei credere, etſi non quaſi iuſto, tamen quaſi iuſta dicenti. Quid enim pertinet ad auditorem vita prædicatoris? Si enim malè viuit, illius eſt damnum ſolius: ſi autem benè docet, omnium audientium lucrum eſt. Nunc autem venit ad vos in via iuſtitiæ ſic manifeſta, vt conuerſatio eius venerabilis & angelica vita
B etiam publicanorum & meretricum corda concuteret, & percuſſa pauore flecteret ad credendum, & veſtra corda non tetigit. Videtis quia iuſtè publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei? Conſidera autem, quomodo conuerſatio bona prędicatoris, prędicationi ſuæ præſtat virtutem, vt etiam indomabilia domet corda. Et ipſa quidem prædicatio iuſta, vnam ex ſe habet virtutem: duplicem autem habet, quando & prædicatio
C iuſta eſt, & ipſe qui prædicat iuſtus. Sic dicit: Vos autem nec pœnitentiam egiſtis, quaſi publicani & meretrices credentes Ioanni: illi fecerunt † quod maius eſt, iſti autem neque pœnitentiam egerunt, quod eſt minus. Nunquid publicani & meretrices credẽtes in Chriſtum, ſine pœnitentia crediderunt? Neque enim poſſibile erat credere in eum ſine pœnitentia, qui baptiſmũ pœnitentiæ prædicabat. Quod ergo vult dicere, tale eſt: Debueratis
D vos quidem ſacerdotes quaſi iuſtitiã ſcripturarum habentes, quaſi populi præceſſores ante populares credere Ioanni, vt omnes illi veſtrum ſequerentur exemplum: & non ſolum hoc non feciſtis, ſed nec poſtquam vidiſtis publicanos & meretrices credentes, nec tunc confuſi eſtis, aut compuncti: quia publicani & meretrices crediderunt, qui credere non ſperabantur: vos autem in duritia permanſiſtis, qui videbamini totius iuſtitiæ ſectatores, & ne
E tunc quidem pœnitentiam egiſtis, vt crederetis, vt vel illorum exemplum ſequeremini, quibus debueratis ipſi eſſe exemplum. Nunquid vos magis ſine peccato eratis quàm illi, vt illis credentibus ei, vos non crederetis Chriſto? Non, ſed magis contemptores Dei, magis ſuperbi, & vanæ gloriæ amatores, & duri, qui nec præcedere illos voluiſtis in fide, nec ſequi. Et verè magna confuſio eſt ſacerdotum, & omnium clericorũ, quando laici in-
F ueniũtur fideliores eis, aut iuſtiores. Quomodo autem non ſit confuſio eſſe illos inferiores laicis, quos etiam æquales eſſe confuſio eſt? Per hanc ergo parabolam eis pphetabat, quia Gentes quidem quaſi meliores fuerant eligendæ, quæ in primis quidem cõtumaciam oſtenderunt, poſteà autem obedientiam exhibuerunt: & Iudæi quaſi deteriores abiiciendi, qui in primis quidem profeſſi ſunt obedientiam, poſtea autem inuenti ſunt contumaces: quia melius eſt apud Deum non promittere & facere, quã promittere, & mentiri. Tamen in figuratione Iudæorum & Gentiliũ, q̃ expoſuimus, multorum traditionẽ ſequentes, aliquid mihi videtur eſſe contrarium. Si enim verè hi duo filij Iudæi & Gentiles eſſent intelligendi, poſtquam ſacerdotes interrogati reſponderunt, priorem filium voluntatem patris feciſſe, concludens Chriſtus parabolam, ſic debuit dicere: *Amen dico vobis, quia Gentes præcedunt vos in regnum Dei:* nunc autem dicit: *quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.* Quod magis prophanorum hominum conditionem oſtendit quam Gentiũ ſtatum: niſi fortè ſic intelligamus, vt ſuprà iam diximus: quia ex hac narrationis cauſa publicanos introduxit & meretrices, pro eo vt dicat, ſic Gentium populus magis placens eſt Deo quam vos, vt etiam publicani ipſi & meretrices acceptabiliores ſint apud Deum propter conuerſationem ſuam, quam vos propter promiſſionẽ veſtram mendacem. Si ergo placet propter hanc rationem traditio illa, bene: ſin autem, poteſt & altera eſſe traditio talis. Cum ſacerdotes non diſcendi cauſa, ſed terrendi interrogarent, *in qua poteſtate facis hæc?* audierant frequenter, Mat. 21. e
ſicut exponit Ioannes, quando dicebat, vt vnum proferam de multis exemplum: *Dixi* Ioan. 5. *vobis, & non credidiſtis: opera quæ ego facio in no-* & 10. d. *mine patris mei, ipſa teſtificantur de me.* Item: *Si* Ibid. 10. g. *non facio opera patris mei, nolite credere mihi: quod ſi facio, etſi mihi non vultis credere, vel operibus credite, vt ſciatis & credatis, quia ego in patre, & pater in me eſt.* Hoc enim non erat manifeſtè pronunciare, quia in poteſtate Dei hæc faciebat. Quoniam ergo hæc eo dicente, ex populis multi in eum crediderunt, ſacerdotes autem iuxta quod non crediderant, ſed adhuc frequenter inſurrexerant ſuper eum, introduxit parabolam duorum filiorum: oſtendens eis per eam, quoniam meliores ſunt populares, qui à principio ſecularem & carnalem profitentur vitam, quam ſacerdotes, qui ab initio profitentur ſe Deo ſeruire: quoniam populares quidem, vel ſatiati actibus ſuis malis, aliquando compuncti conuertuntur ad Deum, & incipiunt operari iuſtitiam Dei: ſacerdotes autem impœnitibiles conſtituti, nunquam deſinunt peccare in Deum. Duos ergo filios, dicit laicorum conditionem, & ordinem ſacerdotum. Quis eſt prior filius? populus. Prior enim populus creatus eſt, deinde ſacerdotes qui regunt populum. Alioquin antè creati rectores, quem regerent? Non enim populus propter ſacerdotes creatus eſt, ſed ſacerdotes propter populũ. Nam & mundum Deus antè creauit, & poſteà hominem qui regeret mundum. Denique populus Dei ex tempore Abrahæ cœpit, ſacerdotes autem ex tempore Aaron. *Et dixit vni eorum: Fili, vade hodie operari in vineam meam. At ille reſpõdit, nolo. Poſteà au'ẽ pœnitẽtia mot', iuit. Et accedens ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondẽs, ait:*

Eodo-

† crediderunt.

Eo domine: & non iuit. Nam ſicut omnes Iudæi quamuis interrogati, & per Moſem, & per Ieſum, quaſi à Deo per eos loquente, ſpoponderunt omnia ſe facturos, quę pceperat eis Deus, & non fecerunt: Gentes autem quamuis non promiſerint prius, tamen poſteà obedientiam Deo dederunt. Ita enim & populares per hoc ipſum, q̧ ſecularem ſuſcipiunt vitam, denegare videntur obedientiam Deo: ſacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere Deo, præcipue per hoc ipſum quod ſpecialiter in miniſterio Dei conſtituuntur. Nam qui doctor populi conſtituitur, ſine dubio pſitetur ſe talem fore, qualem eſſe oportet doctorem. Sicut enim qui ſutoriam, verbi cauſa, aut quamcunque alteram profitetur artem, etſi ſpecialiter non ſpondeat: tamen p hoc ipſum quod ſutoriam pfeſſus eſt artem, & opificium vel magiſterium eius artis aperuit, videtur tacitè omnib⁹ ſpopondiſſe, vt ſine reprehenſione impleat quam profeſſus eſt artem: Sic ſacerdos, & omnis clericus, etſi ſpecialiter non promittat: tamen per hoc ipſum quod doctor cōſtituitur aliorum, tacitè promittere Deo videtur in omnibus obauditurum ſe Deo. Quæ ſit autem vinea, vel quomodo Deus loquatur ad homines, diximus ſupra. *Quis è duobus fecit voluntatem patris? At illi reſponderunt, primus.* Et verum eſt, quia melior eſt laicus qui in prima facie ſecularem † vitam profitetur, re vera autem complectitur ſpiritualem: quàm ſacerdos, qui in prima facie profitetur vitam ſpiritualem, re vera autem amplectitur vitam carnalem. Et melior eſt laicus aute Deum pœnitentiam agens quam clericus permanēs in peccatis. Laicus enim in die judicij ſtolam ſacerdotalem accipiet, & à Deo chriſmate vngetur in ſacerdotium: ſacerdos autem peccator ſpoliabitur ſacerdotij dignitate, quam habuit, & erit inter fideles & hypocritas, dicente domino de malo diſpenſatore: *Si autem cœperit ſedere ſeruus manducare & bibere cum ebrioſis, veniet Dominus eius die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis & infidelibus.* Vnde & modò ſic inuenies rem. Secularis homo poſt peccatum facilè ad pœnitentiam venit: nam occupatus negligentia ſeculari, dum ſcripturis non ſatis attendit, ſemper ei quæ in ſcripturis poſita ſunt, noua videntur: ideóque cùm audit aliquid de gloria ſanctorum, aut de pœna peccatorum quaſi nouum aliquid audiens, expaueſcit: dumque aut bona concupiſcit, aut mala timet compunctus, ad pœnitentiam citò decurrit. Nihil autem impoſſibilius, quàm illum corrigere, qui omnia ſcit & tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quæcunque ſunt in ſcripturis, propter quotidianam meditationem ante oculos eius inueterata & vilia æſtimantur. Nam quicqd illic terribile eſt, vſu vileſcit. Propterea clericus qui ſemper meditatur ſcripturas, aut omnino obſeruaturus eſt, & erit perfectus: aut ſi ſemel cœperit illas contemnere, nunquam excitatur in illis, vt timeat. Quis aliquando vidit clericū citò pœnitentiam agentem? Sed etſi deprehenſus humiliauerit ſe, non ideo dolet quia peccauit, ſed confunditur quia perdidit gloriam ſuam. Putáſne dominus quaſi crudelis, clericis pœnitentiam denegauit, dicens: *Si ſal infatuatum fuerit, in quo condietur?* Sed quaſi naturalē rem eſſe conſiderans, quia non eſt qui doceat illum errantem, qui errantes alios corrigebat: ideo addidit, & dicit: *Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.* Id eſt, non dico populares, qui ſecundum rationem verbi vitam ſuam diſpenſant: ſed publicani & meretrices, qui deſiderijs mundialibus & voluptatib⁹ carnalibus ſeipſos mancipauerunt, præcedunt vos in regnum Dei, quia illi conuerſi deſiderant eſſe quod non erant: vos autem denegatis in opere quod videmini profiteri in verbo, & eſtis tanquàm arbores folia ſine fructu habentes, non paſcentes dominum ſuum, ſed deludentes. Et vide q̧ non dixit, aut quia publicani & meretrices introibunt in regnum Dei, vos autem repellimini longè: aut quocunque alio verbo ſignificante non eos intraturos in regnum Dei: ſed ita: *præcedunt vos in regno.* Vbi alius præcedit in cœleſti regno, alter ſequitur, qui etiam lætatur: etſi in ſecundo loco, tamen nihilominus erit in regno. Adhuc autem vide, quia non dixit quaſi de futuro, præcedent vos: ſed quaſi de præſenti, præcedunt vos. Secundum hæc igitur verba & ſacerdotes ſignificabantur ingreſſuri in regno Dei, id eſt, credituri in Chriſto. Sed quia credentibus publicanis & meretricibus Ioanni, & baptizatis ab eo ſacerdotes æſtimantes ſe iuſtos, neque credere voluerunt ei, poſt publicanos & meretrices intraturi annuntiantur, ſicut & factum eſt. Poſt aſcenſionem autem Domini multi eorum per Apoſtolos crediderunt in Chriſto, ſicut teſtantur Actus apoſtolorum, dicentes: *Et multa turba ſacerdotum obediebat fidei.* Et qui ſunt publicani & meretrices, qui præceſſerunt eos in regno? Matthæus publicanus, & Zachæus princeps publicanorum, & cæteri publicani, qui cum ipſis & propter ipſos crediderunt in Chriſto. Et quæ meretrices? Quas exponunt euangeliſtæ nuper teſtantes, quia publicani & meretrices crediderunt Chriſto adhuc in mundo hoc degenti. Sacerdotes autem poſt aſcenſum illius per Apoſtolos crediderunt. Ergo propter miſericordiam quidem Dei ingreſſi ſunt & ipſi in regno, propter elationem autem cordis ſui poſt publicanos & meretrices ingreſſi ſunt, vt fieret eis pro pœna ſuperbiæ proceſſio meretricum & publicanorum. Vt per hoc cognoſcamus, quia nihil ſic impedit fidem q̄ elatio cordis: vnde dicebat ad eos: *Vos qui iuſtificatis voſmetipſos, Deus nouit corda veſtra, quia quod hominibus elatum eſt, abominatio eſt ante Deum. Audite & aliam parabolam:* ac ſi dicat: iterum vos vulnero, vt aliquando ſentiatis dolorem: nam aſpera medicina citius ſanat, vbi tamen ſanabilis morbus eſt. *Homo erat paterfamiliâs.* Homo nomine, non natura: ſimilitudine, non veritate. Si quis autem exiſtimat Chriſtum hac cauſa etiam tantùm animam habuiſſe huma-

† carnali.

Luc. 12. f.

Mar. 9. g. & Luc. 14. g.

Act. 6. b.

Luc. 16. d.

humanā, quia dictus eſt homo. audiat & Deum patrem hominem dictum. Præſcius Dei filius, quoniā per appellationem humani nominis, quaſi homo purus fuerat blaſphemandus: etiam Deum patrem inuiſibilem conſtitutum hominem appellauit, vt dum & pater homo dicitur, filius de hæreticorum blaſphemijs liberetur. Paterfamiliàs eſt, cui cœlum & terra quaſi vna ſunt domus, qui angelorum & hominum natura dominus eſt, beneuolentia pater. Qui ideo ſe patrem omnium voluit dici, vt omnes conſiderantes bonitatem eius, non ſub ſpecie ſimulata ei ſeruiant, quaſi mali ſerui domino: ſed in veritate, quaſi boni filij genitori. *Qui plantauit vineam*. Quam vineam? Quā de Aegypto tranſtulit. Quomodo plantauit vineam illam? Quomodo vinitor ſtudioſus, qui primum omnes in circuitu infructuoſas ſyluas excidit, & ſic poſteà plantat, ne fortè arbores laſciuientes, dum huc & illuc per longa ſpatia ramos ſuos exportigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic Deus gentes ſine fructu iuſtitiæ conſtitutas occidit, & ſic collocauit Iſraël, ne fortè gentes indiſciplinatæ dum in longum terminū ſuæ dominationis extendunt, affligant populum Dei nouitium. *Et ſepem circundedit ei, & torcular fodit in ea, & ædificauit turrim.* Quid eſt ſepis, niſi angeli in circuitu, cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant? Angelos enim præeſſe hominibus

1 Cor. 11. b. & Apoſtolus dicit: *Mulier velamen debet habere ſuper caput propter angelos.* Item dominus:

Infr. 18. b *Amen dico vobis, quia angeli eorum quotidie vident faciem patris mei.* Et in Actibus Apoſtolorum dicitur ad puellam nunciantem de Pe-

Act. 12. c. tro, *ne forte angelus eius ſit.* Quid eſt torcular, niſi eccleſia? Sicut enim area eccleſia intelligitur, quia in ea per multam triturationem & ventilationem triticum ſeparatur à paleis: ſic rationabiliter eccleſia torcular eſt intelligenda, in qua omnes fructus vineæ, id eſt opera ſeruorū Dei, & fides roborata ad Dei gloriam tranſmittuntur. Eccleſia autem torcular eſt, habens in ſe verbum Dei, quo non delectatur natura carnalis, adquieſcit autem ei contorta propter timorem iudicij, vel amorem præmij,

† al. deeſt non. vt non † tantū ipſa eccleſia torcular videatur, quantum ipſum verbum Dei quod traditū eſt in ea foſſum. Si enim verbum noui teſtamenti, quod leue eſt, cruciat hominem, contradicente carnis natura: quantò magis verbū veteris teſtamenti quod importabile erat? Vbi ergo verbum Dei poſitū erat in lege, modum viuendi conſtituens, torcular erat foſſum: vbi autem de fide Dei prophetabatur, turris ædificata erat. Nā ſicut in turri conſiſtentes duo bona conſequuntur, & hoſtium irruptionem ipſi facilè non patiuntur, & hoſtes de turri facilè conterunt: ſic & q in fide Chriſti cōſiſtunt, vel in lege Dei, & dæmones ſuper ſe irruere non ſinunt, & ſpiritualibus bonorū operū ſagittis eos facilè vulnerant: & dæmones ſuper illos irruere nequeunt, & à ſpiritualibus malorum operum ſagittis non facilè vulnerantur. Aut ita: Sepis meritum eſt & cuſtodia patrū iuſtorum, qui tanquam murus factus eſt populo Iſraëli. Nam propter promiſſionem factā à Deo, ſic poſſidebant ab eo, etiā contra meritū ſuum, ſepti meritis patrum ſuorum. *Torcular autem fodit in ea.* Prophetas, ex quib' quaſi ex torcularibus gratia ſpiritus ſancti decurrebat vt muſtum. Ex quibus nonnunquā potati filij Iſraël, muſti admirabantur virtutē. *Aedificauit turrim.* Hoc eſt legis fiduciam & altitudinem, ex qua

A ſacerdotes velut ſpeculatores Chriſtum ſpecularentur venturum. *Et locauit eam colonis.* Qui ſunt coloni, quibus locatus eſt populus, id eſt vinea, niſi ſacerdotes? Plantatus eſt autem populus primum in Abraham, quando in primis locutus eſt ad eum Deus, dicens: *Exi* Gen. 12. a *de terra tua, & de cognatione tua*, &c. Ex eo enim facta eſt vocatio ſeminis eius. Locatus eſt colonis tempore Moſi, quando per legem conſtituti ſunt ſacerdotes & leuitæ, & procuratio-

B nem regendi populi ſuſceperunt ad magnam ſuā gloriā, & ad grande periculū. Ad gloriam quidem, ſi diligenter tractauerint populum Dei: ad periculū autem, ſi negligenter. Si enim ille pro negligentia debet timere periculum, qui procurationem ſuſcepit terrenarū rerum de manu alicuius hominis potentis: quantò magis ſacerdotes, qui de manu Dei ſuſceperunt animarū ꝓcurationē ſanctarū? Plantatus quidem legitur populus in terra repromiſſio-

C nis: ſecundum quod ſcriptum eſt: *Vineam de* Pſal. 79. b. *Aegypto tranſtuliſti, eieciſti Gentes, & plantaſti eam.* Sed illam plantationem hic intelligere non oportet, ne prius locatam eam colonis inueniamur exponere, quàm plantatā. Quoniam autem diximus ſacerdotes populū Dei colere, Deum autem reddere mercedem vitæ: nemo ſacerdos exiſtimet, quoniam iuſtè pro merito operum ſuorum accipiet à Deo mercedem, & non potius propter gratiam & miſericordiam

D Dei. Non .n. ſacerdotes præſtant Deo docentes populum eius, ſed Deus ſacerdotibus committendo eis populum ſuum in ſpiritu. Nos autem doctrinæ mercedem acquirere non poteramus, niſi nobis procuratio populi cōmiſſa fuiſſet. Ergo coloni ſunt ſacerdotes, qui colentes populū quaſi vineā, cū acutiſſimo ferro ſermonis faciunt eos bonos fructus iuſtitiæ domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit, ſic & verbum duritiam cordis

E relaxat. Sicut raſtro ferreo herbæ radicitus euelluntur à vinea, ſic & acri ſermone vitia de populo reſecantur. Vt ſicut colonus quamuis de ſuo munera obtulerit domino, non ſic eum placat, quomodo ſi de vinea eius reditus ei obtulerit: ſic & ſacerdos non tantum propter ſuam iuſtitiam placet domino, quomodo ſi populum Dei in ſanctitate docuerit, quoniam ipſius iuſtitia vna eſt, populi autem multiplex. *Cùm autem tempus appropinquaſſet fru-*

F *ctuum, miſit ſeruos ſuos ad colonos, vt acciperent de fructibus ſuis. Et apprehendentes coloni ſeruos eius, vnum ceciderunt, alium autem occiderunt, aliū verò lapidauerunt. Iterū miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt eis ſimiliter. Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum.* Seruos ſuos dicit prophetas, quos per ſingulas gene-

Digitized by Google

generationes miſit ad populũ Iudæorũ. Conſidera quomodo per ſingulos gradus miſericordiæ diuinæ malitia Iudæorum creſcebat, & quomodo per ſingulos gradus Iudaicæ malitiæ Dei miſericordia addebatur, & contra clementiam Dei malignitas humana certabat. † *quãuis.* Ecce qualis vis † amicus alicuius fuerit homo, ſi ſemel ab illo fuerit paſſus iniuriam, quantumcunq; frangitur eius affectus: ſi iterũ paſſus fuerit, iterum magis minuitur: & ſi iterum amplius non minuitur amicitia eius, certe tamen non additur. Dei autẽ miſericordia quantò magis à Iudæis offendebatur, tantò amplius addebatur in eis. Ecce enim poſt tanta beneficia Dei, & ſine admonitione domini, debuerãt domino iuſtitiæ ſuæ tributa perſoluere: tamen non reddentibus eis, miſit paucos ſeruos ſuos: quibus occiſis, addidit bonitatem cum debuiſſet iraſci, & miſit plures. Item pluribus interfectis, accumulauit bonitatem, & miſit filium ſuum, & hũc nõ quaſi ad obnoxios pœnæ ſententiam baiulantem, ſed patientiæ veniã: & poſt tot ſcelera adhuc eis miſericordiæ locum ſeruabat. Sic enim dicit: *Forſitan filium meum verebuntur.* Ergo miſit confundere illos, non autem punire. Nã pro tantis iniurijs benigno domino ſufficiebat ſola vindicta pudoris. Cogitauit ergo apud ſe, quanuis neque contumeliare ſeruos meos debuerant: quia qui ſeruis faciunt iniuriam, dominum exhonorant: tamen mittam filium meum, qui totum poſſidet in natura. Si amare eũ voluerint, eſt quod ametur in eo, quia poſt me ſolus eſt bonus: ſi voluerint eum timere, eſt quod timeatur in eo, quia poſt me ſolus terribilis eſt Deus. *At illi videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite occidamus eum, & obtinebimus hæreditatem eius.* Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum filium Dei eſſe, hoc enim ſignificat dicens: *Ecce hic eſt hæres*: tamen poſtquam introiuit in templum, & omnes vendentes animalia quæ ad ſacrificium vendebantur, foras eiecit, in quibus ſacerdotes auari tunc delectabantur: tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere, dicentes intra ſe. Si populus iſtum habuerit Deum, neceſſe eſt vt dimittat conſuetudinem hoſtiarũ, quæ ad noſtrum pertinent lucrum, & acquieſcat offerri ſacrificium iuſtitiæ, quæ ad gloriã Dei pertinet: & ſic iam non erit popul⁹ iſte poſſeſſio noſtra, ſed Dei: videlicet non ad noſtrum quæſtum pertinens, ſed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non eſt quæ iuſtitiæ fructus à populo quærat neglecta iuſtitia, ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendarum hoſtiarũ, & ſic fiet noſtra poſſeſſio ad noſtrum pertinens lucrũ. Et hoc eſt quod dicit, & noſtra erit hæreditas. Hæc cogitatio communis eſt omnium ſacerdotum carnaliũ, qui non ſunt ſoliciti quomodo populus viuat ſine peccato, ſed aſpiciunt quid in eccleſia conferatur, & hoc exiſtimant ſacerdotij ſui lucrũ. Et nõ ſolũ ſacerdotes, ſed etiam omnes homines carnales hoc ſolum exiſtimant ſuum, & hoc lucrum habere ſe de hac vita arbitrantur, quod ſecundum carnem delectati fuerint in hac vita Quoniam autem volentes oſtendere quidem filium ſemper fuiſſe, quemadmodũ patrẽ: cùm dicimus illis, ſi filius eſt, & natus eſt, & vnicum habet. Propoſitione negatiua reſpondent, non de proprietate filij Dei ſecundũ carnem: quia poſt incarnationem dictus eſt filius ex baptiſmo, ſicut & cæteri ſancti: anteà autem verbum fuit ſemper cum patre. Quos etiam Deus ex hoc loco conuincit, dicens: *Mittam filium meum.*

A Quando ergo adhuc cogitabat de tranſmittendo filio poſt prophetas, iam filius erat. Deinde ſi eo modo dicitur filius, ſicut omnes ſancti, ad quos factum eſt verbũ Dei: debuit autem & prophetas filios dicere, ſicut & Chriſtum: aut & Chriſtũ ſeruum dicere, ſicut & cæteros prophetas: ex qua re prophetas quidem ſeruos omnes, hunc autẽ ſolũ filiũ appellauit. *Et eiecerunt eum extra vineam*: Id eſt, extra ciuitatem Hieruſalem. Et Iudæi ſuo conſilio vſi

B eiecerunt eum, & Deus ſuo conſilio eiici eum ordinauit. Iſti cogitabant vt crimẽ mortis eius extra ciuitatem expellerent: Deus cogitabat ne virtus reſurrectionis eius ciuitatem ſcelerum ſaluaret, id eſt, vt Iudæis quidem moreretur ad mortem, Gentibus autẽ reſurgeret ad vitam. *Cùm ergo venerit dominus, quid faciet colonis illis? Dicunt illi: Malos malè perdet.* Non eſt illorũ ꝙ iuſtè iudicauerunt, ſed ipſius cauſæ. Eſt enim cauſa veritatis, quæ quaſi violentiam illis fecit,

C vt non poſſent eam celare. Sicut Sole in nubibus conſtituto, hoc quod eſt dies, non eſt nubium permittentium eum apparere ſuper terram: ſed virtus Solis, quæ pertranſiens nubes, etiam impedientibus eis apparet: ſic iuſtè pronunciauit Iudæorũ nõ placata, ſed appoſita malignitas. Errauerunt bene dicendo. Nam mendaces quantum ad ſe tunc mentiuntur, quando dixerint veritatem: ſed in hoc ſeculo vbi licet hominib⁹ aliud ſentire in corde, & ali-

D ud dicere in ſermone, tamen ita veritate Chriſti circundantur homines & tenentur, vt ipſi aduerſus ſe iudices fiant. Putas quomodo in die iudicij conuincendi ſunt peccatores in ſuis peccatis, ita vt nullum colorem excuſationis inueniant? vbi ipſa opera ſtatuentur ante oculos peccatoris, dicente propheta: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam peccata tua*: *Pſal. 49. d.* vbi animam ipſæ cogitationes cordis accuſant, & econtra excitatur conſcientia quaſi do-

E meſtica teſtis, dicente Apoſtolo: *Cogitationibus ſe inuicem accuſantibus, aut etiam defendentibus in die cum iudicabit dominus occulta hominum.* *Rom. 2. e.* Sic & ſacerdotes, vineæ ſpiritualis cultores, qui populum non ad Dei gloriam exercebant, ſed ad ſuum lucrum fructificabant: ita eos dominus ſuis parabolis circunclusit, vt ipſi ſe ſua ſententia condemnarent. Quis illum defendet, qui ſeipſum accuſat? At quis eum exiſtimet innocentem, qui ſeipſum pronun-

F ciat reum? Væ animæ quæ ſibi defenſionem conſcientiæ non præparat in die iudicij. Datur enim nobis exemplum, vt per hoc iudicium conſideremus futurum iudicium Chriſti. Sciendum eſt autem, quia Lucas quidem euangeliſta ſic dicit: *Adduxerunt eum extra vineam, & occiderunt: cum ergo venerit dominus,* *Luc. 20. c.*

malos illos male perdet : & reſponderunt ſacerdotes,
Abſit : intellexerunt enim, quod de ipſis diceret.
Secundum Lucam ergo ſacerdotes contradi-
cunt ſententiæ Chriſti : ſecundum Matthæum
autem ſuſcipiunt & confirmant. In prima
quidem facie videntur eſſe contraria, re vera
autem non ſunt contraria, ſed diuerſa ratione
ſunt dicta. Ille enim ſecundum reſponſionem
ſermonis illorum expoſuit, iſte autem ſecun-
dum reſponſionem cordis. Nā verè viſibiliter A
quidem in facie contradixerunt, dicentes,
Abſit : in corde autē & in conſcientia ſua ſuſce-
perunt, dicentes : *Malos male perdet.* Quid eſt
quod dicimus ? Omnis homo & malum co-
gnoſcit, & bonum : & intelligit quod eſt iu-
ſtum, & iniuſtum. Poſuit enim Deus quendam
ſpiritū ſcientiæ boni & mali in hominibus, vt
quotieſcunque peccamus, ille in ſilentio quaſi
factum noſtrum accuſet : & in conſcientia ta-
citè ad animam loquitur, dicens : Malum eſt B
hoc, & hoc bonum eſt. Propterea ſi fecerit
homo malū, & deprehenſus fuerit in eo, verbis
quidem denegat, & excuſat : ab intus autē con-
ſcientia ei' recognoſcit, & ſibi ipſa diſcuſſa, per
ſpiritum confitetur quod fecit. Vnde ſcriptum
Sapi. 1. a eſt : *In cogitationibus impij interrogatio erit.* Ecce
ſi ſeruum tuum deprehenderis in furto, &
volueris eum caſtigare, verbis quidē denegat &
ſi interrogas eum vtrum dignus eſt caſtigari,
dicit, Non : conſcientia autem eius confitetur, C
quia dignus eſt cædi. Sic ergo & ſacerdotes
malæ conſcientiæ, verbis quidem dixerunt,
abſit : conſcientia autē confeſſi ſunt, quia ma-
los malè perdet. Frequenter autem ſcripturæ
cogitationes cordis ita exponunt, quaſi dicta
Iob. 21. b. ſermonis, ſicut ait Iob : *Dicit impius Deo, Di-*
ſcede à me, quia vias tuas noſcere nolo. Item pro-
Pſal. 93. a pheta : *Pupillum & aduenam occiderunt, & di-*
xerunt : Non videbit dominus, neque intelliget
Eccl. 23. c *Deus Iacob.* Item Salomon : *Omnis homo tranſ-* D
grediens in lecto ſuo dicit. Quis me videt ? parietes &
tenebræ circundant me, quem verebor ? Non me-
morabitur altiſſimus delictorum meorum. Ali-
oquin quomodo poteſt fieri, vt qui intellexe-
rant contra ſe dictas eſſe parabolas, ita vt vel-
lent eum tenere, conſentirent ſententiæ eius?
Denique quaſi non acquieſcentibus illis, ideo
introducit aliud teſtimonium ſcripturæ, di-
cens : *Nunquam legiſtis* : id eſt, ſi parabolam
meam non intellexiſtis, vel iſtam ſcripturam
non cognoſcitis ? Quòd ſi non acquieuiſſent
confiteri dignos ſe eſſe pœna, vtique non erat
neceſſe adhuc eis aliud proferre exemplum :
Pſa. 117. e *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic fa-*
ctus eſt in caput anguli. Id eſt, quare non in-
telligitis, quia vos eſtis ædificatores : & quo-
modo non cogitatis, in cuius ædificij angulo
ponendus eſt ille lapis ? Nunquid in veſtro,
vnde reprobatus eſt ? Non, ſed in alio. Ergo
aliud ædificium eſt futurum. Si autem aliud
ædificium eſt futurum, ergo veſtra ædificatio
contemnenda eſt. Aedificatores enim ſunt
ſacerdotes, qui generationes hominum ſu-
per generationem per doctrinam ædificantes,
quaſi lapides ſuper lapidem ponentes, do-
mum Dei componunt. Sicut enim ædifica-
tores, nodoſos lapides, & habentes torturas,
ferro dolant, poſteà verò ponunt eos in ædi-
ficio, alioqui non dolati lapides lapidibus
non cohærent : ſic & Eccleſiæ doctores vitia
hominum, quaſi nodos acutis increpationibus
primum circuncidere debent, & ſic in Eccle-
ſiæ ædificatione collocare : alioquin itijs ma-
nentibus, Chriſtiani Chriſtianis concordare
A non poſſunt. Vnde putas lites in eccleſia, *Qua de cauſa, lites altercationeſ. que inter nos.*
inimicitias, altercationes inuicem, niſi pro-
pter auaritiam, propter inuidiam, aut pro-
pter ſuperbiam, propter vanos honores ? Tol-
le hæc, & nulla diſcordia inuenietur in Chri-
ſtianis. Et ſicut artifex ex omnibus lapidibus
eligit meliores, & ponit à foris in facie ædi-
ficij, cæteros autem lapides qualeſcunque
mittit intus : Sic Eccleſia meliores Chriſtia-
nos eligit, & ponit in facie eccleſiæ, id eſt ali-
B os facit ſacerdotes, alios diaconos, cæteróſ-
que miniſtros eccleſiæ, ponit ſenes & viduas
ſanctam vitam habentes in eccleſia perma-
nentes, ponit continentes iuuenes & virgines :
cæteri autem ſi mediocres fuerint, proficiunt
in medio eccleſiæ, id eſt, ædificij propter mi-
ſericordiam Dei. Sicut ergo forani lapides nul-
lum debent habere nodum, aut angelum, nec
debent eſſe alter lapis intus, alter foris : quia ſi
ſic fuerint, totum ædificium deturpant : Sic &
C clerici ſenes, & viduæ continentes, & virgines
nullā debēt habere maculā, neq; in verbo, neq;
in cogitatu, neque in facto, neq; in opinione
quia ipſi ſunt pulchritudo eccleſiæ & virtus : &
ſi mali fuerint, totam deturpant eccleſiam.
Sicut. n. lapides qui ſunt intus in ædificatione
nemo aſpicit, ſed eos qui foris ſunt conſi-
derant omnes : Sic ſecularium hominum vitia
neque ſic conſiderantur, neque ſic nocent ec-
cleſiæ. Nā quanuis populus ſecularis ſit & in-
D diſciplinatus, tamen ſi iſti boni fuerint, tota
eccleſia ſpecioſa videtur. Nam ſicut forani
lapides intraneos intra ſe tenēt, & cōſtringunt :
ſic totus populus iſtorum meritis, & ſancti-
tate ſaluatur. Lapis autē dicitur Chriſtus pro-
pter duas cauſas. Primùm, quia ſuis fundamen-
tum eſt forte, & neque aliqua ſeductione † il- *† aquis ſeductionū aut illecebrarū.*
lecebrarū ſoluuntur, qui ſuper eum cōſiſtunt,
neque tempeſtatib' perſecutionū mouentur.
Deinde, quia in Chriſto iniquorum eſt ma-
E gna confractio. Sicut enim omnis res quæ per-
cutit lapidem, ipſa quidem colliditur, lapidem
autem non lædit ſic & omnis qui contra Chri-
ſtianitatem agit, ſe quidem corrumpit, Chri-
ſtianitati autē non nocet. Quia ergo magnus
eſt lapis Chriſtus : *Qui ceciderit ſuper eum, con-*
fringetur : ſuper quē autē ceciderit, comminuet eum.
Aliud eſt confringi, aliud eſt autē comminui.
Quod confringitur, aliquid remanet de eo
quod fuerit fractum : quod autem minuitur,
F minutatim quaſi in puluerem conuertitur,
& nihil inuenitur ex eo. Qui enim ſuper la-
pidem cadit, non lapis eum frangit, ſed ipſe
ſe frangit ad lapidem. Ideo quod cadit ſuper la-
pidem, non tantum ſe frangit, quantum eſt la-
pidis virtus, ſed quantum fortiter ipſum ceci-
derit

derit. Fortiter autẽ cadit, quod cadit, propter duas cauſas, aut propter pondus ſuum, aut propter altitudinem ſuam. Quod enim ponderoſum eſt, etſi de humili loco cadit, fortiter cadit: quod autem de alto cadit, propter altitudinem ſpatij, etſi leue fuerit grauiter cadit. Super quod lapis cadit, non quæritur an graue fuit quod inuentum eſt ſubtus, aut leue, nec de alto, nec de humili. Qui ſunt qui ſuper lapidem

Cadentes ſuper lapidem Chriſtum, qui.

cadunt? Chriſtiani, qui credentes in Chri- A ſtum ſtant ipſum, quaſi ſuper propriũ fundamentum. Si quis de iſtis peccauerit, non eum Chriſtus corrumpit: ſed ipſe ſe corrumpit, offendens in Chriſtũ, & ideo Chriſtian⁹ peccans non tantum perijt, quantum poteſt perdere Chriſtum: ſed quantũ ſeipſum ſecundũ opera ſua perdiderit. Homo Chriſtianus fortiter cadit in peccato, propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis: Vtputa ſi ſit clericus, B aut continens vidua, aut monachus, aut virgo, id eſt, qui ſe Deo tradidit. Propter magnitudinem autem peccati: vtputa, ſi quis homicidiũ fecerit, aut adulteriũ, aut aliud aliquid de grauibus peccatis: ille talis, etſi de humili loco cadit, id eſt, etſi laicus ſit, aut ſecularis, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verò cadit, vtputa clericus, cæteræque ſpirituales perſonæ. Illi etſi pondus peccati non habent, id eſt, etſi grande peccatũ non fecerint, C ſed leue: tamen fortiter pereunt propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit grandem ſonum facit, vt audiant omnes: ſic & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbique auditur. Qui ſunt ſuper quos lapis cadit? Iudæi, & Gentes, qui non crediderunt in Chriſtum. Ergo illi non ſecundum ſua opera percũt, neq; ſecundũ ſuas perſonas, ſed tantum pereunt, quantum poteſt perdere Chriſtus. Si videtis ergo infidelem hominem, ne dicas, D bonus eſt, aut malus, iuſta opera facit, aut iniuſta: ſed omnes æqualiter ad nihilum deducuntur. Ideo dicit propheta: *Non ſic impii, non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Ideo non reſurgunt impii in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſtorum.* Sicut vas ꝙ leuiter cadit, & læditur, eſt quidẽ vas ſed ad vſum non proficit: quod autem diſperſum fuerit, nec videtur eſſe vas: ſic Chriſtianus peccator reſurgit quidem, ſed inter ſanctos non poni- E tur, infidelis autem non reſurgent in iudicio. Quomodo autem reſurget, ſuper quem talis decidit lapis? Qui autem neque de alto honoris, neq; de pondere grauioris peccati ceciderit ſuper Chriſtum, interdum neque læditur: & ſi læditur, non multum læditur. *Et cùm audiſſent principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolam eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret, & quærebant eum tenere.* Homo qui graue fecit peccatum, dum non habet amplius F quod iam ſperet in Deum, peiora committit, dicente Salomone: *Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit.* Sicut enim infirmus, donec mediocriter habet aliquam paſſionem, & ſperat ſe poſſe curari, ſeruat ſe à nociuis eſcis: ſi autem intellexerit inſanabilem ſe eſſe, iam non ſibi parcit. Sic & homo donec mediocriter peccat, & ſperat ſalutem, quantumcunque poteſt, obſeruat ſe à malo: ſi autem grauiter peccando cœperit deſperare, iam nihil dubitat facere: quaſi qui iam peccatis ſuis vincit iudicium Dei: neſciens miſer, quia ſicut in bono gradus ſunt gloriarum, & vnuſquiſq; ſecundum menſuram boni ſui accipit gloriam: ſic & in malo gradus A ſunt pœnarũ, & vnuſquiſq; ſecundum menſuram mali ſui accipiet pœnam. Sicut enim finitus eſt Deus in retributione bonorum, ſic infinitus eſt in retributione malorum. Similiter & ſacerdotes omnibus malis repleti, qui iam in Deum ſperare non poterant, in ipſum Deum manus mittebant: non ignorantes eum eſſe filium Dei, ſed ſibi iam non parcentes. Et mirũ tibi videtur? Verè omnis homo malus, quantùm ad voluntatem ſuam, & manus mittit in B Deum, & occidit eum. Qui enim Deum excitare ad iracundiã nõ dubitat, qui præcepta eius conculcat, qui nomẽ eius contemnit, qui blaſphemat, qui murmurat cõtra Deum, qui turbato vultu aſpicit contra cœlum, qui in ira ſua manus audacter ſubleuat cõtra eum: nónne ſi potuiſſet fieri, manus mitteret in Deum, & occideret eum, vt iam licenter peccaret? *Et reſpondens Ieſus, iterum dixit eis in parabolis.* Domino de vinea ꝓponenti parabolam & dicẽti, C quoniam iuſtitia Dei à Iudæis fuerat auferẽda, non ſunt territi, ſed magis exaſperati, & volebant manus mittere & tenere eum. Quod intelligens dominus, non tacuit, ſed peiorem iram Dei per aliam parabolam annuntiauit eis eſſe venturam. Nam ſi illi qui timere debuerãt, non timuerunt, ſed magis exaſperati ſunt: quantò magis Chriſtus tacere non debuit, qui timere non poterat? Illos enim malitia fecit audaces, iſtum autem poteſtas.

Pſal. 1. b.

Prou. 18. b

D

HOMILIA XLI.
EX CAP. XXII.

Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo, &c.

E HOMO rex dicitur Deus pater, qui nunquam humanam ſuſcepit formam: vt intelligamus quia nomen hominis præiudicium non facit diuinæ ſuæ naturæ. Sed propter cauſam parabolæ homo dicitur, non quia pars aliqua hominis erat in eo. Ideo quando audis in ſcripturis filium DEI hominem dici, quia ſi pater Deus, qui tantum Deus eſt, & non homo, tamen homo nominatur: quanto F magis neceſſarium fuit, vt homo diceretur vnigenitus Dei filius, cùm non eſſet homo purus, qui humanam ſuſcepit naturam? Quoniam autem nuptias nominauimus, vtile eſt vt breuiter oſtendamus, prout dant nobis ſenſum bonum ſcripturæ, quomodo animæ fideles Chriſto in

† in terris nō deſpon. die illo iungendę ſunt, interim nunc † deſponſatæ. Omne bonum viua ſubſtantia eſt, & vita eſt, vita autem eſt Chriſtus. Omne autem malũ ſine ſubſtantia eſt, & nihil eſt. Ita quicquid viuum creatum eſt ſuper terram, ex vita viuit. Nec enim poteſt eſſe aliquid viuum, in quo nõ ſit ſpiritus vitæ. Ex malo autem nulla res eſſe poteſt Cùm verò ipſum malum nihil ſit, quomodo poteſt facere rem aliquam eſſe? Tamẽ perdere poteſt, ſed non ipſum malum perdet rem: ſed de illa re in qua eſt malum, ſubtrahit ſe bonum, propter inhabitans malum in ea: & ſic bono recedente, res vadit ad nihilum. Ergo res in qua ſolum bonum eſt, viua & immortalis eſt: in qua autem & bonum & malum habitat, viuit quidem, tamen pro tempore propter inhabitans bonum: moritur autem propter inhabitans malum, & eſt res mortalis, ſicut homo. Homo autem ideo ex bono & malo creatus eſt, vt contempto malo, ſequatur bonum, & per hoc habeat electionis mercedem. Quod ſi contempto bono ſecutus fuerit malum, ſuſcipiet eum æternus interitus. Si autem dimiſſo malo ſecutus fuerit bonum, in morte natura carnis eius ſoluetur ab omni malo: & cum reſurrectio facta fuerit ſanctorũ, tunc ſuſcipiet eum ſola vita, quæ eſt Chriſtus, & mortalitatem eius in ſua immortalitate ab-
1. Cor. 15. g. ſorbebit: & ſicut deſiderat Paulus, *vt mortale hoc abſorbeatur à vita*, vt tunc impleatur ſcriptura, quam interpretatur idem Apoſtolus:
Gen. 2 b. & 1. Cor. 6. d. *Erunt*, inquit, *duo in carne vna*. Chriſtus enim cum anima, quaſi vnus ſpiritus factus, habitabit in carne vniuerſa, ſecundum quod di-
Ibidem. ctum eſt: *Qui adiungit ſe domino, quaſi vnus ſpiritus eſt*. Nunc enim quaſi modicas arras futuri coniugij ſpiritum ſanctum accepimus: tũc autem ipſum Chriſtum plenius in nobis habebimus. *Et miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias*. Ergo quando miſit ſeruos ſuos, iam inuitati erant. Primùm ergo dicamus, quid ſit ipſum conuiuium. Secundò, quando ſunt inuitati. Tertio, quando cœpit præparare cõuiuium, & quando miſit inuitatores. Prandium enim eſt doctrina iuſtitiæ, & verba cœleſtium myſteriorum de filio Dei venturo. Quæ omnia mandens homo, id eſt, audiens, acquirit ſibi vitam æternam. Multas enim proprietates habet ſermo ad eſcam. Sicut enim qui mittit in os ſuum fragmentum panis, aut qualemcunque cibum, primum molit eum dentibus, & ita dimittit in ſtomachum: ſic & cum audimus omne verbum, neceſſe eſt ipſum meditari in ore ſenſus, & quaſi quibuſdam dentibus, id eſt tractatibus molere, & videre quid eſt quod dicit, aut vnde dicit, aut ꝓpter quam rem dicit. Nam quemadmodum qualemcunque cibum, niſi maſticauerimus dentibus, non ſentimus ſaporem eius: ita & verbum quod audimus, niſi maſticauerimus ipſum tractantes in nobis, non poſſumus intelligere virtutem
Deut. 18. d. Manna. verbi illius. Nam & manna quod edebatur in eremo, figuram habebat verbi. Ideo dicebatur *manna*, quod interpretatur Hebraicè, *quid eſt hoc?* vt quotieſcunque audimus verbum, admoneat nos ipſum nomen requirere, quid eſt hoc quod audimus? Et ſicut cibum poſtquam maſticauerimus, dimittimus in ſtomachum: ita & verbum poſtquam bene tractauerimus, commendamus ipſum memoriæ quaſi ſtomacho. Nam quemadmodum non prodeſt cibus, niſi cum fuerit maſticatus, & in ſtomachum deſcenderit: ſic non proficit ad ſalutem verbum, niſi cum fuerit intellectui & memoriæ traditum. Nam ſicut cibus nihil prodeſt
A ſi manducauerimus, & iterum euomimus eum de ſtomacho: ſic nihil in nobis prodeſt verbum, quod audimus, & obliuiſcimur illico. Cibus qui in ſtomacho ſtat, ille confortat: & ſermo qui in memoria manet, ille ſaluat. Vnde & apud Iudæos illa animalia ſunt munda, Leu. 11 & Deu. 14 a.
quæ reuocant cibum, & ruminant. Ergo animal illud eſt mundum, quod maſticat & tradit vtero, & iterum de vtero reuocat, & ruminat. Et homo ille eſt ſpiritualis & ſanctus, qui
B audiens verbum, tractat: & cum intellexerit, memoriæ quaſi vtero tradit, & iterum de memoria quaſi de vtero reuocat, & ruminat, & retractat. Ille autem homo immundus eſt ante Deum, qui non recordatur aliquando, nec retractat quod audit. Qui autem manducat de ſpirituali conuiuio, impletur ſpiritu, dilatatur ſenſibus, nutritur in veritate, pingueſcit in fide, & ſic ingreditur ad interiora voluntatis Dei, & manens in eis acquirit ſibi vitam æter-
C nam. Qui autem ab hoc conuiuio verbi longè fuerit factus euacuatur ſpiritu, anguſtatur ſenſibus, deficit à veritate, diſtillat à fide, & ſic egrediens ab omnibus voluntatibus Dei ad inferiora, nouiſſimè cadit in mortem. Quando ſunt inuitati? in tempore Abrahæ, quando dixit ad eum Deus: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam tibi demonſtrauero. Et omnem terram quamcunque tetigeris pedibus tuis, tibi dabo eam, & ſemini tuo in æter-* Gen. 12. a.
D *num*. Quam terram? Terram Orientalem, fluentem lac & mel. Quod verum non eſt de terra illa Iudææ, quoniam illa terra nunquam fluxit lacte & melle, ſed terram rationabilem, quam Chriſtus ſuſcepit. De illius enim incarnatione lac & mel proceſſerunt. Lac enim opus eſt miraculorum, quoniam & ſine labore dentium, & cum ſuauitate comeditur, per quod rudes in fide quaſi pueri ſuſtentantur. Mel autem eloquia & doctrinæ dicuntur, ſic- Pſal. 118. n.
E ut ait propheta: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo*. Ergo Chriſti incarnatio promittebatur, qui lacte miraculorum, & melle doctrinæ nutriturus fuerat Gentes rudes in fide. Vide ergo quoniam iam ex eo oſtendebat Deus, quoniam non aliter Iudæi poterant Chriſto credere, niſi vt relinquerent Iudaiſmum, quod eſt, exi † corpus.
de cognatione tua: & opus † circuncisionis, quod eſt, exi de terra tua. Ergo ex eo
F iam Iudaiſmus relinquendus oſtendebatur. Non ſolum autem Iudæi, ſed nullus homo poteſt lac & mel manducare Chriſti, niſi cognationem ſuam & terram ſuam reliquerit, ſicut ſcriptum eſt: *Niſi quis reliquerit patrem aut matrem & cæt.* Item, *Qui meus vult eſſe diſcipulus, abneget ſemetipſum*. Relinquit ergo cogna- Supr. 19. a. Luc. 9. c.

Digitized by Google

cognationem ſuam, non quia contemnit eam,
ſed qui amplius diligit Deum, q̃ parentes. Re-
linq̃t terram ſuam, qui carnis ſuæ nõ ſequitur
† volupta tes. voluntatem: † qui autem concupiſcentias car-
† car. non exit. nales exigit, † terram corporis ſui exercet, ſic-
ut Cain. Qui verò perfectè cognationem ſuam
& terram relinquit, hic lac & mel manducat,
cum legit mirabilia aut eloquia Chriſti. Quan-
do cœpit hoc conuiuium præparari? à tem-
pore Moſi, quando lex domini data eſt irrepre- A
henſibilis, conuertens animas: quando te-
ſtimonium Domini fidele datũ eſt, ſapientiam
præſtans paruulis: quando iuſtitiæ domini re-
ctę lætificantes corda: quando præceptum do-
mini lucidum illuminans oculos: quando ti-
mor domini ſanctus permanet in ſeculum ſe-
culi: quando iudicia domini vera, iuſtificata
in ſemetipſa: quando ex decem ſpeciebus con-
fectus eſt cibus decalogi ſalutaris. Sicut enim
regale prandium multis ciborum ſpeciebus B
ornatur, ita & hoc conuiuium ſcripturarum
diuerſis iuſtitiarum ſpeciebus eſt decoratum.
Ex eo etiam tempore inuitatores exierunt ꝓ-
phetæ, qui homines ad nuptias futuri ſponſi
vocarent, id eſt ad fidem Chriſti, prophetan-
tes eis de ipſo. At illi noluerunt venire. Item
miſit alios ſeruos, dicens: *Dicite inuitatis, Ecce
prandium meum paraui, tauri mei & ſaginata oc-
ciſa ſunt, & omnia iam parata, venite ad nu-
ptias.* Qui ſunt alij ſerui? Apoſtoli, quos & C
Mat. 10. a. ille miſit, dicens: *In viam Gentium ne abieritis,
& in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed
potius ite ad oues quæ perierunt domus Iſraël. Eun-
tes autem prædicate, dicentes, quia appropinqua-
uit regnum cælorum.* Hoc eſt quod dicit pran-
dium meum paraui: id eſt, ex omni lege, &
ex omnibus prophetis ſcripturarum menſas
ornaui. Qui ſunt tauri & ſaginata occiſa?
Prophetæ qui occiſi ſunt pro ſalute populi.
Sancti quoque occiſi ſunt pro ſalute eiuſdem D
populi, quemadmodum docet nos Apoſto-
2. Cor. 12. e. lus, dicens: *Ego autem impendar & ſuperim-
pendar pro animabus veſtris.* Item alibi: *Ego
2. Tim. 4. a. enim iam delibor.* Hominis libatio alicui
pro aliquo offertur. Deo ergo immolandus
fuerat Paulus pro populo quem docebat. Sic
& prophetæ occiſi ſunt, vnuſquiſque pro ſa-
lute populi quem docebat. Et quoniam mors
prophetarum ſuſtentabat quidem ex parte ſa-
lutem humanam, non tamẽ plenè ſaluare po- E
terat totũ mundum: ideo nouiſſimè immola-
tus eſt agnus, qui totius mundi reatum inno-
centia ſua detergeret. Propterea & in diebus
Scenopegiæ, quæ interpretatur fixio taberna-
culi, diuerſæ hoſtię occidebantur in figura ſan-
ctorũ, nouiſſimè autem occidebatur & agnus.
Si ergo agnum illic occiſum intelligimus figu-
ram Chriſti, conſequenter & cæteras hoſtias
intelligimus præcedentium ſanctorum occi-
ſiones. Sed & Chriſtus de figurata ſanctorum F
Pſal. 65. a. ſuorum immolatione, dicebat: *Holocauſta me-
dullata offeram tibi cum incenſo & arietibus, offe-
ram tibi boues cum hircis.* Nec enim Chriſtus ali-
quando huiuſmodi animalia obtulit patri.
Obtulit autem rationabiles arietes, id eſt, prin-
cipes omnium Chriſtianorum. Obtulit boues,
rationabilem terrã colentes. Obtulit etiam hir-
cos ex Gentibus, qui pro nomine Chriſti ſunt
paſſi. Hæc autem diximus, vt oſtendamus tau-
ros & ſaginata occiſa, intelligi debere ſanctos
occiſos. Omnes ergo prophetæ & Chriſtus
ideo occiſi ſunt, vt hoc ſpirituale tabernacu-
lum firmiter figeretur. Denique ſicut viſce-
ra agni, ita eloquia Chriſti homines non man-
ducauerunt, niſi poſtquam occiſus eſt. Nam
A poſt mortem eius Euangelia prædicata ſunt
& credita, & in eis homines quotidie nutri-
untur. Sic & viſcera eius prophetarum, id eſt, In vita verò accepti prophetæ.
eloquia, non ſunt antè ſuſcepta, niſi poſt-
quam occiſi ſunt. Quis audiuit, aut credi-
dit verbis Eſaiæ viuentis? Si enim ſuſcepiſ-
ſent ſermones eius, nunquam eum ſerraſſent:
ſed poſtquam occiſus eſt, tunc poſtmodum
Iudæi ſuſceperunt prophetias eius, & cœpe-
runt legere in ſynagogis ſuis. Quis Hiere-
B miæ verba ſuſcepit viuentis? Si enim ſuſce-
piſſent verba eius, nunquam eum poſt mul-
tas iniurias lapidaſſent. Sed poſtquam occi-
ſus eſt, poſteà conſecrauerunt prophetias eius,
& cœperunt legere eas in conuentu. Et ſic
inuenies actum in omnibus prophetis, quia
viuentes eos nemo coluit, ſed poſt mortem.
Vnde & dominus dicit: *Qui ædificatis ſepulchra* Mat. 23. e.
*prophetarum, & dicitis, ſi fuiſſemus in diebus
patrum noſtrorum, non fuiſſemus participes eo-
C rum in ſanguine prophetarum.* Sicut enim vi-
uentis animalis viſcera nemo manducat, ita
viuentium prophetarum ſermones nemo ſuſ-
cepit, ſed poſt mortem ipſorum. Saginati
autem ſunt gratia Dei pleni. Ideo dixit, &
ſaginata, & tauros: non quia & tauri non
fuerunt ſaginati, ſed quia omnes ſaginati non
fuerunt tauri. Ex prophetis enim omnibus
quidam tantummodo prophetæ fuerunt, qui-
dam autem prophetæ & ſacerdotes: ſicut
D Hieremias, ſicut Ezechiel, ſicut filius Ioia-
dæ. Ergo ſaginata dicit prophetas tantum-
modo, qui fuerunt ſpiritu ſancto repleti.
Tauros autem, qui & prophetæ fuerunt, & ſa-
cerdotes. Sicut enim tauri duces ſunt gregis,
ita ſacerdotes ſunt principes populi. Quoſ-
dam autem legi, dicentes, tauros hic dici mar-
tyres, tunc in primis ꝓ Chriſto occiſos, Apo-
ſtolis adhuc viuentibus: ſaginata autem par-
uulos, ſpiritu ſancto pinguificatos. Quo-
E rum omnium interfectiones, multas ſpiritua-
lium gaudiorũ epulas prębuerunt, & nuptias
Chriſti adornauerunt. *Et omnia iam parata.*
Quicquid quæritur ad ſalutem, totum iam
adimpletum eſt in ſcripturis. Qui ignarus eſt,
inueniet ibi quod diſcat. Qui contumax eſt
& peccator, inueniet ibi futuri iudicij fla-
gella, quæ timeat. Qui laborat, inueniet
ibi glorias & promiſſiones vitæ perpetuæ,
quas manducando amplius excitetur ad o-
F pus. Qui puſillanimis eſt & infirmus, in-
ueniet ibi mediocres iuſtitiæ cibos, qui etſi
pinguem animam non faciunt, tamen mori
non permittunt. Qui magnanimus eſt & fi-
delis, inueniet ibi ſpirituales eſcas conti-
nentioris vitę, quæ perducant eum propè ad
angelorum naturam. Qui percuſſus à diabolo,
& vul-

Digitized by Google

& vulneratus eſt in peccatis, inueniet ibi medicinales cibos, qui eum per pœnitentiam re-
Ioſue. 7.d uocent ad ſalutẽ. Vt quid ibi ſcriptũ eſt, Achar propter furtum laminæ aureæ lapidatus, niſi vt habeant fures quod timeant? Vt quid ibi filij
Num. 25. a. Iſraël, qui fornicati ſunt cum filiabus Moabitarum, percuſſi refugerunt in Beelphegor,
Exod. 22. b & Nu. 20 a. niſi vt habeant fornicatores quod perhorreſcant? Vt quid concupitores carnis caſtigati ſunt in deſerto, niſi vt nemo delitias concupi- A
2 Reg. 12. a. ſcat? Vt quid Dauid arguit Nathan, & ſuſcepit niſi vt adulteri & homicidæ pœnitentiæ
Iacob 2.d remedium non deſperent? Raab meretrix ſanctificata eſt, vt meretricibus ſpes daretur. Nihil ergo minus eſt in hoc conuiuio, quam quod neceſſarium habet ſalus humana. *At illi neglexerunt, & abierunt alius in villam ſuam, alius*
Actus omnis duplex. *in negociationem ſuam.* Omnis actus quem agunt homines in hoc mundo, duplex eſt. Aut enim villa eſt, aut negotiatio. Et quando aliquem B
laborem quidem manuum noſtrarũ facimus, exercentes terram, aut aliquod opus terrenum, vtputa agrum, vel vineam, vel hortum, vel opus ligni aut ferri, villam colere videmur, id eſt terram. Quando autem non labore manuum noſtrarum, ſed aliter lucra quocunque modo conſequimur, vtputa honores gerere, vt diuitiæ permaneant alicui, aut mercari, omne hoc negociatio appellatur. Duobus ergo verbis omne opus humanum con- C
cluſit, ſiue honeſtum, ſiue inhoneſtum. Honeſtum quidem opus eſt villæ cultura: ſicut ait
Eccl. 7 d. Salomon: *Non oderis ruſticam operationem, & agriculturam ab altiſſimo creatam.* Et Apo-
1. Theſ. 4. c. ſtolus hortatur: *Rogo autem vos fratres ſtudium habere quietis, & negocij proprij, & operandi manibus veſtris, & nullũ deſiderium ſit in vobis ad eos qui foris ſunt*: inhoneſtum eſt enim apud Deum opus negociationis, ſiue dignitatis, ſiue militiæ. Vnde nihil horum antea Iudæi age- D
Pſal. 70.c bant, propter quod dicit propheta: *Qui non cognouit negociationes, intrabit in potentias domini:* quia difficilè quis nogocians intrat in regnum cœlorum. O miſerrimus mundus, miſeri qui eũ ſequuntur. Semper enim homines mundialia opera excluſerunt à vita. Sed fortè dicis: Et villam colere peccatum eſt? Et ſi quidem impedimentum fidei, aut religionis tibi non facit villa, ſicut fecit Iudæis, non habes peccatum: ſi autem vel à fide, vel à religione E
tibi facit impedimentum, fit peccatum. Non ergo ipſe villæ cultus peccatum eſt, ſed tu præferendo eam Deo, facis eam eſſe peccatum. Opera enim noſtra authentica, opera ſunt iuſtitiæ: opera autem carnalia, ſuperoperationes dicuntur, non opera: quia iuſtitia ad vitam æternam pertinet veram, opus autem terrenũ nõ ad vitã, ſed ad ſuſtentationem vitæ huius temporalis. Ideo ergo opus iuſtitiæ attentè facere debemus, opus autem ter- F
renum tranſitoriè. Si ergo honeſtum opus ſequendo homines debitum honorem Deo non reddiderunt, talem iram merentur: putas quali ira ſunt digni, qui non honeſta opera, ſed negociationes ſequendo, non veniunt ad Deum? Aut ita: Villa eſt iſte mundus, circa quem homines amatores mundi occupantur quæſtibus eius, quaſi villæ cuiuſdam reditibus delectati. Negociatio autem prædicatio legis, & procuratio templi, quam auari ſacerdotes quaſi negociationem æſtimant, quando lucroſam, & non diſpenſationem diuini operis putant, & non oneroſam. Ergo per operationem villę populares ſignificantur homines, quos mũdi delectatio ſeparauit à Chriſto.
A Per operationem autem negociationis, ſacerdotes cæterique miniſtri templi ſignificantur, quos lucri obtentu venientes ad miniſterium legis & templi, auaritia ſeparauit à fide. Non dixit, malignati ſunt, *ſed neglexerunt*: quia non omnes Iudæi crucifixerunt Chriſtum, nec audierunt doctrinam ipſius, aut conſenſerunt in mortem eius. Quidam enim ſecularibus negocijs occupati, non venerunt ad Chriſtum, nec audierunt doctrinam ipſius, nec vi-
B derunt mirabilia eius, ideoque non crediderunt in eum. Qui ergo odio, aut inuidia crucifixerunt Chriſtum, illi malignati ſunt: qui autem negocijs impediti ſunt, non crediderunt: illi neglexiſſe dicuntur, non malignati. Nam ſunt quidam homines, qui poſſunt & audire & credere, ſed ſolicitudo rerũ neceſſariarum, & delectatio mundi ſeparat eos à Deo, quos dominus terram ſpinoſam appellat. Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumelia
C affectos occiderunt. De ſua morte tacet, quia iam in priori parabola dixerat: ſed oſtendit mortem diſcipulorum ſuorum, quos poſt aſcenſum ipſius occiderunt Iudæi, maximè ſacerdotes Stephanũ lapidantes, in Iacobi morte *Act. 7.g.*
gaudentes. Item Iacobum Alphæi lapidantes: *Ibid. 12.a.*
propter quæ omnia Hieruſalem deſtructa eſt à Romanis. Ideo dicit: *Audiens autem rex, iratus eſt: & miſit exercitum ſuum, & perdidit homicidas illos, & ciuitates eorum ſuccendit.* Roma-
D nus exercitus, dicitur exercitus Dei: *Quia domini eſt terra, & plenitudo eius.* Nec .n. veniſſent *Pſal. 23.a.*
Romani in Hieruſalem, niſi dominus eos excitaſſet. Quidam autem exercitum angelos dicit, & ciuitatem pro ciuibus ponit: ac ſi dicat: *Miſit angelos ſuos, & ciues illos miſit in ignem æternum. Et dixit ſeruis ſuis: Ite ad exitus viarum, & quoſcunque inueneritis, vocate ad nuptias.* Manifeſtum eſt quidẽ, quia poſt contemptã contumaciam Iudæorum, de vocatione Gentium
E dicit, quod dicit, *Ite ad exitus viarum.* Propterea requiramus quæ ſunt viæ iſtę, & ad quarum exitus miſit Chriſt' diſcipulos ſuos. Puto ergo quoniam ſicut generalis & publica via eſt Chriſtus, quæ ducit ad vitam: & viæ dicuntur omnes prophetæ, & omnes apoſtoli: hæ enim omnes viæ ducunt ad Chriſtum, Chriſtus autẽ ad patrẽ: ſic generalis & publica via eſt diabolus, quæ ducit ad mortem, & viæ ſunt omnes profeſſiones ſeculi iſtius. Vtputa pro-
F feſſio philoſophiæ, vna eſt via: profeſſio militiæ, altera eſt via: mundialis dignitas, altera eſt via: profeſſio Iudæorum, altera via eſt mundi. Et quid plura dicam? Quantæ ſunt diuerſitates actuum in hoc mundo, tantæ ſunt viæ, quæ omnes viæ ducunt ad diabolum, generalem viam perditionis. Ideo ergo dicit:

Ite ad

Digitized by Google

ite ad exitus viarum, & cuiuſlibet conditio-
nis homines vocate ad fidem. Adhuc ſicut ca-
ſtitas vita eſt quæ ducit ad Chriſtum, & miſe-
ricordia, cæteręq; virtutes: ſic & fornicatio via
eſt quæ ducit ad diabolū, & auaritia, cæterǽque
ſpecies malæ. Iubet ergo vt cuiuſcunque con-
uerſationis homines inuitent ad fidem, quoſ-
cunque ſiue ſeruos, ſeu liberos. Deus enim
corporalē ſeruitutem non contemnit, nec cor-
poralem eligit libertatem. Omnis qui diaboli
ſequitur voluntatem, ſeruus eſt diaboli, etſi ſit
liber: qui autem obaudit Deo, ille verè inge-
nuus eſt, etſi fuerit ſeruus. Ingenuitatem enim
ſpiritualē nō ſordidat ſeruitus corporalis, nec
turpitudinē ſpiritualē honeſtat corporalis li-
bertas. Seruitutem enim nō Dei diſpoſitio, ſed
humana violentia introducit. Omnis enim
homo liber creatus eſt, quem Deus in libero
arbitrio poſuit, niſi ipſe fecerit ſe ſeruum. Et
ſicut non eſt diſtantia in natura creationis ho-
minum, ſic non ſit differentia in vocatione ſa-
lutis eorum omnium, ſiue barbarorum, ſiue
ſapientum: quoniam potēs eſt Dei gratia bar-
baras mentes corrigere ad rationabilem intel-
Dan. 4. e. f. lectum, qui cor Nabuchodonoſor ad feralem
ſenſum mutauit & iterum feralem ſenſum eius
ad humanum intellectum reduxit. Potens eſt,
inquam, mutare omnes, ſiue bonos, ſiue ma-
los: boni, ne pereant, mali, vt inexcuſabiles
fiant. Nemo propter ignorantiam pereat, ne-
mo propter ignorātiam excuſetur. Omnes vi-
deant lumen, vt appareant, qui amāt tenebras,
& qui lumen. Qui enim filius eſt tenebrarum,
etſi compellas eum, non accedit ad lumen: qui
autem filius eſt luminis, nec ſi repellas eum,
recedit à lumine. *Intrauit autem rex, vt videret
diſcumbentes*. Intrauit autem Deus, non quia
eſt aliquis locus vbi non ſit, ſed vbi vult aſpice-
re, ibi ſit præſens: vbi autem non vult, abſens
videtur. Dies enim aſpectionis, eſt dies iu-
dicij, quando viſitaturus eſt Chriſtianos, qui
ſuper menſam ſcripturarum ſanctarū recum-
bunt: id eſt, requieſcunt in fide earum, &
cœleſtibus epulantur doctrinis. Aut dies a-
ſpectionis, eſt dies tentationis: quando di-
gnatur tentare eccleſiam ſuam, vt videat qui
habent fidem, & opera digna Chriſti voca-
tione. Nuptiale veſtimentum eſt fides vera,
quæ eſt per Ieſum Chriſtum & iuſtitiam eius:
Coloſſ. 3. b de qua ait Apoſtolus: *Expoliate vos veterem
hominem cum actibus ſuis, qui corrumpitur ſecun-
dum concupiſcentiam erroris, veſtientes vos no-
uum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt
in iuſtitia, & ſanctitate veritatis*. Quòd dicit,
in iuſtitia: ad conuerſationem pertinet: quòd
autem dicit, *in ſanctitate veritatis*: ad fidei ve-
ritatem. Veſtimenta ergo veteris hominis
ſunt pannoſa & ſordida opera carnis, corru-
ptibilia & immunda: veſtimenta autem noui
hominis, ſunt fortia & decora opera ſpiritus,
incorruptibilia & ſancta. Quemadmodū enim
ſi aliquis cum nigris veſtimentis inueniatur in
nuptijs, ſordidat gloriam nuptiarum: ita & qui
opera habet tenebroſa, & inter Chriſtianos
quaſi vnus ex eis conſeruatur, ipſi Chriſtiani-
tati facit iniuriam. Homo itaq; aut ſecundū lo-
cum eligat veſtem, aut ſecundum veſtem eligat
locum: .i. aut ſecundum opera eligat ꝓfeſſio-
nem, aut ſecundum ꝓfeſſionem faciat opera.
Qui vult eſſe Chriſti, faciat opera Chriſti: qui
autem non vult opera Chriſti facere, non ve-
niat ad Chriſtum: alioquin audiet in die iudi-
cij: *Amice, quomodo huc intraſti non habens ve-
ſtem nuptialem? & obmuteſcet*. Hic enim abſcon-
dimus opera noſtra, & inuicem corda noſtra
A celamus: in illa autem die nihil eſt ꝙ reſpon-
deamus, vbi cœlum, & terra, & aquæ, ſol & lu-
na, dies & noctes, & totus mundus ſtabit ad-
uerſum nos in teſtimonium peccatorū noſtro-
rum. Et ſi omnia taceant, tamē ipſæ cogitatio-
nes noſtræ, & ipſa opera noſtra ſpecialiter ſta-
bunt ante oculos noſtros, accuſantes nos antè Rom. 2. c.
Deum, dicente Apoſtolo: *Cogitationibus inui-
cem ſe accuſantibus, aut etiam defendentibus in die
cùm iudicabit Deus occulta hominum, per Ieſum
B Chriſtum dominum noſtrum. Tunc dicet rex mini-
ſtris: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in te-
nebras exteriores*. Sicut eſt differentia gloriarum
in ſanctis ſecundum opera, dicente Apoſtolo: 1. Cor. 15. e
*Stella enim à ſtella differt in claritate, ita & reſurre-
ctio mortuorum*: ſic quoq; differentia eſt tor-
mentorum in peccatoribus. Sunt enim primæ
tenebræ & exteriores, & nouiſſimi lacus. Ex
eo autem quod dixit, ingreſſus: vt remunera-
ret amicos: non autem dixit, congregauit rex
C omnes qui venerunt ad nuptias: datur ſuſpi-
cio æſtimandi, ne fortè dicat hoc de vindicta
iudicij. Adhuc autem, quia non dixit, mittite
eum in tenebras inferiores, vt eas tenebras in-
feriora loca inferni æſtimemus; ſicut ibi: *Et eri-* Pſal. 85. c.
puiſti animā ex inferno inferiori: ſed ita dicit, *in
tenebras exteriores*. Ergo quotieſcunque ten-
tat Deus eccleſiam ſuam, & ventilat ventila-
bro iudicij, ingreditur ad eam, vt videat di-
ſcumbentes qui ſunt, aut quales ſunt: ſi digni
D ſunt cœleſtibus nuptijs, & conuiuio illo. Et ſi
inuenerit aliquem non habentem veſtem nu-
ptialē, ſecūdū ea quæ diximus, interrogat eum
in cogitationibus ſuis: ſicut ſcriptum eſt: *Quia* Sapien. 1. a
in cogitationibus impij interrogatio erit. Et inter-
rogat eum, quæ ſunt opera iſta quę agis, quia
non ſunt opera Chriſtiani. Vt quid factus es
Chriſtus, ſi hæc opera diligebas? Ita vt non
habeat quid reſpondeat contra conſcientiam
ſuam. Et hunc ergo talem cùm viderit in eccle-
E ſia Chriſtus, iubet miniſtros ſuos, id eſt aliquos
ſpiritus ſeductionū. Nam mala per malos ſpi-
ritus reddet: qualis fuit ſpiritus erroris, quem
miſit Deus, vt ſeduceret Achab, ſicut ſcri-
ptum eſt in tertio libro Regnorum. Vel qualis 3. Reg. 22.
eſt illa operatio erroris, quam dabit eis Deus, f. g.
qui charitatem Dei non acceperunt, vt credāt
mendacio. Et ligant manus hominis illius: id
eſt, opera eius, quæ ſunt animæ manus, quæ
homines rectius tollunt ad mandata Dei. Li-
F gant & pedes eius, .i. motus animæ eius, quibꝰ
anima ſolet incedere & tranſire: non de loco
ad locum, ſed de malo ad bonum, vel de bono
ad malum: id eſt, obligant, & inebriant, & in-
uoluunt opera eius, vt quomodo neſcit ſic in
laqueum perditionis incurrat. Et apprehen-
dentes eum, ꝑ ipſa opera eius, mittunt eum in
tene-

tenebras, id eſt, in errores vel Gentium, vel Iu-
dæorum, vel hæreticorum. Et forſitan ꝓpin-
quiores tenebræ ſunt Gentilium, exteriores
Iudæorũ, plus autem exteriores hæreticorum.
Quoniam Gentiles veritatem ſpernunt, q̃ non
audierunt: Iudæi autem q̃ non crediderũt, hę-
retici autem, quam audierunt & didicerunt.
Ipſarum quoq; hæreticarum tenebrarum quę-
dam ſunt prope lucem veritatis: aliæ autem lõ-
gius à veritate, & ideo nigriores: aliæ autẽ am- A
plius lõgæ, & ideo preſſiores & exteriores. Ideo
dixit: *Mittite eos in tenebras exteriores*, id eſt, in
hæreſes peruerſiſſimas. *Ibi erit fletus, & ſtridor
dentium*. Videte quia nõ dixit, *Ibi eſt fletus & ſtri-
dor dentium*: ſed, *erit*. Ergo modò mittuntur in
illas tenebras mali, poſtea patientur fletus, vbi
eſt & ſtridor dentium.

HOMILIA XLII. B
EX CAP. XXII.

*Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt, vt ca-
perent eum in ſermone. Et mittũt ei diſcipulos ſuos
cũ Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus quia
verax es, & viam Dei in veritate doces, & nõ eſt
tibi cura de aliquo. Non enim reſpicis perſonam
hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur: licet
cenſum dare Cæſari, aut non? Cognita autem Ie-
ſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypo- C
critæ? Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi
obtulerunt denarium. Et ait illis Ieſus: Cuius eſt
imago hæc & ſuperſcriptio? Dicunt ei Cæſaris.
Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæ-
ſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et audientes mirati
ſunt, & relicto eo abierunt. In illo die acceſſerunt
ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectio-
nem, & interrogauerũt eum, dicentes: Magiſter,*
Deu. 25.b *Moſes dixit: ſi quis mortuus fuerit non habens fi-
lium, vt ducat frater eius vxorem illius, & ſuſci-
tet ſemen fratri ſuo. Erant autem apud nos ſeptem* D
*fratres, & primus vxore ducta defunctus eſt, &
non habens ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri
ſuo. Similiter ſecundus & tertius, vſque ad Septi-
mum. Nouiſſimè autem omnium & mulier defun-
cta eſt. In reſurrectione ergo cuius erit de ſeptem
vxor? Omnes enim habuerunt eam. Reſpondens
autem Ieſus, ait illis: Erratis, neſcientes ſcriptu-
ras, neq; virtutem Dei. In reſurrectione enim
neq; nubent, neq; nubentur, ſed erunt ſicut angeli* E
*Dei in cœlo. Et de reſurrectione autem mortuo-
rum non legiſtis, quod dictum eſt a Deo, dicente
vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus*
Exod. 3.b *Iſaac, &c.*

OMnis quidem malitia confunditur
aliquoties ratione veritatis, corrigi-
tur autem nunquam, maximè eorũ
qui propoſito malo, & nõ ignoran-
tia peccant. Sic etenim ſacerdotes poſtquam
terrere dominum non potuerunt, dicentes: F
Luc. 20.a *In qua poteſtate facis hæc?* Poſtquam parabo-
larum ratione conſtricti, ſic iudicio ipſi ſe reos
Sup. 21.d. fecerunt dicentes: *Malos male perdet*, ne-
mine contra eos dicente teſtimonium, niſi
conſcientia ſola: nunquid compunxit eos ti-
mor peccati? Nunquid compeſcuit eos vel
libertatis conſideratio? Sed quid? *Abierunt, &
conſilium acceperunt vt eum caperent in ſermone.*
Quemadmodum ſi aliquis claudere voluerit
aquæ currentis meatum, ſi vna ex parte exclu-
ſa fuerit aqua, violentia aliunde ſibi ſemitam
rumpit: ſic & eorũ malignitas ex vna parte cõ-
fuſa, aliunde ſibi aditum adinuenit. Sicut enim
non poteſt fieri, vt ligna mittendo extinguas
ignem: ſic non poteſt fieri, vt rationem dicen-
do places hominem malum. Sicut enim ignis
quantò amplius ligna ſuſceperit, in maiorem
flammã erigitur: ſic animus malus quantò ma-
gis veritatem audierit, eò amplius in malitiam
excitatur. *Abierunt ergo, & conſilium acceperunt.*
Quò abierunt? Ad Herodianos. Nam ex eo ꝙ
non dicit, conſiliati ſunt: ſed conſilium acce-
perunt: & ex eo quod pariter cum Herodianis
venerunt, apparet, quia cum illis eiuſmodi cir-
cunuentionis conſilium tractauerunt. Homo
colonus, cuius terram poſſidet, illius auxilio o-
pus habet. Qui iuſtitiam tenet, nullius patro-
cinio indiget, niſi Dei. Qui in diaboli iniqui-
tatibus ambulat, diaboli adiutorium neceſſa-
rium habet. Colonus enim Dei, diaboli auxi-
lium non requirit: colonus autem diaboli, au-
xilium Dei & ſi quærit, nõ inuenit. Vidiſti ali-
quando euntem ad furtũ Deum orare, vt bene
ꝓſperetur in furto? Aut qui vadit ad fornica-
tionem, nunq d ſibi ſignũ crucis ponit in fron-
te, vt non comprehendatur in crimine? Quod
ſi fecerit, non ſolùm non adiuuatur ſed adhuc
amplius traditur: q a neſcit iuſtitia Dei patro-
cinium dare criminibus. Sic & iſti Chriſtum
expugnare cupientes, conuenienter non ad
ſeruos Dei, viros religioſos, ſed ad Gentiles,
id eſt Herodianos ſe contulerunt. Quale eſt
conſilium, tales & cõſiliatores. Quis autem po-
terat dare conſilium contra Chriſtum, niſi dia-
bolus qui erat aduerſarius Chriſti? Cogitabant
enim apud ſe ſacerdotes, ſi nos ſoli euntes in-
terrogauerimus Chriſtum, quamuis dixerit q a
non licet dari Cæſari tributum, tamen nemo
nobis credet dicentibus contra eum: iam enim
omnes ſciunt, quia inimici eius ſumus. Inimi-
corum autem teſtimonium in iudicio etſi verũ
fuerit, quaſi ſuſpectum reprobatur. Sed nec
per ſeipſos Chriſtum interrogare volebant,
quia in magna ſuſpicione inimicitiæ eorũ fue-
rant apud Chriſtũ, ne forte quaſi ſuſpecti cir-
cunuenire eum non poſſint. Nam inimicus
manifeſtus melior eſt, quàm amicus fictus. Ille
dum timetur, facilè vitatur: iſte dum non
agnoſcitur, præualet. *Miſerunt ergo diſcipu-
los ſuos*: quaſi adhuc minus cognitos, & minus
ſuſpectos, vt aut abſconditè facilè deciperent
eum, aut deprehenſi minus erubeſcerent apud
eum. Nam conſilio malo deprehenſo, tantò
minor naſcitur confuſio, quantò fuerit per-
ſona deterior. Sed diſcipuli illi magiſtris ſuis
ętate minores erant, malitia autem pares. Nam
& pulli ſerpentium ſtatura breuiores, veneno
autem æquales ſunt. Et catuli luporum adhuc
teneri conſtituti, etſi venationem exercere
non poſſunt, iam tamen ſanguine gaudent, &
morſib⁹ ludunt. *Magiſter, ſcimus quia verax es,
& viam Dei in veritate doces.* Magiſtrum eum
vocant

Digitized by Google

vocant & veracem: magiſtrum, vt quaſi honoratus & laudatus, myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiat, tanquam volens eos habere *Hypocritarũ mos.* diſcipulos. Hæc enim eſt hypocritarum prima potentia, ſimulata laudatio. Laudant .n. quos perdere volunt, vt per delectationem laudis, paulatim corda hominum ad ſimplicitatem benignæ confeſſionis inclinent. Veluti ſi quis taurum validum viribus non poteſt ſubiugare, & vinculo flectere, mollibus manib' nodoſam A eius fricat ceruicem, vt quẽ virtute tenere non potuit, per blandimentum comprehendat: Sic & iſti catenã ſubdolæ laudis portantes in ore, & gladium malitiæ abſcondentes in corde, taurum eccleſiaſtici gregis dolo laudis comprehendere feſtinabãt. De quo tauro prophetans Iacob, iã tunc increpabat Leui filium ſuum, quia de Leui erãt naſcituri ſacerdotes, qui *Gen. 49. a* interfecturi erant Chriſtum. Simeon & Leui fratres conſummauerunt iniquitates ſuas. In B cogitationes eorum non venit anima mea, & in conſilia eorum non cadant præcordia mea, quia in ira ſua occiderunt virum, & in furore ſuo ſubneruauerunt taurum. De talibus dicit *Pſal. 54. d.* propheta: *Molliti ſunt ſermones eorum ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. Quid tibi videtur? licet cenſum dari Cæſari, an non?* Non eſt iuſtum, vt ſerui ſummi regis terrenis regibus ſeauiamus. Si enim indignum eſt, vt ex duobus regibus homo alterius alteri obſequatur, & iniuriam C facit ſuo, ſi ſubiacet alieno: quantò magis indignum eſt, vt cultores Dei humanarum poteſtatum grauamina cognoſcamus? Cognita autem eorum nequitia Ieſus, non ſecundum ſermones eorum pacificos blandè reſpondit, ſed ſecundum conſcientiam eorum crudelem aſpera dixit: quia Deus plerumque ad animam loquitur, nõ ad corpus: voluntatibus reſpondet, nõ verbis. *Hypocritæ, quid me tentatis? Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei dena-* D *rium.* Dicit eis hypocritæ, vt quod ab eo audierunt in aure, apud ſemeipſos inueniant in corde & cõſiderantes eum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabant, perficere non auderent. Vide ergo, quòd Phariſæi quidem blandiebantur, vt perderent: Ieſus verò confundebat, vt ſaluaret: quia vtilior eſt homini Deus iratus, quàm homo propitius. *Et ait eis: Cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris. Tunc dixit eis: Reddite ergo quæ* E *ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Imago Dei non eſt in auro depicta, ſed in hominibus figurata. Numiſma Cæſaris, aurum eſt: numiſma Dei, homo. In ſolidis Cæſar videtur in hominibus Deus agnoſcitur. Ideo diuitias veſtras Cæſari date, Deo autem conſcientiæ veſtræ ſolam innocentiam reſeruate, vbi Deus videtur. Cæſaris enim imaginem manus artificis ſculpſit, & corruptibilibus literis annotauit: Dei autem imaginem in homine diuina manus de- F cem viuis apicibus demonſtrauit. Quibus? Illis quinque ſenſibus carnalibus, & quinq; ſpiritualibus, per quos conſideramus & apprehendimus quæ ſunt vtilia vt Deus. Ideóq; illibatam Deo ſemper imaginem ſuam reddam'. Non ſuperbiæ faſtu tumidam, non iracundiæ liuore marcidam, non auaritiæ facibus ſuccenſam, non gulæ illecebris debitam, non hypocriſis duplicitate contectam, non luxuriæ ſordibus attaminatam, non elationis protenſione leuem, non vinolentiæ tabe amentem, nõ diſſidio mutuę charitatis extorrem, nõ detractionis mordacitate peſtiferam, non multiloquij vanitate inanem, ſed charitate perſpicuam, fide & ſpe certiſſimam, patientiæ virtute fortiſ- A ſimam, humilitate tranquillam, caſtitate purpuream, parſimonia ſobriam, tranquillitate iucundam, hoſpitalitate deuotam. Talibus enim inſcriptionibus ſuum Deus numiſma nõ mallei vel incudis ictu compoſuit, ſed prima conditione formauit. Cæſar enim ſuam in nummo requirit imaginem: Deus verò hominẽ, quem creauit, exquirit. Non dimittit Cæſar ſuum ꝙ debetur numiſma, nec Deus ſuam vnquam exquirendo relaxat facturam. Sicut qui ſuam B Cæſari adulterinam imaginem reddit, flagellari tortoribus, & atrocibus iubet ſubijci pœnis: ſic Deus omnipotens corruptores imaginis ſuæ morti tradit perpetuæ, & infernales iubet pœnas perſolui immenſas. Ita qui vitare horrenda exitia cupit, incorruptam ſtudeat authoris ſui imaginem conſeruare, quatenus cum ſuam quam formauit requiſierit Deus imaginem, ſaluam & immunẽ ab inimici infectionibus cernens, ſuo collocet gremio, ange- C lorúmque choris admiſcens, perpetuis faciat cœlorum gaudijs perfrui. *In illa die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt reſurrectionem non eſſe.* In qua die? Quando recedebant Phariſæi, & accedebant Sadducæi. Recedebant Sadducæi, & iterum accedebant Phariſæi. Vnus dies eſt, & multa certamina. Frequentabant enim ſuper eũ, tali forte conſilio, vt quis aut comprehendere eum poſſet: aut ſi certè eum ratione ſuperare non poſſent, vel per ipſam frequen- D tationem ſubuerterent ſenſum ipſius. Quemadmodum ſi inter plures hoſtes inueniatur vnus pugnator fortis, dum ſinguli viribus eum ſuperare nõ poſſunt, circunueniunt eum omnes, vt quòd virtute non poterant ſuperare: ipſa multitudine conuertant eum in fugam. O ſtulti, ſi quis corruptibili fonte vtatur aſſiduè, magis fontis illius venas laxat, & maiorem aquam infundit. Et illi de fonte viuo aquæ ſalientis in vitam æternam hauriebant ſermo- E nes, & putabant eum plura interrogando ſiccare. Circundabant ergo eum quaſi plures canes garruli vnum leonem. De his enim dixerat per prophetam: *Quoniam circundederunt me* *Pſal. 21. d.* *canes multi.* Et verè tanquam irrationabiles canum latratus, ſic erat vox Sadducæorum. Videamus conſilium inimici, quod per Sadducæos operabatur. Diabolus enim ſemper aduerſarius Chriſti eſt, qui ſemper ſibi thronum domini vſurpabat, teſtante propheta: F *Super ſtellas cæli ponam tribunal meum, & ero* *Eſa. 14. d.* *ſimilis altiſſimo.* Ab initio mox vt creatus eſt homo, tentauit vnius Dei notitiam obſcurare, & culturam multorum Deorum inducere, dicens ad Euam: *Et eritis ſicut dij, ſcientes* *Geneſ. 3. b* *bonum & malum.* Sicut enim omne malũ non à perfecto malo incipit, ſed paulatim in primis:

Digitized by Google

ſic & iſtud tam audax malum, primùm leuiter & latenter inſpirauit, id iſt, perſuaſit: non quidem vt colerent Deos, ſed interim fecit mentionem Deorum, quos debeant colere. Adhuc enim non erat multitudo hominũ peſſimorum, in quibus ſeminaretur fallacia Deorum multorum. Nã virtus diaboli eſt, ꝙ homines mali ſunt. Nec enim poteſt aliquod malum ſeminare in mundo, niſi per miniſtros ſuos: quia in ſanctis non inuenit locum. Creſcente A itaque numero hominum malorum, creuit & virt' erroris, & minuit noticiã Dei, vſq; ad dies Abrahæ, quem Deus ſuſcitauit, vt tã per eum, quàm per eius familiã, Dei notitia in mundo, tanq̃ lucerna luceret in tenebris. Videns itaq; quia notitiam Dei omnino extinguere non potuit, aliam adinuentionem excogitauit erroris, vt etſi cognoſcatur Deus virtutũ, tamen nullus obediat præceptis ipſius. Nã dominus, cuius præcepto nullus obtemperat, cùm ſit B dominus, eſſe dominus non videtur: quia nomen habet tantummodo, non poteſtatem.

Hic ſup. c Mar. 12. c Luc. 20. e Act. 23. b

Quid ergo? introduxit hęreſim Sadducęorum, qui dicerent non eſſe reſurrectionem mortuorum. Quæ res omnium propoſitum faciendæ iuſtitiæ frangit. Nam in omni re, aut actu, ſiue corporali, ſiue ſpirituali, agendi virtus ſpes eſt præmij futuri. Qui enim arat, arat vt metat. Qui pugnat, pugnat vt vincat. Nam cum ſit ita difficile in hoc mundo ſeruare iuſtitiæ ſanctitatem, quis contentus eſſet, aduerſus ſeipſum quotidie luctamina exercere, C niſi ad ſpem aſpiceret reſurrectionis? Tolle ergo ſpem reſurrectionis, & ſoluta eſt tota obſeruãtia pietatis. Nũquid Sadducæi credebant eſſe coniugia poſt mortem? Abſit. Quomodo enim coniugia crederent fieri, quando ipſam reſurrectionem negabant? Sed ad defenſionem erroris ſui putabant ſe inueniſſe acutiſſimam rationem, hoc modo apud ſe dicentes: D Sicut non eſt poſſibile, vt ea mulier quæ fuit ſeptem virorũ, ſit vnius vxor priuata, aut omnium communis: ſic non eſt poſſibile, vt fiat reſurrectio mortuorum. *Reſpondens autẽ Ieſus, ait eis: Erratis, neſcientes ſcripturas, neq; virtutem Dei. In reſurrectione .n. neq; nubent, neq; nubentur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo.* Stulti qui ſeculum illud huic ſeculo ſimile exiſtimabant. In hoc ſeculo quia morimur, ideo morimur, quia naſcimur: ideo vxores ducimus, vt quod mo- E riendo minuitur, naſcendo ſuppleatur. Tolle moriendi neceſſitatem, & naſcendi vtilitas ſuperflua inuenitur: tolle naſcendi vtilitatem, & nubendi cauſa ſoluta eſt. Nam iſte mundus carnis eſt, ille autem animarũ. Sicut anima in hoc mundo peregrina eſt, ita caro in illo extranea eſt. In iſto mundo anima carni ſubiecta eſt, quantùm ad paſſiones humanas, in illo autẽ caro animæ. Vnaquæque res in ſua patria fortior eſt, & dominatur. Si ergo anima F ſic potens claudi poteſt in hoc ſeculo infirmo, & terreno corpori ſic ſubdita eſt, vt nihil penè ſpiritualiter ſapere, aut agere poſſit ſecundum ſuam naturam: quantò magis cum in illo ſeculo caro infirma & vilis, dignitoſæ animæ & potenti cœperit eſſe ſubiecta, nihil poterit carnale ſapere, aut agere ſecundum ſuam naturam? Nam hoc ipſum modicum, quod in hoc ſeculo in corpore conſtituta anima ſpiritualiter ſapit, nimia poteſtas animæ hoc ſibi vendicat extra ordinem, quia dominatio carnis eſt in hoc mundo. Quemadmodum diues peregrè profectus, ſi in hoſpitio applicuerit pauperis alicuius, quanuis non poteſt iubere in domo quod vult, quia hoſpes eſt, tamen ma- A gnam ſibi fiduciam agendi aliquid vendicat, quia potens eſt: ſic & anima peregrina in hoc regno carnis ingreſſa, quanuis non omnia ſpiritualiter agere poteſt ſecundũ ſe, quia extranea eſt in hoc mundo, tamen aliquid ſpirituale vendicat & in carne, quia nimium potens eſt. Et econtrariò: Sicut peregrinus pauper nihil in hoſpitio diuitis poteſt, primò q̃a peregrinus & hoſpes eſt, deinde quia mendicus & pauper eſt: ſic & caro cùm in illud ſeculum B reſuſcitata migrauerit, nihil omnino ſibi poterit carnale defendere: primùm, quia extranea eſt in illo ſeculo ſpirituali: ſecundò, quia infirma eſt carnis natura. Et hoc q̃dẽ diximus ſecundum rationem mortalem. Alioquin in reſurrectione mutanda eſt ipſa carnis natura, vt nihil carnis habeat in ſe, niſi fortè tantummodo formam, ſicut ſcriptum eſt: *Seminatur corpus animale, reſurget autem corpus ſpirituale.* 1. Cor. 15 f *Reſpõdens Ieſus ait: Erratis, neſcientes ſcriptu- C ras, neque virtutẽ Dei. In reſurrectione .n. neq; nubẽt, neq; vxores ducẽt ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo.* Quare cùm de ieiunijs, aut eleemoſynis, cæteriſque virtutibus ſpiritualibus locutus fuiſſet, nunquam angelorum ſimilitudinẽ introduxit, niſi cùm de ſoluto viri & mulieris coitu loqueretur, dicens: *Neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo?* Quoniam ſicut omnes actus carnales opera ſunt animalium, præcipuè tamen actus libidinis opus eſt D animalium: ſic & omnes quidem virtutes ſpirituales, res ſunt angelicæ, pręcipuè tamẽ caſtitas res eſt angelica. Per hoc enim ſolum ſingulariter homines angelis aſſimilantur, & vincitur natura virtutibus. Ideo dicit: *Neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut angeli Dei in cœlo.* Sicut enim quando hoc agimus, quod animalia habent nobiſcum commune, animalia eſſe nos profitemur: ſic quando illud agimus, ꝙ eſt extra naturã carnalem, naturam E carnis egredimur, & angelis coæquamur. Sed quia primũ q̃dẽ & naturale eſt animalium, vt non vnius maſculi, vel vnius fœminæ lege contenta ſint: proprium autem naturale eſt angelorum omnino ſeparatos eſſe ab vſu libidinis. Qui verò vnius maſculi, aut vnius fœminæ lege contentus eſt, mediã tenet conditionem, & eſt homo, id eſt, neque angel', neq; animal eſt. Angelus quidẽ nõ eſt, q̃a nec eſt ſeparatus ab vſu libinis: animal autem nõ eſt, F quia vnius lege cõtẽtus eſt. Qui autẽ omnino ſeparatur ab vſu libidinis, ſupergreditur naturam humanam, quæ media eſt, & ad conditionem tranſit angelicam. Sed nunc videamus, qua ratione diximus, quod omnis quidẽ actus carnalis, opus eſt animalis, præcipuè tamen libido. Per omnem actum carnalẽ homo anima

animalibus ſimilis inuehitur, maximè autē per vſum libidinis, quoniam omnium quidem carnalium ſenſuum opus nō ſolùm ad malum proficit, ſed etiam ad bonum. Eſt enim & ſecundum Deum videre, & audire, & odorari, & guſtare, & tāgere. Quotienſcunque.n. aſpicimus multiformes ſpecies rerum, audimus varios ſonos vocum, odoramus diuerſas fragrationes odorum, guſtamus innumerabiles ſuauitates guſtuū, palpamus qualitates rerū innu- [A] meras, de operibus potentiæ & ſapientiæ Dei diiudicamus, vt cognoſcamus & colamus eiuſdem creationis authorem. Ideo ſi tollimus à nobis vſum ſenſuum illorum propter malum quod fit ex illis, impeditur etiam bonum quod fieri ſolet per eos. Tantummodo ſenſus ille libidinis ſemper in malo eſt, & nunquam in bono. Propterea ſi repellamus à nobis libidinis vſum, nullum bonū impeditur ex illo: nec enim aliquod bonum eſt, quod generetur ex [B] illo, niſi ſola natiuitas carnis: quia & ipſa generatur ex malo. Ideo autem diſſipata eſt, vt ex corruptione naſcatur: quoniam & ipſa poſt modicū eſt corrumpenda. Sicut enim non eſt dignum, vt quod æternum eſt ex corruptione naſcatur: ſic non eſt dignum, vt quod ex cor- [Ibidem. f.] ruptione naſcitur ſit æternum. *Quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, neque corru-* [Ioan. 1. b.] *ptio incorruptelam poſſidebit.* Item dicit Ioannes: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui non ex* [C] *carne neque ex ſanguine, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Item alia ratio. Quoniam ſecundum iſtos ſenſus carnales, quos habet caro, habet econtrariò anima ſpiritualiter. Nam & videt anima ſpiritualiter, & audit, & odorat, & guſtat, & tangit, ſicut in multis expoſuimus locis. Vnde & decachorda cithara dicitur homo. Solus autem libidinis ſenſus inter animam & carnem non eſt communis, ſed ſolius carnis proprius & priuatus. Propterea [D] per omnes actus carnales, qui ſunt ex quinque ſenſibus carnalibus, homo animalibus ſimilis inuenitur: maximè autem ex vſu libidinis, quia ad ſolam pertinet carnis naturam. *Neſcitis ſcripturas, neq; virtutē Dei.* Sapienter primum arguit ſtultitiā eorū, quia nō legebant. Secūdo ignorantiā, quia nō cognoſcebāt Deū, quia ex diligentia lectionum naſcitur ſcientia Dei. Ignorantia autem, negligentiæ filia eſt. Si enim nec [E] omnes qui legunt cognoſcunt Deū quomodo cognoſcet qui non legit? Quòd autē diximus, non omnes legentes cognoſcere veritatē Dei, tūc eſt ſi nolētes inuenire legāt. Qui.n. legens de Deo, vult inuenire Deum, feſtinet viuere Deo dignè, & ipſa conuerſatio eius bona ſit quaſi lampadis lumen ante oculos cordis eius viam aperiens veritatis: qui autem non feſtinat viuere dignè Deo, legēs nō Deū quærit ad ſalutē ſuā, ſed ſcientiā Dei ad gloriā vanā. Ideo [F] etſi ſemper legat, nunquam inuenit: Sicut nec philoſophi inuenerunt, qui ipſam cauſam quærebant. Putas ſacerdotes Sadducæorum non legebant ſcripturas? Sed cognoſcere non poterant Deum in eis, quia nolebant viuere [Intelligentia ſacrarum literarum nō aſſiduo acquiritur ſtudio, ſed Deo digna vita.] dignè Deo. Nec.n. poterant ſua verba docere, quos mala opera docebant. Talis eſt enim

ſcriptura nolenti viuere ſecundum Deum, quemadmodū ſi aliquis agricolæ non habenti voluntatē pugnādi, exponat bellicā diſciplinā: econtrariò autē viro bellatori nolenti colere terram, agriculturā exponat: ſi tota die audiat verba expoſitionis illius, nihil intelligere aut comprehendere poteſt, quia nec habet deſiderium diſciplinæ illius. Vbicunque enim fuerit deſiderium hominis, illuc dirigitur & ſenſus ipſius. Ideo ad illud quidem quod dixit: *Neſcitis virtutem Dei*: hoc retulit, dicens: *In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur.* Ad illud autem quod dicit: *Neſcitis ſcripturas*: exemplū protulit, dicens: *Ego ſum Deus Abrahā, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.* [Exod 3. b.] Si.n. Abraham, & Iſaac, & Iacob morientes periiſſent, nunquam diceretur Deus eorū eſſe, qui non erant. Diximus ſuprà cùm de manu extenſa hominis arida tractaremus, quia calumniatoribus primū oportet in aliqua quæſtione authoritatem ſcripturæ proferre, deinde rationem exponere, non prius rationem, poſtea authoritatem. Et cauſæ huius ibi expoſuimus rationem, qui & ibi ſic fecit Chriſtus. Hic autem interrogantibus Sadducæis, & per ignorantiam aliquid ſe ſcire æſtimantibus, prius rationem expoſuit, dicens: *In reſurrectione enim neque nubent, neque vxores ducent, ſed erunt ſicut angeli Dei in cœlo.* Deinde protulit ſcripturæ authoritatē dicentis: *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac & Deus Iacob.* Vt & nos calumniatoribus prius authoritatem ſcripturæ proferamus, poſtea rationem reddamus. Interrogantibus autem quocunq; propoſito, prius rationē exponamus, poſtea authoritatē: vt ratione q̄dē eos placemus, authoritate confirmemus. Quoniā calumniatores conuincere oportet, interrogatores autem docere. Quoniā & calumniator, & ſi intelligit rationē, conſentire rationi non acquieſcit: fratribus autem, id eſt interrogantibus, ſolam exponere ſufficit rationem quæſtionis, quia diſcendi & nō contradicendi propoſitum habent: propter quod & audita ratione credunt. Item vide quomodo ſit infirmior Iudæorum congreſſio contra Chriſtum. Prima, cum terrore: vt eſt, *In qua poteſtate facis hæc?* [Luc. 20. a.] Secunda, cum dolo, cùm dicunt: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & viā Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non enim reſpicis perſonas hominum.* [Mar. 12. b] Non enim terrent, ſed circunueniunt laudibus: quæ congreſſio, etſi non minus periculoſa eſt priore, tamen minus terribilis eſt. Contra illam.n. neceſſaria erat fortitudo animæ, & conſtantia cordis: contra iſtam autem acuta ſapientia. In tertio verò loco neque cum terrore, neque cum dolo, ſed ex præſumptione ignara. Satis enim fecerunt ſibi Sadducæi, ita eſſe ſicut putabant, & cum idoneo argumento exiſtimauerunt ſe vincere Chriſtum reſurrectionem annunciantem, quæ duabus præcedentibus facilior eſt. Hominem enim putantem ſe aliquid ſcire, cùm neſciat, facile eſt viro ſcienti circumuenire.* Contra tales enim neceſſaria eſt ſola ſcientia ſcripturarum. Hæc autem diximus vt per ſeruos diaboli, actúſque eorum, ha-

[* conuincere.]

bitudinem ipſius diaboli deſcribam⁹: qm̄ om-
nis operatio inimici talis eſt. In primis grauis &
intolerabilis eſt impetus eius. Quòd ſi quis
forti animo ſuſtinuerit eum, in ſecundo inue-
niet eum infirmiorem, in tertio magis debili-
tatum. Et quantò plus repercuſſus fuerit, tantò
magis frigeſcit & deficit. Vnde puto in per-
ſecutionibus Chriſtianis, ſi in primis quando
comprehenduntur non denegauerint territi,
A nullis poterūt poſtea vinci doloribus: quia dia-
bolus nō tantùm habet in ſe virtutis, quantùm
terroris. *Phariſæi autem audientes, quod ſilentium
impoſuiſſet Sadducæis, conuenerunt in vnum.* Fre-
quēter Iudæi diuerſis interrogationibus Chri-
ſtū tentātes, ſibi q̄dem acquiſierūt interitum,
nobis autem prouiderunt ſalutem. Nā verba
Chriſti illis profecerunt ad confuſionem, no-
bis autem ad ædificationem: quoniam re-
ſponſis eius vincebantur, & non placabantur.
B Nam malitia frequenter quidem vincitur,
nunquam autem placatur. Phariſæi ſunt om-
nes, qui contra veritatem contendunt: quia
nō veritatem defendere cupientes certant, ſed
ſubuertere feſtinantes. Qui enim pro veritate
† al' deest non. contendunt. & cognita veritate non † conſen-
tiunt veritati: manifeſtū eſt, quoniā prius non
† prius non cōtra veritatē, ſed pro veritate certamen. pro veritate, ſed contra veritatem † certabant.
Audi ergo homo fidelis, qui contra hæreti-
cum libenter cōtendis: ſi Phariſæi victi placati
C non ſunt & tu certando contra hæreticum po-
tes eum placare, cùm viceris? Nunquid fortior
Chriſto es, vt quos ille non placauit, tu placa-
bis? Debuerunt quidem timere Sadducæorum
exemplū, vt non ſimiliter interrogantes con-
fundantur, ſed ardens malitia dum ſauciare
feſtinat, non aſpicit exitum rei, vt tantūmodo
alteri noceat, nec ſibi penitus. Si neminē ante
eos viciſſet: forſitan iuſta ratione ſperaſſent
poſſe eum vincere, à quo nullus eſt victus:
D nunc autem videntes, quoniam quotquot
interrogare eum auſi ſunt, omnes victi receſſe-
runt: quid æſtimādi ſunt iſti? nūquid fortiores
quàm cæteri, qui victis omnibus vincere ſpe-
rauerunt? Sed impudentiores, quàm omnes
qui cōfuſis omnib⁹ ante ſe, ſimiliter erubeſcere
non timuerunt. *Conuenerunt in vnū, & interro-
gauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eū.* Con-
uenerunt in vnum, vt multitudine vincerent,
quem ratione ſuperare nō poterant: à veritate
E nudos ſe eſſe profeſſi ſunt, qūt multitudine ſe
armauerunt. Dicebant enim apud ſe: Vnus
loquatur pro omnibus, & omnes loquamur
per vnum, vt ſiquidē vicerit, omnes videamur
victores: ſi autem victus fuerit, vel ſolus vi-
deatur confuſus. O Phariſæi qui omnia pro-
pter homines cogitatis & facitis. Primùm qui-
dē venientes cū vno, vincendi eſtis per vnum:
tamen pone quia vno victo, homines non in-
telligunt omnes vos eſſe victos, nunquid con-
F ſcientiæ veſtræ conſentiunt ſe eſſe confuſas?
Leuis enim eſt conſolatio, vt qui in ſeipſo con-
fuſus eſt, ꝙ ab alijs ignoratur. *Magiſter, quod
eſt mandatum magnum in lege?* Magiſtrū vocat,
cui⁹ nō vult eſſe diſcipul⁹. Simpliciſſim⁹ inter-
rogator, & malignantiſſimus inſidiator. De
magno mandato interrogat, qui nec mini-
mum obſeruat. Ille enim debet interrogare de
maiori iuſtitia, qui iam minorem compleuit.
Dominus autem ſic ei reſpondit, vt interroga-
tionis eius fictam conſcientiam ſtatim primo
reſponſo percuteret, dicens: *Diliges dominum
Deū tuū ex toto corde tuo:* id eſt, nō ſicut tu, q
deuotionem oſtendis in ore, & fraudē meditaris
in corde. Magnum autem & minimū manda-
tū dicimus, quantùm ad dignitatē mandato-
A rum, non quantùm ad vtilitatē. Alioquin vtili-
tas omnium mandatorum vna eſt, & omnia
mandata quaſi vnum videntur eſſe mādatum:
quia ita ſibi cohærent, vt alterum ſine altero
eſſe non poſſit: Vtputa, ſi interroget te ali-
quis in ædificatione domus, quæ pars eſt meli-
or? dicis: fundamentū. Sed quēadmodū ædifi-
catio nō poteſt eſſe, niſi fuerit fundamentum:
ita nec fundamentum eſſe poteſt, niſi ædifi-
catio fuerit ſubſecuta. Nec dicitur fundamen-
B tum, niſi ſit ædificatio cuius fundamentum
dicatur. Ergo fundamentum in ædificatione
dignius eſt, non vtilius: ſic & caput dignius eſt
quàm membra: tamen nec membra ſine capi-
te, nec caput ſine membris eſſe poteſt. Sic di-
gniores ſunt ſacerdotes, q̃ populus, non tamen
vtiliores: quia nec populus ſine ſacerdotibus,
nec ſacerdotes ſine populis eſſe poſſunt. Ita
& dignius eſt hoc mandatum: *Diliges dominum
Deum tuum ex toto corde tuo*: quàm illud: *Non
C occides, non concupiſces*: tamen vtilitas vna eſt:
nam qui diligit Deum, ille non occidit, nec
concupiſcit: qui autem occidit, aut concupi-
ſcit, ille non diligit dominum Deum ſuum.
Eſſe autem minora mandata dominus mani-
feſtat, dicens: *Si quis vnum ex minimis mandatis* *Supr. 5. c.*
*iſtis ſoluerit, & docuerit ſic homines, minimus vo-
cabitur in regno cœlorū. Diliges*, inquit: nō dicit, ti-
mebis: quia diligere maius eſt quàm timere.
Inchoatio enim culturæ Dei habet timorem,
D perfectio autem dilectionem, dicente Ioanne:
Perfecta dilectio foras mittit timorem. Donec *1. Ioa 4. d.*
enim homo timet Deum, non eum diligit:
cùm autem diligere cœperit: iam non eum
tantummodo timet, ſed etiam amplius dili-
git. Timere enim ſeruorum eſt, diligere autem
filiorum: timor ſub neceſſitate eſt, dilectio in
libertate. Qui in timore ſeruit Deo, pœnam
quidem euadit, mercedem autem iuſtitiæ non
habet, quia inuitus facit bonum propter timo-
E rem. Non vult ergo Deus, vt timeatur ab ho-
minibus, quaſi dominus: ſed vt diligatur qua-
ſi pater, qui adoptionis ſpiritum donauit ho-
minibus. Nam ſi conſideremus ab initio cre-
ati hominis cauſam, intelligimus quia Deus
magis ſe patrem voluit eſſe hominum, quàm
dominū. Non enim dixit tantummodo, facia-
mus hominē: ſed, faciamus hominē ſecundum
imaginem & ſimilitudinem noſtram. Simi-
lare autem filijs conuenit ad patres ſuos, non
F etiam ſeruis ad dominos ſuos. Quid eſt di- *Diligere*
ligere Deum ex toto corde? id eſt, vt cor tuum *Deum ex*
non ſit inclinatum ad vllius rei dilectionem *toto cor-*
amplius quàm ad Dei: nec delecteris in aliqua *de, quid.*
ſpecie mundi amplius quam in Deo, nō in ho-
noribus, non in auro, vel in argento, non in
poſſeſſionibus aut vineis, non in animalibus
aut

aut mancipijs, nō in ornamentis aut veſtibus, non in filijs aut parentibus, aut amicis, ſed hæc omnia exiſtimes tibi eſſe in Deo, vt præ his omnibus Deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas Deum: pro quanta enim parte cor tuū fuerit ad aliq̃ rē amandā inclinatum, pro tanta parte minus eſt ad Deum. Ecce ſi vir habeat vxorem, quomodo co-
A gnoſcitur vxoris plena dilectio? Vxor neminem debet ſapientiorem reputare, quàm virum ſuum: etſi ſit alter ſapientior, tamen illa ſapientiorem eſſe alterū intelligere non debet. Vxor neminem fortiorem debet putare, quàm virum ſuum: etſi alter fortior ſit, tamen illa intelligere non debet alterum fortiorem. Vxor neminem formoſiorem debet putare, quàm virū ſuū: etſi ſit alter formoſior, tamen coram oculis eius alter formoſior non debet
B apparere. Perfectum enim odium, & perfectus amor iudicium rerum non cognoſcit: vtputa ſi perfectè odias aliquē, qualiacunq; fuerint apud illum, omnia tibi diſplicent, ſiue quæ dicit, ſiue quæ agit: etſi verè bona ſunt, tamen tibi mala videntur. Sic & ſi perfectè aliquem amas, quæcunque ſunt apud eum placent tibi, ſiue quæ loquitur, ſiue quæ agit etſi mala ſunt, tamen tibi bona videntur. Ergo & vxor ſi videns aliquē, dixerit: quàm ſapiens vir, vtinam
C vir meus talis eſſet, iam amor eius minus habet de perfecto amore: & pro quāta parte amplius aliquid laudauerit in altero viro, quàm in ſuo: tantò dilectio eius minor eſt ad virum ſuum. Sic ergo & omnis anima Chriſtiana, quę ſponſa eſt Chriſti, ita diligere debet Deum, vt nihil ſit in mundo, quod amplius amet quam eum, aut in tantū. Pro quāta autē parte plus aliquid amauerit, ꝓ tanta parte minus amat Deū. Quid eſt in tota anima diligere Deum? Id eſt certiſſi-

Ex tota anima diligere Deum quid.

D mū animū habere in veritate, & firmum eſſe in fide. Alius eſt .n. amor cordis, & alius eſt amor animæ. Amor cordis quodammodo carnalis eſt, vt etiam carnaliter Deū amemus: ꝙ facere non poſſumus, niſi receſſerimus ab amore mundiallum rerum. Sicut enim caſta mulier quæ virum ſuū amat, nullū amat aliū ſi autem alterum amauerit, iam non amat virum ſuum: Ita & homo, ſi Deum amat, mundū non amat: ſi autem mundum amauerit, iam Deū ex toto
E corde non amat. Ergo cordis amor non intelligitur, ſed ſentitur in corde, quia quodammodo carnalis eſt. Amor autem animæ non ſentitur in corde, ſed intelligitur, quia amor animæ iudicium eius eſt. Puta ſi didiciſti vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Deum per quem omnia: ſi iterum intellectus tuus per alicuius doctrinæ ſeductionem percuſſus, cœperit dubitare de ſubſtantia Dei, in tota anima non diligis Deum. Itē qui putat incantationes
F aliquid poſſe, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, non ille in tota anima diligit Deum. Quis autem diligit Deum? qui omne bonum credit apud Deum, & omne bonum credit eſſe Deum, & extra Deum non credit eſſe bonum: Qui omnē virtutem & ſapientiam credit eſſe Deum, & extra Deum nō credit eſſe aliquam ſapientiā, neque virtutē. Qui credit Deum omnia facere, & ſine Deo nihil fieri poſſe: ille tota anima diligit Deū. Quid eſt, in tota mente diligere Deum? Id eſt, vt omnes ſenſus tui qui pertinent ad te, Deo vacent, cuius intellectus Deo miniſtrat, & cuius ſapientia circa Deum eſt, cuius cogitatio ea, quæ ſunt Dei, tractat, cuius memoria quæ ſunt bona recordatur: tota mente

Deum diligere ex tota mente, quid ſit.

A diligit Deum, ſicut ait Apoſtolus: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Cuius autem intellectus quæ ſunt Dei non intelligit, aut non ſecundum Deum ſapit, aut ſcientia illius vana eſt & ſecularis, ſingularis autem recordatio eius nō eſt bona, aut cogitatio diſplicēs Deo: ille nō tota mente diligit Deum. *Hoc eſt primū & maximum mandatum: ſecundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximū tuū ſicut teipſum.* Videtur Chriſtus non ad interrogationem reſpondere. Ille

1. Cor. 14. c.

B enim interrogauit, ꝙ eſt magnū mandatum? puta dixit, diliges dominum. Si voluit & alterū mandatū inducere, debuit minimū dicere, non ſecundum. Nam contra magnum minimum eſt, non ſecundum. Secundum autem ad primum reſpicit. Sed vide quid voluit oſtendere. *Diliges dominum*, & magnum eſt: *diliges autem & proximum*, magnū quidem eſt, primum autem non eſt: & ideo dixit: *Simile eſt.* Conſidera ergo myſterium. Quis eſt pro-

Proximus noſter, quis.

C ximus noſter? Chriſtus, qui ſuſcipiens carnem noſtram, factus eſt proximus nobis, ſicut in parabola illa Chriſtus oſtendit, cū interrogat Phariſæus: *Et quis eſt meus proximus?* Introducit hominem vulneratum à latronibus, & à ſacerdotibus deſpectū, à Samaritanis autē receptum, qui eſt ipſe Chriſtus. Ergo primum mandatum eſt magnum, Deum patrē diligere: ſecundum autem & ſimile eſt, Dei filium diligere, id eſt cognoſcere: ergo filius Dei magnus

Luc. 10. e.

D eſt, ſicut pater. Quicquid enim pater poteſt & filius poteſt. Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed quia omnia filius dante patre poteſt ſicut pater, ideo pater magnus Deus & primus. Flius autem magnus Deus quidem, non tamen primus, ſicut ait Apoſtolus: *Expectantes aduentum magni Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Vt autem ſimpliciter intelligamus proximum noſtrū omnem hominē eſſe fidelē, qui hominē amat fidelem,

ad Tit. 2. d.

E ſimile eſt ſicut qui amat Deum, quia imago Dei eſt homo. Sicut in imagine ſua rex honoratur vel contemnitur, ſic & Deus in homine vel diligitur vel oditur. Non poteſt hominem odire, qui Deum amat: nec poteſt Deum amare, qui hominem odit, ſicut ait Ioannes apoſtolus: *Qui dicit ſe Deum diligere, fratrem autem non diligit, mentitur.* Si enim fratrem quem vides non diligis, Deum quē non vides, quomodo potes diligere? Quis enim honorat

1. Ioa. 4. d.

F regem, contemnit imaginem eius? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? aut ita: quoniam Phariſæi quidem ſciebant quod eſſet magnum mandatū in lege, ſed tentantes interrogabant: volens eis oſtendere, quia non ſufficiebat eis ſolius Dei patris agnitio ad ſalutē, ideò non ſolùm dixit:

Digitized by Google

Diliges dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua: ſed addidit, *diliges proximum tuum ſicut teipſum*, qui erat ipſe. Alioqui ſi ad ſolam interrogationem eorum reſpondiſſet, ſufficeret dicere, diliges dominum Deum: & non addere, & proximum tuum ſicut teipſum: ſecundum quod & alibi dicitur: *Hæc*
Ioan.17.a *eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*. Et
vide quia non dixit, Cognoſces *dominum Deum* A
tuum, ſed *diliges*. quoniam cognoſcere vnum Deum, penè proximũ eſt humanæ naturæ: diligere autem Deũ, religioſi cordis, & recti. Et quicunque dilexerit Deum ex toto corde, non eſt poſſibile vt non perueniat ad filij eius agnitionem, id eſt proximi. Ipſa enim dilectio Dei, quæ in eo habetur, illuminans eum, præſtat ei ducatum, vt poſt patrẽ cognoſcat & filium. *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.*
Qui proximum ſuum diligit, nec falſum te- B
ſtimoniũ dicit de eo quem diligit, nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec concupiſcit rem illus quem diligit, nec mulierem eius inuadit. Sicut odiũ omne malũ ſuggerit, ſic dilectio omine bonum. Vnde ait Apoſtolus: *Eſt*
Gala.5.a *fides quæ per charitatem operatur.* Aut ita: Quoniam de patre & filio omnis prophetarũ & legis prædicatio exiſtebat, per quos prophetas agnoſcens quis proximum ſuũ, hoc eſt filium
Dei, ad primum vel maximum mandatũ per- C
ueniebat, vt diligeret dominum Deũ, melius cognoſcens eum per ipſum. *Congregatis autem Phariſæis interrogauit eos Ieſus, dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Reſpõderunt, Dauid. Et dixit eis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu dominũ eum vocat, ſi filius eius eſt?* Iudæi æſtimantes hominem Chriſtũ tentabant: nec .n. tentaſſent eum, ſi eum filiũ Dei credidiſſent. Volens ergo eis Chriſtus oſtendere, quia cognoſce-
bat fallaciam cordis eorum, & quia non erat D
homo qui tentabatur, ſed Deus quẽ nemo poterat tentare. Nec dicere poterat manifeſtè veritatem de ſe, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne maiorem occaſionem blaſphemiæ inuenientes Iudæi, inſanirent amplius. Tacere autem non poterat veritatẽ, qui ad hoc venerat vt veritatẽ annũciaret. Ideo talẽ interrogationem eis propoſuit, vt eo tacente, ipſa eius interrgatio oſtenderet eis, quia non erat ho-
mo, ſed Deus, dicens: *Et quomodo Dauid eum* E
in ſpiritu dominum vocat? Nunquid poterat dominus eius eſſe, qui ex eo fuerat naſciturus? Puto hanc interrogationem non ſolùm contra Phariſæos, ſed etiã cõtra hæreticos poſuit. Nam ſecundum carnem filius erat Dauid, dominus autem ſecundum diuinitatem. Si ergo ſecundũ carnẽ dixerũt Chriſtũ, dominum Dauid, aut ſecundum carnem iuſſus eſt ſedere ad patris dexteram, ſicut hæretici putant,
æqualitatis mendaciũ componere feſtinantes: F
nunquid Chriſtus Dauid ſe filium denegaſſet, niſi quia poſt Dauid futurus eſſet? Nam filius poteſt nobis eſſe, qui poſt nos futurus eſt. Dominus autem non poteſt eſſe, niſi qui aut nobiſcũ eſt, aut ante nos eſt. Chriſtus ergo ſecundum carnem poſt Dauid eſt, ſecundũ diuinitatem autem ante Dauid. Ergo illũ ſignificabat dominum ſuum, illum ſignificabat iubendum ſedere, qui iam tunc erat vnigenitus Dei. *Et nemo poterat reſpondere ei verbũ, neq; auſus eſt quiſquam ex illa hora eum amplius interrogare.* Confuſio multorũ, facta fuerat diſciplina cunctorum. Nã ſi credimus, quia omnia ibi ſecundum Dei prouidentiam agebantur & dicebantur, intelligimus quoniã non illis deſinen-
A tibus interrogare, Chriſtus deſijt docere: ſed quia Chriſtus deſierat eos iam vlterius velle docere, ideo & illi deſierunt auſi eſſe interrogare. Nam qui mari terminũ poſuit, ipſe audaciæ diaboli aduerſus ſe agentis, quando voluit, tunc finem poſuit.

HOMILIA XLIII
EX CAP. XXIII.

B
Tunc Ieſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos dicens: Super cathedram Moſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt: alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominũ, digito autẽ ſuo nolunt ea mouere. Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. Dilatant .n.
C *phylacteria ſua, & magnificãt fimbrias: amãt autẽ primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi. Vn⁹ eſt .n. magiſter veſter, omnes autẽ vos fratres eſtis. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus enim eſt pater veſter qui in cœlis eſt. Nec vocemini magiſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Qui autẽ ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui*
D *ſe humiliauerit, exaltabitur.*

POſtquam dominus impios ſacerdotes ſuper ſe irruentes, quaſi feroces beſtias, quodam venabulo acutiſſimæ reſponſionis proſtrauit, & incorrigibilem conditionem eorum oſtendit. Nam laici delinquentes facilè emendantur, clerici autem ſi mali fuerint, inemendabiles ſunt. Tunc conuertit ſermonem ſuum ad Apoſtolos, & ad populum,
E dicens: *Super cathedram Moſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi.* Vt illorum confuſio, iſtorum fieret diſciplina. Infructuoſum namque eſt verbum, in quo ſic alter confunditur, vt alter non erudiatur. Nam & Deus non propter malos caſtigationem ſuper terram tranſmittit, ſed propter bonos. Scit enim, quia malos flagella non corrigunt. Sed malos caſtigat, vt corrigat bonos: quia bonus niſi admonitus fuerit, per negligentiam euaneſcit. Sic & Chriſtus, nunquid non potuit
F eorũ interrogationes contemnere? Sed voluit indignos indignè docere, & dignos dignè ædificare. Sicut in ſecularib⁹ in eo quod alter paupereſcit, alter ditatur: & niſi alter deſcenderet, alter non aſcenderet: ſic & in ſpiritualibus, in eo quod alter confunditur, alter emẽdatur.

Caſtigat Deus in terra malos, vt excitentur boni.

Quid

Quid ergo dicit de ſacerdotibus? *Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi*, id eſt multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo quomodò ſedeatis ſuper eam: quia cathedra non facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram: non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum. Nõ omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipiet ab illa: qui malè ſede- A rit, iniuriam facit cathredæ. Ideóq; malus ſacerdos, de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedens, ſi quidem bene vixeris, & bene docueris, omniũ iudex es: ſi autẽ bene docueris, & malè vixeris, tui ſolius condemnator es. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum inſtruis quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & malè viuendo, Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare. Ad populum autem quid? B *Omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundũ verò facta eorum nolite facere*. Id eſt, vos qui ſedetis in eccleſia, quaſi iudices ſacerdotũ, & non auditores: aliena diſcutientes, & propria non cõſiderantes, ex vobiſipſis iudicate de ſacerdotibus. Sicut vos oẽs auditis, & non omnes facitis ꝙ auditis: ſic & ſacerdotes omnes docent, ſed nõ omnes faciunt ꝙ docent. Nam in hominibus dignitas quidem diuerſa eſt, omnium autẽ natura vna eſt. Homines enim ab initio creati C ſunt propter ſe, poſtea autem ordinati ſunt ꝓpter vos. † Propterea ergo natura eorũ, ipſorũ eſt: ordinatio autem eorũ veſtra. † Si bene vixerint, eorum eſt lucrum: ſi bene docuerint, veſtrũ. † Accipite ergo ꝙ veſtrum eſt & nolite diſcutere quod alienum eſt. Sicut enim ſacerdotes etiã infideles docent propter fideles, melius iudicantes propter bonos etiam malos fouere, quam ꝓpter malos etiam bonos negligere: ſic ergo & vos propter bonos ſacerdotes et- D iam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius eſt enim malis iuſta præſtare, quàm bonis iuſta ſubtrahere. Frequenter .n. & de homine malo bona doctrina ꝓcedit. Ecce enim & vilis terra pretioſum aurum ꝓducit. Nunquid propter terram vilem, pretioſum aurum contemnitur? Non: ſed ſicut aurum eligitur & terra relinquitur, ſic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Nam vt apibus herbæ neceſſariæ non ſunt, ſed flo- E res herbarum: flores .n. illæ colligunt, herbas verò relinquunt: Sic & vos flores doctrinę colligite, & conuerſationem relinquite, vt quaſi inutilis herba areſcat. Fidem prædicant, & infideliter agunt. Pacem alijs dant, & ſibi nõ habent. Veritatem laudant, & mendacia diligunt. Auaritiam caſtigant, & auaritiam exercent. Quia ergo ſcire bonũ & malum, in natura poſitum eſt, facere autẽ in voluntate: ideo benedicere, omnium eſt: bene autẽ facere, paucorum. F Legi aliquem ſic interpretantem hunc locum: Quoniam, inquit, ſuper cathedrã Moſi: id eſt, in honore & gradu, in quo fuerat Moſes, paulatim ad peius redacti, conſtituti ſunt contra meritũ ſuum ſcribæ & Phariſæi indigni, qui legem prophetantem de Chriſto venturo prædicabant quidem alijs, ipſi autem nõ recipiebant præſentem: ꝓpter hoc hortabatur populũ audire legem, q̃ prædicabant, & facere, id eſt credere in Chriſtum prædicatum a lege, & non imitari ſcribas & Phariſæos incredulos, prædicantes in lege de Chriſto, & non credentes in eum. Et reddit cauſam, vt quid prædicabant quidem in lege Chriſtum venturum, & non credebant in eum: quia omnia opera ſua facie- A bant, vt ab hominibus viderentur. Id eſt, quia nõ verè prædicabãt Chriſtum venturũ, deſiderantes ipſius Chriſti aduentum, quem p̃dicabant: ſed ꝓpter hoc ſolùm, vt prædicatores & traditores eſſe legis ab hominibus viderentur. Simile propoſitũ habent omnes, qui iuſtitiam Dei docent, & non faciunt: quia non docent verè ipſam iuſtitiam Dei, non amantes q̃ docent: ſed propter hoc ſolùm, vt doctores eſſe iuſtitiæ Dei ab hominibus videantur. Nunquã B audiſtis aliquem de conſummatione mundi, & de futuro Chriſti iudicio eleganter tradentem ſcripturas? Et ſi conſideres vitam eius, intelliges quia ſicut latro non deſiderat aſpicere faciem iudicis terreni, ſic nec ille deſiderat ad Chriſti venire iudicium. *Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt ſuper humeros hominum, ipſi autem digito ſuo nolunt ea mouere*. Quantùm ad Phariſæos quidem & ſcribas, de quibus loquitur, onera grauia C & importabilia, dicit legis mandata, maximè quæ dederat eis Deus propter peccatum vituli adorati, quæ ſcribæ & Phariſæi docebant, ſuadentes populo ſecundum mandata viuere legis, & non venire ad facilem & delectabilem gratiam Chriſti. De quibus oneroſis mandatis & Dominus ſuprà dicit, exhortans populum Iudæorum: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego vobis requiem dabo*. Et Petrus in Actibus Apoſtolorum di- D cit: *Et vos quid tentatis Deum, & vultis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus? ſed per gratiam Chriſti credimus ſalui fieri*. Erant enim quidam qui onera legis quibuſdam rationibus fabuloſis commendantes auditoribus ſuis, quaſi vincula ſuper humeros cordis eorum alligabant: vt quaſi rationis vinculo conſtricti, non eijcerent ea à ſe: ipſi autem nec ex modica parte ea implebant: id eſt, nõ dicam E plena opere ſuo, ſed nec modico tactu, hoc eſt digito. Secundum conſequentiam autem, tales ſunt etiam nunc ſacerdotes, qui omnem iuſtitiam populo mandant, & ipſi nec modicè ſeruant, videlicet non vt facientes ſint iuſti, ſed vt docentes appareant iuſti. Tales ſunt & qui graue pondus venientibꝰ ad pœnitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt: & ſic dum pœna pœnitentię præſentis fugitur, contemnitur pœna peccati futuri. Si enim faſcem F ſuper humeros adoleſcentis, q̃ non poteſt baiulare, poſueris: neceſſe habet vt aut faſcem reijciat, aut ſub pondere confringatur: Sic & homini, cui graue pondus pœnitentiæ ponis: neceſſe eſt, vt aut pœnitentiam tuam reijciat: aut ſuſcipiens, dum ſufferre nõ poteſt ſcandalizatus amplius peccet. Deinde & ſi erramus,

Margin notes: † nos. † noſtra. † noſtrũ. Supr. 11. d. Act. 15. c.

modicam pœnitentiam imponentes: nónne melius eſt ꝓpter miſericordiam rationem dare, quàm propter crudelitatem? Vbi enim paterfamiliâs largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, vt quid ſacerdos eius auſterus? Vis apparere ſanctus? circa tuam vitam eſto auſterus, circa alienam autem benignus. Audiant te homines parua mandátem, & grandia videant facientem. Talis eſt autem ſacerdos, qui ſibi indulget, & ab A alijs grauia exigit: quemadmodum malus deſcriptor tributi in ciuitate, qui ſe reuelat, & onerat impotentes. *Omnia autem opera ſua faciunt, vt ab hominibus videantur.* Poſtquam ſuprà ſacerdotũ, & Phariſæorum, & Sadducæorum cõtentionibus vexatus eſt: in ſuis autem reſpõſionibus non auditus, cõuertens ſe ſicut audiuimus, docuit tales doctores audiendos eſſe non imitandos. Nunc autem vult oſtendere cauſam, propter q̃ non poterant credere B Chriſto: hoc eſt, quia omnia faciebant, vt ab hominib' videantur. Impoſſibile eſt enim, vt credant Chriſto cœleſtia prædicanti, qui gloriam hominũ concupiſcunt terrenã, ſicut alibi

Ioan. 5. g ipſe dicit: *Quomodo poteſtis credere, gloriam quærentes ab inuicem, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?* In omni re, ex ipſa re naſcitur quod exterminet rem: vtputa in ligno, ex ipſo ligno naſcitur vermis, qui exterminat lignum. Ex veſtimento naſcitur tinea, quæ comedit C veſtimentum. Ex oleribus naſcitur vermis, qui olera vniuerſa corrumpit: Sic & in ſpiritualibus, ex ipſo propoſito eorum ſpirituali accipit occaſionem inimicus, vnde eis retia texit: quia à ſeipſo nihil agere poteſt, niſi occaſionem à nobis acceperit. Ideo vnumquenque hominem aggreditur ſecundum conditionem & ſtatum, quem inuenerit circa eum: Vtputa inter bellatores naſcitur de virtute contentio: in dignitoſis, de ambitione honoris ſurgit in- D uidia: inter diuites de acquiſitione fit zelus. Quid dicam? inter ipſos thymelicos, qui exercent vana ludibria, de ipſis ludibrijs ſibi inuicem aduerſantur, vt qui peius deridetur, melior exiſtimetur. Ideo & ſacerdotes qui poſiti ſunt ad ornamentum populi, & ad ædificationem ſanctitatis, ex ipſo miniſterio eorum accipit colorem diabolus, & corrumpit bonũ miniſterium eorũ, vt hoc ipſum bonum, dum ꝓpter homines fit, fiat malũ. Tolle ergo hoc vi- E tium de clero, ne velint hominibus placere, & ſine labore omnia vitia reſecantur. Ex hoc vitio naſcitur, vt ne velint inter ſe meliorẽ habere, ſicut Iudæi Chriſtũ. Non enim neſcientes eum Dei filiũ eſſe occiderunt, ſed habere eum talem non ſuſtinentes, ſicut & prophetat de

Sap. 2. c. illis Salomon: *Venite circumueniamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis, & improperat nobis peccata legis.* Ex hoc vitio naſcitur, vt clerici peccantes, difficilè pœnitentiam agant. Eru- F beſcit enim aliquando reus videri, qui ſemper fuerat iudex. *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbriam veſtimentorum ſuorum.* Puto quod illorum tunc ſcribarũ & Phariſæorum exemplo, & nũc multi aliqua nomina Hebraica angelorum confingunt, & ſcribunt, & alligant ſibi, quæ non intelligentib' linguam Hebraicam quaſi metuenda videntur. Sic ergo & iſti vani ſunt, ſicut illi fuerunt: quoniã perſonæ illorũ de mundo receſſerunt, non mores. De hominibus itaq; noſtri temporis exponentes, de illis videmur exponere. Ergo ſacerdotes ex eo, quod ab hominibus volunt videri iuſti, phylacteria alligant circa collum, quidam verò partem aliq̃ euangelij ſcriptam. Dic ſa- A cerdos inſipiens, nónne quotidie euangelium in eccleſia legitur, & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus poſita euangelia nihil proſunt, quomodo eum poterunt circa collum ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virtus euangelij, *Euangelij virtus vbi.* in figuris literarũ, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collũ ſuſpenſa. Alij autem qui ſanctiores ſe oſtendere volũt hominibus, partem B fimbriæ aut capillorũ ſuorũ alligant, & ſuſpendunt. O impietas, maiorem ſanctitatem in ſuis veſtimentis volunt oſtendere, quã in corpore Chriſti: vt qui corpus eius manducans ſanatus non fuerit, fimbriæ eius ſanctitate ſaluetur, vt deſperans de miſericordia Dei, cõfidat in veſte hominis. Et quid Paulus? non da- *Act. 19.* bat ſudaria ſua & ſemicinctia ſua, vt ſaluarentur infirmi? Etiam antequam Dei notitia in hominibus eſſet, ratio erat vt per ſanctitatem C hominum, Dei potentia cognoſceretur: nunc autem inſania eſt. Nam poſtq̃ Dei potentiam cognouerimus, quid neceſſarium eſt, vt hominum potẽtiam cognoſcamus? Nam qui neceſſarium non habet, vt Deum oſtendat per ſuam ſanctitatem, & hoc facit: ſine dubio ſe feſtinat oſtendere, non Deum. Alius autem ſic interpretatur hunc locum: quia per obſeruationes, inquit, quorundam dierum dilatant verba ſua, quaſi phylacteria: & oſtendunt populo D ea aſſiduè prædicantes, quaſi conſeruatoria legis & ſalutis eorum: quales erant de quibus Chriſtus dicebat: *Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* *Mat. 15. a* Fimbrias autem veſtimentorum magnificatas, dicit ſupereminentias eorundem mandatorum magnificatas. Quando enim per minimas illas, & ſuperfluas obſeruationes iuſtitiarum ſuarum laudant eximias, & valde Deo placentes, fimbrias veſtimentorum ſuorum E magnificant. *Amant enim primos recubitus in conuiuijs.* Hęc ſi ſpiritualiter intelligantur, ædificant: ſi verò corporaliter, non ſolùm non ædificãt, ſed adhuc magis deſtruunt. Quomodo? Pone aliquem eſſe corde iactantem, audientem laudabile eſſe in vltimo loco diſcumbere, diſcumbit poſt omnes: & non ſolùm tunc iactantiam cordis non dimittit, ſed adhuc aliam iactantiam humilitatis acquirit: vt q vult videri iuſtus, etiam humilis videatur ab alijs. F Quanti enim ſunt ſuperbi, qui corpore quidem in nouiſſimo recumbunt, cordis autem elatione videntur ſibi in cornu recumbere? Et quanti ſunt humiles in cornu recumbentes, & conſcientia ſe exiſtimant in vltimo eſſe? Quid *Ioan. 4. d. 1. Cor. 14. g.* ergo? *Deus ſpiritus eſt*, non ad carnem loquitur, ſed ad ſpiritum. Caro enim ſpiritualia

non

nonintelligit, dicente Apoſtolo: *Si quis ſpiritualis eſt inter vos, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.* Si ergo ſpiritus ad ſpiritum dicit ſpiritualiter non carnaliter dicit. Non enim tantum curat Deus, vbi corpus hominis iaceat, ſed in qua parte mens conſcientiæ ſit collocata. Ergo quod iubet nobis in vltimo loco dominus recumbere: nõ ſolum ſic iubet, vt corpore nouiſſimo iaceamus, ſed
A etiam animo, vt nouiſſimos nos eſſe omnium iudicemus. Nam ſine cauſa loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert. Vnde non vituperat eos, qui in primo loco recumbunt: ſed eos qui amant primos diſcubitus: ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum. *Et ſalutationes in foro.* Primas ſalutationes non ſolum in tempore, ſed etiam in voce: non ſolum in voce, ſed etiam in corpore: non ſolùm in corpore, ſed etiam in loco: id eſt, non ſo-
B lùm exigunt, vt prius illos ſalutemus, ſed etiam cum voce clamantes, *Aue rabbi*: non ſolùm hoc, ſed etiã vt flexis capitibus, ac nudatis, & in publico ad genua eorum nos incuruemus. *Et vocari ab hominibus rabbi.* Id eſt, vocari volunt, non eſſe: nomen appetunt, & officium negligunt. Quomodo enim poteſt eſſe magiſter, qui diſcipulum non habet? Da ergo operam, & inuenies fructum: acquire diſcipulum, & eſto magiſter. *Vos autem nolite vocari*
C *rabbi.* Ne quod Deo debetur, vobis ſumatis. Nolite & alios vocare rabbi, ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines diſcerent, qui habent doctores: nunc autem quia homo non docet, ſed Deus, multi quidem docentur, pauci autem diſcunt. Homo enim non intellectum homini præſtat docendo, ſed à Deo præſtitum
D per admonitionem exercet. Doctrina enim cotis habet officium. Sicut enim cos non facit ferrum, ſed acuit: & ſicut ſine cauſa ferrum acutum acuitur, ita ſine cauſa homo ſenſatus docetur. Maximè vos qui ſpirituales eſtis, quomodo vocatis vobis terrenum magiſtrum? Nunquid carnalis doctrina diſciplinam generat ſpiritualem? Scriptum eſt enim: *Beatus homo, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.* (Pſal. 93. a.) *Et patrem nolite vocare vobis ſu-*
E *per terram*, quia non eſtis filij terreni. Ex quo enim cœleſtem te eſſe profeſſus es, ex quo patrem tibi vocaſti de cœlo, dicens: *Pater noſter qui es in cœlis*, (Supr. 6. b. & Luc. 11. a.) ac ex quo te cœleſtem eſſe profeſſus es, patrem vocando Deum: turpe eſt, vt iterum te profitearis terrenum, patrem tibi vocando ſuper terram. Ecce enim in arbore, quanuis plurimos ramos producat, tamen omnium ramorum vna dicitur radix: ſic & in mundo, quanuis homo hominem gene-
F ret, tamẽ vnus eſt pater qui omnes creauit. Nã & nos filij fratres ſumus patrum noſtrorũ, quia non ab ipſis nati ſumus, ſed per ipſos, id eſt, nõ initium vitæ ex eis habemus, ſed tranſitum vitæ per eos accepimus. *Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* In conuiuio enim hoc nuptiali, id eſt in hac Dei vocatione primos diſcubitus ſibi defendebant Iudæi: humiliati autem facti ſunt poſt gentes nouiſſimi, & gentes quæ contra meritum ſuum ſe vocatas intelligebant, factæ ſunt ante Iudæos, qui illis quidem erant in tempore primi: quia non prima vocatio eſt conſideranda, ſed dignitoſior. Illi enim ad prandium mediocre inuitati ſunt, iſti autem ad cœnam magnam. Illorum inuitatores prophetæ fuerunt, iſtorum autem ipſe filius, qui erat cauſa conuiuij. Illorum delectio apud Deum ex patribus erat, iſtorum autem ex fide ipſorum. Ideo alibi tangens Iudæos dicebat: *Tu autem cum vocatus fueris ad nuptias* (id eſt, nuptias Chriſti) *noli recumbere in loco priori.* (Luc. 14. b.)

HOMILIA XLIV.
Ex cap. XXIII.

Væ vobis autem ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui deuoratis domos viduarum, &c.

SExus mulierum incautus & mollis eſt. Incautus quidem, quia non omnia quæ videt aut audit, cum ſapientia & ratione conſiderat: mollis autem, quia facilè flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Virilis autem ſexus cautior eſt & durior. Cautior quidem, quia omnia quæ videt diſcutit ratione: durior autẽ, quia nec de malo facilè inclinatur ad bonũ, nec de bono facilè reuocatur ad malum: nam ſequitur rationem. Ideo autem durior, quia rationabilior. Hæc autem præmiſimus, vt oſtẽdamus mulieres incautas & faciles. Propterea (Contrà impoſtores ſanctitatis.) impoſtores ſanctitatis circa mulieres facilè ſe conſtringunt, quia nec intelligere impoſturas eorum facilè poſſunt mulieres, cum ſint incautæ: & ad dilectionem eorum religionis gratia facilè inclinantur, cum ſint molles corde. Maximè tamẽ permanent cum viduis mulieribus, propter duas cauſas. Primum, quia virita mulier nec facilè decipitur, habens conſiliatorem virum: deinde nec facilè de facultatibus ſuis aliquid eis dat, cum ſit in poteſtate viri: viduæ autem facilè decipiuntur, non habentes conſiliatorem virum, & facilè de rebus ſuis talibus præſtant, cum ſint nullius poteſtati ſubiectæ. Propterea ergo dum Iudaicos ſacerdotes confundit, Chriſtianos monet, vt non cum viduis mulieribus amplius permaneant, quàm cum cæteris: quia etſi voluntas permanendi mala non fuerit, tamẽ ſuſpicio eſt mala. *Væ vobis, qui deuoratis domos viduarum, orationẽ lõga orantes.* Qui auaritiam veſtrã religionis colore depingitis, & quaſi diabolo Chriſti arma præſtatis, vt ametur iniquitas dum pietas æſtimatur, qui longis orationibus quaſi magnis retibus viduarum facultates piſcatis. Ob id dupliciter rei. Primum quidem pro eo quòd eſtis iniqui: alterum, pro eo quod figmẽtum aſſumitis ſanctitatis. *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines.* Vult enim Dominus oſtendere ſacerdotes Iudæorum omnia auaritiæ cauſa facere,

qui

qui per ſcripturas quidem Chriſti cognoſcebant aduentum. Conſiderabant autem, quoniam & ſi Chriſtus creditus fuiſſet, conſuetudo ſacrificiorum offerẽdorum fuerat extinguenda, & ſacrificium iuſtitiæ valiturum: ſicut de *Pſal. 28. a.* vtriſque propheta teſtatur, dicens: *Afferte domino gloriam & honorem. Tollite hoſtias, & introite in atria eius.* Ideo peruerſa interpretatione ante conſpectum populi claudebant ianuam legis & prophetarum, qui de aduentu A Chriſti manifeſtiſſime prædixerunt, vt à fide Chriſti homines ſepararent, timentes ne fortè credito Chriſto, ipſi ſacrificiorum oblationibus fraudarentur. Magis enim cupiebant, vt lege manente, in vſu eſſent ſacrificia, quib⁹ ipſi ditabantur, non Deus: quam legẽ ceſſante, ſacrificium iuſtitiæ veniret in vſum quo Deus delectatur, & homines iuſtificabantur. *Regnum cœlorum dicuntur ſcripturæ.* Regnum .n. cœlorum dicuntur ſcripturæ, q͂a in illis inſertũ eſt regnũ cœlorum. Ianua eorũ, B intellectus earum. Vel regnum eſt beatitudo cœleſtis, ianua autem eius eſt ſcriptura ꝑ quam introitur ad eam. Clauicularij autem ſunt ſacerdotes, quibus creditum eſt verbum docendi, & interpretandi ſcripturas. Clauis autem eſt verbum ſcientiæ ſcripturarũ, per quam aperitur hominibus ianua veritatis. Adapertio autem eſt interpretatio vera. Videte quia non dixit: *Væ vobis, qui* non aperitis *regnum cælorum*: ſed, qui *clauditis*. Ergo non ſunt ſcripturæ clauſæ, ſed obſcuræ quidem, vt cum labore inueniantur: non autem clauſæ, vt nullo *2. Pet. 1. d.* modo inueniantur. Propterea dicit Petrus in epiſtola ſua, de ſcripturarum obſcuritate: *quia non ſicut voluit homo, locutus eſt ſpiritus: ſed ſicut voluit ſpiritus, ita locutus eſt homo.* Ratio autem obſcuritatis multiplex eſt, tamen ſatisfactionis *Scriptura ſacræ quare obſcura.* cauſas dicimus duas. Primum, quia Deus alios voluit eſſe doctores, alios diſcipulos. Si autem omnes omnia ſcirent, doctor neceſſarius non erat, & ideo eſſet rerum ordo confuſus. Nam ad eos quidem quos voluit eſſe doctores, ſic *Eſa. 40. d.* Deus dicit per Eſaiam prophetam: *Loquimini ſacerdotes in cordibus populi.* Ad eos autem quos voluit diſcendo cognoſcere myſteria veritatis, ſic dicit in Cantico: *Deut. 32. a.* *Interroga patrem tuum, & dicet tibi: presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi.* Et ſicut ſacerdotes, niſi omnem veritatem manifeſtauerint in populo, dabunt rationem in die iudicij, ſicut dicit dominus ad Ezechielem: *Eze. 3. d.* *Ecce ſpeculatorem te poſui domus Iſrael, ſi non dixeris impio, vt à viis ſuis prauis diſcedat, ipſe quidem in ſuis peccatis morietur, animam autem eius de manu tua requiram.* Sic & populus à ſacerdotibus niſi didicerit & cognouerit veritatem, dabit rationem in die iudicij. Sic *Prou. 1. c.* enim dicit ſapientia ad populum: *Et extendebam ſermones meos, Et non audiebatis ideo & ego in veſtra perditione ridebo.* Sicut enim paterfamilias cellarium, aut veſtiariũ ſuum non habet expoſitum cunctis, ſed alios quidem habet in domo qui dant, alios autem qui accipiunt: ſic & in domo Dei alij ſunt qui docent, alij qui diſcunt. Deinde obſcurata eſt notitia veritatis, ne non tam vtilis inueniatur, quam contemptibilis. Contemptibilis enim eſt, ſi ab illis intelligatur, à quibus nec amatur, nec cuſtoditur. Non ergo abſcondita eſt in ſcripturis veritas, ſed obſcura: non vt non inueniant eam qui quærunt eam, ſed vt non inueniant eam, qui quærere eam nolunt: vt ad illorum quidem gloriam pertineat, qui inueniunt eam, quia deſiderauerunt eam, & quæſierunt, & inuenierunt: ad illorum autem cõdemnationem qui nõ inueniunt eam, quia nec A deſiderauerunt eam, nec quæſierunt, nec inuenerunt. Nec poteſt eis eſſe excuſatio condemnations ignorantiæ veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi voluntas. Nam ſi veritas, ſalus, & vita eſt cognoſcentium ſe, magis debet quæri q̃ quærere. Quomodo claudebant ſcripturas ſacerdotes? Aliud pro alio interpretantes, vt puta dicit Eſaias: *Ipſe veniet dominus, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, &* *Eſa. 35. b.* B *lingua mutorum diſerta erit*: Hæc ſigna erunt aduentus Chriſti. Quando ergo dominus mutum ſanauit, & ſurdum, Iudæi peruerſa adinuentione dicebant: *Hic non eijcit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum*: vt auerterent po- *Supr. 12. & Luc. 11. b.* pulum à fide ipſius. Aut certè claudebant ianuam veritatis, quando poſuerunt decretum, vt ſi quis diceret eum filium Dei, fieret extra ſynagogam: ſic & modò hæretici ſacerdotes claudunt ianuam veritatis. Sciunt enim quo- C niam ſi manifeſtata fuerit veritas, eorum eccleſia eſt relinquenda, & ipſi de ſacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando legunt in populo ſuo aliquid tale: *Qui me miſit, maior me eſt*: peruerſa interpretatione claudunt ianuam veritatis, dicentes filium minorem patre, cùm ſecundum diſpenſationem carnis dicatur minor. Et nec ipſi intrant in veritatem ſcripturæ, propter auaritiam: neque alios intrare permittunt, propter D ignorantiam. Quid ergo? ignorans popul⁹ excuſabilis erit? Abſit. Si .n. veſtimenta empturus, gyras vnum negociatorem & alterum, & vbi meliores veſtes inueneris, & pretio viliori, ab illo comparas: quomodo nõ oportet populum circuire omnes doctores, & inquirere vbi ſyncera veritas Chriſti venundatur, & vbi corrupta, & omniũ confeſſiones cognoſcere & veriorem eligere plus q̃ veſtimentum? Dicit Apoſtolus: *Omnia probate, & quod bonum eſt tene-* *1. Theſ. 5. d.* E *te.* Aut ſi propter vtilitatem aliq̃, vel neceſſitatem mundialem, ꝓficiſci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras, nunquid propter ignorantiam viæ diſcedis à profectione propoſita? Non, ſed experiris nunc iſtam viam, nunc illam: & quos interroges, quæris: & cum inueneris, rogas, & poſtulas vt ſemitam diſcas. Et ſi velles ſcripturarũ ingredi veritatem, nunc peteres orationibus, nunc quæreres in ſcripturis, nunc pulſares bonis operibus; nunc inter- F rogares ſacerdotes, nunc iſtos, nunc illos, non inueſtigas q̃ veri ſint clauicularij ſcripturarũ, qui falſi. Sed iſta non fiunt, quia verbũ Dei non creditur: quia nec promiſſio beatitudinis eius deſideratur, nec iudicium comminationis eius timetur. *Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum*

proſe-

Digitized by Google

proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quàm vos eſtis. Iudæi enim vbicunque videant Gẽtiles, ꝓpoſita quæſtione de veritate vnius Dei, & vanitate idolorũ facilè diſputantes vincebant. Non .n. labor eſt contra vanitatem idolorũ manifeſtam, vnius Dei dicere veritatem, cum ille q dicit magis adiuuetur ab ea q̄ adiuuet eam: tamẽ corrigebãt eum fortè, ſed non propter gloriam Dei, vt additis cultoribus honoretur Deus: nec propter miſericordiam volentes eum ſaluare quem docebant, ſed aut propter auaritiam, vt additis in ſynagoga Iudæis, ſacrificiorum adderetur oblatio: aut propter vanam gloriam, propter hoc ipſum vt videantur Gentilem corrigere potuiſſe: ſicut & nunc faciunt hæretici ſacerdotes, aut ꝓmiſſionibus corrumpunt, aut minis terrent: non propter gloriam Dei, neq; de ignorantia hominũ dolentes, ſed aut propter auaritiam, aut gloriam vanã, vt videantur aliquos potuiſſe corrigere. Sed qui propter Deum aliquem vult corrigere, aut qui propter vanitatẽ, ex ipſis actibus docentis oſtenditur. Quando enim ipſe in ſanctitate conuerſatur, cognoſce, qm̃ errantem propter Deum corrigere vult: ſi autem ipſe in malis verſatur, quomodo alterũ propter Deum corrigere valet ad bonũ? Nunquid magis miſericors poteſt eſſe aliquis alteri, quam ſibi? Aut qui ſeipſum mergit in gurgitem peccatorum, quomodo alterum de peccatis valet eripere? *Facitis autem eum filium gehennæ duplo, quàm vos eſtis.* Nam qui fortè ſub cultura idolorum conſtitutus, vel ꝓpter alios homines iuſtitiam ſeruabat, factus ſub Deo: malorum magiſtrorum prouocatus exemplo, fit peior magiſtris, & ſic impietas diſcipulorum imputatur magiſtris. Aut ſic: omnis Gentilis in ſimplo eſt filius gehennæ, quia idolorũ eſt cultor. Item Iudæi im ſimplo erant filij gehennę, quia non credebant in Chriſtum. Quicunq; ergo ex Gentibus adiungebatur Iudæis, non ſolum non iuſtificabatur: nec enim iuſtificabatur aliquis, niſi per fidem Chriſti, maximè poſt aduentum ipſius: ſed adhuc inſtruebatur exemplo ſcribarum & Phariſęorum diſcredere Chriſto, & blaſphemare eum, quemadmodum & illi: & ſic fiebat duplo filius gehennæ. Primum quidem, quia idolorum fuerat cultor. Deinde, quia factus fuerat blaſphemator Chriſti, & interfector. Sicut & nunc, qui tranſit ad hæreſes, duplo fit filius gehẽnæ. Primum quidem, quia veritatem quam tenebat, reliquit. Deinde, quia factus eſt aduerſarius veritatis. Qui enim in erroribus natus eſt, & in erroribus permanet, in ſimplo eſt filius gehennæ: qui autem natus in veritate, ꝓpter aliquam cauſam mũdialem ad perfidiam migrat, duplo fit filius gehennæ. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicunque iurauerit per templum nihil eſt: qui autem iurauerit per aurum templi, debet.* Templum .n. vel altare ad gloriam Dei pertinet, & ad hominũ ſpiritualium ſalutem: aurũ autem quod eſt in templo, vel bonum quod eſt ſuper altare, ad gloriam quidẽ Dei pertinet: & ipſum tamen aurum, vel donũ magis ad delectationem hominum, & ad vtilitatem ſacerdotum offertur ſuper altare. Iudæi ergo aurũm, quo ipſi delectabantur, & dona quibus ipſi paſcebãtur, ſanctiora dicebant eſſe, quã ipſum templum & altare: vt homines promptiores fierẽt ad offerenda dona, q̄ ad preces fundendas in templo, aut iuſtitias faciendas. Multa enim & modò Chriſtiani ſimpliciter, & inſipienter ſic intelligunt. Ecce enim ſi aliqua fuerit cauſa, modicũ videtur facere, qui iurat per Deum: q̃

A autem iurat per euangelium, magis aliquid feciſſe videtur: quib' ſimiliter dicendũ eſt: ſtulti, ſcripturæ ſanctæ propter Deum ſunt, nõ Deus propter ſcripturas. Maior enim Deus, qui ſanctificat euangelium, quàm euangelium quod ſanctificatur à Deo. *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudiciũ, & miſericordiam, & fidẽ.* Quoniam ſcribarũ & Phariſęorũ ad quos loquebatur, q dam

B erant ſacerdotes, quidã autem populares: non congruum exiſtimo, ſi duplicem huius loci faciamus traditionem: vt vna quidem pertineat ad populares, qui decimas dant: altera autem ad ſacerdotes, qui decimas accipiunt. Et enim ipſe ſermo dubius eſt, qui dicit: *Væ vobis, qui decimatis.* Nam & qui accipit decimas, rectè decimare videtur, & qui dat. Scribæ ergo & Phariſæi minimorũ olerum decimas dabant, vt per hoc videntes eos, dicerent omnes: Putas quo-

C modo omniũ rerũ ſuarum decimas offerre nõ ꝑtermittunt: q a etiam contemptibilium olerũ decimas dare non negligunt? Putas quomodo ſecundũ omnia Dei præcepta, vita eorum eſt cõſummata, vt ne in modicis his negligere acquieſcat? Quod nõ erat verum. Nam minimarum quidẽ rerum decimas offerebant, oſtendendæ religionis gratia, in iudicijs autem erãt iniuſti, in fratres ſine miſericordia, in Deum ſemper increduli. *Quas ſimulationes eorum ar-*

D *guens dominus, hæc dicit & adiungit: Hypocritæ liquãtes culicem, camelum autem glutientes.* Quoniam à modicis quidẽ delictis ſe abſtinebant, quæ fieri ſolent ex decimis nõ oblatis: magna autẽ mala alacriter cõmittebãt: qualia ſunt, iniuſtũ iudicium iudicare, in proximos ſuos odia exercere, in Deum incredulum eſſe. In cauſa autem ſcribarum & Phariſæorũ illorum cadunt multi. Et nunc qui videntur quidem eccleſiam honorare, pauperes cõſolari, in iudicio autem ſedẽtes,

E aut ſecundũ perſonarum acceptionem iudicãt, aut ſecundũ differentiã munerũ: inter ſeipſos lites quotidianas exercent, & odia ſine fine, ꝑponentes ſemper auaritiam charitati. In fide autem ſemper infirmi ſunt, quia inter Chriſtianos & hęreticos nullam differentiam arbitrantur: ſicut & meretrix mulier adulterũ idipſum putat & virum. Et ipſi ergo hypocritæ ſunt, & culicem liquant, modicũ repellentes peccatũ: & camelũ glutiunt, maxima & peſſima cõmit-

F tentes. Nunc veniamus ad ſacerdotes. Scimus quia ſeruare iuſtitiam, & facere miſericordiã, & habere fidẽ, propter gloriã ſuam Deus mandauit: decimas autem offerre Deo, ꝓpter vtilitatem ſacerdotũ: vt ſacerdotes quidem populo in ſpiritualibus obſequantur, populi autẽ in carnalibus ſacerdotibus ſubminiſtrarent.

Sacer-

Sacerdotum auaritia notatur.

Sacerdotes ergo auaritia pleni, ſi quis de popu-
lo decimas non obtuliſſet, ita eũ corripiebant,
quaſi magnum crimen feciſſet, quia decimam
alicuius rei vel ſaltem minimæ non obtuliſſet:
ſi quis autem de populo in Deum peccabat,
aut lædebat aliquem, aut aliquid tale facie-
bat, nemo curabat corripere eũ, quaſi nullam
culpam feciſſet, quia in Deum peccabat. Et de
ſuo quidem lucro ſolicitè agebant, de gloria
autẽ Dei, & ſalute dominũ negligebant. Ideo A
dicit de eis: Væ vobis qui decimas etiam re-
rum minimarũ exigitis à populo, & miſericor-
diam & iuſtitiam non facientes populum non
admonetis. Sic enim & modo fit. Ecce enim
epiſcopus, ſi debitum honoris non acceperit
à preſbytero, aut presbyter ſi non acceperit à
diacono, aut diaconus à lectore, iraſcitur, &
turbatur: ſi autem viderit aut epiſcopus preſ-
byterum, aut presbyter diaconum, circa eccle-
ſiæ obſequium non permanentem, aut aliâs B
peccantem in Deum, neque iraſcitur ei, neque
curat: quia omnes quidẽ de ſuo honore ſoliciti
ſunt, de honore autẽ Dei nullus. Et portiones
quiſque ſuas ſecundum dignitatẽ ſuã vigilan-
ter aſpiciunt, & defendunt, & ſecundũ dignita-
tem ſuam curam impendere circa obſequium
eccleſiæ non attendunt. Si populus decimas
nõ obtulerit, murmurant omnes: & ſi peccan-
tem populũ viderint, nemo murmurat contra
† *eis.* eum. † Quàm cõpendioſè in tribus his cõple- C
xus eſt, & conditiones hominum, & quæ ne-
ceſſaria ſunt hominibus ad ſalutem? Omnes
enim homines aut iudices ſunt, ſiue ſpiritua-
les, ſiue mundiales, aut ſub iudicibus ſunt: &
omnibus generaliter hominibus tã iudicibus,
quam his qui iudicantur, duo hæc neceſſaria
ſunt ad ſalutem, fides vera, & opera bona. Di-
cens ergo *Iudiciũ*: tetigit eos qui iudicant, ſiue
mundiales iudices, qui præſunt mundo: ſiue
ſpirituales, q̃ præſident eccleſijs, vt iuſtũ iudi- D
cium iudicent. Hæc eſt enim eorum prima iu-
ſtitia, vt ſi verè, aut iudices mundiales loquun-
tur iuſtitiam, aut iudices ſpirituales. Si verò
loquuntur iuſtitiã in eccleſia, p hoc oſtenditur
ſi iuſtè iudicarint, dicente propheta: *Si verè
vtique iuſtitiam loquimini, iuſtè iudicate filij homi-
num.* Si autem non iudicauerint iuſtum iu-
dicium, non in veritate loquuntur iuſtitiã, ſed
in labijs tantum. Dicens autẽ, *Fidem*: admonet
omnes in fide viuere Dei. Dicens verò: *Mi- E
ſericordiam*: conuerſationem bonam omnibus
prædicauit. Nã ſiue abſtinẽtia à malis, ſiue opus
bonarum rerum per miſericordiam conſerua-
tur. Nam & nõ facere & homini quæ pati non
vult, & facere quæ ſibi fieri vult, vtrumque
miſericordiæ eſt. *Duces cæci, liquantes culicẽ, ca-
melum autem glutientes.* Omnes ergo ſacerdotes,
qui ꝓpter non oblatas populi decimas curant,
& docent populũ, & corripiunt, & alia peiora
eorum peccata videntes, tacent: ipſi ſunt qui F
docent populum ſuo exemplo liquare culi-
cem, & camelum glutire: id eſt, à modico qui-
dem peccato ſe abſtinere, maiora autem com-
mittere. *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, qui
emundatis quod foris eſt calicis & paropſidis.* Quo-
niam in ſpecie calicis & paropſidis homines
dicit, manifeſtũ eſt ex eo quod addidit, dicens:
Ab intus autem pleni eſtis rapina & iniquitate.
Iudæi enim quotieſcunque ingreſſuri erant
in templum, aut ſacrificia oblaturi per dies
feſtos, & ſeipſos, & veſtimenta ſua, & vten-
ſilia lauabant, & à peccatis nemo ſeipſum pur-
gabat, cùm Deus neque corporis mundiciam
laudet, neque ſordes condemnet. Pone tamen,
quia Deus odit ſordes corporũ & rerũ, & vaſo-
A rum. Si ergo rerum ſordes odit & aut vis, aut
non vis, neceſſe eſt vt ipſo vſu ſordidentur:
quantò magis Deus ſordes conſcientiæ horret?
quam ſi volumus, ſemper mundam ſeruamus.
Non ergo vaſa lauanda ſunt aquis, ſed conſci-
entiæ precibus. *O Phariſæe cæce, munda prius quod
intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat id quod foris eſt
mundum.* Non ergo ſenſus eſt, ſi catinus ab in-
tus mundatur, à foris verò mundatus non
fuerit, mundus eſt: ſed homo, ſi ab intus pec-
B catis non fuerit ſordidatus, & ſi nunquam
tetigerit aquam, mundus eſt ante Deum: ſi
autem peccauerit, & ſi toto pelago, & cunctis
fluminibus ſe lauerit, ſordidus & niger eſt an-
te Deum.

HOMILIA XLV.
EX CAPITE XXIII.

*Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles
C eſtis ſepulchris dealbatis, &c.*

MEritò iuſtorũ corpora tẽpla dicuntur,
q̃a anima in corpore iuſti dominatur,
& regnat, quaſi Deus in templo. Vel
certè, quia ipſe Deus in corporibus
habitat iuſtis. Corpora autem peccatorum ſe-
pulchra dicuntur mortuorum, quia anima
mortua eſt in corpore peccatoris. Nec enim vi-
uens putanda eſt, quæ nihil viuum, aut ſpiri-
D tuale agit in corpore. Vel quia mors ipſa habi-
tat in corporibus peccatorum. Sicut ergo ſe-
pulchrum quandiu quidem clauſum eſt, pul-
chrum videtur à foris: ſi verò fuerit apertum
horribile eſt: Sic & ſimulatores bonorum
quandiu quidem non cognoſcuntur, lauda-
biles ſunt: cùm autem cogniti fuerint, in-
ueniuntur abominabiles. Dicito mihi ô hypo-
crita, ſi bonum eſt eſſe bonum, vt quid non
vis eſſe, quod vis apparere? Si verò malum
E eſt eſſe malum, vt quid vis eſſe, quod non vis
apparere? Nam quod turpe eſt apparere tur-
pius eſt eſſe: quod autem formoſum eſt ap-
parere, formoſius eſt eſſe. Ergo aut eſto quod
appares, aut appare quod es: quia manifeſtum
malum à ſapientibus non facilè reprehendi-
tur, dum inſania æſtimatur. *Væ vobis ſcribæ &
Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra prophe-
tarum, & ornatis monumenta iuſtorum.* Omne
bonũ quod fit propter Deũ, in omnibus rebus
F æqualiter obſeruatur. Vbi autem in omnibus
rebus non æqualiter obſeruatur, bonum illud
propter homines fit, ſicut res ipſa præſens de-
monſtrat. Ecce enim qui martyria ædificant,
eccleſias ornant, bonũ opus facere videntur:
ſed ſi quidem & aliâs iuſtitiã Dei cuſtodiant, ſi
de bonis eorum pauperes gaudent, ſi aliorum
bona

Digitized by Google

per violentiam non faciunt ſua: ſcito quia ad
gloriam Dei ædificant. Si autem aliàs iuſtitiam
Dei non ſeruant, ſi de bonis eorum pauperes
nunquam gaudent: ſi aliorum bona faciũt ſua
aut per violentiam aut per fraudem: quis tam
inſenſatus eſt, vt nõ intelligat quia non ad glo-
riam Dei faciunt ædificia illa, ſed propter æſti-
mationem humanam? Et iuſtè ædificant mar-
tyria, vt pauperes violentiam paſſi ab eis inter-
pellent contra eos. Non enim gaudent marty-
res, quando ex illis pecunijs honorantur pro
quibus pauperes plorant. Qualis eſt virtus illa
iuſtitiæ, munerare mortuos, & expoliare viuen
tes? de ſanguine miſerorum tollere, & Deo of-
ferre? illud non eſt Deo offerre, ſed velle vio-
lentiæ ſuæ ſocium facere Deum: vt cùm obla-
tam ſibi pecuniam de peccato libenter accepe-
Quomodo domus Dei ædificanda. rit, conſentiat in peccato. Vis domum Dei ædi-
ficare? da fidelibus pauperibus vnde viuant, &
ædificaſti rationabilem domum Dei. In ædifi-
cijs enim homines habitant. Deus autẽ in ho-
minibus ſanctis. Quales ergo illi ſunt, qui ho-
mines expoliant, & ædificia martyrum faciũt?
habitationes hominum componunt, & habi-
tationem Dei deſtirpant? Iam ergo ex antiquis
temporibus morbus iſte in hominibus habe-
batur. Dicebant enim apud ſe: Si bene feceri-
mus pauperibus, quis illud videt? Et ſi vide-
rint, non multi vident: & ſi multi viderint, pro
tempore vident. Tranſit enim tempus, & tran-
ſit cum tempore benefacti memoria. Nónne
ergo melius ædificia facimus, quæ omnes aſpi-
ciunt, nõ ſolum hoc tempore, ſed etiam in po-
ſterum? Nam quandiu ædificium permanet,
tandiu ædificantis memoria nominatur. O in-
ſipiens homo, quid tibi prodeſt poſt mortẽ iſta
memoria, ſi vbi es torqueris: & vbi non es, lau-
daris? Ergo dũ Iudæos caſtigat dominus, Chri-
ſtianos docet: Quoniam ſi iuxta alia bona, ædi-
ficia ſancta fecerit homo, additamentũ eſt bo-
nis. ſi autem ſine alijs bonis operibus, paſſio eſt
gloriæ ſecularis. *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hy-
pocritæ qui ædificatis ſepulchra prophetarum, & or-
natis monumenta iuſtorum.* Qui conſiderat con-
ſequentia tunc Phariſæorum, & modò intelli-
get: quia hęc non ſolùm illis dixit Phariſæis. ſed
& omnibus poſtmodum naſcituris. Nam & ſi
ad illos ſolos dixiſſet hæc, dicta fuiſſent tan-
tùm, & non etiam ſcripta. Nunc autem & dicta
ſunt, & ſcripta. Dicta videlicet propter illos,
ſcripta autẽ propter iſtos. Nam etſi patres Iu-
dæorum mortui ſunt, tamẽ filij eorum viuunt,
qui prophetas quidem & martyres colunt: fi-
lios autem prophetarum & martyrum perſe-
quuntur, mortuorum ſanctorum cultores, &
† hæc al. deſunt. viuorum perſecutores. † [Si verò trinitatem
eiuſdem ſubſtantiæ confitentes, martyres paſſi
ſunt: quare eos quaſi ſanctos colunt, qui vnum
ingenitum, & vnum vnigenitum, & vnum ſpi-
ritum ſanctum crediderunt? Si autem marty-
res colunt, quaſi qui veram confeſſi ſunt fidem:
quare perſequuntur eos, qui fidem eorundem
prophetarum & martyrum confitentur? Pha-
riſæi ergo hæretici ſunt, qui à vera fide præciſi
ſunt.] Phariſæi enim præciſè intelliguntur ipſi,
qui ſepulchra ædificant prophetarum, & mar-
tyrum nomina colunt, & præcepta blaſphe-
mant: memoriam honorant, & fidem contem-
nunt. *Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum no-
ſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine pro-
phetarum.* Semper Iudæi præteritorum ſancto-
rum cultores fuerunt, & præſentium contem-
ptores, magis autem & perſecutores, & inimici
viuentium, & amici mortuorum. Non enim
ſuſtinentes increpationes prophetarum ſuorũ
A perſequebantur eos, & occidebant. Nam vo-
lentibus malè viuere, ſemper contraria videtur
eſſe correptio, dicente Salomone: *Argue ſa-* *Prou. 9. b*
pientem, & amabit te: inſipientem verò, & odiet te.
Poſteà autem naſcentes filij intelligebant cul-
pas patrum ſuorum, & ideo quaſi de morte in-
nocentium prophetarum dolentes, ædificabãt
monumenta eorum, & ipſi tamẽ ſimiliter per-
ſequebantur, & interficiebant ſuos prophetas,
increpantes eos propter peccata. Nam alter al-
B terius culpam citò intelligit, ſuam autem diffi-
cilè: quia homo in cauſa alterius tranquillum
cor habet, in ſua autem turbatum. Perturbatio
autem cordis non permittit hominem conſi-
derare quod bonum eſt. Sic ergo per ſingulas
generationes Iudæi colebãt illos quaſi ſanctos,
quos patres eorũ quaſi malos occiderant. Hoc
autem fiebat, nõ vt vnaquæq; generatio ſuam
innocentiam oſtenderet, ſed vt inuicem ſe do-
meſtico filiorum iudicio condemnarent. Quis
C enim exiſtimare poteſt innocentes, qui à filijs
ſuis quaſi rei damnantur? Sic & Iudæi qui fue-
runt in tempore Chriſti, prophetas quidem
colebant, & dominum perſequebantur: ſeruos
honorabant, & dominum cõtemnebant. Na-
turalem conſuetudinem omnium malorũ ho-
minum Chriſtus exponit. Nam Iudæi corri-
piuntur à Iudæis: ſed penè in omnibus homi-
nibus malum hoc inuenitur, vt alios quidem
culpent errantes, & ipſi in eoſdem currant er-
D rores. Ecce ſi tu audias aliquem de antiquis epi-
ſcopis loqui, quia ille (neſcio quis ſit) peccantẽ
populum liberè increpabat: ſic perſonas diuitũ
non aſpiciebat, ſed vnicuique verum dicebat,
ſtatim collaudas eũ, & beatificas, & dicis, quia
talis debet eſſe in populo doctor. Et ſi audias,
quia aliquis extitit increpatus, & fecit illi iniu-
riam, vituperas & dicis: Quare illum non ſuſti-
nuit increpantem? Ego ſi eſſem, & me aliquis
pro mea culpa corriperet, non ſolùm non ira-
E ſcerer, ſed magis gauderem. Sicut enim familia
ſine flagello non regitur, ſic & populus ſine in-
crepationibus non gubernatur. Ecce ſi quis de
tuis doctoribus voluerit te increpare propter
peccatum tuum, & dicere tibi quod verum eſt,
ſtatim iraſceris, & blaſphemas: ſic & Iudæi ſuos
quidem prophetas non ſuſtinebant, antiquos
autem quaſi ſanctos colebant. Non ergo ille
eſt bonus, qui quod malum eſt reprehendere
poteſt, & bonum laudare: ſed qui reprehenſus
F in malo, bono animo ſuſcipit reprehẽſionem.
In alterius cauſâ facilè poſſumus omnes iuſti
iudices eſſe: ille autem verè bonus, & iuſtus, &
ſapiens eſt, qui ſibijpſi iudex fieri poteſt. Cum
audieris aliquem beatificantem antiquos do-
ctores, proba illum qualis eſt circa ſuos docto-
res. Si enim illos ſuſtinet, & honorat cũ quibus

viuit , ſine dubio & illos honoraturus fue-
rat , ſi cum illis vixiſſet. Si autem ſuos con-
temnit , verè & illos contempturus fue-
rat , ſi cum illis vixiſſet. Nam omnis cor-
rectio ſimilis eſt cæteris tentationibus. Si-
cut ergo omnis tentatio, fideles quidem ædifi-
cat magis, infideles autem deſtruit amplius: ſic
& omnis increpatio diſciplinæ religioſum ho-
minem , & Deum timentem, meliorem facit:
irreligioſum autem & malum conturbat, & ad
deterius ire cõpellit. Sicut ergo vas figuli igne
probatur, ſic & bonũ cor increpatione cogno-
ſcitur. *Et dicitis: Si in diebus patrum noſtrorũ fuiſ-
ſemus, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophe-
tarum.* Non quia Iudæi ſpecialiter omnino ta-
lia loquebantur, ſed quia talia cogitabant & fa-
ciebant, cogitationibus ſuis hæc loquebantur
& factis. Quando enim colebant filij quos pa-
tres occiderant, condemnare videbantur ho-
micidia patrum ſuorum, & ſe ab illorum con-
ſortio ſeparare. Sic & hæretici quando colunt
prophetas, & apoſtolos, & martyres, qui à pa-
tribus eorum, id eſt à Iudæis, vel à Gentilibus
perſecutionem paſſi ſunt, & occiſi, condemna-
re videntur acta patrum ſuorum, id eſt Iudæo-
rum, atq; Gentilium: & dicere, *quia ſi fuiſſemus
in diebus illorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſan-
guine prophetarum,* apoſtolorum, & martyrum.
*Itaq; teſtimonium redditis vobis, quia filij eſtis illo-
rum qui occiderunt prophetas.* Naturæ regula di-
cit, quia non poteſt fieri, vt de bonis parenti-
bus mali naſcantur: aut de malis, boni: ſed qua-
les fuerunt parentes, tales erunt & nati. Quia
ſicut arbor in fructu cognoſcitur, & fructus
per arborem demonſtratur: ſic parẽtes cogno-
ſcuntur in filijs, & filij per parentes. Nonne
Pſal 13 b hoc ante Chriſtum propheta prædixit: *Quoniã
Ibid. 111., a Deus in generatione iuſta eſt? Item, Generatio recto-
rum benedicetur?* Ergo dant teſtimonia de filijs
mores parentum. Quòd ſi pater fuerit bonus,
& mater mala: aut ſi mater fuerit bona, & pater
malus: interdum filij patrem ſequuntur, inter-
dum matrem, interdũ omnes filij patrem, in-
terdum omnes matrem: tamen frequẽtius eſt,
vt nati patrem ſequantur. Si autem ambo fue-
rint æquales, aliquando fit, vt de bonis paren-
tibus mali exeant filij, aut de malis boni, ſed ra-
rò. Ecce enim regula eſt humanæ naturæ, vt o-
mnis homo naſcatur duos oculos habens, &
Ioan. 9. a quinos digitos: aliquando tamen *vt manifeſten-
tur opera Dei,* naſcitur homo aut ſex digitos ha-
bens, aut oculos omnino non habens: ſicut in
euangelio ſcriptum eſt. Sicut ergo extra regu-
lam naturæ rarò euenit, vt deformis naſcatur:
ſic & homo extra regulam naturæ rarò proce-
dit vt diſſimilis naſcatur filius parentibus ſuis.
Vxor qualis ducenda. Tu itaq; iuuenis quando vxorem ducere vis, ſi
virgo, aut ſi puella nuptui tradatur, noli quæ-
rere diuitem, ſed bene morigeratam: quia mo-
res boni, diuitias frequenter acquirunt, diui-
tiæ autem mores nunquam fecerũt. Et glorio-
ſior eſt paupertas fidelium, quàm diuitiæ pec-
catorum. Noli quærere ſpeciẽ, quia ſcriptum
Prou. 11, c eſt: *Sicut inaures aureæ in naribus porci, ita mulieris
malè morigeratæ ſpecies.* Quia in ſpecie, meretri-
ces placent: in moribus autem, matronæ. Cum
autem requiris, aut neceſſarium habes matro-
næ mores diſcere, conſidera quales habet pa-
rentes, & ſine labore cognoſces de illa. Si ergo
ambo fuerint boni, fiducialiter pone pedem
tuum in domo illius: ſi autẽ ambo fuerint ma-
li, fuge familiam illam. Crede enim teſtimonio
Chriſti, quod verum eſt: & nõ mentitur. Si au-
tem diſſimiles fuerint parentes illius, dubium
inde habes euentum, quomodo nauta, qui in
A mare tradit animã ſuam, neſciens vtrum pereat
aut euadat. Aut ita: Non quia aut de iuſtis pa-
rentibus iuſti naſcantur, aut de iniquis iniqui,
ſecundum ea quæ diximus: ſed ſi de parentibus
iuſtis iuſti naſcantur, per hoc ipſum quòd ſimi-
les ſunt parentibus ſuis, ſibijpſis teſtimonium
perhibent, quia ſunt filij eorum: ſi autem de iu-
ſtis iniqui naſcantur, per hoc ipſum quòd diſ-
ſimiles ſunt parentibus ſuis, perhibẽt teſtimo-
nium ſibi, quia nõ ſunt filij eorum. Et econtrà,
B ſi de iniquis parentibus iniqui naſcantur, ſicut
homicidæ Iudæi de homicidis Iudæis, de qui-
bus præſens loquitur ſermo, per hoc ipſum
quòd ſimiles ſunt parentibus ſuis iniquis, ſibi-
ipſis teſtimonium perhibent, quia filij ſunt eo-
rum. Si autẽ de iniquis naſcantur iuſti, ipſi ſibi
perhibent teſtimonium, per hoc quòd diſſimi-
les ſunt parentibus ſuis, quia non ſunt filij eo-
rum. Secundum hoc ergo & hæretici ipſi ſibi
teſtimonium dant, quoniam filij ſunt Iudæo-
C rum, atq; Gentiliũ, qui perſecuti ſunt prophe-
tas, & apoſtolos, & martyres. Quomodo? eadẽ
ipſa opera facientes in Chriſtianos, quæ fece-
runt Iudæi atq; Gentiles in prophetas, & apo-
ſtolos, & martyres. Nũquid prophetæ aut apo-
ſtoli, & martyres, perſequentium volebant ali-
quid fieri ſuum? Nunquid terroribus carnali-
bus, aut promiſſionibus mundialibus aliquem
credere ſuadebant? Nec enim eſt fides, quæ ex
neceſſitate timoris procedit, aut deſiderio mu-
D neris alicuius terreni: ſed bene docẽtes, & me-
lius viuentes, vt & verbis docerent, & factis. Et
non minas proponebãt carnales, ſed futurum
Dei iudicium exponebant. Nõ mundialia bo-
na, ſed regna cœleſtia hominibus promittebãt.
Si hæc faciunt hæretici, verè filij ſunt prophe-
tarum, & apoſtolorum & martyrum, qui ita fe-
cerunt: ſi autem alios perſequuntur, alios ter-
rent, alijs promittunt, aliorum bona diripiunt,
alijs autem donant, ſine dubio ipſi de ſe teſti-
E monium dant, quia ipſi filij non ſunt prophe-
tarum, & apoſtolorum, & martyrum. *Et vos im-
plete menſuram patrum veſtrorum.* Prophetat illis
futurum, vt quemadmodum patres eorum in-
terfecerunt prophetas, ſic & ipſi interficiant
Chriſtum, & apoſtolos, & martyres, cæteroſq;
ſanctos. Non iubet illis vt faciant quæ facturi
non erant, niſi iuſſiſſet: ſed oſtẽdit eis, quia ſcie-
bat quod eſſent facturi: Vtputa, ſi contra ali-
quem litiges aduerſarium, & ſcis quod aliquid
F cogitat aduerſus te, dicis illi: Fac mihi quod fa-
cturus es. Non iubes illi vt faciat, ſed oſtendis
te intelligere quod cogitat facere. Sic & domi-
nus ad Iudam dicebat: *Quod facis, fac citius.* Et Ioan. 13. e
quàm bene dixit, *Implete*: & non, ſuperimplete.
Quantum ad veritatem, exceſſerũt menſuram
patrum ſuorum. Illi enim homines occiderũt,
iſti

Digitized by Google

iſti Deum crucifixerunt. Illi miniſtros, iſti regē.
Sed quia voluntate ſua deſcendit in mortem,
non imputabat illis ſuæ mortis peccatum: ſicut
Luc. 23. e
& in cruce petebat pro illis: *Pater, remitte eis,
quia neſciunt quid faciunt.* Imputat autem illis
apoſtolorum mortem, cæterorumq; ſanctorū,
qui nolentes occiſi ſunt. Ideo dicit, *Implete*: &
non, ſuperimplete. Nam benigni & iuſti iudi-
cis eſt, ſuas iniurias contemnere, & aliorum in-
iurias vindicare. Qui autē ſuas vindicat, quam-
uis iuſtè vindicet, nunquam tamē iudex iuſtus
† hæc al. deſunt quare attentè lege.
eſſe putatur. † [Conſequenter & hæreticis di-
citur hoc. Quando enim vides hæreticos, tres
per omnia æquales dicentes, eiuſdem eſſe ſub-
ſtantiæ, eiuſdem eſſe authoritatis, ſine princi-
pio omnes, hos aliqua parte diſtantes à ſe, non
mireris: implent enim menſuram patrum ſuo-
rum Gentilium, quoniam & illi ſimiliter mul-
tos deos colebāt. Quando vides eos, tres vnam
perſonam dicētes, & ipſam eſſe Deum patrem,
ipſam Deum filiū, ipſam Deum ſpiritum ſan-
ctum, non mireris: Iudæorū enim patrum ſuo-
rum implent menſurā. Sic enim & illi ſemper
vnum Deum patrem colebant, filium nō con-
fitentes Deum poſt patrem. Quando vides eos
confitentes, ac dicētes, quia filius de ipſa patris
ſubſtantia proceſſit: ſicut & omnis filius corpo-
ralis de corpore patris, & actum carnalē appli-
cant ſpiritui impaſſibili & inuiſibili: cognoſce
quia menſuram implent patrum ſuorū Genti-
lium. Et illi enim tales deos colebāt, qui ſecun-
dum carnem & generabantur, & generabant.
Quando vides eos dicentes, purum hominem
crucifixum & anima, & corpore: non Deum in
corpore ſolum, in quo nulla eſſet diuinitas: ſci-
to quoniam implent menſuram Iudęorum pa-
trum ſuorum. Nam & illi hominem purum ſe
crucifixiſſe credentes, dicebant ad apoſtolos:
Act. 5. e
*Ecce enim impleuiſtis Hieruſalem doctrina veſtra, &
vultis inducere ſuper nos ſanguinem iſtius hominis.* Si
enim homo purus eſt paſſus, dimitto: quia nos
mors hominis, non Dei ſaluauit. Sed dico: Iu-
dæi tale peccatum fecerunt, quale facit qui ho-
minem occidit, non Deum. Quando vides eos
perſequentes, & facientes omnia quæ diximus,
non mireris: implent enim menſuram Iudæo-
rum & Gentilium patrum ſuorum.] *Serpentes
genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio ge-
hennæ?* Sicut enim ſerpentes præ omnibus ani-
malibus aſtutiores ſunt, & aſtutia eorum non
eſt in bono, ſed in malo: hoc enim ſemper aſpi-
ciunt, quomodo aliquem mordeant: & cū mo-
morderint, quomodo ſe occultēt: Sic & omnes
hypocritæ aſtutiores ſunt cæteris hominibus
ſimpliciter viuentes, & in aſtutia ſua cogitant
quomodo aliquem lædant: & cum læſerint, ita
ſimpliciter ambulant, quaſi neminem nocue-
rint. *Genimina viperarum.* Superius diximus de
Iudæis, quoniam per ſingulas generationes in-
uicem ſua facta condemnabant, & ſemper pa-
tres reprehendebantur à filijs ſuis. Item filij re-
† al. filijs.
prehendebātur à patribus † ſuis. Ideo ergo eos
Viperarum natura.
omnes viperę ſimilauit: quoniam talis eſt vipe-
rarū natura, quando conceperint in vtero ma-
tres, nati earum rumpunt vterum matris, & ſic
procedunt. Item ipſi nati, quādo conceperint,
ſic patiuntur à ſuo fœtu. Sic ergo viperæ ſem-
per parentes comedunt, & comeduntur à pul-
lis ſuis: ſic & Iudæi ſemper patres condemnant,
& condemnantur à filijs ſuis. *Quomodo fugietis
à iudicio gehennæ?* Nunquid ſepulchra ſanctorū
ædificantes, an potius à malitia corda veſtra
mundantes? Nunquid ſic iudicat Deus, quo-
modo iudicat homo? Homo hominem iudicat
in opere, Deus autem in corde. Quæ eſt autem
Pietatis gradus duo.
A iſta iuſtitia, ſanctos colere, & contemnere ſan-
ctitatem? Primus gradus pietatis eſt, ſanctitatē
diligere: deinde ſanctos: quia non ſancti ante
ſanctitatem fuerunt, ſed ſanctitas ante ſanctos.
Sine cauſa ergo iuſtos honorat, qui iuſtitiam
ſpernit. Quomodo fugietis? Nunquid libera-
bunt vos ſancti, quorum monumenta ornatis?
Non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus
Deus eſt inimicus. Nunquid poteſt eſſe pacata
familia, domino aduerſante? Quomodo fugie-
B tis? An forſitan nomen vacuum vos liberabit,
quia videmini eſſe populus Dei? Quid prodeſt
meretrici, ſi nomen habeat caſtū? ſic nihil pro-
deſt peccatori, ſi ſeruus Dei dicatur. Ne putetis
quia melior eſt Chriſtianus impiè agens, quàm
infidelis impius. Deniq; quis peior eſt tibi, ini-
micus apertus, an qui ſe fingit amicū, & eſt ini-
micus? Puto quòd melior eſt inimicus apertus,
quàm amicus falſus. Sic & apud Deum odibi-
lior eſt, qui ſeruum Dei ſe dicit, & mādata dia-
C boli facit. Serpentes genimina viperarū, quo-
modo fugietis à iudicio gehennæ? Serpentes
enim ſunt & omnes hæretici, prudentes in ma-
lo, & ſtulti in bono. Et ſicut ſerpentes varij
Hæretici ſerpentibus comparati.
ſunt in corpore ſuo, ſic hęretici varij ſunt in er-
roribus ſuis, & multiplices in malignitate: qui
depoſuerunt imaginem Dei, quæ eſt in iuſtitia,
& ſanctitate veritatis: & ſuſcipientes imaginē
ſerpentis, quæ eſt in malitia & ſchemate verita-
tis, facti ſunt ſerpentes, filij ſerpentis illius, ad
D quem dominus in perſona eccleſiæ & diaboli
Gen. 3. a
dicit: Ecce pono inimicitias inter te & mulie-
rem, & inter ſemen tuum, & ſemen illius. *Super
ventrem tuum, & ſuper pectus tuum repes, & terrā
manducabis omnibus diebus tuis.* Propter quam
ſentētiam domini, inter hæreticos & Chriſtia-
nos pax non poteſt eſſe. Si ergo filios eccleſiæ
non perſequuntur hæretici, neq; aduerſantur,
& ipſi filij ſunt eccleſię: ſi autem perſequuntur,
ſemen ſunt ſerpentis illius, cuius ſemen inimi-
E citias exercet aduerſus ſemen eccleſiæ. Nam &
iſti, qui genimina ſunt ſerpentis, ſimiliter ſicut
& illi ſuper ventrem ſuum, & ſuper pectus re-
punt, & ſemper manducant terram. Super ven-
trem quidem & pectus repunt: quoniam quic-
quid faciunt propter ventrem ſuum faciunt, &
propter vanam gloriam pectoris ſui. Terram
autem manducāt, quoniam neminem lucran-
tur, aut capiunt in perfidia ſua, niſi illos qui in
terra ſunt: id eſt, carnales homines. Spirituales
† ſeductione conſumunt.
F autem viros ſeductio non conſumit. † Mandu-
care enim eſt lucrari, vel acquirere, ſiue ad vi-
tam, ſiue ad mortem. Non ſolum autem ſer-
pentes ſunt, ſed & viperæ, quarum natura eſt,
vt rumpentes viſcera matrum, naſcantur: ſic &
authores hæreſum, rumpentes fidem matris
eccleſiæ, proceſſerunt ad principatum. *Quo-*

modo fugietis à iudicio gehennæ? Eccleſias ædificantes, non eccleſiaſticę veritatis fidem tenentes: ſcripturas legentes, non ſcripturis credentes: prophetas, & apoſtolos, & martyres nominantes, non opera martyrum imitantes, nec confeſſionem eorum ſequentes. Nec audiſtis [Supr. 7. c] eum qui dicit: *Non omnes qui dicunt mihi, domine domine, intrabunt in regnum cælorum, ſed qui faciunt voluntatem patris mei?* Sicut enim non omnes qui dominum vocant, domini ſunt, ſed qui faciunt domini voluntatem: ſic nõ omnes qui in locis ſuis prædicãt apoſtolos, & prophetas, & martyres, iam per hoc ſunt cultores eorum: ſed qui opera eorum imitantur, & fidem ſequuntur.

HOMILIA XLVI.

EX CAP. XXIII.

Ideo, ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex ipſis occidetis, & crucifigetis, &c.

PROPHETAS, & ſapiẽtes & ſcribas apoſtolos dicit. Prophetæ enim erãt, quia prophetico ſpiritu erant repleti. Sapientes autem erant corde, ſicut propheta dicit de eis: [Pſa. 89. c] *Et eruditos corde in ſapientia.* Scribæ autem erant corde, quia de theſauris ſuis noua & vetera proferebant. Sed primum videamus, qua cauſa dicit: Ideo, *ecce, ego mitto ad vos.* Superius dixerat, [Hic ſu. b] *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, nõ eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum:* id eſt, quoniam ædificatis ſepulchra prophetarum, & per hoc non ſolum verbis, ſed & ipſis ædificationibus dicitis, ſi in diebus patrum noſtrorum fuiſſemus, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum: volentes vos iuſtificare coram hominibus, qui ſecundum viſionem operum iudicant, & non coram Deo, qui corda cognoſcit: quod eſt hypocritarum. Ideo dixit Ieſus turbis Iudæorum, & principibus ſacerdotum: *Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex ipſis occidetis, & crucifigetis, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, vt menſuram homicidarum patrum veſtrorum non bene plenam impleatis.* Peiora facientes patribus veſtris. Quoniam illi quidem prophetas occiderunt, vos autem ipſum dominum prophetarum. Illi enim eos qui annunciabãt venturum filium Dei: vos autem eos, qui eum iam aduenisſe teſtantur, vt ſic per ipſa opera veſtra homicidialia teſtimonium vobis reddatis quia filij eſtis patrum homicidarum: vt non ſolùm ſanguis iſtorum ſanctorum, verum etiam propter iſtorum ſanguinem, omnis ſanguis pręcedentium ſanctorum veniat ſuper vos. Nũc virtutem ipſorum verborum videamus. Oſtendit eis quia intelligit corda ipſorũ, quia tales ſunt, vt faciant quod fecerunt patres eorum. Nam apud Deum, qui hominem occidere diſponit, antequam occidat quaſi homicida habetur. Et qui adulterium committere auſus eſt, antequã committat, iam adulter eſt ante Deum. Et qui periurare paratus eſt, antequam peiuret, iam periurus videtur: quia Deus non ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus cordis, dicente apoſtolo: *Teſtimonium reddente cõſcientia eorum, etiam cogitationibus inuicem accuſantibus ſe, aut etiam defendentibus ſe in die cùm iudicabit dominus occulta hominum.* [Rom. 2. b] Voluntas eſt enim, quę aut remuneratur pro bono, aut condẽnatur pro malo: opera autem teſtimonia ſunt voluntatis. Vt quid ergo expectat opera, qui conſcientias nouit? Nunquid & tu in aliquo negotio teſtimonia quæris, cum tibi res ipſa fuerit manifeſta? Sed dicis: Si ſecundum voluntatem iudicat, & opera non expectat, non miſiſſet ad illos prophetas & ſapientes. Ideo expectat vt duo bona fierent miſericordiæ, vt & Iudæi ſecundũ conſcientias ſolas ſuas condemnarẽtur, & iuſti homines non occiderentur. Et quis ſcit, quia aut malus iuſtè damnatus ſit propter malitiã ſuam, aut bonus propter beneuolentiam ſuam iuſtè remuneratus ſit, niſi voluntas demonſtraretur in opere? Quale eſt enim illud iudiciũ iuſtum, cuius iuſtitiam nemo cognoſcit? Non ergo Deus quærit opera propter ſe, vt ſciat quomodo iudicet, ſed propter alios, vt omnes intelligant, quia iuſtus eſt Deus. Nam Deus eſt, qui omnium corda cognoſcit, & hominum, & angelorum, & ſpirituum cæterorum. Cor autem Dei nemo cognoſcit, neq; homines, neq; angeli. Ideo ergo & malis dat occaſionem, per quam in operibus oſtendatur propoſitum voluntatis ſuæ malæ: ſicut dedit ſcribis & Phariſæis, mittens ad eos prophetas, & ſapientes, & ſcribas: & bonis præbet occaſionem, per quam oſtendant propoſitum voluntatatis ſuæ bonæ, ſicut prophetis, & ſapientibus, & ſcribis ſuis præbuit, excitans ſuper eos perſecutionẽ ſcribarum & Phariſæorum, vt nõ ſine cauſa quantum ad homines coronarentur. Et ſicut homo habens benefaciẽdi propoſitum, certè iuſtum eſt, vt Deus prouideat ei occaſiones, per quas faciat bona. Vt quid pinguis terra iaceat ſine fructu? Sic iuſtum eſt, vt homini malã voluntatem habenti, prouideat cauſas, per quas faciat mala, dicente Salomone: *Ad prauos prauas vias mittit dominus.* [Pſal. 111. A] Vnde Dauid rogat, dicens: *Viam iniquitatis amoue à me, legẽ tuam,* &c. Nam & de beneuolis alibi propheta ſic dicit: *Quia non dimittit virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, vt non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas:* [Pſal. 124. a] Id eſt, non dat poteſtatem dæmonibus ſuper iuſtos, ne quando contra voluntatẽ ſuam malum facere compellantur ab illis. De maleuolis autem ſtatim ſic dicit: *Declinantes autem ad ſuffocationem, adducet dominus cum operantibus iniquitatem:* [Ibidem.] Id eſt, qui declinatus eſt ad malefaciendum, ſociat illum cum operantibus mala: Vtputa volenti tibi eleemoſynas facere, occurrit ante faciem tuam captiuus, aut deſolata vidua, aut miſerabilis orphanus, non tantum te † miſit ad vtilitatem illius, quantum illum tranſmiſit ad vtilitatem tuam: id eſt, non tantum præſtitit illi per te, quantum per illum tibi. Nam quod per te illi præſtitit, temporale eſt & terrenum: quod autem tibi præſtitit per illum, perpetuum eſt, & cœleſte. Ne putes quia [† eum miſit.]

propter

propter vtilitatẽ pauperum Deus diuitem fe-
cit, quos & ſine diuitibus poterat ſuſtentare:
ſed propter vtilitatem diuitum pauperes fecit
qui infructuoſi & ſteriles erãt futuri, niſi pau-
peres facti fuiſſent. Si ergo bene facere volen-
tibus, quando prouidet cauſas benefaciendi,
iuſtus eſt Deus: ſine dubio & quando malefa-
cere paratis malefaciendi prouidet cauſas, non
eſt iniuſtus. Sicut enim bonus rogat, ne occa-
Pſal 118.d ſionem peccandi incurrat, dicens: *Viam iniqui-
tatis amoue à me*: ſic & malus optat, vt inueniat
occaſionem nocẽdi. Ideo ergo dicit dominus:
*Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapiẽtes et ſcribas,
& ex ipſis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis, vt
veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effunditur
ſuper terram.* Ergo Deus occaſionem prouidet
peccandi? Etiam ſed non vt peccare faciat, ſed
vt peccatorem oſtendat. Ecce enim ſi tu vitio-
ſum compares ſeruum, & volueris mores ſuos
ſcire: nónne pones ante illum ſacculos cum ſo-
lidis, aut aliquem concupiſcibilem cibum, & ſi
quidem ſeruus ille incontinens fuerit, & ſine
timore porrigat manum ſuam, & accipiat in-
de: nunquid male feciſti? Aut nunquid tu coë-
giſti illum vt faceret malè? Non, ſed propalaſti
malitiam eius. Sic & Deus dans hominibus oc-
caſionem peccandi, ſi peccare voluerint, non
illos facit peccare, ſed manifeſtat pertinaciam
cordis eorum. *Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis
iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel
iuſti, vſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quẽ
occidiſtis inter templum & altare.* Id eſt, non tan-
tum ſuper Iudæos, qui iam non ſunt, ſed ſuper
vos malos homicidas. Nam in tempore Abel
Iudæi quidem non fuerunt, mali autẽ fuerunt.
Nam quantum ad homines multæ generatio-
nes ſunt ſecundũ diuerſitates terrarum: quan-
tum autem ad Deum, duæ generationes ſunt:
Vtputa per ſingulas generationes ſanctis ſuis
bona promittens Deus per prophetas, ad con-
ſolationem eorum Chriſtum eis prophetauit
Eſa.62.b venturum, vtputa: *Conſtituam iudices tuos ſicut
prius, tunc vocaberis ciuitas iuſtitiæ*, &c. Ergo pro-
miſit quidem, nõ autem præſtitit: præſtitit au-
tem nouiſſimis ſanctis. Sicut & per ſingulas ge-
nerationes peccantibus mala promittẽs Deus
ad terrorem eorum hunc eis propheticè mi-
nabatur interitum, quem Iudæi ſunt paſſi, vt-
Eſa.1.b puta. *Terra veſtra deſerta*, &c. Ergo minatus eſt
omnibus, non autem reddidit, ſed reddidit ge-
nerationi nouiſſimæ. Sicut ergo omnia bona,
quæ in ſingulis generationibus à conſtitutio-
ne mundi omnes ſancti merebantur, illis no-
uiſſimè ſunt donata, qui receperunt Chriſtum:
ſic omnia mala, quæ in ſingulis generationi-
bus à conſtitutione mundi pati meruerunt o-
mnes iniqui, & ſanctorum interfectores, ſuper
nouiſſimos Iudæos venerũt, qui Chriſtum re-
pulerunt. Aut ita: Nunquam ab initio mundi
antè talis gratia Dei donata eſt hominibus,
qualis in Chriſto: aut talis interitus venit ſuper
impios, qualis venit ſuper Iudæos Chriſto re-
pulſo. Exempla corporalia dico, quæ paſſi ſunt
à Romanis. Quid enim melius eſſe poteſt,
quàm Deum in corpore venientem ſuſcipere?
Aut quid peius cõtingere poteſt, quàm Deum
cum tanta humilitate & miſericordia venien-
tem ad ſe non ſolum non ſuſcipere, ſed adhuc
interficere, & tali modo interficere? Pone ergo
Deum dicere ad illos, qui receperunt Chriſtũ:
Ecce ego mitto ad vos filium meum in corpo-
re velatum, & diſcipulos eius in nomine ipſius:
& recipietis eos, & credetis in eum, vt veniat
ſuper vos omnis iuſtitia, quæ facta eſt ab Abel
vſq; ad Zachariam. Nónne verum dicit? Verè
A enim, quantum ad magnitudinem gratiæ, quæ
data eſt hominibus in Chriſto, non dicam o-
mnem iuſtitiam præcedẽtium ſanctorum, quæ
ab initio venit ſuper illos: ſed puto, quòd
omnium ſanctorũ iuſtitiæ tantum mereri non
potuerunt, quantum illis donatum eſt. Sic &
ſuper Iudæos, qui crucifixerunt Chriſtum, &
perſecuti ſunt diſcipulos eius venientes ad ſe:
quantum ad magnitudinem iræ quæ effuſa eſt
ſuper eos, non dicam quia omnium impiorum
B præcedentium peccata venerunt ſuper illos,
ſed magis omnium impiorum peccata tantum
mali non meruerunt, quantum venit ſuper il-
los, vt talia paterentur, qualia paſſi ſunt à Ro-
manis: & ſic poſtmodum omnes generationes
eorum vſque in finem ſeculi proijcerentur à
Deo, & ludibrium fierent gentibus vniuerſis:
Sic & modò fit in omnes gentes & ciuitates.
Vel ita: Omnis gens vel ciuitas non cùm pec-
cauerint, ſtatim punit eas Deus: ſed expectat
C per multas generationes, & modò mãdat, mo-
dò minatur, interdũ ex parte caſtigat: vt quan-
tò magis diutius eos expectauerit, tantò am-
plius & Dei iudicium iuſtius ſit, & illorum di-
gnior pœna. Quando autẽ placuerit Deo per-
dere ciuitatem illam, aut gentem, videtur o-
mnium generationum præcedentium peccata
reddere illis: quoniam quæ illæ omnes genera-
tiones merebantur, hæc ſola paſſa eſt. Quid er-
go? Iniuſtus eſt Deus, qui aliorum peccata vin-
D dicauit in iſtis? Abſit. Sed quoniã quæ illi me-
rebantur, iſti ſunt paſſi, & ſoli paſſi ſunt talia,
cum non ſoli peccaſſent: propterea quæ alio-
rum erant, dicuntur iſti perpeſſi. Res enim iſta
moralis eſt, & ſic omnes homines quotidie fa-
cimus Ecce enim cum ſerui tui peccant, expo-
lias vnum, & iterum parcis ei, dicens: Niſi ob-
ſeruaueris, hoc paſſurus es: ſimiliter facis & al-
teri. Non meliorantibus verò eis, ſi incurrerit
vnus, caſtigatur ſecundum ſuum peccatum, &
E videtur quidem pro omnibus ille ſolus caſti-
gatus: quia quod alijs eſt promiſſũ, illi eſt red-
ditum. Reuera autem non pro alijs caſtigatus
eſt, ſed pro ſe: quia ſecundum meritum culpæ
ſuæ caſtigatus eſt. Ille enim pro alijs dicitur ca-
ſtigari, qui alijs peccantibus, ipſe caſtigatur nõ
peccans: qui autem peccãs caſtigatur, non pro
alijs, ſed pro ſe caſtigatur: Sic & generatio iſta
pro patribus quidem ſuis videtur punita, quia
illi territi ſunt, iſti puniti. Verè autem non pro
F alijs, ſed pro ſe condemnati ſunt: quia ſic pec-
cantes, iuſtè damnati ſunt. Hæc eadem ad hæ-
reticos conuenit dicere Chriſtum: *Ideo, ecce ego
mitto ad vos ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis,
& crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis veſtris, &
perſequemini de ciuitate in ciuitatẽ, vt veniat ſuper
vos omnis ſanguis iuſtus, qui effunditur ſuper terram.*

Verè enim miſſi ſunt ſapientes aduerſus hæreticos, ſcilicet patres veſtros. Sapientes autem non literati, quorum ſapientia non eſt in ſenſibus carnalibus poſita, & in lingua acquiſita per exercitationem carnalem, ſed ſapiẽtes circa Dei timorem, ſapientes circa Dei notitiam: ſapientes animo, non corpore: corde, non ore:
Pſal. 89. c fide, nõ verbis, de quibus dicit propheta: *Dexteram tuam ſic notam fac mihi, & eruditos corde in ſapientia*. Miſit ſcribas, id eſt presbyteros, & diaconos. & fecerunt eis qualia fecerunt prophetis, & apoſtolis, & martyribus patres eorum. Quanta paſſi ſunt ab hæreticis patres noſtri, nullus ignorat, recedente de medio teſtimonio ſcribarum. Ipſe enim actus hominum per ſingulas generationes decurrens, ſufficit ad teſtimonium veritatis, qui ſunt filij prophetarũ, & apoſtolorum, & martyrum, perſecutionem patientium ſemper, & qui ſunt filij Iudæorum atq; gentilium perſequentium ſemper. Quid opus eſt verbis ad probationem generis veſtri, cum res ipſa loquatur? Quod autem dicit: Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus à ſanguine Abel, vſq; ad ſanguinem Zachariæ: non ita eſt intelligendum, vt omnium generationum præcedentium & perſequentium merita, generatio vna perſoluat. Nec enim iuſtum eſt, vt alter pro alterius puniatur peccatis, ſed cum in
* † vindictæ. die * † iudicij vnaquæq; generatio punita pro peccatis ſuis fuerit, de hac vna & ipſa generatione videbitur eſſe iudicatum. Omnium enim iniquorum, & perſecutorum, & homicidarum à Cain vſq; ad finem vna generatio eſt: etſi non ſint omnes in tempore vno, omnes tamen filij ſunt perſecutoris & homicidæ illius Cain. Ideo
Infr. 24 c & alibi dicit: *Amen dico vobis, non tranſibit generatio hæc donec omnia fiant*: id eſt, donec impleatur omne myſterium vocationis ſanctorũ: Vtputa Cain fuit perſecutor Abel, & mortuus eſt: facti ſunt gigantes perſequentes filios Seth. Ecce Cain tranſijt, ſed generatio ipſa ſtetit. Perierunt gigantes in diluuio, ſed nati ſunt ex
* Canaan. Cham * Cananæi, & ceteræ gentes perſequentes filios Sem. Gigantes tranſierunt, ſed generatio iſta ſtetit. Secundum animã enim Cananæi de generatione erant eorum iniquorũ, qui fuerunt ante diluuium. Interempti ſunt Cananæi ex parte à filijs Iſraël, ſicut legimus & ex eis facti ſunt alienigenæ, qui perſequerentur Iudæos. Ecce & illi tranſierunt, ſed generatio eorum ſtetit. Poſtmodum conuerſæ ſunt gentes quædam ad Chriſtum, ſurrexerunt perfidi Iudæi poſt Chriſtum, aduerſus Chriſtianos, ipſa vice habentes ipſam generationem quantum ad animam, quam habuerunt gentes illæ, quæ prius perſequebantur Iudæos. Deinde gentiles quidem crediderunt omnes, Iudæi autem defecerunt, qui perſequebantur eccleſiam: & ex ipſa eccleſia ſurrexerũt hæretici, qui perſequebantur eccleſiam, ſed generatio ipſa ſtetit. Ecce Iudæi & gentes perſecutores tranſierunt, ſed generatio ipſa ſtat. Nam de generatione impiorum Iudæorum, & gentilium ſunt hæretici iſti. Ideo & mores, & perfidiam ſequuntur eorum, ſicut diximus ſuprà. Poſtmodum autem & hæretici tranſituri ſunt, vt non ſint ſecundum quod modò eſſe videntur, & futuri ſunt gentiles & populi Antichriſti, & tranſeuntibus iſtis, generatio iuſtorum ſtabit in illis. De generatione enim iuſtorum erant etiam illi qui fuerunt, & impletur quod dictum eſt: *Non tranſibit generatio iſta, donec omnia fiant. Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur*. Omnia futura antè proſpiciens dominus, præuidit etiam ruinam ciuita-
A tis Hieruſalem, & plagam, quę à Romanis ventura erat ſuper populum illum: ideo extollens lamentum lugebat eam dicẽs: *Hieruſalem Hieruſalem*. Recordabatur quidem ſanguinẽ ſanctorum ſuorum, qui effuſus erat ab illis, & qui adhuc poſtmodum fuerat effundendus. Sed nõ tamen dolebat de iniuria ſanctorum ſuorum, ſciens qualem illis gloriam præparauerat pro morte temporali: ſed de illorum interitu flebat, quibus & in iſto ſeculo mala ventura fue-
B rant, & in illo peiora. Sicut enim benefacientes, non Deo pręſtamus, ſed nobis: Deus autem gaudet, non de ſuo lucro, ſed de noſtra ſalute: ſic nos peccantes non Deo nocemus, ſed nobis. Deus autem triſtatur, non de ſua iniuria, ſed de noſtra perditione. Sicut rex benignus audiens criminoſas perſonas, lege quidẽ compellente ipſe mortis ſententiam dictat aduerſus eos, tamen miſericordia inſtigante lachrymas fundit ſuper illos, & vult eos adiuuare, &
C non poteſt, contradicente ſibi iuſtitia: quoniã miſericordia tunc vera eſt miſericordia, ſi ſic facta fuerit, vt iuſtitia per eam non contemnatur: ſi autem contempta iuſtitia miſericordia obſeruetur, ipſa miſericordia non eſt miſericordia, ſed fatuitas. Nam iuſtitia non eſt vera iuſtitia, niſi habuerit in ſe & miſericordiam: ſic & miſericordia non eſt vera miſericordia, niſi habuerit in ſe iuſtitiam. Iniuſtè agentibus ac malefactoribus miſericordiam exhibere, nec
D eos punire, ipſa miſericordia non eſt miſericordia, ſed fatuitas: Sic & dominus ipſe quidem mortis ſententiam dictabat ſuper Iudæos, dicens: *Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ex ipſis occidetis, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus*. Ecce ipſe eos miſerabili lamentatione plangebat, dicens: *Hieruſalem Hieruſalem*. Nam Deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores damnare. Non enim ſic dolet, quia ipſe ab eis offenditur, ſed quia quaſi violenter co-
E gitur perdere aliquem, qui omnes cupit ſaluare. Nam quemadmodum in nobis contra naturam eſt bene facere, ſic & Deo contra naturam eſt malè facere aut perdere. Sed dicet aliquis: Cùm in poteſtate habeat Deus perdere & ſaluare, quis eum inuitum compellit condemnare, ſi non vult? Tu qui non deſideras miſericordiam Dei. Nam ſicut qui deſideranti miſericordiam Dei denegat, crudelis eſt: ſic qui nõ deſideranti miſericordiam præſtat, iniuſtus eſt.
F Sed dicis: Quis eſt homo, qui nõ deſiderat miſericordiam Dei? Tu qui permanes in peccatis. Deſiderare autem miſericordiam Dei, eſt conuerti ad eum. Ille enim deſiderat miſericordiam Dei, qui timet iram eius: qui autem non timet iram eius, non deſiderat miſericordiam eius, ſed contemnit. *Hieruſalem Hieruſalem*. Miſericordiam Dei deſiderare quid.

Digitized by Google

ſalem, quæ vſq; nunc luctata es contra miſeri-
cordiam meam tuis peccatis, nunc autē ipſam
ſuperaſti. Volo enim in te miſereri, ſed vires
miſericordiæ faciendę non habeo, nec poſſunt
te amplius iam ſufferre. Inceſſabilibus enim
iniquitatibus tuis miſericordia mea quaſi iam
laſſata, à propoſito ſuo defecit. *Quæ occidis pro-
phetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te.* Miſi ad te
Eſaiam, & ſerraſti eum: miſi ad te Hieremiam,
A & lapidaſti eum: miſi Ezechielem, & tractum
ſuper lapides excerebraſti eum. Quomodo ſa-
naberis, quæ nullū ad te medicum venire per-
mittis? Quomodo curabo infirmitatem tuam,
quæ omnem medicinam conculcas? Sanctis
meis non peperci, vt tibi parcerem peccatrici.
Illorum vitam neglexi, ne tuam mortem vide-
rem. Omnes medici ſpirituales in te defecerūt,
& tu curata non es. Inſanabilis eſt paſſio tua, vi-
cit enim artem diuinam. Si de morte tua gaui-
B ſus fuiſſem, nunquam ad te miſiſſem prophe-
tas. Si te perdere voluiſſem, nunquam ad te
ego ipſe veniſſem. Ego tibi quid faciam, ſi tu
ipſa viuere non vis? *Quoties volui congregare fi-
lios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos, & noluiſ-
ſti?* Cùm te in Aegypto quaſi ſanguinarius ac-
cipiter perſequebatur Pharao, miſi ſuper te
Moſem & Aaron, quaſi duas molliſſimas pen-
nas miſericordiæ meæ, & liberatos vos de vn-
guibus eius rapui in deſertum, & noluiſtis ſe-
C qui me, facientes vobis vitulum in Horeb, vt
ſeruiretis potius idolo mortuo, quàm Deo vi-
uenti. *Quotiens volui congregare filios tuos, ſicut
gallina pullos ſuos, & noluiſti?* Percurre, ſi vis, Iu-
dicium: * Quotiens peccauerunt & tradidit il-
los Deus, & iterum liberauit? Gallinam, eccle-
ſiæ ponit ſimilitudinem. Sicut enim pulli gal-
linarum paſtum ſuum quærentes, per diuerſa
vagantur, & maternis vocibus congregantur
ad ipſam, & iterum ſimiliter paſcentes diſper-
D guntur, & iterum maternis vocibus congre-
gantur. Sic & populus Dei carnalem volupta-
tem, & mundialem concupiſcentiam ſequen-
tes, per diuerſos vagantur errores, quos eccle-
ſia mater per ſacerdotes, modò increpationi-
bus, modò blandimētis, quaſi quibuſdam vo-
cibus cōgregare & allectare feſtinat. Et quem-
admodum gallina habens pullos vocando il-
los non ceſſat, vt aſſidua voce vagoſitatem cor-
rigat pullorum ſuorum: ſic & ſacerdotes in do-
E ctrina ceſſare non debent, vt ſtudio & aſſidui-
tate doctrinarum ſuarum negligentiam popu-
li errantis emendent. Et quemadmodum gal-
lina habens pullos, non ſolùm ſuos calefacit,
ſed etiam cuiuſcunque volatilis filios excluſos
à ſe diligit quaſi ſuos: ita & eccleſia non ſolum
ſuos Chriſtianos ſtudet vocare, ſed ſiue Genti-
les, ſiue Iudæi, ſi ſuppoſiti illi fuerint, omnes
fidei ſuæ calore viuificat, & in baptiſmo gene-
rat, & in ſermone nutrit, & materna diligit
F charitate. Vt autem & hæreticis hæc eadē coa-
ptemus, Hieruſalem hic ſemper eccleſiam in-
tellige, quæ dicitur ciuitas pacis, cuius funda-
menta poſita ſunt ſuper montes ſcripturarum.
Sicut ergo illi Iudæi, qui fuerant Hieruſalem
ſpiritualis, ingreſſi crediderunt in Chriſtum:
illi autem qui erāt Hieruſalem corporalis, ma-
nentes in corporali Iudaiſmo, perſequebantur
ſpirituales Iudæos, id eſt apoſtolos, cæteroſque
ex circumciſione credentes: Sic & de iſta noua
Hieruſalem, id eſt de eccleſia, qui ſpirituales
Chriſtiani fuerunt, relicta corporali eccleſia,
quam perfidi occupauerant violentia, exie-
runt ab illis. *Magis autem illi exierunt à nobis,*
ſicut Ioannes exponit. Non enim ille de ec-
cleſia exire videtur, qui corporaliter exit, ſed
A qui ſpiritualiter veritatis eccleſiaſticæ funda-
menta relinquit. Nos enim ab illis exiuimus
corpore, illi autem à nobis animo. Nos ab il-
lis exiuimus loco, illi à nobis fide. Nos apud il-
los reliquimus fundamenta parietum, illi apud
nos reliquerunt fundamenta ſcripturarū. Nos
ab illis egreſſi ſumus ſecundum aſpectum ho-
minum, illi autem à nobis ſecundum iudicium
Dei: Ideo & illi corporales Chriſtiani perſe-
quuntur noſtros ſpirituales, ſpecie colorata,
B varietate fundata. Propterea quæ ſuperius do-
minus commemorauerat, ad illam Hieruſa-
lem corporalem dicta eſſe videntur: *Hieruſa-
lem Hieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos
qui ad te mittuntur.* Non dixit, quæ occidiſti,
& lapidaſti: ſed quæ *occidis & lapidas*: id eſt,
quæ hoc proprium, & quaſi naturalem con-
ſuetudinem habes, vt occidas & lapides ſan-
ctos. Non enim occidit aut lapidauit ſan-
ctos ante Chriſtum, & ceſſauit facere poſt
C Chriſtum quæ fecit aliquando prophetis, ſed
eadem ipſa facit apoſtolis, quæ fecit aliquando
prophetis. Sic & hæreticorum eccleſia, non
ſolùm perſecuta eſt patres noſtros, & perſequi
iam ceſſauit: ſed eadem filij eorum faciunt no-
bis, quæ patribus noſtris fecerunt patres eo-
rum. Mittuntur enim ad illos viri fideles,
quotienſcunque inter illos & fideles certamen
fidei commouetur, non ex ebrietate vini, ſi-
cut fieri ſolet frequenter, ſed ex aliqua cauſa
D religionis. Mittuntur ad illos, ſicut mitteban-
tur prophetæ & Apoſtoli ad Iudæos, non ad
ſalutem eorum, inſanabiles enim ſunt: ſed
ad præiudicium ipſorum, vt ſine excuſatione
ignorantiæ iudicentur. Item aliter: Hære-
tici prophetas, & apoſtolos, & martyres oc-
cidunt, qui modò ſunt apud nos: ſine du-
bio occidunt in verbis ſuis, & actibus. Quo-
tiens enim leguntur in eccleſijs noſtris verba
& acta prophetarum & Apoſtolorum, pro-
E phetæ & Apoſtoli miſſi nihilominus loquun-
tur ad nos: quos omnes miſſos ad ſe, hære-
tici dum legunt, & malè interpretantur, oc-
cidunt & lapidant eos. Vt autem manifeſtè
cognoſcas, quomodo prophetæ & Apoſtoli
ab hæreticis occiduntur & lapidantur: pri-
mùm intellige, quomodo naſcitur Chriſtus
in nobis, & quomodo occiditur. Quando
enim credimus in Chriſtum, Chriſtum ge-
neramus & formamus in nobis, ſicut dicebat
F Apoſtolus Galatis: *Filioli mei, quos iterum par-
turio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Conſe-
quenter & quando perdimus fidem Chriſti,
Chriſtum occidimus in nobis ſicut & prophe-
tæ apud hæreticos occiduntur. Quādo enim fi-
dem & veritatē verborum eorū praua interpre
tatione ſubuertūt, prophetas & Apoſtolos oc-

Exod. 4. & 5. a

Ibid. 32. a

* *Iudicum librum.*

1 Ioan. 2. a

Exire de eccleſia quis dicatur.

Gala. 4. a

cidũt in ſe. Ipſius enim verbi quaſi ſanguis veritas eſt, quæ viuificat verbũ. Omne enim verbum, quòd nõ habet in ſe veritatem Dei, mortuum eſt. quemadmodum ſine ſanguine corpus. Propterea omnia verba diuina, quamuis ruſtica ſint & incompoſita, viua ſunt: quoniam intus in ſenſibus ſuis habẽt poſitam veritatem Dei, quaſi ſanguinẽ in venis incluſam, & ideo viuificant audientem, ſicut teſtatur Petrus ad Chriſtum, dicens: *Quò ibimus? verba viua habes.* Omnia autem verba ſecularia, quoniã non habent in ſe virtutem † Dei, & quamuis ſint compoſita & ingenioſa, mortua ſunt: quoniam in venis ſenſuum ſuorum non habent virtutem † Dei: propterea nec audientem ſaluant. Secundum hæc iam intelligis quomodo hæretici occidunt & lapidant prophetas & Apoſtolos miſſos ad ſe. Quotiens enim veritatem verborum eorum gladio maligni ſpiritus, & verbi peruerſi corrumpunt, occidunt prophetas & Apoſtolos, & ſanguinem verborum eorum, id eſt veritatem effundũt in terram: totiens aliud intelligentes in verbis prophetarum & apoſtolorum, & aliud proloquuntur in populo, blaſphemias ſuas quaſi lapides quoſdam iactant ſuper Apoſtolos & prophetas. *Quotiens volui congregare filios tuos,* &c. Quotienſcunq; enim, ſicut diximus, inter hæreticos & fideles fidei mouetur certamen, euidenter vult illos dominus congregare ſub veritate alarum ſuarum, id eſt duorum teſtamentorum, quotienſcunque leguntur apud eos verba prophetarum & apoſtolorum: illi autem non quaſi domeſtici pulli gallinæ, quæ eſt eccleſia, ſed quaſi ſylueſtres pulli ſanguinarij vulturis, aut accipitris, non ſolum ad veritatem duorum teſtamentorum venire non acquieſcunt, ſed adhuc irruunt ſuper ipſam gallinam, id eſt eccleſiã, & diripiunt, & diſpergunt pullos eius, & euellicant eam: totiens vult eos congregare, illi autem nolũt. *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta:* id eſt, ecce nunc tempore inſtanti. Cùm ego fuero crucifixus, ſcindetur velum templi, & ſecreta myſteria ſanctitatis eius publicabuntur, & recedet ab eo ſpiritus Dei. Et ſicut corpus anima recedente prius quidem frigeſcit, deinde putreſcit, & ſoluitur: ſic & templum veſtrum, Dei ſpiritu recedente ab eo, prius quidem ſeditionibus, & indiſciplinationibus replebitur tyrannicis, quaſi Deo iam illud non gubernante, deinde veniet ad ruinã. Sicut enim ante mortem hominis, inſanabilis præcedit infirmitas: ſic & ante ruinam aut hominis, aut loci alicuius, aut ciuitatis, inemendabilia præcedũt peccata. Sicut enim pulli frequenter à matre vocati, cùm non obaudierint, neque ſecuti fuerint matrem, matre longius abeunte, aut venit accipiter & diripit eos, aut longius euagantur, vt pereant: ſic & domino frequenter Iudæos vocante, quoniam non obaudierunt, neq; ſecuti ſunt eum, recedente illo ab eis, ad Gentes venit quaſi accipiter rex Romanus, & patrẽ quidem eorum comedit fames & gladius, alij autem per ſingulas prouincias diſperſi ſunt vt perirent. *Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini.* Præceſſores noſtri exponunt, circa ipſum diem iudicij & reſurrectionis quoſdam Iudæorum credituros in Chriſtum. Quod & Apoſtolus ſignificare videtur, dicens: *Ex parte cæcitas contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret.* Et ſequens lectio illa tota hoc dicere velle videtur. Si quis autem myſterium hoc per illos putat impletum, qui in actibus apoſtolorum leguntur, Petro prædicante, aut alijs apoſtolis crediderunt: intelligat propter tres cauſas non eſſe verum quod dicit. Primùm, quia tunc pars modica ſecundũ electionem credidit, non totus Iſraël. Secundò, quòd illi ante Gentes crediderunt, nõ poſt Gentes. Plenitudo autem gentium tunc adhuc non introierat, ſed inchoauerat hoc. Tertiò, quia quando hæc futura prædicebat Apoſtolus, Gentes iam crediderunt, & Iudæi qui fuerant credituri: & tamen Apoſtolus adhuc credituros ſignificat Iudæos, dicens ad gentes: *Sicut enim vos aliquando non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter illorum incredulitatem: ita & illi nunc non crediderunt in veſtra miſeratione, vt & ipſi miſericordiam cõſequantur. Concluſit enim Deus omnes in incredulitate, vt omnibus miſereatur.* Dicens ergo, *Amodo non me videbitis, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini:* hoc dicere vult, donec veniat tempus, in quo credentes dicatis, *Benedictus qui venit in nomine domini.* Spiritualiter enim videre Chriſtum, eſt ipſum in fide cognoſcere. Sicut autem ad illam Hieruſalem dictum eſt: *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta:* ſcilicet cùm occideritis filium Dei apud vos, cùm de illo templo corporali templum exierit ſpirituale, quod fuerunt ſancti, qui ex circumciſione crediderunt in Chriſtum. Sic & ad eccleſiam omnium hæreſum dictum eſſe videtur, *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta,* ex quo filium Dei occidiſtis: id eſt, ex quo viuum verbum veritatis illius, mendacis verbi gladio, veritate effuſa, mortuum feciſtis: ſicut ſuperius diximus, ſpiritualiter prophetas ſuſcipi aut occidi. Qui enim credunt ſecundum veritatem verbis prophetarum, ſuſcipiunt prophetas: qui autem corrumpunt veritatem ipſorum, occidunt verba eorum, & eos ipſos in verbis ipſorum. Sic & Chriſtus aut ſuſcipitur, aut occiditur apud nos. Si enim credimus verbis eius, ſuſcipimus eum, & generamus in nobis: ſi autẽ non credimus, & adhuc veritatem verborum eius corrumpimus, repellimus eum, & occidimus apud nos. Vnde fit, vt quotidie Chriſtus apud fideles quidem ſuſcipiatur, atque naſcatur, apud hæreticos autem repellatur. Relicta eſt autem & deſerta, ex quo de illa corporali eccleſia ſpiritualis exiuit: id eſt, de populo ſuo qui videbatur Chriſtianus, & non erat, populus iſte exiuit qui non videbatur, & erat: & magis autem ſecundum quod diximus, illi à nobis exierunt, quàm nos ab illis. Sicut autem membrum à corpore præciſum viuere non poteſt, neque ramus arboris viridis eſſe: ſic & omnes hæretici præciſi à corpore vnius eccleſiæ, nec vitam Chriſti in ſe habere

Verba Dei quamuis incompoſita, tamen viua.

Supr. 6. g

Verba ſecularia, etſi terſa, tamẽ mortua.

† veritatem.

Rom. 11. e

Ibid. d

Rom. 11. e

Mat. 23. d

Credendo generamus Chriſtum, fidem vero abijciendo, apud nos occidimus.

Hæreticorũ eccleſia derelicta à Deo ac omnibus ſanctis.

bere poſſunt, nec viriditatem gratiæ ſpiritualis ſed eſt eccleſia eorum deſerta: non ab hominibus, abũdat enim peruerſis hominibus, quomodo ſemper malorum maior eſt copia quàm bonorũ: ſed deſerta eſt à ſanctis, deſerta à ſanctitate, à fide, à veritate, à gratia, à ſpiritu. Deſerta denique ab ipſo Deo, & à bonis omnibus quæ ſunt Dei. Sicut enim homo qui Dei non eſt, mortuus dicitur eſſe, quamuis viuat: quia non Deo, ſed diabolo viuit: ſic omnis eccleſia, quamuis abundet hominibus, tamen ſi ab illis bonis quæ dicta ſunt defuerit, deſerta eſt: quia non Deo, ſed diabolo plena eſt. *Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini.* Vere enim ex tempore perditionis ſuæ hæretici nunquam Chriſtum viderunt. Vident enim eum fide, nõ oculis, qui ſecundum veritatem eius credunt in eum: qui autem non credunt, cæci ſunt corde, non corpore: nõ neceſſitate, ſed voluntate. Cognituri ſunt autem eum in die iudicij nolentes, quando videbunt eum in maieſtate patris, quando videbunt eum etiam omnes iniqui, & dominum eum cõfitebuntur nolentes. *Domine domine, nos in nomine tuo dæmonia eiecimus,* &c. ſed nihil illis proderit tarda confeſſio. Tunc & iſti dicturi ſunt Chriſto: *Nos in nomine tuo docuimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus.* Dicet autem ad eos: Nunquid in virtute mea? nunquid in ſpiritu meo? In nomine enim meo aliquid agere, ſeductorum eſt: ſed in virtute mea & in ſpiritu meo, ſanctorum. *Diſcedite à me, neſcio qui eſtis.* Sicut enim vos cognoſcentes me, cognoſcere noluiſtis, non propter difficultates veritatis meę, ſed propter iniquitates malitiæ veſtræ: ſic & ego cognoſcens vos, nolo cognoſcere, non propter extraneas perſonas veſtras, ſed propter odibiles malitias veſtras.

Supr. 7. d

HOMILIA XLVII.

EX CAP. XXIIII.

Egreſſus Ieſus de templo, ibat: & acceſſerunt diſcipuli eius, vt oſtenderent ei ædificationes templi.

SVPERIVS ingreſſus eſt dominus tẽplum, quærens ſanctitatem templi: ſed cùm in templo nihil inueniret propriũ templi, egreſſus de templo ibat; quia ædificium quidem ſtabat quod erexerũt homines, ſanctitas verò ceciderat, quam conſtituerat Deus. Nam templum hominum, eſt ædificatio lapidũ pulchrè compoſita: templum autẽ Dei, eſt congregatio electorum religioſè conuerſantium. Ibat de templo foras, id eſt, de Iudæis ad Gentes. Ibat non ſolùm corpore, ſed voluntate recedens in ſpiritualibus. Ecce ſi pars aliqua domus fuerit deciſa, cum labore tamen poſſibile eſt vt reparetur: ſi autem ipſum fundamentũ fuerit conquaſſatum, quid faciat paterfamiliâs, niſi fortè in aliquo loco noua faciat fundamenta, & lapides de priori domo tranſuectans, aliam ſibi ædificet domũ? Sic & in ſpiritualibus, ſi quidẽ populares peccauerint, per pœnitentiam corriguntur: ſi autem ſacerdotiũ ipſum fuerit diſſipatum, quod eſt populi fundamentum, quid faciat Deus? Hac ratione gentem Iudæam relinquẽs, in alio loco, id eſt in medio gentium vniuerſarũ, noua poſuit fundamenta, id eſt apoſtolos ſuos, & omnes bonos transferens, qui fuerint ex Iudæis, dicente propheta: *Conuertantur ad me, qui timent te.* Nouam ſibi fecit eccleſiam, & admonuit illam, vt ſicut mutauit locum, mutet & A mores, dicens per prophetam: *Audi ſilia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum.* Ibat enim nunquam ad illud templum iterum reuerſurus: iam enim maledixerat ei, dicens: *Nunquam ex te fructus naſcatur.* Hæc enim ſynagoga erat illa ficulnea ornata folijs, & fructibus vacua: quæ arbor videbatur, non autem erat niſi figuralis, ſed erat ſynagoga realis, ſicut & Iudæa, quę verba ſanctitatis porB tabat, & opera pietatis non habebat: quæ videbatur populus Dei, non autem erat, ad quam venit Chriſtus eſuriens. Chriſtus enim ſi eſurit, quomodo ſatiatur? Satiatur in fide hominum, eſurit autem in infidelitate eorum. Et deſuper Samaritanum puteum gaudens ſedebat, quoniam fides Samaritanorum offerenda ei fuerat, tanquam optimus cibus. Hic autem in templo nullã eſcam humanæ ſanctitatis inueniens, egreſſus de templo, triſtiter ibat. Et C verè meritò triſtabatur, & erat quod iraſceretur. Apud Samaritanos in peregrè ſatiatus eſt, apud Iudæos in domo propria manſit ieiunus. Nam ibat: per hoc quòd hic dicitur, ibat: hoc ſignificat, quaſi offenſus ibat. Alioqui ſufficeret dicere: *Cùm egreſſus fuiſſet de templo, acceſſerũt ad eum.* Quemadmodum homo, ſi vadat alicubi, exiſtimans inuenire reſponſum: ſi nõ inuenerit, cõfuſus egreditur, quaſi qui perdidit aliquid, quia quod ſperabat non inuenit. Ideo & D Apoſtolis quaſi dolore repletus, reſpõdit: *Amẽ dico vobis, non ſtabit hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Non poteſt pacifica loqui, qui cor habet turbatum. *Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, vt oſtenderent ei ſtructuram templi.* Adhuc apoſtoli carnales conſtituti, ſpirituales oculos nondum bene apertos habebant, & ideo ſpiritualiter adhuc viuere non poterant. Ecce enim totum templũ iacebat ſpiritualiter diſſipatum, & illi quaſi mirabilem compoſitionem templi E Chriſto monſtrabant, non intelligentes quia homo quidem in ædificatione parietum delectatur, Deus autem in conuerſatione ſanctorum, dicente propheta: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Quem decorem? Non quem diuerſitas ſplendentium marmorum facit, ſed quem prę̃ſtat varietas viuentium gratiarũ. Ille decor carnem delectat, iſte viuificat animam: ille pro tempore decipit oculos & deludit, iſte autem in perpetuum ędiF ficat intellectum. *Ieſus autem reſpondens eis, ait: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Apoſtoli vnã rem oſtendere voluerunt, & ipſam inutilem: Chriſtus autẽ eis duarum rerũ ſalutarium dedit viuã reſponſionẽ. Nam & de futuro eos admonet, quaſi præſcius Deus, & de præſenti

Pſal. 118. h

Pſal. 44. c

Supr. 21. b

Chriſtus eſuriens quomodo ſatiatur.

Ioan. 4. a

Pſal. 25. b

ſenti eos docuit, quaſi benignus magiſter. Illi
aſpiciunt illa, quæ in hoc ſeculo viua ſeruant:
ipſe autem monet de his, quæ in futuro ſeculo
2. Cor. 4. d æterna perdurant. Nam quæ videntur, tempo-
ralia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.
Quid mirum, ſi hæc ſunt peritura, quæ manus
humana conſtruxit? ſciamus etiam illa eſſe ſol-
Pſal. 101. a uenda, quæ manus diuina creauit. *Quia initio
tu terram fundaſti domine, & opera manuum tua-
rum ſunt cœli: ipſi peribunt, tu autem permanes in
æternum.* Quicquid enim videtur, carnis eſt
myſterium: quicquid non videtur, animarum.
Cum ergo caro tranſierit, neceſſe eſt vt & viſi-
bilia vniuerſa pertranſeant: quia non eſt fas, vt
cùm rerum viſibilium domina caro tranſierit,
myſteria quaſi dignitoſiora remaneant. Si ci-
uitas aliqua regi ſuo terreno fuerit facta rebel-
lis, nónne tollit ab ea ius ciuitatis, & milites
ſuos tranſmittit vt fiat deſerta, vt qui poteſta-
tem regis ſui non cognouit in bono, cogno-
ſcat in malo & ipſa deſertio teſtificetur, quid ei
profuerit anteà propiciatio regis? Hæc autem
gens mihi regi cœleſti rebellis effecta eſt, legẽ
meam corrupit, præcepta mea contempſit, mi-
niſtros meos occidit, ſuper meipſum iam im-
pias manus erexit, & adhuc interficere me co-
gitat, niſi me defenderet immortalis natura.
Ideo tollam ex ea pignora veritatis meæ, id eſt
ſpiritum ſanctum. Tollam exercitum meum,
id eſt angelos qui cuſtodiebant eam, vt nõ ſtet
hic lapis ſuper lapidem. Cùm ergo ſalus ab ea
receſſerit, neceſſe eſt vt perditio dominetur.

HOMILIA XLVIII.

EX CAP. XXIIII.

*Sedente autem eo ſuper montem Oliueti, acceſſerunt
ad eum diſcipuli ſecretò, dicentes Dic nobis quan-
do hæc erunt, & quod ſignũ aduentus tui, & con-
ſummationis ſeculi.*

ID eſt, quando hæc erunt, vt non ſtet
in templo lapis ſuper lapidem, ſicut
dicis? Et addunt interrogationibus
ſuis & alterũ, ſcilicet vt ſignificet eis
etiam ſeculi finem, cuius Chriſtus non fecerat
mentionem. Sed illud primum interrogant ex
ſe & propter ſe, hoc autem ſecundum ex nobis
& propter nos. Nam neq; nos templi illius di-
ruptionem aſpeximus, neque illi ſeculi finem:
ideo illis expediebat audire ſigna diruptionis
illius, nobis autem expedit conſummationis
agnoſcere ſigna. Omnibus enim laborantibus
dulcis eſt finis. Viator libenter interrogat, vbi
eſt manſio mercenarius frequenter computat,
quando annus cõpletur: agricola ſemper tem-
pus meſſis expectat: negociator die ac nocte
thecæ ſuæ diſcutit rationem: mulier prægnans
ſemper de decimo menſe cogitat: Sic & ſerui
Dei libenter de conſummatione ſeculi requi-
Supr. 6. e runt. Scriptum eſt enim: *Vbi erit theſaurus tuus,
ibi erit & cor tuum.* Ecce ſi ſolidorum aliquam
quantitatẽ habeas in arca repoſitam quotienſ-
cunq; veniens de platea, domum tuam ingre-
deris, ante omnia illum locum oculi tui reſpi-
ciunt, vbi ſolidos habes: ſic & ſancti illum locũ
reſpiciunt, vbi repoſitam habent coronã. Nam
vtile eſt tempus conſummationis cognoſcere:
quia & homo in itinere cõſtitutus, quantò ma-
gis appropinquauerit mãſioni, tantò amplius
incipit feſtinare. Nam in longa via etiam velo-
ces homines pigriter ambulant: quando autem
via fuerit breuiata, etiam pigri velociter ambu-
lãt. Hac ratione & Paulus exhortans dicit: *Nũc* Rom. 13. d
A *enim propior eſt noſtra ſalus, quam cùm credidimus.*
Quia appropinquata ſpes excitat magnanimi-
tatis virtutem. Ideo quantò magis laudabiles
ſunt ſancti, qui ante Chriſtũ fuerunt, tantò nos
vituperabiles, qui poſt Chriſtum ſumus, & ad-
huc de ſeculo recedere nolumus. Illi quidem
ſciebant finem eſſe futurum: quãdo autem, ne-
ſciebant. Nos autem domino demonſtrante,
quotidie ſeculum finiri videmus, & tanquam
mali ſerui, iam albeſcit aurora, & adhuc dor-
B mimus. Nam peccatores homines nunquã pu-
tant ſeculi finem eſſe fututum. Et quid mirũ, ſi
quod audiunt non credunt: cùm nec illud cre-
dunt, quod quotidie vident? Nã quotidie ma-
nibus ſuis efferunt mortuos, & mortales ſe eſſe
non putant. *Et reſpondens dixit eis: Videte ne quis
vos ſeducat.* In primis hoc æſtimo prætermitti
non oportere, vt conſideremus quid interro-
gant Apoſtoli, & ſic melius intelligemus quid
Chriſtus reſpondit. Interrogant enim hęc duo
C Apoſtoli: *Quod ſignum erit deſtructionis Hieruſa-
lem, & quod ſignum cõſummationis mundi?* In con-
ſummatione enim gentis Iudææ Hieruſalẽ de-
ſtructa eſt, quæ tamen videbatur eſſe Hieruſa-
lem, non autem vera erat. In conſummatione
autem mũdi, eccleſia aut deſolata, aut deſolan-
da eſt: adhuc tamen illa quæ videbatur eccleſia,
non autem quæ vera erat, aut eſt: Dominus au-
tem non ſeparatim dixit, quæ ſigna pertineant
ad deſtructionem Hieruſalem, & quæ ad con-
D ſummationẽ mundi, videlicet vt eadem ſigna
pertinere videantur & ad manifeſtationẽ de-
ſtructionis Hieruſalẽ, & ad manifeſtationem
conſummationis mundi: quia nõ quaſi hiſto-
riam per ordinem expoſuit eis quomodo res
erant agendæ, ſed prophetico more prædixit
eis, quæ res erant agẽdæ. Prophetia autem ſem- Prophetia.
per per myſterium dicitur, & per myſterium
intelligitur. Quid igitur? hæc ſigna de fame,
de bellis, & de terręmotu, ſi ad plenum ſpiri-
E tualiter voluerimus intelligere, non poſſunt
pertinere ad manifeſtationem deſtructionis
Hieruſalem: quia tunc ſpiritualiter gens con-
tra gentem non ſurrexit: id eſt, hæreſis con-
tra hæreſim. Nam tempore apoſtolorum tan-
tummodo ſeminatæ ſunt hæreſes, tempore
autem regis Chriſtiani germinauerunt: no-
ſtris autem temporibus maturauerunt & præ-
ualuerunt. Tunc enim fames non erat ſpiri-
tualis, ſed magna vbertas, de qua propheta di-
F cebat: *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multi-* Pſal. 64. a
plicaſti ditare eam. Item ſi voluerimus hæc ſigna
tantum corporaliter intelligere, nõ proficiunt
ad manifeſtationem conſummationis mundi.
Nam & bella hæc corporalia ſemper fuerunt,
& ſemper erunt. Et fames, aut terræmotus car-
nales ſemper fuerunt. Non poteſt autẽ eſſe in
ſignum

Digitized by Google

Signum. ſignum alicuius rei futuræ, quod ſemper fuit
in vſu: ſed quod nouum fit, illud dicitur ſignũ.
Sicut ergo fuit Hieruſalem illa corporalis, quæ
iam expugnata eſt in figura: eſt autem altera
Hieruſalem ſpiritualis, ſcilicet eccleſia Chri-
ſti, quæ in finem mundi etiam tentanda eſt, &
adhuc tentatur: ſic & ſigna illa quæ dominus
dicit, & ſpiritualiter intelligenda ſunt, & car-
naliter: vt carnaliter intellecta, ſignificent de-
ſtructionẽ illius Hieruſalem: ſpiritualiter au-
tem intellecta, ſignificent tentationem eccle-
ſiæ in conſummatione futura. Ergo ad vtrunq;
tempus porrige mentem qui audis, & ad illud
quod fuit antequam Hieruſalem caperetur, &
ad illud quod fiet antequàm tentetur Eccleſia
Chriſti. *Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim
venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Christus,*
1 Tim. 1, d *& multos ſeducent.* Hoc & Apoſtolus dixit his,
qui fuerunt antequam caperetur Hieruſalem,
quia prius venturi fuerant pſeudochriſti. Ete-
nim hoc erat ſignum primum deſtructionis
Hieruſalem: quod verè factum eſt. Venerunt
enim Doſitheus & Simon, & Cleonius, & Va-
riſuas in nomine Chriſti, & alij multi, quos
Apoſtolus in epiſtolis ſuis tangit. Hoc & patri-
bus noſtris dixerunt, qui fuerunt prius ante-
quàm tentaretur eccleſia, quia ventura fuerant
hæreſum multa verba mendacia, dicentia: Ego
ſum verbum Dei, Chriſtus. Et hoc ſignum fuit
expugnationis eccleſiæ, quod & factũ eſt. Verè
enim priuſquàm ex tempore Theodoſij, præ-
uaricantibus multis, expugnaretur eccleſia,
multa dogmata pręceſſerunt ex tempore Con-
ſtantini, dicentia, hoc eſt verbum Dei: per quæ
ſigna intelligere potuerũt periclitaturam eſſe
eccleſiam Chriſti, ſi prophetia Chriſti ante exi-
tum intelligi potuiſſet. *Multi venient in nomi-
ne meo, dicentes: Ego ſum Christus.* Venient in no-
mine ſponſi, vt ſponſæ caſtitas tentata probe-
tur. Nam ſicut omnis mulier quandiu non ad-
monetur à malis hominibus, non bene cogno-
ſcitur vtrũ ſit caſta: ſi verò admonita, conſcien-
tiam vel fidem viro ſeruauerit, tunc meritò ca-
ſta laudatur: Sic eccleſię fides non bene cogno-
ſcitur, niſi Antichriſti venerint ad eam: ſiue de
illis pſeudochriſtis, qui præceſſerũt antequam
tentaretur eccleſia, hoc conuenit dicere. Quo-
niam ſicut cùm domus incendio comprehen-
ditur, omnes latrones conſurgunt, quærentes
vnuſquiſq; quod rapiat: ſic quando caſus ſpe-
cialiter tunc Iudæorũ, aut generaliter, aut mo-
dicum Chriſtianorũ fieri cœperit, omnes dæ-
mones ſpirituales latrones inſurrexerunt, per
ſuos miniſtros quęrentes vnuſquiſque quem
perdant. Non audiſtis prophetam dicentem,
quomodo in nocte omnes beſtiæ circuierunt
Pſal. 103. e militantes, hoc modo? *poſuit tenebras, & facta
eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ, &c.*
Sic & dęmones ſpirituales beſtiæ, quandiu lux
iuſtitię eſt ſuper terram, in cubilibus ſuis latẽt,
id eſt in cordibus impiorum, & non ſe oſten-
dunt: cùm autẽ tenebras impietatis aſpexerint
dominari, tunc dęmones procedunt, aut mini-
ſtri eorum de latibulis ſuis, quęrentes quem
valeant deuorare. Ideo videte ne quis vos ſedu-
cat. Homo circa mortem phantaſias videt: ſic
& mundus in exitu ſuo multos patietur erro-
res. Hoc puto, quòd ad omnes Chriſtianos di-
cebat, ſiue tunc, ſiue modò, pręcipuè tamen ad
ſacerdotes, videte ne quis vos ſeducat: Vos eſtis
luminaria, verbum vitę cõtinentes, quaſi can-
delabra lucentia, facilè vobis extinctis eccleſia
à latronibus prædã patietur in tenebris. Quo-
modo autem ſtet ædificatio domus, ſi columnę
ceciderint? Et ne putes, quia corporaliter iu-
A bet eos aſpicere, cùm dicit, videte: ſed ſpiritua-
liter mente conſiderare. Mente autem poteſt
conſiderare, qui per bonam conuerſationem
mentem habet illuminatam. Qui ergo bene
conuerſatur, lucidam habet mentem, & intel-
ligit qui ſunt doctores: qui autem peccat, ſen-
ſus eius cùm ſit tenebroſus, non intelligit qui
ſunt ſerui Dei, & qui miniſtri diaboli. Sicut
enim qui corporaliter oculos habet acutos, de
longè proſpicit venientem, an amicus eius eſt,
B an aduerſarius: qui autem oculos habet infir-
mos, quamuis intenderit, non cognoſcit an
amicus ſit, an inimicus: Sic qui mentem à pec-
catis poſſidet mundam, de longè conſiderat,
homo Dei eſt ille qui venit, aut homo diaboli:
in nomine Chriſti venit, aut in ſpiritu Chriſti.
Aut putamus quòd ſemper venturi fuerãt no-
ui Chriſti? Abſit. Quod ergo dicebat: *Multi
venient in nomine meo*: ad tempus Apoſtolorum
pertinet. Tunc enim ſciens diabolus, quia ad-
C huc nouus erat Chriſtus in mundo, quia veri-
tas euangelij eius adhuc erat ignota, quia Apo-
ſtoli eius multis incerti, multos introducebant
Chriſtos in mundum, vt homines volentes ve-
nire ad Chriſtum, per ſimilitudinem nominis
eius errantes, tranſeant ad diabolum, & volen-
tes ab eo exire, impingant in eum. Quemad-
modum ſi rex in bello victus atque fugatus ab
alio rege, indueret indumentum regis illius vi-
ctoris, & in parte ſua erigat ſimile ſignum ſi-
D gno regis illius, vt ille populus victoris ſche-
ma ſui regis aſpiciens, & ſignum partis ipſius,
dum putat ſe ad proprium currere regem, in-
currat in manus aduerſarij ſui: ſic & diabolus
ſubornat miniſtros ſuos ſub nomine Chriſti,
vt volentes homines ire ad Chriſtum, ſimili-
tudine nominis tenebricati ad diabolum va-
dant. Poſtquam vero notitia Chriſti in toto
mundo præualuit, & veritas euangelij eius fa-
cta eſt manifeſta, mandata diſcipulorum eius
E implicare iã non poterat, ſed ſubmittere Chri-
ſtos. Neque aliquid agit etiam ſi ſubmittat:
quoniam omnibus manifeſtus eſt Chriſtus,
& euangelium eius, & Apoſtoli eius: ſed alio
modo ſubmittit Chriſtos, vt verba diuerſo-
rum hæreticorum introducta, vnumquodque
eorum dicat, quia ego ſum Chriſtus vnigeni-
tum verbum Dei. *Audietis prælia, & opiniones
præliorum.* Tunc quidem corporaliter ea dice-
bat prælia audienda, quæ contra Iudęam præ-
F parabat imperator Romanus. Nam ſicut ſolet
fieri in præparatione belli, dum eliguntur
principes, dum deputatur & congregatur exer-
citus, auditio currit, maximè ad eos, aduerſus
quos præparatur. Sed poſtquam ingreſſus eſt
exercitus Iudæam, ſicut exponit Ioſephus, non
ſtatim ad Hieruſalem applicauit, ſed ad ciui-
tates

Digitized by Google

tates ſingulas regionis illius, & diuerſa prius geſta ſunt bella. & plurimæ ciuitates captæ, & ſic nouiſſimè Hieruſalẽ obſedit exercitus. Ideo mandabat Apoſtolis: Videte ne turbemini, ſed opus prædicationis veſtræ implete. Illius Hieruſalẽ corporalis typum gerit Hieruſalem ſpiritualis eccleſia. Nam niſi templum illud destructum fuiſſet, obſeruantia legis non facilè fuerat compeſcenda. Ideo autem deſtructum
A
eſt, vt etiam ſi velint Iudæi poſtmodum legem ſeruare, non poſſint, aut de Paſcha, aut de ſacrificijs, aut de cæteris feſtiuitatibus. Ceciderunt ergo corporalia & figuralia, vt ſurgerent ſpiritualia & vera myſteria. Poſtea autem ſpiritualiter hæreſum annũciabat fore certamina, quæ impiorum princeps Antichriſtus contra Chriſtianos fuerat operaturus in fide. Nam excitans diabolus errorum ſcandala, nõ ſtatim oppreſſit eccleſiam, ſed prius per varia loca ſchiſmata
B
excitauit: vtputa audiebatur quomodo in illa ciuitate Fotinus hoc prædicet. Item in illa alia ciuitate Acoluthus presbyter hoc ſapere cœpit. Sic audiebantur à Chriſtianis ſchiſmata, & opiniones ſchiſmatum, donec omnium hæreſum dux vna eligeretur peruerſio omnibus. Sed in illis non opus erat Chriſtianis turbari, quia oportebat fieri illa. Quòd autem oportebat, docet Apoſtolus dicens: *Oportet inter vos hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant.* Et ſicut in 1.Cor.11.d
C
illis tunc auditionibus præliorum non fuit finis gentis Iudææ, ſed poſteà & Hieruſalem debellata eſt, & Iudæi quidam in gladio periérũt, quidam à beſtijs, quidam in ſeruitute venditi ſunt, quidã per ſingulas Gentes diſperſi ſunt: ſic in illis auditionibus ſchiſmatum, tempore patrum noſtrorum nõ eſt factus finis, ſed poſtmodum eccleſia debellata eſt, multis ad præuaricationem aut ſeductis, aut coactis: modo iam reſtat vt fiat finis. Bene ergo ait: Vos nolite tur-
D
bari. Siue enim tunc in auditione corporalium præliorum, ſiue modo in auditione ſpiritualium præliorum, noſtri inturbabiles manent: quia ea quæ fiunt in mundo, non poſſunt nocere eis qui ſunt extra mundum: & quæ fiunt carnaliter, non poſſunt nocere eis qui ſunt extra carnem: nec mendacia lædunt eum, in quo habitat ſpiritus ſanctus: ſed mundus mundialibus nocet, & mendaces ſeducunt mendacia. Quemadmodum ſi quis in campo quodam ta-
E
bernaculo circundatus ſit, ſi aliqua ſurrexerit tempeſtas ventorum, ſonum quidem tempeſtatis audit, vexationes ſyluarum videt, ipſe autem flatum non ſentit: ſic qui intra iuſtitiam ſedet incluſus, quando mundus concutitur, rumores turbationum audit, ſecularium miſerias aſpicit, ipſum autẽ concuſſio mundi non mouet. *Inſurget enim gens ſuper gentem, & regnũ ſuper regnum.* In tempore illo omnes gentes, & omnia regna quæ videbantur eſſe ſub imperio
F
Romanorum, ſuper gentem Iudęam ſunt congregatæ. Et omnia penè regna ſuper regnum ipſorum. Nec enim poterat aliquis parcere eis, quibus Deus iraſcebatur. Spiritualiter autem ita inſurgit hæreſis ſuper hæreſim, & epiſcopatus ſuper epiſcopatum. Sicut enim tunc inſurgens gens ſuper gentem, & regnum ſuper regnum, ſignum erat deſtructionis Hieruſalem: ſic poſteà inſurgens hæreſis ſuper hæreſim, & epiſcopatus ſuper epiſcopatum, ſignum fuit expugnationis Eccleſiæ. Et verè quod dicit, Inſurget gens ſuper gentem, & regnum ſuper regnum: plus conuenit vt ſpiritualiter intelligamus nunc de hæreſibus, quàm corporaliter tunc de gentibus. Tunc enim non gens ſuper gentem inſurrexerunt, nec regnum aduerſus
A
regnum, cùm penè omnes illæ gentes & regna ſuper vnam excitata ſunt gentẽ Iudæam. Tunc enim gens ſuper gentem, & regnum aduerſus regnum inſurgere rectè dicitur, quando inuicem ſibi gentes non ſunt ſubiectæ, ſed aduerſantur. Nunc autem hæreſis ſuper hæreſim inſurrexit, & epiſcopatus ſuper epiſcopatum. Nã omnis hæreſis impia aduerſus eas hæreſes videtur inſurgere, quæ non ſapiunt ſimiliter, vtputa hæreſis Fotini non ſolùm Chriſti eccleſiæ
B
aduerſatur, ſed omnibus hæreſibus aliter ſapientibus. Hęreſis Homoouſianorum, non ſolùm Chriſti Eccleſiæ aduerſatur, ſed & omnibus hæreſibus non ſimiliter ſapientibus. Ideo dicit: Inſurget gens ſuper gentem, & regnum ſuper regnum. Magis autem omnis hæreſis ſuper eccleſiam veritatis. Quoniam ſicut tunc omnes gentes, quamuis non eſſent eiuſdem generis, aut eiuſdem moris, tamen non ſibi aduerſabantur, ſed vnam debellabant Iudæam: ſic
C
diuerſæ hęreſes, quanuis non ſint eiuſdem prauitatis, tamen non ſibi aduerſantur, ſed omnes vnam debellant Eccleſiam veritatis. Et quid? putas ideo diabolum multas hæreſes induxiſſe, vt inuicem ſe mendacia eius expugnent? Abſit. Sed multiformes cauſas erroris induxit, vt multis modis Chriſti circumueniatur eccleſia, vt pars pereat per illam ſapientiam, pars per iſtam. Sicut qui multas etiam venationes prætendit, cogitans quia neceſſe eſt aut in hæc, aut
D
in illa retia venatio cadat. *Et erunt fames, & peſtilentia & terræmotus per loca.* Quales peſtilentiæ, & qualis fames, & terræmotus præceſſerũt Iudæam antequam Hieruſalem caperetur, cognoſcere poteſt qui Ioſephum legit. Spiritualiter autem ita priuſquam expoliaretur eccleſia, ſine dubio præceſſerunt in populo Chriſtiano fames ſpiritualis verbi, peſtilentię diuerſorum carnalium vitiorum, terræmotus ſpirituales turbationum populi Chriſtiani. Nec
E
enim nata fuiſſent tam multa ſchiſmata in populo Chriſtiano, niſi fuiſſet in eis fames verbi. Peſtilentiæ, id eſt morbi carnalium paſſionum, niſi fuiſſent in eis commotiones turbationum, ſicut ſignificat dominus in illa parabola, quam de ſeminandis zizanijs ab homine malo proponit, dicens: *Cùm dormirent autem homines,* id Supr.13.d eſt, cum negligerent in peccatis, *venit inimicus homo, & ſeminauit zizania.* Qui autem ſatiati ſunt pane verbi diuini, qui ſani ſunt à peſtilen-
F
tia paſſionum carnalium, qui ſtabiles ſunt in fide & iuſtitia, apud eos ſchiſmata non inueniuntur dogmatum. Omnia autem hæc initia ſunt parturitionis, id eſt pſeudochriſti venientis, & auditiones præliorum, & inſurgens gens ſuper gentem, & fames, & peſtilentiæ, & terræmotus. Sicut hæc omnia corporaliter intellecta,

lecta, initia fuerunt malorum Iudæis, incrementum autem deſolatio fuit Hieruſalem: ſic ſpiritualiter hæc intellecta, initia fuerunt Chriſtianis, incrementum autem oppreſſio fuit eccleſiæ. Sicut ergo certamina hæreſum initia fuerunt parturitionis: quomodo non intelligimus, quia ex quo hæreſes natæ ſunt, & diſceſſio facta eſt multorum, ex eo conſummatio cœpit? *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus* A *gentibus propter nomen meum.* Aeſtimo quod hic iam deficit expoſitio corporalis, vt de tempore illo dicamus, quo Hieruſalem capta eſt à Romanis. Ex eo quod dicit, *Tunc tradent in tribulationem*, quoniam Apoſtoli & cæteri Chriſtiani tunc cœperũt pati perſecutionem, quando illa omnia cœperunt præparari contra Hieruſalem, & non potius ab initio, ex quo Chriſtus aſcendit, ſicut Actus apoſtolorum teſtantur. Planè igitur ſpiritualiter intelligere B conuenit, quia quando hæc omnia cœperunt fieri contra eccleſiam Chriſti, id eſt, quando cœperunt eſſe dogmata falſa, quaſi pſeudochriſti: quando cœperunt auditiones fieri, quãdo cœpit inſurgere hæreſis ſuper hæreſim, & epiſcopatus, ſuper epiſcopatum, quando facta eſt fames verbi in populo Chriſtiano, quando cõprehenderũt eos peſtilentiæ vitiorũ multorũ, quando facti ſunt eis terræmotus turbationum de rebus diuinis: tunc traditi C ſunt patres noſtri in multas tribulationes perſecutionum in toto mundo, & occiſi ſunt, & quidam odio habiti ſunt omnibus gentibus, id eſt omnibus hæreſibus. Nam ſi hoc, ſicut dixi, non conuenit de tempore apoſtolorum, quando erant adhuc multę gentes non cognoſcentes Deum: ſed de iſto tẽpore dicitur quãdo hæreſes factæ ſunt, conſequenter hæ gentes quibus odio facti ſunt patres noſtri, hæreſes ſunt intelligendæ: quia quando eccleſia cœpit D periclitari, neſcio ſi erat in circuitu aliqua gens quæ non cognoſceret Deum, cui odio eſſet. Qua autem ratione gentes hæreſes apellentur, attende. Sic enim aliquando deſtructa turre, filij Noë diſperſi ſunt, & in tot partes diuiſi, & ſuper ſingulas quaſque gentes præpoſiti ſunt principes ſecundum propoſitum ipſorum, angeli maligni: ſola autem gens Iudæa in portione facta eſt Dei, ſicut in Deutero-

Deu.32.a nomij cantico ſcriptum eſt: *Cùm diuideret,* E inquit, *excelſus gentes, quando diſperſit filios Adam: ſtatuit fines gentium ſecundum numerum angelorum Dei, & facta eſt portio domini populus ipſius Iacob.* Nunquam enim diceret, quia gens Iudæorum facta eſt portio domini, niſi omnes gentes extra portionem factæ fuiſſent. Poſtquam ergo venit filius Dei in mundum quod nulla ſecula nec ſperare potuerunt, nec promereri, ne tali miſericordia gens aliqua fraudaretur, vocatæ ſunt omnes gentes F ad fidẽ, mixti boni & mali. Boni, vt ſaluentur: mali, vt inexcuſabiles fiãnt. Quando ergo eccleſia ex mixtis voluntatibus erat repleta, ſicut retia quæ dicuntur in euangelio, repleta de piſcibus mixtis: neceſſe erat vt purgaretur eccleſia, vt boni quidem piſces mitterentur in vaſis, mali autẽ proiicerentur foras. Ideo conceſſa eſt diabolo erroris ſeminandi licentia, & ſic diſperſæ ſunt per plurimas hæreſes, vnuſquiſque ſecundum propoſitum ſuum, remanſit autem vna fides tantummodo apud Deũ. Ideo ergo dicũt Euãgeliſtæ, hęreſes gẽtes eſſe: quoniam ſicut tunc cùm omnes homines eſſent vna gens & lingua, diuiſi ſunt per plurimas gentes: ita & modò cũ eſſet totus populus Chriſtianus vna Eccleſia, & vna fides, diuiſi ſunt per multas hæreſes. Et ſicut tunc omnes gentes factæ ſunt ſub principatu principum malignorum, vna autem gens ſub principatu Michaëlis: ſic & modo omnes hæreſes factæ ſunt ſub dæmonum principatu, vna autem ſub principatu Chriſti remanſit, de qua dicit propter eccleſiam: *Vna eſt columba mea, perfecta mea. Et tunc ſcandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.* Etiam ex his verbis oſtenditur quomodo hæc non dicuntur de temporibus apoſtolorum, quandiu Hieruſalem fuerat capienda: quoniam tunc pauci ſcandalizabantur, pauci Chriſtiani inuicẽ ſe tradebant, quia nec odiebant inuicem, *ſed erat omnium credentium cor vnum, & anima vna*: ſed de noſtris dicit, in quibus plures ſcandalizati ſunt, & ſcandalizantur à fide, quam confirmentur in fide. Nunc alterutrum & tradiderunt, & tradũt, quomodo & odiunt ſe alterutrum, ita vt nec in duobus ſynceram inuenias charitatem, non dicã in multis. *Et multi pſeudoprophetæ exurgent, & ſeducent multos.* Prophetæ dicuntur, non ſolùm qui de Chriſto annunciauerunt, nec qui omnino futura loquuntur: ſed doctores dicuntur prophetæ. Ergo pſeudoprophetas, pſeudodoctores appellat hæreſum diuerſarum, aut illos quos modò videmus diuerſis argumentis algere, religionis ſpeciem prætendentes: Alij enim ſe dicunt neque manducare, neq; dormire, neq; neq; æſtuare, ſed ſemper pendere in aëre. Alij autẽ veſtiti cilicijs, aut circundati catenis ſocia ſibi dæmonia commouentes: & quia gratiam Dei non habent, patrocinia dæmonum commendant. Sed & hæc talia rurſum ſunt, etſi inſenſatos fallunt, per hæc tamen nõ ſeducuntur ſapientes. Ali autem ſunt, qui vehementer ſeducunt: quoniam etſi mendaciter, tamen Chriſtum prædicant, fidem annunciant: quoniam ſic eccleſias habent, ſic ordines clericorum, ſic fideles, ſic lectiones legunt diuinas, eadem dare videntur baptiſmata, eadem ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti. Similiter Apoſtolos & martyres colunt. Per hæc ergo valde tenebreſcere faciunt mentes, non ſolùm mediocrium hominum, ſed etiam prudentum. Quem ex parte non moueat Antichriſtus faciens opera Chriſti, & ante Chriſtianos officia vniuerſa explens Chriſtianorum? niſi fortè illum qui conſiderat quod Apoſtolus ait: *Cùm enim ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis: quid magnum eſt ſi & miniſtri eius transfigurentur, ſicut miniſtri iuſtitiæ, quorum finis erit ſecundum opera eorum, non ſecundum ſchemata Chriſtianitatis eorum? Multos*, inquit, *ſeducent*, non omnes:

Hæreſes Gentes dicuntur.

Cant.6.a.

Act.4.f.

2.Cor.11.

quia non eſt ſeducentium virtus, ſed negligen-
tia ſeductorum. Si autem ſeducentium eſſet
virtus, omnes ſeducerent: nunc autem ex eo
quod non omnes ſeducuntur, apparet quia
ſeductorum negligentia eſt, non ſeducentium
virtus. Nam ſicut veritas allicit fideles ad ſe, &
amicos veritatis: ſic & mendacium infideles
rapit ad ſe, & amicos mendacij, non veritatis.
Et veritas quidem interdum aut infideles tra-
hit ad ſe, aut inexcuſabiles facit eos. Menda- A
cium autem nullo modo poteſt flectere ad ſe
fideles: quoniam veritas habet in ſe & ratio-
nem manifeſtam, & firmam virtutem: men-
dacium autem nec rationem habet manife-
ſtam, nec virtutem aliquam. Deinde quia ve-
ritas & in ſenſu fidelium dominatur, menda-
cium autem in ſenſu fidelium nihil habet.
Qui autem perſeuerauerit in finem, hic ſaluus erit.
Miror quomodo de Deo hæretici hæc intelli-
gant: aut enim legentes hæc, quomodo auſi B
ſunt perſcrutationes facere: aut pſcrutationes
facientes, quomodo hæc legere non erube-
ſcunt? Quibus dicitur: *Qui perſeuerauerit vſque
in finem?* Nunquid perſequentibus ſeductis
Chriſtianis? nunquid ſeductoribus prophe-
tis? Non. Sicut enim non ſanis, ſed infirmis
apponitur medicina, ſic & conſolatio non pe-
riculum facientibus, sed periclitantibus da-
tur. *Et prædicabitur hoc euangelium in vniuerſo*
Mar.13.b *orbe.* Marcus manifeſtius addit: *Primum,* C
inquit, *prædicabitur euangelium.* Quando au-
tem illa bella corporalia mouebantur contra
Hieruſalem, adhuc initiabatur euangelium.
Nondum prædicatum erat in toto orbe. Ante
hæreſes autem conſummatum eſt euangeli-
um. Nam vſq; ad temp' Chriſtiani regis, præ-
dicantibus q̄buſdam, aut de gente in gentem
notitia Chriſti currente peruenit ad omnes.
Vis ſcire, quia tunc completa eſt notitia Chri-
ſti? conſidera quia ex ea hæreſum bella cœpe- D
runt, vt fieret electio meliorum. Nam quan-
diu vocatio eſt, non poteſt eſſe electio: &
quandiu electio eſt, non poteſt facilis eſſe vo-
catio. Nam ſicut impedimentum eſt vocatio-
ni electio, ſic electioni vocatio.

HOMILIA XLIX.

EX CAP. XXIV.

Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ
Dan.9.g. *dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſan-
cto, qui legit intelligat, &c.*

QVidam dicunt abominationem de-
ſolationis eſſe imaginem Cæſaris, q̄
Pilatus poſuit in templo. Verius au-
tem quid ſit abominatio deſolatio-
nis, Lucas euangeliſta interpretatur. Nam in
quo loco Marcus & præſens Matthæus ponũt. F
Mar.13.b *Cum videritis abominationem deſolationis:* in
Luc.21.d ipſo loco ſic ponit: *Cum videritis circundari
ab exercitu Hieruſalem, tunc ſcitote quia propin-
quauit deſolatio eius.* Et ſic dicit, *qui in Iudæa
ſunt:* videlicet vt per alteram ſimilitudinem
expoſitionis eiuſdem loci oſtendat, quid ſit
abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto.
Fuit enim exercitus alienigenarum, & Ro-
mani imperatoris ſtans circa Hieruſalem,
quæ vſque tunc fuerat ſancta. Hoc & Petrus
apud Clementem exponit. Denique hanc
eſſe abominationem deſolationis & ipſe tex-
tus oſtendit. Quaſi enim replicans illa omnia
quæ ſuperius dixit, breuiter comprehendit,
& dicit: *Cùm ergo videritis abominationem deſo-*
A *lationis ſtantem.* Hoc eſt, cùm videritis ea
ipſa prælia iam ſtantia circa Hieruſalem, quæ
antè audiebatis. Similiter & in fine mundi,
& in Antichriſto intelligendum eſt ſpirituali-
ter, quando & hæreſes, & fames & peſtilentiæ,
& illa omnia antè præceſſerunt: nouiſſimè au-
tem abominatio deſolationis ſtetit in loco
ſancto, id eſt exercitus Antichriſti. Exerci-
tus autem Antichriſti ſunt omnes hęreſes, prę-
cipuè iſta quæ obtinuit eccleſiæ locum, & ſtetit
B in loco ſancto, ita vt videatur quaſi verbũ ve-
ritatis ſtetiſſe, cùm non ſit verbum veritatis,
ſed abominatio deſolationis, id eſt, exerci-
tus Antichriſti, qui multorum animas red-
didit deſolatas à Deo. Et hoc eſt fortè, quod
Apoſtolus dicit: *Qui aduerſatur & extollitur* 2.Theſſ.
ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, 2.b.
*ita vt in templo Dei quaſi Deus ſedeat, oſten-
dens ſe quaſi ſit Deus.* Et ſic omnia illa mala
hæreſum diuerſarum, quæ anteà audieban-
C tur tantùm, poſteà ſteterunt in loco ſancto de-
ſolantia Eccleſiam Chriſti. Ex quo data ſibi
licentia, cœperunt omnes publicè habere ec-
leſias. Et nos quidem expoſuimus hic audi-
tiones præliorum, & fames, & terræmotus, &
peſtilentias, auditiones hæreſum, & inopias
verbi, & concuſſiones Chriſtianorum, & cor-
ruptiones morum, quæ antè præceſſerunt à
tempore Conſtantini, vſque ad tempus Theo-
doſij. Abominationem autem deſolationis
D diximus eſſe hanc ipſam hæreſim, quæ occu-
pauit ſanctæ eccleſiæ loca, & multos deſola-
uit à fide, & ipſum exercitum Antichriſti, &
cæteras hæreſes, quæ cœperunt publicè ha-
bere eccleſias, locum obtinentes eccleſię ſan-
ctum. Si quis autem auditiones quidem præ-
liorum, fames, & tumultus & peſtilẽtias intel-
ligat eſſe omnia hæc mala ſpiritualia, quæ fa-
cta ſunt tempore Conſtantini ſimul & Theo-
doſij vſque nunc: abominationem autem de-
E ſolationis intelligat eſſe ipſum Antichriſtum,
qui poſtmodum venire ſperatur, & obtinere
loca eccleſiarum ſancta ſub ſpecie Chriſti, &
multos fidelium deſolare, non irrationabili-
ter dicit. Nam ſiue iſta hęreſis, quæ iam te-
nuit, ſiue populus ille, qui poſtmodum cum
ipſo Antichriſto eſt futurus: rectè exercitus in-
telligitur eſſe Antichriſti. Et ſic prophetæ ver-
ba ſignificant magis de conſummatione mun-
di: prophetia tamen, ſicut docet Chriſtus,
ad vtrumque eſt dicta. Sunt autem verba il-
la ſic: *In dimidio ſeptimi anni auferetur iuge* Dani.9.g.
*ſacrificium, & abominatio deſolationis ſtabit in
loco ſancto, vſque ad conſummationem tempo-
ris, & conſummatio dabitur ſuper ſolitudinem.*
Illic exercitus Romanus dictus eſt abomina-
tio deſolationis, quia ad deſolationem reda-
cturus

Digitized by Google

ęcturus fuerat Iudaicum cultũ: hic autem Antichriſtus dicitur abominatio deſolationis, quia multorum Chriſtianorum animas facturus eſt deſolatas à Deo. Nam antequam caperent Romani Hieruſalem, in dimidio hebdomadis Chriſtus per ſuam doctrinam tulit de medio iuge ſacrificium Iudæorum. Nam dicitur tribus annis & ſex menſibus docuiſſe, qui numerus facit dimidium ſeptem annorum, vt illud ſacrificium quod iugiter fuerat in A vſu, tolleretur de medio, & offerretur ſacrificium laudis in voce, & ſacrificium iuſtitiæ in operibus, & ſacrificium pacis per Euchariſtiam. Vſque ad finem autem ſeculi tumultus eſt, quia Iudaica conſuetudo de ſacrificijs offerendis nunquam eſt reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc eſt tribus annis & ſex menſibus, hoc ſacrificium Chriſtianorũ tollendum eſt ab Antichriſto, confugientibus Chriſtianis ante eum per loca deſerta, non B erit qui aut in eccleſiam intret, aut oblationem offerat Deo. Quoniam autem tribus annis & ſex menſibus protendendum eſt Antichriſti regnum, multæ ſcripturæ ſignificant, maximè tamen in reuelatione ſua Ioannes. Et ſolitudinem illam conſummatio occupauit. *Nam vſque in finem tenebit Antichriſtus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui.* *2. Theſſa. 2. b.* De hoc enim & Apoſtolus ait, dicens: *Nemo vos conturbet: quia niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius interitus, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut colitur, ita vt in templo Dei quaſi Deus ſedeat*, C & addidit: *Iam enim myſterium iniquitatis operatur.* *Ibidem.* Legi quendam ſic exponentem: Quoniam omnia, inquit, quæcunque expoſuit ſuprà, ſigna fuerunt præcedentia diruptionem ciuitatis illius & templi: hoc autem quod dicit: *Cùm videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto*, & omnia quæ D dicuntur deinceps, ſigna ſunt conſummationis futuræ, & vẽturi filij Dei, qui & in abominationem deſolationis ipſum tradidit Antichriſtum. Quòd autem ſtaturus ſit in loco ſancto, dicit hoc modo: *Dani. 9. g.* *Readificaturus eſt* (inquit) *ſanctuarium, quod fuit in Hieroſolymis quondam, & ibi ſtaturus*: vt videntes Iudæi credant in eum, non ſolum propter ſigna eius, ſed etiam propter reparationem templi ipſius, æſtimantes prophetas in tem- E pore illo eſſe impletos, qui de reparatione Hieruſalem prophetauerunt: non intelligentes quomodo propheta de reparatione templi ſpiritualis locutus eſt, quam Chriſtus impleuit, non de corporali quam Antichriſtus eſt impleturus. *Et tunc* (inquit) *implebitur ibi, quod prophetauit Hieremias in Iuda. Quando non crediderunt*, inquit, *veritati, in tẽpore illo loquetur populo huic & Hieruſalem in ſpiritu ſeductionis. Hic excitabit tribulationem ſuper ſanctos, pro eo* F *quod non glorificabunt eum, & multos occidet.* Sed hoc de hac interpretatione dubitabile mihi videtur, ſi locus templi illius, ex quo dirutum eſt iam à Deo, poſtmodum ſanctus vocatur, ſecundum quod & hic dicit: *Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, tunc qui in Iudea ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendant tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non reuertentur retrò tollere tunicam ſuam.* Tunc quando viderimus abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, quibus mandat fugere? non ſolum illis q tunc fuerunt ante captiuitatem Hieruſalem, ſed etiam nobis qui videmus abominationem deſolationis iam ſtantem in loco ſancto: id eſt, po- A pulum Antichriſti in locis eccleſiæ. Illi autem viſibilem hoſtem fugerunt pedibus, nos autem inuiſibilem hoſtem fugiamus actibus bonis. Quanuis .n. diabolus ſit ſpiritus, & homo corpus: tamen nunq̃ illos diabolus poteſt comprehendere, qui fugiunt eum per opera bona. Sine cauſa autem fugit ante eum pedibus, qui ſequitur eum peccatis. Sed vt ſapienter intelligamus hæc quæ propheticè ſunt dicta à Chriſto, breuiter cognoſcendum eſt, qualis eſt cõ- B ſuetudo prophetarum. Frequenter ex occaſione carnali incipiebant, & ſic miſcebant ꝓphetiam: vtputa, Dauid cùm fugeret à facie Abſalon, ex occaſione ſuæ tribulationis incipiens, dixit: *Domine, quid multiplicati ſunt, qui tribulant me?* *Pſal. 3. a.* Et introducens prophetiam dominicæ paſſionis, addidit ita: *Ego dormiui & ſoporatus ſum, & exſurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me.* *Ibidem. b.* Illa ergo quæ dixit: *Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me*, & cætera quæ C præcedunt, ſecundum hiſtoriam intelligamus. Hæc autem quæ dixit: *Ego dormiui, & ſoporatus ſum*: ſi ſecundum hiſtoriam velis intelligere, nullum habent ſaporem, vt dicamus, Dauid cùm pateretur à filio, dormiuit & ſurrexit. Quomodo enim dormiuit, vt ſurgeret? Quid ergo? Neceſſe habem' relinquere ordinem hiſtoriæ, & ſpiritualiter intelligere de Chriſto. Tale eſt quod Petrus dicit in Actibus, interpretans: *Et non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: D *Act. 2. e. & Pſal. 15. e.* quia non poterat hoc intelligere de Dauid, ſed de Chriſto: quia Dauid vidit corruptionem, Chriſtus autẽ tertia die reſurgens, non vidit corruptionẽ. Sic intelligenda eſt & hæc Chriſti prophetia. Cœpit ex occaſione corporalis fugæ, & quæ facta eſt tempore illo in Hieruſalem, & prophetia magis de ſpirituali. Ecce .n. hoc quod dicit: *Qui in Iudaa ſunt, fugiant ad montes*: corporaliter ſecundum hiſtoriam, & ſi vis intelligere, poſſibile eſt in E tempore Romanorum: in tempore autem Antichriſti, de Iudæa ad montes fugere corporaliter, non proderit. Primùm quia nec erit Antichriſtus tantummodo in terra Iudæa, nec Iudęi futuri ſunt ante illum, ſed vbicunque fuerint Chriſtiani, ab illo aut à miniſtris eius perſecutionem paſſuri ſunt: nec ciuitas alia tunc eſt circunſidenda, ſed vbiq; Chriſtianus populus indagandus. Hoc autem quod dicit: *Qui ſuper tectum eſt, non deſcendat tollere ali-* F *quid de domo*: ſiue in tempore Romanorum, ſiue in tempore Antichriſti, non poteſt habere corporalem intellectum: quia in tempore captiuitatis, aut perſecutionis, quid ꝓdeſt homini, ſi ſedeat ſuper tectum, & non deſcendat deorſum? ſine dubio enim aut quando nõ vult deponitur, aut cum ipſa domo ſuccenditur.

Quid ergo? Spiritualiter hæc omnia magis ſunt intelligenda hoc modo. *Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes. Tunc cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto.* Id eſt, cùm videritis hæreſim impiam, quæ eſt exercitus Antichriſti, ſtantem in locis ſanctis eccleſiæ, in illo tempore qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: id eſt, qui ſunt in Chriſtianitate, conferant ſe ad ſcripturas. *Sicut .n. verus* Rom. 2. d. *Iudæus eſt Chriſtianus*, dicente Apoſtolo: *non qui in manifeſto Iudæus eſt, ſed qui in occulto*: A ſic vera Iudæa Chriſtianitas eſt, cuius nomen intelligitur confeſſio. Montes autem ſunt ſcripturæ apoſtolorum, aut prophetarum, de quibus dictum eſt: Pſal. 6 a. *Illuminas tu mirabiliter à montibus æternis.* Ibid. 86 a. Et iterum de eccleſia dicit: *Fundamenta eius in montibus ſanctis.* Et quare iubet in hoc tempore omnes Chriſtianos conferre ſe ad ſcripturas? Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæreſis illas eccleſias, nulla probatio B poteſt eſſe veræ Chriſtianitatis, neque refugium poteſt eſſe Chriſtianorum aliud, volentium cognoſcere fidei veritatem, niſi ſcripturæ diuinæ. Anteà enim multis modis oſtendebatur, quæ eſſet eccleſia Chriſti, & quæ gentilitas: nunc autem nullo modo cognoſcitur, volentibus cognoſcere quæ ſit vera eccleſia Chriſti, niſi tantummodo per ſcripturas. Quare? quia omnia hæc quæ ſunt ꝓpriè Chriſti in veritate, habēt & hęreſes illę in ſchiſmate: C ſimiliter eccleſias, ſimiliter & ipſas ſcripturas diuinas, ſimiliter epiſcopos, cæteróſq; ordines clericorum, ſimiliter baptiſmū, aliter Euchariſtiā, & cætera omnia, denique ipſum Chriſtum. Volens ergo quis cognoſcere quæ ſit vera eccleſia Chriſti, vnde cognoſcat in tantæ confuſione ſimilitudinis, niſi tantummodo per ſcripturas? Item antea & per ſigna cognoſcebantur, qui erant veri Chriſtiani, & qui falſi. Quomodo? falſi quidē aut nō poterant facere, D ſicut veri Chriſtiani: aut talia non poterant, qualia veri Chriſtiani: ſed faciebāt vacua, admirationē quidē facientia, vtilitatē autē nullam habentia: ſicut frequenter expoſuimus. Chriſtiani autē faciebant plena, nō ſolū admirationem facientia, ſed etiam omnem vtilitatem habentia. Et per hęc cognoſcebantur qui erant veri Chriſtiani, qui falſi. Nunc autē ſignorum operatio omnino leuata eſt: magis autem & apud eos inuenitur, qui falſi ſunt Chriſtiani, E fieri ficta. Sicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichriſto etiā plenorū ſignorum faciendorum eſt danda poteſtas. Item ex moribus ipſis pri⁹ intelligebatur eccleſia Chriſti, quando conuerſatio Chriſtianorum, aut omnium, aut multorum erat ſancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem aut tales, aut peiores facti ſunt Chriſtiani, quales ſunt hæretici aut Gentiles. Adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quamuis in ſchiſ- F mate ſint quam apud Chriſtianos. Qui ergo vult cognoſcere, quæ ſit vera eccleſia Chriſti, vnde cognoſcat, niſi tantūmodo p ſcripturas? Sciens ergo dominus tantam confuſionem rerum in nouiſſimis diebus eſſe futuram: ideo mandat, vt Chriſtiani qui ſunt in Chriſtianitate, volentes firmitatem accipere fidei veræ, ad nullam rem fugiant, niſi ad ſcripturas. Alioqui ſi ad alia reſpexerint, ſcandalizabuntur, & peribunt, non intelligentes quæ ſit vera eccleſia. Et per hoc incident in abominationem deſolationis, quæ ſtat in ſanctis eccleſiæ locis. *Et qui ſuper tectum eſt, in tempore illo non deſcendat tollere aliquid de domo ſua.* Domus noſtra, eſt corpus noſtrum. Superiora eius, ſunt A cor, aut caput, quæ intelliguntur domus tecta. Inferiora autem ſunt venter, aut cætera occultabilia membra. Tamen vt melius intelligamus, quæ ſunt tecta domus, hiſtoriam de Raab proferamus. Hæc ſuſcepit legatos Ieſu Naue, & in ſuperiori parte domus abſcondit, Ioſue. 2. & 6. c. ne inueniret rex Hiericho. Hæc eſt eccleſia, quæ aliquando meretrix fuit, quæ legatos Ieſu Chriſti, id eſt apoſtolos & prophetas, hoc eſt ſcripta eorum ſuſcepit: & in ſuperiori parte B corporis ſui abſcondit: id eſt in ſenſu, in memoria, & in corde, vt non inueniat eos rex mundi diabolus, vt confidenter dicere poſſit: *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt nō peccem tibi.* Pſal. 118. b. Quid ergo? Quicunque in tempore illo fuerit ſuper tectum, id eſt in rebus ſpiritualibus viuens, quæ ſunt aut in capite, aut in corde: quæ tecta dicuntur corporis noſtri, & faſtigia prima: non deſcendat ad inferiores corporis ſui partes, vnde aliquid tollat: id eſt, non deſcen- C dat ad aliquas res carnales, vt deſideret aliquid quod eſt corporale. Alioqui comprehendet eum abominatio deſolationis. Et vide quia quotquot pereunt de chriſtianis, propter aliquam corporalem cauſam pereunt conſtitutam deorſum. Alij propter auaritiam, vt ne perdāt quod habent, aut inueniant quod non habent. Alij pereunt propter gulā, paupertate coacti: alij propter vxores, aut propter maritos: alij propter alias cauſas carnales: quæ om- D nia pertinent ad inferiores corporis partes. Sicut enim viuentes in carne, relinquere videmur carnem, relinquentes opera carnis, & tranſimus ad ſpiritū, facientes opera ſpiritus, vt rectè dicatur de nobis: *Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*: Rom. 8. b. Sic relinquere videmur inferiora corporis noſtri, opera relinquētes carnis, & aſcendimus ad cor & caput, viuentes ſecundū illas virtutes, quæ ſunt in capite, aut in corde, aut in ſpiritu: quæ omnia tecta domus E noſtrę dicuntur. Mandat ergo fidelibus viuentibus in ſanctitate, ne aliquid concupiſcāt carnale, quod eſt deſcendere, ne fortè per occaſionē deſiderij illius, diabolus inueniat locum, & trahat ad abominationē deſolationis, & pereant. Item: *qui eſt in agro*: id eſt, aut in ſcripturis, aut in eccleſijs, aut in Chriſto, non reuertatur retrò tollere tunicam ſuā, id eſt aut conuerſationē, aut cultū priorē: Vt puta, Iudæus fuiſti, & factus es Chriſtian⁹: in agro es, ne ad F Iudaicum reuertaris cultum. Gentilis fuiſti, & factus es Chriſtianus: ne aliquid quod eſt gentilitatis reſumas, ne per illas occaſiones incidas in errores abominationis illius, quoniā hęreſes illæ, ſi vis Iudaiſmum, habent in ſe: ſi vis gentilitatem, inuenies apud eos. Proptereà facilè cadunt in illas, qui nō fuerint cauti ſecundum

mandata

Digitized by Google

mandata domini hæc præmonentis. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Quia aut ventris, aut gremij pondere prægrauati, non poſſunt expediti eſſe ad fugã. Si.n. dimiſerint infantes ſuos, viuentiũ viſcerũ ſuorum patientur ſeparationẽ: ſi autẽ baiulauerint, ſuſcipient vitæ periculũ. Puto hoc melius intelligi poſſe ſpiritualiter ad tempus Antichriſti, quæ ſunt ſpirituales prægnantes, & nutrientes eccleſiæ Chriſti in ſingulis quibuſque gentibus conſtitutæ Eccleſiæ, quando prædicant verbum veritatis, credentes in fide concipiunt, & habent eos in gremio ſuo, quaſi in vtero, donec formentur catechizati per ſingula membra pietatis & fidei. Cùm autem formati fuerint ſic, pariunt eos in baptiſmo: poſtquam autẽ pepererint, neceſſe eos habent lactare doctrinis aſſiduis. Sed primùm videamus, quomodo Deo formant in vtero eccleſiæ hominem conceptum in fide: Vtputa legis iuſtitia eſt abſtinere à malis operibus tantum, non etiam facere bona opera Chriſti autem iuſtitia non eſt abſtinere à malis operibus tantum, ſed etiam facere bona opera. Itẽ legis iuſtitia prima & ſalutaris, decem habet mandata, quaſi decem menſes. Primum: *cognoſcere vnum Deum*: ſecundum: *abſtinere ab idolis*: tertium, *non periurare*: quartum: *colere ſabbatum ſpirituale*: quintum: *honorare patrem & matrem*: ſextum: *non occidere*. ſeptimum: *non adulterare*: octauum: *non furtum facere*: nonum: *non falſum teſtimonium dicere*: decimum: *nullam rem proximi concupiſcere*: videlicet ſecundum myſterium nominis Ieſu Chriſti, quod eſt in litera, iota: id eſt, perfectionis iudicio. [Ioan.] Omnis ergo eccleſia, quæ concipit hominem in vtero ſuo per verbum in fide, prius debet eum formare omnibus his mandatis, quaſi menſibus decem, vt diſcat prius abſtinere ab omnibus malis, & ſic eum maturum in baptiſmum parere Deo. Alioquin antequam diſcat ab his omnibus abſtinere, ſi baptizauerit eum, non parit, ſed immaturum proiicit: ſicut mulier, niſi completis nouem menſibus, & decimum tangens peperit, abortum facit. Propter quod nec eſt homo ille vitalis. Sicut & modò penè omnes non parit eccleſia ſecundum ea quæ diximus, ſed abortos facit. Propter quod nec baptizantur in veritate à ſpiritu ſancto. Differt enim Deus dare eis baptiſmum ſpiritus ſancti, donec dignos ſe præbuerint illo tali baptiſmate. Sed & cum formatum in decem illis ſupradictis mandatis, & abſtinentẽ à vitijs baptizans bene parit: tamen adhuc paruulus eſt ille qui baptizatus natus eſt eccleſiæ filius, & tenerè adhuc duorum teſtamentorum, quaſi duarum mamillarũ modica iuſtitia eſt nutriend⁹, quaſi tenero lacte ſecundum anguſtias faucium fidei ſuæ, quam ipſe cepit carnis natura, quam etiam gentes volentes laudabiliter viuere ſeruant. Cùm autem ſic enutritur, paulatim incipit poſſe ſuſcipere fortiora, & ſpiritualia Chriſti mandata, quaſi nutritorios & viuos panes: id eſt: *in lege ſcriptum eſt: Non occides: ego autem dico: Nec iraſcaris. In lege ſcriptum eſt: Non adulteraberis: ego autem dico, Nec vſque ad oculum concupiſcas. In lege ſcriptum eſt: Non periurabis: ego autem dico: Non iures omnino. In lege ſcriptum eſt: Oculum pro oculo: ego autem dico: Non reſiſtere malo omnino. In lege ſcriptum eſt: Amabis amicum, & odies inimicum: ego autem dico: Diligite inimicos veſtros.* Item: *Beati pauperes, beati manſueti, beati qui lugent, beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, beati miſericordes, beati mundo corde, beati pacifici, beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Nam adoleſcenti cuidam interroganti: *Quid faciam, vt viuam?* ſic primum ei ſecundum legem mandauit: *Non occides, non adulterabis, &c.* Cum autem ille dixiſſet: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea*, ſecundum ætatem carnalem, quam nos vterum dicimus: ſic ei ſupermandatur: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia tua, & da pauperibus & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me.* Qui ergo talis eſt, neque mori poteſt quaſi abortiuus, nec ſeduci quaſi inſipiens, nec vinci quaſi infirmus, nec perire quaſi paruulus: ſed eſt vir perfectus, & aduerſus omnia inuincibilis filius Dei. Qui autem paruuli ſunt, ſcandalizabiles ſunt. De quibus dicit dominus in euangelio: *Amen dico vobis, quicunque ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis credentibus in me, expedit ei, vt mola aſinaria ſuſpendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et paruuli in eccleſia ſcãdalizabiles ſunt, quantò magis abortiui non ſunt vitales? Si ergo hæc ita ſe habent, quare non dixit: Væ his qui in vtero habentur, & væ his qui nutriuntur adhuc: ſed: væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus? quia quando huiuſmodi abortiui abſtracti ab vtero eccleſiæ, aut paruuli tales, neſciunt quid patiuntur: quando enim non ſentiunt, ſic pereunt. Adhuc autem vt de proprietate loquar paruulorum, gaudent ſeducti, ad interitũ ducuntur, & rident illecti. Ideo dicit: Væ prægnantibus eccleſijs, & nutrientibus, quando ipſæ de perditione illorum talium lamentabuntur & plangent. Ecce quantos videmus de eccleſia huiuſmodi abortiuos, & paruulos ductos ad præuaricationis interitum. Nunquid aliquis eorum lachrymauit? Nunquid aliquis triſtatus eſt? ſed adhuc ex diuerſo abierunt gaudentes. Sed eccleſiæ dolorem perditionis eorum ipſæ lamentantur & plangunt. Ideo dicit: Væ eccleſijs prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Et ſi quidem negligentia eccleſiarum aut immaturi fuerint nati, aut paruuli, non habentes qui aut informaret eos, aut poſtmodum conſummaret in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: dupliciter væ eccleſijs prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus: quia & in hoc ſeculo dolorem patientur perditionis eorum, & in die iudicij damnabuntur, propter negligentiam & eruditionẽ eorũ. Si autem eccleſiæ quidem competenter circa eos diligentiam impenderunt, illi autem nec audierunt, nec ante baptiſmum informari acquieuerũt, elongantes ſe à conuentu & ab omni auditu ſcripturarum, & ab omni verbo doctrinæ alloquentiũ ſacerdotũ, neq; poſt baptiſmũ ꝑficere volu-

[Marginal references: Exod. 20. & Deut. 5. c. & Mat. 5. d. — Exod. 21. & Mat. 5. f. — Leui. 19. & Mat. 5. g. — Luc. 6. c. — Mar. 9. f]

voluerunt: eccleſijs quidem væ, quia ſiue hoc,
ſiue illo modo patientur dolorem perditionis
eorũ: illis autem multipliciter væ, quia omnis
cauſa perditionis eorũ ab illis ſolis requiretur
in die iudicij. Quoniam corporis quidem pro-
fectus non eſt in poteſtate hominis, ſed Dei:
animæ autẽ profectus, voluntarius eſt. Videa-
mus ergo, ne nos imperfectos inueniat aut
nunc hæreticorum dominatio, aut tunc ipſius
Antichriſti. Quoniam ſicut opera bona in A
die tentationis præſtant ſpei virtutem: ſic ope-
ra mala deſperationis operantur infimitatem.
*Orate autem, vt non fiat fuga veſtra hyeme, vel
ſabbato.* Et carnaliter, & ſpiritualiter legitur.
Fugientibus enim & in via manere neceſſe
eſt. & in ſyluis latêre, & per deſerta vagari.
Fuga autem veſtem portare non ſinit, do-
mum intrare non permittit, ignem accendere
nõ cõcedit. In hyeme autẽ quid faciat fugiens?
Neceſſe eſt ergo aut fugiens frigore pereat, aut B
manens gladio moriatur: Similiter in ſabbato
non licebat amplius ambulare, niſi certum
ſpatium viæ. Vnde dictum eſt in Actibus apo-
Act. 1. b. ſtolorum, ſabbati habens iter. Quid ergo faciet
fugiens Iudæus in ſabbato? neceſſe eſt vt aut
legem prætereat fugiens, aut mortem ſuſcipiat
manens. Spiritualiter autem de Chriſtianis ta-
lem habent interpretationem. Hyemẽ dicunt
frigus infidelitatis ſpirituale. Qui enim non
habet in corde ſuo ignem, de quo dominus di- C
Luc. 12. f. cit: *Ignem veni mittere in terram*: id eſt verbum
diuinum, de quo caleſiat in fide: ille ſemper in
hyeme eſt, etſi fuerit in media æſtate: quia
dubitationum incurſus, quaſi quaſdam tem-
peſtates de fide Chriſti patitur anima eius, &
alget. Aut in hyeme eſt, qui in perſecutione
eſt, & tẽpeſtatẽ patitur impiorũ. Et ideo frigi-
da fit fides omnium, & ad plenum gelat, niſi
iterum calefecerit eos ſpiritus ſanctus Item eſt
corporale ſabbatum ſecundum literas legis, D
quod Iudæi intelligebãt, & conſeruabant dum
à corporali opere abſtinerent, non à corpora-
libus malis. Et eſt ſpirituale, ſecundum quod
gratia Chriſti manifeſtauit: quod intelligunt
Chriſtiani & obſeruant, abſtinentes ſe non ab
opere corporali, ſed à corporalibus malis.
Qui ergo vacat ab opere malo faciens opera
bona: laudabiliter ſabbatizat, & ſanctè ſecundũ
ſpiritum, & Dei conſilium: qui autẽ recedit ab
opere boni, faciens opera mala, culpabitur, & E
impiè ſabbatizat. De hoc itaque non bono ſab-
bato loquitur domin' in hoc loco admonens,
vt ne dies ille inueniat eos in peccatis. Ideo
ergo dicit: Ne fuga veſtra hyeme vel ſabbato
fiat, quia quicunque in hyeme infidelitatis in-
uentus fuerit, aut in delitijs huius mundi ſab-
batizans, & ocians ab opere bono: neceſſe eſt
vt tribulationum tempore ſuperatus, pereat
credendo Antichriſto, quoniam ſicut dixi-
mus, opera bona in perſecutionibus ad fidem F
ſpei præſtant virtutem. Quoniam autẽ de de-
litijs & peccatis loquitur locus iſte, manifeſti-
Luc. 21 f. us adaperit euangeliſta Lucas. Cùm enim lo-
cum iſtum exponeret, ita ſubiunxit: *Videte
ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate.*
Ex duabus ergo parabolis ſuperioribus prior
quidem docet vt feſtinemus perfecti eſſe in fi-
de Chriſti: quod poſſumus adimplere, ſi ſcri-
pturis & doctrinæ ſacerdotũ aſſidui fuerimus.
Quoniam qui in fide Chriſti, & operibus bo-
nis ſunt imperfecti, ipſi ſunt qui adhuc in vte-
ro habentur, aut adhuc paruuli ſunt, qui fa-
cilè periclitantur in tempore perſecutionis, &
pereunt, quia dubij ſunt de fide Chriſti. Se-
quens autem docet, vt ne vacui inueniamur ab
operibus bonis, & ab exercitatione virtutum:
quia qui ſic inuenti fuerint, ipſi ſunt paruuli
qui in die perſecutionis citò periclitantur à
fide Chriſti: quia non habent opera bona con-
fortantia eos in ſpe, nec exercitationem virtu-
tum in ſufferentia aduerſorum. Similiter & ex
duabus parabolis ſequentibus, Prior quidem
admonet, ne imperfecti inueniamur in fide.
Ipſi ſunt quidem, qui dubitationis hyemem
patiuntur. Sequens autem, vt ne ſine bonis
operibus inueniamur in tempore illo, ſabbati-
zantes ab opere bono. *Erit .n. tribulatio magna,
qualis non fuit ab initio ſeculi vſque modo.* Quoni-
am dixit: *Væ prægnantibus & nutrientibus*: &,
videte ne fuga veſtra hyeme aut ſabbato fiat: nunc
exponit quare, id eſt: *quia erit tribulatio magna.*
Vſque ad Chriſtum enim Iudæi etſi peccatores
fuerunt, tamen filij erant, non hoſtes: & ideo
omnis ira quæ veniebat ſuper eos, caſtigatio
erat de miſericordia veniens, non condemna-
tio de ira deſcendens. Crucifixo autem do-
mino deſierunt eſſe filij, & ſunt facti hoſtes.
Propterea iam non caſtigatio venit corrigens,
ſed condemnatio eradicans. Capta eſt enim
Hieruſalem ab Aſſyrijs, & iterum reparata eſt.
Deſtructa eſt ab Antiocho, & iterum reædi-
ficata eſt. Inuaſa eſt tertio à Pompeio, &
iterum reparata eſt. Sicut enim homo priuſ-
quam dies mortis eius adueniat, languere qui-
dem poteſt, mori autem non poteſt: Sic &
Iudæa ante Chriſtum vexata eſt quidem, per-
dita autẽ nõ eſt. Poſtquã verò horrendũ patri-
cidiũ commiſerunt, crucifigentes filij patrem,
mortem inferentes, à quo acceperunt vitam:
& quod maius eſt, occidentes ſerui dominum,
homines Deum, tali eos plaga percuſſit, vt
nunquam ſanentur. Sicut illi tale facinus com-
miſerunt, quale nunquam commiſſum eſt, nec
eſt committendum: ſic & ſuper illos talis ſen-
tentia venit, qualis nunquam venit, nec veni-
et. Hæc aptius eſt de conſummatione mundi
ſuſcipere, cuius figura fuit tribulatio illa.
Tunc verè talis erit tribulatio, qualis nun-
quam fuit. *Tunc dicent homines, Aperiat ſe terra,
& glutiat nos.* Vſque tunc .n. omnis ira quæ fit à
Deo, ideo fit, vt fideles quidẽ tentet, infideles
autem emendet: cum autem Antichriſtus ve-
nerit, talis veniet ira, vt & infideles omnino
pereant, & fideles plenius coronentur. Cum
enim multi Chriſtianorũ credentes Antichri-
ſto, ſignum nominis eius in manu dextera, &
in fronte ſuſceperint, tunc exibunt angeli cum
igneis curribus volantes per aëra: & inuiſibili
manu ſignabunt omnes fideles, in quib' tamen
inuentum non fuerit ſignũ Antichriſti. Ex illo
iã plagæ, quæ venturæ ſunt ſuper terrã, in quibus
& finiendus eſt mundus, iã non tangent fideles
qui

Digitized by Google

qui ſignati ſunt, ſed illos percutient, ſuper
quos Antichriſti inuentum fuerit ſignum. Erit
enim tribulatio magna, qualis nunquam fuit.
Gen. 7. Nónne maior fuit tribulatio in diluuio, quan-
do ab omni creatura nihil remanſit, niſi ſolus
Noë cum familia ſua? Hic autem etſi multi
occiduntur, tamen multi euadent. Sed in
hoc peior erit tribulatio iſta, quia illic corpo-
ralis fuit perditio, hic autem ſpiritualis. Quis
autem illic tormentis aſtrictus eſt, quia coluit A
Deum? ſed econtrariò puniti ſunt quia no-
luerunt colere Deum. Hic autem tormentis
afficiendi ſunt, qui non tranſeunt ad diabo-
lum, relinquentes Deum. Nonne maior fuit
tribulatio in Sodomis, vbi null' euaſit ab igne,
Gen. 19. niſi ſolus Lot? Sed illic fuit aduerſus peccato-
res iuſta Dei vindicta, hic autem erit aduerſus
ſanctos crudelis diaboli violentia. Quantò er-
go pretioſior anima quàm corpus: tanto miſe-
rabilior perditio animarũ, q̃ corporum. Illic B
perditis iniquis, euaſerunt iuſti: hic autem pu-
nitis, aut fugatis iniqui iuſtis gaudebunt. Sed
& ſi qui prudentes ſunt, cum conſiderant non
corporalem huius mundi ſtatum, qui adhuc
quodãmodo ſtare videtur, quamuis & ipſe ſit
minoratus, ſed ſpiritualẽ totius Chriſtianitatis
ſtatum ſubuerſum: intelligunt quia nunquam
talis fuit tribulatio ſpiritualis, qualis facta eſt
nunc ex tempore hæreſum corrũpentium vni-
uerſa. Perierunt, ſicut diximus, omnes in di- C
luuio, ſed corporaliter perierunt. Perierunt
omnes ſpiritualiter ante Chriſtum, præter Iu-
dæos, ſed ignorantia perierunt: nunc autem in
ſcientia perierunt, & pereunt. Multum .n. in-
tereſt inter illos qui in ignorantia ſunt, & in
ignorantia perierunt: & inter iſtos qui in veri-
tate q̃dẽ nati ſunt, propter aliquid autem mũ-
diale, ſcientes ad mendacia tranſierunt, & pe-
rierunt in eis, & pereunt. Illi enim forſitan ali-
quo modo habebũt remiſſionem, iſti autẽ nul- D
lam remiſſionem habebunt, neq; in hoc ſecu-
lo, neq; in futuro: quoniam ipſi ſunt qui bla-
ſphemauerũt, & blaſphemant in ſpiritum ſan-
ctum. Illi enim iudicandi ſunt, quia veritatem
non quęſierunt: iſti autem condemnandi, quia
ſpreuerunt. Leuior enim culpa eſt veritatem
non apprehendere, quam contemnere appre-
henſam. *Et niſi Deus breuiaſſet dies illos, non fieret
ſalua omnis caro.* Abbreuiabuntur dies, vt atro-
citas tribulationum breuiata compendio tem- E
peretur. Breuiatos autem dies intelligimus,
non menſura, ſed numero. Sicut enim longi-
tudinem dierum, quam dicit propheta: *Do-*
Pſal 92. a *mum tuam decet ſanctitas in longitudinem dierum*:
non per longos dies intelligimus, ſed multos:
ſic & breuiati dies, nõ breues dies ſunt intelli-
gendi, ſed pauci. *Omnis caro.* Frequenter enim
ſcripturæ pro hominibus animas ponunt: ſic-
Deut 10. d utibi: *Septuaginta animæ intrauerunt in Aegy-*
ptum. Frequenter pro hominibus dicitur *caro*: F
Pſal. 64. a ſicut ibi: *Orationem meam exaudi, ad te omnis*
caro veniet. Quando ergo & animas appellat,
ſpirituales & perfectos homines vult oſtende-
re: vbicunque autem carnem, carnales homi-
nes, & infirmos. Ergo dicendo, *non fieret*
ſalua omnis caro: vult nobis oſtendere, quia
non ſolum ſpirituales homines & perfecti,
ſed etiam mediocres homines & infirmi de illo
perſecutionis periculo ſunt liberandi, non vir-
tute fidei, aut merito operum ſuorum, ſed
velociter ſubueniente Chriſti aduentu. Non
enim propter peccatores dimittit diutius, vt
etiam electi periclitentur, ſed propter ele-
ctos feſtinaturus eſt, vt neque mediocres de-
ficiant: quia promptior eſt Deus ad liberan-
A dos bonos, quam ad perdendos malos. Nam
& aurifex, ſi inuenerit aurum ſordibus mixtũ,
non propter ſordes etiam aurum contemnit,
ſed propter modicum aurum contentus eſt et-
iam ſordes accipere. Sed & ſemper dies mali
ſanctorum abbreuiantur. De iniquis ſcriptum
eſt: *Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies* Pſal 54. d.
ſuos. De iuſtis autem: *Non dabit in æternum* Ibidem.
fluctuationem iuſto. Accipe autem mihi ad do-
cumentum ipſa tempora anni: ab æquino-
B ctio vernali duodecimi menſis incipiunt pau-
latim tepeſcere aëres per ſingulos dies, vſque
ad menſem tertium, & dies fieri noctibus lõ-
giores. Item ab æquinoctio autumnali menſis
ſeptimi incipiunt paulatim iterum frigeſcere
aëres per ſingulos dies, & noctes fieri lõgiores
diebus vſq; ad menſem nonum, quando cele-
bratur Chriſti natalis: & ſic inueniuntur no-
uem quidem menſibus aëres quidem tempe-
rati, & dies prolixiores, tribus autem menſi-
C bus aëres glaciales, & dies breues. Vides quo-
modo Deus misericorditer diſpenſauit, vt dies
quidem mali inueniantur & pauci, boni autem
plures & longi. Si ergo ſtatum mundi huius,
qui ad vſum omnium hominum cõmunis ha-
betur, ſic Deus miſericorditer diſpẽſauit: quã-
tò magis ſtatũ vitæ eorum, cum maiori diſpen-
ſat miſericordia, vt voluntas eorum in malis
tentata clareſcat, & virtus voluntatis eorum
velociter Deo ſubueniente non patiatur defe-
D ctionem, ſecundum quod & Apoſtolus dicit:
Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Fide- 1 Cor. 10.
lis autem Deus, qui non patietur vos tentari ſupra c.
id quod poteſtis ſuſtinere, ſed faciet cum tentatione
etiam prouentum, vt poſſitis euadere. Tunc ſi quis
vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite
credere. Qua ratione ſupra quidem, priuſquam
de abominatione deſolationis exponeret, ſic
dicit: *Videte ne quis vos ſeducat: multi enim ve-* Hic ſup. a.
nient in nomine meo dicentes, quia ego ſum & Mat. 24
E *Chriſtus.* Hic autem poſtquam de abomi- a.
natione deſolationis ſtatura in loco ſancto
locutus eſt, ita dicit: *Tunc ſi quis vobis di-*
xerit, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite cre-
dere. Si memor es quia abominationem de-
ſolationis interpretati ſumus ſtaturam in lo-
co ſancto, hanc impiam hæreſim occupa-
turam loca Chriſtianorum, intelligis quo-
niam eleganter eſt dictum. Per hanc enim
ſignificabat quomodo & priuſquam hære-
F ſis iſta abominationis loca ſancta obtine-
ret, & priuſquam diuerſarum hæreſum con-
ſtituerentur eccleſiæ, ſeductio quorundam
erat futura: ſicut & factum eſt. Et poſtquam
obtinuiſſet, & hæreſum diuerſarum eccleſiæ
conſtitutæ fuiſſent, eo amplius ſeductio quo-
rundã erat futura: ſicut & fit. Nam prius nudi

Digitized by Google

dogmatum ſermones faciebant errorem, nunc
autem multarum hæreſum ipſæ eccleſiæ con-
ſtitutæ. Ideo tunc vniuſcuiuſque dogmatis
nudum verbum dicebant: Ego ſum verbum
veritatis. Ego ſum Chriſtus. Nunc autem ſin-
gulatim ꝓfeſſores hæreſum diuerſarũ dicunt:
Ecce hic eſt Chriſtus, id eſt eccleſia. Et illic, id eſt
eccleſia. Quia iam non audiendo dogmatum
verba, ſed videndo eorum eccleſias, Chriſtia-
ni ſcandalizantur infirmi. Adhuc autem de A
Antichriſto oſtendit per hæc verba, quia in il-
lo tempore ſancti in multis tribulationibus
conſtituti, fortiter deſiderabunt Chriſti ad-
uentum, iam non ſuſtinente carnis natura. A-
liquotiens diximus, quòd diabolus non inge-
rat genus tentationis in homine, ſed deſide-
rium vniuſcuiuſque conſiderat. Et ſecundum
quod viderit hominem deſiderantem aliquid,
Supr 4. a. ex eo accipit occaſionem tentandi. Vnde &
Gen 3. b. Chriſtum cum eſurientem ſenſiſſet, tentauit B
Infr. 26. c in fame: & Adam & Heuam cum vidiſſet diui-
nitatis amorẽ habentes, diuinitatis ꝓmiſſione
ſeduxit. Et Iudam cùm inueniſſet auarum,
pecuniæ cupiditate ad proditionem ſaluato-
Iud 16. a. ris attraxit. Sampſonem cùm inueniſſet ama-
c. torem fœminarum, per mulierem præcipita-
uit. Sic ergo & tunc diabolus videns ſanctos in
anguſtijs conſtitutos, & fortiter deſiderantes
Chriſti aduentum, primum quidem propter
intolerabiles perſecutiones, deinde propter C
repromiſſionẽ temporis illius de aduẽtu Chri-
ſti, quæ facta fuerat in ſcripturis. ideo ſub no-
mine Chriſti, & prophetarum tentabat ſedu-
cere ſanctos. Et quos diuerſis cruciatibus non
potuit ſuperare, victus in ſua crudelitate, ar-
mabat ſe fraude, dicens per ſuos miniſtros: *Ecce
hic eſt Chriſtus, ecce illic.* Nam quando aliqua
rerum conturbatio fit, tunc abundant menda-
cia. Vnuſquiſque enim dum aut timet aduer-
ſa, aut deſiderat proſpera, ipſe ſibi nouas ge- D
nerat famas. Et ita diabolus ſuſpenſas animas
hominũ inuenta occaſione deludit. hoc nun-
cians in auribus hominum, hoc eſt oſtentans
ante oculos eorum, ꝙ vnumquenq; aut time-
re, aut deſiderare cognouerit. Sicut .n. ægro-
tus in doloribus poſitus omni homini oſten-
denti ſibi aliquid ad remedium, facile credit,
non dijudicans perſonas medicantium, neque
diſcutiens artificia eorum: ipſa enim doloris
anxietas omnia omnibus credere cogit: ſic & E
tunc ſancti in neceſſitate perſecutionum poſi-
ti, & quaſi ægroti, deſiderantes refrigerium
Chriſti, omnibus referentibus aliq̃d de Chri-
ſto facilè credent. Ipſa .n. preſſuræ neceſſitas
credere cogit. *Exurgẽt enim pſeudochriſti, & pſeu-
doprophetæ, & dabunt ſigna magna.* Non inutilia,
neq; vana, quæ miniſtri diaboli facere ſolent:
ſed magna, id eſt vtilia & plena, quæ ſancti fa-
cere ſolebãt. Nam in tempore quidem apoſto-
lorũ, & poſtmodũ miniſtri quidem Chriſti vti- F
lia & plena ſigna faciebãt ex parte dextra: qua-
lia ſunt cæcos illuminare, & alia huiuſmodi fa-
cere: miniſtri autem diaboli inutilia faciebant,
& vana ex parte ſiniſtra, quæ admirationem q̃-
dem videntibꝰ excitarent, ad vtilitatem autem
nullius ꝓficerent. Et erat inter miniſtros Chri-
ſti, & miniſtros diaboli ex hoc iudicare, qui in-
utilia, & qui vtilia facerent ſigna. In fine autem
temporis concedenda eſt poteſtas diabolo, ſic-
ut in hiſtoria Clementis Petrus exponit, vt fa-
ciat ſigna vtilia, & ex ea parte qua prius facere
conſueuerant ſancti, vt iam miniſtros Chriſti
non per hoc cognoſcamus, quia vtilia faciunt
ſigna, ſed quia omnia non hæc faciunt ſigna.
Qua autem ratione hoc ordinauit Deus, atten-
A de: quia non ſemper tempus vocationis eſt ſic-
ut ait ſapientia: *Tempus congregandi lapides, tem- Eccle. 3. a.
pus diſpergendi.* Tempus ergo fuit congregan-
dorum lapidum, quando lapides viui, id eſt fi-
deles ab infidelitate vocabãtur ad fidem. Tem-
pus autem erit diſpergendi lapides, quando
eccleſia tradetur ad tentationem, vt lapides,
id eſt Chriſtiani, qui non proficiunt in ędifica-
tionem corporis Chriſti, foras proijciantur.
Donec ergo fuit vocatio ad fidem ex infideli-
B tate, fecerunt ſigna & ſerui Chriſti: quia ſigna
diuinæ vocationis teſtimonia ſunt, vt prædi-
cationis veritas miraculis commendetur: ceſ-
ſante autem vocatione, incipiet ſeductio reuo-
cans homines à fide ad fidelitatem. Incipien-
te ergo ſeductione, tradenda ſunt ſeductionis
adiutoria diabolo, id eſt poteſtas faciendorum
ſignorum, vt ſignis & prodigijs mendacia ſua
pro veritate commendet. Sed fortè dicis: Si
Deus conceſſit diabolo virtutem faciendorum
C ſignorum, quomodo ipſe mandat ne ſeducan-
tur ſancti? Si ergo non vult vt ſeducantur, vt
quid diabolo dat ſeducendi virtutem? Si autem
vult vt ſeducantur aliqui, quare omnibus mã-
dat ne ſeducantur? Audi: Concedit diabolo
ſeducendi virtutem, vt ne mali inter bonos
remaneant apud Chriſtum: mandat autem,
vt ne boni inter malos tranſeant ad diabolum.
Nam ſicut crudele eſt fideles cum infidelibus
perire, ſic indignum eſt fideles cum infideli-
D bus glorificari. *Ita vt in errorem mittant, ſi fieri
poteſt, etiam electos.* Non dixit, Vt ſeuducant, *ſi
fieri poteſt etiam electos*, ſed *in errorem mittant*.
Frequenter enim ſancti videntes aliquas ope-
rationes diaboli abſcõditas ſub ſpecie pietatis,
dum non poſſunt intelligere profundas inſidi-
as inimici, conturbantur in corde ſuo, ac ſcan-
dalizantur, & dicunt: Quid ſit hoc quod ita
ſit? non tamen citò flectuntur, vt credant. Et
ſi ſenſu vincuntur quaſi homines, fide autem
E ſtant quaſi inuicti. Magnitudinẽ autem ſigno-
rum oſtendere volens, ideo dicit, vt ſi fieri po-
teſt: quoniam quantùm ad magnitudinem ſi-
gnorum illorũ poteſt fieri vt ſeducantur etiam
electi: ſed ideo nõ ſeducuntur, quia perire nõ
poſſunt, quos Deus pręordinauit ad vitã. Dum
ergo ſignorum magnitudinem prædicit, in cõ-
ſeruandis fidelibus, Dei potentia demonſtra-
tur. Et de tempore hæreſum nihilominus cõ-
ueniunt intelligi hæc. Falſi enim Chriſtiani,
F ſunt falſæ veritates hæreſum: falſi autem ꝓ-
phetæ, prædicatores veritatum falſarum. Dant
autem ſigna, eadem facientes in ſimulatione,
quæ faciunt fideles in veritate. Nam & caſtita-
ti ſtudent, & ieiunia celebrant, eleemoſy-
nas faciunt, & omnem eccleſiaſticũ canonem
ſupplent. Aut non tibi videntur magna eſſe
ſigna

Digitized by Google

ſigna ſeductionis, cum videas diabolum facientem opera Dei? *Ecce prædixi vobis.* Conteſtationis verba ſunt hæc, vt ne aliquis dicat, vidi eum talia facientem ſigna qualia ipſe Chriſtus fecit, & ideo credidi, exiſtimans illum eſſe Chriſtum. Propterea dicit: *Ecce prædixi vobis*: vt excuſationem ignorantiæ tollat ab hominibus, & præcedens conteſtatio iuſtam faciat pœnam ſequentem. Miſericordia enim eſt, mandatis præuenire periculum. Non enim A vult quempiam perire, qui omnibus monſtrat perditionis aduentum. *Si autem dixerint vobis: Ecce in ſolitudine eſt, nolite exire: ecce in domibus, nolite credere.* Hoc nunc tertium de cauendis ſeductionibus dat mandatum. Primum eſt: *Videte ne ſeducamini, multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus*: Secundum: *tunc dicent vobis: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite credere.* Tertium: præſens, dicens: *Si dixerint vobis, ecce in ſolitudine eſt, nolite exire:* B *ecce in domibus, nolite credere: vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum*, vt trina denunciatio inexcuſabilem faciat negligentem. Primum ergo mandatum dedit de ſeductionibus futuris, priuſquam abominatio deſolationis conſtitueretur in loco, & priuſquam hæreſum ædificarentur eccleſiæ. Secundum autem de ſeductionibus pòſt futuris, ſicut iam diximus ſupra. Tertium verò manifeſtiſſimè de tempore furentis Antichriſti, di- C cens: *Si quis vobis dixerit, ecce in ſolitudine eſt, nolite exire.* Seducere enim vos voluit. Sed dicat aliquis: Quid enim? ſi fideles tunc non exierint in deſertum, aut nō intrauerint in domos: nunquid per hoc ipſum poterunt declinare periculum, maximè cum tunc Antichriſtus vniuerſa vbiq; contineat, & intus & foris, & in ciuitate & in deſerto? Sed vide quoniam hæc dicens oſtendit, quia tunc fideles latentes erūt in locis quibuſdam ſecretioribus, Deo eos ab- D ſcondente potius quam loco, ſicut ſcriptum Pſal. 30. f. eſt: *Abſcondes in abſcondito vultus tui à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum.* Præmonet ergo eos, ne fortè tunc audito Chriſti aduentu, per homines ſeductores procedant ad palàm, & aut in deſerto comprehendantur egreſſi, aut in domibus concludantur ingreſſi. Quid enim faciat in ſolitudine Chriſti aduētus? Nunquid magis amat ſolitudines locorū, quam congre- E gationes hominum? Aut nunquid homines timet, vt in ſolitudine lateat? Si enim quando paſſurus aduenit, non timuit reges aut iudices, ſed inter impios populus prædicauit pietatis ſermonem: quomodo tunc timebit, cum venerit iudicare peccatores? *Si quis vobis dixerit, ecce in domibus, nolite credere.* Iniuriam enim facitis diuinitati, ſi in domibus illā quæritis, quæ implet cœlum & terram: aut ſi latere putatis q. venit ſuperbis reſiſtere, & humiles exaltare. In F primo .n. aduentu ideo celatus venit corpore, vt probaret fideles: in ſecundo autem aduentu veniet maniſtus in gloria, vt remuneret fidem eorum. Ideo tunc neceſſarium erat, vt quæreretur: nunc autem non eſt quærendus vt credatur, ſed quærit ipſe à quibus creditus eſt.

Spiritualiter autem de nouiſſimis temporibus hæc ita ſunt exponenda. Sunt hęreſes, quæ mēdacia ſua quodammodo ſcripturarum colorant authoritatibus: quædam autem, quæ omnino ita contra ſcripturas habentur, ne colorare valeāt mēdacia ſua de ſcripturis diuinis. Solitudines ergo appellat hæreſes illas, quarū dogmata omnino deſerta ſunt à ſcripturis. Domus autē, hæreſes quæ ſcripturarum colo- A rantur exemplis, quamuis non ſint dom' verę, tamen vel videntur. Aut ita: Domus dicit hæreſes, ſolitudinē autē Iudæam, ſecundum q̄d ſcriptū eſt de illa: *Ecce relinquetur vobis domus* Supr. 23. d & Luc. 13. g. *veſtra deſerta.* Aut ita: Solitudines dicit omnes hæreſes deſolatas à veritate, domus autem eccleſias Chriſti: ac ſi dicat: non dico, ſi dixerint vobis, ecce in hæreticis eccleſijs illis, vel in illis apparuit Chriſtus, ſed etiam ſi in ipſis veris eccleſijs quæ & Dei ſunt, id eſt domus veſtræ, B dixerint vobis Chriſtum apparuiſſe, nolite eis credere dicentib' iſta de me, quia nō eſt digna diuinitatis meæ notitia hęc. Oſtendēs per hæc, quomodo ex ipſis eccleſiis veris frequenter exeunt ſeductores, propterea nec ipſis omnino credendū eſt, niſi ea dicant vel faciant, quæ conuenientia ſunt ſcripturis. Vos ergo nolite exire, nolite credere. Non mandat illis, vt ne exeant de domibus, vel ciuitatibus. Nec in domo enim, aut in ciuitate ſedentibus ſanctis, iſta C dicenda ſunt: ſed nolite exire de regula veritatis, quam tradidi vobis: nolite credere. Quia ſicut fumus ante ignem præcedit, ante victoriam pugna: ſic & ànte gloriam Chriſti, tentatio Antichriſti. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet vſq; ad Occidentem, ita erit aduentus filii hominis.* Manifeſtum & velocem aduētū Chriſti oſtendere volēs, fulguris ſimilitudinem introduxit. Sicut enim cum exierit fulgur, nō ſolum videtur ab hominibus, ſed adhuc ſecundū D qualitatem fulgoris ſui non dignè aſpicitur: ſic & cum venerit Chriſtus, non ſolùm eum omnes aſpicient, ſed ſecundum menſuram gloriæ eius, neq; poterunt eum ſufficienter aſpicere. Et non ſolū magnitudo eius omnem locum implebit, ſed adhuc magnitudine eius deficiet omnis locus, ſicut ſcriptum eſt: *Ignis ante ipſum* Pſa. 99. a. *præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota eſt terra.* Quem ergo peccatores vide- E bunt, etiam nolentes: quomodo non videbunt eum ſancti deſiderantes? Et ſicut in ictu oculi fulgur vniuerſa pertranſit, ſic & filius Dei, non veniens adhuc, ſed etiam veniſſe videbitur. Si enim ſol, qui ad miniſterium noſtrum creatus eſt, tantam habet ſplendoris virtutem, vt in quacunque parte cœli fuerit, vbique appareat quaſi præſens: quantò magis ſol ſpiritualis Chriſtus, cum venerit, in toto videbitur mundo, magis autem mundus F in eo videbitur? Apoſtolus autem ait: *Quem* 1. Tim. 6. d *ſuis temporibus oſtendet beatus, & ſolus, & potens*: non dixit: Quem mittit. Chriſtus enim cum ſit vbique, non venit ab loco ad locum, ſed vbique oſtenditur, qui erat celatus vbique. *Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ.* De vulturibus enim dicit ſcriptura in Iob, quoniam Iob. 39. d.

vbi-

vbicunque fuerit corpus, illic inuenientur vulturũ pulli. Hoc.n.naturale eſt vulturũ ſicut dicunt quidã, vt etiã tranſmarina cadauera ſentiant. Quoniã ergo turpes aues ſunt vultures, ideo vulturinis quidẽ moribus aptauit nomina aquilarum, vt in moribus quidem vulturum, ſanctorum congregatio oſtendatur ad Chriſti aduentum: in aquilis autem regalibus, regalis ſanctorum dignitas oſtendatur. Ideo enim

Vulturũ natura.

A ſancti aquilis aſſimilantur, quia ſicut filij aquilarum ad Solem probantur, vt ſiquidem recto aſpectu intendere potuerint contra radios Solis, intelligantur eſſe legitimi: ſi autem non potuerint, cognoſcentur adulterini: Sic & filij Dei ad Chriſti iuſtitiam comprobantur: ſi enim potuerint pleno corde iuſtitiæ verba ſuſcipere, intelliguntur eſſe legitimi: ſi autẽ non potuerint, cognoſcuntur de diabolo eſſe nati. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum & ſtella*

B *cadent de cœlo.* Patrefamiliàs moriente, tota domus eius turbatur, omnis familia plãgit, & conſciſſis tunicis ſuis, nigris ſe cooperiunt veſtimentis: ſic & humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum conſtituto, totus contriſtatur mundus, vniuerſa cœli miniſteria lugent, & candore depoſito pro veſtibus luctuoſis tenebris veſtientur. *Nam ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum.* Aut

C propter indignam perſecutionem ſanctorum dolentes, aut ſuper impiorum peſſima opera indignantes, aut nouiſſimam in eis Dei iracundiam demonſtrantes, vt adhuc viuentibus impijs ſuper terram, iã guſtus dentur infernalium tenebrarum. Siue hoc, ſiue illo modo, meritò nox interueniens inter diẽ & diem, prædicet, quia poſt modicum noua dies reſurrectionis eſt naſcitura. Diuidetur enim, ne iſtius ſeculi & illius vna videatur eſſe natura. Sicut enim

D omnes carnales morimur, vt ſpirituales ſurgamus: ſic & illa dies tenebris interciditur quaſi quadam morte, vt noua iterum renaſcatur. Aut certè quia ſpiritualiter iniquitas nox intelligitur, iuſtitia autem dies. Ex natiuitate autem Chriſti lux orta eſt, dicente propheta: *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Mane Chriſti tempus vocatur. Hæc dies iuſtitiæ in exitu mundi finitur, iniquitatum & errorum tenebris obſcurata. De qua & dominus ad Apoſtolos dicit:

Pſal 29 b

E *Ambulate dum lumen habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Sol obſcurabitur*, id eſt, notitia Chriſti ſilebit. *Luna non dabit lumen ſuum*, id eſt, eccleſia ſanctitatis ſuæ claritatem † non demonſtrabit. *Stella cadent de cœlo*, id eſt, qui videntur ſancti tranſgredientur, & cadent de dignitate cœleſti. Nam quod de diabolo dictum eſt: *quomodo cecidit Lucifer de cælo, qui mane oriebatur*: ſic interpretantur apoſtoli,

Ioan 12 e

† charitatem.

Eſa. 14 c.

F vel ſancti non de altitudine cœli ad terram, ſed de angelica dignitate ad ignominiam tenebrarum. Quomodo autem multi tranſgredientur Chriſtianorum, ſignificat Daniel. *Et de eruditis*, inquit, *cadent multi.* Sicut ergo tempeſtas ſuſcitat nubila, nubila autem cooperiunt Solem: ſic impiorũ perſecutio ſuſcitabit

Dan 11 f

tranſgreſſionem, tranſgreſſio autem Chriſtianitatis obſcurabit candorem. Vnde propheta dicit in alio loco: *Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem*: id eſt, eccleſia, aut propter aſſiduam occiſionem ſanctorum, aut quia ipſi Chriſtiani contra iuſtitiam Chriſtianitatis inter ſeipſos furentes bellabunt. Hoc & ſi tempore hæreſis huius ſcriptum intelligatur, expoſitionem habet conuenientem. Quomodo?

Ioel. 2, f.

A Ex quo obtinuit hæreſis iſta ſanctum eccleſiæ locũ, quaſi abominatio deſolationis, & Antichriſti exercitus conſtituta, Chriſti Solis veritas eſt obſcurata: eccleſia fidei ſuæ ſplendorem non potuit dare clarum, & Chriſtiani multi, qui erant ſtellæ rationabiles, ceciderunt à firmamento ſcripturarum ſanctarum. *Tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo.* Quidam putant crucem Chriſti oſtendendã eſſe in cœlo: verius autem eſt, ipſum Chriſtum in corpore ſuo ha-

B bentem teſtimonia paſſionis: id eſt, vulnera lanceæ & clauorum, vt impleatur illud quod dictum eſt: *Et videbunt in quem pupugerunt.* Denique in quo loco præſens Euangeliſta ponit, dicens: *Apparebit ſignum filij hominis*: alij euãgeliſtæ hoc ſolum dixerunt: *Et videbunt filium hominis venientem*: videlicet oſtendentes ſignum Chriſti, eſſe ipſum corpus Chriſti, qui in ſigno corporis ſui cognoſcendus eſt, à quibus crucifixus eſt. Vnde in actibus ad Apoſtolos angelus

Apoc. 1. b.

Mar 13 e. & Luc. 21, c.

Act. 1. b.

C ſic dicit: *Hic Ieſus, qui receptus eſt à vobis, ſic veniet iterum, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Non ſic portatus in tali nube: nec enim cum tali gloria aſcendit, cum quali venturus eſt iudicare: ſed ſic veniet, hoc eſt, ſimiliter cum hoc corpore, cum quo aſcendit. Vides ergo, quia quaſi ſignum datur Apoſtolis corpus eius, dicens: *Sic veniet.* Vis autem ſcire quia ad ſignum paſſionis ſuæ vulnera corporis ſui ſeruauit? audi poſt reſurrectionem

Ioan. 20. g

D dicentem ad Thomam: *Infer digitum tuum huc. & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Qui mortuum corpus ſuum ſuſcitauit, qui tulit coſtam de latere Adæ, & ſuppleuit carnem: nunquid etiam non potuit corpus ſuum ſanare, & integrum ſuſcitare? Sed corpus quidem ſuſcitauit, vulnera autem eius ſeruauit, vt in die iudicij proficerent ad teſtimonium paſſionis contra Iudęos, & omnes

Ibidem g.

Vulnera Chriſtus quare ſeruauit.

E qui denegantes filium Dei crucifixum in corpore Iudaizant. Propterea quaſi manifeſto ſigno conuenienter ſubiungit, dicens: *Tunc plangent ſe omnes tribus terræ.* Plangent enim ſe Iudæi vidẽtes viuentem & viuificantem, quem quaſi hominem mortuum æſtimabant, & conuincentes ſe corpore vulnerato, ſcelus ſuum denegare non poterunt. Plangent ſe & Gentiles, qui vanis philoſophorum diſputationibus decepti, irrationabilem ſtultitiam putaue-

F runt eſſe, Deum colere crucifixum, & detulerunt creaturæ gloriam creatoris. Lugent & Chriſtiani peccatores, qui magis dilexerunt mundum, quàm Chriſtum, cum audierint eum hæc verba dicentem ad ſe: Ego propter vos homo factus ſum. Propter vos alligatus, & deluſus, & cæſus, & crucifixus ſum.

Vbi

Digitized by Google

Vbi eſt tantarũm meatum iniuriarum fructus?
Ecce pretium ſanguinis mei, quẽ dedi pro re-
demptione animarũ veſtrarũ. Vbi eſt ſeruitus
veſtra, quã mihi pro pretio ſanguinis mei de-
betis? Ego ſuper gloriam meã vos habui, cum
eſſem Deus apparens homo, & viliorẽ me om-
nibus rebus veſtris feciſtis. Nam omnem rem
viliſſimam terræ amplius dilexiſtis, quã iuſti-
tiam meam & fidem. Plagent ſe hæretici,
A qui purum hominem crucifixum dixerunt,
cũ viderint ipſum eſſe iudicẽ, in quẽ compun-
xerunt Iudæi. Quomodo enim arguat Iudæos
quaſi interfectores filij Dei, ſi non filius Dei,
ſed purus homo eſt crucifixus? Et tunc plan-
gent ſe omnes tribus terræ, quia nec reſiſtendi
virtus eſt contra eũ, & fugiendi nulla facultas
ante faciem eius, nec pœnitentiæ locus: ex an-
guſtia omniũ rerũ nihil eis remanet præter lu-
ctum. Meritò plangent ſe, quia tunc neque
B pecuniæ diuitibus proſunt ad eleemoſynam
faciendã, neque parentes iuſti pro parentibus
intercedunt, neque ipſi angeli pro homini-
bus, ſicut ſolebant, faciunt verbum: quia non
recipit natura iudicij miſericordiam, ſicut nec
tẽpus miſericordiæ iudiciũ, dicente propheta:
Pſal.10.2. *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine.*
Miſericordia in priori aduentu, iudicium in
ſecundo. In priori aduentu volentibus Apo-
Luc. 9.g. ſtolis ignem de cœlo deponere, dixit: *Neſcitis*
Supr.16.d *cuius ſpiritus eſtis. Filius enim hominis non venit*
C *iudicare mundum, ſed ſaluare.* De ſecundo
autem ſic dicit: *Nam filius hominis veniet in ma-
ieſtate patris ſui, & tunc reddet vnicuique ſecun-
dum opera eius. Et videbunt filium hominis
venientem in nubibus cæli, cum virtute & glo-
ria multa: & mittet angelos ſuos cum tuba & voce
magna, & congregabunt electos eius, à quatuor
ventis.* Si quando rex terrenus proceſſum
aliquem, aut expeditionem mandat in po-
D pulo, dignitates omnes mouẽtur, & exercitus
exercitatur, tota ciuitas feruet: quantò magis
rege cœleſti exurgente iudicare viuos & mor-
tuos, virtutes angelicæ commouentur? Ter-
ribiles miniſtri terribiliorem dominum præ-
cedentes: Cherubin & Seraphin præparentur
ad ſedem vnius, & rationabilis thronus viuam
ſapientiã portaturus. Nec enim poteſt eſſe res
mortua, quæ baiulat vitam. Ante ipſum pro
candelabris fulgura viua præcedent, & pro tu-
E bis horrenda tonitrua. Qualis rex, talis &
præparatio regis. Verè magna vox tubæ ter-
ribilis, cui omnia obaudiunt elementa, quæ
petras ſcindit, inferos aperit, clauſuras tene-
brarũ pertrãſit, portas æreas cõterit, vectes ada-
mantinos & ferreos cõfringet, vincula mortis
dirumpet, & de profundo abyſſi animas libe-
ratas, corporibus ſuis aſſignat. Hæc omnia
citius conſumet in opere, quam ſagitta tranſit
1.Cor.15.g in aëre, dicente apoſtolo: *In momento, in ictu
F oculi, in nouiſſima tuba. Tuba n. canet, & mor-
tui reſurgent incorrupti.* In illa voce puluis iam
diſſolutus corporum mortuorum in noua
membra coſtringitur. In illa voce quaſi vna
perſona obnoxia totum mare diſcutitur, vt
ſi quid apud ſe retinet de humanis oſſibus, ſine
contradictione reſtituat. In illa voce à qua-
tuor partibus mundi ſpiritus congregatur, qui
reſuſcitet populum dormientem. *A ficu autem
diſcite parabolã.* Quare nõ ex alijs arboribus, ſed
potius de ficu ſumit ſimilitudinem æſtatis?
Quia poſtquã aliæ arbores vernare cœperint,
frequenter euenit vt accedens frigus præcidat
æſtatem, & iterum arbores indureſcunt: ficus
autem, quia penè poſt omnes arbores vernat,
difficilè poſt ficum frigus interuenit. Ideo ergo
A ſic comparata eſt eccleſia illi tempori, propter
indubitabilem ſeculi noui aduentũ. Sed quæ eſt
iſta aſſimilatio rei, videamus. Ficus bono ver-
ni temporis temperamento molleſcit ad folia,
eccleſia autem miſerabili perſecutione afflicta
compellitur ad mortem. Sed dominus hanc
aſſimilationem iucunditatis ex ficu, non ad
afflictionem corporalẽ retulit, ſed ad ſpiritua-
lem profectum animarũ. Nã quando carnalia
hominis affliguntur, tunc ſpiritualia eius flo-
B rent, ſicut ait Apoſtolus: *Et vos ſuſcepiſtis verbũ* 1.Theſ.1.0
*Dei in tribulatione multa, cum gaudio ſpiritus
ſancti.* Sicut enim vernali flatu arbores la-
xantur in folia, & fructus: ſic perſecutioni-
bus excitantur animæ ad virtutem. Ideo au-
tem ſemper ficus eccleſiæ ſimilatur: quia ſicut
ficus ſub vno cortice plurima grana intra vi-
ſcera dulcedinis incluſa conſtringit: ſic ec-
cleſia ſub vno corpore multos Chriſtianos
intra viſcera ſuæ charitatis congregatos cõple-
C ctitur. Deinde & alia ratione: Omnis arbor pe-
nè in vno tempore fructum præbet. Nã intra
paucos dies & matureſcũt, & cadunt: ficus au-
tem ex quo cœperit fructus afferre, vſque ad
hyemẽ fructificare nõ ceſſat. Nã alij colligun-
tur maturi, & alij hinc procedũt. Sic eccleſia ex
quo cœperit ſanctos offerre, vſque ad finẽ ſe-
culi non ceſſabit. Nam per ſingula tempora alij
dormiunt, alij autem naſcuntur. De hac autem
ficu ſub alia ſpecie interpretationem fecimus
D apud Marcũ, æſtimantes vbique quod verũ eſt,
non affirmantes: vt ſecundũ quod viſũ fuerit
vnicuiq; hoc probetur. *Amẽ dico vobis, non præ-
teribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Res dubia
ſemper facit hominem negligentem. Nã quod
ſine dubio venturum nobis eſſe cognoſcimus,
ad id noſmetipſos magnanimiter cõfortamus.
Ne ergo audientes Apoſtoli certum pericu-
lum pro incerto ſuſcipiant, & dubitantes de
eius aduentu, ſemetipſos in negligentia po-
E nant, ideo ſermonem ſuum iuramento con-
firmans, dicit: *Amen dico vobis, non tranſibit
generatio hæc, donec omnia fian.* Quia cõtra magnũ
periculum magna præparatio eſt neceſſaria:
magna autem præparatio aſſiduam admoni-
tionem requirit, & cautam. Et ſciendũ eſt, quia
nõ illud vult Chriſtus Apoſtolis ſuis oſtendere,
quia iam in continenti futura eſt tentatio illa,
ſed quia omnino futura eſt. Ergo non illos
homines dicit, qui illo in tempore fuerant
F nati, ſed familiã gentis ipſius. *Generatio iſta.* Id
eſt, aut facientiũ hanc tentationẽ, aut patien-
tium, aut peccatorum hominum, aut dæmo-
num, qui operantur in eis. Nam vtrique non
ceſſabunt eſſe in ſeculo, donec cõſũmatio fiat,
vt dicat illis: *Diſcedite à me maledicti in ignem* Infr.25.d.
æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.
Neceſſe

Neceſſe eſt enim, vt quandiu fides tentatur,
tentatio reſeruetur. Aut certè Chriſtianorum
generationem dicit, id eſt, generatio iſta
mortalis non tranſibit ad immortalitatem: do-
nec, id eſt, niſi hæc fuerint cõſummata, vt po-
ſtea immortalis & impaſſibilis fiat. *Cœlum &
terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*
Quia cœlũ & terra ad miniſteriũ veſtrũ creata
ſunt, verba autem mea ad gubernationem ve-
ſtram diſpoſita. Cœlum & terra vanitati ſub- A
Rom. 8. d. iecta ſunt, dicente Apoſtolo: *Vanitati enim
creatura ſubiecta eſt.* Naturaliter autem veritas
neſcit mentiri, nec poteſt aliquando perire.

HOMILIA L.
Ex cap. XXIIII.

*De die autem illa & hora nemo ſcit, neque angeli
cœlorum, neque filius, niſi ſolus pater. Sicut B
enim in diebus Noe, ita erit & aduentus filij ho-
minis. Sicut enim erant in diebus ante diluui-
um comedentes & bibentes, nubentes & nuptui
tradentes, vſque ad eum diem quo intrauit
Noe in arcam, & non cognouerunt donec ve-
nit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduen-
tus filij hominis.*

VSque nunc expoſuit ſigna conſum-
mationis præcedentia ante conſum- C
mationem: nunc docet, quia ſu-
bitus veniet nouiſſimus mundi inte-
ritus hominibus nihil adhuc tale fieri ſuſpi-
1. Theſ. 5. cantibus, ſecundum quod dicit & Apoſtolus: *Cum
dixerint pax & ſecuritas, tunc repẽtin' illis superue-
niet interit'.* Et de die illo incerto ad cumulũ etiã
ſeipſum ponit, dicens: *De die autem illa & hora
nemo ſcit.* Id eſt, non ſolum aliquis hominum,
ſed neque angelorum quiſquã, nec ipſe filius,
niſi ſolus pater: vt nemo ferat moleſtè, quia D
diem illum Deus poſuit in incerto, cum de ipſo
ſit filius incertus. Simile aliquid ſcriptum eſt
Act. 1. d. & in Actibus Apoſtolorum. Nam cùm inter-
rogaſſent eum diſcipuli eius: *Domine, ſi in tem-
pore hoc reſtitues regnum Iſraël,* reſpondit eis:
*Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ
pater poſuit in ſua poteſtate.* Opportune ex hoc
loco conuenit admonere, cùm multi homi-
nes, maximè qui videntur docti, cùm inter-
rogati fuerint aliquam quæſtionem, ſi con- E
tingeret eos ignorare quod quæritur: erube-
ſcentes ne videantur aliquid ignorare, quia
totum ſcire putantur, colorant falſa pro ve-
ris, & dicunt alijs, quod nõ audierunt à Chri-
ſto. Propterea conſiderantes hunc locum, non
deberent erubeſcere aliquod myſteriorum
Dei ſe ignorare, cùm legant ipſum Chriſtum
non erubeſcentem ſuam ignorantiam con-
fiteri ad reſpondendum: *quia de die illa & hora
nemo ſcit, neque angeli, neque filius*: maxime F
cum ſit myſteriorum Dei multa profunditas:
nec tamen mentitur, quando ipſum quod
ſcit, à patre accepit. Meritò ſuam ſcientiam de-
negat, quæ non ex eo: ſicut & alibi cùm eſſet
bonus, bonum ſe denegauit, quia bonitas
Mat. 10. b eius erat ex parte. Et ne propter diſpenſatio-
nem humanam æſtimetur ſcire ſe negaſſe,
nõ dixit, neque filius hominis: quia ſecundum
diuinitatẽ dixiſſet, nõ ſecundũ humanã natu-
ram. Nam inter filium Dei, & filium hominis
nihil intereſt. Ecce ſenectutis ſigna cogno-
ſcimus, diem autem vltimum ignoramus:
ſic & labentis ſigna ſcimus, finem eius non
agnoſcimus. Sicut enim quando videmus ho-
minem ſenem, ſcimus quia propemodum
moriturus eſt, quando autem neſcimus: ſic &
mundum quando perturbatũ videmus, caſu-
rum cognoſcimus, diem autem ignoramus.
Myſterium Dei ſcire expedit quidem homini-
bus. Nam & ſeruus fidior fit circa obſequium
domini ſui, cùm cœperit ſecreta ſua commit-
tere. Sed illud ſcire bonum eſt, quod proficit
ad ædificationem ſcientiæ: hoc autem ſcire quod
nihil nobis prodeſt, magis nocet, & ſuper-
fluum eſt. Deus ergo, quia non omnia myſte-
ria dicit hominibus, non inuidet ſcientiæ no-
ſtræ: ſed quia non omnium myſteriorum ſci-
entia nobis prodeſt. *Sicut enim in diebus Noe, ſic
erit & aduentus filij hominis. Sicut erãt in diebus ante
diluuium manducantes & bibentes & nubentes,
& nuptui tradentes.* Quod dicit: *Sicut fuit in
diebus Noë, manducabant, nubebant & nuptui tra-
debant*: non vetat manducare, aut bibere, aut
nubere. Nec enim fas eſt vt deſtruat quod
ipſe conſtituit: ſed iubet nos, vt quod car-
naliter facimus, ad Dei gloriam facientes,
ſpiritualiter faciamus, vt carnalia noſtra pro-
pter ſpirituãle propoſitum ſpiritualia fiant.
Quis eſt qui ad gloriam Dei manducat &
bibit? Qui de manu Dei accepiſſe æſtimat
quod manducat & bibit. Quis autem de ma-
nu Dei ſe accepiſſe æſtimat? Qui operatur
iuſtitiam, & Deum timet offendere. Nam
& ſeruus ille, quaſi ſeruus fidelis mandu-
cat in domo, qui conſiderat ideo acce-
piſſe à domino vt opus domini opere-
tur. Nam qui Deum non timet offende-
re, ille ſine dubio non æſtimat à Deo
ſe accepiſſe quod bibit: ſed propter hoc ſolum
manducat, quia caro eſt. Quis autẽ eſt qui
ad gloriã Dei nubit? Qui nubit aut propter deſi-
derium bonorum filiorũ, aut periculũ peccati
timens. Quis eſt, qui propter deſideriũ bonorũ
filiorum nubit? Qui poſtquam habuerit fi-
lios, circa Dei diſciplinam continet eos. Alio-
quin qui filios negligit, ille non deſiderauit
Deo generare, ſed diabolo. Quis eſt, qui pro-
pter periculum peccati nubit? Qui poſtquam
nupſerit, matrimonium caſtè conſeruat. Qui
autem propter matrimonium indifferenter
abutitur amoribus ſuis, ille non propter tute-
lam animæ nupſit, ſed propter abundantem
laſciuiam carnis. Qui ergo ſic manducat &
bibit, non tantùm manducare & bibere vide-
tur, quantùm Dei gloriam operari: qui non
ſibi ſeruit, ſed Deo. Et qui ſic nubit, non tan-
tùm videtur nubere, quantùm Dei gloriam
operari: quando non ſibi, ſed Deo multipli-
cat, & ſine peccato conſeruat. Hoc ergo dice-
re vult: Sicut ante diluuium recedente ab ho-
minibus Dei timore, nihil faciebant homines
ad gloriã Dei, ſed omnia propter ſolã carnem:
ſiue

Digitized by Google

ſiue enim manducabant, aut bibebant, non ad
1. Cor. 10. gloriam Dei manducabant aut bibebant, ſicut
mandat Apoſtolus: ſed propter ſolam volu-
ptatem carnalem, ſic erit circa ſeculi finem.
Sicut enim homines, qui in totum carni ſub-
iecti ſunt, quanuis habeant animam, tamen ſo-
lummodo carnes dicuntur, teſtante ſcriptura:
Gen. 6. a. *Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quoniam ſunt carnes.* In quibus autem pars ani-
mæ præualet, quanuis ſint carnales, ſpiritua- A
Rom. 8. b. les dicuntur, ſicut dicit Apoſtolus: *Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitet in vobis.* Sic opera hominum, quanuis
ſint ſpiritualia, ſi facta fuerint propter cauſam
carnis, vtputa, ſi quis opus bonum propter
homines faciat, inuenitur eſſe carnale: &
quanuis ſit carnale, ſi propter cauſam ſpiritu-
alem fuerit factum, id eſt propter gloriam
Dei, inuenitur ſpirituale eſſe propter cauſam
Gen. 7. b. ſpiritualem. *Sicut fuit in diebus Noe.* Id eſt, ſic B
erit generalis interitus, ſic ſubitaneus. Sicut
tunc omnis creatura delecta eſt, ſola autem
arca euaſit de trabibus quadratis facta, octo
animas baiulans: ita & in conſummatione
omnes hæreſes interibunt, vna tantummo-
do arca ſaluabitur, id eſt eccleſia Chriſti, de iu-
ſtis hominibus congregata. Sicut tunc quic-
quid fuit extra arcam, perijt: ſic & in fine, qui-
cunque fuerit extra vnam eccleſiam veritatis,
peribit. Quæ eccleſia habet octo rectores, C
ſeptem ſpiritus, quos enumerat Eſaias, & vni-
Prou. 9. a. genitus Deus, ſic & Salomon dicit: *Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſuffulſit columnis ſeptem.*
Et ipſe qui ſuffulſit, octauus. Subitaneus
autem, non antè nunciatus, ſiue ab vllo cre-
ditus. Et quid mirum, ſi periturum mun-
dum audiunt & non credunt? Ecce morituros
ſe eſſe quotidie audiunt homines, quotidie
alios mortuos vident, & tamen non credunt
ſe morituros. Si autem ſe crederent moritu- D
ros, non facerent ea pro quibus moriuntur, id
eſt morte digna non facerent. Si ergo illud
quod quotidie fieri vident in alijs, de ſe futu-
rum eſſe non credunt, quo modo illud cre-
dent futurum, quod adhuc nunquam factum
eſt? *Tunc duo erunt in agro, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.* Æſtimo neminē dubitare ſenſatum,
hæc præcipuè in parabolis eſſe dicta, & ſpiri-
tualiter ea intelligi oportere. Et prima quidem
parabola poſita eſt de popularibus iuſtis, & E
peccatoribus. Secunda de doctoribus pijs &
impijs, quando omnes homines aut diſcentes
Luc. 17 g. ſunt, aut docentes. Et Lucas quidem euan-
geliſta exponit de duobus in lecto, & de duo-
bus ad molam: præſens autem Matthæus de
duobus in agro, & de duobus ad molam. Vbi
enim Lucas poſuit duo in lecto, ibi Matthæus
poſuit duo in agro. Ex quo intelligere nobis
datur, quoniam lectum & agrum ambo euan-
geliſtæ id ipſum intelligere voluerunt: quo- F
niam qui in corpore ſunt, & in mundo ſunt: &
qui in mundo ſunt, in corpore ſunt. Mun-
dus .n. nihil aliud intelligitur, niſi homo, pro-
pter quod agrum intelligere conuenit mun-
dum hunc, ſicut dominus interpretatus eſt
ſuprà in parabola zizaniorum ſeminatorum in
agro. *Duo ergo in agro*: omnes Chriſtiani in
mundo viuentes eodem, non tamen iiſdem
actibus conuerſantes. Et iuſti quidē aſſumen-
tur, peccatores autem derelinquentur. Omnes
iuſti in vno homine figurantur, & omnes pec-
catores in vno. *Dua molentes ad molam, vna aſſumetur, & vna relinquetur.* Quæ ſunt iſtæ
mulieres molentes? Puto eccleſiæ, quarū vna
eſt de qua dominus dicit: *Simile eſt regnum cœ-* Supr. 13. a.
A *lorum fermento, quod accipiens mulier miſcuit in tribus fermenti menſuris.* Sicut enim quanuis
multi ſint iuſti, & peccatores, tamen quoniam
omnium duæ ſunt partes, in duabus ponun-
tur perſonis: ſic & eccleſiæ hæreſum quanuis
multæ ſint, tamen omnium hæreſum vna ec-
cleſia dicitur, & vna Chriſtianorum. Vna
ergo mulier molens, eſt eccleſia Chriſti. Mo-
la eſt orbis terrarum, propter rotunditatem
ſuam, ſicut ſcriptum eſt de ea: *Vox tonitrui tui* Pſal. 76. d
B *in rota.* Lapis ſuperior, eſt verbum veritatis
quod deſcendit de cœlo, vt terrena omnia
complectatur, & protegat ſimul, & premat, &
molat. Dicitur autē lapis ꝑpter fortitudinem
ſuam. Subterior autem lapis, eſt omne verbum
impietatis, quod lapis dicitur propter duri-
tiam ſuam, quod de ſpiritu mundi à deorſum
aſcendit, vt ſuſcipiat omnia deſurſū venientia
grana, & aduerſetur verbo veritatis. Hæc ergo
eccleſia molens, id eſt, prædicans, circun-
C ducit verbum veritatis, id eſt, ſuperiorem la-
pidem cœleſtē: & circunducit per orbē terra-
rum, & circunducit ſuper omne genus huma-
num, vt quotienſcunque ſub gremio verbi de-
ſuper miſerit Deus, molat eos, id eſt catechizet,
& cogat eos deponere corticem veteris homi-
nis inutilem & inſuauem: vt exuti fiant pura
medulla & ſpiritus, id eſt, vt iam non ſint caro,
ſed ſpiritus: & fiat ſimilago mundiſſima, & di-
gna ad ſacrificium Dei, ſecundum quod ad-
D monebat Apoſtolus, dicens: *Exuite vos vete-* Coloſſ. 3 b
rem hominem, qui corrumpitur in concupiſcentijs, Ephe. 4 f.
renouamini autem ſpiritu ſenſus veſtri. Sicut ergo
grana in cortice niſi molita fuerint, & depoſu-
erint cortices, & furfures, & proceſſerint ſe-
cundum quod ſunt abintus; quanuis aquam
acceperint, non coniunguntur ad alterutrum,
vt fiat ex omnibus vnus panis, quanuis & fer-
mentatum acceperint, non fermentantur:
Sic & homines niſi moliti fuerint ſub verbo,
E id eſt catechizati, vt depoſitis corporibus, ſpi-
rituales efficiantur, quanuis & aquam baptiſ-
matis acceperint, quanuis verbum fidei fuerit
miſſum in eos, ſicut fermentum: non con-
ueniunt in idipſum, nec poſſunt ſapere vnum,
vt vnum corpus efficiantur, quia moliti non
ſunt. Sicut ergo inter duos lapides molares te-
ritur triticum, & ſeparatur à cortice ſuo, & fit
ſimilago munda: ſic fideles in medio deſuper
quidem vrgente ſe verbo Dei ad fidem & iuſti-
F tiam, inde autem verbo impio ſe compellente
ad infidelitatem atq; peccatū, conteruntur, &
carnalia ſua vniuerſa deponunt, & ſpirituales
efficiūtur. Sed & illa mulier videtur molere, &
verbum mendacij leue & fragile circunducit:
propterea neque molet, quia non habet virtu-
tem diuinam verbum eorum, nec eſt lapis ſupe-

Digitized by Google

non recipit bonum: & ſi occupatus fuerit
bonis, repellit malum: ſi autem nec iſto, nec
illo ſe occcupauerit: id eſt, ſi neque bonis,
neque malis intenderit, omnis ſpiritus intrat
in eum. Intrans autem non ſtatim ducit eum
ad peccatum, ſed primùm delectat eum in
malis, & ſenſum deſiderijs carnalibus alligat, &
poſteà ducit ad peccatum, quando iam etſi
intelligit malũ eſſe quod facit, non poteſt re-
ſiſtere contra malum. Si ergo te negligente do-
mũ corporis hoc modo ſeruare, ingreſſus fu-
erit fur diabolus, & furatus fuerit veſtimẽta iu-
ſtitiarum, quibus te renatum in baptiſmo in-
duit Deus: ſi furatus fuerit aurũ intellectus tui,
ſi diuinorum eloquiorum argentum, quod
forſitan cum multo fabricaſti labore: ſi lintea-
mina gratiarum, quæ tibi dedit Deus, cùm te
adoptaret in filiũ, cæteráſque diuitias ſpiritua-
les tollens te dormiẽte, feceritq; te mendicũ &
Geneſ. 3. a. nudum, ſicut ſerpens Adam: Quid facies?
Quomodo nudus ante conſpectum domini
tui accedes? Et ille quidem nudatus abſcondit
ſe inter ligna paradiſi: tu autem ſub qua ſciſ-
ſura petrarũ te abſcondes à facie domini, cùm
venerit confringere terrã? Et Adã quidẽ à Deo
quæſitus eſt & inuentus, tu autem abiicieris
& peribis. Quia ille ignorans ſerpentis ver-
ſutiam, per ſimplicitatem nudatus eſt ſuam:
tu autem ſciens, tot ſcripturis admonitus, per
negligentiam factus es nudus. Propter quod
ille quidem mortalitate veſtitus eſt ad tempus,
tu autem in æternum ipſe tradendus es morti,
maximè ſi te comprehenderit finis priuſquam
tibi per pœnitentiam altera texas veſtimenta.
Nam prima gratis præſtatur à Deo: ſecunda
autem vix, & cum nimio reparatur labore &
luctu, quomodo hæc parabola eſt. Veniamus
itaque ad ipſam parabolæ cauſam. Omnis ho-
mo, ſi ſciret quando dies domini venturus eſt
ſuper eum ſicut fur (ſed inſperatè veniens ſicut
fur) præueniret, & non ſineret perfodi domũ
ſuam. Non dico quia repelleret à ſe furem,
ſed faceret iuſtitiam, vt veniente ſententia
Dei, non perfoderetur quaſi ignorans, ſed vo-
caretur quaſi iam præparatus ad exitum. Quã-
do animæ peccatrices delectantur in corpore:
& tanquam in ſuo proprio domicilio gau-
dent, veniens cum ſententia Dei angelus
mortis perfodit, & animam violenter di-
uellit ab eo: animæ autem iuſtæ, quæ non
delectantur in corpore, ſed quaſi in exilio
ſunt, in eas veniente ſentẽtia nõ perfodiuntur,
ſed vocantur gaudentes. *Quis enim fidelis ſer-
uus & prudens, quem conſtituit dominus eius ſuper
familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?* Cum
de vigilante & non vigilante ſuper domum ſu-
am dominus loqueretur, ſciens qm̃ plerunq;
ſacerdotes mali populum obdormire faciunt
in peccatis: boni autem excitant à negligen-
tiæ ſomno, & faciunt vigilare in operib⁹ bo-
nis, quaſi aſſidua tuba doctrinæ ſuæ excitans
ad bona opera animas auditorum, conſequen-
ter de bonis & iuſtis ſacerdotibus introducit
ſermonem, dicens: Quis eſt fidelis ſeruus &
& prudens? Si enim paterfamiliâs ſuper poſſeſ-
ſionem ſuam villicum ponit, vt nõ cum ſingu-
lis colonis habeat cauſam, ſed de ſolo villico
omnium exigat rationem. Si ergo inter colo-
nos aliqua indiſciplinatio fuerit fœda, vnuſ-
quiſque pro ſuo delicto reus efficitur, villicus
autem pro omnium delictis. Et ſi bene reddi-
tum ſuum reddiderint, vnuſquiſq; quidem ꝓ
ſua fide laudatur, villicus autem ꝓ fide omniũ
remuneratur: ſic & Deus in populo ideo ordi-
nat ſacerdotes, vt actuum eorũ ipſi diſcutiant
A rationem. Ideóque peccante populo vnuſ-
quiſque quidem pro ſuo peccato punitur, ſa-
cerdos autem pro peccatis omnium. Et bene
agente populo vnſquiſque quidem ꝓ ſuo bo-
no remuneratur, ſacerdos autem pro bonis
omniũ. Quis eſt ſeruus fidelis & prudens? Rem
quidem laudabilem ꝓponit, rariſſimam autem
vt quis fidelis inueniatur & prudens. Ecce
ſi quæras fideles, id eſt, Deum timẽtes, & ipſos
quidem non multos inuenies, tamen adhuc fa-
B cilè inuenis. Item ſi prudentes quæras, inuenies
multos: fidelis autem & prudens difficilè inue-
nitur. Quomodo qui fideles ſunt, id eſt, Deum
timentes, difficilè ſunt & prudentes: & qui
prudẽtes inueniuntur, difficile ſunt & Deum
timentes. Quantò ergo rarior inuenitur fide-
lis & prudens, tantò qui inuentus fuerit, bea-
tior eſt. Prudentem autem dico, non ſcientem
& doctum, ſed ſenſatum & mente acutum, qui
poteſt rerum ponderare naturas, & ſecundum
C ꝙ poteſt rationabiliter omnia agere. Plerique
autem ſunt habentes ſcientiam multã, ſed nec
ſe ſapienter regunt, nec ſcientiam ſuam ſapien-
ter diſpenſant. Et omnis quidem prudens po-
teſt & ſcientiam habere ex parte, non autem
& omnis ſciens ſapientiam poteſt habere: quo-
niam ſapientia vniuſcuiuſq; in actu probatur,
ſcientia autem in ſermone. Fidelis quidẽ quæ-
ritur propter Deum, vt timeat Deum: pru-
dens autem propter homines, vt populum Dei
D ſapienter gubernet. Quoniam ergo Deo non
tantum prudentia hominis, quantum conſci-
entia placet: hominibus autem non tantũ cõ-
ſcientia, quantũ ſapientia ꝓdeſt. Si fuerit tan-
tùm quis fidelis, laicum quidem fecit, ſacer-
dotem autem non facit, niſi fuerit fidelis &
prudens. Ergo fidelis quæritur, vt faciat pri-
uſquã dicat: prudẽs autem poſtq̃ fecerit dicat:
& dicat intelligens cui qualis doctrina conue-
ueniat, & quando. Item fidelis quęritur, vt
E memor ſit pauperum, ſicut Paulus: prudens Rom. 15. f.
autem, vt intelligat cui & quomodo debeat di-
ſpenſare. Et hoc eſt quod dicit, dare cibos in
tempore & ſpirituales & corporales. Spiritua-
les quidem animabus, corporales autem cor-
poribus. Quoniam autem in eccleſia non ſo-
lum ſunt pauperes in corporalibus rebus, ſed
etiam in ſpiritualibus multò pauperiores: vt
det cibos in tempore, id eſt, in tempore oppor-
tuno. Quid eſt in tempore opportuno? quaſi
F eſt aliquod tempus, quãdo non eſt opportunũ
docere, cùm dicat Salomon: *Doctrina & fla-* Eccleſ. 22.
gella in omni tempore. Sed puto hoc intelligen- a.
dum tempus opportunum doctrinæ, quo-
modo dicit & propheta: *Tempore acceptabili* Eſa. 49. e.
exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Quan-
do miſericordia Dei non eſt acceptabilis? ſed

præcipuè tunc eſt acceptabilis, quando neceſſitatis & anguſtiæ tempus eſt. Sicut & ſemper pluuia bona eſt, maximè tamen grata eſt tempore ſiccitatis. Et viſitatio amicorum ſemper ſuauis eſt, multò tamen ſuauior in tempore luctus: ſic doctrina & conſolatio ſacerdotis ſemper opportuna eſt, maximè autem in tempore perſecutiouis. Sciens ergo Chriſtus ſanctos ſuos ſine tentatione nunquam futuros, ideo dicit, in tempore opportuno: quia qui ſem- A per ægrotat, ſemper illi ars medici opportuna videtur. Nam ſicut nauis tūc pręcipuè gubernatorem neceſſarium habet, quādo tempeſtatem patitur: quando autē proſperata eſt, ipſa ſe dirigit. Et miles tunc præcipuè neceſſariam habet annonam de rege, quando bellum & periculum inſtat: quādo autē pax eſt, vndecunq; poſſunt ſe milites ſuſtentare: Sic eccleſiæ præcipuè in tēpore perſecutionis doctrinā ſacerdotis neceſſariam habent, quaſi ſpirituales mi- B lites ſpiritualem annonam: quando autem ſecuritas eſt, vnicuiq; naturalis ſufficit intellectus. Nam in perſecutionibus, quando naturalis ille intellect' deficit in timore carnali, neceſſarius eſt ſermo doctoris: vt quod deficit in timore periculi, reparetur p exhortationem doctrinæ. Sicut autem tubicina commiſſo bello pugnantem exercitum circuiuit, & bellicos cantus in tuba decantās, milites animat ad virtutem: ſic & ſacerdos perſecutione imminen- C te exponēs in populo fortiſſimorum martyrū glorioſa pericula, & inenarrabiles regni cœleſtis coronas vincentibus præparatas, Chriſtianum populum ad virtutem patientię vehementer accendit. Aut ita: In tempore opportuno, vt in perſecutione magis inſtanter de veritate fidei doceamus, quàm de iuſtitia conuerſationis: in pace autē magis aſſiduè de iuſtitia conuerſationis, q̄ de veritate fidei. Quoniam in perſecutionibus quidem plus neceſſaria eſt D doctrina fidei, quàm conuerſationis: in pace autem plus neceſſaria eſt doctrina conuerſationis, quàm fidei. Quoniam in perſecutionibus, non propter conuerſationem ſuam bonam aut malam veniunt Chriſtani in periculum, ſed propter fidei confeſſionem: in pace autem non propter fidem ſuam veram periclitantur Chriſtiani, ſed propter conuerſationem: quoniam in perſecutione fides Chriſtianorum periclitatur, in pace autem iuſtitia. E *Beatus ille ſeruus, quem cum venerit dominus eius, inuenerit ſic facientem.* Quomodo? ſicut ſuperius diximus in fide, in ſapientia, in tempore opportuno. In fide, vt credamus ſic eſſe ſicut docemus. Ille autem credendo docet, qui facit quod docet: qui autem non facit bonum, non credit bono. Qui non credit in bono, non docet in fide: qui autem cum fide non prædicat, non ſolùm nō eſt beatus ille ſeruus, ſed multùm infelix: quia alios quidem docet, ſe autē F negligit. Sic prudenter, quia non ſemp omnia, neq; omnibus omnia ſunt dicenda. Frequenter illa quæ alios ædificant, alios deſtruunt. Sicut infantibus eſca mutatur ſecundum ætatem, ſic in populo ſecundum virtutē doctrina temperatur, præmonēte Apoſtolo: *Et ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam:* In tempore, ne importunè oblata doctrina non proſit, ſed noceat, ſicut eſca cruciat aut extra tēpus accepta. *Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.* Omnium quidem bonorum magna eſt gratia, inter omnes autem maxima eſt ſacerdotalis dignitas, ſi quis eam immaculatè cuſtodiat. Nam ſi ſuper omnia opera ſua precioſiores exiſtimat Deus animas hominum: quantò magis credibile eſt, vt ſuper omnia bona ſua conſtituat eum, qui confert Deo lucrum animarum? Non ſolùm autem omnibus bonis ſuis meliorem iudicat hominem, ſed etiam ſuijpſius impaſſibilitati præpoſuit ſalutem humanam. Ideo magnus eſt, qui bene regit hæreditatem eius, quam proprio ſanguine acquiſiuit. *Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, moram facit dominus meus venire: & incipiat percutere conſeruos ſuos, manducet autem & bibat cum ebrijs.* Percutere, eſt iniuſtè percutere: qui autem propter iuſtam cauſam percutit, etſi percutiat, percutere non videtur. Percutit enim, non vt ſuum dolorem vindicet, ſed vt illius animam ſaluet. Si autem propter Deum percutere percuſſio eſſe videretur, nunquā diceret Deus, *Qui parcit baculo, odit filium ſuum.* Nam & alibi non abſolutè dicit: *Qui iratus fuerit fratri ſuo, reus erit iudicio:* ſed, qui ſine cauſa iratus fuerit. Sicut iuſta ira non eſt ira, ſed diligentia: ſic iuſta percuſſio non eſt percuſſio, ſed correctio. Manducare & bibere ſic intelligendū eſt, ſicut ſuprà interpretati ſumus, de manducantibus & bibētibus ante diluuium, id eſt, malè manducare & bibere. Propter quod non ſimpliciter dicit manducare & bibere, ſed cum ebrijs: id eſt, cum peccatoribus, qui tenebroſorū actuum vitio ebrij ſunt, de quibus & Paulus dicit: *Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, nocte ebrij ſunt.* Vides ergo, quia manducare & bibere ſacerdotibus nō eſt peccatum, ſed cum ebrijs manducare & bibere: id eſt, ſic manducare, quomodo ebrij illi deſiderant. Non enim iubet nos ſcriptura malorum perſonas abominari, ſed voluntates. Nam & Chriſtus cum publicanis & peccatoribus manducauit, ſed non ſic, quomodo publicani & peccatores volebant. Nec vitium ſuum aliquis ſcripturæ illius authoritate defendat, quæ iubet ſacerdotem hoſpitalem eſſe debere. Hoſpitalitas enim non circa delicioſos cibos & magnos oſtēditur, ſed circa aſſiduas ſuſceptiones impotentium peregrinorum, vt hoſpitalitas noſtra non ab hominibus laudetur, ſed à Deo ſentiatur. Nam delicioſa conuiuia magis luxuriam accuſant, quàm humanitatem commendent. Dicit enim Salomon: *Ne delecteris in multa epulatione, nec in turpibus & modicis.* Ergo nec multum permittitur, nec modicum & pretioſum. *Veniet dominus eius hora qua neſcit, & diuidet eum, partemq; eius cum hypocritis & infidelibus ponet.* *Diuidet eum*, id eſt, de conſortio Chriſtianorum, vt neq; cum ſanctis glorificetur, neque cum his qui mediocriter deliquerunt, mediocriter puniatur: ſed iunget eum

Credendo qui doceat.

1. Cor. 3.a

Prou 13 d.

Matt. 5.c.

1. Theſ. 5.b

Eccle. 37.d

Digitized by Google

eum cum hypocritis & infidelibus, vt quorum imitatus eſt mores, ipſorum puniatur interitu. Quomodo ſacerdos ſuper omnem populum glorificatur, ſi benefecerit, non ſolùm propter ſuam iuſtitiam, ſed propter omnium, quia cauſa eſt ipſe iuſtitiæ vniuerſorum: ita & peccans ſuper omnes punitur, non ſolùm propter ſuum peccatum, ſed etiam ꝓpter omniũ: quia ipſe cauſa ſit omnibus ad peccatum. Ideo autem nòn ſolùm hypocritas dixit, ſed etiam infideles: quia ſi omnes quidem hypocritæ infideles ſunt, non tamen omnes infideles hypocrytæ ſunt. Ecce enim Gentiles infideles quidem ſunt, hypocritæ autem non ſunt: quia nõ ſe fingunt colere Chriſtum, cùm non colant, ſed manifeſtum ſequuntur errorem. Hypocritæ autem ſunt Iudæi & hæretici. Illi autem, quia dicunt ſe Iudæos cùm non ſint, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Iſti autem quia fingunt ſe eſſe Chriſtianos, cùm ſint antichriſti, id eſt, contra Chriſtum. Item ſi quis videtur in eccleſia eſſe, & agat contra eccleſiam: & ille talis hypocrita dicitur eſſe.

HOMILIA LII.
Ex cap. XXV.

Tunc ſimile eſt regnum cœlorum decem virginibus. Et reliqua.

NOtandum quod priorem quidem parabolam de doctorib⁹ dicit, hanc autem de popularibus: tamen etſi ſpiritualem intellectũ habeat parabola, nihil nocet interpretari eam etiã carnaliter. *Tunc ſimile erit*, cùm diebus ſuis completis ſolutus fuerit mundus, cùm venerit iudex omnium occultorũ. Modò autẽ interim omnes homines nobis inuicem mentimur. Alij fingunt ſe iuſtos, cùm ſint iniqui: alij humiliant ſe vt peccatores, cùm ſint ſancti: alij autẽ turpes actus ſuos vſq; ad mortẽ abſcondunt, amplius homines erubeſcẽtes, quàm Deum timentes, & ſemper ſunt in vulnere, dum ꝓ tempore nolunt apparere vulnerati. Qui autem Deum timet, homines nòn erubeſcit. Nec .n. peior poteſt eſſe timor terrenus, quàm pœna cœleſtis. Quibus ſimile erit? *decem virginibus.* Qui-
1. Cor. 7. dam putant hic virgines dici, de quibus Apoſtolus loquitur, *vt ſint ſancta & corpore ſpiritu.* Et ſapiens quidem virgo eſt, quæ & corpore & animo virgo eſt, vt neque habeat virum, neque habere deſideret. Quid enim ſi aut parentes eius propter votum ſuum in virginitate eam tenuerunt, cùm ipſa tamen poſt votum nubere voluerit? Quid ſi pro aliqua occaſione quæſita non eſt talis? Hæc ſi non eſt nupta, voluntatem tamẽ nubendi habuit, corpore quidem virgo eſt, animo autem nupta: q̃a corpus opere ſordidatur, animus autẽ volũtate. Quãuis frequenter occaſione neceſſitatis carnalis, Deus præſtet hominibus miſericordiam ſpiritualem: ſi tamen poſteà voluntas neceſſitati conſentiat, non ſolùm autem vt non concupiſcat, ſed etiam abſtineat ſe ab omni re mala, vt neq; faciat, neq; loquatur, neq; cogitet quod diſpliceat Deo: quia corpus fornicatur, quando cum viro coniungitur: anima autẽ, quando diaboli voluntatibus ſociatur. Quæ hæc nõ ſeruat, fatua eſt ipſa virgo. Et verè fatua eſt, quæ per ſolam virginitatem corporis putat ſe Deo placere. Ecce enim quemadmodum cùm manducas & bibis, non anima manducat, ſed corpus, res enim incorporalis corporali cibo
A non paſcitur: ſic cùm vir mulieri, aut mulier viro coniungitur, non anima copulatur, ſed corpus. Propterea frequenter fit, vt nupta ſi aliâs non peccet, melior ſit, quàm illa quæ virgo eſt, & aliâs peccat. Quoniam ſi illa nõ peccat quæ nupta eſt, corpore quidem nupta eſt, animo autem virgo eſt. Quæ autem aliâs peccat, & virgo eſt: corpore q̃dem virgo eſt, animo autem fornicaria. Sed ne deſperare faciam⁹ etiam virgines bonas, quia diximus ꝑ concu-
B piſcentiam animas fornicari, ſciendum eſt ꝙ aliud eſt concupiſcere, aliud velle. Concupiſcere paſſionis eſt, velle autem arbitrij. Frequenter enim concupiſcimus etiam quod nolumus. Si ergo concupiſcentiæ non conſentit voluntas, concupiſcentia ſola nõ damnat, magis autẽ & glorioſiorẽ faeit virginitatis coronam. Nunc veniam⁹ ad ſpiritualem eius narrationem. Decem virgines omnes homines dicit, quorũ vita decẽ ſenſibus ſuſtentatur, quin-
C que carnalibus, & quinq; ſpiritualib⁹. Omniũ .n. hominum duæ ſunt partes. Aut enim peccatores ſunt, aut iuſti. Peccatores, qui ſecundũ carnales ambulant ſenſus: iuſti, q̃ ſecundũ ſpirituales. Ergo & omne genus peccatorum in quinque diuiditur, & omne genus iuſtorum in quinq; ſecundum numerum ſenſuum, non ſecundum numerum hominũ. Has autem virgines diuidendas profert Chriſtus, quando & iuſti ab iniuſtis, & ſancti à peruerſis per verbũ
D ſuum diuidendi ſunt: vt quinque quidem ponantur ad dexteram iuſti iudicis, hoc eſt ſapientes: quinque autem ad ſiniſtrã, id eſt fatuæ. Secundũ autem myſterium & Moſes in duabus tabulis legem ſuſcepit decem verborũ: quinque quidem mandata in tabula vna, quinq; autem in tabula altera. Sicut ergo tabulæ teſtamenti illius in vno quidem hærebant, tamen non poterat fieri vt ambæ fierent ad dexteram legentis: ſed neceſſe erat vt vna quidem cum
E quinq; alijs eſſet ad dexterã, altera autem cum quinq; aliis eſſet ad ſiniſtram: ſic omnes Chriſtiani in vna tenẽtur vocatione. Non eſt autem poſſibile, vt omnes ad dexteram fiant ſedentis: ſed neceſſe eſt, vt iſti quidem fiant ad dexteram, id eſt quinque ſapientes: iniuſti autem ad ſiniſtram, id eſt inſipientes. Quidam putant hanc parabolam ad omnes pertinere, & ad hæreticos, & ad Iudæos, præterquam ad Gentiles: quoniam illi idolorum cultura corrupti
F ſunt, & virgines dici non poſſunt. Verè autem nec ad Iudæos pertinet, nec ad hæreticos: quia non poſſunt Iudæi dici virgines, qui proiecto & crucifixo ſponſo, adulterum ſuper ſe diabolum ſuſceperunt. Neque hæretici virgines dici poſſunt, qui & ipſi adulterino ſenſu corrupti ſunt, & virginitatem veritatis Chriſti

Digitized by Google

adulterino ſermone corrũpunt. Sed ad Chri-
ſtianum tantũmodo populum ptinet, de qui-
2.Cor.11. bus ſcriptum eſt. *Statui vos vni viro virginem*
caſtam exibere Chriſto. Timeo autem, ne ſicut
ſerpens ſeduxit Heuã aſtutia ſua, ſic corrũpan-
tur ſenſus veſtri à caſtitate, quæ eſt in Chri-
ſto Ieſu. Fatuæ autem virgines ſunt, quæ fidem
quidem Chriſti integram habent, opera au-
tem iuſtitiæ non habent. Iudæi verò & hære-
tici neque fidem habent, neque opera poſſunt A
habere. Sed & ſi operum oleũ habeant, nihil eis
prodeſt: quia lampades fidei non habent, quas
accendant. *Tunc ſimile erit.* Bene: *tunc*: quia in-
terim non apparet quæ prudentes ſint, quæ
fatuæ: quouſque tunc multæ fatuæ fient pru-
dentes, & multæ quæ videntur prudẽtes, fatuæ
efficientur. *Quæ acceperunt lampades ſuas.* Lãpas
dicitur fides, q a ſicut lãpas illuminat domũ in
qua eſt, ſic fides illuminat animam cuius eſt.
Accenditur autem hæc lampas igne diuini B
verbi. Verbum enim Dei ignis eſt, ſicut dicit
Luc. 12. f. dominus: *Ignem veni mittere in terram.* Item
Rom. 10. c dicente Apoſtolo: *Fides ex auditu, auditus autem*
per verbum Dei. Accipiunt autẽ homines hanc
lampadem, quando venientes ad Chriſtũ, per
ſacerdotes accipiunt traditam ſibi veritatis
doctrinam. Aut ſicut alius putat verbum Dei
quod accepimus accedentes ad Chriſtum,
lucerna eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Lu-*
cerna pedibus meis verbum tuum. Oleum autem C
Pſa. 118. c doctrina ſacerdotum, aut cæterarum ſcriptu-
rarum. Quoniam ſicut lucerna niſi ei ſubmini-
ſtraueris oleum, extinguetur: ſic verbum fidei
noſtræ quod credentes accepimus, niſi aſſi-
duis nutriatur doctrinis, aut meditationibus
ſcripturarum, extinguitur, & non ſatis illumi-
nat animam. Aut oleum dicitur opus miſeri-
cordiæ. Quia ſicut oleum lumen lãpadis fouet,
ſic opera bona ſubminiſtrant cõfidentiã fidei,
& vigorem accendunt. *Et venerunt obuiam* D
ſponſo & ſponſæ. Bene ait: *Venerunt*: quando ex
illa die qua homo credit Chriſto, quaſi de
ſeipſo egreſſus, & de mundo ire videtur ob-
uiam Chriſto: quia quotidie Chriſti expectat
aduentum. Sicut enim qui obuiam vadit ali-
cui, in via ſtat, & expectat eum quandiu veni-
at: ita qui credit in Chriſtum, ſic debet viuere
in hoc ſeculo, quaſi peregrinus & non in ſuis,
Exo. 12. b ſed in tranſitu poſitus. Propterea & Iudæi ex-
ituri de Aegypto, expediti & præcincti agnum E
iuſſi ſunt manducare: & ad exeundum pa-
rati, oſtendentes nobis, quomodo quicunque
noſtri agni Euchariſtiam manducãt, ita debẽt
ſemper eſſe expediti, quaſi quotidie exituri de
mũdo. Nec mireris, quia dixit ire obuiã ſpon-
ſo & ſponſæ, cùm eccleſia inter nos habeatur
ſponſa. Sicut enim Chriſtus cùm ſit inter nos,
tamẽ venturus dicitur, cùm apparuerit in glo-
ria: ſic & eccleſia quanuis ſit inter nos, ta-
men ventura dicitur, cùm apparuerit in gloria F
ſua. Propterea dicit Apoſtolus: *Mortui*
Coloſ. 3. a *enim eſtis, & vita noſtra abſcondita eſt cum Chri-*
ſto in Deo: cùm autem Chriſtus apparuerit vita
veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.
Fatuæ autem accipientes lampades ſuas, non
ſumpſerunt oleum ſecum. Sicut lampas nõ ex oleo
accẽditur, ſed ab igne, per oleũ tamẽ nutritur:
& niſi oleum ei ſubminiſtraueris, extinguitur:
ſic & fides non ex operibus nutritur, vel ac-
cenditur, ſed ex verbo Dei, ſicut ait Apoſto-
lus, tamẽ per bona opera nutritur: & niſi ſub-
miniſtraueris ei opera bona, deficit. Sicut enim
non poteſt in Deum ſperare, niſi qui aliqua
opera bona facit: ſic non poteſt credere Deo,
niſi qui facit aliquid dignũ Deo. Inde eſt, quod
A peccatores non credunt Deo, ſiue cùm de glo-
ria ſanctorum quis eis loquatur, ſiue de pœna
peccatorum. Et dum non credunt futurũ eſſe
quod dicitur, neque de bono futuro delectan-
tur, neque de malo terrentur. Verè fatui ſunt
omnes homines, qui aut ſolùm exiſtimant
ſibi poſſe ſufficere ad ſalutem, quia credunt in
Chriſtũ, & Chriſtiani dicũtur, & nõ feſtinant
ſemetipſos bonis operibus commendare: nec
audiunt Iacobum dicentem: *Quia fides ſine ope-* Iacob. 2. d
B *ribus mortua eſt. Moram autem faciente ſponſo,*
dormitauerunt omnes virgines, & dormierũt. Hoc
ſignificat ſermo, quia tardãte cõſummatione
non ſolùm peccatores, ſed etiã iuſti & ſpiritua-
les ad negligentiam ſunt reuoluendi, & reli-
cta via virtutis, ad carnalia delectamenta ſunt
aliquatenus tranſituri, vt & illud impleatur
quod propheta dicebat: *Saluum me fac do-* Pſal. 11. a.
mine, quoniam defecit ſanctus, quoniam dimi-
nuti ſunt fideles à filijs hominum. Et hoc eſt
C quod Chriſtus dicebat: *Putas cùm venerit filius* Luc. 18. b.
hominis, inueniet fidem ſuper terram? Nam
vigilare eſt iuſtitiam facere, dormire autem ne-
gligere eſt eam, ſicut dicit: *Vigilate ergo, quia* Mat. 24.
neſcitis qua hora veniet dominus. Et verè non d. & Mar-
tardat, ſed quantum ad noſtrã inconſtantiam ci 13. d.
tardare videtur. Nam ſi conſideremus ex quo
Chriſtus in cœlum aſcendit, & quantum vi-
uebant homines ante diluuium, & prope
tantum ſpatium eſt, quanto tempore erat vita
D vniuſcuiuſque eorũ. Si quis autẽ oculos habet
apertos, intelligit quia myſterium huius ver-
bi in nobis impletum eſt. Omne enim ſtudium
ſpirituale relinquimus, & ad carnalia delecta-
menta tranſimus. Quem enim inuenies modò,
non dicam laicum, ſed aut presbyterum, aut
epiſcopum, qui ad perfectũ contemnat ſeculi
bona, credens conſummationem eſſe propin-
quã? Vnuſquiſque enim dicit in corde ſuo, infi-
delitatis ſpiritu præualente: Ecce ex quo Chri-
E ſtus fuit in terris, ſemper dicitur, conſum-
matio veniet, & ecce nondum venit. Ne fortè
non præparandi cauſa, ſed terrendi iſta ſcri-
pturæ loquuntur? Qui autem non verè credit
cõſummationẽ eſſe propinq̃, nõ ex verbis quę
dicit, aut audit, ſed ex operibus quæ agit, co-
gnoſcitur. Qui enim verè credit conſumma-
tionem eſſe propinquã, nihil curat de mundo,
nec in poſterum aliquid ſeruat: quia nec pe-
regrè exiturus aliquid ſecum portat in via, niſi
F fortè panem quẽ neceſſariũ habet in via. *Me-*
dia nocte clamor factus eſt: quaſi clamor præ-
currentium & prætubãtium angelorum. Qui
clamor? *Ecce ſponſus venit, exite obuiã ei.* Vnde
putas iubet exire, de domibus, de ciuitatibus?
Nõ, nec enim eſt ratio: ſed vt exeant de mun-
do, exeãt de iniqua carnis natura. Ex eo quod
Apoſto-

Digitized by Google

1.Cor 15.g Apoſtolus ait, in nouiſſima tuba mortuos ſu-
ſcitandos: datur nobis occaſio æſtimandi, cla-
morem illum eſſe, de quo dominus dicit: *Ecce
clamor factus eſt.* Aeſtimemus clamorem eſſe
tubarum pręcedentium, quas Ioannes in reue-
Apoca.1.4. & 8. latione ſua expoſuit, quarum tubarum clamo-
res ſunt ipſa ſigna, quæ fiunt ab eis. Qui ergo
intelligit illa ſigna clamantia ſeculi finem, ille
audit clamorem tubarum clamantiũ, quia ve-
nit ſponſus, quarum vocem non corporis au-
ris audit, ſed animæ intellectus. *Tunc ſurrexe-
runt omnes virgines illæ.* Hoc eſt, cùm clamor fa-
ctus fuerit, non ſolùm iuſti, ſed etiam peccato-
res de ſomno negligentiæ ſurgent. Tunc inci-
pient timere & feſtinare, tunc credent quia ve-
rè finiendus eſt mundus. Nam quemadmodũ
ſecuritas etiam diligentes homines, negligen-
tes facit: ſic timor præſentis periculi etiam ne-
gligentes homines, exhibet diligentes, ſed ni-
hil eis proderit diligentia illa, quam generat ti-
mor, non fides. Tunc intelligent, quia nihil eſt
quod vixerunt in mundo. Tunc incipient ſa-
pere, quãdo nihil eis proderit ſapuiſſe. *Et com-
poſuerunt lampades ſuas.* Id eſt, tunc incipient o-
mnes aſpicere & diſcutere finẽ ſuum: tunc con-
ſiderabunt ſinguli opera ſua, qui bene fecerũt,
& qui malè, interrogabunt conſcientias ſuas.
Quemadmodum enim superuenturo ſponſo
feſtinat ſe ſponſa componere: ne fortè ex ali-
qua parte diſpliceat ſponſo: ita ſinguli ſemet-
ipſos iudicabunt apud ſe. Hoc eſt enim præpa-
rare fides ſuas. Quòd ſi ſemper nos ita iudica-
remus quemadmodum tũc iudicaturi ſumus,
nunquã peccaremus in Deum. Sicut ergo vir-
go deformis & debilis ſine cauſa ſe componit,
ſic & tunc peccatores ſine cauſa ſe præparabũt.
Naturalem rem loquitur. Sicut rex cum tyran-
no bellum facturus, ſi voluerit aſpicere exerci-
tum, & conſiderare arma illorum, iubet mitti
tubam, vt fiant admoniti. Tunc omnes milites
feſtinant arma ſua aſpicere, vbi ſit gladius eius,
vbi lorica ſit poſita, vbi iacet ſcutum: & qui ſe-
curitatis tempore arma ſua ſtuduit immacula-
ta cuſtodire, paratus & lætus currit ad inſpe-
ctionem. Et qui tempore ſecuritatis gladium
ſuum æruginare dimiſerit, aut loricam ſorde-
ſcere, ſcutum frangi aut rumpi: cùm audierit
tubam, & ipſe quidem excitatus timore feſti-
nat limare gladium ſuum, detergere loricam,
ligare aut ſtringere ſcutum, ſed nõ poterit ce-
lare negligentiam ſuam: quia vrgens neceſſitas
non permittit longi tẽporis opus implere. Sic
& domino abſente malus ſeruus non aſpicit o-
pera ſua, quod facit, quid non facit, aut quo-
modo credit: nec cogitat, quia venturus eſt do-
minus eius, & opera perſpecturus, & fidem: ſed
cùm viderit eum venientem de longe, tũc aſpi-
cit opera ſua, tunc incipit feſtinare, ſed nihil ei
proderit feſtinatio eius: quia multorũ dierum
negligentia non poteſt vna hora expleri. *Fatuæ
autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo ve-
ſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Extin-
guitur lampas hominis, quando fides eius de-
ficit ac deſperat. Sicut enim qui bene ſibi con-
ſcius eſt, fiducialiter & magnanimiter agit:
quemadmodum ſi quis infuſo oleo addat lu-
men lucernæ, ſic & ille conſideratione operum
bonorum ſuorum ſemetipſum confortat, &
fidei ſuæ addit audaciam. Qui autem ſibi malè
cõſcius eſt, ſemper puſillanimis ac timidus eſt.
Et quemadmodũ ſubducto oleo minuitur lu-
men lucernæ, ſic & ille cõſideratione operum
ſuorum malorum ſemetipſum cõfundit, & in-
fidelitatis ſuæ adhuc diffidentiam addit. Ideo
ergo timentes peccatores, ad ſanctos dicturi
A ſunt: *Date nobis de oleo veſtro*: hoc eſt, vos ſancti,
qui habetis opera larga iuſtitiæ ſufficientia vo-
bis non ſolùm ad euadendam pœnam, ſed etiã
ad gloriam conſequendam, accommodate no-
bis auxilium operum bonorum veſtrorum: id
eſt, intercedite pro nobis peccatoribus ad do-
minum: quia iuſtitia veſtra ſufficiens eſt & vos
glorificare, & nos excuſare. *Reſponderunt autem
prudentes, dicentes: Ne fortè nec nobis, nec vobis ſuf-
ficiat.* Oſtendit in his verbis, quòd ita futurum
B eſt terribile iudicium illud, vt nulla innocentia
ſibi confidat. Et verè quis eſt homo natus de
muliere, qui credit iuſtum ſe eſſe inueniendum
in conſpectu illius, de quo beatiſſimus Iob di-
cit: *Stellæ in conſpectu eius non ſunt mundæ, & cœ-* Iob 25. b
lum ſine crimine non eſt? Si ergò impeccabilis na-
tura ſtellarum & cœli quantum ad iuſtitiã Dei
inuenitur eſſe peccatrix: quomodo ante eum
homo appareat iuſtus, cuius & ſine voluntate
peccandi natura ipſa peccatum eſt? dicente
C Apoſtolo: *Ego autem carnalis ſum, venundatus* Rom. 7.d
*ſub peccato: quod enim operor, non intelligo: non enim
quod volo, hoc ago: ſed quod nolo, illud ago & iam non
ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.*
Tantus timor tũc erit omnium, etiam ſancto-
rum, vt nemo ſperet, ſe iuſtum inueniendum,
ſed adhuc timeat ne fortè reus exiſtat. Quis
enim poteſt ad perfectum dijudicare cõſcien-
tiam ſuam, & cognoſcere cor ſuum, cum ſcri-
ptum ſit: *Quia de omni verbo ocioſo reddituri ſu-* Mat. 12.d
D *mus rationem:* Quomodo ergo pro peccatori-
bus tunc intercedant ſancti, cùm timeant ipſi
de ſe? Nam ſicut tempus miſericordiæ iudiciũ
non ſuſcipit, ſic & tempus iudicij miſericor-
diam non recipit. Ideo in primo aduentu, cùm
tempus eſſet miſericordiæ, dicentibus Apoſto-
lis ſuper inhumanitatem ciuitatis alicuius: *Vis* Lucæ 9.g
dicamus, vt deſcendat ignis de cœlo? Reſpondit Ie-
ſus: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Non enim veni iudi-
care mundum, ſed ſaluare.* Oſtendens, quia cùm
E venerit in ſecundo aduentu, iudicij tempus ſi-
militer locum miſericordiæ non habebit. Vbi
autem miſericordia locum noo habet, nec in-
terceſſio valet. Aut hæc ideo dicit: *quoniam in-* Rom. 8.d
*digna ſunt paſſiones huius temporis ad futuram glo-
riam, quæ reuelabitur in nobis.* Si ergo maior erit
gloria, quæ præparata eſt ſanctis à Deo, quàm
quod vnuſquiſq; ſanctorum meretur: quomo-
do ſufficiat & alijs ad ſalutem vniuſcuiuſque
opus eorum, cùm nec ſibi ſoli ſufficiat ad glo-
F riam illam iuſto iudicio conſequendam? *Ite
potius ad vendentes, & emite vobis.* Venditores
operum bonorum, vel doctrinæ, ſacerdotes
ſunt, qui pręcepta iuſtitiæ in populo dant quaſi
pretium aliquod accipientes fidem ipſorum,
qui peccatores per pœnitentiam ſoluunt, pre-
tio confeſſionis eorum placati. Aut certè hoc

Digitized by Google

pretium doctrinæ accipiunt, quando ſic docentes eos audierit populus. Populus quidem per obedientiam ſuam mercatus eſt ſibi ſalutẽ, ſacerdotes autem qui docuerunt & laborauerunt circa eos, recipient à Deo doctrinę ſuæ labores. Bonum ergo eſt conſilium ſanctorum ad peccatores, vt eant ad ſacerdotes: & fideliter audiant eos: & cum audierint, faciant & habebit virtutem olei fides eorum, ſi tamen habuerint tempus. *Abeuntibus autem eis, ecce venit ſponſus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo, & clauſa eſt ianua.* Oſtenditur nobis per hæc verba, quòd illo in tempore inter anguſtias diuerſorum terrorum videntes ſe peccatores, anxiabuntur, & current huc & illuc ad ſacerdotes doctrinam & pœnitentiam ſibi quęrentes. Alij autem interrogantes quid eos oporteat facere, ſed feſtinante iudicio, & neceſſitatibus alijs ſuper alias venientibus, cùm non ſit docendi licentia, nec tempus faciendæ iuſtitiæ, aut agendæ pœnitentiæ, feſtinatio eorũ vacua erit. Hoc enim & in quotidiano vſu videmus fieri. Quotidie enim ſacerdotes clamant in eccleſia: Qui peccauit pœnitentiam agat: qui non peccauit, permaneat in Deo. Neq; ſeducant vos honores & diuitiæ temporales: quia tempus veſtrum propè eſt: & ſi conſummatio veſtra tardauerit, mors veſtra non tardat, & nemo credit, nemo obaudit: cum autem venerit ſuper illos mors, feſtinant & anxiantur, vocant ſacerdotes, pœnitentiam volunt agere, quãdo iam pœnitentiæ locus non eſt. Itaque dum exponunt peccata ſua, dum accipiunt pœnitentiæ tempus, & præcepta iuſtitiæ, capitur anima eorum, & vadunt vacui, magis autẽ ligati iuſto iudicio Dei: quia nõ propter odium peccatorum diſplicentes ſibi volebant pœnitentiam agere, ſed propter mortis timorem. Adhuc enim ſi viuere potuiſſent, non ſibi diſplicuiſſent. Alius autem venditores olei, id eſt, boni operis, pauperes dicit. Hortantur ergo prudentes virgines fatuas, vt eant ad pauperes, ſi patitur eas tempus, vt facientes eis bona iuſtitiæ, miſericordiam conſequantur ab eis: quoniam per miſericordias factas in eos, olei, id eſt miſericordiæ merces acquiritur. Illæ autem dum vadunt volentes tũc aliquid boni facere, propter quod poſſint cum fiducia occurrere Chriſto, venturus eſt Chriſtus repentè, & nihil eis proderit anxietas illa tũc incipientibus bene agere, cum tempus bene agendi concluditur. *Nouiſſimè autem venerunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, domine aperi nobis.* Nihil prodeſt ex neceſſitate repetita confeſſio eius, qui ex voluntate nec ſemel confeſſus eſt. Nam voluntaria confeſſio, & modica ſufficit Deo: ex neceſſitate autem, neq; magna. *At ille reſpondens ait: Amen dico vobis, neſcio vos qui eſtis.* Signa ſpiritus mei in vobis non video. Sicut enim qui immundum ſpiritum habet, bona opera facere non poteſt: ſic qui ſpiritum ſanctum habet, opera non facit mala. Quare igitur vos opera non facitis bona, ſed mala? Imaginem meam non cognoſco in vobis. Imago autem mea eſt fugere malum, & ſequi bonum: vos autem econtra, fugiſtis bonum, & operati eſtis malum. Nõ poteſtis meorum militum præmia accipere, qui tyranni vexilla portatis. Non poſſum meos dicere, in quibus meum nihil cognoſco.

HOMILIA LIII.

EX CAP. XXV.

A *Sicut enim homo peregrè proficiſcens*
vocauit ſeruos ſuos, &c.

HOMO peregrè profectus, Chriſtus eſt,
poſt victoriam paſſionis ad patrem iturus:
voluntate miſericordiæ homo, non
neceſſitate naturæ. Commendat autem
Chriſtus dilectionẽ ſuam, quam habet in ſanctis.
Ad regna enim cœleſtia aſcenſurus, & ad
patrem ſuum iturus vnde deſcenderat, peregrè
B proficiſciturum dicit, propter charitatem ſanctorum
quos relinquebat in terris, cùm magis peregrè
eſſet in mundo, ſicut ipſe teſtatur, dicens: *Incola* Pſal. 118.
enim ego ſum in terra apud te. Quando enim venit
in mundum Ieſus, adhuc peregrinus erat,
neminem habens ſui nominis confeſſorẽ: poſtquam
autẽ venit, & diſcipulos acquiſiuit, iam
paterfamiliàs erat, & idio proficiſcẽs de mundo,
peregrè proficiſcebatur. Vis autem ſcire
quantùm diligat fideles ſuos, conſidera quid
C paſſus eſt pro eis. Si enim magis quàm gloriam
ſuam illos amauit, quaſi homo moriens propter
eos: quid mirum, ſi maiore dilectione tenebatur
ſanctorum quos relinquebat in terris,
quàm dilectione gloriæ quam habebat in cœlis?
Et tradidit illis bona ſua. Non inuidens alij
plus dedit, alij minus, ſed conſiderans diuerſitatem
fidei eorum. Qui autem inuidus eſt aut
parcus omnibus eſt parcus & inuidus. Neque
quaſi acceptor perſonarum fecit differentiam
D gratiarum. Vis ſcire? Conſidera quomodo penè
æqualiter remunerauit eum qui minus obtulit,
& eũ qui amplius. Si enim acceptor perſonarum
fuiſſet, vtique non tantùm in danda
gratia, quantum in reddenda mercede eſſet
æqualis ambobus. Manifeſtũ eſt, quòd in danda
gratia non perſonas aſpexit, ſed virtutem
vniuſcuiuſq; conſiderauit: ne ſupra virtutem
opus iniungens, ipſe occaſio offenſionis exiſteret,
& nõ eſſet reus qui peccauit, ſi ſupra virtutem
E pondus impoſuiſſet. Volens ergo dominus
ſocios nos habere in regno cœleſti, opera
nobis diuerſarum iuſtitiarum commiſit: non
quia non habeat poteſtatem & ſine operibus
nos glorificare, ſed ideo opus præmiſit: quia ſicut
opera ſine præmijs vacua ſunt: ſic præmia
ſine operibus ſunt ingrata. *Statim autem abijt,
qui quinque talenta acceperat, & acquiſiuit alia
quinq;.* De talento agnitionis Chriſti acquiſiuit
vnam iuſtitiam bene viuendo. De presbyterio
F autem ipſo acquiſiuit iuſtitiam ſolicitè præſidendo
eccleſiæ. De verbo acquiſiuit iuſtitiam,
verbum veritatis ſynceriter prædicando. De
baptiſmo lucratus eſt ſecundum Chriſti regulam
baptizando, & dignos filios cum iudicio
eccleſiæ acquirendo. De ſacrificio acquiſiuit
iuſtitiam, tam mundũ & immaculatum ſacrificium

Digitized by Google

ficium populo offerendo, & pro peccatis populi exorando. *Similiter & ille qui duo talenta accepit, lucratus eſt alia duo.* Id eſt, duas iuſtitias. Vnam bene viuendo, quam acquiſiuit à fide Chriſti: alteram ſynceriter miniſtrando, quam fecit ex miniſterio diaconatus. *Qui autē vnum accepit, abiens fodit in terram.* Primum videamus, vt quid neque ille qui duo talenta habuit, abſcondiſſe talenta ſua proponitur, cùm multi A diaconi inueniantur inutiles: neq; ille qui accepit quinq;, cùm multi doctores inueniantur inutiles, ſed ille tantùm qui vnum accepit, id eſt populus? Attende: Deus ſecundũ præſcientiam ſuam, licet ſciat qui iuſti futuri ſint, & qui iniuſti: tamen omnes vocat ad fidem, dans eis gratiam credendi in Chriſtum, quod eſt talentum bonis quidem ad ſalutem, malis autem ad præiudicium, vt inexcuſabiles fiant. Diaconis autem & doctoribus ſecundum præuidentiam B ſuam, illis videtur Deus iniungere miniſteriũ diaconatus aut presbyteratus qui ſunt iuſti: qui autem inueniuntur iniuſti, illos homines ordinaſſe videntur, non Deus. Ab exitu ergo rei cognoſcitur qui à Deo ordinatus eſt, & qui ab hominibus. Qui enim miniſterium ſuum bene conſummauerit, apparet quia ex Deo fuerat ordinatus: qui autem miniſteriũ ſuum non bene conſummauerit, ex hominibus ordinatus eſt. Quomodo autem quidam ſacerdotes C ex hominibus ordinantur, manifeſtè in libro octauo canonum Apoſtolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus eſt, quantùm ad Deum non eſt diaconus, aut ſacerdos. Ergo in ſacerdotibus quidem & diaconis non eſt inuentus vt perdat talenta, qui ſecundum præſcientiam ordinatur à Deo. In popularibus autem euenit, quomodo etiam qui peccator futurus eſt, à Deo accepit fidei gratiam. Secundum hæc ergo quæ diximus, ſi presbyter aut D diaconus peccator inuentus fuerit: quoniam quantùm ad præſcientiam Dei (ſicut iam diximus) non ex Deo, ſed ex hominibus factus videtur presbyter aut diaconus, quaſi laicus inuenitur inter eos qui vnum talentũ fidei acceperunt. Ac per hoc nemo ordinatus à Deo peccat, niſi vt qui vnum talentum accepit à Deo. Lieo autem gratia fidei omnibus à Deo pręſtatur, gratia autem clericatus, non omnibus, ſed dignis: quia in illa cauſa ſalutis eſt, in iſta autem diſpenſatio myſterij. Nam & paterfami- E liàs annonam quidem omnibus ſeruis præſtat, negocia autem ſua non omnibus committit.

Talentum in terram abſcōdere, quid.

Abſcondit autem talentum ſuum in terra, qui accipiens notitiam Chriſti contemnit vitam ſpiritualem, & in terrenis actibus & delicijs conuerſans obruit illud in carne ſua, & ſolicitudinibus mundi quaſi ſpinis ſuffocat fidei ſuæ bonum, & non facit fructum. Hoc eſt enim talentum in terra abſcondere, quod eſt ſemen F verbi inter ſpinas ſuffocare. Sciendum eſt autem quòd ille qui fodit gratiam ſuam in terra, non peccare proponit, ſed iuſtitiam non facere. Qui enim peccat, non abſcondere videtur gratiam, ſed corrumpere. Si ergo in tenebras exteriores mittuntur, qui accepto verbo fidei, carnaliter viuendo, fructum iuſtitiæ non fecerunt: putas in quales tenebras ſunt ituri, qui ipſum talentum fidei ſuæ peccando perdiderunt? iſte qui fodit talentum ſuum, ſimilis eſt virginibus fatuis, quæ habentes lampades oleum non habebant: tam enim illæ quàm iſtæ putauerunt ſibi ad ſalutem hoc ſolum, quòd credebant in Chriſtum, poſſe ſufficere. Nam verè talentum non perdidit, id eſt domini ſui, tamen reus eſt damni. Non enim A propter hoc ſolùm vnuſquiſque fit Chriſtianus, vt ſit Chriſtianus ſeruans talentum fidei ſuæ, ſed vt operetur iuſtitiam Chriſto. Sicut enim qui ſeminandi cauſa accipiens ſemen, tempore ſeminationis non ſeminauerit, damnum facit domino ſuo: etſi non perdiderit ſemen, eſt tamen tantum damnum, quantum poterat lucrum facere, ſi opportuno tempore ſeminaſſet: Sic qui accipit fidem Chriſti, & in hoc ſeculo ſeminationis non fuerit ope- B ratus iuſtitiam, etſi fidem ſuam nõ perdiderit, tamen tantùm videtur peccaſſe, quantùm potuit iuſtitiam facere, ſi non neglexiſſet. *Poſt multum verò temporis venit dominus ſeruorum illorum.* Primùm videamus quare interim domin⁹ aſcendit in cœlũ poſt modicum iterum reuerſurus, & ſemper cum ſanctis futurus. Vt videlicet abſente eo fideles gloriam ſibi, & vitam æternam acquirant per fidem & opera. Pręſente enim Chriſto nec tentari fideles poterant, C nec probari ſi eſſent veri fideles: quoniam ſi ſit præſens non creditur, ſed videtur: cum autem abſens fuerit, non videtur, ſed creditur dum timetur. Chriſto igitur præſente, etſi tentationem aliq̃ ſuſtinerent propter eam, aut iuſtitiam facerent, opus tamen eorum non videbatur eſſe in fide, ſed in oculis. Ideo nec poterāt ſibi mercedem fidei ꝑ iuſtitiam acquirere, niſi aſcendiſſet ab eis. Nam ſeruus fidelis domino abſente probatur: præſente autem domino D quicquid fecerit non eſt laus ſerui, ſed domini. Vides ergo quia non propter ſuam vtilitatem Chriſtus aſcendit, ſed ꝓpter noſtram. Tempus autem differt largum, vt longior detur hominib⁹ iuſtitiæ faciendæ licentia.

Chriſtus propter vtilitatem noſtrā aſcendit.

Et accedens qui quinque talenta acceperat dixit: Domine, quinq; talenta tradidiſti mihi. Vide, bonus ſeruus non quaſi glorians in opere ſuo, non primum lucri talentorum memoriam facit, ſed primum memorat quæ accepit, poſtea quæ inuenit: vt E oſtendat non ſtudij ſui, aut laboris eſſe quod acquiſiuit, ſed beneficiorum domini ſui, quibus acquiſiuit. Tanquam ſi dicat: Domine, ego quantum ad meum ſtudium & laborem, nec modicam quidem iuſtitiam facere potuiſſem, niſi gratia tua fuiſſet mecum. Sicut dicebat ille qui dicit: *Sed plus omnibus laboraui, non autem ego, ſed gratia Dei mecum.* [1.Cor.15.b] *Ait ei Dominus eius: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra* F *in gaudium domini tui.* Pauca ſunt admodum. Si quis de magna maſſa tritici modicam dederit drachmam, aut de magno vaſe vini, modicum dederit guſtum: ſic de magno theſauro regni cœleſtis modica nobis per ſpiritum ſanctum arra præſtatur. Propter quod dicebat Apoſtolus: *Ex parte enim cognoſcimus, & ex* [1.Cor.13.b]

 parte

parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, deſtruentur ea quæ ex parte ſunt. Non dixit, *Intra* ad gaudium domini tui: ſed, *in gaudium domini tui*, vt poſſeſſor ſit gaudi, non tantùm ſpectator. Etiam non quaſi miniſter domini in gaudio eius, ſed particeps gaudiorum. Ioan. 17.d Sicut & alibi ipſe dicebat: *Pater, volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum, vt videant gloriam meam, quam mihi dediſti.* Quid ergo dignum facimus in hoc ſeculo, vt participes domini noſtri in regnis cœleſtibus fieri mereamur? Ideò iuſtè Rom. 8.d dicit Apoſtolus: *Exiſtimo enim quod non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo.* Et ſi minor in opere, non minor in voluntate. Videns autem dominus quia ſeruo illi non voluntas operandi minor fuit, ſed virtus fidei: nam & ille voluit ſimiliter amplius operari, ſed magis deſiderijs eius non ſuffecit modica fides: Ideo iuſtus iudex, etſi nō ſimilia lucra ſuſcepit ab illo, quemadmodū ab iſto, tamen ſic beneuolentia iſtum ſuſcepit, quemadmodum & illum: quia Chriſtus non magis operū remunerator eſt, quàm voluntatum. Nec putet ergo diaconus ex eo quòd diaconus eſt beatior erit, quàm laicus ſtudioſus. Non enim dignitas apud Deum honorabitur, ſed voluntas. Nec diacono ſe beatiorē debet putare presbyter ex eo quòd presbyter eſt, quàm ſe ſi fuerit bonus diaconus: quoniam gradus miniſterij ex Deo eſt, perfecta autem voluntas ex nobis. Propterea non ſumus iudicandi, quia non fecimus quod in parte noſtra non eſt: ſed ex eo ſumus iudicandi, quòd in nobis eſt poſſe, ſi volumus. *Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es, metis vbi non ſeminaſti, & congregas vbi non ſparſiſti.* O malitia peccatorum, quæ neque futuri iudicij terrore mutatur. Qui enim peccatum ſuum debuerat ſimpliciter confiteri, vt dominum quem malè agendo irritauerat, ſimpliciter confitendo leniret: econtra non ſolùm non confitetur, ſed adhuc excuſat. Et dum vult vnum excuſare peccatum, addit & alia duo. Primùm, quia peccauit: ſecundò, quia excuſat: tertiò, quia & iniuriam domino facit. Propterea ſciens propheta quàm mala ſit excuſatio peccatorum, dicit: Psal. 140.a *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.* Dic ergo ſerue mendax, quomodo metit Chriſtus vbi non ſeminauit? Quis enim hominum eſt, vel gentilium vel Iudæorum, quem non ſufficienter ſpiritualibus & corporalibus ſenſibus adornauit, cui non dedit ſcientiam boni & mali, cui non dedit poſſe fugere malum, & apprehendere bonum ſi vult? Sicut enim nullus eſt homo, cui aliquid corporis membrorū minus ſit ad vſum corporalem: ſic non eſt, cui minus ſit aliquid ſenſus aut potentiæ ad intelligentiam boni & mali, & ad omne opus bonum faciendum quodcunque voluerit. Si igitur etiam in gentibus ſeminauit gratiam ſuam, ex quibus nullus iuſtitiæ colligitur fructus: quomodo in te metit, quod non ſeminauit, quem quaſi aratro ſpirituali crucis ſuæ verbo arauit, quem doctrina iuſtitiæ ſeminauit, quem ſpiritu ſancto irrigauit? Tot ſemina ſuſcipiens gratiarum, vel vnum fructum iuſtitiæ non debuiſti offerre? Nam Deus hominem ex duplici creans natura, corporis & animæ: in corpore quidem creauit quinq; ſenſus, & motus quoſdam concupiſcentiarum, naſcentium ex occaſione ſenſuum prædictorum: A in anima autem creauit iudicia & virtutes, vt intelligat malarum rerum & bonarum diſcretionem, vt poſſit reſiſtere moribus ſuis corporalibus. Qui ergo ſecundum delectationes carnales viuere elegerunt, neque conſiderant in anima ſua iudicia & virtutes eſſe creatas: nec enim experiuntur ea ſi ſint, ſed tantùm ſenſus carnales, & motus carnales concupiſcentiarum naſcentium ex occaſione ſenſuum prædictorum exe- B quuntur, ex quo fit, vt ſic arbitrentur & dicant, quia omnia bona carnalia & mundialia ideo creauit Deus, vt omnibus eis vtamur. Nā ſi verè non ſunt creata in nobis ſecundum animam iudicia & virtutes, quibus poſſumus reſiſtere motibus concupiſcentiarum noſtrarum carnalium: certum eſt, quia ideo creata ſunt bona carnalia, vt vtamur illis. Si autem creatum eſt in nobis, & intelligere eos, & poſſe reſiſtere eis: ſine dubio non ideo creata ſunt cor- C poralia bona & mundialia, vt eis vtamur, ſed vt reſiſtentes eis, meliori ſtudio acquiramus nobis mercedem. Nam nec intelligere malum & bonum in nobis eſſet creatum, niſi prius creatū fuiſſet & poſſe reſiſtere malo. Vt quid enim homini datum fuiſſet intelligere, ſi non fuiſſet ei datum & poſſe facere quod intelligit melius eſſe? Nunquid animalibus Deus creauit intelligere, quod honeſtius & laudabilius eſt? Non, quia nec creauit in eis poſſe facere aliquid qđ D melius eſt. Sic nec homini creaſſet intelligere, niſi creaſſet ei & quod intelligit facere poſſe. *Reſpondens autem dominus eius, dixit ei: Serue nequam & piger, ſciebas quia meto vbi non ſeminaui, & congrego vbi non ſparſi: oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego recepiſſem eam cum vſuris.* Nequam dicitur, quia cōtumeliam reddidit domino pro honore: piger, quia talentum non duplicauit. Et ideo pro eo quidem quaſi ſuperbus, pro hoc autē quaſi E negligens condemnatur. Verè nequā, quia largitatē domini, quaſi violentiam accuſauit. Nec enim Deus ideo gratiam intellectus, aut notitiā ſui homini dedit, deſiderans gloriā ſibi acquiri per eum: ſed vt per gratiā Dei ipſe ſibi vitam æternam & gloriam mereatur, & ſocietatē cœleſtis regni cum Deo. Hoc ſine dubio intelligitur ex ipſa præcedentiū remuneratione iuſtorū. Si enim propter ſe dediſſet gratiā hominibus, nunquā à ſeruis pauca ſuſcipiens redde- F ret multa. Sed malitia excæcatus dū voluit ſapientiā Dei fallere, maioribus ſe iratus vinculis alligauit, dicens; *Metis vbi non ſeminaſti.* Si enim verè talem ſciuit dominum ſuum, eò magis debuit feſtinare, vt per diligentiam ſuam auaritiā domini ſui faceret, ne per negligentiā iniuſtitiā eius magis ad iracundiā prouocaret: quia

auſteritas

Digitized by Google

auſteritas non contemnitur, ſed timetur. Qui
autem timet, non contemnere, ſed placare fe-
ſtinat, ſciens quomodo qui metit vbi non ſe-
minat, magis vult metere vbi ſeminauit. *Opor-
tuit ergo te committere pecuniam meam numularijs,
& veniens ego recepiſſem eam cum vſuris.* Quidam
putant tres iſtos omnes doctores eſſe, differen-
tes autẽ gratias habuiſſe: & hunc tertium ideo
argui, quia non docuit alios gratiam ſcientiæ
quam habebat. Et quamuis omnis homo ra- A
tionalis conſtitutus numularius dici poſſit, ta-
men neſcio ſi habeat rationem, qui ſic minimꝰ
eſt, vt vnius talenti gratiam habeat. Qui numu-
larius eſt, non indiget eius: ſi autem eſt qui il-
lius magiſterio opus habeat, ille ſine dubio nu-
mularius non eſt. Cauti enim hominis eſt,
numularium eſſe, qui differentias penſat ver-
borum. Ergo neceſſe eſt hunc tertium intelli-
gere popularem, ſicut diximus ſuprà. Menſa
eſt omnis ſcriptura diuina, ſicut & alibi expo- B
ſuimus, ſecundum ꝙ dicit ꝓpheta de ſcriptura
veteris teſtamenti Iudæis ſcandalum facta:
Pſal. 68 e. *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, &
in retributionem, & in ſcandalum.* Non enim
menſa eorum corporalis facta eis in ſcanda-
lum, ſed ſcriptura legis eorum. Legentes enim
Deut. 21. d. in lege: *Maledictus omnis qui pendet in ligno:* &
videntes Ieſum crucifixum, contra legem æ-
ſtimauerunt, credere in Ieſum crucifixum,
quem lex maledictum annuntiabat: non in- C
telligentes, quia noſtram maledictionem in
ligno ſuſceperat, vt nos liberaret à maledi-
ctione, quam ſuſceperamus per lignum: & ſic
facta eſt eis menſa eorum, id eſt, ſcriptura legis
eorum in ſcandalum. Item videntes eum in
ſabbatis operantem, leproſos tangẽtem à qui-
bus omnibus abſtinere lex diligenter pręcipie-
bat, ſcandalizati ſunt in eum, dicentes: *Hic
Ioan. 9. c. homo non eſt ex Deo, qui ſabbatum non cuſtodit.*
Non intelligentes, quia corporale quidem D
ſoluebat, ſpirituale autem implebat. Et hoc
modo facta eſt eis menſa eorum, id eſt ſcriptura
legis eorum, in ſcandalum. Ergo menſa eſt o-
mnis ſcriptura diuina, in qua panis verbi nu-
triens animas poſitus eſt, ſupra quam omnes
Chriſtiani recumbunt, & epulantur in ſpiritu.
Numularij autem præſidentes menſæ illi, ſunt
ſacerdotes fideles & prudẽtes: q cum viderint
fidem & actus Chriſtianorum, accipiunt iudi-
cium de ſcripturis, quaſi de menſa, & ponde- E
derant eos, & æſtimant, & intelligunt ſi digni
ſunt Deo, aut non. Et ſi habent charagma, id
eſt, figuram & imaginem mundi, ſunt ipſius,
& oportet eos abijcere. Huic menſę qui com-
miſerit fidem ſuam, quam baptizatus ſuſcepit
à Chriſto, vt in eccleſia permaneat, ſcripturas
aut legat, aut audiat inceſſanter ex fide, vt allo-
cutionibus ſacerdotum nunq̃ fraudetur. Im-
poſſibile enim eſt, vt non multiplicetur fides
ipſius. Paulatim enim de die in diem timor F
domini generatur, ſenſus eius illuminatur, ſci-
entia eius creſcit, confirmatur in fide, excita-
tur ad deſiderium regni cœleſtis, apprehendit
eum zelus antiquorum ſanctorum quos legit,
excitatur & ipſe plerunque ad eaſdem virtutes.
Vides quantam vſuram facit augmentata fi-
des, data ad menſam ſcripturarũm ſanctarum.
Sicut enim pecunia hæc corporalis quidem, ſi
ſit in ſacculo, incluſa ipſa eſt ſemper: ſi autem
fuerit agitata de manu in manum, vſu ipſo
multiplicatur. Vnde vſura dicitur ab vſu: Sic
& fides Chriſti, ſi quidem ocioſa teneatur in
corde, non ſolum ipſa manet quæ fuit, ſed ad-
huc minoratur in ocio, & torpeſcit, & ſegnis
efficitur, & paulatim per actus carnales exi-
A nanita ad nihilum vadit: ſi autem exercitata
fuerit ſcripturis, & locutionibus aſſiduis ſuſci-
tata, operibus bonis viuificata: non ſolum
dico multiplicabitur, ſed nunquam deſinet
creſcere, donec viuet homo. Nunquid nos ex
nobis hoc dicimus, ipſe denique propheta in
principio pſalmorum ſuorum hunc annunciat
eſſe beatum. Nam cum dixiſſet: *Beatus vir,
qui non abijt in conſilio impiorum, & in via pec-
catorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non
B ſedit:* addit: *Et in lege domini voluntas eius, &
in lege eius meditabitur die ac nocte.* Et quod ſit
lucrum meditationis huiuſmodi, ſubinfert,
dicens: *Et erit tanquam lignum, quod plan-
tatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fru-
ctum ſuum dabit in tempore ſuo: Et folium eius
non deſinet, & omnia quæcunque facit proſpera-
buntur. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei
qui habet decem talenta. Omni enim habenti da-
bitur, & abundabit.* Peccator agnoſcens Chri-
C ſtum, habet hanc ipſam gratiam, quod cogno-
ſcit Chriſtũ: ſed cum venerit in iudicium Chri-
ſti, diuiditur à conſortio cognoſcentium Chri-
ſtum: & ſic tollitur ab eo, quod videbatur ha-
bere, quamuis verè non habebat. Quomodo
qui cognoſcit Chriſtum, & peccat, videtur
quidem habere ſcientiam Chriſti, verè autem
non habet: & ipſa notitia Chriſti additur ho-
mini iuſto qui habeat. Ille verè habet ſci-
entiam Chriſti qui iuſtitiam facit. Et quo-
D modo ei additur ſcientia Chriſti ſuper ſcien-
tiam? vt *qui videbat per ſpeculum in ænigmate, vi-* 1. Cor. 13.
*deat facie ad faciem: & qui cognoſcebat ex parte,
cognoſcat ſicut cognitus eſt.* Sed & aliter intelli-
gitur. Qui fidem habet, & bonam in domino
voluntatem, etiam ſi quid minus in opere
quaſi habuerit, nihilominus remuneratur à
iudice bono: qui autem fidem non habet,
aut bonam in domino voluntatem, etiam cæ-
teras virtutes, quas videtur naturaliter poſſide-
E re, perdit. Eleganter ait: *Quod videtur habere,*
auferetur ab eo. Quicquid enim boni ſine fide
Chriſti eſt, non ei imputatur, qui malè vſus
eſt eo. Sicut ſunt multi, qui videntur quidem
aut mãſueti, aut humiles eſſe: ſed quia nõ ſunt
hoc propter Deum, licet videatur eſſe ali-
quod bonum eorum, non autem eſt: *quia* Rom. 14. d.
*quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et hunc nequam
ſeruum proiicite in tenebras exteriores.* Conſi-
derandum eſt, vt quid nõ dixit: *Mittite eum in
F tenebras* inferiores: ſed in tenebras *exteriores.*
Quidã dicunt nõ tantũ eſſe infernũ deorſum,
ſed extra mundum iſtum eſſe aliqua tenebro-
ſiſſima loca & ignea, in quibus puniuntur
qui digni ſunt. Fortè ergo ideo dixit exte-
riores tenebras, & nõ inferiores. Qui cõſiderat
quomodo ſequens parabola parabolæ huic
præ-

Digitized by Google

præcedenti coniuncta eſt, & quomodo pars
eſt parabolæ huius: nec enim alterius rei pa-
rabola eſt, niſi ipſius, nō ſine ratione requirit:
Hic ſup. b. quia quod ait: Poſt multum temporis veniens
dominus ſeruorum illorum, poſuit cum eis
rationē: non de ſecundo dicit aduentu, quan-
do venturus eſt cū maieſtate: ſed de aduentu,
qui frequenter ſolet venire ad omnes Chri-
ſtianos, quibus gratiam dedit ſuæ cognitionis:
& diſcutit eos, & ponit rationem cum eis, vt
iudicet eos, & iuſtos ab iniquis diſcernat, ſic-
ut expoſuimus ſuprà in parabola vbi dicit:
Supr. 18. e *Simile eſt regnum cælorum homini regi qui vo-*
luit rationem ponere cum ſeruis ſuis. Habet
autem alia parabola ſic: *Cum autem venerit filius*
hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo,
tunc ſedebit ſuper ſedē maieſtatis ſuæ, & cōgregabūtur
ante eum omnes gentes. Ac ſi dicat: Interim qui-
dem ſic veniet, ſic ponet rationem cum ſeruis
ſuis, ſic diſcutiet eos, ſicut expoſui in iſta para-
bola. Cum autem venerit filius hominis in
maieſtate patris ſui cum angelis ſuis, tunc ſe-
debit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, tanquam
nō ſemper veniens cū maieſtate patris veniat,
nec cū angelis ſuis, nec ſemper veniens ſedeat
in ſede maieſtatis ſuæ, ſed tunc tantummodo
fiet hoc. Sed & illud vide, quomodo in hac
parabola peccatorem non in ignem, nec in
aliquam pœnam, ſed tantùm in tenebras ex-
teriores mitti præcepit: in illa autē, cū venerit
in maieſtate patris, iam non tantùm in tene-
bras exteriores, ſed & in ignem mittet, & pœ-
nas. Item in hac parabola iuſtum in gaudium
iubet intrare, in illa autem in regnum. Ad-
huc autem quod ait: *Accedens autem & qui*
vnum talentum acceperat, ait: Sciebam quia homo
durus es, metis quod non ſeminaſti, & congregas
quod non ſpa ſiſti. Putas in ſecundo aduentu,
cum venerit ſic terribiliter cum gloria ſua,
ſtabit peccator ante eum, & talia dicet? Ab-
ſit. Maximè cùm nec æſtiment viri pruden-
tes perſonale tunc fore iudicium, vt per ſin-
gulos homines Chriſtus quidem interroget,
peccator autem reſpondeat, & geſta narra-
tionum conſiciantur: ſed verius eſt quod ait
Rom. 2. c. Apoſtolus: *quia in cogitationibus ſuis iudica-*
bitur vnuſquiſque, dicens: Qui oſtendunt opus
legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium red-
dente ſibi conſcientia eorum, & inter ſe inuicem cogita-
tionibus accuſantibus, aut etiam defendentib9 in hum
iudicabit Deus occulta hominū ſecundū euangelium
meum per Ieſum Chriſtum. Ergo in hoc ſeculo,
quādiu ſunt Chriſtiani in corporib9 ſuis, venit
Chriſtus ad eos, & ponit rationē cum eis inuiſi-
biliter, & interrogat eos in cogitationib9 eorū,
& audit eos in ipſis loquentes, ſicut ſcriptum
Sapiē. 1. c. eſt de vtroque. De hoc quidem: *Quia in co-*
Pſal. 93 b. *gitationibus impij interrogatio erit*: de illo autem,
Pſal. 93 a *quia cogitatio hominis confitebitur*: vtputa dicit
in pſalmo: *Viduam & pupillos interfecerunt,*
& aduenam occiderunt, & dixerunt: Non
videbit dominus, neque intelliget Deus Iacob.
Non quia talia fuerunt ſpecialiter verba illo-
rum, ſed quia tales ſunt cogitationes homi-
num facientium mala. Nec enim facerent
mala, ſi cogitarent Deum aut intelligere aut

videre quæ faciunt: Sic & hic, non quia talia
ſpecialiter ſint dicta hominis iuſti, aut pecca-
toris: ſed quia tales ſunt cogitationes eorum,
& cogitationes eorum quaſi dicta ponuntur.
Omnis enim vir iuſtus, qui facit opera bona
ſolum propter Deum, cùm venerit in recor-
dationem actuum ſuorum bonorum: neceſſe
habet venire frequenter, aut Deo mouente
cogitationes cordis eius in eo, aut diabolo,
A prætermiſſo Deo: neſcio tamen cum venerit
conſiderans intra ſe & actus ſuos bonos, & na-
turam carnis ſuæ maleuolam: ſic loquitur in
cogitationibus ſuis: Non ego hæc feci. Nec
enim credibile ſine Deo naturam carnis iniu-
ſtam facere opus iuſtum, ſed virtus gratiæ
Chriſti, quam dedit hominibus per fidem
nominis ſui. Et talis cogitatio eius fit confeſſio
ante Chriſtum, audientem tacitas cogitatio-
num loquentium voces. Item omnis pecca-
B tor, qui fecit opera mala, cum venerit in re-
cordationē actuū ſuorū malorū: neceſſe.n. ha-
bet venire frequēter, ſiue ipſo Chriſto mouēte
cogitationes cordis ei9 in eo, ſiue diabolo, Dei
permiſſione: ſcio tamē veniēs nunq̄ ſeipſū re-
prehendit in cogitationibus ſuis, nunquam
ſeipſum accuſat, nunquam ſe iudicat reum,
ſicut ſolent facere ſi deliquerint iuſti. Alio-
quin & compunctus emendaretur, ſed excuſat
ſe ſemper in cogitationibus ſuis, & abſoluere
C ſe feſtinat à reatu peccatorū ſuorū. Aut.n. na-
turalibus neceſſitatibus imputat quod pecca-
uit, aut plus ab omnibus Deum exigere dicit,
quàm ipſa patitur hominum habitudo. Non
poteſt enim bona cogitare, qui mala opera
facit: ſicut nec mala cogitare poteſt, qui fa-
cit bona propter Deum. Et bonus quidem
forſitan interdum mala cogitat: quoniam
omnis homo etſi ſecundum voluntatem ani-
mæ bonus eſt, tamen ſecundum naturam car-
D nis malus eſt. Malus autem impoſſibile eſt vt
cogitet bona, quoniam & ſecundum natu-
ram carnis malus eſt, & ſecundum animæ vo-
luntatem peruerſus, & talis cogitatio mali-
gna fit. Quando enim peccator nihil boni
poſſe facere arbitratur, impediente natura,
niſi tantum cognoſcere Deum & Chriſtum
filium eius: nónne cogitationibus ſuis hoc
dicere videtur ad Chriſtum? quia nihil boni
poſſe facere creaſti me, niſi ſolum cognoſce-
E re: ecce habes beneficium tuum. Et hoc ip-
ſum quia nihil æſtimans dicit, quod Chriſtum
cognoſcit. Similiter & iudicia Chriſti, &
occulta de hominibus aut bonis, aut malis,
quaſi reſponſa ponuntur, id eſt, non quia
ſpecialiter ſic Chriſtus reſpondit, ſed quia talia
ſunt iudicia Chriſti inuiſibiliter iudicantis.
Congratulatur autem iuſtus apud ſeipſum:
primum, quia talia opera fecit: deinde, quia
nihil eorū ſibi imputauit, ſed omnia Chriſto,
F propter quod ſuperadditur ei gratia ſpiritus
ſancti, & introducit eum in ſuum gaudium, vt
ſic gaudeat in futuræ ſpe gloriæ ſuæ ſicut gau-
det & Chriſtus. Nā quantū largior fuerit ſpes
hominis, tantum cordis eius gaudiū plenum
eſt. Sicut in alio loco dominus dicit diſcipulis
ſuis: *Hæc locutus ſum vobis, & gaudium meum in* Ioan. 15. b.

vobis

vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur, id eſt, ſpes veſtra. Spes enim plena hominis, plenũ eſt gaudiũ cordis ipſius. Peccator autem qualis diximus cogitans, grauiter fert: primũ, quia mala fecit: deinde, quia ingratus eſt, nullam virtutem ſe æſtimans accepiſſe ad faciendum opera bona, niſi nudam notitiam eius. Propter quod iubet tolli ab eo etiam hoc ipſum quod cognoſcat Chriſtũ, & mitti eũ in tenebras exteriores. Iubet autem, ſicut arbitror, malignos ſpiritus miniſtrantes ſibi ad mala, qui obſcurantes mentem eius, & obligantes opera eius, & conſilia ſimul, quod eſt manus & pedes, vt nihil vlterius boni aut conſiliari poſſit, aut agere, mittunt eum foras. Vbi foras? Extra eccleſiã Chriſti, extra fidẽ veritatis, extra conuentum ſanctorum in hæreſes tenebroſas, vbi non apparet lux veritatis, ſol iuſtitiæ nunquam ſplendet. Non enim dixit: In tenebras inferiores, vt infernales intelligamus: ſed in tenebras exteriores, vt hæreſes intelligamus præ cæteris plus tenebroſas. Aut certè quandiu quidẽ peccator mala operatur, aut cogitat, in tenebris eſt, ſed in tenebris propinquioribus: quando autem in hæreſim quandam proiicitur, tunc proiicitur in tenebras exteriores.

HOMILIA LIIII.
EX CAP. XXV.

Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo: tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, &c.

Criminoſas perſonas iudex auditurus in publico, tribunal ſuum collocat in excelſo, circa ſe conſtituit vexilla regalia, ante conſpectum ſuum ponit ſuper menſam calliculam, vnde tribus digitis mortem hominum ſcribat aut vitã: hinc inde officiales ordinatè cõſiſtũt, in medio ſecretario ponũtur genera horrẽda pœnarũ, quę nõ ſolũ pati, ſed & videre tormentũ eſt. Stant iuxta parati tortores, crudeliores aſpectu q̃ manib'. Tota iudicij facies cuiuſdã ſchematis terrore veſtitur. Et cũ ad mediũ ꝑductæ fuerint criminoſæ perſonæ, ante interrogationẽ iudicis ipſius, iudicij terribili diſcutiunt aſpectu. Similiter & domin' ſe ad iudiciũ venturũ ꝑmittit similiter cũ tremore, nõ cũ ſimili terrore. Nã & bona & mala ſimiliter ordinata ſunt in terra ſicut in cœlo, nõ tamen ſimilia. Ergo videntes in terra pœnas, & glorias, non ſimiles putare debemus in cœlo: ſed cum ſint talia ſuper terram, multò maiora ſuſpicari debem' in cœlo. Quantùm enim Deus diſtat ab homine, tantum cœleſte iudicium à terreno. Iſtius enim iudicij ſplendor in ſchemate, illius autem iudicij maieſtas in veritate, [Pſal.49.a] teſtante propheta: *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter & nõ ſilebit: Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Manifeſtè*: inquit, non iam celatus in corpore, ſicut antea, vt vix eum etiam boni cognoſcerent: ſed manifeſtus in gloria, vt etiam mali eum confiteantur inuiti: vt qui contempſerunt eum in humilitate, cognoſcant eum in poteſtate. Et qui ſcire noluerunt quam dulcis eſt miſericordia eius, ſentiant quàm grauis eſt ira ipſius. Deus noſter, & non ſilebit. Non dixit & ſilebit, oſtendens quia ipſe quidem de ſe tacebit, ſed ipſa gloria eius de ipſo loquatur. Aliquando trãsfiguratum eum in monte videntes Apoſtoli, acceperunt mandatum [Matt. 17. & Mar. 9. a.] ne cui dicerent, ne videretur Chriſtus per potentiam ſubiugare ſibi populum, & non per fidem. Tunc autem iam nemo tacebit, quia non eſt venturus adhuc tentare fideles, ſed iam perdere infideles. Tunc prædicatores neceſſarij non erunt. Nã etſi vox omnium taceat, viſio ipſa clamabit, ſicut ipſe de ſecundo ſuo aduentu dicit: [Supr. 24.a] *Sicut fulgur exit ab oriente, & apparet vſque ad Occidentem, ſic erit aduentus filij hominis. Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.* Scimus certiſſimè, quia ſedes Chriſti homines ſunt. Cum ergo de primo aduentu & aſcenſu Chriſti dicat propheta ſediſſe eum ſuper ſedem ſanctam ſuã, hoc modo [Pſ.46.b.] *aſcendit Deus in ſtrepitu, dominus in voce tubæ: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam*: quomodo hic ſecundum ſuum aduentum exponens, dicit: *Tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ*? Sed vide quia in primo aduentu ſedem Chriſti ſanctam dixit, in ſecundo autem glorioſam. Quomodo? In primo aduentu mundauit nos per verbum, lauit per aquam, ſanctificauit per ſpiritum: in ſecundo autem *glorificabit per reſurrectionem, cum transformauerit* [Phil 3.d.] *corpus humilitatis noſtræ, vt fiat conforme corpori gloriæ eius: cum ſeminati fuerint homines* [1.Cor.15.f] *in infirmitate, & ſurrexerint in gloria: cum ſeminati fuerint corporales, & ſurrexerint ſpirituales, tunc ſedebit in ſede gloriæ ſuæ*: cùm ſedes eius hoc modo facta fuerit glorioſa. *Et congregabuntur ante eum omnes gentes.* Quia omnibus gentibus cognitionis ſuæ gratiam condonauit, iudicans iuſtè in vtroque vt nec boni ſine doctrina veritatis, bonitatis ſuæ fructus amittant: nec mali propter excuſationem ignorantiæ, malitiæ ſuæ pœnas effugiant. Nam ſicut in nocte rerum facies non apparet, ſed & gemma quaſi lapis videtur, & lapis quaſi gemma exiſtimatur: ſic & ante aduentum Chriſti, humanorum cordium differentia non apparebat, ſed & mali quaſi boni ſuſtentabantur, & boni quaſi mali contemnebantur. At vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes prædicata peruenit, tunc manifeſtata eſt qualitas omnium voluntatum, tunc omnes gentes inexcuſabiles factæ ſunt. Et ideo tunc iuſtè ad iudicium congregabuntur omnes, quia qui mandatum præmittit, tacitè iudicium futurum eſſe denunciat. *Tunc ſegregabit eos ab inuicem ſicut ſegregat paſtor oues ab hædis.* Tunc enim homines mixti ſunt, & non ſolùm mixti, quomodo in hiſdem locis ſimul conuerſentur iuſti cum impijs: ſed etiam confuſi ſunt, quomodo inter iuſtos & impios, quantum ad homines diſcretio non apparet. Sicut in tẽpore hyemis inter virides & aridas

Digitized by Google

das arbores diſcretio non eſt, cùm autem vene-
rit temp' illud beatum vernale, diſcernuntur:
Ita nunc vnuſquiſque ſecundum fidem ſuam,
& ſecundum opera ſua manifeſtabitur, impijs
quidem nulla proferentibus folia, nullum o-
ſtendẽtibus fructum: ſancti autẽ & folijs ve-
ſtientur vitæ æternæ, & fructibus ornabuntur
gloriæ. Et hoc modo ſegregabuntur à domi-
no cœleſti paſtore. Et quidem corporalis ſe-
gregat ſecundum naturas corporum: Chri-
ſtus autem ſecundum genera animarum ſe-
gregat homines. Oues ſunt homines iuſti,
propter maſuetudinem, quia ipſi neminem
lædunt: propter patientiam, quia cum alijs
læſi fuerint, ſuſtinent. Et ſicut oues quando
ligantur, aut tacent, aut in ſimplicitate ba-
lant: ſic & ſancti cùm læduntur, aut tacent,
aut certè in benignitate probati, preces tranſ-
mittunt ad Deum. Et ſicut ouis ad mortem
ducitur, & non clamat: vita eius tollitur, &
manſuetudo eius non immutatur: Sic & ſan-
cti maledicuntur, & non remaledicunt:
percutiuntur, & non repercutiunt: bona
eorum diripiuntur, & illi non contradicunt:
dolorem ſentiunt, & clamorem non emit-
tunt. Et quid opus eſt clamoribus, cùm ille
qui nocet, non miſeretur, etiamſi clamaue-
ris? ille autem qui miſericors eſt, miſeretur,
etiamſi non clamaueris, audit & videt. Hæ-
dos autem homines peccatores dicit: quia in
capris naturaliter hæc inſunt vitia: Libido
præ cæteris animalibus, ſuperbia, rixa. Sem-
per enim ſe percutientes incedunt, & mo-
dò humero puſante, interdum cornu per-
cutiunt. Item inuidi ſibi alterutrò inuident:
ſicut ſignificat Salomon de inuidis, dicens: *Sic-*
ut capra, ſic aſpicit ruinam proximi ſui. Item (*Eccleſiaſtici 11. d.*)
iactantes ſunt & gloriantes: ſicut idem ſigni-
ficat Salomon, dicens: *Tria ſunt quæ ſecuriter* (*Prou. 30. d.*)
ambulant, leo inter iumenta, gallus inter gallinas,
& hircus præcedens capras. Item capræ mul-
tùm trahuntur concupiſcentia gulæ. Pro-
pter gulam nanque ſuam per ſaxa & præcipi-
tia ambulant, & ſuper præcipitia ſe ſuſpen-
dunt. Item clamoribus ſuper omnia garru-
læ. In omnibus his vitijs peccatores abun-
dant, & ideo hædis ſunt aſſimilati. Adhuc
quæro, quare non eorum ſimiles introdu-
xit ætates, dicens: *Ita ſeparabit eos, ſicut oues*
ab hircis: aut ita: *ſicut agnos ab hædis?* Sed vide-
te quomodo volens oſtendere ſanctos per-
fectos in omnibus, ponendos ad dexteram:
& impios omnino infructuoſos, ad ſiniſtram:
ideo ſanctos, oues: impios autem, hædos vo-
cauit. Quomodo agni, etſi natura manſueti
ſunt, tamen non ſunt omnino fructiferi pro-
pter ætatem: fructum enim adhuc non ha-
bent lactis & lanæ. Item capræ etſi malignæ
ſunt ex natura, tamen ex aliqua parte fructi-
feræ ſunt per ætatem, lactis enim abundan-
tiores exibent fructus. Hædi autem & mali
ſunt ex natura, & omnino infructuoſi ſunt
ex ætate. *Et ſtatuet oues ad dexteram ſuam, hæ-*
dos autem ad ſiniſtrã. Quando aliquis ante con-
ſpectum regis aut iudicis introducitur, ex ip-
ſo loco vbi ſtare iubetur, intelligit ſi propter
bonum introductus eſt, aut propter malum.
Si enim propter bonũ, ſtatim vocatur in pro-
ximo: ſi propter malum, longè ſtare iubetur:
Sic & iſtos, Deus iuſtos quidem ad dexteram
conſtituet, & peccatores ad ſiniſtram: vt vnuſ-
quiſque meritorum ſuorum conditionem ex
ipſius loci qualitate cognoſcat, & ante iudi-
cij ſententiam, pœnam confuſionis excipi-
at. Meritò iuſtos ad dexteram collocat, quia
A nunquam cognouerunt ſiniſtram: meritò
impios ad ſiniſtram, quia nunquam cogno-
ſcere voluerunt dexteram partem. *Vias enim,* (*Prou. 4. d.*)
quæ à dextris ſunt nouit dominus, peruerſæ autem
ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt. Ecce enim ſi tu con-
ſiſtas in publico pariter cum amico, & veni-
ens aliquis illum ſalutet, & te contemnat,
aut ſeparans illum à te, cum illo loquatur, aut
familiariter cum illo iocetur: nónne tu relictus
ſolus, ſtas eporiatus in publico, & grauiorem
B exiſtimas illam confuſionem, quã mortẽ? Et
quomodo putas impios confundendos in die
iudicij, quãdo ante conſpectũ angelorũ ſegre-
gatis iuſtis, fuerint derelicti? Nónne, etſi nihil
vlterius paterentur, illa ſola verecundia ſuf-
ficeret eis ad pœnam? Apoſtolus autem dicit (*Epheſ. 2. d*)
ſanctos iam collocatos eſſe ad dexteram vir-
tutis: *per aſcenſionem & ſeſſionem domini ſaluatoris.*
Nam ſicut in carne ſua omnem carnem ſuſce-
pit, & crucifixus omnem carnem crucifixit in
C ſe, & reſurgẽs omnẽ reſuſcitauit in ſe: ſic aſcen-
dens, & ſedens ad dexterã Dei, omnes ad dex-
teram collocauit. Quomodo hic dicit, quia
tunc ſtatuet oues quidem ad dexteram, hædos
autem ad ſiniſtram? Sed vide quia nunc nos
collocauit ad dexteram, ad agendum ea quæ
ſunt dexteræ partis: poſtea autẽ ſtatuet ad dex-
teram ſuam, ad cõregnandũ. *Tunc dicet illis qui*
ad dexteram. Et quare non illis antè, qui
ſunt ad ſiniſtrã? Quia paratior eſt Deus ſemp
D ad benefaciendum, quàm ad malefaciendum.
Nam bona bonis ſecundũ propoſitum ſuum
præſtat, q̃a bonus eſt: malis autẽ mala cõtra ꝓ-
poſitũ ſuum facit inuitus, q̃a iudex eſt. Quic-
quid autem homo contra naturam ſuam agit,
pigrius agit. Si enim Chriſtus delectaretur in
pœna peccatorum, nunquam ſeipſum pro
peccatoribus tradidiſſet. *Venite*, inquit, *bene-*
dicti patris mei: poſſidete paratum vobis regnum
à conſtitutione mundi. Quia dediſtis quæ ſemper
E habere non poteratis, recipite quæ in perpe-
tuum poſſideatis. Meritò centuplum ſuper
cœlum, qui vnum ſeminaſtis in terra. Non
enim quantum iuſtitiam hominũ poteſt me-
reri, tale creatum eſt regnum cœlorũ: ſed qua-
le Dei virtus potuit præparare. Si enim ſecun-
dum anguſtias humanæ iuſtitiæ regnũ cœlorũ
creare voluiſſet, vtique poſt opera hominũ il-
lud creaſſet: nunc autem quoniam non ſecun-
dum mercedẽ hominũ, ſed ſecundũ ſuam lar-
F gitatem cõſtituit mercedem ſanctorũ ideo an-
tequam ſanctos crearet in ſeculo, regnũ cœlo-
rum præparauit in cœlo. Propterea & quos
ante conſtitutionem mundi ſuos eſſe co-
gnoſcit, tantis eos laboribus onerat, & tan-
diu laborare facit, donec digni efficiantur re-
gno cœleſti. Quia non ſecundũ modicitatem
homi-

hominum regnum Dei exinanitur. ſed ſecun-
dum magnitudinem regni homines ſubleuan-
tur. *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare*, &
cætera quæ ſequuntur. Hodie ſi amicus tuus,
aut colonus, aliquod tibi offerat munus, ver-
bi gratia, aliquod veſtimentum: tu autem de-
ſpiciens illud, eo ipſo vidente des illud vni ex
circunſtantibus tibi ſeruis, nonne munus vi-
leſcere facis, & confundis grauiter offeren-
tem? Si verò ſuſcipiens munus illius, ſtatim A
veſtieris te, & proceſſeris cum ipſo veſtimen-
to, magnificas munus, & nimis lætificas offe-
rentem. Putas quanto gaudio extolluntur ſan-
cti, quando in cōſpectu omnium angelorum,
quod fecerunt hominibus, ipſe dominus fate-
tur ſe accepiſſe? Iam tale videtur opus eorum,
non quale datum eſt, ſed qualis perſona illius
qui accepit. Tunc reſpondebunt ei iuſti dicen-
tes: *Domine, quando te vidimus hoſpitem, & colle-
gimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Quando* B
*autem te vidimus eſurientem, & pauimus: aut ſiti-
entem, & potauimus? Quando te vidimus infirmũ,
aut in carcere, & venimus ad te?* O humilitas,
quorũ nec poſt mortem deficiet. Homo enim
malus etiam falſis laudibus delectatur, vir au-
tem bonus etiam debitam ſibi laudem fugit.
Ecce ſi per errorem perſonæ veniens aliquis,
pro altero alteri vano homini gratias agit pro
beneficio quodam, quanuis in conſcientia ſua
cognoſcat ſe nihil tale feciſſe, tamẽ tacet & cō- C
gaudet, audiens quæ non ſunt ſua: ſi verò bo-
no alicui gratias agit, quanuis bonus ille intel-
ligat verũ eſſe quod de ſe dicitur, tamen refu-
git, & repellit audire etiam ea, quæ ſibi de-
bentur. Sic & ſancti debitam ſibi laudem tunc
repellentes, dicunt: *Quando te vidimus eſurien-
tem? Et reſpondens rex, dicet eis: Amen dico vo-
bis, quandiu feciſtis vni horum fratrum meorum
minimorum, mihi feciſtis.* O bonitas Chriſti.
Eſto, quandu in corpore contemptibilis erat D
in mundo, fuerat veriſimilis ratio, vt propter
ſimilitudinẽ viſionis fratres ſuos homines ap-
pellaret: quid autem dicamus, ꝙ in illa gloria
conſtitutus, adiuc cõtentus eſt eos dicere fra-
tres. quibus ſufficeret ad laudem, ſi bonos ſer-
uos illos vocaret. Detrahet ſibi quod habet, vt
illis præſtet quod nō habent. Ecce homo ſi ex
humili generatus, & Deo præſtante ad aliquã
ſcenderit dignitatem, erubeſcit generationẽ
ſuam audire. Si quis dixerit eum illius eſſe fili- E
um, indignatur ſeipſum confiteri quod eſt, vt
appareat ꝙ non eſt. Et Chriſtus adhuc gloria-
tur, fratres ſuos dicendo, ſedens in maieſta-
te. Et meritò: quia veniens in iudicio gloriæ,
non mutauit voluntatẽ priorem. Hoc poteſt
intelligi & de doctoribus, qui eſurientibus iu-
ſtitiam dederunt cibũ doctrinæ, quo nutriren-
tur, & pingueſcerent in actibus bonis: qui ſi-
tientibus Dei agnitionem, potũ veritatis mi-
niſtrauerunt. Aut certè cibauerunt eos, in ver- F
bo docentes: potauerunt autem, in ſpiritu ſan-
cto baptizantes animas peregrinas in mundo.
Omnes enim animæ rectè peregrinæ ſunt in
Pſal. 38 hoc mundo, quæ poſſunt dicere: *Quoniam ad-
uena ſum ego apud te in terra, & peregrinus ſicut
omnes patres mei*. Verbum enim fidei prædican-
tes, colligũt animas ex diſperſione alicuius er-
roris, & faciunt eas domeſticas & ciues ſancto-
rum. Ipſum colligunt Chriſtum, qui nudos, &
adhuc ſine aliquo indumento iuſtitiæ docen-
do iuſtitiam veſtiunt: ſicut ſcriptum eſt: *In-
duite vos viſcera miſericordiæ, fidem, pacem, cha-* Coloſ. 3. b.
ritatem. Aut Chriſtũ, baptizantes eos in Chri-
ſto, ſicut ſcriptum eſt: *Quotquot in Chriſto ba-* Gal. 3. d.
ptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Et qui tales in-
A firmos, & morbo carnalium vitiorũ languen-
tes viſitat, & medicamento curat doctrinæ,
Chriſtũ curat in eis: quia ſicut in integris ani-
mabus Chriſtus integer eſt, ſic in languenti-
bus languet. Sed & q venit ad eos, qui viui de-
ſcenderunt in infernum, opera infernalia fa-
cientes, id eſt, qui ſunt in carcere, & ſunt iam
ſub cuſtodia dæmonum, ſicut dicit ſcriptura:
Deſcendant in infernum viuentes: veniens autem Pſal. 54. d.
per verbum educit eos de illo carcere in-
B fernali, vt liberet eos de cuſtodia dæmonum,
vt poſſint dicere gratias agentes: *Domine Deus* Ibid. 29. a.
*clamaui ad te, & ſanaſti me: Domine reuocaſti ab
inferis animam meam*: ad Chriſtum venit in
carcere. Si enim hæc omnia corporaliter
corporib⁹ miniſtrare debemus. & magnæ bea-
titudinis eſt, quæ omnino poſt modicum ſunt
moritura: putas quantæ beatitudinis eſt, hæc
omnia ſpiritualiter animabus periclitantibus
miniſtrare, quæ viuificatæ poſſunt viuere in
C æternum? Quantò melior eſt anima quam
corpus, tantò meliora ſunt quę ad ſalutem ani-
marum, q̃ quæ ad ſuſtentationem corporum
miniſtrantur. *Tunc dicet illis, qui ad ſiniſtram
ſunt: diſcedite à me maledicti in ignem æternum*.
Quaſi qui non ſufferat præſentiam illorum vel
aſpicere, ſic dicit diſcedite à me. Nã ſicut car-
nales ſeculi carnalem ſpecioſitatem videndo
delectantur. ſi qua autẽ diſſipata vel deformia
videamus, quaſi vulneratus eſt aſpectus noſter:
D Sic & Deus, qui in ſanctitate delectatur ani-
marum, peccatrices animas aſpiciens, quaſi
grauatus non ſuffert. Tanquam ſi dicat eis:
quaſi putredo & ſpurcitia eſtis, nec tandiu vos
ſuſtineo, quãdiu ſtatis in iudicio meo. Vt quid
ſuperius dicit: *Venite benedicti patris mei*: & hic Hic ſup. c.
non dicit, diſcedite à me maledicti patris
mei? quia benedictio quidem ex Deo eſt, ma-
ledictio autem ex diabolo eſt: ſicut oſtendi-
tur in illa parabola patrisfamiliâs, *qui ſemina-* Supr. 13. d.
E *uit bonum ſemen in agro ſuo, homo autem ma-
lus ſeminauit zizaniam*. *Eſuriui & dediſtis mihi
manducare*, & cætera quæ ſequuntur. Ex iſto
loco ſciendum eſt, quòd non tantùm pro
eo quòd peccauerunt homines condemnan-
di ſunt, ſed etiam pro eo quod bene non fa-
ciunt. Si autem pro eo quod bene non fa-
ciunt, ſic condemnantur: putas quales pœ-
nas exoluent pro eo quòd peccant? Et di-
gnè. Deus enim ideo hominem fecit, vt be-
F nefaciat, & ad gloriam Dei pertineat: non
ideo tantùm, vt non peccet. Nam ſi non faciat
bonum, nec eſt cauſa quare creatus eſt. Sine
dubio enim & ſi creatus non fuiſſet, pecca-
tum non fieret ſuper terram. Nam qui in-
telligit myſterium diuinæ diſpenſationis,
quare factus eſt homo, cognoſcet quia meritò
quaſi

Digitized by Google

quaſi peccans condemnetur, qui iuſtitiam non
facit. Ideo Deus creauit hominem corruptibi-
lem & infirmum, quaſi ad certamen contra
diabolum, vt qui gloriabatur eſſe ſe ſimilem
Deo, per coruptibilem naturam euacuatus &
victus, oſtendatur non ſolùm non eſſe qua-
ſi Deus, ſed omni fragilitate fragilior. Vnde
cùm iſtud propoſitum ſuum Chriſtus imple-
uerit per hominem, id eſt, cùm euacuauerit
omnem principatum & poteſtatem, tunc tra- A
det regnum Deo patri. Ideoque qui ſuo ar-
bitrio & negligentia diabolo locum dat, con-
fundit eum, qui propter gloriam ſuam contra
diabolum, & eum quaſi in expeditione crean-
do tranſmiſit: & victus, oſtendit diabolum po-
tentem eſſe, cùm nihil poſſit. Quemadmo-
dum ſi quis à rege ſuo contra hoſtem tranſmiſ-
ſus, colludit cum eo, & factione habita, fu-
gam petit: prodit cauſam regis ſui, & con-
fundit virtutem ipſius. *Tunc reſpondebunt &* B
*ipſi dicentes: Domine, quando vidimus te eſurien-
tem, aut ſitientem?* O inconuertibilis inobe-
dientia peccatorum. Quis non intelligat hoc,
quia omne malum facimus, non quia homi-
nes corruptibiles ſumus, ſed quia malum pro-
poſitum poſſidemus? Ecce enim tunc homi-
num peccatorum corruptibilitas carnis mor-
tua erit, & adhuc malitia viuet. Nunquid
non audierant dominum ſuprà dicentem ad
iuſtos: Quando vni minimorum iſtorum fe- C
ciſtis, mihi feciſtis? Et vtique intelligere de-
buerant, quomodo qui hominibus non facit,
nec Chriſto facit. Sed audientes adhuc di-
cunt, intelligentes fingunt ſe non intelligere:
in iudicio ſtant, & adhuc peccare non ceſ-
ſant. Et hic conſequenter & doctoribus ma-
lis intelligi poteſt, qui ſic eſurientibus & ſiti-
entibus cibum iuſtitiæ, aut potum agnitionis
Dei, aut ſpiritus ſancti non præſtiterunt. Qui
ſic nudos non veſtierunt, aut iuſtitiam do-
centes, aut in Chriſto baptizantes. Qui ſic
peregrinos in mundo non collegerunt per
verbum, nec in eccleſiæ domum per fidem
introduxerunt. Qui ſic infirmos non curaue-
runt ſermonibus. Qui in tali carcere impieta-
tis ſedentes non eduxerunt per pœnitentiam.
Si enim hæc corporis, corporibus non præ-
ſtare tantæ impietatis eſt, quæ & ſi accipiunt
ea, non poſſunt viuere ſemper: putas quan-
tæ impietatis eſt, hæc omnia ſpiritualiter ani-
mabus periclitantibus non miniſtrare, quæ
A poterant viuere in æternum, ſi hæc eis mini-
ſtrata fuiſſent? Quantò enim melior eſt ani-
ma quàm corpus, tantò grauius peccatum ani-
malibus laborantibus ſpiritales eleemoſynas
non præſtare, quàm corporibus corporales.
In eccleſia ergo non ſolum ſunt pauperes cor-
poraliter, eſurientes, aut debiles corporali-
ter, aut peregrini ſecundum corpus: ſed et-
iam ſpiritualiter pauperes, ſine cibo iuſtitiæ,
ſine potu agnitionis Dei, ſine veſtimento
B Chriſti. Maximè ſpiritualiter pauperes ſunt,
qui corporaliter videntur diuites eſſe: quo-
niam plerunque in abundantia rerum, inopia
iuſtitiæ inuenitur. Sunt peregrini corde, ſunt
debiles animo, ſunt mente cæci, inobedientia
ſurdi, & cæteris paſſionibus ſpiritualibus
ægrotantes, quorum animæ omnem eſcam
ſpiritualem abominantur, & appropinqua-
uerunt vſque ad portas mortis. Qui ergo non
habet vnde faciat eleemoſynas corporales,
C faciat ſpirituales ex gratia verbi quam accepit
à Deo, & inueniet retributionem dignam
à Chriſto: qui omnia tam corporalia quàm
ſpiritualia data, quaſi in ſe facta comme-
morat, quæcunque in hominibus facta fue-
rint. Hæc diximus, vt ſciant doctores & quan-
tum beatitudinis ſibi acquirant, ſi dili-
gentes fuerint circa verbum Dei:
& quantum damnationis,
ſi fuerint negli-
gentes.

Reliquorum capitũ Matthæi explanatio deſideratur.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4-3-4

Digitized by Google

Digitized by Google